KEESINGS HISTORISCH ARCHIEF

GEÏLLUSTREERD DAGBOEK
VAN HET HEDENDAAGS
WERELDGEBEUREN
MET VOORTDUREND BIJGEWERKTE
ALFABETISCHE INDEX

KEESING B.V. UITGEVERSMAATSCHAPPIJ
OPGERICHT 1911
AMSTERDAM - ANTWERPEN

OBOTE OPNIEUW PRESIDENT OEGANDA

Op 10 dec 1980 vonden in Oeganda voor het eerst sinds 18 jaar algemene verkiezingen plaats
In 1962 werd de jurist Milton Obote gekozen tot eerste regeringsleider van de later dat jaar afhankelijk geworden Britse kolonie nadat zijn partij, Uganda People s Congress (UPC), 37 parlementszetels had gewonnen en de andere 22 verkiesbare zetels toevielen aan de Democratische Partij (DP) van Benedicto Kiwanuka
In 1980 namen vier partijen aan de verkiezingen deel
1) Uganda People s Congress (UPC) de in 1960 door Milton Obote gevormde partij die Oeganda s regeringspartij was van 1962 tot 1971
2) Deniocratic Paity (DP) een overwegend rooms katholieke conservatieve partij die van 1962 tot in 1969 de officiële oppositiepartij was
3) Conservative Party (CP) gevormd te Moshi in maart 1979 en geleid door J Mayanja-Nkangi. een voormalige premier van het koninkrijk Boeganda (1964 tot 1966)
4) Uganda Patriotic Movement (UPM). op 5 juni gevormd door de vice-voorzitter van de militaire commissie. Youeri Museveni
Bij de verkiezingen van 10 dec 1980 ging het om de verdeling van 126 parlementszetels De partij die 40% (51) of meer van de parlementszeteis zou behalen, zou de regering mogen vormen en de president aanwijzen Opnieuw maakten Obote en zijn UPC de meeste kans om als overwinnaars uit de strijd te komen.
In een voorbeschouwing schreef De *Volkskrant* (10-12-1980)o.m.:

... . Lang niet iedereen in Oeganda is ervan overtuigd dat Obote het tij kan keren. Velen geloven zelfs dat zijn autoritaire politiek in de jaren zestig mede de oorzaak is geweest van de neergaande spiraal waarin Oeganda daarna terechtgekomen is. Met zijn socialisme vervreemde hij zich van een groot deel van het economisch en intellectueel kader in het land en de rijkste en grootste etnische groepering in Oeganda – de Baganda – zal hem nooit vergeven dat hij hardhandig een einde maakte aan hun feodale machtspositie.
Obote heeft beterschap beloofd sinds hij eind mei uit zijn ballingschap in Tanzania terugkeerde naar Oeganda. Hij wil de banden met het Westen aanhalen en buitenlandse ondernemingen stimuleren oni in Oeganda te investeren. Nationale eenheid en verzoening. tolerantie en gematigdheid, waren de trefwoorden in zijn talloze verkiezingstoespraken. Maar een verkiezingsoverwinning van Obotcs Oegandese Volkscongres (UPC) staat al bij voorbaat in een slecht daglicht. gezien de algemene indruk dat de huidige militaire leiders hem bevoordelen
In feite bevindt Oeganda zich reeds in een staat van burgeroorlog Alleen al in en iond de hoofdstad Kampala worden elke ochtend vijf tot tien lijken gevonden van mensen die het slachtoffer zijn geworden van politiek? of roofmoorden
In de West-Nijlprovincie in het noordwesten van het land zou begin oktober een invasie hebben plaatsgevonden van voormalige soldaten van het Amin-leger, die er op los geplunderd en gemoord hebben Althans volgens de versie van de regering Maar uit verklaringen van ooggetuigen en van Tanzaniaanse functionarissen bleek later dat hier een massale wraakactie had plaatsgevonden op de bevolking in Amins geboortedistrict door de noordelijke Acholi- en Langi-stammen. Duizenden werden vermoord, 250.000 mensen vluchtten naar de buurlanden Soedan en Zaire en sommige steden in het district zijn volkomen verlaten.
De Acholi- en Langi-stammen die deze wreedheden zouden hebben begaan vormen zelf de machtsbasis van Obote, die zelf een Langi is. De Acholi's en Langi's worden wel de „stammen der weduwen" genoemd. Hrt maren vooral deze bevolkingsgroepen die hel slachtoffer werden van de wrede moordpartijen onder het bewind van Ainin. die in totaal naar schatting 300.000 levens hebben geeist.
De Acholi's en Langi's vorinden ook de kern van he? ballingenleger dat in april vorig jaar samen niet het Tanzaniaanse leger Amin verdreef en zij overheerser] nu het in staat van opbouw verkerende Nationale Bevrijdingsleger van Oeganda. Evenals de tienduizend man nog resterende Tanzaniaanse militairen worden zij veelvuldig van excessen beschuldigd. Vanwege deze achtergrond en de vermeende partijdigheid van het Tanzaniaanse leger (Obote is goed bevriend met de Tanzaniaanse president Ngererei heeft een overwinning van Obote al bij voorbaat een bijsmaak.
De ideologische en ctnisclie tegenstellingen hebben het bestuur over Oeganda na de val van Amin volkomen verlamd. De Baganda-presidenten Yusufe Lule en Godfrey Binaisa richtten zich teveel op het kapitalistisch ingestelde Kenia en kwamen al snel in conflict met het pro-Obote kamp. Begin mei trok een militaire commissie onder leiding van Paulo Muwanga de macht aan zich en bereidde daarmee in feite de weg voor ern terugkomst van Obote. Pers, radio en televisie zijn duidelijk op de hand vari Obote. Van de 51 zetels die zijn UPC vandaag nodig heeft om de toekomstige president te kunnen leveren, zijn er – iiog voor iemand zijn stem heeft kunnen uitbrengen – ai 15 veilig gesteld. Volgens d? nationale verkiezingscomrnisiie betreft het hier kiesdistricten waar geen tegenkandidaten rijn Zes van deze distiictcn bevinden zich in de West-Nijlprovincie, waar de belangrijkste rivaal va!? de UPC, de Democratische Partij (DP) van Paul Semogerere de grootste kanshebber wordt geacht. De DP heeft geklaagd dat naar kandidaten cr niet geweld van weerhouden zijn om zich te laten rcgistrcren. Eén kandidaat werd ontvoerd en later dood teruggevonden In het bolwerk van de DP. het gebied van Baganda. waaronder de hoofdstad Kampala. zijn aanslagen gepleegd op het hoofdkwartier van de partij. DP-leden gevangen genomen en huizen van kandidaten geplunderd . . "

Milton Ohote en zijn echtgenote begroeten hun aanhangers

Over de situatie in Oeganda berichtte *Trouw* (10-12-1980)voorts:

... . . De economie is een chaos. Aan alles bestaat tekort. Op de markt in Kampala zijn meer verkopers dan kopers. De produkten zijn te duur. en de Oegandese shilling is niets meer waard. Smokkel van kippen. suiker. meel en zout vanuit het buurland Kenia is een aantrekkelijke broodwinning geworden. De smokkelwaar is echter slechts voor een kleiri groepje Oegandezen te betalen. De elektriciteitsvoorziening in Kampala hapert voortdurend, en liet water wordt wegens een defecte installatie met de hand gechloreerd. Als de desbetreffende beambte tenminste zin heeft.
De uitvoer van koffie en katoen is gehalveerd. De vreugde over de machtswisseling in Oeganda verkeert in teleurstelling. Het verhaal wil dat aanhangers van Amin. die in het noorden de grens overkwamen. juichend werden ingehaald.
In dat deel van het land zijn langs de grens inet Zaire en Soedan nieuwe gevechten uitgebroken tussen soldaten van Amin en de strijdmacht van de huidige militaire regering in Oeganda. Missionarissen bevestigen berichten dat de guerrillastrijders konvooien aanvallen met machinegeweren en zwaardere wapens.
In het Karamoja-gebied in het noorden bestaat nog steeds gebrek aan voedsel. en zijn veediefstallen aan de orde van de dag. Er is. aldus zegslieden van de Verenigde Naties. voldoende voedsel beschikbaar. maar het transport stuit op grote problemen. Veediefstallen vormen een eeuwenoude traditie. Vroeger bestonden er echter duidelijke regels. waaraan iedereen zich doorgaans hield. Nu wordt er aan vee geroofd wat er te roven valt. De hele bestaansbasis van de bevolking – van de runderen werd het bloed. de urine. de melk. de hoorns en tenslotte het vlees gebruikt – is daarmee weggevallen..."

De partijprogramma's van alle vier partijen waren gematigd. houden zich verre van ingrijpende maatschappelijke experimenten en concentreren zich noodzakelijkerwijs op de wederopbouw van Oeganda.
Tijdens de campagnes beloofde Obote's UPC. die voornamelijk steunt op de Noord- en Noordoostoegandese

stammen een ,,schone en competente regering" na de verschrikkingen van Amin en de chaos onder de daarop volgende interim-regimes. De voornaamste tegenstander, Semogerere's DP, drijft voornamelijk op de Zuidoegandese Bagandastam en pleitte de afgelopen maanden vooral voor een herstel van de democratie, die niet alleen werd vertrapt door Amin, maar ook door diens voorganger Obote.

Terwijl de verkiezingen op 10 dec. vertraagd en chaotisch op gang kwamen, verliep de uitslag van de verkiezingen nog chaotischer en trager.

Op 11 dec aan het einde van de middag eiste de Democratische Partij de absolute verkiezingszege op Een DP woordvoerder verzekerde dat zijn partij minstens 66 van de 126 parlementszetels had gewonnen en daarmee het recht had verworven een nieuwe regering te vormen

De groep van 70 Gemenebestwaarnemers meldde toen in een eerste verslag aan het Gemenebest-hoofdkwartier te Londen ,.Ondanks onregelmatigheden en problemen geloven wij dat de verkiezingen een geldige en reele weergave zijn van de mening van de Oegandese bevolking '

's Avonds maakte de voorzitter van de militaire commissie. Paul Muwanga, via de radio bekend dat er geen officeuze verkiezingsuitslagen meer mochten worden bekendgemaakt Hij zou zelf eerst de uitslag van de verkiezingen bekijken en hij zou zelf bepalen of de uitslagen geldig waren en *of* de verkiezingen vrij en eerlijk waren verlopen

Op 12 dec. 's morgens gaf Muwanga – na een gesprek met de leider van de Gemenebestwaarnemers, Emmanuel Debrah, en een telefonisch onderhoud met president Nyerere van Tanzania – opdracht de verkiezingsresultaten alsnog bekend te maken.

Toen eiste de UPC de overwinning op. De partij zou al 65 zetels hebben gewonnen, terwijl de overwinning in nog minstens 7 districten werd verwacht.

Op 13 dec. meldde de Oegandese verkiezingscommissie 's morgens dat de UPC 52 van de 126 zetels had veroverd en de DP 35.

Op 14 dec. werd de UPC van Obote met 68 van de 126 zetels officieel tot winnaar van de verkiezingen verklaard. De DP had toen 48 zetels en de UPM had één zetel. Op 15 dec. werd de volgende zetelverdeling gemeld: 70 – 50 – 2.

Militaire commissie en kabinet

Tijdens de voorbereiding van deze verkiezingen was de macht in Oeganda op 12 mei 198C overgenomen door de militaire commissie van het Oegandese Nationale Bevrijdingsfront (UNLF), die uit de volgende zes personen bestond: Paul Muwanga. voorzitter; Yoweri Museveni, vice-voorzitter; brigade-generaal David Oyite Ojok, stafchef van het leger: generaalmajoor Tito Okello. opperbevelhebber van het leger; kolonel William Omaria en kolonel Zeddi Maruru (zie pag. 321 e.v.-'80).

Zoals gemeld (pag. 32213-'80) werd op 18 mei 1980 de samenstelling van een nieuw kabinet bekendgemaakt. De zes leden van de militaire commissie hadden – zonder specifieke ministerstaken – het recht de zittingen van dit kabinet bij te wonen, dat zelf 24 leden telde Daaronder waren 11 nieuwelingen, aan wie – na een mutatie op 19 mei – de volgende portefeuilles werden toevertrouwd.

Voorlichting en radiozaken – David Anyoti; handel – Eriya Kategaya: arbeid – John Luwuzila Kirunda: rehabilitatie – Masete Kuuya: gezondheid – Ntege-Lubwama; transport – Kintu Musoke: industrie – B.A. Obonyo: financien – Lawrence Sebalu: binnenlandsr zaken – Samuel Tewungwa. cultuur en: gemeenschapsontwikkeling - Ado Tiberondwa: landbouw - Sam Mugwisha.

Laatstgenoemde verving op 19 mei Mathias Ngobi, die werd overgeplaatst naar de post van minister voor presidentiële zaken. Toen werden ook twee staatsministers in het bureau van de militaire commissie benoemd, nl. M. Apiligar en Raphael Bidamazire. alsmede 15 onderministers.

Ngobi trad op 26 juni af, naar verluidt om familieredenen.

De portefeuilleverdeling onder de 13 leden van het vorige kabinet die gehandhaafd \waren. werd.

Toerisme en natuurbeheer – Ephraim Kamuntu: cooperaties en marketing – James Obua-Otuwa (voorheen toerisme en natuurbeheer): regionale samenwerking – Albert Piche Owiny (voorheen voorlichting en radiozaken); buitenlandse zaken – Otema Alimadi: justitie – Stephen Omoding Ariko: onderwijs – mevr Edna Namirembe Bidamazire: grondbeheer en natuurlijke hulpbronnen – Tarsis Kabwegyere: veeteelt en visserij – E.R. Nkwasibe; planning en economische ontwikkeling – Anthony Ocaya; openbare diensten en kabinetszaken – Wilson Okwenje: PTT – Akena Pojok; plaatselijk bestuur – Bidandi Sali: openbare werken en huisvesting – Abraham Waligo

Presidentiële comnrissie

De op 18 mei toegezegde presidentiële commissie (pag. 322/2-'80) werd op 22 mei door de militaire commissie benoemd. De drie leden waren: Saulo Musoke (rechter). Policarp Nyamuchoncho (rechter) en Yoweri Wacha-Olwol (ambtenaar).

Houding Kenia en Soedan.

Op 1 juni maakte president Daniel Arap Moi van Kenia bekend dat hij de situatie in Oeganda wilde bespreken tijdens een bijeenkomst op 6 juni in Arusha (Tanzania) met president Nyerere van Tanzania, president Nimeiry van Soedan en Oegandese leiders. Maar op 5 juni liet de Keniase president weten dat hij die bijeenkomst toch niet zou bijwonen, omdat deze ,,niet opportuun" was. Volgens waarnemers echter was Moi's afzegging een reactie op de weigering van de Tanzaniaanse regering de voormalige Oegandese president Yusuf Lule en Godfrey Lukongwa Binaisa voor de bijeenkomst uit te nodigen.

Juichende aanhangers van de Democratische Partij vieren de voor hun gunstige eerste verkiezingsuitslagen voor het hoofdkwartier van de partij

Tijdens het overleg te Arusha, dat van Oegandese zijde o.a. door de voorzitter van de militaire commissie Paul Muwanga en stafchef Oyite Ojok werd bijgewoond, zou president Nyerere van Tanzania voorstellen van zijn Soedanese ambtgenoot Nimeiry hebben verworpen inzake een over eenkomst over de vrijlating van Binaisa en de terugtrekking van de resterende Tanzaniaanse troepen uit Oeganda.

Van Arusha vloog president Nimeiry met Eduardo Rugumayo en Omwony Ojok (resp. voorzitter en secretaris van de Nationale Consultatieve Raad) naar Nairobi voor overleg met president Moi op 7 juni. In een na afloop daarvan uitgegeven gezamenlijk communiqué riepen de beide presidenten op tot vrijlating van Binaisa en het houden van vrije en eerlijke verkiezingen in Oeganda. Ook gaven zij uiting aan hun bezorgheid dat de Oegandese interim-regering niet een zuivere neutraliteit jegens de verkiezingen in acht zou kunnen nemen.

Vervolgens werd in de Keniase pers opgeroepen tot vervanging van de Tanzaniaanse troepen in Oeganda door een internationale vredesmacht om te waarborgen dat de verkiezingen daar vrij en eerlijk zouden verlopen. Dit leidde in de loop van juli tot onderlinge beschuldigingen tussen regeringswoordvoerders van Tanzania en Kenia.

Na een ontmoeting tussen president Nyerere en Oegandese DP-vertegenwoordigers op 27 juli bracht de Tanzaniaanse minister van buitenlandse zaken, Benjamin Nkapa, begin augustus een bezoek aan Oeganda om naar verluidt de beschuldigingen te onderzoeken dat de Oegandese regering niet onpartijdig optrad bij het organiseren van de verkiezingen.

Start *verkiezingscampagne* *Terugkeer* Obote. *Uitstel verkiezingen*

Nadat de vier eerder genoemde politieke partijen zich voornemens hadden verklaard deel te nemen aan de voor eind september geplande algemene verkiezingen. werd tussen de partijleiders en de militaire commissie – naar op **23** juni 1980 werd gemeld – overeengekomen dat de vorming van nog meer partijen niet zou zijn toegestaan en dat een kiescommissie de voorbereiding van de gang van zaken bij de verkiezingen zou organiseren en controleren.

Op 27 mei keerde ex-president Obote overeenkomstig zijn aankondiging var! 7 mei (pag. 323 1-'80) vanuit Tanzania in Oeganda terug. Hij werd door een grote menigte verwelkomd en namens de regering officieel begroet door Otema Alimadi. de minister van buitenlandse zaken. Op 8 juni hield Obote zijn eerste (UPC) verkiezingsbijeenkomst in de hoofdstad Kampala.

De voor 17 juni aangekondigde terugkeer van ex-president Yusuf Lule (uit Kenia) leidde tot de veronderstelling dat hij tot presidentskandidaat van de DP gekozen zou worden. Er deden zich ook gewelddadige incidenten voor in Kampala. waarbij naar verluidt 14 aanhangers van Lule door militairen werden gedood. Maar op 17 juni verbond de militaire commissie aan Lulu's terugkeer voorwaarden. die hij onaanvaarbaar achtte. Hij moest .,enkele van zijn vroegere verklaringen verduidelijken", welke de bevolking zouden hebben opgezet tegen het Tanzaniaanse leger en bepaalde Oegandese leiders. Daarop zag Lule van zijn terugkeer af en werd Paul Semogerere. lid van de Nationale Consultatieve Raad en oud-minister van arbeid. door de DP tot presidentskandidaat aangewezen.

Beschuldigingen dat de UPC bij de voorbereiding van de verkiezingen werd voorgetrokken leidden op 16 en *l i* sept. tot een confrontatie binnen de Nationale Consultatieve Raad (NCC) en het kabinet.

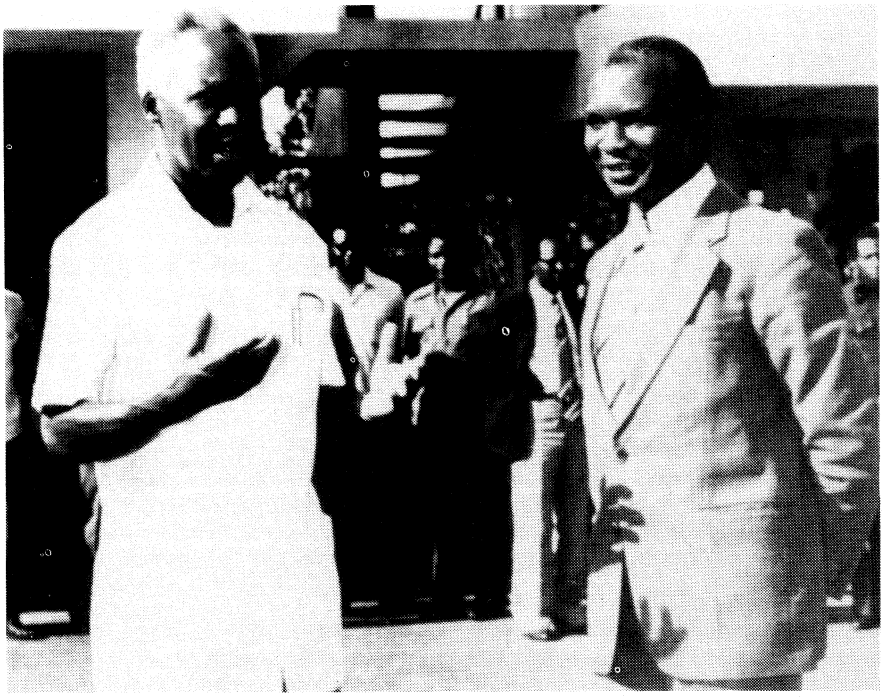
Op 16 sept was in de NCC een debat gehouden over de voorstellen van de militaire commissie m b t de verkiezingsprocedure De volgende dag verlangde de voorzitter van de militaire commissie, Paul Muwanga het aftreden van de 11 ministers en onderministers die zich tegen deze voorstellen hadden uitgesproken

Maar na een ontmoeting tussen Muwanga en Semogerere op 18 sept werd meegedeeld dat de betrokkenen niet hoefden af te treden en dat zij zich in de toekonist zouden houden aan het beginsel van collectieve regeringsverantwoordelijkheid Evenwel boycotten de DP- en UPM leden de bijeenkomsten van de NCC Zij verlangen ook de annulering van in hun afwezigheid goedgekeurde wetten in het bijzonder die m b t het aantal parlementszetels dat de komende verkiezingen aan elke regio werd toegekend

De kiescommissie maakte op 18 sept een tijdschema voor de voorbereiding van de verkiezingen bekend op grond waarvan de verkiezingsdatum van 30 sept tot 10 der 1980 werd uitgesteld

De vorige dag was een delegatie van het Gemenebest in Kampala gearriveerd om te spreken over hulp van het Gemenebest bij de organisatie van de verkiezingen

Als gevolg van het verzet van DP UPM en CP moesten de plannen om op 29 sept met de registratie van kiezers te beginnen worden uitgesteld

De leider van Oeganda's Democratische Partii. Paul Semogerere (r.). tijdens een onderhoud op 11 okt. 1980 te Dar-es-Salaain met de president van Tanzania. Julius Nyerere (l.)

De kiescommissie deelde op 28 sept. mee dat de in de voorgaande week gepubliceerde lijst van 126 kiesdistricten voorlopig was De drie partijen verlangden 140 kiesdistricten Maar de voorzitter van de militaire commissie. Muwanga weigerde deze verandering aan te brengen, het aantal van 126 was door de Nationale Consultatieve Raad medio september goedgekeurd tijdens een zitting die door de DP en de UPM was geboycot Volgens Muwanga maakte deze boycot het werk van de raad niet ongeldig en hij was niet van plan de registratie van de kiezers, die nu op 6 okt moest beginnen nog langer op te houden

Op 8 nov. ontbond Muwanga de Nationale Consultatieve Raad in het kader van de voorbereiding op de parlementsverkiezingen. Hij kondigde tegelijk aan dat er op 10 dec. geen afzonderlijke presidentsverkiezing zou plaats vinden, maar dat de nieuwe president automatisch door de partij zou worden aangewezen die meer dan 40% van de parlementszetels zou behalen. Voorts zouden er in de stemlokalen voor elke partij aparte stembussen komen. Deze maatregelen hadden tot gevolg dat de DP met een boycot van de verkiezingen dreigde.
Muwanga vertrok toen naar Tanzania voor overleg met president Nyerere en vervolgens naar Zambia voor beraad met president Kaoenda.
Tijdens het weekend van 16 nov. vonden in Dar-es-Salaam besprekingen plaats tussen president Nyerere. Muwanga en Paul Semogerere, de leider van de DP, waarbij overeenstemming over de verkiezingsprocedure werd bereikt.

Muwanga kreeg tijdens het overleg in Dar-es-Salaam – waarbij president Nyerere volgens goedingelichte bronnen dreigde zijn tienduizend troepen uit Oeganda terug te trekken – blijkbaar zijn zin. Maar de Democratische Partij had in ruil voor het instemmen met vier stembussen per stembureau extra veiligheidsmaatregelen geëist. Zoals het gebruik van in het buitenland vervaardigde stempels om dc stembiljetten te markeren, controle van alle kiezers op het bezit van vervalste stembiljetten, het tellen van de stemmen in de stembureaus zelf. en een nieuwe kiezersregistratie in sommige gebieden.

Inmiddels hadden tien Gemenebestlanden toegezegd waarnemers naar de Oegandese verkiezingen te sturen, mits de vier deelnemende partijen het geheel eens werden over de verkiezingsprocedures. Het waren Australië. Barbados. Groot-Brittannië, Bermuda. Canada, Cyprus. Ghana. India. Maleisië en Nigeria.
Op 24 nov. vertrok de eerste groep van negen waarnemers uit Londen.

Vervanging opperrechter

Op 2 dec. werd de opperrechter van Oeganda William Wambuzi, zonder opgaaf van redenen ontslagen en vervangen door George Masika krachtens een decreet van Muwanga.
The Tzmes (3-12) wees erop dat Wambuzi voorzitter van het Hof van Beroep te Kampala was dat op C1 okt de afzetting van Yusuf Lule als presdent van Oeganda ongrondwettig had verklaard. Bovendien had Wambuzi, geen lid van de UCP, na de verkiezingen een winnaar moeten aanwijzen.
Deze maatregel werd gezien als onderdeel van het streven van de militaire commissie van Muwanga om Obote's UPC in een bevoordeelde positie te manoeuvreren.
Andere klachten van de drie overige partijen betroffen. aldus *NRC/H'blad* (10-12):

- Oud-president Obote werd door de militaire commissie van Muwanga (zelf een prominent UPC-lid) in feite als het nieuwe staatshoofd behandeld. Hij vloog tijdens de verkiezingscampagne rond in militaire vliegtuigen van zijn Tanzaniaanse vriend Julius Nyerere, en kreeg alle beschikbare overheidsfaciliteiten tot zijn beschikking.
- De door UPC-leden beheerste verkiezingscommissie bezorgde Obote enig voordeel bij de indeling van de kieskringen.
- Kort voor en tijdens de kiezersregistratie werden talrijke lokale bestuursambtenaren die de UPC niet steunen overgeplaatst of naar huis gestuurd.
- Er kwamen talrijke klachten binnen over intimidatie, vooral door leden van het Oegandese nationale leger en de Oegandese militie. grotendeels samengesteld uit leden van de Acholi- en Langi-stammen, Obote's tribale steunpunten.
- Het UPC kondigde aan dat de partij al in vijftien van de 126 kiesdistricten geen tegenstander had. Deze aankondiging viel samen met talrijke klachten van de overige partijen dat hun kandidaten door intimidatie, arrestatie of anderszins niet in staat werden gesteld tijdig hun nominatie-papieren in te dienen. de DP klaagde dat tien van haar kandidaten zo werden geweerd en de UPM had op dit punt zelfs zestien klachten.

Beediging Obote. Vrijlating *Binaisa*

Op 15 dec werd Milton Obote op de stoep van het parlementsgebouw te Kampala door opperrechter George Masika voor vijf jaar tot president van Oeganda beedigd In zijn inauguiele toespraak riep Obote op tot ,,moreel, geestelijk en fysiek herstel" van het land Hij verklaarde Er zal geen uraak zijn onze politiek van verzoening zal zich uitstrekken tot alle delen van de wereld Het verleden is voorbij, we starten een nieuwe toekomst Vandaag hijsen wij de banier van de democratie en eens te meer pioclameien wij de heerschappij van de wet." Voorts deed hij een beroep op de Democratische Partij om de veroverde parlementszetels te bezetten. Hij beloofde: ,,Waar er klachten over afzonderlijke kiesdistricten zijn, zullen wij die aan de rechtbanken ter beslissing voorleggen en het oordeel aanvaarden. Ik doe een beroep op mijn broeders in de andere partijen hetzelfde te doen."
Hij liet doorschemeen dat hij voor de nabije toekomst de aanwezigheid van Tanzaniaanse troepen in Oeganda noodzakelijk achtte. De beëdiging werd ook door een Tanzaniaanse delegatie o.l.v. ex-premier Rashidi Kawawa en minister van buitenlandse zaken Salim Ahmed Salim bijgewoond. Later (The *Observer* 21-12) zei Obote dat de Tanzaniaanse troepen spoedig een begin zouden maken met hun terugkeer naar Tanzania. ,,De Tanzanianen zijn hier om Oegandezen in staat te stellen hun leger en politie te vormen. Steeds als Oeganda een soldaat opleidt, trekt Tanzania een soldaat terug." aldus de president.

Kort na zijn inauguratie stelde Obote ex-president Godfrey Binaisa. die sinds mei onder huisarrest stond, op vrije voeten als ,,de eerste uitdrukking van een nieuw tijdperk".

Muwanga *vice-president. Nieuw kabinet*

Op 16 dec. benoemde president Obote, de voorzitter van de militaire commissie, Paul Muwanga, tot vicepresident van de republiek.
Op 18 dec. werden leden van een nieuw, door Obote benoemd kabinet. in Entebbe beëdigd. Premier en ,,leider van de regeringszaken" werd Otema Alimadi, tot dusver minister van buitenlandse zaken. President Obote nam zelf de portefeuilles van buitenlandse zaken en financiën over, terwijl vice-president Muwanga met de portefeuille van defensie werd belast.

Andere portefeuilles werden; als volgt verdeeld:

Planning en economische ontwikkeling Sam Odaka (voormalig minister van buitenlandse zaken?: plaatselijk bestuur - Lawrence Kalule-Settala (voormalig micister van financiën): toerisme en natuurbeheer – Ntege Lubwama: staatsminister buitenlandse zaken – Albert Picho Owiny; binnenlandse zaken - J Luwuliza Kirunda; huisvesting en stadsontwikkeling Abraham Waligo: justitie en procureur-generaal – Stephen Ariko: staatsminister binnenlandse zaken – kolonel William Omaria; regionale samenwerking - Sam Tewungwa; landbouw – Sam Mugwisha: onderwijs – Isaac Ojok; cultuur en gemeenschapsontwikkeling – James Rwanyarare; grondbeheer, minerale rijkdommen en waterstaat – Max Choudry (The Times 19 12:

DP in parlement

Op 18 dec besloot de Democratische Partij tijdens een stormachtige bijeenkomst van haar executieve alsnog zitting te nemen in het parlement. als dit in januari bijeenkomt. Partijleider Semogerere verklaarde dat een boycot van het parlement ..een ramp zou zijn voor het Oegandese volk". Maar de DP handhaafde haar stelling dat Obote en zijn UPC de verkiezingen hadden gestolen en bleef voornemens documentair bewijsmateriaal te publiceren, waarin voorbeelden zouden worden gegeven van gevallen waarin bundels stembiljetten waren veranderd. Semogerere zei dat de regering van Obote alle geloofwaardigheid had verloren door op het beslissende moment te verklaren dat de uitslag van de verkiezingen niet openbaar gemaakt zou worden. Hij stelde tevens dat een prominent lid van zijn partij. ex-minister Tarsis Kabwegyere, „zomaar verdwenen" was en suggereerde dat Obote's partij daarvoor verantwoordelijk was.

Perscommentaren

Onder de kop ..Dubieuze start in Oeganda" schreef de *Financial Times* (15-12-1980)o.m.:

.,Ernstige verdenkingen omringen de organisatie van de verkiezingen. die Milton Obote hebben teruggebracht in het ambt van president van Oeganda. Een groep Gemenebest-waarnemers concludeerde in haar zorgvuldig zich gedekt houdend interim-rapport dat zij. in de grond der zaak. een ,.democratisch proces" hadden waargenomen. maar twee aspecten van de verkiezingen blijven op zijn zachtst gezegd onverklaard: gebeurde er iets onwettigs in de periode van 18 uur tijdens welke de bekendmaking van de verkiezingsuitslagen werd opgeschort door Paul Muwanga. voorzitter van de militaire commissie. die het land heeft bestuurd, en een welbekend aanhanger van dr. Obote? En werd enige oneerlijke druk uitgeoefend om de zege van Obote-aanhangers in 17 kiesdistricten zonder verkiezingen te waarborgen?
De waarheid wordt misschien nooit bekend Maar het is goed te bedenken dat de politieke structuren van de voormalige Britse kolonie – alsmede de strijdkrachten en de economie waren vernietigd door de brute dictatuur van Idi Amin, dit dr Obote in 1971 afzette Amin werd op zijn beurt afgezet door een invasie. die vorig jaar (1979) werd uitgevoerd door president Julius Nyerere i-ai: Tanzania Obote ▪ persoonlijke vriend.
Sinds die invasie heeft Oeganda drie interim-regeringen gehad en. in mei (1980) een coup, die de militaire commissie aan de macht bracht, Gedurende die periode leed het land onder eer; ernstige hongersnood in het noorden. invallen var voormalige Amin-inilitairen uit Soedan en Zaire, en bijna elke nacht on der nioorden om politieke en andere redeiien. hoofdzakelijk in de hoofdstad Kampala Dit zijn geen omstandigheden. die erop berekend zijn open democratische verkiezingen te bevorderen volgens het patroon van een ordelijk westelijk Europa of Noord-Amerika .".

Onder de kop „Dr Obote's dubieuze triomf' schreef' She *Times* (15-1) in de samenvatting van *Wereldwijzer* (16-12)

Obote moet zijn overwinning delen met Muwanga, de leider van het huidige militaire regime en president Nyerere van Tanzania. Nyerere en Muwanga waren vastbesioten dat de Oegandese verkiezingen een meerderheid voor het Uganda People's Cnngress moesten opleveren Naar het intcrinirapport van de groep Gemenebest-waarnemers bevat een verbijsterende lijst van bij de verkiezingen bedreven onregelmatigheden Voordat Muwanga de buitenlandse journalisten het land had uitgezet kwamen er berichten over wanhoop onder de waarnemers, Debrah. de leider van hun team. had al meer dan eens geprotesteerd voordat de verkiezingen waren begonnen Dit heeft misschien bijgedragen tot de vervanging van opperrechter Wambuzi door een UPC-aanhanger.
Het organiseren van een verkiezing was ongeveer de enige concessie die Nyerere en Muwanga aan de parlementaire demokratie wilden doen.
De zuidelijke gebieden. met name Boeganda, kregen acht a tien zetels te weinig toegewezen. De aanval van aanhangers van Amin op de West Nile-provincie en liet hardhandige gezagsherstel aldaar stelden het regime iii staat de kanidaten van de Deinocratic Party voor dit gebied te diskwalificeren. Mede met hulp van andere onregelmatigheden kreeg het UPC al zeventien zetels in handen voordat de verkiezingen werden gehouden. Verder misbruik werd in de hand gewerkt door de plaatsing van vier stembureaus. Men moet nog afwachten wat de waarnemersgroep over de stemmentelling heeft te rapporteren. De waarnemers vertrokken haastig zodra Obote de meerderheid der parlementszetels had verworven.
Niettemin werden veel meer stemmen tegeri Obote uitgebracht dan Muwanga had verwacht. De eerste aanspraken van de DP op de overwinning waren voorbarig. maar het is mogelijk dat deze partij bij vrije en eerlijk verlopende verkiezingen had gewonnen.
De verslagen partijen zullen voorlopig geen nieuwe kans krijgen. Hun werkelijke probleem is zich zo te gedragen dat na afloop van het mandaat van het verkozen parlement nieuwe verkiezingen mogelijk worden. Obote inoet van zijn kant het feit onder ogen zien. dat het halve land hem bitter wantrouwt. Zijn enige kans op de verzoening die hij zegt te wensen. is het respect te winnen van de parlementaire oppositie De vooruitzichten voor een zekere mate van liberale democratie zijn twijfelachtig. De DP-leiders delen in dezen de verantwoordelijkheid met Obote. hetgeen inhoudt dat ze de heethoofden in toom moeten houden. zodat Obote niet de kans krijgt om de oppositie als onverantwoordelijk of subversief te brandmerken.

WEST-EUROPA

NEDERLAND

BEPERKT LOONMATIGINGS-BESLUIT 1981

In de *Staatscourant* van 24 december 1980 is het Beperkt loonmatigingsbesluit 1981 gepubliceerd Mrt dit besluit stelt minister Albeda van Sociale Zaken de bepalingen vast voor de al eerder aangekondigde beperkte loonmaatregel Die omvat

een algemene korting van 2% op de vergoeding voor gestegen prijzen;
- een algemene korting van 0.5 % op de vakantietoeslag
– een bevriezing van de „vloeren' in de vakantietoeslag op het niveau van 1980;
– een maximering van de over het kalenderjaar 1981 op te bouwen aanspraken op vakantietoeslag op een bedrag van *f* 433,33 per maand of *f* 100.— per week (op Jaarbasis *f* 5200,—)

Het besluit is van toepassing op alle werknemers in de zin van de Wet op de loonvorming dus zowel op C A O-werknemers als op niet-C A O-werknemers Niet onder de werkingssfeer van het besluit vallen werknemers in dienst van gesubsidieerde of gepremieerde instellingen op wier arbeidsverhouding de verlengde Wet arbeidsvoorwaarden collectieve sector van toepassing is
De beperkte loonmaatregel treedt in werking op *27* december 1980 en geldt tot en met 31 december 1981 De wat vroegere datum van inu erkingtreding – 27 december 1980 – maakt het mogelyk, in die gevallen waarin dat gebruikelijk is. in afwijking van het Algemeen loonmatigingsbesluit 1980, toch eind 1980 een prijscompensatie te geven

PRIJSCOMPENSATIE (artikel 2 t m 5)
Een hoofdregel van het besluit is dat prijscompensatie die volgens op 15 nov. 1980 bestaande systemen voor prijscompensatie gebruikelijk is (volgens schriftelijk aangegane overeenkoinst of bestendig gebruik) na 26 december 1980 gegeven mag worden. met inachtneming van een aantal beperkingen. Die zijn:
– er moet worden uitgegaan van het totaal prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie. reeks voor werkneinersgezinnen. van het C.B.S..
– er mag alleen prijscompensatie worden gegeven voor prijsstijgingen na de afloop van het laatste tijdvak waarover prijseonipensatie is toegekend dan wel zou zijn toegekend als het Algemeen loonmatigingsbesluit 1980 niet zou hebben gegolden:
– op de prijscompensatie moet 2% in mindering worden gebracht. In de gevallen waarin de eerstkomende prijscompensatie minder bedraagt dan 2% moet eerst iat mindere gekort worden en dient het restant op de volgende prijscompensatieverhoging te worden ge kort.

De in de (collectieve) arbeidsovereenkomsten opgenomen systemen van prijscompensatie verschillen. Het besluit laat die verschillen in beginsel onverlet. Mede daardoor verschilt het effect van de maatregel al naar gelang het systeem van prijscompensatie dat wordt toegepast. Het besluit bevat dan ook bepalingen voor de onderscheidene systemen van prijscompensatie. Zo is bepaald, dat voor werknemers in bedrijven met vier-wekelijkse loonbetalingstermijnen, waarvoor de prijscompensatie in 1980 tweemaal is geblokkeerd, de tweede prijscompensatie in 1980 alsnog op de oorspronkelijk geplande datum doorgang mag vinden, mits daarop de korting van 2 % wordt aangebracht.

Verder is bepaald, dat wanneer eind 1980/begin 1981 prijscompensatie wordt gegeven op basis van de prijsstijgingen over een periode van een jaar de eerste helft van de periode waarover de prijsstijgingen worden berekend buiten beschouwing moet blijven. Daarvoor in de plaats komt de loontoeslag uit het Algemeen loonmatigingsbesluit 1980 (f 26. of cri-i daarvan afgeleid bedrag). Op het percentage van de prijsstijgingen in de tweede helft van die periode moet 2% in mindering worden gebracht.

Bij systemen van voorindexering moet bij de eindafrekening eenzelfde berekening worden toegepast als bij de prijscompensatie op jaarbasis. De systemen kunnen verder doorgang vinden.

Ook prijscompensatiesystemen die geen vaste referentieperioden kennen, maar wel een eindafrekening op jaarbasis – zoals in de haven-C.A.O.'S – kunnen doorgang vinden. Op de eindafrekening over 1980 moet echter ook de voorgeschreven korting van 2% worden toegepast. Bedraagt de eindafrekening minder dan 2% dan moet die eindafrekening achterwege blijven en dient het restant van de korting op de eerstvolgende prijscompensatie in mindering te worden gebracht.

Is er in een bedrijf geen sprake van een vóór 15 november 1980 aangegane overeenkomst of bestendig gebruik dan mag de werkgever bij het verlenen van een loonsverhoging in verband met prijscompensatie na 26 december 1980 de loontoeslag van f 26.— toekennen en vervolgens 0,8% prijscompensatie geven. Bij dit percentage is uitgegaan van een prijscompensatie eind 1980/begin 1981 op basis van de prijsstijging tussen medio april 1980 en medio oktober 1980 en een daarop toe te passen korting van 2%.

De werkgever is niet verplicht deze verhoging uit te keren, tenzij hij die alsnog overeenkomt. De gekorte prijscompensatie mag worden toegekend over het loon in de zin van een bestaande schriftelijke overeenkomst of een bestendig gebruik en ook over de loontoeslag van het Algemeen loonmatigingsbesluit 1980 (f 26.— of een daarvan afgeleid bedrag) dan wel over het loon inclusief de verrekening van deze toeslag.

Heeft een werknemer aanspraak op een minimumbedrag per procent prijscompensatie dan blijven deze z.g. „vloeren" van toepassing op het met 2% verminderde percentage van de prijscompensatie. Bij z.g. „all-in" verhogingen moet op het deel van de verhoging voor prijscompensatie de 2% in mindering worden gebracht.

Het in de Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag vastgelegde minimumloon blijft als garantieloon bestaan. Komt het loon door toepassing van het Beperkt loonmatigingsbesluit 1981 beneden het voor de werknemer geldende minimumloon dan dient dit loon tot dat minimumloonniveau te worden opgetrokken.

VAKANTIETOESLAG (artikel 6. 7 en 8)

Het besluit bepaalt, dat het percentage van het loon waarop de werknemer als vakantietoeslag aanspraak heeft met ingang van 1 januari 1981 moet worden verlaagd met 0,5%.

De bepalingen over de vakantietoeslag hebben alleen betrekking op de over het kalenderjaar 1981 op te bouwen rechten op vakantietoeslag. De al in 1980 opgebouwde rechten op vakantietoeslag blijven onaangetast. De vakantietoeslag die bijvoorbeeld in juni 1981 wordt uitbetaald over de periode juni 1980 tot en met mei 1981 wordt dus slechts voor een deel bepaald door het Beperkt loonmatigingsbesiuit 1981. In deze gevallen zal het besluit ook nog in 1982 effect hebben namelijk op de in dat jaar uit te betalen vakantietoeslag voorzover die betrekking heeft op de periode juni 1981 tot en met december 1981

In de gevallen waarin de aanspraak op vakantiegeld is geformuleerd als een bedrag of een aantal weken loon e.d. dient dat bedrag te worden omgerekend tot een percentage van het loon op jaarbasis, waarna de 0,5% op dat percentage in mindering moet worden gebracht.

De in de wet gegarandeerde minimumvakantiebijslag blijft onverkort van toepassing. Dit betekent dat voor degene op wie de Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag van toepassing is de vakantietoeslag niet op een lager percentage dan 7% van het ingevolge de wet daarvoor in aanmerking komende loon kan worden gesteld.

Is er sprake van een minimumbedrag aan vakantietoeslag (z.g. vloer) dan is het niet geoorloofd dat bedrag ten opzichte van het niveau in 1980 te verhogen. Ook is het niet toegestaan alsnog een dergelijk minimumbedrag in 1981 in te voeren

Over het kalenderjaar 1381 mag niet meer aan f 433,33 per maand of f 100.— per week aan aanspraken op vakantietoeslag worden opgebouwd. Door deze bepaling wordt bereikt dat met 0.5% verlaagde vakantietoeslag wordt gemaximeerd op een bedrag van f 5200,— op jaarbasis. Dit bedrag ligt net boven de vakantietoeslag waarop men recht heeft bij een vakantietoeslagpercentage van 7,5% over een loon dat gelijk is aan driemaal het minimumloon.

Als een werknemer korter werkt dan de normaal in een bedrijf geldende arbeidsduur, wordt het bedrag van de maximering naar evenredigheid verminderd. (Ministerie van sociale zaken)

DE SOCIALE VERZEKERINGEN PER 1 JANUARI 1981

De bedragen van de uitkeringen, daglonen en de premiepercentages voor de sociale verzekeringen per 1 januari 1981 zijn in dit overzicht vermeld.

Bij de vaststelling is, voor zover nodig en mogelijk, rekening gehouden met een aantal wetsvoorstellen, die inmiddels alle door de Tweede Kamer zijn aanvaard. Waar een vergelijking wordt gemaakt met de voorheen geldende bedragen, heeft dit betrekking op de uitkeringen, zoals die golden vanaf 1 juli 1980. De verhoging van die bedragen over de maand december 1980 heeft namelijk betrekking op de koopkrachtontwikkeling voor minimuminkomens over het gehele jaar 1980.

A.O.W. en A.W.W.

Met ingang van 1 jan. 1981 gaan de uitkeringen krachtens de Algemene Ouderdomswet en de Algemene Weduwen- en Wezenwet als volgt omhoog:

	bruto maanduitkering	bruto vakantie-uitkering per maand
A.O.W.		
Gehuwde bejaarden	van f 1.449.75 tot f 1.478.10	f 99.90
Ongehuwde bejaarden	van f 1.009,65 tot f 1.028,76	f 69,92
A.W.W.		
Weduwen met kinderen	van f 1.449,75 tot f 1.478,10	f 99,90
Weduwen zonder kinderen	van J 1.009.65 tot f 1.028,76	f 69,92
Wezen tot 10 jaar	van f 323.08 tot f 329,20	f 22,37
Wezen van 10 tot 16 jaar	van f 484.63 tot f 493.80	f 22.37
Wezen van 16 tot 27 jaar	van f 646,17 tot J 658,41	f 44.75

Uitgangspunt voor deze verhoging is de zgn. netto-netto-koppeling. Hierbij is het netto A.O.W.-pensioen per maand voor een echtpaar – dat is het bruto A.O.W.-pensioen verminderd met de daarop in te houden loonbelasting en de premie voor de laagste klasse van de ziekenfondsverzekering voor bejaarden – gelijk aan het netto minimumloon. Deze netto-netto-koppeling geldt ook voor de vakantieuitkering. Voorts bedraagt het netto A.O.W.-pensioen voor een alleenstaande 70% van dat van een echtpaar.

Opgemerkt wordt dat ook de inhoudingen (loonbelasting, eventueel ziekenfondspremie en A.W.B.Z.-bijdrage) wijzigen. De berekening van het netto-bedrag wordt vermeld op het betalingsstuk.

Kinderbijslagen

De kinderbijslagen bedragen met ingang van 1 jan. 1981 per kwartaal voor:

Eerste kind geboren na 1 jan. 1979	f 130,— ongewijzigd
Eerste kind geboren in 1978 of 3 jaar of ouder	f 259,— ongewijzigd
Tweede kind	van f 428,— tot f 433,—
Derde kind	van f 432,— tot f 436,—
Vierde en vijfde kind	van f 522,— tot f 527,—
Zesde en zevende kind	van f 575.— tot f 581,—
Achtste en volgende kinderen	van f 634,— tot f 640,—

Met ingang van 1 jan. 1980 geeft de Algemene Kinderbijslagwet aan alle ingezetenen van het *eerste* kind af recht op kinderbijslag.

Bij de Tweede Kamer is inmiddels een wetsontwerp ingediend waarin is voorgesteld om in verband met de koopkracht voor de gezin-

nen over 1981 de kinderbijslag voor eerste en tweede kinderen met ingang van 1 jan 1981 te verhogen Voorgesteld zijn de volgende kinderbijslagbedragen

Voor eerste kinderen geboren nà 1 jan. 1979	! 137.-	per kwartaal
Voor de overige eerste kinderen	; 274	per kwartaal
Voor tweede kinderen	f 436	per kwartaal

Algemene Arbeidsongeschiktheid (A.A.W.)

Voor de vaststelling van de A.A.W. grondslagen is evenals voor de ariderr sociale uitkeringen de zgn. netto-netto-koppeling als uitgangspunt genomen.
Deze grondslagen bedragen per 1 jan. 1981

Individuele groridslag	
voor 21-jarigen en ouder	f 70,29
voor 20-jarigen	f 62,21
voor 19-jarigen	i 54,09
voor 18-jarigen	f 45,36
Grondslag voor gehuwden met inkomsten var. henzelf of van echtgenoot:	
tot 15% van de grondslag	! 99,84
tot 30% van de grondslag	f 82,42

Wet op de **arbeidsongeschiktheidsverzekering (W.A.O.)** en Wet **Werkloosheidsvoorziening (W.W.V.)**

Op grond van het in de wet neergelegde aanpassingsmechanisme zouden de daglonen ingevolge de W.A.O. en W.W.V. per 1 jan. 1981 dienen te worden aangepast aan de ontwikkeling van de lonen in de periode 30 april 1980 t/m 31 okt. 1980. Deze aanpassing zou leiden tot een verhoging van de W A.O.-daglonen met f 1.61 en van de W.W.V.-daglonen met *f* 1,72.
Om de inkomeiispositie van de niet-actieven meer in de pas te laten lopen met die van de actieven. zal de aanpassing per 1 jan. 1981 tijdelijk– tot 1 juli 1981 – worden beperkt, en wel met 1,29%, overeenkomstig de beperking van het wettelijk minimumloon.
Deze beperking heeft in hoofdzaak betrekking op genoemde verhoging van de daglonen met f 1,61 onderscheidenlijk f 1,72.
Aangezien per 1 juli 1980 de W.A.O.- en de W.W.V.-uitkering van degenen wier uitkering is ingegaan vóór 1 juli 1980. in verband met een algemene loonmatiging per die datum minder omhoog zijn gegaan dan wanneer het gebruikelijke aanpassingsmechanisme zou zijn toegepast, is toen bepaald dat het niet tot uitbetaling gekomen deel van die verhoging zou worden toegevoegd aan de verhoging per 1 jan. 1981.
In verband hiermee wordt bij de verhoging van de W.A.O- en de W.W.V.-daglonen per 1 jan. 1981 onderscheid gemaakt tussen uitkeringen die zijn ingegaan voor 1 juli 1980 en uitkeringen die in Liet tweede halfjaar van 1980 zijn toegekeijd. De vóór 1 juli 1980 ingegane uitkeringen zullen per 1 jan. 1981 voor wat betreft de W.A O. worden verhoogd met 1,53% minus f 0,67 en voor wat betreft de W W V met 1.53% minus *f* 0,72
De aanpassing van de daglonen, gelegen in het tweede halfjaar van 1980, zal geheel worden doorgeschoven naar 1 juli 1981

Minimumdaglonen werknemersvoorzieningen

De minimumdaglonen in de W.A O.. de W.W. en de W.W.V. komen per 1 jan. 1981 als volgt te luiden:

W.A.O.	*f* 113,22
W.W.	*f* 116,71
W.W.V.	*f* 123,33

Bij de vaststelling van de rniiiiinumdayionen is uitgegaan van de koppeling aan het nettominimumloon. In het minimumdagloon in de W.A.O. en de W.W.V. is een tijdelijke koopkrachttoeslag begrepen.

Maximum-uitkeringsdagloon werknemersverzekeringen

Het maximtim-dagloon. waarnaar de uitkeringen ingevolge de W.A.O., de Z.W . de W.W. en de W.W.V. worden berekend. bedraagt per 1 jan. 1981 f 239.99.

Toeslag in verband met vereveningsbijdrage

Op de uitkeringen ingevolge de W.A.O. en W.W.V., welke vóór 1 jan. 1980 zijn ingegaan. zal de toeslag, die in verband niet de op bovengenoemde datum ingevoerde zgn. vereveningsbijdrage wordt gegeven. worden gecontinueerd.

Ziekenfondsverzekering voor bejaarden- en vrijwillige verzekering

I. Bejaardenziekenfondsverzekering

Met ingang van 1 jan. 1981 zal de toelatingsgrens voor de bejaardenziekenfondsverzekering worden vastgesteld op f 22.774.20. De verzekerden in de bejaardenverzekering zullen vanaf die datum de volgende premies verschuldigd zijn.

Ongehuwden

Inkomensklasse (inkomen in 1981)		maandpremie
Tot f 18.177.20		i 29,80
f 18 177.20	f 18.617.20	f 59.50
f 18.617.20	f 19.059.20	i 89,10
i 19.059.20	f 22.774.20	f 118,70

Gehuwden

inkomensklasse		maandpremie
Tot f 18.177.20		*f* 29,80
f 18.177.20	i 18.617.20	*f* 59,50
f 18.617.20	f 19.059.20	*f* 89,10
f 19 059,20	) 20.917,20	*f* 118,70
f 20 917.20	f 22.774.20	*f* 178,—

II. Reductieregeling **vrijwillige ziekenfondsverzekering**

a. Studerende en invalide kinderen

Voor studerende, invalide dan wel de moeder vervangende kinderen tussen 16 en 27 jaar zal vanaf 1 jan, 1981 een premie verschuldigd zijn van f 68.60 per maand

h. Gehuwden jonger dan 65 jaar

Hier te lande wonende gehuwde verzekerden niet een inkomen dat in 1980 niet hoger was dan *f* 28.200 zullen de volgende premies verschuldigd zijn (tenzij de premie van het fonds lager is):

Inkomensklasse (inko en in 19801	maandpremie
Tot *f* 22.250,—	f 137.20 (*f* 68.60 p.p.)
f 22 250,--- f 25.225.--	f 220.60 (*f* 110.30 p.p.)
f 25.225,— - f 28.200.—	f 256,20 (*f* 128.10 p.p.)

c. Premiereductieregeling voor gehuwde bejaarden in de vrijwillige verzekering

Hier te lande wonende gehuwde bejaarden in de vrijwillige verzekering met een inkomen dat niet hoger is dan *f* 29.610.--, zullen de volgende premies verschuldigd zijn (tenzij de premie van het fonds lager is).

Inkomensklasse (inkomen in 1981)	maandpremie
f 22.774,20 – *f* 26.192,10	*f* 220,60 (*f* 110,30 p.p.)
f 26.192,10 – *f* 29.610,—	*f* 256,20 (*f* 128,10 p.p.)

d. Premiereductieregeling in de vrijwillige ziekenfondsverzekering voor ongehuwden met een A.A.W.-uitkering

Voor verzekerden die niet gehuwd zijn en recht hebben op een uitkering krachtens de Algemene Arbeidsongeschiktheidswet. berekend naar een arbeidsongeschiktheid van 80% of meer en die niet ten laste van de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosteii worden verpleegd in een (voorlopig) erkende inrichting of een tehuis. geldt een premiereductie indien het inkomeiì in 1981 niet meer bedraagt dan f 15.950.
De premies zijn aldus:

voor ongehuwden beneden 35 jaar	*f* 68.60
voor ongehuwden boven 35 jaar	*f* 110.30

III. Eigen bijdrage in het kader van de Algemene **Wet** Bijzondere Ziektekosten

Met ingang van 1 januari 1981 gelden de volgende bedragen:

Ongehuwden
Het minimaal ter vrije besteding overblijvende bedrag wordt verhoogd tot f 275.10 per maand: De maximale eigen bijdrage tot f 729,66 per maand.

Gehuwden
Het minimaal ter vrije besteding overblijvende bedrag wordt verhoogd tot f 550.20 per maand. De maximale eigen bijdrage wordt 1872.40 per maand. (Ministerie van sociale zaken)

(Vor. brr. pag. 810 2 e.v.-1980)

PREMIEPERCENTAGES PER 1 JANCARI 1981

	totaal	werkg.	werkn.	rijk	opslag-premie[1])	maximum waarover premie wordt geheven
A.O.W.	10.35		10.35			f 48.750 p.j.
A.W.W.	1.25		1.25			id.
A.W.B.Z.	3.05	3.05			26.3	id.
A.K.W.	1.9	1.9			16.4	id.
A.A.W. 4.95	4.95	4.93			12.7	id.
W.A.O.[2])	18.35	7.93	10.40			*f* 243.-- p.d.
W.W. (gem.)[3])	2.3	0.775	0,775	0.75		*f* 243,— p.d.
Z.F.W.	8,6	4.3	4,3			*f* 138,— p.d.[4])
Z.W. (gem.)	7.3	6.3	1.0			*f* 243,— p.d.

1) opslag in procenten van premie A.O.W en A.W.W.

werkgever	werknemer	rijk
0.4	0.4	

de werkloosheidspremie is vastgesteld op 1,5% waarvan ten laste van

werkgever	werknemer	rijk
0,375	0.375	0,75

2) de franchise of premie-vrije voet bedraagt f 74,— per dag

3) de gemiddelde wachtgeldpremie is gesteld op 0,8%. waarvan ten laste van

4) de loongrens voor verplichte verzekering Z.F.W bedraagt f 42.300.—.

NECROLOGIEËN

MILLER, HENRY VALENTINE (26-12-1891 New York - 7-6-1980 Palisades) Amerikaans schrijver.

De in een gezin van Duitse afkomst geboren Miller leefde tijdens zijn jeugd in Brooklyn Hij was een autodidact en schreef in 1923 zijn eerste boek, waarvoor hij echter geen uitgever kon vinden.
In 1930 vestigde hij zich in Parijs: daar begon zijn leven. zoals hij later opmerkte pas werkelijk. De ervaringen die hij opdeed in goedkope appartementen en hotels. cafés en op de redacties van kranten vonden hun weerslag in de roman Tropic of Cancer. die in 1931 werd uitgegeven door de Obelisk Press.

Schrijvers als T. S. Eliot en Ezra Pound prezen het boek uitbundig. maar door het gebruik van als obscec:: bestempelde taal was het ?o! 1961 onmogelijk deze roman in de Verenigde Staten te publiceren.
Na het succes van Tropic of Cancer publiceerde Miller Tropic of Capricorn (1935) en Black Spring (1936). alvorens hij in 1939 naar de VS terugkeerde en zich in Californië vestigde. Daarna schreef hij o.m. The World o~ Sex (1940), The Colossus of Maroussi (Grieks reisverhaal, 1941), de trilogie Sexus (1949). Plexus (1953)en Nexus (1959), The Smile at the Foot of the Ladder (1948). Quiet Days in Vichy (1956). Big Sur and the Oranges of Hieronymus Bosch (1958), My Life and Times autobiografie (1972) en Insomnia or the devil at large (het relaas van zijn verhouding met zijn vijfde vrouw. de Japanse danseres Hoki Takuda (1974). Hu had zojuist een beschouwing uit de jaren '30. The World of Lawrence. voor publikatie voltooid.
In een van de laatste interviews die hij gaf. verklaarde hij zich nooit te hebben gestoord aan het feit. dat hij door velen lange tijd werd beschouwd als een schrijver van ..vieze boeken". „Ik heb over seks geschreven omdat het zo'n belangrijke rol in mijn leven speelde. Seks is voor mij altijd de dominerende factor geweest. Ik heb mezelf nooit beschouwd als een auteur van pornografie: ik richtte me op obsceniteiten en dat is iets puurs. Pornografie is daarvan slechts een karikatuur."

OWENS. JAMES CLEVELAND (JESSE) (12-9-1913 Decatur - 31-3-1980 Tucson). Amerikaans atleet.

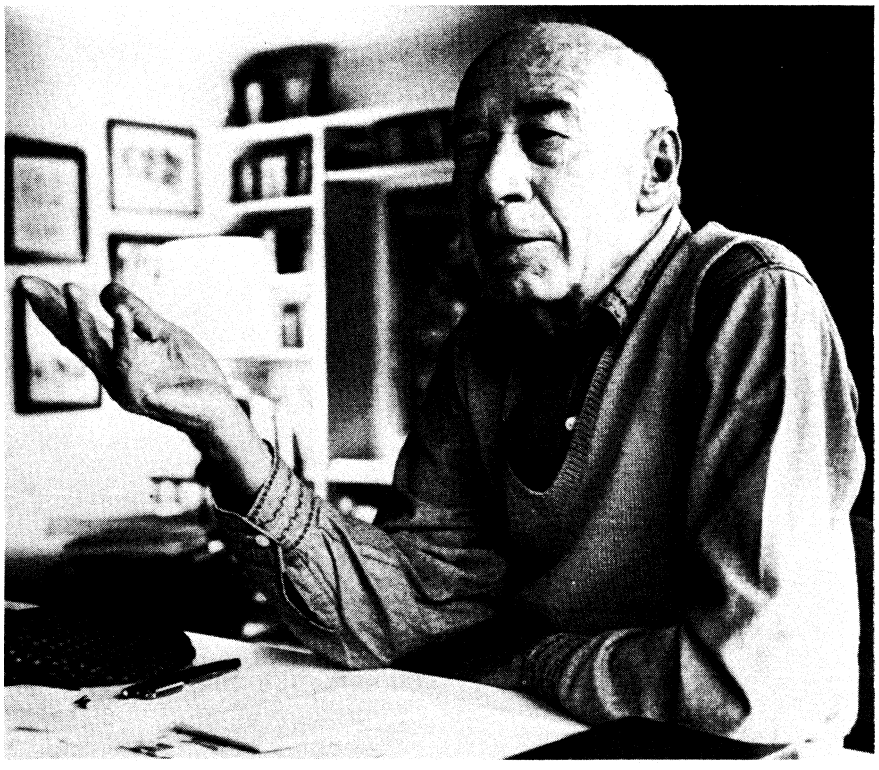
De zwarte atleet Jesse Owens werd een legendarische figuur door zijn successen tijdens de Olympische Spelen van Berlijn in het nazistisch geregeerde Duitsland in 1936.
Hij won de nummers verspringen (8,06 m) en de 100 en 200 m hardlopen (resp. 10,3 en 20.7 sec.). Bovendien maakte hij deel uit van het in wereldrecordtijd (39.8 sec.) winnende 4 x 100 m estafette-team van de VS.
Zeer lange tijd was Owens wereldrecordhouder 100 m (10,2 sec.) en verspringen (8.13 m).

OZINGA, JACOB (1-7-1910 Nieuw-Weerdinge - 29-5-1980 Bennekom). oud-voorzitter van de [illegible]

Hij studeerde te Utrecht. waar hij in 1932 doctoraal Indologie en doctoraal Indisch recht aflegde. In 1940 promoveerde hij op een proefschrift over de Indische rubbercultuur. Hij was onder meer hoofd van de regeringsvoorlichtingsdienst in het toenmalige Batavia en behoorde tot de staf van de luitenant-gouverneur-generaal, aanvankelijk in de rang van resident, later in die van gouverneur.
In 1951 kreeg Ozinga een functie bij Zomer en Keuning te Wageningen en in 1954 werd hij bevestigd als predikant van de gereformeerde kerk van Lunteren. Hij bleef in Lunteren werkzaam tot 1975.
Sedert 1966 was Ozinga. als opvolger van mr. A. B. Roosjen, voorzitter van de Nederlandse christelijke radiovereniging. In 1978 trad hij als zodanig af.

PAASIO, KUSTAA RAFAEL (6-6-1903 Turku - 17-3-1980 Helsinki). Fins politicus.

Hij begon zijn loopbaan als typograaf en later journalist. Van 1942-1966 was hij hoofdredacteur van Turun Paivalehti.
In 1948 werd hij voor de sociaal-democrate11 voor de eerste maal tot lid van de Finse Rijksdag gekozen. In 1966 en van 1970-1972 was hij voorzitter van het parlement. Van 1966-1968 leidde hij een Volksfrontregering en van febr.-sept. 1975 was hij premier van een sociaal-democratische minderheidsregering.
Hij was voorzitter van de sociaal-democratische partij van Finland van 1963-1975.

PAGLIERO. MARCELLO (15-1-1907 Londen - 9 12 1980 Parijs: Italiaans filmregisseur

Pagliero wordt beschouwd als een voorloper van het neorealisme in de Italiaanse film. Hij begon zijn filmcarrière als acteur. nadat hij in 1943 Roberto Rossellini had ontmoet De Laatste gaf Pagliero de hoofdrol in Roma. città aperta.
Daarna speelde hij in de films L'altra van C. L. Bragaglia, Les jeux sont faits van Delannoy en Dédée d'Anvers van Allegret.
Nadat hij in 1947 in Frankrijk was gaan wonen werkte Pagliero daar als regisseur. Onder zijn leiding werden de films La nuit porte conseil Un homme marche dans la ville. La rose rouge. Les amants de bras morts, La putain respectueuse en Chéri Bibi vervaardigd.
Ook maakte hij in de Sowjet-Unie een filmversie van Jules Verne's 20.000 mijlen onder zee.

PORTER, KATHERINE ANNE (15-5-1890 Indian Creek - 18-9-1980 Silver Spring). Amerikaans schrijfster.

Katherine Porter is vooral bekend geworden door haar roman Ship of fools. die zij in 1962 publiceerde. Het boek, waaraan zij 20 jaar werkte. gaat over een groep mensen. die voor de Tweede Wereldoorlog per schip van Mexico naar Duitsland reist. De roman. die in de VS al snel bovenaan de bestsellerlijsten stond, werd enkele malen verfilmd.
Behalve Ship of fools schreef Katherine Porter een aantal korte verhalen. vele artikelen in diverse tijdschriften en literaire kritieken in The New York Times.
In 1966 werd zij onderscheiden met de National Book Award

RIEL. MR. HARM VAN (18-2-1907 Hoofddorp - 13-12- 1980 Den Haag), Nederlands politicus.

Mr. Van Riel was van 1956-1976 lid van de Eerste Kamer voor de VVD. Sinds 1958 trad hij op als fractievoorzitter. Hij bedankte in 1976 voor het lidmaatschap van de EK, omdat hij geen parlementaire verantwoordelijkheid wenste te dragen voor de initiatieven vanuit zijn partij om abortus te legaliseren.
Van Riel deed in 1928 doctoraal examen rechten aan de Leidse universiteit. een jaar later werd hij adjunct-secretaris van de Kamer van Koophandel van Dordrecht. Van 1930 tot 1954 was hij werkzaam bij bankiers Mees en Zonen.
Na de tweede wereldoorlog werd hij lid van de „partij voor de vrijheid".
Naast lid van de Eerste Kamer was Van Riel lid van de Provinciale Staten van Zuid-Holland (1946-1970) en van het college van Gedeputeerde Staten (1956-1970).
Na zijn vertrek uit de Eerste Kamer werkte hij aan een boek over de geschiedenis van de Staten van Zuid-Holland van 1850 tot 1914.
Hij is vice-voorzitter van de VVD geweest. De partij benoemde hem in 1977 tot ere-lid.
Van Riel was commandeur in de Orde van de Nederlandse Leeuw en commandeur in de Orde van Leopold II.

ROBLES Y QUINONES, JOSÉ MARIA GIL (GIL ROBLES) (1898 Salamanca - 14-9-1980 Madrid). Spaans politicus.

De jurist Gil Robles was ten tijde van de Spaanse republiek in de jaren dertig aanvoerder van het rechtse blok CEDA. In 1935 en 1936 was hij in de Republikeinse regering minister van oorlog en als zodanig verantwoordelijk voor de benoeming van generaal Franco tot chef van de generale staf.
Bij het uitbreken van de burgeroorlog in 1936 week hij uit naar Portugal. Nadat een poging

tot toenadering tot Franco in 1937 in Burgos was mislukt bleef hij in Portugal tot zijn terug keer naar Spanje in 1953. In Portugal trad hij op als adviseur van de troonpretendent don Juan, de vader van de huidige Spaanse ko ning

Na deelname aan he! congres van de Europese beweging in 1962 in München werd hij door het Franco-regime gesteld voor de keuze voor een gedwongen verblijf op de Canarische ei landen ofwel verbaniiing. Hij koos Genève als woonplaats.

In 1964 keert hij opnieuw terug in Spanje en richt hij de Democratische Volksbond op. als rechtervleugel van de christen-democratie.

Na de dood van Franco trad hij at als voorzitter van deze groepering om de door hem afgewe zen fusionering met andere christen-democraten met de regeringspartij UCD van premier Suarez niet in de weg te staan

ROMME. Dr. CARL PAUL MARIA (2-12-1896 Oirscho! - 16-10-1980 Oisterwijk). Nederlands politicus

Zijn schoolopleiding en zijn studie rechten ontving hij in Amsterdam. resp. aan het Ignatiuscollege en aan de Gemeentelijke Universiteit.

Nauwelijks was hij als advocaat in de hoofdstad gevestigd. of hij kwam. als 25-jarige. reeds in de Amsterdamse gemeenteraad als lid van de R.-K. staatspartij. Al na enkele jaren (1925) werd hij voorzitter van de katholieke raads fractie en 16 jaar lang. van 1921 tot 1937. heeft hij in de Amsterdamse raad een dominerende rol vervuld.

Het jaar 1935 bracht twee nieuwe functies. het lidmaatschap van de provinciale staten van Noord-Holland en het buitengewoon hoogleraarschap in het staats- en administratief recht en het arbeidsrecht aan de Katholieke Economische Hogeschool te Tilburg. In 1937 werd hij ook in de Eerste Kamer gekozen maar in datzelfde jaar gaf hij weer al zijn functies op oin als minister van sociale zaken zitting te nemen in het vierde kabinet-Colijn.

Vooral in deze functie toonde hij zich een militant katholiek, met o.a. principiele bezwaren tegen beroepsarbeid van de gehuwde vrouw Antipathie tegen deze arbeid is hem altijd bijgebleven. al moest hij dit gevoel wel onderdrukken, want daarmee stond de latere fractievoorzitter van de KVP in zijn fractie vrijwel alleen.

Slechts twee jaar bleef mr. Romme minister. maar hij wist in die tijd de wettelijke kinderbijslag in ons land te introduceren, stichtte de Rijksdienst voor werkverruiming en kwam met plannen voor bevordering van vrijwillige deelneming in arbeidskampen voor jeugdigen. ter bestrijding van de jeugdwerkloosheid. In de zomer van 1939 diende het Kabinet echter zijn ontslag in wegens gebrek aan onderlinge overeenstemming over de te voeren financiële politiek. waarbij o.a. de door minister Romme voorgestane werkloosheidspolitiek een rol speelde.

Als minister introduceerde hij ook het beruchte „kwartje van Romme": een werkloze kreeg een kwartje extra als hij van zijn kleine uitkering een kwartje kon sparen. Hoon is hem wat dat betreft niet bespaard gebleven.

In zijn in 1953 verschenen brochure. getiteld Katholieke Politiek, gaf Roniirie zelf deze typerende visie op het conflict van 1939: ..Een combinatie van een groeiende vrees voor verroomsing van de Nederlands jeugd met een verschil van opvatting omtrent de eisen der financiele politiek leidde tot het einde van het kabinet."

In de oorlogsjaren legde hij zich vooral op de studie toe en kort na de oorlog verscheen als resultaat daarvan een boek met voorstellen tot grondwetsherziening, waarin Romme zich keerde tegen het voortbestaan van het tweekamerstelsel en waarin hij de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie met kracht propageerde. Zijn ontwerp-grondwet voororiderstelde ook van elke ambtenaar de erkenning van het Godsbestaan. Dat was in ons sterk verdeelde land met zijn liberale grondwet een misslag. Zijn gedachte vond dan ook veel bestrijding en hij zap spoedig in dat zij nimmer te verwe zenlijken was.

Op 4 juni 1946 deed Romme zijn intrede in de eerste naoorlogse gekozen Tweede Kamer Hij werd de leider van de fractie der in Katholieke Volkspartij omgedocpte R -K. Staatspartij. Het was vooral in deze functie, dat prof. Romme zijn grote rol in de Nederlandse politiek heeft gespeeld. Hij was de grote propagandist van de ..brede basis" (samenwerking van KVP en PvdA met een of meer kleinere groeperingen!. oefende als staatkundig hoofdredacteur van De Volkskrant (1945-1953) en later als wekelijks medewerker ook journalis iieke invloed in het politieke leven uit

De duidelijk in de KVP-fractie te onderscheiden linker en rechtervleugel vereisten even eens een sterke leiding, ten einde deze vleugels bijeen te houden Mr. Romme x-as die onmisbare bindende figuur en die onmisbaarheid in deze moeilijke jaren is waarschijnlijk ook de voornaamste overweging geweest om onder geen voorwaarde zijn post als fractie voorzitter te verwisselen voor het ministerschap. Zo formeerde hij in maart 1951 een nieuw kabinet-Drecs. zonder daarin zelf zitting te nemen.

Ook toen in december 1958 het conflict in dc Tweede Kamer uitbrak. dat een voorlopig einde maakte aan de oude brede-basissamenwerking met de PvdA en het 't meest voor de hand lag, dat Romme de leiding van het nieuw te vormen kabinet op zich zou nemen. schoof hij een ander – prof. De Quay – naar voren.

In 1961 verliet hij om gezondheidsredenen de Tweede Kamer. In 1963 werd hij lid van de Raad van State en in 1972 werd hij benoemd tot minister van staat.

RUTTEN. Dr. FRANS JOSEF THEO (15-9-1899 Schiniien - 21-4-1980 Nijmegen). Nederlands psycholoog.

Frans Rutten was oorspronkelijk onderwijzer. Hij studeerde Nederlands en psychologie in Utrecht: in beide vakken legde hij cum laude het doctorale examen af.

In 1928 promoveerde hij summa cum laude te Leuven op een proefschrift over Felix Timmermans. Een jaar later pronioveerde hij in Utrecht cum laude op de dissertatie Psychologie van de waarneming. een studie over gezichtsbedrog.

Sedert 1931 was Rutten hoogleraar in de algemene empirische psychologie te Nijmegen. In 1970 ging hij met emeritaat.

In het kabinet-Drees/Van Schaik en in het kabinet-Drees (1948-1951 en 1951-1952) trad hij op als minister van onderwijs. Hij legde in die jaren de grondslag voor de wet op het voortgezet onderwijs (mammoetwet!.

Rutten was wetenschappelijk adviseur van de Staatsmijnen voor de vakopleidingen in de mijnindustrie en adviseur van de Scheepvaartvereniging Zuid in Rotterdam bij het iristellen van vakopleidingen in het havenbedrijf in 1957. Voor zijn verdiensten kreeg hij in 1973 de Rotterdamse Wolffaert-van-Borselenpenning.

Ook droeg prof. Rutten een steen bij aan het doofstommeninstituut in Sint-Michielsgestel en aan de bedrijfsorganisatie van de baksteenindustrie.

SALOMONS, ANNA MARIA FRANSISCA (26-6-1885 Rotterdam - 16-1-1980 Den Haag). Nederlands schrijfster.

Annie Salomons studeerde Nederlandse letteren in Leiden en Utrecht en werkte al vroeg mee aan tal van tijdschriften.

In 1907 kreeg zij bekendheid door haar boek Een meisje-studentje, dat vrij kort daarna werd gevolgd door Herinneringen van een onafhankelijke vrouw' twee boeken die opvielen door hun literaire kwaliteiten en de wijze waarop de problemen van de gestudeerde vrouw in die tijd werden behandeld Als gevolg van dit laatste brachten deze publikaties de discussie op gang over vrouwenemancipatie In deze sfeer droeg zij ook hij aan de brievenroman van Nico van Suchtclcri. die in 1916 werd uitgegeven onder de titel De stille lach.

Tot haar later verschenen werk behoren enkele bundels koïtr verhalen. Langs het geluk. Draadloze dromeii. Verhalen uit het Verre Oosten. Ballingen en Het huis in de hitte.

Grote belangstelling trokken haar na de Tweede Wereldoorlog verschenen Herinneringen uit de oude Lijd. die in twee delen werden gepubliceerd onder de titels Schrijvers die ik gekend heb en 'Toen en riu

Annic Salomons werd benoemd tot Officier in de orde van Oranje-Nassau en tot erelid van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde.

SANGUINETTI. ALEXANDRE (27-3 1913 Caïro - 8-10-1980 Parijs!. Frans politicus

Sariguinetti was een Gaullist van het eerste uur. Hij heeft in de Tweede Wereldoorlog actief meegevochten aan de zijde van De Gaulle. waarbij hij bij de landing op het eiland Elba een been verloor.

Na de oorlog was hij actief in de gelederen van de veteranen. Hij geraakte al spoedig in opposition tegen de Vierde Republiek. vooral wegens de politiek van de verschillende regeringen m.b.t. Algerije

Hij maakte deel uit van de stroming. die ertoe bijdroeg. dat in 1958 De Gaulle weer aan de macht kwam. Samen met zijn jeugdvriend Roger Frey behoorde Sanguinetti in dat jaar tot de oprichters van de gaullistische UNR.

Tot 1962 was hij persoonlijk adviseur van Frey, die verschillende ininisterposten bekleedde. In 1962 werd hij tot lid van de Kamer van Afgevaardigden gekozen.

Onder president Pompidou was hij van 1966-1967 minister van veteranen.

In 1967 werd hij opnieuw tot Kamerlid gekozen. nu voor de UDR, die in de plaats van de UNR gekomen was. Hij werd voorzitter van de commissie van defensie.

In 1973 verloor hij zijn zetel. Wel kreeg hij nu het ambt van secretaris-generaal van de UDR. dat hij echter een jaar later aan Jacques Chirac moest afstaan.

In zijn nadien verschenen boek J'ai mal a mon peau rekende hij scherp af met Chirac en diens ..kliek" en schaarde hij zich aan de zijde van Michel Debre.

SARTRE, JEAN-PAUL (5-6-1905 Parijs - 15-4-1980 Parijs). Frans filosoof en schrijver.

Sartre ontving zijn opleiding aan het Lycée Henri IV en de Ecole normale supérieure te Parijs. Hij gaf onderwijs aan het Lycée in Le Havre en maakte in de periode 1929-1934 reizen door Egypte, Griekenland en Italie. In 1934 was hij verbonden aan het Institut français in Berlijn. Van 1935-1942 gaf hij onderwijs in de filosofie aan het Lycée Condorcet.

Van 1939-1941 diende hij in het Franse leger en hij was krijgsgevangene van 1940-1941. Van 1941-1944 was hij actief in het verzet. Sinds 1944 heeft hij geen onderwijs meer gegeven.

In het NRC/H'blad van 16-4 wijdde H. van Galen Last een beschouwing aan de levensloop van Sartre. waaraan het volgende is ontleend.

In wat door velen als zijn meesterwerk wordt beschouwds. Les Mots. ee ook door zijn humor schitterend autobiografisch geschrift.valt te lezen hoe hij al vroeg zijn vader verloor en hoe hij werd opgevoed als enig kind door twee vrouwen, zijn moeder en grootnioeder. en door zijn grootvader Karl Schweitzer. (Sartre was een neef van Albert Schweitzer).

In zijn studententijd leerde hij Simone de Beauvoir kennen, die in haar La force de l'age en La force des choses een treffend, want bij alle liefde en bewondering toch weinig

geidealiseerd portret heeft geschetst van de jonge man die soms, al redenerend. van zijn fiets rolde.
Op advies van zijn vriend en studiegenoot Raymond Aron, die later één van zijn tegelijk scherpzinnigste en loyaalste tegenstanders zou worden, studeerde hij een jaar lang in Duitsland, waar zijn kennismaking met de filosofie van Husserl en vooral Heidegger zijn denken zou bevestigen in de continentale traditie waarin Descartes, Kant en Hegel de grote oriéntatiepunten vormen.
Sartre maakte zijn literaire debuut in 1937 met de novellenbundel Le mur een jaar later gevolgd door de roman La nausee, werken die hem in literaire kring op slag bekend maakten.
In de oorlogsjaren werd Sartre's roem gevestigd door de toneelstukken Les Mouches en Huis clos en door de omvangrijke proeve van fenomenologische ontologie. zoals de ondertitel van L'être et le néant luidt
Na 1945 bereikte Sartres invloed als toneelschrijver. filosoof. romancier. literair e:: politiek essayist en leider, met Simone de Beauvoir en Maurice Merleau-Ponty, van het tijdschrift Les Temps modernes. zijn hoogte punt. Het was de tijd waarin het Parijs van Saint Germain des Prés was wat swinging Londen in het begin van de jaren zestig voor de westerse jeugd betekende.
Aan klachten ontbrak het uiteraard ook niet. Het wordt dikwijls vergeten, maar tot zijn felste bestrijders behoorden de communistische partijen. In de Prawda werd Sartre in 1947 in alle ernst voorgesteld als een handlanger van de reactionaire bourgeoisie en van Amerika.
Christenen beklaagden zich over zijn atheïsme en wat zijn uitzichtloosheid en somberheid werd genoemd. In de boulevardpers werd hij voorgesteld als een satanische bederver van de jeugd en de goede zeden en ook al gauw beschuldigd wegens zijn anti-anti-communisme.
Later in de jaren vijftig en vooral zestig nam de invloed van Sartre af. Er kwam een nieuwe generatie die hem verweet te weinig aandacht te hebben gehad voor de wetenschap. Begrippen als keuze. authenticiteit. bewustzijn, verloren aan betekenis Er was weer een roep naar objectiviteit: er werd alles verwacht van een pragmatische aanpak. Van de zijde van de literatuur werd opgemerkt dat Sartre meer belangstelling had getoond voor ideeën. voor de inhoud. dan voor experimenten met taal en vorm.
Het was de tijd van de herleefde aandacht voor Marcel Proust en James Joyce, schrijvers die in de dagen van de gecngageerde literatuur wat op de achtergrond waren geraakt. Van beide kanten, zowel van die van de wetenschap als van de literatuur. werd een mens niet in de eerste plaats meer als een zelfstandig handelend en verantwoordelijk wezen gezien, maar als geprogrammeerd, als een produkt van zijn omstandigheden.
Men keerde zich af van Sartre's voluntarisme. van zijn beklemtoning van de menselijke vrijheid en zijn mogelijkheden tot initiatief. Mensen zijn alleen onmachtig wanneer ze hun onmacht erkennen, schreef hij.
Overigens heeft Sartre nooit het belang van die omstandigheden voor de mens. van zijn situatie ontkend. Maar, antwoordde hij Lévi-Strauss, Foucault en andere structuralisten, die in de jaren zestig steeds meer zijn plaats gingen innemen als leermeesters voor de intellectuele jeugd, belangrijk is minder wat men van de mens gemaakt heeft, dan wat hij maakt van wat men van hem gemaakt heeft.
Sartre was voor alles een gecompliceerd wezen. In de zeer Angelsaksisch georiënteerde Encyclopedia of philosophy heeft Frederick Olafson als zijn verwachting uitgesproken dat Sartre wellicht niet als een groot filosoof de geschiedenis zal ingaan. Hij was wel een uiterst stimulerende geest, wiens filosofisch oeuvre de meest verrassende inzichten toont, niet zelden op plaatsen waar hij juist geheel in

zijn eigen woordenstroom verstrikt dreigde te raken.
Ook werd Olafson meer dan eens getroffen door de affiniteit van Sartre's ideeën met die van het contemporaine pragmatisme en zelfs die van de analytische filosofie. Wie weet. zoals de communisten hem ooit voor reactionair scholden. zo zal hij misschien nog eens gelden als een broeder in dc filosofie van de analytici. deze dialecticus die volgens Bcrtrand Russell alleen in staat was tot het uiten van madness and nonsense. maar dat was lang voordat Sartre een vooraanstaand lid werd van het Russell-tribunaal in de jaren van de oorlog in Vietnam.
Het probleem van Sartre's politieke sympathieen kan niet worden losgemaakt van zijn opvattingen over de vrijheid en onze verantwoordelijkheid voor anderen. Toen hij in 1964 de hem toegekende Nobelprijs weigerde te aanvaarden. deed hij dat niet zoals wel is gesuggereerd. uit balorigheid. en nog minder uit de wens om een schandaal te veroorzaken, maar handelde hij geheel in overeenstemming met eerder verkondigde denkbeelden.
Het enige officiële eerbetoon dat hij aanvaardde. aanvaardde hij in 1976 van Israël. Het was een bewijs van de onafhankelijkheid van oordeel waarop hij in zijn leven zoveel prijs heeft gesteld. Ondanks zijn sympathie ook voor de Palestijnen en de zaak van de Arabieren heeft hij nooit zijn solidariteit met Israël opgegeven. een solidariteit die in de jonge, radicale kringen waarin hij graag verkeerde, op zijn zachtst uitgedrukt weinig populair is.
Twee zaken dienen in het oog te worden gehouden om Sartre's politieke onwikkeling te begrijpen. In tegenstelling tot de man die in zoveel opzichten zijn voorganger is geweest. André Malraux. ontdekte Sartre de politiek pas laat. Hij was vóór 1940 geen antifascistisch strijder, als Malraux. Dat wil zeggen dat het nazi-Sowjetpakt van 1939 op hem niet die verpletterende indruk maakte die voor zoveel anti-fascisten het leven veranderde.
Sartre ontdekte het communisme na Stalingrad, voorbij zijn 35ste. maar met de jeugd van die dagen. Het was ook om die reden dat hij, na 1945. voor de jongeren betekende wat Malraux had betekend voor hen die tien jaar eerder twintig waren geworden – het naturalisme van zijn schrijversschap tegenover de lyriek van Malraux was een andere.
Sartre begon zijn schrijversloopbaan. zoals in La nausée, met het verzet tegen wat hij les salauds noemde, de smeerlappen. Salaud was iedereen die de wijsheid in pacht had, het recht en de moraal aan zijn zijde wist; die zich, ook door zijn redelijkheid, had afgeschermd van het raadsel dat leven heet.
Vrijheid en authenticiteit betekenen in de eerste plaats het bewustzijn van dit raadsel, de afwezigheid van illusies omtrent zichzelf De salaud is onmiddellijk herkenbaar aan zijn gewichtigheid en opofferingsgezindheid.
Voor Sartre nu, deze bestrijder van zekerheden, stond het vast dat de gewichtigheid, die vorm van kwade trouw het kenmerk was van de klasse waaruit hij zelf was voortgekomen. de bourgeoisie.
Simone de Beauvoir schrijft hoe weinig hij hechtte aan comfort, maar de eenvoud van het leven dat hij leidde, zijn bekende generositeit, ook met het vele geld dat hij verdiende. en zijn afkeer van ceremonie en iedere vorm van officiële huldiging, hoorden toch ook tot zijn verzet tegen een valse levensstijl, die de meester-slaafverhouding bevestigt.
Zijn sympathie met de slachtoffers van de burgerlijke zelfgenoegzaamheid, de arbeiders en later de Cubanen en de Vietnamezen, zijn mening dat de communistische partijen soms, maar dat het anti-communisme de principiële tegenstander was van de door de burgers genegeerde mensen. deden hem weigeren zich ooit bij het anti-communisme aan te sluiten. Die weigering leidde, in het begin van de jaren vijftig, tot twee geruchtmakende breuken en scherpe polemieken met vroegere vrienden als Albert Camus en Maurice Merleau-Ponty.
Sartre protesteerde wel tegen Boedapest-1956, Praag-1968, tegen de vervolging van dissidenten in de Sowjet-Unie en Cuba. en aan het eind van zijn leven bekende hij eigenlijk toch vooral een anarchist te zijn geweest. Vandaar het verzet dat hij nu eens aan de ene kant, dan weer bij de communisten opriep.
Bekend is dat minister-president Debré. omstreeks 1960. Sartre zelfs heeft willen laten arresteren voor zijn steun aan de Algerijnse opstandelingen. Het was de Gaulle die dit in een vergadering van de ministerraad verhinderde: – Kom Debré. je arresteert geen Voltaire!
Misschien zal Sartre ook zo de geschiedenis ingaan: niet in de eerste plaats als kunstenaar, noch als filosoof, maar als een Voltaire van deze eeuw, als een onvermoeibaar strijder, met het woord, tegen wat hij als onmenselijk beschouwde. Ecrasez l'infame had ook zijn devies kunnen zijn.
Evenmin als Voltaire heeft hij daarbij altijd het gelijk aan zijn kant gehad, en evenals Voltaire kon hij op zijn beurt onbillijk zijn, maar aan de inzet en de fundamentele oorechtheid waarmee hij zijn strijd leverde kan niet worden getwijfeld. Wie van zijn menselijkheid nog niet overtuigd was, leze of het herleze Les mots en de hoogtepunten uit zijn tien delen essays, Situations.

Werken: *Wijsgerige* werken: La transcendance de l'Ego, in: Recherches Philosophiques, VI (193611937: afz. uitg. 19651: L'imagination (1938); Esquisse d'une théorie des émotions (1939); L'imaginaire (1940); L'être et le néant (1943); L'existentialisme est un humanisme (1946); Réflexions sur la question juive (1946); Qu'est-ce que la littérature? (1947); Baudelaire (1947); Saint Genêt, comédien et martyr (1952): Critique de la raison dialectique (1960); Les mots (1963); Flaubert, I (1971).
Literaire werken: Romans: La nausée (1938); Les chemins de la liberté: I. L'âge de raison (1944), II. Le sursis (1945).III. La mort dans l'âme (1949).
Toneel: Les mouches (1943): Huis clos (1944); Morts sans sépulture (1946); La putain respectueuse (1946); Les mains sales (1948); Le diable et le bon Dieu (1951); Nekrassov (1956); Les séquestrés d'Altona (1960). – Voorts: Le mur (1939; verhalen); Les jeux sont faits (1947); filmscenario).

Bibliografie. M Contat en M Rybalka, Les écrits de Sartre Chronologie, bibliographie commentée (1970)

SELLERS. PETER RICHARD HENRY (8-9-!!J25 Southsea - 24-7-1980 Londen), Brits acteur

De Britse acteur Peter Sellers trad op in meer dan 40 films. voor het merendeels komedies Voor de meeste van zijn roller! maakte hij gebruik van allerlei vermommingen en accenten die de „echte" Peter Sellers zorgvuldig aan het gezicht onttrokken.

Tot de meest befaamde types dit Sellers in de afgelopen dertig jaar creëerde behoren de waanzinnige geleerde in Dr. Strangelove (or how I learnerl to stop worrying and love the bomb). uitgebracht in 1964. en de van zichzelf verzekerde maar voortdurend flaters slaande Franse inspecteur Clouseau in The Pink Panther (1963:

Deze laatste figuur werd zo ongeveer Sellers' handelsmerk: gezien de bijval voor de eerste Clouseau-film volgde een hele reeks vervolgen, waarop regisseur Blake Edwards dezelfde succcsformulc toepaste.

Nadat hij gedurende de Tweede Wereldoorlog in shows van de Royal Air Force was opgetreden, werd hij in de jaren vijftig in Engeland een populaire radioartiest dank zij zijn aandeel in The Goon Show. een programma dat zijn reputatie dankte aan een speciale vorm van absurde humor.

Zijn filmdebuut maakte hij in 1951 iri een goed koop gemaakte klucht getiteld Penny Ponts to Paradise, waarin hij een bejaarde kolonel voorstelde. Betere kansen kreeg hij in de leger klucht Orders are Orders en vooral in de legendarische komedie The Lady Killers (1955). waarin hij deel uitmaakte van een door Alec Guinness geleide bende weinig professionele boeven.

Daarna volgden onder meer The Sniallest Show on Earth. Carlton-Browne of the F.O en The Mouse that Roared. een voural ook in Amerika zeer succesvolle komedie waarin hij gestalte gaf aan een hertogin. een eersteminister en een politieagent. In hetzelfde jaar dat deze film werd uitgebracht. 1959. werd hij uitgeroepen tot beste Engelse acteur op grond van zijn optreden ais een vakbondsfunctionaris in I'm all right. Jack.

Kort daarop speelde hij een van zijn weinige serieuze rollen in de gangsterfilm Kever let go. maar dit experiment baarde weinig opzien. Meer succes had hij, na enkele komedies. waaronder The Millionairess (met Sophia Luren) en Only Two can Play, met zijn aandeel in de door Stanley Kubrick geregisseerde filmversie van Nabokovs roman Lolita.

Een internationale ster van de eerste orde werd hij echter pas na zijn eerste optreden als Clouseau. het daarop volgende Dr. Strangelove (opnieuw onder regie van Kubrick) en de enkele jaren daarna gemaakte komedie What's new, Pussycat. Toch werden lang niet alle films waarin hij vervolgens was te zien. waaronder Casino Royale, The Party en There's a Girl in my Soup, het succes dat de producenten ervan hadden verwacht.

Volgens veel critici heeft hij van zijn talent op de meest overtuigende wijze blijk gegeven in zijn voorlaatste film Being There, die kort voor zijn dood in première is gegaan.

SHOEKAIRY. AHMED ASAAD (21-10-1908 Zuid-Libanon - febr. 1980 Amman). Palestijns poltiticus

Spoedig na Ahmeds geboorte kreeg de familie Shoekairy toestemming naar de nu Israëlische vestingstad Akkon te gaan. Na de Britse middelbare school in Jeruzalem doorlopen te hebben ging Shoekairy rechten studeren aan de Amerikaanse universiteit van Beiroet. Maar zijn opruiende taal was al spoedig voor de Franse autoriteiten aanleiding hem uit Syrie en Libanon te verbannen (1927). Shoekairy keerde terug naar Jeruzalem. waar hij afstu deerde In de dertiger jaren werd hij een aantal malen door de Britten gevangen gezet wegens zijn politieke activiteiten maar in 1945 werd hij gekozen tot deken van de orde van Arabische advocaten in Palestina

Toen de Arabische Liga werd opgericht, kreeg Shoekairy een functie bij het secretariaat.

Drie jaar later maakte hij deel uit van de Syrische delegatie naar de Verenigde Naties Later werd hij hoofd van dr. Saoedische delegatie totdat hij in 1963 ria onenigheid met koning Saoed over de oorlog in Jemen deze functie neerlegde.

De conferentie van Palestijnse Arabieren koos hem op 28 mei 1964 tot voorzitter van de op te richten Palestijnse Bevrijdingsorganisatie. In deze functie kreeg hij ai spoedig onenigheid met koning Hoessein, die in het optreden van de militaire afdeling van de organisatie in Israël een gevaar zag voor de veiligheid van zijn land. De vorst weigerde de Palestijnse troepen op Jordaans grondgebied toe te laten. waarop Shoekairy zijn volgelingen opriep tot een kruistocht regen her Hasjemitische Koningshuis .,Wanneer wij Palestina willen bevrijden. moeten wij eerst Amman bevrijden," zo zei hii voor de radio van ziin organisatie. de Stem van Palestina. Maar ook in verscheidene andere Arabische hoofdsteden was het inzicht gerijpt dat men zich niet aan een confrontatie met Israël moest wagen. zolang men daarvoor militair niet gereed was. Men ging de gewapende overvallen van Palestijnen zoveel mogelijk tegen en gaf Shoekairy te verstaan dat hij daaraan diende mede te werken. Deze legde zich daar bij neer. Hij begreep dat hij de steun van de Arabische staatshoofden e? hun financiële hulp niet kon missen.

Hij ging echter door zijn troepen in de Gazastrook te oefenen en te bewapenen.

..Onze strijd." zo zei hij in december 1966. ..is niet gericht tegen de bewoners van Israël maar tegen de staat... Ons doel is niet de joden in zee te drijven: rij kunnen allemaal in Palestina blijven wonen wanneer dat een Arabische staat is geworden." De crisis in juni 1967 leidde tot een verzoening tussen Shoekairy en Hoessein; zijn standpunt ten aanzien van de joden scheen hij te hebben gewijzigd: zij moesten maar naar hun land van herkomst terugkeren.

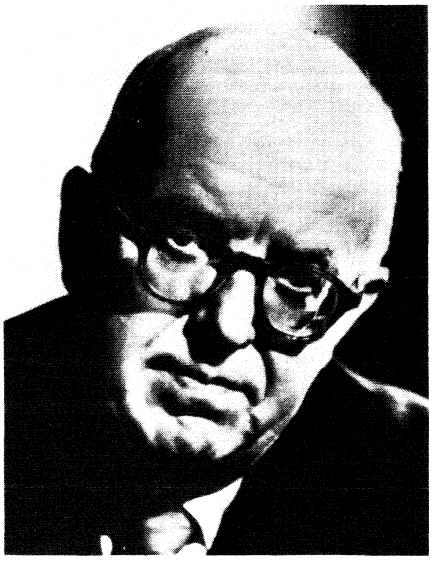
Na de nederlaag van de Arabieren in de Zesdaagse Oorlog begon men zich in de Palestijnse Bevrijdingsorganisatie meer en meer van hem af te wenden. Hadden de extremisten zich reeds eerder van hem afgewend, omdat hij zich naar de wensen van de Arabische leiders had geschikt. de gematigden verweten hem na de Zesdaagse oorlog dat hij met zijn opruiende taal tegen Israël dit land eerder in de kaart had gespeeld dan afbreuk had gedaan.

Zijn invloed op de Arabische leiders bleek op de conferentie van Khartoem, die hij boos verliet. ook al niet groot Op 24 der 1967 liet de organisatie hem vallen. Hij werd vervangen door een collectieve leiding onder het voorlopige voorzitterschap van Yenia Hammoeda. die pas sinds juni 1967 deel van de organisatie uitmaakte.

SNOW (sinds 1957 sir. sinds 1964 lord) CHARLES (15-10-1905 Leicester - 1-7-1980 Londen). Brits romanschrijver en natuurkundige.

Snow was het meest bekend. door ziin romanserie Strangers and brothers en zijn veelbesproken boek over politiek en rriacht Corridors of Power. Vele van zijn romans. die tot in de Sowjet-Unie aanzienlijke populariteit genoten. werden bestsellers.

Charles Percy Snow wilde als jongen al schrijver worden. Om maatschappelijke redenen besloot hij echter te gaan studeren: in 1928 sloot hij in Cambridge. waar hij deel uitmaakte van Christ's College. zijn studie natuurkunde af. De daarop volgende twintig jaar bleef hij aan de universiteit verbonden als wetenschappelijk medewerker.

In deze periode publiceerde hij zijn eerste boek. een thriller getiteld Dcath under sail. Drie jaar later. in 1935. begon hij aan het eerste deel van de romanserie Strangers and brothers. die ook wel – naar de half-autobiografische figuur die de schakel vormt tussen de diverse delen – de Lewis Eliot-cyclus wordt genoemd.

In de elf' delen var, de serie volgt Snow de carriere van de hoofdpersoon van diens jeugd tot en met de functies die hij in overheidsdienst vervult. In een zakelijke. analyserende verteltrant worden in deze romans problemen van macht en moraal. de verantwoordelijkheid van de wetenschapsman. de spanning tussen persoonlijke ambitie en de belangen van de maatschappij en onderwerpen als tolerantie aan de orde gesteld.

Het negende deel van de serie. Corridors of Power, kreeg de meeste bekendheid. De roman beschrijft bijeenkomsten tijdens weekends op het Engelse platteland. waar ministers een voorstel bespreken om kernwapens af te schaffen. De titel van het boek werd in vele landen een begrip.

Zijn loopbaan als schrijver werd tijdens de Tweede Wereldoorlog onderbroken doordat hij werd benoemd tot hoofd van de sectie technisch personeel van het ministerie van arbeid.

Van 1943 tot 1960 was hij nauw betrokken bij het aantrekken en selecteren van wetenschapsmensen voor regeringsfuncties. Tegen het einde van deze periode. in 1959, gaf hij zich in een omstreden lezing onder de titel The two cultures and the scientific revolution rekenschap van de naar zijn mening steeds groter wordende kloof tussen wetenschap. literatuur en maatschappij

In tal van andere lezingen en boeken legde hij er de nadruk op. dat mensen uit alle beroepen nioeten samenwerken aan een hetere wereld zonder kernwapens. Snow, die een drastische geboortenbeperking noodzakelijk achtte. droeg zijn boodschap uit tijdens bezoeken aan de Verenigde Staten. de Sowiet-Unie en vele andere landen.

Twee jaar lang. van 1964 tot 1966. was hij staatssecretaris op het toen juist door het kabinet-Wilson ingestelde ministerie van technologie. Bij zijn afscheid verklaarde Wilson. dat Snow zeer belangrijk werk had verricht voor ..de modernisatie van de Britse industrie in een kritieke fase"

C. P. Snow. die vele malen werd onderscheiden. was een overtuigd socialist. maar ging er niettemin van uit dat ,.de elite" speciaal onderwijs moet krijgen. Hij geloofde dat intelligentie aangeboren is: in zijn visie zijn alle men-

sen niet aan elkaar gelijkwaardig. Deze opvatting oogstte van diverse zijden veel kritiek.
In 1970 voltooide Snow het laatste deel van zijn romancyclus. die werd gepubliceerd onder de titel Last things. ,,Het is alsof je een stel oude vrienden vaarwel zegt," zo zei hij.

SOMEREN-DOWNER, GERARDA VICTORI.4 (HAYA) van (5 7 1926 Amsterdam 12-11-1980 Rotterdam) Nederlands politica.

Bezocht het Barlaeus-gymnasium en studeerde geschiedenis en wijsbegeerte. was redactrice van het dagblad De Telegraaf (1953-58). Van 1959-1968 was zij lid van de Tweede Kamer voor de VVD. waarvan zij van 1969-1975 voorzitter was en eveneens een tijdlang penningmeester. In sept. 1974 nam zij zitting in de Eerste Kamer, waarin zij na het aftreden van mr. H. van Riel in 1976 optrad als voorzitter van de VVD-fractie.

SPOT, ridder JAN MARIE de (23-6-1912 Antwerpen - 17-11-1980 Brussel).

Studeerde rechten te Leuven, werkte eerst als advocaat en ambtenaar. leidde van 1945-50 als hoofdredacteur en directeur De Nieuwe Standaard (later De Nieuwe Gids). zetelde in de leiding van de CVP 1950-69. oefende directiefuncties uit in de firma Bekaert en stapte dan over naar de bankwereld; sedert 1975 voorzitter van de raad van beheer van de Bank Brussel Lambert.

SPYCHALSKI. MARIAN (6-12-1906 Lodz - 7-6-1980 Warschau) Pools politicus.

Trad in 1931 toe tot de Poolse communistische partij en was van 1942-1948 lid van de Poolse Arbeiderspartij. In 1945 was hij burgemeester van Warschau. Van 1945-1948 was hij plv. minister van defensie. In 1948 werd hij tot lid van het politburo van de Verenigde Arbeiderspartij benoemd. maar in 1949 volgde zijn uitstoting uit de partij. In 1956 werd Spychalski gerehabiliteerd en werd minister van defensie (1956-68). Van april 1968 tot december 1970 was hij voorzitter van de staatsraad (staatshoofd). maar na de onlusten in Gdansk. Sopot en Gdynia moest hij op 20 dec. 1970 samen met Gomoelka het veld ruimen. In 1963 had hij de titel maarschalk van Polen gekregen.

SUTHERLAND, GRAHAM VIVIAN (24-8-1903 Londen - 17-2-1980 Londen) Brits beeldend kunstenaar.

Graham Sutherland begon met zijn artistieke werk op Epsom College. waar hij met succes voor ingenieur studeerde maar zich zo ongelukkig voelde dat hij ging tekenen om zich te troosten. In 1920 exposeerde hij etsen van landschappen op een tentoonstelling van de Royal Academy. Later ging hij schilderen en werd beïnvloed door Samuel Palmer, Picasso en de surrealisten. Hij werkte met felle en donkere kleuren en maakte gekwelde, verwrongen landschappen.
In de Tweede Wereldoorlog legde hij na een officiële opdracht de verwoestingen van Ùr „Blitz" vast. Na de oorlog maakte Sutherland veel kerkelijke kunst. Voor de St. Matthewskerk in Northampton schilderde hij een kruisiging, voor de kathedraal van Elv maakte hij een gouden en zilveren kruis van een meter hoog.
Een hoogtepunt in zijn werk is het wandtapijt Christus Koning, 22.5 bij 12 meter, dat hij in 1962 maakte voor de herbouwde kathedraal van Coventry. Hij was ook de schilder van een omstreden portret van Winston Churchill. in 1954 gemaakt in opdracht van het Engelse parlement.

TROCLET, LÉON-ELI (14-6-1902 Luik - 30-4-1980 Luik) Belgisch politicus.

Studeerde rechten, werd advocaat en later hoogleraar in de sociale wetenschappen aan de Brusselse universiteit (ULB); socialistisch senator van 1945 tot 1968. minister van arbeid en sociale voorzorg (1945-46). van economische zaken (1946). van arbeid en sociale voorzorg (1946-49) en (1954-58). Publiceerde talrijke studies over arbeidsrecht en sociale zekerheid. Vertegenwoordigde België in de Internationale Arbeidsorganisatie.

TSJERWENKOW. WALKO (6-9-1900 Slatiza - 21-10-1980) Bulgaars politicus.

Tsjerwenkow werd in 1919 lid van de Bulgaarse communistische partij. Hij verbleef van 1923-1944 in de Sowjet-Unie, werd vervolgens lid van het Centrale Comité van de Bulgaarse communistische partij en was van 1949-1954 secretaris-generaal van de partij, als opvolger van Georgi Dimitrof. met wiens zuster hij gehuwd was Van febr. 1950 tot april 1956 was hij premier. daarna vice-premier en minister van onderwijs en cultuur. In 1961 werd hij wegens fouten en „persoonscultus" uit alle ambten (incl. Politburo) gestoten; in 1962 volgde zijn uitstoting uit de partij. In 1972 werd hij opnieuw in de partij opgenomen.

VOORMOLEN. ALEXANDER NICOLAAS (3-3-1895 Rotterdam - 13-11-1980 Den Haag) Nederlands componist.

Hij bezocht de muziekschool in Utrecht, waar hij ook zijn eerste orkestwerk schreef. Hij was een leerling van Johan Wagenaar. onder wiens leiding hij een compositieklas vormde met Bernard Wagenaar en Willem Pijper.
Op uitnodiging van de Franse dirigent Rhené Baton. die tijdens de Eerste Wereldoorlog concerten in het Scheveningse Kurhaus dirigeerde. voltooide hij zijn studie in Parijs.
Daar verkeerde hij een tijdlang in de kring van Roussel en Dukas. die grote invloed op hem hadden. De muziek die Voormolen in het begin van zijn carrière schreef was dan ook sterk Frans georienteerd. Tot de impressionistische stukken die hij in die tijd componeerde behoren Livres des Enfants en Tableaux des Pays Bas.
Na enkele jaren keerde hij terug naar Nederland en vestigde hij zich in Den Haag. Deze verhuizing ging gepaard met een stilistische ommekeer in zijn werk: hij maakte zich los van het Franse impressionisme en verdiepte zich in de vaderlandse geschiedenis en in de melodieën uit Valerius' Gedenckklanck.
In deze periode schreef hij de choreografische fantasie over de figuur Baron Hop. naar wie de Haagse Hopjes zijn genoemd. De tussen 1923 en 1932 uit deze fantasie samengestelde suites vestigden Voormolens naam in de concertzaal en daarbuiten. Mede dank zij zijn concert voor twee hobo's (1933) en zijn hoboconcert (1938) gold hij een tijdlang als een van de populairste componisten van ons land.
Den Haag en de schrijver Louis Couperus waren voor Voormolen een bron van inspiratie. Zijn orkestwerk Arethuza (1947) draagt de ondertitel Symfonische mythe naar L. Couperus; voor het (later georkestreerde) pianostuk Eline stond Couperus' Eline Vere model en in de Kleine Haagse Suite (1959) speelt dezelfde figuur opnieuw een rol.
Andere werken van Voormolen zijn Taferelen uit de Lage Landen, het variatiewerk voor orkest over De Drie Ruitertjes (een melodie uit het 16de eeuwse Antwerpse liedboek) en de Tweede vioolsonate met variaties op het studentenlied Io Vivat.
Alexander Voormolen. die bibliothecaris van het Koninklijk Conservatorium in Den Haag was, werkte geruime tijd als muziekrecensent voor de NRC

WALSUM. GERARD EWOUT VAN (21-2-1900 Krimpen aan de IJssel - 27-7-1980 Rotterdam: Nederlands politicus

Van Walsum is van 1952 tot 1965 burgemeester van Rotterdam geweest. In zijn tijd vielen beslissingen als de aanleg van Botlek en Europoort, kreeg de gemeentelijke decentralisatie (deelgemeenteraden en wijkraden) gestalte, is de verwoeste binnenstad voor een groot deel herbouwd. ontstonden de plannen voor de metro, kwam de luchthaven Zestienhoven tot stand. verrezen De Doelen en legde Rotterdam de grondslag voor zijn universiteit.
Van Walsum had in Utrecht gestudeerd. Twintig jaar werkte hij bij de Kamer van Koophandel voor Rotterdam (van 1925 tot 1945). sedert 1929 als adjunct-secretaris. Hij maakte deel uit van de hoofdredactie van het christelijk-historisch dagblad De Nederlander. waarvan hij na de oorlog (toen de krant De Nieuwe Nederlander heette) twee jaar hoofdredacteur was.
Al voor de oorlog had hij zitting in de Rotterdamse gemeenteraad. waar hij deel uitmaakte van de christelijk-historische fractie. Hij was secretaris van het hoofdbestuur van de CHU. ,,brak door" naar de PvdA, was voorzitter van de protestants-christelijke werkgemeenschap in de PvdA en was aanvankelijk lid van de Rotterdamse raad en later wethouder van onderwijs.
Van 1946 tot 1948 had hij zitting in de Tweede Kamer, van 1948 tot 1955 in de Eerste Kamer. In 1948 volgde zijn benoeming tot burgemeester van Delft. vanwaar hij in 1952 naar Rotterdam verhuisde.

WEST. MAE (17-8-1892 Brooklyn - 22-11-1980 Hollywood), Amerikaans filmactrice.

Zij was een legendarisch sex-symbool uit de beginperiode van de geluidsfilm en dankt haar faam mede aan haar unieke rechttoe-rechtaan-stijl en haar zakelijke voordracht van gewaagde toespelingen.
Vanaf haar 5de jaar trad zij met veel succes op in vaudeville-shows en vnl. zelf geschreven theaterstukken. zoals The drag, The wicked age en vooral Diamond Lil (1928). in de filmversie getiteld She done him wrong.
Ook voor latere films (tot 1943) schreef zij vaak zelf de tekst. Zij trad veelvuldig op in nachtclubs en maakte in 1970 haar film-comeback als sexbom in Myra Breckinridge (1970). naast Raquel Welch.
Films: Night after night (1932); I'm no angel (1933); Goin' to town (1934); Belle of the nineties (1935); Klondike Annie (1936): Go west, young man (1936); Every day's a holiday (1937); My little Chickadee (1940); The heat's on (1943).

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij. Joan Muyskenweg 22. Postbus 1118. 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20.

SENGHOR TREEDT AF ALS PRESIDENT

De Senegalese president Leopold Sedar Senghor maakte in een verklaring voor het Franse dagblad *Le Monde*, gepubliceerd op 2 dec. 1980, bekend dat hij eind 1980 zou aftreden als president, een ambt dat hij sinds de proclamatie van de onafhankelijkheid van zijn land in augustus 1960 had vervuld. tiet zou slechts eeri gedeeltelijke terugtrekking uit de politiek zijn. want de 74 jarige Senghor wilde zich blijven wijden aan de opbouw van de Afrikaanse Socialistische Internationale.

De wijze van bekendmaking lokte kritiek uit van de Senegalese oppositie. De Parti dernocratiyue sénégalais (PDS), de enige in het parlement vertegenwoordigde oppositiepartij (pag.348/2-'78), verlangde het organiseren van verkiezingen onder controle van het leger met toelating van alle partijen. maar volgens de grondwet zou Senghor automatisch worden opgevolgd door de premier. Abdou Diouf. voor de rest van de ambtstermijn tot 1983. Een leider van de Parti africain de l'independance (PAI) meende dat nu de tijd gekomen was voor de „volkskrachten" om een echt front te vormen, terwijl oud-premier Mamadou Dia een „nationaal overleg" bepleitte.

Op 31 dec. diende president Senghor zijn ontslag in bij de president van het hooggerechtshof. Keba Mbaye. Vervolgens nam hij in een toespraak afscheid van zijn landgenoten die hij opriep vertrouwen te hebben in de 45 jarige Abdou Diouf, de nieuwe president.

Leopold Sedar Senghor werd op 9 okt. 1906 te Joal geboren uit een tot het rooms-katholicisme bekeerde vader en een animistische moeder Hij kreeg zijn opleiding aan het lyceum van Dakar. het lyceum Louis le Grand te Parijs en de Sorbonne, waar hij iri 1935 als eerste Afrikaan een graad in de Letteren behaalde. Met zijn studiegenoot uit Martinique, Aimé Césaire, werd Senghor de dichter van de „Négritude", een term die in zyn poëtisch oeuvre voor het eerst in 1934 verscheeri. Het ging daarbij om ren filosofie die vanuit de gemeenschappelijke cultuur de zwarten in Amerika. het Caraïbisch gebied en Afrika in een gezamenlijke historische bestemming wil verbinden Senghor werkt? het begrip Négritude" uit als een instrument tegen pogingen tot assimilatie en voor een herwaardering van de eigen culturele waarden.

Leopold Sedar Senghor

Van 1935-'44 gaf hij les aan het Descartes lyceum te Tours en van 1944-'-18 aan het lyceum Marcellin Berthelot te Parijs. Iii de oorlogsjaren verbleef hij ook in Duitse gevangenschap

Na de Tweede Wereldoorlog was hij lid van twee Franse constituerende vergaderingen (okt 1945 tot juni 1946 en van iun! tot okt 1946). Van nov. 1946 tot nov 1958 was hij afgevaardigde voor Senegal in de Franse Nationale Vergadering (tot 1949 voor de SFIO. van 1949 tot 1955 als voorzitter van de groep overzeese onafhankelijken en vervolgens voor de Parti du regroupemerit africain).

Van maart 1955 tot febr. 1956 was Scnghor staatssecretaris in het bureau van de Franse premier Edgar Faure. en speelde hij een belangrijke rol bij de onderliaridelingen die tot de onafhankelijkheid van Tunesië leidden. Van juli 1959 tot juli 1960 was hij minister-adviseur van de Franse regering voor cultuur. onderwijs en justitie. nadat hij Frankrijk in de Unesco en de Raad van Europa had vertegenwoordigd

In 1960 werd Senghor tot eerste president van het onafhankelijke Senegal gekozen. Op 26 febr. 1978 werd hij voor een nieuwe ambtstermijn van 5 jaar herkozen. In de jaren 1968-'69 beheerde hij tevens de portefeuille van defensie.

Senghor trad. aldus de Volkskrant (31-12-'80), ..steeds verder buiten het ..zwarte pad", pleitend voor zijn nieuwe filosofie de „métissage": een vermenging van ras en culturen. Volgens Senghor. een groot bewonderaar van het oude Griekenland van Plato. zijn alle grote beschavingen in de geschiedenis het resultaat van rasvermenging: de versmelting van het in zijn negritude-filosofie aangehaalde intuitief en bet analytisch denken.

Dit is Senghor ten voeten uit: een vat vol tegenstrijdigheden, schommelend tussen négritude en métissage. Hij is een zelfbewuste zwarte Afrikaan, maar evenzeer Europeaan. overtuigd katholiek en tegelijk president van een overwegend islamitisch land. en als socialist voert hij een tegen het kapitalisme aanleunende politiek. Een politiek die ook bol staat van de tegenstrijdigheden.

Tot 1974 voerde Senghor. die zichzelf graag een humanistisch democraat noemt. een bijna dictatoriaal beleid met een verbod op politieke oppositie. een gemuilkorfde pers. politieke gevangenen en schijnverkiezingen, Hij schroomde ook miet zich in 1962 van zijn lastige eerste-minister Mamadou Dia te ontdoen. door hem op beschuldiging van het plegen van een mislukte staatsgreep zonder vorm van proces twaalf jaar lang gevangen te houden. In 1974 echter gooide Senghor de koers plotseling om Hij kondigde algemene amnestie af voor de politeke gevangenen. stond een beperkt aantal politieke gevangenen, stond een bewerkt aantal heid.

Senghor is er echter niet in geslaagd zijn land een eigen identiteit te geven De Franse cultuur overheerst In Senegal. Taal, rechtspraak, onderwijs. pers en regeringsvorm zijn Frans Economisch heeft Senegal, waar tachtig per cent van de bevolking zich met de pindateelt bezighoudt. nog altijd zeer sterke banden met Frankrijk. Aan de door Frankrijk in de koloniale tijd ingevoerde aardnoten-inonocultuur heeft het land zich nooit hunnen ontworstelen Inzakkende marktprijzen, gekoppeld aan aanhoudende droogte hebben Senegal aan de rand van ei-n bankroet gebracht. Het land heeft. met een jaar-begroting van bijna twee miljard gulden. een tekort op de handeisbalans van een half miljard. een tekort op dc betalingsbalans van 180 miljoen en een buitenlandse schuld van anderhalf miljard gulden. Reden voor de ijdele. ambitieuze Senghor om zoals de oppositieleider Abdoulaye Wade zei. ..het zinkend schip te verlaten.?"

Senghor is de eerste Afrikaanse leider die zich voor zijn dood vrijwillig terugtrekt uit de actieve politiek Naar de ware achtergronden van deze stap kan, aldus de *Volkskrant* slechts worden gegist

..De politieke oppositie in de hoofdstad Dakar schampert dat Senghor altijd meer dichter dan politicus is geweest en zijn land met zijn filosofisch-getint Afrikaanse socialisme aan de rand van de economischt afgrond heeft gebracht De president zou. uit vrees voor een mogelijk? staatsgreep. eieren voor zijn geld hebben gekozen.

Intimi wijzen echter op Senghor's teleurstelling over het weifelende Afrika. dat na een kleirie kwart eeuw onafhankelijkheid nog altijd speelbal is van de grootmachten en er niet in is geslaagd zijn negritudegedachte om te buigen tot een positief Afrikaans socialisme. De laatste jaren van zijn leven zou Senghor (74) willen gebruiken om zijn in de jaren dertig ontworpen negritudefilosofie nieuw leven in te blazen. (. . .)

Abdou Diouf

Weekblad 50ste jaargang No. 2569, pag. 31951-31966

Marxistisch geinspireerde landen als Guinee en de Kongo hebben de negritude verworpen als een racistische filosofie. die slechts uitgaat van ras en niet van geografische en geschiedkundige gegevens. Een grote stroming in Afrika kon echter wel enthousiasme opbrengen voor Senghor's ideëen. In 1971 werd in Dakar een groot symposium georganiseerd over de negritude en een groot aantal Afrikaanse landen gaf een verklaring uit, waarin ze aankondigden de negritude als leidraad te zullen nemen in kunst, economie en politiek. Ook de Tanzaniaanse Ujaama-politiek van Julius Nyerere en de Zairese authenticiteitsgedachte van Sese Moboeto stoelt op de negritude-filosofie . . ."

Over de positie van Senegal nu berichtte Trouw (31-12-'80) nog:
,.Een hoge ambtenaar op het ministerie van financiën geeft toe dat Senegal ,jarenlang boven zijn stand heeft geleefd".
Er is een versoberingsprogramma opgesteld onder druk van het internationale geldfonds IMF en andere geldschieters.
Een van de opvallendste eisen is dat het aantal buitenlandse adviseurs (veelal uit Frankrijk) meer dan gehalveerd moet worden. Hoewel ze voor een deel door het buitenland worden betaald, zijn ze te duur. De ontwikkelingshulp beliep vorig jaar 600 miljoen gulden op een bevolking van nog geen zes miljoen Senegalezen. De regering in Dakar zal fors moeten bezuinigen. . ."

Op 1 jan. 1981 legde Abdou Diouf de ambtseed als president af voor Keba Mbaye, de president van het hooggerechtshof.
Vervolgens wees hij een van zijn oudste vrienden, Habib Thiam, tot zijn opvolger als premier aan en hij benoemde de vroegere minister van binnenlandse zaken, Jean Collin tot secretaris-generaal in het bureau van de president met de titel van staatsminister.
's Avonds hield Diouf zijn eerste toespraak als staatshoofd. Hij zei o.a.: ,,Ik zal de president van alle Senegalezen zijn, zonder uitzondering . . . Ik koester voor mijn meester bewondering en trouw. Maar, zoals hij het mij heeft geleerd, de trouw van de leerling en de inspiratie van de meester vervreemden in geen enkel opzicht hun respectieve persoonlijkheden. Onder handhaving van de verworvenheden van president Senghor zal ik de veranderingen geleiden. (. . .) De reeds ingezette politiek van forse aanpak en bezuiniging zal worden voortgezet. . . de regering verwerpt geen enkele positieve bijdrage . . . Dat wil zeggen dat ik geenszins van plan ben de democratische opening in twijfel te trekken... Ik doe een beroep op alle mensen van goede wil."

Abdou Diouf, in tegenstelling tot de roomskatholiek Senghor een moslem, werd op 7 sept. 1935 te Louga in het noorden van Senegal geboren. Na de lagere school (Brière-de-L'Isle in Saint-Louis) bezocht hij het Faidherbe lyceum in Saint-Louis. In nov. 1955 begon hij een rechtenstudie aan de universiteit van Dakar. Drie jaar later ging hij naar Parijs, waar hij zijn studie in de rechten en politieke wetenschappen voltooide. In 1960 keerde hij in het zojuist onafhankelijk geworden Senegal terug. waar hij in bestuursdienst trad. Van 1961-'62 was hij gouverneur van de regio Sine-Saloum.

Vervolgens was hij directeur van het kabinet van de minister van buitenlandse zaken (1962-'63) en van de president (mei 1963-dec. 1965); plaatsvervangend secretaris-generaal en later secretaris-generaal van het bureau van de president (tot maart 1968). Daarop werd hij voor het eerst lid van het kabinet als minister van planning en industrie. Op 28 febr 1970 benoemde president Senghor Diouf tot premier. Diouf staat bekend als een technocraat die goed vertrouwd is met economische problemen, maar zich afzijdig heeft gehouden van de binnenlandse politiek.

Nieuwe regering

Op 2 jan. werd de samenstelling van de nieuwe regering bekendgemaakt. De meeste ministers uit het vorige kabinet behielden hun portfeuille, slechts vier verlieten het kabinet. Vier nieuwelingen werden benoemd en drie ministers kregen een andere taak. De portefeuilleverdeling werd:

Premier - Habib Thiam*. Staatsministers: cultuur - Assane Seck; justitie - Alioune Badara Mbengue; uitrusting - Adrien Senghor (neef van de oud-president); buitenlandse zaken - Moustapha Niasse.
Ministers: binnenlandse zaken - Medoune Fall*; economie en financien - Ousmane Seck: hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek - Djibril Sene (voorheen plattelandsontwikkeling): stadsplanning, huisvesting en milieubeheer - Oumar Wele; onderwijs - Abdel Kader Fall: toegevoegd aan de premier - mevr. Caroline Diop; planning en economische samenwerking - Louis Alexandrenne: plattelandsontwikkeling - Serigne Lamine Diop (voorheen handel): industriele ontwikkeling en handwerk - sjeik Amidou Kane: handel - Falilou Kane*; voorlichting en PTT - Djibo Ka*; gezondheid - Mamadou Diop; sociale zaken - Babacar Diagne, openbaar bestuur, werkgelegenheid en arbeid - Alioune Diagne: strijdkrachten - Daouda Sow (voorheen voorlichting). (* = nieuw)

Habib Thiam werd op 21 jan. 1933 te Dakar geboren. Hij kreeg zijn opleiding aan het lyceum van Dakar en in Frankrijk (1959. licentiaat in de rechten te Parijs). Hij was directeur van het kabinet op de departementen van buitenlandse zaken en justitie en staatssecretaris in het bureau van de president alvorens hij in 1963 tot minister van planning en ontwikkeling werd benoemd. Vervolgens was hij geruime tijd minister van plattelandsontwikkeling.
In 1973 werd hij tot afgevaardigde in het parlement gekozen. Na een langdurig verblijf in Frankrijk werd hij in 1978 voorzitter van de fractie van de regerende Parti socialiste. Als secretaris voor de buitenlandse betrekkingen van deze partij woonde hij tal van internationale conferenties bij.
Habib Thiam is een van de succesrijkste atleten van Senegal: tussen 1954 en 1956 was hij tweemaal kampioen van Frankrijk op de 200 meter.

WEST-EUROPA

EG

EUROPESE RAAD IN LUXEMBURG

De regeringsleiders van de lidstaten van de EG zijn op 1 en 2 dec. 1980 voor hun regelmatige topoverleg in Luxemburg bijeen geweest.
Vooruitlopend op het lidmaatschap van Griekenland van de EG, dat op 1 jan. 1981 is ingegaan, werd aan deze vergadering deelgenomen door de Griekse premier Rallis.
De staats- en regeringsleiders hebben een krachtige waarschuwing uitgesproken aan het adres van de Sowjet-Unie, dat een inval in Polen in feite het einde van de ontspanning in Europa zou betekenen.
Zij besloten in Luxemburg voorts de mogelijkheid van een Europees initiatief om een algemene vredesregeling in het Midden-Oosten naderbij te brengen verder te onderzoeken. De verklaring over het Arabisch-Israëlische conflict bevat, in tegenstelling tot het communiqué, dat na de Raad in Venetië was uitgegeven (pag. 428/3 e.v.-1980), geen elementen, die in het Israëlische of het Arabische kamp instemming of ontstemming zouden kunnen wekken.
De samenstelling van de nieuwe Europese Commissie is, met uitzondering van een Westduitse christendemocraat, bekend.
De economische situatie gaf aanleiding tot bijzonder sombere bespiegelingen.
Onderstaand verslag van de Europese Raad is afkomstig van het Haagse bureau van de Europese Gemeenschappen.

In wat de Nederlandse minister Van der Klaauw een duidelijke verklaring noemde worden de Breznjew-doctrine en de inval van vijf landen van het Warschau-pact in Tsjechoslowakije in 1968 weliswaar niet genoemd, maar wordt wel gezegd dat elke houding die zou afwijken van de beginselen van het Handvest van de Verenigde Naties en de Slotakte van Helsinki zeer ernstige gevolgen zou hebben voor de toekomst van de internationale betrekkingen in Europa en in de gehele wereld.
Minister Van der Klaauw wilde niet met zoveel woorden zeggen dat de tweede toetsingsconferentie over veiligheid en samenwerking in Europa die sinds nov. 1980 in Madrid wordt gehouden bij een Russische inval in Polen zou worden afgebroken. Maar in gezaghebbende diplomatieke kringen in Luxemburg werd het onvoorstelbaar genoemd dat in de Spaanse hoofdstad het overleg over de vraag in hoeverre de aanbevelingen van de Slotakte zijn toegepast en hoe de toepassing kan worden verbeterd zou worden voortgezet, als deze beginselen door een inval in een ander land op een zo flagrante wijze zouden worden geschonden. Ook de gesprekken tussen oost en west over wapenbeheersing zouden vrijwel onmogelijk worden.

De Negen zeggen in het algemeen, dat naleving van de beginselen van de Slotakte van Helsinki door alle betrokkenen zowel de basis als de preconditie voor voortzetting van het CEVS-proces is De landen die de Slotakte hebben getekend, vijfendertig, te weten alle Europese staten minus Albanie plus tie Verenigde Staten en Canada, hebben rich verplicht het recht van elk land om in vrijheid zijn eigen politieke, sociale, economische en culturele systeem te kiezen en te ontwikkelen en om rijn eigen wetten en bepalingen vast tc stellen, te eerbiedigen

Zij hebben zich er eveneens toe gebonden zich te onthouden van elke directe of indirecte, individuele of collectieve inmenging in de interne of externe zaken die behoren tot di: nationale competentie van een ander land dat de Slotakte heett getekend, ongeacht hun onderlinge betrekkingen Zij zullen ook het recht van andere volkeren erkennen, zelf hun eigen politieke, economische, sociale en culturele ontwikkeling te bepalen, zonder inmenging van buitenaf.

De Negen spreken hun sympathie uit voor Polen rn zeggen zich in hun betrekkingen met dit land strikt op de beginselen van het VN-Handvest en de Slotakte van Helsinki te zullen baseren. Zij doen een beroep op alle ondertekenaars van de Slotakte wat betreft Polen en het Poolse volk, deze beginselen na te leven

Zij leggen er de nadruk op dat elke andere houding *bijzonder ernstige gevolgen zou* hebben voor de toekomst van de internationale betrekkingen in Europa en de gehele wereld.

Het gevaar van een Russische inval in Polen werd niet door iedereen even groot geacht, zo bleek uit opmerkingen van premier Van Agt. Tijdens het informele overleg is gesproken over de vraag hoe sterk de greep van de communistische partij op de binnenlandse situatie is, hoe sterk de militie is voor het geval die aan het werk wordt gezet, en hoe reëel het gevaar van buitenlandse interventie in de nabije toekomst is Over dit laatste, aldus de premier, werd genuanceerd gedacht

Voedselhulp

De Europese Raad toonde zich bereid om, voor zover dit in zijn vermogen ligt, te voldoen aan verzoeken om economische hulp die door Polen zijn gedaan.

Premier Van Agt verklaarde dat het waarschijnlijk zal gaan om voedselhulp, die volgens minister Van der Klaauw ..op zachte voorwaarden" zal morden verleend. Hij meende dat het zenden van voedsel naar een land dat in grote economische moeilijkheden verkeert, niet kan worden beschouwd als een inmenging in binnenlandse aangelegenheden. ..en ook niet zo kan worden geconstrueerd". ..De nood is hoog gestegen, hulpverlening is een zaak van menselijkheid en solidariteit".

Volgens conferentiekringen heeft Polen belangstelling getoond voor 100.000 ton rundvlees en een even grote hoeveelheid graan. De Gemeenschap, die een goede graanoogst heeft gehad, 275.000 ton rundvlees en 300.000 ton boter in voorraad heeft, zou bereid zijn 40.000 ton vlees en 20.000 ton boter te leveren, tegen prijzen die tien tot dertig percent onder het niveau van de wereldmarkt liggen.

Polen, aldus minister Van der Klaauw, heeft de Gemeenschap niet formeel orn voedselhulp gevraagd, maar verzoeken om financiële hulp tot enkele EEG-landen (niet Nederland) gericht. De Europese Commissie heeft een document over eventuele voedselhulp aan Polen voorbereid.

Italië

De kwestie van hulp aan Polen kan niet geheel los worden gezien van die aan het door een zware aardbeving getroffen Italie. De staats- en regeringsleiders betuigen hun ..diepe meaeieven", en zullen de Ministerraad vragen om .op voorstel van de Commissie en in *hei* kader van de normale begrotingsprocedure naast de spoedhulp, onverwijld te besluiten tot uitzonderlijke hulpmaatregelen om met name door middel van een lening met rentesubsidie ,,te helpen bij de wederopbouw

Premier Vari Agt verklaarde dat zijn collega Arnaldo Forlani had gevraagd om een lening van dc Europese investeringsbank Italië zal een lening van 1 a 1,2 miljard Europese rekeneenheden ontvangen, tegen een rentepercentage dar. drie percent lager ligt dan normaal Het overbruggen van dit verschil zal de Gemeenschap 30 à 36 miljoen rekeneenheden per jaar kosten.

Omdat de looptijd van de lening nog niet vaststaat, is nog niet bekend hoe lang de rentesubsidie op de begroting zal drukken Overigens had Forlani rijn collega's voorgehouden dat de wederopbouw van het getroffen gebied bijna het tienvoudige van de lening, namelijk 12 miljard dollar, in twee- jaar tijds zal vragen.

In conferentiekringen werd opgemerkt dat aan zowel d i Poolse als Italiaanse verzoeken om hulp ten dele zou kunnen worden voldaan als Groot-Britanriie dit jaar zou afzien van het ,,voorschot" dat rijn partners het zullen verlenen op zijn vermindering van de bijdrage aan de Gemeenschapsbegroting.

Omdat voor hulp aan Italië en Polen een aanvullende begroting nodig zou zijn, de Europese schatkist vrijwel leeg is en Frankrijk en West-Duitsland het een percents plafond van de BTW niet willen doorbreken, zal Groot-Britannie vrijwel zeker onder druk komen te staan oin genoegen tc nemen met een kleiner voorschot op de korting dan waarin was voorzien.

Midden-Oosten

De verklaring over het Midden-Oosten maakte duidelijk dat de Negen hun studie over een Europees initiatief zullen voortzetten Maar tegen de oorspronkelijke verwachting in werd in Luxeinburg geen definitief besluit genomen over de vorm waarin dit initiatief zal worden gegoten. Als voorzitter van de Ministerraad m.i.v 1 jan. 1981 heeft minister Vari der Klaauw opdracht gekregen de contacten voort te zetten, en hij stelt zich voor om zo spoedig mogelijk na de installatie van Ronald Reagan naar Washington te gaan

Het uitblijven van een definitief besluit is, aldus conferentiekringen, mede een gevolg van de vervanging van Carter door Reagan de oorlog tussen Iran en Irak de spanning langs de Jordaans Syrische grens, cri de komende verkiezingen in Israël

Op grond van talrijke besprekingen die minister Vari der Klaauw's voorganger, de Luxemburger Gaston Thorn in het Midden Oosten heeft gevoerd, is een omvangrijk, en vooralsnog geheim werkdocument op gesteld over de terugtrekking (van de Israëlische troepen), zelfbeschikking (voor de Palestijnen), veiligheid in het Midden Oosten, en Jeruzalem. Minister Vari der Klaauw stelt zich voor op een bepaald moment een nieuw rapport ter tafel t(. zullen brengen ,,waarin ik probeer wat verder te komen '

In Luxemburg, aldus de minister, is lang gesproken over de vraag of het mandaat van de nieuwe Raadsvoorzitter tot in details moest worden uitgespeld, ei; of bijvoorbeeld zou moeten worden ingegaan op de vraag met wie hij moest spreken. De minister meende echter dat hrt aan hem zelf was te bepalen hoe hij zijn mandaat zou uitvoeren, en de slotverklaring van de Europese top is vrij algemene termen geformuleerd

..De Europese Raad heeft er kennis van genomen dat verschillende formules mogelijk zijn om inhoud te geven aan sommige van de beginselen die in de verklaring van Venetië zijn genoemd, in het bijzonder over de duur van de overgangsperiode die de electorale procedure voor zelfbeschikking voorafgaan, de definitie van de voorlopige autoriteit voor de ontruimde gebieden, de voorwaarden en modaliteiten voor zelfbeschikking, veiligheidsgaranties en Jeruzalem.

Met het oog op een grondiger onderzoek van deze formules, en vastbesloten om een klimaat tot stand te brengen dat meer geschikt is voor onderhandelingen, aclit de Europese Raad het noodzakelijk dat nieuwe contacten met de betrokken partijen worden gelegd, terwijl de gesprekken binnen de Gemeenschap zullen worden voortgezet. Daarom heeft de Europese Raad de voorzitter van de Raad opgedragen deze contacten in overleg met de ministers van Buitenlandse Zaken te leggen.

Een beeld van de deelnemers aan de Europese Raad in Luxemburg: Eerste rij v.l.n.r. Haughey (Ierland). Martens (België), Van Agt (Nederland). Giscard d'Estaing (Frankrijk). Groothertog Jan van Luxemburg. Werner (Luxemburg), Thatcher (Engeland). Joergensen (Denemarken), Rallis (Griekenland) en Forlani (Italie).
Links achter Martens Commissievoorzitter Jenkins en de Westduitse bondskanselier Schmidt.
Tweede rij v.l.n.r. Mitsotakis (Griekenland). Nothomb (België), Van der Klaauw (Nederland), mevr. Flesch (Luxemburg), Carrington (Engeland) en Olesen (Denemarken).
Derde rij v.l.n.r. Lenihan (Ierland), Ortoli (Italië), François-Poncet (Frankrijk) en Colombo (Italie)

Minister Van der Klaauw maakte duidelijk dat hij de Verenigde Staten – al was het alleen maar vanwege de Camp David-akkoorden – ook als een betrokken partij beschouwt, en ontkende nadrukkelijk de juistheid van berichten dat Europese partners wantrouwend tegenover Nederland staan vanwege zijn bijzondere betrekkingen met Israël.(Het had tot voor enkele maanden als enig EEG-land zijn ambassade niet in Tel Aviv maar in Jeruzalem, en behartigt sinds de zesdaagse oorlog van 1967 de diplomatieke belangen van Israël in Moskou en Warschau).

Syrië, Jordanië, Libanon

Nieuwe verklaringen over Afghanistan en de oorlog tussen Iran en Irak werden niet noodzakelijk geacht, maar de spanning aan de grens tussen Jordanië en Syrië. „twee landen waarmee de Negen lang nauwe betrekkingen hebben onderhouden". wekten „bezorgdheid". en leidden tot een beroep op Amman en Damascus „terughoudendheid" te betrachten. Zij zouden hun geschillen „met vreedzame middelen, waaronder de mogelijkheid van optreden in de Verenigde Naties", moeten oplossen.

In de verklaring over de Libanon worden Israël noch Syrië met name genoemd. maar waarnemers in Luxemburg wezen er op dat een sterke Syrische troepenmacht in de Libanon is gelegerd, en dat Israël militaire steun verleent aan de door geen enkel land erkende Republiek Vrij Libanon die ex-majoor Saad Haddad heeft uitgeroepen in een strook van twintig kilometer langs de Israelische grens.

De Negen zeggen opnieuw dat de eenheid, onafhankelijkheid, souvereiniteit en territoriale onschendbaarheid van de Libanon volledig moeten worden geeerbiedigd. „Dit is van essentieel belang om de wettige regering van de Libanon in staat te stellen de vrede in het gehele land te herstellen. De Libanon behoort aan de Libanezen. zij alleen beslissen over de regels voor hun samenleven. De integriteit van de Libanese grenzen en de veiligheid van zijn bevolking moesten worden gewaarborgd. Eerbied voor de internationale grenzen van de Libanon is een der essentiële factoren voor vrede en stabiliteit in dit deel van de wereld".

Verhouding met VS

Duidelijk aan het adres van de nieuwe Amerikaanse oresident en diens medewerkers. werden alle' verklaringen die een uitvloeisel zijn van de Europese Politieke Samenwerking voorafgegaan door tekst, waarin de Europese Raad, „gesteld tegenover de problemen in verband met de ontwikkeling van de internationale situatie", zegt „zich bewust te zijn van de verantwoordelijkheden die op Europa rusten"

Economische en sociale situatie

Gezien de vooruitzichten voor de Europese economie "was nimmer zoveel waakzaamheid geboden" als thans, wordt gezegd na een gedachtenwisseling waarin, aldus de premier. „somberheid troef' was.

Meende de Nederlandse premier dat nieuwe stijgingen van de olieprijs „eigenlijk zouden moeten worden voorkomen". en dat de geïndustrialiseerde staten en ontwikkelingslanden zonder olie een nieuwe prijsstijging „niet meer kunnen hebben", de slotverklaring beperkt zich tot de conclusie dat „de herhaalde verhogingen van de aardolieprijzen die de verbruikende landen worden opgelegd, de hoofdoorzaak van de wereldreccssie zijn". Elke nieuwe verhoging van de olieprijzen zou „dramatische gevolgen hebben".

De Europese Commissie, aldus de premier, meende dat de gemiddelde economische groei dit jaar nauwelijks boven de één percent zal uitkomen. volgend jaar waarschijnlijk nog minder zal zijn. maar dat tegen eind 1981 een opleving niet geheel is uitgesloten. Maar de meeste regeringsleiders waren hierover uitermate sceptisch.

De top ging akkoord met een Nederlandse suggestie. een gecombineerde bijeenkomst te beleggen van economische zaken, financiën en sociale zaken. voornamelijk voor coordinatie en het uitwisselen van gegevens over de bestrijding van de werkloosheid De Europese Commissie, aldus de premier. moet deze bijeenkomst uitermate grondig voorbereiden. en omdat geen oplossingen kunnen worden bereikt van problemen die de laatste jaren onoplosbaar zijn gebleken moet zij, teneinde hoog gespannen verwachtingen te voorkomen. in de media worden begeleid.

De Europese vakbeweging. en het lid var. de Europese Commissie. dat ia bclas! met sociale zaken. ir Herik Vredeling. hebben al meermalen voor zo'n speciale Ecofin gepleit. In het overleg steunden slechts Groot-Brittannie, België en Luxemburg de Nederlandse suggestie, maar in de slotverklaring wordt gezegd dat de Europese Commissie haar studies over het werkgelegenheidsbeleid verder zal uitwerken en dat op basis hiervan de gezamenlijke Raad van ministers van Economie. Financiën en Sociale Zaken, later zal moeten beraadslagen.

De slotverklaring vormde een zwakke afspiegeling van het pleidooi van de Westduitse bondskanselier Helmut Schmidt voor grotere onafhankelijkheid van olie door het ontwikkelen van andere vormen van energie. waarbij hij Frankrijk ten voorbeeld stelde voor zijn snelle ontwikkeling van kernenergie.

De Europese Raad herinnert er aan dat alle lidstaten van de Gemeenschap zich ertoe hebben verbonden hun afhankelijkheid van aardolie te verminderen door energie te besparen, en door andere energiebronnen. waaronder steenkool en kernenergie. te gebruiken en alles in het werk te stellen om kunstmatige spanningen op de aardoliemarkt te voorkomen.

Premier Van Agt verklaarde dat deze uitspraak kon inhouden dat de een zich meer op steenkool, en de ander zich meer op kernenergie richt. en dat Nederland de aantekening had gevraagd dat over de toepassing van kernenergie in Nederland pas besluiten kunnen worden genomen, na het aflopen. en in het zicht van de uitkomsten, van de maatschappelijke discussie.

Datgene wat wordt gezegd over het Europees Monetair Stelsel (EMS) maakt duidelijk dat een langere aanloopperiode nodig is voor naar de tweede fase kan worden overgegaan. Het twee jaar geleden opgezette EMS heeft, in weerwil van alle nieuwe ontwikkelingen die zich sedertdien op internationaal gebied hebben voorgedaan, voorbeeldig gewerkt, het heeft een uiterst belangrijke bijdrage geleverd aan de totstandkoming van een betere monetaire orde.

De ministers van Financiën moeten hun besprekingen met voortvarendheid voortzetten,. de Europese Raad is vastbesloten de versterking van het EMS te blijven nastreven totdat dit. op het geschikte moment, overgaat in de institutionele fase.

De staats- en regeringsleiders vragen de bevoegde instanties van de Gemeenschap ook na te gaan hoe de compartimentering van de markten ongedaan kan worden gemaakt, en hoe de aanzetten tot innovatie – waarover de Commissie een mededeling heeft gedaan – en de verspreiding van kennis kunnen worden verbeterd.

Europa, zo merkte premier Van Agt op, is sterk achtergebleven bij de Verenigde Staten en Japan, omdat in sommige opzichten sprake is van een gefragmenteerde interne markt. Terwijl de Verenigde Staten en Japan enorme interne markten vormen. ondervinden de kleine EEG-landen de meeste last van de fragmentatie van de gemeenschappelijke markt.

Straatsburg

Het gesprek over het rapport van de „drie wijzen" werd aanleiding tot een Frans-hederlands meningsverschil over de vraag of de voorzitter van de Europese Raad verslag moet uitbrengen in het Europees Parlement. Dit wordt aanbevolen in het rapport van de „drie wijzen", een aanbeveling die door Nederland wordt gesteund.

Dat men in Luxemburg weinig verder is gekomen blijkt uit de verklaring dat het rapport – „een rijke bron van ideeën en suggesties" – zo'n „overvloed" vormt dat de resultaten van het beraad van de Europese Raad en de concrete conclusie die er thans uit voorts loeit. niet het gehele terrein van de in het rapport van de „drie wijzen' vervatte suggesties bestrijken en ook de materie niet uitputtend behandelen"

President Valery Giscard d'Estaing, aldus premier Van Agt. voerde „geharnast verzet" tegen het Nederlandse pleidooi. het voorstel van de „drie wijzen" over te nemen. Frankrijk kwam eerst met juridische bezwaren. „en toen deze waren ontzenuwd, wij weten ook iets van recht". met politieke. Frankrijk kondigde met zo veel woorden aan. een zijn inziens noodzakelijk eenstemmig besluit te zullen blokkeren.

De premier zei het „niet verstandig" te achten. nu al te zeggen of hij, na de Maastrichtse top van maart, toch in het Parlement verslag zal uitbrengen. Het is „een andere vraag". of een voorzitter van de Europese Raad niet op eigen inspiratie naar het Europees Parlement kan gaan, wetend dat na hem komende voorzitters dat voorbeeld niet zullen volgen. Frankrijk heeft gedreigd nadrukkelijk te zullen verklaren dat als de premier toch in het Parlement verslag uitbrengt, hij daar niet namens Frankrijk zal spreken.

Testament Jenkins

De scheidende voorzitter, Roy Jenkins, waarschu de in wat premier Van Agt zijn „politieke testament" noemde tegen het dominant worden van de „juste retour" -gedachte en tegen aantasting van de fundamenten van de Gemeenschap als uitspraken van het Europese Hof van Justitie niet worden nageleefd als wordt geprobeerd aan de uitvoering te ontkomen.

Hij pleite eveneens voor een plafonnering van de landbouwuitgaven – de prijsstijgingen van de laatste jaren zijn „aanmerkelijk hoog" geweest – en wees er op dat de inkomsten van de EEG eigenlijk zijn teruggelopen omdat de onderlinge handel van de EEG-landen sterker is gestegen dan die met de niet-aangesloten staten.

In de loop der jaren. aldus Jenkins, is „nogal wat naïef idealisme verloren gegaan". Hij voegde hieraan een pleidooi voor „een echt verenigd niet federaal" Europa aan toe.

President Giscard d'Estaing reageerde hierop met onder andere een opmerking dat het Europees Parlement binnen zijn bevoegdheden moet handelen. bondskanselier Schmidt met een hartkreet dat „god zij dank" men in de loop der jaren is losgekomen van „de dogmatische supranationaliteit". Het is „wegzweven in de gedachten" dat staten bereid zouden zijn de souvereiniteit over te dragen aan Brussel. iets dat „bezijden de werkelijkheid" is.

Over Schmidt's pleidooi voor „meer functionaliteit en meer politieke samenwerking in Europa", en minder vakraden, merkte de Nederlandse minister van buitenlandse zaken Van der Klaauw op. dat men ministers die gewend zijn bijeen te komen „niet zomaar kan zeggen dat zij niet meer mogen bijeenkomen".

Europese Commissie

De samenstelling van de Europese Commissie is thans, met uitzondering van de commissaris die door de Westduitse oppositie nog wordt geleverd bekend
Zij wordt gevormd door Thorn (Luxemburg), O'Kennedy (Ierland), Natali en Giolitti (Italië), Kontogeorgis (Griekenland), Tugendhat en Richards (Groot Brittannië), Ortoli en Cheysson (Frankrijk), Andriessen (Nederland), Davignon (België), Gundelach (Denemarken) en Haferkamp (West Duitsland)

(Vor. ber. pag. 424 3 e.v.-1980)

BELGIË

BOUWFONDS VOOR VRIJ ONDERWIJS GEBLOKKEERD

De regering heeft op 8 dec. 1980 een aantal maatregelen getroffen tot uitvoering van de wet van 11 juli 1973 die de schoolpactwet van 1959 aanpaste.
De wet van 1973 beoogde de nog bestaande ongelijke behandeling van het vrij en het rijksonderwijs te verhelpen. Zij voorziet o.m. in de oprichting van een bouwfonds dat het vrij onderwijs de mogelijkheid waarborgt tegen een zeer lage rente te kunnen lenen. De inwerkingtreding van het fonds was echter afhankelijk gemaakt van de voorafgaande rationalisatie van het secundair onderwijs. Die rationalisatie ondervond grote vertraging, vooral ten gevolge van betwistingen in de schoolpactcommissie en ook wegens de diverse kabinetscrisissen. De jongste maanden was eindelijk een akkoord bereikt in de schoolpactcommissie, zodat de regering thans vier ontwerpen van KB kon aannemen die betrekking hebben resp. op de programmatie en rationalisatie van het secundair onderwijs, de blokkering van het Fonds voor scholenbouw, de normen in het secundair onderwijs inzake type I en type II en de oprichting van een raad voor pluralistisch onderwijs.
Verder keurde de regering twee wetsontwerpen goed resp. inzake de aanpassing van de schoolpactwet, met het oog op de rationalisatie, en inzake de oprichting van een nationale dienst voor het leerlingenvervoer.
De regeringsbeslissing werd voorafgegaan door moeizame onderhandelingen binnen de kabinetscoalitie, waar de socialisten bezwaren aanvoerden i.v.m. de budgettaire weerslag van de maatregelen. Overeengekomen werd dat de ministers van nationale opvoeding vóór 15 jan. 1981 die weerslag moeten berekenen en voorstellen formuleren om de uitgaven binnen de ingediende begroting te houden.

NEDERLAND

WIJZIGINGEN BELASTINGHEFFING PER 1 JAN. 1981

Hierna volgt een overzicht van de wijzigingen in de belastingheffing, die op 1 jan. 1981 van kracht zijn geworden.

BELASTINGEN OP INKOMEN, WINST EN VERMOGEN

Inkomstenbelasting en loonbelasting

Tarief
De wijziging van het tarief bestaat uit

- een verlaging in verband met het arbeidsvoorwaardenbeleid 1981 door een extra vernoging van de belastingvrije sommen met 4%;
- een verlaging ingevolge de automatische inflatiecorrectie door aanpassing van de belastingvrije sommen en tariefschijven met 5,3%

een tijdelijke verhoging, alleen voor 1981, ter financiering van de eenmalige uitkering aan ex-Indisch geinterneerden, door een beperking van de belastingvrije sommen en tariefschijven met 0,9%

belastingvrije sommen in 1981 (tussen haakjes de bedragen in 1980)

Tariefgroep 1 (werkende gehuwde vrouwen)	f 2 278	(f 2.101)
Tariefgroep 2 (ongehuwden tot 35 jaar)	f 6.599	(f 6.087)
Tariefgroep 3 (ongehuwden van 35 jaar en ouder en ongehuwden die gehuwd zijn geweest of ingevolge de AKW (Algemene Kinderbijslagwet) recht hebben op kinderbijslag, of als geen recht op kinderbijslag bestaat, aftrek wegens buitengewone lasten hebben voor uitgaven ter voorziening in het levensonderhoud van een kind dat jonger is dan 27 jaar	f 8.871	(f 8.183)
Tariefgroep 4 (gehuwde mannen)	f 11.371	(f 10.489)
De arbeidsongeschiktheidsaftrek (voor personen onder de 65 jaar die voor 45% of meer doch minder dan 80% arbeidsongeschikt zijn)	f 790	(f 1.815)
(voor personen onder de 65 jaar dir voor 80% of meer arbeidsongeschikt zijn)	f 1.579	(f 1.815)
De bejaardenaftrek voor gehuwden	f 2.253	(f 2.691)
De bejaardenaftrek voor alleenstaanden	f 1.579	(f 1.886)
Het maximum voor de bijzondere aftrek voor onvolledige gezinnen waarvan de alleenstaande (man of vrouw! buiten het huishouden werkzaamheden verricht en voor een kind dat bij de aanvang van het kalenderjaar jonger is dan 16 jaar ingevolge de AKW (Algemene Kinderbijslagwet) recht heeft op kinderbijslag, of ais geen recht op kinderbijslag bestaat, aftrek wegens buitengewone lasten heeft voor uitgaven ter voorziening in het levensonderhoud van een kind dat jonger is dan 27 jaar	f 3.644	(f 3.361)
De extra aftrek voor de alleenstaande die ingevolge de AKW (Algemene Kinderbijslagwet) recht heeft op kinderbijslag, of als geen recht op kinderbijslag bestaat, aftrek wegens buitengewone lasten heeft voor uitgaven ter voorziening in het levensonderhoud van een kind dat jonger is dan 27 jaar	f 2.500	(f 2.306)

Schijventarief in 1981 (tussen haakjes de bedragen voor 1980)

Belastingpercentage toe te passen op de belastbare som	Opvolgende inkomensschijven	Totaal opvolgende schijven	Belasting bij totaal opvolgende schijven
17% (17,5%) over de eerste	f 8.723 (f 7.701)	f 8.723 (f 1.701)	f 1.482 (f 1.347)
(21,5%) over de volgende	(f 654)	(f 8.355)	(f 1 487)
26% (26%) over de volgende	f 6 055 (f 5 8001	f 14 778 (f 14 155,	f 3 056 (f 2 995)
(29%) over de volgende	(f 600)	(f 14.755)	(f 3.169)
32% over de volgende	f 12.044 (f 10.836)	f 26.822 (f 25.691)	f 6.910 (f 6.668)
40% over de volgende	f 10.593 (f 10.147)	f 37.415 (f 35.8381	f 11.147 (f 10.726)
50% over de volgende	f 16 747 (f 16 041)	f 54 162 (f 51 879)	f 19 520 (f 18 746)
59% over de volgende	f 21 498 (f 20 592)	f 75 660 (f 72 471)	f 32 203 (f 30 895)
64% over de volgende	f 24 034 (f 23 021)	f 99 694 (f 95 492)	f 47 584 (f 45 628)
67% over de volgende	f 29 579 (f 28 332)	f 129 273 (f 123 824)	f 67 401 (f 64 610)
70% over de volgende	f 59 155 (f 56 6621	f 188 428 (f 180 486)	f 108 809 (f 104 273)
72% over elke volgende gulden			

Zelfstandigenaftrek

- De tijdelijke zelfstandigenaftrek voor kleine zelfstandigen is gehandhaafd op het niveau van 1980. Dit houdt in dat ten aanzien van ondernemers van 18 jaar en ouder, die een winst genieten van niet meer dan f 67.000, een inkomensaftrek wordt toegepast van f 2.000. Bij hogere winsten wordt de aftrek verminderd met f 200 voor elk vol bedrag van f 1.000 waarmee de winst f 67.000 te boven gaat; bij winsten van f 77.000 en meer wordt geen aftrek verleend.

Ook de verhoging van het aftrekbedrag, die sinds medio 1980 geldt voor zelfstandigen met een winst en een onzuiver inkomen beneden f 40.000 blijft gehandhaafd. Als de winst niet meer bedraagt dan f 30.000 wordt een verhoging van f 400 toegekend. Voor elk vol bedrag van f 1000 waarmee de winst f 30.000 te boven gaat, wordt de verhoging met f 40 verminderd. Bij winsten van f 40.000 en meer wordt de zelfstandigenaftrek niet verhoogd.

Bejaardenaftrek

- verlaging van de gehuwden bejaardenaftrek met f 438 (van f 2.691 tot f 2.233);
- verlaging van de ongehuwden bejaardenaftrek met f 307 (van f 1.886 tot f 1.579).

Arbeidsongeschiktheidsaftrek

– De arbeidsongeschiktheidsaftrek wordt gesplitst in een hoge en een lage aftrek
De hoge aftrek geldt bij een arbeidsongeschiktheid van 80% of meer en bedraagt f 1 579
De lage aftrek geldt bij een arbeidsongeschiktheid van 45% tot 80% en bedraagt f 790

Vervallen is de bepaling, dat de belastingplichtige die een AAW- of WAO-uitkering geniet berekend naar een arbeidsongeschiktheid van 45% of meer steeds geacht wordt recht te hebben op arbeidsongeschiktheidsaftrek Dit betekent dat indien de belastingplichtige een AAW- of WAO-uitkering geniet die berekend is naar een arbeidsongeschiktheid van 45-55% en hij niettemin in staat is met arbeid 55% of meer te verdienen van hetgeen met hem vergelijkbare gezonde belastingplichtigen kunnen verdienen. hij geen recht meer heeft op arbeidsongeschiktheidsaftrek
Indien hij een AAW of WAO uitkering geniet die is berekend naar een arbeidsongeschiktheid van 80% of meer en hij is in staat 20% of meer (doch minder dan 55%) te verdienen van hetgeen met hem vergelijkbare gezonde belastingplichtigen kunnen verdienen. heeft hij recht op de lage aftrek.
Voor de toepassing van de arbeidsongeschiktheidsaftrek wordt de belastingplichtige geacht voor ten minste 45% respectievelijk 80% arbeidsongeschikt te zijn indien hij aannemelijk kan maken dooi. ziekte of gebreken niet in staat te zijn met arbeid ten minste 55% respectievelijk 20% te verdienen van hetgeen niet hem vergelijkbare gezonde belastingplichtigen kunnen verdienen.

Regeling voor degene die meewerkt in de onderneming van de echtgenoot

– Aan degene die zijn of haar tijd geheel of nagenoeg geheel (ten minste 1750 uren) besteedt aan de onderneming van de echtgenoot. wordt toegerekend ⅓ van de winst met een minimum van f 2.250 (1980 f 2.136) en een maximum van f 26.955 (1980: f 25.598).
– Aan degene die zijn of haar tijd grotendeels (ten minste 875 uren) aan de onderneming van: de echtgenoot besteedt. wordt toegerekend ⅓ van de winst met een miniinum van f 2.250 (1980: f 2.136) en een maximum van f 16.176 (1980: f 15.361).
– Aan degene die zijn of haar tijd in belangrijke mate (ten minste 525 uren) aan de onderneming van de echtgenoot besteedt. wordt toegerekend ⅛ van de winst met een minimum van f2.250 (1980: f 2.136) en een niaximuni van f 5.396 (1980: f 5.124).

Stamrechtvrijstelling

– De maxima gaan als volgt luiden:
f 491.666 (1980: f 466.919) bij:
overdrachten door ondernemers van 60 jaar of ouder:
overdrachten door invalide ondernemers:
het staken van de onderneming door overlijden:
f 245.834 (1980: f 233.460) bij:
overdrachten door onderncmers van 50 tot 60 jaar:
overdrachten door onderncmers jonger dan 50 jaar wanneer de uitkeringen of verstrekkingen direct ingaan:
1 122.917 (1980: f 116.730):
in de overige gevallen.

Lijfrentepremie-aftrek

– Het maximum van de lijfrentepremie-aftrek wordt f 13.523 (1980: f 12.842).

Investeringsbijdragen en -toeslagen (WIR)

Investeringen in bedrijfsmiddelen komen voor investeringsbijdragen in aanmerking als het totaal van de investeringen in het kalenderjaar een bedrag van meer dan 12.300 (1980: f 2.200) beloopt.

Kleinschaligheidstoeslag

Aanspraak op de kleinschaligheidstoeslag ontstaat indien niet meer dan f 918.142 in bedrijfsmiddelen wordt geinvesteerd (1980:f 871.929).
De grootte van de kleinschaligheidstoeslag bedraagt bij een jaarinvestering van

meer dan	doch niet meer dan	
—	f 38.257	6 %
f 38.257	f 76.514	5¾%
f 76.514	f 114.769	5½%
f 114.769	f153.025	5¼%
f 153.025	f 191.281	5 %
f 191.281	f 229.537	4¾%
f 229.537	f 267.792	4½%
f 267.792	f 306.049	4¼%
f 306.049	f 344.304	4 %
f 344.304	f382.561	3¾%
f 382.561	f 420.816	3½%
f 420.816	f459.072	3¼%
f 459.072	f 497.328	3 %
f 497.328	f 535.584	2¾%
f 535.584	f 573.839	2½%
f 573.839	f 612.096	2¼%
f 612.096	f650.351	2 %
f 650.351	f 688.607	1¾%
f 688.607	f 726.863	1½%
f 726.863	f 765.120	1¼%
f 765.120	f803.374	1 %
f 803.374	f 841.631	¾%
f 841.631	f 879.887	½%
f 879.887	f 918.142	¼%
f 918.142	—	—

Buitengewone-lastenaftrek voor kinderen voor wie geen kinderbijslag wordt ontvangen

– Belastingplichtigen die geen recht hebben op kinderbijslag ingevolge de Algemene Kinderbijslagwet (AKW) of dat recht wegens gemoedsbezwaren of in verband niet regels ter voorkoniing van sarrieiiloop niet geldend (kunnen) maken. kunnen onder bepaalde voorwaarden aanspraak rnakcn op buitengewone-lastenaftrek voor kosten van levensonderhoud voor kinderen jonger dan 27 jaar.
Deze buitengexvone-lastenaftrek bestaat uit vaste bedragen per kind:
a. f 275 per kwartaal (1980: $ 262.50). als het kind het oudste kind is van de belastingplichtige. jonger is dan drie jaar en in belangrijke mate op kosten van de belastingplichtige wordt onderhouden:
b. f 550 per kwartaal (1980: f 525) als het kind niet onder a. valt en in belangrijke mate op kosten van de belastingplichtige wordt onderhouden;
c. f 1.100 per kwartaal (1980: 11.050) als het kind niet onder a. valt. 18 jaar of ouder is en grotendeels op kosten van de belastingplichtige wordt onderhouden:
d. f 1.650 per kwartaal (1980: f 1.575) als het kind niet onder a. valt. 18 jaar of ouder is. niet tot het huishouden behoort. en geheel of nagenoeg geheel op kosten van de belastingplichtige wordt onderhouden.
Een kind wordt geacht in belangrijke mate te zijn onderhouden indien de belastingplichtige ten minste f 52 (1980 f 50) per week voor het levensonderhoud van het kind betaalt Bedragen de totale kosten van het levensonderhoud van het kind minder dan f 104 (1980 f 100) dan is voldoende dat meer dan de helft van de totale kosten wordt betaald

Ziektekosten

Aftrekbaarheid van premies en bijdragen voor een ziektekostenregeling
– Premies en bijdragen voor een ziektekostenregeling komen alleen voor aftrek als buitengewone lasten in aanmerking voor het bedrag daarvan dat betrekking heeft op een tijdvak van niet langer dan twaalf maanden.

Vergoedingen var: ziektekosten ten laste van een werknemersondersteuningsfonds
– Tot de vrijgestelde uitkeringen uit een werknemersondersteuningsfonds behoren niet uitkeringen en verstrekkingen ter zake van ziekte. invaliditeit cn bevalling.

Drempelaanpassing ziektekosten e.d.
– De kosten van ziekte, invaliditeit. bevalling, adoptie en overlijden komen slechts voor aftrek in aanmerking voor zover zij meer bedragen dan
11% (1980 10%) van het onzuivere inkomen (c.q. voor de loonbelasting het geschatte jaarloon) indien het onzuiver inkomen (c.q. het geschatte jaarloon) 142.272 (1980: f 40.500) of minder bedraagt;
f4.650 (1980: f 4.050) indien het onzuivere inkomen (c.q. voor de loonbelasting het geschatte jaarloon) mecr dan f 42.272 (1980: f 40.500) doch niet meer dan 195.000 (1980: f 91.000) bedraagt;
f 5.800 (1980: f 5.050) indien het onzuivere inkomen (c.q. voor de loonbelasting het geschatte jaarloon) meer dan f 95.000 (1980: f 91.000) bedraagt.
Het bedrag voor extra uitgaven voor kleding en beddegoed die als uitgaven ter zake van ziekte en invaliditeit worden aangemerkt, wordt f 520 (1980: J 470). Indien wordt aangetoond dat extra uitgaven meer bedragen dan f 1.040 (1980: f 940). wordt het bedrag van f 520 verhoogd tot f 1.300 (1980: f 1.175).

Eén-oudergezinnen

– De kosten van gezinshulp in één-oudergezinnen met jonge kinderen komen voor aftrek in aanmerking voor zover zii meer bedragen dan:
10% van het onzuivere inkomen (c.q. voor de loonbelasting het geschatte jaarloon) indien het onzuivere inkomen (c.q. geschatte jaarloon) f 95.000 (1980: f 91.000) of minder bedraagt.
f 9.500 indien het onzuivere inkomen (c.q. geschatte jaarloon) meer dan f 95.000 bedraagt.

Reiskostenvergoeding

– De bedragen van de reiskostenaftrek en de vrijgestelde vergoedingen zijn als volgt:

afstand meer dan	afstand minder dan	aftrekbedrag[1] 1981	aftrekbedrag[1] 1980	vrijgestelde vergoeding 1981	vrijgestelde vergoeding 1980
km	10 km	f 200	f 200	f 390	f 390
10	15	f 830	f 760	f 1.200	f 1.130
15	20	f 1.130	f 1.090	f 1.510	f 1.510
20	30	f 1.600	f 1.600	f 2.140	f 2.140
30	40	f 2.200	f 2.200	f 2.850	f 2.850
40	50	f 2.620	f 2.620	f 3.360	f 3.360
50	—	f 3.260	f 3.260	f 4.140	f 4.140

[1]) Deze aftrekbrdragen gelden voor de inkomstenbelasting: voor de loonbelasting zijn deze bedragen f 200 lager, omdat in de tabellen loonbelasting reeds rekening is gehouden met een bedrag van f 200.

De aftrek bedraagt ten hoogste f 28 500 (1980 f 27 3001.

Teruggaaf op verzoek van ingehouden loonbelasting en premies volksverzekeringen

- De grens voor teruggaaf op verzoek van ingehouden loonbelasting (t-biljet) wordt f 109 (1980: f 104). Voor teruggaaf van premies volksverzekeringen wordt deze grens eveneens J 109 (1980 i 104).

Aanslaggrens voor **inkomstenbelasting**

De aanslaggrens voor de inkomstenbelasting wordt f 50 300 (1980: $ 47.200)

Waarde van de **eigen woning i.v.m** het huurwaardeforfait

- De waarde van de tot hoofdverblijf dienende eigen woning bedraagt 60 % van de waarde van de woning in lege staat.

Aftrekbare giften

- Nret meer aftrekbaar zijn giften van nog niet lopende termijnen van huren, pachten en renten van schuldvorderingen; ook niet de giften van lopende termijnen voor zover die termijnen niet to: het inkomen van de schenker worden gerekend.
Zo zal bij voorbeeld de schenking in 1981 van nog niet lopende obligatiecoupons niet meer fiscaal aftrekbaar zijn.

Fiscale oudedagsreserve voor **zelfstandigen**

- De toevoeging aan de fiscale oudedagsreserve wordt 11.5% van de winst voor zover deze niet meer beloopt dan f 47.196 (1980: t 44.820) en 10% van de winst voor zover deze meer beloopt dan f 47.196 (1980: f 44.820).
- Het minimumbedrag van de jaarlijkse toevoeging aan de reserve wordt f 849 (1980: f 806) en het maximuinbedrag f13.396 (1980: f 12.721). De jaarlijkse onbelaste afneming van de reserve wordt f 511 (1980: f 485) bij winsten van niet meer dan f 25.3'73(1980: j 24.095).

Successzerechten en schenkingsrecht

Hieronder volgen de voornaamste wijzigingen van de vrijstellingen en een overzicht van het nieuwe tarief. Op de vrijstellingsbedragen en de tariefschijven wordt jaarlijks een inflatiecorrectie toegepast.
De bedragen zoals die na inflatiecorrectie per 1 januari 1981 gelden staan tussen haakjes vermeld.

Vrijstelling successierecht voor ongehuwd samenwonenden
- Voor ongehuwd samenwonenden geldt een vrijstelling van het successierecht van J 100.000 (J 105.300) als zij:
- bloedverwanten zijn in de rechte lijn of in de zijlijn tot en met de tweede graad en zij tot het tijdstip van overlijden van de erflater samen met deze, na hun dertigste jaar. gedurende een aaneengesloten periode van tenminste vijf jaar een gemeenschappelijke huishouding hebben gevoerd (bijvoorbeeld samenwonende broers en/of zusters);
- niet elkaars bloedverwanten zijn in de rechte lijn of in de zijlijn tot en met de tweede graad en zij het tijdstip van overlijden van de erflater samen met deze na hun achttiende jaar gedurende een aaneengesloten periode van tenminste rijf jaar een gemeenschappelijke huishouding hebben gevoerd!! (bijvoorbeeld een twee-persoonshuishouding van niet gehuwden).
De vrijstelling bedraagt, als bedoelde gemeenschappelijke huishouding vier. drie of twee jaar heeft geduurd resp f 80 000 f 60 000 en t 40 000 (f84.240, f 63 180 cri f 42 120)

Vrijstellingen successierecht (N B In enkele gevallen wordt de vrijstelling verminderd met pensioenrechten, zie hieronder

	Nieuw	Oud
Echtgenoten	vrijstelling: f 350.000 (f 368.550)	vrijstelling: f 250.000
Verhoging vrij-telling echtgenoot voor jongste minderjarige uit Iirt huwelijk geboren kind	vervallen	f 2.250 per jaar beneden 21 jaar
Jonge kinderen	vrijstelling: f 5.000 (J J 265) per jaar beneden 23 jaar met een minimum van i 10 000 (f 10.530)	indien minderjarig: vrijstelling f 9.000 + f 2.250 per jaar beneden 21 jaar
Oudere kinderen	vrijstelling 1 10 000 (f 10 530) voor kinderen ouder dan 23 jaar. mits de verkrijging niet meer bedraagt dan . 30 000 (1 31 590)	indien meerderjarig: vrijstelling: f 6.000.
Invalide kinderen	vrijstelling als kinderen beneden 23 jaar, inet minimum van f 15.000 (f 15.795)	indien minderjarig vrijstelling als minderjarige kinderen met minimum van f 15 000
	vrijstelling: f 10 000 (f 10 530) voor kinderen ouder daii 23 jaar	indien meerderjarig vrijstelling 1 10.000
Ouders	vrijstelling: f 50.000 (f 52.650)	vrijstelling: f 50.000
Andere bloedverwanten in de rechte lijn	drempel van i 10.000 (ff 10.530)	vrijstelling: f 6.000
Alle andere gevallen	drempel van f 1 000 (f 1.053)	drempel van f 500

*) Onder drerripel wordt verstaan een vrijstelling die in beginsel i-eri-alt. als de vei krijging liet rnaximurn van de vrijstelling te boven gaat

Successierecht	Nieuw	Oud
Periodieke uitkeringen minderjarige halfwezen	geen vrijstelling	vrijstelling: f 2 000 per jaar
Periodieke uitkeringen minderjarige wezen	geen vrijstelling	vrijstelling: f 4.000 per jaar
Periodieke uitkeringen voor ouders indien.		
- één ouder ouder dan 60 jaar ofinvalide is	geen vrijstelling	vrijstelling: f 3.200 per jaar
- beide ouders ouder dan 60 jaar of invalide zijn	geen vrijstelling	vrijstelling f 4 800 per jaar

Op de vrijstellingen van echtgenoten. kinderen tot 23 jaar. en ouders worden eventuele pensioenrechten in mindering gebracht.
Deze vermindering is echter aan een maximum gebonden. De vrijstelling voor echtgenoten kan nooit minder bedragen dan l 100.000.

Voor kinderen tot 23 jaar bedraagt de vrijstelling nooit minder dan f 10.000 en is het kind invalide dan bedraagt de vrijstelling nooit minder dan f 15.000. Ouders hebben een vrijstelling die nooit minder dan f 10.000 kan bedragen.

Schenkingsrecht	Nieuw	Oud
Schenkingen door ouders aan kinderen	vrijstelling. (per kalenderjaar) f 5.000 (l 5.2651(van inkoinen ouders afhankelijke vrijstelling voor gehuwde kinderen vervalt):	vrijstelling: (per kalenderjaar) ! 2.000 (voor gehuwde kinderen i de vrijstelling 10% van het inkomen van de ouders: maximaal f 5.000):
	vrijstelling eenmalig f 25.000 (f 26.325) mits in de aangifte op de vrijstelling een beroep wordt gedaan. in 1981 voor kinderen tussen 18 en 22 jaar in 1982: voor kinderen tussen 18 en 26 jaar in 1983: voor kinderen tussen 18 en 30 jaar in 1984: voor kinderen tussen 18 en 33 jaar	vrijstelling in huwelijksjaar van het kind f 10.000
Alle andere gevallen	drempel (per periode van 2 jaar) f 3 000 (J 3 159)	drempel. (per periode van 2 jaar) f 2 000

Tarief van het successierecht en van het schenkingsrecht

Gedeelte van de belaste verkrijging		Indien geërfd of verkregen door:					
tussen (1)	en (2)	I. echtgenoot, kinderen. afstammelingen in tweede of verdere graad: een verkrijging– niet zijnde de echtgenoot – die behoort tot de bloedverwanten in de rechte lijn of in de zijlijn tot en met de tweede graad en tot het tijdstip van het overlijden of de schenking samen met de erflater of de schenker na hun 30ste jaar gedurende een aaneengesloten periode van ten minste vijf jaren een gemeenschappelijke huishouding heeft gevoerd.[1])		II. broers. zusters. bloedverwanten in de rechte opgaande lijn; een verkrijger– niet zijnde de echtgenoot – die niet behoort tot de bloedverwanten onder I genoemd en tot het tijdstip van het overlijden of de schenking samen met de erflater of de schenker na hun 18de jaar gedurende een aaneengesloten periode van ten minste vijf jaren een gemeenschappelijke huishouding heeft gevoerd.[2])		III. andere verkrijgers. uitgezonderd de rechtspersonen die vallen onder het tarief van 11%	
(1)	(2)	a	b	a	b	a	b
n	25 000 (26 325)[3]				2h		41
25.000	50.000	1.250	8	6 500	30	10 250	45
(26.325) –	(52.650)	(1.316)		(6.844)		(10.793)	
50.000 –	100.000	3.250	12	14 000	35	21.500	50
(52.6503 –	(105.300)	(3.422)		(14.742)		(22.639)	
100.000 –	200.000	9.250	15	31.500	39	46.500	54
(105.300) –	(210.600)	(9.740)		(33.169)		(48.964)	
200.000 –	400.000	24.250	19	70.500	44	100.500	59
(210.600) –	(421.200)	(25.535)		(74.236)		(105.8263	
400.000 –	1.000.000	62.250	23	158.500	48	218.500	**63**
(412.200) –	(1.053.000)	(65.549)		(166.900)		(230.080)	
1.000.000 –	en het hogere	200.230	27	446.500	53	596.500	68
(1.053.0001 –	bedrag van de belaste verkrijging	(210.863)		(470.164)		(628.114)	

a) Belasting over het in kolom (1) genoemde bedrag.
b) Heffingspercentage over het gedeelte van de (belaste) verkrijging, dat ligt tussen de bedragen van kolom (1) en kolom (2).
[1]) Voor afstammelingen in de tweede of verdere graad bedraagt de belasting het ingevolge deze kolom verschuldigde, vermeerderd met 60% daarvan.
[2]) De periode van vijf jaar gaat niet in zolang één van de partners nog gehuwd is.
[3]) Tussen de haakjes de bedragen na inflatiecorrectie met ingang van 1 januari 1981. Deze bedragen zullen jaarlijks aan de inflatie worden aangepast.

Vermogensbelasting

Verruiming van de ondernemingsvrijstelling.

Aan belastingplichtigen die een onderneming bezitten wordt vrijstelling van vermogensbelasting verleend voor de volgende bedragen:
a. Indien het ondernemingsvermogen niet meer beloopt dan f 95.000 is 100% van het ondernemingsvermogen vrijgesteld.
b. Indien dat vermogen meer beloopt dan f 95.000 is 50% vrijgesteld doch ten minste f 95.000 en ten hoogste *f* 263.000.

– De waardering van de tot hoofdverblijf dienende eigen woning gebeurt voor een ieder aan de hand van een vaste, in de wet opgenomen maatstaf, namelijk 60% van de waarde van de woning in lege staat.

– Verhoging van de basisvrijstelling tot *f* 91.000 (nu f 66.000) voor gehuwden. Voor ongehuwden bedraagt de voorgestelde belastingvrije som – afhankelijk van de tariefgroepindeling: f 45.000 (nu *f* 43.000) of *f* 74.000 (nu *f* 66.000).

– Verlaging van de kinderaftrek. Voor kinderen tot 18 jaar een kinderaftrek van f 5.000. Voor studerende kinderen van 18 tot 27 jaar een aftrek van f 28.000.

– De invaliditeitsaftrek en de bejaardenaftrek blijven in de huidige vorm gehandhaafd: het bedrag wordt na indexering f 40.000 (was f38.000).

– Vrijstelling met betrekking tot periodieke uitkeringen en lijfrenten. De grens van het vrijstellingsbedrag met betrekking tot periodieke uitkeringen is vastgesteld op f 22.500 voor degenen die de uitkering geniet, f 15.750 voor de langstlevende echtgenoot, *f* 6.400 voor wezen en *f* 3.200 voor halfwezen.
Voor ingegane lijfrenten zijn overeenkomstige bedragen vastgesteld van resp. f 18.400, f 12.900, *f* 5.300 en *f* 2.650.

– Invoering van een oudedagsreserve. De vrijstelling is bedoeld voor de belastingplichtigen die geen of geringe pensioenrechten hebben maar wel beschikken over – tot nu toe geheel met vermogensbelasting belaste – vermogensbestandelen. De vrijstelling brengt belastingplichtigen vanaf hun 35ste jaar in een meer gelijke positie met belastingplichtigen die wel – van vermogensbelasting vrijgestelde – pensioenrechten hebben.

De oudedagsvrijstelling voor ongehuwden (tariefgroep 3) bedraagt:

Indien de belastingplichtige de leeftijd heeft bereikt van.	doch nog niet de leeftijd van:	en hij aanspraak heeft op een jaarlijkse uitkering (na zijn 65ste excl. AOW) van in totaal:	
		nihil of meer doch ten hoogste f 6.450	meer dan *f* 6.450 doch niet meer dan *f* 12.900
35	45	*f* 12.000	*f* 5.000
45	55	*f* 35.000	*f* 18.000
55	65	*f* 93.000	*f* 46.000
	75	*f* 129.000	*f* 64.000
75	—	*f* 91.000	*f* 45.000

1) De periode van vijf jaar gaat niet in zolang één van de partners nog gehuwd is.

De oudedagsvrijstelling voor gehuwden (tariefgroep 41 bedraagt:

Indien de belastingplichtige de leeftijd heeft bereikt van:	doch niet de leeftijd van:	en hij aanspraak heeft op een jaarlijkse uitkering (na zijn 65ste excl. AOW) van in totaal:	
		nihil of meer doch ten hoogste f 9.200	meer dan *f* 9.200 doch niet meer dan *f* 18.400
35	45	*f* 16.000	*f* 8.000
45	55	*f* 51.000	*f* 25.000
55	65	*f* 132.000	*f* 66.000
65	75	*f* 183.000	*f* 92.000
75	—	*f* 130.000	*f* 65.000

– Invoering van een interingsvrijstelling; dat deel van het vermogen wordt vrijgesteld dat een belastingplichtige in de toekomst moet aanwenden voor zijn noodzakelijke kosten van levensonderhoud; het gaat bij deze vrijstelling om gevallen waarin de belastingplichtigen geen of zeer gering inkomen heeft en niet voor een (sociale) uitkering in aanmerking komt, enkel en alleen omdat de belastingplichtige vermogen bezit.

De interingsvrijstelling voor ongehuwden (tariefgroep 2 en 3) bedraagt:

Indien de belastingplichtige de leeftijd heeft bereikt van	i nog i de leeftijd van	c:: hij voor de heffing van de inkomstenbelastingover het voorafgaande kalenderjaar een on zuiver inkomen heeft genoten van	
		nihil of meer doch ten hoogste f 7.875	meer dan f 7.875 doch niet meer dan f 15.750
—	25	f 204.000	f 102.000
25	35	f 190.000	f 95.000
35	45	f 163.000	f 82.000
45	55	f 122.000	f 61.000
55	65	f 51.000	f 25.000

De interingsvrijstelling voor gehuwden (tariefgroep 4) bedraagt:

Indien de belastingplichtige de leeftijd heeft bereikt van:	doch nog niet de leeftijd van:	en hij voor de heffing van de inkomstenbelastingover he! voorafgaande kalenderjaai een on zuil-er inkomen heeft genoten van	
		h ı ; . : doch ten hoogste i 11 250	meer dan ƒ 11 250 doch niet meer dan ƒ 22.500
	25	f 292.000	f 145.000
	35	f 270.000	f 135.000
	45	f 234.000	f 117.000
	55	f 175.000	f 87.000
	65	f 73.000	f 36.000

– Zakelijk? goodwill wordt voortaan belast, voor zover dezc in de fiscale balans van de belastingplichtige is geactiveerd.

– De vrijstelling voos goud e.d wordt van C 5.000 verhoogd tot f 5.500.

– De huidige aftrek voos bepaalde latente belastingschulden wordt aangepast zodat deze aftrek voortaan alleen van toepassing zal zijn voor vermogensbestanddelen, die – na toepassing van de ondernemingsvrijstelling – daadwerkelijk in de heffing zijn betrnkkeri

De bedragen van de oudedags-, de interings- en de ondernemingsvrijstelling alsmede de bedragen met betrekking tot de basisvrijstelling en de periodieke uitkeringen alsmede nog enige andere bedragen zullen voortaan aan de ontwikkeling van het prijspeil worden aangepast.

– Het tarief wordt permanent op 8‰ (0,08%) gebracht.

KOSTPRIJSVERHOGENDE BELASTINGEN

Accijnzen

– Accijns op sigaretten en kerftabak
Het vaste bedrag van de accijns van sigaretten wordt verhoogd met ingang van 15 februari 1981 van f 8.60 tot f 9.45 per 1.000 stuks. Het percentage van de accijns gaat omhoog van 49.8 tot 50.72 van de kleinhandelsprijs. Voor kerftabak stijgt de accijnsdruk van elk van de verschillende tarieftrapjes met 0,72%.
De prijs van een pakje populaire sigaretten gaat daardoor vermoedelijk 25 eent omhoog, de prijs van een pakje populaire shag 15 cent

– Alcoholaccijns.
Het tarief van de alcoholaccijns wordt verhoogd met ƒ 73 per hectoliter absolutr alcohol tot f 2.740. Deze verhoging betekent een prijsverhoging van 30 eent voor één liter jenever.
Voor parfumerieën, cosmetische prudukten en toiletartikelen wordt het tarief verhoogd met ƒ 23 per hectoliter absolute alcohol tot f 897.

– Accijns op benzine.
De accijns op benzine wordt verhoogd met ‘ 1 tot ƒ 53,35 per hectoliter Dit resulteert in een prijsverhoging van benzine van 1.18 cent per liter inclusief BTW.

NOG TE VERWACHTE?; BELASTINGWIJZIGINGEN

Jn 1981 kunnen nog andere belastingwijzigingen gaan gelden De volgende wetsvoorstellen zijn namelijk nog bij de Tweede kamer aanhangig of zullen binnenkort bij deze Kamer worden ingediend.

Wijziging van de inkomstenbelasting in verband inet oneigenlijk gebruik (bijzonder tarief).
– Wijziging van de inkomstenbelasting en de premieheffing volksverzekeringen met betrekking tot de regeling inzake het al of niet opleggen van een aanslag.
– Bestendiging van de regeling inzake verdeling over opvolgende jaren van bedrijfslastcn die verband houden met toekomstige wijzigingen in lonen of prijzen (coming-backservice bij pensicenverplichtingen e.a.).
– Beperking fiscale aftrekbaarheid van in de privésfeer betaalde renten.
– Invoering van een voorraadaftrek en van een vermogensaftrek in de inkomstenbelasting en de vennootschapsbelasting alsmede invoering van een beperkte rentevrijstelling en een beperkte dividendvrijstelling in de inkomstenbelasting (Ministerie van financien)

(Vor. her. pag. 27 1 e v. - 19801

SPANJE

AUTONOME PARLEMENTEN GEOPEND

Op 10 april 1980 kwam het parlement van Catalonië, dat op 20 maart was gekozen (pag. 208/1 e.v.-1980) voor de eerste keer sedert 41 jaar in Barcelona bijeen.

In een toespraak tot de parlementaria prees Joseph Taradellas scheidend president van de voorlopige generaliteit van Catalonië de mannen en vrouwen die de vrijheid van Catalonië zonder geweld hadden weten te herkrijgen' Terwijl hij dat deed demonstreerden buiten het gebouw enkele honderden betogers voor de vrijlating van de separatistische extremisten
De plechtige openingszitting wrrd gehouden in aanwezigheid van de gouverneurs van de vier Catalaanse provincies Barcelona. Tarragona. Gerona en Lerida en van de burgemeester van Barcelona, de hoofdstad van Catalonië, de socialist Narcis Serra
In de avond kwam het parlement opnieuw bijeen om zijn voorzitter te kiezen Dit werd de 63-jarige Heribert Barrera, secretaris-generaal van de linkse republikeinse partij

Barrera promoveerde als fysicus aan de Parijse Sorbonne en bracht een groot deel van zijn leven in ballingschap in Frankrijk door Hij bekleedde een hoogleraarschap aan de Universiteit van Montpellier en doceerde organisrhe chemie aan de Universiteit van Barcelona sedert 1970 In 1976 werd hij gekozen tot secretaris-generaal van de Eskuerra Republicana.

Op 24 april werd Jordi Pujol gekozen tot opvolger van Joseph Taradellas als president van de Generaliteit van Catalonië, zoals de titel van minister-president officieel heet. Pujol is leider van de Partij Convergentie en Unie. die bij de verkiezingen van 20 maart 43 van de 133 zetels in het Catalaanse parlement wist te veroveren.
Zijn verkiezing kwam pas in tweede instantie tot stand. Bij de eerste stemmingsronde stemden socialisten en communisten tegen en onthielden de linkse republikeinen en de Catalaanse afdeling van de regeringspartij UDC zich van stemming. Na overleg in de wandelgangen stemden 75 voor en 59 tegen Pujol.
Ondanks de steun van de linkse republikeinen en de Catalaanse vertegenwoordigers van de UDC, is de positie van de bankier en industrieel Pujol volgens de NZZ (11-5) wankel: „Pujols positie wordt bemoeilijkt doordat de scheidende president Taradellas weinig zin heeft om zich uit de politiek terug te trekken. Hij heeft grote invloed op de linkse republikeinen, wier steun Pujol niet kan missen... Taredellas schijnt te verwachten, zelfs te hopen, dat Pujol in de praktijk niet kan regeren en nieuwe verkiezingen nodig worden, waarbij Taradellas zich kandidaat kan stellen. Waarnemers in Catalonië beweren dat Taradellas al bezig is om achter de schermen nauw samen te werken met de grootste op-

positiepartij, die der socialisten. met het doel Pujol dwars te zitten".
Op 3 juni maakte Jordi Pujol zijn opwachting bij koning Juan Carlos in Madrid. Ook de regeringsleiders van de autonome organen van Baskenland en Andalusië. Carlos Garaicoc chea en Rafael Escuredo deden dat begin juni.

Opening Baskisch Parlement

Op 31 maart heeft het Baskische parlement onder een historische eik in Guernica zijn plechtige openingszitting gehouden. De elf gekozen vertegenwoordigers van de als politieke arm van de ETA, de Baskische ai' scheidingsbeweging, beschouwde Herri Batasuna deden niet mee aan de bijeenkomst op de historische plaats in Guernica, die geldt als symbool voor de Baskische vrijheid.
José Juan Pujana, lid van de Baskische Nationalistische Partij PNV werd gekozen tot voorzitter van het parlement. Herri Batasuna had al voor de verkiezingen van 9 maart 1980 (17711 e.v.-1980) verklaard de plaats in het parlement niet in te nemen, omdat deze politieke organisatie niet gelooft dat het gekozen parlement iets positiefs kan uitrichten voor het Baskische streven naar zelfstandigheid. Ongeveer 300 demonstranten riepen om vrijheid voor ETA-gevangenen.
De viering van de Baskische nationale dag, op paaszondag 6 april verliep onrustig. In een bar in Orio, bij San Sebastian werden twee mensen doodgeschoten, onder wie een guardia-civil. Pogingen om een demonstratie van Baskische nationalisten in Pamplona te verhinderen leidden daar tot rellen en gevechten met de politie, die gebruik maakte van traangas en rubberkogels. Ook in Vitoria was het onrustig.

Garaicoechea regeringsleider

Op 9 april is de 40-jarige Carlos Garaicoechea, leider van de winnende Baskische nationale Partij PNV bij de verkiezingen van 9 maart. gekozen tot premier van de Baskische regering. In een toespraak verklaarde de met 25 tegen 24 stemmen gekozen regeringsleider (advocaat en zakenman) dat hij het politiek geweld en de economische moeilijkheden rekent tot de grootste problemen van Baskenland. Hij sprak de hoop uit dat de provincie Navarra zich in de toekomst bij het autonome Baskenland zou aansluiten. De vertegenwoordigers van Herri Batasuna waren afwezig.
Op 8 april had de partij Inaki Pikabea benoemd tot woordvoerder van Herri Batasuna in het Baskische parlement. Pikabea was op dat tijdstip opgesloten op verdenking van terrorisme.

Begin juni bracht Garaicoechea een bezoek aan Madrid Op 4 juni werd hij ontvangen door koning Juan Carlos Na zijn bezoek aan dc Spaanse ko ning baarde de Baskische premier veel opzien met zijn verklaring dat hij bereid was tot een gesprek met de Baskische afscheidingsbeweging ETA

NRC-H'blad (5-6)schreef:

Garaicoechea wijkt hiermee af van de lijn die door de nationale regering van premier Suarez wordt gevolgd. Deze wijst publiekelijk dergc lijke onderhandelingen steeds var dc hand Garaicoechea erkende dat reeds nu leden va de gematigde Baskische Nationalistische Partij (PNV) – waaruit de huidige Baskische regering exclusief is gevormd – contacten hebben gehad met de ETA. ,,In Baskenland kennen we elkaar uit familierelaties allemaal en leden van de ene groep hebben daardoor vaak betrekkingen met leden van de andere groep. Het is moeilijk om geen familielid of een kennis te hebben. die niet in de gevangenis zit".
De Baskische premier meende dat gezien de schaarse bevoegdheden waarover zijn regionale regering tot nu toe beschikt. ,.de sleutel" voor de onderhandelingen bij de regering in Madrid ligt. Hij sloot echter de mogelijkheid van een drie-partijen-onderhandeling niet uit.
In het Spaanse parlement kwam het onlangs tot een botsing tussen oppositieleider Gonzalez en premier Suarez. De eerste zei daarbij dat de centrale regering in het verleden ermee had ingestemd dat via tussenpersonen onderhandelingen zouden worden geopend met de ETA. Dit zou zijn afgeketst, aldus Gonzalez. op de eis van de ETA dat deze onderhandelingen van meet af aan in het openbaar zouden worden gevoerd. Suarez ontkende dit toen ten stelligste. In politieke kringen wordt echter aangenomen dat de regering wel degelijk via derden contact heeft gezocht met de ETA.
De kans op succes wordt over het algemeen niet hoog geschat. Dit is het gevolg van de hoog opgeschroefde eisen van de ETA. Die houden o.a. in dat voordat zij de gewapende strijd staakt, eerst alle ETA-gevangenen door de regering in Madrid moeten worden vrijgelaten.

Op 16 april werd Xavier Arzullus een Baskisch advocaat benoemd tot opvolger van Carlos Garaicoechea als voorzitter van de PNV
Op 24 april maakte premier Garaicoechea de samenstelling bekend van de nieuwe regering Op 29 april werd zij beedigd. Een groot aantal van de ministers was, evenals Garaicoechea opgeleid aan de Jezuieten-universiteit van Bilbao

Baskische parlementariërs gegijzeld

Op 26 juni namen 500 fabrieksarbeiders, die actie voerden voor het voortbestaan van een metallurgische onderneming, 49 Baskische parlementariërs in gijzeling nadat zij het parlementsgebou in Bilbao waren binnengedrongen. Door politieoptreden raakten vervolgens vijf arbeiders gewond, maar de politie trok zich terug op verzoek van premier Garaicoechea, die tot de gegijzelden behoorde. Gedurende de nacht werd door de arbeiders onderhandeld over hun eisen. De parlementariërs werden de volgende ochtend vrijgelaten, nadat was toegezegd dat een vijfmansdelegatie in Madrid zou gaan onderhandelen met vice-premier Fernando Abril Martorell over een kredietverlening.
In Baskenland duurde de verbittering over de trage invoering van het auto-

De premier van Baskenland, Carlos Garaicoechea (links). bracht begin juni een bezoek aan Madrid. Hij ontmoette er onder andere premier Suarez (foto)en koning Juan Carlos.

norni -.;iatuut voort In januari 1980 haa de Baskische Nationale Partij uit protest de afgevaardigden in het centrale parlement in Madrid terugge trokken In de loop van het jaar zette de arrestatie van Baskische politici verdacht van overtreding van de anti terreurwet, kwaad bloed in Basken land

Niettemin besloten de Baskische Nationalisten terug te keren in het landelijke parlement in Madrid Op 16 september kwam een einde aan de boycot van de Cortes. de Spaanse Tweede Kamer

NRC-H'blad van 13-09 schreef:

Als reden voor de boycot werd aangevoerd dat de regering wetsvoorstellen had ingediend waarvan de inhoud de Baskische zelfstandigheid op wetgevend gebied inperkte die hen met het autonomie-statuut juist was gegeven

Algemeen werd echter aangenomen dat bij de boycot andere overwegingen meespeelden In maart werden verkiezingen gehouden voor het eerste regionale Baskische parlement. Daar moest de gematigde PNV opboksen tegeri de radicale Herri Batasuna - wel beschouwd als de ,.politieke arm" van de afscheidingsbeweging ETA (militaire afdeling), Deze radicalen wijzen iedere dialoog met Madrid af omdat zij van ,.collaboratie" geen enkel heil verwachten De drie afgevaardigden hebben hun zetels dan ook nooit ingenomen. Aangezien het in Baskenland bijna altijd lonend is om je ..anti-Madrid" op te stellen. wilde de PNV niet al te veel onderdoen.

Na de verkiezingen voor het Baskische parlement, die met grote voorsprong door PNV werden gewonnen, waren er weer andere redenen om een terugkeer naar Madrid voorlopig uit te stellen.

Een daarvan was het uitblijven van de overdracht van bevoegdheden, zoals gewaarborgd in het Statuut. In haar verontwaardiging over de talmende houding van de regering in de hoofdstad had de PNV op zich gelijk. Zelfs de als ruwe bonk bekendstaande generaal Saenz de Santamaria. die begin dit jaar hoofd werd van alle politieeenheden in Baskenland. als speciale gevolmachtigde van de regering. heeft laatst in een interview aangedrongen op een snelle overdracht van deze bevoegdheden. Ook tot hem is de afgelopen maanden de Baskische werkelijkheid doorgedrongen. de strijd tegen ETA zal nooit succes hebben als hij niet hand in hand gaat met politieke oplossingen.

De houding van de regering is lichtzinnig. Zij lijkt de aandacht te verliezen voor een probleem als de stoom tijdelijk van de ketel is – in het Baskische geval door de veilenging van het Statuut.

Duidelijk is dat de PNV nieer druk kan uitoefenen op de regering-Suarez door haar aanwezigheid in Madrid dan door isolement

Volgens Le Monde (14-10) was de Spaanse regering bereid het proces van autonomisering te versnellen. Dat zou blijken uit de benoeming. op 11 oktober, van de in Madrid geboren Bask, de oud- minister van buitenlandse zaken Marcelino Oreja Aguirre tot gouverneur in het kader van de autonomie-regeling

Oreja's benoeming volgde op de dreiging van Herri Batasuna om weer ondergronds te gaan na de arrestatie van José Antonio Urbiola, een van de partijleiders. Deze had zich publiekelijk solidair verklaard met de acties van de militaire vleugel van de afscheidingsbeweging ETA en werd daarop gearresteerd en in de Carabanchelgevangenis te Madrid vastgehouden.

De benoeming van Oreja en de overdracht van een aantal bestuurlijke bevoegdheden van Madrid aan Baskenland is algemeen beschouwd ais een verzoenend gebaar van de centrale regering

Autonomieproces Andalusië

Ka de voor een groot deel van de Andalusische bevolking teleurstellende uitslag van het referendum van 8 februari (179 1 e v 1980) stak een storm van protest op tegen de tweederangsautonomie die het gebied via Madrid zou worden opgelegd De ontevredenheid van de Andalusiers groeide naarmate werkloosheid en economische stagnatie in dit grootste Spaanse gewest toenamen De centrale regering vreesde haar krappe parlementaire meerderheid te verliezen wanneer Andalusie zich ..en block politiek tegenover Madrid zou opstellen De Andalusische Autonomiepartij van Rojas Marcos, die zich Socialistische Partij van Andalusie noemt won zienderogen aan invloed en de regering van premier Suarez zag zich in de loop van het jaar gedwongen een uitweg uit de referendumproblematiek te vinden

Op 18 september deed de regering de belofte dat Andalusie dezelfde mate van autonomie kon krijgen als Baskenland en Catalonie Deze belofte van premier Suarez werd door de leiders van de oppositiepartijen, Felipe Gonzalez en Santiago Carrillo (respectievelijk socialisten en communisten) met groot wantrouwen ontvangen

NRC-H'Blad (19-9) meldde,

„Het wantrouwen van deze partijen heeft verscheidene redenen Ten eerste is de toezegging onderdeel van een akkoord dat de regering heeft afgesloten met de kleine Andalusische Socialistische Partij (PSA) van Rojas Marcos om zich te verzekeren van de steun van deze groep (vijf zetels! u-aardoor de regeringsverklaring gisteravond kon worden aangenomen Zij wordt daarom als een soort ..lokaas" gezien. Ten tweede zullen de Andalusiërs hun autonomie volgens een andere. in de grondwet voorziene procedure krijgen dan met de Basken en de Catalanen het geval was. Het resultaat hoeft niet minder te zijn maar het gevaar van een verwatering wordt niettemin groot geacht. Tenslot.. maakt de zigzag-koers die de regering tot nu toe heeft gevolgd bij het vraagstuk van de Andalusische autonomie naar geloofwaardigheid in de ogen van de oppositie niet groter

Bij een met veel emoties omgeven referendum maakten de Andalusiërs aan het begin van deze maand duidelijk dat zij in grote meerderheid de plannen van de regering, die toen uit leek op een afgezwakte autonomie van de hand wezen Niettemin kan het als een stap vooruit worden gezien dat de regering nu heeft toegezegd dat een delegatie van parlementariërs uit Andalucïa zou kunnen deelnemen aan onderhandelingen over het hun toegedachte statuut"

Madrid gaat Baskenland grotere autonomie geven

Op 9 10 en 11 december neeit premier Suarez een bezoek gebracht aan Baskenland De Baskische Nationale Partij PNV had de bevolking opgeroepen om uiting te geven aan haar gevoelens over het bezoek. dat volgens de PNV ,,volledig zinloos" was

Op 10 december was het openbare leven in 108 gemeenten in de Baskische provincie grotendeels tol stiletand gekomen door een proteststaking De ontmoeting van de leider van de Communistische Partii in Baskenland. Lertxundi. met premier Suarez op 10 december ging niet door omdat Lertxundi door twee gewapende mannen op zijn weg werd tegengehouden en op een afgelegen plaats werd afgezet

Aan het einde van zijn bezoek. in San Sebastian, liet premier Suarez doorschemeren dat de Basken in de toekomst konden rekenen op een grotere mate van autonomie inzake belastingen en de vorming van een eigen politiecorps

Op 23 december werd in Madrid een wet goedgekeurd die voorziet in de vorming van een Baskisch politiecorps Na lange onderhandelingen tussen de centrale regering en de Baskische autoriteiten werd overeengekomen dat in het eerste halfjaar van 1981 500 Baskische politiemannen in dienst zullen komen

Op 29 december gaf de centrale regering in Madrid toestemming aan de Baskische regering om zelf belastingen te heffen Details van de regeling werden nog niet bekendgemaakt

Autonomie-statuut Galicië

Op 21 december heeft de Spaanse regio Galicië, in de noordwestpunt van het land, volgens verwachting met grote meerderheid een autonomiestatuut aangenomen Van de stemmers sprak 70% zich uit voor het statuut, 20% stemde tegen Slechts 28,2% van de stemgerechtigden bracht zijn stem uit Dit heeft volgens de *NZZ* (24-12) onder meer te maken met het geografisch karakter van het gebied (veelal verspreide boerderijen), met een slecht gevoerde campagne en met het feit dat niemand eigenlijk begreep waarom na een jaar van discussies plotseling werd besloten tot een volksstemming

,,Isolement. armoe, achtergeblevenheid en wantrouwen tegen buitenstaanders zijn typische kenmerken. Bij nationale verkiezingen pleegt men massaal achter de regeringspartij te gaan staan. omdat de lokale machtshebbers met die partij gelieerd zijn, en de geisoleerd levende boeren menen dat het voor hen nog maar het beste (minst slechte) is aan de kant van de regering te staan In Galicië heerst nog een cliëntèle-systeem zoals dat omstreeks 1900 nog vaak in Spanje en Italië bestond. En om die reden is Galicië nu het enige autonome district in Spanje, waar de regerende Democratische Centrumunie de meerderheid bezit. In Catalonie en in Baskenland vormen nationalistische partijen de meerderheid. In Andalusië de socialisten.

De locale politici in Galicië (dus UCD-mensen) zijn steeds ook de lokale machthebbers en waardigheidsbekleders, die gemakkelijker met de regeerders in Madrid overweg kunnen dan dat zij onder elkaar samenwerken Vermoedelijk is he? plotselinge besluit tot een plebisciet onder druk van Madrid genomen, omdat de UCD er veel aan gelegen was, althans één autonomicregericg tot stand te brengen, waarin de UCD de toon aangeeft.

De kiescampagne was slecht georganiseerd: zo wisten de bewoners van vele zeer afgezonderd gelegen boerenhoeven niet dat honderden autobussen klaar stonden om de mensen naar de stembus te vervoeren. Gesalarieerde ,.animators" hebben de hun beloofde premies (wanneer in hun district méér dan 30% zou opdagen) niet verdiend. Het wantrouwen der boeren tegen „nóg meer regering" konden zij niet overwinnen.

De 20% tegen-stemmers wijzen op de aanwezigheid van een activistische minderheid. zich .,Unie van het Gallego-volk" noemend. die uit is op een duidelijk links-gerichte autonomie van Galicië. Hun nee-parool berustte op hun evaluatie dat het statuut niet voldoende voorwaarden biedt voor een huns inziens juist sociaal-economisch beleid.

Nu het statuut is aangenomen zullen er in mei of juni 1981 regionale parlementsverkiezingen worden gehouden. waaruit dan een Galicische regering zal voortkomen.

De geringe kiezersopkomst betekent voor de centrale regering overigens weer een tegenslag in haar tot nu toe weinig gelukkige regionale politiek".

WIJZIGINGEN IN DE REGERING

Op 2 mei en 8 september 1980 is de Spaanse regering van samenstelling gewijzigd.

In mei gebeurde dat na een regeringscrisis van bijna vier weken. de langste in zijn soort, sedert Suarez in 1976 voor het eerst premier werd. Het gedaalde prestige van de regeringspartij UCD en het falende economische beleid van minister Abril Martorell vormden de belangrijkste factoren die bijdroegen tot het ontstaan van de crisis. De regering van premier Suarez ging naar rechts. maar de indruk bestond dat door het aanblijven van minister Abril Martorell de eigenlijke crisis niet werd opgelost. Juist zijn critici uit de sociaal-democratische hoek van de Unie van het Democratisch Centrum (UCD) verlieten de regeringsploeg.

Nieuwe ministers waren: Juan José Rosón Perez op binnenlandse zaken, Salvador Sanchez Teran op arbeid (kwam van vervoer en communicatie); Ignacio Bayon Marine op industrie; Luis Gamir Casares op handel; José Luis Alvarez op verkeer. José Pedro Perez-Llorca werd minister voor regionaal bestuur; Antonio Ortega y Diaz-Ambrona en Sebastian Martin Retortillo werden resp. onderminister voor wetgevende coördinatie en voor openbaar bestuur.

Motie van wantrouwen

Op 21 mei dienden de Socialisten van Felipe Gonzalez een motie van wantrouwen in tegen de regering Suarez.

Koning Juan Carlos (tweede van links) sprak op 3 mei in het Zarzuela-paleis met drie nieuwe leden van het kabinet van premier Suarez, die op de foto zojuist een sigaret opsteekt. Naast de koning staan v.l.n.r. Salvador Sanchez Teran (arbeid), Pedro Perez-Llorca (regionaal bestuur) en Ignacio Bayon Marine (industrie).

Leopoldo Calvo Sotelo is sedert 9 september 1980 de nieuwe Spaanse vice-premier voor economische zaken. Hij kreeg een sleutelrol bij het bestrijden van de aanhoudende economische crisis. Hij begon zijn politieke carrière in het ,.parlement" onder generaal Franco.

Dat was voor het eerst sedert de dood van generaal Franco. De socialisten hadden voor zichzelf vastgesteld dat de regering Suarez niet in staat was de Spaanse natie te leiden. Hoofdpunten in het felle debat tussen Suarez en Gonzalez waren de strijd tegen het terrorisme, het Baskische probleem. de economische crisis en de mate van zelfstandigheid die aan de Spaanse regio's verleend moest worden.

De motie van de socialisten haalde bij de stemming op 30 mei geen meerderheid. maar voor de regering Suarez bleek op pijnlijke wijze hoe alleen zij stond.

Bij de stemming haalde de regeringspartij van premier Suarez 166 stemmen. De oppositie haalde 152 stemmen (socialisten, communisten en Socialisten van Andalusië). De rechtse Democratische alliantie van Fraga Iribarne, die Suarez oorspronkelijk steunde. onthield zich ditmaal van stemming.

Tweede Kabinetswijziging

Op 8 september maakte premier Suarez de tweede kabinetswijziging binnen vijf maanden bekend. Die bekendmaking volgde op het zomerreces en op een sluimerende politieke crisis in de regering. In Madrid was men van mening dat het nieuwe kabinet een ,,zwaardere bezetting" had gekregen en minder kleurloos was dan de vorige regeringen.

Marcelino Oreja (naar Baskenland) werd als minister van buitenlandse zaken vervangen door José Perez

Llorca, de 39 jarige politicus die geldt als een van de kopstukken in de UCD en in di: pers vaak „de zilvervos" genoemd wordt wegens zijn grijze haar en zijn scherpe gelaatstrekken Leopoldo Calvo Sotelo werd benoemd tot vice-premier voor economische zaken. Hij werd opgevolgd door Eduardo Punset Casals, een Catalaans econoom. De voormalige bewindsman voor binnenlandse zaken Martin Villa moet zich als minister voor regionaal bestuur gaan bezighouden met het vraagstuk van de regionale autonomie. Francisco Ordonez werd de nieuwe minister van justitie.
De Spaanse pers betitelde de vernieuwing als de „terugkeer van de baronnen", waarmee de terugkeer wordt bedoeld van de kopstukken die leiding geven aan diverse stromingen binnen de UCD van premier Suarez en die bij vorige kabinetsformaties waren verwijderd.

Op 18 september stelde de regering Suarez in het parlement na een debat van drie dagen de vertrouwensvraag op grond van een verklaring waarin de doelstellingen van de regering waren vervat en niet op grond van een programma. Dit had geleid tot het verwijt dat de regering niet concreet was in haar uitleg van de manier van verwezenlijking van de doelsteliingen. Premier Suares bleef met zijn nieuwe regering in het zadel. maar zoals de kranten schreven „niet erg overtuigend". De premier kreeg slechts steun

Bij de tweede kabinetswijziging binnen vijf maanden, op 9 september. werd José Perez Llorca benoemd tot minister van buitenlandse zaken. Op de foto verwelkomt hij de deelnemers aan de Conferentie voor Europese Veiligheid en Samenwerking in Madrid.

van zijn eigen partij, de Unie van het democratische Centrum (UCD), van de Catalaanse en Andalusische nationalisten en van een onafhankelijke afgevaardigde Tegen hem stemden onder meer de socialisten, de comunisten. en de gematigde Baskische nationalisten: 180 stemmen vóór, 164 tegen en 2 onthoudingen.

TERRORISME

Het aantal slachtoffers van politiek geweld in Spanje gedurende 1980 was medio november opgelopen tot 111
Hierondei volgt een opsomming van de belangrijkste ontwikkelingen
Op 27 maart ontdekte de Madrileense politie enkele kilometers buiten de hoofdstad een grote illegale wapenfabriek waar vooral pistolen en andere kleine handwapens werden vervaardigd De eigenaars en organisatoren van de onderneming onderhielden nauwe betrekkingen met de extreem rechtse partij Fuerza Nueva die in het Spaanse parlement vertegenwoordigd is dooi Blas Pinar
Op 13 april werd het hoofd van de politie in Vitoria Lazaro Ballalle op straat doodgeschoten Valle was het 35ste slachtoffer van politiek geweld in Baskenland sedert het begin van 1980
Een Baskische bankier en ondernemer. Juan Alcorta Maiz, baarde op 28 april veel opzien in Baskenland door de bekendmaking dat hij weigerde de ‚revolutionaire belasting' te betalen aan de ETA In een open brief reageerde Maiz op de eis van de ETA om 20 miljoen peseta's te betalen in een dorp over de Fianse grens
Op 25 juni begon aan de toeristenkusten van Spanje een nieuwe fase in de vakantie-oorlog' van de Baskische afscheidingsbeweging ETA Die dag ontplofte in het luxueuze Hotel Melia in Alicante een bom die twee hotelkamers verwoestte maai geen slachtoffers maakte Aanleiding tot de aanslagen was het ultimatum van de ETA aan de Spaanse regering om uiterlijk om acht uut op 25 juni 19 gevangen zittende ETA strijders op vrije voeten te stellen Ook in Javea ontploften bommen Omstreeks 1 juli verplaatsten de activiteiten van de ETA zich naar de Costa del Sol Bij Mijas en Benalmadena waren bommen geplaatst
Op 7 juli liet de ETA weten bereid te zijn de toeristen aan de Spaanse kusten met rust te laten, maar voorwaarden werden niet genoemd In een corrimunique werd wel gevraagd om een begin te maken met het streven naar oplossingen voor de problemen
In Spanje werd aangenomen dat het communiqué van de ETA een antwoord was op de felle reacties, in heel Spanje, die de aanslagen hebben uitgelokt Zo werd de ETA onder meer verweten de werkgelegenheid in gevaar te brengen van duizenden Andalusiërs in de toeristensector. In het communiqué schreef de ETA. „Wij strijdt-n niet en wij zullen dat ook nooit doen tegen de andere nationalisten binnen de Spaanse staat met wie wij een bondgenootschap willen om de gemeenschappelijke vijand te vernietigen: de industriële en financiële oligarchie die de verdeeldheid in de arbeidersklasse van de verschillende volken van Spanje aanwakkert".

Geschil met Frankrijk

Op 26 juni uitte de Spaans? minister van binnenlandse Zaken. Juan José Roson. kritiek op de Franse autoriteiten. omdat deze naar zijn mening niet hard genoeg optreden tegen ETA-figuren die op Franse bodem vertoeven. De Spaanse minister van buitenlandse zaken bracht in november een bezoek aan Parijs om de Franse autoriteiten Ie bewegen tot grotere samenwerking bij de bestrijding van het terrorisme van de ETA.
Eind november ontstond in Parijs grote irritatie over de vrijlating door de Spaanse douane van twee terroristen die op Franse grondgebied een moordaanslag hadden uitgevoerd. Op 27 november riep de Franse minister van buitenlandse zaken. François-Poncet. de Spaanse ambassadeur in Parijs, Miguel Solano Aza, bij zich om opheidering over de zaak te verschaffen.
NRC-H'blad (27-11) meldde:

..De slechte betrekkingen tussen Frankrijk en Spanje hebben een dieptepunt bereikt als gevolg van het optreden van de Spaanse grenspolitie. Deze heeft een Spaans extreem-rechts commando. dat zojuist twee moorden zou hebben uitgevoerd in een regelmatig door dc Baskische ballingen bezochte bar op Frans grondgebied, laten ontsnapen. De commandant var. de grenspost is onmiddellijk uit zijn functie ontheven door de gouverneur van de provincie Guipuzcoa, waar de grenspost is gelegen.
De aanslag vond plaats met mitrailleurvuur in een bar in Hendaye, die niet meer dan twee kilometer van de Spaanse grens ligt. Twee Fransen. die aan het kaarten waren. werden op slag gedood, tien andere personen werden gewond.
Ongeveer drie kwartier na de aanslag reed een personenauto vanuit Hendaye met grote snelheid naar de Franse grenspost. forceerde zich daar een doorgang om even later halt te maken bij de Spaanse post. Met de handen omhoog kwamen drie mannen uit het voertuig. Zij stelden zich onmiddellijk ter beschikking van de Spaanse politie. die hen met de wapens in de aanslag opving.
Het drietal werd een kwartier later nadat hun papieren waren onderzocht. dooi de chef van de post op vrije voeten gesteld. ondanks een dringend verzoek van de Franse grensautori-

teiten de verdachten ter beschikking te stellen. De Spaanse politiechef zou daarbij gezegd hebben dat het drietal om „politiek asiel" had gevraagd in Spanje. Dit laatste kan moeilijk anders worden opgevat dan als een sarcastisch grapje gericht aan de Franse autoriteiten die Basken niet willen uitleveren die politiek asiel hebben gezocht in Frankrijk.
In Spanje acht incn het niet onwaarschijnlijk dat het hier ging om politiemannen in burger of althans om mannen, die konden rekenen op de sympathie van het politie-apparaat. Al vaak is aangenomen dat aan aanslagen van extreem-rechts tegen Baskische nationalisten Spaanse politiemannen „in hun vrije tijd meedoen."

Op **22** juli pleegde de ETA een spectaculaire overval op een wapendepot bij Santander. waarbij 8000 kilo dynamiet werd buitgemaakt. De Spaanse regering loofde kurt daarna een beloning van ruim een half miljoen gulden uit voor inlichtingen over de plaats waar de buit verstopt was.
Op 31 juli werd generaal Arturo Criado Amontegui in Madrid neergeschoten. Zijn lijfwacht vond de dood.
Op **2** september werd brigadegeneraal Enrique Bris Armengol in Barcelona doodgeschoten. Zijn dood werd in verband gebracht met de dood van GRAPO-lid Abelardo Collazo, die eind augustus bij zijn arrestatie in Madrid werd gedood.
Op **3** september demonstreerden in Pamplona, de hoofdstad van Navarra ongeveer 40.000 burgers tegen het aanhoudend terrorisme. Daarbij kwam het tot ernstige botsingen met aanhangers van de ETA. Directe aanleiding voor de demonstratie was de aanslag op de hoofdredacteur van een krant in Pamplona. waarvoor de ETA zich verantwoordelijk stelde. Tienduizend veelal jeugdige tegendemonstranten keerden zich tegen hen en tegen de politie, die geen toestemming had gegeven voor een tegendemonstratie.
Volgens waarnemers in Spanje was een demonstratie als in Pamplona een symptoom van de dalende populariteit van de methoden van de ETA.
Begin november werd in San Sebastian opnieuw gedemonstreerd tegen het terrorisme.
Op 5 november veroordeelden vertegenwoordigers van de extreem-linkse Baskische coalitie Herri Batasuna, gewoonlijk beschouwd als de politieke arm van de Afscheidingsbeweging ETA, voor de eerste maal een aanslag van de ETA, waarbij in de badplaats Zarauz vijf mensen werden gedood.
De aanhoudende golf van moordaanslagen in Baskenland wijst volgens *NRC-H'blad* van 5 november op het toenemend politiek isolement van de extreme Basken.

„De ETA meent dat de radicale oplossing die zij zelf voorstaat – volledige onafhankelijkheid – de beste kans van slagen heeft in een radicale situatie. Het bereiken daarvan eist steeds radicalere methoden. Vandaar dat zij onlangs ook is begonnen met het vermoorden van Baskische politici die behoren tot de partij (UCD) die in Madrid regeert, daarmee premier Suarez en zijn ministers tot het uiterste tergend.
Zou de ETA het Spaanse leger zo ver krijgen dat het ingrijpt in Baskenland. dan zal de pendule van de sympathie die nu van haar wegzwaait. mogelijk weer in haar richting gaan. Vaak lijkt het er op dat de afscheidingsbeweging terug verlangt naar de dictatuur met haar simpele zwart-wit patroon Een militaire „bezetting" van Baskenland, waarbij de soldaten „er hard op in slaan" zou uitstekend passen in deze wensdroom. Noch de regering in Madrid noch de strijdkrachten tonen vooralsnog enige bereidheid om in deze valkuil te stappen.
Dat de ETA-strategie steeds meer gefixeerd raakt op provocatie kan moeilijk anders worden uitgelegd dan als een teken van zwakte en toenemend isolement. De politieke denkbeelden van de extreem-linkse afscheidingsbeweging hebben aan wervingskracht verloren met het na Franco's dood ingezette democratiseringsproces.

Ook al is dit – daarin moet men de ETA gelijk geven – nog verre van volmaakt en heeft de regering in Madrid de laatste jaren vaak van een ontstellend gebrek aan begrip blijk gegeven jegens de Baskische problematiek. Het beeld van een onafhankelijk Baskenland dat als een soort Cuba zou liggen in de zee van de Europese Gemeenschap is steeds onwaarschijnlijker geworden. Als voornaamste voedingsbodem voor het extreme nationalisme blijft over de haat tegen „de onderdrukking" vanuit Madrid. Hoe meer onderdrukking, hoe beter. zo zou deze filosofie kunnen luiden.
Ook de Baskische coalitie Herri Batasuna (Verenigd Volk). wel beschouwd als de „politieke arm" van de ETA (militaire afdeling) roept voortdurend verdenking op dat zij het niet zonder vijand kan stellen en een permanente behoefte heeft aan martelaren. Het demagogische misbruik dat de agressieve coalitie vaak maakt – bijvoorbeeld binnen de bestuursorganen in de drie Baskische provincies en Navarra – van de democratische spelregels doet het ergste vermoeden voor de staat waarin de extreme nationalisten ooit de baas zouden zijn.
Dit alles laat onverlet de kritiek die in sommige gevallen inderdaad volledig toepasselijk is op het optreden van de politie. justitiële en andere autoriteiten jegens personen die van ETA-sympathieën of -activiteiten worden verdacht. Ook Amnesty International heeft onlangs de schending van de mensenrechten (zoals martelingen bij verhoren), die daarbij plaatsvinden aangestipt in een rapport waarop de Spaanse regering nog steeds niet officieel heeft gereageerd.
Dat de gedaalde sympathie van de bevolking in Baskenland jegens de ETA een feit is kwam zondag jl. tot uiting bij een grootscheepse betoging tegen het terrorisme in San Sebastian. Eerder dit jaar trok een soortgelijke demonstratie in Pamplona de aandacht.
De harmonie. die tijdens de dictatuur in grote mate in Baskenland bestond tussen de stem van het geweld en de stem van het volk. lijkt in grote mate verloren te zijn gegaan.

Volgens NZZ (11-11) werd die ontwikkeling van dalende sympathie voor de gewelddadige aanpak gesymboliseerd door de oprichting, op 9 november, van een „Vredesfront".
Deelnemers aan het Vredesfront. dat de bestrijding van het terrorisme als belangrijkste doel heeft gesteld, zijn de Baskische Nationalistische Partij (PNV). de Spaanse regeringspartij (UCD), de Socialistische Partij (PSOE), de Communistische Partij (PCE), de Carlistische Partij en de Euskadido Ezkerra (EE). Alleen Herri Batasuna hield zich afzijdig.

NECROLOGIEËN

AHLERS, CONRAD (8-11-1922 Hamburg - 18-12-1980 Bonn) Duits journalist en politicus.

Ahlers heeft vooral bekendheid verworven door de z.g. Spiegel-affaire. In 1962 publiceerde hij ais hooîdrrdacteur van het weekblad Der Spiegel een artikel over de NAVO-oefening Fallex-62, waarin hij zich kritisch uitliet over de paraatheid van het leger van de Bondsrepubliek. De toenmalige minister van defensie van West-Duitsland, Franz-Josef Strauss liet daarop Ahlers in diens vakantieverblijf in Spanje arresteren onder verdenking van het verraad van staatsgeheimen. Tevens liet de minister de kantoren van Der Spiegel in Hamburg door de politie doorzoeken. Alle verdenkingen bleken ongegrond en Strauss moest aftrrden als minister
Ahiers had een loopbaan in de journalistiek, gedurende welke hij gewerkt heeft voor de Duitse afdeling van de BBC (1948-1949), voor het Sonntagsblatt (1949-1951), voor het pers- en voorlichtingsbureau van de federale regering en voor de voorlichtingsdienst van het ministerie van defensie (1951-1953), voor het dagblad Die Welt (1953-1956), voor Der Spiegel (1956-1959), voor het dagblad Frankfurter Rundschau (1959-1962), wederom door Der Spiegel (1962-1966), als tweede woordvoerder voor de federale regering (1966-1969) en als woordvoerder van de federale regering met de rang van staatssecretaris (1969-1972).
Van 1972 tot begin 1980 was hij lid van de Bondsdag voor de SPD. Begin 1980 werd hij benoemd tot intendant van de Deutsche Welle, het Westduitse equivalent van Radio Nederland Wereldomroep.

CAMPORA, HECTOR (1909 - 19-12-1980 Mexico) Argentijns politicus

Campora, die oorspronkelijk tandarts van beroep was, is in 1973 49 dagen – van 25 mei tot 13 juli – president van Argentinië geweest. Hij had zich in dit ambt laten verkiezen, alleen om de terugkeer aan de macht van Juan Peron mogelijk te maken.
Hij heeft zijn politieke carrière gemaakt onder de bescherming van Juan Peron, die hij in 1944 had leren kennen.
In 1946 verwierf hij een zetel in het parlement, waarvan hij in 1949 voorzitter werd.
Na de val van president Peron in 1955 verbleef hij enige tijd in gevangenissen, voordat hij kon uitwijken naar Chili.
In 1959 keerde hij terug naar Argentinie, waar hij wederom actief was in de Peronistische beweging.
Na de militaire coup in 1966 werd hem elke politieke activiteit verboden tot 1971. toen Peron hem aanwees als zijn persoonlijke vertegenwoordiger in Argentinië. Hij werkte voor de terugkeer van Peron naar Argentinië. Op 17 nov. 1972 arriveerde deze aldaar en wees Campora aan als kandidaat-president voor de verkiezingen van 1973.
Na de militaire coup van 1976, die het bewind van de weduwe-Peron, Estala, omverwierp, vluchtte Campora naar de Mexicaanse ambassade in Buenos Aires. In nov. 1879 stond het militaire bewind hem toe uit te wijken naar Mexico.

DONITZ, KARL (16-9-1981 Berlijn - 24-12-1980 Auhmuhle) Duits militair, door Hitler als opvolger aangewezen.

Kort voordat hij zelfmoord pleegde heeft Hitler op 30 april 1945 Dönitz, groot-admiraal en opperbevelhebber van de Kriegsmarine, als zijn opvolger als Fuhrer van het Duitse Rijk aangewezen, een ambt, dat hij 23 dagen bekleed heeft, tot de onvoorwaardelijke capitulatie van het Derde Rijk op 23 mei.
Dönitz had in 1910 dienst genomen in de Duitse marine. In de eerste wereldoorlog was

hij commandant van een onderzeeër, die in de Middellandse Zee opereerde Op 4 okt 1918 werd zijn schip getorpedeerd en werd hij door de geallieerden gevangen genomen Na een jaar gevangenschap keerde hij naar Duitsland terug, waar hij zijn marine carrière voortzette Ir; 1935 werd hij benoemd tol commandant van de vloot van onderzeeërs en in jan 1943 benoemde Hitler hem tot opperbevelhebber van de Duitse oorlogsvloot
In de paai weken, waarin hij als Führer op trad. heeft hij vergeefs getracht een afzonderlijke vrede met de Westelijkt, geallieerden tot stand te brengen
Na de oorlog is hij in het proces van Neurenberg tot 10 jaar gevangenisstraf wegens oorlogsmisdadcii veroordeeld, een gevangeiiisstraf. die hij in Spandau heeft uitgezeten

KOSYGIN. ALEXEI NIKOLAJEWITSJ (20-2 1904 Petersburg i8 12-1980 Moskou) Sowjet-politicus. tot 23 okt 1980 premier van de Sowjet-Unie.

Zie voor een levensbeschrijving pag. 705 2 e.v. - 1980.

MANDELSTAM-KHAZINA. NADJEZJDA JAKOWLEWNA (31-10-1899 Saratow 29-12-1980 Moskou). Russisch auteur. weduwe van de dichter Ossip Mandelstam.

Samen met haar man gold Nadjezjda Mandelstam als een symbool van liet intellectuele nomcomformisme iri de Sowjet-Unie. Ossip Mandelstam. wiens fatalistisch getinte gedichten de woede van Stalin opriepen, werd t!~dens politieke zuiveringen in 1934 verbannen naar de provinciestad Woronesj. Vier jaar later werd hij, op 1 mei, in het bijzijn van zijn vrouw gearresteerd en naar een werkkamp in Siberie gestuurd. Pas lange tijd daarna werd bekend, dat hij daar op 27 dec van datzelfde jaar, waarschijnlijk na een ondervraging, was overleden.
Nadjezjda Mandelstam wijdde vervolgens het grootste deel van haar tijd aan het verspreiden en publiceren van het werk van haar man. dat voor een groot deel sterk anti-stalinistisch was gericht. In een van zijn gedichten noemde hij Stalin ,.de bergbewoner van het Kremlin. de moordenaar".
In 1971 publiceerde Nadjezjda Mandelstam het eerste deel van haar memoires. die in het westen werden uitgegeven onder de titel Hope Against Hope. Het tweede deel van haar memoires, waarin eveneens veel aandacht werd besteed aan het werk van haar man. verscheen in 1973. In deze boeken. die ook in het Nederlands werden vertaald. leverde Nadjezjda Mandelstam soins ongezouten kritiek op collega's van haar man en andere tijdgenoten
Ossip Mandelstam werd na de dood van Stalin officieel gerehabiliteerd. Nadat enkele van Mandelstams werken in 1973 in liet buitenland waren gepubliceerd. werd een jaar later een bundel met zijn verzameld werk in de Sowjet-Unie uitgegeven.
Hoewel hij in zijn eigen land door sommige critici als de beste dichter van de eeuw wordt beschouwd, kon deze uitgave slechts in 15.000 exemplaren worden verspreid
Nadjezjda Mandelstam begon in het begin van de jaren zestig haar herinneringen op te schrijven. Sinds 1969 circuleerde liet eerste deel van haar memoires illegaal in Rusland: liet origineel werd in drievoud overgetikt en iedere kopie werd vervolgens weer in drievoud gekopieerd.
Hope Against Hope is een indrukwekkend boek, waarin Nadjezjda Mandelstam op sobere wijze de periode beschrijft tussen 1934. toen naar man voor het eerst werd gearresteerd. en 1938, het jaar van zijn dood in een concentratiekamp. Zij geeft een helder relaas van haar verschrikkingen. soms bijna zakelijk en altijd scrupuleus eerlijk. Ze uit geen beschuldigingen die zij niet. kan staven en ook als zij dat wel kan blijft zij genuanceerd: Mandelstams beulen ::!<! in haar boek geen misdadigers zijn collega s die geen vinger naar hem uitstaken geen schoften.
Hoewel Mandelstam vier jaar lang als een ter dood veroordeelde leefde, geeft zijn vrouw in haar boek blijk van optimisme van een onverwoestbaar geloof in het „goede van de mensen Het tweede deel van haar memoires is echter meer bitter van toon: het grootste deel van haar tijdgenoten veroordeelt ze scherp. Daar schrikt zij aan zelf van ..God, en toch waren ook zij misschien mensen", schrijft ze
Mandelstam. wier flat een plaats van samenkomst was voor jonge en oude Russische intellectuelen, was de laatste jaren bezig aan een derde boek Tijdens een interview, dat een maand geleden plaats vond. zei ze dat ze dit werk niet meer af zou kunnen maken Op de vraag of de toestand in naar land beter was geworden sinds de dagen van Stal!!?, antwoordde ze ..Ja. ze komen niet meer midden in de nacht mensen weghalen "
Ze voegde er desgevraagd aan tne dat er in de literaire wereld iiie? veel was veranderd .De zelfde bandieten als vroeger schrijven ook nu nog". zei ze.

McLUHAN MARSHALL HERBERT (27-7-1911 Edmonton 31-12 1980 Toronto) Canadees socioloog en media deskundige

McLuhan verwierf in 1967 wereldvermaardheid door zijn stellingen over de invloed van televisie. computers en andere elektronische media op het denken in het huidige tijdvak. stellingen. die culmineerden in de uitspraak ..The medium is the message".
Hij studeerde werktuigbouw, zwaaide later om naar Engels. hij studeerde in Cambridge. In 1942 promoveerde hij op Thoriias Nashe, een tijdgenoot van Shakespeare Intussen was hij begonnen Engels te doceren aan de universiteit van Wisconsin in het Midden-Westen van de Verenigde Staten. Later herinnerde hij zich ,.Toen ik in 1938 in Winsconsin aankwam, kreeg ik te maken niet eerstejaars studenten. Ik werd mij er plotseling van beu-ust dat ik hen niet kon begrijpen. Ik voelde dat het dringend noodzakelijk was hui: volkscultuur te bestuderen. reclames. spelen en films"
Ondanks zijn faam en het gemak waarmee hij zich begaf op terreinen als de antropologie. die volkomen buiten zijn vroegere belangstellingssfeer lagen. had hij naar eigen zeggen graag willen terugkeren naar zijn letterkundige studie.
In The Gutenberg Galaxy (1962). de voornaamste uiteenzetting van zijn theorie. beziet McLuhan de verandering van maatschappijen waarin men niet kon lezen en schrijven. tot maatschappijen waarin men dat wel kon. en de revolutionaire gevolgen van de uitvinding van de boekdrukkunst aan het einde van de Middeleeuwen.
McLuhan betoogde dat vroegere cultuurhistorici de rol van de communicatievormen. de media, hadden verwaarloosd, een rol die hij als veel belangrijker beschouwde dan hun inhoud.
Volgens zijn theorie heeft het verschijnen van geschreven taal. versterkt door de uitvinding van de boekdrukkunst. een verschun-ing in het menselijk bewustzijn teweeggebracht van het oor naar het oog.
Maar dit uit balans raken van de verhouding tussen de menselijke zintuigen zou zijns inziens nu worden tenietgedaan door de komst van een nieuwe generatie van media. de elektronische verlengstukken van de mens in de vorm van televisie en computers.
McLuhan gaf als zijn mening te kennen dat ..een tijdperk van vier eeuwen vaii boekencultuur ten einde loopt".

PAHLEVI. MOHAMMED REZA (26-10-1919 Teheran - 27-7-1980 Cairo) ex-sjah var. Iran.

Mohammrd Reza is geboren als Loon van een kolonel in het Perzische leger. De kolonel

De ex-sjah Moh. Keza Pahlevi spreekt op 24 maart van dit jaar met de pers op de luchthaven bij zijn aankomst in Egypte. Hij u-erd begeleid door de Egyptische president Sadat.

wordt beschreven als woest. onontwikkeld maar intelligent (hij kon niet leren en schrijven) en dominerend Met hulp van de Britten marcheerde vader Reza Khan in 1921 naar Teheran om van de zwakke. spilzieke koning een regeringswisseling af te dwingen. In 1925 zette het parlement de vorst af en benoemde Reza Khan tot opvolger - ironisch genoeg niet instemming van de geestelijkheid. Op 23 april kroonde de genrraal geworden niilitair zichzelf tot Reza Sjah Pahlevi onder de bewonderende blikken van zijn zoon. Deze bleke zesjarige jongen stal de show. volgens de reclame teksten. door zijn ..schattige ernst"
De kroonprins had een zwakke gezondheid. Hij kreeg onderwijs in een speciaal voor hem. een broer en wat vriendjes opgerichte militaire school. Daarna volgde een verblijf op een kostschool in de gezonde lucht van Zwitserland. De jonge prins voelde zich eenzaam en verward, maar hij legde zichzelf de taak op om een sterk lichaam te krijgen. en volgens de schriftelijke instructies van zijn vader ,.Voor riiets in de wereld bang te zijn". Uit die brieven kon hij ook lezen. hoe zijn vader hardhandig het land unificeerde. de moslim-geestelijkheid aanpakte. en oorlogen organiseerde tegen staiiimen in uithoeken van het rijk. die het centrale gezag niet wilde accepteren.
Bij het uitbreken van de tweede wereldoorlog was het land echter nog zeer achterlijk en zwak
Omdat de sjah Duitse sympathieën had. vonden Engeland en de Sowjet-Unie het wijzer om via de oude invasieroutes het land en de oliebronnen te bezetten. De oude generaal werd op een schip naar Mauritius gezet, maar omdat het klimaat hem niet beviel reisde hij door naar Zuid-Afrika, Daar stierf hij in 1944. met een handvol Perzische aarde tegen de borst geklemd
De grote mogendheden droegen de kroonprins op om het bestuur voort te zetten. De 21-jarige begon ..bleek en bevend" aan zijn taak. gemanipuleerd door buitenlandse adviseurs. Zijn eerste taak was om de Russen die het noorden van het land niet wilden opgeven. weg te krijgen. Dat lukte in 1946 met hulp van de Veiligheidsraad, e het conflict leerde de

jonge Sjah om Russen niet te vertrouwen.
Kort daarna kwam de tweede crisis: de machtsstrijd met Mohammed Mossadeq. In 1951 had deze politicus de politieke situatie zo gemanœuvreerd, dat de sjah hem wel tot premier moest benoemen. Mossadeq stuurde af op een beëindiging van de monarchie, en probeerde de sjah te isoleren.
In 1953 kondigde de .huilende premier" aan dat hij de Anglo Iraniari Oil Compagnie, nog steeds de eigenlijke regering van Perzië. wilde nationaliseren. De jonge koning was het eens met het principe, maar vond dat Mossadeq zijn hand overspeeld? cn tc fanatick was: hij voorzag dat Engeland dit nooit zou accepteren. Hij ontsloeg Mossadeq, maar deze draaide de rollen om en verspreidde het bericht dat de sjah een staatsgreep wilde plegen.
De sjah vreesde voor zijn leven en vluchtte met keizerin Soraya uit het land.
Het westen greep echter in: Binnen drie dagen gooiden loyale elementen uit het leger en door de CIA gehuurde benden de regering omver
Mossadeq kreeg een milde gevangenisstraf (drie jaar) en werd naar een villa buiten Teheran verbannen. Maar de met hulp van de CIA en de Israëlische geheime dienst getrainde Savak (Iraanse geheime politie) ondernam een meedogenloze jacht op leden van Mossadeqs partij en de geestelijkheid. Alle politieke partijen werden verboden en daarvoor in de plaats kwamen twee marionettengroepen.
De jonge koning vergat vanaf dat moment alle in Europa opgedane ideeën over democratie. mede op advies van Britse en Amerikaanse adviseurs. Hij zette het hardhandige moderniseringswerk van zijn vader voort: er kwamen scholen en ziekenhuizen, 'rouwen werden gedwongen geemancipeerd. er kwam een programma voor onteigening van grcotgrondbezit, en de sjah stuurde jongeren naar het buitenland om te studeren.

Parlement en regering werden gedegradeerd tot uitvoerende organen van de sjah, en het leger werd omgevormd tot een instrument ter bescherming en verheerlijking van de dynastie. De sjah kreeg steeds ambitieuzer dromen en raakte overtuigd van zijn goddelijke roeping. Hij vertelde het volk herhaalde malen van zijn mystieke ervaringen. en beschreef de toekomst van het glorieuze Perzië als herleving van het oude keizerrijk van Cyrus

De viering van het 2500-jarig bestaan van het rijk in 1971 in Persepolis, in sprookjesachtige luxe, bracht die boodschap over aan de rest van de wereld.
Maar de grootheidswaanzin kreeg pas spectaculaire vormen, toen de olieprijsverhoging in 1973 de sjah het goud gaf om alle dromen waar te maken. De havens raakten verstopt door de binnenstromende goederen, de modernste installaties werden gedumpt in de achterlijkste infra-structuur. en buitenlandse specialisten overstroomden het land. Wat nog over was aan Perzische, inheemse cultuur werd verpletterd onder de Westerse commerciele stoomwalsen.
Binnen enkele jaren werd de sjah de beste cliënt van de wapenfabrieken in Europa en de Verenigde Staten. Hij bouwde een supermodern militair apparaat op dat Iran tot de machtige politieagent van het Midden-Oosten moest maken. De sjah droomde zelfs van een Stille Oceaan-verbond onder zijn leiding. De Verenigde Staten, met name Nixon. waren bereid om deze trouwe bondgenoot tegen het communisme alles te leveren wat hij maar begeerde.

Vanaf nov. 1977 manifesteerde zich echter een in omvang toenemend verzet tegen het bewind van de sjah. Onder leiding van de geestelijkheid en met steun van de kooplieden van de bazaar vond de Islamitische revolutie plaats, die ertoe leidde, dat op 16 jan. 1979 de keizerlijke familie Iran verliet – onder het voorwendsel een vakantie te willen nemen – en dat op 1 febr. van dat jaar de geestelijke leider Imam Khomeini uit ballingschap naar Teheran terugkeerde en zich op 9 febr. plaatste aan het hoofd van de staat.
De keizerlijke familie begon na het vertrek uit Iran aan zijn zwerftocht door de wereld, waarvan op pag. 643/2 en 3 en op pag. 649/3 - 1980 verslag is uitgebracht tot aan 15 der 1979, toen de voormalige sjah zich vestigde op het Panamese eiland Contadora.
De vroegere vorst en zijn familie hebben op 23 maart 1980 Panama verlaten met Cairo als bestemming. Hier werd Mohammed Reza opgenomen in het militaire hospitaal Meadi.
Op 29 maart onderging de ex-sjah daar een operatie – zijn milt werd weggenomen –, maar op 31 maart bleek de kanker – de ziekte. waaraan hij leed – de lever te hebben bereikt.
Op 9 april verliet de ex-sjah het ziekenhuis: hij vestigde zich in het paleis Koubbeh in Cairo. Op 27 juni evenwel werd nij met hoge koorts weer in het Mead:-hospitaal opgenomen Kort daarop trad de dood in.

VALENTIN. THOMAS (13-1-1922 Weilburg an der Lahn - 23-12-1980 Lippstadt). Duits schrijver.

Hij studeerde letteren, geschiedenis en filosofie: was tot zijn veertigste leraar. maar verliet toen dit ambt om zich geheel aan het schrijven te wijden.
Hij debuteerde met de roman Holle für die Kinder.
Bekendheid verwierf hij vooral door een aantal televisiespelen. waarvan het laatste, Grabbes letzter Sommer, over het leven van Christian Dietrich Grabbes. kort voor zijn dood op de Duitse TV was uitgezonden.

WAGNER. WINIFRED (23-6-1897 Hastings - 5-3-1980 Uberlingen), schoondochter van Richard Wagner, leidster van de Wagner-Festspiele.

Winifred Wagner leidde na de dood van haar schoonmoeder Cosima en haar echtgenoot Siegfried van 1930 tot 1945 de Bayreuther Festspiele. Zij was een groot bewonderaarsler van Hitler en ook persoonlijk met hem bevriend. Zij noemde hem Wolf en Winifred Wagner moest op bevel van Hitler worden aangesproken met Hohe Frau. Na de oorlog werd zij veroordeeld tot een (niet uitgevoerde) gevangenisstraf en een boete wegens haar actieve steun aan het Nazi-regime.
In 1945 verboden haar kinderen Wieland, Wolfgang en Friedelind haar nog ooit een stap in het Festspielhaus te zetten. De jaarlijkse Festspiele mochten van de Amerikanen in 1951 alleen hervat worden als Winifred Wagner geen enkele bemoeienis met de organisatie zou hebben.
Winifred Wagner werd in Engeland als Winifred Williams geboren. Zij was de dochter van een Engelse journalist en een Zweedse actrice. Toen ze twee jaar was overleden haar ouders en werd zij geadopteerd door de Berlijnse dirigent Karl Klindworth.
Zij ontmoette Richard Wagners zoon Siegfried in 1915 en trouwde in hetzelfde jaar met hem. In 1923 maakte zij kennis met Hitler en raakte onmiddellijk in de ban van diens opvattingen. Hitler woonde daarna vaak als persoonlijke gast van Winifred Wagner de Festspiele bij. Hij had een speciale voorliefde voor het laatste deel van de Ring der Nibelungen. Götterdammerung, over de ondergang van de godenwereld.
In 1975 verbrak Winifred Wagner een stilte van dertig jaar toen ze aan de filmer Hans Jürgen Syberberg een serie interviews gaf. In de langdurige film sprak zij met grote liefde over Hitler. over hun vriendschap en hun discussies na de festivalvoorstellingen. Zij prees hem als een man van kennis en intelligentie. maar weigerde in te gaan op zijn politieke standpunten.
Door de film kwam zij opnieuw in conflict met

haar familie. Wolfgang Wagner, de huidige leider van de Festspiele. wilde niets meer met haar te maken hebben en zei: Ze gelooft nog steeds in de overwinning van de Fuhrer.

WALSH, RAOUL (11-3-1892 New York - 31-12-1980 Los Angeles) Amerikaans filmregisseur.

Na een studie aan de Seton university hall in New York. een twee jaar durende reis door Europa en een studie dramaturgie in de VS kwam hij in 1910 naar Hollywood, waar hij zijn debuut als acteur maakte in Birth of a Nation van D.W. Griffith. Hij speelde in 1912 de hoofdrol in The life of Villa, een film over de Mexicaanse revolutionair Pancho Villa.
Onder leiding van Griffith begon Walsh films te regisseren. In 1929 gaf hij het acteren op na een verwonding aan zijn oog bij het maken van In old Arizona.
Tot de bekendste films van Walsh behoren White Heat. High Sierra. The Naked and the Dead Battle Cry, What Price Honor, The horn blows at midnight en The big trail

WIT, JAN (1-7-1914 Nijmegen - 26-8-1980 Groningen). Nederlands theoloog en dichter.

Hij heeft in brede kring bekendheid verworven door zijn aandeel in de totstandkoming van het Liedboek voor de kerken.
Een groot aantal psalmen heeft hij berijmd en veel gezangen zijn door hem gedicht of vertaald en herdicht. Van hem verschenen verscheidene dichtbundels en enkele spelen. Hij is als hymnoloog verbonden geweest aan de rijksuniversiteit te Groningen.
Jan Wit ontving lager en ULO-onderwijs aan het christelijk blindeninstituut „Bartiméus" te Zeist: later ging hij naar het Instituut tot onderwijs van blinden te Amsterdam. Hij kreeg enig voortgezet onderwijs, muzieklessen, een kantooropleiding. heilgymnastiek en massage.
Hij was een paar jaar organist te Bussum en heeft in een beroeps-jazzband gespeeld.
In 1940 deed hij staatsexamen gymnasium-α en daarna deed hij zijn theologische studie te Utrecht. Tijdens de onderduikperiode gaf hij lessen in o.a. Hebeeuws aan clandestiene studenten.
Na een jaar aanvullende studie in Parijs werd hij op kerstfeest 1948 bevestigd tot predikant van de Waalse gemeente te Nijmegen.

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100. Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20.

HET GEWELD IN EL SALVADOR

Op 10 januari zijn linkse guerrillastrijdeis in El Salvador begonnen met hun „slotoffensief" tegen de regeren de junta, aldus fen communique van het overkoepelende Front Farabundo Mart; voor de Nationale Bevrijding (FMNL)
In de loop van dat weekeinde bezetten opstandelingen een aantal malen radiostations Vervolgens werd via de radio meegedeeld 'Volk an El Salvador, we beginnen nu met de nationale bevrijding In de hoofdstad San Salvador werd gedurende drie uur een radiozender bezet waarna de bevolking werd opgeroeperi tegen het bemind in opstand te komen en het werk neer te leggen De junta kondigde voor het hele land een avondklok af, die geldt van zeven uur 's avonds tot vijf uur 's morgens
Op 12 jan verklaarde de junta bij monde van president Duarte dat rij de situatie in het land , weer meester is" Naar zijn zeggen is het offensief van de guerrillabewegingen reeds „de kop ingedrukt"
Daarentegen meldde het Democratisch Revolutionaire Front FDR). een overkoepelend politiek orgaan van een groot aantal oppositiegroeperingen. dat de volgende steden in handen van de guerrillastrijders zijn Santa Anna (de tweede stad van het land), Amatepec San Esteban, Catarina en Santa Clara (in het oosten). en Chalchuapa en Atiquizaya (in het westen)

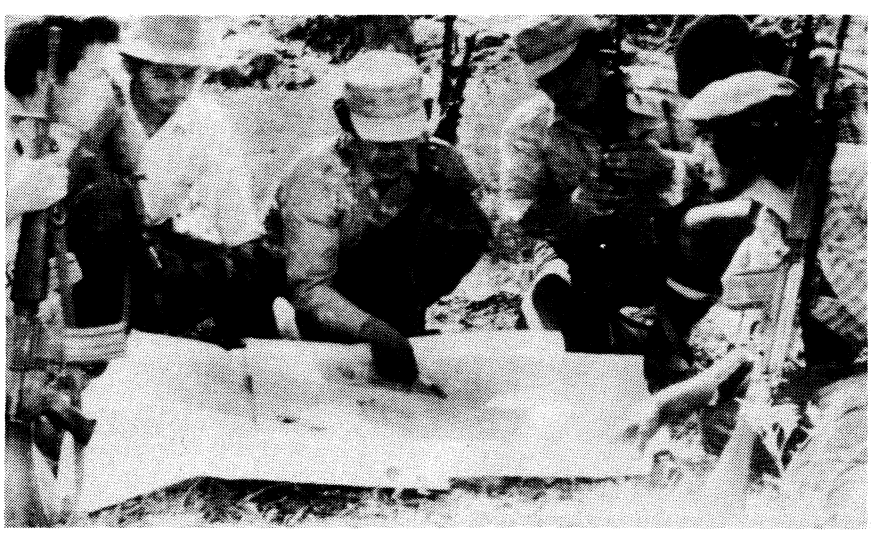
Ondanks de omverwerping van het dictatoriale bewind van president Humberto Komero op 15 okt 1979 en ket optreden van een junta van militairen en burgers nam de verbitterde strijd tussen links en rechts toe De junta, die het gewelddadige optreden van uiterst recht.; tegen links niet bedwong en kennelijk geen greep had op het leger en de Nationale Garde schoof op naar rechts Het geweld escaleerde In de loop van 1980 werden ca 9 000 mensen het slachtoffer van politiek gemotiveerde moorden Voor minstens driekwart van de 9 000 doden werden leden van uiterst-rechtse paramilitaire organisaties verantwoordelijk gesteld
Sinds de in vorige afleveringen geschetste gebeurtenissen (pag 271 2. 28411en 312/1-1980) ontuikkelde de situatie zich o m als volgt

Wijzigingen in junta en kabinet

Op 3 maart 1980 trad Hector Dada Hirezi uit de junta. waarvan hij sinds 9 jan. 1980 deel uitmaakte. Hij verliet ook het kabinet, waarin hij sinds 15 jan. 1980 de portefeuille van planning had beheerd, en vertrok naar Mexico.
Op 10 maart werd José Napoleon Duarte. de voormalige presidentskandidaat (in 1972). die na zijn terugkeer uit Venezuela in El Salvador (26 okt. 1979) leider van de christen-democraten (PDC) was. tot lid van de junta benoemd i.p.v. Hirezi.
Op 28 maart traden de PDC-ministers van economie en onderwijs, Oscar Menjivar en Eduardo Colindres, af; ook zij verlieten het land. Kort daarop volgden de onderministers Jorge Villacora (landbouw) en Roberto Solorzano (economie) dit voorbeeld. Eind april trad ook de minister van financiën. Roberto Alvergue, af.
Op 2 mei werd hel aftreden gemeld van Roberto Salazar Candell, de (nieuwe) minister van planning, die het land met bestemming Chili zou hebben verlaten na zich erover te hebben beklaagd dat hij niet geraadpleegd was over het landbouwhervormingsprogramma.

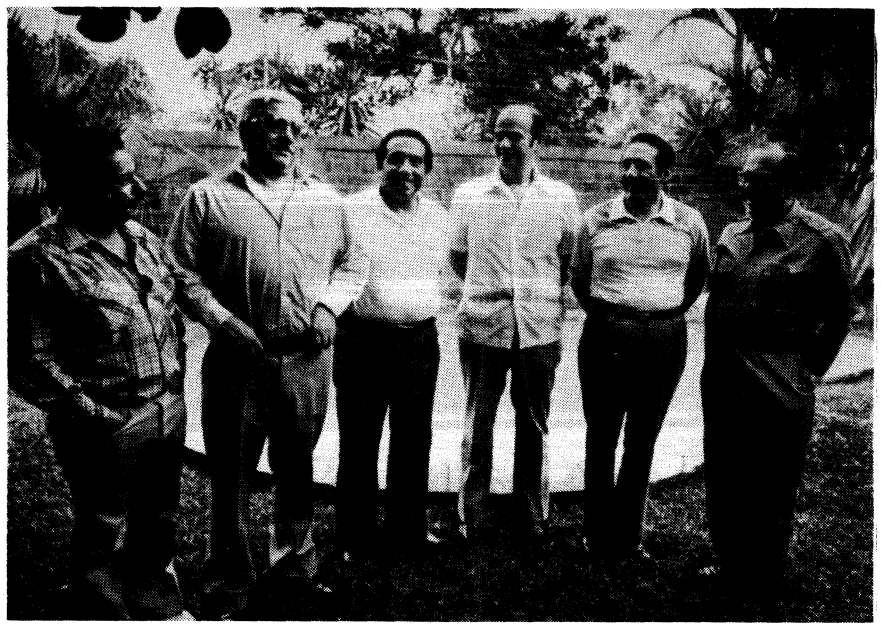
Mislukte poging tot staatsgreep van rechts

Op 2 mei werd een poging tot een staatsgreep van uiterst rechtse officieren verijdeld. Achter deze poging zaten volgens berichten uit diplomatieke bron medewerkers van de op 15 okt. 1979 ten val gebrachte dictator. generaal Carlos Humberto Romero. o.w. de voormalige chef van de militaire inlichtingendienst, majoor Roberto d'Aubuisson. en de vroegere onderminister van defensie. kolonel Eduardo Iraheta.
Twee weken eerder was een moordaanslag op het junta-lid kolonel Adolfo Arnoldo Majano, de woordvoerder van de liberale officieren. tnislukt. toen een militair vliegtuig. dat hem voor een bespreking met het staatshoofd van Guatemala. generaal Romero Lucas Garcia. in Guatemala City zou ophalen. in de lucht ontplofte. Die moordaanslag had volgens de FAZ (5-5-'80) tot een putsch van rechts radicale officieren moeten leiden, maar deze was verijdeld doordat de Amerikaanse inlichtingendienst de junta tijdig had ingelicht. Bij de putsch hadden zich drie militaire garnizoenen met ca. 3.000 man (d.w.z. ongeveer een kwart van het Salvadoriaanse leger) willen aansluiten. Roberto d'Aubuisson riep de strijdkrachten op kolonel Adolfo Majano tot aftreden uit de junta te dwingen.
Majano zou onmiddellijk samen met Duarte naar de opstandige garnizoenen – in Sonsonate. Usulutan en San Francisco-Goteras – zijn gegaan en die na moeizame onderhandelingen voor de zaak van de junta hebben weten te winnen. aldus Le *Monde* (4-5-'80).
Op 8 mei werd officieel de arrestatie van Roberto d'Aubuisson, enkele andere officieren en diverse burgers bekendgemaakt. Volgens niet-officiële bronnen betrof de arrestatie 12 officieren en 7 burgers. Maar een ano-

Joaquin Villalobos, de commandant van het Revolutionaire Volksleger, wijst op de kaart tijdens een bijeenkomst met andere guerrillaleiders eind december 1980 in het nooraen van El Salvador

Weekblad 50ste jaargang No 2570 pag 31967-31982

Bijeenkomst van christen-democratische bestuursleden in de tuin van Antonio Morales Ehrlich (derde van rechts). Naast hem (tweede van rechts) José Napoleon Duarte.

nieme militaire woordvoerder deelde mee vernomen te hebben dat het militaire garnizoen in San Miguel (130 km ten oosten van de hoofdstad) de junta een ultimatum had gesteld d'Aubuisson en zijn mannen vrij te laten, daar anders geweld zou worden gebruikt.
Op 9 mei zouden volgens berichten uit militaire kring acht van de in totaal 14 garnizoenen de junta ultimatief hebben uitgenodigd d'Aubuisson en minstens tien andere gearresteerde militairen in vrijheid te stellen.

Majano als opperbevelhebber van het leger vervangen door Gutierrez

Op 12 mei werd kolonel Adolfo Majano door de officieren van de drie krijgsmachtonderdelen als opperbevelhebber van de strijdkrachten vervangen door kolonel Jaime Abdul Gutierrez, het andere militaire lid van de junta. Majano, de vertegenwoordiger van de ,,reformisten" in de strijdkrachten, werd verweten de arrestatie van d'Aubuisson zonder overleg met de andere junta-leden te hebben gelast.
Op 13 mei werden d'Aubuisson alsmede 12 officieren en 4 burgers op last van de militaire rechter van instructie in vrijheid gesteld.

Massamoord aan de Rio Sumpul

Op 14 mei vond volgens berichten uit diverse bronnen aan de Rio Sumpul, de grensrivier van El Salvador en Honduras, een massamoord op ruim 600 Salvadorianen door militairen van de Salvadoriaanse Nationale Garde en commando's van de paramilitaire extreem-rechtse organisatie ORDEN plaats.
Op die datum begon volgens Salvadoriaanse legerkringen in de noordelijke provincies Ghalatenango en Santa Ana een offensief van de Nationale Garde tegen naar schatting 2.000 guerrillastrijders die verscheidene dorpen in het grensgebied tot bevrijd gebied hadden uitgeroepen; daarbij zouden in het weekeinde van 18 mei tenminste 100 guerrillastrijders zijn gedood, aldus werd in legerkringen vernomen. Uit kerkelijke bronnen werd toen echter gemeld dat de anti-guerrilla-actie van het leger was gericht tegen opstandige boeren en dat verscheidene dorpen door militairen waren geplunderd en in brand gestoken. De nieuwe aartsbisschop van San Salvador, mgr. Arturo Rivera y Damas, verklaarde op 18 mei dat de strijdkrachten in heel El Salvador gedurende de eerste twee weken van mei minstens 215 personen hadden gedood, hoofdzakelijk leden van ,,volksorganisaties". Naar zijn zeggen zouden honderden vrouwen en kinderen naar Honduras en Guatemala zijn gevlucht.

De commissie i.z. de mensenrechten van El Salvador schatte volgens The Times (10-6-'80) dat tussen 1 jan., en 15 mei in totaal 1.732 personen door politie en rechtse groeperingen werden gedood, terwijl 503 personen door links zouden zijn gedood. Volgens opstandelingen, aldus de FAZ (10-6-'80), had het leger sinds de val van generaal Romero op 15 okt. 1979 meer dan 1.000 man (van de in totaal 12.000 man) verloren. voor het grootste deel in mei 1980.

Pas op **23** juni werd voor het eerst melding gemaakt van de massamoord aan de Rio Sumpul en wel in een die dag gepubliceerd document van 36 priesters en religieuzen uit het diocees Santa-Rosa-de-Copan in het westen van Honduras. dat o m was on dertekend door de secretaris van de Hondurese bisschoppenconferentie, mgr Jose Carranza Chavez Volgens dit document hadden Salvadoriaanse militairen en ORDEN-leden op 14 mei minstens 600 personen vermoord in het Salvadoriaanse dorp La Arada Salvadorianen die aan de slachting poogden te ontsnappen door de grens met Honduras te overschrijden wer den door het Hondurese leger terug gestuurd, aldus het document
De Hondurese regering ontkende op 24 juni medeplichtig aan moord te zijn Zij wees erop dat het merendeel van de geestelijken, die het document hadden ondertekend, van buitenlandse afkomst waren.
Onder de geestelijken waren Canadezen, Amerikanen, Spanjaarden en Hondurezen.
Op grond van het document van de geestelijken en een interview met een Spaanse priester die met overlevenden sprak kwam de correspondent van *NRC/H'blad* op 2 juli 1980 tot de volgende reconstructie van het drama:

Op 12 en 13 mei arriveerden honderden boeren uit El Salvador met hun vrouwen en kinderen in het gehucht La Arada. Zij wilden ontsnappen aan de burgeroorlog in El Salvador, die al maanden dagelijks tientallen slachtoffers eist. Op 14 mei om zeven uur 's ochtends verzamelden zich groepen mensen die de grensrivier de Sumpul zouden overzwemmen. ,,Minstens twee helikopters van de Nationale garde van El Salvador en leden van de paramilitaire organisatie ORDEN openden het vuur op de weerloze mensen", aldus het bisschoppelijk rapport. ,,Salvadorianen die wel de rivier konden overzwemmen werden door Hondurese soldaten teruggestuurd naar de plaats van de moord. Laat in de middag toen de massamoord ophield waren er minstens 600 doden." Het rapport geeft nog een aantal gruwelijke details. ,,De lijken bleven verscheidene dagen onbegraven liggen en vielen ten prooi aan honden en roofdieren. Een Hondurese visser vond vijf kinderlijkjes in zijn netten."

Over de Hondurese positie schreef Le Monde diplomatique (januari 1981) o.a.: ,,... Een tiental dagen eerder waren Salvadoriaanse en Hondurese officieren te El Poy, aan de grens, bijeengekomen. Aan de vooravond van de tragedie van de Rio Sumpul. hadden meer dan 150 Hondurese militairen zich in het gebied vertoond; zij verboden de bevolking zich te verplaatsen. Ondanks de ontkenningen van de regering van Tegucigalpa (Honduras) is het waarschijnlijk dat deze van de zuiveringsoperatie, die werd voorbereid, op de hoogte werd gebracht..."

Arrestatie Samayoa. Algemene *staking*

Op 27 mei werd de vroegere minister van onderwijs, Salvador Samayoa

(36), door de politie gearresteerd Hij was in januari 1980 afgetreden met de meeste andere kabinetsleden (zie pag 135.1-'80). Tijdens een persconferentie in januari 1980 aan de universiteit van Sari Salvador, waaraan hij als hoogleraar verbonden was. kondigde hij zijn overgang aan naar de Volksbevrijdingsstrijdkrachten (FPL), de gewapende arm van het Revolutionaire Volksblok (BPR). Zo groeide hij uit tot een symbolische figuur. van het linkse verzet. Volgens de politie zou Samayoa wegens subversieve activiteiten en moord terecht moeten staan Kort na zijn arrestatie gingen 20.000 leraren in staking. Op 24 juni berichtte een correspondent van de *NZZ* uit San Salvador dat dc centrale van de Frontorganisaties. de Revolutionaire Coördinatie van de Massa's (CRM). een algemene staking had uitgeroepen voor de vrijlating van Sarnayoa en andere gevangenen. de opheffing van de staat van beleg en de beëindiging van de repressie door de veiligheidsdiensten. Voorts werd tegen de belemmering van de verdediging van de oud-minister geprotesteerd, De hele junta. incl. kolonel Gutierrez, zou voorstander van Samayoa's vrijlating zijn; alleen minister van defensie Garcia zou zich daartegen verzetten. Hij weigerde een door een opperrechter na het verstrijken van de wettelijke termijn voor het bewijzen van Samayoa's deelname aan gewapende operaties gelaste vrijlating van de oud-minister uit ie voeren. Op 14 juli meldde *AFP* dat Samayoa zou zijn vrijgelaten.

De voor 24 en 25 juni uitgeroepen algemene staking legde in de hoofdstad San Salvador het openbaie vervoer en andere openbare nutsbedrijven stil, scholen en winkels bleven gesloten Ook het aantal doden door geweld, gemiddeld 15 a 25 per dag. nam af op 24 juni werden slechts twee doden gemeld en op 23 juni viel voor het eerst in 1980 geen dode door politiek geweld Maar diezelfde dag verklaarde het juntalid en de opperbevelhebber van de strijdkrachten, kolonel Abdul Gutierrez via de radio m b t de revolutionaire groeperingen Als zij de oorlog willen, dan kunnen zij die krijgen
Op 26 juni herkreeg het leven Lijn gewone gang alleen al in de hoofdstad vielen 30 doden Soldaten van de Nationale Garde drongen toen een middelbare school binnen tijdens een zoekactie naar wapens, volgens een Spaanse journalist. Alfonso Rojo schoot de bevelvoerende officier in koelen bloede een scholier dood Die zelfde dag werd de campus van de nationale universiteit door ca. 400 militairen bestormd met steun van tanks en helikopters. Daarbij werden minstens drie jongeren gedood, terwijl meer dan 100 studenten en personeelsleden werden gearresteerd.

Volgens de officiële versie zou vanuit de universiteit zijn geschoten op militairen, die in de naburige sloppenwijk La Fosa bezig waren met het uitkammen van de hutten. Daarbij zou volgens bewoners een aantal mensen uit de sloppenwijk zijn doodgeschoten: minstens 25, aldus *AP*. Leden van revolutionaire bewegingen in de universiteit veronderstelden bij het horen van die schoten dat een aanval van de strijdkrachten op de campus begonnen was en openden daarom het vuur op de militairen. zo meldde *Le Monde* (29-6).

Op 5 juli bezette het leger het Jezuïetencollege San José in San Salvador waar het voglens Jezuieten de hand legde op lijsten met namen van personen die een document mrt kritiek op de schending van de mensenrechten in het land hadden getekend en ook op de documentatie betreffende de moord op aartsbisschop Romero
De hoge raad van de Jezuieten universiteit van El Salvador de Sineon Canas Centraal-Amerikaanse Universiteit beschuldigde in een op 8 juli te Mexico door Alberto Cuellar uitgegeven verklaring regeringstroepen en rechtse paramilitaire groepen van het systematisch doden van tientallen docenten priesteis en studenten in El Salvador in de loop van 1980 Volgens Cuellar waren tussen begin januari en eind juni 3 313 personen vermoord, o w 72 onderwijzers of leraren Onder de bijna 6 000 slachtoffers van de politieke terreur sinds de herfst van 1979 waren 69 uni: ersiteitsdocenten
Inmiddels had de junta op 4 juli de op 6 maart afgekondigde staat van beleg opnieuw met nog cens 30 dagen verlengd

Over de ontwikkelingen in El Salvador berichtte de *NZZ* (11-7-'80):

„De val van generaal Romero (. .) opende een laatste hoop op een vreedzame ommekeer ten gunste van een hervormingsweg in plaats van de onvermijdelijk schijnende burgeroorlog. De „Juventud Militar", de groep van jonge officieren. was bereid de macht rnet gematigd linkse politici te delen. De gemengde junta van militairen en sociaal-democratische burgers werkte een hervormingsprogramma uit. dat een landbouwhervorming alsmede de nationalisatie van de banken en de agrarische expori voorzag

Om volgende redenen leek dit hervormingsprogramma echter van meet af aan bedenkelijk In de eerste plaats moest het door hetzelfde leger en zijn veiligheidsdiensten worden uitgevoerd, die in het verleden van zo vele gruweldaden was beschuldigd; en in de twee de plaats moest het zonder deelneming van de militante massa-organisaties plaatsvinden. die sinds vijf jaar de politieke ontstemming van de bevolking poogden te kanaliseren en tot gelding te brengen, omdat de politieke partijen door voortgezet verkiezingsbedrog waren verlamd Ondanks deze bezwaren steunden h v. aartsbisschop Romero en de door Jezuieten geleide Centraal-Amerikaanse universiteit UCA het hervormingsproject, omdat zij juist daarin dc enige vreedzame uitweg zagen.
Binnen goed twee maanden waren deze verwachtingen de bodem ingeslagen Alle civiele leden van de junta en nagenoeg alle (civiele leden) van het kabinet traden af met als argument dat het leger de hervormingen belemmer.de. de opheldering van de onder generaal Romero begane schendingen van de mensenrechten verhinderde en voortdurend verdere misdaden beging. Als laatsten boden daarop in januari 1980 de christen-democraten zich aan de militairen als deelgenoten in de macht aan. doch sindsdien heeft de DC zichzelf in drie delen gesplitst, waarvan twee in de oppositie zijn gegaan. Aanleiding tot deze scheuring waren eveneens de toenemende schendingen van de mensenrechten van de kant, van de troepen.

Het is kenmerkend voor de voortschrijdende polarisatie dat onder generaal Romero in 1979 800 personen omkwamen. maar in de eerste vijf maanden van de christen-domocratische deelneming aan de mach! 2.065 (volgens eens schatting van het aartsbisdom en zonder de door Hondurese bisschoppen bevestigde massamoord op 600 vluchtelingen aan de grensrivier de Sumpul mee te tellen).De UCA noemt in haar statistieken nog veel hogere aantallen; alleen in de tweede helft van mei voert zij 888 doden op operaties van het leger en de paramilitaire rechtse groepen terug. In hetzelfde tijdvak meldden de guerrillastrijders 166 zogenaamde terechtstellingen van beweerde politiespionnen.

Het kleine deel van de DC, dat nog in de junta gebleven is. wijst elke verantwoordelijkheid voor deze situatie van de hand. Volgens zijn opvatting gaat het om een oorlog tussen de extremen van links en van rechts en staat de regering machteloos in het midden. Deze versie verliest voortdurend aan geloofwaardigheid.
Ten eerste mag worden betwijfeld of de huidige regering nog het midden vertegenwoordigt. De strijdkrachten worden ongetwijfeld door veeleer rechts georienteerde officieren gedomineerd. Toen de leider van diverse reactionaire ondergrondse organisaties. Mayor Roberto d'Aubuisson, wegens een poging tot staatsgreep werd gearresteerd, sloegen acht garnizoenen aan het muiten en dreigden met opstand. D'Aubuisson werd vrijgelaten en gelijktijdig verloor het gematigde juntalid kolonel Majano het opperbevel (van de strijdkrachten) en het voorzitterschap van de junta aan de conservatievere kolonel Gutierrez. (. . .) De verboden paramilitaire organisatie ..ORDEN" heeft zich onder de naam „Frente Democratico Nacionalista" opnieuw geformeerd.
De tweede twijfel aan de hypothese van de centrumpositie van de junta is gebaseerd op het feit dat de regering niet alleen de guerrilla de strijd heeft aangezegd, maar ook de met haar sympathiserende massa-organisaties, die elk volgens een raming tussen 100.000 en een half miljoen leden tellen. Voornaamste slachtoffers van de conflicten zijn burgers. omdat zoals gebruikelijk in de anti-guerrilla-strijd de militairen de ondergrondse strijders niet de baas worden.

Tenslotte heeft de junta na de succesvolle algemene staking van eind juli min of meer de gangbare terminologie van het omringende Centraal-Amerikaanse rechtse regime overgenomen, die de oorzaak van de problemen in de „geïmporteerde ideeën" ziet, .,welke niet met de Salvadoriaanse weg overeenstemmen". De vermeende bedreiging van buitenaf is hel kernpunt van de ideologie van dc ..nationalc veiligheid", welke voor de afweer van het communistische gevaar een harde politiek verlangt.
Wat is overgebleven van de hervormingsplannen. waardoor de junta zich verzekerd heeft van de volledige steun van de VS'? Kolonel Gutierrez heeft na de „paleisrevolutie" in mei verzekerd dat weliswaar geen verdere hervormingen zouden worden doorgevoerd, maar dat de reeds begonnen (hervormingen) niet ongedaan zouden worden gemaakt. Dat wil zeggen dat de banken voor 51% in staatsbezit en de uitvoer van agrarische produkten gemonopoliseerd blijven De landbouwhervorming, het kernstuk van hel programma, zal tot het eind worden uitgevoerd

De landhervorming is een van dc belangrijkste punten van kritiek van de oppositie. Er werden 270 van de 350 geplande boerenbedrijven met meer dan 500 ha grond tegen schadevergoeding genationaliseerd. Van de verdeling van deze 250.000 ha profiteerden 33.000 gezinnen, veel minder dan het door de officiele propaganda genoemde aantal van een miljoen mensen. De begunstigden behoren bovendien in ruime mate tot de formeel ontbonden organisatie ORDEN en de regeringsgezinde boerenorganisatie UCS. De leden van de bij de massa-organisaties aangesloten boerenliga's gingen met lege handen heen: zij worden onder het voorwensel van het oppertoezicht van het leger op de landhervorming zelfs militair vervolgd.
Drie van de zeven directeuren van de UCS hebben zich onlangs afgekeerd van de landbouwhervorming. omdat volgens hun zeggen de troepen zich aan (UCS) organisatieleden hebben vergrepen om ex-ORDEN-leden in hun plaats te vestigen. De landbouwhervorming is ongetwijfeld een slag voor de oligarchie – die weliswaar in gesloten gelederen reeds lang in gouden ballingschap naar Miami of Guatemala is getrokken. In haar plaats profiteren nu grotendeels die maatschappelijke geledingen waarop de grootgrondbezitters vroeger gesteund hebben. Doch zelfs voor de nieuwe landbezitters blijkt de landbouwhervorming problematisch: want in de haast werden geen financiële en technische hulpprogramma's beraamd. De landhervorming dreigt bovendien een fiasco te worden, omdat het uitvoerende orgaan ISTA binnenkort door het geld heen is dat door internationale instellingen ter beschikking werd gesteld. Het schadevergoedingsbedrag voor de voormalige bezitters wordt op $ 1,2 mrd. geraamd.
De wijze van uitvoering van het hervormingsprogramma alsmede die van de militaire acties kan tot de conclusie leiden, dat de politiek van de junta van officieren en christen-democraten in grote lijnen niet al te veel afwijkt van het voorstel van generaal Medrano, de stichter van ORDEN: 1) Strijd tegen de subversieve actie. 2) Herwinning van het vertrouwen van de burgers in de regering 3) Uitvoering van dringende hervormingen 4) Verkiezingen
De gehele linkse oppositie bestrijdt dl? ei! soortgelijke programma s inet alle middelen, omdat zij op grond van de jongste historische ervaringen gelooft dat zulke maatregelen de bestaande verhoudingen niet wezenlijk zullen veranderen." Aldus de NZZ (11-7-'80).

Conflict Gutierrez–Majano

Op 2 sept. brak een conflict binnen de strijdkrachten uit, nadat kolonel Abdul Gutierrez, opperbevelhebber van de strijdkrachten, vijftien jonge gematigde officieren, aanhangers van kolonel Majano, zonder diens voorkennis via de maandelijkse benoemings- en mutatielijst uit hun functies had ontslagen. Ook de overige leden van de junta zouden niet zijn geraadpleegd. Kolonel Majano, die reeds verscheidene weken door conservatieven van .,sympathiseren met links" werd beschuldigd, zou in zijn verzet tegen de beslissing van Gutierrez de steun van vijf van de grootste garnizoenen van het land hebben gekregen, aldus AFP (5-9). Maar Gutierrez ontving vervolgens de steun van tien garnizoenen, waaronder dat van de Nationale Garde, terwijl acht commandanten neutraal bleven. Toen kregen de drie burgerleden van de junta van Majano toestemming voor een bemiddelingsvoorstel.
Op 9 sept. stemde Majano in met een door José Napoleon Duarte, de leider van de christen-democraten, voorgestelde regeling: vijf hoge legerofficieren, aanhangers van Majano, zouden worden verbannen naar diplomatieke missies in het buitenland. Voorts zou zijn besloten dat alle besluiten van de minister van defensie. koionei Garcia, voortaan door de vijf leden van de junta zouden moeten worden goedgekeurd. Majano, die lid van de junta bleef, werd niettemin als grote verliezer van de machtsstrijd beschouwd.
Volgens *NRC/H'blad* (11-9) begon de crisis twee weken tevoren, toen een kleine groep conservatieve legercommandanten eiste dat Majano zou worden berecht wegens „verraad". Hij had verschillende keren geheime besprekingen gevoerd met een aantal vertegenwoordigers van links, in het bijzonder van de FAPU (Front van de Verenigde Volksactie), de frontorganisatie van de guerrillabeweging FARN. De NZZ (18-9) meldde dat de FAPU zelfs uit de coördinatiecentrale (CRM) was getreden om met Majano onderhandelingen aan te knopen. Op 3 nov. werden twee antitankgranaten afgevuurd op Majano's auto, toen deze langs het Instituut voor Landbouwhervorming in San Salvador reed; de granaten misten Majano, maar raakten het gebouw en daarbij werden 20 mensen gewond. Majano beschuldigde rechtse extremisten van de aanslag.

Het leger trekt binnen om een gebied in het kader van de landhervorming te bezetten dat voorheen door links „bevrijd gebied" werd genoemd. Critici van de junta beweerden dat de landhervorming slechts een excuus voor repressie op het platteland vormt.

Zes linkse oppositieleiders vermoord

Op 27 nov. overvielen 200 militairen en politiemannen, uitgerust met automatische wapens, en 50 gewapende mannen in burger een roomskatholiek gymnasium en een kerkelijk bureau voor rechtshulp. In de school waren vier leiders van de linkse oppositie bijeen; in het bureau werd een vergadering gehouden van 25 mensen, o.w. acht leiders van het overkoepelende Democratische Revolutionaire Front (FDR). Allen werden ontvoerd.
Nog dezelfde dag werden de gehavende lijken van vier man van de groep van 25 gevonden: Juan Chacon, de secretaris-generaal van het Revolutionaire Volksblok (BPR); Humberto Mendoza, de leider van de Revolutionaire Volksbeweging; Enrique Barre-

ra de leider van de Nationalistische Revolutionaire Beweging 'MNR' en vakbondsleider Doroteo Hernandez De volgende dag werden eveneens de lijken gevonden van Manuel Franco een leider van de Nationale Democratische Unie (UDN) en van Enrique Alvarez Cordoba, de voorzitter van het Democratische Revolutionaire Front (FDR) Alle zes maakten deel uit van het bestuur van het FDR

De verantwoordelijkheid voor de ontvoeringen en moorden werd opgeëist door de recentelijk gevormde Maximiliano Hernandez Brigade, een rechtse paramilitaire organisatie, genoemd naar de generaal onder wiens leiding in de jaren dertig een boerenopstand in bloed werd gesmoord

Bij een rouwdienst voor de zes vermoordde oppositieleden in de kathedraal van San Salvador deed zich op 29 nov een bomexplosie voor waardoor enkele tientallen personen gewond raakten.

Het FDR stelde de Nationale Garde voor de moorden verantwoordelijk ,,als onderdeel van de genocidepolitiek van de christen-democratische militaire junta". Junta en strijdkrachten veroordeelden de moorden: in een communiqué van de strijdkrachten werd verklaard dat militairen niets van doen hadden met de ,,weerzinwekkende aanslag". De Amerikaanse ambassadeur. Robert White. gaf tegenover het regime uiting aan de ,.ernstige bezorgdheid" van Washington over deze ontwikkeling. Hij verklaarde: ,,Als deze massamoorden niet worden gestaakt. als de schuldigen aan dit misdrijf niet terecht moeten staan, zal het opnieuw een slag voor het volk zijn, en zal het land nog sneller naar totale anarchie en burgeroorlog afglijden".

Moord op *vier* Amerzkaanse vrouwen. Opschorting Amerikaanse hulp

Op 4 dec. werden vier Amerikaanse vrouwen, drie missiezusters en een maatschappelijk werkster, vermoord en verkracht aangetroffen langs de weg van het internationale vliegveld naar de hoofdstad. ongeveer 36 uur nadat zij als vermist waren opgeven. Juntalid Duarte merkte op: ,,Dit is duidelijk een moord met voorbedachte rade van rechts." Volgens persberichten uit San Salvador zouden de vrouwen zijn vermoord door rechtse leden van de veiligheidstroepen.

De Amerikaanse president Carter besloot op 5 dec. de Amerikaanse economische en militaire hulp aan El Salvador op te schorten en een regeringscommissie van onderzoek naar dat land te sturen. waar de aartsbisschop Arturo Rivera y Damas leger en junta verantwoordelijk stelde voor de moord op de missiezusters. De Amerikaanse commissie o.l.v. William D. Rogers (voormalig onderminister voor interamerikaanse aangelegenheden) en William Bowdler (de huidige functionaris op die post). voerde op 7 dec. in San Salvador overleg met de drie Salvadoriaanse militaire leiders.

José Napoleon Duarte (r) bij zijn intrede in de junta van El Salvador. Links voor de microfoon: kolonel Majano Tweede van links: kolonel Gutierrez.

Majano ontslagen *Duarte president*

Op 7 dec. 's avonds maakte een hoge militaiie zegsman bekend dat kolonel Majano van zijn functies binnen de junta was ontheven. Eerder die dag had kolonel Majano, die zojuist van een bezoek aan Panama was teruggekeerd, ,,de extreem-rechtse groeperingen die in de regering zijn geïnfiltreerd gehekeld.

Op 8 dec. ontkende Majano dat hij was ontslagen. zoals een bijeenkomst van de Nationale Garde de vorige dag met 300 tegen 4 stemmen had geëist. Hij liet weten dat hij slechts met geweld van zijn functie kon worden ontheven. De junta zelf verklaarde dat ,,zonodig een reorganisatie van de regering kon plaatsvinden op het hoogste niveau".

Op 13 dec. werd de junta gereorganiseerd. Kolonel Majano werd als lid van de junta ontslagen en tot militair attaché bij de Salvadoriaanse ambassade in Madrid benoemd. Hij werd niet vervangen. De overige vier leden van de oude junta kregen nieuwe functies de christen-democraat Jose Napoleon Duarte werd president, kolonel Jaime Abdul Gutierrez werd vice-president en opperbevelhebber van de strijdkrachten; de christen-democraat José Antonio Morales Ehrlich werd tevens minister van landbouw: en de onafhankelijke Ramon Avalos Navarette eveneens minister van gezondheid.

Op 15 dec. riep Majano de bevolking op zich te verenigen om tegen de nieuwe regering met .,duidelijk rechtse neigingen" te vechten. Diezelfde dag verklaarde kolonel Gutierrez dat zijn regering bereid was linkse guerrillastrijders die de wapens willen neerleggen. amnestie te verlenen en onderhandelingen te openen met gematigd linkse oppositiegroepen. Tevens beloofde hij maatregelen te nemen tegen schending van de mensenrechten.

Kolonel Gutierrez beloofde ook voor oktober 1981 een referendum over de samenstelling van een grondwetgevende vergadering. Bij een positieve uitslag zou die vergadering parlementsverkiezingen voor het volgende jaar (1982) moeten voorbereiden.

Op 17 dec. hervatten de VS hun economische hulp aan El Salvador; de militaire bleef voorlopig geblokkeerd.

Op 22 dec. werd José Napoleon Duarte beëdigd als president van de nieuwe junta; kolonel Gutierrez als-vice-president.

Na de beëdigingsplechtigheid zei Duarte dat het besluit van de strijdkrachten om hem aan te wijzen als junta-president ,,een interpretatie is van de wil van het volk". Critici van de regering, onder wie vooraanstaande kerkelijk leiders. zien de reorganisatie echter als een ruk naar rechts.

INTERNATIONALE ZAKEN

ALGEMEEN

NOBELPRIJZEN 1980

NOBELPRIJS VOOR ECONOMIE 1980 Lawrence R Klein (VS) wegens zijn verdienste bij „het bouwen van wiskundige economische modellen en hun toepassing op de analyse van economische fluctuaties en het economische beleid"

Lawrence Robert Klein is op 14 sept. 1920 in Omaha (Nebraska) geboren. Hij is sinds 1938 hoogleraar aan de universiteit van Pennsylvania.

Klein is eerst en vooral een modellenbouwer. Sinds Tinberger. in 1939 voor de Volkenbond het eerste macro-economische model opstelde – van de Amerikaanse economie – heeft deze modellenbouw een enorme vlucht genomen
De verdienste van Klein daarbij is dat hij de eerste Amerikaan was die zich op dit glibberige terrein waagde en dat hij daarbij een hele generatie economen de weg gewezen heeft.
Net als bij Tinbergen stond bij Klein voorop dat zijn modellenbouw de beleidsmakers moest helpen bij het uitstippelen van hun politiek. Die praktijkgerichtheid blijkt ook uit het feit dat hij tijdens de verkiezingscampagne van president Carter in 1976 diens economisch adviseur was. Een jaar later trok hij zich echter terug omdat hij het niet eens was met de wijze waarop Carter de inflatie wilde bestrijden.
Klein heeft nooit officieel deel uitgemaakt van de regering. naar verluidt omdat hij ooit lid is geweest van de communistische partij. De nieuwe Nobelprijswinnaar was lid van deze partij in 1946-'47. Hij was toen verbonden aan de Universiteit van Chicago. In de jaren vijftig ging hij naar Groot-Brittannie oin de heksenjacht van McCarthy te ontwijken.
Klein beschouwt zijn lidmaatschap van de communistische partij nu als een jeugdige naïviteit.
In 1980 verscheen van Klein een boek over de geschiedenis van de economische modellenbouw.
Een moeilijkheid bij de beoordeling van het werk van Klein is dat hij op het eerste gezicht het economisch denken niet met diepgaande inzichten verrijkt heeft. Op het eerste gezicht. want juist door het gebruik van wiskundige modellen kan het begrip van de samenhangen in dat geweldige spel dat „economie" heet enorm worden vergroot.
Misschien is de tijd dat de economen nog Grote Waarheden konden ontdekken – de tijd van Léon Walras, Adam Smith. Karl Marx en John Maynard Keynes – wel definitief voorbij. Als dat zo is dan is het gebruik van wiskundige modellen, nauwkeurig getoetst aan de feiten. daar zeker debet aan. Niets blijkt meer helemaal waar, en alles een beetje.
Voorop staat bij Klein de toetsing van de economische theorieën aan de werkelijkheid. In die zin is Klein een echte econometrist, dat wil zeggen iemand die al metend de economie bedrijft. Van de bouw van prachtige, maar luchtledige wiskundige modellen die theoretisch knap in elkaar zitten maar door hun aard niet aan de werkelijkheid getoetst kunnen worden. moet Klein niets hebben.
Anderzijds onttrekt Klein zich ook aan de gewoonte van veel econometristen om alle nadruk op de toetsings- en schattingstechnieken te leggen. Vrij vertaald komt zijn opvatting erop neer dat een econometrist geen computeringenieur is maar een maatschappijwetenschapper die probeert te ontdekken hoe een stukje maatschappelijke realiteit in elkaar zit Wat overigens niet uitsluit, dat hij steeds probeert de modernste schattingstechnieken te gebruiken.

Over computermodellen hangt nog altijd een geheimzinnig waas. Dat geheimzinnige imago wordt in de hand gewerkt doordat nu eenmaal niet iedereen over een computer beschikt en in de computertaal kan „meepraten".
Op zich is aan een wiskundig economisch model niets geheimzinnigs Het bestaat uit een aantal vergelijkingen die samengevoegd één geheel vormen Het kan daarbij gaan om definitievergelijkingen (het inkomen y is gelijk aan de som van de consumptie c en de investeringen **i**) of gedragsvergelijkingen (als het inkomen stijgt neemt ook de consumptie toe en dat verband kan ie wiskundig weergeven door bijvoorbeeld c = **a.y + b.** waarbij a en b constanten zijn die op basis van de statistieken geschat moeten worden.)
Niet alleen qua aantal maar ook qua omvang zijn de economische modellen de laatste 40 jaar sterk gegroeid. Kleins eerste model. in 1950 gepubliceerd in Economic fluctuations in the United States bevatte nog slechts 16 vergelijkingen. Een tweede model samen met R.S Goidberger gepubliceerd in 1955, telde 25 vergelijkingen. Kleins derde VS-model (hij heeft ook modellen van Engeland en Japan op zijn naam staan). dat van 1964. bevatte **34** vergelijkingen.
Kleins naam is ook verbonden aan het reusachtige model van het Brookings-instituut uit 1965, waaraan een hele reeks economen en econometristen meewerkten en dat liefst 219 vergelijkingen telde.
De macro-modellenbouw zoals daar door Tinbergen en Klein mee is begonnen leunde oorspronkelijk sterk op het werk van Keynes Klein heeft zelfs een boek over ..De Keynesiaanse revolutie" op zijn naam staan. De door Keynes vaak in obscure taal aangegeven verbanden tussen de nationale consumptie, de nationale investeringen en het nationale inkomen werden door de modellenbouwers in wiskundige taal omgezet. Voorop stond daarbij dat, als men een herhaling van de Depressie van de jaren dertig wil voorkomen. de vraag naai. goederen en diensten op peil moet blijven – er. dat de overheid daarbij een belangrijke rol kan spelen.

Inmiddels is het hoogtepunt van de keynesiaanse roem voorbij en wordt er in de economische wetenschap weer meer nadruk gelegd op de aanbodzijde in plaats van op de vraag kant Ongetwijfeld speelt de oliecrisis daarbij een belangrijke rol de huidige werkloosheid wordt niet veroorzaakt doordat de vraag achterblijft maar doordat de produktiekosten de pan uit rijzen Die ontwikkeling vond haar neerslag in ùr rcoriomische modellenbouw
Dat voorgaande legt meteen een vinger op een gevoelige plek bij de modellenbouw hoe geavanceerd de gebruikte technieken ook zijn de kwaliteit van het model staat of valt u teir de lijk met de vorm waarin het model gegoten is
Welke variabelen neemt men als vaststaand gegeven? Welke variabelen wil men verklaren? En vooral, met behulp van welke andere variabelen wil men die verklaring rondkrijgen? Het antwoord op die vragen hangt af van het ernnomisrh inzicht van de modellenbouwer
Waarbij niet alleen de theorie maar ook de ideologie nog wel eens een woordje wil meespreken

NOBELPRIJS VOOR GENEESKUNDE 1980
Baruj Benacerraf (VS), Jean Dausset (Frankrijk) en Grorge D Snell (VS) voor hun ontdekkingen op het gebied van ..genetisch bepaalde cellulaire oppervlaktestructuren. waardoor immunologische reacties worden gestuurd

Baruj Benacerraf is op 26 okt. 1920 in Caracas (Venezuela) geboren. In 1943 is hij genaturaliseerd tot burger van de VS.
Hij heeft medicijnen gestudeerd en ontwikkelde zich na zijn studie tot specialist op het gebied van de microbiologie. eerst aan de universiteit van Columbia en vervolgens, van 1948-1950. aan het Centre national de la recherche scientifique van het Broussais-hospitaal in Parijs.
Van 1956-1968 was hij hoogleraar in de pathologie aan de universiteit van New York. Daarna was hij hoofd van de afdeling immunologie van het Bethesda-ziekenhuis in Washington.

De winnaars van de Nobelprijzen in 1980 Vlnr James W Cronin (natuurkunde) Val L Fitch (natuurkunde), Lawrence R Klein (economie), Czeslaw Milosz (letterkunde), Jean Dausset (geneeskunde), Baruj Benacerraf (geneeskunde),Fredrik Sanger (scheikunde), Walter Gilbert (scheikunde). Paul Berg (scheikunde)en, vooraan zittrnd. George Snell (geneeskunde)

Sinds 1970 is hij als hoogleraar in de vergelij kende pathologie verbonden aan de universi teit van Harvard

Jean Dausset is op 19 okt 1916 in Toulouse geboren. Hii heeft in Parijs medicijnen gestu deerd. In 1963 begon hij te werken voor het immunologisch instituut van de universiteits kliniek Saint Louis in Pa!-ijs en in 1978 werd hij benoemd tot hoogleraar aan het Collège de France

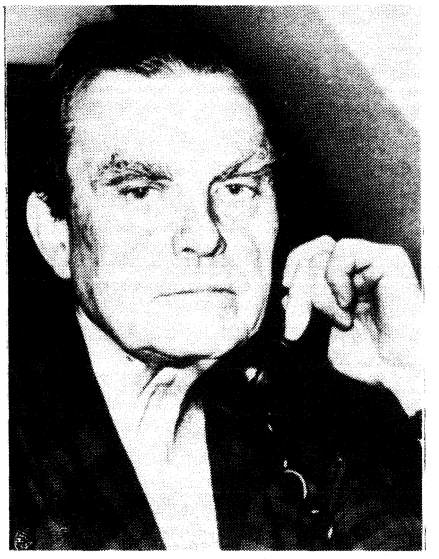
George David Snell is in 1903 in Bradford (Massachusetts) geboren Hij heeft in Harvard medicijnen gestudeerd cn doceerde daarna geneeskunde aan dr Washington universiteit in Saint-Louis. In 1935 werd hij verbonden aan het Jackson-laboratorium te Bar Harbor, waar van hij in 1949 directeur werd

Alle drie geleerden hebben onderzoek verricht naar de antigenen die op de celwand voorkomen bij mens en dier
Snell, die met zijn leermeester Gore ontdekte dat er bepaaiae weeïseityperingen bij de muis bestonden (het zg H_2-locus) bouwde deze krnnis uit en ontdekte later meer locusen
Dausset vond dat het hele systeem ook voor de mens opgaat. Dausset ontdekt<;bovendien als eerste dat er een erfelijk bepaalde factor be staat. die in lymfocyten (een bepaald soort witte bloedlichaampjesi en ook in andere kernhoudende cellen voorkomt. en die voor deze structuren verantwoordelijk is
Benacerraf heeft de immunologische reacties van deze antigenen bestudeerd
Al deze kennis is van zeer groot belang gebleken bij het typeren van het bloed van mensen die een transplantaat ontvangen. er zijn bij de mens intussen al vier belangrijke groepen weefseltyperingen gevonden die zoveel mogelijk moeten overeenkomen inet he! donororgaan (een nier. een lel-er. beenmerg. een hart) dat wordt ingeplant. wil de afstoting tot een acceptabel niveau beperkt blijven
De meest recente groep van weefsel-typeringen (na A. B. C en D) is de zg. D-relaledtypering; deze blijkt van doorslaggevend gewicht te zijn bij *transplantaties.*

NOBELPRIJS VOOR LETTERKUNDE 1980.
Czeslaw Milosz (Polen), omdat hij „met een luciditeit zonder compromis uitdrukking geeft aan de conditie van de mens. die is overgeleverd aan een wereld vol scherpe conflicten".

Czeslaw Milosz is op 30 juni 1911 in Litouwen geboren. In 1951. toen hij cultureel attaché van Polen in Parijs was. brak hij met zijn regering. Sinds 1960 doceert hij aan de Berkeleyuniversiteit in Californië. In 1970 is hij tot staatsburger van de VS genaturaliseerd

Toen Milosz in 1951 brak met het Poolse bewind. veronderstelde hij, dat dit tevens het einde zou zijn van zijn carrière als Pools dichter en essayist.
In het emigrantentijdschrift Kultura (dat later mede dankzij zijn medewerking zou uitgroeien tot een soort culturele Poolse regering in ballingschap) schreef Milosz een essay onder de titel „Nee" waarin hij de redenen voor zijn stap uiteenzette en de consequenties van die stap onder ogen zag. „Meer dan wie ook was ik verbonden met mijn land: ik was een dichter, ik kon slechts in mijn taal schrijven en slechts in Polen was er een publiek, meestal jeugdig. dat mij kon begrijpen". Emigratie zo meende Milosz toen was „een veroordeling tot steriliteit en leegte die kenmerkend zijn voor elk bannelingenbestaan."
De officiele Poolse emigranten uit die jaren begroeten Milosz' stap met leedvermaak Jarenlang bleef hij voor die milieus een man die zes jaar lang na de oorlog het communistische regime had gediend Van 1945 tot 1949 was hij cultureel attaché in Washington geweest. van 1949 tot 1951 in Parijs. In Polen zelf werd hij een non-persoon. wiens naam nauwelijks in

Czeslaw Milosz

geschriften mocht worden genoemd De literaire wereld van Frankrijk hechtte over het algemeen geloof aan de diagnose van een partijpsycholoog van de Franse Communistische party die Milosz' stap uit diens vermeende krankzinnigheid verklaarde Vervolgens werd hij vergeten
In de daarop volgende dertig jaar bleek Milosz zich echter tegen zijn eigen verwachtingen in tot de belangrijkste Poolse dichter van de 20ste eeuw ontwikkeld te hebben
Vóór 1951 was zijn literaire produktie heperkt gebleven In 1939. voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog. genoot hij op basis van twee bundels surrealistische gedichten een zekere lokale faam in Vilnus in Litouwen dat toen tot Polen behoorde Tijdens de Duitse bezetting publiceerde hij in ondergrondse literaire bladen in Warschau. Een deel van die gedichten verscheen in 1945 onder de titel Ocalenie (Redding) In hetzelfde jaar wrrd hij redacteur van het literaire tijdschrift Twórczość (De Schepping)
Na 1931 hield Milosz zich aanvankelijk nauwelijks bezig met poezie In 1953 verscheen een verzameling politieke essays Umysl Zniewolony (De gevangen geest) waarin hij voornamelijk een analyse van het bestaan van schrijvers onder een totalitair regime ontvouwt Dit nog altijd zeer lezenswaardige werk werd toendertijd al in acht talen vertaald.
Tegelijkertijd verscheen van Milosz in het Frans La prise du pouvoir waarin in romanvorm de Sowjetisering van het naoorlogse Oost-Europa wordt beschreven. Uit dit boek blijkt hoe slecht Milosz zich met het etiket „emigrantenschrijver" of „anti-communistisch auteur" laat omschrijven. Het „reactionaire kapitalisme" wordt door de schrijver met evenveel afkeer beschreven als het „onmenselijk communisme"
Milosz hield zich tijdens zijn verblijf in Frankrijk van 1951 tot 1960 verre van elke emigrantenpolitiek. Hij was van oordeel dat de geëmigreerde politici peen enkel begrip hadden voor de dynamiek en de sociale veranderingen in de Poolse Volksrepubliek Met uitzondering van de groep intellectuelen rondom zijn lijfblad Kultura (waarin later mensen als Gombrowicz en Kolakowski gingen publiceren: bleef hij in de Poolse emigrantenkringen dan ook verder een omstreden verschijning.
Iri 1955 verscheen Milosz' belangrijkste roman, Dolina Issy (De vallei van Issa) Door de ogen van een dertienjarige jongen beschrijft Milosz daarin de cuituur van het toenmalige Oost Polen, een van de delen van Europa waar in de 20ste eeuw de „onttovering van de wereld" nog niet had plaatsgevonden In tegenstelling tot Jerzy Kosinski... die in De geverfde vogel deze achtergrond voornamelijk heeft benut vanwege de bruikbaarheid ei-van voor een antropologische horror-story geeft Milosz in De vallei van Issa een soort magisch realistisch schilderij van een universum met mensen, wouden, moerassen, dieren en bosvogels, spoken, weerwolven en duivels.
Ofschoon dit boek door de kenners ia;! de Poolse literatuur wordt beschouwd als het beste proza dat door Milosz geschreven is, valt het vooralsnog te bezien of deze specifiek Poolse romaii ook voor een westers publiek te verteren valt
Dergelijke problemen doen zich minder voor bij de vele bundels essays die Milosz gepubliceerd heeft Zowel Kontynenty (Continenten), Rodzinna Europa (Mijn Europa) als Widzenia nad Zatoka San Fransisco (Visioenen boven de baai van San Fransisco) bevatten trouwens overwegend essays die voor een westers publiek zijn geschreven
Milosz' gedichten worden gekenmerkt door een grote verscheidenheid aan poëtische technieken. Kenmerkend voor Milosz zijn *plotselinge* overgangen *tusen poezie en proza*
Bijna alle langere gedichten van Milosz zijn te beschouwen als poëtische essays. als filosofisch-morele tractaten in dichtvorm. Over een Leitmotiv uit zijn werk schreef Milosz in de volgende bewoordingen.

„Sinds vele jaren droom ik in vele varianten dezelfde droom. Daarin komen mensen in uniform voor die de uitgang van een hoog gebouw hebben afgezet en. beginnend bij de onderste verdiepingen, arrestaties uitvoeren waarbij ze langzamerhand dichter in de buurt van mijn flat komen. De uniformen zijn Duits, soms Russisch. Ofschoon deze droom opgebouwd is uit beelden van de mij bekende steden en straten. beschouw ik mezelf geenszins als iemand die door nachtmerries wordt geteisterd."

Reacties in Polen

Enkele uren nadat op 9 okt 1980 bekend werd dat de in Amerika wonende Poolsr dichter en essayist Czeslaw Milosz de Nobelprijs voor literatuur had gekregen, werd hij al officieel gelukgewenst door de Poolse president Henryk Jablonski. Dat was heel bijzonder. want Milosz liep in 1951 om poiitieke redenen over naar het Westen en zijn werk was sindsdien in Polen verboden. „De erkenning van uw creatieve arbeid", zei Jablonski. „beschouwen wij als een uitdrukking van respect voor de grote Poolse poëzie"
Miln-z. was op 9 okt. 1980 ineens weer een Pool geworden De trots over het feit dat een Pool deze hoogste literaire onderscheiding ter wereld kreeg, overstemde liet feit dat die man het Poolse politieke systeem lang geleden de rug toekeerde.
Dat gold niet alleen voor de prrsident. Een woordvoerder van het ministerie van buitenlandse zaken legde ook een interessante verklaring af Milosz was inderdaad .jaren geleden" ongewenst persoon geweest in Polen. zei hij. „Maar dat is lang geleden en de dingen zijn nu zo aan het veranderen. dat dit. indien nodig. geregeld kan worden Zijn werken worden hier niet gepubliceerd. maar laten we hopen dat dat ook verandert".
Een literaire criticus zei op 9 okt. voor de Poolse TV hetzelfde. Hij hoopte dat Poolse uitgevers zouden zorgen voor een grote verspreiding van Milosz' proza en poëzie. Tot nu toe hebben de Polen het voornamelijke moeten doen met ondcrqionds uitgegeven werk.
De ondergrondse uitgever Nowa. die nauwe banden onderhoudt met de dissidentenbeweging. heeft de afgelopen drie jaren zeven delen uitgegeven me: Milosz' werk. Na de overeenkomst. die de stakers in Gdansk eind augustus sloten met de Poolse regering. waarin voor

verzachting van de censuur werd uitgesproken, kwamen deze ondergrondse uitgaven al wat openlijker op straat.
Milosz bleef overigens ook ,,officieel" niet geheel onbekend in het land waaruit hij voortkomt. In 1974 kreeg hij de prijs van de Poolse Pen-club voor zijn vertalingen in het Engels van diverse Poolse dichters. Verder zijn er de laatste jaren verscheidene van zijn eigen gedichten verschenen in bloemlezingen en tijdschriften van officiële uitgevers. Het was het officiële persbureau PAP dat op 9 okt. in zijn communiqué over de toekenning van de prijs deze laatste feiten uitdrukkelijk aanhaalde

In kringen van dissidenten is men erg blij met de prijs voor Milosz. Hij behoort tot de favoriete dichters in kringen van mensen, die zich verzetten tegen het politieke systeem in Polen. Jacek Kuron, belangrijkste woordvoerder van het Komité voor sociale zelfverdediging (KOR), dat tijdens de recente stakingsacties een belangrijke rol vervulde in de contacten tussen stakers en pers, noemde het gebeuren ,,een groot succes voor de Poolse cultuur". Hij noemde het samenvallen van de Nobelprijs met het succes van de Poolse arbeiders en intellectuelen .,symbolisch".

Een vertegenwoordiger van de in Gdansk opgerichte onafhankelijke vakbond ,.Solidariteit", Lech Badkowski, zei op 9 okt.: ,,Vanzelfsprekend heeft deze prijs politieke ondertonen, maar de laatste jaren hebben Nobelprijzen voor de literatuur dat steeds gehad". Volgens hem is de prijs een teken ,.voor de recente intellectuele her-ontwaking van Polen". Badkowski, die zelf schrijver is. treedt de laatste tijd op als woordvoerder van Solidariteit.
Milosz zelf zei op 9 okt. op een persconferentie in Berkeley, Californiè. waar hij woont en aan de universiteit doceert, .,zeer verbaasd" te zijn over de prijs. Hij zei met zijn gedichten .,een antwoord te hebben willen geven op de tragische experimenten van de twintigste eeuw" Ik heb daarbij nooit geprobeerd een groot publiek te trekken. Integendeel", voegde hij eraan toe.

NOBELPRIJS VOOR NATUURKUNDE 1980: James W. Cronin (VS) en Val L. Fitch (VS) voor ,,het aantonen van de verstoring van de symmetriebeginselen van neutrale K-mesonen".

James Watson Cronin is op 29 sept. 1931 in Chicago geboren. Hij heeft aan de universiteit van Chicago gestudeerd. Na het voltooien van zijn studie verrichtte hij van 1955-1958 onderzoek aan het Brookhaven National Laboratory. Vanaf 1958 doceerde hij aan de Princeton-universiteit, waar hij van 1965- 1971 hoogleraar was. Sinds 1971 is hij hoogleraar natuurkunde aan de universiteit van Chicago.

Val Logsdon Fitch is op 10 maart 1923 in Merriman (Nebraska) geboren. Hij heeft gestudeerd aan de universiteiten van McGill en Columbia. Sinds 1954 geeft hij onderwijs aan de Princeton-universiteit, waar hij in 1960 tot hoogleraar in de natuurkunde werd benoemd.

Met de bekroning van Cronin en Fitch is de Nobelprijs voor natuurkunde evenals in 1979 terechtgekomen op het gebied van hoge-energiefysica.

Hoge-energie-fysici proberen structureel inzicht te krijgen hoe de natuur, hoe de materie is opgebouwd. Omdat alle belangrijke atoomdeeltjes nu onder de hand in kaart zijn gebracht, hebben ze steeds grotere en kostbaardere apparaten nodig om nieuwe, minder belangrijke deeltjes te produceren. Dat de met gigantische energieën gemaakte deeltjes nauwelijks realiteitswaarde meer hebben, deert hen nauwelijks – het gaat erom het deeltjesspectrum te complementeren en daardoor inzicht in de fundamentele grondslagen te krijgen.
Cronin en Fitch hebben het onderzoek waarvoor ze bekroond zijn. ook op zo'n grote en kostbare versneller gedaan – de protonenversneller van Brookhaven, in Massachusetts. Ze hebben hun onderzoek ook met meer mensen gedaan - de mecstc hoge-energie-fysici werken vaak in teams van twintig à dertig man sterk. Ook de publikatie die uit hun onderzoek resulteerde (in Physical Review Letters van 1964) werd mede door anderen ondertekend – J H Christenson en R Turlay
De Nobelprijs wordt toegekend aan leiders van wetenschappelijke groepen, aan mensen die behalve het doen van goed onderzoek ook de kunst van het presenteren van goed onderzoek beheersen.
Cronin en Fitch hebben de Nobelprijs gekregen voor een vondst uit 1964 – voor iets. waar ze waarschijnlijk niet bewust naai gezocht hebben
De meeste deeltjesfysici zoeken koortsig naar orde en symmetrie in de natuur. T. D. Lee en C. N. Yang (Nobelprijs 1957) ontdekten dat de links-rechts-symmetrie in de natuur niet altijd klopte. De eerste verstoring van de symmetrie was een feit.
Theoretici probeerden de orde toen te redden door aan te nemen dat er sprake was van een gecombineerde symmetrie – de synimetrie van links-rechts en van materie-antimaterie. Bij hun experimenten in Brookhaven toonden Cronin en Fitch aan dat ook die symmetrie niet staande is te houden.
Zij bestudeerden hoe de zogenaamde langlevende neutrale K-mesonen uiteenviclen. Langlevend moet wel met een stopwatch uit de deeltjesfysica worden gemeten, want het gaat hier om ongeveer eenhonderdduizendste seconde.
Volgens de gangbare theorie hadden die langlevende neutrale K-mesonen in drie zogenaamde pionen moeten uiteenvallen. De groep van Cronin en Fitch observeerde evenwel in twee van de duizend gevallen slechts twee pionen. Ze dachten toen niet aan een meetfout en gingen niet gemakzuchtig verder met metingen zoals die het best in de theorie pasten, maar toonden aan dat inderdaad bij die K-mesonen in 0,2% van de gevallen een verstoring van de gecombineerde symmetrie van links-rechts en materie-antimaterie plaatsvond.
De Nobelprijs is dus niet voor een geniale vondst toegekend, maar voor geduldig aftasten van een bepaald onderzoeksgebied en dan zelfverzekerd vasthouden aan de eigen metingen.
De relevantie van dit onderzoek ligt vrij ver weg. Het gaat hier om fundamenteel wetenschappelijk onderzoek, waarvan men op zijn hoogst kan zeggen dat het het inzicht in de natuur verhoogt. Het Cronin-Fitch effect kan bijvoorbeeld helpen bij de verklaring van waarom er op dit moment in het heelal meer materie dan anti-materie aanwezig lijkt te zijn. Volgens de theorie van de Big-Bang, de oerknal waarmee het heelal ontstond, zouden er evenveel deeltjes als antideeltjes gevormd moeten kunnen worden. Het feit alleen al dat er een zonnestelsel bestaat en we niet voortdurend hoeven te vrezen voor een botsing met een anti-zonnestelsel dat ons vernietigt, geeft aan dat dat niet klopt.
Het belang van het werk van Cronin en Fitch is, dat zij een weg hebben aangegeven naar begrip waarom er meer deeltjes dan antideeltjes zijn.

NOBELPRIJS VOOR SCHEIKUNDE 1980: Paul Berg (VS),alsmede Walter Gilbert (VS) en Frederick Sanger (Groot-Brittannie). Berg krijgt de helft van de prijs voor zijn ,,fundamentele biochemische studies over nucleïnezuren en i.h.b. over recombinant DNA". Gilbert en Sanger delen de andere helft van de prijs voor hun ,.bijdragen aan het bepalen van de fundamentele volgorde in nucleïnezuren". Sanger had in 1958 ook al de Nobelprijs voor scheikunde gekregen.

Paul Berg is op 30 juni 1926 in New York geboren. Hij heeft gestudeerd aan de universiteit van zijn geboorteplaats. Van 1957-1959 was hij docent aan de hogeschool voor geneeskunde in Saint-Louis. Van 1950-1960 was hij hoogleraar aan de universiteit van Stanford en sinds 1960 is hij verbonden aan de Washingtonuniversiteit in Saint-Louis.

Walter Gilbert is op 21 maart 1932 in Boston geboren. Hij is als moleculair bioloog afgestudeerd aan de universiteit van Harvard en in 1957 in Cambridge gepromoveerd. Hij was achtereenvolgens assistent-hoogleraar natuurkunde in Harvard (1959-1964), hoogleraar natuurkunde in Harvard (1959-1964) en hoogleraar biofysica aan dezelfde universiteit

Frederick Sariger in op 13 aug. 1918 in Bendcomb geboren. Hij heeft in Cambridge gestudeerd, waar hij in 1940 in het biochemische laboratoriuin begon te werken. Sinds 1961 werkt hij in het laboratorium voor moleculaire biologie van de Medical research council in Cambridge.

Van de drie prijswinnaars is Paul Berg de eerste onderzoeker die ooit een recombinant DNA-molecuul vervaardigde, dat delen van het erfelijkheidsmateriaal van verschillende soorten organismen bevatte. Berg kreeg in 1974 algemene bekendheid door zijn oproep aan alle collega's in de wereld bepaalde soorten recombinant DNA-experimenten niet te doen totdat er meer over de eventuele risico's bekend zou zijn. Deze oproep resulteerde in het opstellen van richtlijnen voor recombinant DNA-onderzoek, die nu in veel landen officieel worden gehanteerd.
De recombinant DNA-techniek wordt gezien als een revolutionair hulpmiddel voor erfelijkheidsonderzoek en het vervaardigen van belangrijke stoffen zoals insuline, groeihormonen en interferon voor de geneeskunde.
Gilbert en Sanger hebben onafhankelijk van elkaar methoden ontwikkeld om na te gaan hoe genetische boodschappen binnen de chemische structuur van het DNA-molecuul worden overgebracht.

NOBELPRIJS VOOR DE VREDE 1980: Adolfo Perez Esquivel (Argentinië) omdat .,zijn leven in het teken staat van de strijd tegen schending van de rechten van de mens".

Adolfo Perez Esquivel is in 1931 in Buenos Aires geboren. Tot 1974 was hij werkzaam als beeldhouwer en architect. Hij was hoogleraar kunstgeschiedenis aan de La Plata-universiteit.
In 1974 gaf hij deze werkzaamheden op om zich als coördinator geheel te wijden aan de mede door hem in 1968 opgerichte organisatie voor de mensenrechten, Servicio Paz y Justicia en America Latina.
Sindsdien zet hij zich volledig in voor de verdediging van de rechten van de mens in geheel Latijns-Amerika.
Zo heeft hij de boerenbeweging in Ecuador gesteund, die streed voor een landhervorming. Hij ondersteunde de beweging Amnesty in Bolivia en de katholieke kerk in Paraguay. die onder zware druk van het regime staat. In Brazilië zette hij zich in voor de vrijlating van politieke gevangenen en in Argentinie was hij een van de oprichters van de ,,Oecumenische beweging voor de mensenrechten".
Wegens zijn activiteiten is Perez Esquivel herhaalde malen gearresteerd. In 1975 pakte de Braziliaanse politie hem op toen hij aankwam in Sao Paulo. Dank zij de tussenkomst van de kardinaal, Dom Paulo Evaristo Arns, werd hij weer vrijgelaten.

Adolfo Perez Esquivel

Een laar later nerd hij in Ecuador gearres teerd. samen met alle deelnemers aan een bij eenkomst van geestelijken en bisschoppen in Riobamba. het bisdom van de progressieve bisschop Leonidas Proaño In 1977 arresteer de de federale politie van Buenos Aires hem. toen hij zijn paspoort kwam vernieuwen Hij werd veertien maanden zonder proces of beschuldiging vastgehouden.
Toen hij in juli 1978 vrijgelaten werd. kreeg hij huisarrest opgelegd

Perez heeft met zijn vredesbeweging een netwerk van contacten door heel Latijns-Amerika aangelegd. waardoor de activiteiten van plaatselijke basisgroepen gecoordineerd kunnen morden. aldus de voorzitter van de Nobelcommissie John Sannes. Hij verwees hierbij naar het enorme geweld dat het huidige Argentijnse regime kenmerkt. „De regering heeft er een gewoonte van gemaakt de meest extreme vormen van geweld te hanteren. Perez is een van de Argentijnen die voor velen als licht in de duisternis dient." Hij is voorstander van een oplossing van de ernstige problemen van Argentinië die geen geweld nodig heeft. aldus Sannes.
Hij vergeleek Perez met de Nobelprijswinnaar van '75 Sacharow, die eveneens fel voorvechter is van verdediging van de mensenrechten.
Perez werd bij de Nobelcommissie voorgedragen door twee vroegere winnaars van de Nobelprijs. de Britse Quakers ('47) en de Noordierse vredesbeweging van vrouwen ('78)

Op 14 okt 1980. de dag nadat bekend geworden was. dat de prijs aan Esquivel was toegekend. gaf dr in Argentinie regerende junta een verklaring uit. waarin zij zich verbaasd toonde over het aanwijzen van Esquivel als drager van de Vredesnobelprijs 1980.
Volgens de junta werd Esquivel zonder het zelf te weten gebruikt door terroristen tijdens de strijd van het Argentijnse leger tegen stadsguerilleros in 1976.
De junta keurde het gedrag af van degenen. die dooi onoplettendheid bijdragen leveren aan de zaak van de terroristen. zo schreef de junta in de verklaring.
De regering gaf tof door de toekenning van de prijs aan Esquivel verrast te zijn. Zij uitte er bezorgdheid over. dat dit gebruikt zou kunnen worden om de veiligheidsmaatregelen in het land te veroordelen.
Bij de uitreiking var: de prijs aan Esquivel op 10 dec. in Oslo waren geen vertegenwoordigers van de Argentijnse regering aanwezig

WEST-EUROPA

PORTUGAL

OPDRACHT AAN PINTO BALSEMAO VOOR VORMING NIEUWE REGERING

Nadat de regerende Democratische Alliantie Francisco Pinto Balsemao had voorgedragen als nieuwe premier (822 3 e v 1980) gaf president Eanrs hem op 22 december 1980 opdracht tot de , orming van een nieuwe regering Het nieuwe kabinet van de gematigde politicus (journalist en advocaat) Pinto Balsemao zou de tweede niet-socialistische regering van Portugal worden sedert de Anjerrevolutie van 1974

Nieuwe regering

Op 5 januari heeft premier Francisco Pinto Balsemao aan de Portugese president Eanes zijn nieuwe regeringsplveg voorgesteld. het dertiende kabinet sedert de Anjerrevolutie Volgens Le *Monde* (07-1 1981) getuigt de samenstelling ervan van de grote zorg van de nieuwe premier om het kwetsbare evenwicht tussen de twee belangrijkste leden van de Democratische Alliantie. de PSD en de CDS. te bewaren Vernieuwingen betekenen de benoeming van een minister met de portefeuille die de kwaliteit van het leven behelst en de portefeuille voor Integratie in de EEG

De samenstelling van het nieuwe kabinet:
Minister in het bureau van de premier - Basilio Horta. (CDS): Europese Integratie - Alvaro Barreto (PSD); Financiën en planning Joao Morais Leitao (CDS); Binnenlandse Zakrn -Fernando do Amaral (PSD); Buitenlandse Zaken - André Goncalves Pereira (Onafh.); Landbouw en Visserij - Antonio Cardoso e Cunhal (PSD); Defensie - Luis de Azevedo Coutinho CDS); Justitie - Jose Pimentel (PSD); Arbeid - Henrique Rodrigues PSD); Onderwijs - Vitor Crespo (PSD); Verkeer en T'erbindingen Jose Viana Baptista (PSD); Sociale Zaken - Carlos Macedo (PSD); Industrie en Energiezaken - Ricardo Horta CDS); Handel en Toerisme - Alexandre Vaz Pinto (PSD); Huisvesting en Openbare Werken - Luis Barbosa (CDS); Kwaliteit van het Leven - Augusto Ferreira do Amaral (PPM); Bestuurlijke hervormingen - Eusebio Marques de Carvalho (Onafh.).

Portret *ministers.*

Hieronder volgt een kort portret van de belangrijkste ministers in het nieuwe kabinet-Pinto Balsemao

• Andre Goncalves Pereira op buitenlandse zaken is een persoonlijke vriend van de nieuwe premier en was een van de favoriete leerlingen van Caetano op de juridische faculteit van Lissabon Van 1959 tot 1966 vertegenwoordigde hij zijn land bij de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties in New York Onlangs had de regering hem voorgedragen als de nieuwe voorzitter van de VN-commissie voor Constitutioneel Recht. Hij is politiek onafhankelijk, maar wordt beschouwd als een geestverwant van de Sociaal-Democratische Partij (PSD)

• Luis Azevedo Coutinho op defensie is geboren in 1929 en geldt als een van de kopstukken in de CDS Hij vertegenwoordigde de partij dikwijls in het buitenland Hij is lid geweest van he? politiek bureau van de Europese Unie van Christen-democraten In de vorige regering var: de omgekomen premier Francisco Sa Carneiro was hij staatssecreraris van buitelandse zaken
• De BS-jarige Ferriando Monteiro do Amaral op binnenlandse zaken is een weinig bekend lid van de PSD. Hij is advocaat en kamerlid en maakte tijdens de campagne voor d,e presidentsverkiezingen propaganda voor de conservatieve kandidaat Soares Carneiro van de Democratische Alliantie
• De nieuwe minister van justitie. Jose Manuel Meners Pimentel, is een 52-jarige jurist die tijdens de vorige regering naaste medewerker was van premier Sa Carneiro. Hij heeft binnen de PSD dikwijls een bemiddelende rol gespeeld en is fractievoorzitter geweest. Daarnaast was hij voorzitter van de parlementaire commissie voor constitutionele aangelegcnheden
• De 43-jarige Ricardo Manuel Horta was staatssecretaris voor energiezaken in het eerste kabinet van Mario Soares, vervolgens op dezelfde post onder Francisco Sa Carneiro Hij is lid van de CDS en wordt beschouwd als een van de grootste Portugese deskundigen op het gebied van industriele aangelegenheden Hij was direkteur van een grote metallurgische onderneming en ontwierp ir. 1973 een ontwikkelingsplan voor de metaalsector
• De enige vertegenwoordiger van de kleine monarchistische PPM in het nieuwe kabinet is Augusto Martins Ferreira do Amaral. in zijn jeugd was hij actief lid van monarchistische organisaties die zich verzetten tegen het regime van dictator Salazar. Als studentenleider was hij bekend omstreeks 1960 In 1961 ondertekende hij een manifest van progressieve katholieken dat protesteerde tegen het uitblijven van vrijheden Hij behrert een nieuwe portefeuille. die van kwaliteit van het leven. een post. die. gezien het grote geldgebrek in Portugal, volgens waarnemers niet veel voorstelt.
• De nieuwe minister van huisvesting en openbare werken. Luis Eduardo da Silva Barbosa. is ondervoorzitter van de CDS Hij was voorzitter. in 1980. van de parlementaire commissie voor economie en financirn. Barbosa is geboren in 1933 en studeerde economie in Lissabon. Hij heeft niet eerder een regeringsfunctie bekleed.

Francisco Pinto Balsemão, de nieuwe premier van Portugal

• De 41-jarige in Angola geboren minister van arbeid, Henrique Nascimento Rodrigues maakt deel uit van de linkervleugel van de PSD Hij was oprichter van een vakbond en is bestuurslid van de Oliveira Martinsstichting het orgaan van zijn partij dat zich bezighoudt met de opleiding van vakbondskader Sinds 1976 is hij kamerlid In 1980 was hij voorzitter van de parlementaire commissie voor Arbeid
• Carlos Matos Chaves de Macedo op sociale zaken was oorspronkelyk een medewerker van generaal Eanes maar veranderde later in een van diens felste tegenstanders Hij is een 43 jarige arts die na de Anierrevolutie diverse overheidsfuncties bekleedae, onder meer als staatssecretaris van volksgezondheid in 1975 en 1976 Hg verliet de PSD in november 1975 maar keerde er in 1979 weer in terug
• De 41-jarige minister van Handel en Toerisme in het nieuwe kabinet Alexandre de Azevedo Vaz Pinto was van 1972 tot 1974 staatssecretaris voor Handel :n de regering onder Caetano. Hij is econoom en heeft Portugal in diverse internationale organisaties vertegenwoordigd. Sedert oktober 1977 is hij hoofd van het Portugese Instituut voor Buiter.land-c Investeringen.

Portret *Premier* Pinto Bnlsamao

Met de keuze van Francisco Pinto Balsemao als premier lijkt de hoop gerechtvaardigd op een zekere mate van verzoening binnen het politieke leven een hetere samenwerking tussen de regerende Democratische Alliantie en het staatshoofd Eanes alsmede een zekere toenadering tussen regering en oppositie die onder Sa Carneiro als kemphanen tegenover elkaar stonden
In Le Monde (16 12 1980) wordt d? 43 jarige politicus oud hoofdredacteur en oprichter van het toonaangevende ueekblad Expresso' een charmant elegant hoffelijk en flegmatisch man genoemd, de meest Britse van de jonge wolven in de klasse van de Portugese politici die ondanks zijn ministerschap onder zijn vriend Francisco Sa Carneiro toch het image van een linkse liberaal heeft weten te bewaren Hij onderhield goede relaties met de linkse leiders en het uordt Pinto Balsemao als deugd toegeschreven dat hij hokjesgeest ghettovorming en dergelijke in de Portugese politiek meer dan ooit heeft cermeden Hij heeft de afgelopen maanden in het conflict tussen premier Sa Carneiro en Generaal Eanes geen olie op het vuur gegooid en volgens Le Monde mag Eanes blij zijn met de nieuwe regeringsleider die een intelligente bereisde liberaal wordt genoemd

Tijdens zijn juridische studie in Estoril was Pinto Balsemao zeer bevriend met Juan Carlos, de toen toekomstige koning van Spanje. Daarnaast was hij een goede vriend van Adolfo Suarez met wie hij veel trekken gemeen heeft.
In 1969 was hij onafhankelijk gedeputeerde in het parlement onder Caetano Evenals zijn vriend Francisco Sa Carneiro afgevaardigde voor de stad Oporto. Hij geloofde toen rotsvast in een liberalisering van het regiem. raakte evenwel zeer teleurgesteld.
In 1974 richtte hij samen met Francisco Sa Carneiro en Magalhaes Mota de Portugese Volkspartij (PPD) op. die later werd omgedoopt tot PSD. Lange tijd was hij voorzitter van de commissie voor buitenlandse zaken van zijn partij. In 1977 werd hij minister van buitelandse zaken in het schaduwkabinet van de PSD. In 1978 ging hij niet mee met de linkervleugel van de PSD onder Mota Amaral, maar schaarde hij zich aan de zijde van Sa Carneiro. Deze benoemde hem in januari 1980 tot minister van algemene zaken. Onder zijn leiding is het gezaghebbende blad „Expresso" in de wereld van de sterk partijdige Portugese pers een baken van onafhankelijk denken gebleven Voor de persvrijheid heeft hij zich al tyd enthousiast ingezet Hy zat in 1979 aan bij het diner dat was georganiseerd als blijk van steun aan de wegensv een persdelict veroordeelde hoofdredacteur van het spaan.;~ blad ,El Pais", Cebrian NRC-H'Blad (15-12-1980) noemde dat een moedige daad omdat die maaltijd on ermijdelijk enigszins hrt karakter had var een demonstrat . tegen de regering-Suarez, die in Madrid aan de macht was en de Democratische Alliantie in Portugal over het algemeen als een geestverwant beschouwt

AARDBEVING AZOREN EIST 52 DODEN

Op 1 januari 1980 zijn de eilanden Terceira en Sao Jorge, die deel uitmaken van de Azoren. getroffen door een zware aardbeving met een kracht van 7 op de schaal van Richter 52 mensen kwamen om het leven en minstens vierhonderd raakten gewond 15 000 mensen zijn dakloos geworden President Eanes bracht op 2 januari een bezoek aan het rampgebied Voor zijn vertrek gelaste hij de afkondiging van een periode van rouw van drie dagen Amerikaanse militairen van de basis Lajes op Terceira hielpen bij de reddingsacties De basis werd beschadigd, maar kon nog worden gebruikt voor het aanvoeren van hulpgoederen Op 3 januari werden opnieuw schokken gevoeld, maar deze hebben geen schade aangericht De Portugese luchtmacht en marine werden ingeschakeld bij de hulpverlening

AFKONDIGING AUTONOMIE-STATUUT AZOREN

Op 25 juli 1980 heeft president Eanes van Portugal het autonomie statuut voor de Azoren-eilandengroep afgekondigd Het statuut verschaft de archipel een grote mate van zelfstandigheid betreffende economie en financien De regionale regering van Horta krijgt het recht om belastingen te heffen en invoerrechten op te leggen, ook met betrekking tot de huur die de archipel incasseert van de Verenigde Staten voor het gebruik van de basis Lajes op Terceira Het regionaal bestuur dekt daarmee 13% van de totale uitgaven
In het autonomie-statuut voor de Azoren is voorts vastgelegd dat de centrale regering in Lissabon (1500 kilometer oostelijk van de archipel) zich bezighoudt met de vertegenwoordiging van de Azoren naar het buitenland toe. met justitie en met defensie-aangelegenheden
De betekenis van het Bevrijdingsfront van de Azoren dat in juni 1975 door bomaanslagen van zich liet horen en los wilde komen van het, communistische" Portugal. is volgens Le *Monde* (27-7 1980) te verwaarlozen

ZWARE STRAFFEN VOOR RADICALEN

Op 16 januari 1980 begon in Lissabon onder grote belangstelling het proces tegen zes leden van de extreem-linkse Revolutionaire Partij van het proletariaat (PRP), van wie er drie al sedert juni 1978 gevangen zaten Drie anderen waren voortvluchtig
Op 9 april werden de arts Isabel do Carma en haai man Carlos Antunes veroordeeld tot respectievelijk 11 en 15 jaar gevangenisstraf De derde verdachte, Fernanda Fraquas, kreeg ruim tien jaar cel De drie voortvluchtigen werden bij verstek veroordeeld tot straffen van acht tot elf jaar De rechtbank achtte bewezen dat zij bomaanslagen en bankovervallen hadden gepleegd Bij een van die acties was een politieman doodgeschoten. Bij het proces waren vertegenwoordigers van buitenlandse organisaties voor de mensenrechten aanwezig De Portugese autoriteiten is verweten dat de leden van de PRP tot bekentenissen zijn gedwongen De langdurige hechtenis van de verdachten leidde in binnen- en buitenland tot protesten

UITWIJZING RUSSISCH AMBASSADE. PERSONEEL

Op 20 aug. 1980 hebben Portugese autoriteiten de uitwijzing gelast van vier leden van de Russische ambassade in Lissabon wegens „ongeoorloofde inmenging in binnenlandse aangelegenheden". Het betreft de eerste uitwijzing sedert Lissabon en Moskou in juni 1974 diplomatieke betrekkingen aanknoopten. Uitgewezen zijn: de eerste gezant. Albert Matvejev. (tevens medewerker van ambassadeur Arnold Kalinin). de assistent marine-attaché, Wladimir Konjajew, consul Joeri Semenjetschew en de pas gearriveerde secretaris Alexander Kulaguin. Zij verlieten Portugal op 26 augustus. Volgens Portugese functionarissen hebben de uitgewezen diplomaten een spionagenet in Portugal geleid en was een van hen een hoge KGB-ambtenaar.

SPANJE

GALAXIA-PROCES

Kort na de geruchtmakende uitspraak in het „Atocha-proces" (219/1-1980), begon in Madrid het proces tegen twee hoge officieren die ervan werden beschuldigd een staatsgreep te hebben beraamd tegen de regering van premier Suarez Dat zou zijn gebeurd in een koffiehuis in Madrid, genaamd de Melkweg (Galaxia) Volgens het plan zouden de militairen

Kolonel Antonio Tejero Molino en kapitein Ricardo Saenz tic Ynestrillas (rechts) voor het gebouw van het militair gerechtshof in Madrid. waar de vonnissen in het Galaxia proces op 7 juli 1980 werden bevestigd

op 17 november 1978 alle Spaanse ministers hebben willen gijzelen om de vorming van een rechtse regering ,,van nationaal heil" af te dwingen Op die datum was koning Juan Carlos vertrokken voor een reis naar Zuid Amerika
De militairen waren tot hun plan gekomen omdat men zich kwaad had gemaakt over de vele terreurdaden in Baskenland Het plan mislukte omdat het uitlekte

De krijgsraad die beide officieren veroordeelde, was gevoelig voor het argument van de verdediging. dat het plan voor een staatsgreep niet meer was dan een wat uit de hand gelopen gesprek aan de borreltafel van Galaxia De officier van justitie had zes en vijf jaar gevangenisstraf geëist. maar de krijgsraad veroordeelde de officieren, kolonel Antonso Tejero Molino en kapitein Ricardo Saeni de Ynestrillas tot respectievelijk zeven en zes maanden Beiden werden onmiddellijk op vrije voeten gesteld omdat zij al dertien maanden in voorarrest hadden gezeten

Op 7 mei 1980 deed de krijgsraad uitspraak in de zaak en het vonnis wekte verwondering in linkse kringen om dat een ernstige zaak zo licht bestraft werd. De oppositie was verontwaardigd toen het hoogste militaire gerechtshof in Madrid de vonnissen op 7 juli bevestigde

Volgens *NRC H'blad* (8-5) was het onwaarschijnlijk dat de operette achtige' poging van de officieren ooit met succes had kunnen worden uitgevoerd. temeer daar men geen enkele hogere officier voor het plan had kunnen winnen Dat in hoge militaire kringen niettemin een zekere toegeeflijkheid bestaat ten opzichte van de rebelse officieren bleek volgen.. deze krant zonneklaar uit het in beroep bevestigde lage vonnis van de krijgsraad in Madrid

ONTSLAG HOOFD GUARDIA CIVIL

Op 18 april 1980 is het hoofd van de paramilitaire politie. Guardia Civil Generaal Pedro Fontenla. ontslagen door de regering van premier Suarez omdat hij kritiek had geuit op de reorganisatieplanneri van de regering. die door de Guardia Civil werden beschouwd als een demilitarisering van het corps Het hoofd van de Guardia Civil had zijn uitlatingen gedaan in een interview met het dagblad La *Vanguardia*, dat in Barcelona verschijnt Hij werd vervangen door Generaal José Aiamburii Topete

MENSENRECHTEN IN SPANJE

In de loop van 1980 is de vrijheid van meningsuiting in Spanje in een aantal concrete gevallen beknot door de overheid en is vooral van de zijde van Amnesty International melding gemaakt van martelingen en onmenselijke behandeling van gevangenen door de Spaanse politie Op 16 mei heeft een groep Spaanse schrijvers onder wie de Nobelprijswinnaar Vicente Aleixandre in een open brief aan koning Juan Carlos zijn bezorgdheid over deze ontwikkelingen in de pers geuit
Op 9 mei was de hoofdredacteur van het dagblad El *Pais*, Juan Luis Cebrian, veroordeeld tot drie maanden gevangenisstraf en een boete wegens een commentaar over inbreuken op de persvrijheid die door een ander in het dagblad waren geschreven en waarvoor Cebrian verantwoordelijk werd gesteld
Op 11 juni werd een Baskische journalist, Javier Sanchez Eiausquin. veroordeeld tot een jaar gevangenisstraf wegens ,,openlijke rechtvaardiging van het terrorisme' Op verschillende tijdstippen ziin in 1980 oplagen van dagbladen. tijdschriften en boeken in beslag genomen omdat de inhoud er van door de behoudende minister van cultuur Ricardo de la Ciri-a (UCD) onvereinigbaar werd geacht met de wettelijke norm

De organisatie die zich inzet voor politieke gevangenen. Amnesty International, heeft zich in september en december 1980 tot de Spaanse regering gewend met berichten over de marteling van gevangenen door de Spaanse politie Een delegatie van AI bestaande uit een deskundige van de organisatie uit Londen. twee Deense artsen en een Duitse jurist. maakte in een rapport melding van veertien concrete gei-allen van foltering in oktober 1979 en deed de regering suggesties voor grotere bescherming van arrestanten

De minister van binnenlandse zaken Roson. heeft op 4 december in antwoord op vragen in het parlement verklaard de zaak te onderzoeken Volgens de F'AZ (5-12) wordt in Spaanse politieke kringen niet getwijfeld aan de waarheid van de beweringen van Amnesty International

Amnesty heeft er bij de Spaanse regering op aangedrongen een einde te maken aan de bepaling in de omstreden anti-terroristenwet die vasthouden van een arrestant voor een periode van meer dan 72 uur mogelijk maakt Ook bepleit zij dat het recht wordt erkend van de verdachte om tijdens verhoor te worden bijgestaan door een advocaat

(The Times. Le Monde. *NZZ*, NKC H'-blad. De *Volkskrant, KC A Financial Times)*

Vor ber pag 219/1 - 1980

LATIJNS-AMERIKA

JAMAICA

GEWELDDADIGE VERKIEZINGS-CAMPAGNE MET ECONOMISCH BELEID ALS INZET

De ,,economische" verkiezingen van 1980, die premier Manley beschouwde als een beoordeling van zijn economisch beleid, zijn vooratgegaan door een campagne die werd gekenmerkt door geweld Dit begon in april en duurde tot na de verkiezingen. die op 30 oktober werden gehouden De slachtoffers vielen zowel aan de kant van aanhangers van premier Manley en diens PNP (People's National Party) als aan de kant van de oppositie van Edward Seaga en diens JLP tijdens schietpartijen en andere confrontaties (331/3-1980)

De oppositionele Jamaica Labour Party van Seaga was van mening dat Manley's beslissing om te breken met het Internationaal Monetair Fonds (IMF) het arme eiland slechts naar de chaos zou drijven (Zie pag. 330/3-1980 e.v.). Volgens de JLP moest het geld van het IMF in elk geval geleend worden, omdat geen alternatief beschikbaar was. Seaga's partij heeft niet nagelaten te wijzen op het economisch ,,wanbeleid" van Manley: een buitenlandse schuld van $750 mln, 35% werkloosheid en een inflatie over de laatste drie jaar van 75%. Daarbij hamerde de partij van Seaga op de ideologie, beschuldigde Manley van uitverkoop van Jamaica aan Cuba en wees op het feit. dat buitenlandse investeerders worden afgeschrikt door Manley's vriendschap met Fidel Castro van Cuba en diens houding in de Beweging van niet-gebonden landen.

Arrestaties *na* coupgeruchten

Op 22 juni hebben Jamaicaanse veiligheidstroepen een poging tot een staatsgreep verijdeld door de arrestatie van circa twintig militairen en de extreem-rechtse politicus Charles Johnson, partijleider van het Jamaica United Front.

Op 24 juni verklaarde premier Manley in het parlement dat Johnson en de militairen van plan waren geweest om op 23 juni de chef-staf van het leger, Robert Neish, te doden. het wapenarsenaal in Kingston te bezetten en premier Manley tot aftreden te dwingen. De machtsovername had vervolgens via het radiostation in de hoofdstad bekend moeten worden gemaakt.

Premier Manley en oppositieleider Edward Seaga demonstreerden op 24 juni in het parlement een ongekende gelijkgezindheid om vast te houden aan de voorgenomen algemene verkiezingen in de herfst. Iedere betrokkenheid van de oppositie van Seaga aan de ,,coup' was met klem ontkend

Op 6 oktober maakte premier Manley officieel gekend dat de verkiezingen op 30 oktober zouden worden gehouden

In de periode tot die verkiezingen nam het geweld toe Op 14 oktober werd de onderminister voor nationale veiligheid, Roy McGann, in Gordon bij Kingston doodgeschoten door een tegenstander van de partij van premier Manley Hij was de eerste politicus die het slachtoffer werd van het geweld tussen aanhangers van Manley en Seaga Enkele dagen eerder had een man geprobeerd premier Manley neer te schieten, doch veiligheidsagenten hadden dit weten te voorkomen Volgens de politie van de hoofdstad Kingston was in dezelfde week een mislukte aanslag gepleegd op de minister voor Nationale Veiligheid. Dudlev Thompson, die niet gewond werd.

Verkiezingen Jamaica *Manley* verslagen

Op 30 oktober heeft de Jamaicaanse oppositiepartij, de Jamaica Labour Partij van Edward Seaga. bij de algemene verkiezingen 51 van de 60 parlementszetels veroverd. Van de ruim 990.000 kiesgerechtigden koos 57,4% voor Seaga. Manley kreeg 42,5% van de stemmen. (Bij de laatste parlementsverkiezingen van 1976 had Manley 56,8% van der stemmen weten te verzamelen.) Het opkomstpercentage was ruim 80%.

Manley verklaarde na het bekend worden van de uitslag. dat zijn grote nederlaag te wijten was aan het feit dat hij het gewaagd had de macht van de westerse economische structuur aan te tasten. Hij zei trouw te zullen blijven aan zijn opvattingen en niets te betreuren van wat hij gedaan had.

In een hoofdartikel noemde *NRC-H'blad* (1-11-1980) de overwinning van Seaga tevens een zege voor het Internationaal Monetair Fonds, waarmee premier Manley op 26 maart de banden verbroken had. (Zie pag. 33013 e.v.-1980)

,,Een overdonderende overwinning voor de orthodoxe economische opvattingen zoals die gelden in de westelijke industriële wereld - daarop komt de overwinning neer die de oppositie in het ontwikkelingsland Jamaica bij de donderdag gehouden parlementsverkiezingen heeft behaald. Deze uitslag betekent ook een afwijzing van de sociale experimenten van de Nationale Volkspartij van Michael Manley, die gepaard zijn gegaan met een produktievermindering van 25% in de laatste 7 jaar en een stijging van de werkloosheid tot 35%.

Dit oordeel is mogelijk, omdat Manley zelf in zijn verkiezingscampagne zijn beleid ten aanzien van het Internationaal Monetair Fonds centraal had gesteld. Hij heeft namelijk niet willen voldoen aan alle eisen die dit fonds aan zijn regering had gesteld als boorwaarde voor de verlening van kredieten Toegeven aan deze eisen zou Manley gedwongen hebben zijn hervormingsprogramma te beëindigen en de particuliere sector van de economie te versterken Deze weigering had hij tot inzet van de vervroegde berkiezingen gemaakt

De slechte resultaten van zijn politiek schreef Manley daarbij voornamelijk toe aan de internationale economische moeilijkheden, die Jamaica bijzonder zwaar treffen. omdat het voor 65% van zijn nationale produkt van het buitenland afhankelijk is.

Was de bevolking van Jamaica Manley gevolgd. dan had zij. dat was duideliik. meer en meer de weg var: de dwangeconomie. de weg van Cuba. moeten gaan Zij heeft dit niet gewild. Voor Cuba is dit een gevoelige tegenslag. Overwinnaar in Jamaica is door deze verkiezingsuitslag niet alleen de leider van de Jamaica Labour Party. maar aok het Internationaal Monetair Fonds. Maar het IMF en de nieuwe premier staan nu ook voor een uitdaging van niet geringe omvang: zij moeten bewijzen dat het met hun orthodoxe economische middelen ook werkelijk mogelijk is Jamaica zonder grote schokken weg te voeren uit het economische slop waarin het zich bevindt.

Uitwijzing ambassadeur Cuba

Op 1 november, ter gelegenheid van zijn beëdiging als nieuwe premier van Jamaica. verklaarde Edward Seaga dat hij de Cubaanse regering in Havana had verzocht de ambassadeur in Kingston. Ulises Estrada. terug te roepen, omdat diens aanwezigheid in Jamaica niet bevorderlijk was voor de handhaving van de goede betrekkingen tussen Jamaica en Cuba.

De nieuwe president van Jamaica is Edward P. G. Seaga, een vijftigjarige zakenman die sociale wetenschappen studeerde in de Verenigde Staten, oud-minister van economische zaken is en door zijn tegenstanders de „Richard Nixon" van Jamaica wordt genoemd.

Edward Seaga is op 28 mei 1930 in Boston (VS geboren als zoon van een Libanese vader en een Jamaicaanse moeder Hij studeerde sociologie aan de Harvard-Universiteit en promoveerde in Jamaica op een proefschrift over primitieve godsdiensten die geïnspireerd zijn door het Christendom. In 1962 gaf hij de Amerikaanse nationaliteit op en naturaliseerde hij tot Jamaicaan. Onder het Britse bestuur dat tot 1962 duurde, was Seaga korte tijd het jongste lid van het Hogerhuis. **Ook** in het onafhankelijke parlement werd Seaga gekozen en! van 1962 tot 1967 was hij minister van ontwikkeling onder premier Alexander Bustamente Van 1967 tot 1972 was hij minister van economische zaken onder premier Hugh Shearer Na de verkiezingsnederlaag van de regeringspartij in 1972 en de overneming door premier Manley van de regering, werd Edward Seaga oppositieleider Hij is bewonderaar van Afrikaanse waarden en tradities (een groot deel van de Jamaicaanse bevolking is van Afrikaanse herkomst) en heeft de as van de nationale held er. négritude-voorvechter Marcus Garvey uit de Verenigde Staten naar Jamaica laten overbrengen Hij is in 1965 getrouwd met Mitsy Constantine, die in 1964 Miss Jamaica was Seaga is fel anti communist en voorstander van een associatieverdrag var, Jamaica met de VS. volgens het Puertoricaanse model

Samenstelling regering Seaga

Op 7 november maakte premier Seaga de samenstelling bekend van zijn regeringsploeg, beataande uit vijftien ministers. van wie een vrouw

Premier en minister voor financiën. mijnbouw, energie en informatie Edward Seaga. vice-premier. minister voor buitenlandse *za*ken en buitenlandse handel - Hugh Shearer. justitie en nationale veiligheid - Winston Spaulding; bouw - Bruce Golding; regionaal bestuur - Pearnel Charles; volksgezondheid - Ken Bauyh; sociale zaken - Neville Lewis; landbouw - Percival Broderick onderwijs - meïroiiw Mavis Gilmour; industrie en handel Douglas Vaz; jeugdzaken en gemeenschapsontwikkeling - Errol Anderson; arbeid en openbare werken - James Smith. transport Alva Ross; toerisme - Anthony Abrahams. minister zonder portefeuille - Ronald Irvine

In de weken na de verkiezingen is de politie van Jamaica opgetreden tegen aanhangers van de People's Natiorial Party (PNP) van ex-premier Manley. Diens PNP heeft de Raad van Kerken op Jamaica gevraagd een beroep te doen op leger en politie de ..terroristische activiteit" tegen haar aanhangers te beëindigen. Volgens een woordvoerder van de partij zijn in Kingston 120 mensen gearresteerd in wat ..een intimidatiecampagne zonder precedent" werd genoemd. Huizen en kantoren van de PNP zijn geplunderd en in brand gestoken. vooral door gewapende groepen van de Jamaica Labour Party. Het hoofd van de politie verklaarde: „wij proberen de oppositie tot bedaren te brengen en ongewenste elementen op te pakken.

Op 27 november maakte de regering bekend dat de politie en de veiligheidstroepen nog eens zes maanden de beschikking zouden krijgen over grotere bevoegdheden ter bestrijding van het geweld, dat vanaf 1 januari 1980 aan 745 mensen het leven heeft gekost

Op 2 december werd in New York vernomen dat Jamaica contact heeft opgenomen mtit het Internationaal Monetair Fonds met het doel de door premier Manley in maart 1980 verbroken relatie weer te herstellen.

Begin dec-embcr bracht premier Edward Seaga een privé-bezoek aan New York Hij had ontmoetingen met leden van het overgangsteam van Konald Reagan aan wie hij een .soort Marshall-plan" voor het Caribisch gebied en Centraal Amerika had voorgelegd. Dit plan voorziet in de verschaffing van ongeveer drie miljard dollar aan „gematigde regimes zoals Jamaica" door Japan. de VS en West-Europa. alsmede de OPEC-landen. Over de nadere uitwerking ervan gat Seaga geen bijzonderheden.

URUGUAY

DE WEG NAAR DE „MILITAIRE DEMOCRATIE"

De regering van Uruguay waa na riet bekendmaken van het plan voor de terugkeer naar de democratie op 24 augustus 1977 (820 3-1977) doorgegaan met de voorbereiding van het drie-fasenplan dat voorzag in een referendum over de grondwet in 1980 presidentsverkiezingen in 1981 (volgens strak schema) en vrije" verkiezingen in 1986

In maart 1979 uerd bekendgemaakt aan welke voorwaarden politieke partijen dienden te voldoen wilden zij kunnen deelnemen aan het politieke proces Er werden richtlijnen uitgevaardigd voor de stichting, oprichting en organisatie van partijen alsmede voor de bepaling van een naam en het verwerven van fondsen Tevens weiden regels bepaald voor het leiderschap van de partij Partijleiders dienden door geregistreerde leden van de partij te worden gekozen Om te wotden erkend mocht een politieke partij geen relaties hebben met buitenlandse organisaties of staten. noch leden hebben die betrokken zijn geweest bij een organisatie die erop uit is geweest 's lands poiitieke stiuktuur te veranderen door propaganda of door geweld

Op 1 september 1976, ter gelegenheid van de ambtsaanvaarding van de burgerpresident hparicio Mendez nas al bepaald dat alle politici die hadden deelgenomen aan de democratische verkiezingen van 1966 en 1971 voor vijftien jaren waren berooid van hun politieke rechten

Wijzigingen in kabinet en strijdkrachten

Op 1 februari 1979 is de bevelhebber van het leger, luitenant generaal Gregorio Alvarez, afgetreden en opgevolgd door Generaal Luis Victor Queirolo Tagle, voordien Uruguayaans militair attaché in Washington en chef-staf van het leger. Medio februari werd bekendgemaakt dat minister van binnenlandse zaken. Hugo Linares Brum was benoemd tot bevelhebber van de eerste legerdivisie Generaal Manuel ?:<,*;;,- (chef staf van het leger) werd minister van binnenlandse zaken. De bevelhebber van de tweede legerdivisie, Generaal Juan Jose Mendez, werd vervangen door Generaal Julio Rapela, wiens post van voorzitter van de gezamelijke chefs van staven werd overgenomen door Generaal Julio Cesar Bonelli !voordien hoofd van de politie).

Jorge Leon Otero werd benoemd tot minister van landbouw en visserij Deze portefeuille was tijdelijk in handen geweest van Luis H. Meyer, minister van industrie en energie.

Schending mensenrechten

Aan de schending van de mensenrechten in Uruguay is in de periode 1978 1981 geen einde gekomen On danks berichten over minder politieke gevangenen van de rijde van de junta, blijkt uit rapporten en persoonlijke getuigenissen dat de onderdrukking en systematische marteling van (vermeende) politiekt tegenstanders onverminderd voortduurt Ontvoeringen. verdwijningen en executies zijn aan de orde van de dag Een bezoek van een Rode Kruisdelegatie aan de beruchte Libertad gevangenis in Montevideo waar naar schatting 1200 mannelijke politieke gevangenen vastzitten werd volgens *Le Monde* (13 6 1980) door de autoriteiten gebruikt om fouten in het systeem te verbeteren gevangenen worden nu op geheime plaatsen gemarteld het gevangenisregime is verzwaard

Op 12 juni 1980 heeft een ex-agent van de Uruguayaanse geheime politie Hugo Walter Garcia Rivas, in Brazilië een boekje open gedaan over de praktijken van de geheime politie in Uruguay en de opleiding van agenten in politietaken en marteling Rivas verklaarde dat alle gevangenen in Uruguay gemarteld worden niemand vitgezonderd. en deed verslag van de opleiding in de foltertechnieken op de school van de militaire inlichtingendienst in Montevideo waar hij is opgeleid

Op 22 december 1980 verklaarde een uitgeweken marinier Daniel Rey Piu

ma, dat tientallen aangespoelde lijken in de Rio de la Plata-rivier afkomstig waren uit helicopters van de Argentijnse marine.
Uruguayaanse vluchtelingen maakten eind 1980 melding van een toenemend aantal verdwijningen zowel uit de maatschappij als uit gevangenissen De toegenomen repressie hing samen met kritiek op het referendum dat eind november 1980 is gehouden
Op 26 november zijn ongeveer honderd gevangenen in de Libertad gevangenis in Montevideo in hongerstaking gegaan Het grootste deel van deze groep bestaat uit voormalige Tupamaros aannangers dit opheldering eisen over verdwenen medegevangenen, verbetering van de omstandigheden in de gevangenis vervanging van de gevangenisleiding en toezicht van een permanente commissie van de VN of het Rode Kruis op de omstandigheden in „Libertad"
Op 15 september was de 55-jarige Tupamaros-leider Raoul Sendic (in 1972 na een vuurgevecht met de politie gearresteerd) veroordeeld tot 45 jaar gevangenisstraf Hij had acht jaar zonder vorm van proces vastgezeten, was herhaaldelijk gemarteld en had onder meer een jaar op de bodem van een put moeten doorbrengen Rechtsbijstand door een advocaat werd hem niet toegestaan

Beperking persvrijheid

Op **23** december 1980 maakte de regering van Uruguay bekend dat de „verspreiding van politieke verklaringen" door anderen dan leden van het hoge officierskorps voortaan verboden is

Hoofdpunten
van de *nieuwe* grondwet

De junta van Uruguayaanse generaals heeft in de loop van 1979 en 1980 gewerkt aan een nieuwe grondwet - de zevende in het 155-jarig bestaan van de staat – die de oorspronkelqke Trias Politica van De Montesquieu over de drie staatsmachten (wetgevende. rechtsprekende en uitvoerende) uitbreidt met een macht extra.
De junta wil een vierde macht invoeren onder de naam „Poder Moderador", een matigende of bemiddelende macht, die controle moet uitoefenen over de drie andere machten Het ligt in de bedoeling deze vierde macht te laten bestaan uit een benoemd college van negen leden.
De feitelijke macht ligt in handen van deze Poder Moderador

Volgens de NZZ (27-6-'80) heeft Uruguay met Argentinie en Chili het probleem gemeen dat men enerzijds in ieder geval een soort democratisch principe wil behouden maar de de mocratie anderzijds wil beschermen tegen ge varen De strijdkrachten in Uruguay spreken zich in principe uit voor de traditionele paile mentaire democidtie, maar tegelijkertijd dient een nieuwe grondwet uitgebreide garanties te geven tegen extremistische bedreigirigen De beste garantie daartegen zijn de strijdkrachten zelf. wier invloed nu volgens de nieuwe gron dwet een institutioneel karakter gaat krijgen.
De staat Uruguay zou volgens plan een democratische republiek met representatieve vertegenwoordiging moeten worden. Gelijkheid voor de wet. vrijheid van godsdienst en andere persoonlijke rechten worden gegarandeerd, maar de richtlijnen ontberen enkele essentiële elementen, die niet worden genoemd: vrijheid van vergadering en persvrijheid", aldus de NZZ
Le Monde (29-11-'80) ziet de grondwet ais een poging om de uitzonderingstoestand een juridische basis te verschatten Volgens Amnesty International zou de nieuwe constitutie een wettelijke basis schepper; voor een systeem dat wordt gekarakteriseerd door onderdrukking en marteling.
De leden van de invloedrijke vierde macht worden voor negen jaar benoemd en vullen zichzelf aan door cooptarie (leden wijzen nieuwe leden aan). Zij kunnen alle politici en alle ambtenaren controleren en zonodig ontslaan. De president deelt de uitvoerende macht met de Raad voor de Nationale veiligheid (COSENA), die na maart 1982 zal bestaan uit de opperbevelhebbers van de strijdkrachten en de president zelf. Sinds 1973 kent Uruguay een COSENA. die bestaat uit de opperbevelhebbers. de president en de ministers van binnenlandse zaken. defensie en buitenlandse zaken.
De leiders van de traditioiielr partijen in Uruguay. de Blanco- en Coloradopartij hebben geprotesteerd tegen de institutionalisering van de COSENA. De COSENA zal. indien de grondwet in het referendum wordt aangenomen, beslissen over alle zaken die de nationale veiligheid betreffen. Welke zaken dat zijn is zo ruim gedefinieerd dat de bouw van een brug, een onderwijsprobleem of problemen bij de oogst ook onder die omschrijving vallen, aldus NRC/H'blad (29-11-'80).
Alle linkse partijen worden in de grondwet verboden en de massamedia zijn gemonopoliseerd door de regering of door kringen die de regering na staan.

De 76-jarige Aparicio Mendez, president van Uruguay, brengt zijn stem uit in de hoofdstad Montevideo.

Bij parlementsverkiezingen krijgt de partij die de meeste stemmen behaalt automatisch 39 van de 65 zetels de overige zetels worden naar verhouding onder de andere partijen verdeeld Indien bij het parlement een motie van wantrouwen woidt ingediend en de motie haalt niet de vereiste tweederde meerderheid, dan moeten de parlementsleden die voor stemden aftreden
Grondwetswijziging is bijzonder moeilijk maar indien tot grondwetswijziging bij plebiciet wordt besloten dan duurt het nog vijf jaar voordat de wijziging in werking treedt

Op 11 juni 1980 heeft de regering bij decreet bekendgemaakt dat op 30 november 1980 een referendum over de nieuwe grondwet zou worden gehouden
Op 31 oktober 1980 heeft de COMASPO de commissie voor politieke zaken van de strijdkrachten, de laatste hand gelegd aan de redactie van de nieuwe grondwet. die uit 239 artikelen bestaat

Uitslag referendum

Op 30 novenber 1980 heeft een meerderheid van de Uruguayaanse bevolking zich uitgesproken tegen de nieuwe grondwet, zoals die door de militaire leiders was voorgesteld In de eerste volksraadpleging sedert negen jaar sprak 57,8% zich tegen de grondwet uit en 42,2% voor In Montevideo, de hoofdstad. was tweederde van de bevolking tegen Het opkomstpercentage was 85
Op 3 december maakte de militaire regering bekend dat de presidentsverkiezingen van 1981 niet door zouden gaan Het in 1977 gepresenteerde plan voor een democratisering in drie etappes werd niet uitgevoerd, zo liet de regering weten
Op **3** december publiceerde de NZZ een hoofdartikel over de verkiezingen met de titel „consequente Uruguayanen"

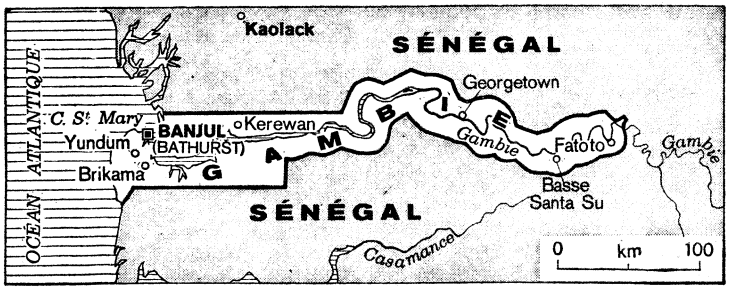
„De stemgerechtigde burgers van Uruguay hebben hun militaire machthebbers met overgrote duidelijkheid dat ontzegd uat de Chilenen generaal Pinochet gegeven hebben de grondwettelijke verdnkering van het regiem Men zou van een bedrijfsongeval van een militaire dictatuur kunnen spreken De Uruguayaanse militairen hebben weliswaar de staatszaken in mindere mate naar zich toegetrokken dan hun collega s in Chili – ze deelden de macht met burgers – maar aan de andere kant ging de onderdrukkmg van onwelgevallige opositie evenals de uitschakeling en soms fysieke uitroeiing van (vermeende) critici nog verdei dan onder Pinochet in Chili Het had ook niemand veibdasd wanneer de burgers geen neen hadden durven zeggen Dat de Uruguayanen neen hebben gezegd geeft blijk van een fundamenteel gevoel voor democratie De oordelijke en geheime stemming toont echter ook dat de ontwerpers van de grondwet veel gelegen is aan hun model van de militaire democratie De vlug toegegeven nederlaag door de militairen kan gevolgen voor het kleine land hebben De militairen in de buurlanden Argentine en Brazilie die ieder op hun manier een terugkeer naar de gecontroleerde democratie voorbereiden zouden zich nu een „alles of niets houding kunnen aanmeten,

GAMBIA

BREUK MET LIBIE. INTERVENTIE SENEGALESE TROEPEN

Op 30 okt 1980 verbrak Gambia met onmiddellijke ingang zijn diplomatieke betrekkingen met Libië .na herhaalde incidenten", die volgens Gambia waren uitgelokt door Libië en zijn anibassade in Banjul
Gambia beschuldigde Libie ervan met geweld ca. 200 jongeren uit Gambia te hebben gerecruteerd om een militaire opleiding in Libië te volgen door tussenkomst van de Senagalees Ahmed Niasse de ayatollah van Kaolack' (tiepag 761 3 '80) Reeds op 15 juli 1980 had Gambia daar tegen geprotesterrd en de onverwijlde vrijlating van de 200 jongeren verlangd maar ondanks desbetreffende toezeggingen van Libië was het probleem niet opgelost maar door de recrutering van meer jongeren veeleer verscherpt
Voorts verklaarde Gambia dat de Libische diplomatieke vertegenwoordiging in Banjul (bijna 80 „diplomaten") „in direct contact (stond)met subversieve elementen, van wie het enige doel is verwarring en wanorde te scheppen"
Sinds enkele maanden veischenen steeds meer wraakzuchtige opschriften op de muren van Banjul, die werden toegeschreven aan jonge militanten van de Movement tor Justice in Africa (MOJA), een clandestiene oppositiebeweging die verwant was dan de MOJA in Liberia (zie pag 27312-'80)
Op 31 okt. kwamen op verzoek van president Jawara van Gambia ca 400 Senegalese militairen naar Banjul om de orde te handhaven (krachtens een defensie-akkoord tussen beide landen uit 1967) Twee Senagalese Pumahelikopters landden toen op het centrale plein van de hoofdstad Dertig Senegalese militairen in gevechtstenue posteerden zich bij de kerk waar de begrafenis plaatsvond van de plv commandant van de . Field Forces" commandei Emmanuel Mahoney
Deze was enkele dagen eerder vermoord door een lid van deze paramilitaire eenheid Volgens *Le Monde* (4-11-'80) zou hij het slachtoffer zijn geweest van een conflict binnen een groep samenzweerders, waarvan hij deel uitmaakte. Volgens de officiele versie was de dader door zijn superieur verrast toen hij hennep rookte en zou hij daarvoor worden gestraft
De Senegalese leiders zagen in de moord en de samenzwering onder de 380 man sterke Field Forces de hand van de Libische leider. kolonel Kadhafi, en wisten hun Gambiaanse collega's daarvan te overtuigen, die daarop de diplomatieke betrekkingen met Libië verbraken.
De ontmaskerde samenzweerders zouden torn voor het vertrek van de Libiërs alles op het spel hebben gezet en de begrafenis van commander Mahoney als start van een volksopstand hebben willen gebruiken De komst van de Senegalese militairen had dit plan verijdeld Terwijl een deel van de Senegalese militairen in het centrum van de hoofdstad Banjul arriveerde, neutraliseerden om streeks honderd andere Senegalese rnilitairen het vliegveld van Yundum en het kamp van de Field Foices te Bacau dan de rand van Banjul

Op 1 nov was de rust in Banjul terug gekeerd Twee radicale oppositiepartijen, die in de voorgaande maanden waren opgericht, werden verboden, nl de MOJA en de Gambia Socialist Revolutionary Party (GSRP) Het grootste deel van hun leiders werd gearresteerd, o w Koro Sall van de MOJA Na drie dagen detentie werden deze leiders tegen borgtocht op vrije voeten gesteld
Een week na hun interventie trokken de Senegalese troepen, die volgens een communique van de Gambiaanse regering slechts waren gekomen om deel te nemen aan „gecombineerde manceuvres" met de Gambiaanse Field Forces zich uit Banjul terug, dat op 9 nov moest zijn ontruimd

(Le Monde)

De *NZZ* (7 11 '80) wees erop dat de regeringspartij van president Jawara, de People's Progressive Partv (PPP) volgens de traditie een plattelandspartij is en net zo min als de kleine National Convention Party over een grote aanhang in Banjul beschikt waar de praktisch buiten spel gezette United Party zijn bolwerk had De politieke ontevredenheid in Banjul wordt veroorzaakt door een hoge werkloosheid (wegens de ontvolking van het platteland), corruptie en nepotisme binnen en buiten de PPP en door enkele uitwassen van het international~toerisme. aldus de *NZZ* President Jawara was in mei door een lichte beroerte getroffen. waarvan hij zich snel had hersteld. maar toch was volgens Le *Monde* (l-11-'HO)de indruk gewekt dat de president de zaken minder goed in de hand had dan tevoren

(Vor ber pag 351 3-1978)

IVOORKUST

PRESIDENTS- Ei, PARLEMENTSVERKIEZINGEN

Bij de op 12 okt 1980 gehouden presideritsverkieting werd Felix Houphouet Boigny. de enige kandidaat volgens de officiële uitslag herkozen met 99,99% van de uitgebrachte stemmen vooi een vijfde ambstermijn van 5 jaar Er waren 306 tegenstemmen In 1975 verwierf de president 99 98% van de stemmen
Op 9 nov vond de eerste ronde van de parlementsverkiezingen plaats Voor de 147 mandaten waren 649 kandidaten, alle van de regerende Parti democratique de Côte d Ivoire (PDCI) Slechts 14 parlementsleden van de 80 die zich kandidaat hadden gesteld werden in deze eerste ronde herkozen. 27 aftredende parlemerits leden werden verslagen en 39 andere behaalden geen absolute meerderheid. Van deze laatste werden bij de tweede ronde op 23 nov nog 13 herkozen
in totaal keerden dus slechts 27 afgevaardigden uit het oude parlement in de nieuwe Nationale Vergadering terug Van de zes ministers die aan de verkiezingen deelnamen werden drie in de eerste en twee in de tweede ronde gekozen een minister Etienne Ahin van sociale zaken, werd verslagen Ook de secretaris generaal van het vakverbond Union générale des travailleurs de Côte d'Ivoire (UGTCI), Joseph Coffie, werd verslagen Door deze verkiezingsuitslag bestaat de Nationale Vergadering nu voor 80% uit nieuwe leden Daaron-

der waren ook voormalige ministers zoals Henri Konan Bedié (financiën), die in Ivoorkust was teruggekeerd na drie jaar bij de Wereldbank te hebben gewerkt, Bouazo Zegbehi (voorlichting) en Michel Goly Kouassi (bouwnijverheid)
De op 30 nov. 1980 gehouden gemeenteraadsverkiezingen vertoonden hetzelfde beeld als de parlementsverkiezingen. Zo werden de kandidaten op de lijsten aangevoerd door de burgemeesters van Abidjan en Bouaké, resp. Konan Kanga en Djibo Sounkalo (die zelf geen kandidaat waren), verslagen. In Jacqueville werd de aftredende voorzitter van de Nationale Vergadering, Philippe Yacé, gekozen.
In een commentaar op de parlementsverkiezingen schreef de Volkskrant (14-11-'80) o.a.:

„... De Ivorianen, die nu eindelijk hun onvrede naar buiten konden brengen, stuurden onmiddellijk een groot aantal wolitici de laan uit. Een daad die keurig past i n de tactiek, die president Félix Houphouët-Boigny voor de toekomst heeft uitgestippeld. Op een democratische manier, met steun van het volk, heeft hij zich van een aantal politici kunnen ontdoen, die anders op andere wijze uit de politiek zouden hebben moeten verdwijnen.
Het betreft vooral politici van het eerste uur. die in de periode dat Ivoorkust een economische bloei doormaakte. ongestraft de nationale belangen met eigen belangen mochten verwarren. Houphouët is tacticus genoeg om in te zien dat zoiets niet eindeloos voort kan duren. Zeker niet nu blijkt dat ook in het land, dat in de zeventiger jaren vaak het predikaat economisch ontwikkelingswonder kreeg opgedrukt, de palmbomen niet tot aan de hemel groeien.
Begin dit jaar (1980)trokken de Wereldbank en het Internationaal Monetair Fonds aan de alarmbel. Houphouët werd te verstaan gegeven de overheidsuitgaven drastisch te beperken, omdat de groeiende buitenlandse schulden fors uit de hand dreigen te lopen. Ivoorkust krijgt nu de rekening gepresenteerd, nadat het jarenlang op te grote (Franse) voet heefl geleefd.
Alles leek mogelijk in „de etalage van zwart Afrika", zoals Giscard d'Estaing het land eens noemde. Houphouët. omringd door Franse adviseurs op sleutelposten, stippelde een liberale kapitalistische koers uit, die het land geen windeieren legde. De hoofdstad Abidjan groeide van provinciestadje uit tot een bruisende metropool met ruim anderhalf miljoen inwoners. Menige Ivoriaan is trots op de stad met de wolkenkrabbers, air conditioned supermarkten, parkeermeters. vijfsterrenhotels waaronder hotel Ivoire. dat als pikante luxe de enige ijsbaan in tropisch Afrika biedt.
De groeiende koffie- en cacaowinsten - Ivoorkust is de grootste cacaoprodurent van Afrika - creëerden een elite ran „champagnebarons", die m de luxe villa's van de residentiewijk Cocody leven als god in Frankrijk. (.)

Talloze geldverslindende prestigeproiecten zijn er op poten gezet Er werd een enorme handelsvloot opgebouwd, het vissershaventje San Pedro werd uitgediept tot s lands tweede diepzeehaven, het roodstoffig wegennet werd in rastempo geasfalteerd, vertoonde echter al snel breuken, waarna meteen maar Zwitsers werden ingehuurd om vierbaansautowegen met praatpalen en automatische snelheidscontroleposten te bouwen
Als mislukt pronkstuk tenslotte is er Houphouëts privéproject, dat beoogt van zijn geboortedorp Yamoussoukro de administratieve hoofdstad te maken. Rond de oude dorpskern zijn moderne wijken gebouwd vol (nog altijd leegstaande) huurkoophuizen met electrisch licht, stromend water en toilet. Houphouët had er echter niet op gerekend dat de boeren uit de omtrek de lemen hutten vlak bij de landbouwgronden zouden verkiezen boven onbetaalbare stenen huizen in de stad.
Om het ontwikkelingstempo nog meer te versneilen zette Houphouët de deur wijd open voor buitenlandse investeerders Hij bood hen fiscale voordelen en de vrijheid winsten ongelimiteerd naar het buitenland over te maken. Deze soepele opstelling trok een leger van – vooral Franse - ondernemers aan die in het Afrikaanse land wel wilden verdienen maar nauwelijks investeerden.
Terwijl grnte deler, var: de winst naar hrt buitenland vloeien, moeten de Ivorianen steeds grotere buitenlandse leningen aangaan om de grootscheepse overheidsprojecten te kunnen financieren ..."

Nieuwe parlementsvoorzitter

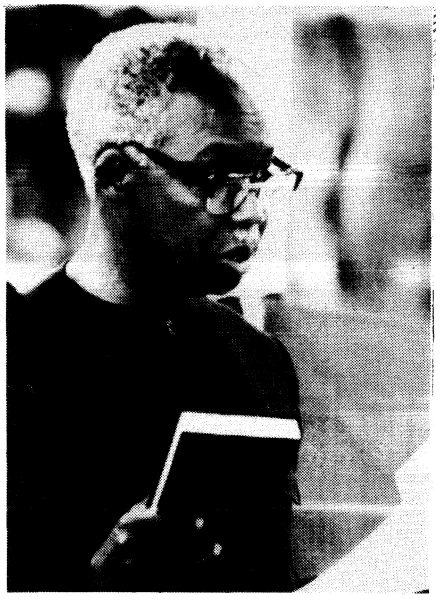
Op 22 dec. 1980 werd de vroegere minister van financiën, Henri Konan Bedié unaniem met 134 uitgebrachte stemmen gekozen tot voorzitter van de Nationale Vergadering als opvolger van Philippe Yacé. De parlementsvoorzitter neemt krachtens de grondwet bij overlijden van de president de functie van staatshoofd waar, en dat is gezien de hoge leeftijd en zwakke gezondheid van Houphouët-Boigny (75) geen zuiver theoretische mogelijkheid.
Weliswaar had het oude parlement nog op 25 nov. 1980 een wijziging van de grondwet aanvaard, welke de instelling van het ambt van vice-president, belast met de opvolging van het staatshoofd in geval van vacature, regelde. Maar deze regeling zou pas van kracht worden bij de volgende algemene verkiezingen (van 19851, wanneer de vice-president tegelijk met de president voor 5 jaar zou worden gekozen. (Le Monde, Volkskrant)

(Vor. ber. pag. 95/3-1976)

TANZANIA

PRESIDENTS- EN PARLEMENTSVERKIEZINGEN.

Op 26 okt. 1980 werden in Tanzania presidents- en parlementsverkiezingen gehouden
Julius K Nyerere, de enige kandidaat, werd met 93,01% van de uitgebrachte stemmen voor de vierde maal herkozen als president voor een nieuwe ambtstermijn van 5 jaar. Het percentage van de stemmen ten gunste van Nyerere was het laagste sinds hij in 1961 aan de macht kwam, wat een voortzetting van de trend in 1975 betekende toen Nyerere 93,4% van de stemmen verwierf Vóór hem spra

Julius Nyerere legt de eed af voor zijn vijfde ambtstermiin als president van Tanzania.

ken zich nu 5.537.883 kiezers uit, tegen hem 259.040 kiezers en 157.019 stemmen waren ongeldig.
Bij de parlementsverkiezingen konden de kiezers in de 111 kiesdistricten steeds kiezen uit twee kandidaten van de regerende Revolutionaire Partij (CCM). Ongeveer de helft van de parlementsleden verloren hun zetel, wat door diplomaten werd beschouwd als een proteststem tegen het chronisch tekort aan consumptiegoederen. Eén minister werd verslagen, nl. Solomon Ole Saibull van veeteelt en natuurlijke hulpbronnen. Bij de selectie van 40 kandidaten voor de benoeming tot parlementslid door massa-organisaties en de regio's verloren nog twee ministers hun parlementszetel: Leader Sterling (gezondheid, de enige blanke minister) en Crispin Tungaraza (arbeid en sociale zaken).
In de afgevaardigdenraad van Zanzibar (35 leden, van wie 4 benoemd) behielden 16 leden van de oude raad van de revolutie hun zetel; 19 nieuwe vertegenwoordigers werden gekozen.
Op Zanzibar werd toen ook Aboud Jumbe tot president gekozen (zie pag. 7911-'80). Hij werd tegelijk - als enige kandidaat - herkozen als vice-president van Tanzania.
Op 5 nov. werd president Nyerere voor zijn vijfde ambtstermijn beëdigd. Het 58-jarige staatshoofd had eerder verklaard dat dit zijn laatste ambtstermijn zal zijn.

Uitgevers. Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij. Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118. 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen Keesinglaan 2-20.

FUSIE LIBIË–TSJAAD

Nadat de troepen van de voorlopige regering van nationale eenheid (GUNT) in Tsjaad onder bevel van president Goukouni Oueddei met militaire steun van Libië op 15 dec. 1980 een nederlaag hadden toegebracht aan de Strijdkrachten van het Noorden (FAN) van ex-minister van defensie Hissène Habre. arriveerde president Goukouni Oueddei op 2 jan. 1981 voor een officieel werkbezoek in de Libische hoofdstad Tripoli.

Op 5 jun. ratificeerde het Libische Algemene Volkscongres het op 15 juni 1980 gesloten defensieverdrag tussen Libië en Tsjaad.

Aan het slot van het bezoek van Goukouni Oueddei maakte het Libische persbureau op 6 jan. een gezamenlijk communiqué van de Tsjadische president en de Libische leider Kadhafi openbaar, waarin hun besluit werd bekendgemaakt om ,.de complete eenheid tussen de twee landen te realiseren, een eenheid van de massa's, waarin de rijkdommen en de wapens in handen zullen zijn van het volk en zijn instrumenten, de congressen en de volkscomités". Behalve deze fusie van beide staten – de zesde poging van Libië om een fusie met een andere staat aan te gaan – werd overeengekomen ,,de strategische alliantie tussen de twee landen te versterken. elke agressie tegen een van hen als een agressie tegen de ander te beschouwen en bereid te zijn samen te strijden tegen elke agressie gericht tegen het ene of het andere van de twee landen".

In het kader van het op 15 juni 1980 gesloten defensieverdrag zal Libië ,,militairen sturen om te helpen de veiligheid te handhaven, de na afloop van de oorlog herwonnen vrede te consolideren en het nationale leger en de Tsjadische veiligheidstroepen weer op te bouwen". In het kader van de fusie hadden beide landen ,,besloten hun grenzen te openen om de Libiërs en de Tsjadiërs toe te staan vrijelijk te reizen, opdat de fusie van de twee broedervolken wordt verwezenlijkt".

Een ,,waarschuwing" werd gericht aan de regimes van Soedan en Egypte zich te onthouden van elke agressie tegen Tsjaad.

Het fusiebesluit tussen Tsjaad en Libië (zie ook pag. 704-1980) leidde tot bezorgdheid en afkeuring in Frankrijk en diverse Afrikaanse staten.

De Franse minister van ontwikkelingssamenwerking, Robert Galley, verklaarde op 7 jan.: De fusieafspraak is in strijd met alle regels van het internationale recht en bovendien in strijd met het akkoord van Lagos van 1979, dat voorschrijft dat de buitenlandse troepen uit Tsjaad worden teruggetrokken en dat in dat land algemene verkiezingen worden gehouden. Op 9 jan werd de fusie in een Frans regeringscommuniqué .,een bedreiging van Afrika's veiligheid" genoemd. Frankrijk bood aan zijn militaire aanwezigheid in Afrika te vergroten en zijn militaire hulp aan de staten die dat wensen uit te breiden, vooral aan de buurlanden van Tsjaad. Terwijl steeds meer Afrikaanse landen kritiek leverden op het aangekondigde samengaan van Libië en Tsjaad, maakte de voorzitter van de OAE. president Siaka Stevens van Sierra Leone, op 9 jan. bekend dat hij twaalf Afrikaanse staatshoofden had uitgenodigd voor een spoedconferentie op 12 jan. in de Togolese hoofdstad Lomé over de situatie in Tsjaad: de vier lidstaten van de subcommissie (Benin, Guinee, Kongo en Togo) alsmede de acht leden van het politieke bureau van de OAE (Ghana. Guinee-Bissau, Kameroen, Kenia, Nigeria. Senegal. Sierra-Leone en Zimbabwe).

In het weekeinde van 11 jan. stuurde Frankrijk ca. 320 mariniers naar zijn basis Bouar in de Centraal Afrikaanse Republiek. Als antwoord daarop zou Libië zijn troepen in Tsjaad hebben versterkt, aldus de Libanese krant Al *Safir*. Dit werd op 14 jan. door de Libische leider Khadafi bevestigd, die sprak van een tegenwicht voor ,,de Franse bezettingstroepen aan de Tsjadische grens'

Op 14 jan veroordeelden 12 Afrikaanse leiders in Lomé de fusie van Libië en Tsjaad als strijdig met de letter en geest van het akkoord van Lagos (van aug 1979) Zij verlangden voorts de onmiddellijke terugtrekking van Libische en andere buitenlandse militairen uit Tsjaad Zij besloten zo nodig met behulp van de VN, onverwijld een controlecommissie en een Afrikaanse vredesmacht naar Tsjaad te sturen

Op 15 jan bracht Frankrijk zijn Middellandse-Zeevloot in staat van paraatheid

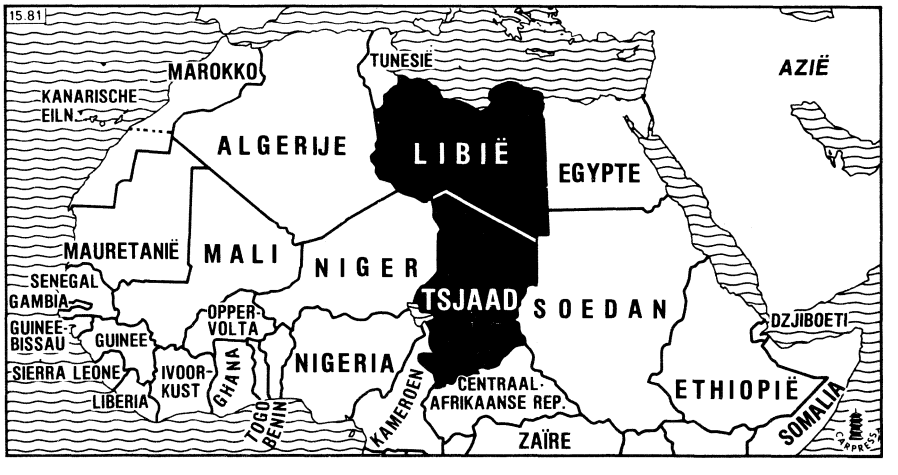
Inmiddels hadden Mauretanie, Nigeria en Kenia om verschillende redenen (zie volgende aflevering) Libiërs uitgewezen

Libische interventie leidt tot nederlaag van Habre

Op 7 nov. 1980 was duidelijk geworden dat Libische troepen in Tsjaad intervenieerden ten gunste van president Goukouni Oueddei. de leider van de Volksstrijdkrachten (FAP), in diens conflict met Hissene Habre. de leider van de strijdkrachten van het Noorden (FAN).

Wel waren de berichten in de volgende weken over de aard en de omvang van de Libische steun tegenstrijdig. Later werd echter een beslissende rol toegekend aan de Libische tanks en artillerie.

Tijdens een persconferentie te Dakar stelde Mahamat Saleh Ahamat, commissaris voor buitenlandse betrekkingen van de FAN, op 7 nov.: ,,De Strijdkrachten van het Noorden van

Weekblad 50ste jaargang No 2571, pag 31983-31998

Hissene Habre verzetten zich nu in het noorden van Tsjaad niet tegen de troepen van president Goukouni Oueddei, maar tegen het geregelde Libische leger." Hij zei dat meer dan 3.000 Libiërs, gesteund door tanks en vliegtuigen. Tsjaad zijn binnengevallen sinds 19 oktober ,,op dringend verzoek" van Goukouni Oueddei. De gevechten hadden reeds een honderdtal doden onder de Libische militairen gevergd, en hij liet foto's zien van gevangen genomen Libische militairen en buitengemaakt militair materieel. Volgens Mahamat Saleh Ahmat bleef de FAN meester van vrijwel geheel N'Djamena. uitgezonderd Farcha en de noordelijke buitenwijk. waar nog hevige gevechten werden geleverd. Hij zei voorts over onweerlegbare bewijzen te beschikken dat ook .,Benin rechtstreeks bij de strijd betrokken is". ,,Twee duizend militairen uit Benin zijn thans in opleiding in Libië" en de leiders van Benin hadden de zijde gekozen van Goukouni Oueddei.

Op 13 nov. werd melding gemaakt van zware gevechten in Centraal- en Oost-Tsjaad tussen troepen van president Goukouni Oueddei, gesteund door het Libische leger, en de FAN van Hissene Habre. Als inzet van de strijd werd genoemd de controle over de as Abéché–N'Djamena, de verbindingsweg tussen de FAN in de hoofdstad en hun voornaamste basis in het achterland, Abéché, die niet ver van de grens met Soedan gelegen is.
In N'Djamena zelf zouden sporadische gevechten plaatsvinden, vooral in het noorden van de stad, waar de troepen van president Oueddei de FAN-posities met zware artillerie bestookten, terwijl deze het vuur praktisch niet beantwoordden.
Een bron uit de omgeving van de overgangsregering (GUNT) van Goukouni Oueddei meldde op 14 nov. dat N'Djamena vrijwel omsingeld was door de alliantie van de president; de weg naar het oosten, de aanvoerroute van Hissene Habre, was afgesneden. Vanuit Yaounde (Kameroen) werd bericht dat de Tsjadische strijdkrachten (FAT), d.w.z. de „zuidelijke" troepen van kolonel Abdelkader Kamougue, posities hadden ingenomen niet ver van de Chagoua-brug, aan de zuidzijde van N'Djamena, vanwaar zij de FAN-zone met zware artillerie (beschikbaar gesteld door Goukouni Oueddei) bestookten. (Le Monde 16-11-1980).
Op 19 nov. deed de commandoraad van de FAN onder voorzitterschap van Hissene Habre een ,,plechtig en dringend beroep" op alle landen van Afrika en de wereld om de ,,invasie van Tsjaad door Libië" te helpen bestrijden. De Libische ,,agressie" beoogde volgens een communiqué van de commandoraad ,,de internationale grenzen van Tsjaad te wijzigen en het te reduceren tot de status van een protectoraat. Zij heeft eveneens ten duel de hele subregio van Centraal Afrika en in het bijzonder de zone tussen Soedan en Senegal te destabiliseren"
Op 18 nov. zouden de coalitiestrijdkrachten van president Oueddei, aldus berichten uit Yaounde, te N'Djamena in de aanval zijn gegaan. Zij zouden de luchthaven en het politiebureau van de FAN hebben veroverd
Volgens de correspondent van het weekblad *Jeune Afrique* in N'Djamena zouden in de hoofdstad 500 a 700 Libische militairen plus een onbekend aantal Europese huurlingen aan de kant van Oueddei vechten; volgens functionarissen van het Amerikaanse ministerie van defensie (20 nov.) waren in Tsjaad, op 50 km ten noorden van N'Djamena, 3.000 a 4.000 Libiërs. Een *AFP*-correspondent meldde op 20 nov. vanuit N'Djamena dat hij Libische para's zij aan zij had zien vechten met troepen van Oueddei, die hoofdzakelijk uit FAT-eenheden bestonden; die Libische troepen hadden beperkte luchtsteun.
De troepen van Oueddei hadden het grootste deel van de gendarmeriekazerne veroverd.
Maar nog op 21 nov. ontkenden FAP-kringen elke directe tussenkomst van het Libische leger.

Le Monde (26-11) maakte melding van de installatie van een Libische luchtmachtbasis te Douguia, op 60 km ten noorden van N'Djamena. Op die basis zouden 2.000 man kunnen worden gelegerd. In de strook van Aouzou, de door Libië bezette zone in het noorden van Tsjaad, waren toen 2.000 man samengetrokken, nl. Libische militairen en vrijwilligers uit verscheidene Arabische landen. In N'Djamena zelf zouden naast Libische technische adviseurs slechts twee Libische commando-eenheden, elk van ca. 30 man, aanwezig zijn. Op 23 nov, bevestigde kolonel Kamougue tegenover Le Monde dat hij het commando over de coalitietroepen in de hoofdstad had overgenomen.
Inmiddels riepen leiders van de buurlanden op tot vrede in Tsjaad. Aan het slot van een bezoek aan Maroua (Kameroen) deed president Seyni Kountche van Niger samen met zijn gastheer, president Ahmadou Ahidjo, in een communiqué niet alleen een beroep op de partijen de strijd te staken, maar tevens werd ,,de buitenlandse inmenging die de facties opstookt" betreurd. Die interventie droeg ertoe bij, aldus het communiqué, ,,de gevechten die steeds moorddadiger worden te prolongeren".
Nog dezelfde dag trok president Kountche van Niger naar Togo om zich in Lama-Kara (Noord-Togo) door de Togolese president Eyadema op de hoogte te doen stellen van de activiteiten van de ad hoc-commissie van de OAE. In een te Lomé gepubliceerd gemeenschappelijk communiqué stelden beide presidenten dat de door de OAE-commissie voorgestane procedure voor een staakt-het-vuren in Tsjaad, uitgewerkt in Lomé. ,,de beste manier is om de vrede in dit land (Tsjaad) te herstellen".
Aan het slot van de op 20 nov. geopende topconferentie van de oeverstaten van de Niger, die te Conakry (Guinee) werd gehouden, verlangden de staatshoofden van Benin, Guinee, Kameroen, Niger, Nigeria, Sierra Leone en Togo de ,,onverwijlde" ondertekening van ,,een bestand in Tsjaad". In een eveneens door president Goukouni Oueddei van Tsjaad ondertekend communiqué werd geëist dat het door de subcommissie van de OAE (Benin, Guinee, Kongo en Togo) te Lomé opgestelde bestandsakkoord op 28 nov. zou worden ondertekend.

Op 24 nov. publiceerde het Franse ministerie van buitenlandse zaken een communiqué met de volgende tekst: ,,De situatie in Tsjaad vormt een onderwerp van ernstige bezorgdheid voor de Franse regering. De komst van belangrijke gewapende elementen, vanuit het buitenland, geeft een nieuwe dimensie aan een burgeroorlog die (. . .) de stabiliteit in het gebied bedreigt. Frankrijk staat daarover in contact met de Afrikaanse staten die, evenals Frankrijk, bezorgd zijn over de verslechtering van de situatie. Het zal in het bijzonder letten op hun reacties." In Caïro deelde de Egyptische president Sadat mee dat hij door bemiddeling van de Senegalese president Senghor, die voor een officieel bezoek in Egypte verbleef, een boodschap van de Franse president Giscard d'Estaing had ontvangen.
Op 27 nov. werd bericht dat Frankrijk in het begin van die week vier jachtvliegtuigen van het type Jaguar naar Libreville (Gabon) had gestuurd.

In een op 24 nov. door Radio-France Inter uitgezonden interview kondigde president Goukouni Oueddei aan Hissene Habre ,,militair te verpletteren" als deze zou weigeren een bestandsakkoord te ondertekenen, dat

hijzelf naar zijn zeggen aan het slot van de bijeenkomst van acht Afrikaanse staatshoofden te Conakry had geparafeerd.
De op 24 nov. in Tsjaad teruggekeerde president bevestigde op 26 nov. dat hij op 28 nov. naar Lomé zou gaan en dat hij bereid was daar een bestandsakkoord met de FAN van Hissène Habre te ondertekenen. Hij meende dat de buurlanden van Tsjaad „in geen enkel opzicht waren bedreigd". Tenslotte steide hij dat de Libische hulp aan zijn aanhangers „in hoofdzaak (was) samengesteld uit levensmiddelen medicamenten en technici".
Op 27 nov. verklaarde de Libische leider Kadhafi dat zijn land ..tot dusver geen directe militaire hulp aan de legale regering van Tsjaad had verleend". Maar „als de overgangsregering van nationale eenheid ons een dergelijke hulp vraagt, zullen wij die haar verlenen". aldus Kadhafi.
Op 28 nov. liet Hissene Habre weten dat hij niet naar Lorné zou gaan en geen bestandsakkoord zou ondertekenen. zolang „de Libische invasie" niet was beeindigd, de OAE die invasie niet veroordeelde en de „notoire agenten" van Libië – hij noemde de president van Benin. Kerekou, en de secretaris-generaal van de OAE. Kodjo – niet van de onderhandelingen zouden zijn uitgesloten.
Op 28 nov. ondertekende Goukouni Oueddei in afwezigheid van Habre een akkoord. dat voorzag in het in werking treden van een bestand op 15 dec.; dit akkoord werd geparafeerd door de presidenten van de lidstaten van de subcommissie van de OAE inzake Tsjaad plus de fungerend voorzitter van de OAE, president Siaka Stevens van Sierra Leone. Tegelijk bevalen de lidstaten van de OAE-subcommissie „de onmiddellijke terugtrekking van de buitenlandse troepen uit Tsjaad" aan.
Terwijl Hissene Habre melding maakte van de aankomst van zwaar Libisch materieel en Libische troepen in Mongo (450 km ten oosten van N'Djamena), stelde Kadhafi op 29 nov. dat de VS „Hissène Habre steunen" en dat Egypte en Israël hem van wapens voorzien om „de legitieme regering van Tsjaad te bestrijden", terwijl Libië die hulp verleende op humanitair vlak.

Op 8 dec. namen de gevechten in N'Djamena in hevigheid toe. Verscheidene compagnieën. elk uitgerust met 10 Russische T-54 en T-55 tanks en bestaande uit een honderdtal manschappen, waren te Dougia (60 km ten noorden van N'Djamena) aangekomen. Een deel van die tanks – met Libische bemanning – zou op 11 dec zijn vernietigd of verdreven tot op meer dan 3 km vanaf de rondweg rond N'Djamena.
Op 11 dec raamde de Franse minister van ontwikkelingshulp „de onder Libisch commando geplaatste elementen" in Tsjaad op „4.000 man". Deze waren naar zijn zeggen gelegerd in Douguia, Faya-Largeau en de zones ten noorden van Abéché en de hoofdstad.
Na een onderhoud van het Nigeriaanse staatshoofd Shagari met de Libische minister van buitenlandse zaken, Ali Triki. in Lagos werd daar op 11 dec. een Nigeriaans regeringscommuniqué uitgeven. waarin gesteld werd dat Nigeria in Tsjaad geen situatie zou dulden. waarbij de Libische militaire aanwezigheid een interventie van ..buitenlandse machten" dreigde uit te lokken. Een oplossing van de crisis in Tsjaad moest langs vreedzame weg en niet door een versterking van de Libische militaire aanwezigheid worden gevonden, aldus de Nigeriaanse regering.
Op 12 dec. meldde een pro-Oueddei-radiostation in Tsjaad dat loyale troepen de vorige dag de stad Ati hadden veroverd.

Op 13 dec. gaf het bureau van de Franse president een verklaring over de toestand in Tsjaad uit, waarin o.m. werd gesteld: Frankrijk... is ernstig verontrust over de nieuwe verslechtering van de situatie in dit land als gevolg van de inteiventie van gewapende buitenlandse elementen. Frankrijk waarschuwt tegen de voortzetting van deze interventie, die (...) strijdig is met de akkoorden gesloten door de Afrikaanse staten en de diverse Tsjadische partijen en die de stabiliteit van het gebied bedreigt. Frankrijk zal zijn steun verlenen aan elke collectieve inspanning die de Afrikaanse staten zullen ondernemen om de vrede in Tsjaad te herstellen, de eenheid ervan te bewaren en de onafhankelijkheid ervan te handhaven."
Een woordvoerder van de regering van president Oueddei verklaarde op 14 dec. dat men „de Franse verklaring niet kan begrijpen, die komt juist op het moment dat het einde van de oorlog nabij is zowel in N'Djamena als in de rest van Tsjaad". De Tsjadische regering „vestigt de aandacht op het gevaar dat een Franse interventie zou vorrnen terwijl de oorlog op zijn eind loopt". De regering bevestigde sinds 13 dec. dat tweederde van de hoofdstad in haar handen was. Voor het het eerst sinds verscheidene maanden vluchtten honderden inwoners uit N'Djamena voor de artilleriebeschietingen over de grensrivier de Chari naar Kameroen.
In de nacht van 14 op 15 dec. gelastte Hissène Habre zijn FAN-eenheden hun posities in N'Djamena, die twee dagen eerder nog het grootste deel van de hoofdstad omvatten. te ontruimen. Habre zelf week uit naar Kameroen, eerst naar Maroua en later naar Yaounde Een deel van zijn troepen trachtte het reeds omsingelde Abéché te bereiken.

up 16 dec ondertekende Hissène Hahrr in Yaounde het bestandsakkoord van Lomé, maar hij kondigde tevens aar, „de strijd voort te zetten" en „het verzet tegen de Libische invasie" te leiden De voorzitter van de OAE-subcommissie i z Tsjaad, president Eyadema van Togo, deed een „plechtige oproep" tot eerbiedi ging van het bestand De president van Kameroen, Ahmadou Ahidjo, sprak de wens uit dat het „vredesproces" nu normaal kon worden afgewikkeld
Volgens diplomatieke kringen in Parijs moest de ondertekening van het bestandsakkoord door Habre worden beschouwd als een tactische zet, die het ingrijpen van een Afrikaanse vredesmacht tegen het Libische expeditieleger in Tsjaad mogelijk moest maken

OAE-vredesconferentie

Op 17 dec. nodigde president Ahidjo van Kameroen de leiders van de strijdende partijen in Tsjaad – president Goukouni Oueddei, vice-president Kamougue en ex-minister van defensie Hissène Habre – uit voor een vredesconferentie van de Organisatie van Afrikaanse Eenheid (OAE), die op 23 dec. in de Nigeriaanse hoofdstad Lagos bijeen moest komen.
Dezelfde dag werd gemeld dat Habre's troepen hun basis Abéché hadden ontruimd. Toen werd het aantal Libische militairen in Tsjaad, incl. de strijders van het z.g. „islamitische legioen", te Parijs op 6.500 man geraamd: 2.000 in N'Djamena, 500 in de Aouzou-strook en 4.000 verspreid over de sectoren van Faya-Largeau, Fada, Ati en Mongo.
Op 18 dec. riep president Goukouni Oueddei op tot nationale verzoening en hij kondigde een amnestie aan, maar hij stelde tevens dat in het nieuwe Tsjaad geen plaats meer zou zijn voor Habre. Tegelijk bedankte hij de bevolking van Libië voor „haar broederlijke en effectieve solidariteit".
Aan het slot van zijn officieel bezoek aan Soedan stelde president Daniel

Arap Moi van Kenia in een gemeenschappelijke verklaring met zijn Soedanese ambtgenoot Nimeiry: ,,Beide partijen geven uiting aan hun grote bezorgdheid over de flagrante buitenlandse interventie in de zusterrepubliek Tsjaad." en roepen de Afrikaanse naties op ,,de verantwoordelijkheid op zich nemen voor een onmiddellijke verwijdering van de buitenlandse troepen".
Tijdens een officieel bezoek aan Parijs merkte president Moboetoe van Zaïre op 18 dec. in een onderhoud met president Giscard d'Estaing op dat ,,Frankrijk een morele verantwoordelijkheid draagt voor de thans ontstane situatie. omdat het Tsjaad nooit had mogen verlaten".

Op 20 dec. deed president Nimeiry van Soedan een beroep op het Libische staatshoofd Kadhafi zijn troepen uit Tsjaad terug te trekken in het belang van de vrede aldaar. De vier presidenten. die deelnamen aan de topconferentie van de UDEAC (Union douaniere et économique de l'Afrique centrale) te Brazzaville (Centraal Afrikaanse Republiek. Gabon, Kameroen en Kongo) verlangden van alle staten zich te onthouden van inmenging en interventie in de binnenlandse aangelegenheden van Tsjaad, in welke vorm dan ook. Kolonel Kamougue, de vertegenwoordiger van Tsjaad op die conferentie, verklaarde dat zijn land ,,nooit zal worden gebruikt om buurstaten te destabiliseren".
Op 21 dec. kondigde president Goukouni Oueddei aan dat hij niet naar de vredesconferentie van de OAE in Lagos zou gaan: ,,Nu het land rustig is, is het niet meer nodig een dergelijke bijeenkomst bij te wonen." Dezelfde dag liet ook de Libische leider Kadhafi in een boodschap aan president Nimeiry van Soedan weten dat een vredesconferentie over Tsjaad overbodig was geworden, omdat de burgeroorlog daar was afgelopen.
Op 22 dec. riep de Franse minister van buitenlandse zaken, Jean François-Poncet, Libië op tot eerbiediging van ,,de beginselen van onafhankelijkheid, territoriale integriteit en nietinmenging in de binnenlandse aangelegenheden, welke (. . .) de politiek van Frankrijk in Afrika leiden".
De OAE-vredesconferentie te Lagos op 23 dec. werd bijgewoond door 12 Afrikaanse staatshoofden, o.w. ook president Goukouni Oueddei, en de Libische minister van buitenlandse zaken Triki. Goukouni Oueddei nam aan de besprekingen deel, nadat aan de voorwaarde was voldaan dat Hissene Habre van het officiële gedeelte van de conferentie zou worden geweerd. Habre kreeg van de Nigeriaanse minister van buitenlandse zaken, Ishaya Audu, huisarrest opgelegd. Op 24 dec. werd de conferentie zonder opgaaf van redenen afgebroken.
Later die dag werd een slotcommuniqué gepubliceerd, waarin de twaalf deelnemende Afrikaanse staten zich uitspraken tegen elke buitenlandse inmenging in Tsjaad en waarin zij president Goukouni Oueddei verzochten het houden van algemene verkiezingen in Tsjaad vóór 1 febr. 1982 te bevorderen. Tevens werd de secretaris-generaal van de OAE gevraagd een buitengewone conferentie over de wederopbouw van Tsjaad te organiseren.
Minstens zeven van de twaalf delegaties zouden op een krachtige en openlijke veroordeling van de Libische militaire interventie in Tsjaad hebben aangedrongen. aldus Reuter, maar daarover kon geen consensus worden bereikt. O.a. president Shagari van Nigeria en president Stevens van Sierra-Leone hadden zich niet bij een veroordeling van Libië willen aansluiten. Daarop hadden de vertegenwoordigers van de Centraal Afrikaanse Republiek, Guinee, Kameroen, Niger, Senegal, Soedan en Togo niet meer aan de slotzitting van de conferentie deelgenomen.
Terwijl in het door slechts zes deelnemers ondertekende slotcommuniqué van 24 dec. een veroordeling van Libië achterwege bleef, leverde het overleg van de 12 Afrikaanse staten op 14 jan. 1981 wel een unanieme veroordeling op.
In het slotcommuniqué werd de geldigheid van het akkoord van Lagos (aug. 1979) opnieuw bevestigd ,,als basis voor het vestigen van een werkelijke en duurzame vrede en voor de veiligheid in een soeverein, onafhankelijk en stabiel Tsjaad". Verklaard werd dat het fusie-akkoord tussen Libië en Tsjaad het akkoord van Lagos naar letter en geest schond en de regeringen van beide staten werd verzocht het fusie-akkoord als van nul en gener waarde te beschouwen. Alleen een vrij en democratisch door het Tsjadische volk gekozen regering, en niet de overgangsregering van nationale eenheid, is, aldus het slotcommuniqué, bevoegd de natie en het volk van Tsjaad te verbinden tot een zo fundamenteel en ver reikend akkoord. (*Le* Monde, NZZ, The Times, *NRC/H'blad,* FAZ, Financial Times)

(Vor. ber. pag. 733 e.v. en 747 e.v.-1980. Zie ook pag. 76113-'80 en pag. 4711-'81)

WEST-EUROPA

BELGIË

WETTELIJK TAALGEBRUIK IN DE BRUSSELSE RANDGEMEENTEX

De Raad van State heeft een advies uitgebracht over het (mondelinge) taalgebruik bij gemeenteraadszittingen in zes Vlaams-Brabantse gemeenten met ,,faciliteiten" rondom Brussel: Wemmel, Kraainem, Wezembeek-Oppem, St-Genesius-Rode, Linkebeek en Drogenbos.
Het advies werd uitgelokt door kamerlid W, Kuipers (VU) die op 19 dec. 1979 de toenmalige minister van binnenlandse zaken Gramme interpeileerde over wat hij een schending van de taalwetgeving te Kraainem noemde. Ten gevolge van de interpellatie vroeg Gramme de Raad van State op 25 jan. 1980 om advies. De betwisting betrof de vraag, of Franstalige gemeenteraadsleden in de zes randgemeenten het Frans als mondelinge bestuurstaal mogen gebruiken, inzonderheid tijdens de vergaderingen van de gemeenteraad. Gramme schreef aan de Raad van State dat dit z.i. niet strijdig kon zijn met de taalwetgeving. Het advies werd verstrekt op 22 juli 1980 maar geraakte eerst begin november via de kranten ruimer bekend. Uit het advies blijkt dat een taalgebied niet moet worden opgevat als een gebied waar in feite een bepaalde taal wordt gesproken, maar als een gebied waar in rechte een bepaalde taal moet worden gesproken of met betrekking waarop een bepaalde taal moet worden gebruikt. In het Nederlandse taalgebied moet dus het Nederlands worden gebruikt ,,behoudens uitdrukkelijk door wet of decreet te stellen uitzonderingen." Met dit laatste worden de z.g. faciliteiten bedoeld, maar die hebben geen betrekking op het taalgebruik tijdens gemeenteraadszittingen en moeten, volgens het advies, beschouwd worden als uitzonderingen op de algemene regel, dat het Nederlands de bestuurstaal is.
De Raad van State is van oordeel dat verklaringen en uiteenzettingen, die in een andere taal dan het Nederlands gesteld zijn, niet mogen worden vermeld in de notulen van de raadsvergaderingen. Een antwoord, gegeven namens het college van burgemeester en schepenen op een niet in het Nederlands gestelde vraag of interpellatie, moet in rechte als onbestaand worden beschouwd. Worden die verklaringen toch in de notulen opgenomen, dan wordt ,,valsheid in

geschrifte' gelegd Het advies stelt ten grondeWat n eer ar dere taal dan het Nederlands wordt gezegd kan geen effect hebben en n rechte mag ermee geen rekening w aen ge houden
Het advies ligt in de lijn van eerder getroffen beslissingen door de Raad vari State op 17 augustus 1973 er, 3 februari 1976 velde hij arresten, waar bij in de zes randgemeenten de eedaflegging van de verkozen raadsleden in het Nederlands moet gebeuren Het advies lokte niettemin onmiddellijk negatieve reakties uit aan Franstalige zijde
Op 4 noveniber 1980 „betreurde' de Franstalige Gemeenschapsraad het advies en stelde in ren motie, dat de Franstalige raadsleden hei: woord moeten kunnen voeren in het Frans
Op 6 november sprak H Boel. voorzitter van de Vlaamsr Raad, zijn „ongerustheid" uit over de motie van de Franse Gemeenschapsraad
Op 13 november werd minister van binnenlandse zaken Mathot in de Kamer door J Valkeniers (VU) oker het advies ondervraagd Mathot zei dat het advies slechts een element was in het dossier van de komende onderhandeling over het statuut van Brussel Hij nam daarbij afstand van de mening van de Raad van State en stelde dat het opvolgen van het advies zou betekenen dat de Franstaligen geen gebruik meer zouden kunnen maken van hun democratische rechten

VOORLOPIGE MATIGINGSWET

Na de mislukkting op 2 dec. 1980 van de nationale arbeidsconferentie. waarop gepoogd was een interprofessioneel akkoord te bereiken over een inkomensmatiging (zie pag. 82312 e.v.-1980) en na de weigering van de sociale gesprekspartners om, in afwachting van de voor februari 1981 aangekondigde herstelwet, een gentlemen's agreement te onderschrijven betreffende de niet-uitbetaling van de CAO-loonsverhogingen in januari. heeft de regering een wetsontwerp ingediend ,,houdende, bewarende en tijdelijke maatregelen inzake matiging van alle inkomens".
De regering ging ervan uit dat het zeer moeilijk zou zijn, na de goedkeuring van de herstelwet, de reeds uitbetaalde loonsverhogingen terug te vorderen, en wenste daarom krachtens een z.g. mini-matigingswet de uitbetaling reeds direct onmogelijk te maken.
Het wetsontwerp bepaalde o.m.:

1. Voor de werknemers van de privé-sector en van de openbare diensten wordt de koppeling van de lonen aan de evolutie van de klein handelsprijzen, de z.g. indexering, behouden. maar van 1 januari tot 15 februari 1981 mag geen enkele loonsverhoging of enig ander nieuw voordeel. onder gelijk welke vorm, worden toegekend. De matiging geldt evenwel niet voor de werknemers die in november 1980 minder dan 35.000 fr. bruto per maand verdienden: voor deze categorie blijven loonsverhogingen en andere aanpassingen mogelijk, op voorwaarde dat het bedrag per werknemer niet hoger ligt dan 1%.

2. Overeenkomsten betreffende de arbeidsduurverkorting tot een gemiddelde van 38 u per week vallen niet onder toepassing van deze wet

3 De bedragen die krachtens een CAO aan de werknemers moeten worden toegekend maar wegens de matigingswet niet mogen worden uitbetaald, worden onder een speciale rubriek in de boekhouding van de onderneming ingeschreven. over de besteding van het geld zal paritair door werkgevers en werknemers u-orden beraadslaagd

4. De tarieven van notarissen en gerechtsdeurwaarders mogen in 1981 niet hoger zijn dan op 31 december 1980. De erelonen van de artsen worden gedeeltelijk geblokkeerd. De inkomsten uit alle politieke en openbare ambten worden per 1 januari 1981 met 5% verminderd t.o.v. het peil van 31 december 1980. De tantièmes, betaalbaar door Belgische vennootschappen in 1981, mogen niet meer bedragen dan 95% van die betaald in het boekjaar 1979.

Bij de indiening van het wetsontwerp verduidelijkte premier Martens dat de regering, spijt de mislukking van de arbeidsconferentie. nog steeds bleef hopen op een interprofessioneel akkoord over loonmatiging vóór 1 jan. 1981. Indien zo'n akkoord een matiging voor twee jaar inhoudt en beantwoordt aan wat de mini-wet beoogt, zal de regering het bekrachtigen en algemeen bindend verklaren, zei de premier; en in dat geval is de desbetreffende paragraaf van de mini-matigingswet niet van toepassing.
De dagen die op de indiening van het wetsontwerp volgden, vergaderden inderdaad de vertegenwoordigers van het Verbond van Belgische Ondernemingen en van de vakverenigingen, samen met enkele ministers, discreet op het kasteel van Hertoginnedal om toch nog de kansen van een interprofessioneel akkoord te onderzoeken (De woordvoerders van de middenstand en de landbouw waren niet uitgenodigd, waartegen ze achteraf scherp zouden protesteren.) Het gesprek leidde op 15 dec. tot een regeringsontwerp van centraal akkoord. Het handhaafde de weddeschaalaanpassingen voor de kantoorbedienden. raakte niet aan de lopende CAO's – die met een jaar werden verlengd – en liet de mogelijkheid van nieuwe akkooiden inzake werktijdverkorting open, maar stelde dat de loonkosten stijgingen, boven op de indexaanpassing, in 1981 geen 1,25% mochten overschrijden.
Terwijl dit nieuwe regeringsinitiatief onderzocht werd door de instanties van werkgevers en werknemers. debatteerde de Kamer over het ontwerp van de mini-matigingswet dat op 18 dec. aangenomen werd met 117 tegen 48 stemmen bij 5 onthoudingen.

Op 22 dec. 1980 reageerde het Verbond van Belgische Ondernemingen voorzichtig positief op het regeringsontwerp van centraal akkoord. De raad van beheer van hei VBO machtigde zijn vertegenwoordigers „vooral gelet op de inspanningen die nog in de komende maanden moeten worden geleverd. en om hun realisatie in de hand te werken. op basis van de regeringsvoorstellen met de vakorganisaties over een centraal akkoord te onderhandelen binnen de strikte perken van de voorgestelde maxima". Afgevaardigd-beheerder R. Pulinckx noemde de regeringsvoorstellen „totaal onvoldoende", maar zei nog te hopen op mogelijke verbeteringen.
Diezelfde 22 dec. keurde de Senaat het ontwerp van de mini-matigingswet goed met 106 tegen 33 stemmen bij 9 onthoudingen. Op 23 dec. reageerde de algemene raad van het Algemeen Christelijk Vakverbond met 194 tegen 81 stemmen bij 5 onthoudingen positief op het regeringsontwerp van centraal akkoord. De tegenstemmers waren hoofdzakelijk Walen. Ook op 23 dec. reageerde het nationaal comité van het Algemeen Belgisch Vakverbond negatief. Het stemde weliswaar in met een eventueel voortzetten van de onderhandelingen. maar secretaris-generaal Debunne verduidelijkte dat zijn vakbeweging in feite het ontwerp verwierp; ook viel hij scherp uit tegen het VBO en sloot de mogelijkheid van acties in januari niet uit.
In regeringskringen werd akte genomen van de onmogelijkheid om alsnog een akkoord tussen werkgevers en werknemers te sluiten. Vlak voor Kerstmis verscheen de tekst van de mini-matigingswet in hel Staatsblad.

LATIJNS-AMERIKA

GUYANA

POLITIEKE ONTWIKKELINGEN SEDERT 1973

De overwinning van de Guyanese regeringspartij People's National Congress (PNC) van premier Forbes Burnham in juli 1973 (pag. 500/3 e.v.-1973) was volgens de oppositie niet eerlijk tot stand gekomen. De People's Progressive Party (PPP) van Dr. Cheddi Jagan besloot tot een boycot van de nationale vergadering van Guyana die tot 24 mei 1976 duurde. Sedert augustus 1975 was er weer sprake van toenadering tot de regeringspartij van Forbes Burnham, na een rede van Jagan waarin deze aankondigde een eind te willen maken aan de ,,politiek van burgerlijke ongehoorzaamheid en non-coöperatie'' en zich bereid verklaarde tot het geven van ,,kritische steun'' aan de regering met het doel de overgang naar ,,werkelijk socialisme'' in Guyana te verwezenlijken.

De terugkeer van de PPP naar de nationale vergadering hing tevens samen met een oproep tot nationale eenheid in het etnisch verdeelde land om een vermeende Amerikaanse destabiliseringscampagne in Guyana te trotseren. Deze campagne zou zijn opgezet door de Verenigde Staten in verband met de steun van Guyana aan de door Cuba en de Sowjet-Unie gesteunde factie in Angola.

Op 26 mei 1976 maakte de regering de nationalisering bekend van de suikerindustrie in het land. In 23 sectoren van de economie waren bedrijven genationaliseerd. De belangrijkste overgebleven buitenlandse belangen in Guyana betroffen na 1976 vijf handelsbanken en een aantal verzekeringsmaatschappijen, hoewel het in de bedoeling lag van de regering de in 1970 opgerichte Guyana National Coöperative Bank een breder werkterrein te verschaffen. Ten aanzien van de buitenlandse politiek streefde de regering naar een sterk niet-gebonden koers.

Op 12 maart 1976 werd president Raymond Arthur Chung door de nationale vergadering herkozen tot president van Guyana voor een nieuwe ambtstermijn van zes jaar.

Medio 1977 bleek dat de toenadering van de PPP van Jagan tot de regeringspartij van Forbes Burnham van korte duur was geweest. De partijleiders konden het niet eens worden over de mate van vertegenwoordiging van de oppositie in het bestuur. De PPP riep de regeringspartij op tot de vorming van een ,,regering van het nationale patriottische front'', direct na de verkiezingen van 1978.

Op 12 augustus 1977 verwierp Forbes Burnham dit voorstel tijdens het congres van zijn partij. De premier motiveerde zijn besluit onder meer met de opmerking: ,,Als de bolsjewieken zich met de mensjewieken hadden aaneengesloten was de geschiedenis van de Sowjet-Unie heel anders geweest''.

Op 24 augustus 1977 brak een proteststaking uit. De suikerindustrie kwam vrijwel geheel tot stilstand. De regering reageerde met arrestatie van de stakers en zette miiitairen in bij de suikerrietoogst. In september werd de uitzonderingstoestand afgekondigd, die de regering in staat stelde een nachtelijk uitgaansverbod uit te vaardigen, bepaalde mensen bewegingsvrijheid op te leggen of voor enige tijd vast te houden.

De PPP zocht ondertussen naar de vorming van een front tegen de regering door besprekingen te voeren met de Working People's Alliance (WPA) van Eusi Kwayana, met de organisatie van militante bauxietarbeiders en met de rechtse Liberator Party.

Op 10 april 1978 diende de PNC een wetsontwerp in tot wijziging van de grondwet.

De partij van premier Forbes Burnham beoogde met de indiening van het wetsontwerp een wijziging van artikel 73 van de Guyanese grondwet dat stelt dat een tweederde parlementaire meerderheid en een meerderheid in een nationaal referendum vereist zijn voor grondwetswijzigingen ten aanzien van belangrijke artikelen betreffende de zittingsduur van parlementen, het houden van verkiezingen, de macht van de president, de organisatie van de handhaving van de mensenrechten.

Dit wetsontwerp (dat volgens artikel 73 van de grondwet eerst via de oude procedure diende te worden behandeld) voorzag in de afschaffing van het tweede element van artikel 73, het referendum, zodat grondwetswijzigingen in de toekomst ,,soepeler'' zouden kunnen verlopen. De PNC streefde sedert 1974 naar een socialistische ombuiging van de Guyanese grondwet, zoals gesteld in de ,,Verklaring van Sophia'' uit dat jaar.

Volgens de PPP van Jagan probeerde Forbes Burnham met dit wetsontwerp de macht van zijn regering te continueren tot na de voorgeschreven verkiezingen van 25 juli 1978 en streefde de premier naar de vorming van een één-partij-staat.

Op 10 juli 1978 stemde de Guyanese bevolking met 97,4% voor het wetsontwerp. Volgens de oppositie was er op allerlei manieren geknoeid.

De regering verlengde daags na het referendum de duur van de parlementszitting met 15 maanden en op 6 november werd een constituerende vergadering opgericht onder leiding van de parlementsvoorzitter Sase Narain.

Massale zelfmoord sekteleden

Op 18 november 1978 hebben 914 mensen, onder wie 260 kinderen, de dood gevonden op het terrein van de religieuze sekte van de People's Temple in het binnenland van Guyana De leider van deze sekte, de 46-jarige James Warren Jones had zijn volgelingen, de bewoners van Jonestown, opdracht gegeven zelfmoord te plegen. Een aantal van hen werd ertoe gedwongen cyanide-bevattende oplossingen in te nemen, anderen werden doodgeschoten, aldus verklaringen van een aantal van de 84 overlevenden. De beweging had de vorm van een landbouwcommune op religieuze grondslag en veroordeelde de Amerikaanse samenleving. Leiders van de beweging stonden in contact met de Sowjet-Unie, waartoe Jones zich ideologisch voelde aangetrokken. Hij beweerde af en toe een reïncarnatie te zijn van Jezus, Boeddha of Lenin. Een dag voor de ,,zelfmoord'' waren een Amerikaans congreslid, vier journalisten en een vrouw, die klachten over de sekte ter plaatse wilden onderzoeken op een klein vliegveld in de buurt doodgeschoten door sekteleden toen zij wilden vertrekken. Alle slachtoffers in Jonestown waren Amerikaanse staatsburgers.

Besprekingen over grensgeschil

Na de mede-ondertekening van een samenwerkingsverdrag voor het Amazone-bassin kwamen Venezuela, Guyana en Suriname op 3 juli 1978 overeen besprekingen te voeren over hun grensgeschillen.

Eind oktober 1978 kwam de Venezolaanse president Carlos Andres Perez naar Guyana, maar zijn bezoek leverde geen resultaat op. Venezuela maakt aanspraak op een groot gebied in West-Guyana.

Eind maart 1979 sprak premier Henk Arron van Suriname op het eiland Barbados met premier Forbes Burnham, nadat, een maand eerder, een visserijconflict tussen de buurlanden was opgelost. Besloten werd om opnieuw rond de tafel te gaan zitten.

Opnieuw uitstel verkiezingen

Op 25 oktober 1979 maakte de regering bekend dat de verkiezingen op-

nieuw zouden worden uitgesteld, ditmaal voor een jaar. Een wet met die strekking werd door het Guyanese parlement aangenomen. De regerende PNC maakte daarbij gebruik van zijn tweederde meerderheid in het parlement.
De voorgaande nacht was de 39-jarige minister van onderwijs, sociale ontwikkeling en cultuur, Vincent Teekah, bij Georgetown door onbekenden doodgeschoten. Teekah was aanhanger van de PPP tot hij zich. in 1976, aansloot bij de PNC van premier Forbes Burnham.

In augustus en december 1979 werd Guyana getroffen door algemene stakingen en onrust. Stakingen tegen het regeringsbeleid en onderdrukking van de oppositie werden afgewisseld door opstootjes, brandstichtingen en diverse acties.
In de loop van 1980 nam de spanning tussen regering en oppositie toe. naarmate premier Forbes Burnham harder optrad tegen zijn politieke tegenstanders. Vooral de groei van de niet etnisch-bepaalde Working People's Alliance was hem een doorn in het oog. Leiders van de WPA moesten in juni 1980 terechtstaan wegens een ,,poging tot samenzwering" in augustus 1979.
Op 14 juni 1980 werd Walter Rodney. een van de drie leiders van de Working People's Alliance. gedood door een bom die in zijn auto was geplaatst. Volgens de Guyanese oppositie was Rodney, een hoogleraar die zich bezighield met economische problemen van ontwikkelingslanrlen. vermoord. *NRC-H'blad* (16-6-1980) schreef onder meer:

..Bovendien richt de WPA zich tot alle rassen en zij groeit snel in ledental. In een interview met het blad Caribbean Contact onthulde de vermoorde WPA-leider Walter Rodney onlangs, dat de regering een speciaal sluipschutterskorps had opgericht dat het kader van zijn partij om zeep moest brengen. Dat is een wilde beschuldiging die op het eerste gehoor ongeloofwaardig klinkt. behalve als zij in Guyana wordt gelanceerd, want in dat land lijkt alles mogelijk.
Premier Burnham streeft naar absolute macht. Menige tegenstander van zijn bewind werd de laatste jaren door de kogel getroffen. of belandde in het gevang. De regering wordt bij haar jacht op oppositionele figuren een handje geholpen door de religieuze sekte House of Israel, geleid door de Amerikaanse David Hill. Deze sekte bestaat volgens Hill uit achtduizend leden en laat op vrijwel geen vergadering van PPP of WPA verstek gaan om de orde daar te verstoren. Ten minste twee personen heeft zij daarbij om het leven gebracht.

Burnham *president*

Op 6 oktober 1980 is premier Forbes Burnham naast premier ook president van Guyana geworden. Tegelijk met die benoeming is de grondwet van kracht geworden. die hem het vetorecht op parlementaire beslissingen geeft, en het recht om Liet parlement naar huis te sturen. Voorts is de president nu opperbevelhebber van d i strijdkrachten.
Op 28 oktober kondigde Forbes Burnham aan dat op 15 december algemene en regionale verkiezingen zouden worden gehouden. Een verzoek van de oppositie om internationaal toezicht werd verworpen.

Uitslag verkiezingen

Op 15 december heeft een half miljoen stemgerechtigde Guyanezen gestemd voor de benoeming van het president en 65 gedeputeerden
Op 17 dec nog voor de uitslag bekend was, meldde het Guyanese staatsbureau voor informatie een verpletterende overwinning" van de regeringspartij PNC
Volgens internationale waarnemers is op grote schaal door de regering gefraudeerd Het Britse Hogerhuislid Lord Avebury. voorzitter van de Britse parlementaire Commissie voor de mensenrechten, zei te zijn bedreigd door de politie en enige tijd te zijn vastgehouden De regering meldde een opkomstpercentage van 78 en een overwinning van de PNC van 53 van de 65 zetels in het parlement
In Le Monde (19-12 1980) werd gesproken van de ,.begrafenis van de parlementaire democratie" in Guyana. die sinds 1966 had bestaan
De officiele uitslag luidde PNC 77%, PPP 20%, UF (Gnited Front) 3% *(The Times, Financial Times* NZZ *Le* Monde *NRC-H'blad* Bank of Londen and South *America Review, KCA)*

HAÏTI

SLAVENPRAKTIJKEN MET HAITIAANSE GASTARBEIDERS. BOOTVLUCHTELINGEN. POLITIEKE ONTWIKKELINGEN. EINDE „DEMOCRATISERING"

Op 17 augustus 1979 heeft de Anti-Slavernij Vereniging voor de Bescherming van de Mensenrechten een rapport overhandigd aan een werkgroep van deskundigen van de Verenigde Naties over slavernij, waarin melding wordt gemaakt van de verkoop van Haïtiaanse arbeiders aan de naburige Dominicaanse Republiek. De Haïtianen worden voor elf dollar ,,per stuk" overgedaan aan suikerriet-dantages in het buurland en moeten daar onder zeer zware omstandigheden tegen een hongerloon lange dagen maken. De Dominicaanse Republiek voorziet op deze manier in 90 percent van zijn rietsnijders. die werken zonder contract of wettelijke bescherming. Volgens het rapport van de vereniging worden op deze manier jaarlijks ca. 12000 Haïtianen verkocht aan Dominicaanse werkgevers.
Eten groot deel van de ruim 280.000 Haïtianen. werkzaam in het buurland, lijdt aan chronische ondervoeding en een scala van ziekten. De Anti-Slavernij Vereniging spreekt in het rapport van ., een verdoemde aanklacht tegen vereelte ongevoeligheid voor honger, slechte gezondheid, uitputting en vrees in iiet belang van maximale winst" en noemt de Amerikaanse maatschappij Gulf and Western. die een derde van het nationale prodnkt van de Dominicaanse Republiek binnen brengt en waarvan de activa in dertig jaar zijn gestegen van 5 miljoen dollar tot 3.3 miljard dollar.
De Anti-Slavernij Vereniging is gevestigd in Londen. Het is een particuliere organisatie met de status van adviseur bij de Verenigde Naties.
Op 21 augustus 1979 heeft de minister van buitenlandse zaken van de Dominicaanse Republiek. vice-admiraal Ramon Emilio Jimenez, in een officieel communiqué commentaar geleverd op het rapport. De bewindsman wees op een conventie tussen beide landen uit 1966, volgens welke ook in 197811979 vijftienduizend suikerrietarbeiders voor de plantages zijn gecontracteerd. Volgens de minister staan de arbeiders in hun werkperiode onder toezicht van de Dominicaanse Suikerraad. Zij profiteren van sociale voorzieningen, verzekeringen en sociale bijstand, rust in het weekeinde en een einde-jaarspremie. Volgens de conventie hebben 90 Haïtiaanse functionarissen toezicht op de naleving van de voorschriften.
Een Dominicaanse advokaat, Ramon Antonio Veras, die zich het lot van de Haïtianen in zijn land aantrok, verklaarde: ,,Nergens in dit deel van de wereld worden mensen zo wreed behandeld als Haïtiaanse gastarbeiders in de Dominicaanse Republiek, ongeacht wat er in de wet staat.
NRC-H'Blad(20-09-1980) melde naar aanleiding van een oproer van Haïtianen op Dominicaans grondgebied dat de situatie, elf maanden na publikatie van het rapport, nog ongewijzigd was, maar dat de publiciteit er voor had gezorgd dat de situatie van de Hatïtianen onderwerp van openbare discussie is geworden.

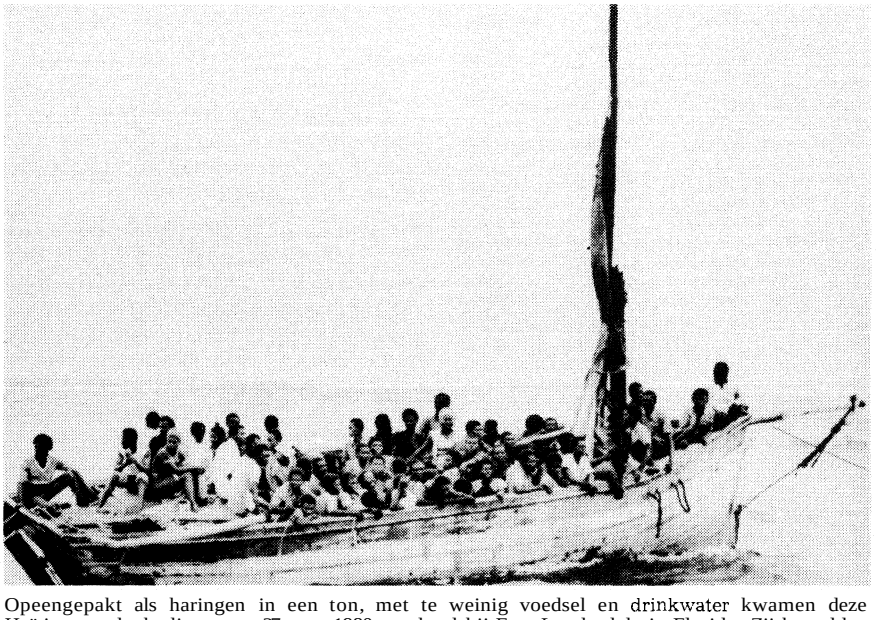
„In de Dominicaanse Republiek zelf heerst grote werkloosheid. maar de meeste Dominicanen beschouwen de slopende arbeid, de karige heloning en de abominabele arbeidsvoorwaarden op de plantages als ver beneden hun waardigheid. als „negerarbeid". Het suikerriet

moet worden gekapt, omdat het ruim de helft van de Dominicaanse inkomsten oplevert en omdat de Haïtianen dringend werk nodig hebben. Met deze regeling kunnen beide landen hun schatkist spekken.
In 1979 nam de Dominicaanse regering 15.000 Haïtianen aan voor het oogstseizoen van november tot juli. In ruil daarvoor kregen dictator Jean Claude Duvalier en de zijnen het hoogste bedrag dat zij ooit voor dit soort dienstverlening hadden ontvangen, namelijk 3.2 miljoen gulden a contant voor,, wervingskosten". Daarbij kreeg de regering-Duvalier nog eens 502.000 gulden voor de ..werving var. inspecteurs". die moeten controleren of er aan de in het contract genoemde arbeidsvoorwaarden wordt voldaan.
De gastarbeiders zelf krijgen 1,55 dollar per ton gekapt riet. Vaak moeten ze hun werk doen in een moordende hitte en zijn ze door ondervoeding verzwakt, zodat de gemiddelde arbeider niet veel meer dan een ton per dag kapt. Mensen die de situatie op dr plantages kennen, zeggen dat er altijd met de weegschalen wordt geknoeid en de bazen dus minder gewicht betalen dan er feitelijk wordt geleverd.
De woon- en leefsituatie van de arbeiders, waarop de goedbetaalde maar vaak niet-bestaande inspecteurs moeten toezien, is meestal in flagrante strijd met iedere clausule in het contract. De beloofde medische zorg. elektriciteit, toiletten, douches. bedden en matrassen ontbreken volledig. De mannen wonen in open barakken, slapen op een lemen vloer en moeten hetzelfde stroompje water waarvan ze drinken en waarmee ze zich wassen als toilet gebruiken. Voedsel wordt op de plantages tegen sterk verhoogde prijzen verkocht en het grootste deel van het dagloon gaat hieraan op.
Terwijl er 15.000 man door de regering werden gecontracteerd om voor de Dominicaanse staatssuikerraad te werken, is er volgens welingelichte bronnen dit jaar een geheim aanhangsel aan het contract toegevoegd, dat voorziet in de ,,aankoop" van nog eens 2000 arbeiders voor de plantage ,,La Romana" de grootste van het land, die eigendom is van het Amerikaanse conglomeraat Gulf and Western, en voor drie plantages die eigendom zijn van de familie Vicini.
Goedkope migrantenarbeid is niets nieuws op Hispaniola. De twee staten op het eiland hebben elk bijna vijf miljoen inwoners, maar daarbij is de Dominicaanse Republiek twee keer zo groot als Haïti.
De aloude haat tussen de twee volkeren – de Dominicanen zijn bruin en blank, de Haitianen zwart – leidde in 1937 tot de afschuwelijke massamoord onder de gevreesde dictator Rafael Trujillo. In drie dagen tijd liet Trujillo 12.000 Haitianen vermoorden. De grens tussen beide landen is al 21 jaar officieel gesloten.
Als de twee regeringen niet in arbeiders zouden handelen dan zou dat wel door de particuliere ondernemingen worden gedaan. In de tijd dat de koffie of de katoen moet worden geoogst komen de Dominicaanse boeren vaak naar de Dominicaanse militaire grenspatrouilles waar ze tegen betaling van zo'n duizend dollar Haitiaanse arbeiders ,,geleverd krijgen zo zegt een advocaat die met deze praktijken bekend is.
Het oproer dat door Dominicaanse militairen werd neergeslagen vond een maand geleden plaats. (Augustus 1980). Het oogstseizoen was voorbij, en de Haitiaanse gastarbeiders moesten door de Dominicaanse regering naar hun land worden teruggebracht. In plaats daarvan werden ze drie weken lang als vee achter een prikkeldraadomheining gestopt, zonder een dak boven hun hoofd en zonder eten of sanitaire voorzieningen. Toen ze tenslotte door hun laatste moeizaam verdiende geld heen waren kwam het tot een woede-uitbarsting.
Zelfs in Haïti, waar het leveren van kritiek levensgevaarlijk kan zijn, werd de schandalige behandeling van de arbeiders in het parlement en op de radio aan de kaak gesteld. In een interview verklaarde een Haïtiaans kabinetslid met treurige blik: ,,Wij beschikken niet over de wettelijke middelen om onze burgers te beschermen als ze in het buitenland zijn. De suikermaatschappijen doen precies wat ze willen."
Maar hoe zit het dan met de Haïtiaanse regering. zo werd hem gevraagd. waarom verhuurt Haïti zijn mensen en incasseert het 3,i miljoen gulden als beloning? ,.Dat geld is nodig om onze onkosten te dekken", aldus de functionaris, ,,wij moeten ambtenaren en medisch personeel betalen voor bloedproeven en identiteitskaarten'. Maar, zo voegde hij hieraan toe, ,,de betrekkingen tussen Haïti en de Dominicaanse Republiek zijn nog nooit zo goed geweest".

Volgens de Financial Times (18-8-1980) heeft de familie Duvalier persoonlijk ruim honderd gulden opgestreken voor iedere Suikerrietarbeider die tussen 1966 en 1978 aan de Dominicaanse Republiek is geleverd. ,,Baby Doc" heeft de prijs per arbeider in 1979 verhoogd tot ruim 140 gulden.

Bootvluchtelingen

In het jaarboek van Amnesty International (197811979) was melding gemaakt van schending van de mensenrechten in Haïti en van gevangenschap, mishandeling van Haïtianen die het land illegaal probeerden te verlaten. Bovendien was gemeld dat achtergebleven familieleden van uitgeweken Haïtianen werden lastiggevallen door de politie. (pag. 17213 e.v. 1980).
Sedert 1979 is de stroom vluchtelingen uit Haïti, die leven en goed in de waagschaal stellen op zoek naar een beter leven, gegroeid. De meeste van hen spreken alleen creools en zijn analfabeet. Zij wagen de oversteek naar de Verenigde Staten (1000 kilometer) in vaak wrakke vaartuigen, zonder voldoende water en proviand. Omdat de Amerikaanse regering hen niet erkent als politieke vluchtelingen zoals de Cubanen. verkeren zij in een benarde positie en ze zijn afhankelijk van particuliere steun. De Amerikaanse regering schat dat de illegale immigratie van Haïtianen sterk gegroeid is. In 1978 kwamen nog 1800 vluchtelingen, in 1979 waren het er naar schatting tussen 10.000 en 20.000 Politieke onderdrukking, honger en armoede zijn oorzaak van de vlucht naar een beter bestaan. Volgens de hulporganisaties die zorgen voor opvang in Florida hebben de wervelstorm David (augustus 1979), de aanhoudende droogte in de regenmaand (februari 1980) en de wervelstorm ,,Allen" (6 augustus 19801 zoveel extra moeilijkheden aan het armoedige en kommervolle bestaan in het armste land van het westelijk halfrond toegevoegd, dat duizenden Haïtianen hun leven op het spel durven te zetten in de hoop op een betere toekomst.
Op de Bahama-eilanden moesten op 12 november 1980 Haïtiaanse vluchtelingen met geweld weer aan boord van een boot worden gebracht, omdat zij niet terug wilden naar Haïti. De Bahama-eilanden willen af van de ca. 25.000 illegale Haïtianen op de archipel en de Verenigde Staten zijn steeds minder bereid Haïtianen op te nemen.
Op verschillende tijdstippen heeft de politie op Haïti gewapenderhand trachten te verhinderen dat mensen

Opeengepakt als haringen in een ton, met te weinig voedsel en drinkwater kwamen deze Haïtiaanse vluchtelingen op 27 nov. 1980 aan land bij Fort Lauderdale in Florida. Zij betaalden een veelvoud van hun jaarinkomen om hun vaderland te kunnen ontvluchten.

het eiland verlieten Op 13 juni verklaarde de Haïtiaanse minister van buitenlandse zaken Georges Salomon dat een aantal organisatoren van „emigratiereizen" is gearresteerd Op 27 oktober 1980 zijn in de noordelijke havenstad Cap Haïtien veertien mensen gedood die op het punt stonden om uit te varen. De politie schoot in de lucht en in de paniek die daarop uitbrak werden veertien mensen doodgedrukt

Up 28 augustus 1980 had Jean Claude Marty van het Internationale Rode Kruis in Genève verklaard dat Haiti een enorme hongersnood te wachter, stond. die 1.2 miljoen inwoners direct bedreigde De orkaan „Allen" had een groot deel van de oogst verwoest

Politieke ontwikkelingen

Op 23 april 1980 heeft president Jean-Claude Duvalier zeven ministers vervangen en een nieuw ministerie geschapen dat zich bezighoudt met de coördinatie tussen president en ministers. Op deze post is benoemd Henri P. Bayard, oud-minister van mijnbouw en een persoonlijke vriend van de president. In 1979 was hij door de oude Duvalier-garde uit de regering gezet (pag. 173/1-1980). Volgens Le Monde (26-4-1980) is zijn terugkeer het belangrijkste politieke feit in de kabinetswijziging.

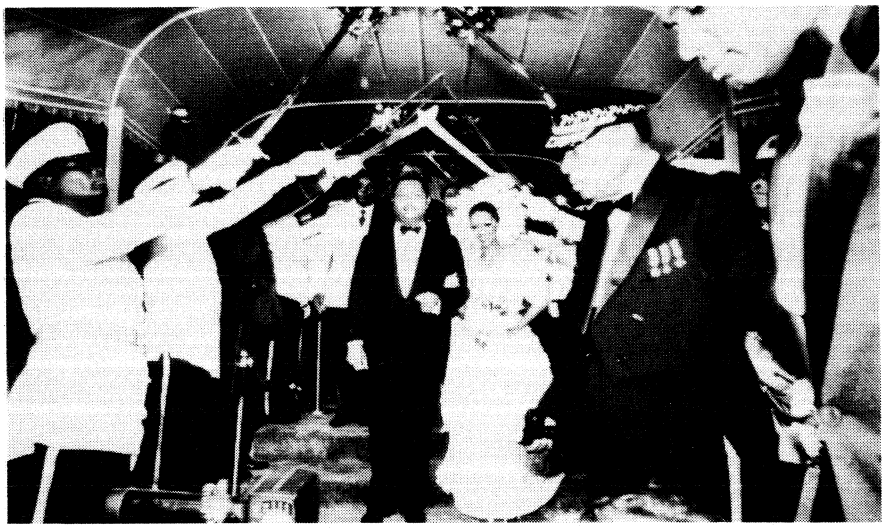
De nieuwe ministers zijn: binnenl. zaken en defensie – Frantz Medard; sociale zaken – Ulysse Pierre Louis; informatie – Jean-Marie Chanoine; landbouw en natuurlijke hulpbronnen – René Destin; volksgezondheid – René Charles: handel en industrie – Emmanuel Bros; justitie – Roc Raymond.

Huwelijk president

Op 27 mei 1980 is „president-voor-het-leven" Jean-Claude Duvalier (28) in het huwelijk getreden met de 27-jarige Michele Bennet, gescheiden moeder van twee kinderen. Volgens de NZZ (28-5-'80) gaf „Baby Doc" een groot feest voor 1500 genodigden op zijn landgoed buiten Port-au-Prince dat drie miljoen dollar kostte.

Politiek proces

Op 23 augustus 1980 zijn vier politieke tegenstanders van het regime Duvalier veroordeeld tot negen jaar gevangenisstraf wegens een poging de regering omver te werpen. Tegen hen was de doodstraf geëist. Volgens Amnesty International zijn ze veroordeeld wegens wegens hun kritische instelling. De advocaten van de vier hadden bezwaar gemaakt tegen het feit dat het vonnis werd geveld door één rechter in plaats van drie, zoals de wet vereist. Volgens de rechter was

Baby Doc en zijn bruid verlaten de kathedraal in Port-au-Prince waar hun huwelijk is ingezegend. De eerste schoonvader van Michele Bennet werd in 1958 gedood bij een poging het bewind van „Papa Doc" omver te werpen.

bewezen dat het viertal wapens het land had binnengesmokkeld om op initiatief van Alphonse Lahens. die in ballingschap in de Verenigde Staten leeft, een staatsgreep te plegen.
De verdachten waren: Ulrick Désirée, Gustave Colas, Emmanuel Noel en Robert Jacques Thelusma, van wie de laatste verklaarde tijdens de twee jaar voorarrest met elektrische schokken te zijn gemarteld.

Arrestatiegolf luidt *einde „democratisering" in*

Op 14 oktober 1980 is de voorzitter van de Christen-democratische Partij van Haïti. Sylvio Claude, gearresteerd. La Conviction, het dagblad waarvan hij directeur is, werd door de politie uit de krantenkiosken verwijderd.
Op 16 oktober werd Evens Paul, schrijver en radio-commentator van Radio-Cacique, gearresteerd bij terugkomst uit New York.
Op 28 november volgde een golf van arrestaties in kringen van tegenstanders van het regime. Op die dag werden o.a. gearresteerd: Grégoire Eugene, voorzitter van de sociaal-Christelijke Partij, politicus Richard Bresson, stichter van de Haïtiaanse mensenrechtenorganisatie, Joseph Enfantin en een groot aantal hoofdredacteuren en journalisten.
Volgens Le Monde (30-11-'80) hingen de arrestaties onder meer samen met de gedwongen terugkeer van Haïtiaanse vluchtelingen uit de Bahama's. Hun terugkomst had geleid tot een discussie in de pers en de politiek die uitliep op openlijke kritiek op het bewind-Duvalier.

Op 2 december werd een aantal kritische journalisten uit Haiti uitgewezen door de regering. Zij verklaarden dat de regering hen zo de mond had willen snoeren om te voorkomen dat een internationale financiële delegatie onder auspiciën van het Internationaal Monetair Fonds, die van 8 tot 10 december op Haïti zou verblijven, op de hoogte zou komen van het „aftappen" van hulpgelden voor privé-doeleinden.
De uitgewezen journalisten maakten voorts bekend dat eind november honderden arrestaties waren verricht.
Volgens Le Monde (4-12-1980) betekent de golf van arrestaties onder kritische intellectuelen op Haïti dat een eind is gekomen aan de in 1977 aangekondigde democratiseringsperiode (pag. 14112-1978).

De snelle opbloei van het politieke leven, de oprichting van partijen, de poging onafhankelijke vakbonden in het leven te roepen, het succes van maatschappij-kritische toneelstukken, de relatieve vrijheid van pers en – in een land van groot analfabetisme – radio, heeft geleid tot een aanzwellende stroom van kritiek op het regime en op de dramatische situatie waarin de economie verkeert.
Van de zijde van onafhankelijke journalisten was ernstig bezwaar gemaakt tegen de manier waarop de regering Duvalier omspringt met de financiële hulp uit het buitenland. De verkiezing van Ronald Reagan tot president van de VS heeft volgens Le Monde (4-12-1980) Duvalier het gevoel gegeven op de onvoorwaardelijke steun van de VS te kunnen rekenen. Maar in Haïti wordt eveneens belang gehecht aan een veranderende houding van de plattelandsbevolking ten opzichte van de autocratische president. De Loa Guiin (goede geesten van de Voedoe)keren terug in Haïti, ook al zijn hun tempels sedert de machtsaanvaarding van Papa Doc gesloten. Voor de bevolking betekent het dat men niet meer bang hoeft te zijn voor de macht.

(Vor ber pag 172/1 e v -1980)

ONTWIKKELINGSHULP

De besprekingen over ontwikkelingshulp in december hebben een groter bedrag aan geld opgeleverd dan ooit tevoren en Jean-Claude Duvalier heeft volgens NRC-H'blad (27-12-1980) niet nagelaten om die steun te vertalen als steun aan zijn regime.

„... Negentig procent van de bevolking leeft onder het bestaansminimum in een land waarvan tweederde van het oppervlak ernstig geërodeerd is. Men zegt dan ook niet voor niets over de groeiende bevolking van Haïti dat ze „langzaam aan het zelfmoord plegen is". Omdat het een van de armste landen ter wereld is, komt het zozeer in aanmerking voor hulp. dat de buitenlandse ontwikkelingsorganisaties letterlijk met elkaar wedijveren o de projecten.

Vorige week hebben de belangrijkste hulpverleners, de Verenigde Staten, Canada, Frankrijk en West-Duitsland, meer projecten voor 1981 aangekondigd, zelfs al geven ze niet-officieel toe, dat het bewind de economie slecht aangepakt heeft en de belofte niet is nagekomen om schoon schip te maken met de corruptie.

Veel ontwikkelings-experts maken zich bezorgd. Volgens hen heeft Haïti niet meer geld nodig en kan het het geld en de grote projecten niet beheren. „In 1980 kon slechts 70 of 80 van de 137 mln dollar gebruikt worden," aldus een Franse expert. (. . .)

„Werkelijke ontwikkeling vormt natuurlijk een bedreiging voor het regime," zo zegt een oudere diplomaat hier, „omdat het de status quo aantast en bedreigend is voor het systeem."

Buitenlanders hier, die geloven dat hulp effect heeft en de afgelopen jaren een vrijer politiek klimaat heeft bevorderd, geven toe dat dit middel ontoereikend is. .„Als we hulp geven omdat de Haïtianen hun mensen in de gevangenis stoppen, houden we alleen een vicieuze cirkel in stand. De economische toestand verslechtert, er is meer hongersnood, de protesten nemen toe en daardoor tenslotte de onderdrukking!"

Maar de afgelopen vijf jaar is de internationale hulp hier vervijfvoudigd, met, volgens sommige experts, zeer slechte resultaten. De verhoging van de wereldprijzen samen met de economische opleving vanwege de hulp, heeft een inflatie met zich meegebracht die de armen nog armer heeft gemaakt. Terwijl de nieuwe investeringen ongeveer 50.000 nieuwe banen hebben geschapen – de meeste voor het minimumloon van f 14,40 per dag – is de koopkracht van de meeste mensen met 45% verminderd in deze periode.

Daarom, zo beweren ontwikkelings-experts, is het uiteindelijke resultaat van de buitenlandse hulp dat de armen iets minder honger hebben, maar vooral grotere welvaart voor de kleine zakenwereld en voor het „economische rijk" van de regerende familie Duvalier.

De rijkdommen van de Duvalier-clan worden geschat op $200 mln – het meeste is in het buitenland.

In het begin ervoeren de Westerse hulpverleners de massale arrestaties als een „klap in hun gezicht", nog op een slecht tijdstip gekozen ook, maar nu zijn ze tot de conclusie gekomen dat het echt een „slimme zorgvuldig gekozen zet" was van Duvalier.

Hij kon zich van zijn belangrijkste tegenstanders ontdoen, de storm van kritiek doorstaan en meer hulp krijgen die hij in zijn land gebruikte om zijn macht te vergroten.

„Het regime profiteert op alle mogelijke manieren van onze hulp, zowel economisch als politiek," zei een diplomaat uit de Verenigde Staten, die met $38 mln per jaar verreweg de meeste hulp geven."

AFRIKA

TANZANIA

NIEUW KABINET

OP 7 nov. stelde president Nyerere zijn nieuwe kabinet voor met Cleopa David Msuya (49), voorheen minister van industrie en financiën, als nieuwe premier. Deze volgde Edward M. Sokoine op, die wegens zijn slechte gezondheid om vervanging had verzocht.

In het nieuwe, 32 leden tellende kabinet waren elf nieuwe ministers opgenomen. Meer dan de helft van de portefeuilles kwam in andere handen. Belangrijke mutaties betroffen de volgende ministeries:

Buitenlandse zaken - Salim Ahmed Salim (voormalig VN-ambassadeur); voorlichting en cultuur - Benjamin Mkapa (voorheen buitenlandse zaken); defensie -luitenant-generaal Abdallah Twalipo (voorheen stafchef van de defensietroepen); binnenlandse zaken - brigade-generaal Muhiddin Kimario (nieuw); minister zonder portefeuille - Rachidi Kawawa (voorheen defensie; voormalig vice-president en premier).

Tevens werd generaal-majoor David Msuguri, tot dusver commandant van de Tanzaniaanse troepen in Oeganda, tot stafchef van de defensietroepen benoemd, terwijl Solomon Liani als opvolger van Philemon Mgaya tot inspecteur-generaal van de politie werd aangesteld.

Op 27 nov. werd gemeld dat brigade-generaal Kombe tot nieuwe chef van het leger was benoemd en dat in de staatspartij CCM 50 nieuwe partijsecretarissen waren aangesteld. Als nieuwe partijsecretaris fungeert Daudi Mwakawago, die tot dan toe voor de ideologische scholing in de partij verantwoordelijk was. (The Times, NZZ, *Le* Monde)

(Vor. ber. pag. 8312/3-'78 7812 e.v.-'80 en 4812-'81)

KOMPLOT OP ZANZIBAR VERIJDELD

Op 12 juli 1980 bevestigde Aboud Jumbe, de voorzitter van de Revolutionaire Raad van Zanzibar en tevens vice-president van Tanzania. geruchten volgens welke een poging tot omverwerping van de regering was verijdeld. Hij deelde mee dat 16 personen wegens betrokkenheid bij dit komplot waren gearresteerd en zouden worden berecht.

De veiligheidstroepen op Zanzibar waren in staat van alarm gebracht, nadat op muren in verschillende streken posters waren verschenen met aanvallen op de leiders van Zanzibar, incl. Jumbe, en kritiek op Zanzibars unie met Tanganjika in de republiek Tanzania. Volgens Jumbe had zijn regering de activiteiten van „contrarevolutionairen" nauwlettend gevolgd. Zij was tot handelen overgegaan „toen de samenzweerders een gedetailleerd plan voor hun illegale actie hadden voltooid".

Jumbe onthulde niet de identiteit van de gearresteerde personen, maar volgens de Financial Times (14-7-'80) zou het daarbij gaan om verscheidene prominente zakenlieden, enkele voormalige legerofficieren en minstens één minister van Zanzibar.

KUNST

PRIJZEN

Algemeen

EUROPESE PRIJS VOOR DE MENSENRECHTEN 1980 : De in Genève gevestigde Internationale commissie van juristen.

De prijs, die door de Raad van Europa is ingesteld, is voor de eerste maal toegekend.

De Internationale commissie van juristen. die in 1952 in Den Haag is opgericht, is een particuliere instantie, die zich bezig houdt met het handhaven en verdedigen van de rechten van de mens. Zij heeft o.m. rapporten gepubliceerd over de situatie in Iran en Rhodesië (1976), Oeganda (1977), Zuid-Afrika en El Salvador (1978), Guatemala, Zuid-Korea en Equatoriaal Guinee (1979) en over Nicaragua en de Westelijke oever van de Jordaan (1980).

JAWARHAL NEHROEPRIJS VOOR INTERNATIONAAL BEGRIP 1980: De Britse econoom mevr. Barbara Ward (Lady Jackson). De voorzitter van de jury, 'de Indiase vicepresident M. Hidayatullah, wees bij het toekennen van de prijs op de baanbrekende verdiensten van mevr. ward m.b.t. de ontwikkelingssamenwerking.

ONASSISPRIJZEN 1980: Mevr. Simone Veil, voorzitter van het Europese parlement (de Athinaiprijs voor het bevorderen van de broederschap van mensen) en Harold Macmillan, de vroegere Britse premier (de Olympiaprijs voor het beschermen van het milieu) in zijn functie van de Britse commissie voor het behoud van de Acropolis.

VREDESPRIJS VAN DE DUITSE BOEKHANDEL 1980: De 59-jarige Nicaraguaanse dichter, priester en revolutionair Ernesto Cardenal. Met de prijs werd hij geëerd als een politiek dichter, wiens revolutionair bewustzijn is uitgestegen boven de verschrikkingen van het geweld.

Bij de aanvaarding van de prijs, op 12 okt. 1980 in de Paulskerk in Frankfurt a.M., zei Cardenal het veelbetekenend te vinden, dat een Vredes-

Ernesto Cardenal (l.) neemt de Vredesprijs van de Duitse boekhandei in ontvangst uit handen van Rolf Keller. voorzitter van de organisatie var: Westduitse boekhandelaars

prijs was toegekend aan iemand. die de ge apende strijd had geprezen. Iri de Bondsrepubliek Duitsland. aldus Cardenal. heeft he? woord revolutie een kwalijke betekenis gekregen door de activiteiten van linkse en rechtse extremisten. ..Maar voor ons Nicaraguanen". zei hij, „is het een prachtig woord. dat synoniem is aan liefde".

ZILVEREN ANJERS 1980: Jhr. mr. C. C. van Valkenburg. J. de Bree en mr. G. Overdiep.
De Zilveren Anjer is een onderscheiding die bestemd is voor mensen die „in hun maatschappelijke loopbaan ook het geestesleven dienen", zoals prins Bernhard het uitdrukte bij het uitreiken ervan.
Van Valkenburg ontving de onderscheiding voor zijn werk op het gebied van de geschiedenis, de verwantschap van geslachten en beeldbeschrijvingen naast zijn maatschappelijke loopbaan als zakenman en administrateur. Hij heeft veel studies en publikaties. ook in buitenlandse wetenschappelijke tijdschriften, op zijn naam.
De Bree. onderdirecteur van een bank in Middelburg. kreeg de onderscheiding voor zijn publikatie over onder meer de Zeeuwse klederdrachten en voor zijn veelomvattende publikatie over het Zeeuwse zilver. Hij heeft hierover een handboek geschreven.
Overdiep werd onderscheiden voor zijn historische publikaties en zijn ijveren voor het behouden van cultuurbezit. Mr. Overdiep. president van de rechtbank te Groningen. is een kenner van de geschiedenis. nionumenten en de bevolking van de provincie Groningen.

Architectuur

A. J. ECKFRIJS 1980: Ir. H. Herzberger voor het door hem ontworpen muziekcentrum Vredenburg in Utrecht.
De prijs die bestaat uit een penning en een bedrag van vijfduizend gulden. u-ordt om de vijf jaar toegekend aan de ontwerper van een bouwwerk. dat in zijn architectuur uitmunt boven andere werken die in de voorafgaande vijf jaar tot stand zijn gekomen.
De jury, die bestond uit de ingenieurs H. Salm, F. M. de Jong, R. Oudendag. A. Mastenbroek en J. J. I. Buisman, legt de nadruk op de zuivere integratie van het Muziekcentrum in het geheel van de stedebouwkundige context.
Ook het werk van de arrhitecten A Bodon. Frans van Dillen en ir. L. J. Heijdenrijk werd onderscheiden.

ERASMUSPRIJS 1981: De Franse constructeur Jean Prouvé.
De 79-jarige Prouvé. een pionier op het gebied van de industriële vormgeving. wordt bekroond omdat hij „zijn hele leven in dienst heeft gesteld voor het behoud van het menselijk aspect van de ontworpen alledaagse leefomgeving in het samengaan van architectuur en industrie". aldus de stichting Premium Erasmianum, die de prijs toekent.
Prouvé begon als smid. Vanaf 1925 werden in zijn werkplaatsen in Nancy en later in Maxeville revolutionaire lichtmetaalconstructies uitgevoerd. die zowel in de meubelproduktie als in de bouw toepassing vonden.
In samenwerking met architecten als Le Cor busier ontwikkelde Prouvé detailconstructies voor de bouw en verschillende prototypen voor seriewoningen.
Hij werkte vooral met nieuwe materialen. Daarbij wist hij. aldus de stichting Praemium Erasmianum, op voorbeeldige wijze vormgeving, moderne technieken en doelmatigheid te verenigen. In Parijs construeerde hij onder meer een Maison du Peuple.

MERKELBACHPRIJS 1979: Het Amsterdamse Stadsspoor in de personen van architecten B. A. J. Spangberg en P. H. van Rhijn.
Deze architectuurprijs van het Amsterdams Fonds voor de Kunst werd door de adviescommissie (bestaande uit P. B. de Bruijn, H. van Dijk, Tj. Hazewinkel, H. Hertzberger en E. W. Lopes Cardozo) toegekend aan het Amsterdamse Stadsspoor voor de stations en de infrastructuur van de Amsterdamse metro.
Een der juryleden. Herman Hertzberger, was evenwel van mening dat het tehuis voor alleenstaande moeders van de Hubertusvereniging (architect Aldo van Eyck) eerder voor de prijs in aanmerking zou komen. Dit project heeft nu een eervolle vermelding gekregen.
Eén van de criteria van de jury was de innerlijke vrijheid: "Een architectuur. die niet gekoloniseerd wordt door andere disciplines, hetzij sociale. literaire. historische of van welke aard ook."
Dat het metroproject aan deze eis beantwoordt blijkt uit de volgende zinsnede uit het juryrapport. .,Ondanks het politieke slagveld bij de geboorte van de metro is in de vormgeving van het werk geen schaamtegevoel over deze tang verlossing merkbaar ' De conclusie van het rapport luidt „De vormgevers zijn er in geslaagd een zodanige gewoonheid" in onzet en detaillering tot uiting ti brengen dat als ge volg daarvan. een rit met de metro een vanzelfsprekende zaak wordt."
De jury roemt het bovengrondse uiterlijk van de metro dat. zonder dominerend of ..brutalistisch" te worden, een duidelijk herkenbaar gegeven in net stadsbeeld is.
Ook benedengronds wordt niets aan het toeval overgelaten: ..de mogelijke desoriëntatie (wordt) echter ook met architectonische middelen bestreden," Naast hel op heldere wijze invullen van de functionele eisen die een openbaar vervoermiddel als de metro stelt. heeft het Amstcrdanis Stadsspoor met het gebruik van kleur. licht. materiaal, meubilering, ruimte (indeling) en detaillering, gezorgd „saaiheid of zelfs onmenselijkheid" te vermijden.
..In de Amsterdamse metro is de veelheid van eigenschappen en kenmerken vanuit een gevoelig maar reaiistiscn mensbeeld gerangschikt en vormgegeven "

Beeldende kunst

JACOB HARTOGPRIJS 1980: Tiny van der Sar uit Den Haag voor haar schilderij Druivenserre.

H. N. WERKMANPRIJS 1979: Jaap Drupsteen voor diens grafisch werk voor de TV.

KHO LIANG IE-PRIJS 1979 voor industriële vormgeving: Bruno Ninabcr van Eijbcn te Boxtel.
De onderscheiding. genoemd naar één van de grootste ontwerpers die Nederland heeft gekend, is beschikbaar gesteld door de Stichting Amsterdams Fonds voor de Kunst.
Met deze prijs, die nu voor de eerste maal is toegekend, wil het Fonds de aandacht vestigen op bijzondere prestaties op het gebied van de industriële vormgeving in Nederland.
De adviescommissie die de prijs toekende, bestaande uit Gijs Bakken. Ton Haak en Donald Janssen, noemt als voorbeelden van Bruno Ninaber van Eijbens produkten seriematig vervaardigde sieraden. seriematig vervaardigde horloges (waaronder een halshorloge dat werd opgenomen in het Museum of Modern Art te New York), zitmeubelen en verlichtingsornamenten.
,,Op alle fronten is te merken." aldus de commissie. ,,dat Bruno Ninaber van Eijben een ontwerper is van uitzonderlijke bekwaamheid, met een groot inzicht in produktietechnische aspecten.
De adviescommissie stelt in haar rapport, dat het onderwerp produktinnovatie en industriële vormgeving in Nederland nog nauwelijks aandacht krijgt. Ook wordt naar haar mening de directe relatie tussen industrie- en produktinnovatie schromelijk onderschat. Als voorbeeld hiervan wordt gemeld, dat Bruno Ninaber van Eijben voor zichzelf mogelijkheden moest creeren om zijn eigen ontwerpen uit te voeren, in seriematige produktie te brengen en aan de consument aan te bieden.

PRIX DE ROME 1979: De gouden erepenning voor monumentale en versierende beeldhouwkunst werd op voordracht van de jury toegekend aan Cathrien van Amstel; de zilveren penning in deze catagorie ging naar Peter Erftemeijer. De opgave was het maken van een beeld waarin het begrip ,.afscheid" tot uitdrukking wordt gebracht.
De gouden erepenning voor de schilderkunst werd verleend aan Martin van de Laar en de zilveren penning in deze categorie aan Gerard Prent. De opgave was het vervaardigen van een ontwerp voor een wandschildering in het Kurhaus Hotel in Scheveningen.

PIETER JELLES TROELSTRAPRIJS 1980: Hartog Beem uit Den Haag.

SINGERPRIJS 1980: De beeldhouwster Charlotte baronesse van Pallandt, voor haar gehele œuvre.

THÉRÈSE VAN DUYL-SCHWARZEPRIJS 1980: De Amsterdamse schilder Herman Gordijn, voor zijn gehele œuvre, en i.h.b. voor zijn portret van de oud-burgemeester van Amsterdam. dr. I. Samkalden.

Journalistiek

DICK SCHERPENZEELPRIJS 1980: De redactie van de ,,Derde Spreker-serie", een uitgave van de NOVIB in samenwerking met uitgeverij Het Wereldvenster, waarin ong. 25 romans uit de Derde wereld zijn verschenen.

PIERRE BAYLEPRIJS 1979: Kees Vollemans. wetenschappelijk medewerker aan de Technische Hogeschooi in Delft.
De Pierre Bayleprijs is een onderscheiding voor kunstcritici, die jaarlijks in een andere discipline wordt toegekend. De prijs voor Vollemans is voor zijn publicaties op het gebied van de architectuurkritiek.

PRIJS VOOR DE DAGBLADJOURNALISTIEK 1980: Geert-Jan Laan en Rien Robijns voor hun producties Dossier op Donderdag, een serie diepgravende reportages in Het Vrije Volk.

PULITZERPRIJZEN 1980: Joel Brinckley, verslaggever, en aan Jay Mather, fotograaf van de Courier-Journal te Louisville voor hun reportages vanuit Cambodja.
Voor de zesde achtereenvolgende maal ging een onderscheiding naar de redactie van de Philadelphia Inquirer; deze keer voor de berichtgeving over het ongeluk bij de kerncentrale van Three Mile Island.
Voor hun onderzoek naar de Scientology-kerk ontvingen Bette Swanson Orsini en Charles Stafford van de Times in St. Petersburg (Florida) een prijs in de categorie binnenlands nieuws.
Een andere prijs ging naar Robert L. Bartley van de Wall Street Journal.

In de categorie Spot News viel tenslotte de foto Vuurpeloton in Iran in de prijzen. Deze foto, waarvan de maker onbekend is, werd door Associated Press verspreid.

WORLD PRESS PHOTO 1980: David A. Burnett (New York) voor zijn foto van een Cambodjaanse vluchtelinge met kind. Deze foto was tevens de eerste prijswinnaar in de categorie News Features.
In de overige categorieën waren de eerste prijzen als volgt toegekend: Spot News, Claus Bienfait (Hamburg), voor Bomb explosion in Northern Ireland. Sports, Dmitri Donskoi (Moskou), voor Duel. Picture Stories, Richard L. Olsenius (Minneapolis), voor Cambodians leaving their country for Thailand. General Pictures, Sergei Wasiliew (Moskou), voor In children's pool. Colour Picture Stories, Walery Sjoestow (Moskou), voor They learn swimming before they know how to talk. Photo Sequences. Charles Robinson (New York). voor Fatal Hit. Oskar Barnackprijs. Floris Bergkamp (Alkmaar), voor Members of Greenpeace try to stop dumping of nuclear waste. Prijs van de Verenigde Naties, Leonid Ewseewitsj Jakoetin (Moskou), voor On the land of Vietnam.

ZILVEREN CAMERA 1979: Wim Hofland, voor een portret van Wim Aantjes. Deze foto was de prijswinnaar in de categorie Hard Nieuws.
In de andere categorieën vielen de volgende eerste prijzen: Rondom het nieuws: Wouter de Nes, voor Demonstratie kerncentrale Borssele. Nieuwsportretten: Hans Peters, voor Irene Vorrink tijdens de hoorzitting over drugsbeleid; einde van een wethouder. Sport: Robert Colette, voor Jong Oranje in Den Boseh: ,,De redding". Fotoreportage: Wout Meppelink. voor Begrafenis van op Ameland verdronken paarden. Documentaire: Vineent Mentzel, voor De opera van Peking.

ZILVEREN CAMERA 1980: Paul Stolk, voor Rellen rond de 30-ste april - ,,gekwetst gezag". Dit was tevens de winnaar in de categorie Hard Nieuws.
De andere eerste prijzen waren als volgt verdeeld: Features: Steye Raviez, voor Sergeant Wouterse van Suriname - De macht aan het woord. Portretten: Theo van Zwam, voor Canadezen zien hun prinses weer - overdenking van de bevrijding. Sport: Ruud Hoff, voor Olympisch Moskou - Marathon-loop. Fotoreportages: Vincent Mentzel, voor Amsterdam, april 1980 - het buitengebeuren. Documentaire Series: Gerth van Roden, voor Spoorwegen helpen gehandicapte reizigers. Theater-kunst: Hans van Oorth, voor Oktober 1980- Russisch staatscircus. Motorreeksen: Jan Stappenbeld, voor Amsterdam september 1980 - kraker tracht vege lijf te redden.

De winnaar van de Zilveren Camera-1980, Paul Stolk, met op de achtergrond zijn winnende foto.

Letteren

ALFRED DOBLINPRIJS 1980: Klaus Hoffer uit Oostenrijk. De prijs is in 1978 door de Duitse auteur Günter Grass in het leven geroepen.

BGOKERPRIJS 1980 William Golding, voor zijn roman Rites of passage

BUSKEN HUETPRIJS 1979: Gerrit Komrij, voor zijn bundel Papieren Tijgers.

CINO DE DUCAPPRIJS 1980: De Argentijnse schrijver Jorge-Luis Borges.

CONSTANTIJN HUYGENSPRIJS 1980: Alfred Kossman, voor zijn gehele ceuvre.

EUROPESE ESSAYPRIJS 1980: De Poolse filosoof Leszek Kolakowski, voor zijn verzameld werk, ,.wegens zijn Europese dimensie en zijn morele betekenis." De prijs wordt toegekend door de Charles Veillonstichting in Zurich.

F. BORDEWIJKPRIJS 1980: Oek de Jong, voor zijn roman Opwaaiende Zomerjurken.

G. H. 'sGRAVESANDEPRIJS 1980: Prof. A. L. Söteman, voor zijn bijzondere verdiensten op het terrein van de letterkunde, met name voor de uitgaven m.b.t. J. H. Leopold en J. C. Bloem.

GOUDEN GRIFFEL 1980: De schrijfster Simone Schell, voor haar boek Zeezicht.
De eveneens door de CPNB ter beschikking gestelde bekroning voor het best geïllustreerde kinderboek. de Gouden Penseel. is Joke van Leeuwen ten deel gevallen voor haar boek Een huis met zeven kamers. Voor de tekst van dit boek ontvangt zij tevens de Zilveren Griffel.
De overige acht Zilveren Griffels zijn toegewezen aan Knuffel van Shirley Hughes, Sjanetje van Thea Dubelaar, Je zou Herberts huis eens moeten zien van Dorus H. Lund, De rommelkist van grootvader van Elfie Donnelly, Stad in de storm van Thea Beckman. En de zon werd koud van Jean Coué, De beer. die beer wou blijven van Jörg Muller en (in de categorie non-fiction) De geschiedenis van het muizenvolk van Una Jacobs.

GRAND PRIX DU ROMAN DE L'ACADEMIE FRANÇAISE 1980: Louis Gardel, voor zijn roman Fort Saganne.

JACOBSONPRIJS 1980: Henriëtte van Eyk en Jeanne van Schaik-Willink. Beide schrijfsters krijgen de prijs voor hun volledige œuvre.
De Jacobsonprijs wordt een maal in de vijf jaar toegekend aan een oudere Nederlandse letterkundige.

JAN CAMPERTPRIJS 1980: Ed Leeflang, voor zijn poëziebundel De hazen en andere gedichten.

J. GRESHOFFPRIJS 1980: Andreas Burnier voor haar essaybundel De zwembadmentaliteit.

Koningin Beatrix heeft de Staatsprijs der Nederlandse letteren uitgereikt aan Maurice Gilliams Hier bekijkt hij, samen met prinses Juliana de oorkonde.

LESSINGPRIJS 1980 De Westduitse toneelschrijver en romancier Rolf Hochhuth en de filosofe Agnes Heller

LUCY B. EN C. W. VAN DER HOOGTPRIJS 1980: De auteur Oscar de Wit voor zijn boek Met koele obsessie.

MARTINCS NIJHOFFPRIJS 1980 De Joegoslaaf Janko Moder voor zijn vertalingen van Nederlands letterkundig werk in het Sloweens en Hans van Pinxteren voor zijn vertaling van Franse literatuur in het Nederlands en i h b voor zijn vertaling van Salambo van Gustave Flaubert

MULTATULIPRIJS 1979: Renate Rubinstein. voor haar bundel Niets te verliezen en toch bang.

MULTATULIPRIJS 1980: Jeroen Brouwers, voor zijn prozawerk Het verzonkene.

P. C. HOOFTPRIJS 1979: Ida G. M. Gerhardt, voor haar gehele poetische œuvre.

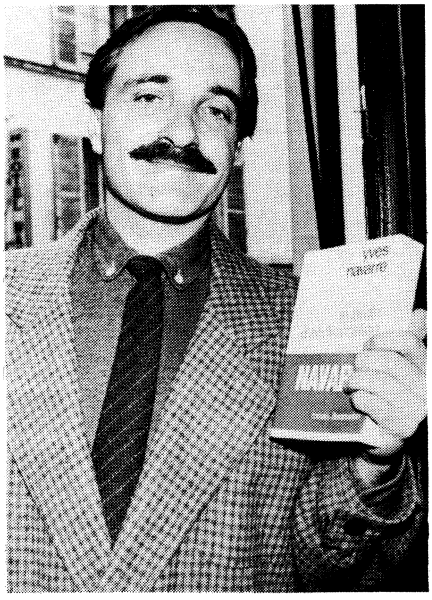
PREMIO MIGUEL DE CERVANTES 1979: Jorge-Luis Borges en de Spaanse dichter Gerardo Diego. Dit is de belangrijkste literaire prijs binnen het Spaanse taalgebied.
De prijs is pas in 1976 ingesteld. In dat jaar viel hij toe aan de Spaanse dichter Jorge Guillen. In 1977 was hij voor de Cubaanse schrijver Alejo Carpentier en in 1978 werd hij toegekend aan de Spaanse auteur Damaso Alonso.
De prijs wordt verleend door een jury onder voorzitterschap van de Spaanse minister van cultuur, Ricardo de la Cierva.

STAATSPRIJS DER NEDERLANDSE LETTEREN 1980: De Vlaamse dichter en prozaschrijver Maurice Gilliams. voor zijn gehele œuvre
De prijs wordt maar eens in de drie jaar toegekend, om beurten aan een Nederlander en een Vlaming. In 1977 ging hij naar W. F. Hermans; daarvoor werden o.a. Marnix Gijsen, Stijn Streuvels. J. C. Bloem en Adriaan Roland Holst bekroond.
Maurice Gilliams, die in 1900 in Antwerpen werd geboren. debuteerde met door hem zelf in kleine oplagen gedrukte verzenbundels. In 1968 publiceerde hij de bundel Bronnen der slapeloosheid.
Gilliams schreef ook essays en verhalend proza, onder andere Elias. of het gevecht met de nachtegalen (1936) en Winter te Antwerpen (1953).
Koningin Beatrix heeft op 4 okt. 1980 in het Koninklijk Paleis op de Dam in Amsterdam de Prijs der Nederlandse Letteren uitgereikt aan Maurice Gilliams. Dat gebeurde op een bijeenkomst aan het eind van de Conferentie der Nederlandse Letteren waarbij ook aanwezig waren prinses Juliana, de Nederlandse minister Gardeniers van CRM en haar Belgische collega De Backer. die tijdens de bijeenkomst het bericht kreeg dat de regering Martens, waarvan zij deel uitmaakt. haar ontslag had aangeboden.
De Prijs der Nederlandse Letteren, bestaat uit een oorkonde en een bedrag van 18.000 gulden en is de hoogste literaire onderscheiding in het Nederlandse taalgebied. De aanwijzing van de laureaat gebeurt door een Belgisch-Nederlandse jury.
De jury. bestaande uit H. van Herreweghen, M. Hartkamp en de professoren Borgers, Gomperts, Van Vlierden en Weisgerber, liet tijdens de bijeenkomst in het juryrapport weten dat de tachtigjarige Gilliams. die ter gelegenheid van zijn verjaardag op 20 juli 1980 door de Belgische koning Boudewijn in de adelstand was verheven, ,,de Prijs der Nederlandse Letteren niet mocht ontgaan omdat hij onze moderne letteren op zulk een uitzonderlijke wijze heeft verrijkt en gestimuleerd".
Volgens de jury wordt de paralellie tussen leven en kunst in het werk van Gilliams. bijeengebracht in Vita brevis, tot een totale versmelting. De uitspraak van Novalis Ein Roman ist ein Leben als Buch geeft een besef van het schrijvende bestaan weer, dat het hele leven en werk van Gilliams doordringt.
,,Het is geen uiting van enige gevoeligheid maar de uitdrukking van een bewustzijn dat schrijven een actievere vorm van geweten is en dat zulk geweten in de ascese waardoor het tot stand komt in feite wetenschap is van het menselijk bestaan. De basiswet van Gilliams' esthetica herinnert aan de keuze van zijn algemene titel (Vita brevis – het leven is kort) waarin het leven als wezenlijk voorkomt. niet de kunst."

Na de prijsuitreiking werden aan de koninklijke gasten en aan Maurice Gilliams en de beeldend kunstenaar. Paul Citroen de eerste exemplaren uitgereikt van een bibliofiele uitgave van teksten van Gilliams en twee portretten van hem. getekend door Paul Citroen. De Stichting Taal en Teken begint daarmee een serie maarin voortaan de winnaars van de belangrijkste Nederlandse en Belgische literaire prijzen samen met een door henzelf uitgezochte beeldend kunstenaar steeds een nieuw deel zullen verzorgen.

PRIX D'AUJOURD'HUI 1980: Maurice Schumann, voor zijn werk Un certain 18 juin.
Dr prijs, die wordt toegekend door een jury van journalisten en politici, is bedoeld om een historisch of politiek werk over een recent tijdperk te bekronen.
In 1962 werd deze onderscheiding ingesteld.
Maurice Schumann (69), die van 1969 tot 1973 minister van buitenlandse zaken was in Frankrijk. schrijft in zijn bekroonde boek aan de hand van archiefstukken over de situatie op 18 juni 1940, gezien door Pétain, Hitler, Mussolini, Churchill, Roosevelt, Stalin en Franco. Charles de Gaulle, die in ballingschap verbleef in Londen, probeerde Frankrijk op te wekken tot de strijd. Voor de Engelse radio hield de Franse staatsman op 18 juni 1940 zijn beroemd geworden toespraak tot het Franse volk, waarin hij onder meer zei: .,Frankrijk heeft een slag verloren, maar niet de oorlog".
Maurice Schumann werd in 1974 opgenomen in de Académie Française

PRIX DE LA LIBERTÉ 1980: Deze prijs is in 1980 voor het eerst uitgereikt. Hij is bestemd voor een buitenlands auteur. die in zijn land de vrijheid van meningsuiting belichaamt.
De prijs is gegaan naar de Russische schrijfster Lydia Tsjoekowskaja, de Cubaanse dichter Armando Valladares en de Marokkaanse dichter Abdellatif Laabi. De jury, die de prijzen toekende, stond onder voorzitterschap van Eugene Ionesco.
De 43-jarige Armando Valladares, die al twintig jaar in de gevangenis zit, kreeg de prijs voor zijn werk Gevangene van Castro.
De Marokkaanse dichter Laabi, die in 1972 tot een gevangenisstraf van tien jaar werd veroordeeld, werd bekroond voor zijn werken De geschiedenis van de zeven kastijdingen en De heerschappij van het onmenselijke.
De 73-jarige blinde Lydia Tsjoekowskaja kreeg

Yves Navarre, winnnaar van de Prix Goncourt-1980

de onderscheiding voor haar Gesprekken met Anna Akhmatova en Wegen van uitsluiting. In dit laatste werk beschrijft zij hoe zij in 1974 uit de Russische schrijversbond werd gezet omdat zij een aantal vervolgde schrijvers had verdedigd.

PRIX FÉMINA 1980: Jocelyne François, voor haar roman Joue-nous España.

PRIX GONCOURT 1980: Yves Navarre, voor zijn roman Le jardin d'acclimatation.

PRIX INTERALLIE 1980 Christine Arnothy voor haar roman Toutes ies chances plus une

PRIX MÉDICIS 1980: Jean la Hogue voor zijn roman Comptine de Height en Jean-Luc Benoziglio voor zijn roman Cabinet-portrait.
La Hogue heeft de prijs geweigerd. Hij vindt dergelijke onderscheidingen. die een literaire hierarchic scheppen. „dom". Volgens hen; is er geen criterium. dat bepaalt, dat de ene schrijver beter is dan de andere.
La Hogue heeft zijn uitgever verboden zijn bekroonde boek te voorzien van een mededeling, die op de Prix Médicis wijst.

PRIX MÉDICIS ÉTRANGER 1980: De Zuidafrikaanse schrijver André Brink, voor zijn roman A dry white season.

PRIX PAUL MORAND 1980: Jean-Marie Gustave le Clezio.
Aan de onderscheiding, die voor het eerst werd verleend, is een bedrag van ongeveer f 150.000 verbonden, het hoogste bedrag van een Franse letterkundige prijs.
Volgens de wens van de Franse schrijver en diplomaat Paul Morand (1888-1976), die de prijs had ingesteld, moet de onderscheiding gaan naar een in het Frans schrijvende auteur. in wiens werk, stijl en denkbeelden de geest van onafhankelijkheid en vrijheid belangrijk 1s.

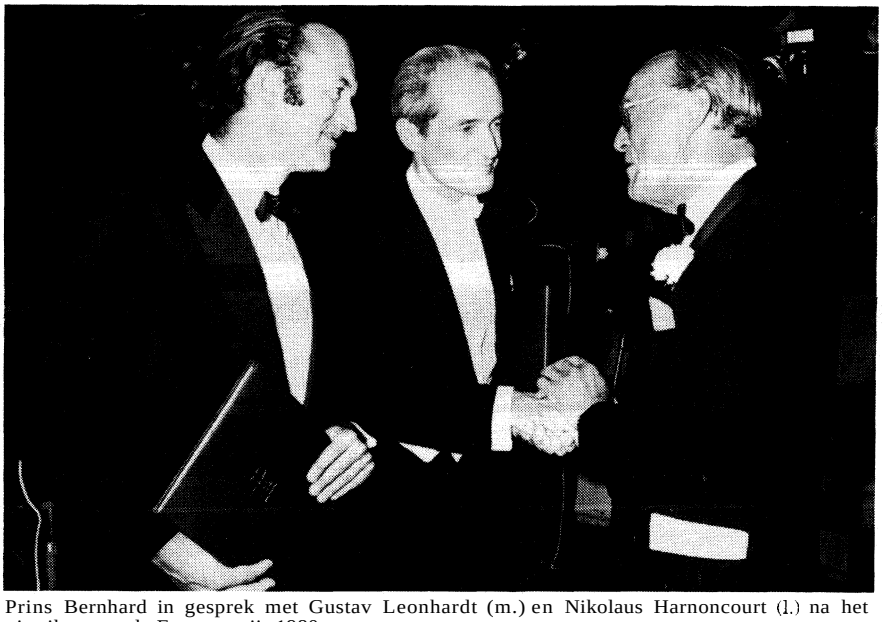
PRIX RENAUDOT 1980: Danièle Sallenave, voor haar roman Les portes de Gubbio.

SHAKESPEAREPRIJS 1980: De Britse kunsthistoricus Roy Colin Strong.
De Shakespeareprijs is bedoeld voor mensen die zich verdienstelijk hebben gemaakt op het gebied van de kunst, de letterkunde of de geesteswetenschappen. In vorige jaren ging de prijs o.a. naar de toneelschrijver Tom Stoppard, de regisseur John Dexter en de ballerina Margot Fonteyn.
De 44-jarige Roy Colin Strong is sinds 1974 directeur van het Victoria and Albert Museum in Londen. Hij begon zijn loopbaan in 1967 als hoofd van de National Portrait Gallery.

STAATSPRIJS VOOR KINDER- EN JEUGDLITERATUUR 1979: Guus Kuijer, voor zijn gehele oevre.

STAATSPRIJS VOOR TONEELLITERATUUR 1976-1978 (België): Hugo Claus, voor zijn werk Jessica en voor de bewerking van Euripides' Orestes. Het is de vierde maal, dat Claus de staatsprijs ontvangt. De vorige prijzen werden hem toegekend voor Een bruid in de morgen (1955), De dans van de reiger (1962) en Vrijdag (1973).

PULITZERPRIJZEN 1980: De prijs voor literatuur ging naar Norman Mailer voor zijn boek The executioner's song. In de categorie geschiedenis werd onderscheiden Leon Latwick voor Been in the storm so long. De prijs voor de beste biografie ging naar Edmund Morris voor The rise of Theodore Roosevelt.
Douglas R. Hofstadter ontving een prijs in de categorie Non-fiction algemeen voor zijn boek Godel, Escher en Bach: an eternal bride. De poëzieprijs was voor Donald Justice voor zijn bundel Selected poems.

Prins Bernhard in gesprek met Gustav Leonhardt (m.) en Nikolaus Harnoncourt (l.) na het uitreiken van de Erasmusprijs-1980.

Muziek

BOY EDGARPRIJS 1980: De jazzpianist Rein de Graaff. De prijs voor jazzmusici heette tot 1979 Wessel Ilckenprijs, maar na het overlijden van Boy Edgar begin 1980 veranderde de stichting Jazz in Nederland de naam.
In het juryrapport werd deze naamsverandering betreurd.

ERASMUSPRIJS 1980: De musici Nikolaus Harnoncourt uit Wenen en Gustav Leonhardt uit Amsterdam. Zij krijgen de onderscheiding voor hun gezamenlijke inzet voor de platenopnamen van het volledige cantatenwerk van Bach.
De Erasmusprijs wordt het duo Harnoncourt-Leonhardt toegekend omdat zij, aldus de stichting, getuigen van een nieuwe visie op de muziek van vroegere eeuwen en van de barok in het bijzonder. Als hoogtepunt van hun gezamenlijke inzet wordt verwezen naar de genoemde platenopnamen.
„Door een uitvoeringspraktijk gebaseerd op diepgaande wetenschappelijke studies en een voorbeeldig invoelingsvermogen, hebben hun interpretaties een uitstraling die een groot publiek voor deze periode in de muziek heeft gewonnen en die zelfs voor interpretatoren van muziek uit latere perioden inspirerend werkt", zo stelt het bestuur van de stichting Praemium Erasmianum in een communiqué.
De Amsterdamse clavecinist Gustav Leonhardt (51) en de Oostenrijkse cellist Nikolaus Harnoncourt (50) hebben jarenlang onderzoek verricht voor zij aan hun platenproject begonnen. Op het ogenblik hebben zij ongeveer de helft van het aantal platen dat zij aan de cantates van Bach willen wijden uitgebracht.
Sinds de Erasmusprijs in 1958 werd ingesteld is deze eenmaal in de muzieksector terechtgekomen: in 1971 werd hij toegekend aan de Franse componist Olivier Messiaen.
Bij de uitreiking van de prijzen op 8 sept. 1980 in het Amsterdamse Concertgebouw gaven de twee laureaten een concert. Harnoncourt koos voor een uitvoering van Combattimenti van Claudio Mondeverdi in een produktie, die hij voor de opera van Zurich had verwerkelijkt, Leonhardt leidde als maestro al' cembalo een uitvoering van een ouverture en suite uit Telemann's Tafelmuziek en hij speelde op het orgel de eerste Contrapunctus uit Bachs Kunst der Fuge.
Beide winnaars spraken enkele woorden bij het aanvaarden van hun prijs.
Harnoncourt hield een doorwrochte cultuurkritische tirade over de marginale plaats die muziek sinds de Franse Revolutie in ons leven en in onze vorming inneemt.
Aangezien muziek tegenwoordig niet meer is dan een versiering, wordt van muziek slechts esthetische bevrediging verwacht, hoewel schoonheid slechts een component is van muziek en er nooit muziek heeft bestaan die alleen maar mooi was.
In de randpositie van muziek zag Harnoncourt ook de verklaring voor afwijzende reacties op hedendaagse muziek, die als afspiegeling van en reactie op onze tijd niet zonder meer mooi kan zijn, maar verstorend is. „Maar als ik me erbij neer zou moeten leggen dat dat de onherroepelijke situatie van onze kunst is, zou ik onmiddellijk ophouden met muziek maken". aldus Harnoncourt.
Hij zag de simplificatie van muzikaal inzicht tot esthetisch waardering en in het muziekonderwijs tot techniek, als een gevolg van de ideeën van de Franse revolutie. Die ideeën liggen nu nog ten grondslag aan het muziekonderwijs, dat andere methoden moet ontwikkelen, zoals ook de algemene opvoeding tot muziek volgens Harnoncourt aan herwaardering toe is.
Gustav Leonhardt sprak een relativerend dankwoord, waarin hij wees op het ontbreken van andere dan, uiteindelijk, gevoelsmatige maatstaven bij de waardering van uitvoeringen van oudere muziek.
„De prijs wordt in werkelijkheid slechts gegeven aan momenten, wier kwaliteit slechts in de herinnering kan leven, wier aard ongrijpbaar is en die het resultaat zijn van de inspiratie van het muziekstuk.
De musicus die ontroert heeft contact met ..de muziek"; indien hij contact zoekt met het publiek is hij ijdel en maakt hij gebruik van de compositie", aldus Leonhardt.
Prins Bernhard, die de Erasmusprijs uitreikte, ging in op het werk van Leonhardt en Harnoncourt, die niet alleen musiceer- maar ook luistergewoonten hebben doorbroken.
Hij roemde Harnoncourts kritische flexibiliteit, die herhalingen uitsluit, en wees erop dat Leonhardts muzikale activiteit is gebed in een veel bredere belangstelling, die onder andere tot uitdrukking komt in diens inzet voor monumentenzorg.

ERNST VON SIEMENSPRIJS 1980: De Westduitse bariton Dietrich Fischer-Dieskau.

MATHIJS VERMEULENPRIJS 1980 Jan van Vlijmen voor zijn orkestwerk Quaterni

PULITZERPRIJS 1980: David de Tredicy voor In memory of a summer day.

Theater, film, radio en TV

ALBERT VAS DALSUMPRIJS 1980: Freek de Jonge en Bram Vermeulen voor hun theatershow Code. De jury meende, dat het als Neerlands Hoop bekend staande duo „het cabaret in Nederland een ander aanzien heeft gegeui-n. zelfs zozeer, dat het programma Code als oorspronkelijke Nederlandse theaterkunst kan worden beschouwd."
Freek de Jonge heeft laten weten, dat hij de prijs niet aanvaardt Als rede-n hiervoor gaf hij op, dat „het prijzenstelsel in strijd is met de menselijke waardigheid".
Hij voegde daar aan toe, dat degene, die strijdt tegen het establishment „zijn beste vrienden tiet meest dient te wantroiiwen".

ARLECCHINO 1980: De prijs voor de beste mannelijke bijrol is toegekend aan Siem Vroom in de rol van Apollion in Vondels Lucifer, gebracht door het Publiekstheater en geregisseerd door Hans Croiset.

COLOMBINA 1980: De prijs voor de beste vrouwelijke bijrol is gegaan naar Kitty Courbois voor haar travestiecreatie als Mouton in Nekrassow van Jean-Paul Sartre, een door Rudolf Lucieer geregisseerde Baalproduktie.

EDMOND HUSTINXPRIJS 1979: De toneelschrijver Jan Christiaens uit Antwerpen.

EDMOND HCSTINXPRIJS 1980: Eli Asser uit Bussum.

FILMFESTIVAL VAN CANNES 1980: De Japanse regisseur Akira Kurosawa en de Amerikaan Bob Fosse delen de eerste prijs. de Gouden Palm. Kurosawa werd bekroond voor zijn film Kagemusha. Bob Fosse kreeg de prijs voor All that Jazz.
De speciale prijs van de jury voor de beste regie kwam terecht bij Alain Resnais voor Mon oncle d'Amerique.
Beste acteur was Michel Piccoli in Salto nel vuoto van Marco Bellocchio; beste actrice was Anouk Aimée in dezelfde film.
De beste mannelijke bijrol was van Jack Thompson in Breaker Morant. De prijs voor de beste vrouwelijke bijrol werd gedeeld door Carla Gravina in La Terrazza en Milena Dravic in Poseban Tretman.

De Japanse filmregisseur Akira Kurosawa

Het beste scenario was van Ettore Scola au. leur van La Terrazza.
Een speciale prijs van de jury ging naar Con stens van Krysztof Zanussi uit Polen
De Gouden Palm voor de beste korte t-lm was voor Seaside Woman van Oscar Grillo Bijzon-?.e?-e prijzen van de jury in deze categorie kwamen terecht bij Krychle van Zdenek Smetana (Tsjechoslowakije) en l'Artiste van Norma Bailey (Canada).
De Gouden Camera, de prijs van de critici. ging naar l'Histoire d'Adrien van Jean-Pierre Denis. Speciale vermelding van de critici kregen Mon oncle d'Amerique. Acteurs uit de provincie van Agnicszka Holland (Polen! en Caijin van Tizuka Yamasaki (Brazilië).
De oecumenische jury kende haar hoofdprijs toe aan Zanussi. Een speciale prijs verleende deze jury aan Stalker van Adrie Tarkowski (SU).

FILMFESTIVAL VAN LOCARNO 1980: De grote prijs, een Gouden Luipaard. werd toegekend aan de Italiaanse regisseur Maroco Tullio Giordano voor zijn film Maledetti vi Amero.
De zilveren onderscheiding. een speciale prijs van de jury. ging naar de Amerikaanse regisseur Robert Gardner voor Clarence and Angel.
Het Werktheater is op het filmfestival van Locarno voor zijn gezamenlijk werk in de film Opname van Eric van Zuylen en Marja Kok onderscheiden met een bronzen Luipaard.
De jury met de Braziliaanse filmproducent Carlos Diegues als voorzitter; kende. behalve aan het Werktheater ook een bro en luipaard toe aan Jacques Bral voor diens Franse film Exterieur nuit.

FILMFESTIVAL VAN VENETIE 1980: De Gouden Leeuw, de hoofdprijs. was voor Alexander de Grote van de Griekse regisseur Theo Angelopoulos, zij het dat een tweede Gouden Leeuw ex aequo werd toegekend aan Atlantic City van Louis Malle en Gloria van John Cassavetes.
De Gouden Leeuw voor het beste debuut ging naar Een bijzondere dag van de Hongaar Peter Gothar.
Het Katholieke filmbureau en UNICEF bekroonden beide Keer terug, Eugenio. van Luigi Comencini.

FILMFESTIVAL VAN WEST-BERLIJN 1980: De eerste prijs van dit filmfestival. de Gouden Beer. werd gedeeld door Heartland van de Amerikaan Richard Pearce en Palermo oder Wolfsburg van de Westduitser Werner Schröter.
Een speciale prijs van de jury. een Zilveren Beer. werd toegekend aan Chiedo Asylo van Marco Ferreri als de meest originele bijdrage.
Een Zilveren Beer voor de beste actrice kwam terecht bij Renate Krössner. hoofdrolspeelster in Solo-Sunny van Konrad Wolf uit de DDR. Deze film werd door het publiek tot de beste van het festival uitgeroepen.
De prijs voor de beste acteur was voor de Pool Andrzej Wajda in Dyrygent.
Een speciale jubileumprijs werd gegeven aan Marigolds in August van de Zuidafrikaan Ross Devenish.
Met lof werden vermeld de Turkse film De vijand van Yilman Gueney, de Finse film Dans van de raven van Markku Lehmuskallio en de Britse film Rude boy van David Mingay en Jack Hazan.
In de categorie korte films werd een Gouden Beer toegekend aan de Tsjechoslowaakse film De hoofden van Petr Sis en kwam een Zilveren Beer terecht bij Rod Groeth van de Westduitser Jorg Moser-Metius.
De Otto Dibeiiusprijs van de Evangelische jury werd toegekend aan de Poolse film Amateur van Krysztof Kieslowski, alsmede aan Marigolds in August en Heartland.

GOLDEN GLOBES 1980 De Amerikaanse acteur Dustin Hoffman heeft een Golden Globe gewonnen ais beste acteur van het jaar op grond var! zijn spul in Kramer vs. Kramer
Deze film over een vader die ervoor strijdt hc! voogdijschap over zijn kind te verkrijgen, werd uitgeroepen tot beste produktie van het jaar De Golden Globes worden toegekend door de Vereniging van buitenlandse journalisten in Hollywood.
Sally Field werd onderscheiden ais brste actrice voor haar rol in Norma Rae. Bette Midler won met haar optreden in The Rose twee prijzen: die van de beste actrice van het jaar en die van de beste actrice in een musical of komedie.
De film Breaking Awav werd winnaar in de categorie musical of komedie; Peter Sellers werd uitgeroepen tot beste hoofdrolspeler in deze categorie voor zijn rol in Being there.
De Golden Giobe voor de beste regisseur ging naar Francis Ford Coppola voor zijn film Apocalypse Now. Ricky Schroder. het jongetje dat een belangrijke rol speelt in The Champ, werd onderscheiden als de beste nieuwe acteur van het jaar. Acteur Henry Fonda kreeg een speciale onderscheiding in de vorm van de Cecil B. de Milleprijs.
Jane Fonda en Roger Moore werden uitgeroepen tot de populairste sterren
Nadat hij zijn onderscheiding in ontvangst had genomen verklaarde Dustin Hoffman. dat hij dit soort prijzen .„onzinnig" vond.

GOTTMERPRIJS 1980: Het NCRV-radioprogramma Literama. De prijs is ingesteld door de gelijknamlge uitgeverij in Haarlem en wordt om het jaar toegekend aan een persoon of instantie. die een belangrijke stimulans heeft gegeven aan het lezen.

GOUDEN HARP 1980: Ramses Shaffy en de pop-groep Earth and Fire. voor hun verdiensten op het gebied van de lichte muziek.

GOUDEN ROOS 1980: De Canadese omroepmaatschappij CBC voor het Tv-programma Dream Weaver. Zilveren rozen werden toegekend aan de Britse commerciële TV voor het programma It 'll be all right in the night en aan de eveneens Britse BBC voor het programma Not the nine o'clock news.

HANS SNOEKPRIJS 1980: De poppenspeler Jozef van den Berg voor zijn spel Appeloog. De prijs wordt verleend voor de meest wezenlijke bijdrage op het gebied van het jeugdtheater in Nederland.

JOHAN KAARTPRIJS 1979-1980: De acteur Leen Jongewaard.

LOUIS DELLUCPRIJS 1979: Paul Grimault. voor zijn tekenfilm Le roi et l'oiseau.

LOUIS DELLUCPRIJS 1980: De Franse cineast Alain Cavalier,voor zijn film Un étrange voyage.

LOUIS d'OR 1980: De prijs voor de beste mannelijke hoofdrol was voor Max Croiset in de rol van Creon in het stuk Antigone van Jean Anouilh, gespeeld door het Publiekstheater.

NIPKOWSCHIJF 1980: De door de VARA uitgezonden produktie Opname van het Werkteater.

OSCARS 1980: Kramer vs. Kramer is onderscheiden met een Oscar als beste film van het jaar. De film, een verhaal over een vader die alles op alles zet om het voogdijschap over zijn zoontje te krijgen, won nog vier andere belangrijke Oscars.
Hoofdrolspeler Dustin Hoffman kreeg een Academy Award (zoals deze belangrijkste Amerikaanse filmprijs officieel heet) als beste acteur; de Oscar voor de beste bijrol van een vrouw ging naar zijn tegenspeelster Meryl Streep Robert Benton de regisseur van Kramer vs Kramer, werd beloond met de Oscar

voor de beste regisseursprestatie. De vijfde Oscar die deze produktie ten deel viel was die voor het beste scenario gebaseerd op een boek.
Sally Field werd uitgeroepen tot beste actrice voor haar hoofdrol in Norma Rae. De Oscar voor de beste bijrol van een acteur ging naar de 79-jarige Melvyn Douglas voor zijn aandeel in Being There.

Een andere film die opvallend in de prijzen viel is All that Jazz, een musical waarin regisseur Bob Fosse een autobiografisch getint portret geeft van een producer. De film kreeg o.a. Oscars voor montage, art direction en kostuumontwerp.
Als beste buitenlandse film werd bekroond Die Blechtrommel van de Westduitse regisseur Volker Schlöndorff.
Als het beste originele scenario werd dat van Breaking Away uitgeroepen.
De Oscar voor de beste visuele effecten ging naar de film Alien.
Speciale Oscars werden toegekend aan Sir Alec Guinness en de Amerikaanse producer Ray Stark.
Guinness wordt deze prijs toegekend op grond van zijn vele ,,gedenkwaardige rollen" waarmee hij een bijdrage leverde ,,aan de kunst van het acteren in films".
Stark krijgt de Irving Thalberg Award, die wordt uitgereikt aan ,,creatieve producenten" wier produkties worden gekenmerkt door een hoge kwaliteit.
Alec Guinness won in 1957 een Oscar als beste acteur van het jaar voor zijn rol in The Bridge on the River Kwai.
Stark produceerde enkele zeer succesvolle films, waaronder Funny Girl, The Way We Were, The Sunshine Boys, Chapter Two en Smokey and the Bandit.

PRIX ITALIA 1980 voor radio- en TV-produkties:
De Nederlandse filmproduktie Opname van het Werkteater en regisseur Erik van Zuylen, die de VARA voor een deel financierde.
De RAI-prijs, de onderscheiding voor de meest vernieuwende tv-drama, ging naar een Japanse film van regisseur Soichiro Sasaki over het leven van een vrouwelijke pianostemmer, Dream in a different key.
Als beste drama-inzending op de radio werd het programma Wich-baby van regiseur Marco Parodi uit Italië beschouwd. Deze kreeg eveneens de Prix Italia.
De RAI-prijs voor het beste nieuwe radiodrama ging naar Oostenrijk voor de inzending The Inundation van Hans Krendlesberger.
De Britse inzending A time there van London Weekend Television heeft de prijs gekregen voor het beste televisieprogramma in de categorie m iek.
De inzending is een documentaire over de Britse componist Benjamin Britten, samengesteld uit archieffilms, interviews en actuele beelden. Brittens levensgezel, de zanger Peter Pears, vertelt voor het eerst in het openbaar over Britten. Het portret werd gemaakt door de Engelse t.v.-maker Tony Palmer.
De persprijs voor de categorie TV-muziek ging naar de ZDF in West-Duitsland, vanwege de inzending Klaaglied om de dood van drie Spaanse dichters. Het programma is een poëtische registratie van een muziekwerk van Christobai Haiffter uit 1975 voor groot orkest en vijf percussiegroepen onder leiding van Christopher Nupen. Het is een klaaglied om de dichters Antonio Mashado, Michaël Hernandez en Frederico Garcia Lorca. Illustratiebeelden komen van Picasso's Guernica.
De Prix Italia voor het beste radioprogramma in de categorie muziek ging naar Noorwegen voor de inzending De Afdaling, een radiofonische compositie voor sopraan en kinderkoren, geïnspireerd door teksten van o.m. Dante en de Noorse dichter Stein Mehren. Het programma werd samengesteld door Arne Nordheim.

PRIJS VAN DE KRITIEK 1980: Het ,,alternatieve theatercircuit" in de personen van Steve Austen en Ritsaert ten Cate.
Steve Austen heeft het Amsterdamse Shaffy-theater geleid en organiseerde het Festival of Fools.
Ritsaert ten Cate is de leider van het Mickery-theater.
De Prijs van de kritiek is aan beiden toegekend, omdat zij – volgens de Kring van Nederlandse theatercritici – gedurende een lange reeks van jaren met een niet aflatende ijver, buiten het officiële theater – of aan de rand daarvan – mogelijkheden hebben gecreëerd om nieuwe ontwikkelingen aan te tonen en te stimuleren.

PULITZERPRIJS 1980: Het toneelstuk Talley's Folly van Lanford Wilson.

THEO d'OR 1980: De prijs voor de beste vrouwelijke hoofdrol was voor Josée Ruiter in de rol van Antigone in het geiijknamige stuk van Anouilh

TONY AWARDS 1980: De Amerikaanse produktie van de musical Evita is bekroond met zeven Tony Awards, een onderscheiding die te vergelijken is met de Oscar in de filmindustrie.
De componisten Tim Rice en Andrew Lloyd Webber kregen een Tony voor hun muziek en songteksten en de regisseur van de voorstelling, Harold Prince, ontving een dergelijke onderscheiding voor de veertiende maal in zijn carrière, Evita werd uitgeroepen tot beste musical van het jaar.

De Tony voor de beste actrice werd toegekend aan Phyllia Frelich voor haar rol in het stuk Children of a lesser God. Haar tegenspeler in deze produktie, John Rubinstein (een zoon van Arthur Rubinstein), werd eveneens onderscheiden.
Aan de 79-jarige actrice Helen Hayes werd de Lawrence Langner Award toegekend als eerbewijs voor hetgeen zij in de loop van haar carrière voor het Amerikaanse theater heeft gedaan.

VISSER-NEERLANDIAPRIJZEN 1980: Het Algemeen Nederlands Verbond heeft de prijzen toegekend aan Rudy Geldhot uit Brugge voor het toneelstuk Noch vis noch vlees, aan Michel Desmyter uit Lier voor Godsenewarie en aan Haye van der Heijden uit Utrecht, die het toneelstuk Drie jongens, drie meisjes schreef.
Zeven eervolle vermeldingen gingen namens het ANV naar Lucien van de Briele uit Mechhelen voor Een avond in Mei, naar Omar Robinon uit Denderleeuw voor De dakbewoners, C. de Hoon uit Heerlen voor Gaskastje voor twee personen, Jurrie Kwant uit Amsterdam voor Lang zal die leven, Sueze Rodrigues Lopes uit Haarlem voor Kassandra, Adriaan Venema uit Amsterdam voor Montezuma en aan Edwin Vlassenroot eveneens uit Amsterdam voor zijn stuk Het buitenland.

ZILVEREN REISSMICROFOON 1980: Het aan sport gewijde VARA-programma Tussen start en finish.

WETENSCHAP EN TECHNIEK

PRIJZEN

AKZOPRIJS-1980: H. E. D. J. ter Keurs. verbonden aan de universiteit van Leiden. voor zijn onderzoekingen op het gebied van de experimentele cardiologie. speciaal de mechanica van de hartspier.

EINSTEINPRIJS 1980: Alva Myrdal, de vroegere Zweedse minister van ontwapening. De prijs is in 1979 in het leven geroepen bij de honderste verjaardag van de geboorte van Einstein.

FRANCQUIPRIJS 1980: Prof. Jozef IJsewijn, gewoon hoogleraar in de klassieke filologie aan de Katholieke Universiteit van Leuven. voor zijn publikaties op het gebied van het neo-latijn.

KLUWERPRIJS 1980: Fred Goffree. voor zijn publikatie Leren onderwijzen met Wiskobas. die volgends de jury een zeer bijzondere bijdrage levert aan de wiskunde- en rekendidactiek.

LASKERPRIJZEN 1980: Paul Berg, Stanley Cohen, Dale Kaiser, Herbert Boyer, Vincent Freda, John Gorman en William Pollak (allen VS), alsmede sir Cyril Clarke en Ronald Finn (Groot-Brittannie). Bekroond werden onderzoekingen m.b.t. ziekten, die verband houden met de Rhesus-factor enerzijds en aan de andere kant fundamenteel onderzoek op het terrein van recombinant-DNA.
Een bijzondere prijs van nationale gezondheidszorg werd toegekend aan het hart-, longen- en bloedinstituut van het Bethesda-hospitaal in Maryland, dat wordt geleid door Robert Levy. voor belangrijke studies m.b.t. hypertensie.

SNELLENPENNING 1979: W. A. Manschot. oogarts te Rotterdam en buitengewoon lector in de oftalmologie aan de Erasmusuniversiteit aldaar.
De medaille die dr. Manschot ten deel valt is genoemd naar Herman Snellen sr.,1834-1908. die van 1877 tot 1899 hoogleraar in de oogheelkunde te Utrecht is geweest. Hij was een leerling van F. C. Donders. die in 1862 het Nederlandsch gasthuis voor ooglijders heeft opgericht. In 1884 volgde Snellen zijn leermeester op als directeur van dat gasthuis. Deze betrekking bekleedde hij tot 1903. In 1862 heeft Snellen letterproeven uitgegeven (optolypen) ter bepaling van de gezichtsscherpte. Daarmee verwierf hij naam in heel Europa.
De onderscheiding wordt een maal in de vijf jaar toegekend aan een Nederlander. die zich bijzonder verdienstelijk heeft gemaakt voor de oogheelkunde.

UBBO-EMMICSPENNING 1980: mr. H. J. Hofstra, oud-minister van financien en emeritus hoogleraar in Leiden.
Hij krijgt de onderscheiding wegens zijn indrukwekkende loopbaan en zijn wetenschappelijke produktie van een. althans in de belastinguretenschap. ongekend niveau en ongekende omvang.
„Hofstra zou een veelschrijver genoemd kunnen worden, ware het niet dat al zijn werk blijk geeft van een groot en gedegen vakmanschap, wetenschappelijke nauwgezetheid en een werkelijk grenzeloze belezenheid", aldus de universiteit van Groningen.
Bij gelegenheid van het 350-jarig bestaan van de universiteit, in 1964, heeft het Groninger universiteitsfonds opdracht gegeven de eerste Ubbo-Emmiuspenningen te slaan. Ze zijn genoemd naar de eerste rector magnificus en dienen ter onderscheiding van een geleerde die zich op het terrein van de wetenschap uitnemende verdiensten heeft verworven.

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschap. pij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20.

REAGAN BEEDIGD ALS PRESIDENT VS

Op 20 januari is Ronald Reagan tijdens een plechtigheid aan de westzijde van het Capitool in Washington door opperrechter Warren Burger beëdigd als veertigste president van de Verenigde Staten. De ceremonie vond plaats om 12.00 uur in aanwezigheid van naar schatting 100.000 belangsteilenden. Acht uur later kwam officieel een eind aan de gijzeling van 52 Amerikanen door Iran (pag. 77/2). Na een kerkdienst in de ochtend ontving Ronald Reagan in het Blaîr House de vertegenwoordigers van het Congres.

Om 10.30 uur vertrok Reagan met zijn vrouw Nancy, in gezelschap van George Bush en diens echtgenote, naar het Witte Huis voor de traditionele thee-ontvangst door de scheidende president en diens echtgenote. Vervolgens begeleidde president Carter zijn opvolger naar de eretribune bij het Capitool. Senator Hatfield trad op als ceremoniemeester. Na zang en gebed werden de scheidende president en vice-president Mondale door senator Hatfield toegesproken. Vervolgens legde de nieuwe vicepresident George Bush de eed op de grondwet af. Direct daarna volgde de eedsaflegging door Ronald Reagan. Daarop klonken 21 saluutschoten.

President Reagan had zijn korte inauguratietoespraak zelf geschreven. Hij dankte president Carter, waarop applaus losbarstte. Reagans toespraak was vrijwel geheel op binnenlandse problemen geconcentreerd

Reagan legde in zijn speech van twintig minuten de nadruk op de noodzaak de Amerikaanse economie nieuw leven in te blazen en bracht zijn landgenoten onder ogen dat zij dit doel kunnen verwezenlijken ..Ons doel is een gezonde, krachtige. groeiende economie, die gelijke kansen verschaft aan alle Amerikanen zonder barrières door dweperij of door discriminatie.' De nieuwe president beloofde snel te zullen handelen om de beloftes na te komen die hij in zijn verkiezingscampagne had gedaan, zoals het beperken van de invloed van de federale regering en het terugdringen van de inflatie. ,,Het beëindigen van de inflatie betekent het bevrijden van alle Amerikanen van de verschrikking van de op hol geslagen kosten van het levensonderhoud".

De toespraak bevatte verzekeringen aan het adres van de bondgenoten van Amerika en een bedekte waarschuwing aan het adres van potentiële vijanden. ,,Trouw zal met trouw beloond worden", zo zei Reagan, maar hij benadrukte dat de Amerikaanse verdraagzaamheid nooit moet worden misverstaan. De president zei dat tegenzin om zich in een conflict te mengen niet moet worden opgevat als een falen van de wil. Als actie geboden is om onze nationale veiligheid te bewaren, dar. zullen wij optreden zo zei hij

,,Amerika is een te groot land om kleine dromen te hebben" ,Een periode van nationale vernieuwing breekt aan", ,,Men moet zich niet schamen om heroïsche dromen te hebben", zo zei de nieuwe president verder

Volgens *NRC/H'blad* was opvallend in Reagans toespraak dat hij de situatie van de nationale economie dramatisch voorstelde en dat zijn oplossingen niet erg overtuigend aandeden

,,Het was de oude Amerikaanse droom - Reagans versie opgevijzeld tot een ,,heroïsche droom" - van een maatschappij waarin een ieder zijn best doet en inventief is en waarin de federale overheid zich zo weinig mogelijk met de zaken bemoeit.

Op zichzelf is het een goed ding dat de nieuwe chef van de federale administratie zich zo nadrukkelijk keert tegen het regeren door een kleine elite en opkomt voor de vrijheid en de gelijkheid van de burgers als Reagan in deze rede heeft gedaan. Want het probleem van de staatsalmacht en de overwoekering van de politiek door de bureaucratie is een reëel probleem in de democratische landen. Maar aan gerede twijfel is onderhevig of Amerika's economische moeilijkheden uit de wereld kunnen worden geholpen met het uitspreken van de leuze dat overheidsbemoeiing geen oplossing vormt van het probleem. maar juist zelf het probleem is. Zal Reagan bijvoorbeeld werkelijk een concern als Chrysler, dat zonder overheidssteun tot de ondergang gedoemd moet worden geacht, aan zijn lot overlaten?

Afgewacht moet worden wat Reagan in de komende weken en maanden aan concrete maatregelen zal voorstellen om aan de neergang van 's werelds sterkste economie het hoofd te bieden. Dan pas zal blijken wat werkeliik de filosofie is die aan zijn beleid ten grondslag ligt.

Verfrissend was in elk geval, dat hij in zijn eerste toespraak als president zich duidelijk gedistantieerd heeft van de zogenaamde special interest groups, hoewel deze actiegroepen toch een belangrijke rol hebben gespeeld bij de Republikeinse verkiezingsoverwinning, vooral die van een aantal Republikeinse parlementariërs. Duidelijk liet Reagan blijken slechts één speciale interest group te kennen: het hele werkende Amerikaanse volk. Betrekkelijk kort en opvallend gematigd waren Reagans opmerkingen over de buitenlandse politiek. Centraal was hier de waarschuwing aan potentiële tegenstanders dat Amerika bereid is te onderhandelen en offers te brengen in het belang van de vrede, maar niet te capituleren. Daarnaast lag sterk de nadruk, evenals in de passages over de binnenlandse politiek, op het begrippenpaar vrijheid en gelijkheid, waarvoor hij zich sterk wil maken in het internationale verkeer. Wat als een compensatie kan worden beschouwd voor het feit dat de rechten van de mens als zodanig door hem niet werden genoemd. Ook ten aanzien van de buitenlandse politiek geldt dat pas de concrete maatregelen uitsluitsel zullen kunnen geven over de basisfilosofie op dit gebied van het nieuwe Amerikaanse bewind".

Met de linkerhand op zijn moeders bijbel legde Ronald Reagan op 20 jan. de eed op de grondwet af. Naast hem zijn echtgenote Nancy, daarnaast senator Mark Hatfield, opperrechter Warren Burger en, op de achtergrond, Jimmy Carter.

Enkele uren na zijn inauguratie gelastte president Reagan een onmid-

Weekblad 50ste jaargang No. 2572, pag. 31999-32014

delijke personeelsstop bij de federale overheid, met uitzondering van het militaire apparaat. Met deze stap kwam Reagan een van zijn verkiezingsbeloften na.

Laatste week van president Carter
Afscheidstoespraak.
State of the *Union.*

Op 24 januari heeft President Carter via een televisierede afscheid genomen van het Amerikaanse volk. De scheidende president waarschuwde voor de nucleaire vernietiging en zei dat de wereld zich moet inspannen om het toegenomen gevaar van een kernoorlog te verkleinen
Hij zei dat Amerika moet blijven opkomen voor de mensenrechten. In zijn laatste toespraak vanuit de ,,ovale kamer" in het Witte Huis repte Carter met geen woord over de economische situatie, een onderwerp waarop hij tijdens de verkiezingscampagnes door Reagan fel is aangevallen en evenmin sprak hij over de moeilijkheden omtrent het SALT-akkoord over beperking van strategische kernwapens. In de tekst van Carters rede, die van te voren aan de pers was uitgereikt, werd ook niet gesproken over de kwestie van de Amerikaanse gijzelaars in Iran, maar in zijn rede voor radio en tv vroeg de president de Amerikanen te bidden voor de vrijheid, het leven en de gezondheid van de 52 gijzelaars.
Carter vroeg om aandacht voor de bescherming van het milieu. Hij waarschuwde dat als er nu geen werkelijke maatregelen worden genomen tegen verdere uitputting van de natuurlijke hulpbronnen in de wereld, tegen het jaar 2000 op die wereld minder leven mogelijk zal zijn dan thans:

,,Ik wil afzien van mijn rol als leider van de Verenigde Staten en tot u spreken als medeburger van deze wereld over drie nijpende problemen," zo zei Carter. ,,Die problemen zijn: de dreiging van nucleaire vernietiging, ons beheer van de natuurlijke hulpbronnen van onze planeet, en het grote belang van het handhaven van elementaire mensenrechten."
,,Hoewel de mensen gewend zijn geraakt aan de dreiging van nucleaire vernietiging, is het gevaar van een atoomramp niet kleiner geworden. Integendeel, dergelijke risico's nemen met de dag toe."
,,Voor deze generatie," zo zei Carter, ,,betekent leven het overleven van nucleaire vernietiging. Vrijheid staat voor het handhaven van fundamentele mensenrechten. Het nastreven van geluk wil zeggen dat de hulpbronnen van onze planeet moeten worden aangewend voor de lichamelijke en geestelijke voeding van al zijn bewoners."
Carter zei verder dat de naaste toekomst ,,een periode zal zijn van spanningen tussen landen, een periode van strijd om de schaarse hulpbronnen en van sociale, politieke en economische spanningen. Gedurende deze periode ,,kunnen we in de verleiding komen om traditionele principes te verlaten. We zullen nooit aan die verleiding mogen toegeven."
Carter dankte het Amerikaanse volk ,,omdat U mij de gelegenheid hebt geboden dit buitengewone ambt te vervullen". Hij wenste Ronald Reagan ,,succes en alle goeds".

Op 15 januari heeft president Carter de begroting (totaal 739 miljard dollar) bij het Congres ingediend voor hel begrotingsjaar 1982, dat op 1 oktober 1981 begint. De begroting-defensie vermeldt het recordbedrag van 184 miljard dollar. een stijging van 5% ten opzichte van vorig jaar. Naar verwachting zal de regering-Reagan nog wijzigingen aanbrengen alvorens de begroting aan het Congres voor te leggen

,,State of the *Union"*

Op 16 januari heeft president Carter in een 76 pagina's tellende verklaring voor het congres een laatste samenvatting gegeven van zijn vier jaren als president. ,,De toestand van de Unie" is volgens Carter gezond.

Hij waarschuwde ervoor dat de Russische strijdkrachten ,,in een verhoogde staat van paraatheid blijven en op korte termijn Polen zouden kunnen binnenvallen."
In het algemeen hebben de Russen ,,een militair potentieël opgebouwd dat veel verder gaat dan voor hun eigen defensie en veiligheid nodig is. In tegenstelling daarmee zijn onze eigen defensie-uitgaven van 1968 tot 1976 ieder jaar reëel achteruit gegaan", aldus Carter.
Met betrekking tot Iran en de Amerikaanse gijzelaars herhaalde Carter dat de Verenigde Staten ,,geen fundamenteel geschil met dat land hebben". Hij voegde er aan toe dat ,,Iran geen bedreiging te duchten heeft van de Amerikaanse politiek maar veeleer van de Russische activiteiten in het gebied".
In deze laatste verklaring, vier dagen voordat hij uit het Witte Huis vertrok, zei Carter verder er vast van overtuigd te zijn dat ,,ons land sterker. welvarender. vrijer en meer solidair met andere landen is dan vier jaar geleden".
Carter zei zich te realiseren dat zijn ambtsperiode er op zit wanneer het 97ste Amerikaanse congres aan het werk gaat; ,,Maar ik hoop dat mijn aanbevelingen mogen dienen als een richtlijn voor de koers die dit land gaat varen, zodat we kunnen voortzetten wat in de afgelopen vier jaren is opgebouwd."
De uitgebreide verklaring werd niet in haar geheel voorgelezen, maar aan alle Congresleden toegestuurd. Inplaats van de gebruikelijke toespraak voor de verzamelde volksvertegenwoordiging hield Carter eerder deze week (14-1-'81) een afscheidstoespraak via de televisie.
,,Ons besluit om enige terughoudendheid te betrachten inzake het SALT-verdrag. betekent niet dat we onze pogingen tot ratificatie van het verdrag niet zullen voortzetten. Het is in het nationale belang van de Verenigde Staten wanneer de nucleaire macht van de Sowjet-Unie zich beperkingen oplegt en dat kan alleen door ondertekening van dat verdrag worden bereikt", zo zei Carter.
De scheidende Amerikaanse president bestempelde de Amerikaans-Russische betrekkingen als ,,een mengeling van samenwerking en strijd".
De invasie in Afghanistan en de installatie van een marionettenregime in Kaboel noemde Carter het hoogtepunt van de schaduwzijden van het beleid in het Kremlin.

In een beschouwing over vier jaar beleid van Carter schreef de politiek commentator van The New York Times, Anthony Lewis, in de Volkskrant (16-1-1981) dat de verguizing van Jimmy Carter onterecht is geweest.

,,Tijdens Jimmy Carters vier jaren als president, stierf geen Amerikaanse soldaat in een oorlog. Dat is een grote prestatie – een unieke

De nieuwe Amerikaanse president Reagan tijdens de eerste kabinetszitting op 21 jan. 1981. V.l.n.r. minister van onderwijs Terrell Bell, minister van volksgezondheid Richard Schweiker, minister van binnenlandse zaken James Watt, minister van buitenlandse zaken Alexander Haig, president Reagan en minister van defensie Caspar Weinberger.

sinds de afgelopen 50 jaar Het ia! zelfs nog indrukwekkender zijn ais - het schijnt ongelukkigerwijs mogelijk - de mannen rondom Ronald Reagan het nodig vinden om hun hardheid te bewijzen met militaire avonturen Sommige mensen denken dat het eenvoudig is voor een president om het gebruik van wapens te voorkomen; rij beschuldigen Carter ervan dat hij „week" is Integendeel, het vereist wilskracht cn moed van een president om neen te zeggen tegen de pleiters van geweld. President Kennedy. geadviseerd door zijn broer Robert, toonde die kwaliteiten in de Cubaanse raketten-crisis van 1962. Carter toonde ze tijdens de crisis rond de gijzelaars in Iran. Zijn beleid had zijn zwakke punten. maar het was juist en moedig om dc veiligheid van de gijzelaars voorop te stellen ondanks onze teleurstelling. Zal Reagan op dezelfde wijze in staat zijn weerstand te bieden aan de sirenenzang van militaire vergelding?

Het China-beleid van Carters regering is nog een prestatie in het buitenlandse beleid. dat in gevaar kan worden gebracht als al het lichtzinnige gepraat van Reagan en de zijnen door gaat. Carter bouwde voort op de doorbraak die Nixon tot stand bracht. om de betrekkingen met de Chinese Volksrepubliek te versterken. hetgeen een beslissende factor is voor de internationale veiligheid. De verdragen over het Panama-Kanaal waren ineens een moedige handeling. Het was iets waarvan presidenten sinds Eisenhower vonden dat het gebeuren moest, maar waan-oor zij niet de politieke moed bezaten. De verdragen maakten deel uit van een nieuwe politiek van de Verenigde Staten om zich los te weken van de oude banden met rechtse uitbuiting en onderdrukking in Midden-Amerika. Ook op dit punt kunnen wij spoedig met heimwee terugdenken aan Carter. Zijn grootste persoonlijke prestatie was uiteraard Camp David. We neigen ertoe dit nu als iets vanzelfsprekends te beschouwen, daarbij vergetend hoe uitzonderlijk het was voor een Amerikaanse president om persoonlijk vorm te geven aan zulke diplomatieke instrumenten; niet alleen de akkoorden van Camp David, maar ook het verdrag dat later werd getekend, het eerste tussen Israël en een Arabische buur. Zonder Carter. zo zeggen beide partijen, zouden ze het nooit eens zijn geworden.

Ook moet iets worden gezegd over Zuidelijk Afrika. Carters steun voor de Britse politiek – tegen veel druk in van rechts in de Verenigde Staten – maakte het mogelijk de woeste oorlog in Zimbabwe tot bedaren te brengen. Met volharding en enig geluk zou er nu een regeling kunnen worden bereikt in Namibië.

Wat de buitenlandse politiek betreft, was er ten slotte Carters beleid voor de mensenrechten. De critici zeggen dat het onvolmaakt was. en dat was het ook want er is geen absolute symmetrie op zulk een terrein. Maar er werden levens gered, er werd wat mishandeling gestopt.

Wat de binnenlandse politiek betreft zal de geschiedenis waarschijnlijk Carters milieubeleid als zijn belangrijkste prestatie kenmerken. Hij benoemde verstandige en redelijke ambtenaren. Onze kinderen zullen dankbaar zijn voor de erfenis van een schonere, minder gevaarlijke omgeving en voor veel natuurschoon dat behouden bleef. Zij zullen dankbaar zijn tenzij de plunderaars nu weer hun gang kunnen gaan,

Ook Carters gerechtelijke benoemingen zullen na hem voortleven. Hij kwam nooit aan de benoeming van een rechter voor de Hoge Raad toe, maar hij koos wel 265 andere federale rechters van wie de meesten in hoog aanzien staan in juridische kringen en een aanzienlijk aantal – voor het eerst – vrouwen en leden van minderheidsgroepen.

Wat de energie betreft deed Carter waar vijf voorgangers niet toe in staat waren of wat zij niet wilden: hij maakte een einde aan de verwrongen praktijk om de Amerikaanse prijzen een stuk beneden het wereldniveau te houden

Het was een essentiële stap zowel om economische als veiligheidsredenen en een stap die genomen werd tegen de algemeen aanvaarde liberale wijsheid in

Wat economische regelingen betrof brak Carter ook met achterhaalde liberale ideeën Hij moest strijd leveren tegen de door regels beschermde industrie zelf, maar hij zwengelde er11 proces van vitaal belang aan door de concurrentie te herstellen bij de luchtvaartmaatschappijen, transportondernemingen en banken.

Maar de binnenlandse prestatie die velen zullen waarderen van Carter was een symbolische: narnelijk dal hij tot president werd gekozen als zuiderling die rassendiscriminatie verwierp. Dat heeft werkelijk het Zuiden teruggebracht binnen de Unie

Er waren fouten, ernstige fouten. Maar Carter heeft recht op een moment van eerbied. Ik zal mij hem herinneren zoals hij was op Labor Day vorig jaar in Tuscuinbia. Alabama. toen leden van de Ku Klux Klan zijn eerste optreden in de verkiezinscampagne verstoorden. Hij zei.

„Als de eerste man uit het Diepe Zuiden die sinds 140 jaar president van deze natie is geworden zeg ik. dat deze mensen in witte lakens onze streek en wat die heeft doorgemaakt. niet begrijpen. Zij begrijpen niet wat ons land symboliseert..."

Hieronder volgt een overzicht van de periode tussen de presidentsverkiezingen van 4 november 1980 en de inauguratie van Ronald Reagan op 20 januari 1981.

Ontwikkelingen tijdens overgangsperiode

Na de grote overwinning van Ronald Reagan bij de Amerikaanse presidentsverkiezingen van 4 november 1980 (pag. 737 e.v. - 1980), trok de verslagen Jimmy Carter zich terug op Camp David en vertrok de toekomstige president Reagan naar zijn buitenverblijf bij Los Angeles voor een „werkvakantie".

De toekomstige president, zijn adviseurs en veertig commissies begonnen met voorbereiding van de overgangsperiode, die duurde tot 20 januari, de datum waarop Jimmy Carter zijn ambt neerlegde en Ronald Reagan werd beëdigd als president.

De overgangsploeg van Reagan stond onder leiding van Edwin Meese. William Casey (advocaat te New York en voormalig plaatsvervangend minister van defensie) en Anne Armstrong, (voormalig Amerikaans ambassadrice te Londen). De staven van Reagan en die van Carter werden gecoördineerd door [Reagans campagneleider en adviseur] Edwin Meese. Carters overgangsstaf stond onder leiding van de stafchef van het Witte Huis, Jack Watson. Voor de contacten van de overgangsploeg met het Congres werd de republikeinse senator Paul Laxalt aangesteld.

Reagans adviseurs voor de buitenlandse politiek waren oud-minister van buitenlandse zaken Henry Kissinger, de voormalige NAVO-opperbevelhebber Alexander Haig, oud-minister van defensie Rumsfeld, de voormalige Amerikaanse Hoge Commissaris in West-Duitsland Mc Cloy, de Republikeinse Sexaanse senator Tower, alsmede drie prominente democraten: senator Jacksorì (Washingtonj, senator Stone (Florida) en de advocaat Edward Bennet Williams. Ook Richard Allen, die in de laatste dagen van de campagne (30 okt) terugtrad wegens beschuldigingen over misbruik van zijn positie voor persoonlijke verrijking in She Wallstreet Journal. was na Reagans overwinning weer betrokken bij de beraadslagingen.

Samenstelling adviescommissie

Op 10 november maakte Reagan de samenstelling bekend van een commissie van achttien leden die de toekonistige president zou adviseren over de samenstelling van het kabinet. William French Smith (62), vriend en advocaat van Reagan, leidde de commissie. De belangrijkste leden waren: Edwin Meese. William Simon, Caspar Weinberger, Jaqueline Hume, Holmes Tuttle, Justin Dart; Theodore Cummings en Earle Jorgensen.

Op 13 november maakte Reagans woordvoerder James Brady de benoeming bekend van aanvullende leden van de overgangsploeg die de machtsoverdracht in de respectieve ministeries moest begeleiden. Benoemd werden onder andere: Robert Newman, oud-ambassadeur in Kaboel en Rabat; William van Cleave, adviseur van Reagan voor defensie; Laurence Silbermann, oud-minister van justitie; Gerald Parsky en Calvin Collier.

Op 12 november heeft Ronald Reagan president Carter verzocht geen beslissingen te nemen die niet rijmen met het Republikeinse programma. Dit verzoek werd door Edwin Meese overgebracht aan Jack Watson tijdens de eerste werkbespreking van beide staffunctionarjssen.

De overgangsploeg van Reagan was verdeeld in vijf werkgemeenschappen, die elk verantwoordelijk waren voor de machtsoverdracht van een of meer departementen. De werkgemeenschap voor nationale veiligheid (Buitenlandse zaken, Pentagon, CIA en internationale zaken) stond onder leiding van David Abshire (54), oud-topambtenaar op buitenlandse zaken onder president Nixon, twee andere werkgemeenschappen stonden resp. onder leiding van mevrouw Elizabeth Dole en Richard Fairbanks.

Op 15 november maakte Ronald Rea-

gan de benoeming bekend van James A. Baker tot stafchef van het Witte Huis en van Edwin Meese tot zijn topadviseur. Hiermee verwezenlijkte Reagan de scheiding van administratief en politiek stafchefwerk. Hiërarchisch zijn beide functies even belangrijk. Reagans plan om zijn beleid uit te voeren met een kernkabinet vereist de aanwezigheid in het Witte Huis van een topadviseur, die word! vrijgesteld van het dagelijks beheer van het apparaat. Dit dagelijks beheer lijkt hel terrein te worden van James Baker.

James A. Baker III is een 51-jarige advocaat uit Houston, Texas, die zich pas laat voor Reagan heeft ingezet. Baker leidde de campagnes var, Gerald Ford in 1976 en die van George Bush in 1979/'80. De Amerikaanse pers noemde zijn henoeming een opening naar het centrum, waarmee Reagan wilde laten zien dat hij zich niet wilde laten inkapselen door een „Californiëmaffia", zoals Carter zich door de „Georgiamaffia" had laten insluiten en John F. Kennedy door de ,,Ierse maffia uit Boston".
Ondanks zijn aandeel in de campagnes tegen Reagan, twijfelt niemand aan Bakers loyaliteit. Hij behoort bij de gematigde vleugel van de Republikeinse Partij en was onder president Ford plaatsvervangend minister van handel.
Baker studeerde aan de Princeton-universiteit tot 1952 en haalde zijn graad in de rechten, nadat hij twee jaar in de marine dienst had gedaan, op de Texas Law School in 1957. Hij werkte als advocaat bij de firma Andrews, Kurth, Campbell en Jones tot hij, in 1975, werd benoemd tot plaatsvervangend minister van handel naast Rogers C. B. Morton. In 1976 leidde Baker Fords campagne voor het presidentsschap. In 1978 deed Baker vergeefs een gooi naar het ministerschap (justitie) in Texas en van 1979 tot 1980 was hij campagneleider van George Bush.
Zijn collega Meese is een 49-jarige hoogleraar in de criminologie, vriend en vertrouweling van Ronald Reagan. Meese is een bekwaam manager met veel geduld en talent voor bemiddeling. In talrijke crises tijdens Reagans campagne moest Meese orde op zaken stellen. Al tijdens Reagans gouverneurschap in Californië stond Edwin Meese hem terzijde als stafchef. Zelfs onder zware druk is Meese volgens waarnemers een beminnelijk mens.

Op 17 nov. keerde Ronald Reagan terug van zijn „werkvakantie" in Californië naar Washington. Hij zou gesprekken voeren met Congresleiders en met de scheidende president Carter. De toekomstige president wilde zich niet uitlaten over eventuele benoemingen. In Washington draaide de „geruchtenfabriek" op volle toeren.
Onder de kop ,,moeilijke start" publiceerde *NRC/H'blad* (18-11-1980) het volgende commentaar:

,,De nieuwe Amerikaanse president is bezig met de samenstelling van zijn regeringsploeg. Geen gemakkelijke taak. Het betekent, dat opnieuw hevige strijd wordt gevoerd tussen de zeer uiteenlopende stromingen waaruit de Republikeinse partij bestaat, zoals dat ook op de Republikeinse conventie het geval is geweest. Daarbij gaat het ook nu weer om de extreem-rechtse populistische vleugel – de mannen van de ,,eenvoudige" oplossingen – en de pragmatici, die voor een belangrijk deel al onder de presidenten Nixon en Ford hebben gediend en die in de praktijk hebben geleerd dat een nostalgisch terugverlangen naar ,,oude waarden" weinig helpt als het er om gaat de problemen van de toekomst meester te worden. Van de vraag hoe die strijd zal aflopen zal in belangrijke mate afhangen welke politiek het nieuwe Amerikaanse bewind zal voeren.
De overwegende indruk is, dat ook deze keer weer pragmatici daarbij de betere kansen hebben. Want de populisten hebben nu niet veel meer aan een van de belangrijkste wapens die zij op de Conventie hadden, namelijk het vermogen om kiezers te leveren.
De buit is immers binnen. Maar wel moet Reagan er rekening mee houden dat het populistische element belangrijk sterker is geworden in de Republikeinse fracties in Senaat en Huis van Afgevaardigden.
De wereld kijkt intussen met begrijpelijke belangstelling toe. Want niet alleen voor Amerika, maar ook voor de volkerengemeenschap kan de wisseling van president in de Verenigde Staten een nieuw begin betekenen. Waarbij in het algemeen opvalt – na de vele negatieve commentaren waartegen zijn campagne terecht aanleiding had gegeven – hoe positief de eerste reacties op Reagan zijn, ook daar waar men anders had kunnen verwachten. Daartoe moeten met name niet alleen de Franse, maar ook de Russische reacties worden gerekend. De Russische premier, Tichonow, liet vrijwel onmiddellijk weten te hopen op een constructieve samenwerking met het nieuwe bewind. waarbij hij wees op de bijzondere verantwoordelijkheid van de grote mogendheden in de wereldpolitiek. En partijleider en president Brezjnew heeft daar nu aan toegevoegd, dat de Sowjet-Unie positief zal reageren op alle pogingen van Reagan om de betrekkingen tussen de twee landen te verbeteren.
Hij liet daarbij blijken niet zwaar te tillen aan de verkiezingsretoriek van de president. Hij stelt zich wat dat betreft dus minder alarmistisch op dan bijvoorbeeld de Socialistische Internationale in Madrid gedaan heeft.
Brezjnew zei dit overigens, nadat een aantal medewerkers van Reagan in Moskou was geweest, waar zij hadden deelgenomen aan een symposium, maar ook informele besprekingen hadden gevoerd met Arbatow, de directeur van het Russische Amerika-instituut, en Falin, de adjunct-chef voor internationale informatie van het centrale comité der Russische communistische partij.

Leider van deze delegatie was de voormalige ambassadeur bij de Verenigde Naties, Scranton. Tot de leden behoorden Sonnenfeld, de voormalige plaatsvervanger van Kissinger, en Reagans adviseur, generaal b.d. Scowcroft. De indruk die zij kregen is, dat Moskou zich er bij heeft neergelegd dat het strategische SALT-11-verdrag in zijn huidige vorm niet door de Senaat zal worden geratificeerd.
Intussen hebben de Amerikanen op een andere plaats – op de Conferentie voor Europese Veiligheid en Samenwerking in Madrid – er aan herinnerd dat een eventuele nieuwe start geen gemakkelijke zaak zal zijn. Want de Amerikaanse gedelegeerde heeft daar het standpunt vertolkt, dat het Westen en de Sowjet-Unie nu nog bezig zijn op een confrontatie aan te koersen. Waarbij hij betoogde, dat de Sowjet-Unie in de afgelopen tien jaar $150 mrd meer aan bewapening besteed heeft dan de Amerikanen.
Daarnaast blijft voor de Amerikanen, zo bleek ook nu weer uit deze rede, de bezetting van Afghanistan door Russische troepen het symbool voor de Russische wil om van het militaire apparaat ook werkelijk gebruik te maken.
Op een persconferentie verklaarde de Amerikaanse delegatieleider dan ook later, dat zolang deze bezetting voortduurt Amerika niet wil praten over het Russische plan voor een Europese ontwapeningsconferentie.
Dat is een standpunt waartegen weinig is in te brengen als men er vanuit gaat dat de ontspanning ondeelbaar is."

Op 20 nov. heeft Ronald Reagan op het Witte Huis in Washington met president Carter de overdracht van het bewind besproken. Op 21 nov. vertrok Reagan weer naar Los Angeles om daar verder te werken aan de samenstelling van zijn kabinet.
Op 28 nov. verklaarde Reagan dat hij geen moeilijkheden zou hebben met de samenstelling van zijn kabinet, ondanks de weigering van George Schultz en William Simon wegens persoonlijke redenen geen zitting te nemen in Reagans regering. Beide oud-ministers (resp. onder Nixon en Ford) waren adviseur van Reagan tijdens diens campagne voor het presidentschap. Simon was favoriet voor financiën, Schultz voor buitenlandse zaken. Ook mevrouw Anne Armstrong, oud-ambassadrice in Londen, gaf te kennen niet te zullen deelnemen aan een kabinet-Reagan.

In zijn landhuis in Santa Barbara (Californië) werkte de toekomstige president aan de samenstelling van zijn ploeg. Dat dit geen gemakkelijk karwei was, bleek onder meer uit het feit dat de bekendmaking van de samenstelling telkens werd uitgesteld. Eerst zou dit op Thanksgiving Day gebeuren (27 november), vervolgens werd begin december genoemd, maar op 10 december bestond, ondanks veelvuldige speculatie, geen zekerheid over Reagans intenties. De vertraging werd voor een groot deel veroorzaakt door het touwtrekken achter de schermen tussen de conservatieve Republikeinen van de traditionalistische factie in de „Grand Old Party", die Reagan al zo'n vijftien jaar steunen plus Evangelisten en Nieuw Rechts groepen enerzijds en vertegenwoordigers van de gematigde groepen achter Reagan, die in de regeringen van Nixon en Ford belangrijke posities bekleedden, anderzijds.
Op de eerste plaats stond de vraag hoe men het opgeven van kostbare regeringsplannen van de Democraten ten gunste van een vrijlaten van het particulier initiatief in de economie en de samenleving het beste kon verwezenlijken. Rechts hoopte de toekomstige president te overtuigen van de mogelijkheid om tegelijkertijd te bezuinigen op de uitgaven en het overheidsapparaat, belasting te verlagen, defensieuitgaven te verhogen met 6% 's jaars, de inflatie te beteugelen en toch belangrijke beleidsvoornemens op sociaal vlak uit te voeren. Diegenen die onder de presidenten Nixon en Ford dezelfde plannen hadden en zich met de neus op de feiten gedrukt zagen, wisten dat dit onmogelijk is. Het feit dat Ronald Reagan door een brede coalitie aan de macht geholpen is, betekende ook dat de verschillende onderdelen van die coalitie nu door middel van de benoemingen in de top invloed trachten te krijgen op het beleid van ,,hun" president.

Op 2 dec. werd Howard Baker gekozen tot voorzitter van de Republikeinse meerderheidsfractie in de Senaat. Baker bekleede de functie al sedert vier jaar tijdens de periode dat de Republikeinen de minderheid hadden.

Als leider van de meerderheid oefent Howard Baker de facto de functie van Senaatsvoorzitter uit. Nominaal is deze functie voor de vice-president van de VS. Tot plaatsvervangend fractievoorzitter (whip) werd Ted Stevens benoemd. Senator Tower blijft voorzitter van de commissie voor planning en senator Garn secretaris van de fractievergadering.

Verzet tegen Haig

De belangrijkste overgebleven kandidaat voor de post van minister van buitenlandse zaken na de terugtrekking van George Schultz, was oud-NAVO-opperbevelhebber Alexander Haig Zijn positie in de VS was echter omstreden in verband met zijn rol in het Watergate-schandaal Democratische senatoren kondigden begin december aan de rol van generaal Haig tijdens hoorzittingen over diens benoeming uitvoerig te zullen doorlichten
Generaal Haig functioneerde tijdens het presidentschap van Nixon en Ford als stafchef in het Witte Huis Haig werd er tijdens de Watergate affaire van verdacht een speciale aanklager de toegang tot geluidsbanden te hebben ontzegd, die compromitterend konden zijn voor het aandeel van Nixon in de zaak. De Democratische senatoren onder leiding van Robert Byrd verklaarden op een persconferentie dat men ook geïnteresseerd was in het aandeel van Haig in de gratieverlening van president Ford aan diens voorganger Nixon, alsmede zijn positie inzake geheime bombardementen op Cambodja. Op 15 januari gaf de Senaatscommissie voor buitenlandse zaken na vijf dagen hoorzitting met 15 tegen 2 stemmen haar fiat aan de benoeming van Haig.

Benoeming ministers

Op 11 dec. heeft Ronald Reagan de benoeming bekendgemaakt van acht leden van zijn kabinet, maar de beslissing over de benoeming van Alexander Haig uitgesteld, omdat de controverse over de voormalige NAVO-opperbevelhebber voortduurde.
Volgens *NRC/H'blad* (12-12-1980) heeft Reagan gekozen voor bikkelharde managers op de topfuncties in zijn ploeg, maar tevens de voorkeur gegeven aan gematigd beproefde persoonlijkheden van het managertype boven ultra-conservatieve ideologen. Voor vertegenwoordigers van Nieuw Rechts is in deze regering kennelijk geen plaats, zo concludeerde deze krant

Het lijkt een kabinet te worden dat niet te alarmerend voor de gematigde elementen in de Republikeinse partij hoeft te zijn en dat de teleurstelling van de ultra conservatieven zal doen wekken De enige uitgesproken conservatief in Reagans kabinet is Huisafgevaardigde David Stockman die directeur wordt van het Office of Management and Budget De anderen zijn of beproefde zakenlieden uit het zogenaamde Eastern Establishment zoals Donald Regan (financiën), Drew Lewis (vervoer) en William Casey (directeur CIA), of gematigde Republikeinse politici zoals Richard Schweiker (gezondheid) en Malcolm Baldrige (handel), of persoonlijke vrienden uit Californië Caspar Weinberger (defensie) en William French Smith (justitie)
Alles bijeengenomen doet deze eerste serie benoemingen vermoeden dat Reagan – in navolging van de regeringen van Nixon en Ford – een betrekkelijk gematigde Republikeinse koers wil varen Het gezelschap heren dat zich hier gisteren voorstelde maakte veel meer een pragmatische dan een orthodox-ideologische indruk ·

Hieronder volgt een portret van de op 11 december benoemde acht kabinetsleden van de Amerikaanse regering.

■ Minister van defensie Caspar Willard Weinberger (63) is een vriend en medewerker van Reagan en geldt als een bekwaam en ervaren politicus Hij is vice-president van de bouwmultinational Bechtel en fungeerde tijdens Reagans gouverneurschap in Californië als diens directeur financiën. In de regering van president Nixon was hij minister van volksgezondheid, onderwijs en sociale zaken en directeur begrotingszaken. In die laatste positie verwierf hij de bijnaam „Cap the knife", wegens de nauwgezette manier waarop hij in de jaren 1972-1973 de begroting van defensie behandelde.
Weinberger is op 18-8-1917 in San Francisco geboren studeerde echter op Harvard en was al vroeg politiek actief

De scheidende CIA-directeur, admiraal Stansfield Turner.

In de Tweede Wereldoorlog werkte Weinberger als verbindingsofficier in de staf van generaal Mac Arthur Na de oorlog maakte hij deel uit van een grote advocatenfirma: Heller, Ehrman, White en McAuliffe (1947 1969), waarvan hij in 1959 vennoot werd. Tegelijkertijd maakte Weinberger politiek carrière Hij zat in diverse bestuursorganen in de staat Californië en raakte in 1970 betrokken bij de landelijke politiek als voorzitter van de federale commissie voor handel en als onderdirecteur begrotingszaken. In 1972 en 1973 adviseur van president Nixon, van 1973 tot 1975 minister voor volksgezondheid, onderwijs en sociale zaken. Sinds 1975 was hij verbonden aan het Bechtel-concern in San Francisco. Hij wordt gezien als een gematigd Republikein die een fel tegenstander is van „onnodige · sociale uitgaven. Hij omschrijft zichzelf als een „puritein in belastingaangelegenheden" en gaat door voor een wendbaar en soepel man. Hij deelt de overtuiging van Reagan dat de verdedigingskracht van de VS versterkt moet worden door hogere militaire uitgaven. Opvallend is dat Weinberger een vakgebied betreedt waarop hij minimale ervaring heeft.

• De 67-jarige William Joseph Casey wordt de opvolger van admiraal Stansfield Turner als hoofd van de CIA, de Amerikaanse inlichtingendienst. Voor deze New Yorkse advocaat is zijn benoeming een terugkeer naar de wortels, want in de Tweede Wereldoorlog was hij in Londen hoofd van de Amerikaanse inlichtingendiensten in Europa. Na de oorlog was hij betrokken bij Europa als adviseur bij het Marshall-plan. Hij werd geboren op 13 maart 1913 in Elmhurst bij New York en werd op school door zijn vrienden de „wervelstorm" genoemd, wegens zijn voorkeur voor pasklare en snelle oplossingen en zijn temperamentvol karakter. Hij studeerde rechten aan de katholieke Fordham-Universiteit en meldde zich na „Pearl Harbour" bij de Marine. HIj maakte een bliksemcarrière en geraakte tijdens zijn werk voor de geheime dienst tot de overtuiging dat een inlichtingenorganisatie in het geheim moet opereren wil zij doelmatig kunnen zijn. Van 1954 tot 1970 was hij vennoot van het advocatenkantoor Hall. (Casey), Dickley en Howley en ontwikkelde hij zich tot jurist met als specialiteit belastingrecht. Onder president Nixon was hij onder meer plaatsvervangend minister van buitenlandse zaken. In democratische kring wordt hij kritisch gevolgd. Zijn naam is tweemaal, bij het ITT-schandaal en de zaak-Vesco, in opspraak geweest, zonder dat enig bewijs tegen hem kon worden ingebracht. Casey is een vermogend man, droeg in hoge mate bij tot het succes van Reagans campagne en het ontslag van Sears in maart 1980 en krijgt nu tot taak de CIA en haar 15.000 werknemers tot grotere „produktiviteit" aan te sporen.
• De nieuwe minister van justitie, Reagans persoonlijke advocaat, persoonlijke vriend en hoofd van de overgangsploeg William French Smith (63) is vennoot in een van de twee grootste advokatenkantoren in Los Angeles (Californië). Hij is op 26 augustus 1917 geboren in Wilton (New Hampshire) en in zijn jeugd naar het westen verhuisd. Hij studeerde rechten in Berkeley (cum laude) en diende in de marine tijdens W.O. II. Hij werkte 34 jaar lang bij de firma Gibson, Dunn en Crutcher en specialiseerde zich in arbeidsrecht. Hij is miljonair en bekleedt een belangrijke bestuursfunctie in de Universiteit van Californië (Berkeley). Boze tongen beweren dat presidenten een goede vriend of familielid (John F. Kennedy wees zijn broer Bobby aan) benoemen tot minister van justitie om eventuele schandalen op voorhand de kop in te drukken.
French Smith heeft de reputatie een geduldig doch vastberaden man te zijn Tijdens de onrust op de Californische universiteit in 1968

trad hij beheerst op en stond hij open voor de grieven van de studenten. De terugkeer van Angela Davis tot de universiteit stond hij echter niet toe.

• De 61-jarige Donald Thomas Regan, de nieuwe minister van financiën is op 21 december 1918 geboren in Cambridge (Massachusetts) en tegenwoordig president-directeur van een van de grootste ondernemingen van de VS: Merrill Lynch (o.m. beleggingen).Hij kwam daar na de Tweede Wereldoorlog in dienst als medewerker. In de oorlog was hij opgeklommen tot luitenant-kolonel bij de marine Zijn ministerschap wordt zijn eerste functie in overheidsdienst. Hij volgde een hogere economische opleiding aan de Harvard-universiteit. In 1973 werd hij topman van Merrill Lynch en van 1972 tot 1975 vice-president van de beurs van New York in Wall Street. In financiële kringen is zijn benoeming met instemming begroet. ook al is Regans naam in opspraak ge eest in verband met een mogelijke overtreding door zijn onderneming van de anti-speculatiewet (Glass-Steagall) van 1933. Regan was Reagans derde keus. Eerst was William Simon benaderd, doch hij trok zich terug, vervolgens moest de president-directeur van Citicorp, Walter Wriston, verstek laten gaan omdat zijn bankonderneming belangen in overheidsprojecten heeft. Regan geeft zijn salaris als bankdirecteur (500.000 dollar per jaar) op voor een ministerssalaris (66.000 dollar). Kort na zijn benoeming verklaarde Regan voorstander te zijn van bezuinigingen in de overheidsuitgaven.

Ook Reagan is voorstander van belastingverlaging. Hij wil investeringen van de industrie aanmoedigen door belastingtechnische tegemoetkomingen en verlaging van winstbelastingen. Hij is voorstander van de vrije marteconomie.

• Het jongste kabinetslid is David A. Stockman. die hoofd wordt van het Office of management and budget met de rang van minister. Hij is op 10 nov. 1946 geboren in Camp Hood (Texas) en stamt uit een fel-republikeinse familie. Als 17-jarige maakte Stockman al propaganda voor Barry Goldwater. Hij studeerde theologie op de Harvard-universiteit en was van 1970 tot 1972 een van de assistenten van John Anderson, de onafhankelijke kandidaat bij de presidentsverkiezingen van november 1980. Sedert 1976 vertegenwoordigt hij Michigan in het Huis van Afgevaardigden. Hij is een groot financieel-economisch talent en heeft zowel bij republikeinen als democraten bewondering geoogst voor zijn kennis van begrotingszaken en ingewikkelde financiële aangelegenheden. Hij is het troetelkind van de conservatieve economen en fungeerde als sparringpartner voor Ronald Reagan toen deze zich in fictieve debatten over economie en financiën voorbereidde op debatten in de toekomst. Hij had toen grote indruk op Reagan gemaakt door zijn kennis van zaken en zijn zelfverzekerdheid. Stockman is voorstander van strenge bezuinigingen en van een vermindering van de rol van de federale regering in het economisch leven. Hij baarde opzien in Michigan door zich tegen steun aan het noodlijdende autoconcern Chrysler te verklaren. Op andere gebieden is hij minder conservatief. Met Ronald Reagan verschilt hij van mening over de mate van vrouwenemancipatie. Stockman is voorstander van een wetswijziging waarbij de gelijkheid der sexen wordt vastgelegd.

e Richard Schultz Schweiker (54) wordt minister voor volksgezondheid en sociale zaken. Hij is op 1 juni 1926 in Norristown (Pennsylvania) geboren en studeerde bedrijfskunde. Daarna werkte hij tot 1960 bij een grote firma. In 1960 werd hij gekozen tot vertegenwoordiger voor Pennsylvania voor de Republikeinen in het Huis van Afgevaardigden. In 1968 werd hij senator en in 1974 opnieuw. In die periode maakte hij deel uit van tal van commissies voor sociale aangelegenheden. Tot 1976 was hij buiten Pennsylvania vrijwel onbekend. Dat veranderde in 1976. Eind juli 1976 maakte Ronald Reagan bekend dat hij Schweiker tot ,,running mate" zou benoemen, indien Reagan, en niet Ford, tot Republikeinse kandidaat voor het presidentschap zou worden gekozen (pag. 749/2-1976). Schweiker werd beschouwd als vooruitstrevend element in de gematigde vleugel van de Repubikeinse partij en rijn benoeming werd beschouwd als een poging van Reagan om in de laatste ogenblikken nog over Ford te kunnen zegevieren. Schweiker maakte zich in die periode impopulair bij zijn achterban in Pennsylvania en bi: zijn liberale vrienden, zonder dat hij door de rechtervleugel van de Republikeinen werd ingehaald. Hij had zich dan ook voorgenomen om zich in 1980 niet meer voor de Senaat beschikbaar te stellen.

• Minister van transport wordt Andrew L. Lewis (49). geboren op 3 nov 1931 opgeleid aan het Haverford College in Pennsylvania en het Massachusetts Institute of Technology. Hij heeft een aantal belangrijke posten in het oedrijfsleven gehad en was tijdens Reagans campagne in de sleutelstaat Pennsylvania verantwoordelijk voor de gang van zaken. Zijn poging om in 1974 gouverneur van Pennsylvania te worden, mislukte. Hij was voorzitter van de Republikeinse partij in die staat en heeft oud-president Ford aanvankelijk gesteund in diens streven naar herverkiezing. In de Republikeinse partij gold Lewis evenwel als ,,de man van Reagan", meer nog dan partijvoorzitter Bill Brock, die afkomstig is uit de liberale vleugel.

• Het ministerie van handel komt in handen van Malcolm Baldrige (58), fabrieksdirecteur (Scouville Inc.) uit Connecticut. Hij is een vriend van George Bush en was hoofd van diens campagne tijdens de primaries. Hij heeft carriere gemaakt in het bedrijfsleven en bekleedde onder meer directeursfuncties bij Uniroyal en Bendix. Hij studeerde aan de Yale-universiteit. Hij geldt als een typisch lid van het ,,Oostkust-Establishment".

Op 16 december heeft Ronald Reagan's woordvoerder Jim Brady de benoeming bekend gemaakt van Alexander Haig tot minister van buitenlandse zaken van de Verenigde Staten. Dit gebeurde ondanks hevige kritiek van Democratische zijde. Tegelijkertijd maakte hij de benoeming bekend van Raymond Donovan tot minister van arbeid. Vanuit kringen van werkgevers en werknemers (vakbondsorganisatie AFL CIO) werd positief gereageerd op Donovans benoeming.

Generaal Alexander Haig geeft het OK-teken in de senaatszitting tijdens welke de nieuwe minister van buitenlandse zaken werd ondervraagd over zijn verleden.

• Alexander Meigs Haig junior is op 2 dec 1924 in Philadelphia geboren uit ren katholieke familie. Hij studeerde aan de West Point militaire academie en de Georgetown University tot 1947 en maakte daarna carrière in het Amerikaanse leger. Hij diende in Japan (1949), in Korea (1950), in Europa (1956-1959) en in Vietnam (1966-1967). In de tussentijd werkte hij voor het Pentagon in Washington. Hij werd brigade-generaal in 1969. generaal-majoor in 1972 en generaal in 1973. Zijn bliksemsnelle carrière van kolonel tot brigade-generaal kwam tot stand onder protectie van Henry Kissinger. In 1969 werd de toenmalige kolonel Haig naar het Witte Huis gehaald als militair medewerker van de nationale veiligheidsadviseur Kissinger. Zijn promotie tot brigadegeneraal kweekte nogal wat verbittering bij oudere collega's van Haig, die zich gepasseerd voelden.

Na het ontslag van Bob Haldeman als stafchef van het Witte Huis tijdens de Watergate-affaire nam Haig die positie over. Van 1974 tot 1979 was Haig opperbevelhebber van de NAVO. Hij is de tweede militair die in de geschiedenis van de VS tot minister van buitenlandse zaken wordt benoemd. George C. Marshall was de eerste onder president Truman van 1947 tot 1949. De waarschuwingen van vooraanstaande Democratische politici dat Haigs benoeming op zwaar verzet in de Senaat zou stuiten heeft vertraging bij zijn benoeming veroorzaakt. Anderszijds heeft de benoeming van Haig veel positieve reacties losgemaakt. De leider van de Republikeinse meerderheid in de nieuwe Senaat, Howard Baker, verklaarde na een grondig onderzoek tot de conclusie te zijn gekomen dat generaal Haig geen laakbare handelingen heeft verricht. Het weekblad **Newsweek** prees Haig luid aan. Het Reagan-kamp gaat ervan uit dat Haigs benoeming goed zal vallen bij de NAVO-bondgenoten in Europa. Over Haigs opvattingen over buitenlandse politiek en zijn houding ten aanzien van de derde wereld is vrijwel niets bekend. Wel is Haig een uitgesproken voorstander van verhoging van de militaire uitgaven. Hij heeft gezegd dat herinvoering van de dienstplicht in de VS tot de mogelijkheden behoort. Ten aanzien van de nucleaire oorlog meende Haig dat de VS zo toegerust moeten zijn dat ze kunnen winnen, ook als men de kernoorlog wil voorkomen.

• De minister van arbeid in Reagans kabinet is de 50-jarige bouwondernemer en miljonair Raymond Donovan. Hij werd op 31 aug. 1930 in Bayonne (New Jersey) geboren en is een typisch voorbeeld van de ,,selfmade-man". In 1959 trad hij als onderdirecteur in dienst van Schiavone Construction Company, een groot bedrijf dat zich voornamelijk bezighoudt met de aanleg van wegen en bruggen in en om New York. De voorzitter van de grote vakbond AFL-CIO, Lane Kirkland reageerde positief op zijn benoeming. Al in 1976 steunde Donovan Ronald Reagan tijdens diens campagne. Na de Republikeinse Conventie van juli in Detroit, werd Donovan leider van de Reagan-Bush campagne in New Jersey. Zijn bekwaamheid als manager en zijn vaardigheid in de omgang met de vakbonden vormen de belangrijkste redenen van zijn aanstelling.

In een hoofdartikel noemde *NRC/H'-blad* (17-12-80) het opvallend dat Rea-

gan geen ideologisch gedreven figuren heeft aangetrokken geen Democraten op prominente posten had benoemd en dat hij niet veel moeite heeft gedaan om bruggen te slaan naar de buitenwereld dooi middel van zijn benoemingen Zo heeft Reagan de in Europese ogen vertrouwenwekkende oud-minister Schultz en Simon niet opgenomen in rijn kabinet, maar wel taai vastgehouden aan de benoeming van Haig en op de koop toe genomen dat de Senaat de generaal stevig aan de tand zou voelen

..Met dit nadrukkelijk vasthouden aan Haig en met de andere benoemingen heeft Reagan natuurlijk wel een eerste signaal gegeven van stijl. toon en aanpak van de komende regering Zij zullen zakelijk, competent, hard en „no nonsense" zijn. Daaraan kan u-einig twijfel bestaan. Washingtons „overzichtelijkheid" zal toenemen (daarvoor is trouwens weinig nodig). maar een makkelijker partner zullen de Derde Wereld, Moskou noch West-Europa aan Amerika krijgen.
Daarover hoeft men niet meteen in jammeren uit te barsten. Hopen mag men alleen wel dat de nieuwe overzichtelijkheid met enige visie gevoel voor nuance en wijsheid gepaard zal gaan. De benoemingen tot nu geven nog geen aanleiding tot meer dan kale hoop."

Op 22 december maakte Ronald Reagan de benoeming bekend van mevrouw Jeane Kirkpatrick tot ambassadrice bij de Verenigde Naties (met rang minister) en van Samuel Riley Pierce tot minister van woningbouw en stedelijke ontwikkeling. Daarnaast volgde de benoeming van James B. Edwards tot minister van energie en de benoeming van James G. Watt tot minister van binnenlandse zaken.
Op 23 december volgde de benoeming van John Block tot minister van landbouw en van Richard Allen tot adviseur (rang minister) voor de nationale veiligheid. Martin Anderson werd benoemd tot adviseur van de president voor binnenlandse zaken en „Lyn" Nofziger tot politiek adviseur. speciaal belast met het onderhouden van de contacten met de republikeinse partij.
Op 20 december was mevrouw Elizabeth Dole (44) benoemd tot adviseur van de president voor vrouwenzaken en problemen betreffende minderheden. Zij is echtgenote van senator Robert Dole uit Kansas, een van de concurrenten van Reagan voor de Republikeinse nominatie en Fords ..running mate" in 1976.
Op 7 januari 1981 completeerde Ronald Reagan zijn kabinet met de benoeming van Terrell Bell (59) tot minister van onderwijs. Tot perschef van het Witte Huis werd James Brady (40) benoemd. Franklin (Lyn) Nofziger, al 15 jaar Reagans woordvoerder, had die positie afgewezen. De Republikeinse partijvoorzitter William (Bill) Brock werd benoemd tot verte genwoordiger van de VS voor de internationale handel
De benoeming van de ministers moet door de Senaat worden goedgekeurd
De Senaat heeft niet hel recht zich uit te spreken ovei de benoeming van advi seurs.
Hieronder volgt een portret van de overige kabinetsleden

Jeane Kirkpatrick wordt de nieuwe Amerikaanse ambassadrice bij de Verenigde Naties

• Mevrouw Jeane Kirkwatrick is Democratisch partijlid. hoogleraar politieke wetenschappen aan de universiteit van Georgtown in Washington. 54 jaar en lid van de adviescommissie van Reagan voor buitenlandse politiek. Zij werd door Reagan aangezocht na publicatie, in het voorjaar van 1980, van een artikel waarin zij de vloer aanveegde met de buitenlandse politiek van Carter. Zij is in 1926 in Oklahoma geboren en studeerde aan diverse universiteiten en in Parijs (1952-1953). Na haar terugkeer in de Verenigde Staten doceerde zij aan de Georgetown-universiteit en publiceerde zij belangrijke werken over onder meer de Peronistische beweging in Argentinie, de vrouw in de politiek en de presidentiële elite (resp 1971. 1973. 1976).

In Le Monde (24-12-1980) werd gewezen op grote ongerustheid bij diverse delegaties in de VN vanwege het ,,gespierde imago" dat de nieuwe regering zich aanmeet. Mevrouw Kirkpatrick staat bekend wegens haar anti-Sowjet-houding en haar wantrouwen ten opzichte van niet-gebonden landen. In de wandelgangen van het.VN-gebouw werd gespeculeerd over een nieuwe periode van harde confrontaties, zoals onder oud-VN-ambassadeur Pat Moynihan. Mevrouw. Kirkpatrick is de eerste vrouw op deze post.
• De 58-jarige zwarte Samuel Riley Pierce, de nieuwe minister voor huizenbouw en stedelijke ontwikkeling wordt een typische vertegenwoordiger van de nieuwe zwarte bourgeoisie genoemd. Hij is geboren (1922) op Long Island in een buitenwijk van New York en was een briljant student aan de universiteiten van Cornell en Yale (rechten) Hij specialiseerde zich in fiscaal recht en bekleedde tal van belangrijke overheidsfuncties waarbij in vele gevallen de eerste zwarte was Hij had sedert 1957 een eigen advocatenkantoor in New York en doceerde aan de universiteit Hij speelde een belangrijke rol als bemiddelaar bij de staking in het New-Yorkse vervoer in 1978
• Minister van energie James B Edwards is een 53-jarige tandarts en kaakchirurg uit South-Carolina, die na zijn studie, dienst bij de marine en deelneming aan de oorlog in Korea carriere maakte als kaakchirurg. Via de plaatselijke politiek bracht hij het tot gouverneur van de staat South Carolina (1975 1979) Edwards wordt fanatiek gesteund door senator Strom Thurmond die een vertegenwoordiger is van de ouderwetse conservatieve groepen uit he? zuiden van de VS Hij is fel voorstander van de kernenergie
• De 42-jarige advocaat James Watt uit Colorado (geb 31 1 1938), die minister van buitenlandse zaken wordt. is voorzitter van de Mountain States Legal Foundation. een pas opgerichte organisatie die processen voert tegen de overheid in milieuzaken en bijvoorbeeld strijdt tegen de bepaling van de regering om toegang voor het publiek tot beschermde gebieden te beperken Evenals de benoeming van Haig, wordt die van Watt omstreden geacht Hii kriigt o.m de leiding over de pogingen van de regering om de bescherming van het milieu te verbeteren. pogingen waarvoor de conservatieve advocaat volstrekt geen sympathie kan opbrengen, aldus The Time.: (23-12-1980).
Hij is geen onbekende op binnenlandse zaken. Onder de presidenten Nixon en Ford bekleedde hij diverse functies. onder meer die van directeur openlurhtrecreatie. Van 1975 tot 1979 was hij vice-voorzitter van tie nationale energiecommissir Watt is volgens Reagan wel degelijk een milieubeschermer, „maar hij heeft een hekel aan milieu-extremisten". aldus de nieuwe president.
• Minister John R Block van landbouw is op 15 febr. 1935 geboren in Galesburg (Illinois) en heeft een militaire opleiding gekregen aan de West Point Academy (1957). Hij is een rijke boer. bezit in Gilson (Ill.) 1200 ha grond en 6000 stuks vee Sedert 1977 is hij directeur van het landbouwbureau van de staat Illinois en heeft hij veel gereisd om de produkten van zijn geboortestreek onder internationale aanaacht te brengen. Hij is voorstander van opheffing van het graanembargo dat president Carter tegen de Sowjet-Unie instelde. maar is geen tegenstander van het „voedselwapen": ..Als buitenlandse staten door voedselleveranties afhankelijk worden gemaakt van de VS zullen ze minder geneigd zijn ons tegen te werken," aldus Blork. volgens wie voedsel een belangrijk wapen is voor handhaving van de wereldvrede.
• De 44-jarige Martin Carl Anderson wordt Reagans binnenlands adviseur en zal zich bezighouden met de formulering en coordinatie van het binnenlands beleid. Hij studeerde aan het Dartmouth-college (1957) en aan het Massachusetts Institute of Technology tot 1962. Hij bekleedde topposities in de universitaire wereld (Hoover. Stanford) en publiceerde artikelen over hervorming van de sociale politiek in de VS. Van 1969 tot 1971 was hij adviseur van president Nixon en droeg hij bij tot de afschaffing van de dienstplicht en de instelling van een beroepsleger. Hij wordt beschouwd als een van de belangrijkste denkers van het nieuwe conservatisme en bepleitte dikwijls een radicale hervorming van de sociale voorzieningen via decentraiisatie en rigoureuze bezuinigingen.
• De benoeming van de 44-jarige Richard Allen tot hoofd van de nationale veiligheidsraad was geen verrassing in Washington De zakenman uit Arlington (Virginia) was al Reagans belangrijkste adviseur voor buitenlandse politiek. maar had zich eind oktober 1980 teruggetrokken uit Reagans verkiezingsploeg na be-

schuldigingen dat hij zijn politieke positie had misbruikt voor zakelijke doeleinden. Twee dagen na de overwinning van Reagan werd Allen belast met de voorbereiding van het toekomstige buitenlandse beleid van de nieuwe president. Volgens Wall Street Journal heeft Allen toen hij deel uitmaakte van Nixons regeringsploeg informatie over het exportbeleid doorgespeeld aan Japanse zakenrelaties. die hem na beeindiging van zyn regeringstaken vette contracten opleverden. Ook zijn rol als adviseur bij de financieringsorganisatie van Robert Vesco is omstreden. Hij zou voorts betrokken zijn geweest bij pogingen van een groep landeigenaren en zakenlieden op de Azoren, die een breuk wilde forceren met de linkse regering in Portugal. Allen is Roomskatholiek en vader van zeven kinderen. Hij studeerde in West-Duitsland en de VS (Hoover, Georgetown en Notre Dame, Indiana), doceerde politieke wetenschappen (Hoover Institution) en werd politiek adviseur van Richard Nixon tijdens diens campagne voor het presidentschap in 1968. Hij was korte tijd assistent van Henry Kissinger bij de nationale veiligheidsraad, assistent van de president voor internationale economische aangelegenheden en onderdirecteur van de raad voor de internationale economische politiek. Sedert 1972 was Richard Allen directeur van Potomac International Corporation in Washington D.C.

De Volkskrant (24-12-1980) schreef over de relatie tussen de nieuwe adviseur voor veiligheidsaangelegenheden en de minister van buitenlandse zaken onder meer het volgende:

„Richard Allen wilde zelf minister van buitenlandze zaken worden, maar onthullingen over zijn verleden hebben dit verhinderd. Allen wordt nu Haigs tegenspeler in de kantoorkelders van het Witte Huis, als adviseur van Reagan voor nationale veiligheidsaangelegenheden, als opvolger van Brzezinski dus. Anders dan een ministerspost hoeft een dergelijke benoeming geen goedkeuring van de Senaat.
Allen en Haig hebben in de tijd van Nixon nauw samengewerkt met Kissinger. Het zal Allen niet meevallen om behalve Brzezinski's baan ook zijn grote invloed op de presiderit over te nemen. De minister van buitenlandse zaken en de nationale veiligheidsadviseur zijn in Washington traditionele concurrenten. Zoals Carters minister Cyrus Vance al gauw merkte verkeert de veiliaheidsadviseur in een voordeliger positie omdat hij de president vaker ziet. Maar Haig is zeer ervaren in de Witte-Huispolitiek en hij lijkt de meest waarschijnlijke winnaar te zullen worden."

• Van de nieuwe minister van onderwijs Terrell Bell (59) uit Salt Lake City (Utah) is bekend dat hij zich dikwijls heeft ingezet voor kansarme groepen in het onderwijs. Hij is in 1922 geboren in Lava Hot Spring (Idaho), was tijdens de Tweede Wereldoorlog marinier en studeerde onderwijskunde aan de universiteit van Utah. Na 1946 maakte hij carrière in de onderwijswereld, eerst als docent, later als bestuursfunctionaris in tal van overheidsfuncties in Idaho, Wyoming en Utah. Van 1963 tot 1970 was hij hoofdinspecteur van het onderwijs in Utah. Onder president Nixon was hij belast met de schoolsystemen bij het ministerie van onderwijs. Van juni 1974 tot aug. 1976 was hij federaal commissaris voor het onderwijs en werkte toen onder Caspar Weinberger, die in de nieuwe Reagan-regering defensie voor zijn rekening neemt.
• De nieuwe perschef in het Witte Huis is de 40-jarige James Scott Brady, woordvoerder van het overgangsteam van Reagan, nu benoemd tot perschef omdat oudgediende „Lyn" Franklin Nofziger de functie niet ambieerde. Tijdens de primaries was Brady woordvoerder van John Connally, de gouverneur van Texas. Brady groeide op in een mijnstadje in Zuid-Illinois en leerde zijn vak in de praktijk, aanvankelijk in het bedrijfsleven als public relations-man, later als persvertegenwoordiger van politici. In de tussenliggende tijd studeerde Brady bestuurskunde en werkte hij bij een reclame-adviesbureau.

INTERNATIONALE CONTACTEN VAN TOEKOMSTIGE REAGAN-REGERING IN OVERGANGSPERIODE

Tussen de verkiezingen van 4 nov. 1980 en de inauguratie van 20 jan. 1981 heeft de toekomstige regering-Reagan informele internationale contacten gehad met onder meer de Sowjet-Unie, Portugal, Israël, Egypte, Saoedi-Arabië, Oman, Marokko, Somalia, China, Taiwan en Mexico.
Op 11 nov. begon in Moskou een bezoek van vooraanstaande Amerikaanse politici en wetenschapsmensen die lid zijn van de Amerikaanse Vereniging van de Verenigde Naties. Leden van de delegatie zijn onder andere Reagans buitenland-adviseur, luchtmachtgeneraal Brent Scowcroft, de voormalige plaatsvervanger van Henry Kissinger, Helmuth Sonnenfeldt en de oud-ambassadeur van de VS bij de Verenigde Naties, William Scranton. Het betrof „particuliere" gesprekken gedurende vier dagen met vooraanstaande Russen waaruit onder meer het volgende naar voren kwam: De Sowjet-Unie realiseert zich dat SALT-I1 in de huidige vorm niet door het Amerikaanse Congres zal worden geratificeerd. Moskou verwacht dat Amerika de eerste nieuwe stap zet en neemt een afwachtende houding aan.
Op 26 nov. begon de nieuwe Republikeinse voorzitter van de Senaatscommissie voor buitenlandse betrekkingen, Charles Percy (61), uit Illinois, een „privé-bezoek" aan de Sowjet-Unie dat een week duurde. Op 26 nov. sprak Percy drie uur met president Brezjnew in het Kremlin, waarbij minister Gromyko van buitenlandse zaken ook aanwezig was.
NRC/H'blad (27-11-1980 en 29-11-1980) meldde hierover onder meer het volgende:
Volgens Percy heeft de Russische leider laten doorschemeren dat hij bereid is om opnieuw te onderhandelen over het SALT-11-verdrag over de beheersing van de strategische kernbewapening. Als naaste medewerker van de nieuwe Amerikaanse president Ronald Reagan heeft Percy naar zijn zeggen Brezjnew kunnen overtuigen dat op zijn gebied van de wapenbeheersing met de nieuwe regering zaken kunnen worden gedaan.

Het door Carter en Brezjnew in 1978 gesloten tweede Saltverdrag zou nooit zijn aanvaard door de Republikeinse meerderheid in de Senaat. „Met een door de Republikeinen overheerste Senaat ben ik er absoluut zeker van dat als president Reagan een Salt-verdrag sluit met de Sowiet-Unie dit door de Senaat zal worden goedgekeurd".
Percy heeft ook tegen Brezjnew gezegd, dat Reagan geen „oorlogshitser" is zoals hij door zijn politieke tegenstanders is afgeschilderd. „Hij is een man met een diep verlangen naar vrede".
In het door de senator als „constructief en openhartig" omschreven onderhoud heeft de Russische president gezegd: „Wij hebben het nooit gewild en willen nog steeds geen verslechtering van de betrekkingen met de Verenigde Staten". Daarom is het van belang dat „er geen stagnatie optreedt in de wederzijdse pogingen tot vermindering van de strategische bewapening. Vooruitgang op dit gebied is de kern van alle internationale veiligheidsproblemen".
Wel noemde Brezjnew het een „hopeloze onderneming" om een militair overwicht proberen te veroveren op de Sowjet-Unie. „De sowjet-Unie is niet het soort land dat op een dergelijke grondslag kan worden toegesproken", zei hij.

John Block (midden) spreekt journalisten toe na zijn benoeming tot minister van landbouw. Links van hem Richard Allen, hoofd van de nationale veiligheidsraad en rechts Martin Anderson, Reagans adviseur voor binnenlandse politiek.

Op 28 november verklaarde Percy in Moskou dat Amerikanen en Russen zeer spoedig om de tafel zouden gaan zitten om op informele basis te overleggen over verandering van het SALT-2 akkoord over de beperking van strategische kernwapens.

„Het zou me verwonderen wanneer we aan de onderhandelingstafel niet zeer spoedig een oplossing zouden vinden", verklaarde Percy. die de Russische onderhandelingsbereidheid van Moskou verklaarde uit het „gezonde verstand" van de Russen, die ook wel zouden begrijpen dat het huidige SALT-2-akkoord in de Amerikaanse Senaat geen kans maakt op ratificatie Percy mocht gisteravond (28-li-'80, red. KHA) op de Sowjet-televisie zelfs een korte verklaring afleggen.
Ronald Reagan verklaarde inmiddels in de Verenigde Staten, dat hij „tevreden is" over de onderhandelingsbereidheid van Moskou over SALT-11. „Ik heb altijd al gezegd dat ze bereid zouden zijn om over échte ontwapening te praten en ik ben blij dat ik gelijk heb gekregen". zei Reagan.
De senator verklaarde inmiddels tijdens zijn gesprekken met Sowjet-leiders de „persoonlijke indruk" te hebben opgedaan, dat de Sowjet-Unie niet van plan is met geweld in te grijpen in Polen. Behalve met Brezjnew heeft Percy in Moskou ook gesproken met minister van defensie Oestinow en minister van buitenlandse zaken Gromyko.

Op 8 dec. werd bekend dat senator Percy in Moskou had gezegd dat hij voorstander is van de stichting van een Palestijnse staat geleid door PLO-leider Arafat. De *New* York *Times* had het bericht gebaseerd op een verslag van de Amerikaanse ambassadeur in Moskou over het bezoek van Percy.
Op *6* januari verklaarde de toekomstige minister van defensie Caspar Weinberger dat de Amerikaanse regering geen haast zal maken met de hervatting van het Amerikaans-Russische overleg over beperking van de strategische bewapening (SALT). De formulering van een standpunt zou zeker een half jaar in beslag nemen, aldus Weinberger in een hoorzitting van de senaatscommissie voor de strijdkrachten over zijn benoeming.

Na een bezoek aan Portugal op 14 nov. 1980 en een ontmoeting met de Zuidafrikaanse minister van buitenlandse zaken Pik Botha op 16 nov. te Parijs heeft de Amerikaanse ex-minister Henry Kissinger en adviseur van Reagan eind dec. 1980 en begin januari 1981 een niet-officiële reis gemaakt.
Op 29 december pleitte Kissinger in Caïro voor een deelneming van Jordanië aan het Egyptisch-Israëlische vredesproces. Hij sprak in Egypte met president Sadat en vicepresident Mobarak. Op 1 januari was hij voor een ingelast bezoek in Somalia, waarin hij sprak met president Siad Barre over de situatie in de Hoorn van Afrika. Volgens waarnemers in Somalia kan het land rekenen op aanzienlijke militaire steun van de nieuwe regering-Reagan Op 2 januari was Kissinger opnieuw in Caïro Op 3 januari arriveerde hij in Jeruzalem
In Israël sprak Kissinger met premier Begin en met landbouwminister Ariel Sharon Op 6 januari sloot hij zijn bezoek af met een dringende oproep aan de Europese Gemeenschap haar Midden Oostenpolitiek te coordineren met die van de Verenigde Staten

Op 3 januari bracht de Republikeinse senator Theodore F Stevens (Alaska) een bezoek aan Peking. Hij had gesprekken met minister van buitenlandse zaken Huang Hua en met de plaatsvervangend partijvoorzitter Deng Xiaoping *NRC/H'blad* (5 1 '81) schreef onder meer

Stevens en Anna Chennault hebben in Peking onder andere gesproken met sterke man Deng Xiaoping en defensie-deskundigen. Naderhand zei Stevens de levering van offensieve wapens niet uit te sluiten, „gezien de kennelijke agressiviteit van de Sowjet-Unie". Daar voegde hij aan toe: „Ik hoop dat zij (de Russen) de betekenis begrijpen van mijn eerste buitenlandse reis als voorzitter (van de commissie voor militaire toewijzingen) en geloof me, het is niet toevallig dat ik hier ben gekomen".
De Verenigde Staten verkopen China op het ogenblik alleen niet-offensief militair materieel als radarapparatuur en vrachtwagens.
Stevens onderstreepte niet op te treden als gezant voor de aanstaande Amerikaanse president Reagan. die Peking tot grote woede heeft gebracht door zijn opmerkingen over een aanhalen van de Amerikaanse banden met Taiwan. De Senator zei dat de kwestie-Taiwan herhaaldelijk ter sprake was gekomen, maar dat Peking geen enkel teken had gegeven van zijn onverzettelijke houding op dit gebied terug te komen. China heeft gedreigd de banden met de VS te verbreken. als Amerika's nu officieuze banden met Taiwan tot officieel worden verheven.

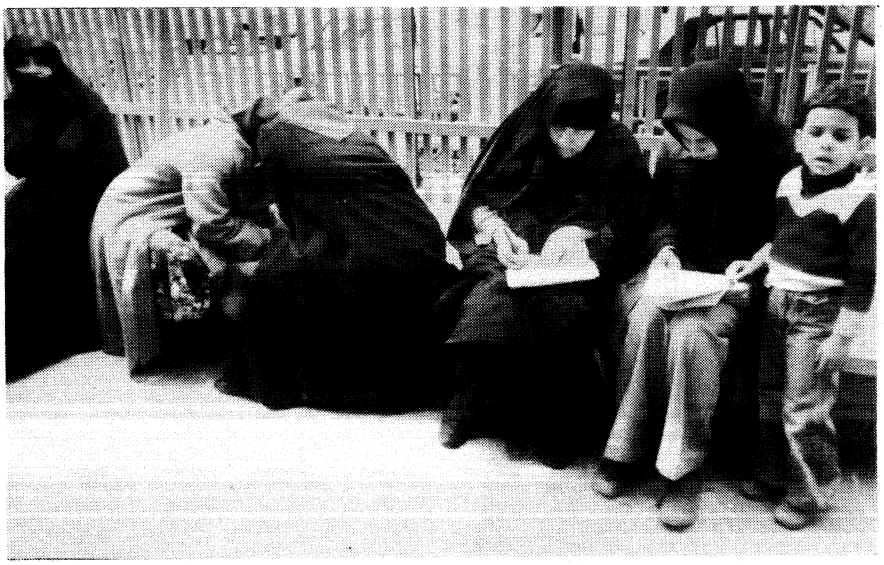
Op 5 januari heeft Ronald Reagan in de Mexicaanse grensstad Ciudad Juarez een ontmoeting gehad met de Mexicaanse president José Lopez Portillo. Het was Reagans eerste ontmoeting met een buitenlands staatshoofd sedert zijn overwinning bij de verkiezingen van 4 november 1980. De ontmoeting had een persoonlijk karakter. Er werden volgens uiteenlopende bronnen weinig politieke zaken besproken. Wel werd overeengekomen in de zomer van 1981 opnieuw bijeen te komen. Volgens de *FAZ* is Reagan op zoek naar een goede verstandhouding met de zuiderbuur en zweven hem plannen voor ogen voor een vorm van economische samenwerking tussen Mexico, de Verenigde Staten en Canada. *(The Times, The Financial Times, IHT, Wireless Bulletin, FAZ. NZZ, Le* Monde, *De Volkskrant, NRC/H'blad.*

MIDDEN-OOSTEN

IRAN

**PARLEMENTSVERKIEZINGEN.
BENOEMING PREMIER.
VORMING NIEUW KABINET**

In 1980 werden verkiezingen gehouden voor het 270 zetels tellende parlement (Majlis) overeenkomstig de nieuwe. in december 1979 door een referendum goedgekeurde grondwet (pag. 97/1-'80).
De verkiezingen vonden in twee rondes piaats. nl. op 14 maart en 9 mei 1980, en zij werden betwist door ca. 3.300 kandidaten. In de eerste ronde waren die kandidaten verkozen. die de absolute meerderheid van de stemmen verwierven. In de tweede ronde werden voor elk van de kiesdistricten, waar in de eerste ronde geen beslissing was gevallen, de beide kandidaten die toen de meeste stemmen hadden verworven, toegelaten.
Bij de eerste ronde ontvingen in totaal 98 kandidaten de absolute meerderheid. Omstreeks 50 van hen behoorden tot de fundamentalistische, door de geestelijkheid beheerste Islamitische Republikeinse Partij (IRP), geleid door Ayatollah Mohammed Hossein Beheshti (secretaris van de Revolutionaire Raad en voorzitter van het hooggerechtshoft, die zelf geen kandidaat voor een parlementszetel was.
Na de eerste ronde werden talrijke klachten over verkiezingsfraude geuit in het bijzonder tegen de IRP, die o.a. ervan beschuldigd werd in stemlokalen alleen lijsten van zijn eigen kandidaten beschikbaar te hebben gesteld, bij het tellen van de stemmen te hebben geknoeid en grote aantallen ongeletterde kiezers tot het stemmen op IRP-kadidaten te hebben bewogen. Die klachten waren vooral afkomstig van Mujaheddin e Khalq, een progressieve volksbeweging met een linkse koers die steun verwierf onder de centrumgroepen die onderwijs genoten hadden en onder de jongeren. Massoud Rajavi, de leider van de Mujaheddin e Khalq, beweerde dat op hem uitgebrachte stemmen door partijdige functionarissen aan concurrerende kandidaten waren toegekend, en hij verlangde een annulering van de verkiezingen. (Kort voor de verkiezingsdatum was Rajavi er door tegenstanders van beschuldigd een SAVAK-agent te zijn geweest. Een aantal partijfunctionarissen en kandidaten was vervolgd of gearresteerd wegens het beweerde verspreiden van literatuur op de verkiezingsdag i

Iraanse vrouwen bepalen hun keus bij de parlementsverkiezingen op 14 maart.

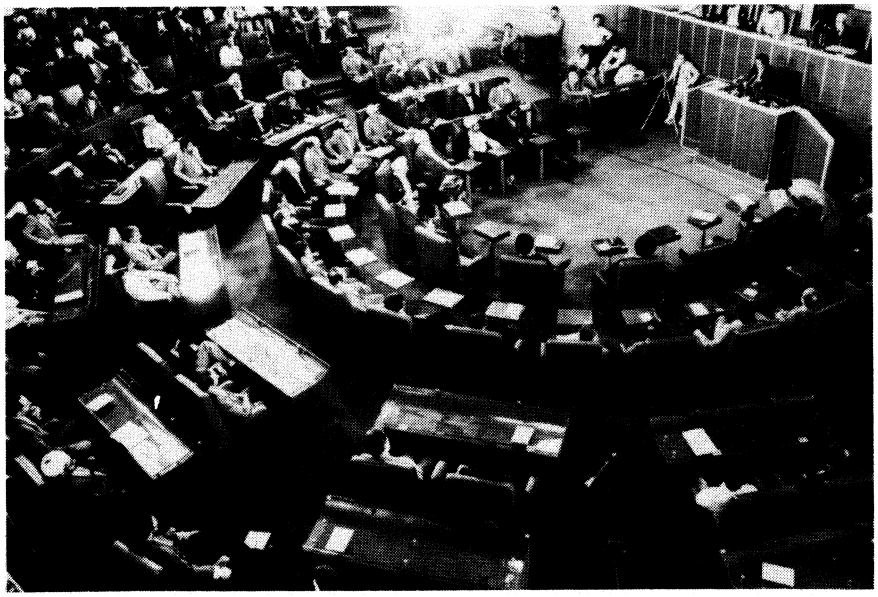
Minderheidsgroepen protesteerden ook tegen de omstandigheid dat zij door het kiessysteem van twee rondes ernstig waren benadeeld, een opvatting die werd gedeeld door president Bani-Sadr en de (toenmalige) minister van buitenlandse zaken, Sadegh Ghotbzadeh.
Voorts werd geklaagd dat de IRP een monopolie m.b.t. de radio en televisie had, zodat zijn kandidaten bij de kiezers de grootste bekendheid genoten.
De communistische Toedeh was ontstemd over een oproep van Ayatollah Khomeini tot de kiezers aan de vooravond van de verkiezingen. waarin hij adviseerde te stemmen op ..degenen die trouw zijn aan de islam en de grondwet" en die .,vrij (zijn) van tendensen van links en rechts".

Op 16 maart zei president Bani-Sadr dat de verkiezingen in die gebieden ongeldig zouden worden verklaard, waar bewezen was dat de klachten over knoeierijen op waarheid berustten. Daartoe stelde de Revolutionaire Raad vervolgens een zeven leden tellende commissie van onderzoek in, die naar president Bani-Sadr wenste ook op de tweede verkiezingsronde zou moeten toezien.
Maar op 20 maart stelde Ayatollah Khomeini dat de verkiezingen in het algemeen goed waren verlopen. De klachten zouden wel worden onderzocht, doch de verliezers moesten zich over de gang van zaken niet opwinden, omdat dit on-islamitisch was. Een herhaling van de eerste ronde was niet mogelijk.

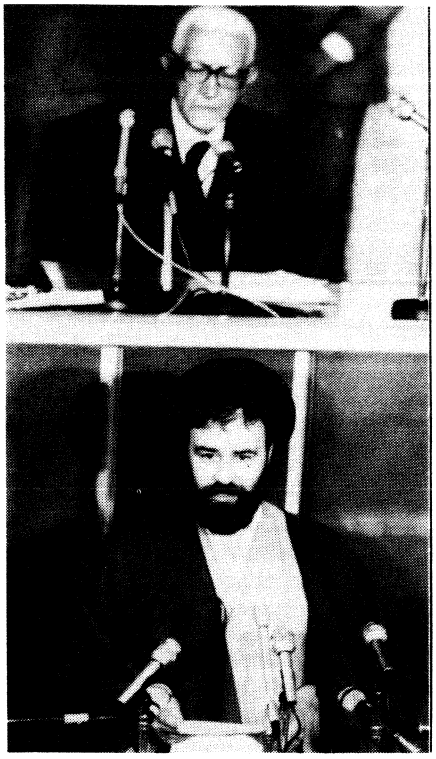
Reeds op 19 maart had de woordvoerder van de Revolutionaire Raad, Hassan Habibi, meegedeeld dat de datum voor de tweede ronde, oorspronkelijk bepaald op 4 april, zou worden vastgesteld zodra de stemmen van de eerste ronde in alle kiesdistricten waren geteld. Vooral in Teheran. waar 433 kandidaten voor 30 zetels waren, vergde de procedure veel tijd, zodat niet op een einduitslag binnen een maand kon worden gerekend.
Op 26 maart vertelde president Bani-Sadr de pers dat de commissie van onderzoek naar beweerde fraude tijdens de eerste ronde over een maand met een rapport kon komen. ,,Laten wij hopen zo spoedig mogelijk daarna de tweede ronde te kunnen organiseren", aldus de president.

Maar hoewel die commissie haar werk toen nog niet had voltooid, vond de tweede ronde van de parlementsverkiezingen op 9 mei plaats. De commissie hield daarop geen toezicht, maar gemeld werd dat de verkiezingen toen eerlijker en gemakkelijker verliepen dan op 14 maart.

Wel waren de verkiezingen in 25 kiesdistricten toen wegens onregelmatigheden voor onbepaalde tijd uitgesteld. (In de Koerdische steden Saqqez, Marivan en Baneh waren de verkiezingen al vóór de eerste ronde geannuleerd, wegens de aanwezigheid aldaar van ,,gewapende benden".)
Op 28 mei hield het nieuwe parlement zijn openingszitting Er u-aren toen ca. 245 van de 270 zetels toegewezen. Daarvan werden er 130 opgeëist door de islamitische ,,grote coalitie", bestaande uit de IRP, een aantal kleinere clericale facties en een aantal onafhankelijken; de IRF zelf claimde 85 van die 130 zetels. Volgelingen van president Bani-Sadr (zelf gekozen als een van de 30 afgevaardigden van Teheran), gebundeld in een ,,coördinatiebureau van het volk van de president", eisten minstens 74 zetels op.
De algehele zetelverdeling in het parlement viel moeilijk vast te stellen, omdat vele kandidaten door diverse partijen of groepen tegelijk werden gesteund of verklaarden tot meer dan één partij te behoren. Zo had de Toedeh naast 15 vooraanstaande communisten ook 14 andere personen (merendeels progressieve geestelijken) op zijn lijst voor Teheran opgenomen, o.w. Khoeni die ook voor de IRP kandidaat stond. Voorts kwamen 7 IRP-kandidaten ook op de lijst van Bani-Sadr's beweging voor. Het record stond op naam van Hojatoleslam Ghaffuri, die op vijf lijsten kandidaat stond.
De verwarring over de politieke binding van de kandidaten zou volgens

Een beeld van de openingszitting van Irans islamitische parlement op 28 mei tijdens de toespraak van president Abolhassan Bani- Sadr

Ayatollah Khomeini's zoon, Sayed Ahmad. leest in het Iraanse parlement een boodschap van zijn vader voor. Op de achtergrond de parlementsvoorzitter Yadollah Sahabi.

waarnemers sterk de ,,grote coalitie" hebben begunstigd en ook belangrijk hebben bijgedragen tot de geringe opkomst bij de verkiezingen. Van de geregistreerde kiezers, door de autoriteiten geraamd op 19 a 20 mln (alle Iraanse staatsburgers ouder dan 16 jaar, van wie ca. 60% ongeletterd zijn), gingen ca. 10 mln in de eerste ronde naar de stembus. Bij de tweede ronde, toen in minder dan tweederde van alle kiesdistricten werd gestemd, bedroeg de opkomst slechts 6 mln.

The Economist (31-5-'80) berichtte o.a.:

Na niet minder dan zeven verkiezingen in het hele land hebben de Iraniérs hun gekozen Islamitische Majlis, welke vergadering op 28 mei met een vrome ceremonie werd geopend, maar die nu niet bepaald een vertegenwoordigend lichaam is. Zo treft men onder de 242 leden maar twee vrouwen. Voorts zijn de 2 mln. Koerden niet vertegenwoordigd want de 28 kiesdistricten waar geen verkiezingen konden worden gehouden zijn alle in of nabij Koerdi**stan,** waar de Koerden in opstand zijn. Absent zijn ook de afgevaardigden van de linkse groepen: de Toedeh (communistische) partij, de Mujaheddin (Islamitische marxisten) en de Fedayin (marxisten), facties die een levendige aanhang hebben maar niet direct zijn vertegenwoordigd, al hebben 15 tot 20 afgevaardigden wel enige steun van die zijde. De Nujaheddin hebben banden met de strijdkrachten. de Fedayin hebben een basis in Koerdistan.
De sterk overdreven representatie van de mannen der religie – ong. 80 afgevaardigden – toont aan met hoeveel succes deze heren met hun turban zich een revolutie hebben kunnen toeëigenen; een revolutie die begonnen en gevoerd is door andere mensen Al zijn er dan 180.000 mensen-van-de-clerus in Iran (een voor elke 200 Iraniërs), toch zullen er niet zovelen op een eerlijke manier zijn gekozen, er evenmin beschikken de meesten hunner over voldoende achtergrond om een goed parlementarier te kunnen zijn. En al gaan zij er prat op ,,martelaren" te zijn geweest, zij kwamen pas laat op het toneel bij de gevechten om de sjah weg te krijgen pas in september 1978 dedrn zij en masse mee; daarvoor was het clericale verzet beperkt tot de militante groep rond Khomeini. In de 15 jaren strijd tegrn de sjah zijn 15.000 ,,martelaren" gesneuveld, maar onder hen waren maai- weinig religieuze voormannen

Zeker is wel dat de nieuwe scheefhangende Majlis geen nieuw machtscentrum in het verwarde Iran zal gaan vormen. Dát heeft het enige ware machtscentrum de Ayatollah Khomeini wel laten weten in de toespraak die op de openingszitting werd voorgelezen. ..de majlis is raadgevend. zij is voor het debat, het islamitische debat" . . Voor Iran mag men begrippen als ,,parlement" niet in d? westerse zin opvatten.
Het klassieke islamitische constitutionele frame is voor soennieten en sjiieten hetzelfde. Wat in Iran wordt uitgevoerd werd 30 jaar geleden wel enige steun van die zijde. De Mujahed-Moslimbroederschap in Egypte. Ook het begrip ,,president" is niet westers te beschouwen: er is de leider. ofwel de imam die tiet machtsmonopolie bezit, en er is een uitvoerende eerste minister met kabinet om de bevelen uit te voeren. Voor Bani-Sadr is bet trieste. dat hij in islamitische context de ,,odd man out" is. Als zijn gezondheid goed blijft zal Khomeini steeds meer de bron van macht u-orden: zelfs bij iets minder belangrijke zaken als het al of niet meedoen aan de Olympische Spelen. moet aan hem gerefereerd kunnen worden. Maar de vraag is: wie zullen optreden als zijn machtsmakelaars? Niet de Revolutionaire Raad. die over een maand buiten functie treedt. Dan misschien de premier met zijn kabinet? Misschien, omdat die regering de rechtse, clericale Majlis-meerderheid zal vertegenoordigen. De nieuwe premier mag dan formeel door Bani-Sadr worden benoemd. maar waarschijnlijk zal hij niet een man van de president zijn,
De mogeljkheid van clericale overheersing voorziend, zijn de wereldlijke islamitische partijen, geleid door mannen als de president, bijeen gekomen. Te laat. want zij zullen overstemd worden door een solide en samenklittend clericaal blok geleid door mannen als de ayatollah Beheshti; diens cohorten zullen eerder dichter staan bij het denken van Khomeini.

Vorming Raad van Wachters. Verkzezzng parlemeiztsvoorzitter. Overdracht wetgevende *macht* aan *parlement*

w
Op 17 juli werd de vorming van een 12 leden tellende Raad van de Wachters voltooid Deze bestond uit zes. door Ayatollah Khomeini op 19 febr benoemde, theologen en zes juristen De voornaamste functie van deze raad was, overeenkomstig de grondwet, ervoor te zorgen dat de wetgeving in overeenstemming is met islamitische voorschriften, waarbij het ,.om God en niet om het volk" gaat
Op 20 juli werd Ayatollah Hashemi Rafsanjani, een lid van de Revolutionaire Raad met 146 van de 196 uitgebrachte stemmen tot voorzitter van de Majlis gekozen.

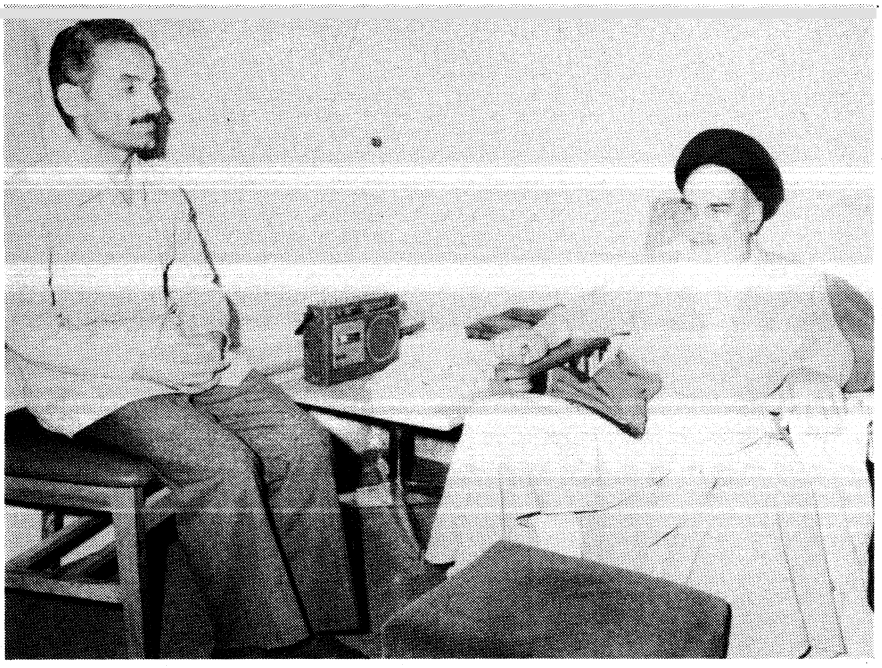
Tevoren was Yadollah Sahabi, successievelijk minister van revolutionaire projecten en minister van onderzoek en studie onder Mehdi Bazargan in 1979, als waarnemend parlementsvoorzitter opgetreden
Rafsanjani die op 26 febr als supervisor van het ministerie van binnenlandse zaken was afgetreden om zich kandidaat te stellen voor de parlementsverkiezingen, was in die functie opgevolgd door Hojatoleslam Mohammed Reza Mahdavi Khani, ren lid van de Revolutionaire Raad en van de Raad van Wachters

Eveneens op 20 juli werden de wetgevende bevoegdheden van de Revolutionaire Raad aan de Majlis overgedragen, waarna president Bani Sadr formeel op 22 juli de ambtseed als president voor de Majlis aflegde
Tevoren had de Majlis een rornmissie van onderzoek ingesteld om de geloofsbrieven te onderzoeken van leden. die om zeer uiteenlopende redenen waren aangeklaagd. Als gevolg daarvan werden diverse gekozen parlementsleden ran hun lidmaatschap vervallen verklaard, terwijl andere aftraden

Schout-bij-nacht Ahmad Madani (voormalig opperbevelhebber van de Iraanse marine, ex-minister van defensie en oud-gouverneur van Khuzistan), moest op 12 juli voor de commissie van onderzoek verschijnen na beschuldigingen dat hij contacten onderhield met Amerikaanse functionarissen. Hij ontkende dit en weigerde zijn zetel in de Majlis in te nemen.
Op 13 juli stemde de Majlis voor uitstoting van Khoshrow Qashqai. een afgevaardigde uit de provincie Fars, wegens beweerde brtrekkingen met de SAVAK en andere banden met het voormalige regime van de sjah.
The Guardian meldde op 17 aug. dat Eshagh Faramandpur. vertegenwoordiger van Irans joodse gemeenschap, door het parlement uitgestoten was wegens beweerde banden met Israël en zionistische organisaties vóór de revolutie.

Benoeming premier

Sinds mei had president Bani-Sadr pogingen in het werk gesteld een voor hemzelf en voor het parlement aanvaardbare kandidaat voor het premierschap te vinden. (Krachtens de grondwet moet de president de premier en het kabinet benoemen. Zijn benoemingen zijn onderworpen aan parlementaire goedkeuring.)
Onder de door de president benaderde figuren was Hojatolislam Sayed Ahmad Khomeini, zoon van Ayatollah Khonieini. Maar deze verwierp volledig de mogelijkheid dat enig lid van zijn familie deel van de regering zou uitmaken. Daarentegen waren twee kandidaten van de IRP voor de president onaanvaardbaar. omdat zij te zeer als islamitisch? fanatici bekend zouden staan: li Jalaleddin Farsi, die zich in januari 1980 uit de presi-

Ayatollah Khomeini ontving op 12 aug. de nieuwe Iraanse premier, Mohammed Ali Rajai (l.), in zijn residentie in Jamaran (Teheran).

dentsverkiezingen had moeten terugtrekken, omdat zijn vader van Afghaanse nationaliteit was; en 2) Mohammed Ali Rajai, de minister van onderwijs. Van zijn kant wilde de IRP niets weten van Bani-Sadr's oorspronkelijke keus: Hassan Habibi, de minister van cultuur, die te onafhankelijk zou zijn.

Op 26 juli stelde de president als compromis – kandidaat voor, de 33-jarige, in Frankrijk opgeleide ingenieur Mostafa Mir-Salem, plaatsvervangend minister van binnenlandse zaken, hoofd van de politie en vooraanstaand lid van de IRP. Maar op 28 juli weigerde het door de IRP gedomineerde parlement de kandidatuur van Mir-Salem goed te keuren, omdat deze enige tijd tevoren scherpe kritiek had geuit op de manier waarop een massabijeenkomst van de Mujaheddin Khalq door aanhangers van de IRP was verstoord. De Majlis stelde daarop een commissie in van IRP-afgevaardigden en vertegenwoordigers van Bani-Sadr (Ayatollah Khomeini weigerde een vertegenwoordiger te benoemen) om ca. 12 andere mogelijke kandidaten te beoordelen.

Bij een niet-officiële stemming op 7 aug. sprak het parlement zich met 107 van de 155 uitgebrachte stemmen uit voor de kandidatuur van Mohammed Ali Rajai.

Op 9 aug. stemde president Bani-Sadr met diens benoeming in, die op 11 aug. door de Majlis met 153 tegen 24 stemmen bij 19 onthoudingen werd goedgekeurd.

Op 20 aug. werd Rajai door de president formeel tot premier benoemd.

Mohammed Ali Rajai (47) werd geboren in Qazvin, ten westen van Teheran. Hij studeerde wis- en natuurkunde en was in de jaren zestig werkzaam als wiskundeleraar op middelbare scholen in Teheran en Qazvin. In 1963 kwam hij in contact met Mehdi Bazargan, in 1979 de eerste premier van de islamitische republiek. Hij werd lid van de door Bazargan, Mahmud Taleghani en Jadollah Sahabi geleide ,,Beweging voor de vrijheid van Iran''. Drie maal belandde hij wegens ,,subversieve activiteiten'' in de gevangenis, waar hij in totaal meer dan vier jaar verbleef. In de herfst van 1978 kwam hij in het kader van een door de militaire regering onder generaal Gholam Reza Azhari afgekondigde amnestie op vrije voeten. Hij sloot zich onmiddellijk aan bij de islamitische massabeweging tegen de sjah.

Hij werd in sept. 1979 benoemd tot minister van onderwijs en opleiding in het kabinet-Bazargan. Hij behield die post ook na november 1979. Bij de parlementsverkiezingen van 1980 werd hij tot afgevaardigde van Teheran gekozen.

Hoewel hij geen formeel lid van de IRP is, geldt hij wel als een zuivere islamitische fundamentalist en – in de meeste kwesties – als een voorstander van de harde lijn. Nog kort voor zijn benoeming sloot zijn ministerie in Teheran een door de orde der Salesianen geleide **r.-k.** school, omdat die op zondag gesloten was en de Salesianen o.m. ook in Israël werkzaam zijn. Rajai zelf beschouwt zich als een ,,authentieke revolutionair'' en hij zou volgens waarnemers sympathieën koesteren voor de Mujaheddin Khalq.

Vorming kabinet-Rajai

Hoewel president Bani-Sadr na de benoeming van Rajai zou hebben verklaard dat hij de premier de ,,vrije hand'' zou laten bij het kiezen van zijn kabinet, beletten onderlinge geschillen tussen beide mannen Rajai zijn kabinet binnen 10 dagen na zijn benoeming voor te stellen zoals de grondwet vereiste.

Op 24 aug wees de president de door de premier voorgestelde kandidaat voor binnenlandse zaken van de hand Over de kandidaten voor het ministerie van buitenlandse zaken en dat van nationale leiding (voorlichting) zouden Bani-Sadr en Rajai toen eveneens diepgaand var, mening verschillen. Op 26 aug. werd gemeld dat de president ook weigerde zijn goedkeuring te geven aan de ministerskandidaat voor defensie. Toen ook verklaarde de minister van buitenlandse zaken, Ghotbzadeh, die al eerder had laten weten geen herbenoeming te wensen, in een interview met het dagblad Inguilab *Islami*: ,,De komende regering zal niet kunnen slagen en zal slechts door onderdrukking aan de macht kunnen blijven. Zo'n onderdrukking zal een doodssteek aan het regime toebrengen...''

Op 31 aug. stelde premier Rajai zijn lijst van 19 ministers (zonder een minister van defensie of een staatsminister voor de nationale staalmaatschappij) voor aan het parlement, kennelijk zonder tevoren de instemming van de president te verwerven. De volgende dag meldde de Engelstalige krant Teheran Times dat de president in twee brieven aan het parlement zijn ,,afkeuring'' m.b.t. de lijst van ministers kenbaar had gemaakt. Hij zou in het bijzonder hebben geprotesteerd tegen de benoeming van de 27-jarige Ashgar Ebrahimi tot minister van oliezaken en die van Hossein Moussavi Khamenei, de hoofdredacteur van het IRP-orgaan ,,Islamitische Republiek'', tot minister van buitenlandse zaken.

Op 5 sept. ontving president Bani-Sadr onverwacht steun van Ayatollah Khomeini. Deze stelde dat de president zijn goedkeuring slechts aan die ministers hoefde te verlenen, die hij aanvaardbaar achtte.

Op 7 sept. verstrekte Bani-Sadr het parlement een ministerslijst met 14 goedgekeurde namen voor de volgende portefeuilles:

Hoger onderwijs en cultuur – Hassan Arefi; nationale leiding – Abbas Douzdouzani; gezondheid – Hadi Manafani; welzijn – Mohammed Ali Fayazbakhch; PTT – Mahmoud Qandli*; defensie – kolonel Javad Fakouri; wegen – Moussa Kalantari*; huisvesting en stadsontwikkeling – Mohammed Shabab Gonabadi; industrie – Mohammed Reza Nehmatzadeh; landbouw – Mohammed Salamati; binnenlandse zaken – Hojatoleslam Mohammed Reza Mahdavi Kani*; energie – Hassan Abbaspour*; staatsminister voor executieve zaken – Behzad Nabavi; staatsminister belast met de nationale staalmaatschappij – Mahmed Ahmed Zadeh* (* = lid van het vorige kabinet).

De op 31 aug. door premier Rajai voorgestelde maar door president Bani-Sadr niet-goedge keurde kandidaat-ministers waren: Moham med Nourbakhch (economie financiën, plan ning en begroting), Hossein Moussavi Khame nei (buitenlandse zaken), Sayed Assadollah Ladjevardi (handel), Ahmed Tabakoli (arbeid), Ashghar Ebrahirni (oliezaken) en Sayed Esmahim Davoudi [staatsminister planning), terwijl ook de portefeuille van onderwijs, die de premier op 31 aug. voor zichzelf had gereserveerd onbeheerd bleef.
Wel bereikten de president en de premier overeenstemming over twee posten die niet in de oorspronkelijke ministerslijst waren opgenomen, nl. het ministerie van defensie en de leiding van de nationale staalmaatschappij.

Op 8 sept. zei president Bani-Sadr in een rede t.g.v. de tweede verjaardag van de ,,zwarte vrijdag" dat hij met zijn veto tegen de zeven kandidaatministers ,,de overheersing (hadj verhinderd van dezelfde minderheidsgroep die overal haar greep uitoefent en die tracht de teugels van de macht over te nemen door totalitarisme". ,,Ik kan die ministers niet aanvaarden die die lijn vertegenwoordigen. De ministers die ik wel heb aanvaard, zijn niet ideaal." Maar om zoveel mogelijk begrip te kweken had de president zich toch met hun keuze verzoend.
Op 9 sept. beschuldigde premier Rajai de president in de Majlis van woordbreuk t.a.v. de afgewezen ministers. Hij noemde diens kritiek ,,een zonde" en meende dat de president daarmee was ingegaan tegen de besluiten van Ayatollah Khomeini. Parlementsvoorzitter Rafsanjani sloot zich bij deze kritiek aan; de president had zich volgens hem ,.gereduceerd tot de status van oppositieleider". Rafsanjani en IRP-leider Beheshti beschuldigden Bani-Sadr er bovendien via de televisie en de pers van zijn ,,grenzen als president overschreden en de islamitische grondwet geschonden" te hebben.
Op *10* sept. keurde de Majlis de lijst met *14* ministers goed met *169* tegen *14* stemmen bij *10* onthoudingen.
Op *11* sept. drong Ayatollah Khomeini in een radio- en TV-toespraak er bij de leiders van het land op aan hun meningsverschillen bij te leggen. ,,Ik vraag alle autoriteiten, met inbegrip van de president, iets te voorkomen dat tegen de islam en de belangen van het volk is." Diezelfde dag werd gemeld dat de Revolutionaire Raad zich ontbonden had.

Op **25** sept. werden nog twee ministers goedgekeurd: Mohammed Javad Tondguyan (voor oliezaken, opvolger van Ali Akbar Moinfarj en Moussa Khayyer (voor planning en begrotingsorganisatiej.
Op **29** sept. meldde radio-Teheran de benoeming door premier Rajai van Mahmoud Karimi-Nuri tot vicepremier en supervisor van de Stichting voor Onderdrukten.
Op 5 nov, werd bericht dat premier Rajai nog twee ministers aan de Majlis had voorgesteld Ebrahim Ahadai (justitie) en Mohammed Mir Mohammed Sadeqi (arbeid en sociale zaken)
Op *25* nov stemde de Majlis in niet de benoeming van Hojatoleslam Mohammed Bahonar als minister van onderwijs en opleiding.
Inmiddels had minister Douzdouzani op 1 okt bekendgemaakt dat hij zijn ministerie van nationale leiding dat de nieuwsbronnen en buitenlandse journalisten in Iran controleerde sloot, omdat het „on-islamitisch" was en moest worden gereorganiseerd
(*Le Monde The Times Financial Times, NZZ, FAZ, NRC/H'blad*)

(Vor. ber. pag. 97 e.v.-1980 en *644* e.v.-1980)

VRIJLATING AMERIKAANSE GIJZELAARS

Op *21* jan. *1981* om **3** uur 's morgens kwam in Algiers na *444* dagen een officieel einde aan de gijzeling van 52 Amerikanen door Iran. Op dat moment droeg de Algerijnse minister van buitenlandse zaken, Mohammed Seddik Ben Yahia, de verantwoordelijkheid voor de gijzelaars over aan de Amerikaanse ex-onderminister van buitenlandse zaken, Warren M. Christopher.
Op *20* jan. 's avonds om vijf voor half zeven waren twee Algerijnse Boeings met de gijzelaars aan boord opgestegen van de luchthaven van Teheran,

Een beeld van de aankomst van de door Iran vrijgelaten Amerikaanse gijzelaars op de Amerikaanse Rhein-Main luchtmachtbasis te Frankfurt.

nadat de laatste obstakels voor hun vrijlating uit de weg waren geruimd met de aankondiging dat de door de VS bevroren Amerikaanse tegoeden waren overgemaakt naar de Algerijnse centrale bank.
Precies 12 uur en 17 minuten na hun vertrek uit Teheran arriveerden de 32 Amerikaanse ex-gijzelaars op 21 jan. 's morgens om 6.45 uur op de Amerikaanse Rhein-Main-luchtmachtbasis te Frankfurt (West-Duitsland).

Akkoord

De vrijlating van de gijzelaars volgde op de totstandkoming van een akkoord tussen de VS en Iran. dat – in de vorm van twee documenten – op 19 jan s morgens vroeg door de Amerikaanse onderminister van buitenlandse zaken Christopher te Algiers was getekend. Het eerste document omschreef de functies van een internationaal arbitragehof, dat zou moeten beslissen over claims van staatsburgers van de VS tegen Iran en claims van staatsburgers van Iran tegen de VS. Het tweede document omschreef nauwkeurig de verplichtingen, wettelijke en politieke, die door de VS en Iran waren aangegaan om de crisis op te lossen.
De belangrijkste punten van tiet akkoord waren, aldus een samenvatting in *NRC/H'blad (20-l)*, ,.het vrijgeven van het door de VS bevroren Iraanse vermogen, opheffing van de Amerikaanse economische sancties tegen Iran en de Amerikaanse belofte zich in de toekomst direct noch indirect politiek of militair te mengen in de binnenlandse aangelegenheden van Iran.
In een passage over de basisprincipes van de overeenkomst staat dat de VS zich ertoe verplichten Iran, voor zover mogelijk, in de financiële positie te brengen van voor 14 nov. *1979,* de dag waarop de Iraanse tegoeden in de VS en bij Amerikaanse banken in het buitenland werden bevroren. De Amerikaanse regering heeft op zich genomen de vrije overdracht te garanderen van alle Iraanse bezittingen die onder haar rechtsbevoegdheid vallen.
De omvang van het geblokkeerde Iraanse vermogen bedraagt naar schatting $ 8,8 mrd. De VS hebben 16 jan. al een hoeveelheid Iraans goud ter waarde van *$900* mln naar Londen overgebracht en daarnaast $ 1,3 mrd op een rekening van de Bank of England gezet. Wanneer het zeker is dat de gijzelaars Iran hebben verlaten, komt dit vermogen van $ *2,2* mrd en de overige $ 6,6 mrd bij Amerikaanse banken en ondernemingen automatisch vrij.

De Amerikaanse onderminister van buitenlandse zaken, Warren Christopher (l.), ondertekent op 19 januari in het Algerijnse ministerie van buitenlandse zaken te Algiers het formele akkoord tussen de VS en Iran onder het toeziend oog van de Algerijnse minister van buitenlandse zaken. Mohammed Ben Yahia (r.).

Bij dit bedrag zijn tegoeden van $ 2,2 mrd inbegrepen waarop aanspraken rusten. Het regelen van deze zaak en van andere omstreden kwesties zal worden overgelaten aan internationale arbitrage, bijvoorbeeld bij het Internationale Gerechtshof in Den Haag.
De VS hebben zich bereid verklaard de rente te betalen over het Iraanse vermogen tussen 14 nov. 1979 en 31 dec. 1980. Van het Iraanse vermogen van $ 8,8 mrd wordt het totaal aan leningen afgetrokken dat Iran onder het bewind van de sjah in de VS heeft opgenomen. Iran van zijn kant zal over deze leningen rente betalen.
Over het vermogen van de sjah, dat een overeenkomst lang in de weg heeft gestaan, is een compromis bereikt. Zodra de gijzelaars Iran hebben verlaten, zal de Amerikaanse regering alle bezittingen van de sjah in de VS blokkeren om te voorkomen dat zij naar het buitenland worden overgebracht alvorens rechtbanken een uitspraak over de eigendomsrechten hebben gedaan. De Amerikaanse regering heeft zich ertoe verplicht Iran te helpen bij het verkrijgen van het vermogen van de sjah.
De documenten laten in het midden wat er zal gebeuren met de militaire uitrusting tot een bedrag van $550 mln die Iran in de VS heeft besteld en betaald, maar die nooit is afgeleverd. De VS zouden het geld terug kunnen betalen of alsnog tot levering kunnen overgaan.
De VS hebben zich verder verplicht alle vorderingen tegen Iran bij Amerikaanse rechtbanken te laten vervallen, ook alle zaken die bij het Internationale Gerechtshof in Den Haag tegen Iran zijn aangespannen naar aanleiding van het vasthouden van de gijzelaars.
In de documenten zijn zorgvuldige regelingen opgenomen die moeten voorkomen dat één van de twee partijen profiteert van de voordelen van het akkoord zonder de eigen verplichtingen na te komen. Iran en de VS zullen volgens het akkoord een voor beide partijen aanvaardbare centrale bank uitkiezen die de betreffende geldmiddelen moet beheren tot voorwaarden voor het vrijgeven daarvan zijn ingevuld. Waarschijnlijk zal de keus op de Bank of England vallen. Het bij de te kiezen bank ondergebrachte geld is onderhevig aan instructies van de regering van Algerije en de Algerijnse centrale bank.

Algerije heeft als bemiddelaar de bevoegdheid gekregen de Iraanse tegoeden volgens de overeengekomen voorwaarden uit te laten betalen wanneer het zich ervan heeft vergewist dat de gijzelaars Iran hebben verlaten.
Elk van de partijen kan binnen 72 uur laten weten van haar verplichtingen af te willen wanneer om een of andere reden ontevredenheid over het akkoord bestaat. Als de gijzelaars binnen die 72 uur zijn vrijgelaten, gaan de betalingen aan Iran gewoon door. Als de gijzelaars nog vast zitten of als Iran laat weten van zijn verplichtingen af te willen, zal Algerije ervoor zorgen dat de tegoeden teruggaan naar de VS."

(Op dit akkoord wordt in een volgende aflevering nader ingegaan, Red. *KHA*.)

Chronologie laatste tien maanden *gijzelingsaffaire* (maart *1980*–januari *1981)*

In aansluiting aan het vorige overzicht van de gijzelingsaffaire (pag. 641/654-1980), dat een samenvatting behelsde van de ontwikkelingen tot begin maart 1980, volgt hieronder een chronologie van de voornaamste gebeurtenissen in de volgende tien maanden.

Maart 11: De VN-onderzoekscommissie verlaat onverrichterzake Teheran. Zij mocht tijdens haar bezoek van 17 dagen de gijzelaars niet bezoeken (zie pag. 654/2-'80).

Maart 23: De ex-sjah verlaat Panama (waar de volgende dag een Iraanse uitleveringsprocedure op gang moest komen) en arriveert in Egypte, waar hij verwelkomd wordt door president Sadat.

April 7: Na een verklaring van Ayatollah Khomeini dat de gijzelaars vooralsnog onder de hoede van de studenten moeten blijven, verbreken de VS de diplomatieke betrekkingen met Iran. President Carter staakt alle export naar Iran en geeft opdracht tot het maken van wetten, die het gebruik van de bevroren Iraanse fondsen mogelijk maken om Amerikaanse aanspraken op Iran te compenseren.

April 17: Carter kondigt een verscherping van de economische sancties tegen Iran aan. Met uitzondering van journalisten mogen Amerikanen niet langer Iran bezoeken. Carter waarschuwt dat „een of andere militaire actie" noodzakelijk kan zijn om de vrijlating van de gijzelaars te verkrijgen.

April 23: De EG-landen kondigen sancties tegen Iran m.i.v. 17 mei aan. EG besluit tot verbod militaire verkopen aan Iran en inkrimping diplomatieke staf in Teheran.

April 24: Een Amerikaanse militaire operatie ter bevrijding van de gijzelaars wordt voortijdig afgelast door technische problemen met helikopters. Acht Amerikaanse militairen worden gedood bij een botsing op de grond tussen een helikopter en een C-130 transporttoestel.

April 26: De gijzelaars worden naar andere delen van Teheran en naar andere steden in Iran overgebracht.

April 28: De Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, Cyrus Vance, treedt uit protest tegen de militaire operatie af (pag. 52411-'80).

April 29: Senator Edmund Muskie wordt tot opvolger van Vance benoemd.

Mei 6: De lijken van de omgekomen Amerikaanse militairen worden naar de VS overgebracht.

Mei 24: Het Internationale Gerechtshof draagt Iran voor de tweede maal op de gijzelaars onverwijld vrij te laten.

Mei 26: Met een hernieuwd bezoek van een van haar leden aan Teheran hervat de VN-onderzoekscommissie haar werkzaamheden. Drie Europese socialistische leiders hebben in Teheran een onderhoud met president Bani-Sadr.

Juni 2: In Teheran wordt een conferentie over „misdaden van Amerika" geopend. Onder de afgevaardigden uit 50 landen bevindt zich de voormalige Amerikaanse minister van justitie, Ramsey Clark, die daarmee een verbod van het Amerikaanse departement van justitie overtreedt.

Juli 11: Een van de gijzelaars v de-consul Richard Queen wordt op last van Ayatollah Khomeini wegens gezondheidsredenen vrijgelaten

Juli 27: De ex-sjah overlijdt in een militair ziekenhuis te Cairo. Bij zijn staatsbegrafenis op 29 juli is ex president Nixon de enige vertegenwoordiger van de VS.

September 12: Ayatollah Khomeini formuleert vier eisen voor de vrijlating van de gijzelaars: teruggave van de bezittingen van de ex-sjah, vrijgave van de bevroren Iraanse tegoeden in de VS. her afzien van alle Amerikaanse schadevergoedingsclaims tegen Iran en Amerikaanse garanties i.z niet inmenging in Iran De eis i.z. een Amerikaanse spijtbetuiging over beweerde misdaden in het verleden wordt niet meer genoemd Het Iraanse parlement moet echter definitief over het lot van te gijzelaars beslissen

September 15: In het Iraanse parlement begint het debat over de gijzeling

September 22: Wet Iraakse-Iraanse grensconflict escaleert tot een openlijke oorlog. Carter verklaart zich neutraal,

Oktober 2: Het Iraanse parlement stelt een speciale commissie in, die een besluit over de gijzelaars moet voorbereiden.

Oktober 15: De Iraanse premier Rajai deelt mee aan het debat in de Veiligheidsraad over de oorlog tussen Irak en Iran deel te zullen nemen.

Oktober 16: President Carter laat standpunt van strikte neutraliteit in Iraaks- Iraans conflict varen en noemt Irak agressor. Amerikaanse regering ontkent geruchten over het voorbereiden van een uitwisselirig van de gijzelaars tegen wapenleveranties voor Iran

Oktober 17: President Carter biedt premier Rajai gesprek over gijzeling aan. Rajai ver.. oordeelt de VS in de VN en wijst Carters aanbod van de hand.

Oktober 20: President Carter verklaart dat Iraanse tegoeden en reeds betaalde wapens worden vrijgegeven, zodra gijzelaars in vrijheid zijn.

Oktober 26: De Majlis hervat het gijzelingsdebat

November 2: De Majlis stelt voorwaarden voor de vrijlating van de Amerikaanse gijzelaars vast (Vrijwel dezelfde als Khomeini op 12 sept formuleerde)

November 3: Iran wijst Algerije dat sinds april 1980 de Iraanse belangen in Washington behartigde na de verbreking van de diplomatieke betrekkingen tussen de VS en Iran aan tot bemiddelaar bij verdere onderhandelingen over een akkoord met de VS De Algerijnse ambassadeur in de VS overhandigt de officiële tekst van de Iraanse voorwaarden aan het State Department

November 10: De Amerikaanse onderminister Christopher vliegt naar Algiers met het Amerikaanse antwoord op de Iraanse voorwaarden

November 12: Algerijnse bemiddelaars brengen Amerikaanse voorstellen over naar Teheran De VS bieden bevroren tegoeden bij Amerikaanse banken in Parijs en Londen plus goud en staatspapieren ter waarde van $ 9,5 mrd. maar maken juridisch voorbehoud t.a.v. het vermogen van de ex sjah en ingediende schadeclaims.

November 20: Iran verlangt opheldering van enige punten, in het bijzonaer betreffende de teruggave van het vermogen van de ex sjah. De Amerikaanse minister van buitenlandse zaken. Muskie, bevestigt dat de VS in beginsel met Irans voorwaarden instemmen

November 26. Algerijnse bemiddelaari geven Iraans verzoek om opheldering door aan het State Department

December 1: Volgens de Iraanse premier Radjai hebben de studenten de gijzelaars aan de Iraanse regering overgedragen

December 2: Onderminister Christopher brengt nieuwe Amerikaanse nota voor Iran in Algiers.

December 4: Amerikaanse nota in Teheran gearriveerd

December 5: De Amerikaanse regering waarschuwt Iran voor de veronderstelling dat met de nieuwe regering onder Reagaii een voordeliger regeling zou kunnen worden bereikt

December 13: Hoge Iraanse regeringsvertegenwoordigers noemen Amerikaans antwoord „in beginsel positief'

December 16: Premier Rajai verklaart dat gijzelingscrisis in „laatste stadium" verkeert Volgens hem kunnen de gijzelaars naar huis terug, zodra de VS financiële garanties m.b.t. de Iraanse eisen hebben gegeven.

December 19: De VS ontvangen via Algerijnse bemiddelaars Irans ..definitieve voorstel" voor overdracht van de gijzelaars. waaronder overmaking van de in de VS bevroren Iraanse tegoeden naar de Algerijnse centrale bank. In totaal verlangt Iran 6 24 mrd, incl $ 10 mrd uit de vermogen van de ex sjah

December 21: Minister Muskie noemt de Iraanse voorwaarden ,onredelijk De VS beschuldigen Iran van mishandeling van de gijzelaars.

December 22: De Iraanse parlementsvoorzitter Rafsanjani dreigt een aantal gijzelaars als spionnen voor een revolutionaire rechtbank te brengen. als de VS niet op de Iraanse voorwaarden ingaan

December 24: De gekozen Amerikaanse president Reagan noemt bewakers van de gijzelaars barbaren en misdadigers

December 25: Iran vertoont videofilm over gijzelaars.

December 28: Algerijnse bemiddelaars op nieuw in Washington.

December 30: Nieuw Amerikaans antwoord aan Algerijnse bemiddelaars VS bieden nu $ 9 mrd

December 31. Radio Teheran meldt dat proces tegen gijzelaars zou kunnen uitlopen op hur executie

Januari 2 1981: Amerikaanse antwoord in Teheran overgebracht De regering-Carter geeft Iran tor 16 jan. de tijd de jongste Amerikaanse voorstellen te aanvaarden Daarin zouden de VS zich bereid hebben verklaard een bepaald bedrag te storten op een geblokkeerde rekening in een derde land.

Januari 4: Drie Amerikaanse gijzelaars. o w zaakgelastigde Bruce Laingen, worden van het Iraanse ministerie van buitenlandse zaken naar een geheime plaats overgebracht.

Januari 6: Premier Rajai verklaart dat Algerije zijn goede diensten had aangeboden en dat Ayatollah Khomeini met een bindende arbitrage door Algerije had ingestemd.

Januari 7: Onderminister Christopher opnieuw naar Algiers om nadere uitleg te geven op een op 6 jan. ont angen Iraans verzoek om opheldering over het Amerikaanse standpunt.

Januari 10: Iran verzekert Kennis te hebben genomen van de ..totaliteit van het Amerikaanse antwoord".

Januari 14: Christopher blijft in Algiers, Majlis aanvaart arbitrageuet voor sluiten van overeenkomst met VS.

Januari 15: Definitief antwoord van Iran overgebracht naar Algiers. De voornaamste Iraanse onderhandelaar. Behzad Nabavi. verklaart in Majlis dat Iran de gijzelingsaffaire binnen de komende twee of drie dagen geregeld wil hebben.

Januari 16: VS maken deblokkering van Iraanse tegoeden bekend plus overmaking naar Londen van $ 2,2 mrd VS geven via Algiers aan Iran definitieve antwoord in b t de modaliteiten van de regeling

Januari 17: Nieuw Iraans verzoek om opheldering naar Washington.

Januari 18: Iran maakt bij monde van Nabavi bekend dat akkoord is bereikt.

Januari 19: Onderminister Christopher tekent in Algiers Amerikaans-Iraans akkoord Algerijnse vliegtuigen vertrekken naar Teheran.

Het wrak van een van de Amerikaanse helikopters na de mislukte militaire bevrijdingsoperatie in de Iraanse woestijn op 24 april 1980

In aansluiting op bovenstaande chronologie volgt hier een meer gedetailleerd overzicht van de ontwikkelingen sinds begin maart 1980.

Tijdens het verblijf van de VN-onderzoekscommissie in Teheran (pag 654'2-1980) maakten de militante studenten in de Amerikaanse ambas

sade op 6 maart 1980 bekend dat de Revolutionaire Raad hen onder druk had gezet om in te stemmen met de overdracht van hun gevangenen aan de Revolutionaire Raad. De studenten verklaarden: „Wij erkennen dat onze verantwoordelijkheid voor de gijzelaars is beëindigd . . ."
Op 7 maart werd namens de minister van buitenlandse zaken, Sadegh Ghotbzadeh. aangekondigd dat deze de volgende dag namens de Revolutionaire Raad de gijzelaars en de ambassade van de studenten zou overnemen. Ghotbzadeh verklaarde de steun van Ayatollah Khomeini te hebben.
De volgende dag lieten de studenten weten dat zij de gijzelaars aan Ghotbzadeh wilden overdragen, mits de Revolutionaire Raad dat op schrift formeel goedkeurde. Maar dezelfde dag (8 maart) beweerde Khomeini dat hij de overdracht van de gijzelaars niet had goedgekeurd. Het nieuwe parlement moest over de gijzelingsaffaire beslissen en hij (Khomeini) zou verder over deze kwestie zwijgen.
Op 10 maart deelde een woordvoerder van de ,,studenten die de koers van Imam Khomeini volgen" mee dat de overdracht van de gijzelaars niet doorging, vanwege een eerder die dag door Khomeini genomen beslissing. Deze had bepaald dat de VN-commissie slechts die gijzelaars mocht bezoeken, wier namen voorkwamen in de belastende documenten die door de studenten in de ambassade waren gevonden. Die voorwaarde was voor de commissie onaanvaardbaar. Deze schortte haar werkzaamheden op en verliet Iran op 11 maart.

VS dreigen met verdere sancties

Op 27 maart – toen de tweede ronde van de Iraanse parlementsverkiezingen werd uitgesteld (pag 7411) en daarmee de behandeling van de gijzelingsaffaire – werd bericht dat de VS besloten hadden een nieuwe reeks economische en politieke maatregelen tegen Iran af te kondigen op 31 maart, als de Iraanse regering op die datum de gijzelaars nog niet aan het toezicht van de studenten had onttrokken. Deze beslissing was op 22 maart genomen tijdens een bijeenkomst van de Amerikaanse Nationale Veiligheidsraad.
Op 1 april kondigde de Iraanse president Bani-Sadr in een rede tot de natie t.g.v. de eerste verjaardag van de islamitische republiek aan, dat de Revolutionaire Raad de gijzelaars onder zijn hoede zou nemen, als de VS in een officiële verklaring toezegden niet met sancties te dreigen en zich in het algemeen van provocerende acties te onthouden tot de vorming van de Majlis (toen verwacht medio juni) en de door de Majlis genomen beslissing.
Drie uur later deelde president Carter mee dat hij van zijn plannen om meer sancties tegen Iran af te kondigen had afgezien, omdat de president van Iran had aangekondigd dat de controle op de gijzelaars aan de regering van Iran zou worden overgedragen, wat Carter als ,,een positieve stap" beschouwde.
Nog dezelfde dag zei Bani-Sadr dat het Amerikaanse besluit niet voldoende was om een overdracht van de gijzelaars aan de Revolutionaire Raad te rechtvaardigen.
Later op die dag kwam Carter echter met een hardere verklaring. Op een vakbondscongres in Washington waarschuwde hij dat zijn geduld niet eindeloos was en dat hij daden van Iran wilde zien die tot een oplossing van de gijzeling leidden. Tevens onderstreepte hij dat niemand in zijn regering Iran verontschuldigingen had aangeboden voor de Amerikaanse politiek tegenover dat land, ,,omdat er niets te verontschuldigen valt". Daarmee verwees hij naar verklaringen van Iraanse leiders dat hij in een boodschap aan Imam Khomeini begrip voor de gijzeling had getoond en Amerikaanse acties jegens Iran had betreurd. Het bestaan van een dergelijke boodschap was door het Witte Huis altijd ontkend.

Op 29 maart had de Iraanse radio melding gemaakt van de tekst van een ,,verzoenende" brief van Carter d.d. 26 maart aan Iraanse leiders, waarin hij over fouten uit het verleden gesproken had. Het bestaan van die brief werd op 29 maart door Jody Powell ontkend, maar op 30 maart zei minister Ghotbzadeh dat de brief authentiek was. Diezelfde dag bevestigde president Bani-Sadr een brief van president Carter op 30 maart te hebben ontvangen. De Zwitserse regering bevestigde eveneens op 30 maart twee boodschappen van Carter voor Bani-Sadr te hebben doorgegeven. Op 31 maart gaf de Amerikaanse regering dit laatste toe, maar zij stelde dat beide boodschappen slechts waarschuwingen waren geweest om de gijzelaars met spoed aan de Revolutionaire Raad over te dragen.

Na een nieuw Iraans verzoek om opheldering over Amerika's positie in de gijzelingscrisis verklaarde het Witte Huis op 3 april bij monde van woordvoerder Jody Powell dat zijn standpunt al ,,duidelijk is uiteengezet".
Op 7 april sprak Ayatollah Khomeini zich uit tegen de overdracht van de gijzelaars aan de Revolutionaire Raad.
Nog dezelfde dag kondigde president Carter een reeks strafmaatregelen tegen Iran af:
a) verbreking van de diplomatieke betrekkingen, uitwijzing van alle Iraanse diplomaten en sluiting van de diplomatieke en consulaire vestigingen;
b) verbod van alle uitvoer naar Iran, uitgezonderd voedsel en medicijnen;
c) inventarisering van de tegoeden van de Iraanse regering, die reeds sinds november 1979 bevroren waren, met het oog op een eventuele confiscatie: er,
d) ongeldigverklaring van alle aan Iraniërs verstrekte visa voor bezoeken aan de VS.
Vervolgens werd bekendgemaakt dat Zwitserland voortaan de VS in Iran zou vertegenwoordigen en dat Algerije de Iraanse belangen in de VS zou behartigen.
Op 13 april werd bekendgemaakt dat alle Iraniërs de VS zouden moeten verlaten, wanneer hun reisdocumenten waren verlopen, tenzij er dwingende humanitaire redenen voor een langer verblijf waren. Onder deze maatregel vielen niet de ca. 67.000 Iraanse studenten in de VS.
Op 17 april zei president Carter dat voortaan alle financiële afspraken tussen Amerikaanse onderdanen en Iran waren verboden alsmede de invoer van Iraanse goederen. Amerikanen mochten Iran niet meer bezoeken, behalve journalisten. Alle Amerikaanse militaire uitrusting, die door Iran was gekocht en die in beslag was genomen, zou beschikbaar worden gesteld aan de Amerikaanse strijdkrachten of aan andere landen worden verkocht. Ook kondigde de president aan dat hij wetten ter goedkeuring zou voorleggen om het in beslag nemen van bevroren Iraanse tegoeden in de VS (ter waarde van ruim $ 8 mrd) mogelijk te maken voor het betalen van particuliere en regeringsclaims tegen Iran.
Tegelijk waarschuwde president Carter dat ,,als deze extra serie sancties (. . .) en de gezamenlijke actie van onze bondgenoten niet succesvol is, de enige volgende stap . . . een of andere militaire actie zal zijn, die het prerogatief en het recht van de Verenigde Staten in deze omstandigheden is".
De president suggereerde dat een militair optreden gericht zou zijn op het verstoren van de handel – kennelijk door het blokkeren van of leggen van mijnen in Iraanse havens –, en niet het karakter zou hebben van een invasie of enigerlei gevechtsoperatie.

Uitgevers: Keesing B.V. uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20.

SPAANSE PREMIER AFGETREDEN

Premier Adolfo Suarez heeft op 29 januari zijn aftreden bekendgemaakt Na een spoedzitting van de Spaanse ministerraad die nog geen kwartier duurde, maakte de premier officieel bekend aat hij zijn ontslag had ingediend bij koning Juan Carlos. Enkele uren later maakte hij bekend te zullen aftreden als voorzitter van de regeringspartij UCD, de Unie van het Democratisch Centrum

In de tussentijd richtte Adolfo Suarez zich in een toespraak van tien minuten tot het Spaanse volk, waarin hij geen duidelijke reden voor zijn besluit gaf.

Op 28 januari had premier Suarez het partijcongres van de CCD dat van 29 t/m 31 jun. in Palma de Mallorca zou worden gehouden. plotseling afgetast. Officiële reden hiervoor was een stiptheidsactie van verkeersleiders die het transport van de circa 3000 deelnemers. medewerkers en journalisten van het vasteland naar het eiland onmogelijk maakte.

De *Volkskrant* (29-1-813 meldde:

„Suarez wist dat hij op dit congres voor het eerst een georganiseerde tegenstand binnen zijn eigen partij zou ontmoeten. Volgens de laatste schattingen behoorde ongeveer eenderde van tie 1800 afgevaardigden. die er voor het congres gekozen zijn, tot de kritische sector. Geen aangename gedachte voor Suarez. die de UCD in 1977 had opgericht en in 1978 op het eerste congres als president bevestigd was met een ceremonie die meer op een heiligverklaring dan op een partijvergadering leek.

De critici willen de persoonlijke macht van de UCD-president beperken en de partijstructuren in het algemeen democratiseren. Uit de Baskische afdeling van de UCD was al eens (tevergeefs) een voorstel gekomen om de functie van partij-voorzitter te scheiden van die van de regeringsleider.

De christen-democraten, die het merendeel van de kritische sector vormen. staan onder ieiding van de christen-democratisrhe kamervoorzitter en fractieleider binnen de UCD, Landelino Lavilla. Zij willen bovendien op dit partijcongres het hete hangijzer van de echtscheidingswet aanpakken. (Het was geen toeval dat het hoofdbestuur van de Spaanse bisschoppenconferentie juist het afgelopen weekeinde een speciale vergadering over die kwestie hield en het wetsvoorstel „twijfelachtig" noemde.)"

In zijn televisietoespraak van 29 jan. zei de Spaanse premier onder meer het volgende:

„Ik ben tot het inzicht gekomen dat Spariie er op dit ogenblik meer mee is gebaat dat ik aftreed dan dat ik aanblijf. Ik houd niet krampachtig vast aan dc macht, zoals wel gezegd is. Ik ga niet heen omdat iemand dit van mij eist. of omdat ik angst voor de toekomst heb. Wel geloof ik dat ik nu het morele recht heb om te vragen dat de politiek voortaan in Spanje niet meer wordt bedreven door middel van onophoudelijke, onredeliike en ongerechtvaardig de heksenjachten en persoonlijke aanvallen." Aan het eind van zijn toespraak probeerde Suarez, met bijna gebroken stem, de Spanjaarden ervan te overtuigen dat hij zich vijf jaar lang voor hen had ingezet, en verzekerde dat hij zich aan een zware politieke slijtage had blootgesteld om de democratisering van Spanje mogelijk te maken. Hij kondigde aan dat hij zich als kamerlid van de UCD zou blijven inzetten voor de „morele herbewapening" die Spanje volgens hem nodig heeft.

Het aftreden van Suarez, die op 3 juli 1976 door koning Juar Carlo· was benoemd om de overgang van Spanje naar de parlementaire democratie te verwezenlijken (pag. 817/1 e.v.-1976), heeft heel Spanje verrast Het onverwachte besluit leidde tot politieke speculaties en diverse geruchten. Er kwarnei-I berichten in omloop over druk die de militairen achter de schermen zouden hebben uitgeoefend. Koning Juan Carlos maakte evenwel bekend dat zijn voorgenomen reis naar Baskenland gewoon door zou gaan.

De kritiek op het beleid van Suarez binnen de regeringspartij UCD was ria de kabinetswijzigingen van mei en september 1980 toegenomen (28/2 e.v.-1981). Deze kritiek kwam vooral uit de „kritische sector" van het merendeel der christen-democraten en van de groep liberalen, die was opgericht en geleid door de in 1980 overleden Joaquim Garrigues Walker Volgens de *FAZ* (29 1) betreft het in de „kritische sector" onder meer politici die Suarez willen wippen om zelf aan de macht te geraken, daarnaast politici die het oneens zijn met Suarez' politiek, bijvoorbeeld inzake de echtscheidingswetgeving en voorts democraten van aanzien. die binnen de UCD meer democratische verhoudingen ingevoerd wensen te zien en ae besluitvorming in de partij teveel een zaak achten van Suarez en zijn directe vertrouwelingen en de premier ren autoritair gedrag verwijten dat in een zich democratisch noemende partij ongepast is De strijd tussen de verschillende groepen in de regeringspartij heeft tot uitwassen geleid wat de persoonlijke veraachtmakingen betreft en de inbreuk op het privé-leven van politici

Adolfo Suarez

In de Spaanse pers werd de nadruk gelegd op de wrijvingen van Suarez met de bisschoppen over de familie- en echtscheidingswetgeving, met conservatieve sectoren van het leger over de regionaie politiek, met invloedrijke bankiers en zakenlieden over zijn fiscale en economische beleid en op d~ reeds genoemde spanning met andere leden van de UCD over de té persoonlijke bestuursvorm van de premier. Daarbij kwam harde kritiek uit linkse kringen op zijn sociale beleid en op een groot deel van het buitenlandse beleid, speciaal ten aanzien van de Verenigde Staten en de NAVO.

Volgens de Madrileense krant El ***Pais*** (30-1-81) was Suarez te zwak ten opzichte van de rechtervleugel van zijn partij en speelde zich meer dan een beleidsprobleem een stormloop af van reactionairen op de regeringsmacht. Deze krant pleitte voor vervroegde verkiezingen.

Volgens de *Financiwl Times* (30-1-81) is naast de kritiek over Suarez' optreden ten aanzien van het congres en zijn rol in de partij een belangrijke reden van zijn aftreden het bezoek van de koning aan Baskenland. Suarez weet dat zijn advies aan de koning om een verzoenende houding aan te nemen en een advies om 120 ETA-gevangenen amnestie te verlenen in het verkeerde keelgat van de conservatieve groepen onder de militairen is geschoten.

Behalve verrast werd ook verontwaardigd gereageerd op Suarez' vertrek en de manier waarop hij Leopol-

Weekblad 50ste jaargang No. 2573. pag. 32015-32030

do Calvo Sotelo, vice-premier voor economische zaken, naar voren schoof als zijn kandidaat-opvolger.
De Volkskrant (31-1-81)schreef:

,,De wijze waarop Suarez is vertrokken zonder een open debat over zijn eigen optreden en dat van de partij n ogelijk te maken werd beschreven als een klap in het gezicht van het Spaanse volk De premier had immers op het laatste ogenblik voor zijn aftreden het geplande partijcongres van de UCD uitgesteld Daarmee ontnam Suarez zijn christen democratische en liberale tegenstrevers binnen de UCD de kans om via het congres wezenlijke inspraak te krijgen op wijzigingen in de partijleiding, die zij voor later in petto hadden Met het dreigement dat zij allen te zamen de regeringsmacht zouden verliezen, als het plotselinge vacuum dat . m' zijn a trede . ep nc ... weid gevuld schoot Suarez de strategie van zijn rivalen uit de lucht Zij zagen zich gedwongen om vice premier Calvo Sotelo als voorlopige compromis oplossing te aanvaarden"
In politieke kringen bleef men speculeren over de mogelijkheid dat Suarez met aftreden heeft willen laten zien dat er voor hem geen alternatief is. Tenzij de koning nieuwe verkiezingen uitschrijft – en daar is geen aanwijzing voor – zal de UCD een formatie-opdracht krijgen en het is zeer twijfelachtig of een andere leider van de UCD in staat is een regering op solide basis te vormen.

,,Door de kandidatuur van Calvo Sotelo te forceren, verhinderde Suarez dat zijn werkelijke rivalen van zijn aftreden konden profiteren. Want nu kan de partij alleen aan de macht blijven als alle sectoren samen Calvo Sotelo steunen, wanneer het parlement over de opvolger van Suarez stemt. Dan heeft de UCD nog net een relatieve meerderheid in de kamer. Het eigenbelang laat geen andere uitweg: de rivaliserende UCD-leiders weten dat vervroegde verkiezingen nog riskanter zijn zonder Suarez als lijsttreker dan het met hem zou zijn. Geen van hen was immers voorbereid om op zo korte termijn in zijn schoenen te stappen.

Opvolging

Op 1 februari voltooide koning Juan Carlos in het Zarzuela-paleis te Madrid de eerste raadplegingen met de fractieleiders om te komen tot de benoeming van een formateur. De Spaanse socialisten, die zich op 31 januari bereid verklaarden mee te willen werken aan de totstandkoming van een ,,sterke, stabiele regering" noemden de manier waarop Suarez de benoeming van zijn kandidaatopvolger Calvo Sotelo forceerde een ,,onverantwoordelijke voorbarigheid".
Maar ook binnen de regeringspartij UCD was de benoeming van Calvo Sotelo omstreden. De ,,kritische sector" binnen de partij liet tijdens het weekeinde van 1 februari weten dat ,,die ondoordachte benoeming niet zonder meer zou worden geduld".
De Volkskrant (2-2-81) schreef onder meer:

„Suarez wil zijn partij duidelijk dwingen tot een kunstmatige eensgezindheid rond de UCD-kandidaat voor de formateursopdracht, met het dreigement dat die opdracht, anders

Leopoldo Calvo Sotelo

wel eens aan de partij voorbij zou kunnen gaan. Een formateur afkomstig uit een andere partij, of vervroegde verkiezingen in Spanje, is een vooruitzicht dat de kritische sector binnen de UCD evenmin aantrekt.
Een opiniepeiling, die in het weekeinde gepubliceerd werd, maakte dit wel begrijpelijk. Volgens deze cijfers heeft de UCD in het afgelopen jaar gestaag terrein verloren en is haar steun onder de kiezers nu gezakt van 35 tot 27 percent. Bovendien zou op dit ogenblik slechts **26** percent van de Spanjaarden voor Suarez als premier stemmen, en niet minder dan 59 percent tegen zijn. Daarentegen is volgens dezelfde peiling, die in januari werd uitgevoerd, de grote socialistische oppositiepartij PSOE in de kiezersgunst gestegen tot 34 percent en heeft haar leider Felipe Gonzalez persoonlijk zelfs 43 percent van de Spanjaarden achter zich gekregen.
Felipe Gonzalez heeft de uitdaging aanvaard en koning Juan Carlos laten weten dat de PSOE in geval van nood bereid is om een uitweg uit de regeringscrisis te bewerkstelligen (en zelf een kabinet te vormen). Evenals de meeste andere partijleiders in Spanje raadt hij vervroegde verkiezingen af (ondanks de stemmenwinst die dit nu voor zijn partij zou betekenen), omdat die op de politieke stabiliteit van het land een slecht daglicht zouden werpen. Als de UCD niet in staat is om haar kandidaat aan een toereikende meerderheid te helpen, wanneer het parlement rond 10 februari stemt over de formatie-opdracht die de koning nu moet verstrekken. dan zou de PSOE bereid zijn om een poging te wagen. Het is een open vraag of Felipe Gonzalez dan zelf kandidaatformateur zou worden, of een compromisfiguur zou steunen die niet alleen voor de linkse en de regionale partijen maar ook voor de meest progressieve vleugel van de UCD aanvaardbaar zou kunnen zijn. Hoe dan ook, dit zou de mogelijke plannen van Suarez doorkruisen om de regering aan een stroman over te laten terwijl hij zijn vroegere onbetwiste controle over de regeringspartij herstelt".

NRC-H/Blad (2-2-81) schreef dat de vorming van een kabinet door de PSOE alleen zal kunnen worden gerealiseerd met de steun van een aantal kleine partijen en met behulp van de sociaal-democratische vleugel van de UCD. Dit laatste zal volgens deze krant vermoedelijk alleen kunnen geschieden via een breuk in de regeringspartij UCD.

BELGIË

FUSIEPLAN VOOR WAALSE STAALNIJVERHEID

Op 17 januari maakten diverse kranten melding van vergevorderde onderhandelingen over een versmelting van de staalbedrqven van de z.g. Driehoek van Charleroi met het Luikse staalbedrijf Cockerill. De totale produktie van de nieuwe onderneming, Cockerill-Sambre, zou met 2 mln. ton worden verminderd tot eer! jaarproduktie van 8 mln. ton. De persberichten werden onmiddellijk Gevestigd door Julien Charlier, president-directeur-generaal van Cockerill, en Albert Frere, hoofd van de Driehoek.
Het nieuws verwekte sensatie en ook deining in het politieke en vakbondsmilieu. PS-voorzitter Cools die een actieve rol had gespeeld tijdens de voorbereidende besprekingen tussen de twee grote staalpatroons, verdedigde het fusieplan, maar de andere partijen bleven alsnog voorzichtig op de vlakte. Namens de regering liet minister van economische zaken Claes weten, dat de onderhandeling nog niet ten einde was. In Charleroi reageerden de arbeiders negatief op de aankondiging dat de versmelting op termijn de afvloeiing van ca. 4.500 arbeidskrachten zou meebrengen; zij protesteerden ook tegen de geplande sluiting van de staalgieterij van Thy-Marcinelle-Providence.
Terwijl de besprekingen tussen de staalpatroons, de regering, de EG-commissaris Davignon, en de andere, niet direct betrokken staalbedrijven voortduurden, lieten Charlier en Frere op 24 januari de volgende gemeenschappelijke verantwoording in de pers verschijnen:

,,De historische crisis die de ijzer- en staalindustrie al meer dan vijf jaar lang doormaakt, versterkt door de geleidelijke verslechtering van de algemene economische bedrijvigheid, zet zich voort en wordt nijpender. Ondanks de recente verklaring van de ,,kennelijke crisistoestand" door de Europese Economische Commissie, zijn de vooruitzichten voor de toekomst somber: de verkoopprijzen stijgen minder snel dan de prijzen voor de aankoop van de grondstoffen, terwijl de verkoopvolumes gedrukt blijven.
De Waalse ijzer- en staalindustrie die gedwongen is het voornaamste gedeelte van haar produktie op een sterk concurrerende markt uit te voeren, heeft in het bijzonder van deze toestand te lijden. Niettemin zorgt zij rechtstreeks voor de werkgelegenheid van 40.000 werknemers. bii wie zich meer dan 50.000 indirekte arbeidsplaatsen voegen. Zij zorgt dus voor bestaansmiddelen voor bijna 300.000 personen in Wallonië, en tevens in Vlaanderen en Brussel. Zij is met name de eerste klant voor het vrachtvervoer van de NMBS en de Antwerpse haven.

Cockerill en Hainaut-Sambre bieden de crisis moeilijk het hoofd Ondanks de opzienbarende vorderingen op het gebied van de produktiviteit, waardoor zij de eerste plaats in de Europese concurrentie in zake konden innemen, werden zij in ernstige mate door een in om oldoende mate gemoderniseerd produktieapparaat gehandicapt en ook door het hoge peil van de lanen cc lasten waaronder zij gebukt gaan. Zij boeken momenteel dan ook bedrijfsverliezen op een, op langere termijn ontoelaatbaar, niveau.

Gelet op hun rol van economische locomotieven, werden Cockerill en Hainaut-Sambre financieel door de Staat ondersteund, waarvan zij momenteel afhankelijk zijn - zoals trouwens een toenemend aantal van hun Europese concurrenten – om het evenwicht van hun geldmiddelen te kunnen verzekeren
Deze financiële afhankelijkheid is niet alleen ongezond, maar ook van tijdelijke aard. de Staat, d.w.z de belastingbetaler, kan de Anancitle last van de Waalse ijzer en staalindustrie nier onbeperkt blijven dragen. Dat is dan ook de reden waarom Cockerill en Hainaut-Sambre, na eerst op zeer riiime schaal hun interne mogelijkheden tot bezuiniging te hebben aangesproken. thans in de samensmelting van hun ondernemingen tiaar nieuwe rationalisatiemogelijkheden zoeken Cockerill en Hainaut-Sambre beschikken immers samen over vier moderne staalfabrieken, terwijl drie voor hen voldoende zouden zijn. Zij beschikken samen over drie grote platenwalserijen, terwijl zij aan twee genoeg zouden hebben. De vermindering van het aantal installaties alsmede het betere gebruik dat hieruit kan voortvloeien, zou geleidelijk een potenticel aan nieuwe bezuinigingen van ca. drie mrd fr per jaar vrijmaken.

Helaas zullen die bezuinigingen gedeeltelijk via een vermindering van de werkgelegenheid worden bereikt. Het is nu nog te vroeg om hiervan een nauwkeurig overzicht te kunnen opstellen: de raming wordt momenteel door de deskundigen uitgewerkt. Het is echter nu reeds zeker dat de nettoverliezen aan arbeidsplaatsen. die uit de fusie voortvloeien. hoe dan ook aanzienlijk minder zullen zijn dan beweerd wordt in de paniekerige geruchten die moeiteloos de ronde doen; zij zullen vrij gelijkmatig tussen de twee betrokken bekkens worden verdeeld.

De aandacht dient erop gevestigd te worden. dat de vermindering van de werkgelegenheid over bijna dertig maanden zal worden gespreid en volgens formules, waarover met de vakbonden een akkoord zal zijn bereikt.
Verder is het zo dat diegenen, die kritiek leveren op de fusie, tot op heden geen enkel tegenvoorstel naar voor hebben gebracht, behalve dan de status-quo. Deze laatste zou tot de langzame verstikking van onze vennootschappen voeren, met het risico dat op langere termijn vele duizenden arbeidsplaatsen verloren gaan. Dat risico willen wij niet lopen. Integendeel. De oprichting van Cockerill-Sambre zal een grote Waalse ijzer- en staalonderneming in het leven roepen, voorzien van een volledig produktenpakket en met een geconsolideerde omzet van meer dan 150 mrd fr. per jaar.
Door te steunen op een belangrijk programma voor de vernieuwing van het produktieapparaat en op de samenwerkingakkoorden, die reeds met Arbed-Sidmar en andere ijzer- en staalbedrijven werden gesloten, zal Cockerill-Sambre geleidelijk een onderneming kunnen worden, die tot hoge prestaties in staat is en de concurrentie met de beste bedrijven aankan. De oprichting van Cockerill-Sambre is dus niet alleen een gewettigd en noodzakelijk industrieel en commercieel besluit. maar tevens de uitdrukking van onze hoop en ons geloof in de toekomst van de Waalse ijzer- en staalindustrie en in het herstel van de economie in ons gewest "

Op 30 jan werd het fusieplan besproken op een bijeenkomst te Terhulpen, waaraan de regering en alle betrokken groepen van de staalsector deel namen. Een werkgroep kreeg de opdracht na te gaan. in hoeverre het plan verenigbaar is met het akkoord van Hanzinelle (zie pag. 819/3 1978)

HERZIENING VAN ART 100 VAN DE GRONDWET

Op 14 jan keurde de Kamer met 149 stemmen de nerziening goed van art 100 van de grondwet
Doorgevoerd op basis van een wetsvoorstel van kamerlid R van Elslande (CVP) dat de instemming kreeg van de regering maakt de herziening nel mogelijk een pensioenstelsel in ie voeren voor de magistraten van de rechteriijke macht Voordien waren die magistraten krachtens de grondwet benoemd voor het leven en bleven zij bijgevolg ook na hun oppensioenstelling een volledig salaris ontvangen Voortaan ontvangen zij een pensioen dat in de regel 3/4 bedraagt van het laatste salaris De liberalen het FDF/RW en de communisten namen in de Kamer niet deel aan de stemming
De Senaat keurde de tekst ongewijzigd goed op 22 jan Er waren 134 stemmen voor en 14 tegen Hier kwam de oppositie vooral van de Franstalige liberalen en het FDF, alsmede van de onafhankelijke *3* de Mever die de herziening overbodig achtte
De nieuwe regeling heeft wrevel verwekt in de magistratuur, wat o m tot uiting kwam in sommige hoven en rechtbanken, waar de rechters een dag in staking gingen. Zij voerden aan dat de herziening de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht in het gedrang brengt en dat de rechters nu beschouwd worden als ambtenaren, die ressorteren onder de uitvoerende macht.

TOENADERING RW-FDF

Het bureau van het Rassemblement Wallon heeft op 17 jan te Namen met 61% van de uitgebrachte stemmen voor, 35% tegen en 4% onthoudingen, een beleidsnota betreffende de staatkundige inrichting van het land goedgekeurd, die gemeenschappelijk door het RW en het FDF werd opgesteld In de nota wordt o.m. beklemtoond dat Wallonie en Brussel over een verregaande autonomie dienen te beschikken in de Belgische staatsstructuur en vanuit hun autonomie, op voet van gelijkheid met Vlaanderen moeten onderhandelen over het verder samenleven binnen de staat. De nota stelt ook dat RW en FDF hun eigen karakter en programma bewaren, maar samen aan de parlementsverkiezingen zullen deelnemen.
Tot de tegenstemmers behoorde oud-voorzitter P. H. Gendebien die na de vergadering „de koppigheid betreurde van sommige FDF-leiders die tot elke prijs hun ideeën aan Wallonië willen opdringen."
Op 19 januari keurde de partijraad van het FDF te Brussel de beleidsnota goed met 171 tegen 10 stemmen en 13 onthoudingen. Kamerlid P Havelange die in september 1980 een zeer kritische „note de réflexions" over de strategie van het FDF had doen rondgaan in de partij. wat daar beroering had doen ontstaan. vertolkte op de partijraad de mening van een fractie die waarschuwde voor een aftakeling van het Belgische staatskader en een evolutie, onder Waalse druk. naar separatistische avonturen.

INFLATIE IN 1980

De gemiddelde inflatiegraad bedroeg in 1980 6,65% Het jaar begon met een inflatie van 5,98% en eindigde met 7,55% In 1979 bedroeg de inflatie gemiddeld 4,46%, in 1978 4,47% en in 1977 7,1%
De inflatie bereikte een piek in 1975 met 12,8% De in 1980 genoteerde stijging van htt indexcijfer van de consumptieprijzen was voor ongeveer een derde te wijlen aan de prijsstijging van de petroleumprodukten

WERKLOOSHEID IN 1980

Het aantal uitkeringsgerechtigde volledig werklozen evalueerde in 1980 als volgt:

	man.	vrouw.	totaal
januari	117.216	197.180	314.396
februari	112.704	192.944	305.648
niaart	110.184	191.597	301.781
april	109.489	190.470	299.959
mei	108.142	188.989	297.131
juni	106.393	188.477	294.870
juli	113.957	199.307	313.264
augustus	116.269	200.225	316.494
september	122.040	204.617	326.657
oktober	135.290	214.940	350.230
november	144.619	220.614	365.233
december	152.330	224.751	377.081

De gemiddelde werkoosheid voor 1980 bedraagt 321 895 per maand wat 9,33% meer is dan in 1979 De werkloosheidsgraad t.o.v de actieve bevolking steeg op 31 december 1980 tot 9,1% (5,8% voor de mannen en 14,8% voor de vrouwen)

TWEEDE KAMER AANVAARDT WETSONTWERP ABORTUS VAN KABINET

De Tweede Kamer heeft op 18 dec. **1980** met **76** tegen 74 stemmen – de kleinst mogelijke meerderheid in een volledig bezette Kamer – haar goedkeuring gegeven aan het wetsontwerp tot regulering van de vervroegde afbreking van zwangerschap, zoals dat door de regering was voorgesteld en verdedigd. (Indiening wetsontwerp pag. **14911** e.v. - **1979**).

Voorafgegane ontwikkelingen
Eerste *nota van wijzigingen*

Tijdens de schriftelijke voorbereiding van het TK-debat over het wetsontwerp hebben de verantwoordelijke ministers, Ginjaar van volksgezondheid en De Ruiter van justitie, op **22** april **1980** de memorie van antwoord aan de Tweede Kamer aangeboden. Daaraan was toegevoegd een nota van wijzigingen, waarin vier veranderingen werden voorgesteld in vergelijking met het oorspronkelijke ontwerp.
In de eerste plaats zal de huisarts meer worden ingeschakeld bij de overlegprocedure bij abortussen.
Verder hoeven abortussen bij zwangerschap .van langer dan dertien weken niet uitsluitend in ziekenhuizen plaats te vinden.
De privacy van de vrouw wordt beter gewaarborgd.
Tenslotte wordt de arts verplicht binnen acht dagen de vrouw mee te delen, of hij zijn medewerking aan de abortus verleent.

In hun memorie van antwoord schrijven de ministers Ginjaar en De Ruiter het eens te zijn met de opmerkingen van de CDA-fractie, dat de huisarts de aangewezen persoon is om met de vrouw haar noodsituatie te bespreken. In het wetsontwerp was geen rol aan de huisarts toebedeeld, omdat het begrip huisarts niet wettelijk is afgebakend. Nu hebben de bewindslieden de bepaling opgenomen dat de verplichte beraadtermijn van 5 dagen, die aan de ingreep vooraf moet gaan, begint te lopen vanaf het tijdstip dat de vrouw de huisarts heeft geconsulteerd. In het oorspronkelijke ontwerp kwam de huisarts niet voor in de verplichte overleg-procedure.
Met de bepaling dat abortussen langer dan 13 weken ook in abortus-klinieken mogen plaatsvinden, komen Ginjaar en De Ruiter vooral tegemoet aan de kritiek uit de medische wereld, zo schrijven zij. Omdat de ingreep na 13 weken een grote medisch-technische vaardigheid vereist, waarin nu juist klinieken zijn gespecialiseerd, verdient het aanbeveling die gegroeide praktijk ook in de wet mogelijk te maken. Wel wordt aan de kliniek de eis gesteld dat deze een duidelijke band heeft met een ziekenhuis, zodat de kwaliteit van de verrichtingen wordt gewaarborgd.
In het wetsontwerp was voorgeschreven dat gegevens van de behandelde vrouwen worden geregistreerd om naleving van de wettelijke eisen in het oog te houden. Van verscheidene kanten is de vrees uitgesproken dat de anonimiteit van de vrouw niet voldoende zou worden gewaarborgd . Daarom is nu de aanvulling opgenomen dat de gegevens niet tot individuele patiënten herleidbaar mogen zijn.
Tenslotte wordt een arts, wiens hulp de vrouw heeft ingeroepen, verplicht binnen acht dagen te berichten of hij de gevraagde medewerking zal verlenen.
De overige inhoud van het abortus-wetsontwerp heeft geen wijziging ondergaan. Dit betekent dat de beslissing over de ingreep bij de vrouw en de arts gezamenlijk blijft liggen. De vijf dagen wachttijd blijft gehandhaafd, evenals opneming van abortus in het wetboek van strafrecht.

Overleg VVD met PvdA en *D'66 over gemeenschappelijk initiatiefontwerp mislukt*

De voorzitter van de TK-fractie van de VVD, Rietkerk, deelde op 11 juni aan de pers mee, dat overleg van zijn partij met PvdA en **D'66** over de mogelijkheid van het indienen van een gemeenschappelijk initiatiefontwerp was mislukt.
De VVD-fractie, die het plegen van dit overleg had voorgesteld, meende dat de schuld voor de mislukking geheel bij PvdA en **D'66** gezocht moest worden.

Voornaamste reden voor het mislukken van het overleg was dat de VVD-fractie geen politieke garantie kon geven dat zij het ontwerp zal verwerpen als de regering het onaanvaardbaar uitspreekt over een of meer amendementen. Rietkerk zei dat zijn fractie zich daarom niet kan vastleggen, omdat er dan een nieuwe situatie zou ontstaan.
De VVD heeft vanaf het begin van het overleg deze voorwaarde gesteld. Volgens Rietkerk hebben PvdA en D'66 daar aanvankelijk niet op gereageerd; eerst de laatste week eisten zij verdergaande waarborgen, die voor de VVD onaanvaardbaar waren, aldus Rietkerk.
PvdA en D'66 stelden daarentegen dat de VVD goed op de hoogte was van het verlangen van hun kant naar garanties. Beide partijen waren alleen tot concessies bereid – zoals het afzien van een eigen initiatiefvoorstel – als zij ,,niet te elfder ure door de VVD in de kou zouden worden gezet", zoals Van Thijn (PvdA) het uitdrukte. Terlouw (D66) verklaarde dat PvdA en D'66 niet van de VVD vroegen om desnoods het kabinet te laten vallen door tegen een eventueel onaanvaardbaar in te gaan. Wel wilden wij de zekerheid dat de VVD vervolgens niet samen met het CDA het ongewijzigde wetsontwerp alsnog aan een meerderheid zou helpen, aldus Terlouw.
PvdA en D'66 deelden mee dat zij, hoewel zij het regeringsvoorstel in zijn huidige vorm onaanvaardbaar vinden toch amendementen gaan opstellen om de inhoud zoveel mogelijk te liberaliseren.
WD-woordvoerder Dees sloot niet uit dat de drie partijen elkaar toch nog zullen steunen als de amendementen in stemming komen. Dees zei het afspringen van de besprekingen te betreuren omdat de drie partijen het inhoudelijk voor 95% eens waren geworden.

Mevrouw Wessel-Tuinstra (D '66) zei dat haar fractie grote moeite had met het bijna gesloten compromis. Zo was D '66 tegenstander van het handhaven van een verplichte wachttermijn van drie dagen en andere ,,bevoogdende" bepalingen. Ook voor de PvdA lag er nog het inhoudelijke obstakel, zo zei woordvoerder Roethof, dat abortusklinieken waar zwangerschappen van langer dan dertien weken worden afgebroken zoals Bloemenhove te Heemstede, een extra vergunning nodig hebben die door de minister van volksgezondheid eenzijdig kan worden ingetrokken Hij verweet de WD obstructie op dit punt, maar volgens Dees waren de drie partijen tot een akkoord gekomen
PvdA D'66 en de VVD waren het al eens geworden dat het beslissingsrecht over abortus komt te liggen bij de vrouw Voorts dat abortus uit het Wetboek van Strafrecht wordt gehaald – alleen een onbevoegd uitgevoerde abortus zou strafbaar blijven – dat de verplichte wachttermijn van vijf naar drie dagen wordt teruggebracht Ook zou de arts die niet aan abortus wil meewerken dit binnen twee in plaats van acht dagen aan de vrouw moeten meedelen

Voorwaarden CDA *voor steun aan ontwerp kabinet*

De TK-fractie van het **CDA** heeft op **18** juni in een vergadering de voorwaarden vastgesteld, waaronder zij bereid zou zijn het wetsontwerp van het kabinet te steunen.
De drie voorwaarden zijn:
- duidelijkheid dat niet de vrouw alleen beslist over abortus, maar arts en vrouw samen;
- betere controle op naleving van de wet;
- meer aandacht voor andere oplossingen dan abortus.

De gehele fractie heeft zich verplicht aan de totstandkoming van de wet mee te werken als de drie eisen worden ingewilligd.

De CDA-fractie hecht vooral aan meer duidelijkheid over de verantwoordelijkheid van de arts. Men is sterk verontrust over de uitleg die de VVD-fractie aan het gewijzigde wetsontwerp heeft gegeven, die inhield dat uiteindelijk alleen de vrouw beslist of er alternatieven voor abortus zijn en dat tot de ingreep kan worden overgegaan als die er volgens haar niet zijn.
De fractie verlangt daarom dat de arts van elk gesprek met de vrouw een verslag maakt, waaruit blijkt dat de tekst van de wet nauwkeurig is nageleefd.
Voorts wil de CDA-fractie dat verplicht een of meer deskundigen bij het gesprek aanwezig zijn.

Initiatiefontwerp van PvdA en D'66

Op 3 september hebben de heer Roethof (PvdA) en mevr. Wessel-Tuinstra (D'66) de Tweede Kamer een initiatief-wetsontwerp aangeboden met betrekking tot afbreking van zwangerschap.
Het ontwerp heeft als uitgangspunt het beslissingsrecht van de vrouw en het verwijderen uit het Wetboek van Strafrecht van abortus verricht door een daartoe bevoegd arts.
Daarnaast zullen beide fracties bevorderen dat na aanvaarding van het wetsontwerp abortus in het ziekenfondspakket wordt opgenomen.

Met het initiatief-wetsontwerp van de heren Abma en Verbrugh van het SGP en GPV en

het wetsontwerp van de ministers Ginjaar c- De Ruiter ... nadere antwoord lijkt de van de huidige regering (vrees wekt geen beslissing rechtens: de arts blijft strafbaar) zijn er nu drie wetsontwerpen

De heer Roethof en mevr Wessel beschouwen hun ontwerp als een duidelijk alternatief voor het regeringsontwerp Zij achten het twijfelachtig of dit regeringsontwerp een parlementaire meerderheid zal halen, aangezien het zo duidelijk een compromis is tussen de ideeen van de VVD en het CDA. Hierdoor zal het onaanvaardbaar zijn zowel voor de partijen die belang hechten aan het eigen beslissingsrecht van de vrouw als voor partijen die meer nadruk willen leggen op de zeggenschap van de arts en de overheid

Wanneer het regeringsvoorstel het niet zou halen, ligt er het alternatief van de PvdA en D 66, waarvan de indieners in de memorie van toelichting zeggen dat het de uitdrukkelijke bedoeling is dat hun initiatief ontwerp na de openbare behandeling van het ontwerp Ginjaar-De Ruiter moet worden behandeld, maar voor de verkiezingen

Een gelijktijdige behandeling zou ertoe kunnen leiden dat het PvdA D'66 voorstel als eerste in stemming wordt gebracht, aangezien het het meest verregaande voorstel is De kans dat het voorstel dan verworpen zal worden is groot, aangezien de VVD-fractie, in verband met het feit dat er nog een voorstel ligt van VVD en CDA, waarschijnlijk tegen zal stemmen. Wanneer bij verwerping van het regeringsvoorstel dat van de PvdA en D'66 aan de orde komt, zal de VVD „vrij" kunnen stemmen

Het ingediende voorstel van de heer Roethof en mevr. Wessel-Tuinstra lijkt op de belangrijkste punten erg veel op het voorstel zoals dat in 1976 werd ingediend door PvdA en VLD Dit voorstel werd destijds door de Tweede Kamer aangenomen, maar door de Eerste Kamer verworpen.

Het wetal-oorstel van PvdA ei1 D 66 bepaalt dat een arts bij verzoek van een vrouw om abortus, in eerste instantie moet onderzoeken of de vrouw in vrijheid tot haar besluit is gekomen en of zij de betrokken belangen heeft afgewogen Voorzover de vrouw ermee instemt pleegt de arts wanneer dat nodig is, overleg met andere deskundigen en zonodig met de verwekker van de vrucht.

Wanneer de vrouw daarom vraagt, ziet de arts erop toe dat de vrouw bij het afwegen van betrokken belangen voldoende en deskundig kan worden ondersteund en voldoende en deskundig kan worden voorgelicht omtrent mogelijke andere vormen van hulp bij ongewenste zwangerschap dan abortus. Daarnaast moet de arts vijf dagen na het verzoek van de vrouw om behandeling aan haar kenbaar maken en zonodig bespreken wat zijn bevindingen zijn.

„De beslissing of de zwangerschap al dan niet moet worden afgebroken, berust bij de vrouw, onverlet de verantwoordelijkheid van de arts of hij, op grond van zijn bevindingen aan de behandeling al dan niet zijn medewerking zal verlenen".

Tot slot bepaalt het wetsontwerp dat een arts niet verplicht is een vrouw te behandelen die om een abortus heeft gevraagd.

Nieuwe voorstellen tot wijziging van het kabinetsontwerp

De ministers Ginjaar en De Ruiter hebben op 9 okt de nota naar aanleiding van het eindverslag op hun wetsontwerp inzake abortus naar de Tweede Kamer gezonden Daarin worden enkele wijzigingen op het wetsontwerp voorgesteld

In het wetsontwerp was al bepaald dat de beraadtermijn van vijf dagen zou ingaan op het moment dat de vrouw zich tot haar huisarts heeft gewend en met hem haar voornemen tot zwangerschapsafbreking heeft besproken. Deze bepaling is nu zover verruimd, dat die termijn ook begint te lopen indien de vrouw zich tot een andere arts dan haar huisarts in haar woonplaats heeft gewend, namelijk een medisch specialist of een arts bij wie zij onder regelmatige medische behandeling staat, bijvoorbeeld een arts van een hulpverlenende instelling of een bedrijfsarts.

Verder is de termijn waarbinnen de arts aan de vrouw moet meedelen of hij zijn medewerking zal verlenen, teruggebracht tot drie dagen voor de huisarts of andere verwijzingsartsen en tot vijf dagen voor de arts die de ingreep moet verrichten. Daarbij is nog eens duidelijk gesteld dat deze termijn van vijf dagen tegelijk loopt met de beraadtermijn.

Een andere wijziging is dat de arts die de ingreep verricht, vóór of zo spoedig mogelijk na de behandeling aantekening moet maken van zijn bevindingen die ertoe hebben geleid deze behandeling te geven. Hij is verplicht deze aantekeningen gedurende vijf jaar te bewaren en ter beschikking te houden van de geneeskundige inspectie. Zo'n bepaling kwam overigens ook al voor in eerdere ontwerpen over zwangerschapsafbreking.

De beide bewindslieden leggen er in hun nota nog eens de nadruk op dat de bewering, dat het wetsontwerp betuttelend of voor de vrouw bevoogdend zou zijn, onjuist en onhoudbaar is. De beslissing omtrent zwangerschapsafbreking is een gezamelijke van vrouw en arts, ieder in eigen verantwoordelijkheid. Alleen de vrouw zal voor haarzelf kunnen uitmaken of de in het overleg tussen haar en de geneeskundige (en eventueel derden) naar voren gekomen mogelijke alternatieven voor zwangerschapsafbreking inderdaad naar haar gevoelens een oplossing bieden voor de rioodsituatie waarin zij verkeert.

Anderzijds kan alleen de geneeskundige die de ingreep moet verrichten voor zichzelf uitmaken of hij bereid is de ingreep te verrichten. Zomin als hij zijn inzicht kan opleggen aan de vrouw, zomin kan zij hem dwingen medewerking te verlenen aan een zwangerschapsafbreking die hij niet voor zijn verantwoordelijkheid kan en mag nemen

Dit volgt ook uit het artikel in het wetsontwerp dat bepaalt dar niemand tegen ziin geweten verplicht kan worden een vrouw een behandeling te geven die gericht is op het afbreken van zwangerschap, dan wel daaraan medewerking te verlenen. De beslissing tot zwangerschapsafbreking is in het concrete geval het resultaat van een samenspraak tussen de vrouw en de arts.

Amendementen voorgesteld

VVD-fractieleider Rietkerk maakte op 31 okt bekend, dat zijn fractie tijdens de mondelinge behandeling van de wetsvoorstellen door de Tweede Kamer negen amendementen op het kabinetsvoorstel zou indienen.

De belangrijkste punten uit deze amendementen waren:

- De verplichte wachttermijn voor de vrouw wordt van vijf dagen teruggebracht naar drie.
- De strengere eisen die aan klinieken waar zwangerschappen langer dan dertien weken worden afgebroken, komen te vervallen.
- Overtreding van voorschriften uit de abortuswet wordt gestraft met geldboete in plaats van hechtenis
- Elke arts mag een vrouw voor abortus doorverwijzen.
- De arts die een vrouw wegens gewetensbezwaren niet wil behandelen dient haar onverwijld daarvan in kennis te stellen.
- De terminen waarbinnen de arts de vrouw moet meedelen of hij haar wil behandelen worden verkort

In de amendementen van de VVD wordt niet voorgesteld abortus uit het Wetboek van Strafrecht te laten verdwijnen.

Wel heeft de VVD een amendement ingediend om duidelijker te laten uitkonieti dat een arts werkzaam in een ziekenhuis of een kliniek met een vergunning, ten principale geen misdrijf pleegt De arts die onbevoegd abortus pleegt, of in een ziekenhuis uf kliniek zonder vergunning kan worden gestraft met een gevangenisstraf van ten hoogste 4½ jaar

Volgens VVD fractievoorzitter Rietkerk waren deze voorgestelde veranderingen geheel in overeenstemming met een afspraak, die hij eerder gemaakt had met CDA fractievoorzitter Lubbers. nl. dal de VVD geen amendementen zou indienen. die de strekking van het kabinetsvoorstel zouden aantasten

Rietkerk zei, dat dit ook gold voor het amendement, volgens welk alleen de vrouw kan beoordelen, of haar noodsituatie slechts door abortus kan worden beemdigd

PvdA en D '66 hebben amendementen ingediend om het beslissingsrecht over abortus bij de vrouw te leggen. de verplichte wachttijd geheel te schrappen en abortus uit het Wetboek van strafrecht te halen.

Voorts stellen PvdA en D '66 voor om de strengere eisen aan klinieken. waar zwangerschappen van langer dan 13 weken worden afgebroken, te laten ven allen.

In piaats van in hechtenisneming bij overtreding van de wet dient voorts een geldboete te kornen.

Mondelinge behandeling in Tweede Kamer

De mondelinge behandeling van het abortusvraagstuk in de Tweede Kamcr begon op 4 november Hetgeen toen door de woordvoerders van de verschillende fracties te berde was gebracht, gaf het kabinet aanleiding uitstel te vragen van beantwoording, een verzoek, dat enkele malen werd herhaald

Het antwoord van het kabinet kwam uiteindelijk op 27 november D ministers Ginjaar en De Ruiter bleken toen onverkort vast te houden aan de

opzet van hun wetsontwerp. Zij spraken echter geen mening uit over de ingediende amendementen.
De Tweede Kamer kwam op 2 dec. opnieuw aan het woord, waarna het kabinet wederom uitstel van het debat vroeg om zich intern te kunnen beraden.
De slotfase van het debat begon tenslotte op 16 dec., nadat het kabinet in de ochtend van die dag een aantal nieuwe wijzigingen in het ontwerp aan de Tweede Kamer had voorgelegd.

Minister Ginjaar opende het debat op 16 dec. met het antwoord van de regering. Uit dit antwoord citeren wij:
„Het niet minst belangrijke wat hierbij speelt is dat wij gemeend hebben. naar aanleiding van de vele discussies die in deze Kamer hebben plaatsgevonden over de vraag wie nu feitelijk beslist, datgene wat wij in de verschillende stukken naar voren hebben gebracht en datgene wat wij bij de plenaire behandeling in deze Kamer hebben gezegd beter tot uitdrukking te kunnen brengen in het nu gewijzigde artikel **5.**
In het gewijzigde lid 1 wordt nu nog duidelijker beschreven het kader van hulpverlening en besluitvorming. Ook de reden wordt omschreven waarom een zwangerschapsafbreking onontkoombaar is.
Met de wijziging van lid **2** wordt beoogd duidelijk vast te stellen dat de beslissing tot de ingreep, zoals wij dat herhaalde malen hebben geformuleerd, door vrouw en arts gezamenlijk wordt genomen, ieder in eigen verantwoordelijkheid. Zoals wij dat in de toelichting bij de de derde nota van wijzigingen schrijven: 'Daarbij kan de arts niet de verantwoordelijkheid van de vrouw overnemen door als het ware op haar stoel te gaan zitten, noch kan de vrouw de eigen verantwoordelijkheid van de arts wegnemen.'
Het onder sub b. en sub c. gestelde van artikel **5,** lid **2,** geeft nog eens die duidelijk gescheiden verantwoordelijkheden aan die overigens in gezamenlijk overleg tot een beslissing moeten leiden.
De onderdelen a. en d. van artikel 5, lid **2,** zijn ongewijzigd en geven het kader van de hulpverlening aan, zowel voordat de beslissing wordt genomen als met betrekking tot de nazorg.
Ik denk, dat wij met deze wijzigingen heel duidelijk verwoord hebben datgene wat wij in de verschillende stukken over deze problematiek hebben gesteld. Ik moet dan ook eerlijkheidshalve zeggen, dat het mij niet zinvol lijkt om thans daarover nog weer in een uitvoerige gedachtenwisseling te geraken. Wel wil ik opmerken dat naar mijn mening met name het standpunt van mevr. Haas-Berger, nl. dat de vrouw alleen moet beslissen, op zichzelf al grote vraagpunten oproept. Hetzelfde geldt, als ik zie wat haar commentaar is op het overleg, aangezien zij zelf ook van mening is dat bij de beslissing van de vrouw alle belangen moeten zijn meegewogen en dat de arts zulks zal moeten onderzoeken.
Samenvattend: niet de vrouw alleen, niet de arts alleen, maar vrouw en arts samen, in onderling overleg, ieder naar eigen verantwoordelijkheid. Hiermee heb ik tevens onze opvatting gegeven over andere argumenten die naar voren zijn gebracht om het begrip 'naar haar oordeel' expliciet in de wet op te nemen. Als dat zou gebeuren, was hier sprake van een eenzijdig beklemtonen van een bepaalde verantwoordelijkheid in het totale verband. Wij zijn van mening dat de nota van wijzigingen de situatie ook ten aanzien van dit punt goed karakteriseert."

Op grond van de wijzigingsvoorstellen en de toelichting daarop van minister Ginjaar besloot de WD-fractie alle voorgestelde amendementen in te trekken.
In het TK-debat was ook gesproken over het initiatiefontwerp van de heren Abma en Verbrugh „Wet levensbescherming menselijke vrucht".

Stemmingen

Op 18 dec. volgden hierop de stemmingen over de beide wetsontwerpen en de ingediende moties. Het wetsvoorstel van de regering werd hierbij bij zitten en opstaan aangenomen. Tegen waren de fracties van PvdA. D'66. PPR. CPN. PSP. BP. SGP. GPV en de CDA-leden Van Leijenhorst en Couprie. Voor waren de fracties van de W D , DS'70 en het CDA (minus 2 leden).
Hierna werd het initiatiefwetsvoorstel van de heren Abma en Verbrugh in stemming gebracht en verworpen. Voor dit wetsvoorstel waren de fracties van de SGP, GPV en BP.
Vervolgens werden de moties Haas-Bergermessel-Tuinstra over hulpverlening op psychologisch of maatschappelijk gebied, en Wessel-Tuinstra/Haas-Berger over het inlichten van de huisarts inzake een gepleegde abortus verworpen.
De navolgende motie Beckers-de Bruin werd aangenomen:

„Overwegende, dat het aantal zwangerschapsafbrekingen bij in ons land wonende buitenlandse vrouwen relatief groot is;
van oordeel, dat bij de bestaande activiteiten op het gebied van seksuele opvoeding en informatie over geboortenregeling nog onvoldoende rekening wordt gehouden met de culturele achtergrond en de specifieke situaties van etnische minderheden in ons land;
nodigt de regering uit, initiatieven te nemen om daarin verbetering te brengen."

Evenzo de motie Haas-Berger/Wessel-Tuinstra, die met de stemmen van CDA, SGP, GPV en BP tegen werd aangenomen:

„Constaterende, dat afbreking van zwangerschappen in erkende instellingen voor gezondheidszorg wel, en in niet-erkende instellingen zoals abortusklinieken niet in aanmerking komt voor vergoeding door de ziekenfondsverzekering;
overwegende, dat het voorliggende wetsontwerp mede gericht is op het waarborgen van de kwaliteit van de hulpverlening, zowel in erkende als niet-erkende instellingen voor gezondheidszorg;
verzoekt de regering, te bevorderen dat zwangerschapsafbreking verricht in klinieken die niet erkend zijn als instelling voor gezondheidszorg maar wel een vergunning hebben, als verstrekking wordt opgenomen in het verstrekkingenpakket van de ziekenfondsverzekering of een daarmee gelijk te stellen regeling te treffen." (NRC/H'blad, Politiek Overzicht, ANP, Witte Kamerstukken, Handelingen)

(Vor. ber. pag. 14911 e.v.-1979)

ITALIË

AFTREDEN REGERING-COSSIGA. VORMING VIERPARTIJENCOLITIE ONDER FORLANI. AFTREDEN MINISTER

De coalitieregering van christen-democraten (DC), socialisten (PSI) en republikeinen (PRI) onder leiding van premier Francesco Cossiga, die op 4 april 1980 aan de macht was gekomen (pag. 488/1-1980), heeft op 27 sept. 1980 ontslag genomen.
Dat gebeurde na een geheime stemming over een pakket economische maatregelen van de regering-Cossiga in het parlement. waarbij 298 stemmen tegen en 297 stemmen vóór werden uitgebracht. Ruim een kwartier eerder had het kabinet van premier Cossiga nog het vertrouwen van het parlement gekregen bij een openbare stemming waarbii 329 stemmen vóór de regering "en 264 stemmen tegen waren uitgebracht.
Nadat gebleken was dat de regering met één stem verschil ten val was gebracht, brak in het parlement een gejuich los van neo-fascisten en communisten. Een christen-democraat barstte in huilen uit, want de man wiens stem de regering had kunnen redden was net even naar het toilet gegaan, terwijl de voor-stem van een andere regeringsgetrouwe gedeputeerde niet was uitgebracht, omdat de man tien minuten te laat was.
De tegenstemmers bij de geheime stemming over de economische decreten van de regering waren naar alle waarschijnlijkheid ongeveer dertig gedeputeerden uit de linkervleugels van de christen-democratische partij en van de socialistische partij, die samenwerking met de communisten voorstonden in plaats van een voortzetting van de centrum-linkse coalitie.
De val van de regering-Cossiga werd vooral gezien als een succes voor de communisten, die streven naar regeringsverantwoordelijkheid. Samenwerking met de communisten werd in het voorjaar van 1980 door de christen-democraten op het partijcongres van DC van de hand gewezen, maar binnen de partij was een discussie op gang gekomen over de vraag of deze afwijzing niet moest worden herzien.
NRC/H'blad (29-9-1980) schreef onder meer:

„Het is nooit eerder voorgekomen dat een Italiaanse regering binnen zo korte tijd zowel het vertrouwen van het parlement kreeg als dat weer verloor.
Wie de tegen hun eigen regering gerichte christen-democraten zijn geweest, is niet bekend. Aangenomen wordt dat hun keuze voor een regeringscrisis te maken heeft met de strijd

tussen de vele stromingen – de „Correnti" – van de christen-democraten die aan de gang is over de vraag of er niet moet worden teruggekomen op de afwijzing van samenwerking met de communisten, zoals de meerderheid van het partijcongres dat het afgelopen voorjaar heeft vastgesteld.
Daarmee zijn de stemmen ook gericht tegen de socialistische partijleider Craxi, die door zijn steun de regering-Cossiga met de communisten in de oppositie heeft mogelijk gemaakt
„Een welzijn voor het land", zo noemde he? communistische partijblad Unita de val van de regering-Cossiga Won? om die val en niet om de economische maatregelen ter bestrijding van de inflatie is het de communistische oppositie gegaan Berlinguer heeft dan ook dadelijk aangekondigd mee te willen werken op dat veel van de al sinds ju[illegible] in rracht zijn de economische maatregelen – zoals verhoogde benzineprijzen en steun aan de industrie niet werkelijk zullen worden teruggedraaid
Er is hier geen enkele commentator die iets durft te voorspellen over de afloop van deze regeringscrisis, die zoals bij veel Italiaanse crisissen. nauw zal samenhangen inet de afloop van de strijd tussen de christen-democratische „Correnti". De Italiaanse president, Pertini, die gisteravond uit China is teruggekeerd na een afgesproken bezoek aan Jordanit te hebben afgezegd, heeft zijn eerste besprekingen met de demissionaire premier Cossiga al gevoerd.
Berlinguer heeft aangekondigd dat de communisten niet meer bereid zijn om een regering te steunen waaraan ze zelf niet deelnemen (een wachtkamerpositie die ze. voordat Cossiga premier werd, onder Andreotti was vergund!. De communistische leider heeft alleen toegezegd dat de hardheid van hun positie afhankelijk ie van de kwaliteit van de mogelijke regering.
Een stevig drukmiddel op de christen-democratische leiders. di? zaterdag hebben gezien hoe als hen dat uitkomt hun eigen parlementariess met Berlinguer meestemmen. En ook de socialistische leider. Craxi. kan er zich door onder druk gezet voelen. De linkervleugel val1 zijn partij, die liever met de communisten samenwerkt dan Craxi's coalitie met de christen-democraten te volgen, kan volgende maand op het partijcongres zelfverzekerder tegen de politiek van de partijsecretaris opponeren."

Op 3 juli had minister van de schatkist, Filippo Maria Pandolfi, op een persconferentie een ,,hard maar sociaal aanvaardbaar" programma aangekondigd, waarmee de regering-Cossiga de inflatie wilde bestrijden. de koersdaling van de lire wilde stopzetten en de negatieve ontwikkeling op de betalingsbalans tot staan wilde brengen. De maatregelen werden per decreet genomen. zodat ze onmiddellijk van kracht waren. Het Italiaanse parlement moest er evenwel binnen twee maanden zijn goedkeuring aan hechten.

Tot de maatregelen behoren een hardere aanpak van de belastingontduiking. prijsverhogingen voor benzine en whisky en de uitgifte van een staatslening waaraan alle Italiaanse werknemers moeten deelnemen. Het is de bedoeling de overheidsuitgaven dit jaar met twee biljoen lire (6 4 miljard gulden) te verminderen. Daar staan extra investeringen van 3.75 biljoen lire (8.6 miljard gulden) tegenover Dar geld moet bij elkaar gebracht worden door fiscale maatregelen.
De hardere aanpak van de belastingontduiking zal volgens minister Pandolfi ongeveer een biljoen lire (2,3 miljard gulden) opleveren. De benzineprijzen gaan met vijftig lire tot 750 lire (1,72 gulden) per liter omhoog. Een fles whisky wordt voortaan belast met een extra accijns van tweeduizend lire (4,60 gulden) en de werknemers moeten een half procent van hun loon afdragen voor de staatslening.
De minister van de begroting, Giorgio La Malfa, deelde mee dat de maatregelen onder meer beogen de [illegible] in Italië nu ongeveer 21 procent per jaar, binnen drie jaar in de pas te laten lopen met de waardevermindering van het geld in andere landen van de Europese Gemeenschap. Er komen ook nog BTW-verhogingen die naar schatting 750 miljard lire (1,72 milard gulden) zullen opleveren
Minister van financien Francesco Reviglio deelde mee dat de opbrengst van de staatsle ning [illegible] worden gebruikt [illegible] achtergebleven Zuiden van het land en ter bevordering van de bedrijvigheid in de industrie
De lening zal over vijf jaar worden afgelost in belastingvrije rente-uitkeringen. De Italiaanse regering heeft ervan afgezien de koppeling van de lonen aan de prijzen af te schaffen. De vakbonden hebben daarom besloten geen algemene staking uit te roepen uit protest tegen de nieuwe maatregelen.
Minister Pandolfi maakte een plan voor nieuwe uitgaven bekend dat onder meer uit de volgende punt: r bestaat: vermindering van de sociale lasten van het bedrijfsleven, herfinanciering van kredieten die financiële instellingen verschaffen, bevordering van uitvoer en werkgelegenheid beschikbaarstelling van 600 miljard lire extra voor het Zuiden. meer geld voor gebieden die er economisch erg slecht voorstaan ei. waar de werkloosheid groot is en meer hulp aan de sterk van invoer afhankelijke levensmiddelenindustrie

Op 27 september onderbrak president Sandru Pertini zijn staatsbezoek aan de Volksrepubliek China en Hong kong. stelde zijn bezoek aan Jordanie uit en keerde terug naar Rome Hij begon consultaties en wees op 2 oktober de leider van de christen democratische partij. Arnaldo Forlani (55) aan als kabinetsformateur

Arnaldo Forlan: werd op 8 dec. 1925 in Pesaro geboren. Hij sludeeide rechten aan de universiteit van Crbino en trad in zijn studententijd toe tot de Christen-democratische partij (Democrazia Cristiana) (1952). In 1954 trad hij toe tot het bestuur van de partij, in 1938 werd hij in het parlement gekozen Van 1962 tot 1969 was hij vice-voorzitter van de DC. van 1969 tot 1973 partijleider. Van 1969 tot 1970 was hij minister van staatsparticipatie, van 1974 tot 1976 minister van defensie, van 1976 to: 1979 (pag. 556/1 e.v. 1979) minister van buitenlandse zaken. In maart 1980 werd hij gekozen tot voorzitter van de christen-democratische partij.

De communistische partij, die op 14 september had besloten dat geen dialoog met de christen-democraten mogelijk was zolang de DC geen regionale regering met de PCI wilde vormen, besloot na de val van de regering Cossiga in de oppositie te blijven, maar het karakter van die oppositie af te laten hangen van het beleid van de nieuwe rrgering.
De vorming van een nieuw kabinet verliep soepel. Dit werd mede veroorzaakt doordat de socialisten (PSI) en de sociaal- democraten (PSDI) op 7 oktober overeenkwamen met elkaar samen te werken en een „derde macht" te vormen als alternatief voor de christen-democratische en de communistische partij. Voorts sloten de verschillende stromingen binnen de christen-democratische partij zich op 9 oktober aaneen om Forlani te steunen
Op 4 oktober was Bettino Craxi, leider van de socialistische partij (PSI) her kozen tot secretaris van de partij (met 23 tegen 0 stemmen, bij 10 onthoudingen) nadat hij op 1 oktober formeel was afgetreden Mi-i deze stap wilde Craxi zijn positie bi nen de partij versterkingen en de controle over de dissidente linkervleugel onder aanvoering van Claudio Signorile consolideren Signorile verloor zijn positie van vice-secretaris.

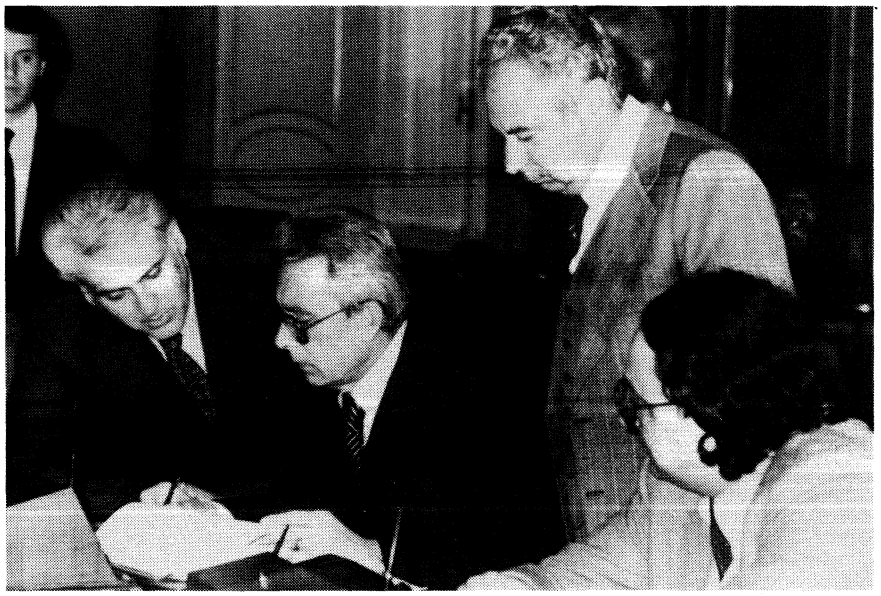
Nieuwe regering

Op 19 oktober had Arnaldo Forlani de samenstelling van de nieuwe regering voltooid De 41ste Italiaanse regering telt 27 ministers die uit vier partijen afkomstig zijn: de christen-democratische partij (DC) levert 14 ministers, de socialistische partij (PSI, 7. de republikeinse partij (PRI) en de sociaaldemocratische partij (PSDI) leveren ieder drie tien indslieden.
Op 20 oktober werd de nieuwe regering cioor president Sandro Pertini beëdigd.
De samenstelling van de nieuwe regering was als volgt:

premier – Arnaldo Forlani (DC) binnenlandse zaken - Virginio Rognoni (DC); buitenlandse zaken – Emilio Colombo (DC); regionale zaken – Roberto Mazzotta (DC); justitie - Adolfo Sarti (DC); begroting – Giorgio La Malfa (PRI); financiën – Franco Reviglio (PSI); Europese zaken – Vincenzo Scotti (DC); zaken het zuiden betreffende – Nicola Capria (PSI); schatkist Beniamino Andreatta (DC); defensie – Lelio Lagorio PSI); betrekkingen met het parlement – Antonio Gava (DC); openbaar bestuur – Clelio Darida (DC); onderwijs – Guido Bodrato (DC); wetenschappelijk onderzoek – Pier Luigi Romita (PSDI); openbare werken – Franco Nicolazzi (PSDI); handel en industrie – Antonio Bisaglia (DC); arbeid – Franco Foschi (DC); buitenlandse handel – Enrico Manca (PSI); landbouw en bosbouw Guiseppe Bartolomei DC); transport – Salvatore Formica (PSI); posterijen en telecommunicatie – Michele di Giesi (PSDI); koopvaardij - Francesco Compagna (PRI). staatsparticipatie – Gianni de Michelis (PSI); volksgezondheid - Aldo Aniasi (PSI); toerisme en recreatie - Nicola Signorello (DC); cultuurbezit en milieuzaken – Oddo Biasini (PRI).

Op 21 oktober werd de vorming van hel nieuwe kabinet voltooid met de benoeming van 57 staatssecretarissen, van wie :<! uit de DC. 16 uit de PSI. 6 uit d? PSDI en 4 uit de PRI.

Op 22 oktober legde premier Arnaldo Forlani in zijn regeringsverklaring de nadruk op economische maatregelen.

De nieuwe premier van Italië, Arnaldo Forlani. spreekt op 20 oktober met enkele leden van zijn nieuwe kabinet. V.l.n.r. minister Franco Foschi van arbeid, premier Forlani. minister Clelio Darida van openbaar bestuur en Gianni de Michelis van staatsparticipatie.

In een toespraak tot het parlement stelde hij de strijd tegen de inflatie (22 percent), de verdediging van de positie van de lire en verbetering van de betalingsbalans centraal.
NRC/H'blad (23-10-1980)schreef onder meer het volgende:

„De economische maatregelen die Forlani wil nemen zijn namelijk grotendeels dezelfde als die waarmee de vorige regering tegen de inflatie en ten behoeve van de lire wilde optreden. Een meerderheid van het parlement liet de regering-Cossiga juist bij de behandeling van deze maatregelen vallen. Een commentator in de Corriere della Sera schrijft vanmorgen ook dat de regering-Forlani alleen op haar daden beoordeeld kan worden, en dat daarop het wachten dan voorlopig is.
De doorlopende aankondiging van de communisten dat zij hun wijze van oppositie voeren ook van de daden van de regering zullen laten afhangen, is voor een belangrijk deel op andere politieke redenen gebaseerd.

Daarbij speelt ook de onrust een rol die binnen de partij is ontstaan over de weinig geslaagde stakingen bij Fiat. Er wordt als gevolg van deze zaak zelfs gesproken over het wegpromoveren van Luciano Lama, de secretaris-generaal van de grootste Italiaanse vakcentrale CGIL, tot voorzitter van de communistische partij.
In de regeringsverklaring van Forlani worden reeksen zaken genoemd die het Italiaanse publiek al vele keren zijn voorgehouden. Zoals de bestrijding van de belastingontduiking, de aankondiging van plannen voor industriesectoren, BTW-verhogingen en het naar de staatsrekening overbrengen van een deel van de sociale lasten die nu door de industrie worden betaald.
Maar ook het economische driejarenplan, dat er nog voor het einde van het jaar moet komen. Dat wordt dan het vierde economische driejarenplan van Italië in drie jaar tijd. De vorige drie plannen, opgesteld onder leiding van de internationaal zeer gewaardeerde minister van financiën (schatkist) Pandolfi, zijn nooit uitgevoerd. Pandolfi zit niet in de huidige regering, omdat dat bij de verdeling van de ministersposten onder de verschillende stromingen binnen de christen-democratische partij het beste uitkwam.
Op dezelfde wijze is tot teleurstelling van veel EG-diplomaten minister van landbouw, Marcora na zes jaar van het toneel verdwenen. Tot diens eigen verrassing overigens. Hij stond al klaar om zijn eed bij president Pertini te gaan afleggen, toen hij hoorde dat zijn benoeming niet doorging.
Er zijn hier maar weinigen die zich wagen aan een voorspelling, van een levensduur van deze regering. De coalitie van christen-democraten. socialisten, sociaal-democraten en republikeinen heeft weliswaar een royale meerderheid in het parlement. maar die had de vorige regering ook. De regering-Cossiga viel omdat parlementariërs van de regeringspartijen met de oppositie meestemden. Om zo'n val te voorkomen spant premier Forlani zich in om een zo goed mogelijke verstandhouding met de oppositie tot stand te brengen. Hij heeft de liberalen regelmatige consultaties over regeringsproblemen aangeboden als zij bereid zouden zijn aanstaande zaterdag bij de stemming hun vertrouwen in dit kabinet uit te spreken. Maar de liberalen zijn vannacht niet verder gegaan dan de toezegging dat zij zich van stemming zullen onthouden."

Op 25 oktober werd na een debat in het parlement gestemd over de regeringsverklaring van het nieuwe kabinet. De regering kreeg 362 stemmen (DC, PSI, PSDI, PRI, Volkspartij Zuid-Tirol en Val d'Aosta-gedeputeerden) mee en 250 stemmen tegen (PCI, MSI, Radicale partij en Partij van de proletarische eenheid voor het communisme). Er waren negen onthoudingen (Liberale Partij).
Op 29 oktober volgde de stemming in de senaat (188 voor en 120 tegen) die volgens dezelfde lijnen verliep.
De nieuwe regering-Forlani kan rekenen op de steun van 360 van 630 afgevaardigden in de Kamer. (DC 262, PSI 62, PSDI 20 en PRI 16). In de Senaat beschikt de regeringscoalitie over 185 van de 315 zetels (DC 138, PSI 32, PSDI 9, PRI 6).

Aftreden minister

In de week na de beëdiging van het nieuwe kabinet werden bijzonderheden bekend van een olieschandaal, dat al in 1974 aan het licht was gekomen. Op 3 november maakten functionarissen van de ministeries van justitie en financiën bekend dat 80 personen waren gearresteerd. De verdachten werden ervan beschuldigd belasting op olieimporten te hebben ontdoken, illegaal olieprodukten te hebben verkocht en hoge ambtenaren te hebben omgekocht.
Medio november werd bekend dat ook de fiscale recherche van Italië bij het schandaal betrokken was. De chef van die dienst, generaal Raffaele Guidici, werd gearresteerd en zijn tweede man, generaal Donato Loprete, verdween voordat hij kon worden aangehouden. Guidici zou aan de top hebben gestaan van een reeks bii de oliefraude betrokken functionarissen binnen de organisatie die belastingontduiking moet nagaan. Ook zouden er vooraanstaande christen-democratische en socialistische politici bij betrokken zijn geweest. De oud-secretaris van de in 1978 vernioorde christen-democratische partijvoorzitter Aldo Moro, Sereno Freato, onderhield nauwe financiële relaties met de naar Zwitserland uitgeweken oliehandelaar Bruno Musselli.
NRC/H-blad (6-11-'80) schreef:

„De overtuiging dat politici bescherming aan de belastingontduiking hebben verleend, is algemeen in Italië. De invoer van benzine met vervalste documenten of onder de naam van huisbrandolie waarvoor veel minder belasting wordt betaald, zou niet zonder de medewerking van politici zolang – geschat wordt tegen de tien jaar – hebben kunnen gebeuren. Via Freato komt daarmee het eerste politieke lijk de affaire binnendrijven.
Dat is dat van de in 1978 vermoorde christen-democratische partijvoorzitter Aldo Moro. Volgens beschuldigingen van Pisano zou secretaris Freato mede ten behoeve van Moro in deze zaak hebben gewerkt. En niet voor niets had oliehandelaar Musselli tijdens Moro's ontvoering de Rode Brigades miljoenen voor zijn vrijlating geboden. Moro's nabestaanden vuren verontwaardigde ontkenningen af. Wat er ook is, het lijkt of er iets waar wordt van de profetie in een van Moro's in gevangenschap geschreven brieven, waarin hij op de Bijbel variërend voorspelde dat zijn bloed over de christen-democratische partijleiders, de partij en het land zou komen.
Er is een tweede lijk bij deze zaak komen bovendrijven. Dat is dat van de rechtse schandaaljournalist Pecorelli, die vorig voorjaar in Rome werd vermoord. Een politieke moord, dat was algemeen de conclusie. En omdat er sindsdien al verschillende schandalen zijn geweest, is zijn dood al met evenveel zaken in verband gebracht.
Waartoe alle opwinding leidt is volkomen onduidelijk. Er is de verdenking dat christen-democraten hun best doen om het onderzoek

naar meer schuldigen dan de [illegible] honderd oliehandelaren en tankautochauffeurs te laten verzenden. Daartoe zou ook een poging het [illegible] minister Bisaglia bij de speciale parlementaire commissie te brengen die moet beslissen of onschendbaarheid van de minister wordt opgeheven zodat hij eventueel kan worden vervolgd. In de meeste gevallen heeft die commissie tot nu toe verzoeken om opheffing van de parlementaire onschendbaarheid van de hand gewezen.
Bij het onderzoek naar de bankrekeningen van de betrokken oliehandelaren zijn tot nu toe twee cheques op naam van twee [illegible]cialistische staatssecretarissen aangetroffen, alsmede tig van hoofdverdachte Musselli."

Op 10 dec. 1980 maakte minister van industrie Antonio Bisaglia (DC), zijn aftreden bekend vanwege beschuldigingen over zijn betrokkenheid bij het olieschandaal, die hij overigens in alle toonaarden ontkende.

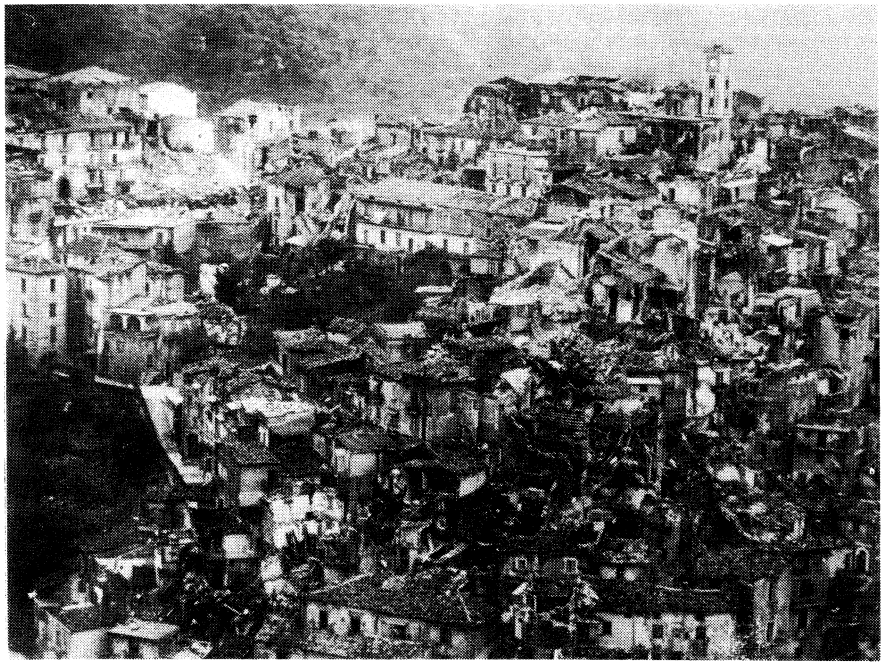
AARDBEVING ZUID-ITALIE

Op 23 nov. 1980 is het achterland van Napels, het berggebied in Campania en de streek Basilicata bij Potenza getroffen door een zware aardbeving die, naar later bleek, aan ruim 2900 mensen het leven kostte en circa tien duizend gewonden veroorzaakte. De materiële schade was enorm. Premier Forlani verklaarde op 2 dec. dat de wederopbouw van het getroffen gebied in 1981 en 1982 zeker 24 miljard gulden zou kosten.
De eerste aardschok vond plaats om 19.37 uur en was voelbaar van Sicilië tot Zuid-Tirol. Duizenden huizen stortten in en tot in Apulië brak paniek uit. In grote gebieden vielen de electriciteitsvoorziening en de telefoonverbindingen uit, wegen werden onbegaanbaar. In Balvano, dicht bij Potenza werden ruim honderd mensen gedood toen de kerk waarin zij de mis bijwoonden, instortte. In totaal werden op zondagavond 23 november dertig aardschokken gevoeld. In Napels stortte een flatgebouw van negen etages in, terwijl in de stad een enorme verkeerschaos ontstond omdat honderdduizenden inwoners per auto de stad wilden uitvluchten. Vluchtenden, maar ook hulpverleners konden zich moeilijk verplaatsen. Vanuit het Noorden spoedden duizenden zich naar het getroffen gebied om familieleden hulp te geven. Een en ander veroorzaakte een volledige verstopping van het wegennet in het getroffen gebied.
Het epicentrum van de beving lag in de buurt van Eboli, ten zuidoosten van Napels. De meeste slachtoffers vielen in de provincies Salerno en Potenza. De aardbeving was de zwaarste in Italië sedert 1915. Toen kwamen bij Avezzano circa 30.000 mensen om

Een zware [illegible] in Friuli in 1976 maakte minder slachtoffers, ca. 1000. De zwaarste aardbeving uit de Italiaanse geschiedenis deed zich voor in 1909 bij Reggio di Calabria en Messina (Sicilië). Daarbij vielen in dertiid ruim 123.000 doden
De massale hulpacties met steun van het Rode Kruis, de Italiaanse burgerbescherming en het leger, die na de ramp op gang kwamen, ondervonden ernstige hinder van geblokkeerde wegen. Ingestorte bruggen, vernielde spoorwegen en verbroken telecommunicatieverbindingen. Pas do volgende ochtend bleek dat vele tienduizenden mensen in deze armste streek van Italië dakloos waren geworden. De reddingsacties waren vooral in de eerste uren vertraagd en chaotisch. Bijna 24 uur nu de aardbeving kwamen de eerste hulpverleners aan in Santomenna, een bijna geheel verwoest plaatsje, waar honderden doden onder het puin begraven lagen.
NRC-H/blad (25-11-80) schreef:

..Er is gebrek aan alles in het aardbevingsgebied: tenten, dekens, voedsel, medicijnen, maar vooral ook water, omdat overal de leidingen zijn gebroken. (. . .!
De hulpverleningsacties zijn vertraagd op gang gekomen door gebrek aan materiaal, waarvan veel uit Noord-Italiie moet worden aangevoerd. (. . .)
Een probleem voor de hulpverleners is de enorme uitgestrektheid van het aardbevingsgebied, dat 27.600 vierkante kilometer beslaat. Het is de driehoek Avellino, Salerno, Potenza, met zeven miljoen inwoners en 649 getroffen gemeenten. In hetzelfde gebied werden in 1930 bij een aardbeving 1425 mensen gedood."

Op 24 november week het kabinet de christen democratische gedeputeerde Zamberletti aan als regeringscommissaris voor de coördinatie van de hulp. In 1976 had Zamberletti de hulpacties bij Friuli gecoördineerd
De maandag die volgde op de ramp werd tot dag van nationale rouw uitgeroepen. President Pertini en premier Forlani brachten een bezoek aan het gebied
Na de aardbeving is een storm van kritiek opgestoken over de trage hulpverlening die een politiek karakter kreeg. Er zouden niet voldoende voorzorgsmaatregelen zijn getroffen, bouwvoorschriften zouden niet zijn nageleefd en er zouden niet voldoende organisaties zijn om doeltreffend in te grijpen in het gebied dat bij geologen bekend staat als een sector die statistisch een hoge kans heeft om door aardschokken getroffen te worden
Op 26 november uitte president Sandro Pertini (83) felle kritiek op de langzaam op gang gekomen hulp in een onverwachte rede voor radio en tv. Hij had twee dagen in het rampgebied doorgebracht en verklaarde dat degenen die verantwoordelijk waren voor de slechte gang van zaken moeten worden gestraft

De plaats Calabritto in de Apennijnen werd door de aardbeving van 23 november grotendeels verwoest

Dezelfde avond nam minister Virginio Rognoni van binnenlandse zaken ontslag, maar hij trok dit de volgende dag weer in omdat premier Forlani zijn ontslag officieel weigerde te accepteren.
Begin december maakten vrieskou, sneeuw en storm het leven van de ongeveer 300.000 daklozen in het rampgebied uitzonderlijk moeilijk. Daarnaast verschenen in de pers steeds meer berichten over verdwijning van hulpgoederen, tenten, dekens, caravans en noodrantsoenen en over rooftochten van de Maffia. Tientallen plunderaars werden gearresteerd. Volgens de Italiaanse justitie zijn kinderen. die hun ouders hadden verloren, door gangsters meegenomen om te worden verkocht als adoptiekind.
Volgens de regering woonden op 6 december 201.680 mensen in provisorische tentenkampen. Uit vrees voor epidemieën werden door geneeskundige ploegen 161.270 mensen gevaccineerd. Duizenden inwoners van de getroffen dorpen weigerden mee te werken aan evacuatie, omdat zij bang waren niet meer te kunnen terugkeren.
Op 11 december werd de burgemeester van Pagani (bij Salerno) door een onbekende doodgeschoten, na in de pers beschuldigd te zijn van frauduleuze handelingen met hulpgoederen. Burgemeester Marcello Torres, advocaat, had in het verleden de verdediging op zich genomen van leden van de ,,Camorra", de Napolitaanse Maffia.

TERRORISME. AANSLAG OP STATION BOLOGNA. ONTVOERING RECHTER d'URSO EN MOORD GALVALIGI.

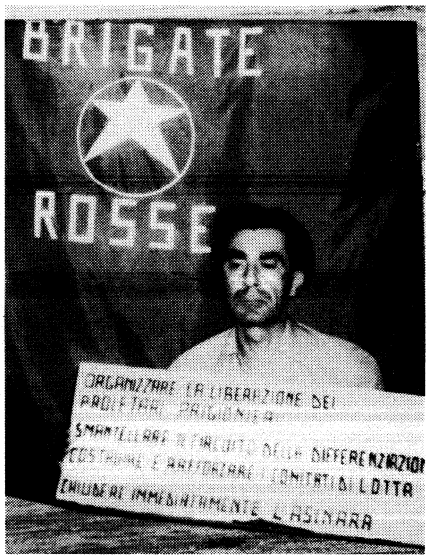
Op 24 en 25 juni 1980 staakten Italiaanse justitie-medewerkers uit protest tegen de moord (op 23 juni) op Mario Amato, plaatsvervangend openbare aanklager, die bezig was met het onderzoek naar de rol van uiterst-rechtse groepen bij bomaanslagen in Rome in april 1979. De moord op Amato (43) werd opgeëist door de NAR (gewapende revolutionaire kernen), een uiterst-rechtse groepering.

Aanslag Bologna

Op 2 augustus zijn bij een bomaanslag op het zeer drukke station van Bologna 86 mensen gedood en 203 gewond geraakt. De ontploffing werd veroorzaakt door ongeveer 45 kilo explosieven in een koffer, die was neergezet in de overvolle wachtkamer van het station. Het dak van het gebouw stortte in en bedolf tevens de Ancona-Bazel-express die zojuist was aangekomen. Onmiddellijk na deze bloedigste terreurdaad in de Italiaanse geschiedenis stelde de neo-fascistische NAR zich verantwoordelijk voor de aanslag, maar later werd die verantwoordelijkheid weer ontkend.
De aanslag zou zijn gepleegd ,,ter ere van Mario Tuti". Twee uur voor de ontploffing was deze Tuti met zeven anderen in Bologna officieel in staat van beschuldiging gesteld wegens de aanslag, op 4 augustus 1974, op de Rome-München Italicus-express, waarbij toen 12 doden vielen. De bloedige aanslag veroorzaakte een golf van verontwaardiging in Italië en op 4 aug. werd in heel Italië door miljoenen mensen gedemonstreerd. Ook vonden op veel plaatsen werkonderbrekingen van twee uur plaats; spoorwegen en luchtvaart kwamen twee uur tot stilstand.
Aanvankelijk werd verondersteld dat een gasboiler van het stationsrestaurant ontploft was, maar de politie kwam tot de overtuiging dat de aanslag het werk was van de NAR of van een andere uiterst-rechtse groepering. Eind aug. waren ruim twintig personen gearresteerd. Op 7 september werd door Frankrijk de 23-jarige Marco Affatigato uitgeleverd, een extreem-rechts activist, die een sluitend alibi had.

Ontvoering *d'Urso*

Op 12 december werd de Romeinse magistraat Giovanni d'Urso in de Italiaanse hoofdstad door leden van de Rode Brigades ontvoerd. D'Urso was binnen het ministerie van justitie belast met de plaatsing van terroristen in speciaal beveiligde gevangenissen. De dag na de ontvoering verspreidden de ontvoerders een communiqué waarin sluiting werd geëist van de speciale strafgevangenis op Asinara, een eilandje bij Sardinië. In politieke kringen begon een discussie over de vraag of met de ontvoerders moest worden onderhandeld of niet.
Op 23 december dreigden de ontvoerders d'Urso te vermoorden als de Asinara-gevangenis niet werd gesloten. De socialistische partijleider Craxi drong er bij de regering op aan de gevangenis Asinara te sluiten om het leven van d'Urso te sparen. Twee dagen later, op 28 december deelde de regering mee dat Asinara dicht ging.
Op 28 december brak in de speciaal beveiligde gevangenis van Trani, in het zuidoosten van Italië, een opstand uit. Onder aanvoering van gedetineerde leden van de Rode Brigades en de Prima Linea-beweging

De Romeinse rechter Giovanni d'Urso werd tijdens zijn verblijf in de „volksgevangenis" door een lid van de Rode Brigades gefotografeerd, met een paneel waarop eisen van de terroristen waren geschreven. Deze foto werd de dag na de ontvoering toegespeeld aan de Italiaanse pers.

werden 18 cipiers gegijzeld. De opstandelingen eisten de opheffing van speciale zwaarbewaakte afdelingen in de Italiaanse gevangenissen waar terroristen worden vastgehouden. Uit een communiqué van de opstandelingen bleek dat de opstand was opgezet in overleg met de ontvoerders van Giovanni d'Urso
Op 29 december maakte een speciale eenheid van de Italiaanse politie met helikopters een einde aan de opstand in Trani, waarbij 21 gewonden vielen.
Op 31 december werd de 60-jarige generaal Enrico Galvaligi door de Rode Brigades in Rome doodgeschoten. Galvaligi was naaste medewerker van generaal Carlo Alberto dalla Chiesa, die belast is met het toezicht op de speciale gevangenissen voor terroristen in het land.
Dezelfde avond werd in Rome de journalist Mario Scialoja gearresteerd, die in het weekblad Expresso een interview met de gijzelaars van Giovanni d'Urso publiceerde. De Italiaanse politie beschouwde de moord op Galvaligi als een vergelding van de Rode Brigades op de gewelddadige beëindiging van de gijzeling in de gevangenis van Trani.
Op 4 jan. verspreidden Rode Brigades een communiqué waarin de veroordeling tot de doodstraf van d'Urso werd bekendgemaakt. De beslissing over de tenuitvoerlegging van de straf werd blijkens het bericht overgelaten aan het oordeel van ,,politieke gevangenen" in de speciale gevangenissen van Trani en Palmi. De ontvoerders

van d'Urso eisten dat het oordeel van de gevangenis in de [illegible] den gepubliceerd. In de pers onstond een felle discussie of aan deze druk van de Rode Brigades mocht worden tegemoetgekomen. De Italiaanse regering wees de eis van tic Rode Brigades af. Alleen het extreem-linkse dagblad *Lotta Continua* drukte de communiqués van de Rode Brigades integraal af

Op 7 januari pleitten de gevangen leden van de Rode Brigades voor vrijlating van d'Urso Op 8 januari deden de gevangenen in Trani hetzelfde.
Op 9 januari werd de Italiaanse regering in het parlement fel aangevallen door de communisten die het kabinet eer. te grote toegeeflijkheid jegens de terroristen verweten. Het socialistische partijblad *Avanti* pleitte voor volledige publikatie van de communiques van de Rode Brigades terwijl minister van justitie Sarti verklaarde geer, duimbreed te zullen wijken voor de eisen van de Rode Brigades Dezen eisten op 12 januari naast de publikatie van hun cornmuniyues dat justitie de beschuldigingen zou intrekken tegen gevangenen die voor de vrijlating van d'Urso hadden gepleit Aan die pleidooien voor vrijlating waren eisen verbonden De Italiaanse justitie stelde de gevangenen vervolgens in staat van beschuldiging wegens de ontvoering van de Romeinse magistraat
Eveneens op 12 januari deden radicale politici, de weduwe van Aldo Moro en familieleden van d'Urso een beroep op de pers om het leven van d'Urso te redden door de communiques van de Rode Brigades te publiceren.

Kort voor zijn dood werd dit portret van Generaal Enrico Calvaligi gemaakt.

Het ultimatum van de Rode Brigades werd 24 uur verlengd
Op 14 januari deed de socialistische partijkrant *Avanti* een oproep aan de kranten in Italië de teksten van de Rode Brigades te publiceren. T'wee grote kranten: *Il Messagero* uit Rome en *Il Secolo* in Genua gingen daar op in.

Op 15 januari werd Giovanni d'Urso vrijgelaten.
Op 16 januari kreeg de regering Forlani met 353 tegen 243 stemmen het vertrouwensvotum van het pariement. De premier stelde de vertrouwensvraag om een einde te maken aan de onenigheid binnen de regeringspartijen over de niate van toegeeflijkheid aan de eisen van de Rode Brigades.

Arrestatie Donat-Cattin

Op 18 december 1980 was in Parijs de 28-jarige. van terrorisme verdachte. Marco Donat-Cattin gearresteerd. Hij werd ervan verdacht een van de leiders van de extreem-linkse organisatie Prima Linea te zijn. Zijn vader, Carlo Donat-Cattin, trad op 31 mei 1980 af als plaatsvervangend secretaris van de christen-democratische partij omdat hij zijn zoon vlak voor diens arrestatie had gewaarschuwd. zodat hij naar het buitenland kon uitwijken (pag. 492/1-1980 en 510'3 e.v.-1980).

LIECHTENSTEIN

POLITIEKE SPANNINGEN IN LANDDAG AFTREDEN VICE-PREMIER KIEBER BRIEVENBUSFIRMA'S AANGEPAKT

Na afloop van de regeringscrisis in 1978 (pag 170 3-1979) hebben de twee partijen in Liechtenstein op meer gespannen voet met elkaar gestaan dan voordien gebruikelijk was Dit kwam tot uiting voor en na het zomerreces van 1979 toen politieke deining ontstond over een wetsontwerp betreffende een rneerdeiheidsclausule in de Landdag, over de benoeming van de directeur van de staatsbank van het vorstendom en over de vraag in hoeverre deelneming aan de landdag in Liechtenstein te verenigen was met regeringsfuncties Tussen de Fortschrittliche Burgerpartei en de Vaterländische Union ontwikkelde zich een machtsstrijd, die onder meer tot gevolg had dat vice-premier dr Walte Kiebe eind 1979 bekendmaakte in het voorjaar van 1980 voortijdig te zullen aftreden.

Walter Kieber

Op 17 april 1980 stemde het parlement van Liechtenstein voor een verandering van het vennootsschapsrecht om de groei van brievenbusfirma's in het ..belastingparadijs" te beteugelen. De wetswijziging voorziet in een verplicht accountantsonderzoek, jaarlijks inleveren van een balans en voorleggen van een verklaring dat geen buitenlandse fondsen worden beheerd. De wetgeving werd op 21 juni 1980 van kracht.

Op 29 april 1980 werd de burgemeester van Vaduz, Hilmar Ospelt, door de Landdag benoemd tot opvolger van dr. Walter Kieber als vice-premier. Arthur Konrad (FBP-aanhanger) werd de nieuwe burgemeester van de hoofdstad op 15 juni.

Hilmar Ospelt was burgemeester van Vaduz sedert 1972. Hij werd voor de Fortschrittliche Burgerpartei in 1974 gekozen tot parlementslid en in 1978 opnieuw. Als vice-premier is hij, evenals zijn voorganger. belast met de ministersportefeuilles van economie. justitie. verkeer alsmede jeugd- en sportzaken.

Op 3 december nam de Landdag van het vorstendom een regeringsverklaring aan waarin maatregelen werden aangekondigd tegen de binnenkomst van buitenlanders rEind 1979 vormden buitenlanders 36% van de Liechtensteinse bevolking Plaatsvervangend regeringsleider Hilmar Ospelt verklaarde dat het niet gaat om een beperking van de v ijheid van het individu, maar om het tegenhouden van een toenemende stroom nieuwkomers en het verminderen an de aantrekkelijkheid van Liechtenstein voor buitenlanders *(NZZ, NRC li blad)*

IRAN

VERDERE ONTWIKKELINGFN IN GIJZELINGSAFFAIRE GEDURENDE 1980

Hieronder volgt een voortzetting van het op pag 79 3 begonnen gedetail leerde overzicht van de ontwikkelingen in de gijzelingsaffaire sinds begin maart 1980.

Steun aan Amerikaanse *sancties* door *EG* en *andere Westerse landen*

Na op 7 april 1980 verdere sanctiemaatregelen tegen Iran te hebben afgekondigd (pag. 8012) verzocht de Amerikaanse president Carter op 8 april in boodschappen aan Canada, Japan, Australië, Nieuw-Zeeland en Westeuropese landen een verbod op alle uitvoer naar Iran te overwegen, behalve voedsel en medicamenten, en wetten door te voeren, die nodig waren voor het wegnemen van wettelijke belemmeringen voor een zodanig verbod. Voorts drong Carter er bij de betreffende landen op aan de mogelijkheid van het verbreken van de diplomatieke betrekkingen te bestuderen. Tegelijkertijd beklemtoonden de VS dat Westerste steun ertoe zouden kunnen leiden dat de Amerikaanse maatregelen meer zin kregen en verdere vergeldingsacties onnodig werden.
Ondanks die Amerikaanse verzoeken besloten de ministers van buitenlandse zaken van de EG tijdens een informele bijeenkomst op 10 april te Lissabon – waar zij een ministersbijeenkomst van de Raad van Europa bijwoonden – niet tot het afkondigen van economische sancties of tot het beperken van hun ambassadestaven over te gaan. In plaats daarvan gaven zij een verklaring uit met een hernieuwde veroordeling van de Iraanse regering, omdat deze de detentie van de gijzelaars toeliet. Zij verklaarden tevens dat zij hun ambassadeurs in Teheran opdracht zouden geven een onderhoud met president Bani-Sadr te regelen om hem de onmiddellijke vrijlating van de gijzelaars te vragen en van de Iraanse autoriteiten inlichtingen en garanties te verkrijgen over de datum en de methode van de vrijlating. Japan werd tot een parallelle actie opgeroepen.
(De ministers van de 21 lidstaten van de Raad van Europa veroordeelden te Lissabon eveneens de voortdurende gijzeling en deden een beroep op de Iraanse autoriteiten de nodige stappen te ondernemen voor de onmiddellijke vrijlating van de gijzelaars, zonder echter steun te verlenen aan het rechtstreekse beroep op president Bani-Sadr.)
In overeenstemming met het besluit van de EG-ministers hadden acht EG-ambassadeurs (Luxemburg heeft geen eigen diplomatieke vertegenwoordiging in Iran) op 12 april een oriderhoüd met president Bani-Sadr. die hun beroep i.z. de vrijlating van de gijzelaars verwierp, omdat daarover eerst een bijeenkomst van het Iraanse parlement moest plaatsvinden. Ook waarschuwde de president tegen het overnemen door de EG van de Amerikaanse maatregelen.
Bani-Sadr zegde toe dat vertegenwoordigers van een internationale organisatie zoals de Internationale Commissie van het Rode Kruis (ICRK) zou worden toegestaan de gijzelaars zonder uitzondering te bezoeken. Overigens hoefde men zich, aldus de president, over hun gezondheid geen zorgen te maken.
Op 13 april keerden de ambassadeurs van de EG en Japan naar hun hoofdsteden terug om hun regeringen verslag uit te brengen.
Diezelfde dag herhaalde president Carter in een interview met Britse, Westduitse, Franse en Italiaanse journalisten, dat ,,wij de volledige en agressieve steun van onze bondgenoten nodig hebben". Hij deelde mee de EG ,,een bepaalde datum" te hebben genoemd ,,tot welke wij de succesvolle afsluiting van gemeenschappelijke inspanningen afwachten", maar hij waarschuwde: „Wij hebben niet meer veel tijd te verliezen... Wij geven de voorkeur aan niet-militaire acties. maar wij behouden ons het recht voor elke stap te nemen, die noodzakelijk is..."

Op 14 april mochten de permanente vertegenwoordiger van de ICRK in Teheran, Harald Schmid – de Gruneck, en de arts Bernard Liebeskind, o.a. vergezeld van Ayatollah Seyyed Ali Khameneyi en de minister van gezondheidszorg Moussa Zargar acht uur lang met alle gijzelaars spreken. Daarbij waren in strijd met de ICRK-regels waarnemers, o.w. bewakers, aanwezig. Schmid, die weigerde te zeggen hoeveel gijzelaars hij en zijn collega hadden gesproken, zei over de toestand van de gijzelaars: ,,Ik zag gezonde mensen, met wie ik normaal kon praten."
Op 15 april verklaarde de woordvoerder van het State Department, Hodding Carter, dat president Carter tegenover de Europese bondgenoten geen bepaald tijdstip had genoemd waarvóór hij concrete daden tegenover Iran verlangde. In werkelijkheid gold het een ultimatum aan de Iraanse regering om deze tot medio mei de tijd te geven de gijzelaars vrij te laten of stappen tot hun vrijlating te ondernemen. Het bezoek van de vertegenwoordigers van de ICRK was alleen een ,,lapmiddel". ,,Het punt is niet of zij (de gijzelaars) in goede omstandigheden worden vastgehouden, maar dat zij worden vrijgelaten," aldus de woordvoerder.
Op 17 april aanvaardde het Europese parlement een door rechtse en centrum-partijen ingediende resolutie, waarin er bij de regeringen van de EG-lidstaten o.m. op werd aangedrongen de opschorting van de diplomatieke betrekkingen met Iran te overwegen, als de gijzelaars niet werden vrijgelaten. Verworpen werd een resolutie van socialistische zijde, waarin werd voorgesteld een EG-delegatie naar Iran te zenden om een oplossing te helpen vinden die ,,het internationale recht en de soevereiniteit van Iran" zou eerbiedigen.
Dezelfde dag kondigde de Portugese regering een stopzetting van de handel met Iran af alsmede een verbod op alle financiële regelingen met dat land tot de vrijlating van de Amerikaanse gijzelaars. Iran staakte daarop (20 april) als vergelding de verkoop van Iraanse olie aan Portugal.

Ook op 17 april deelde de (toenmalige) Japanse premier Masayoshi Ohira mee dat Japan zijn olie-invoer uit Iran voortaan slechts in Amerikaanse dollars zou betalen en Iran geen nieuwe kredieten zou verstrekken. Verdere Japanse maatregelen hingen van de houding van de EG af.
Kort daarop werd bekend dat 12 Japanse oliemaatschappijen geweigerd hadden akkoord te gaan met een prijsverhoging per 1 april van $ 2,5 voor een vat Iraanse olie, die daarmee op een prijs van $35 per vat zou komen. De 12 ondernemingen hadden in jan. 1980 contracten met het Iraanse staatsbedrijf National Iranian Oil Company (NIOC) gesloten over de levering van 530.000 vaten per dag, tegen een prijs van $28.50 per vat. Een speciale premie van $ 3 op de helft van dit aantal vaten en een prijsverhoging met $ 1 in februari waren door de Japanse maatschappijen wel aanvaard. Op 21 april staakte Iran de olie-export naar Japan.
Op 22 april werden de ministers van buitenlandse zaken van de negen EG-landen het in Luxemburg eens over een actieplan, ingediend door de Britse minister Lord Carrington, in twee fasen tegen Iran. Op grond daarvan

werd een aantal maatregelen (vermindering diplomatieke personeel, stopzetting wapenleveranties) direct van kracht, terwijl economische sancties zouden worden ingesteld als op 17 mei nog geen beslissende vooruitgang i.z. de vrijlating van de gijzelaars was geboekt (zie ook pag. 426/1 e.v.-1980).

Terwijl de Australische minister van buitenlandse zaken, Andrew Peacock, reeds op 21 april handelsbeperkingen t.a.v. Iran afkondigde, volgden Canada op 23 april en! Japan en Noorwegen op 24 april met maatregelen tegen Iran.

De Canadese maatregelen hielden in a) een van dt: twee nog aanwezige Iraanse diplomaten in Ottawa werd verzocht het land hiiinen 72 uur te verlaten: h! geen verdere visa werden uitgereikt aan Iraanse studenten, uitgezonderd een beperkt aantal dat reeds voor de bezetting van de Amerikaanse ambassade in Teheran was goedgekeurd: cl liet bedrijfsleven werd verzocht geen nieuwe overeenkomsten met Iran aan te gaan tot de vrijlating van de gijzelaars: d! het in de winter ingestelde uitvoerverbod voor wapens naar Iran werd gehandhaafd: en ei alle Canadese ulierriaatschappijen werd te verstaan gegeven geen Iraanse olie te importeren.
Japan sloot zich in beginsel bij de EG sancties aan, maar het ging echter niet uit van 17 mei als uiterste datum. De regering riep verscheidene van de 16 Japanse diplomaten uit Teheran terug. maar de vier Iraanse diplomaten in Tokio mochten blijven. Voorts zou weer een visumstelsel worden ingevoerd voor Iraniërs die Japan willen bezoeken. De op 16 april teruggeroepen Japanse ambassadeur zou naar Teheran terugkeren om opnieuw de vrijlating van de gijzelaars te vragen. De handelsondernemingen werd dringend verzocht geen nieuwe exportcontracten met Iran te sluiten. uitgezonderd de leverantie van voedsel en medicamenten alsmede investeringsgoederen t.b.v. de bouw van een petrochemische fabriek in Bandar Khomeini (door Mitsui).
De Noorse regering besloot tot een totale handelsboycot van Iran per 17 mei als dan nog geen vooruitgang was geboekt met de vrijlating van de gijzelaars. De Noorse ambassadeur werd voor overleg teruggeroepen.

Familiebezoek aan gijzelaar

Niettegenstaande het op 17 april afgekondigde verbod voor Amerikaanse onderdanen Iran te bezoeken (pag. 8013) arriveerde mevr. Barbara Timm, moeder van de jongste gijzelaar (sergeant Kevin Hermening, 20), op 19 april in Teheran, met haar echtgenoot. Kenneth Timm, na visa van de Iraanse ambassade in Parijs te hebben ontvangen. Op 21 april kreeg mevr. Timm toestemming haar zoon in de bezette ambassade onder toezicht van de bewakers ongeveer drie kwartier te spreken. Kenneth Timm, de stiefvader, werd wel in de ambassade toegelaten, maar mocht niet bij het gesprek aanwezig zijn. Mevr. Timm verklaarde na afloop door de bezetters gastvrij te zijn behandeld.

Mislukte Amerikaanse militaire bevrijdingsoperatie

Ondanks de door de bondgenoten kort tevoren aangekondigde sancties tegen Iran startten de VS up 24 aprii een militaire operatie, „Blue Light", om de 53 in Teheran gegijzelde Amerikanen te bevrijder:. De operatie werd echter in het beginstadium afgebroken. nadat drie van de acht erbij betrokken RH-53 D helikopters wegens defecten waren uitgevallen In middels bevonden zich zes Hercules C 130 transportvliegtuigen met ca. 90 commando's op het rendez-vous punt „Desert One" in de Dasht e Kavir woestijn tussen Tabas en Yard (bijna 500 km ten zuidoosten van Teheran) Bij de door president Carter gelastte evacuatie van het terrein botste in de nachtelijke duisternis (op 25 april om 3.18 uur) een helikopter tegen eer, transporttoestel, waarbij acht militai ren werden gedood, Hun lijken werden met vier onbeschadigde helikopters achtergelaten.

Het nieuws van de bevrijdingspoging werd het Amerikaanse publiek op 25 april vroeg meegedeeld Om 7 00 uur s morgens (Washington tijd) volgde een TV-verklaring van president Carter, waarin hij de volledige verantwoordelijkheid voor de operatie aan vaardde, die naar hij beklemtoonde alleen was ondernomen met het doel de gijzelaars te bevrijden en hen naar de VS terug te brengen. daar de onderhandelingen vruchteloos waren gebleken, en die geen daad van agressie tegen Iran zelf was

Carter zei o.m.:

„... De missie. waarvoor zij (leden van het bevrijdingscommando) werden ingezet was een humanitaire missie. Zij was niet tegen Iran gericht. Zij was niet tegen het volk van Iran gericht. Zij werd niet ondernomen met enig gevoel van vijandschap jegens Iran of zijn volk. Zij heeft geen Iraanse slachtoffers veroorzaakt.
De planning voor deze bevrijdingspoging begon kort nadat onze ambassade werd bezet. Maar om een aantal redenen wachtte ik tot nu toe om deze bevrijdingsplannen ten uitvoer te brengen. Ter wille van de uitcoerbaarheid moest deze complexe operatie het produkt zijn van inrensieve planning en intensieve training en herhaalde repetities.
Evenwel een oplossing van deze crisis via onderhandelingen en met een vrijwillig optreden van de zijde van de Iraanse functionarissen had toen kennelijk de voorkeur, heeft dat steeds gehad en zal dat blijven hebben.
Deze bevrijdingspoging moest wachten op mijn inzicht dat de Iraanse autoriteiten deze crisis niet uit eigen initiatief konden of wilden oplossen. Met de voortdurende afbrokkeling van het gezag in Iran en de toenemende gevaren die de veiligheid van de gijzelaars zelf bedreigden en het groeiende besef dat hun spoedige vrijlating hoogst onwaarschijnlijk was, heb ik het besluit genomen de plannen voor de bevrijdingsoperaties te starten.
Deze poging werd een noodzaak en een plicht.
De bereidheid van ons team de bevrijdingsactie te ondernemen maakte die volledig uitvoerbaar Derhalve nam ik het besluit onze [illegible] tijd ontmanteld pl[illegible] werking te stellen ik gelastte deze bevrijdingsmissie voorbereid om Amerikaar[illegible] te vens te beveiligen, Amerika's nationaal belang te beschermen en om de spanningen in de wereld te verminderen, die onder vele naties zijn opgetreden toen deze crisis voortduurde
Het was mijn besluit de bevrijdingsoperatie te proberen. Het was mijn besluit die te annuleren toen problemen rezen bij de plaatsing van ons bevrijdingsteam voor een komende bevrijdingsoperatie, de verantwoordelijkheid is volledig :ft mijne.
Bij de nasleep van de poging blijven wij de regering van Iran verantwoordelijk stellen voor de veiligheid en de spoedige vrijlating van de Amerikaanse gijzelaars die zo lang zijn vastgehouden
De Verenigde Staten blijven vastbesloten hun veilige vrijlating op een zo vroeg mogelijk tijdstip tot stand te brengen. Als president weet ik dat onze hele natie de diepe dankbaarheid voelt die ik voel jegens de dappere mannen die bereid waren hun mede Amerikanen uit gevangenschap te bevrijden En als president weet ik ook dat de natie niet alleen mijn teleurstelling deelt dat de bevrijdingspoging niet kon worden uitgevoerd wegens mechanische moeilijkheden, maar ook mijn saste voornemen (deelt) om voort te gaan en al onze gijzelaars naar huis te brengen in vrijheid (...)
Wij zullen blijven streven. samen niet andere naties. en met de functionarisseri van Iran. naar een prompte oplossing van de crisis zonder enig verlies aan mensenlevens en door vreedzame eri diplomatieke middelen.

Later werd onthuld dat president Carter op 10 april (de dag waarop de EG-lidstaten hadden besloten het afkondigen van sancties tegen Iran uit te stellen) had besloten dat een dergeiijke operatie noodzakelijk was en dat hij de volgende dag een bijeenkomst van de Nationale Veiligheidsraad had belegd, gedurende welke was overeengekomen dat de diplomatieke acties hadden gefaald en dat de vrijlating van de gijzelaars niet waarschijnlijk was vóór de Amerikaanse presidentsverkiezingen in november 1980. Deze bijeenkomst werd bijgwoond door vice-president Walter Mondale, CIA-chef admiraal Stansfield Turner, veiligheidsadviseur Brzezinski en defensieminister Harold Brown. De minister van buitenlandse zaken Vance was afwezig, omdat hij niet van een vakantieverblijf in Florida was teruggeroepen.
Op 27 april werd de bevrijdingspoging in afzonderlijke TV-interviews verdedigd door Brzezinski en Brown.
Op 28 april trad Cyrus Vance uit protest tegen de ondernomen militaire operatie af als minister van buitenlandse zaken (zie pag. 524/1'80).

Tijdens een persconferentie op 27 april verstrekte de Amerikaanse minister van defensie, Brown, bijzonderheden over het eerste deel van de bevrijdingsoperatie, die, samen met inlichtingen van andere functionarissen. het volgende beeld opleverden:

De operatie werd uitgevoerd door een speciale anti-terreur eenheid, „Blue Light Squad", die in 1977 was gevormd en die gelegerd was in een Amerikaanse legerbasis in Fort Bragg. Omstreeks 90 man van deze eenheid waren betrokken bij de operatie onder commando van kolonel Charles A. Beckwith, een commandant van de Special Forces tijdens de Vietnamese oorlog Het algehele commando berustte bij generaal-majoor James Vaught ergens in het Midden-Oosten. Tot de eenheid behoorde een aantal Iraniërs, die als tegenstanders van het revolutionaire bewind in de VS waren aangeworven.
Op of omstreeks de 22ste april vertrokken zes Hercules-transporttoestellen uit de VS naar een Egyptische militaire basis dichtbij de luchthaven van Caïro. (President Sadat weigerde op 26 april te ontkennen dat Egypte faciliteiten voor de operatie had verschaft). Op 24 april verlieten de Hercules-toestellen de Egyptische basis: zij vlogen laag over de Rode Zee en tankten ergens in da: gebied De VS weigerden die plaats bekend te maken, maar volgens Israëlische bronnen waren zowel Oman als Bahrein bij dit stadium van de operatie betrokken, wat echter door de regeringen van deze beide landen werd ontkend. (Volgens The Daily Telegraph d.d. 5 mei waren Egypte, Oman, Israël en Turkije bij de operatie betrokken.) Na te hebben bijgetankt vlogen de toestellen onder dekking van het nachtelijke duister naar „Desert One".
Inmiddels waren eveneens in de nacht acht Ameriaanse marinehelikopters van het type RH-53 D van het Amerikaanse vliegdekschip Nimitz in de Arabische Zee opgestegen, op ca. 500 mijl van Desert One. Een van deze helikopters, die de reparatie-uitrusting aan boord had, raakte bij het binnenvliegen van het Iraanse luchtruim in een zandstorm in technische moeilijkheden en keerde naar de Nimitz terug. Een tweede helikopter moest door een technisch mankement een noodlanding in de woestijn maken; de bemanning werd door een andere helikopter opgepikt.
Kort na middernacht plaatselijke tijd (24/25 jan.) arriveerden de zes overgebleven helikopters op Desert One, waar bleek dat een van hen een hydraulisch mankement in het controlesysteem had dat niet kon worden gerepareerd. Daardoor bleven slechts vijf helikopters operationeel, terwijl minimaal zes noodzakelijk werden geacht.
Om 2.30 uur plaatselijke tijd gelastte president Carter de stoozetting van de oweratie. (Later werd onthuld dat de helikopters aan boord van de Nimitz met zout water en chemicaliën waren besproeid, toen brandblussers in de hangars per vergissing in werking waren gesteld.)
Tijdens het bijtanken van de vijf overgebleven helikopters botste een van hen tegen een Hercules-transporttoestel, waarop beide vliegtuigen in brand vlogen. In de helikopter vonden drie mariniers de dood, in de Hercules vijf bemanningsleden.

Tijdens het verblijf van de Amerikaanse commando-eenheid op Desert One hielden de Amerikanen een autobus met ruim 40 Iraniërs aan. Later werd een vrachtauto tot staan gebracht, maar de chauffeur wist met een andere auto te ontkomen. Verondersteld werd dat deze beide auto's bij een smokkeloperatie waren betrokken en dat de inzittenden de Amerikanen voor Iraanse militairen hielden.

Toen Iraanse militairen later op 25 april bij Desert One arriveerden, zouden zij op de achtergebleven helikopters hebben geschoten of die hebben opgeblazen. Daarbij werd een revolutionaire gardist gedood.

Hoewel Amerikaansewfunctionarissen weigerden commentaar te geven op de latere stadia van het oorspronkelijke bevrijdingsplan, k amen daarover verdere bijzonderheden aan het licht via andere Amerikaanse bronnen en Westerse persberichten Daaruit vie af te leiden dat Amerikaanse en Iraanse agenten in Iran een vitale rol in de verdere stadia zouden hebben gespeeld.

Volgens deze gegevens omvatte het :\vrt.de stadium het transport van de 90 commando's per helikupter van Deseit One naar Desert Two – een schuilplaats in de bergen op 50 a 100 mijl van Teheran. Amerikaanse en Iraanse agenten zouden daar in de buurt vracht agens en andere voertuigen hebben moeten bezorgen voor het vervoer van de commando's in de nacht van 25 op 26 april naar Teheran. w Inmiddels hadden andere agenten en sympathisanten een grondige verkenning van het ambassadecomplex moeten uitvoeren. waarbij enkele agenten zo mogelijk het gebouw moesten infiltreren en de gijzelaars moesten localiseren. Onder die agenten zouden leden van de CIA zijn geweest, die Iran met vervalste paspoorten waren binnengekomen kort na de bezetting van de ambassade in nov. 1979 en die zich grotendeels als Europese zakenlieden hadden voorgedaan. (Na het mislukken van de operatie zouden allen Iran veilig hebben verlaten.)

Na Teheran op 25 april aan het eind van de dag te hebben bereikt zou het bevrijdingscommando zich bij de agenten daar hebben gevoegd en vervolgens de ambassade hebben bestormd, waarbij de bewakers zo mogelijk met zenuwgas buiten gevecht zouden worden gesteld. Na het ,,neutraliseren" van de Amerikaanse ambassade en het opsporen van de gijzelaars zouden helikopters van Desert Two in of bij het complex zijn geland, terwijl een kleine groep commando's het ministerie van buitenlandse zaken (op minder dan een mijl van de ambassade verwijderd) zou zijn binnengedrongen en de drie daar vastgehouden Amerikaanse diplomaten naar de ambassade zou hebben overgebracht
Vervolgens zouden de helikopters alle gijzelaars de commando's en mogelijk ook de agenten naar een derde basis ten oosten van Teheran, hebben vervoerd Daar zouden de helikopters worden achtergelaten
De vlucht uit Iran zou met een van Desert One overgevlogen Hercules transporttoestel geschieden, dat waarschijnlijk door een of meer andere Hercules-toestellen zou worden begeleid om het ontsnappingstoestel in de lucht bij te tanken De overige Hercules vliegtuigen zouden de strategische Iraanse radarinstallaties hebben gestoord

Volgens een later, onbevestigd bericht in de NYT van 1 mei zouden tie VS een aanval op militaire bases rond Teheran hebben beraamd, als de missie op ernstig verzet was gestuit. Minstens twee van de Hercules-vliegtuigen zouden zijn bewapend om in een dergelijk geval te worden gebruikt, terwijl meer gevechtsvliegtuigen aan boord van het vliegdekschip Nimitz gereed werden gehouden. Later werd ook onthuld dat de VS geen plannen hadden om Iraniërs te beletten de nog in Iran aanwezige andere 250 Amerikanen op te pakken, als de bevrijdingsactie was geslaagd. In het bijzonder de afgetreden minister van buitenlandse zaken, Cyrus Vance. zou zich over deze mogelijkheid bevreesd hebben getoond.

De stoffelijke resten van de gedode Amerikaanse militairen werden in Iran tot 6 mei vastgehouden, ondanks de verzekering van president Bani-Sadr op 26 april dat zij „zonder condities" aan de VS zouden worden teruggegeven.

De lijken van de Amerikaanse militairen waren naar de Amerikaanse ambassade in Teheran overgebracht onder supervisie van Ayatollah Khalkhali, die aldaar op 27 april een persconferentie hield, waarbij hij de stoffelijke resten toonde en beweerde dat er negen lijken in

De islamitische rechter, Ayatollah Sadegh Khalkhali (l.), met Iraanse militairen en revolutionaire gardisten in de Dasht e Kavir woestijn op de plaats waar de Amerikaanse operatie ter bevrijding van de gijzelaars begon en eindigde.

plaats van acht waren. Hij verklaarde dat zij niet aan de Amerikaanse regering zouden worden overgedragen, maar aan de Amerikaanse r k kerk aan de p . of aan aartsbi..hop Hilarion Capucci (zie pag 463 78), die op 29 april zonder een mandaat van het Vaticaan in Teheran was gearriveerd.
Na langdurige onderhandelingen werden de stoffelijke overschotten (in negen kisten) op 5 mei aan mgr. Capucci overgedragen, die ze vergezeld van Erik Lang (de Zwitserse ambassadeur in Teheran) en mgr. Annibale Bugnini, een pauselijke afgezant (zie pag. 646/1-'80), naar Zürich overbracht, waar zij werden overgedragen aan een functionaris van het Zwitserse ministerie van buitenlandse zaken en een vertegenwoordiger van de ICRK. Na overdracht aan de Amerikaanse ambassadeur in Zwitserland werden de kisten op 6 mei naar de VS vervoerd in een toestel van de Amerikaanse luchtmacht
(Begin april 1980 hadden Cappucci Lang en Bugnini een vergeefse poging ondernomen om in het Amerikaans Iraanse geschil in Teheran te bemiddelen.)

Reacties *op Amerikaanse bevrijdingspoging*

De Amerikaanse bevrijdingspoging lokte uiteenlopende reacties uit in Iran. de VS en andere landen.

IRAN. Op de Amerikaanse actie werd in Iran heftig gereageerd. Leiders veroordeelden de VS, terwijl in Teheran, na het bekend worden van de mislukte operatie, duizenden mensen zich in de straten rond de Amerikaanse ambassade verzamelden om de Amerikaanse ,,nederlaag" te vieren. Toch waren de reacties over het algemeen minder gewelddadig dan was verondersteld en bleek de vrees dat de gijzelaars schade zou worden berokkend ongegrond. Wel werd eind mei bericht dat de gijzelaars over zestien steden in Iran, w.o. Qom en Tabriz, waren verspreid als voorzorgsmaatregel tegen een eventuele volgende bevrijdingsactie, maar gemeld werd ook dat sommige gijzelaars. onder wie de drie in het ministerie van buitenlandse zaken, in Teheran waren gebleven.

Ayatollah Khomeini stelde in een op **25** april door radio-Teheran uitgezonden verklaring dat de gijzelaars geen schade zouden ondervinden als gevolg van de bevrijdingspoging, maar hij waarschuwde wel dat de regering de militante studenten in de ambassade mogelijk niet in de hand kon houden als een tweede bevrijdingspoging werd ondernomen.
Ook de studenten in de ambassade zeiden dat de gijzelaars niet zouden worden gedeerd, maar zij waarschuwden dat ,,als de VS zulke stommiteiten wensen te begaan" president Carter ,,de lijken van zijn spionnen en al zijn satanische agenten in Iran verbrand" zou zien.

Minister van buitenlandse zaken Ghotbzadeh beschouwde de Amerikaanse operatie als neerkomend op ,,een daad van oorlog" en hij sprak van een ,,internationaal komplot tussen imperialisme en zionisme". Hij waarschuwde dat als de VS nog zo'n poging waagden Iran zijn olie in de Golf zou laten stromen en die in brand zou steken.
President Bani Sadr noemde de bevrijdingspoging op 26 april onderdeel van een groter koinpiot van de VS om de Iraanse regering omver te werpen. Hij legde verband tussen de missie en recente onlusten aan diverse Iraanse universiteiten alsmede voortdurende vijandelijkheden in de Koerdische provincies

Begin mei werd de arrestatie van een Amerikaanse reisjournaliste, Cynthia Dwyer. gemeld, die zou hebben bekend een CIA-agent te zijn

VERENIGDE STATEN. In de VS behelsden de eerste reacties van het publiek steunbetuigingen aan Carters besluit en uitingen van vrees over de mogelijke repercussies vooral m.b.t. de veiligheid van de gijzelaars.
In politieke kringen was er meer kritiek op de president wat betreft het militaire karakter en het tijdstip van de operatie alsmede het gebrek aan overleg. De leiders van het Congres waren enkele minuten voor de radiomededeling over het mislukken van de poging van de operatie in kennis gesteld. Onder de critici waren de Democratische senatoren Frank Church en Daniel Moynihan alsmede hun Democratische collega Jacob Javits.
Van Carters opponenten bij de presidentsverkiezingen uitte alleen John Anderson kritiek. Carters besluit werd gesteund door o.a. senator Edward Kennedy, George Bush, ex-president Nixon en Henry Kissinger.

AMERIKAANSE BONDGENOTEN. Met uitzondering van Japan en Italië uitten de voornaamste bondgenoten van de VS in het openbaar weinig kritiek. In het algemeen werd erkend dat de operatie eerder een bevrijdingspoging dan een strafactie tegen Iran was geweest.
De EG-lidstaten verklaarden zich bereid de steun aan Carters sanctiepolitiek tegen Iran voort te zetten, hoewel zij tegelijk opriepen tot meer Amerikaans overleg met Europa over bepaalde internationale kwesties.
Officieus echter zouden de bondgenoten, naar werd gemeld, zich kritisch hebben opgesteld vooral wat betreft het ontbreken van overleg en zelfs informatie vooraf alsmede het tijdstip van de operatie die twee dagen na het EG-besluit tot steun aan de Amerikaanse sancties was gestart. (De EG had met bit besluit juist een militaire operatie van de VS willen voorkomen.)

ANDERE INTERNATIONALE REACTIES. De secretaris-generaal van de VN. Kurt Waldheim, riep op tot terughoudendheid en drong aan op hernieuwde pogingen ten gunste van een vreedzame regeling door onderhandelingen

Terwijl China zich aanvankelijk van commentaar onthield, leverde de SU op **25** april scherpe kritiek op de bevrijdingspoging Het officiële pers bureau Tass verklaarde , President J Carter neemt de ene rotkeloze stap na de andere. Een bevestiging temeer daarvan is Washingtoris poging een Amerikaanse militaire eenheid in Iran te doen landen, een operatie uitgevoerd onder het voorwendsel het personeel van de Amerikaanse ambassade, gedetineerd in Teheran. te bevrijden." Het werkelijke Amerikaanse doel, aldus Tass, was .,een agressieve, hegemonistische . . . politiek te bedrijven gericht op het onderwerpen van Iran aan zijn imperialistische dictaat en het versterken van de Amerikaanse aanwezigheid in het Nabije-Oosten".

De meeste Arabische landen veroordeelden de Amerikaanse actie en stelden Egypte aan de kaak wegens zijn beweerde betrokkenheid. De Egyptische president Sadat hoopte dat het falen van de missie de VS niet zou ontmoedigen om verdere acties ter bevrijding van de gijzelaars te ondernemen; hij beloofde de VS dat hij ,,faciliteiten voor de bevrijding uit elke Arabische staat in de Golf verlenen" zou. De Israëlische premier Begin sprak de hoop ult dat ,,de status van de VS in de wereld niet is geschaad".

Positie gijzelaars

In een vraaggesprek met de correspondent van de Italiaanse krant *Corriere della* Sera verklaarde Habibollah Peyman, die in diverse kringen werd omschreven als de ideologische leider van de Iraanse studentenbezetters, op 10 mei: ,,De Amerikaanse gijzelaars zijn het instrument om gematigde ayatollahs te dwingen de lang beloofde en altijd uitgestelde revolutie door te zetten en definitief te breken met het Amerikaanse imperialisme",

Hij meende dat de gijzelaars voor onbepaalde tijd moesten worden vastgehouden ,,om te verzekeren dat gematigde elementen niet afwijken van het revolutionaire pad". De Amerikanen moeten ,,in waarlijk revolutionaire handen (die van de studenten) blijven (. . .) om president Bani-Sadr, een alleen in macht geïnteresseerde opportunist, onder controle te houder!\. . .j cri als middel om druk op Khomeini uit te oefenen, zodat de revolutie niet eindigt met de executie van de sjah, zoals de imam dat wil".
,,De gijzeling van de Amerikaanse diplomaten heeft een grote volksmobilisatie teweeggebracht", aldus Peyman. Hij vervolgde: ,,Wij hebben drie doelen: een grondige herziening van de maatschappelijke en econoniische structuren, voorkoming van een nieuwe toenadering tot de Westerse wereld en het tegengaan van een militaire coup."
De gijzelaars zullen worden berecht. Daarna worden de .,onschuldigen" vrijgelaten, dat wil zeggen in ruil voor een reeks binnenlandse hervormingen en wijziging van de betrekkingen met de VS.

Missie Daoudy

Op 17 mei 1980 ondernam de secretaris-generaal van de VN, Kurt Waldheim, een nieuw initiatief om de voortdurende crisis over de gijzelingsaffaire te helpen oplossen. Hij benoemde Adib Daoudy, het Syrische lid van de VN-onderzoekscommissie, tot zijn vertegenwoordiger voor het houden van verdere besprekingen met Iraanse functionarissen in Teheran. Deze actie zou de goedkeuring hebben verkregen van de Iraanse minister van buitenlandse zaken Ghotbzadeh en diens nieuwe Amerikaanse ambtgenoot Muskie, die kort tevoren besprekingen met Waldheim hadden gevoerd.
De rol van Daoudy bleef echter onduidelijk en hij bereikte ook geen merkbare resultaten tijdens zijn verblijf in Teheran (24-28 mei).

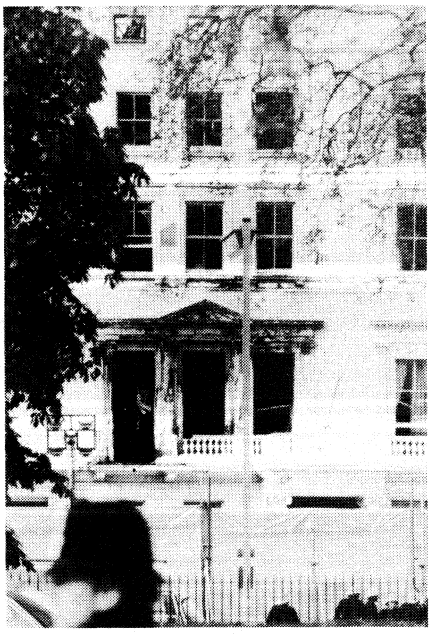
De VN hadden op 17 mei bekendgemaakt dat het doel van Daoudy's missie was te spreken over ,,de hervatting van net werk van de VN-onderzoekscommissie en de voltooiing van haar mandaat, met inbegrip van haar rapport, ten einde de crisis tussen Iran en de VS op te lossen". Iraanse autoriteiten beschouwden als doel van de missie het afronden van het werk dat voor de commissie nodig was om haar rapport over de zaak tegen de voormalige sjah en de VS te publiceren. Minister Ghotbzadeh verklaarde op 20 mei dat Daoudy tijdens zijn verblijf in Teheran niet over de vrijlating van de gijzelaars kon spreken en ,,slechts het voorgaande onderzoek (naar de misdaden van de ex-sjah kon) voltooien".

(Voortzetting volgende aflevering)

BEZETTING IRAANSE AMBASSADE IN LONDEN

Op 30 april 1980 bezette een groep gewapende Iraniërs (naar eigen zeggen lid van de ,,Group of Alsaheed") de Iraanse ambassade in Londen. Zij wilden met deze actie. ..de operatie van de martelaar Mohieddin al Nassar", de aandacht vestigen op de positie van de Arabische minderheid in Iran en eisten de vrijlating van 91 Arabische Iraniërs die in Khuzistan gevangen zaten. Voorts eisten zij dat die 91 Iraniërs naar Londen werden overgebracht, waar een vliegtuig beschikbaar moest worden gesteld om de overvallers met hun landgenoten uit Engeland naai een onbekende bestemming te vervoeren. Mocht aan deze eisen geen gevolg worden gegeven, dan zouden de gijzelaars – aanvankelijk 26 personen, o. w. vier Britten – worden gedood en zou de ambassade worden opgeblazen.
Iraanse functionarissen, die Irak van medeplichtigheid aan de bezettingsactie beschuldigden, maakten duidelijk dat zij niet op de eisen van de bezetters in zouden gaan. De Iraanse minister van buitenlandse zaken, Ghotbzadeh. verklaarde: ,,Als in Londen mensen van onze ambassade worden gedood, dan zullen wij evenveel gevangen Arabische Iraniërs veroordelen en executeren." Op 1 mei liet hij weten dat ,,de Britten verantwoordelijk zullen worden gehouden voor alles wat onze diplomaten overkomt".
Onderhandelingen met de bezetters in de volgende dagen brachten geen oplossing. Ultimata verstreken, verscheidene gijzelaars werden vrijgelaten en de bezetters lieten geleidelijk hun eisen vallen, zodat alleen de eis i. z. een vliegtuig om Engeland te verlaten overbleef. De bezetters wezen drie diplomaten – de ambassadeurs van Koeweit en Syrië en de zaakgelastigde van Jordanië – aan om te bemiddelen.
Op 5 mei werd vernomen dat twee gijzelaars waren doodgeschoten. Het lijk van een van hen, de Iraanse persattaché Abbas Lavasani, werd door de bezetters op de stoep van de ambassade gesmeten.

Na toestemming van de Iraanse president Bani-Sadr bestormden commando's van het SAS (Special Air Service)-regiment 's avonds het gebouw. Bij hun actie, die ruim een kwartier duurde, maakten de commando's gebruik van schokgranaten. Drie van de 19 bevrijde gijzelaars raakten gewond door schoten (van de bezetters) en granaatexplosies. Drie bezetters werden gedood, een vierde werd neergeschoten en overleed later en een vijfde bleef ongedeerd. Bij de actie, die door de Britse TV rechtstreeks werd uitgezonden, raakte de ambassade in brand.

De Iraanse ambassade in Londen daags na de bestorming door de SAS-commando's.

President Bani-Sadr stuurde de Britse premier Thatcher een telegram, waarin hij bedankte voor het bekwame optreden van de politie en de ,,interventie van de autoriteiten". Voor de Iraanse radio verklaarde hij: ,,De dappere weerstand van uw zonen in de ambassade in Londen heeft zoete vruchten afgeworpen".
De ongedeerde bezetter, Fowzi Nejad (23), verscheen op 8 mei voor het eerst voor een rechtbank in Londen. Toen werd gemeld dat de Britse politie nog zocht naar een zevende bezetter, een man met een Iraaks adres die de leider van de groep zou zijn geweest, en een onderzoek instelde naar een mogelijke betrokkenheid van Irak en Libië bij de bezetting van de ambassade. In het bijzonder leden van de Iraakse ambassade in Londen zouden hulp en wapens aan de bezetters hebben verschaft.

Na een zesdaags proces werd Fowzi Nejad op 22 jan. 1981 tot levenslange gevangenisstraf veroordeeld. Hij had zich schuldig verklaard aan de doodslag op persattaché Lavasani en een Iraanse student.

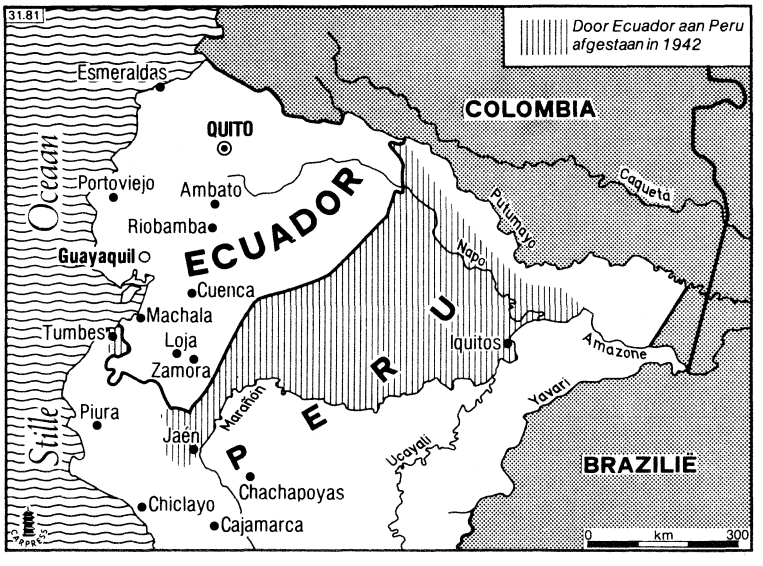
Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20.

GRENSCONFLICT ECUADOR–PERU

Vanaf 22 januari 1981 is het oude grensconflict tussen Ecuador en Peru weer opgelaaid. Peru gaat er al ruim 150 jaar van uit dat ren jungleachtig gebied van ruim 200.000 vierkante kilometer ten noorden van de rivier de Maranon, het Peruviaanse Amazone-gebied, zijn territorium is. Ecuador gaat ervan uit dat de Spaanse ontdekkingsreizen naar dit gebied, in de 16e en 17e eeuw ondernomen vanuit Quito, recht geven op deze grond. In 1941 raakten beide landen slaags tijdens een niet,-verklaarde. maar bloedige oorlog, die werd beëindigd mei een verdrag waarbij Ecuador 181.000 (van de 200.000 omstreden) vierkante kilometer gebied afstond aan Peru.

Dil protocol van Rio de Janeiro werd op 29 januari 1942 getekend na zware druk op Ecuador van de Verenigde Staten. Brazilië. Argentinië en Chili die de eenheid tussen de Zuidamerikaanse landen met her oog op de Tweede Wereldoorlog bewaard wilden zien. Het ,,opgedrongen" verdrag met het indertijd militair veel sterkere buurland Peri:. heeft in Ecuador diepe frustratie nagelaten. Ecuador heeft steeds pogingen gedaan om de grensafbakening te doen herzien. In 1951 verklaarde Ecuador het verdrag van nul en gener waarde, omdat het onder dwang zou zijn opgelegd.
Sedertdien hebben de respectieve regeringen van Ecuador niet nagelaten om te wijzen op de aanspraken die zij op het gebied van de linker-Amazone-oever maken. Op officiele kaarten wordt het omstreden gebied nog altijd als Ecuadoriaans territorium aangegeven.
Peru is van mening dat het protocol van Rio de Janeiro een definitief einde aan de kwestie heeft gemaakt. De regering in Lima heeft erop gewezen dat het grondgebied al sedert de inwerkingtreding van de grondwet in 1829 van Peru is. Peru is na de 19e eeuwse amputaties van grondgebied (aan Chili en Brazilië) geenszins van plan aan de Ecuadoriaanse eisen tegemoet te komen. Het grensgeschil was door Ecuador in de jaren zestig reeds voorgelegd aan de Verenigde Naties en ue Organisatie van Amerikaanse Staten, echter zonder resultaat
Bezit van het gebied betekend voor Ecuador toegang tot de Amazone en daarmee tot de Atlantische Oceaan. maar de ontdekking van aanzienlijke oliereserves in het betwiste gebted heeft een extra scherpe dimensie aan de zaak gegeven In het omstreden territorium bevindt zirh de belangrijkste oliereserve van Peru. waar d i Occidental Petroleum Corporation en Petroperu dagelijks 130.000 vaten (159 ltr) olie winnen, 75% van de Peruviaanse dagproduktie. Die olie wordt via een 853 km lange pijpleiding naar de kust var; de Stille Oceaan gepompt De belangrijkste olievelden van Peru Liggen tussen de rivieren de Tigre cn de Corrientes. De gewapende schermutselingen zijn echter begonnen in de buurt van Paquisha en in de uiterste zuidoosthoek van Ecuador in hei Andesgebergte.

Volgens Ecuador voerde een Peruaanse helikopter op 22 januari beschietingen uit op de afgelegen grensposten van Paquisha en Mayaico. Volgens Peru werd een helikopter tijdens een routinevlucht in het, grensgebied beschoten door Ecuadoriaanse grenswachten. Uit diverse veelal tegenstrijdige berichten blijkt dat de gevechten daarop in hevigheid zijn toegenomen. In het gebied bevonden zich geen onafhankelijke waarnemers.
Op 28 januari begon een Peruaanse ,,schoonmaakoperatie", nadat minister van buitenlandse zaken, Javier Arias Stella, Ecuador ervan had beschuldigd 12 km op Peruaans grondgebied te zijn doorgedrongen en drie grensposten te hebben veroverd.
Op 29 januari vergaderde de permanente raad van de Organisatie van Amerikaanse Staten (OAS) in Washington over de grensoorlog, maar Peru wees een voorstel af om een speciale commissie te laten bemiddelen.

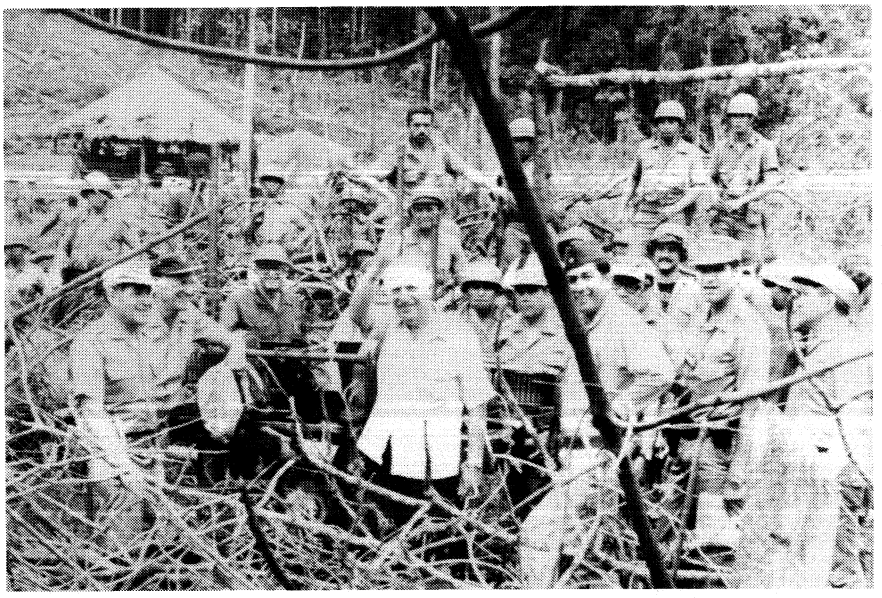
Peru wil dat de landen die garant staari voor het verdrag van 1942. bemiddelen, In Ecuador werd de noodtoestand uitgeroepen door president Roldos. Alle scholen werden gesloten en op berichtgeving over de strijd werd censuur ingesteld., Ecuador meldde het bombardement door Peru van de grenspost Paquisha. Bij de strijd zouden in totaal 150 slachtoffers gevallen zijn.

Op 30 januari zijn de ondertekenaars van het protocol van Rio de Janeiro uit 1942 in Brasilia bijeengekomen De Verenigde Staten deden een oproep aan beide landen om de militaire acties onmiddellijk te beeindigen Peru gaf te kennen niet in te zullen gaan op bemiddelingspogingen van de Raad van Ministers van buitenlandse zaken van de OAS Ecuador reageerde nositief op een voorstel tot bemiddeling van de presidenten van Columbia en Venezuela
Op I febiuari deed Paus Johannes Paulus II een beroep op beide landen hun geschil vreedzaam te regelen Diezelfde dag koridigde Peru een staakt-het-vuren af voor zijn troepen in het grensgebied ,,omdat de overwinning op Ecuador was behaald" Volgens Ecuador gingen de gevechten door in de buurt van de grenspost Machinaza

President Roldos van Ecuador nodigde Peru op 1 februari uit voor directe onderhandelingen. De diplomatieke betrekkingen tussen de oorlogvoerende landen werden niet verbroken.

,,Een lage truc" was de kwalificatie die de regering van Ecuador de volgende nacht toevoegde aan de door Peru afgekondigde wapenstilstand. Volgens Ecuador gingen de aanvallen op de stellingen van zijn leger aan de grens gewoon door. Niettemin kwam ook Ecuador met een staakt-het-vuren.
De wapenstilstand van Peru volgde op de mededeling dat de laatste van de drie Peruaanse grensposten was heroverd die nog in Ecuadoriaanse handen was. President Fernando Bélaunde Terry van Peru had op 1 febr. 's middags al tegen een feestvierende menigte voor het Nationale paleis in Lima gezegd dat de oorlog was afgesloten ,.met de overwinning van de Peruaanse strijdkrachten".
President Roldos van Ecuador noemde de beschuldiging dat zijn troepen Peruaanse grensposten hadden ingenomen ,,een voorwendsel om agressie tegen ons land te rechtvaardigen", Ook zei hij: ,,Waarom zou een klein land als Ecuador het durven opnemen tegen een enorm zwaar bewapend groot land als Peru". Volgens hem had Peru zijn hele strijdmacht gemobiliseerd aan de Ecuadoriaanse grens.
De president veroordeelde de ,.eeuwige oorlogszuchtige en expansionistische politiek van Peru". .,Het is een bekend historisch feit dat Peru steeds aanvallen heeft uitgevoerd op

Weekblad 50ste jaargang No. 2574. pag. 32031-32046

President Belaunde Terry van Peru wuift naar de camera tijdens zijn bezoek aan de afgelegen grenspost Paquisha in het oerwoud tussen Peru en Ecuador. De post was op 30 januari veroverd op het leger van Ecuador, dat er een stuk lucht:ifweergeschut achterliet.

Ecuador, en geleidelijk aan zijn grondgebied heeft opgeslokt sinds het onafhankelijk werd van Spanje."

Op 2 februari kwamen de zogenaamde garantielanden van het protocol van Rio de Janeiro (Argentinië, Brazilië, Chili en de VS) met Peru en Ecuador overeen een wapenstilstand in te stellen. De oorlogvoerende landen gingen akkoord met de instelling van een commissie van militaire waarnemers van de garantielanden, die in het omstreden gebied zal toezien op de naleving van de wapenstilstand. De commissie bestaat uit de militaire attachés van de vier garantielanden in de hoofdsteden Lima en Quito.
Op dinsdag 3 februari was de commissie in het gevechtsterrein gearriveerd. Na 2 februari werden geen gevechten meer gemeld, al werd melding gemaakt van een zeer gespannen situatie.
In NRC-H'blad (3-2-81) werd bericht waarom de eventuele nieuwe onderhandelingen over grensafbakeningen voor de meeste Zuidamerikaanse landen zo onaantrekkelijk zijn.

„... Geen van de landen die in 1942 het verdrag ondertekenden, voelt daar iets voor. Peru uiteraard niet, maar de overige landen evenmin.
Heronderhandelingen over verdragen die grensafbakeningen regelen, zouden een gevaarlijk precedent scheppen. Brazilië, dat op grond van verdragen haar nationale territorium enorm heeft uitgebreid, moet daar bijvoorbeeld niets van weten.
Vandaar dat de Braziliaanse diplomatie zich nu zo heeft ingespannen om de strijdende partijen erop te wijzen dat zij zich aan het akkoord van 1942 moeten houden.
Achter de opgeklopte oorlogsrethoriek gaat de ware reden van het conflict schuil: in het betwiste gebied borrelt de petroleum als het ware uit de grond. Aan beide kanten van de grens hebben buitenlandse oliemaatschappijen concessies om naar olie te boren.
Ook in Peru sleept de petroleumkwestie al jaren. In 1968 was een geheime clausule in een oliecontract de aanleiding voor de val van president Belaunde Terry. De militairen die toen aan de macht kwamen, richtten het staatsbedrijf Petro Peru op, dat overigens zeer inefficiënt werkt. In beperkte mate lieten zij de activiteiten van enkele buitenlandse oliemaatschappijen toe.
Belaunde Terry, inmiddels opnieuw president, ondertekende eind vorig jaar een nieuwe oliewetgeving die uiterst gunstige belastingclausules voor buitenlandse maatschappijen bevat. De direct begunstigde maatschappijen, Occidental en Belco, vonden dat zij te weinig winst konden maken onder de vorige wetgeving die hen dwong belasting te betalen.
Zij krijgen nu aanzienlijke belastingvrijstellin. gen en de oliemaatschappijen hebben laten weten dat zij bereid zijn om nieuwe investeringen te doen. Peru produceert bijna 200.000 vaten per dag, het overgrote deel komt uit het Amazone-gebied.
In het betwiste grensgebied wordt druk naar olie gezocht. Aan Ecuadoriaanse kant zijn het staatsbedrijf CEPE en Texaco actief. Aan de Peruaanse kant zijn Occidental en Superior-Oil bezig.

NZZ (3-2-1981) wees op de gevolgen die het conflict tussen deze twee leden van het Andespact kan hebben voor dit reeds uitgeholde instituut. Het Andespact werd in februari 1968 als economische gemeenschap opgericht door Chili, Bolivia, Ecuador, Columbia, Peru en Venezuela (sinds 1973). Chili stapte in oktober 1976 op. Bolivia nam sedert de militaire coup geen deel meer aan de gemeenschappelijke beraadslagingen. Een oorlog tussen twee van de vier overige leden van het pact zal de toestand van malaise alleen maar kunnen verergeren.

INTERNATIONALE ZAKEN

ALGEMEEN

GESPREK VS-SU OVER MIDDELLANGE AFSTANDSRAKETTEN IN EUROPA BEGONNEN.

De Verenigde Staten en de Sowjet-Unie zijn op 17 okt. 1980 begonnen aan voorbereidende besprekingen over de mogelijkheid van beperking van het aantal nucleaire wapens in Europa. Beide delegatieleiders, Spurgeon Keeny van de VS en Viktor Karpow van de SU hadden een eerste gesprek van een uur en 20 minuten.
Dat gebeurde in een speciaal beveiligde (ook tegen afluisteren) conferentiezaal in een bijgebouw van de Amerikaanse diplomatieke missie in Geneve.
Dit bouwwerk is zo geconstrueerd dat Karpow's auto rechtstreeks de ondergrondse garage in kon rijden, waarna de deur direct werd gesloten. Journalisten en fotografen kregen hierdoor geen enkele gelegenheid met hem in contact te komen.
De pers wordt bij deze besprekingen in Geneve, die naar het zich laat aanzien geruime tijd zullen duren, op grote afstand gehouden. Zelfs de Amerikanen, die dergelijke zaken altijd goed organiseren, hadden geen faciliteiten beschikbaar gesteld voor de persmedia. Een Amerikaanse woordvoerder wilde na afloop van het gesprek alleen de mededeling kwijt dat het 1 uur en 20 minuten had geduurd; wanneer een volgende ontmoeting zou worden gehouden wilde hij niet zeggen.
Toen hij op 13 okt. in Geneve aankwam, had Keeny al gezegd dat het hier om vertrouwelijke besprekingen ging. ,,Ik onderhandel niet via de pers", zei hij, ,,ik onderhandel met de Sowjet-Unie."
Het officiële Sowjet-persbureau Tass meldde op 17 okt. dat Moskou aan de besprekingen in Geneve is begonnen ,,met eerlijke en open bedoelingen". Moskou heeft er steeds op aangedrongen bij de besprekingen te betrekken de zgn. forward based systems, de Amerikaanse in en rondom Europa gestationeerde nucleaire macht. De VS willen de onderhandelingen beperken tot de kernraketten voor middellange afstand, waaronder de Russische SS-20.

Onderwerp
van de onderhandelingen.
Voorgeschiedenis

De Amerikaanse delegatieleider Spurgeon Keeny is onder-directeur van het Amerikaanse

Bureau voor de wapenbeheersing (ACDA), een ambtelijk adviesorgaan van de regering. Met de benoeming van een technische deskundige heeft president Carter duidelijk gemaakt, dat hij geen al te hoge politieke status wil toekennen aan het eerste voorbereidende en procedurele gesprek.
Keeny dient zich voorlopig te bepalen tot de positie die de NAVO in december 1979 heeft ingenomen. Dit standpunt luidt: de voortgaande stationering van de Russische SS-20-raket heeft de strategische situatie in Europa drastisch gewijzigd.
De SS-20, waarvan er in westelijk Rusland inmiddels al meer dan 150 zijn opgesteld, kan met 3 afzonderlijk af te vuren atoomkoppen ieder gewenst doel in West-Europa vernietigen. Als antwoord op de dreiging zal de NAVO in 1982 beginnen met de voorbereiding van de stationering van 108 Pershing-2-raketten en 464 Tomahawk kruisraketten die vanaf West-europese bodem met uiterste nauwkeurigheid doelen kunnen treffen in westelijk Rusland
Sinds de Verenigde Staten in het begin van de jaren zestig hun Thor- en Jupiterraketten uit Europa terugtrokken staan tegenover de Russische raketten voor de middellange afstand geen specifieke soortgelijke westerse wapens. In Europa ligt dus sindsdien een parcours vrij voor een klassieke wapenwedloop Om die te vermijden heeft de NAVO in december 1979 tevens voorgesteld om onderhandelingen te beginnen waarbij tegenover de bestaande SS-20's de nieuwe NAVO-kernwapens worden ingebracht.
De Sowjet-Unie heeft steeds geweigerd om begrip te tonen voor de onrust in het westen, voor de SS-20 De komst van de door de wol gevierde SALT-onderhandelaar Viktor Karpow naar Genève kan daarom worden uitgelegd als een concessie.
Aanvankelijk heeft de Sowjet-Unie bij monde van minister van buitenlandse zaken Andrej Gromyko het NAVO-voorstel met verontwaardiging van de hand geslagen Het besluit om enerzijds nieuwe wapens op te stellen en anderzijds te gaan onderhandelen over beperking van de bewapeiiing had volgens Gromyko iedere grondslag voor een nieuw gesprek vernietigd
Gromyko's geijkte antwoord op de Westeuropese bezorgdheid over de SS-20 was de herhaling van de 10 laar oude Russische eis dat in elk akkoord over een nucleair evenwicht de Amerikaanse middellange afstandswapens in Europa moeten zijn opgenomen. de zgn. forward based systems.
Steeds heeft de Sowjet-Unie de situatie willen vermijden om afzonderlijk te moeten onderhandelen over kernwapens in de Verenigde Staten en Amerikaanse kernwapens in de nabijheid van de Sowjet-Unie. Volgens de Sowjet-Unie komt de opstelling van een middellange afstandsraket bij een Amerikaanse bondgenoot in Europa op hetzelfde neer als de stationering van een soortgelijk Russisch wapen op Cuba, Voor de Amerikanen dus even onaanvaardbaar als voor de Russen.
In juli 1980 wist de Duitse bondskanselier Helmut Schmidt tijdens zijn bezoek aan Moskou de Russische president Brezjnew over te halen om de op West-Europa gerichte Russische wapens tot inzet te maken van nieuwe onderhandelingen. Ir. het westen werd dit begroet als een stap voorwaarts in de Russische onderhandelingspositie. Een bereidheid die des te opmerkelijker was omdat tegenover reeds gestationeerde Sowjetwapens van westerse kant alleen wapens zouden worden ingebracht die nog gestationeerd moeten worden, terwijl de reeds gestationeerde Amerikaanse middellacge afstandswapens in en rond Europa voorlopig buiten schot zouden blijven.
De aankomst van onderhandelaar Karpow in Genève betekent echter niet dat de inhoudelijke gesprekken nu reeds zijn begonnen. Een stap voorwaarts in internationale onderhandelingen wordt in het Russische stramien steeds gevolgd door twee stappen terug Na een concessie mag men niet snel nieuwe tegemoetkomingen verwachten omdat dat kan worden uitgelegd als een teken van zwakte
Nog op 15 okt heeft de Russische president Brezjnew de Amerikaanse regering opgeroepen om voordat het te laat is constructieve besprekingen te beginnen over de beperking van de kernbewapening en tegelijk gewaarschuwd dat . de Sowjet-Unie nooit zal toestaan dat de Verenigde Staten een militair overwicht veroveren
In Genève zal onderhandelaar Karpow twee bekende Russische eisen opnieuw op tafel leggen

- Het door Brezjnew en Carter in 1979 in Wenen ondertekende SALT-II verdrag zal eerst door de Amerikaanse Senaat moeten worden geratificeerd voordat kan worden onderhandeld over de Eurostrategische wapens Een akkoord over deze wapens is slechts mogelijk in het kader van een omvattend SALT-III-verdrag, waarin de resultaten van SALT-II opnieuw worden vastgelegd.

- Alle Amerikaanse wapensystemen die in en rond Europa zijn gestationeerd en kernbommen Kunnen afwerpen op het grondgebied van de Sowjet-Unie, de zgn. forward based systems moeten deel uitmaken van de besprekingen

Wat het eerste pulit betreft moet de uitslag van de Amerikaanse presidentsverkiezingen worden afgewacht, omdat de Republikeinse presidentskandidaat Ronald Reagan heeft aangekondigd dat hij de ratificatie van SALT-II op de lange baan wil schuiven en hernieuwde onderhandelingen wenst over bepaalde onderdelen van het verdrag.
Wat het tweede punt betreft wordt van de Amerikanen een concessie gevraagd die zij 10 jaar lang hebben geweigerd in de SALT-onderhandelingen. Zelfs als zij op deze eis zouden ingaan. dan staan nog uiterst moeizame besprekingen te wachten over de vraag welke wapens nu precies als een forward based system moeten worden aangemerkt.
Moeten daartoe de middellange afstandsbommenwerpers (F-4 en F-111) worden gerekend di? zijn gestationeerd. op de vliegdekschepen van de Zesde vloot in de Middellandse Zee en op vliegbases in Engeland? Behoren daartoe ook de in onderzeeboten geinstalleerde kernraketten van het type Poseidon, die reeds als een strategisch wapen zijn aangemerkt? Of zou men zelfs zo ver moeten gaan om de nucleaire artillerie en de korte afstandsraketten zoals de Lance bij het overleg te betrekken?
Tegenover de Amerikaanse bereidheid om een deel van deze wapens op de onderhandelingstafel te leggen zouden de Russen van hun kant soortgelijke offers moeten brengen. Zij zouden bijvoorbeeld hun 50 Backfire-bommenwerpers in kunnen brengen. Zo zouden dan onderhandelingen op gang komen waarbij wederzijds limieten worden afgesproken voor de middellange afstandswapens in Europa. Het zou de bekroning zijn van het SALT-proces. dat reeds limieten heeft gesteld aan de atoomwapens voor de lange afstand.
Maar zoals het dichten van het laatste gat in de dijk het moeilijkst is. zo zal het afsluiten van zo'n akkoord buitengewoon moeilijk blijken. De nieuwe onderhandelingsronde is nog zwaarder dan die van SALT-I1 en die heeft 6,5 jaar geduurd.
Slecht nieuws dus voor de Nederlandse regering, die in december 1979 tegen de NAVO-bondgenoten heeft gezegd dat zij nog niet kon instemmen met de opstelling van 48 kruisraketten op haar grondgebied. Pas in december 1981 zou zij de nieuwe kernwapens kunnen toelaten als tegen die tijd de onderhandelingen met de Sowjet-Unie onvoldoende resultaat zouden hebben opgeleverd.
De tegenstanders van kruisraketten in Nederland zullen dan nog over gaver klinkende argumenten beschikken dan die welke het kabinet in december '79 al hebben weerhouden van het stationeringsbesluit.
Nederland zou immers het verloop van de Geneefse besprekingen doorkruisen met een eigen besluit Voor Nederland hoeft Karpow in Genève dus alleen maar te spelen op tijdwinst (AP, L Pi. NRC,H blad, Le Monde, NZZ)

NAVO

WINTERBVERLEG 1980

In nov en dec 1980 heeft overleg plaatsgevonden binnen de diverse gremia van de NAVO, zoals dat een maal per half jaar pleegt te gebeuren Achtereenvolgens kwamen bijeen de Nucleaire Planninggroep, de Eurogroep. net comité voor verdedigingsplannen en de ministerraad.
De besprekingen hadden het volgende verloop:

Nucleaire Planninggroep

Op 13 en 14 nov. kwam in Brussel de Nucleaire Planninggroep van de NAVO bijeen.
De Amerikaanse minister van defensie, Harold Brown. verklaarde in deze vergadering, dat het voorbereidende overleg tussen de Verenigde Staten en de Sowjet-Unie over de beperking van kernwapens voor de middellange afstand tot dan in een „zakelijke en vriendelijke atmosfeer" had plaatsgevonden.

Nieuwe Amerikaanse nucleaire strategie

Verder gaf minister Brown een uiteenzetting over de nieuwe Amerikaanse nucleaire doelwitdoctrine, die door president Carter begin aug. in de z.g. „presidential directive 59" was vastgelegd.
Een eerste bericht over de nieuwe Amerikaanse strategie verscheen in de New York Times van 6 aug. 1980. Hieruit bleek, dat in de presidentiele richtlijn, die tot stand gekomen was met de actieve steun van minister Brown van defensie en nationale veiligheidsadviseur Brzezinski. nieuwe prioriteit gegeven werd aan de aanval op militaire doelen.
Daarmee werd afscheid genomen van de strategie van nucleaire afschrikking en overgegaan op een strategie van beperkte kernoorlog met intercontinentale wapens.
De Amerikaanse correspondent van het *NRC/H'blad* gaf in de krant van 8 aug. de volgende toelichting op het besluit van de president:

De regering-Carter heeft een nieuwe nucleaire strategie goedgekeurd. waarbij het bestoken van militaire doeleinden in de Sowjet-Unie de

voorrang krijgt boven het vernietigen van steden en industriecentra in dat land.
Herziening van Amerika's nucleaire strategie is hier al jarenlang onderwerp van discussies tussen de verschillende regeringsdiensten. De voorstanders van een ,,beperkte" kernoorlog wonnen hier aan invloed naarmate het inzicht doorbrak dat de Sowjets uit zijn op het verkrijgen van een ,,first-strike"-vermogen tegen op Amerikaanse bodem gestationeerde intercontinentale raketten.
Het tijdstip van de onthulling (vrijwel aan de vooravond van het begin van de campagne voor de presidentsverkiezingen) en de bron ervan (de journalist Richard Burt onderhoudt uitstekende betrekkingen met de nationale veiligheidsadviseur Brzezinski) doen vermoeden dat verkiezingsoverwegingen een rol hebben gespeeld bij deze plotselinge verandering in Amerika's strategische doctrine.
In het in juli aanvaarde Republikeinse partijprogramma wordt gesteld dat de VS de middelen moeten krijgen om militaire doelwitten in de Sowjet-Unie te vernietigen. Carter besloot in 1977 de B1-bommenwerper niet in produktie te nemen, en een jaar later verklaarde de president zich tegen de neutronenbom.
Carter is deze zomer kennelijk tot het inzicht gekomen dat hij in de verkiezingsstrijd kwetsbaar zou zijn voor Republikeinse verwijten dat hij Amerika's militaire macht had verwaarloosd. De nieuwe kernstrategie van de regering-Carter moet dit politieke gevaar bezweren.
Volgens de New York Times heeft Carter een week tevoren een desbetreffend document ondertekend. Dat betekent het einde van de tot dan door Washington aangehangen doctrine van de ,,wederzijds gegarandeerde verwoesting" (de formule is van Robert McNamara, minister van defensie in de jaren '60). Het wederzijdse vermogen om alles bij elkaar plat te gooien, zou voor beide supermogendheden afschrikwekkend werken.
Vooruitgang in de militaire technologie en de verontmstend snelle opbouw van de Russische strategische macht maakten een nieuwe nucleaire strategie noodzakelijk, zo wordt hier nu gezegd.
De nieuwe doctrine moet het de Amerikanen mogelijk maken om precisie-bombardementen met kernwapens op militaire doelwitten in de Sowjet-Unie uit te voeren. De nieuwe strategie moet ook de mogelijkheid scheppen om – in tijden van oorlog – de politieke leiders van de Sowjet-Unie in hun ondergrondse bunkers te bedreigen.
Voorstanders van de doctrine betogen dat Amerika's vermogen om de precisieaanvallen tegen militaire doelwitten uit te voeren, de kans op een algehele kernoorlog verkleint. aangezien Moskou er dan in een toekomstige crisis van zal afzien om zelf een ,,beperkte" kernoorlog te beginnen.
Maar critici van de nieuwe doctrine werpen tegen dat in geval van een crisis de verleiding voor beide supermogendheden groot zal worden om elkaar met het hele kernarsenaal te gaan bestoken, indien zowel Washington als Moskou over een ,,first-strike"-capaciteit beschikt.
Ook zeggen deze critici dat de ,,beperkte"-kernoorlog-doctrine de bewapeningswedloop aanzienlijk zal verscherpen. Niet alleen zullen de VS over een beweegbare intercontinentale raket (de MX) moeten beschikken, maar Amerika zal ook tientallen miljarden dollars moeten besteden aan de ontwikkeling van een nieuwe (vanuit een onderzeeër te lanceren) raket die militaire doelwitten moet kunnen treffen.

Nieuw is de doctrine van de ,,beperkte" kernoorlog niet. In het begin van de jaren zeventig betoogde James Schlesinger, de toenmalige minister van defensie, al dat – gezien de snel groeiende macht van de Sowjets – het dreigen met globale nucleaire vergelding tegen Russische steden veel van zijn geloofwaardigheid als afschrikwekkend middel had verloren. Schlesinger meende toen dat de VS de beschikking moeten krijgen over ,,selectieve strategische opties" voor een beperkte kernaanval op de Sowjet-Unie.
Bij zijn ambtsaanvaarding in januari 1977 koos Carter echter voor de doctrine van de ,,wederzijds gegarandeerde verwoesting". Diverse factoren hebber, echter geleidclijk aan verandering in Carters strategische opvattingen gebracht.
Het Amerikaanse atoomarsenaal werd in het begin van de jaren zestig ontwikkeld. maar de militaire technologie heeft sindsdien niet stilgestaan. De huidige intercontinentale raketten waarover de VS beschikken, missen de accuraatheid om specifieke militaire doelwitten in de Sowjet-Unie te kunnen bedreigen. De beweegbare MX-raket, aan de ontwikkeling waarvan de regering-Carter in beginsel haar goedkeuring heeft gehecht. uelooft echter eer. accurater wapen te worden.
Verder heeft de spectaculaire versterking van de Russische strategische macht er hier twijfel aan doen ontstaan of de Sowjets nog wel in de doctrine van de wederzijdse afschrikwekkendheid geloven. Uit het Sowjet-streven om de op Amerikaanse bodem gestationeerde intercontinentale raketten te bedreigen. concluderen talrijke Amerikaanse militaire deskundigen dat Moskou zich aan het bewapenen is om het vermogen te krijgen een ,,beperkte" nucleaire oorlog te beginnen.
Tenslotte hebben – zoals gezegd – verkiezingsoverwegingen een rol gespeeld in Carters besluit om nu van strategische doctrine te veranderen."
De nieuwe Amerikaanse strategische planning richt zich op ongeveer 40.000 doelen.
Het in 1975 opgestelde plan SIOP-5 kent vier hoofdgroepen:
– nucleaire strijdkrachten en hun logistieke organisatie;
– conventionele strijdkrachten en algemene militaire bases;
– politiek-militaire bevelorganisaties met de commandocentra en de politieke leiding in de bunkers;
– industriële en infrastructurele doelen.
De kritieke doelen voor de Amerikaanse strategie zijn in eerste instantie:
1. De 26 rakettensilogebieden van de bijna 1400 Sowjet-startsystemen van de intercontinentale raketten.
300 van deze rakettensilo's liggen binnen de bescherming van de 65 anti-raket-raketsystemen om Moskou–Gorki, maar deze kunnen onmogelijk alle 300 silo's voor intercontinentale raketten en de overige militaire sleuteldoeleinden in het gebied om Moskou tegen geconcentreerde raketaanvallen beschermen.
2. De onderzeebootbunkers, oorloghavensdepots en werven van de Sowjet-strijdkrachten.
3. De luchthavens, radarstations, werkplaatsen en depots van de Sowjet-strijdkrachten.
4. De ongeveer 600 bases voor de Sowjet-middellange afstandsraketten.
5. De infrastructuur van het leger in het westen van de Sowjet-Unie, ongeveer tot aan de lijn Leningrad–Moskou–Odessa met ca. 2000 hoofddoelen; een deel van deze doelen zal in de toekomst door de 572 middellange - de toekomst door de 572 middellange reikt kunnen worden.
6. De politiek-militaire leiding in hun commandobunkers.
De Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, Edmund Muskie, heeft in vraaggesprekken gezegd van mening te zijn dat hij geconsulteerd had moeten worden over het besluit van de Amerikaanse regering de nucleaire strategie te wijzigen. Dit hebben de Washington Post en de New York Times gemeld.
De kranten schrijven dat Muskie, die kort tevoren Cyms Vance opvolgde, er weliswaar van op de hoogte was dat er plannen in die richting waren, maar dat hij pas wist dat de zaak rond was toen hij in de kranten las dat president Carter zijn handtekening onder de nieuwe plannen had gezet.
Volgens beide bladen heeft Muskie zijn ongenoegen over deze gang van zaken geuit, hebben hij en minister Brown van defensie gesprekken over deze kwestie gevoerd en is Muskie een gedetailleerde briefing toegezegd.
Naar aanleiding van deze berichten heeft een woordvoerster van het ministerie van buitenlandse zaken gezegd dat minister Muskie niet heeft deelgenomen aan het regeringsbesluit, maar dat het State Department wel betrokken is geweest bij eraan voorafgaande bijeenkomsten waarin de wijziging werd besproken. Mevr. Anita Stockman ontkende de berichten dat Muskie slechts via de kranten van president Carters besluit op de hoogte was geraakt. ,,Hij vernam dit elders." aldus de woordvoerster, die zei niet te kunnen meedelen wanneer of hoe Muskie dan wel van het besluit had gehoord.

De Westeuropese ministers, die aan de vergadering van de Nucleaire Planninggroep deelnamen, zouden positief gereageerd hebben op de uiteenzetting van minister Brown.
In het slotcommuniqué, dat op 14 nov., na afloop van de vergadering, werd uitgegeven, kwam de term SALT II niet meer voor. De ministers spraken nog slechts in algemene bewoordingen over de wenselijkheid van onderhandelen over zowel strategische wapens als kernwapens voor de middellange afstand.

Duidelijk is dat dit te maken heeft met de verkiezing van Ronald Reagan tot Amerikaans president; deze heeft laten weten dat het reeds ondertekende SALT II-akkoord voor hem in de huidige vorm niet aanvaardbaar is. Eerder in 1980 heette het nog in het communiqué dat na de NPG-vergadering in het Noorse stadje Bodoe verscheen: ,,De ministers gaven opnieuw uiting aan hun steun voor een spoedige bekrachtiging van SALT II."
Volgens de Nederlandse minister van defensie, De Geus, bestaat er echter geen twijfel over dat met onderhandelingen over strategische wapens SALT II is bedoeld. Daarom ook had hij zelf niet de wens geuit dat SALT II expliciet in het communiqué zou worden genoemd. De Nederlandse bewindsman achtte het juist een pluspunt dat het punt van de strategische wapens nu in breder verband naar voren komt, namelijk in samenhang met onderhandelingen over kernwapens voor de middellange afstand. Bovendien vond hij het een belangrijke zaak dat op die manier binnen de NAVO een signaalwerking van het slotcommuniqué uitgaat, namelijk aan het adres van de VS.
Een ander belangrijk punt was naar de mening van De Geus dat, terwijl het in Madrid op de Conferentie over veiligheid in samenwerking in Europa (CVSE) niet zo voorspoedig loopt, er in Brussel toch nog iets positiefs over het overleg met de Sowjet-Unie is gezegd. Hij doelde hier op de zinsnede in het communiqué, waarin sprake is van ,,zakelijke gesprekken" tussen de Sowjet-Unie en de Verenigde Staten over de beperking van kernwapens voor de middellange afstand.
Op een persconferentie zei de Amerikaanse minister van defensie, Harold Brown, dat hij zich niet aan voorspellingen wilde wagen of de nieuwe president Reagan het overleg in Genève zou voortzetten. Wel verwachtte hij dat ook onder de nieuwe regering blijvende belangstelling voor het vraagstuk van de wa-

penbeheersing zou bestaan Meer in het algemeen wees hij op de voorsprong die de Sowjet Unie op het punt van kernwapens voor de middellange afstand heeft.
Weliswaar beschikken de VS over meer kernkoppen maar de kernwapens van de Sowjet-Unie hebben meer megaton. Bovendien werkt de Sowjet-Unie onverstoorbaar verder aan de produktie van SS-20-raketten en Backfire-bommenwerpers, terwijl zij de SS-18-en SS-19-raketten elk met verdubbelde kernkoppen heelt uitgerust.
Een nieuwe bron van zorg is verder voor de NAVO en de Verenigde Staten een enorme, nieuwe Russische atoomduikboot van de Typhoon-klasse die met haar 30.000 ton en een diepgang van tegen de 2000 meter als de grootste ter wereld wordt beschouwd Het schip is uitgerust met 20 lanceerbuizen voor het afvuren van raketten.
De Amerikaanse tegenhanger van de Typhoon is de Trident-duikboot Ohio met 18.700 tor.. Met het Trident-programma is in 1972 een begin gemaakt. maar de officiële goedkeuring voor de bouw kwam pas twee jaar later. De Amerikanen geloven dat de Russen ongeveer in dezelfde tijd met de bouw van hun Typhoc!?-duikboten zijn begonnen Ofschoon dit geen geheim meer was, dank zij satelliet-foto's, was het voor Washington toch een verrassing dat de Typhoon zo'n enorme omvang had en bovendien zwaar be apend schijnt te zijn.
Tijdens de NPG-vergadering heeft minister Brown gisteren ook nogmaals de kwestie van de drie procent ter sprake gebracht. De NAVO-landen zijn overeengekomen jaarlijks hun defensiebegroting met reëel 3% te laten stijgen, maar enkele landen, zoals Nederland. België, Denemarken en de Bondsrepubliek, zeggen dit in 1981 niet te zullen halen.
Brown verklaarde een zeker begrip te hebben voor de economische problemen, waarmee deze landen worstelen. Toch geloofde hij dat het uiteindelijk wel zou meevallen, omdat meestal in de loop van het jaar nog aanvullende uitgaven worden gedaan. Daarom was hij niet pessimistisch.

Amerikaanse kritiek op Europese defensiebijdrage

Op 7 dec., aan de vooravond van de vergadering van de Eurogroep binnen de NAVO, was er vanuit de VS kritiek te beluisteren op de Westeuropese bijdrage aan de defensiecapaciteit van het bondgenootschap.
In de *New* York Times van die dag stond een interview met de Amerikaanse minister van defensie Brown. waarin deze o.m. zei: ,,De bondgenoten dienen zich te gedragen alsof hun militaire veiligheid even belangrijk voor hen is als voor ons. Geen Amerikaanse regering en nog minder het Amerikaanse volk of het Congres, za! een situatie aanvaarden, waarin een of ander land meent dat het onze taak is om hen te verdedigen en dat zij niet de moeite hoeven nemen om zichzelf te verdedigen."
Brown sprak schamper over de opvatting die sommige bondgenoten van de taakverdeling in de westelijke alliantie hebben: .,Soms geven enkele van onze bondgenoten te kennen: ,,Ja er moet een taakverdeling zijn – wij verkopen alles aan de Russen en jullie verdedigen ons. Maar dat is niet wat ik onder taakverdeling versta.
De Amerikaanse minister liet er drei gend op volgen. „Het is uitgesloten dat hun veiligheid belangrijker is voor ons dan voor hen. Wij zullen onze bondgenoten op hun daden beoordelen hoe belangrijk zij hun eigen veiligheid beschouwen."
Ook Richard Allen. Ronald Reagans voornaamste adviseur op het buitenlands politiek gebied. zei op ? dec. voor de Amerikaanse televisie dat ..alle partners in de Atlantische Alliantie meer moeten doen."
Volgens Allen komt het Westen in militair opzicht in een steeds onvoordeliger positie tegenover de Sowjet-Unie te staan

Bijeenkomst Eurogroep

De Eurogroep in de NAVO kwam op 8 dec. in Brussel bijeen. De aanwezige ministers van defensie trachtten in hun communiqué een antwoord te geven op de kort tevoren geleverde kritiek iiit de VS. Zij brachten o.a. het volgende naar voren:
De Europese NAVO-landen leveren drie kwart van de tankdivisies van het bondgenootschap en meer dan 90% van de gemechaniseerde divisies. Het aantal Europese soldaten in de NAVO bedraagt 6 miljoen. terwijl de Verenigde Staten samen met Canada slechts 3 miljoen soldaten inbrengen.
Van Europese zijde werd verder gezegd: ,.De landen van de Eurogroep hebben steeds ingestemd met de bijzondere inspanningen van de afgelopen 10 jaar een tegenwicht te bieden aan de militaire opbouw van het Pact van Warschau". In het rapport merkt de Eurogroep op dat de Westeuropese landen in 1980 160 miljard gulden hebben besteed aan defensie waarvan ***36*** miljard gulden aan investeringen.
In 198i zullen de Europese landen 270 nieuwe tanks aanschaffen en 440 andere gevechtsvoertuigen, 150 stukken geschut, 840 anti-tankraketten en 4.300 draagbare raketwerpers. Aan de zeestrijdkrachten worden 6 onderzeebootjagers toegevoegd, 5 mijnenleggers, 2 snelle patrouillevaartuigen, 15 verkenningsvliegtuigen en 30 helikopters. De luchtmacht van de Europese NAVO-landen krijgt 210 nieuwe gevechtsvliegtuigen, 130 helikopters 75 luchtdoelraketten en 30 luchtafweerkanonnen.

In een toelichting op deze cijfers zei de Westduitse minister van defensie Hans Apel dat de Amerikaanse kritiek het gevolg is van gebrekkige informatie en niet van gebrekkige Europese prestaties. De Europese ministers willen daarom meer publiciteit rond hun ontmoetingen met Amerikaanse volksvertegenwoordigers. zei hij

Comité voor verdedigingsplannen en NAVO-ministerraad geven veel aandacht aan Poolse crisis

De ministers van defensie ven de alli antie vergaderden op 9 en 10 dec in Brussel, verenigd in het comité voor verdedigingsplannen Daarna kwamen op 11 en 12 dec de ministers ván buitenlandse zaken bijeen
In beide samenkomsten werd veel aandacht geschonken aan de crisis in Polen en de mogelijkheid, dat die zou kunnen leiden tot een militair ingrijpen door de Sowjet-Unie
Na afloop van de vergadering van het comité voor verdedigingsplannen deelde minister Brown van de VS mede, dat de SU getroffen zou worden door een reeks van Westerse economische, politieke en diplomatieke strafmaatregelen, als zij Polen zou binnenvallen
Ook zou het Westen zijn militaire inspanning drastisch opvoeren en een wapenwedloop niet uit de weg gaan, omdat van een bezetting van Polen een potentiele militaire dreiging zou uitgaan tegen het NAVO-verdragsgebied

Over de inhoud van de sancties vergaderen op 11 en 12 dec. de ministers van buitenlandse zaken. M.b.t. deze laatste vergadering bevestigde het ministerie van buitenlandse zaken in Washington op 10 dec., dat er gedurende drie maanden vooroverleg was gevoerd tussen de VS en de bondgenoten.
„Met onze bondgenoten en andere landen hebben wij van gedachten gewisseld en voorstellen besproken sinds maanden geleden de ernstige situatie in Polen ontstond", zei Jack Cannon, die optrad als de officiële woordvoerder van het State Department.
Functionarissen van het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken en defensie deden tegenover verslaggevers hun ,,ernstig beklag" dat de inhoud van het overleg is ,,uitgelekt" naar de New York Times en de Boston Globe. ,,Dit overleg", zo zeiden zij, ,,zou in Moskou het gevoel kunen versterken dat de Verenigde Staten samenwerken met West-Europa en China om de Sowjet-Unie te omsingelen".
Vooral de Bondsrepubliek en België hebben zich tijdens het vooroverleg verzet tegen het maken van afspraken vooraf, omdat dit de spanning in Europa ernstig zou kunnen vergroten. In Brussel toonden zich op 10 dec. ook Britse en Franse diplomaten weinig enthousiast over de Amerikaanse voornemens. Een hoge Franse diplomaat wiens naam niet mocht

De drie oppercommandanten van de NAVO in de vergadering van de ministers van defensie op 10 december. V.l.n.r. generaal Rodgers (Supreme Allied Command Europe Saceur). vice-admiraal Harry Train II (Supreme Allied Command Atlantic Saclant) en admiraal Sir James Eberle (Commander in chief Channel Cinchan).

worden vermeld zei dat zijn regering ,,de handen nog niet wil binden aan vooraf vastgestelde voorwaarden. Wij willen op voorhand niet reageren op mogelijk catastrofale gebeurtenissen".
Een akkoord binnen de NAVO over sancties ,,zou de indruk kunnen bevestigen in de Sowjet-Unie dat het voor het Westen vaststaat dat zij zal ingrijpen in Polen". De Westeuropese regeringen kunnen Polen beter helpen met levensmiddelen en andere hulpgoederen", aldus de Franse diplomaat.
In het vooroverleg tussen Washington en zijn bondgenoten is al overeenstemming bereikt over de volgende maatregelen.
– De westerse delegaties zullen weglopen uit de Europese veiligheidsconferentie in Madrid.
– De westerse handelsbetrekkingen met de Sowjet-Unie worden drastisch beperkt, terwijl die met China worden versterkt.
– Westerse kredietverlening op de koop van goederen en diensten door de Sowjet-Unie wordt gestaakt.
– Stopzetting van het samenwerkingsproject van de aanleg van een aardgasleiding van Siberië naar West-Europa.

De ministers van buitenlandse zaken van de NAVO kwamen op hun vergadering van 11 dec. overeen, dat het beleid van het bondgenootschap gericht moet zijn op het voorkomen van een Sowjet-interventie in Polen. Daarom moet de Sowjet-Unie op de ,,zeer ernstige gevolgen" worden gewezen, die een dergelijk ingrijpen zou hebben. In dit preventieve kader zou eveneens economische steun aan Polen passen, zowel in de vorm van kredieten als van voedselhulp.
De ministers hadden nog geen beslissing getroffen, welke maatregelen de NAVO op politiek, economisch en diplomatiek gebied zou nemen, als de SU in Polen zou ingrijpen. Op die manier wilden zij duidelijk maken, dat zij ingrijpen niet als onvermijdelijk beschouwen.

De Nederlandse minister van buitenlandse zaken. Van der Klaauw, zei: ,,Alle ministers waren even bezorgd en hadden dezelfde analyse. De teneur was voor alles dat een interventie moet worden voorkomen. Ik was er zelf voorstander van dat er geen besluiten zouden worden genomen". Desondanks lag er een werkdocument met suggesties op tafel die de permanente vertegenwoordigers van de NAVO-landen in Brussel hebben uitgewerkt. Zij hebben op 11 dec. de opdracht gekregen om op basis hiervan een scenario op te stellen, zodat er meteen maatregelen kunnen worden genomen, indien de Sowjet-Unie toch zal ingrijpen. Zij zullen echter flexibel te werk moeten gaan, omdat er ook andere mogelijkheden bestaan.
Een daarvan is dat de Russen de druk op Polen steeds verder zullen opvoeren, zonder dat zij rechtstreeks militaire stappen ondernemen. In dit verband heeft de Westduitse minister van buitenlandse zaken, Genscher, erop gewezen dat ook de huidige situatie niet normaal is. Naar zijn mening is de druk die de Sowjet-Unie sinds enige tijd op Polen uitoefent, in strijd met de Slotakte van Helsinki. Een invasie zal evenwel de definitieve doodsteek voor de ontspanning betekenen.
Genscher drong erop aan dat er geen verdere bijzonderheden over mogelijke tegenmaatregelen zullen worden bekendgemaakt, omdat de Sowjet-Unie zich anders hierop zou kunnen instellen. In deze zin liet zich eveneens zijn Franse collega François-Poncet uit die bindende afspraken over specifieke maatregelen niet uitsloot. Volgens hem mag er geen twijfel over bestaan dat de westerse landen ondanks de huidige economische belangen met de Sowjet-Unie, ernstige consequenties aan een Russisch ingrijpen zullen verbinden.
Een situatie als na de Russische inval in Afghanistan moet bij een eventuele interventie worden voorkomen, zei de Westduitse minister van buitenlandse zaken Genscher. Volgens hem liepen de meningen over sanctiemaatregelen tegen de Sowjet-Unie toen binnen het bondgenootschap sterk uiteen wegens een gebrek aan consultatie en concertatie tussen de Verenigde Staten en West-Europa.

Minister Van der Klaauw stelde daarom voor om direkt nadat de Sowjet-Unie Polen is binnengevallen op ministerieel niveau een Noordatlantische Raad bijeen te roepen. Het is overigens de bedoeling dat de raad voortaan niet meer om het half jaar, maar eens in de drie maanden zal worden gehouden. In ieder geval zou op deze spoedvergadering over het scenario moeten worden beslist dat thans de NAVO-ambassadeurs uitwerken.
Onder meer zouden bij een Russische inval meteen alle multilaterale onderhandelingen moeten worden stopgezet, zoals de conferentie in Madrid over Europese veiligheid en samenwerking en het overleg in Wenen over wederzijdse, evenwichtige troepenvermindering (MBFR). Verder zouden alle politieke contacten op hoog niveau worden opgeschort, zouden de NAVO-landen hun ambassadeurs uit Moskou moeten terugroepen en zouden alle culturele en economische programma's worden gestaakt. Op bilateraal niveau zou de DDR als de grootste onruststoker haar preferentiële status in de handel met de Bondsrepubliek gaan verliezen.
Volgens minister Van der Klaauw waren allen het met deze aanpak eens, ook de Amerikaanse minister Muskie. Hij ontkende dat Muskie druk op zijn Westeuropese collega's had uitgeoefend nu reeds een afgeronde lijst met maatregelen af te kondigen.

Naai. de mening van tic Britse minister Carrington was er niets besproken wat door de Sowjet-Unie als een „NAVO provocatie aan de kaak kan worden gesteld Onder dit voorwendcel viel het Warschaupact in 1968 Tsjechoslowakije binnen.
Terwijl de NAVO-ambassadeurs het politieke scenario in elkaar moeten zetten, zal in EG-verband worden besproken, op welke manier economische steun aan Polen kan worden gegeven. Ook bij Nederland is een Pools kredietverzoek binnengekomen, zo heeft minister Van der Klaauw meegedeeld, die niets over de hoogte van het bedrag wilde zeggen. Verdere steunmaatregelen zullen de EG-ministers van buitenlandse zaken bespreken.

Na afloop van de ministerraad gaf de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, Muskie. op 13 dec. een persconferentie. waarop hij een regelrechte confrontatie tussen de NAVO en het Warschaupact niet uitsloot. in het geval van een Sowjet-interventie in Polen.
Muskie zei, dat alles mogelijk is. als eenmaal een zo grote troepenmacht in beweging komt. Maar hij achtte het niet aannemelijk, dat zoiets zou gebeuren of dat dit ook het Russische doel zou zijn.
Het is evenwel duidelijk dat de NAVO-ministers bang zijn voor een soort sneeuwbaleffect, als de Sowjet-Unie inderdaad Polen binnenvalt. In dit verband wees Muskie erop dat eerder een moord als in Serajewo tot een wereldooriog is uitgegroeid. Ook zijn Westduitse collega Genscher heeft erop aangedrongen dat de NAVO alles moet doen om een Russische inval te voorkomen, omdat er anders ,,onafwendbare ontwikkelingen" mogeljk zijn.
Om die reden is het van belang dat nu al het element van automatisme wordt weggenomen. Genscher doelde hiermee op de beslissing van de Noordatlantische Raad om nog geen bijzonderheden bekend te maken over de maatregelen die de NAVO in geval van een Russische inval wil nemen. Anders zou de Sowjet-Unie zich hierop al kunnen voorbereiden, wat weer tot een versnelde escalatie kan leiden, aldus de overweging binnen de NAVO.
Van zijn kant maakte Muskie duidelijk dat het NAVO-scenario een Russische inval geldt. Wat de Polen zelf doen, is kennelijk hun eigen zaak.
Muskie benadrukte dat de Sowjet-Unie al met de inval in Afghanistan de ontspanning ernstig heeft geschaad. Hij noemde hei een onaanvaardbare zaak dat er nog steeds vreemde troepen op het grondgebied van een neutraal, niet gebonden land staan Dit in verbinding met de Russische druk op Polen zou een ernstige bedreiging inhouden voor de vitale belangen van het westen.

Slotcommuniqué

Evrnals hun collega's van defensie spreken ook de ministers van buitenlandse zaken in het slotcommuniqué hun ernstige bezorgdheid uit over „de Russische dreiging die over Polen hangt" Ontspanning kan alleen succes hebben, wanneer de Sowjet Unie zich in Europa en elders strikt aan het Handvest van de Verenigde Naties en de principes van de in Helsinki overeengekomen Slotakte houdt.
Pogingen van de NAVO om de Sowjet-Unie te overtuigen dat zij haai. politiek van interventie in de aangelegenheden van andere staten nioet veranderen in een politiek van eerbied voor soevereiniteit. dienen het algemene belang var. de internationale gemeenschap, zo heet het in de slotverklaring. De NAVO is echter bereid positief te reageren op concrete Russische stappen die zouden leiden tut ceri stopzetting van de agressieve activiteiten en tot een herstel van de basis voor constructieve betrekkingen tussen oost en west.
Volgens de NAVO-ministers zal de ontspanning niet overleven. wanneer de Sowjet-Unie opnieuw de rechten van welk land ook op zijn territoriale onaantastbaarheid c onafhankelijkheid zal schenden. ..Polen moet vrij zijn om over zijn eigen toekomst te beslissen", aldus stellen zij in de slotverklaring vast. De NAVO-landen zijn in elk geval bereid om het principe van non-interventie te respecterei: en dringen er sterk op aan dat ook anderen dit zullen doen.
De slotverklaring: ..Elke tnterventie zal fundamenteel de gehele internationale situatie wijzigen". Onder die omstandigheden zal de NAVO zich gedwongen zien om op een manier te reageren die in overeenstemming is met de ernst van deze ontwikkeling. Overeengekomen is dat de Noordatlantische Raad in dit geval direct voor een spoedzitting zal bijeenkomen. Om deze reden wordt tegen de gewoonte in niet de plaats genoemd, waar de volgende raad zal worden gehouden. Onder normale omstandigheden zou dat in Italie moeten zijn.
Bovendien is nog altijd niet beslist of het jaarlijks aantal raadsvergaderingen van twee op vier zal worden gebracht. Landen als Nederland en de Bondsrepubliek zijn hiervan een groot voorstander. omdat het dan mogelijk wordt elkaar nauwer te consulteren. Tot nu toe stuit dit voorstel evenwel op Frans verzet.
Hetzelfde geldt voor de Westduitse suggestie om in NAVO-verband een zelfde soort overlegprocedure te ontwikkelen als nu reeds binnen de Gemeenschap bestaat, namelijk overleg in het kader van de Europese politieke samenwerking (EPS). Daarvoor in de plaats hebben de ministers de afgelopen dagen in zo klein mogelijke kring overleg gepleegd.
Tenslotte wijzen de NAVO-ministers in het slotcommuniqué op het belang dat zij aan de Conferentie van Madrid over veiligheid en samenwerking in Europa hechten Naar hun mening wordt echter deze bijeenkomt gehouden „in de schaduw van de Russische inval in Afghanistan en de voortdurende onderdrukking van de mensenrechten in de Sowjet-Unie en elders". Dit is zonder meer in strijd met de principes, zoals die in de Slotakte van Helsinki zijn vastgelegd.

Sowjet-reactie

Onder de kop „Gevaarlijke provocaties' bevatte hei *Informatie-Bulletin* van de ambassade van de USSR in Nederland van 24 jan. 1981 een reactie op de besprekingen in de NAVO-ministerraad. Het artikel was ondertekend door A. Petrow. een pseudoniem, dat gebruikt wordt om de officiële mening van de Sowjetleiding wereldkundig te maken.
Het volgende is uit dat artikel aangehaald.

Het is regel geworden; de NAVO-politici tracteren he: publiek van hun landen systematisch op een en de zelfde giftdrank. Ze zoeken uiteenlopende aanleidingen, En ze proberen zonder mankeren één ding ie bewijzen: het Westen wordt bedreigd en het gevaar gaat zogenaamd uit van de Sowjet-Unie en er is peen ander middel o haar te weerstaan dan het opvoeren van de bewapeningswedloop.
Op de zitting van de NAVO-Raad die op 12 december 1980 in Brussel werd beëindigd, werden als aanleiding voor het opzwepen der militaristische activiteit de gebeurtenissen in Polen gekozen. De minister van buitenlandse zaken der Verenigde Stater! Muskie joeg (om de psychose op te voeren) angst aan met het gevaar van .,het uitgroeien van de binnenlandse Poolse crisis tot een ,,wereldcrisis". De Amerikaanse vertegenwoordigers spraken zonder gewetenswroeging lasterlijke taal over de buitenlandse politiek der Sowjet-Unie en kwamen aanzetten met veronderstellingen over plannen der USSR en andere socialistische landen.
Wat bracht de Atlantische ministers ertoe zich bezig te houden met de aangelegenheden van een staat die geen deel uitmaakt van de NAVO, maar die een onvervreemdbaar bestanddeel is en blijft van het politieke, militaire en economische stelsel van het socialisme?
Vele van de realiteiten van het hedendaagse Europa zitten de NAVO-leiders niet lekker. Dit feit is bekend en bij lange na niet nieuw. Het is hun niet naar de zin, dat de vertegenwoordigers der Poolse Verenigde Arbeiderspartij op de recente ontmoeting van leidinggevende persoonlijkheden der staten die deelnemen aan het Warschaupact in Moskou nog eens hebben onderstreept dat Polen een socialistische staat was, is en zal zijn, een stevige schakel van de gehele familie der landen van het socialisme.
Het nieuwe is gelegen in de omstandigheid dat met het zich versterken der aggressieve tendenties binnen de NAVO sommige toonaangevende leden van dit blok bereid zijn de algemeen aanvaarde normen der internationale betrekkingen te overtreden en over te gaan van de ideologische interventie in de Poolse zaken (waar ze zich al jaren mee bezig houden) op inmenging van een andere aard.
In de periode van de koude oorlog noemde men dit onomwonden de politiek van ,,het terugrollen van het communisme". Nu zijn het andere tijden. Men zou deze zelfde imperialistische politiek graag willen voorstellen als een soort ,,bezorgdheid over de ontspanning". Daar houden de opstellers van het NAVO-communiqué zich dan ook mee bezig.
En tegelijk ondernemen ze hier ook een poging om aan het soevereine recht van Polen op onafhankelijkheid en het zelfstandig oplossen der vraagstukken van zijn inwendige structuur een interpretatie te geven, die de Poolse staat en zijn grondwettige organen in wezen zou beroven van de mogelijkheid zich te verdedigen tegen buitenlandse en binnenlandse vijanden. Om de dingen bij hun namen te noemen, de NAVO-Raad heeft zijn aloude doel nagejaagd; op de een of andere manier uitbreiding geven aan ..het gebied van werkzaamheid" van het blok en het opsporen van extra-middelen tot inmenging in de interne

aangelegenheden van andere staten, in het betreffende geval een socialistische staat.
Het kan geen kwaad er aan te herinneren dat kort geleden de NAVO-strijdkrachten tijdens oefeningen de varianten hebben afgewerkt van een gewapende interventie bij het ontstaan van zogenaamde ,,crisissituaties" in de landen van Oost-Europa. De leiders van het Noord-atlantische blok maken er nu geen geheim van dat het hun heel goed zou uitkomen als de ontwikkeling der situatie in de PVR buiten de controle zou geraken van de Poolse regering en de Poolse Verenigde Arbeiderspartij en als Polen in chaos en anarchie zou worden gestort.
Wat men in de NAVO op alle mogelijke manieren verbergt, dat is de ai door imperialistische kringen gerealiseerde ondersteuning aan de krachten in het Polen van het volk die zich inzetten tegen de wettige autoriteiten. Als paddestoelen na de regen verrijzen in het Westen verschillende ..regionale" en ..nationale" tegen Polen gerichte centra. met die benaming en zonder die benaming. Via hen lopen de relaties met de ,,confederatie voor een onafhankelijk Polen", uiteenlopende ,,comités voor zelfbescherming" en andere reactionaire groeperingen die in het openbaar en ondergronds tegen het socialisme strijden.
Het is niet moeilijk zich voor te stellen, hoe de reacties in de NAVO zijn ais de socialistische staten zouden beginnen, bijvoorbeeld in het kader van het Verdrag van Warschau, oordelen te vellen over de toestand in een der staten die deel uitmaken van het Noordatlantische blok en zouden gaan verordonneren, hoe en wat er geregeld en gewijzigd moest worden en des te meer als de Organisatie van het Verdrag van Warschau een gewapend ingrijpen zou gaan repeteren voor het geval van stakingen of andere binnenlandse gebeurtenissen aldaar.
In het communiqué der zitting van de NAVO-Raad wordt gezegd dat de gebeurtenissen in Polen van niet geringe betekenis zijn voor de internationale toestand als geheel. In het socialistische kamp wordt dit net zo goed begrepen als in het Westen. En dienovereenkomstig beoordeelt men er de woorden en de daden die afkomstig zijn van de Verenigde Staten en hun bondgenoten.
De ontspanning begon precies op het moment te kampen te krijgen met verwikkelingen, waarop de politieke benadering van een aantal westerse mogendheden in de gewichtigste vredesvraagstukken in vele opzichten werd begonnen bepaald te worden door hun ambities om voor grote mogendheid te spelen. Het gokken op geweld en niet te werk gaan met het gezonde verstand, niet het streven om het eens te worden met een andere staat maar om hem zijn wil op te leggen, en niet wederzijds rekening te houden met iemands belangen maar een eenzijdige aanspraak op een speciale positie en op de hegemonie in uitgestrekte gebieden van de wereld die op willekeurige wijze berekend worden tot ,,de zones van vitaal belang" voor de Verenigde Staten, daar vinden de moeilijkheden hun oorsprong waar de wereld nu mee wordt geconfronteerd, daar ligt het antwoord op de vraag, waarmee en wanneer ze zijn begonnen.
In Brussel hebben de NAVO-ministers zich helaas op geen enkele manier bezig gehouden met de vraagstukken der ontspanning. In het middelpunt van hun belangstelling stond het gedetailleerd maken der plannen voor het in Europa opstellen van de Amerikaanse raketten kernwapens en het opvoeren van de bewapeningswedloop. Het lijdt geen twijfel dat het publiek juist van dit gezichtspunt uit het slotdocument der zitting van de NAVO-Raad in Brussel zal lezen. De volkeren zullen hun oordeel vellen over het provocatorische tumult der raddraaiers van dit aggressieve blok. (AP, UPI, NRC/H'blad, Le Monde, NZZ, FAZ, The Times)

(Vor. ber. pag. 48312 e.v.-1980)

WEST-EUROPA

ITALIË

STAKING FIAT

Het plan van de Fiat-directie in Turijn om wegens de stagnerende afzet het aantal arbeidsplaatsen met 24.000 te verminderen. leidde in september 1980 tot een confrontatie tussen Fiat en de vakbonden.
Op 11 sept. 1980 kondigde de directeur van Fiat, Agnelli, het ontslag ineens aan van 14.469 arbeiders. Dit leidde tot een spontane staking van drie uur door ca. 80% van het personeel in de Fiat-vestigingen in Turijn. De vakbond van metaalarbeiders (FLM) riep de Italiaanse regering op om tussenbeide te komen en de minister van arbeid, Franco Foschi, verklaarde dat de ontslagen ,,konden en moesten worden vermeden". Stakingspiketten beletten intussen de aflevering vanuit de fabriek van auto's, zodat de voorraad van ca. 450.000 stuks niet kon worden verkocht.
Op 15 sept. sloot Fiat een overeenkomst met de Franse Peugeot-Citroën groep voor de gezamenlijke ontwikkeling van een benzinebesparende motor. Hiervan zouden na 1985 een miljoen stuks per jaar worden geproduceerd. Over de plaats van vestiging bestond nog geen zekerheid.
Op 26 sept. staakten in heel Italië ongeveer anderhalf miljoen metaalarbeiders uit protest tegen de plannen van Fiat om arbeiders te ontslaan. In Turijn demonstreerden 70.000 arbeiders. In Lombardije bleven openbare kantoren en scholen vier uur dicht. Het openbaar vervoer lag vier uur stil.
Op 10 okt. staakten naar schatting vijftien miljoen Italianen vier uur uit solidariteit met de Fiat-werknemers. In Tokio was de dag ervoor de overeenkomst getekend tussen Alfa Romeo en Nissan voor de gezamenlijke produktie van auto's in het zuiden van Italië (zie hiervoor ook pag. 51013-1980). Fiat was een fel tegenstander van het binnenhalen van Japanse autoproducenten in Italië, omdat dit de al zwakke positie van de Italiaanse auto-industrie nog verder zou ondermijnen.
Op 18 okt. tekenden Fiat en de vakbonden een akkoord, dat een einde maakte aan de stakingen. Het betrof een compromis: ca. 23.000 arbeiders werden tijdelijk naar huis gestuurd, terwijl het aantal arbeidsplaatsen – zonder ontslagen – met 14.000 werd verminderd. Veel arbeiders beschouwden het akkoord als verraad aan de werknemers. Veel vakbondsleiders moesten onder politiebescherming een goed heenkomen zoeken nadat zij hun achterban met de akkoorden hadden geconfronteerd.

WERKLOOSHEID 1980
GELIJKGEBLEVEN

Blijkens gegevens van het centraal Italiaans instituut voor statistiek is het aantal werklozen in 1980 met 1.690.000 gelijkgebleven aan dat van 1979. Het aantal mannelijke werklozen werd iets minder, het aantal vrouwelijke steeg iets. Het landelijke percentage werklozen bedroeg voor 1980: 7,6% (mannen 4,8%, vrouwen 13,1%). De werkende bevolking was als volgt over de diverse economische sectoren verdeeld: landbouw 2,9 mln (14,1%); industrie 7,77 mln (37,6%); overige sectoren 9,9 mln (48,3%). De werkende bevolking telde 14,18 mln mannen en 6.49 mln vrouwen.

LUXEMBURG

NIEUWE MINISTER
VAN BUITENLANDSE ZAKEN

Op 22 nov. 1980 is mevr. Colette Flesch, burgemeester van de stad Luxemburg en voorzitter van de Democratische Partij van Luxemburg, benoemd tot minister van buitenlandse zaken van het groothertogdom. Zij is tevens belast met de portefeuilles van economie, justitie en middenstandszaken. Haar voorganger Gaston Thorn was op 21 dec. 1980 officieel afgetreden wegens de aanvaarding van zijn nieuwe functie, op 6 jan. 1981, van voorzitter van de Europese commissie.
Mevr. Flesch maakt nu deel uit van het kabinet van premier Pierre Werner, dat na de verkiezingen van 10 juni 1980 werd samengesteld (pag. 57013 e.v.-1980).

Colette Flesch is op 16 april 1937 geboren in Dudelange. Zij bracht een groot deel van haar studietijd door in de Verenigde Staten, waar zij op verschillende universiteiten graden haalde in onder meer internationaal recht, politieke wetenschappen en economie.
Zij bekleedde een bestuursfunctie op het secretariaat-generaal van de Europese Gemeenschap en besteedde daarnaast veel tijd aan haar sportieve carrière als schermster. Zij vertegenwoordigde haar land in 1968 bij de Olympische Spelen in Mexico. In 1969 werd zij gekozen tot gedeputeerde en, in hetzelfde jaar, tot burgemeester van de stad Luxemburg. In oktober 1979 werd zij quaestor in het Europees parlement. In juli 1980 werd mevr. Flesch gekozen tot voorzitter van de liberale Democratische Partij van Luxemburg.

LATIJNS-AMERIKA

ECUADOR

REFERENDUM AFGELAST. NIEUW KABINET

Op 19 mei 1980 herriep president Jaime Roldos zijn plan voor de organisatie van een referendum waarin hij wijzigingen in de grondwet aan het volk wilde voorleggen (pag. 330/3-1980). Het referendum werd afgelast omdat de president buiten zijn eigen partij (CEP) steun wist te verwerven in het Congres van de linkse democratische partij (ID) en de Volksdemocratiepartij (DP). Deze coalitie stemde op 19 mei voor de instelling van een commissie die de door Roldos voorgestelde grondwetswijzigingen zou gaan bestuderen.

Aan de ,,blokkade-politiek"van parlementsvoorzitter Assad Bucaram, oom en politiek aartsvijand van president Roldos, kwam op 10 aug. 1980 een einde. Gesteund door de reeds genoemde coalitie kwam de verkiezing tot stand van een regeringsgezinde parlementsvoorzitter, Raoul Baca Carbo (ID), en een vice-voorzitter, Gil Barragan Romero (DIC). Beiden besloten met de regering mee te werken.

Na het formele aftreden van de regering op 8 aug. 1980 werd op 19 aug. door president Roldos de samenstelling van een nieuwe regering bekendgemaakt.

Drie ministers werden vervangen. Het kabinet zag er als volgt uit:

Buitenlandse zaken – Alfonso Barrera Valverde; binnenlandse zaken – Roberto Dunn Barreiro; financiën en openbare kredieten – Fernando Aspiazu Seminario; industrie. handel en integratie – Germanico Salgado; landbouw en veeteelt – Antonio Andrade Fajardo: natuurlijke hulpbronnen en energie – César Robalino; arbeid – Aquiles Rigail: onderwijs en sport – Galo Garcia Feraud; defensie – generaal Marco Subia Martinez; gezondheid – Humberti Guillen Murillo; sociale zaken – Alfredo Mancero; publieke werken en communicatie – Augusto Alvarado.

De nieuwe minister van buitenlandse zaken, Alfonso Barrera Valverde, was al op 7 juli benoemd als opvolger van Alfredo Pareja Diezcanseco, die zijn ambt om gezondheidsreden opgaf. Valverde (50) was eerder ambassadeur van Ecuador in de Spaanse hoofdstad Madrid geweest,

VISSERIJCONFLICT MET VS

In de eerste week van november 1980 heeft de Ecuadoriaanse kustwacht elf onder Amerikaanse vlag varende vissersboten opgebracht, die binnen de 200-mijlszone visten. Ecuador houdt vast aan de 200-mijlszone, terwijl de VS zich aan de 12-mijlszone wensen te houden. In 1971 was met dezelfde kwestie als inzet een „tonijnoorlog" uitgebroken (pag. 28612-1971). die onder meer leidde tot een bevriezing van Amerikaanse kredieten aan Ecuador. Eind 1980 zijn boetes aan Amerikaanse schepen opgelegd tot een bedrag van $900.000. Waarnemers vreesden het ontstaan van een nieuwe „tonijnoorlog".

HONDURAS

VREDESVERDRAGMETELSALVADOR

Op 30 okt. 1980 is in de Peruaanse hoofdstad Lima een vredesverdrag getekend tussen El Salvador en Honduras, dat een einde maakte aan de staat van oorlog die sedert juli 1969 tussen beide landen bestaan. Het verdrag werd getekend door de Salvadoriaanse minister van buitenlandse zaken. Fidel Chavez Mena. en zijn Hondurese ambtgenoot, Cesar Elvir Sierra.

Het verdrag voorzag in de heropening van de grenzen en het herstel van diplomatieke betrekkingen, reactivering van de Centraal Amerikaanse Gemeenschappelijke Markt en legde de 343 km lange gemeenschappelijke grens voor tweederde deel vast. Overeengekomen werd om het resterende en omstreden deel van de grens binnen vijf jaar vast te leggen en de status van gedemilitariseerde zone op te heffen, die in 1970 onder toezicht van de Organisatie van Amerikaanse Staten (OAS) was ingesteld.

Opheffing van deze status betekende tevens dat de Salvadoriaanse guerrilla-strijders niet langer hun toevlucht tot het gebied konden zoeken en dat de strijdkrachten van El Salvador en Honduras hun militaire activiteiten daar konden coördineren (zie ook pag. 3413).

De „voetbaloorlog" van 1969 vond zijn oorzaak in een oud en diepgeworteld probleem: dat van de emigratie van Salvadorianen naar Honduras. Die emigratie was omstreeks 1920 op gang gekomen. In 1969 werd in Honduras een wet van kracht die landbezit van niet-Hondurezen onmogelijk maakte. El Salvador verbrak op 27 juni 1969 de diplomatieke betrekkingen met Honduras en na een serie grensincidenten brak op 14 juli van dat jaar een oorlog uit. (Zie hiervoor pag. 449 e.v. – 1969).

Het vredesverdrag is het resultaat van vier jaren onderhandelen, waarbij de oud-president van Peru, José Luis Bustamente y Rivero, en het Internationale Gerechtshof in Den Haag bemiddeling verleenden.

Hieronder volgt een korte opsomming van de belangrijkste bepalingen van het vredesverdrag.

Honduras en El Salvador beëindigen hun grschil, handhaven en consolideren de vrede en zullen afzien van dreiging, druk en agressie en van handelingen die strijdig zijn met het internationaal recht (artikel 1).

Beide partijen staan vrije doorgang toe van mensen en goederen over hun grondgebied, zonder beperkingen (art. 7-9). Diplomatieke en consulaire betrekkingen worden met onmiddellijke ingang hersteld, zonder verdere formaliteiten; dipiomaten worden binnen dertig dagen geaccrediteerd ;art. 10 en 14).

Beschrijving van de gemeenschappelijke grens van 225 (van de 343) kilometer waarover geen verschil van mening bestaat (art. 16) en de bepaling dat die grens voor altijd vast ligt (art 17). Met betrekking tot dat gedeelte van de grens waarover de partijen het niet eens zijn, komen de partijen overeen een gemengde commissie in te stellen (1 mei 1980) die binnen vijf jaar ziin werk moet voltooien (art. 18 en 19). De omstreden gebieden zijn een deel van de provincies Chalatenango en La Union en de delta van de rivier de Goascoran. De gemengde commissie gaat de grens markeren aan de hand van de documenten uit de koloniale periode van de Spaanse kroon, wereldlijke en geestelijke autoriteiten, die bepalingen over territorium en jurisdictie hebben uitgevaardigd. Bij de bepaling worden aspecten van wettelijke, historische en menselijke aard betrokken alsmede aspecten die volgens het internationaal recht bij de bewijsvorming in overweging dienen te worden genomen (art. 26).

Elke grensafbakening moet door beide landen worden goedgekeurd (art. 27). Geschillen binnen de commissie worden binnen 60 dagen aan de respectieve regeringen voorgelegd. Indien binnen vijf jaar geen overeenstemming wordt bereikt over de grensafbakening in het omstreden gebied, dan wordt de zaak voorgelegd aan het Internationaal gerechtshof in Den Haag (art. 28 en 31).

Totdat de grens volledig bepaald is houden beide landen zich aan de situatie (status quo ante bellum) zoals die was voor 14 juli 1969 (art. 37). Gedurende de vijf jaar dat aan de grensbepaling wordt gewerkt, zullen de partijen zich onthouden van andere unilaterale, vreedzame pogingen om de zaak te regelen (art. 39).

El Salvador en Honduras werken aan de herstructurering en versterking van de Centraal Amerikaanse Gemeenschappelijke Markt (CACM) op basis van rechtvaardigheid en gelijk aardigheid en streven naar een ,,werkelijke economische en sociale gemeenschap met andere middenamerikaanse landen" (art. 40). Beide landen zullen hun handelsrelaties regelen via bilaterale handelsverdragen waarvoor binnen drie maanden gedelegeerden voor de uitwerking van het verdrag worden aangesteld (art. 41).

El Salvador en Honduras zullen geen schadevergoeding eisen voor de schade die in juli 1969 is ontstaan (art.42). Beide partijen zullen de mensenrechten respecteren en beschermen alsmede de vrijheid van elkaars landgenoten.

Immigratie naar beide landen voor ingezetenen is vrij volgens de regels die ook gelden voor ingezetenen van andere middenamerikaanse landen (art. 45).

NIEUW KABINET

Drie maanden na de overwinning van de liberalen bij de verkiezingen voor de grondwetgevende vergadering van 20 april 1980 (31312 e.v.-1980), is de macht van de militaire junta formeel

overgedragen aan de grondwetgevende vergadering (20 juli).
Op 25 juli werd generaal Policarpo Paz Garcia, die, als hoofd van de militaire junta, sinds 1978 staatshoofd was geweest, gekozen tot interim-president.

Hij kreeg 68 stemmen van de liberale en nationale partij (er waren geen tegenstemmen) bij drie onthoudingen van de gedeputeerden van de partij vernieuwing en eenheid (PINU). Het lag in de bedoeling dat president Paz Garcia in functie zou blijven gedurende één jaar. In die periode zou worden gewerkt aan de nieuwe grondwet en een nieuw verkiezingsreglement, waarna verkiezingen zouden moeten worden gehouden voor het presidentsschap en de samenstelling van de grondwetgevende vergadering.

Op 15 aug. 1980 werd de samenstelling bekendgemaakt van het nieuwe kabinet, dat bestond uit twee militairen, zes liberalen (PL) en zes leden van de nationale partij (PN).

Buitenlandse zaken – kolonel Cesar Elvir Sierra; defensie en openbare veiligheid – kolonel Mario Flores Theresin; financiën en openbare kredieten – Valentin Mendoza (PN); communicatie, openbare werken en transport – Mario Ivan Casco (PN); economie en handel – Ruben Mondragon (PN); economische planning – Efrain Reconco Murillo (PN); landbouw – Edgardo Zuniga Rodenzo (PN); informatie, cultuur en toerisme – Armando Alvarez Martinez (PN); iustitie – Serapio Hernandez Castellano (PL); binnenlandse zaken – Oscar Mejia Arellano (PL); onderwijs – Rafael Pineda Ponce (PL); natuurlijke hulpbronnen – Rodrigo Castillo (PL); volksgezondheid – Juan Andonie Fernandez (PL); arbeid en sociale zaken – Aristides Mejia Castro (PL).
Armando Alvarez Martinez had onder het vorige kabinet dezelfde portefeuille.

SPANNING HONDURAS-NICARAGUA

Begin november 1980 is spanning ontstaan tussen Honduras en Nicaragua na grensincidenten. Het ministerie van buitenlandse zaken in de Hondurese hoofdstad Tegucigalpa maakte in een nota (11-11-'80) melding van schendingen van het Hondurese luchtruim door een helikopter uit Nicaragua en van bombardementen van de grensplaatsen Tempisque en Orlica in de grensprovincie Paraiso.

Het ministerie van buitenlandse zaken van Nicaragua ontkende categorisch dat bombardementen zouden zijn uitgevoerd. Wel werd in een nota (11-11-'80) gevraagd om teruggave van een helikopter die door Honduras was buitgemaakt, nadat die door een ongunstige windrichting per ongeluk in Hondurees luchtruim verzeild was geraakt. Aan boord van die helikopter bevond zich kapitein Roberto Sanchez, hoofd van de militaire inlichtingendienst van Nicaragua, die gevangen genomen werd door de Hondurese autoriteiten.
Op hun beurt protesteerden de autoriteiten in Nicaragua tegen een commando-actie van een ,,contra-revolutionaire bende" vanuit Honduras. De minister van defensie van Nicaragua Humberto Ortega, verklaarde dat dergelijke benden in de voorafgaande maanden ruim 70 keer op grondgebied van Nicaragua zijn binnengedrongen.

De luchtmacht van I-ionduras zou. volgens Ortega, minstens 25 keer het luchtruim van Nicaragua hebben geschonden. Hij noemde het verbazingwekkend dat het Hondurese leger, dat manœuvres in het grensgebied had uitgevoerd, niets had gemerkt van de aanwezigheid van ,,benden, die op het grondgebied van Nicaragua moorden en plunderen".

De Sandinistische regering heeft erop gewezen dat ca. 2000 aanhangers van de verdreven dictator Somoza na hun vlucht naar Honduras op zijn minst profiteren van de passieve houding van de autoriteiten in Tegucigalpa.
Op 22 oktober had de regering van Honduras de ambassadeur van Nicaragua, Alejandro Castillo, verzocht het land te verlaten, omdat de veiligheid van de diplomaat gezien de aanslagen door rechts-georiënteerde commando's, niet meer kon worden gegarandeerd.

Om dezelfde reden had ambassadeur Castillo eerder Guatemala moeten verlaten. De voorganger van Castillo in Honduras, Talavera Salinas, was door de regering in Managua teruggeroepen, nadat vier aanslagen op hem waren gepleegd.

Aanslag op ambassade VS

Op 30 oktober is de ambassade van de Verenigde Staten in de Hondurese hoofdstad Tegucigalpa beschoten. Op 31 oktober werd een aanslag gepleegd op de ambassade van Chili in de Hondurese hoofdstad. De verantwoordelijkheid voor de acties werd opgeëist door een recentelijk opgerichte linkse beweging, het Morazanistisch Front voor de Nationale Bevrijding.
Op 20 december werd de directeur van de grootste bank van Honduras, de Banco Atlantida, Paul Vinelli, ontvoerd. Zijn chauffeur werd doodgeschoten, zijn lijfwacht gewond.

MIDDEN-BOSTEN

IRAN

OVERZICHT GIJZELINGSAFFAIRE (MEI – NOV. 1980)

Zoals gemeld (pag. 96/1) bracht de Syriër Adib Daoudy als vertegenwoordiger van VN-secretaris-generaal Waldheim van 24-28 mei i910 een bezoek aan Teheran in verband met het werk van de VN-commissie van onderzoek, die Teheran van 23 febr.-11 maart 1980 had bezocht (pag. 654/2-1980). Daoudy werd o.m. ontvangen door de Iraanse minister van buitenlandse zaken. Sadegh Ghotbzadeh.

Daoudy verklaarde na een onderhoud met Ghotbzadeh op 25 mei dat hij het werk van de VN-commissie had besproken alsmede de inhoud van het rapport dat haar was gevraagd voor te bereiden. Hij liet weten dat de commissie eventueel in staat was naar Iran terug te keren (waarop Ghotbzadeh eerder had aangedrongen) en haar werk te hervatten.
Op 27 mei had Daoudy een ontmoeting met Ayatollah Beheshti en op 28 mei woonde hij de opening van het nieuwe Iraanse parlement (pag. 7413) bij.

Missie Socialistische Internationale

Daoudy's bezoek werd min of meer overschaduwd door de aankomst in Teheran op 25 mei van een driemansdelegatie van de Socialistische Internationale, die bestond uit Bruno Kreisky (Bondskanselier van Oostenrijk), Felipe Gonzalez (secretaris-generaal van de Spaanse Socialistische Partij) en Olof Palme (voorzitter van de Zweedse sociaal-democratische partij). Zij hadden geen ontmoeting met Daoudy, die verklaarde dat er ,,niets gemeenschappelijks" tussen beide missies was. Het doel van de socialistische missie werd aangeduid als een ,,fact-finding tour tot dieper begrip van Europeanen voor de islamitische revolutie".
Op 25 en 26 mei voerde de delegatie ,,intensieve besprekingen" met president Bani-Sadr, minister Ghotbzadeh en Ayatollah Beheshti. Bij hun vertrek uit Teheran op 26 mei zeiden de delegatieleden dat zij ,,voldaan" waren over hun besprekingen.

Hoewel de drie socialistische leiders hadden beklemtoond dat hun bezoek geen poging was geweest om in de gijzelingskwestie te bemiddelen, erkende Kreisky in Oostenrijk (27-28 mei) dat de kwestie tijdens hun bijeenkomsten herhaaldelijk aan de orde was gesteld, omdat mannen als president Bani-Sadr geloofden dat

De Iraanse president Bani-Sadr (r.: ontving op 26 mei 1980 drie Europese socialistische leiders, (v.l.n.r.) Bondskanselier Bruno Kreisky (Oostenrijk), Felipe Gonzalez (Spanje) en Olof Palme (Zweden). samen met de Iraanse bankdirecteui Ali-Reza Nobari (2de v.r.).

de Amerikaanse gijzelaars zouden moeten worden vrijgelaten alvorens Iran uit zijn ,,politieke isolement" kon geraken. Kreisky stelde nog dat nieuwe sancties tegen Iran de vrijlating van de gijzelaars verder konden vertragen.
Later werd onthuld dat een resultaat van het bezoek was geweest het ontwerpen van een plan tot waarborging van Irans neutraliteit, dat uiteindelijk tot de vrijlating van de gijzelaars zou kunnen leiden.

Uitspraak Internationaal Gerechtshof

Op 24 mei deed het Internationale Gerechtshof te Den Haag uitspraak in de zaak van de Amerikaanse klachten tegen Iran, waarvoor het Hof op 18. 19 en 20 maart openbare hoorzittingen had gehouden die niet door Iran waren bijgewoond.
Het Hof bevestigde unaniem zijn interim-uitspraak van 15 dec. 1979 dat de regering van Iran de Amerikaanse gijzelaars onmiddellijk moest vrijlaten (zie pag. 650/2-1980). Het Hof besliste

1) dat Iran heeft geschonden en nog steeds schendt verplichtingen die het verschuldigd is jegens de Verenigde Staten;
2) dat deze schendingen Irans verantwoordelijkheid raken:
3) dat de regering van Iran onmiddellijk de Amerikaanse staatsburgers. vastgehouden als gijzelaars, moet vrijlaten en de gebouwen van de ambassade in handen van de beschermende macht (de VS) moet stellen,
4) dat geen lid van de diplomatieke of consulaire staf van de Verenigde Staten mag worden vastgehouden om te worden onderworpen aan enigerlei vorm van gerechtelijke procedures of om daaraan als getuige deel te nemen;
5) dat Iran verplicht is schadeloosstelling te verschaffen voor de aan de Verenigde Staten toegebrachte schade; en
6) dat de vorm en het bedrag van die schadevergoeding, bij het ontbreken van overeenstemming tussen de partijen. door het Hof zal worden vastgesteld.

De punten 3) en 4) werden door alle 15 rechters goedgekeurd Rechter Platon Morozow (SU) stemde tegen de punten 1, 2. 5 en 6. rechter Salali Ei Dine Tarazi (Syrië) tegen de punten 1. 2 en 5, en rechter Manfred Lachs (Polen) verwierp punt 5

Het Hof berispte de Verenigde Staten voor hun poging de gijzelaars te bevrijden, maar het voegde daaraan toe dat de militaire operatie ,,geen invloed kan hebben op de evaluatie van het gedrag van de Iraanse regering in zes voorgaande maanden". Rechter Morozow zei dat de Amerikaanse ,,militaire invasie" in Iran de Amerikanen elk recht op schadevergoeding had ontnomen.
Ayatollah Moussavi Ardabili, de Iraanse procureur-generaal, verklaarde in Teheran dat het vonnis geen betekenis had, omdat ,,slechts één partij" aan de procedure had deelgenomen.

EG-staten en Japan. treffen sancties tegen Iran

Nadat de Europese Raad tijdens zijn overleg op 27 en 28 april in Luxemburg zijn solidariteit met de VS i.z. Iran en zijn besluit van 22 april (zie pag. 42611-1980 en 9213-1981) had bevestigd, besloten de negen ministers van buitenlandse zaken van de EG-lidstaten tijdens hun beraad op 17 en 18 mei te Napels vanaf 22 mei economische sancties tegen Iran te treffen. Deze sancties hadden echter slechts betrekking op de levering van goederen krachtens contracten die na 4 nov. 1979 – de dag waarop de gijzeling begon – tot stand waren gekomen. Contracten die vóór die datum tot stand kwamen – ca 90% van alle contracten – zouden normaal worden afgewikkeld (zie ook pag. 42613-1980)
Terwijl de Iraanse president Bani-Sadr en minister van buitenlandse zaken Ghotbzadeh er in de voorgaande dagen bij de EG op hadden aangedrongen geen sancties tegen Iran af te kondigen. zei laatstgenoemde in reactie op het EG-besluit dat Iran niet direct tot tegenmaatregelen zou overgaan Maar, zo voegde hij daaraan toe, als Europa zich nog verder identificeert met het Amerikaanse standpunt zal de Revolutionaire Raad moeten besluiten of Iran represailles zal nemen

Reeds op 15 mei was te Teheran vernomen dat Iran zijn olie afnemers ervan op de hoogte had gesteld dat zij nog maar bij een beperkt aantal banken kredietrekeningen voor olietransacties konden openen, namelijk alleen bij twee Zwitserse banken, een *Oostenrijkse*, een Zweedse en een Indiase bank. Met die maatregel, zo werd toen verklaard, zou de Iraanse centrale bank vooruitlopen op mogelijke EG-sancties tegen Iran. Voorts zou Iran een aanzienlijke hoeveelheid geld van West-Duitsland naar Libische en Algerijnse banken hebben overgemaakt.
Anderzijds was in de voorgaande periode gemeld dat grondstoffen en consumptiegoederen de Iraanse havens .,sneller binnenstroomden dan douanebeambten die kunnen afhandelen". Die goederen waren vooral afkomstig uit West-Europa en Japan.

Ingaande 30 mei kondigde Engeland als laatste van de EG-staten sancties tegen Iran af, maar het effect daarvan was sterk beperkt doordat zij niet met terugwerkende kracht vanaf 4 nov. 1979 zouden geiden maar per 22 mei in werking traden, terwijl bovendien uitzonderingen werden gemaakt voor verlengingen van bestaande handelscontracten en voor nieuwe contracten als vervolg op een bestaande handelsprocedure. (Zie ook pag. 427/2-1980.)

Op 20 mei kondigde de Australische regering met onmiddellijke ingang een verbod op alle handel met Iran, uitgezonderd voedsel en medicamenten, af. Canada volgde dit voorbeeld op 22 mei.
Op 22 mei keurde het Japanse kabinet in overeenstemming met het EG-besluit sancties tegen Iran af. De maatregel werd op 2 juni van kracht, maar gold niet voor de contracten i.z. het petrochemische complex te Bandar Khomeini.
Op 30 mei keurde het Noorse parlement een wetsontwerp van de regering i.z. economische sancties tegen Iran goed. De boycot moest m.i.v. 6 juni van kracht worden. Op 20 juni hechtte het kabinet zijn goedkeuring aan maatregelen op grorrd waarvan de uitvoering van contracten die van na 4 nov. 1979 dateerden werd verbo-

den alsmede het afsluiten van nieuwe contracten voor de uitvoer en levering van goederen naar Iran (uitgezonderd de levering van voedsel en medicamenten).

Internationale conferentie over Amerikaanse „misdaden in Iran"

Op initiatief van president Bani-Sadr werd van *2-5* juni in Teheran een internationale conferentie gehouden voor het onderzoeken van „Amerikaanse misdaden in Iran" sinds *1953* (d.w.z. sinds het heroptreden van de sjah na zijn tijdelijke afwezigheid onder Mossadegh). Deze conferentie werd bijgewoond door ongeveer 300 afgevaardigden uit 54 landen, waaronder een *10* man sterke Amerikaanse delegatie o.l.v. de voormalige minister van justitie, Ramsey Clark, die in november *1979* de toegang tot Iran was geweigerd (zie pag. *64513-1980).*

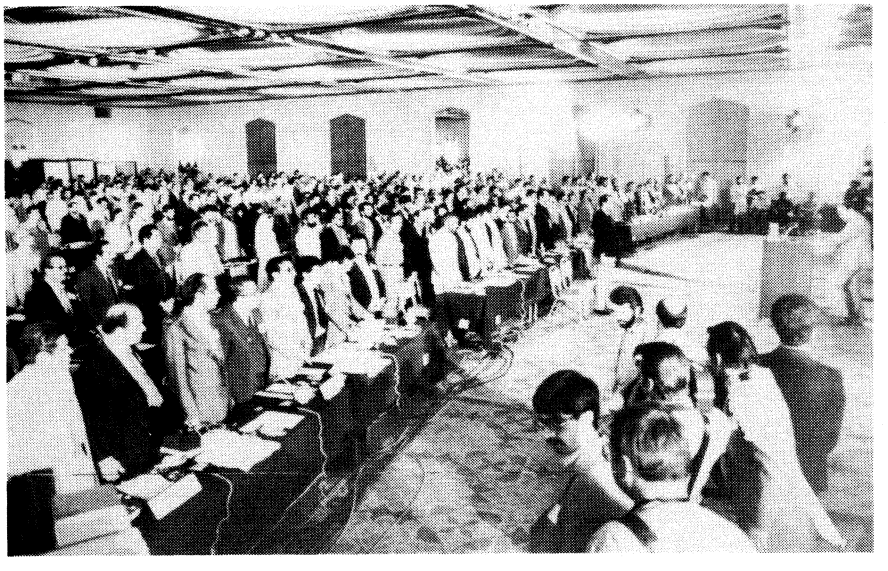
Clark en zijn mede-delegatieleden negeerden met hun bezoek aan Teheran een Amerikaans reisverbod (uitgezonderd journalisten. zie pag. 80/3). Zij trotseerden ook een waarschuwing van de Amerikaanse minister van justitie, Benjamin Civiletti. die Clark en zijn delegatie er op *30* mei aan had herinnerd dat overtreders van het verbod maximaal *10* jaar gevangenisstraf en een boete van $ *50.000* riskeerden.
Op *10* juni zei president Carter voorstander te zijn van een gerechtelijke procedure tegen Clark en de negen andere delegatieleden, Hij gaf daarbij de voorkeur aan een boete, omdat hij een gevangenisstraf niet juist achtte. Overigens meende Carter dat „bezoeken door misleide Amerikanen zoals Clark" de gijzelaars nog meer in gevaar konden brengen.

Tijdens de eerste dag van de conferentie werden aan de deelnemers documenten verstrekt, die bewijsmateriaal in de zaak van Iran tegen de Amerikaanse regering zouden bevatten Daaronder was een document, dat – naar werd verklaard – bevestigde dat de VS een militaire coup hadden voorbereid tijdens de laatste dagen van het regime van de sjah
Fotocopieen werden verspreid van een boodschap die door generaal Robert Huyser (die toen r Iran verbleef zie pag 641 i e v – 80) zou zijn verzonden aan generaal Alexander Haig toen opperbevelhebber van de NAVO in Europa, over de organisatie van een plan met Iraanse militaire leiders om de sjah aan de macht te houden De authenticiteit van dit document werd door Haig betwist, terwijl de Amerikaanse regering weigerde daarop commentaar te geven Clark noemde het document „zeer onthutsend"

In het document. een brief gedateerd „januari 1979", beval Huyser het gebruik van militair geweld aan om stakingen bij de Iraanse douane. de olie-industrie en de banken te breken. Vervolgens deed hij de aanbeveling om als de stap-voor-stap-benadering van de problemen in Iran geen resultaten opleverde over te gaan tot een rechtstreekse militaire staatsgreep. Hij wees er echter op dat de Iraanse militairen z.i. wel een coup konden uitvoeren. maar niet in staat waren vervolgens een moderne regering samen te stellen en te leiden.

Op *3* juni sprak Clark de conferentie toe. Hij kritiseerde de Amerikanse regering en sprak zijn sympathie uit voor het Iraanse volk. Hij was „persoonlijk vertwijfeld" over de „ongelukkige rol van de VS die een dictator aan het hoofd van Iran hebben geplaatst" en over de rol van Carter „die de sjah steunde na de bloedbaden van sept. *1978".* Clark stelde dat de afgezette sjah diende te worden berecht en zijn vermogen aan Iran teruggegeven „als het recht zijn beloop krijgt". Ook veroordeelde hij de mislukte Amerikaanse bevrijdingsactie als een „onwettige daad". Maar hij verklaarde tevens: „Het is van het grootste belang dat de gijzelaars nu worden vrijgelaten", omdat het gevaar voor een nieuwe Amerikaanse interventie in Iran toenam zolang de gijzeling voortduurde. Hij bood aan persoonlijk de plaats van een van de *53* gijzelaars in te nemen.
Op *4* juni werd Clark door president Bani-Sadr ontvangen voor een onderhoud, waarbij deze een uit drie punten bestaand voorstel zou hebben gedaan ter oplossing van de gijzelingsaffaire. Krachtens dit voorstel zou onder voorzitterschap van Clark een commissie in de VS worden gevormd die de Amerikaanse betrokkenheid in Iran tijdens het sjah-bewind moest onderzoeken. President Bani-Sadr liet echter weten dat bedoelde commissie „geen verband met de gijzelaars" had, maar veeleer met de „noodzaak om de waarheid te kennen".

Op *5* juni werd de conferentie besloten met de publikatie van een 12 punten tellende verklaring (door een anonieme commissie), waarin de VS en hun bondgenoten scherp werden veroordeeld. Gewezen werd o.a. op „geweld en indirecte dreigementen tegen Iran", met inbegrip van economische en militaire actie – een verwijzing naar de economische sancties en de mislukte Amerikaanse bevrijdingsactie. Voorts werd gesteld dat Iran het recht had „compensatie te eisen voor de enorme materiële en menselijke verliezen" als gevolg van de Amerikaanse praktijken in de afgelopen 27 jaar. Uitlevering van de sjah en zijn privévermogen werd een rechtvaardige eis genoemd.
Alle geschillen tussen de VS en Iran moesten „vreedzaam" en „zo spoedig mogelijk" worden opgelost, zo werd in deze verklaring gesteld, maar een vermelding van de Amerikaanse gijzelaars kwam daarin niet voor. Een poging van Amerikaanse gedelegeerden daartoe zou op het laatste moment zijn verijdeld door de Iraanse minister van buitenlandse zaken, Ghotbzadeh, die na afloop o.a. opmerkte: „Er zijn vele andere belang-

Een beeld van de openingsceremonie van de internationale conferentie over Amerikaanse „misdaden in Iran" op 2 juni 1980 te Teheran.

rijke kwesties. wat ons betreft belangrijker dan de gijzelaars".
Radio-Teheran leverde op 6 juni scherpe kritiek op het resultaat van de conferentie en op minister Ghotbzadeh wegens diens ,,verzoenende houding". Volgens de radio moest worden opgehelderd, waarom oud-minister Clark, de ,,gemeenste Amerikaanse agent", als deelnemer was toegelaten tot een conferentie die de acties van vroegere Amerikaanse regeringen en de huidige Amerikaanse regering moest onderzoeken, nadat Ayatollah Khomeini tevoren reeds een missie van Clark als een ,,schande" van de hand gewezen.

Minister Ghotbzadeh zei op 6 juni gekant te zijn tegen een proces van een of meer gijzelaars; belangrijk was een berechting van de VS.

Zijn opvatting werd gesteund door president Bani-Sadr die op 9 juni in het dagblad Ettelaat waarschuwde tegen een proces van de gijzelaars: ,,Als de gijzelaars worden berecht en sommigen van hen geen spionnen blijken te zijn, dan zullen wij met de vraag worden geconfronteerd waarom zij zeven maanden werden vastgehouden". Voorts stelde hij dat als de gijzelaars een openbaar proces zouden krijgen en een advocaat om hen te verdedigen, sommige mensen zouden zeggen: ,,Waarom geeft u dit recht aan vreemdelingen en niet aan anderen?" (Daarmee leverde de president impliciet kritiek op de bestaande rechtsgang in Iran met de revolutionaire rechtbanken.) Opmerkelijk was echter dat Bani-Sadr, die nog in nov. en dec. 1979 zich openlijk tegen de bezetting en gijzeling had uitgesproken. nu zei dat hij ,,in het algemeen akkoord was gegaan met de bezetting van de Amerikaanse ambassade".

Overleg Ghotbzadeh met Socialistische Internationale

Op 11 en 12 juni voerde minister Ghotbzadeh in Oslo besprekingen met de voorzitter van de Socialistische Internationale, Willy Brandt, en de 19 vice-voorzitters, o.w. Gonzalez, Kreisky, Palme en PvdA-voorzitter Joop den Uyl. De minister had zelf om dit gesprek verzocht en was daartoe door de SI uitgenodigd.
Na afloop van zijn gesprekken herhaalde Ghotbzadeh tijdens een persconferentie dat de gijzelaarsaffaire alleen in breder perspectief kon worden opgelost en dat Iran gelegenheid moest hebben voor een internationaal forum zijn grieven over het sjah-regime uiteen te kunnen zetten.

Vrijlating Queen

Op 10 juli gaf Ayatollah Khomeini persoonlijk opdracht tot de vrijlating van Richard Queen, een vice-consul van de Amerikaanse ambassade, nadat hij ervan op de hoogte was gesteld dat deze gijzelaar , ernstig ziek ' was, aldus radio Teheran Queen vertoefde vier dagen in een hospitaal te Teheran en de Iraanse autoriteiten verklaarden niet over de vereiste medische faciliteiten te beschikken om hem te behandelen Volgens een woordvoerder van de Zwitserse ambassade had Queen .,psychische problemen die het gevolg kunnen zijn van een tumor"
Queen werd op 11 juli met een toestel van Swissair naar Zürich overgebracht vanwaar hij de volgende dag naar West-Duitsland werd gevlogen voor een verder medisch onderzoek in het hospitaal van de Amerikaanse luchtmacht te Wiesbaden Een arts maakte daar op 15 juli tijdens een persconferentie bekend dat Queen aan ,,multiplesclerose*'leed. waarvan de eerste symptomen in dec 1979 waren opgetreden Op 18 juli keerde Queen terug naar de VS

Tijdens een persconferentie op 21 juli in het State Department te Washington vertelde Queen dat hij de eerste drie a vier maanden van zijn gevangenschap had doorgebracht in een kelder zonder ramen met een aantal andere gijzelaars Daar mochten zij niet met elkaar praten Later werden hij en nog twee gijzelaars naar een kleinere ruimte niet een raam overgebracht, waar meer onderling contact mogelijk was ,wij hadden (daar) stapels boeken tot onze beschikking letterlijk duizenden
Over zijn bewakers zei hij , Een aantal van hen waren zeer fanatieke moslems en sterk anti communistisch. Voor zover ik weet waren het studenten." Hij voegde daaraan toe dat hij met slechts enkele bewakers over de voorwaarden voor de vrijlating van de gijzelaars gesproken had er; dat de gijzelaars over het algemeen vrij goed waren behandeld.
Queen verklaarde slechts twee uur vóór zijn vertrek uit Teheran op de hoogte te zijn gesteld van de mislukte Amerikaanse bevrijdingsactie van 25 april en hij deelde mee dat de omstandigheden van zijn gevangenschap sinds die actie niet waren veranderd.
in het algemeen wilde hij niet over zijn achtergebleven medegijzelaars praten Op de vraag of een aantal van hen onder de spanningen zou bezwijken antwoorde hij ,,Neen Volgens mij zijn het mentaal vrij sterke mensen "

Mohammed Reza Pahlevi overleden

Op 27 juli 1980 overleed de voormalige sjah van Iran Mohammed Reza Pahlevi. in het militaire hospitaal Meadi te Cairo (Egypte) op 60-jarige leeftijd (zie ook pag 31/2)
De Egyptische president Sadat, die de ex-sjah politiek asiel en zijn eeuwige vriendschap had aangeboden. omdat deze Egypte in de oktober-oorlog van 1973 van olie had voorzien, kondigde voor de volgende dag een staatsbegrafenis af voor deze man die Egypte in zijn moeilijkste momenten bijstond '
Tegelijk verklaarde Sadat dat geen andere staatshoofden voor de begrafenis zouden worden uitgenodigd, zelfs niet als zij daar prijs op zouden stellen Ook beloofde hij dat Egypte een schuilplaats zou blijven voor andere leden van de Iraanse keizerlijke familie, waarvan hij nu de 19-jarige kroonprins Reza Cyrus, de oudste zoon van de ex-sjah, als hoofd beschouwde

Ex-keizerin Farah Diba, ex-president Nixon en de 19-jarige prins Reza (v.l.n.r.) verlaten het Abdin-paleis te Caïro voor de begrafenis van de ex-sjah op 29 juli 1980.

Op 29 juli werd het stoffelijk overschot van de ex-sjah overgebracht naar een mausoleum in de Al Rifai moskee te Cairo, die ook de begraafplaats was geweest van verscheidene leden van de Egyptische koninklijke familie en waar ook dc vader van de ex-sjah, Reza Khan, verscheiaene jaren na zijn dood in ballingschap in Zuid-Afrika (1944) ter aarde was besteld vóór hij naar Iran werd overgebracht.
Bij de staatsbegrafenis waren ca. 250 officiële gasten aanwezig. Onder hen waren president Sadat (als enige staatshoofd); de weduwe van de ex-sjah, Farah Diba, en haar zes kinderen: de tweelingzuster prinses Ashraf en andere familieleden; ex-president Nixon van de VS en de Amerikaanse oud-minister van buitenlandse zaken Kissinger; en ex-koning Constantijn van Griekenland. Koning Hassan van Marokko stuurde de minister van het koninklijk hof als zijn vertegenwoordiger, die daarmee – afgezien van de Egyptenaren – de enige representant van de islamitische landen was. De VS, Engeland. Frankrijk, Spanje en Israël vaardigden hun ambassadeurs in Cairo af.

Reacties op dood ex-sjah

Nadat radio-Teheran op 27 juli had aangekondigd dat ,,Mohammed Reza Pahlevi, de bloedzuiger van de eeuw, eindelijk is doodgegaan". kwam het in vele steden van Iran tot spontane uitingen van enthousiasme. In de Westerse pers werd erop gewezen dat de sjah in Iran toen in feite reeds vergeten was en dat zijn uitlevering aan Iran voor de berechting al lang niet meer de voornaamste eis voor de vrijlating van de Amerikaanse gijzelaars was.
Op grond van uitspraken van Iraanse functionarissen werd toen geconcludeerd dat de dood van de ex-sjah geen enkel effect zou hebben op het lot van de Amerikaanse gijzelaars. Ayatollah Moussavi Khoeni. de woordvoerder van de ,,studenten die de koers van imam Khomeini volgen" en afgevaardigde voor Teheran in het parlement, verklaarde m.b.t. de ex-sjah: ,,Wij willen niet zijn lijk, maar de teruggave van al zijn goederen."
In Washington gaf de Amerikaanse regering op 27 juli een verklaring uit, waarin zij haar sympathie betuigde met de nabestaanden. Volgens deze verklaring markeerde de dood van de ex-sjah ,,het einde van een tijdperk in Iran, dat naar allen hopen door vrede en rust zal worden gevolgd". Voorts werd gesteld: ,,De sjah was de leider van Iran gedurende een uitzonderlijk lange periode – 38 jaar De geschiedenis zal registreren dat hij zijn land leidde in een tijd dat diepe veranderingen plaatsvonden". Kritiek op deze verklaring kwam o m van ex-president Nixon die opmerkte ,,De regering heeft niet eens het lef erop ?e wijzen aat hij (de sjan) 30 jaar lang bondgenoot en vriend van de VS is geweest."
Engeland Israël en Spanje gaven onmiddellijk van droefenis over het overlijden van de ex-sjah ,,Opeenvolgende Britse regeringen hebben nauwe relaties met de sjah genoten en zijn vriendschap voor dit land zal niet worden vergeten aldus een Britse regeringsverklaring
De SU en China meldden de dood van de ex-sjah zonder enig commentaar De meeste andere internationale reacties waren voorzichtig en vaag

Iraanse *demonstranten in* VS en Engeland aangehouderr. Iraans parlement stelt *gijzelaarsdebat* uit

Op 27 juli vonden in Washington vier demonstraties van Iraniers plaats – drie vóór en één tegen Khomeini – die op vechtpartijen tussen de Iraniërs onderling uitliepen en vervolgens tot botsingen tussen Iraniërs en de politie leidden. In totaal werden 192 Iraniërs – allen aanhangers van Khomeini – gearresteerd.
Op 2 aug. werden zij geketend vanuit Washington naar gevangenissen in de staat New York overgebracht. De Amerikaanse immigratie-autoriteiten begonnen een uitwijzingsprocedure, terwijl de arrestanten weigerden hun naam op te geven om zo een deportatie te verhinderen en in hongerstaking gingen.
Nadat Ayatollah Khomeini op 3 aug. de beschuldiging had geuit dat ,,onze jongeren bewusteloos en met gebroken ribben achter slot en grendel worden gehouden", werd op 4 aug. in diverse Iraanse steden tegen de vermeende mishandeling van de 192 Iraniërs en tegen ,,Amerika's fascistische daden" betoogd. Opgeroepen werd tot onmiddellijke berechting van ,,de Amerikaanse spionnen", d.w.z. de 52 Amerikaanse gijzelaars.
Op 5 aug. in de vroege morgenuren demonstreerden honderdduizenden Iraniërs bij de Amerikaanse ambassade in Teheran.

Minister van buitenlandse zaken Ghotbzadeh liet in een brief aan VN-secretaris-generaal Waldheim weten dat de Iraanse gevangenen in de VS ,,zijn onderworpen aan de wreedste aanvallen door Amerikaanse veiligheidstroepen". Behalve een onderzoek door de VN eiste hij dat ze onmiddellijk werden vrijgelaten en suggereerde hij hen naar Iran terug te keren. Dat laatste botste overigens met een boodschap van president Bani Sadr aan de arrestanten. De Iraanse president cirong er bij hen op aan zich tegen deportatie te verzetten, ,,tot de Amerikanen jullie in de vliegtuigen moeten slepen"
Speculaties dat deze nieuwe crisis een oplossing van de gijzeling van Amerikaanse diplomaten nog verder zou bemoeilijken werden door Rani-Sadr bevestigd, ,,Elke keer creëren de VS een nieuw probleem om het oorspronkelijke probleem var? de gijzelaars onoplosbaar te houden".
Ook het Iraanse parlement, dat de gijzeling zou oplossen, verhardde zijn positie. Op 4 aug. had de parlementsvoorzitter, Ayatollah Hashemi Rafsanjani, aangekondigd dat het parlement tijdens zijn bijeenkomst die dag de eventuele instelling van een commissie zou behandelen, die zou worden belast ,.met het voorbereiden van het proces tegen de Amerikaanse gijzelaars". Maar nog dezelfde dag deelde hij mee dat het parlement zijn debat over de gijzeling naar aanleiding van de nieuwe kwestie voor onbepaalde tijd had uitgesteld. Ook onthulde hij dat de opperste islamitische raad was verzocht een proces tegen de gijzelaars voor te bereiden.

Inmiddels was een demonstratie van Iraniërs voor de Amerikaanse ambassade in Londen in de nacht van 4 op 5 aug. uitgelopen op heftige botsingen met de politie. 68 Iraniërs werden in hechtenis genomen. Het Iraanse persbureau Pars meldde dat de ,,bloedzuigende Britse politie, te paard en de zweep in de hand, onschuldige studenten" had aangevallen. De 68 gedetineerde Iraniërs weigerden hun identiteit bekend te maken en gingen in hongerstaking.
Op 5 aug. 's avonds werden op één na alle 192 Iraanse betogers in de VS vrijgelaten, nadat zij de autoriteiten alsnog hun namen hadden opgegeven. Honderden politiemensen moesten op 6 aug. 's avonds in New York een groep van 70 vrijgelaten Iraniërs in bescherming nemen tegen een woedende menigte van ca. 400 Newyorkers die probeerden het islamitische centrum, waar de Iraniërs een bijeenkomst hielden, te bestormen. Burgemeester Edward Koch bood aan de belegerde Iraniërs met bussen naar een vliegveld of een busstation te brengen, maar zijn aanbod werd van de hand gewezen. Ca. 75 Iraniërs die er wel in waren geslaagd

naar Washington terug te keren. begonnen daar op 6 aug. 'savonds vóór het Witte Huis een hongerstaking,
Op 7 aug. wierpen woedende Amerikanen met stenen, flessen, eieren en tomaten naar 200 Iraanse demonstranten (een groot deel van de 192 vrijgelaten Iraniërs), die bij het Witte Huis te Washington protesteerden tegen het ,,wrede optreden van de politie''. Twee Amerikanen werden door de politie gearresteerd.

Op 10 en 11 aug. betoogden honderden jonge Iraniërs bij de Britse ambassade in Teheran, uit protest tegen de gevangenhouding van 68 landgenoten door de ,,fascistische Britse politie''. De demonstraties ontstonden nadat de Iraanse zaakgelastigde in Londen de Britse politie ervan had beschuldigd de 68 studenten te hebben mishandeld. Deze hadden inmiddels hun hongerstaking beëindigd, maar zij bleven weigeren hun naam en adres op te geven, zoals het Britse recht voorschrijft.

Op 12 aug. stelde rechter Kenneth Harrington in Londen aan 26 Iraanse verdachten vrijlating op borgtocht voor, op voorwaarde dat zij beloofden niet deel te nemen aan demonstraties tot hun zaak voorkwam. Alle studenten, op één na (die zijn naam opgaf), weigerden echter en prefereerden ,,martelaar van de revolutie'' te blijven. Een andere student werd tegen zijn wil vrijgelaten, nadat de politie een naam en adres op een stukje papier in zijn zakken had gevonden.

Inmiddels waren de Brits-Iraanse betrekkingen verder verslechterd door de arrestatie in Iran van Anglicaanse geestelijken (zie een volgende aflevering).

Gijzelaars opnieuw verplaatst

Op 25 aug. zeiden de studenten. die de gijzelaars in Iran bewaakten, voor radio-Teheran dat de gijzelaars naar onbekende plaatsen waren overgebracht als voorzorgsmaatregel, omdat ,,het lot van de gijzelaars het belangrijkste onderwerp is geworden in de Amerikaanse politiek en in de campagne voor de komende presidentsverkiezingen''. De week tevoren had de Amerikaanse journalist Jack Anderson onthuld dat de regering-Carter van plan zou zijn om vlak voor de presidentsverkiezingen de gijzelaars te bevrijden door een militaire actie. De studenten verklaarden op 25 aug. dat zij al hun gijzelaars, zowel de ,,spionnen" als de .,onschuldigen'', zouden doden bij de minste of gering ste militaire actie van de VS
In oen interview met het Amerikaanse magazine *Time* (1-9-1980)deelde de Iraanse minister van buitenlandse zaken, Ghotbzadeh. mee een brief aan de Majlis (parlement) te hebben geschreven waarin hij waarschuwde dat een berechting van de 52 Amerikaanse gijzelaars ,,tegen het nationale belang zou zijn'' en waarin hij op een spoedige oplossing van de crisis door onderhandelingen aandrong Ove rigens meende hij dat de gijzelaars niet konden worden vrijgelaten, voordat „de VS ons eerst hebben teruggegeven wat zij ons ontnomen hebben'
Eerst moest er worden onderhandeld over de $ 8,5 rnrd, die door de VS in beslag waren genomen

Voorstel Majlis *i.z.* gijzelaars. *Voorwaarden Khomeini*

Tijdens de stroef verlopende formatie van het kabinet-Rajai, waarin voor Gliotbzadeh geen plaats was (zie pag. 76/2), besprak de Majlis op 1 sept. 1980 voor het eerst de kwestie van de Amerikaanse gijzelaars. De commissie voor buitenlandse zaken legde de afgevaardigden, die door Khomeini met de oplossing van de gijzelaarsaffaire waren belast, het ontwerp voor van een antwoord op de brief van 187 leden van het Amerikaanse Congres d.d. 2 juli. Daarin hadden de Amerikaanse parlementariërs er bij hun Iraanse collega's op aangedrongen de ,,hoogste prioriteit'' te geven aan een oplossing van de gijzelingsaffaire. Op 29 juli had parlementsvoorzitter Rafsanjani deze brief in de Majlis ter sprake gebracht. De commissie riep bij monde van Ayatollah Mohammed Ali Khamenei de VS op hun vroegere rol in Iran te erkennen en de bezittingen van de ex-sjah aan Iran terug te geven. Voorts werd gesteld: ,,De Amerikaanse regering kan de eerste stap zetten door de verantwoordelijkheid te accepteren dat zij heeft deelgenomen aan de acties van het regime van de sjah en door de financiële en geestelijke verliezen te compenseren die het Iraanse volk zijn toegebracht.'' (De Iraanse bank had de bezittingen van de sjah kort tevoren op **$32** mrd geraamd, waarvan $20 mrd buiten Iran.)
In een rede op 9 sept. te Qom antwoordde de nieuwe Iraanse premier, Ali Rajai, voor het eerst in het openbaar op een brief, die de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, Muskie, hem op 20 aug. had gestuurd. In deze brief stelde Muskie voor een nieuw hoofstuk op te slaan in de betrekkingen tussen de VS en Iran en een .,eervol einde'' aan de gijzelingscrisis te maken
Rajai zei onder meer „Als we er zeker van waren dat u spijt had zouden we praten ' Maar hij waarschuwde „We sluiten geen compromissen en we bedrijven geen koehandel ''
Muskie had ook geschreven dat het hem nuttig leek een geregeld communicatiekanaal tussen de twee landen te openen zeer discreet als u dat wenst'', of via derde partijen met elkaar in verbinding te treden
In Teheran was toen bekendgemaakt dat de commissie voor buitenlandse zaken van de Majlis had voorgesteld binnen de volgende tien dagen de gijzelingskwestie in de Majlis te bespreken

Op 10 sept. zei woordvoerder John Tratner van het Amerikaanse State Department dat de VS bereid waren over ,,alles en wat dan ook'' met de Iraanse autoriteiten te praten, maar zij waren niet van plan een verklaring van berouw af te leggen.

Op 12 sept. formuleerde Ayatollah Khomeini in een boodschap aan mohammedaanse pelgrims onverwacht vier voorwaarden voor de vrijlating van de Amerikaanse gijzelaars. Zij mochten Iran verlaten indien:
- de VS de eigendommen van de sjah aan Iran teruggeven;
- de VS alle vorderingen op Iran schrappen;
- de VS de garantie geven dat er geen sprake zal zijn van Amerikaanse militaire politieke interventie in Iran;
- de VS alle fondsen zullen vrijgeven die zij blokkeerden als vergelding voor de gijzeling.

Een woordvoerder voor het bureau van de Ayatollah zei dat de voorwaarden van Khomeini in feite ,,een soort amnestie waren voor de gijzelaars'' in verband met de tocht van pelgrims.
Kliomeini voegde aan zijn rede toe dat hij zijn voorstellen ter hand had gesteld aan de Islamitische raadgevende vergadering (de Majlis) ,,zodat zij kan beslissen over de koers die in het belang van het land is''.
In Khomeini's boodschap kwam ditmaal niet de gebruikelijke eis voor dat de VS zich voor hun voormalige Iran-beleid dienden te verontschuldigen.

Terwijl in de VS behoedzaam op deze ontwikkeling werd gereageerd, beval de commissie voor buitenlandse zaken van de Majlis op 14 sept. aan de gijzelingsaffaire in een openbaar debat in de Majlis te bespreken.
Op 16 sept. gaven de afgevaardigden van de Majlis tijdens het eerste echte gijzelingsdebat in grote meerderheid

de voorkeur aan de oprichting van een speciale parlementscommissie voor de behandeling van de affaire boven een debat in het voltallige parlement. Op 18 sept. zou de Majlis opnieuw bijeenkomen om zich uit te spreken over de verkiezing van de commissieleden en over de werkwijze en taak van die commissie. (Op 15 sept. had parlementsvoorzitter Rafsanjani verklaard dat de voorwaarden van de Majlis voor de vrijlating van de gijzelaars stellig verder zouden gaan dan de door Khomeini genoemde punten. Hij liet doorschemeren dat ongetwijfeld een Amerikaanse schuldbekentenis zou worden geëist.)

Maar op 18 sept. stelde de Majlis het debat over de gijzelingszaak uit om een rapport over de toestand in het Iraans-Iraakse grensgebied te bestuderen. Op 23 sept. stelde de Majlis het debat opnieuw uit wegens het daags tevoren tot een oorlog uitgegroeide conflict met Irak (zie pag. 609/1-1980). Voorzitter Rafsanjani verklaarde: „Wij beschouwen de Iraakse aanvallen als onderdeel van een groot Amerikaans komplot. (. . .) Deze gebeurtenissen zullen hun invloed hebben op het lot van de gijzelaars.

Op 2 okt. stelde de Majlis de speciale parlementscommissie in. Deze bestond uit zeven leden: 5 islamitische geestelijken en 2 leden van de centrale raad van de Islamitische Republikeinse Partij (IRP). De Majlis bepaalde dat de commissie geen contacten met de VS mocht aanknopen, maar dat zij een lijst van eisen voor de vrijlating van de gijzelaars moest opstellen.

Op 16 okt. bood de Amerikaanse president Carter aan om met de Iraanse premier Rajai tijdens diens verblijf in New York voor het Veiligheidsraaddei:at over het Iraaks-Iraanse conflict te spreken over de vrijlating van de gijzelaars. Rajai wees dit aanbod van de hand, maar hij kondigde op 18 okt. wel een „zeer spoedige" beslissing van de Majlis aan.

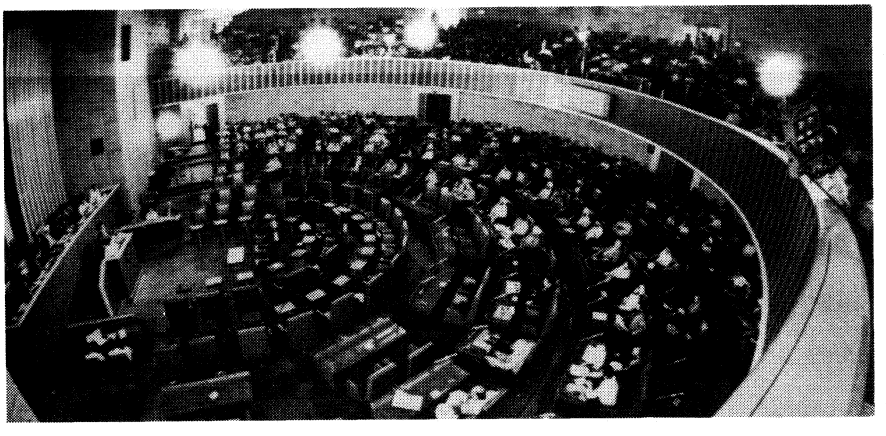
Op 22 okt. verklaarde Rajai tijdens een persconferentie in Teheran er „zeker" van te zijn dat „de VS bereid zijn te voldoen aan de vier voorwaarden, gesteld als beginselen door imam Khomeini"

Moussavi Khoeni, een lid van de gijzelingscommissie en de geestelijke leidsman van de studenten-bewakers van de gijzelaars, zei op 22 okt. dat de gijzelaars meteen vrijgelaten konden worden, als Amerika aan de Iraanse voorwaarden tegemoet kwam. „Mogelijk komende maandag" (27 okt.) na het debat, aldus Khoeni.

Op 26 okt. hervatte de Majlis het debat, maar dit werd op 27 okt. geschorst tot 29 okt., nadat twee zittingen achter gesloten deuren geen akkoord hadden opgeleverd. Op laatstgenoemde datum werd meegedeeld dat de Majlis op 30 okt. een openbaar debat over de gijzelingsaffaire zou houden.

Maar toen verhinderden ongeveer 25 parlementsleden dat het openbare debat kon beginnen. Zij weigerden de presentielijst te tekenen, waarop parlementsvoorzitter Rafsanjani moest constateren dat er slechts 162 leden hadden getekend en er dus geen quorum (180) was. De zitting werd naar zondag 2 nov. verdaagd.

Ayatollah Khalkhali, de leider van de islamitische revolutionaire rechtbanken, toonde zich zeer ontstemd over de niet aanwezige parlementariërs: „De imam heeft ons opgedragen een beslissing te nemen en zij die de presentielijst niet willen tekenen zijn verraders in dienst van de Mujaheddin en Fedayeen." „De natie zal de positie van deze mensen nog wel verhelderen," zo voegde hij daaraan toe.

Het Iraanse parlement tijdens de opening van het debat over de Amerikaanse gijzelaars in september 1980.

Op 2 nov. keurde de Majlis na een debat van vier uur met meerderheid van stemmen (er waren 203 van de 228 parlementsleden aanwezig) de volgende resolutie goed aldus het persbureau *Pars:*

„De islamitische raadgevende vergadering, de Majlis, is hedenochtend bijeen geweest. De speciale commissie voor de gijzelaars legde zijn rapport aan de Majlis voor.
De voorstellen zijn de volgende:

- 1. als gevolg van de inmenging door de Verenigde Staten in de binnenlandse aangelegenheden van Iran op politiek, militair en economisch gebied, moeten de Verenigde Staten zich nu onomwonden verplichten zich voortaan te onthouden van iedere directe. politieke of militaire inmenging in de aangelegenheden van de islamitische republiek Iran
- 2 het vrijgeven van alle Iraanse tegoeden in en buiten de Verenigde Staten. Deze tegoeden moeten ter beschikking worden gesteld van de Iraanse regering zodat wij ze op iedere mogelijke manier kunnen gebruiken. Het presidentieel decreet van 14 november 1979. op grond waarvan onze tegoeden zijn geblokkeerd, dient eveneeens bij presidentieel decreet van nul en gener waarde te worden verklaard. De financiele betrekkingen dienen te worden hervat zoals voor dit presidentiële decreet. met opheffing van alle economische embargo's en de daaruit voortvloeiende gevolgen. Alle juridische maatregelen moeten worden getroffen om het presidentieel decreet betreffende de confiscatie van Irans eigendom door Amerikaanse rechtbanken ongedaan te maken. Er moet worden gegarandeerd dat dit eigendom veilig is gesteld en dat er vrijelijk over kan worden beschikt. Geen enkele 'particuliere burger of ingezetene van de Verenigde Staten mag aanspraken op dit eigendom maken.
- **3.** de economische en financiële acties en maatregelen tegen de Islamitische republiek Iran dienen ongedaan te worden gemaakt en te worden opgeheven. Juridische stappen moeten worden ondernomen om alle aanspraken tegen Iran ongedaan te maken en in te trekken, of deze aanspraken nu zijn of worden gemaakt door een Amerikaanse burger in een officiële functie of als particulier, door een Amerikaanse onderneming of door de Amerikaanse regering. In het geval dat er aanspraken tegen Iran of enig Iraans burger worden gemaakt voor enige rechtbank in de Verenigde Staten in verband met de islamitische revolutie in Iran, de bezetting van het spionnennest (de Amerikaanse ambassade in Teheran) of de arrestatie van Amerikaanse burgers in Iran, dan dient de Amerikaanse regering te garanderen dat zij zich verantwoordelijk stelt voor ieder mogelijke schadevergoeding en alle mogelijke onkosten zal betalen die kunnen voortvloeien uit een veroordeling van Iran of enig Iraans burger.
- **4.** de bezittingen van de overleden sjah dienen te worden teruggegeven. De Amerikaanse regering moet officieel het recht erkennen van de Iraanse regering om te beschikken over de bezittingen van de overleden sjah en zijn naaste familieleden. Volgens de Iraanse wet behoren deze bezittingen aan de Iraanse natie en dient Iran er over te kunnen beschikken. De president van de Verenigde Staten moet een verklaring van deze strekking uitgeven en alle juridische en bestuurlijke maatregelen treffen die nodig zijn om deze bezittingen over te brengen naar Iran.

(Voortzetting volgende aflevering)

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij. Joan Muyskenweg **22,** Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20.

DERDE POOLSE PREMIER IN ÉÉN JAAR

Het Poolse parlement, de Sejm, heeft op 11 febr. ingestemd met de aanwijzing van de minister van defensie. generaal Wojciech Jaruzelski, tot premier. Jaruzelski was op 9 febr. door het Centrale Comité van de Poolse Verenigde Arbeiderspartij PVAP. de regerende Poolse communistische partij, voor dit ambt voorgedragen. nadat de zittende premier, Jozef Pinkowski, zijn ontslag had aangeboden. Hiermee heeft Polen zijn derde eerste minister binnen één jaar. Eerst was op 18 febr. 1980 premier Piotr Jaroszewicz vervangen door Edward Babiuch (pag. 117/1 - 1980). Daarna moest, onder invloed van de heersende arbeidsonrust (pag. 481 e.v. - 1980), op 24 aug. 1980 Babiuch plaats maken voor Jozef Pinkowski (pag. 561 e.v. - 1980). Weliswaar slaagde de nieuwe regering erin een akkoord te bereiken met de stakende arbeiders (pag. 577 e.v. - 1980), maar daarmee was nog geen eind gekomen aan de stakingen in Polen. Op basis van het bereikte akkoord werd een nieuwe, van de partij onafhankelijke vakbond opgericht. die zich de naam Solidariteit gaf. Het kostte toen echter grote inspanning de officiële erkenning van de nieuwe vakbond af te dwingen en nadat dat gelukt was, bleek, dat de regering niet zonder meer alle onderdelen van het akkoord van Gdansk wilde uitvoeren.

Verder hadden de Poolse boeren, in navolging van de loonarbeiders. een eigen vakorganisatie opgericht. Boerensolidariteit, die zij ook officieel erkend wilden zien.

Tenslotte ontstonden er op regionaal niveau conflicten tussen de onafhankelijke vakorganisaties en lokale partijfunctionarissen.

Dit alles leidde ertoe, dat de arbeidsonrust en de crisis binnen het systeem aanhielden. Om een oplossing voor de problemen te vinden was op 9 febr. het CC voor een speciale vergadering bijeengekomen, waar o.m. de beslissing viel Pinkowski te vervangen door Jaruzelski. Overigens bleef Jaruzelski naast het ambt van premier ook dat van minister van defensie bekleden.

In de ochtend van 9 febr. bevatte het dagblad Trouw een beschouwing over de situatie in Polen. Aan dat artikel is het onderstaande ontleend.

„In andere delen van de wereld maken jonge mensen revolutie. Bij ons in Polen richten ze vakbonden op", zei een Poolse journalist in de periode toen het democratiseringsproces in Polen een algemeen karakter begon te krijgen

De jonge mensen in Polen bleken echter veelal niet tevreden met het toch opmerkelijke feit dat de bonden, samenwerkend binnen de vakbeweging Solidariteit van Lech Walesa. bestaan en als onafhankelijk zijn erkend. Zij willen meer en in de krachtmeting met regering en partij maken zij toch ook wel wat revolutie, al gebruiken zij geen geweld.

In sommige persorganen in de „socialistische buurlanden" van Polen krijgen de activiteiten van radicale groeperingen binnen de vakbeweging Solidariteit al het etiket „contrarevolutionair". Dit laatste kan vooral een gevolg zijn van de samenwerking tussen de radicale grofperingen en leden van het KOR (Comité ter verdediging van maatschappelijke rechten). Dit KOR streeft politieke doeleinden na en gedraagt zich in feite al als een oppositie partij. De activiteiten van de radicale groeperingen binnen de vakbeweging Solidariteit hebben de afgelopen weken geleid tot herleving van de zenuwoorlog. waarvan Polen sinds de opwindende dagen van augustus van tijd tot tijd slachtoffer is geweest. De buurlanden DDR en Tsjechoslowakije slaan opnieuw alarm. Ook de Sowjet-Unie vertoont tekenen van ongeduld nu het congres van haar eigen communistische partij (van 23 tot 28 februari) voor de deur staat.

De nieuwe fase van de zenuwoorlog lijkt naar een hoogtepunt te groeien. Tegenover de stakingsactiviteiten van de radicale groeperingen binnen Solidariteit zien partij en regering zich gedwongen om krachtige en soms dreigende taal te laten horen. Zij staan voor de onmogelijke taak om alle beloften waar te maken die haar vorig jaar, met het mes op de keel, werden afgedwongen. De radicale groeperingen blijven echter het volle pond eisen.

Als gevolg hiervan is op het ogenblik in de gelederen van Solidariteit weinig van eenheid van opvatting te merken. Zij die het onderste uit de kan willen hebben weten meestal hun wensen nog door te zetten. die in strijd zijn met de gematigde opvattingen van Lech Walesa. Deze ziet hierin de invloed van leden van het al genoemde KOR. die „Solidariteit" voor eigen politieke doelen willen gebruiken.

Walesa is steeds van mening geweest dat een onafhankelijke vakbeweging geen politieke rol mag spelen en zich ook niet voor politieke doeleinden mag laten gebruiken, Zijn opvattingen worden echter niet door iedereen als het begin van alle wijsheid aanvaard.

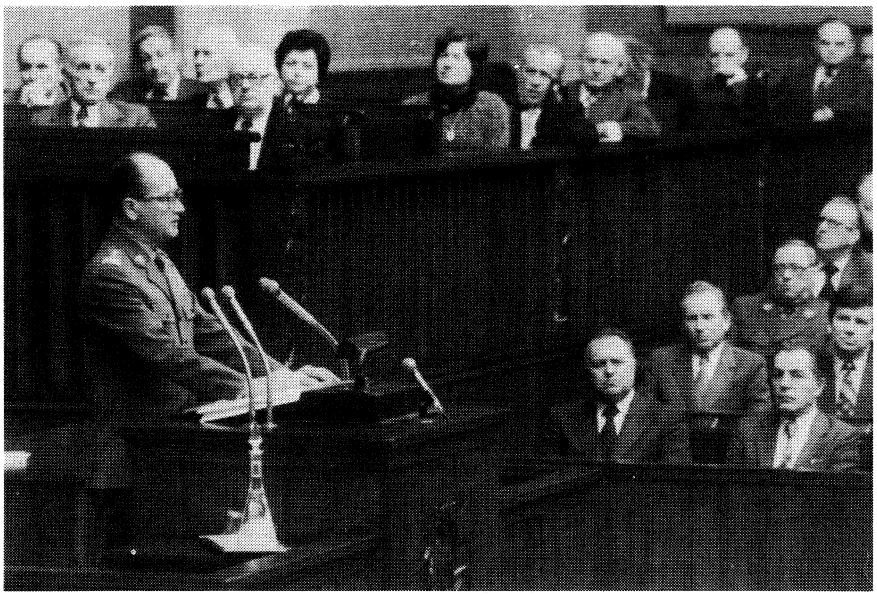
Stakingen worden ook als politiek wapen gebruikt. als nauwelijks pogingen zijn ondernomen om tot een compromis te komen. Dit leidt onvermijdelijk tot teleurstellingen. als er tenslotte toch water in de wijn moet worden gedaan.

Een voorbeeld is de vrije zaterdag. De radicale groeperingen wilden met niet minder genoegen nemen dan een vijfdaagse werkweek van 40 uur. Toch kwam er een compromis. waarin regering en vakbeweging elkaar halverwege tegemoet kwamen. Dit jaar zullen er drie vrije zaterdagen per maand zijn !twee waren al eerder geaccepteerd] en op de vierde zaterdag moet acht in plaats van zes uur worden gewerkt. Zo komt men uit op een 42-urige werkweek.

Bovendien moeten de arbeiders die vorige maand op twee zaterdagen hebben gestaakt, in de komende weken een vrije zaterdag afstaan om de verloren tijd in te halen. De teleurstelling is dan ook gebleven, zelfs nu Solidariteit kan beginnen haar eigen weekblad te publiceren en drie kwartier ongecensureerde zendtijd op de televisie krijgt. Over hel lot van de boerenbond Land-Solidariteit zal het hoogste gerechtshof in Warschau zich op 11 febr. opnieuw beraden.

Over dit onderhandelingsresultaat tussen een regeringsdelegatie onder leiding van premier Josef Pinkowski en een afvaardiging van Solidariteit onder aanvoering van Walesa zei deze laatste voor radio-Warchau. „Het had niet nodig moeten zijn om zoveel spanningen op te roepen. Ik ben zeer tevreden dat we de onderhandelingstafel met oplossingen kunnen verlaten. We willen leren te onderhandelen. Als het zo verder gaat, moeten we nooit meer staken."

Walesa heeft het echter niet alleen voor het

De nieuwe Poolse premier Wojciech Jaruzelski op het spreekgestoelte in de Sejm. het Poolse parlement.

zeggen. Telkens wordt hij overstemd en voelt zich gedwongen om mee te doen om zijn gezicht te redden. Dit laatste zowel tegenover de vele miljoenen arbeiders die in Solidariteit zijn georganiseerd, als tegenover de partijleiding en de regering.
Dat kan zo niet doorgaan omdat het koren is op de molen van degenen, die het democratiseringsproces binnen de communistische partij een nait willen toeroepen. Een deel van degenen die dit graag willen, handelt om zijn overlevingskansen binnen het partij-apparaat te vergroten. Anderen hebben daaraan geen behoefte. maar willen voorkomen dat de hijzich rechtstreeks met de Poolse zaken gaan bemoeien.
Een van hen lijkt Stefan Olszowski, die zich ontpopt als voorstander van een centralistische structuur in Polen. Een economisch noodzakelijke verregaande decentralisatie krijgt dan geen kans. Aangezien Olszowski voorzitter is van de commissie die de economische hervormingsplannen moer opstellen, kan van de uitwerking daarvan niet al ie veel worden verwacht, zeker niet op langere termijn.
Olszowski, van wie enige tijd geleden al moest worden aangenomen dat hij een eind wil maken aan de discussies binnen de partij over het door Solidariteit op gang gebrachte democratiseringsproces, verwerpt thans elk idee dat het ideologische gezicht van de partij kan veranderen en gevaar kan opleveren voor de eenheid, de samenhang en de discipline. De allesoverheersende rol van de partij mag op geen enkele wijze worden aangetast.
Uit de woorden van Olszowski kan worden opgemaakt dat van democratisering binnen de partij weinig terecht zal komen. Olszowski: ,,De partij dient verantwoordelijk te blijven voor het geheel van de gang van zaken in het land. Daarom kan van het opgeven van het democratisch centralisme geen sprake zijn.
Democratie zonder centralisatie is niet meer waard dan centralisme zonder democratie." Met andere woorden: ideologisch blijft alles bij het oude.
Als Olszowski en de andere tegenstanders van decentralisatie hun zin krijgen, behoeft men zich in de Sowjet-Unie, de DDR en Tsjechoslowakije geen zorgen te maken. Dan kan het speciale negende partijcongres in april in Warchau worden gehouden en kunnen de 26 divisies van de Sowjet-Unie die nu nog langs de grenzen van Polen gelegerd zijn (het gaat om zo'n kwart miljoen militairen), worden teruggetrokken. Met een lastige onafhankelijke vakbeweging leert men wel leven."

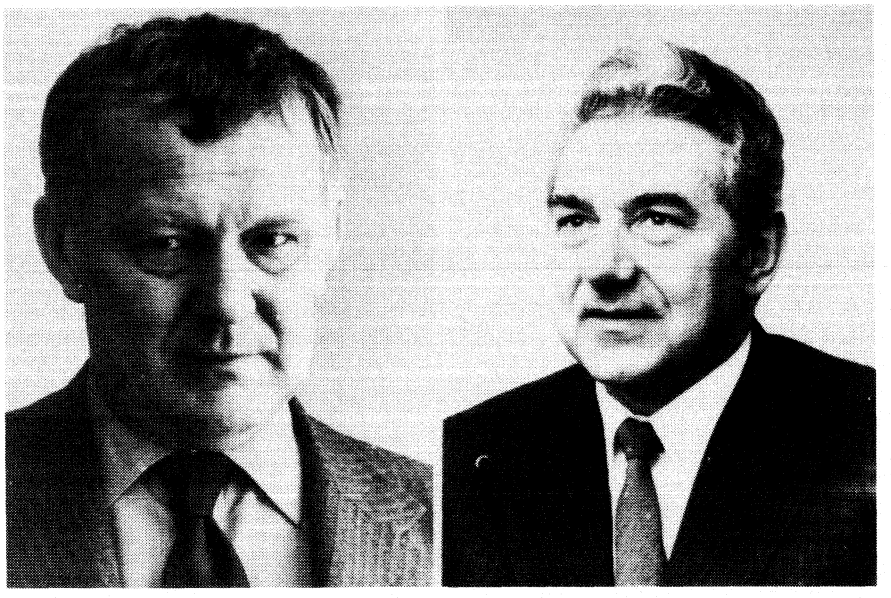
Poolse economie in 1980

Het Poolse centrale bureau voor de statistiek maakte op 5 febr. cijfers bekend over de ontwikkeling van de Poolse economie in 1980. Daaruit bleek, dat het nationale inkomen van Polen in 1980 met 4% was afgenomen. In vergelijking met 1978 bedroeg de teruggang zelfs 6%.
Het verbruik is op peil gebleven, vooral door structurele veranderingen in de in- en uitvoer en besnoeiingen op de investeringen.
Het gemiddelde maandloon in Polen bedroeg eind vorig jaar 6.620 zloti, 20% meer dan een jaar tevoren. De prijzen van levensmiddelen stegen gemiddeld met 14%. De prijzen van aardappelen, fruit, groente en vlees stegen nog sneller. Gezinnen met een laag inkomen zagen hun koopkracht daardoor reëel afnemen.
De Poolse buitenlandse schuld in harde valuta bereikte in het afgelopen jaar een omvang van $23 miljard. Daarbij gaat het alleen om leningen van middellange en lange looptijd.
De Poolse uitvoer nam in 1980 met 3,4% toe tot $ 15,6 miljard, de invoer met 6,1% tot $ 17,3 miljard.
De Poolse handel met de andere socialistische landen leverde verleden jaar een tekort van $900 miljoen op. In 1979 was er nog een overschot van $ 330 miljoen. Het tekort up de handelsbalans met het Westen nam daarentegen af van $1.560 tot $910 miljoen.
Polen voerde in 1980 12 miljoen ton kolen minder uit dan de bedoeling was. De koperuitvoer was 750.000 ton minder dan voorzien en er werd 312.000 ton minder zwavel geëxporteerd dan men van plan was.
De Poolse industriële produktie viel verleden jaar 1,3% kleiner uit dan in 1979, vooral als gevolg van schaarste aan grondstoffen, energie en onderdelen. Ook arbeidsonrust speelde een rol. De produktiecapaciteit werd over het algemeen nog slechter benut dan in voorgaande jaren.
De produktie van elektriciteit was 3 miljard kWh kleiner dan was voorzien. De kolenproduktie bleef 12 miljoen ton bij het produktieplan achter, de staalproduktie 716.000 ton, de koperproduktie 33.000 ton, de cementproductie 2,5 miljoen ton en de autoproduktie 16.600 stuks.
In de constructiebouw werd het plan voor 91,7% uitgevoerd, in de woningbouw voor 60,7%. De produktie van de landbouw bleef 9,6% achter bij die van 1979, de opbrengst aan akkerbouwprodukten zelfs 15,2%. De aardappeloogst bedroeg maar 26,4 miljoen ton tegen in 1979 50 miljoen. Ook de produktie van suikerbieten nam belangrijk af.
De investeringen in Polen bedroegen in 1980 19,7% van het nationale inkomen. In 1979 was het 23,2%.
Polen had eind vorig jaar 35,7 miljoen inwoners, 322.000 meer dan een jaar eerder. Het geboortencijfer was met 12,4 per 1.000 inwoners het hoogste van de afgelopen 10 jaar. De bevolkingsaanwas verminderde van 10,3 tot 9,7 per 1.000 doordat in sommige leeftijdsgroepen meer mensen overleden en doordat de bevolking verder vergrijsde.

Bijeenkomst CC

De vergadering van het CC van 9 febr. was gekenmerkt door zeer harde taal aan het adres van de vakbeweging Solidariteit, de dissidentenbeweging KOR en de herhaalde weigering om Plattelandssolidariteit te erkennen.
Vice-premier en lid van het Politburo Kazimierz Barcikowski noemde in zijn rede voor het Centraal comité, het ,,partijparlement'', de huidige situatie in Polen ,,een bedreiging voor het bestaan van de Poolse natie". ,,De ongerustheid van onze bondgenoten met betrekking tot de interne stabiliteit van ons land is begrijpelijk", aldus Barcikowski, ,,maar wij hebben voldoende eigen wil en mogelijkheden om onze probiemen op een juiste manier op te lossen en een socialistische vernieuwing van ons land zeker te stellen".
Barcikowski viel heftig uit naar vakbeweging Solidariteit' .,Een belangrijk deel van de leiders van Solidariteit doet zijn best om de spanning in stand te houden, als een middel om constante druk op de autoriteiten uit te oefenen", zei hij. Barcikowski stelde voor om ,,institutionele structuren" te scheppen, waarbinnen het contact tussen vakbond en regering in Polen een ,,duurzaam" karakter kan krijgen en conflicten op ,,ordelijke wijze" kunnen worden opgelost.

Scherper nog was de toespraak van Tadeusz Grabski, de partijsecretaris die binnen het Politburo verantwoordelijk is voor het contact met de vakbonden. ,,De belangrijkste vraag waarvoor de leden van Solidariteit zich gesteld zien," aldus Grabski, ,,is te weten welke rol de vakbonden in de maatschappij moeten spelen." Grabski sprak in afkeurende zin over de rol binnen Solidariteit van de dissidentenbeweging KOR, die zou proberen om de vakbonden de ,,contrarevolutionaire" kant op te sturen.
Grabski bepleitte dat de leden van de communistische partij een meer actieve rol gaan spelen binnen de onafhankelijke vakbeweging, waardoor ,,het socialistische karakter van de vakbeweging versterkt kan worden" en politieke stakingen voorkomen.
Zowel Barcikowski als Grabski herhaalden het standpunt van het Poolse Politburo dat niets voelt voor erkenning van Boeren-Solidariteit, de onafhankelijke boerenbeweging met ongeveer 3 mln aanhangers. ,,Het Politburo ziet geen enkele reden om de oprichting van Boeren-Solidariteit toe te staan," zei Barcikowski, en Grabski meende zelfs dat mensen met ,,anti-socialistische opvattingen" binnen Boeren-Solidariteit de dienst uitmaken.
Een opmerkelijke toespraak tijdens het plenum van het CC was die van Stanislaw Wronski, lid van het Centraal comité en hoofdredacteur van het theoretisch maandblad van de partij, Nowe Drogi. Hij opperde om

Twee nieuwe vice- premiers: l. Mieczyslaw Rakowski. r. Andrzej Jedynak

naast de bestaande akkoorden tussen regering en arbeiders die vorig jaar in Gdansk. Szczecin en Jastzredie zijn gesloten, nu tussen partij, vakbonden en regering een nieuw akkoord te sluiten, ,,ter vervolmaking van de bestaande akkoorden".

Sinds september hebben 92.500 Poolse communisten hun lidmaatschap van de partij opgezegd, bleek tijdens het plenum. Acht leden werden uit het Centraal comité gezet. De vaststelling van de datum voor een bijzonder partijcongres is naar de volgende zitting van het CC verschoven.

De vergadering werd besloten met een toespraak door partijleider Kania, waarin deze in bedekte termen waarschuwde dat het geduld van de Sowjet-Unie jegens Polen langzamerhand opraakte.

Hij riep de Poolse strijdkrachten op de onafhankelijkheid van Polen te verdedigen en vroeg de Poolse arbeiders ,,een einde te maken aan de chaos".

De ,,angel van het anti-socialisme moet ook uit de Poolse samenleving verwijderd worden" zei Kania ook.

Premier Jaruzelski

De 58-jarige generaal Wojciech Jaruzelski, Polens nieuwe premier, is afkomstig uit een familie van landeigenaars die tijdens de Tweede Wereldoorlog bij de deportatie naar de USSR goeddeels de dood heeft gevonden.

Ook de op 6 juli 1923 geboren Wojciech Jaruzelski bevond zich in 1940 in de Sowjet-Unie. Drie jaar later nam hij dienst in het in de Sowjet-Unie gevormde Poolse leger. Zijn militaire vorming heeft de nieuwe premier van Polen dan ook aanvankelijk in de USSR ontvangen, met name op de militaire academie in het Russische Riazan.

Nadat hij als officier had meegewerkt aan de bevrijding van Polen vanuit het Oosten. speelde hij als cominuiiistisch officier een belangrijke rol in de naoorlogse strijd tegen de ..anti-communistische benden". Met deze term duidde het communistische Polen de onverklaarde burgeroorlog aan. die in 1945 woedde tussen Poolse communisten en meer rechtse groeperingen, en die – voor de definitieve machtsovername – aan tienduizenden Polen het leven heeft gekost.

In 1947 wordt Jaruzelski lid van de communistische partij, maar het duurt tot de jaren zestig voor hij doorstoot naar de Poolse politieke top. In 1960 wordt hij hoofd van de politieke leiding van de Poolse strijdkrachten, in 1961 vice-minister van nationale defensie en chef van de generale staf. en in 1964 lid van het Centraal comité van de partij. Zijn definitieve benoeming tot minister van defensie in 1968 heeft Jaruzelski te danken aan premier Jozef Cyrankiewicz, een van de leidende figuren van de z.g. Partizanenfactie binnen de Poolse leiding. die met de groep rondom Gierek streed om de opvolging van partijleider Goniulka.

De overwinning van Gierek. en de val van de ,,Partizanen" betekenden echter geenszins het einde van de carrière van Jaruzelski, die in 1971 volledig lid van het Poolse Politburo werd.

Jaruzelski heeft een belangrijke rol gespeeld bij de geleidelijke uitbouw van de Poolse strijdkrachten, die in de tijd van Stalin zoveel mogelijk klein werden gehouden, maar nu weer een bron van nationale trots voor de Poleri kunnen zijn.

Tijdens de stakingen van de afgelopen zomer zou Jaruzelski, die bekend staat als een politiek-gematigd man. tegenstander zijn geweest van gebruik van geweld tegen de stakers.

Rol van het leger

Met de benoeming van Wojciech Jaruzelski tot premier van Polen, is een van de belangrijkste politieke functies van het land nu in handen geraakt van het militair establishment. Generaal Jaruzelski is namelijk al sinds 1968 minister van defensie en chef van de Poolse generale staf, en heeft in die functie kennelijk nauwelijks last gehad van de diverse politieke stormen waardoor de carrières van gewone politici soms abrupt werden afgebroken.

Het ambt van premier heeft onder de afgetreden Jozef Pinkowski. een van Giereks laatste benoemingen, niet veel voorgesteld, maar potentieel is het de tweede functie van het land, na die van partijleider. De benoeming van een hoge militair op die post komt geenszins als een verrassing, nadat de Poolse legerleiding de laatste maanden een aantal malen had laten weten zich in de huidige crisis een bijzondere verantwoordelijkheid aan te meten.

Op 3 dec. liet de legerleiding in een verklaring weten ,,de taken te hebben vastgesteld". waarvoor de strijdkrachten zich ,,onder deze omstandigheden" gesteld zien. Een hoofdartikel in het partijblad Trybuna Ludu op 5 jan.. beloofde dat het leger met name onder de huidige omstandigheden de ,,hoogste waarden van de natie" en de Poolse onafhankelijkheid zou verdedigen.

Opvallend is dat geen van deze documenten precies aangeeft op welk gebied het leger concreet denkt op te treden. In bewoordingen die welhaast op hun dubbelzinnigheid gekozen lijken, suggereert de legerleiding dat de strijdkrachten binnenslands zullen ingrijpen, wanneer het in Polen opnieuw tot grootscheepse stakingen zou komen, en daarmee de kans op een Sowjet-interventie zou toenemen.

Maar tegelijkertijd laten de formuleringen van de legerleiding ook de mogelijkheid open. dat het Poolse leger zich geroepen blijft voelen tot verdediging van de Poolse zelfstandigheid, wanneer het daadwerkelijk tot een Sowjet-interventie in Polen mocht komen.

Het Poolse legerdagblad Zolnierz Wolnosci, publiceert overigens dagelijks de verzekering, dat Polen een trouw lid van het Warschaupact wil blijven,

Als het in Polen tot een ingreep van het leger in de binnenlandse situatie komt, dan hoeft dat geenszins het einde van alle hervormingen in Polen te betekenen. De strijdkrachten bevinden zich – evenals trouwens de veiligheidsdiensten – in een geprivilegieerde situatie en hebben zich grotendeels weten te onttrekken aan het verval waaraan alle economische. politieke en administratieve staatsorganen in Polen ten prooi zijn. Met eigen scholen en vooral ook een eigen economie vormen de strijdkrachten een soort ,,staat binnen de staat", maar ook een vergaarbak van intellect, dat niet noodzakelijkerwijze afkerig is van hervormingen en modernisaties.

Wel betekent een meer actief beleid van het leger in de binnenlandse situatie een breuk met de naoorlogse traditie van niet-inmenging door de strijdkrachten in de binnenlandspolitieke situatie in Polen, het land dat vóór de Tweede Wereldooriog zo lang door een wispelturige maarschalk werd geregeerd.

Erkenning boerenvakbond geweigerd

Het Poolse Hooggerechtshof heeft op 10 febr. geweigerd de boerenvakbond te erkennen.

Het Hooggerechtshof stelde in zijn overwegingen, dat de Poolse wetgeving niet voorziet in officiële erkenning van een boerenvakbond, omdat de Poolse particuliere boeren geen werknemers, maar zelfstandige ondernemers zijn. Wel wees het Hooggerechtshof op de mogelijkheid dat Boeren-Solidariteit, een organisatie met naar schatting 3 mln aanhangers, als een boerenbond wordt erkend.

Registratie van een vereniging geschiedt echter niet door de rechter, maar door administratieve instanties.

De duizenden boeren die zich voor het gebouw van het Hooggerechtshof in Warschau hadden verzameld, hebben de uitspraak rustig

Aanhangers van plattelandssolidariteit in een demonstratieve tocht van het gebouw van het Hooggerechtshof naar het graf van de Onbekende Soldaat op 10 febr.

ontvangen. Vakbondsleider Lech Walesa hield een korte toespraak waarin hij de uitspraak een ,,compromis" noemde. Hij raade de boeren af om naar aanleiding van de uitspraak te gaan staken, en zei dat ook de arbeiders moesten ophouden met staken en hun organisatie Solidariteit verder uitbouwen.

De leiding van Boeren-solidariteit, die eerder gedreigd heeft met grootscheepse boerenstakingen wanneer de organisatie niet erkend zou worden, heeft nog niet officieel gereageerd op de uitspraak van het hof. Boerenleider Zdzysaw Ostatek verklaarde dat de uitspraak ,,niet zo slecht is als verwacht". Een hongerstaking van boeren in het Silezische dorp Swidnica is op 10 febr. beëindigd.

Een woordvoerder van het Poolse ministerie van justitie waarschuwde dat de bestaande - organisatie Boeren-Solidariteit nu een onwettig karakter draagt. De boerenvakbond moet opgeheven worden, tenzij men op korte termijn erkenning als vereniging aanvraagt.

Jaruzelski stelt nieuw kabinet voor. Vraagt 90 dagen arbeidsrust

Nadat de Sejm op 11 febr. had ingestemd met de benoeming van Jaruzelski als premier, stelde deze op 12 febr. zijn nieuwe kabinet voor.

Hij deed dit met een toespraak, waarin hij de onafhankelijke vakbonden vroeg om gedurende drie maanden niet te staken. In deze 90 dagen, aldus generaal Jaruzelski, moet ,,een beetje orde worden geschapen" in de Poolse economie.

De toon van Jaruzelski's toespraak was ernstig. Hij wees op het gevaar van een „broederoorlog" in Polen en kondigde aan dat hij zijn functie ter beschikking zal stellen, wanneer hij er niet in slagen zal in Polen orde op zaken te stellen.

Jaruzelski was gekleed in zijn generaalsuniform en kreeg na afloop een langdurige ovatie van de afgevaardigden.

Hij kondigde de vorming aan van een permanent overlegorgaan tussen regering en vakbonden.

Vice-premier Jagielski wordt voorzitter van een ,,crisis-comité", voor de Poolse economie.

Onder de nieuwe vice-premiers is de hoofdredacteur van het partijweekblad Polityka, Mieczyslaw Rakowski. die bekend staat als hervormingsgezind.

De ministers van onderwijs. chemische industrie, landbouw en zware industrie uit het vorige kabinet zijn van hun functie ontheven en door nieuwelingen in de regering vervangen. De minister van zware industrie in de vorige regering, Andrzej Jedynak, wordt eveneens vice-premier.

De Poolse regering kent nu maar liefst zes vice-premiers: Jagielski, Kisiel, Mach. Ozdowski, Rakowski en Jedynak,

,,Ik voel me nog steeds soldaat," zei premier Jaruzelski op 12 febr. in het parlement. Hij kondigde aan te zullen aftreden wanneer hij zijn doel – stabilisatie in Polen – heeft bereikt.

Generaal Jaruzelski was op 11 febr. door het Poolse parlement officieel tot premier benoemd. Hij zal naast het premierschap ook het ambt van minister van defensie blijven bekleden.

Partijleider Kania stelde Jaruzelski op 11 febr. voor aan het parlement als de man die ,,de strijd tegen de anarchie" zou kunnen combineren met het streven naar ,,vernieuwing" in Polen.

Dat Jaruzelski het premierschap en de functie van minister van defensie combineert, wordt in Warschau gezien als een aanwijzing dat de generaal binnen de Poolse top een zeer machtige positie bekleedt.

Twee niet-communistische afgevaardigden in het Poolse parlement, de Sejm, onthielden zich van stemming bij de goedkeuring van Jaruzelski's benoeming.

,,Donkere wolken hebben zich boven Polen samengepakt," zei Kania bij de presentatie van de nieuwe premier, ,,en generaal Jaruzelski is een uitstekend staatsman, in wie we vertrouwen kunnen hebben." ,,Kameraad Jaruzelski heeft altijd duidelijk stelling genomen tegen wanorde," aldus Kania, die opmerkte dat Jaruzelski zich in ,,moeilijke situaties altijd tegen een oplossing door geweld, en vooi een politie ke oplossing had uitgesproken"

Het psychologisch effect van de benoeming van Jaruzelski is inmiddels duidelijk merk baar in Polen Vakbondsleider Lech Walesa heeft opgeroepen tot opschorting van alle sta kingen en versterking van de onafhankelijke vakbeweging, om als eenheid het krachtige bew ıı d vai Jaruzelski te kunnen trotseren

Perscommentaren

Een overzicht van enkele perscommentaren op de ontwikkelingen in Polen geeft het volgende beeld:

De benoeming van generaal Jaruzelski tot premier is door Polen hoopvol ontvangen; men beschouwt het als een laatste kans. Zijn taak zal moeilijk zijn. Het Hooggerechtshof heeft geweigerd de registratie van de boerenvakbond te flatteren, doch staat wel tor dar .associaties" worden gevormd Solidariteit-leider Walesa heeft hierover nog commenraar geweigerd, doch wel laten weten dat Jaruzelski's benoeming het werk van de vrije vakbond niet in de weg behoeft te staan.

De koers van partijleider Kania is duidelijker geworden: geen boerenvakbeweging toestaan, geen politieke stakingen toelaten en geen wanorde binnen de partij. Deze partij is ook bezorgd over penetratie van Solidariteit-leden in de communistische gelederen, vooral op instigatie van KOR-dissidenten. Men gaat nu op weg naar het partijcongres dat in mei of juni zal worden gehouden.

Geenszins staat vast dat nu een keihard beleid zal worden gevoerd. Kania heeft juist kenbaar gemaakt dat hij meer vastbesloten is een democratiseringsbeleid te voeren met betrekking tot economische hervormingen, de pers en de vakbondswetgeving. Een symbool daarvan is de benoeming van Rakowski, hoofdredacteur van Polityka en gematigd partijganger, tot vice-premier. Andere kabinetsbenoemingen zijn verricht of komen nog.

Premier Jaruzelski was niet de eerste keus van Kania; de partijleiders wilden aanvankelijk Jagielski benoemen, maar het politieke klimaat wijzigde zijn voorkeur. Jaruzelski is om diverse redenen de meest aantrekkelijke kandidaat geweest.

1) Hij was voor Kania zelf aanvaardbaar. omdat daarmee het bondgenootschap met het leger werd versterkt;

2) Jaruzelski was aanvaardbaar voor brede lagen van de bevolking, gezien zijn gedrag, voorkomen en afkomst. Hij is een wat droge en koele persoonlijkheid, doch weet elegant op te treden en hij komt voort uit de Poolse intelligentsia. Hij is tevens een afstammeling van de kleine adel in Polen. Hij ligt goed bij het publiek, dat eerbied heeft voor het militaire uniform en zich herinnert dat Jaruzelski in 1970 en in augustus 1980 tegen optreden van het leger tegen de stakers gekant was:

3) de nieuwe premier is aanvaardbaar voor de houwdegens in de partij, zoals Olszowski, die in het leger een symbool zien van orde en gezag en in de gematigde generaal het enige middel zien een buitenlandse interventie te vermijden;

41 Jaruzelski is ook aanvaardbaar voor Moskou. Het Kremlin kan om twee redenen tevreden zijn:

I. de benoeming van de generaal betekent dat de Poolse partijleiding haar woord houdt en conform het akkoord van Moskou van december 1980 naar het tweede scenario heeft gegrepen: het leger inschakelen bij het herstel van de orde;

II. Door de benoeming van Jaruzelski tot premier wordt hij wellicht als minister van defensie geëlimineerd. Als minister van defensie vormde de gematigde en nationalistische generaal een obstakel bij een eventuele Sowjetrussische interventie.

(Vor. ber. pag. 577 e.v.-1980)

BELGIË

PARLEMENT NEEMT HERSTELWET AAN

in aansluiting op de zg. mini-matigingswet (vor. ber. pag. 53/1) diende de regering bij het parlement acht ontwerpen van herstelwet in, ter bestrijding van de sociaal-economische crisis en van bepaalde budgettaire moeilijkheden. Kamer en Senaat begonnen onmiddellijk na het kerstreces met de besprekingen in commissie. Iedere assemblee behandelde in een eerste fase vier ontwerpen en ruilde dan de goedgekeurde teksten ter behandeling in de andere vergadering.

I. Het ontwerp van herstelwet ,.tot invoering van *een* solidariteitsbijdrage ten laste van de personen. *rechtstreeks* of onreclztstreeks bezoldigd door de openbare sector" strekte ertoe het betrokken personeel. alsmede de houders van een politiek of openbaar mandaat, maandelijks te doen bijdragen in een Fonds, opgericht in de Rijksdienst voor sociale zekerheid, en bestemd voor de financiering van de werkloosheidsuitkeringen. De bijdrage die schommelt van 0,9% tot 2,7% van het bruto maandloon, wordt vastgesteld in verhouding tot het inkomen van de betrokkene. Personeelsleden met een bruto-maandloon onder de 40.000 fr. vallen niet onder toepassing van de wet. De bijdrage wordt ingevcerd voor een periode van twee jaar, die zal worden verlengd, indien er op 1 september 1982 nog steeds meer dan 300.000 volledig werklozen zijn.

Het ontwerp werd op 14 jan. door de Kamer goedgekeurd met 129 tegen 39 stemmen bij 3 onthoudingen.

II. Het ontwerp van herstelwet ,,*inzake* inkomensmatiging' strekte ertoe, onverminderd de koppeling van de bezoldigingen aan het indexcijfer van de consumptieprijzen, alle inkomens van de werknemers, zowel van de privé- als van de openbare sector, waarvan het maandelijks brutobedrag in december 1980 35.000 fr. overschreed, op het peil van voor 1 dec. 1980 te handhaven. Die maatregel geldt van 1 jan. 1981 tot 31 dec. 1982.

Het ontwerp werd op 15 jan. door de Kamer goedgekeurd met 119 tegen 47 stemmen bij 2 onthoudingen.

III Het ontwerp van herstelwet , *inzake de sociale zekerheid en* de *welvaartsvastheid* zn 1981 beoogde het herstel van het financieel evenwicht in 1981 in de verschillende sectoren van de sociale zekerheid Het voorzag o m in een verhoging van de sociale bijdragen (op de lonen boven 34 000 fr), in wijzigingen aan de RSZ loongrenzen voor de werknemers en in besparingen in de ziekteverzeke ring.

Het ontwerp werd op 15 jan door de Kamer goedgekeurd met 117 tegen 28 stemmen bij 4 onthoudingen.

IV. Het ontwerp van herstelwet ,.*inzake de fiscale* en financiële bepalingen" bevatte een aantal maatregelen tot uitvoering van het sociaaleconomisch herstelplan, dat vervat is in het regeerakkoord van oktober 1980. Het beoogte aldus: 1) tiet aanmoedigen van investeringen in het bedrijfsleven en de vorming van risicodragend kapitaal; 2) de bevordering van het wetenschappelijk onderzoek; 3) bezuinigen op het energieverbruik: 4) de versteviging van de tewerkstelling in de kleine en middelgrote ondernemingen: 5) de bestrijding van de belastingontduiking; 6) de beperking van de decumulatie op fiscaal gebied; 7) de uitbreiding van de bevoegdheden van de Hoge raad van financiën; 8) de verplichting voor inkomenscategorieën boven de 5 miljoen fr. in te schrijven op nieuwe staatsleningen.

Het ontwerp werd op 22 jan. door de Kamer goedgekeurd met 127 tegen 51 stemmen.

V. Het ontwerp van herstelwet ,,*inzake* de mzddenstand" beoogde de geleidelijke financiële aanzuivering van het pensioenstelsel van de zelfstandigen, o.m. door een verhoging van de bijdragen.

Het ontwerp werd op 15 jan. door de Senaat goedgekeurd met 111 tegen 25 stemmen bij 2 onthoudingen.

VI. Het ontwerp van herstclwet ,.betreffende de strafrechtelijke beteugeling van de belastzngontduikzng" strekte ertoe fiscale fraude voortaan te doen beschouwen als een misdrijf dat met gevangenisstraf kan worden gesanctioneerd.

Het ontwerp werd op 15 jan. door de Senaat goedgekeurd met 111 tegen 24 stemmen bij 2 onthoudingen.

VII. Het ontwerp van herstelwet .,inzake de pensioenen van de sociale sector" strekte ertoe te voorkomen dat het pensioenstelsel in 1981 een tekort zou vertonen en beoogde de versteviging van de financiele grondslagen ervan Het voorziet o m. in bijdrageverhogingen en in overheveling van geld uit de sector van de kinderbijslagen naar de pensioensector.

Het ontwerp werd op 15 jan. door de Senaat goedgekeurd met 110 tegen 25 stemmen en 2 onthoudingen.

VIII. Het ontwerp van herstelwet ,.inzake overheidspensioenen" had o.m. betrekking op de aftopping van de hoge pensioenen en de beperking van de emeritaatspensioenen van de magistratuur, mogelijk gemaakt door de herziening van art. 100 van de grondwet (vor. ber. pag.83/2).

Het ontwerp werd op 26 jan. door de Senaat goedgekeurd met 100 tegen 17 stemmen bij 6 onthoudingen.

Syndicaal protest

Na deze eerste fase van de openbare debatten in Kamer en Senaat, van 14 tot 26 januari, trad een korte pauze in voor het commissie-onderzoek in de andere assemblee. In die tussentijd voerden de vakbonden hun verzetsacties tegen de herstelwet op.
Georganiseerd door het Algemeen Belgisch Vakverbond, vond op 24 jan. in het Brusselse stadscentrum een massaprotestbetoging plaats, waar secretaris-generaal G. Debunne ruim 60.000 manifestanten opriep de voorgestelde loonmatiging te verwerpen. Debunne waarschuwde de regering en bezwoer de Senaat het ontwerp van herstelwet inzake inkomensmatiging niet te aanvaarden. In de betoging liepen ook leden van het Algemeen Christelijk Vakverbond mee, en verder de socialistische parlementsleden W. Burgeon, M. Harmegnies en Y. Ylieff die in de Kamer geweigerd hadden het ontwerp op de inkomensmatiging goed te keuren.
Na de betoging bleef de sociale onrust aanhouden, mede onder invloed van de gebeurtenissen in de staalbedrijven te Luik en te Charleroi, de sluiting van het automontagebedrijf British Leyland te Seneffe en enkele faillissementen in de Waalse textielsector. Terwijl het Algemeen Christelijk Vakverbond gespreide provinciale verzetsacties aankondigde, lieten de leidende instanties van ABVV en ACV op 28 jan. in afzonderlijke communiqués weten dat de loonmatiging, zoals reeds aangenomen in de Kamer, het behoud van de sociale vrede onmogelijk maakte.
De volgende dagen werd druk onderhandeld tussen het vakbondsfront en

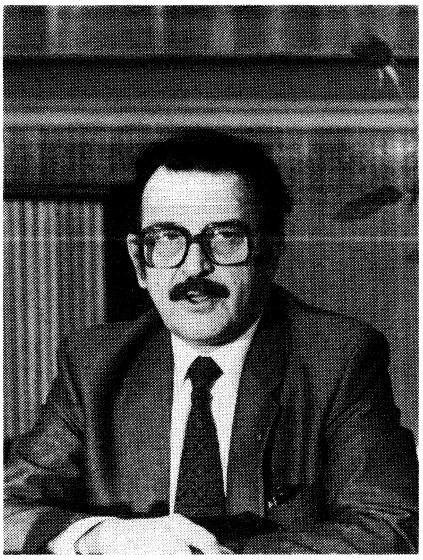
het Verbond van Belgische Ondernemingen met het oog op de mogelijke totstandkoming van een centraal akkoord, dat het matigjngsontwerp van de herstelwet overbodig zou kunnen maken. De regeringspartijen en premier Martens lieten zich positief in die zin uit, maar het VBO talmde en verkoos kennelijk de uitslag van de verdere parlementaire debatten af te wachten.

Tweede fase

Het parlement hervatte de openbare bespreking van de herstelwet op 3 februari. Alle ontwerpen die in januari in de ene kamer waren aangenomen, werden op 5 februari ongewijzigd in de andere kamer goedgekeurd.
In de Kamer leverde de stemming de volgende uitslagen op: ontwerp inzake de middenstand: 121 voor, 60 tegen en 1 onth.; ontwerp op de beteugeling van de belastiiigontduiking: 136 voor, **38** tegen en 3 onth.; ontwerp op de pensioenen van de sociale sector: 125 voor, 59 tegen en 2 onth.; ontwerp op de overheidspensioenen: 123 voor, 58 tegen en 3 onth. De besprekingen verliepen zonder incidenten.
De Senaat keurde de ontwerpen op de solidariteitsbijdrage, op de financiële en fiscale bepalingen en op de sociale zekerheid en de welvaartsvastheid goed in één enkele stemming: 117 voor, **35** tegen en 4 onthoudingen.
Vóór de stemming over het ontwerp inzake de inkomensmatiging legde premier Martens een verklaring af: „Sommigen hebben de regering ondervraagd over de mogelijkheid een interprofessioneel akkoord te sluiten. De regering werd door de sociale gesprekspartners ingelicht over het verloop van hun besprekingen. De regering meent dat de kansen reëel zijn om vóór 15 februari tot een interprofessioneel akkoord te komen. Zij richt een oproep tot de sociale gesprekspartners om te komen tot een akkoord dat inzake loonmatiging gelijkwaardig is aan het ontwerp van herstelwet inzake inkomensmatiging. Zij is ervan overtuigd dat de totstandkoming van zo'n akkoord het sociaal klimaat zal ontspannen en de sociale vrede in de toekomst zal waarborgen."
Martens zei nog dat ook de organisaties van de zelfstandigen bij een sociaal akkoord moeten worden betrokken. Verder beklemtoonde hij de noodzaak van de inkomensmatiging voor het herstel van de economie.
Na die verklaring werd het ontwerp goedgekeurd met 113 tegen 37 stemmen bij 6 onthoudingen

COOLS VERLAAT PS-LEIDING

Op 26 jan. heeft de voorzitter van de Parti Socialiste, André Cools, medegedeeld dat hij op het congres van 22 febr geen kandidaat zal zijn voor een nieuwe ambtstermijn Dezelfde dag droeg het bureau van de PS de kandidatuur van vice-premier Spitaels voor het voorzitterschap voor.

Cools (53) zetelt sedert 1 juni 1958 als socialistisch kamerlid voor Luik. Hij was minister van begroting (1968) en vice-premier (1969-1972). Hij zit de partij voor sedert 1973.
Cools zinspeelde de jongste maanden bij herhaling op zijn naderende aftreden ais partijleider en zelfs op een mogelijk ontslag als parlementslid. Volgens perscommentaren zou zijn beslissing verhaast zijn door de negetieve vakbondsreacties op zijn rol in de staalfusie Luik-Charleroi en ook wegens de houding van de PS-kamerfractie t.o.v. de herstelwet. Op zijn uitdrukkelijk voorstel om die kamerleden die tegen het matigingsontwerp gestemd hadden (Burgeon en Ylieff) tot de orde te roepen, was de fractie niet ingegaan; een meerderheid had zich integendeel vrij afwijzend uitgelaten over het herstelbeleid van het kabinet. De woedende reactie van Cools op de houding van de fractie had echo's gekregen in de persberichten.

Na de aankondiging van Cools heeft oud-minister Ernest Glinne. lid van het Europees parlement, laten weten dat hij eveneens kandidaat is voor het voorzitterschap van de partij. Glinne kreeg op 3 febr. de openlijke steun van oud-premier Leburton die op een persconferentie verklaarde ..dat Spitaels als partijleider het katastrofale beleid van Cools zou voortzetten."

NEDERLAND

BEZOEK PREMIER VAN AGT EN MINISTER VAN DER KLAAUW AAN CHINA

Premier Van Agt en minister Van der Klaauw van buitenlandse zaken hebben van 28 okt. - 4 nov 1980 een officieel bezoek aan de Volksrepubliek China gebracht. Tijdens dit bezoek is de handelsrelatie tussen beide landen één van de belangrijkste gespreksonderwerpen geweest. Gedurende het bezoek is een gemengde Chinees-Nederlandse commissie voor economische samenwerking aan de slag geweest. In het overleg binnen deze commissie is gebleken dat China zijn omvangrijke economische plannen van enkele jaren geleden heeft aangepast aan het financieel haalbare. Naar aanleiding van de toenmalige ambitieuze plannen was er ook bij het Nederlandse bedrijfsleven grote interesse ontstaan voor China.
Op grond van de huidige Chinese prioriteiten, die hoofdzakelijk liggen op het gebied van de energie, het vervoer, de lichte industrie en de landbouw, zal China slechts contracten met het buitenland afsluiten voor kleinere projecten. Overigens blijft hierbij het Chinese grondprincipe voor internationaal handelsverkeer gelden dat dit land slechts dan de invoer zal vergroten, indien daar een verhoging van de eigen uitvoer tegenover staat. Met deze uitvoer moeten de noodzakelijke valuta worden verdiend ter dekking van de invoer.
Ook blijft China op het standpunt staan dat het slechts leningen in het buitenland wil afsluiten tegen zg. zachte voorwaarden en alleen gemengde kredieten zal accepteren. In het kader hiervan heeft premier Van Agt erop gewezen dat de Nederlandse middelen beperkt zijn, maar dat er

Premier Van Agt en echtgenote op de Chinese muur

wel geld beschikbaar kan komen voor zg. economisch haalbaarheidsonderzoeken. Mocht op grond van deze onderzoeken blijken dat bepaalde handelsprojecten in uitvoering genomen kunnen worden, dan is Nederland bereid zich zodanig op te stellen dat concurrentie met vergelijkbare landen gemakkelijk gemaakt wordt aan Nederlandse bedrijven.
Premier Van Agt memoreerde het feit dat de handel tussen beide landen in 1979 ruim 300 miljoen gulden bedroeg aan Nederlandse invoer en een vergelijkbaar bedrag aan uitvoer naar China. De premier verwachtte echter dit jaar een sterke teruggang van de handelscijfers. Een en ander conform de gewijzigde Chinese plannen.
De premier bracht zijn Chinese ambtgenoot. Zhao Ziyang, ook de stroeve gang van zaken in de luchtvaart tussen beide landen onder de aandacht.

EXPORTVERGUNNING VOOR LEVERING DUIKBOTEN AAN TAIWAN

Het kabinet heeft op 29 nov. 1980 besloten aan het Rijn-Schelde-Verolmeconcern (RSV) een vergunning te verlenen voor de uitvoer van militaire goederen naar Taiwan. Het betrof de levering van twee in Nederland te bouwen onderzeeboten.
Aan de mogelijke bouw van duikboten voor Taiwan gaat een geschiedenis van bijna een jaar vooraf. Voorjaar 1980 begint het RSV-concern in nationaal en internationaal verband voorzichtig te onderzoeken of het mogelijk zou zijn onder andere twee duikboten aan Taiwan te leveren. Het gaat om een delicate kwestie. De leiding van het betrekkelijk noodlijdende scheepsbouwbedrijf is zich daarvan zodanig bewust dat het ministerie van buitenlandse zaken er – anders dan economische zaken – lang onkundig van wordt gehouden. De fractieleiders in de Tweede Kamer krijgen een geprivilegieerde informatiepositie.
Weliswaar heeft Nederland in 1972 de opvatting van de Chinese Volksrepubliek dat Taiwan een Chinese provincie is erkend (pag. 462/1-1972). Weliswaar ook is juist de eventuele levering van oorlogsmaterieel zeer in strijd met het Nederlandse Chinabeleid. Maar een order van een miljard voor het met veel overheidshulp overeindgehouden RSV-concern blijkt het overwegen toch waard.
Eind september 1980 kan het ministerie van buitenlandse zaken pas in zijn geheel – en nogal laat – de kwestie gaan onderzoeken; voordien waren slechts de liberale minister Van der Klaauw en enkele middelbare ambtenaren die met economische zaken relaties onderhouden op de hoogte
Wat dat onderzoek betreft Washington houdt zich in november op vragen uit Den Haag zorgvuldig op de vlakte. zoals spoedig zal uitlekken
In dezelfde maand verscherpt nochtans het beeld Aangemoedigd door vertrouwelijke, instemmende standpunten van de industriebonden van FNV en CNV winnen de werkgelegenheidsoverwegingen in het kabinet en in de toppen van de geconsulteerde Kamerfracties terrein Ook in de PvdA-fractie, waarin zo'n instemmende brief van de FNV-industriebond het door RSV-chef Stikker verwachte effect heeft
In het kabinet bestaat dan nauwelijks meer vrees voor repercussies in de Tweede Kamer En in die situatie legt de over de continuiteit van het Nederlandse Chinabeleid bezorgde minister van buitenlandse zaken feitelijk het loodje tegen zijn geestverwante collega Van Aardenne (economische zaken), die de RSV het vertrouwen geeft dat de order uit Taiwan kan doorgaan
Dat premier Van Agt en Van der Klaauw tijdens hun reis in november naar de Volksrepubliek over deze zaak gezwegen hebben was dus niet verbazingwekkend. In Peking mocht op vragen naar de aanvaardbaarheid van deze order immers niets instemmends worden verwacht. Var, der Klaauw zou later nog bevestigen dat zulke vragen daarom maar niet waren gesteld.
Eind november krijgt RSV metterdaad van het kabinet een exportvergunning in het vooruitzicht gesteld. Van der Klaauw heeft zich dan – na veel openbaar verzet – ten slotte geschikt.
Inmiddels echter is de PvdA van standpunt veranderd, en blijkt de D'66-er Brinkhorst, niet vooraf geconsulteerd. zeer duidelijk niet van plan zich bij deze breuk met het Nederlandse Chinabeleid neer te leggen. ,,Kamerbrede" steun is een illusie geworden, het kabinet zal half december moeten vechten om in het parlement niet onderuit te gaan.
De CDA-fractie is verdeeld. en haar leider. Lubbers, is tegenover premier Van Agt niet bereid zich vast te leggen in wat hij kan zien als een conflict tussen de VVD-ministers Van de: Klaauw en Van Aardenne. Hij had al eerder het kabinet geadviseerd zelf de knoop door te hakken. maar zich vervolgens wel neer te leggen bij en te handelen conform een uitspraak van de Kamer.

Eerste uitspraak Tweede Kamer: instemming

Het voorstel tot het verlenen van vergunning aan RSV om onderzeeboten te mogen leveren aan Taiwan werd op 18 dec. 1980 in de Kamer behandeld. Door middel van het verwerpen van de navolgende motie-Brinkhorst (D'66) met 74 tegen 76 stemmen ging de Kamer akkoord met de vergunningverlening:

,,overwegende. dat de Nederlandse Regering de regering van de Volksrepubliek China erkent als de enige wettige regering van China: van oordeel. dat de levering van onderzeeboten aan Taiwan derhalve gevolgen kan hebben

D'66 TK-lid Brinkhorst (l) in gesprek met premier Van Agt

voor de Nederlandse betrekkingen met de Volksrepubliek China:
voorts van oordeel. dat een dergelijke levering aan een niet-erkend regime niet past in het Nederlandse beleid ter zake van wapenbeheersing en wapenexporten,
verzoekt de Regering, haar beslissing inzake de verlening van een exportvergunning aan RSV te heroverwegen

Voor deze motie stemden de fracties van de PvdA, D'66, PPR. CPN. PSP en de CDA-leden Mommersteeg De Kwaadsteniet, J. de Boer, Faber, Frinking, Beinema en J. N. Scholten.
De reacties uit Peking zijn intussen scherp kritisch geworden, die uit Taiwan triomfalistisch, in een mate die in beide gevallen niet echt was voorzien Peking lijkt namens een kwart van de wereldbevolking via Den Haag ook Washington te waarschuwen voor een twee-Chinapolitiek en Taiwan lijkt op zijn beurt Nederland te gebruiken voor een tegengesteld doel, namelijk als een politiek bruggehoofd in het Westen.
In Kamer en kabinet groeien de zorgen. De CDA-ministers De Koning (ontwikkelingssamenwerking), Van der Stee (financiën) en Albeda (sociale zaken) schuiven om verschillende redenen op in de richting van hun bezwaarde VVD-collega Van der Klaauw.
De verdeeldheid van het kabinet blijkt naar buiten als minister Van der Stee zich op 29 jan. 1981 niet van plan toont, al is de exportvergunning dan in het vooruitzicht gesteld, op enige manier aan financiële-risicodekking voor de RSV-order mee te doen (althans wat het militaire deel van f 600 mln daarvan betreft), hoe gebruikelijk dat op zichzelf in dergelijke gevallen ook mag zijn.
Dat een exportkredietgarantie achterwege blijft is gelet op het ,,cash-karakter" van de Taiwan-order nog tot daaraan toe, maar dat het kabinet het politieke risico dat de levering in de toekomst toch niet mogelijk of toegestaan zal zijn aan RSV wil overlaten (ook in financieel opzicht) is nogal in strijd met het veel verdedigde werkgelegenheidsmotief dat het voor zijn beslissing heeft aangevoerd.

Tweede uitspraak Tweede Kamer: afwijzend

Juist deze laatste omstandigheid was voor nog eens vier leden van de CDA-fractie – Lansink, Buikema, Dijkman en mevr. Korte-van Hemel – aanleiding om op 3 febr. een tweede motie-Brinkhorst wel te steunen en aan een meerderheid (77 tegen 70) te helpen.

Van de vier nieuwe CDA-stemmers voor de motie-Brinkhorst zeiden de leden Buikema en Dijkman dat de volkenrechtelijke ongewenstheid van leveranties aan het niet-land Taiwan – terwijl men sinds 1972 alleen Peking erkent – voor hen een groeiende rol was gaan spelen. Nieuw noemden zij verder de langzamerhand duidelijk geworden keerzijde van het werkgelegenheidsargument (verlies aan werk in bijvoorbeeld de Rotterdamse haven).
Dijkman: „Ik heb met mijn stem geen goed koop gebaar willen maken, maar een signaal willen geven: kabinet stop met dit hoogst ongelukkig beleid."
Mr. J. Buikema spreekt van een „zigzagbeleid Hij had in december al sterke aarzelingen, maar alle gevolgen van „de rommelige aanpak van het kabinet" bijeengenomen vreest hij nu een lijdensweg wanneer het doorgaan van de order de komende jaren steeds weer in het geding is.
Buikema, afkomstig uit de rechterlijke macht is niet overtuigd door de argumenten die premier Van Agt op 29 jan in net debat opvoerde De minister-president betoogde toen onder meer dat door de kabinetstoezegging aan RSV een ,juridisch relevante relatie" zou ontstaan waar de staat niet meer van af kan. Naar de mening van Buikema zijn de formulering van de toezegging en de omstandigheden rond de order niet zodanig dat RSV daar voor de rechter keiharde rechten aan zou kunnen ontlenen.
VVD-fractievoorzitter Rietkerk bepleitte na afloop van het debat onomwonden het doorgaan van de order.
De belangen van de werkgelegenheid in Nederland maken zijns inziens een andere keuze niet mogelijk. Zijn fractie stemde unaniem tegen de motie-Brinkhorst. maar bleek verdeeld toen de Kamer een motie-Van der Hekter Beek (PvdA) aannam.
Deze motie heeft betrekking op het zogenaamde civiele deel van de RSV-order. De regering wordt erin gevraagd te bevorderen dat geen onderdelen of ontwerpen van kerncentrales aan Taiwan worden geleverd die als ,.gevoelig" kunnen worden aangemerkt. Dit verzoek komt neer op het nastreven van dezelfde non-proliferatiewaarborgen die ten aanzien van Brazilie worden gehanteerd.

Een motie van het PPR-Kamerlid Waltmans, waarin afkeuring van het regeringsbeleid wordt uitgesproken, werd nog niet in stemming gebracht. De indiener houdt zijn motie achter de hand voor het geval het kabinet de motie-Brinkhorst naast zich neerlegt.
Hoewel CDA-fractievoorzitter Lubbers niet op die mogelijke situatie vooruit wilde lopen, wordt het vooralsnog niet aannemelijk geacht dat de CDA-fractie het kabinet om deze kwestie naar huis zal willen sturen.
Lubbers speculeerde op een mogelijkheid dat RSV zelf tot de conclusie zou komen dat het in de ontstane situatie met de order „in gerede niet kan functioneren".

De woordvoerder van het Chinese ministerie van buitenlandse zaken sprak op 4 febr. de hoop uit dat ,,de Nederlandse regering niet tegen de wil van het volk zal ingaan en waarde zal hechten aan de vriendschappelijke betrekkingen tussen de beide landen, de fundamentele principes inzake relaties tussen staten en de principes van het communiqué van 1972 inzake het verheffen van de diplomatieke betrekkingen tot ambassadeursniveau zal respecteren, en de goedkeuring voor de verkoop van duikboten aan Taiwan ongedaan zal maken".

(*NRC/H'blad*, Politiek Overzicht, ANP, Handelingen)

NOORD-AMERIKA

VERENIGDE STATEN

BILLYGATE-AFFAIRE

Op 24 juli 1980 besloot de Amerikaanse Senaat tot de instelling van een speciale onderzoekscommissie die de relaties van Billy Carter. de jongere broer van president Jimmy Carter, met Libië moest onderzoeken. De naam Billygate-affaire ontstond naar analogie van de Watergate-affaire. waarbij bewijsmateriaal werd achtergehouden (zie registers 1973, 1974 *KHA*). De commissie bestond uit zeven leden van de Senaatscommissie voor justitie en twee leden van de Senaatscommissie voor buitenlandse zaken (vijf Democraten; vier Republikeinen) onder voorzitterschap van de Democratische senator Birch Bayh. De Democratische meerderheid in de Senaat weerstond het verlangen van de Republikeinen naar de instelling van een buitengewone commissie, zoals die bij het Watergate-schandaal was ingesteld.
Beroering was ontstaan over de eventuele betrokkenheid van het Witte Huis bij de relaties van Billy Carter met Libië, over betaling van 220.000 dollar door Libië aan de broer van de president en over de eventuele invloed die het optreden van Billy Carter had op het beleid van president Carter.
In het najaar van 1978 was Billy Carter, zakenman uit de staat Georgia, tweemaal op bezoek geweest in Libië. Later was Billy Carter gastheer van een Libische delegatie die een rondreis van vijf weken door de Verenigde Staten maakte. Hij legde contact tussen de Amerikaanse Charter Crude Oil Company en Libië voor de levering van olie, waarvoor hij een provisie van 55 dollarcent per vat (159 liter) zou ontvangen.
In april 1979 begon het Amerikaanse ministerie van justitie een onderzoek naar een mogelijke overtreding door Billy Carter van de wetsartikelen betreffende ontvangst van geld van buitenlandse mogendheden, zonder hiervoor officieel toestemming te vragen. Billy Carter ontkende in 1979 tegenover de FBI geld te hebben ontvangen, maar toen bleek dat hij 220.000 dollar uit Libische handen had ontvangen, schreef hij zich (op 14 juli 1980) officieel in als handelsagent van Libië.
Op 22 juli 1980 moest het Witte Huis toegeven dat veiligheidsadviseur Zbigniew Brzezinski op 27 november 1979 een Libische diplomaat, Ali El

Houderi (op verzoek en in gezelschap van Billy Carter) had ontvangen om een mogelijke bemiddeling van Libië in de gijzelingsaffaire in Tehe ran (drie weken daarvoor begonnen) te bespreken

De Billygate-affaire veroorzaakte veel opschudding in de Verenigde Staten en de reputatie van minister Civiletti van justitie kwam op het spel te staan toen deze moest terugkomen op zijn aanvankelijke verklaring dat hij met president Carter geen woord had ge wisseld over de Libische avonturen van Billy Carter Het deed de reputa tie van president Carter die zich be schikbaar had gesteld voor een twee de termijn als president zeker geen goed

Volgens *NRC/H'blad* (2-8 80) waren de perikelen rond Billy Carter on danks de verwoede pogingen der pers media om het Watergate-etiket erop te plakken, niet ernstig genoeg om er een „Billygate" van te maken In een hoofdartikel (31-7-'80) schreef deze krant onder meer het volgende

„Tenzij er onverwachts een skelet opduikt uit een kast in het Witte Huis beloof? de betckcnis van Billygate voornamelijk te zijn dat de Amerikaanse wetgeving inzake het optreden ten behoeve van buitenlandse mogendheden in de praktijk de nodige schakeringen grijs vertoont. En overigens is het in de Amerikaanse politieke traditie best te verkopen, dat zelfs een bijbelvaste president het hoeden van de broeder niet tot in alle details doorzet.

Nu heeft het verleden wel geleerd dat de gevolgen van een politiek schandaal niet altijd in verhouding tot de werkelijke aanleiding hoeven te staan. Pogingen om met leugentjes om bestwil of halve waarheden de bui af te wenden, kunnen in politiek opzicht even dodelijk uitpakken als de eigenlijke verwijten. De wijze waarop de regering-Carter de Billygatebeschuldigingen parerrt, heeft daarom een zelfstandige betekenis.

Carter heeft al eerder he? hete vuur van de affaire Lance doorstaan Het is goed eraan te herinneren dat in die affaire niet zozeer zakelijke transacties uit het verleden een gevaar voor de president opleverden. Een speciale officier van justitie (van Republikeinse huize) wist uiteindelijk die kant van de zaak te klaren. Al was het overdreven dat hij zei dat dit ..tot de laatste stuiver en iedere pinda" gelukt was. Daarvoor had hij te veel ..ongeorganiseerde" financiële praktijken in de Carter-huishouding aangetroffen

Het probleem met Lance was voor de presi dent echter vooral de koppige trouw van Car ter aan een oude, maar onmogelijk geworden vriend: ..Bert, ik ben trots op je" Toch heeft de president deze onhandigheid overleefd. zo goed als hij in het afgelopen voorseizoen van de verkiezingen vanuit het diepe dal van de opiniepeilingen omhoog is geklauterd naar een riante meerderheid op de partijconventie

De betekenis van „Billygate op dit moment is vooral dat het een handvat verschaft aan een reeds aanwezige panickstemming in de Democratische gelederen nu Carters kaarten tegen Reagan toch weer kelderen in de publieke gunst. Congresleden zijn bang dit najaar op de slippen van Carters jas. zoals dat heet. in een electorale afgrond te worden meegetrokken."

Op 4 aug. verklaarde president Carter op een lange persconferentie, dat hij geen enkele wet had overtreden of enige onfatsoenlijkheid had begaan. Zijn verklaring werd goed ontvangen. maar niettemin bestond de indruk dat de president beoordelingsfouten had gemaakt en dat getwijfeld moest worden aan zijn leidinggevende capaciteiten.

Op zijn persconferentie zei de president er pas heel laat te zijn achtergekomen dat zijn broer Billy 220 000 dollar van de Libische regering had ontvangen. Dit ondanks het feit dat de president al geruime tijd op de hoogte was van de betrekkingen die Billy met Libië onderhield.

De advocaten van het Witte Huis vernamen op 11 juli dat Billy grote bedragen van de Libiërs had ontvangen. zei Carter. Maar de president hoorde pas op 15 juli voor het eerst dat Billy geld van de Libische regering had ontvangen. Dat was een dag nadat Billy zich als buitenlands agent voor Libif bij het departement van justitie had laten inschrijven

Toen een journalist de evidente vraag stelde of de gedachte dan niet veel eerder bij hem was opgekomen dat Billy werd betaald voor zijn relaties met Libië, antwoordde de president dat hij daar inderdaad aan had gedacht. Maar Carter herhaalde dat hij pas midden juli voor het eerst van de 220.000 dollar hoorde. President Carter: „Het vervult mij met diepe zorg dat Billy geld uit Libië heeft ontvangen en dat hij verplichtingen tegenover Libië kan hebben Deze feiten zullen de relatie met mijn broer Billy bepalen zolang ik president ben".

President Carter verdedigde zijn besluit om Billy afgelopen november als tussenpersoon met ae Libiers in de zaak van de Amerikaanse giizelaars te gebruiken. Carters adviseur voor nationale veiligheid. Brzezinski. zei in een bijvoegsel van het Witte-Huis-rapport aan het congres dat het oorspronkelijke idee afkomstig was van Rosalynn Carter. die volgens vele critici een onevenredig grote invloed op de president zou hebben.

Brzezinski: „Wij waren allen van mening dat wij het aan de gijzelaars verplicht waren om elke conventionele en onconventionele benadering uit te proberen. zelfs als er slechts een geringe kans op succes bestond."

Carter gaf toe dat het inschakelen van zijn broer als tussenpersoon „Billy's reputatie in de ogen van de Libiërs kan hebben vergroot". De president, „Dat is dan het enige negatieve aspect eraan. Dat is misschien een beoordelingsfout geweest". Maar Carter beklemtoonde dat Billy's relaties met het regime van kolonel Kadhafi geen enkele invloed op het Ameri kaanse beleid tegenover Libië hebben gehad, Dit punt beloofde een van de belangrijkste zaken van de speciale Senaatscommissie te worden,

De president noemde zijn jongere broer een „kleurrijke persoonlijkheid" die „uiterst onafhankelijk" is.

De president zei niet van tevoren op de hoogte te zijn geweest van Billy's eerste bezoek aan Libië in 1978. Het jaar daarop had hij er tevergeefs bij Billy op aangedrongen om een voorgenomen bezoek af te gelasten.

Carter gaf echter geen bevredigende uitleg voor het feit dat hij Billy na diens eerste bezoek aan Libië een aantal diplomatieke telegrammen ter inzage gaf. De inhoud van die telegrammen was van weinig gewicht, maar de president leek met deze handelwijze zijn fiat te geven aan Billy's transacties met een radicaal Arabisch land dat onder andere de Palestijnse bevrijdingsbeweging financiert.

In een plaatselijk motel volgt Billy Carter op 4 aug. 1980 de persconferentie op tv van zijn broer president Jimmy Carter waarin deze een verklaring gaf over de handelwijze van Billy jegens Libië.

Op 7 aug. deed het Libische persbureau *JANA* een verklaring uitgaan van het Volkscomité voor buitenlandse verbindingen (ministerie van BZ) waarin de betrekkingen van Billy Carter met Libië normaal werden genoemd.

Op 2 sept. verklaarde kolonel Kadhafi in een interview dat de 220.000 dollar een zakenkrediet betrof.

Op 26 augustus verscheen Billy Carter voor een federale rechtbank (Grand Jury) in New York, waar hij achter gesloten deuren werd ondervraagd over pogingen die hij zou hebben ge-

daan om de levering aan Libië te bewerkstelligen van acht militaire transportvliegtuigen van het type C-130.
Op 17 september verklaarde Zbigniew Brzezinski voor de senaatscommissie die zich met de zaak Billy Carter bezighield. dat de broer van de president geen enkele invloed op zijn beleid had uitgeoefend.
Op 30 september publiceerde de *Washington* Post fragmenten uit het ontwerprapport van de senaatscommissie over de Billygate-affaire. De senaatscommissie kwam in het rapport tot de conclusie dat president Carter en zijn naaste adviseurs geen onwettige handelingen hadden gepleegd. Er werd scherpe kritiek geleverd op het besluit van de president om zijn broer Billy te vragen een ontmoeting te organiseren met een Libische vertegenwoordiger, die mogelijk zou kunnen bemiddelen in de gijzelingsaffaire. Voorts werd kritiek geleverd op de manier waarop hoge functionarissen zoals Zbigniew Brzezinski, minister van justitie Civiletti, CIA-directeur Stansfield Turner en het hoofd van de benoemingen in het Witte Huis. Phillip Wise, in de Billygate-affaire waren opgetreden.
Op 2 oktober maakte de senaatscommissie bekend dat Billy Carter een ,,ernstige berisping" had verdiend voor zijn betrekkingen met de Libische regering.

MINDER HANDEL MET SU

Op 8 aug. 1980 hebben vertegenwoordigers van de Sowjet-Unie en de Verenigde Staten in Parijs onderhandeld over graanleveranties van de VS aan de SU. Het betrof de eerste ontmoeting van deze soort sedert de Russische interventie in Afghanistan in december 1979 en de afkondiging van een graanboycot door president Carter op 4 januari 1980 (pag. 396 e.v.-1980).
De ontmoeting in Parijs vond plaats in het kader van het bilaterale vijfjarenverdrag voor graanleveranties. De boycot van januari 1980 betrof de levering van 17 miljoen ton graan extra. De ontmoeting werd buiten de openbaarheid gehouden.
Op **13** aug. liet het Amerikaanse ministerie van landbouw weten dat de VS 700.000 ton graan aan de Sowjet-Unie hadden geleverd. Het betrof 550.000 ton mais en 150.000 ton tarwe. De geleverde hoeveelheden werden afgetrokken van het jaarquotum voor leveranties van het vijfde en laatste jaar van het bilaterale verdrag. dat op 1 oktober 1980 inging.
In de eerste week van 1981 publiceerde de Amerikaanse handelsvertegenwoordiging in Moskou cijfers waaruit bleek dat de handel tussen de VS en de Sowjet-Unie in de eerste negen maanden van 1980 (t.o.v. 1979) met 62,4% was verminderd. De waarde van de Amerikaanse export van landbouwprodukten naar de SU verminderde in dezelfde periode met 74,4% tot 596.8 miljoen dollar.
De Amerikaanse import uit de Sowjet-Unie verminderde met 40,2%. De balans van de onderlinge handel over de eerste negen maanden van 1980 vertoonde een overschot ten gunste van de VS van 528.3 miljoen dollar

GROEI BEVOLKING VS

De bevolking van de VS is in tien jaar met ruim 11% toegenomen tot ruim 226 miljoen. Op 31 december 1980 zijn de officiële cijfers gepubliceerd van een volkstelling die op 1 april 1980 is gehouden.
Op die datum woonden in de VS 226.504.825 mensen, 11,4% meer dan in 1970 (203.302.031). De noordelijke en noordoostelijke staten verloren inwoners, de zuidelijke en westelijke staten groeiden in bevolkingsaantal. Op grond van schattingen van illegale immigratie wordt de totale bevolking geschat op ongeveer 228 miljoen.
De tellingen worden om de tien jaar gehouden en op grond van de uitslagen vindt vervolgens een herverdeling plaats van de zetels in het Huis van afgevaardigden in Washington.
Volgens de uitslagen van de telling krijgt Florida er 4 zetels bij. Texas 3, Californië 2 en gaan Arizona. Colorado, New Hampshire, New Mexico. Oregon, Tennessee. Utah en de staat Washington er elk één zetel op vooruit. New York verliest 5 zetels. Ohio, Pennsylvania en Illinois verliezen elk twee zetels en Indiana. Massachusetts, Michigan. Missouri, New Jersey en South Dakota gaan er elk één zetel op achteruit.

CONGRESLID UITGESTOTEN

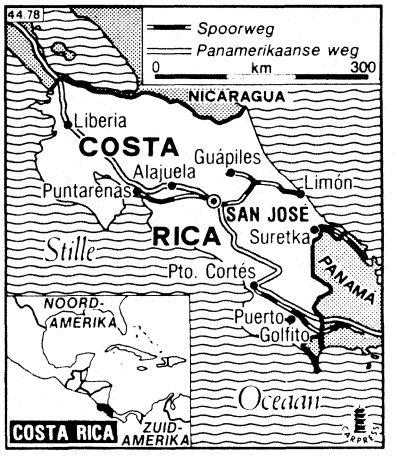
Op 2 oktober 1980 heeft het Amerikaanse Huis van Afgevaardigden met een grote meerderheid (376 tegen 30 stemmen) besloten een van zijn leden uit het Huis te stoten wegens omkoping. Het betrof Michael Myers. Democraat uit Pennsylvania, die in september door een rechtbank schuldig was bevonden aan het aannemen van steekpenningen van een agent van de FBI, die zich voordeed als vertegenwoordiger van een Arabische sjeik. In het zogenaamde Abscam-schandaal zijn sinds februari 1980 vijf leden van het Amerikaanse Congres betrokken geraakt.

LATIJNS-AMERIKA

COSTA RICA

UITWIJZING RUSSISCHE DIPLOMATEN NA ARBEIDSONRUST STAKINGEN. POLITIEKE SPANNING.

In de maand augustus 1979 is Costa Rica het toneel geweest van een golf van stakingen die volgden op een periode van prijsstijgingen. De economie van het land ondervond grote hinder van de burgeroorlog in het naburige Nicaragua en van de stijging van de olieprijzen Bovendien kwam in 1979 een einde aan de gunstige ontwikkeling van de koffieprijs op de wereldmarkt. De export van het land was in 1979 gestegen met 7%. maar ertegenover stond een toeneming van de import van 25%. De prijsdaling op de wereldmarkt van Costa Rica's andere belangrijke exportprodukt, bananen, droeg bij tot een groei van het tekort op de handelsbalans met 22,8% tot $352 mln.
Arbeiders in diverse sectoren van de economie legden het werk neer. Er werd loonsverhoging geëist en verbetering van de arbeidsomstandigheden. In de havenstad Limon aan de Atlantische Oceaan werd sedert 12 aug. door 7000 arbeiders gestaakt. waardoor de haven vrijwel stil kwam te liggen. Tijdens rellen vielen daar twee doden en ca. 100 gewonden.
Op 19 aug. 1979 hield president Rodrigo Carazo Odio een televisietoespraak waarin hij de sociale onrust in zijn land toeschreef aan agitatie uit het buitenland. Hij maakte bekend dat Sowjet-diplomaten zich schuldig hadden gemaakt aan overtreding van .,het principe van niet-inmenging in de binnenlandse aangelegenheden van het land". De eerste secretaris van de Russische ambassade in San José. Joeri Scherkisch en de

landbouwattaché, Alexander Mordowetz, werden uitgewezen.
Volgens de president was de onrust in het land een gevolg van politieke ondermijning. een direkt verband met Russische activiteiten legde hij niet.

ONTSLAG MINISTER

Op 24 aug 1979 nam de minister van arbeid, mevrouw Estela Qriesada. ontslag Zij werd opgevolgd door German Serrano Pinto
In januari 1980 ontstond een nieuwe golf van sociale onrust dit keer vooral in de landbouw De stakingen begonnen omstreeks kersmis 1979 bij The United Fruit Company, waar arbeiders kortere werktijden eisten De staking breidde zich uit naar de havenstad Limon, waar het op 16 januari 1980 tot ernstige ongeregeldheden kwam Daarbij opende de nationale garde van Costa Rica het vuur op woedende stakers, die met stenen gooiden Het harde optreden van de overheid werd volgens de *Times* (18-1-'80) veroorzaakt door de angst van de regering voor ..communistische agitatie".
President Carazo Odio kondigde op 12 januari 1980 de uitwijzing aan van ,,communistische agitatoren": drie Cubanen, een Bulgaar, een Joegoslaaf en een Salvadoriaan.
Volgens Le Monde (12-1-80) was er in Costa Rica sprake van een ,,ware angstpsychose voor communistische subversie", die leidde tot een kruistocht tegen de ,,rode infiltratie" en die een verharding van politieke standpunten tot gevolg had.
Op 21 januari sloten diverse politieke partijen zich aaneen in de beweging „Antes Patria que Partido"(het vaderland vóór de partij) met het doel te streven naar nationale eenheid.
Op 12 maart stemde het parlement van Costa Rica tijdens ,,een stemming zonder precedent in de geschiedenis" tegen een reis van president Carazo naar de Verenigde Staten en Frankrijk.
Op 15 maart 1980 riepen vier oud-presidenten van het land op tot de vorming van een kabinet van nationale eenheid om het hoofd te kunnen bieden aan de crisis, ..die de democratische stabiliteit" bedreigde. De situatie in Costa Rica vereiste volgens de oud-presidenten Daniel Oduber, Francisco Ohrlich, José Figueres en Jose Trejos een samenwerken van regering, democratische partijen en andere georganiseerde maatschappelijke groepen. In hun oproep werd gevraagd om noodmaatregelen om een einde te maken aan verzwakking van de autoriteit, verzwakking van de nationale eenheid. gebrek aan respect voor de nationale wetten en het ontbreken van een doeltreffende politiek ten aanzien van economische en sociale problemen
Op 21 juli 1980 heeft president Carazo bekendgemaakt dat een omvangrijk wapenschandaal aan het licht was gekomen Hoge regeringsfunctionarissen en militairen hadden in 1979 wapens, bestemd voor de Sandinisten in Nicaragua achtergeliouden en later doorverkocht aan andere linkse giierrilla-bewegingen in Midden-Amerika De directeur van politie, kolonel Guillermo Marti, en zijn chef-operaties. commandant Fallas, werden ontslagen Preiident Carazo verklaarde de zaak tot op de bodem te zullen onderzoeken

PANAMA

PARTIËLE VERKIEZINGEN

Op 29 september 1980 zijn in Panama verkiezingen gehouden voor de benoeming van 19 van de 56 vertegenwoordigers in de Nationale wetgevende Raad. De regerende Revolutionair Democratische Partij (PRD) haalde 12 zetels. Zes zetels gingen naar de Nationaal-Liberale Partij (PLN), terwijl de Christen-Democratische Partij (PDC) één zetel won. Het opkomstpercentage bedroeg 60. De overige 37 afgevaardigden. vier uit iedere Panamese provincie en één vertegenwoordiger van de Cuna-indianen op de San-Bias eilanden. waren al in 1978 benoemd door de Nationale assemblee van 505 gemeenteafgevaardigden.
De verkiezingen van september 1980 waren de eerste verkiezingen sedert de machtsovername door de militairen in 1968, waaraan politieke partijen mochten deelnemen. In het kader van de geleidelijke democratisering zoals die in 1978 onder Torrijos op gang was gekomen (pag. 78813 e.v.-1978). vond in 1979 de registratie plaats van drie politieke partijen. Volgens een wet van 5 okt. 1978 moesten politieke partijen die voor wettelijke registratie in aanmerking wilden komen 30.000 handtekeningen kunnen overleggen.
De drie partijen waren: de pro-Torrijos partij, Revolutionair-Democratische partij (PRD), die in maart 1979 legaal werd: de Nationaal-Liberale Partij (PLN), die in mei 1979 werd erkend onder leiding van dr. - David Sarnudio: en het Breed Volksfront (pro-Torrijos). dat onder de naam FRAMPO een voorzetting was van de beweging van onafhankelijke advocaten en in juni 1979 officieel werd geregistreerd
Tien oppositiepartijen, die niet voldeden aan de door de regering opgestelde registratie eisen besloten begin 1980 tot een boycot van de verkiezingen van september van dat jaar Dit Nationaal Oppositiefront staat onder leiding van Dr Ricardo Arias Calderon en is het niet eens met de methode van geleidelijke herinvoering van de democratie, die in 1984 moet leiden tot vrije verkiezingen voor het parlement en tot vrije presidentsverkiezingen in dat laar
De verkiezing van 1978 betrof de nationale assemblee van gemeenteafgevaardigden deze benoemde de president en de vice-president voor een ambtsperiode van zes jaar Volgens Dr Arias Calderon heeft de nationale wetgevende raad (voor twee derde benoemd door de nationale assemblee en voor een derde door verkiezingen) geen werkelyke macht De oppositiebeweging wil dat de vrije verkiezingen eerder dan in 1984 worden gehouden

MINISTER AFGETREDEN

Politieke en sociale spanningen leidden in januari 1980 tot het aftreden van minister Adolfo Ahumada van justitie en binnenlandse zaken. Hij werd vervangen door Ricardo Alonso Rodriguez,
Het was sedert 1 oktober 1979. de - datum van de formele gedeeltelijke overdracht van de kanaalzone. op politiek en sociaal terrein onrustig geweest. Veel politieke en arbeidsorganisaties die tijdens de onderhandelingen van de regering met Washington nog een front van nationale eenheid wilden bewaren, zagen zich hiertoe na totstandkoming van het Kanaalverdrag niet meer genoodzaakt. In het najaar van 1979 werd door duizenden Panamese arbeiders gedemonstreerd tegen de arbeidswet uit 1976, die de arbeidswet van 1972 ten gunste van de werkgevers amendeerde,
Op 24 dec. 1979 en 3 jan. 1980 demonstreerden studenten tegen de aanwezigheid van de ex-sjah van Iran (pag. 649/3-1980), die op het Panamese eilandje Contadora verbleef. Daarbij kwam het tot botsingen met de nationale garde. waarbij tientallen gewonden vielen.

PLAN NIEUW PANAMA-KANAAL

Na de overgang van de Panamakanaal-zone van Amerikaanse in Panamese handen op 1 oktober 1979 (pag 845/3 1979) bleek dat het oude

Amerikaanse plan voor een nieuw Panama-kanaal, dat in de jaren zestig te duur werd geacht, nu opnieuw in overweging was genomen.
Volgens een Panamese voorstudie was modernisering van het huidige kanaal tot een capaciteit van 150 000 ton voor $ 3,5 miljard te realiseren.
In maart 1980 presenteerde president Aristides Royo, op bezoek in Japan, een voorstudie voor een nieuw kanaal ten westen van het huidige, dat plaats zou gaan bieden aan schepen (tankers) tot een half miljoen ton. Ondanks het probleem van de financiering, toonde premier Ohira in Tokio zich wezenlijk geinteresseerd.

De beslissing om dir „grootste, laatste bouwproject van de 20e eeuw" uit te voeren, is afhankelijk van het resultaat van een kostbare studie over de materiële, politieke en ecologische aspecten van een tweede kanaal.
Panama hoopt dat Japan behalve intensieve deelname aan de constructie. ook deze studie van zo'n 25 miljoen dollar zal bekostigen. Premier Ohira heeft president Royo gezegd dat Japan bereid is het initiatief te nemen om op korte termijn een multilaterale vergadering bijeen te roepen om de studie en het project te bespreken.
Het plan waarvan de uitvoering tien jaar in beslag zal nemen, dat de verwijdering van meer dan één miljard kubieke meter aarde beoogt, en ten minste **8,3** miljard dollar gaat kosten (met de nodige wegen, spoorwegen en bruggen meegerekend meer dan 20 miljard) heeft vier grote economische voordelen voor Japan.
Ongeveer een derde van het verkeer door het huidige meer dan 60 jaar oude Panamakanaal gaat naar Japan of komt er vandaan. Een tweede kanaal zal zonder sluizen opereren en een vijf tot zes-urige verbinding tussen de Stille en Atlantische Oceaan vormen voor schepen tot een maximum van een half miljoen ton. Het oude kanaal laat vanwege het ongelijke waterpeil geen schepen groter dan 40.000 ton toe, en deze doen gemiddeld twee dagen over de passage.

Het Pentaocean Constructie Bedrijf, een Japanse firma met ervaring in het Suez-kanaal. maakte vier jaar geleden een eigen studie voor een 98 kilometer lang kanaal van Puerto Caimito aan de Stille Oceaan-kant en La Garto aan de Atlantische kant; twintig kilometer ten westen van het huidige kanaal. En nadat de president van de Japanse Kamer van Koophandel en een van de voornaamste woordvoerders van het zakenleven, Shigeo Nagano, op een reis naar Panama erin geinteresseerd raakte, heeft een groep van andere kopstukken uit onder andere Mitsui en Mitsubishi-conglomeraten zich verzameld om de regering in financiële hulp te interesseren.

PROTEST TEGEN TRAINING SALVADORIANEN

De regering van Panama heeft in januari 1981 bij de Verenigde Staten - geprotesteerd tegen de training van militaire officieren uit El Salvador op Amerikaanse militaire bases in de kanaalzone. Volgens de regering betekent dit een schending van de verdragen die in 1977 tussen Panama en de VS over de Kanaalzone zijn gesloten.

MIDDEN-OOSTEN

IRAN

TOESTANDKOMING EN UITWERKING GIJZELINGSAKKOORD

Nadat het Iraanse parlement, de Majlis, op 2 nov. 1980 vier voorwaarden voor de vrijlating van de 52 Amerikaanse gijzelaars had geformuleerd (pag. 112/3), noemde de Amerikaanse president Carter dit besluit in een verklaring „een betekenisvolle ontwikkeling". die ..een positieve basis" voor de oplossing van het probleem biedt Hij herinnerde eraan dat de Amerikaanse positie in de gijzelaarskwestie op twee fundamentele criteria bleef gebaseerd: 1. de bescherming van de eer en van de essentiële belangen van de VS; en 2. het bewerkstelligen van een zo vlot mogelijke en veilige vrijlating van de gijzelaars. Voorts stelde Carter met nadruk dat alle Amerikaanse initiatieven in de gijzelaarsaffaire „.in overeenstemming zullen zijn met onze wetten en onze grondwet". De president beloofde tenslotte dat zijn uiteindelijke besluit in de gijzelaarszaak niet door overwegingen van binnenlands-politieke aard (d.w.z. de presidentsverkiezingen op 4 nov.) zou worden beïnvloed.

Algerijnse bemiddeling

Op 3 nov. werd door het Iraanse persbureau Pars gemeld dat Iran Algerije had verzocht om als tussenpersoon (bemiddelaar) bij verdere onderhandelingen over een akkoord met de VS op te treden. Dat was overeengekomen tijdens een ontmoeting die dag tussen de Iraanse premier Rajai en de Algerijnse ambassadeur in Teheran, Abdelkrim Gheraieb, die na afloop meedeelde dat zijn land het verzoek had ontvangen „om een rol te spelen bij de bestudering van het proces van vrijlating van de gijzelaars".
Over de positie van Algerije schreef *NRC/H'blad* (22-1) o.a.:

„... Waarom behoorde de Algerijnse ambassadeur in Teheran, Abdelkrim Gheraieb. tot de eerste diplomaten die een bezoek aan de gijzelaars mochten brengen in november 1979? Waarom mocht Monseigneur Duval. de aartsbisschop van Algiers, in 1979 de Kerstmis voor de gijzelaars opdragen? Waarom maakte Mohammed Bedjaoui, de Algerijnse ambassadeur bij de VN deel uit van de door Waldheim benoemde commissie van onderzoek die zich over de misdaden van de sjah moest buigen?
En tenslotte, waarom stemde Algerije na het verbreken van de Iraans-Amerikaanse diplomatieke betrekkingen in april 1980 erin toe de Iraanse belangen in Washington te vertegenwoordigen?
In februari 1979 schreef president Chadli aan Ayatollah Khomeini: „Wij hebben de plotselinge herleving van het Iraanse volk met grote bewondering gevolgd". En een hoge Algerijnse functionaris verklaarde nog onlangs: ,.Deze revolutie is voor de Derde Wereld en voor het Midden-Oosten van even groot belang als de Franse revolutie in 1789 voor Europa".
Als islamitisch land en als Derde-Wereldland houdt Algerije zich niet lang afzijdig. Het is er direct al van overtuigd dat het vasthouden van de gijzelaars het imago van de Iraanse revolutie zal schaden. Het laat dan ook in mei 1980 weten dat het „open zal staan voor ieder voorstel, mochten onze bemoeienissen op een bepaald moment een positieve bijdrage kunnen betekenen"...

De Volkskrant (20-1) berichtte voorts:

„... De Algerijnse rol van „boodschappenjongens" tussen Iran en de Verenigde Staten kwam in eerste instantie tot stand omdat. bij monde van de Iraanse parlementsvoorzitter Rafsanjani destijds. ..het Iraanse volk de Verenigde Staten teveel haat om er direct contact mee te hebben". Algerije bleek later zowel voor Iran als voor de Verenigde Staten de ideale bemiddelaar te zijn.

Algerije was als bemiddelaar aanvaardbaar voor de Verenigde Staten omdat het land „ondanks het socialistische karakter" bewezen had over een verantwoordelijke en stabiele - leiderselite te beschikken. Dit was onder andere gebleken bij de vele commercifle contacten tussen de Verenigde Staten en Algerije. waarbij de Algerijnen als taaie onderhandelaars maar betrouwbare handelspartners golden. Het was ook gebleken in de interne politiek van president Chadli Benjedid. die opviel door relatief weinig repressie van de politieke oppositie, de vrijlating van de vroegere president Ben Bella, na jarenlange gevangenschap en economische decentralisatie waarbij de privé-sector een belangrijke rol toebedeeld kreeg.
Ook de weigering van de Algerijnen Russische bases op hun grondgebied toe te staan of een vriendschapsverdrag met de Sowjet-Unie te sluiten, ondanks dat Moskou voor de Algerijnse leiders hun „natuurlijke bondtgenoot" is, boezemde de Verenigde Staten enig vertrouwen in. Verder stond de Algerijnse diplomatie bekend als bekwaam en discreet en door de wol geverfd in de Franse traditie, waar loslippigheid wel een van de ergste zondes is.
Voor Iran was Algerije ook aanvaardbaar. Had Algerije niet „een miljoen martelaren geofferd" in de bevrijdingsstrijd van 1954 tot 1962 tegen het Franse kolonialisme: een strijd die in veel opzichten vergelijkbaar was met de Iraanse revolutie. een strijd tegen de Amerikaanse overheersing tijdens het regime van de sjah? Verder was Algerije een van de weinige Arabische landen die vanaf het begin op regeringsniveau sympathiseerde met de islamitische revolutie en was de leidende partij in Algerije – het FLN – niet marxistisch en toch niet pro-westers. Betrouwbaar dus voor Iran.

Eveneens op **3** nov. overhandigde de Algerijnse ambassadeur in Washington, Redha Malek, de officiële tekst van de Iraanse voorwaarden aan het State Department in Washington.
Diezelfde dag deelde premier Rajai mee dat een ministerscomité was gevormd om zich bezig te houden met de details van de vrijlating van de - gijzelaars. De studenten, die de gijzelaars vasthielden, brachten toen een bezoek aan Ayatollah Khomeini en zij gaven een verklaring uit waarin gesteld werd: „Wij zullen van nu af aan de verantwoordelijkheid voor de be-

veiliging aan de regering delegeren," Tegen deze studenten zei Khomeini: „Ik ben jullie dankbaar dat jullie je zo houden aan de beslissingen van de regering." Radio-Teheran noemde het dreigement van een spionageproces tegen de gijzelaars. als de VS niet snel op de Iraanse voorwaarden ingingen.
Op 4 nov. riep het Iraanse ministerie van buitenlandse zaken de VS op „hun antwoord spoedig bekend te maken en de wereld hiervan op de hoogte te stellen via de massamedia". Maar het Amerikaanse State Department liet weten dat de voorwaarden „zorgvuldige analyse en zorgvuldige bestudering" verdienden en dat de VS niet via de media wilden en konden onderhandelen. In Teheran betoogden toen honderdduizenden Iraniërs op het terrein van de Amerikaanse ambassade. Premier Rajai deelde hun mee: „De regering neemt nu de verantwoordelijkheid voor de gijzelaars van de studenten over, die optraden zoals de imam (Khomeini) het wilde", maar hij gaf niet aan wanneer de studenten de gijzelaars aan de regering zouden overdragen.
Op 5 nov. verklaarde een assistent van premier Rajai dat de overdracht nog niet had plaatsgevonden, omdat de gijzelaars op verspreide plaatsen werden vastgehouden. De bij de verkiezingen daags tevoren verslagen president Carter (pag. 737-1980) zei dat hij zou blijven werken voor de zo vroeg mogelijke vrijlating van de Amerikaanse gijzelaars, maar dat hij niets zou doen „wat de eer en de integriteit van ons land zou schenden".
Op 6 nov. verklaarde de gekozen Amerikaanse president Reagan dat Iran niets te winnen had als het op zijn ambtsaanvaarding zou wachten.

Missie *Warren* Christopher

Op 10 nov. vloog de Amerikaanse onderminister van buitenlandse zaken, Warren Christopher, aan het hoofd van een vijf man sterke delegatie (met o.a. onderminister Harold Saunders) naar Algiers met het officiële Amerikaanse antwoord op de Iraanse voorwaarden, dat vervolgens door Algerije aan Iran zou worden overgebracht. De Amerikaanse delegatie voerde in Algiers besprekingen met de Algerijnse minister van buitenlandse zaken, Mohammed Ben Yahia, en andere Algerijnse functionarissen over de wettelijke en grondwettelijke problemen die de Iraanse voorwaarden in tenminste twee van de vier punten voor de Amerikaanse regering opleverden. De Amerikaanse delegatie zette bij deze „intensieve en nuttige besprekingen" ook de wettelijke en financiële procedures uiteen die bij de uitvoering een rol zouden spelen. Op 11 nov. 's avonds keerde de Amerikaanse delegatie uit Algiers naar Washington terug.
Op 12 nov. overhandigden Algerijnse afgezanten het Amerikaanse antwoord aan de Iraanse regering. Gemeld werd dat de VS Iran bevroren Iraanse tegoeden bij Amerikaanse banken in Parijs en Londen hadden aangeboden plus goud en staatspapieren ter waarde van $ 5,5 mrd, maar dat zij een juridisch voorbehoud hadden gemaakt t.a.v. het vermogen van de ex-sjah en ingediende schadeclaims.
Op 13 nov. bepaalde een Amerikaanse federale rechter in San Francisco dat de behandeling van 20 zaken die Amerikaanse banken en ondernemingen tegen Iran aanhangig hadden gemaakt. met 90 dagen moest worden opgeschort. De rechter zei deze beslissing te hebben genomen n.a.v. een „suggestie van belang" van de Amerikaanse regering, om de pogingen tot het vrij krijgen van de Amerikaanse gijzelaars niet te doorkruisen.

De beslissing van de federale rechter had betrekking op 20 zaken. waarbij banken en ondernemingen in totaal $ 500 mln opeisen aan Iraanse tegoeden die de Amerikaanse regering heeft bevroren als represaille voor de gijzeling van de 52 Amerikanen.
In totaal hadden ongeveer 250 banken, ondernemingen of particulieren eisen tot schadevergoeding ingediend in verband met verbreking van contracten of nationalisaties door het revolutionaire bewind in Iran na de val van de sjah. De ongeveer 250 zaken waren aanhangig gemaakt in twaalf staten van de VS en hadden betrekking op $ 5 mrd.

Op 19 nov. verklaarde de Iraanse parlementsvoorzitter Rafsanjani op een persconferentie te Algiers dat de VS de vier Iraanse voorwaarden in beginsel hadden aanvaard en dat Iran de gijzelaars zou vrijlaten, zodra aan de voorwaarden daadwerkelijk was voldaan.

Deze uitspraken van Rafsanjani werden op 20 nov. door de Iraanse premier Rajai bevestigd op een persconferentie in Teheran. Rajai zei tevens dat de speciale regeringscommissie o.l.v. minister Behzad Nabavi, die het Amerikaanse antwoord had bestudeerd, nog bezig was met het formuleren van de Iraanse reactie. Hij kondigde aan dat Iran de Amerikaanse regering om opheldering zou vragen in het bijzonder betreffende de voorwaarde i.z. de teruggave van de rijkdommen van de ex-sjah.
De Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, Muskie, bevestigde in een korte verklaring voor de pers op 20 nov. dat de VS de Iraanse voorwaarden „in beginsel aanvaard" hadden.
Op 22 nov. gaf Iran aan Algerijnse afgezanten de officiële Iraanse reactie op het Amerikaanse antwoord. Een woordvoerder van premier Rajai verklaarde dat dit Amerikaanse antwoord „noch expliciet noch duidelijk" was en dat een „positief of negatief" antwoord van Washington vereist was.
De drie Algerijnse afgezanten – de ambassadeurs Abdelkrim Gheraieb en Rheda Malek plus de gouverneur van de Algerijnse centrale bank, Mohammed Seghier Mostafai – keerden op 23 nov. 's avonds in Algiers terug en reisden later door naar Washington, waar zij op 25 nov. arriveerden met de Iraanse boodschap, die naar verluidt o.m. „vijf reeksen vragen" behelsde. Zij voeren op 26 en 27 nov. besprekingen met Amerikaanse functionarissen o.a. over Irans verzoek om „opheldering over bepaalde aspecten van het Amerikaanse antwoord".

De woordvoerder van het State Department, John Trattner. deelde op 27 nov. mee dat de VS een nieuwe boodschap aan Iran met de gewenste opheldering voorbereidden, maar dat de opstelling van dit document enige dagen zou vergen.
Diezelfde dag verklaarde een woordvoerder van de studenten-bezetters in Teheran dat de Amerikaanse gijzelaars „officieel aan de regering overgedragen" waren en dat „wij niets meer met de gijzelaars van doen hebben". Maar dit werd niet in het openbaar door de regering bevestigd.
Op 1 dec. bevestigde premier Rajai dat de gijzelaars zich onder controle van de regering bevonden, maar de met de gijzelingsaffaire belaste minister, Behzad Nabavi, zei: „De gijzelaars zijn niet volledig door de studenten aan de regering overgedragen."

Op 2 dec. overhandigde de Amerikaanse onderminister Warren Christopher het Amerikaanse antwoord in Algiers aan de Algerijnse minister van buitenlandse zaken, Mohammed Seddik Ben Yahia.
Na twee dagen in Algiers toelichtingen te hebben gegeven op het Amerikaanse document vloog de Amerikaanse delegatie op 4 dec. naar Washington terug, terwijl een Algerijnse delegatie dit document die dag in Teheran bezorgde.
Terwijl de Amerikaanse regering Iran op 5 dec. waarschuwde voor de veronderstelling dat met de nieuwe regering onder Reagan een voordeliger regeling zou kunnen worden bereikt dan met de regering-Carter, bleef het

officiële Iraanse antwoord tot 19 december uit.

Op 8 dec. zei de Iraanse parlementsvoorzitter Rafsanjani over het jongste Amerikaanse document: „Het eerste antwoord was dubbelzinnig, maar nu hebben de VS vrijwel duidelijk gemaakt dat zij bereid zijn aan de Iraanse voorwaarden te voldoen Hij voegde daaraan toe dat Iran op nog slechts enkele punten een nadere toelichting van de VS wilde Minister Behzad Nabavi noemde het Amerikaanse antwoord in wezen duidelijk" en hij meende dat het nog maar zeer weinig duistere punten bevatte

Maar irimiddels woedde in Iran een machtsstrijd tussen president Bani-Sadr en de Islamitische Republikeinse Partij, de IRP (zie ook pag 7313 e v)

Op 16 dec maakte premier Rajai echter bekend dat Ayatollah Khomeini [illegible] definitieve antwoord van de Iraanse regering aan de VS had goedgekeurd Hij noemde de de gijzelaarskwestie een dood oriderwerp en een „obstakel" en stelde dat als de VS garanties gaven t a v Irans financiele voorwaarden de gijzelaars „op het feest' (kennelijk Kerstmis) vrijgelaten konden zijn

Nadat het definitieve Iraanse antwoord op 19 dec. door de Algerijnse bemiddelaars aan het State Department te Washington was overhandigd, bleek dat daarin een nieuwe eis was opgenomen, nl. dat de VS de bevroren Iraanse tegoeden niet alleen moesten vrijgeven, maar die ook bij de Algerijnse centrale bank moesten deponeren. Minister Nabavi noemde dit een „sleutelkwestie" en hij voegde daaraan toe dat een schriftelijke belofte van Washington niet voldoende was. In totaal zou Iran $24 mrd* hebben verlangd, niet inbegrip van $ 10 rnrd uit het vermogen van de ex-sjah; wat betreft de teruggave van dit vermogen konden de VS zich volgens Nabavi tot een schriftelijke belofte beperken.

Na een gesprek met president Carter noemde minister van buitenlandse zaken Muskie de Iraanse voorwaarden op 21 dec. „onredelijk". Hij meende dat het nu heel moeilijk zou zijn om de vrijlating van de Amerikaanse gijzelaars nog voor de regeringsoverdracht (op 20 jan. 1981) te kunnen verwezenlijken.

Op 21 dec. zei minister Behzad Nabavi m.b.t. de gijzelaars als de VS geen „bevredigend" antwoord zouden geven: „We kunnen ze wel 10 jaar houden en hun voor niets voedsel, huisvesting en kleren verschaffen. (. . .) De gijzelaars worden goed behandeld, zij leven in de beste hotels en ze krijgen ondanks de oorlog (tegen Irak) genoeg voedsel. We hebben hun voedselrantsoenen voor de komende twee jaar al voorbereid.

De volgende dag verklaarde de woordvoerder van het State Department, John Trattner, dat er geen sprake van was dat de Arnerikaanse gijzelaars „in prachtige hotels wonen" goed behandeld worden of tevreden zijn. Integendeel, er was reden voor bezorgdheid over „de gezondheid van verscheidene" gijzelaars, van wie een aantal waarschijnlijk in de gevangenis zou worden vastgehouden, aldus Trattner

Eveneens op 22 dec. dreigde de Iraanse parlementsvoorzitter Rafsanjani een aantal gijzelaars als spionnen voor een revolutionaire rechtbank te brengen, als de VS niet op de Iraanse voorwaarden ingingen. Hij noemde dit „een laatste toevluchtmiddel voor ons".

In de kerstnacht van 24 op 25 dec. woonden de gijzelaars op verschillende plaatsen een kerstviering bij. Daarbij waren de apostolische nuntius, mgr. Annibale Bugnini, en drie Iraanse geestelijken aanwezig. De Iraanse TV toonde beelden van een kerstviering, die via een satelliet voor Amerikaanse kijkers te zien was.

Op 26 dec. mochten twee Algerijnse bemiddelaars alle 52 Amerikaanse gijzelaars bezoeken: 49 op een geheime plaats en 3 in het Iraanse ministerie van buitenlandse zaken. Na afloop verklaarden zij dat de gijzelaars er gezond uitzagen.

Laatste *fase onderhandelingen*

Op 27, 28 en 29 dec. voerden de Algerijnse bemiddelaars, incl. de twee die de gijzelaars hadden bezocht. besprekingen in Washington met minister van buitenlandse zaken Muskie en andere hoge Arnerikaanse functionarissen, en met president Carter in Camp David. Nadat Iran een deel van de tekst had openbaar gemaakt, publiceerden de VS op 28 dec. de tekst van de Amerikaanse documenten d.d. 11 nov. en 3 dec. 1980.

Uit deze documenten bleek dat de VS bereid waren op het moment van vrijlating van de gijzelaars onmiddellijk $ 2,5 rnrd aan Iraanse tegoeden die berustten bij de federale bank van New York over te dragen, $ 3 rnrd in Amerikaanse banken in het buitenland vrij te geven en de te identificeren tegoeden in de VS van wijlen de sjah en zijn familie te bevriezen.

Diezelfde dag verklaarde de gekozen president Reagan in Los Angeles: „Ik vind niet dat je losgeld moet betalen voor mensen die ontvoerd zijn door barbaren."

Op 30 dec. verklaarde de Iraanse minister Nabavi: „Als de VS voor het vrijkrijgen van de gijzelaars een nieuw voorstel doen met waarborgen die aanvaardbaar zijn voor Algerije, dan zal dat voorstel ook aanvaardbaar zijn voor ons "

Die dag verstrekten de VS de Algerijnse bemiddelaars het Amerikaanse antwoord op de Iraanse voorstellen van 19 december. Zij boden Iran aan in een derde land op een geblokkeerde rekening een bepaald bedrag naar verluidt $ 9 rnrd - te storten. waarover iran zou kunnen beschikken, zodra het de 52 gijzelaars vrijliet. De regering-Carter zou Iran, aldus The Washington Post (2-i), hebben meegedeeld dat het tot 16 jan. 1981 de gelegenheid had om de Amerikaanse voorstellen te aanvaarden; die datum was geen ultimatum, maar „gewoonweg een levensfeit". Onderminister Christopher had op 30 dec. verklaard dat het antwoord slechts „een herformulering van de Amerikaanse positie" was, die „de twee regeringen in staat zal stellen een snelle oplossing te bereiken van de kwestie, als de Iraniërs daartoe bereid en in staat zijn".

Op 31 dec. meldde radio-Teheran dat een proces tegen gijzelaars zou kunnen uitlopen op hun „executie".

Op 2 jan. overhandigden de Algerijnse onderhandelaars het Amerikaanse antwoord aan de Iraanse autoriteiten.

Op 4 jan. gaven Amerikaanse functionarissen uiting aan hun bezorgdheid over het bericht van het persbureau Pars dat de drie Amerikaanse gijzelaars in het Iraanse ministerie van buitenlandse zaken, o.w. zaakgelastigde Bruce Laingen, op 3 jan. naar „een andere geschikte plaats" waren overgebracht,

Op 6 jan. overlegden Amerikaanse regeringsfunctionarissen over een antwoord op een nieuwe Iraanse „lijst van vragen". Dit antwoord werd onmiddellijk aan de Algerijnse bemiddelaars in Teheran verstuurd. Daar verklaarde premier Rajai dat Ayatollah Khomeini zijn goedkeuring had gehecht aan de Algerijnse bemiddeling na een toelichting op het Amerikaanse antwoord. Dit werd toen uitgelegd als een soort instemming met een bindende arbitrage door Algerije.

Op 7 jan. vloog een Amerikaanse delegatie o.l.v. Christopher naar Algiers om de Algerijnse minister van buitenlandse zaken Mohammed Ben Yahia,

---

* Volgens de Financial Times (22-12) bestonden de door Iran geclaimde activa uit de volgende posten: $3,518 mrd in Londen, $400 mln in Parijs, $ 1,369 mrd in de Federal Reserve Bank, $467 mln in andere Amerikaanse banken, $2,108 mrd voor olieverkopen aan de VS, $407 mln deposito's van de Nationale Iraanse Oliemaatschappij (NIOC), $800 mln bevroren fondsen van het Iraanse ministerie van defensie, $10 mrd voor activa van de ex-sjah, $947 mln goudwaarde en $ 4 rnrd andere bijkomende activa In totaal $24,016 mrd.

die de supervisie op de bemiddeling had, te raadplegen.
Op 8 jan. voerden de Amerikanen overleg met de Algerijnse minister over de Amerikaanse antwoorden op de Iraanse vragen van 6 jan., waarbij sommige antwoorden aan de Algerijnse bemiddelaars in Algiers werden doorgezonden en andere nog verder in Algiers werden besproken.
Op 9 jan. zei een woordvoerder van het State Department dat de vragen van 6 jan. volledig waren beantwoord, maar dat sommige nieuwe vragen in Algiers waren ontvangen m.b.t. „sommige procedure-aspecten.
Op 10 jan. verzekerde Iran kennis te hebben genomen van de „totaliteit van het Amerikaanse antwoord".
Op i4 jan. aanvaaräde de Majlis een noodwet, waarbij een derde partij gemachtigd werd tot bindende arbitrage m.b.t. claims i.v.m. de bevroren Iraanse activa in de VS. Daarmee zou een belangrijk obstakel voor een akkoord in de gijzelaarskwestie zijn weggenomen.
Op 15 jan. ontvingen de VS een .,substantief Iraans antwoord" op de Amerikaanse voorstellen van 30 dec., dat door minister van buitenlandse zaken Muskie als „positief' werd beschreven.
Op 16 jan. verklaarde het State Department dat een team van juridische en financiële experts die dag van Londen naar Algiers was vertrokken om de technische aspecten van de voorgestelde oplossing te bestuderen. Voorts maakten de VS de deblokkering van de Iraanse tegoeden bekend plus overmaking naar Londen van $ 2,2 mrd. Tevens gaven de VS via Algiers aan Iran een definief antwoord m.b.t. de modaliteiten van de (financiële) regeling.
Op 19 jan. 's morgens maakte president Carter bekend dat een akkoord met Iran was bereikt. Twee uur eerder had onderminister Warren Christopher in Algiers twee documenten getekend.
Het eerste document omschreef de functies van een internationaal arbitragehof voor het nemen van beslissingen t.a.v. claims van staatsburgers van de VS jegens Iran en claims van staatsburgeis–van Iran jegens de VS. Het tweede document gaf een opsomming van de verplichtingen, zowel juridisch als politiek. die de VS en Iran waren aangegaan om de crisis op te lossen.

Tekst tweede document

Hieronder volgt de tekst van het tweede document, zoals gepubliceerd door *Wireless* Bulletin *from Washington* (20-1):

VERKLARING VAN DE REGERING VAN DE DEMOCRATISCHE VOLKSREPUBLIEK. ALGERIJE

De regering van de Democratische Volksrepubliek Algerije, aangezocht dour de regeringen van de Islamitische Repu bliek Iran en de Verenigde Staten van Amerika te dienen ais tussenpersoon bij het zoeken naar eeii wederzijds aanvaardbare uplossing van de crisis in hun betrekkingen, voorvloeiende uit de deteritie van de 52 Amerikaanse staatsburgers in Iran. heeft uitgebreid beraadslaagd met de twee regeringen wat betreft de verbintenissen die elk van hen bereid is aan ie gaan ten einde de crisis op te lossen in het kader van de vier punten vermeld in de resolutie van 2 novenì ber 1980 van de islamitische consultatieve ver gadering van Iran
Op basis van formele toezeggingen ontvangen van Iran en de Verenigde Staten verklaart de regering van Algerije nu dat de volgende onderling van elkaar afhankelijke verbintenissen zijn aangegaan door de twee regeringen.

ALGEMENE BEGINSELEN

De verbintenissen weergegeven in deze ver klaring zijn gebaseerd op de volgende algemene beginselen

A. In het kader van en in overeenstemming met de bepalingeti van de twee verklaringen van de regering van de Democratische Volksrepubliek Algerije zullen de Verenigde Staten de financiële positie van Iran herstellen, voor zover mogelijk, tot die welke bestond vóór 14 november 1979. In dit verband verplichten de Verenigde Staten zich de mobiliteit en vrije transfer te waarborgen van alle Iraanse activa binnen hun jurisdictie. zoals uiteengezet in de paragrafen 4-9.

B. Het is de bedoeling van beide partijen. in het kader van en in overeenstemming met de bepalingen van de twee verklaringen van de regering van de Democratische Volksrepubliek Algerije om een einde te maken aan elke procesvoering tussen de regering van één van beide partijen en de staatsburgers van de andere (partij) en om een regeling en beëindiging van alle dergelijke claims tot stand te brengen via bindende arbitrage. Door de in de verklaring neergelegde procedures, betreffende de regeling van claims, stemmen de Verenigde Staten erniee in alle gerechtelijke procedures voor Amerikaanse gerechtshoven, die betrekking hebben op claims van Amerikaanse personen en instellingen jegens Iran en zijn staatsondernemingen te staken, alle beslagleggingen en vonnissen die daarin zijn vervat nietig te verklaren, alle verdere processen gebaseerd op zulke claims te verbieden, en de beeindiging van zulke claims via bindende arbitrage tot stand te brengen.

PUNT I: NON-INTERVENTIE IN IRAANSE ZAKEN

1. De Verenigde Staten beloven dat het de politiek van de Verenigde Staten is en van nu af zal zijn niet te intervenìereti, direct of indirect, politiek of militair, in Irans binnenlandse zaken.

PUNTEN II EN III: TERUGGAVE VAN IRAANSE ACTIVA EN REGELING VAN AMERIKAANSE CLAIMS

2. Iran en de Verenigde Staten (hierna ..de partijen") zullen onmiddellijk een onderling overeen te komen centrale bank (hierna „de centrale bank") uitkiezen om. op grond van de instructies van de regering van Algerije en de centrale bank van Algerije (hierna „de Alae rijnse centrale bank"), te fungeren als depositaris van het garantiefonds van het trustfonds volgens hierna omschreven voorwaarden. en zij zullen onverwijld depositoregclingen met de centrale bank aangaan in overeenstemming met de bepalingen van deze verklaring Alle overeenkomstig deze veiklaring bij een trust fonds gestorte bedragen moeten op een reke ning komen op naam van de Algerijnse centra le bank ( )

3. De depositoregelingen zullen voorschrijven dat, wanneer de regering van Algerije de Algerijnse centrale bank verzekert dat de 52 Amerikaanse staatsburgers veilig uit Iran zijn vertrokken, de Algerijnse centrale bank daarop de centrale bank zal instrueren onmiddellijk alle gelden of andere activa van de trustrekening bij deze centrale bank over te maken overeenkomstig deze verklaring, onder voorwaarde dat elk van de twee partijen. Iran en de Verenigde Staten, op elk moment vóór het geven van zo'n verzekering door de regering van Algerije het recht heeft binnen 72 uur zijn verplichtingen krachtens deze verklaring te beëindigen. ( )

Activa bij de *Federal Reserve* Bank

4. Direct ria de voltooiing van de vereiste trustregelingen bij de centrale bank zullen de Verenigde Staten de transfer naar de centrale bank verwezenlijken van alle ongemunte goud, dat aan Iran behoort en dat in bewaring is bij de Federal Reserve Bank van New York. samen met alle andere Iraanse activa (of de tegenwaarde in contanten daarvan) in bewaring bij de Federal Reserve Bank van New York. en die worden door de centrale bank in een trustfonds gedeponeerd totdat hun trans fer of teruggave is vereist overeenkomstig pa ragraaf 3 hierboven.

Activa bij buitenlandse filialen van Amerikaanse banken

5. Direct na de voltooiing van de vereiste trustregelingen bij de centrale bank zullen de Verenigde Staten de transfer naar de centrale bank verwezenlijken. op de rekening van de Algerijnse centrale bank. van alle Iraanse deposito's en effecten, die op of na 14 november 1979 geboekt stonden bij overzeese bankkantoren van Amerikaanse banken, alsmede de rente daarop tot en met 31 december 1980. en die worden door de centrale bank. op rekening van de Algerijnse centrale bank, in een trustfonds gedeponeerd totdat hun transfer of teruggave is vereist overeenkonistig paragraaf 3 van deze verklaring.

Activa bij Amerzkaanse*f lialen* van *Amerikaanse* banken

6 Direct na de instemming van Iran en de Verenigde Staten met deze verklaring en de eraan gehechte overeenkomst inzake de regeling van claims, en na het afsluiten van regelingen met de centrale bank voor de opening van een rentedragende garantierekening gespecificeerd in die overeenkomst en paragraaf 7 hieronder – welke regelingen getroffen moeten worden binnen 30 dagen na de datum van deze verklaring – zullen de Verenigde Staten de transfer naar de centrale bank, binnen zes maanden na die datum, moeten verwezenlijken van alle Iraanse deposito s en effec ten bij Amerikaanse bankinstellingen in de Verenigde Staten samen met de daarop rustende rente. en die worden door de centrale bank in een trustfonds gedeponeerd totdat hun transfer of teruggave is vereist overeenkomstig paragraaf 3.

7. Naar mate fondsen door de centrale tank worden ontvangen overeenkomstig paragraaf 6 hierboven. zal de Algerijnse centrale bank de centrale bank instrueren om I) de helft van elke zodanige ontvangst naar Iran over te maken en 2) de andere helft op een speciale rentedragende garantierekening bij de centrale bank te deponeren, totdat de stand op deze garantierekening het peil van één miljard dollar heeft bereikt. Nadat de stand van één miljard dollar is bereikt, zal de Algerijnse cen-

trale bank opdracht geven alle overeenkomstig paragraaf 6 ontvangen fondsen naar Iran over te maken. Alle fondsen op de garantierekening zuilen uitsluitend worden gebruikt voor het waarborgen van de betaling, en het betalen, van claims op Iran in overeenstemming met de overeenkomst inzake de regeling van claims.
Wanneer de centrale bank Iran er vervolgens van in kennis stelt dat de stand op de garantierekening beneden 500 miljoen dollar is gedaald, zal Iran onverwijld voldoende nieuwe deposito's beschikbaar stellen om een minimumstand van 500 milioen dollar op di. reke ning te waarborgen.
De rekening zal op dit peil worden gehandhaafd tot de president van het arbitragehof, ingesteld krachtens de overeenkomst inzake de regeling van claims. aan de centrale bank van Algerije heeft verzekerd dat aan alle arbitrageuitspraken tegen Iran is voldaan krachtens de overeenkomst inzake de regeling van claims op dit tijdstip zal elk bedrag dat ring op de garantierekening resteert aan Iran worden overgemaakt.

Andere activa in de VS en het *buitenland*

8. Direct na de instemming van Iran en de Verenigde Staten met deze verklaring en de eraan gehechte overeenkomst inzake de regeling en het afsluiten van regelingen voor de opening van de garantierekening – welke regelingen binnen 30 dagen na de datum van deze verklaring moeten worden gesloten – zullen de Verenigde Staten de transfer naar de centrale bank moeten verwezenlijken van alle Iraanse financiële tegoeden (d.w.z. fondsen en effecten), die zich in de Verenigde Staten en het buitenland bevinden. afgezien van die activa die in paragraaf 5 en 6 hierboven zijn bedoeld. en die worden door de centrale bank in een trustfonds gedeponeerd totdat hun transfer of teruggave is vereist overeenkomstig paragraaf 3 hierboven.

9. Direct na de instemming van Iran en de Verenigde Staten met deze verklaring en de eraan gehechte overeenkomst inzake de regeling van claims en het afgeven door de regering van Algerije van de in paragraaf 3 hierboven omschreven verzekering, zullen de Verenigde Staten, afhankelijk van de bepalingen van de Amerikaanse wet van toepassing vóór 14 november 1979, maatregelen treffen voor de transfer naar Iran van alle Iraanse bezittingen die zich in de Verenigde Staten en in het buitenland bevinden en die niet binnen het bestek van de voorgaande paragrafen vallen.

Niettgverklaring van sancties en clazms

10. Zodra de regering van Algerije de in paragraaf 3 hierboven omschreven verzekering heeft gegeven, zullen de Verenigde Staten alle handelssancties intrekken. die in de periode van 4 november 1979 tot vandaag toe tegen Iran werden afgekondigd.

11. Zodra de regering van Algerije de in paragraaf 3 hierboven omschreven verzekering heeft gegeven, zullen de Verenigde Staten onverwijld alle claims intrekken die nu tegen Iran aanhangig zijn voor het Internationale Gerechtshof, en zij zullen vervolgens de vervolging van Iran wegens elke aanhangige of toekomstige claim van de Verenigde staten of een staatsburger van de Verenigde Staten beletten en voorkomen, wanneer die voortvloeit uit gebeurtenissen die plaatsvonden vóór de datum van deze verklaring met betrekking tot (A) de arrestatie van de 52 Amerikaanse staatsburgers op 4 november 1979, (B) hun daaropvolgende detentie, (C) schade toegebracht aan Amerikaans bezit of bezit van Amerikaanse staatsburgers binnen het ambassadecomplex van de Verenigde Staten in Teheran na 3 november 1979, en (D) schade toegebracht aan Amerikaanse staatsburgers of hun bezit als gevolg van volksbewegingen in de loop van de islamitische revolutie in Iran, die niet een actie van de regering van Iran waren. De Verenigde Staten zullen ook de vervolging van Iran beletten en voorkomen voor de gerechtshoven van de Verenigde Staten wegens elke aanhangige of toekomstige claim ingediend door andere personen dan Amerikaanse staatsburgers, wanneer die voortvloeien uit in de vorige zin gespecificeerde gebeurtenissen.

PUNT IV: TERUGGAVE VAN DE ACTIVA VAN DE FAMILIE VAN DE VROEGERE SJAH

12. Zodra de regering van Algerije de in paragraaf 3 hierboven omschreven verzekering heeft gegeven, zullen de Verenigde Staten het bezit en de activa bevriezen, en elke transfer ervan verbieden, die in de Verenigde Staten onder controle van de nalatenschap van de vroegere sjah staan of van een nauwe verwant van de vroegere sjah. die al: gedaagde in eer. Amerikaans proces optrad. dat Iran was aangespannen oni dergelijke eigendommen en activa als behorend aan Iran terug te krijgen. Ten aanzien van elke zodanige gedaagde, met inbegrip van de nalatenschap van de vroegere sjah, zal de bevriezingsorder van kracht blijven totdat zo'n proces voorgoed is beeindigd. Overtreding van de bevriezingsorder zal onderworpen zijn aan de civiele en strafrechtelijke straffen die door de Amerikaanse wet zijn voorgeschreven.

13. Zodra de regering van Algerije de in paragraaf 3 hierboven omschreven verzekering heeft gegeven, zullen de Verenigde Staten alle personen, die onder de Amerikaanse jurisdictie vallen, opdragen binnen 30 dagen aan de Amerikaanse schatkist alle inlichtingen te melden – voor doorzending aan Iran – die hen bekend waren per 3 november 1979 of op de datum van deze order met betrekking tot het eigendom of de activa vermeld in paragraaf 12. (. . .)

14. Zodra de regering van Algerije de in paragraaf 3 hierboven omschreven verzekering heeft gegeven. zullen de Verenigde Staten aan alle in aanmerking komende Amerikaanse gerechtshoven bekend maken dat in elk proces van de in paragraaf 12 hierboven beschreven aard de claims van Iran niet kunnen worden beschouwd als legaal versperd door beginselen van de soevereine immuniteit of door de wet inzake de staatsdoctrine. en dat Iraanse decreten en vonnissen niet betrekking tot zulke activa bij zulke gerechtshoven in overeenstemming met de Amerikaanse wet moeten worden toegepast.

15. Bij elk oordeel van een Amerikaans gerechtshof. dat oproept tot de transfer van enigerlei bezit of activa naar Iran, garanderen de Verenigde Staten hierbij de uitvoering van het laatste vonnis in zoverre het bezit of de activa zich in de Verenigde Staten bevinden.

16. Als er een geschil ontstaat tussen de partijen over de vraag of de Verenigde Staten enigerlei verplichting, opgelegd door paragraaf 12-15, hebben vervuld, kan Iran het geschil onderwerpen aan bindende arbitrage door het hof, ingesteld door en in overeenstemming met de bepalingen van de overeenkomst betreffende de regeling van claims. Als het hof bepaalt dat Iran een verlies heeft geleden als gevolg van een verzuim van de Verenigde Staten om zo'n verplichting na te komen, kan het een passende beloning ten gunste van Iran vaststellen, die door Iran in de gerechtshoven van elke natie in overeenstemming met zijn wetten kan worden afgedwongen.

Regeling van *geschillen*

17. Als enig ander geschil tussen de partijen rijst wat betreft de interpretatie of uitvoering van enige bepaling van deze verklaring, kan elk van beide partijen het geschil onderwerpen aan bindende arbitrage door het hof, ingesteld door en in overeenstemming met de bepalingen van de overeenkomst betreffende de regeling van claims. Elk besluit van het hof met betrekking tot zo'n geschil. inclusief elke schadevergoeding ter compensatie van een verlies voortvloeiend uit een schending van deze verklaring of de overeenkomst betreffende de regeling van claims, kar, door de winnende partij in de gerechtshoven van elke natie in overeenstemming met zijn wetten worden afgedwongen. ,,
Geparafeerd op 19 ianuari 1981

Vrijlating gijzelaars

Zoals gemeld (pag. 77/2/3) vertrokken de 52 Amerikaanse gijzelaars op 20 jan 's avonds van Teheran naar Algiers, waar formeel een einde aan de gijzeling kwam.
Op 21 jan. 's morgens arriveerden de 52 ex-gijzelaars op de Amerikaanse Rhein-Main-luchtmachtbasis te Frankfurt (West-Duitsland), waar zij o.m. werden begroet door de vroegere Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, Cyrus Vance.
De 50 mannen en 2 vrouwen werden onmiddellijk in twee gereedstaande bussen naar het Amerikaanse militaire hospitaal van Wiesbaden overgebracht. Daar kregen zij gedurende anderhalf uur bezoek van de Amerikaanse ex-president Carter, zijn vroegere plaatsvervanger Mondale en ex-minister van buitenlandse zaken Muskie. Carter was door president Reagan tot speciale afgezant benoemd, nadat de laatste moeilijkheden bij het uitwerken van de gijzelaarstransactie hem tot 19 jan. hadden belet de ex-gijzelaars nog als president te begroeten.
Na zijn contact met de vrijgelatenen sprak Carter over ,,mensonwaardige toestanden bij de gevangenschap'' en over ,,mishandelingen van onze mensen''. De artsen in Wiesbaden constateerden bij hun eerste onderzoek van de ex-gijzelaars ,,aanwijzingen voor ernstige mishandelingen in een reeks van gevallen''.

Na een vierdaags verblijf in Wiesbaden keerden de ex-gijzelaars op 25 jan. 's avonds in de VS terug. Er volgde een hereniging met hun familieleden, waarna op *27* jan. een officiële ontvangst op het Witte Huis te Washington plaatsvond. (NZZ, *NRC/H'blad*, The Times, Financial Tirnes, Le Monde)

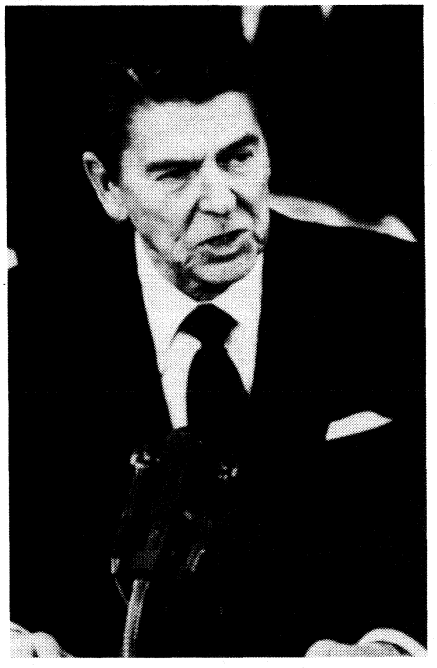
Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerwen, Keesinelaan 2-20.

REAGANS ECONOMISCHE PROGRAMMA

President Reagan van de Verenigde Staten heeft op 18 februari zijn economische programma gepresenteerd tijdens een gezamenlijke zitting van het Huis van Afgevaardigden en de Senaat.
Dit ,,economisch herstelplan", dat de economie van de VS uit het slop moet halen en al „het grootste bezuinigingsplan ooit door een president ingediend" is genoemd, beoogt eliminering van de inflatie, verhoging van de produktiviteit en het scheppen van miljoenen arbeidsplaatsen. De werkloosheid moet worden teruggebracht van 7,8% in 1981 tot 5,6% in 1986.
Overeenkomstig Reagans opvatting dat ,,Big Government" grotendeels verantwoordelijk is voor de ongunstige positie waarin de economie zich bevindt, zal de groei van de federale uitgaven in de komende jaren moeten worden teruggebracht van 16 tot 6%.
Tijdens zijn toespraak tot het gezamenlijk Congres stelde de president 83 concrete begrotingsmaatregelen voor. Zijn toespraak werd door de televisie uitgezonden.
Reagans plan, dat in voorgaande maanden al in grote trekken was aangekondigd, behelst belastingverlagingen, grote bezuiniging op de overheidsuitgaven, vermindering van de overheidsbemoeiing en verhoging van de militaire uitgaven.

1. Zware bezuinigingen in de overheidsuitgaven:
Reagan wil op de uitgaven van het lopende begrotingsjaar (een totaal van $ 662,7 mrd) $ 8 rnrd bezuinigen. Op de begroting voor het jaar 1982, die op 1 okt. 1981 ingaat en door president Carter op 15 jan. was ingediend (pag. 66/2), wil president Reagan $ 41,4 rnrd bezuinigen op een totaal van $ 739,3 mrd.

2. Belastingverlaging:
Vermindering van de inkomstenbelasting met 10% per jaar over 3 achtereenvolgende jaren met ingang van 1 juli 1981 en eindigend op 1 juli 1984. Het doorsnee Amerikaanse gezin van vader, moeder en twee kinderen, dat in 1980 een inkomen van $25.000 had, zal in 1984 ruim $800 minder belasting hoeven te betalen. Deze maatregel zal de Amerikanen $44 rnrd besparen. Anderzijds stelt de regering-Reagan versnelde afschrijving van fabrieksgebouwen, produktie-uitrusting etc. ten gunste van het bedrijfsleven voor.
Deze belastingfaciliteiten, die het zakenleven $ 9,7 rnrd in het laatje zullen brengen, moeten de investeringen stimuleren en nieuwe werkgelegenheid scheppen.

President Reagan tijdens de toespraak over zijn economische herstelprogramma op 18 - februari 1981 voor het Amerikaanse Huis van Afgevaardigden en de Senaat in het Caoitool te Washington

3. Geleidelijke vermindering van de overlast die de kluwen van federale reglementen veroorzaakt.

4. Het voeren van een monetair beleid dat een gunstig financieel klimaat kan kweken voor economische groei en prijstabiliteit. „Wij moeten de groei van onze geldvoorraad beperken, als we de inflatie willen inperken," aldus Reagan.

Behalve bezuinigingen voor het begrotingsjaar 1982, vermeldt Reagans saneringsplan vele andere punten. Van een tekort van $ 59,6 rnrd in 1980 zal het begrotingstekort in 1982 tot $45 rnrd zakken en in 1983 tot $23 mrd.

Als het allemaal naar wens verloopt; zal de federale begroting in 1984 in evenwicht zijn. Dat is dan een jaar later dan Reagan tijdens de verkiezingscampagne had beloofd. In 1985 en 1986 zal de Amerikaanse begroting dan voor 't eerst sinds 1969 weer een overschot vertonen.
Het aandeel van de programma's voor de allerarmsten – de regering spreekt van een ,,sociaal veiligheidsnet" – bedraagt nu 36,6% van de begroting. Volgens de regeringsplannen zullen de kosten van dit ,,sociale veiligheidsnet" over 3 jaar tot 40,6% van de begroting zijn gestegen.
Daarentegen zal het aandeel van alle overige programma's in het budget drastisch gaan zakken, nl. van 29,5% in het huidige fiscale jaar tot 18,4% in 1984.
Indien het Congres de bezuinigingsvoorstellen van de regering-Reagan integraal goedkeurt, zal het aandeel van de overheidsuitgaven in het bruto nationaal produkt van 23% dit jaar tot 19% in 1986 verminderen.
Reagans kruistocht ,,tegen Big Government" impliceert dat een groot aantal programma's aan de bezuinigingswoede ten offer zal vallen. Hoewel diverse regeringszegslieden nadrukkelijk ontkenden dat de voorgestelde besnoeiingen „op de ruggen van de armen" moeten worden verwezenlijkt, is wel degelijk het hakmes gezet in allerlei sociale programma's die niet tot het ,,sociale veiligheidsnet" behoren. zoals bijvoorbeeld stadsontwikkeling, omscholing en gezondheidszorg.

De criteria voor het verkrijgen van voedselbonnen zullen aanzienlijk worden verscherpt, een maatregel waarmee $ 1,8 rnrd kan worden bespaard. Werkloosheidsuitkeringen (op lange termijn) zullen worden verminderd. terwijl federale leningen aan studenten moeilijker te verkrijgen zullen zijn. Op de medische verzorging van armen zal $ 1 rnrd worden besnoeid, op de voeding van schoolkinderen 5 1,5 mrd. Deze en andere maatregelen zullen in 1982 $ 9,4 rnrd aan bezuinigingen opbrengen. in het jaar 1985 zelfs $ 16 mrd.
De zuivelindustrie zal het voortaan met veel minder subsidies moeten doen. De overheidssteun aan het onderwijs en de huizenbouw wordt eveneens verminderd. Voor de aanleg van wegen of de bouw van vliegvelden zal voortaan naar andere financieringsmogelijkheden moeten worden uitgekeken. Federale steun voor het openbaar vervoer in de steden zal worden gedecimeerd. De subsidies voor Amtrak, de overheidsonderneming die tien jaar geleden het treinverkeer voor passagiers ter hand nam, zullen worden gehalveerd.
De treinreizigers. die nu 40% van de prijs van hun kaartje betalen. zullen over vier jaar 80% daarvan voor hun rekening moeten nemen. Overheidssubsidies voor de kosten zullen ook al met de helft worden verminderd. Zelfs de begroting voor de ruimtevaart (NASA) moet een veer laten.

De regering-Reagan betoogt dat aanvaarding van haar ,,programma voor economisch herstel" de inflatie en de werkloosheid aanzienlijk zullen terugdringen. De inflatie, die de afgelopen twee jaar in de dubbele cijfers

Weekblad 50ste jaargang No. 2576, pag. 32063-32078

was, zou in 1986 tot 4,2% zijn teruggebracht. De werkloosheid, die nu 7,8% bedraagt, dient in 1986 tot 5,6% te zijn verminderd.
Volgens de Republikeinse planologen zullen er in die periode drie miljoen extra arbeidsplaatsen kunnen worden geschapen. Officiële woordvoerders geven toe dat deze prognoses sommigen wel erg blijmoedig in de oren moeten klinken Maar zo zeggen deze zegslieden, als het hele programma door het Congres wordt aanvaard, kunnen bovengenoemde doelstellingen zelfs worden overschreden. Het officiele wachtwoord is optimisme. Zoals president Reagan in het Congres zei ,,Er is niets verkeerds in Amerika dat wij niet meer recht kunnen trekken."

Economische aanpak

Reagan wil de consumenten meer geld laten uitgeven, de bedrijven meer laten investeren en op die manier de economische groei en het kweken van nieuwe arbeidsplaatsen bevorderen. Hij rekent er daarbij op dat de belastingverlagingen, ter grootte van ruim $40 rnrd op een begroting van ruim $700 mrd, zichzelf terug zullen verdienen omdat bij een economisch herstel ook de inkomsten van de staat oplopen.
Reagans aanpak is een scherpe afwijking van de conventionele (Republikeinse) benadering dat er met belastingverlagingen moet worden gewacht totdat de situatie op de begroting is verbeterd.
De nieuwe Amerikaanse regering gaat er daarentegen van uit dat ingrijpende belastingmaatregelen voor zoveel economische groei zullen zorgen dat daarmee de derving aan belastinginkomsten kan worden gecompenseerd. De economen zijn het er weliswaar over eens dat belastingverlagingen de economische groei stimuleren. Vele deskundigen verwerpen echter Reagans uitgangspunt dat zo'n belastingbeleid ook tot verlaging van de inflatie zal leiden.
Ook hoort men de kritiek dat Reagan in zijn economische plan een aantal inflatoire factoren over het hoofd ziet. Zoals de regelmatige olieprijsverhogingen door de OPEC, de druk op het binnenlandse loonfront of het beleid van de Federal Reserve Board (het stelsel van centrale banken in de VS) om door middel van een hoge rentevoet een krap kredietbeleid te blijven voeren.
Daar komt bij dat slechts weinigen het waarschijnlijk achten dat het Congres de bezuinigingen tegelijk met de voorge'stelde belastingverlagingen zal goedkeuren. Als het verleden althans een leidraad is, zal het Congres eerst de belastingverlagingen willen behandelen. Zo'n prioriteitsstelling zou het begrotingstekort nog verder opjagen.

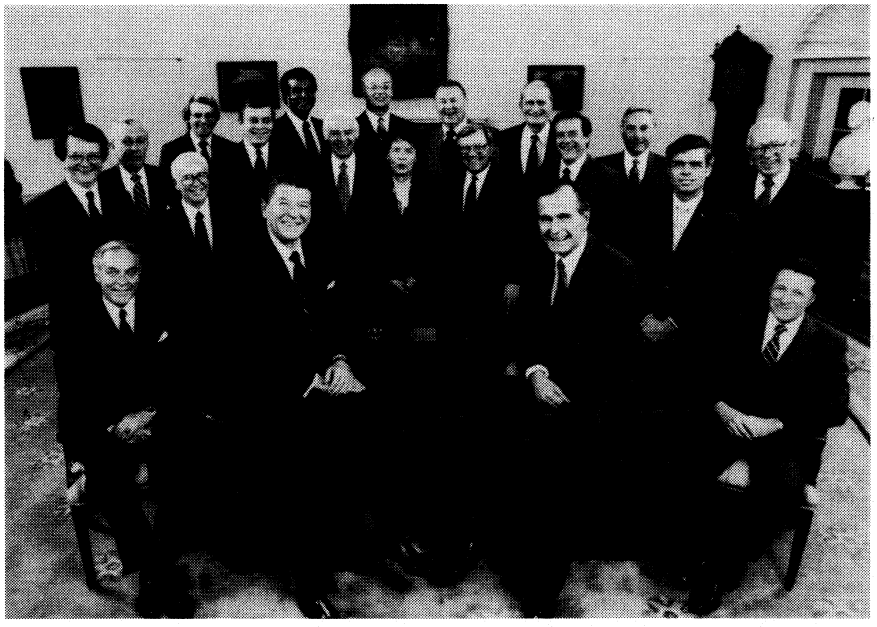
Defensie-uitgaven

De Amerikaanse defensie-uitgaven gaan de komende jaren in versneld tempo omhoog. I-iet plan van Reagan beoogt een stijging tot 1986 met $ 169,5 mrd. Het aandeel van defensie op de totale begroting stijgt van 24,1% in 1981 tot 32,4% in 1984.
In zijn toespraak voor het Amerikaanse Congres verklaarde Reagan de noodzaak voor een verhoging van de Amerikaanse defensie-uitgaven uit de ,,enorme groei van de militaire macht van de Sowjet-Unie", die thans een overwicht zou hebben op het gebied van strategische raketlanceersystemen, tactische vliegtuigen, onderzeeërs, artillerie en luchtdoelgeschut.
„We blijven bereid tot wapenbeperking door onderhandelingen," zei Reagan, ,,maar terwijl er onderhandeld wordt, moet onze veiligheid afdoende worden beschermd door een uitgewogen en realistisch defensieprogramma."
Reagans plannen, die nog door het Congres moeten worden goedgekeurd, voorzien in een verhoging van de defensie-uitgaven voor het lopende belastingjaar met $ 1,3 rnrd meer dan Carter had voorgesteld. Voor 1982 moet $ 7.2 mrd. in 1983 $ 20.7 mrd. in 1984 $27 mrd, in 1985 $ 50,2 rnrd en in 1986 $ 63,1 rnrd meer worden uitgegeven.

In zijn toelichting op de bezuinigingen in de Amerikaanse economie enerzijds en de defensiekostenstijging anderzijds, zei Reagan, dat de Sowjet-Unie sedert 1970 $300 mrd méér aan defensie heeft besteed dan de Verenigde Staten. Reagan ging niet in op gedetailleerde defensieplannen. maar volgens functionarissen van het ministerie van defensie gaat een fors deel van het geld naar de volgende projecten.

- ongeveer $ 2,5 rnrd in 1982 voor de ontwikkeling van een nieuwe lange-afstandsbommenwerper ter vervanging van de verouderde B-52;
- aanschaf van meer F-16-gevechtsvliegtuigen voor de luchtmacht en het in produktie nemen van A-10-ondersteuningsvliegtuigen; het A-10-project zou door Carter in de ijskast worden gezet;
- aanschaf van hypermodern materiaal voor een nieuw door kernenergie aangedreven vliegtuigmoederschip.

Doel is, zei Reagan bij de presentatie van zijn plannen, „de meest effectieve defensie te organiseren tegen de laagst mogelijke kosten". Daarbij wees de nieuwe president op het feit dat ondanks de hogere uitgaven voor defensie ook op defensie bezuinigd wordt met in 1982

Het Kabinet van president Reagan zoals dat op 5 februari in de ovale kamer van het Witte Huis werd gefotografeerd. Op de voorgrond v.l.n.r. Alexander Haig (buitenlandse zaken), President Ronald Reagan, Vice-president George Bush en Caspar Weinberger (defensie). Daarachter v.l.n.r. Raymond Donovan (arbeid), Donald Regan (financiën), Terrell Bell (onderwijs), David Stockman (directeur begroting), Andrew Lewis (transport), Samuel Pierce (woningbouw en stedelijke ontwikkeling), William French Smith (justitie), James Watt (binnenlandse zaken), Jeane Kirkpatrick (ambassadrice bij de VN), Edwin Meese (adviseur), James Edwards (energie). Malcolm Baldrige (handel), William Brock (vertegenwoordiger VS voor internationale handel), Richard Schweiker (volksgezondheid en sociale zaken), John Block (landbouw) en CIA-directeur William Casey. Niet op de foto staan: Richard Allen (adviseur nationale veiligheidszaken) en Martin Carl Anderson (adviseur binnenlandse zaken). Zie voor persoonsbeschrijvingen KHA pag. 6713 t/m pag. 7212.

een bedrag van $2.9 mrd tot in 1986 een bedrag van $ 28,2 mrd.
Die besparingen zouden voor een groot deel bereikt worden door de pensioenen van ex-militairen te bevriezen en de loonsverhoging van 4,8% voor alle burgerpersoneel die voor 1982 is voorzien niet te laten doorgaan. Ook zal een aantal overbodige militaire bases worden ontmanteld. Dit laatste heeft tot nu toe veel verzet gewekt omdat hele gemeenten teren op de aanwezigheid van zo'n basis.
Ondanks de forse stijging in de defensie-uitgaven van de Verenigde Staten zegt Reagan dat hij als doel „wapenbeheersing door middel van onderhandelingen" wil nastreven. „We hopen dat we onze tegenstanders kunnen overhalen tot realistische, evenwichtige en verifieerbare overeenkomsten." aldus Reagan.

Buitenlandse hulp

De bezuinigingsvoorstellen betekenen een vermindering van de ontwikkelingshulp, die met 26% ($ 1,85 mrd) wordt ingekrompen tot $ 5,3 mrd.
In de komende jaren zal nog meer worden bezuinigd. zo bliikt uit de gegevens van David Stockman, directeur voor begrotingszaken.
Het ministerie van financiën heeft bekendgemaakt dat de Verenigde Staten hun verplichtingen zullen nakomen voor het ontwikkelingsfonds van de Wereldbank (IDA), met de mogelijkheid dat de betalingen over een langere termijn worden uitgesmeerd.
Wat de betalingen aan andere internationale organisaties betreft zal Washington nauwkeurig nagaan of de gelden wel doeltreffend worden besteed en of zij wel het belang van de Verenigde Staten dienen.
Op vluchtelingenhulp wordt niet bezuinigd.
Plannen van David Stockman om ook een drastische bezuiniging door te voeren voor het ontwikkelingsfonds IDA zouden zijn gestuit op verzet van minister van buitenlandse zaken Haig die hierdoor de belangen geschaad zag van de Verenigde Staten.
Carters besluit om hiervoor f 6,5 mrd uit te trekken, voor een periode van drie jaar ten behoeve van de armste landen, zal door Reagan worden gehandhaafd. Via het IDA worden renteloze leningen verstrekt voor ontwikkeling in die landen, die niet in staat zijn geld te lenen op de particuliere geldmarkt.

Energie

Reagan wil binnen twee jaar ten minste twee derde gaan besparen op de uitgaven voor ontwikkeling van alternatieve energiebronnen en de door Carter aangezwengelde energiebesparingsprogramma's.
Zijn beleid is gestoeld op de overtuiging dat hogere energieprijzen, veroorzaakt door het vrije-marktmechanisme, de consument er eerder toe zal bewegen te gaan besparen dan allerlei regeringsprogramma's.
Enkele belangrijke punter, uit Reagans besparingsprogramma zijn:

- Het terugschroeven van de uitgaven voor de ontwikkeling van zonne-energie met 62%, waarbij ook weer de $ 2,5 mrd wordt ingetrokken die bestemd was voor de oprichting van een subsidiefonds voor privé-gebrulkers van zonne-energie.
- Het afgelasten van een project van $105 mln voor een nationaal plan voor benzinerantsoenering bij grote schaarste.
- Het bezuinigen van $677 mln op de begroting voor besparingsprojrcten zoals die nog door Carter was opgesteld. Controversiële projecten als het ontwikkelen van energiebesparingsmaatstaven waaraan nieuwe gebouwen moeten voldoen en het opwekken van energie uit huisvuil, zijn geheel van de baan.
- Ook de $ 1,2 rnrd die uitgetrokken waren ter subsidiëring van fabrikanten die alcoholische brandstoffen betrekken uit mais en andere gewassen zijn weer ingetrokken.

Reacties

Zowel in de politieke gemeenschap als de financiële wereld werd kalm en gereserveerd gereageerd op de presentatie van het economische programma van president Reagen.
Congresleden hebben zich voorlopig op de vlakte gehouden omdat zij Reagans voorstellen nog moeten bestuderen. In het algemeen reageerden de Republikeinen enthousiast en de Democraten kritisch, zonder zich verder in details te verliezen. Het meeste verzet wordt verwacht in het Huis van Afgevaardigden, waar de Democraten een meerderheid hebben. Senator Howard Baker van de Republikeinse meerderheid in de Senaat verklaarde op 19 febr.: „De president wikt. maar het Congres beschikt."
In het buitenland is in zakenkringen positief gereageerd op Reagans plannen, Men vraagt zich echter af, of de voorstellen wel ongehavend door het Congres kunnen worden geloodst. En ondanks de welwillende reacties in de zakenwereld, zakte de koers van de dollar, met name op de Japanse beurs. Zakenkringen in West-Duitsland achten Reagans verwachting ten aanzien van het herstelplan, dat tot een begrotingsoverschot van f 1 mrd en een economische groei van 4,5% moet leiden in 1984, veel te optimistisch.
Het Russische persbureau Tass beschuldigde in een reactie Reagan ervan „de onbeperkte toename van de Amerikaanse militaire uitgaven te willen rechtvaardigen door te verwijzen naar verzonnen getallen over de Sowjet-defensie-uitgaven".
De Westerse reacties waren uiteenlopend, en stuk voor stuk doortrokken van de hoop dat de maatregelen zullen leiden tot een herstel van de Amerikaanse economie. Over de bezuinigingen op sociale voorzieningen werden de wenkbrauwen gefronst. „Zo conservatief zouden we bij ons nooit kunnen zijn," zei een Westduitse diplomaat. Zegslieden in Londen voorspelden dat Reagan op evenveel verzet zou stuiten met zijn strakke economische programma als hun eigen premier Margaret Thatcher.
Ondanks blijdschap over handhaving van de Amerikaanse steun aan het ontwikkelingsfonds van de Wereldbank (IDA), werd in kringen van vertegenwoordigers van de Derde Wereld gevreesd dat de VS een hard standpunt zouden innemen ten opzichte van het verlangen van de ontwikkelingslanden naar een nieuwe economische orde. Indien Reagans plannen voor bezuinigingen op ontwikkelingshulp doorgaan dan komt die uit op 0,2% van het bruto nationaal produkt. De internationale doelstelling is 0,7%, maar deze wordt slechts door een klein aantal landen, waaronder Nederland, gehaald.
De leiders van de Democratische meerderheid in het Huis van Afgevaardigden kondigden de dag na Reagans rede aan dat zij $10 tot $15 mrd willen afhalen van de voorgestelde besnoeiingen.
De overkoepelende vakbond AFL-CIO liet weten dat het economische plan de rijken en het zakenleven bevoordeelt en de armen in de kou laat staan. Volgens de AFL-CIO zal uitvoering van Reagans plan tot grotere werkloosheid leiden.

Voorlopig heeft deze negatieve reactie niet al te veel te betekenen. Afgelopen november stemden miljoenen arbeiders vóór Ronald Reagan, en de AFL-CIO weet dat een substantieel deel van zijn aanhang president Reagan een kans wil geven om het inflatieprobleem op te lossen. De afwijzende houding van de vakbondsleiders belooft pas belangrijk te worden als in de loop van het jaar zou blijken dat de regering-Reagan haar economische oogmerken niet kan verwezenlijken.
Ondanks deze kritiek wordt president Reagan in de VS bijn alom geprezen wegens de stoutmoedigheid van zijn economische plannen. Een wijd verbreide indruk is dat er eindelijk een president is die het daadwerkelijk aandurft om het inflatiemonster te temmen. Tegelijk is duidelijk dat de president met zijn onorthodoxe aanpak grote politieke risico's neemt. Als ziin receat de gewenste resultaten bereikt. staat "de Republikeinen een glansrijke toe: komst in de jaren tachtig te wachten. Maar er is een aanzienlijke kans dat de inflatiecurve zich de komende jaren niet zal bekommeren om de zonnige prognoses in Reagans „programma voor economisch herstel", of dat de begroting in het verkiezingsjaar 1984 nog altijd een groot tekort te zien zal geven.

Perscommentaar

Volgens *NRC/H'blad* (19-2-'81) was Reagans plan geen verrassing en maakten zijn besnoeiingsplannen

weinig kans om zonder kleerscheuren door het Congres te worden aanvaard:

Wat Reagan beoogt, zo heeft hij gezegd, is een einde te maken aan de praktijk dat het belastingstelsel gebruikt wordt om richting te geven aan de economie en om maatschappelijke veranderingen te bewerkstelligen. Naar zijn mening mag het slechts gebruikt worden voor de financiering van gerechtvaardigde staatsuitgaven.
Bovendien wil hij met name breken met een economisch beleid dat nu eens gericht was op prijsstabilisatie en dan weer op bestrijding van de werkloosheid. Zijn doelstelling is bestrijding van de inflatie en hij verwacht dat dan de werkloosheid zal verminderen en tegelijkertijd de economische groei gestimuleerd zal worden, doordat de ondernemingen door zijn maatregelen meer ruimte krijgen om te handelen.
Reagan wil dus breken met de tot dusver gevolgde methodiek, die primair gericht was op het sleutelen aan de vraag. Hij zoekt het in het stimuleren van de investeringen, zoals door de aanhangers van de zogenaamde supply-side-economics wordt aanbevolen.
Het voornaamste instrument dat deze school aanbeveelt is belastingverlaging. Zij gaat er daarbij vanuit dat de voet van de inkomstenbelasting in Amerika reeds een hoogte heeft bereikt, waarop hij remmend werkt op de economische activiteiten.
De redenering is, dat deze belastingverlaging de investeringen en dus de produktie zal stimuleren. En voorts dat deze extra produktie op korte termijn extra belastingontvangsten zal opleveren.
Daarenboven moet deze extra produktie de inflatoire gevolgen opvangen die kunnen worden verwacht, en, gezien de belastingverlaging, de stijging van de koopkracht en daarmee vermoedelijk ook van de vraag.
Helemaal en uitsluitend vertrouwen op dit instrument van de belastingverlaging doet Reagan echter niet. Met name van de kant van zijn orthodoxe adviseurs is hij gewaarschuwd, dat belastingverlaging alleen hem zou kunnen opzadelen met stijgende begrotingstekorten en dus met toenemende inflatie. Dit te meer omdat de president ook een voorstander is van een sterke stijging van de defensielasten.
Vandaar de rigoreuze besnoeiing op de staatsuitgaven die hij nu heeft voorgesteld. Wat dat betreft heeft hij lering getrokken uit de ervaringen van de huidige Britse regering, die indertijd het mes er niet zo diep in heeft durven zetten als met haar theoretische uitgangspositie in overeenstemming zou zijn geweest.
Tegelijkertijd heeft Reagan echter toch rekening gehouden met de politieke realiteiten in Washington. Want de kortingen op de fundamentele sociale uitkeringen zijn lager uitgevallen dan verwacht en gevreesd was.
Een derde instrument dat Reagan hanteert is een rigoreuze beheersing van de geldhoeveelheid door het Federal Reserve System, dat er met name van moet afzien geld te scheppen met het oog op eventuele begrotingstekorten.
En in de vierde plaats moet worden genoemd de vermindering die Reagan nastreeft van de administratieve maatregelen waaraan het zakenleven onderworpen is.
Vice-president Bush heeft deze opvattingen van Reagan, toen hij er zelf nog naar streefde kandidaat voor het presidentschap te worden, eens aangeduid als ,,voodoo economics". Thans moet hij helpen dit hele pakket door het Congres te slepen. Dat zal niet gemakkelijk zijn, ondanks de (uit leden van beide partijen bestaande) conservatieve meerderheid in de huidige Amerikaanse volksvertegenwoordiging. Want door deze besnoeiingen worden zeer vele ,,special interests" getroffen, die zich met hand en tand tegen de besnoeiingen zullen verzetten. Zelfs een der meest fanatieke supply-siders en snoeiers, senator Helms uit North Carolina, heeft al aangedrongen op een uitzondering, die een belangrijk deel van zijn kiezers interesseert.
Het snoeimes moet, zo meent hij, de subsidies voor tabak ontzien, ,,omdat tabak voor North Carolina geen produkt maar een godsdienst is".
Anders dan Carter. die de flair niet had om het congres naar zijn hand te zetten, heeft Reagan de volksvertegenwoordiging van te voren uitvoerig bewerkt om de weg voor zijn economische plannen te banen. De praktijk moet nu leren of hij zal slagen waar Carter telkens weer is vastgelopen.
En blijken moet ook, of de duidelijk nieuwe methodiek die Reagan heeft gekozen inderdaad beantwoordt aan de behoeften der Amerikaanse economie

Onder de kop ,,Snoeimes" liet *De Volkskrant* (20-2-'81) zich kritisch uit over Reagans economische boodschap:

„Ronald Reagan lijkt zich ernstig te willen houden aan de voornemens, die hij de Amerikanen tijdens zijn verkiezingscampagne heeft voorgehouden. De kandidaat en de president blijken vooralsnog wel degelijk dezelfde. De ommezwaai in het economische beleid, die Reagan gisteren aankondigde, kon in vergelijking met dat van zijn voorganger bijna niet drastischer.
Nog geen maand na zijn verkiezing is Reagan het pad ingeslagen waarop de Britse economische simplisten onder aanvoering van mevrouw Thatcher al geruime tijd voortmodderen.
De Britse en Amerikaanse monetaristen verwachten hun kwakkelende economieën weer op de been te helpen met forse bezuinigingen op de overheidsuitgaven en een strenge beheersing van de groei van de geldomloop. Een recept waarvan de heilzame werking zeer dubieus is, zoals de treurige toestand van de Britse economie op het ogenblik aantoont: De hoge rente, die deze economische aanpak met zich meebrengt, is funest voor de investeringen van de bedrijven. En niet alleen in Groot-Brittannië en de Verenigde Staten. De rente in de overige industrielanden wordt meegezogen en is ook daar een hinderpaal op de weg naar economisch herstel.
In de keuze van de bezuinigingen toont Reagan zich een ware conservatief. De mogelijkheden voor het militaire apparaat in de VS lijken de komende jaren bijna onbegrensd, terwijl op gezondheidszorg, stadsvernieuwing en onderwijs fors gesnoeid wordt.

Weliswaar ontsnappen de directe basisvoorzieningen voor de armen, invaliden en ouden van dagen aan het kapmes, maar Reagans overige bezuinigingen zullen grote groepen behoeftige Amerikanen beslist wel treffen. De voordelen van de aangekondigde belastingverlagingen – Reagans paradepaardje in de verkiezingsstrijd – zullen deze groepen in ieder geval niet deelachtig worden. Het leeuwedeel komt bij het bedrijfsleven en de hogere inkomens terecht.
De plechtige belofte om de ,,echte armen en behoeftigen" te ontzien, kan Reagan met dit pakket economische maatregelen onmogelijk waar maken. Dat geldt te meer als het gaat om de echte armen buiten de VS. Ondanks de tegenstand van zijn eigen minister van buitenlandse zaken Haig is de Amerikaanse president niet teruggeschrokken voor een verlaging van het buitenlandse hulpprogramma met een kwart. Voor de handhaving van de politieke stabiliteit in de Derde Wereld heeft Reagan kennelijk meer vertrouwen in de Amerikaanse militaire macht dan in economische hulpprogramma's." (IHT, The Financial Times, FAZ, Trouw, Volkskrant, NRC/H'-blad, Le Monde)

WEST-EUROPA

EG

NIEUWE EUROPESE COMMISSIE

De scheidende voorzitter van de Europese Commissie, de Brit Roy Jenkins. heeft op 6 jan. zijn ambt overgedragen aan de Luxemburger Gaston Thorn.
Thorn werd in zijn nieuwe functie onmiddellijk geconfronteerd met problemen. In het ,,dagelijks bestuur" van de Gemeenschap moesten de taken verdeeld worden en het bleek. dat pas in de nacht van 7 op 8 jan. de besluiten konden vallen.

Het probleem was vooral dat beslist moest worden wie het „Commissiemandaat" moest krijgen. Dit ,,mandaat" dat de EG-Commissie vorig jaar 30 mei verstrekt werd (de datum waarop de EG-Ministerraad een akkoord vond voor het probleem van de Britse bijdrage) houdt in grote trekken in dat er een gemeenschappelijk beleid ontwikkeld dient te worden op zo'n manier dat de financiën van de Gemeenschap niet in gevaar komen en zodanig dat er ook geen onaanvaardbare situatie ontstaat voor één van de lidstaten.
In feite gaat het dus om een hervorming van het gemeenschapsbeleid. waarbij de zaak van het Europese budget een grote rol speelt.
De Britse premier, mevrouw Thatcher, trachtte ten gunste van Tugendhat te interveniëren. Maar toen Thorn op 8 jan. officieel de portefeuilleverdeling bekend maakte zei hij dat overeengekomen was dat O'Kennedy de speciale ,,afgevaardigde" van de Commissievoorzitter zal zijn die de ,,mandaatskwestie" in eerste instantie zal behandelen, echter ,,onder mijn verantwoordelijkheid."
Op vragen over het optreden van de Britse premier in deze portefeuillekwestie antwoordde Thorn: ,,ik heb de Britse eerste minister, toen ze mij telefoneerde gevraagd wat haar zorgen waren. De opmerkingen die ze toen maakte heb ik niet opgevat als een ultimatum". Lachend voegde Thorn eraan toe te hopen dat soortgelijke telefoongesprekken ,,een gewoonte gaan worden, want in de toekomst zullen er veel contacten nodig zijn tussen staats- en regeringsleiders en de Europese Commissie."
Thorn nam dat eerste moeilijke gesprek binnen zijn Commissie kennelijk niet al te zwaar op. Hij zei bijvoorbeeld op zijn persconferentie, dat er over de portefeuilleverdeling geen stemming had behoeven plaats te vinden zodat dit toch ,,een collegiale zaak is gebleven". ,,Niemand had achteraf het gevoel dat hij tekort gedaan was, al waren er wel mensen die niet helemaal tevreden waren", aldus Thorn.
Over zijn toekomstig beleid ten aanzien van het meest dringende probleem, het Europees budget, wilde Thorn toen nog niet veel kwijt. Dat probleem is momenteel dat sommige landen niet mee wensen te betalen aan de verhoging van de begroting voor 1980 die door een actie van het Europees Parlement tot stand is gekomen.
Bij de officiele bekendmaking van de taakverdeling binnen de Commissie is gebleken dat de Belg E. Davignon een heel ,,zware" portefeuille in de wacht heeft gesleept. Hij krijgt de bevoegdheid voor industriepolitiek, energiepolitiek, het voorzieningsagentschap van Euratom, voor wetenschap en onderzoek en voor het gemeenschappelijk onderzoekcentrum. Thorn zelf heeft onder zich het secretariaat-

generaal van de Commissie, de juridische dienst, het veiligheidsbureau, de culturele sector en de woordvoerdersgroep.
De Nederlander F H. J. J Andriessen heeft het concurrentiebeleid toegewezen gekregen en de relaties van de Commissie met het Europees Parlement.
De verdere taakverdeling binnen de Commissie ziet er als volgt uit: de Fransman F. X. Ortoli beheert economische en financiële zaken en kredieten en investeringen. Zijn landgenoot C. Cheysson doet ontwikkelingssamenwerking. De Duitser W. Haferkamp heeft de buitenlandse betrekkingen plus onderhandelingen die betrekking hebben op de nucleaire sector. De tweede Duitser K. H. Narjes, heeft in zijn portefeuille de interne markt, industriële vernieuwing, douane-unie. milieuzaken en nucleaire veiligheid, De Griek G . Kontogeorgis heeft voorts transport en toerisme.
De Italiaan A. Giolitti beheert de regionale politiek plus de coördinatie van de Europese fondsen. Zijn landgenoot L. Natali kreeg de globale ìviiddeiiandse-Zeepolitiek plus de toekomstige uitbreiding van de EG en informatiepolitiek.
De Brit C. S. Tugendhat gaat over het budget (maar de Ier M. O'Kennedy zal zich dus voornamelijk met de hervorming daarvan bezig houden). En over de financiële controle plus belastingzaken. De tweede Brit I. Richard gaat sociale zaken, werkgelegenheid en het tripartite overleg doen. De Ier O'Kennedy tenslotte is. behalve ,,speciaal afgevaardigde voor het Commissiemandaat'', ook verantwoordelijk voor personeelszaken, het bureau voor de statistiek en het publicatiebureau van de Europese Gemeenschappen.
De heer F. Gundelach (Deen) had landbouw en visserij toegewezen gekregen met dien verstande, dat hij — als eenmaal een Europees visserijbeleid tot stand gekomen zou zijn — de visserij op den duur zou overdragen aan de Griekse commissaris.
De heer Gundelach is op 13 jan. aan de gevolgen van een hartaanval overleden. Op voorstel van de Deense regering heeft de Europese ministerraad de minister van landbouw van Denemarken. Poul Dalsager. op 20 jan. tot opvolger van Gundelach benoemd. Voor de portefeuilleverdeling had dit geen consequenties. (Europa van Morgen)

BELGIË

WRIJVING MET ZAIRE

Berichten in de Belgische kranten over onlusten in de Zairese provincie Zuid-Kasai, samen met de indiening in de Kamer van een socialistisch voorstel van resolutie naar aanleiding van de aanhouding in Kinsjasa van Zairese parlementsleden. hebben president Moboetoe andermaal dreigende taal doen spreken i. v. m. de Belgisch-Zairese betrekkingen.
Op 7 jan. maakte *La Libre Belgique* melding van geruchten uit Zaire over anti-Moboetoe-betogingen in het diamantcentrum Mbuji-Mayi, tijdens welke de residenties van het staatshoofd en van de provinciegouverneur zouden zijn beschadigd. De betogers zouden geprotesteerd hebben tegen de arrestatie van een twaalftal parlementsleden, voornamelijk uit Kasai, die in december een brief met heftige kritiek op het regime opgesteld hadden. Op 8 jan. bevestigde de uit Zaire gevluchte oud-minister Bernardin Mungul-Diaka, voorzitter van de Conseil pour la Libération du Congo-Kinshasa, op een persconferentie in het Internationaal Perscentrum te Brussel de geruchten. Hij zei dat de parlementsleden ,,in afgrijselijke omstandigheden'' gevangen gehouden werden.
De Zairese ambassadeur te Brussel, Kengo wa Dondo. logenstrafte onmiddellijk de beweringen van de krant en van Mungul-Diaka. De Zairese regering die eveneens verontwaardigd reageerde via het officieel persbureau *AZAP.* nodigde enkele Belgische journalisten uit om ter plaatse in Kasai te komen kijken naar de vermeende verwoestingen.
Intussen verbood Moboetoe de Zairese delegatie naar Brussel te vertrekken voor de geplande zitting van de Belgisch-Zairese commissie voor ontwikkelingssamenwerking.
In Belgische regeringskringen reageerde men terughoudend en verveeld. Het ministerie van buitenlandse zaken deelde mede via de ambassade in Kinsjasa te hebben vernomen. dat de berichten over onlusten in Kasai ongegrond waren. Premier Martens verklaarde in een interview met *La libre Belgique* (13-1) dat hij veel belang hechtte aan normale vriendschapsbetrekkingen met Zaire en een officieel bezoek aan dat land overwoog.

Om een verdere verslechtering in de relaties met Kinsjasa te vermijden, verdaagde de Kamer op 20 jan. de inoverwegingneming van een voorstel van resolutie, ingediend door L. Vanvelthoven (SP), waarin de regering verzocht werd een onderzoek in te stellen naar het democratiseringsproces in Zaire – een van de voorwaarden verbonden aan de uitvoering van het stabilisatieplan – en in afwachting van het resultaat de Belgische militaire bijstand op te schorten. Onderwijl waren de uitgenodigde Belgische journalisten, o.w. een redacteur van *La libre Belgique,* naar Zaire vertrokken. In Kasai stelden zij vast dat daar geen spoor van verwoestingen of anti-Moboetoe-incidenten te bekennen viel. Tijdens een ontvangst bij de president in Kinsjasa, kregen zij te horen dat Zaire de Belgische inmenging in zijn binnenlandse aangelegenheden beu was en dat represaille-maatregelen zouden worden getroffen, indien het Belgische parlement zich zou bezighouden met de manier, waarop in Zaire ,,subversieve'' elementen worden aangepakt. (Op het verzoek van de journalisten om de aangehouden parlementsleden te kunnen ontmoeten, werd niet ingegaan.)
Van 23 tot 26 jan. bracht de Zairese eerste minister, Nguza Karl-I-Bond, een privé-bezoek aan België, tijdens hetwelk hij door de koning, premier Martens en minister van buitenlandse zaken Nothomb ontvangen werd. Officieel heette het dat de gesprekken hartelijk verlopen waren.
Tegenover *De Standaard* (28-1) verklaarde Nothomb dat hij de resolutie-Vanvelthoven afkeurde en deze beschouwde als .,een publicitaire stunt''. De militaire bijstand blijft gehandhaafd en België zal een ,,stimulerende'' rol spelen in de komende internationale onderhandelingen over de Zairese schuld. zei Nothomb. die tevens aankondigde dat premier Martens en hijzelf spoedig naar Zaire zouden reizen voor een officieel bezoek. Een socialistische repliek op die verklaring bleef uit.
Op 5 februari weigerde de Kamer, zonder debat. met 90 (christen-democratische en liberale) tegen 72 stemmen bij 18 onthoudingen het voorstel van resolutie in overweging te nemen. De onthoudingen kwamen van de ministers, die bij monde van vice-premier Desmarets lieten weten, dat de stemming een procedurekwestie betrof, die de uitvoerende macht niet raakte en enkel het parlement aanging. (Zie ook pag. 139)

LEGER

Op **23** februari heeft de koning, op voorstel van defensieminister Swaelen, een KB ondertekend dat in het leger en de rijkswacht alle functies, van laag tot hoog en zonder enige beperking, openstelt voor mannen en vrouwen.

ERELONENARTSEN

De erelonen van de artsen zijn op 1 jan. met 3,16% verhoogd. Officieel hadden de artsen recht op een indexering met 7,06% maar in het kader van de matigingspolitiek had de regering erop aangedrongen dat ook zij zouden bezuinigen. Aanvankelijk werd daarom eraan gedacht slechts dat gedeelte van de erelonen te indexeren, dat bestemd is voor de betaling van het medische personeel. Dat bleek echter niet uitvoerbaar en op 24 dec. 1980 werd de commissie artsen-ziekenfondsen van het RIZIV het erover eens, dat de erelonen van de artsen zouden stijgen met 3,16%. De verhoging zal de ziekteverzekering 2 rnrd fr. extra kosten.

De nieuwe tarieven zien er als volgt uit:

	Ereloon (in fr.)	Terugbetaling (in fr.) normaal	WIGW's
raadpleging huisarts	244	214	244
raadpleging bijge schoold huisarts	289	259	289
huisbezoek huisarts	358	269	334
huisbezoek bijge-schoold huisarts	407	318	383
dringend huisbezoek tussen 18 en 21 u	543	408	519
nachtbezoek tussen 21 en 8 u	923	693	899
weekendbezoek van huisarts	597	448	573
internist, kinderarts cardioloog pneumo loog	548	411	548
neuro-psychiater	685	514	685
andere specialisten	340	255	340

NEDERLAND

MINIMUM(JEUGD)LOON PER 1 JANUARI 1981

Het wettelijk minimumloon voor werknemers van 23 jaar en ouder wordt per 1 januari 1981 met 1% ten opzichte van de per 1 juli 1980 vastgestelde bedragen verhoogd. Het minimumloon wordt dan per 1 januari 1981:

f 1882,40 bruto per maand (was f 1862,90),
f 434,40 bruto per week (was f 429,90), of
f 86,88 bruto per dag (was f 85.98).

De nieuwe bedragen liggen lager dan het minimumloon zoals dat in de maand december gold, namelijk f 1908,40 per maand, f 440,40 per week of f 88,08 per dag. De oorzaak daarvan is, dat het wettelijk minimumloon voor de maand december 1980 voor één keer en tijdelijk werd verhoogd met bijna 2,5%.

Minimumjeugdloon

Tot nog toe was het minimumjeugdloon voor elk leeftijdsjaar beneden de 23 jaar 7½% minder dan het wettelijk minimumloon voor werknemers van tenminste 23 jaar. Dit percentage wordt gewijzigd. Per 1 januari 1981 bedragen de minimumjeugdlonen:

leeftijd	pct v. h. loon voor 23-jarigen en ouder	bruto bedrag per maand	per week
22 jaar	90	f 1694,20	f 391,—
21 jaar	80	f 1505.90	f 347,50
20 jaar	70	f 1317,70	f 304,10
19 jaar	60	f 1129,40	f 260,60
18 jaar	52½	f 988.30	f 228,10
17 jaar	45	f 847,10	f 195,50
16 jaar voll. werkweek	40	f 753.—	f 173,80
16 jaar 3-daagse werkweek en 2 dagen partiële leerplicht	—	f 451,80	f 104,28
15 jaar	35	f 658,80	f 152,—

Het betreft een wijziging van het aan de beloning van jeugdigen verbonden wettelijk minimum. Deze wijziging doorbreekt op zich niet de bestaande collectieve arbeidsovereenkomsten en de daarop gebaseerde bestaande en te baseren nieuwe individuele arbeidsovereenkomsten. Evenmin worden de bestaande individuele arbeidsovereenkomsten die niet op een C.A.O. gebaseerd zijn doorbroken.
Hieruit volgt dat het in het algemeen daar waar een C.A.O. van kracht is, het van partijen bij die C.A.O. zal afhangen of en in welke mate er bij het maken van nieuwe C.A.O.-afspraken van de ruimte die de verlaging van de minimumjeugdlonen biedt gebruik zal worden gemaakt. Waar geen C.A.O. van kracht is, zal dit in het algemeen bepaald worden door de bij de individuele arbeidsovereenkomst betrokken werkgever en werknemer. Er zijn echter overeenkomsten waarin ten ôanzien van hef loon een rechtstreekse relatie is gelegd met het minimumjeugdloon of op basis waarvan het feitelijke loon lager is dan het minimumjeugdloon. Om veilig te stellen dat er ook in die gevallen geen sprake zal zijn van een nominale daling van het loon als gevolg van de wijziging, is voorzien in een overgangsregelirig.

Overgangsregeling minimumjeugdloon

Degene die op 31 december 1980 al op arbeidsovereenkomst werkzaam is, blijft recht behouden op tenminste het loonbedrag dat behoort bij de op 31 december 1980 bereikte leeftijd. Dit loonbedrag is:

bij de leeftijd op 31-12-1980	bij een volledige dienstbetrekking bruto p. maand	bruto p. week
22 jaar	f 1723,30	f 397,70
21 jaar	f 1583,50	f 365,40
20 jaar	f 1443,70	f 333.20
19 jaar	f 1304.—	f 300,90
18 jaar	f 1164.30	f 268,70
17 jaar	f 1024,60	f 236,40
16 jaar	f 884,90	f 204,20
15 jaar	f 745.20	f 172,—

Deze overgangsregeling geldt ook voor degenen die op 31 december 1980 al op arbeidsovereenkomst werkzaam waren. maar daarna van werkkring veranderen. Voor het behoud van de minimumaanspraak volgens de overgangsregeling is het niet nodig, dat de nieuwe dienstbetrekking direct volgt op de voorgaande.
De overgangsregeling vindt toepassing zo lang het loonbedrag, waarop een werknemer volgens deze overgangsregeling aanspraak heeft, hoger ligt dan het bedrag waarop in verband met de leeftijd volgens de nieuwe berekeningswijze tenminste recht zou bestaan. (Ministerie van sociale zaken)

WERKLOOSHEID DEC. 1980 EN HEEL 1980

Eind december 1980 stonden 219.700 mannen en 102.650 vrouwen als werkloos bij de arbeidsbureaus geregistreerd. In de verslagmaand hebben zich meer mannen en vrouwen laten inschrijven dan uitschrijven, zodat de werkloosheid voor beide groepen is gestegen. De stijging bedroeg bij de mannen 25.350 en bij de vrouwen 340 personen. De werkloosheid van mannen en vrouwen tezamen kwam hierdoor op 322.350, hetgeen 25.690 meer is dan eind november 1980.

De stijging van de werkloosheid in december kar. slechts gedeeltelijk aar, seizoensinvloeden worden toegeschreven. Na correctie van deze invloeden blijft een werkloosheidsstijging van 10.800 over. Het voor seizoensinvloeden gecorrigeerd~werkloosheidsniveau is daarmee op 302.000 gekomen. De grootste stijging deed zich voor bij de mannen, namelijk 8.200 tot een niveau van 203.200. Het aantal werkloze vrouwen steeg met 2.600 tot 98.800.

In 1980 is de arbeidsmarktsituatie in een hoog tempo verslechterd Bij vergelijking van december 1980 met december 1979 is de werkloosheid toegenomen met 105.700 (bijna 50%) en is de geregistreerde openstaande vraag naar personeel afgenomen met 37.500 (-55%). Deze verslechtering is het gevolg van de conjuncturele neergang in 1980, waardoor vooral de situatie voor personen met een conjunctuurgevoelig beroep zich zeer ongunstig ontwikkelde.

Zo steeg in 1980 de werkloosheid van bouwvakarbeiders in de burgerlijke en utiliteitsbouw (B&U) met 221%, van bouwvakarbeiders in de grond, weg- en waterbouw (GWW) met 95%, van chauffeurs e.d. met 89%, van metaalbewerkers met 77% en van mannelijk personeel in algemene dienst (onder wie losse arbeiders) met 65%. Daar staan bij de mannen met een minder conjunctuurgevoelig beroep stijgingspercentages tegenover van 33% (handelspersoneel), 24% (horecapersoneel) en 19% (sociaal en geneeskundig personeel).

De conjuncturele verslechtering van de arbeidsmarktsituatie kon in 1980 een groot effect hebben, doordat deze zich naast meer trendmatige ontwikkelingen voordeed. Een belangrijke factor hierbij is het toenemende arbeidsaanbod van vrouwen. Door ondermeer dat toenemende aanbod en vanwege het feit dat vrouwen zich vooral op de minder conjunctuurgevoelige diensten-sector richten, is bij de vrouwen reeds jarenlang een stijging zetteddeze stijging in een enigszins grotere mate, zich voort, namelijk met 27% (nog steeds gemeten van december 1979 tot december 1980).
Ook naar leeftijd gezien komt het bovengeschetste verschil in werkloosheidsontwikkeling tussen mannen en vrouwen duidelijk tot uiting. Bij de mannen was in 1980 (december 1980 t. o.v. december 1979) sprake van een zeer sterke stijging bij jongeren: bijna een verdubbeling (+ 99%) van het aantal werklozen onder de 19 jaar en een stijging van 72% bij personen tussen de 19 en 22 jaar. Het is bekend dat ten tijde van een recessie vooral de werkloosheid van jongeren snel toeneemt.
Bij vrouwen is de spreiding van de werkloosheidsstijging over de leeftijdscategorieën (tot 50 jaar) gelijkmatiger dan bij mannen, variërend van 30% bij personen jonger dan 19 jaar en tussen de 23 en 24 jaar tot 27% bij personen tussen de 40 en 49 jaar. Dit duidt erop dat hier minder van een conjuncturele. maar meer van een strukturele stijging sprake is.
Het blijkt dat in 1980 de werkloosheid van buitenlandse werknemers meer is toegenomen dan de totale werkloosheid in Nederland, zoals bijgevoegde cijfers aangeven.

Bij deze cijfers dient wel bedacht te worden dat vele buitenlandse werknemers in conjunctuurgevoelige beroepen werkzaam zijn.
De werkloosheidsontwikkeling in 1980 bij (alle) Surinamers en Antillianen wijkt op twee punten af van die van buitenlandse werkne-

Werkloosheid: procentuele mutaties: december 1980 t. o. v. december 1979

		‘ mutatie
Mannen	totaal	61
	w v mrt buitenlandse nationaliteit	72
Vrouwen	totaal	27
	u v met buitenlandse nationaliteit	47
Mannen en vrouwen	totaal	49
	w v met buitenlandse nationaliteit	63

mers. Ten eerste is de werkloosheidsstijging bij mannen bijna gelijk aan die bij vrouwen en ten tweede is het aantal werkloze mannen veel minder gestegen (namelijk met 36%) dan bij de buitenlandse werknemers (72%).

Bij vergelijking tussen jaren wordt vaak van het gemiddelde werkloosheidsniveau in een jaar (jaargemiddelde) uitgegaan. De ontwikkeling die door middel van jaargemiddelden wordt weergegeven kan afwijken van de ontwikkeling die zich in een jaar (van eind december tot eind december) heeft voorgedaan door ondermeer het dempende effect van een gemiddelde.

Werkloosheid en geregistreerde openstaande vraag, jaargemiddeldc.

	1978	1979	1980
	x 1000 personen		
Werkloosheid:			
mannen	136.4	132.4	189.9
vrouwen	69,2	77,6	88.0
Totaal	205,6	210,0	248.0
w.v. jeugdigen < 23 jaar	70.1	74.4	88,4
Geregistreerde openstaande vraag	63.3	68.1	53.9

Uitgedrukt in een percentage van de afhankelijke beroepsbevolking bedroeg eind december 1980 de werkloosheid van mannen 6,7%, van vrouwen 10,3% en van mannen en vrouwen tezamen 7,6%. Voor seizoensinvloeden gecorrigeerd luiden de percentages respectievelijk 6,2, 9.9 en 7.1.
Behalve het bovengenoemde aantal werklozen stonden eind december 1980 bij de arbeidsbureaus 32.540 personen (van wie 79% vrouwen) ingeschreven. die beschikbaar waren voor een gedeeltelijke dagtaak. Ten opzichte van eind november is er sprake van een stijging van 1.060 personen.
De geregistreerde openstaande vraag naar personeel nam in de verslagmaand af met 2.680 tot 30.750. Na correctie voor seizoensinvloeden is er sprake van een geringe daling van 100 tot 34.400. Dit komt overeen met 0,8% van de afhankelijke beroepsbevolking. (Ministerie van sociale zaken)

PRIJSINDEXCIJFERS VAN DE GEZINSCONSUMPTIE VOOR WERKNEMERSGEZINNEN, DECEMBER EN JAAR 1980

Het prijsindexcijfer van de gezinsconsumptie voor werknemersgezinnen met in 1975 een bruto inkomen van minder dan f 31.000,-–. zoals het Centraal Bureau voor de Statistiek dit maandelijks samenstelt op basis 1975 = 100, liep op van 136,8 midden november naar 137.0 midden december. Dit komt neer op een stijging van 0.1%.
Van de goederen en diensten waarvoor het C.B.S. regelmatig prijsgegevens verzamelt, gaf 43% een stijging te zien met een invloed op het totaalindexcijfer van + 0.4%. De stijging van de benzineprijzen had een invloed op het totaalindexcijfer van + 0.1%. Verder stegen onder meer de prijzen van eieren en de tarieven van de intramurale medische verzorging.
Prijsdalingen registreerde het C.B.S. voor 29% van de goederen en diensten met een invloed op het totaalindexcijfer van — 0.3%.
De prijsdalingen deden zich onder meer voor bij meisjeskleding en daineswinterkleding, terwijl ook de prijsindexcijfers van verse groenten en bloemen en kamerplanten een daling vertoonden. Voor de overige 28% bleef de situatie ongewijzigd.
Overeenkomstig het ,,Advies inzake looninderexering" d.d. 17 maart 1972 van de Sociaal Economische Raad stelt het C B.S tevens voor de eerder genoemde categorie werknemersgezinnen prijsindexcijfers samen op basis 1975 = 100 met een verlaagde weging voor medische verzorging en exclusief de invloed van wijzigingen i deindirecte belastingen en subsidies. Dit indexcijfer liep op van 133.2 midden november naar 133,3 midden december. Dit komt eveneens neer op een stijging van 0,1%.
Een vergelijking van recente voortschrijdende 12-maandsgemiddelden met die van een jaar daarvoor laat zien. dat het tempo van de prijsstijgingen nog steeds een stijgende tendens toont. Het meest recente cijfer van deze aard is het jaargemiddelde van 1980. dat uitkomt op 133,8 tegen 125,6 voor het jaargemiddelde van 1979. Dit komt neer op een stijging van 6,5%. De stijging van het jaargemiddelde van 1979 t.o.v. dat van 1978 bedroeg 4,2%
Tussen midden december 1979 en midden december 1980 liep het prijsindexcijfer op van 128,4 naar 137.0, wat een stijging betekent van 6,7%.
De procentuele stijging per artikelgroep van 1980 t.o.v. 1979 en het aandeel per groep in de totale stijging blijken uit onderstaand staatje.

Hierbij zij opgemerkt dat de bijdrage per artikelgroep in de stijging van het totaalindexcijfer niet alleen afhankelijk is van de prijsstijging van die groep, maar ook van het aandeel van de groep in de totale gezinsconsumptie.
Het sterkst stegen de tarieven van overheidsdiensten (13,1%). De tarieven voor particuliere diensten (7.6%). de huren (7,0%) en de prijzen van industriele produkten van niet-agrarische oorsprong (6,8%) stegen iets meer dan gemiddeld. terwijl de prijzen van agrarische produkten (4.6%) en produkten uit voornamelijk agrarische grondstoffen (5,1%) en de tarieven voor medische verzorging (5.3%) achterbleven op de gemiddelde prijsstijgingen. (Ministerie van economische zaken)

	Procentuele stijging	Procentuele bijdrage in de totale stijging
Totaal indexcijfer	6 5	100
Voeding	4 5	18
Woning	8.5	34
Kleding en schoeisel	7.8	12
Hygiene, medische verzorging	5 5	13
Ontwikkeling, ontspanning. roken, verkeer	7.0	22
Particuliere verzekeringen	3 6	1

BRIEF PREMIER VAN AGT OVER HEROVERWEGING COLLECTIEVE UITGAVEN

In verband met de naderende verkiezingen en de daarop volgende kabinetsformatie. heeft het kabinet enkele ambtelijke werkgroepen ingesteld, die de uitgaven op diverse terreinen van overheidszorg zullen analyseren en heroverwegen en beleidsalternatieven zullen ontwikkelen. De bedoeling is, dat daarbij onder meer een variant wordt ontwikkeld, die tot 20% besparing leidt t.o.v. de huidige meerjarenraming voor 1985.
Premier Van Agt heeft de Tweede Kamer op 11 febr. een brief over dit onderwerp toegezonden. Hij zet hierin uiteen, dat het kabinet het niet verantwoord acht deze problemen – waarover ook in de miljoenennota-1981 wordt gesproken – verder onaangeroerd over te laten aan degenen, die straks de verantwoordelijkheid dragen voor het opstellen van een regeerakkoord.
De tekst van de brief volgt hierna:

In de miljoenennota 1981 heeft het kabinet gewezen op de problemen die zullen ontstaan wanneer de economische groei gedurende langere tijd geringer zal zijn dan waarvan bij de opstelling van de meerjarencijfers voor de collectieve uitgaven tot dusver werd uitgegaan. Zo werd geschetst dat bij een reele groei van het nationaal inkomen met 1% per jaar, een gematigde contractloonstijging waarin werd volstaan met de gebruikelijke prijscompensatie en incidentele loonelementen, stabilisatie van de werkloosheid (op het toen voor 1981 verwachte niveau van 280.000), reeds een ombuiging noodzakelijk zou zijn die oploopt tot f 16 mrd in 1985, wilden stabilisatie van de collectieve lastendruk en een verantwoord financieringstekort binnen bereik komen. Daarbij zij nog aangetekend dat bij die veronderstellingen nog geen extra ruimte is vrijgemaakt voor de broodnodige versterking van het bedrijfsleven langs globale en meer specifieke wegen. In de binnenkort te verschijnen middellange termijnverkenning van het Centraal Planbureau komt deze problematiek in het volle licht te staan.
Het kabinet acht het niet verantwoord deze problemen verder onaangeroerd over te laten aan hen die straks verantwoordelijkheid moeten dragen voor het opstellen van een regeerakkoord en de vorming van een nieuw kabinet. Gezien de omvang van de financieel- en sociaal-economische vraagstukken die zich in de komende jaren aandienen is het ondenkbaar dat een kabinet van welke kleur of samenstelling zal kunnen ontkomen aan belangrijke bijsturingen in de collectieve uitgaven. De ervaring heeft geleerd dat grote vertraging kan optreden wanneer een nieuw kabinet zulks moet voorbereiden zonder dat het nodige voorwerk is verricht, De tijd is voorbij dat

Nederland zich daarbij jaren van vertraging kan veroorloven.

Het is tegen deze achtergrond dat het kabinet opdracht heeft gegeven tot het analyseren en heroverwegen van de diverse terreinen van overheidszorg en tot het ontwikkelen van nieuwe beleidsalternatieven voor de toekomst Het gaat hierbij om beleidsterreinen die liggen in de sfeer van de rijksbegroting in engere zin alsmede om de sociale zekerheids uitgaven, de gezondheidszorg en de salarissen en pensioenen van ambtenaren en trendvolgers De twee samenvattende rapporten zullen door toedoen van de Ministerraad rond 1 juni ten benoeve van de kabinetsformatie ter beschikking komen

DE AARD VAN DE HEROVERWEGINGS-PROCEDURE

In de miljoenennota is onvrede uitgesproken over de bestaande methoden die worden gehanteerd ter beperking van de groei van de collectieve uitgaven zoals het ..versleutelen" van ombuigngsbedragen over de begrotingshoofdstukken en het instellen van ad hoc werkgroepen die op korte termijn ombuigingen inventariseren. De nu aangevatte heroverwegingsprocedure zal een meer fundamentele bezinning moeten zijn op ontwikkelingen op verschillende terreinen van overheidszorg.

De heroverwegingsprocedure zal zich uiteindelijk moeten uitstrekken over langere tijd. waarin successievelijk alle belangrijke terreinen van overheidszorg aan een kritische beschouwing worden onderworpen. Hierbij worden tradities. «heilige huisjes. en zaken die tot dusver min of meer als vanzelfsprekend werden beschouwd ter discussie gesteld. Bij de toepassing van de heroverweging zal worden vermeden dat deze procedure verzandt in onderzoeken die, door een te theoretische invalshoek, te grote breedvoerigheid en te tijdrovende adviesprocedures, pas na verloop van jaren tot praktische bruikbare conclusies leiden. De primaire invalshoek van de heroverweging. zowel op kortere als langere termijn. w-ordt bepaald door de taakstelling in de financiele sfeer: het aangeven van wegen waarlangs de noodzakelijke beperking van de groei van de overheidsuitgaven kan worden bewerkstelligd. De heroverwegingsprocedure gaat niet uit van vooraf gemaakte politieke keuzen. In dit verband zij benadrukt dat de door het huidige kabinet gestelde prioriteiten en gemaakte afspraken door het instellen van deze procedure niet wijzigen.

De eerste fase van de heroverwegingsprocedure is gericht op de kabinetsformatie na de verkiezingen van mei aanstaande. Hiervoor zullen op een betrekkelijk globale wijze de relevante overwegingen worden weergegeven die van belang zijn voor de beoordeling van een beleidsterrein en zal een aantal alternatieven worden gegeven voor het beleid in de toekomst. Langs deze weg kan de overzichtelijkheid van de collectieve sector verbeteren en een betere prioriteitenafweging tot stand komen. De ambtelijke werkgroepen die voor de heroverwegingsprocedure zijn ingesteld zullen in optimale vrijheid kunnen werken. Zij binden hun bewindslieden niet doch dragen bouwstenen aan die tot een zindelijke, weloverwogen, politieke besluitvorming kunnen bijdragen.

DE RIJKSBEGROTING'

De rijksbegroting beslaat een zeer omvangrijke verzameling (meer dan 2000 uitgavenposten) van zeer uiteenlopende beleidsterreinen. Op korte termijn is grondige heroverweging van het volledige terrein niet goed mogelijk; zowel qua onderwerpen en vaak ook qua diepgang is sprake van een eerste fase. Bij selectie van de onderwerpen is gelet op de omvang en de groei, automatismen in het beleid, de mogelijkheid van toepassing van de profijtgedachte en de economische categorie van een bepaalde uitgaaf. Gegeven de wens om over een brede linie de terreinen van overheidszorg te heroverwegen, is ook gelet op een zekere spreiding over de begrotingshoofdstukken.

Bij het opstellen van de deelrapporten zal een reeks kritische vragen worden gesteld omtrent de doelstellingen en instrumenten van het beleid, de mogelijkheden voor toepassing van de profijtgedachte en de invloed op de economisc ontwikkeling en de inkomensverdeling. Daarnaast zullen 3 à 4 beleidsalternatieven worden ontworpen – waaronder in ieder geval een variant die tot 20% besparing leidt ten opzichte van de huidige meerjarenraming voor 1985 – en zullen de consequenties daarvan worden uiteengezet.

Voor de heroverweging van de rijksuitgaven is een ministeriële commissie geformeerd, bestaande uit de minister-president, de vice-minister-president en de minister van financiën. Aan het beraad in deze commissie kunnen ook bewindslieden deelnemen tot wier werkterreinen onderwerpen behoren die in de commissie aan de orde komen zolang en voorzover over die onderwerpen wordt gesproken. Ten behoeve van de ambtelijke coördinatie is een kleine ambtelijke commissie samengesteld, onder voorzitterschap van de directeur-generaal van de rijksbegroting. met als leden vertegenwoordigers van de minister-president en de vice-minister-president. Voor deelneming door anderen aan het overleg in deze ambtelijke commissie geldt mutatis mutandis hetzelfde als voor de ministeriële commissie.

Onder de ambtelijke commissie zijn per te heroverwegen onderwerp werkgroepen ingesteld. waarin naast algemene zaken en financiën alle rechtstreeks betrokken departementen zitting hebben. Deze werkgroepen staan onder leiding van een ambtenaar van het primair verantwoordelijke departement; de secretaris is afkomstig uit een op financiën ingesteld centraal Secretariaat Heroverweging ten einde een zo gelijkwaardig en uniform mogelijke aanpak van de diverse onderwerpen te bevorderen.

SOCIALE ZEKERHEID, VOLKSGEZONDHEID EN SALARISSEN EN PENSIOENEN VAN OVERHEIDSPERSONEEL EN VAN TRENDVOLGERS

In aansluiting op voormelde heroverweging op een aantal terreinen van de rijksbegroting is een drietal werkgroepen geformeerd ten einde te komen tot een heroverweging op de terreinen van a. sociale zekerheid, b. volksgezondheid, c. salarissen en pensioenen van overheidspersoneel en van trendvolgers. Het voorzitterschap van deze werkgroepen wordt vervuld door achtereenvolgens de departementen van sociale zaken, van volksgezondheid en millieuhygiëne en van binnenlandse zaken.

Ook hier zal, evenals bij de heroverweging van onderdelen van de rijksbegroting een kritisch onderzoek moeten plaatsvinden omtrent de doelstellingen en instrumenten van het beleid, de verhouding ten opzichte van het beleid in andere geindustrialiseerde landen. de mogelijkheden voor toepassing van de profijtgedachte en de invloed op de economische ontwikkeling en de inkomensverdeling. Als richtgetal wordt voor de drie sectoren gezamenlijk een vermindering van de betreffende collectieve uitgaven met 10% aangehouden ten opzichte van de huidige meerjarencijfers voor 1985.

Vanuit het oonwunt van wraktische werkbaarheid is hier-gekozen voor één richtgetal van 10%, in tegenstelling tot de benadering bij de rijksbegroting waarbij één uniform percentage van 10% voor alle onderwerpen niet

Onderwerpen heroverweging rijksbegroting

- Taak en omvang buitenlandse dienst
- De 3% groeinorm van Defensie in relatie tot taakspecialisatie en standaardisatie
- Ontwikkelingssamenwerking (effectiviteit)

- Organisatie rechtspraak
  Sterktebeleid politie
- Groei belastingdienst

- Opleiding en scholing ten opzichte van de arbeidsmarkt
- Planprocedure scholen voortgezet onderwijs
- Verzorgingsstructuur onderwijs
- Opzet en structuur regelingen boventallige onderwijzers
- Opzet en structuur jeugdhulpverlening
- Opzet en structuur beeldende kunstenaarsregeling
- Bijzonder regionaal welzijnsbeleid

- Baten en lasten milieuhygienisrh beleid
  Ruilverkavel ng
  Groene nota s

- Huur- en subsidiebeleid; beleid ten aanzien van eigen woning
- Stadsvernieuwing
- Spreiding rijksdiensten
- Woningonderzoek
- Tekorten openbaar vervoer

- Investeringspremiëring
- Steun bedrijfsleven
- Energiebesparing en energietarieven
- Gericht arbeidsvoorzieningsbeleid

- Organisatie binnenlands bestuur. decentralisatie en financiële verhouding Rijk/lagere overheid
- Toepassing profijtgedachte en mogelijkheden tot privatisering (voor zover niet onder de eerdere onderwerpen begrepen)
- Personeelsvoorziening quartaire sector (globale benadering)

[1] Exclusief sociale zekerheid. gezondheidszorg en salarissen en pensioenen van ambtenaren en trendvolgers.

opportuun is vanwege de veel grntere differentiatie in de onderwerpen[7],

Voor de heroverweging in deze sectoren is een ministeriële commissie gevormd bestaande uit de minister-president, de vice-minister-president tevens minister van binnenlandse zaken, de minister van financiën, de minister van sociale zaken, de minister van economische zaken en de minister van volksgezondheid en milieuhygiëne. Aan het beraad in deze commissie kunnen ook bewindslieden deelnemen tot wier werkterreinen onderwerpen behoren die in de commissie aan de orde komen zolang en voorzover over die onderwerpen wordt gesproken.
Ten behoeve van de ambtelijke coördinatie is een ambtelijke commissie ingesteld onder voorzitterschap van een vertegenwoordiger van de minister-president. In die commissie hebben zitting de voorzitters van de drie genoemde ambtelijke werkgroepen alsmede vertegenwoordigers van de minister van financiën en van de minister van economische zaken. Voor deelneming door anderen aan het overleg in deze ambtelijke commissie geldt mutatis mutandis hetzelfde als voor de ministeriële commissie.

SLOT

onderdelen van bovengenoemde beleidsterreinen vormen reeds in andere verbanden onderwerp van studie of overleg. Er zij derhalve ook in dit verband nog eens op gewezen dat de heroverwegingsprocedure niet beoogt om door dit kabinet gestelde prioriteiten en gemaakte afspraken te doorkruisen. Zoals gezegd gaat het bij de in gang gebrachte heroverweging om een exercitie met een permanent karakter. In het zicht van de komende verkiezingen lijkt het evenwel geboden tussentijds ten behoeve van de kabinetsformatie materiaal aan te dragen dat de gevolgen van bepaalde keuzen duidelijker zichtbaar maakt. Dit lijkt een voorwaarde voor een verantwoorde politieke besluitvorming die aan het tot stand komen van een nieuw kabinet vooraf gaat. Het gaat hier niet om beleidskeuzen van het zittende kabinet en evenmin om het vastleggen van beleidskeuzen van denkbare komende kabinetten.

Uitwerking voorstellen heroverweging

In De Volkskrant van 12 febr. werd gemeld, dat de door de premier voorgestelde onderwerpen van heroverweging gebaseerd zijn op een brief, die de minister van financiën. Van der Stee, op 26 nov. 1980 aan de ministerraad heeft verstuurd. Deze laatste brief is niet gepubliceerd.
Uit een vergelijking van beide brieven, door de redactie van De *Volks*krant uitgevoerd, blijkt, dat minister Van der Stee een aantal onderwerpen van staatszorg voor heroverweging had voorgesteld, die door de premier in zijn brief niet zijn overgenomen

Het betreft hier de inpoldering van de Markerwaard, het groeikernenbeleid, bijzondere rechtspositieregelingen voor ambtenaren en ruimtevaart.

Bij het laatste punt vroeg minister Van der Stee zich af of de Nederlandse bijdrage nog wel zinvol is gezien de sombere vooruitzichten. Over het groeikernenheleid vond Van der Stee dat het goedkoper zou zijn bestaande ste den uit te bouwen dan kleinere gemeenten (groeikernen)groter te laten worden.
Bijzondere ambtenarenregelingen zijn bij voorbeeld het recht van politiemensen en militairen om op 55-jarige leeftijd met pensioen te gaan, de zeer voordelige medische verzorging voor militairen, salaris en vergoeding voor ambtenaren in buitenlandse dienst. salaris en gunstige regelingen voor wetenschappelijk personeel op universiteiten
Wel zal een aparte werkgroep kijken naar achtereenvolgens sociale uitgaven, volksgezondheid en salaris en pensioenen van ambtenaren en trendvolgers. Van Agts brief rept niet van bijzondere regelingen zoals hierboven vermeld.
De premier geeft uitsluitend een opsomming van de titels van uitgaven die nader zullen worden onderzocht. De toelichting ontbreekt, maar staat wei in ae brief van Van aer Stee aan de ministerraad. De onderwerpen voor ..heroverweging" zijn:
– Taak en omvang van de buitenlandse dienst. De totale post bedraagt *f* 240 mln. De vraag is of in alle landen waar nu ambassades en/of consulaten zijn een diplomatieke vertegenwoordiger moet blijven en of alle posten echt wel zo zwaar bezet moeten blijven.
– De drie percent groeinorm van defensie. Dit kabinet besloot in het kader van extra NAVO-inspanning jaarlijks de reële defensieuitgaven met drie percent op te voeren. Maar, zegt Van der Stee. toen was de economische groei drie percent. terwijl dit voor nu en komende jaren nauwelijks meer dan nul tot een percent zal zijn. Het is de vraag of andere landen zich houden aan die drie-percentsnorm.
– Ontwikkelingssamenwerking. De bedoelingen zijn vooralsnog duister en ook niet terug te vinden bij Van der Stee. omdat die dit punt niet had opgenomen.
– Organisatie rechtspraak. Het aantal rechtszaken stijgt per jaar met 6%. Bij ongewijzigd beleid betekent dit in tien jaar verdubbeling van personeel en aantal gebouwen. Nu vergt de rechtspraak bijna f 400 mln per jaar. Een zelfde bezuiniging zou ook kunnen gelden voor de afdeling rechtspraak bij de Raad van State.
– Opleiding en scholing van werknemers. De capaciteit van de opleiding wordt bepaald door het aantal mensen dat trek heeft in een bepaalde opleiding. De maatschappelijke behoefte aan deze opgeleiden speelt geen rol.
– Planprocedure scholen voortgezet onderwijs. Deze houdt in dat een nieuwe school voor bekostiging in aanmerking komt als er een voldoende ,,overigens nogal laag" aantal leerlingen kan worden verwacht.
– Verzorgingsstructuur onderwijs. Hiertoe behoren ook de schoolbegeleidingsdiensten en soortgelijke instellingen. De laatste jaren zijn deze op grond van weinig duidelijke normen sterk uitgebreid. Daarnaast is er toenemende overlapping met andere vormen van welzijns-

e t en structuur n de regelingen voor boventallige onderwijzers. Er is overlapping van het beleid ten aanzien van culturele minderheden en het stimuleringsbeleid bij de toekenning van extra schooltijden. Beide regelingen moeten op de helling.
– Opzet en structuur jeugdhulpverlening Deze zaak moet worden doorgelicht omdat het een zeer ingewikkelde verzameling van rege lingen is die elkaar aanvullen en soms met elkaar concurreren
– Opzet en structuur van de regeling voor beeldende kunstenaars Kosten bijna f 100 mln per jaar In opzet bedoeld om jonge kun stenaars te helpen bij de opbouw van een loopbaan Maar in de praktijk blijven veel kunstenaars langdurig van deze regeling gebruik maken. Op de helling en terug naar het begin. wil Van der Stee.
– Bijzonder regionaal welzijnsbeleid. Kosten f 150 mln per jaar. Niet meer zo nodig, gezien het tekort in de schatkist en algemeen hoge niveau van welzijnsvoorzieningen in het land.
– Baten en lasten milieuhygiënisch beleid. Op een breed front zijn er activiteiten en het wordt tijd om te gaan letten op doelmatigheid en om prioriteiten te stellen. Wellicht kan de druk op de schatkist worden verlicht door de instelling van meer heffingen.
– Ruilverkaveling. Het rijk betaalt 75 percent van de kosten van ruilverkaveling, die bijdraagt tot het kweken van overschotten in de landbouw. In sommige gebieden is ruilverkaveling erg duur. Uit doelmatigheid en uit oogpunt van profijtgedachte is een ander beleid nodig. Dit bezien samen met
– Natuurbehoud (groene nota's). omdat bepaalde aspecten van ruilverkaveling strijdig zijn met overwegingen van natuur- en landschapsbehoud.
– Huur- en subsidiebeleid en de eigen woning. Herziening. omdat het beleid leidt tot te lage huren voor mensen die voldoende inkomen hebben om meer te betalen. Van der Stee wil verder herzienine van de rente-aftrek voor hypotheekleningen. de subsidies aan huiseigenaren en huurwaardeforfait.
– Stadsvernieuwing. Dat kost de laatste jaren steeds meer. De kosten van woningverbetering moeten worden afgewogen tegen die van nieuwbouw, terwijl de eigen bijdrage groter moet.
– Sterktebeleid politie. De laatste tijd is het aantal politiemensen sterk toegenomen. Er gaat meer dan f 3 mrd in om. De oude achterstand is behoorlijk ingelopen. tijd om de rem op de groei te zetten.
– Groei belastingdienst. Belastingwetten moeten eenvoudiger omdat uitvoering ervan tijdrovend is en veel mankracht vergt. De kosten daarvan zijn nu *j* 1,75 mrd.
– Spreiding rijksdiensten, Kost heel veel geld en de diensten die worden gespreid kunnen minder doelmatig werken. Deze nieuwe opvatting van het kabinet zal de PTT goed uitkomen die zich juist om doelmatigheidsredenen fel verzet tegen verhuizing van de centrale directie naar Groningen.
– Woningonderzoek. zonder nadere toelichting.
– Tekorten openbaar vervoer. Het rijk betaalt hieraan 2 miljard gulden, zodat de staat nu zestig percent van de uitgaven betaalt tegen amper veertig percent in 1972. Bezuiniging door tarieven te verhogen en te snoeien op het voorzieningenniveau van openbaar vervoer.
– Investeringspremiëring. De WIR (investeringssubsidie) kost 5 miljard. Onderzocht moet worden of de subsidie altijd wel nodig is, bij voorbeeld voor bedrijfstakken die al een overcapaciteit hebben. Soms overlapt de WIR de premieregeling IPR. ten onrechte.
– Steun bedrijfsleven. Kost 2,5 miljard; moet opnieuw worden bezien aan de hand van rapport van commissie-Van Dijk.
– Energiebesparing en energietarieven. Er is subsidie op isoleren van huizen terwijl gas kunstmatig goedkoper is dan elders in de wereld Beide regelingen werken elkaar tegen, Hogere tarieven voor kleingebruikers en minder subsidie aan grootgebruikers.
– Gericht arbeidsvoorzieningenbeleid. Onderzoek naar opheffing minder succesvolle en dure regelingen om de werkloosheid te bestrijden.
– Organisatie binnenlands bestuur. De op stapel staande reorganisatie is erg duur: 30 miljoen per provincie. terwijl je vraagtekens moet zetten bij de voordelen ervan. Beter maar niet doen?!
– Profijtgedachte, is: de burger betaalt meer voor gebruik van overheidsdiensten. Van Agt noemt geen voorbeelden, maar Van der Stee wel: rechtshulp. kadaster. overheidsvoorlich-

[2] Zo is op een aantal onderwerpen voor de rijksbegroting een besparing van 100% denkbaar terwijl bij andere onderwerpen een veel geringere besparing reeds tot ernstige problemen leidt: wel is om de onderlinge vergelijkbaarheid van de rijksbegrotingsonderwerpen te bevorderen voor elk onderwerp een beleidsvariant voorgeschreven die tot een besparing van 20% leidt ten opzichte van de meerjarenraming voor 1985.

ting, bestrijding van dierziekten, rentesubsidies landbouw, bibliotheken, maatschappelijke en culturele voorzieningen, geneeskundige voorzieningen.
– Privatisering: overhevelingen van overheidsdiensten naar het particulier bedrijfsleven. Van Agt geeft geen toelichting en Van der Stee noemt het punt niet. Men zou hierbij kunnen denken aan overheveling van gemeentelijke vuilnisdienst naar een particulier bedrijf of het verkopen van staatsbedrijven

Voorgeschiedenis

In De *Volkskrant* van 13 febr, werd een beschouwing gewijd aan de voorgeschiedenis van de brief van de premier.
Het volgende is daaraan ontleend.

Een zekere vorm van brutaliteit kan men premier Van Agt niet ontzeggen Hij suggereert deze week dat er in de komende kabinetsperiode gedacht moet worden aan bezuinigingen van zeker zestien miljard, mogelijk meer. De ervaring leert dat er grote vertraging ontstaat als een nieuw kabinet zo'n operatie moet uitvoeren zonder dat voorwerk is verricht. ,,De tijd is voorbij dat Nederland zich daarbij jaren van vertraging kan veroorloven," zegt Van Agt.
Het suggereert slecht werk van vorige kabinetten. Dan mag Van Agt zich samen met Van der Stee van financiën zelf op de borst kloppen. want zij gingen in april 1975 akkoord met de oprichting van de Commissie Heroverweging Overheidstaken onder leiding van drs De Graaf van Algemene Zaken. De toenmalige premier Den Uyl beoogde met die commissie precies hetzelfde als de nu ingestelde commissies gaan proberen te doen.
De oude commissie-De Graaf heeft in krap zes jaar zegge en schrijve één zaak kunnen bestuderen: de kosten van academische ziekenhuizen. Waarom faalde die commissie onder den Uyl èn onder Van Agt? Van der Stee hield het kabinet in november drie oorzaken voor: de ministers weigerden onderwerpen aan te dragen voor studie. er waren teveel adviesorganen ingeschakeld en er was geen samenwerking tussen de ministers. De ambtenaren kregen niets uit hun handen omdat hun politieke bazen weigerden er iets in te stoppen.

De procedure van Den Uyl mislukte, omdat hij het initiatief voor heroverweging van taken legde bij de betrokken ministers. Die kijken wel uit, zij hanteren het beginsel dat eerst de collega's maar over de brug moeten komen. Ministers breiden per definitie uit, krimpen niet in. Van der Stee heeft deze ervaring gebruikt door de ministerraad te dwingen te kiezen uit een lijst van onderwerpen die hijzelf maakte.
Van Agt wist dit allemaal perfect toen hij 30 juni 1978 de Kamer meldde dat niet alleen de problemen van vandaag en morgen, ,,maar ook de ongunstige ontwikkelingen die zich in het bijzonder voor Nederland in de jaren tachtig aftekenen, thans een verdere aanscherping van een reeds in gang gezet beleid vereisen." Toen al de notie dat het ging om meer dan alleen de kabinetsperiode tot half 1981. Onterecht wekt Van Agt deze week de idee dat hij pas onlangs in de gaten kreeg dat er tot 1985 misschien wel 16 miljard moet worden gesnoeid.
Zijn voorstelling van zaken is op zich niet onjuist, maar wekt een onjuist beeld door wat weg te laten en door een bepaalde presentatie. De indruk wekken dat Van Agt een groot probleem heeft ontdekt en – anders dan ooit is gebeurd – heel waakzaam zijn beste beentje voorzet om het land tijdig van de ondergang te redden. Het wezen van de problemen voor de jaren tachtig staat keurig in de nota die PvdA-minister Duisenberg in 1976 namens het kabinet publiceerde..

NOORD-AMERIKA

VERENIGDE STATEN

BENOEMINGEN REAGAN

Kort na de ambtsaanvaarding van President Reagan up 20 januari (pag. 65 e.v.) werden de volgende benoemingen bekendgemaakt.
Op 23 januari werd William Clark (49) benoemd tot onderminister van buitenlandse zaken. Hij was directeur van het kabinet van Ronald Reagan in Californië en rechter aan het Hooggerechtshof van Californië.
Tot onderminister van defensie werd benoemd Frank Charles Carlucci (50), dipiomaat en onderdirecteur van de CIA sedert 1977.

Onderminister van justitie werd de advocaat Edward Schmults, voormalig onderminister van financiën onder Nixon en juridisch raadsman van president Ford. Hij is 49 jaar oud.
R. T. Mcnamar, advocaat en oud-directeur van de Federale Handelscommissie, is benoemd tot onderminister van financiën.
Vice-minister van landbouw wordt Richard Lyng. oud-directeur van het Californische departement van landbouw. Hij is 61 jaar.
Reagan heeft voorts onder minister Weinberger van defensie als verantwoordelijke voor de drie onderdelen van de strijdkrachten aangewezen: voor de marine: John Lehmen, (onder Henry Kissinger van 1969 tot 1971 lid van de Nationale Veiligheidsraad), voor de luchtmacht: Verne Orr (oud-directeur van het ministerie van financiën) en voor de landmacht: John Marsh, voormalig raadsman van president Ford en oud-lid van het Huis van Afgevaardigden.

Op 29 januari werd Walter Stoessel benoemd tot onderminister van buitenlandse zaken voor politieke aangelegenheden. Deze ambassadeur te Bonn is beroepsdiplomaat en heeft voorheen de Amerikaanse diplomatieke missies in Moskou en Warschau geleid.

James Buckley, een vroegere senator van New York, werd benoemd tot onderminister voor buitenlandse zaken speciaal belast met de coördinatie van de hulpprogramma's voor veiligheid. De jurist Fred Fielding werd benoemd tot juridisch adviseur van president Reagan. Fielding is assistent geweest van John Dean, de rechtskundig adviseur van president Nixon ten tijde van het Watergateschandaal.
Derde man op het ministerie van defensie werd Fred Charles Iklé (51), specialist op het gebied van bewapeningsvraagstukken. Hij krijgt de leiding over de afdeling internationale zaken van het Pentagon.
Vierde man op het ministerie van buitenlandse zaken als directeur economische zaken werd Myer Rashish. Lawrence Eagleburger werd directeur Europa; John Holdridge werd directeur Verre Oosten en het gebied van de Stille Oceaan; Chester Crocker directeur Afrika; Elliot Abrams directeur internationale organisaties, Richard Burt directeur politieke en militaire zaken, Paul Wolfowitz directeur planning; George Carver directeur inlichtingen; Robert McFarlane juridisch adviseur.
Reagans adviesraad voor economie werd alsvolgt samengesteld: leiding George Schultz. leden: Alan Greenspan, William Simon, Arthur Burns, Milton Friedman, Arthur Laffer. Ook Martin Anderson (adviseur van Reagan voor binnenlandse zaken) neemt zitting in de adviesraad
Onder-directeur CIA werd Bobby Ray Inman (49) en privé-secretaresse van Reagan: Helene von Damm.

KWESTIE TAIWAN

In het Republikeinse verkiezingsprogramma dat op 15 juli 1980 door de 32e partijconventie in Detroit was aangenomen, waren afwijzende opmerkingen opgenomen over de politiek van de regering-Carter ten opzichte van Taiwan (pag. 79111 e.v.-1980).
In de Chinese hoofstad Peking ontstond ongerustheid over de houding die de Republikeinse kandidaat voor het presidentsschap, Ronald Reagan, zou aannemen ten opzichte van Taiwan en de Chinese Volksrepubliek.
Op 4 aug. maakte de toekomstige president Reagan bekend dat zijn running-mate, George Bush, en zijn adviseur voor buitenlandse zaken, Richard Allen, van 20 tot 23 augustus een bezoek aan China zouden brengen. In een verklaring namens Reagan werd gezegd dat Bush in China en Japan besprekingen zou voeren over handel, energievraagstukken en stabiliteit in Azië en het gebied van de Stille Oceaan. Voorts was een opmerking opgenomen over het belang van versterking van de betrekkingen met de Republiek China (Taiwan) en de Republiek Zuid-Korea. Reagan stond onder druk van rechtse Republikeinen om weer officiële banden met Taiwan aan te gaan.
Uitspraken van Reagan over een mogelijk herstel van de officiële banden met Taiwan aan de vooravond van het bezoek van Bush en Allen aan Peking, veroorzaakten een heftige reactie van de zijde van de Chinese Volksrepubliek.
Op 19 aug. publiceerde het Volksdagblad in Peking een artikel waarin Reagan in klare taal te verstaan werd gegeven dat ,,hij zichzelf voor de gek houdt als hij denkt zowel banden te kunnen onderhouden met Taiwan als met de Chinese Volksrepubliek." Het Volksdagblad – de spreekbuis van de Chinese Communistische Partij – vroeg om een ,,verheldering" van Reagans standpunten over Taiwan.
Volgens het Volksdagblad had Reagan ,,voortdurend frivole opmerkingen" gemaakt waarin gesuggereerd werd dat de Verenigde Staten hun diplomatieke betrekkingen met Taiwan zouden moeten herstellen en tegelijkertijd vriendschappelijke relaties zouden moeten blijven onderhouden met de Volksrepubliek.

„Dit is zeer teleurstellend", volgens het *Volksdagblad* „want de Chinees-Amerikaanse betrekkingen werden hersteld met de Amerikaanse erkenning dat er maar één China is, waarvan Taiwan een deel vormt." George Bush zei op 19 aug tijdens een persconferentie in Tokio dat de Republikeinse Partij de betrekkingen met China juist wil verbeteren en dat er geen sprake van is dat Reagan een „politiek van twee China's" wil volgen. Het bezoek van Bush aan China droeg geen officieel karakter. Bush en Reagans rechterhand voor internationale vraagstukken Richard Allen waren te gast bij het Instituut van het Chinese Volk voor buitenlandse zaken.
Uit de verklaringen van Bush in Tokio zou geconcludeerd kunnen worden dat de Chinese leiders in Peking de opmerkingen van Reagan verkeerd begrepen hebben.

Volgens *NRC/H'blad* (26-8-'80) waren de felle aanvallen van China op Reagan bedoeld om echte schade te beperken.

„De missie van Bush had ten doel om China gerust te stellen dat er geen spectaculaire veranderingen in de Chinees-Amerikaanse betrekkingen komen als Reagan in januari 1981 het Witte Huis zou betreden.
Reagan schokte in mei de Chinese leiders met slordig geformuleerde plannen om de in december 1978 verbroken diplomatieke betrekkingen met Taiwan te herstellen. Reagans topadviseur voor buitenlandse politiek, Richard Allen, heeft de woorden van zijn baas later afgezwakt en gesteld dat de klok niet zou worden teruggedraaid. Uit een reeks gesprekken in Washington met enige van Reagans adviseurs kwam duidelijk naar voren dat China een tè belangrijke partner in de voorgenomen harde lijn ten aanzien van de Sowjet-Unie is om het op het ondergeschikte punt Taiwan voor het hoofd te stoten.
Niettemin heeft Reagan vlak voor de aankomst van Bush in Peking op een persconferentie in Los Angeles opnieuw verklaard dat hij voorstander is van het opzetten van een „officieel verbindingskantoor" in Taipei, de Nationalistisch-Chinese hoofdstad. Het is zeer goed mogelijk dat Reagan, die zwak onderlegd is in de buitenlandse politiek, de complexiteit van de huidige Amerikaanse relaties met Taiwan in het geheel niet begrijpt en zijn woorden weer niet goed afgewogen heeft. China heeft daarop weer overgereageerd. kennelijk met het idee dat de storm binnen het glas water zal blijven en geen echte schade zal aanrichten. als men de zaken zo scherp mogelijk stelt.
In feite gaat het om de betekenis van de term „officieel". De relaties tussen de Verenigde Staten en de Volksrepubliek China zijn „officieel", dat wil zeggen diplomatiek en intergouvernementeel; die met Taiwan nongouvernementeel, en terminologisch onofficieel, maar in de praktijk in feite ook officieel. De relaties met Taiwan worden namelijk geregeld door een speciale wet, de „Taiwan Relations Act (TRA)" die op 10 april 1979 met tegenzin door president Carter werd ondertekend. aangezien het Congres er ingrijpende amendementen, zoals militaire veiligheidsgaranties. in hadaangebracht.
Op de naleving van de TRA wordt intensief toegezien door de commissie van buitenlandse zaken van het Huis en van de Senaat In meerderheid zijn dit democratische Senatoren en Afgevaardigden die het Taiwan beleid van de regering-Carter voortdurend kritiseren omdat zij vinden dat het Witte Huis het Congres wezenlijke informatie onthoudt en het ministerie van buitenlandse zaken min of meer naar de pijpen van Peking danst
Niettemin functioneren de onofficiele relaties redelijk en economisch heeft Taiwan geen enkele schade aan de diplomatieke breuk overgehouden De handel groeide in 1979 met 23 procent naar 9,1 miljard dollar en daarmee is Taiwan nu de zesde handelspartner van de VS geworden
De communicatie is omslachtig, maar tamelijk bevredigend Het Amerikaanse volk onderhoudt via het Congres relaties met het volk van Taiwan. Het ministerie van buitenlandse zaken staat er helemaal buiten. De instrumenten zijn aan Amerikaanse kant het „Amerikaans Instituut in Taiwan" (AIT) en aan Taiwans kant de „coördinatieraad voor Noordamerikaanse zaken" (CCNAA).
Als de directeur van CCNAA wil communiceren met het ministerie van buitenlandse zaken, moet dat via het kantoor in Washington van AIT. Dit geeft de zaken weer door aan de „Taiwan coördinatiestaf' van het State Department. Ook mogen de Taiwanese vertegenwoordigers in Washington geen bezoeken brengen aan regeringskantoren. Zij moeten de betreffende functionarissen in restaurants en koffiehuizen ontmoeten. Zij zijn ontevreden over de gang van zaken en spelen op dat punt voortdurend „de kaart van het Amerikaanse Congres" en met succes.
Op 30 juni hield de Senaatscommissie voor buitenlandse zaken een hoorzitting over de uitvoering van de TRA. De commissie onder voorzitterschap van senator John Glenn deed onder andere de volgende aanbevelingen:

- De regering dient binnen bepaalde termijnen over Taiwans hangende verzoeken om wapens te beslissen, met name over de RX-jager en de harpoenraket.
- De regering dient Taiwans militair personeel verder tot professionele opleidingen in de VS toe te laten,
- De regering dient Taiwan toe te staan zijn vertegenwoordigingen in de VS uit te breiden. Voor Taiwan-functionarissen in de VS dienen passende veiligheidsmaatregelen te worden getroffen.
- De regering dient de onofficiële relatie te vrijwaren van nodeloze pesterijen (needless irritants) zoals een verschijningsverbod van de krant „Stars and Stripes" in Taiwan en uitsluiting van onofficiële overeenkomsten met Taiwan van de publikatie Treaties Inforce (TIF, het Amerikaanse staatsblad).

Het is dus echt niet alleen Reagan die de relatie met Taiwan wil verbeteren. Het is echter de vraag waar de tolerantiedrempel van China ligt. Wanneer Reagan zegt dat hij een officieel verbindingskantoor wil, bedoelt hij waarschijnlijk dat Taiwans onofficiële vertegenwoordigers weer rechtstreeks met Amerikaanse regeringsfunctionarissen mogen communiceren – zonder hen echter volledige diplomatieke status en privileges terug te geven. Voor China is dit waarschijnlijk al onverteerbaar, omdat het resultaat van de normalisering nou juist was dat Taiwans diplomaten tot paria's werden gedegradeerd. China is namelijk van mening dat alleen een diplomatiek steeds geïsoleerder en militair zwakker wordend Taiwan tot onderhandelingen over hereniging met het vasteland bereid zal zijn.
Het enige twistpurit tussen Peking en de regering-Carter tot dusver is geweest de voortduring van beperkte wapenleveranties aan Taiwan. Toen China en Amerika in december 1978 de normaliseringsovereenkomst sloten, nam China dit geschilpunt voor kennisgeving aan. Maar het heeft sindsdien geen gelegenheid voorbij laten gaan om ertegen te protesteren, 7ij het zonder met sancties te dreigen."

ZAÏRE

WIJZIGINGEN UITVOERENDE RAAD
MUTATIES IN STRIJDKRACHTEN
EN BESTUUR

Na een op 18 jan. 1980 bekendgemaakte reorganisatie van de uitvoerende raad (Kabinet) door president Moboetoe waren de portefeuilles daarin als volgt verdeeld:

Eerste staatscommissaris (premier) – Bo-Boliko Lokanga Monse Mihambo: territoriale veiligheid – president Moboetoe (voorheen defensie en oud-strijders): buitenlandse zaken en internationale samenwerking – Nguza Karl I Bond: territoriaal bestuur – Mafema Nga Nzeng; defensie en oud-strijders – luitenant-generaal Babia Zongbi Malobia': landbouw en plattelandsontwikkeling – Nyembo Shabani (speciale opdrachten van de president); milieu, natuurbehoud en toerisme – Kamitatu Massamba'; nationale voorlichting. cultuur en kunst – Elebe Ma Ekonzo': financiën en begroting – Namwisi Ma Nkoy'; nationale economie, industrie en handel – Pay-Pay Wa Kasige'; mijnbouw – Mozagba Ngbuka (energie); energie – Mananga Ma Phoba'; openbare werken en territoriale ontwikkeling – Betyne Ngilase': transport en verbindingen – Mushobekwa Kalimba Wa Katana (openbare werken): gronden – Matadi Wamba'; hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek – Djelo Yempenge'; lager en voortgezet onderwijs – Mvuendi Mabaki Ntu; gezondheid en sociale zaken – Kalume Lusaikwa Mulamba'; arbeid en sociale zaken – Atiwiya Masikita; PTT – Tokwaulu Bolamba'; sport en ontspanning – Kubanangidi Badianjile'; justitie – Kafitwe Wa Pa Boa; staatsinvesteringen – Mulumba Lukoji (gronden).
(' = nieuw!

Voorts werden 31 staatssecretarissen benoemd alsmede regionale commissarissen voor de 8 regio's van Zaire. Commissaris voor Shaba werd Mandungu Bula Nvati. een vroegere burgemeester van Kinsjasa.
Zijn voorganger, commandant Mambu Nsenga werd stafchef van de marine. Generaal Singa Boyenge Mosambay werd als opvolger van lt.-gen. Babia (de nieuwe minister van defensie) chef van de defensiestaf. Schout-bij-nacht Limponda Wa Botende werd leider van de (zojuist ingestelde) „militaire huishouding" in het bureau van de president.
Andere benoemingen betroffen:

Hoofd particulier kabinet in bureau van de president (nieuwe functie) – Mpase Nselenge Mpeti: procureur-generaal Angelete Galenji; voornaamste openbare aanklager – Mungulu Tapangame; secretaris-generaal jeugdbeweging MPR (Mouvement populaire de la révolution) – Sakombi Inongo.

Onder de benoemingen trok vooral die van Kamitatu Massamba de aandacht. Deze voormalige minister in de kabinetten van Adoula en Kimba (1961-'65) was in 1966 veroordeeld tot 5 jaar gevangenisstraf wegens zijn bewezen de aandeel in een komplot van juni 1966 om

president Moboetoe af te zetten. Bij een in nov. 1967 afgekondigde amnestie was hij in vrijheid gesteld. In febr. 1970 vestigde hij zich als balling in Frankrijk. In okt. 1977 keerde hij in zijn land terug.

Beschuldigingen tegen *ex-ministers*

Op 22 jan. 1980 werd uil officiële bron in Kinsjasa gemeld dat gerechtelijke stappen zouden worden ondernomen tegen twee ex-ministers en drie directeuren van staatsbedrijven wegens fraude en wanbeheer. De betrokken ex-ministers waren brigade-generaal Wabali Bakitambisa (PTT)en Mungul-Diaka (hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek).
Op 28 jan. verklaarde president Moboetoe àat Mungul-Diaka naar het naburige Kongo was uitgeweken. Hij was reeds in februari 1972 tot 10 jaar gevangenisstraf veroordeeld wegens een ,,samenzwering tegen president Moboetoe", maar had toen latei! gratie gekregen.
Een andere ex-minister, Tepatomdele Zambite (landbouw), was begin januari 1979 onder huisarrest gesteld wegens beweerde overtreding van een presidentieel decreet d.d. 31 dec. 1978, op grond waarvan het personen in openbare ambten was verboden handel te drijven, en hij was vervolgens in augustus 1979 veroordeeld tot 20 jaar gevangenisstraf wegens verduistering van openbare gelden.

Boodschap tot de natie

Op 4 febr. 1980 richtte president Moboetoe tijdens een speciale zitting van de Nationale Wetgevende Raad (parlement) een ,,boodschap tot de natie", waarin hij scherpe kritiek leverde op functionarissen van zijn eigen bewind en een aantal politieke en economische hervormingen aankondigde.

Zo zou het uitvoerende secretariaat van de MPR worden ontbonden. De gekozen leden van het politieke bureau van de MPR zouden na afloop van hun ambtstermijn in 1982 worden vervangen door leden, die door de president werden benoemd. Het recht van interpellatie in het parlement werd beperkt door de verplichting de regering vooraf van vragen in kennis te stellen.
De uit de maatregelen voortvloeiende grondwetsherzieningen werden op 14 febr. door de Nationale Wetgevende Raad met 204 tegen 33 stemmen bij 6 onthoudingen goedgekeurd.
Moboetoe sloot in zijn toespraak het toelaten van een officiële oppositie uit: ,,Zolang ik leef zal er nooit een twee-partijen of meer-partijen-systeem in Zaire zijn." Hij had ,,geenszins de bedoeling de tak waarop hij zat door te zagen". Naar zijn zeggen was de MPR het ideale kader voor het waarborgen van de nationale eenheid en bestonden in de MPR, die de enige politieke organisatie in het land zou blijven, ,,alle voorwaarden noodzakelijk voor de uitoefening van de democratie". Moboetoe gaf toe dat er de afgelopen periode druk op hem was uitgeoefend zijn bewind te versoepelen.
Verwachtingen waren gewekt door een ontmoeting die Moboetoe in januari te Kinsjasa had gehad met Jean Tsjombe, de oudste zoon van wijlen Moise Tsjombe (de leider van de afscheidingsbeweging in Katanga en van juli 1964 – nov. 1965 premier van het toenmalige Kongo-Leopoldstad), die in verbinding stond met het Front national de libération du Congo (FNLC).
Volgens Moboetoe had een oplossing van dc economische problemen absolute voorrang. Hij kondigde aan in de nabije toekomst een ronde-tafel-gesprek te willen voeren met alle betrokkenen hij de export van Zaire's voornaamste grondstoffen (koffie, koper, kobalt en andere mineralen) voor het vaststellen van ,,nieuwe verkoopcondities" die voor Zaire ,,meer aanvaardbaar en voordelig" zouden zijn.
Tevens kondigde hij aan de rechterlijke macht. het politieapparaat en de veiligheidsdienst te zullen saneren. Samen met het leger zouden zij een eind moeten maken aan de nog steeds heersende onveiligheid. Op 21 april tekende de president decreten waarbij het bestaande Nationale Documentatie Centrum door twee instanties werd vervangen: een Nationale Inlichtingendienst (SNI) voor de buitenlandse veiligheid en een Nationaal Research en Onderzoek Centrum (CNRI) voor de binnenlandse veiligheid.
SNI en CNRI zouden elk worden geleid door een administrateur-generaal (met de rang van staatscommissaris). die ambtshalve zitting had in de nationale veiligheidsraad (zie pag. 384/2-1979).

Nguza *Karl I* Bond premier

Na een reeks besloten bijeenkomsten van het politieke bureau van de regerende Mouvement populaire de la révolution (MPR) van 31 juli - 4 aug. werd een aantal wijzigingen in de structuur van deze eenheidspartij bekendgemaakt. Er werd een centraal comité gevormd (op 2 sept. benoemde president Moboetoe 114 leden, die ,,alle bestaande krachten in de natie" vertegenwoordigden) alsmede een nieuw uitvoerend secretariaat.

Nguza Karl I Bond

Op 27 aug. werd Nguza Karl I Bond, sinds 6 maart 1979 minister van buitenlandse zaken en internationale samenwerking. benoemd tot eerste staatscommissaris (premier) als opvolger van Bo-Boliko Lokonga Monse Mihambo. die nu uitvoerend secretaris van de MRP (nieuwe functie) werd. Inonga Lokongo l'Ome, tot dusver ambassadeur in België, werd de nieuwe minister van buitenlandse zaken en internationale samenwerking. Tegelijk nam president Moboetoe de portefeuille van defensie en oudstrijders weer in eigen beheer; de vorige bewindsman, lt.-gen. Babia Zongbi Malobia, kreeg nu de portefeuille van sociale zaken,
Andere benoemingen betroffen de volgende portefeuilles:

Territoriaal bestuur - Duga Kugbe Toro (nieuw); justitie - Mozagba Ngbuka (voorheen mijnbouw); mijnbouw - Lwamba Katansi (nieuw); buitenlandse handel - Emony Mondanga (gouverneur van de Bank van Zaire): algemene planning - Bokana Wondangela (nieuw).
Op 28 aug. werd een nieuwe portefeuille ingesteld, nl. die van openbare diensten, waarmee Kilolo Musampa Lubemba (nieuw) werd belast.
Krachtens een besluit van het politieke bureau van de MPR, bekendgemaakt op 12 aug., werd het departement van nationale leiding (onder Elebe Ma Ekonzo) omgedoopt in departement van voorlichting.

Ook op 27 aug. maakte president Moboetoe de namen bekend van 9 gouverneurs en 18 regionale commissarissen voor de 8 regio's en de hoofdstad Kinsjasa. Sambwa Pida Mbangui werd opnieuw gouverneur van de Bank van Zaire (een ambt dat hii reeds van 1970-1977 had vervuld). De oudste "zoon van de president, Moeboetoe Niwa, werd benoemd tot reizend ambassadeur van Zaire.(Le Monde, AFP, AP, Reuter)

(Vor. ber. pag. 384/1-1979)

SLUITING UNIVERSITEIT NA STUDENTENDEMONSTRATIES

Na studentenrellen aan de nationale universiteit te Kinsjasa op 22 jan. 1980 werd het instituut voor toegepaste technologie tot oktober gesloten, naar op 12 febr. door de vice-kanselier van de universiteit werd bekendgemaakt.
Nadat studenten van de nationale universiteit en andere onderwijsinstellingen een maand hadden gestaakt, riep president Moboetoe hen op 15 april ultimatief op de colleges de volgende dag te hervatten; mocht aan deze oproep geen gevolg worden gegeven dan zouden de universiteit en andere instellingen van hoger onderwijs op 19 april worden gesloten.
Na drie dagen van studentenbetogingen voor betere werkomstandigheden en meer beurzen — waarbij ook auto's in brand werden gestoken – werden de universiteit en vijf andere onderwijsinstellingen op 19 april gesloten. Het leger evacueerde ca. 4.000

studenten van de campus; een deel van de studenten werd met vliegtuigen naar het binnenland overgebracht.
Op 12 aug. maakte het politieke bureau van de MPR bekend dat alle eerstejaars studenten van de door de regering gesloten onderwijsinstellingen een jaar in het leger moesten dienen. *(AFP,* AP, *DDP)*

BUNDELING OPPOSITIEBEWEGINGEN

Op 3 juli 1980 maakte ex-minister Bernardin Mungul-Diaka te Brussel bekend dat vier Zairese oppositiebewegingen zich hadden aaneengesloten in een nieuwe organisatie, de Conseil pour la Libération du Congo-Kinshasa (CLC) om het regime van Moboetoe te bestrijden en om de democratie en de fundamentele mensenrechten in Zaire te herstellen. Afgevaardigden van de vier groeperingen hadden van 8 tot 29 juni te Brussel over de vorming van de CLC beraadslaagd. Zij vertegenwoordigden: Front national de libération du Congo (FNLC), Parti révolutionair du peuple (PRP), Mouvement national pour l'union et la réconciliation au Zaire (MNUR) en de Parti socialiste congolais (PSC). Bij hen sloot zich aan de Etudiants congolais progressistes (ECP). Mungul-Diaka werd tot voorzitter van de CLC benoemd. *(Reuter/* Le Monde 6-7-'80)

Het FNLC, samengesteld uit voormalige ,,Katangese gendarmes'', leidde in 1978 onder bevel van ,,generaal'' Nathanaël Mbumba, de invasie in de provincie Shaba. De in 1978 door diverse oppositiegroeperingen opgerichte MNUR wordt geleid door Mbeka Makosso, voormalig minister, die in 1978 onslag nam als ambassadeur in Iran wegens afkeuring van het Zairese regeringsbeleid.

AMNESTY INTERNATIONAL MELDT SCHENDINGEN VAN DE MENSENRECHTEN

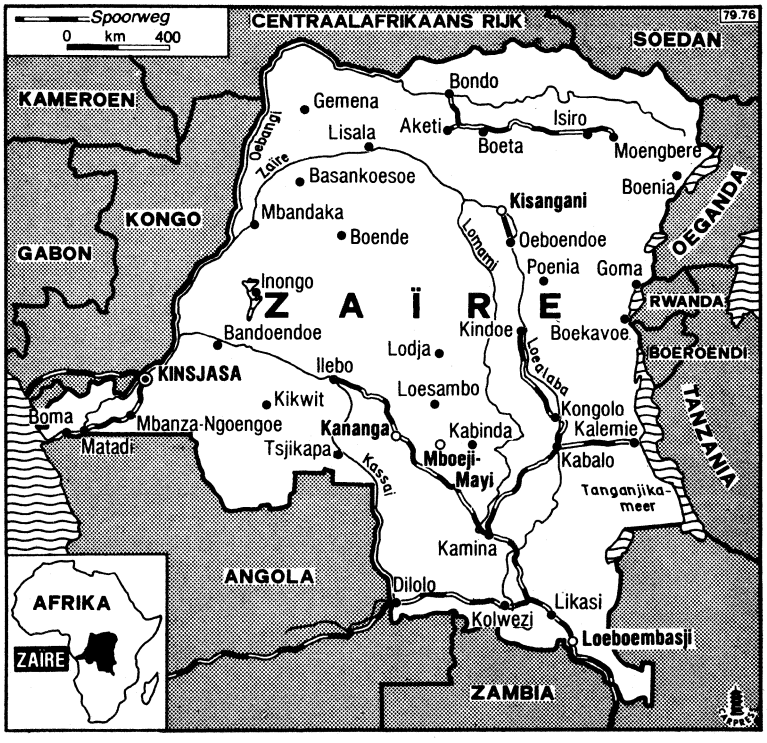
Op 20 mei 1980 publiceerde Amnesty International te Londen een rapport over de schendingen van de mensenrechten in Zaire. In de jaren 1978 en 1979 vielen daaronder volgens Amnesty:

a) het zonder aanklacht of proces gevangen houden van vermeende tegenstanders en critici van de regering, voor een tijdsduur varierend van enige weken tot enige jaren;
b) het opsluiten van politieke gevangenen, die zijn veroordeeld in processen de niet overeenstemmen met internationaal erkende normen;
c) de barre levensomstandigheden in een aantal gevangenissen en gevangenkampen;
d) het martelen;
e) het feit dat veel gevangenen sterven ten gevolge van marteling, mis handeling en de zeer slechte omstandigheden in de gevangenissen,
f) het toepassen van de doodstraf in zowel criminele als politieke zaken en het regelmatig voorkomen van bui tengerechtelijke executies

Amnesty schatte het aantal politieke gevangenen in Zaire op ca 1 000, van wie vele zonder vorm van proces voor onbepaalde tijd waren gedetineerd
In 1978 en 1979 waren verscheidene honderden personen in detentie gestorven als gevolg van marteling of uithongering, aldus Amnesty De hoogste sterftecijfers werden gemeld uit geïsoleerde gevangenkampen zoals Ekafera en Irebu in de provincie Equateur, het militaire kamp Lokan du in de provincie Kivu en het kamp Kasaji in Shaba.
Over de doodstraf en executies werd het volgende bericht

Het staatshoofd is bevoegd om alle doodstraffen om te zetten, maar in de eerste helft van 1978 heeft hij dat in slechts vijf gevallen gedaan, en wees hij 74 maal een beroep af. Eind 1979 zaten naar men gelooft meer dan 40 ter dood veroordeelden in de gevangenis. en het is bekend dat er in januari 1980 nog eens 28 mensen ter dood werden veroordeeld.
De doodstraf staat op zowel politieke als criminele vergrijpen en in maart 1978 werden 13 veroordeelde politieke gevangenen geëxecuteerd. Maar de meeste mensen die op politieke gronden werden gedood, hebben nooit terecht gestaan en zijn nooit veroordeeld. maar zijn zonder vorm van proces door leden van de veiligheidspolitie geexecuteerd. Zo werden in januari 1978 in de streek Kwilu in de provincie Bandundu minstens 500 mensen geexecuteerd, grotendeels nabij de stad Idiofa. Volgens sommige schattingen vielen er veel meer slachtoffers. Deze buitengerechtelijke executies vonden plaats, nadat een religieuze beweging tegen de regering in opstand was gekomen. De beweerde leiders van de beweging, een geloofsverkondiger uit Kasaï genaamd Kasongo plus nog 13 anderen. werden op 25 januari 1978 in Idiofa publiekelijk opgehangen. De regering beweerde later dat ze door een krijgsraad waren berecht. maar dit bleek niet waar te zijn. De overige executies vorideri plaats nadat mensen die ervan verdacht werden lid te zijn vari de opstandige beweging, aan het leger in Idiofa waren overgegeven. Ze werden daar een paar dagen in de gevangenis vastgetiouden. eri zonder ooit te zijn berecht werden ze groepsgewijs de stad uitgeleid en hetzij doodgeschoten, hetzij door bajonetsteken om het leven gebracht.
Buitengerechtelijke executies hebben zich, naar wordt gemeld ook in mei 1978 na een opstand in de provincie Shaba voorgedaan, en tevens in de tweede helft van 1978, toen een aantal Zairese ballingen, die onder de door president Moboetoe in juni 1978 afgekondigde amnestie naar Zaire waren teruggekeerd, werden geexecuteerd. In 1979 bereikte Amnesty International het bericht. dat in de provincie Bas-Zaire buitengerechtelijke executies waren voorgekomen: van diefstal en andere criminele vergrijpen beschuldigde burgers en soldaten werden naar vermeld door het leger zonder vorm van proces neergeschoten. Amnesty International vreest ook. dat ir: de loop van 1979 een aantal politieke gevangenen, over wie de organisatie geen verdere informatie kon verkrijgen. zonder vorm van proces zijn doodgeschoten.

Reeds op 8 nov. 1979 had de Internationale Federatie voor Mensenrechten te Parijs verklaard dat meer dan 200 jongeren (van 17-21 jaar) door Zairese troepen in juli 1979 waren vermoord in een jeugdkamp in de provincie Oost-Kasai. Na aanvankelijk een internationaal onderzoek naar deze beschuldiging te hebben toegezegd verklaarde de Zairese rege-

ring later dat het incident in kwestie een treffen was geweest tussen gendarmes en diamantsmokkelaars, waarbij drie personen waren gedood.
De Internationale Federatie voor Mensenrechten herhaalde op 25 febr. 1980 haar oproep betreffende een internationaal onderzoek naar de ,,moorden in Oost-Kasai".
De ambassadeur van Zaire in Parijs Kititwa 'I' Benga-Ntundu, ontkende in een communiqué, aldus Le Monde (6-3-'80), dat zijn regering zich tegen de vorming van een commissie van onderzoek had verzet; integendeel, zij had haar instemming daarmee betuigd en contact opgenomen met ,,de meeste representatieve humanitaire organisaties." De uitvoerende raad van Zaire had de Internationale Federatie voor Mensenrechten reeds op 11 dec. 1979 laten weten ,,dat hij haar aanwezigheid in de commissie van onderzoek wenste". aldus de ambassadeur.

Het Ainnesty-rapport werd door Nguza Karl I Bond op 21 mei omschreven als een onredelijke poging om de aanstaande bijeenkomst van de Consultatieve Groep voor Zaire (zie hieronder) te beïnvloeden. Hij beschuldigde Amnesty van connecties met ,,internationale linkse bewegingen", ,,intellectuele oneerlijkheid" en ,,kwade trouw". De minister van buitenlandse zaken verklaarde dat het kamp Ekafera gesloten was en dat de gevangenen waren overgebracht naar een „heropvoedings"kamp in Lokandu. Ook zei hij dat eerder in 1980 slechts 24 (van de 4.300) studenten waren gearresteerd en dat die allen weer in vrijheid waren gesteld tijdens het bezoek van de paus aan Kinsjasa in begin mei.

Op 24 juni publiceerde de Franse sectie van Amnesty International een brief aan president Moboetoe, waarin op hem een beroep werd gedaan n.a.v. de 20ste verjaardag van Zaire's onafhankelijkheid een eind te maken aan de schendingen van de mensenrechten in zijn land en amnestie af te kondigen voor alle politieke gevangenen. Tegelijkertijd werden de Zairese strijdkrachten ervan beschuldigd vreedzame manifestaties met „onnodige ruwheid" te hebben onderdrukt, zodat ,,tientallen personen" om het leven waren gekomen.
Diezelfde dag verklaarde Nguza Karl I Bond te Parijs dat talrijke personen, van wie de namen in het Amnesty-rapport voorkwamen, nooit waren gevangen gezet en dat andere thans in vrijheid waren.
Maar in een op 24 sept. tegelijk in Parijs en New York uitgebracht rapport beschuldigde Amnesty International de Zairese autoriteiten van ,,systematische marteling". Zo zouden drie van de zes mensen die na een staking in sept. 1979 bij de nationale oliemaatschappij waren gearresteerd na martelingen zijn overleden, terwijl van de 15 studenten die in dec. 1979 waren opgepakt na onrust op de universiteit 5 hun gevangenschap niet zouden hebben overleefd. Ook riu werden de beschuldigingen door de Zairese autoriteiten ontkend.

Gratiemaatregelen

Op 26 okt meldde de Zairese radio dat op grond van presidentiële gratiemaatregelen ca 3 500 gevangenen uit de Malaka-gevangenis waren vrijgelaten en dat 46 andere gedetineerden uit dezelfde gevangenis een vermindering van hun straf met 2 jaar hadden gekregen
Volgens het Zairese persbureau *AZAP* werden 110 gevangenen, o w 9 buitenlanders, op 28 okt uit de Luzumu-gevangenis ontslagen; de gevangenisstraffen van 117 andere gevangenen werden met 2 jaar gereduceerd, de doodstraffen tegen 22 andere gevangenen werden in levenslang omgezet, terwijl 9 tot levenslang veroordeelden hun straf tot 20 jaar werkkamp zagen gewijzigd.

Reeds op 15 okt. 1979 had president Moboetoe de vrijlating van 18 vroegere hoge legerofficieren bekendgemaakt, van wie zeven in verband met een couppoging in 1975 ter dood waren veroordeeld.
Op 24 juni 1978 had de president een algemene amnestie afgekondigd voor Zairese vluchtelingen en ballingen die tot 31 dec. 1978 zou gelden, maar later tot 30 juni 1979 werd verlengd. Op 11 juli 1978 vaardigde hij een amnestiedecreet uit op grond waarvan alle politieke gevangenen moesten worden vrijgelaten en op 17 okt. 1978 volgde een amnestiemaatregel die de opheffing van gevangenisstraffen tot 2 jaar inhield alsmede een bekorting van langduriger gevangenisstraffen met 2 jaar. uitgezonderd gevallen betreffende de staatsveiligheid, moord, roof of verduistering van openbare gelden.

ECONOMISCH HERSTELPLAN. BIJEENKOMSTEN CONSULTATIEVE GROEP. BUITENLANDSE HULP. ECONOMISCHE MAATREGELEN

Nadat president Moboetoe in februari 1978 te Brussel overleg had gepleegd over het z.g. plan-Moboetoe dat de Zaïrese overheidsfinanciën moest saneren en de Zairese economie reorganiseren (pag. 13613-1978): kwamen van 13-14 juni 1978 te Brussel vertegenwoordigers van Zaire en 10 andere landen (België, Canada, Bondsrepubliek Duitsland, Engeland, Frankrijk. Iran, Italië, Japan, Nederland en de VS) alsmede van drie internationale organisaties – het Internationale Monetaire Fonds (IMF), de Wereldbank en de Europese Gemeenschap (EG) – bijeen om plannen voor het herstel van de Zaïrese economie te bestuderen. (Saoedi-Arabië was ook uitgenodigd, maar kwam niet.)
De conferentie besloot Zaire onverwijld hulp te verlenen (volgens de Zaïrese vertegenwoordiger was $116 mln nodig). Toezeggingen werden gedaan door de Bondsrepubliek ($40 mln), België ($ 15 mln), Canada ($7 mln) en Nederland ($ 1 mln), maar de vertegenwoordigers van vele andere landen wilden eerst hun regeringen raadplegen alvorens een toezegging te doen De toewijzing van de hulp zou in Kinsjasa worden gecontroleerd door vertegenwoordigers van de donorlanden.
De Europese Commissie zou zich bereid hebben getoond $ 11 mln te geven en ook het voedselhulpprogramma te versnellen. terwijl het Internationale Ontwikkelingsbureau van de Wereldbank $ 14 mln vrij zou maken voor Zaire uit zijn fonds voor hulp aan Afrika.
Vanaf medio augustus zouden buitenlandse experts supervisie uitoefenen op de financiële operaties van de Zairese regering: een IMF-functionaris zou tot plv. directeur van de Bank van Zaire worden benoemd en ook op het ministerie van financiën zou een IMF-functionaris met uitgebreide volmachten worden aangesteld voor het uitoefenen van controle op subsidies en uitgaven van staatsbedrijven.

Van het in juni overeengekomen noodprogramma met een equivalent van ca. $ 90 mln voor een periode van drie maanden (in de vorm van leningen) zou in november naar verluidt niet meer dan twee derde deel in Kinsjasa zijn ontvangen en tot dan toe zou nog niet eens de helft van het bedrag zijn uitgegeven.
Inmiddels was een vijf man sterke afvaardiging van het IMF haar werk in Zaire begonnen met de Westduitse bankier Erwin Blumenthal als leider. Volgens een van de internationale experts in Zaire was dit land het equivalent van $ 3 mrd verschuldigd aan andere staten, banken en leveranciers, waarbij nog ca. $600 mln a $700 mln aan achterstallige betalingen moest worden geteld (Le Monde 10-11-1978). Volgens andere bronnen was er sprake van een negatieve groei van het BNP in de jaren 1976 en 1977 van 5%, was de inflatie sinds een jaar in de orde van 63% en importeerde Zaire voedsel ter waarde van $300 mln per jaar, een bedrag dat min of meer overeenkomt met het tekort op de Zairese betalingsbalans.
Maar Zaire beschikte ook over potentiële rijkdommen. Het produceert 80% van het kobalt in de wereld en de prijs daarvan was in 1978 vervijfvoudigd. Voorts exporteert het bijna 450.000 ton kopererts per jaar. De Ingastuwdam levert driemaal zo veel elektriciteit als Zaire verbruikt.

Op 9 en 10 nov. 1978 vond te Brussel de tweede internationale Zaire-conferentie plaats, die werd bijgewoond door dezelfde elf landen en drie internationale organisaties als in juni 1978.
De conferentie besloot Zaire geen verdere noodhulp te verlenen tot een akkoord tussen Zaire en het IMF was

bereikt over een economisch en financieel stabilisatieplan. Dit plan zou dan in de z.g. Consultatieve Groep o.l.v. de Wereldbank worden besproken.
Op monetair gebied was de nationale valuta, de Zaire, sinds 1 nov. 1978 gaan zweven; de waarde daalde met 20% van 1 tot 0,8 SDR (per 12 nov.). Per 2 jan. 1979 volgde een nieuwe devaluatie tot het equivalent van 0,5 SDR. Buitenlandse experts waren toen bezig met een sanering van de Zairese economie.

Om de corruptie te bestrijden publiceerde de Bank van Zaire op 16 dec. i978 een door Erwin Blumenthal ondertekende lijst van 50 Zairese ondernemingen, waaraan geen krediet meer zou worden verleend en die zich niet meer met banktransacties mochten bezighouden. totdat zij hun schulden hadden betaald en het kapitaal dat zij naar banken in het buitenland hadden overgemaakt (honderden miljoenen dollars) naar Zaire hadden teruggehaald. Tegelijk werden nog 55 ondernemingen gewaarschuwd hun zaken in orde te brengen. Op 2 jan. werden 13 van de 50 ondernemingen van de lijst geschrapt, nadat zij aan de IMF-voorwaarden hadden voldaan.

Na uitvoerige besprekingen tussen het IMF en de Zairese regering werd overeenstemming bereikt over een economisch stabilisatieprogramma op korte termijn voor de periode 1 juli 1979 tot 31 dec. 1980, dat ervoor zou moeten zorgen dat het door banken te financieren begrotingstekort aanzienlijk zou worden gereduceerd. Hoewel de voorwaarden van de uiteindelijke overeenkomst tussen Moboetoe en het IMF – aangekondigd op 20 maart 1979 – strikt geheim waren, was bekend dat het te verlenen standby-krediet aan uitermate strenge bepalingen was onderworpen.

Deze bepalingen omvatten een scherpere controle van de centrale bank op buitenlandse valutatransacties, een strengere belastingheffing, de invoering van een inkomenspolitiek, de instelling van strenge kredietplafonds en controle op de activiteiten van handelsbanken alsmede een beperking van de import tot de meest noodzakelijke levensbehoeften.
Voorts zou Zaire een flexibele wisselkoerspolitiek moeten voortzetten, in overeenstemming waarmee de Zaire op 27 aug. 1979 met 25% werd gedevalueerd (tot 0,375 SDR) en op 23 febr. 1980 met 30% (tot 0,2625 SDR).

Op 28 aug. 1979 maakte het IMF een standby-krediet voor Zaire van 118 mln SDR bekend met een looptijd van anderhalf jaar, op voorwaarde dat Zaire het economisch stabilisatieprogramma uitvoerde.

Op 28 en 29 nov. 1979 kwam de Consultatieve Groep voor Zaire – nu bestaande uit België, Canada, Bondsrepubliek Duitsland, Engeland, Frankrijk, Italië, Japan, Nederland en de VS alsmede het IMF, de Wereldbank en de Europese Commissie – te Brussel bijeen met de regering van Zaire voor de derde conferentie i.z. financiële en economische bijstand aan Zaire.
Overeengekomen werd dat de regeringen van de lidstaten van de groep betalingsbalanshulp zouden verlenen tot een totaal van $121 mln in 1979 en $207 mln in 1980 in aanvulling op het IMF-krediet en hulp van andere landen. Saoedi-Arabië, dat opnieuw was uitgenodigd maar het beraad niet bijwoonde, liet weten Zaïre rechtstreeks te zullen helpen. (Luxemburg, Marokko en Griekenland woonden de conferentie als waarnemer bij.)
Voor 1980 werd een tekort op de betalingsbalans van $400 mln verwacht.
De conferentie stelde de behandeling uit van Zairese voorstellen inzake buitenlandse investeringen op middellange termijn, in afwachting van een akkoord inzake een uitstelregeling voor de aflossing van Zaires bestaande buitenlandse schulden. (Zie hieronder.)

De trekkingen volgens het IMF-standby-krediet werden in januari 1980 opgeschort, nadat gebleken was dat het begrotingstekort van Zaire in 1979 was opgelopen tot 561 mln zaires terwijl een limiet van 350 mln zaires was overeengekomen. Die maand bracht een IMF-missie een bezoek aan Kinsjasa om de situatie in ogenschouw te nemen en een eventuele herziening van de criteria voor de voortgezette uitvoering van de standby-regeling in 1980 te overwegen.

Tussen 25 en 31 dec. 1979 voerde de Zairese regering een operatie uit om de geldmarkt te hervormen. De bedoeling was het aantal bankbiljetten van 5 en 10 Zaire te verminderen door de oude biljetten in te trekken in ruil voor nieuwe biljetten. Bij de operatie zou elke bewoner niet meer dan 3.000 oude Zaires mogen omwisselen, maar door de slechte organisatie en de corruptie ontstond al gauw een enorme chaos. waarvan vooral de kleine spaarders het slachtoffer werden, aldus NRC/H'blad (5-3-'80).
Dit blad berichtte voorts: .,Een groot deel van de plattelandsbevolking werd niet eens over de operatie geïnformeerd of kwam te laat bij de bank. Ook in de steden deden zich grote moeilijkheden voor omdat de Westduitse drukkerij die de bankbiljetten zou leveren vertraging had opgelopen, zodat er niet voldoende biljetten voorradig waren. Voor de meeste banken was dit geen probleem. Er werd dan gewoon minder uitbetaald. Wie protesteerde, werd door de politie buiten de deur gewerkt.
De enige groep, voor wie er geen vuiltje aan de lucht was, waren de zogenaamde ,,baronnen van het regime", zoals in de Belgische pers de kliek rond president Moboetoe wordt genoemd. Deze mensen waren bijtijds over de monetaire operatie geinformeerd, zodat zij zich door corrupte ambtenaren konden laten helpen. (. . .)
De operatie is voor een groep zwartemarkthandelaren een goudmijntje geworden. Overwegend Libanezen en Pakistani kochten bij de arm? bevolking het verouderde geld voor een spotprijsje op en lieten het door corrupte ambtenaren omwisselen . ."
Op 28 dec. 1979 werd in Mbuji-Mayi een bank door een woedende menigte overvallen en in brand gestoken. waarbij een bankbediende werd gedood, nadat er geen nieuwe bankbiljetten meer aanwezig bleken.
Tidens de monetaire operatie sloot de regering de grenzen en de vliegvelden. Maar een oppositieleider in ballingschap. Aimé Betou, verklaarde dat de sluiting van de grenzen verbarid hield met een putschpoging van militairen in Kisangani (Shaba).

Op 28 en 29 mei 1980 hield de Consultatieve Groep voor Zaire haar vierde conferentie, ditmaal te Parijs. Besloten werd een uitbreiding van de hulp aan te bevelen. Dat zou worden besproken op een volgende conferentie in de ,,nabije toekomst". Dat wees er volgens de NZZ (1-6-1980) op dat de donorlanden verdere preciseringen verlangden? voordat zij nieuwe concrete verplichtingen aangingen.
Wel werd het door Zaire voorgestelde investeringsprogramma ($ 2,2 mrd) voor de komende drie jaar, dat voor ongeveer de helft met buitenlands geld moet worden gefinancierd, wat inhoud en doelstellingen betreft positief beoordeeld. Maar de economische toestand bleef uitermate precair: de inflatie werd door Europese experts op 200% geraamd, de werkloosheid zou ca. 50% bedragen en de economische groei is nog steeds negatief. De verplichtingen krachtens de op bijna $ 5 mrd geraamde buitenlandse schuld slorpen ca. 30% van de exportopbrengst op. Het tekort op de betalingsbalans voor het lopende jaar werd op ca. $240 mln geraamd, alleen de handelsbalans (met een invoer van $ 1,3 mrd) zou volgens de Zairese regering enigszins in evenwicht komen.

Uitstel aflossing buitenlandse schulden

Inmiddels hadden onderhandelingen met crediteuren – buitenlandse regeringen en handelsbanken – over een nieuw aflossingsschema van Zaires openbare buitenlandse schulden enkele nieuwe regelingen opgeleverd.

Vertegenwoordigers van de regeringen van Zaires voornaamste crediteuren-landen, de z.g. Club van Parijs (België, Canada, Bondsrepubliek Duitsland, Engeland, Frankrijk, Italië, Japan, Nederland, VS, Zweden en Zwitserland) waarbij Aboe Dhabi, Australië en Noorwegen zich aansloten, vergaderden op 11 en 12 dec. 1979 te Parijs. Zij kwamen overeen hun respectieve regeringen aan te bevelen de vervaldata van schulden per eind 1980 te verschuiven naar een later tijdstip. Reeds eerder uitgestelde schulden, waarvan ca. $400 mln nog niet afgelost zou zijn, zouden voor een derde deel in juni 1980 moeten worden afge-

lost en de rest in januari 1981. Leningen met een looptijd van minder dan een jaar, die voor juni 1979 waren vervallen, mochten in de volgende vijf jaar in oplopende jaarlijkse termijnen worden terugbetaald. Van de niet meer betaalde schuld met een looptijd van meer dan een jaar, die tussen 1978 en 1980 verviel (naar schatting ca. $ 1 mrd) werd de looptijd van 80 à 90% verlengd met maximaal 10 jaar met een aflossingsvrije periode van 4 jaar. Aan de regeling werd de voorwaarde verbonden dat Zaire de met het IMF overeengekomen doelstellingen voor 1979 en 1980 zou vervullen. Over de schulden, die in 1980 en 1981 vervielen, zou op een later tijdstip worden beslist, mits met het IMF overeenstemming werd bereikt over een economisch programma voor die periode.

Op 23 april 1980 tekende de Zairese regering een akkoord met vertegenwoordigers van 122 banken over de herfinanciering van $ 434 mln. Op grond daarvan betaalde de Bank van Zaire medio mei 1980 een som van $ 58 mln aan achterstallige rente per 31 jan. 1980 plus 10% van achterstallige aflossingen. Nog eens 14% van achterstallige aflossingen moest in termijnen over 4 jaar worden betaald, terwijl de rest van de achterstallige aflossingen en de schuld die na 31 jan. 1980 verviel over een periode van 10 jaar moest worden voldaan, met een aflossingsvrije periode van 5 jaar waarin alleen rente moest worden betaald.

In totaal moet Zaire in 1981 voor $759 mln aan buitenlandse schulden aflossen. (*NRC/H'blad,* ***NZZ,*** *Financial* Times, KCA)

KOMST EN VERTREK AFRIKAANSE TROEPENMACHT. BUITENLANDSE BETREKKINGEN

De Franse en Belgische parachutisten, die in verband met de tweede inval in de Zairese provincie Shaba op 19 en 20 mei 1978 in Zaire waren aangekomen (pag. 321 e.v.-1978 en 35913 e.v.-1978), werden geleidelijk teruggetrokken. De laatste Franse parachutisten verlieten Zaire op 15 juni 1978; de laatste Belgische para's keerden op 10 juli 1978 in België terug.
Nadat de toenmalige Belgische premier Tindemans op 24 mei 1978 de oprichting van een inter-Afrikaanse vredesmacht had gesuggereerd (pag. 361/1-1978), bezocht de Zairese president Moboetoe Marokko (28-30 mei) voor overleg met koning Hassan over het zenden van troepen naar Zaire, waarna hij nog een kort bezoek aan Senegal bracht.
Op 4 juni vlogen Amerikaanse transporttoestellen het eerste contingent Marokkaanse troepen van Agadir naar Shaba, waar zij met andere Afrikaanse troepen voor handhaving van de veiligheid zouden zorgen.
Op 9 juni meldde het Zairese persbureau AZAP dat de Afrikaanse troepenmacht uit 2.684 man zou bestaan: 1.511 man uit Marokko, 500 uit Senegal, 300 uit het Centraal Afrikaanse Keizerrijk, 159 uit Togo, 110 (geneeskundigen) uit Ivoorkust, 44 uit Gabon en 60 uit Egypte. Medio juni arriveerden de eerste militairen uit Gabon. Later kwamen nog eenheden uit Senegal, Ivoorkust en Togo.
Op 18 mei 1979 bevestigde de chef van de Zairese defensiestaf, luitenant-generaal Babia Zongbi Malobia, dat de missie van de Afrikaanse troepen macht in Shaba op 30 juni zou worden beëindigd.
Op 3 juli 1979 meldde de Financiul *Times* dat de 2.400 man sterke troepenmacht (ca. 1.500 Marokkanen plus militairen uit Togo, Gabon, Senegal en Ivoorkust) in de komende drie maanden in fasen zou worden teruggetrokken en zou worden vervangen door de nieuwe, door België getrainde 21ste Zairese lichte infanteriebrigade (2.500 man).

Kort vóór de terugkeer van de 250 Belgische para's die in febr. 1979 naar de Zairese basis van Kitona waren gezonden (pag. 13811-'79) in België (begin april 1979, pag. 29312-'79) zei president Moboetoe in een interview met Le Monde (22-3-'79) dat op grond van bestaande akkoorden inzake militaire samenwerking Frankrijk 3.000 Zairese parachutisten zou opleiden, China 3.000 commando's en België 3.000 infanteristen.
Op 6 aug. 1979 keerden de eerste Marokaanse eenheden uit Shaba terug; later die maand vertrokken ook de overige militairen van de Afrikaanse troepenmacht. Het transport werd verzorgd door Amerikaanse toestellen.
Van 12-19 sept. 1979 namen ongeveer 300 Franse para's van de 11de parachutistendivisie in Shaba deel aan oefeningen met nieuwe Zairese eenheden.
Op 4 febr. 1980 maakte president Moboetoe bekend dat Zairese troepen naar de grens met Kongo werden gestuurd om die te bewaken tegen een mogelijke aanval door bijna 3.000 Zairese dissidenten, die in Kongo in een kamp met 800 Cubaanse militairen zouden verblijven. Later werd gemeld dat de Kongolese regering (die de aanwezigheid van Zairese dissidenten in haar land ontkende) aan voorbereidingen van dissidentengroepen voor een aanval op Zaire een eind had gemaakt.
Op 7 febr. 1980 werd tussen Zaire en Egypte een akkoord inzake samenwerking op technisch-militair gebied ondertekend.
Volgens de ***NZZ*** (25126-1-1981) boden de door België opgeleide Zairese infanterie-eenheden in Shaba geen volwaardige bescherming voor het gebied. De bevolking zou de ongedisciplineerde, onderbetaalde soldaten vrezen, die op hun patrouilles aan het eind van de maand een aanvulling op hun soldij bij de burgerbevolking zochten. De laatste tijd was sprake van een opleving vari bandietenactiviteiten in de provincie, waarbij niet duidelijk is of het om misdadigers. guerrillastrijders of soldaten van het Zairese leger gaat, aldus de ***NZZ.***

Buitenlandse betrekkingen

Terwijl Zaire reeds in 1977 na de eerste invasie in Shaba de diplomatieke betrekkingen met Cuba en de DDR had opgeschort (pag. 22912-'77 en 127/3-'78), maakte de Zairese regering op 19 mei 1978 bekend dat zij haar ambassadeur uit Moskou terug had geroepen wegens de beweerde steun van de SU aan de Shaba-rebellen, waarna op 21 mei 1978 de terugroeping van de ambassadeurs uit Algerije en Libië werd gemeld.
Op 7 dec. 1978 maakte het persbureau AZAP bekend dat Zaire zijn betrekkingen met de SU had genormaliseerd. Op 23 jan. 1979 werd bericht dat Zaire én de DDR hun normale diplomatieke betrekkingen hadden hersteld. Op 8 aug. 1979 werd te Havanna het herstel van de diplomatieke betrekkingen tussen Cuba en Zaire bekendgemaakt.

Moboetoe in Angola.
Heropening Benguela-spoorweg

Na een bliksembezoek van president Moboetoe aan Loeanda (Angola) gaven de regeringen van Angola en Zaire op 3 juli 1980 een gemeenschappelijk communiqué uit, waarin zij hun besluit meedeelden de ,,diplomatieke betrekkingen van nu af aan op ambassadeursniveau voort te zetten". De ,,illegale" bezetting van Namibië door Zuid-Afrika werd veroordeeld en Moboetoe beloofde volgens Reuter Angola in zijn confrontatie met Zuid-Afrika te steunen.
In het communiqué werd voldoening uitgesproken over de verbetering van de veiligheid langs de Angolees-Zairese grens en over de voortgang bij de repatriëring van vluchtelingen in beide landen.
Op 7 juli werd bericht dat de Benguela-spoorweg opnieuw technisch operatief was en dat een lading Zairese uitvoerprodukten per trein in de Angolese haven Lobito was aangekomen. (Vor. ber. pag. 73512 e.v.-1979 en 79813 e.v.-1979)

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20.

26STE CONGRES CPSU

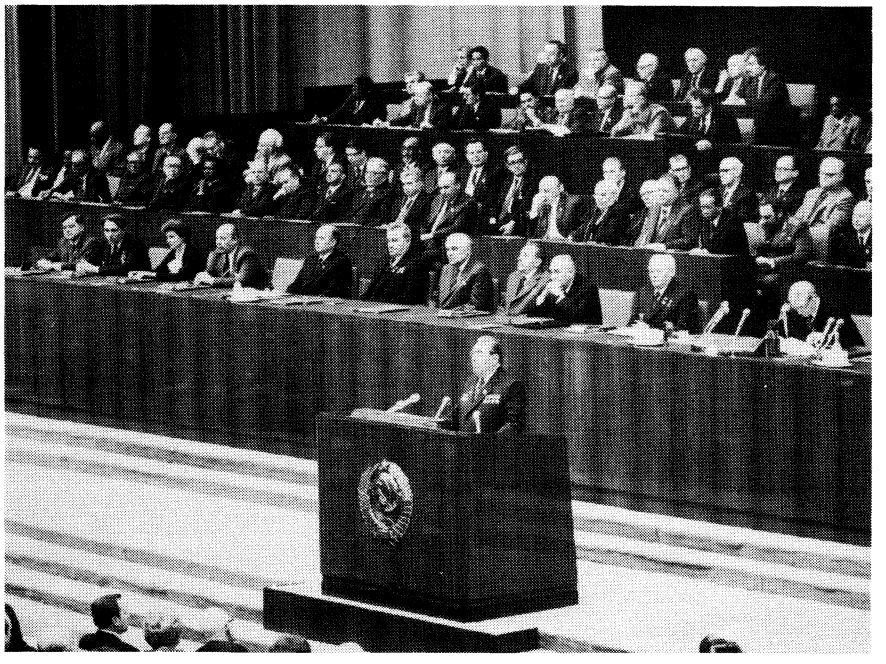
In Moskou, de hoofdstad van de Sowjet-Unie, is op 23 febr. het 26ste congres begonnen van de Communistische Partij van de Sowjet-Unie. CPSU. De congressen van de CPSU vinden eens in de vijf jaar plaats. Het 25ste congres was gehouden in febr.-maart 1976 (pag. 161 c.v.-1975).
Deze keer waren in de zaal van het, Congrespaleis in het Kremlin 123 gastdelegaties uit 109 landen aanwezig naast de 4994 congresafgevaardigden uit de partij. Elke afgevaardigde vertegenwoordigde 3.350 van de in totaal 17.196.376 leden van de CPSU.
Het congres werd geopend door de 74-jarige secretaris-generaal van de partij, Leonid Brezjnew. die zijn vierde congres aan het hoofd van de partij meemaakte.
Brezjnew sprak, met pauzes, ong. vier en een half uur. In tegenstelling tot wat de gewoonte was werd de rede van Brezjnew niet in zijn geheel rechtstreeks door de TV uitgezonden. Alleen de eerste zeven minuten en het slotwoord van de partijleider waren op het beeldscherm te volgen. Het tussenliggende gedeelte werd in samenvattingen door een nieuwslezer voorgelezen. Aangenomen wordt. dat men hiermee de eventualiteit wilde vookomen, dat blijken van de niet optimale gezondheidstoestand van de partijleider publiek zouden worden.
Voor wat betreft de buitenlandse gasten op het congres kan worden gemeld, dat er geen delegaties waren van de communistische partijen van China en van Albanië; deze hadden geen uitnodiging ontvangen. Anders dan op voorafgegane congressen was er deze keer wel een delegatie van de Communistische Partij van Nederland. Ook waren beide Zweedse communistische partijen vertegenwoordigd.
De Japanse communistische partij. die wegens meningsverschillen met de CPSU geen delegatie naar het 25ste congres gezonden had, was nu wel vertegenwoordigd.
Opvallend afwezig waren de partijleiders van de drie belangrijkste Eurocommunistische partijen, de Fransman George Marchais, de Italiaan Berlinguer en de Spanjaard Santiago Carrillo. Overigens hadden hun partijen wel afgevaardigingen naar Moskou verzonden.

Rede Brezjnew

In zijn openingsrede gaf partijleider Brezjnew veel aandacht aan vraagstukken van buitenlands-politieke aard Hetgeen hij hierover zei kan in de volgende punten worden samengevat
Betrekkingen met VS voorstel tot een topconferentie met president Ronald Reagan ,.om de verslechterde betrekkingen te verbeteren" Volgens Brezjnew leert het verleden dat dergelijke topontmoetingen teil ,,nooa zakelijke band" scheppen
Ontwapening aanbod om de plaatsing van de Russische SS-20 raketten voor de middellange afstand in Europa stop te zetten in ruil voor de toezegging van de NAVO haar plannen om haar eigen nucleaire bewapening in Europa (Pershing II en kruisraketten) op te voeren te laten vallen (Brezjnew hernieuwde hiermee zijn voorstel dat hij in 1979 in Oost-Berlijn deed. pag 769/3 e v -1979) Er zou een ,,moratorium" moeten worden ingesteld dat de raketten voor de middellange afstand op hun huidige kwalitatieve en kwantitatieve niveau zou bevriezen. Hierop zouden onderhandelingen voor de vermindering van het arsenaal aan weerszijden moeten volgen.
Voorts stelde Brezjnew voor de zogenoemde ,.vertrouwenwekkende maatregelen" (wederzijdse controle op troepenbewegingen en oefeningen) uit te breiden tot het hele Europese deel van de Sowjet-Unie (tot aan de Oeral) Hiermee komt de Sowjet-Unie tegemoet aan een Frans, door de NAVO gesteund, voorstel op de Europese Veiligheidscunferentie in Madrid, dat zij eerder had verworpen. Brezjnew voegde aan zijn voorstel toe dat de zone voor de maatregelen zich ook in westelijke richting moet uitbreiden

De SALT besprekingen over de brperkingen van de strategische bewapening met de VS moeten volgens Brezjnew onverwijld worden voortgezet .,met behoud van wat tot nu toe is bereikt" Deze besprekingen moeten zich ook uitstrekken tot beperking van de bewapening van onderzeeërs met nucleaire raketten, aldus Brezjnew Hij noemde de Amerikaanse overweging tot stationering van het neutronenwapen in dit verband ,,het zwaard van Damocles" boven de landen van Europa

Polen: Brezjnew waarschuwde Polen dat het liberaliseringsproces ,,nu ver genoeg is gegaan", en het Westen: ,,Laat niemand twijfelen aan onze vastbeslotenheid onze belangen en de verworvenheden van het socialisme veilig te stellen". Hij wenste de Poolse communisten succes bij hun streven de invloed van hun partij te versterken en kritiseerde het Westen voor

President en partijleider Brezjnew tijdens het uitspreken van de openingstoespraak tot het 26ste congres van de CPSU.

het aanmoedigen van contra-revolutionaire activiteiten.

Afghanistan: Voor het eerst gaf Brezjnew te kennen met de Amerikanen rechtstreeks over deze kwestie te willen spreken maar alleen in het breder verband van de demilitarisering van het gebied van de Perzische Golf. niet over de Russische aanwezigheid in Afghanistan op zich. Die kan alleen verdwijnen op verzoek van de Afghaanse regering wanneer voldoende garanties aanwezig zijn tegen de ,,infiltratie van onwettige contrarevolutionaire benden".

Midden-Oosten: Brezjnew riep op tot een internationale conferentie over het Midden-Oosten maar noemde de door de VS gesteunde (overeenkomsten van Camp David tussen Israël en Egypte een ,,mislukking" en voegde daaraan toe dat de tijd gekomen is om gezamenlijk te zoeken naar een ,,alomvattende, rechtvaardige en realistische regeling". „Wij zijn bereid dat te doen met alle partijen, de Arabieren met inbegrip van de PLO, Israël en de VS", aldus Brezjnew.

China: Brezjnew ziet ,,helaas geen verbetering in de buitenlandse politiek van dit land, die gericht is op verscherping van het internationale klimaat." ,,Het land heeft zich geschaard in de rijen van het imperialisme," zo zei Brezjnew.

West-Europa: Brezjnew verklaarde zich ingenomen met de ,,praktisch ononderbroken dialoog" met Frankrijk ,,ofschoon wij het niet met alles wat dat land op internationaal gebied doet eens zijn." De betrekkingen met de Bondsrepubliek hebben zich naar zijn mening gunstig ontwikkeld en de ontmoetingen met bondskanselier Schmidt en diens voorganger Brandt hebben ,,op gunstige wijze" bijgedragen tot de ontspanning in Europa. Brezjnew wees met nadruk op het belang van de economische samenwerking met Frankrijk en West-Duitsland.

„Wij betreuren de stagnatie in de betrekkingen met Groot-Brittannië, waarvan de schuld niet bij Moskou ligt", aldus Brezjnew. Hij noemde deze situatie in strijd met de belangen van zowel Moskou als Londen.

Brezjnew sprak ook over interne vraagstukken van de Sowjet-Unie.

Op het gebied van de economie stelde Brezjnew geen enkele hervorming of nieuwe aanpak in het vooruitzicht. Hij deelde standjes uit naar het staatsapparaat (,.laksheid van sommige ambtenaren, slecht gebruik van middelen, tradities") en de vakbonden (,,tonen te weinig initiatief').

De partijleider betreurde dat de USSR .,veel geld uitgeeft voor aankoop in het Westen van technologie die de Unie zelf ook zou kunnen ontwikkelen".

Brezjnew herhaalde zijn voornemens van de laatste jaren: aandacht voor behoud van de levensstandaard van de Sowjet-burgers, verbetering van efficiency en arbeidsdiscipline

Brezjnew kondigde een herziening van het partijprogramma van de Communistische partij van de Sowjet-Unie aan. Het huidige programma dateert nog uit 1961, en is opgesteld onder supervisie van de toenmalige partijleider, Brezjnews voorganger Nikita Chroesjtsjow. ..De huidige generatie Sowjet-burgers zal het communisme nog beleven . zegt deze tekst, wat inhoudt dat ,,elk geeft naar zijn mogelijkheden en neemt naar zijn behoeften", en dat de Sowjet-staat zal „afsterven".

Brezjnew verschoof in zijn toespraak deze utopie naar een verdere toekomst. De fase van het ,.ontwikkelde socialisme" die aan de historische fase van het communisme voorafgaat is „historisch lang", zei Brezjnew. die meende dat het „onjuist en onmogelijk is om in hei partijprogramma precieze voorspellingen te doen."

Brezjnew gaf hoog op over de vooruitgang van het socialisme in de wereld, en over het internationaal prestige van de Sowjet-Unie in ,,progressieve kringen". In Brezjnews opsomming van partijen met wie Moskou goede betrekkingen onderhoudt ontbraken echter de Spaanse en Italiaanse communistische partij, die met Moskou overhoop liggen over onder meer de interventie in Afghanistan en de kwestie Polen.

„Wij besteden altijd volop aandacht aan kameraadschappelijke, constructieve kritiek", zei Brezjnew. ,,maar we zijn categorisch gekant tegen kritiek die een verkeerd beeld geeft van de socialistische realiteit en, opzettelijk of onopzettelijk. daarbij de imperialistische propaganda een goede dienst bewijst".

Eerste buitenlandse reacties

De Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, Alexander Haig, verklaarde op 23 febr., dat de VS ,,zeer geïnteresseerd" zijn in Brezjnews voorstellen m.b.t. een topontmoeting en ontwapeningsbesprekingen. Hij was van mening, dat de rede van Brezjnew enkele ,,opmerkelijke nieuwigheden" bevatte.

Haigs reactie was opvallend verschillend van opmerkingen die president Reagans officiële woordvoerder, James Brady, eerder op de dag had gemaakt. Brady zei toen dat Brezjnews voorstellen wellicht niets meer waren dan een ,,goeie jongen-slechte jongen"-tactiek met de bedoeling hoop te wekken om die vervolgens de bodem in te slaan.

Haig gaf zijn mening tegenover de pers na een gesprek van vijf uur met zijn Franse collega, François-Poncet, die op dat ogenblik Washington bezocht. Beiden zeiden te menen dat Brezjnews voorstellen zekere beloften inhielden.

„Zo op het eerste gezicht lijkt er een bereidheid te bestaan tot een dialoog, een punt dat naar mijn mening moet worden opgenomen". aldus de Franse minister.

Ook in Bonn en Londen waren de eerste reacties voorzichtig optimistisch.

Woordvoerder William Dyess van het State Department zei dat de VS het voorstel voor een topgesprek ,,interessant" vinden, maar geen andere officiële reactie zullen formuleren totdat Brezjnews rede zorgvuldig is bestudeerd

De eerste reacties uit het Amerikaanse Congres waren over het algemeen terughoudend, en enkele belangrijke Congresleiders verwierpen het voorstel voor een topontmoeting zonder meer

Zo verklaarde Charles Percy voorzitter van de senaatscommissie voor buitenlandse betrekkingen, dat zijns inziens topconferenties slechts zin hebben als bijeenkomsten ter afronding van akkoorden die al in onderhandelingen op lager niveau zijn voorbereid

President Reagan gaf op 24 febr. een persconferentie, waarop hij verklaarde ,,ten zeerste geïnteresseerd" te zijn in Brezjnews voorstel voor een topgesprek, maar hij vond wel, dat de Sowjets aan bepaalde voorwaarden zouden moeten voldoen.

Reagan zei, dat de rol van de Sowjets bij het bewapenen van het verzet in El Salvador ,,een van de dingen is, die aan de orde gebracht zouden moeten worden" voordat een top gehouden zou kunnen worden. Verder zei hij, dat hij bereid was over de strategische wapens te onderhandelen ,,als het echte onderhandelingen zijn die controleerbare beperkingen tot doel hebben".

De Amerikaanse president voegde daar aan toe dat hij niet geïnteresseerd is in een top die tot SALT beperkt zou blijven. Hij wenst een veelomvattende bespreking van Amerikaans-Russische geschilpunten.

Reagan, die er de nadruk op legde dat hij over Brezjnews voorstel uitvoerig van gedachten zal wisselen met de Europese bondgenoten (te beginnen met de Britse premier mevrouw Thatcher, die hij op 25 febr. in het Witte Huis ontving), zei dat hij niet om een vastgestelde agenda voor een top zou vragen. De Amerikaanse president wekte daarmee de indruk tezijnertijd aan een topgesprek te willen deelnemen zonder dat tevoren uitvoerig onderhandeld is over onderwerpen.

Ook Amerikaanse regeringsfunctionarissen zeiden, nadat Reagan zijn commentaar had gegeven, dat de Sowjetleiders op goede woorden goede daden zullen moeten laten volgen wil

een topontmoeting mogelijk worden. Zij noemden met name de Sowjethouding tegenover Afrika, het Midden Oosten en El Salvador

Vijfjarenplan 1981-1985

Sowjet-premier Tichonow bracht in hel congres op 27 febr. het economische verslag uit. Hierin gaf hij een toelichting op het vijfjarenplan 1981-1985.

Het ontwerp voor dit elfde vijfjarenplan van de Sowjet-Unie was op 2 dec. 1980 gepubliceerd in de *Prawda*, nadat het door het Centrale Comité was goedgekeurd. Het had de titel „De fundamentele richting van de economische en sociale ontwikkeling van de USSR voor 1981-1985 en de periode tot 1990".

Alec Nove, hoogleraar in de economie en specialist op het gebied van de Sowjet-economie wijdde aan dit document een beschouwing, die was opgenomen in het *NRC/H'blad* van 10 jan.

Het onderstaande is daaraan ontleend.

Het document lijkt als twee druppels water op de gebruikelijke vijfjarenplannen. al bevat het, helaas. veel minder cijfers dan vroeger gebruikelijk was. Zo ontbreken streefcijfers tot 1985 voor staal. voertuigen. traktoren. de meeste machines en machirieonderdelen. textiel. schoeisel en enig duurzaam consumptiegoed. In veel andere gevallen worden alleen ongespecificeerde groeipercentages voor brede categorieen produkten gegeven.

Met deze vaagheid wordt een betreurenswaardige tendens voortgezet. De gepubliceerde versie van het Negende vijfjarenplan (1971-'75) bevatte tenminste nog cijfers voor honderd industriele produkten. Misschien komen we over de plannen voor de komende vijf jaar nog meer te weten als het ontwerpplan eenmaal is goedgekeurd door het Partijcongres.

Veel van de cijfers in het ontwerp worden bij benadering aangeduid. bijvoorbeeld „600-640 kubieke meter gas". In dit artikel wordt in zo'n geval het gemiddelde aangehouden (d.w.z. 620).

De geplande groeipercentages voor de komende jaren liggen onder de geplande groei in de jaren 1976-'80. maar liggen dichtbij de werkelijke groei van de afgelopen jaren. Een belangrijk uitziende verandering is de verhouding tussen de groei van de produktie van produktiegoederen en die van consumptiegoederen. De grotere aandacht voor de noden van de consument komt tot uitdrukking in een iets grotere groei van de consumptiegoederen. Dat is een verschil met de proportionele groei die was voorzien in het Tiende vijfjarenplan. maar niet zonder precedent: ook in het Negende vijfjarenplan (1971-'75) was een relatief grotere groei van de produktie van consumptiegoederen voorzien, maar daar is in werkelijkheid niets van terecht gekomen.

De traditionele prioriteiten kregen bij de uitvoering van het plan toch weer de overhand. en dat is ook niet zo verwonderlijk: wanneer de uitvoering van het plan over tijd is. en moeilijkheden optreden, gaan planners vanzelfsprekend meer aandacht besteden aan energie, staal en andere basisprodukten. en projecten op het gebied van consumptiegoederen worden dan uitgesteld.

Is het nieuwe plan voor de industrie te ambitieus? Het lijkt van niet. De industriële groei in de periode 1966-'70 was – volgens de officiële cijfers – 48,5%, en die in de periode 1971-'75 43%, dus de geplande 27% voor de komende jaren (5% per jaar) lijkt nogal bescheiden en haalbaar.

Maar er zijn meerdere redenen denkbaar waarom de streefcijfers in de industrie misschien toch onhaalbaar zullen blijken te zijn, om te beginnen op energiegebied. De tabel toont aan dat er buitengewoon goede resultaten en verwachtingen zijn wat betreft gas, maar de resultaten op het gebied van olie en vooral kolen zijn zeer teleurstellend. Het streefcijfer voor de kolenwinning in 1985 ligt dan ook aanzienlijk onder het streefcijfer dat voor 1980 was vastgesteld.

De oliewinning moet in de komende vijf jaar met slechts 4,6% groeien. Die verwachting weerspreekt weliswaar de verwachting van de Amerikaanse inlichtingendienst CIA, dat er sprake zal zijn van een vermindering van de olieopbrengsten in de USSR, maar vormt toch wel een schril contrast met de groei van de olieprodukten in de afgelopen vijf jaar met 23%. (Het laatste vijfjarenplan voorzag overigens in een toename met 35%.)

Kerncentrales zullen een zeer belangrijke bijdrage gaan leveren aan de energiebalans in 1985: 222 miljard kWu. in 1985, bijna even groot als het aandeel van alle waterkrachtcentrales in de energieopwekking.

Zelfs als alle plannen op het gebied van energiewinning daadwerkelijk zullen worden uitgevoerd. kan de Sowjet-Unie niet om drastische maatregelen op het gebied van energiebesparing heen. Het plan voorziet daar ook in. In de komende vijf jaar zullen er niet minder dan 160 a 170 miljoen ton aan energie-eenheden moeten worden uitgespaard in vergelijking met het huidige verbruiksniveau. Men vraagt zich af hoe dit voornemen uitvoerbaar is. zonder ernstige gevaren voor de continuïteit in de produktie.

Er zijn nog meer mogelijke oorzaken voor onevenwichtigheid in de industrie aan te wijzen in het nieuwe vijfjarenplan.

Het enige streefcijfer dat het document op het gebied van ijzer en staal geeft, heeft betrekking op plaatstaal: 118,5 miljoen ton. (Produktie in 1979: 103 miljoen ton.) Niettemin wordt

Resultaten Sowjet-economie

		1975 bereikt	1980 plan	1980 bereikt	1985 plan
Elektriciteit	(miljarden kWu)	1039	1380	1290	1575
Olie	(miljoenen ton)	491	640	604	632
Gas	(miljarden m^3)	289	435	435	620
Kolen	(miljoenen ton)	701	800	719	785
Staal	(miljoenen ton)	141	168	155	?
Kunstmest	(miljoenen ton)	90	143	107	150
Cement	(miljoenen ton)	122	144	125	141
Graan	(miljoenen ton:	181,6	215	201	240
Katoen	(miljoenen ton)	7,9	9	9	9,25
Suikerbieten	imiljoenen ton)	66,3	96.5	—	101,5
Vlees	(miljoenen ton)	15,0	15.3		17,2
Melk	(miljoenen ton)	90.8	95		98

Indexcijfers Sowjet-economie

	1475 bereikt	1980 volgens plan	1980 bereikt	1985 volgens plan
Nationaal inkomen	100	126	120	119
Bruto nationaal produkt	100	137	127	127
Produktiegoederen	100	140	129	127
Consumptiegoederen	100	131	121	128
Bruto produkt	100	115,5	109	113

Een beeld van de congresafgevaardigden

de produktie van machines en metaalbewerkingsbedrijven geacht met 40 procent te groeien. Er bestaat dus een dringende noodzaak om veel economischer om te gaan met metalen, maar dit soort besparingen is niet realiseerbaar omdat het plan de normen nog steeds alleen in gewicht uitdrukt.
Het nieuwe plan voorziet in een veel verdere specialisatie op het gebied van ijzergieterijen. smelterijen en produktie van machine-onderdelen, maar dit soort voornemens zijn ook in het verleden al vaak naar voren gebracht, zonder veel effect.
De produktie van niet-ijzerhoudende metalen moet aanzienlijk groeien, maar zoals gewoonlijk worden de cijfers op dit gebied alleen in percentages uitgedrukt: aluminium 17,5; lood 22,5; nikkel en kobalt 30. De afwezigheid van produktiecijfers voor motorvoertuigen en tractoren wekt de indruk alsof op dit gebied geen toename van betekenis gepland is. misschien met de gedachte in het achterhoofd dat de vraag naar olie moet worden beteugeld.
De produktie van bouwmaterialen moet met 18 procent toenemen, maar het streefcijfer voor cement in 1985 ligt lager dan dat voor 1980.
Er staat, begrijpelijkerwijze, in het ontwerp heel wat te lezen over de noodzaak tot modernisatie, en over de voorkeur die moet worden gegeven aan het uitbreiden van bestaande fabrieken boven het bouwen van nieuwe. En – voor de zoveelste maal – bindt men de strijd aan met het verschijnsel van het beginnen van talrijke investeringsprojecten die nooit worden voltooid.
Er zijn ook aanzienlijke investeringen op het gebied van spoorwegvervoer voorzien: 5000 kilometer spoorlijn zal worden verdubbeld, en de Baikal-Amoer-lijn voltooid.
De landbouw heeft de afgelopen jaren zwaar te lijden gehad van het slechte weer, en het nieuwe plan fixeert de gemiddelde graanoogst voor de komende vijf jaar boven het ongeëvenaarde succes dat is bereikt in het uitzonderlijk goede jaar 1978. Dat lijkt al te optimistisch.
De overige streefcijfers in de landbouw worden echter gekenmerkt door een scherp besef van de beperkte mogelijkheden. In de plannen op het gebied van veefokkerij komen de slechte oogsten van de laatste jaren op het gebied van veevoer naar voren.
De overspannen verwachtingen die Chroesjtsjow nog kon hebben (,.Over 2 of 3 jaar is de zaak opgelost") zijn definitief vervlogen. Omdat er in 1979 15,5 miljoen ton vlees werd geproduceerd, moet de planning voor 1985 (17.2 miljoen ton) bepaald als een staaltje van realisme worden beschouwd.
Dit cijfer houdt ook de belofte in van voortdurende tekorten aan vlees in de komende jaren, temeer daar het publiek voor de komende jaren geen hogere prijzen zal hoeven te betalen voor eerste levensbehoeften. Omdat de inkoopprijzen die de staat betaalt voor de meeste produkten van landbouw en veeteelt echter wel zullen toenemen, zullen de staatssubsidies op eerste levensbehoeften tot recordhoogte stijgen.
Het grote aandeel van de landbouw in de totale investeringen (27 procent) wordt gehandhaafd. De resultaten van de voedingsindustrie moeten met 24 procent stijgen. In de komende vijf jaar zullen 1.450.000 lorries en 1.870.000 tractoren worden geleverd aan de landbouw, tegen respectievelijk 1.300.000 en 1.900.000 in de afgelopen periode.
De kunstmest-leveranties zullen 115 miljoen ton bedragen, en er is ook voorzien in het gebruik van veel meer organische mest. met als streefcijfer 1.1 miljard ton.
In positieve zin wordt in het document verwezen naar privé-initiatieven in landbouw en veeteelt. Er moet 27 procent meer worden geïnvesteerd in woningen, scholen e.d. op het platteland. Bemerkenswaard is verder dat het plan voor de landbouw in het document onder één hoofdstuk is gebracht met het plan voor de voedingsindustrie, onder het hoofd „Agro-industrieel complex". Kennelijk zijn er belangrijke wijzigingen in de organisatiestructuur op komst, die in het plandocument echter niet worden onthuld.
Op het terrein van maatregelen voor de welvaart van de consument is voorzien in een toename van het gemiddelde loon met 13 a 16 procent tot 190 a 195 roebel per maand. De kleinhandel zal met 22 a 25 procent moeten toenemen, schoolboeken zullen voortaan gratis worden verstrekt, en vrouwen krijgen een ,,gedeeltelijk betaald" zwangerschapsverlof van een half jaar. De ,.medische industrie" zal veel meer moeten gaan produceren, 40 procent.
Uit de lange lijst van de streefcijfers per deelrepubliek blijkt dat de geplande groei van de industriële produktie het hoogste ligt voor Letland en Estland, het laagst voor de republieken in de Kaukasus, Oezbekistan en Moldavië.
Er zijn een aantal kolommen gewijd aan de problemen op het gebied van organisatie en management, maar die bevatten bijna niets anders dan algemeenheden over efficiency, kwaliteit, technische vooruitgang, discipline, de ,,strijd tegen departementalisme en lokalisme", de bevordering van initiatief en participatie, de wenselijkheid van rationele calculatie, enzovoorts. In al deze vage taal valt geen hervormingsprogramma te ontdekken.
Al met al is het nieuwe vijfjarenplan van de Sowjet-Unie een document dat minder informatie geeft dan te verwachten zou zijn, en dat alleen maar kan worden waargemaakt wanneer er belangrijke verbeteringen optreden op het gebied van arbeidsproduktiviteit, technische vooruitgang, bezuiniging van materiaal en brandstof en efficiëntie bij de toewijzing van fondsen in de economie.
De bestaande tekorten, bottlenecks, onevenwichtigheden, te langzame innovatie, gebrek aan arbeidsdiscipline, slechte kwaliteit moeten kennelijk worden opgelost door aansporingen en goede voornemens. De woordkeus van het document sluit niet uit dat verreikende hervormingen in overweging worden genomen, maar er is geen enkel teken te bespeuren waaruit zou kunnen blijken dat de Sowjetleiders en hun voornaamste adviseurs concreet denken aan fundamentele veranderingen.
Zonder deze veranderingen, moet men aannemen, zullen de tekortkomingen van het systeem voortduren en is het onwaarschijnlijk dat de beloofde verbetering van de levensstandaard gerealiseerd kan worden.
Het energieprobleem kan zeer acuut worden wanneer de aangegeven doelstellingen op het gebied van olie en kolen de komende vijf jaar niet gehaald worden, maar zelfs wanneer ze wel gehaald worden is het heel goed mogelijk dat energie een acuut probleem wordt. En wanneer de defensieuitgaven van de USSR zullen toenemen. en dat is heel goed mogelijk, dan verminderen nog verder de kansen op het in standhouden van de voorziene 3 procent economische groei.
Het is misschien overdreven om te zeggen dat de economische groei in de USSR ,,knarsend tot stilstand komt" zoals een Engelse krant geschreven heeft, maar de groei gaat waarschijnlijk wel erg langzaam, langzamer dan in een succesvol kapitalistisch land (behalve in tijden van acute recessie). Dat was het dan, de oude droom van het ,,inhalen en voorbijstreven van de meest-ontwikkelde kapitalistische landen".

De Afghaanse president Babrak Karmal (l.) met Leonid Zamyatin, lid van het Centrale Comité, belast met propaganda, op een persconferentie op 20 febr.

Rede Tichonow

In zijn congresrede heeft premier Tichonow op 27 febr. verklaard, dat de SU bereid is tot uitbreiding van de handel met de VS en andere Westerse landen. Tegelijkertijd beschuldigde Tichonow Washington ervan handel te gebruiken voor politieke doeleinden.

Evenals eerder in de rede van president Brezjnew was het de boodschap van Tichonow, dat er meer bespaard moet worden in de economie en dat er meer aandacht aan kwaliteit geschonken moest worden.

De premier verwees in zijn rede indi-

rect naar het Amerikaanse graanembargo. Hij zei: „Het is niet onze fout, dat de handel met de Verenigde Staten daalt of stagneert. Dat is het resultaat van de Amerikaanse politiek".
Tichonow riep op tot effectievere economische betrekkingen met het buitenland om ,,te besparen op arbeid en grondstoffen, de technische vooruitgang te versnellen en om tijd te winnen".
Tichonow verklaarde, dat een verdere verbetering van de levensstandaard van de bevolking het belangrijkste doel van de communistische partij in de komende vijf jaren is. Over de vraag, hoe dit verwezenlijkt moet worden, liet de premier zich echter in algemene termen uit.

Aan het begin van zijn lange speech liet de premier de prestaties de revue passeren die in de periode van het oude vijfjarenplan (1976-1980) werden geleverd. Daarbij maakte hii een veraelijkine met de ontwikkelingen in het weste –die worden gekenmerkt d& sociale tegenstellingen. werkloosheid, recessie en andere „kapitalistische" kwalen.
Op zichzelf zijn de prestaties tijdens het vorige vijfjarenplan inderdaad indrukwekkend geweest. Maar ook zijn zij in verschillende opzichten onder de verwachtingen gebleven. Niet alleen door het slechte weer in drie van de vijf jaren. maar vooral doordat de straf geleide economie van de Sowjet-Unie nog altijd niet in staat is om de bedrijven tot betere resultaten te stimuleren.
Premier Tichonow maakte er overigens geen geheim van in zijn toespraak dat er grote tegenvallers zijn geweest, zoals het teruglopen van de arbeidsproduktiviteit. het onjuiste gebruik van investeringen, het niet efficiënt gebruik maken van grondstoffen en andere ongewenste ontwikkelingen in verschillende takken van de economie.
Tichonow vindt vooral. dat nog niet voldoende is afgerekend met het idee dat kwantiteit belangrijker is dan kwaliteit. In de vorige periode is al geprobeerd daar verandering in te brengen.
De nieuwe plannen zijn er op gericht voorwaarden te scheppen voor een meer effectieve en op hogere kwaliteit afgestemde produktie. Hier is tien jaar voor uitgetrokken. Voor de wetenschapsmensen is de belangrijkste taak weggelegd. Zij moeten wegen vinden om op moderne wijze te komen tot een grotere produktiviteit, een meer rationeel gebruik van de produktie-mogelijkheden, een maximale besparing van hulpbronnen en verbetering van de kwaliteit van het werk.
Er zal meer aandacht worden geschonken aan consumptiemiddelen om tegemoet te komen aan de eisen van de bevolking. Plannen. die nog niet gereed zijn. moeten het mogelijk maken dat bijvoorbeeld meer vlees, melk en fruit en andere artikelen ter beschikkng van de bevolking komen en ook kleding en allerlei huishoudelijke en andere goederen voor dagelijks gebruik.
Er zullen nieuwe verbruiksgoederen op de markt komen, de kwaliteit van alle produkten zal worden verbeterd en er zal meer worden gelet op de mode-bewustheid die al geruime tijd geleden haar intrede in de Sowjet-Unie heeft gedaan. Hier werd slechts in geringe mate aan tegemoet gekomen. De verlangens van de bevolking zullen voortdurend worden geregistreerd, zodat daar zo spoedig mogelijk rekening mee kan worden gehouden bij de produktie in de bedrijven.
De hoogte van lonen zal voortaan mede afhangen van de resultaten in de bedrijven en de prestatie van elke arbeider. Speciale regelingen worden getroffen voor gebieden als de Oeral, Kazakhstan, de zuidelijke gebieden van het .,Verre Oosten" van de Sowjet-Unie en het oostelijk deel van Siberië. In sommige industrieën zal ook het nachtwerk beter worden beloond.
Het inkomen van de arbeiders op de collectieve bedrijven zal met ongeveer twintig procent omhoog gaan. waardoor zij wat dichter in de buurt komen van de lonen die in fabrieken en op kantoren worden uitbetaald.
Er komen een aantal maatregelen in voorbereiding die financieel voordeel brengen voor moeders, jonggehuwden en gezinnen met kinderen. Vrouwen krijgen een jaar gedeeltelijk betaald verlof als zij een baby hebben gekregen.
Dit heeft te maken met de stagnerende groei van de bevolking in de Sowjet-Unie, vooral in het Europese gedeelte. Bij de gcboortc van het eerste kind ontvangt men vijftig roebels. van het tweede kind af bedraagt de uitkering honderd roebels. Vrouwen die twee of meer kinderen onder de twaalf jaar hebben, krijgen drie dagen extra vakantie De maandelijkse bijdrage voor ongehuwde moeders gaat ook omhoog

Het transport zal worden gemechaniseerd waardoor in 1985 1.5 miljoen mensen voor ander werk beschikbaar komen. Er bestaat een tekort aan arbeidskrachten in de Sowjet-Unie. Vandaar dat men probeert door een snelle automatisering dit probleem voor een belangrijk deel op te lossen.
Automatiseren moet ook tot een grotere produktie leiden tegen lagere kosten en met minder materiaal. De belangrijkste factor is echter de arbeidsproduktiviteit, waarvan Moskou een verhoging van 17 tot 20 procent verwacht. Ondernemingen moeten de produktiviteit zo mogelijk met minder personeel opvoeren.
De bevolking wordt eraan herinnerd dat zuinig moet worden omgegaan met grondstoffen en energie, omdat zij steeds meer uit verafgelegen gebieden moeten worden gehaald onder moeilijke omstandigheden en tegen hogere kosten. Speciale fabrieken gaan zich bezighouden met de verwerking van schroot. Er zal een eind worden gemaakt aan het veel voorkomende verschijnsel dat fabrieken hun volledige capaciteit niet kunnen gebruiken. bijvoorbeeld door gebrek aan grondstoffen.
Nadruk krijgt modernisering van bestaande fabrieken. De bouw van nieuwe wordt aan banden gelegd. Kapitaal-investeringen zullen in het algemeen meer gericht worden gebruikt. Nieuwe vindingen moeten sneller hun intrede doen in het produktie-proces. Een beslissende rol krijgen de basis-industrieen die te maken hebben met elektriciteit, ijzer en staal. chemische produkten en machinebouw.
Veel verwacht Moskou van de gasproduktie. De winning van kolen en olie zal weinig toenemen. Kernenergie en waterkrachtcentrales gaan een belangrijke rol spelen bij de elektriciteitsvoorziening. In de buurt van grote steden worden kerncentrales gebouwd om de warmtevoorziening te verzorgen. De autoriteiten menen dat de bouw van betrekkelijk veel kerncentrales niet zal leiden tot milieuverontreiniging.

„Technologische samenwerking met de westelijke landen is" – aldus Tichonow – .,noodzakelijk om onze plannen te kunnen verwezenlijken". Hij sprak woorden van lof over de kapitalistische landen en hun zakenlieden, die op constructieve wijze economische samenwerking met de Sowjet-Unie bedrijven. Hij uitte kritiek op de politiek van de Verenigde Staten, maar sloot verdere economische samenwerking met dat land niet uit. (NRC/H'blad, Trouw, Het Parool. De Volkskrant, Le Monde, NZZ, FAZ, The Times. UPI, Reuter, AP)

WEST-EUROPA

BELGIË

CENTRAAL MATIGINGSAKKOORD

De vertegenwoordigers van de vakverenigingen, het Verbond van Belgische Ondernemingen, het Nationaal Christelijk Middenstandsverbond en de landbouworganisaties hebben op 13 februari. samen met de regering, een centraal akkoord ondertekend dat de bepalingen van de herstelwet vervangt, die betrekking hebben op de loonmatiging van de werknemers van de privé-sector, Het akkoord is geldig van I januari 1981 tot 31 december 1982.
De regering had reeds tiidens de narlementaire behandeling van de acht ontwerpen van herstelwet haar voorkeur doen blijken voor een centraal akkoord, dat tegemoet kwam aan de vakbonden die van de loonmatiging, vervat in de herstelwet, een breekpunt hadden gemaakt, wat de sociale vrede in het gedrang gebracht had. Aanvankelijk stonden de werkgevers huiverig t.o.v. een nieuwe onderhandeling met de vakbonden; vooral bij Fabrimetal, de patroonsorganisatie van de metaalverwerkende nijverheid, was het scepticisme duidelijk waarneembaar. Maar tenslotte kon premier Martens die een actieve rol speelde in het overleg, de werkgevers toch aan de tafel krijgen.
Na de ondertekening van het akkoord sprak Martens van ,,de start van het herstel."
Het centraal akkoord luidt:

"Art. *1.* Baremieke stelsels – Dc bestaande baremieke stelsels blijven van toepassing. Zij zijn begrepen in de in art. 3.2 vermelde verhogingen van de loonkosten en wedden.
Art. **2.** Lopende overeenkomsten – De reeds vóór 1 januari 1981 gesloten overeenkomsten worden uitgevoerd, maar verlengd in dezelfde voorwaarden voor een periode van 12 maanden, van hun vervaldag af.
Art. **3.** Nieuwe overeenkomsten –
1) Waar de arbeidsduur 40 of 39 uur gemiddeld per week bedraagt, kan men onderhandelen over een arbeidsduurverkorting naar een gemiddelde toe van 38 uur per week.
2) Waar de arbeidsduur gemiddeld 38 uur per week of minder is, kan onderhandeld worden, rekening houdend met het bepaalde in art. 1, over: – ofwel een verhoging van de lonen met maximaal één procent per jaar; – ofwel een arbeidsduurvermindering met maximaal één uur over twee jaar. Voor de kantoorbedienden zal geen rekening worden gehouden met het bepaalde in art. 1 in sectoren of ondernemingen waar de handarbeiders een meerderheid uitmaken.
Art. 4. Beoordeling – De regering en de sociale gesprekspartners zullen in september 1981 en in september 1982 samenkomen om een balans op te maken.
Art. **5.** Geschillen – De eventuele problemen inzake interpretatie zullen door de ondertekenaars geregeld worden. Zo nodig zullen ze sa-

men beslissen een beroep te doen op de bemiddeling van de minister van tewerkstelling en arbeid.
Art. 6. Sociale *vrede* – Tijdens de geldigheidsduur van dit centraal akkoord. alsmede van de overeenkomsten gesloten of verlengd in toepassing van de artikelen 2 en **3,** verbinden de ondertekenende partijen zich ertoe. in naam van hun organisaties en in naam van hun mandaatgevers op alle niveaus, de bepalingen van deze overeenkomst te eerbiedigen en geen eisen te stellen of vragen te steunen. die ertoe strekken voordelen toe te kennen die niet in deze overeenkomst voorzien zijn."

Commentaar bij akkoord

Na het sluiten van het centraal akkoord hebben de deelnemers aan de onderhandelingen nog een ..commentaar" ondertekend dat drie artikelen omvat.
Het eerste artikel verduidelijkt dat de bestaande baremieke stelsels integraal van toepassing blijven, wat betekent dat hun toepassing geen ruimte meer laat voor algemene loonsverhogingen of arbeidsduurverkortingen in de sectoren of ondernemingen, waar de arbeidsduur reeds gemiddeld 38 uren of minder bedraagt. met uitzondering van die gevallen waar de kantoorbedienden een minderheid vormen en een arbeidsduurverkorting gelijkaardig met die van de arbeiders kan worden bekomen.
Artikel twee stelt dat voor CAO's die voor onbepaalde tijd zijn gesloten en in een minimum-termijn van toepassing voorzien, die termijn met twaalf maanden wordt verlengd. CAO's die na hun vervaldatum voor onbepaalde tijd werden verlengd bij gemeenschappelijk akkoord, kunnen niet andermaal na hun opzegging worden verlengd. Moeilijkheden die onder de partijen zouden rijzen bij de toepassing van dit artikel, zullen bij de ondertekenaars aanhangig gemaakt worden.
Artikel drie bepaalt dat de partijen die van de onderhandelingsmogelijkheid gebruik maken, dat zullen doen rekening houdend met de economische toestand van de sector of de onderneming en met de weerslag op de werkgelegenheid, inzonderheid in de sectoren en ondernemingen die in een bijzonder moeilijke situatie verkeren.
De acht herstelwetten werden gepubliceerd in het staatsblad van 14 februari. Het centraal akkoord en het KB dat het akkoord bindend verklaart, verschenen in het staatsblad van 17 februari.

Protestacties in de openbare besturen

De dag waarop het centraal akkoord voor de werknemers van de privésector werd ondertekend, werd in de overheidsdiensten gestaakt. Een poging van de regering om ook de bezwaren van de ambtenaren tegen de matiging te ontzenuwen, was op 12 febr mislukt
's Anderendaags legde het spoorwegpersoneel het werk stil tussen 6 en 9 uur 's ochtends Er waren werkonderbrekingen bij de Posterijen en de administraties van Rijk, Provincie en Gemeente Er werd gestaakt in het rijksonderwijs maar minder niet in de vrije scholen In de communiques waarin zij de actie verantwoordden, herinnerden de vakbonden eraan dat de ambtenaren een solidariteitsbijdrage moeten betalen en dat hun vakantiegeld en tiltdejaa spienen niet geïndexeerd worden rink werd gewaarschuwd vooi een ondermijning van het pensioenstelsel en voor de herziening van de weddeschaalverhogingen. De vakbonden stelden dat de ambtenaren zwaarder moeten inleveren dan de werknemers van de privé-sector
De stakingsacties verliepen zonder incidenten

(Vor ber pag 117 e v)

STAALAKKOORD VAN HANZINELLE BIJGEWERKT

Tijdens een conferentie op het kasteel van Hertoginnedal, waaraan werd deelgenomen door de Belgische en Luxemburgse ministers van economische zaken. Claes en Flesch. door de topverantwoordelijken van Arbed, Cockerill en de staalbedrijven van de Driehoek van Charleroi, en door EG-commissaris Davignon. werd op 7 febr. een akkoord bereikt over de aanpassing van de z.g. staalovereenkomst van Hanzinelle van 1978 (zie pag. 819/3-1978).
Het akkoord voorziet in de voortzetting van de samenwerking tussen de Belgische en de Luxemburgse staalnijverheid tot ten minste eind 1988. In de loop van 1985 zal worden onderzocht of en hoe de samenwerking aan de gewijzigde omstandigheden moet worden aangepast. Er wordt ook gedacht aan de oprichting van een maatschappij voor de gezamenlijke verkoop van de staalprodukten, en aan een intense samenwerking op commercieel vlak.
Arbed mag tot 1985 de capaciteit van zijn koudwalserij te Dudelange op 650.000 ton brengen. Vóór einde 1988 mag de produktie ervan niet worden verhoogd. Mocht Arbed partners vinden om een gedeelte van de produktiecapaciteit van Dudelange te gebruiken, dan moeten zij een akkoord dienovereenkomstig sluiten. De walserij van Dudelange zal voorts 450.000 ton warmgewalste coils (opgerolde plaat) herkomstig van het bedrijf Carlam te Charleroi, benutten.
Ten einde de vroegere overeenkomst i.z. specialisatie na te leven. zal Sidmar zijn capaciteit i.z. koudproduktie gedurende de periode van het akkoord behouden Het zal echter zijn uitrusting Kunnen aanvullen met installaties, die het de mogelijkheid bieden zich aan te passen aan de kwalitatieve eisen van de markt der koudgewalste platen. Diezelfde mogelijkheid krijgt Cockerill-Sambre. Het akkoord bevestigt ook de uitwisseling van produkten tussen Arbed en de Driehoek. De produktie van lange produkten in Charleroi West wordt behouden
Het akkoord erkent tiet wederzijdse recht van modernisering, aanvulling en wijziging van de bestaande installaties, met het oog op de verhoging van het rendement en de kwaliteit van de produkten, zodat de evolutie van de markt kan worden gevolgd. Onder dat moderniseringsbeginsel vallen de reeds door de Belgische regering goedgekeurde continugieterij van Sidmar, de verbetering van de koud-installaties te Luik, de vernieuwing van de hoogovens van Cockerill en de aanpassing van de warmwalserij van Sidmar en van Cockerill-Sambre aan de marktevolutie.
Die moderniseringsprojecten moeten wel aan drie voorwaarden voldoen: 1) zij mogen niet strijdig zijn met de bestaande akkoorden; 2) zij mogen de aanvaarde maximum-produktiemogelijkheden niet verhogen; **3)** zij moeten een eigen rendabiliteit hebben en bijdragen tot de verbetering van de financiële resultaten van de maatschappij. De uitbreiding van de uitrusting is hoe dan ook ondergeschikt aan een voorafgaande benuttiging ten belope van 85%.
Er werd ook afgesproken dat in Charleroi een koudwalscapaciteit kan worden geïnstalleerd. en dat Cockerill-Sambre en Sidmar de mogelijkheid zullen onderzoeken om samen in Gent en in Charleroi galvaniseringslijnen of andere stroomafwaartse staalactiviteiten te creëren. Cockerill-Sambre bevestigde zijn bereidheid om in Dudelange met Arbed het Galvalange-project verder te zetten.

Fusie Cockerill-Driehoek

Tijdens de conferentie bespraken de ministers ook het rapport dat door een werkgroep van deskundigen werd opgesteld betreffende de samenwerking die na de fusie van Cockerill en de Driehoek van Charleroi zou moeten bestaan met de Luxemburgse staalonderneming Arbed. Mi-

nister Claes verklaarde na afloop dat de Belgische regering nog geen definitief standpunt innam m.b.t. de fusie en dat nog niet alle financiële problemen werden opgelost, inzonderheid wat de inbreng van de privé-holdings betreft. Claes voegde eraan toe dat de fusie op zichzelf geen belemmering vormt voor een voortzetting van de akkoorden van Hanzinelle.
Van hun kant hebben Julien Charlier (Cockerill) en Albert Frere (Driehoek van Charleroi) op 12 febr. laten weten, dat het dossier van de fusie half maart gereed zal zijn. De technische diensten van het Japanse staalbedrijf Nippon Steel werden ingeschakeld om de technische oriëntatie bij Cockerill-Sambre te onderzoeken en aanbevelingen te doen. De Europese Gemeenschap en het Belgisch nationaal comité voor planning en controle van de staalnijverheid worden eveneens bij die studie betrokken.

(Vor. ber. pag. 82/3)

NIEUW PARTIJBESTUUR IN VU

De partijraad van de Volksunie heeft op 15 febr. kamerlid dr. med. Vik Anciaux voor een periode van drie jaar in het voorzittersambt bevestigd. Anciaux kreeg 107 van de 116 uitgebrachte stemmen; er waren 9 onthoudingen.
Voor de twee functies van ondervoorzitter werd in één keer over de drie kandidaten gestemd. De Gentse hoogleraar, prof. J. Maton, was zeker van de herverkiezing, omdat een van beide ondervoorzitters een niet-parlementslid dient te zijn. Hij kreeg 102 stemmen. Van de twee kamerleden die eveneens kandidaat waren, kreeg H. Schiltz 75 stemmen en J. Gabriels 41. Deze laatste was uittredend ondervoorzitter.
De verkiezing van Schiltz, die na de mislukking van zijn Egmontbeleid ontslag had genomen als partijvoorzitter, kreeg in de perscommentaren meer dan gewone aandacht. Zijn kandidatuur was slechts op het laatste ogenblik gesteld en verwekte ook in VU-kringen enige verrassing.

(Zie ook pag. 77413-'80)

VAST WERVINGSSECRETARIS

In opvolging van Edouard Poullet die in december 1978 tot PSC-senator werd verkozen, is Guido de Wilde op 13 febr. benoemd tot Vast Wervingssecretaris.

De Wilde (geb. 17 april 1936 te Gavere) studeerde rechten en notariaat aan de rijksuniversiteit te Gent en werd 1964 ambtenaar op het ministerie van buitenlandse zaken. Van 1966 werkte hij hoofdzakelijk als kabinetsmedewerker van verscheidene ministers. Sedert 1979 was hij kabinetssecretaris van premier Martens.

FRANKRIJK

BUITENLANDSE POLITIEK

Hieronder volgt een overzicht van de belangrijkste ontwikkelingen in de Franse buitenlandse politiek sedert mei 1979.

Bezoek Giscard aan Rwandu

Op 17 mei 1979 heeft president Giscard d'Estaing een officieel tweedaags bezoek gebracht aan Rwanda. Dit op uitnodiging van generaal Habyarimana, het Rwandase staatshoofd, dat in april 1977 in Parijs op bezoek was geweest.
Het staatsbezoek vond plaats aan de vooravond van de zesde Frans-Afrikaanse conferentie, die op 21 mei in de Rwandase hoofdstad Kigali zou beginnen. Op 23 mei bracht de Franse president een ,,officieel werkbezoek" van een dag aan Khartoem, de hoofdstad van Soedan.

Bezoek Giscard aan India

Van 25 tot en met 29 januari 1980 heeft president Giscard d'Estaing een staatsbezoek aan India gebracht, dat werd gedomineerd door de kwestie Afghanistan. Het Franse staatshoofd voerde besprekingen met premier Gandhi en met president Reddy in New Delhi. Frankrijk verklaarde zich bereid tot het geven van kredieten voor de bouw van een aluminiumfabriek in Orissa en tot levering van wapens. In een gesprek met journalisten waarschuwde mevrouw Gandhi voor de bewapening van Pakistan.
Op 29 januari werd een gezamenlijk communiqué uitgegeven waarin India en Frankrijk eensgezind hun bezorgdheid uitspraken over de Russische aanwezigheid in Afghanistan.
NRC-H'blad (9-2-80) schreef onder meer:

,,Uit de gezamenlijke Frans-Indiase verklaring die na Giscards bezoek werd uitgegeven, blijkt bezorgdheid over eventuele escalatie van de huidige gevaarlijke situatie, over de mogelijkheid van een nieuwe koude oorlog en een toenemende rivaliteit tussen de grootmachten ,,door uitbreiding van de bewapening" die een bedreiging voor de vrede in het gebied zou kunnen vormen. Veelzeggender is echter de in de verklaring opgenomen oproep aan alle landen, ,,vooral de machtigste naties" om de ernst van het gevaar te onderkennen en ,,al hun inspanningen aan te wenden om het te keren." De opvallende overeenkomst in politieke benadering van de twee landen geeft goede hoop dat de economische betrekkingen tussen Frankrijk en India nu goed op gang kunnen komen. Er werden zeven protocollen ondertekend over een brede samenwerking op het gebied van industrie, handel, landbouw, wetenschap en technologie. De twee landen gaan mogelijkerwijs samenwerken op het gebied van de produktiee van kunstmest. petrochemische produkten en telecommunicatie. Ook werd er gesproken over de mogelijkheden van gezamenlijke research op het gebied van oceanografie en zonne.energie.
Een meer direct resultaat van de besprekingen is de verkoop van Frans militair materieel aan India. In niet-officiële berichten wordt gesproken over een Frans besluit om India ,,Durandal" penetratiebommen te leveren en van onderhandelingen over de verkoop van Dauphin helicopters. Ook zou Frankrijk bereid zijn India meer ,,Matra 550" luchtdoelraketten te verkopen.
Het Franse aanbod van militair materieel omvatte verder: vliegende radar voor de lange afstand. een nieuwe generatie anti-tank raketten, anti-onderzeebootraketteri en de nieuwste AMX-32 tanks. India zal waarschijnlijk zijn huidige goede betrekkingen met de Sowjet-Unie combineren met nauwere betrekkingen met Frankrijk om meer tegenwicht te kunnen bieden aan de Verenigde Staten, zo menen waarnemers."

India en Frankrijk besloten in de toekomst regelmatig ontmoetingen te houden en elkaar op alle regeringsniveaus te raadplegen.

Rondreis Giscard in Midden-Oosten

Vanaf 2 maart 1980 heeft Valery Giscard d'Estaing een negendaagse rondreis gemaakt door het Midden-Oosten en bezoeken gebracht aan Koeweit, Bahrein, Qatar, de Verenigde Arabische Emiraten, Jordanië en, onverwacht, aan Saoedi-Arabië. Tijdens zijn bezoek werd Giscard vergezeld door vier ministers: André Giraud van industrie, Jean-François Deniau van buitenlandse handel, Jean-Philippe Lecat van cultuur en communicatie en Jean François--Poncet van buitenlandse zaken.

President Giscard d'Estaing luistert op het vliegveld van Manama in Bahrein naar het volkslied. Naast hem de emir van het eiland, sjeik Isa bin Siilman al-Khalifa, wiens dynastie sedert 1782 aan de macht is.

Na afloop van zijn besprekingen met emir Jabir al-Ahmad al-Sabah van Koeweit werd (op 3 maart) een gezamenlijk communiqué uitgegeven waarin Frankrijk en Koeweit hun steun gaven aan het Palestijnse streven naar zelfbeschikking binnen het kader van een rechtvaardige en permanente regeling voor het Midden-Oosten.

Volgens NZZ (5-3 80) onderscheidde het communique zich van de resolutie nr 242 van de Verenigde Naties omdat er gesproken werd van ,,volk" en ,,zelfbeschikking" en betekende deze formulering dat Frankrijk zich opstelde achter het Palestijnse steven naar de stichting van een eigen staat

Op 4 maart sloot Frankrijk met Bahrein een overeenkomst betrefiende samenwerking op het gebied van elektriciteitsvoorziening en toerisme, met Qatar werd overeengekomen samen te werken op het gebied van zonne-energie, ontzilting van zeewater. gaswinning en petro-chemische industrie. Ook met de Verenigde Arabische Emiraten (5 en 6 maart) werden economische overeenkomsten getekend (olie, kernenergie, landbouw). Daarnaast werd met de zeven sjeikdommen een gezamenlijk communiqué uitgegeven waarin gepleit werd voor een driehoeksgesprek (,,trilogue") tussen de belangrijkste Europese, Arabische en Afrikaanse landen om te komen tot een handvest voor economische, politieke en culturele samenwerking van landen die elkaar, wat technologische en financiële middelen betreft, aanvullen.

Op 6 maart vloog president Giscard d'Estaing naar het Jordaanse Akaba, alvorens op 8 maart naar Amman te vertrekken. Na afloop van gesprekken met koning Hoessein in Amman werd in een gezamenlijk communiqué gepleit voor deelneming van de Palestijnse Bevrijdingsorganisatie PLO aan onderhandelingen voor een duurzame vredesregeling in het Midden-Oosten.

De tekst van de passage waarin gesproken werd over de PLO luidde als volgt: ,.Beide staatshoofden zijn overeengekomen al hun krachten aan te wenden om tot werkelijke vrede te komen. Zij zijn van mening dat de bepalingen van een alomvattende regeling van wezenlijk belang zijn voor alle betrokken partijen. Deze partijen zullen dus betrokken moeten worden bij de onderhandelingen. hetgeen de deelneming met zich meebrengt van de Organisatie voor de Bevrijding van Palestina (PLO).

Tussen Frankrijk en Jordanië werden overeenkomsten gesloten aangaande exploitatie van bodemschatten en het opzetten van auto- en cementindustrie.

Op 10 maart arriveerde het Franse staatshoofd in de Saoedische hoofdstad Riad voor een ,.werkbezoek" dat bijna zes uur duurde. Na een onderhoud met koning Khaled, met minister van buitenlandse zaken, prins Saoed al Feisal en met kroonprins en waarnemend regeringsleider, prins Fahd, herhaalde de Franse president zijn verklaring over deelneming van de PLO aan een vredesregeling Naar zijn zeggen sprak Giscard in Riad over problemen in het Midden-Oosten, over de veiligheid in het gebied van de Perzische Golf, over de Palestijnse kwestie de Sowjet-interventie in Afghanistan en de Aziatisch Europese dialoog

Ontmoeting Giscard-Brezjnew

Op 19 mei 1980 hebben de Russische president Brezjnew en president Giscard d'Estaing gedurende vijf uur in Warschau met elkaar gesproken. Dat gesprek was tot stand gekomen op initiatief van de Poolse partijleider Edward Gierek. Het was de eerste ontmoeting van president Brezjnew met een Westers staatshoofd sedert de Sowjet-invasie in Afghanistan.
Het besluit om de ontmoeting te houden werd genomen zonder overleg met de Westerse bondgenoten van Frankrijk en stuitte daarom op terughoudendheid van die kant. Alleen de Westduitse regering liet weten het initiatief een ,.stap in de goede richting" te vinden.
Critici in het Westerse kamp beschouwden de stap van Giscard als een wig in de eenheid van het Westen bij de veroordeling van het Russische optreden in Afghanistan, die Moskou slechts voordeel kon brengen.
Op 18 mei verklaarde een woordvoerder van de Franse president, dat diens bezoek vier oogmerken had: de Franse eenheid met het Westen te benadrukken, de Sowjet-Unie te waarschuwen voor ,,verdere avonturen". een gunstig klimaat te scheppen dat tot vertrek van de Russen uit Afghanistan leidde en voorstellen te doen voor een topconferentie n.a.v. de plaatsing van Russische SS-20-raketten, die volgens Giscard een ,,onaanvaardbare bedreiging van West-Europa" vormden.
De Franse president gaf na afloop van het gesprek met de Russische leider toe dat wat betreft Afghanistan de posities ver van elkaar verwijderd waren en ver verwijderd bleven. Brezjnew had voorgesteld een topconferentie te organiseren van de ,,meest verantwoordelijke landen" en er zou gebleken zijn dat er een wil was tot een ,,politieke oplossing".

De Franse president meende dat zijn reis naar Warschau, ondanks het povere resultaat, gerechtvaardigd was en dat hij zijn doel had bereikt, omdat een ,,openhartige en volledige uitleg op het hoogste niveau sinds het gebeuren in Afghanistan" en een herstel van de dialoog nodig was geweest.
NRC/H'blad schreef in een hoofdartikel (21-5-80) dat Giscard door zijn onverwachte gesprek met zijn Russische collega de verdeeldheid binnen de Westerse alliantie over het conflict met Rusland inzake Afghanistan had vergroot.

De eerste indruk is, dat het niet meer heeft opgeleverd dan het zoveelste bewijs, dat Frankrijk te klein is om op eigen houtje wereldpolitiek te maken. Zelfs geen optisch succes-heeft de Russische president aan zijn Franse collega gegund, zelfs geen schijnconcessie terzake van Afghanistan.
Ook hier geldt, dat schade aan de Amerikaans-Europese betrekkingen is toegebracht. terwijl de positie van Europa is verzwakt doordat een pretentie niet is waargemaakt.
Bijzonder weinig aantrekkelijk is het idee dat de gesprekspartners in Warschau hebben gelanceerd, het idee van een conferentie van de ,,belangrijkste verantwoordelijke landen" om alle grote problemen, zoals Iran en Afghanistan te regelen. die in 1981 gehouden moet worden, wanneer de verkiezingen in Amerika, West-Duitsland en Frankrijk achter de rug zijn.
Blijkbaar lopen de meningen over de aard van deze conferentie tussen Moskou en Parijs nogal uiteen. Van Russische zijde wordt gedacht aan een aantal bijeenkomsten van de belangrijkste regeringsleiders per regio. De Franse president daarentegen sprak van een conferentie die gelijktijdig mondiaal en beperkt moet zijn. Waarschijnlijk denkt hij daarbij aan de oude Franse wens om de wereldproblemen te laten regelen door de vijf permanente leden van de Veiligheidsraad.

Een formule die als volstrekt achterhaald moet worden beschouwd, omdat zij Frankrijk en Engeland een positie zou toebedelen naast Amerika, de Sowjet-Unie en China die volstrekt niet in overeenstemming met de feiten is. Noch voor Europa, noch voor de Derde Wereld kan een dergelijke opzet aanvaardbaar zijn.

Op 22 mei schreef deze krant:

De Amerikaan Muskie die er over had geklaagd dat zijn Franse collega hem in Wenen niets had gezegd over Giscards reis en dat hij wat betreft consultatie zelf niet deed wat hij preekte. kreeg van Francois-Poncet een scherp antwoord:
Frankrijk voert een onafhankelijke buitenlandse politiek en consulteert met wie en wanneer het wil. Het had van niemand toestemming nodig. Wanneer Muskie zijn ontmoeting met Gromyko nuttig acht. en Schmidt naar Moskou gaat om met Brezjnew te praten, waarom zou dan een gesprek van Giscard en Brezjnew schadelijk zijn. zo vroeg de minister.
Op de verklaring-zonder-debat kon slechts de gaullist en ex-minister van buitenlandse zaken van De Gaulle, Couve de Murville. die voorzitter is van de commissie van buitenlandse zaken, antwoorden. Hij vond dat geen antwoord was gegeven op de vraag van wie het initiatief voor de ontmoeting was gekomen. Via de Polen van de Sowjet-Unie of van Parijs? Indien men wist dat de posities duidelijk aan elkaar zijn tegengesteld dan was geen

nieuwe ontmoeting nodig. Het was een ongerechtvaardigde improvisatie.
In de wandelgangen en in pers en radio bleef na de verklaring van Francois-Poncet de kritiek unaniem en hevig. De socialist Mitterrand bijvoorbeeld, meende dat wanneer men zonder consultatie vooraf naar een dergelijke ontmoeting gaat en niets terugbrengt ,,dit op onbeschaamdheid van de Sowjet-Unie wijst en op een zekere zwakheid van Frankrijk, dat op die manier onnodig een oorveeg incasseerde". Alleen de communist Marchais loofde de reis als een teken van Franse onafhankelijkheid. De gaullisten noemden tiet verdacht wanneer Marchais Giscard looft wegens zijn onafhankelijkheid. en spreken over een ..politiek van zwakte".
Het grote Parijse raadsel blijft intussen wat Giscards motieven waren om naar Warschau te gaan. De presidentsverkiezingen zijn nog te ver weg om binnenlandse motieven te veronderstellen. De rapporten die François-Poncet in Bonn aan Schmidt en Giscard zelf aan de Amerikaanse ambassadeur Hartmann uitbrachten, schijnen niemand veel wijzer te hebben gemaakt. Slechts was te horen dat Brezjnew tegenover Giscard het aanbod van de NAVO bleef afwijzen om opstelling van nieuwe raketten uit te stellen indien de Russen willen praten over terugtrekking van de SS-20-raketten. De Rus kondigde zelfs opstelling aan van nieuwe raketten: SS 21, **22** en 23.
Het onaangenaamste voor Parijs is dat de Russen, onder andere de ambassadeur Tsjerwonenko in Parijs, niet ophouden Giscard te loven voor zijn reis die volgens hen .,de traditie van de Gaulle" voortzet, en toont dat .,niet alle Europese schapen de gevaarlijke herdershond in Washington volgen" zodat de Russische ,,vredespolitiek in Europa nieuwe vorderingen kan maken". Deze manier om de Franse president te loven en zwart te maken bij zijn geallieerden is een teken dat Moskou niet eens dankbaarheid wil tonen voor de troef die Giscard de Russen in handen speelde. Maar het raadsel over Giscards motieven is daarmee niet verdwenen. Sommigen in Parijs spreken dan ook ten einde raad eenvoudigweg over een politieke ,,fehlleistung" van de Franse president.

Giscard in Finland

Op 2 juni begon het eerste officiële staatsbezoek van het Franse staatshoofd aan Finland. Weliswaar was president Giscard in 1975 in Helsinki geweest voor de ondertekening van de slotakte van de Akkoorden van Helsinki over veiligheid en samenwerking in Europa, het staatsbezoek van de Finse president Kekkonen in 1962 aan Parijs was nooit beantwoord. Het tweedaagse bezoek stond in het teken van gesprekken over de détente. Beide staatshoofden pleitten voor solidariteit tussen de (West) Europese landen met een vasthouden aan de eigen identiteit. De Finse president stelde zich op achter het voorstel van Giscard voor een Europese ontwapeningsconferentie. Finland prees de ,,onafhankelijke" buitenlandse politiek van Frankrijk.

Bezoek Barre aan Madrid

Op **3** juli bracht premier Barre een bezoek aan de Spaanse hoofdstad Madrid, waar hij in een kille atmosfeer besprekingen voerde met zijn ambtgenoot Adolfo Suarez. Spanje's toetreding tot de EEG en de, Franse ,,hulp" aan de Baskische ETA waren de belangrijkste onderwerpen.
Premier Barre wees alle Spaanse verwijten over vermeende onverschilligheid van de Franse autoriteiten ten opzichte van in Frankrijk vertoevende ETA-terroristen van de hand. Frankrijk deed geen concessies aan zijn standpunt ten aanzien van Spanje's toetreding tot de EEG en bleef erbij dat de interne problemen van de Gemeenschap betreffende landbouwpolitiek en financiering van de Economische Gemeenschap moeten zijn opgelost voordat van uitbreiding sprake kan zijn.
Volgens het Spaanse persbureau EFE verliep net gesprek tussen de Spaanse minister van landbouw Lamo de Espinosa en zijn Franse ambtgenoot Mehaignerie in gespannen sfeer. De Spaanse minister hekelde het optreden van Franse boeren die Spaanse vrachtwagens hadden gemolesteerd en treinladingen Spaanse produkten in brand hadden gestoken uit protest tegen de ,,goedkope" import uit Spanje.

Bezoek Giscard aan West-Duitsland

Van 7 tot en met 11 juli bracht president Giscard d'Estaing in gezelschap van zijn echtgenote en zeven ministers het eerste officiële staatsbezoek aan West-Duitsland sedert 18 jaar. Het Franse staatshoofd voerde onder meer besprekingen met bondskanselier Schmidt, met minister van buitenlandse zaken Hans-Dietrich Genscher, met de toenmalige kandidaat voor het kanselierschap, de Beierse minister-president Franz Josef Strauss en met Bondspresident Karl Carstens. Onderdeel van het bezoek was de 36e halfjaarlijkse consultatie op 10 en 11 juli, waaraan werd deelgenomen door Schmidt, Giscard en Barre alsmede de respectieve vakministers.
Op de eerste dag van zijn bezoek riep de Franse president Bonn op om samen met Parijs Europa weer macht en betekenis te geven. Zinspelend op het bezoek van president Charles de Gaulle in 1962, zei Giscard: ..Gisteren was de tijd van verzoening. nu is een tijd van daden aangebroken om Europa zijn invloed in de wereld weer te verschaffen."
Elf Westduitse leden van het Europees Parlement (SPD) vei-weten de Franse president dat hij zijn Europese ,,belijdenis" niet in de praktijk bracht en in een aantal concrete gevallen juist een ,.niet-Europese" houding innam. De voorbeelden waren:

- Frankrijk bemoeilijkt het toetreden tot de EG van Spanje en Portugal:
- in strijd met het EG-verdrag heeft Frankrijk de invoer van lamsvlees uit Engeiand. West-Duitsland en Nederland stopgezet;
- Frankrijk weigert een gesloten akkoord over lozing van zout in de Rijn te ratificeren:
- zonder enige consultaties met de buurlanden bouwt Frankrijk kerncentrales aan zijn grenzen;
- Frankrijk heeft de aanvaarding geweigerd van een Europese regeling voor chemisch afval, die tot stand was gekomen als reactie op de chemische ramp in Seveso.

Aan het slot van het vijfdaagse bezoek stelde kanselier Schmidt zich op achter Giscards streven naar een sterkere rol van Europa op politiek en militair gebied in de wereld.
Schmidt zei:

Op de eerste dag van zijn staatsbezoek aan West-Duitsland sprak president Giscard d'Estaing in de kanselarij in Bonn met bondskanselier Helmut Schmidt (rechts).

„Ik wens nadrukkelijk mijn steun te geven aan de opmerkingen van de president over de Duits-Franse samenwerking om de Europese eenheid en het Europese bewustzijn te versterken, maar tevens om een doeltreffender bijdrage te leveren aan de handhaving van het militaire evenwicht in Europa en in de wereld en van de vrede."

Schmidt juichte de Franse plannen toe om de eigen afschrikkingsmacht – de Franse kernwapens – te moderniseren. De kanselier wees erop dat het Franse besluit genomen was om precies dezelfde redenen waarom de NATO in december van het vorig jaar had besloten om nieuwe middellange afstandswapens in West-Europa te stationeren en tegelijkertijd aan Moskou ontwapeningsonderhandelingen aan te bieden. ..We zijn het erover eens' aldus Schmidt. ..dat er een passend tegenwicht in Europa moet zijn tegen de buitengewone militaire macht van de Sowjet-Unie." Hij voegde daaraan toe dat elk Westeurowees land een specifieke bijdrage daartoe moet leveren

De Duitse kanselier noemde het feit dat hij eerder samen met Giscard in Baden-Baden een militaire parade inspecteerde een symbool van de groeiende Frans-Duitse samenwerking op militair terrein. In Baden-Baden is het hoofdkwartier van 50.000 in de Bondsrepubliek gestationeerde Franse troepen.

President Giscard d'Estaing zei dat zijn opvattingen over een sterker Europa niet inhielden dat Europa een derde supermogendheid moet worden in militaire zin of dat Europa uit zijn huidige bondgenootschappen moet treden. „Als U bedoelt dat de stem van Europa sterker gehoord moet worden in de wereld dan is dat precies wat ik bedoel". zei Giscard op vragen.

De Franse president wees op zijn eigen overleg in de Poolse hoofdstad Warschau met president Brezjnew van de Sowjet-Unie en op Schmidts ontmoeting met de Sowjetleider in Moskou (zie KHA pag. **433** e.v.-1980) als voorbeelden van Europa's rol om spanningen in de wereld te verminderen. „Het bezoek aan Moskou was niet alleen nuttig, het was noodzakelijk", zei Giscard. .,Stelt u zich eens voor in welke spanningen de wereld nu zou verkeren als Europa buiten de discussies was gebleven."

Ondanks hun streven naar het handhaven van de dialoog met Moskou bevestigden beide staatslieden hun veroordeling van de militaire interventie door de Sowjets in Afghanistan. Giscard merkte op dat de afgelopen zes maanden niets was gebeurd dat reden zou zijn om de aandrang op Moskou om te vertrekken uit Afghanistan te verzwakken.

In een beschouwing over de Frans-Duitse relaties schreef *NRC/H'blad* (9-7-80)onder meer:

Aan het begin van de Frans-Duitse samenwerking stond na de oorlog de gedachte dat een economische vervlechting (kolen en staal) voor de toekomst een nieuwe oorlog tussen de aartsvijanden Frankrijk en Duitsland zou kunnen vermijden.

Met politiek leven vulden eerst Charles de Gaulle en Konrad Adenauer deze samenwerking. De verzoening werd met beroemde mijlpalen als Adenauers bezoek aan Frankrijk (de kathedraal van Reims) en De Gaulle's zegetocht door West-Duitsland gesymboliseerd. In 1965 volgde het Frans-Duitse vriendschapsverdrag dat nog vandaag de dag een brede uitwisseling, bijvoorbeeld van ambtenaren, met zich brengt. (. . .)

De Frans-Duitse rivaliteiten bestaan nog, maar de invloed ervan is bij Schmidt én bij Giscard nooit zo groot dat de" waarde van de ..bonne entente" (Giscard) erdoor wordt aangetast. Het Franse avontuurtje met Brezjnew in mei in Warschau heeft iedereen in Bonn, ondanks alle verbittering van het ogenblik, stilzwijgend weggeslikt.

En omgekeerd: Giscards wantrouwen tegen de besprekingen over troepenreducties in Wenen (MBFR) – het Westduitse leger zou er weleens als sterkste conventionele kracht in Midden-Europa uit de bus kunnen komen – wordt tot praktische verschillen van inzicht gereduceerd. De wat meer dan zijn voorgangers atlantisch georiënteerde Giscard dwingt de bondskanselier niet tot voortdurende of met prestige beladen keuzes tussen Parijs en Washington. Giscard heeft Helmut Schmidt als gelijke geaccepteerd. hetgeen sinds de topconferentie van de uestelijke Vier op Guadeloupe onomstreden is (pag 33 e.v.-1979).

Het gewicht van de „As" Bonn-Parijs is met name duidelijk geworden bij de invoering van het Europese monetaire stelsel (EMS) in 1978, toen Schmidt en Giscard – de financiele experts van weleer – een dam tegen de dollar-willekeur in Europa opwierpen. Giscard leverde daarbij de grootste binnenlandspolitieke krachtsinspanning door vervolgens de inflatie in eigen land aan banden te leggen. De Westduitsers zorgden voor het geld en voor het geruststellen van wantrouwende Amerikanen.

Frankrijk verleent aan de Bondsrepubliek in deze entente een morele steun in de rug die de Westduitsers nodig hebben voor een actieve buitenlandse politiek. Dat is bijvoorbeeld heel zichtbaar in de Europese politiek jegens het Midden-Oosten. waar Bonn nooit zover had kunnen gaan tegenover Amerika en tegenover Israël en tegenover de eigen publieke opinie als deze politiek niet was ingebed in de EG.

Sinds de Afghanistan-crisis is het duo Schmidt-Giscard nog wat verder uit de schulp gekropen. Uit de aanvankelijk in januari ernstige vertwijfeling in Bonn ontwikkelde zich stap-voor-stap een politiek beleid met een van de Verenigde Staten afwijkende richting.

In deze richting wijst de mijlpaal die Giscard d'Estaing met zijn staatsbezoek wil zetten. Bonn en Parijs moeten samen Europa opnieuw macht en betekenis in de wereld geven, zoals de president meteen de eerste dag al twee keer zei.

De Westduitsers past het om tegenover zoveel Frans zelfbewustzijn terughoudendheid te betrachten: ten eerste omdat men in Bonn beseft dat de ware betekenis van Europa toch eerder een kwestie van Moskou en Washington dan van Bonn en Parijs is: ten tweede omdat de Duitsers behoedzamer zijn jegens de VS en ten derde omdat Bonn beseft dat Giscard met grote woorden ook omwille van zijn herverkiezing in het voetspoor van De Gaulle is getreden.

Bezoek Giscard aan Volksrepubliek China

Van 15 tot 22 oktober 1980 heeft president Giscard d'Estaing een officieel staatsbezoek gebracht aan China. Hij bezocht tevens Tibet. Het Franse staatshoofd voerde besprekingen met premier Zhao Ziyang, partijvoorzitter Hua Guofeng en vice-voorzitter Deng Xiaoping. Tegelijkertijd voerden Giscards stafchef Generaal de Montaudoin en minister van Justitie Alain Peyrefitte besprekingen met resp. de stafchef Yang Dehzi en met de vice-voorzitter van het volkscongres Peng Zhen, die belast is met hervorming van het Chinese rechtssysteem.

Op 16 oktober sprak Giscard, in gezelschap van minister van buitenlandse zaken François-Poncet met Hua Guo Feng over de Europese politiek, het Midden-Oosten, Afghanistan, Cambodja en de oorlog tussen Irak en Iran.

Tidens besprekingen met premier Zhao Ziyang werd besloten tot hechtere economische samenwerking en tot het houder; van geregelde consultaties op ministersniveau over belangrijke internationale zaken. Er werd overeenstemming bereikt over de levering door Frankrijk van twee kerncentrales en samenwerking op het gebied van kernenergie. De ministers van buitenlandse zaken sloten een overeenkomst over de vestiging van consulaten-generaal in Sjanghai en Marseille.

Ondanks het gebrek aan concrete politieke resultaten tijdens de besprekingen waren er volgens *NRC/H'blad* (23-10-'80) interessante nuances aangebracht in de wijze waarop Peking en Parijs elkaars politieke koers begrijpen:

Het Franse uitgangspunt voor de reis was dat er politiek nauwelijks toenadering mogelijk was, maar dat er tenminste geld verdiend kon worden. Frankrijk was nog maar de zevende handelspartner van China op dezelfde rang als Canada en Italië. Deze achterstand tegenover Japan, de Bondsrepubliek en de Verenigde Staten moest worden ingehaald, zo meende men.

Maar politiek leek de afstand onoverbrugbaar sinds Hua Guofengs bezoek aan Parijs van vorig jaar. Toen was gebleken dat de Chinezen bleven hameren op het gevaar van het Sowjet-hegemonisme en in het geheel geen begrip hadden voor Giscards bijzondere vorm van ontspanningspolitiek tegenover Moskou die zij als gevaarlijk neutralisme zagen.

De Chinese leiders bleven deze twee hoofdpunten van Giscards buitenlandse politiek negeren. Wel sprak Hua Guofeng beleefd over toenadering en convergenties. Al voor het bezoek had Peking via zijn beschouwingen in de pers een Europese onafhankelijkheid niet alleen „onuitvoerbaar doch zelfs gevaarlijk" genoemd.

Europa kon die onafhankelijkheid niet kopen door ontspanning tegenover de Sowjet-Unie. Ook nu weer bleek dat voor de Chinese leiders grotere Europese eenheid alleen zinvol blijft indien deze gepaard gaat met een nauwere band tot de Verenigde Staten. Vooral, aldus Peking, mag deze eenheid niet leiden tot een onafhankelijke veiligheidspolitiek.

Het feit dat Peking juist tijdens Giscards bezoek een nucleaire bom liet ontploffen, zagen de Fransen als een Chinese „les" aan Europa. Bijna ritueel herhaalde Deng Xiaoping ten slotte in een rede de noodzaak van eensgezindheid der volkeren tegen het hegemonisme (van de Sowjet-Unie).

Onder deze omstandigheden was het een wijs besluit dat niet was voorzien om een communiqué uit te geven. Geen der gesprekspartners kon openlijk toegeven dat hij in werkelijkheid zijn koers, zo niet zijn visie, aan het veranderen was.

Ook de economische resultaten bleven voorlopig bescheiden. Als groot succes wordt natuurlijk de verkoop voorgesteld van twee Franse nucleaire enereiecentrales van 900 meeawatt. Maar die centrales waren al in 1978 besteld en

Partijvoorzitter Hua Guofeng (rechts) in gesprek met de Franse president Valery Giscard d'Estaing.

werden daarna onmiddellijk weer afbesteld bij gebrek aan geld.
Ook nu is het contract van 6 a i miljard franc nog niet getekend, doch is alleen een intentie-overeenkomst geparafeerd
Natuurlijk had Giscard de vlag kunnen hijsen indien hij was ingegaan op de oude Chinese wens naar wapenleveranties. Maar tevoren was bekend dat Parijs wat dot betreft even voorzichtig blijft als Londen en Washington. om Moskou niet te irriteren. De Chinezen zouden er dus niet eens meer om hebben gevraagd.
Daarbij was sindsdien nog Pekings irritatie gekomen over wat de Chinezen zagen als Giscards sabotage van een eensgezinde Westelijke reactie op de Sowjet-invasie van Afghanistan door zijn ontmoeting met Brezjnew in Warschau.
In Peking liet Giscard onmiddellijk weten dat hij geen enkele illusie meer koesterde ten aanzien van Moskou's politiek en zich veel bezorgder maakte over de Russische intenties dan in Peking oorspronkelijk was aangenomen. Ofschoon hij het zelf niet zo kan hebben toegegeven tegenover zijn Chinese gastheren. laten de Fransen er geen twijfel meer over dat Giscards zijsprong naar Brezjnew in Warschau en zijn houding in Venetië op zijn best vergeefse en op zijn slechtst misplaatste pogingen zijn geweest.
Indirect moet Giscard in Peking hebben toegegeven dat hij zich na Afghanistan door de Russen heeft laten beetnemen. Ofschoon daarvan naar buiten weinig kon blijken, zagen de Fransen tegelijk hun verwachting bevestigd dat het nieuwe Chinese regime niet langer afstevent op een confrontatie met Moskou. doch zich neerlegt bij een (vijandelijke) coexistentie.
Om binnenlandse politieke redenen konden naar buiten toe noch de Chinezen noch Giscard al te veel laten merken van hun koersaanpassing. Bij de analyse over de breukvlakken zelf, zoals Afghanistan, Europa. Cambodja. was men het met elkaar eens. aldus Franse woordvoerders. Vandaar ook bijvoorbeeld een ontmoeting van Giscard met prins Sihanoek in Peking, omdat Chinezen en Fransen hem hopen te betrekken bij een oplossing in Cambodja. Ook werd gesproken over eventuele politieke samenwerking tussen de EG en de Chinezen in de Verenigde Naties.
Daarnaast moest het uiterijke verschil van mening blijven bestaan ten aanzien van de hoofdlijnen. Giscard bleef in zijn redevoeringen hameren op de multipoiariteit die in de wereld is ontstaan mede door de verzwakking van de Verenigde Staten en de noodzaak van een sterk onafhankelijk Europa dat zijn vrijheid van handelen toont zowel tegenover de Verenigde Staten als tegenover de Sowjet-Unie.

Le Monde (19-10-80) noemde het veelbetekenend dat de Chinese leiders en de Chinese media minimale aandacht besteedden aan Giscards hang naar multipolariteit in de internationale politiek, waarbij een einde komt aan de ,,twee-supermachten"-politiek (SU-VS). ,,Uit de manier waarop de Chinezen reageerden op Giscards verlangen om Europa een grotere rol in de wereldpolitiek te laten spelen. blijkt dat men in Peking bang is voor een versnippering van krachten, waarvan slechts het ,,Sowjet-hegemonisme'' zal profiteren. Want de Sowjet-Unie is. vandaag evenzeer als gisteren, vijand nummer één", zo schreef deze krant.
In een commentaar op Giscards buitenlandse politiek merkte *NRC/H'blad* (24-10-80) onder meer het volgende op:

,,Maar of het nu gaat om zijn reis naar de landen van de Perzische Golf, of om zijn gesprek met Brezjnew in Polen. of nu weer om het bezoek aan China: politiek is de Franse president van al deze reizen met vrijwel lege handen thuisgekomen. Geen van zijn gesprekspartners bleek uiteindelijk voldoende vertrouwen te hebben in de rol die een zelfstandig Europa in de wereldpolitiek kan spelen om daar voor zijn eigen politiek consequenties uit te trekken. In China is Giscard met zijn houding ten aanzien van de Verenigde Staten en met zijn denkbeelden inzake een onafhankelijke Europese politiek zelfs op volledig onbegrip gestuit.,

ZUIDOOST-AZIË EN VERRE OOSTEN

AUSTRALIË

ALGEMENE VERKIEZINGEN. REGERINGSCOALITIE BEHOIJDT MEERDERHEID IN HUIS VAN AFGEVAARDIGDEN, MAAR VERLIEST DIE IN DE SENAAT. WIJZIGINGEN KABINET

Bij de op 18 okt 1980 gehouden algemene verkiezingen bleef de regeringscoalitie van Liberalen (LP) en National Country Party (NCP) onder leiding van premier Malcolm Fraser aan de macht In het Huis van Afgevaardigden behield de coalitie de meerderheid, ondanks een verlies van 12 zetels, in de Senaat echter verloor zij de absolute meerderheid
De datum van de verkiezingen was op 11 sept bekendgemaakt door premier Fraser, die in dec 1975 aan het bewind kwam en in dec. 1977 was herkozen (pag. 108 e.v.-'78). Het mandaat van het Huis van Afgevaardigden liep in dec. 1980 af. Volgens opiniepeilingen. gepubliceerd in de week van 8 sept., zou de regeringscoalitie 46% van de stemmen krijgen tegen de Labour-oppositie (Australian Labor Party, ALP) 45%.
Nadat het parlement op 19 sept. was ontbonden, openden premier Fraser en Labour-leider William (Bill) Hayden op resp. 30 sept. en 1 okt. hun verkiezingscampagne.
Over de campagne schreef het *Handelsblatt* (16-10-'80) o.m.:

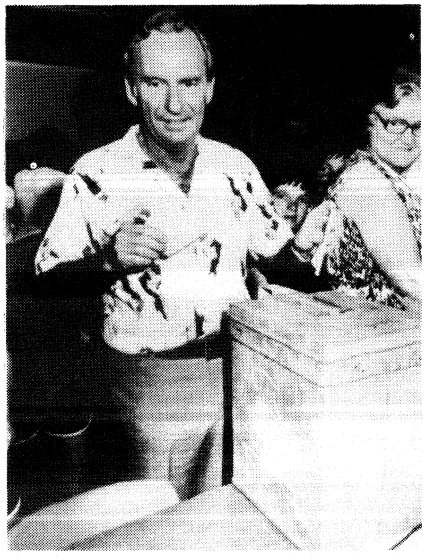

Premier Malcolm Fraser brengt in zijn woonplaats Wannon zijn stem uit voor de parlementsverkiezingen op 18 okt. 1680.

De huidige regering van premier Fraser wil de exploitatie van de enorme grondstoffenreserves stimuleren door de schepping van een gunstig investeringsklimaat ook voor buitenlanders, en door aanpassing van de prijs ban Australie's aardolie aan die van de wereldmarkt Maar de in oppositie zijnde Labourpartij onder leiding van Bil1 Hayden is voor staatsinterventie Deze partij heeft toegezegd dat zij indien zij regeermacht bezit de winning en de export van uranium stop zal zetten en buitenlandse investeringen zal beperken
De regering-Fraser heeft door stimulering van de exploitatie van grondstoffen en door het wijzen op de toekomst te verwachten hoge inkomsten het dilemma geschapen, waar de Labourpartij thans politieke munt uitslaat Vele Australiers willen dat de welvaart van de „uitverkoop" van grondstoffen aan het buitenland gebruikt wordt voor een verbetering van de levensstandaard
De regering heeft de ontwikkeling van grondstofreserves in de jaren tachtig op DM 62 mrd geschat De hieruit voortvloeiende gevolgen minder geld voor openbare werken, koersstijging van de Australische dollar, verzwakking van de concurrentiepositie van landbouw en industrie en de „invoer" van buitenlandse deskundigen. vormen in de grond van de zaak het voornaamste thema van de komende verkiezingen. De Labourpartij heeft handig ingespeeld op de welvaartsverwachtingen van de kiezers. Zo staat op het programma van deze partij de invoering van een extra winstbelasting voor ondernemingen, die zich met de winning van grondstoffen bezig houden, om de opbrengst ten dienste van de nationale economie te gebruiken. De regering-Fraser heeft dit idee uitdrukkelijk afgewezen.

De Labourpartij wenst verder invoering van een 35-urige werkweek. gedurende een jaar geen aanpassing van de Australische aardolieprijs aan die van de wereldmarkt, en de schepping van 100.000 arbeidsplaatsen. In de toekomst wil de partij invoering van een vermogens- en een kapitaalwinstbelasting. Hier zou mogelijk toename van de inflatie en van de rente het gevolg van kunnen zijn. De leider van de Labourpartij is geenszins tegen alle buitenlandse investeringen, maar wil een groter aandeel van het Australisch kapitaal hierin. De Conservatieven beloven voortzetting van de thans gevoerde anti-inflatiepolitiek met in de toekomst grote .,mogelijkheden voor iedereen". Australië heeft een sterke leiding nodig en daar is Fraser de aangewezen man voor. Fraser waarschuwt ervoor dat een eventueel Labourbewind alle economische vooruitgang van de afgelopen jaren teniet zou doen. de exploitatie van grondstoffen in gevaar zou brengen en de dringend gewenste buitenlandse investeringen zou afschrikken.

Tijdens de campagne gaven opiniepeilingen aanvankelijk een ontwikkeling ten gunste van Labour te zien. Een op 8 okt. in het magazine The Bulletin gepubliceerde „poll" stelde de steun voor Labour op 50% en die voor de LP-NCP-coalitie op 43%. nadat een „poll" in hetzelfde magazine een week tevoren Labour 47% en de regeringscoalitie 44% gaf.
Drie opiniepeilingen, gepubliceerd op 15 okt., gaven Labour nog steeds een voorsprong, maar de marge werd kleiner. Volgens een Gallup-poll in de Melbourne Herald zou Labour 48% en de regeringscoalitie 43% hebben gekregen als de verkiezingen in het voorgaande weekend waren gehouden. Die uitslag zou neerkomen op een „swing" ten gunste van Labour van 6 a 7%, terwijl Labour om te winnen een „swing" van 6,1% nodig had, aldus The Times (16-10).

Oppositieleider Bill Hayden tijdens het uitbrengen van zijn stem voor de parlementsverkiezingen in Oxley. Queensland.

Malcolm Fraser erkende na afloop van de verkiezingen dat de uitslag erop wees dat niet iedereen tevreden was met zijn regeringsbeleid, maar hij achtte zich desondanks voldoende gesteund door de kiezers voor een nieuwe regeertermijn. Labourleider Hayden zei tevreden te zijn over de afloop van de verkiezingen, omdat zijn partij erin was geslaagd „een verrekt groot gat te slaan in de coalitie die beweert dat zij een niet stuk te krijgen ploeg vormt". Hij meende dat de advertentiecampagne van de regering, waarin werd gewaarschuwd voor hogere belastingen en een inflatie van 20% als Labour aan de macht zou komen, veel kiezers er op de valreep van had weerhouden op zijn partij te stemmen.

Zetelverdeling

Als gevolg van het preferentiële kiesstelsel was de definitieve uitslag van de verkiezing van het Huis van Afgevaardigden pas op 18 nov. 1980 bekend.
De zetelverdeling in het nieuwe Huis (125 zetels) werd vergeleken met die van het oude Huis (124 zetels, per 19 sept. 1980):
Liberalen 54 (67), National Country Party 20 (19), Labour 51 (38).
In percentages van de stemmen luidde het stembusresultaat (vergeleken met 1977): LP 37,5 (38,1), NCP 8,7 (10,0), Labour 45,4 (39,6), Australian Democratic Party 6,5 (9,4), andere partijen 1,9 (2,9).

De op 20 nov. bekendgemaakte samenstelling van de nieuwe Senaat, waar 34 van de 64 zetels inzet van de verkiezingen waren, luidde vergeleken met de toestand vlak voor de verkiezingen als volgt: LP-NCP 31 (35), Labour 27 (26). Australian Democratie Party 5 (2), onafhankelijk 1 (1).De 34 nieuw gekozen senatoren moeten hun zetels per 1 juli 1981 innemen.

Wijzigingen kabznet

Op 2 nov. 1980 maakte premier Fraser een reorganisatie van zijn kabinet bekend. die o.m. gepaard ging met de benoeming van vijf nieuwe ministers en een beperking van het aantal kabinetsleden van 27 tot 26.
Eerder had Fraser in zijn in dec. 1977 gevormde kabinet (pag. 10913-'78) de volgende wijzigingen aangebracht:

a) Op 7 aug. 1978 ontsloeg premier Fraser senator Reginald Withers als minister van bestuursdiensten na het rapport van een Koninklijke Commissie te hebben ontvangen. die in april 1978 was ingesteld om beschuldigingen te onderzoeken tegen Eric Robinson, de mininster van financien. inzake inmenging in de grenzen van de kiesdistricten in de staat Queensland vóór de algemene verkiezingen van 1977. In dit rapport werd geconcludeerd dat Robinson zich niet aan ongepast gedrag had schuldig gemaakt, maar senator Withers wel. Deze had zijn positie gebruikt om een politiek doel te bevorderen door tegenover de voornaamste verkiezingsfunctionaris te suggereren dat de naam van een kiesdistrict in Queensland zou worden veranderd. Op 8 aug. deelde Fraser mee dat Withers als regeringsleider in de Senaat zou worden vervangen door senator John Carrick, de ininister van onderwijs. Op 25 aug. werd senator Frederick Chaney beëdigd als minister van bestuursdiensten in Withers' plaats.

b) Op 30 nov. 1978 werden de taken van 8 kabinetsleden gewijzigd, waarbij een nieuwe portefeuille van werkgelegenheid en jeugdzaken werd ingesteld.
- De portefeuille van werkgelegenheid en industriële betrekkingen. tot dusver beheerst door Anthony Street, werd gesplitst. Street bleef verantwoordelijk voor industriële betrekkingen, terwijl Ian Viner (voorheen inboorlingenzaken) met werkgelegenheid en jeugdzaken werd belast.
- Senator Frederick Chaney (voorheen bestuursdiensten) werd minister van inboorlingenzaken.
- John McLeay (bouwnijverheid) werd minister van bestuursdiensten.
- Raymond Groom (voorheen milieubeheer, huisvesting en gemeenschapsontwikkeling) nam de portefeuille van bouwnijverheid over en behield die van huisvesting. Milieubeheer werd toevertrouwd aan Senator James Webster, de minister van wetenschap. De portefeuille van gemeenschapsontwikkeling werd afgeschaft.

c) Ian Sinclair. de plv. leider van de National Country Party, trad op 27 sept. 1979 af als minister van primaire industrie, nadat hij in een de vorige dag bij het parlement van Nieuw Zuid-Wales ingediend rapport beschuldigd was van oneerlijk optreden in samenhang met zes familiebedrijven (o.m. vervalsing van de handtekening van wijlen zijn vader op documenten van een familiebedrijf). Sinclairs portefeuille werd dezelfde dag overgenomen door

Peter Nixon. die tevens minister van transport bleef.

d) Op 7 dec. 1979 werd een verdere reorganisatie van het kabinet bekendgemaakt. waarbij een nieuw uitgebreid departement van nationale ontwikkeling en energie in het „inner cabinet" werd ingesteld en twee nieuwe ministers werden benoemd. De mutaties waren:

- Senator John Carrick (voorheen onderwijs) werd minister van nationale ontwikkeling en energie.
- Kevin Newman (voorheen nationale ontwikkeling) werd minister van wroduktiviteit i.p.v. Ian Macphee, die op zijn beurt Michael MacKellar als minister van immigratie en etnische aangelegenheden opvolgde.

Ralph Hunt (voorheen gezondheid) nam de portefeulle van transport over van Peter Nixon (die als minister van primaire industrie werd bevestigd) en kreeg Sinclairs plaats in het „inner cabinet".

- Walter Fife (zakenleven en consumentenzaken) werd de nieuwe minister van onderwijs, terwijl Victor Garland (speciale handelsvertegenwoordigingen) nu Fife's oude portefeuille kreeg.
- Senator Douglas Scott (NCP) werd minister van speciale handelsvertegenwoordigingen.
- Afgevaardigde David Thomson (NCP) werd minister van wetenschap en milieubeheer als opvolger van senator James Webster. die de regering verliet na zijn benoeming tot Australische Hoge Commissaris in Nieuw-Zeeland.

e) Ian Sinclair keerde. na op 14 aug. 1980 door een hof te Sydney te zijn vrijgesproken van aanklachten i.z. bedrog m.b.t. de jaarverslagen van ondernemingen waarvan hij directeur was, op 19 aug. 1980 in het federale kabinet terug als minister van speciale handelsvertegenwoordigingen. Senator Douglas Scott trad ten gunste van Sinclair af.

Na de reorganisatie van **2** nov. 1980 was het kabinet-Fraser als volgt samengesteld:

Kabinet: Premier – Malcolm Fraser (LP): vice-premier en minister van handel en hulpbronnen – Douglas Anthony (NCP): industrie en handel – Phillip Lynch (LP); verbindingen en leider van het Huis – Ian Sinclair (NCP, voorheen speciale handelsvertegenwoordigingen); nationale ontwikkeling en energie alsmede regeringsleider in de Senaat – senator John Carrick (LP); buitenlandse zaken – Anthony Street (LP, voorheen industriële betrekkingen); primaire industrie – Peter Nixon (NCP); schatkist – John Howard (LP); industriële betrekkingen – Andrew Peacock (LP, voorheen buitenlandse zaken); defensie – James Killen (LP), financien – senator Dame Margaret Guilfoyle (LP, voorheen sociale zekerheid); werkgelegenheid en jeugdzaken – Ian Viner (LP); justitie – senator Peter Durack (LP); sociale zekerheid – senator Frederick Chaney (LP, voorheen inboorlingenzaken).

Overige ministers: binnenlandse zaken en milieubeheer – Robert Ellicott (LP, voorheen binnenlandse zaken en hoofdstad); transport – Ralph Hunt (NCP); gezondheid – Michael MacKellar (LP); onderwijs – Walter Fife (LP); immigratie en etnische aangelegenheden – Ian Macphee (LP); wetenschap en technologie – David Thomson (NCP. voorheen wetenschap en milieubeheer); bestuursdiensten – Kevin Newman (LP, voorheen produktiviteit); zakenleven en consumentenzaken – John Moore (LP, nieuw); hoofdstad – Michael Hodgman (LP, nieuw); veteranenzaken – senator John Messner (LP, nieuw); inboorlingenzaken – senator Peter Baume (LP, nieuw); huisvesting en bouwnijverheid – Thomas McVeigh (NCP, nieuw).

Geen plaats in de nieuwe regering kregen Eric Robinson* (voorheen financiën), Victor Garland (voorheen zakenleven en consumentenzaken: benoemd tot Australisch Hoge Commissaris in Londen). Evan Adermann (veteranenzaken). Anthony Staley (PTT), John McLeay (bestuursdiensten) en Raymond Groom (huisvesting en bouwnijverheid).

Verkiezingen in Queensland

De coalitie van National Party en Liberalen, sinds 1968 geleid door Johannes Bjelke-Petersen (NP), werd voor de negende achtereenvolgende maal overwinnaar bij de verkiezingen in de staat Queensland, die op 29 nov 1980 werden gehouden Vergeleken rnet de verkiezingen van 12 nov 1577 daalde het zeteltal van de coalitie echter van 59 tot 56, terwijl het zeteltal van Labour van 23 op **26** kwam *(Australian* Informatzon Servtce, The *Times, Financial Times)*

(Vor ber pag 108 e v -1978)

OPENING URANIUMMIJNEN IN NOORDELIJK TERRITORIUM

Nadat het Australische parlement in mei 1978 de wetgeving had goedgekeurd op grond waarvan machtiging werd verleend tot hervatting van de ontginning en uitvoer van uranium na een verbod van vier jaar (zie pag. 11012-1978) werd op 3 nov. 1978 een akkoord getekend over de winning van uranium in de Ranger-mijn in het Noordelijke Territorium (ten oosten van Darwin) tussen de (toenmalige) federale minister van inboorlingenzaken, Ian Viner. en Galarrwuy Yunupingu. de leider van de Northern Land Council (NLC). Dit orgaan is gemachtigd te onderhandelen over de bepalingen en voorwaarden waaronder mijnbouw kan plaatsvinden op land van inboorlingen.

Krachtens het akkoord zouden de **22** door de NLC vertegenwoordigde inboorlingengemeenschappen 4,25% van de toekomstige opbrengst van de Ranger-mijn op royalty-basis ontvangen (een bedrag dat zou neerkomen op $A 10 mln per jaar) plus een som ineens van $A 1,3 mln en $A 200.000 per jaar tijdens de constructiefase. De Ranger-mijn (in het gebied van de Alligator-rivier) bevat aangetoonde uraniumreserves van 110.000 ton ter waarde van ca. $A 7 mrd en was gezamenlijk eigendom van de Australische regering en twee Australische maatschappijen (Peko-Wallsend en E.Z. Industries).

Op 9 jan. 1979 werd tussen de partners in het Ranger-project te Canberra een akkoord getekend. op grond waarvan de bouw van de mijn op ongeveer drie jaar werd gesteld, zodat de produktie omstreeks 1982 van start zal kunnen gaan.

Bij de officiële opening van de Ranger-uraniummijn op 11 juni 1979 zei vice-premier Douglas Anthony dat als de uraniumindustrie in Australië volledig was ontwikkeld de daarmee verdiende buitenlandse valuta de helft van de verwachte Australische olie-invoer zouden dekken, nadat de buiteiilandse voorraden in 1983 zouden zijn uitgeput. Drie dagen eerder had Anthony de Narbalek-mijn (ook in het Noordelijke Territorium) geopend, nadat daarover eind 1978 een akkoord was bereikt tussen de eigenaar, Queensland Mines, en de NLC.

Zelfbestuur voor Noordelijk Territorium

Het Noordelijke Territorium, oorspronkelijk een deel van Zuid-Australië maar in 1911 door de federale regering overgenomen, kreeg op 1 juli 1978 zelfbestuur binnen het Gemenebest van Australië. Krachtens een memorandum van overeenstemming, dat op 28 juni 1978 te Canberra was ondertekend door Paul Everingham, de toekomstige eerste minister, en Malcolm Fraser, de federale premier, werd de wetgevende vergadering van het territorium verantwoordelijk voor het stedelijk gebied, de vleesindustrie, het transport en de mijnbouw, uitgezonderd uranium. *(Australian* Information Service, *Financial* Times)

SIR JOHN McEWEN OVERLEDEN

Op 20 nov. 1980 overleed de politicus Sir John McEwen te Melbourne.

Hij werd op 29 maart 1900 te Chiltern. Victoria geboren. Werd in 1934 in het Huis van Afgevaardigden gekozen en werd in 1937 minister (van binnenlandse zaken – 1939, buitenlandse zaken 1940 en luchtvaart 1940-41). Van 1943-1958 was hij plv. leider en van 1958-1971 leider van de Country Party. In die periode was hij tevens minister van handel en landbouw (1949-56), van handel (1956-63) en van industrie (1963-71) alsmede vice-premier (1958-67 en 1968-71). Van 19 dec. 1967 tot 10 jan. 1968 was Mc Ewen premier na de dood van Harold Holt en vóór de verkiezing van diens opvolger John Gorton.

SINGAPORE

VERVROEGDE ALGEMENE VERKIEZINGEN. REORGANISATIE KABINET

Op 30 nov. 1980 maakte de regering bekend dat het parlement op 5 dec. zou worden ontbonden en dat op 23 dec. – een jaar eerder dan vereist –

* Robinson had de hem aangeboden portefeuille van zakenleven en consumentenzaken geweigerd.

algemene verkiezingen zouden worden gehouden voor de bezetting van de 75 parlementszetels.

Bij de verkiezingen op 23 dec. veroverde de regerende People's Action Party (PAP) van premier Lee Kuan Yew voor de vierde achtereenvolgende maal alle 75 zetels. De zeven oppositiepartijen hadden overigens slechts in 38 kiesdistricten kandidaten gesteld.

J. B. Jeyaretman, de leider van de Workers' Party, kwam 1.046 stemmen tekort voor een zetel in de kiesdistrict, waar de PAP in 1976 nog een meerderheid van 4.651 stemmen had. Chiam See Tong. de leider van de Singapore Democratic Party. verwierf in zijn district 41% van de stemmen. De 43 oppositiekandidaten samen kregen nu 21,7% van de stemmen tegen 25,3% bij de verkiezingen van 1976. Het stemmenaandeel van de PAP bedroeg 75,5% vergeleken met 72,4% in 1976. Bij de verkiezingen werden bijna 700.000 stemmen uitgebracht, wat neerkomt op een opkomst van 94%.

Premier Lee Kuan Yew. die sinds 1959 aan de macht is en in zijn district met 91% van de stemmen werd herkozen, beschreef zijn overwinning als een overweldigend blijk van vertrouwen in zijn beleid. Hij verzekerde dat ,,de boodschap (van de oppositie) was gehoord". De premier beloofde over de kwaliteit van het werk van de parlementsleden te zullen waken en voor ,,nieuw bloed" in de regeringsploeg te zullen zorgen. Hij verklaarde nog dat de verkiezingsdatum was vervroegd vanwege de economische onzekerheden, nu Singapore ,,moeilijke tijden" te wachten stonden als gevolg van de langdurige recessie in de VS en Europa.

Tevoren had Lee Kuan Yew herhaaldelijk onderstreept dat de aanwezigheid in het parlement van ook maar één oppositielid zijn sociaal-economische programma's zou hinderen en de buitenlandse investeringen in Singapore zou bedreigen. Toen er nog wel oppositie was (tot 1968), zo stelde hij, werd het land immers geteisterd door politieke onrust, rassenrellen en andere problemen die investeerders alleen maar afschrikken. *(The* Times, Le *Monde, NRC/H'blad, AP)*

Reorganisatie kabinet

Op 5 jan. reorganiseerde premier Lee Kuan Yew zijn kabinet. Slechts het departement van financien en dat van justitie, wetenschap en technologie bleven in handen van de ,,oude garde", terwijl jongere politici en technocraten op belangrijke posten werden geplaatst in overeenstemming met Lee's beleid om potentiële nieuwe leiders te testen. Twee PAP-veteranen verlieten de regering: Lim Kim San (laatstelijk minister van milieu en vroeger van defensie) en Toh Chin Chye (voorheen minister van gezondheid en voorzitter van de PAP). Twee ministers kregen proniotie: Tony Tan Keng Yam. nu minister van onderwijs: zal in juni de portefeuille van handel en industrie overnemen van Goh Chok Tong, die dan alleen de portefeulle van gezondheid houdt; Ong Teng Cheong (44), sinds juli 1978 minister van verbindingen werd nu levens minister van arbeid als opvolger van Ong Pang Boon, die de portefeuille van milieu kreeg.

Het nieuwe, op 6 jan. beedigde kabinet is als volgt samengesteld:

Premier – Lee Kuan Yew: eerste vice-premier – Goh Keng Swee; tweede vice-premier – Sinnathamby Rajaratnam: financien – Hon Sui Sen: milieu – Ong Pang Boon: justitie, wetenschap en technologie – E. W. Barker; binnenlandse zaken – Chua Sian Chin: verbindingen en arbeid – Ong Teng Cheong; defensie – Howe Yoon Chong; nationale ontwikkeling – Teh Cheang Wan; handel, industrie en gezondheid – Goh Chok Tong; buitenlandse zaken en cultuur – Suppiah Dhanabalan: onderwijs – Tony Tan Keng Yam: zonder portefeuille – Lim Chee Onn: sociale zaken (waarnemend) – Amad Mattar. (The Times 6-1)

De ,,degradatie" van Ong Pang Boon werd in verband gebracht met de kritiek van premier Lee Kuan Yew op de besluiteloosheid van het ministerie van arbeid tijdens een recent conflict bij Singapore Airlines tussen de directie en de piloten. die een langzaam-aan actie voerden.

Volgens de Financial Times (6-1) werd Goh Chok Tong op een zijspoor gerangeerd, maar volgens Le Monde (8-1) zou hij – een van de briljantste technocraten – in juni tweede minister van defensie worden naast Howe Yoon Chong. die in de komende jaren zou moeten aftreden. (Vor. ber. pag. 781/1-1980)

TAIWAN

„AANVULLENDE" VERKIEZINGEN

Op 6 dec. 1980 werden op Taiwan ,,aanvullende" verkiezingen gehouden voor 76 zetels in de Nationale Vergadering en 70 zetels in de wetgevende Yuan.

Die verkiezingen zijn ..aanvullend", omdat in beide organen alleen die leden worden vervangen. die de provincie Taiwan. de overzeese Chinezen en bepaalde door de president aangewezen groepen vertegenwoordigen. De overige leden. die in 1947 werden gekozen en de provincies van het vasteland vertegenwoordigen zitten voor het leven omdat er daar vanwege de „communistische rebellie" geen nieuwe verkiezingen kunnen worden gehouden. Van de oorsproiikelijke in 1947 gekozen 2691 leden van de Nationale Vergadering zijn er nog ruim 1100 in functie. Van de 760 leden van de wetgevende Yuan hebben er nog 386 zitting, van wie ruim een derde Taiwanezen.

De verkiezingen hadden oorspronkelijk moeten plaatsvinden op 21 dec. 1978, maar zij werden toen afgelast in verband met het besluit van de Amerikaanse president Carter van 16 dec. 1978 diplomatieke betrekkingen met de Volksrepubliek China aan te gaan (zie pag. 833 e.v.-'78).

De regerende Kwomintang won 63 van de 76 verkiesbare zetels in de Nationale Vergadering en 56 van de 70 in de wetgevende Yuan. De China Democratic Socialist Party, die dichtbij de Kwomintang staat, verwierf één zetel in de Nationale Vergadering. De overige 26 zetels in beide organen gingen naar onafhankelijke kandidaten.

President Tsjiang Tsjing-koeo brengt zijn stem uit bij de parlementsverkiezingen op 6 dec. 1980.

De meest spectaculaire winnaars onder hen waren twee echtgenotes en de broer van drie in april 1980 veroordeelde leiders van de „Formosa-groep" (zie pag. 782/1 e.v.-'80). Chou Ching-yu, de echtgenote van advocaat Yao Chia-wen die 12 jaar gevangenisstraf kreeg, behaalde 153.000 stemmen, het grootste aantal. Zij beschreef de verkiezingen als eerlijker dan ooit tevoren en zei dat de uitslag „het begin van wederzijds vertrouwen tussen de Kwomintang en anderen markeerde".
De Kwornintang won ruim 80% van de stemmen en de oppositie ruim 15%. *(NRC/H'blad,* Le *Monde, AFP)*
(Vor. ber. pag. 831/1-1973)

VANUATU

VERDELING PORTEFEUILLES IN KABINET. VERKIEZING PARLEMENTSVOORZITTER. VERTREK BRITSE EN FRANSE TROEPEN. BEËINDIGING AFSCHEIDINGSBEWEGING OP ESPIRITU SANTO DOOR MILITAIREN UIT PAPOEA NIEUW-GUINEA.

In de per 30 juli 1980 onafhankelijk geworden republiek Vanuatu (zie pag. 497 e.v.-'80) beheerde premier Walter Lini tevens de portefeuilles van justitie en buitenlandse zaken, terwijl Fred Timakata minister van binnenlandse zaken werd. Barak Sope, directeur van het kabinet van de premier en secretaris-generaal van de regeringspartij Vanuaaku Pati (VP), trad op als waarnemend minister van buitenlandse zaken.
De op 4 juli 1980 gekozen president George Kalkoa nam de naam George Sokomanu aan.
Op 12 aug. 1980 werd Maxime Carlot, een afgevaardigde van de Franstalige oppositie, met steun van de overwegend Engelstalige VP tot parlementsvoorzitter gekozen.
Inmiddels duurde op het eiland Espiritu Santo de actie van de afscheidingsbeweging onder Jimmy Stevens, de Vemarana, voort, ondanks de aanwezigheid aldaar van Britse en Franse troepen.

Vertrek Britse en Franse troepen na aankomst troepen uit Papoea Nieuw-Guinea

Nadat op 24 juli 1980 100 Britse mariniers en 100 Franse parachutisten op Espiritu Santo waren aangekomen zonder daar verzet te ontmoeten, verklaarde de premier van Papoea Nieuw-Guinea, Julius Chan, de volgende dag dat zijn land behalve de ca. 150 militairen die vanaf 22 juli in Port Vila waren gearriveerd voor de onafhankelijkheidsplechtigheden, nog eventueel 200 militairen voor veiligheidstaken beschikbaar kon stellen als premier Walter Lini daarom vroeg.
Op 29 juli werd gemeld dat de regering-Lini aan de regering van Papoea Nieuw-Guinea een verzoek had gericht om veiligheidstroepen te sturen. Lini bevestigde dat zijn regering van plan was met Papoea Nieuw-Guinea een „verdrag van bijstand en veiligheid" te sluiten. Diezelfde dag mislukten Brits-Franse onderhandelingen met Stevens, waarop premier Lini Engeland en Frankrijk verzocht hun troepen ook na de onafhankelijkheid nog minstens een week op Espiritu Santo te handhaven. Op 4 aug. verklaarde de Franse onderminister Olivier Stirn te Parijs aat Frankrijk en Engeland „op een positieve wijze" het verzoek van de regering van Vanuatu bestudeerden om hun militaire aanwezigheid aldaar met nog eens veertien dagen te prolongeren. Maar het was volgens Stirn uitgesloten dat de Britse en Franse troepen ria het verstrijken van die termijn op Vanuatu zouden blijven.
Inmiddels bleef de toestand op Espiritu Santo gespannen. Begin augustus bliezen rebellen twee belangrijke bruggen op en werden enkele gebouwen in brand gestoken. De woordvoerder van de regering van Vanuatu, John Beasant, deelde op 4 aug. mee dat met een Amerikaans jacht wapens naar de rebellen op Espiritu Santo waren gesmokkeld. Dit werd bevestigd door een hoge Britse officier, die verklaarde dat de wapens op het uit Hawai afkomstige jacht een maand tevoren geleverd waren door de Amerikaanse Phoenix Foundation.
Een AFP-correspondent meldde voorts dat een groep Franse en Melanesische rebellen op Espiritu Santo werden getraind door een Franse Indochina-veteraan.
Op 5 aug. maakte Australië bekend dat het op verzoek van Vanuatu en Engeland drie ongewapende militaire vliegtuigen naar Vanuatu zou sturen.

Op 7 aug. stemde het parlement van Papoea Nieuw-Guinea in met het sturen van troepen naar Vanuatu. Op 9 aug. tekenden de premiers van beide landen, Julius Chan en Walter Lini, te Port Moresby (Papoea Nieuw-Guinea) een defensie-akkoord. Hierin werd o.a. bepaald dat de troepen van Papoea Nieuw-Guinea, die onder bevel van luitenant-kolonel Tony Huai op Santo zouden worden gelegerd, de bevoegdheid zouden hebben arrestaties te verrichten. Het eerste contingent van 180 man was volgens Le Monde (12-8)reeds in Port Vila gearriveerd.
In de nacht van 8 op 9 aug. werd een detachement van de 50 man sterke regeringspolitie (die begin aug. was gestuurd) tijdens zijn eerste patrouille in de straten van Luganville (zonder begeleiding van Britse en Franse militairen) aangevallen door een groep jongeren.
Op 10 aug. kregen 24 Fransen en 2 Australiërs van de autoriteiten van Vanuatu opdracht het land uiterlijk op 12 aug. te verlaten.
Na een ontmoeting te Parijs met onderminister Stirn op 12 aug. zei Peter Blaker (Brits staatsminister van buitenlandse zaken) dat de Britse en Franse troepen Espiritu Santo op 19 aug. zouden verlaten, behalve enkele militairen die nog een paar dagen zouden blijven. Diezelfde dag werd bekendgemaakt dat Australische militairen (ten dele gedetacheerd bij de troepen van Papoea Nieuw-Guinea) niet-gevechtstaken konden vervullen bij veiligheidstroepen op Vanuatu.
Op 15 aug. werden de burgemeester en de gemeenteraad van Luganville door de minister van binnenlandse zaken, Fred Timakata, ontslagen wegens beweerde steun aan de rebellen en vervangen door een zes leden tellend gemeentecomité o.l.v. Job Dalisa, de officiële regeringsvertegenwoordiger en voormalig districtscommissaris.
Op 17 aug. evacueerde Frankrijk 55 (van de 115) Franse staatsburgers van Espiritu Santo, voornamelijk kinderen en vrouwen. Zij werden met Franse militaire vliegtuigen naar Noumea (Nieuw-Caledonië) overgebracht. Onder hen waren vijf man van de uitgewezen Fransen.
Op 18 aug. arriveerden 150 infanteristen van Papoea Nieuw-Guinea met 24 Australische militaire experts in Luganville zonder op verzet te stuiten. Direct daarop vertrokken de Britse en Franse troepen.

Afscheidingsbeweging onderdrukt

Op 19 aug. werden op Espiritu Santo ca. 60 personen gearresteerd door de militairen van Papoea Nieuw-Guinea en de politie van Vanuatu; 28 van hen werden naar Port Vila overgebracht en in de gevangenis opgesloten, onder wie vier Fransen. Op 20 aug., toen nog eens 30 rebellen werden gearresteerd, werd een tweede groep van 26 arrestanten bij aankomst in Port Vila door politie en omstanders mishandeld.
Op 22 aug. werd Georges Cronsteadt, secretaris-generaal van de Vemarana, gearresteerd. Op 23 aug. werden 10

gearresteerde Fransen na tussenkomst van Yves Rodrigues, de Franse ambassadeur, in vrijheid gesteld.
Op 26 aug. omsingelden ca. 100 militairen van Papoea Nieuw-Guinea het hoofdkwartier van de rebellen in het dorp Vanafo.
Volgens een officiële bron ie Port Vila verklaarde de leider van de Vemarana-rebellen, Jimmy Stevens, tijdens een ontmoeting met regeringsvertegenwoordigers te Luganville op 28 aug. dat hij had besloten de wapens op de volgende dag neer te leggen. Maar toen liet hij weten dat hij er niet in geslaagd was zijn volgelingen tot overgr;;r te bewegen
Op 29 aug. kwam de 24-jarige zoon van Jimmy Stevens, Eddie Stevens, om het leven toen hij met een vrachtauto door een wegversperring van militairen van Papoea Nieuw-Guinea poogde te rijden en een van die militairen daarop een handgranaat naar hem wierp. Zijn dood deed de regering besluiten de aanval op het rebellenhoofdkwartier uit te stellen.
Maar op 31 aug. in de vroege morgen volgde tenslotte de aanval van de militairen van Papoea Nieuw-Guinea op Vanafo. Jimmy Stevens werd met 70 van zijn medestanders. incl. vier Fransen, gearresteerd.

Op 3 sept. werden nog eens 36 ,,rebellen" gearresteerd.

Op 8 sept. maakte de minister van binnenlandse zaken, Fred Timakata, bekend dat het militaire contingent van Papoea Nieuw-Guinea de laatste verzetshaard van de afscheidingsbeweging op Espiritu Santo, het dorp Port Olry, op 6 sept. had omsingeld en bezet; 131 personen waren gearresteerd, maar de Franse Indochinaveteraan had weten te ontsnappen.

Op 10 sept. werd gemeld dat 35 Franse staatsburgers in preventieve hechtenis verbleven, terwijl drie Australiërs en zes Fransen waren uitgewezen.

Op 22 sept. deelde de stafchef van het leger van Papoea Nieuw-Guinea, generaal Ted Diro, mee dat de militairen op Espiritu Santo ,,hun missie hebben vervuld" en dat de meesten van hen op 27 sept. naar huis zouden terugkeren; ,,enkele elementen" zouden op Vanuatu blijven voor het regelen van logistieke problemen. Maar op 24 sept. voerde het Papoea-contingent nog een operatie uit te Lamap, in het zuiden van het eiland Malekula, waarbij ca. 130 arrestaties werden verricht.
Op 29 sept. werd te Port Moresby bekendgemaakt dat bijna alle militairen van het contingent naar Papoea Nieuw-Guinea waren teruggekeerd.

Veroordeling Jimmy Stevens

Nadat de rebellie was bedwongen, werden bijna 700 personen berecht. Op 19 nov. werd Timothy Wells, omschreven als de rechterhand van Jimmy Stevens, door het hof van Luganville veroordeeld tot 8 jaar gevangenisstraf. Op 21 nov. veroordeelde dit hof Jimmy Stevens (58), de leider van de afscheidingsbeweging, tot 14% jaar gevangenisstraf; hij kreeg bovendien een voorwaardelijk vonnis van 3½ jaar en een boete van 220.000 lokale francs (ca. £ 1.500) opgelegd. Het hof achtte hem schuldig aan 11 aanklachten, waaronder samenzwering, heling, illegaal wapenbezit. het drukken van illegale paspoorten en het bedienen van een illegaal radiostation. Stevens bekende schuld m.b.t. 10 aanklachten, maar hij achtte zich niet schuldig betreffende het aansporen tot vernieling van het kantoor van het Britse bestuur op Espiritu Santo. Stevens ging tegen de uitspraak in beroep, omdat hij naar zijn zeggen tot de opstand door buitenlanders was opgestookt.

Voor het hof verklaarde hij op 21 nov. dat de voormalige Franse resident-commissaris, inspecteur-generaal Jean-Jacques Robert, de bevolking had gezegd ,,in verzet te komen tegen de legale regering". De opperrechter van Vanuatu, Frederick Cooke. merkte bij het uitspreken van het vonnis op dat Stevens ,,werd aangemoedigd, zoals erkend, in zijn actie" door Robert, die zou hebben laten weten dat alles goed zou aflopen en ,,vooral dat er geen represailles zouden zijn". Rechter Cooke verstrekte ook details over een bijeenkomst van Robert met twee Franse planters, Guy Prevot en Jean-Marie Leye, op 27 mei te Noumea (Nieuw-Caledonië), die daarop nog dezelfde dag naar Luganville vlogen en daar. naar werd gesteld, een sleutelrol speelden bij de actie van Stevens op 28 mei.

In totaal werden tot 21 nov. in verband met de afscheidingsbeweging ca. 550 andere personen veroordeeld. De vonnissen varieerden van boetes tot gevangenisstraffen van maximaal 5 jaar.
Op 24 nov. meldde Amnesty International vanuit Parijs dat op Vanuatu sinds de onafhankelijkheid ca. 1.000 personen waren gearresteerd, van wie een groot deel in de overvolle gevangenissen van Port Vila en Luganville was samengeperst.
Volgens Amnesty werden vooral op de eilanden Espiritu Santo, Malo, Tana en Malekula de katholieke Melanesiërs door de militie van premier Lini (een Presbyteriaanse dominee) samengedreven, aangehouden, bruut behandeld en anderszins gekweld.
De regeringswoordvoerder van Vanuatu erkende dat 1.700 personen door de politie waren ,,verhoord". Het officiële persorgaan van de regering van Vanuatu meldde volgens Le Monde (16-1-'81) dat in verband met de onlusten 2.274 personen waren gearresteerd: 760 op Espiritu Santo, 728 op Malekula, 507 op Ambrym, 128 op Aoba, 101 op Pentecost en 50 op Maewo. Van de ondervraagden waren 583 personen veroordeeld, onder wie 207 tot gevangenisstraffen.

Conflict tussen *Vanuatu en Frankrijk*

De Franse ambassadeur op Vanuatu, Yves Rodrigues. die op 7 okt. te Noumea had verklaard dat de situatie van de Fransen op Vanuatu ,,nooit duidelijk en bevredigend is geweest" werd op 19 okt voor overleg naar Parijs teruggeroepen, na de publikatie door de regering van Vanuatu van een lijst van verboden immigranten die de namen van 110 Franse staatsburgers bevatte.

Op 24 nov. legde de regering van Vanuatu een verblijfsverbod op aan twee Fransen: inspecteur-generaal Jean-Jacques Robert en Arnaud Lizop, een jurist die Frankrijk vertegenwoordigde bij het opstellen van de grondwet van Vanuatu.
Op 2 febr. 1981 maakte de regeringswoordvoerder van Vanuatau bekend dat de Franse ambassadeur Yves Rodrigues ,,persona non grata" was verklaard en het land binnen 24 uur moest verlaten. De maatregel was bedoeld als vergelding voor de weigering van de Franse autoriteiten op 31 jan. Vanuatu's waarnemend minister van buitenlandse zaken, Barak Sope, tot Nieuw-Caledonië toe te laten. Hij had daar een bijeenkomst willen bijwonen van het Front indépendantiste. Voorts gelastte Vanuatu Frankrijk zijn ambassadepersoneel van 13 tot 5 leden te beperken.
De Franse regering herinnerde er op 2 febr. aan dat de uitwijzing van de ambassadeur plaatsvond daags voordat deze een in november overeengekomen samenwerkingsakkoord (met Franse hulp ter waarde van £ 3,5 mln) zou ondertekenen.
Op 3 febr. riep de Franse regering al haar ontwikkelingswerkers, ca. 200 man onderwijzend personeel, uit Vanuatu terug. Dezen geven onderwijs aan ca. 60% van de kinderen op Vanuatu. Voorts zou het samenwerkingsakkoord met Vanuatu niet worden ondertekend.

(The Times, Le Monde, NZZ)

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20.

ZUID-KOREA ONDER CHON DOO HWAN

Nadat het Zuidkoreaanse leger op 27 mei 1980 een oproer in Kwangju had onderdrukt, kwam de politieke macht op 31 mei in handen van een door de strijdkrachten beheerst ,,Speciaal Comité voor Nationale Veiligheidsmaatregelen", waarin luitenant-generaal Chon Doo Hwan, de commandant van de militaire veiligheidsdienst, als ,,sterke man" fungeerde. (Zie pag 353 e.v. - 1980).
Generaal Chon volgde op 27 aug. Chon Kyu Hah als president op, terwijl in het land grootscheepse zuiveringscampagnes plaatsvonden.
Op grond van een nieuwe grondwet, die op 22 okt. 1980 bij een referendum werd goedgekeurd, vond op 25 febr. 1981 een presidentsverkiezing plaats, die door Chon werd gewonnen. Hij werd op 3 maart als president beëdigd. Zijn inauguratie markeerde volgens de Financial *Times* (4-3) het eind van 16 maanden van politieke en sociale onrust. die begon met de moord op president Park Tsjoeng Hie op 26 okt. 1979 (pag. 705 e.v. - 1979). Chon verklaarde dat 3 maart 1981 de geschiedenis zou ingaan als het begin van een moderne onafhankelijke democratie in een gerijpte industriële natie.

De in 1931 in een dorp bij Taegu geboren Chor Doo Hwan werd in 1955 legerofficier. In 1961 bij de staatsgreep van Park Tsjoeng Hie was hij kapitein. Hij voerde het bevel over een regiment Zuidkoreaanse troepen in Vietnam (1970-71) en werd in maart 1979 tot commandant van de militaire veiligheidsdienst benoemd.

Tijdschema voor terugkeer naar democratte. Zuiveringscampagne

Nadat op 31 mei 1980 de politieke macht was overgenomen door het ,,Speciale Comité voor Nationale Veiligheidsmaatregelen". waarin 14 van de 25 leden uit de strijdkrachten afkomstig waren. deelde president Choi Kyu Hah op 5 juni mee dat dit comité 13 subcomités had gevormd en dat de voorzitter van de subcomités samen met 16 benoemde leden en de plv. secretaris van het Speciale Comité het permanente comité van het Speciale Comité zouden vormen. met generaal Chon Doo Hwan als voorzitter. Deze had op 2 juni ontslag genomen als waarnemend directeur van de Zuidkoreaanse inlichtingendienst KCIA. maar hij bleef commandant van de militaire veiligheidsdienst. In het permanente comité hadden de militaire leden, 19 generaals, een duidelijke meerderheid.

Op 12 juni verkiaarde president Choi in een radiorede dat de regering de opstelling van de nieuwe grondwet zou bespoedigen, zodat deze aan een referendum kon worden onderworpen en „uiterlijk eind oktober" kon worden voltooid Hij zei tevens dat in de eerste helft van 1981 verkiezingen zouden worden gehouden en dat vóór eind juni 1981 een nieuwe, democratisch gekozen regering zou worden gevormd Voorts deelde hij mee dat een zuiveringscampagne op gang was gekomen om de corruptie uit te bannen en de discipline onder arnbtenaren af te dwingen

Die zuivering van het openbare leven – politieke partijen. ambtenarenapparaat, onderwijs en pers – werd uitgevoerd door het „zuiverings"-subcomité van het permanente comité. Een buitenlandse diplomaat noemde de anti-corruptiecampagne de derde zuivering door generaal Chon. In december 1979 had hij de zuivering van het leger georganiseerd en sinds april 1980 verwijderde hij als waarnemend directeur van de KCIA 33 van de 40 sectiehoofden in die organisatie.
Maar de campagne was niet alleen tegen corrupte figuren gericht: in de drie weken sinds de machtsovername waren alleen al in Seoel meer dan 150 oppositiefiguren gearresteerd, terwijl omstreeks 400 personen zouden zijn gevlucht om aan arrestatie te ontkomen. aldus de correspondent van de *Washington* Post (*Le* Monde 12-6).
Op 17 juni publiceerde het commando voor de staat van beleg een lijst van 329 gezochte personen, voornamelijk studenten (276), maar ook twee parlementsleden, die tot het einde van de maand de tijd kregen zichzelf aan te geven. Op de hoofden van 20 personen, de beweerde leiders van de studentendemonstraties in Kwangju, was reeds een prijs van 1 mln won gezet.

Op 18 juni maakte het commando voor de staat van beleg bekend dat ex-premier Kim Jong Pil (de ieider van de Democratisch-Republikeinse Partij, d.w.z. de meerderheidspartij), Lee Hu Rak (een voormalige KCIA-directeur) en zeven andere vooraanstaande figuren, die allen op 17 mei waren gearresteerd (zie pag. 354/2-1980), vermogens hadden vergaard voor een totale waarde van 85.311.540.000 won (ca. $ 140 mln) door misbruik van hun ambtsbevoegdheden. Kim Chong Pil alleen had 21.646.480.00 won ($ 36 mln) verworven en sinds 1973 steekpenningen van 41 firma's aangenomen. Lee Hu Rak had 19.435.100.000 won ($ 32,4 mln) op illegale wijze vergaard.
Maar de negen zouden niet worden vervolgd, omdat zij vrijwillig hadden besloten hun illegaal verworven rijkdommen aan de staat over te dragen

Generaal Chon Doo Hwan en zijn echtgenote tijdens een afscheidsplechtigheid voor de generaal op een legerbasis ten noorden van Seoel op 22 aug. 1980.

en in de toekomst geen openbare ambten meer te bekleden.
Na hun vrijlating op 2 juli namen Kim Jong Pil en Lee Hu Rak alsmede twee andere parlementsleden die met hen waren gearresteerd ontslag uit de Nationale Vergadering, terwijl Kim ook het voorzitterschap van de DRP neer legde. Zes DRP-leden van de Nationale Vergadering, acht leden van de oppositionele Nieuwe Democratische Partij (NDP) en drie voormalige ministers werden op 19 juli op beschuldiging van corruptie gearresteerd, waarna op 21 aug. officieel werd meegedeeld dat zij ontslag uit de Nationale Vergadering en hun partijposten hadden genomen. Reeds op 5 aug. was gemeld dat een andere NDP-afgevaardigde, die betrokken was in sex- en omkoopschandalen, uit alle door hem vervulde openbare functies zou treden.
Inmiddels had de KCIA in het kader van een ,,zelf-zuivering" meer dan 300 medewerkers wegens ,,onbekwaamheid, corruptie en ambtsmisbruik" ontslagen volgens een eigen bekendmaking van 20 juni.
Op 5 juli trad de minister van handel en industrie, Chung Jae Suk, zonder opgaaf van redenen af. Hij werd opgevolgd door Shin Byong Hyun, de gouverneur van de Bank van Korea.

Op 9 juli maakte het Speciale Comité bekend dat 232 hoge functionarissen, o.w. een minister, zes onderministers en drie provincie-gouverneurs, wegens corruptie of onbekwaamheid waren ontslagen danwel vrijwillig waren afgetreden. In de bekendmaking werden slechts 15 van de ontslagen functionarissen bij name genoemd, omdat die bij een onderzoek naar mogelijke criminele aanklachten betrokken waren. Onder hen was niet Chung Jae Suk, maar officiële bronnen bevestigden dat hij de vermelde minister was.
Op 14 juli benoemde president Choi Kyu Hah generaal Yoo Hak Song, de commandant van het 3de Zuidkoreaanse leger, tot directeur van de KCIA. Generaal Yoo verliet onmiddellijk de actieve dienst.
Op 15 juli maakte de minister van regeringsadministratie, Kim Yong Hyu, bekend dat 4.760 lagere ambtenaren wegens corruptie en onvoldoende arbeidsprestatie waren ontslagen. Onder hen waren bijna 3.000 ambtenaren van het ministerie van binnenlandse zaken, incl. 1.350 leden van de politie.
Op 22 juli werd het ontslag van 1.819 functionarissen en medewerkers van staatsbanken en ondernemingen wegens corruptie en onbekwaamheid bekendgemaakt. Door de maatregel werd ca. 23% van alle leidende functies bij staatsbedrijven getroffen.
Op 31 juli volgde een mededeling over het ontslag van 1.212 functionarissen van door de staat geleide landbouw- en visserijcoöperaties en op 1 aug. werd het ontslag van 611 schoolhoofden en docenten gemeld.
Op 2 aug. werd meegedeeld dat de zuivering, die tot dan toe 8.667 ambtenaren had getroffen, in die sector was voltooid, maar dat het particuliere zakenleven en de nieuwsmedia een soortgelijke ,,zuivering" zouden doorvoeren.

Campagne tegen de pers

Het commando voor. de staat van beleg stelde in mei een scherpe censuur op de pers in. Het Japanse persbureau Kyodo moest op 30 mei zijn bureau in Seoel sluiten en de chef van dit bureau werd uitgewezen.
Op 9 juni werden acht Zuidkoreaanse journalisten gearresteerd wegens het ,,verspreiden van tendentieuze geruchten" over het oproer in Kwangju.
Op 24 juli verklaarden diplomatieke bronnen dat bijna 60 journalisten waren gedetineerd. Toen ook werden vijf Zuidkoreaanse correspondenten van buitenlandse persbureaus aangehouden voor ondervraging, maar die waren op 26 juli weer op vrije voeten.
Op last van de regering deelden de Zuidkoreaanse media op 30 juli mee dat zij ,,vrijwillig welke obstakels wij ook in journalistieke kringen hebben (zouden) elimineren" en ,,een einde (zouden) maken aan alle onregelmatigheden begaan in naam van de pers om op die manier een nieuwe perssfeer te scheppen" en ,,onze historische doelstellingen van nationale veiligheid en sociale zuivering te bereiken". Daartoe zouden de media de heropvoeding van journalisten ,,institutionaliseren". Er volgde een grootscheepse zuivering, waarbij – naar op 12 aug. werd gemeld – 419 journalisten bij 20 kranten en radiostations werden ontslagen, o.w. de uitgever en 23 andere stafleden van ,,Dong-A Ilbo".
Inmiddels had de regering op 31 juli aan 172 week- en maandbladen een verschijningsverbod opgelegd, omdat deze artikelen hadden gepubliceerd die ,,vulgair of obsceen waren of een stemming van klassebewustzijn creëerden". Sommige van deze bladen voldeden volgens waarnemers echter aan hoge literaire en intellectuele maatstaven.
Op 19 aug. gelastte de regering de sluiting van 617 uitgeverijen. De directeur van het Internationale Pers-instituut, Peter Galliner, verklaarde op 9 sept. te Helsinki dat meer dan 30% van de Zuidkoreaanse journalisten onlangs uit hun beroep waren gezet; velen waren gedood of gevangen gezet. Op 27 aug. werd de voorzitter van de Zuidkoreaanse journalistenassociatie, Kim Tae Hong, die na het oproer te Kwangju ondergedoken was, gearresteerd; op 9 okt. werd hij in staat van beschuldiging gesteld: hij zou in maart 1980 bijna £ 1.300 hebben aanvaard van de perssecretaris van Kim Dae Jung, die hij had willen helpen bij diens machtsovername.

Verdere arrestaties

Op 26 juni meldden dissidentenkringen dat naar schatting ruim 700 personen in Seoel en ca. 500 in Kwangju waren gedetineerd.
Van de op 17 juni gezochte 329 personen hadden 247 zich bij de autoriteiten gemeld, naar op 3 juli werd bericht, maar 144 van hen zouden reeds zijn vrijgelaten.
Op 4 aug. startte de politie een campagne vari massa-arrestaties onder z.g. ,,straatschenders". Op 6 aug. werd de arrestatie van 16.599 personen gemeld, o.w. 14.465 plegers van gewelddaden, 1.556 drughandelaren en 578 oplichters.
In het kader van de zuiveringsacties werden volgens een regeringsmededeling d.d. 15 aug. tot dan toe 30.578 personen gearresteerd, van wie ca. 8.000 inmiddels weer op vrije voeten waren gesteld. Omstreeks 1.000 arrestanten zouden voor een militair hof terecht moeten staan, terwijl 20.647 personen naar militaire heropvoedingskampen werden gestuurd.
Op 13 okt. maakte een woordvoerder van het Speciale Comité bekend dat 40.570 straatschenders, 1.155 afpersers en 4.000 drughandelaren. smokkelaars en gokkers waren gedetineerd; 29.892 van hen waren naar militaire heropvoedingskampen gestuurd. De meerderheid van hen was intussen vrijgelaten, maar ruim 6.000 waren naar werkkampen doorgestuurd, terwijl 2.210 ,,verharde gevallen" door militaire tribunalen zouden worden berecht. Het aantal misdaden was sinds het begin van de campagne (4 aug.) teruggelopen van 527 per dag naar 237.
Inmiddels was sinds half aug. ook een campagne voor morele zuivering op gang gekomen, die half sept. een concreter karakter kreeg. *AFP/NRC/* H'blad (20-9-'80) berichtte:

„Vierentwintig zangers en televisiesterren mogen niet meer in het openbaar optreden omdat zij een ,,onzedelijk leven" leidden of op een ,,triviale" manier zongen. Het ethisch comité

van de Koreaanse radio- en televisievereniging heeft nu een strenge code opgesteld om de moraal weer op het scherm te krijgen.
Erotische scenes, die zich afspelen in bed en buiten de huwelijksband, zijn volledig uit den boze. Dat geldt eveneens voor familiedrama's waarin generatieconflicten of zwangerschap voor het huwelijk worden vertoond. Ook films waarin een luxueuze levenswijze wordt teiltoongespreid, zullen worden verboden. Men gaat nog verder: zelfs scènes waarin sprake is van verkeersovertredingen, van speculeren in onroerende goederen, of waarin mensen worden vertoond die op straat spuwen, zijn taboe."

Aftreden president Choi Kyu *Hah.* Generaal *Chon* Doo *Hwan opvolger*

Op 16 aug. maakte presiderit Choi Kyu Hah in een TV-toespraak bekend dat hij met onmiddellijke ingang zijn ambt neerlegde „om een voorbeeld te helpen geven voor de vreedzame machtsoverdracht" en om de sfeer van wantrouwen weg te nemen. Overeenkomstig de grondwet werd premier Park Choong Hoon daarop waarnemend president. De strijdkrachten en de para-militaire militie werden in staat van alarm gebracht ,,met het oog op de snel veranderende situatie in binnen- en buitenland". omdat ,,Noord-Korea zijn niet-legale oorlogsvoorbereidingen tegen het zuiden bespoedigde en door seizoen bepaalde. aan oorlog verwante provocaties te verwachten waren", aldus minister van defensie generaal Choo Young Bok.
Op 18 aug. werd de op 5 aug. tot viersterren-generaal bevorderde Chon Doo Hwan door ruim 400 leden van de Nationale Conferentie voor Vereniging – het kiescollege – tot kandidaat voor het presidentschap aangewezen.
Op 21 aug. werd zijn kandidatuur gesteund door de opperbevelhebbers van leger, marine en luchtmacht.
Op 22 aug. trad Chon Doo Hwan formeel uit het leger, omdat de grondwet eist dat de president een burger is.
Op 27 aug. werd Chon Doo Hwan – de enige kandidaat – door de Nationale Conferentie voor Vereniging tot president gekozen met 2.524 van de 2.525 stemmen; één stem was ongeldig verklaard.
Op 1 sept. werd Chon Doo Hwan als president van Zuid-Korea beedigd. In zijn inaugurale rede zegde hij een constitutionele hervorming toe. Het ontwerp voor een nieuwe grondwet zou uiterlijk in oktober 1980 aan een referendum worden onderworpen. Zo spoedig mogelijk na de goedkeuring van de nieuwe grondwet zouden politieke activiteiten weer worden toegelaten en de staat van beleg zou worden opgeheven ,,zodra de politieke situatie is gestabiliseerd en er niet langer enig gevaar voor onlusten bestaat". In de eerste helft van 1981 zouden overeenkomstig de nieuwe grondwet verkiezingen worden gehouden, aldus de nieuwe president.

Nieuw kabinet met premier Nanz Duck Woo

Op 2 sept. dienden waarnemend premier Park Choong Hoon en zijn kabinet hun ontslag in bij president Chon Doo Hwan, die Nam Duck Woo tot premier benoemde van een nog diezelfde dag gevormd nieuw kabinet, dat verder als volgt was samengesteld:

Vice-premier en minister van economische planning – Shin Byong Hyun: buitenlandse zaken – Lho Shin Yong*; binnenlandse zaken – Suh Chung Hwa*; financien – Lee Seung Yun**; justitie – Oh Tak Keun**; defensie – generaal Choo Young Bok; onderwijs – Rhee Kyu Ho; landbouw en visserij – Chong Jong Taik**; handel en industrie – Suh Suk Joon*: energie en natuurlijke hulpbronnen – Park Bong Hwan*: bouwnijverheid – Kim Joo Nam*; gezondheid en sociale zaken – Chun Myung Kee*; transport – Ko Kun*; verbindingen – Kim Ki Choul*; cultuur en voorlichting – Lee Kwang Pyo**; regeringsadministratie – Kim Yong Hyu: wetenschap en technologie – Lee Chung Oh*: nationale vereniging – Lee Bum Suk*: zonder portefeuille – Choi Kwang Soo*. (* = nieuw: ** = tot minister benoemd op 21 mei 1980, zie pag. 354/3-1980).

Nam Duck Woo (geboren 10 okt. 1924) studeerde o.a. aan de Oklahoma State en Stanford universiteiten en was minister van financien (1969) alsmede vice-premier en minister van economische planning (1974-'78). Hij geldt als vader van het Zuidkoreaanse economische wonder.
Lo Shin Yong was tot dusver ambassadeur in Genève. Chun Myung Kee was afgevaardigde van de Nieuwe Democratische Partij in de Nationale Vergadering.

Op 20 sept. kwam de Nationale Vergadering voor het eerst sinds de uitbreiding van de staat van beleg (17 mei 1980) bijeen. Door de zuiveringscampagne was het aantal leden van 231 tot 202 teruggebracht.
Op 22 sept. keurde de Nationale Vergadering de benoeming van Nam Duck Woo goed.

Aanvaarding nieuwe grondwet

Het ontwerp van de nieuwe grondwet, opgesteld door de commissie die door president Choi Kyu Hah was benoemd, werd op 29 sept. gepubliceerd.
Het nieuwe regime werd omschreven als de vijfde republiek, de opvolger van die krachtens de vorige constituties van 1948, 1960, 1962 en 1972. Belangrijke bepalingen betroffen:

President. (1) De president wordt gekozen door een kiescollege van 5.000 leden, die zelf bij algemeen kiesrecht worden gekozen. Dit kiescollege wordt ontbonden, als de nieuwe president is beedigd. Leden van het college moeten ouder dan 30 jaar zijn; zij mogen lid van een politieke partij zijn. (Leden van de Nationale Conferentie voor Vereniging, waarvoor het kiescollege in de plaats kwam, mochten onder de „Yushin"-grondwet van 1972 geen relatie met enige partij hebben.) Presidentskandidaten moeten door minstens 5% van de leden van het college worden aangewezen.
(2) De president mag slechts één ambtstermijn van 7 jaar vervullen. (Krachtens de grondwet van 1962 mocht hij drie ambtsternlijnen van 4 jaar vervullen; de grondwet van 1972 verlengde de presidentiële ambstermijn tot 6 jaar en stelde geen limiet aan het aantal termijnen.)
(3) De president kan slechts noodmaatregelen treffen ten tijde van een gewapend conflict of in een soortgelijke noodtoestand (en niet, zoals voorheen. om zo'n situatie te voorkomen). Noodmaatregelen mogen slechts voor een zo kort mogelijke periode gelden en zullen ongeldig zijn als zij niet door de Nationale Vergadering zijn goedgekeurd.
(4) De president kan de assemblee na goedkeuring van het kabinet ontbinden. maar niet binnen een jaar na de verkiezing van de assemblee. Ook kan de president de assemblee niet twee maal om dezelfde reden ontbinden. (Tevoren was de bevoegdheid van de president om de assemblee te ontbinden ongelimiteerd.)

Nationale Vergadering. (1) De assemblee zal voor 4 jaar worden gekozen (tegen 6 jaar tevoren). De bepaling dat één derde van de leden zou worden gekozen door de Nationale Conferentie voor Vereniging werd afgeschaft.
(2) De assemblee kan een motie van wantrouwen t.a.v. de premier aanvaarden. maar pas nadat hij een jaar lang in functie is.
(3) De assemblee kan de regering verantwoording vragen af te leggen voor haar behandeling van specifieke kwesties.

Rechterlijke macht. De opperrechter wordt benoemd door de president met instemming van de assemblee voor een ambtstermijn van 5 jaar. Rechters van het hooggerechtshof worden door de president benoemd op aanbeveling van de opperrechter. Andere rechters worden door de opperrechter benoemd (in plaats van door de president zoals tevoren). Rechters mogen niet worden ontslagen, behalve bij veroordeling of „impeachment".

Adviserende instanties. De president wordt bijgestaan door een Adviesraad voor Staatszaken, onder voorzitterschap van de vorige president, en door een adviesraad voor Vreedzaam Verenigingsbeleid.

Amendering grondwet. Amendementen op de grondwet kunnen worden voorgesteld door de president of de assemblee; zij moeten aan een nationaal referendum worden onderworpen. Een door de assemblee voorgesteld amendement moet met twee derde meerderheid van haar leden worden goedgekeurd. Amendementen, die de presidentiele ambtstermijn wijzigen, zijn niet van toepassing op de fungerende president.

Rechten en plichten van burgers. (1) De bepaling uit de grondwet van 1962 dat onder druk afgelegde bekentenissen niet als bewijsmateriaal worden erkend, die in de grondwet van 1972 was weggelaten, werd nu weer opgenomen.
(2) Een nieuwe clausule bepaalde dat niemand een ongunstige behandeling mag ondergaan wegens een door een familielid begane daad.

Bij de aankondiging van de ontwerp-grondwet zei president Chon Doo Hwan op 29 sept. dat als de nieuwe grondwet door een referendum was goedgekeurd, de Nationale

Vergadering en de bestaande politieke partijen zouden worden ontbonden. In de periode zonder assemblee zouden haar wetgevende taken worden vervuld door de Wetgevende Raad voor Nationale Veiligheid, die zou worden gevormd door een reorganisatie van het „Speciale Comité voor Nationale Veiligheidsmaatregelen". Minstens drie maanden voor de presidentsverkiezing zouden politici toestemming krijgen voor het voeren van een campagne en het vormen van nieuwe partijen, maar ,,die politici die duidelijk verantwoordelijk zijn geweest voor de politieke en sociale corruptie of chaos in het verleden" zouden van toekomstige politieke activiteiten zijn uitgesloten. Vóór 30 juni 1981 moesten parlementsverkiezingen worden georganiseerd.

Op 16 okt. maakte president Chon Doo Hwan bekend dat de staat van beleg in Cheju te middernacht zou worden opgeheven – waarmee de toestand van vóór 17 mei zou zijn hersteld – en dat een volledige opheffing van de staat van beleg vóór de presidentsverkiezingen zou plaatsvinden. Het referendum i.z. de nieuwe grondwet zou op 22 okt. worden gehouden; na afkondiging van wetten i.z. politieke partijen zouden de politieke activiteiten in december 1980 worden hervat. De presidentsverkiezing zou in maart 1981 worden gehouden en de parlementsverkiezingen zouden eind april of begin mei 1981 plaatsvinden, waarna eind juni een nieuwe regering zou worden gevormd.

De president suggereerde dat een meer-partijen-stelsel de voorkeur zou hebben boven een twee-partijensysteem, dat tot ,,politieke polarisatie en confrontatie" had geleid. Het was ,,natuurlijk" voor de president banden te hebben met een politieke partij, maar het was ook gewenst dat de president ,,staatszaken vanuit een positie los van elke partijbinding" behartigde.

Op 17 okt. protesteerden ongeveer 400 studenten op de campus van de universiteit van Seoel tegen het referendum. Later groeide de groep demonstranten aan tot duizend man en greep de oproerpolitie in. Zij arresteerde 34 studenten en sloot de universiteit voor onbepaalde tijd. Vervolgens verboden de autoriteiten op andere universiteiten tijdelijk de colleges.

De nieuwe grondwet werd bij het nationale referendum op 22 okt. volgens officiële cijfers door 17.829.354 van de 19.453.926 uitgebrachte stemmen (91,6%) goedgekeurd; 95,5% van de 20.373.869 kiesgerechtigden ging naar de stembus.

De nieuwe grondwet werd op 27 okt. van kracht. Toen vond ook de openingszitting van de „Wetgevende Raad voor Nationale Veiligheid" plaats. Dit door de president benoemde rompparlement bestond uit 81 leden, o.w. 20 politieke figuren uit het vorige parlement en 10 leden van het vroegere Speciale Comité voor Nationale Veiligheidsmaatregelen. Drie of vier leden waren afkomstig uit of verwant aan de Nieuwe Democratische Partij. Die dag werden de Nationale Vergadering en alle politieke partijen ontbonden.

Kim Dae Jung ter dood veroordeeld. Vonnissen *i.v.m.* oproer in *Kwanju.*

Op 4 juli maakten de autoriteiten voor de staat van beleg bekend dat Kim Dae Jung en 36 van zijn volgelingen door een militair hof zouden worden berecht op beschuldiging van samenzwering om de regering omver te werpen en de macht te grijpen.

In het betreffende communiqué werden de volgende aanklachten tegen Kim Dae Jung geformuleerd: a) Hij was een ,,vurige communist", die in 1945 betrekkingen had onderhouden met de Sinmin partij, de voorloper van de Zuidkoreaanse (communistische) Arbeiderspartij, en hij had deelgenomen aan de onlusten te Mokpo in 1946, waarbij verscheidene politieposten in brand waren gestoken.

b) Toen hij in 1967 kandidaat was voor de Nationale Vergadering had hij gebruik gemaakt van de diensten van een Noordkoreaanse spion, die later in 1972 was geëxecuteerd.

c) Hij had in 1973 samengewerkt met Noordkoreaanse sympathisanten in Japan bij de oprichting van het Nationale Congres voor het herstel van de democratie en de bevordering van de vereniging van Korea (Hanmintong).

d) Hij had 1,2 mrd won ingezameld onder politici en zakenlieden om zijn campagne voor het presidentschap te financieren.

e) Hij had de studentenonlusten in Seoel geïnspireerd.

f) Hij had studenten omgekocht om de demonstratie in Kwangju op 18 mei te organiseren en hij had ca. 40 ,,straatschenders" naar Kwangju gestuurd, die daar openbare gebouwen in brand hadden gestoken, voertuigen en wapens hadden geplunderd en de demonstratie in een oproer hadden doen ontaarden, alsmede 10 van zijn volgelingen. die ,,boosaardige geruchten onder de demonstranten moesten verspreiden.

g) Hij had de valutawetten overtreden door Japans en Amerikaans geld het land binnen te brengen.

Na de publikatie van de aanklachten gaven verscheidene buitenlandse regeringen (o.a. die van Japan en West-Duitsland) uiting aan hun bezorgdheid over het lot van Kim Dae Jung.

Op 3 juli hadden het Japanse persbureau Jiji en het Japanse dagblad Asahi gemeld dat Kim Dae Jung in een militair hospitaal verbleef i.v.m. verwondingen en een zenuwinstorting als gevolg van de verhoren die hij had ondergaan De volgende dag liet de Zuidkoreaanse minister van voorlichting weten dat hij de accreditering zou intrekken van de Japanse journalisten die werkten voor de dagbladen Asahi en Sankei en voor het persbureau Jiji De correspondent van het Japanse persbureau Kyodo was reeds op 30 mei uitgewezen De bureaus van Asahi en Jiji moesten nu worden gesloten

De Suidaa Ilinbo meldde dat Kim Dae Jung bij zware folteringen in de gevangenis gewond was geraakt en naar een militair hospitaal in Seoel was overgebracht

Maar op 5 juli verklaarde een officiele Zuidkoreaanse woordvoerder dat Kim in een geheel normale' fysieke conditie verkeerde De Japanse [illegible] als [illegible] kwaadwillig gerucht

Op 22 juli stelde Je commandant voor aar staat van beleg, generaal Lee Hee Sung dat de geruchten over Kims conditie ongegrond waren ,,want niemand is gemachtigd geweest hem sinds zijn arrestatie op 17 mei te ontmoeten'

Op 31 juli werden Kim Dae Jung en 23 van zijn aanhangers formeel in staat van beschuldiging gesteld. In Washington kwalificeerde een woordvoerder van het State Departement de tegen Kim ingebrachte beschuldigingen als ,.met de haren erbij gesleept". Op 12 aug. verklaarde de Japanse minister van buitenlandse zaken, Masayoshi Ito, dat een terechtstelling van Kim tot een verslechtering van de Japans-Zuidkoreaanse betrekkingen zou leiden. De Amerikaanse minister van buitenlandse zaken. Edmund Muskie, liet weten dat het onmogelijk zou zijn voor de VS .,normale relaties" met Zuid- Korea te onderhouden als een doodvonnis aan Kim zou worden voltrokken. Een Zuidkoreaanse woordvoerder verwierp zulke ,,premature uitingen van bezorgdheid" als ,,neerkomend op een poging de gerechtelijke procedures van een bevriend land te manipuleren".

Het proces tegen Kim en zijn 23 medestanders begon op 14 aug. voor een militair hof te Seoel met het voorlezen van een 156 pagina's tellende aanklacht. Daarin werd Kim beschuldigd van het voorbereiden van een rebellie en het overtreden van de Nationale Veiligheidswet, de wet i.z. controle op de buitenlandse valuta en de decreten i.z. de staat van beleg.

De aanklacht van het voorbereiden van een rebellie werd tegen 12 van de andere verdachten ingediend; 19 van hen werden beschuldigd van overtreding van de decreten i.z. de staat van beleg, terwijl overtreding van de anticommunistenwet in de aanklacht tegen één van de verdachten werd vermeld. Onder de aangeklaagden waren vier voormalige leden van de

Nationale Vergadering. twee protestantse geestelijken, vier hoogleraren, een romanschrijver. een dichter en zes studenten.
Tijdens het proces riep de openbare aanklager geen getuigen op en ook bracht hij geen ander bewijsmateriaal naar voren dan de bekentenissen, die door de beklaagden zouden zijn afgelegd.

Bij de beantwoording van de tegen hem ingebrachte aanklachten erkende Kim dat hij in 1946 betrekkingen had onderhouden met een linkse beweging, maar hij ontkende dat hij aan de onlusten te Mokpo dat laar had deelgenomen. Ook ontkende hij ooit een communist te zijn geweest. waarbij hij erop wees dat hij een praktiserend katholiek was. Hij bevestigde dat hij de Hanmintong in 1973 in de VS had opgericht en dat hij aan de voorbereiding van de oprichting van een soorteeliike oreanisatie in Japan had gewerkt. maar die was pas tot stand gekomen, nadat hij in Tokio was ont voerd en naar Zuid-Korea was overgebracht (zie pag. 531/2 e.v.-'74). De doelstelling van Hanmiritong was geweest oppositie tegen ,,het dictatoriale regime van Park Tsjoeng Hie" en niet tegen Zuid Korea als zodanig. Kim verklaarde er geen idee van te hebben gehad dat sommigen van de mensen met wie hij werkte verdacht u-erden van communistische sympathieen.
Hij gaf toe dat hij politieke bijeenkomsten had bijgewoond. toespraken had gehouden en enkele politieke fondsen aan supporters had verstrekt ter voorbereiding van zijn verkiezingscampagne. Maar Kim sprak categorisch tegen dat hij ooit had samengezworen om de regering omver te werpen. het gebruik van geweld had bepleit of studentendemonstraties had aangemoedigd. Die demonstraties waren z.i. veroorzaakt door het ongeduld van de studenten over het voortduren van de staat van beleg en over de onduidelijkheid van het regeringstijdschema voor politieke hervormingen, wat aanleiding had gegeven tot ..verdenking m.b.t. haar beloften om het land te democratiseren".
In antwoord op een beschuldiging dat hij een student, Chong Dong Nyun, had betaald om een oproer in Kwanju te ontketenen zei Kim die Chong zelfs nooit te hebben ontmoet.
Kim gaf toe dat hij waarschijnlijk de decreten i.z. de staat van beleg had overtreden door het houden van bijeenkomsten zonder toestemming. Ook erkende hij de wet i.z. controle op de buitenlandse valuta te hebben overtreden door een bedrag van $10.000, dat zijn zwager hem had gestuurd. en een klein bedrag in Japanse yen niet in Zuidkoreaanse won te hebben omgewisseld.
Kim vertelde het hof op 19 aug. dat hij na zijn arrestatie 60 dagen in een ondergrondse cel was vastgehouden en daar elke dag van 9 uur 's ochtens tot middernacht was ondervraagd. ,,Ik kan niet beschrijven hoe ik geestelijk leed. Soms werd ik uitgekleed en gedreven tot een punt dat aan foltering grensde. (...) Ik heb een zwak hart en de situatie werd me teveel. Ik was ontzettend moe, zowel geestelijk als lichamelijk, dus ik heb tegen mijn wil enige documenten getekend met het idee dat ik ze in de rechtzaal kon tegenspreken", aldus Kim. Ook de andere beklaagden beweerden dat zij gedwongen waren geweest ,.bekentenissen" te tekenen.

Op 11 sept. eiste de militaire aanklager de doodstraf tegen Kim Dae Jung en gevangenisstraffen van 3 tot 20 jaar tegen de 23 medebeklaagden. (Inmiddels waren de oudste zoon en een broer van Kim Dae Jung op 6 sept. door een militair hof te Seoel veroordeeld tot resp. 4 en 3 jaar gevangenisstraf wegens overtreding van de bepalingen van de staat van beleg.)

Generaal Lee Hee Sung, de commandant voor de staat van beleg (archieffoto)

Op 17 sept. werd Kim Dae Jung door het militaire hof te Seoel ter dood veroordeeld; 23 medebeklaagden kregen gevangenisstraffen variërend van 2 tot 20 jaar. De vonnissen werden op 19 sept. bekrachtigd door generaal Lee Hee Sung. de commandant voor de staat van beleg en de stafchef van het leger.
Op 24 okt. begon een militair hof van beroep met de behandeling van het appel tegen de vonnissen. Op 3 nov. bevestigde dit hof het doodvonnis tegen Kim Dae Jung en de gevangenisstraffen van 16 van de 23 medebeklaagden.
Het hof beperkte de gevangenisstraffen van vier medebeklaagden, o.w. dominee Moon Ik Hwan, wiens vonnis van 20 tot 15 jaar werd verminderd. Drie verdachten kregen nu voorwaardelijke straffen (o.w. oppositieleider Lee Tack Ton) en werden dezelfde dag in vrijheid gesteld. Professor Lee Mun Yong behield ais enige een gevangenisstraf van 20 jaar.
De uitspraak van het militaire hof van beroep betekende dat Kims zaak automatisch naar het civiele hooggerechtshof zou gaan, de instantie waarbij ook de andere beklaagden in beroep konden gaan.
Het doodvonnis tegen Kim Dae Jung had inmiddels tot scherpe protesten geleid van Japan, de VS en een aantal Europese landen.

In Japan werd het doodvonnis beschouwd als een inbreuk op een in 1973 door het bewind van president Park Tsjoeng Hie gegeven verzekering dat Kim niet zou worden vervolgd voor zijn politieke activiteiten in het buitenland (zie ook pag. 532/1 e.v.-'74). De Japanse premier Zenko Suzuki zei voor de radio op 22 sept. dat de Zuidkoreaanse regering ervan in kennis was gesteld dat een uitvoering van het doodvonnis ,,de economische betrekkingen tussen Zuid-Korea en Japan nadelig (zou) beïnvloeden en dat de Japanse regering .,gedwongen" zou zijn .,beperkingen op te leggen aan onze aanbiedingen i.z. economische bijstand".
De Amerikaanse minister van buitenlandse zaken Muskie herhaalde Washingtons ,,diepe bezorgheid". Onder andere de regeringen van Joego-Slavië, Noorwegen. Zweden en Australië drongen op clementie aan alsook het Europese parlement, de Internationale Commissie van Juristen en Amnesty International. Een voorgenomen bezoek aan Zuid-Korea van de Franse minister van buitenlandse zaken, Jean François-Poncet, werd voor onbepaalde tijd uitgesteld, naar een woordvoerder van de Franse ambassade in Seoel op 14 okt. bekendmaakte.

Intussen waren in Zuid-Korea door een militair hof op 25 okt. vijf personen ter dood veroordeeld wegens medeplichtigheid aan de rebellie in Kwanju. Onder hen was de 37-jarige student Chong Dong Nyun, die had bekend geld van Kim Dae Jung te hebben ontvangen voor het financieren van de studentenbetogingen in Kwangju.
Tevens werden 7 personen veroordeeld tot levenslange gevangenisstraf, 163 kregen gevangenisstraffen variërend van 5 tot 20 jaar en 80 werden vrijgesproken. De processen hadden in het geheim plaatsgevonden op een militaire basis aan de rand van Kwangju.

Zwarte lijst van *politici*. Begin partijvorming

Op 12 nov. werden 811 politici voor de komende acht jaar (tot 30 juni 1988) van politieke activiteiten uitgesloten. Hun namen kwamen voor op een zwarte lijst, die was samengesteld door het Politieke Renovatie Comité, waarvan de 9 leden door president Chon Doo Hwan persoonlijk waren aangewezen. Op die lijst stonden o.a. de drie Kims: Kim Dae

Jung, Kim Jong Pil en Kim Young Sam. Deze laatste had reeds op 13 aug. meegedeeld dat hij besloten had het voorzitterschap van de Nieuwe Democratische Partij neer te leggen en zich uit de politiek terug te trekken.
Op de lijst stonden in totaal 210 leden van de vroegere 231 leden tellende Nationale Vergadering, 254 leden van de ontbonden politieke partijen en 347 personen die volgens de autoriteiten verantwoordelijk waren voor politieke agitatie, sociale verwarring en corruptie.
Op 15 nov. publiceerde het Politieke Renovatie Comité een aanvullende zwarte lijst met 24 namen. w.o. die van twee vroegere ministers.
Op 20 nov. werd gemeld dat ca. 70% van de 811 politici om herziening van hun zaak had verzocht.

Op 21 nov. beperkte het commando voor de staat van beleg het verbod i.z. politieke bijeenkomsten om, naar werd verklaard, de vorming van nieuwe politieke partijen mogelijk te maken. Vanaf 22 nov. mochten in besloten ruimten weer politieke bijeenkomsten worden gehouden, maar niet in de openlucht.

Op 25 nov. werd voor 268 personen, incl. 101 leden van de ontbonden Nationale Vergadering, het verbod i.z. politieke activiteiten opgeheven. Daarentegen werd het beroep van 318 andere personen op de zwarte lijst door het Politieke Renovatie Comité verworpen. In totaal bleven 567 politici op de zwarte lijst staan.

De eerste politieke bijeenkomst sinds de ambtsaanvaarding van president Chon Doo Hwan vond op 2 dec. te Seoel plaats. Het betrof de formele voorstelling van de nieuwe regeringspartij, de Democratische Gerechtigheidspartij. Toen was ook een nieuwe conservatieve oppositiepartij geregistreerd onder de naam Democratische Korea Partij.

Reorganisatie media

Op 25 nov. sloten tien Zuidkoreaanse kranten en persbureaus als onderdeel van een reorganisatieplan voor de nieuwsmedia, dat volgens de organisatie van eigenaars vrijwillig was opgesteld. Dit plan kwam echter overeen met de regeringsrichtlijnen om uitgaven te beperken en „onpatriottische elementen" uit de Zuidkoreaanse maatschappij te weren.

Volgens dit plan zouden m.i.v. 1 dec. in Zuid-Korea drie radio- en TV-stations overblijven alsmede zes nationale dagbladen, twee economische bladen, twee Engelstalige kranten en negen regionale kranten (voor elke provincie één).
De door de staat geleide Korea Broadcasting System zou twee particuliere commerciële radiostations overnemen en de christelijke omroep CBS zou zich tot religieuze programma's beperken. De twee grote persbureaus Hapdong en Orient Press en drie kleine economische persbureaus zouden worden opgeheven om te worden vervangen door één groot persbureau.
Op 28 nov. werden 67 tijdschriften gesloten. Voorts besloot de regering tot nationalisatie van het advertentiebedrijf.
Op 21 dec. werden vier personen gearresteerd wegens het verspreiden van valse geruchten. Onder hen waren twee voormalige CBS-journalisten.

Eind december werd een ontwerp voor een persgrondwet gepubliceerd, dat 57 artikelen telde. Het ontwerp ging ervan uit dat de pers aan geen censuur werd onderworpen, maar het regelde de verplichtingen van kranten en redacteuren. Die waren o.m. verplicht de publikatie van „onwettig materiaal" te weigeren. Het achterwege laten van zo'n weigering kon leiden tot een gevangenisstraf van maximaal één jaar alsmede tot een verbod van drie jaar voor de uitoefening van het beroep.

Vrijlating dissidenten

Op 11 dec. werd de dissidente dichter Kim Chi Ha (39), die in 1975 tot levenslang veroordeeld was – een straf die in 1978 door een presidentiële amnestie tot 20 jaar gevangenis was verminderd –, op vrije voeten gesteld met nog zeven andere dissidenten, omdat zij „duidelijke tekenen van berouw" hadden getoond.

Hervatting politieke activiteiten

Met ingang van 12 jan. 1981 werd het verbod van politieke activiteiten en bijeenkomsten opgeheven voor zover die gericht waren op de komende presidentsverkiezingen. Politieke activiteit ten behoeve van andere doeleinden bleef verboden, aldus de commandant voor de staat van beleg, -generaal Lee Hee Sung. Die verkiezing was door de president tot februari vervroegd, „omdat de interne stabiliteit is hersteld", naar hijzelf op 12 jan. bekendmaakte.
President Chon Doo Hwan verklaarde „serieuze aandacht" te geven aan een voorstel van de Democratische Gerechtigheidspartij hem als haar leider en presidentskandidaat te presenteren. Voorts kondigde hij aan dat de staat van beleg voor de verkiezing geheel zou zijn opgeheven en dat ook de parlementsverkiezingen. gepland voor eind april–begin mei, waarschijnlijk met één tot twee maanden zouden worden vervroegd.
(Op 5 maart werd te Seoel bekendgemaakt dat de parlementsverkiezingen op 25 maart zullen worden gehouden.)
Op 15 jan. werd president Chon door de Democratische Gerechtigheidspartij eenstemmig tot haar kandidaat aangewezen en ook tot partijleider. waarmee Chon zijn instemming betuigde.

Op 16 jan. maakte de regering bekend dat op 11 febr. de verkiezing van het 5.278 leden tellende kiescollege zou plaatsvinden, dat vervolgens op 25 febr. de nieuwe president zou aanwijzen.
Op 17 jan. hield de oppositionele Democratische Korea Partij haar formele oprichtingsbijeenkomst. Tot haar kandidaat voor de presidentsverkiezing werd de 57-jarige partijleider Yoo Chi Song aangewezen. Hij noemde als zijn voornaamste doel het herstel van de democratie in Zuid-Korea.
De leider van de Nieuwe Politieke Partij, Kim Kap Su, verklaarde op 19 jan. dat zijn partij de presidentsverkiezing zou boycotten.

Doodvonnis Kim Dae Jung gewijzigd in levenslang

Nadat het hooggerechtshof op 23 jan. het doodvonnis van Kim Dae Jung had bevestigd, wijzigde president Chon Doo Hwan dit vonnis enkele uren later in levenslange gevangenisstraf. De straf van Kims 11 medebeklaagden werd eveneens gereduceerd. Chon nam dit besluit vijf dagen voor hij naar de VS zou vertrekken voor een negendaags bezoek dat op 22 jan. was aangekondigd.

Net als Japan en verscheidene Westeuropese landen hadden ook de VS herhaaldelijk tegen Kims doodvonnis geprotesteerd. De regering-Carter had Chon gewaarschuwd dat hij er verkeerd aan zou doen te menen dat president Reagan niet bezorgd was over de mensenrechten in Korea. De Amerikaanse minister van defensie, Harold Brown, had president Chon tijdens een onderhoud te Seoel op 13 dec. 1980 gewaarschuwd tegen de gevolgen van een terechtstelling van Kim.

Opheffing staat *van* beleg

Met ingang van 25 jan. werd de staat van beleg opgeheven. Daarmee

kwam tevens een eind aan de perscensuur. In een op 9 febr. gepubliceerd rapport stelde het Zuidkoreaanse ,,comité voor sociale gezondmaking" dat er tijdens de ,,sociale zuiveringscampagne" in Zuid-Korea meer dan 57.000 personen waren gearresteerd, van wie bijna 39.000 naar militaire opvoedingskampen waren gestuurd.

Presidentsverkiezingen

Bij de op 11 febr. gehouden verkiezing van het kiescollege voor de verkiezing van de president verwierf Chons Democratische Gerechtigheidspartij ruim 3.600 van de 5.278 zetels in dit college. Deze partij had 4.610 kandidaten gesteld. Onder de kandidaten waren voorts ruim 3.000 onafhankelijken. 1.300 van Democratische Korea Partij en ca. 100 voor elk van de twee andere partijen, de Korea Nationale Partij onder Kim Jong Chul (voornamelijk leden van de vroegere DRP) en de Partij voor Mensenrechten (PRP) onder Kim Ui Taek. Ongeveer 78% van de 21 mln kiesgerechtigden bracht zijn stem uit.

Het kiescollege koos overeenkomstig de verwachting Chon Doo Hwan op 25 febr. tot president voor één ambtstermijn van 7 jaar. Chon verwierf 4.755 van 5.271 uitgebrachte stemmen. Yoo Chi Song van de Democratische Korea Partij kreeg 404 stemmen, Kim Jong Chul 85 en Kim Ui Taek 26.

Amnestie

Ter gelegenheid van Chons inauguratie verleende de regering op 2 maart amnestie aan 5.221 personen. In totaal zouden 2.417 gevangenen worden vrijgelaten. 646 zouden vermindering van straf krijgen, 167 zouden hun burgerrechten terugkrijgen en 968 zouden voorwaardelijk worden vrijgelaten. Volgens het regeringscommuniqué profiteerden 307 personen van de amnestie, die in mei 1980 bij de onlusten in Kwangju waren gearresteerd. Tot de vrijgelaten gevangenen behoorde generaal Chung Seung Hwa, de voormalige stafchef van het leger (zie pag. 31913-'80). Kim Kae Won, de secretaris van wijlen president Park, zag zijn straf (levenslang) verminderd tot 20 jaar.
Kort voor de bekendmaking van de amnestie had Amnesty International een campagne aangekondigd voor de vrijlating van ruim 500 politieke gevangenen in Zuid-Korea. (*The* Times, NZZ, FAZ, *NRC/H'blad*. Le Monde)

WEST-EUROPA

EG

GRIEKENLAND TIENDE LID EG

M.i.v. 1 jan. 1981 is Griekenland lid geworden van de Europese Gemeenschap. De EG telt daarmee nu tien leden. De onderhandelingen tussen de EG en Griekenland waren op 28 mei 1979 afgesloten, toen de Griekse premier Karamanlis zijn handtekening plaatste onder het toetredingsverdrag (pag. 488/1 e.v.-1979).
Het Griekse parlement had dit verdrag op 28 juni 1979 geratificeerd (pag. 10512-1980).
Een van de consequenties van het Griekse lidmaatschap is, dat de Europese Commissie is uitgebreid met een Grieks lid, de heer G. Kontogeorgis. die de portefeuille van transport en toerisme beheert (zie ook pag. 13213 e.v.-1980).
Een andere consequentie is. dat het Europese parlement nu 24 Griekse leden telt.

Griekse leden Europees parlement

Op 12 jan. 1981 verwelkomde het Europese parlement zijn Griekse leden. Deze afgevaardigden waren door het Griekse parlement aangewezen, in afwachting van de rechtstreekse verkiezing, die aan de eerstvolgende nationale Griekse verkiezingen zal worden gekoppeld.
De Griekse delegatie is als volgt samengesteld:

Nieuwe Democratische Partij (ND). 14 leden: L. Bournias, G. Voyiatzis, K. Gondikas, D. Frangos, D. Vlachopoulos, G. Dalakouras, S. Markozanis, N. Zardinidis. H. Katsafados, T. Vyzas, J. Dimopoulos. E. Papaefstratiou. P. Panouris en M. Varkadas.
De Panhellenistische Socialistische Beweging (PASOK), 7 leden: J. Charalambopoulos, J. Koutsoheras, A. Fotilas, S. Plaskovitis, K. Nikolaou, A. Peponis en A. Georgiadis.
De Unie van het Democratisch Centrum (EDIK): J. Zighdis.
De Democratisch Socialistische Partij (KODISO): J. Pesmazoglou.
De Communistische Partii Griekenland (KKE): C. Loules.

Aan het begin van de januarizitting heette voorzitter Simone Veil de Griekse afgevaardigden van harte welkom in het Europees Parlement. ,,Door de uitbreiding met Griekenland, bakermat van de democratie, vertegenwoordigt de Gemeenschap nu meer volledig Europa."
Griekenland was sinds 1961 met de Gemeenschap geassocieerd en het Europees Parlement heeft dan ook via zijn Gemengde Commissie voor de associatie EG/Griekenland veel tot de toetreding kunnen bijdragen.
De toetreding van Griekenland bewijst, aldus mevrouw Veil, dat de Gemeenschap geen besloten club van bevoorrechten is, zoals sommigen graag willen beweren.
De zuidwaartse uitbreiding van de Gemeenschap komt op een moeilijk ogenblik en de Gemeenschap van Tien staat dan ook voor zware taken. De verhoudingen met de overige Middellandse-Zeelanden veranderen door de toetreding, en de betrekkingen die Griekenland met deze landen onderhoudt zullen ongetwijfeld bijdragen tot concretisering van het globale beleid van de Gemeenschap t.a.v. het gehele Middellandse-Zeegebied.
Het is volgens voorzitter Veil de opdracht van het Europa van de Tien om de wereld eens te meer te bewijzen, dat de democratie nog steeds beloften inhoudt.
Nadat de 24 Griekse parlementsleden welkom geheten waren als leden van het Europees Parlement namen enkelen van hen meteen de gelegenheid om mee te delen dat ze eigenlijk helemaal niet hadden willen komen. De socialistische parlementariërs uit Griekenland (van de Pasok-partij) deelden mee dat hun partij – mocht die bij de parlementsverkiezingen later dit jaar aan de macht komen – alsnog een referendum zou vragen over het lidmaatschap van de Gemeenschap, en een communist beschouwde het lidmaatschap als een perverse poging van de monopolisten om de arbeiders doeltreffender uit te zuigen.
De pro-Europese Grieken lieten weten dat Europa enorm veel aan de Griekse cultuur te danken heeft.

De socialist Ioannis Charalambopoulos (van de PASOK-partij van Papandreou) kondigde aan dat zijn partij om een volksstemming zal vragen over het Griekse lidmaatschap van de Gemeenschap, mocht ze na de parlementsverkiezingen later dit jaar aan ae macht komen. (Het is de president van de republiek die de toestemming moet geven. President Karamanlis is een groot voorstander van het Griekse lidmaatschap en heeft tot nu toe niets van een referendum willen weten).
Ons volk weet in feite niet wat het lidmaatschap van de EG gaat betekenen. aldus Charalambopoulos en dat heeft te maken met het feit dat het volk is bestookt met een bedriegelijke propaganda. De massamedia in ons land zijn in handen van de regering, dus wat wilt u? De PASOK zal intussen wel deelnemen aan alle werkzaamheden in het Europees Parlement om te proberen de

schadelijke gevolgen van het lidmaatschap tot een minimum te beperken.
De PASOK-afgevaardigden hebben intussen aansluiting gezocht bij de socialistische fractie. Een van de dingen die wij willen bereiken is dat in Griekenland de rechten van de arbeiders worden versterkt en dat er overal vrije vakbonden zullen zijn.
Ioannis Zighdis van het democratisch centrum zei vol ontroering te zijn nu Griekenland voor altijd verbonden is aan Europa, waarin Griekenland zo'n groot deel van zijn historisch erfdeel heeft geïnvesteerd. Mijn partij had al ja willen zeggen toen de Duitse minister van Economische Zaken Erhard in 1957 informeerde of Griekenland aan de EG wilde meedoen.
Zighdis kwam wel met een lading kritiek op de Griekse regering die nu eindelijk eens moest zorgen voor een echte kieswet en die haar voogdij over de vakbeweging moest neerleggen. Wij hopen dat er nog eens een dag komt waarop gezegd kan worden: we leven in een sociaìisiische maatschappij met een menselijk gezicht.
De communist Konstantinos Loules zei dat zijn partij met de meerderheid van het Griekse volk tegen het Europese lidmaatschap is, en dat hij de strijd voor loskoppeling van Gemeenschap-Griekenland zou voortzetten.
Dit lidmaatschap is een ondermijning van de nationale onafhankelijkheid van mijn land, aldus de communist.
Hij pakte vervolgens uit tegen de grote monopolies die de Gemeenschap gebruiken om hun gelederen te kunnen sluiten en om de produktie te kunnen internationaliseren. Het westerse kapitalisme heeft de EG leren benutten om de koek voor zichzelf te vergroten en om de arbeiders efficienter te kunnen uitzuigen.
Ioannis Pesmazoglou. lid van de sociaaldemocratische partij in Griekenland (deze partij staat rechts van de PASOK) constateerde dat de mogelijkheden voor het Griekse volk om tot meer welvaart te komen ten nauwste zijn verbonden met de mogelijkheden voor de andere Europese volken. Het Europees Parlement is het onvervangbare kader voor de debatten om de economische crisis te bestrijden en het Parlement is een sterke stimulator om tot vernieuwing te komen.
Pesmazoglou sprak zijn waardering uit voor de wijze waarop het Europees Parlement regelmatig aandacht besteedt aan schendingen van de mensenrechten in onze samenleving en herinnerde daarbij aan de protesten van het Europees Parlement tegen het Griekse kolonelsregime uit de jaren voor 1974.

Betekenis Grieks lidmaatschap EG

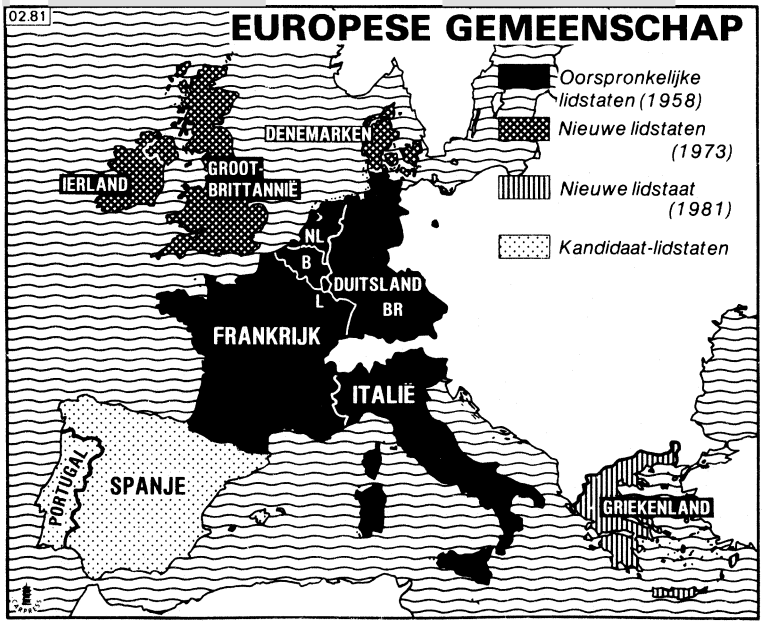
De voorlichtingsdienst van de EG in Den Haag wijdde in zijn uitgave Europa van Morgen van jan. 1981 een beschouwing aan het Griekse lidmaatschap van de EG.
Het onderstaande is daaraan ontleend.

Volgens velen staat Griekenland aan de vooravond van veranderingen in de politieke situatie. Een keerpunt misschien. De verkiezingen komend najaar zullen moeten uitwijzen of die verwachting gefundeerd is.
Het land kent in elk geval een roerige politieke geschiedenis. Nog maar zeven jaar terug, in 1974, kwam een rechtse militaire junta ten val. De macht werd overgenomen door de traditionele conservatieven, maar dan wel een bewind met een menselijk gezicht. Daarnaast kwam als belangrijkste oppositionele kracht een partij naar voren die voorstander is van socialisme. En dat in een land waar alles verboden was dat ook maar zweemde naar links. Een geestelijke erfenis van de burgeroorlog, die na de Tweede Wereldoorlog uitbrak.
In Griekenland heerst momenteel het gevoel dat het land op het punt staat te breken met zijn dikwijls pijnlijke verleden en dat het eindelijk een „modern" land zal u-orden. De regering ziet in de toetreding tui de Europese Gemeenschappen niet alleen een stap naar modernisering, maar ook een zekere garantie voor politieke stabiliteit. Bovendien wordt het lidmaatschap gevoeld als een soort erkenning het land wordt aanvaard als gelijkwaardig lid van een gemeenschap van beschaafde Europese naties, zonder het etiket van grillige, achterlijke Balkanstaat.
Voor de EG is dit opvallend. De oorspronkelijke leden en ook de landen die later zijn toegetreden hebben er nooit een geheim van gemaakt dat ze mede uit waren op economisch voordeel. De discussie in Griekenland over eventuele toetreding ging echter veel meer over internationale erkenning en stabiliteit dan over de handelsbalans, investeringen ei; andere economische criteria.

Het is duidelijk, dat het lidmaatschap van Griekenland nog wel automatisch een tijd lang een politieke kwestie zal blijven en allerminst automatisch tot stabiliteit zal leiden. Want het Griekse politieke leven schijnt meer te gedijen bij confrontatie dan bij concensus. Het trieste hoogtepunt daarvan was de burgeroorlog van 1946 tot 1949. Terwijl andere Europese volkeren eensgezind aan het herstel en de wederopbouw van hun land begonnen. moordden de Grieken elkaar uit met grote verbittering en overgave.
Het resultaat was niet alleen de nederlaag van links en de opkomst van rechts maar ook werd het onmogelijk een sterke sociaal- democratische partij te vormen. In de andere democratische landen in West-Europa werden socialistische en sociaal-democratische partijen belangrijke machtsfactoren die op de bres stonden voor maatschappelijke hervormingen.
In Griekenland bestond wel een linksgeoriënteerde partij, maar die kwam niet in aanmerking voor het landsbestuur. Alles wat naar links riekte werd bestempeld tot communistisch en daarmee verdacht en dus onmogelijk gemaakt. Deze burgeroorlogmentaliteit was een belangrijk element bij de staatsgreep van 1967.

Hoewel de junta-jaren tot de donkerste van de Griekse politieke geschiedenis behoorden, brachten ze in bepaalde opzichten wel duidelijkheid. Ze toonden namelijk aan dat zelfs de oude conservatieve gevestigde orde ter rechterzijde vijanden had. En sinds de val van de junta in 1974 heeft Griekenland voor zichzelf de balans opgemaakt.
Dat betekent overigens niet, dat het statische jaren waren, sinds 1974. Een belangrijke ontwikkeling was dat onder Andreas Papandreou, zoon van de overleden centrumleider, de Panhellenistische socialistische beweging (PASOK) opkwam als de meest dynamische politieke macht in het land. Het centrum zakte in elkaar. Bovendien werd de communistische partij gelegaliseerd en vestigde haar positie als de op twee na grootste partij in Griekenland.
Ook bij rechts veranderde de situatie. Toen de junta was verdreven. kwam George Karamanlis. de vroegere premier. terug als leider van het land Hij had de steun van alle politieke richtingen. Hij riep op tot een nieuwe periode van samenwerking en vnrmae een nieuwe democratische partij die openstond voor alle Grieken -- ongeacht hun politieke overtuiging.
Een van zijn belangrijkste doelstellingen was, Griekenland volwaardig lid van de EG te maken. Op 1 nov. 1962 was Griekenland een associatie aangegaan met de Gemeenschap, maar die status was tijdens de junta-jaren bevroren. Karamanlis wilde die status opvijzelen tot een volwaardig lidmaatschap.

De nieuwe leider trof zijn land aan in een uiterst wankele situatie: op het punt van oorlog met Turkije, het leger in wanorde. Hij viel terug op zijn oude collega's, betrouwbare mannen die hij door en door kende – maar voor met name de jonge Grieken die voor het eerst moesten gaan stemmen, minder inspirerende figuren.
Karamanlis komt wél de eer toe, dat hij de twee eerlijkste verkiezingen in de Griekse geschiedenis georganiseerd heeft. Hij bracht het land bovendien een gevoel van continuiteit bij. Door de gematigde progressiviteit van zijn wetgevend programma zorgde hij ervoor dat niet elke wens tot verandering nog langer als „bolsjewisme" werd afgedaan.
Karamanlis werd vorig jaar president. Na een verbitterde strijd werd hij opgevolgd, als partijleider en als premier, door George Rallis.
Ter linkerzijde heeft Papandreou zijn partij volledig in de hand. Rond hem is bijna een persoonscultus ontstaan. terwijl hij in de PA-

SOK-gelederen geen uitgesproken opvolger heeft. Toen hij die partij oprichtte, werd hij door veel mensen afgeschreven, maar hij kwam uit de verkiezingen van 1974 als leider van de op twee na grootste partij. In de jaren daarna werd zijn positie als oppositieleider steeds sterker en toen het centrum bij de verkiezingen in 1977 veel zetels verloor, betekende dat het einde van centrumleider Georg Mavros en de bevestiging van de positie van Papandreou. Sindsdien heeft Papandreou een aantal programmatische concessies gedaan om zich geloofwaardig te maken als alternatieve premier.

Met het centrum liep het slecht af. De partij werd in tweeën gesplitst. De ene helft behield de centrum-naam en streefde een sociaaldemocratisch beleid na. De andere helft noemde zich sociaal-democratisch, maar hoopte de traditionele dialoog met rechts opnieuw op gang te brengen. Reide partijen hebben I procent van de zetels in het parlement.

De regering heeft drie belangrijke beleidsdoelstellingen: de economie te stabiliseren. het lidmaatschap van de EG tot eon succes te maken en opnieuw toe te treden tot de militaire organisatie van de NAVO. Papandreou biedt op al deze punten een alternatief.

Vóór nov. 1981 moeten verkiezingen worden gehouden en voor de eerste maal zal de economie het voornaamste punt in de verkiezingsstrijd zijn. In het verleden ging het veel meer om de ,.mannetjes" dan om het beleid, maar nu is er geen huisviouw iri het land die niet weet wat inflatie is.

Een recent opinie-onderzoek wees uit dat slechts 12 procent van het kiezerscorps positief staat tegenover en nieuwe toetreding tot de militaire organisatie van de NAVO. De publieke opinie ziet de NAVO en de Verenigde Staten als één pot nat en bovendien als de belangrijkste steunpilaren van de junta. Daar komt bij dat zowel de VS als de NAVO daadwerkelijk steun verlenen aan Turkije in het huidige conflict met Griekenland en Cyprus.

Papandreou keert zich fel tegen de NAVO en dat is dan ook de reden dat de regering deze kwestie graag vóór de verkiezingscampagne wil afhandelen.

Maar het is de EG die op lange termijn belangrijke problemen kan gaan opleveren. Er is in Griekenland namelijk erg weinig discussie geweest over het voor en tegen van het lidmaatschap.

Tiidens de onderhandelingen, die vier jaar hebben geduurd. heeft de regering de EG niet voorgesteld als een economisch, maar als een politiek blok van bevoorrechte en stabiele naties, waarvan Griekenland deel zou gaan uitmaken. Weliswaar wees men ook op de enorme economische voordelen van toetreding maar niet op de manier zoals dat via de massamedia is gebeurd in Groot-Brittannië. Denemarken of Noorwegen. De oppositie. PASOK en de communisten dus. stelde de EG bovendien voor als een kapitalistische club waarvan niets goeds te verwachten valt.

Griekenland treedt toe tot de Gemeenschap op een moment dat het, net zoals dat bij Groot-Brittannië het geval was. met grote economische problemen worstelt. Het land lijkt af te stevenen op zijn eerste echte economische crisis na jaren van sterke groei. Werkloosheid, een verschijnsel dat in dit land de laatste decennia niet is voorgekomen. zou een harde realiteit kunnen worden. En net als in Groot-Brittannië is er geen referendum gehouden om vast te stellen of de mensen het wel een aardig idee vinden.

Als de EG niet blijkt te voldoen aan de verwachtingen en als de teruggang in de economie inderdaad doorzet. dan is het heel waarschijnlijk dat de EG de zwarte Piet krijgt van alle problcmen in het land De Griekse oppositie kan daar veel politieke winst uit slepen, tot zelfs het premierschap toe,

In cijfers uitgedrukt ziet de nieuwe lidstaat er als volgt uit. Het land telt 9,3 miljoen inwoners met een gemiddeld inkomen per hoofd van ongeveer $3406 per jaar. De buitenlandse handel (in- en uitvoer) beliep in 1979 een u-aarde van $14 miljard Rond 72% van het handelsverkeer speelde zich af met de Europese Gemeenschap. Industrie en ambacht leveren weliswaar een belangrijke bijdrage (20%)aan het nationaal inkomen, maar de industriële structuur vertoont veel gebreken. De Griekse regering wil de situatie verbeteren door een regionale opbouw van het land. door herstructurering, modernisering en mechanisering van de landbouw en door schaalvergroting van industrie en ambacht.

De economische strurtuur van Griekenland wordt gekenmerkt door het ontbreken van een middenklasse. In andere Westeuropese landen was de middenklasse de drijvende kracht achter het proces van industrialisatie.

Een dergelijke krachtige. onafhankelijke middenklasse ontbreekt in Griekenland ten enen male. Daarbij komt dat het land verzwakt ie door de talrijke oorlogen. Door dit alles begint de industrialisatie pas aan hit eind van di vijftiger jaren op gang te komen

Het land beschikte na de Tweede Wereldoorlog en de burgeroorlog nauwelijks over kapitaal. De situatie verbeterde door de Investeringswet die in 1953 van kracht werd. Daarmee werden aanzienlijke garanties gegeven op buitenlands kapitaal. De uitwerking ervan was zonder meer gunstig te noemen. Buitenlands kapitaal werd geïnvesteerd in belangrijke economische sectoren en dat heeft vooral de zware industrie (de metallurgische en de chemische industrie, de olie- en de plastic-industrie) een behoorlijke stimulans gegeven. Toch kwam het niveau van de buitenlandse investeringen in Griekenland niet hoger dan $650 miljoen tussen 1954 en 1976. Buitenlands kapitaal maakte maar 2% uit van het totale geïnvesteerde vermogen iri het land.

Daarnaast werd het land op een ongezonde manier afhankelijk van onzichtbare inkomsten. namelijk de inkomens van de vele Grieken die buitenslands werkten.

Het overgrote deel van het geld werd besteed aan onroerend goed. Men schat dat ongeveer een kwart van alle onroerend goed-transacties op die manier gefinancierd is Zo kon het land een consumptiepeil en een levensstandaard ophouden die in geen vergelijk staat met de vrij geringe produktiviteit.

Over het algemeen heeft Griekenland de laatste 20 jaar over voldoende kapitaal kunnen beschikken. Er is echter relatief weinig geïnvesteerd in de fabrieksnijverheid. Van 1950 tot 1970 stegen de investeringen in die sector met 3.2%. In diezelfde periode werden de investeringen in het toerisme zes keer zo hoog.

Het gebrek aan geïnvesteerd vermogen in de fabrieksnijverheid ligt ten grondslag aan alle structurele problemen waar de Griekse economie op dit moment mee kampt. Om er eens een paar te noemen: onvoldoende geschoolde arbeidskrachten. hoge maatschappelijke kosten van emigratie, een trage ontwikkeling van de technologie, een onevenwichtige handelsbalans en een afhankelijkheid van onzichtbare inkomsten. De situatie in de fabrieksnijverheid is de laatste jaren opnieuw verslechterd; het investeringsniveau was in 1977 nog lager dan in 1973. Volgens deskundigen is do stagnatie in de industriële investeringen. gevoegd bij de inflatie, het grootste probleem waarmee de Griekse economie worstelt.

Ondanks deze zwakke plekken die op veel punten structureel zijn heeft de Griekse industrie wel degelijk een vooruitgang doorgemaakt In 1962 bedroeg het aandeel van de fabrieksnijverheid in het nationaal produkt 14,2%. Dat was het jaar waarin de associatie met de EG van kracht werd. In 1978 was dat aandeel aanmerkelijk toegenomen, en wel tot 20,8%.

Het aandeel van de totale industrie in het nationaal produkt steeg van 25,4% in 1962 tot 32,1% in 1978. Het aantal mensen dat in de nijverheid werkt, steeg van 456.000 in 1961 tot 625.000 in 1977. Het aandeel van de landbouw liep terug van 22,3% in 1962 tot 14,2% in 1978. In 1962 werkte nog meer dan de helft van de totale beroepsbevolking in de landbouw – in 1978 was dat nog maar 28%.

De produktiviteit in de Griekse inductie is niet erg hoog. Gemiddeld ligt deze op zo'n 50% van de produktiviteit in de rest van de EG. De produktiekosten zijn hoog, omdat bijna alle kapitaalgoederen en technologie geïmporteerd moeten worden. Dat maakt de concurrentiepositie van het land vrij zwak. De kleinschaligheid van de industrie werkt uiteraard ook kostenverhogend. Ter illustratie:

In 1975 had 93% van alle industriële bedrijven een personeelsbestand van hoogstens tien mensen

Omdat er erg weinig geld beschikbaar is voor wetenschappelijk en technologisch onderwijs, kan de Griekse industrie nauwelijks iets doen aan innovatie Ook wat dat betreft ligt het land ver achter bij de overige EG-landen. Omgerekend per hoofd van de bevolking geven de andere EG-landen gemiddeld tien keer zoveel geld uit aan wetenschappelijk en technologisch onderzoek en ligt het niveau van de investeringen circa vijf keer zo hoog als in Griekenland.

De toenemende industrialisatie van Griekenland blijkt onder meer uit de stijging van de export van industrieprodukten. In 1961 bedroeg de industriële export nog maar 13,7% van alle export, maar in 1976 was dat al opgelopen tot 65.2%. In 1962 waren er op eike duizend inwoners 36 telefoons, 6 auto's voor privégebruik en geen televisies; in 1978 telde het land op elke duizend inwoners 265 telefoons, 84 auto's en 258 televisies.

Concluderend kan worden gezegd dat Griekenland in de laatste 20-jaar een periode van groei heeft doorgemaakt, maar vaak ongecontroleerde groei, die regionale onevenwichtigheden met zich meegebracht heeft. De economische en maatschappelijke planning is zwak. Nu het land tot de EG is toegetreden, zal het gedwongen zijn, structurele veranderingen door te voeren. En het lijdt geen twijfel dat de regering daarbij op financiële steun van de EG zal aandringen.

Het Griekse lidmaatschar, van de EG heeft niet alleen gevolgen voor het land, maar eveneens voor de Gemeenschap.

Hierover schreef het *NRC/H'blad* van 30 dec. 1980.

Hoewel in Griekenland in 1974 de democratie weer is hersteld, is er eigenlijk niemand in Brussel die thans durft te beweren dat met de Griekse toetreding een nieuwe mijlpaal in de geschiedenis van de EG is bereikt. Het gevoel bestaat dat de Grieken bij de toetredingsonderhandelingen niet het achterste van hun tong hebben laten zien om daarvoor in de plaats later met meer kans op succes hun eisen te kunnen stellen. De Britten hebben de afgelopen twee jaar gedemonstreerd hoe zoiets moet worden aangepakt.

Nog benauwder wordt het de Brusselse Europeanen evenwel om het hart wanneer zij aan de mogelijkheid denken dat Andreas Papandreou in november 1981 met zijn Panhelleense Socialistische Beweging (PASOK) de parlementsverkiezingen gaat winnen en samen met de communisten een meerderheid in het parlement verovert. In dat geval wil Papandreou het lidmaatschap van de EG tot inzet van een referendum maken. Het minste wat hij nastreeft, zijn heronderhandelingen. En dit is een woord dat in de EG na de Britse ervaringen geen goede klank heeft.

Maar terwijl men in Brussel nog wel gelooft de Griekse problemen aan te kunnen, ondanks een inflatie van bijna 25 procent en een tekort op de handelsbalans voor 1980 met rond 14,5 miljard gulden, ziet men in het kielzog van Griekenland veel grotere moeilijkheden opdoemen.
Die heten Spanje en Portugal. Ook met deze landen onderhandelt de Europese Gemeenschap al sinds enige tijd over een toetreding en hoewel het vaststaat dat de streefdatum van 1983 niet zal worden gehaald, zal in 1985 het Spaanse en Portugese lidmaatschap in ieder geval een feit zijn. En bij dit vooruitzicht sluit men in Brussel slechts de ogen.
Met dit toekomstbeeld in het verschiet is er in de afgelopen weken nauwelijks enige ophef gemaakt van de voorbereidingen die tot een integratie van Griekenland in de EG moeten leiden. De enige harde noot vormde nog een regeling voor de Griekse landbouwprijzen, waarvoor twee landbouwraden nodig waren en waar de negen EG-ministers een voorproefje kregen van de Griekse onderhandelingstactiek. Tot dan hadden de Griekse onderhandelaars hun trukendoos van oriëntaalse makelij in Athene achtergelaten, maar dat was zeker geen vergeetachtigheid.

De Grieken lijken vooral van de weldaden te willen gaan profiteren die het gemeenschappelijk landbouwbeleid voortbrengt. Althans die indruk bestaat in Brussel. Landbouw is immers in Griekenland een zeer belangrijke sector, waarin nog altijd 31 procent van de beroepsbevolking werkzaam is. Voor de EG is dit aandeel gemiddeld 7,6 procent, in Nederland slechts 6 procent. Daar staat tegenover dat de Griekse landbouw weinig productief is.
Pijnlijk is daarom dat juist voor die produkten, waar de Grieken nog een beetje kunnen concurreren, namelijk tomaten en perziken, een overgangsperiode van zeven jaar is vastgesteld. Voor de andere landbouwprodukten geldt een periode van vijf jaar, ook voor komkommers, ofschoon Nederland hier eveneens op zeven jaar had aangedrongen. Italie en Frankrijk wilden in dat geval een zelfde regeling voor wijn, olijfolie en zuidvruchten, zodat Nederland zijn voorstel tenslotte inslikte. De Nederlandse tuinbouw is overigens met deze gang van zaken niet erg ingenomen, omdat men vijf tot zeven jaar te kort vindt om zich op de nieuwe situatie in te stellen.
Bovendien vreest men dat Spanje en Portugal met dezelfde eisen zullen komen die als gevolg van de EG-concessies tegenover de Grieken moeten worden ingewilligd. In dat geval zullen de Nederlandse tomaten- en komkommertelers van de Europese markt worden weggevaagd.
Voorlopig moet nog worden afgewacht, hoelang de Griekse boeren van het EG-landbouwbeleid kunnen profiteren, aangezien het streven binnen de Gemeenschap erop gericht is de landbouwuitgaven naar beneden te schroeven. Dit zou in de loop van dit jaar via een herstructurering van de Europese begroting moeten worden gerealiseerd.
Van hun kant menen de Grieken dat de andere EG-landen overdrijven. Wanneer zij in staat zouden worden gesteld hun landbouw te moderniseren, uiteraard met financiële steun uit de Brusselse landbouwkas, dan zou men alleen nog de landbouwmarkt moeten saneren om van alle problemen te worden verlost. In dit verband heeft de nieuwe Griekse commissaris Kontogeorgis pas geleden al op een internationale arbeidsverdeling in de landbouwsector aangedrongen.
Naar zijn zeggen is het geen verstandige zaak, wanneer de noordelijke EG-landen tomaten in kassen blijven kweken, zeker zolang de energiecrisis voortduurt. Griekenland zou zich in een veel betere positie bevinden, ,,omdat we de zon hebben", aldus de Griekse commissaris. Dat moet hij dan maar eens in het Westland komen vertellen.

FRANKRIJK

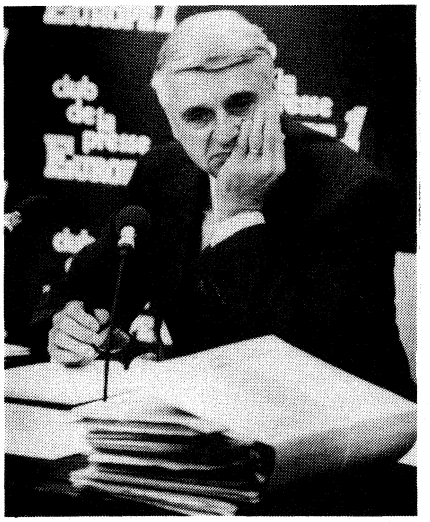
BINNENLANDSE POLITIEKE ONTWIKKELINGEN

Op 13 juni 1979 nam de Franse minister voor volksgezondheid en sociale zaken, Simone Veil, na een ambtsperiode van vijf jaar ontslag. Zij was als lijsttrekker van de UDF gekozen in het Europees Parlement (pag. 589-1979). in het Franse kabinet werd mevrouw Veil opgevolgd door de minister van handel en nijverheid, Jacques Barrot (43).
Opvolger van Barrot werd het UDF-parlementslid Maurice Charretier (geb. 1926), de burgemeester van de Zuidfranse stad Carpentras. Tot nieuwe staatssecretaris van Volksgezondheid werd Jean Farge (geb. 1928) benoemd.

Zelfmoord minister

Op 30 okt. 1979 heeft de minister van arbeid, Robert Boulin (59) zelfmoord gepleegd.

Het rechtse sensatieblad Minute en daarna het linkse satirische blad ,,Le Canard Enchainé" hadden onthullingen gepubliceerd over zijn betrokkenheid bij een schandaal rond een makelaar in onroerende goederen van wie hij in 1974 een terrein in Ramatuelle bij St. Tropez aan de Cote d'Azur had gekocht om er een villa neer te zetten.
De in 1920 geboren Robert Boulin, die advocaat is geweest, was de recordhouder onder de ministers van de Vijfde Republiek aangezien hij achtereenvolgens onder de Gaulle, - Pompidou en Giscard verschillende ministeries leidde. Hij was in 1941 naar de Gaulle in Londen gegaan en werd sinds 1958 steeds herkozen als afgevaardigde van de Gironde.
Zowel na de publikatie in Minute als na die in de Canard Enchainé had Boulin ten scherpste ontkend dat hij betrokken was bij enigerlei onregelmatigheid vóór of ná de aankoop van een terrein van twee hectare in Ramatuelle waarop hij een villa van 280 vierkante meter bouwde.
Volgens de Canard, die fotokopieën van stukken hierover publiceerde, was Boulin op de hoogte van de malversaties door de makelaars in onroerende goederen van wie hij – tegen extra lage prijs – in 1974 het terrein kocht.
De minister had alle beschuldigingen van de hand gewezen en in een bittere afscheidsbrief verklaarde hij het slachtoffer te zijn geworden van een lastercampagne. Boulin noemde daarbij makelaar-zakenman Henri Tournet, minister van justitie Alain Peyrefitte en de jonge rechter van instructie Van Huymbeke. In de Franse pers werd ook melding gemaakt van een „komplot van Gaullisten", waarbij op 15 sept. 1979 zou zijn besloten geruchten over Boulin toe te spelen aan de pers ten einde te verhinderen dat de minister van arbeid eventueel premier Barre zou opvolgen. Een en ander met het doel de regering van president Giscard d'Estaing te destabiliseren.

Archieffoto van minister Robert Boulin, die op 30 okt. 1979 zelfmoord pleegde na beschuldigd te zijn van betrokkenheid bij een onroerendgoedschandaal.

Op 8 nov. 1979 werd Jean Matteoli (56) benoemd tot opvolger van Boulin. Matteoli was sinds 1973 directeur van Charbonnages de France.

Kirsch opvolger Journiac

Op 6 febr. 1980 is René Journiac (59), adviseur van president Giscard voor Afrikaanse politiek, bij een vliegtuigongeluk in Noord-Kameroen om het leven gekomen. Hij werd op 2 maart opgevolgd door Martin Kirsch, rechter bij het hof van cassatie in Parijs.

Kirsch, geboren in 1926 te Straatsburg, was voorheen rechter in Dakar (Senegal, 1953), werkzaam bij het ministerie voor Overzeese gebiedsdelen (1956-'59). medewerker van M. J. Foccart onder de Gaulle en Pompidou, staatssecretaris ('68-'74) en advocaat-generaal ('75-'78). Hij schreef een aantal verhandelingen over Afrikaans recht en doceerde arbeidsrecht.

Senaatsverkiezing en kabinetswijziging

Op 28 sept. 1980 zijn indirecte en partiële verkiezingen gehouden voor de vernieuwing van een derde van de Senaat. Via de stemmen van Afgevaardigden en leden van de provinciale en gemeenteraden werden in twee ronden 98 senatoren gekozen (van de 295). Het aantal zetels in de Senaat groeide tot 305. Dit volgens een wet van juli 1976 waarmee 33 nieuwe zetels waren gecreëerd. Daarvan werden er in 1977 twaalf ingenomen en tien in 1980; in 1983 zullen er nog eens elf worden bezet. Daarmee zal de senaat groeien tot 316 leden.
De 98 zetels werden alsvolgt over de partijen verdeeld: Socialisten 30, Gaullisten 12, Republikeinen 12, - Christelijk- sociaal 11, Radicalen (PR) 8, Giscardisten 6, Onafhankelijen en boeren 6, Linksradicalen 5, communisten 1, overige aanhangers van de regering 5, overige aanhangers van de oppositie 2.

Deze uitslag had de volgende zetelverdeling in de senaat tot gevolg: Socialisten (PS) 69 zetels, Centrum (CDS, CNIP, UDF) 67 zetels, onafhankelijke republikeinen (RI) 52 zetels, Gaullisten (RPR) 41 zetels, Democratisch Links (MRG e.a.) 39 zetels, Communisten (PC) 23 zetels, Onafhankelijken 13 zetels. (Vor. ber. 15513 e.v. - 1978.)

Op 23 nov. en 1 dec. 1980 zijn naverkiezingen gehouden voor de bezetting van zeven zetels in de Nationale Vergadering, die door de senaatsverkiezingen van 28 sept. waren vrijgekomen. In zeven departementen bracht in totaal 1,42% van de Franse stemgerechtigden zijn stem uit. Het opkomstpercentage was 58. In vijf van de zeven departementen won links (niet-communistisch), hetgeen de Socialistische partij twee zetels opleverde ten koste van de Giscardisten (UDF) en de Gaullisten (RPR). De linkse radicale partij MRG behield haar mandaat.

Op 12 en 19 jan. 1981 werden in het departement Eure naverkiezingen gehouden voor de Nationale Vergadering, die een kleine winst voor de Gaullisten opleverde.

Op 2 okt. 1980 werd Alain Poher herkozen als voorzitter van de Senaat.

Diezelfde dag maakte premier Barre een „technische" kabinetswijziging bekend. omdat vier kabinetsleden hun plaats als senator wilden innemen.

Minister Yvon Bourges van defensie werd vervangen door Joël Le Theule. die tot dan toe minister van transport was. Le Theule gold als defensie-expert. Hij was voorheen rapporteur in het parlement van de commissie voor defensie. Op 14 dec. 1980 overleed Le Theule na een hartaanval.

Minister van ontwikkelingssamenwerking Robert Galley, een giscardist. die eveneens naar de senaat kon, bleef tegen de verwachting en zijn eigen voornemen in op speciaal verzoek van de president aan. Giscard meende dat vooral de Afrikaanse gesprekspartners nu gewend waren aan Galley. De verschillende Afrikaanse dossiers zijn zo teer en moeilijk dat Giscard geen nieuwe man op die post wenste voor de korte tijd tot de verkiezingen (op 26 april en 10 mei 1981).

Politiek het belangrijkst lijkt dat Giscards vriend, minister van buitenlandse handel Deniau, de vage post van minister voor administratieve hervorming krijgt. Dat betekent dat hij niet meer voortdurend op reis hoeft te zijn en in alle rust Giscards presidentscampagne kan leiden. Dat waarborgt hem een grote politieke toekomst wanneer Giscard wordt herkozen en hij weleens premier Barres opvolger zou kunnen worden.

Hij wordt vervangen door de gaullist Cointat, die in de regering-Chaban Delmas (1969-'72) minister van landbouw is geweest. De giscardist Daniël Hoeffel, Giscards steunpunt tegen

De Franse minister van .justitie Alain Peyrefitte.

de gaullisten in de Elzas, die staatssecretaris van gezondheid was, zal Le Theule opvolgen als minister van transport.

Verder is de 63-jarige giscardist Remy Montagne benoemd tot staatssecretaris van sociale zaken. Montagne versloeg bij de verkiezingen van 1958 ex-premier Mendes France in Normandië en werd sindsdien steeds herkozen. Zijn benoeming is vooral van belang omdat zijn vervanger in het parlement de 38-jarige Philippe Pontet is, die wordt beschouwd als een opkomende politieke ster onder de giscardisten.

Uit het kabinet verdwijnen: de staatssecretarissen Pelletier, giscardist, onderwijs; Becam, gaullist, gemeentezaken; Cavaillé, gisgardist, transport. De laatste omdat hij bij de senaatsverkiezingen verloor.

Op 5 okt. 1980 was de regering van premier Barre als volgt samengesteld:

Justitie - Alain Peyrefitte (RPR); binnenlandse zaken - Christian Bonnet (UDF-PR); buitenlandse zaken - Jean François-Poncet (UDF); defensie - Joël Le Theule (overleden 14-12-1980) (RPR); ontwikkelingssamenwerking - Robert Galley (RPR) (vanaf 22-12-1980 ook op defensie); vrouwenzaken - Monique Pelletier (UDF-PR); administratieve hervormingen - Jean-François Deniau (UDF-PR); economische zaken - René Monory (UDF-CDS); begroting - Maurice Papon (RPR); milieuzaken - Michel d'Ornano (UDF-PR); onderwijs - Christian Beullac (pres. meerderheid); universiteiten - Alice Saunier-Seite (UDF-PR); volksgezondheid en sociale zaken - Jacques Barrot (UDF-CDS); arbeid en participatie - Jean Matteoli (RPR); landbouw - Pierre de Mehaignerie (UDF- CDS); industrie - André Giraud; transport - Daniel Hoeffel (UDF); buitenlandse handel - Michel Cointat (RPR); jeugdzaken. sport en recreatie - Jean-Pierre Soisson (UDF-PR): cultuur en communicatie - Jean-Philippe Lecat (pres. meerderh.); handel en nijverheid - Maurice Charretier (UDF-PR).
(Vor. ber. pag. 666/2-1979)

Op 11 sept. heeft het hoofd van de afdeling inlichtingen van de Franse geheime dienst, kolonel Graaf Alain de Gaigneron de Marolles (53), ontslag genomen na zijn functie slechts een jaar te hebben uitgeoefend. Een reden voor het ontslag werd niet gegeven.

In vier jaar tijd is De Marolles de derde directeur inlichtingen van de Service de documentation extérieure et de contre-espionnage (SDECE) die na korte tijd weggaat. In okt. 1979 was De Marolles generaal René Candelier opgevolgd, die in 1977 kolonel Bernard Grué afloste. Deze laatste had slechts achttien maanden als directeur van de (belangrijkste) afdeling Irilichtingen gewerkt. Op 26 nov. 1980 werd kolonel Jacques Sylla Fouilland (geb. 23-6-1927) benoemd tot opvolger van Graaf Gaigneron de Marolles.

Begroting-1980

Be begroting voor 1980 (pag. 68012-1979) is de dag voor Kerstmis 1979 ongrondwettig verklaard door de Constitutionele Raad. Op 27 dec riep president Giscard het parlement in buitengewone zitting bijeen.

Ongrondwettig achtte de raad dat het parlement in okt. 1980 over de uitgaven was gaan praten zonder eerst de inkomsten (belastingen) goed te keuren, zoals wordt bepaald in een uitvoeringsbeschikking van de grondwet van 1959. Het parlement moet zijn werk nu overdoen.

In oktober bleek dat de neo-gaullistische partij van Chirac, die de grootste fractie vormt binnen de regeringsmeerderheid, weigerde voor het eerste deel van de begroting te stemmen. De reden was dat de regering de gaullistische eis niet inwilligde om twee miljard te besparen op het totaal van 525 mrd fr. aan uitgaven. De regering, die nog hoopte op een compromis, had geen zin om al op dat ogenblik de vertrouwenskwestie aan de stemming erover te verbinden. Daardoor wordt een wet - zonder stemming - geacht te zijn aangenomen wanneer een motie van wantrouwen geen meerderheid krijgt.

Later joeg de regering de hele begroting en een aantal andere wetten via deze weg door het parlement: omdat de gaullisten er niet vóór wilden stemmen maar anderzijds de regering ook niet wilden laten vallen.

Via een noodwet die met 287 tegen 200 stemmen werd aangenomen kon de regering na 1 jan. 1980 toch geld innen en uitgeven. Op 7 jan. werd de begroting aangenomen.

Abortuswet

Op 19 dec. 1979 nam de Nationale vergadering een abortuswet aan, die de abortuswet van 1974 op basis van een compromis definitief maakte (pag. 71/3-1975). 271 afgevaardigden stemden vóór, 201 tegen. Vóór stemden: socialisten en radicalen (114), communisten (86), UDF (45) en RPR en aanhangers (24). Tégen waren: RPR (116), UDF (73) en 12 onafhankelijken. Er waren 10 onthoudingen, 5 niet-deelnemers en 4 zieken.

Volgens de in het compromis aangenomen amendementen moeten nu alle openbare ziekenhuizen een abortusafdeling hebben of, bij gebreke daaraan, een afdeling „ad hoc" oprichten. Anderzijds is bepaald dat het voorafgaande verplichte onderhoud met een gezinsconsu-

lent of de sociale dienst niet mag worden gehouden op de plaats waar de abortus wordt uitgevoerd, indien voor een privé-kliniek is gekozen. In privé-klinieken stellen die gesprekken namelijk niets voor.
Voor minderjarigen is toestemming van de ouders noodzakelijk, maar wanneer zij bij het onderhoud aanwezig zijn, moet de minderjarige daarna in een onderhoud onder vier ogen met de consulent nog haar toestemming geven.
Gehandhaafd is wél de voor vele interpretaties vatbare formule dat abortus alleen mag worden toegepast in „gevallen van nood"
(Vor. ber. pag. 71/3 e.v./1975)

Op 28 febr 1980 overleefde de regering-Barre een motie van wantrouwen, door de socialisten en de communisten ingediend wegens de economische politiek van de regering, de prijsstijgingen en de stijgende werkloosheid De motie behaalde 199 van de 246 stemmen die nodig zouden zijn geweest om het kabinet te doen vallen.

Discussie neutronenbom

Tussen de regeringspartijen RPR (Rassemblement pour la République) en UDF (Union pour la Démocratie Française) respectievelijk gaullisten en giscardisten, is in het voorjaar van 1980 onenigheid ontstaan over de nucleaire strategie. De gaullisten wilden dat het zwaartepunt van de Franse nucleaire defensie bleef liggen op strategische langeafstandsraketten met meervoudige kernkoppen. Het onderzoek naar vervaardiging en plaatsing van neutronenbommen, voornamelijk voor tactisch gebruik, moest wel doorgang vinden, maar geen prioriteit krijgen.
De UDF presenteerde op 28 mei een witboek waarin werd gepleit voor de aanschaf van enkele honderden neu, tronenbommen en voor een defensiepolitiek die niet alleen gebaseerd is op strategische oorlogsvoering. De discussie stond in het licht van de plannen van de regering voor het defensiebeleid van de jaren negentig.
Op 3 juni verklaarde de voorzitter van de RPR en burgemeester van Parijs, Jacques Chirac, bij de presentatie van een RPR-witboek, dat er meer strategische kernwapens moesten komen, dat de defensie-uitgaven van 3,3% tot 4% van het nationaal inkomen zouden moeten worden verhoogd (omstreeks het jaar 2000 tot 5%) en dat Frankrijk meer atoomonderzeeërs moest bouwen.

In het jaar 2010 zou Frankrijk moeten beschikken over 15 van deze vaartuigen die uitgerust zouden moeten zijn met raketten met meer kernkoppen. Op dit moment (eind 1980) heeft Frankrijk vijf onderzeeboten met atoomaandrijving, uitgerust met 16 nucleaire raketten: de zesde is in aanbouw.
De gaullisten willen voorts een hervorming van de strijdkrachten. Er moet een „technische strijdmacht" komen op vrijwillige basis. De diensttijd in dat onderdeel zou tussen de 18 en 24 maanden moeten liggen; de normale nu geldende diensttijd kan dan van 12 tot 8 maanden worden bekort.
Chirac is bezorgd dat de neutronenbom Frankrijk dichter zou brengen bij de structuur van het geïntegreerde NAVO-commando en dat Frankrijk onmiddellijk zou worden betrokken bij een conflict tussen de NAVO-landen en de Sowjet-Unie. „Frankrijk moet hoe dan ook niet de controle over zijn atoommacht uit handen geven," zei Chirac op een persconferentie
De gaullisten willen nog niets weten van de gedachten binnen de UDF om af te stappen van het principe van de „massale vergelding" en over te gaan op de NAVO-strategie van „voorwaartse verdediging", hetgeen betekent dat men een slagveldoorlog met tactische wapens voor mogelijk houdt. zonder dat deze direct een massale nucleaire oorlog wordt.

Begroting-1981: meer naar defensie

Op 10 sept. keurde de Franse ministerraad een ontwerp-begroting voor 1981 goed, waarin een stijging van 17,9% voor defensie-uitgaven was verwerkt. De militaire uitgaven zouden in 1981 stijgen tot 104,43 rnrd fr.
De begroting werd gekenmerkt door bezuinigingen en aanmoediging van investeringen door de industrie.

Ten teken van de spaarzaamheid die de regering betracht, worden in 1981 bij de overheid slechts 1900 arbeidsplaatsen gecreëerd tegen gemiddeld in de vorige vijf jaar 20.000 per jaar. Tegelijk worden tabak en alcohol hoger belast, moeten de oliemaatschappijen een flinke veer laten en worden de industriële investeringen à raison van 25 rnrd fr. aangemoedigd door een flinke belastingaftrek die vijf jaar zal - duren.
En, omdat het een verkiezingsjaar is, gaat de persoonlijke inkomensbelasting voor 80% van de belastingbetalers niet omhoog indien hun inkomens niet meer stegen dan met de inflatie.
De totale overheidsuitgaven zijn (met de inflatie) gestegen tot 611,4 rnrd fr. en het tekort bedraagt 29,4 rnrd fr. (tegen 31,2 rnrd fr. in 1980), zodat dit tekort met 1,3% van het nationaal inkomen het laagste wordt van de grote industrielanden. De verdediging van de ruilwaarde van de frank, volgens velen het enige succes dat premier Barre boekte, blijft dus voorop staan.
De lopende uitgaven van de regering dalen met 13 mrd fr. De tarieven van openbaar vervoer en elektriciteit gaan omhoog, evenals de belastingen op tabak en alcohol (+ 9,5%). Ook wegenbelasting en kijkgeld gaan omhoog.
Nieuw in de begroting is de aanmoediging met 25 rnrd fr. – al vanaf 1 okt. 1980 – van investeringen in alle bedrijven die 10% van hun produktieve investeringen kunnen aftrekken van hun belastbare winst. Dat komt neer op een subsidie van 5 rnrd fr. per jaar gedurende vijf jaar. De aftrek geldt voor alle bedrijven, behalve de banken, verzekeringsmaatschappijen en zij die in onroerende goederen investeren.
De economische activiteit ondersteunen en de winstmarges herstellen is dan ook de slagzin die men kan horen dwars door alle regeringsuitleg over deze begroting. De maatregelen die tot nu toe ten behoeve van de investeringen waren genomen hebben niet veel resultaat gehad. Tussen 1973 en 1979 zijn de industriële investeringen met bijna 11% teruggelopen. Tegelijk wordt 6.5 rnrd fr. gereserveerd voor een speciaal fonds dat industrieën in nood tijdelijk moet helpen.
Doch het bedrijfsleven blijft skeptisch over de gevolgen van deze nieuwe massieve hulp. Er zal nu een eenmalige koopgolf ontstaan, aldus een woordvoerder van de industrie, die plotseling ophoudt wanneer de maatregel afloopt.
Duidelijk politiek is tenslotte de extra belasting van de winsten der oliemaatschappijen onder andere door de bepaling dat de reserves voor nieuw onderzoek, die tot nu toe gedurende vijf jaar gevormd mochten worden, sneller moeten worden besteed De totale meerop brengst voor de siaat wordt geschat op 9 rnrd fr.
Behalve voor de allerhoogste inkomens, die een flinke veer moeten laten, en de allerlaagste die minder zwaar worden belas:. hetgeen de staat 11,8 rnrd fr. kost, hoeft de meerderheid der belastingbetalers percentueel niet meer inkomensbelasting te betalen dan vorig jaar. Voor 840.000 gezinnen met drie kinderen of meer wordt bovendien extra kinderaftrek in het vooruitzicht gesteld voor het jaar 1982.
Uitgangspiinten voor deze ontwerp begroting zijn onder andere een economische groei van 2.2%. een stijging van de consumptie met 1,9% en een inflatie van 10,5%.

Barre over nucleaire strategie

Op 12 sept. 1980 verklaarde premier Barre in een rede dat de neutronenbom een deel zou vormen van de Franse nucleaire afschrikking. In de Franse strategie wordt geen essentie1 verschil gemaakt tussen de tactische en de strategische nucleaire wapens, zo zei hij. Barre onderstreepte dat de „onafhankelijke" Franse defensie niet los kan staan van de Europese buren, „waar onze levensbelangen liggen". Maar ook overzee: „Overal ter zee en te land waar vrijheid van verkeer en handel nodig zijn voor de economie van ons land. Maar Frankrijk beslist zelf over de inzet van strijdkrachten en zal voorkomen betrokken te worden in een conflict waarbij geen levensbelang wordt bedreigd."

Ten aanzien van de nucleaire strategie meende Barre dat het ondenkbaar is dat een tactisch nucleair gevecht, „dat meer of minder voortduurt", zich niet „geleidelijk tot het geheel van ons nationale gebied uit zou strekken". Doch allereerst hadden de tactische nucleaire wapens een waarschuwende functie.
Sprekend over de Amerikaanse en Russische nucleaire strategie meende Barre: „Er is geen anti-strijdkrachten (wapen)strategie die niet in de hoogste graad ook een anti-stad-strategie is en dus afschrikkingsstrategie. Voor ons land bestaat de keuze tussen een „anti-wapen"- en „anti-stad"-strategie niet. De conflictzones liggen vlak naast ons land en de kans dat een treffen zich uitbreidt en overslaat op ons nationaal gebied is hoogst waarschijnlijk. Maar iedere nucleaire actie op Franse bodem heeft een strategische betekenis wegens ons kleine oppervlak en onze bevolkingsdichtheid. Zij zou automatisch een nucleair antwoord tegen de steden met zich meebrengen."
Over de neutronenbom tenslotte meende Barre: „Het is allereerst een atoomwapen en houdt daarvan de beperkingen van gebruik en het karakter van een veelzeggend teken op strategisch niveau. Als zodanig zou de neutronenbom natuurlijk haar plaats innemen in ons afschrikkingsapparaat door in bepaalde gevallen de nucleaire wapens te vervangen, omdat zij soepeler en geloofwaardiger is in het gebruik op welk strijdtoneel ook. Anderzijds kunnen we onze veiligheid niet alleen van de neutronenbom laten afhangen en ons erachter verschuilen als achter een of andere Chinese muur."

Door de neutronenbom voor te stellen als een eventuele vervanging van de bestaande tactische wapens en integrerend onderdeel van het geheel der strategische afschrikking voorkwam de regering tot nu toe scherpe debatten over de invoering daarvan. De nucleaire afschrikking wordt door alle partijen gesteund. De socialisten, die onderling nog ruzie hebben over deze zaak. melden slechts ,,enige reserves" over invoering van de neutronenbom. Alleen de communisten hebben zich tegen invoering van de neutronenbom gekeerd. Hun argument is dat het gebruik daarvan in het (Duitse) voorveld voor Frankrijk Atlantische herintegratie met zich meebrengt.

POLITIEK GEWELD EN TERRORISME

Corsicanen die strijden voor onafhankelijkheid van Corsica hebben gedurende 1979 en 1980 op Corsica en in Frankrijk een groot aantal bomaanslagen gepleegd. die over het algemeen alleen materiële schade veroorzaakten. Getroffen werden veelal overheidsgebouwen, banken, reisbureaus, makelaarskantoren en toeristenprojecten, waarbij het ,,Front de Libération Nationale de la Corse" (FLNC) zich in de meeste gevallen later per brief of telefoon verantwoordelijk stelde. Sedert de oprichting van het bevrijdingsfront op 5 mei 1976 zijn op Corsica alleen al 1000 bommen ontploft.

Op 5 dec. 1979 blies een Corsicaans commando vijf villa's op die het eigendom waren van ,,continentalen", Fransen afkomstig van het vasteland. Op de plaats van de actie, bij Sagone, werden exemplaren van het clandestiene blad U Ribellu (de rebel) aangetroffen.

Op 9 jan. 1980 gijzelde een groep Corsicaanse separatisten 19 mensen in Hôtel Fesch in Ajaccio op Corsica.

Dat gebeurde na de gijzeling van drie mannen in Bastelica die er door leden van de autonomistenbeweging PCU van werden verdacht lid te zijn van de half-legale anti-autonomistenbeweging „Francia", die volgens de Corsicaanse separatisten heimelijk wordt gesteund door de Franse politie op het eiland. Na een achtervolging door de politie drongen de ,,ontvoerders" het hotel in de hoofdstad Ajaccio binnen en verschansten zich met hun gijzelaars.

Franse ordetroepen die het hotel omsingelden, raakten slaags met sympathisanten van de separatisten, waarbij vier doden vielen. De gijzeling zelf liep geweldloos af. Op 22 febr., 10 maart en 23 april werden bomaanslagen gepleegd op gebouwen in Ajaccio, Parijs en Nice. Op 14 mei leidde de veroordeling van daders van bomaanslagen tot beschieting van politiewagens in Parijs. Op 4 aug. werden aanslagen gepleegd op transformatorhuisjes op Corsica, op 28 sept. werd het gebouw van de Kamer van Koophandel in Marseille beschadigd. De dag erna werd de 37-jarige Yves Stella uit Corsica veroordeeld tot 15 jaar gevangenisstraf wegens de bomaanslag, in 1978, op een televisiezender op Corsica.

De veroordeling van 15 Corsicaanse separatisten door het Bijzondere Gerechtshof voor de staatsveiligheid in Parijs, die in jan. 1980 in Ajaccio Hôtel Fesch binnendrongen en hotelgasten gijzelden, leidde tot 46 bomaanslagen (12 febr.) op Corsica en drie in Parijs. De separatisten werden veroordeeld tot straffen variërend van 18 maanden tot vier jaar.

Op 17 febr. 1981 werd het ministerie van onderwijs in Parijs zwaar beschadigd door een bom van de FLNC.

Politieoptreden tegen *Action* directe

In de nacht van 27 op 28 maart 1980 op het moment dat de Italiaanse politie een grote operatie tegen terrorisme uitvoerde in Genua en Piemonte, heeft de Franse politie in Parijs en het zuiden van Frankrijk een gecoördineerde actie opgezet tegen de linkse terroristische organisatie ,,Action directe".

Aan de operatie werd deelgenomen door een honderdtal agenten van de BRI (Brigade de recherches et d' interventions) onder leiding van commissaris Marcel Leclerc. 28 personen werden aangehouden. Er werd 604 kilo dynamiet in beslag genomen alsmede revolvers en pistoolmitrailleurs. Volgens de politie hadden leden van de NAPAP (Noyaux armés pour l'autonomie populaire) en van de GARI (Groupes d'action révolutionnaire internationaliste) zich bij Action directe aangesloten en was gebleken dat er banden waren tussen de Italiaanse organisaties Brigate Rosse (Rode Brigades) en Prima Linea en de Franse terreurorganisaties. Bij de actie werden vier Italianen aangehouden in Toulon en een Italiaanse in Parijs. Een van de arrestanten uit Toulon werd ervan verdacht betrokken te zijn geweest bij de ontvoering van de Italiaanse politicus Aldo Moro op 16 maart 1978 (zie KHA pag. 273 e.v.-1978 en pag. 305 e.v.-1978).

Het succes van de Franse politie kan worden beschouwd als een vrucht van de Europese justitiële samenwerking tegen het terrorisme, waarover in Dublin een Europese conventie werd ondertekend (29 en 30 nov. 1979). Die samenwerking was in dec. 1977 op de Europese topconferentie in Brussel (pag. 24912-1978) door president Giscard d'Estaing voorgesteld.

De opmerkelijke successen in de strijd tegen het terrorisme betekenden volgens *NRC/H'blad* (4-4-'80) niet dat aan deze vorm van Europese juridische samenwerking geen gevaren kleven:

„Zij vindt namelijk plaats in het kader van de EPS, de volstrekt intergouvernementele Europese Politieke Samenwerking. Dat wil zeggen dat hier beleid wordt gevoerd in een administratief en politiek nog weinig ontwikkeld kader.

Maar het gaat om een zeer ambitieus beleid. Uitgaande van de gedachte dat het grondgebied der lidstaten van de Europese Gemeenschap een eenheid vormt, wil men immers de wetgevingen van de afzonderlijke staten harmoniseren. Bovendien wil men in het licht van de bestrijding van de misdaad nieuwe instrumenten voor internationale samenwerking scheppen, die de justitie in staat moeten stellen misdadigers over de grenzen heen te vervolgen. Na de conventie tegen het terrorisme wil men daarom nu ook komen tot een overeenkomst inzake de strafrechteliike samenwerking. Met de opstelling daarvan is een groep hoge ambtenaren belast. Bovendien ligt het in de Dedoeiing dat ae ministers van justitie een nauwkeurig werkprogramma zullen opstellen waarin een conceptioneel kader en de etappes waarin het moet worden uitgevoerd zijn neergelegd.

Tegen de grondgedachte die aan dit streven ten grondslag ligt, hoeft op zichzelf geen bezwaar te worden gemaakt. In een tijd waarin de economische activiteiten meer en meer internationaal worden, waarin de mensen meer dan ooit migreren en waarin ook de misdaad zich internationaliseert kan van de politie en justitie geen doeltreffend optreden meer worden geëist als zij niet ook over de grenzen heen kunnen samenwerken.

Maar dat moet wel met de nodige openheid gepaard gaan en met de nodige waarborgen voor de handhaving van de rechten der burgers worden omringd. Aan deze openheid schort het vooralsnog volstrekt. En daarom laat zich moeilijk beoordelen hoe het met de waarborgen is gesteld.

Hier ligt een belangrijke taak voor de parlementariërs, zowel die in de negen lidstaten, als die van het Europese Parlement. Alleen zij kunnen ervoor zorgen dat de ,.Europese juridische ruimte" ontsnapt aan het gevaar een ,,Europese repressieve ruimte" te worden.

Helaas moet echter geconstateerd worden, dat de nationale en Europese parlementariërs aan deze zaak tot dusver niet de aandacht hebben geschonken die zij verdient.

Bovendien behoort er van parlementaire zijde juist met het oog op de toeneming van de justitiële en politionele samenwerking veel meer de nadruk te worden gelegd op de noodzaak dat nu eindelijk ook de Europese Gemeenschap als zodanig toetreed tot de Europese conventie voor de rechten van de mens, met de aanvaarding daarbij van het individuele klachtrecht van de burgers.

Het zou immers in strijd met de beste Europese tradities zijn als de Europese juridische ruimte tot stand zou komen zonder de daarmee corresponderende uitbreiding van de rechtsbescherming van de Europese burgers tegen de overheid."

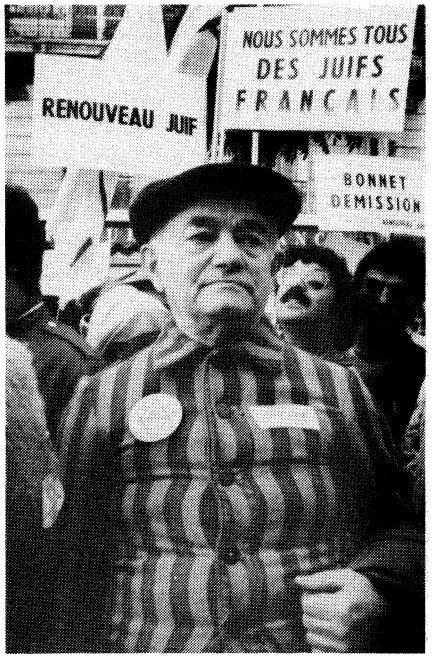
Op 8 april 1980 richtte ,,Action directe" vernielingen aan in het gebouw van Philips Data Systems in Toulouse. Aan computers en computerprogramma's werd schade toegebracht, gegevens werden verbrand. Action Directe meldde diefstal van informatie van militaire en contraspionage geheimen. Volgens Philips hadden de daders met grote kennis van zaken sabotage gepleegd en wa-

ren de computers ,,wetenschappelijk" onklaar gemaakt.
Op 16 april werd het ministerie van transport in Parijs met raketwerpers beschoten. „Wij eisen de onmiddellijke invrijheidstelling van onze kameraden", aldus een anoniem lid van de „Action directe" per telefoon, die zei te spreken namens de ,,organisatie van action directe van 27-28 maart". Dezelfde groep verklaarde zich verantwoordelijk (op 12 juni) voor de ontploffing van een zware bom op het vliegveld Orly bij Parijs, waarbij zeven mensen gewond raakten en grote schade werd aangericht.

Ontvoering werkgeversvoorzitter

Op 29 juni werd de 60-jarige Michel Maury-Laribière, een van de acht ondervoorzitters van de Franse Werkgeversbond ontvoerd. Na elf dagen werd hij weer vrijgelaten.
Op 1 juli arresteerde de Franse politie 11 leden van extreem-rechtse organisaties FANE (Federatie van Nationale en Europese Actie) en MNR (Mouvement National Révolutionnaire). De organisaties hadden zich verantwoordelijk gesteld voor aanslagen op mensenrechtenorganisaties, het kantoor van vliegtuigmaatschappij Aeroflot en op particulieren.

Op 3 september 1980 heeft de Franse regering de extreem-rechtse organisatie FANE verboden. ,,De gewelddadige acties die door deze beweging georganiseerd worden, die tot doel hebben een fascistisch regime te vestigen, het paramilitaire karakter van de organisatie en het aanzetten tot rassendiscriminatie, brengen de openbare orde in Frankrijk in gevaar", aldus de verklaring waarin het verbod werd bekendgemaakt.

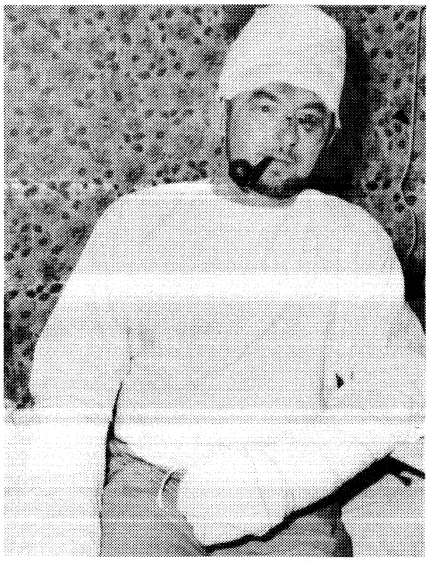
Deze Fransman, gekleed in gevangenispak uit WO II, maakte op 7 okt. in Parijs deel uit van een demonstratie tegen herlevend antisemitisme.

Antisemitische aanslagen.

Op 6, 11 en 25 april, 14 mei, 22 en 26 september zijn aanslagen gepleegd *op* joodse gebouwen en instellingen. Op 3 oktober heeft een bomontploffing voor een synagoge in de Parijse Rue Copernic vier doden en 20 gewonden geëist. De bom ontplofte korte tijd voor het uitgaan van *de* synagoge, waar een sabbatsdienst werd gehouden en maakte slachtoffers onder toevallige voorbijgangers
In een telefonische boodschap werd de verantwoordelijkheid voor de aanslag opgeëist door de „Faisceaux nationalistes Européens" (FNE), de opvolger van de op 3 september verboden FANE, geleid door Marc Frederiksen.
Volgens Le Monde (7-10-80) betrof de aanslag de 120ste sedert 1975 met een racistisch karakter en was het de dertigste aanslag met een anti-joods karakter.
Minister Bonnet van binnenlandse zaken verscheen een half uur na de ontploffing in de Rue Copernic en president Giscard gaf kort daarop een verklaring uit waarin hij zijn ,,diepe afschuw" uitsprak over de ,,verachtelijke aanslag". Er ontstond in Frankrijk een geënerveerde discussie over herlevend anti-semitisme.
Op 7 oktober werd in Parijs door ca. 200.000 mensen gedemonstreerd tegen racisme en antisemitisme. Ook in andere steden vonden manifestaties plaats. Vanuit linkse politieke kringen werd de politie beschuldigd van laksheid ten opzichte van extreem-rechts. Ook zouden politiemannen lid zijn van dergelijke organisaties.
Op 14 oktober veschafte minister Bonnet cijfers aan de Senaat waaruit bleek dat van de 3400 geregistreerde leden van extreem-rechtse organisaties in Frankrijk er 21 bij de politie werkten. Een aantal van hen zou binnen de organisaties zijn geïnfiltreerd om ,,de zaak in de gaten te houden".
Op 4 november 1980 werd een joodse school beschoten en op 26 november een joods echtpaar vermoord.

Verklaring Israël

De regering van Israël reageerde na de aanslag op de synagoge met een bittere verklaring (5 okt.), waarin werd gezegd ,,dat het een recht en een plicht van joden is om zichzelf, hun leven en hun waardigheid te verdedigen". In de verklaring wees de Israëlische regering op de klaarblijkelijke relatie tussen extreem-rechtse organisaties en wat omschreven werd als de ,,Arabische organisatie van moordenaars die zich PLO noemt". In de emotionele kabinetszitting die aan het uitgeven van de verklaring voorafging, werd door enkele ministers scherpe kritiek geuit op de houding van de Franse regering ten opzichte van extreem-rechts. Deze kritiek werd niet in de verklaring opgenomen. De verklaring billijkte impliciet het recht van Joodse zelfverdedigingsorganisaties in de wereld om zich teweer te stellen tegen neo- nazistisch geweld. De regering van Israël onderstreepte dat geen verschil kan worden gemaakt tussen een anti-Israël houding, anti-zionisme en anti-semitisme.

Marc Frederiksen, leider van de neo-nazistische groepering FANE (die na een verbod op 3 sept. 1980 doorging onder de naam FNE) werd een week na de aanslag op de synagoge in de rue Copernic door militante joodse jongeren ,,het ziekenhuis in geslagen".

Aanslag separatisten Guadeloupe

Op 25 en 30 jan. 1981 heeft de ,,bewapende bevrijdingsbeweging van Guadeloupe" zich verantwoordelijk gesteld voor een aanslag op een trein, waarbij de machinist omkwam, en voor een bomaanslag op het Paleis van Justitie, beide in Parijs.
Op 4 jan. 1981 had hetzelfde bevrijdingsfront voor het eerst van zich doen spreken door de aanslag met een brandbom op de vestiging van de firma Chanel in Parijs. *(Le* Monde, IHT, NZZ, FAZ, Fin. Times, NRCI *H'Blad,* Volkskrant, *AdG)*

GROTERE ROL PARTICULIERE LANDBOUW

Het Centrale Comité (CC) van de Communistische Partij van de Sowjet-Unie (CPSU) heeft op 20 jan. een besluit gepubliceerd, volgens welk een grotere rol zal worden toegekend aan de particuliere landbouw. In het besluit wordt gezegd, dat tot dan ,,de rol van de privéboeren bij de aanvulling van de voedselbronnen van het land is onderschat."

Door de maatregelen worden de Russische boeren op de kolchozen (collectieve boerderijen) en sowchozen (staatsboerderijen) aangemoedigd om een groter deel van de opbrengsten van de lapjes grond die zij privé bebouwen aan de staat te verkopen. wordt hun toegestaan om meer vee te houden dan tot nu toe, en krijgen ze nu ook de gelegenheid om bedrijfsgebouwen neer te zetten en er op die manier kleine boerderijbedrijven op na te houden naast hun werk in de collectieve sector.
Doel van de maatregelen is in de eerste plaats de stagnerende voedselproduktie in de Sowjet-Unie een nieuwe impuls te geven en anderzijds om de uitwassen die die met zich meebrengt – speculatie en enorm hoge prijzen op de particuliere dagmarkten – in te dammen.
Sowchozen, kolchozen en agrarische industrieen mogen voortaan ook contracten met particuliere boeren afsluiten – ,,op strikt vrijwillige basis" – om het surplus aan melk en vlees van de privésector op te kopen. Tot nu toe was dat niet toegestaan. Dat moet de staatssector beter in staat stellen te voldoen aan de plancijfers die de afgelopen jaren bij veel produkten niet zijn gehaald.
De opbrengsten van de privéstukjes grond werden in het verleden voor ongeveer twee derde gebruikt voor eigen consumptie door de boeren, terwijl de rest werd verkocht op de particuliere markten in de steden.
Verkoop aan de staat – theoretisch niet erg aantrekkelijk omdat de prijzen daar aanzienlijk lager zijn dan op de dagmarkten – zal worden gestimuleerd door boeren in staat te stellen de kredieten bij de staatsbank op te nemen tot 50% van het met de afnemer gecontracteerde bedrag. En terwijl er tot nu toe een kredietplafond bestond van 1000 roebel, wordt dat nu verdrievoudigd.
Hoewel in de Sowjet-Unie maar 3% van het totale landbouwareaal in particuliere handen is – een kolchozboer mag maximaal een stuk grond van een halve hectare particulier bebouwen, maar de gemiddelde grootte is 0,37 hectare – is de particuliere landbouw van levensbelang voor de voedselproduktie in de Sowjet- Unie.
De opbrengst van de privélandbouw omvatte in 1965 nog meer dan 30% van de totale agrarische produktie, maar is in het afgelopen decennium langzamerhand gedaald. Geschat wordt dat de privésector in 1978 ongeveer 22% van de totale produktie uitmaakte. Die daling moet vooral worden verklaard uit de belemmeringen die de privésector van staatswege in de weg werden gelegd: tekorten aan landbouwwerktuigen, aan kunstmest, aan veevoer, en aan vervoersfaciliteiten voor de produkten.
De arbeidsinzet – het aantal geïnvesteerde uren per vierkante meter – ligt in de particuliere sector 26 maal zo hoog als in de collectieve, maar het rendement is er aanzienlijk hoger, bijvoorbeeld wanneer men de hoeveelheid graan in aanmerking neemt die nodig is voor de produktie van een kilo vlees.
Van hoe vitaal belang de particuliere landbouw is blijkt ook uit de cijfers: 60% van de aardappelen, 40% van het fruit, 35% van de groenten, 30% van het vlees, 30% van de melk en 40% van de eieren in de Sowjet-Unie is afkomstig van de kleine stukjes privégrond.
De beslissing om de particuliere landbouw daadwerkelijk te gaan ondersteunen verlangt van veel plaatselijke en districtsautoriteiten intussen een diepgaande mentaliteitsverandering. Tijdens het partijleiderschap van Chroesjtsjow en met name in de periode van 1959-1962, bereikte de campage tegen de particuliere landbouw een hoogtepunt.
Na de val van Chroesjtsjow werd de politiek weliswaar wat liberaler, maar het duurde nog tot 1977 tot de rol van de privélandbouw officieel in de grondwet werd erkend, vooral op voorspraak van Brezjnew en tegen de zin van vele dogmatici, die vreesden dat de kolchozboeren op hun particuliere lapjes grond zouden uitgroeien tot kleine bezitters, en dat juist op een tijdstip dat de Sowjet-Unie ,,opmarcheerde naar het communisme".
Brezjnew probeerde toen die rechtzinnige elementen te kalmeren door erop te wijzen dat de grondwet, waarin de rechten van de kolchozboeren zijn vastgelegd, toch ook waarborgen geeft voor het ,,recht op controle" dat zou zorgen dat het werk op de privégrond in overeenstemming zou zijn met de beginselen van het socialisme.
Maar de weerstand is nog niet verdwenen en de centrale autoriteiten hebben dan ook alle partijcomités en bestuursorganen in de regio opgeroepen de bestaande ,,onvolkomenheden" in de aebruikelijke houding tegenover de individuele producenten op te heffen.
Het is nog te vroeg om te beoordelen of de nieuwe maatregelen succes zullen hebben, en waarnemers in Moskou nemen dan ook een voorzichtige afwachtende houding aan. Maar duidelijk is wel dat de Sowjet-autoriteiten meer en meer bereid zijn een realistische aanpak te bevorderen van het meest nijpende probleem waarmee de Sowjet-Unie heeft te maken: de voedselvoorziening. (NRC/H'-blad)

CONGRES CPSU. DIALOOG MET VS OVER EVENTUELE TOP BREZJNEW-REAGAN

Van 23 febr. - 3 maart is in Moskou het 26-ste congres van de CPSU gehouden. Het congres was geopend door partijleider Brezjnew, die in zijn openingsrede o.m. voorstelde een topconferentie met de Amerikaanse president Reagan te beleggen.
Van Amerikaanse regeringszijde was op dit denkbeeld gematigd positief gereageerd (zie pag. 145 e.v.).
De belangrijkste woordvoerder van het Kremlin, Leonid Zamyatin, gaf op 25 febr. een persconferentie, waarop hij inging op de Amerikaanse reactie. Hij stelde, dat de SU vindt, dat bij een hervatting van de Amerikaans-Russische dialoog op hoog niveau geen voorwaarden vooraf moeten worden gesteld.

Dat Brezjnews suggestie voor een Amerikaans-Russische top, in Washington en elders een gunstig onthaal heeft gevonden ,,is ons niet ontgaan", zei Zamyatin. Maar Brezjnew heeft in zijn voorstel aan de hervatting van de dialoog geen voorwaarden vooraf gesteld, zei Zamyatin, en dat de Amerikaanse president Reagan dat nu wel wil doen is ,,een vergissing".
Reagan had met name de leverantie van Sowjet-wapens aan de opstandelingen in El Salvador genoemd als een kwestie die geregeld moet worden, voordat hij zijn Russische collega Brezjnew kan ontmoeten. Zamyatin ontkende dat er van wapenzendingen uit de Sowjet-Unie naar het Middenamerikaanse El Salvador sprake is. "Er is in Salvador geen enkele Sowjet-soldaat en geen enkele militaire adviseur", zei hij ook.
De voorlichter van het Kremlin noemde Brezjnews opmerkingen ,,een positieve stap" voor de Conferentie van Madrid.
Zamyatin ontkende. dat Brezjnews voorstel tot ,,bevriezing" van de bestaande hoeveelheden middellange afstandswapens in Europa erop gericht is, een bestaande voorsprong van de Sowjet-Unie te behouden. ..Een ideaal evenwicht in de bewapening is onhaalbaar", zei hij.

Zamyatin stond op 2 maart opnieuw de pers te woord. Bij die gelegenheid zei hij, dat de SU bereid is de VS nog enige tijd te geven om zich voor te bereiden oo een tooconferentie tussen beide landen, mits die periode er één van ,,actie" is.
De SU zelf was volgens Zamyatin klaar voor een dergelijke topconferentie; zij wil zonder voorwaarden vooraf met de VS aan tafel gaan zitten.

Uit zijn verklaring bleek. dat Zamyatin met ,,actieve voorbereiding" bedoelde dat voorafgaande aan de conferentie tussen de beide presidenten besprekingen op lager niveau zouden kunnen worden gehouden. Hij voegde er echter nadrukkelijk aan toe dat op topconferenties leiders ook zelf agenda's kunnen samenstellen.
Zamyatin verwierp opnieuw de Amerikaanse voorwaarde m.b.t. El Salvador ,,Geen enkele topconferentie tussen wie dan ook is ooit gehouden met voorwaarden vooraf van een van beide partijen", zei hij. ,,Onze gesprekspartners zouden dat heel goed moeten begrijpen". Mensen, die zulke uitvluchten maken, aldus Zamyatin, zijn er slechts op uit om een dialoog uit de weg te gaan. ,,Zij die niet openlijk tegen een gesprek kunnen opponeren maken gebruik van dergelijke rookgordijnen".
Zamyatin is adjunct-hoofd van de internationale sectie van het Centraal Comité van de communistische partij.

De Amerikaanse president Reagan gaf op 3 maart voor de TV een interview aan de journalist Walter Cronkite van de omroepmaatschappij CBS.
De president zei hierin, dat een van de hinderpalen op de weg naar een Amerikaans-Russische topconferentie zou worden weggenomen, als het Kremlin zou laten blijken, dat tezijnertijd de Sowjettroepen uit Afghanistan zullen worden teruggetrokken.

Reagan zei het interessant te vinden dat Sowjet-president Brezjnew een topconferentie had voorgesteld niet lang nadat hij, Reagan,

Premier Tichonow, terwijl hij aan het congres zijn verslag uitbrengt over de economische ontwikkeling van de SU (bericht pag. 14813 e.v.).

in het openbaar had gezegd dat Sowjetleiders bereid zijn elke misdaad te begaan, te liegen en te bedriegen om de wereldrevolutie te bevorderen.
De Amerikaanse president zei opnieuw dat hij niet op Brezjnews voorstel zal antwoorden alvorens hij overleg heeft gepleegd met Amerika's Westeuropese bondgenoten. Maar. zo vervolgde hij, ,,het zou een dergelijke bijeenkomst naderbijbrengen als de Sowjet-Unie zou laten blijken dat zij bereid is haar imperialisme, haar agressie, te matigen". ,,Afghanistan zou een voorbeeld zijn". aldus Reagan, die er daarbij nadrukkelijk op wees dat hij niet een werkelijke Sowjetterugtrekking eiste als voorwaarde voor een topgesprek.

Verkiezing Centraal Comité *en* Politburo

Het congres werd op 3 maart afgesloten met de verkiezing van het Centrale Comité (CC) van de partij, waarop het nieuwe CC in een geheime zitting het Politburo samenstelde.
Na afloop van de bijeenkomst van het CC bleek, dat de 14 leden en 8 kandidaat-leden van het Politburo allen waren herkozen en dat ook alle tien partijsecretarissen in hun ambt waren bevestigd.
De samenstelling van het Politburo is als volgt:

Leden:
Leonid Brezjnew, secretaris-generaal; Joeri Andropow, voorzitter van het comité voor staatsveiligheid (KGB); Konstantin Tsjernenko, secretaris voor administratie; Mikhail Gorbatsjow, secretaris voor landbouw; Viktor Grisjin, secretaris van de partijafdeling Moskou; Andrei Gromyko, minister van buitenlandse zaken; Andrei Kirilenko, secretaris voor partijwerk; Dinnioekhanied Koenajew, partijsecretaris van Kazakhstan; Arvid Pelshe, voorzitter van de controlecommissie; Grigori Romanow, secretaris van de partijafdeling Leningrad; Wladimir Sjtsjerbitsky, partijsecretaris van de Oekraïne; Mikhail Soeslow, secretaris voor propaganda en buitenlandse betrekkingen; Nikolai Tichonow, voorzitter van de ministerraad; Dmitri Oestinow, minister van defensie.

Kandidaat-leden:
Geldar Aliew, partijsecretaris van Azerbeidzjan; Peter Demitsjew, niinister van cultuur; Tikhon Kiselew, partijsecretaris van Wit-Rusland; Wasily Koesnetsow, vice-voorzitter van de Opperste Sowjet; Boris Ponomarjow, secretaris voor de betrekkingen met niet-regerende communistische partijen: Sjaraf Rashidow. partijsecretaris van Oezbekistan; Edward Sjawardnadze, partijsecretaris van Georgië; Mikhail Solomontsew, voorzitter van de ministerraad van de RSFSR.

Partijleider Brezjnew heeft in het Centraal Comité van de partij zijn aanhang sterk weten uit te breiden. De 81 nieuwe leden met stemrecht, waarvan op 4 maart in het partijblad Prawda een lijst werd gepubliceerd, zijn vrijwel allemaal vertrouwelingen van de Sowjet-leider dan wel vertrouwelingen van zijn naaste medewerkers.
Westerse waarnemers in Moskou constateren dat Brezjnew hiermee zijn invloed tot in alle uithoeken van de partij verder heeft weten te versterken.

De opvallendste benoemingen tot volwaardig lid van het nu uit 319 (was 287) leden bestaande Centraal Comité. formeel het hoogste beleidsorgaan van de Communistische partij, zijn twee familieleden van Brezjnew: zijn 48-jarige zoon Joeri die onderminister is van buitenlandse handel, en zijn schoonzoon Joeri Choerbanow, die plaatsvervangend minister is van binnenlandse zaken. De laatste is getrouwd met Brezjnews dochter Galina.
De bevordering van Georgy Arbatow tot volledig lid wordt door Westerse diplomaten beschouwd als een aanwijzing voor het belang dat de Sowjet-leiders hechten aan goede betrekkingen met de Verenigde Staten. De 57-jarige Arbatow is directeur van het Sowjet-instituut voor Canada en de Verenigde Staten. Hij geldt als de invloedrijkste adviseur van het Kremlin inzake Amerika.
Uit het Centraal Comité zijn verdwenen ex-president Nikolai Podgorny en oud-minister van landbouw Dmitri Poljanski. Podgorny verloor in 1977 al zijn zetel in het Politburo. het dagelijks uitvoerende orgaan van de partij, nadat partijleider Brezjnew zelf het presidentschap op zich had genomen.
Poljanski werd in 1976 uit het Politburo gezet; kort daarna moest hij als gevolg van de slechte oogst aftreden als minister. Poljanski is momenteel ambassadeur in Tokio.
Eveneens in het CC niet teruggekeerd is Wasily Tolstikow, ambassadeur van de SU in Den Haag.
Tolstikow is sinds 1979 ambassadeur in Nederland. Daarvoor was hij tien jaar ambassadeur in de Volksrepubliek China. De overplaatsing van Tolstikow. die eerder burgemeester van Leningrad was naar Den Haag werd gezien als een aanzienlijke degradatie.

De vertegenwoordiger van de Sowjet-Unie bij de Conferentie over Veiligheid en Samenwerking in Europa, die momenteel in Madrid wordt gehouden, onderminister van buitenlandse zaken Leonid Iljitsjew, werd bevorderd tot kandidaat-lid van het Comité. Tenslotte is belangrijk de benoeming tot volledig lid van Georgy Kornienko, de eerste onderminister van buitenlandse zaken.
Het Centraal Comité blijft een zaak van voornamelijk mannen: slechts acht volledige leden zijn vrouwen. Voorts zitten er slechts 12 arbeiders en boeren in. De meeste zetels worden bezet door hoge partij- en regeringsfunctionarissen en mensen uit het Rode Leger.

Commentaar

Uit een commentaar op het verloop van het partijcongres in het *NRC/H'*-blad van 3 maart is het volgende aangehaald:

Op het laatste partijcongres in Moskou heeft de economie centraal gestaan. Dat kwam niet als een verrassing. Het was al lang geen geheim meer dat de Sowjet-leiders met enorme economische problemen kampen. Toch zal het goedgekeurde nieuwe vijfjarenplan nauwelijks iets veranderen.
Er waren voortekenen geweest die er op konden duiden dat er tijdens of na het congres op economisch gebied nieuwe initiatieven genomen zouden worden.
Allereerst waren er de stakingen in Polen. Deze hebben in zoverre een rol gespeeld dat het op 2 december gepubliceerde vijfjarenplan veel aandacht besteedde aan de produktie van levensmiddelen en het stijgen van de levensstandaard.
Verder begon er na 2 december een landelijke, bijna drie maanden durende discussie, waarbij van de 17 miljoen partijleden bijna 10 miljoen het woord hebben gevoerd. Honderdduizenden voorstellen zijn gedurende deze maanden geboren, voor het merendeel over de economie.
De toon van deze discussie was naar Moskouse standaarden gemeten scherp. Eén econoom bijvoorbeeld adviseerde in de partijkrant Prawda dat de meeste ministeries (er zijn er meer dan 50) maar moeten worden opgeheven. Over het opheffen van ministeries spreekt men in Moskou niet zo gemakkelijk, hun prestige is enorm groot.

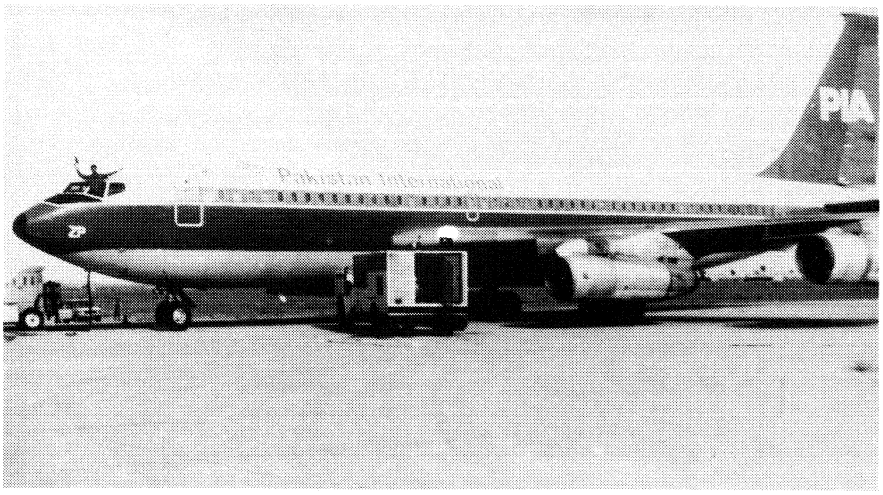
Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22. Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20.

PAKISTAN ONDER ZIA UL HAQ

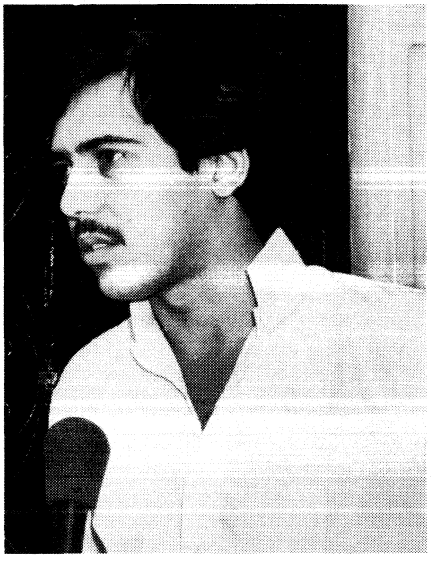
Op 2 maart werd een Boeing 720 van de Pakistaanse luchtvaartmaatschappij PIA tijdens een binnenlandse vlucht van Karachi naar Peshawar gekaapt door drie Pakistanen. Zij dwongen de captain het toestel met 148 inzittenden naar het vliegveld van de Afghaanse hoofdstad Kaboel te brengen.
De woordvoerder van de kapers, Mohammed Alamgir, dreigde het toestel op te blazen als zijn eisen, w.o. vrijlating van ca. 90 politieke gevangenen in Pakistan met inbegrip van familieleden, niet binnen 24 uur werden ingewiiiigd.
Op 4 maart werden 28 passagiers (o.w. de vrouwen en kinderen) vrijgelaten. Op 6 maart volgde de vrijlating van nog een passagier, terwijl dezelfde dag een andere passagier, Tarik Rahim (tweede secretaris op de Pakistaanse ambassade in Teheran). door de kapers werd doodgeschoten. Op 8 maart meldde radio-Kaboel dat nog twee passagiers waren vrijgelaten.
In de vroege morgen van 9 maart landde het gekaapte toestel op de luchthaven van de Syrische hoofdstad Damascus. Daar dreigde de kapers met ernstige vergeldingsmaatregelen als de Pakistaanse regering niet akkoord ging met hun drie (nieuwe) eisen: vrijlating van alle gearresteerde leden van de beweging waartoe de kapers behoorden (Al Zulfikar): onmiddellijke vrijlating van alle verwanten van Allah Khan en Nasser Jamal; en stopzetting van alle Pakistaanse regeringspropaganda tegen hun beweging. De Pakistaanse autoriteiten hadden beweerd dat Al Zulfikar, de gewapende arm was van de verboden Pakistaanse Volkspartij (PPP) en dat die beweging werd geleid door Murtaza Bhoetto, de zoon van de terechtgestelde ex-premier. Diens weduwe en dochter, Begum Nusrat Bhoetto en Benazir Bhoetto, waren op 8 maart tegelijk met tientallen andere oppositiepolitici, journalisten en intellectuelen in Pakistan gearresteerd.
Op 10 maart stelden de kapers de Pakistaanse regering een ,.definitieve" tijdslimiet tot 11 maart (10 uur GMT), dat die dag werd verlengd tot 12 maart (16 uur GMT), om al hun eisen in te willigen.
Drie minuten voordat dit laatste ultimatum afliep werd op 12 maart een akkoord bereikt tussen de Pakistaanse regering en de kapers. De gijzelaars zouden worden vrijgelaten als 55 Pakistaanse politieke gevangenen naar Libië waren overgebracht. Mei 54 vrijgelaten gevangenen (één was onvindbaar) en een aantal familieleden van de kapers vertrok op 14 maart 's morgens een Pakistaans toestel uit Karachi naar de Noordsyrische stad Aleppo.
Daar zouden de vrijgelaten gevangenen en de familieleden worden overgenomen door een Syrisch vliegtuig, dat vervolgens in Damascus de drie kapers zou oppikken en doorvliegen naar Libië, dat daarvoor ,,om humanitaire redenen" toestemming zou hebben gegeven.
Maar toen dit Syrische toestel mei de politieke gevangenen op weg was naar Libië, weigerde de Libische leider Kadhafi het Libische luchtruim voor het vliegtuig open te stellen, waarop een landingsplaats elders moest worden gezocht. Daarop verleende de Griekse regering toestemming voor een landing in Athene om brandstof bij te tanken.
Anderhalf uur na de landing in Athene vertrok het toestel met bestemming Damascus. Tien minuten na de aankomst aldaar van het toestel met de vrijgelatenen gevangenen gaven de drie kapers zich over aan de Syrische autoriteiten. Enkele minuten later kwamen de gijzelaars uit het toestel; zij werden naar een militair hospitaal overgebracht.
De Syrische regering maakte bekend dat de vrijgelaten gevangenen konden gaan waarheen zij wilden. Een Pakistaanse vertegenwoordiger in Damascus zei dat de kapers door Syrië ,,tijdelijk" in hechtenis zouden worden genomen.
De Pakistaanse president Zia ul Haq zei in een reactie op 15 maart 's avonds dat hij in het offensief zou gaan om de ,,tegen de staat gerichte elementen" te vermorzelen. Hij noemde de kaping een onderdeel van een ,,groot komplot gesteund door buitenlandse elementen" om Pakistan af te brengen van het gekozen ,,islamitische pad". Over de kapers zei hij voorts dat ,,deze mensen geloven in een politiek van geweld. Maar als iemand denkt dat Pakistan via de weg van het geweld van koers zal veranderen, dan heeft hij het mis."
President Zia, die op 5 juii 1977 na een militaire staatsgreep aan de macht kwam (pag. 433-1977), was de laatste maanden geconfronteerd met toenemende druk van de verboden politieke partijen. De door hem beloofde algemene verkiezingen waren tweemaal, op 1 okt. 1977 en 16 okt. 1979, uitgesteld.

Ontwikkelingen na uitstel verkiezingen

Zoals gemeld (pag. 68813-1979) stelde president Zia ul Haq op 16 okt. 1979 de voor 17 nov. 1979 geplande algemene verkiezingen voor onbepaalde tijd uit, terwijl hij tegelijk alle politieke activiteiten verbood.
Vervolgens werden vele politieke leiders gearresteerd. o.w. Begum Nusrat Bhoetto en Benazir Bhoetto (resp. de weduwe en de dochter van wijlen Zoelfikar Ali Bhoetto) alsmede generaal Tikka Khan, ex-luchtmaarschalk Asghar Khan (leider van de Tehruk-i-Istiqlal) en Maulana Shah Ahmad

Op het vliegveld van de Syrische hoofdstad Damascus zwaait een van de ontvoerders vanuit de cockpit van het gekaapte Pakistaanse vliegtuig met een automatisch wapen.

Een uit 1979 daterend portret van Murtaza Bhoetto, de oudste zoon van de terechtgestelde ex-premier van Pakistan Zoelfikar Ali Bhoetto.

Noorani (leider van de Jamiat-i-Ulema-i-Pakistan). Volgens een officiële opgave van 21 okt. waren inmiddels 372 politici en andere figuren uit het openbare leven gearresteerd. Twee kranten van de Pakistan People's Party (PPP), nl. „Musawat" en „Sadaqat", werden verboden en hun persen werden in beslag genomen.

Hoewel president Zia op 16 okt. had aangekondigd dat het kabinet vóór 10 nov. zou worden hervormd; werden nadien geen kabinetswijzigingen bekendgemaakt. Wel zou de president volgens niet-officiële berichten kabinetsposten aan diverse politieke leiders hebben aangeboden. Er was één vacature, aangezien de minister van cultuur en toerisme, Javed Hashmi, op 27 juni 1979 was afgetreden om zich kandidaat te stellen voor de algemene verkiezingen.

Over de politieke toekomst van Pakistan en de mogelijkheid van verkiezingen op een later tijdstip legde president Zia in de volgende maanden diverse verklaringen af.

Zo stelde hij in een gesprek met een groep hoofdredacteuren op 21 okt. te Islamabad: „Het huidige politieke bestel is gefundeerd op het seculiere democratische systeem van het Westen, waarvoor in een land van de islam geen plaats is. Weldra zal een authentieke islamitische orde in Pakistan worden gevestigd." Hij voegde daaraan toe: „Dit land werd uit naam van de islam in het leven geroepen en in de islam zijn verkiezingen naar Westers voorbeeld niet voorzien." Bij toekomstige verkiezingen zouden alleen praktiserende moslems kandidaat kunnen zijn en niet ieder zou stemrecht hebben Hij noemde de staat van beleg „een in de tijd begrensd fenomeen. dat twee, vier of tien jaar kan duren"

Op 37 okt zei president Zia tegen buitenlandse persvertegenwoordigers dat de tijd voor beslissingen binnen zes of acht weken kon worden bekt [illegible] k. ich tens de staat van beleg niet eeuwig kan bestendigen" Dat regime was niet het antwoord op Pakistans problemen en verkiezingen zouden worden gehouden wanneer de tijd rijp [illegible] fende wet en orde was verbeterd als ook de economische situatie, wanneer gerechtigheid bereikbaar was voor de behoeftigen en wanneer de corruptie was uitgebannen Daarbij had hij geen specifieke regeringsstructuur op het oog. omdat de islam beginselen vaststelt maar geen regeringsvorm

Op 3 dec zei president Zia tegenover verslaggevers te Quetta dat de uitbreiding van de staat van beleg op 16 okt tot dusver bemoedigende resultaten had opgeleverd en dat die maatregel door het volk niet alleen werd aanvaard maar ook gewaardeerd Een hervatting van de politieke activiteiten in de nabije toekomst sloot hij uit, want hij wenste geen enkele onzekerheid meer te scheppen

Op 18 jan 1980 zei de president tegen Amerikaanse correspondenten dat het militaire bewind „minstens voor de komende paar jaar" zou moeten worden gehandhaafd

Rechtspraak en censuur

Na Zia's toespraak van 16 okt. 1979 werden mobiele militaire rechtbanken ingesteld die personen wegens economische en morele misdrijven tot zware straffen veroordeelden. Speciale „staat van beleg"-teams bezochten winkels om de prijzen te controleren, aldus *The Guardian* (22-10-1979). Winkeliers, die hun prijzen niet duidelijk aangaven of die te hoge prijzen berekenden, werden door de militaire rechtbanken berecht. Hamsteraars kregen een week de tijd om essentiële grondstoffen op de open markt te brengen; bij nalatigheid liepen zij de kans op een veroordeling tot 5 jaar gevangenisstraf, 20 zweepslagen en confiscatie van hun bezit. In Karachi werden ca. 100 zakenlieden gearresteerd wegens het opslaan en verkopen van smokkelwaar. Twee mannen, die veroordeeld waren wegens hamsteren en activiteiten op de zwarte markt, werden in het weekend van 21 okt. in het Niaz-stadion van Hyderabad ten aanschouwe van 100.000 mensen gegeseld.

Op 23 okt. maakte president Zia bekend dat alleen militaire rechtbanken misdrijven zouden berechten die onder 35 civiele wetten vielen zoals die over het bezit van wapens en munitie, douanewetten, wetten i z de uitvoering van de landhervorming, gokkerij, c o trole op anti sociale elementen en misdadigers, prostitutie, de verkoop van rein voedsel, prijscontrole en wetten ter voorkoming van woekerwinsten en hamsteren.

[illegible] geleg [illegible]
[illegible] gaande jaar bin [illegible] de ge afgerisser ter [illegible] werden gegeld onden val af [illegible] okt n het openbddr plaats De eerste afranseling van regeringsfunctionarissen onder de staat van beleg gold drie politie-officieren die op 20 okt te Karachi werden afgeranseld en tot een jaar gevangenisstraf werden veroordeeld wegens het aannemen van steekpenningen Dezelfde dag deed de politie een inval in een hotel te Rawalpindi en arresteerde daar 14 prostituees en hun klanten de mannen werden veroordeeld tot een jaar gevangenisstraf en een afranseling de vrouwen kregen zes maanden gevangenisstraf De volgende avond werden ook in Islamabad op grote schaal prostituees en hun klanten aangehouden

Een zakenman uit Karachi werd veroordeeld tot een boete van £ 450 000 wegens het opslaan van smokkelwaar wat neerkwam op de hoogste in die periode opgelegde boete Vijf mannen, die schuldig waren bevonden aan bero ving uerden op 24 okt ter dood veroordeeld

Op 18 okt. 1979 zond Amnesty International een telegram aan president Zia ul Haq met het uitdrukkelijke verzoek tot directe vrijlating van alle gewetensgevangenen over te gaan. Op 1 nov. 1979 schreef zij hem een gedetailleerde brief m.b.t. de op grote schaal voorkomende schendingen van de mensenrechten in Pakistan; zij deed een aantal gespecificeerde aanbevelingen waaronder herstel van het recht.

Op 4 nov. 1979 gaf Amnesty International een persverklaring uit waarin zij haar verontwaardiging uitte over de verslechtering van de situatie t.a.v. de mensenrechten in Pakistan; in deze verklaring refereerde zij aan haar recente brief aan de president. In haar brief voerde Amnesty International wettelijke gronden aan voor haar verzet tegen de regeringsmaatregelen die geresulteerd hadden in de mishandeling van gevangenen en de schending van mensenrechten. In de brief werd gesteld:

„De bevoegdheden van de militaire rechtbanken zijn zo uitgebreid geworden dat zij in de internationale pers als ongehoord beschreven worden. en ze bewerkstelligen een verdere beperking van rechtspraak door de rechterlijke macht van Pakistan."

Voorts werd uiting gegeven aan bezorgdheid over het aannemen van het Grondwetsbesluit (tweede amendement) op 16 okt. 1979; volgens

dit Besluit wordt de civiele rechtbanken, met inbegrip van de alom gerespecteerde Hooggerechtshoven. belet de beslissingen van de militaire rechtbanken te herroepen zodat die nu onherroepelijk geworden zijn In haar brief aan de President wijst zij erop dat door invoering van het amendement op de grondwet de beperkingen gesteld aan de staat van beleg. vastgesteld door het Hooggerechtshof in een uitspraak van november 1977. konden worden overschreden. Het hof besliste dat de staat van beleg alleen een wettelijk? basis had, zolang de civiele rechtbanken het recht behielden ,,de rechtsgeldigheid te beoordelen van enige daad of handeling van de autoriteiten belast met de uitvoering van de staat van beleg". In de brief drong Amnesty International er bij de regering op aan de controlerende functie van de rechtsbevoegdheid van de civiele rechtbanken over de militaire onmiddellijk te herstellen. dit als een stap voorwaarts om te komen tot de afschaffing van berechting voor militaire rechtbanken van burgers, in het bijzonder van politieke gevangenen.
Vóór het amendement dat Art. 212a aan de grondwet toevoegde, hadden de civiele rechtbanken hun bevoegdheden inzake controlerende jurisdictie gebruikt voor het afwijzen van sommige beslissingen van de militaire rechtbanken zoals de veroordeling tot geseling. In de brief werd opgemerkt dat het amendernent de bevoegdheden van de civiele rechtbanken t.a.v. de bescherming van gevangenen tegen dergelijke schendingen van de mensenrechten uitholde en dat in de twee weken na invoering van het amendement op 16 okt. 1979 Amnesty International schatte dat 80 gevangenen waren gegeseld. Andere waarnemers meldden dat hun werkelijke aantal ca. 200 bedroeg.
Hoewel na november 1979 het aantal openbare geselingen duidelijk minder werd. bleven bij Amnesty International meldingen binnenkomen dat iedere maand gevangenen werden gegeseld in gevangenissen na veroordeling door militaire rechtbanken in snelrechtprocedures wegens overtredingen als corruptie, hamsteren en smokkel.
Ook kwamen bij Amnesty International in 1979 berichten binnen dat twee gevangenen. bewaakt door de politie, overleden waren: dit zou als gevolg van foltering gebeurd zijn.

In nov. 1979 werd een aantal petities bij de hooggerechtshoven ingediend, waarin de detentie van politieke leiders, de ontbinding van politieke partijen, het verbod van kranten en de berechting van civiele misdrijven door militaire rechtbanken werden gewraakt en waarin werd verzocht president Zia op te dragen een datum voor de algemene verkiezingen vast te stellen.
Een rechter van het hooggerechtshof van Lahore verklaarde de sluiting van de krant „Musawat" op 11 dec. voor onwettig. Maar een uur nadat de zegels op de drukpers van het blad op last van het hof waren verbroken, werd de pers door de politie opnieuw verzegeld.

Op 22 dec. begon voor hetzelfde hof een hoorzitting over een constitutionele petitie van Asghar Khan, nadat van de regering van Pendsjaab een toezegging was ontvangen dat de persverslagen van de rechtszitting niet zouden worden gecensureerd.
Op 23 dec. werden generaal Tikka Khan en vijf andere prominente PPP-leden, die tegen hun detentie bij het hooggerechtshof van Lahore in beroep waren gegaan, door de autoriteiten voor de staat van beleg in vrijheid gesteld. Het detentiebesluit i.z. Begum Nusrat Bhoetto en Benazir Bhoetto, die bij het hooggerechtshof van Karachi in beroep waren gegaan, werd echter op 13 jan. 1980 met drie maanden verlengd.

Toen de nieuwe genieenteraad van Hyderabad, waarvan de meeste leden met steun van de PPP waren gekozen. op 9 dec. 1979 zijn eerste zitting hield. werden ter nagedachtenis van Bhoetto vijf tninuten stilte in acht genomen. Het raadslid. dat deze demonstratieve actie had voorgesteld, werd de volgende dag gearresteerd, beschuldigd van het houden van een laakbare politieke toespraak. De gemeenteraad van Badin (Sind) nam op 10 dec. twee minuten stilte voor Bhoetto in acht.

De perscensuur werd strikter dan ooit tevoren toegepast. Kranten verschenen regelmatig met witte plekken in hun kolommen.
In een gesprek met een groep hoofdredacteuren in Islamabad verzekerde president Zia op 21 okt. dat de perscensuur voor ,,zich van hun verantwoordelijkheid bewuste en patriottische kranten" binnen korte tijd weer zou worden opgeheven. Volgens welingelichte bronnen betekende dit echter dat de officiële censuur slechts door een ,,zelf-censuur" zou worden vervangen.

De journalist Salaniat Ali, correspondent in Islamabad van de ,,Far Eastern Economic Review'' uit Honkong, werd in de nacht van 13 op 14 nov. gearresteerd wegens een artikel over de situatie in de provincie Baluchistan dat in het nummer van 19 okt. van de FEER was gepubliceerd. Op 25 nov. werd hij formeel beschuldigd van het kweken van haat onder de volken van verschillende provincies, het wekken van ontevredenheid jegens de autoriteiten voor de staat van beleg en het opstoken van mensen om te streven naar een territoriale en bestuurlijke ontmanteling van Pakistan. Op 29 nov. werd hij door een uit één officier, majoor Munir, bestaande militaire rechtbank veroordeeld tot één jaar streng arrest.

Op 27 nov. keurde het kabinet een amendement op het wetboek van strafrecht goed op grond waarvan de politie in staat werd gesteld de hoofdredacteur of uitgever van een krant of publikatie zonder bevel tot inhechtenisneming te arresteren wegens het publiceren van een lasterartikel, zelfs als de daarin opgesloten beschuldiging juist en in het openbaar belang was. Redacteur en/of uitgever konden daarvoor worden bestraft met maximaal 5 jaar gevangenisstraf plus dwangarbeid.
Terwijl dit amendement werd aangevochten door de uitgeversbond, verklaarde president Zia op 3 dec. dat de maatregel ten doel had .,verantwoordelijke burgers van het land tegen onverantwoordelijke journalisten" te beschermen. Per decreet van 18 dec. kreeg het amendement kracht van wet.

Poging tot staatsgreep verijdeld. Arrestatie officieren. Herstructurering legertop

Op ii maart 1980 meldde het te Londen uitgegeven Pakistaanse oppositieblad *Millat* dat de voorgaande week in Pakistan een poging van hoge officieren om op 23 maart een staatsgreep te plegen door president Zia ul Haq was verijdeld. Een twintigtal hoge officieren zou zijn gearresteerd. Als leider van het komplot werd genoemd generaal-majoor b.d. Tajmal Husain Malik, die in 1976 uit het leger werd gezet na beschuldigingen over een komplot tegen de toenmalige premier Zoelfikar Ali Bhoetto. Zijn familie meldde een week tevoren zijn verdwijning.
Voorts werd vanuit Londen bericht (The Times 12-3-'80) dat minstens drie generaals en 18 andere officieren op 4 en 5 maart waren gearresteerd, o.w. generaal Mohammed Iqbal, de plv. stafchef van het leger, de generaal-majoors Saghir Husain en Abbasi en generaal-majoor b.d. Tajmal Husain Malik. Volgens *UPI* zouden bepaalde militaire kringen in Pakistan onlangs hun ongenoegen hebben geuit over de weigering van president Zia ul Haq Amerikaanse militaire hulp ter waarde van $400 mln te aanvaarden.
Deze berichten werden onmiddellijk door de Pakistaanse regering tegengesproken. De door de regering gecontroleerde radio en pers besteedden op 12 maart veel aandacht aan een routine-inspectie van legereenheden ten noordwesten van de hoofdstad Islamabad door generaal Iqbal (om te demonstreren dat hij niet onder huisarrest stond).
Volgens welingelichte kringen, aldus The Times (13-3), zou generaal Iqbal, bij de besprekingen van Pakistans militaire leiders, ook niet op aanvaarding van de Amerikaanse hulp hebben aangedrongen, maar zich veeleer hebben uitgesproken tegen een te grote betrokkenheid van Pakistan bij de Afghaanse opstandelingen, omdat Pakistan daarmee de SU tegen zich in 't harnas zou jagen.
Op 13 maart bevestigde het Pakistaanse persbureau APP de arrestatie van Tajmal Husain Malik. Zegslieden in de hoofdstad Islamabad verklaarden toen ook dat 15 links-georiënteerde officieren begin maart waren gearresteerd op verdenking van sa-

menzwering tegen het regime van president Zia. Deze officieren hadden de president verweten te veel Amerika te volgen m.b.t. de Russische invasie in Afghanistan. Zij zouden de voorkeur geven aan een neutralere politiek. zoals die van de Indiase premier Indira Gandi, terwijl president Zia huns inziens aanstuurde op een gevaarlijke confrontatie met de Sowjet-Unie.
Op 16 maart zei president Zia dat hij zijn voornemen om zijn kabinet vóór 23 maart te reorganiseren had laten varen. Hij streefde, naar hij op 10 maart te Lahore tegenover journalisten had gezegd. naar een ..nationale regering". die uit miiitairsn. gewezen militairen en burgers zou bestaan.
Maar op 17 maart erkende de president dat een tegen zijn regering gericht komplot was verijdeld en dat de leider ervan was gearresteerd. Op zichzelf was de operatie niet diepgeworteld, aldus Zia, maar er stak wel ,,een buitenlandse hand" achter het komplot. De naam van een land liet hij achterwege, maar hij leverde wel kritiek op de BBC en de Voice of America wegens hun commentaren.
Tegelijk kondigde de president een herstructurering van de legertop aan: zes korpscommandanten werden van hun commando ontheven om zich des te beter voor hun andere taken als provinciegouverneur of minister te kunnen inzetten.
De beide ministers, generaal F. A. Chisti (minister van arbeid e.a., gouverneur van Azad-Kasjmir en tot dusver commandant van het Peshawarkorps, gelegerd in Rawalpindi en Islamabad) en Ghulan Hassan Khan (minister van produktie en energie), namen daarop volgens Le Monde (20-3-'80) ontslag uit de regering, terwijl zij volgens de NZZ (1-4-'80) zelfs het leger verlieten.

Eerder had de NZZ (18-3-'80)geschreven dat president Zia meer malen had verklaard dat hij zijn post als stafchef wilde opgeven en als burgerpresident wilde fungeren. Zijn ambtstermijn als stafchef, die hij reeds één maal had verlengd, was kort tevoren afgelopen. Ook enkele hoogste generaals kwamen voor aftreden in aanmerking, o.w. de generaals Iqbal, Chisti en Sawar Khan (gouverneur van de provincie Pendsjaab en korpscommandant van de in Lahore gelegerde troepen).
De vakante korpscommando's werden aan loyale, zojuist bevorderde generaals toevertrouwd. Het garnizoen van Rawalpindi (met Islamabad) kwam onder bevel van generaal Khan Mahmoud Asif, die bekend stond als een de president uiterst toegewijde officier
Op 22 april bevorderde president Zia de 56-jarige luitenant-generaal Sawar Khan tot generaal tegelijk met zijn benoeming per 1 mei tot vice-chef van de legerstaf Op deze nieuwe post werd generaal Sawar Khan de tweede man na president Zia, die chef van de legerstaf (opperbevelhebber) bleef.
Luitenant-generaal Iqbal Khan. tot dusver de tweede man ondanks zijn titel van plaatsvervangend stafchef, werd tot voorzitter van de chefs van staven (stafchef van de strijdkrachten) benoemd en eveneens tot gene raal bevorderd
In plaats van Sawar Khan werd luitenant-generaal Ghulam Jilani Khan, tot dusver secretaris-generaal op het ministerie van defensie, tot gouverneur van Pendsjaab benoemd

Regering-in-ballingschap?

Reeds op 20 sept. 1979 hadden twee hoge legerofficieren, brigade-generaal Usman Khalid en luitenant-kolonel Mohammed Ilyas Shamim. op een persconferentie te Londen bekendgemaakt dat zij een .,Pakistan Liberation Movement" hadden gevormd om in Pakistan een eind te maken aan het militaire bewind en een democratisch bestuur te herstellen. Op 26 okt. 1979 beweerde Shamim dat in de voorgaande maand ca. 400 oficieren ontslag hadden genomen en dat de meerderheid van het leger tegen president Zia was.
Eind maart 1980 scheen volgens de NZZ (1-4-'80) in Londen een Pakistaanse regering-in-ballingschap te zijn gevormd. De organisatie van Usman Khalid verlangde het aftreden van president Zia, annulering van alle door hem aangebrachte wijzigingen in de grondwet en de kieswetten, vrijlating van de politieke gevangenen, beëindiging van de staat van beleg en het houden van vrije verkiezingen nog in april 1980. Voor de vierde april – een jaar na de terechtstelling van ex-premier Bhoetto – werd tot een algemene staking opgeroepen.

Vrijlating politici.
Asghar Khan politiek actief

Op 29 maart 1980 werd de journalist Salamat Ali uit de gevangenis van Rawalpindi ontslagen en in vrijheid gesteld.
Op 30 maart bepaalde het hooggerechtshof van Sind dat Begum Nusrat Bhoetto en haar dochter Benazir, die sinds oktober 1979 in hun huis te Larkana in de provincie Sind waren gedetineerd, onder politiegeleide het graf van Z A Bhoetto in de buurt van hun woonplaats mochten bezoeken tussen 31 maart en 4 april (de eerste verjaardag van zijn dood) op een tijdstip dat de minste openbare onrust zou wekken De regering had zich te gen het bezoek verzet met ais argument dat het een bedreiging van de openbare veiligheid betekende. Dit bezoek vond op 3 april plaats en verliep zonder incidenten
Daarentegen vergde een herdenkingsbijeenkomst voor ex-premier Bhoetto op 4 april te Larkana slachtoffers Acht studenten werden gewond van wie twee dodelijk, toen de politie op een openlucht bijeenkomst van ca 1 300 studenten nadat die de teletooncentrale waren binnengedrongen en deze in brand hadden gestoken, aldus een verklaring van de regering van Sind

Het centrale werkcomité van de Tehrik-i-Istiqlal hield tijdens het weekend van 6 april onder leiding van waarnemend partijvoorzitter Mian Mahmud Ali Kasuri een bijeenkomst te Lahore. Het comité verlangde een onmiddelljke beëindiging van de staat van beleg in Pakistan, vrije verkiezingen voor de nationale en provinciale assemblees op basis van een direct volwassenenkiesrecht en de vrijlating van partijvoorzitter luchtmaarschalk Asghar Khan alsmede de PPP-voorzitter Begum Nusrat Bhoetto. Het was voor zover bekend de eerste bijeenkomst van een centrale executieve van een politieke partij in Pakistan sinds 16 okt. 1979.
Aan de vooravond van een hoorzitting van het hooggerechtshof van Sind over een petitie van Nusrat Bhoetto en haar dochter Benazir tegen hun detentie werden beide vrouwen op 8 april te Karachi in vrijheid gesteld, nadat hun detentie-order was opgeheven.
Op 18 april werd luchtmaarschalk Asghar Khan, de laatste politieke leider die nog huisarrest had, eveneens door de autoriteiten vrijgelaten. Maar hij moest zich evenals Bhoetto's weduwe en dochter van elke politieke activiteit onthouden.
Overigens had president Zia op 9 april te Lahore gezegd dat er in de nabije toekomst in Pakistan geen parlementsverkiezingen zouden worden gehouden.
Op 24 april verklaarde Asghar Khan, de voorzitter van Tehrik-i-Istiqlal, te Islamabad, dat hij het regeringsverbod op politieke activiteiten trotseerde om een campagne te beginnen voor het herstel van een democratisch burgerbewind in Pakistan krachtens de grondwet van 1973. Hij eiste dat de

militaire junta onder generaal Zia die niets dan rampen opleverde afstand deed van de macht Hij stelde pogingen in het werk een politiek front van de verboden oppositie te vormen en voerde op 30 april te Karachi besprekingen met verscheidene politieke leiders. o w Ghaus Bux Bizenjo (National People's Party), Miraj Mohammed Khan (Qaumi Mahaz) en Shah Faridul Haq (Jamiat i Ulema-i-Pakistan) Deze besprekingen leverden echter geen tastbaar resultaat op In een toespraak tot de orde van advocaten in Karachi eiste Asghar Khan opnieuw Zia's aftreden Later richtte ook Benazir Bhoetto zich tot een orde van advocaten met dezelfde eis
Op 22 mei werd Zafar Niazi tandarts en persoonlijk vriend van ex-premier Bhoetto. in Islamabad gearresteerd

Rol *civiele* rechtbanken beperkt. Verzet *advocaten.* Arrestatie Asqhar Khan

Op 26 mei vaardigde het militaire regime een reeks maatregelen uit om ..openlijke politieke oppositie" tegen te gaan en de rol van de civiele rechtbanken te beperken. Krachtens order 78 kon ieder die een ..bedreiging vormt voor de nationale veiligheid" voor onbepaalde tijd worden gedetineerd zonder opgaaf van redenen. Een nieuw amendement op de grondwet. dat tegelijk werd afgekondigd, verbood civiele hooggerechtshoven zich te mengen in de zaken van de militaire rechtbanken, die voortaan zaken mochten onderzoeken welke tot dan toe slechts door het Opperste Gerechtshof mochten worden behandeld. De militaire rechtbanken waren nu ook bevoegd voor misdrijven als moord, verkrachting, ontvoering, corruptie, diefstal. smokkel, zwarte handel. hamsteren en overspel. Geen civiel hof van beroep kon uitspraken van militaire rechtbanken meer wijzigen.
Tegelijk besloot president Zia op nationaal niveau een islamitische jurisdictie in te voeren om de in 1979 opgerichte religieuze rechtbanken te vervangen. Hij waarschuwde zijn critici dat een overtreding van het verbod op politieke activiteiten nog steeds met maximaal 14 jaar gevangenis kon worden bestraft. Een bijzondere waarschuwing werd gericht tot de orden van advocaten, die zich in de laatste weken tot platforms van de kritiek op het regime hadden ontwikkeld.

Op 28 mei leverde Asghar Khan in een toespraak tot de orde van advocaten te Hyderabad kritiek op de staat van beleg en de beperking van de rol van de civiele rechtbanken
Op 29 mei weid hij te Karachi gearresteerd wegens overtredrng van het verbod op politieke activiteiten krachtens order 78 en onder huisarrest in Abbottabad geplaatst
Op 30 mei aanvaardden orden van advocaten te Lahore en Karachi resoluties waarin de regeringsmaatregelen van 26 mei werden veroordeeld Te Lahore werd ook opgeroepen tot een boycot van de civiele rechtbanken op 1 juni Ongeveer 5 000 advocaten deden toen aan die 24 uursboycot mee terwijl ruim 550 advocaten in Lahore een protestbijeenkomst hielden in weerwil van het regeringsverbod
Op initiatief van advocaten, die in Lahore bijeen waren vooi een conferentie van de nationale orde van advocaten, vond in die stad op 19 juni een protestdemonstratie van ca. 4 000 personen plaats De betogers eisten ook opheffing van de staat van beleg. het organiseren van algemene verkiezingen en vrijlating van de politieke gevangenen, en zij riepen op tot een algemene staking op 5 juli De politie verrichtte ruim 80 arrestaties
Inmiddels had het hooggerechtshof van Sind op 18 juni de grondwetswijziging, waarbij de macht van de burgerrechtbanken werd beperkt. geldig verklaard. Drie van de vijf rechters schaarden zich achter dit besluit, o.w. Abdul Haye, die de week tevoren als opperrechter van Sind in functie was getreden. Op 4 juli bepaalde het hooggerechtshof van Baloetsjistan echter dat president Zia met de grondwetswijzigingen zijn wettelijke bevoegdheden had overschreden.

Protest sjiïeten tegen nieuwe *belastingheffing*

Op 20 juni kondigde president Zia de invoering per decreet van twee wetten i.z. de verplichte heffing van islamitische belastingen af, nl. de „zakat" (een weeldebelasting) en de „ushar" (een belasting op de agrarische produktie).
Daartegen rees verzet van de sjiitische minderheid (ca. 30% van de bevolking), vooral tegen de verplichte heffing van de „zakat". Zia was nl. van plan van alle banktegoeden boven de 1.000 roepies (200 gulden) 2.5% in de staatskas te laten vloeien ten behoeve van hulp aan de armen. Maar de sjiieten betoogden dat volgens hun interpretatie van de Koran de „zakat" vrijwillig diende te zijn. Bovendien stond hun interpretatie slechts belasting toe op goud en zilver, en niet, zoals Zia bepaalde, op alle tegoeden.

Op 4 juli begon in Islamabad een conventie van ca. 100.000 sjiïeten. Tienduizenden van hen demonstreerden op 4. 5 en 6 juli in de straten van de hoofdstad, terwijl op 5 juli ook de nationale protestactie van advocaten plaatsvond en in Rawalpindi door journalisten en drukkers voor opheffing van de perscensuur werd betoogd. Bij botsingen met de politie werd één demonstrant gedood en raakten 15 anderen, o.w. politiemannen, gewond, aldus officiële rapporten; onbevestigde berichten maakten melding van drie doden, incl. een politieman.

Op 6 juli 's avonds gaf president Zia aan de eisen van de sjiieten toe. Hij beloofde dat ,,het geloof van iedere Pakistaanse burger volledig zal worden geëerbiedigd en dat de wetten van een sekte niet zullen worden opgelegd aan een andere sekte". Hij kondigde aan dat de „zakat" vóór 15 sept. zou zijn gewijzigd. Eerder die dag hadden tienduizenden sjïieten het gebouw van het regeringssecretariaat te Islamabad belegerd, waarbij zij op hun beurt door twee legerdivisies werden omsingeld.
Na de toezegging van president Zia riep de sjiïtische delegatieleider. Maulana Mufti Jafar Husain. de demonstranten tot beëindiging van hun sit-in actie op.

Na twee dagen van beraad met religieuze leiders, zowel soennieten als sjiïeten, kondigde president Zia op 15 sept. aan dat de „zakat" verplicht zou blijven, maar dat individuele personen ontheffing konden krijgen door voor een religieus hof (shariat) te verklaren dat een dergelijke heffing tegen hun geloof indruist. Bovendien zou een clausule aan de Pakistaanse grondwet worden toegevoegd, waarin de wet van elke sekte en haar geloof worden gewaarborgd. Volgens de NZZ (20-9) zouden de ca. 5 mln belastingplichtigen voor de zakat reeds 580 mln roepies hebben opgebracht, die door lokale zakat-comités onder de armen moeten worden verdeeld, waarbij alleenstaanden 40 roepies per maand en gezinnen 80 roepies per maand ontvangen.
Bij het overleg tussen de regering en de religieuze leiders zou ook zijn gesproken over de in febr. 1979 ingevoerde islamitische straffen: in het bijzonder de amputatie van de hand als straf voor diefstal. De sjiïeten menen nl. dat slechts de vingers en niet de hele hand kunnen worden geamputeerd, omdat volgens hen de hand van levensbelang voor het bidden is. (In haar jaarboek 1979180 maakte Amnesty International melding van ver-

scheidene veroordelingen tot amputatie van een hand, maar zover bij Amnesty bekend, zou geen vonnis tot amputatie ten uitvoer zijn gelegd.)

Verdere acties van en tegen oppositie

Op 22 aug. vond in Karachi een bijeenkomst van advocaten plaats die gewijd was aan zaken als democratie en een onafhankelijke rechterlijke macht. Er werd besloten een comite voor nationale actie te vormen met subcomités op provinciaal en districtsniveau om voor democratie te ijveren. Daarop hield een groep advocaten een protestmars door Karachi. die door de politie uiteen werd geslagen, De ongeveer 1.000 advocaten zochten daarop hun toevlucht in het gerechtsgebouw. Zeven advocaten raakten gewond, 11 werden gearresteerd. Uit protest tegen de arrestaties besloten de advocaten op 27 aug. te staken.

Op 3 sept. ondertekenden de leiders van vier verboden politieke partijen tijdens een door Begum Asghar Khan belegde bijeenkomst een gemeenschappelijk programma voor het ,,herstel van de democratie in Pakistan". Tot die partijen behoorden de Moslem Liga. Jamiat-i-Ulema-i-Pakistan en Tehrik-i-Istiqlal.

Op 3 okt. werd de leider van laatstgenoemde partij, Asghar Khan, uit de gevangenis ontslagen en onder huisarrest gesteld.

Op 7 okt. kondigde Nawabzada Nasrullah Khan een samenwerking van de Pakistaanse Nationale Alliantie (PNA) en de PPP aan. Zij zouden overeengekomen zijn een gemeenschappelijk programma op te stellen voor de beëindiging van het militaire regime en het herstel van de democratie.

Op 13 nov. verlangden enkele honderden advocaten tijdens hun derde ..nationale congres" o.m. het herstel van de democratie en de civiele vrijheden. Opperrechter Ghulam Safdar Shah, een van de drie rechters in het Opperste Gerechtshof die zich tegen Bhoetto's doodvonnis hadden uitgesproken, vluchtte uit Pakistan naar Afghanistan, waar hij in een interview met radio-Kaboel op 22 nov. verklaarde de ,,verkrachting van het recht" door Pakistans militaire bewind niet langer te kunnen dulden. Op 19 okt. was gemeld dat hij na een onderzoek tegen hem wegens fraude ontslag had genomen. Hij was van plan zich in Engeland te vestigen.

Op 15 nov. was per presidentieel decreet bepaald dat de rechters in Pakistan niet meer hun tenue uit het koloniale tijdperk (mantel, pruik enz.) mochten dragen, maar meer overeenkomstig de islamitische cultuur (zwarte tuniek) gekleed moesten zijn.

Over de politieke situatie in Pakistan berichtte de correspondent van de *NZZ* in december 1980 (editie 415 jan. 1981) o.a.:

,,De militaire heerser van Pakistan. generaal Zia, maakt met zijn streven een bredere legitimatiebasis te vinden, geen vorderingen Het onlangs geopperde voorstel ren referendum te houden, is overwegend met kritiek ontvangen: de pogingen een burgerregering te vormen zijn mislukt: en praktisch alle belangrijke oppositiepartijen hebben in een gemeenschappelijk communiqué het houden van vrije verkiezingen geëist. (. . .)

Generaal Zia heeft onlangs in het openbaar vastgesteld dat vrije verkiezingen die hij reeds meerdere malen had beloofd te houden – de nationale zelfmoord zouden betekenen. Het instellen van een burgerregering behoort intussen tot zijn nieuwere standaardbeloften. In de laatste weken is echter duidelijk geworden dat Zia... ook deze toezegging niet kan nakomen. Korte tijd heeft het er uitgezien als of het hem zou lukken een wig in de Volkspartij van mevr. Bhoetto te drijven, toen een vertegenwoordiger van de rechterpartijvleugel, Ghulam Mustafa Jatoi, ernstig overlegde of hij de hem aangeboden post van premier in een burgerkabinet zou aanvaarden. De rechtervleugel van de partij, meest grondbezitters en industrielen uit de provincie Sind. zou een deelneming aan de regering van pas gekomen zijn. daar dit een terugkeer in het legale politieke leven had betekend. Mevr. Bhoetto en haar dochter (Benazir). die gezamenlijk de partij leiden, wezen echter zoals voorheen elke schikking met Zia af.

Hoe groot het politieke isolement van het militaire regime is geworden blijkt duidelijk uit een gemeenschappelijke oproep van zeven partijen – Volkspartij (PPP). Tehrik-i-Istiqlal, Nationaal-Democratische Partij, Republikeinse Partij, Jamiat-i-Ulema-i-Pakistan. Moslem Liga en Moslem Conferentie. – Daarin wordt de terugkeer van het leger naar de kazernes verlangd, het houden van vrije verkiezingen en het opnieuw van kracht verklaren van de grondwet in haar vorm van 1973. Voor het eerst sinds de gebeurtenissen in het jaar 1977, die tenslotte tot de val van Zoelfikar Ali Bhoetto en tot de machtsovername door de militairen leidden, heeft de Volkspartij. de sterkste politieke kracht van het land. zich met haar toenmalige tegenstanders tot een gemeenschappelijk geformuleerde uitspraak over de belangrijkste politieke problemen van het land bereid verklaard. (. . .)

Om de gewenste legitimatie van zijn regime te verkrijgen (. . .) zijn Zia (en hem verwante kringen) op de gedachte gekomen over het door hen gepropageerde islamitiseringsprogramma een referendum te houden (. . .)

Een definitief besluit over het referendum is nog niet gevallen. maar het valt aan te nemen dat ook deze poging om parlementsverkiezingen te omzeilen op het een of andere ogenblik op grond van het wijd verbreide verzet in de mottenballen zal worden gelegd."

Na een bijeenkomst van politieke leiders in Karachi gaven negen politieke partijen op 5 febr. 1981 een gemeenschappelijke verklaring uit, waarin zij de onmiddellijke opheffing van de in 1977 afgekondigde staat van beleg eisten alsmede het aftreden van president Zia ul Haq. De verklaring was o.a. getekend door Begum Nusrat Bhoetto en Nawabzada Nasrullah Khan, de voorzitter van de Democratische Partij. Voorts werden ,,vrije en onafhankelijke verkiezingen binnen drie maanden" verlangd. De leiders van negen politieke groeperingen kondigden tevens de vorming van een alliantie aan tegen de regering, de Beweging voor het Herstel van de Democratie (MRD).

Op 9 febr werden verscheidene politieke leiders uit Karachi gezet Farouk Leghari. de plv secretaris-generaal van de PPP, en Sardar Abdul Qayyum, de voorzitter van de Moslem Conferentie werden naar het vliegveld van Karachi gevoerd en naar een onbekende bestemming gebracht

Studentenacties. Arrestaties

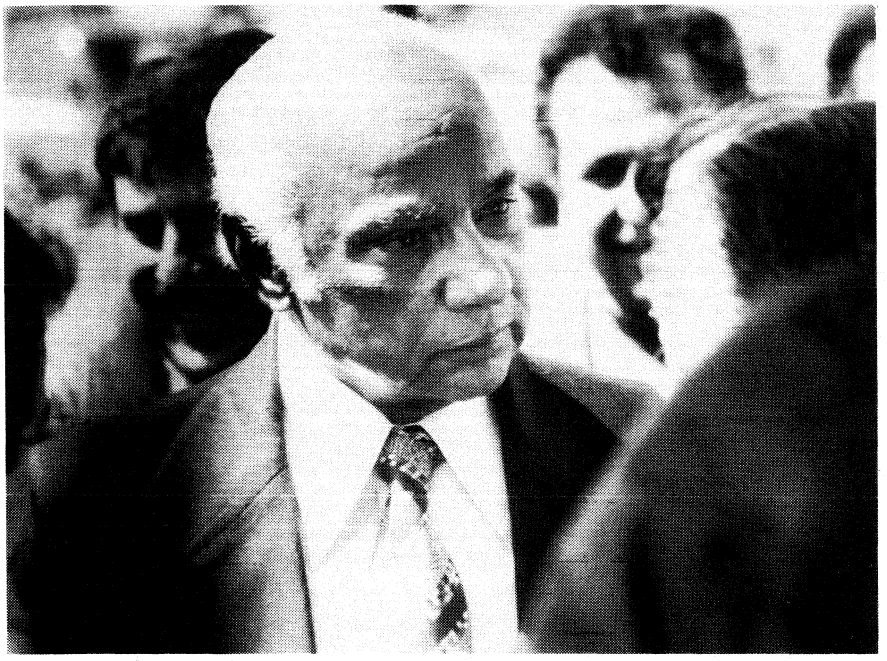
Op 16 febr. meldden oppositiekringen dat de militaire autoriteiten vier leiders van politieke partijen hadden gearresteerd na studentenonlusten in de voorgaande vijf dagen.

Die onlusten begonnen op 12 febr. te Multan (Pendsjaab) over een geschil met buschauffeurs over de bustarieven. De zaak liep uit op een anti-regeringsprotest, dat oversloeg naar vier andere steden, waaronder Lahore. De vier gearresteerde politici, behorend tot de anti-regeringsalliantie, waren volgens de oppositie: Maulana Fazlur Rahman (Jamiat-i-Ulema), Nawabzada Nasrullah Khan, Mian Mehmud Ali Kasuri (waarnemend voorzitter van Tehrik-i-Istiqlal) en de plaatselijke PPP-leider in Multan.

Op 21 feb. demonstreerden enkele duizenden studenten in Peshawar. Toen de politie haar toevlucht zocht tot traangas en de wapenstok om de menigte te verspreiden, werd zij door studenten met revolver- en geweervuur bestookt. Die wapens waren eerder gestolen uit de wapenopslagplaats van de universiteit. Drie politiemannen zouden zijn neergeschoten.

Daarop werden bijna alle universiteiten en hogescholen in de Pendsjaab en de Noordwestelijke Grensprovincie (NWFP) voor onbepaalde tijd gesloten. In de Pendsjaab zouden volgens zegslieden 200 studenten zijn gearresteerd. Begum Nusrat Bhoetto en Benazir Bhoetto, die een bezoek aan Peshawar (NWFP) hadden gepland, werd de toegang tot de NWFP ontzegd.

Op 23 febr. werden nog vier oppositiepolitici aangehouden, o.w. de oudgouverneur van de NWFP, Aftah Sherpao (PPP), nadat op 22 febr. al drie oppositiefiguren waren aangehouden. Bericht werd dat generaal

De Pakistaanse ambassadeur in Syrië, Sarfaraz Khan, spreekt op 12 maart met verslaggevers op het vliegveld van Damascus tijdens een pauze in de onderhandelingen tussen de Pakistaanse regering en de kapers van een Pakistaans lijnvliegtuig.

Tikka Khan onder huisarrest was geplaatst.

Op 25 febr. werden – vooral in Lahore – omstreeks 100 politieke activisten gearresteerd. De meesten van hen waren functionarissen van de PPP en Tehrik-i-Istiqlal, die met de andere partners van de Beweging voor het Herstel van de Democratie (MRD) op 27 febr. in Lahore bijeen zouden komen.
De studentenprotesten breidden zich toen uit naar Karachi. Op 23 febr. verklaarde president Zia dat .,buitenlandse en interne elementen" achter de studentenagitatie zaten. De jonge generatie werd naar zijn zeggen gebruikt voor ,,snode bedoelingen die niet in het belang van het land zijn".

Op 23 febr. hadden de autoriteiten gemeld dat de ongeïdentificeerde man, die 20 minuten voordat paus Johannes Paulus II in Karachi een mis zou opdragen op 16 febr. door zijn eigen bom (die te vroeg ontplofte) werd gedood, een volgeling van wijlen premier Bhoetto was.

Op 26 febr. arresteerde de politie Begum Nusrat Bhoetto en zes andere vooraanstaande politici van de oppositie tijdens een bijeenkomst in het huis van de advocaat Mehmud Ali Kasuri in Lahore. Die geheime bijeenkomst was de eerste van het centrale actiecomité van de MRD. De vergadering resulteerde volgens Khawaja Khairuddin, de leider van de Moslem Liga, in een oproep op 2 maart landelijke protestdemonstiaties te houden gevolgd door soortgelijke acties die zouden moeten culmineren in een algemene staking op 23 maart. Pakistaan ~nationale dag , Zia zal ten val worden gebracht door de onweerstaanbare kracht van het volk', zo riep Nusrat Bhoetto tot haar aanhangers toen zij door de politie werd weggeleid Later werden in Lahore nog 110 PPP-leden gearresteerd waarmee het aantal arrestanten van de laatste dagen de 200 overschreed
Op 27 febr keerde de uit Lahore uitgewezen Nusrat Bhoetto in haar woonplaats Karachi terug Zij mocht evenals haar dochter Benazir de provincies Pendsjaab en NWFP niet meer bezoeken
Op 2 maart gingen duizenden advocaten in staking uit protest tegen het regime van president Zia. de staat van beleg en de perscensuur. Tientallen advocaten verzamelden zich bij het gerechtsgebouw van Lahore en staken een beeltenis van president Zia en Pakistaanse kranten in brand. Meer dan 8.000 rechtbanken in het hele land werden door de staking getroffen. Volgens de advocaten was de staking vooral een succes in Lahore, waar ook duizenden spoorwegarbeiders een protestma s hielden. Het kwam echter niet tot de dag van massaal protest, waartoe de MRD had opgeroepen. *(The Times, Financial Times, The Guardian, NZZ, NRC/H'blad, Le Monde!*

INTERNATIONALE ZAKEN

ALGEMEEN

INTERNATIONAAL GESPREK N.A.V. RREZJNEWS REDE OV CONGRES CPSU

Op 23 febr heeft Sowjet-president Brezjnew in een rede voor het congres van de CPSU een aantal voorsteller: gedaan op het terrrein van de internationale politiek die een internationale discussie op gang gebracht hebben (pag 143 e v en 175'2 e v)
Hierna volgt een voortzetting van het verslag van dit debat

Westduitse reactie op Brezjnews rede

De rechtstreekse dialoog tussen de twee supermogendheden heeft voor de Sowjet-Unie de voorrang. De Europese landen, voorop de Bondsrepubliek en Frankrijk, worden door de Sowjet-Unie naar het tweede gelid terugverwezen. Pogingen om Bonn en Parijs direct aan te spreken als alternatieve gesprekspartners heeft Leonid Brezjnew niet ondernomen.
Tot deze conclusie komen regeringskringen in Bonn na eerste uitvoerige analyses van de rede van Sowjet-president Leonid Brezjnew.
Brezjnews toespraak wordt nu in Bonn ,,opmerkelijk. niet-pathetisch, nuchter. gematigd en reëel" genoemd. Bij nadere specificatie ziet het oordeel van Bonn er zo uit:

De Sowjet-Unie onderneemt pogingen om een Europese conferentie voor vertrouwenwekkende maatregelen dichterbij te brengen. De uitbreiding van het relevante gebied waarbinnen troepenmanoeuvres en -verplaatsingen aan elkaar worden gemeld tot aan de Oeral komt met de Westelijke positie overeen. Een vraagteken is echter nog wat Brezjnew bedoelde met .,dienovereenkomstige maatregelen" van westelijke kant als compensatie. Men gaat er in Bonn niet van uit dat daarmee ook de Verenigde Staten in zo'n zone zouden moeten worden ingepast.

- Positief oordeelt Bonn over Brezjnews bereidheid om over de strategische bewapening (SALT-proces) verder te praten.
- Als vaag en mogelijk propagandistisch beschouwt Bonn de Russische suggesties voor vertrouwenwekkende maatregelen in het Verre Oosten, voor een grote Midden-Oostenconferentie, voor een speciale zitting van de Veiligheidsraad over de bestaande crises in de wereld en voor een weten-

schappelijk forum dat de gevolgen van een atoomoorlog moet onderzoeken. Wat betreft Afghanistan meent men in de Westduitse hoofdstad eerder een verharding van het Sowjet-standpunt te bespeuren: een terugtrekking van Russische troepen uit Afghanistan wordt namelijk nu van een veiligheidsregeling in de Golfregio afhankelijk gemaakt.

- Inzake de middellange afstandswapens geld: in de analyse van Bonn als belangrijkste gegeven dat de Sowjet-Unie wil onderhandelen. De substantie van Brezjnews voorstel had de Westduitse regering op 25 febr. van de hand gewezen.

Een wederzijds moratorium bij de middellange afstandsbewapening kon, aldus het kabinet toen, niet worden aanvaard omdat daarmee hel Sowjet-overwicht op dit terrein zou worden vastgelegd.

Aanvankelijk hadden de Westduitse bondskanselier, Schmidt, en zijn minister van buitenlandse zaken, Genscher, met uiteenlopende accenten gereageerd op Brezjnews toespraak.

Helmut Schmidt sprak van een „positieve aanzet" en de noodzaak tot zorgvuldige bestudering. Wel voegde Schmidt er meteen aan toe dat iedere regeling moet uitgaan van ,,het streven naar machtsevenwicht".

Zijn liberale coalitiegenoot, Hans-Dietrich Genscher, daarentegen had onmiddellijk in een reeks interviews duidelijk gemaakt dat een moratorium ook het NAVO-besluit zou opheffen en daarmee de al bereikte Russische voorsprong in de middellange rakettensector zou bevestigen. Voor het geval Brezjnew bedoelt dat zijn land eindelijk de produktie en de stationering van de SS-20-raketten stopt, is dat toe te juichen, aldus Genscher. (Bonn gaat uit van een stand van 200 SS-20-raketten en 450 SS-4 en SS-5 raketten voornamelijk op West-Europa gericht.)

De snelle en niet in coördinatie met andere NAVO-hoofdsteden gepubliceerde verklaring van het Westduitse kabinet van 25 febr. bracht uniformiteit in het regeringsstandpunt. Deze snelheid verhinderde dat nuanceverschillen tot nieuwe onenigheid tussen de coalitiepartners, de SPD en de FDP, konden uitgroeien.

Bovendien werd daarmee al weken sudderend ongenoegen in een deel van de sociaal-democratische partij over het NAVO-besluit ter stationering van kruisraketten en Pershing-2 raketten in de Bondsrepubliek een nieuw speculatie-object ontnomen.

Dit ongenoegen in de SPD ondermijnt niet alleen het gezag van de Westduitse regeringscoalitie jegens de eigen achterban maar vertroebelt ook het image in de ogen van Washington. Met de snelle en kordate verklaring hoopt Bonn tevens verdenkingen in de Verenigde Staten bij voorbaat de wind uil de zeilen ie kunnen nemen. Volgens de VS wordt het Sowjet-gevaar in West-Duitsland onderschat. Enkele dagen eerder nog keerde een vooraanstaande Amerikaanse senator, John Glenn, uit de Bondsrepubliek terug met de indruk van een ,,ongepaste zelfgenoegzaamheid" in Bonn.

De innige verstandhouding tussen de Verenigde Staten en Groot-Brittannië en het rijkelijk gedemonstreerde wederzijdse begrip tussen de Verenigde Staten en Frankrijk contrasteren op het ogenblik schril met de argus-ogen die vanuit de VS op West-Duitsland worden gericht. Om ,,misverstanden" in sociaal-democratische gelederen en in de Verenigde Staten uit te sluiten reageerde Bonn derhalve snel met een regeringsdocument.

In nadere analyses ontwaarden Duitse diplomaten weliswaar meer positieve aspecten in de toespraak van Brezjnew. Het gebod van de behoedzaamheid dwingt echter Bonn ertoe om het woord nu eerst aan Ronald Reagan te geven. Bonn en Parijs zijn geen vervangende partners voor de dialoog met de Sowjet-Unie, aldus de nadere analyse in Bonn.

Bondskanselier Schmidt gaf op 7 maart een interview aan de *Deutsch*landfunk, waarin hij verklaarde te wensen, dat de Amerikaanse president Reagan zou ingaan op Brezjnews voorstel van een topontmoeting. Hij voegde er aan toe er zeker van te zijn, dat Reagan positief op het voorstel zou reageren.

Hij zei verder, dat onderhandelingen met de SU de plaatsing van kernraketten voor de middellange afstand nog kunnen voorkomen. Brezjnews voorstel voor een moratorium ging echter naar het oordeel van Schmidt ,,helaas niet ver genoeg."

Sowjet-pers over Brezjnews voorstellen en Westerse reacties

De Izwestija. het regeringsdagblad in de SU, bevatte op 5 maart een artikel, waarin o. m. gezegd. werd, dat de voorstellen van president Brezjnew in Washington ,.een zekere verwarring" hadden gesticht en dat zij daar met ,,tweeslachtige" commentaren waren ontvangen.

Volgens het regeringsorgaan in Moskou toont de Amerikaanse reactie ,,een gebrek aan helderheid". Reagan, zo schreef de Izwestija. verklaarde zich ,,geïnteresseerd" door de Russische voorstellen, maar zette tegelijkertijd zijn campagne tegen ..een vermeend communistisch complot in El Salvador voort".

„De Amerikaanse politici zijn van hun stuk gebracht door de nieuwe Sowjet-voorstellen. Daarom zijn de eerste reacties vaag en verward", vond de Izwestija.

De Izwestija verweet de Amerikanen slechts te hebben gereageerd op Brezjnews voorstel voor een topont moeting. ..De Amerikaanse pers". zo schreef' he: blad. ,,staat slechts incidenteel stil bij de andere Sowjet-initiatieven".

Niettemin kunnen die andere Russische voorstellen bijdragen tot een vermindering van de spanning in de wereld. Deze omissie van de Amerikanen is ,,in feite een verminking van de Sowjet-voorstellen", aldus de *Izwestija.*

Het Russische partijblad *Prawda* gaf op 8 maart in een lang artikel een reeks verduidelijkingen op de voorstellen en stond uitvoerig stil bij de westerse reacties daarop.

,,De Sowjet-Unie is bereid", zo schreef de Prawda, ,,zonder oponthoud de relevante besprekingen met de VS voort te zetten. In Europa behelst het Russische voorstel een moratorium op het opstellen van nieuwe middellange kernraketten van de NAVO en de Sowjet-Unie, dat wil zeggen een bevriezing van het kwalitatieve en kwantitatieve peil van zulke wapens. Daar gaat het om: kwalitatief. En dat is het nieuwe element in onze voorstellen dat de westerse propagandamedia trachten te verzwijgen." aldus de Prawda.

Het partijblad ging niet in op een van de kernpunten van de westerse reacties op Brezjnews rede – de vraag namelijk of Moskou bereid is hef SALT-overleg te hervatten ondanks het feit dat de nieuwe regering-Reagan niets wil weten van de bepalingen van het SALT-11-akkoord waarover Brezjnew overeenstemming had bereikt met Reagans voorganger Carter.

Alexei Petrow, waarvan algemeen wordt aangenomen dat dit het synoniem is voor het Centrale comité van de communistische partij van de Sowjet-Unie, riep op 14 maart in een artikel in de Prawda de Verenigde Staten op om ,,zonder vertraging" onderhandelingen te beginnen over vraagstukken die beide landen aangaan.

Minister Genscher in Washington. Brieven president Brezjnew aan Westerse regeringsleiders

De Westduitse minister van buiten landse zaken Genscher bracht op 9 en 10 maart een bezoek aan Washington. waar hij besprekingen gevoerd heeft met zijn Amerikaanse collega Haig met president Reagan en niet minis ter van defensie Weinberger
Genscher hield van zijn bezoek de in druk over, dat de regering-Reagan bereid lijkt om op vrij korte termijn on derhandelingen met de Sowjet Unie te beginnen over de beperking van het aantal raketten voor de middellange afstand in West-Europa De Amerikanen zouden binnenkort con tact opnemen met hun Europese bondgenoten over de vraag hoe liet Amerikaans-Russische wapenoverleg in Genève het best zou kunnen wor den hervat

Genschrr sprak met Reagan op dezelfde dag (9 maart) waarop deze meedeelde dat hij ..een heel lange brief' van Sowjet-partijleider Brezjnew had ontvangen.
De voornaamste Westeuropese landen hebben het weekeinde van 9 en 10 maart soortgelijke brieven gekregen. waarin onder andere wordt aangedrongen op het spoedig bijeenroepen van een Amerikaans-Russische topconferentie. Minister Genscher zei in dit verband dat zijn land weliswaar belangstelling voor zo'n bijeenkomst heeft. maar dat zo'n topgesprek aanzienlijke voorbereiding vereist
Amerikaanse regeringszegslieden zeiden later dat het hoogst waarschijnlijk dit jaar niet tot een topconferentie tussen de supermogendheden zal komen.
Met zijn Westduitse collega Hans-Dietrich Gensrher aan zijn zijde zei minister Alexander Haip. dat de VS niet onder de indruk van Brezjnews voorstel zijn om een moratorium op de plaatsing van raketten voor de middellange afstand in Europa in te stellen. Aanvaarding van dit voorstel zou Moskou een grote voorsprong geven wat betreft het aantal geplaatste raketten. aldus Haig.

Genscher zei nadrukkelijk dat de twee bestariddelen van hei NAVO-besluit van december 1979 de plaatsing van der nieuwe Amerikaanse raketten in West-Europa als antwoord op de dreiging van de Russische SS-20-raketten, en het openen van besprekingen met de Sowjet-Unie over de beperking van het aantal kernwapens in Europa – op samenhangende manier moeten worden uitgevoerd. De Westduitse minister drong er in dit verband op aan dat.,.de VS en de Sowjet-Unie hun besprekingen in Genève onverwijld aiillen hervatten"

Minister Haig zei deze opvatting van zijn Westduitse collega te onderschrijven. Inleidende besprekingen over inkrimping van de arsenalen aan kernwapens werden afgelopen november in Genève afgebroken (pag. 98/3 e.v.-1981). Belangwekkend was de opmerking van Genscher dat hij „het feit verwelkomde dat de VS een algemene bereidheid te kennen hebben gegeven om op alle gebieden en op alle niveaus (met Moskou) te onderhandelen", Politieke waarnemers menen hieruit te kunnen opmaken dat Genscher bemoedigende indicaties van Haig heeft gekregen dat de VS bereid zullen zijn om het overleg met de Russen over mondiale bewapeningscontrole later dit jaar te hervatten.
Ten slotte zei tie Weatduitse minister desgevraagd dat de Bondsrepubliek haar veiligheidsverplichtingen volledig zal nakomen. Genscher ontkende dat de door Bonn bekend gemaakte bezuinigingen op defensiegebied op annuleringen van nieuwe wapensystemen zouden rieerkornen.
Het gaat hier volgens Genscher slechts om het uitstrijken van defensie-uitgaven over een groter aantal jaren dan aanvankelijk was voorzien.

De Westduitse minister van buitenlandse zaken. Hans Dietrich Genscher (r) wordt begroet door zijn Amerikaanse collega Aiexander Haig

NAVO-overleg over kernwapens in Europa aangekondigd

Op 13 maart werd aangekondigd dat de NAVO-landen op 31 maart in Brussel voorbereidende besprekingen zullen houden over de onderhandelingen tussrn de VS en de SU ober een beperking van kernwapens voor de middellange afstand in Europa
Dit zal gebeuren in de zg Special Consultative Group. waarvan hoge ambtenaren uit de NAVO-landen deel uitmaken Voorzitter van deze commissie is de nieuwe Amerikaanse vice-minister van buitenlandse zaken. Lawrence S Eagleburger

Onder voorzitterschap van Eagleburger zal er een gemeenschappelijke positie voor Geneve worden uitgewerkt, waar de onderhandelingen tussen de VS en de Sowjet-Unie moeten plaatsvinden.
Bovendien ral in de Special Consultative Group ook over SALT 111-worden gesproken. het verdrag over de beperking van strategische kernwapens. Wanneer het SALT II-verdrag alsnog in een of andere vorm zal worden geratificeerd – voorlopig voelt president Reagan hier niet voor – dan is het de bedoeling dat in het kader van het SALT III-overleg ook over kernwapens voor de middellange afstand zal worden onderhandeld. Voor de Europese NAVO-landen is het van groot belang dat zij hierbij nauw worden betrokken, onder meer in de vorm van consultaties.
De bijeenkomst van de Special Consultative Group moet volgens diplomatieke kringen als een Amerikaanse concessie tegenover de Europese NAVO-landen worden gezien. Vooral de Westduitse minister van buitenlandse zaken. Genscher. heeft zich tijdens zijn bezoek aan Washington hiervoor ingespannen. Tot nu toe heeft de nieuwe Amerikaanse regering zich niet al te geïnteresseerd getoond in onderhandelingen over wapenbeperking.
In diplomatieke kringen wordt niet uitgesloten dat wanneer de voorbereidingen voorspoedig verlopen. de onderhandelingen tussen de Sowjet-Unie en de VS nog v ior de zomer kunnen beginnen. Dit zal echter ook van het resultaat afhangen dat de NAVO-ministers van defensie op 7 en 8 april in Bonn tijdens een vergadering van de Nucleaire Planninggroep boeken bij hun streven naar een gemeenschappelijke positie.

Nadere Amerikaanse reactie op idee van *topontmoeting* negatzef

De Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, Alexander Haig, gaf op 13 maart een TV-interview. waarin hij duidelijk maakte, dat de regering-Reagan een spoedige totstandkoming van een Amerikaans-Russische top-

ontmoeting onder de huidige omstandigheden niet wenselijk acht. Volgens Haig bestaan er op het moment te grote meningsverschillen met de Sowjet-Unie om een spoedig overleg op hoog niveau tussen de supermogendheden te rechtvaardigen.
De minister zei, dat de VS alleen in een topconferentie zullen toestemmen, wanneer er concrete aanwijzingen uit Moskou komen, dat de Sowjettroepen uit Afghanistan worden teruggetrokken en de neutraliteit van dat land zal worden gewaarborgd. Een symbolisch terugtrekken van Sowjet-militairen uit Afghanistan zal volgens Haig niet voldoende zijn
Bovendien verwachten de VS „enige uitingen van terughoudendheid van de SU in andere delen van de wereld. met name in El Salvador".
Ondanks zijn harde taal aan het adres van Moskou, beklemtoonde Haig dat de nieuwe Amerikaanse regering bereid is om op diverse niveaus besprekingen met Moskou te beginnen. Binnenkort zal er overleg met Moskou op ambassadeursniveau worden geopend.

Ook herinnerde de Amerikaanse minister aan de verplichting die de VS in december 1979 tegenover de Europese bondgenoten zijn aangegaan, om besprekingen met de Russen over de beperking van kernwapens in Europa te openen.
Alexander Haig waarschuwde nogmaals Moskou om geen militaire oplossing in de Poolse kwestie te zoeken. „Elke directe of indirecte interventie door de Sowjet-Unie in de binnenlandse aangelegenheden van Polen zal ernstige en blijvende gevolgen voor de Oost-West verhouding hebben", aldus Haig. De Amerikaanse minister van buitenlandse zaken meende overigens dat een Sowjet-interventie in Polen geenszins onvermijdelijk is.
Haigs opmerkingen onderstreepten opnieuw het streven van de regering-Reagan om het houden van een Amerikaans-Russische topconferentie afhankelijk te stellen van Sowjet-acties in Polen en andere delen van de wereld.
Eerder op de dag had een woordvoerder van het State Department de aanwezigheid van enkele tientallen Russische militaire adviseurs in Tsjaad aan de kaak gesteld. Deze adviseurs, van wie de aanwezigheid door Tsjaad zelf is toegegeven, hebben vooral tot taak om het wapentuig van Sowjetmakelij dat de Libiërs in Tsjaad gebruiken, te onderhouden. Volgens een Amerikaanse woordvoerder wijzen deze activiteiten erop dat het huidige „vredesoffensief' van de Sowjets niets anders dan een propagandamanoeuvre is om de verantwoordelijkheid voor de groeiende internationale spanning in de schoenen van anderen te schuiven.

De Amerikaanse president Reagan viel zijn minister van buitenlandse zaken op 14 maart bij

In een vraaggesprek met *The New York Daily* News gaf Reagan er duidelijk blijk van een harde lijn tegenover Moskou te blijven volgen. Hij zei: „Ik geloof dat het zinloos is om met de Russen aan tafel te gaan zitten, tenzij zij ons duidelijk maken dat er verandering komt in hun houding en activiteiten"

Reagan hekelde in dit verband de Russische houding ten aanzien van Polen, de inval in Afghanistan, de steun aan Cubanen en Oostduitsers in Afrika en de „invasie op ons eigen halfrond". Met dit laatste doelde de Amerikaanse president op de (volgens hem overigens teruglopende) wapenhulp van het Oostblok aan El Salvador via Nicaragua.

Uitgebreid ging Reagan in op de situatie in Polen. Volgens hem is er vooralsnog niets dat er op wijst dat de op handen zijnde grote winteroefeningen van het Warschau-pact in en om Polen iets anders zijn dan gewone oefeningen. Maar hij beschuldigde de Sowjet-Unie er wel van zich niets aan te trekken van de Akkoorden van Helsinki door de grote troepensamentrekkingen aan de Poolse grens niet aan te kondigen.

„Het akkoord vereist dit bij verplaatsing van meer dan 25.000 soldaten. maar zij stellen dat dit niet onder het akkoord valt", aldus de president.

Westduits-Frans overleg

De Westduitse bondskanselier Schmidt en de Franse president Giscard d'Estaing hadden in de avond van zondag 15 maart onverwacht in de Elzas een onderhoud met elkaar. Zij bespraken de betrekkingen met de VS en, vooral, de Amerikaanse reactie op de standpunten van Bonn en Parijs inzake de voorstellen van Brezjnew.
De Frans-Duitse top, die pas op 13 maart was aangekondigd, volgde op berichten, dat er sprake was van spanningen tussen Bonn en Washington.
(NRC/H'blad, De Volkskrant, NZZ, Le Monde, The Times, FAZ)

OESO

RAPPORT OVER WERELD-ECONOMIE

Op 23 dec. 1980 is in Parijs het halfjaarlijkse rapport over de wereldeconomie van de Organisatie voor economische samenwerking en ontwikkeling OESO verschenen. Hierin werd o.m. de verwachting uitgesproken, dat in 1981 en de eerste helft van 1982 het aantal werklozen in de Westerse industrielanden zal oplopen van 23 tot 25½ miljoen.
In Europa zal in 1982 de werkloosheid nog stijgen. terwijl in de VS dan herstel ingetreden In Japan blijft *de* werkloosheid op het huidige, zeer lage niveau.

De OESO pleit ervoor dat landen met een lage inflatie naar een lagere rente streven terwijl landen met een hoge inflatie die niet zozeer langs de monetaire weg – beperking van de geldgroei – bestrijden maar door het verkleinen van de overheidstekorten.
In de VS. waar de huidige recessie eerder begon dan in Europa, zal ook het herstel eerder intreden, aldus de OESO. In de eerste helft van 1982 groeit de Amerikaanse economie op jaarbasis wellicht weer met 3,5%
Europa zit dan mogelijk op 2% en Japan op bijna 5%.
Op het prijzenfront is het beeld omgekeerd. terwijl Europa een aanzienlijke reductie van de inflatie verwezenlijkt (Duitsland zelfs tot 3%) slagen de VS er niet in beneden de 10% te komen.
De OESO verwacht dat de olielanden hun inkomsten meer en meer zullen gebruiken voor importen uit het westen, waardoor het tekort op de lopende rekening van de industrielanden samen terugloopt van 74 miljard dollar in 1980 tot 40 miljard in 1981, een daling die zich tot in 1982 zal voortzetten.
Het zijn echter vooral de drie grootste landen die van deze verbetering profiteren: de VS kweken in 1981 een overschot van 20 miljard dollar (dit jaar 5 miljard). terwijl Japan en West-Duitsland hun tekort terugbrengen tot respectievelijk 7 miljard (was 13 miljard) en 10 miljard (was 17 miljard).
Voor de kleinere industrielanden blijft de betalingssituatie ongewijzigd, terwijl de ontwikkelingslanden zonder olie hun tekort zien oplopen van 50 tot 56 miljard dollar.

Commentaar

Het *NRC/H'blad* wijdde op 23 dec. 1980 aan deze prognoses een hoofdartikel: waaraan het onderstaande is ontleend.

Het optimisme dat een half jaar geleden nog overheerste is verdwenen. Toen voorspelde de Organisatie voor economische samenwerking en ontwikkeling (OESO) dat er halverwege 1981 in de westerse industrielanden 23 miljoen werklozen zouden zijn. Dat cijfer is nu al bereikt en de jongste prognoses komen uit op 25½ miljoen voor midden-1982.
Het lijkt dan ook voor de hand te liggen te concluderen dat de aanpak van de tweede oliecrisis niet beter geweest is dan die van de eerste. Toch zou zo'n conclusie fout zijn.
In 19741'75 reageerden de meeste regeringen op de oliestagnatic door de vraag aan te wakkeren. Daarnaast compenseerden de loontrekkers de scherp oplopende prijzen meer dan

Werkloosheid als percentage van de beroepsbevolking volgens de OESO

	eerste helft 81	tweede helft 81	eerste helft 82
VS	d	8	7¼
Japan	2	2	2
West-Duitsland	4	4¹r	4¾
Frankrijk	7 2	7¾	8
Groot-Brittannië	10	11¼	12¼

volledig in hun lonen Het gevolg was dat het bedrijfsleven de olierekening betaalde en in de rode cijfers terecht kwam De investeringen daalden fors Een zeer hoge inflatie legde de basis voor nieuwe olieprijsverhogingen.

Dit keer is de loonstijging beperkt gebleven en volgen de meeste regeringen een restrictieve koers De kosten van deze aanpak zijn hoog de OESO heeft berekend dat, terwijl het bruto nationale produkt van de industrielanden samen in 1980 en 1981 waarschijnlijk 4,5% lager uitkomt dan zonder olieprijsverhoging het geval geweest zou zijn. het zuinige overheidsbeleid zal zorgen voor een daling van nog eens 2%. En daar komt de door de werkloosheid veroorzaakte menselijke ellende dan nog eens bovenop.

Bij een meer expansief beleid zou de inflatie echter nog veel groter zijn dan nu al voorspeld wordt (de prijsstijging is nu veel kleiner dan bij de eerste oliecrisis maar omdat het startpunt in 1979 veel hoger lag dan in 1973 wordt toch hetzelfde niveau bereikt), waardoor nieuwe forse olieprijsverhogingen meer dan waarschijnlijk zouden worden.

Volgens de OESO dalen de winsten dit keer dan ook minder dan in 1974/'75 en zij koppelt hieraan de verwachting dat de investeringen zich sneller zullen herstellen dan toen. Maar zij voorspelt ook dat de investeringen in de VS. die in 1980 al met 7,5% daalden. opnieuw met 2.5% omlaag zullen gaan. In de Bondsrepubliek, waar dit jaar nog een stijging van 3% gerealiseerd werd, zit voor volgend jaar een daling van dezelfde orde van grootte in het vat. Voor Nederland, met een daling in 1980 van een kwart procent en in 1980 van nog eens 3,5% ziet het beeld er niet beter uit.

Het staat wel vast dat de hoge en vooral in de Verenigde Staten sterk fluctuerende rente het investeringsklimaat stevig verziekt. Engeland en de VS bestrijden de inflatie vooral door een beteugeling van de geldgroei na te streven. Het succes van deze aanpak is tot nu toe nihil: in de VS blijft de inflatie ook de komende anderhalf jaar boven de 10% en de daling die voor Engeland voorspeld wordt is niet het gevolg van een geringere geldgroei maar van het inzakken van de vraag. En het psychologisch positieve effect van deze monetaristische koers – die zou leiden tot lagere inflatieverwachtingen – is veelal uitgebleven, zo stelt de OESO vast.

Het is dan ook te hopen dat het monetaristische pad snel wordt verlaten. Een zuinig overheidsbeleid gekoppeld aan een streven naar een lagere en stabiele rente en stabiele wisselkoersen lijkt de beste garantie voor een herstel van de investeringen.

Het Nederlandse beleid past in grote lijnen in dit scenario. Het kabinet-Van Agt streeft een beperking van het financieringstekort van de overheid na, de vakbeweging verzet zich niet al te hevig en de Nederlandsche Bank heeft haar disconto sinds de zomermaanden verlaagd van 10 naar 8 %.

Maar er zijn wel degelijk nog verbeteringen mogelijk, De hypotheekrente, van cruciaal belang voor investeringen in de woningbouw, beweegt zich nog altijd om en nabij de 11%. Zo kan men zich afvragen of de enorme waardestijging van de reserves van De Nederlandschc Bank, een gevolg van de hogere goudprijs. niet gebruikt kan worden om de boiiw te stimuleren. Deze waardestijging is dit jaar gedeeltelijk in de boeken van de Bank verwerkt toen goud werd omgezet in Europese rekeneenheden.

LATIJNS-AMERIKA

NICARAGUA

BINNENLANDSE ONTWIKKELINGEN SEDERT NAJAAR 1979

Na de verwoestende burgeroorlog die leidde tot de val van dictator Anastasio Somoza Debayle in juli 1979. begon in Nicaragua een fase van wederopbouw, die onder leiding stond van een uit vijf leden bestaande „junta van nationale wederopbouw" en een voorlopige regering van achttien leden. Over de gebeurtenissen rond de val van Somoza. de installatie van de junta, de eerste maatregelen van de nieuwe regering en de belangrijkste ontwikkelingen in die periode is verslag gedaan op pag. 118/2 t/m 123/2-1980. Hieronder volgt een verslag van de belangrijkste ontwikkelingen sedertdien.

Op 4 dec. 1979 trad de gehele voorlopige regering af om de junta in de gelegenheid te stellen het proces van ,,nationale wederopbouw" te kunnen versnellen.

Op 27 dec. maakte de junta een aantal kabinetswijzigingen bekend. De portefeuille van industrie werd in drieën gesplitst (industrie, buitenlandse handel en binnenlandse handel), de ministeries van landbouw en landbouwhervorming werden samengevoegd, en een aantal nieuwe portefeuilles werd gecreëerd (visserij, mijnbouw, bouw. alsmede een ministersschap voor het Internationale fonds van wederopbouw). Tevens bracht de junta een aantal vooraanstaande Sandinisten binnen de regering. De kabinetspost secretaris van de junta, voordien bekleed door Alfredo César Aguirre. werd opgeheven.

Op 27 dec. 1979 was de regering van Nicaragua als volgt samengesteld (de samenstelling van de junta bleef zoals vermeld op pag. 12011-1980).

Binnenlandse zaken – Tomas Borge Martinez; nationale defensie – Humberto Ortega Saavedra: buitenlandse zaken – Miguel d'Escoto Brockmann, economische planning – Henry Ruiz: financiën – Joaquin Cuadra Chamorro: volksgezondheid – Cesar Amador Kheel; arbeid – Virgilio Godoy Reyes: transport en openbare werken – Dionisio Marenco Cardenal; onderwijs – Carlos Turinerman Bernheim; cultuur - Ernesto Cardrnal Martinez; sociale zaken – mevr. Leah Guido de Lopez; volkshuisvesting – Miguel Ernesto Vigil; justitie – Ernesto Castillo Martinez; sociale zekerheid – Reynaldo Antonio Tefel: landbouw en landbouwhervorming – Jaimr Wheelock Roman; industrie – Fernando Guzman; binnenlandse handel – Paul Atha; buitenlandse handel – Alejandro Martinez; visserij - Carlos Coronel: mijnbouw - Carlos Zarruck; bouw – Carlos Schutze; internationaal fonds van wederopbouw – Alfredo Cesar Aguirre (voordien secretaris van de junta).

Met de benoeming van numberto Ortega Saavedra op defensie werd dit ministerschap gecombineerd met de functie van opperbevelhebber van de strydkrachten ten einde de defensietaken beter te kunnen coördineren Voorts werden twee onderministers benoemd: Eden Pastora Gomez rn Luis Carrion Cruz

Interne wolitieke *spanninaen*

Ir. juli 1979 had de junta een Basis Statuut afgekondigd. dat voorzag in de oprichting van een Staatsraad, die een nieuwe grondwet moest gaan opstellen (pag. 123/1-1980). Over de samenstelling van dit hoogste wetgevende orgaan is in het voorjaar van 1980 grote onenigheid ontstaan.

Half maart reageerde men vanuit Sandinistische kringen uiterst fel op uitlatingen van het junta-lid Alfonso Robelo, die pleitte voor het houden van algemene verkiezingen. Robelo is de oprichter van de Democratische Beweging van Nicaragua (MDN) en wordt beschouwd als vertegenwoordiger van de particuliere sector. Uit kringen van het Sandinistische Bevrijdingsfront (FSLN) werd verklaard dat ,.het volk al met bloed gestemd had" en dat de politieke partij van Robelo bezig was verdeeldheid in de revolutie te zaaien. Door een Sandinistisch orgaan werd Robelo ,,een rat" genoemd. ,,die zijn toevlucht tot het Sandinisme had gezocht, toen het zinkende schip van de oligarchie dreigde ten onder te gaan". De MDN reageerde op de beschuldiging met een manifest (22-3-1980) waarin zij zich beschreef als een .,revolutionaire beweging die binnen de revolutie opereert en eenheid laat voorgaan boven het belang van diverse revolutionaire organisaties". Slechts die eenheid kon, volgens de MDN, de basis vormen van een doeltreffend pluralisme dat gelijkheid garandeert en het wederzijds respect tussen de diverse politieke krachten, die deel uitmaken van het revolutionaire proces.

Op 10 april 1980 legde juntalid Sergio Ramirez een verklaring af waarin werd bekendgemaakt dat de communisten en de aanverwante vakorganisatie „Arbeidersfront" (FO) wegens coritra-revolutionaire activiteiten geen deel zouden uitmaken van de Staatsraad. Volgens Ramirez saboteerden de communisten het econo-

Alfonso Robelo (links) verliet op 22 april 1980 de vijfmansjunta van Nicaragua. Rrchts van hem Rafael Cordoba Rivas. advocaat en lid van het hooggerechtshof, die op 18 mei met Arturo Cruz in de junta werd benoemd.

mische saneringsprogramma van de regering en zetten zij aan tot staking en illegale bezetting van land; bovendien zouden zij geheime wapendepots hebben ingericht.

Vertrek twee *juntaleden*

Op 19 april nam het enige vrouwelijke juntalid, Violetta Barrioa de Chamorro, ontslag ,.om gezondheidsredenen". Volgens Le Monde (2314-1980) vertrok zij om politieke redenen.
Violetta Chamorro was de weduwe van Pedro Jaquin Chamorro die in jan. 1978 door Somoza-aanhangers werd vermoord. Hij was directeur van de oppositiekrant La Prensa. Mevr. Chamorro vertegenwoordigde een gematigde stroming in de junta, die steunde op middenklasse en liberale zakenkringen. Zij was het nadrukkelijk oneens met de samenstelling van de Staatsraad, zoals de Sandinisten die zich voorstelden. In de voorgestelde samenstelling zouden de FSLN en aanverwante organisaties 27 van de 47 zetels krijgen.
Op 22 april maakte de Democratische Beweging van Nicaragua (MDN) van Alfonso Robelo (juntalid) de terugtrekking bekend van veertig partiileden die functies op regeringsniveau bekleedden. De partij bezette 26% van de functies in de regering. Het vertrek van Alfonso Robelo uit de vijfmansjunta was het belangrijkste gevolg van het partijbesluit.
Robelo verklaarde dat de essentiële basis voor politieke eenheid verwoest was en dat de samenstelling van de Staatsraad het karakter droeg van een ,.totalitair plan".
Door het vertrek van Robelo en Chamorra bestond de junta van Nicaragua nog uit drie leden: Sergio Ramirez, Hassan Morales en Daniel Ortego Saavedra.

De breuk van de Democratische Beweging van Nicaragua met het Sandinisme betekende een ernstige tegenslag bij de uitvoering van de plannen tot het herstel van de economie, die tijdens de burgeroorlog volledig werd ontwricht. De hogere functionarissen, die veelal in het buitenland zijn opgeleid. zijn namelijk in deze partij verenigd.
De overblijvende leden van de junta ontkenden, dat het ontslag van Robelo een ,.crisis" had veroorzaakt. die ,,de plannen voor de nationale wederopbouw zou wijzigen". Wel heeft de junta lof uitgesproken over de ,,bewezen diensten" van de demissionaire bewindsman.
Robelo Callejas (50), een fabrikant van plantaardige olie, sloot zich met zijn belangenvereniging in 1977 aan bij de revolutionaire beweging van Nicaragua.

Opheffing uitzonderingstoestand

Op 28 april 1980 werd door de regering een einde gemaakt aan de uitzonderingstoestand die op 24 juli 1979 (pag 12111-1980) was ingesteld en telkens met 30 dagen was verlengd. Juntalid Ramirez, die de maatregel bekendmaakte, verklaarde dat het besluit om economische redenen was genomen en niet om politieke redenen „De opheffing moest een klimaat van vertrouwen creeren dat voor de wederopbouw noodzakelijk was," zo zei hij op een persconferentie
Waarnemers meenden dat deze en andere maatregelen door de regering werden genomen om een verzoeningspoging te doen en het gekrenkte vertrouwen te herstellen
Tegelijk met de afkondiging van het einde van de uitzonderingstoestand werd een wet uitgevaardigd die burgers het recht gaf zich te verzetten tegen beslissingen van de regering en in beroep te gaan bij een tribunaal.

Installatie Staatsraad

Op 4 mei heeft het opperste gerechtshof van Nicaragua de Staatsraad officieel geïnstalleerd. De Sandinistenleiders Bayardo Arce Castano en mevr. Doris Maria Tellez werden tot voorzitter gekozen. Vice-voorzitters werden Plutarco Anduray (onafh. liberale partij) en José Francisco Cardenal (vertegenwoordiger van de particuliere sector).
Het Sandinistische Bevrijdingsfront (FSLN) bezet zes zetels, de Sandinistische verdedigingscomités (CDS) negen, de Sandinistische vakcentrale (CST) drie. De Sandinisten kunnen voorts rekenen op de steun van de organisatie van landarbeiders (drie) en op die van de Centrale van werkenden (CTN) met twee stemmen in de raad. Voor alle overige politiekeimaatschappelijke organisaties was in de raad elk een stem gereserveerd. Om die reden werd de openingszitting op 4 mei geboycot door de Democratische Beweging van Nicaragua (MDN), de Conservatief-Democratische Partij en de Christelijk-sociale Partij. De zes vertegenwoordigers van het particulier initiatief waren wel aanwezig.
In westerse media werd veel aandacht besteed aan de mogelijke „Cubanisering" van Nicaragua, waartegen door het afgetreden juntalid Alfonso Robelo herhaaldelijk was gewaarschuwd.
In de *NZZ* (7-5-1980) was een beschouwing opgenomen waarin werd ingegaan op de politieke spanningen die bij de samenstelling van de Raad optraden.

„Met de vorming van de Staatsraad is een latente politieke crisis uitgebroken: de alliantie

tussen Sandinisten en democratische groeperingen, die met het oog op de val van Somoza was aangegaan en voor de wederopbouw was vernieuwd. is minder duurzaam gebleken dan aanvankelijk werd gehoopt. Dat er spanningen waren was bekend, maar dat zc groot ware!? bleek bij het aftreden van Violetta Chamorro (19-4-1980).

Mevr. Chamorro was met de industrieel Alfonso Robelo een garantie voor de door de Sandinisten beloofde democratische en pluralistische opbouw van de samenleving. Het aftreden van de zieke mevr Chamorro „om gezondheidsredenen" was dan ook niet zo spectaculair geweest wanneer. niet drie dagen later Robelo en zijn partij. Movimiento Democrático Nicaraguensr (MDN), ook uit de regering stapten en dc Sandinisten een „totalitaire houding" verweten

De Sandinisten hadden namelijk eigenmachtig een verhoging van het aantal raadszetels ingevoerd om zo vertegenwoordigers van de door hen in het leven geroepen basisorganisaties van een plaats te verzekeren en daarmee de verbonden democratisch-gezinde krachten in een minderheidspositie te nianipuleren. Voordien werden de communisten uitgesloten van deelneming aan de Raad en de Sandinisten gingen ervan uit dat die maatregel tie volgende stap zou wettigen zonder het gevaar te lopen voor totalitair, pro-communistisch te worden uitgekreten of zelfs met Nicaragua voor „tweede Cuba" door te gaan, hetgeen een einde zou maken aan de dringend benodigde financiële hulp uit het Westen.

Na het langzame herstel van de schade van de burgeroorlog en de aarzeiende start van de nationale wederopbouu~,was de Sandinistische revolutie in een fase van interne consolidering terechtgekomen. Grootscheepse acties en hervormingsprogramma's. zoals de alfabetiseringscampagne. de landhervorming en de opbouw van Sandinistische basisorganisaties, verbreidden het revolutionaire gedachtengoed en toonden evenzeer snel de grenzen van de mogelijkheden der jonge revolutionairen. Door toenemende moeilijkheden en pech maakte het revolutionaire enthousiasme bij de verantwoordelijke ieiders geleidelijk plaats voor twijfel en bedenkingen. terwijl de revolutionaire krachten in het land verwachtingen wekten die op korte termijn nauwelijks te vervullen waren.

De Sandinisten in hun rol van tovenaarsleerlingen zagen zich geconfronteerd met toenemende druk vanuit de basis en een groeiende oncontroleerbaarheid van de eigen gelederen. Op diverse terreinen werd te hoog gegrepen en moesten beslissingen worden teruggedraaid. Door de Sandinistische autoriteiten werden dergelijke feiten geweten aan „inmadurez", onrijpheid. Tegen deze achtergrond moet de twist om de samenstelling van de Staatsraad worden gezien, hoewel niet iedere antidemocratische opwelling in het land lichtvaardig als revolutionaire ,,onrijpheid" moet worden afgedaan.

Het terugtreden van Chamorro en Robelo bleef ook niet zonder vgevolgen: de Sandinisten gaven toe aan de belangrijkste eis van de werkgeversorganisatie en hieven de uitzonderingstoestand op. inbeslagneming van land werd opgeschort en het hoofd van de staatsveiligheidsdienst werd discreet vervangen.
De Verenigde Staten gaven blijk van hun bezorgdheid over de ont ikkeling in Nicaragua. In het Pentagon werd de mening geventileerd dat Nicaragua al onweerstaanbaar koerste naar een Cuba-gezinde marxistische staat. (. . .) Het is nu aan de drie resterende Sandinistische juntaleden om door een evenwichtige politiek de uitbetaling van de noodzakelijke kredieten te verwezenlijken en de nationale wederopbouw te behoeden voor verdere revolutionaire onrijpheden."

Benoeming nieuwe juntaleden

Op 18 mei werden de vrijgekomen plaatsen in de junta ingenomen door twee gematigde politici Rafael Cordoba Rivas advocadt eii lid van het hooggerechtsliof. en de president van de nationale bank, Arturo Cruz De benoeminqen werden in Managua beschouwd als een bewijs van de vast beslotenheid van de junta om vast te houden aan net politiek pluralisme
Rafael Cordoba (57) is leider van de gematigde politieke groepering UDEL (Nationaal Democratische Unie) en was een oude tegenstander van de verdreven dictator Somoza Hij bemiddelde in de herfst van 1978 tussen Somoza rn de linkse oppositie De econoom Cruz (59) was lid van de ,,groep van Twaalf" een coalitie van intellectuelen, zakenlieden en geestelijken die in 1977 oppositie tegen Somoza ging voeren.
In *Le* Monde (20-5-1980) werd erop gewezen dat deze benoemingen plaatsvonden binnen een week nadat vooraanstaande leden van het Amerikaanse Congres hun fiat aan een lening van $75 mln afhankelijk maakten van de benoeming van gematigde juntaleden. Juntalid Moises Hassan ontkende dat de keuze van de juntaleden onder druk van Amerika zou zijn gedaan.
Op 10 juni 1980 besloot de Democratische Beweging van Nicaragua (MDN) van Alfonso Robelo de zijn partij toekomende drie zetels in de Staatsraad alsnog in te nemen, om ,,actief deel te nemen aan de totstandkoming van de wetgeving".

Verbod ,,El Pueblo", *conflict* ,,La Prensa"

Op 25 jan. 1980 verbood de regering het linkse dagblad El Pueblo, de spreekbuis van het radicale Arbeidersfront (FO), waarvan de gewapende leden de Anti-Somoza Volksmilities (MILPAS) vormden. Volgens de regering verstoorden de FO-leden de produktie en riepen zij op tot ongehoorzaamheid. Op 10 april had juntalid Ramirez de uitsluiting van het FO van deelneming aan de Staatsraad bekendgemaakt (en van de communisten).
Van 20 april tot 26 mei 1980 is het grootste dagblad (70.000 ex. per dag) van Nicaragua. La Prensa, niet verschenen. Dit als gevolg van een conflict binnen het bedrijf over het redactionele beleid. Na 4 juni 1979 was het blad wegens de door Somoza ingestelde censuur niet meer uitgekomen. Op 16 aug. 1979 was de produktie hervat.

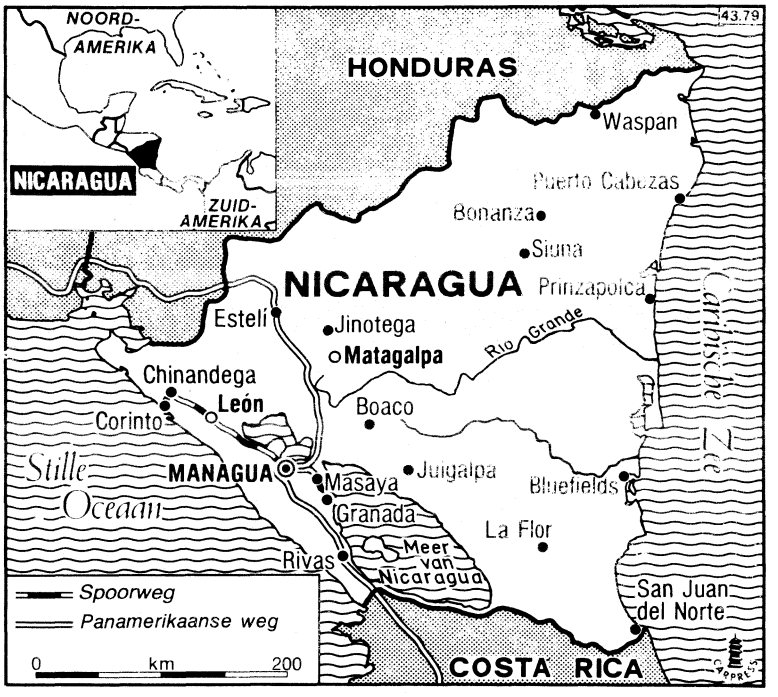
(Vor. ber. pag. 121/2-1980)

Aanslagen, komplotten

Op 23 mei 1980 is een mislukte moordaanslag gepleegd op het juntalid Moises Hassan. Volgens de politie van Nicaragua was enkele dagen tevoren een soortgelijke aanslag op een ander juntalid verijdeld.
Op 27 mei verklaarde het juntalid Daniel Ortega dat een komplot om dertien leden van de junta en het nationale directoraat van de FSLN te vermoorden was ontdekt. In de gelederen van de „democratische strijdkrachten" waren volgens Ortega inmiddels vijftig arrestaties verricht.
Op 25 juli bezetten ca. 100 zwaarbewapende guerrillastrijders van de rechtse. ondergrondse „democratische strijdkrachten" een politiebureau in Noord-Nicaragua.
Op 30 juni 1080 zijn in Nicaragua massale arrestaties verricht. Volgens politiechef Enrique Schmidt gebeurde dat in het kader van de op handen zijnde viering van de eerste verjaardag van de val van Somoza (19 juli). Volgens Le Monde (3-7-80) werden 900 mensen gearresteerd wegens „anti-sociale" en „contra--revolutienaire" activiteiten.

Viering eerste verjaardag *revolutie*

Op 19 juli 1980 is in Nicaragua met manifestaties, openluchtbijeenkomsten en een militaire parade de eerste verjaardag gevierd van de Sandinistische revolutie en de val van dictator Anastasio Somoza Debayle. Onder de buitenlandse gasten waren: President Fidel Castro van Cuba, premier Manley van Jamaica, premier Maurice Bishop van Grenada, premier George Price van Belize, oud-president Carlos Andrez van Venezuela, oud-president José Figueres van Costa Rica, de Amerikaanse ambassadeur bij de Verenigde Naties, Donald McHenry, de Amerikaanse adjunct - vice-minister voor interamerikaanse aangelegenheden, William Bowdler, de vertegenwoordigers van de Socialistische Internationale Pena Gomez (Dom. Rep.) en Felipe Gonzalez (Spanje) en de EG-vertegenwoordiger Claude Cheysson.
In een toespraak betuigde president Fidel Castro van Cuba zijn steun aan de Sandinisten en beschuldigde hij de Amerikaanse Republikeinse Partij ervan te dreigen met hei gebruik van ,,de grote stok" in Latijns-Amerika, Hij noemde de Republikeinen ,,een bedreiging voor de wereldvrede" en noemde Ronald Reagan, de toenmalige Republikeinse kandidaat voor het presidentschap ,,een broeder van Somoza".

Daniel Ortega, juntalid en lid van het nationale directoraat van de Sandinisten (FSLN), benadrukte in een speech dat de revolutie in Nicaragua het politieke pluralisme garandeerde en zei ,,dat onze beslissing om verkiezingen te houden die overeenkomen met de geest van deze nieuwe democratie, niet veranderd is''.
Op 23 juli 1980 sprak de Opperste raad van particuliere ondernemers zijn teleurstelling uit over het uitblijven van de bekendmaking van een datum waarop gemeentelijke verkiezingen zouden worden gehouden. Die bekendmaking was op 19 juli verwacht. Jorge Salazar, interim-president van de raad, beschuldigde de Sandinisten van het niet nakomen van een belofte, die op 3 mei zou zijn gedaan. Op een persconferentie werd bekendgemaakt dat de vertegenwoordigers van de particuliere sector ovewogen om uit de staatsraad te treden.

Uitstel verkiezingen

Op 23 aug. 1980 verklaarde Humberto Ortega Saavedra, minister van nationale defensie en lid van het negen leden tellende nationale directoraat van de FSLN (pag. 12211-1980) dat het bestaande leiderschap in Nicaragua tot 1985 in handen zou blijven van de Sandinisten. Gezien de sociale, economische en morele achterstand van Nicaragua als gevolg van de burgeroorlog was de wederopbouw niet voor 1985 te realiseren. Voorbereidingen van verkiezingen die moeten uitmaken ,,wie het revolutionaire proces zal voortzetten'' zouden in 1984 beginnen, zo verklaarde hij.
Op 27 aug. werd een decreet uitgevaardigd dat alle verkiezingsactiviteiten tot januari 1984 verbood. Het decreet werd tegelijk uitgevaardigd met een decreet dat nieuws over economische aangelegenheden, zoals tekorten aan belangrijke artikelen, aan banden legde.
De regeringsverklaring over het aan de macht blijven van de Sandinisten tot 1985 viel samen met het einde van een grootscheepse alfabetiseringscampagne, die van maart tot aug. had geduurd. Door de inzet van 95.000 vrijwilligers was het analfabetisme onder de bevolking van het land van ruim 50% teruggebracht tot 13%. Bijna 400.000 mensen was lezen en schrijven geleerd.

Oud-minister gearresteerd wegens *komplot*

Op 10 sept. 1980 is de oud-minister van defensie, luitenant-kolonel Bernardo Larios (op 4 dec. 1979 met de hele regering afgetreden) gearresteerd.
Op 11 sept. onthulde minister Tomas Borge van binnenlandse zaken dat Larios had bekend met enkele tientallen anderen negen leden van het nationale directoraat van de FSLN te hebben willen vermoorden en de macht in Nicaragua over te nemen. Tot de deelnemers aan het komplot behoorden enkele leden van de Opperste Raad van particuliere ondernemers (COSEP) en oud-leden van de nationale garde van Somoza. Volgens minister Borge bestonden er contacten met uitgeweken Somoza-aanhangers in Miami. Een oud-officier van de nationale garde, Francisco Martinez, die door Larios was benaderd en eveneens was gearresteerd. verklaarde dat Larios 82 mannen had gerecruteerd, die in de bergen van Noord-Nicaragua werden opgeleid voor de moordaanslagen Deze officier ver klaarde voorts dat aanvankelijk slechts van een plan tot ontvoering sprake was geweest. Volgens het hoofd van de nationale veiligheidsdienst, Lenin Cerna, werden twaalf arrestaties verricht.

Larios had Nicaragua na een mislukte staatsgreep tegen dictator Somoza in 1978 moeten verlaten. Hij sloot zich aan bij de Sandinisten in Costa Rica en werd na de val van Somoza benoemd tot minister van defensie (pag. 12012-1980). Humberto Ortega, de broer van juntalid Daniël Ortega, volgde Larios in dec. 1979 op.

Gematigde oppositie verlaat staatsraad

Het uitstel van de verkiezingen, dat op 23 aug. was aangekondigd, wekte grote bezorgdheid bij de particuliere sector en de gematigde politieke groeperingen, die de Sandinisten ervan beschuldigden een nieuwe vorm van dictatuur aan Nicaragua te willen opleggen.
Op 12 november besloten 11 leden van de ,,burgerlijke oppositie'' zich terug te trekken uit de Staatsraad. Het betrof de vertegenwoordigers van de opperste raad van particuliere ondernemers (COSEP), de Christelijk-Sociale Partij, de Conservatief-Democratische Partij, de Democratische Beweging van Nicaragua (MDN), de Centrale van werkenden (CTN) en de Verenigde Vakcentrale (CUS). Volgens de uitgetreden leden van de op 4 mei 1980 geïnstalleerde Staatsraad, was de regering te ver afgeweken van de beleidsvoornemens in het Basis Statuut (pag. 12111-1980).
Op 18 nov. 1980 werd een belangrijke vertegenwoordiger van de particuliere sector, Jorge Salazar Arguello, die voorzitter was van de Unie van Landbouwproducenten van Nicaragua, in El Crucero doodgeschoten door de politie. Twee vooraanstaande leden van de COSEP, Mario Henon en Alejandro Salazar werden gearresteerd wegens ,,inbreuken op de staatsveiligheid''.
De vice-president van de Kamer van Koophandel, Leonardo Sommariba, bekende na arrestatie op een persconferentie, dat hij een rol had gespeeld in een komplot tegen de staat.

Volgens de FAZ (15-11-'80) stond Niraragua door het uittreden van de gematigde leden vari de Staatsraad en de pularisatie in de binnenlandse politiek voor do zwaarste crisis sedert de val van Somoza Het land had te kampen met sabotage-acties van ex-Somoza-aanhangers, met „contra-revolutionaire" activiteiten, met grote economische problemen, met verlies van vertrouwen van de particuliere sector cri met een toenemende ontevredenheid ondrr de bevolking wegens de grote werkloosheid, gebrek aan primaire levensbehoeften en snel stijgende prijzen. Ex-juntalid Robelo werd na een reis door het buitenland en de VS tijdens welke hij wees up de groeiende ontevredenheid onder de bevolking, door het Sandinistische orgaan La Barricada een „gevaarlijke contra-revolutionair" genoemd.

Op 8, 24 en 28 januari 1981 hebben veiligheidstroepen strijd geleverd met guerrilla-strijders Op 25 januari werden twee vliegtuigen neergeschoten die wapens voor anti-Sandinistische guerrilla-strijders het land binnen brachten

Van 11 tot 14 februari werd het kantoor van de Nicaraguaanse commissic voor de rechten van de mens (CPDH) op last van de regering gesloten en werden de archieven in beslag genomen. Dat gebeurde na uitlatingen van de secretaris van de organisatie. Jose Esteban Gonzalez, in Rome en Miami over slechte behandeling, executies en verdwijningen van politieke gevangenen in Nicaragua. Op 20 febr. werd Esteban Gonzalez in Managua gearresteerd. Op 4 maart werd hij weer vrijgelaten nadat hij zijn verklaringen over het verdwijnen van opposanten van de Sandinisten en het grote aantal (8000) politieke gevangenen had afgezwakt. Jose Esteban Gonzalez is voorzitter van de oppositionele Christelijk-Sociale Partij van Nicaragua.

Wijzigingen in junta

Op 4 maart 1981 zijn twee juntaleden, de Sandinist Moises Hassan Morales en de ,,burgerlijke" Arturo Cruz uit de junta getreden. Na deze inkrimping tot drie leden bestaat de junta nog uit Daniël Ortega Saavedra, Sergio Raminez Mercado en de conservatieve advocaat Rafael Cordoba Rivas. De jurist Raminez wordt gerekend tot het politieke midden.
De financiële expert Arturo Cruz werd ambassadeur in Washington. Hassan kreeg een functie in een adviesraad voor sociale en economische aangelegenheden. Deze adviesraad, die de regering zou gaan bijstaan werd samengesteld uit de drie juntaleden en uit vertegenwoordigers van belangrijke overheidsinstanties.
De Verenigde Staten toonden zich ingenomen met de benoeming van Cruz tot ambassadeur, zo bleek uit een reactie van de Ameirkaanse ambassadeur Laurence Pezzulo in Managua
In een regeringsverklaring werd voorts bekendgemaakt dat Daniël Ortega Saavedra benoemd werd tot „coördinator" van de junta.

SOMOZA IN PARAGUAY GEDOOD

Op 17 sept. 1980 werd de oud-president van Nicaragua, generaal Anastasio Somoza Debayie (54), bij een aanslag in Asunçion (Paraguay) gedood. Somoza had Nicaragua op 17 juli 1979 verlaten (pag. 119/2-1980) en was naar Miami gegaan. Vervolgens verbleef hij enige tijd in Guatemala. Op 17 aug. arriveerde Somoza voor een ,,tijdelijk verblijf" in Paraguay.
Het bericht van zijn dood werd in Nicaragua met spontane uitbarstingen van vreugde begroet. Sornoza's stoffelijke resten werden in Miami (VS) begraven (19 sept.).
De politie van Paraguay schoot op 18 sept. Hugo Alfredo Irurzun dood. Deze Argentijn was lid van het Revolutionaire Volksleger van Argentinië (ERP) en stond bekend onder de naam .,Kapitein Santiago".
Op 19 sept. werd de Venezolaanse Sylvia Hodges gearresteerd. Zij zou met Irurzun en nog vier anderen de moordaanslag op Somosa hebben uitgevoerd. Volgens de politie van Paraguay was het commando dat Somoza vermoordde samengesteld uit leden van de Argentijnse ondergrondse beweging Montoneros. Zij zocht naar de Argentijnen Jorge Alberto Ruiz, Jorge Omar Lewinger, Juan José Pertini en Guillermo Victor Thomas.
Op 1 okt. 1980 verbrak Paraguay de diplomatieke betrekkingen met Nicaragua omdat Asunçion verklaarde over bewijzen te beschikken dat Nicaragua achter de moordaanslag zat. Managua ontkende iedere betrokkenheid.
Op 22 jan. 1981 meldde de politie van Paraguay de arrestatie van de Chileense cameraman en persfotograaf, Rafael Alejandro Mella Lattore (31). Deze had volgens de politie bekend in opdracht van de Sandinisten voor $40.000 de moordaanslag op Somoza (17 sept.) te hebben gefilmd. De Nicaraguaanse minister van binnenlandse zaken, Thomas Borge Martinez zou het moordcomplot vanuit Panama georganiseerd hebben, aldus de Paraguayaanse politie n.a.v. de verklaringen van de Chileen.

Generaal Anastasio Somoza Debayle werd op 5 dec. 1925 in Leon geboren. Hij was de zoon van generaal Anastasio Somoza Garciá, die van 1933 tot 1956 vrijwel ononderbroken president van Nicaragua was en de broer van kolonel Luis Somoza Debayle, die president van Nicaragua was van 1956 tot 1963. Hij studeerde in Managua, aan de militaire academies van La Salle en West Point in de VS en trad in 1941 toe tot de Nationale Garde van zijn land. Van 1967 tot 1979 was hij opperbevelhebber van de Nationale Garde. Hij was leider van de Liberale Nationalistische Partij van Nicaragua en president van Nicaragua van 1967 tot 1972 en van 1974 tot zijn val in 1979 (pag.390/1-1972).

Uit *NRC/H'blad* (18-9-80) zijn de volgende passages over het leven van Somoza afkomstig.

„Somoza is tot aan zijn dood een taai zelfverzekerd en arrogant man gebleven Verblind door zijn grootheidswaanzin en zelfbedrog vertelde hij kort geleden iiog aan vrienden dat de oppositie tegen de „communisteri" die hem een paar jaar geleden ten val brachten nu in Nicaragua hard aan het groeien was De desillusie van zijn volk, waar hij nog steeds populair bij was zou hem weer terugbrengen naar de plaats waar hij thuishoorde Managua, waar ook zijn vader en broer hadden geregeerd

De reactie van Somoza was misschien weinig verwonderend. zijn familie had immers 46 jaar lang Nicaragua als persoonlijk eigendom beschouwd. Maar ondertussen leefde de 54-jarige dictator en multimiljonair in ballingschap achter hoge muren omgeven door lijfwachten in Asunción, de hoofdstad van Paraguay. een land dat zelf in handen is van de meest langdurige dictatuur van Latijns-Amerika.
Tacho. zoals men hem noemde, was zijn hele leven bezeten geweest van de angst dat zijn vijanden hem zouden vermoorden. Het leven van de Somoza-familie had altijd in het teken gestaan van geweld. Tacho's eigen vader was vermoord in 1956. Tacho doodde zijn tegenstanders als hem dat te pas kwam. Zijn voornaamste vijand, Pedro Joaquin Chamorro. werd vermoord door Somoza-aanhangers. De onverwachte schietpartij in een straat in Asunción en de 25 kogelgaten in het lichaam van de dictator. maken echter geen einde aan de Somoza-dynastie. Zijn ambitieuze zoon, Anastasio III, nu 27 jaar, is zijn hele leven lang opgevoed en voorbereid als kroonprins. Het is dan ook de hand van de jonge majoor Somoza die men denkt te zien achter de anti-Sandinistische komplotten die gesmeed worden in Honduras en Guatemala en achter de toenemende contra-revolutionaire acties binnen Nicaragua zelf.
Maar het essentiele verschil is dat Anastasio III in tegenstelling tot de andere Somoza's niet de steun heeft, ten minste momenteel niet, van Washington. Het was de regering van Franklin Roosevelt die de Somoza-familie aan de macht bracht in 1933, toen de pro-Amerikaanse officier, generaal Anastasio Somoza Garcia, werd aangesteld als de leider van de nieuwe Nationale Garde en de mariniers werden teruggetrokken uit de onrustige Middenamerikaanse republiek.
Het was de steun van Washington die de Somoza-familie 46 jaar lang deed standhouden en het was ook Washington die haar ten val bracht door Somoza tot aftreden te dwingen tijdens de burgeroorlog in juli 1979.
Anastasio Somoza, een fel anti-communist, was altijd een groot bewonderaar geweest van de Verenigde Staten. Zijn vrouw was half Amerikaans; zijn Engels was even goed als zijn Spaans. De geslepen politicus hield altijd een nauw contact met zijn Amerikaanse medestudenten. En dit was een van de geheimen van zijn succes: hij vloog vaak naar de Verenigde Staten naar bijeenkomsten van oud-leerlingen, die vervolgens belangrijke posities bekleedden in het Amerikaanse Congres en in het Pentagon. De vroegere president van Venezuela, Carlos Andres Perez, zei dan ook

Een archieffoto van generaal Anastasio Somoza Debayle, president van Nicaragua tot juli 1979. Hij werd op 17 sept. 1980 in Asuncion. de hoofdstad van Paraguay. bij een aanslag gedood.

eens: „Somoza heeft meer invloed in Washington dan president Carter heeft in Managua."
Hij wist de enorme familiebezittingen uit te breiden tot een economisch imperium binnen en buiten Nicaragua, dat geschat werd op f 1 mrd. De Somoza's hadden totaal bezit van of minstens controle over bijna elke belangrijke onderneming in het land waar het grote merendeel van de bevolking straatarm bleef.
Het was zijn corruptie en geldzucht, meer dan zijn autoritair politiek beleid dat tenslotte Somoza's positie ondermijnde. Hoewel de Sandinisten hun guerrillabeweging al vormden in 1962, hadden zij maar weinig invloed tot 1974. Vanaf die tijd groeide de steun voor de guerrillastrijders onder de bevolking, vooral onder de middenstand. De hetze en corruptie van Somoza en zijn vrienden. zo vond deze middenstand, liep vooral de spuigaten uit in de jaren van wederopbouw van de hoofdstad Managua. die totaal verwoest was door een aardbeving in 1972.
Ondanks zijn invloed en investeringen in Midden-Amerika laat Somoza daar niet veel vrienden achter. Zelfs de conservatiefste zakenlieden en militairen vonden dat Somoza de conservatieve zaak veel kwaad berokkende door de wrede burgeroorlog die hij voerde in zijn laatste jaar. De luchtbombardeinenten van deze steden, zo vonden deze groepen, bracht de hele militaire kaste in Midden-Amerika in internationaal diskrediet.
Somoza's grootste misrekening was, dat zelfs tegen het einde van zijn bewind hij niet wilde toegeven dat praktisch het hele volk tegen hem was. Na de wrede oorlog had het woord Somoza voor een Nicaraguaan ongeveer dezelfde waarde als de naam Hitler in Nederland. Geen wonder dat Nicaragua feest viert om zijn dood."

PROCESSEN TEGEN EX-SOMOZA-AANHANGERS

Vanaf 17 dec. 1979 hebben 9 speciale rechtbanken zich beziggehouden met de berechting van ruim 7000 ,,oorlogsmisdadigers", voor het grootste deel oud-leden van de Nationale Garde van Nicaragua. Medio 1980 waren 349 mensen veroordeeld en 18 vrijgesproken.
Op 5 sept. 1980 drong de Internationale Commissie van Juristen bij de regering van Nicaragua aan op snellere procesvoering en betere rechtsbescherming van de verdachten Voorts werd aangedrongen op integratie van de speciale rechtbanken in het normale rechtssysteem
Wegens het grote aantal verdachten was elke zaak beperkt tot een week Rechters waren veelal studenten in de rechten of Sandinisten en verdedigers soldaten
Op 20 febr 1981 deelde procureur-generaal Rafael Cordoba Rivas mee dat de speciale rechtbanken waren opgeheven, dat gedurende hun werkzaamheid 4.331 personen waren veroordeeld en 1 750 mensen waren vrijgesproken of gegratieerd (sinds 19 juli 1979). Van de verdachten had 20 tot 30 jaar gevangenisstraf gekregen, 33% minder dan 3 jaar. de rest tussen 5 tot 20 jaar cel. ,,Enkele" mensen waren geexecuteerd, aldus de mededeling

ONTWIKKELINGEN BUITENLANDSE POLITIEK

Tussen Nicaragua en het noordelijke buurland Honduras is eind 1979 spanning ontstaan door de invallen van oud-Somoza-aanhangers vanuit dat land.
Op 7 nov. 1979 kondigde minister Tomas Borge van Nicaragua de uitwijzing aan van de Hondurese militaire attaché in Managua en op diezelfde datum werd de ambassadeur van Nicaragua in Tegucigalpa, Ricardo Wheelock Roman, teruggeroepen.
Op 9 nov. 1979 bracht de toenmalige minister van buitenlandse zaken, Elisio Perez Cadalso, een bezoek aan Managua. Op 13 nov. werd bekendgemaakt dat Honduras bereid was om oud-leden van de Nicaraguaanse Nationale Garde uit te leveren die bekend stonden als ,,misdadigers".
In het begin van 1981 trokken Nicaragua en Honduras troepen samen aan de grens, nadat het enkele malen tot schermutselingen was gekomen.
Op 27 februari 1981 werd bekendgemaakt dat na ,,intensief telefonisch overleg" besloten was om de grenstroepen terug te trekken .,om een conflict te voorkomen".

Conflict met Columbia

Op 12 dec. 1979 eiste Nicaragua zeggenschap over een continentaal plat in de Caribische Zee dat zich uitstrekt over 200 zeemijlen. Binnen deze zone vallen de eilandjes Roncador, Quita Sueno, Serrana, Providencia en San Andres, die in 1930 aan Columbia werden afgestaan in het verdrag Barcenas-Meneses-Esguerra. In het gebied vermoedt men de aanwezigheid van oliereserves.
Op 5 febr. 1980 zegde de regering van Nicaragua het verdrag eenzijdig op. De regering van Columbia. die de eis van Managua op 20 dec 1979 had betiteld als ,,een daad van internationaal verraad", verklaarde op 6 febr 1980 dat over deze aangelegenheid geen overleg mogelijk was
Op 7 febr 1980 werd gemeld dat een onderzeeer en drie oorlogsschepen aan de Columbiaanse basis op San Andres waren gelegd

Olie-overeenkomst Mexico

Op 24 jan. 1980 bracht president Lopez Portillo van Mexico een bezoek aan Nicaragua Er werd een overeenkomst getekend voor de levering van 7500 vaten olie per dag van Mexico aan Nicaragua, met ingang van april 1980. Voorts werd een overeenkomst gesloten aangaande Mexicaanse hulp voor industrie en mijnbouw.

Bezoek aan *Oostbloklanden*

Van 17 maart tot 2 april 1980 heeft een delegatie uit Nicaragua, bestaande uit Tomas Borge, Henry Ruiz, Moises Hassan en Humberto Ortega bezoeken gebracht aan de Sowjet-Unie, Bulgarije, Hongarije. Roemenië, Tsjechoslowakije, Polen en Oost-Duitsland. In Moskou werden overeenkomsten getekend voor een uitbreiding van de handel. de opening van handelsmissies, alsmede technische en economische hulp. Daarnaast overeenkomsten betreffende culturele en wetenschappelijke zaken en het onderhouden van vliegverbindingen.
Op 24 maart, in het gemeenschappelijke communiqué, gaven de Sowjet-Unie en Nicaragua ook een steek onder water aan de Verenigde Staten. Zonder Amerika met name te noemen veroordeelden beide landen pogingen van sommige staten om andere te overheersen door bepaalde gebieden uit te roepen tot een .,sfeer van vitaal belang".
De uitdrukking was ontleend aan de regeringsverklaring van president Carter in januari 1980 waarin hij aankondigde de westerse invloed in het gebied van de Perzische golf zo nodig met militair geweld te verdedigen.
Op 30 maart werd in Oost-Berlijn met de DDR een overeenkomst gesloten over economische en technisch-wetenschappelijke samenwerking.

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerwen, Keesinglaan 2-20.

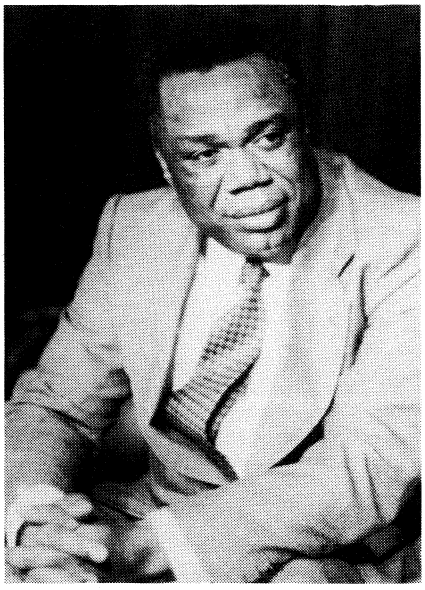
STAAT VAN BELEG IN BANGUI

Op 15 maart zijn in de Centraal Afrikaanse Republiek voor het eerst sinds 1964 weer vrije verkiezingen gehouden en wel presidentsverkiezingen. In de hoofdstad Bangui en op de uitvalswegen waren veel militairen en politiemannen op de been, maar de verkiezingsdag had een vreedzaam verloop.
Er waren vijf kandidaten: de zittende president David Dacko, kandidaat van de door hem opgerichte Union démocratique centrafricaine (UDC); Ange Patasse, ex-premier en leider van de Mouvement de libération du peuple centrafricain (MLPC); Abel Goumba. leider van het Front patriotique oubanguien (FPO); ex-vice-president Henri Maidou, voorzitter-oprichter van de Parti républicain du progrès (PRP); en François Pehoua (onafhankelijk). Jean Tandalet Ozi Okito, voorzitter-oprichter van de Parti socialiste centrafricain (PSC), trok zijn kandidatuur op 21 febr. in.

Andere ex-kandidaten waren Sylvestre Bangui, leider van de Rassemblement du peuple centrafricain (RPC); Idi Rodolphe Lala, die in aug. 1980 uit het FPO van Goumba gestoten was (wiens woordvoerder hij was) en die zijn eigen partij. de Mouvement centrafricain de libération nationale (MCLN), had gesticht; Adama Tamboux (voorzitter van de Nationale Vergadering bij de proclamatie van de onafhankelijkheid) en François Guéret, de door Dacko afgezette minister van justitie.

Op 10 maart hadden Goumba, Maidou, Patasse en Pehoua in een gemeenschappelijk communiqué geprotesteerd tegen de politiek van de Franse president Giscard d'Estaing in Centraal-Afrika, die volgens hen beoogde „David Dacko aan het Centraalafrikaanse volk op te dringen met alle middelen, daaronder begrepen geweld". Giscard en Dacko werden verantwoordelijk gesteld voor eventuele onlusten. Volgens de vier oppositiekandidaten hadden de Franse autoriteiten „een zestigtal voertuigen" en „belangrijke financiële middelen" ter beschikking van Dacko's UDC gesteld. Ook zouden naar hun zeggen de Franse troepen in de CAR opdracht hebben gekregen „Dacko bijstand te verlenen door rechtstreeks in de presidentscampagne te interveniëren en de bevolking van de steden en dorpen te intimideren". Te Parijs werden deze beschuldigingen van officieuze zijde categorisch tegengesproken.
Volgens Le Monde (17-3) waren de verkiezingen slecht georganiseerd; het blad maakte melding van talrijke incidenten bij de stembussen.
Op 17 maart, toen *AFP* als „officieus" meldde dat Dacko 62% van de stemmen verworven had en Patasse 28%, gaven de vijf oppositiekandidaten een tweede gemeenschappelijk communiqué uit, waarin de Franse regering en president Giscard d'Estaing voor een eventuele burgeroorlog in de CAR verantwoordelijk werden gesteld. Zij beschuldigden de zojuist uit Frankrijk teruggekeerde luitenant Bernard Soualakpe, zoon van Barthélemy Boganda (stichter van de CAR), ervan een staatsgreep te Bangui voor te bereiden. Voorts meenden zij dat de door de buitenlandse pers gepubliceerde gedeeltelijke verkiezingsuitslagen „ten doel hadden paniek te zaaien onder de bevolking ten einde een eventuele militaire interventie te rechtvaardigen". Pehoua beschuldigde Dacko's partij van „doelbewuste fraude".

Terwijl nog steeds op de officiële verkiezingsuitslag werd gewacht, vonden op 18 maart 's middags in de volksbuurten van Bangui – ver van het centrum van de hoofdstad – plunderingen plaats; jongeren molesteerden handelaren en gingen over tot vandalistische acties, hoewel de ijzeren deuren van de winkels, die vaak eigendom zijn van Tsjadiërs, Soedanezen en Libanezen, die dag al op slot gebleven waren. Politie en leger grepen in, vooral in de zone „kilometer 5" of „KM5". Later die dag stelden de autoriteiten voor heel het grondgebied van de republiek een avondklok in, van 19.00 tot 5.00 uur. Minister Bozanga van justitie motiveerde de maatregel met het „risico van een opstand".

President David Dacko

Op 19 maart 's avonds werd de officiële uitslag van de presidentsverkiezing bekendgemaakt. David Dacko verwierf 50,23% van de uitgebrachte stemmen en werd daarmee tot president voor zes jaar gekozen. Zijn voornaamste concurrent. Ange Patasse, kreeg 38,11% van de uitgebrachte stemmen. Het aandeel van de drie andere kandidaten bedroeg: Pehoua 5,33%, Maidou 3,23% en Goumba 1,42%. Volgens een hoge functionaris, aldus Le Monde (21-3), bedroeg de voorsprong van Dacko op Patasse niet meer dan 90.000 stemmen. Hij dankte zijn overwinning aan de stemmen van het platteland, waar hij voor de boeren in de eerste plaats de man bleef die keizer Bokassa had verjaagd.

De bekendmaking van de uitslag vond ruim een uur na het ingaan van de avondklok plaats, zodat toen niet kon worden geconstateerd of de spanning was verminderd. De minister van defensie, generaal Sana, had op 19 maart via de radio verscheidene malen gewaarschuwd dat de autoriteiten van plan waren elke aanzet tot gewelddadige manifestaties of plunderingen „met kracht te onderdrukken".
Op 20 maart 's morgens trokken enkele duizenden jonge aanhangers van Patasse in Bangui de straat op om tegen de huns inziens onregelmatige verkiezing van Dacko te protesteren. De politie, die van traangas gebruik maakte, belette de jeugdige betogers de toegang tot het centrum van de hoofdstad. Maar in de buitenwijken kwam het tot gevallen van plundering en brandstichting en de protestactie liep uit op een gewelddadig treffen tussen politie (CNS) en betogers, waarbij minstens drie doden (twee jongeren en een politieman) vielen en meer dan honderd mensen gewond raakten (van wie verscheidene door kogels waren getroffen). Ook in de provincie, vooral in Patasse's bolwerk Bossangoa (350 km ten noorden van Bangui), deden zich onlusten voor.
Na de demonstraties kondigde president Dacko voor Bangui de staat van beleg af. Hij ontbond de regering en legde alle macht in handen van de militairen. Generaal Kolingba kreeg de opdracht de orde in het land tot elke prijs te herstellen en de strijdkrachten werd gelast op onruststokers te schieten. Dit krachtige optreden leek op 20 maart een einde aan de onlusten in Bangui te hebben gemaakt, al bleef de

Weekblad 50ste jaargang No. 2580. pag. 32127-32142

toestand daar de volgende dag nog gespannen.
De Franse militairen in de Centraal Afrikaanse Republiek kwamen bij de ongeregeldheden niet tussenbeide, maar zij troffen wel maatregelen om de Europeanen te beschermen en zonodig te evacueren. Medio 1980 waren er ca. 1.200 Franse militairen, die in het kader van de operatie ,,Barracuda" (afzetting Bokassa) in de CAR waren gelegerd; in januari 1981 werd het Franse contingent met ruim 300 man uitgebreid n.a.v. het fusiebesluit tussen Libië en Tsjaad (zie pag. 4912). Inmiddels heeft president Dacko de hulp ingeroepen van Frankrijk. dat op 22 maart zijn militaire garnizoen in Bangui versterkte.

De aanwezigheid van de Franse militairen en de omstandigheid dat leden van het Bokassa-regime hun positie in de Centraalafrikaanse regering behielden hadden reeds in oktober 1979 en eind juni 1980 tot protestdemonstraties geleid van vooral studenten, scholieren en docenten. Maar president Dacko weigerde met de oppositie te onderhandelen en in begin 1980 schortte hij het stakingsrecht op.

Veroordeling en terechtstelling ex-medewerkers van Bokassa

Na de protestacties van oktober 1979 (pag. 76413-'79) werd de arrestatie van een aantal functionarissen uit het Bokassa-tijdperk gemeld, o.w. mevr. Elisabeth Domitien (premier van 1 jan. 1975 tot 7 april 1976) en Jean-Robert Zana (staatsminister van binnenlandse zaken van 13 maart - 26 sept. 1979).
Op 27 nov. 1979 deelde de minister van binnenlandse zaken, generaal Ambroise Gbale, mee dat 48 prominente politieke gevangenen op hun proces wachtten, o.w. twee voormalige premiers en diverse oud-ministers.
Op 18 febr. 1980 begon de berechting van zes groepen van in totaal 34 personen op beschuldiging van het plegen van misdaden onder het Bokassa-regime.
Nog dezelfde dag werd Jean-Bruno Dedeavode, schoonzoon van Bokassa en arts in het ziekenhuis van Bangui, ter dood veroordeeld wegens vergiftiging van een baby op 27 febr. 1976 in opdracht van zijn schoonvader.
Op 19 febr. werd ex-luitenant-kolonel Jean-Pierre Inga ter dood veroordeeld wegens moord op twee kinderen op 20 jan. 1979.
Op 23 febr. werden nog drie doodvonnissen geveld, o.a. tegen ex-kapitein Joseph Mokoa, commandant van de bewakingscompagnie van de Ngaragba-gevangenis, wegens moord en lijkenroof, en tegen zijn medeplichtigen Joseph Baissa en Serge Koba.
Op 26 febr. werd ex-generaal Josephat Mayomokolat, ter dood veroordeeld wegens de moord op twee kinderen op 20 jan. 1979.
Nadat het Opperste Gerechtshof het vonnis van Dedeavode wegens procedurefouten nietig had verklaard, werd deze op 15 sept. opnieuw ter dood veroordeeld. In september werden nog vier doodvonnissen geveld, o.a. tegen de ex-minister van voorlichting Robert Boukende (wegens moord in jan. 1979).
Ook Mayomolat (16 sept.) alsmede Mokoa, Baissa en Koba (19 sept.) werden door het strafrerhtelijke hof van Bangui opnieuw ter dood veroordeeld.
Op 26 nov. verwierp het Opperste Gerechtshof het beroep tot cassatie van vijf ter dood veroordeelden, nl. Mayomokolat, Mokoa, Baissa, Koba en Boukende.
Op 24 jan. 1981 werden Dedeavode, Mayomokolat, Boukende, Mokoa, Koba en Baissa te Bangui door een vuurpeleton terechtgesteld. Daarmee bleef nog één ter dood veroordeelde in de gevangenis van Bangui over, nl. kolonel Inga. De rechtbank had besloten in zijn zaak nieuwe getuigen te horen.

Op 5 dec. 1980 verklaarde het strafrechtelijke hof de aanklachten tegen twee voormalige ministers van Bokassa, Louis Lakouama (defensie) en Jean-Robert Zana (binnenlandse zaken) ongegrond. De twee werden in vrijheid gesteld.
Op 13 dec. veroordeelde het hof van beroep de oudste zuster van Bokassa, Catherine Gbagalama, tot drie jaar gevangenisstraf waarvan twee voorwaardelijk plus een boete van 3.000 fr. Zij werd schuldig bevonden aan folteringen, willekeurige arrestatie van burgers en machtsmisbruik in haar ambt van burgemeester van Pissa.

Bokassa bij verstek ter dood veroordeeld

Op 11 sept. 1980 deelde de minister van justitie, Simon Narcisse Bozanga, mee dat ex-keizer Bokassa in november bij verstek zou worden berecht, nadat Ivoorkust (waar hij verbleef) verzoeken van de justitie van de Centraal Afrikaanse Republiek om uitlevering van Bokassa had genegeerd.
Het proces begon op 19 dec. te Bangui. Tegen de ex-keizer werden o.m. de volgende beschuldigingen ingebracht: kannibalisme, moord, foltering, verduistering van openbare gelden en aantasting van de individuele vrijheid en het leven van burgers in de periode van 1974 tot 20 sept. 1979.
Het proces werd door de radio uitgezonden; 54 getuigen werden gehoord, o.w. voormalige medewerkers van Bokassa. Op 24 dec. werd de ex-keizer bij verstek ter dood veroordeeld. Voorts gelastte het hof de confiscatie van het hele bezit van Bokassa en het vaardigde een internationaal arrestatiebevel uit.

Minister van justitie vervangen na rapport over repressie onder Bokassa-regime

In een rapport aan de ministerraad, gedateerd 19 jan. 1980, bracht de minister van justitie, François Guéret, verslag uit van een onderzoek naar de repressie onder het Bokassa-regime.

Dit rapport bevatte belastende verklaringen voor generaal Bozize (staatssecretaris voor de strijdkrachten), vicepresident Henri Maidou en eerste vice-premier Alphonse Koyamba.

Generaal Bozize had volgens het rapport in jan. 1979 het vuur geopend op de menigte in de wijk Fou van Bangui, terwijl zijn troepen ,,massamoorden" uitvoerden in de wijken Boy-Rabe, Gobongo, Fou en Miskine (zie pag. 572/1-'79). Maidou had in april 1979 als premier opdracht gegeven tot de arrestatie en opsluiting in de gevangenis van leerlingen en studenten en hij had persoonlijk de ontruiming van de universiteitscampus geleid (zie pag. 57212 e.v.-'79). Voorts waren Maidou en Koyamba als premier en minister van financiën verantwoordelijk voor de verduistering van openbare gelden.

Daarop vroeg het Opperste Gerechtshof van Bangui minister Guéret een formeel verzoek bij de ministerraad in te dienen om Bozize, Maidou en Koyamba te kunnen verhoren, die als leden van de regering slechts als getuigen konden verschijnen ,,na machtiging van de ministerraad op verzoek van de minister van justitie". Guéret verzocht toen de ministerraad ,,bij decreet het verhoor van de regeringsleden te wettigen". Onbekend bleef of de ministerraad gunstig op Guérets verzoek beschikte en of de drie betrokken regeringsleden door de justitie werden gehoord.

In elk geval werd François Guéret op 22 maart 1980 van zijn functie ontheven en als minister van justitie vervangen door Simon Narcisse Bozanga, wat tot een protest van de rechterlijke macht leidde (*Le* Monde 31-3-'80).

President sticht eigen partij

In maart 1980 stichtte president Dacko de Union démocratique centrafricaine (UDC) als de enige legale partij in het land. Eerder had hij verklaard dat het land niet rijp was voor een meerpartijenstelsel en dat het optreden van de partijen een ,,factor van instabiliteit" vormde.

Nieuw kabinet. Vice-president en premier na ontslag *onder* huisarrest

Op 9 juli ontbond president David Dacko het kabinet. Op 16 juli benoemde hij een nieuw kabinet van 22 leden (tegen 14 voorheen). Een aantal departementen werd gesplitst en drie staatssecretariaten werden ingesteld. Enkele jonge technocraten deden hun intrede in de regering, waarin nu acht portefeuilles werden beheerd door mannen jonger dan 40 jaar. Padoundji Yadyoua verving Alphonse Koyamba als eerste vice-premier belast met economie en financiën, PTT en controle op staatsondernemingen; Alphonse Blague volgde Nicolas Gotouas op als minister van onderwijs.

Op 23 aug. ontsloeg president Dacko vice-president Henri Maidou en premier Bernard Christian Ayandho. Zij werden ,,onder bescherming" van politie en leger geplaatst ,,vanwege hun impopulariteit", aldus de autoriteiten te Bangui. Het ambt van premier werd tijdelijk overgenomen door de president.

NRC/H'blad (27-8-'80) schreef in een toelichting o.a.:

,,De invloed van Frankrijk in de Centraal Afrikaanse Republiek is nog steeds groot. Kabinetswijzigingen worden onder druk van Parijs doorgevoerd, economische programma's kunnen pas worden uitgevoerd na het fiat van Frankrijk en Franse soldaten handhaven de orde in het land.

Vorige week ontsloeg president Dacko de vicepresident Maidou en premier Ayandho. Volgens het persbureau Reuter zijn beide politici onder huisarrest geplaatst. In de hoofdstad Bangui wordt gefluisterd dat Dacko deze maatregelen heeft genomen onder druk van de Fransen. (. . .)

Na de vreugde over de val van de despoot kwam de kater. Teleurgesteld over het uitblijven van vernieuwingen richtten de Centraalafrikanen hun woede op de personen van het oude regime, in het bijzonder Maidou.

Dacko, die zelf ook met Bokassa samenwerkte, durfde het ontslag van Maidou niet aan, zodat hij aan populariteit inboette. Om de groeiende onvrede een halt toe te roepen is Dacko alsnog gedwongen Maidou de laan uit te sturen.

De vice-premier Ayandho mist een machtsbasis in het land en zijn ontslag levert binnen de regering waarschijnlijk geen problemen op. Vooral de vakbonden in het land waren tegen hem gekant. En het is de economische crisis in het land die de positie van Dacko het meest bedreigt.

Onophoudelijk vinden er stakingen plaats wegens de dalende levensstandaard. Keizer Bokassa – die het rijk als zijn persoonlijk bezit regeerde – liet een zeer ongezonde economie achter, een situatie die nog werd verslechterd door de hoge olieprijzen en de teruggang in de wereldeconomie.

De nieuwe regering ontsloeg 2000 ambtenaren en velen moesten maanden op hun salaris wachten. Ten minste 10 fabrieken sloten hun poorten en andere industrieën moesten inkrimpen. Om een einde aan deze spiraal te maken introduceerde de regering een economisch programma van herstel dat na overleg met de Franse regering en buitenlandse investeerders werd goedgekeurd.

Het plan voorziet in f 800 mln aan investeringen onder gunstige voorwaarden voor de buitenlandse ondernemingen. Dacko kondigde een stringente sanering van de overheidsuitgaven aan. Toen de president echter wel de salarissen van zijn ministers verhoogde reageerden de vakbonden met looneisen.

Om ze niet verder te frustreren is nu Ayando ontslagen. Zijn ontslag werd bekend gemaakt op het moment dat er een belangrijke vakbondsvergadering werd gehouden. . ."

Nieuwe *grondwet* en verkiezingen aangekondigd

Op 21 sept. deelde president Dacko in een boodschap tot de natie t.g.v. de eerste verjaardag van de val van keizer Bokassa mee dat een ontwerp voor een nieuwe grondwet was opgegesteld en dat dit ontwerp door een representatieve commissie werd bestudeerd. Vervolgens zou de definitieve tekst door de regering worden vastgesteld, waarna de grondwet (die in plaats van de keizerlijke constitutie van 1976 kwam) ter goedkeuring aan een referendum zou worden onderworpen. In 1981 zouden dan presidents- en parlementsverkiezingen worden gehouden.

Lebouder tot premier benoemd

Op 12 nov. werd de 36-jarige Jean-Pierre Lebouder, tot dusver staatsminister van planning, internationale samenwerking en statistiek, tot premier benoemd. (In de regering van Ange Patasse uit 1976 beheerde hij de portefeuille van plattelandsontwikkeling.) Lebouder vormde een nieuw kabinet, bestaande uit 13 ministers, één staatsminister en 6 staatssecretarissen. Naar verluidt werd de post van vice-premier, tot dan toe beheerd door Alphonse Koyamba en Sylvestre Bangui, afgeschaft.

Vrijlating Patasse

Op 24 nov. werd te Bangui bericht dat ex-premier Ange Patasse, de op 3 nov. 1979 gearresteerde leider van de Mouvement de libération du peuple centrafricain (MLPC), om gezondheidsredenen voorlopig in vrijheid was gesteld. Op 27 nov. vaardigde de rechter van instructie van het Opperste Gerechtshof een order wegens ontslag van rechtsvervolging ten gunste van Patasse en negen van zijn medestanders uit.

Op 7 dec. vaardigde president Dacko een decreet uit dat de vrijlating van alle politieke gevangenen, gedetineerd wegens opiniedelicten, gelastte. Verscheidene leden van de MLPC, het FPO (Front patriotique oubanguien) van Abel Goumba en de organisatie van de vroegere vice-premier Sylvestre Bangui werden onmiddellijk in vrijheid gesteld. De maatregel gold niet voor de ,,handlangers van Bokassa".

Op 11 dec. kondigde president Dacko aan dat het constitutionele referendum en de parlementsverkiezingen ,,vóór 31 maart 1981" zouden plaatsvinden.

Omstreeks dezelfde tijd werd in Bangui een ,,nationaal" seminarium gehouden om advies uit te brengen over het constitutionele referendum en de presidentsverkiezingen (in jan. 1981) en de parlementsverkiezingen (in febr. 1981). Dit seminarium werd geleid door de chef van de centrale bank van Centraal-Afrika, François Pehoua, die zich later als onafhankelijk kandidaat voor het presidentschap stelde. Door het seminarium werd art. 14 van de grondwet en daarmee het meer-partijensysteem doorgezet, aldus de FAZ (30-1).

Volgens De Volkskrant (24-3) trachtte Dacko MLPC-leider Patasse de wind uit de zeilen te nemen door MLPC-lid Simon Bedaya-Ngaro aan te stellen tot minister van buitenlandse zaken.

Grondwet bij referendum goedgekeurd

Na een zesdaagse campagne werd op 1 febr. 1981 het referendum over de nieuwe grondwet gehouden. Volgens de op 6 febr. 's avonds gepubliceerde officiële uitslag werd de grondwet goedgekeurd door 837.410 van de 859.447 kiezers die hun stem uitbrachten, d.w.z. met 97,43% van de uitgebrachte stemmen. Het aantal negatieve en blanco stemmen bedroeg 22.134. De grondwet voorziet o.a. in een meerpartijensysteem.

Contacten met Frankrijk

In de nacht van 24 op 25 maart 1980 arriveerde president Dacko voor een driedaags ,,officieel werkbezoek" in Parijs. Tijdens dit eerste verblijf in Frankrijk sinds zijn ambtsaanvaarding op 20 sept. 1979 werd Dacko op 25 en 27 maart door president Giscard d'Estaing ontvangen, die hem de ,,uitzonderlijke steun van Frankrijk" toezegde vooral m.b.t. de dringende ontwikkelingstaken. Volgens officiële Franse bronnen bedroeg de Franse hulp 68 mln fr. voor het laatste kwartaal van 1979 en 10 mln fr. voor de eerste twee maanden van 1980. Reeds op 7 febr. 1980 had het Franse ministerie van (ontwikkelings)samenwerking meegedeeld dat de Franse regering haar steun voor een plan tot herstel van de Centraalafrikaanse economie concretiseerde door de toekenning van een extra financiële hulp van 30 mln fr. aan de CAR (naast de 60 mln fr. die jaarlijks worden toegekend) en de uitbreiding van de Franse technische

hulp in de sleutelsectoren van de economie.
Tijdens een officieel bezoek van vijf dagen aan de CAR werd de Franse minister van samenwerking, Robert Galley, op 16 mei 1980 ontvangen door president Dacko. die hem een plan tot reactivering van het (Franse) militaire opleidingscentrum van Bouar (in het westen van de CAR, dichtbij de grens met Kameroen) voorlegde. Daar werden Franse militairen gelegerd, die in mei het buurland Tsjaad moesten verlaten (pag. 74812-1980).
Van 21 tot 24 sept. bracht president Dacko een privé-bezoek aan Frankrijk, waarbij hij op 22 sept. de gast van president Giscard was.
Tijdens een officieel vijfdaags bezoek aan de CAR van Robert Galley, de Franse minister van samenwerking, werd deze op 27 nov. door president Dacko ontvangen. Door vertegenwoordigers van beide landen werden tijdens dit bezoek twee conventies getekend betreffende 6 mln fr. voor de aankoop van medicamenten en 2,5 mln fr. t.b.v. Centraalafrikaanse studenten te Parijs.
In 1980 bereikte de Franse hulp aan de CAR een waarde van 515 mln fr. (incl. 64 mln voor militaire hulp), d.w.z. dat die hulp vergeleken met 1978 meer dan verdubbeld werd. aldus Le Monde (14-1-1981).
Over de dominerende invloed van Frankijk in de CAR schreef *NRC/* H'blad (20-3-1981):

,,In vrijwel elk ministerie zitten de Franse experts en adviseurs in sleutelposities en ook de president wordt door vijf Fransen bijgestaan. De begroting wordt, nadat zij door Parijs en buitenlandse (lees Franse) investeerders is goedgekeurd, voor de helft gedekt door Frankrijk. De orde in het land wordt gehandhaafd door Franse soldaten. De Centraal Afrikaanse Republiek is van alle francofone Afrikaanse staten het land waar Parijs het stevigst de touwtjes in handen heeft."

Diamantenaffaire

Op 10 okt. 1979 drukte het Franse linkse satirische weekblad Le Canard Enchaîné de bestelbon uit 1973 af, waarmee – toen nog – president Jean-Bedel Bokassa van de Centraal Afrikaanse Republiek bij zijn eigen staatsagentschap voor diamanten een ,,plaquette met diamanten van ongeveer 30 karaat" bestelde als cadeau voor de toenmalige Franse minister van financiën Valéry Giscard d'Estaing. Die diamanten zouden volgens het weekblad inmiddels bijna 1 mln francs waard zijn. Ook de neven van de huidige Franse president, François en Jacques Giscard d'Estaing, en zijn broer Olivier Giscard d'Estaing alsmede Robert Galley (minister van ontwikkelingssamenwerking) Yvon Bourges (minister van defensie) en René Journiac (Afrika-adviseur van de president) kregen dergelijke cadeaus, aldus Le Canard Enchaîné. Een en ander zou volgens dit blad verklaren, waarom – op bevel van Journiac – vlak na de val van Bokassa in sept. 1979 Franse parachutisten de staatsarchieven van Bokassa die in diens paleis rondslingerden – onder streng toezicht van de Franse geheime dienst – per helikopter en vrachtwagen naar de Franse ambassade in Bangui moesten brengen.
Op 17 okt. maakte Le Canard *Enchaîné* melding van nog drie „reissouvenirs". die Valéry Giscard d'Estaing van Bokassa zou hebben aangenomen: een grote diamant in 1970. een plaquette met kleine diamanten in 1972 en een plaquette van ca. 20 karaat in maart 1975 (tijdens zijn eerste bezoek aan Afrika als president).
Tijdens een TV-interview met drie journalisten op 27 nov. 's avonds ging de Franse president voor het eerst direct op de beweringen inzake de aan hem geschonken diamanten in. Hij ontkende ooit geschenken van zo'n hoge waarde te hebben ontvangen. Wel had hij de in het internationale verkeer gebruikelijke geschenken gekregen. Alle giften, die hij sinds hij president werd had ontvangen, waren aan liefdadige doeleinden besteed, aan musea overgedragen of in het Elysée bewaard. De president zou de in het presidentiële paleis bewaarde geschenken bij zijn aftreden in het Elysée achterlaten, zoals het de gewoonte was.
Op 5 dec. beweerde Le Canard *Enchaîné* het afschrift te publiceren van een nota d.d. 11 juli 1974, waarin Bokassa verzocht op de hoogte te worden gesteld van ,,de stand van de voorbereiding van de plaquettes bestemd voor Giscard d'Estaing, president van de Franse republiek".
Op 16 jan. 1980 publiceerde Le Canard Enchaîné een brief d.d. 20 maart 1978 van de Centraalafrikaanse minister van financiën, Hugues Dobozandi, aan keizer Bokassa, waarin werd gevraagd om ,,carbon-kopieën van de orders en de correspondentie aan de Comptoir National des Diamants, Franse sectie, en betreffende de president van de republiek alsook Franse persoonlijkheden, voor registratiedoeleinden".

Op 17 sept. 1980 bevatte Le Canard Enchaîné een uittreksel van een telefonisch interview van bijna een uur met ex-keizer Bokassa op 9 sept. 1980. Daarin stelde deze dat hij drie maal diamanten aan de Franse president had geschonken en één maal aan diens echtgenote. Ook neven van de president hadden diamanten gekregen.
Op 10 maart 1981 verklaarde president Giscard d'Estaing in een interview met de Franse televisie (TF1) dat de door hem van Bokassa gekregen diamanten waren verkocht en dat de opbrengst ,,in hoofdzaak (was) overgemaakt naar het Centraalafrikaanse Rode Kruis en de rest aan drie instellingen die ik kende: een kraamkliniek, een kleuterschool en een missie".
In de editie van 18 maart van *Le Ca*nard Enchaîné verklaarde mevr. Ruth Rolland, voorzitster van het Centraalafrikaanse Rode Kruis sinds 9 nov. 1980: ,,Ik heb nooit een cheque van het Elysée ontvangen." Volgens haar zeggen was dat ook niet vóór 7 nov. 1980 geschied en evenmin had de enige kraamkliniek in Bangui ooit enige gift van het Elysée ontvangen.
Tegenover Le Monde (19-3) verklaarde president Dacko vervolgens dat hij van president Giscard d'Estaing een cheque ter waarde van 2 mln francs CFA had ontvangen bestemd voor het Rode Kruis en dat hij hem daarvoor had bedankt. Reeds in de nacht van 17 op 18 maart had het Elysée bekendgemaakt dat er op 4 febr., ,,op uitdrukkelijke instructie van de president van de republiek", een bedrag was overgemaakt ten behoeve van het Centraalafrikaanse Rode Kruis, waarvan de ontvangst door de Centraalafrikaanse autoriteiten per brief van 13 febr. 1981 was bevestigd.
Volgens Parijse diamantexperts vertegenwoordigde het bedrag van 2 mln francs CFA (40.000 Franse francs) één diamant van 0,70 karaat van goede kwaliteit of 15 a 20 diamanten van een kwart karaat elk van slechte kwaliteit.
In het voor eind maart aangekondigde boek van de journalist en vertrouwensman van Bokassa, Roger Delpey, getiteld ,,La Manipulation", verklaart Bokassa in totaal 200 diamanten aan de Franse president en diens echtgenote te hebben gegeven.

De affaire-Delpey

Op 10 mei 1980 werd de journalist Roger Delpey bij het verlaten van de Libische* ambassade in Parijs door ambtenaren van de Franse contraspionage DST gearresteerd, nadat hij een week was geschaduwd. Na zes dagen van verhoren werd Delpey in staat van beschuldiging gesteld wegens ,,omgang met agenten van een vreemde mogendheid ten nadele van de politieke situatie van Frankrijk". Volgens de DST betrof het een poging om door doelbewuste verkeerde voorlichting de betrekkingen van Frankrijk met zijn voornaamste Afrikaanse partners te verstoren.
Volgens Delpey en zijn advocaten

ging het om iets heel anders: om de 187 documenten, die ex-keizer Bokassa de 57-ja ige journalist had toevertrouwd om te dienen als bronnen voor een door Delpey gepland boek over de achtergronden van Bokassa's val.
Delpey, evenals Bokassa een Indo-China-veteraan. had volgens de ex-keizer in zijn interview met Le *Canard Enchaîné* (17-9-'80) „veel zaken" ontvangen om Bokassa's „mémoires" te redigeren en een „rehabilitatie"-campagne bij internationale instellingen te voeren. Hij had de keizer al sinds juni 1979 op het gevaar gewezen. dat hem bedreigde (aldus Bokassa in een brief aan de Togolese president Eyadema uit begin mei 1980) en hij had hem later meerdere malen tijdens zijn ballingschap in Ivoorkust opgezocht. De Delpey toevertrouwde documenten zouden aanwijzingen over Bokassa's relatie met de Franse president Giscard d'Estaing bevatten.
In de woning van Delpey werden talrijke documenten in beslag genomen en volgens Le Monde (okt.'80) zouden uit de processtukken de akten betreffende Bokassa's diamanten zijn geseponeerd, aldus de *NZZ* (2-12-'80).
Op 28 nov. werd Delpey uit de gevangenis ontslagen, hoewel het onderzoek nog niet was afgesloten en de aanklacht gehandhaafd bleef. Tegelijk werd Muftah Madi, een lid van de Libische ambassade te Parijs met wie Delpey contacten zou hebben onderhouden, uitgewezen. (Delpey verklaarde dat hij de Libische ambassade bezocht om het geld dat Bokassa in Tripolis had gedeponeerd los te krijgen.)
Op 22 jan. 1981 gaven de Franse justitiële autoriteiten een reeks documenten, waaronder drie getypte vellen met de handtekeningen van ex-keizer Bokassa, aan Delpey terug, aldus de *Financial Times* (23-1).
Wanneer Delpey eind maart zijn aangekondigde boek „La Manipulation" publiceert, kan hij echter niet gelijktijdig de 187 documenten publiceren, die hij in 1979 van Bokassa kreeg en in diens opdracht bij een advocaat in Genève liet opbergen. Net vorige week, aldus *NRC/H'blad* (19-3), bleek dat de Zwitserse advocaat de documenten niet loslaat, omdat hij met de dood wordt bedreigd. naar men aanneemt door de Franse geheime dienst.

Economische positie

Over de economische situatie schreef de *FAZ* (2-3) o.m.:

„. . . Hoe het er met het land precies voorstaat. is nauwelijks vast te stellen. Statistieken berusten op schattingen, zijn willekeurig aan elkaar geregen getallen. zijn vervalst of bestaan helemaal niet. Het vroegere staatshoofd. keizer Bokassa I, heeft niet alleen de statistieken, hij heeft het hele land laten verkommeren. Zijn devies was: De schatkist ben ik". de staatskas was zijn portemonnaie. (. . .)
Het Bruto Nationaal Produkt wordt door de Wereldbank voor 1978 met $ 250 aangegeven. Daarmee behoort het land tot de armstelanden van de wereld. Volgens de laatst beschikbare gegevens van 1976 droegen koffie voor een derde. hout voor omstreeks een kwart en diamanten en katoen elk voor nauwelijks een vijfde tot de export bij. De voornaamste handelspartner met ruim 50% is Frankrijk. gevolgd door Italie en de Bondsrepubliek. (. . .)
De landbouw. waarvan vier vijfde van de bevolking leeft. . ., levert van jaar tot jaar minder op. Hij produceert waarschijnlijk nog slechts vier vijfde van de hoeveelheid die hij vijftien jaar geleden opleverde. terwijl de bevolking per jaar met meer dan 2% toeneemt. De katoenoogst is minder dan tien jaar geleden. Toegenomen is de produktie van tabak, maar de hoeveelheid van ruim duizend ton per jaar is gering. Koffie en daarna hout blijven de voornaamste exportprodukten.
Alleen is het vervoer daarvan moeilijk. De scheepvaart over de bijna 1.500 km via de Oubangi en de Kongo stroomafwaarts tot het spoorwegeindpunt Brazzaville is maar net de helft van het jaar mogelijk. omdat de Oubangi in de droge periode te weinig water heeft. (. . .)
De andere exportroute is de 1.500 km lange piste, onderbroken door enkele stukken weg. naar de haven Douala in Kameroen. (. . .)

Niet getroffen door transportmoeilijkheden is Centraal-Afrika's belangrijkste exportpost: diamanten. Hoe groot de produktie is weet niemand. Uitgevoerd werden in 1978 slechts 274.000 karaat. minder dan de helft van de in 1968 uitgevoerde 609.000 karaat. De particuliere „diggers" – industriële exploitatie is er niet – brengen het grootste deel van hun opbrengst over de grens naar de marxistische volksrepubliek Kongo. In Brazzaville treffen zij dan hun „digger"- en smokkelaar-collega's uit Zaire en Angola. De omzetbelasting in Brazzaville bedraagt slechts een kwart tot een derde van die welke in Bangui wordt geheven. (. . .)
Verwachtingen koestert Centraal-Afrika nog t.a.v. een ander mineraal, nl. uranium. De op 20.000 ton geraamde voorraden bij Bakouma worden echter nog niet ontgonnen. De Amerikaanse luchtmacht, bericht een (Amerikaanse) diplomaat in Bangui, heeft jaren geleden reeds een ontdekking gedaan, die op nog meer bodemschatten wijst. Dat is de .,magnetischeanomalie van Bangui". Het magnetisch veld wordt daar meetbaar gestoord. naar men zegt. en wel door „iets" dat helaas op drie kilometer diepte of nog dieper onder het aardoppervlak moet zitten."

(Vor. ber. pag. 76213 e.v.-1979)

* Op 22 jan. 1980 besloot de regering van de CAR de diplomatieke betrekkingen met de SU en Libië te verbreken en de met beide landen gesloten samenwerkingsakkoorden op te zeggen. In een die dag te Bangui gepubliceerd officieel communiqué werden alle in de CAR woonachtige Libiërs uitgenodigd het land uiterlijk 24 jan. te verlaten; ook de Sowjet-staatsburgers moesten binnen twee dagen vertrekken. uitgezonderd de leraren. Alle Centraalafrikaans-Libische firma's werden gesloten en hun kapitalen werden in beslag genomen. Reeds op 29 dec. 1979 waren de Libische ambassadeur en twee andere Libische diplomaten personae non gratae verklaard.
Als motief voor de maatregelen werd opgegeven dat „bepaalde ambassades" niet alleen pamfletten en wapens hadden uitgedeeld ,.om het Centraalafrikaanse volk tot opstand aan te zetten", maar ook alles hadden ondernomen „om het land te splijten of een broederoorlog te ontketenen".

WEST-EUROPA

BELGIË

NIEUWE PS-VOORZITTER

Het congres van de Parti Socialiste heeft op 22 febr. Guy Spitaels, kandidaat van het partijbureau, verkozen tot partijvoorzitter, in opvolging van Andre Cools die geen kandidaat meer was (zie pag. 118/2.).
In de eerste stemronde behaalde Spitaels 295 stemmen (49%) tegen 273 (46%)voor Ernest Glinne, die de steun had van de linkervleugel én van de groep rondom oud-premier Leburton, en 27 stemmen (5%) voor het Luikse kamerlid Alain Vanderbiest.
In de t-weede ronde behaalde Spitaels 311 stemmen (52,4%) en kreeg Glinne er nog 282.

Guy Spitaels werd geboren te Aat in 1931 in een christelijk gezin, studeerde in het katholieke onderwijs en verwierf het doctoraat in de rechten aan de universiteit van Leuven. Kort daarop zwenkte hij af naar de vrijzinnigheid en het socialisme. Hij ging zich specialiseren in de sociologie en werd hoogleraar aan de Université Libre de Bruxeiles. In 1973 was hij kabinetschef van eerste minister Leburton. Sedert 1974 zetelt hij als socialistische senator voor het arrondissement Doornik Aat-Moeskroen. Hij is ook burgemeester van Aat. In 1977 werd hij minister van tewerkstelling en arbeid. In de opeenvolgende kabinetten-Martens was hij. tot aan zijn verkiezing tot partijvoorzitter. vice-premier.

KABINETSWIJZIGING

Vice-premier Spitaels die na zijn verkiezing tot partijvoorzitter aftrad als regeringslid, werd op 26 februari opgevolgd door minister Guy Mathot, die wel de portefeuille van de begroting behield, maar het departement van binnenlandse zaken afstond aan minister Busquin die het departement van nationale opvoeding behoudt.
De portefeuille van verkeer die Spitaels beheerde, werd toevertrouwd aan Valmy Féaux. Staatssecretaris voor het Waalse Gewest, Elie Deworme, verdwijnt uit de regering en wordt vervangen door Guy Coëme.

De nieuwe regeringsleden

Valmy Féaux, de nieuwe verkeersminister, is 48 jaar en werd geboren te Nil-St.Vincent-St. Martin. Hij studeerde sociologie en werkte tot 1977 als wetenschappelijk onderzoeker aan de Université Libre de Bruxelles. Van 1968 tot 1974 was hij ook actief op verschillende ministeriële kabinetten. Sedert 1977 is hij provinciaal PS-senator voor Brabant.
Guy Coëme. de nieuwe staatssecretaris voor het Waalse Gewest, is 34 jaar, studeerde politieke wetenschappen aan de rijksuniversiteit te Luik, werd in 1976 bestendig afgevaardigde van de provincie Luik en in 1978 voorzitter van de Gewestelijke Ontwikkelingsmaatschappij voor Wallonië. Hij is geen lid van het parlement.

DE ZAAK-JESPERS

Het proces tegen de gewezen magistraat en onderzoeksrechter Guy Jespers dat in 1977 heel wat deining verwekte, krijgt wellicht nog een vervolg voor het Europese Hof voor de Rechten var de Men? te Straatsburg

Jespers werd op 18 jan. 1978 door het assisenhof te Gent veroordeeld tot 20 jaar dwangarbeid wegens moordpoging op zijn vrouw, miljoenenroof uit een bankkluis en bij een bejaard echtpaar, valsheid in geschrifte en lasterlijke aantijgingec.
Jespers die steeds alle schuld ontkend heeft, werd voornamelijk veroordeeld op grond van verklaringen var: ene Luc de Craemer die volhield dat hij. in ruil voor enkele miljoenen, de vrouw van Jespers uit de weg moest ruimen. De Craemer zou op verzoek van Jespers een bom in de wagen van mevrouw Jespers hebben geplaatst, zonder evenwel de bedoeling te hebben gehad de vrouw te doden. Bij de ontploffing van een explosief in haar wagen werd de vrouw inderdaad niet gekwetst. Enkele tijd later verdronk zij echter in haar bad en toen beschuldigde De Craemer zijn gewezen vriend Jespers ervan de vrouw te hebben vermoord. De hele zaak kwam aan het rollen, toen uitlekte dat De Craemer betrokken was bij een miljoenenroof. De Craemer compromitteerde Jespers bij die roof, met de hoop dat de onderzoeksrechter het dossier in de doofpot zou steken. Die opzet mislukte en beide mannen werden aangehouden. De jury veroordeelde ze, maar aanvaardde alleen de moordpoging als bezwarend voor Jespers, niet een beschuldiging van moord.
Na hun veroordeling gingen Jespers en De Craemer in beroep, maar het Hof van Cassatie verwierp hun verzoek op 25 april 1978. Jespers die in 1980 in voorlopige vrijheid was gesteld om gezondheidsredenen, en voordien in de gevangenis hertrouwd was, diende bij het Europese Hof een klacht in, aanvoerend dat hij geen fair en billijk proces zou hebben gekregen.

De commissie van het Hof heeft op 16 oktober 1980 de klacht ontvankelijk verklaard. Zij ging ervan uit dat bepaalde stukken, die voor Jespers gunstig konden zijn, moedwillig uit het dossier werden gehouden. Het Hof zal op een latere datum ten gronde oordelen.

(Zie ook pag. 10111 en 294/2-1978)

DE ZAAK-CAMU

Op 17 februari is een einde gekomen aan een rechtsgeding dat gedurende vijf jaren veel belangstelling kreeg in het gerechtelijke milieu en zelfs aanleiding gaf tot het uitvaardigen van een wet.

Het betreft de zaak van de gewezen notaris en diplomaat Guy Camu, van Aalst, die op l i aug. 1975 te Nazareth zijn 11 jaar jongere vrouw, Miriam de Cocq, met een mes vermoordde en haar minnaar levensgevaarlijk verwondde. Camu beweerde voor het assisenhof te Gent dat hij, na het mislukken van verscheidene pogingen tot verzoening met zijn vrouw, gehandeld had onder een onweerstaanbare drang. De jury sprak hem vrij, na 32 maanden voorarrest.
Het parket te Gent spande echter een nieuwe vervolging in. ditmaal op grond van de beschuldiging van ,,slagen en verwondingen die ongewild de dood tot gevolg hadden." De correctionele rechtbank veroordeelde Camu daarvoor tot drie jaar gevangenisstraf. Camu ging tegen dat vonnis in beroep. In de wetenschap dat men geen tweemaal voor dezelfde beschuldiging kan terechtstaan, verklaarde hij voor de rechtbank dat hij zijn vrouw met voorbedachten rade vermoord had. Het Hof van Beroep te Gent verklaarde zich onbevoegd ,,om de rechtszekerheid te eerbiedigen" wat voor Camu de vrijspraak betekende. Het parketgeneraal te Gent nam dat echter niet en tekende tegen dat arrest hoger cassatieberoep aan.
Het hof van cassatie oordeelde dat er te Gent procedurefouten waren gemaakt. verbrak het Gentse arrest en verwees Camu voor een nieuwe terechtzitting naar het hof van beroep te Brussel. Daar werd Camu veroordeeld tot de maximumstraf van 5 jaar gevangenis. Tegen dat vonnis ging Camu opnieuw in cassatie.
Intussen was het probleem, gesteld door de procedure, ter sprake gekomen in het Parlement. Het Waalse liberale kamerlid J. Defraigne diende een wetsvoorstel in .,tot afschaffing van nieuwe vervolgingen na vrijspraak door het assisenhof." Het voorstel werd in juli 1979 door de Kamer aangenomen; op 12 februari 1980 deed de Senaat hetzelfde.

Op 17 februari kwam de zaak-Camu voor het hof van cassatie. Aangezien een wet pas van kracht wordt tien dagen na de publikatie ervan in het staatsblad, suggereerden de advocaten van Camu dat het hof de uitspraak tot een latere datum zou uitstellen. Het hof verwierp echter nog dezelfde dag het cassatieberoep van Camu, die zodoende veroordeeld bleef.

NEDERLAND

REGERING HOUDT VAST AAN DUIKBOOTORDER TAIWAN

In de Tweede Kamer is twee maal gedebatteerd over de vergunning, die het kabinet aan het Rijn-Schelde-Verolme-concern (RSV) verleend had voor de uitvoer van twee duikboten naar Taiwan.
De eerste keer, op 18 dec. 1980, ging de TK hiermee akkoord; de tweede maal, op 3 febr. 1981, wees de TK de vergunning af (meer details pag. 119/1 e.v.)
Na beraad heeft het kabinet besloten de tweede uitspraak van de TK niet te volgen. Premier van Agt heeft van dit besluit de TK op 20 febr. per brief op de hoogte gesteld. Deze brief had de volgende inhoud:

Enkele maanden geleden werd de Regering geplaatst voor de vraag hoe te beschikken op een verzoek van RSV in het vooruitzicht te stellen dat te gelegener tijd een uitvoervergunning zal worden verleend voor een zeer omvangrijke order waarover het bedrijf in onderhandeling was met een afnemer in Taiwan. Zij heeft toen overwogen dat een positieve beslissing op dit verzoek niet welgevallig zou zijn aan de Volksrepubliek China. Deze overweging had voor de Regering een zwaar gewicht en zij heeft dat nog, want Nederland, dat reeds in 1972 met de Volksrepubliek is overeengekomen de wederzijdse diplomatieke vertegenwoordigingen te verhogen tot het niveau van ambassades. stelt het op prijs goede betrekkingen met de Volksrepubliek China te blijven onderhouden. De Regering heeft evenwel gemeend, gegeven de zeer zorgwekkende toestand van de werkgelegenheid in ons land, het verzoek van RSV niet te mogen afwijzen. Zoals de Minister van Economische Zaken u eerder al heeft bericht. is met deze order – die deels betrekking heeft op militair materieel, maar voor een groot deel ook op civiele leveranties – veel werkgelegenheid gemoeid. Het gaat om een order waarvan de uitvoering naar schatting 6 mln. manuren voor RSV zal opleveren of wel vier jaren werk voor 1000 werknemers. Voor de Nederlandse toeleveringsbedrijven zullen hier naar verwachting nog eens 1,5 mln. manuren bijkomen. De Regering kan voorts niet voorbijgaan aan het feit dat de Nederlandse gemeenschap in de achter ons liggende jaren zeer grote sommen gelds in de scheepsbouw heeft geinvesteerd.
Na een tweede debat over deze aangelegenheid heeft uw Kamer op 3 februari jl. een motie aangenomen waarin aan de Regering wordt verzocht ,,alsnog op uw beslissing inzake de toezegging van een exportvergunning aan RSV terug te komen." Het kabinet heeft zich op de door de aanvaarding van deze motie ontstane situatie beraden en daarbij het volgende vastgesteld.
1. Het spreekt vanzelf dat de Regering zo mogelijk gevolg wil geven aan uitspraken van de volksvertegenwoordiging.
2. De toezegging aan de RSV dat te zijner tijd een uitvoervergunning zal worden verleend heeft, zoals ik in de Tweede Kamer heb uiteengezet, een rechtens relevante relatie teweeggebracht tussen Staat en de onderneming. Het staat de Regering niet vrij die toezegging in te trekking. Weliswaar is in deze toezegging het gebruikelijke voorbehoud ,,in de huidige omstandigheden" opgenomen

Maar een dergelijk voorbehoud slaat op de mogelijkheid dat zich, ten tijde dat de daadwerkelijke verstrekking van de uitvoervergunning aan de orde is, ingrijpende wijzigingen hebben voorgedaan in de regio waarin de afnemer van de goederen is gevestigd. Hieruit volgt dat het de Regering in dit geval niet mogelijk is aan de uitspraak van de Kamer te voldoen. Zij heeft zich te houden aan haar gegeven woord. Op dat woord moeten de geadresseerde en anderen staat kunnen maken.

3. De Regering moge nog eens onderstrepen:

a. dat zij bij de voorgenomen transactie op geen andere wijze betrokken is of zal zijn dan door het toepassen van de In- en Uitvoerwet;

b. dat het gaat om een order waarover nog onderhandelingen gaande zijn: pas na enige tijd zal kunnen blijken of die besprekingen uitmonden in een overeenkomst;

c. dat het in het vooruitzicht stellen van een uitvoervergunning voor deze order geen enkele erkenning inhoudt van het bewind in Taipeh;

d dat het doen van de toezegging aan RSV niet strijdig is met enige regel van internationaal recht (aldus ook prof mr P H Kooymans in NRC Handelsblaa van 8 december 1980)

Bij de laatste opmerking van de premier moet worden aangetekend, dat prof Kooymans in het *NRC/H'blad* van 24 febr. krachtig geprotesteerd heeft tegen deze interpretatie van zijn artikel van 8 dec 1980

Chinese reacties

Namens de Chinese regering werd op 22 febr. verklaard, dat zij het kabinetsbesluit ,,uiterst betreurenswaardig" vond.

Het Chinese ministerie van buitenlandse zaken heeft op 25 febr. zeer scherp gereageerd op het uitblijven van een Nederlands antwoord op een Chinese nota van 19 jan. over de RSV-order voor Taiwan. ,,Deze manier van doen van de Nederlandse regering is zowel abnormaal als onbeschoft". aldus de Chinese verklaring.

,,Aangezien Nederland vasthoudt aan de foutieve beslissing en opzettelijk de Chinees-Nederlandse betrekkingen doet verslechteren, zal China de komende dagen verdere maatregelen nemen", zo ook de Chinese verklaring.

Op 26 febr. heeft China van de Nederlandse regering verlangd de ambassadeur in Peking terug te roepen en de Chinees-Nederlandse betrekkingen te verlagen tot het niveau van zaakgelastigden.

De Nederlandse ambassadeur, mr. J. Kneppelhout, had op 26 febr. het Nederlandse antwoord op de Chinese nota van 19 jan. overhandigd. Op 27 febr. nam hij de Chinese reactie hierop in ontvangst.

De Nederlandse regering heeft in haar nota van 26 febr. gesteld dat zij bereid is onderhandelingen te beginnen om tot een oplossing te geraken.

De Chinese regering antwoordde hierop dat zolang de Nederlandse regering haar oorspronkelijke besluit niet herroept er geen basis voor enige onderhandelingen is, anders dan over de verlaging van het niveau van de diplomatieke betrekkingen.

Deze onderhandelingen zullen slechts over de aard en de vorm van de nieuwe relaties gaan. Over sancties op economisch en handelsgebied is niet gesproken.

De Chinese regering gaf uiting aan haar misnoegen en teleurstelling over de onwil van de Nederlandse regering om .,ondanks de eisen van brede kringen uit het Nederlandse volk", een beslissing om duikboten aan Taiwan te verkopen ongedaan te maken.

Volgens China gaat de verkoop van duikboten het niveau van civiele handel tussen de volkeren van Nederland en Taiwan ver te boven.

De nota stelt dat het onverenigbaar is met internationale gedragsnormen om aan de lokale autoriteiten (op Taiwan) in een land dat men erkent (China) wapens te leveren. .,Het is een ernstige inmenging in de binnenlandse aangelegenheden van China. een schending van de Chinese souvereiniteit en van de principes van het communiqué van 1972. waarin Nederland Taiwan als een provincie van China erkent."

Ambassadeur Kneppelhout, die bekend staat als tegenstander van de leverantie aan Taiwan, heeft op 5 maart China verlaten. Hij werd uitgeleide gedaan door de plaatsvervangende directeur van de afdeling protocol van het Chinese ministerie van buitenlandse zaken, Cao Yuanxin. Dit was een zelfde procedure als bij een niet-gedwongen vertrek.

Derde TK-debat

De Tweede Kamer besprak op 26 febr. voor de derde maal de exportvergunning aan RSV.

D '66-fractieleider Terlouw, gaf in het debat toe dat door de toezegging van de regering een ,,rechtens relevante" situatie is teweeggebracht. Een Kameruitspraak bevat evenwel genoeg argumentatie om de regering alsnog van haar verplichting te ontslaan.

Op het moment van toezegging, aldus de D '66-leider, kon de regering immers niet vermoeden dat de Kamer later op dit punt negatief zou oordelen.

Ook Den Uyl (PvdA) is van mening dat de bewuste uitspraak van de Kamer een bijzondere omstandigheid vormt, die het terugkomen op de beslissing legitimeert. Er is hier volgens hem sprake van een ,,politiek relevante" situatie.

De socialistische fractieleider herinnerde aan het feit, dat de regering ook in 1979 een eerdere belofte voor financiële steun aan de Paralympics in Arnhem, na een Kameruitspraak dat die steun ongewenst was. weer heeft ingetrokken.

Het is dus geen onvermogen, maar politieke onwil, dat de regering de beslissing inzake Taiwan niet wil herroepen, aldus Den Uyl.

CDA-fractieleider Lubbers ziet geen feitelijke mogelijkheid op het regeringsbesluit terug te komen. Het enige alternatief is het kabinet naar huis te sturen, maar dat acht hij geen begaanbare weg.

Voor de VVD zou een terugkomen op de beslissing ,,onaanvaardbaar" zijn geweest, zo deelde woordvoerder Jacobse mee. Volgens Den Uyl werpt deze uitspraak een nieuw licht op de houding van de elf CDA-leden, die eerder voor de motie-Brinkhorst hebben gestemd, waarin de regering werd opgeroepen haar beslissing te herzien, maar nu hun verzet hebben gestaakt.

Lubbers (CDA) zei echter van niets te weten. Terlouw (D '66): .,Maar voor de VVD-minister Van der Klaauw was het eerst onaanvaardbaar de vergunning te verlenen. Is dan door de VVD vanuit twee verschillende kanten het onaanvaardbaar gesproken?"

Volgens minister-president Van Agt is er al op 29 november jl.. toen het kabinet besloot een exportvergunning voor de RSV-order aan Taiwan te verlenen, een ,,rechtens relevante situatie" ontstaan. Ook een volgend kabinet kan die toezegging bij verder gelijkblijvende omstandigheden niet intrekken. In een gesprek met RSV is in febr. bovendien gebleken dat de kans nog steeds reëel is dat het contract wordt uitgevoerd.

Dat antwoordde Van Agt tijdens het derde RSV-debat in de Tweede Kamer op de beschuldiging van de oppositie, dat de regering zich ten onrechte achter juridische argumenten verschuilt bij haar besluit de toezegging gestand te doen.

De kritiek van PvdA-fractieleider Den Uyl, dat de regering dan wel eens eerder het argument van de .,rechtens relevante situatie" op tafel had kunnen leggen, deed Van Agt af met de opmerking dat Den Uyl dat in het tweede RSV-debat eind januari dan maar te berde had moeten brengen.

Als de toezegging voor de exportvergunning was ingetrokken, was de rechtszekerheid voor het bedrijfsleven in gevaar gekomen.

Bovendien zou een beroep van RSV zowel op de administratieve als op de civiele rechter een serieuze kans van slagen hebben gehad, verklaarde Van Agt.

Hij bestreed de argumentatie van de oppositie dat de omstandigheden sinds 29 november door de afwijzende Kameruitspraak en door de heftige Chinese reacties zodanig zouden zijn gewijzigd, dat dit een herziening van het besluit zou rechtvaardigen.

De TK stemde op 5 maart over de twee ingediende moties. Naar verwachting kreeg geen van beide een meerderheid.

Het CDA stemde, zowel tegen de motie van afkeuring van Waltmans (PPR) als tegen de motie van Terlouw-Brinkhorst (D'66) waarin wordt betreurd dat de regering de Kameruitspraak van 3 februari jl. tegen leverantie van twee duikboten aan Taiwan niet heeft uitgevoerd. Alleen de linkse oppositiepartijen stemden voor de moties.

Volgens een stemverklaring van CDA-fractieleider Lubbers hebben ook die fractieleden die zich oorspronkelijk tegen de bewuste exportvergunning hadden uitgesproken, besloten tegen de motie-Terlouw-Brinkhorst te stemmen, omdat deze in feite als een motie van afkeuring moest worden beschouwd. Dat betekende volgens Lubbers dat andere overwegingen bij het stemgedrag een rol zijn gaan spelen, in het licht waarvan de hele fractie heeft gemeend gesloten tegen te moeten stemmen. *(NRC/ H'blad, TK-stukken, Handelingen)*

(Vor. ber. pag. 119/1 e.v.)

VROUWELIJKE BURGEMEESTER IN UTRECHT BENOEMD

Bij Koninklijk besluit van 5 maart 1981 is m.i.v. 1 april 1981 benoemd tot burgemeester van Utrecht mevr. M.

W. M. Vos-var, Gortel. Mevr. Vos is lid van de VVD. Zij volgt in Utrecht de heer Vonhoff op, die eerder was benoemd tot commissaris van de koningin in de provincie Groningen.

Mevrouw Vos-van Gortel werd in 1932 in Abcoude geboren. Zij kreeg de politiek met de paplepel ingegoten. want haar vader was behalve arts ook raadslid en wethouder. Na haar studie in de medicijnen in Amsterdam trouwde zij met een fysicus. Het echtpaar Vos heeft drie zonen. In 1970 werd mevrouw Vos lid van de Haagse gemeenteraad en in 1974 werd zij benoemd tot wethouder.
Bij de portefeuilleverdeling viel haar die van financiën toe. Deze portefeuille heeft zij sindsdien met grote bekwaamheid en spaarzaamheid beheerd. Ondanks de steeds moeilijker wordende financiële positie van de residentie is zij er steeds in geslaagd de begroting sluitend te krijgen.

Vonhoff commissaris van de koningin in Groningen

De voorganger van mevr. Vos in Utrecht, H. J. L. Vonhoff, was op 27 okt. 1980 benoemd tot commissaris van de koningin in Groningen m.i.v. 15 dec. 1980. Hij is daar opvolger van mr. E. H. Toxopeus. die de pensioengerechtigde leeftijd had bereikt.
Ook de heer Vonhoff is lid van de W D . (Zie voor zijn benoeming in Utrecht pag. 55311-1974).

Nieuwe commissaris *van* de koningin in Utrecht

Vanaf 16 febr. 1980 zetelt er in de provincie Utrecht een nieuwe commissaris van de koningin in de persoon van mr. P. van Dijke (CDA, ARP). Hij was op 6 dec. 1979 in dit ambt benoemd, waar hij mr. P. J. Verdam opvolgde.

De nieuwe commissaris is sinds 1973 secretaris-generaal bij binnenlandse zaken. Daarvoor was bij van 1969 tot 1973 burgemeester van Gouda. In de oorlogsjaren maakte hij deel uit van de zogenaamde Trouw-groep. Hij begon zijn ambtelijke carrière na de oorlog bij de gemeente Utrecht. waar hij aanvankelijk voorlichter was en uiteindelijk opklom tot gemeentesecretaris.

(Nederlandse Staatscourant, Staatsalmanak, NRC/H'blad)

OOST-EUROPA

POLEN

VERKIEZINGEN VOOR SEJM EN WOJWODSCHAPPEN

Op 23 maart 1980 zijn verkiezingen gehouden voor de Sejm – het parlement · en de raden van de 49 wojwodschappen – de provincies.
Het Nationale Eenheidsfront (NEF) had voor de 460 zetels in de Sejm 646 kandidaten gesteld. Om de 6.740 zetels in de raden van de wojwodschappen streden 10 200 kandidaten.
In het NEF zijn verenigd de Poolse Verenigde Arbeiderspartij PVAP – de regerende Poolse communistische Partij –, de Verenigde Boerenpartij, de Democratische Partij, de r.-k.-groeperingen Pax en Znak en enkele onafhankelijken.
Ondanks oproepen van dissidente groeperingen de verkiezingen te boycotten, had bij de parlementsverkiezingen 98,87% van de rond 25,1 mln kiezers zijn stem uitgebracht. Hiervan was 99,52% bij de eenheidslijst van het NEF terecht gekomen.
Bij de verkiezingen voor de raden van de wojwodschappen was de opkomst 98,82% en was 99% van de geldige stemmen voor het NEF.
Weliswaar kunnen de Poolse stemmers niet tussen verschillende lijsten de kandidaten op hun stembiljet verde kandidaten op hun stemblijet veranderen. Vele kiezers hadden van dit recht gebruik gemaakt, waardoor o.a. in Warschau Stanislaw Kowalczyk, de minister van binnenlandse zaken, van de eerste naar de zesde plaats was gezakt, terwijl Janusz Zablocki, de voorzitter van de Znakfractie in de Sejm was geklommen van de achtste naar de tweede plaats.
De kort tevoren afgetreden premier Jaroszewicz werd als lid van de Sejm herkozen. maar hij zakte in zijn Warschause district wel van de eerste naar de vierde plaats en hij kreeg met 93,5% van de stemmen het op twee na slechtste resultaat van alle Sejmafgevaardigden.

CONSTITUERENDE VERGADERING SEJM. VERKIEZING STAATSRAAD EN REGERING

De nieuw verkozen Sejm kwam op 2 april 1980 voor zijn constituerende zitting bijeen. Hij herkoos toen Henryk Jablonski (PVAP) als voorzitter van de Staatsraad.
De overige leden van dit orgaan, dat als collectief hoofd van de staat fungeert, werden toen:

vice-voorzitters:
Tadeusz Witold Mlynczak (DP), Kazimierz Sekomski (onaihankelijk), Zdzislaw Tomal (VBP) en Jerzy Zietek (PVAP).

secretaris:
Edward Duda (VBP)

leden:
Edward Gierek (PVAP), mevr. Eugenia Kempara (PVAP), Emil Kolodziej (VBP), Wladyslaw Kruczek (PVAP), mevr. Krystyna Marszalek-Mlyczyk (DP), Jerzy Ozdowsky (onafhankelijk), Jozef Ozga-Michalski (VBP), Henryk Szafranski (PVAP), Jan Sczepanski (onafhankelijk), Stanislaw Wronski (PVAP) en Zdzislaw Zandarowski (PVAP).

De Sejm bevestigde voorts op 2 april Edward Babiuch als premier. Deze stelde op 3 april zijn ministerraad voor aan het parlement.

De toenmalige partijleider Gierek en echtgenote in het stembureau bij de verkiezingen voor de Sejm.

Die zag er als volgt uit:

Premier – Edward Babiuch

Vice-premier en voorzitter van do nationale plancommissie – Tadeusz Wrzaszczyk; vice premier en voedselindustrie – Roman Malinowski; vice-premiers – Mieczyslaw Jagielski, Kazimierz Rarcikowski, Tadeusz Pyka.
Voorzitter van de Opperste Controlekamer – generaal Mieczyslaw Moczar.

Ministers:

Generaal Wojciech Jaruzelski – defensie; Stanislaw Kowalczyk – binnenlandse zaken: Emil Wojtaszek – buitenlandse zaken; Henryk Kisiel – financien; Ryszard Karski – buitenlandse handel en koopvaardij; Jozef Kepa – administratie. plaatselijke economie en milieubeheer. Jerzy Bafia – justitie; Janusz Gorski – weten schap, tioger onderwijs en technologie: Marian Sliwinski – gezondheidszorg en maatschappelijk werk; mevr. Maria Milczarek – arbeid. lonen en sociale zaken; Zygmunt Najdowski – cultuur en kunst; Adam Glazur – bouwnijverheid en industrie van bouwmaterialen; Zbigniew Bartoszewicz – energie en kernenergie; Wlodzimierz Lejczak – mijnbouw; Fransziszek Kaim – metallurgie; Alexander Kopec – machineindustrie. Stanislaw Mach – lichte industrie; Leon Klonica – landbouw: Tadeusz Skwrirzynski – bosbouw en houtindustrie; Adam Kowalik – binnenlandse handel en dienstverlening; Mieczyslaw Zajfryd – transport; Eugeniusz Szyr – grondstoffen; generaal Mieczyslaw Grudzien – oorlogsveteranen; Krysztof Kruszewski – onderwijs en beroepsopleidingen; Henryk Pruchniewicz – chemische industrie; Andrzej Jednak – industrie van zware en landbouwmachines; Zbigniew Rudnicki – communicaties.

Andere posten met rang van minister:

Hoofd van het bureau voor godsdienstaangelegenheden – Jerzy Kuberski; vice-voorzitter van de opperste controlekamer – Tadeusz Bejm; voorzitter van de staatscommissie voor prijzen – Eugeniusz Grochal; eerste vice-voorzitters van de nationale plancommissie – Tadeusz Rudolf en Maciej Wirowski: voorzitter van de centrale vereniging van landbouwcoöperaties – Jan Kaminski; voorzitter van de centrale vereniging van arbeidscoöperaties – Wiktor Sielanko.

Premier Babiuch legde op 3 april de regeringsverklaring af. Hiervan is reeds op pag. 48111-1980 verslag uitgebracht.

SOCIAAL-ECONOMISCHE ONRUST. POLITIEKE CRISIS

Vanaf juli 1980 heerst er in Polen een klimaat van arbeidsonrust, hetgeen uitmondde in een ernstige crisis van het hele politieke en maatschappelijke bestel van deze Volksrepubliek.
Op politiek gebied leidde de crisis meerdere malen tot wijzigingen in de top van staat en partij; zo werd tot twee maal toe de premier vervangen – eerst Babiuch door Jozef Pinkowski en daarna Pinkowski door generaal Wojciech Jaruzelski. Tevens moest partijleider Gierek plaats maken voor Stanislaw Kania.
Op maatschappelijk gebied was een opmerkelijke ontwikkeling, dat er een van de communistische partij onafhankelijke vakvereniging kon worden opgericht, die na enige problemen officieel werd erkend en die het officiële vakverbond vrijwel geheel van zijn piaats heeft verdrongen.
Van de gebeurtenissen in Polen is voor een deel reeds verslag uitgebracht op pag. 481 e.v., 561 e.v. en 577 e.v.-1980 en op pag. 113 e.v.-1981.
Voor zover van de ontwikkelingen in Polen nog geen verslag is uitgebracht, wordt daarmee hieronder een begin gemaakt.

Ontwikkelingen voor uitbreken van julistakingen in 1980

Het uitbreken van de arbeidsonrust in juli 1980 in Polen was voorafgegaan door een periode, waarin een steeds groeiend deel van de bevolking uiting gaf aan ongenoegen over het regeringsbeleid.
Vooral dissidente groeperingen als het Comité voor maatschappelijke zelfverdediging (afkorting van de Poolse naam KOR): dat eerder was beschouwd als een organisatie van vnl. intellectuelen, kreeg toenemende steun in kringen van arbeiders en kon zijn dissidente activiteiten voortzetten en uitbreiden, hoewel leden ervan herhaaldelijk werden gearresteerd.
KOR was voortgekomen uit het Comité voor de verdediging van arbeiders, dat in 1976 was opgericht na het neerslaan van de toenmalige arbeidsonrust door de autoriteiten (zie pag. 822/3 e.v.-1976 en pag. 67/1 e.v.-1977).
Daarnaast had de in Polen machtige Rooms-Katholieke kerk een steeds kritischer houding jegens de regering ingenomen, o.a. door aanvallen op wat zij zag als het onderdrukken van de vrijheid van meningsuiting door de overheid.
In dec. 1979 hadden groeperingen van studenten en dissidenten het plan aangekondigd om op 18 dec. op de scheepswerven in Gdansk een bijeenkomst te beleggen ter herdenking van arbeiders, die in dec. 1970 waren omgekomen bij het gewelddadige neerslaan van stakingen en demonstraties in Gdansk, Gdynia en Sczcecin (pag. 801 e.v.-1970).
De ceremonie op 18 dec. 1979 werd bijgewoond door ong. 4.000 mensen, maar voor en tijdens de herdenkingsbijeenkomst hadden autoriteiten verschillende KOR-leden en andere bekende dissidenten gearresteerd (die korte tijd later overigens weer zouden worden vrijgelaten zonder in staat van beschuldiging te zijn gesteld), terwijl 25 arbeiders van de Elektromontaz-fabriek in Gdansk werden ontslagen wegens hun deelname aan de plechtigheid.
Op 25 jan. 1980 maakte de staf van Elektromontaz de oprichting bekend van een vijf leden tellend arbeiderscomité, dat het weer in dienst nemen van de ontslagen arbeiders tot doel had. Een van de leden van dit comité was Lech Walesa, die in dec. 1970 een van de organisatoren van de demonstraties was geweest en toen zijn arbeidsplaats verloren had.
Mevr. Anna Walentinowicz. een van de mede-organisatoren van de demonstraties in dec. 1970, werd in jan. ontslagen als kraandrijver op een van de scheepswerven van Gdansk en overgeplaatst naar een post buiten de stad. Na een vier uur durende proteststaking van een honderdtal collega's werd zij echter op 31 jan. weer op haar oude post teruggeplaatst.
De niet-officiële organisatie ,,Confederatie van onafhankelijk Polen" organiseerde op 27 febr. 1980 een persconferentie in Warschau voor Westerse journalisten. Het was het plan hier aan te kondigen, dat de Confederatie zou deelnemen aan de verkiezingen voor de Sejm op 23 maart. De persconferentie werd echter door de autoriteiten verboden en twee van de leiders van de organisatie werden gearresteerd.
De Poolse bisschoppenconferentie gaf na een vergadering op 7 en 8 mei een verklaring uit, waarin zij de ,,recente intensivering van repressieve maatregelen" veroordeelde. Zij sprak als haar mening uit, dat de oplossing van de problemen van Polen een hervorming noodzakelijk maakte, waarbij de bevolking meer direct bij de besluitvorming betrokken zou worden.
Zij riep op tot een atmosfeer van kalmte, vertrouwen en dialoog, maar voegde daaraan toe, dat dit alleen bereikt zou kunnen worden, als de rechten van de mens werden beschermd.

Het persbureau *Associated Press* kreeg op 15 juni een copie in handen van een vertrouwelijk document, dat was opgesteld door een adviesorgaan van de regering .,Ervaring en de toekomst" (Poolse afkorting DIP).
Het rapport waarchuwde, dat, tenzij de regering snel effectieve maatregelen nam, ,,de negatieve veranderingen in de Poolse maatschappij snel zouden toenemen en het stadium van een lawine konden bereiken, daarmee de dreiging van een openlijk maatschappelijk conflict oproepend".

Verder werd in het rapport gesproken van een ,,ongelijke" verhouding met de Sowjet-Unie en werd kritiek geuit op de perscensuur, die had geleid tot een wijdverbreid wantrouwen ten aanzien van de betrouwbaarheid van de pers en de andere media.

Stakingen van juli en aug Akkoorden tussen regering en arbeidersvertegenwoordigers

Naar aanleiding van een verhoging van de vleesprijzen begonnen in juli 1980 in vele plaatsen stakingen. waarbij de eisen van dr stakende arbeiders zich niet beperkten tot economische kwesties. De regering kon aan de golf van arbeidsonrust alleen maar een eind maken door uiteindelijk met ver tegenwoordigers van de arbeiders overeenkomsten af te sluiten, waarbij zij vergaande concessies moest doen.
Een van de belangrijkste concessies van de zijde van de regering was, dat zij toestemming verleende voor het oprichten van onafhankelijke vakverenigingen, niet gecontroleerd door de communistische partij, naast het bestaande officiële vakverbond.
Deze concessie was o.m. vastgelegd in het akkoord, dat de regering afsloot met de vertegenwoordigers van de stakers aan de Oostzeekust – het akkoord van Gdansk. Dit akkoord is het meest bekende van de overeenkomsten. die de regering met de stakers heeft afgesloten; het had ook een voorbeeldfunctie voor de andere akkoorden. De tekst van het akkoord van Gdansk staat op pag. 57713 e.v.-1980.
Over de gebeurtenissen in juli en aug. 1980 is bericht op pag. 481 e.v.,561 e.v. en 577 e.v.-1980.

Ontwikkeling na aug. 1980. Oprichting onafhankelijke vakbonden

In de loop van sept. 1980 werd een groot aantal onafhankelijke vakbonden in het leven geroepen. Dissidente en Rooms-Katholieke groeperingen vormden in vele streken speciale com. rnissies om van advies te dienen t.a.v. het functioneren van de akkoorden tussen regering en arbeidersvertegenwoordigingen.
Activisten stellen, dat in vele fabrieken, zoals o.a. in de tractorfabriek in Ursus, meer dan 80% van de arbeiders het officiële vakverbond verliet om zich aan te sluiten bij de nieuwe vakverenigingen.
Onder de vele nieuwe organisaties bevond zich ook een Verbond van wetenschappelijke werkers, dat op een speciale conferentie op 6 en 7 sept. was gesticht. Daarnaast riepen ong. 200 leden van de officiële bond van culturele arbeiders tijdens een conferentie op 11 sept. op tot het oprichten van een onafhankelijke Bond van schrijvers. De 150.000 leden tellende Bond van dokarbeiders en zeelui besloot d.m.v. een stemming Op 16 sept. in Gdynia om verder als een onafhankelijke bond door het leven te gaan.
In deze zelfde periode besloten vele van de officiële bonden, geconfronteerd als zij waren met omvangrijk ledenverlies, tot een herziening van hun beleid op het gebied van de arbeidsverhoudingen. Romuald Jankowski, die op 24 aug. Jan Szydlak was opgevolgd als hoofd van het officiële vakverbond, zei op 11 sept.. dat de officiëie bonden in het vervolg het middel van stakingen in uiterste instantie zouden toepassen; in het verleden was het officiële beleid, dat. aangezien in de Volksrepubliek de ondernemingen verondersteld worden door de arbeiders te worden gecontroleerd. stakingen tegen het belang van de arbeiders waren en daarom niet konden worden toegestaan.
Verder riep Jankowski op tot samenwerking tussen oude en nieuwe bonden via een systeem van centrale organisatie.
Het Poolse persbureau PAP maakte op 14 sept. nieuwe regels bekend voor het oprichten van een nieuwe vakbond.

Volgens deze regels diende elke nieuwe vakbond te worden geregistreerd door het Gerechtshof van het district Warschau. De nieuwe bond diende daartoe een lijst van actieve leden alsmede een uiteenzetting over zijn activiteiten bij dit Gerechtshof in te dienen. Zolang er nog geen nieuwe wet op de vakbondsactiviteiten was, die voor later in het jaar in het vooruitzicht gesteld was, had het Hof de bevoegdheid verzoeken om erkenning te weigeren, als het meende dat de activiteiten van de indiener vijandig aan de Grondwet waren.
Op 17 sept. werd er in Gdansk een nationale conferentie van de nieuwe organisaties gehouden. Er kwamen ong. 250 afgevaardigden bijeen onder voorzitterschap van Lech Walesa. Op 18 sept. besloot de vergadering tot de oprichting van het „Nationale Comité van Solidariteit" (in het Pools Solidarność) en wees zij Walesa aan tot voorzitter. Daarnaast aanvaardde de vergadering een resolutie, waarin zij klaagde over gebrek aan medewerking van de autoriteiten bij het verwerkelijken van de nieuwe rechten van vrije vakbeweginp.

Functionarissen van de officiële hond in Kielce, waar nog werd gestaakt, zouden arbeiders hebben geïntimideerd, die probeerden een nieuwe bond op te richten. Ook andere delegaties maakten melding van hinderlijk optreden van bedrijfsleiders.
Op 23 sept. werd bekend, dat de eerste aanvraag om erkenning van een onafhankelijke bond – één uit Katowice – door het Gerechtshof in Warschau was afgewezen. Het Hof maakte bezwaar tegen het voornemen van de bond om nationaal te gaan optreden; tegen het plan leden toe te laten met verschillende. niet-verwante beroepen en tegen het plan inkomsten te verwerven uit andere bronnen dan contributies van leden.
Solidariteit kondigde op 28 sept. aan, dat er op 3 okt. een algemene staking van een uur zou plaatsvinden uit protest tegen het feit, dat de regering nog niet de loonsverhogingen had betaald, die zij in de akkoorden van eind aug. had toegezegd. Een paar uur later

Lech Walesa (m) en Anna Walentinowicz (r) op de oprichtingsvergadering van Solidariteit

werd via de TV bekendgemaakt. dat ong. 8 mln werknemers eind okt. een loonsverhoging uitbetaald zouden krijgen en dat alle werknemers. die rechtstreeks bij de overheid in dienst waren, begin jan. een loonsverhoging zouden krijgen in plaats van begin juni, zoals eerder was toegezegd. De gemiddelde loonsverhoging zou volgens PAP ong. 650 zlotys bedragen (ong. f 40,—).
Niettemin werd er op 3 okt. een uur gestaakt, nu hoofdzakelijk uit protest tegen de onvoldoende geachte berichtgeving in de pers en de overige media over de activiteiten van de nieuwe bonden. In vrijwel alle bedrijven in Gdansk en in geselecteerde bedrijven in Silezië, Poznan en Warschau werd het werk neergelegd.

Berichtgeving over stakingen en nieuwe bonden. *Reacties uit* het *buitenland*

Begin sept. 1980 kon in de Poolse pers een onafhankelijker koers worden waargenomen. De verslaggeving over de crisis werd langzamerhand gedetailleerder en bij gelegenheid openhartig. Zo publiceerde het Warschause dagblad Zycie *Warszawy* op 25 sept. een artikel, waarin de reacties van functionarissen van de officiële bonden op de activiteiten van de nieuwe bonden scherp werden aangevallen.
Eerder, op 21 sept., was de Poolse radio begonnen met het uitzenden. zoals overeengekomen, van de zondagse mis.
Niettemin bleef de Poolse pers terughoudend met het ronduit verslaan van de activiteiten van de nieuwe vakbonden. Waarnemers vermoedden, dat dit samenhing met een in krachtige bewoordingen gesteld artikel, dat eind sept. in de Prawda verschenen was.
In dat artikel werd krachtig de nadruk gelegd op Lenins aandrang op controle van de communistische partij over de vakbeweging, waarmee impliciet kritiek geleverd werd op het feit, dat de Poolse autoriteiten onafhankelijke vakbonden hadden toegestaan.
De berichtgeving in de aangrenzende Warschaupactstaten was aanzienlijk selectiever dan in Polen zelf. In de DDR en de SU werden redevoeringen van Gierek en andere leidende Poolse politici krachtig bewerkt voor publikatie, waarbij de nadruk werd gelegd op Westerse betrokkenheid bij de gebeurtenissen.
Eind sept. namen de Rude *Pravo* en het Neues Deutschland, de dagbladen van de communistische partijen van resp. Tsjechoslowakije en de DDR. een artikel uit de Prawda over, waarin nadrukkelijk de banden van Polen op het gebied van politiek en defensie met de andere Warschaupactstaten werden onderstreept.
Daarnaast werd door het Sowjet-persbureau *Tass* de berichtgeving iri het Westen over Polen, waarbij vaak gebruik werd gemaakt van inlichtingen vanuit KOR en andere dissidente bronnen, afgewezen als een ongerechtvaardigde en provocatieve inmenging in de binnenlandse aangelegenheden van Polen.
Aan de andere kant werd er ook en juist in reacties in het Westen op de gebeurtenissen een beroep gedaan op het beginsel van niet-inmenging.
In de VS zei president Carter op 21 sept. tot de Polish National Alliance, dat de VS verwachtten. dat andere landen Polen in de geiegenneid zouden stellen zijn eigen problemen op te lossen, zonder tussen beide te komen.
Het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken had eerder al bekend gemaakt, dat het scherp alle militaire bewegingen in de DDR en de SU bij de Poolse grenzen in het oog hield en een woordvoerder van het ministerie bevestigde op 11 sept. tegenover verslaggevers, dat voordien Sowjet-functionarissen door de VS ervan op de hoogte gesteld waren, .,dat terughoudendheid van alle buitenstaanders noodzakelijk" was.
Vermoed wordt, dat de arbeidsonrust oorzaak was van uitstel van het voorgenomen bezoek van de Franse president Valéry Giscard d'Estaing aan Polen, dat eind sept. had zullen plaatsvinden.
Het uitstel werd op 10 sept. bekendgemaakt en leek ingegeven te zijn door de Franse wens om mogelijke beschuldigingen te voorkomen van betrokkenheid bij de crisis. Het viel samen met de aankomst in Moskou van een Poolse regeringsdelegatie onder leiding van vice-premier Jagielski, die daar op bezoek kwam om te spreken over economische hulp van de SU aan Polen.

Diverse vakbondsorganisaties in het Westen zonden boodschappen van steun aan de Poolse stakers, i.h.b. aan die in Gdansk.
Op 21 aug. kondigde in de VS de International Longshoremen's and Warehousemen's Union een boycot aan op de behandeling van alle uit Polen afkomstige goederen als teken van steun aan de stakers in Gdansk. Op 4 sept. besloot de AFL-CIO, de Amerikaanse vakcentrale. tot de oprichting van een fonds voor financiële steun aan de nieuwe. vrije Poolse vakbeweging.
De Internationale arbeidsorganisatie ILO, een orgaan van de Verenigde Naties. gaf op 2 sept. uiting aan haar instemming met het akkoord van Gdansk, dat werd beschreven als .,een opmerkelijke eri reele overwinning" voor de Poolse arbeidersbeweging

Mutaties in CC, *Politburo* en *regering*

Op 6 okt. 1980 vond een voltallige vergadering van het Centrale Comité plaats, waarop een aantal leden, die werden beschouwd als aanhangers van de afgezette partijleider Gierek. hun lidmaatschap werd ontnomen

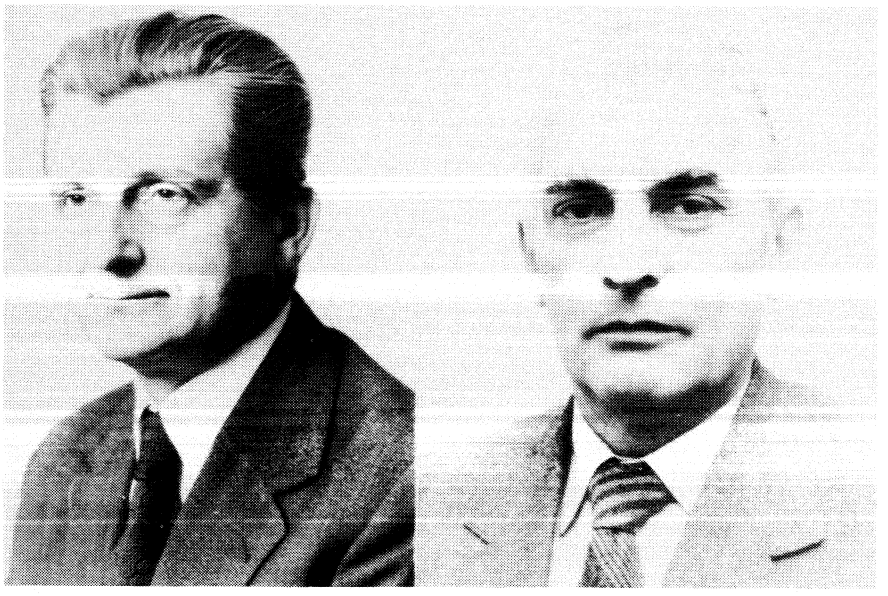
Uit het Centrale Comité ontslagen werden de tieren Babiuch, Zandarowski, Lukaszewicz. Pyka, Wrzaszcyk en Szydlak.
Het lidmaatschap van ex-partijleider Gierek zou op een later tiidstio. wanneer ziin gezondheidstoestand zou zijn verbeterd. opnieuw aan de orde komen.
Verder werden uit het CC verwijderd het vroegere hoofd van de Poolse radio en TV en diens voormalige assistent. Szczepanski en Eugeniusz Patyk. Patyk was voordien kandidaat-lid van het CC. Beiden werden beschuldigd van corrupte praktijken.
Zdzislaw Grudzien, voormalig eerste secretaris van de PVAP in Katowice, werd op eigen verzoek ontslagen als lid van het Politburo. Zijn opvolger in Katowice werd Zabinski, die hiervoor het ambt van secretaris van het CC neerlegde; hij werd op deze post opgevolgd door Barcikowski.
Eveneens tot secretaris van het CC werd benoemd Stanislaw Gabrielski.
Tot kandidaat-leden van het Politburo werden aangewezen Wladyslaw Kruk en prof Roman Ney.

De Sejm stemde op 8 okt. in met de volgende wijzigingen in het kabinet-Pinkowski:

Miroslaw Milewski werd benoemd tot minister van binnenlandse zaken in de plaats van Stanislaw Kowalczyk. die vice-premier werd.
Wladyslaw Jablonski kreeg de portefeuille van

Vice-premier Stanislaw Kowalczyk. tot 8 okt 1980 minister van binnenlandse zaken

Kazimierz Barcikowski (l.) secretaris van het CC en Wladyslaw Kruk. kandidaat-lid van het Politburo

lichte industrie, in de plaats van Stanislaw Mach, die eveneens tot vice-premier werd benoemd.
Jan Zaleski werd minister van voedselindustrie in de plaats van Roman Malinowski, die op zijn post van vice-premier additionele verantwoordelijkheden kreeg toegewezen.
Barcikowski en Grabski legden het ambt van vice-premier neer in verband met hun recente benoeming tot secretaris van het CC.
Mieczyslaw Glanowski werd benoemd tot minister van mijnbouw in de plaats van Wlodimierz Lejczak.
Zbigniew Szalajda werd benoemd tot minister van metallurgie in de plaats van Franciszek Kaim.
Tenslotte werd Jozef Tejchma benoemd tot minister van cultuur als opvolger van Zygmunt Najdowski.
Daarnaast werd op 8 okt. bekendgemaakt. dat vice-premier Jagielski was benoemd tot permanent vertegenwoordiger van Polen bij de Comecon en dat Jan Kaminski en Wiktor Sielanko, voorzitters van de twee belangrijkste coöperatieve organisaties. op hun verzoek waren ontheven van hun ministeriële rang, waartoe zij in april 1980 waren bevorderd. i.v.m. de toegenomen omvang van de taken van de officiële vakbonden.

De Sejm keurde op 8 okt. ook nog een amendement op de grondwet goed. waarmee hij in de praktijk zijn eigen bevoegdheden uitbreidde. doordat hij hiermee directe parlementaire zeggenschap kreeg over de Opperste Kamer van controle.

De Opperste Kamer van controle, die een oog dient te houden op alle zaken van staatsbeleid, was in 1976 ondergeschikt gemaakt aan de eerste minister in plaats van aan de Staatsraad, zoals voordien het geval was geweest.
Dit werd indertijd algemeen gezien als een verkleining van de bevoegdheden van zowel de Sejm als de Kamer van controle.
Dit besluit van 1976 was nu geheel ongedaan gemaakt. De nieuwe situatie was een weerspiegeling van de wens van de Sejm om een serieus onderzoek op te zetten naar de juistheid van beschuldigingen van corruptie in verschillende departementen.
De Sejm bevestigde op 8 okt. generaal Mieczyslaw Moczar als voorzitter van de Kamer van controle. De generaal bekleedt dit ambt sinds 1971. Gezegd wordt, dat hij in dat ambt nogal wat materiaal verzameld heeft over corrupte praktijken in officiële kringen.

Perscommentaren

De situatie in Polen begin okt. 1980 heeft aanleiding gegeven tot vele commentaren in de internationale pers.
Het onderstaande is daaruit aangehaald.

Onder de kop .,De demoralisatie van de partij" schreef The Times op 8 okt. in een hoofdartikel het volgende:

Het effect van de Poolse stakingen zal het politieke systeem nog lange tijd beinvloeden. Dit proces begon in augustus toen Gierek de problemen poogde op te lossen door een aantal vooraanstaanden. onder wie premier Babiuch, te ontslaan. Twee anderen. Olszowski en Grabski, naar wie Gierek eerder niet had ge. luisterd, werden bevorderd. Genoeg was dit niet, zelfs al was Gierek niet ziek geworden. Zijn val kwam daardoor sneller. Zijn opvolger Kania zet de zuivering voort en is bezig de Gierek-aanhangers uit het Centrale Comité te verwijderen.
Dit is zeker niet het einde. De partij is gedemoraliseerd en op alle niveaus in verwarring geraakt. Het moet nu een goed jachtterrein zijn voor het vereffenen van oude rekeningen en uitleven van ambities en er is momenteel geen uitzicht op winst voor welke fractie of doctrine dan ook.
In sommige opzichten is de meest intrigerende ontwikkeling het weer naar voren komen van generaal Moczar, die de antisemitische zuiveringen van 1968 aanvoerde en de weg bereidde voor Gierek, om vervolgens door deze aan de kant te worden gezet. Sindsdien heeft Moczar zich in de partij-controlecommissie bezig gehouden met het aanleggen van dossiers over corruptie, die zich geleidelijk uitbreidde tot in de top van Giereks ploeg. Moczar fungeert nu als het zuiverende geweten van de partij en hij weet te veel om genegeerd te worden.
Voorlopig lijkt Kania de teugels vast in handen te hebben. Op een stormachtige zitting van het Centrale Comité in het afgelopen weekend hield hij een van de openhartigste en hardste toespraken ooit door een hedendaagse communistische leider uitgesproken Kania deelde vrijwel alle kritiek die de oppositie de afgelopen jaren op het systeem had geleverd. Hij zei dat de kritiek van de arbeiders op de vakbonden gerechtvaardigd was, dat het een protest van de ,,arbeidersmassa was geweest tegen schendingen van de beginselen van het socialisme er, niet tegen het socialisme zelf. het protest gold de macht van het volk doch de slechte methoden van regrring. niet tegen de partij doch tegen door haar gemaakte beleidsfouten (. . .) geen protest van gesalarieerden doch van een klasse die zich de heerser van de republiek voelt."
Kania hekelde fouten in het investeringsbeleid, in de landbouwpolitiek en het gebrek aan accurate rapportage over de situatie. ,,Vaak werden de feiten plaatselijk of binnen individuele takken van industrie uitgevonden (. . .) de regeringsstijl werd gekenmerkt door arrogantie en een vijandige houding jegens kritiek en geen oog hebben voor concepties en opvattingen buiten de leidersschapscentra".
De nieuwe partijleider bracht een hele reeks nieuwe hervormingen naar voren, waaronder ,,de vrije verkiezing van partij-autoriteiten". Kania zei dat een antwoord nodig is op de vraag om ,,een garantie dat de ziekten en fouten die de huidige crisis geboren deden worden nooit meer zullen worden herhaald".

Deze wakker schuddende woorden zullen zeker de ..verhitte discussies", die volgens Kania binnen dc partij en onder de bevolking plaatsvinden, stimuleren. Op zichzelf garanderen zij geen verandering van de Poolse realiteit. Het systeem heeft eigen wetten. Het partijapparaat halverwege tot onderaan de hierarchie houdt er niet van te horen dat het heeft gefaald. Het wordt evenmin gemakkelijk bewogen tot het plaatsmaken voor concurrerende organen of alternatieve informatiekanalen.
Het partijapparaat zal er niet geheel zeker van zijn dat Kania gelijk heeft als hij stelt dat nieuwe vakbonden slechts ,,een organisatorische afsplitsing" zijn van een gewoonlijk verenigde vakbeweging. Nog minder bereid dan Kania zal het partijapparaat zijn met de vrije vakbonden ..constructief samen te werken". Kania liikt daarom te maken te krijgen met de onweerstaanbare kracht van sociale pressie die opnieuw opkomt tegen een onbeweeglijk systeem dat een enkelvoudige bron van macht vergt.

In The Guardian (8/10/80) schrijft Michael Dobbs dat zich binnen de Poolse partij wel een nieuwe anti-Gierek coalitie heeft afgetekend, doch dat het aantal echte liberalen binnen de partij op twee handen kan worden geteld. Het Poolse publiek is optimistisch gestemd, ook al moet men momenteel nog langer in de rij staan om levensmiddelen te kunnen kopen (vlees is er niet) dan vóór de stakingen. De overheersende stemming is een mengeling van vreugde en verrassing over wat er is gebeurd.

Le Monde (8/10/80) stelt in het hoofdartikel dat wat op de zitting van het Centrale Comité is gebeurd – het stellen van de diagnose – wellicht niet zal kunnen leiden tot een vermindering van de Poolse problemen. Niet de partij doch personen worden als de schuldigen aangewezen. Ook van de adviezen van de zusterpartijen moet Polen weinig verwachten.

De Neue Zürcher Zeitung van 11 okt schreef onder het hoofd ,Hervormingsbeslui ten van het Parlement"

Zonder ophouden gaat de politieke ontwikkeling in Polen voort. Een etappe daarin was de vergadering van het Parlement op 8 oktober. die tot diep in de nacht duurde. Evenals daarvóór in het CC diende ook hier met de wil der hervormers rekening te worden gehouden. Ook werden stappen ondernomen tot versterking van de rol van het Parlement zelf: zo werd de Hoge Controle-kamer, een soort rekenkamer (bij grondwetswijziging in 1976 direct onder de premier geplaatst) wederom onder het toezicht van de Sejm (parlement) geplaatst.
Vervolgens werden de personeelsmutaties in regering en staatsraad ingevolge de nieuwe machtsconstellatie voortgezet. Ook hief de Sejm de immuniteit op van Szczepanski (exintendant van de staatscommissir voor tv en radio) die nu wegens corruptie terecht moet staan. Ook werden nu door premier Pinkowski en financiele deskundigen nieuwe plannen voor de strijd tegen do economische misère bekendgemaakt. Tenslotte werd voor het eerst sinds vele jaren een vraag-en-antwoord-procédé tussen parlementsleden en ministers opgevoerd.
Tot nu toe weet men niet of de zojuist door het CC-plenum uitgesloten politici, die tevens parlementsleden waren, al dan niet op de Sejmvergadering aanwezig zijn geweest. De volksmond heeft het over een ,,bende van zes". In theorie zouden die mannen, samen met de andere Gierek-aanhangers. een informele oppositiefactie kunnen vormen, zoals de in 1936 ten val gebrachte dogmatici óók hadden gedaan. zij het zonder succes. En na Giereks zege destijds werden prominente slachtoffers met ambassadeposten tevreden gesteld. Nu lijkt dat nauwelijks mogelijk.
Zoals reeds gezegd is de constitutie van vóór 1976 in zoverre hersteld, dat de Hoge Controlekamer weer onder de Sejm ressorteert. Hoofdtaak van dit orgaan is het op grondwettigheid controleren van het regeringsbeleid (beter: de regeringsactiviteit). Deze kamer moet corruptie en machtsmisbruik aan de kaak stellen.
Een van de interessantste mutaties in het regeringsteam betreft de nieuwe carrière van Kowalczyk. Deze was. toen hij destijds binnenlandse zaken van Moczar overnam, op dat terrein een nieuweling. Gierek wilde daar zijn goed bekende vertrouweling hebben. Kowalczyk bleef Gierek steeds trouw, en thans weet men eigenlijk niet of hij standvastig bleef, of dat hij in de ure des gevaars is overgelopen naar de hervormingsgezinden. Waarvoor hij dan beloond zou zijn met de post van plv. premier (in de plaats van Grabski). Of gaat het om een tactische zet van de nieuwe equipe. waarmee de zeker nog aanwezige aanhang van Gierek geneutraliseerd moet worden?
Uit de staatsraad is o.a. de mislukte Gierekman Zandarowski verwijderd. Diens plaats wordt nu ingenomen door CC-secretaris Wrzaszcykowski, die daardoor naast Kania en Olszowski tot de derde plaats in de hierarchie is opgeklommen.

Op 12-13 okt. schreef de NZZ onder het opschrift ,,Onzekere partijfunctionarissen":

De Poolse leiding poogt het gedesorienteerde partij-apparaat weer op te richten. Niet eenvoudig. Vele in commandostijl opgevoede functionarissen voelen zich niet meer thuis, omdat zij of te primitief zijn, òf niet aan de idee van een gematigd communistisch systeem geloven: de meesten evenwel willen voorlopig op het vinketouw zitten, zolang de slag om de hervormingen niet geheel voorbij is. Wat moeten de kleine bonzen ook in de provincie verwachten: het betrokken worden bij voor hen ondoorzichtige strijd tussen klieks, en het risico lopen door de zelfbewust geworden arbeiders te worden beschimpt of erger.

Partijleider Kania weet dat allemaal wel, rnaar kan nu moeilijk in alle openheid ter zake optreden. Wij kan ook niet overal ais brandblusser opereren om de passief geworden kameraden moed in te spreken. Kania moet in zijn Warschause centrum blijven cn af cn toe de kameraden in Moskou, Praag en Oost-Berlijn opbellen, opdat van die zijden geen extra-moeilijkheden worden gemaakt.
Op b oktober heeft Kania gesproken voor de Centrale Partijcontrole-commissie, die in deze fase van zuiveringen dag en nacht werkt Kania deed een oproep op verstand en redelijkheid, en zei dat de kostbare tijd van vernieuwing en sanering" snel en goed gebruikt moet worden Kania schijnt van goeden wille te zijn, maar kan hij zeker zijn van de loyaliteit van zijn medestrijders? Machtsstrijd in een gesloten systeem als communisme of fascisme is zonder erbarmen. Ook Gierek had de Partij slechts erbarmingsloos bijeen kunnen houden: niet voor niets werd hij in het partij-apparaat de ,,boa constrictor" genoemd. Zijn fout x-as dat hij iedereen, wiens medewerking hij nodig had, a.h.w. omkocht, maar aar nij uiteindelijk ,,de arbeiders" vergat.
Het Gerechtshof in Warschau, dat de toela tingsverzoeken der nieuwe vakverenigingen behandelt (er zijn nu 27 verzoeken ingediend), heeft in het geval van de vakbondsfederatie ,,Solidariteit" tien bezwaren laten horen. welke de uitleg betreffen van de tussen stakingsleider Walesa en plv. premier Jagielski gemaakte overeenkomst m.b.t. de statuten van de nieuwe federatie.
Het Gerechtshof verwijt de onafhankelijke federatie, die overeenkomst geschonden te hebben, daar zij geen rekening houdt met de leidersrol van de CP, en voorts dat zij tegen de Grondwet ingaat. bijvoorbeeld door de voorgestelde bepaling dat een vakbondsfunctionaris niet tevens politieke functies mag bekleden. De opzet van die bepaling is overduidelijk: de hervormers willen op die manier voorkomen dat communistische partijmanipulaties de vakbond kunnen binnensluipen.
Ook minister van Justitie Bafia heeft in de Sejm bezwaren geuit tegen de onafhankelijke vakverenigingeri, en daardoor het conflict extra belast. Aan de politieke hemel komen donkere wolken opzetten.
Kania heeft op het recente CC-plenum gezegd dat de stakingsdreiging ongerechtvaardigd was, dat de stakingsleiders aanvankelijk van deze demonstratie wilden afzien, doch daarna anders beslist hadden. Daarop heeft Walesa in een brief aan de partijleider een tamelijk hard antwoord gegeven. waarbij hij Kania ervan beschuldigde of verkeerd geïnformeerd te zijn. Of de arbeidersklasse bewust te hebben willen belasteren. Walesa eist voorts de gelegenheid om een tegenverklaring voor radio en tv af te leggen.
In een andere brief. aan premier Pinkowski. hebben de onafhankelijke vakverenigingen hun eis om snel toegelaten te worden herhaald, en wel zeer kategorisch. Uit de gekozen woorden straalt grote zelfverzekerdheid (men heeft immers 6 mln arbeiders in de sleutelindustrieën achter zich). Zoiets is binnen een regerend communistisch bestel nog nimmer voorgekomen. De taal der eisen is ijskoud, doch ideologisch onaanvechtbaar. met een perfecte dialectiek.
Een derde document is gericht aan plv. premier Jagielski, en bevat het verlangen naar een eigen krant met een oplage als die van het blad der staatsvakbonden, Glos Pracy (stem der arbeid) per 1 juni jl., met de mogelijkheid om die oplaag, waar nodig, te verhogen. Voorts de uitgave van een tijdschrift voor theoretische vakverenigingsvraagstukken. de oprichting van een eigen uitgeverij van boeken, toewijzing van moderne drukkerijen die voorheen door de staat werden geexploiteerd, geregelde persberichten over de onafhankelijke vakverenigingen in alle kranten des lands. en op geregelde tijden eigen radio- en tv-zendtijd.

LATIJNS-AMERIKA

ALGEMEEN

ST. KITTS, NEVIS EN ANGUILLA: INTERNE ONTWIKKELINGEN

Na de verbreking door Anguilla van de interne associatie met St Kitts (St. Christopher) en Nevis op 30 mei 1967 en het uitbreken van onlusten in maart 1969 die door Britse troepen werden onderdrukt (pag 217 3 *e* v - 1969), besloot de Britse regering op 28 juli 1971 Anguilla weer onder Brits bestuur te plaatsen Dt geassocieerde status St Kitts–Nevis–Anguilla werd tijdelijk verbroken
Vanaf sept 1974 werkte de Britse regering aan een nieuwe constitutionele regeling voor Anguilla die op 10 febr 1976 werd ingevoerd.

De nieuwe constitutie handhaafde de geassocieerde status van Anguilla. maar gaf het een grotere mate van interne autonomie dan onder de regeling van 1967, onder meer door de gekozen vertegenwoordigers van het eiland in staat te stellen een aantal regeringstaken te vervullen. Engeland hield de verantwoordelijkheid voor defensie. politie, buitenlandse zaken. financién en de rechterlijke macht.

Op 16 maart 1976 werden volgens de nieuwe regeling verkiezingen gehouden, waarbij de Progressive People's Party van Ronald Webster zes van de zeven zetels in het parlement behaalde. Webster werd de eerste premier van Anguilla.
Op 1 febr. 1977 nam premier Webster ontslag na een motie van wantrouwen wegens vermeende corrupte praktijken met landbouwtransacties. De Britse commissaris Le Breton wees op 2 febr. Emile Gumbs, minister van communicatie, openbare werken en handel, als opvolger aan.
Op 9 febr. leidde een protest van aanhangers van de afgetreden premier tot rellen. Op verzoek van de Britse commissaris kwam het Britse fregat Tartar met mariniers naar het eiland om verdere ordeverstoringen te bezweren.
Op 30 mei 1980 won oud-premier Ronald Webster bij de algemene verkiezingen opnieuw zes van de zeven zetels.
Op 19 dec.1980 kwam een einde aan de geassocieerde status van Anguilla met St. Kitts en Nevis. In Engeland werd koninklijke goedkeuring gehecht aan de derde lezing van de Anguilla-wet, waarin het eiland als zelfstandig territorium wordt bestempeld.

(Vor. ber. pag. 21711 e.v.-1969)

Overlijden premier St. Kitts-Nevis

Op 23 mei 1978 overleed de premier van St. Kitts–Nevis, Robert Llewellyn

Bradshaw, op 61-jarige leeftijd na een lange ziekte. Hij werd opgevolgd door de vice-premier en minister voor handel, industrie en toerisme, C. A. Paul Southwell (61). De nieuwe premier verklaarde in een interview te streven naar volledige onafhankelijkheid van de eilanden.
Op 18 mei 1979 overleed premier Southwell. Hij werd opgevolgd door procureur-generaal Lee L Moore De regering-Moore (Fitzroy C. Bryant, Charles E. Mills, Esmond St. John Payne en Joseph N. France) werd geacht rekening te houden met het afscheidingsstreven van Nevis. In 1977 had de Nevis Reformation Party een officieus rrferendum georganiseerd. waaruit het streven naar zelfstandigheid was gebleken.
Op 18 febr. 1980 werd de zittende regering-Moore bij de algemene verkiezingen verslagen door de People's Action Movement van Kennedy Simmons. Er kwam een coalitie tot stand met de Nevis Reformation Party van Simeon Daniel.
Op 19 febr. 1980 werd de nieuwe regering van premier Kennedy Simmons beëdigd door de Britse gouverneur, sir Probyn Inniss.

VERKIEZINGEN OP ANTIGUA. POSITIE BARBUDA

Op 18 febr. 1976 zijn algemene verkiezingen gehouden waarbij de Antigua Labour Party, die vóór 1971 gedurende 25 jaar aan de macht was geweest, weer regeringsverantwoordelijkheid kreeg. In 1968 was de ALP in tweeën gesplitst. De afgescheiden groep, de Progressive Labour Movement, won de verkiezingen in 1971 en bleef tot 1976 aan de macht De zetelverdeling in 1976 was ALP 11, PLM 5, Onafhankelijken 1. Premier Vere C Bird, die zijn ambt tot 1971 had bekleed, vormde een kabinet
Op 24 april 1980 schreef de regering van premier Bird vervroegde verkiezingen uit in verband met de wens tot snelle onafhankeli kheid De ALP won 13 van de 17 zetels in het parlement, de PLM 3 zetels en de onafhankelijke vertegenwoordiger van Barbuda 1 zetel Het opkomstpercentage was 78 (1976 90%) Het kabinet van Antigua werd als volgt samengesteld

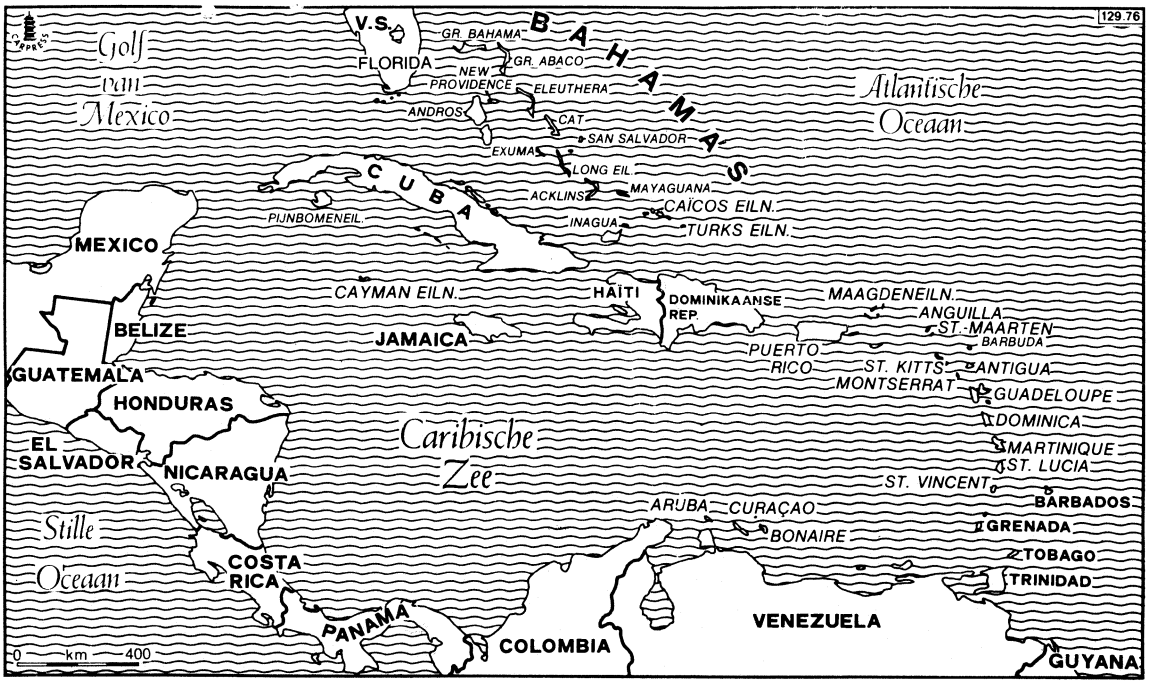
Premier – Vere C. Bird; vice-premier en minister van ontwikkeling. handel, toerisme en energie – Lester B. Bird; openbare werken en communicatie – Ernest E. Williams; financiën – John E. St. Luce; onderwijs en cultuur – Reuben H. Harris; landbouw – Robin Yearwood, volksgezondheid – Christopher M. O'Mard; zaken betreffende Barbuda. huisvesting en arbeid – Adolphus E. Freeland: justitie– Keith B. Forde: openbare voorzieningen – Joseph Myers; minister zonder portefeuille, belast met informatie – Hugh Marshall; minister zonder portefeuille – Donald C. Christian.

De regeringspartij PLM streefde naar onafhankelijkheid voor het einde van 1980. Het kleine Barbuda verzet zich tegen opneming in een onafhankelijk Antigua. T. H. Frank, voorzitter van een in 1976 in het leven geroepen lokale bestuursraad op Barbuda, en Eric Burton, de vertegenwoordiger van Barbuda in het parlement van Antigua, boycotten in juli 1980 het overleg daaromtrent. Barbuda wenst onder Brits bestuur te blijven, ondanks het feit dat onderhandelingen over onafhankelijkheid tussen Antigua en de Britse regering in een vergevorderd stadium zijn gekomen.
Begin december 1980 werden in Londen besprekingen gevoerd tussen premier Vere C. Bird van Antigua en de Britse staatsminister van buitenlandse zaken, Nicholas Ridley, waarbij een driemansdelegatie van Barbuda aanwezig was. Barbuda heeft gedreigd het voorbeeld te volgen van Anguilla in 1969, dat zich wilde afscheiden van St. Kitts en Nevis (Zie voorgaand bericht en pag. 21713 e.v.-1969).
Volgens de *Financial* Times (4-2-1980) is de regering van Antigua van mening dat Barbuda al 100 jaar deel uitmaakt van de eilandengroep en is zij het enige lichaam dat Barbuda behoorlijk kan besturen. Klachten van Barbuda over ,,onderdrukking en achterstelling ten opzichte van Antigua" worden verworpen met de verklaring dat de uitgaven voor Barbuda per hoofd van de bevolking even hoog zijn als voor Antigua, dat 73.000 inwoners heeft (Barbuda ruim 1.000). Het kleine eilandje Redonda is onbewoond.

DOMINICA

ONRUSTIGE PERIODE NA DE ONAFHANKELIJKHEID

Ruim een jaar na de onafhankelijkheid van Dominica (pag. 25011-1979) is het eiland in een ernstige politieke crisis geraakt. In juni 1979 was de eerste premier sedert de onafhankelijkheid, Patrick R. John, gedwongen om af te

treden na een periode van stakingen, demonstraties en ernstige ongeregeldheden. Deze volgde op het hardhandige optreden van veiligheidstroepen tegen ca. *15.000* demonstranten in *de* hoofdstad Roseau op *29* mei, waarbij twee doden vielen. Die demonstratie was door vijf vakbonden georganiseerd uit protest tegen door de regering voorgestelde wijzigingen in de arbeidswetgeving. President Fred Degazon vluchtte het land uit en premier John benoemde Jenner Armour tot interim-president. Op *21* juni *1979* werd premier John afgezet. Vice-premier Oliver Seraphine volgde hem op. Hij stelde een nationaal kabinet samen waarin vertegenwoordigers van links en rechts waren opgenomen. Op *29* febr. *1980* werd Aurelius Marie (76) benoemd tot president.
Op *12* juli *1980* werden algemene verkiezingen gehouden. De conservatieve Dominica Freedom Party (DFP), onder leiding van mevr. Mary Eugenia Charles, won *17* van de *21* zetels in het parlement. Haar kabinet was als volgt samengesteld:

Premier, minister van financieri. buitenlandse zaken en ontwikkeling – Mary Eugenia Charles; justitie – Roland David; binnenlandse zaken, industriele verhoudingen en huisvesting – Brian G. K. Alleyne; landbouw, cooperaties en handel – Heskeith Alexander; communicatie. openbare werken, toerisme en industrie – Henry Dyer; onderwijs, volksgezondheid, jeugdzaken en sport – Charles Maynard.

Op *7* maart is de oud-premier van Dominica, Patrick John, gearresteerd, omdat hij een coup zou hebben beraamd. De bevelhebber van de strijdkrachten, majoor Frederic Newton, werd eveneens aangehouden. Premier Charles maakte de verlenging van de uitzonderingstoestand bekend, die op *13* febr. was ingesteld.
Op *12* febr. hadden leden van de Rastafari-sekte de vader ontvoerd van een regeringswoordvoerder en zich in de bossen teruggetrokken. Uit wapendepots waren in de voorafgaande tijd wapens ontvreemd.

(Vor. ber. pag. *25013 e.v.-1979)*

DOMINICAANSE REPUBLIEK

MISLUKTE COUP NA NATUURRAMP

Ruim een jaar na de beëdiging van president Silvestre Antonio Guzman Fernandez (pag. 282/3-1979) is de Dominicaanse Republiek getroffen door de wervelstorm David *(31* aug. 1979), die verantwoordelijk was voor minstens *1200* slachtoffers en enorme schade aan wegen, bruggen en landbouwareaal. Vooral de arme bevolking had te lijden van het natuurgeweld, doordat een groot deel van de gewassen kort voor de oogst werd verwoest. De uit steen opgetrokken huizen van de middenklasse en de rijken in het land bleven intact. Een gevolg van de ramp was een toeneming van de sociale en politieke spanning. Het leger werd begin sept. *1979* ingeschakeld voor hulpverlening en ordehandhaving.
Eind sept. maakten de strijdkrachten de ontdekking bekend van een plan voor een staatsgreep. die in kringen van militairen rond oud-president Joaquin Balaguer zou zijn voorbereid.
Op *25* sept. en de dagen erna werden ruim *100* legerofficieren en burgers gearresteerd. Tot de arrestanten behoorden de geheraal-majoors Polanco Rosario, Reyes Evora, Leoncio Garcia y Garcia. Cedano Suero, Arzeno Regalado, Marmolejos Abreu en brigadegeneraal Soto Echavarria. Onder de gearresteerde burgers bevonden zich de oud-burgemeester van Santo Domingo, Antonio Jimenez Rodriguez, en het lid van de Reformistische Partij, Hector Perez Reyes. Het oudhoofd van de geheime dienst, Manuel Perez Sosa, zocht zijn toevlucht in de Mexicaanse ambassade.

Op *1* febr. *1980* benoemde president Guzman tot opvolger van Schout-bijnacht R. E. Jimenez Reyes Hiso als minister van buitenlandse zaken Emilio Ludovilo Fernandez. Minister van binnenlandse zaken en politie, Vicente Sanches Baret, werd opgevolgd door Secundino Gil Morales.
Op *3* maart *1980* werd de minister voor de strijdkrachten, lt.-gen. Adriano Valdez Hilario, opgevolgd door It.-gen. Mario Imbert McGregor. Met deze verandering voltooide president Guzman de verwijdering van hoge officieren die oud-president Balaguer hadden gesteund.
Begin juni *1980* werd mevrouw Rosa Julia de la Cruz benoemd tot opvolger van Secundino Gil Moales als minister van binnenlandse zaken en politie. Morales werd hoofd van de nationale Suikerraad. De voorzitter van de regeringspartij. de Dominicaanse Revolutionaire Partij, Mariuel Fernandez Marmol, werd minister van industrie en handel. Vicente Sanchez Baret werd minister van sport en volgde Jesus de la Rosa op. Carlos Despradel werd directeur van de centrale bank.

(Vor. ber. pag. 283/1-1979)

GRENADA

MISLUKTE AANSLAGEN OP NIEUWE LEIDER

Een half jaar na de geweldloze linkse staatsgreep op Grenada (pag. 251/3 *e.v.-1979)* zijn *20* mensen gearresteerd die de nieuwe premier Maurice Bishop zouden hebben willen vermoorden. Volgens de bevelhebber van het leger. Hudson Austin. was de Amerikaanse inlichtingendienst (CIA) bezig om het nieuwe regime te destabiliseren. Het conservatieve. maar de revolutie niet-slechtgezinde nieuwsblad Torchliyht werd op *16* oktober *1979* een verschijningsverbod opgelegd.
In november *1979* werden twee broers van het hoofd van de politie op Grenada vermoord, alsmede een hoge officier van het leger.
Op *19* juni *1980* ontsnapte premier Bishop aan de dood, toen onder het podium waarop hij een speech afstak, een bom ontplofte. Bishop bleef ongedeerd, maar drie mensen werden gedood. De aanwezige Cubaanse ambassadeur en de Engelse gouverneur bleven eveneens ongedeerd.
Op *18* nov. *1980* heeft Barbados de diplomatieke betrekkingen met Grenada verbroken, nadat premier Bishop van Grenada de regeringsleider van Barbados, Tom Adams, een ,,leugenaar" had genoemd. Adams had zijn ambtgenoot van Grenada op *10* nov. opgeroepen vrije verkiezingen te houden.

ST. LUCIA

ONTWIKKELING SEDERT DE ONAFHANKELIJKHEID

Op **2** juli *1979* zijn op St. Lucia algemene verkiezingen gehouden, waarbij de regerende United Workers Party (UWP) van premier John G. M. Compton, vijf van de tien zetels in het parlement verloor aan de oppositionele St. Lucia Labour Party (SLP), die groeide van *7* naar *12* zetels (van de *17* parlementszetels).
De verkiezingen verliepen in een gespannen sfeer. Tussen aanhangers van de twee partijen UWP en SLP kwam het enkele malen tot gewelddadigheden. De SLP hamerde in de verkiezingscampagne, die samenviel met een staking van acht weken van onderwijzers en ambtenaren,op het wanbeleid van de regering. De grote werkloosheid en de ongelijke verdeling van het inkomen alsmede de stiefmoederlijke bedeling van het plaatselijk initiatief en de behandeling van armen en landlozen waren inzet van de campagne.
De leider van de SLP, Allen FitzGerald Laurent Louisy, werd premier en vormde een kabinet:

Vice-premier en minister van handel, industrie, toerisme en buitenlandse zaken – George Odlum; landbouw, visserij, arbeid en coöperaties – Peter Josie; communicatie en openbare werken – Kenneth Foster; huisvesting en

volksgezondheid – Evans Calderon; justitie – Winston Cenac: gemeenschapsontwikkeling, jeugdzaken en sport – Jon Odlum; staatsminister in het bureau van de premier – Michael Pilgrim.

In de loop van 1979 was binnen de SLP onenigheid ontstaan tussen aanhangers van premier Louisy en minister George Odlum over de oprichting van een leger en de benoeming van een gouverneur-generaal.

Wijziging buitenlandse politiek. Verklaring van *St.* George

In tegenstelling tot de westers-gezinde vorige regering (pag. 251/3-1979). zocht de SLP-regering toenadering tot de beweging van niet-gebonden landen. St. Lucia nam in sept. 1979 ais waarnemer deel aan de topconferentie van niet-gebonden landen in Havana.
Op 24 aug. 1979 werden diplomatieke betrekkingen aangeknoopt met Cuba en in oktober van dat jaar werd besloten tot het aangaan van diplomatieke betrekkingen met Noord-Korea. Voorts werd een politiek van hechte samenwerking met Grenada gevolgd. Medio juli 1979 nam premier Louisy deel aan een ,,minitop'' in St. George op Grenada met de premier van Grenada, Maurice Bishop, en de premier van Dominica, Oliver Seraphine. De ontmoeting resulteerde in de 20 punten tellende ,,Verklaring van St. George", waarin werd besloten tot het vaststellen van een gemeenschappelijk standpunt van de drie nieuwe ,,progressieve" regeringen van het oostelijk Caribisch gebied inzake sub-regionale, regionale en ,,bepaalde" internationale kwesties.

Er werd besloten tot nauw overleg, opgeroepen tot onvoorwaardelijke onafhankelijkheid voor Belize en overeengekomen een anti-kolonialistische houding in te nemen. Daarnaast werd besloten tot een politiek gebaseerd op onafhankelijkheid en niet-gebondenheid.

In mei 1979 is St. Lucia lid geworden van de Organisatie van Amerikaanse Staten (OAS), in jan. 1980 van het Internationaal Fonds voor agrarische ontwikkeling (IFAD) en in juni 1980 van de Wereldbank.

(Vor. ber. pag. 251/2-1979)

ST. VINCENT

154STE VN-LID

Het onafhankelijke Caribische eiland St. Vincent (en de daarbij horende eilanden van de Grenadinen-archipel) is in dec. 1979 lid geworden van het Internationaal Monetair Fonds. Op 16 sept. 1980 is het als 154e lid toegelaten tot de Verenigde Naties.

REGERINGEN EN VERKIEZINGEN

GHANA. Op 13 nov. 1980 reorganiseerde president Hilla Limann zijn kabinet. De nieuwe benoemingen betroffen de volgende posten:
Economisch adviseur van de president - Amon Nikoi (voorheen minister van financiën en economische planning): jeugd en plattelandsontwikkeling– E. K. Andah (landbouw);landbouw – N. Y. Agbesi (Volta-regio): Volta-regio – Frank Q Amega (arbeid jeugd en sociale zaken); arbeid en sociale zaken – mevr. Adisa Mukaila (onderminister van arbeid. jeugd en sociale zaken); handel – Vincent Y. Bulla (industrie, wetenschap en technologie); onderwijs, cultuur en sport – Francis K. Buah (handel en toerisme); gezondheid – Kwamena Ocran (onderwiis. cultuur en sport); industrie. wetenschap en technologie - Michael P Ansah (gezondheid); voorlichting en toerisme – Yaw Opoku Afriyie (regio Brong Ahafo). Cc minister voor de centrale regio, E. A. Haizel, werd van zijn post ontheven.

Op 1 dec. werden benoemingen voor de volgende posten bekendgemaakt:
Financiën en economische planning – George Benneh (voorheen grondbeheer. natuurlijke hulpbronnen, brandstof en energie); grondbeheer en natuurlijke hulpbronnen – E. S. Yeboah-Acheampong (sinds 13 nov. onderminister voor de oostelijke regio); brandstof en energie – F. Wulff Tagoe (onderminister van grondbeheer e.a.); centrale regio – Kankam da Costa (onderminister van defensie); regio Brong Ahafo – E. K. Twumasi (onderminister van openbare werken en huisvesting).
Eveneens op 1 dec. werd de portefeuille van onderwijs. cultuur en sport gesplitst. Francis K. Buah bleef minister van onderwijs. terwijl vervolgens een nieuweling, Thomas G. Abilla. tot minister van cultuur en sport werd benoemd, een benoeming die medio december door het parlement werd goedgekeurd.

(Vor. ber. pag. 768/1-1980)

MALAWI. Op 22 sept. 1980 benoemde president Banda een nieuweling, Modecai Malani Lungu, tot minister van zaken betreffen de Organisatie van Afrikaanse Eenheid (OAE).
Op 7 jan. 1981 wisselden drie ministers van portefeuille: financiën – Chaziya Phiri (voorheen gezondheid); plaatselijk bestuur en gemeenschapsontwikkeling – Lewis Chimango (voorheen financiën); gezondheid – John Twaibu Sangala (voorheen plaatselijk bestuur e.a.).
Op 20 febr. maakte Banda de benoeming bekend van David Chiwanga tot minister van huisvesting (nieuwe portefeuille) en gemeenschapsontwikkeling. Lewis Chimango behield de portefeuille van plaatselijk bestuur. Voorts benoemde de president John Basalonyon Chiwewe tot minister van bosbouw en natuurlijke hulpbronnen bij een reorganisatie van de door hemzelf beheerde portefeuille van landbouw en natuurlijke hulpbronnen.

(Vor. ber. pag. 544/1-1980)

NIGER. Op 9 febr. reorganiseerde president Seyni Kountché zijn regering. Het nieuwe kabinet telt 19 leden, o.w. zes militairen, tegen het oude 20 leden, o.w. zeven militairen. De Opperste Militaire Raad (CMS) werd nu door vier leden in het kabinet vertegenwoordigd i.p.v. door vijf.

Vier man verlieten het kabinet: luitenant-kolonel Sory Mamadou Diallo (PTT en lid van de CMS), commandant Moussa Sala (onderwijs en lid van de CMS), Mai Magana (economie, handel en industrie) en Moukaila Arouna (mijnbouw).
Tot het kabinet traden toe: gendarmerie-kapitein Youssoufa Maiga (onderwijs), Ibrahim Ari Toubo (plattelandsontwikkeling) en vakbondsleider Amadou Modieli (staatssecretaris van onderwijs). De staatssecretariaten van binnen- en buitenlandse zaken werden afgeschaft; de twee voormalige staatssecretarissen Hamid Algabit en Abdou Mallam Moussa werden resp. minister van handel en PTT. De portefeuille van industrie werd samengevoegd met de portefeuille van mijnbouw. (AFP, Reuter)

(Vor. ber. pag. 816/2-1979)

PAKISTAN. Op 6 maart heeft president Zia ul Haq een nieuw kabinet benoemd dat volgens hem een middenweg zal volgen tussen ,,de klassieke staat van beleg" en ,,totale democratie".
Het aantal ministers werd van 10 tot 20 uitgebreid. Van de leden van het oude kabinet werden acht gehandhaafd, terwijl 12 nieuwe ministers werden benoemd. Twee ministers uit het oude kabinet keerden niet terug: luitenant-generaal Ghulam Hassan Khan (produktie en industrie) en generaal-majoor Shahid Hamid (voorlichting); beiden hadden het leger reeds verlaten.
De portefeuilles werden nu als volgt verdeeld Buitenlandse zaken – Agha Shahi*; defensie – Ali Ahmad Talpur*; cultuur, sport en toerisme – Arab Niaz Mohammad; industrie – Ellahi Bux Soomro; plaatselijk bestuur en plattelandsontwikkeling – Fakhar Imam; arbeid, arbeidskrachten en overzeese Pakistani – Ghulam Dastegir Khan; financien en economische zaken – Ghulam Ishaq Khan*; huisvesting en openbare werken – luchtmaarschalk Inamul Haq Khan*; zaken betreffende Kasjmir en noordelijke gebieden – generaal-majoor Jamal Dar; binnenlandse zaken – Mahmud A. Haroon*; minister zonder portefeuille – Alhaj Mohammed Abbas Khan Abbasi; onderwijs – Mohammed Ali Khan*; voedsel, landbouw en cooperaties – vice-admiraal Mohammed Fazil Janjua*; verbindingen – Mohyuddin Bluch; gezondheid en sociale zaken – Nasir ud-Din Jogezai; waterstaat en energie – Raja Sikandar Zaman; olie en natuurlijke hulpbronnen – generaal-majoor Rao Farman Ali Khan; produktiespreiding en nationale logistieke raad – luitenant-generaal Saed Oadir; justitie – Sharifuddin Pirzada*; voorlichting en omroep – Zafarul Haq. (* = leden vorige kabinet).
Voorts werden drie staatsministers benoemd alsmede vijf adviseurs met de status van minister en zes met de status van staatsminister.
Verscheidene belangrijke politici, die voor een plaats in het kabinet waren getipt, werden gepasseerd. Leiders van diverse rechtse partijen weigerden tot het kabinet toe te treden, tenzij de aan de politieke activiteiten en de pers opgelegde beperkingen werden verminderd. Voorts zou Pir Pagaro, de leider van een factie van de Moslem Liga, als voorwaarde voor zijn toetreding de benoeming van hemzelf tot premier hebben gesteld.
Hoewel volgens politieke waarnemers de meesten van de nieuwe ministers politieke lichtgewichten waren, zijn er volgens The Times (10-3) onder hen toch enkele hoge functionarissen uit de Pakistaanse Volkspartij van wijlen Z. A. Bhoetto: Mohammed Abbas Khan Abbasi, gouverneur van de Pendsjaab onder Bhoetto; generaal-majoor b.d. Jamal Dar, gewezen staatsminister: en Raja Sikandar Zaman, een bekende PPP-leider uit de Noordwestelijke Grensprovincie.

Reeds op 29 mei 1980 had president Zia zijn adviseur voor buitenlandse zaken, Agha Shahi, tot minister van buitenlandse zaken benoemd. (Deze portefeuille werd tevoren door de president beheerd.) Tegelijk was de staatssecretaris van buitenlandse zaken, S. Shanawaz, tot secretaris-generaal van dit ministerie benoemd.

(Vor. ber. pag. 686/2-1979 en 177/3 e.v.-1981)

Uitgeyers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20.

EUROPESE RAAD IN MAASTRICHT

Drie maal per jaar komen de regeringsleiders van de lidstaten van de EG bijeen in een vergadering, die de naam heeft gekregen van Europese Raad. Zij beraden zich dan over vraagstukken, waaromtrent op lager niveau geen oplossingen bereikt zijn.
In verband met het feit. dat het voorzitterschap van de Europese ministerraden in de eerste helft van 1981 Gij Nederland ligt, vond de eerste Raad in dit jaar in dit land plaats, en wel in de Limburgse hoofdstad Maastricht. Deze bijeenkomst werd gehouden op **23** en **24** maart.
In het *NRC/H'blad* van 21 maart werd een voorbeschouwing gewijd aan de vergadering van de EG-regeringsleiders, waarin werd ingegaan op de hangende problemen.

Een van die problemen is het feit, dat de verantwoordelijke ministers het maar niet eens kunnen worden over een gemeenschappelijk visserijbeleid voor de EG.
Toen vorig jaar mei op de Europese Raad in Luxemburg een oplossing voor het Britse begrotingsvraagstuk werd overeengekomen, besloten de regeringsleiders dat nog voor het einde van het jaar het visserijberaad moest worden afgerond. In december zag het er even naar uit dat een akkoord zou worden bereikt, maar op het allerlaatste moment liep het overleg vast op de historische rechten die Franse vissers in Britse kustwateren zouden hebben. Ook de afgelopen weken is men geen stap verder gekomen.
Volgens de Westduitse minister van landbouw. Ertl, komt hierdoor eveneens de regeling voor de Britse begrotingskwestie op losse schroeven te staan. En de Fransen hebben gezegd dat hetzelfde geldt voor de import van Nieuwzeelandse boter. waarvoor in 1980 op Brits verzoek een oplossing was uitgewerkt. Nog niet duidelijk is of bondskanselier Schmidt en president Giscard d'Estaing inderdaad met zo'n hoge inzet willen pokeren.
Veel zullen zij hiermee echter niet bereiken, omdat de Britten zich volkomen onschuldig achten. Zij geven de Fransen de schuld voor het vastlopen van de onderhandelingen.
Een andere bron van ergernis vormen voor de bondsregering de vele miljarden die Italië. België en Groot-Brittannie aan subsidies in hun staalindustrie pompen. Hierdoor zou de Westduitse markt met gesubsidieerd staal worden overstroomd, waardoor gezonde staalconcerns in grote moeilijkheden komen.
Wanneer de Gemeenschap hiertegen niets onderneemt, wil de bondsregering maatregelen nemen. Overwogen wordt om importcontrole in te voeren.
De Europese Commissie heeft berekend dat de EG een technische overschotcapaciteit van twintig procent heeft. Door subsidies zou die kunstmatig in stand worden gehouden, met als gevolg dat de gezonde bedrijven onder de verouderde. ongezonde hebben te lijden. Naar schatting zullen België, Italie. Groot-Brittannie en Frankrijk over de periode 1975-'83 rond 65 miljard gulden in hun staalindustrie investeren.
Van dit bedrag neemt de British Steel Corporation alleen al 30 miljard gulden voor haar rekening. Voor Frankrijk is het bedrag 10 miljard gulden, maar dit is het enige land, waar de staalindustrie met enig succes is geherstructureerd. Voor België is daarentegen het einde van de lijdensweg nog niet in zicht. De afgelopen vijf jaar heeft de Belgische staat op elke ton ruw staal 100 gulden moeten bijleggen. in de komende drie jaar zal dat 135 gulden worden.
Eveneens om geld gaat het bij de klachten die de Italianen in Maastricht willen spuien. Zij voelen zich benadeeld. omdat er verhoudingsgewijs steeds minder voor structuurpolitiek zou worden uitgegeven. Maar veel succes zal Italië hiermee vermoedelijk niet hebben, want het geld is op. Zolang het geineenschappelijk landbouwbeleid niet drastisch op de helling wordt gezet, zal deze politiek de grote slokop blijven, Van de Europese begroting gaat meer dan zeventig procent naar de landbouwsector. De bodem van de Europese schatkist is volgens de Europese begrotingscommissaris Christo-

Een beeld van de deelnemers aan de Europese top. verzameld op de trap van het raadhuis in Maastricht
Eerste rij v.l.n.r. de Franse president Giscard d'Estaing. de Nederlandse premier Van Agt (achter de laatste de Westduitse bondskansrlier Schmidt). de Engelse prerriier nievr. Thatcher en de Deense premier Jörgensen.
Tweede rij v.l.n.r. de Luxemburgse premier Werner, de Ierse premier Haughey, de Belgische premier Marteris. de Italiaanse premier Forlani en de voorzitter van de Europese Commissie, Thorn.
Derde rij v.l.n r. de Nederlandse minister van buitenlandse zaken Van der Klaauw. de Westduitse miriister van buitenlandse zaken Genscher, de Italiaanse minister van buitenlandse zaken Colombo en de Griekse premier Rallis.
Vierde rij, te beginnen achter premier Rallis, v.l.n.r., de Deense minister van buitenlandse zaken Oleson het lid van de Europese Commissie Ortoli en de Ierse ministrr van buitenlandse zaken Lenihan.
Laatste rij v.l.n.r de Griekse minister van buitenlandse zaken Mitsotakis. de Luxemburgse minister van buitenlandse zaken mevr. Flesch, de Belgische minister van buitenlandse zaken Nothomb, de Engelse minister van buitenlandse zaken Lord Carrington en de Franse minister van buitenlandse zaken François-Poncet.

Weekblad 50ste jaargang No. 2581, pag. 32143-32158

pher Tugendhat nu al te zien. Hij voorspelt grote financiële problemen voor de Gemeenschap, indien de landbouwprijzen het komend oogstjaar te sterk zouden stijgen en de lidstaten niet bereid zijn de door de Commissie voorgestelde heffingen op grond van medeverantwoordelijkheid over te nemen. Het Commissievoorstel voorziet een gemiddelde stijging van 7,8 procen?, maar Griekenland, Italië, Ierland en Frankrijk willen minstens 12 procent. De enige landen die zonder meer het pakket van de Commissie steunen, zijn de Bondsrepubliek en Groot-Brittannië.
Zij hebben al laten weten in geen geval in een verhoging van de zogenaamde eigen middelen voor de Gemeenschap te zullen toestemmen. Deze opvatting wordt door Frankrijk gedeeld dat weliswaar een prijsverhoging van twaalf procent verlangt, maar tegelijkertijd nog scherpere spaarmaatregelen voorstelt dan de Commissie. Hoe het verder zal gaan, moet in de komende weken blijken, wanneer over de landbouwprijzen u-ordt beslist en de Commissie aan de herstructurering van de begroting begint te werken.
Een beslissing over de voorstellen van de Commissie die uiteraard ook op de landbouwpolitiek betrekking hebben, zal dan op de volgende Europese Raad van regeringsleiders moeten vallen. Die zal op 29 en 30 juni in Luxemburg worden gehouden. Daar zal tevens de Europese positie voor de economische topconferentie in Ottawa worden voorbereid. De bedoeling is dat de regeringsleiders in Maastricht aan de Commissie richtlijnen zullen geven, hoe zij het budgettair vraagstuk moet aanpakken.
Bij al deze huis-, tuin- en keukenproblemen dreigt de buitenlandse politiek wat in de verdrukking te geraken. Op de Europese top in Venetië was de situatie in het Midden-Oosten nog een hoofdthema, maar deze zal in Maastricht hoofdzakelijk door de ministers van buitenlandse zaken worden besproken. Minister Van der Klaauw zal tevens verslag uitbrengen van zijn bezoek aan Syrië, Irak en Jordanië.
Het zou echter nog te vroeg zijn om conclusies te trekken. Dat zal aan de Britse minister Carrington worden overgelaten. aangezien Groot-Brittannië op 1 juli het EG-voorzitterschap van Nederland overneemt.

Conclusies *van* de voorzitter

Een Europese Raad wordt afgesloten met het publiceren van de ,,conclusies van de voorzitter", waarin de laatste – in dit geval de Nederlandse premier Van Agt – een samenvatting van het besprokene geeft.
Na het beraad in Maastricht bleek, dat de Raad tot de slotsom gekomen was, dat de voortzetting van een omzichtig monetair beleid, een gezond begrotingsbeheer en de heroriëntatie van de overheidsuitgaven en particuliere bestedingen de belangrijkste elementen zijn voor de beperking van de gevolgen van de economische recessie.
De conferentie van regeringsleiders en ministers uit de tien landen van de Europese Gemeenschap is voor het grootste deel besteed aan een gedetailleerde en diepgaande bespreking van de huidige stand van zaken in de Gemeenschap. Men was het er over eens dat de Gemeenschap een onontbeerlijk instrument is om weer te komen tot economische groei, een bevredigend werkgelegenheidsniveau en terugdringing van het inflatiepeil. De Raad sprak zich uit voor versterking van de dialoog met de Verenigde Staten over het monetair beleid en de rentevoeten. De Raad was voorts onder meer van mening dat de rigide stelsels van inkomensindexering moeten worden heroverwogen
De ministers van economische zaken, financien, sociale zaken en arbeid zullen zich in een latere bijeenkomst verder buigen over de economische en sociale problematiek. De ministers van visserij werden uitgenodigd om in dezelfde week een oplossing te vinden voor de visserijprobiemen
In een aantal aparte verklaringen werd ingegaan op de situatie in Libanon her Midden-Oosten, Afghanistan en Polen Met betrekking tot Polen werd besloten om door te gaan met het geven van economische steun
Hieronder de samenvatting van de voorzitter van de conferentie, de laatstgenoemde verklaringen zijn aan de samenvatting toegevoegd

De Europese Raad heeft een aanzienlijk deel van zijn bijeenkomst besteed aan een gedetailleerde en diepgaande bespreking van de huidige stand van zaken in de Europese Gemeenschap.
Men was het er unaniem over eens dat de Gemeenschap onder de huidige moeilijke economische omstandigheden een wezenlijke verworvenheid blijft en een onontbeerlijk instrument is om de gevolgen van de recessie te beperken en om, op een solide en stabiele basis, weer te komen tot een blijvende economische groei en een bevredigend werkgelegenheidsniveau. De Europese Raad is tot de slotsom gekomen dat, om dit doel te bereiken en het inflatiepeil terug te dringen, de voortzetting van een omzichtig monetair beleid, een gezond begrotingsbeheer en de heroriëntatie van de overheidsuitgaven en particuliere bestedingen naar produktieve investeringen. de belangrijkste elementen zijn.
De Europese Raad was van mening dat de versterking van de economische structuur van de lid-staten een meerjarige inspanning vereist en dat het stimuleren van de vraag op korte termijn niet doeltreffend zal blijken.
De Europese Raad sprak zijn tevredenheid uit over de onlangs door de Regeringen van sommige lid-staten getroffen economische maatregelen.

MONETAIR BELEID

Wat het monetaire beleid betreft is versterking van de dialoog met de Verenigde Staten van Amerika wenselijk, in het bijzonder om te komen tot een standpunt in gezamelijk overleg op het gebied van het monetair beleid en de rentevoeten. De Europese Raad heeft de Raad (ministers van financiën) verzocht dienovereenkomstig te handelen en tevens zijn pogingen voort te zetten om optimaal gebruik te maken van het mechanisme van het Europees Monetair Stelsel.
Hoge en uiteenlopende inflatiepercentages vormen een bedreiging zowel voor de te verwachten groei als voor de economische en monetaire coherentie van de Gemeenschap. In dit verband heeft de Europese Raad tevens de gevolgen besproken van rigide stelsels van inkomensindexering; hij was de mening toegedaan dat een aanpassing van deze stelsels in overweging dient te worden genomen.
De Europese Raad was ernstig bezorgd over de hoge en nog steeds toenemende werkloosheidspercentages, vooral onder jongeren. Er werd overeengekomen dat dit kwaad niet alleen door de lid-staten maar ook op communautair niveau moet worden bestreden. De fundamentele voorwaarde voor een algemene ommekeer ten goede is het herstel van de werkgelegenheidssituatie in de particuliere sector. Een blijvende verbetering van deze situatie vereist een structurele versterking van de Europese economie door kostenbeperking en een verhoging van de produktieve investeringen en de produktiviteit. De Europese Raad is van oordeel dat in de huidige situatie intensief overleg met de sociale partners van vitaal belang is.
In dit verband memoreerde de Europese Raad zijn vroegere conclusie betreffende de gemeenschappelijke Raad van Ministers van economische zaken, financiën, sociale zaken en arbeid die zich dient te buigen over de algemene economische en sociaie problematiek en in het bijzonder de werkloosheid. Hij bevestigde nog maals da: hij ervan overtuigd is dat een degelijkc voorbereiding van een dergelijke bijeenkomst van de Raad van het allergrootste belang is.

ENERGIEBELEID.

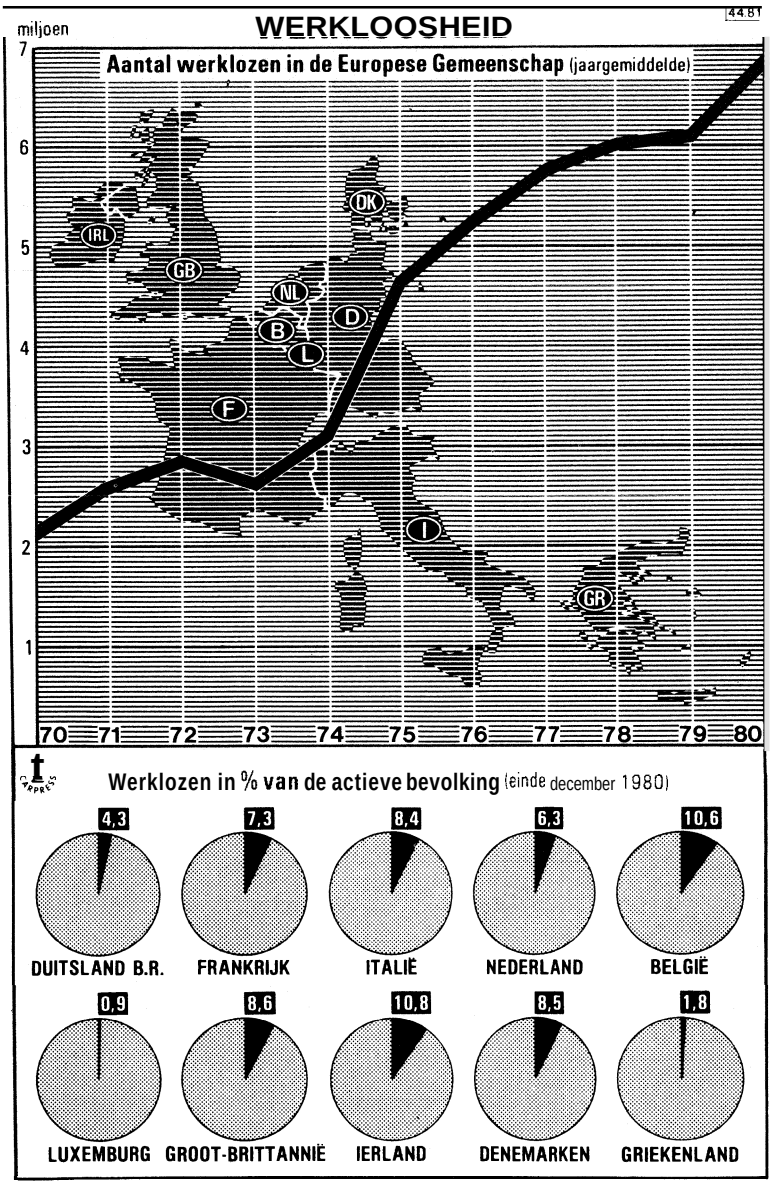
Het voeren van een coherent energiebeleid blijft van groot belang voor de versterking van de Europese economie.
Een geringere afhankelijkheid van ingevoerde olie en het gebruik van alternatieve brandstoffen is van vitaal belang voor de werkgelegenheid en voor de betalingsbalans.
Met betrekking tot de toekomstige ontwikkeling van de Gemeenschap zullen voorstellen inzake de herstructurering van het communautaire beleid die in overeenstemming zijn met de op **30** mei 1980 genomen besluiten tijdig genoeg worden ingediend om tijdens de volgende bijeenkomst van de Europese Raad in overweging te kunnen worden genomen.

VISSERIJ

De Europese Raad heeft de visserijproblematiek besproken. Hij sprak zijn bezorgdheid uit over het feit dat er geen overeenstemming is bereikt, gezien de gevolgen hiervan voor de Europese integratie en voor degenen die in de visserijsector werkzaam zijn. Hij nodigde derhalve de Raad (ministers van visserij) uit, deze week bijeen te komen om de problemen op te lossen.
De Europese Raad heeft de Raad (ministers van landbouw) verzocht om zijn besprekingen over de voorstellen voor de landbouwprijzen om besparingen voor 198111982 voort te zetten en te intensiveren met de wil om tegen 1 april 1981 tot overeenstemming te komen.
De ontwikkeling van het Gemeenschapsbeleid op andere terreinen blijft een dringende taak, wil men de levensvatbaarheid van de Gemeenschap op langere termijn veiligstellen en de doelstellingen van de economische convergentie verwezenlijken.

INDUSTRIE

Op industriegebied dienen gecoördineerde stappen te worden ondernomen om de ontwikkeling van geavanceerde technologie en van industriele innovatie te stimuleren, ten einde de concurrentiepositie van de Europese economie te verbeteren. De herstructurering van industrieën moet op een geregelde wijze kunnen verlopen, met inachtneming van de handhaving van eerlijke concurrentievoorwaarden en van de sociale aspecten.
De lid-staten zouden zich ervan moeten onthouden om elkaar te overtroeven met overheidshulp aan de industrie, die uiteindelijk averechts en destructief zou werken. Vooral de herstructurering van de ijzer- en staalindustrie is een prioritaire doelstelling. De Europese Raad onderschrijft alle elementen van de conclusies van de Raad (industrie) van **3** maart. Hij benadrukt in het bijzonder de noodzaak om de

Einde februari 1981 bedroeg het aantal ingeschreven werklozen in de tien landen van de Europese Gemeenschap 8,6 miljoen. dit is 7.6% van de beroepsbevolking. 8.6 miljoen werkzoekenden (5 miljoen mannen en 3,5 miljoen vrouwen) is bijna evenveel als de gezamenlijke bevolking van Denemarken, Ierland en Luxemburg (8,8 miljoen).
In de periode 1970-1973 schommelde het aantal werklozen in de E.G.tussen 2 en 3 miljoen Tussen 1974 en 1976 verdubbelde hun aantal tot 6 miljoen. In 1977. 1978 en 1979 bleef dit nagenoeg onveranderd. In 1980 kwam er opnieuw een gevoelige stijging en einde december overschreed men de 8 miljoen eenheden. Het ziet er niet naar uit dat 1981 een beter jaar wordt.

Toestand einde februari 1981 in de verschillende landen:

	(a)	(b)	(c)
België	427.200	10,6%	+ 22,5%
Ierland	126.300	10,5%	+ 36,7%
Groot-Brittannië	2.463.300	9,5%	+ 65,4%
Denemarken	246.100	9,5%	+ 50,2%
Italië	1.935.100	8,8%	+ 7,4%
Frankrijk	1.667.700	7,4%	+ 15,2%
Nederland	346.700	6,8%	+ 52,5%
Duitsland B.R.	1.299.900	5 %	+ 31 %
Griekenland	68.300	2 %	+ 20,5%
Luxemburg	1 544	1 %	+ 30,1%
E.G.	8.582.100	7,6%	+ 29,6%

(a) aantal ingeschreven werklozen
(b) werkloosheidsgraad: aantal werklozen in % van de beroepsbevolking
(C) wijziging ten opzichte van einde februari 1980

eenheid van de markt te behouden door de overheidshulp terug te brengen en geleidelijk af te schaffen en minder economische capaciteiten te verminderen.
Voorts kan de Gemeenschap bijdragen tot het econoniische herstel door de bestaande mechanismen inzake beleidscoördinatie volledig te benutten en er zorg voor te dragen dat de bestaande Fondsen en financiele mechanismen zoveel mogelijk bijdragen tot de overeengekomen sociale en economische doelstellingen en de vermindering van de werkloosheid. In dit verband moet bijzondere aandacht worden besteed aan de mogelijkheden om jongeren een hogere technische opleiding en onderwijs te geven.
De Europese Raad gelooft dat de Europese Gemeenschap door aldus te handelen de periode van economische recessie met succes kan doorstaan en een wezenlijke bijdrage kan leveren tot de terugkeer naar meer gunstige omstandigheden.

SPANJE

De Europese Raad heeft zijn grote voldoening uitgesproken over de reactie van de koning, de regering en het volk van Spanje op de aanslagen die onlangs zijn gepleegd op het democratisch bestel van dat land.
De politieke structuren die het mogelijk zullen maken dat een democratisch Spanje toetreedt tot een democratische gemeenschap als de Europese Gemeenschap. zijn hierdoor versterkt.

NOORD–ZUID-BETREKKINGEN

De Europese Raad heeft nogmaals nadrukkelijk gewezen op het belang van het openen van concrete onderhandelingen tussen de geïndustrialiseerde landen en de ontwikkelingslanden over de ernstige internationale economische problemen. Te dien einde en met het oog op de verwachte internationale conferenties, heeft de Europese Raad aan de Raad algemene zaken opdracht gegeven de Commissievoorstellen over het Gemeenschapsbeleid bij de Noord–Zuid-dialoog te bespreken en hem tijdens zijn volgende zitting in juni verslag uit te brengen.

EUROPESE PASPOORT

De Europese Raad heeft zijn tevredenheid uitgesproken over de belangrijke vooruitgang die onlangs is geboekt met betrekking tot de invoering van een Europees paspoort.

ZETEL VAN DE INSTELLINGEN

De Staatshoofden en Regeringsleiders hebben unaniem besloten de status quo te bevestigen voor wat betreft de voorlopige vestigingsplaatsen van de Europese Instellingen.

Verklaringen over buitenlands-politieke vraagstukken

De verklaringen van de Raad over kwesties van buitenlands-politieke *aard hadden de volgende inhoud:*

MIDDEN-OOSTEN

De Europese Raad nam kennis van het tussentijds verslag door dr. C. A. van der Klaauw, de fungerende voorzitter, over de eerste resultaten van zijn Midden-Oosten-missie, die hij op het ogenblik uitvoert op gezag van de Tien op basis van de Verklaring van Venetië van 13 juni 1980 en de Verklaring van Luxemburg van 2 december 1980.
De Raad nam met voldoening kennis van de ontvangst, die tot op heden aan de missie gegeven was en beschouwde de aandacht en belangstelling, waarmee de tot dusverre geraadpleegde partijen de Europese inspanningen in ogenschouw genomen hadden, als bemoedigend. In het licht van de raadplegingen, die de

heer Van der Klaauw in de komende weken zal houden, zal een eindrapport worden aangeboden aan de Europese Raad op 29 en 30 juni 1981.

LIBANON

De Europese Raad neemt met grote zorg kennis van de laatste ontwikkelingen in Zuid-Libanon, die hebben geleid tot de tragische dood van drie Nigeriaanse UNIFIL-soldaten die daar gestationeerd waren voor de zaak van het herstellen van vrede en veiligheid in het gebied.
Zoals de Europese Raad bij vele gelegenheden verklaard heeft. moeten de onafhankelijkheid. soevereiniteit en territoriale integriteit var; Libanon volledig worden geëerbiedigd.
De Europese Raad is van mening, dat alleen de volledige uitvoering van het mandaat van UNIFIL de voorwaarden kan scheppen. die nodig zijn voor een geleidelijke terugkeer van het Zuiden van het land onder Libanese soevereiniteit
Ten einde UNIFIL in staat te stellen zijn man daat uit te voeren in zijn gehele gebied van werkzaamheden tot aan de internationaal erkende grenzen. roepen de tien lidstaten van de Europese Gemeenschap, waarvan sommige troepen aan UNIFIL bijdragen, op tot de onmiddellijke en volledige samenwerking van alle belanghebbende partijen.
In dit verband ondersteunt de Europese Raad de verklaring, die op 20 maart 1981 is afgelegd door de huidige voorzitter van de Veiligheidsraad, waarin wordt gewaarschuwd tegen het plaatsen van enig obstakel in de weg van de inspanningen van UNIFIL om zijn mandaat volledig tot uitvoering te brengen.

AFGHANISTAN

De Europese Raad neemt er met ernstige zorg kennis van, dat de militaire operaties door Sowjet-troepen tegen het Afghaanse volk, dat zich verzet tegen deze buitenlandse inmenging, zonder onderbreking voortgaan. De tragische loop van de gebeurtenissen in Afghanistan vormt een zware beproeving voor het Afghaanse volk en komt tot uiting in de vorm van een massale stroom van vluchtelingen, die een zware last vormen voor naburige landen, i.h.b. voor Pakistan. De ontwikkelingen in Afghanistan blijven een bedreiging voor de stabiliteit van de verhoudingen in het gebied en wereldwijd.
Met het oog op de situatie, die voortvloeit uit de Sowjet-invasie in Afghanistan, heeft de Europese Raad vele malen, en i.h.b. op zijn vergadering in Venetië in juni 1980, opgeroepen tot eerbiediging van de soevereiniteit en territoriale integriteit van Afghanistan en tot een beëindiging van alle inmenging in de binnenlandse aangelegenheden van dat land. De Raad heeft bij vele gelegenheden de noodzaak duidelijk gemaakt van een oplossing, die de terugtrekking van buitenlandse troepen uit Afghanistan met zich meebrengt en die het het Afghaanse volk veroorlooft om vrijelijk zijn recht op zelfbeschikking uit te oefenen, en aan Afghanistan om op die manier terug te keren tot zijn traditionele status als een onafhankelijke staat, neutraal en niet-gebonden.
De Europese Raad ondersteunt enigerlei initiatief, dat zou kunnen leiden tot het gewenste resultaat en verwelkomt i.h.b. het initiatief, dat onderwerp was van de resolutie van de Verenigde Naties van 20 november 1980 en dat, dat recentelijk door Frankrijk naar voren is gebracht.

POLEN

De Europese Raad bevestigt opnieuw zijn standpunt m.b.t. Polen, zoals dat tot uitdrukking was gebracht in zijn verklaring van 2 december 1980. Dit standpunt is vandaag zo geldig als het toen was.
De Raad neemt er kennis van, dat Polen getoond heeft, dat het ertoe in staat is zijn binnenlandse problemen tegemoet te treden in een geest van redelijkheid en verantwoordelijkheid. Het is in het belang van het Poolse volk, dat Polen ermee zou voortgaan aldus te handelen op een vreedzame manier en zonder inmenging van buitenaf. Het is ook in het belang van de stabiliteit in Europa.
De Raad volgt de recente gebeurtenissen in Polen met grote zorg. Hij onderstreept de verplichting van alle staten, die de slotacte van Helsinki ondertekend hebben, om hun betrekkingen met Polen te baseren op de strikte toepassing van het Handvest van de Verenigde Naties en de principes van de Slotacte.
De Europese Raad nam kennis van een verslag door de heer Genscher over ziin recente bezoek aan Polen
De Europese Raad brengt in herinnering, dat de Tien, zowel individueel als in het kader van de Gemeenschap, geantwoord hebben op het Poolse verzoek om economische hulp. Zij zijn genegen, binnen de grenzen van hun middelen en in samenwerking met anderen. om hun bijdrage aan het herstel van de Poolse economie voort te zetten om op die manier een aanvulling te geven op de inspanningen van het Poolse volk zelf.
Zij leggen er de nadruk op, dat enigerlei andere houding zeer ernstige consequenties zou hebben voor de toekomst van de internationale verhoudingen in Europa en over de hele wereld.
Met het oog op de bestaande situatie gaf de Europese Raad uitdrukking aan zijn begrip voor de Poolse wensen m.b.t. een extra voorziening met levensmiddelen. Hij verzocht de Commissie en de Raad om, in overeenstemming met de partner-landen. die reeds deelnemen aan de besprekingen in Parijs, zo spoedig mogelijk deze wensen te verhoren. Hij deed een beroep op de Raad, de Commissie en de lidstaten om hun beslissing over hun deelname aan deze actie te treffen als een zaak van urgentie.

Evaluatie top van Maastricht

In Het Parool van 26 maart stond een evaluerende terugblik op de Europese Raad in Maastricht, waaraan het volgende is ontleend:

De Westduitse bondskanselier Helmut Schmidt was na de Europese topconferentie van 23 en 24 maart in Maastricht zonder twijfel de meest teleurgestelde regeringsleider en niet zonder reden. Nogal vlak voor het begin van de eerste sessie in het Maastrichtse raadhuis had hij een delegatie van Duitse vissers beloofd alles te zullen doen om het uitvaren van de Duitse vissersvloot naar Canadese wateren alsnog mogelijk te maken. Maar nog geen 24 uur later was hij een illusie armer. „Wij voelen ons bedrogen en teleurgesteld; het heeft geen zin een overeenkomst aan te gaan als de andere partij zich er niet aan houdt", zo liet de bondskanselier op 24 maart 's middags op een persconferentie weten.
Het mikpunt van de Duitse verwijten was uiteraard de Britse premier Margaret Thatcher. Zij immers had Schmidt in mei van het vorig jaar toegezegd alle medewerking te zullen verlenen bij de totstandkoming van een gemeenschappelijk visserijbeleid. Die Engelse belofte volgde op het royale financiële gebaar van de Bondsrepubliek om een tijdelijke oplossing van het probleem van de Britse bijdrage aan de EG-schatkist mogelijk te maken. Het visserijakkoord had er voor het einde van het vorig jaar moeten zijn. In dat geval namelijk had de EG een visserijovereenkomst met Canada kunnen sluiten. Volgens de regels van de Gemeenschap is het de afzonderlijke EG-lidstaten namelijk niet toegestaan op eigen initiatief dergelijke overeenkomsten met derde landen af te sluiten.
Maar een conflict tussen Engeland en Frankrijk stond afgelopen december een visserijbesluit in de weg. De Fransen menen op historische gronden aanspraak te maken op visrechten in bepaalde gedeelten van de Britse wateren. Engeland erkent die rechten echter niet en wil voor alles zijn eigen verouderde vissersvloot beschermen.
De Duitsers ondertussen, de directe slachtoffers van het uitblijven van een visserijbesluit, zijn er allang van overtuigd dat mevrouw Thatcher het conflict met Frankrijk alleen nog maar gebruikt als een excuus om niet te hoeven meewerken aan het lot stand komen van een gemeenschappelijk visserijbeleid. Een EG-akkoord met Canada zou namelijk betekenen dat de moderne Duitse diepzee-vissersvloot nog een aanzienlijke hoeveelheid goedkope vis aan het ruime marktaanbod in Engeland zou toevoegen. En dat zou weer tot gevolg hebben dat de Britse vissers het nog moeilijker gaan krijgen.
De visvangst in de Canadese wateren is slechts mogelijk tot begin april, waarna het pakijs het varen bemoeilijkt. Daarom komen de Europese ministers van visserij a: op 27 maart naar Brussel om in een maratnonzitting te proberen alsnog met een besluit te komen. De Duitse vissers zouden dan, als dat lukt, alsnog naar Canada kunnen varen om althans een deel van de verliezen terug te winnen. Verschillende regeringsleiders lieten op 24 maart weten dat ,,de politieke wil" om een oplossing te bereiken aanwezig is. Maar of dat voldoende is staat te bezien. Premier Thatcher heeft al verklaard niet bereid te zijn tot ,,nog meer concessies". En van de Franse president Giscard d'Estaing kunnen, zo vlak voor de verkiezingen geen tegemoetkomingen worden verwacht.
Het ziet er kortom naar uit dat de teleurstelling in het Duitse kamp nog wel even aan zal houden. Dat is vooral jammer omdat Bonn zich in het verleden meer dan eens bereid heeft getoond financieel over de brug te komen als de Europese wagen weer eens was vastgelopen. Maar net als de meeste andere EG-landen begint Duitsland nu meer oog te krijgen voor de nationale problemen. De economische recessie, die op Europees niveau bestreden zou moeten worden, is nu de belangrijkste oorzaak van het zich geleidelijk terugtrekken van de lidstaten in hun eigen vesting.
Is bondskanselier Schmidt dus zonder twijfel de meest teleurgestelde EG-regeringsleider van dit moment, de Franse president voelt zich waarschijnlijk een tevreden man. De unanieme uitspraak van de regeringsleiders dat de voorlopige werkplaatsen van de Gemeenschap in Brussel, Luxemburg en Straatsburg blijven, kan de Franse president in de Elzas de nodige stemmen gaan opleveren. Straatsburg blijft de zetel van het Europese parlement, zo stelde hij op 24 maart vergenoegd vast.

Hoe laat de unanieme verklaring van de regeringsleiders zich rijmen met het Nederlandse standpunt dat er één Europese zetel. liefst in Brussel, zal moeten komen? Dat vroegen zich op 25 maart ook de leden van de Tweede Kamer commissie voor buitenlandse zaken af, die een ontmoeting hadden met minister Van der Klaauw over de afgelopen Europese Raad. Van der Klaauw wist er duidelijk ook niet goed raad mee. De verklaring was tot stand gekomen na het ,,praatje bij de haard" van de regeringsleiders, een strikt besloten bijeenkomst waarbij zelfs de ministers van buitenlandse zaken niet welkom zijn. Het zou natuurlijk kunnen dat Van Agt wat bij het haardvuur zat te knikkebollen, toen ,,de grote drie" bepaalden dat alles bij het oude moest blijven. In ieder geval heeft de reden die de premier voor zijn houding opgaf maar weinigen overtuigd. ,,Kijkeens hier," verklaarde hij na afloop van de bijeenkomst van dinsdag, ,,het was duidelijk dat er over deze kwestie toch nooit overeenstemming zou komen. En in zo'n geval heeft de beëindiging van dit probleem nog iets moois." (Nederlandse Staatscourant, NRC/H'blad, Het Parool, Le Monde, NZZ, FAZ, The Times, Financial Times)

(Vor ber. pag. 1813 e.v.-1981.)

WEST-EUROPA

NEDERLAND

OMBUIGINGEN COLLECTIEVE SECTOR

De ministers Van der Stee en Albeda, resp. van financiën en van sociale zaken, hebben op 25 maart een aantal voorstellen gepubliceerd, die ten doel hebben enerzijds het financieringstekort op de begroting te verkleinen. anderzijds gericht zijn op het tot stand brengen van aanvullende werkgelegenheid.

De aanpassingen in de collectieve sector zijn volgens het kabinet nodig, omdat zonder deze maatregelen het financieringstekort zou oplopen van 5.25% van het nationale inkomen. zoals geraamd in de miljoenennota 1981, naar 7,5%.

De voorgestelde ombuigingen belopen, voor 1981, f 2.5 mrd. Dit bedrag wordt op de volgende manier bereikt.

Per 1 juli wordt de AOW-premie met 0.5% verhoogd en de WW-premie voor werknemers met 1%. Die premieverhoging levert de schatkist f 860 mln op.

Zij zal via de koppelingsmechanismen ook worden verwerkt in de ambtenarensalarissen en de sociale uitkeringen. Tezamen geeft dat een besparing op de collectieve uitgaven dit jaar van f 530 mln.

De modale ambtenaar (bruto rond f 33.000) zal nu netto dit jaar in totaal 4 a 4,5% in inkomen achteruit gaan. De modale werknemer verliest 4% aan koopkracht, iemand met een loon van f 65.000 eveneens 4% en mensen met een inkomen van ruim f 120.000 verliezen in totaal 5% aan koopkracht.

Voor 300.000 a 400.000 sociale-uitkeringstrekkers treedt boven het extra koopkrachtverlies dat de werknemers en de ambtenaren hebben nóg een extra koopkrachtverlies op van 1.5 a 2%.

Het gaat om uitkeringstrekkers, die als gevolg van de op 1 jan. 1980 in werking getreden Wet aanpassingsmechanismen sociale uitkeringen en minimumloon een toeslag krijgen op de uitkering als compensatie voor het feit dat zij sinds 1 jan. 1980 ook alle sociale premies moeten betalen.

Het kabinet mil deze toeslag per 1 juli afschaffen. Opbrengst f 1i5 mln.

Het pakket maatregelen bevat verder een bezuiniging op de overheidssalarissen door srhatting van de nacalculatie 1981 (*f* 165 mln), beperking van de personeelsuitbreiding bij het rijk (f 30 mln) en beperking van de AOW-teruggaven aan ambtenaren (f 50 mln).

Voorts worden voor f 120 mln bezuinigingen aangegeven op het terrein van de volksgezondheid: een beperking van de personeelsuitbreiding in 1981 (*f* 50 mln), beperking van de hoeveelheid geneesmiddelen (*f* 15 mln), voorschrijven van goedkopere geneesmiddelen (*f* 15 mln). beperking van de kraamzorg in ziekenhuizen en klinieken (*f* 40 mln).

Op de rijksbegroting moet dit jaar f 605 mln bezuinigd worden door beperking van de post loon- en prijsbijstelling niet *f* 350 mln en verlaging van de overdrachten aan gemeente- en provinciefonds met *f* 160 mln.

Daarnaast zal het profijtbeginsel (*f* 95 mln) door van particulieren een grotere bijdrage te vragen in de kosten van verbetering van de eigen woning en afschaffing van ae subsidie voor u-armte-isolatie van overheidsgebouwen worden toegepast.

In totaal wordt f 2,5 mrd bezuinigd op de collectieve uitgaven in het lopende jaar. Het financieringstekort dat volgens de ramingen zonder ingrijpen zou oplopen tot gemiddeld 7,5% dit jaar. kan daarmee teruggebracht worden naar rond 6,75% van het nationaal inkomen. Het pakket van f 2,5 mrd leidt in 1982 tot een verlaging van de collectieve uitgaven met f 4 mrd. Dit betekent, dat op de begroting-1982 voor nog eens f 4 mrd aan bezuinigingen gevonden moet worden.

Programma aanvullende werkgelegenheid gefinancierd uit accijnsverhogingen benzine en dieselolie

Naast de voorgestelde ombuigingen doet het kabinet ook voorstellen tot een aanvullend werkgelegenheidsprogramma van, in 1981, f 230 mln. Om dit te financieren wordt de accijns op benzine en dieselolie per 1 mei verhoogd met 6 resp. 5 cent per liter. Volgens minister Van der Stee is per 1 april ook reeds een verhoging van de benzineprijs met 1 a 2 cent per liter te verwachten.

Van de f 250 mln voor aanvullend beleid gaat f 150 mln naar in problemen verkerende bedrijven en f 30 mln naar bestrijding van de jeugderkloosheid f 20 mln wordt bestemd voor het schoonmaken van giftige bodems, f 10 mln voor de verlenging van de Schiphollijn en f 50 mln gaat naar de woningbouw

I-Het aanvullend werkgelegenheidspakket levert 13 000 arbeidsplaatsen op Daarmee valt volgens minister Van der Stee het negatieve effect van de bezuinigingen op de collectieve uitgaven weg

Ondanks het nieuwe pakket maatregelen voor dit jaar loopt de werkloosheid op tot een niveau van gemiddeld 355 000 De rendementspositie van de bedrijven verslechtert verder Zowel de investeringen door de overheid als die door de bedrijven laten volgens het Centraal Planbureau een flinke daling zien

Reacties politieke *partijen*

Uit de reacties van de politieke partijen *op de voorgestelde* maatregelen bleek, dat alleen de VVD zich er volmondig achter opstelde Zij vindt, dat de lasten zo gelijk mogelijk verdeeld zijn

De andere regeringsfractie, het CDA, is in de eerste reactie nog wat voorzichtig. De CDA-fractie zal het l-julipakket toetsen aan de gevolgen ervan voor inkomens en werkgelegenheid.

De CDA-fractie erkent de noodzaak van extra bezuinigingen dit jaar. Ze ziet het pakket echter op de eerste plaats als een ingreep op korte termijn zonder dat er zicht is gegeven op een beleid dat is gericht op verbetering van de economie.

Volgens het CDA hadden ook maatregelen ter verbetering van export en energiebesparing moeten worden genomen.

De VVD-fractie gaan de nu voorgestelde bezuinigingen niet ver genoeg. Zij wil naar een alternatief zoeken voor de voorgestelde verhoging van de accijns op benzine en dieselolie per 1 mei. Daarmee wil het kabinet het aanvullend werkgelegenheidsbeleid financieren.

De grootste oppositiefractie in de Tweede Kamer, de PvdA, veroordeelt de manier waarop de offers over de verschillende inkomensgroepen zijn verdeeld. Om de hogere inkomens meer te laten bijdragen had het kabinet volgens de PvdA de premiegrenzen kunnen verhogen en een BTW-verhoging kunnen invoeren.

De PvdA-fractie vindt dat het kabinet ten onrechte van bezuinigingen spreekt. De premieverhoging is geen bezuiniging, maar een lasten-

Het voorgestelde beleid heeft voor de inkomens een denivellerend effect. zoals blijkt uit onderstaande tabel, waarin de koopkrachtmutaties zijn weergegeven, die uit het beleid voortvloeien:

(in procenten)

	December 1980	Extra prijsstijging dec. t/m mrt.[1]	Effect premieverhoging	Bijstelling 2e p.c. + initieel[2]	Effect aftopping Vak. uitk. 5200 gld.	Mrt. 1981
Minimumloon	— 0,5 à — 1	— 1,7	— 0,6	—	—	— 3
Minimum-plus	— 1	— 1,7	— 0,6	+ 0.5	—	— 2,5 a — 3
Modaal	— 2	— 1,7	— 0,6	+ 0,5		— 4
2x Modaal	— 3	— 1,5	— 0.4	+ 0,8	—	— 4
4x Modaal	— 3,5 à — 4	— 1.5	— 0,2	+ 0,9	— 0.3	— 5

[1] De prijsstijging werkt voor 2x en 4x modaal anders uit dan bij de inkomens onder de loongrens omdat bij de koopkrachtmutatievoor deze inkomens wel rekening wordt gehouden met de prijsstijging medische diensten. Bij de inkomens onder de loongrens wordt het prijsindexcijfer voor deze stijging geschoond omdat deze geacht wordt tot uiting te komen in de premie ZWF. Aangezien de prijsstijging medische diensten achterblijft bij de gemiddelde prijsstijging werkt dit voordelig uit voor de hogere inkomens.

[2] Deze bijstelling refereert aan de naar boven aangepaste 2e prijscompensatie a.g.v. toegenomen inflatietempo. Voorts is in deze reeks verwerkt het feit dat in een groot aantal c.a.o.'s de toeslag van 26 gulden welke iedere werknemer kreeg per 1 juli 1981 per 1 januari van dit jaar is verwerkt als 1 procent loonstijging voor iedereen.

verzwaring die vooral door de mensen met de laagste inkomens moet worden opgebracht. Dat een nieuw kabinet bij het opstellen van zijn beleid straks door de nu voorgestelde maatregelen niet zou worden gehinderd, zoals minister Albeda beweerde, noemt het PvdA-commentaar een huichelachtige opstelling.

Reacties maatschappelijke organisaties

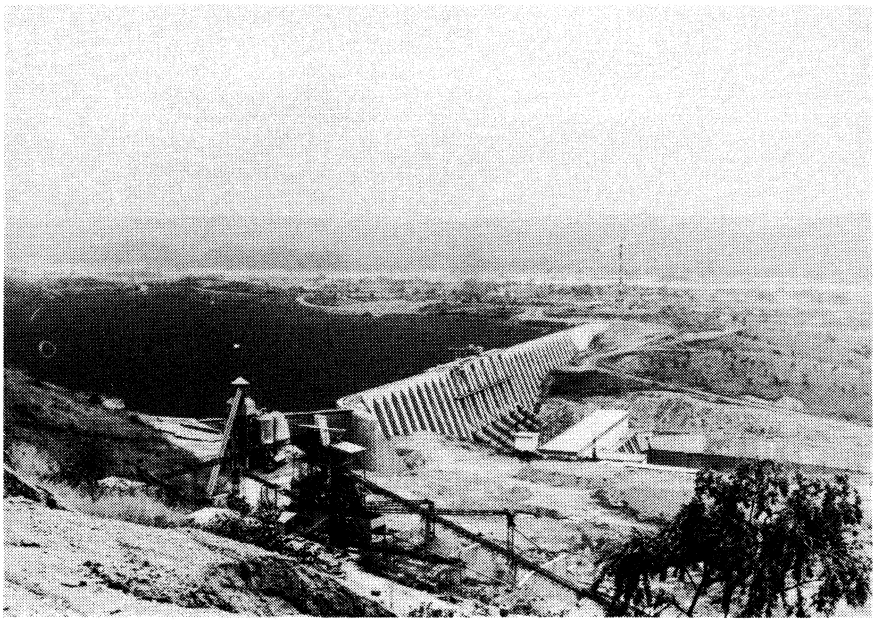
Werknemers- en werkgeversorganisaties hebben verdeeld gereageerd op het voorgestelde aanpassingsbeleid.

Het terugdringen van het financieringstekort tot een verantwoord niveau wordt met de beleidsbijstellingen van het kabinet niet bereikt. constateert de werkgeversorgariisatie VNO.
De werknemersorganisatie FNV meent dat het oplopen van het financieringstekort een tijdelijk karakter heeft De vakcentrale twijfelt er dan ook aan of de overheid maatregelen van d i aangekondigde omvang moet nemen. De extra maatregelen ter stimulering van de werkgelegenheid stellen weinig voor en hebben het karakter van ,,een verkoopstunt", aldus de FNV.
Het Christelijk Nationaal Vakverbond (CNV) heeft positief gereageerd op het besluit van het kabinet om af te zien van een nieuwe loonmaatregel per 1 juli. Ook het feit dat de koppeling tussen minimumloon en minimumuitkering in stand wordt gehouden. vindt het CNV een juiste beslissing. Het vakverbond zegt het hele pakket bezuinigingsmaatregelen te zullen bestuderen, daarbij vooral lettend op de effecten die het heeft op de koopkracht, werkgelegenheid en gelijke behandeling.
Volgens het Nederlands Christelijk Werkgeversverbond (NCW) levert het huidige pakket bezuinigingsmaatregelen voor een oplossing van de lange-termijnproblemen een volstrekt onvoldoende bijdrage. ,.Het kabinet schuift noodzakelijke ingrepen in de overheidsuitgaven voor zich uit en zoekt de oplossing te veel in lastenverzwaringen," aldus het NCW.
De vakcentrale voor middelbaar en hoger personeel (MHP)is van mening dat aan de plannen van het kabinet, om het financieringstekort te verkleinen door te snijden in de sociale-verzekeringspremies, niet valt te ontkomen. De huidige financiële en economische omstandigheden zijn zo ernstig, dat de regering geen andere keus meer heeft, aldus de MHP.
Het Koninklijk Nederlands Ondernemingsverbond (KNOV),de organisatie van ondernemers in het midden- en kleinbedrijf, zegt dat de overheid in plaats van een drastische ombuiging in de collectieve uitgaven heeft gekozen voor een gedeeltelijke afwenteling op het bedrijfsleven. (Nederlandse Staatscourant, NRC/ H'blad)

BELGIË

PREMIER MARTENS IN ZAIRE

Van 27 febr. tot 5 maart heeft premier Martens een officieel bezoek gebracht aan Zaire. Het was het tweede bezoek van een Belgische eerste minister sedert de onafhankelijkheid van het land. (In 1975 verbleef de toenmalige premier Tindemans enkele dagen in Kinsjasa.)
Martens, die vergezeld werd door zijn echtgenote en dochtertje, en door minister van buitenlandse zaken Nothomb, voerde besprekingen met de Zairese regering en met president Moboetoe. Hij verbleef tijdens het weekeinde in het natuurpark van de Virunga en ging ook naar Coma, Lubumbashi, Kolwezi en de stuwdam van Inga. Hij sprak enkele keren de plaatselijke Belgische kolonie toe en inspecteerde ook de Belgische militaire coöperatie in Shaba. De hele duur van zijn verblijf begeleid door premier Nguza Karl-I-Bond, legde Martens de laatste dag van zijn bezoek, tijdens een lunch te Inga, een verklaring af die ophef maakte: ,,Ik hou van dit land, zijn leiders en het volk."
Vlak voor het vertrek, de avond van 5 maart, werd een gemeenschappelijk Belgisch-Zairees communiqué uitgegeven, waarin werd gezegd dat president Moboetoe en premier Martens alle problemen van gezamenlijk belang besproken hadden ,.in een geest die gekenmerkt werd door openhartigheid en wederzijdse eerbied voor de soevereiniteit en de belangen van beide volkeren." Verder werd beklemtoond dat Martens de inspanningen had kunnen waarderen, die de Zairese regering levert in het raam van het herstel van de economische toestand. en dat beide regeringsleiders de wens hadden geformuleerd ,.de betrekkingen verder te ontwikkelen in een klimaat van wederzijdse samenwerking, op grond van beider belang. met eerbiediging van de soevereiniteit en het beginsel van niet-inmenging, en van de legaliteit van elk der beide landen en van de internationale conventies." In dat perspectief, aldus het communiqué, werd van Zairese zijde de Belgische gesprekspartner ondervraagd over het statuut van die Zairezen die om politieke redenen een toevlucht in België hebben gezocht. Van Belgische zijde werd daarover toelichting verstrekt en zal ervoor worden gezorgd dat de Zairese regering volledige informatie wordt verstrekt. De Belgische premier bevestigde dat zijn regering op die Zairezen de bepalingen van de Belgische wetgeving betreffende de buitenlanders toepast. De regering zal erover waken dat die toepassing objectief en lovaal gebeurt.
Het communiqué handelt verder over de problemen van de ontwikkelingssamenwerking en betoont dat Zaire tevreden is over de Belgische coöperatie. Wat de douane betreft, wordt gezegd dat België instemt met het sturen van drie extra ambteriaren en het Zairese verzoek om nog tien ambtenaren meer met sympathie zal onderzoeken. Inzake de financiële problemen van Zaire beloofde Martens de Belgische financiële instellingen aan te sporen Zaire een overgangslening toe te staan. Diplomatieke steun zal aan Zaire worden verleend om dat land toegang te geven tot verruimde IMF-faciliteiten en dgl. België belooft het openen van een tweede kredietlijn door de Belgische Investeringsmaatschappij ten voordele van de Société Financière de Développement positief te onderzoeken. Het belooft ook de toegangsvoorwaarden van Zaire tot de faciliteiten van de Delcredere-dienst welwillend te bekijken. België belooft nog andere Zairese projecten positief te onderzoeken.
Tenslotte meldt het communiqué dat premier Nguza een uitnodiging voor een bezoek aan België aanvaard heeft en dat minister van ontwikkelingssa-

De 53 m hoge en 592 m lange Inga-dam.

menwerking Coens in de tweede helft van april naar Zaire zal reizen
De voorlezing van het communiqué gebeurde op een ontmoeting met de pers in het ministerie van buitenlandse zaken. Op dezelfde bijeenkomst werden vier akkoorden ondertekend

a Een maritiem akkoord regelt de verdeling van de vracht voor schepen van beide landen op basis van een verdeelsleutel 40/40/20. Het betekent dat 40% van de bilaterale buitenlandse zeehandel aan Belgische schepen wordt toegewezen, 40% aan Zairese schepen en dat 20% kan worden verdeeld over schepen van andere landen.

- Een betalingsakkoord trekt de kredietlijn die de Nationaie Bank van België toestaat aan de Bank van Zaire op van 700 mln fr. naar één mrd fr.
- Een financieel akkoord betreft een lening van staat tot staat, waarbij België een lening van 400 mln fr. zonder interest toekent. De eerste terugbetaling geschiedt einde '1992.
- Een vervoerakkoord voorziet in een Belgische financiering van de studies voor de aanleg van het vak Mombasa-Komanda van de Transafrikaanse weg.

Na de ondertekening beklemtoonde Martens andermaal ,,dat hij van het land, zijn leiders en het volk van Zaire houdt.'' Hij had het over een nieuwe start voor de betrekkingen tussen de twee landen. Nguza noemde het bezoek ,,volledig geslaagd.''

Reacties SP

Na de terugkeer van Martens reageerde de socialistische partij zeer ontstemd op de ,,liefdesverklaring van Inga''. Zij erkende wel dat de premier tijdens de besprekingen met Moboetoe binnen de perken van zijn opdracht was gebleven, o.m. toen hij weigerde in te gaan op het dubbele Zairese verzoek maatregelen te treffen tegen de Zairese oppositie in België, en de militaire assistentie te vermeerderen. Maar SP-voorzitter Van Miert zei dat Martens niet namens de regering had gesproken, toen hij blijk gaf van zijn vriendschap voor Moboetoe en de andere Zairese leiders.
Voor de TV en op de vergadering van de parlementscommissies voor buitenlandse zaken, waar hij verslag uitbracht over zijn reis, verklaarde Martens echter dat hij wel degelijk als regeringsleider had gesproken en dat hij de verklaring van Inga als een belangrijk feit beschouwde. Ook weigerde hij een oordeel te vellen over de aanhouding van de Zairese parlementsleden, omdat zo iets een inmenging in de binnenlandse aangelegenheden van Zaire zou betekenen
Dat Martens kennelijk afstand nam van de berichten over schendingen van de mensenrechten in Zaire. droeg eveneens bij tot de wrevel aan socialistische zijde

TWEEDE RAPPORT-PETIT OVER DE ZIEKTEVERZEKERING

Jacques Petit die bij KB van 10 maart 1975 benoemd werd tot koninklijk commissaris voor de reorganisatie van de ziekteverzekering en op 27 febr. 1976 een eerste rapport indiende, heeft in febr. 1981 een tweede, aanvullend verslag ingediend.
Volgens *De Standaard* (4-3) die het rapport samenvat. heeft Petit woorden van waardering voor de artsen en de ziekenfondsen en hun inspanning om tot een akkoord te komen, ook m.b.t. de financiële gezondmaking van het stelsel. Ook stelt Petit vast dat talrijke voorstellen. geformuleerd in het eerste rapport, door het parlement en de regering gerealiseerd werden. Hij ontkent niet dat de financiële moeilijkheden van de ziekteverzekering groot blijven, maar schrijft ze toe aan de algemene economische toestand en aan de besparingen die de regering direct of indirect doorvoerde ten laste van de sector. Verdere besparingen zouden kunnen leiden tot een conflictsituatie over het inkomen van de artsen, de leefbaarheid van de ziekenhuizen in het gedrang kunnen brengen of de verzekering voor bepaalde zieken denkbeeldig kunnen maken.
Petit stelt in zijn tweede rapport o.m.:

- Om het probleem van het thesaurie-tekort van de ziekteverzekering t.o.v. de ziekenhuizen (thans 39 mrd fr.) op te lossen, zou het RIZIV over een bedrijfskapitaal moeten kunnen beschikken.
- De stijging van de loonkosten in de gezondheidszorg o.m. ten gevolge van de arbeidsduurverkorting en de verlenging van de vakantieduur, kan in de gezondheidszorg niet, zoals in de industrie, gedeeltelijk worden opgevangen door diepte-investeringen en een vermindering van het aantal werknemers. De loonkostenstijging moet worden verrekend in de prijs. De mogelijkheid tot kostenbeheersing is alleen mogelijk in de volumes: beperking van het aantal ziekenhuisbedden, van de zware medische apparatuur, van de medische overconsumptie, van het aantal artsen en kinesitherapeuten enz. Dat is echter een opdracht voor de overheid, niet voor de ziekteverzekering.
- Het volstaat overigens niet het beddenbestand in de ziekenhuizen met x% te verminderen. Bepaalde vaste uitgaven verminderen niet in dezelfde mate: bij een inkrimping van het aantal bedden kan de ligdagprijs per bed stijgen. Rationeler en meer efficiënt zou het zijn, de verouderde ziekenhuizen te sluiten of uit te schakelen.

Het rapport handelt ook over allerlei concrete punten, zoals de beheersing van de zware medische apparatuur, de afremming van de uitgaven voor klinische biologie, de sterke stijgingen in de kinesitherapie, de controle op de arbeidsongeschiktheid.
In zijn besluit betoogt Petit dat de ziekteverzekering een periode van rust nodig heeft, waarin haar financiering op stabiele en afdoenae elementen kan steunen. In samenwerking met alle betrokkenen moet een kwalitatieve en kwantitatieve controle op de prestaties worden ingevoerd. Het is echter een illusie te denken, dat men het probleem van de sociale zekerheid uitsluitend via de reorganisatie van de ziekteverzekering kan oplossen.

FRANKRIJK

SOCIAAL-ECONOMISCHE ONTWIKKELINGEN

Tussen de op één na grootste Franse socialistische vakbond CFDT (Confédération Française Démocratique du Travail) en de grootste en communistisch-georiënteerde vakbond CGT (Conféderation Génerale du Travail) is in 1980 een einde gekomen aan de toenadering die onder druk van de zorgwekkende economische ontwikkeling in 1979 was ontstaan (pag. 68111-1979). De billijkende houding van de Communistische partijleider George Marchais ten opzichte van het Russische ingrijpen in Afghanistan, heeft socialisten en communisten van elkaar verwijderd, maar tevens een wig gedreven tussen de twee belangrijkste vakbonden.
Op 1 mei 1980 demonstreerden in Parijs de CGT, de CFDT, de onderwijsvakbond FEN en de gematigde vakbond FO (Force Ouvriere) in gescheiden gelederen. Voor de FO was dat al gebruikelijk.
Op 5 sept. 1980 markeerde CFDT-leider Edmond Maire de breuk tussen de bonden met ongekend felle aanvallen op de CGT, die hij sectarisme en ideologische verharding verweet. De CGT verwijt de CFDT reformisme en klassecollaboratie en een feitelijke alliantie met de regering Giscard-Barre. De CGT noemde Maires uitspraken ,,grenzend aan een delirium''.

Staking

Op 13 mei 1980 werd in Frankrijk het openbare leven grotendeels lamgelegd door een 24-uursstaking ,,ter verdediging van de sociale verzekering". Post, electriciteitsvoorziening, openbaar vervoer. kranten. chemische industrie en de havens werkten niet of nauwelijks. Ondanks het feit dat alle vakbonden tot ,,eenheid-van-actie" opriepen, was de eenheid slechts schijn. *NRC/H'blad* (13-5-80) meldde:

,,Toch dient deze ,,eenheid van actie" er eerder toe om de totale onenigheid tussen de vakbonden onderling te verbergen, dan dat zij een bestand aankondigt in de guerrilla die de communistische CGT nu al meer dan een jaar voert tegen de socialistische CFDT en de andere vakbonden zoals de FG. Deze onenigheid, die parallel loopt met de politieke oorlog tussen communisten en socialisten, leidde er al toe dat voor het eerst sinds mensenheugenis op 1 mei gescheiden optochten werden gehouden.
Tekenend is dan ook dat deze ,.Nationale actiedag" geen algemene economische doelen of looneisen geldt, maar alleen de verdediging van de sociale verzekering, en dat de optochten die de CGT daartoe vandaag heeft georganiseerd niet worden bijgewoond door de andere vakbonden.
De sociale verzekeringskassen die door te hoge ziektekosten vorig jaar een tekort van vele miljarden francs toonden zodat alle verzekerden tot eind 1980 1% extra premie moeten betalen. moeten volgens de regering worden gesaneerd via kostenverlaging. De vakbonden maar ook alle gezinsorganisaties. coöperatieve verzekeringen en vele artsenbonden achten de wijze waarop dat moet gebeuren een aantasting van de rechten van de verzekerden. Zij protesteerden allereerst tegen de zogenaamde ,,ticket modérateur d'ordre public" waardoor het eigen aandeel in de kosten van artsenbezoek en medicijnen met 5 à 12% wordt verhoogd. Ziekenhuiskosten blijven voor 100% vergoed.

Boerenacties tegen Spaanse import

Ontevreden Zuidfranse boeren hebben medio juni 1980 treinen en vrachtwagens geladen met goedkope Spaanse landbouwprodukten tegengehouden en de lading vernield. Dikwijls werden vrachtwagens in brand gestoken. Op 16 juni werden bij de Frans-Spaanse grensplaats Le Perthus 9 vrachtwagens uit Spanje met explosieven opgeblazen. Op het station van Tarascon werd een goederentrein ,,gecontroleerd" en voor een deel ,,uitgeruimd".
Spaanse vrachtwagenchauffeurs blokkeerden uit protest op 17 juni de oostelijke grensovergang in La Junquera voor vrachtverkeer. Een grote stroom toeristen kon, met vertraging, doorrijden. Op 20 juni eindigde de blokkade na de verzekering van de Franse autoriteiten dat de veiligheid van chauffeurs en lading in Frankrijk gegarandeerd werd.

De Franse boeren hadden te lijden van concurrentie uit Spanje, vooral door de overproduktie van appels, peren en aardappels waardoor de prijzen ver waren gedaald. Omdat de Spaanse (en Griekse) export van goedkope groenten naar derde landen gewoon doorging en de Franse export daardoor stagneerde, bleven de Franse prijzen dalen. Franse boeren moesten bijv. hun tomaten voor anderhalve franc per kilo van de hand doen, terwijl de produktie pas bij frs. 2.50 rendabel was.

Staking vissers en blokkade

Een staking van Franse vissers, die op 27 jul was begonnen in R, ulogne s u Mer (Noordwest-Frankrijk) breidde zich begin augustus uit naar andere vissersplaatsen en leidde tol een blokkade van havens, die werd gesteund door de vakbonden CGT en CFDT Duizenden Britse ,ot risten kwamen aan de Kanaalkust vaat te zitten om dat veerboten niet konden uitvaren of binnenlopen

De acties werden gesteund door twee groepen vissers: de bemanningen van industriële trawlers en kleine beroepsvissers. De eerste groep verzette zich tegen vermindering van het aantal bemanningsleden op grote boten. die volgens de reders noodzakelijk is om de rentabiliteit van de ondernemingen te waarborgen. Herstructurering is volgens de reders noodzakelijk om het hoofd te kunnen bieden aan Japanse, Russische en Spaanse concurrentie.
Bij de kleine vissers zijn de gestegen brandstofprijzen aanleiding geweest om actie te voeren voor verhoging van de subsidie op dieselolie, die 10.5 centime per liter bedroeg. Zij ondervinden moeilijkheden bij de afzet wegens het ouderwetse distributiesysteem dat de produkten vele malen duurder maakt voordat deze de consument bereiken. De vissers verzetten zich voorts tegen de gestegen visimport die 14% van de nationale produktie bedraagt.
Grote ongerustheid onder de vissers was gewekt door de economische plannen van de regering die pleiten voor vangstvermindering, beperking van de bemanningen en stijgende import. De omzet in de Franse visserij zou in 1985 tot de helft moeten zijn teruggebracht, de import zou van 3 mrd frs. nu tot 6 mrd frs. moeten stijgen en het aantal werknemers in de industriële visserij zou van 25.000 tot 8.000 moeten worden teruggebracht.

De toestand escaleerde toen op 20 aug. de havens van Le Havre, Rouen, St. Nazaire en Fos-sur-Mer werden geblokkeerd. Onderhandelingen tussen minister van transport, Joël Le Theule, reders en vakbondsvertegenwoordigers leverden niets op. Premier Barre liet weten dat blokkade van belangrijke economische toevoerwegen (olie, ijzererts) met geweld zou worden gebroken.
Op 21 aug. werd de blokkade van de oliehaven van Fos-sur-Mer door de marine gebroken. Op 22 aug. gaven de vissers ,,als blijk van goede wil" de blokkade van Le Havre, Duinkerken, Calais, Boulogne en andere havens op. Op 25 aug. werd de blokkade weer ingesteld, maar in Le Havre werd daar door de marine een einde aan gemaakt. Op 3 sept. waren alleen de havens van Lorient en Concarneau nog geblokkeerd.

Op 2 sept. werd een ontwerpakkoord gesloten tussen de reders en werknemers in de industriële visserij.

Volgens het akkoord zouden voor 1 oktober onderhandelingen beginnen over een nieuwe collectieve arbeidsovereenkomst waarin dan kon worden bepaald dat het aantal manschapperi per schip zou worden beperkt zonder dat ontslagen vallen.
Dat betekent dat na een werkperiode van 12 dagen één of twee leden van de bemanning langer thuis blijven terwijl toch een minimuminkomen van 3600 franc per maand blijft gegarandeerd.
Tot die tijd, aldus het akkoord, zouden de **30** vissersschepen van Boulogne met de tot nu toe gebruikelijke 22 man uitvaren. Het akkoord werd geparafeerd door de socialistische vakhnnd CFDT De communistische CGT weigerde te tekenen.
Geen kans op een oplossing bleek er te zijn voor de eigenaren-vissers die meer regeringssteun eisten en vooral hogere subsidie op dieselolie verlangden.

Op 17 sept. eindigde het conflict, toen de vissers in Boulogne (399 stemmen vóór en 217 tegen) in afwachting van de onderhandelingen het werk hervatten.

Toestand economie

Op 23 aug. 1980 gaf het kabinet van premier Barre een economisch rapport uit, dat de sombere perspectieven van het OESO-rapport van 5 juli in grote trekken bevestigde.

De Franse regering rekende op een inflatie van 13% (in 1979 11,8%) en een tekort op de lopende rekening van de betalingsbalans van frs. 30 mrd (tegen frs. 6,2 mrd in 1979). Het bruto nationaal produkt zou groeien met 2,2% (3,4% in 1979). Op de handelsbalans werd voor 1980 gerekend op een tekort van frs. 55 mrd.
De achteruitgang op de handelsbalans ontstaat voor negentig procent door de scherpe stijging van de kosten voor de invoer van energie (olie en gas). De energie-invoer maakt bijna dertig procent van de gezamenlijke Franse invoer uit en in achttien maanden is de olierekening 156 procent hoger geworden. De regering verwachtte dat Frankrijk in 1980 voor zijn olieinvoer 120 miljard frank zal moeten neertellen tegen 70 miljard frank in 1979.
Volgens de OESO had de vermindering van de economische groei een vergroting van het aantal werklozen met 150.000 tot gevolg. In 1979 was 5,6 procent van de beroepsbevolking zonder werk, in 1980 zou dat 6,5 procent zijn. De verslechtering van de wereldeconomie, samen met het strenge monetaire beleid dat in 1979 werd ingevoerd, brengt een geleidelijke recessie teweeg, die in 1985 een veel grotere werkloosheid tot gevolg heeft.
Om de vergroting van de werkloosheid teniet te doen zou Frankrijk zijn produktie per jaar met 4,5 a zes procent moeten vergroten. Gezien de huidige toestand van de wereldeconomie en de Franse afhankelijkheid van olie behoort dit volgens de OESO niet tot de mogelijkheden.
Ondanks een verhoging van de sociale lasten stijgt het netto-inkomen met 2,8 procent. In 1979 was dat 0,9 procent. Het reëel besteedbare inkomen wordt nadelig beïnvloed door een verhoging van de inkomstenbelasting. Hierbij is sprake van een stijging met 1,4 procent. In 1979 ging het reëel besteedbare inkomen omhoog met 2,1 procent en in 1978 met 4,1 procent.
(Le Monde, Financial Times, NRCI H'blad, NZZ)

OVERZEESE DEPARTEMENTEN GUADELOUPE EN MARTINIQUE GETROFFEN DOOR ORKAAN. BOMAANSLAGEN DOOR ONAFHANKELIJKHEIDSBEWEGINGEN

Begin september *1979* heeft de wervelstorm ,,David" op de Caribische eilanden Guadeloupe en Martinique voor ruim f *400* mln schade aangericht. De Franse staatssecretaris voor de overzeese gebiedsdelen, Paul Dijoud, bracht daags na de ramp een bezoek aan het gebied en beloofde de getroffen eilanden te kunnen profiteren van de ,,nationale solidariteit".
Op *13* april *1980* heeft de organisatie die streeft naar onafhankelijkheid van Guadeloupe, ,,Groupe de Libération Armée de la Guadeloupe" (GLA), een bomaanslag gepleegd op een radiostation in Point a Pitre, dat zojuist een toespraak had uitgezonden van staatssecretaris Paul Dijoud. Deze had tijdens zijn bezoek van vier dagen aan het eiland zijn bezorgdheid uitgesproken over de relaties tussen de groepen die naar onafhankelijkheid streven en de Cubaanse Communistische Partij.
Op *17* sept. *1980* stelde een andere onafhankelijkheidsbeweging ,,Union pour la libération de la Guadeloupe" (UPLG) zich verantwoordelijk voor drie bomaanslagen. Een Franse sergeant, Bruno Soisse, werd op *17* sept. gedood toen hij een bom in een vliegtuig op vliegveld Raizet onschadelijk wilde maken. De prefect, Guy Maillard, verklaarde Guadeloupe ,,niet over te zullen laten aan een kleine groep onverantwoordelijken, die zich zonder politieke steun met geweld tracht op te dringen aan de publieke opinie".
Op *17* nov. en *5* dec. ontploften opnieuw bommen in Guadeloupe.

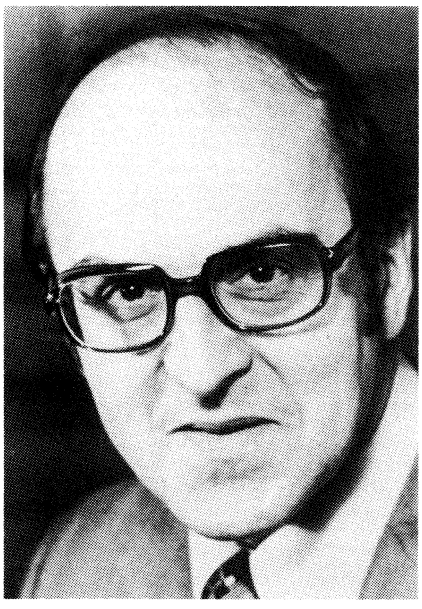
Bezoek Giscard

Van *23* tot *29* dec. *1980* bracht president Giscard d'Estaing van Frankrijk een bezoek aan Martinique en Guadeloupe, dat een privé-karakter had. Drie dagen voor zijn aankomst op Guadeloupe en op de dag van aankomst op Martinique ontploften bommen. Op de eilanden werd het bezoek van Giscard algemeen beschouwd als een poging een hart onder de riem te steken van de Franse gemeenschap die door de GLA was gesommeerd voor *31* dec. *1980* het gebied te verlaten.
Op *29* dec., drie uur voor het vertrek van het Franse staatshoofd, ontplofte een bom op het vliegveld van Guadeloupe. Later op de dag vertrok de president voor een kort bezoek aan de Franse helft van Sint-Maarten (Saint-Martin) en aan Saint-Barthélemy.
Op *30* dec. *1980* werd er vergeefs een aanslag gepleegd op de uit Frankrijk afkomstige vakbondsleider, Alain Gugenheim, voorzitter van de regionale vakbond van Guadeloupe, CRPG.
Op *2* januari *1981* werd het paleis van justitie in Fort-de-France op Martinique door brandstichting gedeeltelijk verwoest.
Op 5 januari werd een aanslag in Parijs gepleegd door de GLA (pag. 174/3), die daarmee voor het eerst in Frankrijk van zich deed spreken. en op *25* en 30 januari opnieuw.
Op *18* febr. werd een bom tot ontploffing gebracht bij het huis van een Franse familie in Point a Pitre. (*Le* Monde)

ZWITSERLAND

KURT FURGLER BONDSPRESIDENT

Op 1 januari *1981* is de Zwitserse minister van justitie, Kurt Furgler, advocaat te Bern, Georges André Chevallaz opgevolgd als bondspresident voor het jaar *1981.* Furgler, lid van de Christlichdemokratische Volkspartei. was op *10* dec. *1980* tijdens een plenaire zitting van de Nationalrat en de Standerat, de twee kamers van het Zwitserse parlement, in zijn functie gekozen. Het Zwitserse staatkundige systeem voorziet in de verkiezing van één van de zeven leden van de regering tot bondspresident gedurende één jaar. Fritz Honegger (62), radicaal-democraat, werd gekozen tot vice-president.

Kurt Furgler is op 24-6-1924 in St. Gallen geboren en na zijn rechtenstudie aan de universiteiten van Fribourg. Genève en Zurich als 24-jarige als gedeputeerde voor zijn geboortestreek, het kanton St. Gallen, lid geworden van het parleqent. Sinds 1972 was hij minister van justitie. In 1976 was hij vice-bondspresident en in 1977 bondspresident van Zwitserland, de jongste tot dan toe.

JONGERENPROTEST IN ZURICH

In de loop van *1980* zijn Zurich en andere grote Zwitserse steden het toneel geweest van ernstige ongeregeldheden, waarbij groepen jongeren onder meer uit onvrede met het bestuur en bepaalde ontwikkelingen in de samenleving strijd leverden met de politie en grote vernielingen werden aangericht. In de zomermaanden kwam het enkele malen tot een oproer zoals nog niet eerder in Zwitserland was voorgekomen.
Op *30* en *31* mei demonstreerden jongeren in Zürich tegen de plannen voor de dure renovatie van het operagebouw in die stad. terwijl er naar hun mening te weinig aan ,,alternatieve" activiteiten voor jongeren wordt gedaan.
Bij die demonstraties kwam het tot plundering en brandstichtingen. Een 51-jarige politieman overleed als gevolg van een hartaanval. Er werden *31* arrestaties verricht.
Op *9* juni werd het voorstel tot de omstreden renovatie van het operagebouw in Zürich in een referendum met *53279* tegen *45482* stemmen aangenomen. In de maand juni kwam het ook in Basel en Bern tot ongeregeldheden bij demonstraties van jongeren waarvoor geen toestemming was gegeven.
In de nacht van 12 op *13* juli kwam het in Zürich tot ernstige rellen. plunderingen, brandstichtingen en het opwerpen van barricades na een mars van ca. *300* jongeren door de stad om vrijlating te eisen van degenen die bij het ,,opera-oproer" van *30* en *31* mei waren gearresteerd. De mars begon bij een verlaten fabriek in de Limmatstrasse, die was omgevormd tot ,,autonoom jeugdcentrum". Er werden *130* jongeren aangehouden. De mars was tien dagen eerder met pamfletten aangekondigd en bekendgemaakt via twee illegale radiostations.
Op 5 sept. deed de politie een inval in het ,,autonome jeugdcentrum" in Zürich en sloot het op last van het gemeentebestuur. Het centrum deed dienst als actiecentrum voor betogingen tegen het gemeentelijk bouwbeleid. Er werden *136* jongeren aangehouden en korte tijd later weer vrijgelaten. In de stad kwam het opnieuw tot onlusten, waarbij auto's in brand werden gestoken, etalages vernield werden en molotov-cocktails naar de politie werden gegooid. De rellen duurden tot *7* sept. Er werden *338* arrestaties verricht.

Op 7 sept. nam de politie van Zurich bijna 40 kilo springstoffen in beslag die waren verstopt onder een brug in de stad. De explosieven waren .,bestemd" voor de verdediging van het ,,autonome jeugdcentrum" in de Limmatstrasse en gestolen in Walenstadt.
Op 5 oktober kwam het tut ongeregeldheden in Bern, Zurich en Lausanne. In Zurich volgden rellen op een demonstratie waarmee heropening van het jeugdcentrum in de Limmatstrasse werd geëist. Er werden 77 arrestaties verricht.
Op 11 oktober werd gedemonstreerd in Lausanne met leuzen als: ..wij willen geen wereld ,,,%;,,,de zekerheid niet van honger te zullen sterven wordt betaald met hel risico van verveling dood te gaan". In Zurich werd gedemonstreerd tegen het bouwbeleid van de gemeente en het gebrek aan goedkope huisvesting voor jongeren.
Op 25 jan. en 2 febr. 1981 was het in Basel en Zurich opnieuw onrustig.

REFERENDUM SCHEIDING KERK-STAAT

Op 2 maart 1980 is een nationaal referendum gehouden waarin het Zwitserse volk zich moest uitspreken over de voorgestelde afschaffing van de bestaande banden tussen de staat en de belangrijkste kerken. Het opkomstpercentage in dit 300-ste referendum sedert 1848 was 34,4%. Het merendeel (78,9%) van de Zwitsers wees het voorstel af.
Op dezelfde dag werd ingestemd met een voorstel (86%)dat een verandering in de grondwet beoogt waardoor de regering in vredestijd bij crisissituaties alle noodzakelijke tnaatregelen kan nemen die een voortzetting van de import van grondstoffen waarborgen. De Zwitserse regering kon die maatregelen tot dan toe slechts nemen in tijd van oorlog.

VOLKSTELLING: GERINGE GROEI.

Op 2 dec. 1980 is een volkstelling gehouden, waarvan de resultaten op 30 jan. 1981 werden bekendgemaakt. De Zwitserse bevolking telde circa 6.329.000 zielen. Dat waren er 59.200 meer dan in 1970. Deze toeneming was de kleinste sedert de invoering van de tienjaarlijkse volkstellingen in 1850. In 17 kantons groeide de bevolking (tot 11%), in 9 kantons liep het bevolkingsaantal terug (1 tot 14%). Vooral in de kantons met horloge-industrie was de teruggang het grootst. De economische recessie, het gebruik van de anticonceptie pil en de vlucht uit de stad hebben belangrijke invloed gehad op het geboortecijfer, aldus het Zwitserse Bondsbureau voor de Statistiek.

LATIJNS-AMERIKA

BELIZE

BRITSE ONDERHANDELINGEN MET **GUATEMALA** OVER ONAFHANKELIJKHEID

Na de overwinning, op 21 nov. 1979, van de naar onafhankelijkheid strevende People s United Party van premier George Price van Belize (pag. 329/2-1980), heeft Engeland diplomatieke successen geboekt in het streven om Belize onafhankelijk te maken Werd dit in 1979 in i e Verenigde Naties nog maar door in-aait' landen gesteund, aan het einde van 1980 bleek dat 130 landen zich achter het onafhankelijkheidsstreven hadden opgesteld.
Op 3 nov. 1980 nam de Algemene Vergadering van de VN in New York een resolutie aan waarbij werd aangedrongen op onafhankelijkheid vóór Kerstmis 1981. Er waren acht onthoudingen (Bolivia, El Salvador, Dominicaanse Republiek, Honduras. Israël. Marokko, Paraguay en Uruguay);alleen Guatemala stemde tegen.

The Financial Times (5-11-1980)noemde het van groot belang dat de Verenigde Staten zich voor onafhankelijkheid hadden uitgesproken, hetgeen uit angst voor linkse infiltratie van het Middenamerikaanse gebied tot dan toe niet was gebeurd.
Op 11 aug. 1980 voerde de Britse staatsminister van buitenlandse zaken, Nicholas Ridley, na overleg met premier George Price en gouverneur James Patrick Hennessey, besprekingen met de minister van buitenlandse zaken van Guatemala, Rafael Castillo Valdez, in Guatemala City. Op 13 okt. werd gesproken in New York en begin februari 1981 opnieuw.

Intussen had Guatemala de VN-resolutie van 3 nov. 1980 van nul en gener waarde verklaard. Het bleef bij de aanspraken op Belize, terwijl Engeland verzekerde ,,geen centimeter" van de 22.000 km^2 grondgebied te zullen afstaan. Guatemala baseert zijn aanspraken op het kleine land, dat de status heeft van afhankelijk gebied onder soevereiniteit van de Britse kroon, op een overeenkomst uit het midden van de 19de eeuw en het heeft gedreigd Belize binnen te vallen zodra het onafhankelijk is. Guatemala staat alleen in de strijd om het gebied, sedert Mexico een oude aanspraak op een gedeelte van het grondgebied van Belize heeft laten vallen.

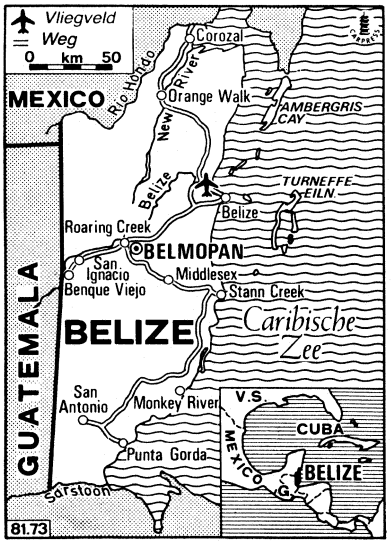
De Britse staatsminister Ridley verklaarde eind januari 1981 dat Engeland zich zou houden aan de VN-resolutie, die onafhankelijkheid voor het einde van 1981 bepleit, en dat onenigheid met Guatemala het onafhankelijkheidsproces niet zou belemmeren.

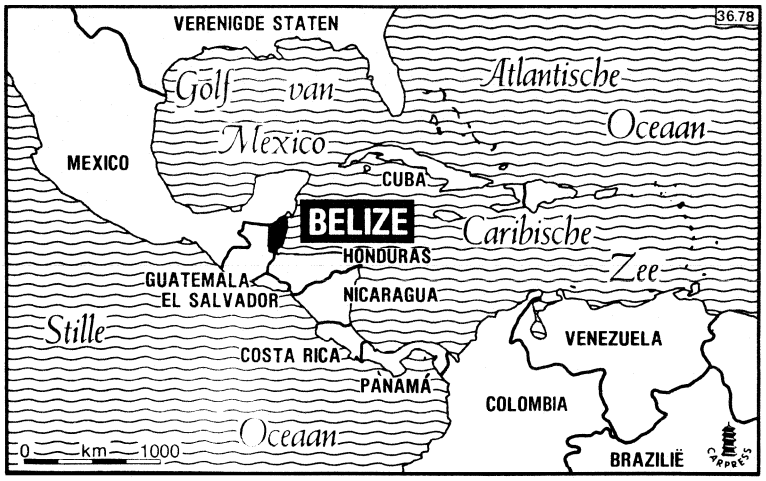
Akkoord over onafhankelijkheid

Op 5 maart begonnen in Londen onderhandelingen tussen Guatemala, Belize en Groot-Brittannie, die werden gevoerd door de Britse minister van binnenlandse zaken Lord Carrington, zijn Guatemalteekse collega Rafael Castillo Valdez, de premier van Belize, George Price, en de Britse staatsminister van buitenlandse zaken Nicholas Ridley
Op 11 maart ondertekenden de deelnemende landen een raamovereenkomst, waarvan op 17 maart bijzonderheden werden bekendgemaakt

Belize krijgt volledige onafhankelijkheid in 1981 en Guatemala laat zijn aanspraken op grondgebied van Belize vallen Belize staat geen grondgebied af aan Guatemala. In ruil daarvoor ontvangt Guatemala vrije toegang tot de Caribische Zee via grondgebied van Belize en havenfaciliteiten aan de Caribische kust.
Over de Britse troepen in Belize wordt in de raamovereenkomst met geen woord gerept.
Guatemala zal volgens de overeenkomst vanuit het kleine noordoostelijke kustgebied aan de Golf van Honduras gebruik mogen maken van een zeecorridor door de territoriale wateren van Belize. Rechtens blijft die corridor het bezit van Belize, maar Guatemala kan er vrij gebruik van maken. Dat geldt ook voor de kleine koraaleilandjes Ranguana en Sapodilla in de corridor en voor de zeebodem eronder.
Vanuit de Guatemalteekse olievelden mag het land pijpleidingen aanleggen naar de havens Belize City, Punda Gorda en Dangriga en het heeft recht op het vrij gebruik van de haveninstallaties. Voorts is overeengekomen dat Guatemala en Belize zullen samenwerken bij het onderzoek naar de aanwezigheid van aardolie in de wateren van Belize en de exploratie van mineralen.

In de raamovereenkomst is geen veiligheidsgarantie opgenomen van Engeland ten opzichte van Belize. Belize wilde dat wel, maar in Londen wordt de opvatting gehuldigd dat men niet meer verantwoordelijk kan zijn voor de verdediging van een gebied dat duizenden kilometers ver ligt.

Volgens de NZZ (19-3-1981) zijn het niet de kosten van £26 mln per jaar voor de instandhouding van 1.600 man Britse troepen die zwaar wegen voor Londen, maar is het vooral de angst verward te raken in het web van de Middenamerikaanse aangelegenheden.

,,Engeland wenst dan ook geen steunpunten in het voormalige Brits Honduras, al heeft het zich bereid verklaard een paar militaire instructeurs te sturen. De in Belize gestationeerde Britse troepen beschermden het land niet alleen tegen Guatemalteekse agressie, maar weerhielden tevens door Cuba en Nicaragua gesteunde Guatemalteekse guerrilla-strijders ervan in Belize steunpunten te vestigen voor hun strijd.

In het kader van de raamovereenkomst hebben Belize en Guatemala elkaar nu beloofd op de respectieve territoria geen tegen het buurland gerichte subversieve activiteit toe te laten. Of die garantie even werkzaam is als de aanwezigheid van de Britse troepen, zal de toekomst uitwijzen." aldus de *NZZ*.

In The Times (20-3-81) werd erop gewezen dat de overeenkomst nog moet worden omgezet in een verdrag, hetgeen gezien de oppositie in beide landen nog geen gemakkelijke zaak is. De belangrijkste oppositiepartij van Belize, de United Democratic Party, heeft de regering-Price beschuldigd van ,,uitverkoop" van de belangen van het land en de jeugdafdeling van de partij protesteerde in de week na 17 maart, waarbij het tot rellen kwam. In Guatemala heeft de rechts-georiënteerde Nationale Bevrijdings Beweging zich in soortgelijke bewoordingen tegen de raamovereenkomst gekeerd.

In een ander artikel wees deze krant (20-3-1981) op de aanspraken die Honduras maakt op Sapodilla. De Hondurese minister van buitenlandse zaken. Cesar Elvira Sierra. verklaarde dat Honduras blijft bij de aanspraken op dit koraaleiland, ongeacht de besprekingen die Guatemala en Engeland over Belize voeren.

De details van de raamovereenkomst zouden in de loop van 1981 door een gemengde commissie moeten worden uitgewerkt.

(Vor. ber. pag. 32912-1980)

NICARAGUA

AFZEGGING CONFERENTIE CACM

Op 14 aug. 1980 hebben de ministers van buitenlandse zaken van Guatemala en El Salvador hun komst afgezegd naar een conferentie in Managua over de toekomst van de Centraal Amerikaanse Gemeenschappelijke Markt (CACM). De officiële verklaring voor het wegblijven was de onrustige toestand in beide landen, maar volgens waarnemers is de afzegging een blijk van onvrede over het streven van Nicaragua en Costa Rica om de interne toestand in El Salvador en Guatemala ter sprake te brengen.

Bezoek aan Bonn

Op 28 en 29 aug. 1980 bracht de minister van buitenlandse zaken van Nicaragua, Miguel d'Escoto Brockmann, een bezoek aan zijn collega Genscher in West-Duitsland. Er werd gesproken over Westduitse hulp aan de wederopbouw van Nicaragua. Minister d'Escoto Brockmann zei in zijn gesprek met de Westduitse bewindsman dat noch Cuba noch de Sowjet-Unie via hulp hadden getracht invloed in Nicaragua te krijgen. Aan die hulp waren geen voorwaarden vastgeknoopt, zo zei hij.

AFRIKA

GAMBIA

DOODVONNIS

Het gerechtshof van Banjul heeft op 17 dec. 1980 een lid van de ,,Field Forces", Mustapha Danso, veroordeeld tot de dood door de strop. Volgens de aanklacht had Danso de plv. commandant van de ,,Field Forces", Emmanuel Mahoney. op 27 okt. gedood door twee geweerschoten. In de loop van het op 12 dec. begonnen proces hield Danso vol zich niets te herinneren van de hem ten laste gelegde feiten, maar de medische deskundigen verklaarden hem gezond van geest. Sinds Gambia in 1965 onafhankelijk werd is er geen doodvonnis ten uitvoer gelegd, omdat het staatshoofd steeds zijn recht van gratie uitoefende.*(AFP)*

(Vor. ber. pag. 47)

MAURETANIË

TERUGTREKKING FRANSE TROEPEN. VEILIGHEIDSMAATREGELEN

Op verzoek van de Mauretaanse regering (eind april 1980) trok Frankrijk in mei 1980 zijn troepen uit Mauretanië terug, die daar in dec. 1979 op ,,dringend verzoek" van de Mauretaanse regering waren gelegerd. Eerst vertrokken enkele tientallen parachutisten. die in Nouakchott en Nouaraie waren gestationeerd, en vervolgens (22 mei) werd een honderdtal militaire instructeurs geëvacueerd.

Het Mauretaanse verzoek werd beschouwd als een teken van de verslechtering in de betrekkingen tussen Mauretanië en Frankrijk sinds de vervanging van president Mohammed Mahmoud Ould Louly en stafchef Ahmedou Ould Abdalla (resp. in jan. en april 1980, pag. 3361112-'80).

Volgens sommige Mauretaanse leiders zou de Franse president Giscard d'Estaing zich tijdens zijn bezoek aan de Golfstaten (maart 1980, pag. 151/3) gereserveerd hebben getoond t.o.v. de regeringsploeg in Nouakchott. nat een nadelige invloed op de door sommige olielanden toegezegde financiële hulp zou hebben gehad. „Wij willen niet zeggen dat Frankrijk op de destabilisatie van de huidige regering uit was, maar wij hebben het gevoel dat het de ogen sloot voor bepaalde activiteiten die een staatsgreep kunnen begunstigen." Voorts werd erop gewezen dat ex-president Moktar Ould Daddah in Saoedi-Arabië als staatshoofd was begroet en dat hij steeds meer mensen in zijn Parijse residentie ontving.

Volgens *Le* Monde (23-5-'80) viel moeilijk te zeggen of de vrees voor een staatsgreep en een eventuele terug-

keer aan de macht van Moktar Ould Daddah reëel was of als voorwendsel voor de terugroeping van de Franse troepen diende. Wel was zeker dat drie voormalige ministers in Mauretanië - Ould Abdullaye Baro (plan), Abdallah Ould Ismail (visserij) en Mohammed Ould Babah (defensie) - onlangs waren gearresteerd en dat de veiligheidsmaatregelen t.a.v. personen die onder huisarrest stonden - zoals ex-minister van buitenlandse zaken Hamdi Ould Mouknass - waren verscherpt. (Zie pag. 33612-'80)

(Vor. ber. pag. 34813 e.v.-1980)

AFSCHAFFING SLAVERNIJ

Op 5 juli 1980 deelde het militaire comité voor nationale redding (CMSN) mee: ,,De slavernij is vanaf heden in Mauretanië definitief afgeschaft." Dat was gebeurd om ,,het land tot zijn natuurlijke juiste plaats onder de ontwikkelde naties te verheffen". Verklaard werd dat het CMSN een document i.z. de slavernij - een obstakel voor nationale onafhankelijkheid en sociale gelijkheid - had opgesteld en voorgelegd aan de oelema's (mohammedaanse rechtsgeleerden en vertolkers van de Koran). Een meerderheid van hen was tot de conclusie gekomen dat, hoewel de slavernij in het algemeen legaal was onder de islam, de regering het recht had slaven te emanciperen. ,,De staat kan zich in de plaats stellen van de meesters om de slaven vrij te maken, net zoals hij het recht heeft de individuele bezittingen in het belang van de natie te onteigenen." Een nationale commissie, samengesteld uit oelema's, economen en bestuurders, zou de gevallen bestuderen die in aanmerking kwamen voor een schadevergoeding en de modaliteiten daarvan vaststellen.

Deze commissie moest ook het land overdragen aan degenen die het bewerken, in het bijzonder de Haratine (enkelvoud Haratini), d.w.z. de zwarte afstammelingen (ook mensen van gemengd ras) van bevrijde zwarte slaven, die Moorse (Arabisch-Berberse) gebruiken hadden overgenomen alsmede het plaatselijke Arabische Hassanya-dialect en die, hoewel technisch vrijgelaten, slavenwerk bleven verrichten en, in vele gevallen, als het eigendom van hun Arabische-Berberwerkgevers bleven gelden.

Reuter-correspondent Loic Even berichtte *(NRC/H'blad* 25-8-'80) o.a.:

„...Toen ze Mauretanie in de 17de eeuw veroverden, eisten de Moren al het land ten zuiden van de Senegal-rivier op en gebruikten de zwarte bevolking als slaven om dit land te bewerken.

De zwarte slaven die in de loop der tijd werden vrijgelaten, werden haratine" vrije mannen die aan hun voormalige meesters een deel van hun oogst of loon moesten afstaan Volgens een vooraanstaande regeringsfunctionaris betalen nog steeds duizenden haratine deze ,schuld" vooral omdat ze ervan overtuigd zijn dat ze anders niet in de hemel komen Dat laatste is hun nameliik eeuwenlang door de machtge religieuze leiders voorgehouden en is een diep geworteld idee dat niet zo maar uit de geesten van de haratine kan worden verdreven

Omdat de Moren als nomaden een geisoleerd bestaan hebben ge e [illegible] oe] door ae anti-slabernu beu eging zoals die in het Westen bestond Maar, zo vertelt de regerings functionaris, door de vele perioden van ernsti ge droogte van de afgelopen tien jaar zagen veel Moren zich gedwongen om vanuit hun noma den kampen in de Sahara naar het zuiden te trekken [illegible]

Omdat hun kuddes ue dr [illegible] overleede trokken de nomader ?aar de stad . ue hoop daar hun sociale structuur van meesters en slaven te kunnen behouden. Door het leven in de stad werden de slaven zich meer van hun situatie bewust en de hiermee gepaard gaande mentaliteitsverandering zou wel eens de dood van het Mauretaanse feodale systeem kunnen betekenen.

Deze veranderingen zullen voorlopig nog wel niet doordringen tot de woestijn, waar nog steeds meer dan 70 procent van alle Mauretaniërs leeft. Veel Moorse edelen vinden het verrichten van zware arbeid ver beneden hun waardigheid. ,,Er zijn Moorse families met tientallen slaven die voor hun kuddes kamelen en geiten zorgen, het land bewerken en de huishouding doen. terwijl de meesters in hun tenten zitten te dromen van een toekomst waarin zij, de Moren, de spil zijn waar de hele wereld om draait", aldus de regeringsfunctionaris.

De Moorse meesters zeggen dat hun slaven behandeld worden als volwaardige leden van de familie en dat geen slaaf uit vrije wil zijn eigenaar zou verlaten. Maar volgens (religieuze) leiders in Nouakchott is het leven van de slaven niets dan ellende." Als ze te oud zijn om nog te kunnen werken worden ze aan hun lot overgelaten om als honden te kreperen".

In de laagvlakte van de Senegal-rivier bewerken de ,,haratine" nog steeds het land dat volgens het islamitische recht eigendom is van de Moren. Eens per jaar komen dc landheren om hun deel van de oogst op te halen, dat varieert van een tiende tot een vijfde van de totale opbrengst, vertelt de functionaris. .,Zelfs onder ambtenaren komt het voor dat de ,,haratine" een deel van hun magere loon aan hun meester afdragen. Die meester is dan een hoge ambtenaar die hen een baantje bij de overheid heeft bezorgd."

Meer welvarende ,,haratine", die al jaren geleden naar buurlanden zijn uitgeweken dragen nog steeds geld af aan hun voormalige meesters. Als voorbeeld wordt een man genoemd, die ieder jaar een ronde reist langs een aantal Westafrikaanse hoofdsteden om zijn geld te innen. Er leven naar schatting zo'n 200.000 Mauretaniërs in de omringende landen . . ."

De positie van de Haratine (ongeveer een derde deel van de bevolking) en het rassenconflict in Mauretanië tussen de zwarte Afrikanen (ca. ⅓) en de overheersende Arabische Berbers (ca. ⅓) hadden begin 1980 in de hoofdstad Nouakchott en elders tot onrust geleid, waarbij ook de Haratine waren betrokken. Pamfletten werden verspreid door de clandestiene El Hor (vrij mens) beweging, waarin de regerende strijdkrachten werden beschuldigd ,,vaag racistisch" te zijn. Een aantal leiders van de Haratine werd gearresteerd en berecht in de stad Rosso (nabij de grens met Senegal).

De voormalige Mauretaanse zaakgelastigde in Abidjan (Ivoorkust), Bilal Ould Werzeg die ziin functie had neer gelegd uit protest tegen de behandeling van de Haratine en die El Hor in het buitenland vertegenwoordigde, maakte volgens *Le Monde* (24 7 '80) bekend dat hij nu, na de afschaffing van de slavernij, naar Nouakchott terug zou keren en dat hij elk contact met de in mei 1980 te Parijs opgerichte Mauretaanse oppositiebeweging, Alliance pour une Mauritanie democratique (AMD) had gestaakt

In een begin dec. 1980 door de Britse Anti-Slavery Society uitgebracht rapport werd gemeld dat er in Mauretanië ten minste 100.000 slaven en 300.000 half-slaven zijn op een totale bevolking van 950.000. De opsteller van dit rapport, John Mercer, stelde dat er ondanks de officiële afschaffing van de slavernij in Mauretanië nog steeds slaven worden gehouden. *(Le* Monde, *NRC/H'blad, The Times)*

INVOERING ISLAMITISCHE WET

Op **24** febr. 1980 voerde het CMSN de islamitische wet of sharia in voor misdrijven, die de moderne wetgeving volgens het CMSN niet had weten te beteugelen. Op 7 maart keurde de regering de instelling van een speciaal islamitisch hof goed, dat zou worden voorgezeten door een deskundige in het moslemrecht, bijgestaan door twee raadslieden en twee oelema's. De formele instelling van het speciale islamitische hof geschiedde per decreet van 10 mei.

Op 18 sept. werd de sharia voor het eerst toegepast. Toen werden in Nouakchott ten aanschouwe van enkele duizenden personen vier vonnissen voltrokken. Eén veroordeelde werd gefusilleerd; van drie anderen werd een hand afgehakt. *(Le Monde)*

BENOEMING BURGERREGERING. NIEUWE GRONDWET. MISLUKTE STAATSGREEP. BREUK MET MAROKKO. ANDERE ONTWIKKELINGEN

Op 12 dec. 1980 maakte luitenant-kolonel Mohammed Khouna Ould Haidalla – staatshoofd, voorzitter van het militaire comité voor nationale redding (CMSN) en premier – bekend dat binnenkort een burgerregering zou worden benoemd met Sid Ahmed Ould Bneijara **(34)** als premier en dat die regering voorbereidingen zou treffen voor

de installatie van ,.democratische instellingen" in Mauretanië onder leiding van het CMSN. Tegelijk deelde Haidalla mee dat een nieuwe grondwet was ontworpen en dat deze aan een nationaal referendum ter goedkeuring zou worden onderworpen.
Op 15 dec. werd de samenstelling van de nieuwe regering bekendgemaakt. Daarin waren de portefeuilles als volgt verdeeld:

Premier -- Sid Ahrned Ould Bneijara*; buitenlandse zaken en samenwerking - Mohammed Moktar Ould Zamel; justitie en islamitische zaken – Abel Aziz Ould Ahmed*; binnenlandse zaken – Baham Ould Mohammed Laghaf*; voorlichting en PTT – Alimedou Ould Sidi Henena; visserij – Soumare Oumar; mijnbouw en energie – Sid'Ahmed Ould Taya*; economie en financien – Ahmed Ould Zeine; industrie en handel – Mamaaou Cissoko (voorheen tevens mijnbouw); uitrusting en transport – Daffa Bakary*; waterstaat en huisvesting -- Louleid Ould Weddad*; plattelandsontwikkeling – Mohammed Ould Amar: onderwijs – Hassiny Ould Didi; arbeid en kadervorming – Yahya Ould Menkouss: gezondheid en sociale zaken – Youssouf Diagana; cultuur, jeugd en sport – Ba Mahmadoud"; secretaris-generaal bureau president en regering – Mohammed Yedih Ould Bredelleil*; staatssecretaris van defensie – luitenant-kolonel Soumare Silmane (de enige militair in het kabinet en lid van het CMSN). (* = nieuw)

De regeringswijziging zou een gevolg zijn van conflicten binnen de regering tussen linkse nationalisten zoals Haidalla (die verantwoordelijk was voor het vredesakkoord met het Polisario. zie pag. 52911-79) en pro-Iraakse of Pan-Arabische elementen. Om de toenemende invloed van pro-Iraakse officieren tegen te gaan. werden velen van hen in de regering door burgers vervangen. hoewel Bneijara persoonlijk als pro-Iraaks gold. (Irak was een van de belangrijkste hulpverleners voor Mauritanië.)
Deze pro-Iraakse elementen zouden naar verluidt onlangs banden hebben gesmeed met een te Parijs gevestigd oppositiefront, dat met ex-president Moktar Ould Daddah sympathiseerde. Deze Alliantie voor een Democratisch Mauretanië (AMD), die over actieve afdelingen in Senegal (Beweging van Vrije Officieren) en Marokko (Islamitische Partij en Beweging van Nationale Eenheid) beschikte, werd kennelijk gesteund door de in Senegal gevestigde Mauretaanse Democratische Unie (UDM), die een samenwerking voorstond tussen Haratine (afstammelingen van bevrijde zwarte slaven, zie hierboven) en zwarte Afrikanen, en El Hor.

Op 19 dec. publiceerde het CMSN de tekst van de nieuwe grondwet.
In die grondwet werd verklaard dat Mauretanië ,,een islamitische, parlementaire, ondeelbare en democratische republiek" is met het Arabisch als nationale taal.
De president wordt voor één termijn van zes jaar gekozen, welke niet kan worden verlengd. De premier (uitvoerende macht) wordt door de president aangewezen uit de vertegenwoordigers van de meerderheidspartij of -coalitie in het parlement en zijn benoeming moet door de Nationale Vergadering (gekozen voor 4 jaar) worden goedgekeurd.
Politieke partijen zijn toegestaan met uitzondering van de Mauretaanse Volkspartij (PPM), de enige legale politieke organisatie onder de in juli 1978 afgezette president Moktar Ould Daddah*.

Scholierenstaking

Op 15 dec. begon op het Frans-Arabische lyceum van Nouakchott onder een deel van de leerlingen een staking tegen Iraakse leraren, van wie de professionele kwaliteiten werden betwist. Volgens verscheidene getuigen ontaardde de staking in gevechten tussen voor- en tegenstanders van die leraren, die als resp. pro-Iraaks en pro-Libisch werden aangeduid. De politie arresteerde een honderdtal scholieren.
Daarop zou de staking zich tot andere scholen in de hoofdstad hebben uitgebreid, waarbij ook andere motieven door de stakende scholieren werden aangevoerd. zoals protesten tegen het CMSN-plan het verbod op politieke partijen op te heffen en terug te keren naar een burgerbewind. Die protesten zouden zijn geïnspireerd op de groene boekjes van de Libische leider Kadhafi, waarin een geheel nieuw. op de islam geïnspireerd maatschappijmodel wordt gepropageerd en waarin politieke partijen als sociale vervalsingen uit den boze zijn. De staking werd door het begin van de schoolvakanties op 24 dec. onderbroken en de gearresteerde leerlingen werden rond de jaarwisseling in vrijheid gesteld.
Inmiddels werden op 27 dec. drie Libische diplomaten, die ervan beschuldigd werden de onlusten te hebben aangestookt, personae non gratae verklaard; zij zouden het land binnen 48 uur moeten verlaten. Ook de activiteiten van het Libische culturele centrum in Nouakchott werden door de Mauretaanse regering opgeschort.
Eveneens op 27 dec. werd Ahmed Baba-Miske, oud-ambassadeur van Mauretanië bij de VN en voormalig lid van het politieke bureau van het Polisario, te Nouakchott gearresteerd en in Akjoujt onder huisarrest geplaatst. Hij werd ervan beschuldigd met andere personen een komplot tegen de regering te hebben gesmeed met medeplichtigheid van de Libische ambassade. Op 4 maart 1981 meldde Le Monde dat Baba-Miske enkele dagen tevoren in vrijheid was gesteld.

Poging tot staatsgreep *verijdeld*

Op 16 maart voerde een gewapend commando een bestorming uit op het presidentiële paleis en het bureau van de premier in de hoofdstad Nouakchott. Het kwam tot twee uur durende gevechten tussen de aanvallers en Mauretaanse veiligheidstroepen, waarbij het commando volgens de Mauretaanse radio werd ,,vernietigd" na ,,onschuldige slachtoffers" gedood te hebben.
Premier Sid Ahmed Ould Bneijara verklaarde in een radiotoespraak nog dezelfde dag dat de aanvallers hadden ,,gehandeld op bevel van hun meester, Marokko". Hij deelde mee dat zijn regering zich tot de Veiligheidsraad. de Arabische Liga en de Organisatie voor Afrikaanse Eenheid (AOE) had gericht met het verzoek ,,de Marokkaanse agressie" te doen beëindigen. Ook maakte hij bekend dat m.i.v. 18.00 uur een uitgaansverbod van kracht was, terwijl de radio meldde dat de strijdkrachten de toestand geheel in de hand hadden.
Als leiders van de aanvallers werden genoemd luitenant-kolonel Mohammed Ould Ba Abdel Kader en Ahmed Salem Ould Sidi, voormalige leden van het CMSN en mede-oprichters van de oppositiebeweging Alliance pour une Mauretanie démocratique (AMD).
Volgens de minister van voorlichting, Ahmedou Ould Sidi Henena, waren zij op 16 maart 's morgens met hun medestanders in verscheidene Landrovers vanaf Senegalees gebied in Nouakchott aangekomen. Hun bedoeling was geweest het staatshoofd, luitenant-kolonel Mohammed Khouna Ould Haidalla, te vermoorden.
Officiële Marokkaanse instanties ontkenden op 16 maart 's avonds ,,met diepe verontwaardiging" bij de mislukte staatsgreep in Mauretanië betrokken te zijn geweest. Volgens Marokko was die poging het werk van ontevreden Mauretaanse legeronderdelen. Er werd op gewezen dat lt.-kol. Ahmed Salem Ould Sidi een van de ondertekenaars van het akkoord tussen Mauretanië en het Polisario (1979) was en dat hij dus niet ,,pro-Marokkaans" was. Lt.-kol. Mohammed Ould Ba Abdel Kader had weliswaar in aug. 1979 te Rabat een oppositiebeweging, Front van Vrije Officieren", opgericht, maar hij was eveneens een van de oprichters van de AMD en hij verbleef zeer dikwijls in Parijs en Dakar (Senegal), aldus waarnemers in Rabat.

* Ould Daddah was, naar radio-Nouakchott op 21 nov. 1980 bekendmaakte, bij verstek veroordeeld tot levenslange dwangarbeid wegens hoogverraad, schending van de grondwet en benadeling van Mauretanië's economische belangen.
Tegelijk werd lt.-kol. Mohammed Ould Ba Abdel Kader bij verstek ter dood veroordeeld wegens desertie en samenzwering tegen de staat. Hij was kort na zijn benoeming op 3 juni 1979 tot minister van onderwijs (pag. 533/1-'79) met zijn gezin naar Dakar (Senegal) gevlucht. Vervolgens vestigde hij zich in Rabat (Marokko), waar hij in aug. 1979 een ,.Front van de Vrije Officieren" zou hebben opgericht.

De Algerijnse president Chadli Bendjedid zond op 16 maart een boodschap aan Haidalla, waarin de agressie waarvan Mauretanië het slachtoffer was geweest, werd veroordeeld. Hij zegde de ,,totale steun zonder voorbehoud" van Algerije* aan het Mauretaanse bewind toe.
Volgens het Algerijnse politieke bureau pasten de gebeurtenissen in Nouakchott in de logica van de politiek van expansie en agressie van Marokko".

Op *17* maart verbrak Mauretanië de diplomatieke betrekkingen met Marokko overeenkomstig een besluit van het CMSN. Volgens het Mauretaanse staatshoofd Haidaiia waren alle leden van het commando, behalve de twee leiders, Marokkanen. Naar zijn zeggen waren bij de gevechten twee Mauretaanse militairen en *85* Marokkaanse aanvallers gedood; persberichten hadden melding gemaakt van zeven doden en twee gewonden. Op *18* maart 's avonds verbrak Marokko de betrekkingen met Mauretanië.

Inmiddels was volgens Le Monde (19-3) door een gezaghebbende bron te Dakar verklaard dat Senegal ,,noch actief noch passief' bij de zaak betrokken was geweest. Als blijk van goede wil werden op verzoek van Mauretanië zeven AMD-leiders, o.w. Mohammed Ould Jiddou (de voornaamste coördinator) en oud-minister Abdalai Ould Sydia, uitgewezen.

De Senegalese president Abdou Diouf had sinds zijn ambtsaanvaarding in januari getracht de relaties te verbeteren met landen waarmee zijn voorganger Senghor slechts zeer koele betrekkingen onderhield, zoals Algerije en Mauretanië. Hij had op 5 maart een bezoek aan Mauretanië gebracht, waar hij met grote hartelijkheid werd ontvangen.

Op *18* maart verstrekte Haidalla in een door de radio uitgezonden boodschap tot de natie nadere bijzonderheden over de commando-actie.

Naar zijn zeggen was de missie toevertrouwd aan ,,een detachement van het 6de Marokkaanse bataljon en twee secties van de genie", die waren opgeleid op de militaire basis te Ben Guerir bij Marrakesj. De commando's waren in drie groepen, elk vergezeld van een Marokkaanse officier, op 11, 12 en 13 maart via Parijs naar Dakar gereisd, waar de laatste groep op 14 maart per Air France arriveerde. Op het vliegveld van Dakar werden zij door Marokkaanse officieren opgewacht, die hen via het binnenland van Senegal en Mauretanië naar Nouakchott hadden geleid, waar de laatste commandoleden op 15 maart om 6.00 aankwamen. De wapens waren op 15 maart in diplomatieke kisten door Royal Air Maroc aangevoerd. De operatie ging om 10 uur de volgende dag van start.

Volgens persberichten (Le Monde 18-3 en The Times 19-3) mislukte de coup voornamelijk, omdat een voor 16 maart te 9 00 uur geplande bijeenkomst van het CMSN op 14 maart was verdaagd. daar president Haidalla een bezoek aan het noorden van Mauretanië bracht.

Volgens Ce Monde (19-3) opereerden dc commando s in twee groepen. De ene onder lt.-kol. Ahmed Salem Ould Sidi had het presidentiële paleis bestormd en daar twee gendarmes gedood. Deze groep was vervolgens het radiostation binnengedrongen waar de nationale garde had ingegrepen. De tweede groep had gepoogd het hoofdkwartier van de generale staf in handen te krijgen De stafchef lt-kol Maaouya Ould Sid'Ahmed Taya, die had weten te ontkomen, had vervolgens de ,,zuiveringsoperatie" geleid, die om 14.00 uur was voltooid. The Times (19-3) stelde dat het hele commando uit ca. 150 man bestond.

Op *24* maart werden negen Mauretaanse officieren, die ervan beschuldigd waren aan de mislukte putsch te hebben deelgenomen door een krijgsraad berecht. Vier werden ter dood veroordeeld: lt.-kol. Ahmed Salem Ould Sidi (oud-vice-voorzitter van het CMSN), lt.-kol. Mohammed Ould Ba Abdel Kader (ex-CMSN-lid en oud-minister van onderwijs), luitenant Niang Moustapha en luitenant Mohammed Doudou Seck. De vijf overige officieren werden veroordeeld tot levenslange dwangarbeid.
Nadat het staatshoofd hun verzoek om gratie had verworpen, werden de vier ter dood veroordeelde officieren op *26* maart op *30* km ten westen van Nouakchott door een vuurpeloton terechtgesteld. (Le Monde, The Times, *NZZ, NRC/H'blad)*

(Vor. ber. pag. *33611-1980)*

RWANDA

MINISTER GEVLUCHT NA PARTIJCONGRES

Luitenant-kolonel Alexis Kanyarengwe, minister van openbare diensten en arbeid (sinds 11 jan. *1979)* vroeg op *5* jan. politiek asiel in Tanzania, nadat hij sinds *28* dec. *1980* was ,,verdwenen".
Sinds de machtsovername van *5* juli *1973* door generaal Juvenal Habyarimana had lt.-kol. Kanyarengwe onder diens bewind vanaf *1* aug. *1973* bijna 5½ jaar deel uitgemaakt van de regering als minister van binnenlandse zaken (pag. *64712-1973).* Maar tijdens het derde congres van de eenheidspartij Mouvement révolutionnaire national pour le développement (MRND), dat van *17-21* dec. *1980* te Kigali werd gehouden, had hij zijn zetel in het Centrale Comité van de MRND verloren.

De ca. *700* afgevaardigden naar dat congres hadden voorts besloten dat er medio *1981* verkiezingen voor een wetgevende vergadering, de ,,conseil national de développement", zullen worden gehouden overeenkomstig de bepalingen van de in dec. *1978* bij referendum goedgekeurde nieuwe grondwet. De ca. *60* afgevaardigden zullen voor *5* jaar volgens algemeen kiesrecht worden aangewezen. Alleen MRND-leden kunnen zich kandidaat stellen.
In zijn openingstoespraak tot het congres leverde president Habyarimana scherpe kritiek op ,,een groep die bijna verdeeldheid heeft gezaaid". Hiermee werd volgens *Le Monde* (26-12-1980) gedoeld op een poging tot een staatsgreep in maart 1980. Op 5 mei *i980* was gemeld dat commandant Theonaste Lizinde, de chef van de veiligheidsdienst, en verscheidene leden van zijn staf in verband met een komplot waren gearresteerd. (*Le* Monde)

(Vor. ber. pag. *23911-1979)*

SOEDAN

WIJZIGINGEN KABINET. CONGRES SSU. POGING TOT STAATSGREEP VERIJDELD. BUITENLANDSE BETREKKINGEN

Sinds de reorganisatie van het Soedanese kabinet op 17 aug. *1979* (pag. *7681 1-1979)* heeft president Jaafer Mohammed Nimeiry in de loop van *1980* nog een aantal wijzigingen bekendgemaakt.
Op *3* juli *1980* werd Rashid el Tahir Bakr ontheven van zijn functies als vice-president en minister van buitenlandse zaken (en benoemd tot lid van de Nationale Volksvergadering), terwijl Jalal Ali Lutfi werd ontheven van zijn post als minister voor zaken betreffende de Nationale Volksvergadering.
Na deze en andere mutaties was het kabinet eind oktober *1980* als volgt samengesteld:

Vice-president en minister van defensie – luitenant-generaal Abdul Magid Hamid Khalil; vice-president en voorzitter van de Hoge Uitvoerende Raad van het Zuidelijke gebied – Abel Alier; minister van energie en mijnbouw – Sharif el Tuhami; industrie – Izzeldin Hamid (benoemd op 4 maart 1980); openbare diensten – Hayder Khabsoun (3 juni 1980); irrigatie en waterkracht – El Rayah el Amin (4 maart 1980); samenwerking, handel en bevoorrading – Faroug Ibrahim al Magboul; financiën – Badreldin Sulayman*; nationale planning – generaal-majoor Nasr el Din Mustafa; verbindingen – Ahmed al Sayed Hamad; transport – Mustafa Osman Harrar*; onderwijs en oriëntatie – Dafalla el Haj Yusuf; gezondheid – generaal-majoor Khalid Hassan Abbas; voedselvoorziening, landbouw en na-

* Van 28 sept. – 1 okt 1980 had het Mauretaanse staatshoofd, lt.-kol. Mohammed Khouna Ould Haidaiia, een officieel bezoek aan Algerije gebracht. De economische samenwerking tussen beide landen was besproken tijdens een bijeenkomst van de gemengde Algerijns-Mauretaanse commissie van 22-27 sept. te Nouakchott.

* Badreldin Sulayman werd vroeger aangeduid als Badruddin Suliman, Mustafa Osman Harrar als Mustafa Osman Hassan.

tuurlijke hulpbronnen – Oiner el Amin (4 maait 19801, cultuur en vooilichting – Ismael al Haj Musa, bouwnijverheid en openbare werken Mohammed Sid Ahmed Abdalla, presidentiële zaken – Baha el Din Mohammed Idris: kabinetszaken – Abu Bakr Osman Mohammed Salih; nationaie veiligheid – generaal-majoor Umar Mohammed el Tayib: justitie – Hassan Abdalla al Turabi, voorzitter Hoge Raad van Religieuze Zaken – Awn Sharif Gasim: voorzitter Hoge Raad voor volkssport – Ali Shummu; binnenlandse zaken – Ahmed Abdel Rahniari (3 juni 1980): staatsminister buitenlandse zaken – Mohammed Mirghani.

Congres SSLJ. Regionale indeling Noord-Soedan

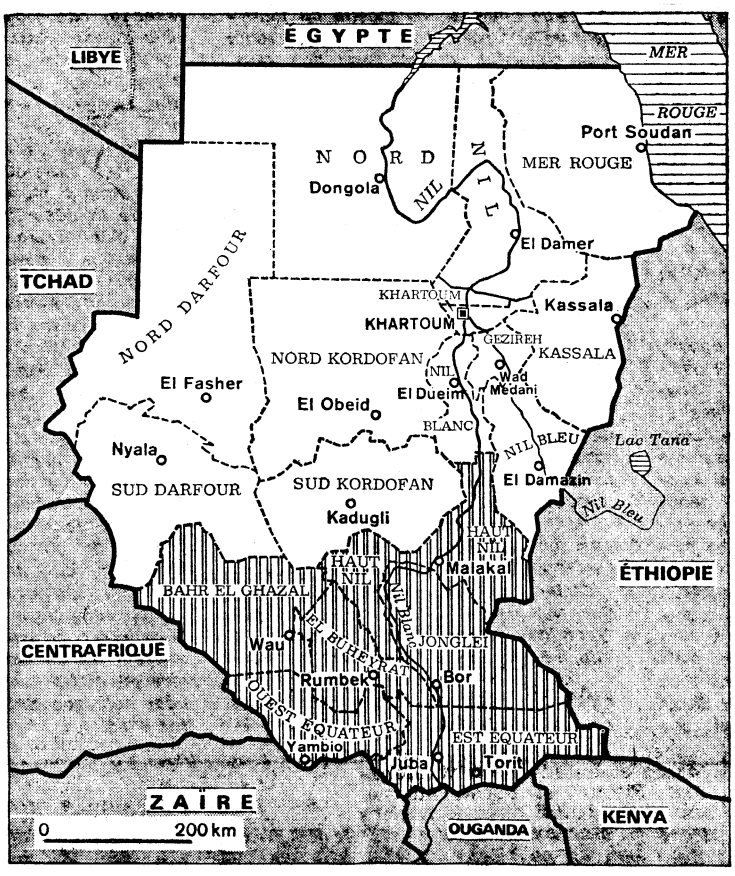
Van 26 jan.-3 febr. 1980 hield de Soedanese Socialistische Unie (SSU), de enige wettige politieke partij in het land. haar derde (driejaarlijkse) nationale congres in Khartoem. Dit congres aanvaardde unaniem voorstellen inzake een regionale herindeling van Soedan in zes regio's. Naast de sinds 1972 bestaande autonome Zuidelijke regio zullen er vijf Noordelijke regio's komen, elk met lokale regeringen: 1) de centrale regio (de provincies Gezireh, Witte Nijl en Blauwe Nijl); 2) de noordelijke regio (de provincies Noord en Nijl); 3) de westelijke regio (Noord- en Zuid-Kordofan); 4) de regio Darfour (Noord- en Zuid-Darfour); en 5) de oostelijke regio (Rode Zee en Kassala). Khartoem bluft de nationale hoofdstad en de zetel van de centrale regering

Drie werkcomités, cn een hoger comité onder voorzitterschap van vice-president Khalil, werden door president Nimeiry ingesteld om supervisie uit te oefenen op de invoering van het regionale bestuur met inbegrip van de verkiezing van regionale vergaderingen en de instelling van regionale regeringen voor dc vijf nieuwe regio's. Op 6 niaart benoemde president Nimeiry vijf waarnemende gouverneurs. maar op 11 nov. werd bericht dat deze per presidentieel decreet waren ontslagen.

Het congres herkoos Nimeiry voor een derde ambtstermijn van 3 jaar tot voorzitter van de SSU Hij was de enige kandidaat nadat majoor Abdoul Gasim Mohammed Ibrahim, de in aug 1979 ontslagen eerste vice-president van de republiek en secretaris-generaal van de SSU (pag 767/3-1979), zijn (op 16 dec 1979 aangekondigde) kandidatuur had ingetrokken Nimeiry bleef tevens secretaris-generaal van de SSU

Tevens koos het 300 leden tellende Centrale Comité een nieuw politiek bureau van 17 leden.

Die 17 leden waren: Abel Aiier, lt.-gen. Joseph Lagu en Rashid el Tahir Bakr (drie van de vier toen optredende vice-presidenten); gen.-majoor Khalid Hassan Abbas, gen.-majoor Umar Mohammed el Tayib, Badreldin Sulayman. Ahmed ai Sayed Hamad, Ismael el Haj Musa, Hassan Abdalla al Turabi. Awn Sharif Gasim en Abdullah Ahmed Abdullah (toen minister); de ex-ministers majoor Zein el Abdin Mohammed Ahmed Abdel Gader en Bona Malwal Madut Ring: Peter Gatkuoth en Hilary Logali, die in juni resp. vice-voorzitter en minister van bestuur en politie in de Hoge Uitvoerende Raad van Zuid-Soedan werden: Mahdi Mustafa al Hadi en mevr. Nafisah Ahmad al Amin.
Majoor Gader werd SSU-secretaris voor organisatie, Alier SSU-secretaris voor de Zuidelijke regio.

De regionale indeling van Soedan (Le Monde 8-3-1980)

Parlementsverkiezingen. Nieuwe regionale regering in Zuiden

Per decreet van 4 febr. 1980 ontbond president Nimeiry de Nationale Volksvergadering alsook de Regionale Volksvergadering van Zuid-Soedan. Voor begin april werden verkiezingen aangekondigd, hoewel heide Volksvergaderingen in februari 1978 voor een termijn van 4 jaar waren gekozen (pag. 734/3-1978).
In Zuid-Soedan was de voorzitter van de hoge uitvoerende raad (regionale regering), luitenant-generaal Joseph Lagu, in februari 1980 afgetreden. Zijn bewind was geleidelijk verlamd door meningsverschillen, waarbij Lagu beschuldigd werd van misbruik van openbare gelden en ongrondwettig optreden tegen een achtergrond van vrijwel geen economische vooruitgang.
De nieuwe Regionale Volksvergadering koos op 30 mei Abel Alier tot voorzitter van de hoge uitvoerende raad, een functie die hij ook reeds van 1972 tot 1978 had vervuld. Alier ontving 67 stemmen tegen 35 stemmen voor zijn opponent Samuel Aru Bol (vice-voorzitter tot 1978). Op 3 juni benoemde president Nimeiry de nieuwe hoge uitvoerende raad onder voorzitterschap van Alier met Peter Gatkuoth als vice-voorzitter.

Moordaanslag op Nimeiry en mislukte putsch gemeld

In mei 1980 werd melding gemaakt van een poging om president Nimeiry en acht kabinetsleden te vermoorden. Oud-minister van financiën Hussein el Sharif el Hindi, de in ballingschap levende leider van de Democratische Unionistische Partij (zie ook pag. 7341 1/2-'78), ontkende daarbij betrokken te zijn.

Intussen gingen de processen tegen communisten en leden van de verboden Socialistische Arabische Baath partij in Soedan voort. Zo gaf president Nimeiry op 4 mei 1980 toestemming tot een proces tegen vijf zogeheten communisten en twee Baath-leden. Op 18 nov. berichtte het Soedanese persbureau Suna dat Tijani al Tayyib, omschreven als plv. leider van de CP, was gearresteerd.

Op 16 maart 1981 maakte president Nimeiry in een door Suna verspreide

verklaring bekend dat de voorgaande week te Khartoem een poging tot een staatsgreep was verijdeld. De deelnemers aan het komplot, vijf legerofficieren, waren gearresteerd evenals hun leider, een gepensioneerde generaal. Op 19 maart deelde vice-president Abdul Magid Hamid Khalil mee dat de samenzwering was geleid door brigade-generaal b.d. Saad Bahar en dat er drie majoors en drie onderofficieren bij betrokken waren. in totaal waren 11 personen gearresteerd.
President Nimeiry had op 16 maart ook verklaard dat de samenzwering door de Sowjet-Unie en Syrië was geïnspireerd. Hij veroordeelde toen te vens de ..infiltratie' van de SU in Afrika en het Golfgebied. Hij deed een beroep op de VS hun hulp aan onderontwikkelde landen uit te breiden om die te helpen het hoofd te bieden aan de Sowjet-dreiging en hij verklaarde zich bereid faciliteiten voor de Amerikaanse strijdkrachten in Soedan te verlenen.

,,De Sowjet-Unie is als een kankergezwel. De Sowjet-Unie is een supermacht en niemand kan haar weerstaan behalve een andere supermacht. Soedan is een uitgestrekt land. We hebben militaire vliegvelden nodig. We zouden willen dat de VS ons helpen die te bouwen, ze ter beschikking van de Soedanese luchtmacht te stellen en ze door beide luchtmachten te laten gebruiken als er iets gebeurt. We zijn bereid de VS militaire faciliteiten te bieden als we een oorlogsgevaar zien. In de tussentijd kunnen de VS ons helpen ons leger op te leiden. Als er iets gebeurt kan het (het Soedanese leger) zich aansluiten bij een gezamenlijke groep legers." aldus Nimeiry.

Libië en Egypte

Op 20 febr. was bericht dat de Libische leider Kadhafi in een ,,hartelijke mondelinge boodschap" aan president Nimeiry had aangeboden het Soedanese leger te bewapenen en op te leiden. Het Libische persbureau *Jana* meldde vervolgens dat dit aanbod door Soedan in dank was aanvaard.
Maar op 2 maart werd gemeld dat het Centrale Comité van de Soedanese Socialistische Unie (SSU) opgeroepen had tot versterking van de betrekkingen met Egypte, tot ,,consolidatie van het integratieproces tussen onze beide broederlanden". Tegelijk werd de Libische rol in Tsjaad scherp veroordeeld. *NRC/H'blad* (4-3) schreef o.a.:

,,In Khartoem is nu sinds kort luchtafweergeschut opgesteld bij fabrieken en kazernes en bij al die plaatsen die door Soedanese regeringsfunctionarissen heel openlijk worden aangeduid als ,,mogelijke doelen voor sabotage van Libische kant".
De grens met Tsjaad wordt zwaar bewaakt om eventuele Libische infiltraties te stoppen."

Op 4 maart betuigde de Libische leider Kadhafi zijn steun aan de Soedanese oppositie, waarvan de strijd tegen Nimeiry ,,in overeenstemming is met de zelfverdediging van de Libiërs". Kadhafi meende dat Nimeiry ..vijandig staat tegenover de Arabische natie en zich met Sadat heeft ver bonden". Hij onthulde dat de in Tsjaad gelegerde Libische troepen de hand hadden gelegd op ..wapendepots met in Israël, Egypte, Soedan, de VS en Frankrijk gemaakte munitie".
Egypte had meermalen laten weten dat het de Soedanese grenzen tegenover Tsjaad en tegenover Libië als zijn eigen veiligheidsgrenzen zou beschouwen en verdedigen. De *FAZ* berichtte op 18 maart dat de Egyptische minister van buitenlandse zaken, Kamal Hassan Ali, in het parlement aan Soedan ,,elke denkbare ondersteuning" had toegezegd voor het geval dit land van buitenaf wordt bedreigd.

Op 20 maart berichtte het Egyptische blad *Al Ahram* dat Soedan en Egypte besloten hadden binnenkort weer ambassadeurs uit te wisselen. Soedan had zijn ambassadeur uit Cairo na de vrede tussen Egypte en Israël teruggeroepen, zonder de diplomatieke betrekkingen te verbreken. Het had niet minder dan 63 diplomaten in Cairo geaccrediteerd.
Zowel Egypte als Soedan zijn volgens de NZZ (24-3) verontrust over de mogelijkheid dat Kadhafi via de 700 km lange grens van Tsjaad troepen en saboteurs in de westelijke Soedanese provincies Darfour en Kordofan kan infiltreren.
Eind 1980 toen de strijd in de Tsjadische hoofdstad N'Djamena met de Libische inval zijn hoogtepunt bereikte, waren in het stadje Muhagiriyya in Zuid-Darfour volgens *NRC/H'blad* (17-3) rellen uitgebroken tussen pro- en anti-Kadhafi-gezinden.
In Darfour was al generaties lang de nodige wrijving tussen de machtige Khatmiyya-secte, die nauw met het regime van Nimeiry is verweven, en de Mahdiyya, die redelijk goede relaties met het Libische bewind onderhoudt en in Darfour een grote zendingsijver ontplooit. Terwijl de Mahdiyya een traditionele huivering voor Egypte voelt, is de eveneens in Darfour verankerde Khatmiyya-secte traditioneel pro-Egyptisch. Bovendien heeft de Mahdiyya de laatste jaren pogingen ondernomen haar aanhang uit te breiden in de richting Oost-Tsjaad, waarbij zij herhaaldelijk in conflict kwam met Hissene Habre, die nu door Egypte van wapens wordt voorzien.

(Vor. ber. pag. 767-1979, zie ook pag. 49 e.v.)

GEN EN VERKIEZINGEN

ANGOLA. Op 23 maart werd door AFP bericht dat president José Eduardo dos Santos ziin kabinet op 20 maart h a l gereorganiseerd op grond van een begin februari genomen besluit van het Centrale Comité van de regeringspartij MPLA-PT.
Bij die reorganisatie waren de volgende ministersposten betrokken Planning – Lopo do Nascimento (voorheen buitenlandse handel); landbouw – Artur Vidal Gomes; onderwijs – Augusto Lopes Teixeira (een voormalige minister van industrie en energie); buitenlandse handel – Florencio Gaspar Martins (voorheen onderminister van binnenlandse handel).
Voorts werden de volgende onderministers benoemd: Francisco Magalhaes (defensie), Francisco Ferreira dos Santos (binnenlandse handel), Justino José Fernandes (industrie) en Julio Artur Morais (landbouw).
De vorige ministers van landbouw, planning en onderwijs, resp. Manuel Pedro Pacavira, Roberto Antonio Victor Francisco Almeida en Ambrosio Lucoque, verlieten het kabinet.
(Vor. ber. pag. 543/3-1980)

GAMBIA. Bij een reorganisatie van het kabinet op 16 jan. verloor de minister van financiën, Mohammadu Cadi Cham, die als derde man van het regime werd beschouwd, zijn plaats in de regering. Hij werd vervangen door Saiku Sabaly, tot dusver minister van economische planning en industriële ontwikkeling. Deze portefeuille werd nu toevertrouwd aan Muhammadu Mane (nieuw). Omar Jollow werd minister van waterstaat en milieu, een nieuw departement.
Eerder, in sept. 1978, was de staatsminister in het bureau van de president, Alhaji Yaya Ceesay, ontslagen, terwijl de minister van openbare werken en verbindingen, Bakari L. Kuti Sanyang, in jan. 1979 was vervangen door Alhaji Ibrahim Kelepha-Samba. (KCA)
(Vor. ber. pag. 720/2-1978)

JAPAN. Op 16 dec. 1980 werd Tokichi Abiko (76) benoemd tot minister van binnenlandse zaken in plaats van Jiro Ishiba, die om gezondheidsredenen was afgetreden.
(Vor. ber. pag. 49612-1980)

ZAIRE. Bij een kabinetsreorganisatie op 18 febr. benoemde president Moboetoe naast de eerste staatscommissaris (premier) Nguza Karl I Bond een vice-premier, t.w. Bomboko Lokumba, die tegelijk staatscommissaris (minister) van buitenlandse zaken en internationale samenwerking werd. Zijn voorganger op deze post, Inonga Lokongo l'Ome, kreeg de portefeuille van justitie die tevoren door Mozagba Ngbuka werd beheerd.
Bomboko was eerder minister van buitenlandse zaken (1961-'63, 1965); minister van justitie (1963-'65) en ambassadeur in de VS (1969-'70). In 1973 viel hij in ongenade i.v.m. een beweerde samenzwering tegen Moboetoe. In 1977 werd hij in het politieke bureau van de eenheidspartij MPR verkozen en sinds 1980 zetelt hij in het Centrale Comité van de MPR. (Le Monde)
(Vor. ber. pag. 13913 e.v.)

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20.

REAGAN OVERLEEFT MOORDAANSLAG

Op 30 maart is een aanslag gepleegd op president Ronald Reagan van de Verenigde Staten. Reagan werd door een kogel in zijn linkerlong getroffen. Zijn perschef, James Brady kreeg een kogel in het hoofd, een veiligheidsagent en een politieman raakten gewond. Beelden van de aanslag werden rechtstreeks op TV uitgezonden.
De dader, de 25-jarige John Hinckley, die zich onopvallend tussen persvertegenwoordigers had opgesteld, vuurde om 14.30 uur plaatselijke tijd zes kogels in de richting van president Reagan af, toen deze een hotel in het centrum van Washington verliet, na een toespraak tot vakbondsleden over zijn economische programma.
De president werd in allerijl naar het ziekenhuis van de George Washington Universiteit gebracht en geopereerd. Vijf uur na de aanslag deelde een woordvoerder van het universiteitsziekenhuis mee dat de 70-jarige president de aanslag goed doorstaan had. Er waren geen vitale organen beschadigd.
De toestand van James Brady, die in de hersens getroffen was, liet zich ernstiger aanzien, maar na een operatie verkeerde hij niet meer in levensgevaar. De stafchef van het Witte Huis, James Baker, verklaarde op 1 april dat gezien de beschadiging van Brady's rechter-hersenhelft verlammingsverschijnselen in diens linker-lichaamshelft niet uitgesloten zijn.
De toestand van de andere gewonden, geheimagentilijfwacht McCarthy en politieman Delahanty was na enkele dagen goed.

Snel herstel president

Op 1 april bleek dat de president zich verrassend snel herstelde. Twee dagen na de aanslag ging Reagan uit bed en tekende hij officiële stukken. Artsen en stafleden van het Witte Huis achtten het waarschijnlijk dat de president zijn werk spoedig zou hervatten.
Vice-president George Bush, die op het moment van de aanslag in Texas was, keerde enkele minuten na de onheilstijding per vliegtuig terug naar Washington om Reagans taken waar te nemen.

De dader van de aanslag

De dader van de aanslag op de president, de 25-jarige John Warnock Hinckley jr. uit Colorado, was de zoon van een rijke zakenman. Hij was in 1978 lid geworden van de neo-nazistische National Socialist Party, maar er in 1979 uitgezet wegens zijn ,,gewelddadige plannen". Op de hotelkamer die Hinckley in Washington voor de aanslag huurde, werd een niet-verstuurde brief aangetroffen die gericht was aan de jonge Amerikaanse actrice Jodie Foster. op wie Hinckley verliefd was.
,,Ik zal mijn liefde voor je met een historische daad bewijzen", schreef hij. De jongeman kondigde in zijn brief aan dat hij president Reagan zou doodschieten en schreef dat hijzelf bij die onderneming wel eens het leven zou kunnen laten.
Hinckley was op 9 oktober 1980 op het vliegveld van Nashville in Tennessee aangehouden met drie vuurwapens in zijn bagage, alsmcdc handboeien en munitie.
Hinckley kreeg toen een boete en werd op vrije voeten gesteld. Volgens zijn familie was Hinckley enige tijd onder behandeling van een psychiater geweest. In zijn omgeving, een voorstad van Denver, Colorado, werd hij omschreven als een rustige. onopvallende jongen. wat teruggetrokken en introvert en ,,zeker niet" lastig of gewelddadig. Op 2 april werd Hinckley toerekeningsvatbaar verklaard.

Eerdere aanslagen

Sedert de onafnankelijkheid van de Verenigde Staten in 1776 zijn moordaanslagen gepleegd op negen presidenten, waarvan er vier slaagden. Eén kandidaat voor de Democratische nominatie voor het presidentschap werd vermoord.

In 1865 werd president Abraham Lincoln in een schouwburg in Washington vermoord door een aanhanger van het verslagen zuiden.
In 1881 werd, na vier maanden regeren, president James Abraham Garfield in Washington dodelijk verwond door een werkloze.
In 1901 vermoordde een anarchist in Buffalo, New York. president William McKinley en in 1963 werd president John F. Kennedy in Dallas, Texas, doodgeschoten. Een officiële commissie concludeerde later dat Lee Harvey Oswald de enige dader was. Vierentwintig uur na de moord werd Oswald bij een politiebureau doodgeschoten door Jack Ruby.

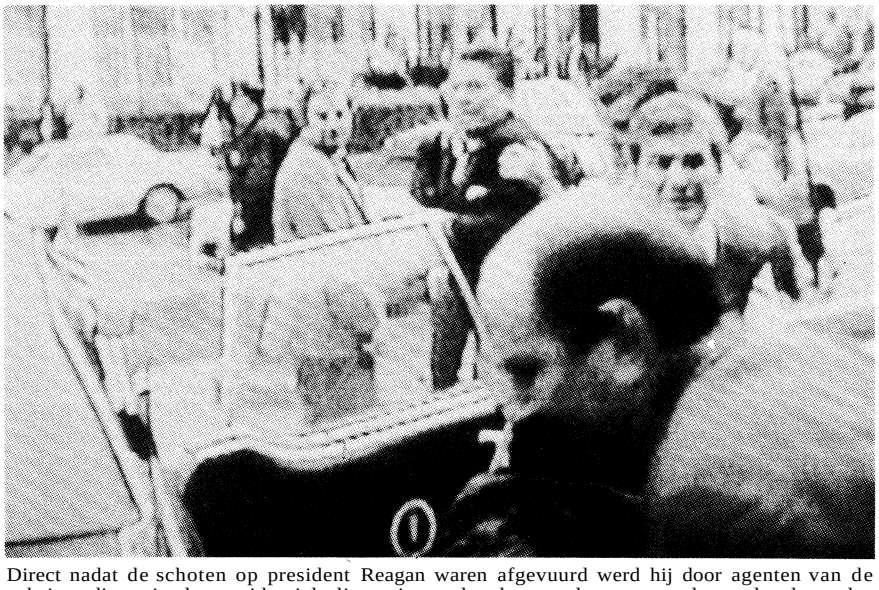
Op vijf presidenten werd een mislukte aanslag gepleegd. In 1835 vuurde een geestelijk gestoorde kogels af op Andrew Johnson, Theodore Roosevelt werd in 1914 door twee kogels getroffen (hij was toen al geen staatshoofd meer) en zijn verre familielid Franklin Roosevelt ontsnapte in 1933, een maand vóór zijn ambtsaanvaarding, aan een aanslag. De burgemeester van Chicago, Anton Cermak, vond bij deze aanslag de dood.
De twee andere Amerikaanse staatshoofden op wie een mislukte aanslag plaatsvond zijn Harry Truman, die in 1950 aan een aanslag ontsnapte, en Gerald Ford.
Robert Kennedy, die kandidaat was voor de Democratische nominatie, werd op 5 juni 1963 in Los Angeles doodgeschoten.

Reacties in VS

De moordaanslag op president Reagan heeft de Amerikanen diep geschokt en opnieuw voedsel gegeven aan de felle discussie over de! noodzaak van scherpere controle op de handel in en het bezit van vuurwapens in de Verenigde Staten. President Reagan heeft zich, ook tijdens zijn presidentschap, uitgesproken tegen sanctiemaatregelen op het bezit van vuurwapens.
Na het bekend worden van de aanslag sloot de effectenbeurs van Wall Street, TV-shows werden geannuleerd, gebedsdiensten ingelast. De uitreiking van de film-Oscars werd een etmaal uitgesteld.

Internationale reacties

Het Witte Huis werd na de aanslag bedolven onder reacties van medeleven uit de hele wereld.

Direct nadat de schoten op president Reagan waren afgevuurd werd hij door agenten van de geheime dienst in de presidentiele limousine geduwd en snel weggevoerd van de plaats des onheils, de ingang van het Hilton hotel in Washington.

Weekblad 50ste jaargang No. 2582. pag. 32159-32174

President Brezjnew van de Sowjet-Unie zond een telegram waarin hij zijn deelneming betuigde en zijn verontwaardiging uitsprak over de aanslag.
Premier Zhao Ziyang van China verklaarde in een telegram aan de president geschokt te zijn en wenste Hen gan een spoedig herstel.
Paus Johannes Paulus II wees in een telegram .,alle uitingen van geweld en terrorisme af en iedere daad die de menselijke waardigheid in ieder individu aantast".
In Teheran verklaarde ayatollah Khomeiny dat Iran geen traan om Reagan zou laten omdat het Islamitische Revolutionaire regime niet langer afhankelijk is van de Verenigde Staten.
In Bonn verklaarde bondskanselier Helmut Schmidt verbijsterd te zijn over de aanslag. Schmidt en de Ierse premier Charles Haughey, op bezoek in West-Duitsland, verklaarden telegrammen aan Reagan en de andere gewonden te hebben gestuurd.
Het Britse Lagerhuis zond een telegram met de beste wensen voor de president.
De Russische en de Chinese televisie zonden de beelden van de aanslag integraal uit.
Vanuit Tokio veroordeelde oud-president Gerald Ford van de VS de lieden die zulke aanslagen uitvoeren.
Verder bereikten de gewonde president reacties van medeleven en wensen voor beterschap van koningin Elizabeth en premier Thatcher van Engeland, koning Juan Carlos en premier Calvo Sotelo van Spanje, president Giscard d'Estaing en socialistenleider Mitterrand van Frankrijk en van secretaris-generaal Kurt Waldheim van de Verenigde Naties.
In een artikel schreef het weekblad De ***Tijd*** (3-4-'81) dat de aanslag op Ronald Reagan paste in het Amerikaanse patroon:

,,In de Verenigde Staten worden regelmatig bekende mensen vermoord of neergeschoten, en zij trekken begrijpelijk de aandacht, maar dit is alleen maar het topje van een hele treurige en verschrikkelijke ijsberg. De moordzucht van grote delen van het Amerikaanse volk heeft de laatste vijftien, twintig jaar gruwelijke vormen aangenomen. De officiële cijfers liegen er niet om.
Volgens een schatting van het Amerikaanse ministerie van binnenlandse zaken zijn er op dit ogenblik 55 miljoen handguns in het land, op een bevolking van ongeveer 220 miljoen. Elk jaar komen er ongeveer tweeëneenhalf miljoen bij, waarvan er twee miljoen in de VS zelf worden gemaakt, de rest wordt geïmporteerd. De actiegroep Handgun Control in Washington schat dat er tegen het jaar 2000 honderd miljoen handguns in de VS in omloop zullen zijn. De gevolgen zijn rampzalig. In 1979 werden meer dan tienduizend Amerikanen met handguns vermoord en alleen in New York werden er meer dan 23.000 gewapende overvallen mee gepleegd. Miljoenen Amerikaanse jongeren,

De dader van de aanslag op president Reagan, John Hinckley jr. (rechts), wordt hier weggebracht na op 31 maart 1981 te zijn voorgeleid voor een federale rechter in Washington

onder wie vele druggebruikers, beschikken over een handvuurwapen. Het aantal moorden in de VS is bijna negen maal zo hoog als in andere westerse landen. Daarnaast gebeuren er vele ongelukken met handguns – in 1979 werden daardoor bijna tweehonderd kinderen per ongeluk gedood.

,,De Amerikaanse samenleving wordt langzaam maar zeker verlamd door misdaad en de angst voor misdaad", aldus een officieel regeringsrapport en de president van het Hooggerechtshof, Warren Burger, vroeg zich onlangs af of de Amerikanen niet bezig zijn gijzelaars te worden in hun eigen beschaafde land.
Anthony Lewis in de New York Times van 13 dec. 1980: ,,In de zeven piekjaren van de oorlog in Vietnam werden 40.000 Amerikanen op het slagveld gedood. In diezelfde jaren werden 50.000 Amerikanen met handguns door hun mede-Amerikanen vermoord."
Natuurlijk gaan er in de VS regelmatig stemmen op om eindelijk eens een eind te maken aan deze waanzinnige situatie. Edward Kennedy, die waarachtig wel weet waar hij het over heeft, is een van de grote voorvechters van gun control. Maar nog steeds is het niet gelukt een behoorlijke wetgeving van de grond te krijgen, en het zal voorlopig niet lukken ook, zeker niet nu rechts Amerika aan de macht is gekomen. De American Rifle Organization (ARO), een machtige vereniging met miljoenen leden, vecht fel en hardnekkig voor de vrijheid van wapenbezit en heeft tot nu toe, door toedoen van invloedrijke lobbyisten bij het Congres, elke poging tot gun control van de een of andere individuele parlementariër doeltreffend de nek weten om te draaien.
Het is ironisch dat nu ook president Ronald Reagan, die door de ARO als een vriend wordt beschouwd, zwaar gewond is door een man met een revolver in zijn hand. Zijn niet aflatende strijd tegen het internationale terrorisme eiste in zijn politieke carrière zóveel aandacht dat hij geen tijd had na te denken over de misdaadterreur in zijn eigen land. Laten we hopen dat de president voorspoedig zal herstellen en dat hij, als hij terugkeert in het Witte Huis, ook eens wat aandacht zal geven aan gun control, nu hij aan den lijve heeft ervaren dat de vijand niet alleen in het buitenland op hem loert".

WEST-EUROPA

BELGIË

REGERING SNOEIT UITGAVEN

De ministerraad trof op 22 maart, ia conclaaf bijeen, een groot aantal maatregelen om de toename van het begrotingstekort af te zwakken. Het tekort op de lopende verrichtingen van de rijksbegroting 1981 dat aanvankelijk op 90 mrd. fr. was geraamd, was sedert de indiening van de begroting in oktober 1980 verder gestegen, omdat de belastingopbrengst ruim 80 mrd fr. minder bedroeg dan eerst berekend was. Dat tekort van 170 mrd. fr. dreigde nog verder op te lopen, ten gevolge van allerlei ministeriële aanvragen om bijkredieten, in totaal voor ruim 30 mrd. fr.
De dramatische toestand van de openbare financiën die ook bleek uit de verzwakkende positie van de frank binnen het Europese muntstelsel, vormde in de periode na nieuwjaar de hoofdbekommernis van de regering. In talrijke sombere interviews drong minister van financiën Eyskens aan op een drastische sanering; hij kwam ook op voor het uitschrijven van een belastingvrije crisislening, wat afwijzende reacties aan socialistische zijde uitlokte.
Van zijn kant verklaarde premier Martens dat zijn regering een structureel tekort van 100 mrd. wenste weg te werken over een tijdspanne van 3 jaar, met dien verstande dat ieder jaar 33 mrd. fr. zou worden weggesnoeid.
De week vóór het conclaaf besprak het kernkabinet gedurende dagen een reeks voorstellen om de bijkredieten te schrappen, en ging die voorstellen daarna voor de voltallige regering verdedigen. Na afloop van de ministerraad werd een zeer omstandig communiqué gepubliceerd:

I. In overeenstemming met de beslissing van de ministerraad van 13 maart 1981 zal een budgettaire saneringsinspanning van 100 mrd. fr. worden gerealiseerd over een periode van drie jaar, beginnend in 1981. Dit jaar is de saneringsinspanning vastgesteld op 33 mrd. fr.

II. Om dit te bereiken heeft de regering, buiten de maatregelen waartoe reeds werd beslist op 13 maart en die 5,5 mrd. moeten opleveren, volgende maatregelen getroffen:

1. Een selectief budgettair enveloppe-stelsel wordt ingevoerd en het bestaande wordt uitgebreid in sectoren zoals: a) de onderwijs-entiteiten op alle niveaus, inclusief de universiteiten; b) de exploitatie-parastatalen die staatstoelagen ontvangen; c) alle ondernemingen in moeilijkheden; d) de parlementaire dotaties.
De regering zal een ontwerp van kaderwet ter goedkeuring bij het parlement indienen, dat het moet mogelijk maken op alle bestuursniveaus en in alle domeinen de nodige wijzigin-

gen aan te brengen aan alle wettelijke, reglementaire, administratieve, statutaire, conventionele, contractuele en tarifaire bepalingen, zodat de toegekende enveloppes niet worden overschreden,

2. De regering zal vóór het zomerreces ren eenmalige staatslening uitschrijven, onder voorwaarden die voor de spaarder aantrekkelijk zijn. Met die lening wordt beoogd het beroep op vlottende schuldfinanciering te verminderen, de rentelast van de rijksschuld te drukken, het beroep van de staat op buitenlandse leningen binnen de perken te houden en financieringsruimte te scheppen voor het nieuw industrieel beleid.
Gezien het begrotingstekort. zal de opbrengst van de bijzondere lening tevens bijdragen tot het compenseren van de scherpe daling van de belastingontvangsten (ca. 4 mrd).

3. De administratieve kosten van de *parasta*talen (terug te betalen of te betalen aan de staat) worden verminderd ten belope van hetzelfde bedrag als dit vastgelegd voor 1980 door de begrotingswet van 8 augustus 1980 en haar uitvoeringsbepalingen (1,5 mrd)

4. Door de volledige niet-indexering van de erelonen der artsen, de vermindering van het bijdragevolume van het RIZIV, de verhoging van de bijdrage voor de werkloosheid, ten belope van hetzelfde bedrag binnen de enveloppe van 202,3 mrd, en door een vermindering van het bijkrediet voor de werkloosheid ten belope van hetzelfde bedrag, zal 2,3 mrd fr. worden bespaard.

5. Informatica

a) Ter gelegenheid van de onderhandelingen over de vernieuwing van de informatica-contracten zuilen gunstiger financiele voorwaarden worden bedongen. dank zij een versterking van de concurrentie, o.m. door de overheidsbestellingen betreffende de centrale eenheden, de randapparatuur en de dienstverlening te splitsen, en door een beroep te doen op de offerteaanvraag voor de bestellingen inzake de dienstencontracten.
b) Voor de data-vastlegging zal geen beroep meer worden gedaan op maatschappijen voor interimpersoneel.
c) Het computerpark van het Rijk wordt gerationaliseerd onder toezicht van de minister van het openbaar ambt, via de departementale en interdepartementale integratie van de computercentra, met inbegrip van de parastatalen, en de afschaffing van de niet gebruikte capaciteit. (300 mln)

6. Openbaar ambt

Na overleg met de vakbonden van de openbare diensten:
– beperking van de totale personeelssterkte:
– verhoging van de mobiliteit in de diensten en reaffectatie van het personeel der afgeschafte diensten en organismen;
– invoering van de deeltijdse arbeid in alle diensten per 1 juli 1981, met name door het vervangen van de natuurlijke afvloeiing door een verhoging van het aantal ambtenaren, die ¾ of ½ van de tijd werken en gezamenlijk hetzelfde aantal uren presteren. De Gemeenschappen en Gewesten worden uitgenodigd op dezelfde wijze op te treden, o.m. door de procedures t.o.v. de lokale besturen te vereenvoudigen (1 mrd.).

7. Tewerkstelling en arbeid

a) Het brugpensioen wordt berekend op basis van een referte-periode van 12 maanden.
b) Voor de BTK-projecten en de tewerkstelling van werklozen zullen kandidaten worden voorgesteld door de RVA.
c) Het BTK-stelsel zal worden herzien.
d) Voor vergunningen voor gevaarlijke, ongezonde of hinderlijke inrichtingen worden de retributies verhoogd.
e) Het zegelrecht voor werkvergunningen wordt verhoogd.
f) De administratieve boeten voor overtredingen inzake de arbeidsbetrekkingen en -reglementering worden verhoogd.
g) In overleg met de gewesten wordt het verlenen van werkvergunningen strikt beperkt (500 mln).

8. Pensioenen

a) De aftopping van de hoge pensioenen wordt versneld. Op 1 juli 1981 komt er een supplementaire aftoppingsschijf en de hele operatie is tegen 1 januari 1982 afgerond (170 mln)
b) De cumulatie van koloniale pensioenen en het stelsel van curriulatie van voortijdige pensioenen met een beroepsactiviteit worden nader gereglementeerd (400 mln)
c) De cumulatie van twee pensioenen, die zouden worden verkregen gedurende een weriode van detachering voor een internaiionalc missie, wordt verboden.

9. Sociale voorzorg

– Op de reserve van de kinderbijslagen van de ondergeschikte besturen wordt 600 mln afgenomen.
– In de sector kinderbijslagen wordt na overleg 750 mln bespaard ten koste van de categorie der hoge inkomens.
– Van de reserve voor arbeidsongevallen is er een bijkomende afname van 200 mln.
– In de bouwsector en voor de havenarbeiders wordt de basis voor de berekening van het gepresteerde werk uniform vastgelegd op 25 dagen, wat 100 mln doet besparen.

10. Buitenlandse Zaken

Hier wordt 200 mln bespaard door een herziening van de postvergoedingen en van de aanpassingscoëfficient voor de coöperanten. door de verlenging van de duur van het verblijf in de diplomatieke diensten in het buitenland. en door een beperking van het aantal posten en de vermindering van hun hulppersoneel.

11. *Zitpenningen* en vergoedingen

Voor alle openbare instellingen worden de zitpenningen en vergoedingen drastisch beperkt.

Premier Martens (l.), samen met de woordvoerder van de regering Lou Declerck, op weg naar de ministerraad.

Zij worden afgeschaft voor alle ambtenaren die hun mandaat vervullen tijdens de diensturen.

12. *Posterijen, Telegrafie, Telefonie*

a) Per 1 juli 1981 worden de lonen en wedden van het overheidspersoneel en van het personeel der parastatalen betaald via een postrekening, Ook alle subsidies en vereffeningen van overheidsbestellingen moeten via een postrekening gebeuren. Tegelijkertijd wordt een beter dienstbetoon uitgebouwd ten behoeve van de rekeninghouders, o.m. in verband met bestendige opdrachten, inningsmogelijkheden. kasfaciliteiten. Naar het voorbeeld van de bankcheck wordt eveneens per 1 juli 1981 een systeem van gewaarborgd? postcheck ingevoerd.
Deze maatregelen zullen het totaal van het dagtegoed van het Bestuur der Postchecks aanzienlijk verhogen. waardoor de beschikbare liquiditeiten voor de Schatkist ruimer worden en de reritelast daalt (2 mrd).
b) Door een vermindering van de exploitatiekosten zal 380 mln bijkomend bespaard worden.

13. Medzsch aanbod

Het medisch aanbod zal worden beperkt. Ook de subsidiering van de studenten in de eerste kandidatuur geneeskunde wordt beperkt.

14. Nationale Opvoeding

Een werkgroep. voorgezeten door de eerste minister, zal in een geest van billijk evenwicht onder de verschillende netten, maatregelen uitwerken om op jaarbasis 4 mrd uit te sparen, waarvan 1 mrd in 1981. Nu reeds werd tot volgende maatregelen beslist:

A. Organieke regels

Om een geschikte controle uit te oefenen op de reglementaire bepalingen inzake personeelsaangelegenheden en normen, zou door de onderwijssector een analoge bepaling moeten worden ingevoerd als ingelast in de wet van 1921 betreffende de rijksbesturen. De oplossing zou erin kunnen bestaan art. 8 van de wet van 22 juni 1954 te vervangen door een tekst die als volgt zou kunnen luiden:
,,Art. 8 par. 1. De Besluiten, genomen in uitvoering van de artikelen 1 en 2, worden genomen op advies van de in raad vergaderde ministers.
Par. 2. Komen alleen in aanmerking voor de berekening van de bezoldiging, de aanstellingen in functies en opdrachten, ingesteld bij of krachtens regels vastgelegd bij KB, genomen in akkoord met de ministers die de Begroting en het Openbaar Ambt in hun bevoegdheid hebben. Eventuele afwijkingen op de normen kunnen slechts worden toegestaan, indien hun begrenzing op dezelfde manier werd vastgelegd."

B. Maximale benuttiging van het personeel

Aan de syndicale organisaties zullen de volgende voorstellen worden voorgelegd:
1. De arbeidsongeschiktheid uitbreiden tot alle onderwijsopdrachten.
2. In het gesubsidieerd onderwijs wordt de zone uitgebreid, waarin een ter beschikking gesteld personeelslid verplicht wordt een ambt te aanvaarden.
3. In het rijksonderwijs krijgt de reaffectatie voorrang op de mutatie, wordt de verplichting ingevoerd de reaffectatie naar administratieve diensten te aanvaarden en zullen de normen i.z. werkliedenpersoneel strikt worden toegepast.

C. Gesubsidieerde werken en aankoop

1. Niet-gebruikte onroerende goederen, die werden aangekocht of opgericht met leningen van de ASLK, zullen aan het Rijk worden afgestaan, of hun waarde zal moeten worden terugbetaald.

2. In geval van gedeeltelijke subsidiëring van gebouwen of uitrustingsgoederen zal, op het ogenblik dat ze niet langer in gebruik worden genomen, het proportioneel aandeel in de waarde worden gerecupereerd.

D. Andere maatregelen

- Het aantal detacheringen zal worden verminderd en het statuut van pedagogisch gedetacheerde zal nader worden omschreven.
- De omzendbrieven met budgettaire weerslag, die niet medeondertekend zijn door de minister van begroting, zullen niet in aanmerking genomen worden voor de berekening van de bezoldigingen, zelfs indien het gaat om de realisatie van pedagogische experimenten.
- In het onderwijs van het type I wordt in alle netten iedere afwijking, toegekend boven de kredieturen, afgeschaft.
- De oprichting van de betrekkingen van directeur en van hulppersoneel in de scholengemeenschappen wordt opgeschort.
- De toepassing van de artikelen 21 en 22 van het KB van 7 januari i981 betreffende de normen van het type I wordt opgeschort.
- Het directie- en onderwijspersoneel zal, in geval van afschaffing van betrekkingen, eventueel een betrekking krijgen op het onmiddellijk lagere niveau, indien er een beschikbaar is.
- De personeelsleden van de instellingen die niet tot een scholengemeenschap behoren en wier betrekking wordt afgeschaft, zullen ter beschikking gesteld worden volgens het algemeen stelsel.
- De opties, secties en andere onderverdelingen van het onderwijs, waarin thans niet is voorzien, kunnen slechts worden gelijkgeschakeld met diegene. ressorterend onder art. 14, krachtens een KB dat medeondertekend is door de minister van begroting.
- Een hoofdbetrekking zal mogen worden verdeeld over het onderwijs met volledig leerplan en het onderwijs voor sociale promotie.
- De uitoefening van een deeltijdse betrekking zal worden aangemoedigd.
- Het inschrijvingsgeld voor de buitenlandse studenten zal worden verhoogd; daarbij zal worden rekening gehouden met hun inkomensniveau.
- De studenten in de derde medische cyclus worden niet langer betoelaagd (300 mln).
- Er zal een inspanning tot rationalisering worden geleverd, o.m. door een betere inter-universitaire coördinatie.
- Het inschrijvingsgeld voor het korte type zal voor buitenlanders met 50% worden verhoogd (100 mln). In totaal moeten al die maatregelen 1,4 mrd. fr. doen besparen

15. Financiën

a) De fiscale decumulatie en splitting worden op 750.000 fr. bevroren, inclusief de overstapregeling, voor het aanslagjaar 1981 (1,5 rnrd).
b) De uitvoering van de tweede reeks maatregelen ter bestrijding van de belastingontduiking (i.z. vlees, meel en bioscopen) wordt versneld.
c) De misbruiken inzake groepsverzekering en verzekering van bedrijfsleiders zullen verder worden uitgeschakeld.
d) Tegen het sluikwerk in de bouwsector en de Horeca zal de strijd worden voortgezet door de ministeries van Financiën en van Tewerkstelling en Arbeid.
e) De ministeries van Middenstand en van Financiën zullen het statuut van de fiscale raadgevers en van de bedrijfsconsulenten uitwerken.
(b, c, d en e moeten 500 mln doen besparen).
f) In de medische sector en voor de vrije beroepen wordt de geïntegreerde fiscale strook ingevoerd.
g) De heffing van een BTW van 6% op de verhandelingen van monetair goud zal 375 mln opleveren.
h) De regeringsverklaring betreffende de belasting op de intercommunales voor de electriciteitssector wordt uitgevoerd, wat 500 mln zal opleveren.
i) De uitvoering van de passus in de regeringsverklaring betreffende de vervangingsinkomens zal 1 mrd opleveren.
j) De fiscale vrijstelling voor giften wordt beperkt tot 50% van het gestorte bedrag (400 mln).

16 *Diensten van* de eerste *minister*

Na overleg met de schrijvende pers. de massamedia van radio en tv en de organisaties van de verbruikers zal op radio en tv gereglementeerde reclame worden ingevoerd (1 rnrd). Er komt nok een heffing op de huis aan huisreclamebladen (100 min).

17. Openbare investeringen

a) Tot einde 1982 is er een moratorium voor de nieuwe projecten m.b.t. de universiteiten, de autowegen en de expresswegen
b) Tot einde 1982 is er een moratorium. beslist in overleg met de Gemeenschappen, voor de bouw van ziekenhuizen en de uitbreiding van ziekenhuizen, waarvoor geen definitief akkoord werd genotificeerd vóór 21 maart 1981.
c) Tot einde 1982 is er een moratorium voor de nieuwe investeringen van Landsverdediging. Op voorstel van de betrokken ministers zal het Ministerieel Comité voor economische en sociale coördinatie beslissen over de verdeling van de vermindering, de projecten en de uitvoeringsmodaliteiten (1 mrd).

18. Verkeer

De Nationale maatschappij van Belgische spoorwegen en de Nationale maatschappij van buurtspoorwegen worden gefusioneerd. In dat kader wordt de exploitatie gerationaliseerd en komt er ook een harmonisatie met de perimeters van de maatschappijen voor intercommunaal vervoer. Dat levert een bijkomende besparing van 300 mln op.

19. Landsverdediging

Hier wordt voorzien in bijkomende besparingen ten belope van 150 mln.

20. Justitie

De coëfficient voor de vermenigvuldiging van de gerechtelijke boeten wordt opgetrokken (300 mln).

21. Algemene maatregelen

- Vermindering van de facultatieve toelagen met 10% in alle sectoren (200 mln).
- Verplichte indiening van facturen voor de terugbetaling van vergoedingen (100 mln).
- Strijd tegen bureaucratische geplogenheden in alle departementen; vermindering met 0,1 van titel I (1 rnrd).

III. MAATREGELEN VAN RATIONALISERING

1. Ecoiiomische Zaken

a) Refribel.
- Moratorium inzake nieuwe investeringen.
- Alleen de rendabele installaties mogen nog worden benut.
- Het overtallig personeel wordt in dienst genomen bij het Rijk door bemiddeling van het Vast Wervingssecretariaat, en bij voorrang bij het departement van Economische Zaken.

b) De minister van economische zaken zal een vermindering met 10% toepassen op de bezoldiging van de directie van de ondernemingen in moeilijkheden, die door het Rijk worden geholpen. De gewestelijke executieven zullen worden verzocht analoge maatregelen te treffen.

2. Volksgezondheid

Het Nationaal werk voor oorlogsinvaliden, het Nationaal werk voor oudstrijders en het Vast bureau van de werken voor oorlogsslachtoffers zullen onmiddellijk worden gefusioneerd. De personeelsaanwervingen worden geblokkeerd. Via het Vast Wervingssecretariaat wordt gezorgd voor de verplaatsing van het personeel.

3. Openbare Werken

De intercommunales voor de autowegen worden afgeschaft.

4 De diensten. van het departement van *Bui* teniandse Zaken en van het departement van Volksgezondheid worden opnieuw geordend.

5. Verkeer

- De reeds genoemde fusie van Spoorwegen en Buurtspoorwegen.
- De Regie voor maritiem transport wordt selfsupporting gemaakt.
- Sabena: Afschaffing van landingsplaatsen, herstructurering van het net, inkrimping van de werkingskosten, mobiliteit van het personeel en aanpassing van de getalsterkte Voor 1981 mag de staatstoelage niet hoger zijn dan het reeds vastgestelde bedrag. Het stcisel van het beheerscontract zal worden toegepast. wat een wijziging van de statuten inhoudt.

6. Financien

Het ,,Fonds Belgo-Congolais d'amortissement et de gestion" wordt opgenomen in de administratie van de Schatkist.

7. Binnenlandse Zaken

De functie van arrondissementscommissaris wordt afgeschaft.

8. Openbare Werken, Verkeer en RTT

Het stelsel van de produktiviteitspremies voor ingenieurs wordt herzien (500 mln).

9. In de ministeries worden talrijke organismen en adviescommissies afgeschaft. De lijst die een honderdtal voorstellen bevat, zal aan de ministerraad worden voorgelegd.

IV. REGIONALE INSTELLINGEN

1. De dotaties van de Gemeenschappen en van de Gewesten worden verminderd met 1,08 mrd fr. De Gemeenschappen zullen uitzonderlijk hun aandeel ontvangen in de indexprovisie voor de personeelsuitgaven.

2. De Gemeenschappen zullen worden uitgenodigd de nodige herscholingsmogelijkheden voor werklozen in te richten, gelet op de verplichting voor de werklozen herscholingscursussen te volgen, wanneer ze daartoe verzocht worden.

3. De gewestelijke executieven zullen de vereiste maatregelen treffen om de kostprijs van de ruilverkavelingen te verminderen.

4. De Gewesten zullen worden verzocht geen arbeidsvergunningen meer af te leveren aan buitenlanders, behalve in uitzonderlijke gevallen.

V. DOTATIES VAN DE WETGEVENDE VERGADERINGEN

De regering zal het parlement en de raden verzoeken hun dotaties met 10% te verminderen en de overwogen investeringen te vertragen.

VI. MAATREGELEN INZAKE BEGROTINGSCONTROLE

1. Ieder jaar zal omstreeks Pasen een gezamenlijk bijblad of een algemene toelichting bij het bijblad worden ingediend bij het parlement, waarna een parlementair debat zal worden gehouden. Bepaalde beraadslagingen in de ministerraad worden afgeschaft via een wijziging van het KB van 7 april 1978, genomen in uitvoering van art. 181 van de wet van 22 dec.

1977 betreffende de budgettaire voorstellen 1977-'78.

2. Een team van budgettaire adviseurs, geleid door een Commissaris van de Openbare Uitgaven, zal ter beschikking gesteld worden van het parlement en zijn commissies.

3. De algemene toelichting bij de rijksbegroting zal jaarlijks een hoofdstuk bevatten, waarin op een overzichtelijke wijze alle gegevens verschaft worden betreffende de uitgaven-buiten-begroting en de geaffecteerde ontvangsten.

4. De *controle* die wordt uitgeoefend door de afvaardigden van de ministers van Financiën en van Begroting, wordt gereorganiseerd.

5. De dienst *Begrotingsenquêtes* wordt gereactiveerd, inzonderheid om de beheerscontracten uit te werken (zie: Spoorwegmaatschappij, Sabena, maatschappijen voor intercommunaal vervoer).

6. Controlemaatregelen. waarmee voortaan iedere beslissing op *regeringsvlak* gepaard moet gaan:

a) Nieuwe initiatieven

De verder genoemde procedure is toepasselijk in volgende gevallen:
– bij de invoering van een nieuwe organieke regeling (wet. KB of MB) die financiële voordelen toekent op sociaal-economisch vlak:
– bij iedere wijziging van de bestaande reglementering;
– bij iedere autonome beslissing, die een belangrijke financiële verplichting voor het Rijk inhoudt, b.v. een belangrijke investering die over verscheidene jaren gespreid is of aanzienlijke jaarlijkse werkingskosten veroorzaakt.

Procedure:

Van een bedrag van 10 mln fr. af moeten de initiatieven – alvorens te worden ingediend bij de ministerraad, het kernkabinet of een ander ministerieel comité – onderzocht worden door het begrotingscomité.

b) Bij elk dossier dat wordt ingediend bij de ministerraad, het kernkabinet of een ministerieel comité, moet een financiele inlichtingsfiche worden gevoegd.

c) De inspectie van Financiën krijgt ten minste vijf dagen vooraf inzage van het onder a) en b) vermelde dossier.

d) Alle circulaires, waarin richtlijnen worden verstrekt voor de toepassing van de organieke wetten en besluiten, moeten worden voorgelegd aan de inspectie van Financien; b.v. circulaires voor de berekening van de kostprijs van de ligdag in de ziekenhuizen.

7. Controlemaatregelen, waarmee voortaan iedere uitvoering van de beslissingen gepaard moet gaan:

a) Alle ministers zullen eraan herinnerd worden dat zij de eerste verantwoordelijken zijn voor het binnen de vastgelegde perken houden van de begrotingen. Bijkredieten die worden aangevraagd volgens het systeem van de ministeriële begrotingsberaadslagingen, zullen worden afgewezen. De aandacht zal vooral worden gevestigd op de voorgenomen wijziging van art. 181 van de wet van 22 dec. 1977 betreffende de parlementaire procedure. Absoluut onontbeerlijke bijkredieten moeten worden verdedigd voor het parlement.

b) In de departementen van financiën, pensioenen, openbare schuld, defensie, openbare werken, verkeer, sociale voorzorg, nationale opvoeding en volksgezondheid zal een vaste begrotingscontrole worden ingesteld. Een begrotingsverantwoordelijke zal worden aangeduid die periodiek met de secretaris-generaal. de verantwoordelijke ambtenaren van de voornaamste diensten en de inspectie van Financiën, de evolutie van de kredieten zal onderzoeken, Iedere abnormale ontwikkeling zal onmiddelijk worden gemeld. Zodra een trend wordt ontdekt die afwijkt van de hypothese. die aangehouden werd bij de opmaak van de begroting, brengt de begrotingsverantwoordelijke de betrokken minister en de minister van de begroting op de hoogte.

c) Dezelfde begrotingsverantwoordelijke zal de Verantwoordine bii de belangriike kredie ten opnieuw onderzoeken, met als doei.

– het opzoeken van de basisinformatie, die het mogelijk maakt de oorzaken van de uitgavenevolutie beter te bepalen;
– het vaststellen van de groeinormen voor be paalde uitgaven;
– het opstellen van meerjarenprogramma's.

8. Openbare *instellingen*

a) Dezelfde regels zullen gelden voor de openbare instellingen. De voogdijministers zullen de beheersorganen daarvan op de hoogte stellen en waken over de iiitvoering

b) De voogdijministers zullen de artikelen 84 tot 86 van de wet van 5 aug. 1979 uitvoeren, met name betreffende de beheersovereenkomsten met organismen. die belast zijn met een exploitatie van industriële en commerciële aard. waarvan de werking voor een belangrijk deel afhangt van de staatstussenkomst.

Reacties

Terwijl premier Martens na de vergadering van de ministerraad de Europese Top te Maastricht ging bijwonen. bespraken de partijbesturen de aangekondigde maatregelen, die in de pers ,,het vastenplan van de regering'' werden genoemd.
Na de bijeenkomst van het CVP-bureau verklaarde voorzitter Tindemans dat de maatregelen ,,misschien wel verdienstelijk, maar zeer onvoldoende'' waren. Hij betreurde dat de regering geen rekening had gehouden met de te verwachten fiscale minder-ontvangsten, met de neergaande economische conjunctuur en met de negatieve groei van het BNP.
Het bureau van de S P was, aldus voorzitter Van Miert, tevreden omdat het in het regeringsplan een aantal socialistische standpunten en voorstellen had teruggevonden; het was echter van oordeel dat nog andere maatregelen nodig bleken. Van Miert kantte zich wel tegen de mogelijke wijziging van het stelsel van loonindexering, indien daardoor alle werknemers zouden worden getroffen; de wijziging kon alleen voor de hogere inkomens overwogen worden.
PS-voorzitter Spitaels reageerde positief op de maatregelen, maar voegde eraan toe dat zijn partij ,,waakzaam" bleef.
PSC-voorzitter Van den Boeynants zei dat de geloofwaardigheid van het kabinet afhing van zijn bekwaamheid om de beslissingen uit te voeren vóór de totstandkoming van de rijksbegroting 1982.
De oppositiepartijen reageerden misprijzend. De PVV noemde de besparingsvoorstellen absoluut ontoereikend. De VU achtte ze geen commentaren waardig.
De vakbonden (ABVV en ACV) namen een afwachtende houding aan en verklaarden op nadere toelichting van de regering te rekenen. De syndicale organisaties van het overheidspersoneel waarschuwden de regering, dat zij geen aantasting van de verworven rechten zouden dulden.
De meeste kranten brachten sceptische commentaar uit. Zij betwijfelden de doelmatigheid van de operatie en beklemtoonden dat het eigenlijke tekort op de rijksbegroting in zijn geheel bleef bestaan, aangezien het kabinet enkel de bijkredieten had geschrapt. Vrij algemeen werd gesteld, dat een kans gemist was om een meer drastische sanering door te voeren.

DISCONTOVERHOGING

De Nationale Bank verhoogde op 25 maart het disconto van 12 naar 13%. De rente op voorschotten in rekeningcourant ging van 13 naar 15%.
De beslissing werd getroffen ten gevolge van de aanhoudend zwakke positie van de frank op de internationale wisselmarkten.

NEDERLAND

VERKENNING CENTRAAL PLANBUREAU: „DE NEDERLANDSE ECONOMIE IN 1985"

Het Centraal Planbureau CPB heeft op 25 maart een verkenning gepubliceerd onder de titel ,,De Nederlandse economie in 1985''.
Deze verkenning van de middellange termijn – tot 1985 – draagt volgens CPB-directeur Van den Beld een ander karakter dan haar voorgangers. Daarin kon worden uitgegaan van een beleid dat de regering voor de middellange termijn had ontworpen. Dat is thans, tegen het einde van de kabinetsperiode, begrijpelijkerwijs niet zo. Het beeld dat deze verkenning voor de komende jaren laat zien is in zoverre dan ook provisorisch. Het verandert in geval de beleidsuitgangspunten anders worden gekozen dan nu is gebeurd. Daarvoor is, gelet op de uitkomsten, alle aanleiding, aldus prof. Van den Beld in een voorwoord.
Veronderstellingen en uitkomsten komen uitvoerig ter sprake, in de macrosfeer, naar bedrijfstakken, naar regio's, en daar waar het de ontwikkeling in het buitenland betreft. Aan beleidsva-

CPB-directeur Van den Beld

rianten afzonderlijk wordt aandacht besteed, evenals aan alternatieve beleidsscenario's.
Deze laatste, in aantal zeer beperkt gekozen, illustreren de scherpte van de beleidsproblematiek die zich aftekent. Het zijn met name de ongunstige perspectieven voor de werkgelegenheid en werkloosheid die de aandacht vragen. Dat is overigens een problematiek waarmede niet alleen de Nederlandse economie wordt geconfronteerd. De hier opgenomen samenvatting van het rapport besluit dan ook met de constatering dat veel sterker dan nu gestreefd moet worden naar een internationale coördinatie van het beleid gericht op bestrijding van de werkloosheid. Eerste doel van zo'n beleid zou kunnen zijn een verlaging van de rentestanden.
Het nationale beleid zou volgens het CPB meer dienen te worden afgestemd op de tendenties op de langere termijn, iets wat in de beleidsplanning tot 1985 onvoldoende gebeurd is.

De lange periode van sterke economische groei in de industriële landen die aan het jaar 1973 voorafging, lijkt te worden gevolgd door een eveneens lange periode van aanzienlijk tragere expansie. De stijging van het bruto nationaal produkt van de OESO-landen bedroeg vóór 1973 5% per jaar, liep terug tot 2,5% in de periode 1973-'80, en zou in de komende jaren 2,5% blijven bedragen. Dit laatste, althans, ligt besloten in deze verkenning van de Nederlandse economie op middellange termijn, die zoals vanzelf spreekt voor een belangrijk deel berust op het uitgangspunt dat voor de externe ontwikkeling is gekozen.
Met de vertraging in de groei sinds 1973 ging een zeer omvangrijke prijsstijging in de OESO-landen gepaard. Deze tendentie zou. zij het in mindere mate. kunnen aanhouden. Omvangrijk tevens was de toeneming van de werkloosheid, van 3% in 1973 tot 6% in 1980. En ook die tendentie zou, eveneens in minder sterke mate. doorgaan, althans wanneer wordt afgezien van additionele maatregelen gericht op de terugdringing daarvan. Een en ander is in tabel 1 in cijfers samengevat.
De volume-groei van 2,5% wordt, met nuanceverschillen, teruggevonden in andere projecties voor de middellange termijn, van internationale zijde waaronder die van de Wereld bank
Steeds wordt uitgegaan van de suppositie dat de internationale volumeconjunctuur zich pas in de tweede helft van hei jaar 1981 enigszins duidelijk kan herstellen van de huidige recessie, om daarna langs vrij geleidelijke lijnen te blijven verlopen.
Ruilvoetverliezen in de industriële landen, toenemende financieringsproblemen voor niet-olieproducerende ontwikkelingslanden, en beleidsmaatregelen, nationaal georiënteerd, gericht o.a. op bescherming van betalingsbalansposities dragen tot de lage volumegroei in de OESO-landen bij. Waarbij wel is verondersteld dat – tenslotte – een meer accommoderend monetair beleid zal worden gevoerd. De recente ontwikkeling in de Verenigde Staten, met een opnieuw tot ongekende hoogte opgejaagde rentestand, wijst overigens niet in die richting. Dit kan er dan ook toe leiden dat het herstel van de internationale conjunctuur verder wordt vertraagd.
De geleidelijke ontwikkeling waarvan voor de latere jaren is uitgegaan, houdt in dat van schoksgewijze verstoringen geen sprake zou zijn. Met name is verondersteld dat de prijzen van olie – anders dan in 1973 en 1979 – geleidelijk worden verhoogd. Daarbij is gedacht aan nominale verhogingen van 10% per jaar, die tevens reële verhogingen betekenen, van 4% per jaar.
Industrieprodukten blijven in prijs stijgen, in samenhang met nominale loonbewegingen die uitgaan boven het accres van de arbeidsproduktiviteit, waaruit harde kernen van inflatie resulteren, overigens sterk verschillend van land tot land. Industrieprodukten en grondstoffen ondergaan de invloed van de verdere olieprijsstijging. Voorts lopen de dollarprijzen van grondstoffen, zeer globaal beschouwd, enigszins parallel met de volumeconjunctuur; zij stijgen momenteel minder. later in de beschouwde periode meer.

Terugkerend tot de trage volumegroei van 2,5% kan worden gezegd dat de werkgelegenheid onder druk komt te staan. Daarbij is er het feit, dat er voor meer werkgelegenheid bij de overheid over het algemeen weinig ruimte is, vanwege financieringsproblemen.
In het bedrijfsleven is, behoudens een herstel van conjuncturele aard, enig herstel van arbeidsproduktiviteitstrends niet uitgesloten, met name in de Verenigde Staten, maar mogelijk ook in West-Europa, onder invloed van een oplopende investeringsquote die althans voor sommige landen wordt voorzien.
Met dit beeld correspondeert – anders dan voor het OESO-gebied als geheel – een lichte teruggang van de werkgelegenheid in West-Europa. Met daartegenover een vooralsnog toenemend aanbod van arbeid, voornamelijk als gevolg van demografische ontwikkelingen.
Dan is het denkbaar dat het werkloosheidspercentage in de EG op middellange termijn de 7,5% voor het totale OESO-gebied (volgens tabel 1) nog zou overschrijden. waarbij wèl zij benadrukt dat het hier om een gemiddelde uitkomst gaat.
Langs bovenstaande lijnen is de internationale ontwikkeling voor de komende jaren geconcipieerd. Het is vanzelfsprekend niet meer dan een conceptie, want even vanzelfsprekend weet niemand hoe het werkelijk zal gaan.
De uitkomsten die voor de Nederlandse economie worden verkregen zouden. zoals zal blijken, voor een deel schrijnend zijn, met name waar het de vertraging in de groei en de toeneming van de werkloosheid betreft. Daarom verdienen zij nog meer aandacht.
Niettemin kunnen zij, wanneer het gaat om een beoordeling, niet los worden gezien van de hier beschreven internationale context, die laat zien dat niet alleen ons land in de komende jaren met een werkgelegenheidsproblematiek wordt geconfronteerd die mogelijk nog aanzienlijk scherper wordt dan zij momenteel reeds is.

VERKENNENDE UITGANGSPUNTEN

Dit internationale beeld betekent, voor de Nederlandse economie, dat de stijging van de – tweevoudig herwogen – wereldhandel op middellange termijn 3,5 a 4% per jaar bedraagt, en de prijsstijging van de invoer 7%.
Dit laatste percentage is dan nog gedrukt door enige appreciatie van de gulden. Uit de internationale analyse – het werd nog niet gezegd – komen nl. de Duitse mark en de gulden op middellange termijn als relatief sterke valuta naar voren, waarbij wel moet worden opgemerkt, dat wisselkoersprojecties buitengewoon onzeker zijn.
De implicatie is tevens, dat het bestaande wisselkoersbeleid – dat binnen het EMS-systeem met name op handhaving van de pariteit ten opzichte van de Duitse mark is gericht – gecontinueerd is gedacht.

Andere belangrijke, verkennende uitgangspunten zijn de volgende:'

- voor de nominale loonstijging is – na 1981 – behoudens de gebruikelijke zuivering volledige prijscompensatie verondersteld, een benedengrens van nul voor de initiële component, 2% per jaar voor de incidentele loonbeweging;
- voor de Rijksuitgaven zijn de meerjarencijfers van de Miljoenennota '81 als uitgangspunt genomen, tenzij deze aperte correctie behoeven, zoals in verband met de omvang van de werkloosheid die resulteert;
- voor het financieringstekort van de overheid is er de hypothese dat het geleidelijk tot 4,5% van het nationaal inkomen wordt teruggebracht, hetgeen – zo zij hieraan toegevoegd – gemiddeld over de beschouwde periode een groter tekort betekent, met de consequenties daarvan voor het oplopen van de rentelast;
- de uitgavenramingen in de sfeer van de sociale zekerheid berusten op extrapolatie van, soms afzwakkende, volumetrends, en blijven voor zover het de kosten van de gezondheidssector betreft binnen de financiële grenzen die daarvoor op middellange termijn zijn ontworpen;

Tabel 1 Kerngegevens, OESO-gebied, 1960-'85

	1960-'73	1973-'80	1980-'85
		mutaties per jaar in %	
Bruto nationaal produkt	5	2,5	2.5
Werkgelegenheid	1.1	0.8	0.5
Prijspeil bruto nationaal produkt	4	9,5	7.5 a 8
		niveaus in eindjaar	
Werkloosheidspercentage[1]	3	6	7.5

[1] In % van de totale beroepsbevolking

[1] Als algemeen punt bij deze uitgangspunten zij vermeld dat de voornemens voor 1981 (loonmatiging, ombuigingen in de sfeer van de sociale verzekeringen e.d.) zijn ,,meegenomen".

Tabel 2 Kerngegevens, 1963-'85

	1963/73	1973'80	1980 85
	mutaties gemiddeld in % per jaar		
Volume concurrerende uitvoer (dubbel herwogen)	9,5	4	3,5 à 4
Invoerprijspeil (in gld)	2	10	7
Effectieve koers van de gulden (afnemers + leveranciers)	1	3	1,5
Volume materiële overheidsconsumptir	3	5	2,5
Volume overheidsinvesteringen	2,5	–2	0,5
Volume investeringen in woningen	9,5	–0,5	0,5
Arbeidstijdverkorting	1	1	0,5 à 1
Loonsom per werknemer in bedrijven	12	9,5	8
Volume particuliere consumptie	5,5	3	0,5
Volume bruto investeringen v. bedrijven	6,5	1 à 1,5	1
Volume goederenuitvoer	12	3	3,5
Volume goederenінvoer	10	2,5	2,5
Produktievolume bedrijven	6	2 à 2,5	1,5
Reëel nationaal inkomen	5,5	1	1
Prijspeil particuliere consumptie	6	7	6,5
Ruilvoet	0	–1	0
Arbeidsproduktiviteit in bedrijven	5,5	2,5	2 à 2,5
Reële arbeidskosten	6	3,5	2,5
Reëel vrij beschikbaar inkomen (gemid-middelde werknemer. incl. incidenteel)	4		–1

	niveaus			
	1963	1973	1980	1985
Saldo lopende rekening van de betalingsbalans (mrd gld)	0.5	6.5	–5	0
Werkgelegenheid (1000 manjaren)	4385	4683	4715	4595
Werkloosheid (1000 manjaren)	33	110	245	500
Arbeidsinkomensquote'	77,5	85	95	95
Besparingen[2]	17.5	22	11.5	13
Financieringstekort overheid"	3.5	2	6.5 a i	4.5
Belastingdruk[2]	25	30	33,5	35 a 35.5
Niet-belastingmiddelen[2,3]	2.5	3	6,5	7.5 a 8
Sociale premiedruk[2]	11	18.5	21.5	23
Liquiditeitsquote[2]	39	35	36	36

[1] Gecorrigeerd voor aardgas e.d. Op basis van de nationale jaarrekeningcijfers van het CBS (die, zoals bekend. zullen worden herzien).

[2] In % van het netto nationaal inkomen tegen marktprijzen.

[3] Inkomen uit beleggingen en deelnemingen. alsmede inkomensoverdrachten van gezinnen (leges e.d.).

• voor de woningbouw is als beleidsdoelstelling aangehouden 105.000 woningen in aanbouw in 1985;
• de aanwas van de beroepsbevolking bedraagt trendmatig 50.000 manjaren per jaar, waarbij voor vervroegde uittreding 62 jaar als grens is verondersteld, en waarbij is gerekend met een aantal arbeidsongeschikten dat in aantal nog steeds sterk toeneemt.

Aantal WAO/AAW-uitkeringsgerechtigden

	x 1000 personen	x 1000 manjaren
1975	340	297
1980	530	435
1985	640	520

Verdere uitgangspunten vormen het milieubeleid, met toenemende lasten voor bedrijfsleven en consument. Het bestaande energiebeleid, gericht op diversificatie en besparing, met name via WIR-premies en isolatieprogramma. Het gasafzetplan, dat in de komende jaren een volumedaling van aardgasuitvoer betekent met enkele procenten, gevolgd door een drastische verlaging (25%) in de jaren 1985-'90.
Een en ander wordt uitvoerig beschreven in het vervolg van deze verkenning. Met beschouwingen tevens over de technische ontwikkeling. Daar wordt de invoering van de micro-elektronica niet als een revolutionaire doorbraak in de komende jaren opgevat, maar als een voortzetting van een reeds jaren bestaande trend.
De technische ontwikkeling wordt tevens in verband gebracht met de (verdere) wijzigingen in de prijsverhoudingen van de produktiefactoren. Met name is het de voortgaande relatieve prijsstijging van energie die grote veranderingen teweegbrengt, de technische ontwikkeling stuurt in de richting van energiebesparing. Daarnaast doen zich grote veranderingen voor op het gebied van de energievoorziening. Hier is de ontwikkeling van de steenkooltechnologie in het geding, zijn infrastructurele investeringen benodigd en vraagt ook de milieuproblematiek de aandacht. Omvangrijk zijn de investeringen ten behoeve van de exploitatie van nieuwe gasvelden, kolenvergassing, nieuwe conversietechnieken in de olieraffinage.

MACRO-ONTWIKKELING

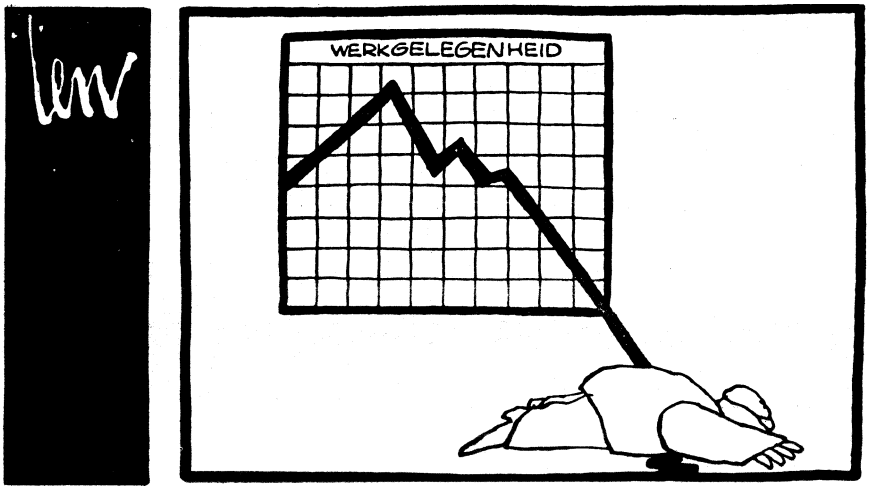
De macro-ontwikkeling die op basis van deze uitgangspunten wordt verkregen, is samengevat in tabel 2, de gebruikelijke kerngegevenstabel.
Die laat zien dat de goederenuitvoer vrijwel gelijke tred zou kunnen houden met de 3,5 à 4% uitbreiding van de wereldhandel. Aanmerkelijk trager daarentegen nemen de investeringen van het bedrijfsleven toe, met gemiddeld niet meer dan 1% per jaar. onder invloed van winstposities die ongunstig blijven. Waarbij moeilijk valt te overzien of bovendien de (reële) rentestand zo hoog zou blijven als zij vandaag de dag is.
Anderzijds zijn er, binnen dit zwakke totaalbeeld, sterk positieve impulsen, dynamische ontwikkelingen: de reeds genoemde omvangrijke investeringen in de energiesector, omvangrijke investeringen tevens in het overige bedrijfsleven, gericht op besparing van energie, Ruw geschat gaat het hier om investeringsbedragen van in totaal f 10 mrd over de beschouwde periode van vijf jaar.
Weinig verrassend, maar tekenend voor trends in de ontwikkeling, waarin blijkbaar geen verandering komt, zijn de uitkomsten voor de collectieve uitgaven.
Opnieuw nemen de uitgaven van de overheid sterker toe dan het nationaal inkomen, niettegenstaande de matiging die reeds in de meerjarencijfers ligt besloten. Met opnieuw een zwaar accent op de overdrachtsuitgaven.
Opmerkelijk, bij nadere detaillering, is dat de rentelast drukkend op het overheidsbudget in 1985 niet minder dan 5% van het nationaal inkomen zou gaan bedragen.
Daartegenover staan sterk toenemende niet-belastingmiddelen, waaronder de aardgasopbrengsten die mei 15% per jaar stijgen. Per saldo echter vergt de terugdringing van het financieringstekort tot 4,5% in 1985 verhoging van belastingtarieven. Een verhoging die, gelet op de per saldo voorgenomen verlaging voor 1981, in de periode 1982-'85 temeer accent krijgt.
In de sociale-verzekeringssfeer is de conclusie niet anders. Ook daar gaat de stijging van de premiedruk onverminderd door, en is het zelfs mogelijk dat de stijging nog belangrijk is onderschat.
Wordt nu teruggekeerd naar het uitgangspunt omtrent de nominale loonontwikkeling, dan zij gememoreerd dat een nullijn voor de initiële component werd verondersteld. Daarbij gold als overweging dat de hoge werkloosheid in de komende jaren een neerwaartse invloed op de loonbeweging heeft, met de nullijn als uiterste grens. Resteren de prijscompensatie, de incidentele component (2%) en de loonmatiging van 1981. Onder deze omstandigheden zou de loonstijging in de periode 1980-'85 gemiddeld 8% per jaar bedragen. Daartegenover beloopt de prijsstijging van de consumptie – geïnduceerd vooral door de buitenlandse inflatie – 6.5%. Worden nu tevens de lastenverzwaringen in aanmerking genomen, dan is de conclusie die van een minlijn voor het reëel beschikbaar looninkomen, hieronder becijferd voor de gemiddelde werknemer.

	1980-'85 % per jaar
Nominale loonstijging (incl. sociale lasten)	8
Lastenverzwaring	2,5
Prijsstijging van de gezinsconsumptie	6,5
Resulteert	
– reëel beschikbare loonstijging	—1
– idem, exclusief incidenteel	—2

Teruggang in reëel beschikbare inkomens, jaren achtereen, is daarmede een van de karakteristieke elementen van deze verkenning. Vooral energie. zo zij hieraan toegevoegd, wordt duurder: de consument wordt geconfronteerd met energieprijzen die jaarlijks 12% hoger worden, ver uitgaan dus boven de gemiddelde prijsstijging.[2]

Onder deze omstandigheden komt er in de komende jaren weinig verandering in het consumptievolume. Eerder was de conclusie dat de uitvoer de wereldhandel kan volgen.
Traag is het verloop van de bedrijfsinvesteringen. De stijging van de produktie van bedrijven bedraagt dan niet meer dan 1,5% per jaar, terwijl de toeneming van het reëel nationaal inkomen slechts 1% zou bedragen. Dit verschil is vooral een gevolg van de bijdrage van de overheid die in zeer geringe mate toeneemt en van de kapitaalopbrengstenbalans die sterker negatief w-ordt.

[2] Het gewicht van energie in het gezinsbudget bedraagt ca. 8%.

De 1,5% produktiestijging is op middellange termijn vermoedelijk niet voldoende voor handhaving van het peil van de werkgelegenheid in het bedrijfsleven. Weliswaar is de arbeidsbesparende technische vooruitgang niet meer van die omvang als in het verleden, wordt ook de reële arbeidskostenstijging geringer, maar het accres van de arbeidsproduktiviteit neigt naar de 2 a 2,5%, en overtreft daarmede de groei van de produktie.

Daarbij komt – zoals nog zal blijken – dat de werkgelegenheid bij de overheid weinig stijging laat zien. Bij de omvangrijke aanwas van de beroepsbevolking is de omnieuze conclusie dan die van een sterk stijgende werkloosheid in de komende jaren, tot een aantal van 500.000 in 1985, overeenkomend met 9 a 10% van de beroepsbevolking. En nog is daarbij van een flexibel arbeidsaanbod uitgegaan, een aanbod dat zich in deze situatie voor een niet onbelangrijk deel van de arbeidsmarkt terugtrekt.
Gering zou dus de economische groei op middellange termijn zijn, gering is dan ook de stijging van het invoervolume. Daarbij dient evenwel in aanmerking te worden genomen dat de produktie van aardgas terugloopt, hetgeen – ook al is er sprake van omvangrijke besparing op energie – additionele invoer daarvan vergt. Met toenemend accent weliswaar op invoer van gas en steenkool, maar tevens gepaard gaande met nog stijgende invoer van olie, waarmede de kwetsbaarheid van de economie voor de olievoorziening wordt geaccentueerd.
Anderzijds betekent de reële inkomensontwikkeling een teruggang in invoervolume, waarbij met name aan de uitgaven voor toerisme in het buitenland kan worden gedacht. Daarmee zou niet alleen de goederenbalans – bij 3,5% stijging van de goederenuitvoer – enige verbetering kunnen laten zien maar ook de dienstenbalans. De ruilvoet zou – volgens de becijferingen – geen verandering ondergaan. mede dank zij de extra baten bij de aardgasuitvoer resulterend uit de herziening van contracten met buitenlandse gasafnemers.
Sterk wordt, daarentegen, de lopende rekening van de betalingsbalans belast via inkomensoverdrachten aan het buitenland, in het kader van de doelstelling voor de ontwikkelingshulp en toenemende betalingen aan de EG.
Ook de rentebetalingen aan het buitenland nemen niet onbelangrijk toe. Want er is van uitgegaan dat in het omvangrijke beroep van de overheid op de kapitaalmarkt – dat ook bij een tekort van 4,5% nog is vereist – voor een deel door het buitenland wordt „voorzien". Bij vertrouwen in de gulden, en overeenkomstig ontwikkelingen in dit opzicht in de afgelopen jaren.
De resulterende uitkomst voor de lopende rekening van de betalingsbalans op middellange termijn is een nulpositie. Onvoldoende dus ter financiering van de ontwikkelingshulp die via de kapitaalrekening loopt. Maar overigens – qua becijfering – een hachelijke uitkomst, als saldo immers van grote totalen.

OVEREENKOMSTEN

Wordt het aldus verkregen beeld voor de komende jaren vergeleken met dat van de voorafgaande periode 1973-1980 (vg. kerngegevens), dan zijn er duidelijke overeenkomsten. De stijging van het reëel nationaal inkomen blijft even gering, het verloop van de bedrijfsinvesteringen even traag.
Er zijn ook duidelijke verschillen. Nu stabilisering van de arbeidsinkomensquote, gepaard gaande met dalende reële lonen, met geringe stijging dus van de consumptie. Het financieringstekort van de overheid – zeer sterk toegenomen vanaf 1973 – zou nu worden teruggeschroefd. Met de weerspiegeling daarvan in de lopende rekening van de betalingsbalans, die terugkeert naar een nulpositie. ondersteund door een ruilvoet die niet verder achteruitgaat, belast echter met additionele invoer van energie.
Aanzienlijk trager dan in de afgelopen jaren is de stijging van de bedrijvenproduktie, zeer omvangrijk zou de werkloosheid wurderi.
Met deze laatste zinsnede kan worden teruggekomen op de internationale ontwikkeling waarmede deze inleiding begon. met in het buitenland een minder sterke vertraging in de groei. een minder scherpe stijging van de werkloosheid. Ongunstige winstposities van het bedrijfsleven. evenals de vereiste terugdringing van het financieringstekort, dat in de uitgangssituatie immers zeer groot is, verklaren deze verschillen.
Met nog anders factoren daarbij, die meer de ontwikkeling naar sectoren. en de typische bedrijfstakstructuur van onze economie betreffen. De produktie van energie gaat immers dalen, de structuur van de produktie is aanmerkelijk energie-intensiever dan in andere landen, hetgeen ingeval van energieprijsstijging relatief omvangrijke aanpassingen vergt.
De produktiestructuur in vergelijking met die in het buitenland komt evenals de ontwikkeling in de afzonderlijke bedrijfstakken uitvoerig in de verkenning ter sprake. Volstaan is hier met de vertaling van het macro-beeld naar grote sectoren, althans voorzover het produktie en werkgelegenheid betreft. Hetgeen, in cijfers, is gebeurd, in tabel 3.
Aldus komt naar voren, dat de vertraging in de produktiestijging zich niet zozeer voordoet in de industrie – integendeel – maar bij de energieproduktie, die gaat dalen, en bij de landbouw, waar veranderingen in het beleid van de EG zijn verondersteld. Ook in de dienstenproduktie is van vertraging sprake, zoals in de handel in verband met het verloop van de particuliere consumptie, ook in de quartaire dienstverlening.
De cijfers laten zien dat de werkgelegenheid in de industrie zou blijven dalen. evenals in de bouwnijverheid, zij het in iets geringere mate dan in de periode 1973-1980.
Zeer markant is het verschil in werkgelegenheidsverloop tussen beide perioden in de dienstensector. Dit is voor een groot deel het gevolg van complementaire samenhangen, zoals in de handel, waar de geringe stijging van de consumptie zelfs een daling van de werkgelegenheid zou betekenen.
In het bank- en verzekeringswezen ligt meer werkgelegenheid nauwelijks in de lijn der verwachting. Wel kan in het quartaire deel van het bedrijfsleven nog een uitbreiding worden geconstateerd, maar ook deze is naar verhouding gering, in samenhang met het beleid gericht op afremming van de kosten van de gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening.
Opmerkelijk is het verloop van de werkgele-

Tabel 3 Produktie en werkgelegenheid naar sectoren, 1913-'85

	Werkgelegenheid					Produktie	
	1973	1980	1985	1973/'80	1980/'85	1973/'80	19801'85
	x 1000 manjaren			mutatie in % per jaar			
Landbouw e.d.	309	277	245	–1,5	–2,5	3,0	1,7
Industrie	1128	950	865	–2.4	–1,8	1,5	2,5
Delfstoffenwinning	13	8	8	–6,7	0	2	–2,3
Openbaar-nutsbedrijven	45	45	45	0	0	4	1,8
Nijverheid	1186	1000	920	–2.4	–1,7	1,5	1,5
Bouwnijverheid	472	442	425	–0,9	–0,7	–0,5	0,1
Diensten	2111	2275	2285	1,1	0,1	3,5	2,0
w.o. quartaire diensten	414	510	545	3,0	1,3	4,0	1,7
Totaal bedrijven	4078	4000	3875	–0.3	–0.6	2,5	1,5
Overheid[1]	630	702	720	1,6	0,5	1,5	0,5
Totale werkgelegenheid	4708	4701	4595	0,0	–0,5		
Idem, in % van de totale bevolking	35	33,5	32.5				

[1] Inclusief sociale fondsen

genheid bij de overheid, een toeneming van 70.000 in de periode 1973-1980, een uitbreiding van slechts 18.000 in de komende vijf jaren. Waarbij dit laatste aantal niet alleen in verband dient te worden gezien met de financiële problemen van de overheid. maar in samenhang tevens met ontwikkelingen in het onderwijs waar meer en meer – behoudens in de universitaire sfeer – sprake is van teruglopende deelneming.
Deeltijdarbeid en de trendmatig toenemende belangstelling daarvoor zit in deze werkgelegenheidscijfers – die immers in manjaren luiden – verscholen. Verdere toepassing daarvan brengt wel verandering in het aantal personen werkzaam, maar brengt geen wijziging – althans in principe niet – in de omvang van de werkgelegenheid of activiteit, wanneer deze in manjaren wordt gemeten.
Het behoeft geen betoog, dat de omvang van de inactiviteit onder de geschetste omstandigheden toeneemt. In 1973 was 35% van de totale bevolking werkzaam (in manjaren), in 1980 33,5%, in 1985 zou dit 32,5% worden. Waarmede er in dit opzicht sprake is van een voortzetting van een bestaande trend, met in de afgelopen jaren meer accent op toenemende arbeidsongeschiktheid, in de komende periode op toenemende werkloosheid.

REGIOVERKENNING

Ook naar regio's is de middellange termijn verkend, met als conclusie daaruit enkele tendenties van algemene aard:
- het weinig rooskleurige beeld voor de economie geldt ook voor elk van de afzonderlijke provincies, nl. een afnemende werkgelegenheid met daartegenover een toenemend aanbod van arbeid:
- in alle provincies zou dan ook een stijging van de werkloosheid resulteren, hetgeen met name voor de provincies met een reeds hoog werkloosheidsniveau temeer klemt;
- de terugval in de werkgelegenheidsontwikkeling zoals nationaal wordt becijferd, lijkt vooral ten koste te gaan van de relatief gunstige positie van de provincies rond het westen, voor Noord- en Zuid-Holland is van een relatieve achteruitgang niet zozeer sprake. Opmerkelijk zijn enigszins veranderende posities van Limburg en Friesland ten opzichte van nationaal, Limburg in relatief gunstige richting, Friesland in ongunstige:
- het werkloosheidspatroon in 1985 biedt het traditionele beeld van hoge werkloosheidscijfers in perifere provincies en relatief lage in Utrecht, Noord- en Zuid-Holland, met in 1985 grotere regionale verschillen in werkloosheidspercentages dan in 1979.

Zo kan de middellange termijn worden bezien. Maar er is aanleiding om tenminste in enkele opzichten verder te gaan dan 1985. Dan blijkt dat de aanwas van de beroepsbevolking voorals nog even omvangrijk blijft, pas na 1990 geringer wordt, om na 1995 te gaan dalen.
Dan blijkt tevens, het werd al opgemerkt, dat de aardgasuitvoer na 1985 in volume aanmerkelijk scherper gaat dalen, waardoor de betalingsbalans – waar het energie betreft – dan des te sterker wordt bedreigd. Wordt verondersteld dat de economische groei na 1985 2% per jaar zou bedragen, de besparing op energie in een zelfde tempo doorgaat, de prijsstijging van olie nominaal 8% per jaar zou belopen, dan resulteert het volgende:

Energiebetalingsbalans

	1980	1985	1990
in mln ton olie-equivalent	0	— 7,5	—25
in waarde (× f mrd)	—5	—10	3 0

Hetgeen er dus op neerkomt dat de lopende rekening van de betalingsbalans uit hoofde van energie in de periode 1985-'90 nog eens met f 20 mrd extra zou worden belast. Hoe hoog de eisen zijn die – bij de veronderstelde groei van 2% – dan aan de overige uitvoer en aan verdere besparing op energie worden gesteld ter wille van evenwicht op de lopende rekening van de betalingsbalans behoeft met deze uitkomst geen betoog.
Duidelijk tevens zijn de consequenties voor het overheidsbudget, waar het de niet-belastingmiddelen betreft. In hoeverre de koers van de gulden tegen de dreiging van de betalingsbalans opgewassen is, is een vraag die zeker kan worden gesteld.

BELEIDSSCENARIO'S

De voor de hand liggende conclusie uit de middellange termijn – wanneer het gaat over het beleid van de overheid – is dat alle zeilen dienen te worden bijgezet. Met de voorgaande, slechts enkele lijnen van de lange termijn, wint deze conclusie aan scherpte. De ontwikkeling tot 1385, zoals geschetst, speeit immers ook op de tendenties van de lange termijn niet in.
In deze context wordt in het vervolg van de verkenning, aan het slot van hoofdstuk IV. een aantal instrumenten van economische politiek bezien, met hun gevolgen voor de werkloosheid, de produktie, het financieringstekort van de overheid e.d. Deze instrumenten liggen op zeer verschillend terrein. Loonmatiging. belastingverlaging. investeringsstimulering in welke vorm dan ook zijn daaronder begrepen, evenals bevordering in de quartaire sector.
Deze instrumenten worden vervolgens gecombineerd tot beleidsscenario's, die kunnen laten zien welke weg kan worden gegaan. hoe scherp de problematiek is. en al naar gelang de omstandigheden nog varieert. Met als probleem daarbij dat uit de vele denkbare scenario's een keuze moet worden gedaan, een beperkte keuze bovendien, ter vermijding van een mer a boire van cijfers. Niettemin, zo lijkt het, ligt de keuze voor een belangrijk deel vast. Want het gaat – nog steeds – om versterking van de marktsector, om de grenzen aan de omvang van de collectieve sector gesteld.
Dan lijkt aan loonmatiging, die via alle bestaande koppelingsmechanismen scherp doorwerkt in de economie. niet te kunnen worden ontkomen. Dan kan, ter verzachting van de gevolgen daarvan voor de reële inkomens, aan belastingverlaging worden gedacht. Gerichte investeringsstimulering is denkbaar, althans wanneer deze kan worden vertaald in concrete projecten die bijdragen tot vergroting van de export. Aanvuilend beleid, ter versterking van de werkgelegenheid, biedt mogelijkheden via een scala van instrumenten. waaronder b.v. stimulering van de bouwactiviteit.
Steeds evenwel geldt met name het financieringstekort van de overheid als randvoorwaarde bij de keuze van een scenario, en kan – mede in dat verband – de vraag rijzen of de hiervoor genoemde koppelingsmechanismen nog wel ongewijzigd kunnen worden gehandhaafd.

BEPERKTE BELEIDSRUIMTE

De concrete uitwerking laat zien dat onder bepaalde, stringente voorwaarden substantiele resultaten kunnen worden verkregen ter verzachting van de werkgelegenheidsproblematiek op middellange termijn, met tevens oog voor de lange termijn.
Vanuit dit gezichtspunt zijn de mogelijkheden voor een beleid, gericht op de middellange termijn, begrensd. Temeer is dan de conclusie, dat de problematiek van de arbeidsmarkt – wanneer deze inderdaad zo groot zou zijn, dat is toch nog een vraag – binnen een tijdsbestek van enkele jaren niet volledig kan worden opgelost.

(Nederlandse Staatscourant, Ministerie van economische zaken)

LATIJNS-AMERIKA

SURINAME

BEZOEK MINISTER DE KONING MISLUKT

Anderhalve maand voor .,de tweede coup" en het aftreden van de Surinaamse president Ferrier op **13** aug. 1980, waarover op pag. 54511 e.v.-1980 verslag is gedaan, had de Nederlandse minister van ontwikkelingssamenwerking, Jan De Koning het eerste bezoek aan de nieuwe leiders van Suriname gebracht.
Het bezoek van de Nederlandse bewindsman betrof onderhandelingen over ontwikkelingssamenwerking. Aanvankelijk verliepen de besprekingen voorspoedig, maar toen van Surinaamse zijde de eis van waardevastheid van de Nederlandse ontwikkelingsgelden ter sprake werd gebracht, ontstonden problemen. Minister De Koning bleek in geen enkel opzicht bereid op deze eis in te gaan; hetgeen voor de Surinaamse regering reden was de onderhandelingen af te breken. Een en ander leidde tot felle protesten van de Surinaamse bevolking. In verband met zijn veiligheid raadde minister-president Chin A Sen de Nederlandse minister af zijn verdere programma af te werken.
Elseviers Magazine (12-7-30) gaf in een artikel onder de kop ,,De Koning liet zich niet misbruiken" het navolgende beeld van de ontwikkelingen:

,,Even leek het uit te lopen op een lijfelijke confrontatie tussen de militairen van de Surinaamse Nationale Militaire Raad en de Nederlandse gast. De Nederlandse bewindsman zou een veilige terugtocht weleens moeilijk gemaakt kunnen worden. Maar de opgekropte, volgens waarnemers echter meer opgeklopte anti-Nederland gevoelens, leidden slechts tot demonstraties en protestoptochten alsmede een tijdelijke stillegging van het werk.
De gebeurtenissen in Paramaribo vormden voor de minister een bevestiging van de sfeer die sinds 25 februari, de machtsovername door de NMR, in ons voormalige overzeese gebiedsdeel heerst. Die sfeer herinnert volgens zijn zeggen aan de bezettingsjaren: ,,het geluid van laarzen in de straat". Vandaar ook dat hij tijdens zijn als ,,mislukt"omschreven bezoek fors stelling had genomen tegen een mogelijke aantasting van de mensenrechten in Suriname. De uit Amsterdam gehaalde nieuwe minister-president Henk Chin **A** Sen, die het optreden op het gebied van de mensenrechten als een inmenging in de binnenlandse aangelegenheden zei te beschouwen, kreeg echter onmiddellijk van de Nederlandse bewindsman te horen: .,De mensenrechten zijn een zaak van iedereen. Iedereen is daarvoor verantwoordelijk. Zowel in eigen als in een ander land. Het zijn universele rechten."
De Koning liet bij zijn gastheren derhalve geen enkele onduidelijkheid bestaan over zijn opvattingen. Zijn kordaatheid bleek ook de directe aanleiding te zijn voor het jammerlijk stranden van zijn missie, de eerste van een vertegenwoordiger van het kabinet na de .,coup van de sergeanten". Breekpunt bij de optimistisch gestarte onderhandelingen over de Nederlandse

onwikkelingshulp aan Suriname was de .,plotselinge" eis van de Surinaamse delegatie dat de f 2,7 miljard aan ontwikkelingsgelden waardevast moeten worden gemaakt. Dit aan De Koning tevoren niet bekende onderhandelingspunt kwam voor hem als een complete verrassing. „Als ik dit alles van tevoren had geweten. had ik dit punt beter per brief kunnen afdoen. Tegen brieven krijg je meestal namelijk geen demonstratie", aldus di minister bij zijn terugkeer in Nederland. De felle betogingen leken hem het werk van de Nationale Militaire Raad (NMR), die in het aîbreken van de onderhandelingen een fraaie kans proefde meer greep te krijgen op „de massa" De leden van de NMR hanteren deze terminologie gaarne. Zij ervaren de greep op die massa's niet meer zo krachtig als in de aanvang van hun optreden werd verondersteld. De Koning moest tot zijn leedwezen constateren dat zijn geliefde Suriname – zijn echtgenote is een Surinaamse – thans gebukt gaat onder een lewind dat [illegible] moet nemen tot „arrestaties, het verbieden van familiebezoek aan gevangenen en he; verhinderen dat advocaten contact met gevangenen kunnen krijgen."

Een duidelijk ,.neen" dus van de Nederlandse bewindsman op de meer op de binnenlands gerichte politieke eis van het inflatievrij maken van het nog niet bestede deel van het Nederlandse ontwikkelingsgeld. Op zakelijke gronden wees de minister dit verlangen krachtig van de hand. Bij de vaststelling in 1975 van het bedraa aan Nederlandse ontwikkelingshulp van f 2.7 miljard voor de komende tien–a vijftien jaar is al rekening gehouden met de effecten van de voortschrijdende waardevermindering van de Nederlandse bijdragen. Een openbreken van het Nederlands-Surinaamse ontwikkelingsverdrag zou belangrijke gevolgen hebben voor andere ontvangers van Nederlandse ontwikkelingsbijdragen. Het waardevast maken van de nog te ontvangen f 2,2 miljard zou de pot voor andere stcungebieden met een f 700 miljoen doen slinken. Voor de minister een onaanvaardbare consequentie.

De afwijzende houding lijkt bovendien te zijn geïnspireerd door de weinig voortvarende wijze waarop Suriname de tot nu toe beschikbaar gestelde Nederlandse sommen heeft gebruikt. Het trage tempo van de bestedingen onder het voormalige bewind van Henk Arron tot een bedrag van ongeveer f 500 miljoen geeft inderdaad gerede aanleiding tot het vrezen van het inflatiespook. Maar bij een krachtdadige en voortvarende aanpak van het realiseren van de ontwikkelingsprojecten zal dat inflatiegevaar belangrijk kunnen worden teruggebracht. zo luiden onder meer de in ,,Den Haag" gehoorde commentaren op de gebeurtenissen in Paramaribo. Het vasthouden aan het nominale bedrag zou een stimulans kunnen zijn om vaart te zetten achter de projecten die Suriname op eigen benen moeten laten staan, een stok achter de deur derhalve.(...)

Bovendien is van Nederlandse kant de bereidheid uitgesproken om bij een goed verloop van het ontwikkelingsprogramma te bezien wat eventueel nog verder voor ons vroegere Koninkrijksdeel kan worden gedaan. Tot nu toe is dat niet gering geweest. Per hoofd van de bevolking ontvangt het land bijna f 9000 uit Nederland. Met bijdragen van de andere EG-partners en van andere instellingen ontvangt Suriname de hoogste ontwikkelingsbijdrage.

Volgens minister De Koning heeft premier Chin A Sen doelbewust op een breuk met Den Haag aangestuurd. Om zijn nog niet alom aanvaarde gezag te bevestigen en duidelijk te maken dat zijn bewind wil afrekenen met het Surinaamse verleden. ,,Jarenlang hebben rechtse krachten het in dit land voor het zeggen gehad." Chin A Sen verklaart regelmatig terug te willen naar een parlementaire democratie. Met nieuw elan wenste hij te beginnen aan de opbouw van het naar werkelijke onafhankelijkheid strevende land.

Binnen twee jaar moet het door hem ontworpen urgentieprogramma zijn uitgevoerd, waarin vooral de allerarmste en de zwakste groepen uit de Surinaamse samenleving de voornaamste aandacht zullen krijgen. Met de Nederlandse toezeggingen zou een begin kunnen worden gemaakt aan de verbetering van de leefbaarheid in de Surinaamse hoofdstad Paramaribo en de districten; elementaire voorzieningen zoals een brug over de Surinamerivier. een goed functionerende waterleiding, huisvuilophaaldienst, telefoon, renovatie. ontwatering en aanpak van de huizenbouw vormen voor de nabije toekomst de eerste prioriteiten. Als ,,ee malig aanbod" kwam minister De Koning nog met eer bijdrage van twintig miljoen gulden ter verbetering van de AOW-voorziening. (. . .)"

SPECIAAL TRIBUNAAL VOOR CORRUPTIEZAKEN

Op 6 september 1980 verklaarde de vice-premier, tevens minister van justitie, A. Haakmat, dat de corruptiepraktijken in Suriname van dien aard en omvang waren dat de gewone rechtspraak daarvoor niet toereikend zou zijn.

De corruptiegevallen eisen een bijzondere wijze van optreden", aldus mr. Haakmat. die daaraan toevoegde dat het tribunaal – hijzelf sprak over „een bijzonder rechtscollege" – een dubbelfunctie zou hebben: een strafrechteliike en een tuchtrechteliike. Maar een corruptieve handeling op zichzelf was volgens hem niet voldoende om voor dit tribunaal te moeten verschijnen.

Haakmat: ,,Er moeten wat betreft de strafbare kant nog drie factoren hebben meegespeeld. Het feit moet gepleegd zijn in een publieke hoedanigheid: het moet onderdeel zijn geweest van een corrupt systeem en het moet financiële schade hebben berokkend aan Suriname". De tuchtrechtelijke opdracht voor het tribunaaal is een be- en veroordeling te geven van ,.gedragingen die in moreel en in ethisch opzicht door brede lagen in het Surinaamse volk absoluut verwerpelijk worden gevonden".

Samenstelling tribunaal

Het tribunaal is niet uitsluitend uit juristen samengesteld. Van de vijf leden komen er twee uit militaire hoek. Het college van aanklagers, in Nederland vergelijkbaar met de officier van justitie, bestaat uit kapitein R. Horb, voormalig lid van de NMR, mr. R. de Freitas, medewerker van het Bureau Wetgeving en een lid van het OM dat nog benoemd moet worden.

Voorzitter van het tribunaal werd mr. O. W. Abendanon, onder andere bekend doordat hij voor de militaire ingreep al in oktober 1979 de – toen nog – sergeanten in het gelijk stelde ten tijde van hun conflict met – toen nog – premier Arron.

Het corruptie-onderzoek zou teruggaan tot 1 januari 1970. Vice-premier Haakmat zei tijdens een persconferentie geen bezwaar te kunnen zien in achteraf speciaal opgestelde wetten waardoor veroordelingen kunnen volgen voor feiten die mogelijk niet strafbaar waren in de periode dat zij zich voordeden.

Door het tribunaal veroordeelden kunnen binnen acht dagen in beroep gaan bij president Chin A Sen en bij het militaire gezag. Er kunnen bij dezelf de instanties beroepen om gratie worden ingediend.

De Surinaamse regering stelde alles in het werk om te verhinderen dat degenen die verdacht werden van corrupt gedrag naar het buitenland konden vluchten. Tot woede van majoor D Bouterse bleek dat toch een aantal voormalige bewindslieden en ambtenaren op hoge posten erin geslaagd was naar het buitenland uit te wijken.

Bankrekeningen werden daarom geblokkeerd en de rekeninghouders mochten het land niet verlaten. Af en toe probeerde iemand door de mazen van het net heen te vluchten. desnoods met achterlating van zijn geld uit angst voor het tribunaal te moeten verschijnen. Een bijkomend effect van blokkering van de rekening was dat werd geprobeerd het de rekeninghouders onmogelijk te maken hun bezittingen naar bevriende instanties over te hevelen.

Over het tribunaal, dat door het militaire-bewind en de regering is samengesteld op een moment dat de Grondwet buiten werking is, is injuridische kringen in Suriname veel te doen. Advocaten, voor–verdachten al moeizaam te vinden. zijn van mening dat zij geen tijd hebben gekregen om zich op de verdediging voor te bereiden. Tot nu toe hebben zij de dossiers van hun cliënten niet kunnen en mogen inzien.

Nederlands bedrijfsleven in opspraak

Op 17 sept. 1980 verklaarde minister Haakmat dat het Nederlandse bedrijfsleven nauw betrokken was bij corruptie-affaires in Suriname. De dag erna, op 18 sept., gaf minister De Koning van Ontwikkelingssamenwerking in Den Haag een verklaring uit waarin werd gezegd dat tot dan toe geen enkel bewijs was geleverd ten aanzien van beschuldigingen dat Nederlanders betrokken zouden zijn bij corruptie in Suriname.

De Nederlandse bedrijven die in Suriname genoemd werden in verband met mogelijke laakbare financiële praktijken (Shell, Billiton, Bruynzeel, KLM-Aerocarto, Roos BV, OGEM, Handelsvereniging Amsterdam HVA, adviesbureau Nedeco) wezen de beschuldigingen eensgezind van de hand.

Minister De Koning verklaarde het te betreuren dat tegen Nederlanders, die jarenlang in het kader van de commissie Ontwikkelingssamenwerking Nederland-Suriname (CONS) nuttige werkzaamheden hebben verricht beschuldigingen van corruptie zijn geuit.

CONS-OVERLEG MET SUCCES HERVAT

Van 17 tot 22 sept. 1980 zijn de in juli mislukte besprekingen (zie hiervoor) van minister De Koning in het kader van de onderhandelingen tussen de Surinaamse en Nederlandse delegatie van de CONS (Commissie Ontwikkelingssamenwerking Nederland-Suriname) met succes hervat.

De Nederlandse CONS-voorzitter. prof. dr. F. van Dam, was een maand tevoren naar Suriname gegaan om overleg te plegen. Het resultaat was dat de besprekingen volgens de verklaring van de beide CONS-delegaties plaats hadden in een .,openhartige, zakelijke en coöperatieve sfeer".

Meer dan 96% van alle door Siiriname ingediende projecten heeft de Commissie ontwikkelingssamenwerking Nederland-Suriname ria vijf dagen onderhandelen in principe goedgekeurd.

Dit betekende dat president-premier Hcnk Chin A Sen kon beginnen aan de uitvoering van zijn urgentieprogramma.

In totaal had Suriname een lijst van 57 projecten opgevoerd. waaraan er later nog één werd toegevoegd. Van die 58 projecten werden er 55 in principe goedgekeurd. waarvan 25 definitief

Na afloop van de succesvolle besprekingen zei de voorzitter van de Nederlandse CONS-delegatie, prof. dr. F. van Dam, dat ,,lering getrokken was uit het verleden '' toen projecten onvoldoende werden uitgevoerd.

Opvallend zijn de stroomlijningen die zijn aangebracht om een snelle uitvoering van het ureentieproeramma van Chin A Sen te waarborgen. Zo heeft de CONS een Commissie urgentieprogramma (Cup) in het leven geroepen. die in principe goedgekeurde projecten definitief kan goedkeuren.

Ook zal Nederland een miljoen Surinaamse guldens bijdragen aan een ,,monitoring centrum" dat bij het Planbureau zal worden ondergebracht. Suriname heeft eveneens een miljoen Surinaamse guldens daarvoor uitgetrokken. De bedoeling is dat dit centrum knelpunten bij de uitvoering van de projecten uit de weg ruimt.

Wekelijks wordt door dit centrum over de stand van zaken bij de uitvoering van de projecten verslag aan de president-premier uitgebracht. Het centrum zal in voortdurend contact staan met de ambtenaren die voor de uitvoering van de urgentieprojecten verantwoordelijk zijn.

Het bedrag van 500 miljoen dat voor de financiering van het urgentieprogramma nodig is. is gevonden door hertoewijzing van al toegezegde maar nog niet uitbetaalde bedragen en door wijzigingen aan te brengen in de verdeling van middelen, die minister J. De Koning en de Surinaamse minister Cambridge in december overeenkwamen.

MINISTER CHEHIN AFGETREDEN

Op 5 nov. 1980 maakte de Surinaamse regering bekend dat minister Marcel Chehin van financiën en economische zaken was afgetreden. In het regeringscommuniqué werd gezegd dat er politieke meningsverschillen bestonden tussen Chehin en de Nationale Militaire Raad (NMR), maar welke verschillen dat waren werd niet vermeld.

De portefeuille van Chehin, die pas in augustus 1980 was benoemd, werd overgenomen door president-premier Chin A Sen.

Na het aftreden van Chehin was de regering als volgt samengesteld:

President (sedert 13 aug. 1980) en premier. tevens belast met economische zaken en financiën – Henk Chin A Sen: vice-premier en minister van buitenlandse zaken. justitie en politie – André Haakmat; binnenlandse zaken – Franklin Leeflang: landbouw, visserij en bosbouw – Albert van Dijk; sociale zaken en volkshuisvesting – mevrouw S Power-Staphorst; openbare werken en verkeer – Mohammed Ataoellah; volksgezondheid en arbeid – Henry Illes; bouwnijverheid – Herman Adhin; jeugd, sport en cultuur – André Kamperveen.

De op 13 aug. 1980 afgezette Surinaamse president Johan Ferrier arriveerde op 22 sept. 1980 per schip in Rotterdam voor een lange vakantie. Hij wilde niet antwoorden op de vraag of hij dacht aan een terugkeer in de politiek en wilde niet ingaan op de vraag of zijn verblijf iets te doen had met de gebeurtenissen in Suriname.

VEROORDELINGEN IN ZAAK-ORMSKERK

In de rechtszaak van de mislukte tegencoup onder leiding van de Nederlander Ormskerk (pag. 55012-1980) is op 20 nov. de ex-minister Johan Kasantaroeno bij verstek tot vijf jaar gevangenis veroordeeld.

Roy Bottse, tijdens de mislukte staatsgreep officier in het Surinaamse leger, kreeg een gevangenisstraf van 4 jaar.

Kasantaroeno en Bottse bevinden zich in Nederland. De Nederlander Johannes Krol kreeg drie jaar. Verder werden veroordeeld Virginia Hoffman, negen maanden met aftrek, Hein Kasantaroeno. twee en een half jaar met aftrek, Theo Baan, één jaar met aftrek en Rufus Nooitmeer, eveneens één jaar met aftrek van voorarrest.

De verdachte Guno Godfried werd vrijgesproken wegens gebrek aan bewijs. De hoofdverdachten Johan Kasantaroeno, Bottse en Krol werden veroordeeld op beschuldiging van het samenspannen tot omverwerping van het gezag in Suriname. De andere verdachten kregen hun straf wegens medeplichtigheid aan de coup.

Hoffman. Baan en Nooitmeer werden op 28 nov. 1980 op vrije voeten gesteld na gratieverlening door de Nationale Militaire Raad ter gelegenheid van de vijfde verjaardag van de onafhankelijkheid van Suriname (25-11-1980).

BELGISCHE HULP VOOR SURINAME

Medio nov. 1980 hebben Suriname en België een akkoord ondertekend op grond waarvan België tussen 1981 en 1984 een bedrag van een half miljard Belgische franken (f 35 mln) beschikbaar zal stellen voor de ontwikkeling van Suriname.

Van dit bedrag zal België 400 miljoen franken steken in de agrarische sector, met inbegrip van de bosbouw en visserij, mijnbouw, scheepvaart en energie. Belgische deskundigen zouden eind 1980 naar Suriname vertrekken en onderzoeken aan welke concrete projecten op genoemde terreinen door België kon worden meegewerkt. De resterende 100 miljoen franken zou worden besteed in de educatieve en sociale sector.

Het akkoord werd ondertekend door de Belgische minister Coens van ontwikkelingssamenwerking en directeur H. Guda van het Surinaamse ministerie van buitenlandse zaken.

MACHT MILITAIR GEZAG VERGROOT

Op 22 nov. 1980 werd een decreet afgekondigd waardoor de militairen in Suriname meer invloed verwierven op de manier waarop het presidentschap moet worden w-aargenomen wanneer

president Chin A Sen niet tot regeren in staat zou zijn.
Het volgende citaat is afkomstig uit *NRC/H'blad* (25-11-80):

In theorie is het mogelijk dat de huidige bevelhebber van het nationale leger, majoor D. Bouterse, in een voorkomend geval zichzelf met deze waarneming belast.
Ook de positie van president Chin A Sen zelf is door het nieuwe decreet (A2) machtiger geworden. Zoals verwacht heeft men in Suriname bij het zoeken naar een nieuwe staatsvorm de weg ingeslagen van het Amerikaanse model. In zijn kabinet heeft de president een doorslaggevende stem gekregen, waardoor de raad van ministers meer in de rol van adviescollege is gedrongen.
Ook heeft Chin A Sen de bevoegdheid gekregen ministers te benoemen en te ontslaan. zij het dat het militaire gezag aan deze procedure zijn fiat moet geven..
Het begrip militair gezag. dat zo n belangrijke invloed op de bestuurlijke gang van zaken heeft gekregen, is in Suriname nooit duidelijk omschreven. Wel staat vast dat majoor Bouterse als opperbevelhebber de machtigste man is. De afkondiging van het decreet betekent een nederlaag voor degenen die na de coup van **25** febr. 1980 hebben geprobeerd de invloed van de militairen te kortwieken door hun slechts de „waakhondfunctie vanuit de kazerne" toe te dichten. In die periode was de kracht van het leger ook afgezwakt door interne onenigheid.

INSTELLING VISUMPLICHT VOOR SURINAMERS. BESPREKINGEN NEDERLAND-SURINAME OVER BINNENKOMST EN VERBLIJF WEDERZIJDSE ONDERDANEN. NIEUW AKKOORD. SURINAME STELT VISUMPLICHT VOOR NEDERLANDERS IN

Op 16 sept. 1980 werd de nieuwe regeling van kracht waarbij visumaanvragen voor Surinamers via Den Haag werden afgehandeld en minstens drie maanden voor vertrek naar Nederland moesten zijn ingediend. De visumplicht voor Surinamers was per 1 sept. 1980 door Nederland ingesteld en had tot boze reacties in Suriname geleid. Kort voor 16 sept. vond in Paramaribo een ware stormloop plaats op de ambassade van Nederland, waar in tegenstelling tot normaal, honderden mensen zich verdrongen om op de valreep een visum ter plaatse te bemachtigen.

Besprekingen Nederland–Suriname

Gezien het verlopen van het uit 1975 daterende verdrag (op 25 nov. 1980) tot vestiging en verblijf van wederzijdse Surinaamse en Nederlandse onderdanen, zijn eind oktober en eind november 1980 in Paramaribo besprekingen gevoerd tussen een Nederlandse delegatie onder leiding van Henk Molleman, chef van de directie coördinatie minderheidsbelangen van het ministerie van binnenlandse zaken, en de heren Samuels, de Graaf, Westhof en Wendt en een Surinaamse delegatie.

Nieuw akkoord

Op 23 nov. kwam een nieuwe overeenkomst tot stand, die in de plaats kwam van de overeenkomst van 25 nov 1975 (bij de onafhankelijkheid van Suriname) en regels bevatte voor binnenkomit en remigratie van Surinamers Het ANP gat daarvan de volgende samenvatting

Volgens eer? gemeenschappelijk persbericht van de ministeries van buitenlandse zaken is door de overeenkomst een overlegstructuur geschapen die het mogelijk niaakt op verzoek van een van beide landen, maar in ieder geval ieder half jaar, besprekingen te voeren over binnenkomst en remigratie.

De hoofdpunten van het beleid dat Nederland van 25 november 1980 af zal voeren gaan over gezinshereniging . verblijf voor studiedoelein den. medische behandeling, verkregen rechten. De overeenkomst bevat ten slotte een overgangsregeling.

1. Gezinshereniging. Tot de leden van het gezin die in aanmerking komen voor gezinshereniging met de Surinaamse onderdaan die zich met toestemming in Nederland heeft gevestigd, behoren:
– de echtgenoot en de tot het gezin behorende minderjarige kinderen. voor zover een der ouders met het wettig gezag over deze kinderen is belast;
– andere dan de bovengenoemde gezinsleden. indien zij reeds in Suriname feitelijk tot het gezin van de in Nederland gevestigde Surinaamse onderdaan behoorden en van hem afhankelijk waren. In dit geval moet vooral worden gedacht aan behoeftige ouders.

2. Verblijf voor studiedoeleinden. Toestemming zal worden verleend voor het volgen van wetenschappelijk onderwijs, alsmede onderwijs en opleidingen na het secundair Surinaamse onderricht, waarvoor in Suriname geen mogelijkheden bestaan.

3. Medische behandeling. Aan Surinaamse onderdanen, die op medische indicatie voor behandeling naar Nederland moeten reizen, zal een visum worden verstrekt, mits de financiering van deze behandeling deugdelijk geregeld is.

4. De verkregen rechten.
a) Degenen, die over een uit hoofde van de op **25** november 1975 te Paramaribo tot stand gekomen overeenkomst inzake het verblijf en de vestiging van wederzijdse onderdanen afgegeven verblijfstitel beschikken. blijven na 25 november 1980 de uit die overeenkomst voortvloeiende rechten genieten.
b) Degenen. die voor **25** november 1980 een verzoek om vergunning tot verblijf of machtiging tot voorlopig verblijf hebben ingediend, en van wie is vastgesteld. dat zij voor die datum hebben voldaan aan de vereisten, die gelden op grond van de in artikel 1 genoemde overeenkomst, komen voor een vergunning tot verblijf in aanmerking en genieten de uit genoemde overeenkomst voortvloeiende rechten.
c) Een Surinaamse onderdaan. die op **24** november 1980 in Nederland is en ten aanzien van wie voor **25** november 1980 een recht op een verblijfstitel is ontstaan. krijgt de gelegenheid dit recht ook na 24 november 1980 te effectueren, mits hij zijn aanvraag om een vergunning tot verblijf en een tewerkstellingsvergunning heeft ingediend voor **25** februari 1981.

5. De overgangsregeling. Surinaamse onderdanen, die voor **25** november 1980 in Nederland zijn en over een geldig visum beschikken. kunnen gedurende de geldigheid van dat visum, doch uiterlijk tot **25** februari 1981 een vergunning tot verblijf en een tewerkstellingsvergunninp aanvragen. Zij moeten dan aantonen, dat zij kunnen beschikken over voldoende middelen van bestaan op grond van een reële arbeidsplaats in loondienst, alsmede over passende huisvesting.
Op gezinshereniging voor deze categorie is paragraaf 1 van toepassing, met dien verstande, dat tevens voor gezinshereniging in aanmerking kan worden gebracht degene met wie de betrokken persoon in Suriname een duurzame en exclusieve persoonlijke relatie onderhield in de zin van samenleven als echtgenoten.

Remigratie

In de derde bijlage van het verdrag was opgenomen dat Nederland en Suriname het remigratiebeleid zouden uitwerken. Nederland zou financieel bijdragen aan voorzieningen in Suriname die een terugkeer van Surinamers naar hun land mogelijk maken.

Afspraken werden gemaakt over: gezamenlijk onderzoek naar de kans van slagen van remigratieplannen, voorlichting in Nederland. bemiddeling van Nederlandse arbeidsbureaus bij het vervullen van vacatures in Suriname door Surinamers en Surinaamse Nederlanders, hulp bij de overtocht en herhuisvesting. uitwisseling van studiegegevens. scholing en eventuele applicatiecursussen.
Volgens de Nederlandse delegatie stonden de Surinaamse autoriteiten zeer positief tegenover remigratie. Vooral zou men graag de terugkeer zien van kaderpersoneel, noodzakelijk voor de opbouw van de diverse overheidsinstellingen. Om in het bijzonder topambtenaren terug te halen naar Suriname werd een wervingscommissie ingesteld, waarvan de voorzitter, Henar, spoedig naar Nederland zou gaan. Voorts heeft Suriname toegezegd de Surinaamse ambassade in Den Haag een actieve rol te laten spelen bij de uitvoering van het remigratiebeleid. Suriname zou verder de vestiging van consulaten overwegen elders in Den Haag en Amsterdam.

Surinaamse visumplicht voor Nederlanders

Op 18 dec. 1980 besloot de Surinaamse regering een visumplicht in te stellen (per 22-12-1980) voor Nederlanders die tot Suriname willen worden toegelaten. De Surinaamse regering besloot de visumafschaffingsovereenkomst van 25 nov. 1975 voor onbepaalde tijd te schorsen.

Chin A Sen prijst visumplicht achteraf

Op 25 febr. 1981 verklaarde president Chin A Sen achteraf tevreden te zijn over de effecten van de door Nederland ingestelde visumplicht, omdat daardoor naar zijn zeggen een rem is gezet op de leegloop van Suriname.

De heer Hamied Achmad Ali, juridisch medewerker van de Federatie van Surinaamse welzijnsinstellingen en lid van de Surinaamse onderhandelingsdelegatie, zei aanwijzingen te hebben dat de sterke terugloop van het aantal Surinamers naar Nederland eerder te maken had met de nieuwe voorwaarden in het herziene verdrag dan met de visumplicht.
Uit cijfers van het ministerie van justitie in Den Haag bleek dat in de periode september–november **3756** visa waren verleend; in de periode december-januari was dit aantal **315.**

PROCES TEGEN OUD-LEDEN NMR

Op 11 dec. 1980 zijn drie oud-leden van de Nationale Militaire Raad, Mijnals, Sital en Joeman, door een krijgsraad in Paramaribo veroordeeld tot resp. twee, twee en één jaar gevangenisstraf onder aftrek van voorarrest. Het drie.. tal was bij de ,,tweede coup" van 13 aug. 1980 (pag. 54511 e.v.-1980)gearresteerd.
In de *Haagse* Port (6-9-1980) was in een artikel de volgende passage over de ,,coup" opgenomen:

,,Coup Mijnals c.s. staat vast", meldden de Surinaamse kranten op 19 augustus. Bevelhebber Bouterse had die dag op een persconferentie opening van zaken gegeven: de snode plannen waren gesmeed op kamer 106 van het River Club-hotel in Leonsberg. De legerleiding was op dc hoogte gesteld door iemrnd uit de kring van de betrokkenen, wiens naam om veiligheidsredenen niet kon worden genoemd. Verder meldde Bouterse dat er bekentenissen waren afgelegd.
Ook de Surinaamse regering stelde zich op het standpunt dat Mijnals, Sital, Joeman en hun trawanten een links-extremistische coup aan het voorbereiden waren. ..Het netwerk strekte zich uit tot landen in de regio." zei minister Haakmat tijdens een interview. Maar toen president Chin A Sen tijdens een persconferentie op 20 augustus werd gevraagd of er inderdaad bekentenissen waren afgelegd, ontkende hij dat niet, maar wilde hij het evenmin bevestigen. Misschien uit voorzichtigheid, misschien uit twijfel – maar verstandig was het wel. Want noch Sital noch Mijnals noch Joeman had op 19 augustus bekend, om de eenvoudige reden dat ze tot op die dag nog niet verhoord waren. Van de zes mensen die wegens hun aanwezigheid in de River Club zijn gearresteerd. was er toen pas één verhoord: het RVP-kaderlid Frank Playfair. Stanley Joeman is pas op 26 augustus verhoord. een week na Bouterses persconferentie. Op de bijeenkomst in de River Club, die plaatsvond op 5 augustus, waren zeven personen aanwezig: NMR-voorzitter Chas Mijnals, NMR-ondervoorzitter Hardjoprajitno, de RVP'ers Frank Playfair. Ramon Cumberbatch. en Frank en Michael Naarendorp, en NMR-lid Stanley Joeman (volgens sommige berichten zou ook Edward Naarendorp, een broer van Frank en Michael. erbij zijn geweest). Joeman woonde alleen de laatste tien minuten van de bespreking bij. Ex-NMR-voorzitter Badresein Sital, die was uitgenodigd maar niet kon komen. had hem gevraagd om in zijn plaats te gaan.
De bedoeling van de bijeenkomst was, om met de linkse stroming in en rond de NMR een evaluatie te maken van het beleid sinds 25 februari. Dat de aanwezigen daarover kritisch gestemd waren, lijdt geen twijfel. Maar dat er over een coup gesproken zou zijn, moet als uiterst onwaarschijnlijk worden beschouwd.
De sterkste aanwijzing daarvoor is de manier waarop 13 augustus de arrestaties plaatsvonden. Sital werd die ochtend door collega's opgehaald met de mededeling dat de legerleiding even iets met hem wilde bespreken, Mijnals werd door Bouterse opgebeld of hij even langs wilde komen, en voldeed nietsvermoedend aan dat verzoek. Playfair werd van zijn werk opgehaald en reed in zijn eigen auto naar de Memre Boekoe-kazerne. Cumberbatch en Frank Naarendorp begaven zich vrijwillig en uit eigen beweging naar de kazerne, omdat ze hadden gehoord dat er iets aan de hand was. Allemaal werden ze zonder verdere uitleg achter slot en grendel gezet.
Ze zitten nog steeds gevangen: Playfair, Cumberbatch en de gebroeders Naarendorp in de strafgevangenis te Santo Boma; Sital, Joeman en Mijnals zijn op **30** augustus overgebracht nrar het hoofdkwartier van de militaire politie in Fort Zeelandia. Geen van drieën zijn ze gewond, maar Mijnals is sinds 24 augustus in hongerstaking.
Opmerkelijk is dat alle bezoekers van de besprekingen in de River Club achter slot en grendel zitten, op één na: Hardjoprajitno. Het is in Paramaribo zo ongeveer een publiek geheim dat hij de verklikker en kroongetuige moet zijn, maar geen enkele krant heeft daar ook maar met één woord over durven berichten.
Aan de andere kant behoort tot de arrestanten één persoon die niet in de River Club aanwezig was: Sital, naast Mijnals de belangrijkste inspirator van de linkse stroming in het leger. en al eerder, tijdens zijn reis naar Nicaragua, door Bouterse buitenspel gezet als voorzitter van de NMR.
Dat hij daarbij werd opgevolgd door Mijnals, was tegen de zin van Bouterse. De Bevelhebber had liever de huidige (niet-verkozen) voorzitter. Graanoogst, gewild – maar kon zijn zin niet doordrijven: Mijnals was ondervoorzitter. had zich in tegenstelling tot Sital kandidaat gesteld en genoot een bijna algemene steun van het legerkader. Pogingen die Chin A Sen vervolgens, ongetwijfeld op verzoek van Bouterse. ondernam om Mijnals weg te promoveren tot reizend ambassadeur, zijn op niets uitgelopen. De arrestatie van 13 augustus strekten – in combinatie met de verdwijning van president Ferrier, die toevallig op precies dezelfde dag zijn beslag kreeg – Bouterse in verschillende opzichten tot voordeel: links uitgeschakeld. zijn eigen machtspositie versterkt, en een ,,nieuwe start" voor de ,,revolutie".
,.Als ik het voor het zeggen zou hebben," liet Bouterse zich onlangs in het bijzijn van HP-fotograaf Steye Raviez ontvallen. ,,kregen ze de kogel." Het zal in Paramaribo weinig mensen verbazen als het proces achter gesloten deuren zou plaatsvinden."

De krijgsraad, die werd voorgezeten door prof. Waaldijk, achtte bewezen dat Sital, Mijnals en Joeman zich hadden schuldig gemaakt aan samenspanning tot omverwerping van het wettig gezag in Suriname.

Vier burgers, Playfair, Cumberbatch en de gebroeders Naarendorp, die met de voormalige NMR-leden in het komplot zouden hebben gezeten, kregen straffen van een jaar tot zes maanden, waarvan een deel voorwaardelijk.
Het proces heeft in Suriname veel stof doen opwaaien. De veiligheidsmaatregelen werden verscherpt en een aantal burgers zou – aldus de spaarzame berichten uit Paramaribo – uit voorzorg gevangen zijn gezet. Een Nederlandse advocaat, mr. G. Spong uit Den Haag, die aan de verdediging van de drie was toegevoegd, mocht van vice-premier Haakmat zijn werk niet doen onder het mom dat er in Suriname voldoende goede verdedigers rondlopen. Spong bracht 11 uur in hechtenis door en was onder meer beschuldigd van ,,belediging van het staatshoofd. overtreding van de arbeidswet en staatsgevaarlijke activiteiten."
NRC/H'blad (12-12-'80) schreef onder meer:

,,Voor opperbevelhebber Bouterse was het van groot belang dat het drietal werd veroordeeld. (. . .)
Indien de voormalige NMR-leden niet schuldig zouden zijn bevonden, zou dit hebben betekend dat de opperbevelhebber van het Nationale Leger majoor Bouterse zelf zich aan een coup had schuldig gemaakt. Op 13 augustus werd de noodtoestand afgekondigd en de grondwet buiten werking gesteld. Of die gedachtengang het proces heeft beinvloed, is door de schaarse berichtgeving niet duidelijk geworden.
Twee organisaties van Surinamers in Nederland – Loson en het Komité vrijlating progressieve gevangenen – spreken van een schijnproces. Volgens Loson werd het proces gekenmerkt door ,,intimidatie en chantage" De organisatie meent dat de verdachten al bij voorbaat waren veroordeeld. .,Hun berechting moest immers de coup van Bouterse rechtvaardigen".

BIJZONDER GERECHTSHOF VALT UITEEN

Op 12 dec. 1980 is het Bijzonder Gerechtshof in Suriname na interne conflicten uiteengevallen. Vice-premier Haakmat kreeg van presideiît Chin A Sen opdracht een nieuw hof samen te stellen.
Het Bijzonder Gerechtshof – ook wel tribunaal genoemd – was door de nieuwe machthebbers bij decreet opgericht met als doel van corruptie verdachte prominente figuren uit de afgezette regering-Arron te berechten. Onder de verdachten waren oud-premier Arron, oud-regeringsadviseur en CONS-voorzitter F. Essed, de oud-ministers A. Karamat Ali, Cambridge en de directeur van het Surinaams Planbureau J. Thijm.

Het conflict ontstond toen de president van het tribunaal mr. O. Abendanon tijdens de behandeling van de zaak-Karamat Ali zich kon verenigen met het standpunt van verdediger mr. E. Hoost, die betoogde te weinig tijd te hebben gehad om het dossier te bestuderen. Mr. Abendanon, die in Suriname geldt als een integer jurist, besloot – zonder zijn mede-leden hierin te kennen. aldus een officiéle mededeling – het proces te verdagen.
De twee militairen in het tribunaal kolonel b.d. Haakmat (niet te verwarren met vice-premier Haakmat) en kapitein Bansia stelden daarop hun zetels beschikbaar. Vice-premier A. Haakmat stelde vervolgens vast dat er tussen de leden van het hof geen vertrouwensbasis meer bestond en ontsloeg alle leden.
Het was een publiek geheim in Suriname dat mr. Abendanon in de ogen van de militaire leiders niet goed functionneerde. Zowel de militairen als de regering Chin A Sen wilden een snelle afhandeling van de corruptiezaken, waarmee ook juridisch een streep onder het verleden zou zijn gezet. Mr. Abendanon trok zich van die wensen niets aan. Hij wilde een gedegen voorbereiding en zou een van de auditeuren-fiscaal, onder-bevelhebber kapitein R. Horb, hebben opgedragen althans enige wetskennis tot zich te nemen. Al eerder werd de behandeling van de corruptie-zaak Essed opgeschort.

UITSTEL VERKIEZINGEN MET TWEE JAAR. SOCIALE ORGANISATIES NEMEN TAAK PARLEMENT OVER

Op 22 dec. 1980 heeft legercommandant Desi Bouterse bekendgemaakt dat de algemene verkiezingen in Suriname, die oorspronkelijk op 27 maart

1980 zouden worden gehouden, met ten minste twee jaar waren uitgesteld. Volgens een plaatselijke krant verklaarde Bouterse, dat eerst een ontwikkelingsprogramma van de regering moet zijn afgewerkt voordat verkiezingen mogelijk zijn. De uitvoering van dit ontwikkelingsprogramma zou worden belemmerd door sabotage van ontevreden ambtenaren en door het vertrek van geschoold personeel naar Nederiand.

In dec. werd voorts bekendgemaakt dat 25 vertegenwoordigers van Surinaamse maatschappelijke organisaties het buiten werking gestelde parlement zullen vervangen

In de nieuwe Nationale Assemblee zullen de vakbonden en de volkscomités vertegenwoordigd zijn met vier leden, de godsdienstige gemeenschappen, de vrouwenorganisaties en de boerenorganisaties, de culturele verenigingen, de afvaardiging van het binnenland en het bedrijfsleven met ieder twee.

De vier voorzitters van de vakbonden, Cyrill Daal, Hendrik Sylvester, Ramon Cruden en Fred Derby, lieten weten in de assemblee zitting te zullen nemen. De nieuwe volksvertegenwoordiging krijgt een zittingsduur van ten hoogste twee jaar.

PROTEST SURINAAMSE PERS

Op 30 dec. 1980 heeft de Surinaamse journalisten vereniging (SJK) in een brief aan president Chin A Sen geprotesteerd tegen beknotting van de persvrijheid in Suriname. De Surinaamse journalistenvereniging hekelde de perscensuur in het land en het ter verantwoording roepen en oppakken van journalisten. Zij vroeg de regering om internationaal erkende normen te hanteren.

Minister Haakmat van justitie (tevens vice-primier) verklaarde in een reactie op de brief dat persvrijheid nooit absoluut is. Hij herinnerde eraan dat in Suriname de noodtoestand is afgekondigd. Om die reden wordt in Suriname de pers op dit ogenblik ,,begeleid". ,,Dat wil zeggen", aldus Haakmat, ,,dat wanneer wij het vermoeden hebben dat bepaalde berichten de waakzaamheid en de veiligheid van het land in gevaar kunnen brengen, wij met de betrokken journalist gaan praten om het bericht anders te brengen."

Op 6 dec. 1980 was de Nederlandse journalist Rob Heukels in Nederland teruggekeerd na in Suriname te zijn opgepakt wegens ,,belediging van het wettig gezag". Hangende de behandeling van zijn zaak had Heukels er de voorkeur aan gegeven Suriname te verlaten. De NOS-journalist Gijs Wan-

Mr. drs. André Haakmat, voormalig inspecteur van het onderwijs in Amsterdam, werd op 7 januari uit zijn ambt ontzet. Medio maart werd hij genoemd als de mogelijke nieuwe premier van Suriname.

ders werd in dec. na een interview met vice-premier Haakmat gedwongen zijn geluidsbanden aan de politie af te geven.

GERUCHTEN OVER NIEUWE STAATSGREEP

In de laatste dagen van 1980 is het Surinaamse leger in staat van verhoogde paraatheid gebracht in verband met geruchten over een op handen zijnde rechtse staatsgreep. De berichten over de tegencoup waren afkomstig uit Nickerie aan de grens van Guyana. Legercommandant Bouterse maakte dit in een interview met de Nederlandse televisie (NOS) bekend.

De plannenmakers achter de coup. die op 27 december zou moeten hebben plaatsgevonden waren – volgens majoor Bouterse – ,,grappenmakers", die de oude situatie in Suriname van vóór de 25ste februari wilden herstellen. Bouterse liet doorschemeren dat het ging om de ,,big bosses", dat wil zeggen om vertegenwoordigers van het buitenlandse en lokale bedrijfsleven en om mensen die na de militaire ingreep hun profijtelijke posities verloren hadden zien gaan.

Vier dagen lang hebben legereenheden met Bouterse zelf aan het hoofd langs de grens gelegen. ,,Misschien hebben zij ons ontdekt", zo zei Bouterse over het niet-doorgaan van de coup. Ook zei hij informatie te hebben dat beloofde wapenzendingen uit Guyana niet waren aangekomen.

Volgens Bouterse was het plan dat militairen uit Guyana samen met groeperingen uit Nickerie de strijd tegen het nieuwe bewind zouden aanbinden. ,,Namen kennen we niet, anders waren die mensen natuurlijk allang opgepakt."

VICE-PREMIER HAAKMAT ONTSLAGEN, OPVOLGERNAARENDORP

Op 7 jan. 1981 is mr. drs. A. R. Haakmat, vice-premier van Suriname met de portefeuilles buitenlandse zaken, justitie alsmede leger en politie, ontheven van al zijn functies. Hem werd een spreekverbod opgelegd.

De Nationale Voorlichtingsdienst (NVD) van Suriname noemde als belangrijke factor van het besluit Haakmat te ontslaan ,,het feit dat de heer Haakmat het politioneel onderzoek rond activiteiten met betrekking tot de handel in heroïne ernstig heeft *ge* frustreerd door de geheimhouding hierover te schenden." Haakmat moest zich dan ook, aldus de NVD, voorlopig ter beschikking van de politie houden.

Een ander bezwaar van de regering, legerleiding en de Nationale Militaire Raad tegen Haakmat betreft de manier waarop hij door ,,handelingen en uitspraken het revolutionaire proces" in gevaar zou hebben gebracht. ,,Steeds weer is gebleken dat de heer Haakmat poogde verdeeldheid te zaaien binnen de legerleiding enerzijds en tussen regering en legerleiding anderzijds." Daarnaast werd geconstateerd, aldus het communiqué, ,,dat de exbewindsman in meerdere gevallen is overgegaan tot het in diskrediet brengen van de regering."

In vraaggesprekken via publiciteitsmedia heeft hij zich publiekelijk gedistantieerd van het gevoerde beleid, zonder daaraan consequenties te verbinden. Er zal, aldus de NVD, worden nagegaan ,,of, en zo ja, betrokkene elders kan worden ingezet"."

Op 7 jan. publiceerde *NRC/H'blad* een nieuwsanalyse over dit gebeuren onder de kop: ,,Eerzuchtige Haakmat heeft zijn eigen graf gedolven".

,,Het ontslag van mr. A. R. Haakmat als belangrijkste minister uit het kabinet-Chin A Sen is een persoonlijke tragedie. Half maart 1980 verliet Haakmat. na een telefoontje van de huidige president van Suriname, Chin A Sen, Nederland hals over kop om ,,zijn vriend" als adviseur bij te staan bij het regeren van Suriname na de staatsgreep. Hij liet een comfortabele functie als inspecteur bij het onderwijs te Amsterdam zonder dralen achter, getrouw aan een afspraak die Chin A Sen en hij begin jaren zestig hadden gemaakt om zich – als de kans zich voordeed – in te zetten voor Suriname en elkaar daarin te steunen.

In de roerige ontwikkelingen in Suriname, die uitmondden in een interne coup van legerleider majoor Bouterse. klom Haakmat medio-augustus op van adviseur tot de belangrijkste minister, met de portefeuilles leger en politie, buitenlandse zaken en justitie. In een aantal media riep men hem op dat moment uit tot de machtigste man van Suriname. (. . .)

Geen wonder dat kringen rond Chin A Sen al in september zich beducht toonden voor de dadendrang van de onvermoeibare ,,Hollander", in wie zij ambities bespeurden om Chin A Sen te overvleugelen. Tussen beide bewindslieden groeide de animositeit, die tot een regelrechte ruzie schijnt te zijn uitgelopen, waarbij de voormalige vrienden zelfs niet meer met elkaar wilden praten. Bevelhebber Bouterse zag de ontwikkelingen met lede ogen aan, te meer daar het Haakmat leek te lukken de steun van

een havik uit het leger, garnizoenscommandant R. Horb, te verwerven. Een coinbinatie van twee zulke sterke persoonlijkheden zou een nieuwe bedreiging voor de nog lang niet gestabiliseerde ,.nieuwe orde" kunnen betekenen.
Op 20 nov. volgde de eerste poging de invloed van Haakmat in te binden door de afkondiging van decreet A2. Hierin werd vastgesteld dat majoor Bouterse de taken van president Chin A Sen bij diens afwezigheid op zich zou kunnen nemen en indien Bouterse daartoe niet in staat was zou deze functie door minister Van Dijk worden overgenomen.
Haakmat bleek echter niet te stuiten. Wat met name de legerleiding bijzonder dwars zat, was dat hij zich niets van de geldende censuur wenste aan te trekken en – integendeel – door het doen van uitspraken in het openbaar bepaalde, hem welgevallige beslissingen probeerde door te drukken. Zijn felle ongezouten uithalen naar Nederland, dat hij bij de eenzijdige instelling van de visumregeling betichtte van ,,discriminerend gedrag" vonden binnen de regering weinig waardering.
Voor de Nederlandse ambassade betekende dit, dat zij op vruchtbare grond zaaide in haar acties Haakmat in diskrediet te brengen. zoals schijnt te zijn gebeurd. Al eerder hadden Nederlandse ambtenaren, die met Haakmat hebben onderhandeld, hem afgeschilderd als ,,een onzekere factor", van wie men afwilde.
Haakmat, die in eerste instantie de steun van Horb kwijtraakte en de mate van afkeer tegen zijn ,,te Hollandse" optreden onderschatte. lijkt afgelopen zondag (6-1-1981) definitief zijn eigen graf te hebben gedolven in een interview. Tijdens dit vraaggesprek – dat niet naar Nederland is gezonden – heeft hij, aldus woordvoerders in Paramaribo, uitgehaald naar andere ministers, die hij ervan betichtte dat zij hun werk niet naar behoren verrichtten.

Over de waarde van het verwijt in het officiële communiqué dat Haakmat het onderzoek in een heroïnezaak ernstig zou hebben gefrustreerd door de geheimhouding hierover te schenden, lopen de meningen uiteen. Volgens sommige woordvoerders zou Haakmat op de hem eigen, niets ontziende manier hebben gepoogd een nieuwe impuls aan het onderzoek te geven, dat schadelijk zou zijn voor het huidige bewind, en te veel de richting zou uitgaan van de intenties van de kringen rond president Chin A Sen en minister Kamperveen."

Uit de Haagse Post (23-1-1981) is de volgende passage afkomstig, waarin een fragment uit het gewraakte vraaggesprek voor de Surinaamse radio is opgenomen:

,,Volkomen onverwacht laat Haakmat zich op zondag 4 januari door de Surinaamse staatsradio interviewen. Al zijn geschut staat in stelling. Hij weet dat zijn verdwijnen al vastligt in een communiqué van de voorlichtingsdienst. Het is nog een kwestie van de verspreiding van dat bericht. Zijn oordeel is hard, een poging om nog een keer zijn rechtvaardigheidsgevoel te verdedigen: ,,Deze regering is een samenraapsel van personen. Er zitten elementen in die de revolutie van 25 februari niet hebben begrepen. De zwakken hebben niet geprofiteerd van de revolutie, de rijken zijn wel rijker geworden. Ik denk niet dat de mensen dat zullen accepteren. Ik ben gekomen voor de zwakkeren in deze samenleving. Vandaar dat ik vind dat 1981 het jaar moet zijn van de sociale revolutie. Als dat niet lukt, stap ik op."
Daarmee zet Haakmat alle normen opzij die in Suriname gelden. Je valt in het openbaar geen collega-ministers aan en zeker niet het beleid van de hele regering. Hij is de elfde bewindsman die verdwijnt sinds de komst van Chin A Sen."

Naarendorp tot opvolger van *Haakmat benoemd*

Op 12 jan 1981 is mr H Naarendorp secretaris van de Comriiissie Ontwikkelingssarnenwerkrng Nederland–SU riname (CONS), benoemd tot opvolger van Haakmat als minister van leger eri politie, justitie en buitenlaridse zaken

OUD-MINISTER KARAMAT ALI VEROORDEELD

Op 2 febr 1981 is de voormalige minister van openbare werken Ach med Karamat Ali door de speciale anti-corruptierechtbank tot tweeën half jaar gevangenisstraf veroordeeld Tevens kreeg hij een boete van f 60 000 en mag hij vijf jaar lang geen overheidsfunctie vervullen Tenslotte weid hem voor tien jaar het recht ontnomen in het parlement gekozen te worden Karamat Ali was minister van openbare werken in de regering Arron die op 25 februari 1980 door de militaire staatsgreep ten val werd gebracht
Op 4 febr werd tegen John Thijm, voormalig directeur van het planbureau van Suriname, tevens OGEM-adviseur. twee jaar gevangenisstraf geëist wegens onmaatschappelijk gedrag en het aannemen van steekpenningen.

Op 3 febr. was in Den Haag het Nederlanderschap verleend aan de voormalige Surinaamse minister van

Mr. Harvey Naarendorp werd op 12 jan. benoemd tot opvolger van de op 7 jan. ontslagen André Haakmat als minister van buitenlandse zaken, justitie, leger en politie. Voordien was Naarendorp secretaris van de Commissie Ontwikkelingssamenwerking Nederland–Suriname (CONS).

landbouw, John Kasantaroeno, die in Suriname bij verstek was veroordeeld (zie hiervoor). Door zijn Nederlanderschap is uitlevering aan Suriname onmogelijk geworden.

NAARENDORP KONDIGT NIEUWE GRONDWET AAN. EX-PREMIER ARRON VRIJGELATEN. GERUCHTEN OVER INGRIJPENDE WIJZIGING REGERINGSSTRUCTUUR

Begin februari bracht minister Harvey Naarendorp een bezoek aan Nederland waar hij verklaarde te verwachten dat Suriname binnen één tot anderhalf jaar een nieuwe grondwet zou hebben.

„Wij willen over de totstandkoming van een nieuwe grondwet niet te lang doen, want we beschouwen rcchtszckcrhcid als een belangrijk goed, zonder te stellen dat de grondwet een heilige koe is, Een concept van de nieuwe grondwet is nu in studie," aldus Naarendorp.
Naarendorp: „In 1975 (vlak voor de onafhankelijkheid) kwam de grondwet in een verzoeningssfeer tot stand in de top van de samenleving. Dat levert dan later problemen op. Wij willen er nu voor zorgen dat de nieuwe grondwet zo veel mogelijk gedragen wordt door het volk. want een grondwet, die internationaal adequaat is. maar geen aansluiting vindt bij de sociologische werkelijkheid. levert conflictstof op en negering."

ARRON EN VAN GENDEREN VRIJ

Op 18 febr. is Henck Arron, premier van Suriname tot de staatsgreep van 25 febr. 1980 (pag. 14511 e.v.-1980), in afwachting van zijn proces op vrije voeten gesteld. Op 20 febr. werd de voormalige vice-premier Van Genderen vrijgelaten.
In augustus 1980 was Arron vrijgelaten, maar na enkele dagen weer gearresteerd. Tot 18 febr. 1981 had hij in hechtenis gezeten.

GERUCHTEN OVER INGRIJPENDE WIJZIGING REGERINGSSTRUCTUUR.

Enkele dagen voor de eerste verjaardag van de Surinaamse machtsgreep deden geruchten de ronde over een op handen zijnde ingrijpende verandering in de regeringsstructuur.
Er was sprake van de vorming van een zesmanschap, bestaande uit drie militairen en drie burgers, dat de leiding van het land zou overnemen.
Voor president/premier Henk Chin A Sen zou in de nieuwe samenstelling nog slechts ,,een symbolische functie" overblijven. Oud-minister mr. A. Haakmat, twee maanden tevoren afgezet, en bevelhebber D. Bouterse zouden deel van het zesmanschap uitmaken.
De officiële woordvoerder van de Surinaamse regering, T. Petzholdt, sprak de aanhoudende berichten uit Paramaribo met enig voorbehoud tegen.

SURINAAMSE REGERING PRAAT MET OUDE LEIDERS. LEIDERS „TEGENCOUP" VRIJGELATEN. BOUTERSE KONDIGT ONTWIKKELING NAAR SOCIALISTISCHE SAMENLEVING AAN

Medio februari 1981 heeft de Surinaamse legerleiding besprekingen gevoerd met de politieke leiders van partijen die door de ontbinding van het parlement in augustus 1980 (pag 545 2-1980) buiten spel waren gezet.

Volgens Surinames sterke man, de legerleider Desi Bouterse. ,,was er geen sprake van dat de oude politieke leiders weer in het zadel worden geholpen" .De legerleiding zal er voor zorgen dat de verworvenheden van de revolutie niet verloren gaar.," zei hij, nadat hij gesproken had met Jugernath Lachmon, de leider van de voormalige hindoestaanse oppositiepartij VHP.
Majoor Bouterse stelde dat de besprekingen waren gevoerd omdat ,,de massa's bij het revolutionaire proces moeten worden betrokken. of die nu komen van de VHP, de NPS, de Volkspartij of een andere politieke partij is niet belangrijk." Ook president Henk Chin A Sen had aan de gesprekken met de leiders van de politieke partijen deelgenomen. Zo zou hij met name overleg hebben gepleegd met de voormalige links-oppositionele Volkspartij.

Sital, Mijnals, Joeman vrijgelaten

Op 5 maart 1981 zijn de leiders van de ,,linkse tegencoup" van 13 aug. 1980, Sital, Mijnals en Joeman, die op 11 dec. 1980 waren veroordeeld (zie hiervoor), op vrije voeten gesteld. Ook werd de student Naarendorp vrijgelaten.

De vier verdachten hebben altijd ontkend. Zij tekenden hoger beroep aan. Kort na hun veroordeling werd hun gratie aangeboden op voorwaarde dat ze hun hoger beroep zouden intrekken. Zij weigerden. Op 5 mrt. zou de zaak worden behandeld maar deze werd onverwachts zonder opgaaf van redenen uitgesteld. Vervolgens werd per decreet van regering en legerleiding de vrijlating bevolen.
De drie NMR-leden zouden volgens het SNA weer terugkeren in het leger.

Persconferentie Bouterse, spoedberaad regering

Op 6 maart, op een persconferentie ter gelegenheid van de vrijlating van de ,,coupleiders'', baarde opperbevelhebber Desi Bouterse opzien met zijn uitspraken over de ontwikkeling van Suriname naar een socialistische maatschappij. De Surinaamse regering kwam daarna in spoedvergadering bijeen.

Aan de persconferentie namen onder anderen ook Bouterses waarnemer kapitein Horb, de voorzitter van de Nationale Militaire Raad, Graanoogst, en zijn ondervoorzitter Hardjoprajitno deel. Zij waren het eens dat in het verleden misverstanden waren gerezen. Als goede revolutionairen was men echter bereid de fouten te herstellen.

Bouterse betoogde dat een van de fouten na de staatsgreep van 25 februari 1980 was dat niet is aangegeven welke koers de revolutie zou inslaan Het was nu tijd te vertellen ,,wat wij met de revolutie willen" Zijn .,wapenbroeder en kameraad" Mijnals voegde eraan toe dat Suriname moeilijkheden kan verwachten, gezien de ontwikkelingen rond Cuba en Nicaragua Maar „wij zijn al lang genoeg gebukt gegaan onder het juk van het kapitalisme Wij zijn verplicht, nee gedoemd de socialistische kant uit te gaan Zowel Mijnals als Sital sloten niet uit dat het daarbij nodig zal zijn geweld te gebruiken. al ,,zullen wij nooit de eersten zijn"

Geruchten over aftreden regering-Chin A Sen

Op 10 maart meldde de Nationale Voorlichtingsdienst van Suriname dat de regering volstrekt niet van plan was om af te treden.

Na de opzienbarende verzoening tussen bevelhebber E. Ecuterse en drie medestrijders van het eerste uur – Sital, Mijnals en Jocman die in de gevangenis zaten – gonsde het van de geruchten in Paramaribo dat de regering Chin A Sen het bijltje erbij wilde neergooien.
Volgens waarnemers in Paramaribo was de aankondiging van de NVD over het aanblijven van de regering een taktische zet van president Chin A Sen ten einde de buitenwereld duidelijk te maken dat hij niet vrijwillig zal opstappen. Dezelfde bronnen noemen de ontstane situatie de grootste krachtproef voor de regering Chin A Sen, waarbij de kans bestond dat het binnen een week „buigen of barsten" werd.
De verwarring was in feite ongeveer twee weken (medio februari) geleden ontstaan toen bevelhebber Bouterse besprekingen begon met leden van de zogenaamde oude garde, onder wie de heer Lachmon. Chin A Sen leek in die periode gebaren van verzoening te maken naar Sital c.s., onder andere door de vrouwen van de toen nog gedetineerde ,,revolutionairen" op een receptie uit te nodigen. De onverwachte verzoening tussen Bouterse en dit drietal heeft de regering echter in een lastig parket gebracht.

NRC/H'blad (9-3-81)meldde dat de Surinaamse radio gedurende het weekeinde na de vrijlating van de coupleiders en de persconferentie van Bouterse voortdurend fragmenten uitzond van de toespraak van Bouterse over de socialistische toekomst van Suriname. Deze krant berichtte voorts:

,,De Surinaamse vakbeweging heeft zich nu in haar geheel geschaard achter de kritiek van Bouterse op premier Chin A Sen. Nadat vrijdag (7-3-'81) de voorzitter van de Moederbond, Cyrill Daal, scherpe kritiek had geleverd op het regeringsbeleid, liet ook Fred Derby, de voorzitter van de tweede belangrijke vakbond, C-47, zaterdag (8-3-'81) in een vraaggesprek met De Ware Tijd niet veel heel van het sociaal-economische beleid. ,,De prijzen vliegen de pan uit", zei Derby, ,,en het personeels- en benoemingsbeleid doet denken aan het beleid van 1969 tot 1973."

Rol *Haakmat*

Uit goed ingelichte bron in Paramaribo werd gemeld, dat de onlangs in ongenade gevallen minister van justitie, leger, politie en buitenlandse zaken, André Haakmat, de vakbeweging en de militairen heeft samengebracht. In een speciaal communiqué had premier Henk Chin A Sen 8 mrt. fel uitgehaald naar ,,de funeste rol" van Haakmat, Josef Slagveer, die 7 mrt. optrad als perschef van de legerleiding, en de journalist Rudie Kross, die in het verleden voorzitter was van de Moederbond. Onder invloed van dit drietal zou Bouterse zich hebben verzoend met de drie radicale militairen, die na hun gevangenschap werden vrijgelaten.

NIEUWE POGING TOT STAATSGREEP VERIJDELD

Op 16 maart 1981 is in Suriname een staatsgreep verijdeld. waarbij soldaat Weissenbruch werd gedood en de 25-jarige sergeant-majoor Wilfred Hawker werd gewond en gearresteerd.
Dezelfde dag gaf opperbevelhebber Desi Bouterse een persconferentie.
Bouterse vertelde dat de 25-jarige sergeant-majoor Wilfred Hawker, die de uitvoerder van de coup zou zijn geweest, door anderen was aangezet en hiervoor geld had ontvangen. Drie Chinezen, van wie Bouterse de identiteit niet bekendmaakte, zouden in dit verband zijn gearresteerd.
Hawker had voor 10 uur zondagavond een groep vertrouwelingen bijeengeroepen. Zij zouden hebben behoord tot de groep militairen die op 25 februari 1980 in een geslaagde coup de regering van Henck Arron verdreef.
Voor hetzelfde tijdstip waren eveneens de militairen opgeroepen die onder het bevel van Hawker stonden, onder het mom dat er een oefening zou worden gehouden. Volgens Bouterse waren er wapens in gereedheid gebracht, waaronder de zwaarste van het Surinaamse leger.
In het begin van de avond begaf Hawker zich met soldaat Weissenbruch naar het district Saramacca, 60 km van Paramaribo, om een vriend op te halen. Intussen was de legerleiding door een van de samenzweerders op de hoogte gebracht van de coupplannen. Vanaf zondagmiddag werden de betrokkenen geschaduwd. Toen Hawker om 8 uur in Paramaribo terugkeerde was er door het leger een val gezet en werd zijn auto onder vuur genomen waarbij Weissenbruch om het leven kwam en Hawker werd gewond. Wie Hawkers verdere medeplichtigen waren, was onbekend. Op Hawker zouden documenten zijn gevonden met de namen van leden van de regering en de legerleiding die moesten worden uitgeschakeld.

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerwen, Keesinglaan 2-20.

DE LIBANESE EENHEID BEDREIGD

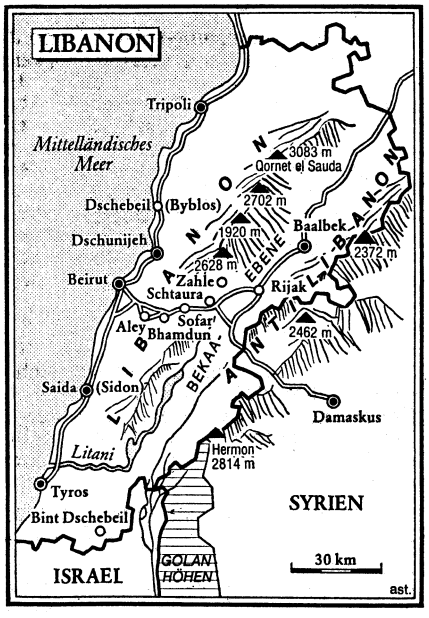
Op 1 april begon in Zahle (Oost-Libanon) de tweede fase van de strijd tussen leden van de christelijke Falangistische militie en Syrische troepen van de Arabische vredesmacht (ADF). De eerste fase (19-26 dec. 1980) had aan 14 inwoners van de stad en zes Syrische militairen het leven gekost.
Zahle, voorheen ,,de parel van de Bekaa-vallei'' geheten, beheerst de hoofdweg tussen Beiroet en Damascus en is daarom van vitaal belang voor de Syrische troepen in Libanon. Het zou bovendien het startpunt kunnen zijn voor een actie van de Falangisten, die het meest door hun tegenstanders wardt gevreesd, namelijk een tangbeweging om het christelijke gebied van Noord-Centraal-Libanon te verbinden met de Zuidelijke strook, die door de christelijke militie van majoor Haddad, gesteund door Israël, wordt gecontroleerd.
De Volkskrant (9-4) schreef o.a.:

„. . . Zahle is een voornamelijk Grieks-orthodoxe stad waar de overheersend maronitische Falangepartij weinig invloed had. Tot februari 1980 waren in de stad Syrische troepen gelegerd die zich na een akkoord tussen Beiroet en Damascus terugtrokken om vervangen te worden door reguliere Libanese troepen. De Libanese soldaten kwamen echter nooit aan. Reden daarvan waren politieke en praktische problemen bij de wederopbouw van het Libanese leger. Falangistische elementen maakten handig gebruik van het militaire vacuüm en nestelden zich in en rond Zahle. Dat dit diverse botsingen met de Syriërs met zich meebracht (bijvoorbeeld in december 1980) hoeft weinig verbazing te wekken. . ."

Volgens Syrië was de aanleiding tot de strijd in Zahle ditmaal dat de Falangisten met behulp van bulldozers een weg waren begonnen aan te leggen, die dreigde de Syriërs strategisch buitenspel te zetten, en dat zij pogingen ondernamen een brug over de rivier, die Zahle in tweeën verdeeld, van het Syrische leger over te nemen. De Syriërs sloegen de aanval af en gingen over tot een ,,bombardement" van Zahle. Van 1 tot 7 april werden volgens politiegegevens minstens 184 personen gedood.
De strijd sloeg op 2 april over naar de Libanese hoofdstad Beiroet, waar ook het geregelde Libanese leger bij het conflict betrokken raakte. Dit leger is volgens The Economist (11-4) in verscheidene facties verdeeld: In het Noorden en in de Bekaa-vallei staan de legereenheden onder Syrische controle; in het Zuiden zijn de eenheden min of meer geallieerd met de VN-vredesmacht UNIFIL; net buiten Beiroet op de weg naar Damascus is een min of meer onafhankelijke ,,nationalistische'' eenheid geposteerd; en de legereenheden langs de ,,groene lijn'' in Beiroet – die de hoofdstad verdeeld in het christelijke oosten en het mohammedaanse westen – zijn pro-Falangistisch.
Over de partijen in het conflict berichtte de *Volkskrant* (9-4) voorts:

„. . . Tot dusver zijn er drie partijen bij de gevechten betrokken: de uiterst rechtse christelijke militie van de Falange-partij, het reguliere Libanese leger en het Arabische vredesleger dat geheel gecontroleerd wordt door Syrië. Daarnaast staan in het Zuiden de traditionele partijen tegenover elkaar: de progressief Libanese/Palestijnse strijdkrachten tegenover Israël en de militie van Haddad met de UNIFIL-strijdmacht als buffer. Het geweld in het Zuiden is echter ,,gewoon'', zij het dat de Israëli's en Haddad hun agressieve acties in Libanon ,,uit sympathie met de bedreigde christenen'', hebben opgevoerd.
Als er echter een beschrijving is van de Libanese crisis. die op een ontzettende manier de plank misslaat, dan is het wel de ,,bedreiging van de christenen''. Het is niet zozeer de christelijke gemeenschap die bedreigd wordt in Libanon als wel de PLO en – in nog grotere mate – het centrale gezag in Beiroet.
Wat betreft de christenen: ze zijn onderling verdeeld in verschillende kerken en politieke richtingen. Het was de Falangepartij, vooral bestaande uit Maronieten, die met geweld, list en bedrog de ,,Libanese krachten'' stichtte: een ,,eenheidsfront'' van christelijke milities. Om dat doel te bereiken werd bij voorbeeld de rivaliserende Christelijke Nationale Liberale Partij letterlijk uitgeschakeld: bij deze operatie vielen in juli 1980 meer dan 400 doden.
Ook andere christelijke groepen – bij voorbeeld die van ex-president Frangié in Noord-Libanon – werden hard aangepakt door de Falangisten. Ondanks dat veel waarnemers betwisten dat de Falange een meerderheidspartij is onder de Libanese christenen (het nationaal blok van de in hallingschap levende gematigde politicus Raymond Edde wordt algemeen beschouwd als een groep met meer aanhangers dan de Falange) stichtten de Falangisten in Oost-Beiroet en op een deel van de berg Libanon een christelijke ,,eenpartijstaat''.
Falangistische leiders spraken de afgelopen tijd voortdurend over de ,,bevrijding van Libanon'', een operatie waarbij men zich vooral de verwijdering van Palestijnen en Syriërs uit Libanon en de vernietiging van de linkse en moslem-organisaties moet voorstellen. Het streven van de Falange werd de afgelopen jaren militair, materieel en moreel gesteund door Israël en door – merkwaardig genoeg – hun totalitaire geestverwanten van het regime van Saddam Hoessein in Irak. (. . .)

Op zich is het veelzeggend dat de PLO, de linkse milities en de Sjiitische Amal-militie tot dusver buiten de gevechten zijn gebleven. Deze groepen hebben het minste belang bij een hernieuwde burgeroorlog in Libanon. Voor de Falangisten en hun bondgenoot in het Zuiden liggen de kaarten anders: Libanon moet ,,bevrijd'' worden. En de Syriërs – die overigens vaak uitblinken door ontactisch en bruut optreden – hebben geen keus. Hoewel ook zij, op dit moment, geen confrontatie willen (en kunnen aangaan als ook Israël bij het conflict betrokken wordt) hebben zij geen keus: de veiligheid van hun eigen land en van hun Palestijnse en links-Libanese bondgenoten staat op het spel.''

(FAZ)

In de nacht van 8 op 9 april werd in Libanon het 19de bestand sinds het begin van de strijd van kracht. De gevechten hadden toen volgens een politiewoordvoerder aan 265 mensen het leven gekost. Het staakt-het-vuren hield enkele dagen ondanks een aantal incidenten redelijk goed stand.
Inmiddels had majoor Haddad nieuwe hevige bombardementen op de havensteden Sidon en Tyrus uitgevoerd, terwijl Israëlische commando-eenheden in de nacht van 2 op 3 april en van 9 op 10 april operaties in Zuid-Libanon uitvoerden.

The Guardian (7-4) stelde dat Amerika, Europa en de Arabische wereld de desintegratie van Libanon in de laatste zes jaar lijdelijk hebben aangezien, terwijl Israël in het Zuiden destabilisatie nastreeft. Noch Tel Aviv noch Damascus heeft enig belang bij de herrijzing van een krachtig, geünificeerd Libanon, en totdat zij er anders over gaan denken zullen de drie miljoen inwoners van dit land een ellendig bestaan leiden, aldus het Britse blad.
De Libanese VN-ambassadeur Ghassan Tueni verklaarde begin april: ,,Libanon bevindt zich aan de grenzen van het overleven. Waar het nu meer dan ooit om gaat is of we in staat zijn een staat en een volk te blijven.''

Hieronder volgt een samenvatting van de voornaamste ontwikkelingen in Libanon sinds het voorjaar van 1980 in

aansluiting op vorige overzichten (pag. 23612 e.v., 25312 e.v. en 257 e.v.-'80).

Beiroet na de Syrische terugtrekking

Nadat de Syrische troepen van de Arabische vredesmacht (ADF) op 6 maart 1980 begonnen waren met hun terugtrekking uit de Libanese hoofdstad Beiroet (pag. 256 1-'80) en president Sarkis daags tevoren de beginselen voor een nationale verzoening had geformuleerd (pag. 255/3-'80), bleef een ontspanning van de situatie uit en raakte de voorgenomen verzoening weer in het slop.

Op 11 maart raakte de 80-jarige expresident Camille Chamoun, de leider van de Nationale Liberale Partij, licht gewond toen een elektronisch bestuurde bom in een geparkeerde auto ontplofte op het moment dat Chamouns wagen langs reed. Chamouns lijfwacht werd gedood en drie van zijn metgezellen liepen verwondingen op. De aanslag vond plaats in Dora, aan de buitenkant van Oost-Beiroet.

Op 23 febr. had een nagenoeg identieke aanslag plaatsgevonden in West-Beiroet op Bechir Gemayel, de leider van de Falange-militie. Daarbij kwamen zijn dochtertje Maja, zijn twee lijfwachten en nog acht anderen om het leven.

Bij botsingen tussen Palestijnse guerrilastrijders en leden van de sjiïtische militie Amal kwamen op 12 maart in het zuiden van Beiroet minstens drie mensen om.

Op 15 april riep de Amal in Beiroet een staking uit als protest tegen de gevangenzetting in Bagdad van de Iraakse sjiitische leider Ayatollah Seyyed Mohammed Bakr al-Sadr (zie pag. 61013 e.v.-'80), een neef van de in Libië verdwenen leider van de Libanese sjiïeten, imam Moussa al-Sadr (pag. 830/1-'79). Toen een demonstratieve optocht van de sjiieten in de sjiïtische wijk Ghobeiri bij de Al-Husseiniyyah moskee arriveerde om daar naar toespraken van de voormannen van Amal te luisteren, werd vanuit gebouwen in de omgeving door sluipschutters het vuur geopend op de achterhoede van de stoet. Er volgden schietpartijen tussen ordebewakers van de Amal en de scherpschutters, die door Amal als sympathisanten van de Iraakse Baath werden gekenschetst. Bij de gevechten, die nog op 16 april voortduurden, vielen zeker 12 doden.

In de nacht van 27 op 28 mei braken in de zuidelijke buitenwijk van Beiroet, Bourj Brajneh, nieuwe gevechten uit tussen aanhangers van de Amal-militie en pro-Iraakse Palestijnen, vooral van het Arabisch Bevrijdingsfront (ALF). Op 30 mei, toen de strijd al 55 doden had gevergd, werd een nieuw bestand effectief onder auspicien van Syrische militairen en PLO-guerrillastrijders De Libanese premier Hoss had op 29 mei 's avonds de Syrische president Assad en PLO-leider Arafat tot die gemeenschappelijke actie overgehaald.

NRC H'blad (30 5 '80) berichtte o a

„... De gevechten in Zuid-Beiroet waren de ergste dit jaar en volgden op eerdere schermutselingen tussen Libanese sjïieten en pro-Iraakse Palestijnen, in het kader van de „oorlog met de handschoen" in Beiroet tussen Iran en Irak. Verscheidene vooraanstaande Palestijnen lieten gisteren weten dat de gevechten „de zwaarste uitdaging aaii hei adres van de Palestijnse revolutie vormden sinds de Palestijns-christelijke oorlog vijf jaar geleden." Amal werd verweten de „plaats van de christlijke Falangistische milities te hebben ingenomen en uit te zijn op een herleving van de burgeroorlog in Libanon".

De enorme omvang van de gevechten doet echter vermoeden dat niet alleen een sjiitisch-Palestijnse strijd gaande is, maar dat Amal een directe poging waagt alle Libanese sjiieten onder zijn vaandel te verenigingen, zodat het geheel steeds meer begint te lijken op een intern sjiitische strijd. In de afgelopen jaren hebben grote aantallen Libanese sjiieten zich geschaard achter progressieve bewegingen als de nasseristische Mourabitoun. de pan-Syrische Parti Populaire Syrien en diverse marxistische bewegingen. samen met andere „progressieve" Libanese partijen verenigd in de Libanese Nationale Beweging (Mouvement National).

Amal heeft dinsdag (27-5-'80)het hoofdkwartier van de Mouvement National weten te bezetten. de archieven daarvan vernietigd en het gebouw, zo verluidt, tot een puinhoop herschapen.

Deze eerste openlijke poging van Amal zich als enige Libanese sjiitische beweging op te werpen kan, zo wordt wijd en zijd in Beiroet aangenomen. grote repercussies in de Libanese machtsverhoudingen teweegbrengen. Speculaties daarover, in Arabische terminologie heten dergelijke speculaties „komplotten", gewagen al van een nieuwe sjiïtisch-christelijke alliantie, die in een eventueel herrezen Libanon de toon aan gaat geven.

Van christelijke zijde wordt de toestand in Zuid-Beiroet in elk geval met aandacht gevolgd, terwijl christelijke voormannen als ex-president Camille Chamoun zich positief uitlieten over zo'n „grote alliantie". Voormannen van de machtigste christelijke groep, de Falange, zien een extra reden de zich snel ontwikkelende goede verhoudingen met de heersende alawitische kaste in Syrië uit te bouwen, in de hoop op een „christelijk-aiawitisch-sjiïtisch verbond" in de „soennitisch-islamitische zee". (...)

Anderzijds heeft het met Syrie concurrerende Baath-bewind in Bagdad een felle aanval gericht op Amal. dat ervan wordt beschuldigd een onderdeel te ziin van een beginnende „sjiïtische internationale" met als hoofdkwartier de woonplaats van de ayatollah Khomeiny, Qom. (...)

De hevige gevechten tussen Amal en zijn tegenstanders geven aan dat deze de afgelopen maanden pijlsnel als een der belangrijkste Libanese bewegingen naar voren gekomen organisatie in staat was een doeltreffend kader op te bouwen en een goed uitgeruste militie. Bovendien tonen zij dat Amal zich voor wapens van aanvoerlijnen heeft weten te voorzien die via Libanees-christelijk gebied het door Israël gecontroleerde Haddad-land in Zuid-Libanon en Syrië lopen. Pogingen van de Palestijnen en van bijvoorbeeld de Parti Populaire Syrien die aanvoerlijnen langs de zuidzijde van de door de Falangisten beheerste Mont-Liban af te snijden, hebben al eerder tot zware gevechten in dat gebied geleid, zonder veel resultaat overigens.

Ontwikkelingen in Zuid-Libanon *(april-juli* 1980)

Op 18 april 1980 veroordeelde de Veiligheidsraad unaniem de moord op de twee Ierse UNIFIL-militairen (aap. 2571213-'80). In een verklaring van de voorzitter van de Raad, Porfirio Munoz Ledo (Mexico), werd o.a. gesteld:

Een blik op de ,,groene lijn" die Oost- en West-Beiroet verdeelt. Op de voorgrond een verlaten Syrische controlepost; verderop langs de weg een soortgelijke post van het Libanese leger.

,,De Veiligheidsraad veroordeelt krachtig al diegenen die mede-verantwoordelijk zijn voor deze schandelijke daad. De Raad bevestigt opnieuw zijn voornemen om die vastberaden stappen te nemen die de situatie vereist, teneinde UNIFIL in staat te stellen de onmiddellijke en totale controle te krijgen over het hele operatie-gebied tot aan de internationaal erkende grenzen." Alle leden van de Raad spraken over Israëls indirecte verantwoordelijkheid voor de acties van majoor Saad Haddad en riepen Israël op om actief mee te werken aan de ontbinding van diens troepenmacht.
Inmiddels had een Israëlische commando-eenheid in de vroege morgen van 18 april een aanval op een Palestijnse basis bij Sarafand (tussen Tyrus en Sidon) uitgevoerd, waarbij volgens een Israëlische militaire woordvoerder minstens zes Palestijnen werden gedood, als vergelding voor de Palestijnse actie in Misgav Am (pag. 25711-'80). Later deelde de Israëlische stafchef Eytan mee dat meer dan 20 leden van het Volksfront voor de Bevrijding van Palestina (PFLP) om het leven waren gekomen. Volgens persberichten waren onder de doden 6 burgers.
Op 24 april aanvaardde de Veiligheidsraad met 12 stemmen voor bij drie onthoudingen (DDR, SU en VS) een resolutie, waarin o.m. Israëls militaire interventie in Libanon en alle daden van vijandigheid jegens UNIFIL werden veroordeeld.
Een patrouille van Haddads militie ondernam in de nacht van 27 op 28 april een wraakactie in het dorp Bjout-a-Said, in het door Nederlanse UNIFIL-militairen beheerde gebied.
Op 29 april raakte Haddad licht gewond, toen zijn jeep op een landmijn reed in een volgens hem door Nigeriaanse UNIFIL-militairen gecontroleerd gebied.
In de nacht van 7 op 8 mei vielen Israëlische commando's aan de zuidkust van Libanon Palestijnse doelen aan in de buurt van Damour en Saksakiyé; daarbij zouden zeker vijf Palestijnse commando's zijn gedood.
In de nacht van 15 op 16 mei vielen Israëlische troepen opnieuw Zuid-Libanon binnen. Zij voerden aanvallen uit op Palestijnse kampen bij Sur (Tyrus) en op het dorp Kfar bij Nabatiyeh. Volgens Palestijnse bronnen vielen er 6 doden en 16 gewonden; andere bronnen spraken van 11 doden, o.w. 4 burgers. Daags erop woedden in Zuid-Libanon hevige gevechten tussen Haddads militie en Palestijnen.

Op 23 mei werd Saida (Sidon) door de artillerie van Haddad bestookt met als gevolg 7 doden en 15 gewonden. Haddads radiozender had tevoren maatregelen van de bewoners tegen de Palestijnen en de met hen samenwerkende sjiïeten geëist.
In de nacht van 4 op 5 juni vielen Israëlische eenheden een Palestijns kamp bij Saida aan, waarbij volgens Israël diverse ,,terroristen" werden gedood of verwond. In het centrum van Saida zelf waren op 3 juni gevechten geleverd tussen het Libunese leger en leden van het "Leger van Arabisch Libanon" (ALA) van Ahmed Khatib, waarbij zeker 7 doden vielen. Uit protest tegen die strijd vond op 6 juni een staking plaats.

Op 17 juni verlengde de Veiligheidsraad het UNIFIL-mandaat met zes maanden, tot 19 dec. 1980. De resolutie werd aanvaard met 12 stemmen vóór bij twee onthoudingen (DDR en SU), terwijl China niet aan de stemming deelnam.

Op 25 juni werd bericht dat het Libanese leger ca. 500 militairen naar Zuid-Libanon had gestuurd voor legering in UNIFIL-posities; kort tevoren waren reeds 120 Libanese militairen aangekomen. Toen werd tevens gemeld dat Israël minstens één steunpunt, nl. in Kfar Shoba, in Zuid-Libanon had ingericht.
Op 27 juni verklaarden woordvoerders van het Libanese ministerie van buitenlandse zaken dat Libanon bij de Veiligheidsraad een klacht had ingediend over het in beslag nemen van Libanees gebied (45 ha) door Israël en de vestiging van Israëlische militaire posten in het grensgebied.
In de nacht van 29 op 30 juni vielen Israëlische commando-eenheden vijf doelen ten noorden van Tyrus aan, w.o. een kamp van Palestijnse guerrillastrijders en het ALF in Eitanieh. Vijf huizen werden opgeblazen en 11 mensen, o.w. vijf ALF-leden, werden gedood. Aan de actie ging een beschieting van Kassmieh en Eitanieh door kanonneerboten vooraf.

Op 15 juli vergden artillerieduels tussen Palestijnen en de militie van Haddad 4 doden in Nabatiyeh.

Aftreden kabinet-Hoss

Op 7 juni 1980 diende premier Selim Hoss het ontslag van zijn regering in bij president Elias Sarkis om ,,plaats te maken voor een regering van nationale eenheid". De sinds 1976 met het premierschap belaste Hoss, die reeds meerdere malen zijn ontslag had ingediend (o.a. op 16 mei 1979, zie pag. 237/3-'80), liet de bepaling van het geschikte moment voor de aanvaarding van zijn ontslag aan de president over.

De ,,oorlog van de christenen". Falangistische overwinning

Op 7 juli 1980 braken in Libanon bloedige gevechten uit tussen maronitische christenen. De Falangistische militie van Bechir Gemayel bond de strijd aan met de militie van de Nationale Liberale Partij (NLP) van ex-president Camille Chamoun.
De gevechten begonnen 's morgens toen een groep Falangisten een illegale NLP-haven in het kustdorp Safra (35 km ten noorden van Beiroet) trachtte te sluiten. Daarop breidde de strijd zich uit tot Oost-Beiroet (Ashrafiyeh) en andere dorpen in de ca. 32 km brede kuststrook. Falangisten verdreven Chamouns z.g. .,tijger"-militie uit zes van haar bolwerken, waarbij wapenopslagplaatsen en vijf Super Sherman tanks (uit Israël) werden buitgemaakt, alsmede uit alle vier particuliere havens van Beiroet, waar zich volgens NLP-kringen nog niet geloste scheepsladingen Israëlische wapens en militaire apparatuur bevonden. De strijd zou aan zeker 65 mensen het leven hebben gekost. Leiders van beide milities ontmoetten elkaar later die dag en zij riepen op tot een staakt-het-vuren, dat echter weinig uitwerking had.
(Inmiddels waren in het islamitische West-Beiroet twee moslem-groepen, de Mourabitoun en de Arabische Socialistische Unie (beide nasseristisch), met elkaar slaags geraakt, wat zeker 5 doden tot gevolg had.)

Op 8 juli werd de strijd tussen Falangisten en NLP voortgezet, vooral in de buurt van de verblijfplaats van Dany Chamoun, de militaire commandant van de NLP en jongste zoon van Camille Chamoun, Dany Chamoun had zijn huis in Safra moeten verlaten, dat vervolgens door Falangisten was bezet en in brand gestoken, en hij had zich teruggetrokken en naar het naburige dorp Baskinta. Hij wilde zich niet bij het door zijn vader aanvaarde staakt-het-vuren aansluiten.
NLP-leider Camille Chamoun zei op 8 juli na een bijeenkomst met de leider van de Falangistische partij, Pierre Gemayel, uit te zijn op een werkelijk staakt-het-vuren en normalisering van de situatie. Pierre Gemayel kondigde aan dat de volgende dag opnieuw zou worden gepraat en dat dan ,,opbouwende oplossingen" zouden worden bekendgemaakt. Zij poogden zo hun vijf jaar oude verbond, het Libanese Front, voor totale ineenstorting te behoeden.
De strijd van de christelijke milities eindigde op 9 juli met de capitulatie van de NLP. In drie dagen tijds was de Falangistische militie van Bechir Ge-

Bechir Gemayel

mayel erin geslaagd het militaire apparaat van de NLP te vernietigen. In een officiële verklaring van de NLP werd meegedeeld dat de 80-jarige Camille Chamoun zijn aanhangers, ,,tijgers", opdracht had gegeven hun bolwerken, kantoren en wapenopslagplaatsen aan de Falangistische militie van Bechir Gemayel (33) over te dragen.

Een Falangistische woordvoerder zei dat de NLP haar politieke functies kon houden: ,,Wijzijn niet van plan de NLP te overheersen." Maar Dany Chamoun, die zijn functie in de NLP had neergelegd, beschuldigde de Falangisten ervan uit te zijn op totale overheersing van het christelijke gebied. Zijn oudere broer, Dory Chamoun, was na eerdere gevechten met de Falangisten al afgetreden als secretaris-generaal van de NLP. Hij had president Sarkis op 7 juli tevergeefs om interventie van het Libanese leger verzocht.

Volgens Westerse diplomaten betekende het geslaagde Falangistische offensief, dat volgens persberichten van 10 juli 320 doden had gevergd (een dag eerder was sprake van ca. 100 doden), een triomf binnen de Falange voor een jongere en militantere generatie, vertegenwoordigd door Bechir Gemayel, de commandant van de ca. 6.000 man sterke Falangistische militie (met 20.000 reservisten). Zijn vader, Pierre Gemayel, oprichter van de Falange, had het offensief als een ,,catastrofe" bescheven.

Bechir Gemayel had steeds een samenvoeging van alle christelijke legertjes onder controle van de Falange bepleit om met die verenigde, potentieel 40.000 man sterke strijdmacht ,,bezet gebied in Libanon" te bevrijden van de Palestijnse aanwezigheid, waarmee hij volgens Le Monde (11-7-'80) zowel de PLO als de 300.000 vluchtelingen bedoelde.

In perscommentaren werd de strijd toegeschre. ven aan het streven van de Falange naar alleenheerschappij in het christelijke gebied in Libanon.

De Falange ziet goede redenen Chamoun en de zijnen weg te werken. Ten eerste is Gemayel ai enige tijd bezig de betrekkingen met Syrië aan te halen, wat alleen goed kan als de Falange de enige werkelijk belangrijke christelijke groep is. Daarnaast ziet de Falange groot voordeel in goede betrekkingen met de snel opkomende sjiïtische beweging Amal. Chamoun heeft goede relaties met sjiieten, wat de Falange in haar streven naar versterking van haar machtsbasis slecht uitkomt

Dan is er een geografische kwestie: De Falange zit in delen van het christelijke Oost-Beiroet en in de Mont Liban, maar de NLP van Chamoun zit daar op zeer strategische plekken tussen in. Bechir Gemayel, stafchef van het Falangistische legertje, verlangt er allang naar het Falangistische bolwerk tot één geheel te maken Er is wel eens gesproken van gebiedsruil, maar daar wil de NLP niet aan omdat dat haar tot een kleine bijpartij zou maken. Tenslotte wordt de Falange door maronieten beheerst, terwijl de NLP ook veel Grieks-katholieken, Grieks-orthodoxen en sjiieten omvat.

Terwijl de rust terugkeerde, voerde Dany Chamoun op 10 juli in West-Beiroet overleg met PLO-leider Yasser Arafat en Walid Joumblatt, de leider van de linkse moslem-alliantie (,,Nationale Beweging"). De volgende dag zocht Dany Chamoun ex-president Soleiman Frangié op in diens zomerresidentie te Ehden. Frangié was vooral sinds de moord op zijn zoon Tony Frangié (pag. 81211-'79) in een bittere vete verwikkeld met de Falange. Hij was de enige Maronitische leider, die nog aan de kant van Syrië stond en de bescherming van de 20.000 Syrische militairen in Libanon genoot.

Op 11 juli verklaarde Dany Chamoun dat ,,de vorming van een christelijk front in Libanon werd bestudeerd teneinde het hoofd te bieden aan de fascistische hegemonie van de Falange partij". Hij bracht een bezoek aan Amin Gemayel, de broer van Bechir.

Op 16 juli kondigde Yasser Arafat de algemene mobilisatie van de Palestijnen in Libanon af om zich te verweren tegen een ,,komplot om de guerrillabeweging te liquideren". Onderdeel van dat komplot was het grootscheepse Falangistische offensief van de voorgaande week, dat volgens Arafat de eerste fase was van een Israëlisch plan ,,ons de doodsteek toe te brengen". Hij stelde Bechir Gemayel op één lijn met de door Israël gesteunde majoor Saad Haddad: ,,Zowel Gemayel als Haddad zijn Israëlische werktuigen om ons te liquideren." De mobilisatie betekende volgens een PLO-woordvoerder dat 40.000 Palestijnen in Libanon onder de wapenen zouden worden geroepen.

Formatie-Solh mislukt. Nieuw kabinet onder Wazzan

In die situatie aanvaardde president Sarkis op 16 juli verrassend het op 7 juni ingediende ontslag van de regering-Hoss. Wat Sarkis met deze stap wilde bereiken was onduidelijk, daar een nationale verzoening minder dan ooit in het zicht leek.

Op 20 juli benoemde de president de 7'1-jarige Takieddin Solh tot premier. Deze gematigde soennitische politicus was eerder premier van juli 1973-sept. 1974. Hij gold als een man van de verzoening, die goede betrekkingen met Irak onderhield.

Volgens Le Monde (22-7-'80) zou het kabinet volgens de wens van president Sarkis moeten worden gebaseerd op een alliantie van Falangisten, NLP en Nationale Beweging met als voornaamste vertegenwoordigers resp. Amin Gemayel, Dany Chamoun en Walid Joumblatt.

Op 19 juli hadden leiders van de Nationale Beweging – na een bezoek aan Damascus – president Sarkis op de hoogte gesteld van hun bereidheid in een kabinet met de Falangisten zitting te nemen, mits het hoofddoel van de nieuwe regering het waarborgen van nationale entente zou zijn. Ook de sjiitische Amal-beweging zegde steun toe met als kandidaat-minister Nabih Berri.

Maar op 9 aug. gaf Solh zijn opdracht om een regering van nationale eenheid te vormen aan de president terug. Hij verklaarde dat de vorming van een kabinet van ,,actieve krachten" thans niet mogelijk was en dat de omstandigheden voor zo'n kabinet ,,nog niet rijp" waren, hoewel er in Libanon wel ,,een algemeen nationaal verlangen van elkaar bestrijdende partijen naar gezamelijke inspanningen binnen één enkele regering" was gerezen. Solh noemde Walid Joumblatt en de vertegenwoordigers van de Falangistische partij als degenen die bereid waren samen te werken.

Volgens Le Monde (12-8-'80) echter waren de Syriërs met als voorwendsel het veto tegen de aanwezigheid van een Falangist in de regering, uitgesproken door hun bondgenoot Soleiman Frangié, er geleidelijk in geslaagd de diverse componenten van links af te brengen van medewerking aan het kabinetsavontuur. De door Solh naar Damascus gestuurde afgezanten gelukte het niet de Syrische president Assad voor Solhs beoogde kabinet te winnen, aldus de FAZ (16-8), die concludeerde: ,,Kennelijk op instructie van Damascus hebben groepen van Libanese linkse zijde de aangewezen regeringsleider Solh onaanvaardbare maximale eisen gesteld".

Volgens de *NZZ* (15-8) bedienden de Syriërs zich daarbij van de van hen afhankelijke politieke krachten in Li-

banon: de vroegere president Frangié en zijn christelijk-maronitische aanhangers in Noord-Libanon, de Palestijnen, de pro-Syrische Baathisten en bepaalde elementen van het „Front" van Joumblatt, vooral de z.g. „Rabita".

Als meest waarschijnlijke reden voor dit optreden van Damascus noemde de NZZ dat de Syrische regering niet bereid was haar sleutelpositie in Libanon op het spel te zetten. Met een energieke Libanese regering zou Syrië de legitimatie voor de aanwezigheid van zijn troepen en zijn activiteiten in Libanon verliezen. Assad was blijkbaar ondanks allerlei kosten en interne problemen, die het handhaven van zijn troepen in Libanon hem bezorgt, niet bereid zijn sinds 1976 uitgeoefende scheidsrechterpositie in het buurland op te geven.

Na een impasse van 2½ maand, waarin de demissionaire regering-Hoss de zaken waarnam, benoemde president Sarkis op 22 okt. de 52-jarige soennitische jurist Chafic Wazzan tot premier. Hij kreeg de opdracht een nieuw kabinet te vormen op een zo breed mogelijke basis. Na zijn benoeming verklaarde Wazzan dat een door hem geleide regering dringend de steun van alle politieke groeperingen van het land nodig had alsmede van Syrië en de PLO. Als zijn voornaamste doel noemde hij het bewaren van de eenheid van Libanon, zijn bevolking, grondgebied en instellingen en het herstel van stabiele verhoudingen.
Op 25 okt. maakte Wazzan de samenstelling van zijn 22 leden tellende kabinet bekend. De portefeuilleverdeling was als volgt:

Premier en minister van binnenlandse zaken — Chafic Wazzan; vice-premier en minister van buitenlandse zaken — Fouad Boutros*; defensie – Joseph Skaff*; openbare gezondheid – Nazih el Bizri; justitie – Kathchik Babikian; onderwijs en kunsten – René Mouawad; voorlichting – Michel Edde; economie en handel – Khaled Joumblatt; PPT – Michel el Murr*; waterkracht en elektriciteit – Anouar al Sabbah*; financiën – Ali al Khalikl*; openbare werken en transport – Elias al Heraoui; industrie en oliezaken – Mohammed Youssef Baidoun; huisvesting – Selim al Jahel; arbeid en sociale zaken – Abdel Rahman al Labban; landbouw – Moustapha Derneika; toerisme – Maewan Hamade; staatsministers – Joseph Aboukhater, Mahmoud Ammar, Mounir Abou Fadel, Kaissar Nasr en Sami Abou Younes. (* = ongewijzigd)

Bij de portefeuilleverdeling was een religieus en regionaal evenwicht geëerbiedigd, maar geen van de christelijke of moslem-milities was vertegenwoordigd. Vijf ministers uit het oude kabinet werden gehandhaafd. Van de 17 overigen maakten 10 voor het eerst deel uit van een Libanees kabinet.

Op 16 dec. verscheen het kabinet-Wazzan voor het parlement om een vertrouwensvotum te krijgen. Van de 99 parlementariërs waren 63 aanwezig.
De sjiïtische militie, de Amal, had de sjiïtische afgevaardigden opgeroepen de zitting te boycotten. Ook had de Amal het aftreden van de drie sjiïtische ministers verlangd. Deze hadden op 5 dec. hun ontslag bij president Sarkis ingediend: Mahmoud Ammar (staatsminister), Mohammed Youssef Baidoun (industrie en oliezaken) en Ali al Khalil (financiën). Maar op 17 dec. bleken zij aanwezig, waaruit werd geconcludeerd dat zij hun ontslagaanvragen weer hadden ingetrokken.
Op 20 dec. kreeg de regering-Wazzan het vertrouwen van het parlement met 41 tegen 6 stemmen bij één onthouding; 45 afgevaardigden waren bij de stemming afwezig. Zes parlementszetels waren toen vakant, doordat de betrokken afgevaardigden waren overleden.

Moordaanslagen en ontvoeringen

Op 22 juli werd de directeur van de Libanese televisie, Charles Rizk, in Oost-Beiroet ontvoerd en overgebracht naar de Falangistische leider Bechir Gemayel. Deze eiste dat de vier overgebleven kanalen van de Libanese staatstelevisie voor Falangistische nieuwsuitzendingen zouden worden gereserveerd. Hij diende onmiddelijk zijn ontslag in bij president Sarkis, omdat hij – zoals hij tegenover journalisten te kennen gaf – niet aan de eisen van Gemayel wilde toegeven.
Op 23 juli werd Riad Taha, voorzitter van het Libanese syndicaat van dagblad-uitgevers, in West-Beiroet in zijn auto doodgeschoten. Als protest tegen de moord op Taha, een prominent lid van de sjiïtische gemeenschap, riep de Libanese pers voor 24 en 25 juli een staking uit.

Riad Taha was de tweede vooraanstaande Libanese journalist die in 1980 werd vermoord. Op 4 maart was in de bergen ten zuiden van Beiroet het lijk gevonden van Salim el Lozi, de uitgever en hoofdredacteur van het in Londen verschijnende weekblad Al-Hawadess. Hij was op 24 febr. ontvoerd na een kort bezoek aan Libanon i.v.m. de dood van zijn moeder, toen hij op weg was naar het vliegveld van Beiroet voor de terugvlucht naar Londen. Volgens de Libanese politie werd Salim el Lozi voor zijn dood ernstig gemarteld.
Op 5 juni werd Bernd Debusmann, bureauchef van het persbureau Reuter, door „onbekenden" te Beiroet in de rug geschoten, nadat hij een waarschuwing in de wind had geslagen om te vertrekken. Hij verliet Libanon de volgende dag.
Op 19 juni werd de in Beiroet woonachtige Syrische freelance-journalist Assam al-Jundi vanuit een rijdende auto door onbekenden in zijn hoofd geschoten,
Op 24 juli maakte de BBC de terugroeping van zijn correspondent in Beiroet, Tim Llewellyn, bekend, omdat hij van niet nader genoemde zijde met de dood was bedreigd. Meegedeeld werd dat ook twee andere Westerse journalisten onlangs Beiroet hadden verlaten na moorddreigingen.
Op 28 juli maakte Le Figaro bekend dat zijn correspondent in Beiroet, Jorg Stocklin, als gevolg van dreigementen genoodzaakt was Libanon voorlopig te verlaten.

Op 24 maart 1979 was Robert Pfeffer, correspondent van het Westduitse weekblad Der Stern, door onbekenden vermoord.

Hoewel de schuldigen m.b.t. deze aanslagen niet openlijk werden genoemd, werd in de pers veronderstelt dat Syriërs of pro-Syrische groepen bij die aanslagen betrokken waren. Debusmann had van de Syriërs te horen gekregen dat hij in Beiroet niet meer gewenst was en de Libanese geheime dienst, het „deuzième bureau", had tegenover hem bevestigd dat het de Syriërs ernst was, aldus NRC/H'blad (24-7-'80).

Op de begrafenis van Riad Taha op 26 juli in Baalbek ontstond een vuurgevecht tussen leden van de sjiitische militie „Amal" en Palestijnse commando's van het pro-Iraakse Arabische Bevrijdingsfront (ALF), dat 14 doden en een twintigtal gewonden vergde. De demissionaire premier Hoss, die samen met zijn minister van binnenlandse zaken aan het hoofd van de stoet reed, moest in een hotel dekking zoeken, voordat de door hem te hulp geroepen Syrische troepen van de Arabische vredesmacht (ADF) na 5 uur een einde aan de strijd maakten.
De religieuze leider van de sjiïtische gemeenschap in Libanon, sjeik Mehdi Chamseddine, onthulde in een grafrede dat Riad Taha een van de leden van het geheime directoraat van de Amal-beweging was, die zeer goede betrekkingen met Syrië onderhoudt (*Le* Monde 29-7-'80).

Op 28 juli werd een leider van de pro-Iraakse Libanese Baath, Moussa Shaib (Cheaieb), in zijn auto op weg naar het vliegveld van Beiroet door onbekenden doodgeschoten. Shaib was een sjiïtische moslem. Zijn Baathpartij en het ALF beschuldigden de Amal van de moordaanslag, maar dit werd door secretaris-generaal Nabih Berri ontkend. Er volgden in West-Beiroet gevechten tussen de Amal enerzijds en de Libanese Baath gesteund door Palestijnen anderzijds, die resp. als pro-Iraanse en pro-Iraakse sjiïeten werden gekenschetst. De strijd, die zich vooral rond de Iraakse ambassade afspeelde, leek op 30 juli te zijn beëindigd door interventie van Syrische ADF-militairen, maar op 31 juli werd de Iraakse ambassade door de Amal met raketten en automatische wapens bestookt, waardoor twee verdiepingen van het gebouw werden verwoest.

Op 30 juli ontplofte een in een auto geplaatste bom te Oost-Beiroet. De aanslag, die 3 doden en 16 gewonden vergde, werd opgeëist door de „liberale Marada-revolutionairen", wat zou duiden op een associatie tussen de NLP en de strijders van ex-president Frangié, maar dat werd door NLP-leider Chamoun met kracht tegengesproken. Ook op 7 aug. explodeerde in Oost-Beiroet in de christelijke wijk Ashrafiyeh een in een auto verstopte

bom, met als gevolg één dode en 30 gewonden.
De Falangistische leider Bechir Gemayel beschuldigde de Palestijnse geheime diensten ervan voor deze bomaanslagen verantwoordelijk te zijn, wat door de PLO werd tegengesproken.
Op 24 aug. deed zich in de christelijke sector, in het centrum van Reyfoun, een explosie voor, die 5 doden en 35 gewonden vergde. De verantwoordelijkheid voor deze aanslag werd opgeëist door de ,,liberale revolutionairen van de Marada''; Bechir Gemayel beschuldigde de Palestijnen, die verklaarden niets met de aanslag van doen te hebben.
Op 27 aug. 'savonds ontkwam de Amerikaanse ambassadeur in Libanon, John Gunther Dean, ongedeerd aan een aanslag in Beiroet. Zijn dienstauto werd vanuit een andere auto onder vuur genomen in een overwegend door christenen bewoond district.
Op 29 aug. werd een journalist van de linkse, pro-Iraakse krant Al Liwa door onbekenden bij zijn huis in Beiroet doodgeschoten. Op 26 sept. werd de Amerikaanse ambassade in West-Beiroet met twee raketten bestookt. Er vielen geen slachtoffers.
Door een bomexplosie in een bus in Oost-Beiroet werden op 27 sept. drie mensen gedood en 15 gewond.
In de nacht van 1 op 2 okt. werd de Iraakse ambassade in het zuiden van Beiroet met raketten en granaten bestookt; twee etages werden beschadigd. Enkele uren later werd de Iraanse ambassade door raketten en granaten getroffen; vier etages werden zwaar beschadigd. De verantwoordelijkheid voor de eerste aanslag werd opgeëist door een pro-Iraanse guerrillagroepering; volgens de Iraanse ambassadeur waren ALF-leden of ,,leden van de Iraakse Baath'' voor de aanval op de Iraanse ambassade verantwoordelijk.

Positie Falangisten in Beiroet. Gevechten op diverse punten in de hoofdstad

Op 10 en 11 sept. 1980 waren in de zuidelijke buitenwijk van Beiroet, Hadeth, felle gevechten geleverd tussen eenheden van het geregelde Libanese leger en leden van de Falangistische militie. De strijd vergde volgens Le Monde (13-9) drie doden en negen gewonden, volgens The Times (13-9) minstens 8 doden en meer dan 20 gewonden. Pas een vierde staakt-het-vuren maakte op 11 sept. een einde aan de strijd.
Hoewel een deel van de 15.000 inwoners van Hadeth tot de Falangisten werd gerekend, zouden veel meer bewoners sympathiseren met de NLP van ex-president Camille Chamoun. Pogingen om NLP-leden over te halen tot de Falange hadden reeds op 29 aug. tot een gewapend conflict geleid, waarbij Dany Chamoun gewond raakte. Begin sept. droeg Camille Chamoun zeven NLP-gebouw-en over aan het leger, voordat de Falangisten zich daarvan meester konden maken. Tegen het streven van de Falange de controle in Hadeth alleen uit te oefenen kwam het Libanese leger in actie: 400 militairen, gesteund door tanks en veldartillerie, bestormden de wijk en bezetten verscheidene Falangistische kantoren, terwijl ruim 20 Falangisten tijdeiijk gevangen werden genomen.

De vorming van het kabinet-Wazzan op 26 okt. (zie hierboven) ging gepaard met hevige gevechten in de christelijke wijk Ain Rummaneh, in het zuidoosten van Beiroet, tussen de Falangisten en een NLP-factie o.l.v. Elias Hanache, die volgens een Falangistische bron een Palestijnse agent zou zijn geworden en directe militaire steun van de PLO zou genieten. Daarentegen stelden de Falangisten dat de inwoners van Ain Rummaneh ,,ons voortdurend hebben gevraagd hen te redden van de heersende wetteloosheid''. Beide legertjes gebruikten zware machinegeweren, mortieren en kleine raketten in de straatgevechten om de macht in de wijk, waarbij tientallen gebouwen zwaar werden beschadigd.
Ex-president Chamoun beschuldigde de Falangisten er op 29 okt. van een staakt-het-vuren te hebben geschonden. Tevens stelde hij dat het geregelde Libanese leger te kort schoot in de uitvoering van zijn taak: hij had het leger gevraagd de posities van de NLP over te nemen, maar het leger had zich beperkt tot het afsluiten van de toegangen tot de wijk.
Na vier dagen van zware gevechten, die 5 a 9 doden en meer dan 40 gewonden zouden hebben gevergd, hadden de Falangisten op 29 okt. het laatste NLP-bolwerk opgerold en Ain Rummaneh veroverd. De militie van Hanache week uit naar West-Beiroet.
Volgens Harald Vocke (in de FAZ d.d. 30-10 en 1-11) gaf de groep van Hanache zich uit als overblijfsel van de in juli officieel ontbonden ,,Tijger-militie'' van de NLP, maar was het in werkelijkheid meer een privé-leger van overwegend gedeserteerde militairen, dat de bevolking terroriseerde. Hanache werden vier moorden ten laste gelegd.
In elk geval namen de Falangisten met de bezetting van Ain Rummaneh voor het eerst sinds het vertrek van de Syrische troepen uit Oost-Beiroet in een door het Libanese leger gecontroleerd gebied het toezicht op de openbare veiligheid over.
Op 31 okt. trachtte het leger posities in de wijk in te nemen, maar daartegen kwamen de Falangisten in verzet. Er volgde een strijd met zware wapens, die twee doden en elf gewonden vergde. Tenslotte stemde het leger ermee in slechts van de hoofdwegen gebruik te zullen maken.
Ruzie over een auto-ongeluk op 5 nov. in Sakiet el Janzier (West-Beiroet) had tot gevolg dat Mounir Fatha, vader van een officier van de nasseristische Mourabitoun, door de chauffeur van Bechir Obeid, leider van de Nationale Syrische Sociaiistische Partij, werd doodgeschoten. Twee uur later bestormden leden van de Mourabitoun Obeids woning, waarbij deze en twee anderen werden gedood. Daarop volgden gevechten tussen beiden partijen, die pas de volgende morgen na bemiddeling van PLO leider Arafat werden gestaakt toen ze reeds minstens zes doden en 20 gewonden hadden gevergd. Syrische militairen zorgden vervolgens voor de naleving van het bestand.
Bij de ontploffing van twee met explosieven geladen auto's in de christelijke wijk Ashrafiyeh kwamen op 10 nov. minstens 10 mensen om het leven. Van Falangistische zijde werd de PLO met de aanslagen in verband gebracht.

Hervatting Israëlische operaties in Zuid-Libanon

Na drie weken van betrekkelijke rust in Zuid-Libanon voerden Israëlische troepen in de nacht van 14 op 15 aug. 1980 aanvallen uit op Palestijnse doelen aan de Zuidlibanese kust ten noorden van Saida (Sidon) en Sur (Tyrus). Daarbij zouden volgens het Israëlische opperbevel minstens drie guerrillastrijders zijn gedood. Doel van de preventieve actie was om het verkeer tussen diverse Palestijnse bases in de war te sturen.
In de nacht van 18 op 19 aug. volgde de grootste en bloedigste Israëlische militaire operatie in Zuid-Libanon sinds maart 1978, aldus The Times (20-8-'80). De actie begon met een luchtaanval op het kasteel Beaufort (een oud kruisvaardersfort), van waaruit het Palestijnse geschut het gebied van majoor Haddad en het Israëlische grensgebied bestrijkt. Met helikopters aangevoerde parachutisten en vanuit Haddads gebied opgerukte elite-troepen van de Golani-brigade vielen vervolgens 18 artillerieposities en bases aan bij Arnoun, Hamma-Arnoun, Tibnit en Mazrat Ali Tahar.

Volgens de chef van de Israëlische militaire inlichtingendienst, generaal-majoor Yehoshua Seguy, werden bij de gevechten *40* a *50* Palestijnse guerrillastrijders gedood en drie gevangen genomen; *17* stuks geschut, *6* mortieren en meer dan *20* gebouwen en bunkers werden vernietigd. De Israëlische verliezen waren *3* doden en *12* gewonden. Het Palestijnse persbureau *Wafa* sprak van *30* doden en gewonden onder de aanvallers en van *11* doden onder de Palestijnen (incl. **een** burger).
De Israëlische premier Begin, die de operatie vanuit een commandopost in Noord-Israël had gevolgd, zei op *20* aug. bij de begrafenis van de drie gesneuvelde Israëlische militairen: ..Wij wachten de terroristische aanvallen op onschuldige burgers in onze steden en dorpen niet af. Wij zullen ze opzoeken en hen slag op slag toebrengen."
Diezelfde dag werden uit de buurt van Nabatiyeh raketten op nederzettingen in Noord-Israël (Noord-Galilea) afgevuurd, die geen slachtoffers of schade veroorzaakten. Bij wijze van vergelding voerden Israëlische jachtbommenwerpers op *20* aug. 's avonds bombardementen uit op Palestijnse doelen in Zuid-Libanon gedurende bijna drie uur, o.a. op een Palestijns hoofdkwartier te Nabatiyeh, waar volgens Israël ca. *700* guerrillastrijders zouden zijn gelegerd. De stad werd vervolgens ook beschoten door zware artillerie van majoor Haddad. Volgens de Libanese radio werden minstens *12* personen (incl. burgers) gedood of gewond.
Op *21* aug. 's morgens voerden Israëlische gevechtsvliegtuigen opnieuw aanvallen uit op Palestijnse doelen in en rondom Nabatiyeh, terwijl de artillerie van majoor Haddad diezelfde dag het kasteel Beaufort beschoot.

Op *24* aug. onderschepten vier Syrische toestellen een Israëlische ,,routine-patrouille" boven Zuid-Libanon. Bij dit eerste Israëlisch-Syrische luchtgevecht sinds sept. *1979* – toen vier Syrische Migs werden neergeschoten, zie pag. *26411-'80* – werd een Syrische Mig-21 neergehaald; het toestel stortte ten oosten van Sidon neer, op *25* km van de Israëlische grens, terwijl de piloot zich per parachute wist te redden. Alle Israëlische toestellen keerden behouden op hun bases terug, aldus een Israëlisch communiqué.
Op *28* aug. voerden Israëlische gevechtsvliegtuigen en helikopters met raketten aanvallen uit op drie Palestijnse kampen in de buurt van Sur (Tyrus). Aan die actie werd ook deelgenomen door Israëlische kanonneerboten.
Van 1-3 sept. werden in het Zuidlibanese dorp Ghasye gevechten geleverd tussen leden van de sjiïtische militie en Palestijnse guerrillastrijders, die *6* doden en meer dan *20* gewonden vergden. Achtergrond van de strijd was volgens AP *(3-9-'80)* een streven van sjiitische zijde de Palestijnse commando's uit Zuid-Libanon te verdrijven om niet langer aan Israëlische vergeldingsacties te worden blootgesteld.
In de nacht van *17* op 18 sept. voerden Israëlische commando-eenheden, die met helikopters van overzee werden aangevoerd, aanvallen uit op Palestijnse posities in de buurt van Tyrus en Rachidieh, die de voorgaande dag door artillerie van majoor Haddad waren bestookt. Volgens berichten uit Beiroet zouden minstens 5 mensen zijn gedood en zouden verscheidene huizen zijn opgeblazen.
In de nacht van *16* op 17 okt. deden Israëlische eenheden van de Golanibrigade en parachutisten aanvallen op Palestijnse stellingen ten noordwesten van de Litani bij Jarmak en Aishieh. Zes huizen van Palestijnen, die voor het merendeel behoorden tot het pro-Iraakse ALF, werden opgeblazen. Volgens de militaire correspondent van de Israëlische radio zou de actie onder de Palestijnen zeker *19* doden hebben gevergd, terwijl aan Israëlische zijde geen verliezen werden gemeld.
Op *22* okt. voerde de Israëlische luchtmacht aanvallen uit op Palestijnse bases langs de Libanese kust bij Damour, op *20* km ten zuiden van Beiroet. De volgende dag leverde de woordvoerder van het Amerikaanse State Department, John Trattner, kritiek op de Israëlische luchtaanval; hij kondigde aan dat zou worden nagegaan of er bij de actie gebruik was gemaakt van door de VS geleverde vliegtuigen. wat een schending van de Amerikaanse wetten en het Amerikaans-Israëlische verdrag van *1952* zou betekenen.
Na een Palestijnse raketaanval op Kiryat Shmona op 6 nov., waarbij vijf Israëliërs licht gewond raakten, viel de Israëlische luchtmacht op 7 nov. een reeks Palestijnse doelen ten zuiden en ten noorden van de Litani aan.
Op *20* nov. drongen Israëlische eenheden Zuid-Libanon binnen om Palestijnse doelen bij Tyrus te beschieten.
In de nacht van *2* op *3* dec. landde een Israëlische commando-eenheid op de Libanese kust bij Damour (ca. *20* km ten zuiden van Beiroet), waar zij Palestijnse posities aanvielen. Volgens de PLO werden twee Palestijnen en vier Libanezen gedood en zouden de Israëliërs ,,zware verliezen" hebben geleden. Israël meldde geen verliezen.

(Voortzetting *volgende* aflevering)

WEST-EUROPA

BELGIË

KABINETSCRISIS

Premier Martens heeft op *31* maart het ontslag van de regering aangeboden. Het werd op *2* april door de koning aanvaard. Dezelfde dag werd minister van financiën Mark Eyskens verzocht ,,in de kortst mogelijke tijd" de regering te vormen. Eyskens aanvaardde de opdracht onmiddellijk.
De kabinetscrisis kwam nog vrij onverwachts. Nadat de ministerraad op het conclaaf van *22* maart een lange lijst van bezuinigings- en andere financiële maatregelen had aangenomen (pag. 226/3 e.v.), leek het erop dat de regering de tijd zou krijgen om die maatregelen nader uit te werken en uit te voeren.
Op de Europese top van regeringsleiders, op *23* en *24* maart te Maastricht (pag. *209* e.v.), kreeg Martens echter felle kritiek te horen op de Belgische monetaire politiek. Dat de Europese Raad, luidens het communiqué, ook de gevolgen onderzocht van ,,bepaalde strakke systemen van indexering van de inkomens" en daarbij van oordeel was ,,dat een aanpassing van deze mechanismen moest worden overwogen", interpreteerde Martens als een duidelijke vingerwijzing voor de Belgische regering. Bij zijn terugkeer te Brussel ervoer hij daarenboven dat het ,,vastenplan" van *22* maart door de christen-democratische partijen en door de meeste kranten ontoereikend werd genoemd.

Mark Eyskens

De kritiek van de EG-partners, vooral dan de Duitse, en de ongunstige reacties op de besparingsvoorstellen van het kabinet, brachten Martens ertoe een nieuw en drastisch ,,noodplan" te ontwerpen. Hij herinnerde zijn ministers eraan, dat op het conclaaf van 22 maart was overeengekomen dat het budgettaire luik zou worden aangevuld met maatregelen i.v.m. de index. Die beslissing war toen nog niet bekend gemaakt, omdat de regering daarover nog eerst met de sociale gesprekspartners overleg wilde plegen, maar Martens oordeelde dat nu geen tijd meer verloren mocht gaan. Hij was ook onder de indruk gekomen van bepaalde waarschuwingen. die uitgingen van de leiding van de Nationale Bank, inzonderheid van gouverneur C. de Strycker, vice-gouverneur Dhaese en directeur Beauvois.

Op 28 maart ontving de premier een nota van de Nationale Bank die de ernst van de monetaire toestand bevestigde en een aantal concrete financiële en economische voorstellen bevatte. De Strycker liet in een vertrouwelijk gesprek met Martens er geen twijfel over bestaan dat – ook gelet op de forse speculatie tegen de frank – een devaluatie van de munt onafwendbaar werd, indien de overheid niet zeer snel ingreep.

Nog op 28 maart besprak minister van financiën Eyskens, met enkele deskundigen maar zonder de (socialistische) minister van de begroting, Mathot, de voorstellen van de Nationale Bank. Ondanks voorafgaande afwijzende reacties van G. Debunne, secretaris-generaal van het Algemeen Belgisch Vakverbond, en eveneens negatieve waarschuwingen vanwege zijn socialistische partners, besloot Martens zijn ,,noodplan" te verdedigen op een bijzondere kabinetsraad zondag 29 maart.

Noodplan-Martens

Het plan dat de eerste minister in eigen naam voorlegde, hield volgende voorstellen in:

I. Index.

1. De opschorting van alle indexeringen tot 31 december 1981, met inbegrip van de lonen en alle uitkeringen, behalve de minimex, het gewaarborgd inkomen voor bejaarden en het invaliditeitsminium.
2. Van 1 januari 1982 af en na overleg, invoering van een nieuw indexsysteem, gebaseerd Op: a) een forfaitair bedrag volgens het principe ,,centen, geen procenten"; b) de verwijdering uit de index van benzine, tabak en alcohol.

II. Lonen.

1. In de ondernemingen in moeilijkheden, die overheidssteun ontvangen – behalve diegene die geholpen worden in het kader van de expansiewetgeving en in het raam van een reddingsplan voor de onderneming – wordt de loonmassa met 10% verminderd.
2. Wat de andere ondernemingen betreft, zal aan de sociale gesprekspartners worden gevraagd binnen de maand het centraal akkoord te herzien, gelet op de negatieve ontwikkeling van het bruto nationaal produkt in 1981.

III. Prijzen.

1. De maximumprijzen worden geblokkeerd; het effect van de wijziging van het centraal akkoord moet een weerslag hebben op de prijzen.
2. Het programmacontract voor petroleumprodukten wordt herzien.

Op de kabinetsraad steunden de christen-democratische ministers het noodplan van de premier, maar de socialistische ministers verwierpen het voorstel tot herziening van de index en zeiden dat die zondag nog geen definitieve beslissing kon worden getroffen. De tweespalt in de regering werd op 30 maart bevestigd door de reacties van de onderscheiden partijbesturen. Van Miert (SP) noemde het noodplan ,,onbillijk, onevenwichtig en eenzijdig". Spitaels (PS) zei dat niet mocht worden geraakt aan het indexstelsel. Tindemans (CVP) drong van zijn kant aan op een snelle uitvoering van het noodplan.

Het nationale bureau van het ABVV noemde het plan onaanvaardbaar. Pulinckx, van het patronale VBO, vond het zinloos opnieuw te onderhandelen over het centraal akkoord en zei dat een prijzenstop op zichzelf niets oplosste. (Op 31 maart zouden Vanden Boeynants, namens de PSC, en het bestuur van het Algemeen Christelijk Vakverbond, het noodplan resp. aanvaarden en verwerpen.)

Intussen was in de ochtend van 30 maart, toen de wisselmarkten na het weekeinde opnieuw opengingen, de speculatie tegen de frank die op 26 maart fors op gang gekomen was, in alle heftigheid opgelaaid, wat de Nationale Bank verplichtte die dag ruim 13 mrd fr. uit te geven om de munt binnen het EMS te ondersteunen.

Kortsluiting en disconto-verhoging

Op 31 maart riep Martens in de ochtend andermaal de kabinetsraad bijeen in een laatste poging om het lichtjes aangepaste noodplan te doen aanvaarden.

Op dat ogenblik had de Nationale Bank reeds beslist haar rentevoeten tot een absoluut recordpeil te verhogen. De discontovoet werd van 13 op 16% gebracht, de rentevoet op de gewone voorschotten van 15 op 18% en de rentevoet op de bijzondere voorschotten buiten plafond van 16 op 20%.

Martens deelde de kabinetsraad mede, dat de voorgestelde blokkering van de index een verlichting van 57 mrd fr. voor het bedrijfsleven zou betekenen en van 26 mrd fr. voor de Staat en de sociale zekerheid. De premier slaagde er evenwel niet in de socialistische ministers te overtuigen. Hij kon enkel vaststellen dat het onmogelijk was een consensus te bereiken en begaf zich daarop naar het Paleis om het ontslag van de regering aan te bieden.

De koning die zijn antwoord nog in beraad hield, ontbood in de namiddag een aantal vooraanstaanden: premier Martens, de voorzitters van Kamer en Senaat, Michel en Leemans, de partijvoorzitters Tindemans (CVP), Vanden Boeynants (PSC), Spitaels (PS), Van Miert (SP), De Clercq (PVV), Gol (PRL), Anciaux (VU), Spaak (FDF), Mordant (RW) en Van Geyt (CPB), de voorzitter van het Verbond van Belgische Ondernemingen, Van den Bergh, de vakbondsleiders Houthuys (ACV), Debunne (ABVV) en Colle (ACLVB), Margot, van het Nationaal Christelijk Middenstandsverbond, en Dequae, van de Boerenbond. (De partijvoorzitters Dillen, van het Vlaams Blok, en Hendrick, van RAD, waren niet uitgenodigd.

Boodschap van de koning

De koning hield volgende korte toespraak:

,,Eens te meer staan wij voor een regeringscrisis. Vóór ik mijn raadplegingen begin, heb ik u allen bijeengeroepen die, op het hoogste niveau, de vertegenwoordigers zijt van de macht in rechte en de macht in feite, om u mijn mening te zeggen over de ernst van de toestand. Deze laatste ontgaat u zeker niet. De meesten onder u vertegenwoordigen groepsbelangen, rechtmatige belangen uiteraard, maar waarvan de verdediging kan leiden tot de achterstelling van het algemeen belang. De monarchie heeft haar beperkingen, maar zij heeft ook het voordeel dat zij afstand kan nemen, en het is haar essentiële taak de politieke gegevens te synthetiseren.

De jongste jaren zijn wij getuige van belangrijke verschijvingen, waarvan de omvang steeds toeneemt: werkloosheid, sluiting van bedrijven, tekorten in de staatskas, deficit op de betalingsbalans, een overdadig globaal verbruik in verhouding tot de middelen. en de laatste weken daarbij nog een sterke druk op de wisselmarkt. Al die verschuivingen zijn onderling afhankelijk, de ene zijn oorzaak van de andere. Zij tasten ons economisch bestel aan en vormen een ernstige bedreiging voor de welvaart van onze bevolking en de toekomst van het land. Wij kunnen de gebeurtenissen wel degelijk beinvloeden, als wij alle krachten bundelen en ons de noodzakelijke inspanningen getroosten.

Het is mijn taak door de komende raadplegingen een inzicht te verkrijgen in een regeringsformule die mogelijk is, maar die ook doeltreffend is. Ik heb nu, evenmin als voorheen, geen enkele vooropgezette idee omtrent de toekomstige coalitie. Ik weet enkel dat het haar niet zal mogen ontbreken aan moed en vastberadenheid, en dat de parlementaire oppositie constructief zal moeten optreden. Het is nu de hoogste tijd om geschillen, van welke aard ook, aan de kant te schuiven en voorrrang te geven aan de overleving. Dat is wat wij zouden doen, indien wij in oorlog zouden zijn. Welnu, dit is oorlog, oorlog voor het behoud van onze economie, voor het welzijn van allen en vooral van de minst bedeelden, voor onze plaats in de wereld
Nog een opmerking waar ik groot belang aan hecht: de stabiliteit van de regering moet hersteld worden. In zeven jaar tijd hebben zeven regeringen elkaar opgevolgd, en dat in de moeilijkste tijden van de naoorlogse periode, nu wij meer dan ooit behoefte hebben aan stabiliteit en continuïteit. Ket gebeurt dat op nauwelijks één jaar tijd vier ministers elkaar in dezelfde bevoegdheden opvolgen. Kan er in dergelijke omstandigheden van enig politiek beleid nog sprake zijn?
Ik vraag u geen onmiddellijke reactie op wat ik u zopas heb gezegd, maar wel dat u daarover zou nadenken, in het klare besef dat tegenslagen, nu meer dan ooit. onze fundamentele solidariteit moeten verstevigen, hoe ver onze opvattingen en onze belangen ook mogen uiteenlopen. Wij moeten ons allen bewust zijn van de verantwoordelijkheid die wij dragen. Morgen begin ik mijn raadplegingen om de crisis op te lossen. Het is van het grootste belang dat zij van korte duur weze."

Na de koninklijke toespraak ging de vergadering onmiddelllijk uiteen.

Formatie-opdracht

Op 1 april begon de koning met de gebruikelijke raadplegingen.
Dezelfde dag besliste minister van economische zaken Claes de prijzen voor een maand te bevriezen. op het peil van 29 maart. De prijzen, vastgesteld via zg. programma-contracten, bleven buiten de blokkering; het betreft de non-ferrometalen, de olieprodukten, samengestelde veevoeders, ingevoerd hout, margarine en chocolade.
Op 2 april deelde het Paleis omstreeks 20.30 u mede dat de koning het ontslag van de regering aanvaard had en minister Eyskens verzocht had een nieuw kabinet te vormen.
's Anderendaags lichtte de formateur op een persconferentie zijn bedoelingen toe. Hij verklaarde zijn opdracht binnen de kortst mogelijke tijd te willen uitvoeren, gelet ook op de monetaire toestand, en geen deflatiepolitiek na te streven. Mijn programma zal beperkt blijven tot ,,een aantal sociaal-economische voorstellen die het pad moeten effenen naar een moeilijke maar hoopvolle uitweg", zei hij. Hij betoonde ook dat hij geen enkele kabinetsformule uitsloot, ook niet die van een minderheidskabinet.

De nieuwe formateur

Mark Eyskens werd geboren te Leuven op 29 april 1933. Zoor. van oud-premier Gaston Eyskens, is hij doctor in de rechten, doctor in de economie, baccalaureus in de wijsbegeerte en master of arts in economics van de Columbia University (New York). Hij is hoogleraar in de economie aan de universiteit van Leuven.
Na diverse functies te hebben vervuld als ministerieel adviseur (1962-'65) en cominissarisgeneraal van de nog unitaire Leuvense universiteit (1972-'76) werd hij in de regering-Tindemans I (1976) staatssecretaris voor Vlaamse streekeconomie. In de regering-Tindemans 11 kreeg hij er ook de Begroting bij. In 1979 werd hij minister van ontwikkelingssamenwerking en sedert oktober 1980 was hij minister van financiën. Hij zetelt sedert 1977 als CVP-kamerlid voor Leuven.

De regeringsperiode-Martens

Wilfried Martens was eerste minister van 3 april 1979 tot 2 april 1981

Zijn eerste regering steunde op een coalitie van christen-democraten, socialisten en FDF. Zij deed in de zomer van 1979 de wet goedkeuren op de eerste fase van de staatshervorming, die voorzag in de oprichting van gewestelijke executieven binnen de nationale regering (zie pag. 62611-1979.) Meningsverschillen over het verdere verloop van de gewestvorming bemoeilijkten spoedig het regeringswerk en op 16 jan. 1980 leidde de onenigheid tot de verwijdering van de FDF-ministers uit het kabinet. (zie pag. 91/1-1980)

De tweede regering-Martens werd eveneens geconfronteerd met spanningen rondom de gewestvorming.

Toen zij probeerde twee wetsontwerpen inzake de tweede fase van de staatshervorming te doen goedkeuren, slaagde ze er niet in de vereiste tweederde meerderheid te verkrijgen in de Senaat, waar de Brusselse CVP-leden gingen dwarsliggen. De kortsluiting leidde op 3 april tot de val van het kabinet (zie pag. 241/1-1980).

Op 20 mei 1980 kwam Martens met zijn derde regering voor het parlement, een coalitie van christen-democraten, socialisten en liberalen, (zie pag. 33711-1980) die in augustus de grondwet wijzigde en de ,,voorlopig definitieve" hervorming van de staat doorvoerde (zie pag. 55111-1980). Het kwam tot een nieuwe kortsluiting, ditmaal ten gevolge van de economische toestand, toen een liberaal verzoek tot drastischer besparingen in de sociale zekerheid en de overheidssector door de socialisten werd verworpen, wat op 7 okt. leidde tot een kabinetscrisis (zie pag. 74411-1980).

Het vierde kabinet-Martens deed de mini-matigingswet en de herstelwetten goedkeuren, maar ook deze nieuwe coalitie van christen-democraten en socialisten viel spoedig op de budgettaire en monetaire problemen.

OOST-EUROPA

POLEN

SOCIAAL-ECONOMISCHE ONRUST. POLITIEKE CRISIS (Vervolg)

Sinds de zomer van 1980 heerst er in de Volksrepubliek Polen een politieke en sociaal-economische crisis. Over de gebeurtenissen in deze Volksrepubliek is verslag uitgebracht op pag. 481 e.v., 561 e.v. en 577 e.v.-1980 alsmede op pag. 113 e.v. en 20112 e.v.-1981.
Hierna volgt een voortzetting van de berichtgeving over de ontwikkelingen in Polen.

Strijd om erkenning van vrije vakbeweging Solidariteit

Een belangrijk stadium in de ontwikkelingen in Polen was bereikt op 16 sept. 1980, toen een van de communistische partij en de overheid onafhankelijke nationale vakcentrale werd opgericht, die zich de naam Solidariteit gaf en Lech Walesa tot voorzitter aanwees (pag. 20211 e.v.-1981). Solidariteit groeide al sriel uit tot de grootste vakcentrale in Polen; eind 1980 werd het aantal leden van deze centrale geschat op ong. 8 mln.
Hoewel Solidariteit herhaaldelijk uitsprak bereid te zijn tot samenwerking met de Poolse communistische partij en de overheidsorganen, kwam het toch meerdere malen tot confrontaties tussen de vakbeweging en de autoriteiten n.a.v. wat de eerste zag als een falen van de regering en andere overheidsfunctionarissen om het akkoord van Gdansk van aug. 1980 tussen stakers en regering (pag. 57713 e.v.-1980) dadelijk en volledig uit te voeren.
Twistpunten waren o.m. de kwestie van de officiële registratie en daarmee erkenning van Solidariteit, het verlangen van Solidariteit toegang tot de massa-media te verkrijgen, daarbij inbegrepen het recht om een eigen krant uit te geven, de eis tot vrijlating van gearresteerde dissidenten, het weinig coöperatieve optreden van verschillende plaatselijke autoriteiten en de eis van het recht op een vijfdaagse, 40-urige werkweek.
Als gevolg van de populariteit van de nieuwe, onafhankelijke vakbeweging hadden de oude, officiële bonden tegen het eind van 1980 hetzij feitelijk opgehouden te bestaan, dan wel besloten verder als onafhankelijke bond voort te bestaan. Als gevolg daarvan werd op 1 jan. 1981 de Centrale Raad van Vakbonden – tot dan de top van de oude bonden – opgeheven.
De Poolse autoriteiten waren door de loop van de gebeurtenissen wel ge-

dwongen met de nieuwe vakbonden samen te werken, maar uit de buurlanden van Polen, de SU, de DDR en Tsjechoslowakije, was groeiende kritiek te horen op het optreden van Solidariteit en de manier waarop de Poolse regering de toestand in de tweede helft van 1980 had aangepakt. Als gevolg daarvan maakte het Westen zich zorgen over de stabiliteit van Polen in het Warschaupact. waarbij de veronderstelling werd geuit, dat op een bepaald moment de andere Warschaupactstaten konden overgaan tot militaire interventie in Polen. Deze laatste zorg werd bijzonder acuut medio dec. 1980, toen er berichten waren over verhoogde troepenconcentraties in Polens buurianden, vlakbij de Poolse grenzen. Echter, zowel Polen als de SU ontkenden, dat een militair ingrijpen voor de deur stond. Gesteld werd, dat de moeilijkheden van Polen te wijten waren aan het optreden van Westerse provocateurs in organisaties als Solidariteit, maar dat de Poolse regering zeer wel in staat was zelfstandig de problemen op te lossen.

Intussen zocht de Poolse regering financiële hulp in het buitenland, zowel in Warschaupactstaten als in het Westen. Bijzonder zorgwekkend was de Poolse buitenlandse schuld in harde valuta. Deze beliep eind 1980 $23 mrd. Gevreesd werd, dat rente en aflossing van deze schuld in 1981 meer zouden gaan kosten dan de gehele opbrengst van de Poolse export.

Daar kwam nog bij, dat grootscheepse invoer van levensmiddelen niet voldoende was om de schaarste op te heffen, die het gevolg was van zeer tegenvallende oogsten in 1980, o.m. veroorzaakt door grote overstromingen. In verschillende stedelijke gebieden werd daarom besloten tot rantsoenering in de kerstperiode.

Begin dec. leek de spanning in Polen wat weg te ebben, nadat Solidariteit officieel erkend was en de vakcentrale besloten had om, waar mogelijk, stakingen te vermijden. In de tweede helft van dec. en in jan. 1981 verslechterde de toestand echter weer, doordat de regering weigerde de vijfdaagse werkweek in te voeren, zoals in het akkoord van Gdansk was overeengekomen.

Solidariteit had op 24 sept. bij het Gerechtshof in Warschau het verzoek om registratie en erkenning ingediend. Daarna ontstond evenwel een diepgaand conflict n.a.v. de bezwaren, die het hof had tegen de statuten van de vakcentrale.

Het feit, dat in de statuten gestipuleerd was, dat het bekleden van een belangrijk ambt in de vakbeweging onverenigbaar was met het bekleden van een politieke post was volgens het Hof in strijd met de politieke en mensenrechten.

Een tweede punt was, dat het Hof verlangde, dat in de statuten expliciet melding gemaakt zou worden van de leidende rol in de Poolse samenleving van de Poolse Verenigde Arbeiderspartij PVAP, de Poolse communistische partij. zoals dat ook stond in het akkoord van Gdansk, op welk akkoord het recht op vrije vakbewegingen stoelde.

Juist omdat deze bepaling in het akkoord van Gdansk voorkwam. plus het feit, dat Solidariteit de Poolse Grondwet aarivaardde. weigerde de vakcentrale deze clausuie nog eens in de eigen statuten op te nemen. Hierdoor ontstond een impasse, in welke Solidariteit op 17 okt. dreigde een algemene staking uit te roepen, als het Hof niet dadelijk de statuten in de oorspronkelijke vorm erkende.

Solidariteit werd in deze strijd gesteund door de Poolse R.K.-kerk. De Poolse bisschoppen gaven op 17 okt. een verklaring uit, waarin van de autoriteiten werd verlangd de positie van Solidariteit te normaliseren, zodat de produktie weer in volle omvang hervat kon worden en de verliezen konden worden goedgemaakt, die waren ontstaan door de stakingen van juli en augustus.

Walesa had regelmatig contact met de Poolse primaat, kardinaal Wyszinski en werd zelfs, op 15 jan. 1981. ontvangen door paus Johannes Paulus II.

Kardinaal Wyszinski had op 22 okt. een onderhoud met partijleider Kania, waarin over de erkenning van Solidariteit gesproken werd. Dergelijke gesprekken tussen primaat en partijleider zijn zeer zeldzaam. In de periode van zijn partijleiderschap had Gierek, de voorganger van Kania. in alle tien jaar kardinaal Wyszinski slechts drie maal geraadpleegd.

Vakbondsleider Lech Walesa (l.) op bezoek bij paus Johannes Paulus II.

Aan de andere kant waarschuwde de kerk Solidariteit geen eisen te stellen. die de Poolse economische en politieke situatie konden belasten, omdat daardoor de stabiliteit van Polen in gevaar kon worden gebracht.

Dergelijke waarschuwingen waren ook te horen van de dissidentenbeweging KOR. Deze had in juli en aug, de stakers gesteund, maar in zijn blad *Robotnik* van 19 okt. sprak het de waarschuwing uit?dat bepaalde elementen in Solidariteit een Sowjet-interventie konden uitlokken.

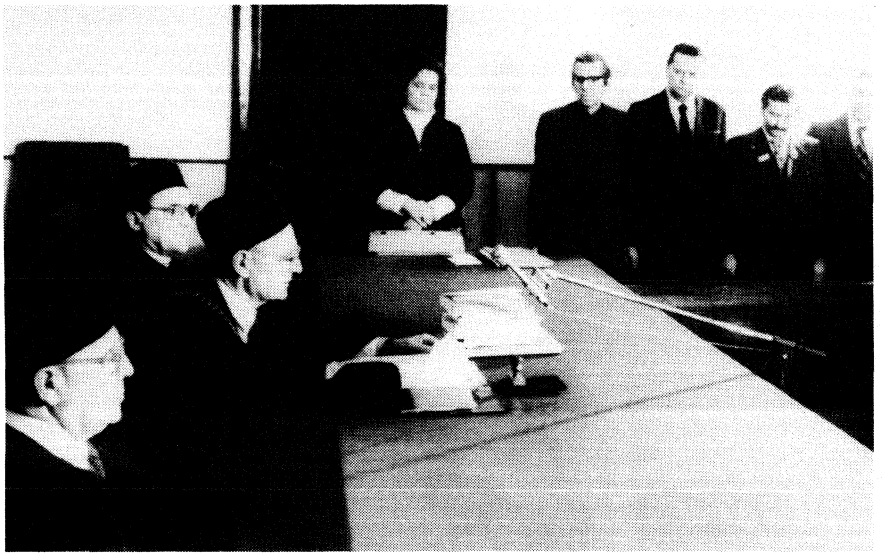
Vergelijkbare waarschuwingen werden ook geuit door Mieczyslaw Rakowski, de invloedrijke hoofdredacteur van het weekblad *Polityka* en lid van het CC. Inmiddels is Rakowski vice-premier geworden (pag. 11611 e.v.-1981).

Solidariteit deed het aanbod onderhandelingen met de regering en de PVAP te openen, waarin zij voorstelde de leidende rol van de PVAP te erkennen in de vorm van een aanhangsel van de statuten – maar niet in de statuten zelf.

Op 24 okt. vond de zitting van het Gerechtshof van Warschau plaats, waarop zou worden beslist over de erkenning van Solidariteit. De president van het Hof sprak uit, dat Solidariteit geregistreerd kon worden, maar daarnaast bracht hij wijzigingen aan in de statuten van de vakcentrale, o.a. in die, welke betrekking hadden op het stakingsrecht, en voegde hij de omstreden clausule over de leidende rol van de PVAP aan de statuten toe.

Solidariteit aanvaardde de registratie maar verwierp de wijzigingen in de statuten. Zij richtte zich tot het Hooggerechtshof met het verzoek de veranderingen ongedaan te maken.

De nationale coördinerende commissie van Solidariteit in Gdansk stelde premier Pinkowski op 27 okt. een ultimatum, waarin gedreigd werd met nationale stakingen, als niet onmiddellijk onderhandelingen van de grond kwamen over kwesties als het ongedaan maken van de beslissing van het Hof in Warschau, grotere toegang van Solidariteit tot de massa-media, het recht op een eigen krant van de vakbeweging, het toekennen van overeengekomen, maar nog niet geëffectueerde loonsverhogingen en het stopzetten

Het Hooggerechtshof in Warschau, onder voorzitterschap van rechter Witold Formanski (derde v.l.) tijdens het voorlezen van de uitspraak over de eis van de onafhankelijke vakbond Solidariteit om de statuten zonder wijziging te aanvaarden. Rechts de delegatie van Solidariteit, v.l.n.r. T. Mazowiecki. Lech Walesa. J. Olszewski en W. Chrzanowski.

van de tegenwerking door overheden op lager niveau.
Vice-premier Mieczyslaw Jagielski arriveerde op 28 okt. in Gdansk en de officiële besprekingen begonnen op 31 okt.
Solidariteit dreigde opnieuw met een algemene staking per 12 nov., tenzij aan haar verlangens zou worden tegemoet gekomen door het Hooggerechtshof op de zitting van 10 nov.
In de achterban van de vakcentrale nam de druk toe om tot acties over te gaan, hetgeen er o.m. toe leidde, dat stakende onderwijzers en werknemers in de gezondheidszorg overheidsgebouwen in het district Gdansk bezetten.
In een toespraak in een fabriek in Krakow sprak partijleider Kania op 5 nov, zijn ,,volle sympathie" uit met de nieuwe bonden, maar wees hij het gebruik van stakingen als onderhandelingstaktiek af en vroeg hij van de nieuwe vakbonden de erkenning van de leidende rol van de PVAP.
Het Hooggerechtshof besliste op 10 nov. in het voordeel van Solidariteit en maakte alle wijzigingen ongedaan, die het Hof van Warschau in de statuten had aangebracht. De erkenning van de leidende rol van de PVAP kreeg zijn plaats in een aanhangsel bij de statuten. Wel zei de opperrechter, dat dit aanhangsel integraal deel uitmaakte van het Handvest van de vakcentrale, Solidariteit gelastte daarop alle stakingsacties af.
Wel deed zich op 10 nov. een incident voor in de plaats Czestochowa in het Zuiden van Polen. De gouverneur van de wojwodschap aldaar, Miroslaw Wierzbicki. riep de noodtoestand uit i.v.m. de eventuele staking van 12 nov, Hij verklaarde in het geval van staking geweld te zullen gebruiken en gaf bedrijfsdirecteuren opdracht bezittingen van Solidariteit in beslag te nemen en de bonden ook anderszins in hun werkzaamheden te hinderen.

Na krachtige druk van Solidariteit bood Wierzbicki op 17 nov. premier Pinkowski zijn ontslag aan. Hij verliet zijn post op 31 dec. en werd op 1 jan. opgevolgd door Grzegorz Lipkowski.
Op 17 nov. werd bekendgemaakt, dat de laatste geschillen, waarvoor in Gdansk geen oplossing gevonden was, geregeld waren na een persoonlijk onderhoud van Walesa met partijleider Kania op14 nov.
Op 21 nov. maakte het partijdagblad Trybuna Ludu bekend, dat Solidariteit wekelijks een uur zendtijd zou krijgen op radio-Warschau.

Verdere arbeidsonrust

Leken medio nov. de problemen opgelost, op 24 nov. kwam het opnieuw tot arbeidsonrust, toen arbeiders van de Ursus tractorenfabriek in de buurt van Warschau het werk neerlegden uit protest tegen de arrestatie van Jan Narozniak, een drukker en aanhanger van Solidariteit.
Narozniak was op 20 nov. gearresteerd, nadat de politie de kantoren van Solidariteit in Warschau was binnengevallen. Hij werd ervan beschuldigd voor Solidariteit niet-officiële copieën te hebben verspreid van een vertrouwelijk document, dat was uitgegeven door de procureur-generaal. In dat document zouden methoden zijn uiteengezet om bewijsmateriaal tegen dissidenten te vergaren. Het had de titel ,,Principes van optreden tegen deelnemers aan illegale anti-socialistische activiteiten';.
Narozniak en Piotr Sapelo, de laatste een employé in het bureau van de plaatselijk officier van justitie, werden op 27 nov. voorlopig vrijgelaten na een interventie van Stefan Bratkowski, de voorzitter van de inmiddels onafhankelijke schrijversbond. Een staking, die de afdeling Warschau van Solidariteit voor 27 nov. had aangekondigd, werd afgelast. Werknemers in verschillende ondernemingen in Warschau, die n.a.v. het incident in staking gegaan waren. konden echter slechts met moeite door Walesa worden overreed het werk te hervatten. In zijn, met succes bekroonde, poging de arbeiders van de Huta Warszawa staalfabrieken weer aan het werk te krijgen noemde Walesa op 28 nov. de mogelijkheid van ,,raketten en tanks". Verder riep hij op om gedurende een periode van zes weken alle stakingsactiviteiten achterwege te laten.
Spoorwegarbeiders in Wroclaw kwamen op 26 nov. een loonsverhoging met terugwerkende kracht overeen met het niinisterie van transport na twee dagen spoorwegstakingen in Warschau en Gdansk.
Eisen, die werden gesteld door de relatief militante afdeling Warschau van Solidariteit hielden o.m. in de instelling van een parlementaire commissie, die een onderzoek zou moeten uitvoeren naar en verslag zou moeten uitbrengen over de structuur en de technieken van de staatsveiligheidspolitie en de officieren van justitie. Dit werd geen actiepunt voor de hele vakbeweging, maar de nationale coördinerende commissie in Gdansk maakte op 10 dec. wel de oprichting bekend van een commissie, die voor de vrijlating van politieke gevangenen zou moeten ageren.

Deze vrijlating werd beschreven als ,,vitaal voor het herstel van een atmosfeer van vertrouwen tussen de autoriteiten en de samenleving". Vervolgens riep de ,.Commissie voor de verdediging van diegenen, die wegens hun overtuigingen worden vervolgd" op 21 dec. op tot de vrijlating van zeven leden van de nationalistische organisatie ,,Confederatie van een onafhankelijk Polen". o.w. de leider van de groep, Leszek Moczulki, die was beschuldigd van activiteiten tegen de staat.
De Confederatie was al enige tijd het mikpunt van kritiek van de zijde van de Poolse autoriteiten wegens haar anti-Sowjet overtuigingen. Op 17 dec. had deze organisatie aangekondigd

haar activiteiten te zullen opschorten i.v.m. wat zij aanduidde de gevaarlijke toestand van het land.

In de tweede helft van dec. deden zich nog twee andere incidenten voor, nl. in Piotrkow Trybunalski, ten zuid-westen van Warschau, en in Chelm in Oost Polen. In de eerstgenoemde plaats bezetten ong. 150 leden van de Solidariteitsafdeling aldaar lokale overheidsgebouwen en in de andere plaats riep de afdeling van Solidariteit een staking uit; in beide gevallen was de onrust i-eroorraaki door de geringe om vang van het vleesrantsoen, dat voor de kerstdagen was toegewezen.
Landelijk Solidariteit had enige tijd campagne gevoerd voor de rantsoenering van vlees en steunde geen van de twee acties.

Boerensolidariteit strijdt vergeefs om erkenning

Vertegenwoordigers van de 3,5 mln zelfstandige Poolse boeren probeerden in dezelfde periode hun organisatie, Boerensolidariteit, bij het Gerechtshof in Warschau als vakbond erkend te krijgen. Het Hof weigerde deze erkenning en het Hooggerechtshof, waarbij de vertegenwoordigers van Boerensolidariteit in hoger beroep gingen, besloot op 30 dec. de behandeling van dit beroep uit te stellen.
Het Hooggerechtshof weigerde een niet-officiële vertaling in ogenschouw te nemen van een oorspronkelijk Franstalig document, dat in 1975 was opgesteld door een internationale organisatie van landarbeiders, en waarin werd betoogd, dat kleine boeren, hoewel zelfstandig, als landarbeiders dienden te worden beschouwd.
In de loop van jan. 1981 organiseerden de boeren meerdere protestacties, waaronder de bezetting van overheidsgebouwen in Nowy Sacz in Zuid-Polen en in Ustrzyki Dolne in Oost-Polen bij de grens met de SU.
Aan deze bezettingen werd op 12, resp. 13 jan. een eind gemaakt, toen omvangrijke politie-eenheden de bezetters uit de gebouwen verwijderden – de eerste keer sinds het begin van de arbeidsonrust in juli 1980, dat de overheid van geweld gebruik maakte.
Op 12 jan. richtten de boeren in Rzestow, niet ver van Nowy Sacz, een nationaal landbouwstakingshoofdkwartier in en gaven zij een lijst van 11 eisen aan de regering uit, waaronder hun verlangen naar registratie van Boerensolidariteit.
Eveneens op 12 jan. vond in het gebied een waarschuwingsstaking plaats van een uur, op 14 jan. gevolgd door een staking van twee uur.
Partijleider Kania had op 11 jan. in een toespraak voor een vergadering van de Verenigde Boerenpartij duidelijk gemaakt, dat hij tegenstander zou blijven van Boerensolidariteit, omdat er ,,geen ruimte is op het Poolse platteland voor een politieke oppositie met een anti-socialistisch karakter, omdat er geen ruimte is voor een strijd, die niet in het belang is van de landbouw, of van de boeren en de arbeiders.
Op 10 febr. besliste het Hooggerechtshof in het nadeel van Boerensolidariteit (pag. 11513-1981).

Strijd om de vijfdaagse werkweek

In het akkoord van Gdansk tussen stakers en regering had de laatste de verplichting op zich genomen de vakbeweging te raadplegen met het oog op de invoering van een vijfdaagse werkweek.
I.v.m. de economische crisis had de regering voor 1981 slechts 26 vrije zaterdagen aangeboden. In jan. zouden de derde, 17-de en 31-ste vrije dagen zijn; op de tiende en 24-ste zou gewerkt moeten worden.
Solidariteit wees deze regeling van de hand, o.m. op grond van het feit dat de regering deze eenzijdig aan de bevolking oplegde zonder eerst de vakbeweging te hebben geraadpleegd.
Een gesprek tussen Lech Walesa en vice-premier Jagielski op 5 jan. leverde geen resultaten op en op 7 jan. besloot Solidariteit eenzijdig elke zaterdag tot vrije dag te verklaren. Er werd met een staking gedreigd, indien enige arbeider ontslagen zou worden of op zijn loon gekort zou worden, indien hij de zaterdag vrijaf nam.
Tegen de invoering van de vijfdaagse werkweek werd op 9 jan. gewaarschuwd door Stefan Olszowski, lid van het Politburo, en Jerzy Obodowski, sinds 21 nov. 1981 minister van arbeid, lonen en sociale zaken.
Olszowski zei in een radiotoespraak, dat een vijfdaagse werkweek niet in het belang van de werkende klasse was, terwijl Obodowski voor de TV verklaarde, dat Polen zich alleen een vijfdaagse werkweek van 40 uur kon permitteren, als iedereen genoegen zou nemen met een daling van de levensstandaard met 8 a 9%.
Niettemin bleven op 10 jan. naar schatting 3 mln mensen weg van hun werk en kwam de Poolse zware industrie vrijwel stil te liggen.

Op 20 jan. verscheen Walesa voor de nationale coördinerende commissie van Solidariteit, waar hij opriep tot het vermijden van een confrontatie met de autoriteiten. Kort nadat hij van zijn onderhoud met de paus van 15 jan. naar Polen was teruggekeerd, had Walesa een onderhoud gehad met premier Pinkowski.
De commissie had ernstige kritiek op het verlangen het neerleggen van het werk op 24 jan., die volgens de autoriteiten een werkdag zou moeten zijn, af te gelasten en zij besloot de actie te laten doorgaan.
Aan de oproep tot werkstaking op 24 jan. werd in alle delen van Polen ruimschoots gevolg gegeven.

Op 28 jan. dreigde Solidariteit voor 3 febr. een waarschuwingsstaking van een uur te zullen uitroepen, die op 18 febr. door een algemene staking gevolgd zou worden, als de regering zou weigeren de onderhandelingen over de kwestie van de vijfdaagse werkweek te hervatten en niet ook in de besprekingen zou betrekken kwesties als de toegang tot de media en de erkenning van Boerensolidariteit. Op 30 jan. werd de actie echter afgelast na een onderhoud met de regering, dat

Stanislaw Ciosek, minister voor vakbondsaangelegenheden, staande, spreekt het stakingscomité van Boerensolidariteit in Rzestow toe. Links naast de minister vakbondsleider Walesa.

volgens Solidariteit geleid had tot een ,,inleidend akkoord" over de drie vraagstukken.
Partijen waren nader tot elkaar gekomen op het punt van de vijfdaagse werkweek en de toegang van de vakbonden tot de media. In de kwestie van Boerensolidariteit bleek echter geen compromis mogelijk.

Voor de rest van 1981 zou de werkweek 42 uur bedragen; elke vierde zaterdag zou een werkdag van zes uur zijn; de overige zaterdagen zou vrijaf gegeven worden; de werktijd op de andere werkdagen zou acht uur zijn. De regering heeft bovendien beloofd in 1982 de vijfdaagse werkweek volledig in te voeren.
T.a.v. de toegang van de vakbond tot de media had de regering beloofd, dat de vakbonden de beschikking konden krijgen over een wekelijks programma op radio en TV. Bovendien had de regering toegezegd. dat over standpunten en besluiten van Solidariteit meer en beter bericht zou worden in de normale nieuwsuitzendingen van radio en TV.

Premier Pinkowski had op 13 jan. tegenover een gehoor van mijnwerkers in Katowice verklaard, dat het land het zich niet kon veroorloven hun een vijfdaagse werkweek toe te staan, zoals was overeengekomen in het akkoord tussen stakende mijnwerkers en de regering, dat in de zomer van 1980 in Jastrzelie was afgesloten.
De premier zei, dat een vijfdaagse werkweek tot resultaat zou hebben, dat in 1981 150 mln ton steenkool geproduceerd zou worden. In 1980 bedroeg die produktie 193 mln ton. Volgens Pinkowski was de minimale produktie, die Polen nodig had, 188 mln ton. Hij vroeg de mijnwerkers om op vrijwillige basis op zaterdag door te werken.

Kabinetswijzigingen november 1980

In de loop van nov. en dec. 1980 zijn verschillende wijzigingen aangebracht in de samenstelling van de Poolse regering, alsmede in die van de leidende organen van de PVAP.
Velen van degenen, die bij die gelegenheid hun ambt verloren, werden gerekend tot de aanhangers van de voormalige partijleider Gierek.
Een toename aan invloed viel toe aan Stefan Olszowski, die op 24 aug. opnieuw lid van het Politburo was geworden, nadat hij een half jaar tevoren uit dit lichaam verwijderd was (pag. 567/2-1980), alsmede aan generaal Mieczyslaw Moczar, die een aantal nieuwe, belangrijke posten toegewezen kreeg en die op 2 dec. volledig lid van het Politbureau werd.
Op aanstichting van generaal Moczar, die al de functie van voorzitter van de Opperste kamer van controle bekleedde, werden onderzoekingen uitgevoerd naar veronderstelde gevallen van corruptie, die tijdens het bewind van ex-partijleider Gierek zouden hebben plaatsgevonden.
De Sejm, het Poolse parlement, kwam op 20 en 21 nov. bijeen. Tijdens deze vergadering werd ernstige kritiek geleverd op het economische beleid van de regering. De afgevaardigde Jerzy Bukowski ging zover het aftreden te verlangen van Leon Klonica, de minister van landbouw, en van Jan Zaleski, de minister van voedselindustrie; de laatste bekleedde zijn ambt pas vanaf 8 okt. (pag. 20313 e.v.-1981).

Minister Klonica had op 20 nov. in het parlement verklaard, dat de situatie m.b.t. de voorziening met levensmiddelen in 1980 de slechtste van het decennium was geweest. De graanoogst, zo zei hij, was met ong. 3,2 mln ton bij de verwachtingen achter gebleven, de aardappeloogst met 18 mln ton en de oogst van suikerbieten met 6,6 mln ton.
Bovendien was er voor 1981 geen directe verbetering in de situatie te verwachten i.v.m. een verlies aan motivatie bij de kleine boeren in een produktieverhoging. Hij schreef deze ontwikkeling toe aan de lage prijzen, die de regering deze boeren bood voor de aanschaf van hun produkten. Hij bood dan ook een prijsverhoging aan met onmiddellijke ingang voor vlees en zuivelprodukten, die op 1 juli 1981 zou worden gevolgd door een prijsverhoging voor andere landbouwprodukten.
Minister Zaleski had op 20 nov. gezegd, dat het tekort aan levensmiddelen een beperking van de Poolse export tot gevolg zou hebben – een belangrijke bron van harde valuta – en zou leiden tot een toename van de invoer.
Hij voegde eraan toe, dat omvangrijke investeringen noodzakelijk waren in de levensmiddelenindustrie, waarin de machinecapaciteit slechts voor de helft aan de behoeften voldeed.
Generaal Moczar, wiens Opperste Controlekamer op 14 nov. onder het direkte toezicht van de Sejm was geplaatst, zoals op 8 okt. was besloten (pag. 204/1-1981), sprak op 21 nov. het parlement toe. Hij uitte kritiek op corrupte praktijken en gebrek aan economische efficiency, die zich tijdens de periode-Gierek zouden hebben voorgedaan.
Hij had i.h.b. kritiek op het produceren van goederen onder buitenlandse licenties. Verder uitte hij zijn beklag over het niet naleven van contracten in de scheepsbouw, de industrie en de bouwnijverheid.
Hij gaf tenslotte een opsomming van corruptiegevallen, die, naar hij zei, tot op dat moment hadden geresulteerd in het ontslag van 17 bedrijfsdirecteuren op verzoek van de Opperste Controlekamer.

Generaal Moczar was op 3 nov. opnieuw benoemd tot voorzitter van de Poolse vereniging van oud-strijders, een invloedrijke post, waaruit hij in 1970, kort na het aan het bewind komen van Gierek, was verwijderd.
Op 21 nov. gaf de Sejm, voor de vierde keer in 1980, zijn toestemming voor een aantal wijzigingen in de samenstelling van de regering.

Een van deze veranderingen was het aanwijzen van Jerzy Ozdowsky, lid van de Sejm voor de R.K.-groep Znak, tot vice-premier. In verband hiermee gaf Ozdowski zijn post als lid van de Staatsraad op.
Mevr. Maria Milczarek, minister van arbeid, lonen en sociale zaken, trad af en werd vervangen door Jerzy Obodowski.
Maciej Wirowski, minister zonder portefeuille en vice-voorzitter van de Staatsplancommissie, werd ov deze post vervangen door Stanislaw Ciosek.
Edward Barszcz, minister van bouwnijverheid en de industrie van bouwmaterialen sinds juni 1980, werd vervangen door Jerzy Brzostek.
Marian Sliwinski trad af als minister van gezondheid en maatschappelijk werk en werd op deze post tijdelijk opgevolgd door de vice-minister van dit dewartement. Tadeusz Szelachowski.

Jerzy Ozdowski was hoogleraar in de economie en lector in de theologie aan de katholieke universiteit van Lublin. Een week voor zijn benoeming tot vice-premier was hij nog ontvangen door paus Johannes Paulus II.
Jerzy Obodowski was vice-minister van het departement, waar hij nu aan het hoofd gesteld werd.
Stanislaw Ciosek was sinds 1975 eerste secretaris van de PVAP, in Jelena Goria.
Jerzy Brzostek was vice-burgemeester van Warschau.

Wijzigingen in de partijleiding

Op 1 en 2 dec. 1980 vond, na enige

De voorzitter van de Opperste Kamer van controle, Mieczyslaw Moczar (tweede v.l.) en regeringswoordvoerder Jozef Barecki (derde v.l.)

Vice-premier Jerzy Ozdowsky

keren te zijn uitgesteld, een volledige zitting plaats van het CC van de PVAP. Op deze vergadering sprak partijleider Kania zijn vertrouwen uit in de bereidheid tot samenwerking van de meerderheid van de leden van Solidariteit, maar uitte hij tevens de beschuldiging, dat deze organisatie zou worden geïnfiltreerd door ,,individuen met verbindingen met subversieve centra in het buitenland".
Kania kreeg uit de vergadering kritiek te horen van voorstanders van een harde lijn tegen Solidariteit, maar de partijleider benadrukte zijn vastbeslotenheid om zich te verzetten tegen zowel conservatieve als ,,anarchistische" tendensen.

Het CC aanvaardde op 2 dec. een resolutie, waarin een veroordeling van ex-partijleider Gierek uitgesproken werd ,,wegens willekeur in het economische en sociale beleid, wegens het ignoreren van de wetten van de economie en wegens wegschuiven van kritiek", alsmede wegens ,,ernstige fouten in het personeelsbeleid op het centrale niveau", waardoor een ,,patroon van betrekkingen en arbeidsmethoden in het partijleiderschap" waren ontstaan, die ,,in strijd waren met de partijprincipes" en die ,,een sfeer van intrigue" in het leven geroepen hadden.
De vroegere premier Piotr Jaroszewicz werd bekritiseerd wegens het begaan van fouten in het economische beleid, o.a. wegens excessief lenen in het buitenland en wegens het introduceren van prijsverhogingen in de zomer van 1976, die toen tot ernstige onlusten aanleiding gegeven hadden en daardoor dadelijk weer ingetrokken werden.

Edward Gierek, die op de vergadering niet aanwezig was, werd ontslagen als lid van het CC.
Adam Glazur, minister van bouwnijverheid en de industrie van bouwmaterialen van mei 1975 tot juni 1980, en Wlodzimierz Lejczak, minister van mijnbouw van maart 1977 tot 8 okt. 1980, werden ontslagen als kandidaat-lid van het CC in verband met een onderzoek, dat werd ingesteld naar beschuldigingen, dat zij informatie hadden vervalst.
Tegen Glazur liep ook nog de beschuldiging, dat hij voor zichzelf een huis had laten bouwen met middelen van de staat. Hij werd op 22 dec. uit de partij verwijderd.

In de resolutie die het CC op 2 dec aangenomen had, werd van de volgende personen gevraagd hun zetel in de Sejm op te geven:

Ex-partijleider Gierek – die ook zijn plaats in de Staatsraad kwijtraakte –, ex premier Jaroszewicz, ex premier Babiuch, Jerzy Lukaszewicz, ex-vice-premier Tadeusz Pyka, Jan Szydlak, het voormalige hoofd van de officiële vakcentrale, ex-vice-premier Tadeusz Wrzaszczyk en Zdzislaw Zandarowski.

Tijdens een zitting van de Sejm op 29 dec. werd bekend gemaakt, dat alle betrokkenen in een brief hun ontslag als parlementslid hadden ingediend.

Partijleider Kania maakte op 2 dec. bekend, dat Wladyslaw Kruczek en Alojzy Karkoszka hadden verzocht te worden ontslagen als volledig lid van het Politburo i.v.m. hun zwakke gezondheid.
Karkoszka, die op 15 febr. 1980 lid van het Politburo geworden was, nam op 5 jan. 1981 ook ontslag als burgemeester van Warschau, in welk ambt hij werd opgevolgd door Mieczyslaw Szostek, een partijloos medicus.
Het CC gaf verder goedkeuring aan het ontslag op eigen verzoek uit het Politburo van vicepremier Stanislaw Kowalczyk en van Andrej Werblan. De laatste legde ook zijn post van secretaris van het CC neer i.v.m zijn benoeming in andere functies.
Generaal Moczar en vice-premier Tadeusz Grabski werden nu volledig lid van het Politburo, terwijl Tadeusz Fiszbach, eerste secretaris van de PVAP in Gdansk, werd aangewezen als kandidaat-lid van het Politburo.
Roman Ney, die al kandidaat-lid van het Politburo was, werd nu daarnaast tevens secretaris van het CC.

Het CC nam op 2 dec. ook een resolutie aan, waarin het negende partijcongres aan het eind van het eerste kwartaal van 1981 bijeengeroepen werd.
Aangezien de Poolse partijcongressen als regel eens in de vier jaar gehouden worden en het achtste congres pas in febr. 1980 gehouden was, zou dit een buitengewoon congres worden.
Het CC benoemde een 218 leden tellende commissie, die het congres moest voorbereiden. Deze commissie kwam op 20 dec. voor de eerste maal bijeen en wees een presidium aan, waarvan partijleider Kania voorzitter werd en Stefan Olszowski secretaris.

Op 1 dec. had premier Pinkowski het CC toegesproken. Hij had in zijn rede de noodzaak benadrukt van omvangrijke veranderingen in de structuur van de Poolse economie.
Hij begon met het beschrijven van de moeilijkheden, waardoor de Poolse industrie en landbouw getroffen werden, waarbij hij i.h.b. de produktie van levensmiddelen. de mijnbouw en de produktie van zware en landbouwmachines noemde als terreinen van grote zorg.
Hij zei, dat het Poolse nationale inkomen in 1980 met 3% was gedaald in vergelijking met 1979. toen het nationale inkomen al met 2% was achteruit gegaan, vergeleken met het daaraan voorafgegane jaar.

Belangrijke maatregelen, die de premier aankondigde, waren een volledig stilzetten in 1981 van de bouw van nieuwe industriële projecten met uitzondering van die, waarvoor de ministerraad expliciet toestemming gegeven had; de daaruit voortvloeiende onbenutte capaciteit zou moeten worden aangewend in de woningbouw.
Een rationalisatie van het systeem van aanschaffingsprijzen, zodat het op een juiste manier de functie van een instrument van economische calculatie zou vervullen".
Een beperking van de invoer, met uitzondering van die van levensmiddelen, die op korte termijn vergroot zou worden.
Het toekennen van prioriteit in de voorziening met grondstoffen aan winstgevende ondernemingen.
En het beginnen van de discussie over het invoeren van de vijfdaagse werkweek. waarbij Pinkowski onderstreepte, dat er tot dan toe te weinig aandacht geschonken was aan de noodzaak tot het herzien van werkschema's, als het invoeren van de vijfdaagse werkweek niet tot produktieverlies wilde leiden.

Verder zei Pinkowski tot het CC, dat er in 1981 radicale veranderingen zouden worden aangebracht in het beheer van de ondernemingen.
De directies van de ondernemingen en het arbeiderszelfbestuur zouden aanzienlijk grotere bevoegdheden verkrijgen om zelf het beleid vast te stellen; het aantal richtlijnen van hogere organen zou met de helft worden teruggebracht.
De beperkingen op de omvang van het personeel – d.w.z. de verplichting om een minimum aantal werknemers in dienst te hebben – zouden vervallen. Geld, dat uitgespaard zou worden door een verkleining van het aantal werknemers in een onderneming, zou in die onderneming blijven.

Ondernemingen zullen ruime zelfstandige bevoegdheden krijgen over het gebruik van de geldmiddelen. die voor salarissen beschikbaar zijn. Gehoopt wordt, dat dit zal leiden tot nieuwe initiatieven van ondernemingsleidingen en werknemers, die zullen gericht zijn op een vergroting van de arbeidsproduktiviteit en de efficiency, en die zullen leiden tot een groei van de produktie voor de markt en de export.
Pinkowski kondigde voorts aan, dat tegen het midden van 1981 de regering, in overleg met de vakbonden, de principes voor een loonbeleid voor de periode 1981-1985 zou hebben uitgewerkt, waarin, naar hij voorzag, de verschillen in beloning geherstructureerd zouden zijn, en waarin bepaalde ,,hoge, maatschappelijk niet gerechtvaardigde inkomens" niet meer zouden voorkomen, o.a. door veranderingen in de belastingheffing. Ook zou dan een verplicht minimumloon kunnen worden ingevoerd.
Pinkowski merkte op, dat zich een ,,significante val in de produktie" had voorgedaan en dat het normale werkritme na de arbeidsonrust van de zomer nog niet was hervat. Hij deed een beroep op de vakbeweging, ,,waarmee de regering als met partners samenwerking" wenste te ontwikkelen, zelf de situatie onder ogen zou zien en zich zou verzetten tegen desorganisatie van de economie, omdat dat onberekenbare gevolgen met zich mee dreigde te brengen.
(Le Monde, FAZ, NZZ, The Times, Financial Times, IHT, KCA)

(Vor. ber. pag. 20112 e.v.)

PUERTO RICO

VERKIEZINGEN GOUVERNEUR. OVERWINNING CARLOS ROMERO BARCELO

Op 4 nov. 1980 zijn op Puerto Rico gouverneursverkiezingen gehouden die, naar achteraf bleek, een nipte zege voor de zittende gouverneur Carlus Romero Barcelo opleverden.
Op 11 nov. wees de kiescommissie in de hoofdstad San Juan Romero Barcelo als voorlopige winnaar aan.
Op 19 dec. werd hij als officiële winnaar van de verkiezingen aangewezen.
Volgens de officiële uitslag had Romero Barcelo 3503 stemmen meer behaald dan zijn belangrijkste tegenstander, oud-gouverneur Rafael Hernandez Colon van de Democratische Volkspartij (PPD).

Het resultaat van de verkiezingen bleef zes weken lang onduidelijk omdat op 4 nov. circa 18500 stembiljetten zodanig waren ingevuld dat er niet direct uit op te maken viel aan welke kandidaat de voorkeur was gegeven. De kiescommissie organiseerde diverse hertellingen met bovengenoemd gevolg. Er waren ca. 1,5 mln stemgerechtigden.

Op 4 januari 1981 is Carlos Romero Barcelo officieel herbenoemd tot gouverneur van Puerto Rico voor een termijn van vier jaar. Bij zijn benoeming verklaarde hij dat het plan voor een referendum over de vraag of het eiland al dan niet als één en vijftigste staat bij de Verenigde Staten moet worden aangesloten, niet wordt uitgevoerd. Barcelo motiveerde zijn beslissing onder de verwijzing naar de geringe meerderheid die hij bij de gouverneursverkiezingen had behaald.
Volgens het huidige statuut (uit 1952) is Puerto Rico een ,,vrij lid van het Amerikaanse Gemenebest, geassocieerd met de Verenigde Staten''. De 3,3 mln Puertoricanen zijn Amerikaanse staatsburgers, kiezen hun eigen gouverneur en de wetgevende vergadering, maar nemen niet deel aan de Amerikaanse presidentsverkiezingen. Hun vertegenwoordiger in het Amerikaanse Congres neemt niet deel aan de stemmingen.
In het navolgende artikel wordt een samenvatting gegeven van de belangrijkste gebeurtenissen sedert de verkiezing van Romero Barcelo tot gouverneur op 2 nov. 1976.
Op 2 nov. 1976 werd de toen 44-jarige Romero Barcelo gekozen tot gouverneur van Puerto Rico als kandidaat voor de Partido Nuevo Progresista (PNP). Hij kreeg toen 48,29% van de stemmen. Zijn tegenstander Rafael Hernandez Colon, de zittende gouverneur en leider van de Partido Popular Democratico (PPD) kreeg 45,35% van de stemmen.

De PPD van Rafael Hernandez Colon had het gouverneurschap van 1948 tot 1968 waargenomen. In '68 won de zojuist gevormde PNP van Romero Barcelo de gouverneursverkiezingen, maar in 1972 kwam de PPD weer terug. De PNP was voorstander van aansluiting van Puerto Rico als staat van de Verenigde Staten. Het verlies van de PPD partij bij de verkiezingen van 1976 werd toegeschreven aan algemene onvrede met het bestuur en de economische politiek, niet in de eerste plaats aan de partijpolitiek, die een voortzettina van de bestaande Gemenebest-status van het eiland voorstaat.
Bij die gouverneursverkiezingen van 1976 haalde de marxistisch-georiënteerde Partido Independentista Puertorriqueno (PIP) van Ruben Berrios Martinez 5% van de stemmen. De Partido Socialista Puertorriqueno (PSP) van Juan Mari Bras kreeg minder dan 1%.

ACTIES VAN NATIONALISTEN

Vanaf 1979 heeft het Puertoricaanse nationalisme een meer gewelddadig karakter gekregen.

Op 3 dec. 1979 vielen gewapende nationalisten een Amerikaanse marinebus aan, waarbij twee marinemensen werden gedood en tien gewond raakten.
Naar verluidde was de actie een wraakneming wegens de dood van twee mannen die een jaar tevoren door de politie werden doodgeschoten bij een sabotagepoging en wegens de dood van de Puertoricaanse nationalist Angel Rodriguez Cristobal, die zich in zijn cel in Florida had opgehangen.

Op 4 dec. zond Washington 60 mariniers naar Puerto-Rico om leven en goed van het personeel van het marineverbindingsstation op het eiland te beschermen. De bewaking van andere militaire bases werd versterkt, zo deelde de Amerikaanse bevelhebber van de marine in het Caribisch gebied, Arthur K. Knoizen, mee.
Drie nationalistische groepen stelden zich verantwoordelijk voor de aanval op de marinebus: De Gewapende Strijdkrachten van het Volksverzet, het Puertoricaans Volksleger en de Organisatie van Vrijwilligers voor de Puertoricaanse Revolutie.

Op 7 jan. 1980 werd een bomaanslag gepleegd op het kantoor van de advocatenvereniging in San Juan. De ,,anticommunistische Alliantie'' stelde zich verantwoordelijk voor de aanslag, die alleen materiële schade veroorzaakte.
De politie arresteerde een reserve-officier van de Amerikaanse marine, een wapenhandelaar en een Cubaanse balling. De aanslag zou als wraakoefening wegens de aanslag op de marinebus zijn gepleegd.

Arrestatie Puertoricaanse nationalisten in VS

Op 5 april 1980 arresteerde de politie van Chicago (VS) 11 Puertoricaanse nationalisten uit kringen van de FALN, de Gewapende Strijdkrachten voor de Nationale Bevrijding. Een van de leiders van de FALN, Carlos Torres, verdacht van het plegen van een honderdtal aanslagen, werd met zijn vrouw aangehouden.

De FALN zou in de jaren '70 verantwoordelijk zijn geweest voor aanslagen in New York, Chicago, Washington en Philadelphia, waarbij in totaal tien doden en tientallen gewonden vielen.

De FALN had weinig van zich doen spreken sedert de arrestatie van Georgio Morales, die beide handen verloor bij een explosie in een ,,nationalistisch laboratorium'' en tot 29 jaar gevangenisstraf werd veroordeeld. Morales ontsnapte mei '79 uit het Bellevuehospitaal in New York en was sederdien spoorloos.

Op 12 apr. 1980 werd een bomaanslag gepleegd op een electriciteitscentrale op Puerto Rico, waardoor het hele eiland drie uur zonder stroom kwam te zitten. De tot dan toe onbekende groepering ,,Estrella'' stelde zich verantwoordelijk.

Aanslag op vliegbasis

Op 14 januari 1981 werd een goed voorbereide aanslag gepleegd op het militaire gedeelte (de vliegbasis Muniz) van de internationale luchthaven van San Juan, waarbij negen Amerikaanse gevechtsvliegtuigen werden verwoest. De nationalistische onafhankelijksbeweging ,,Los Macheteros'' stelde zich verantwoordelijk voor de aanslag, die ongeveer $45 mln schade berokkende.

Gouverneur Romero Barcelo waarschuwt tegen Sowjet-Cubaans opdringen

Eind mrt. maakte gouverneur Carlos Romero Barcelo een reis naar Europa. Tijdens spreekbeurten in Parijs wees hij op het Sowjet-Cubaanse opdringen in het Caribisch gebied, dat zijns inziens niet onderschat dient te worden. ,,Het Caribische gebied is het voorwerp van Sowjet-begeerte geworden'', zo zei hij. Het enige imperialisme dat het gebied bedreigt, was naar zijn zeggen dat van Moskou en Havana.

(Vor. ber. pag. 78812 e.v.-1972)

TRINIDAD EN TOBAGO

PREMIER ERIC WILLIAMS OVERLEDEN

Op 29 maart 1981 is de 69-jarige premier van de republiek Trinidad en Tobago, Eric Williams, plotseling overleden. Op 30 maart maakte president Ellis Clarke bekend dat de minister van industrie en landbouw, George Chambers (50), de leiding van de regering zou waarnemeti. Chambers nam Williams taak als premier en minister van economische zaken over.

President Ellis Clarke benadrukte het tijdelijke karakter van deze benoeming, omdat de regerende People's National Movement (PNM) in de olierijke republiek nog moest vergaderen over de benoeming van een definitieve opvolger van Williams.

De dood van Williams, die de drijvende kracht was bij de totstandkoming van de onafhankelijkheid van Trinidad en Tobago in 1962 en sedert 1956 zonder onderbreking als premier fungeerde, kwam op een moment dat het land zich voorbereidde op de verkiezingen van september 1981. Onder leiding van Williams streefde de regerende PNM naar een nieuwe regeringstermijn van vijf jaar.

Volgens The Financial Times (31-3-'81) kon het wegvallen van Dr. Williams als charismatisch leider betekenen dat de PNM veel invloed zou verliezen aan de recentelijk gevormde en rechts-van-het-centrum opererende Organisatie voor Nationale Reconstructie. Deze oppositiepartij staat onder leiding van Karl Hudson-Phillips, een oud-medewerker van de overleden premier. Als de leiders van de PNM er niet in slagen snel een nieuwe figuur naar voren te schuiven verwacht deze krant ook verlies van stemmen aan de linkse oppositie, verenigd in het United Labour Front (ULF).
Kort voor de dood van de premier schreef The Times (13-3-'81)een artikel over de veranderingen in de politieke situatie van de relatief welvarende republiek.

Eenheidsstreven oppositie

Aan de politieke fragmentatie onder de oppositie, die Williams' ononderbroken premierschap onder meer had mogelijk gemaakt, kwam in 1980 een einde. De verdeelde oppositiegroepen streefden voor het verkiezingsjaar 1981 naar een coalitie om meer weerstand te kunnen bieden aan de regeringspartij PNM. De olierijkdom van de republiek heeft de inkomsten van Trinidad en Tobago sedert 1973 vertwintigvoudigd en het land geeft hulp en leent geld aan arme landen in het Caribische gebied. (In 1979 2,2% van het Bruto nationaal inkomen.)

De verschillen tussen arm en rijk zijn echter groot. Er is een groot tekort aan woningen, er is gebrek aan ren goede watervoorziening, electriciteit valt dikwijls uit en er is corruptie tot op de hoogste niveaus. Tobago. dat lang door Trinidad verwaarioosd is, streeft naar grotere autonomie. The Times constateerde dat Trinidad de sloppenwijken van Kingston, Jamaica of de intense armoede van Haïti weliswaar niet kent. maai dat de olierijkdom voornamelijk ten goede was gekomen aan de elite en de middenklasse. terwijl de armen onder de bevolking van 1.133.000 er niet veel beter van zijn geworden.

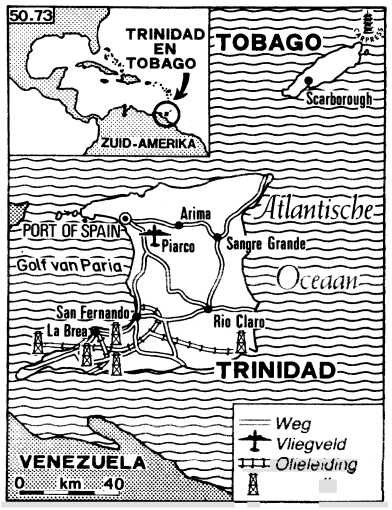
Aan het einde van zijn vijfde achtereenvolgende regeringstermijn werd premier Williams dan ook geconfronteerd met toegenomen sociale onrust en met een stijgend aantal ,,onverklaarbare" branden en bomontploffingen, aldus The *Times.*

Eric Eustace Williams (geb. Trinidad 25-9-1911) studeerde geschiedenis aan de Universiteit van Oxford in Engeland en doceerde tot 1943 aan de Howard-Universiteit in Washington (VS). Hij ontwikkelde zich tot een historicus van grote faam. In 1938 was hij in Oxford gepromoveerd op zijn studie ,,Capitalism and slavery", waarin hij de stelling naar voren bracht dat Groot-Brittanië de slaven in het Caribisch gebied meer uit economische dan uit humanitaire overwegingen had bevrijd. Hij publiceerde onder meer een standaardwerk over Caribische geschiedenis: ,,From Columbus to Castro, a history of the Carribean" (1970). In 1943 werd hij benoemd tot adviseur in de Britse sectie van de Anglo-Amerikaanse Commissie voor het Caribisch Gebied, maar bleef publiceren over de sociaal-economische geschiedenis van de Westindische eilanden.

In 1955 richtte hij op Trinidad de People's National Movement op, waarvan hij de leider werd. Deze gematigde anti-koloniale partij behaalde overwinningen in alle verkiezingen die sedertdien werden gehouden. Williams leidde Trinidad en Tobago in 1962 naar de onafhankelijkheid en was succesvol leider van de eilanden in de diverse constitutionele etappes: van Britse kolonie via intern-autonoom-overzees-gebied naar onafhankelijke republiek binnen het Britse Gemenebest. Op 26 mrt. 1976 werd een grondwetswijziging ingevoerd op grond waarvan op 1 aug. 1976 de republiek werd uitgeroepen.

Williams was een zwijgzaam politicus. Hij reisde zelden, hield vrijwel nooit toespraken en verscheen ongaarne in het openbaar. Al bijna tien jaar had hij geen persconferenties of interviews gegeven. Zijn PNM-partij behaalde in april 1980 de overwinning in plaatselijke verkiezingen, zonder dat de partijleider Williams één keer had gesproken of in het openbaar was verschenen.

Hij regeerde autoritair en trad hard op tegen dissidente partijleden. In The Financial Times (31-3-'81 werd zijn bestuur streng en liberaal genoemd en verantwoordelijk voor het handhaven van de eenheid en stabiliteit in Trinidad en Tobago, zonder de essentiële trekken van de Westerse democratische traditie geweld aan te doen.

Hieronder volgt een beknopt overzicht van de gebeurtenissen sedert de benoeming van president Ellis Clark in dec. 1976 (pag. 9612 e.v.-1977).

Leider oppositie ontslagen, Shah opvolger

Op 21 aug. 1977 werd de leider van de oppositie in het Huis van Afgevaardigden, Basdeo Panday, door president Clarke ontheven van zijn functie, na een aanbeveling van 10 leden van de oppositiepartij United Labour Front (ULF) wegens Panday's sociaal ,,wangedrag". Raffique Shah, leider van de nationale vakbond van suikerrietplanters, werd diens opvolger.

In april 1978 werd Panday opnieuw gekozen tot oppositieleider, ondanks tegenwerking van Shah.

Begin 1978 werd minister Hector O McClean van openbare werken, transport en communicatie vervangen door Hugh Francis.

Williams herkozen als partijleider

In september 1978 werd Eric Williams gekozen tot partijleider van de People's National Movement voor een nieuwe termijn van vijf jaar. Hij weigerde een opvolger voor zichzelf aan te wijzen, ondanks zijn uitlatingen bij de verkiezingen van 1973, dat hij zich uit de politiek wilde terugtrekken.
(KCA, Fin. Times, NRC/H'blad)

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20.

DE LIBANESE EENHEID BEDREIGD (II)

In aansluiting op het overzicht d d 17 april (pag 242/1 e v) volgt hier een samenvatting van verdere ontwikkelingen in Libanon tot begin april

Doden 1980

Volgens Keuter (6-1) zijn in 1980 door gewelddaden in Libanon ca. 1.400 mensen om het leven gekomen. d.w.z. 150 of ca. 10% meer dan in 1979. Van die slachtoffers zouden ca. 500 zijn gevallen bij gewapende conflicten tussen politieke groeperingen en ca. 140 bij gevechten tussen Israëliërs en Palestijnen of bij Israëlische aanvallen op Zuid-Libanon.
Volgens een andere bron, aldus Le *Monde* (6-l), werden in 1980 in Libanon 2.183 mensen gedood tegenover 900 in 1979.

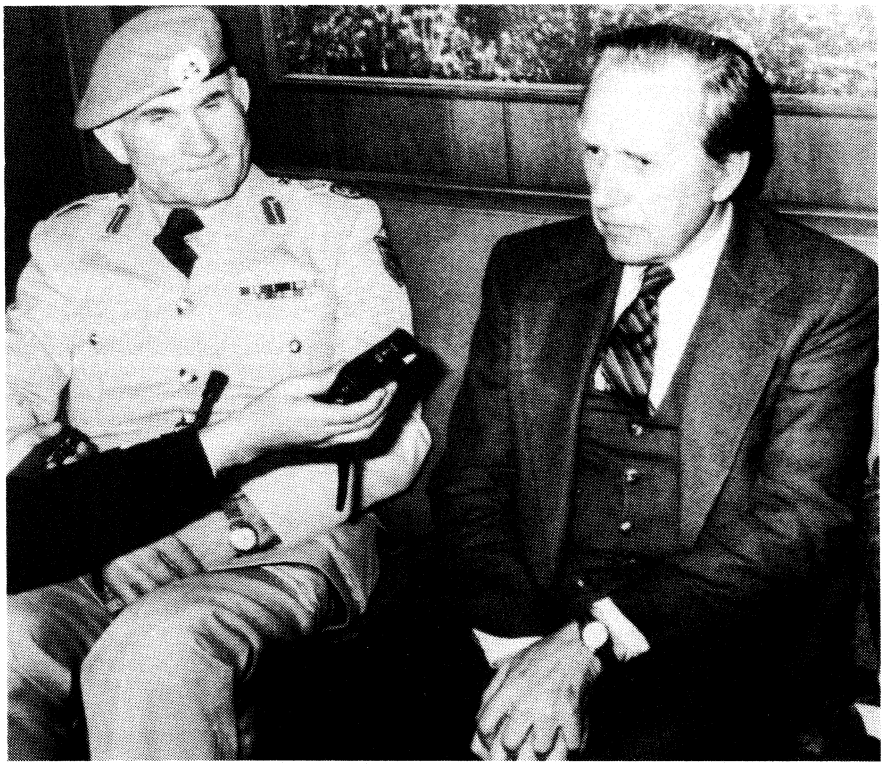
Verlenging UNIFIL-mandaat

Op 17 dec. verlengde de Veiligheidsraad op aanbeveling van VN-secretaris-generaal Waldheim het mandaat van de VN-vredesmacht in Libanon (UNIFIL) met nog eens zes maanden, tot 19 juni 1981.
De SU en de DDR onthielden zich van stemming, terwijl China aan de stemming niet deelnam.
In een 21 pagina's tellend rapport meldde Waldheim dat zowel Palestijnse guerrillastrijders als de militie van majoor Haddad hun posities in het UNIFIL-gebied hadden versterkt. De 6.000 man sterke UNIFIL was volgens de secretaris-generaal nog steeds niet in staat geweest de haar in 1978 toevertrouwde taak te vervullen: vrede te brengen in Zuid-Libanon. Als zij echter zou worden teruggetrokken, zou ,,onvermijdelijk een gevaarlijke situatie ontstaan, met ernstige consequenties voor de zaak van de vrede in het Midden-Oosten".

Verdere *ontwikkelingen* in Zuzd-Libanon

In de nacht van 17 op 18 dec. 1980 ondernam de militie van Haddad acties tegen Palestijnse guerrillastrijders in het UNIFIL-gebied. voornamelijk in de Noorse sector. Volgens ,.De Stem van de Hoop", Haddads radiozender, werden in vier dorpen acht huizen opgeblazen. Volgens een VN-woordvoerder waren minstens drie mensen gedood en vier gewond in Braachit (5 mijl vanaf de grens met Israël) tijdens een gezamenlijke operatie van Haddads militie en Israëlische militairen. Volgens Haddad was de actie bedoeld als vergeldingsmaatregel omdat de Palestijnen hun acties tegen de Zuidlibanese burgerbevoiking hadden opgevoerd, daarbij zouden de week tevoren drie christenen zijn omgekomen toen hun auto op een Palestijnse landmijn reed Een woordvoerder van de Legervoorlichtingsdienst in Den Haag verklaarde dat de infiltratiepogingen van Haudads militie in UNIFIL gebied veel schaarser waren dan die van Palestijnse kant
In de nacht van 18 op 19 dec viel een Israëlische eenheid zes Palestijnse doelen in het gebied van Mahmoudia (2 km ten noordwesten van de Litani) aan Daarbij werden volgens een Israëlisch legercommuniqué 12 Palestijnse guerrillastrijders en een Israëliër gedood, terwijl drie Israeliers gewond raakten. voorts werden negen huizen verwoest Volgens Beiroet werden drie Libanese boeren gedood en raakten vijf andere gewond Radio-Damaccus meldde op 19 dec dat ook drie Syrische militairen waren gedood en twee gewond op hun post in het dorp Rihane
Op 20 dec 's morgens beschoot Syrische artillerie voor het eerst urenlang vier dorpen in het oostelijke deel van de enclave van majoor Haddad. Nog dezelfde dag bood Israël via de staatsradio en via de VS verontschuldigingen aan Syrië aan voor de dood .,per vergissing" van de drie Syriérs.
De aanvallen van Israëlische troepen en Haddad-militie op zes dorpen binnen het operatiegebied van UNIFIL (w.o. Braachit. Majdal Zoun, Majdal Silm en Yater) leidden op 23 dec. tot een gewelddadige protestactie van ca. 500 dorpelingen uit Luid-Libanon. Zij bestormden een VN-kantoor in West-Beiroet; de vier etages werden in brand gestoken. het meubilair werd op straat gegooid en de bewakers werden in elkaar geslagen. Na een half uur kwamen Syrische troepen van de Arabische vredesmacht tussenbeide.
Op 25 dec. onderschepten Israëlische militairen in het gebied van Wadi Al Ayn een Palestijnse patrouille. Daarbij werden vijf gewapende Palestijnen gedood.

Volgens een op 31 dec. uitgegeven UNIFIL-communiqué rapporteerde een Nederlandse patrouille. die getuige was van de operatie. dat de Israelische militairen hadden gepoogd de lijken van de vijf gedode Palestijnen met explosieven op te blazen. UNIFIL had het Internationale Comité van het Rode Kruis verzocht een

Brian Urquhart (r.),assistent secretaris-generaal van de VN, in bespreking met generaal-majoor William Callaghan. de commandant van UNIFIL,. op 7 april.

Weekblad 50ste jaargang No 2584, pag 32191-32206

onderzoek in te stellen en maatregelen te treffen voor het bergen van de stoffelijke resten, maar deze actie leverde geen resultaat op. Vervolgens stuurde UNIFIL op 29 dec. een ploeg Zweden en Fransen naar Wadi Al Ayn om een medisch onderzoek in te stellen en de stoffelijke resten te begraven. Dit team werd door een Israëlische patrouille beschoten en kon zijn taak niet uitvoeren De Israëliërs brachten zelf de stoffelijke resten weg in plastic zakken, aldus het UNIFIL-communiqué.
Beide gebeurtenissen werden door de Israëlische legerwoordvoerder op 2 jan. 1981 ten stelligste ontkend Naar zijn zeggen waren de Palestijnen op 25 december een grot in gevlucht. Daar zouden handgranaten op het lichaam van één van hen zijn ontploft. De Israëlische soldaten hadden de lichamen van de omgekomen Palestijnen buiten neergelegd en gefouilleerd. Hij wees de beschuldiging van de hand dat de lichamen in brand zouden zijn gestoken Wél waren de lichamen weggehaald door Israëlische soldaten. Daarbij was echter niet geschoten op UNIFIL-mensen.

Na verdere tegenstrijdige verklaringen benoemde secretaris-generaal Kurt Waldheim van de VN op 15 jan. een uit drie militaire deskundigen bestaande commissie van onderzoek: brigade-generaal Stig Waldenström (Zweden), kolonel Osmo Karanka (Finland) en kolonel Brian Hanly (Canada).
Op 10 febr. maakte Waldheim bekend dat de commissie geen bewijs had kunnen leveren voor het bericht van Nederlandse VN-militairen over verminking van vijf lijken van Palestijnen met explosieven. De commissie wees erop dat UNIFIL-militairen ,,niet opzettelijk'' onjuiste verklaringen hadden afgelegd. Er was sprake van een foutieve waarneming door de Nederlandse militairen. Zij hadden het incident van een onderling afwijkende afstand gezien. Rookontwikkeling (bij het opblazen door Israëlische militairen van munitie en uitrusting van de Palestijnen) had hun waarnemingsvermogen verslechterd.
Secretaris-generaal Waldheim verklaarde dat hij diep betreurde dat UNIFIL (op 31 dec.) een persbulletin had uitgegeven dat een onjuiste weergave van de feiten bevatte. De Israelische missie bij de VN liet daarop weten dat zij zich nu volledig gerehabiliteerd voelde.
Ook de Nederlandse minister van defensie De Geus sprak op 10 febr. in een verklaring namens de Nederlandse regering zijn spijt uit over de onjuiste weergave door Nederlandse UNIFIL-militairen van de feiten, waardoor ,,ten onrechte een smet is geworpen op de naam van Israël''.

Op 31 dec. vond boven Zuid-Libanon opnieuw een Israëlisch luchtgevecht plaats, het vijfde sinds ruim een jaar. Daarbij werden volgens een Israëlisch legercommuniqué twee Syrische Mig-21's neergeschoten op 8 km ten noordwesten van de Israëlische grensplaats Metulla, toen zij Israëlische vliegtuigen bij hun terugkeer van een aanval op Palestijnse posities bij Tyrus en Nabatiyeh poogden te onderscheppen. Radio-Damascus gaf het verlies van de twee Migs toe, maar meldde tevens dat twee Israëlische toestellen waren neergeschoten, wat door de Israëlische militaire woordvoerder werd ontkend.
In de nacht van 18 op 19 jan. 1981 werden drie Senegalese UNIFIL-militairen bij het dorp Barish (13 km ten oosten van Tyrus) door onbekenden doodgeschoten. Op 19 jan. overleed een UNIFIL-militair uit Fidji in het hospitaal van Haifa (Israël) aan zijn verwondingen, die hij op 17 jan. bij een gevecht met ,,gewapende elementen'', de gebruikelijke aanduiding voor Palestijnen, in de buurt van Tyrus had opgelopen Het aantal gedode UNIFIL-militairen kwam daarmee op 54 (sinds 1978).
In de week tot 24 jan. werden UNIFIL-troepen volgens een VN-rapport negen maal onder vuur genomen: vier maal door de Palestijnen en hun Libanese bondgenoten, drie maal door de Haddad-militie en twee maal door de Israëliërs.
Op 28 jan. was het Israëlisch-Libanese grensgebied het toneel van zware artilleriebeschietingen tussen Palestijnen, Israëliërs en de militie van Haddad. Volgens het Palestijnse persbureau *Wafa* vielen aan Palestijnse kant twee doden; UNIFIL meldde in zijn zone drie doden; en verslaggevers maakten melding van één dode en vier gewonden in Saida.
Op 29 jan. voerde de Israëlische luchtmacht aanvallen uit op doelen bij Tyrus, Sidon en Nabatiyeh als vergelding voor een beschieting van Kiryat Shmona en Metulla met Katjoesja-raketten in de voorgaande nacht, waarbij zeven mensen licht gewond raakten. De Israëlische bombardementen vergden 10 a 15 doden.
In de nacht van 2 op 3 febr. landden Israëlische commando's bij de Libanese badplaats Kaab Sachra (35 km ten zuiden van Beiroet), waar zij een Palestijns voertuig overvielen en drie inzittenden doodden.
In de nacht van 10 op 11 febr. beschoten Israëlische oorlogsschepen Palestijnse posities aan de Libanese kust in een 10 km lange strook tot Sur (Tyrus).
Op 13 febr. overvielen vijf gewapende Palestijnen Nederlandse UNIFIL-militairen bij de controlepost Kafra; zeven Nederlandse militairen en hun commandant werden enige tijd gegijzeld.
Bij een routine-verkenningsvlucht boven Libanon werden Israëlische vliegtuigen op 13 febr. onderschept door vijf Syrische Migs, waarbij één Syrische Mig werd neergeschoten. Volgens een Israëlisch communiqué keerden alle Israëlische toestellen veilig op hun bases terug.

Op 15 febr. werd gemeld dat de Ierse generaal-majoor William Callaghan (60) tot commandant van de UNIFIL was benoemd als opvolger van de Ghanese generaal-majoor E. A. Erskine. Callaghan was tot dusver stafchef; eerder voerde hij het commando over de VN-troepen op Cyprus (UNFICYP).

In de nacht van 22 op 23 febr. voerde een met helikopters aangevoerde Israëlische commando-eenheid een aanval uit in het dorp Kfour, op ca 3 km ten noorden van Nabatiyeh en ca. 13 km ten noorden van de Israëlische grens, op een basis var, het pro Iraakse Arabische Bevrijdingsfront (ALF). Volgens Israël werd de basis vernietigd en werden 10 Palestijnse guerrillastrijders gedood. Van Israëlische zijde werd geen melding gemaakt van verliezen, maar volgens het Palestijnse persbureau *Wafa* werden 15 Israëliërs gedood of gewond, terwijl volgens berichten uit Beiroet vijf Palestijnse guerrillastrijders en drie Libanese burgers zouden zijn gedooa.
Volgens een op 23 febr. door het Israëlische militaire opperbevel uitgegeven document zou in de 10 maanden sinds de toepassing van de politiek van preventieve Israëlische aanvallen geen enkele Israëlische burger door terroristen in het grensgebied zijn gedood. De Israëlische militaire verliezen bij de preventieve aanvallen werden op 4 doden en 17 gewonden gesteld; de verliezen onder de ,,terroristen'' op 140 doden en 120 gewonden.

Op 2 maart werd de stad Sidon voor de tweede achtereenvolgende dag beschoten door de artillerie van majoor Saad Haddad, waardoor zeven personen gewond raakten. Dit bombardement maakte deel uit van Haddads campagne tegen de Libanese regering, van wie hij een bedrag van 20 mln Libanese ponden eiste (ca. £ 2,5 mln) wegens achterstallige soldij voor de voormalige militairen van zijn militie over een periode van twee jaar en drie maanden. Mocht de betaling daarvan uitblijven, dan zou Sidon elke dag worden gebombardeerd, aldus Haddads dreigement.
Eveneens op 2 maart voerden Israëlische vliegtuigen aanvallen uit op vier Palestijnse bases ten noord-oosten van Tyrus, in het bijzonder het dorp Abou al-Aswad, waarbij volgens berichten uit Beiroet 15 doden en 42 gewonden vielen, voornamelijk onder Libanese burgers. In een PLO-communiqué werd melding gemaakt van 9 gedode Palestijnen en 6 omgekomen Libanese dorpelingen.
Na de Israëlische actie vuurden Palestijnen Katjoesja-raketten af op dorpen in Noord-Israël (o.a. Kiryat Shmoneh), waarbij drie lichtgewonden vielen.
Op 3 maart volgden artilleriebeschietingen door Israëlische troepen en Haddads militie van z.g. Palestijnse steunpunten als Nabatiyeh, Aroun en het kasteel Beaufort.
Die dag verzocht Libanon om een spoeddebat van de Veiligheidsraad. In

een brief aan de voorzitter van de Raad, Peter Florin (DDR), werd gesteld dat de Raad ..het voortdurende probleem van de herhaalde agressie van Israël tegen Libanon" nioest bespreken.
De Israëlische stafchef Eytan deelde toen mee dat de Palestijnen in Zuid-Libanon ten noorden van de Litani de beschikking hadden over 60 Russische tanks van het type S-34, die zij van Hongarije zouden hebben gekocht.

Op 5 niaart verklaarde de woordvoerder van het Amerikaanse State Departnicnt. William Dyess. dat het dreigement van Haddad om Sidon te bombarderen als de Libanese regering hem geen ,,losgeld" van $ 5 mln betaalde .,misdadig" was en de VS .,diep geschokt" had.

Op i6 tnaart beschoot de militie van Haddad met zware artillerie en tanks UNIFIL-stellingen bij Kantara. Daardoor werden twee Nigeriaanse UNIFIL-militairen gedood en twintig andere gewond.
In het gebied van Kantara was de spanning toegenomen sinds een 30 man tellende eenheid van het geregelde Libanese leger er op 13 maart stellingen had betrokken in het kader van het streven van de centrale overheid in Beiroet haar gezag weer tot het Zuiden uit te breiden. Haddad had toen gedreigd het gebied zo lang te beschieten totdat de Libanese eenheid zou zijn teruggetrokken.
Bij de beschieting raakten ook vier Libanese soldaten gewond, terwijl in het dorp Yater (in de Nederlandse UNIFIL-sector) een Libanese burger werd gedood.
Eveneens op 16 maart werden twee Israëlische militairen gedood in het dorp Kafr-Lis. toen zij poogden een door Palestijnse infiltranten gelegde mijn onschadelijk te maken.

Op 17 maart, toen een derde Nigeriaanse UNIFIL-militair aan zijn verwondingen bezweek, bood Haddad via zijn radiostation Stem van de Hoop zijn verontschuldiging aan voor de beschieting van de UNIFIL-stellingen, maar hij dreigde tegelijk elke zone waar het geregelde Libanese leger opduikt ,,systematisch en zonder voorafgaand ultimatum" te zullen blijven bombarderen. Ook dreigde hij met collectieve zelfmoord van de christenen in ,,mijn sector" als de internationale gemeenschap haar houding t.a.v. het probleem in Zuid-Libanon niet wijzigde.
Overigens hadden de dertig Libanese militairen zich inmiddels teruggetrokken, terwijl de UNIFIL in Kantara werd versterkt met Nederlandse en Ierse militairen.

De nieuwe UNIFIL-commandant, generaal-majoor William Callaghan, verklaarde op 17 maart: ,,Ik moet duidelijk maken dat UNIFIL zich niet zal laten intimideren en dat de vredesmacht zich zal verdedigen met de defensieve wapens die haar ter beschikking staan."
De Israëlische premier Begin verklaarde zich toen bereid de toestand in Zuid-Libanon te bespreken met een vertegenwoordiger van de Libanese regering. Hij bevestigde de op 16 maart gedane belofte van zijn stafchef. generaal-majoor Raphaël Eytan, dat Israël zijn invloed bij Haddad zou aanwenden om hem tot matiging te bewegen.

Op 18 maart kwam het tot een woordetiwisseling tussen generaal Callaghan en de commandant van Noord-Israël, generaal-majoor Avigdor Ben Gal.

Tijdens hun gesprek te Nazareth kondigde Callaghan volgens de Israelische TV de komst van meer Libanese soldaten naar de oostelijke UNIFIL-sector aan. Daarop wees Ben Gal hem op de mogelijkheid van nieuwe beschietingen door Haddad. en dus op de kans op meer slachtoffers onder UNIFIL-militairen. Volgens de Israelische lezing zou Callaghan daarop hebben gezegd: „Dat is niet belangrijk. Wij zijn beroepssoldaten "
Volgens Israël eiste Callaghan in het gesprek volledige handelingsvrijheid voor UNIFIL in Zuid-Libanon. de terugtrekking van de Israelische troepen uit Zuid-Libanon en de stopzetting van de Israelische steun aan Haddad. Die eisen zouden door Ben Gal ..ter plekke" zijn verworpen. De Israelische generaal waarschuwde Callaghan voor een wijziging van de status quo. De GNIFIL-commandant zou zich bij het gesprek ,,demonstratief onsympathiek" tegenover Israël hebben opgesteld.
De UNIFIL-lezing was anders. Woordvoerder Goksel ontkende dat van een ..onaangenaam" gesprek sprake was geweest en dat Callaghan de door Israël gemelde eisen had gesteld. Goksel wees erop dat UNIFIL de opdracht heeft het Libanese gezag in Zuid-Libanon te herstellen.

Veroordeling Veiligheidsraad

Op 9 maart was de Veiligheidsraad bijeengekomen om de Libanese klacht te behandelen.
Op 16 maart 's avonds legde de voorzitter van de Raad, Peter Florin, een door alle raadsleden geautoriseerde verklaring af, waarin gesteld werd dat zij ,,diep geschokt" waren door de ,,koelbloedige moord" op de Nigeriaanse UNIFIL-militairen. Florin sprak ook van ,,nieuwe barbaarse acties" tegen de vredesmacht. Maar een resolutie bleef vooralsnog uit, omdat de VS zich verzetten tegen een veroordeling van Haddad, waarin ook Israël schuld aan diens houding zou worden verweten.
In de vroege uren van 20 maart bereikte de Raad overeenstemming over een verklaring, waarin Haddads aanval op UNIFIL-stellingen in Zuid-Libanon ,,barbaars" werd genoemd en waarin werd gewaarschuwd dat dergelijke .,directe uitdagingen van de zogenoemde de facto strijdkrachten (Haddads militie) niet zullen worden getolereerd". De Raad deed een beroep ,,op al degenen die delen in de verantwoordelijkheid voor deze gespannen situatie om een eind te maken aan elke actie die de bedreiging van de internationale vrede kan vergroten en om een eind te maken aan militaire hulp aan alle strijdmachten die UNIFIL hinderen bij de uitoefening van haar mandaat", een indirecte verwijzing naar Israël dat Haddads militie financiert en bewapent.
In dit verband herhaalde de Raad de tekst van de resolutie uit 1978. die de UNIFIL instelde. De tweede paragraaf van deze resolutie (zie pag. 21012-'78) deed een beroep op Israël zijn militaire acties tegen Libanon te staken. De meeste raadsleden wensten slechts dat deel van de resolutie aan de nieuwe verklaring te zien toegevoegd, maar de VS hielden aan de toevoeging van de hele resolutie vast.
Voorts verlangde de Raad de onmiddellijke vrijlating van het Libanese militaire personeel en allen die door de de facto strijdkrachten tijdens de recente vijandelijkheden waren gekidnapt.

Op 21 maart verklaarde UNIFIL-commandant Callaghan dat ,,Libanese soldaten het recht hebben zich in heel Zuid-Libanon te bevinden". Hun aanwezigheid maakte volgens zijn zeggen UNIFIL-troepen voor patrouilles tegen ,,de terroristen" vrij.
Maar ondanks de veroordeling van Haddad door de Veiligheidsraad, bleef Israël de dissidente majoor steunen in zijn verzet tegen het Libanese leger.
Op 22 maart zei de Israëlische onderminister van defensie Zipori: .,Als (Haddads) milities onze steun nodig hebben, zullen wij ze helpen." De Israëlische stafchef Eytan omschreef Haddad toen als ,,een Libanese patriot die het leven van de inwoners van Zuid-Libanon heeft gered". Hij voorspelde bovendien een nieuwe uitputtingsoorlog als de Palestijnse guerrillastrijders, onder de dekmantel van UNIFIL, hun invloed in Libanon tot de grens met Israël konden uitbreiden. Israël, zo stelden Israëlische militaire kringen op 26 maart, kan niet tolereren dat de door Haddad gecontroleerde veiligheidsgordel in Zuid-Libanon door het Libanese leger in samenwerking met UNIFIL onder de voet wordt gelopen. Volgens deze kringen is het Libanese leger in feite een Syrische troepenmacht omdat de

Libanese regering onder Syrische controle zou staan en zou de aanwezigheid van Libanese troepen in het zuiden PLO-infiltraties vergemakkelijken
Haddad liet op 26 maart weten niet te zullen tolereren dat Libanese strijdkrachten onder de dekmantel van UNIFIL naar Zuid-Libanon optrekken.
Inmiddels hadden artillerieduels tussen Palestijnse guerrillastrijders en troepen van Haddad in de nacht van 22 op 23 maart zware schade aangericht in het door de guerrillastrijders beheerste Nabatiyeh

Gevechten in Zahle (dec. 1980)

In de stad Zahle in de Bekaa-vallei (zie pag. 24111 e.v.) braken op 19 dec. 1980 gevechten uit tussen militieleden van de Falangistische Partij en van de Nationale Liberale Partij (NLP). Volgens de leider van de NLP, ex-president Camille Chamoun, werd die z.g. NLP-militie echter geleid door Elias Hanache, die ook reeds voor de gevechten tussen christelijke milities in Beiroet in sept. 1980 verantwoordelijk was (pag. 24611) en die niet tot de NLP behoorde. Bij die gevechten werden volgens politiemededelingen op 19 en 20 dec. tien Libanezen gedood.
In de nacht van 19 op 20 dec. werd een Syrische patrouille van de ,.Arabische Overredingsmacht" (ADF), die tussenbeide kwam om een eind aan de gevechten te maken, onder vuur genomen. Vijf Syrische militairen werden gedood. De Syriërs stelden onmiddellijk een utimatum dat de verantwoordelijken voor de dood van de Syrische militairen uitgeleverd moesten worden. Toen dit ultimatum niet werd beantwoord, werd Zahle op 21 dec. omsingeld en urenlang door de Syrische artillerie onder vuur genomen. In de avond van 21 dec. werd tot een staakt-het-vuren besloten, waarbij Libanese politie- en legereenheden in Zahle zouden patrouilleren en de Syrische omsingeling door twee pantserbrigades met in totaal 6.000 man ongedaan zou worden gemaakt. Het Syrische bombardement had tot dan toe 4 doden en 20 gewonden gevergd.
Maar op 22 dec. 's morgens opende de Syrische artillerie opnieuw het vuur op Zahle. Volgens de Falangistische radio ,,De Stem van Libanon" werd de elektriciteitscentrale van de stad in brand geschoten; er zouden die dag acht mensen zijn gedood en 21 gewond. In de avond werd een tweede staakt-het-vuren overeengekomen.
Na de ontdekking van het lijk van een Syrische officier, die door een kogel was gedood, hervatte de Syrische artillerie op 23 dec de beschieting van Zahle
Ook op 26 dec 's avonds namen Syrische troepen met helikopters en granaten stellingen van christelijke milities in Zahle onder vuur
Daarna werd volgens de *F i w ioul I.* mes (30-12-'80) tussen vertegenwoordigers van Zahle en het Syrische opperbevel een akkoord bereikt om de si- t te \ ' d \ - geel an beide partijen zou pogen actie te ondernemen tegen de posities van de ander
De strijd zou toen 15 doden en 20 gewonden hebben gevergd

Libanees-Syrisch overleg

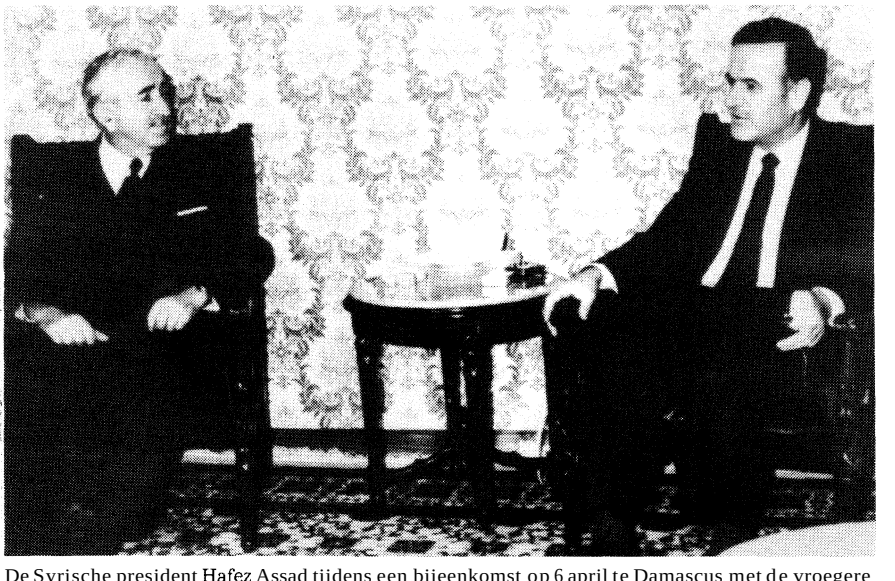
Op 29 dec. werd de nieuwe Libanese premier, Chafic Wazzan, te Damascus ontvangen door de Syrische president, Hafez Assad, voor besprekingen over o.a. de verlenging van het mandaat van de Syrische troepen in Libanon, dat op 27 jan. 1981 afliep.
Tijdens de derde islamitische topconferentie in Taif (25-28 jan. '81) vond een ontmoeting plaats tussen de Syrische president Assad en zijn Libanese ambtgenoot Elias Sarkis. die volgens de FAZ (6-2) tevergeefs trachtte Assad te overreden tenminste een deel van de Syrische toepen uit Libanon terug te trekken.

Begin febr. en op 26 febr. voerden de ministers van buitenlandse zaken van Libanon en Syrië, Fouad Boutros en Abdel Halim Khaddam, besprekingen over een agenda voor een topconferentie van beide presidenten. Na de laatste ontmoeting, in de Oostlibanese stad Chtaura, verklaarde Khaddam dat beide presidenten o.a. wilden spreken over de ,,vereiste maatregelen", die tot bevordering van de ,,nationale eendracht en de veiligheid" van Libanon konden leiden. Boutros deelde mee dat men over een door president Sarkis en premier Wazzan ontworpen programma van 14 punten inzake de eenheid en veiligheid van Libanon zou spreken.

Het topberaad tussen Assad en Sarkis vond op 10 en 11 maart te Damascus plaats. Ook de bevelhebber van de Arabische vredesmacht (ADF), brigade-generaal Sami al Chatib nam evenals in Chtaura – aan het overleg deel. Volgens het op 11 maart uitgegeven slotcommuniqué hadden beide presidenten ,,overeenstemming bereikt over de noodzaak maatregelen te nemen die zullen bijdragen tot een grotere veiligheid in Libanon". Die maatregelen werden niet nader toegelicht, maar volgens persberichten in Beiroet hadden zij betrekkingen op Sarkis' pogingen het Libanese leger weer op te bouwen en te laten fuctioneren naast de ADF. Voorts spraken de presidenten zich uit voor een terugkeer van het Libanese leger naar Zuid-Libanon. Ook werden zij het eens over de noodzaak de strijdende partijen in Libanon te verzoenen in het kader van de nationale entente. Maar de topconferentie had volgens Le Monde (15-3) geen enkel beslissend resultaat opgeleverd.

Op 25 maart laaide de strijd in Beiroet weer op, terwijl ook hevige gevechten werden geleverd in Baalbek.

(Voortzetting volgende aflevering)

De Syrische president Hafez Assad tijdens een bijeenkomst op 6 april te Damascus met de vroegere Libanese premier Rachid Karame (l.)

EG

MINISTERRAAD STELT LANDBOLIWPRIJZEN 1981-1982 VAST

De EG-ministers van landbouw hebben in de nacht van 1 op 2 april een akkoord bereikt over de landbouwprijzen voor 1981-1982. De prijzen horen. volgens de Europese spelregels. voor 1 april van elk jaar te worden vastgesteld. De ministerraad was daarin al jaren niet meer geslaagd.

De voorzitter van deze ministerraad, de Nederlandse minister van landbouw, ir. Gerrit Braks, presenteerde het resuitaat na afloop van a e vergadering met enige trots aan de pers.

,,Het heeft lang moeten duren voor men weer eens met de ervaring te doen kreeg, dat er in Europa ook besluiten genomen kunnen worden. Daarom ben ik er trots op te kunnen verklaren, dat we overeenstemniing hebben bereikt over een enorm pakket van maatregelen, dat van fundamenteel belang is voor Europa". aldus de Nederlandse minister.

,,De tegenstellingen waren zo groot dat nauwelijks te verwachten viel dat we tot overeenstemming zouden komen. Daarom is het bijna ongelooflijk wat er gebeurd is. We hebben landbouwprijzen vastgesteld op een gemeenschappelijke basis voor niet minder dan tien landen die zeer uiteenlopende economieën hebben", zo zei ir. Braks.

Demonstraties van *boeren*

Eveneens voor het eerst sinds jaren hebben demonstrerende boeren duidelijk gemaakt dat ze deze keer een veel aanzienlijker verhoging van de prijzen wensten dan vorige malen.

Van de eerste dag af dat de ministers vergaderden waren er voor het Raadsgebouw honderden (soms zo'n anderhalf duizend) voornamelijk Franse boeren bijeen. Verschillende malen kwam het tot incidenten. De Belgische rijkswacht die een cordon rond het gebouw had gelegd en die voortdurend aanwezig was met zwaar materiaal, zoals bijvoorbeeld waterkanonnen, chargeerde enkele malen en gebruikte verscheidene keren traangas om de boeren te verspreiden. De rijkswachters traden echter alleen op als de boeren het Raadsgebouw met eieren. aardappelen en stenen bekogelden.

Braks en zijn collega's uit de andere negen EG-landen waren bepaald niet gelukkig met de af en toe naar boven komende agressie van de boeren. Braks verklaarde dan ook in antwoord op vragen dat verscheidene van zijn collega's gedreigd hadden weg te loperi uit de vergadering , omdat zi geen besluiten onder druk van de straat wensten te nemen

Het prijspakket

De Europese Commissic had oorspronkelijk een verhoging van de prijzen met gemiddeld 7 8% voorgesteld terwijl de COPA (de overkoepelende Europese boerenorganisatie) 15 3 o eiste

Het uiteindelijke prijsbesluit komt neer op een verhoging van de prijzen met gemiddeld 9,5% Dat betekent dat de Gemeenschap nog dit jaar zo'n 960 mln gulden extra voor de landbouw op tafel moet brengen (maar dat rnoet uit besparingen komen. want de EG-Commissie wil geen aanvullende begroting) en over twaalf maanden gerekend ruim drie miljard In antwoord op vragen daarover zei Braks het eens te zijn ,,met de opvatting dat de financiele ruimte voor andere gemeenschappelijke beleidsterreinen door het landbouwbesluit geringer geworden is"

Maar ook in 1982 zal de 1%-BTW-grens (dus 1% van hun BTW-opbrengst die de lidstaten aan de Gemeenschap afdragen) door het nu genomen besluit niet behoeven te worden doorbroken

Braks zei overigens dat het Nederlandse regeringsstandpunt is dat er best meer dan die 1% aan de EG betaald kan worden mils rnet dat geld andere beleidsterreinen worden aangepakt.

De Nederlandse minister wees er ook op dat de vooruitzichten voor de voedselvoorziening in de wereld voor de komende tien tot vijftien jaar slecht zijn. daarom is volgens hem nodig dat er internationale projecten ontwikkeld worden waarin de Gemeenschap een aandeel heeft.

Ook Poul Dalsager, de (Deense) Europees landhouwcommissaris toonde zich verheugd over het genomen besluit. zo bleek uit een persconferentie die hij op 2 april hield. Sinds 1974 weten de boeren nu voor het eerst weer eens op tijd waar ze bij het begin van de campagne aan toe zijn. Het prijsakkoord is van buitengewoon belang voor de gehele Gemeenschap en in het bijzonder voor haar 40 miljoen boeren, aldus Dalsager.

Het prijspakket zoals dat in de nacht van 1 op 2 april werd besloten voorziet in een gemiddelde verhoging van de prijzen met ongeveer 9,5%. Het voedingsmiddelenpakket zal er ongeveer 2,5% duurder door worden en de kosten van levensonderhoud zullen als gevolg daarvan met ongeveer 0,6% stijgen.

Het pakket omvat ook een aantal ingrijpende ,,Agrimonetaire" maatregelen die nodig waren als gevolg van de recente devaluatie van de Italiaanse lire (op 22 maart. met 6%) en de

De Nederlandse minister van landbouw Braks (m.) in gesprek met zijn Franse ambtgenoot Mehaignerie (l.) en EG-commissaris Dalsager

toegenomen appreciatie van het Britse pond. Door die aanpassingen was een verandering van de spilkoersen van de valuta van de lidstaten ten opzichte van de ECU (de Europese rekeneenheid) nodig. Om te voorkomen dat daardoor negatieve monetaire compenserende bedragen zouden moeten worden ingesteld (of reeds bestaande verhoogd) besloot de Raad de ,,groene kocrsrn" zoveel mogelijk met de spilkoersen t~ laten samenvallen Van h april at wordt als gevolg daarvan een ECU 40.7985 Belgische (en Luxemburgse) frank waard, 7.91917 Deense kroon, 5.99526 Franse franc. 61.4454 Griekse drachmen. 0 685145 Ierse ponden. 1227.00 Italiaanse lires en 2.81313 Nederlandse guldens.

De koers van de Duitse ,,groene" mark zal aan het begin van het verkoopseizoen voor elk produkt worden aangepast. Besloten is voorts dat de voor Duitsland geldende positieve monetaire compenserendc bedragen voor een deel worden afgebroken Voor de meïk zal die afbraak 4.3 punten zijn en voor **ar** overige produkten 3.3 punten. Dat houdt in dat een ECU 2,6566 D-mark zal zijn. met uitzondering voor de sector zaaizaad (daar is een ECU 2.78341 D-mark) en voor de melksector waar een ECU 2.78260 D-mark zal zijn.

Deze monetaire besluiten hebben voor de boeren plezierige consequenties. Ze leveren namelijk (uitgedrukt in de nationale munten) nog een extra prijsstijging op. Voor de Nederlandse boer betekent dat in de melk- en zuivelsector 0,177% en voor de andere produkten 0.690% extra. Voor de Belgische en Luxemburgse boeren gelden dezelfde extra's. In Frankrijk en Denemarken krijgen de landbouwers door deze operatie 2.536% meer dan de officiele prijsverhoging. In Ierland is dat plus 3.924%, in Italie plus 8.591% en in Griekenland plus 2.902%. De positieve monetaire compenserende bedragen zullen per 6 april in Duitsland nog maar 3,2% zijn en voor het Verenigd Koninkrijk 12,9%.

Zuivel

Als gevolg van de overeenkomst in de Landbouwraad gaan in de zuivelsector met ingang van het melkprijsjaar 19811'82 de prijzen met 9% ineens omhoog (dus geen verhoging in twee fasen van in totaal 8% zoals het oorspronkelijke voorstel luidde).

Dat brengt de richtprijs voor boter op 317,84 ECU en die voor magere melkpoeder op 132,45 ECU. Wel gaat de medeverantwoordelijkheidsheffing de hoogte in. Die stijgt van 2 naar 2,3%, maar van een superheffing is geen sprake meer.

De Commissie gaat nog wel bestuderen of de produktie ingeperkt moet worden van die zuivelproducenten die meer dan 15.000 kg melk per hectare voedergewassen per jaar leveren.

De prijsverhoging in de zuivelsector mag het Europese budget niets kosten. Meerkosten zullen uit besparingen betaald moeten worden, zo heeft de Raad bepaald. Als er meerkosten ontstaan (door het leveren van meer dan 1% dan in 1980) dan wordt een van de volgende maatregelen (of een combinatie daarvan) overwogen: er zal progressieviteit in de basisheffing worden ingebracht, er komt een heffing op de uitbreiding van de produktie, de interventieprijs wordt geschorst of verlaagd

Bepaald is dat de algemene botersubsidie zal worden gehandhaafd. De Gemeenschap betaalt echter maar maximaal 75% van de uitgekeerde steun die niet meer dan 40 ECU per 100 kg mag bedragen. Op 1 oktober zal de steun voor boterconcentraat worden geschorst.

Ook de steun aan boter in het Verenigd Koninkrijk blijft. De Gemeenschap zal daar maximaal 45,94 ECU per 100 kg van vergoeden.

Het pakket geeft verder een oplossing voor het al lang aanslepende probleem van de boterimporten uit Nieuw-Zeeland. Dat land zal van 1 april tot aan het eind van dit jaar nog 70.250 ton boter naar de EG mogen exporteren. Voor volgend jaar is een hoeveelheid van 92.000 ton overeengekomen. Volgend jaar. voor 1 oktober, moet er een besluit vallen over de hoeveelheid voor 1983.

Suiker

In het pakket van maatregelen zit ook een nieuwe marktordening voor suiker die geldt tot en met het verkoopseizoen 1985-'86 Bepaald is dat de Gemeenscnap uit jaar iond 11,4 mln ton suiker zal produceren, iets minder dan voorheen.

Het A-quotum voor Nederland is vastgesteld op 690.000 ton en het B-quotum op 182 000 ton (A suiker krijgt een volledige garantie en B suiker een gedeeltelijke). Voor België zijn die hoeveelheden resp. 680.000 en 145.000 ton, voor Denemarken 328.000 en 61.000 ton, voor Duitsland 1.990.000 en 611.000 ton, voor Griekenland 290.000 en 29.000 ton. voor Frankrijk 2.530.000 en 759.000 ton. voor de overzeese Franse gebiedsdelen 466.000 en 47.000 ton, voor Ierland 182.000 en 18.000 ton. voor Italië 1.320.000 en 248.000 ton en voor het Verenigd Koninkrijk 1.040.000 en 104.000 ton.

Om de marktordening te kunnen financieren zijn er heffingen vastgesteld van maximaal 2% over zowel de A- als de B-suiker en een heffing van maximaal 30% over de B-suiker. Als dat te weinig geld opbrengt kan volgend jaar de heffing op de B-suiker verhoogd worden tot maximaal 37,5%.

Als gevolg van het Raadsbesluit gaat de basisprijs van suikerbieten met 8,5% omhoog naar 35,91 ECU per ton. De interventieprijs voor witte suiker stijgt met 8.5% naar 46.95 ECU per 100 kg en de interventieprijs voor ruwe suiker gaat met 7,5% omhoog naar 38.58 ECU per 100 kg.

Vlees

De basisprijs voor varkens gaat met ingang van 1 november met 11% omhoog. Dat is 2% hoger dan de Commissie oorspronkelijk had voorgesteld. De verhoging brengt die basisprijs op 1761,80 ECU per 100 kg.

De basisprijs en de centrale referentieprijzen voor schapevlees worden met 7,5% verhoogd en dat is 1,5% meer dan in het oorspronkelijke voorstel van de Commissie.

Ook voor rundvlees is er meer uit de bus gekomen dan de Commissie had voorgesteld. De oriëntatie- en interventieprijs gaan tweemaal omhoog: eerst met 7,5% aan het begin van het verkoopseizoen en nog eens met 2,5% op 7 december van dit jaar.

De verhoging van de prijs met 10% in totaal brengt de oriëntatieprijs op 1768,4 ECU per ton en de interventieprijs op 1591,5 ECU per ton; het oorspronkelijke voorstel van de Commissie omvatte een prijsverhoging in twee fasen die in totaal uitkwam op 9% prijsverhoging.

De premie voor zoogkoeien blijft gehandhaafd op 40 ECU per koe, waarvan het Europese landbouwfonds 20 ECU betaalt. Maar overeengekomen is dat de Gemeenschap. met ingang van het verkoopseizoen 1982183 maximaal 75% van de uitgaven voor de basispremie zal betalen.

De premie die in Italie wordt uitgekeerd bij de geboorte van kalveren blijft 32 ECU per kalf.

Ook de slachtpremie in de rundersector blijft gehandhaafd, maar over de laatste moet het Europese Parlement nog een advies uitbrengen.

De Raad is er mee akkoord gegaan dat er van 1 juni van dit jaar af een begin wordt gemaakt met een communautair indelingsschema voor geslachte volwassen runderen. Voorts is het zogehe **'GATT-contingent'** voor bevroren rundvlees (in totaal 50.000 ton) over de lidstaten verdeeld

Dc Benelux landen zullen daarïan 4.908 ton mogen invoeren tegen een invoerrecht van 20%.

De EG gaat in 1981 60.000 ton rundvlees uit derde landen inroeren voor industriële verwerking. Dat is 10.000 ton meer dan in het verleden.

Tenslotte is bepaald dat er dit jaar 235.000 voor mesterij bestemde jonge stieren tot 300 kg gewicht geïmporteerd mogen worden tegen een verlaagde heffing.

Graan

Voor de sector granen heeft de Raad besluiten genomen die vrijwel overeenkomen met de voorstellen van de Commissie. De richtprijs voor zachte tarwe gaat met 7.73% omhoog naar 230,53 ECU per ton. De interventieprijs stijgt met 6% naar 165,23 ECU per ton en de referentieprijs voor baktarwe stijgt met 5,5% naar 184,84 ECU per ton. Voor durumtarwe gaat de richtprijs met 5,19% omhoog naar 310,02 ECU per ton en de interventieprijs stijgt met 4,1% naar 271,09 ECU per ton. De richtprijs voor gerst gaat 8,07% omhoog tot 210.000 ECU per ton en de interventieprijs stijgt met 6% tot 165,23 ECU per ton. Van rogge gaat de richtprijs met 7,35 omhoog tot 211,81 ECU per ton en de interventieprijs stijgt met 3,28% naar 169,20 ECU per ton. De richtprijs van mais komt op 210.00 ECU per ton (door een stijging met 8,07%) en de interventieprijs wordt 165,12 ECU per ton (stijging 6%).

Wat zetmeel betreft is bepaald dat de Commissie tegen 1 juni van dit jaar nieuwe voorstellen op tafel zal leggen. Die voorstellen moeten de uitgaven die voor de Gemeenschap met de zetmeelsector gemoeid zijn, verminderen. Voorlopig zal de produktierestitutie voor zetmeel gehandhaafd blijven op 27,74 ECU per ton. De zogeheten evenwichtspremie voor aardappelzetmeel wordt gehandhaafd op 20 ECU per ton en de telersprijs voor fabrieksaardappelen gaat met 8% omhoog.

Groenten en *fruit*

De basis- en aankoopprijzen voor verse groenten en fruit (bloemkool, perziken, citroenen, peren, tafeldruiven) gaat met 11% omhoog. Voor mandarijnen, zoete sinaasappelen en appels is de verhoging 9% en voor tomaten bedraagt ze 8%. Voor verwerkte groenten en fruit zullen de criteria voor het vaststellen van de steunbedragen zo worden gehanteerd dat er besparingen mogelijk zijn.

De richtprijs voor kool- en raapzaad stijgt met 10% tot 425,6 ECU per ton. De basisinterventieprijs gaat met 8% omhoog naar 397,1 ECU per ton. Van zonnebloemzaad gaat de richtprijs naar 477,46 ECU per ton (verhoging met **10%).** De streefprijs voor lijnzaad stijgt met **10%** naar **46,40** ECU per 100 **kg**.

Reacties

Poul Dalsager, de Europese landbouwcommissaris, bleek op de persconferentie die hij op **2** april hield. vooral zeer tevreden over het feit dat de Landbouwministers ,,op tijd" een besluit hebben kunnen nemen. Zo'n tijdig besluit was nodig omdat de landbouwers in het verleden inkomensverliezen hebben geleden, zo zei hij. Juist omdat de boeren een achteruitgang in hun inkomen hebben geaccepteerd hebben ze een beslissend aandeel geleverd in de strijd tegen de inflatie, maar men kan de last van de strijd tegen de inflatie niet blijvend op de schouders van de landbouwers leggen, aldus de Europese commissaris.

Dalsager kon er overigens niet onderuit dat het uiteindelijke Europese landbouwprijsbesluit een heel eind uitkomt boven wat de Commissie van plan was en dat van de besparende maatregelen die de EG-Commissie op het oog had (uitbreiding van de medeverantwoordelijkheid bijvoorbeeld) weinig of niets in huis gekomen is.

Hij moest toegeven dat het nu overeengekomen prijsbesluit een record betekent vergeleken met voorgaande jaren en uit gaat boven het inflatiepercentage in veel lidstaten. Ook moest hij beamen dat dit prijsbesluit de produktie in het algemeen nog zal doen toenemen. Maar Dalsager bleef er bij dat de financiële gevolgen van het prijsbesluit geen aanvullende begroting voor dit jaar noodzakelijk zullen maken.

Het voorlopige commentaar van de COPA was ongeveer gelijk aan dat van Dalsager. De voorzitter van de Europese boerenorganisatie. de Duitser Heereman, betuigde vooral zijn tevredenheid over de snelheid waarmee de landbouwministers besloten hebben en hij noemde dat vooral van belang voor de melk-, de rundvlees- en de schapevleessector.

Het resultaat van de landbou marathon noemde Heereman ,,een bemoedigende factor, niet alleen voor de voortzetting van het gemeenschappelijk landbouwbeleid. maar ook voor de gehele Gemeenschap". Het resultaat dat bereikt is, is volgens Heereman een verbetering vergeleken met wat de Commissie had voorgesteld.

Toch betreurde hij het dat de Raad niet akkoord gegaan is met de eisen van de COPA ..die volstrekt terecht waren omdat de landbouwinkomsten een dramatische situatie bereikt hadden", 15,3% verhoging zou volkomen gerechtvaardigd geweest zijn, aldus Heereman. De nu overeengekomen prijsstijging compenseert slechts ten dele het inkomensverlies van de boeren, vooral in bepaalde lidstaten. Heereman legde er de nadruk op dat het nu de taak van de Commissie is om er op toe te zien dat de boeren werkelijk de overeengekomen prijsstijging ontvangen.

Ook het Nederlandse Landbouwschap heeft een commentaar gepubliceerd op de beslissingen over de gemeenschappelijke landbouwprijzen, die de EG-Ministerraad genomen heeft.

In de eerste plaats geeft het schap uiting aan zijn opluchting over het feit, dat de ministers de beslissingen voor het komende seizoen tijdig hebben genomen. Het hoopt dat hrt gevaar. dat het gemeenschappelijk landbouwbeleid bedreigde door nationale maatregelen in andere lidstaten, hierdoor afgewend is.

Voor de belangrijkste produkten. zoals melk, suiker en granen, is volgens het schap een lagere prijsverhoging tot stand gekomen dan tiet gemiddelde van 9,5% waarover de Raad overeenstemming heeft bereikt. Voor granen ligt ze zelfs aanzienlijk lager.

Wel komt de gemiddelde verhoging waartoe is besloten dichter in de buurt van wat nodig is om verdere teruggang van de boereninkomens tegen te gaan dan het gemiddelde dat de Europese Commissie had voorgesteld: rond 7,5%.

Van groot belang zal het riu volgens het Landbouwschap zijn, dat de Europesr Gemeenschap het marktbeheer voor het komende seizoen op doelgerichte wijze gaat voeren. Op die manier moet inhoud worden gegeven aan de nu genomen besluiten.

Wordt het marktbeheer beter gevoerd dan de laatste jaren voor een aantal produkten is gebeurd. aldus het schap. dan krijgt de Nederlandse boer de kans de kostenstijgingen van het afgelopen jaar te compenseren. De inkomensachterstand die hij over een reeks van jaren heeft opgelopen wordt er echter niet door weggewerkt.

De als gevolg van monetaire verschillen ontstane situatie is door de jongste beslissingen in Brussel aanzienlijk verbeterd, zo meent het schap. De vermindering van het (tot uitvoersubsidies en invoerheffingen leidende) positieve monetair-compenserende bedrag voor West-Duitsland betekent, ondanks het geheel wegvallen van het positieve MCB voor ons land. een verbetering van de concurrentiepositie van de Nederlandse landbouw.

De ministers hebben voorstellen tot uitbreiding van de medefinanciering van het beleid door de producent, eerder gedaan door de Europese Commissie, naar volgend jaar verschoven. De komende maanden komt er een diepgaande discussie over het gemeenschappelijk landbouwbudget. Door de besluiten in Brussel kan die moeilijke discussie in ieder geval in een ander klimaat gevoerd worden.

Voedselhulp aan Polen

De Europese landbouwraad van **1** april heeft ook een besluit genomen inzake voedselleveranties van de EG aan Polen, overeenkomstig de aanbeveling op de EG-top in Maastricht (pag. **21211-1981).**

Polen kan de beschikking krijgen. zo heeft de Raad op voorstel van de Commissie beslist. over 10.000 ton boter, 5.000 ton harde kaas. 2.000 ton volle melkpoeder, 30.000 ton vlees. 20.000 ton koolzaadolie of 50.000 ton koolzaad, 175.000 ton gerst. 25.000 ton rogge en 200.000 ton voedergranen. De Gemeenschap is bereid dit voedsel te leveren tegen een prijs die 15% beneden die van de wereldmarkt ligt. Bovendien kan Polen nog 50.000 ton suiker tegen een prijs die 10% beneden die van de wereldmarkt ligt krijgen.

De Commissie heeft de kosten die het met zich meebrengt om beneden de wereldmarktprijs te leveren geraamd op 33 mln rekeneenheden (dus ongeveer 92,5 mln gulden). Maar omdat de EG ook nog eens de normale uitvoerrestituties moet betalen (om de hogere EG-prijzen naar die van de wereldmarkt te overbruggen) komt er nog ongeveer hetzelfde bedrag bij. De totale kosten voor de Gemeenschap komen dus op rond 185 mln gulden.

EG-exporteurs die leveringscontracten met het Poolse invoerbureau sluiten kunnen de levensmiddelen ofwel aankopen uit Europese interventievoorraden of op de vrije markt. De commissie heeft er op gewezen dat het verlenen van kredieten aan Polen om de aankopen mogelijk te maken een zaak is die de lidstaten zelf met Polen moeten regelen.

Al eerder besloot de Europese Ministerraad (december vorig jaar) om aan Polen goedkoop voedsel te leveren. Toen ging het om 50.000 ton suiker, 30.000 ton boter. 3.000 ton volle melkpoeder, 15.000 ton rundvlees. 35.000 ton varkensvlees, 40.000 ton koolzaad, 100.000 ton gerst, 100.000 ton rogge, 25.000 tori rijst en 600 ton olijfolie: ook dit voedsel werd ter beschikking gesteld tegen een prijs die ongeveer 15% onder die van de wereldmarkt lag en de kosten die er voor de Gemeenschap aan verbonden waren zijn ongeveer dezelfde als de kosten voor levensmiddelen die nu ter beschikking staan.

Met de leveringen van het voedsel waartoe in december was besloten is het niet erg vlot verlopen. Volgens de Commissie waren sinds niaart de contracten voor de levering van vrijwel alle voedsel van die eerste ,,schijf' gesloten, maar de leveringen die in januari begonnen zullen nog tot eind mei doorlopen. Werkelijk in Polen aangekomen zijn inmiddels 30.000 ton suiker, 20.000 ton boter. 6.000 ton varkensvlees en 3.000 ton rundvlees. Technische moeilijkheden (transportproblemen) en het feit dat de bilaterale kredieten voor Polen wat moeizaam tot stand kwamen waren er de oorzaak van dat de leveranties vertraging opliepen, aldus de Commissie.

De Eurowese voedselhulw aan Polen heeft vooral ook politieke betekenis. In Europese kringen in Brussel wees men erop dat de Duitse minister van buitenlandse zaken, Genscher, tijdens de jongste Europese topconferentie, mededeling deed van het beroep dat Polen op de Gemeenschap deed.

Polen staat economisch aan de rand van de afgrond. Het land heeft enorme schulden in het westen en dit jaar alleen al dient het zo'n 3,1 mrd dollar aan rente en aflossingen te betalen aan banken in de Verenigde Staten en in West-Europa. Polen heeft inmiddels om nog meer kredieten gevraagd ten bedrage van ongeveer een mrd dollar. De totale Poolse schuld aan het westen beloopt momenteel zo'n **25** mrd dollar. (Europa van Morgen)

ZOMERTIJD

Op **29** maart is in alle landen van de EG de zomertijd ingegaan. Dit betekent. dat voor de eerste keer de tien EG-landen gezamenlijk tot actie zijn overgegaan.

De gelijktijdige begindatum betekent evenwel niet dat de Europese Gemeenschap één enkele tijdzone gaat vormen. Daarvoor is de Gemeenschap te uitgestrekt. Er blijven drie tijdzones bestaan. Als het in Ierland en het Verenigd Koninkrijk **12** uur 's middags is, is het op het vaste land reeds **1** uur, met uitzondering van Griekenland, daar is het dan **2** uur.

Biina alle andere Westeuropese alsook verschillende Oosteuropese landen zijn op 29 maart ook op de zomertijd overgeschakeld Het zijn de DDR. Finland, Hongarije, Joego-Slavië, Noorwegen, Oostenrijk, Polen. Portugal Spanje, Tsjechoslowakije, Zweden en Zwitserland

De Gemeenschap heeft nog geen overeenstemming bereikt over gemeenschappeliike data voor het einde van de zomertijd, noch over gemeenschappelijke begindata voor de jaren vanaf 1983.

De Europese Commissie heeft een voorstel ingediend met als begindatum voor 1983 27 maart In 1984 zou de zomertijd moeten beginnen op 25 maart en in 1985 op 31 maart De Commissie stelt voor de zomertijdperiode vanaf 1983 altijd op de tweede zondag van oktober te laten aflopen (Europa van Morgen)

NEDERLAND

TWEEDE KAMER AANVAARDT LEEGSTANDWET KABINET

De Tweede Kamer is op 19 maart in overgrote meerderheid akkoord gegaan met het ontwerp-leegstandwet van het kabinet.

Dit ontwerp was op 12 jan. 1979 bij de Tweede Kamer ingediend (pag. 216/1-1980) n.a.v. zich wijzigende inzichten m.b.t. het verschijnsel kraken (pag. 21213 e.v.-1980).

Het wetsontwerp van het kabinet moest concurreren met een initiatiefontwerp van de PvdA-fractie in de Tweede Kamer (pag. 21513-1980). Tijdens de parlementaire behandeling zijn in het oorspronkelijke ontwerp van het kabinet echter zoveel wijzigingen aangebracht. zowel door nota's van wijziging van het kabinet als door amendering vanuit de Tweede Kamer. dat het ontwerp ook voor de PvdA-fractie, met uitzondering van één persoon, aanvaardbaar geworden was.

Bij de stemming bij zitten en opstaan op 19 maart bleken alleen tegen het ontwerp te zijn de Boerenpartij, CPN. PSP, PPR en de PvdA-er De Hamer.

De heer De Hamer stemde tegen. omdat hij zich niet kon verenigen met het systeem van anonieme dagvaarding, zoals dat in de wet wordt geregeld.

Als het ontwerp nu ook door de Eerste Kamer wordt goedgekeurd, kan de wet nog in 1981 van kracht worden en krijgen gemeenten en justitie nieuwe wapens in handen in de strijd zowel tegen onrechtvaardige leegstand als tegen kraken.

Moties

Bij de stemmingen op 19 maart kwamen ook enkele moties uit de Tweede Kamer aan de orde,

PvdA-woordvoerster Salomons drong aan op uitvoering van de motie die ze samen met Nypels (D 66) had ingediend en waarin om bijstelling van de Woonruimtewet wordt gevraagd. Staatssecretaris Brokx van Volkhuisvesting praat al geruime tijd met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten over mogelijkheden de gemeenten meer invloed op de verdeling te geven.

Met alleen de stem van Koekoek tegen nam de Kamer een motie aan van Scholten (CDA) en De Beer (VVD)waarin de regering wordt uitgenodigd drie jaar na inwerkingtreding van de Leegstandwet met een rapportage over de praktische werking te komen.

Met alleen de linkse partijen voor verwierp de Kamer een motie van Van der Spek (PSP) waarin om gegevens over leegstand wordt gevraagd. die het mogelijk moeten maken al na een jaar te constateren of de wet aan de verwachtingen voldoet

Hetzelfde lot trof moties van Jansen (PPR). waarin om de inventarisatie van de kosten van de gemeenten wordt gevraagd en op woonruimteverdelingsplannen van de gemeenten wordt aangedrongen.

Definitieve versie leegstandwet

Aangezien het wetsvoorstel. zoals dat nu naar de Eerste Kamer gaat. door de Senaat niet meer op onderdelen gewijzigd kan worden. heeft het zijn definitieve vorm bereikt.

Het heeft betrekking op woonhuizen en gebouwen zoals ziekenhuizen, bejaardentehuizen. scholen en kazernes. die tot woonruimte kunnen worden verbouwd.

Komt zo'n woning of gebouw leeg te staan. dan moet de eigenaar dat uiterlijk binnen een maand melden aan de gemeente, die dat noteert in een speciaal register. Doet een eigenaar dat zelf niet op tijd, dan staat het ieder ander vrij om het leegstaande pand aan te geven. Ook zullen ambtenaren van de gemeente leegstand opsporen.

De eigenaar die leegstand niet tijdig meldt loopt het risico van een boete van maximaal f 25 000 of vier weken hechtenis Bovendien zijn krakers die he? pand in dc tussentijd betrekken niet strafbaar. Aangemelde panden blijven minimaal een jaar in het Leegstandregister staan. Daarna kan het gemeentebestuur besluiten de woning of het gebouw te schrappen.

Verwacht wordt dat dit niet vaak zal gebeuren. Het gemeentebestuur kan panden net zolang in het register laten staan als men nodig vindt. Waarschijnlijk zal er alleen worden geschrapt als het om absoluut onbruikbare panden gaat, bijvoorbeeld krotten. Zolang een woning of een gebouw in het register staat is het strafrechtelijk beschermd tegen kraken Dat betekent dat krakers die toch zo'n pand betrekken dc kans lopen op f 500 boete terwijl er ook kan worden ontruimd

Procedures

Een eigenaar wiens geregistreerde pand is gekraakt kan twee procedures volgen om tot ontruiming te komen: via de burgemeester (strafrechtelijk) en via de rechter (civielrechtelijk, een kort geding).

Hij kan beide wegen gelijktijdig bewandelen. Deze procedures moeten in elk geval tot ontruiming leiden. De vraag is alleen op welke termijn dat het geval zal zijn. Stapt de eigenaar naar de burgemeester dan is deze verplicht te ontruimen. desnoods met behulp van de politie.

Hij heeft echter enige beleidsruimte, omdat in de wet niet staat vermeld op welk tijdstip dat moet gebeuren. Na afweging van de belangen van de eigenaar en de bewoners van het pand zou hij kunnen besluiten de krakers nog een paar maanden te laten zitten. Zint het gedrag van de burgemeester de eigenaar niet. dan kan deze daartegen beroep aantekenen bij de Raad van State.

Aan het proces via de rechter zijn enige nieuwe aspecten toegevoegd. Het belangrijkste is dat krakers kunnen worden gedagvaard zonder dat

Een beeld van een gekraakt pand aan de Amsterdamse Prins Hendrikkade

hun naam bekend is Daarmee wordt het probleem omzeild dat men eerst achter de naam van krakers nioet zien te komen voordat men kan procederen. Vour er echter van eeri anonieme dagvaardiging sprake kan zijn moet de eige naar eerst kunnen aantonen dat hij rijn best heeft gedaan om achter de identiteit van de krakers te komen. Aiioniern dagvaarden wordt bovendien pas na een jaar na inwerkingtreding van de Leegstandwet mogelijk.
Ook de rechter kan net als de burgemeester een termijn stellen voor de ontruiming. Voor hij dat doet dient hij burgemeester en wethouders advies te vragen. Hij kan dan informeren naar bijvoorbeeld de urgentie van de woningzoekenden in het pand en naar de mogelijke plannen van de gemeente de woning of het gebouw te vorderen. Als de rechter ren ontruimingsvon nis heeft geveld Iran dat gedurende een jaar na die uitspraak tegen iedereen worden uitgevoerd.

Overgangsregeling

Als de wet van kracht wordt geldt voor de krakers aie al in panden zitten een overgangsregeling. Zij die al voor 1 febr 1981 in een kraakpand woonden zijn niet strafbaar. De genoemde procedure via de burgemeester kan tegen hen niet worden gevolgd. Het blijft echter wel mogelijk dat een eigenaar via een kort geding ontruiming vraagt. Bovendien zullen zij moeten wijken als de gemeente of als de eigenaar een vergunning voor tijdelijke verhuur krijgt.

Zolang een pand in het Leegstandregister staat genoteerd zijn er in feite vier mogelijkheden: de eigenaar vindt een koper of een huurder dit er in trekt. de gemeente vordert de ruimte. de eigenaar krijgt toestemming voor tijdelijke verhuur of het pand wordt uit het register geschrapt omdat het totaal onbruikbaar is.
In het eerste geval is het probleem opgelost. in het laatste geval gaat het om panden die toch niet voor de huisvesting kunnen worden gebruikt. De mogelijkheden die overblijven zijn vordering door de gemeente of tijdelijke verhuur. Vorderen wordt door de Leegstandwet gemakkelijker gemaakt. De gemeente hoeft niet langer de namen op te geven van woningzoekenden voor wie een huis wordt gevorderd. Dat leverde in het verleden probleinen op omdat de mensen die aan het begin van de langgerekte procedure werden genoemd op het moment dat de vordering werd afgerond vaak helemaal niet meer in het pand u-ilden of daartoe niet meer in staat waren. De gemeente moest dan helemaal opnieuw beginnen.

Kosten

Bovendien worden de procedures bekort. Het gemeentebestuur maakt uit voor hoe lang een woning wordt gevorderd. Ze betaalt de eigenaar een vergoeding en ontvangt op haar beurt huur van de bewoner. In principe gaat men daarbij uit van bedragen op grond van de Huurprijzenwet (het puntensysteem). Dat kan de eigenaar geld kosten als zijn exploitatiekosten hoger zijn dan de vergoeding. Maar ook de gemeente kan er geld bij inschieten als men de bewoners om bepaalde redenen minder dan de ,,normale huur" in rekening brengt.
Een groter financieel risico kan een gemeente echter lopen bij de vordering van gebouwen die voor bewoning geschikt moeten worden gemaakt. De normale gang van zaken zal zijn dat het gemeentebestuur eerst toestemming voor die plannen vraagt aan de minister van Volkshuisvesting. Stemt die in niet de verbouwing dan neemt het Rijk de helft van het exploitatietekort voor zijn rekening.
Bij de verbouwing kan de gemeente gebruik maken van alle bestaande subsidieregelingen en voor de nieuwe woningen in het gebouw wordt de huur berekend op basis van de Huur prijzenwet Nadat het Rijk vervolgens de helft van he, tekort dat dan nog overblijft heeft betaaid. moet de gemeente zelf voor de andere helft opdraaien
Dat bedrag zal een belangrijke rol spelen bij het besluit van de gemeente om tot vordering over te gaan. De kostenfactor kan een reden zijn om van vordering af te zien, In de Leegstandwet staat dat uiterlijk vijfeneenhalve maand nadat een pand in het Leegstandregister is opgenomen eeri beslissing over de vordering moet valleri. Voor woningen die niet worden gevorderd kan de eigenaar een vergunning voor tijdelijk verhuur vragen

Verbouwen

Bewoners die hun eigen huis snel genoeg kwijt kunnen of bouwers van nieuwe huizen worden een jaar lang van vordering gevrijwaard Voor panden die niet worden gevorderd en anders toch leeg zoud n blijven staan. kan een vergunning voor tijdelijk verhuur worden gegeven. De categorieën woningen waarop dit van toepassing is zijn echter beperkt. Een eigenaar van een huurwoning die daaronder valt moet kunnen aantonen dat hij zijn eigendom op afzienbare termijn ingrijpend gaar verhouwen en het daarom l e e moet krijgen.
Gaat het om een koophuis. dan moet de bezitter rijn uiterste best hebben gedaan om het eerst kwijt te raken. Tijdelijke verhuur is mogelijk voor ten minste zes maanden en ten hoogste drie jaar. Als er verbouwd gaat worden of er komt een koper opdagen kunnen de huurders met een opzegtermijn van drie maanden op straat worden gezet. Het gemeentebestuur moet in de vergunning de maximaal toegestane huur opgeven. De gemeente heeft ook invloed op de keus van tijdelijke huurders.
De regering. maar ook de meerderheid van de Tweede Kamer verwacht de leegstand van meer dan honderdduizend woningen plus veel gebouwen met de Leegstanawet te kunnen oplossen. Over drie jaar zullen de ervaringen in de praktijk worden bekeken aan de hand van een evaluatierapportage van de regering. Veel. zo niet alles. zal afhangen van de manier waarop de gemeenten van de geboden mogelijkheden gebruik maken en van de (financiële)steun die hun daarbij door de regering wordt geboden. (De Volkskrant. Handelingen Tweede Kamer)

(Vor. ber. pag. 212/3 e.v.-1980

DR. W. F. DUISENBERG PRESIDENT VAN DE NEDERLANDSCHE BANK.
DR. A. H. E. M. WELLINK, LID VAN DE DIRECTIE

Dr. W. F. Duisenberg. die per 1 mei 1981 is benoemd tot lid van de Directie van De Nederlandsche Bank N.V., is aan H.M. de Koningin voorgedragen als opvolger van dr. J. Zijlstra. Dr. Zijlstra zal met ingang van 1 januari 1982 zijn functie van President van De Nederlandsche Bank neerleggen. Hij heeft deze functie dan bijna 15 jaar vervuld.
Voor de opvolging van Dr. Duisenberg als lid van de Directie van De Nederlandsche Bank, zal worden voorgedragen voor benoeming. eveneens per 1 januari 1982 dr. A. H. E. M. Wellink, thans Thesaurier-Generaal bij het ministerie van Financiën.

DR W F DUISENBERG

Wim Duisenberg is op 9 juli 1933 in Heerenveen geboren Na in 1954 het diploma gymnasium B behaald te hebben studeerde hij economie aan de rijksuniversiteit te Groningen. In 1961 deed hij cum laude doctoraal examen met als specialisatie: internationale economische betrekkingen. In 1965 promoveerde hij op het proefschrift ,.Economische gevolgen van ontwapening".
Van juni 1961 tot december 1965 was hij u-etenschappelijk medewerker aan de economische faculteit van de rijksuniversiteit te Groningen; van januari 1966 tot maart 1969 was hij staflid van het Internationale Monetaire Fonds te Washington. Daarna was hij adviseur van de directie van de Nederlandsche Bank voor bijzondere economische aangelegenheden. In 1970 werd hij benoemd tot gewoon hoogleraar in de macro-economie aan de universiteit van Amsterdam. Hij aanvaarde in september van dat jaar het hoogleraarschap met een oratie over .,geïmporteerde infiatie". Van 1973 tot 1977 was Duisenberg minister van Financien in het kabinet-Den Uyl. Hij is thans plaatsvervangend voorzitter van de hoofddirectie van de Centrale RABO-bank.

Dr W. F, Duisenberg

DR. A. H. E. M. WELLINK

Nout Wellink is geboren op 27 augustus 1943 in Aalten. Hij behaalde in 1961 in Venray het diploma Gymnasium B. Vervolgeris studeerde hij rechten, privaatrechtelijke studierichting. aan de Rijksuniversiteit van Leiden. In 1968 behaalde hij het doctoraal examen. waarna hij tot 1970 wetenschappelijk medewerker was van het Economisch Instituut van deze Rijksuniversiteit.
Op 1 april 1970 trad hij in dienst van het ministerie van Financien. In juni 1973 promoveerde Wellink tot doctor in de economische wetenschap op het onderwerp De inkomenselasticiteit van het Nederlandse belastingstelsel. Op 1 oktober 1976 werd hij benoemd tot directeur Algemene Financiële en Economische Politiek en op 1 mei 1977 werd hij daarnaast belast met de waarneming van de functie van plaatsvervangend Thesaurier-Generaal. Sinds 1 oktober 1977 is hij Thesaurier-Generaal. (Persbericht ministerie van financiën d.d. 17-3)

BETALINGSBALANS IN 1980

Minister Van der Stee van financiën heeft op 30 maart de Tweede Kamer een overzicht gezonden van betalingsbalansgegevens in 1980 Het volgende is daaraan ontleend

Voor het gehele jaar 1980 resulteerde de lopende rekening op transactiebasis in een tekort van f 4,9 mrd, tegenover een deficit van f 3,9 mrd in 1979. Deze verdere achteruitgang had wederom geheel betrekking op het onzichtbare verkeer. In het goederenverkeer trad enige verbetering op, waarbij de stijging van de waarde van de goedereninvoer 13.5% en die van de goederenuitvoer 14.2% beliep: de ruilvoet gaf een verslechtering van 2 punten te zien. De verbetering van de handelsbalans hing mitsdien geheel met de volume-ontwikkeling samen: de invoer daalde met 2% en de uitvoer steeg met 1%.

De achteruitgang in het onzichtbare verkeer in 1980 kwam in de eerste plaats voor rekening van de inkomensoverdrachten, waarvan het negatieve saldo, vooral door een sterke daling van de netto overheidsontvangsten uit de EG, met f 0,8 rnrd toenam. Daarnaast daalde het positieve saldo in het dienstenverkeer mrt (0.3 mrd Binnen dit verkeer nam het tekort in het [illegible] verkeer verder toe. terwijl de netto ontvangsten ter zake van technische dienstverlening een scherpe daling te zien gaven. Hiertegenover stond een sterke stijging van de netto ontvangsten in het vervoer, vooral door hogere bunkeropbrengsten. waardoor de achteruitgang in het totale dienstenverkeer minder sterk was dan in de voorafgaande jaren. Tenslotte gaf het negatieve saldo primaire inkomens een verdere stijging te zien. te weten van ruim f 0.2 mrd.

De lopende rekening op kasbasis vertoonde in het vierde kwartaal een tekort van J 2.3 mrd. Het grote verschil met het – eveneens niet voor seizoen gecorrigeerde – resultaat op transactiebasis hing voornamelijk samen met mutaties in niet geregistreerd kort handelskrediet. Voor het gehele jaar 1980 bedroeg het tekort van de lopende rekening op kasbasis f 7,4 mrd. tegen een deficit van f 4.8 rnrd in 1979.

Het geregistreerde kapitaalverkeer van de niet monetaire sectoren – met inbegrip van de eenzijdige vermogensoverdrachten – leidde in het vierde kwartaal tot een kapitaalinvoer van f 0.8 mrd. Voor het gehele jaar 1980 resulteerde hiermede een kapitaalinvoer van 1.2 mrd, tegen een kapitaaluitvoer van f 0,6 rnrd in 1979.

Het lange particuliere kapitaalverkeer gaf in het vierde kwartaal een toestroming van f 1.5 mrd te zien, terwijl in het sterk fluctuerende korte particuliere kapitaalverkeer ditmaal *f* 0.1 mrd afvloeide. De kapitaaltransacties van de overheid vergden f 0,7 mrd, waarvan f 0,4 mrd betrekking had op schuldvermindering van het Rijk in het verkeer met de EG.

Binnen het lange kapitaalverkeer van de particuliere sector vond in het effectenverkeer een kapitaalinvoer van f 1,3 mrd plaats, nadat in de voorgaande drie kwartalen gemiddeld f 1,7 mrd was toegevloeid. De effectentransacties in het beursverkeer, die in het derde kwartaal tot een invoer van f 2.5 mrd hadden geresulteerd, leverden thans een invoer op van f 1,5 mrd. Daarbij liep met name de verkoop van Nederlandse obligaties naar het buitenland sterk terug, te weten met bijna f 1.1 rnrd tot f 0,9 mrd. Daarentegen gaf de verkoop van binnenlandse aandelen naar het buitenland, welke *f* 0,5 rnrd bedroeg, een verdere stijging te zien. Over het jaar 1980 resulteerde het totale effectenverkeer in een kapitaalinvoer van J 6.4 mrd. na een invoer van f 5.3 mrd in 1979.

De directe investeringen. die in het derde kwartaal tot een aanzienlijke kapitaaluitvoer hadden geleid (f 2,2 mrd), vertoonden ditmaal per saldo een kapitaalinvoer van f 0.8 mrd. Tegenover belangrijk lagere Nederlandse investeringen in het buitenland (*f* 0,7 mrd) stonden relatief omvangrijke investeringen van het buitenland in Nederland (*f* 1.5 mrd). Over het gehele jaar 1980 bedroegen de Nederlandse directe investeringen in het buitenland f 5,3 mrd en de buitenlandse investeringen in Nederland 12.5 mrd (1979: f 4,4 mrd resp. f 2,4 mrd).

De lange particuliere kredietverlening was in het vierde kwartaal (evenals in het gehele jaar 1980) nagenoeg in evenwicht. In het overige lange particuliere kapitaalverkeer vloeide *j* 0.5 mrd af, waarvan f 0.3 mrd betrekking had op aankopen van onroerend goed door ingezetenen in het buitenland.

Over het gehele jaar 1980 vond uit hoofde van overig lang particulier kapitaal een uitvoer van f 1.4 mrd plaats, tegen een uitvoer van f 2.5 mrd in 1979. Deze daling was nagenoeg geheel het gevolg van lagere aankopen van onroerend goed in het buitenland, die van *f* 2.1 mrd in 1979 terugliepen tot f 1.1 mrd in 1980.

Het totale verkeer van de niet monetaire sectoren met het buitenland – met inbegrip van de nog te rubriceren betalingen - resulteerde in het vierde kwartaal in een tekort van f 1,7 mrd, waarmede het totale tekort voor 1980 uitkwam op ruim f 6.6 mrd (1979: tekort f 5.0 mrd). In het bankenverkeer namen de verplichtingen aan het buitenland in het vierde kwartaal met *f* 2.9 mrd toe. terwijl de officiële reserves mede door interventies van de Bank in de valutamarkt -- een stijging van . 1,2 mrd te zien gaven.

Over het gehele jaar 1980 stegen de netto verplichtingen van de banken aan het buitenland met f 8,7 mrd. Met inbegrip van een toewijzing van bijzondere trekkingsrechten in het IMF, tot een bedrag van f 250 mln. vertoonden de officiële reserves een stijging van ruim *f* 2.3 mrd.

Valutamarktontwikkelingen

In de laatste maanden van 1980 steeg de dollarkoers tot een hoogste niveau van ca f 2,20 per medio december als gevolg van de sterk opgelopen dollarrente en de gunstige ontwikkeling van de Amerikaanse lopende rekening. De dollarrente bereikte medio december een recordhoogte, waarbij de prime rate van het Amerikaanse bankwezen 21½% beliep. In de laatste weken van 1980 zette een tendens tot rentedaling in, hetgeen gepaard ging met een teruglopen van de dollarkoers tot ca f 2.10 in de eerste week van januari.

Nadien droegen politieke factoren (oplossing gijzelingsaffaire in Iran. nieuwe Reagan-regering) bij tot een hernieuwde koersstijging van de dollar, welke per 16 februari te Amsterdam een hoogste koers van f 2.4485 bereikte. In de dagen daarna trad een reactie op. waartoe mede werd bijgedragen door renteverhogende maatregelen in Duitsland. Per eind februari noteerde de dollar in Amsterdam f 2.3565.

In het EMS bleef de situatie tot in de tweede helft van februari in essentie ongewijzigd. De gulden en de Franse frank handhaafden hun posities bovenin de band. terwijl de Duitse mark en de Belgische frank de onderste posities innamen. De mark en de Belgische frank werden gedurende afgelopen maanden op aanzienlijke schaal gesteund ten opzichte van de Franse frank. Beperktere steun werd verder aan de Belgische frank verleend door afgifte van guldens.

Aan de zwakke positie van de mark, welke mede tot uiting kwam in aanzienlijke dollarverkopen door de Bundesbank, kwam evenwel een abrupt einde toen de Bundesbank m.i.v. 20 februari haar Lombardfaciliteit opschortte en verving door een speciale voorschotfaciliteit, waarvan zowel de toegankelijkheid als de prijs dagelijks kunnen worden gewijzigd en vertoonde de mark een krachtige appreciatie, met als resultaat dat deze valuta zich bij de Franse frank en de gulden bovenin de EMS-band voegde.

Begin maart verhoogde De Nederlandse Bank als aanpassing aan de internatonale rentestijging haar tarieven met 1%. waardoor het disconto op 9% kwam. Enkele dagen later verhoogde de Nationale Bank van België haar voorschotrente met eveneens 1%.

De markenkoers in Amsterdan. die in voorgaande maanden rond f 108.50 fluctueerde. was per eind februari opgelopen tot f 110.60 (d.i. iets boven de pariteit van f 110,537).

De effectieve wisselkoers van de gulden daalde in het 4e kwartaal van 1980 met ca 1¼% tot 121,6. voornamelijk als gevolg van de appreciatie van de dollar, het pond en de yen. Ten opzichte van het 4e kwartaal 1979 daalde de effectieve koers van de gulden met ca ¾%.

Het pond sterling vertoonde aanvankelijk een sterke appreciatie: van f 4,9280 eind november tot een hoogtepunt van f 5 50 op 16 februari Nadien was evenwel sprake van een scherpe reactie; de notering per ultimo februari bedroeg f 5,1810.

De koersontwikkeling van de yen vertoonde een soortgelijk beeld. De [illegible]er-koer? steeg aanvankelijk van *f* 96.65 per eind november tot f 117,02 op 16 februari, om daarna terug te zakken tot f 112.39 per ultimo februari. (Ministerie van financiën)

DE COMMISSARISSSEN VAN DE KONINGIN

In aansluiting aan hetgeen gemeld is op pag. 200/1 m.b.t. de benoeming van commissarissen van de koningin in de provincies Groningen en Utrecht volgt hieronder een overzicht van de namen van deze functionarissen in alle 11 provincies:

Drs. H. J. L. Vonhoff. commissaris van de koningin in Groningen.

Groningen - drs. H. J. L. Vonhoff (VVD); Friesland - mr. H. Rijpstra (CDA, CHU); Drenthe - mevr. mr. A. P. Schilthuis (PvdA) Overijsel - mr. J. L. M. Niers (CDA, KVP); Gelderland - mr. W. J. Geertsema (VVD); Utrecht - mr. P. van Diike (CDA, ARP); Noord-Holland - drs. R. J. de Wit (PvdA); Zuid-Holland - mr. M. Vrolijk (PvdA); Zeeland - dr. C. Boertien (CDA, ARP): Noord- Brabant - J. D. van der Harten (CDA, KVP); Limburg - dr. J. Kremers (CDA, KVP).

ENGELAND

REGERINGSWIJZIGING. SAMENSTELLING KABINET

Op 6 jan. heeft de Britse premier, mevrouw Thatcher, een regeringswijziging bekendgemaakt.

Minister van defensie, Francis Pym, werd benoemd tot kanselier van het hertogdom Lancaster, minister voor de rijksbetalingen en leider van het Lagerhuis. Pym werd als minister van defensie opgevolgd door John Nott, voordien minister van handel.
De nieuwe minister van handel werd John Biffen, voordien staatssecretaris van financiën. Hij werd opgevolgd door Leon Brittan. Norman Fowler werd benoemd tot minister van transport.
Norman St. John-Stevas werd ontheven van zijn functie als kanselier van het hertogdom Lancaster, leider van het Lagerhuis, als zodanig belast met de organisatie van het parlementaire werk, coördinatie van de regeringsactiviteiten en kunstzaken. Angus Maude vertrok als minister voor de rijksbetalingen.
NRC/H'blad (6-1-'81) schreef:

„Premier Thatcher heeft. zoals halverwege de rit niet ongebruikelijk is in de Britse politiek. haar regering licht door elkaar geschud.
Het belangrijkste slachtoffer is minister St John-Stevas, die met een formeel bedankbriefje naar de achterste banken van het Lagerhuis verhuist. St John-Stevas was leider van het Lagerhuis.
De tweede opvallende wijziging is. dat minister Francis Pym verhuist van defensie naar de plaats die St. John-Stevas openlaat. Pym krijgt bovendien de coördinatie van de regeringsvoorlichting, die in handen was van Angus Maude. Deze veteraan wordt als dank voor de bewezen diensten in de adelstand verheven en keert terug naar het voetvolk.
Premier Thatcher heeft met hardhandige wijzigingen haar greep op het kabinet nog verder versterkt. St. John-Stevas, die ook kunstzaken in zijn portefeuille had. moet vertrekken omdat hij in het openbaar het monetaire beleid van de regering heeft gekritiseerd. Hij was een van de zogenaamde „wets" in het kabinet (slappeling. bangbroek), dus een van de mensen die vinden dat het neo-conservatisme van premier Thatcher anti-sociaal is. De premier heeft zich daaraan geërgerd.
St. John-Stevas, die bekend staat als een geestig hofnar, was echter het beste slachtoffer omdat hij geen machtsbasis had in de partij. De overplaatsing van defensieminister Pym is een correctiemaatregel op het felle verzet van hem tegen bezuinigingen op de strijdmacht.
Pym, die veel steun heeft van de rechtervleugel, dreigde zelfs met aftreden, en dat is iets wat de premier niet waardeert. De opvolger van Pym, John Nott, komt van het ministerie van handel en staat bekend als een ultra-loyalist aan Margaret Thatcher. Hij zal niet tegenspreken. Francis Pym blijft echter op de zevende plaats in de rangorde van het kabinet, dus zijn aanhangers kunnen niet echt klagen. Een andere overtuigde monetarist. John Biffen, gaat van financiën naar handel."

Samenstelling kabinet-Thatcher

Na de wijzigingen van 6 jan. 1981 was het kabinet-Thatcher als volgt samengesteld:

Premier – Margaret Hilda Thatcher: binnenlandse zaken – William Whitelaw; leider van het hogerhuis – Lord Hailsham of St. Marylebone; buitenlandse zaken en gemenebest – Lord Carrington; financiën – Sir Geoffrey Howe; industrie – Sir Keith Joseph: kanselier van het hertogdom Lancaster, minister voor rijksbetaliri-gen en leider van het Lagerhuis – Francis Pym: voorzitter van de kroonraad – Lord Soames; werkgelegenheid – James Prior: defensie – John Nott: grootzegelbewaarder – Sir Ian Gii. mour: landbouw. visserij en voedselvoorziening – Peter Walker. milieuhygiëne – Michael Heseltine: Schotland – Georee Younner: Wales – Nicholas Edwards. Noord-Ierland – Humwh rey Atkins; sociale zaken – Patrick Jenkin; handel – John Biffen; energie – David Howell; onderwijs en wetenschappen – Mark Carlisle – transport – Norman Fowler: staatssecretaris financicn – Leon Brittan, (Vor. ber. pag. 292/2-1979)

Francis Pym (foto) werd op 6 jan. 1981 als minister van defensie vervangen door John Nott. Pym had zich fel verzet tegen bezuinigingen op de defensiebegroting.

Hieronder volgen verdere berichten over maatregelen van de regering-Thatcher in 1979 en 1980 en reacties daarop.

REGERINGSPLAN IMMIGRATIEBEPERKING AANGENOMEN

Op 4 dec. 1979 heeft het Britse Lagerhuis met 294 tegen 252 stemmen een regeringsplan aangenomen om de immigratie te beperken.
Mannen en verloofden van vrouwelijke immigranten mogen, volgens het plan, Groot-Brittannië in de toekomst niet meer binnenkomen, tenzij de vrouwen in Engeland geboren zijn. De maatregel was vooral bedoeld om een einde te maken aan de praktijk van het sluiten van schijnhuwelijken, of het pretenderen van verlovingen. De Labourfractie en 19 Conservatieven waren gekant tegen de bepaling dat niet-in Engeland geboren vrouwelijke immigranten hun man of verloofde niet mogen laten overkomen.
Om de opposanten wat tegemoet te komen deed minister van binnenlandse zaken Whitelaw de concessie dat vrouwen, van wie één der ouders in Groot-Britannië is geboren. wèl het recht hebben om hun verloofde of man binnen te brengen. Deze wijziging werd ais racistisch bestempeld. omdat zij vrijwel uitsluitend op blanke vrouwen is toegesneden.

ABORTUSLIMIET VERLAAGD

Op 15 febr. 1980 heeft het Britse Lagerhuis met 275 tegen 172 stemmen besloten de limiet waarbinnen abortus is toegestaan terug te brengen van 28 tot 24 weken na de conceptie. Het voorstel van de conservatieve gedeputeerde John Carrie wilde die termijn naar 20 weken terugbrengen. Aan de beslissing in het Lagerhuis was een felle openbare discussie voorafgegaan. Alle Britse artsenorganisaties hadden zich tegen de wetswijziging uitgesproken.

MOTIE VAN WANTROUWEN TEGEN ECONOMISCH BELEID

Op 29 febr. 1980 heeft een motie van wantrouwen van de oppositie betreffende het economisch beleid van de regering-Thatcher geen meerderheid gehaald in het Lagerhuis. Na een zes uur durend debat stemden 327 gedeputeerden tegen en 268 voor de motie. Deze was ingediend door Labourleider James Callaghan.

BEGROTING '801'81 INGEDIEND

Op 26 maart 1980 heeft de minister van financiën. Sir Geoffrey Howe, met een twee uur durende rede in het Lagerhuis de begroting voor 1980/1981 ingediend.
De begrotingsvoorstellen maakten deel uit van een financiële strategie voor middellange termijn. Belangrijkste thema in de speech van de minister en in de begrotingsvoorstellen vormde de strijd tegen de inflatie. De voorstellen kwamen globaal overeen met die in het (op 1 nov. 1979) gepresenteerde witboek van de conservatieve regering, waarin gepleit werd voor bevriezing van de overheidsuitgaven (bezuiniging van f 16 mrd) door middel van drastische ingrepen in de posten onderwijs, huisvesting, transport en genationaliseerde industrieën. Dit witboek werd door Labour-schaduwminister van financiën, Dennis Healey, „rampzalig" genoemd, terwijl de secretaris-generaal van de vakbond TUC, Len Murray, sprak van een „economische longontsteking".
De prijzen van drank, benzine en sigaretten gingen omhoog. De gemiddelde Brit ging iets meer directe belasting betalen terwijl de sociale uitkeringen aan zieken, werklozen en stakers om-

laag gingen. De regering ging door met haar bezuinigingsprogramma en bleef een krap monetair beleid volgen.

Oppositieleider James Callaghan beschreef de nieuwe begroting als .,een regeringsprogramma dat de sociale tegenstellingen meer aanscherpt dan ooit sinds 1931

Uit de nieuwe begroting bleek dat de regering-Thatcher ondanks alle kritiek het monetaire evangelie van Milton Friedman bleef volgen

De overheidsuitgaven gingen in de komende jaren met gemiddeld 1% omlaag. en de geldcirculatie moest ten koste van alles worden vertraagd om de inflatie omlaag te brengen

Het perspectief voor de komende jaren was desondanks somber de inflatie zou deze zomer (1980) omhoog kruipen tot 20 procent, maar vervolgens tot 16½% in december en 13½% in juni 1981 zakken. De werkloosheid gaat omhoog tot 8%

De industriële produktie zou in 1980 met 2½% verminderen en zou daarna tot 1984 maar met 1% groeien. Daarna worden de vooruitzichten volgens de minister van Financiën. Sir Geoffrey Howe, wat gunstiger. ook omdat de Noordzee-olie dan steeds meer gaat bijdragen.

Maar voorlopig moet de buikriem worden aangehaald. De meest opvallende maatregel was dat stakers minder sociale uitkeringen krijgen: de overheid nam in het vervolg aan dat zij f 55 per week van hun vakbond of uit andere bronnen krijgen.

In een poging om de inkomensverschillen tussen mensen die werken en zij die dat niet doen te vergroten. moesten werklozen en zieken voortaan belasting betalen. en de indexering van de uitkeringen werd afgeschaft.

Bijzonder veel gehoon wekte in het Lagerhuis de aankondiging, dat de kosten van een recept omhoog gaan tot f 4.50 (opbrengst: *f* 135 miljoen). De wegenbelasting steeg met *f* 45. bingoliefhebbers betaalden meer belasting, en in 1981 zouden mensen met een auto-van-de-zaak meer belasting op dit genot moeten betalen.

Uit een artikel in *NRC/H'blad* (27-3-'80) is de volgende passage afkomstig.

„Voor de regering-Thatcher is de monetaire politiek en de strijd tegen de inflatie geen simpele economische noodzaak. maar een missie. En die wordt onbarmhartig uitgevoerd. of op zijn minst hardhandig en zonder veel aandacht voor politieke populariteit.

Dat blijkt uit de grote lijn: de begrotingsuitgaven gaan in de komende vier jaar met ongeveer 4% omlaag. Dit betekent een grote ingreep. vergeleken met de jaarlijkse 2% groei die Labour had voorzien.

De zwaarste klappen vallen in de sociaal meest gevoelige sectoren; defensie en recht cn orde krijgen meer geld. maar er is minder voor huisvesting, werklozen en sociale uitkeringen.

Sir Geoffrey Howe verdedigde de feitelijke vermindering van uitkeringen aan zieken. invaliden en werklozen met het argument, dat de sociale uitkeringen in de laatste zes jaar met 30% zijn gestegen; zij beslaan nu bijna een kwart van de totale uitgaven van het land.

Ook de kinderbijslag wordt feitelijk verminderd, want de verhoging is lager dan het inflatieprrcentage, een maatregel die zelfs veel conservatieve parlementsleden heeft verbitterd. Labour was zeer fel over de verhoging van de kosten van een ziekenf'ondsrecept tot *f* 4,50, ook al omdat die ingreep betrekkelijk weinig opbrengt.

Ondanks troostrijke verklaringen van Sir Geoffrey dat de armste groepen die volle prijs niet hoeven te betalen, bleven de socialisten jouwen: zij zien hierin een waardevol politiek onderwerp, en beschouwen de National Health nog steeds als geestelijk bezit van Labour.

Op belastinggebied bracht de regering geen ingrijpende veranderingen. Een verlaging van de directe belastingen zat er niet in: inflatie meegerekend zijn de tarieven weer iets omhoog gegaan.

Het kón ook nauwelijks na de ingreep van vorig jaar, toen de inkomstenbelasting werd verminderd om „& burgers meer zeggenschap te geven over hun bestedingen". Dat is tot over hun bestedingen" Dat is tot nu toe overigens niet gelukt. In de eerste plaats ging ongeveer 40% van de verlaging naar de 5,5% hoog-te belastingbetalers Door de verhoging van plaatselijke belastingen. schoolgelden, kosten van elektriciteit en gas en dergelijke onontkoombare uitgaven. veranderde er bovendien voor de gewone burger administratief veel. maar in werkelijkheid weinig.

Sir Geoffrey Howe heeft zelf toegegeven, dat er nog te weinig werkelijke besparingen zijn bereikt in het overheidsapparaat Het te verwachten fenomeen heeft zich voorgedaan, dat de ambtenarij zich heeft verzet tegen aanvallen op hun eigen positie, Waar moest worden bezuinigd is dat overwegend gedaan op de dienstverlening, niet op de bureaucratie. De kosten voor de burgers zijn dus in werkelijkheid hoger dan in cijfers wordt uitgedrukt.

PROGNOSES

Uit de prognoses voor de ecomomische toekomst, die ook werden bekendgemaakt. bleek dat de recessie nog dieper wordt.

De regering-Thatcher veroorzaakt die ten dele zelf. door de strikte monetaire maatregelen en beperking van het begrotingstekort door bestedingsbeperking. Inkrimping van de economie en hogere werkloosheid acht de regering-Thatcher de prijs die betaald moet worden voor het omlaag brengen van de inflatie en het reorganiseren van het bedrijfsleven.

Sir Geoffrey heeft ook weer aangekondigd. dat de periode van herstel pijnlijk en langdurig is .,maar wij moeten leren om alleen geld uit te geven wat wij verdiend hebben". Premier Thatcher is nog steeds bereid om op basis van een ruime parlementaire meerderheid alle onpopulaire maatregelen te nemen die zij nodig acht.

Maar ook in conservatieve kring bestaat groeiende onzekerheid over de effectiviteit van het monetaire recept-Friedman. dat tenslotte niet meer dan een economische theorie is.

Labour kan, gezien zijn zwakke interne situatie en de minderheid in het parlement niet veel doen. Maar de vakbeweeine raakt steeds meer verbitterd over de aanvallen op zijn positie, en de stijgende werkloosheid. Voor 14 mei (zie hierna) is al een algemene proteststaking aangekondigd, tegen het hele economische beleid van de regering. Dat is een proefballon. ook van de bonden zelf, om te zien hoe de stemming onder het volk is.

De top van de vakbondsfederatie TUC en Labour opereren nog voorzichtig, omdat premier Thatcher bij de verkiezingen ruime steun heeft gehad van de werkende bevolking.

Veel Britten zijn nog steeds in de stemming van ,,alswe allemaal iets offeren dan redden wij het". en er bestaat nog weerzin tegen extreme vakbondsacties

De TUC-leiding probeert zijn leden nu te vertellen, dat de offers veel te ongelijk verdeeld zijn, en tracht de algemene temperatuur te verhogen. Maar omdat Labour nog intern ontredderd is en nauwelijks in staat zou zijn om de regering over te nemen. is een frontale confrontatie nog niet te verwachten

De IJzeren Maagd krijgt dus tijd om naar land naar een welvarende toekomst te leiden. Ceel hoop is daarbij gevestigd op de kleinere bedrijven. die de welvaart van de toekomst moeten creëren. Maar tot nu zijn er nog geen signalen die aangeven dat alle financiële en psychologische aansporingen voor bedrijfsleven en leiders effect hebben.

Maar premier Thatcher en Sir Geoffrey Howe hebben in elk geval een duidelijk plan voor vier jaar. en gezienhun karakterstructuur zullen zij zich daaraan houden. Dat is opzichzelf een nieuw verschijnsel in dit land, waar elk seizoen in het verleden een nieuwe economische ontdekking bracht."

De Britse minister van financiën, Sir Geoffrey Howe, legt zijn handen op het traditionele begrotingskoffertje uit 1860. dat toen werd gemaakt voor minister Gladstone. Het koffertje is van hout. bekleed met rood leer en voorzien van koperen handvat en slot.

SALARISSEN LAGERHUISLEDEN GEKORT

Op 7 juli 1980 maakte de regering-Thatcher bekend dat de salarissen van Lagerhuisleden met ingang van juni 1980 met 9,6% zouden worden verhoogd en niet met 14,6% zoals door een commissie voor herziening van topsalarissen onder leiding van Lord Boyle was voorgesteld. Ministers kregen 5% salarisverhoging. De salarissen van top-ambtenaren, hoge militairen, rechters en leden van de raad van bestuur van genationaliseerde ondernemingen zouden met gemiddeld 12,5% omhoog gaan. Dat betekent voor de staat een besparing van ongeveer 26% ten opzichte van de door de commissie aanbevolen verhogingen, zo verklaarde premier Thatcher in het Lagerhuis. Tijdens de aankondiging van deze maatregelen werd mevrouw Thatcher herhaaldelijk uigefloten.

MOTIE VAN WANTROUWEN OPNIEUW WEGGESTEMD

Op 29 juli 1980 heeft een Labour-motie van wantrouwen tegen het sociaal-economisch beleid van de regering geen steun gevonden. De regering kreeg een meerderheid van 59 stemmen (333 tegen 274).

De premier wees de uitnodiging van Labour om haar ,,hardhandige" beleid te wijzigen met kracht van de hand.

Oppositieleider Callaghan pleitte voor het scheppen van werk via stimulerende maatrege-

len, desnoods ten koste van een stijging van de geldcirculatie.
De Conservatieve premier hoonde die gedachte weg. De regering is niet bereid. zei zij op hoge en verontwaardigde toon om nu een paar extra banen te kopen ten koste van hogere inflatie en werkloosheid in de toekomst.
En zij vertelde Labour duidelijk, dat zij geen centimeter van haar monetaire beleid zal prijsgeven. „Alle geïndustrialiseerde landen hebben nu geleerd. dat men niet aan de recessie kan ontkomen door meer geld uit te geven".
Maar zij concludeerde dat de ware oorzaak van de Britse misère niet de recessie is, maar de niet door produktiviteitsverhogingen gerechtvaardigde looristijgingen van tie laatste jaren.
Ondanks de pertinente verzekeringen over haar vaste koers. constateerde Labour een principiële wijziging. toen de premier steunmaatregelen voor enkele industrieën bekendmaakte. Inmos, een door Amerikaanse wetenschapsmensen opgerichte onderneming die hoogwaardige chips in massaproduktie wilde gaan maken, kreeg nogmaals ƒ 112,5 mln. Hieraan was de voorwaarde verbonden dat Inmos een fabriek voor 2000 man personeel neerzette in Zuid-Wales, waar de werkloosheid zeer hoog is door sluiting van staalfabrieken. en niet in Bristol zoals de directie wilde. Inmos had al ƒ 112,5 mln van de vorige Labourregering gekregen, dus de regering-Thatcher was al gebonden.
Daarnaast kreeg Dunlop Bandenfabriek ƒ 27,5 mln om fabrieken in Birmingham en Noord-Ierland te moderniseren. Dunlop heeft zwaar te lijden gehad van goedkope importen uit Oost-Europa.
De regering wees ook een aantal gebieden aan tot „ontwikkelingszones". Voorlopig zeven, in streken waar sluiting van traditionele industrieën extreem hoge werkloosheid heeft veroorzaakt. Industrieën die zich in de ontwikkelingszones vestigden of die daar uitbreidden. kregen een serie financiële stimulansen.

WITBOEK STAATSBURGERSCHAP. REGERINGSPLAN VOOR BEPERKING MACHT VAKBONDEN

Kort voor het zomerreces heeft de Britse regering twee omstreden plannen bekendgemaakt.
Eind juli 1980 werd een witboek gepubliceerd waarin plannen bekend werden gemaakt voor hervorming van de Britse Nationaliteitswet uit 1948.
De regering wilde drie soorten staatsburgerschap invoeren om toekomstige immigratie te beperken.

De huidige onduidelijke situatie is een erfenis uit het koloniale verleden van Groot-Brittannië. Miijoenen mensen hebben daardoor nog steeds het recht om in het Verenigd Koninkrijk te gaan wonen, zonder dat zij enige regelrechte band met het land of de cultuur hebben. Diverse actiegroepen tegen discriminatie en voor burgelijke vrijheden hebben het voorstel van de minister van binnenlandse zaken Whitelaw „schandelijk en racistisch" genoemd. Volgens Ann Dummett van een actiegroep voor immigranten, is de derde vorm van staatsburgerschap „derderangs" en voornamelijk bestemd voor kleurlingen.

De drie vormen zijn: Brits staatsburgerschap (voor mensen wier ouders of zijzelf in Groot-Brittannië zijn geboren, of die daar geruime tijd gewoond hebben), staatsburgerschap van de „dependant territories" (inwoners van de overgebleven koloniën) en „overzees staatsburgerschap". Op het ogenblik (medio 1980) hebben ongeveer 59 miljoen mensen het Britse staatsburgerschap in dr toekomst krijgen daar van 57 miljoen het recht van vestiging in het Verenigd Koninkrijk Drie miljoen mensen krijgen het staatsburgerschap van de dependant territnries (Belize, Bermuda, Antarctisch gebied, Brits Indische Oceaan Gebied, Maagdeneilanden, Cayman eilanden, Falkland eilanden, Gibraltar, Hongkong Montserrat Pitcairn eilanden, St Helena, Turks en Caicos eilanden
Ongeveer anderhalf miljoen mensen voornamelijk in Maleisie, krijgen het overzeese staatsburgerschap De cijfers overlappen elkaar, omdat sommige groepen een dubbel staatsburgerschap krijgen

Na de pubiikatie van liet voorstel is enig oproer ontstaan in de Conservatieve fractie over het feit, dat minister Whitelaw het kiesrecht voor Ieren in Groot-Brittannie wil handhaven. Zij diende (op 30 juli 1980) een motie in. waarin herziening van de wet uit 1949 werd geëist. Deze wet geeft Ierse staatsburgers het recht om in het Verenigd Koriinkrijk te stemmen.
De indieners van de motie wijzen erop, dat Britse staatsburgers in het buitenland niet in enig ander land. maar ook niet in hun eigen land mogen stemmen. Deze beweging komt niet toevallig uit de Conservatieve hoek: veel Ieren die in Engeland werk zijn komen zoeken. stemmen Labour. Een meerderheid van de geexporteerde Britten is echter geneigd om Tory te stemmen.

Gedragscode *vakbonden*

Op 5 aug. 1980 presenteerde minister James Prior van werkgelegenheid twee gedragscodes betreffende postende stakers en de zogenaamde „closed shops".

De twee gedragscodes zijn niet afdwingbaar via de wet. Het zijn een soort voorschriften voor fatsoenlijk en redelijk gedrag. Maar schending van de codes kan wél een factor worden als een arbeidsconflict leidt tot een rechtszaak.
De eerste code van minister Prior slaat op het posten van stakers. Om te voorkomen dat. zoals in het verleden. massale aantallen posters bij fabriekspoorten leiden tot verhitting van de geesten en intimidatie. schrijft de code voor dat er „hoogst zelden meer dan zes en in veel gevallen minder" posters nodig zijn om het doel te bereiken. Dat doel is, volgens minister Prior. om bij de ingang van een bedrijf mensen op vreedzame wijze proberen te overtuigen van het gelijk van de stakers.
De posters mogen alleen bij hun eigen bedrijf staan. Als zij dat doen uit sympathie met acties van een collega in een ander bedrijf, dan mogen zij hun overredingsacties alleen richten op mensen die met dat andere bedrijf te maken hebben via het leveren of ontvangen van goederen en diensten. De posters mogen andere mensen niet dwingen om te stoppen of te luisteren, en zij mogen geen druk uitoefenen De organisatoren van een „picketline" moeten altijd contact opnemen met de politie. en zij mogen het verkeer niet hinderen.

„*Closed* shops"

Tot teleurstelling van vele Tories en zeer veel werkgevers. is de regering niet overgegaan tot afschaffing van de „closed shop". Dit is de verplichting voor alle werknemers in een bedrijf. om lid te worden van één of meer bepaalde vakbonderi. Minister Prior schreef, dat het publiceren van zijn code niet inhoudt dat hij het eens is met de closed shop.
De regering bleef het oneens met het onderliggende principe (dat mensen lid moeten worden van een vakbond om een baan te krijgen of te houden). omdat het in strijd is met „de tradities van persoonlijke vrijheid in dit land".
Maar minister Prior erkende dat de closed shop nu eenmaal bestaat. en dat er werkgevers en werknemers zijn die geloven dat het instituut kan bijdragen aan stabiele arbeidsverhoudingen.
De code schrijft voor. dat vakbonden de closed shop niet niogen gebruiken om hun ledenaantallen via dwang op te voeren. De boriden mogen pas initiatieven gaan nemen voor invoering van een closed shop, als zij in een bedrijf al een hoge organisatiegraad hebben bereikt. In de Arbeidswet staat dat een minimum van 80% van het personeel voor invoering moet zijn.
De code schrijft verder voor. dat werknemers die al in dienst zijn op dat moment, niet gedwongen mogen worden om lid de worden. Nieuwe werknemers die principiële bezwaren hebben tegen een vakbondslidmaatschap. kunnen daartoe ook niet worden gedwongen. Men kan afspreken dat de niet-leden een contributie aan een liefdadige instelling doen. maar dit mag geen verplichting zijn
De code maakt bezwaar tegen het verschijnsel van de „pre-entry closed shop", waarbij een werknemer alleen in dienst kan komen als hij al lid is van een bepaalde vakbond.

PREMIER THATCHER HANDHAAFT BELEID

Op 10 sept. 1980 wees premier Thatcher een verzoek van oppositieleider James Callaghan af om het parlement van reces terug te roepen voor een economisch debat.
Vanuit Labourkringen, maar ook uit de kringen van Liberalen en werkgevers was kritiek geuit op de slechte economische situatie (zie hierna). Callaghan deed zijn verzoek per brief na een vergadering van het Labour-schaduwkabinet.
In een televisiegesprek (10-9-'80)sprak Callaghan over „het mystieke symbool van deze regering, de geldcirculatie". Hij eiste een onmiddellijke verlaging van de rentestand van 16 tot 12%. Hij sprak over de „totaleineenstorting van het morele gezag van de regering" op het gebied van de monetaire politiek. Hij voorspelde dat de werkloosheid binnen een jaar zou stijgen tot 2½ miljoen en hoger.
Premier Thatcher antwoordde hem via een toespraak aan een diner in Londen. Zij vertelde dat de Britten nu eindelijk een aantal waarheden onder ogen dienen te zien. De belangrijkste daarvan is, dat een verhoging van de levensstandaard zonder verhoging van produktie en produktiviteit leidt tot inflatie en hogere werkloosheid. Het land kon volgens haar niet welvarend zijn, als de industrie niet de goederen produceert die de consument wenst.
De regering kan geen welvaart creë-

ren, zij kan alleen een gunstig economisch klimaat scheppen. De strijd tegen de inflatie blijft de eerste prioriteit; als dat gevecht mislukt dan lukt niets. Premier Thatcher zei ook, dat de schuld voor alle economische tekortkomingen niet alleen bii de arbeiders ligt. ,,En de regering is zich daarvan bewust, ook al geloven veel mensen dat dat niet zo is".

PROF. WALTERS
ECONOMISCH ADVISEUR
VAN PREMIER THATCHER

Op 3 okt. 1980 werd bekend dat premier Thatcher de Britse hoogleraar economie Alan Walters (54) in januari 1981 wilde aanstellen als haar persoonlijk adviseur voor economische zaken. Walters, die in de Verenigde Staten economie doceerde aan de John Hopkins-Universiteit van Baltimore, gaat door voor specialist op het gebied van het ,,monetarisme". Hij is economisch adviseur van de Wereldbank en had voor zijn vertrek uit Engeland (1977) les gegeven aan de London School of Economics gedurende tien jaar.

BEZUINIGINGEN
OP DEFENSIE ONTKEND

Op 28 okt. 1980 verklaarde de minister van defensie, Francis Pym in het Lagerhuis dat Groot-Brittannië niet zal bezuinigen op defensie en dat de regering-Thatcher haar belofte aan de NAVO zal nakomen om het defensiebudget met 3% (reëel) te verhogen.
De verklaring van minister Pym volgde op de publikatie van geheime brieven tussen hemzelf en John Biffen, staatssecretaris van financiën. Daaruit bleek, dat het ministerie van financiën ook grote bezuinigingen op defensie wilde. Premier Thatcher heeft de geheime dienst opdracht gegeven om uit te zoeken, wie de brieven aan de pers heeft doorgespeeld.

NRC/H'blad (29-10-'80) schreef:

Men vermoedt dat de chefs van de strijdmacht-onderdelen zelf de boosdoeners zijn: het is al eerder voorgekomen dat de generaals de pers gebruikten om alarm te slaan over volgens hen ongewenste ontwikkelingen.
Minister Pym ontkende niet dat er een briefwisseling is geweest over bezuinigingen, maar hij noemde dat ,,routinediscussies". En hij toonde ook volledig begrip voor de pogingen van Biffen, om de overheidsuitgaven omlaag te brengen."

TROONREDE KONINGIN ELIZABETH.
REGERINGSPROGRAMMA
HANDHAAFT KOERS.
BELASTINGVERHOGING
EN VERDERE BEZUINIGINGEN.
REGERINGSPROGRAMMA AANVAARD

Op 20 nov. 1980 heeft koningin Elizabeth II op traditionele wijze de troonrede in het Hogerhuis voorgelezen. Het regeringsprogramma voor de periode tot november 1981 behelsde een voortzetting van de economische koers. Eerste prioriteit van de regering bleef de bestrijding van de inflatie alsmede een strenge geld- en belasting politiek, waarover minister Howe op 24 november [zie hierna) nadere bijzonderheden gaf.
in de troonrede werd melding gemaakt van een beëindiging van het postmonopolie, en een scheiding van telefoon- en telegraafdienst van het postwezen Voorts werd een opsomming gegeven van de regeringsplannen waarvan een groot deel in de voorgaande maanden reeds was bekendgemaakt De troonrede kondigde de instelling aan van scholingsfaciliteiten voor jonge werklozen
Ten aanzien van Noord-Ierland bevatte de troonrede geen nieuws Aangaande de buitenlandse politiek werd de nadruk gelegd op het grote belang dat de Britse regering hecht aan defensie en de westelijke alliantie De bijdrage aan de NAVO wordt ten volle nagekomen
De regering blijft de EG toegedaan, maar tegelijk werd uitdrukking gegeven aan de wens tot herstructurering van het gemeenschapsbudget en verbetering van de landbouwpolitiek
Ten opzichte van Afghanistan eiste de troonrede de volledige terugtrekking van de Russische troepen en werd gepleit voor een politieke oplossing van het conflict die acceptabel is voor het Afghaanse volk
Voorts werd steun uitgesproken aan het streven van de Europese Gemeenschap een oplossing te vinden voor het conflict in het Midden-Oosten

MINISTER HOWE:
BEZUINIGINGEN
EN BELASTINGVERHOGING

Op 24 nov. maakte de regering Thatcher bij monde van minister Howe van financiën in het Lagerhuis bekend dat een aantal financiële maatregelen zou worden genomen om de economie weer op koers te brengen. De centrale bankrente (disconto) werd verlaagd van 16% tot 14%. Er werd een belastingverhoging aangekondigd van f 10 mrd. Deze moest op 1 april 1981 ingaan.
NRC/H'blad gaf het volgende overzicht van de financiële maatregelen (25-11-'80):

Alle departementen, behalve gezondheidszorg, en de gemeenten moeten f 5 mrd extra bezuinigen. Deze beperking komt boven op de bezuinigingen die al eerder zijn aangekondigd als onderdeel van het meerjarenplan om de collectieve bestedingen omlaag te brengen.

Minister van financien Sir Geoffrey Howe hoopte, zoals hij in het Lagerhuis zei, dat het dal van de recessie bereikt was De bedoeling van het nieuwe financiele pakket was om de zware lasten van het bedrijfsleven af te halen, en die te verdelen over de werkende bevolking
Het voornemen van de regering om de geldsomloop strikt onder controle te houden bleef gehandhaafd zei Sir Geoffrey en de regering zou niet toestaan dat het financieringstekort kan de overheid onacceptabel hoog bleef In verband daarmee werden de sociale verzekeringspremies in 1981 met een procent verhoogd - 7¾ hetgeen de staat 3 000 mln opbrengt
De oliemaatschappqen moesten een extra belasting van f 5 000 betalen op hun winsten van de Noordzee olie De genationaliseerde industrieën kregen f 4 mrd minder dan zij hebben gevraagd, hetgeen vooral Leyland en British Steel zou treffen.
Het Lagerhuis hoorde de financiële plannen van de regering betrekkelijk kalm aan. Er was alleen enig gegrom hoorbaar op de Conservatieve banken, toen de minister aankondigde dat ook Defensie zou moeten bezuinigen met f 1000 mln, en dat de aan de NAVO-partners beloofde 3 procent niet werd gehaald. Voor 1980 en 1981 zou het defensiebudget met ongeveer 2½% groeien.
Echt kabaal ontstond toen Sir Geoffrey meedeelde. dat de regering volgend jaar de huursubsidies verlaagt, en dat gepensioneerden in reële bedragen 1 procent minder krijgen. Dat laatste, omdat de gepensioneerden volgens Howe dit jaar 1 procent te veel hebben gehad door een onverwacht snelle daling van de inflatie.
Zijn grote tegenstander. Denis Healey, noemde het ,,zwendel". Sir Geoffrey erkende dat de verlaging van de centrale bankrente enigszins riskant is, omdat die vooruitloopt op een vermindering van de geldomloop. Tot nu toe is daarvan geen sprake.

De overheidsbestedingen voor het jaar 1980-1981 zijn 1½% boven het geplande niveau. Het overheidstekort voor 1980 beliep f 57,5 mrd (5% van het bruto nationaal produkt), tegen een prognose van f 42,5 mrd. De geldcirculatie is met 17-18% toegenomen, aanzienlijk hoger dan de 8 tot 11% die de regering wenste. Alleen de inflatie daalde sneller dan werd gehoopt tot 15,4%. Van mei tot nov. 1980 was de ontwaarding zelfs slechts 4,3% geweest, of 8,3% op jaarbasis.
Sir Geoffrey erkende dat het omlaag brengen van de centrale bankrente vooruitliep op het aantrekken van de economie.
De pure cijfers. zoals die van de geldgroei, gaven geen aanleiding voor een renteverlaging. De jammerklachten uit het bedrijfsleven werden echter zo indringend, dat het politiek onhaalbaar werd om langer steenkoud te blijven. De totale produktie was 3% lager dan vorig jaar; de industrie leverde zelfs 10% minder af.
Het nieuwe pakket van de regering was volgens de minister van financien ,.neutraal". De verlaging van het bankdisconto zou veel bedrijven waarschijnlijk uit de financiële drooglegging bevrijden. Maar de verhoging van de sociale verzekeringspremies en de nieuwe bestedingsbeperkingen tastten de koopkracht van het publiek en de overheid aan. De bezuinigingen betekenden een nieuwe aderlating voor de overheidsdepartementen van 2%; de gemeenten moesten 3% minder uitgeven.
De woordvoerder van de oppositie, Denis Healey, heeft honend geconstateerd, dat het hele monetaire beleid van de overheid ,,aan scherven" is. De secretaris van de vakcentrale TUC, Len Murray, noemde de verhoging van de premies en de korting op de pensioenen schandalig. ,,Deze regering neemt het land terug naar de jaren dertig, en kleedt de gepensioneerden, de zieken en de werklozen uit," zei hij.
De directeur van het werkgeversverbond CBI, Sir Terence Beckett, gaf als commentaar, dat de renteverlaging welkom is maar dat de situatie zeer ernstig blijft.

De Britse minister van industrie. Sir Keith Joseph, verdedigt zich (8-10-1980) tegen aanvallen op zijn bclcid.

Regeringsvoorstellen aarigenornen

Op 28 nov., na een fel debat van zes dagen in het Lagerhuis. werd het regeringsprogramma van het kabinet-Thatcher met 319 stemmen voor en 259 stemmen tegen aangenomen. Tijdens de debatten was het kabinetsbeleid voortdurend fel aangevallen. In Liverpool werd op 29 nov. door tienduizenden mensen tegen het conservatieve kabinetsbeleid gedemonstreerd.
Op 27 nov. deed oud-premier Edward Heath (conservatief) een ongekend felle aanval op het regeringsbeleid.

Hij waarschuwde dat de Conservatieven een groot risico lopen om gebrandmerkt te worden als ,,de partij van de werkloosheid'' en .,de partij zonder mededogen''.
Onder aanmoedigend geroep van Labour en afkeurend gejouw van zijn eigen partijgenoten. deed Heath een dramatisch beroep op Margaret Thatcher om haar monetaire ambities te laten varen en over te gaan op een totaal ander beleid.
Ook een andere ex-premier, James Callaghan, ging scherp in de aanval tegen de regering. De toespraken kwamen aan het eind van de debatten over de Troonrede. in een periode die na anderhalf jaar experimenteren met een monetair tuchtschoolregime, kritiek is voor de regering-Thatcher. De slechte presentatie van minister van Financiën Sir Geoffrey Howe in het Lagerhuis heeft ertoe bijgedragen. dat er ook binnen de Conservatieve partij zelf twijfel bestaat aan het eventuele succes van het Friedman-recept voor strakke geldpolitiek.
Edward Heath, die normaal zwijgend en somber kijkend in zijn hoek op de voorste bank hangt, had geen goed woord over voor de hoge rentestand en de overwaardering van het pond sterling. Hij waarschuwde Sir Geoffrey Howe. dat zijn beleid zelfvernietigend is: de voordelen van de hoge rentestand worden teniet gedaan door de hoge kosten van de werkloosheid.
Volgens Heath u-erd de recessie in de wereld nog dieper. door het bestaan van ,.het machtigste kartel dat ooit heeft bestaan''. OPEC. Hij deed een beroep op mevrouw Thatcher om het initiatief te nemen tot een internationaal concordaat met OPEC en tot een mini-top zoals die is voorgesteld in het Brandt-rapport.

(Voortzetting volgende aflevering)

BIRMA

KABINETSWIJZIGINGEN. AMNESTIE VOOR POLITIEKE GEVANGENEN. TERUGKEER OE NOE

Het in januari 1978 gekozen parlement (Volksvergadering, pag. 189/2-'78) bekrachtigde op 3 maart de (her)benoeming van Oe Maung Maung Kha tot premier De ministersportefeuilles werden als volgt verdeeld:

Planning en financien – Oe Tun Tin*: defensie – generaal Kyaw Htin; binnenlandse en religieuze zaken – kolonel Sein Lwin (voorheen tevens vice-premier); land- en bosbouw – Oe Ye Gaung; industrie I – kolonel Sint Swe: industrie II – kolonel Mauns Cho: onderwiis – Khin Maung Win; handel – Öe Hla Aye: coöperaties – kolonel Sein Tun*; arbeid en sociale zaken – Oe Mahn San Myat Shwe*: buitenlandse zaken – brigade-generaal Myint Maung*; cultuur en voorlichting – Oe Mya Maung*; bouwnijverheid – brigade-generaal Hla Tun*: transport en verbindingen – kolonel Khin Ohn*; gezondheid – kolonel Win Maung*; mijnbouw – kolonel Than Tin. (* = nieuw)
Bovendien benoemde de staatsraad 19 plv. ministers. De Volksvergadering stelde een staatscomité voor defensie en veiligheid in onder voorzitterschap van de premier, dat bestond uit vier leden van de staatsraad en vier van de ministerraad.
Blijkens officiële mededelingen van 2 en 29 juli 1978 werd Oe Hla Aye ontheven van de portefeuille van handel, die ad interim werd overgenomen door Oe Ye Gaung, de minister van land- en bosbouw.
Op 25 okt. 1978 werd een nieuwe minister van handel benoemd: kolonel Khin Mang Gyi. De minister van planning en financiën. Oe Tun Tin, werd toen tevens tot vice-premier benoemd.
Op 19 maart 1979 wisselden de minister van arbeid en sociale zaken (Oe Mahn San Myat Shwe) en de minister van voorlichting en cultuur (Oe Mya Maung) van portefeuille.

Op 19 maart 1980 verving Oe Lay Maung brigade-generaal Myint Maung als minister van buitenlandse zaken en werd brigade-generaal Thura Saw Pru minister van transport als opvolger van brigade-generaal Khin Ohn.
In juli 1980 werd Oe Ye Gaung tevens belast met de portefeuille van onderwijs na het aftreden van onderwijsminister Khin Maung Win.

Maatregelen tegen corruptie

In augustus 1979 werden vier voormalige hoge BSPP-functionarissen veroordeeld wegens misbruik van partijgelden. Zo kreeg Oe Than Sein, de vroegere minister van financien e planning, die in sept. 1977 was ontsla gen en gearresteerd (pag.18911 78) op 3 aug. 1979 levenslange gevangenis straf voor misbruik van BSPP fondsen ter waarde van ca. f 70 terwijl zijn gelijkertijd ontslagen collega van transport en verbindingen, Oe Tun Lin, op 9 aug. 1979 veroordeeld werd tot levenslange gevangenisstraf wegens misbruik van BSPP-fondsen en -bezittingen.

Amnestie. Terugkeer Oe Noe

Krachtens decreten van de staatsraad d.d. 28 mei 1980 werd een amnestie verleend aan politieke gevangenen en opstandelingen die zich binnen 90 dagen overgaven. De straffen van andere gevangenen werden verminderd en doodvonnissen werden gewijzigd in andere straffen.
In de 90 dagen dat de amnestie gold, ,,keerden'' volgens een officiële mededeling 2.189 personen ,,terug". De meest prominente onder hen was expremier Oe Noe (geb. 1907, premier van 1948-'56, 1957-'58 en 1960-'621.

Oe Noe was na zijn afzetting door generaal Ne Win in Birma gedetineerd (1962 - okt. 1966). In 1969 verliet hij Birma en richte hij de Parlementaire Democratische Partij op. In juni 1970 sloot hij een akkoord met de Karen- en Monseparatisten over de vorming van een nationaal bevrijdingsfront. Hij verliet toen zijn woning in Bangkok om zich bij de rebellen in het grensgebied te scharen. In maart 1973 legde hij de leiding van het front neer ten gunste van generaal Bo Let Ya. die ook leider werd van de uit de Parlementaire Democratische Partij voortgekomen People's Patriotic Party (PPP). In 1974 vestigde Oe Noe zich in Bhopal (India). waar hij een werk over Boeddha schreef. (Zie ook pag. 48213 e.v.-1976.)
Onder degenen die van de amnestie profiteerden, waren voorts Bo Thet Tun, een lid van het CC van de Birmese Conimunistische Partij (BCP); vooraanstaande leden van de Communistische Partij van Arakan: rebellenleiders uit de oostelijke Shan-staat (o.w. Lo Hsi Ming) en van de Karen National Union; en leiders van de PPP, o.w. brigade-generaal Saw Kya Doe (voormalig plv. stafchef). Bo Hmu Aung (ex-minister van defensie) en ,,generaal''Yan Naing (zie pag. 48311-'76).

Oe Noe keerde op 29 juli 1980 in Birma terug en hij had op 11 aug. – samen met andere voormalige oppositiefiguren – een ontmoeting met president Ne Win. Yan Naing, die met Ne Win tot de ,,30 kameraden'' had behoord die in WO II tegen de Japanse bezetters en daarna tegen de Britten vochten, keerde op 15 aug. terug.

Voortdurende rebellie

Volgens Die *Welt* streden toen minstens 18 rebellenbewegingen tegen de centrale regering en haar 135.000 man sterke leger. dal. tevens vocht tegen ca. 20.000 Birmese communisten en goed bewapende benden, die de verbouw van opium in het noordoosten van Birma controleren.
Vooral de strijd tegen de door China gesteunde communistische opstandelingen, geconcentreerd in de Shan-staat, zou sinds eind 1979 zijn geïntensiveerd, aldus The Times (15-8-'80). Dit blad berichtte voorts:

„. . .Vorig jaar november (1979) begon het Birmese leger een offensief tegen communistische bases tussen de Salween-rivier en de Chinese grens. In dit dunbevolkte gebied hebben de opstandelingen in de voorbije twee decades het grootste deel van hun militaire kracht geconcentreerd en een logistiek net opgebouwd voor de verbinding met de bases in het achterland in China

De guerrillastrijders bestaan naar schatting uit 14.000 „full-time" militairen, een aantal dat – naar wordt aangenomen – sinds 1975 is verdubbeld. De sterkte van het Birmese leger is 160 000 man, var wie r: n groot deel in de Shan staat is geconcentreerd. Ter ondersteuning wordt gebruik gemaakt van militie en politie.

Het Birmese leger trachtte de basesgebieden te zuiveren en zijn troepen ten oosten van de Salween te legeren. Het offensief, waaraan geen bekendheid werd gegeven. kreeg de codenaam King Conoueror (koning veroveraar)

Regeringstroepen die zware verliezen aan de communisten toebrachten maar zelf even zware verliezen leden, drongen in de basesgebieden door maar slaagden er niet in hun vijanden te verdrijven. De troepen bleven ten oosten van de Salween, maar militaire analisten menen dat hun offensief is vastgelopen.

De regeringsverliezen worden door Birmese bronnen op 500 doden en 2.000 gewonden gesteld. Buitenlandse analisten stellen de verliezen op 4.000 a 5.000. Het verlies aan doden en gewonden bij de communisten wordt nog hoger geraamd.

Sinds april (1980) hebben de communisten de aard van de strijd bepaald. Hun doelstelling is kennelijk het strijdtoneel uit te breiden om zo de offensieve kracht van de regering af te zwakken. Bij twee aanvallen sinds april hebben deze opstandelingen twee steden overmeesterd en tijdelijk bezet, waarbij zij verliezen toebrachten en wapens, munitie en uitrusting buitmaakten. Geen van deze acties is openbaar gemaakt.

Op 3 april overmeesterden de opstandelingen Mu-Se, een noordelijke Shan-stad met ca. 10.000 inwoners. Deze is gelegen aan de grensrivier met China, de Shweli, en aan de Birma weg. . . Ca. i.200 aanvallers hielden Mu-Se twee dagen bezet.

Op 4 juli veroverden de guerrillastrijders een hoofdkwartier van een regeringsbrigade in Mong Yawng, in de oostelijke Shan-staat. Zij hielden de stad drie of vier dagen bezet.

De intensivering van de strijd vindt plaats terwijl de Chinees-Birmese betrekkingen zijn verbeterd.

Vorig jaar (1979) tekende China een akkoord voor ontwikkelingsprojecten in Birma ter waarde van 100 mln yuan (ca. f 30 mln). Maar Peking stelt dat goede betrekkingen met de Birmese regering los staan van de vriendschappelijke banden met de Birmese Communistische Partij.

Behalve bases en – naar wordt verondersteld – soldaten van dezelfde etnische groeperingen die aan de Birmese kant (van de grens) leven verschaft China wapens, medicamenten, uitrusting en training aan de rebellen. Zijn financiële steun zou sinds 1977 zijn afgenomen. toen de communisten betrokken raakten bij de in het gebied gebruikelijke opiumhandel.

Door de opstand absorberen Birma's militairen een derde deel van de regeringsbegroting. De enige in recente jaren ontvangen buitenlandse militaire hulp bestond uit 25 helikopters en 4 transportvliegtuigen van de VS, zogenaamd voor de controle op de narcoticahandel.

De communistische opstand is de ernstigste maar niet de enige rebellie die Birma teistert. Drie etnische groeperingen langs de noordelijke en oostelijke grenzen zijn al jaren met de regering in oorlog. Allen streven doelstellingen na die variëren van autonomie tot onafhankelijkheid.

In het noorden zijn 2.000 a 3.000 Kachins sinds ongeveer 1900 te velde getrokken tegen het Birmese leger. Er bestaat een beperkte samenwerking tussen de Kachins en de communisten. De Kachins kopen Chinese wapens in ruil voor gesmokkelde jade en zij spelen ook een rol in de opiumhandel. De Kachinbeweging is naar wordt verondersteld de meest veerkrachtige van de etnische opstanden.

Shan-bewoners zijn in opstand overal in de Shan-staat die ookhet strijdtoneel van de communisten vormt. De Shan-troepen worden geraamd op 1.500 militairen. Een tactische alliantie met de communisten vormt het voornaamste belang van de Shans.

De oudste opstand, die van de Karens, ten zuiden van de Shan-staat, financiert zijn 1.500 strijders hoofdzakelijk door het vorderen van betalingen van smokkelaars die zaken doen met Thailand. De rebellen beheren ook ondernemingen zoals houtzagerijen en een antimoonmijn, maar zij hebben een groot deel daarvan aan regeringstroepen verloren. . ."

President Ne Win van Birma (l.) tijdens een niet-officieel bezoek aan Tokio op 13 april 1981 in gesprek met de Japanse premier Zenko Suzuki (r.)

Op 9 okt. 1980 bevestigden Thailandse functionarissen in het grensgebied met Birma dat Birmese regeringstroepen zware verliezen zouden hebben geleden tijdens gevechten begin oktober met de troepen van het Karen National Liberation Front (KNLF) dichtbij de grens met Thailand. Een honderdtal regeringsmilitairen zou zijn gedood.

Ne Win in Peking. Onderhandelingen met communistische opstandelingen.

Van 20-23 okt. 1980 bracht het Birmese staatshoofd Ne Win een officieel vriendschapsbezoek aan Peking. Dit elfde bezoek van Ne Win aan de Volksrepubliek China viel samen met de 20ste verjaardag van het grensakkoord tussen Birma en China. De Birmese president voerde besprekingen met de Plaatsvervangend leider van de Chinese CP, Deng Xiaoping, en de plv. voorzitter van het Centrale Comité, Li Xiannian, terwijl hij voorts ontmoetingen had met partijleider Hua Guofeng en met de nieuwe premier Zhao Ziyang.

Volgens de *Financial Times* (2-4-'81) moedigden de Chinese leiders Ne Win aan het initiatief te nemen tot onderhandelingen met de Birmese Communistische Partij.

Inmiddels zouden de Birmese regering en de BCP voor het eerst sinds 1963 besprekingen voeren. Diplomaten in Rangoon wezen erop dat ondanks signalen uit Peking dat China zijn steun aan communistische guerrillabewegingen in Zuidoost-Azië zou verminderen in het kader van zijn pogingen de betrekkingen met de staten in dit gebied te verbeteren, er nog geen tastbaar bewijs was voor een onderbreking van de Chinese steun aan de Birmese communisten. Wel was er sprake van een sterke teruggang dit jaar in het aantal gevechten tussen regeringstroepen en communistische opstandelingen. Ook had het Birmese regime geen offensief gelanceerd.

In het verleden vormden twee eisen van de BCP een beletsel voor onderhandelingen: 1) een de facto erkenning van de BCP in de door deze partij naar eigen zeggen beheerste gebieden, d.w.z. een groot deel van de oostelijke Shan-staat; en 2) toestemming voor de BCP eigen openbare bijeenkomsten in Birma te houden.

(Vor. ber. pag. 18911 e.v.- 1978 en 58813-1978

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22. Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20.

ONRUST IN KOSOVO (JOEGO-SLAVIË)

In Pristina, de hoofdstad van de autonome provincie Kosovo, gelegen in de Joegoslavische deelstaat Servië, hebben zich van 26 maart tot 3 april bloedige botsingen voorgedaan tussen demonstranten en veiligheidsorganen van de overheid.
Het gebied Kosovo wordt voornamelijk door Joegoslaven van Albanese nationaliteit bewoond.
Het *NRC/H'blad* van **23** april bevatte een beschouwing over de achtergronden van deze gebeurtenissen, waaraan het volgende is ontleend.

Bijna een maand nadat in de zuidelijke Joegoslavische provincie Kosovo de noodtoestand werd uitgeroepen galmen de echo's van de bloedige botsingen tussen Albanese demonstranten en veiligheidsorganen tussen 26 maart en 3 april nog oorverdovend na in de Joegoslavische media. Dagelijks nog brengen kranten en televisie uitgebreide verslagen over allerhande vergaderingen van politieke organisaties in het hele land, maar vooral in Kosovo zelf, die zijn gewijd aan een veroordeling van de rellen in de voor tachtig procent door Albanezen bewoonde provincie.
Maar wat er precies is gebeurd en waarom. dat weet eigenlijk niemand. Volgens de officiele lezing zijn bij de demonstraties in de hoofdstad van Kosovo, Pristina, en andere plaatsen twaalf mensen om het leven gekomen. tien demonstranten en twee leden van de militia. Maar zelfs hoge Joegoslavische functionarissen spreken elkaar op het punt van doden en gewonden tegen: zo noemde Stane Dolanc, lid van het Joegoslavische partijpresidium op een persconferentie op 6 april een ander getal dan later Mahmud Bakalli, de partijchef van Kosovo.
En als oorzaak van wat zonder veel overdrijving de ,,opstand van 1981 in Kosovo" genoemd zou kunnen worden, worden steevast de activiteiten van ,,vijandige krachten" opgevoerd, die in combinatie zouden werken met even vijandige krachten in het buitenland.
Joegoslavische autoriteiten zijn altijd snel geneigd om binnenlandse problemen die voortkomen uit spanningen tussen de talloze nationaliteiten in dit land toe te schrijven aan de ondermijnende activiteiten van Joegoslaven die in het Westen in ballingschap leven, en uit zijn op het uiteen vallen van de socialistische federatie.
Maar dit keer is het door Belgrado opgeroepen spook van de ,,buitenlandse vijand" wel bijzonder ijl. Want er bestaat geen enkel bewijs dat de Albanese studenten die vorige maand in Pristina de straat op gingen verbindingen onderhouden met de Albanezen die onder meer in Washington voor het Witte Huis demonstreerden om hun landgenoten in Joego-Slavië moreel te steunen. En dat zich bij die demonstraties in het Westen Kroatische ballingen aansloten zegt meer over de motieven van Joegoslavische emigranten in het algemeen, dan over de opstand in Kosovo.
Die achtergronden bestaan al sinds de Tweede Wereldoorlog in een vrijwel ongewijzigde vorm en het is dan ook nogal verwonderlijk dat Belgrado zich zo ,,verrast" heeft getoond over de onlusten in het gebied. Want van tijd tot tijd zijn het de Joegoslavische autoriteiten zélf, die er bezorgd op wijzen dat ondanks de gigantische bedragen aan de economische hulp die sinds een jaar of tien in Kosovo worden gepompt, het inkomen per hoofd van de bevolking van het gebied zes maal zo klein is als in het noordelijk Slovenië. Joego-Slavië's welvarendste republiek, en drie en een half maal zo klein als dat in Servie, de republiek waarvan Kosovo een autonome provincie is.
Het ,,permanent explosieve mengsel". zoals een Westerse diplomaat de toestand iri Kosovo omschrijft, wordt verder gevormd door de nationale tegenstelling tussen de ontstuimig gegroeide Mohammedaanse Albanese bevolkingsgroep en de Serven. De Serven beschouwen Kosovo als de bakermat van hun middeleeuwse orthodoxe cultuur, maar door de Albanezen, de afstammelingen van de uit de oudheid bekende Illyriërs, wordt daar het argument tegen aangevoerd dat zij al eeuwen lang in Kosovo woonden, toen de Slavische volksstammen die zich omstreeks de negende eeuw in Zuidoost-Europa vestigden nog in geen velden of wegen waren te bekennen.
En dan is er tenslotte de tegen de 40.000 man sterke bevolking van de universiteit var. Pristina, in grootte de derde van Joego-Slavië, die ruim tien jaar geleden werd gesticht.
Een universiteit die ook qua uiterlijk, vooral bedoeld lijkt te zijn als een van die prestigeobjecten waaraan Pristina zo rijk is en die in het leven geroepen lijken te worden als een soort compensatie voor de jarenlange achterstelling van Kosovo en als bewijs ook dat er nog werkelijk iets met het geld wordt gedaan.
Wie aan de universiteit van Pristina heeft gestudeerd kan er bijna zeker van zijn dat hij geruime tijd werkloos zal blijven: het peil ervan is zo laag dat men in de rest van Joego-Slavie geen baan kan krijgen en Kosovo zelf kan zijn ,,academisch lompenproletariaat" ook al niet opvangen.
Tenzij men zich aansluit bij het establishment dat Kosovo regeert en waarin weliswaar de hoogste positie meestal wordt ingenomen door een Albanees, maar waar alle adjuncten Serven zijn.
Die constructie is indertijd gekozen om de Albanezen het gevoel te geven dat zij zichzelf besturen, maar in werkelijkheid zijn het de Serven die de dienst uitmaken. Veel Albanezen kunnen niet aan de indruk ontkomen dat hun provincie, die sinds 1974 theoretisch over zoveel autonomie beschikt – alleen Defensie valt onder Servische zeggenschap – eigenlijk nog steeds bestuurd wordt vanuit Belgrado en dat de Albanese toplaag niet meer dan een stroman-functie heeft.
Daaruit is ook te verklaren waarom de uitbarsting in Kosovo niet alleen wordt gezien als een ontlading van nationalistische gevoelens van Albanezen tegen Serven, maar ook als een soort burgeroorlog tussen Albanezen onderling. Geruchten doen bijvoorbeeld de ronde dat de boerderijen van Albanezen die niet mee wilden doen met de demonstraties in brand zijn gestoken en dat de bewoners ervan over de kling zijn gejaagd.
Die geruchten zijn echter even oncontroleerbaar als die over het werkelijke aantal doden dat is gevallen bij de botsingen tussen demonstranten en militia: een Albanese bron zei bijvoorbeeld dat er 157 dodelijke slachtoffers waren en dat de militia met ongelooflijke bruutheid was opgetreden.

Officieel wordt gezegd dat legereenheden alleen naar Kosovo zijn gestuurd om strategische objecten te beschermen, maar ook daaraan wordt sterk getwijfeld. En hoewel de Joegoslavische autoriteiten volhouden dat de rellen bestreden zijn door de voor 75% uit Albanezen bestaande militia in Kosovo, is het algemeen bekend dat vanuit Belgrado een groot aantal leden van de Servische militia naar het gebied zijn gestuurd om de opstand te bedwingen.
Een van de Albanese slachtoffers aan de kant van de militia zou bovendien gevallen zijn door een kogel van een Servische collega, nadat hij geweigerd had om op een menigte demonstrerende landgenoten te schieten.
Het hele concept van ,,broederschap en eenheid" tussen de volkeren en nationaliteiten waarop de Joegoslavische federatie berust lijkt dan ook door de botsingen in Kosovo op zijn grondvesten te schudden. Albanezen die in Belgrado wonen kun je al horen zeggen dat zij van plan zijn terug te verhuizen naar Kosovo. ,,want als mijn volk wordt uitgemoord, dan moet ik daar zijn".

Chronologie van de gebeurtenissen

Nieuws over de eerste demonstraties van 26 maart werd door de Joegoslavische autoriteiten pas op 28 maart bekendgemaakt, nadat er op 27 maart in Belgrado al uitgebreid geruchten over

(The Financial Times)

Weekblad 50ste jaargang No. 2585. pag 32207-32222

deze zaak circuleerden. De onrust van 26 maart volgde op een studentendemonstratie van 11 maart toen ongeveer 4.000 studenten van de universiteit van Pristina de straat opgingen uit ontevredenheid over de kwaliteit van het in de kantine verstrekte voedsel.
De demonstratie van 26 maart, zo zeiden de Joegoslavische autoriteiten, had een zuiver politiek en zelfs vijandig karakter en was gericht op ,,destabilisatie en verbreking van de eenheid van ons land, gebruik makend van enkele actuele sociaal-economische problemen".
Deze demonstratie was de eerste openlijke uiting van ongenoegen, dat ieeft onder de vele verschillende nationaliteiten in Joego-Slavië sinds de dood van president Tito een jaar eerder.
Bij de demonstratie werd de eis gesteld, dat Kosovo binnen de Joegoslavische federatie de status van republiek zou moeten krijgen. Eveneens schijnt het verlangen geuit te zijn, dat Kosovo vrij zou moeten zijn om zich aan te sluiten bij Albanië.
Uit een redevoering, die Azlan Fazlija, voorzitter van de partijconferentie van Kosovo, op 28 maart gehouden heeft, kan worden afgeleid, dat niet alleen de studenten in Kosovo zelf betrokken waren bij de ongeregeldheden, maar ook ,,buitenlandse vijanden". Albanese bronnen in Belgrado ontkenden echter met kracht, dat het bewind in Tirana ook maar iets te maken zou hebben gehad met de onrust in Kosovo.

De traditionele vijandschap tussen de Serven en de Albanese minderheid in Kosovo had kort tevoren overigens extra voedsel gekregen door de brand die heeft gewoed in het orthodoxe klooster in de plaats Pec.
De brand heeft een groot gedeelte van dit oudste monument van de Servische orthodoxe cultuur in Joego-Slavië volkomen verwoest. Onmiddellijk na de brand circuleerden in Belgrado geruchten dat het vuur aangestoken zou zijn door anti-Servische elementen in Kosovo, dus Albanezen.

Op 2 april hebben de Joegoslavische autoriteiten alle publieke bijeenkomsten in Kosovo verboden, nadat zich daar voor de derde maal, na 11 en 26 maart, onlusten hadden voorgedaan.
Als motief voor hun stap gaven de autoriteiten ,,buitengewone omstandigheden, die de openbare orde bedreigen". Het Servische leiderschap veroordeelde de demonstraties en onlusten als ,,georganiseerde vijandige activiteit, gericht tegen de constitutionele orde". Het voegde daar aan toe, dat de ,,sterk Albanees-nationalistische en separatistische demonstraties" waren bedoeld om Kosovo en Joego-Slavië te destabiliseren en de vrijheid, onafhankelijkheid en integriteit van het land te ondermijnen.

Het woongebied der Albanezen
(Der Spiegel)

Bij de rellen van 1 april, die tot de maatregelen van de daarop volgende dag aanleiding gegeven hadden, zouden twee doden zijn gevallen. Aan deze betogingen zouden ongeveer 10.000 Albanese nationalisten hebben deelgenomen. Sommige demonstranten droegen wapens, waarmee in de lucht werd geschoten.
Fadil Hodza, de vertegenwoordiger van Kosovo in de collectieve Joegoslavische leiding, waarschuwde voor drastische straffen bij nieuwe anti-regeringsrellen. Deze waren volgens hem het ,,contra-revolutionaire werk" van „ interne en buitenlandse vijanden", die ,,ons sociaal systeem kapot willen maken".
In het weekend van 4 en 5 april hebben de Joegoslavische autoriteiten militaire versterkingen naar Kosovo gezonden.
De tweede man van de Joegoslavische communistenbond, Dusan Dragosavac, verklaarde op 4 april dat er een reëel gevaar bestaat dat ook elders in Joego-Slavië nationalistische bewegingen zullen opstaan. Hij zei dat de Joegoslavische leiders zeer verbaasd waren geweest over de agressieve manier waarop het nationalisme in Kosovo plotseling de kop heeft opgestoken.
De autoriteiten van de aan Kosovo grenzende deelrepubliek Montenegro kondigden op 4 april aan dat zij een reeks politieke en administratieve maatregelen hebben genomen, ter voorkoming van elke aansporing tot nationale intolerantie.

Stane Dolanc, een vooraanstaand lid van het Joegoslavische partijpresidium, verklaarde op 6 april, dat bij de onlusten in Kosovo negen demonstranten en twee politieagenten waren gedood. Het aantal gewonden bedroeg naar zijn zeggen 57.
Volgens Dolanc was op dat moment de toestand in Kosovo weer rustig. Hij sprak verder als zijn mening uit, dat de rellen niet vanuit Albanie waren aangesticht. Eerder moest worden gedacht aan een ,,goed voorbereide en georganiseerde actie" van de ,,meest reactionaire krachten in de wereld, die zich met de fascisten en meest dogmatische krachten" hadden verenigd in één platform, met het doel Joego-Slavië te destabiliseren.

Reactie uit Albanië. *Betrekkingen* tussen Joego-Slavië en Albanië

In Albanië is op 8 april gereageerd op de gebeurtenissen in Kosovo. Het partijdagblad Zeri i Populit schreef op die dag, dat de verlangens naar meer zelfstandigheid van de Albanezen in Kosovo volkomen legitiem zijn, maar het zei niet, dat de rellen in Kosovo het resultaat zouden zijn van inmenging vanuit de staat Albanië.

De Joegoslavische leiders krijgen er in het Albanese dagblad flink van langs, omdat zij op de demonstraties in Kosovo zouden hebben gereageerd met het zenden van tanks, vliegtuigen en politie, ,,die de opdracht had de bloem van de Albanese jeugd in Kosovo en andere Albanese gebieden te beledigen."
Bovendien zouden de Joegoslavische leiders met hun reactie op de rellen in Kosovo de bedoeling hebben gehad bij de andere volkeren van Joego-Slavië gevoelens van haat jegens de Albanezen op te wekken.
Het in Kosovo verschijnende Albaneestalige dagblad Rilindija heeft het commentaar in de Zeri I Populit inmiddels al ,,kwaadwillig" genoemd. De schrijver van dit commentaar vroeg zich af of de moeilijkheden in Kosovo misschien toch niet vanuit de staat Albanië worden geleid.

N.a.v. de gebeurtenissen in Kosovo en de perspolemiek tussen Joego-Slavië en Albanië bevatte de NZZ van 14 april een beschouwing over de stand van de

betrekkingen tusseri de twee betrok. ken staten. Hierin werd o, m. het volgende gezegd:

De scherwe woordenwisseling tussen Albanië en Joego-Slavië naar aanleiding van de ongere geldheden in Kosovo treedt juist in een tijd op. waarin op allerlei gebied de bilaterale betrekkingen verbeterden. Deze betrekkingen vinden weliswaar vnl. plaats tussen Tirana en Pristina, de hoofdstad van Kosovo, maar ook met de rest van Joego-Slavië gaat Tirana steeds meer contact zoeken. Niet altijd verwoorden beide landen het belang dat zij daarbij hebben op identieke wijze Maar onmiskenbaar draagt elk van beide bij aan de handhaving van de status quo en ziet elk daarin een element van de eigen veiligheid.

De samenwerking manifesteert zich o.a. op economisch gebied. Men kwam onlangs overeen de onderlinge handel te verdubbelen. Ook van groot belang is de overeenkomst van 1979 over de bouw van een spoorweg tussen Titograd in Montenegro en Scutari in Albanië temeer daar hierdoor Albanië voor de eerste maal aansluiting krijgt op het Europees spoorweg net In 1982 moet de spoorweg klaar zijn

In 1980 werd een overeenkomst gesloten inzake de samenwerking op het gebied van de electrische energievoorziening Joego-Slavië zal krachtens die overeenkomsten 850 miljoen kwh uit Albanië gaan importeren Bovendien zullen de Albaniërs van het Joegoslavische hoogspanningsnet gebruik mogen maken om hun overschotten aan Roemenië, Hongarije en Oostenriik te leveren. Ook zal de reeds bestaande samenwerking tussen de thermische krachtstations van Kosovo en Fierza in Albanië uitgebreid worden.

Sinds 1979 legt men ook meer wederzijdse bezoeken af, nadat de Joegoslavische minister van buitenlandse handel, Method Rotar, in Albanië, en zijn Albanese collega, Nedin Hodzja in Joego-Slavie te gast waren geweest. Een Albanese economische delegatie was in 1980 voor de eerste maal in Zagreb. Joego-Slavie is momenteel de grootste handelspartner van Albanië. Maar het meest intensief zijn de culturele betrekkingen. De samenwerking begon ongeveer tien jaar geleden, en wel tussen de universiteiten van Tirana en Pristina. Nu worden ook Albanezen in Macedoriie en Montenegro – ca. 300.000 in getal – door Albanese folkloregroepen en orkesten bezocht.

Er is ook samenwerking tussen de radio- en TV-stations. Geheel nieuw is een Protocol inzake gemeenschappelijke filmprodukties en uitwisseling van experts op dit gebied. Binnenkort wordt er een overeenkomst getekend inzake sportmanifestaties en uitwisseling van leerkrachten. Dit jaar heeft het toeristenverkeer tussen beide landen een aanvang genomen. Ook daarover wordt een overeenkomst verwacht. Voorlopig zullen de wederzijdse bezoeken zich beperken tot familiebezoek.

De meest intensieve en politiek gezien misschien wel belangrijkste vorm van samenwerking is die op het gebied van onderwijs en leermiddelen. Al sinds geruime tijd zijn ongeveer 30 leerkrachten uit Tirana aan de universiteit van Pristina en middelbare scholen van Kosovo verbonden. Maar ook school- en studieboeken komen voor een groot deel uit Albanië. Hoewel hier wederzijds vertrouwen uit spreekt, vrezen vele Joegoslavische politici een ..indirecte pro-Hodzja-indoctrinatie."

Steeds weer wordt van officiële kant verklaard dat de ideologische tegenstellingen tussen beide communistische landen – waar vooral Tirana de nadruk op legt – de goede samenwerking niet behoeven te verstoren. In Kosovo zelf beweert men dat de soms intensieve propaganda vanuit Albanië niet effectief werkt en dus niet gevaarlijk is. Maar het is ook mogelijk dat de groeiende economische problemen in Joegoslavië – die zich vooral openbaren – de meer evenwichtige ordening in Albanië aantrekkelijker maken.

Perscommentaren

Onder de kop ..Spanningen in Joego Slavië zonder Tito" schreef *The Times* op 7 april in een hoofdartikel het volgende:

De thans in de regio Kosovo ingestelde staat van beleg bewijst hoeveel tegenstellingen er nog binnen Joego-Slavië zijn. Kosovo wordt bewoond door Albanezen; het is een deel van de republiek Servië met de status van autonome regio.

Het door Tito nog ontwikkelde systeem van collectief leiderschap, waarbij de macht roteert in Communistische Partij en Staatspresidium. is tot nu toe opmerkelijk goed in stand gebleven. Het leger is nog steeds een bindende factor. welke de nationale en regionale grenzen overschrijdt en vooral aandacht heeft voor federale eenheid in het belang van de nationale defensie.

Behalve in Kosovo zijn er ook spanningen tussen het centrale bewind en de nationalisten in Kroatie. na Servie de grootste republiek met een invloedrijke katholieke bevolkingsgroep. Bovendien heeft de Joegoslavische regering te kampen met ernstige economische wroblemen. De inflatie bedraagt 30% per jaar en gaat gepaard met een daling van het reele loon, dit heeft uiteraard tot ontevredenheid geleid

Vorig jaar werden de Joegoslavische planners nog door de OESO geprezen voor hun inspanningen om een sterke economische groei te bereiken en tevens de inflatie te beperken en de betalingsbalans meer in evenwicht te brengen. Nu begint de gewone Joegoslaaf de nadelen te ondervinden en wanneer nationalistische ambities en economische spanningen zouden samengaan, dan zouden Tito's opvolgers in moeilijkheden komen. Dit is reeds te bespeuren in verband met het feit dat de rijkere republieken hulp moeten verlenen aan armere en dit kan gevoelens van onlust opwekken.

Kosovo is een van de armere gebieden dat ruime steun gekregen heeft en er komen reeds verwijten dat de hulp misbruikt is. Deze verwijten zijn maar ten dele juist. maar zij hebben in elk geval interne twisten veroorzaakt. welke Tito trachtte te vermijden.

De enige factor. welke de Joegoslaven in het verleden bijeenhield was de zekerheid dat de Sowjet-Unie van elk teken van innerlijke zwakte gebruik zou maken. De huidige crisis in Polen zal de Joegoslaven zeker tot eenheid brengen, maar anderzijds willen de Joegoslavische leiders niet de richting ingaan van het experiment met vrije vakbonden in Polen. Dat Polen evenals Joego-Slavië een sterke katholieke kerk heeft is een oorzaak te meer van bezorgdheid voor Belgrado. Tito's erfgenamen zullen nadruk blijven leggen op de Sowjet-dreiging, maar tevens elke neiging onderdrukken om het voorbeeld van Polen te volgen.

De correspondent van de Financial Times van 7 april, kort tevoren in Kosovo. wijst erop dat de autonome gebieden Kosovo en Wojwodina na de Tweede Wereldoorlog gevormd werden om de dominerende positie van de Serven te beperken.

Kosovo krijgt 45% uit het ontwikkelingsfonds, waaraan alle Joegoslavische republieken 2% van hun inkomsten afdragen. Het beschikt over rijke non-ferrobodemschatten en bovendien over 50% van Joego-Slavië's bruinkoolreserves, waardoor het in de toekomst een belangrijke energieleverancier zou kunnen worden. Het scheppen van werkgelegenheid heeft prioriteit, omdat Kosovo een bevolkingsgroei van 2,6% per jaar heeft, het hoogste percentage in Europa. De Albanezen, afstammelingen van de Illyriërs uit de oudheid, vormen naar schatting 80% van de bevolking, de Serven 18% of minder. (AP, UPI, Reuter, AFP, NRC/H'blad, The Times. Financial Times, Le Monde. NZZ, FAZ)

WEST-EUROPA

BELGIË

EYSKENS ZET ROOMS-RODE COALITIE VOORT

Prof. Mark Eyskens die in het demissionaire kabinet-Martens minister van financiën was en op 2 april belast werd met de formatie, slaagde reeds op 6 april in die opdracht. Het Paleis deelde die dag om 20.25 uur mede: „De koning heeft formateur Mark Eyskens benoemd tot eerste minister. Op diens voorstel heeft de koning de uittredende leden van de regering benoemd in dezelfde functies die ze vroeger hebben bekleed. De koning heeft de heer Robert Vandeputte. oud-gouverneur van de Nationale Bank, tot minister van financiën benoemd."

De regeringsleden legden nog dezelfde avond de eed af. Uit het oude kabinet verdween aldus alleen eerste minister Martens: hij weigerde de portefeuille die Eykens hem aanbood.

Robert Vandeputte, de nieuwe minister van financiën, werd geboren te Antwerpen op 26 februari 1908. Hij studeerde rechten en politieke en sociale wetenschappen te Leuven, werd advocaat en specialiseerde zich verder in Parijs, Bern, Nijmegen en Berlijn. Vlak voor de Tweede Wereldoorlog was hij kabinetschef van de ministers Sap en De Schrijver.

Na de Duitse inval in 1940 werd hij algemeen secretaris van de Belgische Vereniging der Banken. In 1943 werd hij directeur bij de Nationale Bank en hielp als zodanig in het geheirn de na-oorlogse Gutt-operatie voorbereiden.

Van 1944 tot 1971 leidde hij de Nationale Maatschappij voor Krediet aan de Nijverheid. Van 1971 tot 1975 was hij gouverneur van de Nationale Bank.

Hij doceerde van 1936 tot 1978 aan de rechtsfaculteit van de Katholieke Universiteit te Leuven.

Regeringsverklaring

Premier Eyskens deed op 7 april voor Kamer en Senaat voorlezing van de volgende regeringsverklaring:

„Het Staatshoofd heeft mij gevraagd binnen de kortst mogelijke tijd een regering te vormen. Ik heb gepoogd mij naar. best vermogen van die taak te kwijten.

De economische crisis, die ons land teistert op vele gebieden, en de ernst van de internationale toestand vereisten dat vlug een ontknoping zou worden gevonden voor de politieke crisis.

De beleidsverklaring, die de Regering aan uw goedkeuring voorlegt, is kort. Ik constateer dat het geloof in lange regeringsbijbels is aangetast. De omstandigheden zijn zo wisselend en het beleid moet zich hieraan zo snel kunnen aanpassen dat gedetailleerde rcgeringscoiitracten vaak ondoelmatig blijken. De publieke opinie zou bovendien niet hebben aanvaard dat lange weken tijd zouden zijn besteed aan het bijeenschrijven van een regeringsprogramma op het ogenblik dat een beleidsvacuum nefaste gevolgen kan hebben.

De algemene beleidsopties van deze Regering sluiten aan bij deze van de regering-Martens IV en in die zin neemt zij dan ook deze regeringsverklaring over.

De Regering stelt vijf doelstellingen prioritair:

1° Vooreerst moet het vertrouwen worden verstevigd en waar het geschokt werd, moet het hersteld worden. Allen. die getroffen zijn door de crisis, moeten weer hoop krijgen of een nieuw uitzicht. De slachtoffers van de crisis, de werklozen, de zelfstandigen die hun zaak zien teloorgaan of hun activiteiten zien wegkwijnen, de ondernemers en de werknemers, die de ondergang van bedrijven beleven, moeten worden aangemoedigd door een krachtdadig beleid dat door zijn realisaties bewijst dat wij er weer kunnen uitkomen. Zeer belangrijk ook is het behoud van het vertrouwen tussen de twee grote politieke families in ons land. die samen de zware verantwoordelijkheid op zich nemen in deze moeilijke tijd het land te regeren.

2" Tweede hoofddoel is het behoud en de bevordering van de werkgelegenheid, in de eerste plaats door het voeren van een beleid van krachtig economisch herstel.

3" Het geleidelijk wegwerken van de grote onevenwichten in de betalingsbalans en in de Rijksbegroting is het derde hoofddoel.
De Belgische economie en het gevoerde beleid moeten leiden tot het behoud van een stabiele en een gezonde munt. Om dit te bereiken, moeten de inspanningen tot herstel op alle gebieden worden versneld, ook wanneer dit offers zal vragen die in solidariteit en naar ieders draagvermogen moeten worden gebracht. De Regering zal met de Nationale Bank, ieder volgens haar taak en verantwoordelijkheid, alle nodige maatregelen treffen om de wisselkoers van de Belgische frank te handhaven.

4° De Regering zal alles in het werk stellen om het tekort op de betalingsbalans op te slorpen door het concurrentievermogen van onze economie te verstevigen. Aldus zal zij hierdoor een in wezen anti-deflatoir beleid voeren.

5" Om een doeltreffend anticrisisbeleid te voeren, is stabiliteit vereist. Om die reden zal de Regering in de grondwetgevende kamers voorstellen aanmoedigen om een legislatuurregering en -parlement tot stand te brengen.

Gezien de snelle verslechtering van de economische toestand, zal de Regering in de kortst mogelijke tijd een urgentieprogramma uitwerken.

Dit programma zal volgende krachtlijnen bevatten:

De draagdracht van onze economie zal worden versterkt door de fiscale druk, die weegt op het bedrijfsleven te verminderen De oberwogen fiscale verlagingen zullen worden afgestemd op werkgelegenheidsscheppende investeringen

Dit fiscaal programma, dat voorgelegd uerd aan de Ronde Tafel over het nieuw industrieel beleid behelst o m

de erruiming an de belastingvrije reserves;

– de aanpassing van de solidariteitsbelasting I en II op de vennootschappen teneinde tot meer tewerkstelling aan te zetten

– de verhoging van de gemeentelijke waarden,

– maatregelen die het risicodragend kapitaal bevorderen en die de buitenlandse financiering van investeringen in België aanmoedigen.

– een bijkomende inspanning om de tewerkstelling in de K M O s aan te moedigen via een verhoogde lastenverlichting.

De versteviging van hei concurrentievermogen doet ook het probleem rijzen van een betere samenstelling van het Belgisch produktenpakket en van de kostenstructuur van onze produktie.

De Regering oordeelt dat het onhoudbaar is dat bepaalde kostenbestanddelen van de produktie blijvend hoger zouden liggen dan het gemiddelde van deze bestanddelen in de ons omringende EG-landen, die tevens onze concurrenten zijn. Om die reden en gezien de ernst van de economische toestand, beschouwt de regering het als haar prioritaire taak hierover onmiddellijk een grondige discussie aan te gaan met de sociale gesprekspartners. De Regering zal, na kennis genomen te hebben van de bereikte conclusies, de nodige maatregelen treffen.

De Regering zal, na overleg met de sociale gesprekspartners, initiatieven nemen om de druk van de sociale zekerheidsbijdragen te verlichten door eventueel compensaties te vinden in de BTW, zonder nochtans de financiering van de sociale zekerheid in het gedrang te brengen.

Deze maatregelen gaan gepaard met wat volgt:

1° De kostendrukking moet samengaan met een strikte prijzenpolitiek, ook met het oog op het doorvoeren van prijsdalingen, meer bepaald in de beschermde sectoren.

2" Het mededingingsbeleid moet worden geactiveerd en nieuwe maatregelen zullen worden genomen om economisch machtsmisbruik en kartelafspraken tegen te gaan.

3" De Staat en de Gewesten zullen de vereiste maatregelen nemen met het oog op een versnelde uitvoering van het rationeel energieverbruikprogramma en de onmiddellijke oplegging van isolatienormen.

4" Het programmacontract met de petroleumnijverheid zal worden herzien teneinde tot een evenwichtiger prijsvorming te komen en een vermindering van de prijzen en tarieven van elektriciteit en gas zal worden genegocieerd, inzonderheid ten voordele van de ondernemingen.

De economische expansiewetgeving zal worden herzien teneinde de toegekende steunmaatregelen meer af te stemmen op de bevordering van de werkgelegenheid, van de export en van de energiebesparing.

De Regering zal al haar aandacht besteden aan de bevordering van onze export, o.m. door de snelle aanvaarding en uitvoering van een Plan van Relance van de Export en van de economische aanwezigheid van België in de wereld.

Inzake wetenschappelijk onderzoek zullen de toelagen in een contractuele programmatie worden ingeschakeld, teneinde bij te dragen tot de industriële vernieuwing.

De overheidsbestellingen, op nationaal niveau, zullen op zulkdanige wijze via contractuele programmatie georganiseerd worden dat zij de tewerkstelling bevorderen.

De regering zal, in de verschillende sectoren, het sectorieel herstructureringsbeleid voortzetten Meer bepaald zal een snelle uitvoering worden gegeven aan de herstructurering en reconversieplannen inzake de staalnijverheid en de textielnijverheid en dit in nauwe samenwerking met de EEG autoriteiten De Regering en de Gewesten zullen erover waken dat de holdings en de financiele groepen nauwer zullen worden geengageerd bij de financiering van het sectorieel beleid en dat zij hun vroegere verbintenissen zuilen nakomen inzake de reconversie

Teneinde de bedrijven in moeilijkheden van de financiele ondereang te redden zal het dikwijls a lijke overleg met de representatieve organisaties de massa van de bezoldigingen en onrechtstreekse vergoedingen te verminderen door een beleid toe te passen van reducering van de ongerechtvaardigde verschillen en door misbruiken uit te schakelen, samen met inspanningen inzake sanering van het beheer

Ontwerpen van wet en decreet inzake het bedrijfsrevisoraat en een grotere doorzichtigheid van het ondernemingsbeheer er het beheer met bijstand zullen worden neergelegd

De Regering zal, samen met de Gemeenschappen, nieuwe initiatieven nemen om de werklozen een aangepaste beroepsopleiding te waarborgen Hierbij zal gebruik worden gemaakt om van de in disponibiliteit gestelde leerkrachten en de onderbenutte infrastructuur van onze onderwijswetten

De Regering zal aan de Nationale Arbeidsraad concrete maatregelen voorleggen voor een betere herverdeling van de beschikbare arbeid en een efficienter gebruik van het industrieel apparaat door het concentreren van de huidige wekelijkse arbeidsduur en het verruimen van de mogelijkheden tot invoeren van ploegenstelseis.

De budgettaire toestand en de financieringsmoeilijkheden van de overheid vereisen dat de Regering alles in het werk stelt om te komen tot het maximaal beheersen van de openbare financiën en het netto te financieren saldo. Op de eerste plaats zullen daartoe de beslissingen van de Ministerraad van 13 maart en 22 maart 1981 onmiddellijk worden uitgevoerd.

De bewarende maatregelen, die genomen werden (blokkeren van de uitgaven op 104,6% van het niveau bereikt in 1980, maand per maand, en beperkte vrijgeving van het investeringsprogramma), zullen van toepassing blijven tot alle beslissingen zijn uitgevoerd.

Een wetsontwerp zal bij het Parlement worden neergelegd: dit zal het instrument moeten verschaffen dat nodig is voor de uitvoering van de budgettaire beslissingen genomen door de Ministerraad.

De Regering zal een ontwerp van kaderwet ter goedkeuring aan het Parlement voorleggen, dat moet mogelijk maken op alle bestuursniveaus de nodige wijzigingen aan te brengen in alle domeinen, aan alle wettelijke, reglementaire, administratieve, statutaire, conventionele, contractuele en tarifaire bepalingen teneinde de toegekende enveloppes niet te overschrijden.

Een wetsontwerp zal de wettelijke basis vormen voor het uitgeven van een crisislening met aantrekkelijke voorwaarden, waarvan de opbrengst inzonderheid zal worden aangewend ter financiering van het vernieuwd industrieel beleid, de stabilisatie van de buitenlandse schuld en de vermindering van de vlottende schuld.

De budgettaire norm wordt bevestigd en zal strikt worden toegepast; het structureel tekort zal vanaf 1982 opgeslorpt worden door een meerjarenplan.

In het kader hiervan zal de voorbereiding van de begroting 1982 onmiddellijk vanaf de maand mei worden aangevat, in de loop waarvan de grote posten bilateraal zullen worden onderzocht op het niveau van de Ministers.

De fiscale en parafiscale verlagingen moeten positieve effecten medebrengen voor de groei en derhalve voor de ontvangsten; ondertussen kunnen zij door nieuwe financieringsmiddelen gecompenseerd worden.

Het beroep op beraadslagingen in Ministerraad tot het bekomen van bijkredieten zal worden opgeheven.
Snelle uitwerking en eventuele uitbreiding van de nodige maatregelen om doeltreffend de fiscale fraude te bestrijder?op alle niveaus en met dit oogmerk aanpassing van de methodes. de structuren en de middelen.
De organisatie van de controlediensten zal grondig herzien worden Een verlichting van de administratieve werkzaamheden zal worden bewerkstelligd, namelijk door beroep te doen op meer moderne technieken teneinde een juistere inning van de belastingen te bereiken.

Mijnheer de Voorzitter.
Dames en Heren,

De Regering vraagt het vertrouwen van het Parlement op basis van een aanvullende regeringsverklaring, die het beleid versneld wil afstemmen op een te herwinnen economisch dynamisme en een grotere sociale solidariteit van de bevolking. Dergelijke politiek zal dan ook een beleidsaanpassing inhouden. Het hoofddoei hierbij is het Belgisch sociaai-economisch welvaartsmodel in wezen te behouden. De Belgische bevolking, met haar grote kwaliteiten. heeft deze crisis niet verdiend. Aan ons. wetgevende macht en uitvoerende macht, komt het in eerste instantie toe het economische gebeuren te keren en het algemeen belang te laten primeren.
In deze moeilijke tijden acht ik het ook tot mijn plicht te zeggen dat wij eveneens de moed moeten hebben onze eigen problemen, ondanks alles, wat te relativeren, als wij maar even willen denken aan het lot van 80% van de landen in de wereld en miljarden mensen die elke dag opnieuw de strijd moeten aanbinden tegen de honger. de ondervoeding. de ziekte en de voortijdige dood.
Ons land heeft nog vele mogelijkheden en dus ook kansen, maar het is veel kwetsbaarder geworden. Laten wij ons samen dagelijks inzetten om erger te voorkomen en met de moed van de hoop de toekomst weer haalbaar te maken. In die geest vraagt de Regering het vertrouwen van het Parlement."

Vertrouwensmotie goedgekeurd

De Kamer besprak de regeringsverklaring op 8 april. In het debat viel vooral de tegenstelling op tussen L. Tindemans en L. Tobback, woordvoerders resp. van CVP en SP.
Tindemans verklaarde dat zijn partij de redding verwachtte van het noodplan-Martens en de verwerping van dat plan betreurde. Hij oefende daarbij indirecte, maar doorzichtige kritiek op de socialisten.
In een vinnige reactie noemde Tobback het noodplan ,,een onaanvaardbaar rampenplan" dat gelijkstond met sociale afbraak. Tobback beklemtoonde dat de SP in het centrum-linkse kabinet-Eyskens de socialistische inbreng wil kunnen herkennen.
PW-voorzitter W. de Clercq voerde aan dat de kabinetscrisis te herleiden was tot een intern conflict binnen de CVP, waarbij Martens werd geliquideerd.
Vanden Boeynants (PSC) stelde dat de regering, na overleg met de sociale gesprekspartners, haar verantwoordelijkheid op zich diende te nemen en een doelmatig besparingsplan moest doorvoeren.
Anciaux (VU) wees op de economi sche verschillen tussen Wallonië en Vlaanderen en verdedigde de federalisering van de sociaal economische politiek
De Kamer keurde de vertrouwensmotie goed met 118 tegen 52 stemmen bij 4 onthoudingen

De Senaat besprak de regeringsverklaring op 9 april. De SP-woordvoerder, Wijninckx, iokte door zijn zure kritiek op de CVP onvriendelijke reacties uit op de christelijk-democratische banken, maar tenslotte werd ook daar de vertrouwensmotie goedgekeurd met 96 tegen 26 stemmen en 8 onthoudingen.

Verklaring van Martens

Om de malaise. veroorzaakt door zijn heengaan. binnen de CVP-fractie tegen te gaan, heeft Wilfried Martens op 7 april voor zijn kamerfractie een uitvoerige toelichting bij de kabinetskrisis verschaft. Hij beloofde daarbij zijn steun aan de nieuwe premier.
In een speciale uitgave van het CVP-partijblad Zeg van 11 april kwam Martens op de controverse terug. Hij schreef:

,,Zeggen dat de CVP de regering ten val heeft gebracht en haar eigen premier heeft afgestoten, is totaal onjuist. Onze ministers hebben op de ministerraad hun akkoord gegeven op mijn plan en de partij heeft zich daar onmiddellijk achtergeschaard. De regering is gevallen omdat de socialistische ministers en hun partijen niet hebben ingestemd met mijn voorstellen. Ik was niet bereid compromissen af te sluiten over de voorstellen en ik kon dus deze regering niet verder leiden."

Deze versie van Martens werd in de socialistische pers tegengesproken door SP-voorzitter Van Miert die aanvoerde dat zijn partij eveneens crisisvoorstellen had geformuleerd, o.m. inzake een tijdelijke prijzenstop, en dat de CVP geweigerd had daarover ook maar te praten.
In de week die op het investituurdebat volgde, was een heel lichte ontspanning op de geldmarkt merkbaar, wat de Nationale Bank ertoe bracht per 16 april het disconto met 1% te verlagen naar 15%. Eerder had de regering op 13 april een aantal besparingsprojecten en voorstellen tot stimulering van de economische bedrijvigheid onderzocht, maar een meer algemene en definitieve beslissing werd uitgesteld tot na het paasreces.

NEDERLAND

WETSONTWERP REGELING INKOMENS VRIJE BEROEPEN

Bij de Tweede Kamer is op 24 maart een wetsontwerp van de ministers Albeda van sociale zaken en Van Aardenne van economische zaken ingediend, dat beoogt een wettelijke basis te leggen voor het vaststellen van aanvaardbare inkomensniveaus voor onderscheidene groepen vrije-beroepsbeoefenaars.
Volgens dit ontwerp van ,,Tijdelijke Wet normering inkomens vrije-beroepsbeoefenaars" kan de minister van sociale zaken (eerst verantwoordelijke voor het inkomensbeleid) die inkomensniveaus vaststellen, in overeenstemming met de minister van economische zaken (eerst verantwoordelijke voor het prijsbeleid) en met de voor een bepaalde sector verantwoordelijke minister, bijvoorbeeld de minister van justitie voor notarissen en advocaten of de minister van volksgezondheid en milieuhygiëne voor medische beroepsgroepen.
Daarbij geeft het wetsvoorstel het overleg met de betrokken organisaties van vrije-beroepsbeoefenaars een belangrijke plaats.

De vaststelling van een aanvaardbaar inkomensniveau zal in de praktijk veelal plaatsvinden door een bepaald vrij beroep te vergelijken met een of meer bepaalde werknemersfuncties bij de overheid of, wat ook mogelijk is, in het bedrijfsleven. Het moeten wel functies zijn die van ongeveer dezelfde aard en zwaarte zijn.
Hoe zo'n vergelijking van functies precies moet gebeuren is niet in de wettekst vastgelegd, omdat daarover nog wordt overlegd met de vrije beroepen.
Bij de vaststelling moet in aanmerking worden genomen dat de vrije-beroepsbeoefenaars zelf hun pensioenpremie en overige sociale lasten moeten betalen. Ook kunnen de bewindslieden rekening houden met het verschil tussen het feitelijk verdiende inkomen en het uiteindelijk gewenste inkomen, het z.g. norminkomen. Als een groep vrije-beroepsbeoefenaars aanzienlijk veel méér verdient dan dit zgn. norminkomen kan het aanvaardbaar inkoinensniveau bijvoorbeeld in twee of drie jaarlijkse stapjes naar het norminkomen worden toegebracht.
De minister van sociale zaken rondt de overlegprocedure waarin de wederzijdse visies van overheidszijde en van de kant van de vrije beroepen worden besproken af, door aan de betrokken organisatie van vrije-beroepsbeoefenaars schriftelijk mee te delen dat hij van plan is een bepaald aanvaardbaar inkomensniveau vast te stellen. Deze organisatie heeft daarna 14 dagen de tijd om een eventueel afwijkend standpunt nogmaals uiteen te zetten. De wet regelt een goede verslaggeving van het overleg en de resultaten daarvan om de parlementaire controle te vergemakkelijken.
De wet stelt dat de vaststelling van aanvaardbare inkomensniveaus plaatsvindt om evenwichtige inkomensverhoudingen te bevorderen. De memorie van toelichting licht dit nader toe.
De overheid draagt volgens deze toelichting een grotere directe verantwoordelijkheid voor de aanvaardbaarheid van inkomensverschillen naarmate de inkomens voor een groot deel uit de collectieve middelen worden gefinancierd of de inkomensvorming sterker van overheidswege wordt gereguleerd of beschermd.
Het vaststellen van aanvaardbare inkomensniveaus voor vrije-beroepsbeoefenaars krijgt effect bij het vaststellen van maximale prijzen op grond van de Prijzenwet. Wanneer de Wet tarieven gezondheidszorg, die al door het parlement is aangenomen, in werking treedt zullen de tarieven voor medische vrije-beroepen worden

gebaseerd op de aanvaardbare inkomensniveaus die op grond van de Wet normering inkomens vrije-beroepsbeoefenaars worden bepaald.

Aanleiding

Er zijn twee redenen waarom de regering nu met dit wetsontwerp komt
Ten eerste heeft de President van de Haagse rechtbank in november 1980 in een tweetal uitspraken in kort geding gesteld dat een aanmerkelijke inkomensverlaging niet mag worden doorgevoerd op grond van de Prijzenwet Het betreft hier korte gedingen die de medische specialisten en de notarissen tegen de Staat hadden aangespannen. Hoewel de Staat tegen deze uitspraken hoger beroep heeft aangetekend, staat zonder een nadere wettelijke regeling de uitvoering stil van een belangrijk onderdeel van het prijs-inkomensbeleid voor vrije beroepen, namelijk van de zogenaamde afbouw van positieve restposten. Een positieve restpost is ruwweg het bedrag dat een categüiie vrijeberoepsbeoefenaars gemiddeld als groep méér verdient dan het norminkomen. De regering heeft in eerste instantie overwogen te volstaan met een wijziging van de Prijzenwet, maar heeft naar aanleiding van een advies van de Raad van State besloten een aparte wet in te dienen op de normering van inkomens van vrije-beroepsbeoefenaars.
Ten tweede vindt de regering (ook los van de korte gedingen) een wettelijke regeling wenselijk van de procedures voor vaststelling van een aanvaardbaar inkomensniveau. omdat het prijs-inkomensbeleid voor sommige categorieën vrije-beroepsbeoefenaars steeds grotere consequenties begint te krijgen.
Het wetsontwerp is méér dan een .,noodwetje" maar heeft wel een tijdelijk karakter. omdat daarover nog geen advies van de SER is ontvangen. Bovendien is de regering nog in overleg met de vrije beroepen over het vaststellen van een aanvaardbaar inkomensniveau. De wet zal. volgens het ontwerp. tot en met 1985 moeten gelden.

De prijzenwet

Hoewel niet primair een wijziging van de Prijzenwet is ingediend. is in het wetsontwerp wel een wijziging van de Prijzenwet opgenomen. Daarmee kan deze wet ook worden toegepast om het inkomensbeleid te realiseren. Dit is noodzakelijk omdat de inkomens van vrije-beroepcbeoefenaars niet worden betaald door een werkgever, maar worden gevormd door de prijs voor de diensten die zij verlenen.
De bewindslieden hebben met de indiening van het wetsontwerp niet op een SER-advies willen wachten omdat het prijs-inkomensbeleid vrije-beroepsbeoefenaars met name ook van groot belang is in het kader van een alle inkomensgroepen omvattend inkomensbeleid. *Zij* achten een dergelijk beleid noodzakelijk en urgent met het oog op de inkomensmatiging die nodig is voor het behoud van sociale en collectieve voorzieningen en van werkgelegenheid. Met de aanvankelijk voorgenomen wijziging van de Prijzenwet is kostbare tijd verloren gegaan. Daarom zijn de bewindslieden van mening, dat de voorgestelde regeling op zo kort mogelijke termijn moet worden gerealiseerd. (Ministerie van sociale zaken)

KINDERBIJSLAG GEDEELTELIJK LEERPLICHTIGEN AFGESCHAFT

De kinderbijslag voor partieel leerplichtige kinderen wordt met ingang van het tweede kwartaal 1981 afgeschaft.
De daarop betrekking hebbende wijziging van de Algemene Kinderbijslagwet is op 26 maart in het Staatsblad afgekondigd
Als overgangsmaatregel zal voor partieel leerplichtige kinderen, voor wie over het eerste kwartaal 1981 recht op kinderbijslag bestond, dit recht over het tweede en derde kwartaal 1981 gehandhaafd blijven Eerst met ingang van het vierde kwartaal 1981 vervalt het recht op kinderbijslag voor deze groep kinderen *Ministerie van sociale* zaken StaatsbLad)

RESULTATENSTEEKPROEFONDERZOEK NAAR FUNCTIONEREN MUNTSYSTEEM

Het ministerie van financiën heeft door de Nederlandse Stichting voor de Statistiek (NSS) een onderzoek laten instellen naar enkele aspecten van het gebruik van munten in ons land. Met name is gevraagd naar een eventueel tekort aan pasmunt. naar de zin van een muntstuk van f. 0,50 en naar het oppotten van muntgeld. Hieronder volgen enkele voorlopige conclusies naar aanleiding van het onderzoek.

SCHAARSTE AAN PASMUNT VALT MEE

Van de ondervraagden zei ongeveer 22% geregeld of zeer geregeld gebrek aan kleingeld te hebben. Rond de 28% had zo nu en dan te weinig pasmunt en de overige respondenten zeiden weinig of geen problemen te hebben.
Gevraagd werd ook welke muntstukken naar ervaring schaars waren. Bijna iedereen noemde de cent, bijna niemand noemde het dubbeltje, het kwartje en de gulden. Iets meer dan een kwart van de ondervraagden vond dat de stuiver schaars was en 15% had een tekort aan rijksdaalders opgemerkt. De oorzaak van een eventuele schaarste zocht men (ruim 70% van de ondervraagden) vooral in het verzamelen.

CENT KAN WORDEN GEMIST

Onderzocht werd ook welke munten gemist zouden kunnen worden en welke nieuwe waarden men zou willen. (Met name is het nut van een 50 centstuk onderzocht). 67% meende dat een of meer van de huidige munten gemist konden worden. De cent kan volgens 60% van de ondervraagden worden gemist, 10% noemt de rijksdaalder; 8% de stuiver. De andere munten worden als onmisbaar gezien. Slechts iets meer dan 10% van de ondervraagden zag behoefte aan invoering van een munt met de waarde van 50 cent. Als voornaamste argumenten tegen invoering van een 50-centstuk werden genoemd dat er genoeg kwartjes zijn. dat er genoeg wisselgeld in omloop is en dat de invoering van een nieuwe munt alleen maar verwarrend zou werken.

SPAREN EN OPPOTTEN VAN MUNTEN

Onderzocht is ook in hoeverre munten worden gespaard en opgepot. Ruim 20% van de ondervraagden bleek munten te sparen als verzamelobject. 1% van de ondervraagden had thuis zelfs hoeveelheden van 1000 of meer centen en honderden van elk van de andere muntsoorten. (Ministerie van financiën)

WIJZIGING MUNTSTELSEL OP KOMST

Staatssecretaris Van Amelsvoort van financiën heeft op 26 maart de Nota inzake het muntbeleid met een bijbehorend wetsontwerp aan de Tweede Kamer aangeboden. Deze muntnota is op 20 juni 1980 voorafgegaan door een korte nota over de reorganisatie van 's Rijks Munt, waarin de staatssecretaris het plan ontvouwde om zo mogelijk bij 's Rijks Munt de fabricage van muntplaatjes weer ter hand ie nemen en meer gedenkmunten te gaan uitgeven.

– De cent wordt als circulatiemunt afgeschaft, maar blijft als rekeneenheid bij de prijsbepaling gehandhaafd. Een wetsontwerp van deze strekking is gelijktijdig met de muntnota aan de Tweede Kamer aangeboden. Tevens wordt voorgesteld om de reeds in de praktijk toegepaste afrondingsregel een wettelijke basis te geven. De afrondingsregel houdt in dat bij contante afrekening bij de kassa op het dichtstbijzijnde veelvoud van 5 cent moet worden afgerond. Prijsstijgingen zijn mede dankzij de afrondingsregels niet te verwachten. De produktie van centen is inmiddels voorlopig stopgezet.

– Een muntstuk van f 5,— zal geleidelijk worden ingevoerd naast het bankbiljet van f 5,—. In ongeveer 7 jaar zal deze munt het bankbiljet kunnen gaan vervangen, indien de voorkeur van het publiek in die richting wijst. De argumenten voor wijzigingen in de muntreeks (afschaffing van de cent en invoering van f 5,— munt) zijn in hoofdzaak gebaseerd op de daling van de koopkracht van het geld sedert de invoering van de huidige muntreeks in 1948 tot bijna ⅕ van de koopkracht in die tijd. Naar de eventuele behoefte van de bevolking aan een munt van een halve gulden wordt een steekproefonderzoek uitgevoerd. De resultaten hiervan komen binnenkort ter beschikking.

– De Staat gaat in de toekomst zelf gouden dukaten uitgeven (Nederlandse gouden munten zonder nominale waarde, waarin de waarde wordt bepaald door goudwaarde en zeldzaamheid). Tot nu toe konden onder bepaalde voorwaarden door particulieren bij 's Rijks Munt tegen inlevering van goud (minimaal 100 kg) gouden dukaten worden besteld. Deze mogelijkheid wordt thans beëindigd.

– Enkele andere punten die in de nota aan de orde komen betreffen het voornemen om bij schaarste aan pasmunt munten in het buitenland te slaan en de eventuele overgang van nikkel op cupro-nikkel als muntmetaal.

CENT WORDT AFGESCHAFT

De cent, die begin 19e eeuw werd geintroduceerd bij de invoering van het Nederlandse decimale geldstelsel. zal worden afgeschaft als betaalmiddel, behalve in het girale verkeer. De

twee serieuze alternatieven voor deze beleidskeuze zijn (geweest) het opnieuw opvoeren van de centenproduktie en de invoering van een 2- of 3-ceritstuk.
Hel opnieuw opvoeren van de centenprodiiktie zou een onaanvaardbaar groot beslag op de produktiecapaciteit van de Munt leggen en een maatschappelijke verspilling inhouden. Een 2- of 3-centstuk past niet goed in de Nederlandse muntreeks, die op veelvouden van 5 cent is afgestemd. Bovendien zou een dergelijk muntstuk zeer waarschijnlijk niet als handig worden ervaren door de bevolking en zou de introductie grote kosten met zich meebrengen omdat voor een begincirculatie een voorraad van zo'n 700 a 800 miljoen stuks nodig is.
De commissie-Stevers die in 1970 advies uitbracht omtrent het Nederlandse muntstelsel voorzag in haar rapport reeds dat ten gevolge van de geldontw-aarding de cent na een beperkt aantal jaren geen rol van betekenis meer zou spelen in het betalingsverkeer en dus niet meer zou behoeven te worden aangemaakt. De laatste jaren valt een zodanig toegenomen onttrekking van centen aan het muntenverkeer te constateren dat deze niet meer wordt waargenomen.
Deze verdwijning valt toe te rekenen aan stijgende onachtzaamheid in verband met de daling van de koopkracht, verzamelen in spelpotten, enkele industriële toepassingen en de laatste tijd vooral oppotting voor speculatieve doeleinden.
De stijging van de aanmaakkosten van de cent tot ver boven de nominale waarde (nu 3 cent) en de grote reeds in omloop gebrachte hoeveelheid (1¾ miljard) leidde in 1975 al tot de ronclusie dat de aanmaak tot 15 miljoen per jaar kon worden beperkt. Thans wordt voorgesteld om ook de beperkte aanmaak te beëindigen.
Gekozen is voor afrondingsregels bij de eindafrekening in contant geld bij de kassa. Bedragen eindigend op 1 of 2 dan wel op 6 of 7 cent zullen naar beneden op het dichtstbijzijnde veelvoud van 5 cent worden afgerond en bedragen eindigend op 3 of 4 cent dan wel 8 of 9 cent naar boven. Bij betaling per bank. giro of cheque wordt dus niet afgerond.
Toepassing van deze afrondingsregel. die in de praktijk inmiddels al vrijwel overal ingang heeft gevonden, leidt hoegenaamd niet tot prijsstijgingen. De prijsstijging die zou kunnen worden verwacht indien alle prijzen voortaan op de dichtstbijzijnde veelvouden van 5 cent naar boven zouden worden afgerond zou slechts 0,13% zijn. Nu alleen bij de eindafrekening aan de kassa en zowel naar beneden als naar boven wordt afgerond, is de prijsstijging volkomen te verwaarlozen,
De bestaande grote concurrentie in de detailhandel maakt overigens afronding van de prijzen per artikel op veelvouden van 5 cent weinig aannemelijk. Ook bij vergelijkbare operaties in Denemarken en Zweden zijn geen prijseffecten geconstateerd. Daarbij moet nog worden bedacht dat de cent in Nederland sinds ongeveer een jaar vrijwel geheel uit het muntenverkeer is verdwenen.
Inlevering van centen zal kunnen plaatsvinden tot minstens een jaar na de afschaffing. Voor de inlevering zullen de ruim 500 PTT muntdistributiekantoren worden aangewezen.

INVOERING MUNTSTUK VAN F 5,— NAAST HET F 5,— BILJET

Staatssecretaris Van Amelsvoort heeft gekozen voor uitbreiding van de muntreeks met een f 5,— muntstuk. De invoering t.z.t. van dit nieuwe muntstuk zal geleidelijk en in overleg met de Nederlandsche Bank plaatvinden, zodat het in de loop van ongeveer 7 jaar het f 5,— biljet kan vervangen. Deze periode hangt onder meer samen met de bij de Nederlandsche Bank nog aanwezige grote voorraad f 5.— biljetten.
De voorkeur van de bevolking bij het gebruik van munt of bankbiljet zal echter moeten worden afgewacht. Vorm, gewicht en afmeting van de f 5,-- munt zullen nog nader worden bepaald. De mogelijkheid van invoering vari een tienguldenstuk wordt opengehouden.

UITGIFTEN VOOR VERZAMELAARS

In de toekomst zullen meer speciale uitgiften worden gedaan. De positieve reacties bij voorgaande bijzondere uitgiften, de sterk gestegen belangstelling voor jaarsets van 's Rijks Munt (in 1970 1.000. in 1975 i2.000. in 1980 250.000)en de in de Staten-Generaal geuite wens in deze richting hebben tot dit besluit bijgedragen
Bij bijzondere gelegenheden kunnen circulatiemunten met een bijzondere beeldenaar worden uitgegeven zoals de Unierijksdaalder 1979 en de Inhuldigingsmunten 1980.
De gedachten gaan verder uit naar de jaarlijkse uitgifte van één of meer bijzondere munten met een zodanig hoge nominale waarde en van een zodanige uitvoering dat deze munten niet feitelijk als betaalmiddel zullen gaan fungeren
Naast de gewone uitvoering kunnen deze munten in bijzondere kwaliteiten worden vervaardigd (f.d.c. en proof) en tegen een hogere dan de nominale waarde verkocht worden. Voor de munten met hoge nominale waarden kan ook buitenlandse belangstelling worden verwacht.

GOUDEN DUKATEN

De regeling van de aanmaak van gouden dukaten wordt herzien. Tot dusver konden particulieren onder bepaalde voorwaarden en tegen betaling van muntloon gouden dukaten laten slaan. Dit systeem blijkt nogal eens verstorend te werken voor de produktieplanning van 's Rijks Munt.
Als principieel bezwaar tegen het systeem wordt aangevoerd dat particulieren winst kunnen maken met het aan de Staat toekomende muntrecht.
In het wetsontwerp tot wijziging van de Muntwet wordt voorgesteld de Staat nu het uitsluitend recht op aanmaak en uitgifte van gouden dukaten te geven. De aanmaak zal worden ingepast in het algemene commerciele beleid van 's Rijks Munt voor numismatische uitgiften.

BIJ ONVOLDOENDE MUNTEN PRODUKTIE IN HET BUITENLAND

De muntfabriek krijgt een zodanige produktiecapaciteit dat bij een constante hoge bezetting en een normaal verzuimpercentage aan de vraag van het geldwezen in Nederland, de Nederlandse Antillen normaliter kan worden voldaan. De piekbehoefte zal worden opgevangen uit de muntvoorraden. Indien nodig zal produktie bij buitenlandse muntfabrieken worden uitbesteed.

DE ORGANISATIE VAN 's RIJKS MUNT

De vorig jaar aangekondigde vernieuwde opzet van 's Rijks Munt betreft onder meer de fabricage in eigen huis van muntplaatjes. Een studie omtrent dit zogenaamde voorproces in samenwerking met een ingenieursbureau zal binnenkort gereed zijn. De voorgenomen numismatische uitgiften zullen gunstig inwerken op de omvang en kwaliteit van de werkgelegenheid bij 's Rijks Munt.
Voor de vernieuwing van het machinepark van 's Rijks Munt in verband met de produktie van muntplaatjes is een toegevoegde investering nodig van minstens f 15 tot f 20 miljoen. Het aantal arbeidsplaatsen kan zodoende op ongeveer 120 worden gehandhaafd.
De beoogde reorganisatie zal van personeel en leiding van 's Rijks Munt een aanzienlijke inzet vergen. Ter ondersteuning van het beleid zal een Raad van Advies worden ingesteld. die ook externe deskundigen zal tellen. (Ministerie van financiën)

ENGELAND

STIJGING WERKLOOSHEID.

De eind januari 1981 door minister Prior van arbeid uitgesproken vrees voor toenemende werkloosheid, werd op 27 januari bevestigd door de werkloosheidsstatistieken.
In januari 1981 waren in Engeland 180.000 mensen zonder werk komen te zitten, waardoor het werkloosheidscijfer steeg tot 2.419.452 personen. Dit aantal vormt bijna 10% van de werkende bevolking. Vooral schoolverlaters, zo bleek uit een onderzoek in januari, hebben bijgedragen tot de snelle stijging. Tegenover een werkloosheidspercentage van 6,3 in het zuidoosten, staat dat van ruim 12 in het noorden en noordwesten, terwijl Noord-Ierland bovenaan staat met 15,8% werkloosheid.

Labour-motie van wantrouwen

Nog voor het bekendworden van bovenstaande gegevens wees premier Thatcher een verzoek van de oppositie in het Lagerhuis af om een spoeddebat over de toenemende werkloosheid te houden.
Op 15 januari werd een motie van wantrouwen, door Labour in het Lagerhuis ingediend, met 304 tegen 244 stemmen afgewezen. De regering wees erop dat zij erin geslaagd was de inflatie terug te brengen van 22% naar 15% per jaar.

Werkgevers pessimistisch

Tegelijk met het bekendmaken van de werkloosheidscijfers over januari 1981 (op 27 jan.) publiceerde het Britse werkgeversverbond CBI een trendbericht gebaseerd op enquêtes in het bedrijfsleven in januari. Hieruit bleek dat de overgrote meerderheid van de aangesloten werkgevers ernstig rekening hield met een toeneming van ontslagen in de volgende maanden. In de staal-, textiel- en auto-industrie werden eind januari 50.000 ontslagen voorzien. (Zie ook hierna: sociaal-economische ontwikkelingen.)

Daling inflatie verwacht

Medio januari liet minister van financiën, Sir Geoffrey Howe, optimistische geluiden horen over de toekomst van de Britse economie. Hij verwachtte een daling van de inflatie voor 1981 tot onder 10%

Sir Geoffrey was in het algemeen optimistisch over de toekomst. Hij voorspelde een stabilisering van de recessie in de wereld in de loop van 1981 en het einde van de daling van de produktie van het Britse bedrijfsleven
Het zakenleven vertoonde volgens hem een nieuw optimisme, en er zou een record-aantal nieuwe kleine ondernemingen worden opgezet.
Hij vertelde het Lagerhuis dat het monetaire beleid van de regering vruchten begon af te werpen. en dat het waanzin zou zijn om het roer om te gooien.
Sir Geoffrey antwoordde op verzoeken om

lagere rente, dat alleen een beheersing van de overheidsuitgaven tot lagere rente kon leiden. De minister waarschuwde echter dat de stilging van de werkloosheid nog wel even zou doorgaan, en dat er een lange en pijnlijke periode van aanpassing op komst was.

Opvatting Labour

De schaduwwooruvoerder voor financien, Peter Shore, liet een totaal ander geluid horen in dit eerste economische debat van 1981. Het was ook het eerste optreden van Shore als schaduwminister van financiën
Het was duidelijk dat Shore een andere benadering had dan zijn voorganger Denis Healey, die niet vrij was van monetaristische smetten. De belangrijkste stelling van Shore was, dat het probleem in Groot-Brittannië niet ligt bij een stagnerende produktie. maar bij een gebrek aan vraag Dat is de ware oorzaak van de stijgende werkloosheid en de dalende produktie zei hij
Cynisch voegde Shore er aan toe dat Sir Geoffrey er ,,gelukkig' niet in was geslaagd om de geldcirculatie in te krimpen of het tekort op de overheidsuitgaven in de hand te houden ,,Ik huiver bij de gedachte aan wat er zou eebeuren als de minister zijn twee doelen bereikt zou hebben".
Sir Geoffrey wees de analyse van Shore af: De reden dat zoveel bedrijven onder hun capaciteit werken, zei hij, is niet het gebrek aan vraag maar het gebrek aan concurrentiekracht.

BEGROTING 1981:
OMSTREDEN MAATREGELEN

Op 10 maart heeft de minister van financiën. Sir Geoffrey Howe, in het Lagerhuis zijn begroting voor 1981/82 gepresenteerd, de derde begroting van zijn hand sedert de conservatieve verkiezingsoverwinnning in 1979 (pag. 289 e.v.-1979 en pag. 660/1-1979).
Duurdere benzine, tabak en alcohol, hogere wegenbelasting en inkomstenbelasting (door indexering van inflatie niet toe te passen), verlaging van de bankrente van 14 naar 12% vormden de hoofdzaken van de ingediende rijksbegroting. De regering-Thatcher bleef vasthouden aan haar monetaristische koers en aan bezuinigingen op de overheidsuitgaven, maar besloot tot drastische verhoging van de indirecte belastingen wegens de inkomstenderving en de hoge werkloosheidsuitkeringen (ca. 2,5 mln werklozen).

Ondanks alle smeekbeden om een expansie van de economie, voornamelijk uit het bedrijfsleven, zette de regering de monetaire klem nog verder aan. Het pakket maatregelen dat Sir Geoffrey aankondigde kwam neer op een inkrimping van de economie met f 30 mrd.
Samen met een soortgelijke operatie van herfst 1980 heeft de Britse regering binnen een half jaar f 40 mrd aan de staatshuishouding onttrokken. En nog zou Sir Geoffrey niet in staat zijn om de financiële touwtjes aan elkaar te knopen. zonder een nieuwe en speciale heffing op Noordzee-olie van f 5 mrd en een extra belasting op de overwinsten van de handelsbanken van f 2 mrd. Het bedrag waarmee de economie wordt ingekrompen was 6,5% van de uitgaven. Aan de lichtzijde van de begroting stond een verlaging van de centrale bankrente met 2%. hogere pensioenen en kinderbijslag.
De begroting, waarvan vele details opzettelijk waren uitgelekt aan journalisten om het publiek voor te bereiden op nieuwe ontberingen, sneed dieper dan was verwacht

Reactie werkgevers

Sir Terence Beckett, directeur van het Werkgeversverbond CBI, zei dat de nieuwe begroting ,,de perspectieven voor het zakenleven alleen maar slechter maakte." ,,Dedeflatoire acties doen de renteverlaging teniet Behalve met mat minder belangrijke maatregelen voor kleinere ondernemingen, helpt de minister het bedrijfsleven niet De zaak wordt integendeel slechter, de werkloosheid wordt hoger. Ik ben bang dat er minder banen zullen zijn ' zo zei h;
Consumenten reageerden geïrriteerd, veel industriëlen werden ernstig verontrust door het uitblijven van een stimulans voor de economie en een deel van de conservatieve parlementariërs toonde zich onaangenaam verrast door de hardhandigheid van het monetaire beleid.
NRC/H'blad (11-3-'81) wijdde een beschouwing aan de reacties, waaruit de volgende passage afkomstig is.

De sectie van de regering die om expansie heeft gevraagd – onder anderen bestaande uit lord Carrington (buitenlandse zaken), Jim Prior (arbeid), Francys Pym en Peter Walker (landbouw) – heeft het gevecht duidelijk verloren. Deze groep ziet de begroting als een laatste en desperate poging om de overheidsfinanciën onder controle te krijgen. Als dat niet lukt, en de economie trekt niet snel aan, dan wordt een verkiezingsnederlaag over twee jaar onvermijdelijk.
De consument krijgt het hard te verduren. Benzine. sigaretten en alcohol worden aanzienlijk duurder; de accijnstarieven stijgen twee maal zo snel als nodig is voor het bijhouden van de inflatie. Zelfs lucifers en aanstekers gaan omhoog in prijs.
Maar de grootste klap komt door het besluit, om geen indexering voor inflatie toe te passen. Dat betekent een extra f 500 inkomstenbelasting per jaar voor een getrouwd man met twee kinderen. Sir Geoffrey heeft kennelijk besloten dat de burgers wel een offer kunnen brengen. omdat de levensstandaard het afgelopen jaar met 2% reëel is gestegen. De extra belastingheffing brengt f 12.5 mrd in de schatkist.
Het doel van deze extra heffing is, om een evenwicht te krijgen tussen de publieke sector en de privé-sector. Zowel de overheidsuitgaven als het begrotingstekort zijn de laatste twee jaar gestegen.
Deze onmacht om de overheidsfinanciën onder controle te krijgen, is voornamelijk de oorzaak van het grotendeels mislukken van het monetaristische beleid. De gigantische aanslag op de portemonnaie van de burgers brengt het financieringstekort dit jaar terug tot ongeveer f 50 mrd op een totaal budget van f 465 mrd; méér dan was gepland, maar niet onaanvaardbaar meer.
De prijs die Sir Geoffrey hiervoor wil betalen is een inkrimping van de produktie met 1% (afgezien van vermindering door andere factoren) en een stijging van de werkloosheid met 180.000.
De werkloosheid zal blijven stijgen tot ongeveer 3 miljoen in 1982. 12,5% van de werkende bevolking. Hoe dat leger voor de volgende verkiezingen kan worden verminderd, is de vraag waarover veel conservatieven uiterst bezorgt zijn.
De veel te hoge overheidsuitgaven zijn ten dele een gevolg van de recessie, die de regering zelf heeft opgewekt.
Aan hogere werkloosheidsgelden is f 4 mrd méér betaald dan was voorzien; en de zieltogende staatsbedrijven hebben ook f 4 mrd extra gekost. Elke maatregel om de crisis te verhelpen. heeft het neveneffect dat die de situatie verergert De nieuwe prijsverhogingen van tabak, alcohol en benzine verhogen de overheidsinkomsten, maar jagen ook de inflatie op. Het eerste doel van de Britse regering, namelijk inflatiebestrijding door financiële sanering. wordt daardoor vertraagd
Een andere oorzaak van de overbesteding is, dat de regering in de afgelopen jaren de ambtenarensalarissen niet in de hand heeft weten te houden. De strijd tegen de ambtenaren is nu, zoals de recente stakingen bewijzen. (zie hierna onder soc ec ontwikkelingen), begonnen

Reacties in de pers

De commentaren van de Britse kranten waren overwegend negatief; in veel hoofdartikelen werd vastgesteld dat het monetaire beleid van de regering tot dan toe was mislukt.
De Guardian sprak over ,,perverse destructie", The Times zei dat de overheid méér moet investeren in infrastructuur en kapitaalsgoederen, om de industrie te stimuleren. De Financial Times vond de begroting ,,de erkenning van een nederlaag", maar prees de moed van Sir Geoffrey om zijn .,laatste kans" aan te grijpen.
Die laatste kans was om de vraagkant van de economie te negeren als zijnde onbelangrijk, en om door te gaan met de onpopulaire inkrimping van de economie. Maar de Financial Times was zeer kritisch over de belastingverhogingen, die de armsten het zwaarst treffen. Het blad noemde de begroting soms vaag en verward, maar ,,zij getuigde wel van een koppig doorzettingsvermogen".

In een hoofdartikel onder de kop ,,Thatchers laatste kans" wees NRCI H'blad op de risico's die de conservatieve premier met dit beleid loopt (13-3-81).

,,Sir Geoffrey Howe, de Britse minister van Financien, heeft met zijn derde begroting onder monetaristische vlag alle krachten die naar veiligheid en zekerheid verlangen tegen hem en premier Thatcher in het harnas geroepen. Het monetaristische beleid dat in de Verenigde Staten onder het voordeel van de twijfel van start gaat, is in Engeland in een stadium gekomen waarin het slechts met de moed van de wanhoop verdedigd kan worden. Dat gebeurt tegen het gezamenlijk verzet van werkgevers en werknemers in. Beide groepen vinden dat de kansen op gigantische werkloosheid en een verder afkalven van de industrie door Thatchers politiek vergroot worden op een sociaal en economisch onverantwoorde manier en zij denken dat het voortgaan op deze weg tot onherstelbare schade leidt.
De ernstige twijfel is nu doorgedrongen tot een bedenkelijk groot deel van de Conservatieve aanhang in het parlement en zij nestelt ook in het kabinet zelf, waar Howe met name strijd moet leveren tegen de ministers van de Spending Departments, die hun budgetten tegen de noodzakelijke bezuinigingen verdedigen.
De roep om minder strengheid en om een stimulering van de economie door middel van een toegeeflijker uitgavenpolitiek wordt steeds heftiger en meer verbreid.
Sir Geoffrey en premier Thatcher zijn niet van plan eraan toe te geven en verdedigen hun monetaristisch beleid zelfs tegen de verwijten dat het helemaal geen monetaristisch beleid zou zijn.
Voor dat laatste verwijt lijken wel argumenten aan te voeren. De voorgenomen bezuinigingen

zijn het vorig jaar onder druk van binnen er buiten het kabinet in onvoldoende mate doorgevoerd. Onder invloed van de stijgende rente en de positie van Engeland als opkomende olieproducent werd het pond sterling steeds harder ten nadele van de concurrentiepositie van de industrie. Thatcher kon haar harde politiek tegenover ondernemingen als British Leyland en de mijnindustrie niet volhouden en het enige succes waarop zij kon u-lizen was de dalende inflatie.

De ingediende begroting zal ongetwijfeld Thatchers laatste kans zijn, maar zij maakt er onverschrokken gebruik van. De anti-inflatie-politiek wordt onverminderd voortgezet via een drastische verhoging van de indirecte belastingen op de meest geliefde verbruiksartikelen en een forse fiscale aderlating voor dr oliemaatschappijen en de banken, een wiristafroinirig die inderdaad nog maar weinig met de opvattingen van de „supply side economics" te maken heeft

Aan de uitgavenkant van de begroting wordt afgerekend met de betrekkelijke vrijheid van de Spending Departments door het instellen van een systeem van „cash limits" De poging om de afgeknepen particuliere consumptie om te zetten in bedrijfsinvesteringen zal niet plaatsvinden door een gerichte steun aan bedrijven of door een algemene verlichting van lasten door bijvoorbeeld een daling van het werkgeversaandeel in de sociale premies. maar via het verlagen van de rentevoet met 2%. Het laatste gebeurt in de hoop de investeringen te stimuleren en de concurrentiepositie van de Britse export onder invloed van een minder hard pond sterling te begunstigen.

„*Enorme* risico's"

De risico's die Thatcher loopt zijn enorm. Er is geen zekerheid dat de Britse munt op een peil komt dat gunstig blijft voor de export en dat niet te laag wordt om buitenlands leeiikapitaal af te schrikken en de inflatie door duurdere importen te doen stijgen. Er is ook geen zekerheid dat het gevecht om de uitgaven van de afzonderlijke departementen tegen de politieke druk van binnen en buiten het kabinet gewonnen wordt, noch dat het algemene peil van de begrotingsuitgaven niet stijgt onder de druk van de looneisen van stakende ambtenaren.

Over het algemeen is de sociale en economische druk waaronder Thatcher haar laatste kans grijpt enorm groot. Haar politiek lijkt op geen enkel ander draagvlak te berusten dan die van haar eigen overtuiging en op de wetenschap dat er nauwelijks alternatieven voorhanden zijn dan de traditionele alternatieven van pappen en nat houden. die in het verleden hun onmacht in Engeland zozeer bewezen hebben dat zij Thatcher aan de macht brachten. De harde weg wordt dus voortgezet, met een mengsel van verbijstering en gereserveerde bewondering. gadegeslagen door de overige industrielanden die hun eigen aanpak van de crisis ongetwijfeld naar Thatchers snit zouden aanpassen als succes verzekerd was. hetgeen bewezen moet worden."

Begroting met kleine meerderheid aanaenomen in *Lagerhuis*

Op 16 mrt. is de begroting voor 1981 '82 met een meerderheid van slechts 14 stemmen goedgekeurd in het Lagerhuis. De regering-Thatcher beschikte normaliter over een meerderheid in het Lagerhuis van 44 zetels.

De begroting stuitte echter niet alleen op heftige bezwaren van de oppositie, maar ook traditionele aanhangers van de Conservatieve partij en de ondernemingswereld hadden ernstige bedenkingen. Op 16 mrt. stemden acht Con-

Christopher Brocklebank Fowler liep tiidens her debat over de omstreden begroting voor 1981 '82 op 16 maart 1981 ueg uit de banken van de Conservatieve Partii en nam demonstra tief plaats in de banken van de kort tevoren gevormde Council for Social Democracy Zijn optreden was een symptoom van de onvrede bij veel Conservatieven met premier Thatchers beleid

servatieven tegen de begroting, terwijl een twintigtal Tories zich waarschijnlijk van stemming heeft onthouden.

Het is voor het eerst dat de economische politiek van de regering-Thatcher in het Lagerhuis gevaar liep. De kleine meerderheid bij de stemming wordt dan ook gezien als een ernstige tegenslag voor de Conservatieve regering.

Tegenstanders wezen erop dat van belastingverhoging geen stimulansen uitgaan voor een economische opleving en vermindering van de werkloosheid. Verzet was er vooral tegen de accijnsverhoging op de benzine met 15%.

De regering moest nog een tegenslag incasseren. Het Conservatieve Lagerhuislid Christopher Brocklebank Fowler trad uit de Tory-fractie en sloot zich aan bij de Labour dissidenten die een sociaal-democratische fractie hebben gevormd (zie hierna).

Over de verschillende onderdelen van de begroting werd afzonderlijk gestemd. De regeringsmeerderheid slonk tot 14 bij de stemming over de verhoging van de benzine-accijns,

Andere begrotingsonderdelen werden goedgekeurd met wisselende meerderheid, varierend van 51 tot 100 stemmen

In een commentaar ging *NRC/H'blad* (17-3-'81) in op de spanningen die zowel in de Conservatieve partij als in het kabinet-Thatcher waren ontstaan.

.„Premier Thatcher heeft haar omstreden be groting in het Lagerhuis aanvaard gekregen Maar de weerstand ertegen in haar eigen conservatieve partij was sterker dan verwacht werd. Met als gevolg dat bij de meest ornstre. den maatregel ren forse verhoging van de be lasting op benzine. tiaar meerderheid niet hoger kwam dan veertien stemmen.

Een van de conservatieve afgevaardigden liep tijdens het debat zelfs over naar de overzijde, in dit geval de onlangs gevormde Council for Social Democracy, die de Labour Party heeft verlaten. Iets van dien aard was sedert 1906 niel meer gebeurd in het Lagerhuis

De betrokken afgevaardigde, Brocklebank Fowler, motiveerde zijn stap met het argument dat deze regering bezig is de Britse industrie de genadeslag toe te brengen met haar financiële maatregelen. Zij heeft omstandigheden geschapen, zo betoogde hij. waardoor de faillissementen een recordhoogte hebben bereikt en honderdduizenden mensen zonder werk zijn gekomen. Onmiddellijk na de publikatie van de jongste begroting had hii al gezegd niet opnieuw kandidaat voor de conservatieve partij te willen zijn.

De kritiek dit: Brocklebank Fowler uitte op de conservatieve politiek wordt gedeeld door meer conservatieve afgevaardigden. Ook zij zijn van mening dat de regering veel meer voor de industrie zou moeten doen om de investeringen te stimuleren. Zoals vermindering van de op het bedrijfsleven drukkende belastingen en een verdergaande verlaging van de rentevoet. alsmede verbetering van de infrastructiiur. Maar er wordt niet verwacht dat zijn voorheeld op korte termijn navolging zal vinden

Erger voor mevrouw Thatcher is dat de ontevredenheid over haar economische beleid zich niet beperkt tot een deel van de conservatieve fractie, maar ook heerst bij een substantiele minderheid in haar kabinet. Daar ie de ontevredenheid tweeledig. Zij heeft betrekking op de inhoud van haar maatregelen en loopt wat dit betreft parallel met de kritiek in het Huis. Bovendien heerst er bij deze conservatieve ministers ook onbehagen over de wijze waarop de begroting wordt voorbereid en tot stand komt: namelijk zonder enige wezenlijke discussie in het kabinet over de strategie van het economische beleid

Een aantal ministers heeft er daarom op aangedrongen, voortaan een of meer kabinetszittingen per jaar te houden waarin de economische strategie besproken zal worden, voordat de minister van financiën zijn begroting voorbereidt

De premier heeft evenwel al laten weten daarvoor niet te voelen: zij vindt het gevaar te groo: dat details uitlekken naar de pers en televisie

Dit laten uitlekken van gegevens is trouwens slechts één van de grieven die de premier tegen de minderheidsstroming in haar kabinet zegt te hebben. Herhaaldelijk heeft zij sommige ministers in het kabinet ook verweten voor een bepaalde maatregel te stemmen, maar dan in het openbaar te zeggen het er niet mee eens te zijn

Tijdens een lunch met jonge zakenlieden in de City had zij het zeer onlangs – duidelijk met het oog op de tegenstrevende ministers ¬ over huichelachtige en immorele politici die om meer openbare uitgaven vragen, maar niet het lef en de moed hebben de rekening onder ogen te zien, die daarna gepresenteerd zal worden. De kritische ministers van hun kant uiten het verwijt dat hoe langer hoe meer economische beslissingen worden genomen op advies van deskundigen die niet tot de gewone kring van raadgevers behoren.

Duidelijk is dat het economische beleid der Britse regering niet alleen spanningen oproept bij de vakbeweging en het georganiseerde bedrijfsleven – de werkgeversorganisatie CBI heeft al laten weten sterke reserves te hebben jegens de jongste begroting - maar ook binnen de Conservatieve partij.

Zeker is het nog te vroeg de overwinning van de premier in het begrotingsdebat een Pyrrusoverwinning te noemen De Conservatieve partij heeft nog twee laar de tijd voordat er weer verkiezingen nodig zijn en wat dat betreft dus nog alle mogelijkheid haar eenheid te hervinden. Maar wil mevrouw Thatcher blijven doorgaan op de door haar gekozen koers dan ral

toch binnen niet al te lange tijd moeten blijken dat deze inderdaad naar een opleving leidt. Anders worden de spanningen in het Conservatieve kamp zo groot dat zij moet kiezen tussen een ingrijpende beleidsombuiging of aftreden."

(Vor. ber. pag. 267/3 e.v.-1981)

VERKLARING TOP-ECONOMEN: BELEID VEROORDEELD

Op 30 maart publiceerden 364 Britse economen onder wie 76 hoogleraren en vijf oud-adviseurs voor economische zaken van de regering, een verklaring waarin het economische beleid van het kabinet-Thatcher werd veroordeeld

Volgens deze economen *The Times* (31 3 81) sprak van „de bende van 364", betekende het beleid een verergering van de depressie, een uitholling van de industriele basis van de Britse economie en een bedreiging van de sociale en politieke stabiliteit van Engeland.

SPIONAGE-AFFAIRES

In 1979 en 1981 zijn in Groot-Brittannië spionage-affaires aan het licht gekomen, die grote publieke opwinding veroorzaakten.

Zaak-Blunt

In november 1979 werden in twee boeken over spionage. The *British* Connection van Richard Deacon en *Climate of Treason* door Andrew Boyle, melding gemaakt van spionage-activiteiten voor de Russische geheime dienst (KGB) door anderen dan de spionnen, die in de jaren vijftig waren ontmaskerd en gevlucht.
De Britse diplomaten Guy Burgess, Donald Maclean en Kim Philby vluchtten indertijd naar de Sowjet-Unie.
In november 1979 werd bekend dat de voormalige artistiek adviseur van Koningin Elizabeth, prof. Anthony Blunt, ook deel uitmaakte van deze groep van spionnen.
De zaak-Blunt kwam in de publiciteit door vragen van het socialistische Lagerhuislid Edward Leadbitter.
Op 15 nov. 1979 gaf premier Thatcher antwoord op die vragen en haar verklaring over Blunts verleden als spion voor de Sowjet-Unie veroorzaakte grote opschudding.
Koningin Elizabeth beroofde haar voormalige beheerder van de schilderijen van het koninklijk huis onmiddellijk van diens adellijke titel.

De carrière van Anthony Blunt ontwikkelde zich volgens een langzamerhand bekend patroon. Hij studeerde in Cambridge in de jaren dertig en nam actief deel aan het openbare leven. Blunt werd door zijn opvallende intelligentie, scherpe tong en elegante arrogantie snel een bekende figuur in de studentengemeenschap. Hij verborg zijn homoseksuele geaardheid niet. evenmin als zijn communistische sympathieën, en dat hoefde ook niet want Cambridge was het centrum van het heelal.
Blunt trok al snel de aandacht van de Comintern chef in Londen, Samuel Borosovich Cahan, die tot de conclusie was gekomen dat het werven van briljante jonge Britten uit het establishment de beste garantie voor succes voor zijn inlichtingen netwerk was. In die berekening werd hij niet teleurgesteld.
Blunt werd in 1939 gevraagd voor de geheime dienst MI 5. en daar steeg hij al snel tot belangrijke functies. In 1945 nam hij ontslag en begon opnieuw een loopbaan in de kunstsector. geholpen door de benoeming tot beheerder van de schilderijen van Buckingham Palace.
Ondanks een bekentenis tegenover MI 5 dat hem in 1951 in totaal elf keer verhoorde na de ontmaskering van Burgess en Maclean, kun Sir Anthony Blunt zijn carriere in de kunstwereld ongestoord voortzetten hij bleef directeur van de Courtauldsstichting en hij verzamelde in de loop der jaren een ruime collectie eerbewijzen: Knipht Commander of the Royal Victorian Order, Chevalier du Légion d'Honneur, drie eredoctoraten en, al in 1947, commandeur in de Orde van Oranje-Nassau.
Blunt, 72 jaar oud (1979), dook onmiddellijk onder. Zijn juridische adviseurs waren op de hoogte gesteld van de onthulling die mevrouw Thatcher zou gaan doen. Hoewel al in wijde kring geruchten circuleerden dat Anthony Blunt de „vierde man" was in het spionagekomplot, kon geen krant zijn naam afdrukken. Dat kon wel nadat het Lagerhuislid Leadbitter er vragen over had gesteld.
Volgens het Nederlandse ministerie van binnenlandse zaken kon aan Anthony Blunt niet het commandeurschap Oranje-Nassau worden ontnomen. Voor een zgn. „Ontnemings-Koninklijk besluit". dat normaal gesproken door CRM in overleg met buitenlandse zaken zou moeten worden opgesteld. is nodig dat de betrokkene tot ten minste drie jaren gevangenisstraf wordt veroordeeld. Daarvan was hier geen sprake

Op 20 nov. 1979 gaf Blunt in het gebouw van The Times een persconferentie, die voor een select gezelschap journalisten toegankelijk was. The Times (21-11-'79) gaf het interview met de ex-spion integraal weer.
De grijze en gedistingeerde kunsthistoricus vertelde dat Guy Burgess hem in 1935 of 1936 voor het marxisme had gewonnen.

„In het midden van de jaren dertig leek het mij en veel mensen om mij heen, dat de communistische partij en Rusland het enige bolwerk waren tegen het fascisme, omdat de westerse democratieën een onzekere en verzoenende houding tegenover Duitsland aannamen."

Blunt vertelde dat hij aan het begin van de oorlog werd geweigerd voor de Militaire inlichtingendienst. Hij ging naar Frankrijk, maar kwam na de evacuatie uit Duinkerken toch via het „old boy's network" in de geheime dienst MI 5 terecht. Zijn antecedenten werden slechts oppervlakkig onderzocht. want iedereen had het te druk. Volgens Blunt kon hij in het begin van zijn spionageloopbaan niet veel aan de Sowjets doorgeven.
In Cambridge was hij voornamelijk opgetreden als „talentenjager". Op de vraag hoeveel mensen hij had geworven voor de Russen. zei Blunt: „Ik ben bang dat ik daarop niet kan antwoorden in verband met de wet op de officiële geheimen."

Anthony Blunt gaf op 20 nov. 1979 in Londen een persconferentie. Het was zijn eerste optreden in het openbaar sedert de onthullingen over zijn verleden.

In de Britse geheime dienst was zijn rang aanvankelijk laag. en hij kon alleen namen van mede-agenten doorgeven.
Na de inval van Duitsland in de Sowjet-Unie kreeg Blunt belangrijker functies, en hij kon interessante gegevens doorspelen aan zijn Britse contactpersonen en aan een Sowjet-tussenpersoon in Londen.
Blunt verzekerde pertinent. dat zijn verraad geen levens van Britten heeft gekost. „Wat ik doorgaf waren voornamelijk onderschepte berichten van de Duitse geheime dienst. Een groot deel van die informatie bestond uit materiaal waarvan veel collega's vonden, dat het eigenlijk officieel naar de Sowjets had moeten gaan."
Blunt vertelde dat hij geleidelijk teleurgesteld raakte over de Sowjet-Unie. Zijn geloof in het marxisme wankelde toen de Sowjet-Unie Oost-Europa bezette, en verhalen over werkkampen doorkwamen. De kunsthistoricus vertelde dat hij na de oorlog niet meer voor de Russen heeft gewerkt. en dat hij niet de man was die Guy Burgess en Donald Maclean in 1951 waarschuwde, dat zij gearresteerd zouden worden. „Ik kreeg wel bevel van Moskou om naar Rusland te komen. maar ik vond dat een afschuwlijke gedachte. en ik weigerde." In 1961 bekende Blunt eindelijk, maar het werd tijdens zijn interview niet geheel duidelijk waarom hij toen pas door de knieën ging. Immuniteit was hem al eerder aangeboden, net als aan andere spionnen. Hij vertelde dat MI 5 hem niet heeft gevraagd om als dubbelagent te werken. en dat hij geen contact meer met de Sowjets had. Op de vraag of hij spijt had van zijn verraderswerk antwoordde Blunt: „Ja, diepe, diepe spijt."

Verklaring premier Thatcher

De dag na Blunts gesprek met de pers legde premier Thatcher (21 nov.) een verklaring af in een volgepakt Lagerhuis. Zij verklaarde dat Blunt de Britse belangen ernstig had geschaad, maar achtte het onwaarschijnlijk dat hij militaire operaties of levens in gevaar had gebracht.
Het debat over de geruchtmakende spionageaffaire begon in gespannen sfeer. Maar er kwam geen politieke botsing zoals veel parlementsleden verwachtten. Premier Thatcher vertel-

de namelijk dat alle premiers en ministers van binnenlandse zaken na Sir Alec Douglas Ffome op de hoogte zijn gebracht van het feit. dat de kunsthistoricus in 1964 irnmuniteit heeft gekregen in ruil voor een bekentenis

De premier vertelde ook zo duidelijk mogelijk als het protocol toeliet dat koningin Elizabeth op de hoogte was gebracht van de spionageactiviteiten van haar adviseur voor schilderijen Dat gebeurde via de particulier secretaris van de koningin, Sir Michael Adeane
Deze functionaris werd ingelicht op het ministerie van binnenlandse zaken en toen hij vroeg welke actie Hare Maiesteit moest nemen. werd hem gezegd: „geen."
De inlichtingendienst MI 5 hoopte. dat Blunt's bekentenis voor de Sou-jets verborgen kon blijven als hij in officiele posities gehandhaafd bleef, en dat hij informatie kon blijven geven over de Russische activiteiten.
Preniier Thatcher vertelde het Lagerhuis ook. dat Anthony Blunt – ondanks diens ontkenning – u-él een aandeel heeft gehad in de ontsnapping van Burgess en Maclean naar Rusland in 1951.
De premier sprak in zeer minachtende termen over Blunt en diens activiteiten. Haar mededeling dat achtereenvolgende premiers – Heath. Wilson, Callaghan en zijzelf – door de geheime dienst op de hoogte waren gebracht. haalde veel politiek dynamiet uit de zaak. De premier verzekerde het Lagerhuis ook. dat de regering voldoende controle over de geheime diensten heeft. De meerderheid van de parlementsleden accepteerde die visie. en het debat eindigde zonder stemming en zonder eis tot een verder onderzoek.
De stemming werd zelfs jolig. toen het radicaal-linkse parlementslid Willy Hamilton verontwaardigd riep. dat mevrouw Thatcher voortaan niet meer linkse arbeiders van ondermijnende activiteiten moet beschuldigen:
„Als u de spionnen wilt opsporen. ga dan naar de kostscholen en pik de homoseksuele marxisten uit. U hoeft niet onder het bed te kijken. want er zijn ditmaal geen rooien onder het bed: ze liggen er in. met z'n tweeën."

Zaak-Cairncross

Op 23 dec. 1979 onthulde de *Sunday* Times dat een hoge ambtenaar van het ministerie van buitenlandse zaken die lid was van de spionagekring Burgess-Maclean in 1951 na ontdekking van zijn activiteiten ongehinderd naar het buitenland mocht vertrekken. Deze man, John Cairncross (66), woonde in Rome. Hij was geen belangrijke man in het komplot:

Hij spioneerde alleen in 1939 en gaf geen harde politieke of militaire geheimen door. slechts opinies en situatiebeoordelingen.
Hij studeerde Frans en Duits in Cambridge, waar Guy Burgess hem in een communistische cel haalde. Anthony Blunt was één van de examinatoren van Cairncross, die schitterende resultaten behaalde en weinig moeite had om in het ministerie van buitenlandse zaken te komen.
Burgess en Cairncross bleven vrienden. Cairncross zegt dat Burgess een fascinerende. charmante en keiharde man was die hem onder pressie zette om de strategie van het Foreign Office tegenover Duitsland gedetailleerd weer te geven. Dat gebeurde in de periode dat Groot-Brittannië nog in vrede geloofde en de Sowjet-Unie het non-agressiepact sloot met Hitler. Cairncross ging naar het ministerie van Financiën aan het begin van de oorlog, en heeft riadien niet meer gespioneerd, zoals hij zei.
Hij viel echter door de mand toen Burgess en Maclean in 1951 naar Moskou vluchtten Een der beste ondervragers van MI 5, William Skardon (de man die ook de atoomspion Klaus Fuchs brak) kreeg snel een bekentenia
Cairncross werd meegedeeld dat hij dienst moest verlaten zonder pensioen – maar kreeg geen officiele immuniteit Hij vertrok naar het buitenland en verdiende de kost bij internationale organisaties met financieel economisch werk

De zaak Pamela Lamb

Eind dec 1979 onthulde de *Sunday Times* opnieuw een „geval van spionage" van een secretaresse van de Britse geheime dienst, die de aandacht wilde vestigen op de nonchalante wijze waarop de Secret Intelligence Service (SIS) met de geheimhouding omsprong Zij schreef een brief met staatsgeheimen aan de ambassade van een oostblokland in de wetenschap dat deze mededelingen zouden worden onderschept en haar arrestatie tot een onderzoek naar geheimhouding bij de SIS zou leiden
NRC/H'blad schreef (31-12-79)

Het bizarre verhaal draait om Pamela Lamb. een vrouw van middelbare leeftijd die bij haar moeder inwoont. een klassieke prooi voor een geheime agent. Mej. Lamb was al 25 jaar in dienst bij SIS. en het was daar geen geheim dat zij zich ergerde aan het ontbreken van veiligheidsprocedures.
Herhaalde klachten over dit onderwerp leidden ertoe dat men haar ..excentriek" begon te vinden, en in januari 1980 kreeg zij ziekteverlof en werd naar een psychiater gestuurd. In september kwam zij terug, maar haar visie was onveranderd. Daarom schreef zij op 22 november een brief naar een ambassade uit het Sowjet-blok, in de wetenschap dat die brief door de Britse geheime dienst geopend en gelezen zou worden.
MI 5 faalde niet. Twee dagen later werd de 44-jarige secretaresse gearresteerd; zij werd beschuldigd van een vergrijp tegen de Wet op de staatsgeheimen waarop een maximumstraf van 14 jaar staat.
Pamela Lamb kreeg eindelijk de aandacht waarom zij zo lang heeft gevraagd. Tot in de hoogste instanties is nu geaccepteerd dat zij uit goede trouw heeft gehandeld en de veiligheid van het land niet in gevaar heeft gebracht. Zij is de dag voor Kerstmis vrijgelaten, en de regering heeft een onderzoek naar de veiligheidsprocedures in SIS gelast.

De zaak-Hollis

Op 23 maart 1981 kwam Sir Roger Hollis, hoofd van de Britse contraspionagedienst van 1956 tot 1965 in opspraak omdat hij dertig jaar lang als Sowjet-agent zou hebben gewerkt. Hollis overleed in 1973.
Op 26 maart verscheen het boek *Their trade* is treachery door de Britse journalist Chapman Pincher, die schreef dat een oud-lid van het hoofdbestuur van de Labourpartij, Tom Driberg (overleden in 1976), een spion voor de KGB was. Een ander socialistisch parlementslid, Bernard Floud, pleegde in 1976 zelfmoord nadat de Britse contraspionagedienst (MI 5) had bewezen dat hij voor de Sowjet-Unie had gespioneerd
Volgens Chapman Pincher was Sir Roger Hollis hoofd van deze dienst (1956-1965) ook werkzaam voor de KGB
Tegen de *Daily Mail* verklaarde Chapman Pincher dat de Russische KGB de Britse geheime dienst niet alleen jarenlang penetreerde. maar daarin tevens de feitelijke leiding had

Verklaring Thatcher

Op 26 maart verklaarde premier Thatcher in het Lagerhuis dat Sir Roger Hollis geen Russische spion was geweest Zij kondigde een officieel onderzoek aan naar de manier waarop de Britse geheime diensten hun mensen recruteren en zich beveiligen tegen penetratie door agenten van andere mogendheden.

De premier zei. dat er na het overlopen van Burgess en Maclean diepgaande onderzoeken zijn ingesteld naar de penetratie van de dienst. Dat onderzoek omvatte ook gebeurtenissen die tot 40 jaar geleden hadden plaats gevonden.
Daarbij werden niet alleen mensen gecheckt die verdacht werden, maar ook anderen. omdat de aanwijzingen soms miniem waren. De premier verklaarde dat nu „algemeen bekend is", wat het onderzoek naar Philby en Blunt heeft opgeleverd. Ook enkele andere mensen werden verdacht, maar omdat er geen bewijs was dat tot een rechtszaak zou kunnen leiden. werden die mensen gedwongen ontslag te nemen of kregen zij werk dat geen veiligheidsrisico's meebracht.
De premier vertelde aan een ongewoon rustig luisterend Lagerhuis, dat er ook aanwijzingen waren. die naar meer personen wezen. onder andere naar Sir Roger Hollis
Het onderzoek leidde niet tot een definitieve conclusie. Omdat een groep van mensen binnen MI 5 daarmee geen genoegen nam. stelde de secretaris van het kabinet Lord Trend in 1974. na de pensionering van Sir Roger, wéér een onderzoek in. De conclusies waren nogmaals, dat noch de schuld, noch de onschuld van Sir Roger Hollis kon worden bewezen. „Omdat geen schuld is bewezen nemen wij volgens de regels van dit land aan, dat hij onschuldig was." zei de premier. Zij wees ook op „fouten en slordigheden" in het boek van Pincher. zonder overigens aan te geven waar en hoe.
Pincher antwoordde op 26 maart tijdens een persconferentie, dat premier Thatcher was misleid door haar adviseurs. „Afgezien van Philby en Blunt waren er bewijzen, dat er nog een andere verrader in de top moest zijn". Het rapport van de onderzoekscommissie zou worden gepubliceerd, voor zover de veiligheid dat toelaat
In Canada werd de zaak-Hollis met extra aandacht gevolgd omdat Hollis bij twee bezoeken aan Canada inzage heeft gehad in de interne veiligheidszaken van dit land. Zo heeft hij in 1945 gesproken met een prominente Russische overloper, Igor Goezenko, die steeds heeft volgehouden dat de inlichtingen die hij na zijn overlopen verschafte, nooit grondig zijn onderzocht. Een verslag van Goezenko's gesprek met Hollis zou zijn vervalst en zo zijn terechtgekomen in de dossiers van de Canadese geheime dienst. De zaak-Goezenko was indertijd aanleiding tot een scherpe anti-linkse koers van de Canadese regering.

MIDDEN-OOSTEN

ALGEMEEN

HOOFDKWARTIER ARABISCHE LIGA NAAR TUNIS BENOEMING NIEUWE SECRETARIS-GENERAAL. MAATREGELENTEGENEGYPTE

In overeenstemming met de besluiten van de ministersconferentie van Bagdad d.d. 31 maart 1979 (pag. 209/2/3-'79) werd een nieuw hoofdkwartier van de Arabische Liga gevestigd in Tunis,. waar op 27-28 juni 1979 een buitengewone zitting werd belegd van de raad van ministers van buitenlandse zaken. Na afloop werd bekendgemaakt dat Chedli Klibi. tot dan toe minister van voorlichting van Tunesië, unaniem was benoemd tot secretaris-generaal van de Arabische Liga als opvolger van Mahmoud Riad, die ultimo maart was afgetreden. De Egyptenaar Riad, die sinds 1972 secretaris-generaal van de Liga was, had op 22 maart in een brief aan de regeringen van de lidstaten meegedeeld dat hij niet in staat was zijn taak te vervullen nu de Arabische situatie op een punt was aangekomen ,,dat in tegenspraak was met de doelstelling van de Liga eenheid van Arabische actie te bevorderen".

De pogingen van de in Bagdad ingestelde commissie van zes landen om een ordelijke overplaatsing van het Liga-hoofdkwartier naar Tunis tot stand te brengen waren belemmerd door het besluit van de Eeywtische regering de banktegoeden van de Liga in Cairo te bevriezen en de overplaatsing van Egyptisch personeel van de Liga naar Tunis te verbieden. Tegen eind juni 1979 waren ca. 60 niet-Egyptische stafleden naar Tunis overgebracht; de commissie was van mening dat de ca. 500 Egyptische functionarissen. die in Cairo bleven. zelf ontslag hadden genomen.
De ministerraad te Tunis besloot de bevriezing van de Liga-tegoeden in Cairo voor te leggen aan een juridische commissie, die aanbevelingen moest doen over de wijze waarop die tegoeden weer in het bezit van de Liga konden komen en over de vraag hoe de documenten en eigendommen van de Liga in Cairo konden worden beschermd.

Verdere Arabische maatregelen tegen Egypte

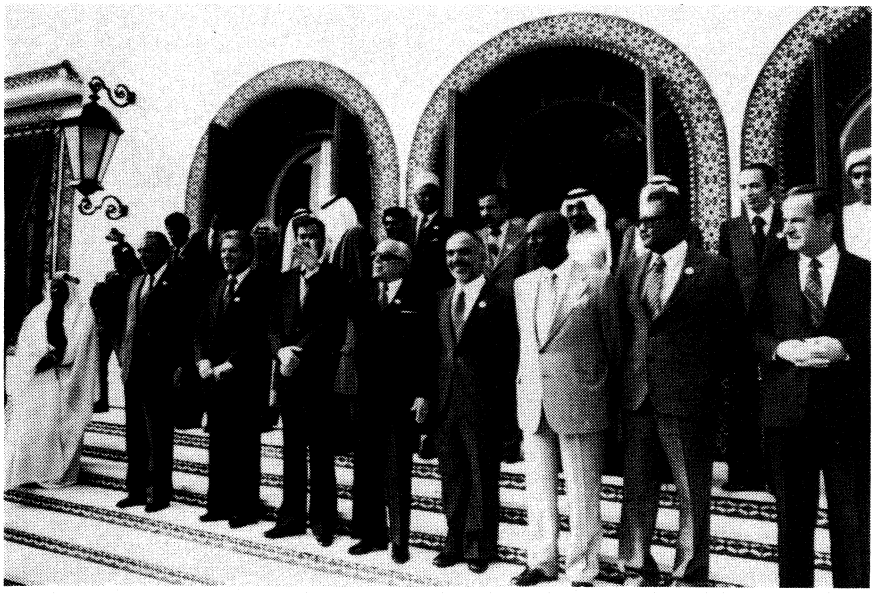
Eveneens overeenkomstig de aanbevelingen van de conferentie van Bagdad braken 12 van de 18 daar vertegenwoordigde Arabische regeringen in de periode van 1 april–3 mei 1979 hun diplomatieke betrekkingen met Egypte af: Jordanië (1 april), Koeweit en Saoedi-Arabië (23 april), Mauretanië (24 april), de Verenigde Arabische Emiraten en Qatar (25 april), Libanon en Bahrein (26 april), Marokko en Tunesië (27 april), Noord-Jemen (28 april) en Djibouti (3 mei). Egypte zelf had al op 5 dec. 1977 de diplomatieke betrekkingen verbroken met Syrië. Irak. Algerije, Zuid-Jemen en Libië (zie pag. 65612-'78).
Als enige van de in Bagdad vertegenwoordigde staten handhaafde Somalia zijn betrekkingen met Egypte Van de twee niet-vertegenwoordigde staten (Oman en Soedan) riep Soedan zijn ambassadeur uit Egypte terug, zonder de diplomatieke betrekkingen te verbreken

Lip 17 april 1979 schortte uit raad van de OAPEC (Organisatie van Arabische Olie Exporterende Landen) formeel Egypte's lidmaatschap van deze organisatie op tijdens een bijeenkomst in Koeweit Voorts werd besloten dat de overige leden (Algerije Bahrein Irak Koeweit Libië Qatar Saoedi Arabië Syrië en de VAE geen olie aan Egypte zouden leveren
Op 18 mei besloot de raad van gouverneurs van het Arabische Monetaire Fonds Egypte als lid te schorsen, met de stemmen van Oman Soedan en Somalia tegen
Op 14 mei maakte de regering van Saoedi Arabie bekend dat de Arabische (Militaire) Industriele Organisatie (zie pag 492'2 77) waarvan Saoedi-Arabie, Egypte Qatar en de VAE deel uitmaakten per 1 juli 1979 zou ophouden te bestaan In mei werd ook Egypte s lidmaatschap van de organisatie van islamitische staten opgeschort (pag 580 1 79)

10e ARABISCHE TOPCONFERENTIE TE TUNIS

Van 20-22 nov 1979 vond in Tunis de tiende topconferentie van de staten van de Arabische Liga plaats Daaraan werd deelgenomen door vertegenwoordigers van 20 staten (zonder Egypte). onder wie 14 staatshoofden en 3 premiers, alsmede door PLO-leider Yasser Arafat. Egypte was niet uitgenodigd.

Een van de belangrijkste thema's van de conferentie was het probleem van Zuid-Libanon Daarover was tijdens de voorbereidende conferentie van de Arabische ministers van buitenlandse zaken (15-17 nov 1979) reeds onenigheid gerezen tussen de vertegenwoordiging van de PLO en Libanon
De Libanese president Sarkis was volgens persberichten naar Tunis gekomen met een ,.niet-onderhandelbaar" plan Dit omvatte o.a controle van zijn regering op de PLO. werkelijke beëindiging van de Palestijnse aanvallen vanaf Libanees grondgebied tegen Israël e stopzetting van de aankondiging van guerrilla acties vanuit Beiroet Sarkis stelde dat zijn land zo langzamerhand genoeg had gedaan voor de Palestijnse zaak Vooral Sarkis' later gecorrigeeide uitspraak over Palestijnse ,.agressie (i p v ,,operatie") tegen Israël deed Arafat in grote woede ontsteken. Sarkis werd toen gedwongen zijn eis te laten vallen dat de Arabische collega's zijn bevoegdheden erkenden om de Palestijnse commando's uit Zuid-Libanon terug te trekken Een beperkte bijeenkomst (Libanon. Syrie, PLO. Saoedi-Arabie. Koeweit, Jordanie en Irak) slaagde er op 21 nov niet in uit de impasse te komen. maar op 22 nov. kwam een compromis tot stand dankzij een interventie van president Assad van Syrie,

Deelnemers aan de 10de Arabische topconferentie in Tunis. Op de eerste rij v.l.n.r. sjeik Isa bin Sulman al-Khalifa (Bahrein), president Elias Sarkis (Libanon), premier Maati Bouabid (Marokko), president Saddam Hoessein (Irak), president Habib Bourguiba (Tunesië), koning Hoessein (Jordanie), president Mohammed Siad Barre (Somalia). president Jaafar Mohammed al-Nimeiry (Soedan), president Hafez Assad (Syrië). Op de tweede rij v l n.r. president Ali Abdallah Saleh (Noord-Jemen). minister Ahmedou Ould Abdallah (Mauretanië). PLO-leider Yasser Arafat. president Hassan Gouled Aptidon (Djiboeti). minister Ali Abdessalam al-Triki (Libië). sjeik Khalifa bin Hamad al Thani (Qatar), minister Mohammed Benyahia (Algerije) en vice-premier Sayyid Fahd bin Mahmoud (Oman)

die een trilaterale bijeenkomst van Sarkis en Arafat belegde.

Op 22 nov. aanvaardde de topconferentie een document inzake Zuid-Libanon, dat uit vier hoofdpunten bestond:

1) Bevriezing van de Palestijnse operaties, dus geen militaire terugtrekking van de Palestijnen.

2) Onderhandelingen tussen Libanon en de PLO over het bereiken van een akkoord dat de aanwezigheid van een Palestijns leger regelt in de aan de VN toevertrouwde (UNIFIL) zone.

3) Toepassing van de akkoorden van Cairo en Riad buiten de UNIFIL-zone, d.w.z. in het gebied van Tyrus en aan de andere kant van de rivieren de Zahrani en de Litani.

4) Veroordeling in algemene bewoordingen van elke Israëlische hegemonie, direct of via tussenpersonen (d.w.z. de christelijke milities van majoor Haddad), in Libanon.

Libanon had bezwaar gemaakt tegen het tweede punt, de PLO tegen het eerste. De PLO herhaalde nu haar belofte Libanon niet langer te gebruiken als uitvalsbasis voor acties tegen Israël.

Tevens zegde de topconferentie Libanon financiële hulp toe, nl $2 mrd voor de komende 5 jaar d.w.z. $400 mln per jaar. terwijl aan de PLO een „omvangrijk bedrag" en militaire steun werd beloofd.

In de slotverklaring van de conferentie werd opnieuw melding gemaakt van de rechten van het Palestijnse volk en van de Arabische toewijding aan de Palestijnse zaak. De soevereiniteit en territoriale integriteit van Libanon werden gememoreerd. De akkoorden van Camp David, het Egyptisch-Israëlische vredesverdrag en de Israëlische agressie tegen Libanon en de Palestijnen werden veroordeeld.

Dit maal gingen de Arabische leiders iets verder in de veroordeling van de Amerikaanse politiek dan tijdens de 9de Arabische topconferentie te Bagdad in nov. 1978 (pag. 213/3 e.v.-'79). Nu werd gesteld dat „de volharding van deze politiek negatieve effecten zou hebben op de relaties en de belangen, die de Arabische landen met de Verenigde Staten verbinden".

Een samenwerking met Europese staten op gebieden van gemeenschappelijk belang werd bepleit. Gewaarschuwd werd voor een erkenning van Jeruzalem als hoofdstad van Israël door derde staten; in dat geval zouden de Arabische staten de nodige maatregelen moeten treffen om hun recht op die stad te beschermen

De Arabische solidariteit werd bevestigd alsmede de Arabisch-islamitische en Arabisch-Afrikaanse samenwerking.

Toegezegd werd een gemeenschappelijke politieke. economische en militaire strategie uit te werken.

Net prubleern van de Sahara werd volledig genegeerd, naar het scheen, aldus *Le Monde* (24-11-'79) op grond van een stilzwijgend akkoord tussen Algerije en Marokko.

Onderlinge ruzie over de Amerikaans Iraanse crisis werd onder tafel geschoven, net als de smeekbeden van Irak, Libië en de PLO om aanvaarding van het gebruik van de olie als een economisch wapen.

Het Iraakse staatshoofd Saddani Hoessein had in een rede verlangd dat de Arabieren i de strijd tegen de „Israëlische agressie" hun hele economische potentieel. incl. de olie. in de waagschaal moesten werpen. Hij nodigde de andere Arabische staten uit voor een economische topconferentie in Bagdad. De ministers van oliezaken. ecoriomische en buitenlandse zaken van alle Arabische staten (uitgezonderd Egypte) moesten bijeenkomen voor het treffen van praktische maatregelen.

Maar de topconferentie schoof het Iraakse initiatief op de lange baan door het besluit binnen het kader van de Arabische Liga een economische commissie te vormen die maatregelen moest voorstellen, welke dan op de volgende Arabische topconferentie (in nov. 1980 te Amman) ter discussie zouden worden gesteld.

De meerderheid van de deelnemers aan de topconferentie sloot zich aan bij het besluit van de secretaris-generaal van de Arabische Liga. Chedli Klibi, een in Tunis aangekomen Iraanse delegatie niet als waarnemer tot de conferentie toe te laten. De Iraniers werden eerst bij een politiepost bij het conferentiegebouw, het Hiltonhotel. tegengehouden, maar toen greep Arafat in. Hij haalde hen binnen. waar zij buiten de conferentie met hemzelf en met vertegenwoordigers van Libië en Syrië spraken.

PLO–Libanon

Volgens de *Volkskrant* (4-12-'79) had de PLO in Tunis een Pyrrus-overwinning behaald op de Libanese staat. De Arabische leiders bevestigden toen opnieuw het recht van de Palestijnse revolutie om „op alle fronten met alle middelen tegen de zionistische agressie te strijden". Maar de Libanese leiders gaven vervolgens hun steun aan president Elias Sarkis, die de bewegingsvrijheid van de Palestijnse revolutie in Libanon probeerde te beperken. Zij prezen Sarkis' vasthoudendheid in Tunis en uitten net als Sarkis hun reserves over de resoluties van de Arabische topconferentie, aldus de *Volkskrant*.

Dit dagblad schreef voorts o.a.:

„... Politieke leiders van de overwegend sjiitische bevolking in Zuid-Libanon eisten deze week het vertrek van de Palestijnse guerrillastrijders uit Zuid-Libanon. De geestelijke leider van de sjiieten, Mohammed Chamseddine eiste „respect voor de resoluties van de Verenigde Naties ten aanzien van Zuid Libanon die het vertrek van alle gewapende elementen uit Zuid Libanon bepleiten

Politieke waarnemers in Beiroet concludeerden hieruit dat de PLO het risico loopt haar steun onder de sjiitische bevolking in Zuid-Libanon definitief te verliezen. wanneer zij haar troepen - 250 tot 300 man - niet uit dit gebied terugtrekt De sjiitische leiders kozen onomwonden de kant van de Libanese autoriteiten en eisten dat het Libanese leger naar zuid-Libanon wordt gestuurd om de troepen van de UNIFIL te versterken en het Libanese gezag over geheel Libanon te herstellen (.)

De conferentie in Tunis verzocht de Libanese regering en de PLO een conflict over de bewegingsvrijheid van de Palestijnse revolutie in Libanon in een „broederlijke atmosfeer" bij te leggen

Hoe irreëel deze oproep is. blijkt uit een woordenwisseling in Tunis tussen Sarkis en Arafat De Libanese president eiste „een einde aan de Palestijnse agressie tegen Israël". Een woedende Arafat beet Sarkis toe dat „het onaanvaardbaar is dit soort zionistische propaganda op een Arabische topconferentie uit de mond van een Arabische leider te moeten vernemen".

Sarkis hield voet bij stuk: de Palestijnse guerrillastrijders moeten zich onderwerpen aan het Libanese gezag en een deel van hun militaire bases overdragen aan het Libanese leger. Arafat weigerde en hij kreeg de steun van de Arabische leiders. Falastin ath Thawra. het PLO-bulletin in Libanon, noemde Sarkis' voorstel „het zionistische paard van Troje, bevolkt door Sadat, Begin en Carter".

Maar de Libanese president, die zich niet om liet kopen met het Arabische aanbod om het verwoeste Libanon met twee miljard dollar op te bouwen won de sympathie van het grootste deel van de Libanese bevolking ..."

VIERDE CONFERENTIE STANDVASTIGHEIDSFRONT TE TRIPOLI. VORMING MILITAIR COMMANDO AANGEKONDIGD. ERKENNING SAHARA-REPUBLIEK. VERZOENING LIBIE–PLO

Van 12 tot 15 april 1980 vond in Tripoli (Libië) de vierde topconferentie van het z.g. Standvastigheidsfront (zie pag. 210 e.v.-'79) plaats. Deelnemers waren de presidenten Moammar Kadhafi (Libië), Chadli Bendjedid (Algerije), Hafez Assad (Syrië) en Abdel Fattah Ismail (Zuid-Jemen) alsmede PLO-leider Yasser Arafat. Irak was opnieuw niet vertegenwoordigd.

Vier lange zittingen achter gesloten deuren leverden een slotresolutie van 23 artikelen op. Deze resolutie bevatte o.a. de besluiten tot vorming van een gemeenschappelijk militair commando en de oprichting van een politieke centrale van het Front in Damascus. Maar de vier staten gunden zich zes maanden de tijd om deze plannen metterdaad ook te verwezenlijken. Voorts werd besloten een delegatie van het Front o.l.v. Kadhafi naar Moskou te zenden om „de reeds bestaande economische en militaire banden met de landen van het socialistische blok, met aan het hoofd de SU, te versterken".

Bevestigd werden de politiek van standvastigheid en verzet tegen de voornaamste vijanden van de Arabische natie, het Amerikaanse imperialisme en het zionisme, alsmede de soli-

dariteit met de Iraanse revolutie en de voorlopige regering van Tsjaad. De inrichting van Amerikaanse bases in Arabische landen werd als directe agressie tegen de vijf staten van het Standvastigheidsfront en tegen de hele Arabische natie beschouwd de Frontstaten zouden zich met alle hun ter beschikking staande middelen daartegen verzetten.

De Westeuropese staten, die ,,de tegen de rechtvaardige zaak van de Arabieren en het Palestijnse volk gerichte politiek van de VS" steunen, kregen de .,waarschuwing", dat zij met de consequenties moesten rekenen als zij deze houding niet veranderden

Voorts werd in de resolutie verklaard: ,,De lidstaten van het Standvastigheidsfront hebben besloten de Democratische Arabische Republiek van de Sahara (DARS) te erkennen en zij nodigen de Arabische landen uit hetzelfde te doen." Voorts waren zij overeengekomen de diplomatieke betrekkingen met Oman, Soedan en Somalia te verbreken en de boycot van Egypte te verscherpen.

De kwestie van de erkenning van de DARS leverde achteraf tegenstrijdige verklaringen van PLO-vertegenwoordigers op. Abou Hassan, de vertegenwoordiger van de PLO in Algiers, deelde in een op 27 april door het Algerijnse regeringsblad El Moudjahid gepubliceerde verklaring mee dat de PLO volledig alle resoluties van de topconferentie onderschreef. met inbegrip van de erkenning va de DARS Daarmee werden de uitlatingen van Abou Adib, vice-voorzitter van de Palestijnse Nationale Raad en speciale afgezant naar Rabat. ontkend. Deze Abou Adib had met klem tegengesproken dat de PLO de DARS zou willen erkennen. Volgens Abou Hassan had de missie van Abou Adib niets te maken met de uitkomst van de topconferentie en had deze van Arafat geen enkele opdracht gekregen om daarover te spreken. Abou Hassan ontkende eveneens de mededelingen van Abou Adib over een ,,Palestijnse bemiddeling tussen Algiers en Rabat t.a.v. de Sahara". Wat Abou Adib heeft gezegd, ,,is uitsluitend bindend voor hem en is geheel voor zijn verantwoordelijkheid", aldus de PLO-afgevaardigde in Algiers.

Het standvastigheidsfront werd het niet eens over een door Kadhafi op 12 april voorgestelde gas- en olieboycot van de VS en hun bondgenoten als deze Israël zouden blijven steunen. Een beslissing werd doorgeschoven naar de conferentie van Arabische ministers van buitenlandse en economische zaken (in juli) te Amman. Het Libische voorstel werd voorlopig afgeketst door Algerije, dat de financiële gevolgen voor zijn ontwikkelingsplannen vreesde.

De topconferentie van het Standvastigheidsfront bezegelde de verzoening tussen Libië en de PLO, die sinds eind nov. 1979 met elkaar in conflict waren geweest.

De Libische leider, kolonel Kadhafi. had op 29 nov. 1979 in Tripoli de Palestijnse guerrillastrijders gevraagd geen ,,enkele limiet te stellen aan de actie van de revolutie" en tot directe actie over te gaan zonder rekening te houden met de Arabische regeringen. Hij nodigde de Palestijnse organisaties uit ,,descheepvaart te bedreigen in de Straat van Bab el-Mandeb en in het Suezkanaal waardoor de versterkingen voor de vijand wat betreft wapens en koopwaar gaan". Het Suezkanaal moest worden verwoest, want dat was ,,onder het bewind van de verrader Sadat" een route geworden. die ,,de vijand dit-rit' Voorts verzocht Kadhafi de Palestijnen ,,de Arabische olie te vernietigen, want de Arabische olie is van geen enkel belang, als zij de vijand en zijn bondgenoten voedt en dient tot brandstof voor zijn vliegtuigen. die de Palestijnse kampen bombarderen". De Palestijnen moesten volgens Kadhafi Israël van alle kanten, ook vanaf Saoedisch gebied" aanvallen Hij vroeg zich af waarom de Palestijnen ..met de armen over elkaar bleven zitten'
Toen de Palestijnse organisaties op deze aansporingen kennelijk onvoldoende reageerden. riep Kadhafi op 1 dec. ,,Palestijnse volksmassa's in Libië op zich ,,in revolutionaire comités" te organiseren en .,de kantoren van de talrijke Palestijnse fronten onder één enkele volksleiding te verenigen". Deze ,,volkcomités" werden gevormd uit in Libië verblijvende Palestijnen, aldus Libische mededelingen, maar volgens het Palestijnse persbureau Wafa waren de leden ervan .,veiligheidsfunctionarissen van Libië". De ,,volkcomités" omsingelden volgens PLO-bronnen in Beiroet (6-12) kantoren van de PLO en Al Fatah in Tripoli en andere Libische steden.
Op 8 dec. vroeg het uitvoerend comité van de PLO de Libische leider zich niet in Palestijnse zaken te mengen. De volgende dag werd de vertegenwoordiger van de PLO en Al Fatah in Tripoli, Suleiman al-Shurafa bijgenaamd Abou Tarek. door Libië uitgewezen,
Op 11 dec. onthulde Kadhafi in een vraaggesprek met de NYT dat hij de financiele hulp aan de PLO opschortte, omdat die organisatie ,.het Palestijnse volk uitverkoopt". Tegenover het Franse persbureau AFP onderstreepte hij dat ,,voor mij beledigende uitspraken van Yasser Arafat aantonen dat er een samenzwering tegen de Palestijnse revolutie bestaat". Hij verklaarde voorts: ,,Er is geen enkel verschil tussen Begin (Israëls premier) en een Palestijn, die het Palestijnse volk aan zijn wil tracht te onderwerpen."
Ook zei Kadhafi nu te begrijpen, waarom sommige Libanezen er de voorkeur aan gaven zich te scharen aan de zijde van ,,onze Israelische vijand" boven de zijde van Al Fatah.
Het Palestijnse persbureau Wafa kwalificeerde Kadhafi vervolgens als een ,,gek". Het zag geen ,,enkel verschil tussen de samenzweerder Sadat en de gouverneur van Libië". Al Fatah riep in een communiqué op tot een Arabische conferentie om ,,de pogingen van het Libische regime het Standvastigheidsfront te ontbinden" te bespreken.
Op 17 dec. meldde Wafa dat Libié het kantoor van de PLO in Bengasi had gesloten en de drie PLO-vertegenwoordigers daar had uitgewezen. Volgens dezelfde bron bezetten Libische inlichtingendiensten op 24 dec. het PLO-kantoor in Tripoli; alles werd in beslag genomen en het bureau werd gesloten. Enkele dagen later berichtte Wafa dat in Libië 60 Palestijnse studenten waren gearresteerd en dat de verblijfsvergunningen voor 50 andere Palestijnen waren ingetrokken.
Eind december 1979 brachten de leiders van vijf ,,radicale" Palestijnse groeperingen, o.w. Georges Habache (PFLP), Nayef Hawatmeh (PDFLP) en Majed Mohsen (Al Saika), een vijfdaags bezoek aan Tripoli. Na afloop daarvan werd door het Libische persbureau Jana een verklaring gepubliceerd. waarin gesteld werd dat Libië en de vijf Palestijnse leiders het erover eens waren dat gewapende strijd de enige mogelijkheid was om Palestina te bevrijden ,,Elk idee dat het mogelijk zou zijn Palestina te bevrijden via politieke strijd alleen is het nastreven van een wonder," aldus deze verklaring Voor de strijd tegen Israël moesten alle Arabische fronten openstaan voor Palestijnse guerrillastryders en moesten alle wapens, met inbegrip van olie worden gebruikt
Op 5 jan 1980 besloot het Libische Algemene Volkcongres alle betrekkingen met Al Fatah te verbreken en alle financiele steun aan deze organisatie te staken Die steun (f 450 mln) zou nu worden verleend aan Palestijnse groeperingen die een compromisloze politiek van gewapende confrontatie met Israël bedrijven Al Fatah-leider Arafat werd verweten dat hij ,,afwijkt van de weg van de gewapende strijd" en in de voetstappen was getreden van de Egyptische president Sadat Het congres schaarde zich achter Kadhafi's veroordeling van de ,,defaitistische lijn van Arafat Zijn plaatsvervanger Saleh Khalaf verklaarde vervolgens in Beiroet dat Kadhafi sinds 1975 geen piaster aar Al Fatah had bijgedragen.
Volgens Khalaf had de PLO drie maanden eerder een gift van Kadhafi van f 100 mln afgeslagen, omdat de Libische leider zeggenschap wilde hebben over de verdeling van het geld: 56 mln voor Al Fatah en 44 mln voor vijf andere groeperingen.

Nadat de Syrische minister van buitenlandse zaken, Abdel Halim Khaddam, in dec. 1979 en in maart 1980 zonder resultaat had getracht de breuk tussen Kadhafi en Arafat te lijmen, hadden bemiddelingspogingen van de Syrische en de Algerijnse president tot gevolg dat het geschil tussen beide leiders op het laatste moment werd bijgelegd. Kadhafi zou zich hebben verplicht de PLO weer financieel te steunen, terwijl de PLO voortaan in Tripoli door een comité van diverse guerrilla-organisaties vertegenwoordigd zou zijn en niet alleen door Al Fatah.

Breuk Egypte–Algerije

Op 16 april 1980 verbrak Egypte zijn diplomatieke betrekkingen met Algerije, d.w.z. het besloot tot terugtrekking van zijn zaakgelastigde in Algiers, die nog op zijn post gebleven was. Eerder had het zijn vertegenwoordigingen uit Libië, Syrië en Zuid-Jemen teruggeroepen. Daarmee werden alle nog bestaande verbindingen met de staten van het Standvastigheidsfront verbroken n.a.v. de besluiten van de topconferentie van Tripoli, aldus een Egyptische regeringswoordvoerder.

Gemeenschappelijk militair commando

In Damascus begon, aldus *NRC*/H'blad (30-5-'80), de eerste bijeenkomst van het gemeenschappelijke militaire commando van de leden van het Standvastigheidsfront. Dit dagblad schreef voorts:

,,Hoe dat gemeenschappelijke commando er precies uit gaat zien en wat de taakverdeling zal zijn, is nog niet geheel bekend. Maar er wordt gesproken over een duidelijke spreiding over de drie ,,grote staten" binnen het front, met kleinere bijdragen van Zuidjemenitische en Palestijnse kant. Zo zou het infanterie-onderdeel van het gemeenschappelijk commando in Libië worden gelegerd, krijgt Algerije de vlootoperaties onder zich en valt de luchtmacht onder de Syrische bevelssfeer.

Over deze zaken is de afgelopen dagen al voorbereidend overleg geweest tussen de Syrische president Hafez Assad en de nieuwe president van Zuid-Jemen. Ali Nasser Mohammed, die op dit moment Damascus bezoekt als tussen stop op weg naar Moskou, Ali Nasser Mohammed wordt onder anderen vergezeld van dc chef van de Zuidjemenitische luchmacht. Abd Allah e'Leiwa Aan de besprekingen met de Zuidjenieriieteri is van Syrische zijde steeds deelgenomen door de commandant van de Syrische luchtmacht, Sobhi Haddad.

Zuid-Jemen zelf beschikt nauwelijks over eeii adequate luchtmacht. maar de Zuidjemenitische piloten. die onder meer Ethioyie onmisbare steun hebben verleend in tie oorlogen in de Ogadenwoestijn tegen Somalia en in Eritrea. hebben de naam tot de best getrainde iri de Arabische regio **tr** behoren. Zij zouden in tijd van oorlog een zeer welkome reserve voor Syrie vormen. Zuid-Jeiiien zou voorts bereid zijn twee infanterie-bataljons in Syrie te legeren. die opgenomen zouden worden in het Palestijnse bevrijdingsleger (PLA), dat tevens in Syrië is gestationeerd . . ."

ARABISCHE MINISTERS-CONFERENTIES. IIde ARABISCHE TOPCONFERENTIE TE AMMAN. SYRISCH–JORDAANS CONFLICT

De ministers van buitenlandse en economische zaken van de Arabische Liga kwamen van 6-10 juli 1980 in de Jordaanse hoofdstad Amman bijeen ter voorbereiding van de komende topconferentie.

Delegaties van 20 Arabisclie stateii en de PLO waren aldus een slotverklaring van mening dat een rechtvaardige en algehele vrede in het Midden-Oosten moest berusten op een volledige terugtrekking van Israël uit de bezette Arabische gebieden en op de erkenning van de rechten van de Palestijnen. De PLO en Syrie hadden een terugtrekking van Israël op de grenzen van 1947 verlangd en een geleidelijke vermindering van de olieleveranties aan het Westen om dit te dwingen druk op Israël uit te oefenen zich uit de in 1948 en 1967 bezette gebieden terug te trekken, maar dit verlangen was op verzet van Saoedi-Arabie gestuit De ministers droegen Jordanie. Algerije, Somalia. Syrie. Irak. Koeweit en de PLO op een gemeenschappelijke en totale Arabische strategie tegen Israël voor de jaren tachtig uit te werken. Na lange discussies werd ingestemd met een Iraaks voorstel een hulpfonds van $ 1 mrd a $ 1,5 mrd in te stellen voor de Arabische staten. die niet over olie beschikken.

Op 28 okt. kwamen de ministers van buitenlandse zaken van Jordanië. Saoedi-Arabië. Syrië, Koeweit en Irak alsmede een vertegenwoordiger van de PLO en de secretaris-generaal van de Arabische Liga. Chadli Klibi, in Amman bijeen om zich erover te beraden of de voor 25-27 nov. geplande topconferentie ongeacht het Iraaks-Iraanse conflict (pag. 609-'80) doorgang moest vinden. De ministers stelden een beslissing over de agenda van de top uit tot 18 november.

Op 12 nov. deelde het Syrische persbureau *Sana* mee dat Syrië een formeel verzoek tot uitstel van de topconferentie bij secretaris-generaal Chadli Klibi had ingediend. De Syrische minister van buitenlandse zaken. Abdel Halim Khaddam, stelde in de desbetreffende nota dat de conferentie moest worden verschoven ..tot de ernstige conflicten en scheuringen, die de toekomst van de Arabische natie bedreigen, zijn beëindigd"; de voorwaarden voor een succesvolle afloop van de top waren z.i. thans niet aanwezig.

Voornaamste aanleiding tot de geschillen vormde de Iraaks-Iraansr oorlog, die het Arabische anti-Sadatfront in twee blokken had gespleten. NRC/H'blad (24 11 '80) schreef daarover o.a.

„ . . Jordanie en de Arabische Golfstaten die doodsbang zijn voor de Islamitische Revolutie van Khomeini, gaven ais vanzelfsprekend hun steun aan Irak, dat zich sinds vorig jaar steeds nadrukkelijker manifesteerde als de machtige Arabische beschermheer. die zowel Anierika als Rusland buiten de deur zou houden

Syrië en Libië gaven van de weeromstuit hun sympathie en hun steun aan Iran, dat met zijn Islamitische Revolutie in de eerste plaats ais anti-imperialistisch en dus als bondgenoot gold De Iraakse „strijd voor de bevrijding van Arabistan" werd door Syrië, Libië en de PLO allerminst gezien als „.de voorbereiding voor de bevrijding van Jeruzalem, Hebron, Haifa en Rarnallah", zoals de Iraakse media onafgebroken verkondigden.

In de ogen van Syrie. Libië en de PLO is die oorlog tegen Iran een levensgevaarlijke afwijking van het gemeenschappelijke doel, de bevrijding van Palestina. en krijgen de Amerikanen daardoor een nog krachtiger houdgreep op de Arabische wereld.

De Syrische minister van voorlichting herhaalde het dezer dagen nog eens uitdrukkelijk: „De Verenigde Staten waren door Camp David in staat om Egypte uit het Arabisch-Israelische conflict te halen Door het spelletje van Saddam Hoessein halen de Amerikanen nu Irak voor de komende jaren uit de strijd tegen Israël . . ."

Koning Hoessein van Jordanie, tot eind 1978 de allerbeste bondgenoot van president Assad van Syrie. werd in de loop van november door radio-Damasciis omschreven als ..de agent van het imperialisme", .„de historische reactionair van de Arabische wereld" en „de nationale reserve van de Israelische vijand". Jordanie werd er door de Syrische media van beschuldigd opieidingskampen voor de Mohammedaanse Broederschap – waartegen het Syrische bewind een felle oorlog voert (zie pag. 193 e.v.-'80) – in stand te houden en deze organisatie te financieren om aanslagen in Syrie te plegen.

Syrië had Jordanië al herhaaldelijk verweten een bolwerk te zijn van de Mohammedaanse Broederschap – de organisatie wordt in Jordanie openlijk toegestaan – en Syrië nam het de Jordaanse autoriteiten vooral kwalijk dat in 1979 te Amman een openbare internationale topconferentie van de moslembroeders was belegd, waaraan ook personen deelnamen die in Syrie werden gezocht.

Volgens NRC/H'blad (27-5-'80) waren de laatste tijd aan de Syrische universiteiten verschillende Jordaniers (en Soedanezen) gearresteerd. die rechtstreeks betrokken waren bij de activiteiten van de Broederschap. Jordanie protesteerde bij de Syrische autoriteiten tegen die arrestaties en nam een vooraanstaand lid van de met de Syrische Baath gelieerde organisatie van Verenigde Palestijnen in Amman, Mohammed al-Zoghbi. in hechtenis,

Op 14 juli 1980 bevestigde de secretaris-generaal van de pro-Syrische Palestijnse organisatie Al Saika, Issam Kadi, dat „Jordanië huurlingen trairit en bewapent om onlusten in Syrië te veroorzaken en de aandácht van zijn leiders in beslag te nemen" De PLO werd gewaarschuwd tegeii „.het gevaar een dekking te blijven verschaffen aan dit regime . , dat tot zijn nek in het Cdrter-Begin-komplot zit. terwijl het blijft verkondigen dat het de PLO als enige vertegenwoordiger van het Palestijnse volk erkent. (. .) De rol van Sadat is uitgespeeld: (. . .) nu is de beurt aan het Jordaanse regime zijn rol te spelen om de Palestijnse zaak te liquideren."

Bovendien was er een conflict tussen Libië en Saoedi-Arabie gerezen. De betrekkingen tussen beide landen bereikten een dieptepunt toen de Libische leider Kadhafi Saoedi-Arabie ervan beschuldigde zich in het .„zionistische kamp" te begeven door in te stemmen met de stationering op 30 sept 1980 van vier Anierikaarise vliegende radarstations (Awacs) op Saoedisch grondgebied. Op 28 okt. maakte Saoedi-Arabie bekend dat tiet zijn diplomatieke betrekkingen niet Libië had verbroken.

Nadat een zeven leden tellend mlriisterscomite ovei het al of niet door gaan van de topconferentie de impasse op 19 nov niet had doorbroken hielden Syrië en zijn bondgenoten van het Standvastigheidsfiont Algerije, Libië, Zuid Jemen en de PLO – op 20 nov in Damascus besprekingen, alvorens naar Amman af te reizen om de andere landen tot uitstel van de topconferentie te bewegen

Op 21 nov begon in de Jordaanse hoofdstad een bijeenkomst van de Arabische ministers van buitenlandse zaken De Syrische minister van bui tenlandse zaken, Abdel Halim Khaddam, stelde toen voor om in plaats van de topconferentie een beperkte minitop te organiseren – in een andere Arabische hoofdstad binnen enkele weken –, die eerst alle meningsverschillen moest oplossen. Maar dit voorstel werd door de overgrote meerderheid van de ministers verworpen.

Daarop besloot Syrie op 22 nov. de topconferentie niet bij te wonen. Zuid-

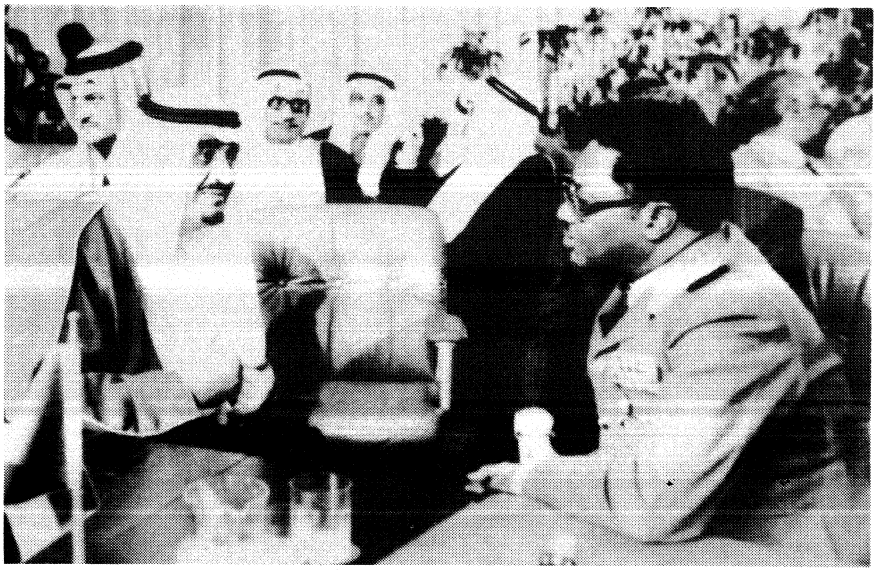

Koning Hoessein van Jordanië (m.) zit de openingszitting van de IIde Arabische topconferentie te Amman voor. Geheel links de vertegenwoordiger van de Arabische Liga. Shadli Quleibi: geheel rechts de Jordaanse minister van buitenlandse zaken, Marwan al-Kassem.

Jemen volgde terstond. Minister Khaddam bracht bezoeken aan Libië en Algerije. Op 24 nov. 's avonds onthulde radio-Damascus dat de andere leden van het Standvastigheidsfront – d.w.z. ook Algerije, Libië en de PLO – en Libanon ..zich in solidariteit achter Syrie (en Zuid-Jemen) naaaen geschaard".

Elfde topconferentie

Op 25 nov. werd de 11de topconferentie van de Arabische Liga te Amman geopend. Slechts 15 lidstaten hadden delegaties gestuurd. Na drie dagen van overleg werd de conferentie op 27 nov. beëindigd met de aanvaarding van eerr slotverklaring, die volgens *NRC/H'blad* (28-11) zelfs voor de zes afwezige leden aanvaardbaar had kunnen zijn.

Tijdens de slotzitting van de 11de Arabische topconferentie te Amman op 27 nov. 1980 hadden kroonprins Fahd (l.) van Saoedi-Arabië en de eerste vice-president van Soedan. Abdul Magid Hamid Khalil (r.).een gespek

Wat de Iraaks-Iraanse oorlog betreft riep de conferentie aan de ene kant op tot een onmiddellijk staakt-het-vuren en een vreedzame oplossing van het conflict, en werd Iraks positieve reactie op soortgelijke voorstellen van andere internationale organisaties hogelijk geprezen. Dit allemaal ,,op grond van de principes van Arabische solidariteit, handhaving van de broederlijke betrekkingen tussen de Arabische en de islamitische landen en het bijeenbrengen van al hun middelen om de Arabische strijd tegen het zionistische vijand te ondersteunen." Aan de andere kant steunde de topconferentie ,,de legitieme rechten van Irak op zijn land en wateren. in overeenstemming met de akkoorden die tussen beide landen gesloten zijn".
(Deze aanbeveling had voor Irak onaanvaardbaar moeten zijn. Saddam Hoesein heeft het in 1975 met Iran gesloten grensverdrag immers opgezegd. Maar om zijn vrienden aan de Perzische Golf gerust te stellen en Syrië nog meer in verlegenheid te brengen. liet Saddam Hoessein deze zeer onaangename formule over zijn kant gaan)

De PLO werd opnieuw voorgedragen als ,,de enige, wettige vertegenwoordiger van het Palestijnse volk, dat recht heeft op zelfbeschikking en op stichting van zijn onafhankelijke staat op zijn land." Met nadruk werd voor de zoveelste maal op een Arabische topconferentie gesteld dat de PLO onafhankelijk moet zijn en haar eigen vrijheid van handelen moet hebben. En ten overvloede bevestigden de Arabische leiders in Amman dat ,,de Palestijnse zaak de kern vormt van de Arabische strijd tegen Israël en als een nationale verantwoordelijkheid alle Arabieren tot daden verplicht en tot de strijd om de zionistische gevaren te keren, die het bestaan van de Arabische Natie bedreigen."

Over de onderhandelingen en besluiten van de conferentie deelde de Jordaanse minister van voorlichting, Adnan Abu Audeh, mee, dat een tienjarenplan voor de ontwikkeling van de Arabische staten en hun economische integratie was goedgekeurd. Dat plan voorzag in de instelling van een fonds* van $ 5 mrd, waaruit jaarlijks $500 mln voor economische doeleinden beschikbaar moest worden gesteld, opdat de handelsbetrekkingen van de Arabische landen onderling versterkt, de integratie bevorderd en het economisch-sociale niveau van de Arabische volken verhoogd en op elkaar afgestemd konden worden. Alle projecten zouden door kredieten met een looptijd van 10 jaar en een rente van 1% worden gefinancierd.
Voorts was een gemeenschappelijk actieprogram tegen de zionistische vijand goedgekeurd, dat door de ministers van buitenlandse zaken was voorbereid en ook de instemming van die staten had gekregen, die niet aan de topconferentie hadden deelgenomen.
Tevens was besloten jaarlijks Arabische topconferenties in de afzonderlijke lidstaten van de Arabische Liga in alfabetische volgorde te houden. Daaraan zou moeten worden deelgenomen door de staatshoofden en slechts in uitzonderingsgevallen door hun plaatsvervangers of de premiers, maar nooit door vertegenwoordigers van een lager niveau.
Het Arabische hulpfonds voor de Afrikaanse landen was uitgebreid door bijdragen van Saoedi-Arabië, Irak, Koeweit en de Verenigde Arabische Emiraten, elk voor $ 5 mln.

In zijn slottoespraak getuigde de Jordaanse koning Hoessein van zijn droefheid over de afwezigheid van enige broeders en het onvermogen van de PLO aan dit historische treffen deel te nemen. Naar zijn zeggen hadden ,,sommige partijen" de unaniem aangenomen resoluties van vroegere Arabische topconferenties geschonden. Zij hadden de Palestijnse leiders verhinderd om aan hun nationale verplichtingen te voldoen en de PLO met geweld gedwongen om partij te kiezen in een inter-Arabisch conflict. De PLO, ,,die alleen maar loyaliteit is verschuldigd aan de Palestijnen", werd nu bedreigd door ,.pogingen om haar te overheersen".

Het hardst sloeg koning Hoessein toe, toen hij het had over de ontoelaatbaarheid van een gewapend conflict tussen Arabische partijen. .,Arabische wapens mogen niet tegen een Arabisch volk worden gebruikt. Het is duidelijk dat geen Arabische partij een niet-Arabische partij (Iran, red.) zou mogen steunen als die in conflict is gewikkeld met enig Arabisch land. Het is een schande dat Irak door een Arabische hand (bedoeld Syrië, red.) in de rug wordt gestoken, terwijl het vecht om zijn rechten en zijn soevereiniteit te herstellen over zijn land en zijn wateren in het oosten van het Arabische thuisland."

Inmiddels was op 25 nov. 1980 vanuit Israëlische bron melding gemaakt van Syrische troepenconcentraties langs de Jordaanse grens. Deze Syrische troepenversterkingen werden op 26 nov. 's avonds bevestigd door de Jordaanse minister van voorlichting. Er volgde een periode van toenemende spanning in het Jordaans-Syrische grensgebied, waarover in een volgende aflevering nader wordt bericht.

* Aan dit fonds werd voorlopig deelgenomen door Irak, Saoedi-Arabië, Koeweit, de Verenigde Arabische Emiraten en Qatar.

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22. Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20.

BLANK ZUID-AFRIKA NAAR DE STEMBUS

Bij de op 29 april gehouden vervroegde parlementsverkiezingen voor blanken in Zuid-Afrika heeft de regerende Nationale Partij (NP) van premier P. W. Botha 131 van de 165 zetels in het parlement verworven en daarmee opnieuw een overweldigende meerderheid behaald. Maar de Nationale Partij kreeg nu wel 6 zetels minder dan voor de verkiezingen. Er was sprake van een belangrijke vermindering van de aanhang van de regeringspartij. die ten goede kwam aan de liberale Progressive Federal Party (PFP) – de officiële oppositie – en de uiterst rechtse Herstigte Nasionale Partij (HNP).

Trouw (1-5) berichtte:

„. . . In een aantal nationalistische bolwerken waar traditioneel Afrikaans wordt gesproken, slaagde de HNP er in de meerderheid van de Nationale Partij drastisch te verminderen. Er zijn daardoor maar liefst twintig „marginale zetels" gekomen die bij volgende verkiezingen binnen het bereik van de Herstigten komen.

De Nationale Partij kreeg een gevoelige slag te verwerken van de PFP toen minister Dawie de Villiers (van industrie, handel en toerisme) zijn zetel verloor. Het is de eerste keer sinds 1948 dat dit een minister uit de zittende regering is overkomen. De verkiezingen waren een triomf voor de 41 jaar oude Frederik van Zyl Slabbert, die achttien maanden geleden het leiderschap van de Progressieve Federale Partij overnam. De PFP wist het aantal zetels van 18 tot 26 te vermeerderen, waarbij er vier van de NP werden afgesnoept.

Hoewel de elf jaar oude HNP er niet in slaagde voor het eerst vertegenwoordigers in het parlement te krijgen, wist de partij wel haar aanhang te verviervoudigen. De conservatieve Engelsgeoriënteerde New Republic Party (NRP), de opvolger van de oude Verenigde Partij van generaal Smuts, verloor verscheidene zetels aan de PFP, maar wist er ook een aantal van de NP te winnen en beschikt nu over acht zetels in het parlement, alle afkomstig uit de overheersend Engels-sprekende provincie Natal. De partij slaagde er tevens in in de provinciale raad van Natal een stevige vinger in de pap te houden en werd dus niet totaal weggevaagd zoals algemeen was verwacht.

Connie Mulder, de vroegere minister van voorlichting (zie pag. 33413 e. v.-'79) en leider van de Nationale Conservatieve Partij werd met slechts 922 stemmen verslagen in zijn oude kiesdistrict, Randfontein. Ook de tien andere kandidaten van zijn partij behaalden geen zetel. . ."

De verdeling van de 165 zetels in het parlernent werd vergeleken met de zetelverdeling na de verkiezingen van 1977:

	1977	1981
NP	134	131
PFP	17	26
NRP	10	8
HNP	—	—
SAP	3	—
Vakant	1	—

John Wiley, de leider van de SAP (South African Party), had op 13 juni 1980 bekendgemaakt. dat zijn partij zou worden ontbonden. Hij zou afstand doen van zijn zetel (Simonstown) en zich opnieuw verkiesbaar stellen als kandidaat van de NP, terwijl de beide andere SAP-afgevaardigden hun zetel zouden blijven bezetten en zich bij de NP zouden aansluiten. Bij een tussentijdse verkiezing op 3 sept. 1980 werd Wiley als NP-kandidaat herkozen; hij versloeg de PFP-kandidaat met 1.182 stemmen.

Hoewel de PFP in parlementszetels uitgedrukt de grote overwinnaar werd van de verkiezingen, bleek uit de op 1 mei gepubliceerde einduitslag dat onder de kiezers eerder een verschuiving naar de uiterst rechtse HNP had plaatsgevonden.

De verdeling van de uitgebrachte stemmen vergeleken met 1977 geeft het volgende beeld, aldus The Times (1-5).

	1977	1981
NP	689.108	777.548
PFP	177.705	265.297
NRP	123.245	106.764
HNP	34.161	192.214
NCP	—	19.419
rest	17.915	3.895

Dat betekende dat de NP nu 56,9% van de stemmen behaalde tegen 64,4,% in 1977. De PFP steeg van 16,6 naar 19,5%, maar de HNP van 3,2 naar 14%. De NRP daalde van 11,5 naar 8% van de stemmen.

Vervroegde verkiezingen

Op 28 jan. had premier Botha in het parlement aangekondigd dat op 29 april parlementsverkiezingen zouden worden gehouden, d.w.z. 19 maanden eerder dan de uiterste termijn van eind november 1982. Als reden voor de vervroegde verkiezingen gaf hij op dat op deze manier een hele serie van bijna 30 tussentijdse verkiezingen wegens vakante zetels achterwege kon blijven. Het parlement zou op 27 febr. worden ontbonden.

Bij de officiële kandidaatstelling op 23 maart werden voor het parlement 374 kandidaten voor de 165 parlementszetels aangewezen: 155 door de NP, 77 door de PFP, 87 door de HNP, 38 door de NRP en 14 door de NCP; voorts waren er drie onafhankelijke kandidaten, van wie twee voor de Aksie eie Toekoms beweging, een rechtse splin-

Drie leiders van de Progressive Federal Party – v l n r Colin Eglin, Frederik van Zyl Slabbert en Alex Boraine – in een opgewekte stemming na het bekend worden van de verkiezingsuitslag

tergroep, waarbij Betsie Verwoerd, weduwe van de vermoorde NP-premier Hendrik Verwoerd zich aansloot. Over de reden waarom de verkiezingen reeds nu werden gehouden schreef *NRC/H'blad* (29-4) in een voorbeschouwing:

,,De meest gangbare theorie is . . . dat de verkiezingen in eerste instantie een krachtmeting zijn in de regerende Nationale Partij zelf, waar premier Botha's reformistische „verligtes" en de behoudzuchtige „verkramptes" van de Transvaalse partij-aanvoerder Treurnicht elkaar al jarenlang het leven zuur maken.
Als het inderdaad premier Botha's speciale opzet was met hulp van verkiezingen de ,,verkrampte" partivleugel te verzwakken of zelfs uit te schakelen is hij daar niet in geslaagd.
Al eind maart werd immers duidelijk dat de „verligtes" eerder verzwakt dan versterkt uit de cruciale strijd om de nominatie van partijkandidaten tevoorschijn waren gekomen.
Waarschijnlijk heeft het tijdstip van de verkiezingen ook economische achtergronden. Zuid-Afrika beleefde vorig jaar mede als gevolg van de goudprijsexplosie een economische groei van zo'n 8%. Maar het elan ebt duidelijk weg, en dit jaar wordt een groei van nog maar 4% voorspeld. En wat nog belangrijker is, in het kielzog van de economische expansie nam de inflatie toe tot 16,2% nu, terwijl de voedselprijsinflatie zelfs al het dubbele bedraagt.
Verder waarschuwde de grote Standard Bank in zijnjongste Economic Review dat de geldontwaarding geheel uit de hand kan lopen. (. . .)
De Nationale Partij streeft naar handhaving en uitbreiding van het kapitalistische economische systeem en naar gegarandeerde veiligheid van de blanke minderheid in Zuid-Afrika. De partij streeft deze doelen na door elke zwarte deelname aan het centrale politieke proces uit te sluiten.
De zwarte meerderheid dient zich politiek uit te leven in de minuscule thuislanden, hoewel uit onderzoek blijkt dat het merendeel van de vijf miljoen stedelijke zwarten die apartheidsconstructies niet eens kent. De beperkte hervormingen die de afgelopen drie jaar onder Botha zijn doorgevoerd lagen dan ook uitsluitend op sociaal en economisch vlak. . ."

Commentaar Trouw

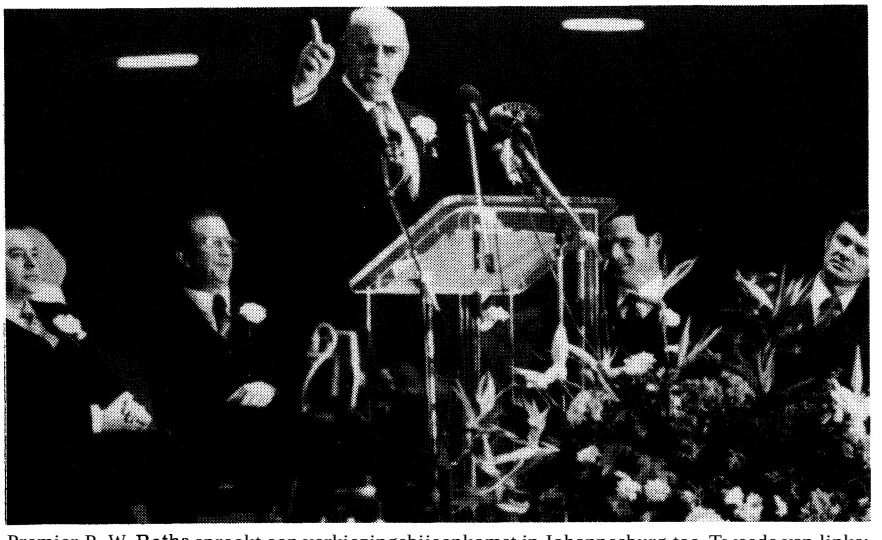
In een artikel van de correspondent uit Johannesburg schreef Trouw (1-5) over de verkiezingsuitslag o.a.:

Hoewel de parlementaire macht van de Nationale Partij niet werd aangetast, zijn deze verkiezingsuitslagen de grootste schok voor de partijleiders sinds zij in 1948 aan de macht kwamen. De spectaculaire doorbraak van de HNP in een aantal bolwerken van de NP in Transvaal, Vrijstaat en de Kaapprovincie was allesbehalve voorzien door de NP-leiders en de aan de partij verwante kranten
in feite voorspelden de Afrikaanse kranten, behorend bij de Botha welgezinde Nasionale Pers, als Beeld en Die Burger, dat de opmars van de HNP verwaterde, dat ,,het geen factor meer was bij de verkiezingen" en dat de HNP kandidaten beslissend verslagen zouden worden.
Deze enorme misrekening van de NP toont aan dat de partij, die tot op heden over het best georganiseerde partij-apparaat in de westerse wereld beschikte. bezig is haar voeling met de basis te verliezen
De ruk naar rechts laat duidelijk de onvrede zien onder de traditionele Afrikaner nationalistische arbeiders over de „liberale veranderingen" die door premier Botha zijn doorgevoerd. Zij vinden dat de regering „te veel doet voor de kaffers," te weinig voor de gewone blanke man en dat de regering er een geworden is ,,voor de bovenlaag", die zich niet meer bekommert om de noden van de kleine blanke man.
De resultaten bevestigen de trends van tussentijdse verkiezingen in 1979 en 1980 toen de HNP ook al de bolwerken van de NP aantastte. Hoewel het afkeren van de regering het grootste is sinds 1948, beschikt de NP over zo'n grote meerderheid dat een verschuiving van meer dan dertig procent nodig is voordat de HNP een zetel kan behalen, en dat vanwege het op Britse leest geschoeide districtenstelsel.
Voor de Nationale Partij heeft dit resultaat ernstige gevolgen op de korte zowel als de lange termijn. Voor de eerste keer wordt het leiderschap van het Afrikaner nationalisme betwist door een andere partij. En tot op heden was het de eenheid van de Afrikaner nationalisten die het fundament vormde van de politieke macht van de Nationale Partij.
Het valt dus te verwachten dat de leiders zullen proberen de steun van de Afrikaners terug te winnen en een einde te maken aan de gevaarlijke erosie van hun traditionele machtsbasis.
De vraag is dan: in hoeverre zal de ruk naar rechts invloed hebben op de politiek van hervormingen van Botha. Het staat vrijwel vast dat de regering, zij het voorzichtiger, op deze weg door zal gaan en vastberaden pogingen zal doen de kiezer van de noodzaak van de hervormingen te overtuigen.
De fundamentele politiek van de Nationale Partij zal niet worden verlaten en er zuilen ook niet zodanige stappen worden gedaan dat het verzet van uiterst rechts massaal wordt.
Hervormingen die er toe leiden dat de meerderheid van de Afrikaner nationalisten zich snel van de partij zullen afwenden zuilen dus niet worden overwogen.
Voor de NP is ondanks de winst van de Progressieven de dreiging van rechts groter dan die van links. De reden is dat de groei van de PFP beperkt zal blijven tot de midden- en hoogste klasse in de Engelstalige woonwijken, ofschoon veel meer Afrikaners nu tot de partij toetreden Meer dan 40 tot 45 zetels zal de PFP niet kunnen halen.
De Nationale Partij is nu dat midden geworden. Het probleem zal nu worden hoe de meesten van de traditionele Afrikaner aanhangers in die positie vast te houden.

WEERSTAND

Het andere probleem is dat de hete adem van de HNP in bijna twintig nog door de XP gedomineerde kiesdistricten waarschijnlijk de weerstand zal vergroten die de rechtervleugel van de parlementsfractie onder leiding van dr. Andries Treurnicht aan de dag legt tegen drastische hervormingen. Premier Botha heeft verklaard dat de resultaten hem niet zouden afbrengen van het doorzetten van zijn plannen. Leiders van de NP en kranten hebben er de nadruk op gelegd dat, ondanks de verliezen, de partij een mandaat van de kiezers heeft gekregen, en dat de meerderheid in het parlement nog altijd enorm is.
Die Vaderland, het regeringsgezinde middagblad, gaf toe dat de verliezen naar links en rechts ,,de regering in een netelige positie hebben gebracht wat betreft de richting van haar toekomstig beleid". Volgens het blad zouden de liberalen beweren dat uit de uitslag blijkt dat de kiezers aanmerkelijke constitutionele veranderingen willen. Maar Die Vaderland gaf toe dat de winst van de HNP niet kan worden genegeerd bij de uitvoering van het beleid van de NP. De „superverligte" hoofdredacteur Harold Pakendorf schreef in zijn commentaar: ,,Over de richting van het beleid bestaat geen twijfel. Maar de snelheid van uitvoering kan mogelijkerwijze worden aangetast."
Dr. Van Zyl Slabbert verklaarde dat de regering nu geconfronteerd zal worden met een sterkere oppositie. De winst van de PFP was een teken voor de premier, dat de kiezers snellere veranderingen en hervormingen van de regering willen.
Leiders van de 23 miljoen stemloze zwarten – die het hoofdonderwerp waren in de blanke verkiezingen – beschreven de verkiezingen als ,,een gigantische oplichterij". Bisschop Desmond Tutu, secretaris-generaal van de Zuidafrikaanse Raad van Kerken, zei: ,,Het verlies van aanhang van de NP naar zowel links als rechts is veroorzaakt doordat de partij er niet in is geslaagd duidelijk leiding te geven." In de opvatting van de zwarten is het hele gedoe met die verkiezingen een futiliteit, aldus Tutu, ,,er is nog geen begin van een aanpak van het centrale probleem: het delen van de macht." Maar, voegde hij daar aan toe, het had hem niet verbaasd dat de Nationale Partij op beide flanken steun had verloren. „Als de NP een duidelijke lijn van veranderingen had aangegeven, had zij aan de rechterflank verloren maar van links stemmen gewonnen. Maar de partij probeerde de zaak te verdoezelen en iedereen tevreden te stellen. En uiteindelijk stelde zij niemand tevreden."
Voorzitter David Curry van de Labour Partij der kleurlingen zei dat de successen van de PFP voor premier Botha de boodschap inhielden dat de blanken rijp waren voor veranderingen. Hij waarschuwde dat als Botha er niet in slaagde fundamentele veranderingen in te voeren, hij het risico liep, de steun van de gematigde zwarten voor zulke veranderingen te verliezen."

(Vor. ber. pag. 769-1977)

Premier P. W. Botha spreekt een verkiezingsbijeenkomst in Johannesburg toe. Tweede van links: Andries Treurnicht, de leider van de rechtervleugel („verkramptes") in de Nationale Partij.

NEDERLAND

MAATREGELEN TER VOORKOMING VAN BELASTINGFRAUDE MET SPAARBILJETTEN AAN TOONDER.

Op 8 april hebben minister Van der Stee en staatssecretaris Van Amelsvoort van financiën bij de Tweede Kamer een nota ingediend over de bestrijding van de belastingfraude met spaarbiljetten aan toonder. Met de indiening van deze nota hebben de bewindslieden voldaan aan het verzoek van de Tweede Kamer, gedaan tijdens de Kamerdebatten inzake de belastingfraude in september 1980.

Om belastingfraude met spaarbiljetten aan toonder tegen te gaan stellen de minister en de staatssecretaris thans de volgende combinatie van maatregelen voor:

- een registratienota moet worden opgemaakt bij:
  - uitgifte van spaarbiljetten en bij verzilvering van deze biljetten op of na de vervaldatum;
  - tussentijdse aan- en verkoop van spaarbiljetten via een instelling die lid is van de Vereniging voor de Effectenhandel.
- tussentijdse aan- en verkoop van spaarbiljetten is alleen toegestaan door tussenkomst van een instelling die lid is van de Vereniging voor de Effectenhandel (dit geldt niet voor transacties tussen particulieren).

Over de wijze waarop de registratie op korte termijn kan worden ingevoerd is overleg gevoerd met De Nederlandsche Bank NV, het College van Overleg van de Gezamenlijke Banken en de Vereniging voor de Effectenhandel. Uit dit overleg is gebleken dat het gezamenlijke bankwezen en de Vereniging voor de Effectenhandel bereid zijn, mocht het Parlement instemmen met de in de nota voorgestelde combinatie van registratie en beperking van de verhandelbaarheid, tot het aangaan van een overeenkomst met De Nederlandsche Bank NV inzake de administratieve afwikkeling van transacties in, en publicatie rond spaarbewijzen.
Daarbij zullen de volgende voorschriften in acht worden genomen:

- bij transacties in spaarbewijzen zal een registratie-nota worden opgemaakt met tenminste de volgende gegevens:
  - naam en adres van degene met wie de transactie is verricht;
  - de aard van de transactie;
  - een duidelijke omschrijving van het aantal en de soort van de spaarbewijzen:
- op ieder, na het van kracht worden van de overeenkomst, af te geven spaarbewijs zal worden aangegeven dat transacties in deze spaarbewijzen door de uitgevende instelling slechts zuilen worden uitgevoerd, indien een registratienota met bovenbedoelde inhoud kan worden opgemaakt;
- in publicaties met betrekking tot de spaarbewijzen wordt afgezien van vermelding van de term „aan toonder". De aanduiding van het toonderkarakter op het papier zelf geschiedt voortaan slechts in de vorm zoals die bij effecten in het algemeen gebruikelijk is.

De vorm van een overeenkomst biedt het voordeel dat de nieuwe regeling zeer spoedig kan worden ingevoerd.
De mogelijkheid is echter aanwezig dat een instelling die spaarpapier uitgeeft, niet is aangesloten bij de deelnemers aan de overeenkomst. Het is daarom wenselijk bij wet te voorzien in de mogelijkheid de te sluiten overeenkomst algemeen verbindend te verklaren.
Ten aanzien van de registratie bij de verhandeling van het nieuwe spaarpapier bestaat de kans dat instellingen die buiten de overeenkomst staan zullen gaan bemiddelen. Het resultaat van een dergelijke bemiddeling kan zijn dat de aankoop en de verzilvering van het spaarpapier alsnog in de anonieme sfeer kunnen plaatsvinden. Om deze weg af te snijden is het noodzakelijk bij wet de verhandeling van spaarpapier via de ondernemingssfeer zonde tussenkomst van een lid van de Vereniging voor de Effectenhandel te verbieden Een ontwerp van wet, waarin de hiervoor vermelde wettelijke voorzieningen worden voorgesteld. is inmiddels de ministerraad gepasseerd,
De voorgestelde maatregelen inzake registratie en beperking van de verhandelbaarheid van spaarpapier zullen niet worden toegepast op de reeds in omloop zijnde spaarbiljetten aan toonder. Vanuit een oogpunt van fraudebestrijding zou de betekenis van dergelijke maatregelen ten aanzien van deze biljetten gering zijn. Dit is een gevolg van het feit dat de banken juridisch verplicht zijn het absolute toonderkarakter van de reeds uitgegeven spaarbiljetten te eerbiedigen. Deze verplichting zou slechts met behulp van een wettelijke maatregel kunnen worden doorbroken.
Aangezien de aankondiging en het feitelijk in werking treden van een dergelijke maatregel niet in de tijd kunnen samenvallen, kunnen (potentiële) fraudeurs zich nog tijdig van deze spaarbiljetten ontdoen, zonder dat zij uit de anonimiteit behoeven te treden.
Bovendien speelt hierbij een rol dat. anders dan bij het nieuwe spaarpapier, nog slechts op één moment, namelijk bij de verzilvering, controle mogelijk is.
Een belangrijk bezwaar tegen aantasting van de status van het uitstaande bestand is voorts dat het in beweging komen hiervan de economie schade van onaanvaardbare omvang zou kunnen berokkenen.
In de nota wordt een aantal maatregelen, gericht op bestrijding van de belastingfraude met spaarbiljetten aan toonder, aan een nader onderzoek onderworpen. Een belangrijk uitgangspunt is geweest dat deze vorm van belastingfraude zijn voornaamste oorzaak vindt in de anonimiteit waarmee aan- en verkoop en verzilvering van niet ter beurze genoteerde spaarbiljetten aan toonder gepaard gaan.
Een maatregel of combinatie van maatregelen die gericht is op het bestrijden van belastingfraude dient aan een aantal eisen te voldoen. De effectiviteit van deze maatregel dient zodanig te zijn, dat mag worden verwacht dat de belastingfraude via dit medium belangrijk afneemt. Tevens moet rekening worden gehouden met de belangen van de bonafide beleggers en dienen schadelijke effecten voor onze economie, die als gevolg van deze maatregel zullen optreden, zo gering mogelijk te zijn.
In de nota zijn drie categorieen maatregelen beschreven.

De eerste categorie bestaat uit een aantal varianten van een bronheffing op rente van spaarbiljetten.
De tweede categorie omvat controle-maatregelen die beogen de anonieme sfeer die de spaarbiljetten omgeeft, op te heffen.
De derde categorie wordt gevormd door beperkende bepalingen. De verst gaande maatregel van deze derde categorie is het verbod van uitgifte van spaarbiljetten aan toonder.
Wat betreft de gevolgen voor de economie is een algemeen aspect dat aankondiging en inwerkingtreding van maatregelen ten aanzien van toonderpapier zullen leiden tot het onttrekken van middelen aan de binnenlandse kapitaalmarkt. De gevolgen hiervan zijn onder meer een opwaartse druk op de rente met hogere rentelasten voor overheid en bedrijfsleven. voor beide sectoren ook toenemende financieringsproblemen, nadelige gevolgen voor de woningmarkt en een negatieve invloed op de lopende rekening en de kapitaalrekening van de betalingsbalans.
De mate waarin de genoemde financieel-economische gevolgen zich zullen voordoen is afhankelijk van de aard van de te nernen maatregel. De invoering van een bronheffing zal in aanzienlijke mate tot dergelijke gevolgen leiden. Een bronheffing betekent voor de malafide binnenlandse belegger een rendementsvermindering die hem alternatieve beleggingsvormen in de anonieme sfeer zal doen zoeken.
In buitenlandse – ook bonafide – verhoudingen zullen substitutie-effecten optreden bij inwoners van niet-verdragslanden en anderen die de verrekening van de bronheffing niet kunnen effectueren. Dc vrees voor uitbreiding van een dergelijke bronheffing tot alle vormen van Nederlands toonderpapier zal leiden tot een verminderde belangstelling voor en mogelijk zelfs geleidelijke terugtrekking van in Nederland belegde gelden.
Wat betreft de effectiviteit lijkt een bronheffing redelijk doeltreffend doordat de belegger uit de anonimiteit moet treden om de bronheffing te kunnen verrekenen. Is hij daartoe niet bereid, dan treedt een rendementsvermindering op ten bedrage van de ingehouden bronheffing.
Om de effectiviteit te waarborgen zal echter een groot aantal bijkomende voorwaarden vervuld moeten worden om ontgaan van de werking van de bronheffing te voorkomen. Daarbij is de kans groot dat in buitenlandse verhoudingen de maatregel onvoldoende sluitend kan worden gemaakt, mede omdat op te leggen voorwaarden in strijd zouden kunnen komen met het EG-recht.
Een bijkomend bezwaar is dat de invoering van een bronheffing een aanzienlijke hoeveelheid extra werk voor de uitvoerende instanties zou opleveren.
Een systeem van registratie grijpt door de anonimiteit op te heffen rechtstreeks in op de hoofdoorzaak van de belastingfraude met spaarbiljetten. Ook deze maatregel zal gevolgen hebben op financieel-economisch terrein. Naar mag worden verwacht zullen deze gevolgen echter in mindere mate optreden dan bij een bronheffing. Registratie brengt de behandeling van spaarbewijzen op één lijn met die van andere effecten.
Het opmaken van een nota bij uitgifte en verzilvering, alsmede bij tussentijdse aan- en verkoop via de ondernemingssfeer geeft de fiscus niet alleen zicht op degene die de rente-opbrengst uiteindelijk incasseert, maar ook op de bezitsperiode van eventuele voorgaande eigenaars van het biljet, welke periode de basis vormt voor de belastingheffing over de bij hen gerijpte rente.
De effectiviteit van deze maatregel – die door de veelheid van controlepunten een zo juist mogelijke belastingheffing mogelijk maakt – wordt nog versterkt indien in de ondernemingssfeer de aan- en verkoop van spaarbiljetten aan toonder nog slechts kan plaatsvinden door tussenkomst van een instelling die lid is van de Vereniging voor de Effectenhandel.
Naast de reeds genoemde beperking van de verhandelbaarheid worden in de nota nog genoemd verplichte beursnotering en een verbod van uitgifte. Een dergelijk verbod, dat ook de bonafide belegger zou treffen, is buiten beschouwing gelaten omdat de combinatie van registratie en regulering van de tussenhandel een doeltreffend middel vormt om de belastingfraude met spaarbewijzen aan toonder tegen te gaan.
In een bijlage bij dit bericht is een tabel opge-

BIJLAGE

Ontwikkeling van het uitstaande bedrag aan spaarbiljetten aan toonder[1]

Jaar	Spaarbiljetten aan toonder per ult.(× f mrd)	Toeneming spaarbiljetten (x f mrd)	Idem, in % van de gezinsbesparingen	Gezinsbesparingen in % van het nationale inkomen	Toeneming spaarbiljetten bij banken in % van hun aanwas van lange middelen
1973	0,9	0,6	3,1	11,9	7,6
1974	2,2	1,3	6,3	12,0	19,5
1975	3,3	1,1	5,2	10,8	11,2
1976	4,2	0,9	3,7	10,9	8,9
1977	5,9	1,7	7,5	9,3	9,9
1977[2]	5,7				
1978	8,1	2,5	10,6	9,1	10,0
1979	10,8	2,7	11,8	8,5	11,5
1980	11,8	1,0	.	.	3,1

[1] >kt ren oorspronkelijke looptijd van L jaar i -langer
[2] Begin nieuwe reeks.

nomen die de ontwikkeling van het in deze spaarvorm belegde bedrag weergeeft, mede gerelateerd aan de omvang van de totale gezinsbesparingen. Uit de tabel blijkt dat van 1973 tot en met 1980 het bij de banken en spaarbanken uitstaande bedrag aan spaarbiljetten is toegenomen tot bijna f 12 mrd gulden. Voorts toont de tabel aan dat de aanwas van de spaarbiljetten in 1978 en 1979 meer dan 10% van de gezinsbesparingen uitmaakte.

Van de spaarbewijzen aan toonder is het overgrote deel (ongeveer 80%, vroeger zelfs ongeveer 90%) niet ter beurze genoteerd. Ten dele hangt dit samen met de oorspronkelijke looptijd. Deze is in ongeveer de helft van de gevallen korter dan 5 jaar, zodat geen beursnotering mogelijk is.

Van de spaarbiljetten met een oorspronkelijke looptijd van 5 jaar en langer is echter eveneens het merendeel niet genoteerd. Het feit dat niet genoteerde spaarbiljetten zonder formaliteiten kunnen worden aangekocht en verzilverd heeft hierbij vermoedelijk ook een rol gespeeld. Blijkbaar weegt dit voordeel ruimschoots op tegen de voordelen van genoteerde spaarbiljetten: betere verhandelbaarheid en een doorgaans geringer koersrisico.

Voorts kan de minimum-omvang waaraan de uitgifte van een serie van spaarbiljetten dient te voldoen als voorwaarde voor beursnotering, voor kleinere bankinstellingen een belemmering voor de uitgifte van genoteerde spaarbiljetten vormen.

Dr. J. Zijlstra

JAARVERSLAG NEDERLANDSCHE BANK

De Nederlandsche Bank heeft op 28 april het jaarverslag over 1980 gepubliceerd. De president van de bank, dr. Zijlstra, zegt in dit verslag, dat de Nederlandse economie alleen uit het slop kan worden gehaald, als de lonen gedurende een reeks van jaren gematigd worden en de last van de collectieve sector op de marktsector wordt verlicht.

Zijlstra schildert in krasse bewoordingen dat tot nog toe, ook door de regering, te weinig stappen op weg naar herstel zijn gezet. De inflatie liep in 1980 op van 4,2 tot 6,5%, het financieringstekort van de overheid steeg van 5,6 tot 7,5% van het nationale inkomen, en het aantal werklozen, zieken, arbeidsongeschikten en trekkers van bijstand-uitkeringen (andere dan AOW/AWW-ers) bedroeg in 1980 circa eenen-eenkwart miljoen.

De president van De Nederlandsche Bank schrijft: „Bezorgd en beschaamd moeten wij ons afvragen hoe het zover kon komen". Er is volgens Zijlstra sprake van „een proces van verzieking", dat al jaren aan de gang is. Enerzijds dalen de winsten en stagneren de bedrijfsinvesteringen, anderzijds komt de overheid geld tekort, ondanks de omvangrijke aardgasbaten, waardoor inflatoire financiering (= geldschepping) onvermijdelijk wordt.

Fel verweert Zijlstra zich tegen de kritiek dat De Nederlandsche Bank de monetaire teugels té strak houdt en dat de hoge rente een economisch herstel in de weg staat. Het rentepeil in West-Europa wordt omhooggetrokken door dat in de VS, maar, schrijft hq „Een effectief verweer tegen deze toch bezwaarlyke renteëscalatie lijkt nauwelyks aanwezig" Dit omdat de rente in de VS hoog gehouden wordt ten be hoeve van de inflatiebestrijding

Landen als Nederland, met een veel lagere inflatie dan de VS, kunnen zich slechts aan renteverhogingen onttrekken als zij zelf orde op zaken stellen en een overmatig beroep op de geld- en kapitaalmarkt vermqden

Intussen groeide, aldus Zijlstra, de binnenland se geldhoeveelheid de afgelopen vier jaar, ondanks de kredietbeperkende maatregelen van De Nederlandsche Bank, sneller dan het nomi nale inkomen In 1980 bedroegen deze percentages respectievelijk 7,5 en 6,0 Door het tekort op de lopende rekening van de betalingsbalans vloeide echter 4% van de binnenlandse geldhoeveelheid naar het buitenland, zodat de aanwas per saldo 3,5% bedroeg

Dc monetaire financiering loor de overheid moet omlaag aldus presiaent Zijlstra die dit standpunt op 18 accember 1980 in ren bnef aan minister Van der Stee van financiën onderstreepte.

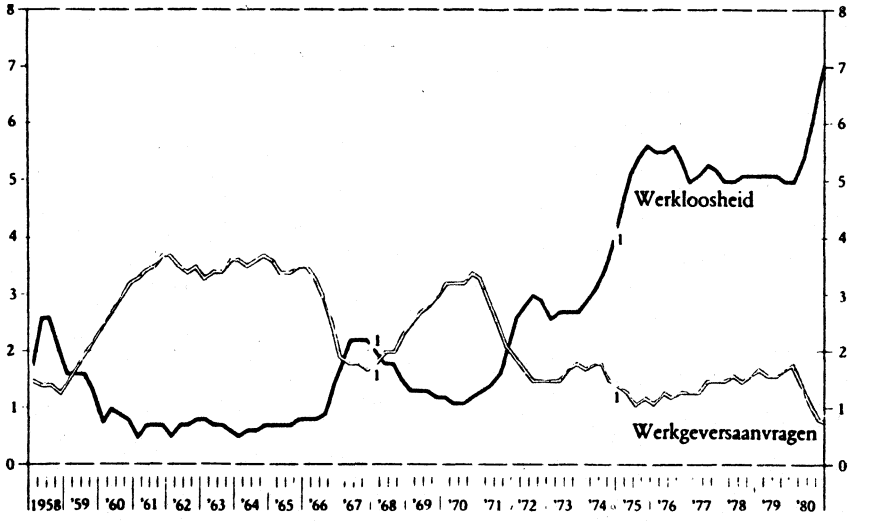
In zijn jaarverslag schetst Zijlstra de financieringsproblematiek in voetbaltermen: vroeger verkeerde Nederland in de eredivisie waar de overheid haar tekorten dekt op de binnenlandse kapitaalmarkt; inmiddels is ons land echter afgezakt naar de eerste divisie: het financieringstekort kan niet meer uit de nationale besparingen worden gedekt maar dekking op de binnenlandse kapitaalmarkt is nog mogelijk omdat deze wordt gevoed uit buitenlands aanbod. Het geld wordt uit het buitenland naar Nederland gebracht.

Het gevaar is groot dat we nog verder wegzakken, schrijft Zijlstra. Dan moet de overheid het geld zelf gaan halen, en kan het zelfs onmogelijk worden nog langer in guldens te lenen zodat een beroep op andere valuta moet worden gedaan. „De verhuizing naar lagere regionen in ons eenvoudige schema is in volle gang", aldus Zijlstra.

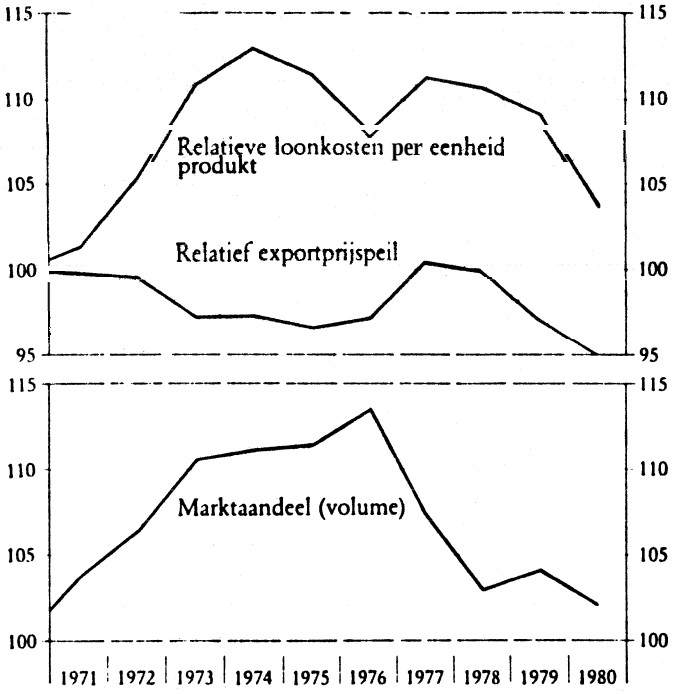
Eigenlijk is het met de geldschepping ten behoeve van de overheid in 1980 nog wel meegevallen. Hoewel het financieringstekort van het Rijk plus de lagere overheden opliep van 15,1 mrd gulden in 1979 tot 21,3 mrd gulden in 1980 bleef de geldschepping ten behoeve van de overheid beperkt tot 4,75 mrd gulden, minder dan de 5 mrd van 1979.

Dat het cijfer voor 1980 niet hoger uitviel is te danken aan twee factoren:

- de overheid leende veel meer op de kapitaalmarkt: 15,5 mrd gulden in 1980 tegen 10,4 mrd in 1979;

De verslechterde situatie op de arbeidsmarkt: terwijl de werkloosheid stijgt, daalt de vraag naar personeel.

Door de matiging van de loonkosten is de concurrentiepositie van het Nederlandse bedrijfsleven de laatste jaren aanzienlijk verbeterd. Toch nam het tekort op de lopende rekening van de betalingsbalans op kasbasis toe van 4,8 tot 7,4 miljard gulden. Het negatieve saldo van het goederenverkeer en de inkomensoverdrachten viel groter uit, terwijl het positieve saldo van het dienstenverkeer opnieuw daalde.

• de lagere overheden teerden bijna één miljard gulden in op hun liquiditeitenbezit.

Opvallend is dat vooral het financieringstekort van de lagere overheden in 1980 sterk toenam: van 2,0 tot 6,0 mrd gulden. Omdat hiervan slechts 2,1 mrd op de kapitaalmarkt kon worden gedekt resteert een liquiditeitstekort van 3,9 mrd gulden ten behoeve van de lagere overheden.

De scherpe groei van het financieringstekort van de lagere overheden kwam voor een groot deel tot stand in het vierde kwartaal. en heeft waarschijnlijk te maken met het feit dat het Rijk de uitbetaling van uitkeringen vertraagd heeft.

Om een al te grote groei van de schuldenlast tegen te gaan zal voor gemeenten en provincies vanaf 1 mei een kasgeldlimiet gelden van 18% in plaats van 25%.

Het financieringstekort van het Rijk is veel groter, maar nam minder snel toe: het steeg van 13,1 mrd gulden in 1979 tot 15,3 mrd in 1980. Die stijging werd echter meer dan volledig goedgemaakt door een vergroting van het beroep op de kapitaalmarkt. Terwijl het Rijk in 1979 nog ,,slechts" 8,9 mrd gulden kon lenen wist de minister van financiën in 1980 13,4 mrd gulden te vergaren. Per saldo daalde het liquiditeitstekort – en de geldschepping ten behoeve van het Rijk – daardoor van 4,2 mrd in 1979 tot 1,9 mrd in 1980.

De uitgaven van het Rijk konden worden getemperd door een matiging van de ambtenarensalarissen. De post ,,investeringssubsidies aan het bedrijfsleven" ging daarentegen fors omhoog: van 1,3 mrd gulden in 1979 tot 4,3 mrd gulden in 1980. Ook de woningwetleningen stegen flink: met 15%.

Naast de uitbreiding van de geldhoeveelheden – gedefinieerd als munten plus bankbiljetten plus kortlopende tegoeden bij bank- en giroinsteilingen – ten behoeve van de overheid a raison van 4,75 mrd gulden werd ten behoeve van de particuliere sector de liquiditeitenmassa uitgebreid met 3,0 mrd gulden. In totaal werd er dus voor een bedrag van 7,75 mrd gulden aan geld geschapen. Dat is aanzienlijk minder dan in de jaren daarvoor toen de geldschepping rond de 10 mrd schommelde.

Evenals in voorgaande jaren stroomde echter een bedrag van circa 4 mrd gulden naar het buitenland als gevolg van het tekort op de lopende rekening van de betalingsbalans. Per saldo nam de binnenlandse liquiditeitenmassa daardoor in 1980 met 3,75 mrd gulden toe, tegen een stijging van 6,60 mrd in 1979. Uitgedrukt als percentage van het nationale inkomen daalde de liquiditeitenmassa van 37,5 tot 36,7.

Verkoop uit goudvoorraad afgewezen

,,De boosheid der tijden lijkt somtijds een vruchtbare voedingsbodem te zijn voor op zijn zachtst gezegd merkwaardige ideeën." Aldus begint president Zijlstra van De Nederlandsche Bank in zijn jaarverslag enkele opmerkingen over het voorstel om een deel van de Nederlandse goudvoorraad in te zetten voor bijvoorbeeld de financiering van de woningbouw. ,,Een enkele kanttekening ter bevordering van ordelijk denken over deze zaak is niet misplaatst", aldus Zijlstra.

De bestemming van ,,goudwinsten" ten behoeve van overheidsuitgaven is monetair en financiëel identiek aan monetaire financiering; ,,de gouden omweg is daarvoor overbodig", aldus Zijlstra.

Ook een omzetting van een deel van de goudvoorraad in rentegevende valutategoeden maakt bij Zijlstra weinig kans. Een motie-Vondeling van die strekking werd al in 1979 verworpen. Als die motie was uitgevoerd zouden de Nederlandse reserves nog maar een fractie bedragen van wat ze nu waard zijn, door de goudprijsexplosie enerzijds en de waardedaling van de dollar anderzijds.

Waarbij komt, aldus Zijlstra, dat als Nederland als enig industrieland goud verkoopt het vertrouwen in het financiële en monetaire beleid in ons land een vrijwel onherstelbare klap zou krijgen, een risico dat zeker niet mag worden gelopen nu het tekort van de overheid voor een belangrijk deel met kapitaal uit het buitenland moet worden gedekt.

Intussen nam de goud- en deviezenvoorraad in 1980 toe met ruim 10 mrd gulden tot 34,8 mrd gulden. De goudvoorraad bleef nagenoeg constant op 10,3 mrd gulden, waarbij wel moet worden aangetekend dat daarbij een prijs van 7500 gulden per kilo gehanteerd wordt.

Net als in 1979 ging de goud- en deviezenvoorraad fors omhoog doordat 20% van de goudvoorraad is omgezet in Europese rekeneenheden. Die omzetting wordt elke drie maanden verlengd tegen een prijs die gerelateerd is aan de marktprijs van goud. Op deze wijze komt een deel van de goudprijsstijging tot uiting in de goud- en deviezenvoorraad van de Bank. Het bezit aan buitenlandse geldsoorten ging met ruim 3 mrd gulden omhoog tot 7,Y mrd gulden.

Reacties maatschappelijke organisaties

Het Verbond van Nederlandse ondernemingen (VNO) en de Nederlandse Christelijke werkgeversorganisatie (NCW) hebben instemmend gereageerd op het jaarverslag van de Nederlandsche Bank. De reacties van de vakbonden waren kritisch (CNV) tot afwijzend (FNV).

Volgens het VNO blijkt uit het jaarverslag dat overheid, werkgevers en werknemers een overlevingsstrategie dienen te formuleren, die aan het bedrijfsleven zijn vrijheid van handelen teruggeeft. Kern van die strategie moet een structurele aanpak zijn, die leidt tot verbetering van de rendementen, vermindering van de kosten en vergroting van de investeringen van de bedrijven om verder internationaal afglijden van Nederland te voorkomen.

Met de president van de Nederlandsche Bank, dr. J. Zijlstra, is het verbond daarom van mening dat de overheid eerst orde op zaken moet stellen op het punt van haar eigen financiën. Doet zij dit niet, dan zal Nederland straks onvoldoende profiteren van een herstel van de internationale conjunctuur, aldus het VNO.

De NCW constateert dat de toon in het jaarverslag harder is geworden t.o.v. vorige jaren, maar dat de door Zijlstra aangegeven remedies dezelfde zijn. De christelijke werkgeversorganisatie verwijt de overheid de waarschuwingen van Zijlstra systematisch in de wind te hebben geslagen. Kortzichtigheid in het beleid is troef geweest en dat betekent dat de werkloosheid de komende jaren onontkoombaar hoog zal blijven, aldus de NCW.

Het CNV betreurt het dat Zijlstra in zijn jaarverslag verhoging van de investeringen en beperking van het financieringstekort als doelstellingen noemt zonder daarvoor verder de instrumenten aan te geven.

Volgens de FNV is het recept van Zijlstra – forse bezuinigingen in de collectieve sector en loonmatiging – te simpel en te eenzijdig. De FNV vindt het vreemd dat hij geen conclusies verbindt aan iets dat hij zelf constateert, namelijk dat de huidige problemen voor een deel een conjuncturele achtergrond hebben. (NRC/ H'blad, Het Parool)

ENGELAND

TOENEMENDE KRITIEK OP BELEID. OPINIEPEILINGEN: VOORSPRONG LABOUR

Tegen het einde van 1980 kwam het kabinet-Thatcher onder een spervuur

van kritiek op het economisch beleid. Op 10 nov. 1980 deden Britse industriëlen tijdens het congres van het werkgeversverbond CBI een felle aanval op het beleid van de premier. Op het congres in Brighton werden met grote meerderheid moties aangenomen waarin kritiek werd geleverd op de hoge rentestand, de sterke positie van het Pond Sterling en de hoge energieprijzen. De monetaire politiek van de regering werd door veel werkgevers gehekeld.
Op 19 dec. deed een parlementaire commissie voor economische zaken, waarin vijf conservatieve parlementariers zitting hadden. een aanval úp het economisch beleid. De strategie van het kabinet werd afgewezen omdat de produktievermindering niet tot stilstand was gekomen, zoals voorspeld was. De commissie drong aan op een wijziging van het beleid.

Opiniepeiling

Op 21 dec. 1980 publiceerde de *Sunday Times* het resultaat van een opiniepeiling waaruit bleek dat de Conservatieve Partij 32% van de stemmen zou veroveren en de Labourpartij 56% indien op dat moment verkiezingen waren gehouden. Het uitblijven van het beloofde economische herstel zou, zo werd in de Britse pers verondersteld, de verklaring zijn voor de politieke aardverschuiving bij het electoraat.

VERKIEZINGEN IN 1980:
VERLIES CONSERVATIEVEN

Partiële, provinciale en naverkiezingen leverden in de loop van 1980 verlies op voor de Conservatieve Partij, hetgeen over het algemeen werd geïnterpreteerd als gebrek aan vertrouwen in het beleid van premier Thatcher.

Naverkiezingen Lagerhuis:
verlies conservatieven

Op 14 mrt. 1980 werden in de Zuid-Engelse badplaats Southend naverkiezingen voor het Lagerhuis gehouden, die een fors verlies voor de Conservatieven opleverden.

,,De conservatieve kandidaat Edward Taylor won op het nippertje met een meerderheid van 430 op zijn socialistische concurrent Colin George. Bij de algemene verkiezingen in mei 1979 was de conservatieve meerderheid nog 10.774 stemmen.
De liberalen wonnen aangezienlijk; hun kandidaat joeg het percentage stemmen op van 13,1% bij de algemene verkiezingen tot 25,1%. Een anti EG-kandidaat kreeg slechts 207 stemmen, ofwel 0,6%.

Winst Labour bij
provinciale verkiezingen

Bij provinciale verkiezingen op 1 mei 1980 behaalde Liberalen en Labour in Engeland en Schotland winst ten koste van de Conservatieven.
NRC/H'blad (2-5-80) meldde:

,,Bijna overal wisten de socialisten kiezers naar zich toe te trekken die kennelijk ontevreden zijn over het rigoureuze bezuinigingsbeleid van de regering-Thatcher.
Maar de spectaculairste overwinningen kwamen in Schotland, waar de Schotse Nationalistische Partij net als bij de landelijke verkiezinpen in mei 1979 op vele plaatsen werd weggevaagd. Labour veroverde vee1 provinciale besturen (district councils) terug die in 1976 en 1978 verloren waren gegaan aan de Tories.
De Liberalen zijn ook in opmars geweest en knabbelden aan de Conservatieve posities. Het voornaamste onderwerp dat de kiezers volgens een opiniepeiling bezighield. war de aanzienlijke verhoging van de plaatselijke belasting. Dit is nodig geworden omdat de centrale regering de geldkraan half dicht heeft gedraaid.

De uitslag uit 110 provinciale districten was: Conservatieven 265 verlies en 24 winst; Labour 268 winst en 12 verlies; Liberalen 16 verlies en 51 winst; anderen 71 verlies en 21 winst.

Partiële verkiezingen Schotland

Bij partiële verkiezingen op 26 juni 1980 in Schotland leed de Conservatieve Partij opnieuw verlies. De partij behaalde 8,8% van de stemmen tegen 16,4% in 1979. De opkomst in het district Glasgow was 42% (in 1979 59,5%). De Schotse Nationale Partij steeg van 11,1% in 1979 naar 26,3%. Labour ging terug van 72% in 1979 naar 60,8%.

PARTIJPOLITIEKE ONTWIKKELINGEN.
CONSERVATIEVE PARTIJ

Op 7 en 8 okt. 1980 is in de Zuidengelse badplaats Brighton het 97e congres van de Conservatieve Partij gehouden. Een belangrijk discussiethema vormde de doeltreffendheid van de economische politiek van premier Thatcher, die zowel vanuit de linker- als de rechtervleugel van de Conservatieve Partij werd aangevallen.
Het congres begon met een discussie over de instandhouding van het Hogerhuis, waarover tijdens het Labourpartijcongres (zie hierna) door Tony Benn was gezegd dat bij een socialistische verkiezingsoverwinning 1000 edellieden konden worden gecreëerd om het Hogerhuis af te schaffen.
In een motie vroeg het congres aan de regering om de samenstelling en de bevoegdheden van het Hogerhuis zo te wijzigen dat het instituut stevig verankerd zou zijn als een waarborg tegen willekeurig bestuur. Verschillende sprekers verklaarden dat het Hogerhuis niet democratisch was, omdat de leden ervan niet werden gekozen. Zij stelden voor het Hogerhuis te hervormen tot een instituut als de Eerste Kamer in Nederland.

Pleidooi voor handhaving Hogerhuis

De toenmalige leider van het Lagerhuis, St. John-Stevas, verklaarde te hopen dat het erfelijke element in het Hogerhuis behouden kon blijven. Hij verklaarde dat de regering de positie van tiet Hogerhuis zou verstevigen om vernietiging door Labour te bemoeilijken, maar zei niet wat men zich voorstelde en wanneer dat zou kunnen worden gedaan.

Kritiek Heath op monetaire politiek

Ex-premier Heath vertolkte de mening van een groep Conservatieve parlementariers die van mening waren dat mevrouw Thatcher met haar monetaristische politiek te rigoureus te werk ging en te weinig oog had voor de demoralisering van het land. Voor de radio (BBC) had Heath kort voor het congres verklaard dat de regering een evenwichtig economisch beleid moest voeren Hij meende dat als de Conservatieven te zeer vasthielden aan een strakke geldpolitiek, de politieke prijs wel eens te hoog zou kunnen worden doordat kiezers hun steun opzegden en het voor de regering onmogelijk zou worden het beleid door te zetten. Heath suggereerde dat er ook andere methodes zijn: renteverlaging en waardevermindering van het pond.
Tegenover de kritiek van Heath stond de opvatting van leden van de rechtervleugel van de partij, die van mening waren dat premier Thatcher haar politiek juist niet consequent genoeg voerde.

Repliek Sir Keith

In zijn repliek verklaarde minister van industrie, Sir Keith, dat de aanpak pijnlijk was door het grote aantal werklozen, maar dat herstel onvermijdelijk was. Hij weet de grote werkloosheid aan verkeerde beslissingen in vorige regeringen en voorspelde krachtig herstel van de Britse economie door de gevoerde politiek.
Minister van arbeid James Prior wees een eis van de rechtervleugel om de vakbond TUC te kortwieken, af. In een rede verklaarde hij dat herstel van de economische kracht van de natie niet via confrontatie, maar langs de weg van consultatie en harmonie diende te gaan.
Ondanks de voorgestelde gedragscodes (pag. 26912) drongen verschillende radicale Conservatieven aan op verdere maatregelen tegen de vakbonden. Minister Prior oogste een minutenlang applaus met zijn antwoord.

Hij zei dat er steun nodig was van de gewone vakbondsleden. ,,Het is betrekkelijk gemakke-

lijk om wetten aan te nemen. Maar niets is zo schadelijk voor de parlementaire democratie als het aannemen van wetten die niet in praktijk kunnen worden gebracht." Hij waarschuwde de radicalen binnen de partij, om de zaak niet op de spits te drijven. ,,De vakbonden zijn niet eensgezind over wat zij moeten doen tegen de huidige wetgeving. Ze zouden het prachtig vinden als wij ze iets zouden geven, oin zich te verenigen. zodat de extremisten de gematigden aan hun kant konden krijgen. Maar bij God, ik zal ze dat niet geven.."

Ook partijvoorzitter, Lord Thorneycroft. waarschuwde in een toespraak voor al te radicale acties, die instituten als de vakbeweging of instellingen van locaal bestuur zouden kunnen schaden Het congres besloot om alsnog een debat over de Europese Gemeenschap te houden in antwoord op het besluit van Labour (zie hierna) om Europa de rug toe te keren In een motie werd de regering gevraagd in 1981 een campagne te lanceren waarin het Britse volk de voordelen van lidmaatschap van de EG zou worden uitgelegd

Steun aan EEG en NAVO

Op de tweede dag in Brighton hielden onder andere minister van buitenlandse zaken, Carrington, de toenmalige minister van defensie, Francis Pym. en premier Thatcher toespraken. waarin steun aan het Britse deelnemen in de EEG werd uitgesproken. Voorts benadrukten de drie bewindslieden de trouw aan het Atlantisch Bondgenootschap (NAVO) van Groot-Brittannië. Zonder deze bondgenootschappen was er voor Engeland geen toekomst, zo zeiden zij. Mevrouw Thatcher legde andermaal de nadruk op haar vastberadenheid de ingezette economische koers te blijven volgen. Een andere weg naar economische sanering was er niet, zo verklaarde zij.
Uit *NRC/H'blad* (11-10-80) is de volgende beschouwing over het Conservatieve partijcongres afkomstig.

,,Zelfs een commentaarschrijver in de Times. toch geen blad dat Margaret Thatcher boos gezind is, vroeg: waarom moet een congres van de Conservatieven toch altijd zo saai zijn? En hij stond niet alleen: bijna iedereen die iets met het Tory-congres in Brighton te maken heeft gehad. klaagt over verveling. gebrek aan echte debatten en voorgekookte, geneutraliseerde resoluties. De regie van de congresleiding is zo dodelijk geweest, dat bijna alle moties met Oosteuropese cijfers zijn aangenomen.
Maar de meerderheid van de congresgangers in Brighton scheen zich wél te bevinden bij de gang van zaken. De Britse Conservatieven hebben nu eenmaal een hekel aan conflicten in het openbaar. Iedereen weet dat het congres niet, zoals bij Labour. de taak heeft om beleid te maken. De leiders zitten op het podium. de geleiden zitten in de zaal en iedereen kent zijn plaats.
Als één ding duidelijk werd in Brighton. dan is het dat mevrouw Thatcher haar partij en regering nog steeds domineert. Lord Carrington, de minister van buitenlandse zaken is de enige die haar in stijl en statuur enigszins nabij kan ko-

Margaret Thatcher steekt haar hand omhoog om te bedanken voor een oratie van partijleden op het congres van de Conservatieven in Brighton op 8 oktober 1980.

men. De andere leden van het kabinet lijken naast de autoritaire premier miatielmatig begaafde bedienden. Er zijn de laatste maanden geruchten geweest over een rebellie in het kabinet tegen de buitengewoon hardhandige monetaire politiek. Maar Margaret Thatcher en haar gehoorzame ministers van Financien en Economie hebben in Brighton nogmaals duidelijk gemaakt. dat er geen sprake is van matiging. De monetaire aderlating moet doorgaan: voorgaande regeringen hebben alle andere methoden geprobeerd, en alles mislukte.
Na haar slottoespraak in Brighton kreeg mevrouw Thatcher een lang en hartelijk applaus – zo niet voor haar beleid. dan toch voor haar moed. Er zijn trouwens weinig mensen in dit land die daarvoor geen respect hebben, zelfs niet bij Labour. Een bekend lid van die partij zei kortgeleden: ,,Ik twijfel zeker niet aan haar moed- ik twijfel aan haar oordeel".

Kritiek op economisch beleid binnen Conservatieve partij.

Naarmate de cijfermatige gegevens over de resultaten van de economische politiek van het kabinet-Thatcher meer in tegenspraak waren met de optimistische voorspellingen betreffende economisch herstel door Conservatieve bewindslieden (zie hierna), groeide de kritiek op de economische koers binnen de Conservatieve Partij.
Begin maart 1981 presenteerde de Lagerhuiscommissie voor financiën, onder voorzitterschap van de Conservatieve parlementariër Edward du Cann, een rapport over de monetaire politiek van het kabinet waarin ernstige twijfel werd geuit over de doeltreffendheid van de gevolgde koers.
Nog voor de indiening van de begroting voor 198111982 (zie pag. 28011 e.v.) was uit conservatieve kring hevige kritiek geuit op de voorgestelde maatregelen. Tijdens de debatten over de begroting sloot het Conservatieve parlementslid Christopher Brocklebank-Fowler (47) zich uit protest tegen de conservatieve economische politiek aan bij de kort tevoren gevormde sociaal-democratische afsplitsing van de Lahourpartij (pag. 28112; Vorming SDP: zie hierna).

(Vor. ber. pag. 66513-1979)

ONTWIKKELINGEN

LIBERALE PARTIJ

Op 8 sept. 1980 hield de Liberale Partij van Engeland het jaarlijkse partijcongres in de badplaats Blackpool dat tot 10 sept. duurde. Het driedaagse congres stond onder meer in het teken van debatten over de werkloosheid, de economische politiek van het kabinet-Thatcher. de houding ten opzichte van de Conservatieven en de verhouding tot de NAVO.
Het partijcongres begon met een frontale aanval op het economisch beleid van de Conservatieve regering en de ,.desastreuze economische denkbeelden" van het kabinet.
De Liberalen eisten verlaging van de rentestand, devaluatie van het pond sterling, en een werkgelegenheidsprogramma van f 12 mrd. De gedelegeerden namen een motie aan waarin de onrechtvaardigheid en inefficiency van het Europese landbouwbeleid werd gehekeld, en zij eisten een lager budget voor landbouw. Ook een voorstel om het gehele openbaar vervoer gratis te maken en te betalen uit de belastingen, werd aangenomen.

Uittreding NAVO afgewezen

De partijleiding wist na felle discussies een voorstel van jonge Liberalen af te wijzen voor eenzijdige ontwapening en uittreding uit de NAVO. Een meerderheid van de Liberalen stemde voor handhaving van de tot dan toe gevolgde koers: deelneming in de NAVO, streven naar wederzijdse ontwapening en plaatsing van kruisraketten op Brits grondgebied. Voorts werd besloten tot voortzetting van oppositie tegen de politiek van onafhankelijke nucleaire afschrikking en tegen de vervanging van het verouderde Polaris-raketsysteem door Tridentraketten. Grote zorg baarde de partijleiding een ontwerpresolutie van jonge Liberalen voor de schepping van een Europees leger en de terugtrekking van de Amerikaanse troepen uit West-Europa.

Profilering

Volgens de *NZZ* (10-9-'80) was profilering ten opzichte van rechts (Conservatieven) en links (Labour) het belangrijkste zorgenkind van het congres.

Felle kritiek op het economisch beleid van premier Thatcher en een afzetten tegen linkse tendensen binnen Labour alsmede een verzoek aan dissidente Labour-leden om tot de Liberale Partij toe te treden, zouden de oprichting van een centrumpartij overbodig maken ~aldus partijleider David Steel.

Steel verklaarde dat eventuele dissidenten van Labour binnen een half jaar moesten beslissen of zij met de Liberalen wilden samenwerken. Hij wees de gedachten aan een nieuw te vormen centrumpartij van de hand. ,,Wij zijn de centrumpartij", zo merkte hij op. Steel verklaarde wel bereid te zijn om een alliantie te vormen voor de verkiezingen.
Op het congres werd voorts gepleit voor een hervorming van het Hogerhuis, zodat het niet langer een ,,kamer van de adel" zou zijn. De samenstelling van het Hogerhuis zou volgens een nieuw en ingewikkeld kiessysteem tot stand moeten komen. Het Lagerhuis zou volgens de Liberalen in alle gevallen het laatste woord moeten hebben.
Volgens de NZZ (14-9-80) had het congres van de Liberalen, inclusief David Steels slotrede, behalve algemeen geldende waarheden over vrijheid, gelijkheid en broederschap, weinig concreets opgeleverd, zodat bij gebrek aan een coherent programma volgens deze krant geen geloofwaardig alternatief voor de economische politiek van premier Thatcher werd geboden.

Steel bereid tot regeringsverantwoordelijkheid

Steel verklaarde in zijn slotrede bereid te zijn het leiderschap van een Liberale regering op zich te nemen als alternatief voor mevrouw Thatcher of de ,,door-vakbonden-getekende" Labourpartij, in een poging tot samenwerking en verzoening. Hij verweet het kabinet een conflictpolitiek en vergeleek mevrouw Thatcher met een oorlogsgeneraal: ,,alsmaar doorgaand, ongeacht het aantal mensenlevens, ongeacht het bewijs dat de strategie mislukt is".

(Vor. ber. pag. 66411 e.v.-1979)

Jeremy Thorpe treedt uit politiek

De voormalige leider van de Britse Liberale Partij, Jeremy Thorpe, maakte op 11 okt. 1979 bekend zich niet meer kandidaat te zullen stellen voor een parlementszetel. Op 22 juni '79 was hij vrijgesproken wegens samenzwering tot moord op een mannelijk fotomodel. In mei '79 had Thorpe zijn parlementszetel verloren, die hij 20 jaar lang als vertegenwoordiger van Noord-Devon had bezet (zie pag. 66213 e.v.-1979).

Liberaal Steel zocht leden voor gematigde partij

In de tweede week van januari 1981 stuurde de Liberale partijleider David Steel aan vierhonderd leden van het Lagerhuis een uit tien punten bestaand programma voor economisch herstel. Ook enkele leden van het kabinet-Thatcher kregen het programma toegestuurd, van wie Steel hoopte dat zij in de toekomst zouden meewerken aan de oprichting van een gematigde ,,derde" partij. Steel richtte ook een directe uitnodiging aan de dissidenten binnen Labour (zie ook hierna).
Hij verzocht hen zich voor Pasen 1981 los te maken uit de Labourpartij en een vorm van coalitie met de Liberalen aan te gaan. Zoals al op het partijcongres (8-10 sept. '80) was gebleken, hoopte David Steel op de vorming van een gematigde derde partij in Engeland of op een liberaal-sociaal-democratische coalitie waarin zijn partij een belangrijke rol zou kunnen spelen.

OPRICHTING SOCIAAL-DEMOCRATISCHE PARTIJ (SDP) DOOR SCHEURING LABOURPARTIJ. VOORAFGAANDE ONTWIKKELINGEN

Op 26 maart 1981 is door vier prominente ex-leden van de Labourpartij een nieuwe sociaal-democratische partij, de SDP, opgericht. Het nieuws werd in Londen door Shirley Williams, David Owen, Roy Jenkins en William Rodgers bekendgemaakt. Dit viertal had zich al geruime tijd fel afgezet tegen de linkse tendensen in het bestuur van de Labourpartij (zie hierna).
De nieuwe partij presenteerde geen volledig programma, omdat men zich, volgens Roy Jenkins, niet teveel wilde vastleggen op details. Wel presenteerde ,,de bende van vier" een lijst waarin twaalf taken voor de nieuwe partij werden opgesomd.
Deze takenldoelstellingen waren:

- Een ander politiek systeem zonder klassentegenstellingen. zinloze conflicten en dogma's;
- Evenredige vertegenwoordiging;
- Consistente economische strategie: olierijkdom moet worden gebruikt via investeringen om welvaart te creëren;
- Schepping van werkgelegenheid door opleiding, leerlingensysteem en aanmoediging van kleine ondernemingen:
- Gemengde economie, met winstdeling en medezeggenschap;
- Eerlijke verdeling van de welvaart; genoeg vrijheid voor het bedrijfsleven om winst te maken, maar waarborgen tegen monopolies;
- Decentralisatie van het bestuur, landelijk en regionaal;
- Betere sociale voorzieningen;
- Zorg voor het milieu;
- Gelijke rechten en kansen voor vrouwen;
- Gelijke rechten en kansen voor elke burger, ook voor sociale en etnische minderheden, en
- Internationale samenwerking in EEG en NAVO, hulp aan de Derde Wereld.

De nieuwe partij, die op de eerste dag van haar bestaan al 10.000 nieuwe leden kon inschrijven, geloofde dat in samenwerking met de Liberalen het gezicht van de Britse politiek drastisch kon veranderen. Indien de mogelijke sociaal-democratische-liberale coalitie aan de macht zou komen, dan zou men het districtenstelsel afschaffen en evenredige vertegenwoordiging invoeren. zo verklaarde Roy Jenkins *in* Londen.

De sociaal-democraten wilden volgens hem het kiessysteem veranderen om te voorkomen dat grote minderheden niet waren vertegenwoordigd in het parlement en de kiezer werd gedwongen te kiezen tussen twee rigide partijmachines.
,,Al deze zaken hebben de Britse industrie geschaad, werkgelegenheid vernietigd, onze welvaart aangetast en onze invloed verminderd," zei Jenkins. ,,Wij willen afstand nemen van de politiek van verouderde dogma's en klassenconfrontatie."
Op de vraag wat de SDP nu eigenlijk voor nieuws bracht, zei Shirley Williams: ,,Voor de eerste keer in de Britse geschiedenis is er een partij die niet is verbonden met de grote belangengroepen". Zij hoopte dat de SDP helend kon werken op de klassentegenstellingen tussen de afzonderlijke delen van het land.

REACTIES

De reacties van Labour en de Conservatieven waren zuur tot waarschuwend. Woordvoerders van beide partijen hoonden het ontbreken van een gedetailleerd programma. Een criticus van Labour sprak over: ,,Fraaie snijbloemen die snel verwelken omdat zij geen wortels hebben."

In een beschouwing over de ontwikkelingen in de Britse politiek voorspelde *NRC/H'blad* (28-3-1981)de SDP een aanzienlijke kans op levensvatbaarheid. Deze visie werd bevestigd door de cijfers: na tien dagen telde de SDP 43.566 leden.

,,Het Britse twee-partijenstelsel wankelt: en als het aan de donderdag gelanceerde Sociaal-Democratische Partij ligt, zal het over twee jaar krakend instorten. Na een eerste gezamenlijke persconferentie in Londen waaierden de vier leiders uit in het land.
In het rode Schotland en het blauwe-conservatieve zuiden van Engeland verspreidden zij dezelfde boodschap. Er is een nieuwe partij geboren voor iedereen die genoeg heeft van de zinloze worsteling tussen Labour en Tories, en van de klassenstrijd. De SDP is de partij van de vernieuwing, van de redelijkheid en van de matiging.
Televisie. radio en kranten besteedden ongewoon veel aandacht aan de lancering van de nieuwe partij. Er is nauwelijks een commentator te vinden die voor de SDP een totale flop voorspelt: de discussie gaat voornamelijk over de vraag of een liberaal–sociaal-democratische combinatie de gevestigde partijen bij de volgende verkiezingen kan wegvagen of niet.

INGRIJPENDE AFSPLITSING

Vrijwel iedereen erkent dat de oprichting van de SDP belangrijker is dan alle voorafgaande afscheidingen, en wellicht ook ingrijpender

dan de splitsing in 1931. nadat Ramsay Macdonald Labour meesleepte in een coalitiekabinet, De enige evenementen van gelijke orde zijn de oprichting van Labour in 1900 cn de doorbraak in het parlement met 142 zetels in 1922. De socialisten losten toen de liberaler: af als traditionele (alternatieve) regeringspartij.
Geen andere nieuwe partij heeft sindsdien in de eerste fase al zoveel publieke erkenning gevonden; geen andere partij had leiders van het kaliber van de .,Bende van Vier"
Owen, Rodgers, Jenkins en Williams zijn allen ex-ministers en hebben dus bestuurservaring. Shirley Williams is een van de populairste politici van het land, met een ruime voorsprong op Margaret Thatcher. Ook binnen Labour staat zij nog in hoog aanzien. Owen, Rodgers en Jenkins kunnen worden afgeschilderd als verraders van het socialisme, maar aan de ideologische zuiverheid van Shirley Williams en haar integriteit kan niemand in Labour ongestraft twijfelen.
Het politieke klimaat lijkt ook rijp voor een herstructurering van het partijenstelsel. Veel kiezers zijn vermoeid bij de gedachte aan de volgende verkiezingen: weer dezelfde verhalen van Labour, weer het oude getrompctter van de Tories? De weerzin is niet nieuw.
Bij de algemene verkiezingen in 1951 stemde ongeveer driekwart van alle kiezers op één der twee grote partijen. Dertien jaar later was dat percentage gezakt tot ongeveer 65; in oktober 1974 haalden Labour en Conservatieven samen net iets meer dan de helft van de stemmen. En hoewel Margaret Thatcher de lijn omhoog haalde, kreeg zij toch maar 33% van het electoraat achter zich. Labour haalde 28%, het slechtste resultaat sinds 1931.
De ontwikkeling is dus al jaren aan de gang. Een steeds groter deel van het electoraat is kennelijk niet meer geïnteresseerd in de tegenstelling Labour–Conservatieven. Deze zwevende groep is de Nieuwe Middenklasse genoemd: de geschoolde arbeiders en witte-boordenwerkers die hun ideologische bagage hebben achtergelaten.
Tot nu toe hebben deze daklozen geen politiek tehuis kunnen vinden. De Liberale partij leek te gaan profiteren, maar het districtenstelsel verhinderde steeds een doorbraak. In 1974 bijvoorbeeld kwam de partij onder Jeremy Thorpe tot 19% van de stemmen. Maar het resultaat was niet meer dan een handvol zetels, en de liberalen zakten later terug.

NIEUW PERSPECTIEF

Nu is er echter een ander perspectief. Als de liberalen en sociaal-democraten samenwerken, hebben zij een goede kans om de barrière te doorbreken. Het districtenstelsel gaat dan onherroepelijk naar het kerkhof. en het Britse politieke toneel is voor eeuwig veranderd.
Het succes van de sociaal-democraten hangt waarschijnlijk niet overwegend af van hun verkiezingsprogramma. De twaalf punten die zij hebben gepresenteerd zijn nogal vaag. Er staat weinig in, waarmee een gematigd socialist of een gematigd conservatief zich niet zou kunnen verenigen, en dat is de bedoeling. Hoewel de vier leiders beweren dat de SDP een ,,socialistische" en ,,radicale" partij is, blijkt dat niet uit de twaalf taken die zijn gepubliceerd.
Vergaande democratisering en decentralisatie van het bestuur; gemengde economie – geen nationalisaties maar ook geen denationalisaties; zorg voor het milieu; hulp aan de Derde Wereld; industriële democratie, een egalitaire maatschappij. Het enige dat ontbreekt is lief zijn voor dieren. zei Denis Healey honend.

FRISSE AANPAK

De aantrekkingskracht van de SDP moet dan ook niet zozeer het program zijn, alswel de frisse, redelijke, nieuwe aanpak. Labour en de Conservatieven zijn niet democratisch georganiseerd. de SDP kan dat opzichtig wél worden. Labour en de Tories steunen financieel op respectievelijk de vakbonden en het bedrijfsleven – de SDP is onafhankelijk en dus volgen? de leiders klassenloos.
De SDP maakt in de presentatie ook niet onslim gebruik van de extreme posities die Labour en de Conservatieven op het ogenblik innemen. De opmars van links in Labour en het fanatieke drijven van premier Thatrher laten het middenveld onbeheerd. En de Britten houden niet van extremisme en confrontatie.

Dissidente Labour-partijleden besloten in januari 1981 tot de oprichting van een nieuwe gematigde partij op sociaal-democratische grondslag. V.l.n.r.:William Rodgers. Shirley Williams. Roy Jenkins en David Owen

De volgende stap is een coalitie met de liberalen, die haast hebben. Uit alle peilingen blijkt dat een alliantie méér stemmen krijgt dan de samenstellende partijen afzonderlijk. Maar er zijn nog veel horden te nemen. De liberalen eisen wel degelijk gedetailleerde politieke afspraken, dus een uitgeschreven programma van de SDP. Zij hebben een goede landelijke organisatie, met al 200 parlementskandidaten.
Wie moet opzij voor wie? Waar heeft de SDP de beste kans, waar de mensen van Steel? Hoeveel zijn de liberalen bereid te offeren in ruil voor de macht? Veel liberalen zijn zó gewend aan een vrolijk voortdobberen, dat zij absoluut niet hongerig zijn en hun amateur-status niet willen inleveren.
De sociaal-democraten daarentegen hunkeren en snuffelen aan de deuren van Downing Street nummer 10 en het Lagerhuis. Want het zit erin.

INVLOED DISTRICTENSTELSEL

Een nadeel voor de SDP kan zijn, dat de aanhang evenwichtig verspreid is door het land. want in het districtenstelsel komt het aan op concentraties van kiezers. Het is bijvoorbeeld mogelijk dat de nieuwe combinatie 30% van de stemmen haalt, en toch heel weinig zetels krijgt. Met iets meer succes. bijvoorbeeld 35%. kan het beeld dramatisch veranderen. en is het mogelijk dat de alliantie een absolute meerderheid haalt. Zo bizar werkt het districtenstelsel. Alle opiniepeilingen hebben echter aangegeven, dat een combinatie van liberalen en SDP meer, wellicht véél meer dan 35% kan halen. De laatste peiling geeft zelfs een cijfer van 47%. De zorgelijke gezichten hij Labour en de Conservatieven zijn dan ook begrijpelijk."

Aan de vorming van de SDP was een lange ontwikkeling voorafgegaan, waarvan hieronder een beknopt overzicht wordt gegeven.

De successen van die linkervleugel van de Labourpartij tijdens het congres van oktober 1979 (pag. 66412 e.v.-1979) en de ontwikkelingen nadien, leidden tot toenemende spanningen tussen de gematigde en de linkervleugel binnen de partij.
De samenstelling van een speciale onderzoekscommissie ter analysering van de partijstructuur, waartoe op het partijcongres in okt. 1979 was besloten (pag. 664/3-1979), leidde eind oktober van dat jaar tot een fikse ruzie.
De rechtervleugel van de partij en partijleider James Callaghan hadden gehoopt via die commissie een aantal door de linkervleugel voorgestelde statutenwijzigingen terug te draaien (zie pag. 664/3-1979), maar eind okt. 1979 bleek dat de commissie hoofdzakelijk uit partijleden van die linkervleugel was samengesteld. Voorzitter was Alex Kitson, die door de NZZ (26-10-1979) een links-extremist genoemd werd. Een verzoek van ,,rechts" om een meer representatieve samenstelling werd afgewezen. Volgens The Guardian (26-10-1979) overwoog Callaghan af te treden, maar werd hij er door partijgenoten van weerhouden.

Jenkins **pleit** voor centrumpartij

Op 22 nov. 1979 hield de voormalige vice-voorzitter van de Labourpartij en toenmalige voorzitter van de Europese Commissie, Roy Jenkins, een lezing voor de BBC waarin hij de gematigde sociaal-democratische krachten in de Labourpartij opriep uit de partij te stappen en een eigen partij op te rich-

ten. Jenkins pleitte voor een „nieuw radicaal centrum" van het politieke midden in Groot-Brittannie. Hij pleitte verder voor representatieve vertegenwoordiging.
Op 28 nov. 1979 publiceerde The Times een interview met Labourpartijlid Stephen Haseler, die fulmineerde tegen de „heksenjacht" op partijleden die zich niet aanpasten aan de linkse partijlijn. Haseler hekelde de schorsingsprocedures tegen hemzelf, Roy Mason en Neville Sandelson, die zich hadden teweer gesteld tegen overmatig sterke invloed van links op de partij.
Op 30 nov. 1979 verbrak het Labour. districtsbestuur Falmouth Canborne (Cornwall) de banden met de partij wegens de „groeiende macht van de militante tendens" op nationaal niveau binnen de Labourpartij.

Berichten over extreem-linkse infiltratie van de Labourpartij

Medio januari 1980 meldden Britse kranten dat de Labourpartij zou zijn geïnfiltreerd door de trotskistische organisatie „Militante Beweging". De onthulling kwam van de gepensioneerde Labour-bestuurder Lord Underhill, die verklaarde over documenten te beschikken waaruit bleek dat de Socialistische Jongerenorganisatie van Labour, de vakbeweging en immigrantenorganisaties waren geïnfiltreerd.
NRC/H'blad schreef hierover en over de situatie in de partij (19-1-1980) onder meer het volgende:

„Woelratten in de Labourpartij." „Tweeduizend extremisten proberen de Labour-machine te vernietigen."
Met deze alarmerende koppen meldden de Britse kranten de afgelopen dagen, dat een rode vijfde kolonne de macht in Labour al bijna had overgenomen. Maar bij zorgvuldig lezen bleek, dat de onthullingen voornamelijk waren gebaseerd op al in 1974 buitgemaakte documenten. Nieuwe stukken (zonder aanduiding van herkomst, en toegezonden in blanco enveloppen aan Reg Underhill, een gepensioneerd functionaris van de partij) suggereerden echter, dat ultra-links de laatste jaren sterker is geworden.
De rechtervleugel van Labour, en ook het dagblad The Times, maken zich grote zorgen over deze infiltratie. Maar het tijdstip van de onthullingen is echter niet zonder betekenis. Want de linker- en rechtervleugel van Labour zijn al bijna een jaar in een nieuw gevecht om de macht gewikkeld. De verdoving door de dreunende verkiezingsnederlaag in mei van het afgelopen jaar is nu uitgewerkt: de schuldvraag ligt op tafel en de toekomst van de partij is ter discussie.

STANDPUNT LINKERVLEUGEL

Voor de linkervleugel is de analyse niet moeilijk. Callaghan heeft de arbeiders van zich vervreemd door een reactionair economisch beleid. De oplossing van mensen als Benn en Heffer is dan ook simpel: alleen een puur socialistisch program, met nieuwe nationalisaties en tijdelijke importbeperkingen kan de werkende klasse weer verenigen.
Vooral Tony Benn heeft een bijna mystiek geloof dat het volk, de simpele partijwerkers. intuïtief voelen wat objectief en intrinsiek goed is. Hij strijdt dan ook voor vergaande democratisering van Labour. De linkervleugel van Labour heeft de macht van de overtuiging: de volgende stap is de macht in de partij.

POSITIE CENTRUM EN RECHTS

Het centrum van Labour en de conservatieven missen een leider en een ideologie James Callaghan lijkt na de verkiezingsnederlaag uitgeblust te zijn; de mogelijke opvolger Denis Healey is ditmaal, geheel tegen zijn gewoonte in, voorzichtig tegen de linkervleugel Vervolgens komen wat jonge troonpretendenten zoals David Owen – in hoge mate gehaat – en Roy Hattersley
Zij hebben geen eigen strijdmacht opgericht, „Campaign for Labour Victory", maar zij kunnen niet veel meer vertellen dan dat ultra-links gevaarlijk is.
Het centrum mist een denker. Crossman was de laatste filosoof van de gematigde sociaaldemocraten, maar zijn gelijkheidsideeën waren gebaseerd op de verdeling van toenemende welvaart. Owen en Hattersley, en Shirley Williams, weten eigenlijk niet wat sociaal-democraten moeten doen in een periode. waarin de roep om meer individuele vrijheid klinkt tegen het decor van een dalende levensstandaard.
De gematigde vleugel van Labour is dus in een moeilijke positie. Het bericht over een Trotskistisch komplot, ook als het niet geinspireerd is. komt dan ook op een goed moment.

TROTSKISTEN

Hoe sterk zijn de Trotskisten, die opereren onder de naam „Militante Beweging" („Militant Tendency"), en waar komen zij vandaan?
Uit de buitgemaakte documenten blijkt, dat het om 2000 man. voornamelijk jongeren, gaat. De organisatie is zeer sterk in de jeugdbeweging van Labour, en is goed geïnfiltreerd in partij en vakbeweging. De Trotskisten beweren dat zij grote invloed hebben in 60 kiesdistricten (van de omstreeks 300 waarin Labour een redelijke kans heeft). Volgens een onderzoek in de New Statesman heeft 36% van de afgevaardigden naar het Labour-congres een binding met de „Militante Beweging". (Maar dat getal lijkt zeer hoog, gezien de stemmingen op dat congres.)
Dat weekblad geeft echter interessante details over het karakter van de partij-binnen-de-partij. De sfeer is doctrinair en puriteins; de leiding besteedt veel tijd aan het bestrijden van andere sekten en aan ideologisch gewetensonderzoek. Sex wordt niet aangemoedigd: de beweging keurt punkrock af als klassevijandig. De leiders zijn tegen marihuana („vergif voor het volk, bedoeld om het geweten van het proletariaat en de perceptie van de realiteit te verduisteren"). Feministische acties vinden de Trotskisten een „bourgeois-affaire voor vrouwen met een tekort".
Zij zijn tegen zionisme, tegen de vestiging van een Palestijnse staat, en weigeren medewerking aan organisaties als de Anti-Nazi-Liga of anti-racistische bewegingen, omdat die niet de juiste socialistische basis hebben. In de praktijk is eigenlijk alleen de „Militante Beweging" zelf zuiver genoeg op de graat.
Omdat de Militanten totale rechtlijnigheid en toewijding eisen is het fanatisme groot maar het verloop hoog; van tijd tot tijd scheiden zich dan ook nieuwe sekten af.
De felheid waarmee de Britse Conservatieven en Liberalen, maar ook gematigde socialisten tegen linkse radicalen ageren. is voor buitenlanders aanvankelijk verrassend. Het Britse systeem is tenslotte nooit zo bedreigd als het Franse of Italiaanse; de officiële Britse communistische partij heeft nooit meer gekregen dan 1% van de stemmen en behaalde al vele jaren geen enkele zetel in het Lagerhuis.
Een deel van de verklaring is, dat de Labourpartij sinds de oprichting in 1900 een gematigde hervormingspartij is. meer beïnvloed door de Methodisten dan door Marx.
Labour is een brede kerk waarin vele stromen vloeien. De sfeer is verdraagzaam en tolerant. er is ruimte voor individuele vrijheid. Niemand zal bij de ander informeren naar zijn afkomst of zuiverheidsgraad, en als James Callaghan op de eerste dag van het partiicongres wil voorgaan in bijbellezing kan hij dat doen.
Religie is geen vijand van het volk in Labour – de enige bedreiging is een autoritaire conceptie, zoals die van de Trotskisten.
De „Militante Beweging" wordt niet alleen verafschuwd omdat die ondemocratisch is, maar ook omdat het doctrinaire denken zo rigide en onaantastbaar is Een complon is waartoe elke ben-onei van het eiland een ingeboren neiging heeft, is mei dat soort geroepenen uitgesloten

VERSTARD KIESSYSTEEM

Behalve de geërfde opdracht van Trotsky om te infiltreren. hebben de radicalen nog een ándere reden om bij Labour binnen te dringen: het kiessysteem. Het zou gezond zijn voor Groot-Brittannië om een extreem-linkse partij in het parlement te hebben. Maar het districtenstelsel vermoordt kleinere partijen of frustreert ze.
Voor een marginale partij is infiltratie dan ook de enige weg om invloed uit te oefenen op het politieke gebeuren. Zolang de twee monolieten vasthouden aan het bestaande kiesstelsel. blijft het Britse politieke systeem gefossiliseerd.

KANSEN CENTRUMPARTIJ

In dit verband is een onderzoek naar de kansen voor een nieuwe centrumpartij. een initiatief van Labour-lid en EEG-president Roy Jenkins, interessant.
Een enquête voor The Times wees uit dat 54% van de ondervraagden voelt voor een nieuwe centrumpartij: maar als het erop aan komt, wil slechts een derde daarvoor stemmen.
De liberale partij, die in de centrumpartij zou moeten opgaan. spat echter uit elkaar, zodat er uiteindelijk weinig verandert in de partijsituatie. Opvallend in dat onderzoek is ook, dat een ruime meerderheid van de Labour-kiezers, maar ook van de Conservatieven, het ongewenst acht dat de Labour-beweging in twee delen explodeert. De conclusie moet dan ook zijn, dat nóch de acties van de rode woelratten, nóch de verbittering van de rechtervleugel het bestaan van de socialistische partij op korte termijn bedreigen.
Er is eerder kans dat Labour een pijnlijke reorganisatie tegemoet gaat, een gevecht om de macht gecombineerd met een heroriëntatie op de ideologische uitgangspunten."

Nationaal bestuur Labour: Uittreden uit EEG overwegen

Op 19 dec. 1979 heeft het nationaal bestuur van de Labourpartij een motie aangenomen waarin wordt gevraagd om een studie over terugtrekking uit de Europese Economische Gemeenschap (EEG).
Dit gebeurde ondanks verzet van partijleider James Callaghan en een aantal gematigde supporters, zoals Shirley Williams.
De radicaal-linkse meerderheid in het nationale bestuur zette haar wil echter door.

(Voortzetting volgende aflevering)

POLEN

SOCIAAL-ECONOMISCHE ONRUST POLITIEKE CRISIS. (Vervolg)

Op pag. 24913 e.v. staat een voortzetting van het verslag van de ontwikkelingen in de Volksrepubliek Polen, een land, dat sinds de zomer van 1980 in crisis verkeert.
Ket navolgende sluit daarop aan.

Wijzigingen top *Nationaal Eenheidsfront*

Begin 1981 zijn wijzigingen aangebracht in de leiding van het Nationaal Eenheidsfront NEF. In het NEF zijn verenigd de PVAP, de Verenigde Boerenpartij, de Democratische Partij, de parlementaire fracties van de R.-K. groeperingen Znak en Pax, een aantal onafhankelijken en de meeste massaorganisaties.
Aan het hoofd van het NEF staat het Comité voor geheel Polen, dat uit zijn midden een dagelijks bestuur, het Presidium, kiest.
Op 3 jan. 1981 kwam het Comité voor geheel Polen in Warschau bijeen onder voorzitterschap van president Jablonski.

Het Comité benoemde generaal Moczar tot vice-voorzitter en wees tot lid van het Presidium o.m. aan Stefan Olszowski, generaal Wojciech Jaruzelski, lid van het Politburo en op dat moment minister van defensie (op 11 febr. zou hij premier worden, pag. 113 e.v.-1981), en Andrej Werblan; de laatste legde in verband met deze benoeming zijn post van lid van het Politburo van de PVAP neer, zie boven.
Uit het Presidium van het Comité en uit het Comité zelf werden verwijderd Gierek, Babiuch, Jaroszewicz, Lukaszewicz en Szydlak; de laatste werd ook ontslagen als secretaris van het Comité.
Uit het Presidium ontslagen wegens benoeming op andere posten werden Kruczek. mevr. Miczarek en Krysztof Trebaczkiewicz, een jeugdleider van de PVAP. Zij bleven wel lid van het Comité.
In totaal 104 nieuwe leden werden in het Comité benoemd en 83 werden eruit ontslagen.
Besloten werd leden uit de vakbeweging in het Comité te kiezen, zodra deze zijn eigen bestuursverkiezingen achter de rug zou hebben.

Onderzoek naar gevallen van corruptie

Na het vertrek van Gierek als partijleider op 5 sept. 1980 en het ontslag van veel van zijn aanhangers uit de regering en de leidende organen van de PVAP kwamen verschillende gevallen van corruptie aan het licht, waaronder die, waarvan op 21 nov. in de Sejm melding was gemaakt (pag. 25312-1981).
De campagne tegen corruptie kwam in hoge mate voor de verantwoordelijkheid van generaal Moczar. Nadat deze in juni 1971 zijn posten als lid van het Politburo en secretaris van het CC verloren had (pag. 8312 e.v.-1972) was hij voorzitter geworden van de Opperste kamer van controle. In die functie was hij in staat geweest materiaal te verzamelen over corrupte praktijken op hoog niveau, maar hij had met dat materiaal niet veel kunnen doen, doordat bij de grondwetswijzigingen van 1976 (pag. 82112 e.v.-1976) dit orgaan rechtstreeks onder de regering en de premier was geplaatst. In de loop van nov. 1981 was deze maatregel echter ongedaan gemaakt en werd de Opperste controlekamer onder toezicht van het parlement geplaatst (pag. 25312 en 20411-1981).
Onder de personen, naar wie een onderzoek werd ingesteld, bevond zich Adam Glazur (pag. 25412-1981). Beschuldigd van corruptie werden ook Maciej Szczepanski, die op 24 aug. 1980 was ontslagen als voorzitter van de commissie voor radio- en TV-aangelegenheden, en Kazimierz Tyranski, directeur van de Poolse in- en uitvoermaatschappij Minex.
Szczepanski werd ervan beschuldigd geld, dat voor de omroep was bedoeld, voor privé-doelen te hebben uitgegeven. Hij zou een jachthut in Kenia bezitten alsmede een huis op een eiland in de Middellandse Zee. In Polen zelf zou hij meerdere grote huizen met veel personeel bezitten. Ook zou hij geld van de overheid hebben besteed aan auto's en vliegtuigen.
Tyranski, tegen wie op 18 okt. het proces geopend was, erkende de juistheid van de beschuldigingen op vijf punten. Volgens de officier van justitie zou Tyranski in een periode van 12 jaar meer dan $1 mln op buitenlandse bankrekeningen hebben vergaard d.m.v. frauduleuze handelingen bij de export van cement.

Op 26 nov. meldde het Poolse persbureau PAP. dat Jerzy Olszewski. die op 2 jan. 1980 was afgetreden als minister van buitenlandse handel en koopvaardij, uit de PVAP gestoten was, omdat hij Tyranski de hand boven het hoofd gehouden zou hebben en onvoldoende controle op diens handelingen had uitgeoefend.
De Poolse radio bracht in deze periode herhaaldelijk berichten over ontslagen van lagere functionarissen, zowel bij de overheid als bij bedrijven, i.v.m. fraudes.
Een van de meest omvangrijke gebieden van illegale activiteiten, die de controlekamer onderzocht, was de bouw van particuliere woningen zonder bouwvergunning en vaak gefinancierd met geld van de overheid. Op 7 jan maakte radio-Warschau bekend, dat 400 gevallen, waarbij meer dan 600 personen betrokken waren, werden onderzocht

Enkele andere gebeurtenissen *i.v.m.* de crisis

Op 4 dec. werd op een binnenlandse vlucht een toestel van de Poolse luchtvaartmaatschappij LOS gekaapt en naar West-Berlijn gedirigeerd. waar de kaper, een 39-jarige Pool, om politiek asiel verzocht
Nadat bekend geworden was. dat de Nobelprijs voor letterkunde 1980 was toegekend aan de in ballingschap levende Poolse auteur Czeslaw Milosz (pag. 3911 e.v.-1981). werd in dec. 1980 bekend, dat enige van zijn werken door officiële Poolse uitgeverijen in de handel zouden worden gebracht. Tot dan was zijn werk alleen door ondergrondse ondernemingen uitgegeven.
Op 10 dec. werd bekend, dat de leider van een dergelijke illegale uitgeverij, Miroslaw Chjecki van Nowa. toestemming gekregen had om naar Stockholm te reizen en aanwezig te zijn bij de uitreiking van de Nobelprijzen.
Buiten de Leninscheepswerf in Gdansk werd op 16 dec. een monument onthuld ter nagedachtenis aan de arbeiders, die bij de onlusten van dec. 1970 om het leven gekomen waren, toen de politie en militia het vuur geopend hadden.
De onthulling werd bijgewoond door ong. 100.000 personen, onder wie de president van de republiek, Henryk Jablonski, de eerste secretaris van de PVAP in Gdansk, Fiszbach. de minister van cultuur Jozef Tejchma en vakbondsleider Walesa. Aan de menigte werd o.m. een boodschap van kardinaal Wyszinski voorgelezen.
De oprichting van dit monument was een van de eerste eisen geweest bij de stakingsbeweging in aug. 1980.
De volgende dag vond een dergelijke ceremonie plaats in Gdynia, waar eveneens een monument werd onthuld, terwijl die dag in Szczecin de eerste steen voor een monument werd gelegd.
Voor het eerst sinds vele jaren werd de middernachtsmis t.g.v. kerstmis op 24 dec. rechtstreeks door de radio uitgezonden,

Politieke activiteiten binnen Warschaupact eind *1980*

Vanuit de Sowjet-Unie waren herhaaldelijk aanvallen te horen op de ,.antisocialistische elementen", die in de onafhankelijke vakbeweging zouden zijn geinfiltreerd. Niettemin werd daarnaast consequent ontkend, dat er

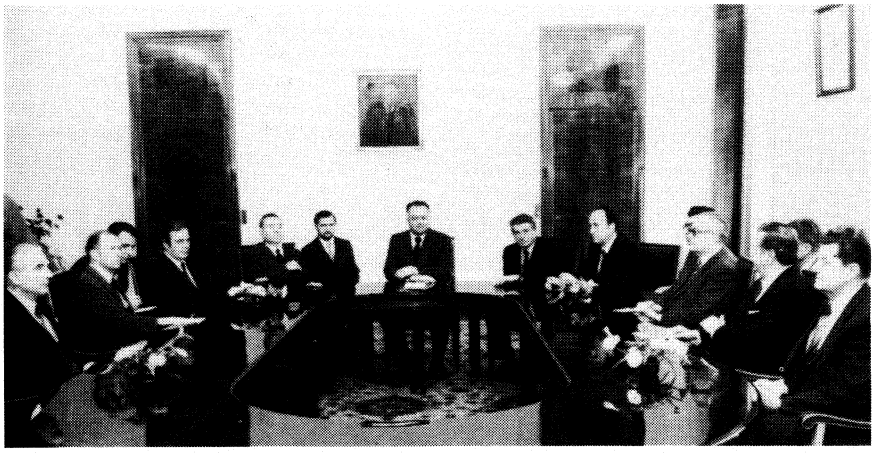
sprake zou zijn van een politiek of militair ingrijpen in Polen en werd herhaaldelijk vertrouwen uitgesproken in het vermogen van de PVAP en de Poolse regering om de Poolse crisis zonder ingrijpen van buitenaf de baas te worden.
Wei was een intensief onderling overleg tussen de lidstaten van het Warschaupact waar te nemen.
Van 25 juli tot 11 aug. ontving Sowjet president Brezjnew in Moskou achtereenvolgens de partijleiders van Hongarije (Janos Kadar), Tsjechoslowakije (Gustav Husak), Polen (toen nog Gierek), Roemenië (Nicolae Ceausescu), Bulgarije (Todor Zjiwkow) en de DDR (Erich Honecker).
Op 29 aug., toen de stakingen in Gdansk naar hun hoogtepunt toeliepen, verklaarde president Brezjnew over zijn eerdere onderhoud met Gierek, dat dat ,,druk bezet en nuttig" was geweest, dat het een ontmoeting was geweest van ,,oprechte vrienden, gelijkgezinde mensen en kameraden". Brezjnew voegde daaraan toe: „Wij dringen niet binnen in iemands land, en wij komen niet tussenbeide in iemands binnenlandse aangelegenheden", maar ,,wij zullen er altijd in slagen onze rechten en gerechtvaardigde belangen te verdedigen".
In Praag vond van 15-17 okt. een bijeenkomst plaats van de ministers van defensie van het Warschaupact, gevolgd door een conferentie van de ministers van buitenlandse zaken van 19-20 okt. in Warschau.
In een officiele verklaring werd gezegd, dat de laatste conferentie was gewijd aan de voorbereidingen voor de Conferentie over veiligheid en samenwerking in Europa CVSE, die op 11 nov. in Madrid geopend zou worden. Daarnaast was gesproken over de

De Poolse partijleider Kania (l.) wordt op 29 okt. in Moskou ontvangen door Sowjet-president Brezjnew.

,,activering van imperialistische machtspolitiek" van westerse landen, die had geleid tot een toenemen van de internationale spanningen, alsmede over de inmenging van deze landen in de binnenlandse aangelegenheden van Oosteuropese staten.
Na afloop van de bijeenkomst werden de ministers ontvangen door de Poolse partijleider Kania en premier Pinkowski, die hen verzekerden van Polens voortdurende trouw aan de gemeenschap van socialistische staten.

Op 29 okt. werden partijleider Kania en premier Pinkowski uitgenodigd naar Moskou te komen, waar zij op 30 okt. een onderhoud hadden met president Brezjnew. Persbureau *Tass* meldde hierover, dat Brezjnew uiting had gegeven aan zijn vertrouwen in het vermogen van Polen om zijn ,.acute politieke en economische problemen op te lossen".

De Poolse partijleider Kania ontvangt de ministers van buitenlandse zaken van de Warschaupactstaten op 20 okt. 1980: V.l.n.r. J. Czyrek (Polen). Oskar Fischer (DDR). P. Mladenow (Bulgarije), A. Gromyko (SU). tolk, partijleider Kania. de Poolse vice-. re mier K. Barcikowski. S. Andrei (Roemenië), F Puya (Hongarije), B Chnoupek (Tsjechoslowakije) en de Pool Piatkowski

Militaire beweainaen

Eind november 1980 werd de aandacht van westerse waarnemers getrokken door de concentratie van troepen van het Warschaupact in de omgeving van Polen. Verdere zorg werd gewekt door niet-officiële en onbevestigde berichten als zouden in de Sowjet-Unie in het gebied van de Karpathen, vlak bij de zuidoostelijke grens met Polen, grote aantallen reservisten zijn opgeroepen en zou de gebruikelijke halfjaarlijkse rotatie van een kwart van de dienstplichtigen tot het eind van het jaar zijn uitgesteld.
NAVO-secretaris-generaal Luns had eerder, op 16 okt., verklaard dat de SU niet makkelijk in Polen militair zou ingrijpen, gezien het omvangrijke verzet dat zij in Afghanistan ontmoette. Hij voegde daaraan toe, dat de SU ontegenzeggelijk beschikte over het militaire vermogen om het wel te doen. Luns werd bekritiseerd, omdat hij ook nog gezegd had het onwaarschijnlijk te achten, dat de NAVO militaire tegenmaatregelen zou nemen in het geval van een militaire Sowjet-interventie in Polen.
In het Westen wordt de totale omvang van Sowjet-troepen in Oost-Europa geschat op 30 divisies (ong. 300.000 man), waarvan 2 divisies gestationeerd

zijn in Legnica in het zuidwesten van Polen, 19 in de DDR, 4 in Hongarije en 5 in Tsjechoslowakije, terwijl er in de SU zelf 11 divisies zich bevinden in de Karpathen, 12 in Wit-Rusland. dat van Brest tot Grodno aan Polen grenst, en 10 in het Baltische gebied van de SU. Polen, dat na de SU het grootste leger van de Warschaupactlanden heeft, heeft ong. 210.000 mannen onder de wapens, van wie 154.000 dienstplichtigen.

Van 1-10 dec. werd het grensgebied tussen Polen en de DDR, ong. 50 km aan beide zijden van de grens. voor westerse waarnemers gesloten. Functionarissen van de VS zeiden, dat dit gebruikelijk is bij het houden van militaire manœuvres, maar het plaatsvinden van dergelijke oefeningen werd niet vastgesteld door de elektronische waarnemingsstations in de Bondsrepubliek.

Dat deze manœuvres niet doorgingen werd in het Westen in verband gebracht met de onverwachte topconferentie van het Warschaupact, die op 5 dec. in Moskou gehouden werd.

Het regeringsblad van de SU, *Izwestia,* bevatte op 24 nov. scherpe kritiek op de Poolse vakbonden. toen het n.a.v. de staking van twee uur door het spoorwegpersoneel in Warschau en Gdansk opmerkte, dat deze staking effect kon hebben voor de nationale en defensiebelangen van het land, hiermee doelend op de centrale geografische positie van Polen in het Warschaupact.

In het Westen werd in krachtige termen gereageerd op de dreiging van een interventie in Polen. De Sowjet-ambassadeur in Washington, Dobrynin, werd op 1 dec. door het ministerie van buitenlandse zaken geïnformeerd omtrent het Amerikaanse verzet tegen buitenlandse inmenging in Polen, terwijl op 4 dec. de vertrekkende president Carter, de gekozen president Reagan, minister Muskie van buitenlandse zaken en de presidentiële veiligheidsadviseur Brzezinski allen hun zorg uitspraken over de situatie in Polen.

De regeringsleiders van de EG-staten gaven na hun topconferentie in Luxemburg op 2 dec. (pag. 1813 e.v.-1981) een communiqué uit, waarin op alle ondertekenaars van de Slotakte van Helsinki een beroep gedaan werd in het geval van Polen het principe van niet-inmenging te eerbiedigen, terwijl aan Polen zoveel economische hulp als mogelijk werd aangeboden.

Het Chinese persbureau *Xinhua* gaf op 8 dec. een verklaring uit, waarin gezegd werd, dat een invasie in Polen, in tegenstelling tot hetgeen in 1968 in Tsjechoslowakije gebeurde. op omvangrijk verzet zou stuiten.

Paus Johannes Paulus II gaf op 8 dec. uiting aan zijn zorg over de geruchten omtrent militair ingrijpen in Polen. waarvan hij zei te hopen, dat zij niet zouden worden bevestigd.

Ook in NAVO-verband werd overleg gepleegd over de situatie in Polen (pag. 10113 e.v.-1981).

In Polen zelf werd op 4 dec. voor de eerste maal gereageerd op de geruchten, toen Josef Klasa, lid van het CC met speciale verantwoordelijkheid voor de pers, verslaggevers zei, dat ,.bepaalde krachten in het Westen opzettelijk de indruk wekken, dat de SU militair wil ingrijpen en klaar staat om dat te doen".

In de SU werden de VS ervan beschuldigd te profiteren van de Poolse crisis door er gebruik van te maken om op de bondgenoten druk uit te oefenen de militaire inspanning te vergroten (zie ook pag. 101/1-1981).

In Moskou vond op 5 dec. op korte termijn een topconferentie van het Warschaupact plaats, die werd bijgewoond door de partijleiders van de lidstaten: de Sowjet-premier Tichonow en de ministers van defensie van Polen en de DDR.

Persbureau Tass berichtte over de bijeenkomst, dat de situatie in Polen er besproken was, en dat alle deelnemers hun vertrouwen hadden uitgesproken dat de communisten, de werkende klasse en de arbeiders in Polen in staat zullen zijn de huidige moeilijkheden te boven te komen en de verdere ontwikkeling van het land langs socialistische weg zullen verzekeren.

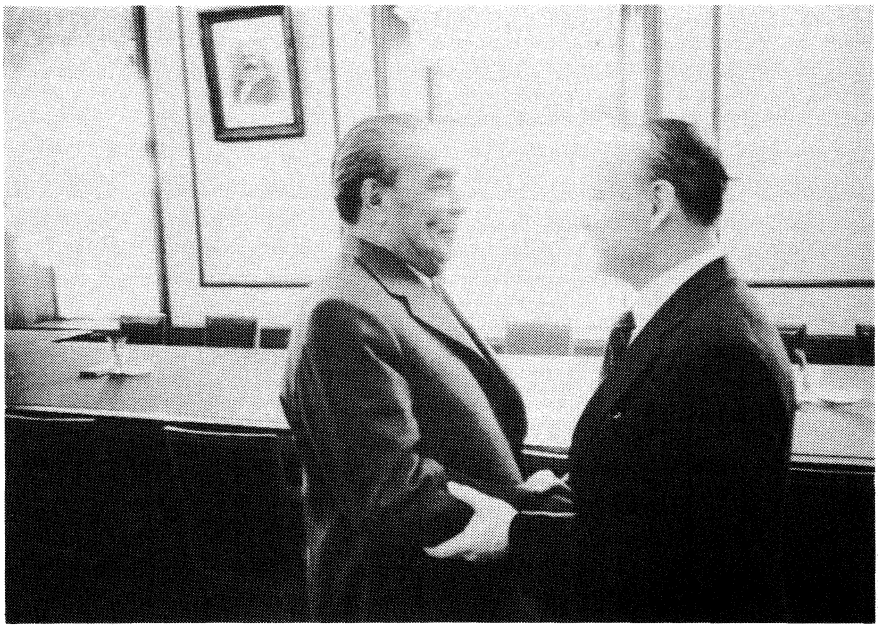
Volgens niet-officiële berichten was de kwestie van een militair ingrijpen wel ter sprake gebracht. maar zou de Poolse partijleider Kania zich daar met kracht tegen hebben verzet. Daardoor zouden de oefeningen in het grensgebied van Polen en de DDR niet zijn doorgegaan.

Op de vergadering van de NAVO-ministers van defensie van 9 dec. was ook gesproken over de situatie in Polen. Admiraal Robert Falls, voorzitter van het militaire comité van de NAVO, had hier bericht, dat de categorie-C-divisies van de SU naar categorie-A (volledige sterkte) waren gebracht gedurende de recente rotaties. In verband hiermee werd op 9 dec. besloten het troepenverlof met Kerstmis voor de bemanningen van de schepen van de NAVO-vloot op de Atlantische Oceaan – vijf schepen – op te schorten. Voorts besloten de VS vier waarnemingsvliegtuigen met het AWACS-systeem naar West-Europa te zenden. Zij kwamen op 10 dec. in de Bondsrepubliek Duitsland aan.

Veel van de heersende spanning verdween, toen op 10 dec. het grensgebied tussen de DDR en Polen weer voor westerse journalisten werd opengesteld.

Op 17 dec. verklaarde Boris Ponomarew, secretaris van het CC van de communistische partij van de SU, verantwoordelijk voor de betrekkingen met de zusterpartijen, dat de SU op geen manier de intentie had in de Poolse interne aangelegenheden in te grijpen. *(Le* Monde, NZZ, The Times, FAZ, *NRC/H'blad)*

(Vor. ber. pag. 24913 e.v.-1981)

De Poolse vice-premier Jagielski (r) wordt in het Kremlin welkom geheten door Sowjet-president Brezjnew

ZUID-AFRIKA

WIJZIGINGEN KABINET. CONSTITUTIONELE VOORSTELLEN INSTELLING PRESIDENTIELE RAAD. AFSCHAFFING KLEURLINGENRAAD

Premier P W Botha maakte op 26 aug. 1980 een reorganisatie van zijn kabinet (zie pag 54413-1980) bekend, op grond waarvan per 7 okt. 1980 o.a. zeven nieuwe ministers werden benoemd De benoemingen hadden betrekking up de volgende functies

Minister van defensie – generaal Magnus Malan (chef van de Zuidafrikaanse defensiestrijdkrachten): landbouw en visserij – Pieter T, C. du Plessis (onderminister van financiën); onderwijs – Gerrit V. N. Viljoen (administrateur-generaal van Zuidwest-AfrikalNamibie);industrie, handel en toerisme – Dawie J. de Villiers (ambassadeur in Londen); waterstaat. bosbouw en milieubeheer – C. V. van der Merwe (administrateur van Oranje-Vrijstaat): justitie – H. J. Coetzee (onderminister van defensie); gemeenschapsontwikkeling en staatshulpdiensten – S. F. Kotze (onderminister van binnenlandse zaken en gemeenschapsontwikkeling).
Drie ministers kregen een andere portefeuille: vervoer – H. Schoeman (landbouw): binnenlandse zaken – J. C. Heunis (vervoer):staatsadministratie en statistiek – A. P. Treurnicht (openbare werken, statistiek en toerisme). Minister R. F. Botha van buitenlandse zaken werd tevens met voorlichting belast.
Voorts werden drie onderministers benoemd: gemeenschapsoritwikkeling en staatshulpdiensten – P. Cronjé; binnenlandse zaken – P. J. Badenhorst; financien, industrie en handel – D. W. Steyn.

De portefeuille van defensie werd tevoren beheerd door premier P. W. Botha. Het ministerie van kleurlingenbetrekkingen en Indierzaken, voorheen gekoppeld aan gemeenschapsontwikkeling, werd nu gecombineerd met binnenlandse zaken en in dat ministerie opgenomen.

Van de vijf vertrekkende ministers kregen vier posten in de nieuwe presidentiële raad. A. L. Schlebusch (voorheen minister van justitie en binnenlandse zaken) werd benoemd tot vicepresident van Zuid-Afrika en voorzitter van de presidentiële raad; S. W. van der Merwe (industrie, handel en consumentenzaken) werd voorzitter van de economische commissie van die raad; A. J. Raubenheimer (waterstaat en bosbouw) werd voorzitter van de planningcommissie en T. N. H. Janson (onderwijs, sport en recreatie) werd voorzitter van de commissie i.z. gemeenschapsbetrekkingen. (De voorzitters van resp. de constitutionele en wetenschappelijke commissie werden, naar toen tevens werd bekendgemaakt, Dennis Worrall en Ernst Marais; de commissievoorzitters, uitgezonderd prof. Marais, moesten hun post op 7 okt. 1980 innemen.)
De zesde aftredende minister, S. J. M. Steyn (gemeenschapsontwikkeling, kleurlingenbetrekkingen en Indiërzaken), werd ambassadeur in Londen.

De kabinetswijzigingen, in het bijzonder de benoeming van gen Malan, Viljoen en De Villiers werden in het algemeen beschouwd als een versterking van de „verligte" groepering binnen het kabinet, waardoor de steun voor de door premier Botha voorgestane hervormingspolitiek werd vergroot Er werd op gewezen dat de als „verligte" beschouwde Viljoen tevens voorzitter was van de Broederbond (een geheim genootschap van blanke Afrikaners dat grote invloed uitoefent op kier regeringsbeleid) Bij zijn verkiezing als voorzitter in 1974 zou hij Treurnicht, de leider van de „verkramptes" (conservatieven) in de Nationale Partij en (sinds 1978) leider van de Nationale Partij in Transvaal, hebben verslagen

Schlebusch werd als leider van de Nationale Partij in J e Oranje-Vrijstaat opgevolgd door C V van der Merwe. die unaniem op die pust werd gekozen tijdens het provinciale NP-congres op 3 sept. te Bloemfontein.

Op 3 sept. 1980 werd meegedeeld dat Danie Hough, lid van het provinciale bestuur van Transvaal sinds 1974, als opvolger van Viljoen tot administrateur-generaal van Zuidwest-Afrikai Namibië zou worden benoemd.
Dezelfde dag maakte premier Botha een aantal bevorderingen en benoemingen binnen de strijdkrachten bekend. Luitenant-generaal Constand Viljoen (46) werd bevorderd tot generaal en per 7 okt. benoemd tot chef van de Zuidafrikaanse defensiestrijdkrachten als opvolger van gen. Magnus Malan. Viljoen werd op zijn beurt als chef van het leger opgevolgd door luitenant-generaal (voorheen generaal-majoor) Jannie Geldenhuys, tot dusver opperbevelhebber in Namibië.

Deze mutaties volgden op een periode van discussies over de constitutionele toekomst van Zuid-Afrika. De door de regering voorgestelde vernieuwingen, die door de ,,verkrampte" vleugel binnen de Nationale Partij waren afgezwakt, werden door oppositieleiders in het parlement en door leiders van de kleurlingen als ontoereikend bekritiseerd. Het regeringsvoorstel om een afzonderlijke zwarte adviesraad in te stellen was ingetrokken, nadat het door de leiders van de zwarte thuislanden was verworpen.

Vorming commissie-Schlebusch

Op 30 maart 1979 keurde het parlement met algemene stemmen de vorming goed van een bijzondere parlementaire commissie, die de mogelijke alternatieven voor een nieuwe grondwet moest bestuderen.
Door de instelling van deze uit alle partijen gevormde commissie gaf de regering in feite haar oorspronkelijke bedoeling op om nog in 1979 bij het parlement een wetsontwerp in te dienen dat gebaseerd was op haar vorige constitutionele voorstellen (van sept. 1977, zie pag. 717-1977). In plaats daarvan werden deze voorstellen, die oppositie hadden ondervonden van de zijde van de zwarten, kleurlingen en Indiërs alsmede van de parlementaire oppositie, naar de nieuwe commissie verwezen, bij wie ook door andere belanghebbende partijen voorstellen konden worden ingediend.
De bijzondere parieinentaire commissie werd begin juli 1979 vervangen door een door de president benoemde commissie van **24** leden onder voorzitterschap van de minister van justitie en binnenlandse zaken. Alwvn Schlebusch. Deze commissie moest een onderzoek instellen naar en verslag uitbrengen over de invoering van een nieuwe grondwet voor Zuid-Afrika (*South* African Digest 13-7-'79).

Botha's 12 punten-plan

Onder het motto ,,Wijmoeten ons aanpassen of wij zullen sterven" zette premier P. W. Botha bij de opening van het congres van de Nationale Partij van Transvaal te Durban op 15 aug. 1979 een strategie uiteen, die was gebaseerd op de volgende 12 beginselen:

1) Aanvaarding van een multinationale samenleving en het bestaan van minderheidsgroepen.
2) Aanvaarding van het beginsel van ,,verticale differentiatie" met het beginsel van zelfschikking op zoveel mogelijk terreinen.
3) De grootst mogelijke consolidatie van de thuislanden.
4) Een machtsdeling tussen blanken, Indiers en kleurlingen, met raadpleging en gezamenlijke verantwoordelijkheid in zaken van gemeenschappelijk belang.
5) Aanvaarding van het beginsel van gescheiden scholen en voorzieningen.
6) Het schrappen van .,onnodige discriminerende maatregelen".
7) Economische onderlinge afhankelijkheid.
8) Het streven naar een constellatie van staten in zuidelijk Afrika met ,,wederzijds respect voor elkaars opvattingen.
9) Het vaste besluit Zuid-Afrika tegen buitenlandse interventie te verdedigen.
10) Een neutrale positie voor Zuid-Afrika, waarbij zijn belangen van overheersend belang zouden zijn.
11) Een effectieve besluitvorming op basis van een sterke defensiemacht en een smetteloos bestuur.
12) Handhaving van het systeem van vrije ondernemingen.

Deze strategie was vervolgens unaniem goedgekeurd door de vier provinciale congressen van de Nationale Partij in 1979 en door het kabinet.
Maar na een confrontatie tussen ,,verligtes" en ,,verkramptes" binnen de Nationale Partij, die haar hoogtepunt bereikte in een conflict tussen de premier en Andries Treurnicht, toen minister van openbare werken, statistiek en toerisme, over de deelname van een kleurlingenteam aan een nationaal rugbytoernooi van scholen in maart 1980, bleek eind april 1980 dat premier

Botha geen wezenlijke verandering wenste. In het parlement verklaarde hij dat het twaalf puntenplan een herformulering van het oude beleid. van de ,,politiekvan gescheiden ontwikkeling" was, teneinde de ,.marxistische aanval" op Zuid-Afrika af te weren.

Opposztte *kleurlingenleiders* tegen *commissie-Schlebusch* Afschaffing *kleurlingenraad*

De leiders van de (kleurlingen)Labour Party in de Vertegenwoordigende Kleurlingenraad (CRC) weigerden tijdens een ontmoeting met premier Botha op 9 nov. 1979 om een verklaring af te leggen voor de commissie-Schlebusch. Zij stelden dat zij wel bereid waren aan constitutionele besprekingen deel te nemen als volwaardige onderhandelingspartners. maar zij wilden niet slechts hun constitutionele voorstellen ter overweging voorleggen aan een geheel uit blanken bestaande commissie.
Premier Botha deelde daarop de kleurlingenleiders mee: ,,Ik geloof niet dat u namens alle mensen van uw partij spreekt of namens het verantwoordelijke deel van de gekleurde gemeenschap. (. . .) Ik zal doorgaan op de weg van overleg, en ik zal mensen vinden die met mij deze weg willen gaan." De leider van de kleurlingendelegatie, ds. H. J. (Alan) Hendrickse. stelde: ,,De premier behandelde ons als schooljongens; ik vond zijn houding beledigend."

De CRC had in april 1979 het rapport van de commissie-Du Preez aanvaard over alternatieve constitutionele voorstellen als basis voor toekomstige onderhandelingen met de regering. Deze door de CRC ingestelde commissie werd geleid door Les du Preez, de voorzitter van de CRC, en bestond uit vier leden van de Labour Party en één onafhankelijke. In het rapport werd de instelling aanbevolen van een unitair parlement voor Zuid-Afrika, gekozen volgens algemeen kiesrecht (alle burgers boven 18 jaar) op basis van evenredige vertegenwoordiging. Andere aanbevelingen betroffen de vorming van niet-radicale politieke partijen, de afschaffing van alle apartheidswetten, garanties voor volledige onafhankelijkheid van de rechterlijke macht. handhaving van de Senaat als een Huis van beoordeling van alle wetten en handhaving van het presidentschap van Zuid-Afrika als een ceremonieel ambt.
De oppositionele Freedom Party (vóór 1978 Federal Party) had het CRC-debat geboycot uit protest tegen de volgens partijleider W. J. Bergins partijpolitieke en niet-representatieve reeks aanbevelingen van de commissie-Du Preez. (Later sloot de Freedom Party zich bij de Labour Party aan t.b.v. een oproep tot afschaffing van de CRC en de instelling van één parlement voor alle rassen.)

Het beleid van ondubbelzinnig verzet tegen de constitutionele plannen van de regering was door de Labour Party aanvaard na de verkiezing van Alan Hendrickse tot nationale leider op 28 dec. 1978 **als** opvolger van de op **3** sept. 1978 officieel om gezondheidsredenen afgetreden Sonny Leon. David Curry werd toen i.p.v. Hendrickse natioriaal voorzitter.
(Vor. ber. pag 783/2-1975 en 716/2-1977)

Op 12 nov. 1979 maakte de toenmalige minister van kleurlingbetrekkingen. S. J. M. Steyn, bekend dat geen verkiezingen waren gepland, nadat het mandaat van de in 1975 voor 5 jaar gekozen CRC-leden op 31 maart 1980 was verstreken. Hij gaf te kennen dat de in 1969 ingestelde! deels gekozen CRC. zou kunnen worden vervangen door een benoemde inlerini-raad, in afwachting van de invoering van nieuwe constitutionele regelingen.

Het wetsontwerp i.z. de Zuidafrikaanse Kleurlingenraad ter uitvoering van de regeringspolitiek terzake werd op 22 febr. 1980 bij het parlement ingediend en in maart goedgekeurd.
Krachtens de op 1 april 1980 in werking getreden wet werd de CRC afgeschaft en zou een nieuwe Kleurlingenraad (Coloured Persons' Council – CPC) worden ingesteld, bestaande uit ten hoogste 30 door de president benoemde leden met een eveneens door de president benoemd bestuur van een administrateur voor kleurlingenzaken en vier andere leden. Gedurende twee jaar, d.w.z.tot 1 april 1982, zou de CPC moeten fungeren als een adviesorgaan: de minister van kleurlingbetrekkingen kon wetsontwerpen naar de CPC doorsturen voor adviezen en commentaren.

Volgens een op **22** febr. 1980 gepubliceerd regeringsmemorandum had .,de negatieve benadering van de Labour Party" de uitbreiding van het gezag van de CRC. zoals beoogd door de regering, belemmerd. Aangezien de officiele oppositie in de CRC zich had geschaard achter oproepen van de Labour Party tot afschaffing van de CRC, had de regering, aldus het memorandum, ,,besloten uitvoering te geven aan de verzoeken en de Raad te ontbinden".
Na de slotzitting van het CRC-bestuur op 27 maart 1980 zei Labour-leider Hendrickse dat hij de afschaffing van de CRC niet betreurde, maar dat deze in de tien jaar van haar bestaan wel een platform had verschaft ..voor onze strategie het systeem te gebruiken om (het) uit te buiten, te ontmaskeren en te bestrijden". Het nationale uitvoerende comité van de Labour Party besloot tijdens een bijeenkomst te Durban op 15 april ieder uit de partij te stoten, die een benoeming van de regering orn in de CPC zitting te nemen aanvaardde, hoewel bevestigd werd dat partijleden in de bestuurscommissies mochten blijven dienst doen die kleurlingzaken op lokaal niveau behandelden.

De vroegere Labour-leider Sonny Leon, die de partij in januari 1980 had verlaten en toen de weigering van de partijleiders om verklaringen voor de commissie-Schlebusch af te leggen ,,betreurenswaardig" had genoemd. verklaarde op 2 april 1980 geen reden te zien, waarom hij geen nieuwe partij zou vormen Ook gaf hij te kennen dat hij eventueel bereid was in dc CPC zitting te nemen. Die dag trad ook Leons voorganger als Labour-leider, Martin D. Arendse, uit de partij, maar hij stelde dat zijn houding t.a.v. de nieuwe CPC ,.nog een kwestie van gissen" was.

Minister Steyri zei op 28 mei 1980 oorspronkelijk te hebben gehoopt dat de benoeming van de CPC-leden in april zou zijn voltooid. maar dat hij nu had besloten dit voorlopig uit te stellen, minstens tot na het luwen van de bestaande onrust (onder de kleurlingenscholieren, zie pag 52912 e v -1980)
Maar vervolgens werd bericht dat de regering haar voorstellen om een benoemde CPC in het leven te roepen had laten varen, toen leiders van zowel de Labour Party als de Freedom Party tijdens een ontmoeting met premier Botha op 11 aug hun oppositie tegen het regeringsplan hadden herhaald

Aanbevelingen commissie-Schlebusch. *Grondwetswijziging.* Instelling presidentiële raad

Inmiddels had de commissie-Schlebusch op 7 mei 1980 een interim-rapport met meerderheidsaanbevelingen uitgebracht. Dit rapport en de aanbevelingen werden de volgende dag door de regering aanvaard. Zij vormden de basis voor het 5de amendement op de Zuidafrikaanse grondwet, dat op 29 mei 1980 bij het parlement werd ingediend.
De voornaamste punten uit dit wetsontwerp betroffen:

- Afschaffing van de deels indirect gekozen, deels benoemde Senaat met ingang van 1 jan. 1981.
- Instelling van een presidentiële raad, waarvan de 60 leden – blanken, kleurlingen, Indiërs en Chinezen – door de president worden benoemd voor een ambtstermijn van 5 jaar.
- Instelling van een afzonderlijke adviesraad voor zwarte Zuidafrikaanse burgers.
- Uitbreiding van het aantal leden van het Huis van Afgevaardigden (165 gekozen leden) met 12 leden: acht van hen zouden door het Huis zelf moeten worden gekozen, verdeeld over de partijen op basis van hun evenredige numerieke sterkte, en vier zouden door de president moeten worden benoemd. (De commissie-Schlebusch had een uitbreiding met 20 leden aanbevolen.)
- Uitbreiding van het aantal kabinetsleden van 18 tot 20.
- Instelling van het ambt van vicepresident (met een ambtstermijn van 7 jaar), die als voorzitter van de presidentiële raad zou fungeren.

De presidentiële raad zou in vijf commissies worden verdeeld (voor constitutionele zaken, economische zaken, planning, gemeenschapsbetrekkingen en wetenschap), die elk een door de president benoemde voorzitter zouden hebben. De Raad zou de president adviseren over zaken die door hem aan de Raad waren voorgelegd of over elke zaak die van nationaal belang werd geacht, uitgezonderd zaken m.b.t. het op-

stellen van wetten. Het parlement kon de Raad opdragen de voorgestelde afzonderlijke zwarte adviesraad te raadplegen. Aanbevelingen van de presidentiële raad zouden automatisch bij het parlement worden ingediend.

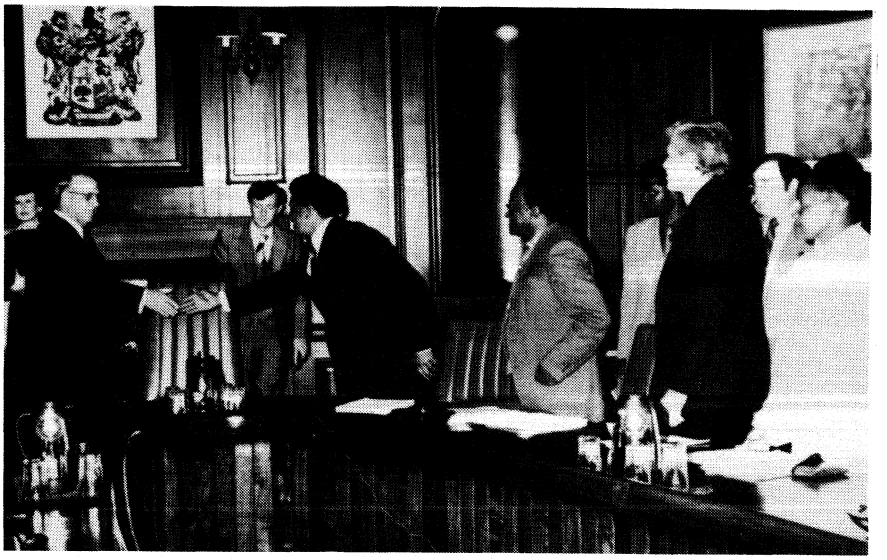
Tegen het voorstel tot instelling van een presidentiële raad, die geen zwarte vertegenwoordigers zou bevatten hadden de leden van de Progressive Federai Party (PFP) zich in een minderheidsrapport uitgesproken. Zij waren bijgevolg ook tegen de instelling van het ambt van vice-president. Ook werd in het minderheidsrapport de aanbeveling tót uitbreiding van het Huis van Afgevaardigden met 20 door de president benoemde leden (op aanbeveling van de diverse partijen in verhouding tot hun bestaande numerieke sterkte) verworpen.
De New Republic Party (NRP) registreerde in een addendum bij het meerderheidsrapport als zijn opvatting dat ,één enkele consultatieve raad, die alle elementen omvatte, verkiesbaar zou zijn boven de voorgestelde twee lichamen". Zowel de NRP als de leider van de South African Party (SAP) tekenden bezwaar aan tegen het voorstel tot uitbreiding van het aantal leden in het Huis van Afgevaardigden.

Tijdens de behandeling van het wetsontwerp in eerste, tweede en derde lezing resp. op 29 mei, 5 juni en 12 juni 1980, ondervond dit steun van de regerende Nationale Partij, terwijl ook de SAP en de NRP zich ten gunste van het wetsontwerp uitspraken, De PFP daarentegen bestreed het ontwerp in elk stadium.

Frederik van Zyl Slabbert (PFP), de leider van de oppositie, zei tijdens het debat in tweede lezing dat het voornaamste bezwaar van zijn partij de uitsluiting van zwarten uit de voorgestelde presidentiële raad gold. Bijgevolg zou de PFP, weigeren deel te nemen in die raad. Maar op 11 juni gaf hij te kennen dat deze weigering voor heroverweging in aanmerking kon komen, ,,mits de regering ermee instemt zwarten in de presidentiële raad op te nemen in een adviserende hoedanigheid".
(Japie Basson, een van de oprichters van de PFP in 1977 – zie pag. 72011-'77 – werd op 5 juni uit de fractie gestoten, nadat hij zich bereid had verklaard zitting te nemen in de presidentiële raad, hoewel hij tegen de uitsluiting van zwarten was en met andere PFP-leden tegen het wetsontwerp stemde. Nadat Basson de premier op 24 juli had meegedeeld dat hij een uitnodiging voor de presidentiële raad had aanvaard, trad hij op 26 juli uit de PFP, terwijl het partijbestuur dezelfde dag besloot hem uit de partij te stoten.)

Minister F. W. de Klerk van mijnbouw, milieubeheer en energie, stelde dat de vorming van een afzonderlijke zwarte adviesraad een positief kenmerk van de benadering door de regering was. Die adviesraad zou een zwart forum bieden zonder de bestaande communicatiekanalen tussen de zwarten en de regering te verdubbelen. Naar zijn zeggen hadden de zwarten hun eigen landen ("thuislanden"), soevereiniteit en staatsburgerschap en rechtvaardigde dit een gedifferentieerde aanpak bij de instelling van nieuwe mechanismen voor overleg.

PTT-minister H. M. Smit hield op 4 juni een controversiële toespraak ter verdediging van de uitsluiting van de zwarten uit de voorgestelde presidentiële raad. Hij verzekerde het parlement dat de zwarten ,,minder ontwikkeld" zijn en ,,trage denkprocessen" hebben. In de aparte adviesraad konden de zwarten worden ,,opgevoed" over de betekenis van een grondwet, aldus Smit.
Zijn opmerkingen veroorzaakten tumult in het parlement, maar werden verdedigd door de minister van gemeenschapsontwikkeling, S. J. M. Steyn.

Premier P. W. Botha en ds. Sam Buti, voorzitter van de Zuidafrikaanse Raad van Kerken (SACC), reiken elkaar op 7 aug. 1980 de hand tijdens een bespreking tussen de regering en (zwarte) kerkelijke leiders. Bisschop Desrnond Tutu, de secretaris-generaal van de SACC. en anderen zien toe.

Oppositieleider Van Zyl Slabbert beschuldigde minister Smit van het beledigen van de meerderheid van de Zuidafrikanen en deed een beroep op premier Botha de zaak recht te zetten. Later die dag richtte minister Smit zich opnieuw tot het parlement met de mededeling, dat hij niemand wilde beledigen. Met zijn opmerking over ,,tragere denkprocessen" had hij willen verduidelijken, dat zwarten ,,trager zijn bij het zich eigen maken van constitutionele processen". Hij stelde: ,,Door hun psychologische achtergrond reageren de zwarten trager dan wij hier doen."
Oppositiewoordvoerders wezen erop, dat de minister daarmee geen verontschuldigingen had aangeboden. Daarop stelde Smits collega Steyn, dat minister Smit niet wilde zeggen dat de zwarten minder intelligent zijn dan blanken. maar dat zwarten gewend zijn om langer over bepaalde kwesties te praten.

Op 10 juni verklaarde minister Smit in het parlement dat hij ,,alle laakbare opmerkingen die ik maakte onvoorwaardelijk (wenste) terug te nemen".

Smits opmerkingen werden veroordeeld door niet-blanke leiders zoals ds. Alan Hendrickse (leider van de Labour Party, bisschop Desmond Tutu (secretaris-generaal van de Zuidafrikaanse Raad van Kerken) en Chief Gatsha Buthelezi (eerste minister van het thuisland Kwazulu en leider van de Inkatha-beweging).

Met het oog op het verzet van zwarte leiders besloot de regering op 8 aug. 1980 af te zien van haar voornemen om een afzonderlijke zwarte adviesraad in te stellen. Maar premier Botha maakte duidelijk dat dit niet betekende dat de zwarten nu zitting zouden kunnen nemen in de presidentiële raad.
Het regeringsbesluit volgde op ontmoetingen tussen premier Botha en zwarte kerkelijke leiders (7 aug.) en tussen de premier en leiders van zwarte ,,thuislanden" (8 aug.), welke laatste bijeenkomst door Chief Buthelezi werd geboycot.
Zoals hierboven reeds gemeld zag de regering ook af van de instelling van een benoemde Kleurlingenraad (CPC) na een bespreking op 11 aug. met de kleurlingenleiders.
Op 14 aug. waarschuwde premier Botha in een openbare toespraak te Potchefstroom dat als er in Zuid-Afrika geen verzoening tussen de rassen wordt bereikt, het land het toneel zal worden van ,,geweldige revolutie". Hij gaf toe dat het beleid van de Nationale Partij t.a.v. de kleurlingen had gefaald, maar hij liet zich niet uit over mogelijke alternatieven voor dit beleid. Hij kenschetste de regeringspolitiek als een beleid van ,,vriendelijk nationalisme", waarbij alle groeperingen hun eigen woongebieden en scholen hebben en zelf over hun lot kunnen beslissen.
Over zijn afwijzing van een meerderheidsbewind in een eenheidsstaat viel niet te onderhandelen, zo zei hij, maar hij herhaalde daarbij opnieuw dat hij wel bereid was aan een vorm van confederatie te werken.

(Voortzetting volgende aflevering)

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20.

MITTERRAND NIEUWE FRANSE PRESIDENT

De socialist François Mitterrand is op 10 mei 1981 gekozen tot president van Frankrijk. Het nieuwe staatshoofd is een oudgediende in de Franse politiek. Hij versloeg zijn tegenstander. de zittende president Valéry Giscard d'Estaing (in functie sedert 1974) in de tweede ronde mei 51,82 tegen 48,17% (voorlopig resultaat). In de eerste verkiezingsronde hadden Giscard en Mitterrand resp. 28,3 en 25,8% van de stemmen op zich verenigd, zodat een tweede ronde noodzakelijk werd.

De Fransen hebben, om Mitterrands eerste reactie te citeren, ,,gekozen voor de verandering". Volgens de nieuwe president is dat vooral te danken aan de ..krachten van de jeugd, van de arbeid, van de opbouw en van de vernieuwing". Hij prees de inspanning van zijn partiigenoten en riep op tot een ,,nationale verzoening".

Het is voor het eerst in de 23 jaar oude Vijfde Republiek, dat Frankrijk een linkse president kreeg. De vraag was of die erin zou slagen, ook een linkse meerderheid in het parlement te krijgen. En daarvan hing weer af. in hoeverre François Mitterrand zijn program zou kunnen uitvoeren.

In ieder geval ging Frankrijk om te beginnen weer een nieuwe verkiezingsperiode in. Mitterrand zou wanneer hij op 26 mei officieel in zijn functie werd benoemd, het warlement ontbinden en algemene verkiezingen uitschrijven, in de hoop dat de ,,linkse dynamiek", die volgens hem was ontstaan en hem op het Elysee bracht, ook tot een linkse meerderheid in het parlement zou leiden.

Reacties

Het Russische persbureau Tass meldde dat onder Mitterrand ,,nauwelijks veranderingen in de buitenlandse politiek van Frankrijk te verwachten zijn".

Als voorzitter van de Federatie van Europese Socialistische partijen stuurde PvdA-lijsttrekker Joop den Uyl Mitterrand een gelukstelegram. ,,Uw overwinning is van belang voor heel links Europa. Gefeliciteerd dat u erin geslaagd bent de Fransen te mobiliseren rond het idee van verandering in een tijd dat de conservatieven ons willen doen geloven dat alleen een rechtse politiek de problemen van de jaren tachtig kan oplossen".

De Duitse bondskanselier Helmut Schmidt schreef dat hij Mitterrand zo snel mogelijk wilde ontmoeten, om ,,de Frans-Duitse betrekkingen te verdiepen". Premier Begin van Israël toonde zich tevreden met de overwinning van Mitterrand.

Washington leek zeer verrast en tegelijkertijd bezorgd over de uitslag. Enkele uren nadat de nederlaag van Giscard d'Estaing bekend was gemaakt, was er nog steeds geen officiële reactie van het Witte Huis. De mogelijkheid dat met Mitterrand de communisten aan de regering zullen deelnemen riep, volgens waarnemers, angstvisioenen op in Washington. De regering-Reagan had liever Giscard zien winnen.

In een commentaar op Mitterrands overwinning schreef de *Volkskrant* (11-5-81):

,,Ook in Frankrijk blijken politieke wijsheden dus geen eeuwigheidswaarde te bezitten. De Franse kiezer heeft immers de naam, in eerste termijn zijn linkse sympathieen te botvieren maar zich op het beslissende moment toch weer te laten leiden door behoud en zekerheid. Dat is bij de tweede ronde van de presidentsverkiezingen voor de verandering niet gebeurd. De zittende president Valéry Giscard d'Estaing is door zijn socialistische uitdager François Mitterrand verslagen met een stemmenverschil dat in de Franse verhoudingen welhaast onverbiddelijk mag worden genoemd.

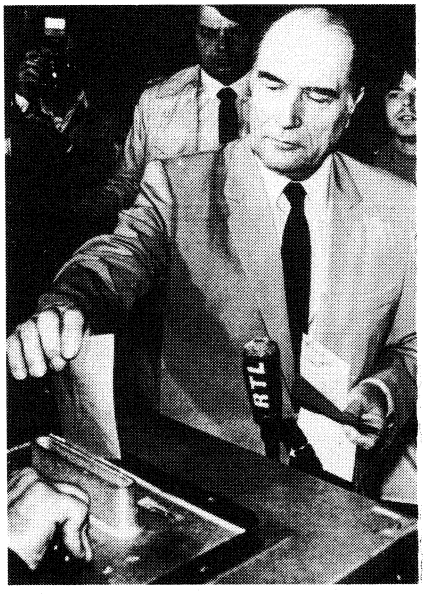
Maar ook bij een kleiner verschil zou het resultaat er niet minder om zijn geweest: na 23 jaar onafgebroken bestuur is rechts de hoogste politieke macht in de Vijfde Republiek kwijt.

Met president Mitterrand gaat Frankrijk een ongewisse politieke toekomst tegemoet. In de Nationale Vergadering beschikt de socialistische partij over iets meer dan een vijfde van de zetels. Om een werkbare regering te vormen is Mitterrand dan ook aangewezen op steun van andere partijen, met name de communisten en de gaullisten. Coalitiepartners die geen van beide uitblinken in betrouwbaarheid en standvastigheid.

De grote vraag is of Mitterrand erin zal slagen tot hechte afspraken te komen, zonder daarvoor een te hoge politieke prijs te betalen. Van de vervroegde parlementsverkiezingen die de nieuwe president in het vooruitzicht heeft gesteld, kunnen geen wonderen worden verwacht. Eij parlementsverkiezingen werkt het districtenstelsel duidelijk in het voordeel van rechts. De enige troost voor Mitterrand is dat gaullisten en giscardisten meer dan ooit uit elkaar liggen en dat de communisten zware averij hebben opgelopen, wat de partij wel eens voor langere tijd vleugellam zou kunnen maken.

Maar misschien heeft de nieuwe president nog wel het zwaarste karwei aan het sterk gekleurde staatsapparaat, dat door zijn voorgangers De Gaulle, Pompidou en Giscard gchccl naar hun evenbeeld is ingericht. Toch schuilt daarin ook de voornaamste reden om verheugd te zijn over de zege van Mitterrand. Na 23 jaar rechts autoritair bestuur — waarbij men op het laatst zelfs sprak van de ,,état-Giscard" — is,vanuit democratisch oogpunt gezien, een wisseling van de wacht in Parijs uiterst welkom. In een land waar praktisch de helft van de bevolking op landelijk politiek niveau zo lang aan de kant staat, leidt de democratie een wel zeer stiefkinderlijk bestaan.

Op de meeste beleidsterreinen hoeven van president Mitterrand geen ingrijpende wijzigingen verwacht te worden. Maar kleine verschillen kunnen op langere termijn toch veel uitmaken. Dat geldt ook voor de buitenlandse politiek. Aangenomen mag worden dat Mitterrand de Franse ,,imperialistische" aspiraties zal relativeren en een grotere gevoeligheid zal tonen voor de noodzaak van Europese saamhorigheid en gematigdheid met betrekking tot de Oost-West-verhouding. Dat is belangrijke winst."

François Mitterrand bracht op zondag 10 mei zijn stem uit in Chateau-Chinon. de stad waarvan hij burgemeester is.

Op 30 juli 1980 had de Franse regering bekendgemaakt dat de presidentsverkiezingen 1981 op 26 april (eerste ronde) en 10 mei (tweede ronde) 1981 zouden worden gehouden. De campagne begon officieel op 10 april 1981. Op die datum werd in het Journal Officie1 de lijst met kandidaten gepubliceerd. Op 7 april was de sluitingsdatum voor de inschrijving en op 9 april maakte de voorzitter van de Constitutionele Raad, Roger Frey, in Parijs bekend welke kanditaten aan de vereiste criteria voor deelneming hadden voldaan.

De Franse grondwet schrijft voor dat de eerste verkiezingsronde minimaal 20 dagen en maximaal 35 voor het einde van de ambtstermijn van de president dient te worden gehouden. De tweede verkiezingsronde is, indien noodzakelijk, altijd twee weken na de eerste en wordt slechts gehouden wanneer in de eerste verkiezingsronde door geen der kandidaten meer dan 50% van de stemmen wordt gehaald. President Giscard d'Estaing begon zijn zevenjarige termijn als staatshoofd op 27 mei 1974.

Weekblad 50ste jaargang No. 2587, pag. 32239-32254

Tien presidentskandidaten

Van de circa vijftig presidentskandidaten bleken er (op 10 april) tien te zijn die in staat waren geweest om 500 handtekeningen te verzamelen van volksvertegenwoordigers, prefecten, burgemeesters en gemeenteraadsleden (Parijs) uit dertig verschillende departementen, met een maximum van vijftig per departement. Van deze tien kandidaren maakten alleen Giscard, Mitterrand, Chirac en Marchais een serieuze kans op het presidentsschap, terwijl de meeste Fransen verwachtten dat de strijd zou gaan tussen president Giscard d'Estaing en François Mitterrand, tussen „rechts en links".

De Volkskrant (13-3-81) schreef dat precies hetzelfde duel als zeven jaar tevoren (1974) voor de deur stond, een spannend duel, maar tegelijk een herhalingsoefening omdat de programma's van beide kanshebbers op het presidentschap niet wezenlijk waren veranderd. De omstandigheden waren daarentegen wél veranderd.

„Giscard belooft nog steeds ,,de verandering in de continuïteit" en Mitterrands programma ziet er wezenlijk ook ongeveer hetzelfde uit als in 1974. Toch is de situatie nu natuurlijk geheel anders dan toen. Niet alleen de kandidaten, ook Frankrijk is zeven jaar ouder geworden. Giscard is niet meer de betrekkelijk jonge, ambitieuze minister van financiën van toen. Zijn imago van kundig econoom is in de loop der jaren en met het stijgen van de werkloosheid en de inflatie enigszins afgesleten. Hij speelt ook geen accordeon meer en heeft zijn coltruien vaarwel gezegd – althans in 't openbaar. Van zijn bleek-progressieve tintje is zo goed als niets meer over.

François Mitterrand is, na de breuk met de communisten, waardoor alle hoop op een linkse overwinning bij de algemene verkiezingen in 1978 verloren ging, ,,a sadder and a wiser man" geworden. De conflicten binnen zijn eigen partij die daar op volgden, maakten het er niet gemakkelijker op. Van deze en gene zijde waren (en zijn nog, maar in veel mindere mate) ironische opmerkingen te horen over het feit dat Mitterrand al langer dan 35 jaar meedraait in de politiek en al twee keer eerder meegedongen heeft naar de presidents-titel, zonder nog te spreken over alle andere verkiezingen gedurende de afgelopen twintig jaar, waarin links er niet in slaagde aan de macht te komen.

Het zag er eerst naar uit, dat Giscard de verkiezingen op zijn sloffen zou winnen. Misschien gebeurt dat ook nog, maar de afgelopen tijd vertoont zijn populariteit toch een dalende lijn, terwijl die van Mitterrand tot nu toe gestadig omhoog gaat. Wat de ,,vertrekkende kandidaat", zoals Mitterrand zijn tegenstander hardnekkig blijft noemen, het meest parten heeft gespeeld, zijn niet zozeer de schandalen die zijn bewind gekenmerkt hebben (daar zijn de Fransen wel aan gewend, dat hoort er min of meer bij), als wel de economische problemen die Giscard niet het hoofd heeft weten te bieden.

Tussen 1974 en nu is de inflatie gestegen van om en nabij de 9% tot bijna 14%. Voor Giscards verkiezing bedroeg het aantal werklozen 400.000. Nu zijn dat er 1,7 mln: meer dan vier keer zoveel. Bedrijfssluitingen op grote schaal zijn ook in Frankrijk dagelijkse kost en een verbetering van de situatie is voorlopig niet in zicht. Op economisch gebied is ongeveer het enige positieve aspect, dat de Franse frank vrij sterk staat, maar hoe lang dat zo blijft is nog de vraag.

In 1974 konden de Fransen nog redelijk optimistisch zijn. Van de eerste „olieschok" – het tijdelijk dichtdraaien van de oliekraan en het stijgen der prijzen ten gevolge van de Jom Kippoer-oorlog – hadden ze niet al te veel te lijden gehad. mede dankzij hun goede betrekkingen met de Arabische landen. Men begon wel vaag aan energiebezuiniging te denken, maar daar bleef het ook bij. Met een mengsel van spot en bewondering keek Frankrijk naar de fietsende Nederlanders op dr autoloze zondagen Enkele marginale groepen probeeraen ook in hun land de fiets en de windmolen in ere te herstellen. maar dat had voornamelijk een folkloristisch tintje.

Hetzelfde gold grotendeels voor de protesten tegen de eerste kerncentrales, die daarmee overigens geenszins tegengehouden werden. Integendeel Le Bugey in de streek tussen Lyon en Grenoble. Fessenheim in de Elzas: *re* zijn er allebei gekomen, en ze werken. evenals vele andere. Een enkele keer namen de protesten wat dramatischer vormen aan, zoals de demonstratie, in de zomer van 1977, tegen de snellekweekreactor bij Creys-Malville, waar een dode en een paar ernstig gewonden vielen. Dat gaf een schok, maar bracht evenmin fundamentele veranderingen teweeg in de gang van zaken. Des te minder daar de bouw van kerncentrales in verband gebracht werd met de werkgelegenheid en deze gedurende de jaren '70 zienderogen achteruitging: In 1975 telde Frankrijk al 840.000 werklozen, twee jaar later waren het er meer dan een miljoen.

Die vooruitgang is tot nu toe niet gestopt, die van de bouw van kerncentrales evenmin. Kernenergie levert op 't ogenblik 34% van de elektriciteitsbehoefte. Giscard rekent dat tot de grote successen van zijn bewind. Op energiegebied, zegt hij, heeft hij Frankrijks onafhankelijkheid bevorderd.

De ,,vertrekkende kandidaat" geeft toe – hoe kan het ook anders – dat hij gefaald heeft waar het de werkgelegenheid betreft, al meent hij dat iemand anders er niet meer van terecht had gebracht. Hoe het ook zij, het is onder Giscards bewind dat er honderdduizenden banen verloren gingen in de staal- en de textielindustrie. met grote gevolgen voor hele gebieden. zoals Lotharingen of de Vogezen. De automobielindustrie moest met name in Lotharingen uitkomst brengen, maar ook daar zijn op 't ogenblik grote problemen.

Niet alleen wat de economie betreft, ziet het Frankrijk van 1981 er geheel anders uit dan dat van zeven jaar geleden, ook in politiek opzicht is er heel wat veranderd. Even terug naar toen. De oude, noodlijdende SFIO – de vroegere socialistische partij – was een paar jaar terug herboren in de vorm van de PS. Het was niet alleen maar een naamsverandering. De socialisten waren aangevuld met vers bloed en besloten een echt linkse koers te gaan varen. Er werd een begin gemaakt met de samenwerking met de communisten.

In '72 kwam het gezamenlijk regeringsprogramma tot stand. Een jaar later kon de jonge ,,Unie van Links" voor 't eerst getoetst worden aan de algemene verkiezingen. Links haalde nog wel bij lange na geen meerderheid in de Nationale Vergadering, maar ging er niettemin op vooruit. Nog geen jaar later kreeg links onverwacht een nieuwe kans, toen president Georges Pompidou, over wie al lang werd gefluisterd dat hij ernstig ziek was, toch nog vrij plotseling overleed. Er wat voor een kans! De president heeft in Frankrijk nu eenmaal veel meer te vertellen dan het parlement. Als die functie vervuld zou kunnen worden door iemand uit de linkse hoek...

Het lukte dus niet en ofschoon links drie jaar later nog gezamenlijk een grote overwinning wist te behalen bij de gemeenteraadsverkiezingen, was in de herfst van '74 eigenlijk al een beetje de klad gekomen in hun eenheid. Uit die tijd dateren de eerste aanvallen van de communisten op de socialisten.

Aan de rechterzijde van het politieke schaakbord verliep alles ook niet even vriendelijk. De gaulisten, die zich sinds de dood van hun generaal toch al tamelijk verweesd voelen, namen het hun coalitiegenoot, maar tevens ,,verrader" Giscard – hij was in die kringen de enige, die bijna „nee" tegen de Gaulle had durven zeggen, hetgeen bijdroeg aan ae val van de generaal – zeer kwalijk dat hij zich al kandidaat stelde voor het presidentschap, toen Pompidou nog maar amper dood en nog niet eens begraven was. Erger werd he: nog, toen de gaullisten een verrader in hun midden bleken te hebben, die zich aan de zijde van Giscard schaarde, tegen Jacques Chaban-Delmas, de door de partij aangewezen kandidaat, tegenwoordig voorzitter van de Nationale Vergadering.

Dat was Jacques Chirac, die 42 gaullistische parlementariers met zich meekreeg Chabans deelname aan de verkiezingen werd een sof en Giscard beloonde Chirac voor zijn goede diensten door hem tot premier ie benoemen.

De goede verstandhouding tussen de beide heren duurde twee jaar. Toen liep Chirac boos weg en werd vervolgens verkozen tot burgemeester van Parijs. tegen een giscardistische kandidaat. Sinds Chirac zich ook kandidaat stelde voor het presidentschap, laat hij geen gelegenheid voorbij gaan om zijn voormalige vriend hard aan te vallen.

De gaullisten zijn er dan ook hard op achteruitgegaan. Zelfs van de „Etat-UDR" – genoemd naar de vroegere aanduiding van de gaullistenpartij, toen de leden daarvan alle touwtjes in handen hadden – is niets meer over. Die is vervangen door de „Etat-Giscard".

Verkiezingsprogramma's

De beleidsprogramma's van de vier belangrijkste kandidaten besteedden de meeste aandacht aan de economische problemen van Frankrijk en de bestrijding van de sterk groeiende werkloosheid.

CHIRAC

Het programma van Chirac leek veel op dat van president Ronald Reagan tijdens diens campagne voor het Amerikaanse presidentschap: belangrijke bezuinigingen op de overheidsuitgaven, verlaging van belastingen en sociale lasten, beperking van de bureaucratie door niet-vervangen van gepensioneerde ambtenaren. Beperking van de overheidsuitgaven stelde Chirac zich voor tot een bedrag van dertig miljard gulden in twee jaar. Voorts streefde hij naar maatregelen ter bevordering van investeringen in de economie.

MARCHAIS

Het programma van de communistische kandidaat omvatte 131 punten, maar deze waren terug te brengen tot enkele grote en zeer simpele lijnen. De verhoging van de inkomsten (lonen, uitkeringen e. d.) van de minst bevoorrechten moest grotendeels gefinancierd worden door de belastingen van de topinkomens fors op te voeren. De economische groei diende mede gestimuleerd te worden door een (gedeeltelijke) sluiting van de grenzen. Het vertrek van een niet gering aantal gastarbeiders kon volgens de communisten bijdragen aan de verbetering van de werkgelegenheid.

Op dat punt – maar het was dan ook het enige – sloot het programma van Georges Marchais precies aan bij dat van ,,de vertrekkende kandidaat", zoals Mitterrand Giscard obstinaat bleef noemen.

GISCARD

De enige concrete maatregelen die de president-kandidaat bekend heeft gemaakt, hebben

betrekking op de bestrijding van de jeugdwerkloosheid. Behalve het vertrek van tenminste 250 duizend gastarbeiders (door middel van, ondermeer, premies voor werkgevers die Fransen aannemen en buitenlanders ontslaan), wil de Giscard ook de vervroegde uittreding bevorderen. Verder beoogde zijn plan het verschaffen van een (betere) vakopleiding aan schoolverlaters en/of jeugdige werklozen, Maar er was nog een punt, waar de aftredende president zeer de nadruk op legde en dat volgens hem een belangrijke bijdrage leverde aan de verbetering van de werkgelegenheid: zijn energiebeleid, dat volgens Giscard door iedereen als eer! ,,model" werd beschouwd.
Het idee is heel eenvoudig: Frankrijk moet zo snel mogelijk onafhankelijk worden van de olielanden en dus in toenemende mate zelf z'n energie produceren. Dat gaat de inflatie ten gevolge van de olieprijsstijgingen tegen en bevordert de werkgelegenheid. De produktie van ,,energie van eigen bodem" betekent in de praktijk tot nu toe vooral het in versneld tempo installeren van kerncentrales – die in 1990 aan driekwart van de totale eiectriciteitsbehoefte moeten voldoen en nu al meer dan een derde van de electriciteit verschaffen. Volgens Giscard zou Frankrijk, zonder dat beleid, 200.000 banen armer zijn.

MITTERRAND

Mitterrand stond, als enige ,,grote" kandidaat, veel huiveriger tegenover dat ambitieuze kernenergieprogramma, ,,het beste van de wereld", aldus Valéry Giscard d'Estaing. Energiebezuiniging, en het ontwikkelen van nieuwe energiebronnen, levert volgens de socialistische kandidaat meer arbeidsplaatsen op. Die wilde hij ook verkrijgen door de overheidssector uit te breiden. Negen bedrijven – waaronder de nucleaire sector – stonden op de nominatie om genationaliseerd te worden.
Op een punt waren de liberaal Giscard, de socialist Mitterrand en de communist Marchais het merkwaardigerwijs eens – ook al zouden ze dat nooit toegeven: hun streven naar verkorting van de arbeidstijd. Ze formuleerden het anders, wilden hun doel op uiteenlopende wijzen bereiken en overlaadden elkaar met kritiek. Marchais vond dat de werkweek meteen van 40 naar 35 uur moest, met behoud van de koopkracht. Dat laatste achtte Giscard totaal onmogelijk en zelfs gevaarlijk voor de economie. Hij had het ook slechts over een kortere werkweek, zonder een bepaald aantal uren te noemen, en wenste dat te bereiken door opnieuw aan te sturen op (tot dusver mislukte) onderhandelingen tussen bonden en werkgevers.
Mitterrand noemde wel de 35-urige werkweek als doel, maar meende dat dat slechts via onderhandelingen – ook op Europees niveau – verwezenlijkt kan worden, en dan nog uitgesmeerd over een aantal jaren.
De socialist beschouwde deze maatregel echter wel als essentieel in de bestrijding van de werkloosheid. Een zwakke plek in Mitterrands programma is de becijfering – hij verklaarde niet hoe hij zijn plannen dacht te financieren en noemde slechts ,,belastinghervorming, want ongelijkheid in Frankrijk is een kanker".

Kandidaatstelling Mitterrand

Alleen de kandidaatstelling van François Mitterrand als enige vertegenwoordiger van de Franse Socialistische Partij, is enige tijd in gevaar geweest. Mitterrand moest einde 1980 concurreren met zijn partijgenoot Michel Rocard (50), burgemeester van de Parijse voorstad Conflans. Rocard was in 1974 toegetreden tot de Socialistische Partij en afkomstig uit de kleine linkse PSU (Bouchardeau). De protestantse Rocard, afkomstig uit de hogere bourgeoisie. had veel aanhang onder

Op 10 november 1980 stelde Mitterrand zich tijdens een vergadering van het partijbestuur kandidaat voor de presidentsverkiezingen en trok Michel Rocard zich enkele uren later terug. Daarmee kwam voorlopig een einde aan de strijd binnen de Socialistische Partij tussen Rocard en Mitterrand, die sinds de verkiezingsnederlaag van 1978 had geduurd.

Jospin tijdelijk partijleider

Op 26 jan. 1981 werd Mitterrand door 83,64% van de partijleden gekozen tot presidentskandidaat. Zijn tweede man, Lionel Jospin(43) werd voor de duur van de campagne tot partijleider benoemd. Met verzoenende woorden sprak Mitterrand tot aanhangers van de uitgeschakelde leider van de sociaal-democratische vleugel, Michel Rocard.

Rocard had zich tegen de door Mitterrand gepredikte alliantie met de communisten verzet nog voordat hij in 1974 uit de kleine alternatieflinkse PSU overliep naar de socialisten. Hij was na de breuk van de linkse unie door de communisten en de nederlaag bij de parlementsverkiezingen van 1978, samen met de machtige burgemeester van Lille, Mauroy, in openlijke opstand gekomen tegen Mitterrand die ondanks de vijandschap van de communisten aan de droom van de linkse unie bleef vasthouden.
Maar op het partijcongres van Metz, had Mitterrand – dank zij een alliantie met de uiterste linkervleugel onder Chevenement – toch de meerderheid gehouden. De felle campagne van de communisten tegen de socialisten sindsdien leek Rocard gelijk te geven. Ook was sindsdien voortdurend gebleken dat bij presidentsverkiezingen Rocard in de tweede ronde tot 49 procent van de stemmen kon krijgen tegen Giscard, terwijl Mitterrand die al in 1974 – op een haar na – van Giscard verloor, het maar tot 45 procent zou brengen.
Rocards enige hoop bleef, dat hij volgende zomer, na Mitterrands derde nederlaag, de dan verslagen partij naar zijn hand kon zetten. Ook hoopten sommige van zijn aanhangers dat – wanneer de opiniepeilingen voor Mitterrand zo slecht bleven – deze op het partijcongres van januari alsnog het kandidaatschap aan Rocard over zou dragen.
Maar ook in de omgeving van Mitterrand was er geen sprake van een overwinningsroes. Hij had de aankondiging van zijn eigen kandidaatschap zo lang mogelijk uit willen stellen om een stemming onder de leden uit te lokken tussen Rocard en hemzelf. Door hem in die stemming ruimschoots te verslaan, hoopte Mitterrand Rocards poging te voorkomen om na de nederlaag de partij over te nemen. Nu Rocard hem dwong tot een definitieve aankondiging is deze opzet voor een politieke machtsstrijd mislukt en kon Rocard blijven hopen dat hij na de nederlaag de partij naar zijn hand kon zetten.
In de stad Carmaux in het departement Tarn, waar in 1893 de vader van het Franse socialisme Jean Jaurès, tot afgevaardigde werd gekozen, hield Mitterrand zijn eerste grote verkiezingsrede. Om te tonen dat nu alles weer pais en vree is bij de socialisten was de hele partijtop meegekomen.. . . behalve Rocard die ,,verhinderd" was.

Portret kandidaten

Hieronder volgt een korte biografische schets van de tien kandidaten voor het Franse presidentschap.

ARLETTE LAGUILLER (geb. 18-3-1940 te Seine Saint-Denis) werkte bij de bank Crédit Lyonnais in Parijs en besteedde veel tijd aan vakbondswerk. Eerst in de CGT, daarna in de FO. Sedert het begin van de jaren zestig was zij militant trotskiste. Zij was in mei/juni 1968 nauw betrokken bij de gebeurtenissen en functioneerde nadien in het nationaal bestuur van de organisatie Lutte ouvriere (arbeidersstrijd). In maart '71 deed zij mee aan gemeenteraadsverkiezingen in Parijs voor de lijst ..Parijs aan de arbeiders". Bij de verkiezingen voor het presidentschap van 1974 haalde zij 2.33% in de eerste ronde. De Lutte ouvriere werkt sedert 1977 samen met de LCR (Ligue Communiste Révolutionnaire) en de Communistische Organisatie van Arbeiders. Deze lijst behaalde b– verkiezingen in Orléans, Montbéliard en Vénissieux ca. 10% van de stemmen Bij de Europese verkiezingen van juni 1979 haalde deze gezamenlijke lijst 3,08%.

MARIE-FRANCE GARAUD (Marie-Françoise Quintard, geb. 6-3-1934 te Poitiers) is advocate en studeerde rechten in Poitiers. Van 1957 tot 1960 werkte zij voor het ministerie van koopvaardij, tot '62 bij het ministerie van ontwikkelingssamenwerking en van 1962 tot 1967 als assistente van de minister van justitie. Vanaf 1967 werkte zij in het kabinet van premier Pompidou tot diens dood (2-4-'74). Tot 25-8-'76 was zij adviseur van premier Jacques Chirac en speelde zij een rol bij de oprichting van de RPR. Zij was voorts actief bij de verkiezingen van 1978 (parlement) en 1979 (Europees). Direct na deze laatste verkiezingen verliet zij de kring van Chirac en de RPR en volgde zij een onafhankelijke koers. Mevrouw Garaud is getrouwd (28-12-'59) met een jurist bij het Hof van Cassatie en heeft twee kinderen.

MICHEL CRÉPEAU (geb. 30-10-1930 te Fontenay-le Comte) studeerde privaatrecht en geschiedenis van het recht en was van 1955 tot 1973 advocaat te La Rochelle. In 1971 werd hij gekozen tot burgemeester van die stad. In 1978 opnieuw. Hij vertegenwoordigde daarbij een linkse coalitie. Hij heeft veel gedaan voor het milieu in La Rochelle, voor cultuur, muziek en dans. Als vertegenwoordiger voor Charentemaritime maakte hij deel uit van het parlement (sedert 1973) voor de MRG (Mouvement Radical de Gauche. In mei 1978 werd hij voorzitter van deze partij. In 1972 tekende hij het gezamenlijk regeringsprogramma van socialisten en communisten, maar sedertdien oefende hij dikwijls felle kritiek op beide linkse partijen uit. Hij beschouwt zich vertegenwoordiger van het ,,socialisme van het mogelijke" en van de ,,ecologie van het haalbare".

HUGUETTE BOUCHARDEAU (geb. 1-6-1935 te Saint-Etienne), moeder van drie kinderen, studeerde filosofie en promoveerde in de pedagogie. Sedert 1970 werkte zij aan de universiteit van Lyon, was zij actief in linkse bewegingen en in het feminisme. Zij nam deel aan onderwijsvakbondswerk en sloot zich in 1960 aan bij de ,,Verenigde Socialistische Partij" (PSU). Sedert jan. 1979 is zij landelijk secretaris van deze kleine linkse partij. Zij schreef een werk over de geschiedenis van de vrouwenbeweging in Frankrijk tussen 1914 en 1968 en is actief met vrouwenpublicaties bezig.

BRICE LALONDE (geb. 10-2-1946 te Neuilly-sur-Seine) is journalist van beroep en is in mei/juni 1968 nauw betrokken geweest bij de woelingen. Tot 1971 was hij betrokken bij de PSU en daarna bij de ,,vrienden van de aarde" (amis de la terre). Hij vertegenwoordigde in 1977 (in

Vijf van de tien kandidaten voor de eerste ronde van de Franse presidentsverkiezingen op 26 april 1981. Brice Lalonde (milieupartij); Huguette Bouchardeau (verenigde Socialistische Partij:. Arlette Laguiller (communistisch-trotskistisch): Marie-France Garaud (onafh.) en Michel Crépeau (centrum-links). Geen van hen was na 26 april nog in de strijd.

het 5e arrondissement van Parijs) een ecologische lijst die 13% van de stemmen haalde bij de gemeenteraadsverkiezingen. In 1978 was hij een van de drijvende krachten achter de beweging Ecologie '78. Zijn voorstel om bij de Europese verkiezingen in 1979 samen te gaan met kleine linkse partijen als de MRG (Crépeau) of de PSU (Bouchardeau) als "minderhedenlijst" stuitte op verzet van de RAT (Réseau des amis de la terre). In februari 1980 ging dc Mouvement d'Ecologie Politique (MEP, voortgekomen uit de lijst Europe-Ecologie van Solange Ferne) samen met de RAT van Lalonde. Bij verkiezingen voor de kandidatuur van het presidentschap versloeg Brice Lalonde (15-6-'80) de voorzitter van de MEP. Philippe Lebreton.

FRANÇOIS MITTERRAND (geb. 26-10-1916 te Jarnac, Charente) studeerde in Angouleme en Parijs rechten en politieke wetenschappen en diende als onderofficier in het leger tijdens WO-II. In 1940 werd hij gewond en krijgsgevangen gemaakt, doch wist te ontsnappen. Hij sloot zich aan bij het verzet en zette een nationale beweging van gevangenen op. In aug. en sept. 1944 werkte hij als secretaris-generaal voor de krijgsgevangenen onder Generaal de Gaulle. Na afronding van zijn studie in 1946 werkte hij als journalist en later als advocaat in Parijs. Ook in 1946 werd hij parlementslid voor de linkse centrumpartij UDSR. Tussen 22-1-'47 en 21-5-'57 maakte hij deel uit van 11 regeringen. In juni 1958 keerde hij zich tegen Generaal de Gaulle en diens investituur. In okt. 1959 werd een aanslag op hem gepleegd. Van 1959 tot 1962 was hij senator. In 1965 kandidaat voor het presidentschap („républicains"). Op 10 sept. 1965 was hij oprichter van de Fédération de la Gauche Démocrate et Socialiste. een vorm van samenwerking tussen de Socialistische Partij (SFIO), de Radicale Partij en de UDSR. Hij kreeg toen steun van de PSU (Parti Socialiste Unifié), van de communisten en de vakbeweging CGT. In 1972 werd hij als leider van de Franse Socialistische Partij (sedert 1971) betrokken bij samenwerking met de communisten (PCF) en de linkse radicalen (MRG) en tekende hij een gemeenschappelijk verkiezingsprogramma van links. Hij was de enige kandidaat van links bij de presidentsverkiezingen van 1974 en behaalde in de eerste ronde (5-5-'74) 11.044.373 stemmen (43,24%) en in de tweede ronde 12.971.604 (49,19%). Valéry Giscard d'Estaing werd toen president met ruim 374.000 stemmen meer dan Mitterrand. (zie pag. 32111 e.v.-1974). Sedert 1955 is François Mitterrand burgemeester van Chateau-Chinon en sedert 1964 voorzitter van de departementale raad van het departement Nievre.

JACQUES CHIRAC (geb. 29-11-1932 te Parijs) heeft al jaren de reputatie van een politiek wonderkind. Hij behoort tot de generatie van jeugdige en zeer begaafde technocraten, die door president Pompidou naar voren werden gehaald om een modernisering van de Franse maatschappij te bewerkstelligen, waarin de politieke structuren van het land zoveel mogelijk onverlet gelaten moesten worden. Het was Pompidou, die Chirac in 1967 een eerste regeringspost gaf: staatssecretaris voor werkgelegenheid. In die functie voerde Chirac tijdens de revolte van mei/juni '68 geheime besprekingen met de tweede man van de communistische vakcentrale CGT, die uiteindelijk het loonakkoord tussen de regering Pompidou en de vakcentrales opleverden. Chirac was vervolgens enige jaren staatssecretaris van financiën en economische zaken onder minister Valéry Giscard d'Estaing. In '72 werd hij benoemd tot minister van landbouw, een functie die hem in Brussel de reputatie opleverde van een keihard verdediger van de belangen van „zijn" boeren.
Chirac zorgde als minister van landbouw voor enige Brusselse opschudding, toen hij het Franse lid van de Europese Commissie Cheysson verweet, dat deze zijn „nationale plicht verzaakte" door achter een commissie-voorstel te staan om de Europese suikerproduktie te beperken.

Leden van de Europese Commissie worden geacht het belang van de gemeenschap boven dat van hun eigen land te stellen en Chirac kreeg dan ook een berisping van de Franse voorzitter van de commissie, François-Xavier Ortoli. Met de benoeming van Chirac tot eerste minister in 1974 had Giscard zich echter niet alleen verzekerd van de diensten van een begaafd uitvoerder van zijn politiek, maar ook de oorlog verklaard aan het „historische gaullisme", dat in de UDR nog altijd over een zekere aanhang beschikte. Chirac wordt namelijk door deze volgelingen van wijlen generaal De Gaulle gezien als de grote verrader, die de kandidatuur van hun kandidaat Jacques Chaban-Delmas na de dood van Pompidou een fatale steek in de rug heeft gegeven door onmiddellijk een deel van de UDR-parlementariërs te mobiliseren voor Valéry Giscard d'Estaing.
Op 25 aug. 1976 nam Chirac ontslag als premier na wrijvingen met president Giscard d'Estaing over de machtsmiddelen in zijn functie (zie hiervoor pag. 577/1 e. v.- 1976). Op 5 dec. 1976 richtte hij de RPR (Rassemblement pour la République) op. In oktober 1977 werd hij gekozen tot burgemeester van Parijs.

MICHEL DEBRÉ, op 15 januari 1912 te Parijs geboren, stamt uit een Elzasser familie; hij is gehuwd en heeft vier zoons. Toen in 1870 Elzas-Lotharingen door Duitsland geannexeerd werd, trok de familie Debré naar Parijs. Grootvader Debré was rabbi van een Parijse synagoge en zijn zoon Robert, de vader van de oud-premier. is een van de belangrijkste hoogleraren in de medicijnen geworden (prof. Debré was voorzitter van de Académie de Médecine). Het gezin nam een vooraanstaande plaats in in 't Parijse intellectuele leven en de jonge Michel ontmoette thuis dan ook vele leidende kunstenaars. geleerden, politici en diplomaten uit die dagen. Hij ging rechten studeren aan de Sorbonne en bezocht ook de beroemde Ecole des Sciences Politiques, een instituut, dat dikwijls gekozen wordt door Franse jongelieden met politieke of diplomatieke aspiraties. Hij gold als een briljant student en nadat hij zijn graad behaald had, duurde het niet lang of hij kwam inderdaad in de politiek terecht. Nog vóór zijn dertigste was hij een van de belangrijkste medewerkers van Paul Reynaud, de toenmalige minister van financien. In 1939 werd hij gemobiliseerd als cavalerie-officier. In 1940 kwam hij in Duitse krijgsgevangenschap, maar hij wist te ontsnappen en via Marokko ging hij terug naar Frankrijk (1942), waar hij zich onmiddellijk aansloot bij het verzet. Weldra werd hij opgenomen in de topleiding. In die jaren legde hij reeds contacten met De Gaulle in Londen en ook stelde hij de lange lijst samen van nieuwe prefecten en andere hoge overheidsambtenaren, die na de bevrijding het bestuur over het land op zich moesten nemen.
Na de oorlog bekleedde hij zelf een aantal overheidsfuncties. Na een verkiezingséchec (1946) werd hij medewerker van het commissariaat voor Duitse en Oostenrijkse zaken. In 1947 werd hij secretaris-generaal van deze instelling. In 1943 werd hij als gaullist voor de Senaat gekozen. Hij toonde er zich een vlijmscherp debater. Sindsdien streed hij om De Gaulle weer aan de macht te brengen, ook nadat De Gaulle zich uit de politiek had „teruggetrokken", en om het Franse staatsapparaat grondig te hervormen.
Ook begon hij zich intensief bezig te houden met constitutionele problemen en werd in en buiten het parlement de bepleiter van een autoritaire staat. waarin het parlement een geringe rol zou spelen en het staatsbestuur onder de politieke autoriteit van één man door de hogere administratieve colleges zou worden uitgeoefend. Zo ver ging hij, dat De Gaulle zelf de ontwerpconstitutie, die Debré in 1958 maakte, moest verzwakken, ten einde de beschuldiging, dat hij dictatoriale ambities zou koesteren. te ontwijken. Bekend werd Michel Debré in de Senaat vooral om zijn fel nationalisme, zoals dat ook bijzonder scherp tot uitdrukking kwam in het blad, dat hij enige tijd heeft uitgegeven: Courier de la Colère (Koerier van de Boosheid); zijn verzet tegen elke Europese

integratie, die een vermindering van de Franse soevereiniteit tot gevolg zou hebben en zijn oppositie tegen iedere poging der verschillende regeringen om een liberale politiek in de overzeese gebieden te voeren

In jan. '59 werd Debré de eerste premier van de Vijfde Republiek en bleef dat tot april 1962. In jan. 1966 keerde hij terug in een regering als minister van ec. zaken en financiën tot 30-5-'68. Tot juni 1969 was hij minister van buitenlandse zaken. Na de verkiezing van Georges Pompidou was hij minister van staat voor defensie (juni 1969-mrt. 1973). Hij bekleedde sedertdien leidende posities in de politieke partijen UDR en RPR. In 1979, voor de Europese verkiezingen stond hij op één lijst met Chirac (DIFE).

VALERY GISCARD d'ESTAING (geb. 2-2-1926), de sinds 27 mei 1974 zittende president. is geboren te Koblenz waar zijn vader directeur van financiën op het hoge commissariaat van Frankrijk in Rijnland was. De familie Giscard d'Estaing (de naam Estaing werd in 1922 toegevoegd) leverde al meer politici: onder de voorvaderen van de president zijn een minister en verscheidene parlementsleden. De familie beweert zelfs direct van Lodewijk XV af te stammen. Door activiteiten in de industriële sector heeft men een aanzienlijk fortuin opgebouwd.
Valéry Giscard d'Estaing ging in Parijs en Clermont naar school, nam als 17-jarige deel aan het verzet en studeerde na de oorlog aan de Ecole Polytechnique en de Ecole nationale d'Administration, het opleidingsinstituut voor hoge ambtenaren.
Vervolgens werd hij inspecteur van financiën. Op 26-jarige leeftijd huwde hij Anne-Aymone de Brantes, dochter van de hertog en hertogin (geboren prinses de Faucigny-Lucinge) van Brantes en kleindochter van de bekende industrieel baron Schneider. In 1955 werd hij plaatsvervangend directeur van het kabinet van de premier en een jaar later afgevaardigde van Puy de Dome, een zetel die zijn grootvader Jacques Bardoux tot die tijd had bezet.
Antoine Pinay nam hem in 1957 als staatssecretaris voor financiën in de regering op. een functie die hij ook in de regering-Debré. het eerste kabinet van de Vijfde republiek bekleedde. Na het ontslag van Pinay, die minister van financiën was in deze regering, bleef Giscard aan. Op 19 januari 1962 werd hij minister van financiën. Ook Pompidou, die in april '62 premier werd, handhaafde hem op deze post.
Bij opeenvolgende verkiezingen werd hij herkozen als afgevaardigde voor Puy de Dome en in september 1967 werd hij burgemeester van Chamalières, een voorstad van Clermont Ferrand.
Ideologisch rekende Giscard zich tot de „onafhankelijken", een groep parlementariërs, die over het algemeen regeringsgezind was, maar die n.a.v. de kwestie Algerije in een pro- en anti-gaullistische groep uiteenviel. De pro-gaullistische onafhankelijketi werden al spoedig de giscardisten genoemd. wegens de leidende rol die Giscard bij hen speelde. In 1962 institutionaliseerden zij zich tot de onafhankelijke republikeinen, een dirht bij de UDR staande politieke groepering van conservatieve signatuur. In 1966 werd Giscard als minister van economische zaken vervangen door Michel Debré, omdat De Gaulle pas in de tweede ronde werd herkozen als president, wat hij weet aan het economische beleid van Giscard.
Na zijn ontslag hield Giscard zich bezig met de opbouw van de partij Rij de verkiezingen in 1967 werd hij herkozen en kreeg het voorzitterschap van de commissie voor financiën in de nationale vergadering.
Ideologisch verwijderde hij zich in deze jaren van het gaullisme, hekelde de absolutistische trekken van het stelsel. maar zorgde ervoor dat het niet tot een breuk kwam.
Bij het referendum van 1969. dat het heengaan van Ce Gaulle tot gevolg had, behoorden Giscard en zijn partij tot de neen-stemmers, maar bij de daarop volgende presidentsverkiezingen stelde hij zich. zij het na enig aarzelen, achter Pompidou en werd minister van economie en financiën in het kabinet Chaban-Delmas, een post die hij tot aan zijn verkiezing als president heeft bekleed.
Bij de presidentsverkiezingen in 1974 (5 mei) kreeg hij 8.326.774 stemmen (32,609,) Bij de tweede ronde, op 19 mei behaalde hij 13.396.203 stemmen (50,80%), slechts een paar honderdduizend stemmen meer dan zijn naaste concurrent François Mitterrand.

GEORGES MARCHAIS (geb. 7-6-1920 te La Hoguette. Calvados) werd opgeleid tot regeltechnicus in de vliegtuigindustrie en werkte gedurende de Tweede Wereldoorlog in Duitsland, hetgeen hem vooral de laatste jaren op felle kritiek is komen te staan en een gerechtelijk onderzoek tot gevolg had. In 1946 begon zijn carrière in het vakbondswezen (CGT) in Issy-les-Moulineux. Hij werd secretaris van de metaalvakbond (Seine) in 1953 en in 1956 waarnemend lid van het centraal comité van de Franse Communistische Partij, waarvan Marchais sedert 1947 lid was.
In 1959 werd hij lid van het politiek bureau van de partij en in 1961 secretaris van het centraal comité van de PCF (Parti Communiste Français). Op deze sleutelpositie was Marchais belast met de organisatie van het partijwerk. In 1970 werd hij plaatsvervangend secretaris-generaal en in dec. 1972 secretaris- generaal van de partij. Hij volgde Waldeck-Rochet op, die wegens ziekte moest aftreden. In 1972 zet Georges Marchais zijn handtekening onder het gemeenschappelijk programma van socialisten, communisten en kleine linkse partijen. In februari 1976 en mei 1979 werd hij herkozen als secretaris-generaal op het resp- 22e en 23e partijcongres. In oktober 1980 werd hij aangewezen als kandidaat van de Communistische Partij voor het presidentschap. Sedert 1973 was hij parlementslid voor het departement Val-de-Marne (Arcueil en Villejuif). In 1979 werd hij gekozen als lid van het Europees parlement. Hij is auteur van diverse boeken over de communistische politiek in Frankrijk, is gehuwd en heeft vier kinderen, waarvan drie uit zijn eerste huwelijk.

De tien kandidaten kregen op kosten van de staat elk twee uur op radio en televicie alsmede een houten bord bij ieder stembureau waarop affiches konden worden geplakt Behalve de kosten van die affiches betaalde de staat ook de tien propagandabrochures die alle 35 miljoen kiezers kregen thuisgestuurd

Wanneer een kandidaat meer dan vijf procent van de uitgebrachte stemmen haalt. krijgt hij de te storten garantiesom van 5000 gulden terug alsmede een bijdrage aan zijn campagnekosten van 125.000 gulden. Krijgt hij minder dan vijf procent dan krijgt hij noch de garantiesom terug noch die 125.000. doch een fikse rekening wegens de voor hem gedrukte en verstuurde affiches. brochures en stembiljetten. Op de begroting is 135 miljoen gulden uitgetrokken voor de verkiezingskosten. . . omdat de kleine kandidaten die rekening meestal niet kunnen betalen.

Uitslagen eerste ronde. Communisten steunen *Mitterrand.* Debat Giscard-Mitterrand.

De uitslag van de eerste verkiezingsronde betekende dat Giscard d'Estaing en Mitterrand het in de tweede ronde tegen elkaar moesten gaan opnemen. Zij haalden resp. 28,3 en 25,8% van de stemmen. De Gaullistische kandidaat Chirac moest met 17,9% genoegen nemen, terwijl de Communisten een historisch verlies leden door op 15,3% uit te komen. In geen 45 jaar hadden de Communisten zo'n slecht resultaat geboekt. Gewoonlijk haal-

Vijf van de tien kandidaten voor de eerste ronde van de Franse presidentsverkiezingen op 26 april. v.l.n.r. de zittende president. Valéry Giscard d'Estaing; de burgemeester van Parijs, Jacques Chirac (RPR); socialistenleider François Mitterrand, onafhankelijk Gaullist, Michel Debré en de leider van de communistische partij, George Marchais.

den zij omstreeks 20% van de stemmen.
Kennelijk had een groot aantal kiezers besloten ,,nuttig" te stemmen, door meteen al in de eerste ronde te kiezen voor de kandidaten die naar ieders verwachting ook de eindstrijd zouden halen. Vooral Chirac leek daarvan het slachtoffer.
Van de zes ,,kleine kandidaten" scoorde de milieuactivist Brice Lalonde het hoogst met 3,8%. Maar Lalonde weigerde zijn kiezers een ,,stemadvies te geven voor de tweede ronde, wanneer Giscard en Mitterrand de milieustemmen goed konden gebruiken. (Zie ook hierna).
De kleide linkse kandidaten Arlette Laguiller, Huguette Bouchardeau en Michel Crépeau haalden samen iets meer dan 5,5%. De ,,dissidente gaullisten" Michel Debré en Marie-France Garaud kwamen samen niet verder dan 3%.
De grote klap die de communisten moesten incasseren, was een van de opmerkelijkste feiten in de eerste ronde.
In een commentaar schreef De Volkskrant (28-4-81):

,,Ongetwijfeld hebben veel communistische kiezers maar meteen ..nuttig" gestemd en gedacht. dat je maar beter direct op Mitterrand kon stemmen omdat Marchais in de tweede ronde toch niet zou voorkomen. Waar het om gaat is echter, dat het communistische electoraat zich deze keer, en dat is nogal uniek, veel minder heeft aangetrokken van de partijdiscipline en veel minder gevoelig is gebleken dan in het verleden voor de oproep: Stem PCF.
Dit kan het begin zijn van een pijnlijk proces, waarin de partijleiding niet langer kan rekenen op het automatisme van .,onze" 20%. Verheugend is zo'n ontwikkeling op zichzelf wel. Te lang heeft de PCF als een monolitiscb blok boven de linkse beweging in Frankrijk gehangen en initiatieven in de richting van een centrum-links alternatief geblokkeerd.
Voor Mitterrand is deze ontwikkeling gunstig. Het boeman-effect waar hij in de tweede ronde mee geconfronteerd gaat worden – een stem op Mitterrand betekend, dat je de communisten binnenhaalt – is afgezwakt door de lage score van Marchais. Het verhaal van een door de PCF gedomineerde coalitie van links is minder geloofwaardig geworden. Bovendien kan Mitterrand rekenen op een nog onbekend percentage gaullistische kiezers. die in de eerste ronde op Chirac stemden.
De gaullistische beweging heeft altijd een sterk populistische inslag gehad en kan niet volledig vereenzelvied worden met het klassieke rechts van geld en–land in Frankrijk

Chiracs vrome uitspraak, dat zijn kiezers maar ,,de stem van hun geweten" moeten volgen in de tweede ronde, helpt Mitterrand. De zwakke uitslag voor Marchais en de PCF doet dat nog meer. In het op zichzelf weinig verrassende slotduel tussen Giscard en Mitterrand op 10 mei maakt de socialist nu meer kans dan zeven jaar geleden, toen hij op het nippertje verloor. Het ziet er naar uit, dat links Frankrijk verlost gaat worden van het oude dilemma dat er op neerkomt, dat zonder de PCF geen meerderheid behaald kan worden en dat het met de PCF niet kan lukken. Het eerste is nog altijd waar. Maar het tweede gaat nu minder op. Paradoxaal genoeg heeft Marchais met z'n ruim 15 percent links Frankrijk een grote dienst bewezen. Niet meer bedreigend en toch nuttig."

Officiële uitslag eerste ronde

De Constitutionele Raad maakte woensdagavond 29 april de officiële resultaten van de eerste ronde bekend.

Stemgerechtigden	36 398 859	
Opgekomen	29 516 082	(81,09%)
Niet-stemmers	6 882 777	(18,9 %)
Blanco gestemd of ongeldig	478 046	1,31 %
Geldige stemmen	29 038 036	

Kandidaten	stemmen	percentage
Giscard d'Estaing	8.222.432	28.31
Mitterrand	7.505 960	25.84
Chirac	5 225.846	17.99
Marchais	4 456 922	15.34
Lalonde	1.126.254	3,87
Laguiller	668.057	2,30
Crépeau	642.777	2,21
Debré	481.821	1,65
Garaud	386.623	1,33
Bouchardeau	321.344	1,10

Giscard en Mitterrand behaalden in de eerste ronde in 1974 resp. 32,6 en 43,2%. Mitterrand was toen de enige kandidaat van links voor de Linkse Unie.

Stemadviezen communisten, Gaullisten

Op 28 apr. besloot de Franse Communistische Partij (PCF) tijdens een vergadering van het centraal comité zonder voorwaarden vooraf steun te geven aan François Mitterrand in de tweede ronde van de verkiezingen. ,,Alle leden en kiezers" werden opgeroepen op de socialistische presidentskandidaat te stemmen.

Het Centrale Comité heeft het duidelijk moeilijk gehad. Niet alleen duurde de vergadering van 's morgens negen uur tot 's middags half vier (ruim drie uur langer dan aanvankelijk werd aangekondigd), bovendien is de verklaring, die met de oproep vergezeld gaat. breedsprakig en ingewikkeld.
Er wordt nog wel in gezegd dat Mitterrands programma ,,vaag" is en de socialist wordt verweten, dat hij iedere onderhandeling met de communisten tussen de twee verkiezingsrondes van de hand wees, maar over de 131 communistische regeringsvoorstellen (die Marchais per ongeluk ,,voorwaarden" noemde) rept het PCF-bestuur met geen woord meer.
Evenmin wordt er met zoveel woorden gezegd, dat Mitterrand communistische ministers in zijn regering moet nemen, een andere eis waar de communisten wekenlang op gehamerd hebben. Ook al wordt er nog wel een toespeling gemaakt op een linkse regering, ,.waarin de communisten de plaats krijgen die hen toekomt."
De Franse communisten hebben meer water in hun wijn gedaan dan in jaren gebeurd is. Dat roept twee conclusies op. Ten eerste: het PCF-bestuur lijkt na Marchais' verlies tot de slotsom te zijn gekomen dat de communistische kiezers naar de eenheid van links blijven streven. De communistische leiders willen in elk geval niet het risico nemen, door het blijven voeren van een ,,harde lijn" nog meer aanhang te verliezen. Ten tweede nemen de communisten. door niet al te veel de nadruk te leggen op hun wens, deel te nemen aan een linkse regering, Giscard een zwaar argument uit handen. Rechts beweert namelijk al heel lang (en tot dusver geheel ten onrechte) dat de socialisten de .,gijzelaars" zijn van de PCF. De huidige machtsverhoudingen tussen de beide linkse partijen en de gematigde opstelling van de PCF ontzenuwt dat argument nu geheel er. al Mitterrand heeft bij wijze van spreken de voordeien van de communistische steun, zonder de nadelen.

GAULLISTEN

Voor Giscard is dat uiteraard niet zo gunstig. Daar komt bij, dat de Gaullisten die hem voor de tweede ronde hun steun toezeggen, dat slechts met mondjesmaat doen. Met uitzondering van enkele Gaullistische ministers, die wel verplicht zijn om een zeker enthousiasme te tonen voor hun president, hebben ze tot nu toe, in navolging van hun aanvoerder. Jacques Chirac, ailemaai verklaard, persoonlijk wel op Siscard Ir stemmen. maar hun kiezers daar niet toe aan te sporen. En zoals verwacht, is er in het Gaullistische kamp reeds verdeeldheid opgetreden. Twee vooraanstaande Gaullisten hebben zich al voor Mitterrand uitgesproken. Vermoedelijk volgen er nog meer.

Chirac roept alsnog op om *,,Giscard"* te stemmen

Op 6 mei veranderde Jaques Chirac zijn politieke koers en spoorde hij zijn kiezers alsnog aan om op Giscard te stemmen. In een plechtige oproep ten behoeve van de zittende president vroeg de burgemeester van Parijs zijn kiezers zich bewust te zijn van het ,,risico dat de verkiezing van Mitterrand Frankrijk doet lopen".

,,Op dit beslissende ogenblik voor de toekomst van ons land is het essentieel om de verworvenheden van de Vijfde republiek te redden." Mitterrand blijft geïnspireerd ,,door economische principes die mislukten overal waar ze zijn toegepast," zei Chirac. ,.Zijn alliantie met de Communistische partij houdt risico's in die ik al aan de kaak stelde". In een reactie liet Giscard zeggen dat hij blij was over Chiracs wil tot eenheid.

NRC/H'blad schreef (7 mei) in een nieuwsanalyse over Chiracs ommezwaai:

,,Mede onder druk van zijn parlementariërs maakte Chirac met zijn oproep een politieke reuzezwaai, die zijn geloofwaardigheid niet ten goede komt. Na de eerste ronde had hij door de verklaring dat hij bij gebrek aan beter ,,persoonlijk niet anders kon dan op Giscard stemmen", door weigering zijn kiezers een opdracht te geven en door demobilisatie van de partij, de indruk gewekt dat hij hoopte op de nederlaag van Giscard, die hij voor de eerste ronde zo fel had bestreden.
Maar dit ,,verraad" van Chirac joeg Cbiracs politici tenslotte toch de stuipen op het lijf. Zij voelen niets voor parlementsverkiezingen na Mitterrands overwinning.
Nu de einduitslag zeer onzeker blijft, al lijkt Giscards zege na het grote televisiedebat weer waarschijnlijker, besloot Chirac zich naar beide kanten te dekken. Wint Giscard dan kan hij toch nog zeggen dat dit aan zijn loyaliteit te danken is en straks zijn volle gewicht laten wegen op Giscards politiek. Wint Mitterrand dan kan hij doen gelden dat hem geen blaam treft voor de nederlaag van Giscard. Bij de dan volgende parlementsverkiezingen hebben Chiracs afgevaardigden immers de volle steun nodig der Giscardisten om de grootste oppositie-

partij te worden met Chirac als leider en ,,toevlucht van de natie".
De vraag is of Chiracs oproep nog veel gewicht in de schaal legt Naar schatting 80 procent van zijn 5,2 miljoen kiezers steunen Giscard op 10 mei in ieder geval. Tien procent loopt over naar Mitterrand. De leider der poujadisten, die met zijn anti-belasting leger van ontevreden kleinhandelaren in 1956 11,5% van de stemmen trok en nu Chirac steunde, sprak zich al uit voor de socialist.
Chiracs ommezwaai zou dus alleen van invloed kunnen zijn op die tien procent van zijn kiezers die zich van stemming wilden onthouden Gezien de zeer smalle marges zou dat iets uit kunnen maken.
Om zijn opportunisme te rechtvaardigen zei Chirac dat hij vertrouwen heeft in Giscards beloftes van de laatste dagen om rekening te houden met de wensen van hen die voor Chirac stemden. Chirac noemt in dit verband o. a. de vrijheid van individueel initiatief, het aandraaien van de produktie teneinde de werkloosheid te bestrijden, verlaging van de fiscale druk en herstel van de geest van dialoog en vertrouwen binnen de rechtse meerderheid. die Giscard nu in het vooruitzicht stelde.
Chirac meldt daarmee natuurlijk de eisen aan die hij stelt na Giscards zege. Maar hij zal niet zo naïef zijn te menen dat de president zich aan zijn beloftes zal houden en niet alles zal doen om hém te straffen die tot gisteren zo hard werkte om zijn zege te voorkomen."

Brice Lalonde: geen stemadvies

De leider van de ecologisten, Brice Lalonde, die als vijfde eindigde en daarmee de meeste stemmen kreeg van alle minder belangrijke kandidaten, deed wat iedereen al van hem verwachtte: hij gaf zijn 1,1 miljoen stemmers geen advies voor de tweede ronde.
Deze 1,1 miljoen stemmen zouden heel goed de doorslag kunnen geven in de strijd tussen Giscard en Mitterrand; in 1974 had Giscard slechts ruim 400.000 stemmen meer dan Mitterrand. Lalonde schreef wel een brief aan de beide overgebleven kandidaten waarin hij 12 voorstellen deed, o.m. tot verdere democratisering, tegen wapenverkopen aan de Derde wereld, voor het terugdraaien van Frankrijks uitgebreide programma voor nucleaire energie en voor grotere vrijheid van meningsuiting.

Vakbond CGT steunt Mitterrand

De grootste, communistisch georiënteerde, vakbond CGT riep zijn leden op 29 april op om Mitterrand te stemmen.
Het socialistisch georiënteerde vakverbond CFDT had zich vóór de eerste verkiezingsronde al achter de socialistische kandidaat geschaard. Michel Debré pleitte voor Giscard en de kleine linkse MRG voor Mitterrand.

TV-debat Giscard-Mitterrand

Alle Franse radio en TV-stations zonden op 5 mei het televisiedebat tussen de twee presidentskandidaten Mitterrand en Giscard d'Estaing rechtstreeks uit. Het debat tussen beide kandidaten zou aanvankelijk geen doorgang vinden omdat Mitterrand er geen heil van verwachtte (gezien zijn ervaringen in 1974) en omdat hij drie eisen vervuld wilde zien (gelijke behandeling, de grootst mogelijke objectiviteit en selectie van vragenstellers). Volgens de Volkskrant (5 mei) was het feit dat het TV-debat op Mitterrands voorwaarden werd gehouden, reeds een winstpunt in zijn voordeel. Gedurende anderhalf uur trok het debat *35* miljoen televisiekijkers. De Franse straten waren volgens de pers leger dan in de Kerstnacht. *NRC/H'blad* prees het hoge niveau van het televisiedebat, dat door Le Monde integraal werd weergegeven (6-5-'81).

Het debat was hard en precies. het bestreek bijna alle onderwerpen en werd daarmee tot een bewonderenswaardige, voor ieder begrijpelijke, openbare les in de politiek, de economie en het buitenlands beleid van een democratie.
Zo hoog was het gehalte van beide duellisten. dat het moeilijk is winnaar of verliezer aan te wijzen. Giscard won in het politieke en economische deel duidelijk op punten, omdat hij in de aanval bleef en overwicht hield. Maar Mitterrand slaagde er tenslotte toch weer in, op de hem vage manier. te tonen dat hij wordt geinspireerd door het meeste idealisme en dat hij beschikt over het grootste hart. Eén keer gaf Giscard fijntjes toe: ..De wens tot verandering weegt in het voordeel van Mitterrand".
Op de vraag van de twee journalisten of Giscard en Mitterrand, die ieder maar een kwart der kiezers achter zich kregen in de eerste ronde, gevangenen waren van respectievelijk Chirac en de communist Marchais, ging Giscard meteen in de aanval. Het had geen zin naar het verleden te kijken. Chirac had nooit een regeringscrisis veroorzaakt. De vraag was hoe Mitterrand een regering kon vormen die parlementaire meerderheid kreeg.
Mitterrand antwoordde met het ene citaat van Chirac na het andere Er moest een totale politieke verandering komen, zei Chirac, en dat kon niet met dezelfden. ,,Ik zal onmiddellijk een regering vormen van hen die me steunder~.'Pas na parlementsontbinding en nieuwe verkiezingen is te bezien of en hoe er een regeerakkoord tussen de (linkse) partijen kan komen.
Op dat ogenblik beging Mitterrand een tactische fout die hem tot vaagheid dwong en Giscard verder het overwicht gaf. Het was niet zo zeker of hij parlementsontbinding zou eisen. Als er een meerderheid was, bijvoorbeeld voor herstel van de evenredige vertegenwoordiging, was het misschien niet nodig.
Giscard. ,,We zitten hier niet in een persoonlijk regime. Uw overgangsregering kan de door U beloofde ..grote verandering" niet brengen doch alleen lopende zaken afhandelen". Mitterrand: ,,Ik ontbind wanneer ik wil. De verkiezingen komen vóór 1 juli."

Bij het korte duel over de buitenlandse politiek verweet de socialist de president ,,zwakte" omdat hij naar Warschau was gereisd en de Afghaanse verzetsstrijders ..rebellen" had genoemd. Ook zijn Afrikaanse politiek was ,.zwak" geweest. Giscard: Ik laat me geen zwakte verwijten door iemand die vanaf 1958 geen enkele militaire begroting goedkeurde en tegen de ,,force de frappe" stemde.
In zijn slotwoord stelde Giscard dat Mitterrand alléén met de communisten kon regeren, door nationalisaties en werkverschaffing voor méér ambtenaren zou zorgen, terwijl hijzelf voor meer vrijheid en minder burocratie was. net als Chirac De socialistische economische injectie zou óf tot een buitenlands-, óf tot een binnenlands tekort leiden. ,,Ik ben veranderd", riep de president tenslotte. ,,Ik heb geleerd. Ik heb soms ongelijk gehad. Maar nu heb ik ervaring. Ik ben getransformeerd."
Mitterrand riep tot slot dat hij ook over de Derde wereld had willen spreken. over Latijns-Amerika, over het nieuwe type samenleving door de technologische ontwikkelingen. Giscard was als iemand die zijn auto in de sloot reed en hem, Mitterrand. nu vroeg om zijn rijexamen over te doen. Het ging om meer vrijheid. Het instrument daartoe was de verandering. ,,Een beetje meer gelijkheid, een samenleving die wat harmonieuzer is, dat is alles wat ik wil".

François Mitterrand (rechts) maant zijn applaudiserende toehoorders tot stilte. nadat hij op 26 jan. tot presidentskandidaat is gekozen. Naast hem Lionel Jospin, die voor de duur van de campagne voor de presidentsverkiezingen tot partijleider werd benoemd.

ENGELAND

ONTWIKKELINGEN LABOUR VÓÓR DE OPRICHTING VAN DE SDP.

Aan de oprichting van de Social-Democratic Party. waarover op pag 296/2 e.v. verslag is gedaan, ging een ontwikkeling binnen de Labourpartij vooraf die onder meer werd gekenmerkt door overwinningen van de linkse stromingen in dc partij ten opzichte van rechts en ten opzichte van de gematigde leiders.

Zo werd op 19 dec. 1979 door het nationaal bestuur van Labour een motie aangenomen, waarin gevraagd werd om een onderzoek naar de mogelijke terugtrekking uit de EG van Engeland (pag. 29813). Deze motie stuitte op verzet van gematigde en rechtse stromingen.

De tekst van de motie luidde: ,,Gezien de geringe vorderingen die op de topconferentie in Dublin zijn gemaakt bij het voldoen aan de Britse eisen, dient Groot-Brittannie onmiddellijk allé EEG-belastingbetalingen stop te zetten; moeten ministers geen EEG-bijeenkomsten bijwonen en dient onmiddellijk een studie te worden gemaakt van de mogelijkheden die voor ons open liggen – inclusief wijziging van Sectie 2 van de Wet op de Europese Gemeenschappen en terugtrekking uit de EEG – en van alternatieven voor ons land."

De radicale voorman Eric Heffer verklaarde dat hij niet chauvinistisch of anti-Europees is. Maar ,,er moet een studie gemaakt worden van de opties, als de gemeenschappelijke markt niet voldoende verandert, speciaal op het gebied van de landbouwpolitiek".

Een collega, Douglas Hoyle. zei dat Groot-Brittannië een alternatieve koers kan volgen, net als de Fransen zo vaak doen ,,en dan voelt men wat wij willen". Ex-premier Callaghan deed een beroep op het bestuur om geen oude wonden open te halen, en zich te concentreren op de belangrijkste zaken in de toekomst van de EEG.

Hij sprak over de toetreding van Griekenland, Spanje en Portugal, die van de EEG een vrijhandelszone zullen maken en de politieke rol sterk zullen verminderen. Shirley Williams waarschuwde, dat de Europese socialisten de motie verkeerd zullen begrijpen. Maar de meerderheid van het bestuur liet zich niet remmen.

In de pers werd het aannemen van de motie op 19 dec. beschouwd als een nieuwe nederlaag voor de partijleider James Callaghan, wiens autoriteit door de gebeurtenissen van de voorafgaande maanden reeds danig geslonken was.

Le Monde (21-12-1979) wees erop dat geestverwanten van de toen 68-jarige Labour-leider de voorkeur zouden geven aan een jongere en meer strijdlustige figuur, zoals Denis Healey.

Georganiseerde weerstand *tegen ,,links"*

Op 31 jan. 1980 besloot de ,.sociaaldemocratische alliantie" van Stephen Haseler van die datum af georganisseerd verzet te bieden tegen de linkse tendensen. Haseler maakte bekend voor Lagerhuis en lokale verkiezingen tegenkandidaten te zullen stellen, indien het dagelijks bestuur van Labour de controle over de partij zou consolideren.

Buitengewoon partijcongres verdere polarisatze

Op 31 mei 1980 hield de Labourpartij een buitengewoon partijcongres in Londen. Het partijbestuur presenteerde daar een beleidsstuk onder de titel ,,Vrede. Werk en Vrijheid". Met steun van de vakbonden werd dit stuk met een grote meerderheid aangenomen. Het beleidsstuk werd in de pers over het algemeen als ,,ultra-radicaal" bestempeld wegens de opvattingen over defensie en ontwapening, de houding ten opzichte van de EG en het streven naar uitbreiding van de overheidssector.

Pogingen van Callaghan, Owen en Healey om de aanneming ervan te ontraden, werden weggehoond. De gematigde sprekers werden herhaaldelijk uitgefloten. De leider van de linkervleugel, Tony Benn, kreeg een ovationeel applaus toen hij het stuk verdedigde.

De hele dag stond in het teken van de strijd tussen links en rechts binnen Labour. De ronde was duidelijk voor Benn en zijn aanhangers, die sleutelposities innamen in de partijorganisatie en het landelijke bestuur. Dank zij steun van vakbonden werd het beleidsdocument aangenomen met 5 miljoen tegen 6000 stemmen.

Zeer veel sprekers in het Wembley-conferentiecentrum in Londen waren sterk anti-EG, anti-NAVO, anti-kapitalistisch en anti-Amerikaans in hun uitlatingen.

De belangrijkste beslissingen zouden echter najaar 1980 op het traditionele partijcongres worden genomen. Daar zouden de resultaten van een onderzoek naar de organisatie en machtsverhoudingen in de partij worden gepubliceerd.

De alleen al wegens zijn nette kleding en geaffecteerde spraak gewantrouwde David Owen werd uitgejouwd, toen hij riep dat het domme onzin was om eenzijdig te ontwapenen en geen Kruisraketten te willen stationeren. Alle partijen waren het echter eens in hun veroordeling van Margaret Thatcher en het Conservatieve beleid.

James Callaghan zei dat het Britse volk tijdens de verkiezingen het slachtoffer was geworden van een oplichterstruc. Hij voorspelde een kloof tussen het arme noorden en het rijkere zuiden van het land; bittere sociale- en klassetegenstellingen, en ,,de werkloze zwarten in de grote steden zullen een willoze prooi zijn voor elke demagoog die hen in de gelegenheid stelt om hun vervreemding te bewijzen". Tony Benn riep dat Labour de volgende regeringsperiode een gigantische taak zou hebben, net zo zwaar als het herstel na de Tweede Wereldoorlog." Wij zulien 2 tot 3 miljoen gedemoraliseerde werklozen vinden, en wij moeten fabrieken herbouwen niet omdat Hitler ze heeft gebombardeerd, maar omdat Thatcher ze heeft gesloten."

James Callaghan negeerde het beleidsdocument van het partijbestuur, waarmee hij het gloeiend oneens was en vertelde dat als een Labourregering met succes wilde opereren, er een akkoord met de vakbeweging nodig zou zijn. Zowel hij als Denis Healey spraken over de noodzaak van geleide loonpolitiek. Dit was recht tegen de schenen van de linkervleugel, die alles *wilde plannen behalve de lonen*

Tony Benn kondigde in zijn slottoespraak het einde van de gemengde economie aan. Hij ilde niet alleen een eind maken aan het regime-Thatcher, maar wilde ervoor zorgen dat ,,Labour nu zelf aar, de macht komt en niet alleen maar een paar Labour-ministers in functie heeft."

Aanvallen op Callaghan

De sluimerende strijd om het leiderschap van Labour nam begin juni 1980 toe door aanvallen van James Callaghan en Tony Benn op elkaars politieke opvattingen.

Ook ex-minister Barbara Castle mengde zich in het duel met een ongebruikelijke charge tegen ex-premier Callaghan. Zij sprak over diens fouten bij de geleide loonpolitiek, en verklaarde dat Callaghan vervangen moest worden om Labour een nieuw gezicht te geven. En dat gezicht moest vastzitten aan de leider van Labours linkervleugel, Anthony Benn.

Benn sprak (3-6-30) voor een vakbond van metaalbewerkers langdurig over Callaghans geloof, dat wil Labour met succes regeren. er loonafspraken met het TUC nodig zijn. Hij stelde, dat de nederlaag van Labour bij de verkiezingen goeddeels was veroorzaakt door "de stringente loonpolitiek, opgelegd tegen de wil van de TUC en het Labourcongres".

Hij waarschuwde: "Wij horen nu opnieuw geluiden vanuit het leiderschap over de introductie van een nieuw inkomensbeleid door de volgende Labourregering. Als de democratische hervormingen die nodig zijn om de partijleiding rekenschap te laten afleggen aan het congres niet worden doorgevoerd, dan kunnen de vakbonden wéér tegen hun wil geketend worden, met desastreuze electorale gevolgen.

James Callaghan ging fris van de lever in de aanval tijdens een lunchprogramma van de commerciële televisie ITN.

Hij begon met de woorden: .,Meneer Benn heeft het mis, nietwaar?" Hij kwam terug op de passages uit zijn redevoering op het buitengewone partijcongres in Wembley. ,,Ik heb niet gezegd, dat ik de vakbonden tegen hun wil een geleide loonpolitiek wil opleggen. Ik heb alleen gezegd, dat áls een Labourregering wil slagen, zij bindende afspraken moet maken met de vakbeweging over het vaststellen van lonen en inkomens."

„Alléén meneer Benn, en niemand anders, kan dat interpreteren alsof ik iemand wil ketenen". De ex-premier sprak over de frustraties van oppositiegroepen zonder macht en over ,,persoonlijke ambities", waarmee hij ongetwijfeld op Benn doelde.

Roy Jenkins: kloof in Labour niet meer te dichten

Op 9 juni 1980 verklaarde Roy Jenkins tegen journalisten van de parlementaire pers in Londen dat de kloof tussen links en rechts binnen de Labourpartij zo groot was geworden, dat hij niet meer overbrugd kon worden. Jenkins zei voorts dat hij ambities had om leider te worden van een nieuwe ten-trumpartij.

Roy Jenkins – in 1972 plaatsvervangend leider onder Harold Wilson en een van de weinige intellectuelen van Labour – vertelde de journalisten dat Labour vorige week (congres van 31 mei '80) ,,bijna zonder strijd een grote ruk naar links heeft gemaakt''.
De hoogste autoriteit in de partij, het congres. legde zich negen dagen geleden in Wembley vast op een ,,bijna neutralistische defensiepolitiek en eenzijdige ontwapening''; een verplichting om in feite niet meer samen te werken met de EG; enorme uitbreiding van de overheidssector, en ,,wat overblijft van het particuliere bedrijfsleven krijgt een nauwer corset dan in enig ander democratisch land, zodat elk restje ondernemersiniatief er uit wordt geperst.''
Jenkins zei dat hij geen broederschap meer kon ontdekken in Labour, en dat de laatste verschuivingen geen wapenstilstand en helemaal geen vrede hebben kunnen bereiken.
Zijn conclusie was, dat de politiek van links en het midden ,,bevroren is in een ouderwetse gietvorm'' en slecht was voor de economische en politieke gezondheid van het land.

Op 8 juni dreigden drie voormalige ministers van Labour, Shirley Williams, David Owen en William Rodgers uit de partij te stappen indien uittreding uit de EG in het partijprogramma zou worden opgenomen. De beweging binnen Labour die dat doel nastreefde was begin juni begonnen om – onder leiding van ex-minister van landbouw, John Silkin – aanhangers voor dit idee te winnen.

Ontwerp-partijprogramma: nieuwe spanningen

Op 10 juli publiceerde het partijbestuur van Labour een ontwerp-partijprogramma, dat nieuwe olie gooide op het vuur van de strijd tussen rechts en links binnen de partij.
NRC/H'blad (11-7-80)noemde het stuk zo ,,radicaal – met grootscheepse nationalisaties en aanvallen op het kapitalisme – dat de meeste Europese socialistische partijen er rillingen van zouden krijgen''.
De belangrijkste punten waren:

- afschaffing van het Hogerhuis;
- prijscontrole, oprichting van een Nationale Investeringsbank en plan-overeenkomsten met grote bedrijven. Herstel van volledige werkgelegenheid door overheidsinvesteringen, bevordering van de wereldhandel, strikte controle op internationaal kapitaalverkeer.
- Nationalisatie van Noordzee-olie, National Nuclear Corporation, British Petroleum, fabrieken die krachtcentrales maken en wegvervoer. plus uit elke industriële sector zoals geneesmiddelen, micro-electronica, aannemerij, bank- en verzekeringswezen, ten minste één bedrijf. De bedrijven die de Tories aan het publiek hebben verkocht of nog zullen verkopen (een deel van BP, wegvervoer, British Airways) zullen hardhandig, want zonder compensatie, in overheidsbezit terugkomen;
- de partij zal niet meewerken aan een nieuwe generatie nucleaire wapens, noch aan vervanging van de strategische Polaris-macht door een nieuwe op duikboten gebaseerde afschrikkings-eenheid; het partijbestuur is ook tegen stationering van Amerikaanse kruisraketten en is tegen de neutronenbom;
- a als de fundamentele hervormingen van de EG niet binnen afzienbare tijd worden gerealiseerd, dan wil het partijbestuur dat Labour zich beraadt ,,of een voortgezet lidmaatschap nog wel in het belang is van het Britse volk''. De ontwerpers van het programma prefereren een grotere groep losser verbonden staten, die samenwerken in volledige soevereiniteit.

Het 39 pagina's tellende document geeft daarnaast nog een rijkdom aan eisen en voorstellen, zoals vrij vervoer voor kinderen onder de vijf, afschaffing van steun aan particuliere scholen, een Mediaraad met een fonds waaruit nieuwe publikaties kunnen worden gelanceerd (Labour wil al lang een eigen krant): herstel van subsidie voor schoolmaaltijden en zeer veel betere sociale voorzieningen.
Een groot deel van de programmapunten heeft in het verleden al eens op informele en officiële verlanglijsten gestaan. Maar tot nu toe heeft de partijleider van Labour. die hij een overwinning premier wordt, altijd een beslissende stem gehad in het verkiezingsprogram en zeker het regeringsbeleid.
Er bestaat kans dat dit verandert, want Tony Benn en het partijbestuur willen dat de partijraad het laatste woord krijgt over het verkiezingsprogram. Het congres van Labour zal deze herfst beslissen over deze kwestie. De meeste leden van het schaduwkabinet geloven, dat Labour met een radicaal Benn-recept geen schijn van kans heeft om de meerderheid van het Britse volk achter zich te krijgen.

Oproep gematigden: red Labour voor democratie

Op 1 aug. 1980 deden Shirley Williams, David Owen en William Rodgers een bewogen oproep aan de Labourleden de partij te redden voor het ,,democratisch socialisme''.
Het drietal verbond aan deze oproep het dreigement dat als radicaal-links de macht in de partij zou overnemen, oprichting van een nieuwe socialistische partij nodig zou kunnen zijn.
De Liberale partijleider, Steel. reageerde onmiddellijk met een open brief aan de drie Labourleden waarin hij hen adviseerde de interne dialoog te beëindigen en gesprekken te beginnen over een nieuwe coalitie die de Conservatieve Partij in 19831'84 zou kunnen verslaan.
De ,,bende van drie'' liet daarop weten voorlopig nog binnen de Labourpartij de strijd voort te zullen zetten.

Partijcongres Blackpool

Op **29** sept. 1980 begon in Blackpool het jaarlijkse partijcongres van Labour in een sfeer van verdeeldheid en polarisatie. The Financial Times (4-10-'80) concludeerde achteraf dat er eigenlijk maar één winnaar uit de strijd tevoorschijn gekomen was: Margaret Thatcher, terwijl partijleider James Callaghan gewond op het slagveld achterbleef. Na afloop vatte *NRC/* H'blad (4-10-'80) de onbesliste machtsstrijd binnen de partij als volgt samen:

,,Het congres van de Labourpartij dat afgelopen week in de gruwelijke Engelse badplaats Blackpool heeft gewoed, werd beheerst door de strijd over het leiderschap. Niet alleen de media vonden dat verreweg de interessantste kwestie, maar ook de gedelegeerden zelf raakten in de hoogste opwinding.
Daarentegen was opvallend, hoe gemakkelijk en eensgezind het congres enkele details van de buitenlandse politiek regelde.
Als het ware tussen koffiepauze en lunch besloten de Britse socialisten om uit de Europese gemeenschap te gaan als zij weer aan de regering komen, en om zowel eenzijdig als multilateraal nucleair te ontwapenen. Noch uit de debatten in wat de Wintertuin wordt genoemd, noch uit begeleidende stukken bleek enige grondige voorbereiding. Over de consequenties werd van het spreekgestoelte alleen in zeer vage maar wel hooggestemde woorden gesproken.
De leiding van de partij voelt dat een meerderheid van alle Britten sterke anti-Europese gevoelens heeft. Uittreding kan dan ook een prominent onderwerp worden in de volgende verkiezingen (waarschijnlijk in 19841.
Labour hoopt dat Margaret Thatcher dan in de positie wordt gedwongen, dat zij het onpopulaire Europese verbond moet verdedigen.

EG ALS ,,KAPITALISTISCH INSTRUMENT''

In Blackpool werd de Brusselse bureaucratie gehekeld en gehoond. maar opvallend was dat er ook veel anti-Franse sentimenten werden gespuid.
Maar de belangrijkste achtergrond van het besluit om te vertrekken is het gevoel, dat de Europese markt een kapitalistisch instrument is, het domein van de multinationals. In veel redevoeringen klonk ook door, dat Europa voor de Britse socialisten te benauwd is. De nieuwe droom is, dat een socialistisch Groot-Brittannie leider kan worden van een socialistisch Gemenebest in de wereld.

DEBAT ONTWAPENING

Het debat over nucleaire ontwapening werd ook gekenmerkt door oprecht geloof maar weinig verwijzing naar de realiteit. Dit was ten dele de schuld van de congresleidirig. die – al dan niet opzettelijk – tegenstrijdige moties in stemming bracht. Bijvoorbeeld: het congres wees uittreding uit de NAVO met een zeer grote meerderheid (6,2 mln tegen 826.000)af.
Maar men aanvaardde wel een resolutie. waarbij wordt gesteld dat de Britten niet mogen deelnemen aan ,,een defensiesysteem dat gebaseerd is op het gebruik van, of het dreigen met atoomwapens''. Aangezien de NAVO het atoomdreigement wel degelijk hanteert in de afschrikkingstheorie, zouden de Britten daarin ook conventioneel niet mogen deelnemen.
Al even onhelder was de positie over ontwapening. Eerst omhelsde het congres een resolutie, waarin wordt gezegd dat multilaterale ontwapening de beste veiligheidsgarantie biedt. Een minuut later echter accepteerde de meerderheid unilaterale ontwapening. Deze vaagheid heeft voor een toekomstige Labourregering in elk geval het voordeel, dat zij veel kanten op kan.
Het was allemaal zeer nobel en geïnspireerd; één vakbondsvertegen oordiger bijvoorbeeld zei, dat het morele voorbeeld van de Britten ook Frankrijk. China, Pakistan, Zuid-Afrika en Israël ertoe kan brengen om af te zien van atoomwapens. Alleen de schaduwminister van Defensie, Bill Rodgers, riep als een eenzame profeet, dat de kiezers eenzijdige ontwapening niet wensen, en dat de rest van de wereld een machteloos Groot-Brittannie niet zal respecteren.
De wanverhouding tussen aandacht voor het leiderschap en die voor de grote onderwerpen van buitenlandse politiek, was niet totaal ongerechtvaardigd. Het Labourcongres heeft in het verleden wel vaker radicale moties aangenomen. Maar tegen de verkiezingen kon een gematigde leider, gekozen door een gematigde fractie in het Lagerhuis, tenslotte altijd de scherpste kantjes van het program van eisen afhalen.

VERSCHUIVING NAAR LINKS

En uiteindelijk kon de rechtervleugel van Labour altijd rekenen op de steun van de vakbonden, die met hun massale stemmenmacht en financiële steun het laatste woord in de partij hebben. Afgelopen week is echter gebleken, dat er een aanzienlijke verschuiving naar links is opgetreden, en dat de machtsbalans wankelt. De radicale vieugei had al een meerderheid in de afdelingen en in het partijbestuur. Deze week heeft zij haar greep op de fractie versterkt door herverkiezing van parlementsleden bij elke verkiezing verplicht te stellen Ook is het principe aanvaard, dat de partijleider niet Ulleen meer gekozen wordt door de fractie, maar door een college waarin ook de afdelingen en de vakbonden een stem hebben.

Alleen op het punt van wie het laatste woord heeft over het verkiezingsprogram, leed links een nederlaag. Partijbestuur en schaduwkabinet n-meten he: nu nog samen uitvechten Maar het kan niet lang meer duren. of' het partijbestuur krijgt ook op dit gebied het alleenrecht en dan heeft de minister-president met zijn ministers het program maar uit te voeren.

Ook dan zijn er natuurlik nog wel praktische wegen om besluiten te negeren of te modificeren, maar een bijna arrogante minachting voor congresbesluiten zoals Wilson en Callaghan demonstreerden, lijkt uitgesloten.

Maar als de linkervleugel er in slaagt om één van zijn mensen, bijvoorbeeld Tony Benn. in Downingstreet te krijgen, dan zijn die duwtjes van onderop helemaal niet meer nodig.

Want zoals Benn deze week aankondigde, moet een nieuwe Labourregering binnen een paar weken de belangrijkste bedrijven nationaliseren, het Hogerhuis afschaffen en uit de EG vertrekken. Voor zo'n man is eenzijdige atoomontwapening slechts een kwestie van een halve woensdagmiddag. De kans dat Benn wordt gekozen is voorlopig nog klein. De voornaamste reden is dat de vakbondsleiders met hun massale invloed zijn radicale economische programma's wantrouwen. En zij vinden Benn met zijn praatjes over arbeiderscoöperaties en zelfbestuur een bedreiging voor hun eigen positie. Benn doet dan ook nauwelijks moeite meer om de vakbondsbonzen te paaien. Net zoals hij in de afgelopen jaren de partijafdelingen van Labour in het land heeft geradicaliseerd. is hij nu een actie begonnen om de vakbonden te democratiseren, dat wil zeggen over te laten nemen door activisten naar zijn voorbeeld. En hij heeft de wind mee, want veel bonden zijn inderdaad ondemocratisch en conservatief.

In Blackpool bleek al duidelijk, dat ook het TUC in beweging is en dat de radicalen aan kracht winnen. Daarom is het vrijwel zeker. dat Labour bij de volgende verkiezingen met een uiterst radicaal program naar de kiezers gaat, met de belofte om dat letterlijk uit te voeren."

Callaghan maakt aftreden bekend

Op 15 okt. 1980 maakte de leider van de Britse socialisten, ex-premier James Callaghan, bekend dat hij in november als partijleider en schaduwpremier zou aftreden.

Het afscheid van James Callaghan in het schaduwkabinet was een emotionele gebeurtenis. Premier Thatcher bedankte hem voor de ,,samenwerking, in de beste tradities van de Britse politiek, in onze rollen als premier en leider van de oppositie". Ook zijn aarts-tegenstander Tony Benn zei, dat het moment was gekomen om Callaghan, die alle belangrijke regeringsposten heeft bezet in zijn 33-jarige carriere, te prijzen en te bedanken.

Callaghan verklaarde dat hij de beslissing om af te treden al na de verkiezingsnederlaag van mei '79 had genomen.

De verkiezingen voor het Labour-leiderschap werden op 4 nov. gehouden. Er waren drie kandidaten van links: Michael Foot, Peter Shore en John Silkin en één van rechts: Denis Healey

De eerste verkiezingsronde eindigde onbeslist: Denis Healey verwierf 112 stemmen, Michael Foot **83.** Silkin en Shore kregen respectievelijk 38 en 32 stemmen.

Foot gekozen tot partijleider

Op 10 nov 1980 won Michael Foot (68) de tweeae verkiezingsronde om het leiderschap van de Labourpartij Met een meerderheid van tien stemmen (139 tegen 129) werd Foot door de parlementaire Labourfractie verkozen

Michael Foot, 68, is een socialistische leeuw van het oude soort. Hij is altijd radicaal links geweest, maar iedereen in het Lagerhuis respecteert hem om zijn eerlijkheid en bewogenheid.

Foot heeft een respectabele journalistieke carrière achter de rug, onder andere als plaatsvervangend hoofdredacteur van de socialistische Tribune, en hoofdredacteur van Beaverbrooks Evening Standard. Hij is de officiële biograaf van Aneurin Bevan, maar heeft ook pas een boek geschreven over Beaverbrook, met wie hij ondanks nijdige commentaren van linkse collega's een levenslange vriendschap heeft gehad.

Foot is scherp anti-EG en is altijd voorstander van eenzijdige atoomontwapening geweest. Zijn politieke carriere was nogal rafelig door zijn radicale stellingname. maar Wilson maakte hem in 1974 minister van Arbeid.

Sinds hij onder Callaghan leider van het Lagerhuis en plaatsvervangend premier is, brult de leeuw iets zachter. Maar het redenaarstalent flonkert nog vaak. hoewel de groeven van de grammofoonplaat iets zijn uitgesleten.

Hij gelooft in een geplande economie, hechte samenwerking tussen regering en vakbeweging, importcontroles, en in publiek eigendom van de belangrijkste industrieën.

Foot had geen plannen om eventueel premier te worden. Hij zag zijn kandidatuur als een tijdelijke interventie om de partij tijdens een moeilijke periode bij elkaar te houden.

NRC/H'blad (12-11-80! stelde in een commentaar dat Foots karakter hem geschikt maakte om in een periode van innerlijke verscheurdheid leiding te geven aan de Labourpartij:

,,Het is een keuze voor retorisch-links – een stroming die niet verwisseld mag worden met de doctrinaire linkerzijde van Tony Bennen de zijnen.

Zou Labour regeringspartij zijn of grote kans maken dat op korte termijn te worden. dan zou deze keuze tot enig onbehagen aanleiding kunnen geven. Want Foot is met al zijn pariementaire ervaring toch zozeer profeet gebleven dat het moeilijk valt hem te zien als premier.

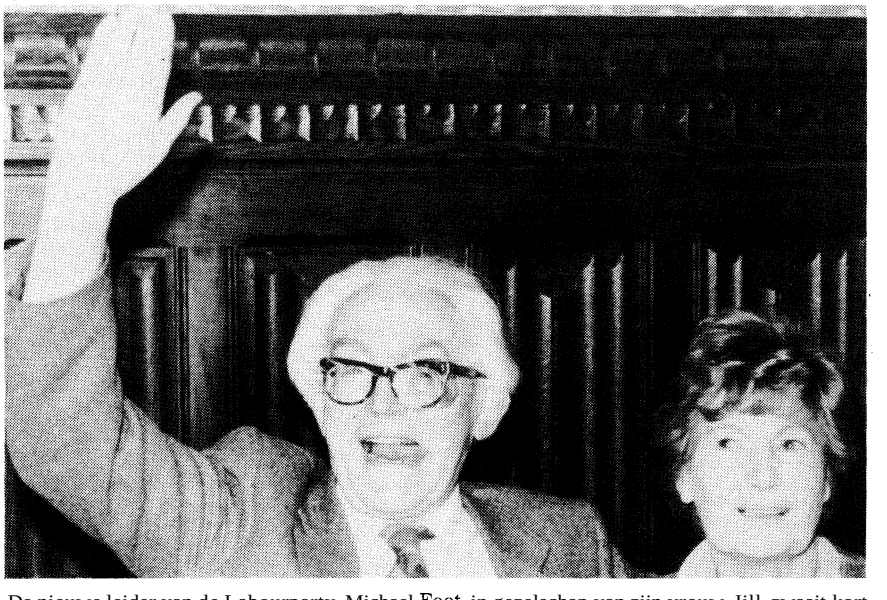
Anderzijds maakt juist deze kant van zijn persoonlijkheid Foot op dit ogenblik bij uitstek geschikt om als aanvoerder van de innerlijk zo verscheurde Labourpartij op te treden. Foot is er altijd op uit geweest tegenstellingen te verzoenen die de eenheid der partij bedreigen. En dergelijke tegenstellingen zijn er in de huidige Labour Party te over.

Het grootste gevaar voor de eenheid van Labour is nu de nationalistisch-isolationistische doordrammerij van doctrinair links. Maar er ligt ook een gevaar in een eventueel te groot ongeduld van de uitgesproken rechtervleugel, die, op zichzelf begrijpelijk, van de posities van uiterst links niets moet hebben.

Dit ongeduld is vergroot door de aanvaarding van een belangrijk deel der linkse opvattingen op het jongste partijcongres der Britse socialisten, zoals het denkbeeld om Engelands uittreding uit de Europese Gemeenschap als belangrijkste punt in het volgende verkiezingsprogramma op te nemen en eenzijdige atoomontwapening aan te bevelen.

Uittreding van Groot-Brittannië uit de NAVO werd alleen door het congres verworpen. En over de twee hierboven genoemde kwesties is met de betrokken resoluties bij Labour bepaald het laatste woord nog niet gezegd.

Als er nog iemand is bij de Britse socialisten die niet bij voorbaat gedoemd is te falen bij het

De nieuwe leider van de Labourparty, Michael Foot. in gezelschap van zijn vrouw, Jill, zwaait kort na het bekendworden van de uitslag van zijn verkiezing tot partijleider naar het Lagerhuis.

bewaren van de eenheid, dan is het Michael Foot. Helaas liggen de tegenstellingen in deze partij zo scherp dat zelfs zijn kans om te slagen in dit opzicht pessimistisch beoordeeld moet worden."

Geen lid ,,bende van drie" in schaduwkabinet

Op 10 dec. 1980 maakte partijleider Michael Foot de samenstelling bekend van het schaduwkabinet van Labour. Een van de leden van de ,,bende van drie", William Rodgers, kreeg geen plaats als schaduwminister van defensie, een positie die hij ambieerde, maar niet kreeg wegens zijn afwijkende opvattingen over nucleaire ontwapening en het lidmaatschap van de NAVO.
Rodgers mocht nu kiezen uit de portefeuilles Noord-Ierland, of een der delen van het gesplitste schaduwministerie Sociale zaken en Gezondheidszorg. Hij vond die portefeuilles beneden zijn waardigheid en bedankte. Niettemin bleef hij formeel lid van het schaduwkabinet, omdat zijn collega's van de fractie in het Lagerhuis hem daarin hadden gekozen.

Een lichte verrassing was, dat Michael Foot een betrekkelijk onbekende, Brynmor John, koos tot woordvoerder van Defensie. John, een voormalig onderstaatssecretaris bij de luchtmacht, zat niet bij de 12 leden van het schaduwkabinet die door de fractie zijn gekozen. De verklaring is, dat Michael Foot zelf veel invloed wilde houden op defensie; hij had herhaalde malen gezegd dat hij ontwapening weer in het midden van het politieke toneel wilde brengen.
Meer verrassingen waren er niet in het schaduwkabinet. Denis Healey kreeg Buitenlandse Zaken, en zijn rivaal Peter Shore Financiën. De andere benoemingen waren: Roy Hattersley Binnenlandse Zaken; John Silkin leider van het Lagerhuis; Stanley Orme Industrie: Eric Varley Werkgelegenheid; Gerald Kaufman Ruimtelijke Ordening; Merlyn Rees Energie; John Smit Handel; Albert Booth Transport; Roy Mason Landbou ; Neil Kinnock Onderwijs. w

Congres Labour: keuze premier volgens nieuwe *procedure*

Op 24 jan. 1981 hield de Labourpartij in Londen een bijzonder partijcongres waarop onder meer het hete hangijzer van de keuze van de partijleider werd behandeld. De linkervleugel behaalde daarbij een grote overwinning.
Met 6.283.000 stemmen voor (en slechts 430.000 stemmen voor andere voorstellen) besloot het congres dat het kiescollege dat voortaan de partijleider – en daarmee de minister-president in een door Labour geleide regering – aanwijst wordt gevormd door drie partijen.
De macht is daarbij als volgt verdeeld: 40 procent voor de vakbonden, 30 procent voor de Lagerhuisfractie en 30 procent voor de plaatselijke afdelingen. Het waren de vakbonden zelf, die met hun „blocvotes" deze uitslag van de stemming bepaalden.

De stemmingsuitslag was niet alleen een nederlaag voor de gematigde rechtervleugel, maar ook voor partijleider Michael Foot. die zich sterk had gemaakt voor een kiescollege waarin de helft van de stemmen bij de Lagerhuisfractie bleef en de bonden en de plaatselijke afdelingen elk 25% kregen toegewezen. Foot riep aan hel eind van de bijeenkomst zaterdag de oud-ministers toe: „Blijf in onze gelederen en help ons".

De vakbonden hebben op Labourcongressen 89% van de stemmen in handen. Dat getal is gebaseerd op het bedrag aan .,politieke contributie" dat door de vakbondsleden wordt betaald. De leider van de bijna één miljoen leden tellende bond van elektriciens, Frank Chapple. riep onder boe-geroep uit dat sommige bonden ,,meer stemmen kopen dan zij leden hebben". „Wat een vooruitzicht", sneerde hij, „ . . . om een toekomstig minister-president te krijgen die het onderwerp is van een openbare verkoop van vakbondsleiders".
De leidende radikaal Tony Benn sprak daarentegen van ,,een grootse zegen voor de democratie" en hij voegde eraan toe: .,Wij hebben de loop van de Britse geschiedenis veranderd".

Oprichting Raad voor de sociaal-democratie

Op 25 januari, de dag na de omstreden beslissing op het partijcongres over de keuze van de partijleider, richtten vier oud-Labourministers een ,,Raad voor de sociaal-democratie" op.
Deze raad kreeg tot taak te onderzoeken hoeveel steun er binnen Labour bestond voor de oprichting van een nieuwe sociaal-democratische partij. De vier oud-ministers waren: David Owen (buitenlandse zaken), Shirley Williams (onderwijs), William (Bill) Rodgers (vervoer) en Roy Jenkins (financiën). Zeven leden van het parlemment gaven te kennen het viertal te steunen.
In een door de vier oud-ministers verspreid manifest werd opgeroepen tot een gemengde economie gebaseerd op zowel staats- als privé-industrie, decentralisatie van de besluitvorming in de regering en in de industrie en een belangrijke rol van Groot-Brittannië in de NAVO en de EEG. Owen, Rodgers, Williams en Jenkins hebben zich steeds sterk verzet tegen besluiten van het in meerderheid radikale partijbestuur voor uittreding uit de EEG. bedrijfsnationalisatie en afschaffing van nucleaire wapens.

Motie Benn: eed van trouw

Op 28 januari 1981 diende de belangrijkste woordvoerder van de radicale vleugel in de Labourpartij, Anthony Wedgwood Benn, een motie in waarin gevraagd werd om een eed van trouw van partijleden. Wie die eed niet zou afleggen moest de partij verlaten. Partijleider Foot wist Benn te bewegen zijn motie in te trekken.

34 Lords steunen *vier dissidenten*

Op 29 jan. waarschuwden **34** Lords die Labour zeiden te steunen, partijleider Foot, dat zij zich bij de actie van de vier oud-ministers zouden aansluiten indien Labour niet zou terugkeren van de ingeslagen radicale politieke koers. Eet schaduwkabinet van Labour besloot te proberen om het besluit te doen herroepen dat nieuwe regels bepaalde voor het aanwijzen van de partijleider.
Ondanks alle pogingen van partijleider Foot om een scheuring in Labour te voorkomen, bleek dat de splitsing van de partij steeds meer sympathie verwierf.
NRC/H'blad schreef op 5 febr. 1981:

Een splitsing binnen Labour en de oprichting van een nieuwe sociaal-democratische partij in Groot-Brittannië lijken voor de deur te staan. De Raad voor de sociaal-democratie – onder leiding van de ex-ministers Owen, Rodgers, Williams en Jenkins – heeft een lijst gepubliceerd met de namen van 100 sympathisanten. Zij zijn een selectie uit de 8000 steunbetuigingen die de Council for Social Democracy zegt te hebben ontvangen.

PROMINENTE AANHANGERS

Onder de 100 namen waren die van negen voormalige ministers en staatssecretarissen, drie voormalige leden van het Lagerhuis en drie belangrijke vakbondsleiders. Voorts stonden in de advertentie die voor ongeveer f 25.000 in het dagblad The Guardian was geplaatst, de namen van relatief veel gemeenteraadsleden, geestelijken en kunstenaars.
Een tweede ontwikkeling was dat de pressiegroep binnen Labour die tot nu toe de sociaal-democratische idealen verdedigde, was gesplitst. De secretaris van de Campaign for Labour Victory stapte over naar de nieuwe beweging. De leden stonden nu duidelijk voor de keuze of zij meededen aan de ontwikkeling van een nieuwe partij, dan wel binnen Labour bleven vechten.
Ook de liberale leider David Steel was weer actief geweest bij het opporren van wat hij zag als nogal besluiteloze socialisten. In een brief aan alle 200 liberale parlementskandidaten deed hij uitgebreide voorstellen voor een verkiezingspact tussen de liberalen en de nieuwe sociaal-democratische partij, onder de naam LASDA.
De alliantie zou inhouden dat de twee partijen gezamenlijk een verkiezingsprogram opstellen. De volgende staw zou ziin dat zii in elk kiesdistrict maar één kandidaat stellen. Per geval moest worden beslist, welke kandidaat van welke partij de beste kansen zou hebben. David Steel suggereerde in zijn brief dat een fusie voorlopig niet haalbaar was. Gezien het verzet in zijn partij stelde hij dat de liberalen en sociaal-democraten hun eigen identiteit, organisatie en gedetailleerd program moesten houden.
De liberale leider stelde echter drie voorwaarden aan de Labourdissidenten. Zij moesten in de eerste plaats uit Labour treden. Vervolgens moest worden bezien, of de opstelling van een gemeenschappelijk programma mogelijk was, en of in het parlement kon worden samengewerkt. Pas als deze zaken waren geregeld, kon volgens Steel worden begonnen met een discussie over hoe de samenwerking bij de verkiezingen precies moest worden aangepakt.

Shirley Williams uit bestuur Labour

Op 9 februari bedankte Shirley Williams voor haar lidmaatschap van het bestuur van de Labourpartij. In een bittere brief schreef zij onder meer: ,,de partij waarvan ik zoveel hield en waarvoor ik zoveel jaar heb gewerkt, bestaat niet meer".
Op 2 maart traden elf Lagerhuisleden van de Labourfractie uit de partij. Wet betrof de leden David Owen, William Rodgers, Tom Bradley, John Horam, Robert MacLennan, John Cartwright, John Roper, Neville Sandelson, Mike Thomas, Jan Wriglesworth, Richard Crawshaw en Thomas Ellis
Eveneens op *2* maart maakten negen leden van het Hogerhuis hun uittreden uit de Labourpartij bekend.
Met dit uittreden was de scheuring in de Britse Labourpartij officieel een feit geworden. De dissidenten verklaarden vóór Pasen 1981 een nieuwe sociaal-democratische partij op te zullen richten.

Brede steun voor nieuwe partij

Op 18 maart werd bekendgemaakt dat een combinatie van Sociaal-Democraten en Liberalen bij verkiezingen op dat moment 36% van de stemmen zou behalen. De Conservatieven zouden 22,5% halen en de Labourpartij 20%.
Het nieuws kwam tegelijk met de aankondiging dat de Nieuwe Sociaal-Democratische Partij op 26 maart zou worden opgericht. De voorlopige leider.: zouden op die dag op tien plaatsen in Groot Brittannië persconferenties houden Tot 18 mrt. hadden 25 000 mensen hun sympathie betuigd en was f 400 000 gedoneerd Dat geld zou worden gebruikt om in de dagbladen een beginselverklaring te publiceren.

Koningin Beatrix tijdens de begroeting door koning Boudewijn op 31 maart te Brussel

BELGIË

NEDERLANDSSTAATSBEZOEK

De Nederlandse koningin Beatrix en prins Claus hebben van 31 maart tot 2 april hun eerste officiële bezoek aan België gebracht. Zij werden verwelkomd te Brussel, Luik en Antwerpen.

Wegens de in België heersende kabinetscrisis werd koning Boiidewijn tijdens het bezoek aan de provincies als gastheer vervangen door prins Albert.

BENOEMINGEN

Frans van den Bergh (66) voltooide op 23 april zijn driejarig mandaat van algemeen voorzitter van het ,,Verbond van Belgische Ondernemingen" en werd opgevolgd door ir. Daniel Janssen (45), topmanager in de scheikundige nijverheid.
Ir. Marc Santens (54), president van een groot textielbedrijf, werd op 4 mei benoemd tot algemeen voorzitter van het ,,Vlaams Economisch Verbond" in opvolging van dr. ir. Robert Stouthuysen, wiens vierjarig mandaat ten einde liep.
Oud-minister André Dequae werd op 9 april als voorzitter van de ,,Belgische Boerenbond" opgevolgd door dr. iur. Jan Hinnekens. Dequae wordt voorzitter van de raad van beheer van de ,,Bank Brussel Lambert", in opvolging van de overleden ridder Jan de Spot.

AFRIKA

ZUID-AFRIKA

NASLEEP „MULDERGATE"-SCHANDAAL. AFTREDEN PRESIDENT VORSTER. VERDERE ONTWIKKELINGEN

Zoals gemeld op pag. 352/3-1979 bracht de parlementaire Erasmus-commissie, die op 7 nov. 1978 was ingesteld om onregelmatigheden in het voormalige ministerie van voorlichting te onderzoeken (pag. 335 e.v.-'79) op 5 dec 1978 een interim-rapport uit

De Erasmus-commissie kwam daarin tot de conclusie dat het vroegere departement diverse methodes had gebruikt voor de promotie van zijn geheime projecten. Afgezien van de goedkeuring van sommige projecten door de toenmalige minister, Connie Mulder, waren het gebruik van en de controle op het geheime fonds (14 a 17 mln Rand) uitsluitend aan de zorg van Eschel Rhoodie, de staatssecretaris van voorlichting, toevertrouwd.
Geconcludeerd werd dat president en oud-premier Vorster alsmede premier P.W. Botha geen blaam trof. Maar ex-minister Connie Mulder werd incompetentie en nalatigheid verweten; bovendien werd gesteld dat hij pressie op anderen had uitgeoefend om gunstige resultaten voor zichzelf te verzekeren, in het bijzonder op L. S. v. d. V. Reynders, een functionaris van de staatsveiligheidsdienst BOSS, die aanvankelijk een onjuist rapport uitbracht om het departement te zuiveren van de beweerde onregelmatigheden.
De Erasmus-commissie beval o.a. de activiteiten van Eschel Rhoodie en zijn broer D. O. Rhoodie, een van de twee onder-secretarissen onder Eschel Rhoodie, aan de procureur-generaal voor te leggen t.b.v. een eventuele strafrechtelijke procedure.

Inmiddels had de regering het mandaat van de Erasmus-commissie op 1 dec. 1978 verlengd tot 30 mei 1979.

Beschuldigingen Eschel Rhoodie

Begin 1979 legde Eschel Rhoodie, die Zuid-Afrika op 19 nov. 1978 had verlaten, in het openbaar een aantal verklaringen af over de activiteiten van zijn vroegere departement, waarbij hij ministers ervan beschuldigde volledige kennis te hebben gehad van de zaken, die door de Erasmus-commissie als onregelmatigheden waren gekwalificeerd.

Rhoodie dreigde 41 bandopnamen in zijn bezit in de openbaarheid te brengen. Die bevatten naar zijn zeggen details van geheime Zuidafrikaanse propaganda- en veiligheidsoperaties en het openbaar maken daarvan zou ,,rampzalige consequenties" hebben voor de Zuidafrikaanse regering. Volgens persberichten zou Rhoodie ook hebben gezegd, dat hij van openbaarmaking zou afzien, als zijn paspoort (dat was ingetrokken) zou worden teruggegeven evenals zijn bezittingen in Zuid-Afrika (die waren geconfiskeerdl en als premier Botha in het openbaar door een apologie zijn goede naam zou herstellen.

Maar de premier verklaarde in maart 1979 dat hij niet bereid was zich door iemand te laten chanteren en dat Rhoodie naar Zuid-Afrika moest terugkeren en de consequenties aanvaarden.

Op 6-7 maart had de voornialige chef van de BOSS, generaal Hendrik van den Bergh, in een hotel buiten Parijs een ontmoeting niet Rhoodie, die zou hebben toegezegd geen details van zijn bandopnamen aan de media te verschaffen, aldus Van den Bergh. (Bij zijn terugkeer in Zuid-Afrika werd het paspoort van de generaal op 14 maart op last van ministrr Alwyn Schlebusch ingetrokken, terwijl premier Botha dezelfde dag zei dat de generaal geen opdracht van de regering had om met Rhoodie te onderhandelen.)

Op 9 maart beweerde Rhoodie dat minister van financien O. F. P Horwood en de toenmalige premier Vorster samen met Connie Mulder lid waren geweest van een informele kabinetscommissie, die alle clandestiene projecten had goedgekeurd, wat onmiddellijk door Horwood en premier Botha werd ontkend.
Op 12 maart vermeldde de Rand Daily Mail dat Rhoodie zou hebben gezegd dat behalve de drie leden van eerdergenoemde kabinetscommissie, ,,minstens een half dozijn andere ministers", die nu in het kabinet zaten, incl. P. W. Botha, ,,wisten van of deelnamen aan geheime projecten".

Op 16 maart 1979 maakte premier Botha in het parlement bekend dat het mandaat van de Erasmus-commissie was uitgebreid om m.i.v. 31 maart 1979 ook de politieke schuldigheid van de regering te onderzoeken en te beoordelen. Ook gaf hij toestemming tot de benoeming per 1 juni 1979 van een advocaat-generaal, die een onderzoek zou instellen naar en het parlement verslag zou uitbrengen over elke bewering, gesteund door een beëdigde verklaring, inzake corruptie of kwalijke praktijken van de kant van de regering.
Bovendien onthulde premier Botha dat een bevel tot inhechtenisneming tegen Rhoodie was uitgevaardigd op beschuldiging van fraude cq. diefstal.

Verklaring *Vorster*

Op 22 maart 1979 onthulde president Vorster dat hij na zijn aftreden als premier in sept. 1978 (pag. 641 e.v.-'78) een boodschap van Rhoodie had ontvangen met de mededeling dat als Mulder gedwongen werd zijn positie in het kabinet en de Nationale Partij op te geven, hij (Rhoodie) ervoor zou zorgen dat de politieke reputaties van Vorster, Botha en de kabinetsleden werden vernietigd. Vorster daagde Rhoodie uit elk document in de openbaarheid te brengen dat hem (Vorster) in de zaak kon verwikkelen. Vorster ontkende dat hij van de geheime fondsen voor de oprichting van The Citizen op de hoogte was en hij benadrukte dat de vraag niet was of staatsgelden beschikbaar waren gesteld voor geheime projecten maar of dat geld was misbruikt.

Premier Botha stelde in een diezelfde dag uitgegeven verklaring dat zijn regering nooit had ontkend op de hoogte te zijn van geheime projecten; hij had slechts toegezagd te zullen aftreden als leden van zijn kabinet op de hoogte waren van een specifiek project de geheime Financieringvan The Citizen –voor hij in sept 1978 premier werd
Maar op 25 maart beschuldigde Connie Mulder de president van leugens Naar zijn zeggen was het besluit tot oprichting en financiering van The Citizeri (gepland in dec. 1975 en uitgevoerd in sept. 1976) van meet af aan bij Vorster bekend; ook had Vorster hem of ambtenaren van het departement niet verboden ermee voort te gaan, Volgens Mulder had generaal Van den Bergh Vorster van de voorgenomen oprichting van The Citizen in kennis gesteld, en had ook senator Horwood reeds voor april 1978 van het Citizen-project geweten. Vanaf 1974 hadden Vorster, Horwood en hijzelf (Mulder) verscheidene projecten bestudeerd.
Op 28 maart werd onthuld dat samenvattingen van de bandopnamen van Rhoodie ter beschikking waren gesteld aan een syndicaat, waartoe o.m. behoorden de Britse BBC, de Amerikaanse NBC, „The Observer" en „The New York Times".

Nieuw interimrapport Erasmus-commissie Connie Mulder uit NP *gestoten*

Op 2 april 1979 werd een volgende interimrapport van de Erasmus-commissie gepubliceerd, waarin premier Botha en alle leden van zijn regering van elke voorkennis van onregelmatigheden in het voormalige ministerie van voorlichting werden vrijgepleit.

De commissie wees erop dat zij sinds het uitbrengen van haar rapport op 5 dec. 1978 verdere getuigen had gehoord, maar dat Vorster, niet langer een lid van het kabinet, ..buiten deze opdracht viel".
De commissie concludeerde o.a.: a) het bestaan van een kabinetscommissie. zoals beweerd door Eschel Rhoodie, is ,,een verdichtsel van de verbeelding"; b) de verklaring van senator Horwood dat hij ,,geen kennis van het Citizen-project tijdens de betrokken periode" had, werd geaccepteerd; c) P. W. Botha wist niet voor welk doel het departement van voorlichting in 1974 $10 mln had overgemaakt naar de Union Bank van Zwitserland via het departement van defensie, waarvan Botha, als minister van defensie, op de hoogte was geweest; en d) senator Horwood had geen kennis, vóór sept. 1978, van de details van geheime projecten van het departement van voorlichting, waarvoor in opeenvolgende begrotingen voorzieningen waren getroffen. Horwood zou tegenover de commissie hebben verklaard dat de geheime operaties van het departement van voorlichting hem in 1975 waren gemeld door president Diederichs, die echter had ge eigerd enigerlei details te onthullen, (Volgens Eschel Rhoodie waren de bovenvermelde 5 10 mln gebruikt door de Amerikaanse uitgever John McGoff om de ,,Sacramento Union", de oudste krant van Californië, op te kopen.)

Op 4 april stelde de leider van de Nationale Partij in Transvaa!, Andries Treurnicht, Connie Mulder een ultimatum; hij moest de bevindingen van de Erasmus-commissie op 5 april om 12 uur 's middags aanvaarden. anders zou hij uit de partij worden gestoten. Mulder deelde mee dat hij de rapporten van de commissie niet kon aanvaarden, waarna hij op 6 april uit de Nationale Partij gestoten werd.
Mulder weigerde bovendien op 26 april verklaringen voor de Erasniuscommissie af' te leggen, omdat deze hem z.i. geen eerlijke behandeling had gegeven.

Op 29 april deelde R. E'. Botha, de minister van buitenlandse zaken, mee dat het magazine To the Point. een voormalig geheim project van het ministerie van voorlichting was. Het zou in de toekomst openlijk met regeringsgeld worden gefinancierd, mits het geen enkele Zuidafrikaansc politieke partij steunde. De minister gaf toe dat voor de subsidiering van het magazine 14 mln Hand waren gebruikt: het kantoor van de in Antwerpen uitgegeven internationaie editie van To the Point was inmiddels gesloten.

Enkele dagen eerder had de Nederlander Hubert Jussen, oprichter. hoofdredacteur en directeur van To the Point. zich op 65-jarige leeftijd teruggetrokkeri. Deze oud-toynian van Elsevier en VNU was in 1971 naar Zuid-Afrika gegaan. Met Jussen verliet ook Martin Duyzings, voormalig hoofdredacteur bij ..Elseviers Magazine", To the Point. John Poorter, oudpersattaché van Zuid-Afrika in Londen. werd de nieuwe hoofdredacteur en directeur. (NRC H'blad 27-4-'79)

Slotrapport Erasmus-commissie

In haar op 4 juni 1979 gepubliceerde slotrapport stelde de Erasmus-commissie dat president Vorster medeverantwoordelijkheid moest dragen voor verdere onregelmatigheden op het vroegere departement van voorlichting, toen hij het ambt van premier vervulde.

De comniissie stelde vast dat Vorster had nagelaten onregelmatigheden. die orider zijn aandacht kwamen, te onthullen, dat hij had verzuimd doelbewuste stappen te ondernemen om een eind te maken aan een onjuiste gang van zaken.
Vorster werd persoonlijk schuldig bevonden aan ernstige onregelmatigheden: Hij had het rapport-Reyriders gesanctioneerd. hoewel hij wist dat dit Mulder en anderen ten onrechte vrijpleitte en hij had meer dan een jaar nagelaten staatsuitgaven voor The Citizen. waarvan hij sinds aug. 1977 op de hoogte was geweest, te beëindigen.
Voorts concludeerde de commissie dat het „ongelooflijk" was dat $ 6.35 mln was ,,zoekgeraakt" van een bedrag van $ 11 mln dat aan de Amerikaanse uitgever John McGoff was gestuurd om The Washington Star op te kopen. De commissie meende drt de zakenman Jan van Zyl Alberts (uitgever van The Citizen en To the Point) en prof. Nic Rhoodie (een broer van Eschel Rhoodie) wegens onregelmatigheden gerechtelijk moesten worden vervolgd en dat wetten moesten worden goedgekeurd om de vervolging mogelijk te maken van personen (zoals gen. Van den Bergh en Eschel Khoodie) zonder dat de staat werd gechanteerd met het dreigement betreffende het onthullen van officiële geheimen.

Aftreden preszdent *Vorster Viljoen* opvolger

Op 4 juni 1979 nog maakte premier P.W. Botha bekend dat Vorster als president was afgetreden, hoewel de bevindingen van de commissie geens-

Marais Viljoen

zins een blaam hadden geworpen op zijn eerlijkheid en integriteit. Vorster had het land gediend zonder enig persoonlijk gewin te hebben verworven, aldus de premier. Dezelfde dag werd Marais Viljoen, de voorzitter van de senaat, tot waarnemend president beëdigd.
De 63-jarige Viljoen werd op 13 juni tot kandidaat voor het presidentschap aangewezen door de regerende Nationale Partij. Hij werd op 19 juni door beide Huizen van het parlement tot nieuwe president gekozen met 155 stemmen tegen 23 voor Sir de Villiers Graaff (de kandidaat van de New Republic Party) en 17 voor prof. G. R. Bozzoli (de kandidaat van de Progressive Federal Party).

De op 2 dec. 1915 te Robertson geboren Marais Viljoen vervulde functies binnen de Nationale Partij (1943-53), was lid van de provinciale raad van Transvaal (1949-53)en werd in 1953 in het Huis van Afgevaardigden gekozen. Hij diende als onderminister van arbeid en mijnbouw (1958-61), van arbeid en immigratie (1961-62), van binnenlandse zaken, onderwijs, kunsten, wetenschap, arbeid en immigratie (1962-66). Vervolgens was hij minister van arbeid en kleurlingzaken (1966-70), van arbeid en binnenlandse zaken (1970)en van PTT (1970-jan.1976). In jan., 1976 werd hij voorzitter van de Senaat, waarin hij in nov. 1975 was benoemd na 22 jaar in het Huis te zijn afgevaardigd.

Op 19 juni werd J. T. Kruger tot voorzitter van de senaat gekozen, nadat hij bij een reorganisatie van het kabinet op 14 juni (zie pag. 54413-1980) de regering had verlaten.

Wetten i.v.m. *Muldergate-schandaal*

In juni 1979 keurde het Zuidafrikaanse parlement een aantal wetten goed i.v.m. het Muldergate-schandaal.

Op 21 juni keurde het Huis in derde lezing, met de stemmen van PFP en NRP tegen, een wetsontwerp i.z. een speciale rekening voor de voorlichtingsdienst goed, op grond waarvan de niettoegestane uitgaven van het voormalige departement van voorlichting als ,,een statutair voldongen feit" werden aanvaard.
Op 22 juni werd met de stemmen van de PFP tegen een geamendeerde versie van het wetsontwerp i.z. de advocaat-generaal goedgekeurd, Dit wetsontwerp, waarin de bevoegdheden van een advocaat-generaal (wiens benoeming op 16 maart door premier Botha was aangekondigd) werden bepaald, was op scherp verzet van de pers gestuit, waarna de regering op 14 juni een clausule haa geschrapt, die kranten belette over onregelmatigheden binnen de regering te berichten en hen verplichtte elke relevante informatie in dergelijke zaken aan de advocaat-generaal te verschaffen.
Op 22 juni had de regering op het laatste ogenblik nog een door de NRP voorgesteld amendement aanvaard. op grond waarvan perscommentarer: op gerechtelijke stappen slechts verboden bleven, als zij waren ,,berekend om zulke stappen te beïnvloeden", terwijl dergelijke perscommentaren in het oorspronkelijke ontwerp geheel verboden waren.

Oprichting NCP door Mulder

Op 28 juni 1979 kondigde Connie Mulder, samen met twee andere voormalige NP-afgevaardigden – Cas Greyling, die in okt. 1977 uit de partij was gestoten, en Sarel Reinecke – en vier anderen de vorming van een Actiefront voor Nationale Prioriteiten aan met het doel een nieuwe rechtse politieke partij te vormen, die een ideologische positie tussen de NP en de HNP zou innemen.
Op 7 nov. stelde Mulder de door hem opgerichte partij, de Nationale Conservatieve Partij, in Verwoerdburg voor. Hij verweet premier Botha toen de Nationale Partij een aanzienlijke ruk naar links te hebben laten maken.

Op 30 aug. was Connie Mulder door het hooggerechtshof te Pretoria vrijgesproken van de beschuldiging dat hij geweigerd had vragen te beantwoorden tijdens de tweede onderzoeksronde van de Erasmus-commissie. Die vragen zouden betrekking hebben op de aankoop van het dagblad Sacramento Union en op de poging tot aankoop van de Washington Star. Rechter W.G. Boshoff was van oordeel dat het mandaat van de Erasmus-commissie zich niet uitstrekte tot de Amerikaanse ontwikkelingen.

Tussentijdse verkiezingen

Bij een tussentijdse verkiezing op 6 juni 1979 – de eerste na het aftreden van Vorster – in Randfontein, het kiesdistrict van ex-minister Connie Mulder tot 24 jan. 1979, ontving de kandidaat van de nationale Partij, Boy Geldenhuys, slechts 5.891 stemmen, terwijl Mulder in 1977 8.293stemmen had gekregen. De kandidaat van de Herstigte Nasionale Partij (HNP), Nevill Warrington, eindigde op de tweede plaats met 2.428 stemmen, terwijl de HNP-kandidaat van 1977 slechts 530 stemmen kreeg.
Bij tien tussentijdse verkiezingen, gehouden in aug., okt. en nov. 1979, behield de NP negen zetels, zij het vaak met aanzienlijk minder stemmen dan in 1977. Maar bij de verkiezing op 8 nov. in Edenvale, een buitenwijk van Johannesburg, moest de NP de zetel afstaan aan de PFP, die deze zetel in 1977 aan de NP had verloren. Toen won de NP met een meerderheid van 870 stemmen; nu verloor zij met 1.162 stemmen.

Rhoodie in Frankrijk gearresteerd Uitlevering aan Zuid-Afrika Veroordeling

Op 19 juli 1979 werd Eschel Rhoodie in een villa te Juan-les-Pins (Zuid-Frankrijk) gearresteerd. Zuid-Afrika had ongeveer medio maart een internationaal arrestatiebevel tegen hem uitgevaardigd. In Zuid-Afrika verzekerde de waarnemend minister van justitie, F. W. de Klerk, later die dag dat onmiddellijk stappen waren ondernomen bij de Franse regering om de uitlevering van Rhoodie te garanderen, die door Zuid-Afrika beschuldigd was van het verduisteren van overheidsgelden i.v.m. het Muldergate-schandaal. Rhoodie werd opgesloten in de gevangenis van Grasse. Op 8 aug. besliste een rechtbank in Aix-en-Provence dat Rhoodie aan Zuid-Afrika kon worden uitgeleverd. Een verzoek van de verdediging om vrijlating van Rhoodie op borgtocht werd van de hand gewezen. De beslissing over uitlevering lag toen bij de Franse regering.

Op 22 aug. tekenden premier Barre en minister van justitie Peyrefitte de uitwijzingsdocumenten, waarna Rhoodie op het vliegveld Orly aan twee Zuid-Afrikaanse politiefunctionarissen werd overgedragen.
Op 23 aug. arriveerde Rhoodie per Boeing 747 op het vliegveld Jan Smuts bij Johannesburg. De volgende dag verscheen hij voor een kort verhoor in het paleis van justitie te Pretoria, waar op 21 sept. voor het hooggerechtshof het proces tegen hem werd geopend.
Op 8 okt. werd Rhoodie veroordeeld tot 6 jaar gevangenisstraf. Hij werd schuldig bevonden aan vijf aanklachten wegens fraude voor in totaal 63.205 Rand (ca. £ 34.750); de voornaamste aanklacht was dat hij met geld voor de financiering van The Citizen een flat in Plettenberg Bay had gekocht. Rhoodie claimde dat hij regeringsgeld voor de aankoop van die flat had besteed nadat hij zijn eigen geld had gebruikt om een van de ,,anonieme medewerkers" van het departement van voorlichting te betalen. Hij had zich onschuldig verklaard op alle zeven aanklachten.
Nadat Rhoodie's raadsman in beroep was gegaan, werd de voormalige

staatssecretaris op 9 okt. tegen betaling van een borgsom van 90.000 Rand op vrije voeten gesteld.

Rhoodie in hoger beroep vrijgesproken

Het hof van beroep in Bloemfonteiri sprak Eschel Rhoodie op 29 sept. 1980 vrij en het vernietigde het tegen hem uitgesproken vonnis van 6 jaar gevangenisstraf. Het hof was van mening dat Rhoodie's verweer dat hij regeringsgeld had besteed als terugbetaling voor uitgaven die hij eerder via zijn privé-rekening had voldaan, aannemelijk was. Ook hield het hof rekening met de omstandigheid dat Rhoodie bepaalde financiële transacties onder bijzondere voorwaarden moest afhandelen en dat hij van zijn superieuren grote bevoegdheden had gekregen.
Enschel Rhoodie verklaarde op 30 sept. te overwegen ,,het politieke kwartet'' dat voor zijn ,,politieke proces'' verantwoordelijk was ,,voor de balie van de publieke opinie te brengen door het hele verhaal te vertellen van alle leugens en van al het gebruik van de doofpot''. Hij stelde voorts: ,,Het was een handvol machtige politici en niet de staat, die het staatsapparaat en een grote som belastinggeld heeft gebruikt om mij en mijn familie sociaal, politiek en financieel te vernietigen.''

Verdere ontwikkelingen

Op 24 nov. 1980 berichtten diverse Zuidafrikaanse kranten dat delen van het ontwerp-rapport van de Erasmus-commissie voor de publikatie ervan waren gewijzigd, kennelijk met de bedoeling de rol van P. W. Botha in de affaire af te zwakken, aldus de Financial Times (25-11-'80). Er was volgens die kranteberichten sprake van een aantal met de hand geschreven veranderingen in en weglatingen uit de oorspronkelijke getypte tekst. Het grootste deel van de veranderingen betrof het deel van het derde Erasmus-rapport, waarin de commissie haar aanvankelijke uitspraken over de rol van John Vorster in de affaire herzag. Volgens een bericht in de Rand Daily Mail was duidelijk dat Botha de conclusies van de Erasmus-commissie in ontwerp had ontvangen vòòr de president, maar de identiteit van de persoon die het ontwerp-rapport had gewijzigd, werd niet onthuld. Als voorbeeld van een wijziging werd genoemd dat Botha, toen minister van defensie, in het oorspronkelijke ontwerp bij het kabinet had geklaagd over het feit dat geheime projecten van het departement van voorlichting werden gefinancierd uit fondsen via zijn departement. Maar in het gepubliceerde rapport werd gesteld dat Botha slechts bij John Vorster, de premier en toenmalige minister van financiën, had geklaagd.
Later die dag werd in een door rechter Erasmus uitgegeven verklaring ,.met nadruk ontkend'' dat Botha had getracht de commissie in haar uiteindelijke beslissing te beinvloeden. Ook de premier wees de bewering dat hij zich hoe dan ook met de uitspraken van de commissie had bemoeid van de hand.
Allister Sparks, redacteur van de ,.Rand Daily Mail'', werd door twee hoge politiefunctionarissen ondervraagd i.v.m. mogelijke aantijgingen van diefstal of smaad. Maar Sparks verklaarde op 27 nov. dat de politiemensen de bronnen van de informatie wilden weten. wat hij geweigerd had. Volgens een hoofdartikel van de Rand Daily Mail had het politie-onderzoek ten doel vast te stellen, hoe de documenten in handen van mensen in de Nationale Partij waren geraakt, die Botha in diskrediet wilden brengen (toen deze in conflict was met de .,verkrampte~'b.l.v Andries Treurnicht), en vervolgens in die van „linkse'' Engelstalige kranten

Op 10 dec. 1980 werd onthuld dat het magazine To the Point per 19 dec, zijn verschijning zou staken. Volgens inlichtingen i-erstrekt aan de Erasmus-commissie zou het magazine tussen 1973 en 1978 in het geheim door het departerrient van voorlichting zijn gefinancierd rnet een bedrag van in totaal 14,15 mln Rand, aldus The Times (11-12-'80) Eerder had de Zuidafrikaanse State Trust Board, belast met de terugvordering van de voor de propaganda gespendeerde overheidsgelden volgens NRC·H'blad (3-7-'80: gemeld, dat het nu onmogelijk was vast te stellen hoe uitgever Hubert Jussen die gelden had besteed. omdat hij de boekhouding had vernietigd.

Op 30 maart 1981 meldde de correspondent van The Times in Johannesburg dat de correspondent van de ,,Rand Daily Mail'' in Washington. John Matisonn, een beroep tegen zijn veroordeling en vonnis (14 dagen gevangenisstraf) voor het hooggerechtshof had verloren. Hij was veroordeeld, omdat bij geweigerd had de bronnen te noemen van een bericht over de Christian League. Matisonn had eind 1978 gemeld dat ds. Fred Shaw als voorzitter van deze rechtse organisatie een illegale bankrekening in de VS had en in nauwe verbinding stond met de voorlichtingsdienst, die toen onder Connie Mulder ressorteerde. Later zei ds. Shaw dat de Christian League inderdaad een som van 340.000 Rand van de voorlichtingsdienst had ontvangen, kennelijk om de Zuidafrikaanse Raad van Kerken te bespioneren, aldus de NZZ (7-4). Een woordvoerder van het bureau van de procureur-generaal te Kaapstad deelde mee, dat Matisonn niet onmiddellijk naar Zuid-Afrika hoefde terug te keren om zijn straf uit te zitten, wat de Nationale Partij met het oog op de verkiezingsstrijd volgens de NZZ hoogst gelegen kwam.

Volgens Le Monde (15-4) had Pik Botha, de minister van buitenlandse zaken en voorlichting, zojuist erkend dat nog zes propagandaprojecten werden gefinancierd, waaronder één voor de stichting van een regeringsgezinde zwarte krant, al was het waarschijnlijk dat daaraan binnenkort een einde kwam.

BEPERKING PERSVRIJHEID.
INSTELLING COMMISSIE-STEYN.
ZWARTE KRANTEN VERBODEN.
NIEUW ZWART DAGBLAD

De regering van premier P. W. Botha diende op 16 mei 1980 een wetsontwerp bij het parlement in ter beperking van de vrijheid van de pers in de berichtgeving over operaties van militairen en politie. Het wetsontwerp verbood berichten over .,operaties tegen terreur'', tenzij die officieel worden bevestigd. Op overtreding stond een boete van f 37.000 en/of acht jaar celstraf. Over de situatie van de Zuidafrikaanse pers berichtte de correspondent van *NRC/H'blad* in Zuid-Afrika op 9 juni 1980 o.a.:

„...Sinds begin vorig jaar zijn er zes nieuwe wetten uitgevaardigd die de persvrijheid hebben beknot. De wettelijke beperkingen die sindsdien gelden (naast de normale beperkingen volgens welke de pers zich niet schuldig mag maken aan smaad. belediging van de rechtbank en het onthullen van staatsgeheimen) zijn verstrekkend. De voornaamste zijn:
- het staatshoofd (in feite het kabinet) is bevoegd een publikatie onwettig te verklaren als deze standpunten of informatie bevat die de staatsveiligheid of de openbare orde in gevaar kunnen brengen;
- het is verboden personen te citeren die een 'banning order' kregen opgelegd, omdat deze mensen uitgesproken tegenstanders van de regering zijn.
- tiet is verboden informatie te publiceren die tot vijandige gevoelens tussen de Europese (blanke) inwoners van de Republiek en andere groepen inwoners zou kunnen leiden;
- het verstrekken van informatie over gevangenissen terwijl bekend is dat deze informatie onjuist is of nalatigheid bij het controleren van de juistheid van de informatie – wordt als een strafbaar feit beschouwd;
- ieder bericht aangaande de omvang, de capaciteit en de activiteiten van het Zuidafrikaanse leger moet eerst aan daartoe aangewezen ambtenaren worden voorgelegd:

Soortgelijke procedures gelden ook ten aanzien van politie-activiteiten. Dit betekent dus dat dagbladen een zeker risico lopen door zonder departementale toestemming berichten te publiceren over de politie, het leger of het gevangeniswezen.
Andere wetten verbieden berichtgeving over de herkomst, leveranties, distributie en opslag van olie of olieprodukten. Hetzelfde geldt voor ander strategisch materiaal.

Het nieuwste wetsontwerp, een amendement op de politiewet zal, indien door het parlement aangenomen, publikaties verbieden van de namen van mensen die op verdenking van ,,terrorisme'' worden vastgehouden. De angst bestaat dan ook dat deze maatregel gebruikt kan worden door de autoriteiten om geduchte politieke tegenstanders in het geheim op te pakken, hoewel een dergelijk voornemen heftig wordt ontkend.
De regering gaat vrij snel tot aktie over tegen individuele jounalisten die naar haar mening over de schreef zijn gegaan. Zo werden de afgelopen 18 maanden zes zwarte verslaggevers vastgehouden wegens overtreding van de wet op de binnenlandse veiligheid. (...) ''

Installatie *commissie-Steyn*

Op 27 juni 1980 installeerde de (toenmalige) minister van binnenlandse zaken, Alwyn Schlebusch, een commissie die moest onderzoeken of de massamedia bij hun optreden en behandeling van kwesties ,,beantwoorden aan de behoeften en belangen van de Zuidafrikaanse gemeenschap en de eisen van de tijd''. De commissie werd voorgezeten door rechter M. T. Steyn, de vroegere administrateur-generaal van Zuidwest-AfrikaiNamibië, en telde vijf leden.
Rechter Steyn had eerder dat jaar een commissie geleid, die een onderzoek had ingesteld naar de berichtgeving in de pers over defensie en politie. Die commissie was tot de conclusie gekomen dat de pers niet ,,onverantwoordelijk'' had gehandeld, maar dat de betrekkingen tussen de pers enerzijds en regering, politie en leger anderzijds voor verbetering vatbaar waren. Zij

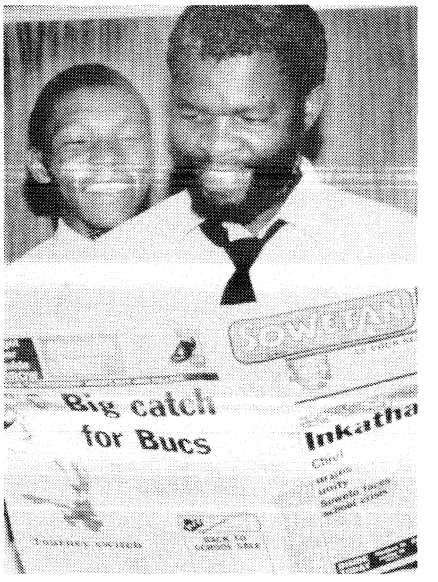
deed de aanbeveling dat de media en de regering een communicatiebeleid moesten formuleren als integrerend deel van de nationale strategie van de regering.
Minister Schlebusch verklaarde op 27 juni 1980 dat als de regering en de media het niet eens zouden worden over de manier waarop de pers zou moeten functioneren, nieuwe maatregelen zouden worden getroffen. Hij herinnerde aan ,,bepaalde voorstellen tot een verbetering'', die hij medio september 1979 aan het congres van het Zuidafrikaanse uitgeversverbond had voorgelegd (invoering van een strikter geformuleerde perscode en instelling van een met draconische strafvolmachten uitgeruste persraad). Ook deelde hij mee dat bij talrijke besprekingen tussen de regering en de Newspaper Press Union geen overeenstemming was bereikt.

Staking zwarte journalisten leidt tot verbod zwarte kranten

Op 23 dec. 1980 legde de regering een verschijningsverbod op aan vier zwarte kranten, nl. het dagblad de Post (Transvaal), zijn weekendedities *Saturday Post* en Sunday Post, en het weekblad de Sowetan, die alle uitgegeven werden door de Argus-groep. Het verbod was een formaliteit, omdat de bladen door een journalistenstaking al twee maanden uit de roulatie waren, terwijl de wet op de binnenlandse veiligheid bepaalt dat de vergunning voor een krant vervalt, als deze gedurende een maand niet verschijnt. De vier kranten zouden nu opnieuw een vergunning moeten aanvragen, een procedure die tenminste drie weken in beslag neemt en 20.000 Rand per krant kost.
De Post, Saturday Post en Sunday Post waren in Johannesburg en omgeving verschenen, nadat het grote zwarte dagblad The World op 19 okt. 1977 door de regering was verboden (zie pag. 689 e. v.-'77). Hoofdredacteur van de Post was de vroegere hoofdredacteur van The World, Percy Qoboza.
Eind oktober 1980 waren 68 journalisten van de Post – allen leden van de zwarte journalistenbond ,,Media Workers Association of South Africa'' (MWASA) – een sympathiestaking begonnen met de kleurlingenstaf van de Cape Herald, die op 25 okt. in staking was gegaan over een salarisgeschil. Nadat de staf van de Cape Herald het werk had hervat, staakten de journalisten van de Post door, omdat de directie weigerde hen voor de tijd dat zij staakten te betalen. Nadat een ultimatum van de directie om de staking te beëindigen op 28 nov. was verlopen, werden 68 journalisten van de Post en 3 van de Sunday Tribune (Durban) ontslagen. Bovendien werden 36 journalisten in Johannesburg en Kaapstad geschorst en werd op hun loon een week ingehouden, omdat zij 24 uur in staking waren gegaan uit protest tegen het ontslag van de *Post*-journalisten.

Op 23 dec., enkele uren vóór het regeringsbesluit. hadden de zwarte journalisten hun staking beëindigd, nadat de Argus-directie o. a. de MWASA officieel had erkend en een interim-regeling was bereikt over de resterende geschilpunten.
Op 27 dec wendde Argus zich tnt het Rand-hooggerechtshof in Johannesburg met het verzoek tot teruggave van de publikatievergunningen, maar rechter C. A. Coetzee bepaalde op 29 dec. dat het verschijningsverbod voor de vier kranten gerechtvaardigd was.
Later die dag kregen twee vooraanstaande zwarte journalisten, Zwelakhe Sisulu (voorzitter van de MWASA en zoon van Walter Sisulu, oud-secretaris-generaal van het verboden African National Congress) en Mutimuthu Subramoney (vice-voorzitter van de afdeling Natal van de MWASA) een ,,banning order'' (een zware vorm van huisarrest) van drie jaar opgelegd. Op grond daarvan moesten beiden hun beroeps- en vakbondsactiviteiten staken.
Dezelfde dag verzocht Argus de minister van binnenlandse zaken, Chris Heunis, dringend om annulering van de de-registratie order voor drie bladen (niet voor de Saturday Post, om zakelijke redenen).
Het optreden van de regering leidde tot veel kritiek in de Zuidafrikaanse pers en tot een protest van o. a. het Internationale Persinstituut (IPI).

Op 13 jan. 1981 nam Percy Qoboza per telegram uit Washington ontslag als hoofdredacteur van de Post en de *Sunday Post* i.v.m. het regeringsoptreden.
Op 20 jan. deelden de minister van binnenlandse zaken, Chris Heunis, en zijn collega van justitie, Kobie Coetzee, Argus mee dat een nieuwe registratie van de Post (Transvaal) en de Sunday Post zou worden geweigerd.
Hal Miller, de directeur van Argus, verklaarde daarop af te zien van een aanvraag voor een nieuwe registratie. Dit betekende het einde voor de Post (oplaag ca. 112.000, 907.000 lezers) en de Sunday Post (oplaag ca. 118.000, 1,2 mln lezers). Onder het verbod vielen niet het zusterdagblad Post (Natal) en het weekblad de Sowetan.
Ook alle vooraanstaande regeringsgezinde kranten en grote uitgevers in Zuid-Afrika veroordeelden op 21 jan.

De ,,Sowetan'' voor het eerst als dagblad

het regeringsbesluit. De uitgeversorganisatie Newspaper Press Union (NPU), sprak een veroordeling uit in een speciale verklaring, terwijl zij dezelfde dag materiaal verstrekte aan de commissie-Steyn, die in die periode ook vertegenwoordigers van de Engelstalige blanke journalistenbond South African Society of Journalists (SASJ) hoorde.
Op 22 jan. verklaarde minister Coetzee van justitie dat de twee zwarte kranten waren verboden, omdat zij ,,streefden naar het scheppen van een revolutionair klimaat in Zuid-Afrika''.
Op 26 jan. maakte de directeur van Argus, Hal Miller, bekend dat het weekblad de Sowetan m.i.v. de volgende week zou worden opgewaardeerd tot een dagblad. Vele zwarte journalisten die bij de Post werkten, zouden in dienst komen van de *Sowetan*. Joe Latakgomo, de waarnemend hoofdredacteur van de Post, zou hoofdredacteur van het nieuwe dagblad worden.
De op 11 jan. tot voorzitter cq. vicevoorzitter van de MWASA gekozen zwarte (Post) journalisten, Phil Mtimkulu en Joe Tholoe, werden op 28 jan. door een ,,banning order'' van drie jaar getroffen.
Op 2 febr. verscheen voor het eerst het nieuwe zwarte dagblad in de straten van Johannesburg, Soweto en andere delen van de Witwatersrand. (The Times, *Financial* Times, *NRC/H'blad, NZZ*)

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20.

PAUS GEWONC) BIJ MOORDAANSLAG

Paus Johannes Paulus II is op 13 mei om 17.17 uur tijdens zijn wekelijkse audiëntie op het Sint Pietersplein te Rome ernstig gewond geraakt door twee kogels, die van anderhalve meter op hem werden afgevuurd. Ook twee omstanders, Amerikaanse vrouwen, werden door de pistoolschoten gewond,

De vermoedelijke dader, de 23-jarige Turk Mehmet Ali Agca, werd onmiddellijk na de aanslag door de Italiaanse politie gearresteerd.

Toestand paus

Terwijl de paus staande in een open witte jeep de handen schudde van mensen uit het publiek, werd hij door twee kogels getroffen. Enkele seconden later zakte hij in de jeep ineen. Hij werd opgevangen door zijn persoonlijke bediende, Angelo Gugel, en door zijn Poolse secretaris, mgr. Stanislaw Dziwisz. De zwaargewonde paus werd dadelijk naar de gereedstaande ambulance gebracht en daarmee naar het Gemelli-ziekenhuis van de Katholieke universiteit in Rome gereden.

Om 18.00 uur begon zijn operatie aan de beschadigde ingewanden, die pas om 23.25 uur eindigde. Na afloop van de operatie verklaarde de leider van het chirurgisch team, prof. Giancarlo Castiglioni, dat er goede hoop bestond op een herstel van de paus. Er bestond nog gevaar voor infectie.

De paus, die op 14 mei langzaam weer bij kennis kwam, ontving toen o.a. bezoek van zijn medewerker, kardinaal Carlo Confalonieri, die later meedeelde dat de paus vergiffenis had geschonken aan Agca.

Op 17 mei zond radio-Vaticaan een korte toespraak van paus Johannes Paulus II uit, die in het ziekenhuis op een band was opgenomen. ,,Ik weet dat u allen bij mij bent," zei de paus langzaam, ,,ik dank u voor uw gebeden en ik zegen u allen. Ik ben vooral dicht bij de twee personen die tegelijk met mij gewond werden. Ik bid voor de broeder die mij heeft getroffen en die ik oprecht heb vergeven."

Op 18 mei, op zijn 61ste verjaardag, verliet de paus de intensive-care afdeling.

Een technisch onderzoek had uitgewezen dat de drie verwondingen van de paus werden veroorzaakt door twee kogels: een ervan raakte de paus aan zijn rechterarm boven de elleboog, de tweede ging recht door zijn buik en verwondde vervolgens zijn linkerhand.

De toestand van de ernstig gewonde Amerikaanse Anne Odre was op 15 mei volgens de Amerikaanse ambassade te Rome bevredigend. Het andere Amerikaanse slachtoffer, mevr. Rose Hall, liep bij de aanslag een versplinterde elleboog op.

Enkele reacties

De 84-jarige president van Italie. Sandro Pertini, begaf zich onmiddellijk na de aanslag naar het ziekenhuis, waar hij de hele nacht bleef. Ook premier Aldo Forlani en de communistische partijsecretaris Enrico Berlinguer bezochten het ziekenhuis. Pertini verklaarde in een eerste reactie ,,ernstig geschokt" te zijn.

De Amerikaanse president Ronald Reagan, recentelijk zelf het slachtoffer van een aanslag, reageerde ,,met grote afschuw". „Ik zal voor hem bidden," aldus Reagan.

Het Sowjet-persbureau *Tass* berichtte met ongewone snelheid over de aanslag en de Sowjettelevisie toonde in haar nieuwsprogramma beelden van de paus.

In Polen werd het nieuws van de aanslag op de voormalige Poolse kardinaal met verslagenheid ontvangen. Partijleider Kania, staatshoofd Jablonski en premier Jaruzelski stuurden gezamenlijk een boodschap naar de paus. waarin ze hem een spoedig herstel toewensten. Zij spraken van een ,,schok voor de Poolse natie en de autoriteiten van de Poolse volksrepubliek".

Verhoor *Agca*. Komplot-theorie

Op 14 mei werd Mehmet Ali Agca door de Italiaanse justitie officieel in staat van beschuldiging gesteld voor poging tot moord op de paus en op twee bij de aanslag gewonde vrouwen, het onrechtmatig bezit van een wapen en van valse identiteitsdocumenten – dat alles ,,insamenwerking met onbekend gebleven personen".

De beschuldiging van samenwerking was gebaseerd op aanwijzingen bij het natrekken van het recente verleden van Agca.

Over dat verleden meldde *NRC/H'blad* (14-5) o.a.

„. . . Agca, geboren in het Oostturkse Malatiya en ex-economiestudent, werd op 25 juni 1979 gearresteerd, verdacht van de moord op de liberale journalist Abdi Ipekci, hoofdredacteur van het blad Milliyet, op 1 februari van dat jaar. (. . . . zie pag. 380/1-'79)

Na zijn aanhouding (op 25 juni 1979, pag 572/1-'80) zei Agca 's lands meest prominente journalist als doelwit te hebben gekozen ,,om de hele pers te treffen".

Tegen Agca werd de doodstraf geëist, maar op 23 november 1979 ontsnapte hij met behulp van een soldaat en drie gevangenisfunctionarissen uit de zwaarbewaakte militaire gevangenis van Maltepe bij Istanboel (zie pag. 575/1-'80). Op diezelfde dag kreeg Turkije een nieuwe regering, die van de conservatief Demirel (. . .).

Na zijn ontsnapping schreef Agca het blad Milliyet dat hij de paus wilde vermoorden tijdens diens toen op handen zijnde bezoek (28 nov. '79) aan Turkije. De zaak kreeg weinig publiciteit en het bezoek verliep onder uitgebreide veiligheidsmaatregelen normaal. Agca schreef dat de paus ,,als kruistochtcommandant" door .,de imperialisten" naar Turkije was gestuurd. Die imperialisten. aldus Agca, waren bang dat Turkije zich meer op de Arabische landen moest gaan richten.

Agca heeft nauwe banden onderhouaen met de MHP, de fascistische Nationale Actiepartij van oud-kolonel Turkesj.

Na zijn arrestatie gaf Agca zich als Palestijn uit alvorens toc tc geven dat hij een Turk is. Hij had een brief op zak die begon met de woorden: ,,Ik heb de paus vermoord."Agca kwam onlangs per vliegtuig uit Spanje in Milaan aan. Hij nam zijn intrek in een Romeins pension. waar de politie gisteren (13 mei) zijn valse pas aantrof. (. . .)"

Agca zou in december 1980, februari 1981 en april 1981 ook al in Italie zijn geweest. Volgens zijn paspoort – met de naam Faruk Ozgun – heeft hij West-Duitsland, Zwitserland, Frankrijk, Italië, Joego-Slavië, Bulgarije, Hongarije en Spanje bezocht. Hij verklaarde bij zijn verhoor zijn revolver, een Browning hp 35, in Bulgarije te hebben gekocht en per trein Italië te hebben binnengebracht.

Tegenover de Italiaanse justitie hield Agca vol de aanslag op de paus geheel alleen te hebben gepleegd. Hij zou vroeger een fascistisch terrorist zijn geweest, maar na zijn vlucht uit de gevangenis en een training in een kamp-in Syrië geheel van ideologie zijn veranderd. Het geld voor zijn vele clandestiene reizen zou hij van niet nader genoemde vrienden hebben ontvangen.

Eerst verklaarde Agca communist te zijn, later zei hij dat hij ,,een kameraad is van de Palestijnse guerrillastrijders

De zojuist bij een aanslag ernstig gewonde paus Johannes Paulus II wordt door leden van zijn gevolg opgevangen.

Weekblad 50ste jaargang No. 2588, pag. 32255-32270

Mehmet Ali Agca, de vermoedelijke dader van de aanslag op de paus, wordt weggevoerd door de politie.

en in het bijzonder van het Volksfront voor de Bevrijding van Palestina" (PFLP) van Georges Habache. Maar een woordvoerder van het PFLP, Bassam Aboe Sharif, sprak dit op 15 mei in het dagblad Al Liwa tegen.

Op 15 mei startten Italiaanse antiterreur-deskundigen een internationaal onderzoek, waarbij ook Interpol werd ingeschakeld, naar de achtergronden van de aanslag, omdat er sterk rekening mee werd gehouden dat Agca deel uitmaakte van een internationaal komplot.
Diezelfde dag verrichtte de politie in Turkije drie arrestaties. Aangehouden werden een voormalige politiecommissaris van Nevsehir, die Agca's valse pas zou hebben ondertekend; Faruk Ozgun, op wiens naam de pas van Agca stond; en de voormalige leider van de rechtse jeugdbeweging Ulkuculer in Nevsehir.
Op 17 mei werd de theorie geopperd dat nog iemand op de paus zou hebben geschoten. Dat zou blijken uit de foto van een toerist. Een filmpje van een andere toerist toonde echter aan dat de schietende man op de foto ook Agca was. Op 18 mei opende de Italiaanse politie de jacht op twee vrienden van Agca.
Lazzerini, het hoofd van de Romeinse terreurbestrijdingsbrigade, benadrukte dat er geen aanwijzingen zijn dat de twee Turken, de 25-jarige Mehmet Sener en de 23-jarige Oral Gelik, bij de aanslag betrokken zijn geweest of dat zij op dat tijdstip in Italië verbleven. Maar zij hebben Agca misschien onderdak geboden, nadat hij in november 1979 uit een Turkse gevangenis was ontsnapt, aldus Lazzerini. De Italiaanse recherche hield toen nauwelijks meer ernstig rekening met de mogelijkheid van een internationaal komplot tegen de paus, zo berichtte de Volkskrant (19-5). *(NRC/H'blad, Volkskrant, het Parool).*

WEST-EUROPA

BELGIË

„DE MORGEN" IN MOEILIJKHEDEN

De linkse krant „De Morgen" die einde 1978 in de plaats kwam van de failliete socialistische „*Volksgazet*" (pag. 840/3-'78) is op haar beurt geleidelijk in grote financiële moeilijkhederi geraakt. Het eerste boekjaar werd afgesloten met een verlies van ca. 40 mln fr., ofschoon de krant meer overheidshulp ontvangt dan de andere kranten. In 1980 bleef de toestand ongunstig evolueren en werd een verlies van ruim 65 mln fr. geboekt. Van de gedrukte gemiddelde oplage van 53.000 ex. werden 42.300 ex. verkocht (33.400 in losse verkoop en 8.900 via abonnementen). Het aantal onverkochte exemplaren bedroeg 21% van de oplage. De inkomsten uit reclame waren aan de lage kant en bedroegen 28,5% van het zakencijfer. De staatssteun liep op tot 25 mln fr.
Op 27 nov. 1980 publiceerde De Morgen" volgend bericht: "De economische recessie die o.m. een forse daling van de publiciteitsuitgaven veroorzaakte, heeft de raad van beheer van de n.v. De Roos verplicht een herstructureringsplan voor de krant uit te werken. Tegelijkertijd wordt onderhandeld over een nieuwe kapitaalinbreng en een lening bij de Nationale Maatschapij voor Krediet aan de Nijverheid. Dit om de smalle kapitaalbasis van de onderneming te verruimen." De redactie verduidelijkte nader dat het herstructureringsplan op 1 jan. 1981 operationeel diende te zijn.
Diezelfde 27 nov. weigerde de Vlaamse federatie van Socialistische Mutualiteiten echter bij te dragen tot een kapitaalsverhoging van de n.v. De Roos.
Op 29 nov. berichtte De Morgen dat in een andere richting zou worden onderhandeld om de redding van de krant mogelijk te maken.
Op 17 dec. betreurde de voorzitter van de SP-kamerfractie, L. Tobback, in een interview met Le Soir de weigering van bepaalde afdelingen van de Socialistische Gemeenschappelijke Actie om het reddingsplan te steunen; hij voegde eraan toe dat hij „De Morgen" wilde redden. Op 23 dec. maakte de krant bekend dat een definitief reddingsplan niet tegen het einde van het jaar gereed zou zijn.
Op 12 jan. 1981 kondigde hoofdredacteur P. Goossens aan dat hij ontslag had genomen als verantwoordelijk uitgever en lid van het directiecomité, om openlijk te reageren tegen het uitblijven van een beslissing: „Ik weiger passief toe te zien, wanneer het redactionele werk in zijn substantie gevaar loopt en desintegratie van het project dreigt."
De volgende dagen werd op verschillende niveaus verder onderhandeld. Minister van economische zaken Claes en SP-voorzitter Van Miert pleegden overleg met VU-kamerlid H. Schiltz die als voorzitter van IBEL, de financieringsmaatschappij van de Bank van Parijs en de Nederlanden, bereid was privé-kapitaal als minderheidsparticipatie in te brengen. Van zijn kant pleegde Goossens overleg met G. Debunne, secretaris-gelierali! van het Algemeen Belgisch Vakverbond. Op 25 jan. sprak het ABVV zich uit tegen de inbreng van privé-kapitaal en besloot het zelf de reddingsoperatie te patroneren.

Op 28 jan. deelde de nieuwe verantwoordelijke uitgever, Marcel Schoeters, tevens voorzitter van het ABVV-Antwerpen, mede dat overeenstemming bereikt was over een gezondmaking op basis van de inbreng van vers kapitaal, afvloeiing van personeel en inkrimping van het krantevolumen.
Op 17 febr. lichtte Goossens op een persconferentie het reddingsplan nader toe, zoals het was uitgewerkt door J. Vermaesen, afgevaardigd-beheerder van Fabelta. Hij verklaarde dat de gecumuleerde verliezen en het sociale passief door de aandeelhouders van de n.v. De Roos zouden worden aangezuiverd en dat het ABVV, de Socialistische Partij en de drukkerij „Het Licht" samen voor ongeveer 85 mln fr. vers geld zouden inbrengen. Nader werd nog vernomen dat het verlies opgelopen was tot 140 mln fr. en dat een kwart van de 40 man tellende redaktie zou afvloeien. Met „Het Licht" zou een nieuw en voordeliger drukcontract worden gesloten.
Op 19 febr. gaf een steuncomité het startsein voor een barnumachtige publiciteitscampagne met ludieke volksshows, ter ondersteuning van de abonnementenwerving. In het comité zetelden oudminister P. Vermeylen, kamerlid Tobback, Louis Melis, van het ABW, en prof. Luc. Huyse, hoogleraar aan de Katholieke Universiteit Leuven.

MINIMUMLOON

Het gewaarborgd minimum maandinkomen in het bedrijfsleven werd op 1 april met 5% verhoogd tot 25.115 fr. Het minimum salaris in de overheidsdiensten (26.162 fr.) bleef ongewijzigd. De maximum werkloosheidsuitkering bedraagt ca. 23.000 fr.

PRIJZENSTOP EN INDEXDALING

De prijzenblokkering die door minister van economische zaken Claes op 1 april werd uitgevaardigd, werd op 30 april opgeheven en vervangen door een meer selectieve prijzenstop, geldig tot 31 mei.
De blokkering bracht mee dat het indexcijfer van de consumptieprijzen in april daalde met 0,08 punt, wat het inflatiepercent over de voorbije twaalf maanden op 7,4% bracht (tegen 7.6% in maart).

(Vor. ber. pag. 249/1)

ACV-VLAANDEREN VOOR ECONOMISCHE REGIONALISERING

De Vlaamse vleugel van het Algemeen Christelijk Vakverbond heeft op 25 april op een studiedag te Westende zijn voorkeur doen blijken voor een regionalisering op termijn van de nog nationaal gebleven industriesectoren van staal, textiel, steenkolen, scheepsbouw en holglas.
Bij de oprichting van de vleugel in 1978 werd nog gesteld dat ,,het oplossen van moeilijkheden, herstructureringen en hun sociale gevolgen een nationale solidariteit vereisen wat de financiering betreft."
Dit maal betoogde nationaal secretaris Willy Peirens dat de gewesten over een grotere financiële verantwoordelijkheid dienen te beschikken, en ook dat het systeem van de dotatie en van de daarbij gehanteerde verdeelsleutels moet worden herzien. Peirens kwam op voor een autonoom regionaal economisch beleid en zei dat een einde moet worden gemaakt aan ,,het opbod inzake de parallelle kredieten." Peirens voerde aan dat het dotatiestelsel thans voor Vlaanderen ongunstig is en dat – onder dreiging van straatgeweld – miljarden worden afgeleid naar de Waalse staalnijverheid.
Op de studiedag die plaatshad onder het motto ,,Prioriteiten voor een Vlaams beleid" werd anderdeels erkend dat de nationale solidariteit moet blijven bestaan, maar dat daarvoor moet worden gepraat met de Waalse vleugel van de christelijke arbeidersbeweging.
Het standpunt van het ACV ten voordele van een regionalisering van het industrieel beleid kreeg heel wat negatieve reacties, o.m. van G. Debunne, secretaris-generaal van het ABW, G. Spitaels, voorzitter van de Parti Socialiste, en P. vanden Boeynants, voorzitter van de PCS.
Op 29 april reageerde ook Robert D'Hondt, algemeen secretaris van het ACV en eerste woordvoerder van de Waalse vleugel, zeer bits op het standpunt van het Vlaamse ACV. Gelet op de miljardensteun aan de scheepsbouw en de Kempense steenkolenmijnen en voorts ook de investeringen voor de infrastructuurwerken, o.m. voor de bouw van de haven van Zeebrugge, krijgt Vlaanderen meer uit de rijkskas dan Wallonië, zei D'Hondt.

GEVAERT HELEMAAL DUITS

De voorzitter van Gevaert Photo-Producten, H. Cappuyns, heeft op 30 april aan de algemene vergadering van de aandeelhouders de beslissing van de raad van beheer medegedeeld, niet aan de nieuwe kapitaalsverhoging van Agfa-Gevaert deel te nemen, maar in te gaan op het aanbod van Bayer om de participatie van 40% in Agfa-Gevaert te ruilen tegen aandelen Bayer AG voor een bedrag van 325 mln DM.
De aandeelhouders hebben de beslissing goedgekeurd en eveneens ingestemd met het voorstel om via een statutenwijziging de Belgische moedermaatschappij om te vormen tot een financiële holding. GPP zal voortaan worden geleid door een directiecomité, bestaande uit Hendrik Cappuyns (voorzitter), André Leysen (ondervoorzitter), Paul Francken en Frans Vreys (afgevaardigd beheerders) en de leden Jan Hinnekens, Philippe Saverys, Luc Wauters en Prierre Scohier.
GPP wordt door de operatie de belangrijkste aandeelhouder van Bayer met een participatie van ongeveer 7%. Die Bayer-aandelen blijven drie jaar geblokkeerd; daarna mag GPP jaarlijks 10% ervan verkopen, op voorwaarde dat de beurskoers niet verstoord wordt.

Gevaert Photo-Producten bracht in 1964 zijn industriële activiteiten in twee 50150 Belgisch-Westduitse werkvennootschappen in, Agfa-Gevaert NV en AG. In februari 1980 oordeelde GPP niet te kunnen deelnemen aan een eerste kapitaalverhoging. die o.m. de steil gestegen kosten van het zilver moest financieren. Bayer bracht toen alleen de vereiste 200 mln DM in, en voerde aldus zijn aandeel in Agfa-Gevaert op tot 60%. GPP bedong dat het bij de tweede kapitaalverhoging, in april 1981 of april 1982, zou kunnen kiezen tussen deelneming aan de kapitaalverhoging of ruil van zijn overblijvende 40% participatie tegen een pakket Bayer-aandelen.

(Vor. ber. pag. 151/2-1980)

VOLKSRAADPLEGINGEN IN DE BRUSSELSE AGGLOMERATIE

Van Franstalige zijde zijn in de Brusselse agglomeratie diverse pogingen ondernomen om de bevolking te raadplegen over het toekomstige statuut en de afbakening van het gebied, de eventuele fusie van de gemeenten, het taalgebruik in de openbare diensten en dgl.

Een eerste, bescheiden initiatief ging in oktober 1980 uit van J. L. Thys, PSC-burgemeester van Jette, en Michel Demaret, PSC-schepen van Brussel, die een soort referendum patroneerden in noord-west-Brussel (= Jette, Ganshoren, Koekelberg, Molenbeek, St-Agatha-Berchem, de randgemeente Wemmel en twee deelgemeenten van Brussel: Laken en Neder-over-Heembeek.) Het ging uiteraard om een privé-initiatief en niemand was verplicht aan het referendum deel te nemen. Slechts een gering aantal formulieren (2.581of 4% van de rondgestuurde) werd ingevuld terugbezorgd. De opzet was kennelijk van symbolische aard en beoogde ,,het grote gesprek over Brussel" op gang te brengen. De promotors verborgen hun voorkeur niet voor de uitbreiding van Brussel als sociaal-economisch gewest tot heel de provincie Brabant.

Het initiatief kreeg weldra navolging. De conferentie van Brusselse burgemeesters besliste op 13 nov. 1980 eenparig een soortgelijk maar ruimer referendum te organiseren in de hele agglomeratie. Ondanks het protest van CVP en SP werd, vooral onder impuls van de FDF-burgemeesters, de raadpleging doorgevoerd. De organisatie verliep niet gelijkmatig. In sommige gemeenten werden vragenlijsten rondgestuurd; in andere gemeenten werd de burgers verzocht een ,,stembrief' te komen afgeven.

De regering nam openlijk afstand van het initiatief. Ondervraagd door senator P. de Kerpel (CVP), verklaarde de minister van binnenlandse zaken dat een gemeentebestuur de bevolking enkel mocht raadplegen over strikt gemeentelijke zaken. Ook mevr. R. Steyaert, staatssecretaris voor het Brusselse gewest, voerde bezwaren aan. De Brusselse deelregering liet daarop weten dat de raadpleging geen referendum kon worden genoemd en dat het enkel om een soort onderzoek ging naar de mening van de inwoners van de gemeente, niet van de kiezers, en dat deelneming aan dat onderzoek helemaal niet verplicht was. Dat standpunt van de Brusselse executieve werd op 12 december door de nationale regering bijgetreden.
De Brusselse gemeentebesturen legden die bezwaren naast zich neer. De gemeenten Etterbeek en Sint-Pieters-Woluwe organiseerden hun ,,referendum" in de eerste week van dec. 1980. Alle andere Brusselse gemeenten (op Molenbeek na dat afzag van deelneming) en de randgemeente Linkebeek gingen tot de raadpleging over in het weekeinde van 31 jan. 1981.

De gemiddelde deelneming voor de agglomeratie bedroeg 36,06% Van de 584.228 uitgedeelde formulieren werden 210.697 geldig ingeleverd De deelneming was vooral groot in de door FDF-burgemeesters bestuurde gemeente~? St Lambrechts Woluwe (53,43), Watermaal-Bosvoorde (53,12), Oudergem (47,52), Etterbeek (45), St-Pieters-Woluwe (43,5) Ook in Elsene (48) en Koekelberg Vl tag het per ent hoog De geringste deelneming werd genoteerd in de zg. socialistische gemeenten Anderlecht (12,6), St-Joosten-Node (21,32). In Brussel bedroeg het percentage 24,66 In Linkebeek was Pr. sprake van 67 2 , maar achter af bleek daar geknoeid te zijn met de telling
Ruim 90% van de ondervraagden in de agglomeratie sprak zich uit voor een uitbreiding van Brussel, maar slechts een gering aantal Nederlandstaligen nam aan de raadpleging deel, die in de Vlaamse partijen alleen maar ongunstige commentaar kreeg

Een derde poging om de Brusselse bevolking te raadplegen, dit keer hoofdzakelijk over het taalgebruik, en ook over de aanwezigheid van buitenlanders, werd ondernomen in mei, toen de gemeentebesturen van St.-Pieters-Woluwe, Etterbeek en Oudergem, op eigen initiatief gemeentelijke formulieren toevoegden aan de officiele rijksformulieren van de tienjaarlijkse volkstelling. Minister van economische zaken Claes verzocht de Brusselse deelregering die gemeentelijke initiatieven nietig te verklaren. De minister van het Brusselse gewest Degroeve deed de gouverneur van Brabant de beslissingen opschorten, die op 6 mei door de Brusselse deelregering werden vernietigd. De gemeenten stoorden zich daaraan niet en handhaafden hun tellingactie.

VMO VEROORDEELD

Aan het einde van een proces dat tien zittingsdagen in beslag nam en waarop 109 betichten waren gedagvaard, heeft de correctionele rechtbank te Antwerpen op 4 mei in haar vonnis geoordeeld, dat de Vlaamse Militanten Orde een privé-militie is, verboden door de wetten van 29 juli 1934 en 4 mei 1936. VMO-leider Armand (Bert) Eriksson werd veroordeeld tot een jaar gevangenisstraf; een tiental medebeklaagden liepen eveneens effectieve, maar minder zware hechtenisstraffen op; een groot aantal andere betichten werd tot boeten veroordeeld. Eriksson en anderen gingen in beroep. In het vonnis stelt de rechtbank vast dat de VMO op militaire leest geschoeid is, en verwijst daarbij naar de organisatie met een leider, gouw- en kernleiders, de heersende tucht, de sancties die worden getroffen in geval van dienstweigering. Verder stelt de rechtbank vast dat de VMO in oefenkampen in de Ardennen lessen in gevechtstechniek en wapengebruik inrichtte. Veroordelingen werden uitgesproken i.v.m. de bezetting van de Halletoren ie Brugge en do verwonding daar van de stadsbeiaardier-huisbewaarder, en diverse acties in de Voerstreek.
De eis van de wallingantenleider José Happart i.z. een morele schadevergoeding. verschuldigd wegens een tegen hem gerichte (maar niet uitgevoerde) strafexpeditie. werd niet ingewilligd.

DEFENSIE: AWACS-PROGRAMMA

De regering heeft op 4 mei in beginsel ingestemd met de Belgische deelneming aan de aankoop van de AWACS (Airborne Warning and Control System) binnen de NAVO, op voorwaarde dat alle economische compensaties duidelijk worden vastgelegd en dat het programma wordt uitgevoerd in het kader van het tienjarenplan voor Defensie en van het geheel van de budgettaire beslissingen van 22 maart. Het betekent dat de militaire programma's moeten worden verminderd met een bedrag, gelijk aan de uitgave (2,5 mrd fr.) voor de AWACS.

NEDERLAND

VOORJAARSNOTA UITVOERING BEGROTING

Minister Van der Stee van financiën heeft op 28 april de Tweede Kamer de z. g. voorjaarsnota aangeboden, waarin hij de stand van zaken m.b.t. de overheidsuitgaven en – inkomsten uiteenzet.
Er bleek uit, dat zonder extra ombuigingsmaatregelen dit jaar de tegenvaller op de rijksbegroting 1981 bijna f 5 mrd zou hebben bedragen. De tegenvaller t.o.v. de miljoenennota bedraagt nu nog f 2,7 mrd.
Deze tegenvaller wordt niet gecompenseerd via verhoging van inkomsten.
Het financieringstekort wordt verhoogd van 5,25% (miljoenennota) naar 6,75%.
Daarbij is nog geen rekening gehouden met een gat van f250 mln, dat daarnaast nog in de begroting zit. Hiervoor wil minister Van der Stee in juni dekking aangeven.

Het kabinet heeft ook nog niet beslist hoe de ombuigingsmaatregel voor de tweede helft van dit jaar ter grootte van bijna 2,5 miljard gulden er precies uit gaat zien. (pag. 21311 e. v.)
Het kabinet wilde aan extra inkomsten komen via een verhoging van de accijns op benzine en dieselolie. Door verzet van de regeringsfracties besloot het zich opnieuw over alternatieven (bijvoorbeeld BTW verhoging) te beraden.
Daarnaast is in de voorjaarsnota nog geen dekking aangegeven voor de door het kabinet toegezegde extra uitkering eind van dit jaar aan gezinnen met twee of meer personen die uitsluitend van een minimum inkomen moeten rondkomen.
De tegenvaller van vijf miljard die zonder extra beleidsombuigingen zou zijn opgetreden was voor drie miljard het gevolg van minder inkomsten en voor twee miljard het gevolg van hogere uitgaven.
De minder inkomsten kunnen helemaal geschreven worden op rekening van minder belastinginkomsten Geraamd wordt nu dat er dit jaar bijna vijf miljard minder belastinginkomsten zijn dan in de Miljoenennota is aangegeven, onder andere 2 miljard loonbelasting, ruim een miljard vennootschapsbelasting en rond een miljard BTW.
Een deel van deze belastingtegenvaller is het gevolg van het kabinetsbeleid. De belastingverlaging ter compensatie van de loonmaatregel per 1 januari kost de schatkist 900 miljoen, de extra maatregelen per 1 juli zullen 725 miljoen minder belasting opleveren.
De feitelijke belastingopbrengsten van de eerste maanden van dit jaar zouden eigenlijk moeten leiden tot een nog sterkere bijstelling van de totale belastingopbrengst naar beneden. De oorzaken van deze tegenvallende belastingopbrengst zijn echter nog niet bekend.
De niet-belastingmiddelen geven dit jaar een hogere opbrengst te zien dan was geraamd. De aardgasbaten vallen 1100 miljoen gulden hoger uit. Dit ondanks het feit dat uit de oorspronkelijke raming nog een dubbeltelling van ongeveer 1 miljard moest worden gehaald. Daarnaast is de winstuitkering van de Nederlandsche Bank 200 miljoen gulden hoger.
Van de hogere uitgaven kan, volgens minister Van der Stee, een belangrijk deel worden toegeschreven aan de tegenvallende economie. De sterk gestegen werkloosheid kost de schatkist 6 a 700 miljoen extra aan werkloosheidsuitkeringen.
Het financieringstekort voor de gehele overheid wordt nu geraamd op 20,4 miljard gulden. Alleen voor het rijk is het financieringstekort 15,8 miljard gulden.
Als voor het rijk rekening wordt gehouden met de aflossing van de nationale schuld dan is de financieringsbehoefte van het rijk dit jaar 19,5 miljard gulden. Hiervan kan 12,4 miljard gulden gedekt worden via leningen bij het Algemeen Burgelijk Pensioenfonds en op de openbare en onderhandse kapitaalmarkt.
Volgens de Nederlandsche Bank mag slechts 2,5 miljard gefinancierd worden door geldschepping. Dat betekent dat er nog een bedrag van 4,6 miljard gulden overblijft waarvoor leningen moeten worden gesloten.
Uit de voorjaarsnota blijkt dat over de verschillende ministeries voor 750 miljoen gulden aan bezuinigingen is omgeslagen. Onderwijs. volkshuisvesting en defensie leveren ieder ruim 100 miljoen in.
In de eerste maanden van dit jaar is gebleken dat sommige ministeries versneld uitgaven doen. De oorzaak daarvan wordt nog onderzocht. Minister Van der Stee heeft besloten om voor alle departementen weer kasplafonds in te stellen. Dat betekent dat ze per maand slechts een bepaald bedrag aan uitgaven mogen doen. (Ministerie van financiën, NRC/H'blad.)

ACHTERUITGANG BESPARINGEN

Het Centraal Bureau voor de Statistiek deelt mee dat er in de maand december 1980 op spaarrekeningen bij de diverse groepen van spaarinstellingen per saldo 361 mln gld is ont-

spaard. Het grootst was het negatieve spaarverschil bij de cooperatief georganiseerde banken nl. 345 mln gld, vervolgens bij de Rijkspostspaarbank 34 mln gld en de algemene banken 9 mln gld, alleen de algemene spaarbanken konden een positief spaarresultaat boeken van 27 mln gld.
Beziet men het totale spaarverschil van 1980 per kwartaal dan blijkt een continue daling te bespeuren nl. van 2.044 mln gld in het 1e kwartaal naar 1.659 mln gld in het 2e kwartaal. vervolgens 985 mln gld in het 3e en ten slotte 350 mln gld in het 4e kwartaal.
Het totale spaarverschil in 1980 ad 5.038 mln gld lag in vergelijking met dat van 1979 (7.094 mln gld), 2.056 mln gld lager ofwel 29%
Vermeerdert men het totale spaarverschil met de bijgeschreven rente over 1980 dan komt men op een totaalbedrag aan besparing kan 9.948 mln gld (1979: 11.216 mln gld)
Het totale spaartegoed ultimo 1980 bij alle instellingen tezamen becijfert het Centraal Bureau voor de Statistiek op 114.877 mln gld (1979: 104.930 mln gld. (Ministerie van economischc zaken)

STAGNERENDE VERKOPEN BIJ DETAILHANDEL IN 1980

Volgens de door het CBS samengestelde gegevens omtrent de ontwikkeling van de geldomzetten in de detailhandel blijkt dat de totale detailhandelsomzet in 1980 t.o.v. 1979 met 5% is toegenomen.
Bij de beoordeling van deze geldomzetontwikkeling dient in aanmerking te worden genomen dat hierop geen correctie voor prijsveranderingen heeft plaatsgevonden.
Behoudens de postorderbedrijven en de zelfbedieningswarenhuizen welke resp. 12% en 10% omzetstijging realiseerden. kenden alle overige sectoren van de detailhandel een omzetgroei die gelijk was aan dan wel onder de gemiddeld in de detailhandel in 1980 gemeten omzetgroei lag.
De traditionele warenhuizen zagen hun omzet in 1980 t.o.v. 1979 met 5% toenemen, terwijl de omzetten bij de branches, gespecialiseerd in de verkoop van voedings- en genotmiddelen met 4% stegen.
Binnen de sector van de voedings- en genotmiddelen realiseerden de detailhandel in aardappelen, groente en fruit en de banketbakker met 8% de hoogste omzetgroei in 1980.
De detailhandel in tabaksprodukten (+ 6%) en de kruideniers (+ 5%) realiseerden in 1980 eveneens een omzetgroei die hoger lag dan de 4% groei die gemiddeld in deze sector in 1980 werd gemeten. Zeer kleine omzetstijgingen en zelfs omzetdalingen deden zich in 1980 voor bij de detailhandel in vis (+ 2%), de slagers (+ 2%), de slijters (— 1%) en de detailhandel in melk en zuivelprodukten i— 1%).
Bij de branches gespecialiseerd in de verkoop van duurzame en overige non-food consumptiegoederen, die in 1980 gemiddeld 4% omzetgroei realiseerden, werden relatief goede omzetresultaten geboekt bij de detailhandel in bloemen en planten (+ 8%), de detailhandel in boeken (+ 10%) en hij die in huishoudelijke artikelen (+ 8%).
Een terugval in de omzetten viel in 1980 te constateren bij de juweliers (— 2%), de detailhandel in muziekinstrumenten (— 2%) en de detailhandel in naai- en breimachines (— 2%)
De verkopen van nieuwe bromfietsen (— 24%) en van nieuwe auto's (— 17%) vertoonden in 1980 t.o.v. 1979 een belangrijke daling. (Ministerie van economische zaken)

FAILLISSEMENTEN 1980

Het Centraal Bureau voor de Statistiek maakt bekend, dat in 1980 5.116 faillissementen werden uitgesproken tegen 3.499 in 1979. Dit betekent een stijging van 46%
Voor het vierde kwartaal bedroeg het aantal faillissementen 1.603 tegen 979 in dezelfde periode van 1979 (+ 64%)
Per 100.000 inwoners bedroegen de aantallen voor 1979 en 1980 resp. 25.0 en 36.3 De hoogste verhoudingscijfers hadden Zuid-West-Nederland (Zeeland;. 41.6 (v.j. 35,4), gevolgd door West-Nederland (Utrecht en Zuid-Holland) met 39,4 (v.j. 28,0); daarna volgden Zuid- en Oost-Nederland met resp. 36.3 en 31,6; het laagste verhoudingscijfer had Noord-Nederland (Groningen, Friesland. Drenthe): 30.3 (v.j. 21,0).
De stijging van de uitgesproken faillissementen deed zich het vorige jaar in alle sectoren van het bedrijfsleven voor. De aantallen waren als volgt: Landbouw 113 (v.j. 51). Industrie 848 (v.j. 559), Bouwnijverheid 962 (v.j. 582), Handel 1.676 (v.j. 1.190), Vervoer 226 (v.j. 153) en Dienstverlening 995 (v.j. 681).
Het aantal besloten vennootschappen dat failliet werd verklaard bedroeg 2.058 tegen 1.283 in 1979, d.i een toename van 60%. (Ministerie van economische zaken)

BUITENLANDSE HANDEL VAN NEDERLAND IN 1980

De Nederlandse export heeft in 1980 slechts een geringe groei te zien gegeven. Dat blijkt uit een overzicht van de Nederlandse exportontwikkeling in 1980 van de economische voorlichtingsdienst (EVD) van het ministerie van economische zaken.
In het begin van 1980 was er nog een krachtige vraag naar energie-intensieve produkten, maar al snel zakte die vraag in en kwam de wereld terecht in een tijdperk van afnemende groei van de handel.
.,Het minder gunstige verloop van de wereldhandel", aldus de EVD, .,heeft ook een stempel gedrukt op de ontwikkeling van de Nederlandse goederenuitvoer. Enige verbetering van de Nederlandse concurrentiepositie heeft daaraan niet veel kunnen veranderen. Daarvoor was de terugval van de internationale conjunctuur te omvangrijk."
Maar toch blijkt die verbeterde concurrentiepositie een lichtpuntje te zijn. In concurrentiekracht komt Nederland volgens een onderzoeksinstituut in Genève op de zesde plaats op de wereldranglijst na Japan, de Verenigde Staten, West-Duitsland, Zwitserland en Canada.
De uitvoer ging vorig jaar 1,4 miljard gulden vooruit ten opzichte van 1979. ,,Geen groots bedrag in het eerste exportjaar van een nieuw decennium", aldus de EVD.

In 1979 was er nog een groei ten opzichte van 1978 van meer dan 8,5 miljard gulden. Volgens de EVD is de Nederlandse export duidelijk achtergebleven bij de ontwikkeling van het internationale handelsverkeer.
Tegenover de geringe groei van het aantal produkten dat werd geëxporteerd stond een daling van de invoer met ongeveer twee procent. Het tekort op de handelsbalans kon daardoor (in constante prijzen van 1975) worden teruggebracht van 3,89 miljard gulden in 1979 tot 245 miljoen in 1980.
De export naar Westeuropese landen. die 80 procent uitmaakt van de totale uitvoer, bleef in 1980 ongeveer gelijk. Onder de grootste afnemers. West-Duitsland, de Benelux. Frankrijk, Engeland en Italie, die iets meer dan 69 procent van de totale Nederlandse goederenuitvoer voor hun rekening nemen. kreeg Nederland te niaken met toenemende afzetmoeilijkheden. Alleen Italie vormt daarop een gunstige uitzondering.
De Italianen kochtrn meer aardolieprodulrten, papier en karton, ijzer en staal, non-ferro-metalen, vervoermaterieel en kleding van Nederland aan in 1979. Ook chemische produkten, garens, weefsels, machines en elektrotechnisch materiaal werden goed verkocht aan Italie. Voedingsmiddelen en gas werden iets minder verkocht aan Italië. De gasprijs steeg echter flink.
De handel met de Bondsrepubliek Duitsland, de voornaamste handelspartner van Nederland, liep in 1980 iets terug. De Duitsers kochten één tot twee procent minder en omgekeerd kocht Nederland ook bijna een procent minder in West-Duitsland.
De groei van de export naar andere landen van het Westelijk halfrond, waaronder de VS. brokkelt, aldus de EVD, gestadig af. Zij bedroeg in 1980 nog 4,5 procent. De export naar Afrikaanse landen en Azië steeg iets, evenals die naar een aantal Europese landen als Zwitserland, Denemarken, Noorwegen, Griekenland. Finland en Portugal.
Hoewel de export naar Oost-Europa in de loop van 1980 iets minder hard steeg, kochten die landen toch over het hele jaar genomen bijna 23 procent meer aan goederen in Nederland dan in 1979.
De belangrijkste exportsectoren voor Nederland zijn energie. voedings- en genotmiddelen, chemische en farmaceutische artikelen. machines, toestellen en electrotechnisch materiaal en hoogovenprodukten (ANP)

BEVOLKINGSONTWIKKELING IN 1980

De Nederlandse bevolking is in 1980 met 117.000 personen toegenomen (1979: 105.000). Het geboorte-overschot bedroeg 67.000 (1979: 62.000), het vestigingsoverschot uit buitenlandse migratie 53.000 (1979: 45.000).
Op 1 januari 1981 telde Nederland 14.208.000 inwoners.
Er werden in 1980 90.000 huwelijken gesloten (1979: 86.000) en 26.000 huwelijken door echtscheiding ontbonden (1979: 24.000), aldus het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS)
De geboorte leidde in 1980 tot 181.000 (levendgeboren) kinderen (d.i. 12,8 per 1.000 inwoners). hetgeen 6.000 meer is dan het overeenkomstige aantal in 1979 (175.000 ofwel 12,5 per 1.000 inwoners).
Het aandeel buitenechtelijke geboren kinderen onder het totaal steeg in 1980 verder: per 1.000 geborenen waren er in dat jaar 41 buitenechtelijk tegen 34 in het jaar daarvoor.
Het sterfteniveau is in 1980 met 114.000 (8,1 per 1.000) iets hoger uitgekomen dan dat voor 1979 (113.000 of 8,0 per 1.000).
De buitenlandse migratie resulteerde voor 1980 in 113.000 gevestigde personen. Het immigratieniveau van 1979 (105.000) werd daarmee met 8.000 overtroffen.
Aangezien het vertrek naar het buitenland met 60.000 gelijk bleef, steeg het vestigingsoverschot eveneens met 8.000. Het grootste deel van deze stijging kwam voort uit het migratieverkeer met de landen rond de Middellandse Zee. Terwijl dit overschot, uit met name gezinsherenigende migratie, in 1979 17.000 bedroeg werd in 1980 een niveau bereikt van 24.000.
Niettegenstaande een aanmerkelijke teruggang van de migratie uit Suriname gedurende het laatste kwartaal. leidde de migratie met dit land in 1980 tot een enigszins groter vestigingsoverschot dan in 1979 (resp. 17.000 en 16.000).
Ook de migratie met de Nederlandse Antillen resulteerde in een iets groter vestigingsoverschot (vestigingsoverschot in 1980: 3.000, in 1979: 2.000). (Ministerie van economische zaken)

BRAZILIË

SOCIAAL-ECONOMISCHE ONTWIKKELINGEN SEDERT AMBTSAANVAARDING MINISTER DELFIM NETO

Eind aug. 1980, een jaar na de benoeming van minister var. planning Delfim Neto (pag. 23413-1979)en de invoering van een nieuw pakket economische maatregelen, waarover op pag. 25012 e.v.-1980 verslag is gedaan, werd de Braziliaanse economie door het leidende dagblad in Rio de Janeiro. *Jornal* do *Brasil* ,,flauw en onzeker" genoemd. Een galopperende inflatie, die medio juni 1980 het recordniveau van 100% 's jaars ging benaderen, deed twijfel ontstaan over de doeltreffendheid van het ,,kerstpakket van Delfim".

De Braziliaanse economie groeide in 1980 met 8,5%, de export met ruim 30% tot $ 19,7 mrd. De grote verdiensten uit deze export gingen echter geheel op aan de import van olie ($11 mrd.) en de afbetaling van de buitenlandse schuld (plus rente) die in 1980 steeg tot $ 54,2 mrd. Aan rente en aflossingen moest in 1981 ongeveer $14,7 mrd worden opgebracht.

De betalingsbalans en de handelsbalans vertoonden enorme tekorten, die minister Delfim Neto onder meer deden besluiten tot ingrijpende bezuinigingen in de begrotingen van de staatsbedrijven en geleidelijke vermindering van subsidies, goedkoop krediet en investeringspremies, alsmede beëindiging van het kunstmatig laaghouden van prijzen van uiteenlopende produkten als tarwe en dieselolie. De benzineprijs werd van jan. tot okt. 1980 met 99% verhoogd.

President somber

De Braziliaanse president, Joao Figueiredo, liet zich medio augustus 1980 somber uit en vatte de situatie als volgt samen:

,,De financiële middelen waarover Brazilië momenteel beschikt dank zij de export – en die geproduceerd worden door de inspanning van alle Brazilianen – zijn slechts voldoende om onze import van olie en de afbetaling van de buitenlandse schuld te dekken. Er blijft helemaal niets over voor de ontwikkeling van het land."

In een beschouwing over de economische situatie in Brazilië werd het spookbeeld van de dreigende recessie gekoppeld aan een mogelijk einde van de politieke liberalisering. NRCI H'blad (15-8-80)schreef:

Het spookbeeld van een economische recessie duikt vaker op en vrijwel iedereen is het er over eens dat een teruggang in de economie ook zal leiden tot een politieke recessie. Dat wil zeggen: tot het einde van de politieke liberalisering.

Deze week is Antonio Delfim Neto een jaar aan het bewind als minister van planning. Zelfs het onverwoestbare optimisme van Delfim is grknakt.

Hij moet zich in steeds meer bochten wringen om de desastreuse economische cijfers te verklaren. Vorig jaar beloofde Delfim om aan de inflatiebestrijding de grootste prioriteit te geven. De inflatie op jaarbasis bedraagt nu 107 procent, een Braziliaans record.

En dan te bedenken dat in 1964 de generaals de macht grepen onder andere omdat de inflatie onder de burgerregering van Joao Goulart tot honderd procent was opgelopen. Op het ogenblik doen geruchten de ronde dat het de hoogste tijd is voor een nieuwe „chirurgische ingreep" om de economische problemen op te lossen.

Vorig jaar beloofde Delfim dat twee sectoren van de economie extra gestimuleerd zouden worden: de landbouw en de exportindustrie. Dank zij goede weersomstandigheden en forse subsidies haalden de boeren een recordoogst binnen.

Maar dat heeft niet kunnen verhinderen dat de voedselprijzen zijn blijven stijgen. Er is nog steeds een tekort aan produkten die het basisvoedsel van de Brazilianen vormen, zoals bruine bonen en mais.

De export is ook enorm gegroeid. In het eerste half jaar van 1980 exporteerde Brazilië 35% meer dan een jaar geleden, de export van industriële produkten nam zelfs met 45% toe.

Ook hier een onvoorziene ontwikkeling: de kosten van de import zijn nog veel sterker gestegen, vooral ten gevoige van de hogere olieprijzen.

In waarde maakt olie de helft van alle geïmporteerde goederen uit. Hierdoor vertoont de handelsbalans, in plaats van het beloofde evenwicht, over het eerste half jaar van 1980 een tekort van $ 2 mrd.

Brazilië kampt met uiterst ingewikkelde economische problemen, daarover is iedereen het eens. De juichende toon uit de jaren van het ,,economische wonder" behoort tot het verleden. Nu de rekening van dat wonder wordt gepresenteerd blijkt die voor Brazilië haast onbetaalbaar te zijn.

Medio augustus 1980 zei de minister van financiën, Ernane Galveas, in een gesprek met buitenlandse correspondenten: „Braziliëmaakt op het ogenblik een van de moeilijkste periodes van zijn geschiedenis door".

Er heerst een algemene sfeer van pessimisme en ongeloof. De regering weet niet hoe het tekort op de betalingsbalans moet worden weggewerkt en erkent ,,volledig verrast" te zijn door de laatste inflatiecijfers. Alleen in de maand juli (1980) bedroeg de inflatie al 8,4%.

Delfim Neto is een aanhanger van de groeifilosofie. Hij wil de inflatie bestrijden zonder een recessie te veroorzaken. De economie moet blijven groeien: ,,Een land dat jaarlijks 1,5 mln nieuwe arbeidsplaatsen moet scheppen, kan zich geen recessie veroorloven", vindt hij. In dit opzicht is de strategie van Delfim geslaagd: er is nog geen recessie in zicht.

De werkloosheid bedraagt in het meest ontwikkelde deel van het land (de driehoek Rio de Janeiro – Sao Paulo – Belo Horizonte) ongeveer 7%.

Het tekort op de handelsbalans verergert de situatie van de betalingsbalans, waarvan het evenwicht nog veel verder te zoeken is. De betaling van rente en aflossing van de buitenlandse schuld betekenen een ware aderlating: $ 11,3 mrd in 1980. Om het tekort op de betalingsbalans te dekken moeten nieuwe investeringen en leningen worden aangetrokken, met een totale waarde van $12 mrd.

Delfim zegt vol vertrouwen te zijn dat dit doel gehaald wordt. De buitenlandse schuld ($50 mrd) zal dit jaar nauwelijks toenemen. Om een grotere schuldenlast te voorkomen heeft Brazilië $ 3 mrd ingeteerd op zijn financiële reserves. Minister van financiën Ernane Galveas erkent dat het oplossen van de problemen met de betalingsbalans moeilijk is. Maar hij benadrukt: Brazilië kan geen recessie aanvaarden om de problemen met de betalingsbaians te verbeteren. Brazilië is als ontwikkelingsland nu eenmaal een land dat op grote schaal kapitaal moet blijven importeren".

Delfim Neto houdt vast aan koers

Ondanks het uitblijven van directe resultaten gaf minister Delfim Neto te kennen zijn groeistrategie niet fundamenteel te zullen wijzigen, omdat hij op langere termijn wel goede resultaten verwachtte. Volgens minister van financiën, Ernane Galveas, zal na een paar moeilijke jaren de situatie in 1984 weer rooskleurig zijn.

De prioriteiten voor 1981 bleven onveranderd. De landbouw kreeg opnieuw forse steun, om de afhankelijkheid van petroleum te verminderen werden alternatieve energiebronnen gezocht in steenkool en alcohol uit landbouwprodukten. Verder kon de export blijven rekenen op stimulansen.

Delfim heeft het idee gelanceerd om de ziekenfondspremies van exporterende bedrijven te verminderen. Daarmee sparen die bedrijven zich extra uitgaven uit, terwijl de kwaliteit van het ziekenfonds moeilijk slechter kan worden.

Om Brazilië nog aantrekkelijker te maken voor buitenlandse investeringen wilde Delfim de wet op de winstoverboekingen liberaliseren. Verder probeerde hij buitenlands kapitaal te lokken door de natuurlijke hulpbronnen van Brazilië voor exploitatie aan te bieden.

Dit beleid is Delfim Neto op felle kritiek van een aantal economen komen te staan, die hem verweten van het land een soort supermarkt voor multinationals te maken.

Daarbij wordt hem de gedachte verweten dat hoe meer het lot van Brazilië verbonden is met het internationale bedrijfsleven des te grotere solidariteit hij van het internationale kapitaal kan verwachten; de buitenlandse bankiers hebben zoveel geld in het land geïnvesteerd dat ze het niet meer kunnen laten vallen. ,,Als tegenprestatie stelt Delfim Brazilië open voor buitenlandse belangstellenden, ze kunnen hier allemaal binnenkomen en meenemen wat van hun gading is", zo luidt het verwijt aan de minister van planning.

Tegelijk heerst de opvatting dat er geen reëel alternatief is en dat minister Delfim de minst erge van alle kwaden is door de erkenning dat een recessiepolitiek voor Brazilië rampzalige gevolgen zou hebben..

Delfims politiek kan daarom rekenen op de steun van de regering van Brazilië, van de Wereldbank en van de linkse economen in het land die hem een paar jaar tevoren nog tot het mikpunt van alle kritiek maakten.

Kritiek IMF

Het Internationaal Monetair Fonds (IMF) staat zeer kritisch tegenover het beleid van minister Delfim Neto Het IMF vindt dat de prijscontrole en de controle op de rentevoet. twee maatregelen van Delfim. losgelaten moeten worden

Brazilie wil geen hulp IMF

Op 19 sept. 1980 verklaarde minister Delfim Neto na een bezoek aan New York dat Brazilië niet van plan was om bij het IMF aan te kloppen voor hulp. Zijn verklaring ging daarmee in tegen die van minister van financiën Ernane Galveas, die eerder had laten doorschemeren dat Brazilië belangstelling had voor de plannen van het IMF om een grotere rol te spelen bij het doorsluizen van de oliedollars naar de ontwikkelingslanden met de grootste schuldenlast.
Minister Delfim zei de oliedollars niet nodig te hebben, omdat Brazilië in staat zou zijn het tekort op de betalingsbalans te financieren met leningen op de internationale markt. Hij verklaarde: ,,Wij staan bij de internationale bankiers goed bekend. omdat wij altijd stipt op tijd afbetalen en omdat Brazilië nog altijd de beste investeringsoptie is.

Niettemin heerst er in internationale bankiers. kringen een snel groeiende ongerustheid over de Braziliaanse financiële situatie. Buitenlandse bankiers reizen af en aan en laten zich hier steeds sceptischer over de toestand uit. Maar zij bevinden zich in een moeilijk dilemma.
De financiers waarbij Brazilië zich in de schulden heeft gestoken kunnen het zich eigenlijk niet veroorloven dat het land zijn verplichtigen niet langer zal kunnen nakomen. want dat zou tot een geweldige internationale, financiële crisis leiden.
Zij zijn dus min of meer gedwongen om Brazilië te blijven lenen, maar daarbij stellen zij wel steeds hardere voorwaarden. Brazilie sluit nu leningen af tegen een kortere looptijd en een hogere rentetoeslag dan een jaar tevoren.
„Delfim weet dat het IMF slechts bereid is om steun te verlenen als tegelijkertijd een programma van economische stabilisatie en herstructurering wordt aanvaard.
De maatregelen die het IMF eist gaan regelrecht in tegen Delfims politiek van gematigde economische groei. Het IMF wil dat importbeperkingen, subsidies, prijs- en kredietcontrole worden afgeschaft en dat een drastische loonmaatregel wordt genomen.
Delfim verzet zicht tegen een dergelijke bezuinigingspolitiek omdat hij weet dat dit grote interne sociale onrust en politieke moeilijkheden kan opleveren, waartegen de Braziliaanse regering waarschijnlijk niet bestand zal zijn.
Zowel de oppositie als de regering beseffen dat een dergelijke recessie tevens het einde van de politieke liberalisering zou betekenen. ,,Een recessie betekent dictatuur," zegt Delfim uitdagend.
Minister Ernane Galveas laat zich duidelijker uit over het verband tussen een economische en een politieke recessie. ,,De politieke liberalisering vereist een redelijke economische groei om zo sociale spanningen te voorkomen. Een recessie zou geweldige sociale problemen ver. oorzaken," En hij voegt eraan toe: ,,Ik ben ervan overtuigd dat de inflatie zal zakken voordat de politieke liberalisering instort."

Akkoord met EG

Op 8 sept. 1980 hebben Brazilië en de Europese Gemeenschappen een verdrag voor economische samenwerking voor vijf jaar onde tekend. De EG vormen Brazilië's belangrijkste exportmarkt met een aandeel van 30% (vooral koffie, sojabonen en ijzererts). De handel tussen Brazilië en de EG nam tussen 1970 en 1978 toe van $ 1.7 mrd tot $ 7,7 mrd. Het nieuwe samenwerkingsverdrag verving het oude uit 1974. De EG zijn de grootste buitenlandse investeerders in Brazilië. Eind 1980 hadden de Europeanen ca. $ 4,5 rnrd in het land geïnvesteerd.

Devaluatie munteenheid

Op 23 dec. devalueerde de Braziliaanse Centrale Bank voor de 22ste keer in het jaar 1980 de munteenheid, de cruzeiro, met 2%. Inclusief de laatste waardevermindering bedroeg de totale vermindering ten opzichte van de Amerikaanse dollar in 1980 53,957%.

Recordinflatie

Eind januari 1981 bedroeg de inflatie over de voorgaande maanden in Brazilië 110,9%, het hoogste inflatiepercentage ooit in het land bereikt.

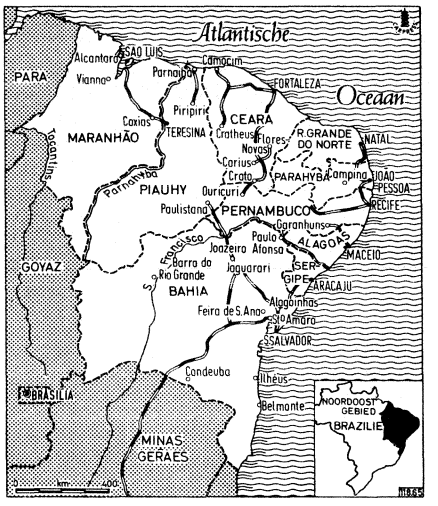
Delfim herhaalt weigering met IMF in zee te gaan

Begin 1981 herhaalde minister Delfim Neto van planning zijn weigering om een beroep te doen op het Internationaal Monetair Fonds. De voorwaarden van het Fonds zouden naar zijn zeggen in Brazilië een recessie teweegbrengen terwijl het land juist wil groeien.

De buitenlandse reserves, die in één jaar tijd gedaald waren van $9.8 mrd tot iets meer dan $ 6 mrd, hadden een kritiek niveau bereikt. Dat bedrag was goed voor niet meer dan drie maanden import.
Om de handelsbalans in evenwicht te brengen moest er in 1981 voor $26 mrd worden geëxporteerd, $ 6 mrd meer dan in 1981. De invoer van olie mocht niet meer dan $ 9,8 mrd kosten. In 1980 liep voor het eerst in de Braziliaanse geschiedenis het olieverbruik terug. Dat kwam vooral door de snelle toename van auto's die op alcohol rijden – er reden er al 400.000 rond – de gedeeltelijke vervanging van stookolie door steenkool en door de hoge benzinekosten: f 1,80 per liter.

DROOGTEINNOORDOOSTEN

In de loop van 1980 is in 750 van de 1245 gemeenten in het noordoosten van Brazilië de noodtoestand uitgeroepen wegens de aanhoudende droogte, die al sinds begin 1979 in een gebied van 760.000 km² heerste. Tien procent van de Braziliaanse bevolking werd door droogte en honger bedreigd. Duizenden boerenfamilies verlieten hun woonplaats op weg naar de steden. De Braziliaanse minister van binnenlandse zaken, Mario Andreazza, stelde geld en voedsel beschikbaar, maar aan de trek naar de reeds overbelaste kuststeden Recife, João Pessoa en Fortaleza, kwam geen einde. In enkele provincieplaatsen kwam het tot plunderingen van winkels en graanopslagplaatsen.

De regelmatig terugkerende droogteperiodes in het arme noordoosten van Brazilië worden volgens weerkundigen veroorzaakt door atmosferische invloeden in het Andesgebied, en niet in de eerste plaats door roofbouw op de natuur gepleegd door de moderne beschaving. Al in 1538, precies 38 jaar na de ontdekking van Brazilië door Europeanen. wordt melding gemaakt van catastrofale droogte in dit gebied door Portugese zeelui. Tussen 1877 en 1879 kwam in het gebied droogte voor, die aan naar schatting 500.000 mensen het leven kostte. Hulp was in die periode door de gebrekkige communicatiemogelijkheden vrijwel uitgesloten. Maar ook tegenwoordig is hulp een probleem. Het noordoosten van Brazilië, ook wel het ,,armenhuis" genoemd, heeft groot gebrek aan goede infrastructurele voorzieningen. Iedere droogte leidt tot grote economische en sociale desorganisatie en een golf van religieus fanatisme. Gewetenloze zakenlieden verdienen veel geld en de arm der wet rijkt niet ver in de wildernis. De enige remedie is regen. maar meteorologen vrezen een voortzetting van de droogte tot 1985.

RUZIE BINNEN COMMUNISTISCHE PARTIJ. PRESTES AFGEZET ALS SECRETARIS-GENERAAL

Luis Carlos Prestes, de leider van de Communistische Partij van Brazilië (PCB), die in de herfst van 1979 uit ballingschap terugkeerde (pag. 23512-1980), werd op 17 mei 1980 ontzet uit zijn functie van secretaris-generaal van de (verboden) partij. Hij vertrok daarop naar Moskou. In zijn plaats werd door het Centraal Comité Giocondo Dias benoemd. Het vertrek van Prestes volgde op een lange periode van verdeeldheid binnen het Centraal Comité over het in Brazilië te voeren

beleid. Over internationale zaken en de verhouding ten opzichte van de Sowjet-Unie bestonden geen meningsverschillen, althans niet publiekelijk.
Op dezelfde dag dat Prestes werd ontheven van zijn functie, werd een lid van het politiek bureau van de partij, Armenio Guedes, uit zijn functie ontzet. Hij had kritiek geleverd op de Russische inval in Afghanistan.
In de loop van 1980 had Luis Carlos Prestes kritiek geleverd op het beleid van het Centraal Comité van de PCB, dat hij eind maart (1980) in een brief ,,achterhaald en gespeend van realiteitszin,, had genoemd.

Luis Carlos Prestes was sedert 1943 secretaris-generaal van de Braziliaanse communistische partij. Hij is een van de gezaghebbendste communistische leiders in Latijns-Amerika.
Hij was oorspronkelijk beroepsofficier en deed in de jaren twintig over de gehele wereld van zich spreken toen hij aan het hoofd van een kolonne van 10.000 mannen door Brazilië trok om een opstand te bewerkstelligen.
In 1934, tijdens een verblijf in Moskou, sloot hij zich aan bij de communistische partij.
In 1935 keerde hij clandestien naar Brazilië terug en werd de drijvende kracht achter de nationale bevrijdingsalliantie, een volksfront dat op 24 november een opstand ontketende tegen de regering van Getulio Vargas. Prestes werd gearresteerd en verbleef tot 1943 in de gevangenis.
Toen de communistische partij in 1947 weer illegaal werd verklaard, vluchtte Prestes naar de Sowjet-Unie. Hij verbleef in totaal 12 jaar in ballingschap. In 1979 keerde hij naar Brazilië terug (pag. 235/2-1979).

ONTWIKKELING DEMOCRATIE

Op 27 febr. 1980 zond president Figueiredo een ontwerp van grondwetswijziging naar het congres, dat de vrije en directe verkiezing van de 22 gouverneurs van Brazilië vanaf 1982 mogelijk moest maken. Ook de verkiezing van senatoren zou in de toekomst weer direct plaatsvinden.
De indirecte verkiezing van de gouverneurs in de 22 staten van Brazilië door kiescolleges samengesteld uit de leden van lokale wetgevende organen was ingevoerd kort na de machtsovername door de militairen in 1964 na de val van president Goulart. Deze grondwettelijke bepaling was een van de belangrijkste machtsgaranties voor het het militaire regime.
Volgens de *NZZ* (18-11-1980) was deze maatregel in samenhang met de vrijlating van politieke gevangenen (zie hierna) de derde en wellicht belangrijkste democratische stap van de Braziliaanse regering sedert de ambtsaanvaarding van president Figueiredo. Deze krant wees evenwel op het onveranderde principe van de presidentskeuze. De president wordt uitgezocht door zijn voorganger, ,,beoordeeld" door de strijdkrachten en vervolgens gekozen door het parlement en de vertegenwoordigers van de plaatselijke wetgevende organen. Of daarin verandering zou komen hing volgens de *NZZ* geheel af van de krachtenverdeling na de verkiezingen van 1982.

Op 13 nov. 1980 ging het congres akkoord met de grondwetswijziging. Er waren geen tegenstemmen.
In een beschouwing over de terugkeer van het Braziliaanse leger naar de kazernes en de „abertura" (het proces van liberalisering), wees *NRC/H'blad* (9-1-1981) erop dat president Figueiredo ernst lijkt te maken met zijn belofte van Brazilië weer een democratie te maken

„De verkiezingen van 1982 beloven de mees: openlijke confrontatie tussen regering en oppositie te worden sinds 1964. Het is heel waarschijnlijk dat de oppositiepartijen een verpletterende overwinning zullen behalen.
Die mogelijkheid alleen al vervult de oppositiepartijen met wantrouwen, want in Brazilië weet je maar nooit hoe het regime de spelregels van de verkiezingen naar eigen voordeel zal manipuleren.
In een gesprek met journalisten garandeerde Figueiredo dat de overwinning van wie dan ook bij de verkiezingen werkelijk gerespecteerd zal worden. „Ook van de oppositie?" vroeg een journalist. ,,Sommigeregeringspolitici beklagen zich omdat de regeringspartij kan verliezen," antwoordde Figueiredo. .,En wat dan nog? Dat zijn nu eenmaal de spelregels van de democratie."
De verkiezingen van 1982 vormen niet alleen een graadmeter voor het herstel van de democratie in Brazilië. Uit de parlementariërs die dan gekozen worden zal het kiescollege worden samengesteld dat in 1985 de opvolger van president Figueiredo moet aanwijzen. Want directe presidentsverkiezingen. het logische sluitstuk van een volledige herdemocratisering, daar denken de machthebbers niet over.
Een goede kanshebber om Figueiredo op te volgen is generaal Octavio Medeiros. Net als Figueiredo voordat deze tot president werd benoemd, is Medeiros nu de chef van de inlichtingendienst. Hij maakt deel uit van de ,,paleiskliek", een groepje militairen rondom de president dat in feite alle macht uitoefent.
Binnen de strijdkrachten begint zich overigens een soort conservatief-nationalistische stroming af te tekenen, die de politieke koers van de paleiskliek en het economisch model steeds heftig kritiseert. De invloed van deze groep moet overigens niet overschat worden.
De nationalistische generaals pleiten uit overwegingen van nationale veiligheid voor een herziening van het economisch model. Ze vinden dat meer nadruk moet worden gelegd op de binnenlandse markt en dat alles in het werk moet worden gesteld om de absolute armoede, waarin een derde van de Brazilianen leeft (40 mln mensen), te verminderen. De schandalige inkomensongelijkheid moet volgens hen binnen afzienbare tijd tot een explosie van volkswoede leiden.

Twee generaals, Antonio Carlos da Andrada Serpa en Euler Bentes Monteiro, ondertekenden onlangs een document ,,ter verdediging van de bedreigde natie", waarin de rol van multinationale ondernemingnen en de uitverkoop van Brazilie aan buitenlandse belangen scherp worden gekritiseerd. Het document was verder ondertekend door ondernemers en politici. Serpa, tot voor kort bekend als een generaal van de ,,harde lijn", en Bentes Monteiro. in 1978 presidentskandidaat voor de oppositie, kregen voor de ondertekening van het manifest een symbolische straf opgelegd.

Gemeenteverkiezingen twee jaar uitgesteld

Op 4 sept. 1980 nam het congres een wet aan waarmee de verkiezingen in de gemeenten met twee jaar werden uitgesteld tot 15 nov. 1982.
De verkiezingen van 15 nov. 1980 zouden de eerste zijn geweest sedert 16 jaar.
In een stormachtige vergadering, die tot in de vroege ochtenduren doorging – en die werd verlevendigd door vechtpartijen, geschreeuw en het ontruimen van de publieke tribune – drukte de officiële partij van het militaire regime, die in beide huizen van het conges de meerderheid heeft, een u-etsvoorstel door dat de ambtstermijnen van ongeveer 4.000 burgemeesters en 40.000 gemeenteraadsleden tot 1982 verlengde.

Volgens het herziene schema zullen in 1982 directe verkiezingen worden gehouden voor gemeenteraden, burgemeestersposten, provinciale parlementen en gouverneursposten.

President João Figueiredo, een gepensioneerde generaal die heeft beloofd dat Brazilië een democratische regering zal krijgen, heeft het nu nog niet aangedurfd om zijn bewind de toets der stembus te laten doorstaan. Dit tot grote teleurstelling van de leden van de oppositie, die als kleine minderheid in het congres vertegenwoordigd zijn.
Uit protest tegen het uitstellen van de plaatselijke verkiezingen had de oppositie daarom de zittingszaal vóór de stemming uit protest verlaten.
Het formele argument om de verkiezingen uit te stellen luidde dat de kandidaten op dit moment nog geen officiële partijen kunnen vertegenwoordigen, omdat de nieuwe wetgeving op dit gebied nog niet is geregeld.
Een woordvoerder van de grootste oppositiepartij, de Democratische Beweging, noemde de stemming ,,immoreel" en zei dat de regeringsgezinde sociaal-democratische partij het militaire bewind toestond ,,verkiezingenuit te stellen, terwijl men zegt voorstander te zijn van liberalisatie"

Vrijlating laatste politieke gevangene

Op 7 okt. 1980 werd uit de gevangenis van Fortaleza de laatste Braziliaanse politieke gevangene vrijgelaten. Het was José Salles de Oliveira, voormalig lid van een guerrillabeweging, die in 1971 was veroordeeld tot levenslange gevangenisstraf plus 105 jaar cel. Hij profiteerde van de amnestiewet en de afzwakking van de wet op de nationale veiligheid in mei 1980.
NRC/H'blad (8-10-1980) schreef dat met deze vrijlating het hoofdstuk van de repressie van politieke tegenstanders leek te zijn afgesloten.
In 1979 had president Figueiredo de amnestiewet afgekondigd (zie pag. 23512-1980). *NRC/H'blad*:

,,Om de radicale elementen binnen het leger niet voor het hoofd te stoten. was het een be-

perkte amnestie, waarvan niet alle politieke vervolgden meteen konden profiteren.
De Amnestiebeweging protesteerde, maar moet nu erkennen dat de beperkte amnestie geleidelijk is uitgegroeid tot een volledige. Iedereen is nu vrij, de ballingen zijn uit het buitenland teruggekeerd. Voormalige gezworen vijanden van de militaire regering zijn nu weer politiek actief.
De regering is erin geslaagd om zonder een breuk binnen de eigen gelederen of zonder gewelddadige conflicten, de amnestiekwestie op te lossen. De extreem-rechtse groeperingen, waartoe met name elementen van de inlichtingendiensten en de martelcentra behoren die hebben meegewerkt aan de onderdrukking van de linkse beweging, kunnen de amnestie maar moeilijk verwerken. Het éénjarig bestaan van de amnestiewet hebben ze herdacht met een serie terroristische aanslagen. Voormalige ballingen en ex-politieke gevangenen worden geregeld bedreigd of hinderlijk gevolgd.
De terreurdaden die door extreem-rechtse groepen en vermoedelijk de inlichtingendienst van het leger worden gepleegd. zijn op een typisch Braziliaanse manier „opgelost" Officieel heeft de regering geen enkel idee wie de aanslagen gepleegd heeft. Het onderzoek dat plaatsvindt, heeft niets opgeleverd. Maar het is vrijwel zeker dat binnenskamers de daders op het matje zijn geroepen en te verstaan hebben gekregen dat ze hun acties onmiddellijk moeten stoppen. Ze hebben laten zien dat ze nog bestaan, en nu is het mooi geweest. De laatste weken lijkt de golf van aanslagen even mysterieus af te nemen als zij is begonnen. En niemand is gestraft.

Omstreden vreemdelingenwet aangenomen

Op 6 aug. 1980 heeft het congres in Brasilia een strenge en omstreden vreemdelingenwet aangenomen, die tot felle protesten heeft geleid van oppositie, pers, kerk en diverse organisaties. De bewegingsvrijheid van buitenlanders en het lot van duizenden politieke vluchtelingen werd door de wet bedreigd.
Over de wet werd lang gedebatteerd in het parlement. Maar op de dag dat de termijn van 40 dagen, waarbinnen het parlement de wet kon verwerpen of veranderen, waren onvoldoende leden aanwezig. Daardoor werd de wet automatisch aangenomen, ofschoon een groot aantal leden van de regeringsfractie zich er tegen had verklaard.
De regering, die haar parlementaire meerderheid in gevaar zag komen, had namelijk beloofd zelf met wetswijzigingen te komen in ruil voor de tijdelijke afwezigheid van een voldoende aantal parlementsleden. ,,Een mooi voorbeeld van de manier waarop in dit land democratie wordt bedreven," schreef *NRC/H'blad* (9-8-1980).

President Figueiredo noemde de wet vooral noodzakelijk om een einde te maken aan de oneerlijke concurrentie die de Brazilianen op de arbeidsmarkt van buitenlanders ondervinden.
Hij doelde daarbij kennelijk op de Koreanen en Chinezen die een graantje willen meepikken van het economische wonder in Brazilië.

Actievoerders voor de mensenrechten menen echter dat de regering, om een goede beurt te maken bij de militaire machthebbers in naburige landen, de politieke vluchtelingen uit het land wil verwijderen. In Brazilië. vooral in de miljoenenstad Rio de Janeiro. verblijven duizenden illegale politieke vluchtelingen uit Chili, Argentinië en Paraguay.

Maar ook binnen de kerk is er in brede kring verzet tegen de wet. Linker- en rechtervleugel ver erpen de wet om begrijpelijke redenen: bijna de helft van alle katholieke geestelijken is buitenlander. Een groot aantal van hen voelt zich direct betrokken bij het lot van het armste deel van de bevolking. De bepaling van „nationale veiligheid" verschaft de regering een wapen tegen geestelijken die zich naar haar oordeel te veel inlaten met de politiek.
De mnrele en daadwerkelijke steun die de kerk verleende aan de stakende staalarbeiders in aprii (zie hierna) was een doorn in het oog van het regime. Dergelijke acties kunnen er in het vervolg toe leiden dat buiterlandse priesters tot ongewenst persoon worden verklaard. In kringen van de ,,Nationale Conferentie van Braziliaanse Bisschoppen" werd gevreesd dat de staat, direct na het bezoek van de paus. in de aanval zou gaan tegen de kerk.

Ontslag onderwijsminister

Op 26 nov. 1980 is de minister van onderwijs en cultuur, Eduardo Portella, afgetreden uit solidariteit met stakende hoogleraren. De professoren staakten voor 48% loonsverhoging en tegen drastische bezuinigingen in het departement onderwijs, waarmee minister Portella het zelf ook niet eens was.
Dezelfde dag benoemde president Figueiredo generaal Ruben Carlos Ludwig, secretaris van de Nationale Veiligheidsraad, tot opvolger van Portella.

METAALSTAKING EINDIGT ZONDER CONCESSIES VAN WERKGEVERS

Op 1 april 1980 begon onder metaalarbeiders in Sao Bernardo, Sao Caetano, Diadema en Santo Andre, industriële voorsteden van Sao Paulo, een staking voor hoger loon, die tot een harde confrontatie met de autoriteiten zou leiden. De staking eindigde na zes weken zonder wezenlijke concessies van de werkgevers en was de belangrijkste staking in Brazilië sedert 1968. Hieronder volgt een beknopt overzicht van de gebeurtenissen.
Tot de staking werd besloten op 30 mrt. 1980 nadat loononderhandelingen met werkgevers waren vastgelopen. In het stadion van Sao Bernardo verzamelden zich ca. 60.000 arbeiders die werden toegesproken door stakingsleider Luis Inacio da Silva, bekend onder zijn populaire naam ,,Lula". Op 2 en 3 april staakten ruim 350.000 arbeiders, hoofdzakelijk in de auto-industrie (Chrysler, Volkswagen. Ford, Saab-Scania).

Kerk solidair

Op 6 april 1980, tijdens de paasmis, verklaarde bisschop Claudio Hummes dat de kerk solidair was met de stakers.
Omstreeks i0 april bleek dat de staking de industriële activiteit in de voorsteden van Sao Paulo had lamgelegd. De onderhandelingen waren vastgelopen na een uitspraak van de Regionale Raad voor de Arbeid. dat 7% loonsverhoging toegestaan was, maar dat aan de andere voorwaarden van de stakers niet werd voldaan. Deze eisen waren: Verkorting van de werkweek van 48 naar 40 uur, alsmede de garantie dat gedurende 12 maanden niemand zou worden ontslagen. Aanvankelijk vroegen de vakbonden 15% loonsverhoging en wilden de werkgevers niet verder gaan dan 3,6%.
De vakbonden gingen akkoord met 7%, mits de andere eisen ook zouden worden ingewilligd.

Staking onwettig verklaard

Op 15 april 1980 werd de staking onwettig verklaard door de Regionale Raad van de Arbeid in Sao Paulo. dezelfde instantie die begin april geen uitspraak over de legitimiteit had gedaan, omdat dit door de juridische chaos en de tegenstrijdige wetgeving niet mogelijk zou zijn geweest.
Die uitspraak werd door de vakbonden gevierd als een overwinning omdat het de eerste keer was dat een arbeidsrechtbank zich onafhankelijk van de overheid had durven opstellen. De onwettigverklaring werd door de stakers genegeerd.
Op 17 april maakte de regering bekend te zullen ingrijpen. De leiders van de metaalbonden in Sao Bernardo en Santo Andre werden uit hun functie gezet en vervangen door regeringscommissarissen. In 1979 was Lula eveneens uit zijn functie gezet. maar mocht toen na een paar weken van de regering op zijn post terugkeren (pag. 23513-1976).

Arrestatie vakbondsleiders

Op 19 april 1980 werden 12 vakbondsleiders, onder wie Lula, door de veiligheidspolitie van Sao Paulo van hun bed gelicht en voor verhoor meegenomen. De voorzitter en de voormalige voorzitter van de commissie Justitia et Pax van het aartsbisdom Sao Paulo, de advocaten Jose Carlos Dias en Dal-

mo Dallari, werden volgens de minister van justitie ,,per vergissing" gearresteerd en daarom weer vrijgelaten.

Lula werd op grond van de wet op de nationale veiligheid beschuldigd van ,,opruiing tot collectieve ongehoorzaamheid aan de wetten", waarop een straf staat van twee tot twaalf jaar In Brazilië werd scherp op de arrestatie van de vakbondsleiders gereageerd ,,Ik vrees dat dit het einde is van de herdemocratisering De gebeurtenissen tonen het ware gezicht van de regering. die onder een democratische vermomming overduidelijk reactionair is ga! de president van de Orde van advocaten, Seabra Fagundes, als commentaar

President: kerk lokt staking uit

Op 23 april 1980 verklaarde president Figueiredo dat de aartsbisschop van Sao Paulo, monseigneur Paulo Evaristo Arns, de staking van metaalarbeiders had uitgelokt.

Op 21 april werd in de kathedraal van Sao Paulo een mis opgedragen uit solidariteit met de stakers, waarbij de kardinaal plus acht bisschoppen aanwezig waren. Bisschop Angelico Sandaio, belast met de pastorale hulp voor de arbeiders, zei daar: ,,De kerk zal tot het einde aan jullie kant staan. Wij volgen slechts het voorbeeld van Christus, die zich ook aan de kant van de onderdrukten opstelde."
De stellingname van de kerk in Sao Paulo werd niet in dank afgenomen door de Braziliaanse regering. Medio april zei de leider van de regeringspartij in het parlement, Jarbas Passarinho: ,,Het grootste politieke probleem waar de regering op het ogenblik mee worstelt, is de kerk. Het progressieve deel van de kerk stelt zich op als een politieke partij, en is alleen maar tevreden als het socialisme wordt gevestigd." Enkele dagen later probeerde de minister van justitie, Ibrahim Abi-Ackel, om de solidariteit van de kerk in Sao Paulo met de stakers verdacht te maken: ,,De universele, eeuwige kerk van Rome heeft helemaal niets te maken met de houding van de kerk in Sao Paulo" zei hij.

Kardinaal Paulo Evaristo Arns diende de minister fijntjes van repliek: ,,Waarschijnlijk heeft de minister geen tijd gehad om de aanbevelingen van Puebla (de tweede Latijnsamerikaanse bisschoppenconferentie) te lezen. Die conclusies zijn goedgekeurd door alle Latijnsamerikaanse bisschoppen en door de paus. Daarin wordt opgeroepen tot een keuze voor de armen. Als een minister geen tijd heeft om dergelijke documenten te bestuderen, moet hij zich onthouden van een oordeel over de kerk.
Ik denk dat de kerk in Brazilië hetzelfde riskeert als Christus. Onderdrukking en arrestaties kunnen plaatsvinden als onze opstelling niet begrepen wordt. Dat is de normale prijs voor ons werk."

Verdere ontwikkelingen

Op 28 april 1980 arresteerde de politie opnieuw drie vakbondsleiders. Eén van hen, Enilson Simoes de Moura, werd daarbij achtervolgd tot in het kantoor van de burgemeester van Sao Bernardo. De politie trad zeer hard op. Bij pogingen om stakers te verspreiden vielen gewonden. Prominente parlementsleden konden niet verhinderen dat de stakingsleiders werden gearresteerd.

Met behulp van hun parlementaire onschendbaarheid wilden zij de stakingsleiders een vrijgeleide bezorgen naar de stakersvergadering in de kathedraal van Sao Bernardo. In de auto van senator Orestes Guerria werd traangas gespoten en de leider van de oppositie in het Congres, Freitas Nobre, werd door de politie in elkaar geslagen. Na de arrestatie van de drie vakbondsleiders zaten in totaal 51 aanvoerders van de staking in Sao Bernardo gevangen

Op 6 mei vielen 60 gewonden bij botsingen met de politie, die een openluchtvergadering voor de kathedraal van Sao Bernarda wilde verhinderen. De stakers wilden daar een besluit nemen over het al of niet voortzetten van hun actie. Werkgevers en stakers hadden inmiddels overeenstemming bereik? over een loonsverhoging van 10%, maar over de immateriële eisen was geen akkoord tot stand gekomen.
Op 12 mei besloten de stakers in Sao Bernardo het werk te hervatten. In Santo Andre was dat enkele dagen eerder geleidelijk gebeurd. In een verklaring met de titel ,,De strijd gaat door" schreven de organisatoren van de staking hun actie te beëindigen wegens de groeiende repressie van politiezijde.
Op 20 mei werd Lula, samen met andere vakbondsleiders, vrijgelaten.

Lula veroordeeld

Op 25 febr. 1981 werd Luis Inacio da Silva, bijgenaamd Lula, door een militaire rechtbank in Sao Paulo veroordeeld tot drie en een half jaar gevangenisstraf. Twaalf andere vakbondsleiders kregen straffen variërend van een half jaar tot 3% jaar.
Allen werden op grond van twee artikelen van de wet op de nationale veiligheid inzake ,,burgerlijke ongehoorzaamheid" en ,.opruiende propaganda" beschuldigd van deelname aan een verboden staking.
De vakbondsleiders, evenals hun advocaten, waren tijdens het proces afwezig omdat ze vonden dat de autoriteiten hen niet in de gelegenheid hadden gesteld aan hun verdediging te werken. Tot het proces werden geen buitenlandse journalisten en waarnemers toegelaten.
Door de advocaten van de vakbondsleiders werd hoger beroep aangetekend. In afwachting van de behandeling van die zaak werden Lula en zijn collega's vrijgelaten.

Voortbestaan PT bedreigd door proces tegen Lula

Medio maart 1981 werd opnieuw een proces aangespannen tegen Luis Inacio da Silva. Op grond van de omstreden wet op de nationale veiligheid werd Lula dit keer beschuldigd van ,,ophitsing tot de klassenstrijd met gebruikmaking van geweld" in Acre, een afgelegen plaats in het Amazonegebied. Volgens Lula werd in die plaats een boerenleider, Wilson Pinheiro, vermoord in opdracht van grootgrondbezitters.
Lula's ageren tegen die moord en de sociale tegenstelling die eraan ten grondslag ligt, leverde een nieuw proces op dat gevoerd werd op basis van dezelfde wet op de nationale veiligheid op grond waarvan Lula op 25 febr. 1981 (zie hiervoor) veroordeeld was.
Van de elf vakbondsleiders die in februari met Lula tot gevangenisstraffen werden veroordeeld. waren er tien lid van de in oktober 1979 opgerichte Partij van Arbeiders (PT). Lula is landelijk voorzitter van die partij. In Acre moest Lula terechtstaan met vier andere verdachten die eveneens lid waren van de PT.

NRC/H'blad schreef (23-3-1981) dat alles erop wees dat de Braziliaanse regering bezig was de Partij van de Arbeiders in het land het leven onmogelijk te maken en Lula's politieke carrière voortijdig af te breken.

Er is weinig fantasie voor nodig om in deze processen een strategie van de regering te zien om de PT te vervolgen. De PT ontstond in 1979, toen de Braziliaanse regering het partijenstelsel liberaliseerde (tot dan toe mochten er slechts twee partijen bestaan) en de vorming van nieuwe partijen toestond. Het was een berekende zet: de regering had in het ontstaan van een aantal oppositiepartijen voorzien.
Het bewind had echter niet gerekend op de vorming van de PT. De PT is de enige oppositiepartij in Brazilië die met recht kan beweren ,,vanaf de basis" te zijn opgebouwd. De kern van de PT komt voort uit de militante vakbeweging, vooral uit de industriële voorsteden van Sao Paulo. De partij kan rekenen op de sympathie van linkse intellectuelen en op de steun van de kerkelijke basisgemeenschappen, vooral op het platteland. De aanhang van de partij onder brede lagen van de bevolking is waarschijnlijk gering. De PT beschouwt zich als een partij die opkomt voor de belangen van het volk, zonder zich socialistisch of revolutionair te willen noemen.
Het aanvankelijke succes bij de oprichting van de PT leidde tot groot ongenoegen bij de regering. De politieke strateeg van de regering, generaal Golberry do Couto e Silva, sprak binnenskamers zijn afkeuring uit over deze ,,politieke provocatie". Hij vond dat de vakbondsleiders hun boekje te buiten waren gegaan door zich met partijpolitiek in te laten.
De regering had echter geen instrumenten om de PT te verbieden en de strategie lijkt nu te zijn dat de PT-leiders met processen achtervolgd worden, zodat ze geen tijd krijgen om hun politieke werk te verrichten. Daar komt nog bij dat iemand die veroordeeld is. gedurende vijf jaar na zijn gevangenschap geen gekozen politieke functie mag bekleden.
In 1982 worden in Brazilië verkiezingen gehouden waaraan de PT uiteraard zal meedoen. Lula zou zonder moeite gekozen kunnen worden als afgevaardigde in het parlement. Er was zelfs sprake van dat hij kandidaat zou zijn voor het gouverneurschap van de deelstaat Sao Paulo. Maar met de twee processen die tegen Lula zijn aangespannen, lijkt zijn carrière als politicus vroegtijdig en definitief, te zijn afgebroken.

PLO

14de EN 15de ZITTING PNC.
4de CONGRES AL FATAH. TOENADERING PLO-JORDANIE

Op de 13de zitting van de Palestijnse Nationale Raad (PNC), een Palestijns parlement in ballingschap, die van 12-20 maart 1977 in de Egyptische hoofdstad Cairo werd gehouden (pag. 51611 e.v.-'77), zijn de 14de zitting (15-23 jan. 1979) en de 15de zitting (11-19 april 1981) in de Syrische hoofdstad Damascus gevolgd.
Tussen beide zittingen in vond van 22-31 mei 1980 eveneens te Damascus het vierde congres van Al Fatah plaats.

14de zitting
Palestijnse Nationale Raad

Aan de 14de zitting van de Palestijnse Nationale Raad, die van 15-23 jan. te Damascus werd gehouden, namen ca. 290 van de in totaal 301 afgevaardigden deel. Zij keurden een politiek en organisatorisch programma goed. De tekst van de preambule en het hoofdstuk ,,In de Palestijnse sfeer" luidde volgens het Palestijnse persbureau *Wafa* (18-1-'79):

De Amerikaanse regeling van het Arabisch-Zionistische conflict, neergelegd in de Akkoorden van Camp David, vormt een ernstige dreiging voor de zaak van Palestina en van de Arabische nationale bevrijding. Die regeling ziet de voortdurende usurpatie van de nationale grond van Palestina door de Zionistische vijand door de vingers; zij schaft het onvervreemdbare recht van het Palestijns-Arabische volk op zijn thuisland (homeland) Palestina af evenals zijn recht op terugkeer daarheen en zijn recht op zelfbeschikking en op de uitoefening van zijn nationale onafhankelijkheid op zijn grond. Zij doet andere Arabische gebiedsdelen verdwijnen en zij schuift de PLO opzij, de leider van de nationale strijd van ons volk en zijn enige wettige vertegenwoordiger en woordvoerder, die zijn wil tot uitdrukking brengt.
Bovendien schenden deze Akkoorden Palestijnse, Arabische en internationale wettelijke regelingen (legitimacy) en zij banen de weg voor een strakkere imperialistische en Zionistische controle over onze Arabische regio en Afrika, door het Egyptische regime in de context van zijn bondgenootschap met het imperialisme en Zionisme te gebruiken als een instrument voor de onderdrukking van de Arabische en Afrikaanse nationale bevrijdingsbewegingen.
Bewogen door ons bewustzijn van de ernst van deze nieuwe samenzwering en haar implicaties en door onze verantwoordelijkheden in de PLO, die ons Palestijns-Arabische volk met al zijn nationale groepen en krachten vertegenwoordigt, zijn wij verplicht dit nieuwe samenzweerdersplan te verwerpen. ons daartegen op te stellen en ons volk en zijn onvervreemdbare nationale rechten op zijn thuisland Palestina te verdedigen alsmede onze Palestijnse revolutie veilig te stellen.
De moedige houding aangenomen door onze Palestijnse massa's in en buiten het bezette thuisland en door de massa's van onze Arabische natie, door hun afwijzing van de Camp David Akkoorden en hun openlijke vastbeslotenheid om zich tegenover deze nieuwe samenzwering tegen ons volk en zijn onvervreemdbare nationale rechten en tegen onze Arabische natie op te stellen. versterkt ons besluit deze samenzwering te weerstaan en ons geloof. dat wij deze zullen overwinnen.
Tegelijkertijd rust er een grote verantwoordelijkheid op onze schouders, die alleen gedragen kan worden, ais wij nationaal en als volk één standpunt innemen binnen het kader van de PLO.

In antwoord op de wil van ons volk en op de uitdaging waarvoor wij staan en bewogen door ons geloof in nationale eenheid binnen de PLO als het enige middel om de overwinning te behalen; ons baserend op het Palestijnse Nationale Handvest, de resoluties van de Palestijnse Nationale Raad en op het Document van Tripoli (zie pag. 637/1-1978), dat de eenheid bevestigde onder de verschillende organisaties van de Palestijnse revolutie; gelovende in het recht van ons volk een democratische staat te vestigen op het geheel van ons nationale grondgebied en teneinde het hoofd te bieden aan deze kritieke en gevaarlijke fase in de strijd van ons volk; verklaren wij, de vertegenwoordigers van alle organisaties van de Revolutie en van de Palestijnse nationale krachten. het volgende:

In de Palestijnse sfeer

(Dat wij) trouw blijven aan de onvervreemdbare nationale rechten van ons volk op zijn thuisland (homeland) Palestina en aan zijn recht op terugkeer en op zelfbeschikking op zijn grondgebied zonder buitenlandse inmenging en aan zijn recht zijn onaîhankelijke staat zonder voorwaarden op zijn grondgebied te vestigen.
2. (Dat wij) de PLO zullen verdedigen en die trouw zullen blijven als de enige wettige vertegenwoordiger van ons volk. als de leider van zijn nationale strijd en als zijn woordvoerder in alle Arabische en internationale forums; (dat wij) ons zullen verzetten tegen alle pogingen de PLO schade toe te brengen, uit te schakelen of te omzeilen, of om alternatieven of partners ervoor te scheppen inzake de vertegenwoordiging van ons Palestijnse volk; te zullen vasthouden aan de resoluties van de Arabische Topconferentie van Algiers en Rabat en aan VN-resoluties – in het bijzonder de resoluties 3236 en 3237 – die onze onvervreemdbare nationale rechten bevestigen evenals de Arabische en internationale erkenning van de PLO als de enige wettige vertegenwoordiger van het Palestijnse volk.
3. (Dat wij) vast besloten zijn de gewapende strijd voort te zetten en op te voeren en alle andere vormen van politieke en massa-strijd aan te wenden, in het bijzonder binnen het bezette thuisland, hetwelk het voornaamste strijdperk is in het conflict met de Zionistische vijand, teneinde de onvervreemdbare en niet voor onderhandeling vatbare nationale rechten van het Palestijns-Arabische volk te verwerkelijken.
4. (Dat wij) bevestigen. dat het probleem van Palestina de kern en de basis is van het Arabisch-Zionistische conflict en (dat wij) alle resoluties, overeenkomsten en regelingen verwerpen die de onvervreemdbare rechten van ons volk op zijn thuisland Palestina niet erkennen of daarop inbreuk maken, met inbegrip van zijn recht op terugkeer. op zelfbeschikking en op de vestiging van een onafhankelijke nationale staat. Dit slaat in het bijzonder op resolutie 242 van de Veiligheidsraad.
5. (Dat wij) het autonomie-plan voor het bezette thuisland verwerpen, dat aan de kolonisatie door Zionistische kolonisten van ons bezette land vaste voet geeft en de rechten van ons Palestijnse volk loochent.
6. (Dat wij) de eenheid van ons Palestijns-Arabische volk in en buiten het bezette thuisland bevestigen en zijn alleenvertegenwoordiging door de PLO; (wij zullen) ons tegen alle pogingen en plannen verzetten die trachten ons volk te verdelen of de PLO te omzeilen: (wij zullen) werken om de strijd van ons volk in de bezette gebieden te steunen en om zijn eenheid en standvastigheid te versterken.
7. (Dat wij) de opzet van het Palestijnse Nationale Front binnen Palestina zullen consolideren, omdat het een integraal deel van de PLO is en (dat wij) het alle politieke en financiële hulp zullen verschaffen, zodat het onze massa's binnen (Palestina) kan mobiliseren om het hoofd te bieden aan de Zionistische bezetting, haar plannen en projecten die vijandig zijn aan ons volk en aan zijn onvervreemdbare nationale rechten.
8. (Dat wij) vasthouden aan Palestina als het historische thuisland van het Palestijnse volk. waarvoor geen substituut kan bestaan; dat wij verzet zullen bieden tegen alle plannen voor ,,re-settlement" of voor een ,,alternatief thuisland". die de imperialistische en Zionistische vijand voorstelt teneinde de Palestijnse zaak en de Palestijnse nationale strijd te liquideren en ons recht op terugkeer te omzeilen.

Daarna volgden acht punten over de Arabische sfeer en vijf over de internationale sfeer. Het programma werd besloten met een hoofstuk ,,Inde organisatiesfeer", dat uit vijf punten bestond.
De tekst van enkele van die 18 punten volgt hieronder.

In de Arabische sfeer

4. a) De PLO bevestigt zijn vaste verbintenis jegens de eenheid, het Arabische karakter en de onafhankelijkheid van Libanon. zijn eerbied voor de Libanese soevereiniteit en zijn trouw aan het akkoord van Cairo en de vervolgen daarop, die de betrekkingen tussen de PLO en Libanons legitieme gezag regelen.
b) De PLO waardeert hogelijk de rol die is en wordt gespeeld door het Libanese volk en zijn nationale, progressieve en patriottische krachten ter ondersteuning en verdediging van de strijd van het Palestijnse volk. (. .) De PLO benadrukt het belang van voortzetting en versterking van deze solidariteit.

5. a) De PLO bevestigt het speciale karakter van de relatie die de twee broedervolken, Palestijnen en Jordaniërs, verbindt, en zijn zorg dat de solidariteit tussen deze twee broedervolken moge voortduren.
b) De PLO verklaart zijn trouw aan de resoluties van de Arabische topconferenties van Algiers en Rabat (. . .). De PLO is van mening dat de binding van het Jordaanse regime aan deze resoluties, zijn verwerping van de Akkoorden van Camp David en de nasleep daarvan alsmede zijn weigering daarin betrokken te worden en zijn rol bij het machtigen van de PLO zijn verantwoordelijkheid voor militante en massale strijd tegen de Zionistische vijand uit te oefenen, de basis vormen die de betrekkingen tussen de PLO en het Jordaanse regime bepaalt.

In de internationale sfeer

1. De rol, gespeeld door de VS tegen ons Palestijnse volk en zijn nationale strijd en tegen de Arabische nationale bevrijdingsbeweging en haar doelstellingen van bevrijding en onafhankelijkheid, hetzij dit blijkt uit hun steun aan de Zionistische entiteit dan wel via hun agenten in de Arabische regio, vormt een naakte agressie tegen ons volk en zijn nationale zaak.
De PLO, handelend uit solidariteit met alle groepen in de Arabische nationale bevrijdingsstrijd en hun nationale en progressieve krachten en regimes, verklaart zich vastbesloten

weerstand te bieden aan de politiek. doelstellingen en acties van de VS in de regio.

2. De PLO bevestigt het belang van de alliantie met de socialistische landen, in de eerste plaats en bovenal met de SU, omdat deze alliantie een nationale noodzaak is in verband met de confrontatie t.o.v. Amerikaans–Zionistische samenzweringen tegen de Palestijnse raak. de Arabische nationale bevrijdingsbeweging en haar verworvenheden.

In het programma waren de PLO-relaties met Jordanië het meest omstreden. Het verzet daartegen werd geleid door Georges Habache, de voorman van het Volksfront voor de Bevrijding van Palestina (PFLP), die Hoesseins afwijzing van de akkoorden van Camp David „een rookscherm" noemde. aldus *UPI* (19-1-1979). Maar een meeraerheid meende dat er geen reden was om de betrekkingen niet te hervatten. „nu we ons in dezelfde loopgraaf bevinden met hetzelfde gevaar voor ogen". Een aantal Palestijnse leiders eiste dat koning Hoessein in ruil voor de verbeterde betrekkingen nu zou toestaan dat zijn land weer wordt gebruikt als uitvalsbasis voor acties tegen Israël, iets wat de Jordaanse vorst steeds heeft afgewezen. Volgens diplomatieke zegslieden mocht van de toenadering tussen PLO en Hoessein alleen worden verwacht, dat deze de Palestijnen zou toestaan een aantal kantoren in Jordanië te openen.

De bijeenkomst van de PNC eindigde op 23 jan. 1979 in onenigheid. In tegenstelling tot de verwachting werd het PFLP van Georges Habache niet in het 15 leden tellende uitvoerend comité opgenomen, waaruit het zich in 1974 had teruggetrokken (pag. 707/3-1974). Het Democratisch Volksfront voor de Bevrijding van Palestina (PDFLP)legde in een verklaring de schuld voor de onenigheid bij Al Fatah, dat had voorgesteld het ledental van het uitvoerend comité uit te breiden. Toen de andere organisaties daarmee akkoord waren gegaan, aldus het PDFLP, was Al Fatah-leider Arafat met nieuwe voorwaarden gekomen, die voor de andere groeperingen onaanvaardbaar waren. Zo moesten twee „onafhankelijke" leden uit het comité verdwijnen, wat volgens het PDFLP tot de impasse had geleid.
Volgens The Guardian (25-1-1979)had de leiding van Al Fatah erop aangedrongen dat – als het PFLP weer in het uitvoerend comité werd opgenomen en ook twee kleine door Irak gesteunde groeperingen daarin voor het eerst een plaats zouden krijgen – de numerieke sterkte van Al Fatah in het uitvoerend comité door een uitbreiding „weer in evenwicht" zou worden gebracht. Alle andere organisaties hadden zich daartegen verzet en diverse compromisformules van Al Fatah werden stuk voor stuk verworpen.
Het gevolg was dat de samenstelling van het uitvoerend comité bleef zoals die tijdens de 13de zitting van de PNC in maart 1977 was vastgesteld (zie pag. 517/3-1977): twee vertegenwoordigers van Al Fatah, elk een van Al Saika, PDFLP, ALF (Arabische Bevrijdingsfront) en PFLP-GC (Volksfront voor de Bevrijding van Palestina – Algemeen Commando) alsmede negen „onafhankelijken".

Voorts werd Yasser Arafat tot voorzitter van de PLO herkozen.

Koning Hoessein van Jordanie (1.) verwelkomt PLO-leider Yasser Arafat op de luchtmachtbasis Mafrak (maart 1979).

Toenadering PLO–Jordanië

Op 17 maart 1979 had PLO-leider Arafat op de luchtmachtbasis Mafrak, ruim 70 km ten noordoosten van de Jordaanse hoofdstad Amman, een ontmoeting met koning Hoessein van Jordanië.
Sinds de verdrijving van de Palestijnse guerrillastrijders uit Jordanië in 1970-'71 hadden Arafat en Hoessein elkaar voor het eerst ontmoet in maart 1977 te Cairo (pag. 516/1-/1977). Daarop waren verscheidene verdere bijeenkomsten gevolgd, o.a. te Mafrak na de ondertekening van de Camp David-akkoorden in sept. 1978.

Bij hun ontmoeting van 17 maart 1979 kwamen zij overeen een gezamenlijke commissie te vormen voor het coördineren van de oppositie tegen het Egyptisch-Israëlische vredesverdrag. Koning Hoessein gaf toestemming tot de opening van een politiek bureau van de PLO te Amman. hoewel hij zijn verzet tegen het opnieuw vestigen van Palestijnse kampen op Jordaans gebied zou hebben gehandhaafd.

Van 25-28 nov. 1978 had een PLO-delegatie o.l.v. Khaled Fahoum, de voorzitter van de Palestijnse Nationale Raad (PNC), een bezoek aan Amman gebracht voor overleg met een Jordaans regeringsteam o. l.v. premier Badran en voor twee korte ontmoetingen met koning Hoessein. In een door het officiële Jordaanse persbureau gepubliceerd gezamenlijk communiqué beloofden beide partijen zich niet te mengen in de binnenlandse aangelegenheden van de ander. Voorts was men het eens geworden over het „beginsel van het onafhankelijke optreden van de Palestijnen" t.b.v. de „bevordering van gemeenschappelijke acties voor het bereiken van een duurzame vrede" in het Midden-Oosten. Opnieuw bevestigd werd dat de PLO de enige legitieme vertegenwoordiger van het Palestijnse volk is. Afgesproken werd de status van het PLO-bureau in Amman op te waarderen en twee PLO-kantoren, gevestigd in Syrië en Libanon, naar Amman te verplaatsen. Deze zouden speciaal verantwoordelijk zijn voor de aangelegenheden van de Westelijke Jordaanoever en de Gazastrook, met inbegrip van de verdeling van de financiële hulp. Alle hulp aan de bezette gebieden zou via Jordaanse regeringskanalen worden geleid en de hulpverleningsplannen zouden beter worden gecoördineerd.

Op 21 aug. 1979 bracht Arafat een officieel bezoek aan Jordanië. Eerst had hij een gesprek van vier uur met koning Hoessein op de luchtmachtbasis Mafrak; 's avonds bood de Jordaanse vorst zijn Palestijnse gast een diner in Amman aan. Arafat verklaarde na afloop volgens het Jordaanse persbureau dat de relaties tussen de PLO en Jordanië „worden gekenmerkt door broederschap en samenwerking".

In een gemeenschappelijke verklaring over de besprekingen werd o.a. gemeld dat beide partijen praktische overeenkomsten hebben bereikt om de standvastigheid van ons volk in de bezette Palestijnse gebieden te versterken" aan

de orde hadden gesteld. Zij waren ook ,,praktische stappen ter versterking van hun samenwerking op alle niveaus en in alle vraagstukken" overecngekomeri. waarbij voorrang werd verleend aan ,,de consolidatie van de standvastigheid van het Palestijnse volk tegenover. de samenzwering van Camp David". Ook betoonden beide partijen zich vastbesloten de strijd voort te zetten tegen ,.de racistische praktijken van Israël en de bezetting van de Arabische en Palestijnse gebieden, in het bijzonder tegen de ontwijding van de heilige plaatsen in Jeruzalem en Hebron, tegen de stichting van nederzettingen, de onderdrukking van de onafhankelijkheid, de verdrijving van Palestijnse burgers uit hun vaderland en daarmee de schending van de beginselen van het VN-handvest . . ." Beide partijen zouden zich ook verzetten tegen de pogingen ,,de eenheid van het Palestijnse volk en zijn alleenvertegenwoordiging door de PLO. zijn enige legitieme vertegenwoordiging, schade toe te brengen".

Op 19 sept. 1979 bracht Arafat zijn eerste echte bezoek aan Amman sinds 1970, waar hij een onderhoud van vijf uur met koning Hoessein had. De ontmoeting onderstreepte, aldus een communiqué, ,,de noodzaak de gemeenschappelijke actie voort te zetten" en de strategie m.b.t. de komende zitting van de Algemene Vergadering van de VN te ,,coördineren". Arafat werd tijdens dit bezoek aan Jordanië o.a. vergezeld door Yasser Abd Rabbo. de ,,tweede man" van de PDFLP.

Op 27 juni 1980 werd bericht door Palestijnse kringen in Jordanië dat de Jordaanse regering plannen had goedgekeurd voor de vestiging van een PLO-bureau te Amman, dat zou worden geleid door Najib el-Ahmed. Ook de PNC zou binnenkort kantoren in Amman openen.

Palestijnse Centrale Raad

De 55 leden tellende Palestijnse Centrale Raad (PCC) kwam op 11 aug. 1979 in Damascus bijeen. Aan de zitting namen voor het eerst sinds 4 jaar ook weer vertegenwoordigers van de PFLP deel en twee radicale groepen waren voor de eerste maal aanwezig. De PCC verleende PLO-voorzitter Yasser Arafat toestemming zijn informele contacten met West-Europa en de VS voort te zetten.
Arafat zei ter vergadering dat de Palestijnen niet uit het oog mogen verliezen dat de Verenigde Staten in praktisch alle Arabische hoofdsteden ambassades hebben en uitgebreid handel drijven, ook met die Arabische staten die zich sterk tegen de Amerikaanse politiek verzetten. De PLO kan moeilijk om het bestaan van de VS heen, aldus Arafat, maar kan wel voorwaarden stellen voor een dialoog.
Khaled Fahoum, lid van de PCC en voorzitter van de PNC, zei na afloop van de acht uur durende beraadslagingen op 12 aug. dat de raad zich zeer bewust was van ,,Amerikaanse pogingen verdeeldheid te zaaien in de Arabische gelederen en de aandacht van de gevaren van de Amerikaanse Midden-Oosten-politiek af te leiden" Daarvoor was het uitvoerend comité van de PLO gewaarschuwd

Vierde congres Al Fatah

Van 22-31 mei 1980 hield Al Fatah zijn vierde congres het eerste sinds 1971 – te Damascus. De 551 afgevaardigden uit 74 landen namen een aantal besluiten, die de positie van de als leider herkozen Yasser Arafat binnen Al Fatah verder versterkten. Zo werd de militaire vleugel van Al Fatah, Al Assifa (orkaanwind). rechtstreeks onder het toezicht van het centrale comité geplaatst, dat vooral uit ,,politici" bestaat.
Dit centrale comité werd uitgebreid van 10 tot 15 leden. De tien oude leden werden en bloc herkozen. De vijf nieuwe leden werden als volgt gekozen: Saad Sayel, bijgenaamd Aboul Walid. chef van de militaire operaties van de PLO (265 stemmen); Rafik el Natcheh, bijgenaamd Abou Chaker, vertegenwoordiger van Al Fatah in Saoedi-Arabië, (210 stemmen); Hani el Hassan, vertegenwoordiger van de PLO in Iran (198 stemmen); Majed Abou Charar, leider van het departement voor buitenlandse voorlichting van de PLO, beschouwd als vertegenwoordiger van de marxistische vleugel (172 stemmen); en Samih Abou Koueik, bijgenaamd Kadri, leider van het .,Jordanië"-comité en tegenstander van de dialoog met koning Hoessein (166 stemmen). Saad Sayel en Hani el Hassan werden als onvoorwaardelijke medestanders van Arafat beschouwd.

Arafat werd herkozen als leider van Al Fatah en opperbevelhebber van Al Assifa Abou Jihad (echte naam Khalil al-Wazir) als plv opperbevelhebber van Al Assifa Salah Khalaf (codenaam Abou Iyad) werd opnieuw lid van het centrale comité Farouk Kaddoumi, de leider van het politieke departement van de PLO, werd gekozen tot secretaris van Al Fatah

Op 31 mei 1980 werd een politiek programma van Al Fatah goedgekeurd, dat volgens *Al Ltwa* (2-6-'80) aldus luidde.

– Ten aanzien van Al Fatah en zijn doelstellingen: Al Fatah is een onafhankelijke nationale beweging, die tot doel heeft Palestina volledig te bevrijden en de zionistische entiteit politiek, economisch, militair, cultureel en ideologisch te vernietigen, Doel is ook een Palestijnse democratische staat te vestigen op het gehele Palestijnse grondgebied. waar alle burgers gelijke rechten zullen hebben zonder discriminatie op basis van ras of geloof, met Jeruzalem als hoofdstad.
– De strijd voor de bevrijding van Palestina is deel van de nationalistische (pan-Arabische) strijd en daarom is het de wlicht van de gehele Arabische natie deze strijd te steunen met al haar morele en materiële middelen.
– De enige manier om ons doel te bereiken is via de gewapende volksrevolutie. De gewapende revolutie van het Palestijns-Arabische volk is een beslissende factor in de bevrijdingsstrijd en de liquidatie van de zionistische aanwezigheid. Deze strijd zal niet gestopt worden voordat de zionistische entiteit geliquideerd en Palestina bevrijd is. Bij onze strijd vertrouwen we op het Palestijnse volk als basis en voorhoede en op de Arabische natie als partner in de strijd om ons lot.
– Onze betrekkingen met de Arabische landen hebben tot doel de positieve aspecten in de positie van die landen op een wijze te ontwikkelen die de veiligheid, continuïteit en opvoering van de gewapende strijd niet beinvloedt. We mengen ons niet in de interne aangelegenheden van die landen en zullen niet toelaten dat men zich met onze zaken bemoeit of de strijd van het Palestijnse volk voor de bevrijding van zijn thuisland belemmert.

Tijdens een manifestatie t.g.v. de 16de verjaardag van dc oprichting van Al Fatah in de Libanese hoofdstad Beiroet: Yasser Arafat (m,),Abou Walid (eerste van r.) en Abou Jihad (2de van r.).

Na afloop van het congres deelde Majed Abou Charar, een van de nieuwe leden van het centrale comité, mee dat Al Fatah Jordanië weer wilde gebruiken als springplank voor guerrillaoperaties tegen Israël: ,,Ons doel is Jordanië terug te winner, als basis voor onze operaties. Wij zullen proberen koning Hoessein ervan te overtuigen met ons in deze mee te gaan. Maar wij zijn nu eenmaal gebonden aan ons doel. Wij hebben daarvoor de mensen, de wapens en de wil."

15de zitting Palestijnse Nationale Raad

PP 15de zitting van de Palestijnse Nationale Raad (PNC), die van 11-19 april 1981 te Damascus werd gehouden, werd besloten met de verkiezing van een nieuw uitvoerend comité, waarin het Volksfront voor de Bevrijding van Palestina (PFLP) van Georges Habache na een boycot van zeven jaar een plaats kreeg. Twee radicale groeperingen met een sterk militaire inslag, nl. het Palestijnse Bevrijdingsfront (PLF) en het Front voor de Volksstrijd (PSF), slaagden er niet in een zetel te bemachtigen.
Al Fatah versterkte haar positie binnen het uitvoerend comité door het veroveren van een derde zetel. Elk één zetel kregen het Democratisch Volksfront voor de Bevrijding van Palestina (PDFLP), het Volksfront voor de Bevrijding van Palestina – Algemeen Commando (PFLP-GC), het Arabische Bevrijdingsfront (ALF) en Al Saika. De overige zeven zetels worden ingenomen door ,,onafhankelijken".
De samenstelling van het 15 leden tellende uitvoerend comité werd als volgt: Yasser Arafat, Farouk Kaddoumi en Mohammed Abbas (Abou Mazen) voor Al Fatah; Ahmed el Yamani (Abou Maher) voor PFLP; Yasser Abd Rabbo (PDFLP); Talal Naji (PFLP-GC); Abdelrahim Ahmad (ALF); Mohammed Khalife (Al Saika); Abdel Mohsen Abou-Mayzar, Salah Dabbagh, Mohammed el Nachachibi, Jamal Sourani, Hanna Nasir, Hamed Abou Setteh en Ahmed Sidki al Dajani (onafhankelijken).
Arafat bleef voorzitter van het uitvoerend comité, een functie die hij reeds 12 jaar vervult.
Hoewel PLF en PSF lieten weten lid van de PLO te willen blijven, verklaarde PLF-leider Aboul Abbas dat zijn organisatie ,,geen enkel besluit van het uitvoerend comité zal eerbiedigen, aangezien wij uitgesloten worden van lidmaatschap".

In een slotverklaring riep de PNC op tot opvoering van de militaire strijd tegen Israël. Bij alle Arabische leiders werd erop aangedrongen de in hun land wonende Palestijnen in de gelegenheid te stelllen zich te mobiliseren. De PNC bekrachtigde de noodzaak ,,alle Arabische fronten voor de strijders van de Palestijnse revolutie te openen en de Palestijnse revolutie de strijd tegen de zionistische vijand vanuit alle Arabische gebieden mogelijk te maken".
De PNC wilde een speciale eenheid tegen ,,de inmenging van de VS in het Midden-Oosten en de met Amerika bevriende verraders in de regio" opsteller]. Die moest in geval van nood ook tegen de uitvoer van Arabische olie naai de VS worden ingezet
Zonder direct met het oliewapen te dreigen riep de PNC de islamitische landen en de Arabische oliestaten op de industrielanden met behulp van hun economische potentieel tot erkenning van de PLO en de ,,onvervreemdbare rechten van het Palestijnse volk" over te halen

Betreffende het voorstel van Sowjet-president Brezjnew om een internationale conferentie over het Arabisch-Israëlische conflict te beleggen werd verklaard: De PNC heeft ,,het voorstel van kameraad Brezjnew over de crisis van het Midden-Oosten en het Palestijnse probleem gunstig ontvangen". Maar een zinsnede die dit initiatief ,,de geschikte basis voor een rechtvaardige oplossing" noemde, werd geschrapt.
Volgens een Palestijnse woordvoerder moest deze tekst worden beschouwd als een uiting van een slecht humeur t.a.v. Europa, omdat het Europese Midden-Oosten-initiatief de ,,rechten van de Palestijnen negeert" en de PLO niet uitdrukkelijk als enige vertegenwoordiger van het Palestijnse volk erkent.
Sommige Palestijnse kringen bevestigden dat Arafat teleurgesteld was over zijn onderhoud op 17 april met de voorzitter van de Europese Raad, de Nederlandse minister Van der Klaauw. Maar volgens anderen was dit „lek" van tactische aard en bleef Arafat belang hechten aan het Europese initiatief.
De PNC wees ,,elke vorm van buitenlandse interventie in Libanon" af en prees de rol van de Arabische vredesmacht – Syrische troepen en eenheden van het Palestijnse Bevrijdingsleger (PLA) – in Libanon als ,,beschermer van de PLO en haar links-georiënteerde Libanese bondgenoten". Bekrachtigd werden de betekenis en de ,,bijzondere betrekkingen" tussen de PLO en Syrië, dat als het ,,belangrijkste steunpunt van de standvastigheid en het verzet tegen de vijanden van de Arabische natie" werd gekenschetst.
M.b.t. Libanon veroordeelde de PNC het ,,internationale terrorisme", in het bijzonder het ,,georganiseerdezionistische terrorisme", dat tegen het Palestijnse volk. de PLO en het Libanese volk wordt bedreven, alsmede het ,,Amerikaanse imperialistische terrorisme tegen bevrijdingsbewegingen in de hele wereld".

De stemming over de politieke betrekkingen tussen de PLO en Jordanië werd geheimgehouden om een botsing tussen Arafat, die ze wilde voortzetten, en de „radicalen", die ze wilden verbreken, te vermijden, aldus Le Monde (22-4).In betrekkelijk milde bewoordingen werd Jordanië bekritiseerd wegens gebrekkige steun aan het alleenvertegenwoordigingsrecht van de PLO voor alle Palestijnen; ook werd Jordanië gewaarschuwd tegen deelname aan het Egyptisch-Israëlische vredesproces. Als compromis tegenover de ,,radicalen" werd de naam van het Jordaans-Palestijnse comité (belast met het beheer van de financiële hulp van $150 mln per jaar voor de Palestijnen in de bezette gebieden) gewijzigd in ,,gemeenschappelijkcoördinatiecomité ter ondersteuning van de standvastigheid".

De kwestie-Sartawi

Op 16 april meldde de correspondent van radio-Monte Carlo, Nawil Darwish, vanuit Damascus, dat Issam Sartawi zijn ontslag als lid van de PNC had ingediend. Tegenover Het Parool (29-4) verklaarde Sartawi dat zijn ontslagaanvraag een gevolg was van de weigering van de PNC op zijn verzoek de ,,Palestijns-Israëlische dialoog" op de agenda te zetten. Een debat over de kwestie werd geweigerd met een beroep op ,,gebrek aan tijd".
Tot deze ,,dialoog" had de PNC besloten op zijn 13de zitting in Cairo in maart 1977 (zie pag. 51611 e.v.-1977). In een politiek actieprogramma werd toen onder punt 14 het belang bevestigd van „betrekkingen en coördinatie met de democratische en progressieve krachten, in en buiten het bezette vaderland, die tegen het zionisme als ideologie . . . strijden".
Over dit besluit en de volgende ontwikkelingen berichtte Het Parool:

„. . . Opzettelijk heerste van het begin af aan onduidelijkheid of met deze formulering alleen anti-zionisten werden bedoeld. Naar buiten toe werd volgehouden dat de contacten alleen niet-zionisten als de Israëlische communistische partij Rakah golden. Niettemin werd Sartawi, ex-hartchirurg en vertrouweling van Arafat, persoonlijk met de uitvoering van de resolutie belast, ondanks de op dezelfde bijeenkomst in Cairo geuite kritiek op zijn toen al bekende

Issam Sartawi

(maar door de PLO officieel nooit toegegeven) ontmoetingen met progressieve zionisten als Mittitjahoe Peled en Uri Avneri van de ,,Israëlische Raad voor een Israëlisch-Palestijnse Vrede" in 1976-'77, onder meer in Parijs.
Sartawi heeft deze contacten de laatste jaren steeds voortgezet, hoewel onofficieel. En de reden om de Israëlisch-Palestijnse dialoog nu aan de orde te stellen, was dat hij met de onduidelijkheid wilde afrekenen. Sartawi: ,,Mijn opvatting van de resolutie kwam neer op contact niet alleen met Rakah, maar met álle Israëlische groepen die de Palestijnse rechten en de PLO erkennen, zoals de Shelli-partij, de groep rond het blad New Outlook, de Vrede Nu-beweging en Nahum Goldmann. Ik vond het tijd deze opvatting opnieuw aan de orde te stellen en te zien of mijn opvatting de juiste was."
Sartawi's poging betekende de eerste maal, dat het taboe op een dergelijke open wijze aan de orde werd gesteld. Van belang is, zo zegt hij, dat hij stelde dat zijn contacten ,,officiële contacten" waren van de PLO, een terminologie die wil zeggen dat ze door de PLO-top werden gesteund. Desalniettemin kwam er geen enkele afwijzende reactie, zo zegt hij. Ook niet van het „Afwijzingsfront" dat, met als belangrijkste vertegenwoordiger het Volksfront voor de Bevrijding van Palestina van Georges Habache, contacten met zionisten altijd uiterst fel heeft bestreden als „capitulatiepolitiek" en een mogelijke ouverture naar een vergelijk met Israël en het zich neerleggen bij de stichting van een Palestijnse ministaat op de Westoever en in Gaza. (. . .)
[De weigering van een debat over deze kwestie] dwong Sartawi zijn ontslag te nemen en sindsdien is de situatie mistig. Zo zegt Sartawi te hebben vernomen, dat zijn ontslagbrief door PNC-voorzitter Khaled Fahoum is geweigerd.
In zijn afwezigheid werd bovendien een resolutie over de contacten aangenomen. Zekerheid over de inhoud daarvan is er nog niet (de slotresoluties van de zitting zijn nog steeds niet vrijgegeven), maar op grond van wat er naar buiten kwam mag worden aangenomen dat hierin het standpunt van 1977 (,,contact met progressieve en democratische krachten") wordt herhaald. Aangenomen mag daarom worden dat de PNC op deze wijze een openbare discussie over deze kwestie op dit moment uit de weg is gegaan maar zich intussen bij de bestaande toestand heeft neergelegd na van Sartawi's standpunt kennis te hebben genomen.
Over de contacten zelf zegt Sartawi, wiens rol als speciale bemiddelaar van Arafat nog lang niet lijkt uitgespeeld. ten overvloede dat ,,deze politiek niet een persoonlijke politiek was, maar een officiële politiek van de PLO, die dus niet door het ontslag van deze of gene kan worden aangetast".
Sartawi's knuppel in het hoetiderhok staat intussen niet op zichzelf, maar lijkt duidelijk de culminatie van een plan de dialoog te legaliseren. Zo gaf Yasser Arafat in een verrassend interview met het Libanese blad Al Hawadess van 19 december (1980) al te kennen dat contacten met partijen als de Israelische Shelli-partij dienden te worden aanvaard, omdat zij vielen binnen de opdracht van de resolutie uit 1977. De PLO-leider stelde dat dit soort gesprekken diende ,,om nieuwe feiten te scheppen in het Midden-Oosten" en hij nodigde andere partijen uit zich bij de dialoog aan te sluiten.
Sartawi zelf baarde opzien in januari van dit jaar met een felicitatiebrief, die hij de eerder genoemde Israelische Raad voor een Israëlisch-Palestijnse Vrede zond. toen die zijn vijfjarig bestaan vierde, In de brief citeerde Sartawi het Al Hawadess-interview met Arafat en hij besloot met de zin: „Eerder dan onze gezamenlijke vijanden denken moet en zal er vrede heersen tussen de Israëlische en Palestijnse staten en hun bevolkingen."
Sartawi's brief werd in de Libanese pers geciteerd (en fel aangevallen door het Volksfront van Habache, dat om Sartawi's liquidatie vroeg). Desondanks schreef Sartawi ten tijde van de PNC-bijeenkomst een lange analyse over het belang van contacten met progressieve Israëlische zionisten in de weekeditie van het Libanese blad An Nahar."

Volgens Le Monde (22-4) heeft de 15de zitting van de PNC ertoe bijgedragen om de positie van Yasser Arafat te consolideren. Als een van de voornaamste symptomen van de mate van vrijheid om te manaruvreren, die Arafat was toegekend, noemde dit Franse dagblad ,,de bevestiging van Issam Sartawi in zijn functies en de verdediging van de dialoog die hij heeft aangeknoopt met de Israelische progressieven".

(Voortzetting volgende *aflevering*)

MOORDEN
OP PLO-FUNCTIONARISSEN

Sinds begin 1978 zijn enkele PLO-functionarissen, van wie Al Saika-leider Zoheir Mohsen de belangrijkste was, vermoord.

Het eerste slachtoffer was Said Hammani, zeven jaar de vertegenwoordiger van de PLO in Londen, die op 4 jan. 1978 in zijn bureau door een niet-geïdentificeerde man werd doodgeschoten.
Op 15 juni 1978 werd Ali Yassin, de voornaamste PLO-vertegenwoordiger in Koeweit (waar hij ruim 13 jaar woonde), door een niet-geïdentificeerde man doodgeschoten.
Op 3 aug. 1978 bestormden twee met machinegeweren en handgranaten uitgeruste Arabieren het Parijse hoofdkwartier van de PLO, waar zij de voornaamste PLO-vertegenwoordiger in Frankrijk, Ezzedine Kalak (opvolger van de in 1973 vermoorde Mahmoud Hamchari, zie pag. 256/3-'73), doodschoten. Kalah's plaatsvervanger, Hammad Adnan, raakte ernstig gewond en overleed enkele uren later.

De PLO schreef deze moorden en andere aanslagen op haar vertegenwoordigers toe aan ,,afwijzings"groepen, die tegen elke gedeeltelijke regeling van de Palestijnse kwestie gekant waren. In het bijzonder werd de groepering van Abu Nidal (codenaam van Sabri Khalil al-Banna) voor de gewelddaden verantwoordelijk gesteld. De organisatie van Abu Nidal, aangeduid als de ,,Zwarte Juni", was sinds de breuk met Al Fatah in 1973 te Bagdad (Irak) gevestigd, waar zij de steun van het Baath-regime genoot.

Hamniani stond bekend als een gematigde figuur. Hij had, kennelijk met de instemming van Arafat, reeds omstreeks 4 jaar contacten niet Israëliërs onderhouden, opgeroepen tot vrede tussen Israël en de Palestijnen en steun betuigd aan de vestiging van een Palestijnse ,,mini-staat" op de Westelijke Jordaanoever en in de Gazastrook. Volgens berichten uit PLO-kringen was de moordenaar een lid van een in Frankrijk gevestigd ,,team", gelieerd aan Abu Nidal en was hij naar Frankrijk teruggekeerd.
Ook Kalak gold als een ,,gematigde" Palestijn en een trouwe aanhanger van Arafat. De twee daders van de aanslag, twee in Frankrijk studerende Jordaniërs, bekenden volgens Franse politiekringen tot de Ahu Nidal-groep te behoren.

Op 28 juni 1978 vroeg de PLO aan de Iraakse leiding formeel Abu Nidal, die verdacht werd van medeplichtigheid aan de moord op Yassin, uit te leveren, maar dit werd door Irak geweigerd.
Daarop volgde in de maanden juli en aug. 1978 een reeks aanslagen op Iraakse functionarissen en instellingen.

Zo werd de vroegere Iraakse premier, kolonel Abdel Razzak al Nayef, op 9 juli te Londen doodgeschoten, terwijl een aanslag op de Iraakse ambassadeur in Londen, Taha Ahmed al Dawood, op 28 juli op het nippertje mislukte.
Op 31 juli gijzelden twee Palestijnen een aantal personen in de Iraakse ambassade te Parijs. Na afloop daarvan volgde een schietpartij tussen Iraakse veiligheidsagenten en de Franse politie, waarbij aan beide zijden één dode viel.
Op 2 aug. beschoten twee Arabieren een functionaris van het Iraakse consulaat-generaal in Karachi, waarna op 5 aug. – kennelijk als vergelding – een aanval op de PLO-missie in Islamabad werd uitgevoerd. Bij die acties kwamen vier mensen om.

Na een reeks bijeenkomsten op 21-22 aug. 1978 tussen de Algerijnse ambassadeur in Libanon, Mohammed Yazid, en een delegatie van Abu Nidals groep, werd op 23 aug. in Bagdad bekendgemaakt dat de organisatie van Abu Nidal zich zou onthouden van het plegen van verdere represaille-acties ,,mits de andere kant hetzelfde deed".
Al Fatah reageerde op 29 aug. met een „herbevestiging" dat zij bereid was ,,nationale eenheid te scheppen volgens elke formule overeengekomen

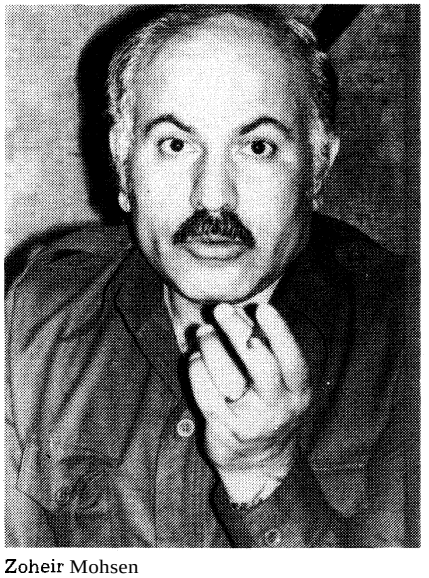
door onze broeders in de andere facties van de Palestijnse revolutie" Tegelijkertijd zei Salah Khalaf (codenaam Aboe Iyad), de plv. leider van Al Fatah, dat de Palestijnse Centrale Raad (PCC) een ,,opperstecomité voor nationale eenheid" had gevormd uit vertegenwoordigers van de PCC, het uitvoerend comité van de PLO en andere ,,factiesvan de revolutie" teneinde de verzoeningspogingen te coördineren.

Op 22 jan. 1979 werd Abou(l) Hassan (werkelijke naam Ali Salameh), de chef van de geheime dienst van de PLO, bij een bomaanslag in Beiroet gedood. Bij de explosie van een radiografisch tot ontploffing gebrachte bom in een bij Hassans huis geparkeerde auto werden nog negen andere mensen, o.w. vier lijfwachten van Hassan, gedood.
Al Fatah schreef de aanslag toe aan de Israëlische geheime dienst MOSSAD, die Hassan als het brein achter de aanslag op de Israëlische atleten bij de Olympische Spelen van 1972 te München (pag. 585 e.v.-'72) beschouwde.

Mohsen overleden na aanslag

In de nacht van 24 op 25 juli 1979 raakte Zoheir Mohsen, de leider van de pro-Syrische Al Saika, zwaar gewond, toen een onbekende hem door het hoofd schoot op de boulevard La Croisette in Cannes (Zuid-Frankrijk). Hij werd naar een ziekenhuis in Nice overgebracht, waar hij op 26 juli aan zijn verwondingen bezweek.

Zoheir Mohsen werd in 1936 geboren in Tulkarem in Cisjordanië (Westelijke Jordaanoever). Hij was al op zijn 17de jaar actief in de Baathpartij en werd om die reden herhaaldelijk door de Jordaanse autoriteiten als subversief element gearresteerd. Via Qatar en Koeweit ging hij in het oorlogsjaar 1967 naar Damascus, waar hij zich in 1968 aansloot bij Al Saika, de door de Syrische Baath in 1967 gevormde Palestijnse verzetsorganisatie. In de strijd tussen Hafez Assad en Salah Jedid koos hij de zijde van de eerste, wat hem in juni 1971 het voorzitterschap van Al Saika opleverde. In datzelfde jaar werd hij lid van het uitvoerend comité van de PLO en chef van de militaire afdeling, nadat hij reeds in 1968 gekozen was tot vice-voorzitter van de Palestijnse Nationale Raad.
Tijdens het Syrische militaire offensief van juni 1976 tegen het Palestijnse verzet in Libanon koos Mohsen de zijde van Syrië. De eenheden van Al Saika werden toen door El Fatah en de andere Palestijnse organisaties uit de Palestijnse kampen in Libanon verdreven, en Mohsen werd geschorst als lid van het uitvoerend comité van de PLO. De terugkeer van Al Saika en Mohsen in de PLO werd mogelijk door een besluit van de Arabische topconferentie van Riad (okt. 1976).

Zoheir Mohsen

Terwijl woordvoerders van de Syrische Baath en de PLO op 25 juli Israël en zijn geheime dienst voor de aanslag op Mohsen verantwoordelijk stelden, legde Al Saika de schuld bij ,,de ondertekenaars van de akkoorden van Camp David" en daarmee ook indirect bij Egypte, wat door de Egyptische regering verontwaardigd van de hand werd gewezen.
PLO-leider Arafat beschuldigde op 26 juli Egyptische en Israëlische agenten van een gemeenschappelijke aanslag op Mohsen. De Egyptische regering stelde dat de aanslag op Mohsen het gevolg was van twisten binnen de PLO. Volgens de FAZ (6-11-1979 en 17-11-1979) had Aboe Iyad, de chef van de geheime dienst van Al Fatah, de opdracht tot de moordaanslag op Mohsen verstrekt.

Op 16 sept. 1979 koos Al Saika Issam Kadi als opvolger van Mohsen. Deze in Syrië woonachtige Palestijn was eerder dat jaar tot lid van het regionale commando van de Baath gekozen. Op 3 aug. had Al Saika meegedeeld dat een Syrische luchtmacht-generaal van Palestijnse afkomst, generaal-majoor Mohammed Azzam, was aangewezen tot chef van de militaire operaties van de PLO in Mohsens plaats.
Op 31 dec. 1980 's avonds werd majoor Mohammed Ali Aboul Ala, chef van de afdeling Israël van de militaire geheime dienst van de PLO, in West-Beiroet op straat doodgeschoten. Het Palestijnse persbureau Wafa schreef deze aanslag toe aan ,,Israëlische agenten", maar volgens Le Monde (4-1-1981) had er mogelijk een ,,afrekening" plaatsgevonden in dit door Palestijnen en linkse Libanezen beheerste stadsdeel.

Op 3 jan. 1981 raakte een van de medeoprichters van de PFLP, Hani al-Hindi, ernstig gewond bij een bomaanslag in Limassol op Cyprus. Palestijnse kringen in Beiroet stelden Israëlische agenten verantwoordelijk voor de aanslag.

REGERINGEN EN KIEZI

JEMEN (NOORD). Op 15 okt. 1980 vaardigde president Ali Abdallah Saleh een decreet uit op grond waarvan Abdel Karim al-Iryani tot premier werd benoemd in plaats van Abdel Aziz Abdel Ghani, die volgens een ander decreet tot tweede vice-president werd benoemd naast Abdel Karim al-Arashi, de voorzitter van de Volksvergadering (zie pag. 398/1-1979).
Dezelfde dag werd een nieuw, 26 leden tellend kabinet gevormd, waarin de portefeuilles als volgt waren verdeeld:
Premier – Abdel Karim al-Iryani; vice-premier voor economische zaken – Hassan Mohammed Makki (tot dusver vice-premier voor en minister van buitenlandse zaken); vice-premier voor binnenlandse zaken – luitwant-kolonel Mujahid Abu Shawrib; minister van buitenlandse zaken – Ali Lufti al-Thor (tot dusver minister van ontwikkeling en voorzitter Centrale Planningsorganisatie); binnenlandse zaken – luitenant-kolonel Ali Mohammed Othrob*; economie en industrie – Mohammed Hezam Shohaji (voorheen economie); openbare werken – Abdallah al-Kurshomi; elektriciteit en waterstaat – Mohammed Ahmed al-Jouneid (voorheen vice-premier voor financien en economie); religieuze bezittingen en oriëntatie – Qadi Ali bin Ali al-Samman; plaatselijk bestuur – luitenant-kolonel Mohammed Hamud Khamis (voorheen binnenlandse zaken); sociale zaken – Ahmad Saleh al-Ra'ini; landbouw en visserij – Ahmad al-Hamadini* (minister van economie van mei 1978 tot maart 1979); openbare diensten en bestuurshervorming – Ismail Ahmad al-Wazir (voorheen justitie); onderwijs – Ahmad Abd al-Malik al-Asfahi*; verbindingen en transport – Ahmad Mohammed al-Unsi; justitie – luitenant-kolonel Muhsin Mohammed al-Uluf (voorheen procureur-generaal)*; voorlichting en cultuur – Hasan Ahmad al-Lawzi*; gemeentezaken en huisvesting – Ahmad Mohammed Luqman*; financien – Mohammed Yahya al-Adhi*; bevoorrading en handel – Husain Abd al-Khaliq al-Jalal*; ontwikkeling en voorzitter Centrale Planningsorganisatie – Fuad Qa'id Mohammed al-Aghbari*; gezondheid – Mohammed Ahmad al-Kabab*; staatsminister en juridisch adviseur – Hussein Ali al-Hubayshi; staatsminister kabinetszaken – luitenant-kolonel Lufti al-Kilabi; staatsminister en voorzitter olie-organisatie – Ali Abd al-Rahman al-Bahr*; staatsminister zaken constituerende Volksvergadering – Ahmad Mohammed al-Shijni*.
(* = nieuw)

Abdel Karim al-Iryani is een technocraat, die in de VS heeft gestudeerd. Hij was minister van onderwijs en ontwikkeling (1976-'77), van onderwijs (tot mei 1978), en van landbouw (maart – juli 1979, zie pag. 66511-'80).
In commentaren werd de vervanging van Makki op buitenlandse zaken en het vertrek van Yehya Hussein al-Arashi (tevoren mininister van voorlichting en cultuur) beschouwd als een gebaar van goede wil jegens Saoedi-Arabië en de pro-Saoedische elementen in Noord-Jemen die deze bewindslieden te radicaal hadden gevonden.

Op 15 jan. 1981 werd lt.-kol. Khamis, de minister van plaatselijk bestuur, bij zijn terugkeer van Hodeida naar Sana doodgeschoten. Een van de schutters werd gedood en een andere zou zijn gearresteerd: over hun motieven voor de aanslag werden geen mededelingen gedaan.
(Vor. ber. pag. 66512-1980)

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20.

EISEN NOORDIERSE HONGERSTAKERS

De hongerdood van vier Noordierse IRA-leden in gevangenschap in mei 1981, heeft opnieuw de aandacht gevestigd op de eisen van de gevangen leden van het verboden Ierse Republikeinse Leger in Noord-Ierland.
In dit artikel wordt nader ingegaan op de omstandigheden waaronder de veroordeelde IRA-leden gevangen zitten en de inhoud van hun eisen, die zij met ,,vuil protest" en hongerstaking hebben trachten af te dwingen.
Volgens de voorzitter van de Provisional Sinn Fein (de politieke vleugel van de ondergrondse militaire Provisional IRA) afd. Belfast, Richard McAuley (32), hebben de hongerstakers vijf eisen gesteld (zie ook hierna). Deze waren: Het recht om eigen kleding te dragen; vrije omgang onder elkaar; meer bezoek; meer post en geen gevangeniswerk.
Die eisen komen overeen met de behandeling die de IRA-gevangenen volgens de ,,speciale-categorie"-status wel genoten tussen juni 1972 en mei 1976.
Op 4 nov. 1976 verklaarde Merlyn Rees, de toenmalige minister voor Noord-Ierland dat mensen, veroordeeld wegens terroristische activiteiten na 1 maart 1976, niet meer de status van speciale-categorie-gevangenen zouden krijgen. Deze status was veroordeeld in het rapport van de Gardiner-commissie (30 jan. 1975) die de invoering ervan door de Conservatieve regering een ernstige fout noemde. De onderzoekscommissie onder leiding van Lord Gardiner had een onderzoek ingesteld naar de in Noord-Ierland van kracht zijnde anti-terreurmaatregelen zoals neergelegd in de Northern Ireland Emergency Provisions Act 1973 (zie ook pag. 42813 e.v.-1975).
Van de 1771 gevangenen hadden 1100 die speciale status. Zij droegen hun eigen kleren, en hoefden geen werk te verrichten.
Zij kregen meer bezoek dan andere gevangenen en mochten voedselpaketten ontvangen.

De *Volkskrant* schreef (5-5-81):

Op 1 mei 1976 werd de ,,speciale categorie"-status afgeschaft. Niet echter de speciale rechtbank zonder jury die dit specifieke type misdaad moet berechten. De eerste IRA-veroordeelde na 1 maart weigerde zich te onderwerpen aan het Britse gezag in de gevangenis, en dus ook om gevangeniskleding te dragen en gevangeniswerk te doen. Het ,,dekenprotest" was een feit. Honderden zijn hem gevolgd, waaronder Bobby Sands. Voor straf kregen deze gevangenen minder bezoek, minder post en werden zij dag en nacht vastgehouden in hun cellen.
Hoewel Bobby Sands zelf niet sprak over herinvoering van de ,,speciale categorie"-status, is dat volgens premier Thatcher en ook volgens de Sinn Fein-leider McAuley wél de werkelijke achterliggende eis: ,,De hongerstakers eisen hervormingen in de gevangenis én politieke erkenning. De speciale categorie-status werd in 1972 met een hongerstaking afgedwongen en de Britse regering heeft de afspraken van toen in 1976 eenzijdig verbroken. Dat is absoluut onacceptabel. Thatcher kan nu wel roepen dat er onmogelijke eisen gesteld worden, maar dan vergeet ze dat de Britten zelf ook de stok aangereikt hebben waarmee ze nu geslagen worden," zegt McAuley."

In maart 1978 begon een ,,vuil-protest" van ca. 300 gevangenen in de Long-Kesh-gevangenis (een afdeling van de Maze-gevangenis) tegen de afschaffing van de ,,speciale status". De gedetineerden bevuilden hun cellen en weigerden op te ruimen.
In het jaarboek 197911980 van Amnesty International was op pag. 3731374 de volgende passage opgenomen:

Zo'n 350 gevangenen in Noord-Ierland – reeds veroordeeld of in afwachting van een proces wegens politiek-gemotiveerde misdaden voor rechtbanken zonder jury – gaan door met een protest-actie die nu in haar vierde jaar is. Slechts bij grote uitzondering worden gevangenen, ook al zijn ze minderjarig, wegens een dergelijk misdrijf voor een gewone rechtbank berecht. De protesterende gevangenen eisen ,,bijzondere rechtspositie", een gunstige rechtspositie, door de Britse regering verleend aan gevangenen veroordeeld wegens politiek-gemotiveerde misdrijven, gepleegd vóór maart 1976, maar afgeschaft voor alle gevangenen, veroordeeld wegens misdrijven, na die datum begaan.
Degenen die bij deze protest-actie betrokken zijn, dragen geen gevangenisuniform. verrichten geen gevangenisarbeid en hebben. de afgelopen twee jaar, geweigerd hun met uitwerpselen besmeurde cellen schoon te maken. Er was sprake van een zekere toevloed van gevangenen die meededen en die – tijdelijk – afhaakten. Anderen echter zetten hun protestacties voort. De protestactie van de gevangenen ging het afgelopen jaar vergezeld van een moord-campagne gericht op gevangenbewakers, door het Provisionele Ierse Republikeinse Leger (de IRA). bij welke organisatie tal van gevangenen die aan de protestactie deelnemen, aangesloten zeggen te zijn.

Hoewel Amnesty International voor geen enkele gevangene een speciale rechtspositie voorstaat en politieke moorden ten strengste veroordeelt, heeft zij tegenover de regering bij verschillende gelegenheden haar bezorgdheid, op humanitaire gronden geuit en er met name op aangedrongen dat de gevangenen behoorlijke lichaamsbeweging krijgen en de gelegenheid zich ergens mee bezig te houden. In augustus 1979 schreef zij aan de commissie van Bezoe-

De kist met het lichaam van Bobby Sands werd geëscorteerd door gemaskerde leden van het verboden Ierse Republikeinse leger. Rechtsachter de kist Sands' zuster Marcella, zijn moeder Rosaleen en zijn broer John. Het kind is Sands' 6-jarige zoon Robert Gerald.

kers van de Maze-gevangenis (een toezichthoudend orgaan gerecruteerd uit leden van de plaatselijke gemeenschap, benoemd door de Minister voor Noord-Ierland); in deze brief sprak zij haar bezorgdheid uit over de „cumulatieve effecten van bepaalde strafmaatregelen, met name die, waardoor gevangenen, die weigeren gevangeniskleding te dragen en wie lichaamsbeweging en de mogelijkheid zich bezig te houden ontzegt worden. Zij stelde dat het beschikbaar zijn van die faciliteiten essentieel is voor het lichamelijk en geestelijk welzijn van de gevangenen en dat deze faciliteiten onvoorwaardelijk en te allen tijde aan alle gevangenen beschikbaar moeten staan. Voor zover bepaalde faciliteiten misschien tijdelijk als strafmaatregel ingetrokken kunnen worden, maakt Amnesty International er zich toch zorgen over dat veelvuldige herhaling van het intrekken van dergelijke faciliteiten of zelfs de voortgezette onthouding daarvan als regelmatig herhaalde strafmaatregel, een uitwerking kan hebber: die de gezondheid van de gevangenen nadelig beïnvloedt.

Amnesty International ging voort haar bezorgdheid uit te drukken over beschuldigingen door haar ontvangen als zouden gevangenisfunctionarissen gevangenen die aan de protestactie deelnamen, mishandeld hebben, beweringen die AI niet op waarheid heeft kunnen toetsen. De commissie van bezoekers verklaarde in haar antwoord dat de gevangenen overeenkomstig de gevangenisreglementen gestraft werden."

In The Times (18-5-1981) werd uitgebreid aandacht besteed aan de situatie in de zogenaamde H-blokken van de Maze-gevangenis en de voorgeschiedenis van het conflict over de status der gevangenen dat leidde tot de dood van vier IRA-leden in mei.

The Times vatte de eisen van de IRA-hongerstakers als volgt samen: Geen verplichting tot dragen van gevangeniskleding; vrije omgang onder elkaar; geen gevangeniswerk; het recht om eigen onderwijs- en recreatiefaciliteiten te organiseren alsmede recht op ontvangst van één brief, één bezoeker en één postpakket éénmaal per week; behoud van het recht op kwijtschelding van straf wegens goed gedrag.

Het navolgende is een samenvatting van het artikel uit The Times.

Belangrijk is te weten dat de Maze-gevangenis bestemd is voor terroristen, maar tevens bestaat uit twee gevangenissen voor twee soorten veroordeelde terroristen.

De zogenaamde H-blokken bevatten 971 gevangenen die beschouwd worden als gewone misdadigers; ongeveer 600 van hen zijn Republikeinen. Er zijn voorts zeven afdelingen waar een groep gevangenen (Republikeinen en Loyalisten) nog volgens de speciale status gevangen zit.

Zij kunnen gebruik maken van de rechten volgens de speciale status, die voor met ingang van 1 maart 1976 veroordeelden niet meer wordt toegepast. De speciale-status-gevangenen kunnen hun eigen kleren dragen, vrijelijk met elkaar omgaan, hun van buiten gebrachte voedsel koken (indien gewenst) en zijn vrijgesteld van gevangeniswerk.

De gevangenen die na 1 maart 1976 veroordeeld zijn, hebben deze rechten niet en zijn ondergebracht in de H-blokken.

De Britse regering houdt vol dat het geweld in Noord-Ierland „gewone misdaad" is en dat is het hoofdthema van haar strategie van „criminalisering", die sedert 1975 (zie hiervoor) wordt gevoerd.

In The Times werd erop gewezen dat het niet de omstandigheden in de gevangenis zijn waartegen het protest van de IRA-gevangenen zich richt. maar de status van misdadiger.

Niemand kan ontkennen, aldus The Times, dat hier sprake is van politieke motivatie. In 1969, voor de uitbarsting van geweld waren in heel Noord-Ierland 600 gevangenen, het laagste aantal per hoofd van bevolking in heel Europa. Nu zijn het er 2328, van wie er 1363 wegens terroristische activiteiten vastzitten.

Schema werkdag *Maze*

Een werkdag in de Maze-gevangenis verloopt volgens het volgende schema:

7.30	opstaan, bed en cel opruimen.
8.15	ontbijt in eetzaal
8.40	werk, cursus, scholing.
12.15	vanuit de werkplaatsen etc. terugkeer naar de H-blokken.
12.25	lunch in de eetzaal.
13.00	oefeningen in de openlucht of bijeenkomst in de eetzaal.
14.00	naar de cellen voor controle.
14.05	naar de werkplaatsen (als 's ochtends).
16.15	naar de cellen.
16.30	thee in de eetzaal.
17.00	naar de cellen.
17.30	naar keuze: in de cel blijven, naar knutselkamer of naar schoollokaal.

Na de maaltijd (om half negen 's avonds) worden de gevangenen opgesloten in hun cellen.

Verloop hongerstakingen

Op 19 dec. 1980 beëindigden zeven Republikeinse hongerstakers hun actie voor politieke status na 53 dagen. Onder hen was de 26-jarige Sean McKenna, die op dat moment in levensgevaar verkeerde.

Op 20 dec. accepteerden alle ca. 43 hongerstakers in heel Noord-Ierland weer voedsel. Naar achteraf bleek bestond onenigheid over de interpretatie van de door Londen gedane toezeggingen aan de hongerstakers, die in de veronderstelling verkeerden dat zij hun doel: erkenning van speciale status, hadden bereikt.

Op 19 dec. verklaarde Gerry Adams, vice-voorzitter van Sinn Fein dat de Republikeinse gevangenen „duidelijk politieke erkenning hadden gekregen. Hij zei dat niemand een formele erkenning kon verwachten, maar dat de concessies over het gevangenisregime in feite neerkwamen op het verlenen van politieke status.

Op 19 dec. werd dat door minister Atkins (Noord-Ierland) ontkend. In het Lagerhuis in Londen verklaarde de bewindsman dat liberaliseringen, zoals meer bezoek en meer brieven al vier maanden eerder in het vooruitzicht waren gesteld voor alle gevangenen in Noord-Ierland en dus niet alleen voor wegens terrorisme veroordeelde leden van protestantse en katholieke para-militaire organisaties.

De Britten hielden vol dat er geen formele onderhandelingen waren geweest en geen officiële afspraken waren gemaakt. Wel was verlichting aangeboden van het gevangenisreginie: dragen van burgerkleding, meer bezoek en meer brieven. Dit alles verbonden met de voorwaarde dat de gevangenen zich aan de regels zouden houden.

Op 31 dec. dreigden de gevangenen met een nieuwe hongerstaking indien de gemaakte afspraken niet werden nagekomen.

Op 2 maart begon Robert (Bobby) Sands, de leider van de provisionele vleugel van de IRA in de Maze-gevangenis bij Belfast een hongerstaking, die hij beloofde door te zetten indien de Britse autoriteiten niet zouden ingaan op de eis tot politieke status voor gevangen IRA-leden. Sands zat een straf uit van 14 jaar wegens onder meer verboden wapenbezit.

Tegelijkertijd stopten ruim 400 Republikeinse gevangenen in de Maze-gevangenis bij Belfast en 28 vrouwen in de Armagh-gevangenis hun „vuile protest" om alle aandacht te richten op de hongerstaking van Bobby Sands (27).

Sands overleed in de nacht van 4 op 5 mei na vergeefse bemiddelingspogingen van drie Ierse parlementsleden, onder wie een kleindochter van ex-president De Valera (20-4), van een speciale afgezant van de Paus, pater Magee (28 en 29 april) en van mensenrechtenorganisaties.

De IRA besloot voor elke gestorven hongerstaker een „opvolger te benoemen. De 27-jarige Thomas Paul Loudon, die in de Maze-gevangenis levenslang uitzat wegens moord, werd op 9 mei benoemd tot opvolger van Sands.

Het voorbeeld van Sands (in maart) werd gevolgd door drie andere gevangenen. Francis Hughes (25), tot levenslang veroordeeld wegens moord op een Britse soldaat in 1978, weigerde voedsel vanaf 15 maart. Hij overleed op 12 mei. Raymond McCreesh (24) en „Patsy" O'Hara (24) gingen op 23 maart in hongerstaking en overleden

resp. Op 20 en 21 mei 1981. Ook zij werden „opgevolgd".

Na de dood van Bobby Sands ging *NRC/H'blad* in een commentaar (6-5-'81) in op diverse aspecten van de problemen rond de IRA-eisen.

„Een van de vijf geschilpunten die inzet zijn van de hongerstaking in de Noordierse Mazegevangenis was de afgelopen weken teruggebracht tot de vraag of aan de IRA-gevangenen eerst gewone gevangeniskleding zou worden verstrekt en hen daarna pas zou worden toegestaan eigen kleren van hun familie te betrekken òf dat de eigen kleding tegelijk met de gevangenisplunje zou worden aangeboden.
Zo'n verschil mag nooit een mensenleven waard zijn. De werkelijke inzet van de hongerstaking die nu het leven heeft geëist van Bobby Sands omvat dan ook meer dan de eis op het gebied van gevangeniskleding en meer dan de andere eisen over onderlinge omgang, gevangeniswerk, post en bezoek. De IRA-gevangenen eisen een politieke status. De regering-Thatcher weigert dat categorisch en beschouwt hen als veroordeelden wegens gewone misdaden.
Hierbij kan Londen zich beroepen op de Europese commissie voor de mensenrechten in Straatsburg. Vorig jaar juni heeft deze het standpunt aanvaard dat er geen rechtsgrond is om de IRA-gevangenen een politieke status te verlenen. Het is ook niet zo duidelijk wat dit zou moeten inhouden. De voornaamste betekenis van deze omstreden kwalificatie ligt op het gebied van het uitleverings- en vluchtelingenrecht. Beide aspecten zijn in het geval van de Maze-gevangenis niet aan de orde.
Toch heeft de commissie, die moet waken over de Europese Conventie voor de mensenrechten, met reden de starre houding van de Britse regering gekritiseerd. Ook al laat het verdrag over de mensenrechten weinig ruimte voor het maken van een onderscheid tussen gewone en politieke gevangenen, het geeft een ieder – dus ook gedetineerden – een beginselaanspraak op bijvoorbeeld erkenning van de gewetensvrijheid.
Daarop zijn dan wel weer rechtens allerlei beperkingen mogelijk, mits op basis van de eisen die een democratische staat stelt. Maar ook wanneer een veroordeling stoelt op gewone delicten zal bij de berechting en tenuitvoerlegging van de straf het politieke motief van de dader moeten kunnen blijken. Hoezeer de overheid dat motief op zichzelf ook afwijst, en hoe waakzaam zij ook behoort te zijn om herhaling te voorkomen.
De hongerstaking als politiek pressiemiddel is een oud wapen in de Ierse geschiedenis. Bobby Sands is de dertiende Reuublikein die via deze methode zelfmoord heeft gepleegd sinds de Eerste Wereldoorlog, toen Ierland zelfstandig werd maar de noordelijke zes provincies bij Engeland bleven onder druk van de protestanten.
Bobby Sands bereikte misschien niet wat de provisionele IRA in de Noordierse gevangenissen graag verwezenlijkt had gezien en wat in de praktijk zou hebben betekend dat de IRA in de gevangenis als organisatie kon voortbestaan.
Maar dat de dood van Bobby Sands op dit punt geen overwinning heeft opgeleverd, betekent niet dat de IRA zijn overlijden als een nederlaag ziet. Integendeel: de hongerstaking is voor de Republikeinen een geweldig propagandistisch succes. Zij zijn erin geslaagd om over de hele wereld medelijden op te roepen voor de hongerstakers en negatieve commentaren te ontlokken over de onbuigzaamheid van de Britse regering.
Dit medelijden is zeker gerechtvaardigd, net zoals men diepe treurigheid moet voelen over de 2500 andere mensen die sinds de nieuwe eruptie van het Noordierse conflict in 1969 gewelddadig zijn omgekomen. Voor een groot deel van deze slachtoffers is de IRA verantwoordelijk.
Het ging de IRA dan ook niet om de humanitaire aspecten van Sands' eisen. Het strategische doel van de politieke status was om de commando-structuur in de gevangenissen te kunnen voortzetten en de Maze-gevangenis te gebruiken als kaderschool. En een wellicht nog belangrijker opzet van de hongerstaking was om de roomskatholieke bevolking van Noord-Ierland weer volledig achter de IRA te krijgen. Daarin zijn de Republikeinen volledig geslaagd. Veel politici in Engeland en Ulster hebben de laatste jaren de hoop gekoesterd, dat de grote meerderheid van de bevolking zich moe en walgend zou afkeren van het sectaristische geweld en de verzoenende middenpartijen zou gaan steunen. De Alliance Partij en de Sociaal Democratische en Labour Partij boden zich aan als voertuigen van matiging en samenwerking. Helaas hebben deze partijen weinig succes gehad, ook al omdat de economische crisis de ontwikkeling naar een meer seculaire maatschappij via grotere welvaart tegenhield.
Alle initiatieven die de Britten de laatste jaren hebben genomen, zijn stuk gelopen op de onverzoenlijkheid van de twee bevolkingsgroepen. Zij zijn allebei gevangenen van de lange koloniale geschiedenis van het land. Nu lijkt een verzoening echter nog verder verwijderd dan ooit. Zelfs de jonge generaties zijn vervuld van haat en wantrouwen."

Voor het Britse consulaat in New York (VS) demonstreerden sympathisanten van Sands op 1 mei.

WEST-EUROPA

NEDERLAND

EERSTE KAMER AANVAARDT WETSONTWERP ABORTUS

Na een politieke discussie van bijna 11 jaar heeft op 28 april het abortus-wetsontwerp van het kabinet de parlementaire eindstreep gehaald. Het wetsvoorstel van de ministers Ginjaar en De Ruiter werd door een voltallig aanwezige Eerste Kamer aanvaard met de krapst mogelijke meerderheid van 38 tegen 37 stemmen.
Op de CDA-leden Eijsink en De Vries na stemden de regeringsgezinde fracties – CDA 25 stemmen en VVD 13 – voor het ontwerp. waardoor het afbreken van zwangerschappen onder bepaalde voorwaarden wettelijk wordt mogelijk gemaakt. Tegen stemden de fracties van PvdA, D'66, PPR, PSP, CPN, GPV en SGP.
Het debat leverde voor geen van de partijen nieuwe gezichtspunten op. De ministers De Ruiter (justitie) en Van Trier (wetenschappen), die de zieke minister Ginjaar (volksgezondheid) verving, deden hun uiterste best de regeringsgezinde fracties van VVD en CDA zo min mogelijk tegen de haren in te strijken en met name de CDA-fractie gerust te stellen zodat het aantal tegenstemmende leden tot twee beperkt kon blijven.
Minister De Ruiter verklaarde na afloop van de stemming opgelucht te zijn dat het wetsontwerp nu door beide Kamers is aanvaard. Hij kon niet zeggen in hoeverre de praktijk door de nieuwe wet wijzigingen zal ondergaan. De praktische invulling van de wet moet nog gebeuren in een Algemene maatregel van bestuur, waarvan een concept vrijwel gereed is. Ook moet hierover nog advies worden gevraagd, aldus De Ruiter.
De nieuwe abortuswet zal rond sept. in werking treden, zo verwacht men op het ministerie van justitie. Overigens kan nog vertraging optreden als in de kabinetsformatie mogelijk nader onderhandeld gaat worden over de praktische uitwerking van de wet.
Op de aanvaarding van het wetsontwerp van de regering is uiteenlopend gereageerd. De Rooie Vrouwen in de PvdA zeggen „verontwaardigd te zijn over het feit dat de gelegenheidscoalitie van W D en CDA haar wil oplegt aan de meerderheid van de bevolking". De Rooie Vrouwen zullen de PvdA houden aan de congresuitspraak dat in een nieuwe regering met de PvdA onmiddellijk nieuwe initiatieven genomen zullen worden.

De bisschoppenconferentie constateert in een verklaring met spijt dat een wet is aangenomen ,,die niet voldoet aan alle eisen die het respect voor het ongeboren leven stelt".

Demonstratie van *vrouwen* op *Binnenhof met* geweld *uiteengedreven*

Hardhandig heeft een eenheid van de Haagse politie in de ochtend van 28 april met de wapenstok, traangas en honden ingegrepen, toen vrouwen, die demonstreerden tegen het wetsontwerp inzake abortus de toegang tot het gebouw van de Eerste Kamer versperden.
Es zijn 39 vrouwen aangehouden Vijf vrouwen zijn gewond geraakt. Een van de demonstranten heeft de voorzitter van de Tweede Kamer, D. Dolman, die toegang eiste tot het parlementsgebouw, klappen in het gezicht gegeven.

Ongeveer duizend vrouwen uit alle delen van het land waren naar Den Haag gereisd om te demonstreren tegen de abortuswet die op de agenda van de Eerste Kamer staat. Zij blokkeerden de toegang tot het gebouw, waarop de mobiele eenheid tot actie overging.
Voor de demonstatie op het Binnenhof was geen toestemming gevraagd. Wel is er volgens de politie op het laatste moment mondeling overleg geweest. Daarin is afgesproken dat de vrouwen niet tot blokkade zouden overgaan. Ze versperden de weg toch, waarop de politie de vrouwen sommeerde vrij baan te maken. Toen ze daaraan geen gevolg gaven, besloot de politie op te treden, aldus een zegsman. Tijdens de demonstratie wierpen de vrouwen rook- en verfbommen.
Aanvankelijk trok een groep vrouwen van het Binnenhof naar het politiebureau aan de Jan Hendrikstraat en naar het Malieveld. Later keerden de demonstranten terug naar het Binnenhof om vandaar in een stoet door Den Haag te trekken. Het bleef onrustig op het Binnenhof.

Behandeling in Eerste Kamer

De woordvoerder van de CDA-fractie in de Eerste Kamer tijdens het abortus-debat, mevr. Leyten, zei namens het overgrote deel van haar fractie dat men zich kon vinden in het regeringswetsontwerp, met name omdat het normatief georiënteerd is ten aanzien van de bescherming van het ongeboren leven. Wanneer die algemene norm zou ontbreken – zoals in het initiatiefontwerp PvdA-D'66 het geval is – zou het CDA onoverkomelijke bezwaren hebben gehad.
Namens de bezwaarden in de CDA-fractie sprak dr. R. Eijsink als oordeel uit dat dit een wet is die ,,onder de kritiek der Eerste Kamer niet zou mogen passeren". Hij zei niet hoeveel CDA-senatoren uiteindelijk hun stem aan het wetsontwerp zouden onthouden.
Mevr. Leyten (CDA) kon instemmen met de grondgedachte van het wetsontwerp. Zij vond dat de afweging tussen de noodsituatie van de vrouw en het afbreken van ongeboren menselijk leven in het wetsontwerp duidelijk normatief is geregeld, een logisch vervolg op het handhaven van abortus in het Wetboek van Strafrecht.
De norm dat abortus slechts dán kan worden uitgevoerd als de nood van de vrouw deze onontkoombaar maakt noemde zij duidelijk geformuleerd.
Afgezien van de inhoud van het onderwerp is het volgens mevrouw Leyten zeker geen blanco kwestie meer: gezien de lange voorgeschiedenis lijkt het voor de Eerste Kamer bijzonder moeilijk om ten tweeden male een abortuswetsontwerp te verwerpen, meende zij.
Namens de PvdA-fractie noemde mevrouw d'Ancona het ontwerp-Ginjaar.De Ruiter een ,,warrige en onzinnige regeling". Als een groot iuridisch bezwaar zien de socialisten dat de overtijd-behandeling niet onder de werking van het wetsontwerp valt. Verbijsterd zei zij te zijn over het antwoord van minister De Ruiter in de Tweede Kamer in december jl. dat .,bij de overtijd-behandeling niet vaststaat dat de vrouw zwanger is".
De PvdA-fractie is vóór legalisering van abortus ,,voortkomend uit de redelijke overweging dat mensen zelf deze belangrijke beslissing moeten kunnen nemen". Het komt daarbij neer op de verantwoordelijkheid van de draagster van ongeboren leven
„Zij alleen kan en moet de zorgvuldigheid in acht nemen," aldus mei-r d'Ancona.
Mevrouw d'Ancona bestreed namens de PvdA-fractie de opvatting dat de algemene norm in het wetsontwerp iets voorstelt. Dat maakt het regeringsontwerp voor de socialisten onaanvaardbaar, te zamen met de onduidelijkheid over het al dan niet onder de werking van de wet vallen van de overtijd-behandeling.
WD-fractievoorzitter Zoutendijk zei bij het afleggen van de stemverklaring dat alle 13 WD-ers het erg moeilijk hebben gehad bij de beoordeling van het abortuswetsontwerp.
Voor sommigen is een aantal regels te streng, voor anderen gelden bezwaren tegen de vijf dagen bedenktijd. Ook het idee dat de uitvoering van de wet niet in alle delen van het land dezelfde zal zijn heeft een aantal liberalen grote twijfels bezorgd. Niettemin vinden de VVD-ers dat dit wetstontwerp te prefereren is boven de huidige praktijk.
D'66-woordvoerder Glastra van Loon zei fundamentele bezwaren te hebben tegen het wetsontwerp ,,uit gevoelens van liefde en recht".
Zwangere vrouwen in nood moeten niet door wettelijke regels extra worden belast. Iedere overweging, aldus de D'66-fractiewoordvoerder, die iets anders beoogt dan optimale hulpverlening. leidt af van onze verantwoordelijkheid en doet afbreuk aan de bescherming van het leven. (NRC/H'blad, Handelingen)

(Vor. ber. pag. 84/1 e.v.-1981)

JAARVERSLAG
ARBEIDSMARKT 1980

,,Gedurende het jaar 1980 is de situatie op de arbeidsmarkt aanzienlijk verslechterd. De werkloosheid nam – met name door ontwikkelingen in de bouwnijverheid – onrustbarend toe, een tendens die zich inmiddels voortzet en waarvan het einde voorlopig nog niet in zicht is.
Daarbij deed zich de complicatie voor dat de beschikbare ruimte voor beleid tegelijkertijd sterk werd gereduceerd. In de komende jaren zal deze spanning zich, naar te vrezen is, nog veel sterker doen gevoelen. Een gezamenlijke inspanning van regering, werkgevers en vakbeweging is nodig om dit dilemma creatief tegemoet te treden". Dit schrijft minister Albeda van Sociale Zaken in zijn voorwoord bij het op 27 april gepubliceerde Jaarverslag Arbeidsmarkt 1980. In het eerste deel van dit verslag wordt ingegaan op de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt. Enkele nieuwe onderwerpen, die in dit deel aan de orde komen betreffen schoolverlaters, uitzendkrachten, de technologische ontwikkeling en stromen op de arbeidsmarkt.
Het tweede deel gaat in op het arbeidsmarktbeleid. Waar mogelijk is de beschrijving van het gevoerde beleid aangevuld met evaluerende beschouwingen gebaseerd op eigen of extern verricht onderzoek. Voor het eerst wordt in het verslag ook stilgestaan i j het gevoerde inkomensbeleid en sociale zekerheidsbeleid in relatie tot de arbeidsmarkt. Tenslotte worden – ook dat is nieuw – enkele beleidsvoornemens aangekondigd.

Ontwikkelingen

Het jaar 1980 gaf evenals 1979 een aanzienlijke toename van het arbeidsaanbod te zien. Dit hangt vooral samen met de grote en zelfs nog toenemende toestroom van schoolverlaters. Ook door migratie neemt de beroepsbevolking nog steeds toe, evenals door de stijgende deelneming van gehuwde vrouwen. De stijging van het arbeidsaanbod werd nog enigszins gematigd doordat zowel de vervroegde uittreding in het kader van VUT-regelingen als de afvloeiing naar de WAO nog een stijging lieten zien.

De in verhouding gunstige ontwikkeling van de werkgelegenheid in 1979 heeft zich in 1980 helaas niet voortgezet. De werkgelegenheid groeide per saldo in 1980 nog met 0,1% tot 4.728.000 manjaren. Vergeleken met de groei vanaf 1977 (0,2; 1978 0,5 en 1979 0,9%) kan van een stagnerende ontwikkeling worden gesproken.
De recessie bleef niet zonder gevolgen voor die ontwikkeling. De gevolgen werden het eerst en het sterkst voelbaar in de bouwnijverheid en aan het eind van het jaar ook in de verwerkende industrie en de dienstensector. Al met al resulteerde gemiddeld over 1980 een lichte daling van de werkgelegenheid in de bedrijvensector, die door de groei van de werkgelegenheid bij de overheid kon worden gecompenseerd.
Opvallend is overigens dat de reeds krachtige stijging van de werkgelegenheid van vrouwen (1978/79 met 3.5%) zich desondanks versterkt heeft voortgezet (197911980 met 3,9%).
Voorts verdient de gunstige ontwikkeling bij het midden- en kleinbedrijf vermelding.
De hier aangeduide ontwikkelingen resulteerden in een forse daling van de openstaande vraag enerzijds en een forse stijging van de werkloosheid anderzijds tot gemiddeld 248.000 in 1980 (160.000 mannen en 88.000 vrouwen). Daarbij zette de al enige jaren aan de gang zijnde daling van de werkloosheid bij de mannen zich niet voort. Onder invloed van de recessie steeg de werkloosheid van mannen in 1980 aanzienlijk. De stijging van de werkloosheid bij de vrouwen komt wel overeen met die van voorgaande jaren en kan als trendmatig worden bestempeld.
Op grond van confrontatie van werkloosheid en openstaande vraag kan worden geconcludeerd, dat de aansluitingsproblemen op de arbeidsmarkt in 1980 onder invloed van de algemene verruiming van de arbeidsmarkt aanzienlijk zijn verminderd. Daaruit mag echter niet worden geconcludeerd, dat het functioneren van de arbeid ook structureel is verbeterd.
Internationale vergelijking leert, dat de werkgelegenheidsontwikkeling in Nederland de laatste jaren niet ongunstig afsteekt bij die in het buitenland. Onder invloed van de forse stijging van het arbeidsaanbod sind 1979 stijgt de werkloosheid in Nederland echter vooral het laatste jaar in verhouding snel. Niettemin ligt het werkloosheidspercentage in Nederland nog

aanzienlijk onder het gemiddelde van de EEG-landen.
Gunstig is bovendien, dat de ontwikkeling van de loonkosten per eenheid produkt in Nederland de laatste jaren verhoudingsgewijs gematigd is geweest, ook indien rekening wordt gehouden met de relatieve waardestijging van de gulden.

Het beleid

De doelstelling volledige en volwaardige werkgelegenheid is in 1980 verder uit het zicht geraakt. Duurzaam herstel van het evenwicht op de arbeidsmarkt vereist in de eerste plaats terugkeer naar gezonde macro-economische verhoudingen. Een goede werking van de arbeidsmarkt is daarbij een noodzakelijke, doch geen voldoende voorwaarde.
De combinatie van een tekort op de lopende rekening van de betalingsbalans en een al zeer hoog financieringstekort van de collectieve sector, maakt dat de beleidsruimte voor stimulering van de economische bedrijvigheid uiterst beperkt is. Niettemin heeft de regering aan het eind van 1980 besloten tot een programma van aanvullende werken ten bedrage van 200 mln, voornamelijk gericht op de bouwsector.
Ook in het op 25 maart j.l. aan de Kamer aangeboden pakket van beleidsbijstellingen voor 1981 is ruimte gemaakt voor aanvullende werkgelegenheidsmaatregelen. Voor 1981 is 260 mln uitgetrokken voor maatregelen ten behoeve van onder andere de bouw, de financiële problematiek van het bedrijfsleven en de jeugdwerkloosheid.
Wat het scheppen van aanvullende werkgelegenheid in de collectieve sector betreft wordt in het jaarverslag gewezen op het zogenaamde Arbeidsplaatsenplan 1980, en op het Plan Albeda/Gardeniers dat is gericht op vervroegde bezetting van in de meerjarenramingen voorziene arbeidsplaatsen.
Gezien de hoge en nog toenemende werkloosheid krijgt in het beleid beperking van de toestroom van buitenlandse arbeidskrachten en herverdeling van de beschikbare werkgelegenheid veel nadruk.
Het beperkende beleid wat betreft de werving van buitenlandse arbeidskrachten is in 1980 onverkort voortgezet op basis van de op 1 november 1979 in werking getreden Wet Arbeid Buitenlandse Werknemers.
Het herverdelingsbeleid concentreerde zich vooral op bevordering van de vervroegde uittreding (VUT) en op het langs experimentele weg stimuleren van deeltijdarbeid.
Het beleid tot afstemming van vraag en aanbod loopt langs méér lijnen.
In de eerste plaats wordt gestalte gegeven aan de beleidsvoornemens uit de zogenaamde Knelpuntennota van december 1979.
In dit verband wordt vermeld, dat binnenkort een wetsontwerp verplichte vacaturemelding naar de Tweede Kamer gaat. Voorts zijn richtlijnen gegeven voor een intensieve aanpak van de moeilijk vervulbare vraag. Waar nodig worden regelingen die de oplossing van knelpunten bemoeilijken aangepast.
In de tweede plaats wordt genoemd, de verdere uitbreiding van de aktiviteiten op het gebied van scholing, opleiding, beroepskeuzevoorlichting en -advisering. Begonnen is al met de verdubbeling van de capaciteit van de Centra voor Vakopleiding van Volwassenen.
Een derde belangrijke lijn is de afstemming van sociale zekerheid en arbeidsmarkt.
Langs de weg van volumebeleid, strikte toepassing van het begrip passende arbeid, verzwaarde referte-eisen voor WW en WWV, en de wachtperiode voor RWW-uitkering wordt gestreefd naar een vermindering van het beroep op de sociale zekerheid.
Bovendien wordt bij het inkomensbeleid nadrukkelijk ruimte gelaten om gewijzigde schaarsteverhoudingen beter in de lonen tot uitdrukking te laten komen. Met name wordt dan gedacht aan toeslagen voor vuil en zwaar werk.
Ook van de uitbreiding van het aantal Arbeidsbureaus-Nieuwe-Stijl wordt een belangrijke bijdrage voor het knelpuntenbeleid verwacht.
Tenslotte zijn regelingen in voorbereiding om de inpassing in het arbeidsproces van ve schillende moeilijk plaatsbare groepen te verbeteren. Bovendien wordt met het oog op de doorzichtigheid en effectiviteit van het beleid gewerkt aan de integratie van de onderscheidene plaatsingsbevorderende maatregelen tot één regeling: de Plaatsingsbevorderende Maatregel. (Ministerie van sociale zaken)

BETERE AFSTEMMING TOEPASSING SANCTIE WERKLOOSHEIDSUITKERINGEN

Staatssecretaris De Graaf van Sociale Zaken heeft op 27 jan. een besluit uitgevaardigd - ingaande 1 maart 1981 – over de toepassing van de Wet werkloosheidsvoorziening(WWV) in die gevallen waarin het ontstaan of voortduren van de werkloosheid te wijten is aan eigen toedoen van een werkloze werknemer.
Tot dusver moeten de gemeentebesturen in zulke gevallen gedurende een door hen vast te stellen periode een maatregel op grond van de WWV toepassen. Die maatregel bestaat uit een verlaging van het uitkeringspercentage of een uitsluiting van het recht op uitkering, al naar gelang de ernst en verwijtbaarheid van de gedraging.
Op grond van de Werkloosheidswet (WW) worden deze werknemers evenwel in beginsel van het recht op uitkering uitgesloten.
Om nu een goede afstemming van de WWV op de WW op dit punt te bereiken heeft de staatssecretaris besloten, dat de periode waarover een maatregel op grond van de WWV moet worden toegepast, tenminste gelijk moet zijn aan de duur van de uitsluiting ingevolge de WW. Alleen als het gemeentebestuur op grond van zwaarwegende overwegingen deze toepassing van sanctie niet redelijk acht. kan van deze regel worden afgeweken.
Dit betekent niet dat een werknemer, aan wie geen of niet langer WW-uitkering wordt toegekend in verband met een verwijtbare gedraging, eveneens volledig van een WWV-uitkering zou moeten worden uitgesloten. Het besluit betreft alleen de minimale tijdsduur van te nemen maatregelen ingevolge de WWV. Gehandhaafd wordt de bevoegdheid van de gemeentebesturen om te bepalen in welke mate het uitkeringspercentage wordt verlaagd dan wel betrokkene van het recht op uitkering wordt
Bovendien bepaalt het besluit dat gemeentebesturen voordat zij beslissen, bij de bedrijfsverenigingen inlichtingen moeten vragen over de gronden die tot het uitsluiten van een WW-uitkering nebben geleid.

VERLENGING EIS GEWERKTE DAGEN IN WW EN WWV GAAT IN OP 1 APRIL

Op 1 april a.s. is een wijziging van de Werkloosheidswet (WW) en de Wet Werkloosheidsvoorziening (WWV)in werking getreden die betrekking heeft op het aantal dagen werken. vereist voor het recht op uitkering.
Degenen, die op of na 1 april werkloos worden, zullen in het algemeen slechts recht op uitkering ingevolge de WW en de WWV kunnen doen gelden, als zij in het jaar aan hun werkloosheid voorafgaande op tenminste 130 dagen hebben gewerkt. Tot dusver bedroeg deze grens 65 dagen in het voorafgaande jaar of 6 weken aaneensluitend onmiddellijk aan de werkloosheid voorafgaande.
Voor part-timers, musici en artiesten en seizoenwerknemers zal een lager aantal dagen gelden. Dit is deels geregeld in de wet zelf en zal voor het overige worden gerealiseerd in uitvoeringsmaatregelen.
Voor part-timers, die een regelmatig arbeidspatroon hebben, geldt als dagen-eis het 26-voud van het gemiddeld aantal dagen werken per week, met een minimum van 65. Part-timers in een onregelmatig arbeidspatroon hebben ern wat zwaardere eis.
Musici en artiesten en degenen. die hen technisch bijstaan, voldoen als zij in een onregelmatig arbeidspatroon op minder dan 5 dagen per week werken. aan de dagen-eis als zij 80 dagen hebben gewerkt.
Voor een aantal met name genoemde seizoenwerknemers geldt ook een verlaagd aantal dagen, dat varieert van 80 tot 100.

DE VAKANTIE-UITKERING AOW EN AWW

In de maand mei wordt zoals gebruikelijk tegelijk met het maandelijks AOW- en AWW-pen sioen ern vakantie-uitkering uitbetaald
Deze vakantie-uitkering heeft betrekking op de periode mei 1980 tot en met april 1981 Voor degenen, die over deze hele periode aanspraak op een volledig pensioen hebben gehad. bedraagt de bruto vakantie-uitkering voor

Gehuwde bejaarden en weduwen met kinderen jonger dan 18 jaar	f 1.227,61
Alleenstaande bejaarden en overige weduwen	833,71

Wanneer een pensioengerechtigde niet de hele periode mei 1980 tot en met april 1981 pensioen heeft genoten dan wel een gekort pensioen heeft ontvangen, is het bedrag van de vakantieuitkering natuurlijk lager.
Ook wanneer in die periode een wijziging is opgetreden in de situatie. die van invloed is op de hoogte van het pensioen – bijvoorbeeld wanneer het gehuwdenpensioen AOW is vervangen door een pensioen voor alleenstaanden – gelden andere vakatie-uitkeringsbedragen.
De hiervoor genoemde vakantie-uitkeringen zijn bruto bedragen. Hierop wordt loonbelasting ingehouden. De berekening van het nettobedrag wordt vermeld op het betalingsstuk. Die inhouding van loonbelasting geldt dit jaar voor het eerst ook voor de alleenstaande bejaarden. die uitsluitend AOW-pensioen ontvangen. In de bruto vakantie-uitkering is een compensatie voor deze belastingheffing begrepen.
Toch zullen degenen, die zowel over de periode mei 1979 tot en met april 1980 als over de periode mei 1980 tot en met april 1981 alleen aanspraak hadden op het volledige AOW-pensioen voor alleenstaanden, dit jaar als regel een lagere netto-vakantie-uitkering ontvangen dan vorig jaar.
De oorzaak hiervan is, dat met ingang van 1 januari 1980 voor de alleenstaande bejaarden de verhouding tussen de vakantie-uitkering en de maanduitkering is gewijzigd. Per die datum werd de vakantie-uitkering relatief verlaagd. Die verlaging werd echter volledig gecompenseerd door een even grote verhoging van de maanduitkering. Per saldo is deze groep van bejaarden er dus niet op achteruit gegaan. De vorig jaar betaalde vakantie-uitkering had echter nog voor een groot gedeelte betrekking op 1979. In 1979 golden voor alleenstaande bejaarden hogere vakantie-uitkeringsbedragen. De daardoor opgebouwde vakantie-uitkering kwam zodoende hoger uit dan in 1981. (Ministerie van sociale zaken)

INKOMEN KAMERLEDEN WORDT INGEKORT

De schadeloosstelling van de leden van de Tweede Kamer wordt per 1 januari 1981 aangepast aan de voor de ambtenaren getroffen maatregelen tot vermindering van de vakantie-uitkering.

Afgezien van de gebruikelijke aanpassing van de schadeloosstelling aan de wijziging in de ambtenarensalarissen betekent dit voor de Tweede-Kamerleden een korting van 1,7%.
Hiermede komt de minister van binnenlandse zaken, de heer H. Wiegel, tegemoet aan de wens van de Tweede Kamer, zoals die is neergelegd in een motie van het Kamerlid R. E. F. M. Nijhof, die eind vorig jaar is aangenomen.
Voor de ambtenaren is de vakantie-uitkering teruggebracht van 8% naar 7½%, terwijl daaraan een maximum is verbonden van f 5 200.— per jaar Om dat de Tweede-Kamerleden geen vakantie-uitkering genieten. zou zonder de motie de vermindering niet hebben plaatsgevonden *(Ministerie* van bznnenlandse zaken)

RAPPORT SOCIAAL EN CULTUREEL PLANBUREAU: „PROFIJT VAN DE OVERHEID IN 1977". DENIVELLEREND EFFECT VAN SUBSIDIE-UITGAVEN

De nivellering van inkomens, die in de vrij besteedbare sfeer door belastingen premieheffing en sociale uitkeringen inclusief pensioenen plaatsvindt, wordt ten dele weer ongedaan gemaakt in de sfeer van de gebonden of tertiaire inkomensoverdrachten van de overheid. Toerekening van overheidsuitgaven die in de vorm van subsidies, goederen of diensten voor de bevolking beschikbaar komen wijst uit dat het profijt voor huishoudens toeneemt naarmate het inkomen toeneemt. Wel neemt de toename als percentage van het inkomen iets af.
Laten we de jongvolwassenen die volledig dagonderwijs volgen buiten beschouwing, dan blijkt dat de huishoudens in de hoogste inkomensgroepen 2 à 3 keer zo veel profijt genieten van overheidsvoorzieningen dan huishoudens in de laagste inkomensgroepen. Het feit dat vooral hoge inkomensgroepen profiteren van voorzieningen hangt tot op zekere hoogte samen met de grotere gezinsomvang in deze inkomensgroepen. Tot deze conclusies komt het Sociaal en Cultureel Planbureau in zijn rapport „Profijt van de overheid in 1977", dat op 1 mei 1981 is verschenen.
De studie beoogt een zo volledig mogelijk beeld te geven van de tertiaire inkomensverdeling d.w.z. van de baten die huishoudens ontvangen door het gebruik van gesubsidieerde voorzieningen, en de lasten die zij dragen door aan goederen gebonden belastingen.

Achtergronden

In het verleden is herhaaldelijk door de regering aangedrongen op nader onderzoek naar de inkomenseffecten van overheidsuitgaven en -inkomsten. In de Interimnota inkomensbeleid van het kabinet-Den Uyl (1975) werd aangedrongen op een beter inzicht in de gevolgen van overheidsuitgaven op de inkomensverdeling. In zijn regeringsverklaring (1978) stelde het kabinet-Van Agt een studie in bovengenoemde zin in het vooruitzicht In de concept raamwet op de inkomensvorming (1979) werd het belang van inzicht in de inkomenspolitieke effecten van overheidsvoorzieningen nogmaals onderstreept.
Een gedeelte van dit rapport is in feite een herhaling van een verkennende studie uit 1977. Daarin werd al voor vijf voorzieningen op het gebied van de volkshuisvesting en voor vrijwel alle van de ook hier behandelde voorzieningen op het gebied van het onderwijs de verdeling naar inkomensgroepen voor 1975 gegeven.
In het nu gepubliceerde rapport is de verdeling van deze sectoren voor 1977 opnieuw beschreven, en tevens aangevuld met de sectoren openbaar vervoer, maatschappelijke dienstverlening, cultuur, recreatie en sociaal-cultureel werk, gezondheidszorg, justitie en belastingen.
Bovendien is de verdeling niet alleen beschreven naar inkomensgroepen maar ook naar andere kenmerken van de ontvangende huishoudens zoals leeftijd, samenstelling, opleiding en regio.

Omvang van de verdeling

Het belang van de tertiaire uitgaven en inkomsten kan worden aangegeven tegen de achtergrond dat naast het vrij besteedbaar inkomen ook de beschikking over gesubsidieerde goederen en diensten een bepalende factor is voor de welvaartspositie.
Het secundaire of vrij besteedbare inkomen van alle huishoudens gezamenlijk bedroeg in 1977 ongeveer f 140 mrd. De uitgaven van de overheid en sociale zekerheidsinstellingen voor voorzieningen die gratis of met aanzienlijke subsidies ter beschikking kwamen voor de bevolking beliepen ongeveer f 86 mrd. Anderzijds betaalden de huishoudens via de besteding van hun vrij geschikbaar inkomen nog zo'n f 41 mrd aan gebonden belastingen en eigen bijdragen. Niet al deze baten en lasten kwamen overigens in aanmerking om aan individuele huishoudens te worden toegerekend.
Van de f 86 mrd aan uitgaven kan bijna 45% of f 39 mrd op verdelingsconsequenties bestudeerd worden. Het resterende bedrag werd besteed voor zuiver collectieve voorzieningen zoals het overheidsapparaat, defensie en waterstaat of aan investeringen.
Van de f 41 mrd aan gebonden belastingen en eigen bijdragen werd 75% of f 31 mrd door individuele huishoudens opgebracht.

Samenstelling huishoudens

Een belangrijk verschil tussen de uitgangspunten voor dit rapport en de eerste Profijt studie betreft de definitie van huishoudens. In Profijt I werd ervan uitgegaan dat inkomensafhankelijke kinderen t/m 26 jaar onderdeel vormden van het huishouden van hun ouders. In dit rapport worden alle personen van 18 jaar en ouder – ook al wonen ze thuis bij hun ouders en zijn ze voor hun inkomen afhankelijk van hun ouders – niet tot het huishouden van hun ouders gerekend. Personen van 18 jaar en ouder worden als aparte huishoudens beschouwd
Personen die permanent verblijven in inrichtingen zoals bejaardenoorden of verpleeghuizen zijn voor de toerekening van baten en lasten buiten beschouwing gebleven en niet in de inkomensverdeling opgenomen.

De secundaire inkomensverdeling

Gebonden uitgaven en inkomsten worden toegerekend aan huishoudens gekarakteriseerd door hun secundair inkomen. Secundaire of vrij besteedbare inkomens omvatten alle inkomsten van een huishouden aan loon, salaris, pensioen of uitkeringen na afdracht van belastingen en sociale verzekeringspremies, uitgezonderd de ziekenfondspremie.
De af te dragen belastingen worden berekend als de belastingbedragen die betaald hadden moeten worden, indien er geen sprake zou zijn geweest van belastingvoordelen verbonden aan aftrekposten, die tot vergelijkbare effecten leiden als directe subsidies.
De huishoudens worden gerangschikt naar de hoogte van hun inkomen in 10% groepen of decielen, van laag (1e deciel) tot hoog (10e deciel). Het gemiddeld secundair inkomen is voor 1977 becijferd op f 21.300. Van de totale secundaire inkomenssom werd de helft verworven door de huishoudens in de hoogste 3 inkomensdecielen. De stijging van het gemiddeld secundair inkomen tussen het 2e en 8e inkomensdeciel is betrekkelijk constant. Vanaf het 8e inkomensdeciel stijgt het gemiddeld inkomen aanzienlijk met het oplopen van de decielnummers.
De hoogte van het secundair inkomen van het huishouden wordt in belangrijke mate bepaald door het al dan niet aanwezig zijn van een werkende partner. Het secundair inkomen van het huishouden wordt immers gevormd door de som van de inkomens van het hoofd en de partner.
In ongeveer 14% van de huishoudens bleek het hoofd een werkende partner te hebben. Werkende partners dragen gemiddeld ca. 8% aan het inkomen van het huishouden bij. In de hogere inkomensdecielen vindt men relatief veel huishoudens waarvan het hoofd een partner heeft en waarvan het hoofd een hogere opleiding genoten heeft.

De tertiaire inkomensverdeling

In 1977 ontving een huishouden, dat tot de hoogste 10% inkomens behoorde, gemiddeld bijna f 6.700 van de overheid via de uitgaven voor collectieve voorzieningen bij een gemiddeld vrij besteedbaar jaarinkomen van ongeveer f 46.000. Het gemiddelde vrij besteedbare jaarinkomen van een huishouden dat tot de laagste inkomensgroep behoorde, afgezien van leerlingen en studenten, was toen rond de f 11.000. Deze huishoudens ontvingen gemiddeld f 2.000 aan overheidsuitgaven. De hier weergegeven uitgavenbedragen zijn gesaldeerd voor de eigen bijdragen die de huishoudens zelf voor de voorzieningen betalen.
Aan de lastenzijde betaalde een huishouden dat tot de hoogste 10% inkomens behoorde een bedrag van f 7.200 aan gebonden belastingen, zoals onroerend goed belasting, omzetbelasting en accijnzen. Voor de laagste inkomensgroep was dit f 2.200.
De volkshuisvestingsuitgaven en uitgaven voor cultuur en recreatie komen overwegend bij de hogere inkomensgroepen terecht. Ruim 60% van de uitgaven in beide sectoren komen ten bate van huishoudens die meer dan een modaal inkomen genieten.

Bij de uitgaven voor gezondheidszorg (gesaldeerd met de premies) en maatschappelijke dienstverlening is het beeld omgekeerd: ruim 70% van deze uitgaven komt ten profijte van huishoudens wier inkomen op of rond het sociaal minimum ligt (decielen 1 t/m 4).
De uitgaven voor onderwijs en openbaar vervoer nemen wat betreft hun verdelingsconsequenties een tussenpositie in.

Vergelijking met normverdelingen

Een goede kijk op de verdeling van overheidsuitgaven en -inkomsten vereist een beoordeling. Deze beoordeling kan niet aan objectieve maatstaven worden ontleend, maar enkel aan een waarde-oordeel. In het rapport wordt de gevonden verdeling vergeleken met een viertal normen die men zou kunnen aanleggen.
Het blijkt dat de gevonden batenverdeling het best past bij de norm waarbij elke persoon binnen een huishouden, ongeacht inkomensgroep, een gelijk bedrag zou dienen te krijgen van de overheid. De enige afwijking bestaat eruit dat de laagste inkomensgroep, gevormd door onderwijsvolgende jonge volwassenen tot 26 jaar zonder inkomen, een profijt heeft dat belangrijk boven deze norm uitstijgt vanwege de onderwijsuitgaven.
De gevonden lastenverdeling blijkt het best aan te sluiten bij de norm waarbij elk huishouden een gelijk percentage van het inkomen zou dienen bij te dragen aan de algemene middelen. Bij die norm betalen de laagste inkomensgroepen nog wat te veel en de hoogste nog wat te weinig.

Vergelijking met eerdere uitkomsten

Vergelijken we de verdeling van de uitgaven voor 1977 uit dit rappport met die uit de eerste verkennende studie voor 1975 dan blijkt dat voor de sector volkshuisvesting de verdeling ten gunste van de hogere inkomensdecielen blijft, maar minder ongelijk geworden is. Voor de sector onderwijs is de verdeling nauwelijks veranderd, behalve dat het profijt van de studietoelagen zich iets meer geconcentreerd heeft in de middengroepen. De overige sectoren kwamen in de verkennende studie nog niet aan de orde.

Conclusie

Het tegengesteld effect van het overheidsoptreden in de secundaire en tertiaire inkomenssfeer roept de vraag op of hier over een langere tijdsperiode gezien sprake is van een optimaal beleid. Daarbij mag niet vergeten worden dat de verdeling van overheidsuitgaven over inkomensgroepen slechts één van de vele doelstellingen is die de overheid nastreeft. Zo streeft de overheid ook naar een goede woningvoorraad, een goed opgeleide beroepsbevolking of naar aan de moderne eisen aangepaste medische voorzieningen.

Gegevens

Het SCP-rapport heeft zijn berekeningen grotendeels gebaseerd op de gegevens van een enquête die door het CBS voor het Ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening werd gehouden. Over één op de ongeveer 500 huishoudens waren gegevens beschikbaar.
Daarnaast is voor de analyse van het voorzieningengebruik door huishoudens gebruik gemaakt van alle meest recente CBS-enquêtes op dit gebied.
In het rapport is aangegeven in welke mate het gebruik van steekproefgegevens aanleiding kan geven tot vertekeningen. De mogelijke vertekeningen blijken klein genoeg om aan te mogen nemen, dat het geschetste beeld van de verdeling van overheidsuitgaven niet ingrijpend zou veranderen als meer volledige gegevens beschikbaar zouden zijn geweest. (Sociaal en cultureel planbureau)

WONINGBOUW 1980

In de periode januari–december 1980 werd volgens gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek met de bouw van 105.672 woningen begonnen, tegen 99.343 in de overeenkomstige periode van 1979.
Het aantal voltooide woningen bedroeg in de periode januari–december 1980 113.756 (waarvan 49.968 of 44% huurwoningen), tegen 87.522 (waarvan 31.744 of 36% huurwoningen) in de overeenkomstige periode van 1979.
De regionale verdeling van de in de 12-maandsperiode januari 1980 t/m december 1980 begonnen en voltooide woningen en de per eind december 1980 in uitvoering zijnde woningen is als volgt: (tussen haakjes de mutaties ten opzichte van de overeenkomstige periode. resp. tijdstip van 1979)

	Begonnen		Voltoozd		*In uitvoering*	
Groningen	3670	(+ 6%)	3621	(+23%)	3958	(— 1%)
Friesland	3564	(— 6%)	4154	(+ 5%)	4046	(—13%)
Drenthe	2554	(—15%)	3101	(+25%)	2760	(—18%)
Overijssel	6777	(— 3%)	8157	(+17%)	5952	(—19%)
Gelderland	11817	(+ 7%)	13160	(+31%)	10054	(—12%)
Utrecht	7049	(—12%)	9777	(+68%)	5070	(—35%)
Noord-Holland	14195	(+22%)	14600	(+39%)	14213	(— 3%)
Zuid-Holland	25618	(+ 9%)	25580	(+34%)	29878	(— 0%)
Zeeland	1864	(— 3%)	2244	(—19%)	1992	(—18%)
Noord-Brabant	15001	(0%)	16977	(+19%)	14362	(—13%)
Limburg	8771	(+24%)	8138	(+28%)	8954	(+ 6%)
Z.IJ.Polders incl. Dronten en Lelystad	4792	(+19%)	4247	(+89%)	4944	(+12%)
Nederland	105672	(+ 6%)	113756	(+30%)	106183	(— 8%)

Over de 12-maandsperiode jan. 1980 t/m dec. 1980, luiden de aantallen woningen naar financieringswijze, alsmede de percentuele verschillen ten opzichte van de periode jan. 1979 t/m dec. 1979. als volgt:

Begonnen:		
Woningwetwoningen	49726	(+40%)
Premiewoningen	37874	(+ 8%)
Ongesubsidieerde woningen	18072	(—37%)
Totaal	105672	(+ 6%)
Voltooid:		
Woningwetwoningen	40448	(+57%)
Premie oningen	44302	(+35%)
w.v. huurwoningen	9820	(+36%)
Ongesubsidieerde woningen	29006	(+ 0%)
w.v. huurwoningen	1267	(+35%)
Totaal	113756	(+30%)

In uitvoering ultimo december 1980 alsmede de percentuele verschillen ten opzichte van ultimo december 1979:

Woningwetwoningen	47473	(+24%)
Premiewoningen	36355	(—15%)
Ongesubsidieerde woningen	22355	(—34%)
Totaal	106183	(— 8%)

In bovenstaande aantallen is ook begrepen de nieuwbouw gefinancierd volgens de Nota Huisvesting Alleenstaanden en Tweepersoonshuishoudens, voor zover deze bouw voldoet aan de normen gesteld in de Model Bouwverordening (o.a. eigen toegangsdeur, eigen toilet niet uitkomend op keuken of kamer. eigen keuken).(Ministerie van economische zaken)

HYPOTHEKENMARKT BLEEF IN 1980 TERUGLOPEN

Volgens een mededeling van het Centraal Bureau voor de Statistiek werd in 1980 voor 59,4 mrd gld aan nieuwe hypotheken in de openbare registers ingeschreven, tegen 64,7 mrd gld in het voorafgaande jaar. Met deze daling van ruim 8% wordt de trend voortgezet die zich in 1979 al aftekende met een daling van 10%.

De terugloop van de hypothekenmarkt kwam geheel voor rekening van de markt voor hypotheken op woonhuizen en combinaties woonhuis/bedrijfspand. Volgens het CBS werden gedurende het afgelopen jaar 230.000 van deze zogenaamde woninghypotheken ingeschreven, 61.000 minder dan in 1979; hiermee was een bedrag gemoeid van 37,7 mrd gld. bijna 15% minder dan in het voorgaande jaar. Opmerkelijk is ook volgens het CBS dat de ingeschreven bedragen der woninghypotheken in de loop van 1980 terugliepen, nl van gemiddeld 173.000 gld in het eerste kwartaal naar rond 160.000 gld. Hoewel ook bij de overige hypotheken, in hoofdzaak op bedrijfspanden, het aantal inschrijvingen is teruggelopen in vergelijking met het voorgaande jaar, nam hier het totaal ingeschreven bedrag nog met ruim 5% toe, doordat hogere bedragen in de registers werden opgenomen, nl. gemiddeld 568.000 gld tegen 510.000 gld in 1979.

In de marktaandelen van de onderscheiden categorieën kredietinstellingen is weinig verandering gekomen, met uitzondering van de hypotheekbanken die hun aandeel in de totale markt zagen teruglopen van 22,2% tot 20,9%, aldus het CBS. (Ministerie van economische zaken)

GARANTIEREGELING PARTICULIERE PARTICIPATIEMAATSCHAPPIJEN

De ministers van financiën en van economische zaken hebben op 23 *april de regeling bekendgemaakt waaronder particuliere* participatiemaatschappijen (PPM) *die aan kleine en middelgrote ondernemingen risicodragend* vermogen *verschaffen in aanmerking komen voor een gedeeltelijke garantie van de overheid. De uitvoering van de regeling is in handen gelegd van De* Nederlandsche *Bank* (DNB) *als toezichthoudende instelling. Centraal in de regeling staat het beginsel dat de helft van het risico voor de hoofdsom wordt gedragen door de PPM en de andere helft door de Staat.*

De regeling is een onderdeel van de op 16 *september 1980 aangekondigde*

maatregelen ter verbetering van de financierings- en rentabiliteitsproblematiek van het bedrijfsleven, waarmee beoogd wordt een bijdrage te leveren aan het herstel van de economische groei. De financiering van deze maatregelen geschiedt uit extra aardgasbaten.
De Garantieregeling Particuliere Participatiemaatschappijen wil door verlaging van de risicodrempel de toevloeiing van risicodragend vermogen naar kansrijke ondernemingen vergroten. Daarbij kan o.m. gedacht worden aan ondernemingen met risicovolle en technologisch geavanceerde projecten.

Particuliere participatiemaatschappijen zijn volgens de regeling ondernemingen (N.V., B.V., Vennootschap onder firma of commanditaire vennootschap met een rechtspersoon als beherend vennoot) die zich ten doel stellen het verstrekken van risicodragend kapitaal aan in Nederland gevestigde bedrijven. De participatie kan de vorm hebben van aandelen of een in aandelen converteerbare achtergestelde lening. De ondernemingen waaraan risicodragend vermogen wordt verstrekt hebben maximaal 500 werknemers en zijn in hoofdzaak in Nederland werkzaam. Participaties in ondernemingen met activiteiten die (in hoofdzaak) betreffen het bank- en verzekerings- en beleggingswezen of het beheer of exploitatie van onroerend-goed zijn van de regeling uitgesloten.
Om erkend te worden als PPM in de zin van de regeling moet de PPM aan een aantal eisen voldoen. Hiermee en met de bepaling dat de PPM effectief (tenminste)de helft van een geleden verlies zelf moet dragen. wordt bereikt dat met een globaal toezicht op de PPM kan worden volstaan.

Beoordeling vooraf van de afzonderlijke participaties door de Staat, of DNB als toezichthouder, vindt dan ook niet plaats.
Na een aanloopperiode dient een erkende PPM tenminste 60% van haar portefeuille in aandelenparticipaties te hebben uitstaan. Daarboven is er in de portefeuille ruimte voor converteerbare achtergestelde leningen en niet onder de regeling vallende financieringen. Naast een aantal bepalingen tegen oneigenlijk gebruik zijn in de regeling bepalingen opgenomen die beogen te voorkomen dat het 50150 principe wordt aangetast. Voor Nederland is de PPM overigens een nieuw type financieringsinstrument waarmee nog de nodige ervaring zal moeten worden opgedaan.

Krachtens de zogenaamde „deelnemingsvrijstelling" zullen de uit de participatie verkregen dividenden of koerswinsten bij de PPM onbelast blijven terwijl koersverliezen bij vervreemding niet voor aftrek in aanmerking komen. Voor de berekening van de fiscale winst dienen de vergoedingen, gelet op de doelstelling van de regeling, in mindering te worden gebracht op de verkrijgingsprijs van de deelneming.
Teneinde de deelneming door particulieren in participatiemaatschappijen te bevorderen is reeds eerder aan het Parlement een gedeeltelijke dividendvrijstelling voorgesteld voor aandeelhouders-natuurlijke personen in een participatiemaatschappij. Bij hen zal – bij aanvaarding van het wetsontwerp – tot f 1.000 dividend niet onderworpen zijn aan belastingheffing. Deze vrijstelling staat naast het voorstel om in het algemeen f 500 dividend afkomstig van hier te lande gevestigde gewijzigde N.V.'s en B.V.'s vrij te stellen van inkomstenbelasting. (Ministeries van financiën en van economische zaken)

NOORD-AMERIKA

VERENIGDE STATEN

ONTWIKKELINGEN BUITENLANDSE POLITIEK. EL SALVADOR

Op 15 jan. 1981, in de laatste week van president Carters ambtstermijn in het Witte Huis, werd de militaire hulp aan El Salvador hervat. Deze hulp was samen met economische hulp op 5 dec. 1980 opgeschort na de moord op vier Amerikaanse vrouwen in het Middenamerikaanse land (pag. 37/1 e.v -1981). De economische hulp werd op 17 dec. 1980 hervat (pag.37/3), maar de militaire bleef geblokkeerd, mede door het verzet ertegen door minister Muskie van buitenlandse zaken wegens de moord. Zowel het ministerie van defensie als de Nationale Veiligheidsraad bepleitten hervatting met verwijzing naar berichten van de Amerikaanse inlichtingendienst CIA over toenemende inmenging in El Salvador van de revolutionaire regering in het nabijgelegen Nicaragua.
Het overkoepelende oppositiefront in El Salvador, het Democratische Revolutionaire Front (FDR), verklaarde bij monde van zijn leider Guillermo Ungo de beschuldigingen van de CIA te beschouwen als valse berichten van het soort dat eveneens werd verspreid in de laatste dagen van de burgeroorlog in Nicaragua, toen de CIA en het Pentagon berichtten over deelneming van Cubanen aan de strijd tegen Somoza. Volgens Ungo duidde het wijzen op Nicaragua op een nieuwe Amerikaanse manoeuvre om zijn eigen inmenging of die van bondgenoten te rechtvaardigen. De linkse oppositie verklaarde op 14 jan. in Mexico-stad met Washington te willen onderhandelen, ,,om verder bloedvergieten te voorkomen". (Zie ook hierna).

De hulp werd officieel hervat nadat de junta van El Salvador een invasie had gemeld van honderd soldaten uit Nicaragua, die met twee schepen zouden zijn geland op een afgelegen strand op het eiland Cuco, de plek waar El Salvador en Nicaragua elkaar het dichtst naderen. De invallers zouden terug naar zee zijn gedreven. Geen van hen werd gepakt en zij hadden geen sporen achtergelaten.
De hulp omvatte de levering van 15.000 uniformen, tien jeeps, twee helikopters, zes legertrucks voor het vervoeren van troepen en een half miljoen gulden voor militaire training.

Op 14 jan. werd bekend dat zich in El Salvador zeven Amerikaanse militaire instructeurs bevonden. Zij oefenden sedert 7 januari leden van de Nationale Garde in het besturen van helikopters.
Het oppositiefront FDR meldde dat Guatemalteekse en Hondurese troepen zich in de burgeroorlog hadden gemengd. Troepen uit Guatemala zouden op weg zijn geweest naar de provinciale hoofdstad Santa Ana, die door guerrillastrijders bezet werd gehouden

Reactie Sowjet-Unie

Op 15 jan. veroordeelde het Russische regeringsblad *Izwestia* in scherpe bewoordingen de ,,Amerikaanse interventionistische plannen". Washington ambieert de ,,rol van politieagent in de wereld", aldus de krant, ,.die een openlijke en wrede aanslag pleegt op de souvereiniteit en de onafhankelijkheid van een volk dat vecht voor vrijheid en democratie".
In de officiële verklaring van het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken over de hervatting van de hulp aan El Salvador werd melding gemaakt van scheepsladingen Russische en Cubaanse wapens die voor de opstandelingen in El Salvador waren aangevoerd.
Na de opvolging van Jimmy Carter door president Ronald Reagan (pag. 65 e.v.-1981) verzekerde de nieuwe regering de heersende junta van president José Napoleon Duarte dat de beloften van Carter zouden worden nagekomen. Woordvoerder Dyess verklaarde in Washington dat El Salvador kon rekenen op $99 mln economische en $ 10,7 mln militaire hulp van de VS.
Intussen werd in versneld tempo overgegaan tot levering van wapens (M 16 geweren, munitie, granaatwerpers en twee gevechtshelikopters) die met C-130 vliegtuigen naar het militaire vliegveld Ilopango bij de hoofdstad San Salvador werden gebracht.

Economische hulp Nicaragua gestaakt

Op 23 jan. besloot de nieuwe Amerikaanse regering tot stopzetting van de economische hulp aan Nicaragua wegens berichten over steun aan de guerrillas in El Salvador.
Op 11 febr. maakte het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken bekend dat Nicaragua niet hoefde te rekenen op betaling van het restant van de lening van $75 mln, waarvan in januari $ 60 mln was betaald. Onderdeel van de resterende $15 mln vormde de levering van tarwe ter waarde van $ 9,6 mln.
Op 2 maart besloot de Amerikaanse regering de betaling van de $ 15 mln niet door te laten gaan wegens de vermeende wapenleveranties door Nicaragua aan linkse guerrilla-strijders in El Salvador.

Het betekende een dieptepunt in de relaties tussen Nicaragua en de VS sedert de val van Somoza in juli 1979.
(Vor. ber. pag. 12311-1980)

Geen gesprek met Salvadoriaanse oppositie

De regering-Reagan was na haar ambtsaanvaarding niet ingegaan op de verklaring van de linkse oppositie in El Salvador om onderhandelingen te beginnen. NRClH'blad (23-1-81) wees erop dat de regering-Reagan, meer nog dan haar voorganger, het conflict in El Salvador beschouwde als een onderdeel van Cubaans expansionisme en eerder geneigd leek de hulp aan de rechtse regering op te voeren dan concessies te doen aan de linkse oppositie. De ommekeer in houding van Washington was al vóór het vertrek van president Carter duidelijk geworden. *NRC/H'blad:*

Ondanks de openbare verklaringen van het State Department dat de VS bereid waren ,.te spreken met de oppositie" werd er achter de schermen anders gespeeld. Op 13 januari bijvoorbeeld maakte de Amerikaanse ambassadeur in Honduras een afspraak met een Salvadoriaanse oppositieleider. Honduras was al eerder als contactplaats aangewezen door Washington. Toen de Salvadoriaan de volgende dag in Honduras arriveerde kwam de boodschap van de Amerikaan: ,,Ik heb instructies gekregen u niet te ontvangen."
Tegelijkertijd kondigde Washington de hervatting van zijn militaire hulp aan El Salvador om de guerrilla te bestrijden aan. Maar de reden die het daarvoor gaf, namelijk de beschuldiging dat het buurland Nicaragua zowel guerrillastrijders als wapens naar El Salvador stuurde, heeft Washington wel in verlegenheid gebracht in de Amerikaanse pers.
De president van El Salvador en de Amerikaanse ambassadeur daar geven nu toe dat zij geen bewijs hadden toen zij verklaarden dat honderd guerrillastrijders uit Nicaragua geland waren op een zuidelijk strand, en zeggen nu dat zij alleen maar ,,vermoeden" dat er wapens uit Nicaragua komen. Een functionaris van de Mexicaanse regering, die herhaaldelijk de Amerikaanse interventie in El Salvador bekritiseert, noemde de beschuldiging een duidelijke leugen om bestwil, met een goede timing".

Nieuwe beschuldigingen deze week over het vinden van wapens uit Nicaragua in Honduras bestemd voor El Salvador lijken een onderdeel van de strategie van de Salvadoriaanse regering om haar zaak te gaan bepleiten bij de Organisatie van Amerikaanse Staten in Washington. El Salvador heeft al gedreigd zich op het verdrag van Rio te zuilen beroepen, dat een land dat van buitenaf wordt aangevallen, het recht heeft op bescherming van andere Amerikaanse landen.
Ingewijde bronnen echter achten het onwaarschijnlijk dat El Salvador het benodigde aantal stemmen zal halen, zelfs al zouden de VS sterke druk uitoefenen. Bovendien kan een verzoek aan de OAS als een tweesnijdend zwaard werken.
Mexico heeft bijvoorbeeld al laten doorschemeren dat het ,,het constant martelen en vermoorden van burgers die niet meevechten" door het leger van El Salvador in een OAS-discussie te berde zou brengen. Bovendien zou ook het imago in het buitenland dat Washington zorgvuldig gecreëerd heeft voor de regering van El Salvador ,,door de mand vallen". aldus een hooggeplaatste Mexicaan.
De junta wordt door Washington altijd beschreven als een ,,gematigde reformistische regering die belegerd wordt door extreem rechts en links". Maar hoewel het leger nu al verscheidene jaren linkse verdachten doodt heeft het nog nooit één enkele rechtse extremist gearresteerd of gedood.
Het vinden van Sowjet- en Chinese wapens in El Salvador zou ook geen afdoend bewijsmateriaal zijn om een OAS-interventie te rechtvaardigen, zo denkt men in Mexico, omdat deze zoals elk ander wapen op de internationale zwarte markt te koop zijn.
Zelfs de minder conservatieve regering-Carter had al duidelijk gemaakt dat Washington geen ,,tweede Nicaragua" zou toestaan, geen tweede pro-Cubaanse revolutie ten zuiden van de Mexicaanse olievelden.
De Amerikaanse militaire adviseurs in El Salvador werden in november nog door de ambassade beschreven als ,,experts in het beschermen en binnenhalen van de oogst". maar heten nu openlijk de ,,groepadviseurs voor de bestrijding van de guerrilla".
Een pessimistische functionaris van de Verenigde Naties zei dat het klimaat rond El Salvador deed denken aan Vietnam, toen Amerikaanse militairen daar verklaarden dat zij ,,dorpen verwoestten om ze te redden". De huidige houding in Washington, zo zei hij, „is even paradoxaal, nu Washington zegt dat het wapens stuurt naar El Salvador om daar de plannen voor sociale hervorming door te drijven".

Begin februari bleek dat de nieuwe Amerikaanse regering het oppositiefront van El Salvador (FDR) in een diplomatiek isolement trachtte te drukken en geenszins van plan was te onderhandelen met de tegenstanders van de regering-Duarte, omdat zij dat zinloos achtte.
Bij bezoeken van FDR-leider Guillermo Ungo aan Panama en Ecuador (landen die steun gaven aan de Sandinistische guerrillastrijders in Nicaragua in 1979) werden plotselinge wijzigingen in het programma aangebracht. President Jaime Roldos van Ecuador kon Ungo plotseling niet ontvangen. Hij verklaarde tegen naaste medewerkers dat Washington druk op hem had uitgeoefend. In Panama werd de ontmoeting van Ungo met president Aristides Royo niet als voorzien in het presidentiële paleis gehouden, maar in een klein achteraf-hotel.
Naderhand bleek dat de Verenigde Staten ook bij de sociaal-democraten in Costa Rica en de Dominicaanse Republiek hadden aangedrongen hun hulp te staken.
NRClH'blad schreef (2-2-1981):

Hoewel Washington met zijn diplomatieke manoeuvres de kleinere landen in het gebied duidelijk de schrik op het lijf heeft gejaagd, was het effect op de twee grote buurlanden Canada en Mexico nihil.
Tot Washingtons ergernis werden de FDR-vertegenwoordigers eind januari hartelijk door de Canadese minister van buitenlandse zaken ontvangen. Mexico leverde felle kritiek toen Washington besloot nieuwe Amerikaanse militaire adviseurs en wapens naar het regime in El Salvador te sturen.
De door de VS zo gewenste goede betrekkingen met Mexico werden al danig door Washingtons hardere conservatieve opstelling in Midden-Amerika verstoord.
Toen Washington de economische hulp aan de revolutionaire regering van Nicaragua staakte liet Mexico nadrukkelijk weten dat het zijn politieke en economische steun aan het bewind in Managua zou voortzetten.
Eind januari vond in Mexico-Stad een van de grootste anti-Amerikaanse demonstraties aller tijden plaats en liepen meer dan 25.000 mensen mee. Er werden Amerikaanse vlaggen verbrand en spandoeken meegevoerd met „Yankees, blijf van El Salvador af'.

In privé-gesprekken zeggen Mexicaanse regeringsfunctionarissen dat ze bang zijn dat de ,,harde lijn"-politiek van de Verenigde Staten op de lange duur wel eens het tegenovergestelde effect zou kunnen hebben van wat zij beoogt. Zij betogen dat er al lang geleden hervormingen in Midden-Amerika hadden moeten plaatsvinden en dat Washington met zijn kortzichtigheid de strijd in het gebied verder zal radicaliseren.
Daarentegen kan Washington zich verheugen in de enthousiaste instemming van de rechtse militaire regeringen van Guatemala en Honduras, die door paniek worden bevangen bij de gedachte aan uitbreiding van de sociale onrust in eigen land.

Ambassadeur White ontslagen door Haig

Op 2 febr. maakte het ministerie van buitenlandse zaken in Washington bekend dat de Amerikaanse ambassadeur in El Salvador, Robert White, door minister Haig was ontslagen.
The Financial Times (4-2-1981) noemde hem het eerste diplomatieke slachtoffer van de politieke ommezwaai van Carters toenadering tot de meer ,,sociaal-democratische" regimes naar „Reagans pleidooi voor steunverlening aan traditionele, anti-communistische en veelal rechtse bondgenoten".

White had openlijk kritiek uitgeoefend op de Amerikaanse acties in El Salvador. Hij had nog voordat Reagan aan de macht kwam, diens politiek ten opzichte van Midden-Amerika gekritiseerd nadat in politieke kringen rond Reagan was vernomen dat hij als eerste ambassadeur ontslagen zou worden.
White was in El Salvador de belangrijkste uit-

Ambassadeur Robert White

voerder van het beleid van de regering-Carter. Hij voorkwam twee rechtse staatsgrepen en drong er bij de Salvadoriaanse junta op aan snel hervormingen door te voeren opdat de guerrillabewegingen de wind uit de zeilen kon worden genomen.
White viel de junta aan toen deze naar zijn mening in haar onderzoek naar de moord op vier Amerikaanse vrouwen in El Salvador niet geprobeerd had te achterhalen of aan de moord regeringstroepen schuldig waren. Toen in Amerikaanse kranten berichten verschenen dat de overgangsploeg van Reagan van plan was White te ontslaan, riep hij de pers bijeen en beschuldigde de overgangsploeg ervan het terrorisme in El Salvador aan te moedigen.
Een functionaris van het State Department zei op 2 febr. dat White was ontslagen omdat hij niet ,,het gezonde verstand" had politieke meningsverschillen via de daarvoor bestemde kanalen te uiten.

Op 3 febr. werd Frederic Chapin. oud-ambassadeur in Ethiopië, benoemd tot voorlopige opvolger van White in San Salvador.

Haig: beleid Latijns-Amerika wijzigen

Op 3 febr. verklaarde minister Haig tegen zijn Venezolaanse ambtgenoot, Jose Alberto Zambrano, dat de Verenigde Staten fundamentele wijzigingen zouden aanbrengen in de politiek ten opzichte van Latijns-Amerika.
Haig sprak zijn collega toe bij besprekingen op het hoofdkantoor van de Organisatie van Amerikaanse Staten (OAS), waar een ontmoeting werd gehouden naar aanleiding van het grensconflict tussen Ecuador en Peru (pag. 97 e.v.). Haig beschuldigde Cuba ervan via Nicaragua in El Salvador te hebben geïntervenieerd. Hij kondigde opnieuw verhoging van de Amerikaanse hulp aan de Salvadoriaanse junta aan.

NY Times: wapens uit S U en Cuba

Op 6 febr. meldde The New York Times over kopieën van documenten te beschikken waaruit bleek dat Russische en Cubaanse wapens sedert een jaar in grote hoeveelheden aan de Salvadoriaanse guerrillasstrijders waren geleverd. Regeringstroepen hadden de documenten op de guerrillastrijders buitgemaakt.
Veel van die wapens zouden van Amerikaanse makelij zijn en afkomstig van voorraden in Vietnam en Ethiopië. Uit de kopieën bleek volgens de Newyorkse krant dat een hoge Salvadoriaanse guerrillaleider, vermoedelijk Shafik Handal, secretaris-generaal van de communistische partij in het land, in 1980 een reis had gemaakt naar de Sowjet-Unie, Vietnam, Ethiopië en een aantal Oostbloklanden. Daar zou hij de verzekering hebben gekregen dat de opstandelingen in het land van wapens, uniformen en ander materiaal zouden worden voorzien.
Amerikaanse functionarissen verklaarden in de krant dat zij niet over informatie beschikten dat de wapens ook daadwerkelijk de guerrillatroepen hadden bereikt. In de ministeries van buitenlandse zaken en defensie wordt echter gezegd dat de opstandelingen een stroom van wapens hebben gekregen, waarschijnlijk uit Cuba.
Functionarissen van het ministerie van buitenlandse zaken n Washington zeiden bovendien dat hoge ambtenaren van drie Latijnsamerikaanse landen, die officieel de huidige in El Salvador heersende junta erkennen, toch volledig op de hoogte ziin van het feit dat sommige groepen in die landen de Salvadoriaanse opstandelingen steunen. Zij noemden Mexico, Costa Rica en Panama.

Op 6 febr. verklaarde woordvoerder William Dyess dat de Amerikaanse ambassadeur in Nicaragua. Lawrence A. Pezzullo, naar Washington was ontboden om overleg te plegen over de aanwijzingen over wapensmokkel vanuit Nicaragua naar El Salvador.

Bezoek onderminister Eagleburger aan West-Europa

Op 17 febr. begon een bezoek van een week van onderminister Lawrence Eagleburger aan West-Duitsland, Frankrijk, Engeland, België en Nederland met het doel de regeringen ervan te overtuigen dat steun aan de guerrillabeweging in El Salvador diende te worden ingetrokken. De uitkomst van zijn besprekingen werd gezien als een belangrijke test voor de betrekkingen tussen de regering-Reagan en de NAVO-bondgenoten.
Eagleburger had ,,nieuw bewijsmateriaal" bij zich over aanzienlijke militaire hulp die de Oosteuropese bondgenoten van de Sowjet-Unie, alsmede Cuba, Vietnam en Ethiopië aan El Salvador zouden geven.
De Amerikaanse afgezant werd overal ,,koel" ontvangen.

Missie Walters

Een missie van oud-CIA-onderdirecteur, generaal Vernon Walters naar Latijns-Amerika met hetzelfde doel als Eagleburger, verliep eveneens teleurstellend voor Washington. In Mexico weigerde president Lopez Portillo Vernon Walters te ontvangen en in Venezuela en Brazilië werd hij koel ontvangen.

In Brazilië bestond de grootst mogelijke scepsis over de documenten die volgens de Amerikanen de communistische steun aan de guerrillabeweging zouden moeten bewijzen. Kranten trokken openlijk de echtheid ervan in twijfel en wezen erop dat de bron ervan, de Salvadoriaanse junta, op zijn zachtst gezegd uiterst twijfelachtig was omdat de junta er alle baat bij had om de buitenlandse steun aan de revolutie zoveel mogelijk op te blazen. Verder herinnerden commentatoren eraan dat in het verleden vaak dergelijke documentatie door inlichtingendiensten ,,op maat" was gemaakt.

(Voortzetting volgende aflevering)

LATIJNS-AMERIKA

BRAZILIË

TERRORISME. ACTIES VAN WITTE HAND EN ESKADER DES DOODS

In de loop van 1980 zijn in Brazilië terreurdaden gepleegd tegen organisaties en personen die oppositie voeren tegen de regering. Tal van bomaanslagen werden gepleegd op politici, geestelijken, advocaten en medewerkers van mensenrechtenorganisaties. Ook de linkse pers moest het ontgelden: journalisten en verkopers van onafhankelijke kranten werden aangevallen of met de dood bedreigd. Op kiosken en krantenredacties werden aanslagen gepleegd.
Op 28 aug. 1980 ontplofte een bom in het kantoor van de Braziliaanse Orde van Advocaten, waarbij een secretaresse werd gedood. De Orde is een van de belangrijkste actievoerders voor democratisering van het Braziliaanse politieke systeem. Diezelfde dag ontplofte een bom in het kantoor van een gemeenteraadslid van de oppositie in het stadhuis van Rio de Janeiro en werd het redactiebureau van het linkse dagblad ,,Arbeiders Tribune" door een bom verwoest.
Op 29 aug. leidde de begrafenis van de omgekomen secretaresse, Lyda Monteiro da Silva, tot een massale betoging tegen rechtse terreur waaraan tienduizenden mensen deelnamen.
Op 28 aug. beval president Figueiredo een diepgaand onderzoek naar de bomaanslagen van de voorafgaande periode. Diverse anti-communistische paramilitaire organisaties hadden zich verantwoordelijk gesteld voor de terreurdaden.
Blijkens telefoontjes en anonieme boodschappen heeft het Eskader des doods en de daarmee verbonden Witte Hand in 1980 de hand gehad in honderden moorden op tegenstanders van het regime en ,,asociale elementen".
Dagelijks ontvangen redacties van kranten in de grote stedelijke agglomeraties telefoontjes waarin de Witte Hand ,,executies" bekendmaakt. Zo claimde de Witte Hand in de eerste vier maanden van 1980 283 moorden. Deze werden gepleegd in de uitgestrekte en armoedige gordel van verpauperde voorsteden bij Rio de Janeiro, Baixada Fluminense, waar tien miljoen mensen wonen en jaarlijks 3000 moorden worden gepleegd.
Volgens een rapport van de UNESCO vormen de Baixada Fluminense en Rio de Janeiro het gewelddadigste gebied ter wereld. Door de machteloosheid van de rechterlijke macht en de

corruptie bij de politie presenteert de Witte Hand zich als verdediger van recht en orde, die korte metten maakt met bandieten die het leven van de gewone burger onveilig maken. Volgens de Witte Hand is de oplossing voor het banditisme eenvoudig: de dood. „Een bandiet kan zijn leven nooit meer verbeteren, het loopt alleen maar goed met hem af als hij een prooi voor de gieren is," aldus de woordvoerder van de Witte Hand.

In werkelijkheid gaat het niet om een persoon, maar om een aantal mensen dat zelf voortkomt uit de gelederen van de politie en de opvolger is van het gevreesde Eskader des doods.
Het Eskader des doods werd in 1958 in Rio de Janeiro opgericht, in de tijd dat Brazilië nog een democratie was. De toenmalige chef van de openbare veiligheid gaf een aantal veelbelovende politiecommissarissen toestemming om eigenhandig te gaan afrekenen met misdadigers. In 1964 vond de militaire staatsgreep in Brazilie plaats, en hoewel de censuur in 1968 verbood over het Eskader des doods te schrijven, heeft het eskader zich nooit hoofdzakelijk geworpen op de uitroeiing van politieke tegenstanders van het regime.
Wel werden uit de gelederen van dezelfde politie de folteraars en de onderdrukkers van politieke tegenstanders gerecruteerd. In Sao Paulo bijvoorbeeld, was de politiecommissaris Sergio Paranhos Fleury een van de leiders van het doodseskader, en hij was ook direct betrokken bij de achtervolging, arrestatie, marteling en moord van politieke tegenstanders. Fleury hield er zelfs een eigen concentratiekamp op na op een boerderij waar hij zijn politieke gevangenen vasthield.
De voornaamste bezigheid van het doodseskader is en was het uit de weg ruimen van „marginalen", zoals mensen aan de zelfkant van de maatschappij in Brazilië genoemd worden.
„Ik houd niet van bandieten en van advocaten die bandieten verdedigen," zo liet de Witte Hand aan de krant Ultima Hora weten. Het is ondertussen bekend geworden dat de figuur van de Witte Hand een creatie is van de politieredacteur van Ultima Hora. De krant was een noodlijdend dagblad maar dank zij de berichtgeving over de Witte Hand is de oplage in enkele maanden tijd gestegen tot meer dan 100.000 exemplaren.
Mede dank zij de publiciteit in Ultima Hora heeft de Witte Hand een ongekende populariteit gekregen. De bevolking beschouwt hem als de verdediger van de zwakken en weerlozen, hij pleegt weliswaar standrecht, maar hij ruimt tenminste in naam van de rechtvaardigheid die ellendige bandieten uit de weg. De angst van de bevolking voor de openbare onveiligheid wordt zo omgezet in populariteit van de Witte Hand.
De moordenaars die zich achter de fictieve naam Witte Hand verschuilen, maken net als destijds bij het doodseskader zelf deel uit van de politie. Ze opereren in de stedelijke subcultuur, waarin „macumba" (een afro-Braziliaanse godsdienst), samba-scholen (die optreden bij het jaarlijkse carnaval), politieke bonzen, prostitutie en de onderwereld nauw met elkaar zijn verstrengeld.
De politie beschermt pooiers of bankiers van het verboden gokspel „jogo de bicho". De leiders van de benden, die handelen in verdovende middelen, onderhouden goede betrekkingen met de politie. In ruil voor betaling laat de politie de verkopers van marihuana, cocaïne of de nummers van het gokspel op straat hun gang gaan.
De verschillende bendes hebben allemaal een eigen werkterrein in de stad waarvan de onzichtbare grenzen precies vastliggen.
Soms gaat er iets mis in dit louche spel. Een betaling blijft uit, het corruptiegeld is onvoldoende. Er ontstaat ruzie, of een bende begeeft zich binnen het territorium van een andere. Dan wordt er wraak genomen en de volgende dag is er weer een lijk te vinden. De moorden worden uiteraard nooit opgelost door de politie, maar wel wordt de moordenaar „afgestraft" door de Witte Hand. Vaak hebben de slachtoffers van het Eskader des doods of van de Witte Hand helemaal niets met de onderwereld te maken. Een geval van overspel, verkrachting of burenruzie kan gemakkelijk beslecht worden „in naam van de Witte Hand". Ook mensen die helemaal nergens mee te maken hebben, zijn het slachtoffer van het onzichtbare geweld.

BUITENLANDSE POLITIEK
STAATSBEZOEKEN AAN ARGENTINIË, CHILI, FRANKRIJK EN WEST-DUITSLAND

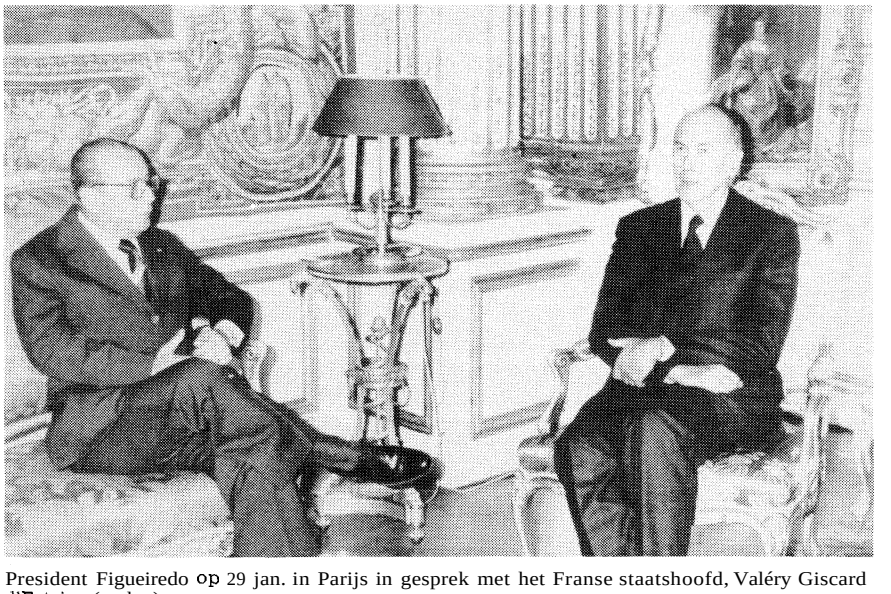
Op 15 mei 1980 begon een driedaags staatsbezoek van president João Baptista Figueiredo aan Argentinië. In zijn gevolg waren negen ministers, een groot aantal hoge ambtenaren en 130 ondernemers. Het laatste staatsbezoek aan Argentinië werd 45 jaar eerder afgelegd door Getulio Vargas. In 1972 bracht de Argentijnse president, Agustin Lanusse, een bezoek aan zijn Braziliaanse collega Garrastazu Medici, dat in een kille atmosfeer verliep. Door intensief diplomatiek voorcontact was het politiek klimaat tussen beide landen, na een dieptepunt in de periode-Geisel (1974-1979) verbeterd. Het staatsbezoek, dat leidde tot een aantal belangrijke economische overeenkomsten, was vooral van betekenis door de markering van een nieuwe periode van vertrouwen en samenwerking, na een lange tijd van wederzijds wantrouwen ten opzichte van elkaars ambities.
Overleg over de Itaipu-dam (pag. 27111 e.v.-1980) in de Parana-rivier tussen Paraguay en Brazilië, die het werk aan een Argentijnse stroomafwaarts gelegen dam nadelig beïnvloedde, had tot een impasse geleid die elk overleg tussen beide landen ongunstig deed verlopen. Sedertdien vertoonde de verhouding tussen Brazilië en Argentinië een drastische verbetering, aldus *The Financial* Times (22-5-80), die de toenadering toeschreef aan de verzoenende diplomatie van de Braziliaanse minister van buitenlandse zaken, Ramiro Saraiva Guerreiro.

Figueiredo bij Pinochet

Van 9 tot 13 okt. 1980 bracht president Figueiredo een vierdaags staatsbezoek aan Chili. Volgens de NZZ (11-10-1980) hoopte men in de Chileense hoofdstad Santiago op toenadering tot Brazilië en steun inzake het conflict met Argentinië om het Beagle-kanaal (pag. 200/3-1979). Het bezoek leidde tot overeenkomsten betreffende technische en economische samenwerking, alsmede de oprichting van gezamenlijke ondernemingen op het gebied van de koper- en de aluminiumindustrie.

Bezoek aan Frankrijk

Op 28 jan. 1981 begon een vijfdaags bezoek van president Figueiredo aan Frankrijk. Er werd gesproken over de levering van een opwerkingsfabriek voor nucleair afval aan Brazilië en enige kerncentrales. Frankrijk gaf Brazilië kredieten ter waarde van ongeveer f 850 mln.
Mede door deze kredieten worden een aantal Franse exportprojecten mogelijk. Het ging daarbij om levering van aluminium radiateurs voor auto's door de Franse onderneming Chausson aan de Braziliaanse onderneming Bongotti die 50% van de markt voor deze produkten beheerst.
Verder zou Frankrijk een aantal olietankers bouwen voor rekening van de Braziliaanse

President Figueiredo op 29 jan. in Parijs in gesprek met het Franse staatshoofd, Valéry Giscard d'Estaing (rechts).

staatsoliemaatschappij Petrobas en zou Alsthom zeven elektriciteitscentrales bouwen van 150 tot 350 miljoen Watt die speciaal zijn ingericht voor het gebruik van de beschikbare kolen van lage kwaliteit. Ook zou Frankrijk worden betrokken bij de bouw van vijf waterkrachtcentrales (twee in het Amazonegebied, twee bij Sao Paulo en één bij Rio de Janeiro). Tenslotte werden contracten getekend over de aanleg van een metro in Porto Alegre en van een systeem voor de luchtverkeersleiding in Brazilië waarvoor Thomson zes radarstations en een telecommunicatienet zou leveren.
De samenwerking tussen Brazilië en Frankrijk beliep met deze laatste overeenkomsten ca. f 2 mrd.

Bezoek Figueiredo aan West-Duitsland

Op 16 mei 1981 begon een driedaags bezoek van president Figueiredo aar? West-Duitsland. Het Braziliaanse staatshoofd was in gezelschap van minister Saraiva Guerreiro van buitenlandse zaken en minister Delfim Neto van planning.
Ondanks de aanwezigheid, in zijn gevolg, van ongeveer honderdvijftig ondernemers, werden er volgens de *NZZ* (21-5-81) geen grote zaken gedaan zoals voorheen. Het leek er volgens deze krant op dat de tijd van de hausse in zaken voorgoed voorbij was. Brazilië heeft te hoge buitenlandse schulden en Bonn kampt met geldgebrek.
Volgens de *NZZ* was symptomatisch voor de situatie dat zelfs het grootse nucleaire handelsproject, de levering door West-Duitsland van acht kernreactors, in afgeslankte vorm werd afgewikkeld.
West-Duitsland is de vijfde handelspartner van Brazilië en Brazilië is de belangrijkste handelspartner van Bonn in Latijns-Amerika. In 1980 beliep de handel tussen de landen $ 2,46 mrd. Met DM 5,3 mrd investeringen in Brazilië was West-Duitsland na de VS de grootste investeerder.
Tijdens gesprekken met Bondspresident Carstens werd opgemerkt dat Bonn met ,,aandacht en sympathie" de pogingen van Figueiredo gadesloeg om onverstoorbaar vast te houden aan de politiek van democratische liberalisering in Brazilië. De afzegging van een gezamenlijk persinterview van de Braziliaanse gast met Bondskanselier Schmidt werd echter in verband gebracht met de binnenlandse moeilijkheden van president Figueiredo op dit gebied, die volgens de *NZZ* niet het risico wilde lopen openbaar op onwelkome vragen te moeten antwoorden.
De Braziliaanse president had in West-Duitsland nog ontmoetingen met het werkgeversverbond, met SPD-voorzitter Willy Brandt, met CSU-leider Strauss en met CDU-vertegenwoordiger Mertes.
Bondspresident Carstens werd uitgenodigd tezijnertijd een tegenbezoek te brengen.

MIDDEN-OOSTEN

PLO

DIPLOMATIEKE ERKENNING PALESTIJNSE BEVRIJDINGSORGANISATIE

Begin maart verklaarde PLO-leider Yasser Arafat tegenover Italiaanse parlementariërs en journalisten van het Italiaanse persbureau Ansa, die een bezoek aan de Libanese hoofdstad Beiroet brachten, dat de PLO door 117 landen wordt erkend.
Sinds de Braziliaanse regering medio mei 1979 besloot de PLO te erkennen als de .,enige en wettige vertegenwoordiger van het Palestijnse volk" en haar toe te staan een vertegenwoordiging in Brazilië te openen, heeft de PLO verdere diplomatieke successen geboekt. Een aantal staten ging tot erkenning over, andere staten verleenden toestemming tot de opening van een PLO-bureau in hun hoofdstad en PLO-leider Arafat werd door enkele regeringen uitgenodigd voor een officieel bezoek.

Ontmoeting van *Arafat* met Kreisky en Brandt te Wenen

Van 6-8 juli 1979 vond in Wenen een ontmoeting plaats van PLO-leider Yasser Arafat met de Oostenrijkse Bondskanselier Bruno Kreisky en Willy Brandt, de voorzitter van de Westduitse SPD.
Hoewel benadrukt werd dat Brandt en Kreisky aan de ontmoeting deelnamen in hun capaciteit van resp. voorzitter en vice-voorzitter van de Socialistische Internationale (SI), reageerde Israël op 8 juli met de terugroeping van zijn ambassadeur in Wenen voor overleg en met een protest bij de Oostenrijkse zaakgelastigde in Tel Aviv, waarin de Israëlische regering de ontmoeting te Wenen kenschetste als ,,een demonstratieve daad tegen de staat Israël en het joodse volk". De bijeenkomst werd ook veroordeeld door Shimon Peres, de leider van de oppositionele Israëlische Arbeiderspartij (lid van de SI), terwijl de Israëlische Knesset op 9 juli met 82 tegen 5 stemmen bij 3 onthoudingen een resolutie aanvaardde waarin Kreisky veroordeeld erd voor het ontvangen van ,,de leider van deze organisatie van moordenaars".

Kreisky, de eerste Westeuropese regeringsleider die Arafat formeel ontving, verklaarde op 9 aug. dat de ontmoeting ,,de zaak van de vrede" in het Midden-Oosten had ,,gediend" en dat het ,,absoluut belachelijk (was) te menen dat de PLO uit is op de vernietiging van Israël".
Eerder had Kreisky tijdens een persconferentie op 8 juli gezegd dat zijn besprekingen met Arafat van in totaal tien uur ,,zeer informatief' waren geweest. Hij. Brandt en Arafat hadden zich alle drie ,,uitermate bezorgd" getoond over de Israëlische nederzettingen in bezet Arabisch gebied. Zij noemden die in een gemeenschappelijk communiqué ,,een ernstige hinderpaal op de weg naar vrede".
Brandt riep toen in herinnering dat hij door de SI was gemachtigd verken-

PLO-leider Arafat (r.), de Oostenrijkse Bondskanselier Kreisky (m.) en de voorzitter van de Socialistische Internationale, Willy Brandt (l.) tijdens hun bijeenkomst te Wenen op 7 juli 1979.

nend overleg met de PLO te voeren over haar houding jegens Israël, vooral over de vraag of zij erop uit is de joodse staat van de kaart te vegen. Brandt zei de indruk te hebben gekregen dat zelfbeschikking voor het Palestijnse volk niet vernietiging van Israël inhoudt.

Diplomatieke betrekkingen *Turkije* - PLO. *Arafat* in Ankara

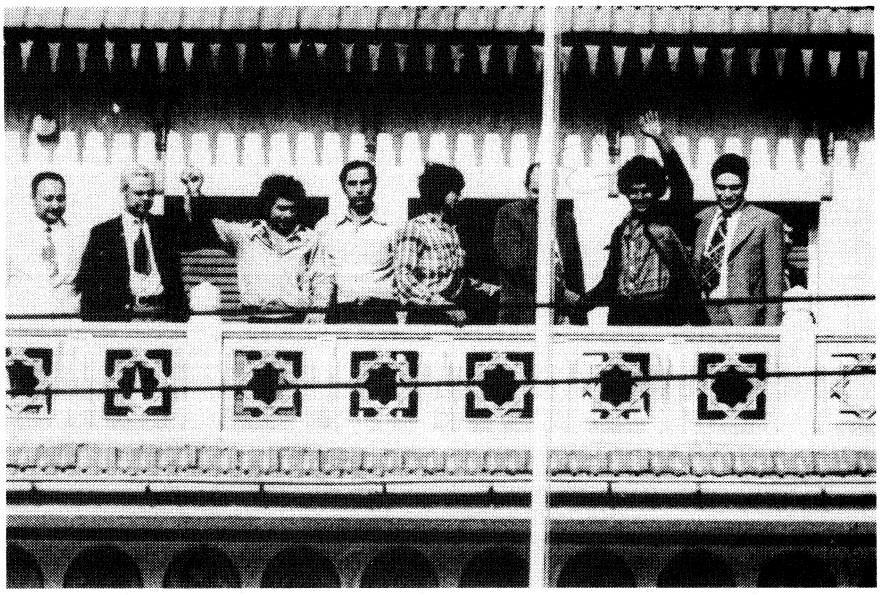
De leider van de politieke afdeling van de PLO, Farouk Kaddoumi, en de Turkse minister van buitenlandse zaken, Gunduz Okcun, ondertekenden op 15 aug. 1979 te Ankara een protocol over de Turks-Palestijnse betrekkingen en over de status van een in Ankara te openen PLO-bureau. De PLO werd daarin erkend als enige wettige vertegenwoordiger van het Palestijnse volk. Voorts kregen de leiders van de Palestijnse missie en twee van zijn vijf medewerkers een volledige diplomatieke status met inbegrip van onschendbaarheid. De Turkse ambassadeur in Beiroet zou, naar minister Okcun meedeelde, tegelijk als vertegenwoordiger van zijn land bij de PLO worden geaccrediteerd. Voorts erkende de Turkse regering uitdrukkelijk het recht van het Palestijnse volk op een eigen staat.

De opening van het PLO-bureau, welke in beginsel reeds in 1976 was toegezegd, was volgens de Financial Times (14-8-'79), de prijs die door de (toenmalige) Turkse premier Ecevit moest worden betaald voor de PLO-bemiddeling in juli, welke een eind maakte aan de bloedige bezetting door Palestijnse guerrillastrijders van de Egyptische ambassade in Ankara.

Die ambassade was op 13 juli 's morgens bestormd door vier gewapende Palestijnen, die tot de groepering ,,Adelaars van de Palestijnse Revolutie'' behoorden. Deze ..Adelaars'', die onderdeel van de door Syrië gesteunde Al Saika zouden zijn, kwamen op 27 maart 1979 voor het eerst in het nieuws, toen zij een dag na de ondertekening van het Egyptisch-Israëlische vredesverdrag de verantwoordelijkheid voor een bomaanslag op het Amerikaanse culturele centrum in Beiroet opeisten; later pleegden zij ook aanslagen op joodse instellingen in Frankrijk en Oostenrijk.

Bij de bestorming van de ambassade werden twee Turkse politiemannen gedood. De Palestijnen gijzelden de Egyptische ambassadeur en 14 personeelsleden. Zij eisten het verbreken door Turkije van de diplomatieke betrekkingen met Egypte en Israël*; vrijlating van twee in Egypte gevangen gehouden Palestijnen; en een vrijgeleide per vliegtuig naar een bevriend Arabisch land. Mocht op die eisen niet worden ingegaan, dan zou de ambassade met de gijzelaars worden opgeblazen.

* Turkije onderhield toen – als enige islamitische land behalve Egypte – diplomatieke betrekkingen met Israël, maar de ambassade werd slechts door een zaakgelastigde geleid.

De vier bezetters van de Egyptische ambassade te Ankara verschenen kort voor hun overgave op het balkon met twee PLO-vertegenwoordigers, de Egyptische ambassadeur (achter vlaggemast) en een Egyptische functionaris.

Op 14 juli ontsnapten vier Egyptische functionarissen uit de bezette ambassade, maar één werd bij zijn vlucht zo ernstig gewond dat hij later in het ziekenhuis overleed. Later werden drie gegijzelde vrouwen vrijgelaten.

De PLO, die de gijzeling onmiddellijk veroordeeld had. zond op 14 juli vanuit Damascus een vier man sterke delegatie o.l.v. Abu Filaz om de bezetters tot overgave te bewegen. Na een nacht durende onderhandelingen en Turkse dreigementen met een aanval op de ambassade gaven de vier Palestijnen zich op 15 juli 's morgens over.

Op een persconferentie enkele uren na het einde van de gijzelingsactie onderstreepte de Turkse premier Ecevit dat er geen concessies aan de bezetters waren gedaan. Tegelijk prees hij de PLO. ..die blijk heeft gegeven van een grote solidariteit'', voor haar hulp bij het vermijden van een bloedbad. Abu Filaz kondigde aan dat de PLO op korte termijn een bureau in Ankara zou openen, maar hij merkte op dat het besluit daartoe al twee jaar eerder was genomen.

Een Turks militair tribunaal veroordeelde de vier Palestijnen op 25 okt. 1979 ter dood. Vijf Turkse medeplichtigen kregen gevangenisstraffen variërend van 6 maanden tot 19 jaar.

Op 5 okt. 1979 bracht Arafat een officieel bezoek aan Turkije op uitnodiging van de Turkse premier Ecevit. Het was de eerste maal dat de PLO-leider een lidstaat van de NAVO bezocht. Na de ontvangst door premier Ecevit verrichtte Arafat de officiële opening van het PLO-bureau te Ankara.

Arafat in Madrid

Van 13-15 sept. 1979 bracht PLO-leider Yasser Arafat een officieel bezoek aan Spanje op uitnodiging van de Spaanse regering, die daarmee als eerste regering in West-Europa Arafat ontving. De PLO-leider sprak tijdens zijn bezoek uitvoerig met premier Adolfo Suarez en minister van buitenlandse zaken Marcelino Oreja. Ook ontmoette hij verschillende leiders van de Oppositie, o.w. Santiago Carrillo van de Spaanse communisten. Alleen de leider van de rechtse Democratische Coalitie, Fraga Iribarne, weigerde Arafat te ontmoeten met het motief dat hij ,,op een moment, waarop het terrorisme en de revolutionaire oorlog binnen Spanje hoog oplaaien, niet wil bijdragen tot een verwarring rond dit bezoek, waarover de regering de uitsluitende verantwoordelijkheid draagt''.

In een op 15 sept. door het Spaanse ministerie van buitenlandse zaken gepubliceerd gemeenschappelijk communiqué werd gesteld dat Spanje ,,vriendschappelijke betrekkingen'' met de Arabische wereld wilde blijven ontwikkelen, in het bijzonder ten voordele van het Palestijnse volk.

Minister Oreja ontkende die dag berichten dat Spanje de PLO zou erkennen. Als reden gaf hij dat Spanje slechts staten erkent en geen organisaties.

Arafat betoogde op een persconferentie dat de Spaanse steun aan de Arabische zaak in het algemeen en aan de PLO in het bijzonder zeer dicht bij het aanknopen van formele diplomatieke betrekkingen kwam. Hij dankte ,,onze vrienden, het Spaanse volk'' voor de belofte dat zij Israël niet erkennen voordat de Palestijnse kwestie is opgelost.

Spanje was het enige Westerse land dat Israël de jure noch de facto heeft erkend. Wel had het in 1978 de status van de PLO-vertegenwoording te Madrid officieel tot die van een diploma-

PLO-leider Yasser Arafat werd op 13 sept. 1979 door de Spaanse premier Adolfo Suarez in diens bureau te Madrid begroet.

tieke missie verheven. Maar het leek er toen op, aldus *NRC/H'blad* (17-9-'79), dat de Spaanse regering vooralsnog geen van beide (Israël en de PLO) zou erkennen.

Arafat in Lissabon. Opening PLO-bureau

N.a.v. een „wereldsolidariteitsconferentie met het Arabische volk en Palestina", die van 2 tot 6 nov. 1979 te Lissabon gehouden werd, bracht PLO-leider Yasser Arafat een „privébezoek" aan de Portugese hoofdstad. Daar werd hij op 2 nov. met veel eerbetoon ontvangen door president Eanes, premier Maria de Lourdes Pintassilgo en minister van buitenlandse zaken Carlos Freitas Cruz en op 3 nov. door de Revolutionaire Raad. Ook ontmoette hij o.m. de leiders van de Portugese socialisten en communisten, Soares en Cunhal. Bericht werd dat Arafats besprekingen met de Portugese autoriteiten zeer waarschijnlijk zouden uitmonden in de vestiging te Lissabon van een PLO-bureau met semi-diplomatieke status, maar duidelijk werd dat de Portugese regering vooralsnog naliet de PLO te erkennen als „de enige wettige vertegenwoordiger van het Palestijnse volk".
Portugal had in 1977 diplomatieke betrekkingen met Israël aangeknoopt, maar afgezien van de opening van een ambassade in Israël, dat wel een ambassadeur naar Lissabon stuurde.
Op 18 juni 1980 maakte de toenmalige plv. premier van Portugal, Francisco Pinto Balsemao, bekend dat de Portugese regering had ingestemd met de opening in Lissabon van een PLO-kantoor. De PLO werd erkend „in haar hoedanigheid van de vertegenwoordiger van het Palestijnse volk en van de rechten van dat volk op een vaderland".

Relatie PLO–Griekenland

Op uitnodiging van de Griekse minister van buitenlandse zaken, Georgios Rallis, bracht de PLO-specialist voor buitenlandse zaken. Farouk Kaddoumi, eind jan. 1980 een bezoek aan Athene. Rallis deelde Kaddoumi mee dat zijn regering „in beginsel" met de opening van een PLO-bureau in de Griekse hoofdstad akkoord ging. De Griekse regering sprak van een „informatiebureau", terwijl Kaùdoumi tegenover journalisten verklaarde, dat de PLO-vertegenwoordiging een „diplomatiek karakter" zou hebben, zoals ook bij de PLO-vertegenwoordiging in Nicosia (Cyprus) het geval was.
De linkse oppositie in Griekenland had op een „volledigediplomatieke erkenning van de PLO" aangedrongen, waarbij aan de PLO-steun voor de Griekse opvattingen m.b.t. Cyprus werd gewezen.
Griekenland onderhoudt geen diplomatieke betrekkingen met Israël. Het had indertijd van een de jure erkenning afgezien, vooral met het oog op de bescherming van de toen 100.000 leden tellende Griekse gemeenschap in Egypte.
Eind april 1980 werd bericht dat de Griekse regering de PLO toestemming had verleend in Athene een kantoor te openen; maar de medewerkers van dat kantoor zouden geen diplomatieke status krijgen.

Officiële erkenning *PLO* door Oostenrijk. Ontmoetingen *Kreisky-Arafat*

Op 13 maart 1980 verklaarde de Oostenrijkse minister van buitenlandse zaken, Willibald Pahr, in een interview met de Arbeiter-Zeitung, het officiële orgaan van de Oostenrijkse Socialistische Partij (SPO): „De voorzitter van de Palestijnse Bevrijdingsorganisatie, Arafat, heeft in een brief aan Bondskanselier Kreisky meegedeeld dat de vertegenwoordiger van de PLO bij de internationale organisaties in Wenen, dr. Ghasi Hussain, de PLO-vertegenwoordiger in Oostenrijk en bij de Oostenrijkse regering is. Wij hebben daarvan kennis genomen en alle Bondsautoriteiten en autoriteiten van de „Länder" erop gewezen, dat voortaan, als het om vragen betreffende het Palestijnse volk resp. de PLO gaat, die met de heer Hussain, die officieel de PLO in Oostenrijk vertegenwoordigt, moeten worden afgehandeld."
Bondskanselier Kreisky kenschetste deze stap op 13 maart 's avonds voor de radio als een „bijzondere volkenrechtelijke situatie, die vroeger niet bestond". Hij verwees naar zijn rede van 29 okt. 1979 voor de Algemene Vergadering van de VN, waarin „wij de PLO als vertegenwoordiger van het Palestijnse volk volledig hebben erkend". In de praktijk was daarmee ook de accreditering van Hussain als PLO-vertegenwoordiger bij de Oostenrijkse regering aanvaard. Dat was volgens Kreisky een nieuwe vorm van diplomatieke erkenning. Men erkent een volk zonder staat en land en het recht van dit volk op een eigen staat. Op soortgelijke wijze had men dat indertijd tegenover het Algerijnse bevrijdingsfront FLN gedaan.*
Kreisky deelde nog mee dat zijn verklaring voor de Algemene Vergadering ook aan de PLO was verstrekt en dat deze daarop (in dec. 1979) met de door Pahr aangehaalde brief had gereageerd.
Sindsdien had de Oostenrijkse Bondskanselier tijdens een bezoek aan Saoedi-Arabië (2-4- febr. 1980) Arafat op 3 febr. 1980 te Riad ontmoet voor een gesprek van een uur, waarover geen bijzonderheden waren bekendgemaakt.

Hussain zelf zei volgens de Arbeiter-Zeitung dat Oostenrijk Kreisky's rede voor de VN had verwerkelijkt. Hij deed een beroep op andere Europese landen het voorbeeld van Oostenrijk te volgen.

Ghasi Hussain was al sinds febr. 1977 PLO-vertegenwoordiger bij de UNIDO, de VN-organisatie voor industriële ontwikkelingen te Wenen. De 42-jarige diplomaat werd geboren in Jaffa (thans Israël) en kreeg een opleiding in West-Duitsland.

Op 14 maart bracht de Israëlische ambassadeur in Wenen, Yissakhar Ben-Yaacov, een scherp protest van zijn regering tegen de accreditering van de PLO-vertegenwoordiger over aan het Oostenrijkse ministerie van buitenlandse zaken, terwijl de Oostenrijkse

* Informationen aus Osterreich (24-3-'80), uitgegeven door de „Bundespressedienst", schreef: „Dr. Hussain vertegenwoordigt in Oostenrijk niet een staat, die er immers niet is, maar een vereniging. In de geschiedenis van de diplomatie zijn daarvoor enige precedenten aan te voeren: Eduard Benesj, de latere Tsjechoslowaakse minister van buitenlandse zaken en staatspresident, werd tijdens de Eerste Wereldoorlog door de Entente-mogendheden als Tsjechoslowaakse vertegenwoordiger erkend, hoewel er nog nooit een Tsjechoslowaakse Republiek (CRS) was geweest. Charles de Gaulle werd tijdens de Tweede Wereldoorlog de verklaarde vertegenwoordiger van Frankrijk bij de gealliëerden, hoewel het land door Hitler-Duitsland was bezet en voor het zuidelijke deel een marionettenregering in Vichy bestond . . ."

zaakgelastigde in Tel Aviv door de Israëlische minister van buitenlandse zaken, Shamir, werd ontboden voor het in ontvangst nemen van een scherp mondeling protest.

De leider van de politieke afdeling van de PLO, Farouk Kaddoumi, had op 5 maart 1981 in Wenen een onderhoud met Bondskanselier Kreisky en minister van buitenlandse zaken Pahr. Bij die gelegenheid sprak Kaddoumi zich tegen een Palestijnse regering-in-ballingschap uit (een recent voorstel van de Egyptische president Sadat) en tegen de z.g. ,,Jordaanse optie'' van de leider van de Israëlische Arbeiderspartij Shimon Peres, welke een oplossing van het Palestijnse vraagstuk in samenwerking met koning Hoessein van Jordanië voorziet.
Tijdens een driedaags bezoek aan Saoedi-Arabië had Kreisky op 5 mei in Riad opnieuw een ontmoeting met PLO-leider Arafat om met hem van gedachten te wisselen over de crisis in het Midden-Oosten.

India verleent PLO diplomatieke status. Bezoek *Arafat*

Op 24 maart 1980 maakte de Indiase minister van buitenlandse zaken, Narasimha Rao, in het parlement bekend dat PLO-leider Arafat voor een ,,officieel vriendschapsbezoek'' naar India was uitgenodigd (28-30 maart) en dat India een volledige diplomatieke status had toegekend aan het bureau van de PLO, dat sinds 1975 in Delhi was gevestigd. Die toekenning was ,,slechts een verdere logische stap'', aangezien India tot de eerste landen buiten de Arabische wereld behoorde die de PLO hadden erkend en haar het recht tot opening van een bureau hadden verleend, aldus minister Rao.
Israël had van India slechts toestemming gekregen tot vestiging van een consulair bureau in naam van de joodse natie te Bombay.
Bij zijn aankomst op het vliegveld van Delhi werd Arafat op 28 maart begroet door premier Indira Gandhi en minister Rao, met wie hij later besprekingen voerde.
Na afloop daarvan werd op 30 maart een gezamenlijk communiqué uitgegeven, waarin werd bevestigd dat ,,elke regeling in het Midden-Oosten moet zijn gebaseerd op de volledige terugtrekking van Israël uit alle bezette Arabische en Palestijnse gebieden, met inbegrip van Jeruzalem, teneinde het Palestijnse volk toe te staan weer naar zijn land terug te keren, over zijn lot te beslissen en een onafhankelijke staat in Palestina te vestigen''.
Voorts werd in het communiqué gesteld dat beide partijen het erover eens waren dat de ontspanning van de toestand in Zuid-Azië na de Sowjet-interventie in Afghanistan met politieke en diplomatieke middelen moest worden bereikt en niet door de bewapening van de regio door de supermogendheden.

In een geheime circulaire van het Democratisch Volksfront voor de Bevrijding van Palestina (PDFLP) werd volgens NRC/H'blad (22-4-'80) onthuld dat Arafat tijdens zijn bezoek van India een tiental helikopters en verscheidene pantservoertuigen had gekregen. Die wapenzending zou via de Iraakse havenstad Basra worden overgebracht naar een nieuw kamp van Al Fatah in Noord-Irak. Een aantal Palestijnse piloten, voor opleiding in Libië en Syrië, zou zijn opgedragen naar dat nieuwe kamp te gaan om het Indiase materiaal in te vliegen. In een later stadium zou India ook lichte oefenvliegtuigen willen leveren als kern van een nieuwe Palestijnse luchtmacht.
In de circulaire werd Arafat ervan beschuldigd de wapenzending voor zijn eigen organisatie Al Fatah te reserveren in plaats van die ten goede te doen komen aan de hele PLO, zoals India's bedoeling zou zijn.
De Indiase ambassade in de Syrische hoofdstad Damascus wilde geen commentaar geven, maar Palestijnse kringen daar zeiden dat het bericht authentiek was. aldus NRC/H'blad.

PLO-erkenning door Nicaragua

Op 21 juli 1980 arriveerde Arafat in Managua voor een bezoek aan Nicaragua t.g.v. de viering van de eerste verjaardag van de val van Somoza. De volgende dag maakten Arafat en juntalid Daniel Ortega op een persconferentie bekend dat Nicaragua de PLO officieel had erkend. Volgens de PLO-leider was het akkoord over het aanknopen van diplomatieke betrekkingen ,,met het bloed van de strijders van beide volken bezegeld''; Israël was geen vriend van het volk van Nicaragua geweest, want het had het regime van Somoza wapens geleverd voor de oorlog tegen het eigen volk.

Overleg Kaddoumi met François-Poncet

Farouk Kaddoumi, de leider van het politieke departement van de PLO, werd op 2 febr. 1981 op het Franse departement van buitenlandse zaken te Parijs ontvangen door minister Jean François-Poncet voor een onderhoud van bijna twee uur.
Na afloop daarvan werd op het departement verklaard dat de Franse houding m.b.t. het Midden-Oosten ongewijzigd blijft, in het bijzonder t.a.v. resolutie 242 van de Veiligheidsraad van de VN, waaraan Parijs ,,het grootste belang'' hecht. Ook al werd de representativiteit van de PLO erkend, toch beschouwde Frankrijk de Palestijnse organisatie niet als de enige waardevolle gesprekspartner. Bericht werd dat minister François-Poncet bij de PLO op de noodzaak had aangedrongen het bestaansrecht van Israël te erkennen. Kaddoumi bevestigde dat zijn gastheer hem had verzekerd dat ,,Frankrijk als een bevriend land zal blijven werken met het doel de vrede te dienen''. Hij voegde daaraan toe: ,,Wat wij aan Europa vragen is dat het de PLO erkent als enige vertegenwoordiger van het Palestijnse volk en (dat het) het recht van dit volk (erkent) om een onafhankelijke staat te vestigen''.

Kaddoumi in Rome

Op 18 maart voerde Farouk Kaddoumi in het Vaticaan een gesprek van bijna een uur met kardinaal-staatsecretaris Agostino Casaroli, waarbij ook de met de buitenlandse politiek van het Vaticaan belastte mgr. Silvestrini aanwezig was. Kaddoumi werd vergezeld door de PLO-vertegenwoordiger in Rome, Never Hammad.
Het bezoek van Kaddoumi was op 16 sept. 1980 voorbereid door een speciale afgezant van Arafat, Afif Safieh. Volgens een persverklaring van het Vaticaan had kardinaal Casaroli met het bezoek ingestemd om uit eerste hand de opvattingen van de PLO over de toestand in het Midden-Oosten en de oplossing van de Arabisch-Israëlische crisis in al haar aspecten te leren kennen. Als voornaamste thema's werden genoemd: het doel van een rechtvaardige en stabiele vrede in het Midden-Oosten, het Palestijnse probleem, het vraagstuk Jeruzalem en de Palestijnse aanwezigheid in Libanon.
Het Vaticaan heeft in het verleden meerdere malen voorgesteld voor Jeruzalem een ,,internationale status'' te scheppen. In verband daarmee had de paus in sept. 1980 ook gesprekken gevoerd met koning Hoessein van Jordanië, vice-president Hosni Mobarak van Egypte en de raadsman van de Israëlische ambassade te Rome, Meir Mendes. Israël reageerde op de bijeenkomst van Kaddoumi en Casaroli met ,,verwondering en spijt''.
Op 19 maart had Kaddoumi in Rome een onderhoud van drie uur met de Italiaanse minister van buitenlandse zaken Colombo. Deze zette het standpunt van de EG op grond van de Verklaring van Venetië uit juni 1980 (zie pag. 42813 e.v. - '80) uiteen, dat door de PLO als niet toereikend wordt beschouwd. Kaddoumi noemde als bezwaar dat voor de PLO de erkenning als exclusieve partner ontbrak en dat ook het verlangen van de Palestijnen naar een eigen staat niet volledig wordt erkend. *(NZZ,* Le Monde, FAZ, *NRC/H'blad*, The Times)

ARAFAT IN SU EN ROEMENIË

Sinds zijn bezoek aan Moskou van aug. 1977 (pag. 82011-'77) heeft PLO-leider Arafat nog diverse malen de SU bezocht.
Van 6 tot 10 maart 1978 bracht een PLO-delegatie o.l.v. Arafat een bezoek aan Moskou. Op 9 maart vond een ontmoeting plaats met de Sowjet-minister van buitenlandse zaken Gromyko, terwijl Arafat diezelfde dag door president Brezjnew in het Kremlin werd ontvangen.
Na een kort onderhoud in Moskou op 26 juli 1978 t.g.v. de opening van een nieuw gebouw van de PLO-missie aldaar bracht Arafat als leider van een PLO-delegatie van 29 okt. tot 1 nov. 1978 een officieel vriendschapsbezoek aan de SU. In Moskou werden besprekingen gevoerd met minister van buitenlandse zaken Gromyko, de secretaris van het Centraal Comité van de CPSU Boris Ponomarew en de toenmalige premier Kosygin.
Bij die gelegenheid bedankte Arafat de SU ,,voorde broederlijke hulp in de strijd van het Palestijnse Arabische volk en voor de onbaatzuchtige, totale steun die zij constant verleent". Maar er werden geen mededelingen verstrekt over concrete hulp van de SU aan de PLO.

Op 17 sept. 1979 berichtte het Amerikaanse blad New York Magazine dat honderden PLO-guerrillastrijders in het geheim een uitgebreide opleiding in Russische militaire kampen ontvingen.

Volgens Herbert Krosney, de schrijver van het artikel, hadden in de afgelopen vijf jaar ongeveer duizend Palestijnen een intensieve training van zes maanden gehad in de Sowjet-Unie. Dat betekent dat een op de vijftien Palestijnse guerrillastrijders in de Sowjet-Unie is opgeleid. Zij vormen de keurtroepen van het Palestijnse Bevrijdingsleger, aldus Krosney. Hij baseerde zich op gegevens van de geheime dienst en op inlichtingen van PLO-leden in Israëlische gevangenissen.
Krosney gaf in zijn verhaal details over de opleiding in de Sowjet-Unie die wordt gegeven in een kamp bij de stad Simferopol aan de Zwarte Zee. Deze ontleende hij aan een rapport van de geheime dienst. De training heeft betrekking op explosieven, het gebruik van chemische en biologische wapens en brandbommen en ,andere lesstof die bepaald niet kan worden beschouwd als eenvoudige politieke hulp" aldus Krosney.

Van 12-14 nov. 1979 bracht een PLO-delegatie o.l.v. Arafat opnieuw een vrienschapsbezoek aan Moskou, waar hij op 13 nov. in het Kremlin besprekingen voerde met minister van buitenlandse zaken Gromyko en CC-secretaris Ponomarev.
In een gezamenlijk slotcommuniqué veroordeelden beide partijen ,,resoluut de Camp David Akkoorden en het afzonderlijke Egyptisch-Israëlische (vredes) verdrag, dat werd gesloten met de actieve deelneming van de VS, als een anti-Arabische samenzwering".

Zij benadrukten dat Israël onder de dekmantel van deze akkoorden en het verdrag zijn politiek van expansie en agressie tegen het Palestijnse volk en naburige Arabische landen voortzette en dat de imperialistische kringen die haar steunden hun militair-politieke aanwezigheid in het Midden-Oosten trachtten uit te breiden.
,,De twee partijen beschouwen de onderhandelingen over zogenaamde ,,bestuurlijke autonomie", die nu worden gevoerd door Israël, Egypte en de VS, als een doelbewuste poging om de uitoefening van de onvervreemdbare rechten van het Arabische volk van Palestina te beletten, en om Israëls bezetting van de Arabische gebieden, die in beslag zijn genomen, met inbegrip van Palestijnse gebieden, en de annexatie van het oostelijk deel van Jeruzalem te consolideren", aldus het communiqué.

Yasser Arafat verzekerde dat de PLO de vriendschap en samenwerking met de SU en andere socialistische landen zou versterken, omdat hij zulks een van de beslissende factoren voor een oplossing van het Palestijnse probleem en het bereiken van een alomvattende regeling in het Midden-Oosten achtte.
Beide zijden verklaarden zich vastbesloten hun inspanningen op te voeren in de strijd voor een eerlijke en duurzame vrede in dat gebied op basis van de voiledige terugtrekking van Israëls troepen uit aile in 1967 bezette Arabische gebieden, incl. Palestijnse gebieden, de uitoefening van de onvervreemdbare nationale rechten van het Arabische volk van Palestina, incl. zijn recht op zelfbeschikking en het recht een eigen onafhankelijke staat te hebben, en ook het recht van de Palestijnen naar hun woonplaatsen terug te keren in overeenstemming met de resoluties van de VN.
Zij zijn ervan overtuigd, aldus het communiqué, dat alleen het afzien van de politiek van afzonderlijke afspraken de weg kan openen naar zo'n alomvattende regeling op basis van de collectieve inspanningen van alle betrokken partijen, incl. de PLO – de enige wettige vertegenwoordiger van het Arabische volk van Palestina.

„Zij bevestigden opnieuw de overeenkomst om regelmatige contacten, gedachtenwisselingen en de coordinatie van actie op diverse niveaus voort te zetten over zaken van wederzijds belang en, bovenal, in verband met de situatie in het Midden-Oosten", aldus het gemeenschappelijke communiqué van de PLO en de SU. (Soviet News 20-11-'79)

Op 17 juli 1980 vloog Arafat naar Moskou om besprekingen te voeren met de Sowjet-leiders en de opening van de Olympische Spelen op 19 juli bij te wonen (*Financial* Times 18-7-'80).

Arafat in Roemenië

Op 30 juli 1980 voerde Arafat in Neptun besprekingen met de Roemeense president Ceausescu. In de week van 11 aug. bezocht een PLO-delegatie (met geestverwanten van George Habache) de Roemeense hoofdstad Boekarest, waar toen ook de Egyptische staatsminister van binnenlandse zaken, Boutros Ghali, verbleef. Beide werden door president Ceausescu ontvangen, die volgens de FAZ (18-8-'80) scheen te hopen met overeenstemmende voorstellen van Egypte en de PLO naar Jordanië te gaan.

Maar op 17 aug. werd vanuit Boekarest bericht dat Ceausescu die reis voor onbepaalde tijd had uitgesteld vanwege de negatieve reactie die de PLO jegens Roemeense bemiddelingsideeën had getoond. Volgens Ceausescu moesten de Palestijnen het concept van een ,,Verenigd Arabisch Koninkrijk" onder koning Hoessein aanvaarden, dat verdeeld zou worden in een Jordaanse helft en een Palestijnse die intern vergaand autonoom diende te zijn. In dat kader, zo meende men volgens de FAZ in Boekarest, konden zowel de wens van de Palestijnen betreffende een staat alsook de Egyptische ideeën en tenslotte zelfs de Israëlische veiligheidsbelangen met elkaar worden verzoend.

Sowjet-president Brezjnew in gesprek met PLO-leider Arafat op 9 maart 1978 in het Kremlin.

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20.

CDA–VVD-COALITIE VERLIEST MEERDERHEID

Op 26 mei zijn in Nederland verkiezingen voor de Tweede Kamer gehouden. Resultaat daarvan was, dat het zittende kabinet van CDA en VVD in de nieuwe Tweede Kamer niet langer over een meerderheid beschikt. De voornaamste verliezer was echter de grootste oppositiepartij, de PvdA, terwijl D'66 de grote winnaar was. Het CDA was na de verkiezingen de grootste partij van Nederland.

D'66 gaat in de Kamer van acht naar zeventien zetels en heeft dus haar aanhang ruim verdubbeld vergeleken met 1977. De PvdA raakte van haar tien zetels winst van 1977 er negen weer kwijt en komt in de nieuwe Kamer terug met 44 zetels. Het CDA verloor één zetel en de VVD twee en krijgen er nu 48 en 26, samen 74 dus geen meerderheid meer in de Tweede Kamer van 150 zetels.

Nieuwkomer in de Kamer is de Reformatorische Politieke Federatie (RPF) met twee zetels. Op de rechterzijde keren RVP (voorheen Boerenpartij) en DS'70 niet meer terug. Bij de kleine linkse partijen boekte de PSP twee zetels winst en komt nu op drie en gaat de CPN van twee naar drie. De PPR blijft op drie zetels staan. De Evangelische Volkspartij (EVP) heeft geen zetel weten te halen.

Op grond van deze verkiezingsuitslag belooft het niet eenvoudig te worden een nieuw kabinet te vormen. Noch het linkse blok, noch CDA-VVD hebben een meerderheid in de nieuwe Kamer. De huidige coalitie van CDA en W D zou zich kunnen laten ,,gedogen'' door de kleine partijen op de rechterzijde, SGP, RPF en GPV, samen zes zetels. De ,,oude coalitie'' wordt dan aangevuld tot 80 zetels. Maar premier en CDA-lijsttrekker Van Agt heeft al laten weten over deze gedoogsteun: ,,Daar kunnen we het land niet mee regeren.''

De PvdA had als eerste voorkeur de vorming van een links meerderheidskabinet, maar liet deze optie vallen omdat die meerderheid er lang niet is. Daarmee heeft D'66 een belangrijke sleutel voor de komende kabinetsformatie in handen. D'66 wil zelf een kabinet van CDA, PvdA en D'66, samen 119 zetels, en dus een grote coalitie. Een andere mogelijkheid is dat D'66 de ,,oude coalitie'' van CDA en VVD aanvult, zodat die uitkomt op 91 zetels. Zowel in W D - als in CDA-kring werd ook op deze mogelijkheid gezinspeeld, maar D'66 zelf heeft haar steeds krachtig uitgesloten.

Koekoek, voorheen Boerenpartij en nu Rechtse Volkspartij, keert na achttien jaar niet meer in de Kamer terug. Tot op en zelfs tijdens de verkiezingsdag in het kiezersonderzoek van Vara's De Hond op de radio, was een nek-aan-nek-race voorspeld tussen CDA en PvdA, die wel voor elk verlies zou opleveren, maar waarbij beide kans maakten als grootste partij uit de stembussen te rollen. Maar al vanaf de eerste prognoses aan de hand van echte uitslagen, werd duidelijk dat de PvdA veel meer verloor dan voorspeld en het CDA minder. Al snel werd duidelijk dat het CDA de grootste ging worden.

De laatste maanden was in de peilingen ook de VVD verlies toegerekend. Dat bleek uiteindelijk mee te vallen. De PvdA verloor vooral grote brokken aanhang daar, waar zij veruit de grootste partij was, namelijk in de grote steden. De socialisten blijven daar in de meeste gevallen nog de grootste partij, maar het verschil met het CDA is niet groot.

Een voorspelling van de opinie-onderzoekers, die niet uitkwam, was de lagere opkomst. Met ongeveer anderhalf procent minder opgekomen kiezers dan vier jaar geleden was die opkomst toch weer groot.

PvdA-lijsttrekker Den Uyl vindt dat het CDA nu de consequenties moet trekken uit het feit dat de ,,oude coalitie'' haar meerderheid heeft verloren. ,,Zo'n uitslag moet recht gedaan worden.'' Maar CDA-lijsttrekker Van Agt wilde zich niet laten verleiden tot een coalitie van CDA, PvdA en D'66 als enige uitkomst voor de formatie. Van Agt: ,,Ik zie ook nog wel andere combinaties mogelijk op het uitslagenbord, bij voorbeeld CDA, VVD en D'66, ook al zegt Terlouw nu nog neen.'' Terlouw (D'66) antwoordde hierop meteen dat D'66 de kiezers heeft gezegd deze combinatie niet te willen, en de winst van D'66 is gekomen na deze stellingname.

Den Uyl liet weten geen kabinet te willen van CDA met PvdA zónder D'66 erbij. Hij herhaalde dat hij ,,geen bezwaar'' ertegen heeft om samen met Van Agt in één kabinet te zitten, ,,maar essentieel is dat er dan een ander beleid komt''. Onder die voorwaarde is Den Uyl, zei hij, ook bereid minister te zijn onder Van Agt als minister-president.

Voorzitter Van Veen van de werkgeversorganisatie VNO sprak een voorkeur uit voor een kabinet van CDA, W D en D'66. Volgens hem heeft het kabinet-Van Agt goede aanzetten gegeven om de economie van ons land te herstellen. ,,Blijkbaar is hij van plan dat beleid versterkt en versneld voort te zetten.''

Het TV-debat op 24 mei van de lijsttrekkers van PvdA, CDA. VVD en D'66 onder leiding van Jaap van Meekren. V.l.n.r. Joop den Uyl (PvdA), AVRO-presentator Jaap van Meekren, Hans Wiegel (VVD), Jan Terlouw (D'66) en Dries van Agt (CDA).

Weekblad 50ste jaargang No 2590, pag 32287-32302

Kernpunten in de partijprogramma's

Het Parool biedt hier een handzaam overzicht van de opvattingen van twaalf politieke partijen over zeven hoofdpunten. De partijen staan in volgorde van hun lijstnummer bij de verkiezingen. Opgenomen zijn alle partijen die nu in de Tweede Kamer zitten, behalve de Boerenpartij (die meedoet onder de naam: Rechtse Volkspartij). Die partij heeft zo'n summier verkiezingsprogram, dat er geen hoofdpunten van beleid uit te halen zijn. Twee nieuwe partijen zijn toegevoegd, omdat zij goede kans maken in de Kamer te komen: de RPF en de EVP, confessionele splinters rechts en links van het CDA.

	KERNBEWAPENING	WERKGELEGENHEID	INKOMENS	ECONOMISCHE GROEI	WONINGBOUW	WOONLASTEN	KERNENERGIE
	26 mei		26 mei			26 mei	
PvdA	Kritisch lid van de NAVO. Geen nieuwe kernwapens; geen plaatsing van kruisraketten. Vier à vijf van de zes kerntaken eenzijdig afstoten. Geen kerntaak voor de F-16 straaljager; de parate sterkte van de landmacht verkleinen; het defensiebudget verlagen.	Voor 335 tot 350 duizend mensen meer werk, vooral in de bouw en bij de overheid. Arbeidstijdverkorting en deeltijdarbeid. Arbeidstijdverkorting per dag; streven naar werkdag van vijf uur.	Raamwet inkomensvorming. Maximum-inkomen netto drie maal netto minimumloon. Koopkracht-ontwikkeling: minimum: 0; modaal tot anderhalf maal modaal: 2 tot 2,25 procent achteruit; boven drie maal modaal: 5 procent achteruit (modaal is ongeveer 35 duizend gulden bruto per jaar).	Selectieve groei, gebaseerd op Centraal Ontwikkelingsplan. Groeidoelstelling: gemiddeld 2,25 procent per jaar. Financieringstekort terugbrengen tot 5,75 procent van nationaal inkomen (nu bijna 7).	Nieuwbouwprogramma van 120 duizend woningen per jaar, vooral gericht op laagstbetaalden en één- en tweepersoons-huishoudens. Beleggers verplichten een deel van hun middelen te bestemmen voor volkshuisvesting.	Woonlasten meer afhankelijk van inkomen en van kwaliteit woning. Hoge huurlasten compenseren door individuele huursubsidie; uitgangspunt: bij modaal inkomen 17 procent van belastbaar inkomen zelf aan huur betalen. Huurwaardeforfait verhogen. Hypotheekrente boven 300 duizend gulden niet meer fiscaal aftrekbaar.	Bestaande twee kerncentrales zo spoedig als technisch mogelijk is sluiten; geen nieuwe bouwen. Bijdragen aan snelle kweekreactoren Kalkar en Super Phoenix staken. Ultracentrifugefabriek UCN (uranium-verrijking) na bindende contracten sluiten.
CDA	NAVO blijft hoofdinstrument ter voorkoming van oorlog. Omvang en doeltreffenheid van defensie blijven op binnen NAVO overeengekomen peil. Kernwapens voor korte afstand verminderen. Geen nieuwe nucleaire gevechtswapens (zoals neutronengranaat). Over al dan niet plaatsen van kruisraketten in december 1981 beslissen.	Per jaar 75 duizend mensen meer aan het werk, in hele en deeltijdbanen. Wettelijke regelingen voor deeltijdbanen. Arbeidstijdverkorting door kortere arbeidsdag en door meer ploegendiensten. Meer mogelijkheden tot omscholing.	Inkomensdaling, voor hogere inkomens het meest. „Echte" minimuminkomens zo veel mogelijk ontzien. Er komt een raad voor het inkomensbeleid. Prijscompensatie is niet heilig. Koopkracht-ontwikkeling: minimum: 1 procent achteruit; modaal tot twee maal modaal: 1,5 tot 2 procent achteruit; vier maal modaal: 4 procent achteruit.	Een georiënteerde markteconomie. Selectieve economische groei van gemiddeld 1,75 procent per jaar. Financieringstekort aanzienlijk verminderen tot 5 procent.	Nieuwbouw 120 duizend huizen per jaar, vooral in grotere steden en westen. Eigen woningbezit bevorderen.	Woonlasten afgestemd op kwaliteit woning en inkomen. Woningbouw financieren door: versnelde huurharmonisatie, extra huurverhogingen, percentage van inkomen dat zelf aan huur besteed moet worden verhogen met 0,5 procent per jaar. Huurwaardeforfait overeenkomstig verhogen. Hypotheekrente boven 400 duizend gulden (prijspeil 1980) niet meer aftrekbaar.	Geen verdere bouw kerncentrales. Over openblijven of sluiten bestaande kerncentrales beslissen na brede maatschappelijke discussie.
VVD	Lidmaatschap van NAVO is fundament van veiligheidsbeleid. De toenemende kernbewapening met SS-20 raketten in de Sovjet-Unie noopt ertoe in december 1981 plaatsing goed te keuren van kruisraketten in Nederland. Geen eenzijdige vermindering defensie.	Arbeidsplaatsen: 250.000 erbij bij 1% economische groei — waarschijnlijker geen groei, niets erbij. Deeltijdarbeid, arbeidstijdverkorting en omscholing stimuleren. Vraag en aanbod bij elkaar brengen. Minder jeugdwerkloosheid door lager jeugdloon.	Verdere matiging inkomens onvermijdelijk. Inkomensverschillen kunnen niet worden gemist. Koopkrachtontwikkeling: gemiddeld 3 tot 3,5 procent achteruit.	Niet realistisch rekening te houden met groei van meer dan rond het nulpunt. Financieringstekort beperken tot 4 procent van nationaal inkomen.	Woningbouw opvoeren. Jaarlijks 10 tot 15 duizend huurwoningen bouwen. Eigen woningbezit krachtig bevorderen.	Huur meer in overeenstemming met kwaliteit. Wettelijk recht op individuele huursubsidie. Aftrek van hypotheekrente in beginsel handhaven.	Na zorgvuldige afweging van o.m. resultaat maatschappelijke discussie, in komende kabinetsperiode beslissen over uitbreiding aantal kerncentrales.
D'66	In NAVO, maar overheersing van VS verminderen. Geen zes, maar twee of drie kerntaken. Geen nieuwe kernwapens zoals neutronenbom. Geen kruisraketten plaatsen onder huidige omstandigheden. Overeengekomen 3%-stijging defensiebudget jaarlijks bezien. Bij bezuiniging defensie niet bij voorbaat uitsluiten.	Voor 310 duizend mensen arbeidsplaatsen nodig. Daarvan 200 duizend deeltijdbanen. Eerlijker verdeling van werk; vraag en aanbod beter op elkaar aansluiten; meer omscholing mogelijk maken.	Iedereen in inkomen achteruit. Niet mogelijk koopkracht van minima te ontzien. Sterksten moeten grootste offers brengen. Vraagtekens bij prijscompensatie. Koopkrachtontwikkeling: minimum tot modaal: 0,5 tot 1 procent achteruit; modaal tot twee maal modaal: 1 tot 2 procent achteruit; boven twee maal modaal: 2 tot 4 procent achteruit.	Groei nationale inkomen kan gemiddeld 1,5 procent per jaar bedragen. Omvang financieringstekort omlaag brengen tot 4,5 procent. Streven naar een democratische markteconomie.	Verhoging bouwprogramma met 20 duizend nieuwe woningen. BTW beneden bepaalde bouwkosten-grens verlagen van 18 naar 4 procent.	Huurverhoging gelijk aan percentage inflatie. Snellere huurharmonisatie. Volledige compensatie door huursubsidie alleen voor minimum-inkomens. Aftrek hypotheekrente tot hoogstens 300 duizend gulden.	Twee bestaande kerncentrales zo spoedig mogelijk stilleggen. Afzien van verdere medewerking snelle kweekreactoren.
SGP	NAVO blijft hoeksteen van Nederlands veiligheid. Onverkort vasthouden aan jaarlijkse verhoging defensiebudget met 3 procent. Tegenover steeds uitbreidende Sovjet-kernmacht (SS-20) in de huidige omstandigheden niet te ontkomen aan modernisering NAVO-kernwapens via plaatsing van kruisraketten en Pershing-2 raketten.	Werkloosheid allereerst bestrijden door een gezond en levenskrachtig bedrijfsleven.	Alle inkomens flinke stap achteruit. Eenmalige inleverronde van gemiddeld 4 à 5 procent. Minimumlonen- en -uitkeringen zo veel mogelijk ontzien, maar geen keiharde koopkracht-garantie. Prijscompensatie herzien.	Inflatie gevolg van geestelijke en zedelijke ontwaarding. Financieringstekort terugdringen tot hoogstens 4 procent.	Alles op alles zetten om goede en betaalbare woningen te bouwen. Eigen woningbezit bevorderen.	Als regel moet huurder zelf huur op kunnen brengen. In uitzonderingsgevallen kan overheid subsidie geven.	Aan kernenergie helaas niet te ontkomen. Bestaande kerncentrales niet sluiten.

PPR	Nederland moet uit de NAVO. Alle kerntaken afstoten; geen nieuwe raketten plaatsen. Defensie-uitgaven moeten structureel omlaag; paraatheid van krijgsmacht moet worden verminderd. De dienstplicht moet worden verkort tot 12 maanden.	Beschikbare werk eerlijk verdelen. Meer deeltijd-banen; meer mogelijkheden voor vrijwillige vervroegde uittreding. Geen druk op werkzoekenden; geen verruiming van het begrip „passende arbeid". Meer omscholingsmogelijkheden.	Streven naar basis-inkomen voor iedereen. Aanzienlijke nivellering; maximum-inkomen netto niet meer dan drie maal netto minimumloon. Jaarlijkse richtlijnen voor alle inkomens omvattend beleid. Alle inkomens openbaar; loonsverhoging in gelijke bedragen i.p.v. procenten; prijscompensatie aftoppen.	Geen ongerechtvaardigd vooruitgangsgeloof. Economische groei neemt wellicht af. Streven naar gedemocratiseerde economie. Jaarlijks nationaal economisch plan. Financieringstekort terugdringen.	Bouwprogramma uitbreiden, vooral voor woningwetwoningen. Voor deze huizen BTW-tarief verlagen tot 4 procent. Beleggers verplichten tot goedkope leningen.	Woonbelasting voor koop- en huurwoningen; woonlasten betalen naar draagkracht. Hoe hoger inkomen, hoe lager premie en hypotheekrenteaftrek bij koopwoningen. Direct aftrek boven 300 duizend gulden afschaffen.	Twee kerncentrales direct sluiten. Onderzoek kernenergie stopzetten. UCN gaat dicht. Steun aan snelle kweekreactoren stopzetten.
CPN	Nederland vrij maken van de NAVO. Internationaal verbod van de neutronenbom. Nu en in de toekomst geen nieuwe Amerikaanse raketten. Verhindering van uitvoering van NAVO-beslissing over invoering kruisraketten en Pershing-2-raketten. Drastische verlaging van de defensiebegroting. Geen nieuwe F-16-straaljagers.	Aantasting van lonen, uitkeringen en sociale voorzieningen levert alleen maar meer werkloosheid op. Om verdere stijging van de werkloosheid tegen te gaan moet in de eerste plaats de koopkracht voor lage en midden-inkomens op peil gehouden worden.	Koopkracht lage en midden-inkomens op peil houden. Herstel en behoud volledige automatische prijscompensatie. Verlaging van uitkeringen en van jeugdlonen terugdraaien. Werkloosheidsuitkering WW verhogen tot 90 procent van laatste loon; WWV tot 80 procent. WWV uitkeren gedurende hele werkloosheid, ook aan vrouwen.	Overheid ontwikkelt economisch plan. Scherpe beheersing van prijzen. Drastische vermindering bewapeningsuitgaven en EG-kosten; winsten en top-vermogens aanpakken; aardgaswinsten afromen.	Volkswoningbouw onttrekken aan door banken en speculanten beheerste markt. Fors programma voor nieuwbouw en stadsvernieuwing.	Lage inkomens in woningwetwoningen betalen niet meer dan 10 procent van netto-inkomen. Individuele huursubsidie volledig handhaven. Hypotheekrente aan banden leggen.	Twee kerncentrales sluiten; bouw nieuwe kerncentrales onvoorwaardelijk afwijzen. UCN en snelle kweekreactoren stopzetten.
GPV	Loyaal lidmaatschap van de NAVO. Tegenover de anti-christelijke Sovjet-Unie is afschrikkende werking NAVO-kernwapens nodig.	Nationaal herstel- en ontwikkelingsplan moet de industrie zo stimuleren, dat er voldoende arbeidsplaatsen zijn. Alleen Nederlands personeel. Meer mobiliteit, meer scholing, ruimer begrip „passende arbeid".	Matiging alle inkomens naar draagkracht onontkoombaar. Laagste inkomens zo veel mogelijk ontzien. Geen volledige prijscompensatie; beperken vakantie-uitkering.	Nationaal herstel- en ontwikkelingsplan. Financieringstekort beperken tot hoogstens 4 procent. Centrale regulering bedrijfsleven beperken.	Lager BTW-tarief voor bouw goedkope woningen. Eigen woningbezit stimuleren.	Huren aanpassen aan werkelijke bouw- en exploitatiekosten; huursubsidies niet aan deze huurverhoging aanpassen. Grenzen stellen aan aftrekbaarheid hypotheekrente.	Twee bestaande kerncentrales moeten in produktie blijven. Na maatschappelijke discussie besluiten over bouw nieuwe kerncentrales.
PSP	Nederland uit de NAVO, de NAVO uit Nederland. Geen plaatsing van nieuwe kernwapens, maar verwijdering van alle kernwapens uit Nederland. Afschaffing van de krijgsmacht.	Werkdag verkorten tot zeven uur, op weg naar werkdag van vijf uur, met behoud van koopkracht tot modaal. Bij deeltijdarbeid dezelfde rechten als bij een volledige werkweek. Werkweek terugbrengen van maximaal 48 naar 40 uur.	Handhaven van de koopkracht. Tot modaal prijzen volledig compenseren. Loonsverhogingen en prijscompensaties in gelijke bedragen i.p.v. procenten.	Naar socialistische samenleving. Noodwet voor zeggenschap overheid bij bedrijfssteun. Sociale voorzieningen financieren uit belastingen.	Drastische verhoging bouw betaalbare woningwetwoningen; 75 procent voor één- en twee persoons-huishoudens en woongroepen. Beleggers verplichten vast percentage te lenen tegen niet-commerciële rente. Bouwbedrijven in handen gemeenschap. Afschaffen BTW op sociale woningbouw.	Lagere inkomens betalen niet meer dan 10 procent netto inkomen aan woonlasten. Afschaffen belastingfaciliteiten voor eigen woningbezitters; om te beginnen aftrek hypotheekrente boven 200 duizend gulden afschaffen.	Stopzetten bestaande kerncentrales; geen nieuwe kerncentrales. Stopzetten UCN-fabriek en deelname aan snelle kweekreactoren.
DS70	Defensie heeft slechts zin binnen NAVO. Omvang defensiebudget in overeenstemming met NAVO-afspraken. Besluitvorming over kruisraketten en Pershing-2-raketten in verband met proces van wapenbeheersing tussen Oost en West; onderhandelen vanuit een zekere machtsbasis.	Werkgelegenheid mede afhankelijk van concurrentiepositie; kosten moeten dus in de hand worden genouden. Arbeidstijdverkorting is mogelijk; het begrip „passende arbeid" moet worden verruimd.	Onrechtvaardige inkomensverschillen afzwakken. Niet zonder meer hoge inkomens verlagen en lage inkomens verhogen. Eén pensioenfonds voor iedereen.	Niet rekenen op economische groei. Streven naar vermindering financieringstekort.	Bouw en onderhoud huizen niet meer onder 18 procent BTW, maar 4 procent. Eigen woningbezit bevorderen.	Mensen moeten zelf beslissen wat zij voor wonen over hebben. Individuele huursubsidie alleen en zolang echt nodig. Belastingaftrek hypotheekrente zo wijzigen, dat lager betaalden evenveel voordeel hebben als hoger betaalden.	Verder plaatsing kerncentrales alleen onder voorwaarden.
RPF	Lidmaatschap NAVO vanzelfsprekend. Zolang geen overeenkomst is gesloten met de Sovjet-Unie over beperking kernwapens, noodzaak van plaatsing kruisraketten aanvaarden. NAVO-afspraak nakomen om defensie-uitgaven jaarlijks met 3 procent te verhogen. Tweede brigade legeren in Duitsland.	Bedrijven moeten meer ruimte krijgen; sociale lasten moeten beperkt. Deeltijd-banen bevorderen. Bij tewerkstellen voorrang geven aan kostwinners.	Verdere nivellering lonen en inkomsten tegengaan. Automatische prijscompensantie en vakantie-uitkering kritisch bekijken.	Bedrijfsleven moet meer armslag krijgen; sociale lasten beperken. Financieringstekort beperken tot enkele procenten.	Minder woningwetwoningen, meer premie-huurwoningen en koopwoningen. Eigen woningbezit krachtig bevorderen. Goedkope woningen onder lagere BTW-tarief.	Huren optrekken tot niveau bouw- en onderhoudskosten; huursubsidies niet evenredig mee laten stijgen.	Bestaande kerncentrales moeten in werking blijven. Zodra aanvaardbare oplossing is gevonden voor verwerking en dumping kernafval, uitbreiding van aantal kerncentrales aanvaarden.
EVP	Tegen lidmaatschap NAVO. Plaatsing kruisraketten afwijzen. Kernwapens uit Nederland verwijderen; begin maken met afstoten van alle kerntaken.	Arbeidsverkorting, uiteraard gepaard met loonmatiging. Meer deeltijdbanen en vervroegde pensionering. Overheidssteun voor meer arbeidsplaatsen bij bedrijven en bij de overheid.	Openbaarheid inkomens vereist. Maximum-inkomen bruto vijf maal bruto minimumloon. Eenmalige matiging van gemiddeld 4 procent. Meer gelijkheid tussen inkomens. Raam-overeenkomsten op bedrijfstak-niveau.	Overheid moet grote lijnen trekken voor sociaal-economisch beleid. Afzien van steeds grotere economische groei; instellen op economie van „het genoeg".	Nieuwbouwprogramma van 120 duizend woningen per jaar, met voorrang voor woningwet. Eigen woningbezit bevorderen. Huizen met bouwprijs tot 100 duizend gulden onder 4 procent BTW.	Uitgangspunt zelf te betalen huur: 15 procent van modaal bruto-inkomen. Bij hoger percentage huursubsidie; bij lager percentage in woningwetwoning een huurtoeslag. Aftrek hypotheekrente slechts tot 250 duizend gulden.	Spoedig tot sluiting bestaande kerncentrales overgaan. Geen nieuwe kerncentrales bouwen. Terugtrekken uit alle kernenergie-projecten.

26 mei 26 mei 26 mei

FNV-voorzitter Wim Kok sprak een voorkeur uit voor een kabinet van CDA, PvdA en D'66.

Verkiezingscampagne

Over het verloop van de verkiezingscampagne bevatte het *NRC/H'blad* van 25 mei een beschouwing, waaraan het onderstaande is ontleend:

Verkiezingsprogramma's zijn programma's voor de verkiezingen. Niet voor daarna. Dat maakt toespraken en debatten over die programma's vaak zo schijnheilig. Verkiezingscampagnes zijn dan ook eerder interessant wanneer zij duidelijk maken wat niet in de programma's staat: wie de dames en heren echt zijn en waar zij voor staan. Daar is de afgelopen weken soms meer van gebleken dan de betrokkenen lief is.
Neem die vrijdag in de eerste helft van mei. Mr. A. A. M. van Agt doet zijn best de hem aangeboden aardbeien, haringen en stroopwafels naar binnen te werken, ongetwijfeld in de hoop daarmee op de bezoekers van de markt in Gouda iets van het wezen van christen-democratische politiek over te dragen.
Vice-premier en minister van binnenlandse zaken H. Wiegel maakt intussen in Den Haag bekend dat het kabinet heeft besloten tot een kapitale order voor legervoertuigen van DAF en RSV en een omvangrijke garantie voor de nieuwe F-29 van Fokker.
Een simpele aankondiging waarmee Wiegel zijn VVD waarschijnlijk meer goed doet dan wanneer hij de politie en het binnenlands bestuur de afgelopen jaren zou hebben georganiseerd.
De kleinste aandeelhouder in het Catshuis kan zich bij monde van zijn voorman in één gebaar presenteren als de partij die:
1. doorregeert, ook als de anderen op de markt ballonnen uitreik-n.
2. weet hoe je het bedrijfsleven vleugels geeft,
3. zorgt dat de defensie genoeg nieuw materieel krijgt, en
4. duizenden mensen aan 't werk houdt.

Zo moet je campagne voeren. Dat je eigen staatssecretaris van defensie, Van Eekelen, een paar weken eerder nog schreef dat de Nederlandse fabrikanten echt veel duurder u-aren dan de Amerikaanse concurrent geeft niets, zeker als de Nederlandse bedrijven wat van het prijsverschil afgedaan hebben. Dat je eigen minister van economische zaken jarenlang steun aan losse bedrijven als een doodlopend beleid heeft afgedaan, waar bovendien geen cent meer voor in de staatskas zit, mag de pret evenmin drukken.
Drie dagen later kaapt Wiegel het nieuws van de nationalisatie van Volvo-Daf wat erg opzichtig. Maar de zet is weer even geniaal als simpel: wie kan in verkiezingstijd tegen werkgelegenheid zijn? Wie tegen Nederlands fabrikaat? De „naatsjonale aanpak" op vier wielen. Politieke tegenstanders veroordeeld tot gemok in de marge.
Het lijkt onbegrijpelijk dat het CDA de VVD-lijsttrekker met deze troeven heeft laten weglopen. Het was de laatste weken vooral 'Kies de vice-minister-president en ga samen met hem aan 't werk', dat kan de bedoeling toch niet zijn? Of zou Van Agt het niet zo erg vinden als er een sterke W D uit de bus komt? Een echt verzwakte VVD plaatst het CDA rechts op de wip van staat, in plaats van er middenop. Van Agt hoeft dus niet eens met Wiegel verder te willen om hem toch een sterke eindsprint toe te wensen.

Wat wilde het CDA eigenlijk in deze campagne? Verrassingen vermijden, blunders voorkomen „Elke stem op een andere partij dar, het CDA is er één minder voor een sterk CDA in het Catshuis", zoals partijvoorzitter Bükman de doelstellingen treffend samenvatte.
„Met het CDA kiest u voor een regering die op een bréde basis steunt", beloofde een CDA-advertentie. De opmaak is krachtig, twee donker geklede mannen kijken ons aan: Van Agt voorop, Lubbers (die tot dan in de campagne opvallend afwezig is) als stille vennoot erachter. Of als toeziend voogd voor die brede basis, wie zal het zeggen.

VOLLEDIGE STEMBUS-UITSLAG

NEDERLAND 14.190.676 INWONERS

	KAMER 1981			KAMER 1977			STATEN 1978	
	%	stemmen	zetels	%	stemmen	zetels	%	stemmen
Opkomst	86,13	8.686.387	150	87,57	8.317.612	150	79,13	7.578.638
PvdA	28,27	2.455.424	44	33,83	2.813.793	53	33,80	2.561.712
CDA	30.81	2.676.525	48	31,89	2.652.278	49	35,07	2.658.001
W D	17.32	1.504.293	26	17,95	1.492.689	28	16,95	1.284.287
D'66	11.05	959.661	17	5,44	452.423	8	5,20	394.105
SGP	1.97	171.370	3	2,13	177.010	3	2,21	167.579
PPR	1.97	170.759	3	1,69	140.910	3	1,58	119.543
CPN	2.05	178.147	3	1,73	143.481	2	1,56	118.082
GPV	0.82	71.090	1	0,95	79.421	1	0,95	72.106
PSP	2.12	184.039	3	0,94	77.972	1	1,33	100.479
RVP(BP)	0,20	17.555	0	0,84	69.914	1	0,45	34.502
DS'70	0,57	49.250	0	0,72	59.487	1	0,08	5.971
Overigen	2.85	248.274	2	1,89	158.234	—	0,82	62.271
Specificatie overigen								
RKPN	0,24	21.313	0	0,40	33.227	—	—	—
PVR	0.01	633	0	—	—	—	—	—
GMO	0,01	894	0	—	—	—	—	—
LN	0,10	8.613	0	—	—	—	—	—
SP	0,35	30.357	0	0,29	24.420	—	—	—
VP	0,01	579	0	—	—	—	—	—
RPF	1,24	108.013	2	0,64	53.220	—	0,47	35.885
R'81	0,03	2.211	0	—	—	—	—	—
IKB	0,02	2.015	0	—	—	—	0,02	1.427
NVU	0,12	10.522	0	0,40	33.434	—	—	—
CP	0,14	12.189	0	—	—	—	—	—
PLN	0,01	943	0	—	—	—	—	—
WWB	0,01	935	0	—	—	—	—	—
EVP	0,52	45.003	0	—	—	—	—	—
SOS	0,04	3.796	0	—	—	—	—	—
KP	0,00	183	0	—	—	—	—	—
NEP	0,00	75	0	—	—	—	—	—

VERKLARING VAN DE GEBRUIKTE AFKORTINGEN

PvdA:	Partij van de Arbeid	RVP (BP):	Rechtse-Volkspartij (Boeren Partij)	R'81:	Realisten '81
CDA:	Christen Democratisch Appel	DS'70:	Democratisch Socialisten '70	IKB:	Internationale Kommunistenbond
W D :	Volkspartij voor Vrijheid en Democratie	RKPN:	Rooms Katholieke Partij Nederland	NVU:	Nederlandse Volks-Unie
D'66:	Democraten '66	PVR:	Partij van Rijksgenoten	CP:	Centrumpartij
SGP:	Staatkundig Gereformeerde Partij	GMO:	God Met Ons	PLN:	Partij tot Likwidatie van Nederland
PPR:	Politieke Partij Radikalen	LN:	Leefbaar Nederland	WWB:	Wereld Welzijns Bewustwording
CPN:	Communistische Partij van Nederland	SP:	Socialistiese Partij	EVP:	Evangelische Volkspartij
GPV:	Gereformeerde Politiek Verbond	VP:	Vrede Partij	SOS:	Samen Overleven of Sterven
PSP:	Pacifistisch Socialistische Partij	RPF:	Reformatorische Politieke Federatie	KP:	Kleine Partij
				NEP:	Nederlandse Evolutie Partij

Van Agts eigen hart dreef de afgelopen weken voortdurend naar de smallere basis. Meer dan zijn campagneleiders lief was filosofeerde hij tijdens zijn weinig vreugdevolle tochten over de broekriem-staat van morgen: iedereen die ons huidige. goede beleid wil steunen, volge mij.

Die neiging naar een voortzetting van de CDA-WD-samenwerking wordt versterkt door de methode van Den Uyl, die Van Agt (met Wiegel) de explosie van werkloosheid van de laatste jaren verwijt, een draconisch huurbeleid aanwrijft, hem bij Nieuw Rechts veegt en Van Agt vooral in de drie rechtstreekse radio/tv-debatten te woord staat op een manier die de stilist uit de Heilige Landstichting langzamerhand in al zijn vezels tegenstaat.

Het mag niet zo zijn, maar de ,.mannetjes" staan de formatie van een ander kabinet haast onvermijdelijk in de weg.

Zoals Van Agt de gevangene is van de CDA-regel dat het zittende kabinet niet verdedigd wordt (typerend: de niet-verkiesbare Albeda is voortdurend in de slag, terwijl Van der Stee zich nauwelijks hoeft te verantwoorden over het grootste financieringstekort in de geschiedenis), zo is Den Uyl de gevangene van de niet-verzoende stromingen binnen zijn eigen partij.
Popelend als sociaal-realist om een inderdaad ander beleid te gaan uitvoeren, ziet hij zich gedwongen een links kabinet te bepleiten, dat evenzeer in de Muppet-show thuishoort als Wiegels oppositieloze nationale kabinet. Hij reageert aangebrand als Van Agt hem de term ,,volksfront" opplakt, maar het ongeloof in zijn eigen schijn-voorkeur kan velen moeilijk zijn ontgaan.
Afgezien van de blinde vlekken in de strategie en een paar programmapunten die moeilijk tot coalitievorming leiden, voert de PvdA knap campagne. Den Uyl is niet uit de media weg te branden, en niet omdat alle journalisten volgens een hardnekkig vooroordeel links zouden zijn, maar omdat de PvdA-campagneleiding kans ziet bijna iedere dag een nieuwsfeit of een beschrijfbare gebeurtenis te programmeren. Op het moment dat Van Agt een ,.Paradiso"-toespraak aan de Vrije Universiteit houdt, krijgt hij evenveel aandacht als Den Uyl. Bezoeken aan bejaardensociëteiten leiden daar minder toe.

GRONINGEN (inwoners 1-1-31 556.856)

Partijen	Kamer '81 %	Kamer '81 stemmen	Kamer '77 %	Kamer '77 stemmen
Opkomst	88,5	359.149	88,5	343.664
PvdA	39,3	141.012	42,4	145.782
CDA	21,4	76.893	24,3	83.539
W D	13,4	48.137	14,3	49.355
D'66	8,8	31.662	4,4	14.999
SGP	0,2	785	0,3	950
PPR	2,2	8.037	1,9	6.470
CPN	4,1	14.714	4,3	14.685
GPV	3,7	13.355	4,0	13.757
PSP	2,6	9.348	1,3	4.396
RVP (BP)	0,2	647	0,7	2.281
DS'70	0,4	1.486	0,6	1.940
Overigen	3,7	13.073	1,5	5.510
Specificatie overigen 1981				
RKPN	0,1	382	0,1	515
LN	0,1	205	—	—
SP	0,4	1.360	0,3	917
RPF	1,7	6.160	0,8	2.891
R'81	0,0	78	—	—
IKB	0,0	131	—	—
NVU	0,2	628	0,2	861
CP	0,1	159	—	—
EVP	1,1	3.885	—	—
SOS	0,0	85	—	—
Ov. '77-'78			0,1	326

FRIESLAND (inwoners 1-1-'81 589.241)

Partijen	Kamer '81 %	Kamer '81 stemmen	Kamer '77 %	Kamer '77 stemmen
Opkomst	91,1	374.338	91,1	350.025
PvdA	33,2	124.297	37,3	130.718
CDA	33,2	124.275	337,4	131.075
W D	12,8	47.685	12,3	42.995
D'66	9,5	35.607	4,4	15.318
SGP	0,8	2.930	0,9	3.019
PPR	1,8	6.589	1,3	4.484
CPN	1,7	6.148	1,5	5.279
GPV	1,4	5.332	1,6	5.527
PSP	1,7	6.371	0,7	2.641
RVP (BP)	0,1	472	0,6	2.170
DS'70	0,4	1.266	0,6	2.001
Overigen	3.4	13.330	1,4	4.798
Specificatie overigen 1981				
RKPN	0,1	227	0,1	402
LN	0,0	113	—	—
SP	0,1	459	0,1	300
RPF	2,1	7.811	0,9	3.189
R'81	0.0	112	—	—
IKB	0,0	66	—	—
NVU	0,1	467	0,2	585
CP	0,0	125	—	—
EVP	1,0	3.864	—	—
SOS	0,0	86	—	—
Ov. '77-'78			0,1	322

DRENTHE (inwoners 1-1-'81 421.589)

Partijen	Kamer '81 %	Kamer '81 stemmen	Kamer '77 %	Kamer '77 stemmen
Opkomst	90,9	270.128	90,5	252.913
PvdA	38,6	104.319	41,5	105.022
CDA	24,8	66.989	27,1	68.551
W D	17,8	48.032	18,2	46.148
D'66	9,3	25.094	4.4	11.239
SGP	0,3	824	0,4	973
PPR	1,6	4.374	1,4	3.468
CPN	1,3	3.510	1.2	3.087
GPV	1,6	4.298	1,8	4.622
PSP	1,3	3.389	0,6	1.488
RVP (BP)	0,3	765	1,3	3.263
DS'70	0,4	1.006	0,6	1.420
Overigen	2.7	7.528	1.5	3.632
Specificatie overigen 1981				
RKPN	0,1	183	0,2	373
LN	0,0	122	—	—
SP	0,2	512	0,2	422
RPF	1.5	4.116	0,7	1.823
R'81	0,0	43	—	—
IKB	0,0	36	—	—
CP	0,1	152	—	—
EVP	0,8	2.297	—	—
SOS	0,0	67	—	—
Ov. '77-'78			0.4	1.014

OVERIJSSEL (inwoners 1-1-'81 1.027.579)

Partijen	Kamer '81 %	Kamer '81 stemmen	Kamer '77 %	Kamer '77 stemmen
Opkomst	90,7	639.951	91.5	604.059
PvdA	26.9	171.893	31,0	187.374
CDA	37,7	241.551	39,6	238.885
W D	13,2	84.436	13,2	79.698
D'66	9,2	59.013	4.2	25.593
SGP	2,8	17.910	2.9	17.422
PPR	1,5	9.702	1.3	7.859
CPN	1,1	6.710	1.1	6.516
GPV	2,1	13.217	2.2	13.231
PSP	1,2	7.692	0,5	3.171
RVP (BP)	0,2	1.523	1,2	7.508
DS'70	0,3	2.122	0,4	2.665
Overigen	3,8	24.092	2,4	14.136
Specificatie overigen 1981				
RKPN	0,2	1.124	0,4	2.107
LN	0,1	319	—	—
SP	0,3	1.714	0,2	1.337
RPF	2,4	15.367	1,5	9.295
R'81	0,0	172	—	—
IKB	0,0	85	—	—
NVU	0,1	941	0,2	1.062
CP	0,1	359	—	—
EVP	0,6	3.845	—	—
SOS	0,0	166	—	—
Ov. '77-'78			0,1	336

GELDERLAND (inwoners 1-1-31 1.695.350)

Partijen	Kamer '81 %	Kamer '81 stemmen	Kamer '77 %	Kamer '77 stemmen
Opkomst	85,0	1.061.934	89,4	1.007.016
PvdA	26,0	276.557	30,9	310.582
CDA	34,4	365.620	35,5	357.732
W D	16,6	176.316	17,2	173.519
D'66	10,2	108.268	4,8	48.328
SGP	3,4	35.793	3,7	37.216
PPR	2,1	22.617	1,7	17.498
CPN	0,8	8.110	0,6	5.890
GPV	0,5	5.506	0,7	7.388
PSP	2,1	22.125	0,9	8.995
RVP (BP)	0,3	2.701	1,4	13.908
DS'70	0,4	4.144	0,6	5.482
Overigen	3,2	34.177	2,0	20.518
Specificatie overigen 1981				
RKPN	0,2	1.798	0,4	3.625
GMO	0,0	90	—	—
LN	0,0	576	—	—
SP	0,4	4.561	0,4	4.400
RPF	1,7	17.951	0,9	9.476
R'81	0,0	113	—	—
IKB	0,0	242	—	—
NVU	0,2	1.948	0,2	2.265
CP	0,1	655	—	—
WWB	0,0	85	—	—
EVP	0,6	6.018	—	—
SOS	0,0	140	—	—
Ov. '77-'78			0,1	752

UTRECHT (inwoners 1-1-'81 907.799)

Partijen	Kamer '81 %	Kamer '81 stemmen	Kamer '77 %	Kamer '77 stemmen
Opkomst	87,4	560.274	88.4	530.890
PvdA	22,6	126.320	28,2	149.639
CDA	28,9	161.961	30,5	162.194
W D	21,9	122.933	22,1	117.577
D'66	11,4	63.698	6.6	35.075
SGP	3,0	16.616	3,2	17.245
PPR	2,5	14.105	1.9	9.827
CPN	1,4	8.076	0,9	5.012
GPV	1,4	7.726	1,6	8.385
PSP	2,5	14.213	1,3	6.859
RVP (BP)	0,1	767	0,7	3.486
DS'70	0,6	3.288	0,7	3.839
Overigen	3,7	20.571	2,3	11.842
Specificatie overigen 1981				
RKPN	0,2	1.178	0,4	2.034
LN	0,1	363	—	—
SP	0,4	1.990	0,5	2.591
VP	0,0	96	—	—
RPF	1,8	9.840	0,9	4.790
R'81	0,1	332	—	—
IKB	0,0	159	—	—
NVU	0,3	1.836	0,3	1.525
CP	0,2	1.059	—	—
EVP	0,6	3.546	—	—
SOS	0,0	172	—	—
Ov. '77-'78			0,2	902

NOORD-HOLLAND (inwoners 1-1-'81 2.315.649)

Partijen	Kamer '81 %	stemmen	Kamer '77 %	stemmen
Opkomst	85,0	1.414.329	86,9	1.410.820
PvdA	28,3	399.843	35,4	499.375
CDA	22,7	320.527	22,9	323.507
W D	21,3	301.087	21,8	306.799
D'66	12.3	174.527	7.3	102.609
SGP	0,4	6.271	0,5	6.877
PPR	2,4	33.655	2.1	30.260
CPN	5,3	74.438	4,5	63.725
GPV	0,3	4.065	0,4	5.724
PSP	3.5	49.355	1.5	20 975
RVP (BP)	0,1	2.164	0,6	8.539
DS'70	1,0	13.743	1,2	16.572
Overigen	2,4	34.654	1,8	25.858
Specificatie overigen 1981				
RKPN	0,2	3.550	0,4	6.012
PvR	0 0	498	—	—
LN	0,1	1.290	—	—
SP	0,2	2.853	0,2	2.450
VP	0,0	384	—	—
RPF	0,8	11.196	0,4	5.771
R'81	0,1	796	—	—
IKB	0,0	329	—	—
CP	0,4	5.471	—	—
PLN	0,1	943	—	—
WWB	0,0	115	—	—
EVP	0,4	6.171	—	—
SOS	0,1	800	—	—
KP	0,0	183	—	—
NEP	0,0	75	—	—
Ov. '77-'78			0,8	11.625

ZUID-HOLLAND (inwoners 1-1-'81 3.106.572)

Partijen	Kamer '81 %	stemmen	Kamer '77 %	stemmen
Opkomst	85,3	1.885.988	87,1	1.858.894
PvdA	31,2	588.013	37,9	704.940
CDA	23,7	447.859	24,6	457.111
W D	19,8	373.322	19,9	370.380
D'66	12.0	226.106	6.1	112.645
SGP	3,5	66.163	3,8	69.802
PPR	1,7	31,238	1,5	27.820
CPN	1,9	35.423	1,3	24.592
GPV	0,7	12.314	0,8	14.790
PSP	1.8	34.806	0.8	i5 193
RVP (BP)	0,2	2.983	0,4	8.315
DS'70	0,8	14.849	0,9	16.454
Overigen	2,7	52,913	2,0	36.852
Specificatie overigen 1981				
RKPN	0.2	3.368	0,3	5.193
PVR	0.0	135	—	—
LN	0.1	1 848	—	—
S P	0.3	6.321	0,2	3.996
VP	0,0	99	—	—
RPF	1,4	26.005	0,6	11.772
R'81	0,0	195	—	—
IKB	0,0	529	—	—
CP	0,1	2.612	—	—
WWB	0,0	86	—	—
EVP	0,6	11.061	—	—
SOS	0,0	654	—	—
Ov. '77-'78			0.9	15.891

LIMBURG (inwoners 1-1-'81 1.071.642)

Partijen	Kamer '81 %	stemmen	Kamer '77 %	stemmen
Opkomst	83,4	635.960	83,1	595.263
PvdA	25,4	161.322	30,1	179.194
CDA	43,3	275.099	44,6	265.498
W D	12,6	80.079	14,7	87.566
D'66	11.2	71.147	3.3	19.564
SGP	0,1	562	0,1	312
PPR	1,9	12.284	1,9	11.432
CPN	1,1	6.710	1,1	6.693
GPV	0,1	571	0,1	456
PSP	1.6	10 023	0.8	4.447
RVP (BP)	0,3	1781	1,0	6.092
DS'70	0,3	1.815	0,4	2.575
Overigen	2,1	14.567	1,9	11.434
Specificatie overigen 1981				
RKPN	0.8	5 165	1,1	6.494
GMO	0 i	804	—	—
LN	0.4	2 388	—	—
S P	0.3	2 218	0,2	1.409
RPF	0,1	758	0,1	322
R'81	0,0	145	—	—
IKB	0,0	143	—	—
NVU	0,2	1230	0,2	1.335
CP	0,0	323	—	—
WWB	0,0	216	—	—
EVP	0,1	651	—	—
SOS	0,1	526	—	—
Ov '77-'78			0.3	1.874

NOORD-BRABANT (inwoners 1-1-31 2.070.978)

Partijen	Kamer '81 %	stemmen	Kamer '77 %	stemmen
Opkomst	84,9	1.223.831	85,5	1.136.778
PvdA	23,6	289.332	28,8	327.059
CDA	42,7	522.670	43,7	496.553
W D	14,5	177.065	15,7	178.933
D'66	11,2	136.704	5,0	56.471
SGP	0,5	5.955	0,5	5.817
PPR	1,9	23.241	1,6	18.031
CPN	0,9	10.673	0,6	6.447
GPV	0,1	1.621	0,2	1.869
PSP	1,9	23.517	0,8	8.785
RVP (BP)	0,3	3.230	1,1	12.080
DS'70	0,4	4.385	0,4	5.248
Overigen	2,0	25.438	1,6	19.485
Specificatie overigen 1981				
RKPN	0,3	3.980	0,5	5.759
LN	0,1	1.173	—	—
S P	0,6	8.026	0,5	6.393
RPF	0,3	4.083	0.1	1.595
R'81	0,0	128	—	—
IKB	0,0	252	—	—
NVU	0,3	3.241	0,2	2.635
CP	0,1	857	—	—
WWB	0,0	433	—	—
EVP	0,2	2.229	—	—
SOS	0,1	1.036	—	—
Ov. '77-'78			0,3	3.103

ZEELAND (inwoners 1-l-'81 351.648)

Partijen	Kamer '81 %	stemmen	Kamer '77 %	stemmen
Opkomst	87,6	216.799	88,2	204.530
PvdA	27,2	58.949	32,6	66.609
CDA	29,5	63.996	29,9	61.051
W D	17,1	36.952	17,3	35.432
D'66	9,9	21.467	4,4	9.059
SGP	8,0	17.283	8,4	17.145
PPR	1,8	3.859	1,5	3.135
CPN	0,7	1.580	0,4	890
GPV	1,2	2.635	1,6	3.370
PSP	1,1	2.438	0,5	926
RVP (BP)	0,2	447	1,0	2.127
DS'70	0,4	848	0,6	1.125
Overigen	2,9	6.345	1,8	3.661
Specificatie overigen 1981				
RKPN	0,2	313	0,3	678
LN	0,1	141	—	—
S P	0,1	279	0,1	186
RPF	1,9	4.082	1,0	1.966
R'81	0,0	84	—	—
IKB	0,0	33	—	
CP	0,1	281	—	—
EVP	0,5	1.069	—	—
SOS	0,0	63	—	831
Ov. '77-'78			0,4	

In de vier grootste gemeenten zien de verkiezingsuitslagen er ais volgt uit:

AMSTERDAM (inwoners 1-1-'81 712.267)

Partijen	Kamer '81 %	stemmen	Kamer '77 %	stemmen
Opkomst	80,1	422.074	83,3	458.840
PvdA	36,5	154.239	44.1	202.212
CDA	13,6	57.404	13,9	63.907
W D	15,6	65.917	16,6	76.357
D'66	11,1	46.654	7,0	32.011
SGP	0,2	772	0,2	977
PPR	2,6	10.835	2,4	11.099
CPN	10,3	43.441	8,8	40.380
GPV	0,2	732	0,3	1.402
PSP	5,5	23.555	2,3	10.462
RVP (BP)	0,1	532	0,6	2.630
DS'70	1,3	5.575	1,4	6.610
Overigen	3,0	12.618	2,4	10.793

ROTTERDAM (inwoners 1-l-'81 576.330)

Partijen	Kamer '81 %	stemmen	Kamer '77 %	stemmen
Opkomst	80,4	337.841	83,8	366.931
PvdA	47,3	159.863	55.4	203.181
CDA	15,3	51.721	16,1	58.986
W D	13,4	45.301	13,2	48.584
D'66	11,2	37.927	5,0	18.280
SGP	1,5	5.139	1,7	6.216
PPR	1,4	4.765	1,3	4.927
CPN	3.5	11.843	2,3	8.485
GPV	0,6	1.917	0,6	2.366
PSP	2,2	7.540	1,0	3.608
RVP (BP)	0,2	670	0,3	1.268
DS'70	0,9	3.160	0,8	2.845
Overigen	2,5	7.995	2.3	8.185

's-GRAVENHAGE (inwoners 1-1-'81 456.786)

Partijen	Kamer '81 %	stemmen	Kamer '77 %	stemmen
Opkomst	80,9	274.974	83,3	295.915
PvdA	32,0	87.990	37,4	110.770
CDA	21.5	59.238	21,2	62.658
W D	22.5	61.806	24.2	71.455
D'66	12,0	32.917	6,7	19.842
SGP	1,0	2.746	1,1	3.318
PPR	1,8	4.867	1,5	4.458
CPN	2,4	6.469	1,7	5.130
GPV	0,4	990	0,5	1.370
PSP	2.1	5.715	0,9	2.801
RVP (BP)	0,1	309	0,4	1.225
DS'70	1,3	3.575	1,6	4.839
Overigen	2,9	8.352	2,8	8.049

UTRECHT (inwoners 1-l-'81 236.211)

Partijen	Kamer '81 %	stemmen	Kamer '77 %	stemmen
Opkomst	83,0	145.642	85,3	151.336
PvdA	33,3	48.494	40,6	61.392
CDA	22,6	32.845	24,5	37.111
VVD	15,4	22.420	16,3	24.618
D'66	11,7	17.089	6,5	9.776
SGP	0,7	1.063	0,9	1.325
PPR	3,4	4.941	2,4	3,679
CPN	3,0	4.360	1,8	2.728
GPV	0,5	766	0,6	896
PSP	5,1	7.398	2,6	3.905
RVP (BP)	0,1	151	0,4	689
DS'70	0,6	849	0,7	1.042
Overigen	3,6	5.266	2,7	4.175

Maar weer breekt de verdeelde achterban Den Uyl in de laatste week op wanneer hij een groep vooraanstaande economen naar voren schuift die de hoopvolle groeidoelstelling van de PvdA onderschrijven. Een van hen zegt dat de koopkracht van de minima niet gegarandeerd kan worden als de werkloosheid op grote schaal teruggebracht moet worden. Nu is het Van den Doel die het feest bederft, op het februaricongres zei fractierekenaar Kombrink al dat het niet allemaal tegelijk kon.

Het is kennelijk makkelijker conservatief of realist dan eerlijk en sociaal-democraat te zijn. Een bewijs voor die stelling is het optreden van WD-lijsttrekker Hans Wiegel in deze campagne. Vroeg begonnnen, met een groot verlies in de enquêtes, heeft hij met on-Nederlands talent zijn partij volgens de laatste peilingen op het oude niveau teruggebracht. Een weduwnaarlijsttrekker, die huilt voor de televisie, maar een paar weken later in twee massa-kletsbladen uitgebreid poseert met zijn jonge kinderen in de huiskamer, die een Liberaal Manifest op zak heeft, maar in woord en advertentie appelleert aan de primitiefste gevoelens (,,Voelt u zich nog wil veilig op straat?". ..de VVD wil samen met u uw eigen huis verdedigen.") Zo'n politiek leider maakt goed duidelijk waar hij voor staat.

Dat kan ook worden gezegd van PSP en PPR. waar je moet zijn voor verwijdering van alle kernwapens (zonder kans op regeringsinvloed overigens). Vooral de PPR heeft met advertenties en alternatieve acties een stijl van campagnevoeren gevonden die haar past.

D'66 is het merkbaar moeilijk gevallen het zelf uitgevonden begrip duidelijkheid op alle gebieden inhoud te geven. Zeer gehinderd door de wet van de remmende voorsprong in de enquêtes bleef het wachten op meer dan vriendelijkheid. De aanvallen van links en rechts werden toch al vrij snel zo hevig dat, ondanks andere voornemens, besloten werd mee te gaan doen in het jijbakkenspel.

Maar ook op serieuze onderwerpen heeft Terlouw niet geflonkerd en tegen de gewetenloze discussietechniek van Wiegel kon hij meestal niet op. Daarbij deed het gemis aan professionele reclamekennis in de D'66-campagne zich pijnlijk voelen: de SGP-advertenties waren beter.

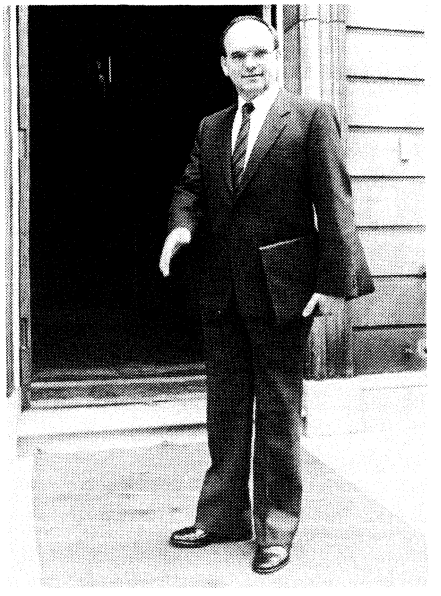
Over buitenlanders in de eigen straat is maar weinig gezegd, evenmin als over vrouwen en werk, ontwikkelingssamenwerking. gif in de grond en de financiële gaten in het beloofde beleid. Er moet ook nog wat overblijven voor een nieuw kabinet.

Samenstelling Tweede Kamer

Lid van de nieuwe Tweede Kamer zijn de volgende personen:

CDA

A. A. M. van Agt, (fractievoorzitter)
H. J. B. Aarts,
M. J. J. van Amelsfoort,
P. A. C. Beelaerts van Blokland,
M. Beinema,
H. A. de Boer,
J. J. de Boer,
G. J. M. Braks,
H. van den Broek,
G. Ph. Brokx,
G. M. P. Cornelissen,
P. A. M. Cornelissen,
G. G. van Dam,
W. J. Deetman,
S. J. M. Dijkman,
C. P. van Dijk,
C. H. Evenhuis-van Essen,
H. Eversdijk,
S. Faber,
A. B. M. Frinking,
M. H. M. F. Gardeniers-Berendsen.
G. Gerritse,

Meindert Leerling. lijstaanvoerder van de RPF. die, met twee zetels, voor het eerst in de Tweede Kamer gekomen is

L. de Graaf,
J. S. L. Gualthérie-van Weezel.
A. M. J. Hennekam.
A. J. Hermes.
B. J. M. Hermsen.
J. van Houwelingen,
H. Janmaat-Abee.
J. de Koning,
J. G. H. Krajenbrink,
W. de Kwaadsteniet,
J. G. Kraaijeveld,
G. van Leijenhorst,
R. F. M. Lubbers,
P. R. H. M. van der Linden,
W. A. Mateman.
J. A. Mommersteeg.
J. van Noord.
M. G. H. C. Oomen-Ruijten,
J. de Ruiter,
P. J. A. van der Sanden,
R. E. J. M. van den Toorn,
M. B. J. van Vlijmen.
B. de Vries,
S. C. Weijers,
T. L. A. J. Wolters,
P. H. van Zeil.

PvdA

J. M. den Uyl, *(fractievoorzitter)*
K. van den Anker.
A. L. ter Beek,
H. J. van den Bergh,
H. M. de Boois,
J. F. Buurmeijer.
F. Castricum,
M. P. A. van Dam,
J. C. van der Doef.
D. Dolman,
D. Duinker,
M. Epema-Brugman,
R. M. Haas-Berger,
A. van der Hek,
M. Jabaaij,
J. A. van Kemenade,
H. Kombrink,
M. Konings,
A. Kosto,
H. Knol,
W. Meijer,
F. Moor,
I. Muller-Van Ast.
J. Niessen,
D. A. Th. van Ooijen,
S. Patijn,
S. Poppe.
W. de Pree.
H. Rienks,
H. Roethof,
E. H. C. Salomons
G. Schaapman,
B. Stemerdink,
M. van der Stoel,
P, R. Stoffelen,
R. Tazelaar,
E. van Thijn,
J. Toussaint.
K. de Vries,
J P. de Waart,
J. Wallage,
M. Worrel.
M. Wöltgens,
K. Zijlstra.

VVD

H. Wiegel. (fractievoorzitter)
G. M. V. van Aardenne.
L. M. de Beer,
P. M. Blauw,
J. D Blauw,
F. Bolkesteijn,
R. Braams,
D. J. D. Dees,
W. F. van Eekelen,
A. A. M. E. van Erp,
A. J. Evenhuis.
N. J. Ginjaar-Maas,
L. Hermans,
Th. Joekse,
H. H. Jacobse,
G. W. Keja,
H. E. Koning,
R. W. de Korte,
E. H. Nijpels,
A. Ploeg,
J. G. Rietkerk,
N. Smit-Kroes,
J. F. Scherphuis,
M. J. M. Tripels,
E. G. Verkerk-Terpstra.
H. P. H. Waalkens.

D'66

J. Terlouw, (fractievoorzitter)
E. C. Bakker,
L. J. Brinkhorst.
S. Dekker.
M. B. Engwirda,
L. S. Groenman,
J. Kohnstamm
J. J. Lambers-Hacquebard,
E. G. Hellebrekers-Cotterell.
E. Nijpels,
A. Nuis,
G. Mik,
C. Mertens,
D. K. J. Tommel,
E. K. Wessel-Tuinstra,
P. K. ter Veer,
I. Veldhuizen.

SGP

H. van Rossum, ifractievoorzitter)
C. van Dis,
B. J. van der Vlies.

PPR

M. B. C. Beckers, *(fractievoorzitter)*
P. A. Lankhorst,
H. J. G. Waltmans.

CPN

M. Bakker, (fractievoorzitter)
I. Brouwer,
J. F. Wolff.

GPV

G. J. Schutte

PSP

A. G. van der Spek. (fractievoorzitter)
A. C. van Es,
W. J. Willems

RPF

M. Leerling, (fractievoorzitter)
A. H. D. Wagenaar.

Verdeling restzetels

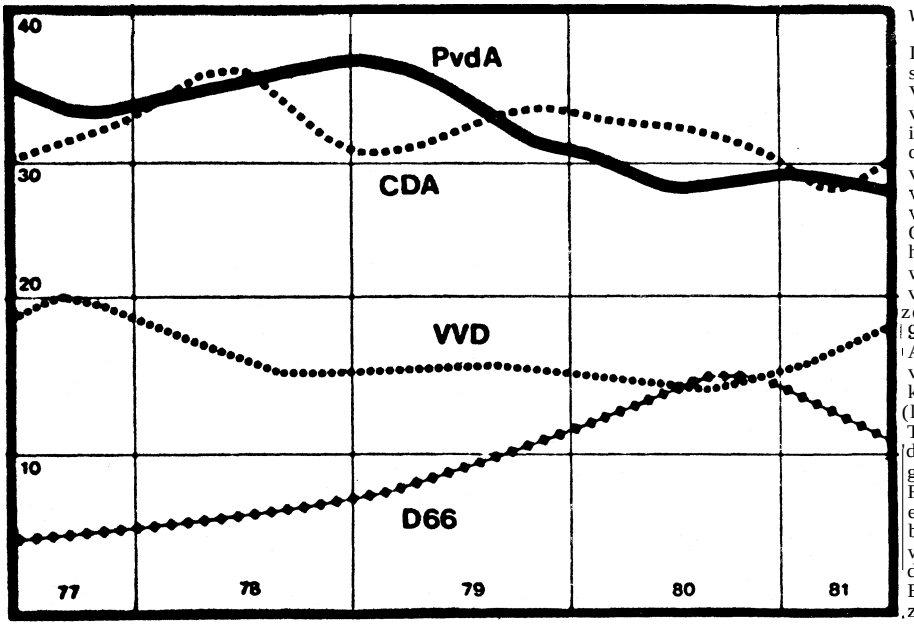
Bij de verdeling van de zogenaamde „restzetels" heeft he: CDA twee plaatsen in de Tweede Kamer verworven. Ook de lijscombinatie van PvdA en PPR kreeg twee zetels toegewezen. W D , D'66 en de lijstverbinding SGP-RPF kregen ieder één zetel.
Na de verkiezingen zijn in eerste instantie 143 zetels over de partijen verdeeld. die de kiesdeler" hebben gehaald De kiesdeler wordt bepaald door het totaal aantal geldig uitgebrachte stemmen te delen door het aantai zetels in de Tweede Kamer. Bij deze verkiezingen zijn er 8.680.000 stemmen uitgebracht. Gedeeld door 150 levert dat de kiesdeler op: 57.900. Met andere woorden: iedere kamerzetel is 57.900 stemmen waard. Iedere keer als een partij de kiesdeler ,,haalt", krijgt zij een zetel.
Nadat de kiesdeler is vastgesteld en de partijen hun portie in ontvangst hebben genomen blijven er restzetels over. De kiesdeler speelt bij de verdeling daarvan geen enkele rol. .,Van de overblijvende plaatsen (zetels)wordt er achtereenvolgens telkens één toegekend aan de lijst-(partij), die na toekenning van de plaats(zetel) het grootste gemiddelde aantal stemmen per toegekende plaats zou aanwijzen", zegt de Kieswet.
Deze keer kwam de VVD heel weinig (47 stemmen) te kort om de tweede restzetel van het CDA te kunnen afsnoepen.

Opiniepeiling voor de verkiezingen

*Op basis van opiniepeilingen, die in de periode voor de verkiezingen in opdracht van de VARA zijn verricht door het NIPO en werden bewerkt door Maurice de Hond, kan een beeld ge-*schetst worden van de verschuivingen, die er onder het electoraat heb*ben plaatsgevonden in de* aanloop *naar de verkiezingen.*

De neergang van de PvdA heeft zich in twee fasen voltrokken. De eerste fase was het jaar 1979. De PvdA daalde toen in de NIPO/Rooie Haan-peiling van circa 35% tot 30%. Medio 1980 startte de tweede fase van de daling die eindigde rond het niveau van 27,5%. Sindsdien stabiliseerde de PvdA zich min of meer op dit niveau en ook tijdens de verkiezingscampagne is daar klaarblijkelijk weinig in veranderd De peiling van 18 mei jl. wees reeds op een uitslag rond de 28%.
Het CDA bleef in de peilingen de afgelopen vier jaren op een vrij stabiel niveau. Alleen na de vorming van he: kabinet-Van Agt Wiegel steeg het CDA van het niveau van 32% naar 35%. Dat was vooral te danken aan de CDA-kiezers, die onder invloed van de besprekingen tussen PvdA en CDA om tot de vorming van een kabinet te komen, waren overgelopen naar de VVD, en na de vorming van het nieuwe kabinet waren teruggekomen
Na her bekendmaken van Bestek '81, in oktober 1978. daalde hrt CDA naar een niveau van rond de 31%, waarop het zeer iang bleef staan. Pas in maart 1981 daalde het CDA naar een niveau van rond de 28%, na het bekendworden van nieuwe en ingrijpende bezuinigingsmaatregelen (6 cent verhoging benzineaccijns). Met name in de eindfase van de campagne is het CDA erin geslaagd dit verlies weer weg te werken, hetgeen resulteerde in een verkiezingsuitslag die overeenkomt met de waarnemingen in de peilingen in de afgelopen twee jaar. Gezien het feit dat bij delaatste peiling het CDA nog op ongeveer 28% uitkwam. lijkt vooral de laatste week voor het CDA erg succesrijk geweest te zijn.

Ook de VVD heeft haar toch wel beperkte verlies te danken aan de laatste weken van de campagne.
Na de vorming van het kabinet in 1977 daalde de VVD gestaag van 18% naar een niveau rond de 14%. Pas in januari 1981 vertoonde de VVD een lichte stijging, die zich in de laatste vier weken van de campagne duidelijk versnelde. Op 18 mei werd een percentage van 18,1 gemeten voor de VVD en de indruk bestaat, dat deze partij het de laatste week wat minder is gaan doen onder het electoraat dan in de eerste twee weken van mei.
D'66 vertoont een opmerkelijk patroon in kiezersgunst. Vanaf oktober 1978 steeg deze partij van een niveau van circa 5% in de peilingen naar een niveau van rond de 15% in het najaar van 1980. Daarbij werd zelfs de VVD gepasseerd. Toen trad een korte periode van consolidatie op, die in februari omsloeg in een langzame daling. Deze daling versnelde in de laatste maand, daarbij haast een spiegelbeeld vormend van het patroon dat de VVD liet zien. Het niveau van 11% werd in de peiling van 18 mei jl. geconstateerd.
Op basis van de overgangen van kiezers tussen de partijen in de peilingen van de afgelopen vier jaar, valt op tc maken dat de aanvankelijke opgang van D'66 vooral te danken was aan de ex-kiezers van de PvdA die aankondigden D'66 te zullen gaan stemmen. In tweede instantie kwamen daar echter ook ex-kiezers van de VVD bij, en - in veel mindere mate - van he! CDA.
Dit alles resulteerde in een onwaarschijnlijk hoge ,,winst" van bijna 10% van D'66 eind 1980.
De campagnes van de grote partijen hadden echter tot gevolg dat een deel van deze vergaarde winst weer moest worden prijsgegeven Daarbij is het zeer duidelijk dat de VVD, die haar campagne daar volledig op had gericht. veel succes had in het terughalen van de „weggelopen" kiezers.
Bekijken we ten slotte de kleinere partijen dan valt te constateren dat onder invloed van het campagnegeweld van de vier grote partijen de resultaten van die partijen, met name aan linkse zijde lager zijn dan tot eind april werd gedacht. Vooral de PSP lijkt in de laatste twee weken een deel van haar nieuwe electoraat weer verloren te hebben aan de PvdA. Dat de Boeren-Partij, omgedoopt in RVP, en DS'70 de kiesdeler niet zouden halen, was eigenlijk al duidelijk kort na de verkiezingen in 1977. De grote winst van de RPF heeft zich pas in de laatste weken van de campagne aangediend, vermoedelijk mede door het deskundig gebruik van het medium televisie.
Hoewel de opkomst altijd een zeer moeilijk voorspelbare factor is, was volgens de peilingen een duidelijk lagere opkomst te verwachten. Wellicht onder invloed van de sterke verruwing van de campagne in de laatste week, en de daaraan gekoppelde hogere attentiewaarde voor de minder in politiek geïnteresseerde kiezer, is die opkomst toch vrijwel tot het niveau gestegen van vier jaar geleden.

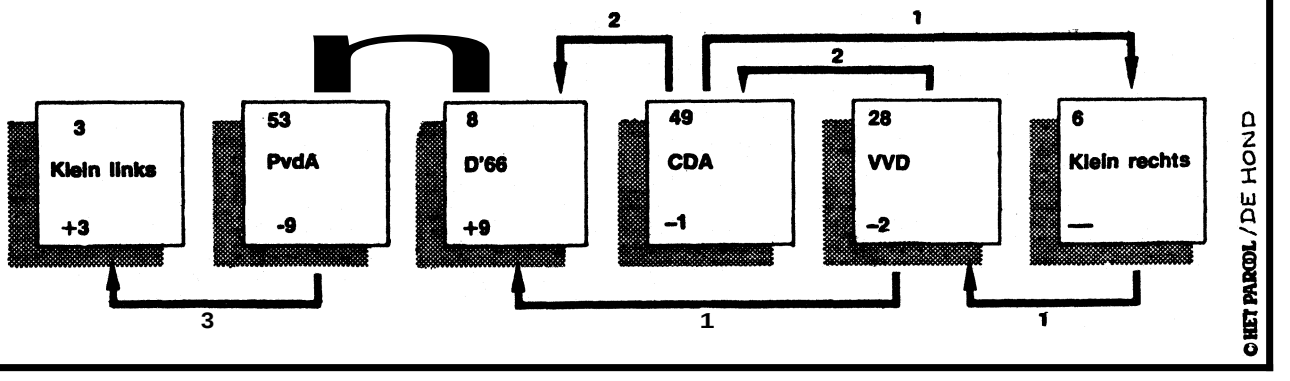

Analyse verkiezingsuitslag

Evenals het voorgaande overzicht van *het verloop van de* opinepeilingen, *is* de *volgende* analyse *van de verkiezingsuitslag* ontleend aan *Het Parool van 27 mei.*

De uitslagen per gemeente, provincie en per stadsdeel bieden een schat aan informatie. Vooral het trekken van vergelijkingen met voorgaande uitslagen kan inzicht verschaffen in wat zich onder het electoraat heeft voorgedaan. Daarnaast kan beschikt worden over een vrij grote hoeveelheid onderzoeksmateriaal dat vergaard is in de periode voorafgaande aan de verkiezingen en op de verkiezingsdag zelf.
Op basis van vragen die betrekking hebben op het vorig en huidig stemgedrag kunnen de ontwikkelingen in het electoraat worden aangegeven. Daarbij is het niet zo dat als de PvdA 9 zetels verliest en D'66 9 zetels wint, dit dezelfde 9 zetels zijn. Het is enigszins gecompliceerder.
Als we allereerst de uitslag in de diverse provincies beschouwen, dan valt op dat de opkomst in Noord- en Zuid-Holland en Gelder-(landten opzichte van 1977 wat lager is geweest. Terwijl in Limburg – een provincie met een doorgaans lage opkomst – de opkomst licht gestegen is.
Friesland behaalde de hoogste opkomst met een percentage van maar liefst 91,1. En dan te bedenken dat toen er nog een opkomstplicht was de feitelijke opkomst doorgaans niet boven de 95% uitkwam.
Er zijn enige regionale verschillen in de verkiezingsuitslag. In de drie noordelijke provincies,

Waar ging het verlies naar toe? Waar kwam de winst vandaan?

Groningen, Friesland en Drenthe, is het verlies van de PvdA en het CDA vrijwel even groot (circa 3%). De VVD verliest in die provincies vrijwel niet, terwijl de winst van D'66 wat lager is dan in de rest van het land.
De trend in het oosten van het land – Gelderland en Overijssel – komt vrijwel volledig overeen met het gehele landelijke beeld. Alleen is de opkomst in Gelderland opvallend gedaald (van ruim 89% tot 85%).
In de drie provincies van de Randstad, Noord- en Zuid-Holland en Utrecht. valt op dat de PvdA forser verliest dan in de totaaluitslag. De W D daarentegen verliest iets minder dan in geheel Nederland.
Van de zuidelijke provincies springt vooral de uitslag van Limburg er uit. Naast de met het landelijke patroon overeenkomende uitslag van de PvdA en het CDA is te zien dat de VVD sterker verliest dan in geheel Nederland (circa 2%). D'66 daarentegen behaalt in Limburg een winst van biina 8% tegen ruim 5% in geheel Nederland.

Al met al zijn de verschillen die wij naar regio aantreffen minder dan aanvankelijk verwacht werd op basis van de eerste uitslagen. Dat is des te opvallender aangezien in 1977 de regionale verschillen wel duidelijk aanwezig waren.

Met name de PvdA won toen in het zuiden duidelijk sterker dan in de rest van het land. Het verlies nu van de PvdA in het zuiden is echter vrijwel gelijk aan dat in geheel Nederland, zodat vastgesteld kan worden dat de PvdA in het zuiden ten opzichte van 1977 toch wat vastere voet heeft gekregen.

Een ander criterium dat nogal eens interessante verschillen voor wat betreft de uitslag geeft is de urbanisatiegraad van de gemeente. Iedere keer worden uitslagen gepresenteerd van verschillende typen gemeenten.

Het bijgaande tabelletje geeft aan hoe de verschuivingen zijn in de vijf typen gemeenten.
Ook deze tabel geeft aan dat de verschillen tussen de diverse typen gemeenten eigenlijk ook niet zo groot zijn. D'66 wint over de gehele linie vrijwel een zelfde percentage. En ook dat mag opvallend genoemd worden. omdat bij vorige verkiezingen deze partij in plattelandsgemeenten duidelijk lager scoorde dan in grote plaatsen. De PvdA gaat het sterkst achteruit in de grote steden. Het verlies van bijna 7% lijkt samen te gaan met een wat hogere winst voor CPN en PSP.
De steeds sterkere invloed van televisie als medium bij de verkiezingscampagne lijkt als gevolg te hebben dat de trends in alle regio's en in alle categorieën gemeenten hetzelfde patroon volgen.
Wellicht is dezelfde belangrijke rol van de televisie in campagnes ook de oorzaak van het feit dat de kleinere partijen het ook bij deze verkiezingen, evenals vier jaar geleden, wat minder doen dan vooraf verwacht werd. In de eindsprint op de televisie, waarbij de aandacht volledig gericht is op de vier grootste partijen, komen andere partijen en lijsttrekkers niet meer aan bod. De hogere opkomst wordt dan ook vrijwel geheel gezogen naar die partijen die in de media de sterke aandacht krijgen.

Op basis van al het onderzoeksmateriaal, zowel van NIPO, Inter/view als Intomart kan in een schema aangegeven worden hoe het verlies en de winst in zetels ongeveer gelopen moet zijn bij deze verkiezingen (In dit schema zijn de nieuwe kiezers eigenlijk indirect opgenomen). Dit schema laat het verlies- en winstcijfer in zetels zien per partij of groep partijen De PvdA lijkt daarbij circa een derde deel van haar zetelverlies naar links verloren te hebben en twee derde deel van haar verlies aan D'66 te hebben afgestaan. De verlies- en winstrekening met het CDA is in evenwicht. Daarbij dient geconstateerd te worden dat de overgangen tussen CDA en de PvdA vrij beperkt zijn gebleven. De scheiding tussen het CDA-electoraat en de PvdA-kiezers lijkt groter te zijn dan vaak werd aangenomen. Met name de veronderstelling dat het CDA ook een behoorlijk groot aantal kiezers heeft met duidelijke linkse sympathieën is hiermede gelogenstraft. Ook het resultaat van de EVP wijst erop dat de laatste linkse kiezers het CDA al in 1977 verlaten hebben.
Het schema laat zien dat D'66 in feite als enige partij voor overgangen van electoraat vanuit de regeringspartijen naar de oppositie zorg droeg. Toen D'66 eind vorig jaar dan ook op een forsere winst stond dan ze uiteindelijk behaald hebben stonden de regeringspartijen ook op een forser verlies dan het resultaat was bij deze verkiezingen.
Met name de forse eindsprint van de VVD in de laatste paar weken heeft het verlies in de richting van D'66 toch duidelijk beperkt. Uit de gehele campagne van de VVD cumulerend in de laatste-dagadvertentie met de inhoud „een stem op Jan is een stem op Joop, dus stem Hans" bleek dat de VVD-campagneleiding zich bewust was waar de electorale mogelijkheden en gevaren waren voor de twee regeringspartijen. Het lijkt erop dat de campagne twee weken te kort heeft geduurd om het verlies in de richting van D'66 volledig teniet te doen.
Overgangen tussen CDA en D'66 komen ook voor. Opvallend is dat de beide partijen deel uitmaken van twee verschillende electorale circuits. Voor de jonge kiezer, niet confessioneel, is het grote trio PvdA, D'66 en VVD, terwijl voor de oudere, confessionele kiezer het grote trio PvdA ,CDA en VVD is. Ondanks deze twee verschillende circuits lijkt het er toch op dat het CDA twee zetels is kwijtgeraakt aan D'66, met name door het relatief slechte resultaat van het CDA bij de nieuwe kiezers. Tussen de regeringspartijen was in de afgelopen tijd een groot electoraal verkeer. Het CDA was daarbij de laatste jaren voordurend duidelijk winnaar. En ook tijdens deze verkiezingen heeft het CDA meer van de W D gewonnen, dan het eraan verloren schijnt te hebben.

Ten slotte hebben de kleine rechtse partijen een zetel afgesnoept van het CDA (de RPF). De twee zetels die klein rechts verloren heeft lijken wat meer in de richting van de VVD gegaan te zijn dan de richting van het CDA.
De meest opmerkelijke conclusie is dat er een heel duidelijke scheiding is tussen het electoraat links en rechts van-het midden. Vergeleken met vier, maar ook met acht jaar geleden zijn de verschuivingen eigenlijk miniem te noemen.
Voor wat betreft de campagne bleek dat zodra D'66 ook naar het electoraat toe tot het linkse kamp werd gerekend - al dan niet terecht - degenen bij D'66 die van de rechterkant binnen het electoraat afkomstig waren (dus vanuit de W D) snel weer teruggingen naar de vooraf ingenomen positie.
De scheiding in twee vrijwel gelijke blokken aan linker- en rechterzijde levert haast onvermijdelijk een patstelling op na een verkiezing.
Ten slotte nog enige informatie over de resultaten die de diverse partijen hebben behaald bij mannen en vrouwen en bij ouderen en bij jongeren.
Zoals altijd gebruikelijk is hebben de vrouwen in sterkere mate CDA gestemd dan mannen. Dat hangt in het geheel niet samen met de al

	Platteland	Verstedelijkt platteland	Specifieke forensen-gemeenten	Steden tot 100.000	Inwoners grote steden	Totaal
PvdA	−3,9	−4,2	−5,0	−5,5	−6,7	−5,6
CDA	−1,5	−1,8	−1,2	−1,7	−0,9	−1,1
W D	−	−0,4	−0,9	−0,7	−1,0	−0.7
D'66	+5,0	+5,8	+5,2	+6.0	+5,5	+5,7
SGP	−0,3	−0,3	−0,2	−0,2	_	−0,1
PPR	+0,3	+0,2	+0.4	+0.3	+0,3	+0,3
CPN	+0,1	+0,6	+0,3	+0.3	+0,7	+0,5
GPV	−0,2	−0,1	−0.1	−0,1	−0.1	−0,2
PSP	+0,6	+0,4	+1,0	+1,2	+2,0	+1,3
RPF	+0,8	+0,7	+0,5	+0.7	+0,4	+0,6

dan niet aanwezige aantrekkelijkheid van Van Agt, maar veeleer met de leeftijdsopbouw van het vrouwelijk electoraat (beduidend ouder, door de hogere aantallen vrouwen in de hoogste leeftijdsklasse) en de grotere mate van confessionaliteit die vrouwen blijken te hebben dan mannen.
Het verschil is dusdanig dat onder de mannen de PvdA niet de grootste partij is, terwijl het CDA onder vrouwen tors groter dan de PvdA is.
Beschouwen we de resultaten van de verschillende leeftijdscategorieën dan leert het Intomart-onderzoek ons dat de opkomst bij de nieuwe ki er zo'n 15% lager moet zijn geweest dan onder het gehele electoraat. Op zichzelf geen verontrustend cijfer gezien in het licht van de te verwachten opkomst bij wat hogere leeftijd.
De PvdA lijkt onder jongeren een slechter resultaat gehaald te hebben dan vooraf verwacht werd Onder de oudere categorieen behaalde de PvdA circa 30%
Het CDA geeft duidelijke verschillen naar leeftijdsklasse te zien. Onder de hoogste leeftijdsklassen behaalde deze partij circa 40%. Onder kiezers van 35 jaar en jonger behaalde het CDA circa 20%. Dit moet de leiding van het CDA voor de toekomst toch wel hoofdbrekens geven. Dit hangt dan samen met het feit dat het CDA er klaarblijkelijk niet in slaagt niet-confessionele kiezers aan te trekken.
De VVD lijkt het vooral goed gedaan te hebben in de leeftijdsklassen tussen de 25 en 50 jaar. Boven de 65 jaar behaalt deze partij altijd een mager resultaat.
D'66 moest het vooral hebben van de kiezers tot 40 jaar. Daarboven behaalde deze partij een mager resultaat, dat mede heeft bijgedragen tot de toch minder eclatante overwinning dan er in principe voor deze partij ingezeten heeft.
Van de kleine partijen behaalde de PSP haar winst vooral onder de jongste kiezers. Voor de PPR, maar ook voor de CPN geldt hetzelfde. Dat laatste wijst erop dat de CPN er (nog) niet in geslaagd is de oudere kiezers van voor 1974 weer aan zich te binden.

Reacties politici

Een overzicht van de reacties van politici op de uitslag van de TK-verkiezingen levert het volgende beeld op:

CDA-lijsttrekker Van Agt heeft voortzetting van de coalitie met de VVD. gedoogd door de kleine rechtse partijen, afgewezen." Ze zijn heel aardig, maar daarmee kunnen we het land niet regeren," zei hij.
Bij de VVD werd wel gespeeld met de gedachte van een gedoogrol voor klein rechts. Partijvoorzitter Kamminga zei, dat deze mogelijkheid overwogen kan worden voor het geval het niet lukt een nationaal kabinet te maken en D'66 blijft weigeren met CDA en VVD samen te werken. „Maar we zijn liever niet afhankelijk van klein rechts", aldus Kamminga.
Lijsttrekker Leerling van de RPF zei, dat van gedogen van zijn kant geen sprake zal zijn. ,,De uitslag maakt duidelijk, dat CDA en VVD ons hard nodig zullen hebben. Er valt alleen over gedogen te praten als die partijen bereid zijn de abortuswet open te breken."
In WD-kring werd reeds voorzien, dat de abortuskwestie een struikelblok zou zijn voor een gedoogsituatie.
Van Agt zei, dat het CDA als grootste partij de leiding moet krijgen bij de kabinetsformatie. Het idee dat Terlouw van D'66 dat zou moeten doen, wees hij af, ook omdat „Terlouw economisch te ongeletterd is." Volgens Van Agt zal het nodig zijn ,,een solide en dapper beleid van de grond te brengen, dat impopulair zal moeten zijn." Hij voegde eraan toe: ,,We zullen zien wie durf en zin heeft om daaraan mee te doen."
Voormalig-loyalist Hans de Boer zei, dat als eerste mogelijkheid een combinatie met PvdA en D'66 zal moeten worden beproefd. .,Als dat zou stuklopen op de PvdA, komt een combinatie met VVD en D'66 in zicht. Het ligt voor de hand dat D'66 als winnaar meedoet." aldus De Boer.

Joop den Uyl (r.) feliciteert winnaar Jan Terlouw.

VVD-lijsttrekker Wiegel zei, dat zijn partij in eerste instantie zal vasthouden aan een nationaal kabinet. ,,Tot dusver heeft de PvdA dat afgewezen en als zij dat blijft doen, moeten we zoeken naar andere wegen. In ieder geval willen de kiezers niet dat het beleid naar links wordt bijgesteld, gezien het enorme verlies van de PvdA."
Volgens Wiegel zal in dat geval gezocht moeten worden naar verbreding van de coalitie. Hij heeft daarbij het oog op D'66. ,,Deze partij wil nu nog niet, maar straks met een verfrist gemoed misschien wel." Wiegel speculeerde ook op een gedoogrol van klein rechts, toen hij hieraan toevoegde: ,,Verbreding van de coalitie kan via D'66, maar ook op andere manieren."
De lijsttrekkers van VVD en CDA lieten zich opvallend vriendelijk uit over D'66. Beiden wensten de partij van Terlouw nadrukkelijk geluk met de overwinning.
CDA-voorzitter Bukman liet zich anders uit. Hij zei over de zege van D'66: ,,Het is betreurenswaardig, dat de mensen in deze moeilijke tijd in de parkeerbaan gaan, in afwachting van een definitieve partijkeuze."
PvdA-lijsttrekker Den Uyl meent, dat de essentie van de verkiezingsuitslag is dat de coalitie van CDA en VVD de kleine meerderheid kwijt is. ,,Het is een uitspraak voor een ander beleid. Een progressief kabinet zit er niet in, maar het kon weleens zijn, dat deze uitslag ondanks het verlies van de PvdA zal voeren naar een andere regering."
Den Uyl liet zich nog niet duidelijk uit over de kansen van de tweede keus van zijn partij, een kabinet met CDA en D'66.
CDA-lijsttrekker Van Agt verwacht het moeilijke probleem van de kernraketten in de formatie althans voorlopig te kunnen oplossen door een besluit daarover tot december uit te stellen. ,,Het CDA wil de beslissing pas dan nemen. Ik denk dat het mogelijk is daarvoor een meerderheid te krijgen in de formatie. Het gaat om de afspraak in december een beslissing te nemen en niet welke," aldus Van Agt.
D'66-lijsttrekker Terlouw zei, dat zijn partij als eerste zal streven naar een kabinet met CDA en PvdA. Hij hield het standpunt overeind, dat D'66 niet met CDA en VVD samen een kabinet zal vormen. „Wij zullen de bestaande coalitie niet versterken. Daar houden we ons aan."
GPV-lijstaanvoerder Schutte schreef het lichte verlies van zijn partij toe aan zijn eigen onbekendheid en de deelname van de RPF, die volgens hem wellicht een aansprekender stijl hanteert. RPF-lijsttrekker Leerling zei, dat dit de uitslag is die zijn partij wilde. „Wehebben geen schade toegebracht aan SGP en GPV. Samen vormen we nu een blok van zes zetels. Dat is belangrijk." Leerling zei een voorkeur te hebben voor een kabinet met de VVD erin.
Bij de kleine linkse partijen werd gematigd optimistisch gereageerd op de uitslagen. Samen stegen PPR, PSP en CPN van 6 naar 9 zetels. PPR-lijsttrekker Ria Beckers zei zo snel mogelijk overleg tussen de progressieve partijen te willen om te onderzoeken hoe er een zo progressief mogelijk kabinet kan komen.
CPN-voorzitter Hoekstra zag in de uitslag een aanwijzing voor voortzetting van de progressieve samenwerking. De winst van één zetel betekende volgens fractievoorzitter Bakker dat de CPN door het dal is.
PSP-voorzitter Meertens was teleurgesteld dat er geen doorbraak naar een ander beleid mogelijk is, ,,daar zullen we nog vier jaar op moeten wachten", maar de verdere afkalving van het CDA noemde hij een winstpunt.
De drie christelijke partijen ter rechter zijde van het CDA zijn met twee zetels winst (RPF) op zes zetels uitgekomen. Het CDA heeft door zijn steun aan het abortuswetsontwerp stemmen verloren aan de Reformatorische Politieke Federatie (Mcindert Leerling), meende CDA-fractievoorzitter Lubbers.
De Rooms-Katholieke Partij Nederland is volgens lijsttrekker Klaas Beuker niet in de Kamer gekomen door ,,de propaganda van de bisschoppen voor de PvdA en andere linkse partijen". Nijhof (DS'70) stelde vast dat hij uit de Kamer verdwijnt en de arbeidsmarkt op zal moeten: „DS'70 is altijd voorstander van het begrip passende arbeid en daar zal ik me aan houden". De vele voor DS'70 negatieve opiniepeilingen van de afgelopen weken, die zichzelf hebben waargemaakt, hebben DS'70 volgens Nijhof de nekslag gegeven.

WEST-EUROPA

BELGIË

STAALPLAN EN ECONOMISCHE HERSTELMAATREGELEN

Het kabinet-Eyskens heeft na het paasreces een aantal belangrijke beslissingen getroffen, zowel op het vlak van de staalpolitiek als ter bevordering van de tewerkstelling in het algemeen.

De voorbereidende onderhandelingen met de sociale gesprekspartners over een economisch spoedplan, vervat in een nieuwe programmawet, begonnen op 22 april. Van linkse, Waalse zijde was echter reeds eerder gesteld, dat er geen maatregelen ten gunste van het bedrijfsleven konden worden overwogen, indien niet gelijktijdig ook het staaldossier een oplossing zou krijgen.

Op 23 april publiceerden de Franstalige socialistische kranten een oproep van de FGTB-vakbondsleidingen van Luik en Charleroi, waarin de Waalse ministers verzocht werden geen regeringsdossiers meer te bespreken, zolang het staalprobleem niet geregeld was. Dat verzoek verwekte ontstemming in de Vlaamse partijen, het Vlaamse Economisch Verbond en de Vlaamse vleugel van het ACV, waar stemmen opgingen om de staalnijverheid niet langer te beschouwen als een nationale industriesector, maar als een regionale die door de regio gefinancierd diende te worden, wat dan weer afkeurende commentaar uitlokte van de Parti Socialiste en van ABVV-secretaris-generaal Debunne.

Intussen verbeterde de positie van de frank verder op de internationale wisselmarkten, wat de Nationale Bank m.i.v. 30 april het disconto van 15 naar 14% deed verlagen.

Op 1 mei legden de woordvoerders van de socialistische beweging in de traditionele toespraken de klemtoon op de solidariteit van de arbeiders; zij waarschuwden voor een eenzijdig op loonvermindering gericht herstelbeleid en voor een wijziging van het stelsel van de loonindexering.

Op 4 mei lichtte minister van economische zaken Claes in het kernkabinet een omvangrijk hulpplan voor de staalbedrijven van de Driehoek van Charleroi en Cockerill toe, welk plan de volgende dagen door de partijbesturen van de meerderheid nader onderzocht werd.

Op 7 mei drongen de PS-ministers aan op voorrangbehandeling van het staalplan, maar op 10 mei liet CVP-voorzitter Tindemans weten, dat er nog andere dan staalproblemen waren en dat vooral aan een algemeen economisch spoedplan diende te worden gewerkt.

Op 12 mei kondigden de vakbondsleiders van de metaalarbeiders van Luik en Charleroi aan, dat van 18 mei af zou worden gestaakt in de Waalse staalnijverheid. indien de regering dan nog niet zou hebben beslist over het staaldossier.

Op 13 en 14 mei hield het kernkabinet zich onafgebroken bezig met het staalprobleem én tevens met diverse formules – uitgewerkt door het Planbureau – om de produktiekosten van het bedrijfsleven te verminderen.

Na uren van spanning tussen de regeringspartijen, waarbij een nieuwe kabinetscrisis niet uitgesloten leek, kon de kabinetsraad het op 15 mei, even voor middernacht, toch eens worden over een geheel van maatregelen en beginselen betreffende de staalsector en het algemeen herstelbeleid.

Het hoofdstuk inzake de staalsector dat 20 punten omvatte, voorzag o.m. in:

- de bevestiging van de fusie Cockerill-Sambre (C-S) en van de akkoorden van Hertoginnedal van 7 februari 1981 (zie pag. 150/2);
- de oprichting vóór 1 juni van een maatschappij, Belfin, die in 2 jaar tijd op de wereld markt 30 rnrd fr. moet bijeenbrengen, waarvan 12 mrd fr. bestemd is voor het financieren van het investeringsprogramma van C-S;
- de beperking van de produktiecapaciteit van C-S tot maximum 8,5 mln ton:
- de afvloeiing van 5.000 personeelsleden in C-S en de vermindering van de loonmassa in het bedrijf:
- het ten laste nemen door de Staat van ten minste één derde van het investeringsprogramma, dat wordt gefinancierd door de NMKN, de EGKS en Belfin, hetzij via kapitaalverhoging, hetzij in de vorm van voorwaardelijke converteerbare obligaties;
- een eenmalige cash drains-omslag van 22 mrd fr. om eventuele toekomstige cash drains te dekken;
- de oprichting van een enkele handelsvennootschap die rechtstreeks verbonden is met de producerende vennootschap C-S, en waarvan de winsten zowel mogelijk naar deze laatste zouden gaan;
- een diepgaande overheidscontrole op het bestuur van C-S op grond van een beheerscontract.

Wat het algemeen economisch herstelbeleid betreft, werd de regering het in beginsel eens over een aantal maatregelen tot bevordering van de tewerkstelling, de aanpassing van de sociale zekerheid en de vermindering van de produktiekosten. Inzonderheid werd beslist tot een verlaging met 30 rnrd fr. van de patronale bijdragen voor de sociale zekerheid van de arbeiders, waarbij de daaruit ontstane minder-opbrengst zou worden gecompenseerd door een verhoging van de indirecte belastingen. Over deze economische maatregelen wenste de regering evenwel nog nader overleg te plegen met de sociale gesprekspartners.

Zinspelend op de meningsverschillen tussen de regeringspartijen, verklaarde de premier Eyskens na de kabinetsraad: „De volstrekt onmogelijke opdracht werd uitgevoerd." Minister Claes zei van zijn kant dat over het staalplan nog diverse onderhandelingen nodig waren, zowel met de EG-Commissie als met de financiële privésector. De partijen van de meerderheid reageerden verdeeld op de beslissingen van de kabinetsraad. De socialisten uitten hun tevredenheid over het staalplan en drongen aan op een snelle uitvoering. De Vlaamse christen-democraten namen acte van het akkoord, maar formuleerden voorwaarden, waaraan moest worden voldaan, opdat C-S overheidshulp zou kunnen verkrijgen.

Het staalplan kwam op 20 en 21 mei ter sprake in de Kamer n.a.v. interpellaties door J. Dupré (CVP), E. Knoops (PRL), G. Onkelinx (PS), J. van Gompel (PS), M. Levaux (comm), P. van Grembergen (VU) en B. Risopoulos (FDF).

De woordvoerder van de CVP liet zich erg kritisch uit over het staalplan. Hij had het over de vaagheid van de kostprijs van de rijkssteun en stelde dat de staalbedrijven ook na 1985 nog niet uit de rode cijfers zullen zijn. Hij betreurde het ontbreken van waarborgen m.b.t. de leefbaarheid en de rentabiliteit van C-S en verweet de overheid geen filosofie te hebben betreffende de rol van de Staat in de economie. Hij liet ook een voorkeur blijken voor een verdere regionalisering van de grote industriële sectoren. Dat standpunt werd fel aangevochten door de Waalse interpellanten.

In zijn antwoord betoogde minister Claes dat de redding van de staalsector, en dus het staalplan, geen verder uitstel duldde. Hij citeerde ook cijfers betreffende de budgettaire weerslag van de rijkshulp aan de staalsector voor de komende jaren: 3,5 rnrd in 1982, 4,8 rnrd in 1983, 9,9 rnrd in 1984, 10,6 rnrd in 1985, 9,2 rnrd in 1986, 9,4 rnrd in 1987, 9,9 rnrd in 1988, 9,8 rnrd in 1989, 9,5 rnrd in 1990 en 146 mln in 1991. Het welslagen van het staalplan deed Claes afhangen van de uitslag van de EG-prijsonderhandelingen in het kader van Eurofer-2. Indien die onderhandelingen mislukken, aldus de minister, dan zullen alle staalbedrijven, ook die in Vlaanderen gelegen zijn, een langzame dood sterven.

Patronale ontstemming

Het Verbond van Belgische Ondernemingen wees de regeringsmaatregelen onmiddellijk af als „totaal ontoereikend". Het VBO stelde dat, om de con-

currentiehandicap binnen de Europese Gemeenschap te overwinnen, het bedrijfsleven ten minste een lastenvermindering ten belope van 170 mrd fr. nodig had en dat de voorgestelde 30 mrd fr. niets oplosten; de aangekondigde verhoging van de indirecte belastingen zou daarenboven zorgen voor een nieuwe lastenverzwaring, wat erop neerkomt dat de ondernemingen tenslotte slechts 8 mrd fr minder zullen betalen.
De raad van beheer van het VBO wees op 21 mei het regeringsplan af en de volgende dag kwam het tot een breuk op de ronde tafelconferentie voor het industrieel beleid VBO-voorzitter Daniel Janssen en afgevaardigd-beheerder R. Pulinckx verklaarden er dat, aangezien men geen rekening hield met de patronale standpunten en voorstellen, verdere deelneming aan de conferentie geen zin meer had, waarop de VBO-delegatie de ronde tafel verliet. Aan de pers verklaarden zij dat het VBO wel bereid bleef om met de regering en de vakbonden verder te onderhandelen over ,,de zeer ernstige problemen, waarmee het land te kampen heeft".

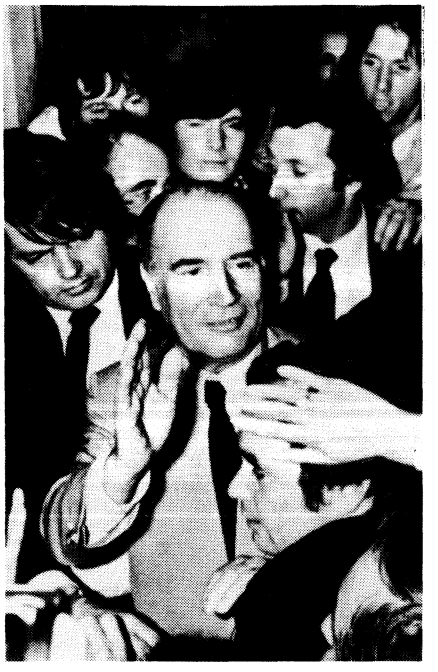
FRANKRIJK

OFFICIËLE UITSLAG PRESIDENTSVERKIEZINGEN

Op 15 mei heeft de voorzitter van de Franse Constitutionele Raad, Roger Frey, de resultaten van de tweede ronde van de presidentsverkiezingen van 10 mei officieel bekendgemaakt. Op de pagina's 305 t/m 311 is verslag gedaan van de verkiezingen op 26 april en 10 mei en van de campagne die eraan voorafging.

Voordat Frey overging tot de bekendmaking van de cijfers, vermeldde hij de onregelmatigheden die bij de stemming op 10 mei hadden plaatsgehad. In Aulnay-sous-Bois (Seine-St-Denis), Blanc-Mesnil (Seine-St-Denis), Arles (Bouches-du-Rhone) en Rouen (Seine-Maritime) was in enkele stembureaus niet overgegaan tot controle van de identiteit van de stemmers. Op Corsica was in twee stembureaus (Borgo en Bastia) geconstateerd dat kiesgerechtigden twee maal van hun stemrecht hadden getracht gebruik te maken. Alle stemmen uitgebracht in de hiervoor genoemde stembureaus werden ongeldig verklaard.

Vervolgens verklaarde Frey dat volgens artikel 6 van de Franse grondwet (,,depresident van de republiek wordt voor zeven jaar gekozen via directe en algemene verkiezingen") François Mitterrand de absolute meerderheid had gehaald. De machtsoverdracht zou uiterlijk 24 mei 1981 om 24 uur moeten plaatsvinden. Mitterrand en Giscard kwamen overeen op 21 mei

Omstuwd door enthousiaste aanhangers verlaat François Mitterrand (op 10 mei 1981) Hotel Vieux Morvan in Château Chinon, waar de socialistenleider heeft vernomen dat hij (tot 21 mei 1988) staatshoofd van de Franse Republiek zal zijn.

tot machtsoverdracht over te gaan. Dit betekent dat François Mitterrand, behoudens herverkiezing, tot uiterlijk 21 mei 1988 president van Frankrijk mag zijn.

REACTIE FRANS BEDRIJFSLEVEN

De verkiezing van de socialist Mitterrand (pag. 305 e.v. - '81) leidde op 11 mei tot een koersval van de Franse franc tot een niveau dat het laagste was sedert tien jaar. De beurs van Parijs reageerde paniekerig. Om kapitaalvlucht te voorkomen werd de grenscontrole verscherpt. Het verlies van de Franse franc ten opzichte van de andere Europese munteenheden lag gemiddeld iets boven 2%. Op de Parijse effectenbeurs werd de effectenhandel stopgezet voor die bedrijven die mogelijk zouden worden genationaliseerd Deze bedrijven waren:

- Dassault (raketten, wapens; 15.500 werknemers, omzet in 1980 10,7 mrd francs, aandeel van de Staat 33%):
- Roussel-Uclaf (chemie: 17.500 werknemers, omzet 5,3 mrd, 58% van de aandelen in handen van Hoechst);
- Rhone-Poulenc (chemie; 95.000 werknemers waarvan 60.000 in Frankrijk, omzet 30,2 mrd;
- ITT France (17 vrij onafhankelijk opererende dochters van het Amerikaanse communicatieconcern ITT, omzet in 1980 3,8 mrd, 14.000 werknemers):
- Thomson Brandt (electronica; omzet 36.5 mrd, 140.000 werknemers);
- CII Honeywell Bull (computers, dochter van Amerikaans concern; omzet 6,9 mrd, 20.260 werknemers);
- Pechiney Ugine Kuhlmann (aluminium: omzet 38 mrd, 89.094 werknemers waarvan 68.345 in Frankrijk);
- Saint Gobain-Pont a Mousson (glas, omzet 45 mrd, 162.000 werknemers waarvan 76.000 in Frankrijk);
- Compagnie Générale d'Electricité (electrische apparaten; omzet 42.5 mrd, 170.000 werknemers);
- Usinor en Sacilor (twee staalbedrijven; omzet resp. 17 en 12 mrd; aantal werknemers resp. 34.238 en 25.000);
- de wapendochter van Matra (omzet 2,2 mrd: 2.550 werknemers).

De meeste Franse aandelen werden aangeboden tegen een koers die ca. 10% gedaald was, zodat bij gebrek aan kopers bijna geen koersen tot stand kwamen. Er ontstond daarentegen een ware stormloop op goud en buitenlandse aandelen.
De Franse franc die sinds drie jaar sterk stond dreigde voor het eerst uit het Europees Monetair Systeem te vallen. De Banque de France moest dat voorkomen door francs te kopen voor een bedrag van 300 mln mark. Hoe groot de aanval op de franc was bleek

	Mitterrand	Giscard
Frankrijk		
behaaldestemmen	15.541.905	14.219.051
% uitgebr. stemmen	52,22	47,77
% van kiesgerechtigden	43,83	40,09
Overzeese departementen		
behaalde stemmen	104.460	263.055
% uitgebr. stemmen	28,42	71,57
% van kiesgerechtigden	16,61	41,83
Overzeese territoria		
behaalde stemmen	30.914	88.976
% uitgebr. stemmen	25,78	74,21
% van kiesgerechtigden	17,32	49,86
Fransen in het buitenland		
behaalde stemmen	30.983	71.224
% uitgebr. stemmen	30,31	69,68
% van kiesgerechtigden	23,44	53,9
Totaal		
behaalde stemmen	15.708.262	14.642.306
% uitgebr. stemmen	51,75	48,24
% van de kiesgerechtigden	43.15	40.22

Het aantal kiesgerechtigden was 36.398.762; het aantal niet-stemmers 5.149.210 (14,1458); het aantal uitgebrachte stemmen 31.249.552 (85,85%); ongeldig of blanco waren 898.984 (2,46%); het aantal uitgebrachte geldige stemmen was 30.350.568. (Le Monde)

pas later toen bekend werd dat de Banque de France de minimumrente met 2,5% ineens tot 16% verhoogde.
Zelfs de verklaring van premier Barre dat hij in de hem resterende twee weken tot de inauguratie van president Mitterrand alles zou doen om de franc te verdedigen, gaf geen soulaas.
Veel Franse ondernemingen namen een afwachtende houding aan. De aangekondigde parlementsverkiezingen, in juni, zouden naast de presidentiële overwinning tot een parlementaire overwinning van links moeten leiden, die een realisering van de plannen van de nieuwe regering kon waarborgen. Zonder een meerderheid in de nationale vergadering zou Mitterrand zijn ambitieuze programma van sociale en belastinghervormingen alsmede de nationalisering van genoemde bedrijven niet kunnen doorzetten.
In het bedrijfsleven werd rekening gehouden met de mogelijkheid dat Mitterrand zijn regeringsprogramma enigszins zou afzwakken om kiezers van–rechts voor zich te winnen. Politieke waarnemers in Parijs waren van mening dat de nieuwe regering geen haast zou maken met de nationaliseringen, omdat het geld voor de daaraan verbonden hoge schadevergoedingen beter zou kunnen worden gebruikt om het werkgelegenheidsprogramma te financieren.

Met het oog op de paniek aan de beurs en in het bedrijfsleven putte Mitterrands economisch adviseur Delors zich in vele interviews uit om te tonen dat het met het socialistisch programma niet zo'n vaart zou lopen, dat er voorlopig niets veranderde en dat de grote hervormingen, zoals de nationalisaties, pas na goedkeuring door het nieuwe parlement op gang konden komen. Zelfs de kleinere sociale gebaren, zoals verhoging van het minimumloon, zo liet Delors weten, zijn pas te verwachten na de grote consultaties die president Mitterrand in de overgangsperiode tot de verkiezingen wilde houden met de sociale partners.
In het programma van Mitterrand werd met ingang van 1 juli 1981 verhoging beloofd van het minimumloon dat 2644 franc bedroeg en verhoging van de ouderdomsminima van 1416 tot 1700 franc alsmede verhoging van huursteun met 50%.

Daarnaast bleven de grote hervormingen gehandhaafd: de 35-urige werkweek, met behoud van het 40-uursalaris, verláging van de pensioengerechtigde leeftijd tot 60 jaar (en 55 voor vrouwen), aanstelling binnen een jaar van tweehonderdduizend werkklozen bij de overheid en de grote nationalisaties van het hele bank- en verzekeringswezen en de zeven grootste industriële takken.
Maar Delors trachtte duidelijk te maken dat de structurele hervormingen in ieder geval moesten wachten op parlementaire goedkeuring. En daarbij ging het erom de ,,droom met de realiteit te verzoenen". Er zijn geen tovenaars, niet alles is onmiddellijk mogelijk", aldus Delors.
De eerste taak van de overgangsregering zou zijn een ,,staat van de unie", een sociaal-economische balans, te maken die iedere twee jaar wordt herhaald.
De tweede taak was het instellen van een ,,grote dialoog" tussen alle sociale partners (werkgevers, vakbonden maar ook de gezins- en landbouwfederaties en consumentenbonden).
Het ging hier om een permanente dialoog zodat er een ,,autonomie in de besluitvorming" kon ontstaan, waarbij de hervormingen niet door de regering werden opgelegd doch door deze samenspraak in vrijwillig compromis konden ontstaan.
Ten derde zou de regering beginnen met de ,,solidariteitsmaatregelen" zoals de verhoging der minimumlonen. Maar er zou voor worden gezorgd voor deze niet doorwerken op de hogere salarissen. In juli zou dan een grote staatslening worden uitgegeven met alle nodige garanties om de kleine spaarder te trekken.

Pogingen val franc te stuiten

Na zijn benoeming tot premier maakte Pierre Mauroy (zie voor benoeming hierna) maatregelen bekend om speculatie tegen te gaan.

e exporteurs die voorheen buitenlands geld in het buitenland vasthielden moesten nu binnen een maand na de transactie hun geld terugbrengen naar Frankrijk.
• investeringen door Fransen in het buitenland moesten voor driekwart worden gefinancierd door leningen in het buitenland;
e importeurs moesten hun rekening binnen één maand betalen, in plaats van de toegestane twee maanden:
e de aankoop door Fransen van buitenlands roerend goed werd aan banden gelegd;
e als importeurs hun invoer met buitenlands geld wilden betalen moesten ze binnen twee dagen de valutatransactie rond hebben; deze termijn was acht dagen.

Jacques Delors verklaarde op 21 mei dat de Franse franc in het Europees Monetair Stelsel zou blijven. Eind mei 1981 begon de franc zich te herstellen. Dit herstel werd mede veroorzaakt door het bezoek van de Duitse bondskanselier Helmut Schmidt aan Parijs, die bekendmaakte dat West-Duitsland de Franse munt zou blijven steunen. Daardoor steeg de franc voor het eerst sedert twee weken weer boven het onderste interventieniveau van het Europees Monetair Stelsel.

Regering-Barre afgetreden

Op 13 mei heeft premier Barre het ontslag van zijn kabinet aan president Giscard d'Estaing aangeboden. Giscard gaf Barre de opdracht de lopende zaken waar te nemen tot een nieuwe regering was benoemd.

Na het optreden van de nieuwe regering kan de Nationale vergadering (parlement) worden ontbonden. De parlementsverkiezingen kunnen (in twee ronden) in juni plaatsvinden. Op basis van de nieuw verkozen Assemblée kan Mitterrand dan een nieuwe regering benoemen. Mitterrand zal natuurlijk bij de samenstelling van zijn regering proberen deze een meerderheid in de Nationale vergadering als basis te geven, al wordt hij daartoe door de grondwet van de Vijfde republiek (gekenmerkt door het presidentieel regime) geenszins verplicht.
Tussen het moment van de ontbinding van het parlement en het begin van de zitting van de nieuwe Nationale vergadering, zal de regering alleen per decreet kunnen regeren en geen wetsontwerpen kunnen indienen. Per decreet kan Mitterrand zijn verkiezingsbeloften van het optrekken van de minimumlonen en gezinstoelagen doorvoeren. De nationalisatie van de banken en elf grote industriële ondernemingen, waarvan Mitterrand een voorstander is, kan echter alleen bij wet geschieden en moet dus wachten tot de nieuwe parlementszitting.
De verkiezingen voor de nationale assemblée vinden plaats volgens het districtenstelsel, in twee ronden. In de eerste ronde is het aantal kandidaten onbeperkt, maar slechts in een kleine minderheid van de districten pleegt een van de kandidaten in de eerste ronde al een absolute meerderheid te behalen. In alle andere districten moet een week later opnieuw worden gestemd voor een van de twee best geplaatste kandidaten.

Als Mitterrand wil proberen een linkse meerderheid in de Assemblée tot stand te brengen, dan zal de Franse socialistische partij afspraken moeten maken met andere partijen, opdat afgevallen kandidaten uit de eerste ronde hun stemmers oproepen op een socialist te stemmen.
Omdat in de praktijk in de tweede ronde vooral rechtse en linkse kandidaten tegenover elkaar zullen komen te staan, en afspraken met rechtse partijen daardoor geen effect hebben, zijn de Franse socialisten vooral aangewezen op de wil van de communisten tot het maken van deze verkiezingsafspraken.

In een hoofdartikel vroeg *NRC/H'blad* (11-5-81) zich af of Mitterrands strategie, ontbinding van de nationale vergadering en parlementsverkiezingen in de hoop op een nieuwe linkse overwinning, zou kunnen slagen. De bedoeling van Mitterrands strategie was om de golfbeweging die het nieuwe staatshoofd het Elysée had binnengedragen ook door de Assemblée te doen gaan en zo de machtspositie van Gaullisten en Giscardisten terzijde te schuiven. *NRC/H'blad:*

,,De vraag is of deze strategie kans van slagen heeft. Het Franse electoraat moet opnieuw tweemaal naar de stembus. De vermoeidheid die verwacht mag worden, lijkt in het nadeel van de socialisten te zullen gaan werken als men ervan uitgaat dat de grote belangstelling van gisteren Mitterrands zaak heeft bevorderd. Daarenboven werkt het Franse districtenstelsel structureel in het nadeel van links.
Denkbaar is ook dat het Franse politieke leven in een zwenking terug naar evenwicht zal zoeken. Juist Mitterrands vroegtijdige aankondiging van parlementsverkiezingen kan de kiezer hiertoe hebben aangemoedigd. Een verandering aan de top is goed maar de risico's zijn gering als men de twee rondes voor de Assemblée wil gaan zien als een soort derde ronde in de race om het presidentschap. Wat met de linkerhand gegeven wordt, kan met de rechter worden terugnomen, zo zou menigeen die zijn stem aan Mitterrand gaf geredeneerd kunnen hebben.

Maar ook als de strategie zou slagen zou het nieuwe staatshoofd nog gigantische vraagstukken op te lossen krijgen. Zelfs een duidelijke socialistische groei in het parlement zou de

afhankelijkheid van de communisten bij de vorming en het voortbestaan van een links kabinet niet verminderen.
De geruststellende woorden van sociaaldemocraten als Rocard en Deferre, gesproken in de richting van het rechtse kamp. zijn daarom meer dan voorbarig als zij tenminste eerlijk zijn in hun verlangen naar een zodanige parlementaire meerderheid en in hun erkenning van de conimunistische invloed op het regeringsbeleid die daaruit voortvloeit.
De constatering dat het goed is dat democratisch links na 23 jaar in de politieke woestijn te hebben gezworven, nu eindelijk weer eens in de hallen van de staatsmacht wordt toegelaten, is daarom voorlopig nogal voos. De rigoureuze tweedeling van het Franse politieke landschap maakt het meer dan twijfelachtig of de socialisten de aanwezigheid van hun leider Mitterrand in het Elysée wezenlijk kunnen benutten.
De Fransen hebben voor verandering gekozen Voor de komende maanden althans kan de nieuwe president hun niet meer bieden dan onzekerheid."

VERKIEZINGSPACT UDF–RPR

Op 13 mei kwamen Jacques Chirac (RPR) en Jean Lecanuet (UDF) overeen voor de parlementsverkiezingen van eind juni een gezamenlijke strategie te voeren. Onder het devies dat zij de instellingen van de Vijfde Republiek willen verdedigen en onder het motto ,,Vrijheid en Vooruitgang" zouden zij onmiddellijk besprekingen beginnen om al in de eerste ronde van de verkiezingen in juni een lijst met ,,eenheidskandidaten,, op te stellen.

Houding communisten soepel

Op 15 mei besloot het Centrale Comite van de Franse Communistische Partij onderhandelingen met de socialisten in ,,positieve en constructieve geest" te benaderen. De communisten hadden er vrede mee dat er geen communisten in de overgangsregering (zie hierna) zaten en waren zelfs bereid hun politieke doelen te matigen.

Ofschoon zij de socialisten vier jaar lang te vuur en te zwaard bestreden, gaat het hen er nu om op de slippen van Mitterrands overwinning zo veel mogelijk parlementszetels te veroveren en door een loyale houding een zo goed mogelijke plaats te verdienen in de toekomstige regering.
De socialistische partijleider Jospin noemde de onvoorwaardelijke steun van de communisten voor Mitterrand ,,een nieuw feit" en ,,een positief element."
Voor een regeerakkoord eisten de socialisten oorspronkelijk herziening van de communistische houding ten aanzien van Afghanistan, Polen en het opgeven van hun verzet tegen de modernisering van nucleaire bewapening in Europa.
Maar deze eisen werden in reserve gehouden. Hoofdzorg van de socialisten was uit de kleine groepen die Mitterrand steunden (PSU, linkse radicalen en linkse gaullisten) een parlementair blok te vormen dat zij centrum-links noemen en dat een tegenwicht tegen de communisten moest vormen.
Op een bestuursvergadering van de rechtse RPR (gaullisten) stelde Chirac – na het akkoord tussen Giscardisten en Chiraciens – zich al op als de grote en enige rechtse oppositieleider. ,,Ja, tegen de politieke verandering, neen ten aanzien van een verandering der samenleving."
De Giscardisten en rechtse Gaullisten gingen de verkiezingsstrijd in onder de afkorting UNM (Unie voor een Nieuwe Meerderheid).

Afscheid Giscard

Op 19 mei nam president Giscard d'Estaing in een televisieboodschap afscheid van het Franse voik, dat hij ,,tot ziens" toeriep en niet ,,adieu". De scheidende president verklaarde zich beschikbaar te houden voor de natie.
,,De toekomst toegekeerd en sterk door de opgedane ervaring, houd ik me ter beschikking van mijn land om de principes en denkbeelden te verdedigen die mijn leven hebben geleid en zeven jaar mijn beleid hebben geïnspireerd", aldus Giscard.
Aan het eind van de korte boodschap stond de president op van zijn tafel en schreed in een wat dramatisch gebaar weg naar links terwijl de camera gericht bleef op de lege stoel en het volkslied, de Marseillaise, werd gespeeld op de snelle maat die gangbaar was vóór hij president werd.
Giscard constateerde dat hij het land had geregeerd ,,in een moeilijke en gevaarlijke wereld tijdens een economische, sociale en morele crisis" en dat hij ,,de waardevolste goederen, de vrede, de vrijheid en onze instituties" die hem waren toevertrouwd nu ongeschonden teruggaf. Om de continuiteit van de republikeinse regels te tonen zou hij morgen zijn opvolger Mitterrand persoonlijk in het Elysée-paleis verwelkomen. De Gaulle had dit nagelaten.
De president dankte de 14 miljoen 600 duizend kiezers die op hem hadden gestemd en merkte op dat ,,een politieke gebeurtenis als deze alleen een schakel is in de keten van onze lange geschiedenis."
Giscard bood zijn opvolger zijn goede wensen aan. In een toespeling op de rechtse gaullist Chirac die de zege van Mitterrand heeft veroorzaakt door – via een geheim bevel – 750.000 van zijn volgelingen op de socialist te doen stemmen, terwijl nog eens evenveel zich van stemmen onthielden, riep Giscard het Franse volk toe: ,,Ja, veel geluk toegewenst, zonder bitterheid jegens de ene en met warme dankbaarheid voor de ander."

De president corrigeerde daarmee de indruk die hij de dag na zijn nederlaag had gewekt toen hij Chirac beschuldigde van ,,verraad met voorbedachte rade" en voor de komende parlementsverkiezingen vroeg te strijden voor een liberaal politiek centrum.

AMBTSAANVAARDING MITTERRAND. PIERRE MAUROY BENOEMD TOT PREMIER

Op 21 mei om 10.30 uur heeft François Mitterrand het presidentschap van Frankrijk op zich genomen tijdens een ceremonie op de Elysée-paleis in de Franse hoofdstad Parijs.
Mitterrand verkreeg het presidentschap op het moment dat de (gaullistische) voorzitter van de constitutionele Raad, Roger Frey, in de feestzaal van het Elysée officieel het resultaat bekendmaakte van de verkiezingen van 10 mei, toen Mitterrand met ruim een miljoen stemmen meer de zittende president Giscard d'Estaing versloeg. (zie pag. 305-e.v.)

,,Mijn grootste ambitie is er voor te zorgen dat Frankrijk de wereld een nieuw bondgenootschap van socialisme en vrijheid schenkt", zei Mitterrand in een 7 minuten durende toespraak. Hij plaatste zichzelf in de traditie van Jean Jaures, de geestelijke vader van het hedendaagse Franse socialisme. ,,Op de dag waarop ik mijn functies op mij neem, denk ik aan die miljoenen en miljoenen vrouwen en mannen die gedurende twee eeuwen in vrede en oorlog, met hun arbeid en hun bloed, de geschiedenis van Frankrijk vorm hebben gegeven zonder er ooit werkelijk toegang toe te hebben gehad", sprak de nieuwe president.

Op het moment dat de woorden van de nieuwe president door de feestzaal klonken, werden buiten in de tuinen van de Tuilerieën, 21 kanonschoten afgevuurd. In de zaal stonden de hoogste burgelijke en militaire gezagsdragers van Frankrijk, alsmede Mitterrands persoonlijke vrienden en familie en een tiental buitenlandse socialistische leiders.
Mitterrand, gekleed in een grijs pak, was om half tien aangekomen op het Elysée, waar hij op het bordes werd begroet door president Giscard d'Estaing.
Na een korte handdruk trokken beiden zich terug voor een gesprek onder vier ogen dat 50 minuten duurde, een kwartier langer dan het protocol had voorzien. Tijdens dat gesprek werd de geheime code overgedragen, die toegang geeft tot de Franse atoommacht.
Na het gesprek werd Giscard naar de voordeur begeleid door Mitterrand en liep hij – ambteloos burger – twee blokken naar een gereedstaande auto. Een aarzelend applaus van de buiten opgestelde menigte werd overstemd door een luid gescandeerd ,,Mitterrand, Mitterrand...".

Pierre Mauroy premier

Direct na de plechtigheden maakte Mitterrands nieuwe secretaris-generaal, leider van de persoonlijke staf van de president, de in Rusland geboren Pierre Beregovoy, bekend dat de 52-jarige Pierre Mauroy was benoemd tot premier. (portret volgt hierna) Deze sociaaldemocraat, die tot 20 mei plaatsvervangend burgemeester van Rijssel (Lille) was, nam zijn nieuwe functie om 4 uur officieel over van Raymond Barre tijdens een plechtigheid in de ambtswoning van de premier, Hôtel Matignon.

SYRIË

CONFRONTATIE REGERING - MOHAMMEDAANSE BROEDERSCHAP

De binnenlandse veiligheid in Syrië bleef ook in het tweede kwartaal van 1980 onzeker, toen de regering op fel verzet stuitte bij haar pogingen de extremistische Mohammedaanse Broederschap uit te roeien (zie pag. 193 e.v.-1980).
De moslembroeders. geleid door Issam al-Attar vanuit ballingschap in het Westduitse Aken, beantwoordden het harde optreden van de regering met het opvoeren van hun campagne van moorden en andere gewelddaden tegen met de regering geïdentificeerde doelen zoals functionarissen van de Baath-partij, regeringsgezinde religieuze moslemleiders, Russische militaire adviseurs en Syrische communisten.

Op 28 april 1980 werd een lid van het regionale comité van de Syrische Communistische Partij, Antoine Sarraf, te Aleppo door leden van de Mohammedaanse Broederschap vermoord, aldus een communiqué van de CP op 30 april. Omstreeks een week eerder was een ander vooraanstaand lid van de CP in Aleppo, Omar Awwad, eveneens door leden van de Mohammedaanse Broederschap vermoord, aldus AFPINZZ (23-4).
Op 22 mei maakte de CP bekend dat de voorgaande maand te Damascus een Russische technicus was vermoord door ,,misdadige reactionairen'', terwijl zijn echtgenote bij die aanslag ernstig gewond raakte.
Op 24 mei meldde NRC/H'blad dat te Damascus eerder die week vier Russische experts en twee Syrische soldaten in een jeep het slachtoffer waren geworden van een schietpartij, terwijl later in diezelfde week vier Russische militaire adviseurs op straat in de Syrische hoofdstad werden doodgeschoten.

Op 3 juni 1980 maakten de Syrische autoriteiten bekend dat bij een schietpartij de avond tevoren in Aleppo drie moslembroeders waren gedood: kapiteit Ibrahim Youssef, naar verluidt het brein achter de moord op de legercadetten te Aleppo op 16 juni 1979 (pag. 19313-'80); Mahmoud Al-Jaryan, de leider van de operaties van de Mohammedaanse Broederschap in Idleb: en Moustafa Issa, zijn assistent. Een aantal andere moslembroeders zou zijn gearresteerd.
Op 19 juni vonden twee moordaanslagen plaats die aan moslembroeders werden toegeschreven. In Homs werd de hoofdredacteur van de plaatselijke krant ,,Al Ourouba'', Faëk Mohammed, vermoord en in Damascus werd de deken van de voorlopige raad van de orde van advocaten, Nazih Jamali, gedood. Jamali, een lid van de communistische partij?was op 24 mei door de regering tot deken benoemd, nadat de orde van advocaten evenals de associatie van artsen en die van ingenieurs wegens hun protesten tegen regeringsmaatregelen op 9 april waren ontbonden.
Acht rnoslembroeders werden op 20 juni te Homs door veiligheidstroepen doodgeschoten, aldus radio-Damascus.
Op 28 juni meldde de BBC dat president Assad op 26 juni licht gewond was geraakt bij een bomaanslag in het centrum van Damascus. De Syrische ambassade in Koeweit sprak dit bericht op 29 juni tegen. Volgens Le Monde (6-7-'80) echter zou een luitenant van de militaire politie op 26 juni een granaat naar de president hebben gegooid, maar de granaat zou tijdig door een lijfwacht zijn weggeworpen, zodat de president bij de explosie slechts door een splinter in zijn voet werd getroffen.
UPI meldde vanuit oppositiekringen te Damascus, aldus Le Monde (16-7-'80), dat zes hoge Syrische (leger) officieren waren gearresteerd, onder wie generaal Hikmat Shehabi, de stafchef van het leger; dit bericht kon niet worden geverifieerd. Ook deden toen in Damascus geruchten de ronde over een eerder verijdeld komplot van hoge marine-officieren uit Latakia.

Le Monde (6-7) en The Observer (27-7) maakten melding van de ,,liquidatie'' van verscheidene tientallen politieke gevangenen op 27 juni 1980 in de gevangenis van Palmyra. Volgens The Observer was een vluchtpoging van bewakers voorbereid, maar was dit plan verraden; volgens Le Monde had men de gevangenen de indruk gegeven dat zij zouden worden vrijgelaten. Hoe het ook zij, toen zij de gevangenis verlieten, zou op de gevangenen het vuur zijn geopend door militairen van de ordetroepen van Rifaat Assad. met als gevolg een groot aantal doden. In de gevangenis van Palmyra verbleven toen ca. 700 personen.
The Times (25-10-'80) maakte melding van ca. 400 doden, de Financial Times (5-11-'80) van meer dan 200 doden.

Regeringsoffensief

Begin juli 1980 begon de regering een grootscheeps offensief tegen de ,,broederschap-bende'' in binnen- en buitenland.
Onderdeel van dit offensief was de unanieme aanvaarding door het parlement op 7 juli van een wet die de doodstraf stelde op het lidmaatschap van de Mohammedaanse Broederschap. Volgens deze wet is ieder lid een ,,misdadiger die met de dood kan worden gestraft''. Maar de wet voorzag ook in gratie voor moslembroeders die zich binnen een maand bij de autoriteiten zouden melden; in het buitenland opererende leden kregen twee maanden de tijd.

Tijdens het parlementsdebat onthulde een afgevaardigde uit Aleppo dat in die stad een bomaanslag op een busstation was gepleegd die tientallen doden en g–wonden had gevergd

Tegelijk maakte de minister van defensie, generaal Mustapha Tlass, de oprichting bekend van speciale krijgsraden te velde om moslembroeders te berechten op beschuldiging van subversie, sabotage en moord

Op 30 juli meldde de Syrische pers dat zich tot dan toe 101 ,,moslembroeders'' bij de autoriteiten hadden gemeld.
Op 7 aug., toen de termijn van de amnestie verstreek, zouden zich volgens de autoriteiten meer dan 300 moslembroeders hebben overgegeven, vooral in het centrum en het noorden van Syrië; zeker 20 van hen waren afkomstig uit Hama, het bolwerk van de Broederschap; velen waren studenten of leden van vrije beroepen. In verklaringen voor de pers onderstreepten de ,,berouwvolle'' moslembroeders tijdens godsdienstlessen in de moskee voor de Broederschap te zijn gewonnen en daarbij te zijn bedrogen over de doeleinden van de organisatie. Als gemeenschappelijk kenmerk bevatten de onthullingen beschuldigingen aan het adres van Jordanië (zie ook pag. 287/2).
De autoriteiten wezen erop dat met uitzondering van de voortvluchtige militaire leider van de Broederschap in Aleppo, Adnan Okla, twee leiders van de Broederschap waren gedood (Moustapha Kassar en Zahed Zanabili) en drie andere leiders gevangen genomen (Mohammed Nabile Allouche, Ahmed Helmi Khoja en Ahmed Salem). In totaal zouden toen ,,honderden'' moslembroeders gevangen zitten, aldus een hoge Syrische functionaris.

Op 8 aug. werd de amnestietermijn met 20 dagen verlengd tot en met 27 augustus.
Op 11 aug. werd een patrouille van de speciale troepen te Aleppo beschoten vanuit een gebouw. Daarop werden de bewoners uit hun appartementen gehaald en zonder vorm van proces terechtgesteld. Volgens Le Monde (11-4-'81) werden 80 bewoners geëxecuteerd.

Dit Franse dagblad stelde dat soortgelijke acties, die talrijke onschuldige slachtoffers onder de bevolking hadden gevergd, willens en wetens waren georganiseerd met het doel degenen die de moslembroeders hielpen te laten begrijpen dat zij alles hadden te verliezen door steun te verlenen aan en zich solidair te verklaren met hun actie. De oppositie sprak in dat verband van ,,collectieve afstraffing''. het gijzelen van personen die vervolgens zonder vorm van proces werden terechtgesteld en van ,,lijken die door de straten werden gesleurd om indruk te maken op de bevolking''. Het is moeilijk deze berichten te verifiëren, waarvan sommige waar-

schijnlijk ten dele door de geruchten zijn aangedikt, aldus Le Monde.
De Financial Times (5-11-'80) gaf nog een ander voorbeeld van een bruut optreden van de veiligheidstroepen in het stadje Jisr al-Shugur (tussen Homs en Latakia). Daar bestormden rebellen bureaus van de partij en de politie; zij doodden functionarissen, deelden wapens uit en verscheurden afbeeldingen van president Assad. Na een geregeld gevecht, waarbij gevechtshelikopters werden ingezet om de regeringsgebouwen te heroveren, werd een aantal jonge mannen uit hun huizen gehaald en zonder vorm van proces doodgeschoten, aldus de Financial Times.

Op *16* aug. werd de militaire leider van de Mohammedaanse Broederschap, Hisham Joumbaz, met vier aanhangers bij de bestorming van hun schuilplaats in de stad Homs door veiligheidstroepen gedood. In die schuilplaats werden grote hoeveelheden wapens, munitie en explosieven aangetroffen, aldus een officiële bekendmaking te Damascus.
De volgende dag meldden Syrische kranten dat toen *607* moslembroeders het amnestieaanbod van de regering hadden aanvaard en zich bij de autoriteiten hadden gemeld. Voorts deelde het persbureau Sana mee dat een nieuwe groep ,,gewapende falanges" van de Baath op *16* aug. te Tartous zijn militaire opleiding was begonnen om ,,de kliek van de moslembroeders te liquideren".
Nadat de amnestietermijn op *28* aug. was afgelopen en *1.052* moslembroeders het amnestieaanbod hadden aanvaard, werden de operaties tegen de Mohammedaanse Broederschap geïntensiveerd. Bij zeven operaties in drie dagen tijd werden vijf moslembroeders in Damascus gedood en drie in Hama.
Bij de bestorming van twee schuilplaatsen van de Mohammedaanse Broederschap in Aleppo werden volgens Sana *(AP* 4-9) in totaal *16* personen gedood en grote hoeveelheden wapens, explosieven en documenten buitgemaakt.
Begin september werd in de Westerse pers geschreven dat ca. *200* moslembroeders van degenen die zich onder de amnestieregeling bij de autoriteiten hadden gemeld, door veiligheidstroepen op *14* aug. in een kamp te Raqqa (ten oosten van Aleppo) waten vermoord.
Van slachtoffers als gevolg van acties van moslembroeders werd nauwelijks meer gerept. Er zouden echter wel diverse Russische adviseurs zijn vermoord: één in Damascus in de week van **31** aug. (Le Monde *3-9)* en één in de week van *12* okt. (The Times *25-10).*
Het persbureau Sana berichtte dat op *29* okt. in Al Ansari bij Aleppo zes moslembroeders waren gedood.
Volgens Syrische oppositiekringen in Parijs, aldus Le Monde *(2-11-'al),* zouden ook *80* leden van de progressieve oppositie in Syrië zijn gearresteerd, o.w. de echtgenote van de dissidente CP-leider Riad Turk.
Op 16 dec. werden in Damascus een hoogleraar en een prominente geestelijke vermoord.
Vervolgens meldden officiële bronnen verdere successen in de strijd tegen de Mohammedaanse Broederschap,

Op 19 dec. werden bij een razzia in Aleppo negen moslembroeders gedood, aldus een officiële bekendmaking de volgende dag te Damascus.
Nadat op 27 dec. in Damascus een hoge regeringsfunctionaris. Darwiche el-Zouni (lid van het centrale commando van het Progressief Nationaal Front – de overkoepelende organisatie van alle in de regering vertegenwoordigde partijen), volgens de Syrische autoriteiten door de Mohammedaanse Broederschap was vermoord, werd de volgende dag de dood van één moslembroeder gemeld.
Op 29 dec. werden volgens Sana in Damascus zeven moslembroeders gedood en grote hoeveelheden wapens, munitie, explosieven en documenten buitgemaakt.
Bij de bestorming van een schuilplaats van de Broederschap in Homs op 30 dec. met Russische B7-raketwerpers werd één moslembroeder gedood.
Bij een vuurgevecht tussen veiligheidstroepen en moslembroeders op 8 jan. 1981 in Damascus werden twee moslembroeders neergeschoten, o.w. een van de meest gezochte leiders, Ahmed Zein el-Abidin, die o.a. van de moord op de hoogleraar Youssef Sayeh te Damascus op 16 dec. 1980 was beschuldigd.

Rust in Syrië teruggekeerd

De rust is geleidelijk aan in heel Syrië teruggekeerd, aldus Le Monde *(11-4).* Het gros van de troepen van de derde pantserdivisie, die begin april *1980* de steden Aleppo en Hama had omsingeld, is medio januari *1981* in hun kazernes teruggekeerd. Een maand later volgden de ,,speciale eenheden" van kolonel Ali Haydar, die zich op *6* april *1980* in de citadel van Aleppo hadden geïnstalleerd. Deze citadel is nu weer opengesteld voor de toeristen.
Maar het succes van de autoriteiten van Damascus t.a.v. de Mohammedaanse Broederschap wordt door sommige waarnemers gekenschetst als een ,,Pyrrusoverwinning", omdat er in feite niets is geregeld en de politieke, sociale en economische problemen, die de ontevredenheid van het volk en de gewapende strijd hadden gevoed, zelfs ernstiger zijn geworden, aldus *Le* Monde.

ASSAD IN BENGASI. FUSIE MET LIBIË OPGESCHORT

De in de Syrisch-Libische ,,proclamatie van Tripoli" van *10* sept. *1980* aangekondigde fusie van beide landen (pag. *67213-'80* en *704-'80)* is kennelijk opgeschort.

Van *15-17* dec. *1980* voerde president Assad in Bengasi (Libië) besprekingen met kolonel Kadhafi om de fusieplannen tussen de twee landen nader uit te werken. De twee leiders werden het niet eens over een onmiddellijke samenvoeging van hun landen. In plaats daarvan bereikten zij volgens een op *18* dec. uitgegeven gemeenschappelijk communiqué overeenstemming over een plan van vier punten voor de verdere uitwerking van hun fusie-overeenkomst:

„1) Vorming van een Revolutionair Commando, bestaande uit de leiders van beide staten, dat de totstandbrenging van de eenheid tot de uitvoering van het eenheidsplan en zijn be standdelen moet bewerkstelligen,
2) Vorming van een commissie (van vier Te den . . .) om een project te ontwerpen, dat het kader van de eenheidsstaat, zijn instellingen en zijn functies omvat. Daarbij zullen de beide revolutionaire ervaringen, die in Syrië en Libië werden opgedaan, in aanmerking worden genomen, en ook de debatten en werkdocumenten die besproken worden. Deze commissie zal haar aanbevelingen uitbrengen aan het Revolutionair Commando.
3) Bijeenkomsten zullen worden belegd tussen de leiding en de volksorganisaties in beide staten, waarop discussies over de eenheidsstaat, zijn instelling, het kader en zijn functies zullen plaatsvinden. Op deze wijze wordt de gewenste wisselwerking tussen de elementen op het volksniveau en de leiding van beiden staten teweeggebracht. De commissie zal een programma voor deze bijeenkomsten ontwerpen.
4) De instellingen op volksniveau in beide staten zullen een ver reikende coördinatie en een samenwerking op de diverse terreinen op gang brengen en daarbij uitgaan van het besluit over de eenheid, dat op 10 september 1980 in Tripoli is gepubliceerd."

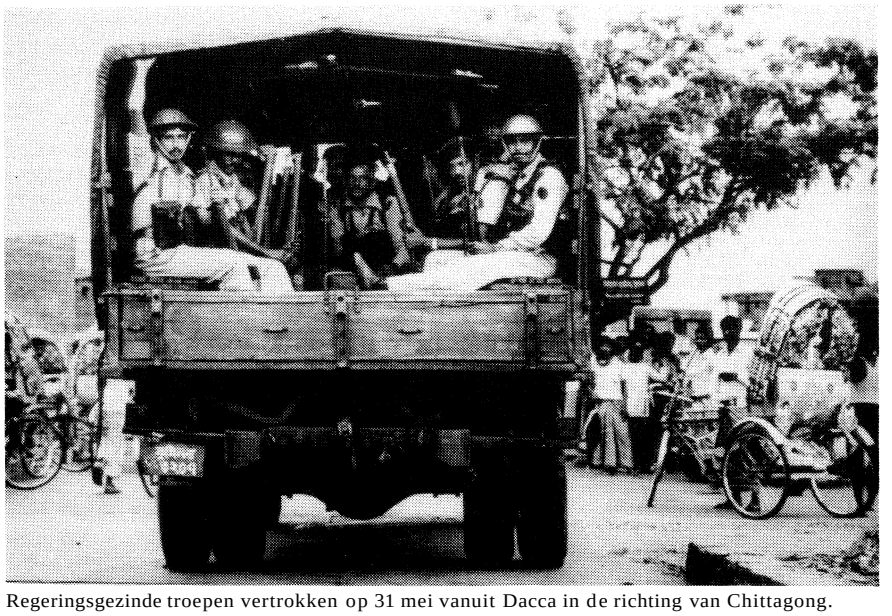
Het linkse, pro-Libische dagblad Al *Safir* uit Beiroet meende dat er meningsverschillen waren gerezen tussen Assad en Kadhafi over het politieke systeem voor de nieuwe staat, toen de Libische leider zijn ideeën over een ,,populistisch regeringssysteem" uiteenzette. Assad zou Kadhafi er niet van hebben kunnen overtuigen dat de nieuwe staat door de Syrische Baathpartij en het Libische Volkscongres gezamenlijk moest worden bestuurd. Kadhafi zou daar niets voor hebben gevoeld vanwege zijn diepe afkeer van alle politieke partijen, aldus *DPAIUPI* (18-12).

Op *5* jan. *1981* meldde de Financial Times op grond van perscommentaren uit Koeweit dat Libië en Syrië in feite alle fusieplannen hadden laten varen, omdat zij het over het toe te passen regeringssysteem niet eens waren geworden. (The Times, *NRCI* H'blad, Financial Times, *AdG).*

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20.

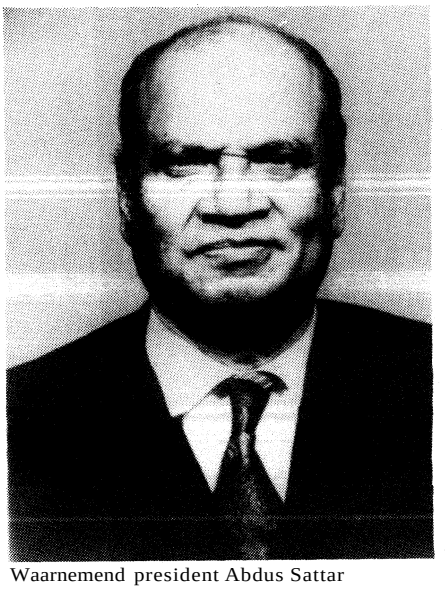
GEEN STEUN VOOR REBELLIE BANGLADESH

Op 30 mei 's morgens werd de president van Bangladesh, de 45-jarige Ziaur Rahman, in de zuidoostelijke havenstad Chittagong vermoord door opstandige militairen onder aanvoering van generaal-majoor Abul Manzur.
Het gebouw waar de president de nacht doorbracht werd volgens een van de aanwezigen, Badruddoza Chowdhury (secretaris-generaal van de regeringspartij Bangladesh National Party), omstreeks 4 uur door een commando-eenheid onder vuur genomen. Toen de president uit zijn kamer kwam om de situatie in ogenschouw te nemen, werd hij door een kogelregen van de binnendringende rebellen dodelijk getroffen. Ook zouden twee adjudanten en zes lijfwachten zijn gedood.
Direct na het bekend worden van Ziaur Rahmans dood werd in de hoofdstad Dacca het ambt van president overgenomen door vice-president Abdus Sattar. Deze kondigde de noodtoestand af, schortte alle burgerrechten voor onbepaalde tijd op en stelde voor Dacca een avondklok in. Hij verzekerde dat de regering de toestand volledig in handen had.
Maar inmiddels deelde generaal Manzur via radio-Chittagong mee dat hij ,,een revolutionaire raad'' (Biplabi Parishad) had gevormd. Hij kondigde aan ,,een nette, niet voor corruptie vatbare regering'' te zullen installeren, en hij nodigde alle eenheden van het leger uit zich bij hem aan te sluiten. Hij deelde mee dat het parlement was ontbonden, dat de regering, de stafchef van het leger (luitenant-generaal H. M. Ershad) en acht andere generaals waren afgezet en dat alle verdragen met India, waaronder het vriendschapsverdrag van 1972, nietig waren verklaard. Voorts stelde Manzur dat zijn troepen in vrijwel heel Bangladesh de macht in handen hadden en dat ook de marine zijn zijde had gekozen. Dat laatste werd echter door admiraal Mahmud Ali Khan in Dacca ontkend.
Waarnemend president Sattar stelde de opstandelingen een reeks ultimata, tenslotte tot maandagmorgen 1 juni om 6.00 uur. Hij eiste dat zij zich vrijwillig over zouden geven, anders zouden zij met ,,een beslissende actie worden geconfronteerd''. De rebellerende troepen onder generaal Manzur lieten echter weten alle ultimata naast zich neer te zullen leggen. Manzur verlangde dat Sattar de macht aan hem overdroeg. Gebeurde dit niet ,,op korte termijn'' dan zou hij de regeringsgetrouwe militairen, die hij in Chittagong in gijzeling had, één voor één doodschieten, zo liet hij via radio-Chittagong weten.
Op 1 juni 's morgens namen regeringsgetrouwe troepen Chittagong zonder bloedvergieten in. Een groot deel van de opstandige troepen had al uren voordat het (laatste) ultimatum afliep de wapens neergelegd en zich overgegeven, w.o. het hoofdkwartier van de 305de brigade. Volgens generaal Ershad zouden slechts vier hoge officieren, o.w. generaal Manzur – voor wiens arrestatie dood of levend een prijs van $ 30.000 werd uitgeloofd –, en ca. 50 soldaten zijn gevlucht.
Tevens werd toen gemeld dat in het voorafgaande weekend zeker 50 regeringsgetrouwe militairen in Chittagong zouden zijn gesneuveld. Het Indiase persbureau *PTI* sprak van minstens 100 gedode soldaten en burgers.
's Middags werd het stoffelijk overschot van de vermoorde president met een toestel van de luchtmacht van Chittagong naar Dacca gevlogen, waar duizenden mensen op het vliegveld de aankomst afwachtten. Waarnemend president Sattar kondigde een nationale rouw van 40 dagen af en verklaarde dat de noodtoestand voorlopig zou worden gehandhaafd. De voor Dacca ingestelde avondklok werd alleen voor maandagavond 1 juni ingetrokken om de mensen de gelegenheid te geven de opgebaarde Ziaur Rahman de laatste eer te bewijzen. Sattar kondigde voorts aan dat er binnen 180 dagen presidentsverkiezingen zullen worden gehouden.
Generaal-majoor Manzur werd op 1 juni 's avonds in het dorp Fatichari (65 km ten zuidoosten van Chittagong) gearresteerd, toen hij probeerde met zijn vrouw en drie kinderen naar India te vluchten. ,,Opgewonde soldaten schoten hem dood, toen zij Manzur en zijn gezin terugbrachten naar Chittagong'', aldus radio-Dacca op 2 juni. Maar de volgende dag gaf deze zender een andere lezing over Manzurs dood. Volgens deze versie was tijdens de reis van Fatichari naar Chittagong een vuurgevecht uitgebroken tussen de bewakers van Manzur en ,,een bende opgewonden gewapende lieden die hem trachtte te ontvoeren''. Manzur liep daarbij verwondingen op waaraan hij later overleed. Ook twee officieren die samen met hem de wijk hadden willen nemen, werden dodelijk getroffen. In Dacca was een tribunaal gevormd om de leiders van de opstand te berechten. Er waren toen 17 officieren gearresteerd en naar een aantal anderen werd nog gezocht.
Naar schatting één miljoen mensen woonden op 2 juni in Dacca de staatsbegrafenis bij van de vermoorde president Ziaur Rahman, die voor het in aanbouw zijnde nieuwe parlementsgebouw werd bijgezet.
Op 13 juni stelde de regering twee militaire tribunalen in die de ware toedracht moeten onderzoeken van de moord op Ziaur Rahman en die ook

Regeringsgezinde troepen vertrokken op 31 mei vanuit Dacca in de richting van Chittagong.

Weekblad 50ste jaargang No. 2591, pag. 32303-32318

Waarnemend president Abdus Sattar

moeten nagaan onder welke omstandigheden Abul Manzur werd gedood. Waarnemend president Sattar vroeg om een nauwgezet rechtvaardig onderzoek. Hij waarschuwde tegen een ,,onnodige heksenjacht".

Ziaur Rahman werd in 1935 te Dogra (nu in het noorden van Bangladesh) geboren. In 1953 kwam hij bij het leger en in 1955 werd hij tot officier aangesteld aan de Pakistaanse militaire academie te Kakul. Tijdens het Indiaas-Pakistaanse conflict van 1965 voerde hij het bevel over een compagnie van het lste Oostbengaalse regiment; vervolgens was hij instructeur aan de militaire academie van Pakistan. In maart 1971 overviel de inmiddels tot majoor bevorderde Ziaur Rahman het radiostation van Chittagong tijdens de opstand tegen Pakistan. Op 27 maart 1971 proclameerde hij daar de onafhankelijkheid van Bangladesh.
Onder het daarop volgende bewind van Moejiboer Rahman kreeg hij het bevel over een brigade. Na de moord op sjeik Moejiboer in aug. 1975 werd Ziaur Rahman als generaal-majoor benoemd tot stafchef van het leger. De machtsovername door brigade-generaal Khalid Musharaf op 3 november 1975 leidde tot de afzetting en arrestatie van Ziaur Rahman, maar door de tegencoup van 7 nov. 1975 kwam hij op vrije voeten en werd hij opnieuw stafchef van het leger. De macht kwam toen in handen van de drie stafchefs als plaatsvervangende bestuurders onder de staat van beleg onder een niet-politieke president, opperrechter Abusadat Mohammed Sayem.

Ziaur Rahman bekrachtigde zijn leiderschap door in nov. 1976 de post van hoofdbestuurder onder de staat van beleg van president Sayem over te nemen en door zich in april 1977 tot president uit te roepen. Hij beloofde toen een democratisch leider te zijn, die alleen aan de regering zou blijven als het volk dat zou willen. In juni 1978 werden de eerste presidentsverkiezingen in Bangladesh gehouden en Ziaur Rahman won het presidentschap met 77%. Bij de parlementsverkiezingen van febr. 1979 won zijn nieuwe Bangladesh Nationalistische Partij (BNP) 237 van de 330 zetels.

De staat van beleg werd op 6 april 1979 opgeheven en de uit het leger gestapte Ziaur Rahman voerde naar zijn zeggen een ,,civiel democratisch bewind". Over dit bewind berichtte NRC/H'blad (1-6):

„. . . President Zia was minstens vier dagen per week ergens in het land om de dorpsbewoners (die 90% van de ongeveer 90 mln inwoners uitmaken) voor zijn vreedzame revolutie in fases te winnen. Die fases bestonden uit: de vrijwiilige deelname aan irrigatiewerken ter verhoging van de voedselproduktie, de strijd tegen het analfabetisme (slechts 20% van de bevolking kan lezen en schrijven) en geboortebeperking om de bevolkingsgroei (2,7% per Jaar) terug te brengen.
Er is nu sprake van een voedseloverschot van 2 mln ton rijst in Bangladesh en ook de afhankelijkheid van buitenlandse hulp is teruggedrongen van 76% van het totale ontwikkelingsbudget tot even onder de 70. Het land bleek vorig jaar augustus bij forse overstromingen voor het eerst in staat om zelf een reddings- en opbouwoperatie uit te voeren.
Naast die tekenen van verbeteringen zijn er uit de afgelopen jaren nok verslechteringen te melden
De hoeveelheid landlozen is toegenomen rl? omvat nu meer dan de helft van de bevolking. Steeds meer mensen komen dagelijks tekort als het gaat orn een minimaal calorie- en proteïneverbruik. De regering constateert in het tweede vijfjarenplan dat 83% van de plattelandsbevolking onder het bestaansminimum leeft.
Ook een sober levend en gerespecteerd leider als president Zia heeft niet werkelijk de grote problemen in een van de armsten landen ter wereld aan kunnen pakken. Bevolkingspolitiek was beleidsdoel nummer één maar van een drastische bevolkingsbeperking is geen sprake. Landhervormingen zijn aangekondigd maar het valt niet te verwachten dat de regeringsplannen drastisch genoeg zullen zijn. . ."

Achtergronden

Van generaal-majoor Manzur was bekend dat hij in 1977 chef van de generale staf was, maar dat hij vervolgens met president Ziaur Rahman in conflict raakte, aldus de *NZZ* (2-6). Deze zou hem hebben ,,weggepromoveerd" door hem commandant van het garnizoen van Chittagong te maken, enerzijds om de rebellerende bergstam, de Chakma (zie elders in deze aflevering), te onderwerpen, anderzijds om hem ver van het machtscentrum Dacca te houden. Manzur gold als een felle tegenstander van India en een fanatieke moslem.
Volgens The Economist (6-6) stond Manzur, no. 3 in de legerhiërarchie, in contact met andere ontevreden legerofficieren. Als commandant van Chittagong beschikte hij over een aanzienlijke troepenmacht en hij hoopte zijn vrienden in andere garnizoenen over te halen aan het komplot mee te werken. Hij zou in tijdnood zijn geraakt, toen hij orders ontving, waarbij hij werd overgeplaatst naar het stafcollege van het leger, waar hij geen troepen onder zijn bevel zou hebben. Hij moest snel handelen en kreeg zijn kans toen president Ziaur Rahman een bezoek aan Chittagong bracht, aldus The Economist.
Onduidelijk bleef of Ziaur Rahman naar Chittagong kwam om Manzur van zijn overplaatsing in kennis te stellen dan wel dat hij van diens coupplannen op de hoogte was en hem tot rede wilde brengen.

De FAZ (9-6) schreef dat Manzur op 28 mei het bevel gekregen had per 1 juni zijn nieuwe functie van directeur van het stafcollege te Dacca te aanvaarden.
De FAZ vervolgde: ,,Op 29 mei vloog de president, onbewogen door waarschuwingen van de geheime dienst en van vrienden dat Manzur iets in zijn schild voerde, naar Chittagong. Hij wilde één dag blijven, vooral conflicten binnen de door hem gevormde regeringspartij bijleggen. . .) Daar hij als politicus kwam, logeerde hij in het gastenverblijf van de regering, niet in het garnizoen.
Driemaal kwam hij met Manzur bijeen. Steeds raakten de gesprekken zo opgewonden dat beide mannen tegen elkaar schreeuwden. Zia verlangde van Manzur gehoorzaamheid of aftreden, anders dreigde hem een behandeling voor de krijgsraad.
Het laatste gesprek zo vernemen wij uit betrouwbare bron, was op vrijdagavond (29 mei). Behalve Manzur en Zia(ur Rahman) waren slechts twee vertrouwelingen van Manzur aanwezig, luitenant-kolonel Mehbubur Rahman, die een paar uur later het 25 man sterke moordcommando aanvoerde, een neef van Manzur, en luitenant-kolonel Matiur Rahman. Er zijn geen getuigen van dit gesprek, alle vier mannen zijn dood. Door de deur hoorde men van tijd tot tijd gebrul. Op maandag (1 juni) werden op de vlucht ook de twee luitenant-kolonels omgebracht, naar het officieel heet door ,,opgewonden gewapende lieden".
Zia schijnt door het gesprek niet neerslachtig te zijn geworden. Tegen middernacht at hij in uitstekend humeur met zijn civiele en militaire begeleiders. Na het avondgebed ging hij om één uur's morgens naar bed. Kort vóór vier uur werd het gastenverblijf door Manzurs soldaten overvallen. . ."

De FAZ stelde ook een aantal vragen: Heeft Manzur daadwerkelijk de moord (op Ziaur Rahman) bevolen of heeft hij zich eerst na de daad uit loyaliteit achter de jonge officieren van het moordcommando geschaard? Was hij de enige leider van de rebellie, of stonden een of meer generaals in Dacca achter hem, die hem in de steek lieten of nu hun tijd afwachten?

Op 31 mei gingen zowel in Dacca als in India geruchten dat de leidster van de

President Ziaur Rahman en echtgenote (r.) ontvingen te Dacca op 20 mei koning Boudewijn en koningin Fabiola (l.) van België voor een officieel bezoek.

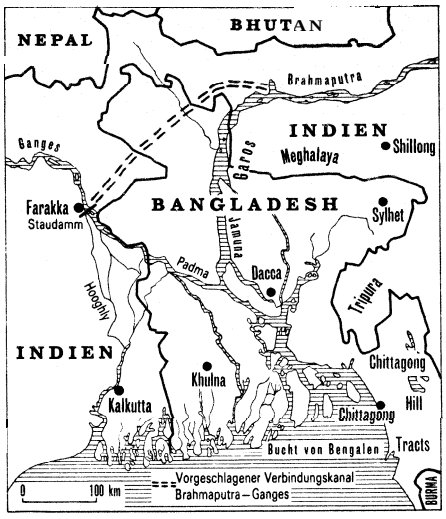
oppositionele Awami Liga, Hasina Wajed, de dochter van sjeik Moejiboer Rahman achter de staatsgreep zat. Diverse persbureaus meldden toen haar arrestatie, maar op 1 juni werden die berichten tegengesproken. Volgens goedingelichte bronnen in Dacca zou mevr. Hasina Wajed op 1 juni haar steun hebben betuigd aan de regering van waarnemend president Sattar.
Zij was kort tevoren teruggekeerd uit India, dat in mei met Bangladesh in conflict was geraakt over het bezit van een onbewoorid eiland.

Conflict met India: New Moore en Gangeswater

In mei 1981 raakten Bangladesh en India opnieuw in conflict over een grensprobleem. In 1974 was in de Golf van Bengalen een door aanslibbing ontstaan eiland ontdekt, dat sindsdien een oppervlakte van 12 km^2 heeft gekregen. Zowel India als Bangladesh maakten aanspraak op dit eiland, dat New Moore werd genoemd. Vanaf 1979 vond tussen beide staten een woordenwisseling plaats. Bangladesh verlangde een gezamenlijk onderzoek om de geografische bijzonderheden van het eiland vast te stellen. India's vroegere premier Morarji Desai stond daar gunstig tegenover, maar mevr. Indira Gandhi, zijn opvolgster, niet. Het Indiase ministerie van buitenlandse zaken stelde dat zo'n onderzoek prematuur en niet relevant was. Het wees erop dat India en Bangladesh in augustus 1980 een afspraak hadden gemaakt om nadere informatie over New Moore uit te wisselen en het onderwerp verder te bespreken. Voor het inwinnen van die informatie stuurde India een onderzoeksvaartuig, de INS Sandhayak, dat zich sinds 17 april bij New Moore ophield.
Op 11 mei maakte Bangladesh bezwaar tegen de aanwezigheid van het vaartuig en Indiaas personeel in het betrokken gebied. De regering van Bangladesh verklaarde daar aanspraak te maken op twee eilanden met de namen Purbasha en South Talpatty. India meende dat er slechts van één eiland sprake was en dat Purbasha en South Talpatty identiek waren met New Moore. Volgens Bangladesh had het Indiase leger South Talpatty sinds 9 mei bezet. Het stuurde drie kanonneerboten naar het gebied om de Indiase onderzoekers bij hun werk te hinderen. India reageerde met het sturen van oorlogsschepen.
Op 16 mei diende de Hoge Commissaris van Bangladesh in Delhi, Abdul Ehsan, een scherp protest in bij de Indiase staatssecretaris van buitenlandse zaken, R. D. Sathe, over de schending van het territoriale gebied van Bangladesh door India. Sathe zei hem dat die claim „ongegrond" was en dat het eiland tot India behoorde, zowel wegens de maritieme grenzen als om historische redenen. (Volgens het Indiase onderzoek ligt het eiland aan de Indiase kant van de vaarroute in het grenswater, op 5,2 km vanaf het dichtstbijzijnde punt in India en op 7,5 km vanaf het dichtstbijzijnde punt in Bangladesh. Maar Bangladesh weigert de conclusies van dit onderzoek te aanvaarden.)
Ehsan werd te verstaan gegeven dat het zenden van oorlogsschepen en het lanceren in de pers van Bangladesh van een anti-Indiase campagne een nieuw element van spanning in de betrekkingen tussen de twee landen hadden geïntroduceerd. India verwierp de eis van Bangladesh inzake een terugtrekking van het marine-onderzoekschip, personeel en materiaal van New Moore.
Op 20 mei werd door de Indiase Hoge Commissaris in Dacca een scherp protest bij de regering van Bangladesh ingediend. Dezelfde dag bevestigde India dat de kanonneerboten van Bangladesh hun „dreigende bewegingen" bij New Moore hadden gestaakt.
Op 28 mei aanvaarde het parlement van Bangladesh unaniem een resolutie waarin scherp geprotesteerd werd tegen „de ongerechtvaardigde militaire bezetting" door India van het eiland South Talpatty. India werd verzocht zijn troepen onmiddellijk terug te trekken, de akkoorden tussen beide landen te eerbiedigen en een vreedzame oplossing te zoeken voor het geschil over de vraag aan wie dit eiland behoort.

De *NZZ* (19-5) wees erop dat in de Golf van Bengalen olie- en aardgasvoorraden worden vermoed en dat een eiland als New Moore een bruikbaar uitgangspunt voor exploratie en exploitatie is. Voorts werd gesteld dat de betrekkingen van India met zijn onmiddellijke buren, sinds de terugkeer van Indira Gandhi aan de macht, merkbaar zijn verslechterd. Met Bangladesh is er een conflict over het gebruik van het Gangeswater naast een reeks andere onopgeloste grensgeschillen.

Na het tot stand komen van de stuwdam van Farakka in 1975 hadden de toenmalige regeringsleiders van India en Bangladesh, Indira Gandhi en Moejiboer Rahman, een interim-akkoord over het gemeenschappelijke gebruik van het Gangeswater ondertekend, waarbij Bangladesh tijdens de droge periode omstreeks twee derde van de hoeveelheid water kreeg toegezegd.

(NZZ 19-4-'81)

Het akkoord werd herroepen door de opvolger van Moejiboer Rahman, Khandaker Moshtaque Ahmed. Tenslotte sloten beide landen in april 1977 – na de val van Indira Gandhi – een nieuwe overeenkomst voor vijf jaar. Op grond daarvan werd het aandeel van India in de droge periode vastgesteld op 40% en dat van Bangladesh op 60%. Mocht de wateraanvoer minder zijn dan het gemiddelde dan kreeg Bangladesh 80%.
Maar door de afnemende waterstand van de Ganges – in de droge periode wordt bij Farakka nog slecht 1,4 mln liter per seconde verplaatst – is de watertoevoer naar het Farakka-kanaal (dat de Hooghly-rivier in India van water moet voorzien) tot een onbeduidende hoeveelheid gereduceerd.
Om gedurende het hele jaar minstens 1,1 mln liter water per seconde in de Hooghly te laten stromen moet volgens een nieuw plan van India via een verbindingskanaal water uit de Brahmapoetra vanuit Assam (Oost-India) dwars door het noordwesten van Bangladesh naar Farakka worden omgeleid. Dat kanaal zou meer dan 300 km lang en omstreeks een km breed moeten worden en het zou per seconde 2,8 mln liter Brahmapoetrawater moeten omleiden. Bangladesh uitte ernstige twijfels over de wenselijkheid en uitvoerbaarheid van dit project, dat India in staat zou stellen in hoge mate controle uit te oefenen op het in Bangladesh gelegen deel van de Ganges-Brahmapoetra-Meghna-delta.
Daarentegen bepleitte de regering in Dacca de bouw van een dozijn stuwdammen in het brongebied van de Ganges in Nepal, waardoor de wateraanvoer in de droge periode tot het drievoudige zou kunnen worden opgevoerd.

Maar India, dat slechts op bilateraal niveau met zijn buren wil onderhandelen, voelt niets voor dit voorstel.

Vele politici in Delhi dreigen volgens de NZZ (19-4-'81) onverbloemd met een eenzijdig optreden van India, als in 1982 het bestaande Ganges-akkoord afloopt. Anderzijds gebruikt de regering in Dacca het watergeschil als een welkome afleiding van binnenlandse politieke problemen, aldus ae *NZZ.*

Terugkeer *Hasina* Wajed naar Bangladesh

In India werd het optreden van Bangladesh m.b.t. New Moore in verband gebracht met de terugkeer op 17 mei te Dacca van Hasina Wajed, de dochter van de in aug. 1975 vermoorde president Moejiboer Rahman. Mevr. Hasina Wajed, die sinds 1975 als vrijwillige balling in India had gewoond en zich daar buiten de politiek gehouden had, was begin 1981 door de belangrijkste oppositiepartij in Bangladesh, de Awami Liga (de oude partij van haar vader), tot partijleider gekozen. Bij haar aankomst op het vliegveld van Dacca werd zij door een geweldige menigte enthousiast begroet. Geconfronteerd met deze demonstratie van volkssteun voor zijn politieke rivaal zou president Ziaur Rahman volgens The Economist (30-5)kennelijk hebben besloten mevr. Wajed af te schilderen als een marionet van India. De NZZ (19-5) meende dat de crisis voor de kust de aandacht van de bevolking van Hasina's terugkeer moest afleiden.

Opvolging Zia

President Zia laat geen bekwame, door hem geknede opvolger achter. De laatste jaren heeft zich noch in het leger noch in de politiek een leider van kaliber aangediend die het machtsvacuüm zou kunnen opvullen, aldus de Volkskrant (6-6)

,,In Zia's eigen partij, de BNP, groeit de verdeeldheid, ook al omdat voormalige politieke tegenstanders uit de Awami League en de JSD er onderdak in hebben gevonden. Vanuit die partij zal er ook een nieuwe presidentskandidaat naar voren moeten komen. Te verwachten valt dat de strijd tussen verschillende stromingen de partij uit elkaar zal doen spatten. (. . .)

En nu Zia's remmende en sturende invloed ook op het leger is weggevallen zal daarbinnen de neiging toenemen om het landsbestuur niet over te laten aan over elkaar heenvallende politici.''*(NRC/H'blad,* Volkskrant, The Times, NZZ, The Economist, *FAZ)*

(Vor. ber. pag. 43112-1980)

WEST-EUROPA

NEDERLAND

VERKIEZINGEN VOOR TWEEDE KAMER. ENKELE REACTIES EN COMMENTAREN.

Op pag. 353 e.v. is verslag uitgebracht van de Tweede Kamer-verkiezingen, die op 26 mei zijn gehouden. Hierna volgen nog enkele reacties en commentaren, die de uitslag van deze verkiezingen heeft opgeroepen.

Reacties maatschappelijke *organisaties*

CDA en VVD kunnen niet doorregeren op de huidige basis. nu zij geen meerderheid meer hebben in de Tweede Kamer. Dat is de mening van de voorzitters van zowel werkgevers als werknemers. Volgens Van Veen (VNO) en Van Eijkelenburg (NCW) moet de huidige coalitie worden aangevuld; volgens Kok (FNV)en Van der Meulen (CNV) zullen CDA en PvdA moeten gaan samenwerken.

CDA-voorman Van Agt zou volgens VNO-voorzitter Van Veen een uitstekend regeringsprogramma kunnen maken voor een kabinet dat steunt op CDA, VVD en D'66. Het kabinet heeft goede aanzetten voor het bedrijfsleven gegeven, zei Van Veen en hij prees de constructieve opstelling van D'66.

NCW-voorzitter Van Eijkelenburg meent dat de kiezers het regeringsbeleid van de afgelopen jaren niet compleet hebben afgewezen. Het Nederlandse volk heeft zich kennelijk gerealiseerd dat het kabinet voor een moeilijke opgave heeft gestaan. Van Eijkelenburg liet in het midden welke partijen de coalitie VVD-CDA moeten komen versterken.

Volgens FNV-voorzitter Kok moet er een kabinet komen van het CDA met PvdA én D'66. Dat leidt hij af uit het verlies van de meerderheid door het zittende kabinet en het feit dat er in de oppositie een ,,uiterst ingrijpende hergroepering'' heeft plaatsgevonden.

CNV-voorzitter Van der Meulen meent dat de PvdA wat zal moeten inslikken om tot een kabinet met het CDA te kunnen komen.

Perscommentaren

Een selectie uit de perscommentaren laat het volgende zien:

De Volkskrant

De verkiezingsuitslag wijst nadrukkelijk in de richting van een CDA/D'66/PvdA-kabinet, al was het alleen maar omdat andere voor de hand liggende coalities door de kiezers onmogelijk zijn gemaakt. Zeker sinas 1977 mag het bijna ondenkbare nooit uitgesloten worden in de doolhoven van kabinetsformaties. aldus De Volkskrant,

De kiezers hebben de marges van de politiek uiterst smal gemaakt voor de komende vier jaar. Voorlopig is niet meer mogelijk dan compromisvorming en zelfs dat is nog onzeker.

Trouw

Trouw constateert dat de spectaculaire winst van de PvdA van 1977 ongedaan is gemaakt en dat de partij tot haar normale omvang is teruggekeerd. Trouw verbindt daaraan de hoop dat dit ,.ook een terugkeer betekent naar een wat duidelijker in de Nederlandse politieke cultuur passende stijl''. Het verlies voor de regeringscoalitie is voor Trouw niet spectaculair, maar de conclusie is wel duidelijk: er moet een nieuwe coalitie komen.

Het Parool

Voor Het Parool kan er geen twijfel over bestaan: er dient een kabinet te komen dat is samengesteld uit CDA, PvdA en D'66. Dan kan een beleid ontstaan dat kan rekenen op steun van brede lagen van de bevolking. Het CDA zal een wending in progressieve richting moeten maken en de leiding van de PvdA zal haar luidruchtige achterban duidelijk moeten maken dat compromissen onvermijdelijk zijn.

Op 17 mei debatteerden Joop den Uyl (l.) en Dries van Agt, resp. de lijstaanvoerders van PvdA en CDA, in de KRO-TV-rubriek Brandpunt.

Vrije Volk

In feite hebben de kiezers maar één kabinet mogelijk gemaakt, schrijft Het Vrije Volk: dat van CDA, PvdA en D'66. Maar ze hebben tegelijkertijd grote hinderpalen opgeworpen door het CDA tot de grootste partij te maken.

NRC Handelsblad

In de situatie die is ontstaan belooft de kabinetsformatie opnieuw zeer moeilijk te worden. al hebben de kiezers dan zowel de nu demissionaire regeerploeg als het geheel linkse alternatief als mogelijkheden voor een meerderheidskabinet afgestreept. Het CDA van Van Agt en de PvdA van Den Uyl lijken tot elkaar veroordeeld, met D'66 in een voor deze partij aantrekkelijke middenpositie. De VVD is ten minste voorlopig aangewezen op een plaats langs de zijlijn.

Maar of de twee grootste partijen, en hun lijsttrekkers, zich bij deze veroordeling door de kiezers neer zullen kunnen leggen is nog maar de vraag. Het gaat hier niet alleen, zelfs niet overwegend, om de moeizame „deprofilering" die na de verkiezingsdag vaak nodig is om met de vijand van gisteren tot coalitie-afspraken te kunnen komen. Neen, het gaat vooral om andere obstakels die daarenboven tussen deze partijen liggen. De uit een oogpunt van coalitievorming verfoeilijke „strijdpunten" van de PvdA kunnen, zolang zij in het formatieproces niet althans gedeeltelijk worden gedemonteerd, zulke obstakels zijn.

Zonder twijfel is het ook een obstakel dat de PvdA eigenlijk niet of nauwelijks aan een regeringscoalitie zal kunnen of willen deelnemen als lijsttrekker Den Uyl daarin geen premier zou zijn. Waar de eerste aanspraak op het premierschap op grond van de verkiezingsuitslag aan Van Agt toevalt, zal de eventuele „welwillendheid" van de huidige premier, nl. om als eerste man plaats te maken, tot op grote hoogte beslissend zijn voor de oplossing van dit personele probleem. En, zo kan men zich nu al afvragen, welke prijs zou de PvdA daarvoor in de programmatische sfeer en bij de portefeuilleverdeling dan moeten betalen?

Vervolgens, wat zou die prijs gaan betekenen voor de waardering van de PvdA voor zulk een nieuw kabinet? Grote voorzichtigheid is geboden voorzover men een kabinet van CDA, PvdA en D'66 na de verkiezingen van gisteren als min of meer vanzelfsprekend zou willen zien.

De Waarheid

Nu moet het debat over de progressieve samenwerking worden doorgezet!

Dat kán – als het steunt op de massabeweging en concrete stapen voor een ander beleid tot inzet heeft.

De linkse partijen moeten niet alleen protest laten horen, maar samenwerken voor directe gemeenschappelijke doelen:

- het tegenhouden van de nieuwe atoomraketten en het afstoten van alle atoomtaken;
- de verdediging van de werkgelegenheid door het handhaven van de koopkracht, bovenal de bescherming van de laagstbetaalden en het bieden van toekomstperspectief voor de jongeren;
- de sluiting van de kerncentrales;
- het beslissingsrecht van de vrouwen over eigen leven en toekomst, in de eerste plaats door de abortus uit het strafrecht te verwijderen.

De CPN zal haar versterkte positie gebruiken om deze positieve doelstellingen na te streven en praktische uitwegen uit de crisis te banen.

De Telegraaf

De verkiezingen voor de Tweede Kamer hebben in tegenstelling tot de verwachtingen een zeer grote opkomst van de kiezers te zien gegeven. Dat is een voor onze democratie bijzonder verheugende ontwikkeling.

Hoewel een grote kiezersopkornst gunstig uit. valt voor de PvdA heeft deze partij een fors stemmenverlies moeten incasseren, waarmee de plaats als grootste partij in ons land moet worden afgestaan aan het CDA.

Voor zover de verkiezingsstrijd een persoonlijk duel is geweest tussen PvdA-leider Den Uyl en CDA-lijsttrekker Van Agt moet worden geconcludeerd dat de huidige minister-president onbetwist als overwinnaar uit de bus is gekomen

Algemeen Dagblad

De regeringspartijen zijn hun meerderheid kwijt, voldoende steun voor een louter links kabinet ontbreekt De kiezers hebhen zowel kans op voortzetting van het huidige beleid als de mogelijkheid van een linkse coalitie geblokkeerd.

Wat nu?

De meest voor de hand liggende constructie is een coalitie van PvdA, CDA en D'66 – eerste keus van het triomferende D'66, tweede keus van de verslagen Partij van de Arbeid en niet uitgesloten door het CDA, dat zich goed heeft gehandhaafd en bovendien als grootste partij uit de verkiezingsstrijd tevoorschijn is gekomen.

Een soortgelijk kabinet heeft een breed draagvlak, maar voordat het eventueel zover is zal nog een flink aantal strijdpunten moeten worden begraven. Het wordt daarom hoe dan ook een uiterst moeilijke formatie.

The Guardian

The Guardian schrijft dat de meeste Nederlanders een coalitie van CDA. PvdA en D'66 verwachten. Het blad herhaalt ook het idee van de ‚journalistieke veteraan Henry Faas" Terlouw te benoemen tot formateur. Deze zou moeten proberen een kabinet te vormen met Van Agt en Den Uyl als vice-premiers, maar The Guardian gelooft daar niet zo in.

The Times

Voor The Times is de uitslag een persoonlijke overwinning voor Van Agt. De ex-premier zou zijn coalitie met de W D graag voortzetten, maar het kleine verlies van de regeringspartijen dwingt Van Agt waarschijnlijk eerst met Den Uyl te gaan praten. (Het Parool, Trouw, NRC/H'blad. De Volkskrant, Het Vrije Volk, De Telegraaf, Algemeen Dagblad, De Waarheid)

VERKIEZINGEN VOOR EERSTE KAMER

De leden van de provinciale staten hebben op 1 juni verkiezingen voor de gehele Eerste Kamer gehouden.

Het was nodig een nieuwe Eerste Kamer samen te stellen, omdat in de voorafgegane wetgevende periode de Staten-Generaal in het kader van een herziening van de grondwet een aantal wijzingen in de constitutie hebben aangebracht.

In een dergelijk geval is het noodzakelijk, dat beide kamers van het parlement worden ontbonden en opnieuw worden samengesteld, waarna aan de nieuw-gekozen kamers de grondwetswijzigingen opnieuw ter goedkeuring – nu met een tweederde meerderheid – worden voorgelegd.

De leden van de provinciale staten van de verschillende provincies zorgen ervoor dat de fracties van D'66, CDA en PvdA zetelwinst konden noteren, terwijl VVD, PPR, GPV en PSP zetels verloren. GPV en PSP komen helemaal niet meer in de nieuwe Eerste Kamer.

CDA en PvdA werden de grootste fracties in de Eerste Kamer; elk van deze fracties behaalde 28 zetels. De VVD ging van 13 naar 12, D'66 van 2 naar 4 en PPR van 3 naar 1 zetel. De SGP bleef op 1 zetel.

De partijen van de huidige regeringscombinatie (CDA-VVD)behouden een meerderheid van 40 zetels, de linkse partijen kwamen van 33 op 34 zetels.

De nieuw-gekozen senaat telt 25 leden die voor het eerst zitting hebben. Eveneens 25 leden uit de oude senaat kornen niet terug omdat zij niet gekozen of niet herkiesbaar waren. Onder de nieuw-gekozen senatoren bevinden zich de ministers Albeda (CDA), Ginjaar (VVD), Pais (VVD)en staatssecretaris Veder-Smit (VVD).

De zetelverdeling is als volgt:

	oud	*nieuw*	*winst/* verlies
CDA	27	28	+1
PvdA	26	28	+2
W D	13	12	−1
D'66	2	4	+2
PPR	3	1	−2
SGP	1	1	—
CPN	1	1	—
GPV	1	0	−1
PSP	1	0	−1

Stemgedrag van PvdA-ers in de Staten van Noord-Holland en die van Drenthe heeft tot gevolg gehad dat de PvdA en het CDA een zetel minder in de Eerste Kamer hebben gekregen dan was verwacht.

In Noord-Holland stemden vier PvdA-ers niet op een partijgenoot, waardoor een zetel voor de PvdA verloren ging.

In Drenthe gingen drie stemmen van de PvdA naar D'66. Daardoor kreeg mevrouw Bischoff een restzetel die anders zou zijn toegevallen aan het CDA.

Hierna volgt een overzicht van de wisseling van leden van de Eerste Kamer als gevolg van de verkiezingen van 1 juni.

CDA

Herkozen:

P. A. J. M. Steenkamp, Eindhoven; F. C. de Jong, Roosendaal: J. J. M. S. de Wijkerslooth de Weerdesteyn, Tilburg; M. G. G. J. Schreurs, Heerlen; E. L. M. Uijterwaal-Cox, Utrecht; A. J. Kaland, Zoutelande; J. H. Franssen. Hulsberg; R. P. H. Oudenhoven, Almelo; L. C. van Dalen, Den Haag; F. H. von Meijenfeldt, Groningen; W. Netjes, Emmeloord; A. M. van der Werf-Terpstra. Ermelo; A. M. C. V. Groensmit van der Kallen, Beverwijk; J. J. Schouten. Voorhout; P. Tjeerdsma. Witmarsurn: K. de Vries. Leeuwarden; J. Achterstraat, Badhoevedorp; R. Eijsink, Rotterdam; H. J. A. Vrouwenvelder. Den Haag; J. H. Christiaanse, Rotterdam: M. H. G, van Soest-Jansbeken, Arcen; T. L. M. Thurlings, Wageningen.

Nieuw gekozen:

A. H. Hendriks, Oosterbeek; P. Bukman, Voorschoten; W. Albeda, Rotterdam; C. J. Rijnvos, Laren; N. Buijsert, Alphen aan den Rijn; R. J. H. Kruisinga, Wassenaar.

Niet herkiesbaar:

I A Diepenhorst, Zeist; J W van Hulst, Amsterdam; W. F. de Gaay Fortman, Den Haag; F. H. Terwindt, Nijmegen; H. M. van Kuik, Mierlo; Chr. van der Krimpen, Rotterdam.

PvdA

Herkozen:

W. van de Zandschulp, Utrecht: M. J. C. A. Ermen, Oisterwijk; F. J. Derks, Berkel-Enschot: G J J Schinck Bakel: N H M Tummers, Heerlen: J G Nagel, Hoevelaken: A. A C. Maaskant. Zwolle; P. van Veldhuizen, Uithuizen; A. R. Vermeer, Amersfoort; A. H. Kloos, Kortenhoef; H. P. A. Oskamp, Hoorn: H. d'Ancona, Amsterdam; E. van den Bergh, Amsterdam; J. H. B. van der Meer, Maassluis, J. H. Simons, Schiedam; F. J. F. Uijen, Den Haag; L. M. de Rijk, Leiden; J. H. Zoon. Leeuwarden; S. E. Steigenga-Kouwe, Naarden.

Nieuw gekozen:

J. W. Minsbergen, Arnemuiden; M. H. C. Smeets-Janssen, Melick; E. P. Baarveld-Schlaman, Lelystad; A. Hijmans, Rolde; B. Stam, Hengelo; J. G. van der Ploeg, Rotterdam; S. J. Stuiveling, Rotterdam; L. Vleggeert, Puttershoek; H. H. Tonkes, Dordrecht.

Herkiesbaar maar niet herkozen.

J. Mol, Middelburg: A. Post. Nieuwe Pekela

Niet herkiesbaar:

H. Versloot, Rotterdam; J. H. Lamberts, Rotterdam; G. W. Kolthoff, Borger; Chr. van Krimpen, Rotterdam; M. C. A. Vonk-van Kalker, Neede.

VVD

Herkozen:

Y. P. W. van der Werff, Breda; J. G. C. Wiebenga, Paterswolde; L. Vonhoff Luijendijk, Groningen; H. Heijne Makkreel, Aerdenhout; G. Zoutendijk, Oegstgeest; G. O. J. van Tets, Rotterdam; F. M. Feij, Venlo,

Nieuw gekozen:

L. Ginjaar, Rijswijk; R. van den Berg, Arnhem; E. Veder-Smit, Leeuwarden; A. Pais, Amsterdam; F. Korthals Altes, Rotterdam.

Niet herkiesbaar:

J. Baas, Markelo; J. F. G. Schlingemann, Retranchement.

Niet herkozen:

A. van Boven, Den Haag; G. A W. C. van Hemert tot Dingshof, Maarsbergen; G. de Jong Wormerveer; T. R. A. Veen, Weurt.

D'66:

Herkozen:

J. F. Glastra van Loon, Den Haag, en J. J. Vis, Eext.

Nieuw gekozen:

S. C. Bischoff van Heemskerck, Wassenaar en J. L. E. M. W. R. R. Tiesinga-Autsema, Zaandijk.

PPR:

Herkozen:

B. de Gaay Fortman, Ermelo

Niet herkozen

F H P Trip Laren en C Th van Waterschoot. Oostburg

CPN:

Herkozen

C. A. IJmkers, Den Haag

SGP

Nieuw gekozen

H G Abma putten

Niet herkiesbaar

K Meuleman, IJsselmuiden

GPV:

Niet herkozen:

J. van der Jagt, Arnhem

PSP:

Niet herkiesbaar:

J. E. Vogt, Wageningen. (ANP)

(Vor. ber. pag. 518-1980).

KABINET-VAN AGT BIEDT ONTSLAG AAN

Op de dag van de verkiezingen voor de Tweede Kamer, 26 mei, heeft de minister-president, mr. A. A. M. van Agt, aan de koningin het ontslag aangeboden van alle ministers en staatssecretarissen met ingang van dezelfde dag.
De koningin heeft de ontslagaanvrage in overweging genomen en de ministers en staatssecretarisser. verzocht inmiddels al datgene te blijven verrichten, wat zij in het belang van het koninkrijk noodzakelijk achten. (Nederlandse Staatscourant).

KABINETSFORMATIE

Koningin Beatrix heeft op 29 mei de procedure in gang gezet. die gebruikelijk is na Tweede Kamer-verkiezingen en het daarmee verbonden aftreden van het zittende kabinet.
In verband met de noodzakelijke kabinetsformatie – voor de koningin de eerste, waarbij zij actief betrokken is – heeft het staatshoofd op 29 mei adviezen ingewonnen van achtereenvolgens de voorzitter van de Eerste Kamer, dr. Th. L. M. Thurlings, de voorzitter van de Tweede Kamer, dr. D. Dolman, de vice-voorzitter van de Raad van State, mr. W. Scholten, de voorzitter van de CDA-fractie in de Tweede Kamer, mr. A. A. M. van Agt, de voorzitter van de PvdA-fractie in de Tweede Kamer, drs. J. M. den Uyl, de voorzitter van de VVD-fractie in de Tweede Kamer, H. Wiegel en de voorzitter van de D'66-fractie in de Tweede Kamer, J. Terlouw.

Adviezen fractievoorzitters grote partijen

De fractieleider van het CDA. mr Van Agt, heeft de koningin geadviseerd ter inleiding van de kabinetsformatie twee informateurs uit christendemocratische kring aan te wijzen.
De fractieleiders van PvdA, VVD en D'66 adviseerden eveneens tot een informatieopdracht. maar zij vonden één christendemocraat voldoende, ofschoon de heer Wiegel (VVD)een aantal van twee ,,niet onoverkomelijk" noemde.
CDA en W D stelden het maken van een economisch plan voorop. Daarentegen verklaarde drs. Den Uyl (PvdA) na zijn bezoek aan de koningin niet te voelen voor ,,exercities in het luchtledige" met een program waaraan de vraag is verbonden, wie eraan wil meedoen.
De politieke wil tot samenwerking moet voorop staan en daarna pas kan een concept-regeerakkoord worden opgesteld, waarbij Den Uyl dacht aan een minder gedetailleerd akkoord dan in 1977, dus een programma op hoofdpunten waarover hij wel harde onderhandelingen verwachtte.
Ook dr. Terlouw (D'66) verwierp het vooropstellen van een sociaal-economisch programma; hij wilde eerst kijken naar de samenstelling van het te vormen kabinet, niet zozeer wat de personen betreft (dat zou meer een zaak van een formateur zijn) maar wel wat de partijverdeling aangaat.
Dat probleem zou een informateur eerst moeten aanpakken samen met een programma. Toch zou een informateur, aldus de fractieleider van D'66, er verstandig aan doen te zien wie premier moet worden. Bij een eventueel premierschap van Van Agt was Terlouw geneigd ,,kritische kanttekeningen" te plaatsen.
Een kabinet van CDA, VVD en D'66 komt volgens Terlouw neer op ,,kiezersbedrog".
Van Agt toonde zich niet geporteerd voor een nationaal kabinet (de gedachte van de VVD'er Wiegel) en evenmin voor continuering van de bestaande coalitie met steun van ,,klein rechts". Wiegel wilde zich over deze laatste mogelijkheid (nog) niet uitlaten. De meest gerede coalitie leek hem CDA-VVD-D'66.
Meer in detail zagen de adviezen van de vier fractievoorzitters er aldus uit:

CDA

De fractieleider van het CDA, mr. Van Agt, heeft het staatshoofd geadviseerd over te gaan tot aanwijzing van twee informateurs, allebei uit de kring van het CDA. Ze moeten de opdracht krijgen te onderzoeken welke mogelijkheden er zijn voor een parlementair meerderheidskabinet op zo breed mogelijke basis.
Verder heeft de fractieleider van het CDA gezegd dat volgens zijn fractie de informateurs er goed aan doen, allereerst een economisch plan op te maken voor gezondmaking van „'s lands economie" in de komende jaren. Daartoe evenwel behoeft de informatie zich niet te beperken.
Ook andere controversiele zaken zouden in de informatie kunnen worden betrokken, opdat zich geen onoverkomelijke punten in latere stadia voordoen. „Het is", aldus Van Agt. „de bedoeling alle vraagstukken in kaart te brengen."
Het aanwijzen van twee informateurs motiveerde Van Agt met de ernst en het grote aantal van de problemen die te verwachten zijn en met het vereiste van „meer dan gebruikelijke voortvarendheid": „er is meer te doen dan door één persoon is op te brengen".
Bij de koningin heeft Van Agt meer dan twee namen genoemd, zonder deze te willen publiceren. De fractie van het CDA is niet geporteerd voor een „nationaal kabinet" en is evenmin voor voortzetting van de huidige coalitie (CDA. VVD) met steun van „klein rechts". Dit houdt in dat de fractie denkt aan „al hetgeen daartussen ligt".
Tenslotte verklaarde Van Agt nog dat de informateurs hun eigen werkwijze moeten kunnen bepalen.
De letterlijke tekst van het advies aan de koningin werd door het CDA na afloop van Van Agts bezoek niet beschikbaar gesteld.

PvdA

De letterlijke tekst van het formatie-advies dat door PvdA-fractievoorzitter Den Uyl aan koningin Beatrix is uitgebracht, luidt als volgt:

„Ter bevestiging van het advies dat ik heden mocht uitbrengen, moge ik u het volgende meedelen.
De uitslag van de verkiezingen van 26 mei jongstleden houdt in, dat de fracties van CDA en W D , waarop het thans demissionaire kabinet steunt, niet meer beschikken over een meerderheid in de volksvertegenwoordiging
Dat noopt tot vorming van een kabinet van een andere politieke samenstelling, dat zich verzekerd kan achten van een brede steun in de Kamer.
Gelet op de uitspraken over de samenwerking van de partijen na de verkiezingen, waarop politieke partijen zich voor de verkiezingen tegenover de kiezers hebben vastgelegd, zal een dergelijk kabinet moeten steunen op een samenwerking van CDA, PvdA en D'66. Een poging tot uitbreiding van de samenwerking met de W D komt niet in aanmerking. Ze zou betekenen dat PvdA en D'66 (op onderscheiden wijze) handelen in strijd met gedane uitspraken. Bovendien moet het streven naar de vorming van een zogenaamd nationaal kabinet niet in het belang worden geacht van een goede werking van ons parlementaire stelsel.
De ernst van de situatie waarin ons land zich bevindt, maakt een snelle kabinetsvorming dringend gewenst. Er ware daarom geen tijd te verliezen met pogingen, om de enige duidelijk aanwezige mogelijkheid tot vorming van een kabinet met ruime steun in de Kamer te ontwijken.
Het voorrang geven aan de opstelling van een zogenaamd economisch herstelprogramma ontraad ik in dit verband ernstig. Programbesprekingen tussen partijen, waarvan vaststaat dat de politieke wil ontbreekt om samen een kabinet te vormen, leiden alleen maar tot ver traging var, de formatie, zoals in het verleden gebleken is. De politieke wil tot samenwerking dient voorop te staan en getoetst te worden, alvorens het concept-regeerakkoord wordt opgesteld.
Om tot vorming van een kabinet, steunend op de fracties van CDA, PvdA en D'66 te geraken. is het wenselijk naar program en samenstelling van een dergelijk kabinet een onderzoek te doen instellen door eer informateur -- bij voorkeur afkomstig uit het CDA als grootste fractie in de Kamer – die het vertrouwen geniet van elk der drie betrokken partijen".

VVD

De letterlijke tekst van het formatie-advies, zoals dat door de VVD-fractie-voorzitter Wiegel aan koningin Beatrix is gezonden luidt:
„Gelet op de uitslag der verkiezingen, de aard en zwaarte van de problemen waar ons land voor staat en gezien de opstelling der grotere politieke partijen, moge ik uwe majesteit adviseren een informateur aan te wijzen, van CDA-huize. deskundig in financieel-economische aangelegenheden en bij voorkeur niet staande in het heetst der politieke strijd.
Deze informateur zou zich naar mijn mening allereerst dienen te zetten aan het opstellen van een plan. gegrond op de aanzet tot economisch herstel door het huidige kabinet gegeven. tot verdere gezondmaking van onze economie en zo ter bevordering van de werkgelegenheid. Daarna zou deze informateur dienen te onderzoeken welke politieke groeperingen aan de uitvoering van dit plan zouden willen meewerken.
Gelet op de inhoud van de sociaal-economische en financiële paragrafen in de verkiezingsprogramma's van verscheidene politieke partijen moet het – zakelijk gezien – mogelijk zijn voor een dergelijk plan steun van een ruime meerderheid in de volksvertegenwoordiging te verwerven.
Naast de financiële en economische problemen ligt er overigens een aantal andere kernvragen, welke ook tijdens de informatiefase dienen te worden beantwoord.
Vanwege de opvatting van mijn groepering, dat een nationale aanpak van de problemen de beste zou zijn, zou een zo breed mogelijk samengesteld kabinet mijn voorkeur hebben. De opstelling van de socialisten echter zal zulks waarschijnlijk onmogelijk maken, althans gezien de stellingname van de PvdA en haar fractievoorzitter in de Tweede Kamer tot nu toe.
Ook overigens zijn politieke blokkades gelegd. Blokkades die in het belang van ons land zouden moeten worden opgeheven. Het is mede om die reden, dat ik vermoed dat een informatie-opdracht aan iemand die de laatste tijd niet op het politieke strijdtoneel stond, de meeste kans van slagen heeft.
Gelet op de politieke (krachts-) verhoudingen moge ik u adviseren een informateur van CDA-komaf te benoemen. In het gesprek dat ik heden met u had noemde ik u enkele namen.
Het huidige kabinet heeft onder moeilijke omstandigheden het land bestuurd. Ik veroorloof mij op te merken, dat de kiezers zich op 26 mei positiever over het beleid van CDA en VVD. dan over dat van de PvdA hebben uitgesproken. Thans behoeven land en volk spoedig wederom een krachtig kabinet. Mijn groepering is bereid medeverantwoordelijkheid voor het tot stand komen daarvan en zo voor het bestuur van ons land in de komende jaren te dragen."

D'66

Het door fractievoorzitter Terlouw (D'66) aan de koningin uitgebracht advies luidde als volgt:
„De zorgelijke ontwikkeling van de werkgelegenheid in ons land, de enorme stijging van het tekort van de overheid en andere faktoren die samenhangen met de negatieve groei van de wereldhandel, maken het dringend gewenst dat zo spoedig mogelijk een nieuw kabinet tot stand komt. Voor de samenstelling daarvan zijn in ieder geval de volgende aspecten relevant.
a) de verkiezingsuitslag;
b) de noodzaak om de inkomens te matigen.
De huidige regeringscombinatie heeft zijn meerderheid in het parlement verloren. D'66, een partij die tegen dit kabinet oppositie heeft gevoerd. zij het op een genuanceerde manier, heeft een zeer grote overwinning behaald. Te zamen leidt dit naar mijn mening tot de conclusie, dat de Nederlandse bevolking ander beleid wenst.
Dat daarbij niet wordt gedacht aan de alternatieven. die de PvdA in haar verkiezingsprogramma voorstelt moge blijken uit de gevoelige nederlaag, die deze partij heeft geleden. Afgezien van de extreme linker- en rechterzijde van het politieke krachtenveld hebben alle partijen aanhang verloren behalve D'66. Deze partij heeft in de campagne steeds aangedrongen op een vernieuwend beleid en op de vorming van een regering van CDA, PvdA en D'66.
Voor een regering van die samenstelling pleiten nog andere argumenten. Door een meerjarige loonmatiging worden, zelfs bij rechtvaardige verdeling van die matiging, mensen met de laagste inkomens naar verhouding het zwaarst getroffen. Dit maakt het gewenst dat de PvdA, met haar electoraat waartoe velen met een bescheiden inkomen behoren, medeverantwoordelijkheid draagt voor het te voeren beleid.
Voor de vereiste verbreding van het draagvlak is deelname van hetzij het CDA, hetzij de VVD noodzakelijk. Programmavergelijking maakt duidelijk dat door zowel D'66 als door de PvdA nemakkeliiker overeenstemming is te bereiken met het CDA dan met de VVD.

Door de verkiezingsuitslag, mede gelet op de stellingname van de diverse partijen gedurende de campagne, is de situatie vrij gecompliceerd. Dit maakt het niet eenvoudig voor een kabinetsformateur om zijn opdracht te vervullen. Zo'n formateur zou er dan ook bij gebaat zijn als van tevoren de inogelijkbeden voor hem werden verkend door een informateur.
In welke kring zo'n informateur te zoeken? Er is zeker reden daarvoor te denken aan iemand uit de kring van D'66 vanwege de geboekte grote winst. D'66 heeft echter altijd op het standpunt gestaan. dat de kiezers een zo groot mogelijke invloed moeten hebben op de kabinetsformatie. In het huidige staatsrechtelijke systeem gebeurt dat het zuiverst door de grootte van de partij zwaarder te laten wegen dan de grootte van de winst.
Ik moge u dan ook adviseren een informateur uit CDA-kring te laten onderzoeken hoe zo snel mogelijk een parlementair kabinet kan worden gevormd dat in de Tweede Kamer kan rekenen op steun van de fracties van CDA. PvdA en D'66".

*Adviezen **kleine** fracties*

De koningin heeft haar raadplegingen op **30** mei voortgezet. Zij ontving toen achtereenvolgens de heer A. G. van der Spek (PSP), de heer M. Bakker (CPN), ir. H. van Rossum (SGP), mevr. drs. R. Beckers-de Bruijn (PPR), de heer M. Leerling (RPF) en de heer G. J. Schutte (GPV).
De adviezen van de voorzitters van de kleine fracties in de Tweede Kamer kunnen als volgt worden samengevat:

PSP

Namens de PSP heeft fractievoorzitter Van der Spek koningin Beatrix geadviseerd een informateur te benoemen die de mogelijkheid onderzoekt van een zo links mogelijk kabinet. De keuze van de PSP ging daarbij uit naar dr. Sicco Mansholt, oud PvdA-minister en oud-voorzitter van de Europese Commissie.

M Bakker, fractievoorzitter van de CPN, heeft koningin Beatrix geadviseerd om oppositieleider Den Uyl als kabinetsformateur te benoemen
De regeringscoalitie van CDA en VVD heeft haar meerderheid verloren en de oppositie heeft zij het met interne verschuivingen geworden Voor Bakker volgt daaruit dat de grootste oppositiepartij, de PvdA, de formateur moet leveren
In een toelichting na afloop van zijn advisering aan de koningin liet Bakker in het midden uit welke partijen zo'n kabinet zal moeten worden gevormd Voor hem mogen er best een paar CDA-mensen in, want, aldus Bakker, het is toch mogelijk gebleken in dit land te regeren met een meerderheid van maar twee zetels

SGP

In zijn advies aan koningin Beatrix heeft SGP-fractievoorzitter Van Rossum gepleit voor een zo homogeen mogelijk kabinet. Volgens Van Rossum moet het kabinet uit mensen bestaan die elkaar begrijpen en die elkaar niet bij iedere gelegenheid tegenspreken zoals in het verleden wel is voorgekomen.
Het liefst ziet Van Rossum de bestaande coalitie van CDA en VVD aangevuld en versterkt met D'66. Maar dat wil D'66 niet en zodoende **zal** de formatie nog wel moeilijk verlopen, zo verwacht Van Rossum.

PPR

PPR-fractievoorzitter Ria Beckers kiest voor een kabinet met een zo progressief mogelijk karakter, een kabinet dat kan rekenen op een meerderheid in de Tweede Kamer, en voldoende vertrouwen kan wekken buiten het parlement.
Hoewel de verkiezingen niet hebben geleid tot een progressieve meerderheid. vragen de problemen waar Nederland de komende jaren mee te maken krijgt, een kabinet dat een duidelijke keuze durft te maken, aldus mevrouw Beckers.

RPF

De nieuweling in de Tweede Kamer ter rechterzijde, de Reformatorische Politieke Federatie (RPF), ziet als eerste mogelijkheid een kabinet van CDA, VVD en D'66. RPF-fractievoorzitter Leerling acht een combinatie van CDA, VVD en de drie kleine christelijke partijen, SGP, GPV en RPF niet bij voorbaat uitgesloten, al zal deze combinatie niet bij voorbaat over een ruime parlementaire meerderheid kunnen beschikken. Bovendien bestaan er aanzienlijke verschilpunten van principiële aard tussen de diverse partners, aldus Leerling.

GPV

Namens het GPV adviseerde fractievoorzitter Schutte koningin Beatrix niet meteen een informateur aan te wijzen. Daartoe zou de koningin pas moeten overgaan na herhaalde consultaties
Volgens Schutte moet worden onderzocht of het mogelijk is een kabinet samen te stellen dat een mengvorm is van een parlementair en een extra-parlementair kabinet. De reden hiervoor is volgens Schutte de verdeeldheid op het punt van het al dan niet plaatsen van nieuwe kernraketten

Op 30 mei heeft koningin Beatrix ook nog ontvangen de ministers van staat mr. Burger, mevr. dr. Klompé en mr. Ruppert, terwijl zij tevens advies inwon bij minister van staat dr. Drees.

Lubbers en De Koning (CDA) als informateurs aangewezen

In de avond van 30 mei heeft de koningin de heren drs. R. F. M. Lubbers en drs. J. de Koning aangewezen als informateur en hun verzocht ,,mogelijkheden te onderzoeken voor de vorming van een kabinet, dat mag vertrouwen op een zo breed mogelijke steun in de volksvertegenwoordiging".
Drs. Lubbers is vice-voorzitter van de nieuwe TK-fractie van het CDA. Drs. De Koning is minister van ontwikkelingssamenwerking in het demissionaire kabinet Van Agt.
De informateurs begonnen op 1 juni met hun werkzaamheden. In de ochtend gaven zij een persconferentie. waarop zij uiteenzetten, hoe zij hun taak dachten aan te pakken. Hun uitgangspunten waren, dat partijen, die willen deelnemen in een nieuw kabinet, bereid moeten zijn ,,verderte zien dar hun eigen programma's", terwijl op hoofdzaken van een komend regeerprogramma eerder moet worden gezocht naar overeenstemming dan naar verschillen van mening.
De informateurs achten haast geboden. De economische toestand, de noodzaak van een ,,solide aanpak" van de werkloosheid en het feit dat in de komende maanden de begroting-'82 moet worden opgesteld dwingen daartoe. zei Lubbers.
Aan alle fractievoorzitters zullen vragen worden voorgelegd waarop de antwoorden kunnen helpen om partijpolitieke impasses te doorbreken of te verkleinen. De informateurs willen hun gesprekken toespitsen op de grootste partijen.
Informateur Lubbers zei dat gestreefd zal worden naar een ,,concentrische aanpak": per programmatisch hoofdpunt zal zoveel mogelijk naar overeenstemming worden gezocht en niet naar gelegenheden om partijen wegens meningsverschillen af te laten vallen.
Daarbij zal het sociaal-economische tienpuntenplan dat de CDA'er Albeda (minister sociale zaken) kort voor de verkiezingen bekendmaakte, zeker ,,op tafel liggen", zei De Koning.
De bedoeling van de informateurs is echter niet om, zoals o.a. VVD-leider Wiegel heeft gevraagd, zelf een economisch herstelplan op te stellen en partijen te vragen of zij daarmee akkoord kunnen gaan.
Lubbers noemde het naïef geen rekening te houden met de voorkeuren of veto's die partijen voor de verkiezingen over de samenwerking met anderen hebben geuit (bijv. D'66 niet met CDA én VVD, PvdA en VVD niet met elkaar) ,,Maar," zo zei hij, ,,we moeten het voetbalveld ook niet zo verkleinen dat er straks geen wedstrijd gespeeld kan worden."

Eerst onderzoek naar mogelzjkheid *van* coalitie van CDA, PvdA en *D'66*

De informateurs voerden op 1 juni afzonderlijke gesprekken met de TK-fractievoorzitters van de vier grote partijen, Van Agt (CDA), Den Uyl (PvdA), Wiegel (VVD) en Terlouw (D'66).
Op 2 juni spraken de heren Lubbers en De Koning met de voorzitters van de kleine fracties.
Reeds op 1 juni werd duidelijk, dat de informateurs in eerste instantie een onderzoek zullen instellen naar de mogelijkheid van de vorming van een kabinet, dat steunt op de fracties van CDA, PvdA en D'66. Dat onderzoek zal worden verricht door het voeren van afzonderlijke gesprekken met de heren Van Agt, Den Uyl en Terlouw. Aan de heer Wiegel zegden de informateurs toe, dat zij nog een onderhoud met hem zouden hebben, voordat eventuele coalitiebesprekingen zouden beginnen.
Aan de fractievoorzitters van CDA, PvdA en D'66 vroegen de informateurs bij hun volgende gesprekken

De beide informateurs De Koning (l.) en Lubbers (m.)met CDA-fractievoorzitter Van Agt op weg naar het gebouw van de Eerste Kamer.

met hen een lijstje mee te brengen met de voor de fractievoorzitters essentiele programmapunten. die besprekingen vergen.

PvdA-fractievoorzitter Den Uyl was na zijn eerste gesprek met de informateurs zeer tevreden Hij zei dat hij had duidelijk gemaakt niet te willen deelnemen aan programmatische onderhandelingen waaraan ook de VVD meedoet.
De informateurs hadden hem de verzekering gegeven dat daar in dit stadium geen sprake van was. VVD-leider Wiegel vond deze opstelling van Den Uyl niet getuigen van een democratische gezindheid.
D'66-leider Terlouw had de indruk dat de informateurs ,,deechte politieke hamvragen niet uil de weg gaan". Hij rekent daar ook het premierschap toe. wat hem redelijk lijkt, opdat daar - na mogelijk lange programma-onderhandelingen – een formatie niet alsnog op strandt.
Terlouw wees er in dit verband op. dat het CDA de grootste partij is, die uit dien hoofde de premier zou mogen leveren. Maar anderzijds heeft Van Agt de kleur van het CDA/VVD-kabinet bepaald, die een andere is dan van een mogelijk kabinet van CDA, PvdA en D'66. dat van meer ,.progressieve signatuur" is.

,,*Waakgroep*" van PvdA-leden,

Leden van de PvdA hebben op 30 mei in Odijk de Werkgroep socialistische politiek opgericht. Doel ervan is bewaking van de besluiten die het congres van de PvdA in februari genomen heeft. In het bijzonder de zogenoemde strijdpunten (geen plaatsing van nieuwe kernwapens, afstoting vier a vijf kerntaken, sluiting kerncentrales en doelstellingen als handhaving van de koopkracht voor de minimuminkomens, de vijfurige werkdag, een nieuwe abortuswetgeving en sturing van de kapitaalstroom als voorwaarde voor een centrale inkomenspolitiek) vragen tijdens de formatiebesprekingen grote aandacht, aldus de WSP.
De strijdpunten zijn minimumvoorwaarden voor de PvdA om aan een nieuw kabinet mee te doen, vindt de werkgroep. Als die niet gerealiseerd kunnen worden. zou de partij niet mee moeten doen.
Tot de nu ongeveer tachtig leden van de groep behoren P. Reckman en S. van der Gaast (beiden leden van het partijbestuur), ex-Kamerlid H. Drenth en leden van de partijraad en de landelijke werkgroep Rooie Vrouwen.
Vice-voorzitter van de PvdA J. van der Doef reageerde terughoudend op de oprichting van de werkgroep. Hij zei dat duidelijke afspraken zijn gemaakt over de verantwoordelijkheden van de verschillende groepen en organen binnen de partij voorzover het kabinetsformatie betreft.
Een commissie Interne partijdemocratie onder leiding van E, van Thijn, ingesteld na de voor de PvdA mislukte formatie van '77, heeft hier nieuwe regels voor opgesteld.
Als gevolg hiervan hebben partijorganen als het partijcongres en de partijraad niet meer tijdens de formatie directe bemoeienis met de onderhandelingen. Zij beoordelen het resultaat na afloop; de partijraad komt op 13 juni bovendien bijeen om een aantal hoofdlijnen vooraf te bespreken.
Het partijbestuur van de PvdA heeft vastgesteld, dat de Werkgroep socialistische politiek alle vrijheid heeft er binnen de PvdA voor te ijveren dat het partijprogramma overeind blijft bij formatiebesprekingen, maar dat overigens het partijbestuur namens het congres in de eerste plaats geroepen is het programma te bewaken. Dergelijke discussies moeten volgens het bestuur bovendien in de eerste plaats binnen de afdelingen worden gevoerd.*(NCR/H'blad*, De Volkskrant, ANP, Nederlandse Staatscourant)

FRANKRIJK

LAATSTE MINISTERRAAD: GUNSTIGE ECONOMISCHE BALANS

Op 19 mei werd *'s* ochtends de laatste ministerraad gehouden van de oude regering, waarbij premier Raymond Barre een afsluitende economische balans presenteerde waaruit bleek in welke relatief sterke economische positie het land aan de socialisten werd overgedragen.

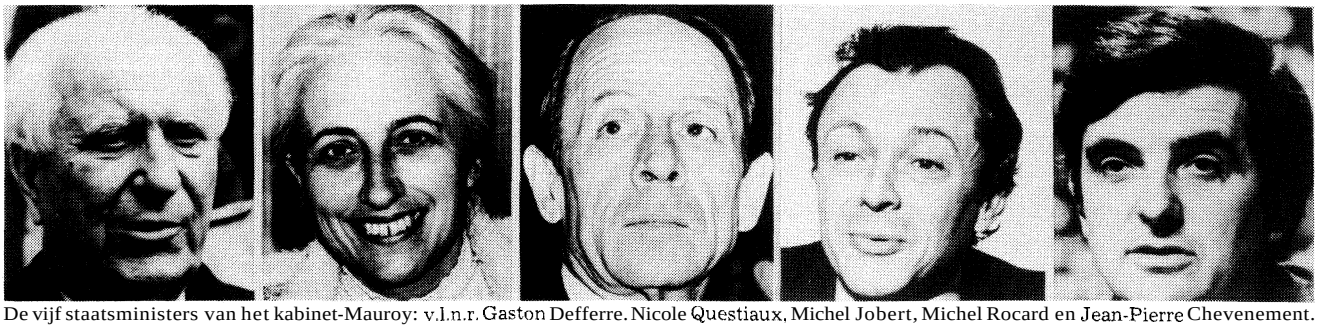
De economische groei was met 1,3 procent in 1980 en een raming van 0,5 procent voor 1981 de sterkste van de EG. Met een werkloosheid van 7,4 procent stond Frankrijk in het Europese gemiddelde, hetgeen ook voor de inflatie van 12,5 procent gold. In 1980 was de koopkracht van de minimumlonen nog met 1,6 procent en die van de salarismassa nog met 0.4 procent gestegen.
De deviezen- en goud-reserves bedroegen 363,4 miljard franc, het begrotingstekort was met 47 miljard relatief laag, de handelsbalans toonde een tekort van 11,6 miljard in het eerste kwartaal tegen 21,9 miljard in de Bondsrepubliek.

Op 22 mei ontbond president Mitterrand de nationale vergadering per decreet nadat hij overleg had gepleegd met premier Mauroy, met senaatsvoorzitter Alain Poher en met de voorzitter van de nationale vergadering Chaban-Delmas, zoals de grondwet voorschrijft. De verkiezingen zouden op 14 en 21 juni gehouden worden.

SAMENSTELLING NIEUW KABINET

Op de avond van 22 mei maakte president Mitterrand de samenstelling bekend van de nieuwe regering, de eerste socialistische sinds die van premier Mollet in 1956.
Het nieuwe kabinet onder premier Mauroy, dat uit dertig ministers en twaalf staatssecretarissen bestaat, telde in totaal 37 socialisten, onder wie zes vrouwen.
Alle sleutelposten werden zoals verwacht bezet door leden van de rechtersociaal-democratische vleugel van de partij.
Minister van binnenlandse zaken werd de 71-jarige Gaston Defferre, die sinds 35 jaar afgevaardigde en burgemeester van Marseille was. Hij staat bekend als anti-communist en als de ontwerper in de Vierde republiek van de eerste dekolonisatiewetten.

Minister van buitenlandse betrekkingen werd de Europese commissaris Claude Cheysson, die bekend staat als een expert voor relaties met ontwikkelingslanden. Ex-minister van landbouw, Pisani, werd genoemd als zijn opvolger in Brussel.
Op economische zaken kwam Jacques Delors, die pas in 1974 bij de partij

De vijf staatsministers van het kabinet-Mauroy: v.l.n.r. Gaston Defferre. Nicole Questiaux, Michel Jobert, Michel Rocard en Jean-Pierre Chevenement.

kwam en adviseur was van de gaullistische premier Chaban-Delmas.
Defensie kreeg Charles Hernu, de partijspecialist voor militaire zaken en burgemeester van Villeurbanne.
Minister van justitie werd Maurice Faure. de linkse radicaal en afge aardigde die ais minister in de Vierde republiek het verdrag van Rome mede ondertekende.
Opvallend was he: politieke karakter van het kabinet, nadat Frankrijk vanaf 1958 door technici en hoge ambtenaren werd geregeerd. Ook was er weer een politieke ,,dosering" zoals men in de Vierde republiek gewend was,
Zo werd er een opening naar het ,,linkse Centrum" gesuggereerd door benoeming van drie leiders van de links-radicale minipartij, en zelfs naar de gaullisten door de benoeming van Michel Jobert tot minister van buitenlandse handel. Hij was minister van buitenlandse zaken onder president Pompidou, plaatste zich sindsdien ,,politiekelders" en zwaaide op Mitterrand over één dag voor de tweede verkiezingsronde.
De politieke dosering werd verder bereikt door de titel van minister van staat voor hen die de partijstromingen vertegenwoordigen. Zo kreeg de kroonprins en concurrent van Mitterrand, de .,sociaal democraat" Rocard. die minister van planning werd deze titel, alsmede Defferre, de minister van nationale solidariteit (sociale zaken), mevrouw Nicole Questiaux, de leider van de linkervleugel, Jean-Pierre Chevenement, die minister van wetenschap werd en ook Michel Jobert, die anders niet mee wilde doen.

Andere belangrijke posten waren: Europese zaken voor André Chandernagor; ontwikkelingssamenwerking voor Jean-Pierre Cot, een jong afgevaardigde en Rocardist; begroting voor Laurent Fabius, die tot dan toe partijwoordvoerder was; landbouw voor Edith Cresson; onderwijs voor Alain Savary, die minister was onder premier Mollet; vrije tijd (jeugd, sport enz.) voor André Henry, die de vakbond van onderwijzend personeel leidde; gezondheid voor Edmond Hervé, de succesrijke burgemeester van Rennes, voorlichting voor George Fillioud, de partij-journalist; cultuur voor Jack Lang, ex-directeur van het Théâtre National Populaire en publiciteitsleider van Mitterrands campagne, en milieu voor Michel Crépeau, de leider van de linkse radicalen (MRG).
Hieronder volgt een volledige opsomming van de ministers en hun staatssecretarissen. Tussen haakjes de partij waaruit de bewindsmanivrouw afkomstig is.

Premier Raymond Barre (links) begroette op 21 mei in „Hotel Matignon" zijn opvolger Pierre Mauroy, burgemeester van Lille (Rijssel).

Premier – Pierre Mauroy (PS).

Staatsmintsters: binnenlandse zaken en decentralisatie – Gaston Defferre (PS); nationale solidariteit (sociale zaken) - Nicole Questiaux (PS): buitenlandse handel – Michel Jobert (Mouv. Dém.); planning en ruimtelijke ordening – Michel Rocard (PS); wetenschap en technologie - Jean-Pierre Chevenement (PS).

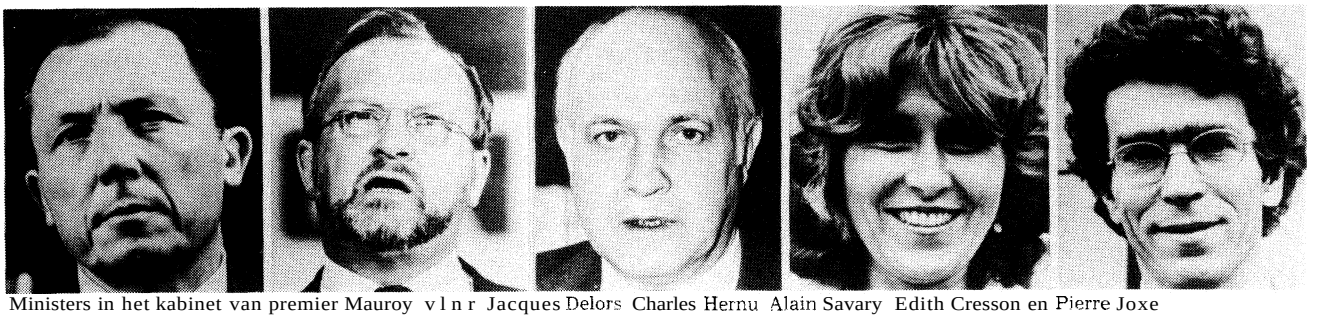
Ministers toegevoegd aan het bureau *van* de premier:
rechten van de vrouw – Yvette Roudy (PS): relaties met de Nationale Vergadering – André Labarrere (PS).

Minzsters *en* gedelegeerde *ministers:*
justitie (grootzegelbewaarder) – Maurice Faure (MRG); buitenlandse betrekkingen – Claude Cheysson (PS); Europese zaken (gedel.) – André Chandernapor (PS): ontwikkelingssamenwerking (gedel.) – Jean-Pierre Cot (PS); defensie – Charles Hernu (PS); economie en financiën – Jacques Delors (PS); begroting (gedel.) Laurent Fabius (PS); onderwijs – Alain Savary (PS); landbouw – Edith Cresson (PS); industrie – Pierre Joxe (PS); handel en nijverheid – André Delelis (PS); arbeid – Jean Auroux (PS); transport – Louis Mermaz (PS); volksgezondheid Edmond Hervé (PS), recreatie André Henry (PS); jeugd en sport (gedel.) – Edwige Avice (PS); cultuur – Jack Lang (PS); voorlichting (communicatie) – Georges Fillioud (PS); huisvesting – Roger Quilliot (PS): milieu – Michel Crépeau (MRG); maritieme zaken - Louis le Pensec (PS); posterijen, telegrafie en telefoon – Louis Mexandeau (PS); oud-strijders – Jean Laurain (PS).

Staatssecretarissen in het bureau van de premier.
staatssecretaris var, de premier - Jean le Garrec (PS), ambtenarenzaken en bestuurlijke hervormingen – Cathérine Lalumière (PS); repatriëring – Raymond Courrière (PS).

Overige staatssecretarissen.
binnenlandse zaken, decentralisatie, overzeese departementen en territoria – Henri Emmanuelli (PS); nationale solidariteit, belast met sociale zaken – François Autain (PS); nationale solidariteit, belast met gepensioneerden – Joseph Franceschi (PS); nationale solidariteit, belast met familiezaken – Georgina Dufoix (PS); onderwijs, belast met beroepsopleidingen – Marcel Debarge (PS); landbouw – André Cellard (PS); industrie, belast met energiezaken – Georges Lemoine (PS); milieu – Alain Bombard (PS); recreatie, belast met toerisme – François Abadie (MRG).

De nieuwe premier van Frankrijk, Pierre Mauroy, verklaarde op 24 mei in Lille, de stad waarvan hij burgemeester was, dat zijn regeringsprogramma in drie woorden viel samen te vatten: kalmte, realisme en vastbeslotenheid.
Voor een enthousiast gehoor zei Mauroy dat ,,sociale harmonie" voor hem een stelregel zou zijn. Hij zei devaluatie van de Franse munteenheid uit te sluiten en te streven naar lastenverlichting voor het midden- en kleinbedrijf.
Voorts beloofde de nieuwe premier vast te zullen houden aan de beloften van het verkiezingsprogramma van Mitterrand, zoals de toezeggingen aan bejaarden, gezinnen en huurders.
Die beslissingen zouden worden genomen tijdens de eerste ministerraad, op 27 mei in het Elysée in Parijs.
Op maandag 25 mei bleef Mauroy in Lille om er de lopende zaken af te wikkelen en afscheid te nemen van zijn medewerkers.

Ministers in het kabinet van premier Mauroy v l n r Jacques Delors Charles Hernu Alain Savary Edith Cresson en Pierre Joxe

NOORD-AMERIKA

VERENIGDE STATEN

BUITENLANDSE POLITIEK.
EL SALVADOR.

In verschillende Latijns-Amerikaanse landen was de missie van oud-CIA-onderdirecteur, generaal Vernon Walters met documenten over communistische steun aan de Salvadoriaanse verzetsbeweging met veel scepsis ontvangen. Zoals op pag. 34612 werd gemeld, bestond vooral in Brazilië twijfel over het waarheidsgehalte van het ,,bewijsmateriaal", terwijl commentatoren eraan herinnerden dat dergelijke documentatie door inlichtingendiensten in het verleden vaak op maat was gemaakt.

Het Braziliaanse ministerie van buitenlandse zaken verwierp een ,,simplistische visie" op de gebeurtenissen in El Salvador. De minister van buitenlandse zaken, Saraiva Guerreiro. zei in jan. dat de veranderingsprocessen die in Centraal Amerika plaatsvinden, slechts begrepen kunnen worden als rekening gehouden wordt met de ,.situaties van sociaal onrecht, vorming van politieke, sociale en economische overheersing" die daar bestaan.
De Braziliaanse regering liet aan de vooravond van het bezoek van Walters weten niet over definitieve bewijzen te beschikken over de vermeende buitenlandse inmenging.
Men stond in Latijns-Amerika ook uiterst kritisch tegenover de persoon van de Amerikaanse afgezant, generaal Walters. De Venezolaanse krant El Nacional schreef op 21 febr.: ,,Met wat voor goede bedoelingen de missie ook gekomen mag zijn, het kan niet ontkend worden dat generaal Walters een bar slechte reputatie in Latijns-Amerika heeft".
In Brazilië was Walters, ex-onderdirecteur van de CIA tijdens de regering-Nixon, een oude bekende. Hij was militair attaché in Rio de Janeiro van 1962 tot 1967. In die functie was hij de centrale figuur bij de Amerikaanse steun aan de militaire staatsgreep die in 1964 een einde maakte aan de wettig gekozen regering van president Joao Goulart.

NRC/H'blad (18-2-'81) wees er in een commentaar op dat president Reagan het conflict in El Salvador direct in de sfeer van de Oost-West-tegenstelling had getrokken, na in het verleden alle boten te hebben gemist die er maar te missen waren.

Bij de grote Oost-West-confrontatie van het jaar 1980 speelde Midden-Amerika geen rol. De Euroraketten, Afghanistan en in de tweede helft van het jaar Polen - dat waren de thema's die toen de ontspanning hebben ondermijnd en de tegenstellingen tussen Oost en West hebben aangewakkerd.
Daarin dreigt nu verandering te komen. Want de nieuwe Amerikaanse regering zegt over bewijzen te beschikken dat de opstandelingen in El Salvador onder meer via Cuba. Ethiopië en Vietnam door de Sowjet-Unie met wapens worden gesteund. Zij wil daarom dat de regeringen van Latijns-Amerika en West-Europa geer. steun meer verlenen aan de opstandelingen. Ook wil zij begrip kweken voor de noodzaak van meer economische en militaire hulp aan de door het leger gesteunde regering van El Salvador.
President Reagan heeft met deze politiek twee doelstellingen. De ene is weerstand te bieden tegen wat hij ziet als de expansiepolitiek van Moskou.
Daarnaast wil hij duidelijk testen of West-Europa Amerika in zijn afweer van het communisme in de Derde wereld ter zijde wil staan. Hiermee wordt het conflict in El Salvador direct in de Oost-West-tegenstelling getrokken.
De eerste Europese reacties op deze Amerikaanse stap zijn nogal gereserveerd ge eest. Dit is niet onbegrijpelijk. De situatie in Midden-Amerika is pas de laatste jaren een acuut probleem geworden en wel in een periode waarin noch Cuba, noch de Sowjet-Unie voor dat gebied veel belangstelling had.
De opstand in El Salvador begon als verzet van gematigde politici tegen ondraaglijke toestanden. Pas toen de gematigde roep om hervormingen door uiterst rechts beanwoord werd met moord en doodslag op een ongehoorde schaal nam het verzet de vorm van een gewapende rebellie aan. (Het jongste rapport van Amnesty International geeft aan dat dergelijke, door de overheid gesteunde, moordpartijen van rechts ook toenemen in Guatemala.)
De Amerikaanse regering heeft in El Salvador alle boten gemist die er maar te missen waren. Zij verzuimde zich tijdig achter de krachten te stellen die streefden naar geweldloze en democratische hervormingen en die wel steun kregen in sociaal-democratische en christen-democratische kringen in Europa.
Amerika droeg er daardoor zelf toe bij dat een deel der gematigden zich bij de guerrillabeweging heeft aangesloten en dat deze beweging steun zocht bij communistische landen. Ovcrigens zijn er ook berichten, dat een deel van de wapens waarover de guerrillabeweging beschikt afkomstig is van de Amerikaanse zwarte markt en uit Arabische landen.
Met deze achtergronden lijkt het weinig zinvol de toestand in Midden-Amerika zonder meer onder het teken van de ideologische Oost-West-tegenstelling te plaatsen en naar een ,.oplossing" te streven die alleen op een bestendiging en verheviging van een bloedige onderdrukking zou neerkomen. Dat is niet de weg om het aanzien van het Westen in de Derde wereld te vergroten. En zonder aanzien in deze landen zal het Westen daar de concurrentie met de Sowjet-Unie nooit kunnen winnen.
Men moet zich eerder afvragen of wel alle mogelijkheden om via onderhandelingen alsnog tot oplossingen in El Salvador te komen zijn uitgeput. Wat de paus in Manilla heeft gezegd over de relatie tussen staatsveiligheid en de mensenrechten geldt niet alleen voor Filippijnen! Bovendien hebben opstandelingenleiders in El Salvador zich bereid verklaard te onderhandelen over de mogelijkheid van coëxistentie tussen de Verenigde Staten en een democratisch-revolutionaire regering in El Salvador.
Tegelijkertijd verdienen de argumenten van de Amerikanen een degelijk onderzoek. Inmenging van Moskou en Cuba in Midden-Amerika kan uiteraard niet worden uitgesloten.
Een teken aan de wand is wat dat betreft het feit, dat de sociaal-democratische partijen van Costa Rica, Venezuela en de Dominicaanse Republiek de vorige maand de vertegenwoordigers van het Democratisch-Revolutionaire Front uit El Salvador niet hebben willen ontvangen.
En als Cuba in Midden-Amerika vaste voet zou krijgen, dan zou dat voor de Verenigde Staten natuurlijk strategisch en politiek een erg moeilijke situatie scheppen.
Het is dan ook te begrijpen dat de ministers van buitenlandse zaken van de Europese Tien. hangende een dergelijk onderzoek, de humanitaire, via particuliere kanalen te verdelen, hulp van de Europese Gemeenschap aan de bevolking van El Salvador voorlopig heeft opgeschort.

Congres akkoord met steun

Op 17 febr. lichtte minister van buitenlandse zaken, Alexander Haig. de leiders van het Amerikaanse congres in over het bewijsmateriaal betreffende wapenleveranties van Cuba en Oostbloklanden aan het verzet in El Salvador.
Charles Percy, de Republikeinse voorzitter van de senaatscommissie voor buitenlandse zaken, verklaarde na het onderhoud met Haig: ,,wij zullen niet passief toezien terwijl krachten, buiten of binnen ons halfrond, wapens laten stromen naar één bijzondere factie die wat een centrumregering lijkt te zijn, probeert omver te werpen". Tegelijk pleitte hij voor meer nadruk op de mensenrechten.
De leider van de Democratische meerderheid in het Huis van Afgevaardigden, Jim Wright, zei dat beide partijen verenigd achter het beleid van de regering-Reagan zouden staan: ,.het Caribisch gebied is waarschijnlijk essentieel belangrijker voor ons dan elk ander deel van de wereld", aldus Wright.

Steun *aan* hervorming in El *Salvador*

Op 18 febr. verduidelijkte woordvoerder William Dyess het beleid van de regering-Reagan.Hij liet weten dat ,,terroristische oproerigheid" van links de grootste bedreiging voor El Salvador vormde, maar dat de Amerikaanse regering het geweld van rechts veroordeelde en haar steun verleende aan fundamentele politieke en economische hervormingen in El Salvador. Er mocht volgens Dyess geen twijfel over bestaan dat de Verenigde Staten pogingen blijven steunen om politieke en economische rechtvaardigheid te bereiken in de door burgeroorlog getroffen staat.
In de dagen voor 18 febr. had Dyess er de nadruk op gelegd dat de regering-Reagan de kwestie van de militaire hulpverlening aan El Salvador had losgekoppeld van de resultaten in dat land op het gebied van onder meer landhervorming en hervormingen in het bankwezen zoals die door de regering-Carter waren gesteund.
Dyess zei nu dat hij vreesde dat de voorlichting die hijzelf van topmensen van het State Department had ontvangen het hem niet mogelijk had gemaakt het Amerikaanse beleid in zijn geheel te portretteren.
Dyess maakte bekend dat de Amerikaanse federale recherche (FBI) beschuldigingen naging dat Salvadoriaanse ballingen in Florida en elders in de Verenigde Staten de Amerikaanse wet overtraden door hulp te sturen naar rechtse terroristische elementen in hun geboorteland.
Westelijke diplomaten in Washington

zeiden dat de verklaring van het State Department tegemoet kwam aan de wens die de Amerikaanse bondgenoten hebben geuit inzake een evenwichtig Amerikaans beleid. Amerika's bondgenoten stonden in febr. onder druk van Washington om de Amerikaanse politiek ten opzichte van El Salvador te steunen.

Rapport steun VS aan junta verkeerd

Op 24 febr. werd de inhoud van een rapport bekendgemaakt dat drie hoogleraren van de universiteit van North Carolina in opdracht van het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken over El Salvador hadden samengesteld.
Amerikaanse steun aan de junta van militairen en burgers werd een ,,diplomatieke vergissing" genoemd die tot gevolg zou kunnen hebben dat de democratische zaak in deze Middenamerikaanse staat verloren zou gaan. Het rapport was in dec. 1980 opgesteld en onderdeel van een serie getiteld: democratie in Latijns-Amerika.

Het rapport ging in op de politieke veranderingen die zich de afgelopen 130 jaar in El Salvador hebben voorgedaan. Het was een indirecte aanvechting van het beeld dat president Ronald Reagan schilderde. namelijk dat de linkse opstand in El Salvador in hoofdzaak geïnspireerd was door Cuba of de Sowjet-Unie.
Nergens in het 132 bladzijden tellende document maakten de schrijvers melding van Russische of Cubaanse betrokkenheid. Veeleer zagen zij de wortel van het conflict in El Salvador in meer dan een eeuw van economische ongelijkheid en generaties lange onderdrukking.
,,Voor alle duidelijkheid", aldus het rapport, ,,de Verenigde Staten hebben het geweld in El Salvador niet uitgevonden, maar de poging om (. . .) een situatie waarin uiterst rechts een staat binnen de staat is geworden te behandelen als ,,gematigd reformisme" is een diplomatieke vergissing en een onjuiste interpretatie van de Salvadoriaanse geschiedenis, die de democratische zaak in Latijns-Amerika of elders niet zal helpen."

Reagan: geen tweede Vietnam

Op 25 febr. verklaarde president Reagan tegen journalisten dat van El Salvador geen ,,tweede Vietnam" zou worden gemaakt. De president zei dat de VS niet in El Salvador zouden ingrijpen zoals zij dat in Vietnam hebben gedaan.
Op 27 febr. kondigde minister Haig een uitbreiding aan van het aantal adviseurs dat naar El Salvador zou worden gestuurd. Het zou gaan om 20 militaire adviseurs voor de opleiding van regeringstroepen. Volgens officiële cijfers zou het aantal militaire adviseurs in El Salvador daarmee op 54 gekomen zijn.
Op 2 mrt. stuurden 43 Democratische leden van het Congres een protesttelegram aan president Reagan, waarin gewaarschuwd werd voor het gevaar dat in El Salvador Amerikaanse militairen gaan sneuvelen. Zij drongen aan op een gesprek tussen de Salvadoriaanse junta en de oppositie.

Democratische motie: hulp onder voorwaarden

Op 17 maart dienden vier Democratische senatoren, onder wie Edward Kennedy, een motie in waarin voorwaarden werden gesteld aan de hulp aan El Salvador. Als aan de voorwaarden (zie hierna) niet werd voldaan dan diende de Amerikaanse regering de 54 militaire adviseurs uit El Salvador terug te trekken en de andere militaire hulp in te trekken, aldus de motie.
De voorwaarden waren:

- onderzoek naar de moord op vier Amerikaanse geestelijken en twee andere Amerikanen in El Salvador en berechting van de schuldigen.
- de Amerikaanse regering moet internationale pogingen steunen om tot onderhandelingen te komen (tussen de Salvadoriaanse junta en het brede oppositiefront FDR);
- de burgers in de civiel/militaire junta moeten een belangrijke rol blijven spelen;
- de regering van El Salvador moet bij Washington een gespecificeerd verzoek om militaire hulp indienen;
- er moet in de Verenigde Staten een onderzoek komen naar de activiteiten van rechtse Salvadoriaanse ballingen in Miami (die de rechtse moordcommando's in El Salvador zouden steunen).

VS: pers overdrijft onze rol

Medio maart bleek dat het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken zich had bezonnen over de effecten van de nieuwsstroom over de dreiging van communistische invloed in El Salvador. Een woordvoerder van het ministerie verklaarde op 12 mrt.: ,,We worden terughoudender, we hebben het gevoel dat we te ver zijn gegaan. Ook door de vergelijking met Vietnam is een toenemend aantal mensen ongerust geraakt".
Een andere woorvoerder van het Pentagon kritiseerde de pers, die de Amerikaanse rol in El Salvador schromelijk zou hebben overdreven. ,,De Salvadoriaanse kwestie wordt door de pers opgeblazen tot vijf maal haar normale proportie. Door de aandacht die is geschonken aan het zenden van militaire adviseurs leek het wel alsof we daar een hele divisie stationeerden." zei hij.

Bezoek Reagan aan Canada: politieke regeling nodig voor *El Salvador*

Op 10 en 11 mrt. bracht president Reagan een bezoek aan Canada. Aan het slot van dit bezoek (zie ook hierna) verklaarde de Canadese premier Pierre Trudeau dat de VS en Canada het erover eens waren dat er een politieke oplossing moet komen voor de kwestie El Salvador en dat de gematigden die oplossing zouden moeten aandragen. Een week tevoren had premier Trudeau kritiek geuit op het Amerikaanse besluit om de militaire hulp aan El Salvador op te voeren.

Economische hulp El *Salvador*

Op 13 mrt. liet de Amerikaanse regering een senaatscommissie weten $ 63,5 mln extra te willen uittrekken voor economische hulp aan El Salvador. Dit bedrag zou onderdeel moeten vormen van een hulppakket aan El Salvador van $ 140 mln. dat ten dele door internationale organisaties zou moeten worden opgebracht.
Volgens een woordvoerder van het ministerie van buitenlandse zaken in Washington zou de totale Amerikaanse (economische) hulp aan El Salvador voor het lopende financiële jaar daarmee uitkomen op $ 126,5 mln.

VS-ambassade in San *Salvador* aangevallen.

Op 25 mrt. voerden guerrilla-strijders met granaten een aanval uit op de Amerikaanse ambassade in de Salvadoriaanse hoofdstad San Salvador, die zwaar beschadigd werd.

*Nieuwe am*bassadeur

Op 7 april werd de benoeming bekendgemaakt van de beroepsdiplomaat Deane Hinton (58) als opvolger van ambassadeur Robert White in El Salvador. White was op 2 febr. ontslagen na kritiek op het Amerikaanse beleid (pag. 34513 e.v.)en tijdelijk vervangen door F. Chapin. Hinton had de Verenigde Staten van 1975 tot 1979 vertegenwoordigd bij de EG.

Motie: condities aan hulp

Op 1 mei nam de commissie voor buitenlandse betrekkingen van het Huis van Afgevaardigden een motie aan die voorwaarden stelde aan de Amerikaanse militaire hulp aan El Salvador. Een woordvoerder van het ministerie van buitenlandse zaken zei ongelukkig te zijn met de motie. Volgens hem zou de motie, die gegoten was in de vorm van een amendement bij het wetsontwerp buitenlandse hulp. de handen van de president inzake El Salvador kunnen binden. De zes voorwaarden aan de militaire hulp waren:

- de junta mag niet op systematische wijze de mensenrechten schenden
- de junta moet controle hebben over alle veiligheidstroepen
- de junta moet voortgang maken met de uitvoering van economische en politieke hervormingen

• de junta moet zich vastleggen op vrije verkiezingen op zo kort mogelijke termijn
• de junta moet haar bereidheid hebben getoond om te onderhandelen met oppositiegroepen
• de junta moet zich tot het uiterste inspannen om de moord op drie Amerikaanse nonnen, een sociale werker en twee vakbondsafgevaardigen te onderzoeken.

De motie werd met 26 tegen 6 stemmen aangenomen. De voorstemmers waren 18 Democraten en 8 Republikeinen. Om van kracht te worden diende de motie te worden goedgekeurd door zowel het Huis als de Senaat.

SCHERPE KRITIEK REGERING-REAGAN OP SU

Eind januari, op de eerste persconferenties van de nieuwe machthebbers in Washington, is in felle bewoordingen kritiek geleverd op de Sowjet-Unie.

Op 28 janüari verklaarde minister van buitenlandse zaken, Alexander Haig, op zijn eerste persconferentie als minister dat doeltreffende bestrijding van het terrorisme en van de ,,uiteindelijke minachting voor de mensenrechten'' in de toekomstige buitenlandse en veiligheidspolitiek van de VS voorrang zouden krijgen boven een mensenrechtenpolitiek die in veel gevallen het tegendeel oplevert van het nagestreefde doel. De Amerikaanse regering zou hoge prioriteit geven aan het bestrijden van ,,de Sowjet-steun, van een niet eerder waargenomen omvang, aan het internationale terrorisme''. Volgens Haig behoorde de Sowjet-Unie tot die landen die terroristen in de hele wereld ,,opleiden en van geld en wapens voorzien''.

Haig liet geen twijfel bestaan over het feit dat de regering-Reagan haar toekomstige houding ten opzichte van Moskou zal laten afhangen van het Sowjet-gedrag en dat er een duidelijke relatie zal bestaan tussen de Amerikaanse politiek en het Russische gedrag.

Haig zei dat de bereidheid van Washington om met Moskou over wapenbeperking te onderhandelen afhankelijk zou zijn van het Sowjet-gedrag op andere terreinen. Hij wees vervolgens op de rol van Moskou (,,derisico's die Moskou neemt'') via haar Cubaanse bondgenoot in Afrika en Latijns-Amerika. Assistenten van Haig zeiden later dat de minister met zijn aanval op de Sowjet-Unie vooral doelde op de training van PLO-strijders en de levering van wapens aan Libië. Vervolgens leverde Haig scherpe kritiek op de Libische militaire interventie in Tsjaad.

Le Monde (30-1-81) wees erop dat de ,,gespierde taal'' van Haig scherper was dan de taal die de voorgaande vier jaren onder president Carter doorgaans vanuit het ministerie van buitenlandse zaken te horen was.

Op 27 jan. had Generaal David Jones, voorzitter van de verenigde chefs van staven, tegenover een senaatscommissie verklaard dat een gevaarlijke kloof op militair gebied was ontstaan tussen de VS en de Soujet-Unie.

Volgens Jones stonden de VS .,gevaarlijke en onstabiele'' jaren te wachten. In een verklaring voor de Senaatscommissie voor de strijdkrachten zei de generaal dat de VS hun militaire paraatheid moeten verhogen om bedreigingen van de westelijke oliehelangen iri de Perzische Golf het hoofd te kunnen bieden.

Jones aleitte voor het in aroduktie nemen van de B-1 bommenwerper als opvolger van de verouderde B-52. In 1977 annuleerde presiderit Carter de produktie van de B-l.

Weinberger bepleit
herbewapening VS

Van zijn kant pleitte Caspar Weinberger, de nieuwe mininister van defensie, voor een drastische herbewapening van Amerika. In een pessimistisch gestelde verklaring zei Weinberger voor de Senaatscommissie voor de strijdkrachten: ,,Het internationale politieke klimaat blijft verslechteren en de mogelijkheid dat wij direct of indirect militaire macht zullen moeten gebruiken om onze belangen te beschermen kan niet worden uitgesloten.''

De minister van defensie kritiseerde de staat van paraatheid waarin de Amerikaanse strijdkrachten verkeren. Deze situatie had zich niet op een slechter moment kunnen voordoen, aldus Weinberger, die verder aankondigde dat ,,de hele prioriteit van het land aan een nieuw onderzoek moet worden onderworpen''.

Verandering van beleid

Minister Haig verklaarde op zijn persconferentie van 28 jan. dat het weinig waarschijnlijk was dat in de directe toekomst een topontmoeting tussen Moskou en Washington tot stand zou komen. Een besluit tot hervatting van het Amerikaans-Russische overleg over beperking van de bewapening zal mede afhangen van de Russische activiteiten die buiten de sfeer van de bewapeningscontrole vallen.

Daarmee bevestigde Alexander Haig dat de nieuwe Amerikaanse regering zich in de betrekkingen met Moskou zou laten leiden door het beginsel van „linkage'' (koppeling).

Dit is een duidelijke verandering in vergelijking met het beleid van de vorige Amerikaanse regering, die tegenstander was van het koppelen van de onderhandelingen over bewapeningscontrole aan de houding die de Russen in allerlei delen van de wereld aannemen.

In antwoord op de vraag of de nieuwe Amerikaanse regering zich in navolging van het door president Carter gevoerde beleid zal houden aan de voorwaarden van het (niet door de Senaat goedgekeurde] SALT-2-verdrag zei generaal Haig dat deze kwestie nog in studie is. Haig zei te hopen dat de Sowjet-Unie in die tussentijd niets zal doen wat ,,de wederzijds betrachte voorzichtigheid in gevaar kan brengen''.

Aanval Reagan op S U

Op 29 jan. gaf president Reagan zijn eerste persconferentie sedert zijn inauguratie op 20 jan. Ook hij trok fel van leer tegen Moskou. De president verklaarde dat de vroegere en huidige leiders in het Kremlin bereid waren en zijn om te bedreigen, te liegen en misdaden te begaan om de wereldrevolutie te bevorderen.

De uitlatingen van de nieuwe president vormden de felste taal die een Amerikaanse president sinds vele jaren tegenover de Sowjet-Unie heeft gebruikt.

Niettemin zei Reagan dat hij bereid was besprekingen te beginnen die zouden moeten leiden tot onderhandelingen met Moskou over beperking van de kernbewapening. Maar het zou dan wel om een echte beperking moeten gaan, aldus Reagan, en niet om het plaatsen van een plafond op de produktie van kernwapens.

,,Tot dusver heeft de ontspanning slechts een éénrichtingsverkeer te zien gegeven'', zo zei de Amerikaanse president. ,,Ik ken geen enkele Sowjet-leider sinds de Russische revolutie die er niet bij hoog en laag op gehamerd heeft dat het uiteindelijke doel moet zijn de bevordering van de wereldrevolutie en een socialistische of communistische eenheidsstaat, aan welke term u maar de voorkeur geeft. Zolang zij nog steeds op het standpunt staan en in het openbaar verklaren dat zij moreel alleen gebonden zijn aan dat doel, wat betekent dat zij zichzelf een vrijbrief geven om misdaden te plegen, te liegen en te bedriegen (. . .) geloof ik dat we wanneer we zaken met hen doen, zelfs inzake de ontspanning in de wereld, ons dat goed voor ogen moeten houden.''

Felle reactie S U op
toespraak Reagan, Haig

Op 30 jan. reageerde het Russische persbureau Tass zeer fel op de uitlatingen van president Reagan. Tass beschuldigde Reagan van een ,,onwaardige'' manier van spreken over de USSR en het geven van een ,,verdraaid beeld'' van de werkelijkheid.

,,De president van de Verenigde Staten heeft zich opzettelijke vertekeningen veroorloofd in zijn beoordeling van het doel en het karakter van de internationale politiek van de Sowjet-Unie'', schreef Tass. Met name stoorde het Tass dat Reagan heeft gesproken over de ,,perfide politiek van de USSR, die zich de stichting van een internationale socialistische of communistische staat ten doel zou hebben gesteld''.

Tass meende dat de Amerikaanse president ,,de betekenis niet begrijpt van de richting van de veranderingen die zich in de wereld voltrekken''. ,,Die dragen'', aldus Tass ,,een objectief karakter en hangen noch van de USSR, noch van het optreden van de VS af'.

Ook sprekend over het SALT2-akkoord over strategische kernwapens heeft Reagan ,,de waarheid geweld aangedaan" meldde Tass, en de laakbare neiging vertoond ,,de SALT-onderhandelingen te koppelen aan problemen die met de beperking van strategische wapens niets van doen hebben"

Ook op de uitlatingen van de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, Alexander Haig, is van Sowjetzijde scherp gereageerd. Een commentator op de Sowjet-televisie noemde Haigs opmerking dat de Sowjet-Unie het internationale terrorisme bevordert een ,,belediging voor ons land", en ,,absurd".

Toelichting Dyess

De woordvoerder van het ministerie van buitenlandse zaken gaf desgevraagd enkele voorbeelden van Russische steunverlening aan terroristische bewegingen. Hij noemde:

- Russische opleiding en bewapening van leden van de Palestijnse bevrijdingsorganisatie.
- Het gebruik door Moskou van Cubaanse en Libische strijdkrachten.
- Sowjet-steun voor ,,zogenaamdenationale bevrijdingsbewegingen"
- ,,Gemene" propaganda-uitzendingen, bijvoorbeeld om de vrijlating van de Amerikaanse gijzelaars in Teheran te verhinderen.

NRC/H'blad (25-2-'81)constateerde dat er ondanks felle anti-Sowjet retoriek weinig lijn zat in de buitenlandse politiek van de nieuwe Amerikaanse regering in de eerste maand van haar optreden. Volgens deze krant was er op het gebied van de internationale politiek door de nieuwe regeerders nog niet veel denkwerk verricht. De felle aanval op Moskou was op zichzelf niet bevreemdend, aldus *NRC/H'blad.*

,,Sinds de Sowjet-invasie in Afghanistan had ook president Carter zich scherp tegenover Moskou opgesteld. Republikeinen en Democraten zijn het er de laatste tijd over eens dat de Sowjet-Unie bezig is zich tot de tanden te bewapenen en dat de VS hun politieke geloofwaardigheid alleen kunnen herstellen door een drastische opvoering van de defensiebegroting. Deze wil tot militaire ,,herrijzenis"plus het feit dat Washington de hervatting van het bewapeningsoverleg met Moskou wil laten afhangen van de houding van de Russen op andere gebieden dan SALT vormen de concrete punten die Washington tot nu toe in de Amerikaans-Russische relatie heeft geformuleerd.

Aan de noodzaak van militaire versterking van de VS kan nauwelijks worden getwijfeld, en de doctrine van ,,linkage" (koppeling) werd al graag door Henry Kissinger gehanteerd. Tot zover niets ongewoons dus. Wel verontrustend is dat Reagan, Haig en Weinberger zich in hun anti-Sowjet-retoriek hebben laten verleiden tot gevaarlijke simplificaties.

Met zijn klacht dat de Russen alleen maar uit zijn op de wereldrevolutie bevestigde president Reagan dat hij een verouderd beeld van de Sowjet-Unie en haar oogmerken heeft. Alexander Haig lanceerde de wilde beschuldiging dat de Russen het internationale terrorisme aanwakkeren, een aantijging die het State Department later niet met bewijzen heeft kunnen staven

Minister van defensie Weinberger zaaide verwarring ba de Europese bondgenoten met zijn mededeling dat de regering Reagan mogelijk de produktie van de neutronenbom toch ter hand zal nemen (zie ook hierna)

Afwisselend kon men hier horen dat de minister namens zichzelf en namens de hele regering had gesproken. Caspar Weinberger heeft misschien gelijk dat de neutronenbom een doeltreffender – en tegelijk minder rampzalig – wapen tegen Sowjet tank.: is dan de tactische kernwapens die in West-Europa zijn opgeslagen. Maar het neutronenwapen ligt politiek moeilijk bij de NAVO-bondgenoten. Door deze oude controverse weer aan te wakkeren, versterkte Weinberger tegelijk het verzet in sommige NAVO-landen tegen de (in december 1979 besloten) plaatsing van middellange-afstandsraketten in West-Europa

Dit incident beklemtoonde de indruk van ongecoordineerdheid die het buitenlandse beleid van de nieuwe regering tot nu toe kenmerkt. Bijna elke nieuwe Ariierikaanse regeringsploeg lijdt wel aan dit euvel. Naar alle waarschijnlijkheid zal Alexander Haig, die er direct al geen twijfel over liet bestaan dat hij de no. 1 in de formulering en uitvoering van Amerika's buitenlandse politiek is, de plooien spoedig glad kunnen strijken.

De Europese bondgenoten hebben goede redenen aan te nemen dat er meer samenhang in de nieuwe Amerikaanse buitenlandse politiek zal bestaan dan onder Jimmy Carter het geval was. De regering-Reagan heeft toegezegd dat de NAVO-bondgenoten intensief zullen worden geraadpleegd. Maar moeilijkheden met West-Europa kunnen niet uitblijven, nu president Reagan ernst maakt met zijn verkiezingsbelofte om de defensiebestedingen drastisch te verhogen. De Europeanen zullen vrijwel zeker onder Amerikaanse druk komen te staan om meer aan de gemeenschappelijke defensie bij te dragen.

Verder heeft de regering-Reagan het plan een bescheiden militaire macht in het Perzische-Golfgebied te stationeren, en het is verre van uitgesloten dat de VS daarbij steun van de NAVO-bondgenoten verwachten. Ook deze zaak is in West-Europa controversieel.

De Europeanen moeten er daarbij maar niet te veel op rekenen dat Alexander Haig, die als NAVO-commandant goed inzicht heeft gekregen in de problematiek van West-Europa, in intergouvernementeel overleg hier de bondgenoten de hand boven het hoofd zal houden.

Anticommunisme lijkt een opvallende plaats in deze aanvangsperiode van de regering-Reagan in te nemen. Een voorbeeld: El Salvador.

De westelijke ambassades ontvingen hier vorige week een memorandum van het State Department, waarin wordt betoogd dat de opStand in El Salvador geleidelijk aan veranderd is in een ,,schoolvoorbeeld" van indirecte militaire agressie door communistische machten". Het memorandum noemt met name de Sowjet-Unie, Oost-Duitsland en Vietnam als de schuldigen. Kennelijk is de regering-Reagan van plan de communistische wapenhulp aan de linkse opstandelingen in El Salvador aan te grijpen als een eerste test voor de Amerikaans-Russische betrekkingen en de mogelijkheid voor hervatting van het bewapeningsoverleg.

Gebrek aan kordaatheid valt de nieuwe regering op buitenlands politiek gebied niet te verwijten. Wel kan zich de omstandigheid wreken dat er in de regering-Reagan geen ,,conceptual thinkers", geen mannen met vast omlijnde internationale denkbeelden, zijn te vinden. De meeste waarnemers geloven hier niet dat Washington het op een crisis met de Sowjet wil laten aankomen. Als de Russen hun handen van Polen afhouden, kunnen vermoedelijk over een half jaar nieuwe SALT-onderhandelingen met Moskou beginnen.

AZIË (ZUID)

BANGLADESH

SAMENSTELLING KABINET

Het in april 1980 gereorganiseerde kabinet was eind 1980 als volgt samengesteld:

Defensie, coördinatie kabinet, wetenschap en technologie – president Ziaur Rahman; justitie en parlementszaken, ontwikkeling jeugd – vice-president Abdus Sattar; premier en onderwijs – Shah Azizur Rahman; vice-premier en industrie – Jamaluddin Ahmed; vice-premier, visserij en veeteelt – S.A. Bari: energie, waterstaat en vloedcontrole - Kazi Anwarul Haque; buitenlandse zaken – Mohammed Shamsul Huq; voedselvoorziening – Abdul Momen Khan; personeel - M. Majidul Huq; plaatselijk bestuur en plattelandsontwikkeling – Abdul Halim Choudhury; binnenlandse zaken – A. S. M. Mustafizur Rahman; financiën – Mohammed Saifur Rahman;) voorlichting en omroep - Shamsul Huda Choudhury; havens, scheepvaart en riviervervoer – Nurul Huq; land- en bosbouw – Nurul Islam ; burgerluchtvaart en toerisme – K. M. Obaidur Rahman; spoorwegen, wegen en wegtransport – Abdul Alim; jute – Habibullah Khan; religieuze zaken – Abdul Rahman; olie en minerale rijkdommen – Akbar Hossain; planning – Fasiuhuddin Mahtab; gezondheid en bevolkingscontrole – M. A. Matin; hulpverlening en rehabilitatie – Emran Ali Sarkar; textiel – Mansur Ali; PTT – A. K. M. Mayeedul Islam; arbeid en industrieel welzijn – Reazuddin Ahmed.

Bovendien waren er 11 staatsministers en 7 vice-ministers. (KCA)

(Vor. ber. pag. 43111-1980)

MISLUKTE COUPPOGING

Volgens niet-officiële bronnen werd op 17 juni 1980 (toen president Ziaur Rahman een bezoek aan Londen bracht) in het legerhoofdkwartier te Dacca een mislukte poging ondernomen om onder leiding van vier kolonels een militaire staatsgreep te plegen. Een van de vier officieren, kolonel Deedarul Alam, zou met enkele van zijn volgelingen naar Chittagong Hill Tracts zijn ontkomen.

Premier Shah Azizur Rahman noemde de zaak in een verklaring voor het parlement op 23 juni ,,onbetekenend" maar hij voegde daaraan toe dat enkele lagere officieren werden ondervraagd na het verschijnen van subversieve pamfletten. In antwoord op een vraag of kolonel Khandaker Abdul Rashid, een van de leiders van de coup van 15 aug. 1975 (pag. 205/3-'76), bij de zaak betrokken was, zei de premier op 28 juni daarop later terug te zullen komen.

Op 15 maart 1981 deelden advocaten mee dat toen drie kolonels en twee burgers terechtstonden op beschuldiging van het organiseren van een coup op 17 juni 1980. De vijf werden ook beschuldigd van het aanzetten van le-

gerpersoneel tot rebellie en van het houden van geheime bijeenkomsten. Volgens de advocaten hadden luitenant-kolonel Abdul Aziz Pasha en Kazi Munir (een student) schuld bekend en traden die als getuigen a charge op. Luitenant-kolonel Nurun Nabi en Mosharraf Husain (een bankbediende) hadden zich in de zin van de aanklacht onschuldig verklaard. Luitenant-kolonel Deedarul Alam tenslotte had schuld bekend t.a.v. enkele van de aanklachten. (Reuter 15-3)

GEVANGENISOPSTANDEN

Op 1 febr. 1980 braken gevechten uit in de centrale gevangenis van Rajshahi (ca. 90 mijl ten noordwesten van Dacca), nadat bevel was gegeven tot de overplaatsing van enkele gevangenen naar andere detentiecentra in Bangladesh. Bij de onlusten werden drie gevangenen gedood en 37 gewond. Uit protest daartegen riepen de oppositiepartijen op 9 febr. een algemene staking in Dacca uit, waarbij het tot botsingen kwam lussen stakers en de politie. Er werden twee personen gedood, ruim 50 gewond en 61 gearresteerd.

Van 19-23 maart 1980 gingen ruim 350 gedetineerden uit de centrale gevangenis van Dacca in hongerstaking. Zij eisten het recht op om in beroep te gaan tegen hun vonnissen, die door speciale militaire tribunalen waren gewezen. President Ziaur Rahman verleende daarop amnestie aan oud-president Khandaker Moshtaque Ahmed en 792 andere politieke gevangenen (zie pag. 43112-'80).

Op 5 juni 1980 raakten 21 bewakers in de centrale gevangenis van Dacca gewond tijdens gevechten met gevangenen die protesteerden tegen de terechtstelling van vier aanhangers van de Awami Liga de dag tevoren. Tijdens een op 7 juni door de Awami Liga uitgeroepen algemene proteststaking tegen deze terechtstellingen deden zich opnieuw botsingen tussen stakers en politie voor, waarbij 71 mensen werden gearresteerd.

Op 12 okt. 1980 namen ca. 900 gedetineerden de macht over in de gevangenis van Khulna. Zij namen 24 bewakers in gijzeling om hun eisen (verbetering van de omstandigheden in de gevangenis en een bespoediging van de rechtspleging) kracht bij te zetten. Op 21 okt. werd de gevangenis door gewapende politie bestormd om een eind te maken aan de gijzeling en – naar werd verklaard – de onderlinge gevechten tussen twee groepen gevangenen, die volgens de politie 34 doden hadden gevergd. Bij de gevechten tussen de gevangenen en de politie raakten 114 politiemannen 6 brandweerlieden en 5 gevangenisfunctionarissen gewond, aldus AP (23-10-80) en meer dan 750 gevangenen, aldus de *NZZ* (15-11 '80)

Volgens officiële gegevens vonden bij het oproer 39 gevangenen de dood, maar oppositiekringen spraken van meer dan 200 doden Naar werd beweerd zouden de meeste doden pas na de capitulatie van de opstandige gevangenen zijn gevallen De politie werd dan ook in het openbaar van massanioord beschuldigd, maar de regering ontkende dit en bleef bij het standpunt dat de doden voornamelijk bij gevechten tussen gevangenen onderling waren gevallen

Volgens de NZZ tarten de toestanden in de gevangenissen van Bangladesh al jaren elke beschrijving. De gevangenisopstand in Khulna was niet de eerste. Reeds eerder waren de gevangenen in Rangpur (noorden) en Mymensingh (oosten) in opstand gekomen. Nadat de gevangenen in Khulna reeds geruime tijd zonder succes een verbetering van de ellendige gevangenisomstandigheden hadden verlangd – in deze gevangenis waren bij een toegelaten capaciteit van 245 in totaal 911 gevangenen samengeperst – , overweldigden zij in korte tijd de bewakers en andere functionarissen. In een handvest van 23 punten herhaalden de gevangenen hun eisen, maar gesprekken met de plaatselijke autoriteiten bleven zonder resultaat, en na een belegering van anderhalve week bestormde de politie op last van de minister van binnenlandse zaken de gevangenis.

De oppositiepartijen slaagden er eind oktober in een proteststaking te organiseren, waaraan door grote delen van de bevolking werd deelgenomen, aldus de NZZ. President Ziaur Rahman beschuldigde daarop de Awami Liga en de socialistische Jatiya Samajtantrik Dal (JSD) van subversieve activiteiten in opdracht van buitenlandse krachten, (The Times, Le Monde, *NZZ*)

ONRUST IN CHITTAGONG HILL TRACTS

In febr. en maart 1980 zou het leger van Bangladesh forse verliezen hebben geleden in gevechten met guerrilla-strijders van stammen uit de Chittagong Hill Tracts.

Dit heuvelland' van Chittagong (5093 vier kante mijl) wordt bewoond door 13 stammen, waarvan de leden etnisch verschillen van de Bengalezen en ook religieus De grote meerderheid van de stamleden is boeddhistisch of christelijk De drie voornaamste stammen (Chakma, Bohmong en Maung) zijn van Mongoolse afkomst, zij worden volgens de traditie bestuurd door erfelijke stamhootden

Onder het Britse bewind (tot 1947) werd het gebied rechtstreeks bestuurd door de gouverneur van Bengalen, terwijl het plaatselijk bestuur werd uitgeoefend dooi stamleden Niet stamleden was het verboden zich in het gebied te vestigen of daar land aan te kopen

Nadat het gebied in 1947 deel van Oost Pakistan werd begonnen zich daar echter moslems te vestigen en die ontwikkeling zette zich voort nadat Bangladesh in 1977 zijn onafhankelijkheid had verworven De moslem bevolking van de Hill Tracts nam tussen 1961 en 1974 met 111% toe (volgens VN bronnen) eii telde volgens The Observer (27 4 '80) ca 200 000 lederi of wel 40% van de totale bevolking

Nadat beroepen op sjeik Moejiboer Rahman en na diens dood op president A M Sayem het gebied regionale autonomie te verlenen on beantwoord waren gebleven, begon in 1975 een guerrilla onder leiding van Manabendra Larrna een voormalig onafhankelijk lid van de Jatiya Sangsad

De klachten van de Chakma-bevolking hadden volgens Tht Observer betrekking op a) de officiele aanmoediging tot kolonisatie door boeren uit de overbevolkte vlakten van Comilla, Noakhali en Mymensingh; bi de bouw door de regering van een moskee in een dorp, zodra daar tien moslem-gezinnen zijn gevestigd; c) het Kaptai-project (dam en waterkrachtcentrale), waardoor 62.000 acres onder water zijn komen te staan en duizenden ontheemde boeren in vluchtelingenkampen leven; en d) arrestaties zonder opgaaf van reden, plundering van huizen, in brand steken van de oogst, verkrachting en marteling door regeringstroepen.

Op 25 maart 1980 zouden militairen van Bangladesh tussen 200 en 600 ongewapende mannen, vrouwen en kinderen hebben doodgeschoten om wraak te nemen voor de moord op 22 militairen verscheidene maanden eerder, aldus parlementslid Salauddin Qader Chowdhury van de oppositionele Moslem Liga. Volgens mensen uit de buurt zou de plaatselijke militaire commandant, kapitein Kalam, boeddhisten hebben uitgenodigd voor een bespreking over reparatie van het klooster in de vroege morgen van 25 maart. Zijn manschappen, verdekt opgesteld in de omringende bosjes, openden toen het vuur op de niets vermoedende menigte. Overlevenden werden door moslem-kolonisten achtervolgd en vermoord, aldus The Observer (27-4-'80).

Maar volgens een verklaring van het Hoge Commissariaat van Bangladesh te Londen, aldus The Times (27-1-'81), ,,vieleen groep stamleden, gewapende ongelovigen, de veiligheidsposten te Kalampati aan..., terwijl zij tegelijk de huizen van niet tot de stammen behorende Bengalese kolonistengezinnen in brand staken". Daarop kwam het tot een botsing tussen stamleden en kolonisten, die de veiligheidstroepen ,,onder controle" bracht.

Het Hoge Commissariaat gaf in jan. 1981 toe dat het gebied het toneel is van ernstige mettelooshеid en dat daar moord, brandstichting en plundering voorkomen. Maar onkend werd elk overdreven geweld of repressiebeleid van de kant van de regeringstroepen. De schuld voor de wanorde werd niet gelegd bij de stamleden, maar bij een ,,groep" terroristen en bandieten" en bij „ongelovigen", die de stammen tot een militant optreden provoceren. Ook werd ontkend dat het aantal poli-

tiemannen en militairen in het gebied was uitgebreid. (The *Observer* had melding gemaakt van 100.000 gewapende manschappen om op de feitelijke staat van beleg toe te zien.)
Drie hulpverleners, die uit het gebied waren teruggekeerd. hadden volgens *The* Times kort tevoren een beeld geschetst van repressie, verdrijving uit het woongebied en ontwijding van boeddhistische tempels. Andere, onafhankelijke bronnen hadden melding gemaakt van moorden, verkrachtingen en ontvoeringen.

Op 10 april 1980 was bericht dat de regering pogingen had ondernomen om vredesonderhandelingen met de guerrillastrijders te beginnen. Zij had twee gevangengenomen rebellenleiders, o.w. een broer van Larma, vrijgelaten en een commissie ingesteld onder leiding van de minister van binnenlandse zaken, Mustafizur Rahman, om methodes aan te bevelen ter oplossing van de crisis. Maar deze maatregelen bleken geen effect te sorteren en op 2 mei meldden Indiase bronnen dat de strijdkrachten en de politie in het district aanzienlijk waren versterkt.

NEPAL

WIJZIGING GRONDWET. ALGEMENE VERKIEZINGEN

Op 15 dec. 1980 vaardigde koning Birendra een decreet uit met amendementen op de grondwet, die in grote trekken overeenstemden met de door Birendra op 16 dec. 1979 toegezegde hervormingen (pag. 44511-1980).De belangrijkste wijzigingen waren:
a) Er zullen elke vijf jaar rechtstreekse verkiezingen worden gehouden voor 112 zetels in de Nationale Vergadering (Rashtriya Panchayat). Tot dusver werd de Nationale Vergadering voor een periode van vier jaar indirect gekozen door de leden van lagere raden.
b) De bezetting van 28 extra zetels (voorheen 23) blijft geschieden via persoonlijke benoeming door de koning.
c) De premier wordt gekozen door de leden van de Nationale Vergadering i.p.v. door de koning.
d) Het kabinet, door de koning op aanbeveling van de premier benoemd, is verantwoordelijk jegens de Nationale Vergadering.
e) De proclamatie van Nepal tot een zone van vrede zal als een leidend beginsel in de grondwet worden opgenomen. (De koning had zijn land tot vredeszone geproclameerd op de topconferentie van niet-gebonden landen in sept. 1973 te Algiers.)

Aankondiging verkiezingen. Stakingen en boycotactie

Op 22 maart 1981 maakte radio-Katmandoe bekend dat op 9 mei – voor het eerst sinds 22 jaar – verkiezingen voor de Nationale Vergadering zouden plaatsvinden. Omstreeks acht miljoen Nepalezen ouder dan 20 jaar (ongeveer de helft van de bevolking) waren stemgerechtigd De verkiezingen zouden niet op basis van politieke partijen worden gehouden, aangezien het referendum van 2 mei 1980 een verwerping van eeri meer-partijensysteem had opgeleverd (pag. 44413-'80).
Op 27 maart waren in de steden Katmandoe, Patan en Bhaktapur alle winkels gesloten in het kader van een algemene staking die door studenten was georgariiseerd. Studentenleiders verklaarden met hun actie vrijlating van politieke gevangenen te willen bewerkstelligen. Ook wilden zij de regering ertoe dwingen een eind te maken aan de enorme prijsstijgingen van de laatste jaren.
Volgens de Nepalese studentenfederatie werden op 27 maart meer dan 300 studenten gearresteerd. De autoriteiten wilden dit bericht niet bevestigen.

Voor de 112 verkiesbare zetels werden 1.100 kandidaten gesteld, o.w. 39 vrouwen. Alle kandidaten dienden volgens de grondwet lid te zijn van de zeven door de regering gecontroleerde standsorganisaties.
Een aantal (verboden) oppositiepartijen riep op tot een boycot van de verkiezingen. Daartoe behoorden de door ex-premier B. P. Koirala geleide factie van de Nepalese Congrespartij en de pro-Chinese Communistische Partij van Man Mohan Adhikari. De 66-jarige Koirala noemde de gewijzigde grondwet ,,anti-democratisch'' en de verkiezingen ,,zinloos''.
Daarentegen werkten twee andere politieke partijen aan de verkiezingen mee: de pro-Russische Communistische partij o.l.v. K. J. Rayamajhi (die 39 kandidaten stelde) en een van de Congrespartij afgescheiden factie, de Subarna Groep of de ,,Groep van de 38''.
Aanvankelijk had een comité van hooggeplaatste aanhangers van het Panchayat-systeem voor elke kieskring de ,,officiële'' kandidaat aangewezen. Maar dat leidde tot heftig verzet van andere Panchayat-aanhangers die eigen kandidaten stelden.
Van de oude generatie van politici wensten enkelen geen kandidatuur meer zoals de oud-premiers Tulsi Giri en Kirti Nidhi Bista. Als vertegenwoordiger van een nieuwe generatie gold een 37-jarige vrouw, Nani Maiya Dahal, die een campagne voerde uit naam van de onderdrukten.

De oppositiegroeperingen die de verkiezingen boycotten waren van mening dat de grondwet geen voldoende democratie waarborgde en de koning te veel macht liet.
In het bijzonder richtte de kritiek zich op de procedure voor de benoeming van een premier. Deze moest de stemmen van minstens 60% van alle afgevaardigden op zich verenigen. Als onder die voorwaarde geen premier werd gekozen, dan kon de koning naar eigen goeddunken uit drie door het parlement voorgestelde kandidaten de nieuwe premier aanwijzen.
Ook werd de indeling van de kieskringen volgens geografische kriteria als direct tegen de partijen gericht beschouwd. De kleinste kieskring, Manag, omvatte 4.000 kiesgerechtigden, terwijl er in de hoofdstad Katmandoe 100.000 kiesgerechtigden per kieskring waren. Vooral in de stedelijke agglomeraties en in het relatief dichtbevolkte Terai hebben de partijen hun politieke basis, aldus de NZZ (9-5).

Verkiezingsresultaat

Hoewel de telling van de stemmen voor de verkiezingen van 9 mei op 22 mei nog niet was voltooid, tekende zich toen reeds een politieke verandering af.
Ongeveer de helft van de gekozen parlementsleden zijn nieuwelingen, voor het merendeel jonger dan 40 jaar. Diverse officieel door de regering gesteunde kandidaten werden verslagen door dissidente vertegenwoordigers uit het Panchayat-kamp. Minstens 16 afgevaardigden moeten volgens de NZZ (23-5)als leden van de niet-toegelaten partijen worden beschouwd.
Slechts één van de 39 kandidaten van de pro-Moskou factie van de Communistische Partij werd volgens *AFP/AP* (19 mei) gekozen, terwijl dissidenten van de Nepalese Congrespartij 5 zetels wonnen.
Premier Surya Bahadur Thapa behaalde een duidelijke meerderheid in zijn kieskring, maar velen van zijn aanhangers verloren van onbekende nieuwelingen; zij wisten slechts 41 van de 112 verkiesbare zetels te bemachtigen.
Thapa meldde zich als kandidaat voor het premierschap aan, evenals Nani Maiya Dahal – een van de twee vrouwen in het parlement – en K. I. Singh, een ex-premier.
Ondanks de boycotoproep van een deel van de oppositie bracht volgens persbureaus ca. 51% van de 7,8 mln kiesgerechtigden zijn stem uit. De regering sprak van ruim 60%, de oppositie van 30, hoogstens 40%.
De opkomst van ruim de helft van de kiezers kan volgens The Economist (23-5) worden beschouwd als een overwinning voor de krachten van de stabiliteit onder leiding van koning Birendra. (NZZ, Le Monde, FAZ, NRCI H'bladj

(Vor. ber. pag. 44413-e.v.-1980)

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20.

ISRAËL VALT IRAAKSE KERNREACTOR AAN

Op 8 juni 's middags maakte de Israëlische regering in een speciaal communiqué bekend dat de Israëlische luchtmacht op 7 juni in een vijf minuten durende verrassingsaanval de Iraakse kerncentrale in Tamuz bij Bagdad had vernietigd. De aanval had op 7 juni (1e pinksterdag) plaatsgevonden om de 100 a 150 buitenlandse technici niet in gevaar te brengen. Niettemin vond één Franse technicus de dood.
De Israëlische regering motiveerde de verrassingsaanval als volgt: ,,Al lang hebben wij met zorg vervuld de vestiging gevolgd van de kernreactor Osirak. Wij vernamen dat deze reactor, ondanks camouflage, ten doel heeft kernbommen te vervaardigen. Het doelwit van deze bommen was Israël."
In de verklaring werd verder gezegd dat de Iraakse president Saddam Hoessein dit ronduit heeft toegegeven. ,,Toen de Iraanse luchtmacht de reactor (in sept. '80) trof liet Saddam Hoessein weten dat de poging van de Iraniërs vergeefs was omdat de reactor gebouwd was voor gebruik tegen Israël."
De aanval van de Israëlische luchtmacht werd later die dag bevestigd door Irak. Het land gaf echter geen aanwijzing omtrent de aangerichte schade, maar verklaarde dat zijn wetenschappelijke ontwikkeling er niet door achterop zal raken. In een korte Iraakse verklaring werd gezegd dat de centrale was aangevallen door negen Israëlische vliegtuigen, die (volgens de Israëlische verklaring) behouden zijn teruggekeerd op hun basis.
De Israëlische actie leidde onmiddellijk tot scherpe officiële internationale afkeuring, waarop in een volgende aflevering nader wordt ingegaan.

De Israëlische premier Begin wees die kritiek nog dezelfde dag van de hand met de stelling dat de vernietiging van de Iraakse reactor ,,een kwestie van het voortbestaan van het joodse volk" is. Tot de aanval was besloten, aldus Begin, omdat Israël over inlichtingen beschikte dat Irak in juli of september met de aanmaak van kernbommen kon beginnen. Na het ,,heet" (kritisch) worden van de reactor had Israël machteloos moeten berusten in de ,,uitsluitend tegen Israël gerichte Iraakse atoombewapening". Een latere aanval, na het kritisch worden van de reactor, zou rampzalige gevolgen hebben gehad.
,,Een bombardement had dodelijke radioactiviteit over Bagdad kunnen verspreiden hetgeen honderden, wellicht duizenden onschuldige mannen, vrouwen en kinderen had kunnen deren. Wij zijn Joden en wij zouden onder geen enkele voorwaarden een dergelijke maatregel hebben genomen," aldus Begin.
De Israëlische premier herhaalde dat de aanval op Osirak ,,zuiver defensief' was. ,,Israël kan niet met de armen over de borst toezien hoe drie of vier atoombommen worden gemaakt met de kracht van de bom op Hirosjima en dan maar leven bij de dag."

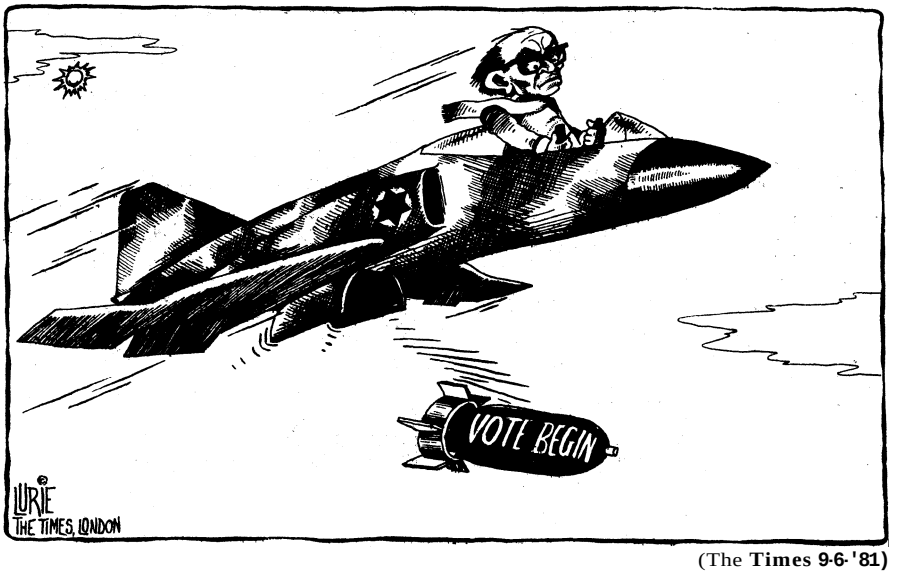
Het besluit de reactor uit te schakelen werd volgens *NRC/H'blad* (9-6) in oktober 1980 genomen. Verdeeldheid binnen de regering en andere factoren leidden tot uitstel. Die verdeeldheid is blijven bestaan: vijf ministers onder wie vice-premier Yadin, onderminister van defensie Zipori, en minister van financiën Arridor, hebben zich tegen de aanval uitgesproken. Aan de andere kant dreigde minister Sharon van landbouw met aftreden als de Iraakse centrale niet zou worden aangevallen.
De socialistische oppositieleider Peres zei op 9 juni bezwaar te hebben gemaakt tegen het door Begin gekozen moment de reactor bij Bagdad te vernietigen. De socialisten vrezen dat Begins Likoedpartij op 30 juni, de datum van de parlementsverkiezingen, royaal de vruchten van deze spectaculaire actie zal plukken.

Het Franse ministerie van buitenlandse zaken deelde in de nacht van 8 op 9 juni mee dat slechts één van de twee reactors van het atoomcentrum bij de Israëlische actie zwaar was beschadigd en wel de reactor die geen kernbrandstof bevatte.

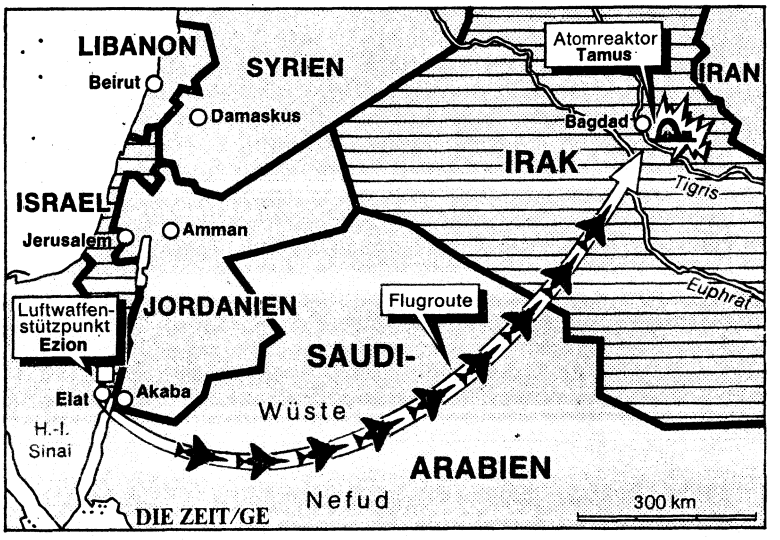
Terwijl de Amerikaanse regering officieel ontkende op de hoogte te zijn geweest van de Israëlische plannen, meldden Amerikaanse militaire deskundigen volgens *NRC/H'blad* (9-6) dat negen Israëlische toestellen van het type F-16 en zes van het type F-15 via het luchtruim van Saoedi-Arabië naar Irak waren gevlogen. De Israëlische piloten hadden onderling Arabisch gesproken en zich voor Jordaniërs uitgegeven om de Saoedi's te misleiden.

De ***NZZ*** berichtte op 12 juni vanuit Washington dat de Israëlische toestellen vlak boven de woestijngrond hadden gevlogen, waardoor zij niet alleen de radar van de vier AWACS-toestellen waarover de VS in Saoedi-Arabië beschikken hadden weten te ontwijken, maar ook de grondstations in Saoedi-Arabië, Irak en Jordanië. De AWACS-toestellen zouden te ver van de Israëlische vliegroute verwijderd zijn geweest, wat tot de speculatie aanleiding gaf dat Israël van hun routes en tijdschema's op de hoogte was en de aanval dienovereenkomstig plande.

Op 11 juni onthulde de Israëlische premier Begin dat de Israëlische luchtmacht niet alleen de atoomreactor bij Bagdad maar ook een veertig meter er onder liggende geheime atoombunker had vernietigd. Volgens Begin werd

(The **Times 9-6-'81)**

deze bunker in gereedheid gebracht voor het produceren van de Irakese atoombom. De bovengrondse reactor werd volgens Begin door de Irakezen wel volgens de regels van het niet-verspreidingsverdrag van atoomwapens geleid, maar de ondergrondse bunker werd aan deze regels onttrokken.
Op 12 juni corrigeerde Begin deze onthulling: De ondergrondse atoombunker lag 4, niet 40 meter onder de reactor.

De raad van bestuur van het Internationaal Atoomenergie Agentschap (IAEA), die op 12 juni te Wenen bijeenkwam, noemde het ,,hoogst onwaarschijnlijk" dat een kerninstallatie als de Iraakse reactor in het geheim kon worden gebruikt om kernwapens te maken. Niet-vreedzaam gebruik van een dergelijke reactor ,,kan technisch niet worden uitgesloten maar zou hoogst waarschijnlijk worden ontdekt".
Volgens het IAEA is het ,,praktisch onmogelijk" faciliteiten onder een reactor aan te leggen, aldus de door IAEA-directeur Eklund voorgelezen verklaring.

Le Monde (10-6) vroeg zich af welk recht Israël heeft te weigeren het Non-Proliferatie Verdrag te ondertekenen en zelf over kernwapens te beschikken (27 kernbommen volgens de Egyptische minister van buitenlandse zaken Ali in een verklaring van eind april) en dan de pretentie te hebben dat het zijn buurlanden, die het NPV wel hebben ondertekend, mag verhinderen een nucleaire industrie te ontwikkelen.

Bij de laatste inspectie in januari 1981 werd volgens IAEA-functionarissen in het Osirak-centrum geen enkele aanwijzing gevonden dat Irak zich met iets anders dan vreedzame nucleaire activiteiten bezighield, aldus de Volkskrant (10-6). Dit blad schreef voorts:

,,Volgens de laatste IAEA-gegevens was Irak zelfs voor de Israëlische aanval, waarbij zeker één van de in aanbouw zijnde kernreactoren in het Osirak-centrum zwaar werd beschadigd, op zijn minst nog 10 jaar verwijderd van het tijdstip, waarop het technologisch in staat zou zijn een eigen kernbom te maken. Volgens functionarissen van het Weense atoomenergie-bureau waren de 13 kilo hoog-verrijkt uranium, die Irak voor zijn kernonderzoekcentrum van Frankrijk had ontvangen niet voldoende voor een kernexplosie. Daar zou minstens 25 kilo voor nodig zijn geweest.
Irak heeft geen verrijkingsinstallatie om zelf uranium tot ,,bomkwaliteit" te verrijken. Het heeft ook geen opwerkingsfabriek, waar langs chemische weg uit gebruikte reactorbrandstof aanzienlijke hoeveelheden plutonium voor het maken van kernbommen zouden kunnen worden afgescheiden. Wel heeft het Osirak-centrum onlangs bij Italië een aantal ,,hot cells" (hermetisch gesloten en afgeschermde ruimten) besteld, waarin plutonium kan worden vrijgemaakt. Volgens het IAEA kunnen in deze faciliteiten echter slechts zeer minieme hoeveelheden plutonium worden verkregen.
Voor het maken van een bruikbare kernbom is minstens zeven kilo zuiver plutonium-239 nodig. Het zou een hele tijd duren, voordat Irak genoeg plutonium voor een bom zou hebben verzameld. Naast de beperkte mogelijkheden van de ,,hete cellen" was ook de verwoeste Osirak-reactor door de hoge verrijkingsgraad van zijn uraniumbrandstof slechts in staat zeer geringe hoeveelheden plutonium te produceren. De installatie was in feite ongeschikt voor een land dat er op uit is een plutoniumbom te maken, aldus de IAEA-functionarissen.
De controle die het Weense atoomenergiebureau op de partners van het Non Proliferatie Verdrag uitoefent is niet waterdicht. Het bureau kan ook niet verhinderen dat een land tegen de afspraken in toch een kernbom vervaardigt. Maar de controle in de vorm van een plutonium-boekhouding, regelmatige inspecties ter plaatse en diverse soorten verzegelde bewakingsapparatuur maken het een kwaadwillend lid wel heel erg moeilijk ongemerkt splijtstoffen te verduisteren en heimelijk aan een bom te werken. In de meeste gevallen zou zoiets tamelijk vroegtijdig door het IAEA-systeem worden gesignaleerd en in daartoe bestemde VN-organen openbaar worden gemaakt..."

Het Iraakse kernproject

Irak zette zijn eerste schreden op het gebied van de kernenergie in 1968. Toen kocht het een IRT-2000 onderzoeksreactor van de Sowjet-Unie.
Ontevreden over de trage voortgang van het nucleaire programma richtte Irak zich vervolgens op het Westen. In 1975 bood Frankrijk bij monde van de toenmalige gaulistische premier Jacques Chirac zijn medewerking aan. Tijdens een bezoek van Iraks ,,sterke man" Saddam Hoessein aan Frankrijk werd op 8 sept. 1975 een samenwerkingsakkoord geparafeerd (pag. 654/1-'75) en op 18 nov 1975 ondertekenden beide landen het ,,akkoord over de samenwerking i.z. het vreedzaam gebruik van de kernenergie" (*Journal Officiel* d.d. 18-6-1976).
Volgens dit akkoord verplichtte Frankrijk zich tot de levering van een onderzoeksreactor van het type Osiris (70 megawatt) en, aldus de *Volkskrant* (10-6-'81), van 84 kg hoog-verrijkt uranium. Met de overeenkomst was een bedrag van 275 mln Iraakse oliedollars gemoeid.
De overeenkomst, waarvan de technische details overigens geheim bleven, ontlokte de nodige kritiek. Van Israël in de eerste plaats, maar ook van de Verenigde Staten. Maar Parijs wees erop dat Irak in 1968 het verdrag tegen de verspreiding van kernwapens, het zg. Non Proliferatie Verdrag, heeft ondertekend (geratificeerd in okt. 1969) en dus onder toezicht van het Internationaal Atoombureau staat; daarnaast zouden er waterdichte afspraken met Irak gemaakt zijn over de teruggave van al het gebruikte uranium.
Intussen probeerde Frankrijk de Iraakse regering te overreden tot een herziening van de nucleaire overeenkomst. Voorgesteld werd om een ander type reactor te bouwen, dat uranium met een veel lager verrijkingsgehalte (het z.g. caramel met een verrijkingsgraad van 3 a 8%) zou verbruiken, waardoor de kans om uit dat materiaal een atoombom te fabriceren vrijwel tot nul zou worden gereduceerd. Irak hield echter vast aan de oorspronkelijke overeenkomst, waarna Frankrijk zijn poging staakte en in de zomer van 1980 de eerste 12 kg tot ruim 90% verrijkt uranium leverde.

Begin maart 1980 had Frankrijk toegezegd Irak 72 kg tot 93% verrijkt uranium te leveren, wat volgens het Britse Lagerhuislid Winston Churchill (The Times 11-7-'80) neerkwam op een voorraad van drie jaar voor de Osiris 70 reactor en wat z.i. voldoende splijtbaar materiaal opleverde om drie atoombommen te maken. Voorts kre-

w

gen ca. 600 Iraakse technici een opleiding in Frankrijk.
Daarnaast sloot Irak een aantal akkoorden voor de aanschaf van nucleaire technologie met Brazilië, Italië en Portugal.

Begin januari 1980 ondertekende Irak met Brazilië (dat ca. 40% van zijn olie-invoer uit Irak betrekt) een akkoord voor samenwerking op het gebied van nucleaire technologie. Brazilië zou Irak ru en laag-verrijkt uranium verkopen alsmede uitrusting. Het zou Irak de kennis leveren om uranium te zoeken en te bewerken en om kernreactoren te bouwen, en het zou helpen bij de opleiding van technici. Het akkoord voorzag niet in de overdracht van de ,,gevoelige technologie'', die door West-Duitsland aan Brazilië geleverd wordt in het kader van het atoomakkoord dat deze landen in 1975 met elkaar sloten.
,,De kennis op het gebied van uraniumverrijking en -opwerking, alsmede de levering van hoogwaardig verrijkt uranium vallen onder strikte internationale veiligheidsafsprakcn en maken geen deel uit van ons akkoord met Irak'', aldus de woordvoerder van het Braziliaanse ministerie van buitenlandse zaken, Bernardo Pericas.

In maart 1980 beschuldigde de Amerikaanse regering Italië ervan ,,gevoelige technologie'' over te dragen aan Irak, met inbegrip van een z.g. ,,hete cel'' (een speciaal met loden schilden bedekt laboratorium voor het behandelen van radio-actieve stoffen zonder stralingsrisico en voor het abstraheren van plutonium), waardoor Irak voldoende plutonium zou kunnen produceren om binnen een jaar een atoombom te vervaardigen (IHT 19-3-'80/Le Monde 20-3-'80). Voorts uitte het Amerikaanse State Department zijn ,,bezorgheid'' over de mogelijkheid dat het aantal Iraakse wetenschappers dat in Italië werd opgeleid Irak in staat zou stellen in de toekomst zonder hulp van buitenaf zijn eigen nucleaire programma op gang te brengen.
Maar Italië liet op 19 maart 1980 weten dat het laboratorium (voor het bestuderen van uranium en andere stoffen) geleverd werd als onderdeel van een in 1976177 na overleg met Amerikaanse functionarissen gesloten overeenkomst (ondertekend in febr. 1978); dat het laboratorium begin 1980 gereed zou zijn als begin van de uitvoering van de overeenkomst. die ook betrekking had op drie andere laboratoria voor het bestuderen van medische en agrarische toepassingen van kernenergie. Voorts werd verklaard dat slechts ca. 15 Iraakse wetenschappers in Italië werden opgeleid. Italië (dat omstreeks een derde van zijn olie uit Irak betrok) wenste rekening te houden met de verwachtingen van landen uit de Derde wereld, die van kernenergie voor vreedzame doeleinden afhankelijk waren.

Op 27 maart 1980 bevestigde de Portugese nationale energiecommissie dat Portugal (dat ruim 40% van zijn olie uit Irak betrekt) met Irak een overeenkomst had gesloten voor de levering van voor wapens ongeschikt verrijkt uranium (de hoeveelheid werd niet vermeld) in ruil voor olie en handelsconcessies.
Volgens Der Spiegel (25-8-'80) verwierf Irak ook technische know-how door samenwerkingsverdragen met Zweden en Pakistan.

Eerdere acties tegen Franse reactor. Verklaringen Irak en Frankrijk

De levering van de Franse Osiris-reactor aan Irak werd vertraagd tot 1981 als gevolg van sabotage-acties.

In de nacht van 5 op 6 april 1979 drong een commando-eenheid van onbekende herkomst een hal van de ,,Constructions Navales et Industrielles de la Méditerranée'' (CNIM) in Seyne-sur-Mer bij Toulon binnen, waar zij een aantal vitale reactoronderdelen (,,bijenkorven''), die lagen te wachten op verscheping naar Irak, door drie krachtige springladingen vernietigden. Niemand eiste ooit de verantwoordelijkheid voor de aanslag op, maar o.a. door het Westduitse weekblad Der Stern en het Britse magazine Now werden sporen gevonden die duidelijk leidden naar de Mossad, de Israëlische geheime dienst. Door de bomaanslag liep de bouw van de centrale bij Tamuz een vertraging van enkele maanden op, aldus de Volkskrant (10-6-'81).

Vervolgens werd op 14 juni 1980 de Egyptische kernfysicus Yahia el-Meshad in zijn hotelkamer te Parijs vermoord. De 48-jarige El-Meshad, in de VS en Moskou opgeleid en gedurende meerdere jaren de leider van het Egyptische atoomprogramma, werd omschreven als het hoofd van het Iraakse atoomenergie-agentschap. (Zijn Iraakse voorganger, professor Hoessein Shadristani, zat volgens de *FAZ* d.d. 23 juli 1980 in de gevangenis. Hij was in sept. 1979 ter dood veroordeeld, maar het doodvonnis was in gevangenisstraf omgezet. Naar verluidt zou Shadristani inlichtingen aan Israël hebben doorgegeven.)
Ook reeds in dec. 1979 zou in een hotel te Parijs een aanslag op El-Meshad zijn gepleegd. Hij was begin juni 1980 opnieuw naar Parijs gekomen, om de eerste voor Irak bestemde lading hoog-verrijkt uranium te onderzoeken en zich vertrouwd te maken met de veiligheidsmaatregelen bij de omgang met dit gevaarlijke materiaal.
De Franse politie hield de moord vier dagen geheim, maar ook dit maal ontbrak van de dader(s) elk spoor. Opnieuw rees de verdenking dat de Mossad er de hand in had. De enige getuige van de moord kwam nog vóór het afleggen van een verklaring bij een ,,banaal verkeersongeluk'' op de boulevard Saint Germain te Parijs om het leven. Volgens de Israëlische radio zou het Iraakse atoomprogramma door de moord op El-Meshad twee jaar zijn vertraagd, maar dat werd door deskundigen betwijfeld.
Tijdens een persconferentie op 20 juli 1980 te Bagdad leverde president Saddam Hoessein voor het eerst in het openbaar een felle aanval op de ,,in Europa gevoerde campagnes'' tegen de levering door Frankrijk aan Irak van zeer verrijkt uranium. De ,,zionistische kringen in Europa'' stellen dat ,,Irak op het punt staat de atoombom te produceren. Maar,'' zo vervolgde Saddam Hoessein: .,Zij weten zeer wel dat Irak een verdrag i.z. non-proliferatie van atoomwapens heeft getekend en dat de huidige onderzoeksprogramma's alleen ten doel hebben het gebruik van de kernenergie voor vreedzame doeleinden.''

Op 29 juli 1980 publiceerde het Franse ministerie van buitenlandse zaken de volgende verklaring:

,,De Franse regering verbaast zich over de fantastische beweringen en beschuldigingen die onlangs zijn verbreid m.b.t. haar nucleaire samenwerking met Irak, ondanks reeds verschafte nauwkeurige inlichtingen door de bevoegde Franse autoriteiten en organismen.
1) Zij constateert dat Irak, net als elk land, recht heeft op vreedzaam gebruik van de kernenergie, en zij ziet niet in uit hoofde van welke beginselen het (Irak)dit recht zou kunnen worden ontzegd.
2) Zij herinnert eraan dat Irak, dat is toegetreden tot het Non Proliferatie Verdrag, de controle* van het Internationale Atoomenergie Agentschap (IAEA) op al zijn nucleaire activiteiten heeft aanvaard. Er is geen reden aan de doeltreffendheid van deze controles te twijfelen, die zich uitstrekken over alle landen die met de IAEA een garantie-akkoord hebben getekend.
3) Zij beklemtoont dat volgens de bepalingen van het Frans-Iraakse akkoord van 18 november 1975 Irak tegenover Frankrijk bovendien zijn verplichting heeft bevestigd de materialen, uitrustingen en installaties, ontvangen in het kader van de samenwerking tussen de twee landen, te onderwerpen aan de controles van de IAEA.
4) Zij vestigt er de aandacht op dat het merendeel van de onderzoekreactors, die in de wereld functioneren, door zeer verrijkt uranium worden gevoed. Zij ziet dus niet in hoeverre de levering van een brandstof van dit type aan Irak een nieuw element zou vormen.
5) Zij verzekert dat de modaliteiten van de leveranties van dit uranium corresponderen met de behoefte op zichzelf van de geleverde onderzoekreactor, dat die (leveringen) dienovereenkomstig zijn geprogrammeerd en dat zij zijn omringd met alle noodzakelijke voorzorgsmaatregelen. Tot besluit bevestigt de Franse regering dat haar samenwerking met Irak volmaakt legitieme doeleinden nastreeft en met alle garanties is omringd. Zij zal op die weg voortgaan zonder te wijken voor pressie of manoeuvres.''

Inmiddels was de in juni 1980 geleverde mini-reactor Isis (800 kilowatt) bijna gereed. De grotere Osirak-reactor zou tegen eind 1980 worden geleverd. Volgens Franse opgaven had de mini-reactor een lading van 3 kg verrijkt

* Hoewel Irak weigerde trilaterale akkoorden met Frankrijk en de IAEA te tekenen over waarborgen, bleek uit brieven die tussen Frankrijk en Irak werden uitgewisseld (in sept. 1979 door de IAEA gepubliceerd) dat Irak de IAEA zou voorzien van ontwerp-informatie over zijn nucleaire faciliteiten ,,zo spoedig mogelijk vóór nucleair materiaal in een nieuwe faciliteit wordt geïntroduceerd'' en dat Irak de IAEA in kennis zou stellen van ,,elke onverwachte overdracht aan Irak van nucleair materiaal dat volgens de eisen aan waarborgen moet zijn onderworpen . . . als de zending één effectieve kilo te boven gaat''.

uranium nodig en de Osirak-reactor een lading van 15,4 kg. Als beide reactors operationeel zijn, zou het Iraakse onderzoekscentrum volgens Le Monde (31-7-'80) omstreeks 600 ingenieurs en technici in opleiding kunnen herbergen.
Op 26 sept. meldde dit blad dat Frankrijk onlangs een eerste lading van tot 93% verrijkt uranium had geleverd voor het laten functioneren van de mini-reactor. De hoeveelheid was minder dan 12 kg, terwijl voor de vervaardiging van een atoombom minstens 20 kg nodig zouden zijn.

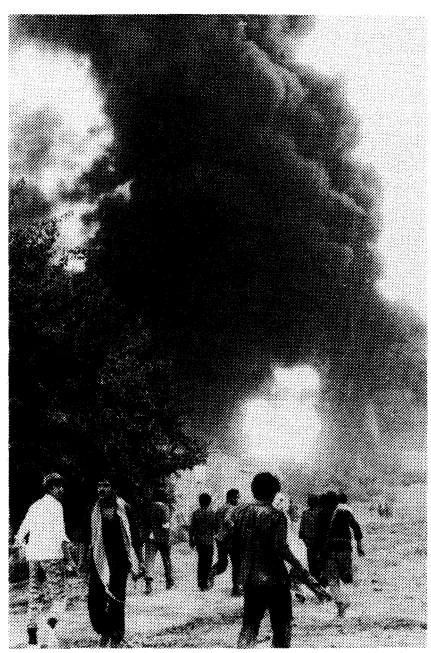
Op 7 aug. 1980 werd een bomaanslag gepleegd op het huis van een boekverkoper, Jean-Jacques Graf, in St. Germain en Laye net buiten Parijs. De aanslag, waarbij Graf ongedeerd bleef, werd opgeëist door ,,het comité voor de bescherming van de Islamitische Revolutie", naar werd verondersteld een Iraanse groepering. Aangenomen werd dat er bij deze aanslag een persoonsverwisseling in het spel was. De boekhandelaar had dezelfde naam als een Franse atoomgeleerde, die aan het Osirak-project werkte.

Iraaks-Iraanse oorlog. Bombardement op Iraakse kernreactor

Op 22 sept. 1980 brak de Iraaks-Iraanse oorlog in volle hevigheid uit (pag. 609/1-'80), en de ongeveer 150 Franse technici die in het Iraakse atoomonderzoekcentrum in Tamuz werkzaam waren, besloten onmiddellijk om het aanwezige nucleaire materiaal weg te bergen in ondergrondse bunkers.
In een televisievraaggesprek riep het hoofd van de Israëlische militaire inlichtingendienst, generaal Yehoshua Saguy, Iran op 26 sept. op met spoed de Iraakse atoomreactor bij Bagdad te bombarderen. Hij waarschuwde Iran voor de gevolgen van een Iraakse atoombom binnen een termijn van 5 jaar. Generaal Saguy herhaalde zijn oproep aan Iran om het Iraakse atoompotentieel van de aarde te vegen in een vraaggesprek met het blad *Haaretz* op 28 september.
Op 30 sept. vielen twee Phantom-jachtbommenwerpers de Iraakse atoomreactor in Tamuz bij Bagdad aan. Volgens de officiële Iraakse lezing ging het om een Iraanse aanval, maar er zijn altijd hardnekkige geruchten gebleven dat het in werkelijkheid ging om zonder herkenningstekens vliegende toestellen van de Israëlische luchtmacht, naast de Iraanse de enige in het Midden-Oosten die de beschikking heeft over Phantoms. Iran van zijn kant heeft nooit uitsluitsel gegeven over de vraag of het nu een Iraanse actie was of niet. Het gaf in elk geval de aanval op de reactor niet toe.

Op 1 okt. 1980 citeerde het officiële Iraanse persbureau Pars uit een communiqué van de gezamenlijke chefs van staven: ,In de naam van de Allerhoogste wordt hierbij publiekelijk bekendgemaakt dat de koppen in enkele van Irans kranten vandaag, die betrekking hebben op het beweerde bombardement van de Iraakse kernreactoren in Bagdad. niet worden bevestigd door de gezamenlijke chefs van staven van de strijdkrachten."

Israël ontkende berichten over zijn betrokkenheid bij de aanval. Onderminister van defensie Mordechai Zipori zei op 3 okt. in een radio-interview dat die berichten ,,volslagen uit de duim zijn gezogen en een anti-semitische inslag hebben. Israël heeft geen enkel doel in Irak gebombardeerd." Dezelfde dag verklaarde generaal Saguy in een gesprek met het blad Maariv dat de Iraanse luchtmacht ,,de reactor niet heeft geraakt". Hij riep Iran voor de derde maal op de reactor te vernietigen: ,,Als ik Iraniër was zou ik aan een opperste inspanning denken om te voorkomen dat Irak een atoommogendheid wordt."
Nadat reeds enkele dagen eerder 25 Fransen uit Tamuz waren geëvacueerd, werden de overigen naar Bagdad overgebracht en later naar Frankrijk geëvacueerd. Slechts een twintigtal Franse technici bleef achter. maar niet in de omgeving van de reactor. Volgens woordvoerders van op 2 okt. in Parijs teruggekeerde Franse technici vielen bij het bombardement een dode en twee gewonden onder de Iraakse arbeiders. (*AFP* d.d. 30 sept had melding gemaakt van in totaal 11 doden en 85 gewonden.) Naar hun zeggen was wel schade aangericht aan de bijgebouwen, maar waren de centrale installaties. d.w.z. de Russische en Franse proefreactoren, niet getroffen.
Volgens de Franse militaire experts haáden alleen de Israëliërs – ook dank zij hun goede inlichtingendienst – een precisiebombardement kunnen uitvoeren waarbij de reactoren zouden zijn beschadigd. Uit het feit dat het hier niet om een precisiebombardement ging, maar de bommen een paar honderd meter naast de doelen vielen, kon men opmaken dat het bombardement door de Iraanse luchtmacht werd uitgevoerd.
Iraakse autoriteiten reageerden zeer verbolgen op het feit dat een aantal Westerse verslaggevers melding had gemaakt van de aanval op de kernreactor. Vier journalisten moesten als gevolg daarvan het land verlaten. (*AFP* 2-10).
Enkele dagen na de aanval schreef het officiële partij-orgaan van de regerende Baath in Irak, ,,dat het Iraanse volk niets te vrezen heeft van de Iraakse nucleaire reactor, omdat de reactor niet bestemd is om gebruikt te worden tegen Iran, maar tegen de zionistische vijand".

Iraakse militairen en hulpverleners op weg naar de kernreactor bij Bagdad kort na het bombardement van 30 sept. 1980.

Verdere ontwikkelingen

Op 8 nov. 1980 werd bericht dat Irak het Internationaal Atoomenergie Agentschap (IAEA) te Wenen te kennen had gegeven dat een routine-inspectie van controleurs van het IAEA voor de onderzoeksreactoren Tamuz-l en Tamuz-2 (voorheen Osirak en Isis) ,,tot nader order" in verband met de Iraaks-Iraanse oorlog ,,om veiligheidsredenen" moest worden uitgesteld. Irak deelde het IAEA mee dat het bericht zou sturen, zodra de mogelijkheid weer bestond om ,,de veiligheid van de controleurs" te garanderen.

Op 5 maart 1981 werd bericht dat het IAEA bij een routinecontrole had vastgesteld dat de kerncentrales in Iran en Irak niet te lijden hadden gehad van de oorlogshandelingen.
Functionarissen van het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken deelden volgens *NRC/H'blad* (19-3) mee dat Irak over enkele jaren de beschikking zou hebben over nucleaire wapens.

Op 22 april deelde het Franse ministerie van buitenlandse zaken mee dat ca. 2.000 Franse technici naar Irak waren teruggekeerd.

INTERNATIONALE ZAKEN

ALGEMEEN

RAPPORTEN OVER MILITAIRE SITUATIE IN DE WERELD

In mei en juni hebben het licht gezien de traditionele overzichten van de militair-strategische verhoudingen in de wereld, zoals die worden opgesteld door het IISS in Londen en de SIPRI in Stockholm.

Strategic Survey 1980-'81 van het IISS

Het Strategic Survey 1980-'81 van het International Institute for Strategic Studies IISS in Londen verscheen op 15 mei. In het rapport werd geconcludeerd, dat de Sowjet-Unie en de Verenigde Staten steeds minder greep op de gebeurtenissen in de wereld krijgen en proberen met oude methoden nieuwe situaties op te lossen.

Het Instituut constateert, dat de Poolse crisis de Sowjet-leiders voor problemen stelt waarop het Kremlin geen direct antwoord heeft. „Als het Poolse experiment slaagt, dan zal dat een grondige invloed hebben op de communistische regimes in heel Europa. Als het daarentegen wordt onderdrukt, dan kan er een terugslag komen, met conflicten in Oost-Europa die de veiligheid in heel Europa ernstig bedreigen".

De opstellers van het Overzicht zien de Poolse crisis als het duidelijkste bewijs voor de kwetsbaarheid van de Sowjet-Unie op lange termijn. Daarbij komt, dat de economische groei in dat land in 1980 niet hoger is geweest dan 2%. „De Sowjet-leiders zagen zichzelf bovendien geconfronteerd met wat zij het meest vrezen: een geprikkeld Amerika dat de bewapening wil opvoeren."

De verhouding tussen de SU en China blijft gespannen en het isolement van de Sowjet-Unie in de wereld werd duidelijk toen de algemene vergadering van de VN de invasie in Afghanistan tot tweemaal toe veroordeelde.

Het Londense instituut verwacht niet, dat de Sowjet-leiders hun defensie zuilen opofferen aan „een verstandiger economisch beleid of interne politieke overwegingen."

Integendeel, de Sowjet-analyse van de internationale situatie en de traditionele behoefte aan „oververzekering" zullen de militaire prioriteit eerder versterken dan verzwakken.

De opsteillers van het rapport geloven, dat de verkiezing van president Reagan de Verenigde Staten weer een nieuw gevoel van zelfvertrouwen kan geven. Maar het risico blijft bestaan dat „teleurstelling over de complexiteit van de wereld in de jaren '80 ontwikkeling naar een ongeduldiger nationalisme en Amerikaans unilateralisme, die in de afgelopen jaren al te zien was, bevordert".

Het rapport is weinig optimistisch over de dialoog tussen Oost en West in de komende jaren, „omdat men het niet eens is over de spelregels." Hoewel het kennelijk in het belang van beide landen was om het conflict tussen Iran en Irak snel te beëindigen, was er geen coördinatie, maar wel diep wederzijds wantrouwen."

In de International Herald Tribune van 20 mei wordt een vergelijking getrokken tussen het jaarlijkse rapport van het IISS en een in dezelfde tijd verschenen document van een commissie van de Amerikaanse Council on Foreign Relations.

Beide studies bepleiten meer Amerikaans-Westeuropese samenwerking bij het beschermen van de Westelijke belangen in de Perzische Golfregio. Beide rapporten merken op dat de Amerikaans-Westeuropese samenwerking wordt gehinderd door onenigheid over hoe men zich jegens de Sowjet-Unie moet opstellen.

Het IISS-jaarrapport „Strategic Survey" stelt dat de regering-Reagan een nieuw zelfbewustzijn in de Verenigde Staten heeft gecreëerd, doch dat de nieuwe stemming gemakkelijk kan omslaan. Washington zou duidelijk moeten maken aan welke voorwaarden coëxistentie tussen de supermachten moet voldoen; als dat niet gebeurt wordt een gecoördineerde en eensgezinde Westelijke Oost-politiek moeilijk dan wel onmogelijk.

Voor de Council on Foreign Relations heeft een studiecommissie van buitenstaanders onder leiding van Henry Grunwald (hoofdredacteur van Time Inc.) het rapport „The Soviet Challenge: A Policy Framework for the 1980s" vervaardigd. Ook in dit rapport wordt aangedrongen op Amerikaans-Westeuropese eensgezindheid jegens de Sowjet-Unie op vrijwel alle zich daarvoor lenende gebieden. Gesteld wordt dat de Sowjet-Unie in het Amerikaanse buitenlandse beleid centraal zal blijven staan.

Amerikaanse reacties moeten op de lange termijn gericht zijn en leiden tot een verbeterde integratie van de politieke, economische en defensie-dimensies van de Oost-West betrekkingen. Het rapport bepleit, in lijn met de regering-Reagan, een opvoering van het defensiepotentieel, een geringere rol voor de wapenbeheersing en beperking van de handel met Moskou.

De twee rapporten lopen uiteen waar het de wapenbeheersing betreft. Het Amerikaanse rapport concludeert dat wapenbeheersing deel moet uitmaken van het defensiebeleid, ook institutioneel. Het IISS daarentegen stelt dat Moskou te kennen geeft tot meer samenwerking op wapenbeheersingsgebied bereid te zijn en dat men de Sowjet-voorstellen terzake niet zonder meer als propaganda mag afdoen. Het IISS wil wapenbeheersingsvoorstellen afhankelijk stellen van het Sowjet-optreden, opdat door een dergelijke „koppeling" wederzijds voordeel wordt verworven.

De rapporten schatten het Sowjet-militaire potentieel verschillend in. Het Amerikaanse rapport stelt dat het groeiende militaire vermogen van de Sowjet-Unie kan worden omgezet in „belangrijke politieke pressie" en dat het de kritische veiligheidsmarges van het Westen dreigt aan te tasten. Het IISS is minder somber over het strategisch machtsevenwicht. Wijzend op de praktisch onkwetsbare Amerikaanse onderzeeboten met ballistische kernraketten, stelt het IISS dat Amerikaanse twijfel over het eigen afschrikwekkende vermogen de Sowjet-Unie een propagandavoordeel verschaft. Moskou is, aldus het IISS, bevreesd voor de nieuwe Amerikaanse vastbeslotenheid de bewapening op te voeren en zich tegen nieuwe Sowjet-expansie teweer te stellen. Volgens het IISS is de Sowjet-Unie, ondanks haar oneekende militaire macht, kennelijk niet in staat de eigen toenemende economische en politieke problemen op te lossen (zie vooral Polen). Gezien de combinatie van kracht en zwakheid is de SU voor het Westen het hoofdprobleem, vooral omdat regels voor coëxistentie ontbreken.

Volgens het IISS is de afwezigheid van Oost-West overeenstemming het duidelijkst voor zover het de Golf-situatie betreft. Voor Moskou betekent stabiliteit in de Golf-regio geen verhoogde Westerse militaire presentie. Voor het Westen betekent stabiliteit daar allereerst dat Moskou geen pogingen doet pro-westerse regimes in het gebied ten val te brengen.

Het Amerikaanse rapport stelt dat Amerika moet voorkomen dat er een dominerende pro-Sowjet macht in de Golf-regio ontstaat. Voorts moeten de vaarroutes van en naar de Golf openblijven, moet men verder gaan met de Rapid Deployment Force, en het „covert action" vermogen opvoeren. „Desbetreffende bondgenoten", waartoe behoren Australië, het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk, Italië en West-Duitsland, moeten daartoe militair bijdragen.

Het IISS waarschuwt echter dat een pogen Westerse eenheid inzake de Golfproblematiek te forceren problemen oproept, omdat Westeuropese regeringen niet bereid zijn hun nationale belangen ondergeschikt te maken aan Amerikaanse eisen. Aan beide zijden van de Atlantische Oceaan stelt men zich harder jegens de overzijde op en is men meer geneigd boze in plaats van legitieme politieke motieven bij elkaar te vermoeden. Het IISS wijst op het gevaar van frictie als gevolg van onenigheid over wat aan defensie moet worden besteed en op het toenemende verzet van de Westeuropese burgers tegen hoge defensieuitgaven, mede gezien het sociale ressentiment.

Het Amerikaanse rapport beveelt een stijging aan van de defensieuitgaven tot 6% van het BNP, alsook het streven door Washington naar een gecoördineerde Westerse handelspolitiek jegens de Sowjet-Unie.

Het IISS-rapport stemt ermee in dat Westeuropese regeringen enige offers aanvaarden als de prijs voor nauwer overleg met de Verenigde Staten. Maar ook wordt betoogd dat Washington moet pogen de Amerikaanse vrees voor Sowjetmacht en Westelijke zwakheid in te tomen. Men moet meer zelfverzekerd worden, opdat Amerika nieuwe akkoorden met Moskou kan aangaan, de onvermijdelijke West-West fricties moet men aanvaarden en men moet kalm blijven als in de Derde Wereld onvoorspelbare crises uitbreken.

Beide rapporten uiten bezorgdheid over Amerikaans-Europese tegenstellingen. De Amerikaanse studie waarschuwt voor een Amerikaanse reactie van isolationisme of gespierd nationalisme. Het IISS-rapport spreekt van een mogelijke reactie van ongeduldig nationalisme en Amerikaans unilateralisme en isolationisme. De Amerikaanse studie concentreert zich op de noodzaak zich tegen de Sowjetmacht teweer te stellen. Het IISS-rapport stelt dat het voornaamste risico bestaat uit een potentiële „Amerikaanse frustratie" over de ingewikkeldheden van de wereld in de jaren '80.

Rapport SIPRI

Het Internationale instituut voor vredesonderzoek SIPRI in Stockholm publiceerde zijn jaarlijkse rapport op 4 juni.

Er wordt o.m. in gezegd, dat de wapentechnologische ontwikkeling, zowel in de VS als in de SU, wijst in de richting van een doelbewuste uitbreiding aan beide kanten van een vermogen elkaars militaire middelen uit handen te slaan. De betekenis van de talrijke vernieuwingen in de afgelopen tien jaar wordt duidelijk, wanneer ze binnen dit kader worden geplaatst.

Niemand wil een kernoorlog, dat staat

vast. Maar dit heeft leidinggevende groepen binnen de grote mogendheden (en enkele kleinere) niet verhinderd zich er op voor te bereiden. Wanneer het werkelijk zo is dat niemand een kernoorlog wil, dan moeten pleitbezorgers var. de vrede het als hun eerste taak beschouwen uit te leggen hoe het komt dat die wapenwedloop er toch gekomen is.

Volgens SIPRI is een van de meest verontrustende aspecten van de voortgang van de militaire technologie de bijdrage tot het vermogen een verwoestende, eerste klap uit te delen. De technologische inspanningen, zo meent het instituut, hebben tot doel en tot gevolg gehad af te rekenen met nel besef dat kernwapens onbrutkbaar zijn en dat een kernoorlog ondenk. baar is.
De supermogendheden gaan duidelijk de kant op van steeds meer geavanceerde en trefzekere wapensystemen, die ontworpen en opgesteld worden met het doel een geloofwaardige bedreiging te vormen en, zo nodig, nucleaire oorlogen te voeren en te winnen. In dit verband wordt gewezen op het belang van de ontwikkelingen op het vlak van de trefkans en uitwerking van kernwapens, de onderzeebootbestrijding, de raketten voor de middellange afstand (met inbegrip van de kruisraket), anti-satelliet technologieën en op het terrein van de bevels-, beheers- en verbindingslijnen en inlichtingen.
Uit de ontwikkelingen in de jaren zeventig leidt SIPRI af dat de jaren tachtig nog hogere niveaus van technisch vernuft te zien zuilen geven, gepaard gaande met nog hogere niveaus van militaire uitgaven.
Volgens gegevens van SIPRI hebben de landen gezamenlijk in de afgelopen tien jaar zo'n 5.000 miljard dollar aan bewapening (in lopende prijzen van 1980) uitgegeven. Gemeend wordt dat hier sprake is van een enorme en in essentie doelloze besteding van hulpbronnen: aan het eind van deze periode moet men betwijfelen of er ook maar één enkel land is dat zichzelf niet minder veilig voelt dan tien jaar geleden.
SIPRI is het oneens met de gedachte als zouden de militaire uitgaven de schuld zijn van het verslechteren van de economische situatie. In de ontwikkeling van de militaire bestedingen over die periode zijn namelijk geen veranderingen van betekenis opgetreden.

De wereld heeft in 1980 bijna $ 1 mln (circa f 2,2 mln naar de gemiddelde waarde van de dollar vorig jaar) per minuut uitgegeven voor wapens.
Als een opvallend feit vermeldt het SIPRI daarbij dat in tien jaar tijds de uitgaven van Derdewereldlanden voor wapens bijna zijn verdubbeld: van 9% naar 16% van het totaal. Landen van de Derde wereld gaven vorig jaar circa $80 mrd aan wapens uit.
De meeste wapenexporten in de wereld namen de Verenigde Staten en de Sowjet-Unie voor hun rekening: 71% in totaal in de periode van 1977 tot en met 1980.
Het land dat de grootste toename in wapenexporten bewerkstelligde in die periode was Frankrijk.
De grootste wapen-importerende streken waren het Midden-Oosten en het Verre Oosten.
In de periode vanaf 1977 nam ook de wapenexport uit Derde-wereldlanden sterk toe. Het SIPRI noemt als grootste exporteurs Israël, Brazilië, Zuid-Afrika en India.
De directeur van het instituut, de Brit Frank Barnaby, zei op 3 juni op een persconferentie in Stockholm dat de groei van de wapenmarkt in de Derde wereld in het bijzonder ernstig is, omdat het waarschijnlijker is dat uit een plaatselijk conflict een wereldoorlog voortkomt, dan dat deze direct start tussen de supermogendheden.
In het hoofdstuk over de produktie van conventionele wapens in de wereld in de jaren zeventig wordt opgemerkt dat de wapenontwikkeling op dit terrein met de nucleaire wapenontwikkeling een wedloop naar nieuwe technologische grenzen gemeen heeft. Achter al deze ontwikkelingen gaat een vergroting schuil van het aandeel van de electronica en computertechnieken in alle wapensystemen.
Dat heeft ook financiële gevolgen. de kosten van de produktie van nieuwe wapens worden voor een belangrijk deel beïnvloed door de kosten van geavanceerde technologie. Naar verluidt bedroegen de kosten van de raket-geleidingssystemen gemiddeld ongeveer 50% van de totale kosten van een raket, terwijl in 1980 de electronische systemen al voor 30% drukten op de kosten van een tank.
Een aantal wapensystemen wordt meer in het bijzonder besproken: gevechtsvliegtuigen, helicopters en raketten. Ook wordt stilgestaan bij toekomstige ontwikkelingen var conventione le wapens. Zo wordt er op gewezen dat de trefzekerheid van de tank een dusdanige ontwikkeling doormaakt dat het theoretische maximum benaderd wordt.
Het vierde hoofdstuk in het rapport, getiteld „Tien jaar militair gebruik van de kosmische ruimte" benadrukt dat kunstmatige aardsatellieten steeds meer deel gaan uitmaken van moderne strategische en tactische kernwapensystemen.
Ruimtetechnieken spelen een hoofdrol bij de ontwikkeling van het vermogen een eerste klap uit te delen.
Verder worden enkele van de voornaamste ontwikkelingen op het gebied van de militaire ruimte-activiteiten in de afgelopen tien jaar in beschouwing genomen, zoals satellieten voor oceaanverkenning en oceanografie, navigatie, verbindingen en voor vroegtijdige waarschuwing, en ook de anti-satelliet ontwikkelingen.
In een afzonderlijke paragraaf wordt ingegaan op de mogelijke militaire toepassing van de Space Shuttle, de Amerikaanse ruimtependel die eerder dit jaar een eerste succesvolle vlucht maakte.
Hoofdstuk 5, tenslotte, bevat nog de conclusies uit de desbetreffende hoofdstukken in het SIPRI-jaarboek betreffende de tweede Toetsingsconferentie inzake het non-Proliferatieverdrag (van 1980) en betreffende een poging het internationale humanitaire recht, dat van toepassing is in een gewapend conflict, opnieuw te bevestigen en verder te ontwikkelen onder de titel „Het verbod op onmenselijke wapens en wapens met een blinde werking". (Nederlands Instituut voor Vredesvraagstukken, NRC/H'blad, IHT, Wereldwijzer)

NAVO

OVERLEG N.A.V. VOORSTELLEN SOWJET-PRESIDENT BREZJNEW INZAKE PLAATSING RAKETTEN VOOR MIDDELLANGE AFSTAND IN WEST-EUROPA

Sowjet-president en partijleider Brezjnew heeft op 23 febr. op het congres van zijn partij, de CPSU, voorstellen gedaan tot vermindering van de internationale spanning.
Hierbij sprak hij ook over het NAVO-voornemen in West-Europa over te gaan tot het plaatsen van Pershing-11-en kruisraketten. Brezjnew deed het voorstel de plaatsing van de Russische SS II raketten voor de middellange afstand in Europa stop te zetten, als de NAVO haar plannen m.b.t. de modernisering van de nucleaire bewapening zou laten varen.
Er zou een moratorium moeten worden ingesteld, dat de raketten voor de middellange afstand op hun bestaande kwantitatieve en kwalitatieve niveau zou bevriezen. Daarna dienden onderhandelingen te volgen over een vermindering van het arsenaal aan beide zijden.
Hierover, en over de internationale reacties op dit voorstel, is verslag uitgebracht op pag. 145 e.v., 175/2 e.v. en 18313 e.v.
In NAVO-verband werd over deze zaak voor de eerste maal overleg gepleegd op 19 maart, toen de permanente vertegenwoordigers van de lidstaten in het NAVO-hoofdkwartier in Brussel een vergadering wijdden aan de denkbeelden van president Brezjnew.
NAVO-secretaris-generaal Joseph Luns liet de pers na afloop van deze vergadering weten, dat de deelnemers besloten hadden het merendeel van de voorstellen van Brezjnew te verwerpen.
Luns zei ook, dat hij de tijd nog niet rijp achtte voor de door Brezjnew gewenste topontmoeting tussen de Sojet-president en de nieuwe Amerikaanse president, Reagan. ,,Ik persoonlijk zou het nogal onvoorzichtig van de Verenigde Staten vinden om, terwijl er nog zoveel onopgeloste vraagstukken zijn, naar een topontmoeting toe te snellen", aldus Luns.

Het voorstel van Brezjnew om het aantal kernwapens voor de middellange afstand in Europa te bevriezen noemde Luns ,,onaanvaardbaar". ,,Zij willen bevriezen wat ze al hebben, en wat wij nog niet hebben. Het is overduidelijk dat zo'n moratorium de Sowjet-voorsprong zou vastleggen", aldus Luns.
De NAVO houdt vast aan het dubbele besluit van 1979 om bijna 600 Pershing-11- en kruisraketten in Europa op te stellen, en tegelijk het aanbod tot de Sowjet-Unie te richten om over de beperking van dergelijke wapens te onderhandelen.
Luns moest desgevraagd bevestigen dat hij niet namens alle lid-staten van de NAVO kon spreken, maar beklemtoonde niettemin herhaaldelijk dat zijn woorden een afspiegeling vormen van de brede consensus die onder de NAVO-ambassadeurs is bereikt.

Zoals op 13 maart was aangekondigd (pag. 18513) kwam op *31* maart in Brussel de Special Consultative Group van de NAVO bijeen onder voorzitterschap van de Amerikaanse onder-minister van buitenlandse zaken, Lawrence Eagleburger.
Op deze vergadering gaf Eagleburger de bondgenoten de verzekering, dat de Amerikaanse regering bereid is om met de Sowjet-Unie over een beperking van kernwapens voor de middellange afstand te praten. Een datum was echter nog niet vastgesteld, omdat de nieuwe Amerikaanse regering eerst de hele problematiek diepgaand wilde bestuderen.

Bovendien zou het internationale politieke klimaat niet bijzonder gunstig zijn.

Volgens een NAVO-ambtenaar hadden de Europeanen ook niet op een datum aangedrongen, maar waren de Amerikanen zich wel degelijk van de betekenis bewust die dergelijke onderhandelingen voor de Europese NAVO-landen hebben.
Daarom is besloten dat beide partijen al in onderhandeling zouden kunnen treden, voordat de Amerikaanse regering haar houding ten aanzien van het SALT-proces heeft bepaald, het verdrag voor beperking van strategische kernwapens. Het SALT-II-verdrag is nog altijd niet geratificeerd en het ziet er ook niet naar uit dat dit op korte termijn zal gebeuren, aangezien Reagan deze overeenkomst altijd fel heeft bekritiseerd.
De Special Consultative Group wees het voorstel van de Sowjet-president Brezjnew van de hand om het aantal raketten voor de middellange afstand in afwachting van onderhandelingen op de huidige stand te bevriezen. Een NAVO-ambtenaar heeft erop gewezen dat de Sowjet-Unie thans al meer dan tweehonderd SS-20-raketten heeft opgesteld. Aangezien elke raket drie kernkoppen zou hebben, zouden de Russen nu al over een groter aantal kernkoppen beschikken dan het NAVO-moderniseringsprogramma voorziet.
De bedoeling is dat in 1983 een begin zal worden gemaakt met de installatie van 572 kruis- en Pershing-II-raketten op het grondgebied van enkele Europese NAVO-landen. Naar de mening van de NAVO-groep komt een bevriezing neer op een aanvaarding van het Russische overwicht. Met zijn moratorium-voorstel zou Brezjnew alleen de Russische superioriteit willen bezegelen en een wig tussen de Verenigde Staten en hun bondgenoten proberen te drijven.
Zeer tevreden over het resultaat dat in de NAVO-groep is bereikt, liet een hoog Nederlands defensieambtenaar zich uit. Hij achtte het een belangrijke zaak dat de Amerikaanse regering al zo snel de Special Consultative Group had bijeengeroepen en dat zij thans op twee sporen opereert. Dit wil zeggen dat zij zich niet alleen met het bewapeningsaspect bezighoudt, maar nu ook met onderhandelingen over een beperking van kernwapens voor de middellange afstand.

Bondskanselier Helmut Schmidt (2-de v.r.) schudt de hand van de Amerikaanse minister van defensie, Caspar Weinberger, voor de bijeenkomst van de Nucleaire planninggroep van de NAVO. Geheel rechts de Westduitse minister van defensie. Hans Apel. Tweede v.l. NAVO-secretaris-generaal Luns.

BIJEENKOMST NUCLEAIRE PLANNINGGROEP

Op 7 en 8 april kwam in de Westduitse hoofdstad Bonn de Nucleaire planninggroep van de NAVO bijeen. In deze vergadering verklaarde de Amerikaanse minister van defensie Weinberger, dat de Amerikaanse bereidheid om met de Sowjet-Unie over de beperking van kernwapens voor de middellange afstand te onderhandelen o.m. afhankelijk was van de houding, die de SU zou innemen m.b.t. de ontwikkelingen in Polen, met name van de vraag of de SU militair tussenbeide zou komen.
Naar zijn zeggen waren alle NAVO-ministers het erover eens, dat met een invasie de basis voor onderhandelingen zou wegvallen.
Volgens Weinberger was de situatie in de dagen voor de vergadering van de NPG aanzienlijk verslechterd. Aan de hand van satellietfoto's liet hij zien, dat de veldoefeningen in het kader van de kort tevoren gehouden militaire manoeuvres van het Warschaupact, Soyoez-81, waren beëindigd, maar dat het communicatienet door Russen, Oostduitsers en Tsjechen in stand werd gehouden. In geval van een invasie zou het Sowjet-leger hiervan kunnen profiteren.

Volgens de Amerikaanse bewindsman is het veelbetekenend dat de Russische defensie-uitgaven tijdens de koude oorlog van 1951 tot 1963 eigenlijk nauwelijks zijn gestegen, van 35 op hooguit 40 miljard dollar.
Daarentegen waren de uitgaven gedurende de ontspanning juist krachtig toegenomen, van 42 tot rond 70 miljard dollar. Naar de mening van de Amerikaanse minister bestaan er nog altijd misvattingen over de resultaten die de ontspanning heeft opgeleverd. De realiteit zou zijn dat net in die periode de Russen hun defensie-inspanningen krachtig zouden hebben opgevoerd.
„Als dat vooruitgang is, dan willen wij in ieder geval die vorm van vooruitgang niet". aldus Weinberger. Over mogelijke onderhandelingen met de Sowjet-Unie zei hij geen principiële tegenstander van een ontwapeningsoverleg te zijn, maar wel wees hij zonder meer het SALT-II-verdrag tussen de Verenigde Staten en de Sowjet-Unie van de hand. Dit verdrag was door Carter en Brezjnew overeengekomen, maar is nog altijd niet geratificeerd door het Amerikaanse parlement.
Weinberger zei dat het SALT-II-verdrag onevenwichtig is, dat het geen bijdrage tot stabiliteit levert en dat het op belangrijke punten niet verifieerbaar is
Bovendien was naar zijn zeggen de weerstand in de Amerikaanse Senaat tegen een ratificatie nog groter dan ten tijde van Carter. Maar ook het Amerikaanse volk zou tegen het SALT-II-verdrag zijn, omdat het zich ervan bewust zou zijn dat de situatie de afgelopen jaren steeds ongunstiger is geworden.
Ten aanzien van het ontwapeningsoverleg merkte Weinberger op dat de onderhandelingen met de Sowjet-Unie zeer goed moeten worden voorbereid. Anders zou het gevaar bestaan dat de Russen de onderhandelingen aangrijpen om propaganda te bedrijven.
Hij drong er op aan dat Nederland en België niet al te lang met een beslissing over het moderniseringsprogramma van kernwapens moeten wachten. Op die manier zouden zij de Sowjet-Unie in de gelegenheid stellen een wig tussen de NAVO-partners te drijven.
De Nederlandse minister van defensie. De Geus, verklaarde dat het Nederlandse uitgangspunt niet gewijzigd is en dat de beslissing rond december 1981 zal vallen. De Nederlandse regering zou zich ervoor inspannen dat tegen die tijd alle voorwaarden voor een beslissing aanwezig zijn.

Meningsverschil VS-West-Europa over Polen. Slotcommuniqué

Aan het eind van de vergadering van de NPG werd duidelijk, dat de Amerikanen en hun Westeuropese bondgenoten het er niet over eens waren, in hoeverre een militair ingrijpen van de SU in Polen een breekpunt zou vormen voor ontwapeningsonderhandelingen met de Sowjet-Unie.
De Westduitse minister van defensie, Apel, zei op 8 april, dat een inval in Polen nog niet betekent, dat er geen onderhandelingen zullen plaatsvin-

den, zelfs als men vaststelt, dat de „onderhandelingsbasis in ernstige mate is ondermijnd. Dat laatste staat in het slotcommuniqué, dat de NPG na afloop van zijn beraad heeft uitgegeven.

Wanneer het aan de Verenigde Staten ligt, wordt er voorlopig niet met de Sowjet-Unie onderhandeld over de beperking van kernwapens voor de middellange afstand. De Amerikaanse minister van defensie, Caspar Weinberger, maakte dit op 8 april op een persconferentie in Bonn duidelijk. Volgens Weinberger zal alles van het Russische gedrag in de komende weken en maanden afhangen.
Hij doelde hiermee op de vraag wanneer de onderhandelingen tussen de Sowjet-Unie en de Verenigde Staten kunnen beginnen West-Europa doet daar niet zelf aan mee, maar wordt steeds op de hoogte gehouden in de Special Consultative Group. De Bondsrepubliek en ook Nederland, zo blijkt uit de woorden van Apel en De Geus, zouden graag willen dat dit nog voor de zomer gebeurt. Zolang het gevaar bestaat dat de Sowjet-Unie Polen zal binnenvallen, voelen de Amerikanen echter niets voor onderhandelingen.
Het is ook op hun verzoek dat in een mondelinge verklaring van secretaris-generaal Luns een samenhang tussen Polen en het kernwapenoverleg is gelegd. De Europese ministers voelden niets voor het Amerikaanse voorstel om de verklaring over Polen in het slotcommuniqué op te nemen. Tenslotte werden zij het erover eens dat Luns haar moest voorlezen.
Het was overigens de eerste keer dat de NAVO-ministers zich tijdens een vergadering van de Nuclear Planning Group zo uitvoerig met een kwestie als Polen hebben beziggehouden. Officieel was het ook geen agendapunt.
In de verklaring delen de NAVO-ministers mee met grote bezorgdheid kennis te hebben genomen van het feit dat de Sowjet-Unie de voorafgegane weken een grote troepenmacht aan de Poolse grens op de been heeft gebracht. Naar hun mening is zowel het dreigen met geweld als ook het gebruik ervan in strijd met de Russische verklaringen, dat de Sowjet-Unie tot vredesoverleg bereid is. In dit verband onderstrepen de ministers dat elke Russische interventie een ernstige bedreiging voor veiligheid en stabiliteit vormt en in ernstige mate de basis voor effectieve onderhandelingen zal ondermijnen.
In zoverre was het duidelijk dat het NAVO-overleg in het teken van de Amerikaans-Europese tegenstellingen stond.
De Amerikanen die niets voor onderhandelingen voelen en hun defensie-uitgaven fors willen opvoeren, stonden tegenover de Europeanen die wel willen onderhandelen en met het oog op de economische crisis eerder zuiniger willen aandoen. Als gevolg hiervan werden enkele problemen onder tafel geveegd die voor de Europeanen juist van groot belang zijn. Zoals de vraag in welk kader de onderhandelingen over een beperking van de kernwapens moeten plaatsvinden.
De Europeanen pleiten voor een voortzetting van het SALT-proces, in welk verband ook over de zogenaamde Eurostrategische wapens zal moeten worden onderhandeld. Zij hadden voorgesteld om dit ook zo in het communiqué vast te leggen, maar dit werd door minister Weinberger van de hand gewezen.
De Amerikanen weten nog steeds niet of zij wel met het SALT-overleg moeten verder gaan. Onder Europese druk is tenslotte in de notulen opgenomen dat de onderhandelingen binnen het SALT-proces zullen moeten plaatsvinden, maar officieel is hierover niets gezegd.

De NAVO-ministers waren het er wel over eens, dat het voorstel van Sowjet-president en partijleider Brezjnew om de kernwapens op de huidige stand te bevriezen geen wezenlijke bijdrage vormt voor de oplossing van de bewapeningsproblemen.
Een aanvaarding van het voorstel zou eerder een stap terug betekenen. omdat op die manier het Russische overwicht op het punt van de kernwapens voor de middellange afstand zou worden bezegeld. zo zeiden de ministers in het slotcommuniqué.

Hierin wijzen zij erop dat de Sowjet-Unie thans ai de beschikking heeft over 220 SS-20 raketten die elk met drie kernkoppen zijn uitgerust. Dit zijn meer kernkoppen dan het moderniseringsprogramma van de NAVO voorziet, namelijk 660 tegenover 572. Bovendien vormen ook de SS-20 raketten die in Siberië staan opgesteld, door hun reikwijdte van 5.000 kilometer een bedreiging voor Europa.
Daarnaast heeft de Sowjet-Unie nog 380 SS-4- en SS-5 raketten. Oorspronkelijk heette het dat die door SS-20 raketten zouden worden vervangen, maar het tempo om ze te vervangen zou zijn vertraagd. Verder beschikken de Russen nog over Backfire-bommenwerpers.
Volgens de NAVO-ministers verstoort de voortdurende groei van de Russsiche strijdkrachten, vooral op het punt van de kernwapens voor de middellange afstand, in ernstige mate de militaire balans.
Daarom vinden ze het nodig het militaire evenwicht tussen de NAVO en het Warschau-Pact te herstellen en te handhaven. Dat zou een fundamentele voorwaarde voor de veiligheid van het Noord-Atlantische bondgenootschap en het behoud van de vrede zijn, aldus de NAVO-ministers.
Tegen deze achtergrond benadrukten zij dat de NAVO verder zal gaan met het moderniseringsprogramma van haar kernwapens voor de middellange afstand. Tegelijkertijd zal zij pogingen doen om tot een evenwichtig, gelijkwaardig en controleerbaar verdrag te komen met Moskou.

VOORBEREIDINGEN MINISTERRAAD

De ministers van buitenlandse zaken van de NAVO, verenigd in de NAVO-ministerraad, kwamen op 4 en 5 mei in Rome bijeen. Aan de vooravond van deze vergadering, op 3 mei, gaf secretaris-generaal Luns een persconferentie.
Luns zei o. m. er rekening mee te houden, dat de NAVO-ministers nog geen datum zouden kunnen vaststellen voor hervatting van de besprekingen tussen Washington en Moskou over beperking van kernwapens voor de middellange afstand in Europa.
Luns hield de mogelijkheid open, dat de datum zou worden vastgesteld op de vergadering van de NAVO-ministers van defensie een week later. Hiertegen hadden echter de Westduitsers grote bezwaren, omdat het naar hun oordeel een politieke zaak betrof, die de ministers van buitenlandse zaken aangaat.
De woordvoerder van de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken Haig, Dean Fischer, sprak, eveneens op 3 mei, berichten tegen als zou Haig naar Rome gekomen zijn om de ministers van de andere NAVO-landen mee te delen, dat de VS aan Moskou zouden voorstellen om voor het einde van het jaar onderhandelingen te beginnen.

Fischer noemde deze berichten voorbarig en verklaarde dat het juist het doel is van het overleg binnen de NAVO om over dergelijke vraagstukken te beslissen. Het bericht dat die onderhandelingen over de Euro-raketten eind dit jaar zouden beginnen was afkomstig van twee Amerikaanse kranten, de Washington Post en de Boston Globe die op 3 mei regeringsfunctionarissen citeerden die zeiden dat er een principe-besluit was genomen tot onderhandelen nog dit jaar door de Nationale Veiligheidsraad Volgens de Boston Globe zou Haig dat op 4 mei ir. Rome bekendmaken,
President Reagans voornaamste adviseur, Edwin Meese, zei op 3 mei in een TV-interview dat de regering-Reagan wellicht met de Sowjet-Unie besprekingen zal voeren ,,die leiden tot onderhandelingen" over de beperking van de Euro-strategische wapens. Hij wilde echter geen enkele datum noemen. ,,Dat dienen wij van maand tot maand te bekijken", zei hij. ,,Ik denk nu dat er ergens in de toekomst ongetwijfeld besprekingen zullen plaatsvinden, maar voordien zal er nog een hoop moeten gebeuren", aldus Meese.

Volgens Westduitse bronnen in Rome zou Haig op 3 mei tegenover zijn Westduitse collega Genscher gesproken hebben over een mogelijke eerste ontmoeting met de Sowjet-minister van buitenlandse zaken Gromyko in september in New York. Gromyko is dan toch in New York voor de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties.

Haig heeft op 3 mei voorafgaand aan de ministersvergadering besprekingen gevoerd met vrijwel alle aanwezige overige ministers van buitenlandse zaken die al in Rome aanwezig waren. ,,Praktisch alle landen van het bondgenootschap willen dat de gesprekken tussen Washington en Moskou zo spoedig mogelijk worden hervat en ik verzeker u dat de Amerikaanse regering dit terdege beseft", zei Luns daarover op zijn persconferentie.
De Italiaanse minister van buitenlandse zaken, Emilio Colombo, die op 2 mei al een ontmoeting had met Haig, sloot na afloop de mogelijkheid niet uit dat van de Noordatlantische Raad ,,een teken van bereidheid tot onderhandelen" uitgaat.

Ook de Nederlandse minister Van der Klaauw heeft op 3 mei tegenover Haig laten blijken voorstander te zijn van hervatting van de Amerikaans-Russische onderhandelingen.
Secretaris-generaal Luns wees nadrukkelijk op het gewijzigde internationale klimaat sinds de NAVO-ministersb~eenkomsten van defensie en buitenlandse zaken in Brussel december vorig jaar.

Toen heerste er in verband met de vrees voor een Sowjet-inval in Polen een ,,tamelijk dramatisch klimaat". De ,,relatieve kalmte" in Polen op dit ogenblik zou mede te danken zijn aan de vastberadenheid van de geallieerden, aldus Luns.
In het verslag dat Haig uitbracht aan zijn collega's ten aanzien van Polen, werd duidelijk dat de militaire aanwezigheid van de Sowjet-Unie rondom Polen aan het afnemen is. Haigs woordvoerder, Dean Fischer, zei dat de situatie ,,zich had gestabiliseerd" en dat men kon constateren dat er sprake was van ,,een afnemende militaire spanning in het gebied". (NAVO Press Service, NRC/H'blad, The Times, Le Monde, NZZ, FAZ)

(Vor. ber. pag. 99/3 e. v.)

WEST-EUROPA

NEDERLAND

ADVIES COMMISSIE-WAGNER OVER INDUSTRIEBELEID

Een actief sociaal-economisch beleid, gericht op herstel van de economische groei en een nieuwe industrialisatieronde zullen de komende jaren noodzakelijk zijn om herstel van de Nederlandse welvaart en werkgelegenheid mogelijk te maken.
Dit twee-sporenbeleid is de centrale aanbeveling die de adviescommissie inzake het Industriebeleid trekt in het op 5 juni aan de regering uitgebrachte rapport ,,Een Nieuw Industrieel Elan".
Een breed samengestelde adviescommissie, die eind januari haar werkzaamheden aanving, doet in haar rapport een groot aantal aanbevelingen op de terreinen van industrie- en herindustrialisatiebeleid en, meer algemeen, op sociaal-economisch terrein.
,,Ongekend zwaar", noemt de adviescommissie de economische problemen waar Nederland op dit moment voor staat. Dat is dan ook de reden waarom de commissie zich in haar advies niet heeft beperkt tot het functioneren van het industriebeleid in enge zin, maar de sociaal-economische situatie als een geheel in beschouwing heeft genomen.
,,Indien de eensgezindheid wordt hersteld en de randvoorwaarden worden bijgesteld, acht de adviescommissie een industrieel reveil en een daarop volgend herstel van de economische groei en werkgelegenheid binnen onze mogelijkheden", aldus het advies.

Conclusies en aanbevelingen

Hoewel dit rapport in zijn geheel en in zijn samenhang moet worden bezien lijkt het nuttig een aantal van de belangrijkste conclusies en aanbevelingen kort op te sommen.

1. Ondanks vele bedreigingen zijn de kansen die de Nederlandse industrie heeft zeer groot. Er is geen sprake van strijden voor een verloren zaak, Voor herstel van economische groei en voor de werkgelegenheid is evenwel een nieuw industrieel elan essentieel. Het beleid moet hierop worden gericht.
2. De zelfwerkzaamheid van individuele bedrijven staat voorop. Beleidsmaatregelen van de overheid zijn constituerend en stimulerend. Het gaat er bij die zelfwerkzaamheid om dat initiatief en ondernemingszin gestimuleerd en niet onnodig belemmerd worden. In dit verband worden aan het management hoge eisen gesteld en in veel gevallen zal verbetering en/of versterking daarvan nodig zijn.
3. Het beleid moet op de marktontwikkeling zijn afgestemd. Verschuivingen in de markt. vooral buiten Nederland en het gehele OESO-gebied, worden steeds groter, zowel wat produkten betreft als geografisch. Daarbij zijn de kwaliteit van het produkt en de service naast de kosten doorslaggevend.
4. Herstel van vitale delen van ons industriële apparaat zal op korte termijn aandacht moeten krijgen terwijl tegelijkertijd een op herindustrialisatie gericht beleid zal moeten worden gestart.
Daartoe denkt de adviescommissie aan een twee-sporenbenadering: herstel van het kansrijke bestaande door een behoorlijk sociaal-economisch beleid met een daarbij behorend industriebeleid enerzijds en een herindustrialisatiebeleid anderzijds.
5. Het rapport van de adviescommissie bevat aanbevelingen om tot een uitwerking van het twee-sporenbeleid te komen. Daarbij gaat het niet alleen om een advies aan de overheid, het rapport richt zich ook met aanbevelingen tot de sociale partners, aangezien deze bij de uitvoering van het beleid zullen moeten worden betrokken.
6. De adviescommissie heeft afgezien van een poging om haar advies te kwantificeren. Zij beveelt aan een programma voor meerdere jaren op te stellen.
In jaarlijks overleg tussen overheid en sociale partners zullen beleidsafspraken moeten worden gemaakt waarin een nadere invulling van dit programma plaatsvindt. Daarbij kan het programma aan de hand van de feitelijke ontwikkeling zonodig worden bijgesteld.

In het kader van een beleid gericht op economische groei en herstel van de werkgelegenheid is een herallocatie noodzakelijk van consumptieve bestedingen naar investeringen, waaronder zowel bedrijfsinvesteringen als infra-structurele investeringen. In dit verband is een beleid gericht op kostenbeheersing noodzakelijk. In het raam daarvan zal de collectieve lastendruk tenminste moeten worden gestabiliseerd en het financieringstekort van de overheid gereduceerd. Dit impliceert dat het groeitempo van de collectieve uitgaven achter moet blijven bij de groei van het Nationaal Inkomen.

In het jaarlijks overleg tussen overheid en sociale partners zuilen in het raam van de nadere invulling van het op economische groei en herstel van de werkgelegenheid gerichte beleid tevens afspraken moeten worden gemaakt met betrekking tot: beheersing van loonkostenontwikkeling, het globale arbeidsvoorwaardenbeleid, faciliteiten voor het investeringsloon, de arbeidsmarkt, om-, her- en bijscholing, een krachtig volumebeleid ten aanzien van de sociale zekerheid en de sociale voorzieningen alsmede de positie van de z.g. ,,echte" minima. Bij dit overleg wordt uitgegaan van de economische situatie zoals die is en niet zoals gehoopt wordt dat die zich zal ontwikkelen.
9. De uitwerking en uitvoering zal in hoge mate decentraal moeten gebeuren tussen de sociale partners. dat wil zeggen per bedrijfstak of onderneming.
10. Loononderhandelingen dienen te worden gebaseerd op de economische realiteit, gepaard aan functionele en sectorale differentiatie. Dit is noodzakelijk omdat beheersing van de loonkostenontwikkeling één van de fundamentele elementen vormt van het door de adviescommissie geadviseerde beleid. In dit kader past een correctie op de ontwikkeling van de arbeidsproduktiviteit voor ruilvoetveranderingen. Voorts acht de adviescommissie het noodzakelijk dat de overheid in sterke mate haar verantwoordelijkheid van werkgeefster in goed overleg met de bonden van overheidspersoneel tot uitdrukking brengt en daartoe een eigen beloningsbeleid ontwikkelt.
11. De adviescommissie is ervan overtuigd, dat de directe en indirecte effecten van het door haar voorgestane beleid op de werkgelegenheid aanzienlijk zullen zijn. Deze effecten kunnen thans niet gekwantificeerd worden en zijn slechts op langere termijn te verwezenlijken. In een overgangsfase kunnen door de overheid te bereiken bezuinigingen bijdragen tot het creëren van extra arbeidsplaatsen.
12. Wat het investeringsloon betreft zouden werknemers een deel van de mogelijk geachte loonontwikkeling als zodanig kunnen aanwenden en hiermee rechtstreeks bijdragen aan een gerichte stimulering van de industriële ontwikkeling. De vraag of, en zo ja in welke omvang van deze mogelijkheid gebruik zal worden gemaakt, zal in het gedecentraliseerde overleg tussen werkgevers en werknemers moeten worden beantwoord.
13. Het energie- en het milieubeleid zullen meer dan tot nu toe ook de concurrentiepositie van de industrie in aanmerking moeten nemen.
14. Onderzoek en ontwikkeling dienen op verschillende wijzen te worden bevorderd. Zoals op vele gebieden eisen de middelgrote en kleine ondernemingen hierbij speciale aandacht.
15. De afstemming van het onderwijs op het bedrijfsleven dient verbeterd te worden.
16. Het overheidsaankoopbeleid moet meer op de belangen en potentie van de Nederlandse industrie worden afgestemd.
17. Fiscale stimulansen ter aanmoediging van risicodragend kapitaal worden aanbevolen
18. Er moet een effectieve beleidsombuiging komen van een steunbeleid voor de industrie naar een stimuleringsbeleid. Steun aan bedrijven zonder perspectief moet worden beëindigd.
19. De veelheid van steunregelingen en de talrijke instanties werken verwarrend en tijdrovend. Sanering en duidelijke afbakening zijn hoog nodig.
20. De adviescommissie heeft een globale methodiek ontwikkeld die, uitgaande van de kansen en bedreigingen die de Nederlandse industrie kenmerken, tot een aantal hoofdaandachtsgebieden en activiteitenvelden leiden die de keuze bij herindustrialisatie kunnen vergemakkelijken.
21. De adviescommissie hecht blijkens het voorgaande veel waarde aan overeenstemming over de hoofdlijnen van het beleid tussen sociale partners en overheid.
Bij de uitvoering van het industriebeleid en de

De samenstelling van de adviescommissie is als volgt:
Voorzitter: mr. G. A. Wagner (President-commissaris van Shell);
Leden: prof. dr. ir. W. J. Beek (Voorzitter Directie Unilever Research Laboratorium); drs. W. A. J. Bogers (Voorzitter Raad van Bestuur DSM); prof. dr. drs. A. C. R Dreesmann (Voorzitter Raad van Bestuur Vroom & Dreesmann Nederland B.V.): L. R. A. Ester (Voorzitter Industriebond C.N.V.); prof. ing. J. Klevering (President-Directeur Enraf Nonius): mr. drs. H. Langman (Lid Raad van Bestuur Algemene Bank Nederland N.V.): drs. ir. A. E. Pannenborg (Vice-voorzitter Raad van Bestuur N.V. Philips Gloeilampenfabriek); prof. dr. P, A. J. M. Steenkamp (Hoogleraar Technische Hogeschool Eindhoven); F. Swarttouw (Voorzitter Raad van Bestuur Fokker B.V.); mevr. dr. H. Verwey-Jonker; drs. P. J. Vos (Beleidsmedewerker Industriebond F.N.V.); ir. H. Vredeling: prof. dr. A. van der Zwan (Hoogleraar R.U. R'dam).
Als vaste deskundigen zijn aangewezen: prof. dr. C. A. van den Beld (Directeur van het Centraal Planbureau); prof. drs. H. den Hartog (Onderdirecteur van het Centraal Planbureau): mr. P. C. Maas; drs. A. J. van der Staay (Directeur van het Sociaal Cultureel Planbureau): prof. ing. W. C. O. Zegveld (Hoofd van de stafgroep Strategie Verkenningen T.N.O.).
Aan de werkzaamheden van de adviescommissie hebben deelgenomen: prof. dr. F. W. Rutten (Secretaris-Generaal van het ministerie van economische zaken) en drs. H Leliveld (Directeur-Generaal van Industie van het ministerie van economische zaken).
De secretariaatswerkzaamheden zijn verricht door ambtenaren van het Directoraat-Generaal voor Industrie van het ministerie van economische zaken.

G. A. Wagner

herindustrialisatie is de inbreng van onafhankelijke deskundigheid naar haar oordeel van het grootste belang. Ook wordt gesuggereerd hoe binnen de rijksoverheid en meer specifiek het ministerie van economische zaken de coördinatie ten gunste van de industrie verbeterd zou kunnen worden. Voorts worden voorstellen gedaan om de bemoeienis van de overheid met beslissingen omtrent individuele bedrijven te verminderen.

22. In het kader van de voorgestane verschuiving van steunbeleid naar stimuleringsbeleid acht de adviencommissie het gewenst een Maatschappij voor Industriële Projecten (MIP) te stichten die op commerciële basis risicodragend kapitaal beschikbaar stelt voor (grotere) nieuwe projecten. Deze maatschappij werkt binnen een van overheidswege vastgestelde taakomschrijving en budget en hanteert een jaarlijks op te stellen strategisch beleidsplan dat zij ter goedkeuring aan de minister van economische zaken voorlegt.
Het kapitaal van deze MIP zou in eerste instantie voornamelijk maar niet noodzakelijkerwijze uitsluitend van de overheid afkomstig moeten zijn. Er zai naar schatting in de eerste drie jaren in elk geval een miljard gulden nodig zijn. De behoefte aan additionele middelen zal worden beoordeeld aan de hand van een door de MIP op te stellen plan van aanpak, dat binnen zes maanden na de instelling van deze Maatschappij aan de minister ter goedkeuring wordt voorgelegd.

23. De adviescommissie acht haar werk beëindigd met het schrijven van dit rapport. Zij meent echter dat het gewenst is een nieuwe adviescommissie in het leven te roepen die de uitvoering van de beleidsvoorstellen voor een aanvankelijke periode van twee jaar nauwgezet moet volgen. (ministerie van economische zaken)

BELGIË

KONINGSHUIS

Prinses Marie-Christine die op 6 februari 1951 te Brussel geboren werd als oudste dochter van koning Leopold III en prinses Liliane, is op 23 mei te Miami (Florida, USA) in het huwelijk getreden met de Canadees Paul Drake, pianist en eigenaar van een muziekbar te Toronto (Canada). De ouders van de prinses woonden de huwelijksplechtigheid niet bij. Drake (43) is weduwnaar en vader van drie minderjarige kinderen.

PLO-VERTEGENWOORDIGER DOODGESCHOTEN

Naïm Khader, de directehr van het informatie-en verbindingsbureau van de Palestijnse Bevrijdingsorganisatie in België, is op 1 juni vlak voor zijn woning te Brussel doodgeschoten. Hij werd door een viertal kogels in het hoofd en een kogel in de hartstreek getroffen en stierf onmiddellijk De moordenaar kon te voet ontsnappen. De aanslag werd door niemand opgeëist.

Khader **(41),** geboren op de westelijke Jordaanoever, studeerde rechten in Leuven, huwde in 1972 met de Belgische. Bernadette Reynebeau, richtte in 1974 een PLO-bureau in Brussel op en slaagde erin het in 1976 de facto door de Belgische regering te doen erkennen. Khader die beschouwd werd als een gematigd militant van de PLO, was een vriendelijk man die gunstig aangeschreven stond in het diplomatieke en politieke milieu te Brussel.

(Vor. ber. pag. 33512 e. v.)

GEDING TEGEN FRANSTALIGE PRIVÉ-MILITIE

De correctionele rechtbank te Brussel heeft op 13 mei vonnis geveld in het geding tegen leden van het ,,Front de la Jeunesse." De rechtbank oordeelde dat de organisatie een privé-militie is. Van de 35 betichten werden 14 schuldig bevonden. Als gronden voor de veroordeling werden aangehouden: het lidmaatschap van een door de wet verboden organisatie, het houden van oefeningen op een plaats waar wapens en munitie waren opgeslagen, verboden wapendracht, het groepsgewijs manifesteren in de neutrale zone van de hoofdstad, smaad aan de politie, brandstichting. De voorzitter van het Front, de journalist Francis Dossogne, en de secretaris Daniël Gilson werden elk veroordeeld tot zeven maand cel voorwaardelijk.
Het vonnis werd in de perscommentaren in verband gebracht met de eerder uitgesproken veroordelingen in de zaak van de eveneens extreem-rechtse Vlaamse Militanten Orde (zie pag. 32411).

Affaire-CEPIC

Op 19 mei maakte de krant De Morgen melding van een nota van de Staatsveiligheid, waaruit zou blijken dat een baron Benoit de Bonvoisin, penningmeester van de CEPIC die een aantal rechtse leden van de PSC groepeert, jarenlang het Front de la Jeunesse financieel zou hebben gesteund. Nog andere bestuursleden van de CEPIC zouden zich met het Front hebben gecompromitteerd.
PSC-voorzitter Vanden Boeynants liet onmiddellijk weten dat zijn partij direct noch indirect met het Front contacten zou hebben gehad.
Op 21 mei deelde het PSC-bestuur echter mede ,,dat de PSC-leden die volgens bepaalde bronnen banden hadden met extreem-rechtse organisaties, op eigen verzoek uit hun functies binnen de PSC waren geschorst, totdat het onderzoek afgesloten is." Het Front de la Jeunesse logenstrafte het bestaan van bindingen met PSC, CEPIC en de Bonvoisin.
Intussen had minister van justitie Moureaux in een persmededeling verduidelijkt dat de nota, waarvan sprake was in De Morgen, niet uitging van de Staatsveiligheid, maar een ,,synthesenota" betrof, opgesteld door zijn departement op grond van inlichtingen, hem door de Staatsveiligheid overgemaakt. De minister zei dat hij kennis van de nota had gegeven aan de ministerraad en sommige regeringsleden.
Op 3 juni berichtten de kranten dat baron de Bonvoisin een brief had gezonden naar de minister van justitie.
,,De misplaatste grap waarmee uw administratie tegen mij heeft uitgepakt, heeft nu wel lang genoeg geduurd, opdat u uw verantwoordelijkheden op u zoudt kunnen nemen", aldus de brief. ,,Ik vraag u, daar alle elementen van uw verslag over mijn persoon vals zijn, welke definitieve sanctie u genomen hebt of zult nemen jegens de schuldigen, zulks om te voorkomen dat anderen dan u daartoe zouden moeten overgaan. U gelieve mij ook te laten weten hoe ik rechtmatig zal worden vergoed voor het nadeel dat mij werd berokkend", aldus baron de Bonvoisin, die binnen de acht dagen een antwoord van de minister verwachtte.

ZEEMACHT

De regering heeft op 12 februari ingestemd met de bouw van tien mijnenvegers voor de zeemacht. De scheepsrompen in polyester worden gebouwd op de Beliard-werf te Oostende; de afwerking geschiedt bij Mercantile te Antwerpen. De bestelling (ter waarde van 4,6 mrd fr.) gebeurt in het raam van een akkoord tussen Frankrijk, Nederland en België dat betrekking heeft op de studie, de ontwikkeling en de bouw van een zelfde scheepstype. Door de drie landen zullen in totaal veertig schepen worden gebouwd.
De tien bestelde schepen vormen de tweede generatie van mijnenvegers voor de zeemacht. Het laatste schip moet worden opgeleverd in 1990. Na

de beslissing van de regering ondertekende defensieminister Swaelen het contract met de twee firma's. (De Financieel-Economische Tijd 13-2).

DISCONTO

De Nationale Bank heeft m. i. v. 28 mei het disconto teruggebracht tot 13%, op welk peil het stond vlak vóór de speculatiegolf die de val van het kabinet-Martens begeleidde. De Bank had het disconto op 25 maart verhoogd van 12 naar 13%. Het werd op 31 maart, de dag waarop Martens het ontslag van het kabinet aanbood, verhoogd tot 16%. Na de vorming van het kabinet-Eyskens trad een lichte ontspanning in op de wisselmarkt en op 16 april werd het disconto verlaagd tot 15%. Een nieuwe daling met 1 punt gebeurde op 30 april.

CONGRES VAN WAALSE INDEPENDANTISTEN

Op 23 mei had te Charleroi het eerste congres plaats van het Front Démocratique Wallon, een nieuwe partij, gesticht door het gewezen RW-kamerlid Etienne Duvieusart, die ijvert voor een onafhankelijk Wallonië. Duvieusart deed een oproep tot alle Waalse partijen om een grote „Waalse patriottische stroming op gang te brengen" en elkaar niet te bekampen. De onafhankelijkheidsgedachte moet het cement zijn, dat de Walen van alle strekkingen samenhoudt, zei hij. Voorts zei hij dat Wallonië nooit zal aanvaarden door Vlaanderen te worden gekoloniseerd.
De hoofdredacteur van Wallonie Libre, Jacques Rogissart, verklaarde dat de Waalse economie niet kan worden gered binnen het Belgische staatskader en bijgevolg daaruit moet worden weggesneden. Op het congres kwam grote bezorgdheid tot uiting over de toekomst van de Waalse staalnijverheid.

OPENING VAN DE BRAKKE GROND

Op 23 mei werd in Amsterdam het Vlaams cultureel centrum „De Brakke Grond" geopend door mevr. Rika de Backer, staatssecretaris van de Vlaamse Gemeenschap, in bijzijn van de Nederlandse minister, mevr. Gardeniers, de Belgische ministers Geens en Galle, en de burgemeester van Amsterdam, Polak.
De plechtigheid werd verstoord door Vlaamse betogers, hoofdzakelijk sociaal-culturele welzijnswerkers van linkse strekking, die aanvoerden dat er wel overheidsgeld was voor het nieuwe centrum, maar niet voor de tijdige uitbetaling van de rijkstoelagen voor hun activiteiten.

NOORD-AMERIKA

VERENIGDE STATEN

ONTWIKKELINGEN BUITENLANDSE POLITIEK

In tegenstelling tot het economisch terrein (waarover in een volgende aflevering wordt bericht) voerde de regering-Reagan op het gebied van de buitenlandse politiek in de eerste fase van haar ambtsperiode nauwelijks een coherent beleid. President Ronald Reagan begon zijn ambt met de belofte dat hij de eenheid van beleid in de Amerikaanse buitenlandse politiek zou herstellen, maar de resultaten van de „door hem ingeluide conservatieve revolutie" waren volgens een beoordeling (na honderd dagen) door NRC! H'blad (28-4-81)niet indrukwekkend.
Er was volgens een commentaar in deze krant geen gebrek aan krachtige en ideologische taal, met name tegen de Sowjet-Unie (zie pag. 38111 e. v.-1981), tot een formulering van een werkelijk nieuw beleid was het niet gekomen.
De nieuwe regering in Washington was in het voorjaar van 1981 nog steeds bezig de problemen af te tasten, waarbij zij kon ervaren dat met de vereenvoudigingen van verkiezingsleuzen in de praktijk van de internationale politiek niet veel viel te beginnen.
Conservatieve Republikeinse volksvertegenwoordigers in de VS, zoals Jesse Helms, hadden graag gezien dat de nieuwe regering haar verkiezingsbeloften ten aanzien van de buitenlandse politiek direct had waargemaakt.
De oppositie van senator Helms uit North Carolina nam de vorm aan van verzet tegen de noodzakelijke bevestiging door de senaat van een aantal van de belangrijkste medewerkers van de nieuwe minister van buitenlandse zaken, Alexander Haig.

„Helms doet dit met het argument, dat hij ervoor wil zorgen dat slechts „policy makers" worden benoemd die zoveel mogelijk de opvattingen van de president weerspiegelen. Men mag aannemen dat Helms met dit laatste de opvattingen van de president bedoelt zoals hij zelf die interpreteert. Wat hij wil weren zijn mensen die in zijn ogen te vooruitstrevend zijn of die onder Nixon en Ford te nauw met Kissinger hebben samengewerkt.
Op het punt van de economische politiek heeft Reagan zich meer aan zijn verkiezingsleuzen gehouden, zoals uit zijn begrotingsplannen blijkt (zie pag. 12911 e. v.). Hij wil zowel zijn plannen voor belastingverlaging en besnoeiing van de sociale sector uitvoeren als die voor een zeer aanzienlijke uitbreiding van de militaire uitgaven.
Op dit punt heeft Reagan wel kans gezien een coherent beleid te voeren, Bovendien hebben de Democraten tot dusver nog niet de indruk gewekt in staat en bereid te zijn een effectieve oppositie tegen de treurige sociale consequenties van het economische beleid van de nieuwe president te voeren, ai valt er een toenemend democratisch verzet tegen de belastingverlaging te bespeuren.
Het economische programma heeft voor Reagan duidelijk prioriteiten boven de buitenlandse politiek. Hier ligt voor een deel de verklaring voor zijn opheffing van het Russische graanembargo (zie hierna), tegen de zin in van minister van buitenlandse zaken Haig. Reagan wil met die opheffing voorkomen, dat de senatoren uit de graanstaten zich tegen zijn economische beleid zuilen keren.
Hoe dan ook, iedereen moet zich wel afvragen of Reagans economische programma haalbaar is. Dat de belastingverlaging verenigbaar zou zijn met de drastische stijging in militaire uitgaven die Reagan beoogt is op zijn zachtst gezegd aan flinke twijfel onderhevig. Reagan wil zijn militaire uitgaven in de komende vijf jaren maar liefst verdubbelen, waarmee hij een stijging tot stand zou brengen die groter is dan in de periode 1965-1970, toen de oorlog in Vietnam op zijn duurst voortwoedde.
Afgezien nog van de politieke twijfels die men moet koesteren tegenover een dergelijke bewapeningsgolf is niet in te zien hoe Reagan vermijden kan wat Johnson in de zestiger jaren overkwam: door de niet met belastingverhoging gecompenseerde toeneming van militaire uitgaven ontstond er een inflatiegolf die de hele Amerikaanse economie aan het wankelen bracht.
De coherentie en duidelijkheid van Reagans economische beleid zijn dan ook eerder schijn. Maar wel een schijn waarbij miljoenen Amerikaanse burgers sociaal in de kou komen te staan en een extreme bewapeningsgolf op gang wordt gebracht" aldus NRC/H'blad (28-4).

Hieronder volgt een beknopt overzicht van de belangrijkste ontwikkelingen op het vlak van de buitenlandse politiek van febr. tot mei 1981. Het sluit chronologisch aan bij pag. 379 t/m 38212.

CIA: geen tastbaar bewijs voor Russische steun aan terrorisme.

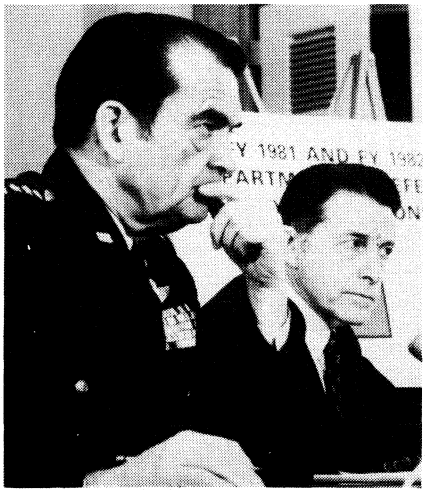
Eind mrt. 1981 circuleerde binnen het Congres en de Amerikaanse regering een ontwerp-rapport van de Amerikaanse centrale inlichtingendienst (CIA) waarin gesteld werd dat er geen tastbaar bewijs was voor de bewering dat de Sowjet-Unie een van de belangrijkste steunpilaren voor het internationale terrorisme zou zijn. Deze en soortgelijke uitspraken waren eind jan. gedaan door minister Haig en president Reagan (pag. 38111).
Het hoofd van de Nationale Veiligheidsraad van de VS, Richard Allen, had daar later aan toegevoegd dat er „overvloedig bewijs" was van Moskou's betrokkenheid bij het internationale terrorisme.
Minister van defensie Caspar Weinberger betwistte de conclusies van het ontwerp-rapport. Het zou volgens zegslieden in kringen van het Congres „totaal strijdig" zijn met de door de nieuwe bewindslieden gedane uitspraken.

De CIA zou wel beschikken over „indirect be-

wijs" over Russische betrokkenheid, maar niet over "geloofwaardig bewijs", aldus de zegslieden over het rapport, dat in definitieve vorm niet openbaar zou worden gemaakt.
In een televisie-vraaggesprek zei minister van defensie Weinberger op 29 mrt. dat er wel degelijk „goed en duidelijk bewijs was dat de Russen zijn betrokken bij de opleiding en het uitrusten van groepen die bij gebrek aan een betere benaming terroristische groepen Kunnen worden genoemd". Hij voegde eraan toe dat het gewraakte rapport niet het eindoordeel van de CIA vormde.
Elke suggestie dat de CIA tot de slotsom is gekomen dat de Sowjet-Unie niet achter internationaal terrorisme zit, zou verkeerd zijn, aldus Weinberger.
William Casey, de directeur van de CIA, heeft zijn analisten intussen gevraagd hun conclusies te herzien, aldus de zegslieden. In regerings- en Congreskringen heeft dit de vrees gewekt dat de CIA onder druk wordt gezet om zijn conclusies aan te passen aan de regeringspolitiek.

Weinberger: alsnog invoering neutronenbom

Op 3 febr. gaf minister van defensie Caspar Weinberger zijn eerste persconferentie en verklaarde onder meer dat de Amerikaanse regering overwoog om alsnog tot produktie van de neutronenbom over te gaan en dat stralings-wapen in West-Europa operationeel te maken. De beslissing van president Carter uit april 1978 om de produktie van de neutronenbom („enhanced radiation warhead") op te schorten (pag. 371/3-'78), was volgens Weinberger verkeerd geweest.
De uitspraak van de bewindsman deed in Europa veel stof opwaaien en wees volgens de *NZZ* (8-2-81) op de onervarenheid van de nieuwe defensieminister.
Minister Haig haastte zich om de uitlatingen van zijn collega te ontzenuwen en te verklaren dat zijn opmerking in ieder geval niet „het officiële standpunt" van de VS vertegenwoordigde.

De Amerikaanse minister van defensie Caspar Weinberger (rechts) en Amerika's hoogste militaire functionaris, Generaal David Jones, voorzitter van de verenigde chefs van staven van de strijdkrachten.

Haig liet weten dat diplomaten van de Atlantische bondgenoten geen acht moesten slaan op Weinbergers uitspraken. Een woordvoerder van Haig zei dat een nieuwe beslissing niet zonder overleg met de bondgenoten zou worden genomen
Op 4 febr. verklaarde Generaal David Jones, voorzitter van de verenigde chefs van staven van de Amerikaanse strijdkrachten, dat voorzichtigheid geboden was.

„In deze zaak moeten wij voorzichtig zijn om wat een hogere prioriteit heeft niet in gevaar te brengen, namelijk de plaatsing van kruisraketten en Pershing-2-raketten in Europa", zei de chef staf
in een hoorzitting van de Senaarscominissie voor de strijdkrachten zei Amerika's hoogste militaire functionaris dat hij er geen bezwaar tegen had dat „degeschiktheid van het neutronenwapen in regeringskringen opnieuw in overweging wordt genomen en dat dit onderwerp misschien zelfs te zijner tijd met de bondgenoten wordt besproken, maar ik maak me ongerust over de manier waarop dit gebeurt".
De voormalige officiële woordvoerder van het Witte Huis, Jody Powell, zei dat president Carter zijn besluit tot produktie en stationering van de neutronenbom opschortte, omdat de Europese bondgenoten, met name de Bondsrepubliek, niet bereid waren dit wapen op hun grondgebied toe te laten. Hij bestreed daarom met klem de opmerking van minister Weinberger dat president Carter weinig „standvastigheid" had getoond in deze affaire en met zijn uitstel „consternatie" had veroorzaakt binnen de Westduitse regering.
„De Duitsers stonden ons niet toe die wapens te stationeren", aldus Powell, „en zover ik weet staan zij ons dit nog steeds niet toe. Het zou mij zeer verheugen als de heer Weinberger nu wel een overeenkomst heeft bereikt met de Duitsers om dit wapen in te voeren".

Reactie in West-Duitsland

Weinbergers uitspraken leidden tot tandengeknars in Bonn, zo meldde *NRC/H'blad* (5 febr.):

„Teleurstelling en verontwaardiging zijn groot in het regeringskamp in Bonn – maar liefst twee trauma's tegelijk heeft Caspar Weinberger met zijn opmerking over de neutronenbom blootgelegd. Ondanks allerlei onzekerheden over de toekomstige buitenlandse politiek van de regering-Reagan had men er vast op gerekend dat de communicatie voortaan anders zou verlopen dan in de periode-Carter. Ronald Reagan had consultaties beloofd.
Nu lijkt het of het tijdperk van voldongen feiten en eenzijdige besluiten zich herhaalt. Natuurlijk is het voor definitieve conclusies veel te vroeg en in Bonn kon de regering dan ook de oren niet geloven. Regeringswoordvoerder Becker sprak over de onervarenheid van de nieuwe Amerikaanse regering en wekte de indruk dat Weinberger in zijn eerste persconferentie niet goed op zijn woorden had gelet: „Het kabinet (in Bonn) heeft vastgesteld dat hier een persbericht ligt waarin Weinberger een vraag beantwoordt", zei Becker.
En verder: „Sinds april 1978 is deze kwestie nooit meer behandeld". Vervolgens suggereerde hij dat Weinberger zich had versproken: „Normaal mag je bij zo'n belangrijk thema een andere voorbereiding verwachten".
Het tweede trauma is de neutronenbom zelf. Over dit wapen woedde twee jaar lang – tot Carters besluit tot opschorting in april 1978 – een heftige binnenlandse politieke strijd. Het wapen werd een symbool van Amerikaans-Duitse onenigheid. De SPD-secretaris Egon Bahr noemde de neutronenbom een „perversie van het denken".
Lange tijd verzette de Westduitse regering zich tegen de stationering ervan, of liever: er kwam geen duidelijk antwoord aan president Carter die de N-bom slechts met instemming van de bondgenoten – voorop de Bondsrepubliek – wilde invoeren.
Toen de Atlantische schade te groot dreigde te worden, drukte Helmut Schmidt ten slotte in de binnenlandse politiek tegenover zijn partij door en accepteerde het wapen. Op dat ogenblik echter wankelde een besluiteloze president Carter.
Minister van buitenlandse zaken Genscher vloog in allerijl naar Washington, leek met een ja-woord van Carter terug te keren en toen plotseling liet de president had afweten. Met een sterk moreel getinte overweging zette hij de neutronenbomplannen in Sr ijskast. Bonds kanselier Helmut Schmidt voelde zich door Washington verraden – „onberekenbaar" werd de vaste kwalificatie voor Carter in Bonn.
De houding van de regering-Schmidt omschreef woordvoerder Becker als „soevereine gelatenheid". In werkelijkheid heerst verontwaardiging en verbazing. Al vier weken houdt iedereen met een regeringsfunctie in Bonn de tanden stijf op elkaar als de nieuwe Amerikaanse regering onderwerp van gesprek is. Niemand wil ook maar de schijn van een aanleiding tot irritatie wekken in Washington. Na Weinbergers uitspraak is echter het eerste tandengeknars in Bonn begonnen."

Beleid mensenrechten. Benoeming *Lefever.*

Op 20 febr. werd de benoeming bekendgemaakt van Ernest W. Lefever tot onderminister van buitenlandse zaken, speciaal belast met de mensenrechten. Lefever stond bekend als een aartsconservatief, die volgens *Le* Monde (22-2-81)tegen de zin van Alexander Haig werd benoemd om de rechtse Republikeinen wat tegemoet te komen na hun kritiek op de benoeming van gematigde figuren in de regering-Reagan.
De benoeming van Lefever markeerde de ommekeer in de Amerikaanse mensenrechten-politiek, waarbij nu een onderscheid werd gemaakt tussen „totalitaire" en „autoritaire" regimes.
Zowel Lefever als minister van buitenlandse zaken Haig en het ministerie van buitenlandse zaken gaven te kennen (resp. op 23 febr, 31 mrt. en 3 mrt.) dat totalitaire (lees: communistische) regimes kritischer moesten worden bekeken dan autoritaire.

In een gesprek met de pers verklaarde Ernest Lefever dat de VS bevriende „autoritaire" regimes behoorden te steunen om te beletten dat deze worden omvergeworpen door „totalitaire" regimes.
De totalitaire regimes die de communistische landen beheersen tolereren geen enkele van de vrijheden" aldus Lefever, „terwijl de autoritaire regeringen er veel toestaan, zoals de vrijheid van godsdienst en de persvrijheid."
Lefever is van mening dat de regering van El Salvador militaire hulp verdient, ook al is haar gedrag niet dat van een „engel". Maar ik ken geen enkel land dat zich als een engel gedraagt", aldus de nieuwe onderminister.
Zonder El Salvador te noemen – waar vier

Amerikaanse nonnen zijn vermoord en waar de katholieke kerk de huidige junta kritiseert – leverde Lefever kritiek op geestelijken die ,,de religie gebmiken om hun politieke activiteit te verhelen". ,,Er is een onderscheid", aldus Lefever, ,,tussen geestelijken die zich wijden aan theologische overpeinzingen en priesters en nonnen die zich bezighouden met activiteiten die vijandig zijn aan de belangen van de regering."

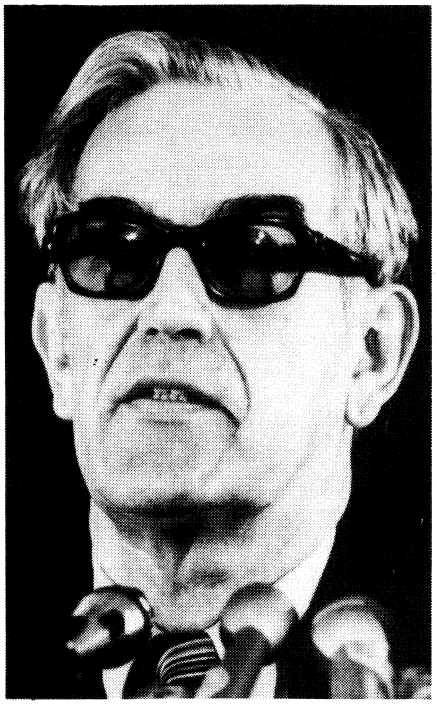
Op 31 mrt. sprak minister Haig in Washington op een bijeenkomst van de trilaterale commissie, een gespreksgroep van ruim 300 intellectuelen en zakenlieden uit Noord-Amerika, West-Europa en Japan:
De Verenigde Staten dienen zich te keren tegen het schenden van de mensenrechten ,,door bondgenoot of tegenstander", maar ze moeten daarbij kritischer zijn jegens ,,totalitaire" regimes dan tel: opzichte ra: ,,autoritaire" regimes, zo zei hij.
Haig verzekerde zijn gehoor dat de regering-Reagan gevoelig is voor bezorgdheden betreffende de mensenrechten, maar hij onderstreepte dat naar zijn mening het grootste gevaar afkomstig is van ,,totalitaire agressie", waarmee hij met name de Sowjet-Unie identificeerde.
Totalitaire regimes, aldus Haig, hebben de neiging thuis en in het buitenland intolerant te zijn, actief vijandig ten opzichte van alles dat wij vertegenwoordigen en ideologisch weerstand biedend aan politieke veranderingen.

Haig noemde geen lijst met ,,totalitaire regimes", maar zei wel dat de laatste tijd als gevolg van intolerantie binnen de eigen grenzen tal van mensen zijn gevlucht uit de Sowjet-Unie, Cuba, Vietnam, Cambodja en Afghanistan.
Haig zei verder dat het autoritaire regime doorgaans voortkomt uit een gebrek aan politieke of economische ontwikkeling en gewoonlijk slechts op een paar politiek gevoelige gebieden absoluut gezag voor zichzelf opeist. De minister zei dat hij geenszins autoritaire regeringen prees, maar slechts te kennen wilde geven dat zij waarschijnlijk eerder van beleid zullen veranderen dan totalitaire regimes.
De uitlatingen van Haig, op 20 apr. gepubliceerd door de *New* York *Times,* werden door medewerkers van zijn ministerie ,,hoewel gezaghebbend, niet noodzakelijkerwijze doorslaggevend" genoemd. Zij moesten worden gezien in het licht van de beraadslagingen over een alomvattend beleid betreffende de mensenrechten. dat nog gaande was, zo werd gezegd.
Op 3 mrt. zette het ministerie van buitenlandse zaken een nieuw beleid uiteen dat moest waarborgen dat schendingen van de mensenrechten in niet-communistische landen niet meer officiële aandacht krijgen dan die in de communistische landen.

Functionarissen van het ministerie van buitenlandse zaken zeiden dat richtlijnen zijn uitgegeven om het beleid van de regering-Carter, dat volgens hen op dit punt grote tekortkomingen vertoonde, te corrigeren.
,,Wij zullen onze aandacht niet beperken tot die landen die betrekkelijk open zijn en waar de pers om die reden betrekkelijk vrij kan beschikken over inlichtigen over arrestaties", zo zei de woordvoerder van het State Department, Wiliiam Dyess.
Dyess zei dat de nieuwe regering vastbesloten was de aandacht te vestigen op alle schendingen van de mensenrechten, waar ze zich ook mogen voordoen, aan te moedigen die trachten het in acht nemen van het herstel van grondwettelijke orde te bevorderen.
Dat de regering-Carter met twee maten zou hebben gemeten, daarover was al eerder geklaagd door Ernest Lefever, de man die door president Reagan is benoemd als hoofd van het bureau voor de mensenrechten van het State Department. Lefever heeft geschreven dat de regering-Carter er aanvankelijk naar streefde Chili te straffen en de betrekkingen met Cuba te normaliseren, iets wat volgens hem een ,,dubbele ironie" was.
,,De mensenrechten worden in Chili beter nageleefd dat in Cuba en Chili voert een vreedzamer buitenlands beleid dan Cuba", aldus Lefever.

Senaat *wijst Lefever af*

De 61-jarige Lefever werd op 4 juni met een ruime meerderheid (13 tegen 4) in de senaatscommissie voor buitenlandse zaken afgewezen als de nieuwe chef van het bureau voor de mensenrechten. Twee broers van Lefever hadden kort tevoren verklaard dat hij zwarten ten opzichte van blanken een inferieur ras achtte.

Ernest W. Lefever trok zich op 5 juni terug als kandidaat voor het onderministerschap van buitenlandse zaken (mensenrechten).

Deze aantijgingen sprak Lefever tijdens een hoorzitting van de senaatscommissie voor buitenlande betrekkingen fel tegen.
De Republikeinse voorzitter van de senaatscommissie, Charles H. Percy, klaagde: ,,Ik wil hem niet wegstemmen, maar ik ben verpletterd." Volgens Percy was Lefever ,,niet de geschikte kandidaat" voor de mensenrechtenpost.
Verduidelijkend zei Percy: ,,We kunnen ons niet geloofwaardig in de wereld handhaven als verdedigers van vrijheid en democratie als we de schendingen van essentiële rechten van de mens gaan goedpraten en zwijgen als deze schendingen zich, waar ter wereld ook, voordoen,"

Percy's opmerkingen waren gericht tegen de opvattingen van Lefever dat schending van mensenrechten in communistische landen openlijk en fel bestreden moet worden, maar dat in met Amerika bevriende landen dergelijke schendingen met ,,rustige diplomatie" afgehandeld moeten worden.

Lefever heeft de senaatscommissie bovendien tegen de haren in gestreken door op te merken dat het verzet tegen zijn benoeming is aangesticht door de communisten. Hij ontkende voor de senaatscommissie dat hij het woord communist had gebruikt, maar senator Percy zei dat hij dat woord wél had gebezigd. Namelijk tijdens een bijeenkomst in het kantoor van Percy.

Het zwaarst werd Lefever geattaqueerd over betrekkingen tussen het door hem opgerichte Centrum voor Ethiek en Publiek Beleid en het Nestlé-concern. Dit bedrijf heeft het Centrum van Lefever zo'n $25.000 toegeschoven en een adressenlijst. De Democratische senatoren verdachten Lefever ervan door Nestlé omgekocht te zijn om een artikel te verspreiden waarin kritiek op de babyvoeding van Nestlé werd afgewimpeld. Derde Wereldlanden waren namelijk met een boycot tegen Nestlé-melkpoeder begonnen omdat deze ondeugdelijk zou zijn als voeding voor baby's.

De regering-Reagan zag de aanvallen op Lefevers voordracht als een aanval op haar buitenlandse beleid. Reagan zelf heeft geroepen geen duimbreed te willen wijken voor de kritiek op Lefever. Reagans adviseur Edwin Meese schetste Lefever als ,,een man die jarenlang in de wijngaarden van het idealisme heeft gewerkt" en ,,zich heeft ingezet voor betere betrekkingen tussen naties en voor de rechten van de mens."

Lefever trekt zich *terug*

Op 5 juni trok Lefever zich terug als kandidaat voor de functie van onderminister van buitenlandse zaken. Lefever bedankte voor de functie in een brief aan president Reagan, die na de stemming door de senaatscommissie had gezegd zijn kandidatuur te blijven steunen.
Het was de eerste keer in 31 jaar dat een Senaatscommissie een benoemingsvoorstel van de president afwees.
Het Witte Huis liet later weten dat Lefevers besluit met spijt werd aanvaard. Het bespaarde president Reagan een gevecht in de Senaat en een mogelijke nederlaag daar. Iri de pers werd de situatie rond Lefevers benoeming ,,de heftigste botsing tot dan toe tussen de regering-Reagan en het Amerikaanse Congres" genoemd.

OPHEFFING GRAANEMBARGO TEGEN SU

Op 5 febr. verklaarde president Reagan de beslissing over beëindiging van het graanembargo tegen de Sowjet-Unie te zullen uitstellen. Hij had tijdens zijn verkiezingscampagne beloofd dit door zijn voorganger Jimmy Carter in jan. 1980 ingestelde graanembargo (zie pag. 396/3 e.v.-1980) op te heffen.

Minister van buitenlandse zaken Alexander Haig was tegenstander van opheffing. Zijn argumenten dat ten opzichte van Moskou geen eenzijdige concessies moesten worden gedaan zolang Russische troepen in Afghanistan en rondom Polen gestationeerd waren, bleken volgens betrouwbare bronnen (Fin. Times 6-2-81) doorslaggevend bij de lange beraadslagingen van Reagan en zijn kabinet over de kwestie.

Amerikaanse graanboeren oefenden via hun organisaties druk uit op president Reagan om zich aan zijn verkiezingsbeloften te houden. Zij wisten zich daarbij gesteund door minister van landbouw, John Block, die het graanembargo ,,het meest belachelijke dat me ooit ter ore kwam" had genoemd.

President Reagan hanteerde het argument dat de omstandigheden (politiek en economisch) sedert het tijdstip van zijn beloften sterk waren veranderd. De situatie in en om Polen bleef gespannen, terwijl de Sowjet-Unie naar schatting $ 1 mrd. had moeten uitgeven om de graantekorten aan te vullen. Aanvankelijk had Reagan verklaard dat de Amerikaanse boeren meer schade leden door het embargo dan de Sowjet-Unie.

Het effect op de Amerikaanse graanmarkt was gering, volgens de Financial Times (6-2-81). De oogst van 1980 was tegengevallen, terwijl de graanexport was gegroeid van $32 mrd naar $40 mrd, mede dank zij de opening van nieuwe markten in Mexico en China.

Op 29 mrt gaf Reagan in een interview met de Washington Post te kennen dat hij geen ,,verkeerde signalen naar Moskou" wilde uitzenden door het embargo op te heffen terwijl de situatie rond Polen gespannen bleef. Ook moest de indruk vermeden worden dat Washington de Russische inval in Afghanistan definitief aanvaard had.

De maatregel tot opheffing van het embargo zou strijdig zijn met de scherpe taal die de nieuwe Amerikaanse regeerder tegen Moskou hadden gebezigd.

Het graanembargo betrof extra-leveranties aan de Sowjet-Unie boven de levering volgens het vijfjarige bilaterale graanverdrag, dat na 4 jan. 1980 (afkondiging embargo) gewoon doorliep. Dit vijfjarige contract zou op 1 oktober 1981 aflopen en volgens de Amerikaanse onderminister van landbouw, Richard Lyng, verlengd worden. (Zie ook pag. 122/1 e.v.-1981 minder handel met SU).

Reagan heft graanembargo op

Op 24 april 1981 werd het graanembargo op extra-leveranties aan de SU opgeheven. Ook beperkingen op de export van andere landbouwprodukten (bijv. soja) en op fosfaat werden opgeheven. Het embargo had sedert jan. 1980 de levering van 17 miljoen ton graan naar de Sowjet-Unie tegengehouden.

Reagan zei bij de ondertekening van het besluit dat de beëindiging van het graanembargo niet moet worden gezien als een verzwakking van de Amerikaanse houding tegenover de Sowjet-Unie. ,,De Verenigde Staten blijven de Russische bezetting van Afghanistan veroordelen en zijn vastbesloten ook in de toekomst alle agressieve acties van de kant van Moskou overal ter wereld vastberaden tegenoel te treden."

Uit de verklaring van Reagan bleek niet dat de verminderde Amerikaanse bezorgdheid over Polen bij de besluitvorming een rol had gespeeld.

Volgens regeringsfunctionarissen in Washington was dat echter wel degelijk het geval.

Moskou legde het Amerikaanse besluit uit als een mislukking van de poging de Sowjet-Unie economisch onder druk te zetten. Volgens het officiële Russische persbureau Tass had het embargo de VS ,,ernstig economisch verlies" opgeleverd, niet de Sowjet-Unie. Het embargo had bovendien aangetoond dat de VS een onbetrouwbare handelspartner was, aldus Tass.

Volgens *NRC/H'blad* zou de opheffing van het embargo president Reagan goed uitkomen omdat hij op 27 april 1981 de landbouwbegroting bij de senaat indiende (zie hierna). Volgens welingelichte kringen zou senator Jesse Helms, voorzitter van de landbouwcommissie in de Senaat, het Witte Huis hebben laten weten dat opheffing van het embargo de goedkeuring van de begroting zou vergemakkelijken.

In een beschouwing schreef deze krant (11-5-'81) dat het graanembargo als een mislukking moest worden beschouwd en dat de opheffing ervan een eind maakte aan een ,,futiele woordenkrijg die geen communistenbotten gebroken had"

Deze handeling van de president is door sommigen afgekraakt als een onverdiend voordeeltje voor de Russen met de bedoeling de politieke gunst van de boeren te winnen. Veel boeren juichen het besluit toe en nemen het oordeel van de critici voetstoots over. Beide groepen hebben zich laten imponeren en misleiden door de dwaze woordenkrijg. Bestudering van de eigenlijke „ stokken en stenen" stellen de zaak in een ander daglicht dat zowel de bezorgdheid van de opposanten ais de blijdschap van de boeren zou moeten temperen.

Wat betreft de Russen: die wisten aldoor al het verschil tussen futiele woorden en echte klappen.

De Sowjet-Unie heeft een zware ramp te verduren gehad, en de Russische economie heeft er zeker onder geleden — maar de klappen werden voornamelijk uitgedeeld door het weer, en niet door de Amerikaanse vergelding voor de inval in Afghanistan. De graanopbrengst zowel vorig als eervorig jaar vertoonde een rampzalig tekort: in 1979 59 miljoen ton (26%)minder dan in 1978, en in 1980 48,8 miljoen ton minder (20%).

Maar het graanembargo van de VS deed niet noemenswaardig, zo al überhaupt, af aan het vermogen van de Russen hun tekorten te compenseren door de import van graan. De Russen vestigden in 1980 met hun graanimport een absoluut record van 31,5 miljoen ton, en dit jaar zal dat verbluffende totaal worden opgeschroefd tot 35,6 miljoen ton (volgens een Amerikaanse schattting) of zelfs 37,6 miljoen ton (volgens de Internationale Tarweraad). Dit overtreft eerdere schattingen van de Amerikaanse regering inzake het maximale fysieke vermogen van de SU tot het importeren van graan.

Ook heeft het embargo de Russische veestapel en vleesproduktie niet ernstig geschaad. Volgens het nieuwste Amerikaanse regeringsrapport handhaven de Sowjets hun veestapels over het algemeen op recordpeil, en zal de vleesproduktie in 1981 ,,ongeveer even hoog zijn als het vorig jaar".

Maar al werden er geen botten gebroken, wel heeft het embargo wat grind in de laarzen van de Russen gestopt, evenals in de schoenen van Amerikaanse boeren en andere onschuldige toeschouwers. Er moesten wat extra transport- en fabricagekosten worden gemaakt, en prijzen die een tikje hoger lagen dan die welke de Amerikaanse boeren ontvingen, werden betaald aan andere exporteurs. Maar de boete bleef betrekkelijk laag.

Voor het mislukken van het graanembargo werden drie oorzaken genoemd:

- Een daarvan was het ontbreken van de wil bij de Amerikanen om te voorkomen dat de

Import in de USSR van tarwe en ruwe granen (mln. ton)

Land v. herkomst	5-jaar-gem. '74/'75-'78/'79	kalenderjr. 1980	afwijking (%)
VS	9,6	6,9	– 28%
Canada	2,0	5,8	+185%
Australië	0,8	4,5	+450%
Argentinië	1,5	6,9	+353%
EEG	0,2	1,3	+550%
Anderen	0.9	3.8	+311%
TOTAAL	15,0	29,2	+ 93%

Bron: het Amerikaanse min. v. landb., naar gegevens van exporterende landen

Oosteuropese bondgenoten van de Sowjet-Unie hun normale graanimport uit Rusland compenseerden met Amerikaans graan. Hierdoor werd twee miljoen ton per jaar minder dan normaal onttrokken aan de Sowjet-graanschuren.

- Een tweede oorzaak van vergelijkbaar belang was dat de Russen ertoe overgingen een deel van hun invoer te kopen in de vorm van zakken meel in plaats van ongemalen korrels, waardoor de flessehalzen in het transport en de verwerking werden ontlast.
- De belangrijkste oorzaak was echter dat het de VS en hun bondgenoten aan wil ontbrak om te komen tot een eendrachtige en samenhangende vermindering van de graanleveranties. Dat zal in politiek en bestuurlijk opzicht wel onvermijdelijk zijn geweest bij een onderneming die zo knullig in elkaar zat als dit embargo. Het kardinale probleem was het Amerikaanse besluit om niettegenstaande het embargo toch de bilaterale overeenkomst met de Sowjet-Unie na te komen waarin een minimumleverantie van acht miljoen ton wordt gegarandeerd. De meeste andere exporteurs beweerden, min of meer te goeder trouw, dat ook zij de normale hoeveelheden niet overschreden, maar een uniforme standaard voor wat „normaal" is bestaat er niet, en onder de heersende omstandigheden kon dit ook niet worden aangelegd. De feitelijke leveranties werden enorm vermeerderd, en verscheidene landen weigerden categorisch het Amerikaanse initiatief te volgen.

Op 9 juni werd in Londen tussen de VS en de Sowjet-Unie een nieuw graanakkoord gesloten. De Amerikaanse onderminister van landbouw, Lodwick, verklaarde dat de Sowjet-Unie onmiddellijk *6* mln ton graan (waarvan *3* mln ton mais) zou kopen, die voor het einde van 1981 zouden worden geleverd. De overeenkomst van 9 juni markeerde de officiële normalisering van de handel in graan tussen de VS en de SU.

BEZOEK REAGAN AAN CANADA.

Op 10 en 11 mrt. bracht president Ronald Reagan een bezoek aan Canada. Het was het eerste buitenlandse bezoek van de nieuwe Amerikaanse president sedert zijn inauguratie op *20* jan. (pag. 65 e.v.) en het eerste bezoek van een Amerikaans staatshoofd aan Canada sedert 9 jaar.

Het tweedaags bezoek, dat *27* uur duurde, werd overschaduwd door de Canadese ergernis over de Amerikaanse visserij- en milieupolitiek, die onder meer werd gevoed door het niet-ratificeren door de Senaat (op 6 mrt.) van een visserij-overeenkomst met Canada, die anderhalf jaar eerder was gesloten.

De eerste dag van het bezoek stond duidelijk in het teken van de talrijke Canadees-Amerikaanse conflicten. De openbare redevoeringen van Trudeau en Reagan voor het parlementsgebouw werden luidruchtig verstoord door, voor Canada ongebruikelijk grote, groepen demonstranten.

De betogers protesteerden tegen de Amerikaanse wapenleveranties aan El Salvador en tegen de laksheid van Washington tegenover problemen van internationale water- en luchtvervuiling.

De minister voor milieuzaken in de Liberale regering-Trudeau, John Roberts, die op het laatste moment verstek liet gaan, deelde later mee in gedachten bij de anti-vervuilingsdemonstranten te zijn geweest.

De kribbigheid in Canada over Reagans internationale beleid was in de voorgaande periode toegenomen. Met name diens jongste maatregelen op het gebied van Canadees-Amerikaanse milieukwesties werden door politici en de media breed uitgemeten:

De opzegging van een overeenkomst die de conservering van de rijke visgronden aan de Atlantische kust veilig moest stellen, de hernieuwde financiering van het Garrison-irrigatieproject in North Dakota, dat de zoetwatervisserij in de aangrenzende Canadese provincies bedreigde en het onmiddellijke ontslag zonder vervanging van de drie Amerikaanse leden van de bilaterale grenscommissie voor vervuilingsconflicten.

Tegenover wat hier de Amerikaanse krachtpatsershouding wordt genoemd stelt men de hulpvaardigheid van Canada van de afgelopen tijd tegenover de grote zuiderbuur: de voor de Canadese boeren zeer kostbare blokkering van de graanuitvoer naar de Sowjet-Unie (welke actie volgens Ottawa door Washington zelf is ondermijnd), het deelnemen aan de boycot van de Olympische Spelen in Moskou en het smokkelen van Amerikaanse diplomaten uit Iran.

Hoewel de Canadese minister van buitenlandse zaken, MacGuigan, bereid is de nieuwe Amerikaanse regering enig respijt te geven bij het formuleren van haar eigen beleid is het duidelijk dat Canada wel eens wat terug verwacht voor geleverde diensten.

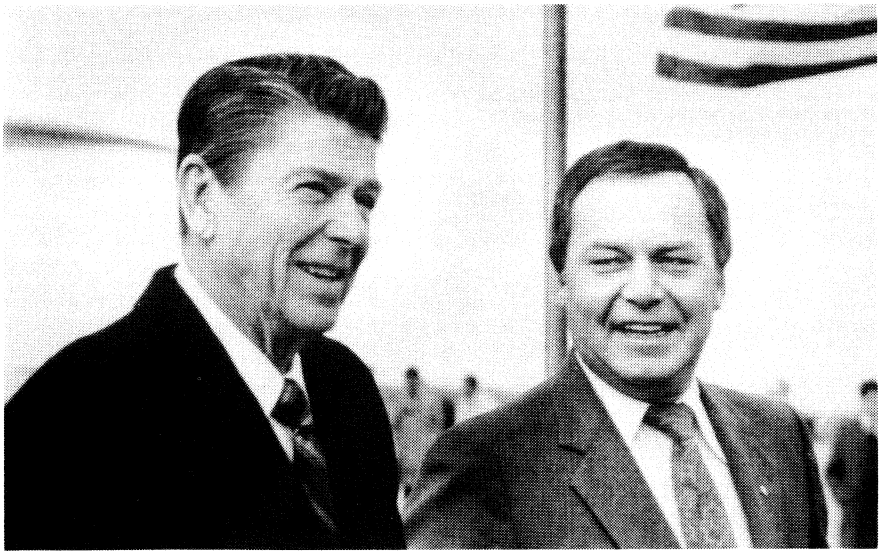
In zijn toespraak tot de verenigde vergadering van de twee huizen van het Candese parlement kondigde Reagan de ondertekening aan van twee al lang beklonken overeenkomsten: een verdrag over het betalen van sociale uitkeringen aan grensoverschrijdende inwoners van beide landen en de verlenging van het ruim twintig jaar oude gemeenschappelijke Noordamerikaanse Luchtverdedigingscommando (NORAD).

De Canadese hoop op de door Carter toegezegde garanties voor een aardgaspijpleiding van Alaska dwars door Canada heen (en ook voor binnenlands gebruik bestemd) naar de 48 zuidelijk gelegen staten kreeg een klap door Reagans mededeling dat de particuliere sector voor dit *23* miljard dollar kostende karwei zal moeten opdraaien.

Noordamerikaanse top

Op 11 mrt. besloten president Reagan en premier Trudeau de Mexicaanse president Lopez Portillo uit te nodigen voor een Noordamerikaanse topconferentie over de problemen van Mexico, Canada en de VS.

Reagan en Trudau spraken verder over de wenselijkheid van een politieke oplossing voor de situatie in El Salvador (zie pag. *38012* e.v.)en benadrukten dat de ontmoeting een vriendschappelijk klimaat had geschapen alsmede begrip voor elkaars standpunten.

President Reagan bij aankomst in Ottawa. Rechts van hem Ed Schreyer. gouverneur-generaal.

REGERINGEN EN VERKIEZINGEN

CENTRAAL AFRIKAANSE REPUBLIEK. Op 3 april werd de op 15 maart gekozen president David Dacko beëdigd. Deze benoemde toen de 38-jarige minister van justitie Simon Narcisse Bozanga tot premier. Deze stelde op 4 april zijn uit 21 leden bestaande kabinet voor, waarin de portefeuilles als volgt werden verdeeld:

Staatsminister belas: met landbouw en veeteelt – Emmanuel Abdoul; minister van economie en financiën – Barthélémy Kanda; justitie – generaal Francois-Sylvestre Sana; onderwijs en onderzoek – Pierre Sammy-Mack-Foy; territoriaal bestuur – Dimanche-Christian Songuet; buitenlandse zaken – Jean-Pierre Kombet; openbare diensten, arbeid en sociale zaken Faul Otto; energie, mijnbouw en geologie – Gaston Banda-Bafio: gezondheid en bevolking – Auguste Boukanga; transport – Simon Sakibede; openbare veiligheid – Jean Willy-Biro-Sacko; voorlichting en cultuur – Alphonse Blague; waterstaat, bosbouw, jacht, visserij en toerisme – Raymond Damango; planning en internationale samenwerking – Eugene-Célestin M'Bedo; PTT – Cyrille Kounkou; sociale zaken en vrouwenaangelegenheden – mevr. Lucienne Goddot; minister in het bureau van de premier – Jean Bengue; secretaris-generaal van de regering – Jean Kpwoka.

Staatssecretarissen: jeugd en sport – Georges Petro-Kowi Zeze; industrie en handel – Guy Grégoire Guezza; begroting – mevr. Cécile Koyaga; buitenlandse zaken – Emile Nicaise M'Bari.

Van het oude, 20 leden tellende kabinet keerden 10 ministers niet terug, o.w. Jean-Pierre Lebouder (premier) en Simon Bedaya Ngaro (buitenlandse zaken); vier ministers behielden hun portefeuille, terwijl de drie overige een andere portefeuille kregen. Het nieuwe kabinet – met 10 nieuwe ministers, o.w. Abdoul en Kanda – bestond hoofdzakelijk uit technocraten; het bevatte geen vertegenwoordiger van de oppositie.

De op 26 dec. 1942 geboren Bozanga was secretaris-generaal van het ministerie van buitenlandse zaken (1974-'76), ambassadeur in Gabon (1978-'79), secretaris-generaal van de regering (1979-'80) en minister van justitie sinds 22 maart 1980 (zie pag. 19413).

(Vor. ber. pag. 193 e.v.)

GUINEE-BISSAU. De voorlopige regering, die na de staatsgreep van majoor Joao Bernardo Vieira op 14 nov. 1980 (pag. 75311-'80) was geïnstalleerd, werd op 12 febr. uitgebreid en gereorganiseerd. Verscheidene regeringsleden maakten ook deel uit van de door Vieira geleide Raad van de Revolutie. De gewijzigde regering was als volgt samengesteld:

Buitenlandse zaken – Vitor Saude Maria; binnenlandse zaken – Manuel Saturnino da Costa; defensie – majoor Paulo Alexandre Nunes Correia; voorlichting en cultuur – Filinto de Barros*; landbouw – Avito José da Silva*; onderwijs – Mario Cabral (voorheen voorlichting en landbouw); natuurlijke hulpbronnen – Samba Lamine Mane; financiën – Carlos Correia; transport en toerisme – majoor Manuel dos Santos (voorheen transport); openbare werken – Alberto Lima Gomes; visserij, handel en nijverheid – Joseph Turpin (voorheen visserij); economische coördinatie en planning – Vasco Cabral*; justitie – Fidelis Cabral d'Almada*; gezondheid en sociale zaken – mevr. Carmen Pereira*; zonder portefeuille – Joao Cruz Pinto*; Centrale Bank – Vitor Freire Monteiro; staatssecretaris voor oorlogsveteranen – majoor Brahima Bangura*; staatssecretaris voor jeugd en sport – Adelino Nunes Correia*. (* = nieuw)

Vasco Cabral en Cabral d'Almada hadden onder president Luis de Almeida Cabral dezelfde portefeuilles beheerd. Cruz Pinto (van de Kaapverdische eilanden) was een burgeradviseur van de Raad van de Revolutie. Mevr. Pereira was voorheen voorzitter van de (nu ontbonden) Nationale Volksvergadering. Het enige nieuwe lid van de voorlopige regering, Saturnino da Costa, was tevoren ambassadeur in de SU.

De samenstelling van de Raad van de Revolutie, bekendgemaakt op 19 nov. 1980, was als volgt: Joao Bernardo Vieira (voorzitter), Vitor Saude Maria (vice-voorzitter), majoor Aiai Camara, majoor Paulo Alexandre Nunes Correia, majoor Joao da Silva, majoor Bjota N'Ambatcha, kapitein Bhegatba Na Beate, Manuel Saturnino da Costa en Samba Lamine Mane.
De burgeradviseurs waren: Vitor Freire Monteiro, Joseph Turpin, Mario Cabral en Joao Cruz Pintn (procureur-genc.raai:

IVOORKUST. Na de presidents- en parlementsverkiezingen, die resp. in okt. en nov. 1980 werden gehouden (pag. 47/31, benoemde president Félix Houphouet-Boigny op 2 febr. een nieuw kabinet van 36 leden, dat door hemzelf werd voorgezeten. De portefeuilles werden als volgt verdeeld:

Staatsministers – Auguste Denise, Mathieu Ekra en Alexis Thierry-Lebbe (in het bureau van de president); justitie – Camille Alliali; defensie en burgerdienst – Jean Konan Banny*; buitenlandse zaken – Siméon Ake; binnenlandse zaken – Léon Konan Koffi*; economie en financiën – Abdoulaye Korié; landbouw – Denis Bra Kanon; planning en industrie – Maurice Seri Gnoleba; gezondheid en bevolking – Lanzeni Coulibaly*; technisch onderwijs en beroepsopleiding – Ange Barry-Battesti; onderwijs – Paul Akoto Yao; culturele zaken – Bernard Dadié; voorlichting – Amadou Thiam; openbare werken en transport – Désiré Boni: veeteelt – Dicoh Garba: arbeid en „Ivorisatie" personeel – Aibert Vanié Bi Tra; jeugd, sport en volksonderwijs – Laurent Dona Fologo: mijnbouw – Paul Gui Dibo; handel – Amoakon Edjampan Thiemele*; wetenschappelijk onderzoek – Bala Keita*; binnenlandse veiligheid – Gaston Ouassenan Koné; lager onderwijs en schooltelevisie – Pascal N'Gouessan Dikébié; marine – Lamine Fadiga; vrouwenaangelegenheden – mevr. Jeanne Gervais; openbare diensten – Emile Kei Boguinard; PTT – Kouassi Apete*; bouwnijverheid en stadsplanning – Eugene Niagne Lasme*; waterstaat en bosbouw – Christian Lohourignon Zagote*; toerisme – Duon Sadia*; betrekkingen met Nationale Vergadering – Emile Brou; sociale zaken – Yaya Ouattara*; milieu – Antoine Brou Tanoh*; staatssecretaris landbouw – Gilles Laubhouet*; staatssecretaris planning en industrie – Bernard Ehui*. (* = nieuw)

Banny was in 1963 als minister van defensie ontslagen i.v.m. een komplot tegen het regime, maar hij was in sept. 1980 gekozen tot lid van het uitvoerend comité van de regeringspartij PDCI en in nov. 1980 tot lid van de Nationale Vergadering. De vorige minister van gezondheid, bevolking en sociale zaken, Jean-Baptiste Mockey, was op 29 jan. bij een auto-ongeluk om het leven gekomen.

(Vor. ber. pag. 352/2-1978)

LIBIË Het Algemene Volkscongres, dat van 3-7 jan. een zitting in Tripoli hield, bracht een aantal wijzigingen aan in zijn secretariaat en in het Algemene Volkscomité (kabinet).
Mohammed al-Zarrouk Ragab, tevoren secretaris van de schatkist in het Algemene Volkscomité, werd nu secretaris-generaal van het secretariaat i.p.v. Abdullah Obeidi, die secretaris van externe contacten in het Algemene Volkscomité werd. Ali Abu al-Khayir werd assistent-secretaris-generaal in het secretariaat, terwijl de daarin tevoren door hem beheerde post van secretaris voor congreszaken werd overgenomen door Mohammed Ali Ba'wash, een nieuweling.
De samenstelling van het Algemene Volkscomité werd: Secretaris – Jadallah Azzuz al-Talhi; externe contacten – Abdullah Obeidi; justitie – Mohammed Ali al-Shuwaydi*; binnenlandse zaken – Miftah al-Usta Omar (voorheen gezondheid), atoomenergie – Abdel Mejid al-Qaoud (voorheen externe contacten); huisvesting – Mohammed Ahmed al-Mangoush; lichte industrie – Omar Ahmed al-Magsi; elektriciteit – Jomaa Salem al-Arbash: economie – Abu Zeid Omar Dorda; sport – Miftah Qaiba, buitenlandse zaken – Ali Abdessalam al-Triki; planning – Musa Abu Furaywah; landontginning en -hervorming – Bashir Judah; zware industrie – Omar Mustafa al-Muntassir; openbare diensten – Mohammed Abdallah al-Mabrouk; sociale zaken – Ibrahim al-Faqih Hassan; mijnbouw – Abdelhefid Zliti*; oliezaken Abdessalam ?*Ichamrned al-Zagaar; gemeentezaken – Mohammed Mahrnoud Hijazi (voorheen voorlichting): verbindingen en zeetransport – Boukhari Salem Houdah; gezondheid – Murad Ali Lanqi*: schatkist – Qasim Sharlalah*. (* = nieuw)
De portefeuille van voorlichting werd afgeschaft, de in 1979 afgeschafte portefeuille van binnenlandse zaken werd opnieuw ingesteld en de portefeuille van atoomenergie werd nu gecreëerd.

(Vor. ber. pag. 63511 e.v.-1980)

OPPER-VOLTA Het militaire comité tot herstel van de nationale vooruitgang (CMRPN), dat op 25 nov. 1980 de macht in Opper-Volta overnam, bestond blijkens een decreet van 26 nov. uit 31 leden. Onder voorzitterschap van kolonel Saye Zerbo werd een bestuurscomité van het CMRPN gevormd, dat de volgende tien leden telde: luitenant-kolonel Badembie Neziem, lt.-kol. Félix Tiemtarboum, kwartiermeester Mamadou Sanfo, lt.-kol. Barthélemy Kombasre, lt.-kol. Brahima Koné, majoor André Koudougou Zoungrana, majoor Richard Zonho Zana, kapitein Jean Simpore, kapitein Kassoum Ouedraogo en luitenant Kouama Lougue.
Op 7 dec. 1980 maakte het CMRPN de samenstelling van een 17 leden tellend kabinet bekend, dat uit acht militairen en negen burgers bestond. De portefeuilles waren als volgt verdeeld:
Premier, defensie en oud-strijders – kolonel Saye Zerbo; binnenlandse zaken en veiligheid – lt.-kol. Badembie Neziem; justitie – Quattara Bema; buitenlandse zaken en internationale samenwerking – lt.-kol. Félix Tiemtarboum; financiën – Edmond Ki; economie en planning – kwartiermeester Mamadou Sanfo; plattelandsontwikkeling – majoor André Roch Compaore (lid CMRPN); handel, industrie en mijnbouw – Djibrina Barry; openbare werken, transport en stadsplanning – kapitein Gaston Kani Gnoumou (lid CMRPN); onderwijs en cultuur – Albert Patoin Ouedraogo; hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek – Jean-Marie Kielem; openbare diensten en arbeid – Alexandre Zoungrana; voorlichting en PTT – lt.-kol. Charles Hounsouho Bambara (lid CMRPN); milieu en toerisme – Sylvestre Bangre Ouedraogo; sociale zaken en vrouwenaangelegenheden – mevr. Marie-Madeleine Sanou Koné.
Kolonel Zerbo, staatshoofd, premier en minister van defensie, werd tevens stafchef van de strijdkrachten. Lt.-kol. Tiemtarboum was minister van jeugd en sport (1974-78) onder Lamizana; Mamadou Sanfo minister van financiën (1974-75). (Le Monde)

(Vor. ber. pag. 785 e.v.-1980)

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20.

MARCOS OP DE FILIPPIJNEN HERKOZEN

De 63-jarige Ferdinand Marcos, die in 1965 voor het eerst tot president van de Filippijnen werd gekozen, is op 16 juni voor een nieuwe ambtstermijn van zes jaar herkozen.

Nadat hij in 1969 voor nog vier jaar in zijn ambt was bevestigd, had hij in 1973 moeten aftreden wegens de in de grondwet vastgelegde–beperking van de ambtstijd. Maar in 1972 kondigde hij de staat van beleg af, waarmee het door de grondwet voorgeschreven periodieke politieke vernieuwingsproces voor meer dan acht jaar werd bevroren.

In januari van dit jaar hief Marcos de staat van beleg op, maar hij liet het inmiddels tot ontwikkeling gekomen autoritaire apparaat grotendeels intact, waarmee hij te kennen gaf er niet aan te denken de macht na 16 jaar uit handen te geven.

De door Marcos in 1973 naar Brits-parlementair voorbeeld herziene grondwet, die nimmer door een referendum werd goedgekeurd, werd in februari naar Frans model geamendeerd. Het land kreeg een ,,sterke" president met een tot de dood verlengbare ambstermijn van zes jaar.

De betreffende constitutionele wijzigingen werden in april bij een referendum goedgekeurd, ook al werd die volksraadpleging door meer dan 6 mln Filippino's geboycot.

De door de oppositie geboycotte presidentsverkiezing van 16 juni leverde opnieuw een duidelijke overwinning voor Marcos op. Een ,,geleide" staat met enige vrijheden, niet naar Westelijke maatstaven maar naar die van de Derde Wereld te beoordelen, met een dominerende massapartij, een gemakkelijk te mobiliseren massabasis – dat schijnt het toekomstmodel voor de Filippijnen te zijn, aldus de FAZ (19-6).

Opheffing staat van beleg. Amnestiemaatregelen

Als inleiding tot een voorgenomen opheffing per eind januari 1981 van de staat van beleg, die op 21 sept. 1972 was ingesteld (pag. 66511 e.v.-'72), kondigde president Marcos op 19 dec. 1980 een amnestie af voor 2.657 personen: 1.200 mensen die wegens illegaal bezit van explosieven en wapens waren gearresteerd of tegen wie in verband daarmee een gerechtelijk onderzoek aan de gang was alsmede 1.457 leden van militante anti-regeringsgezinde organisaties (O.W. 375 van het maoïstische Nieuwe Volksleger NPA).

Op 22 dec. gelastte Marcos de opheffing van de militaire tribunalen. In een toespraak tot militairen in Manilla zei de president dat honderden zaken waarbij burgers waren betrokken, door civiele rechtbanken zouden worden afgehandeld. Tegelijk gaf hij opdracht gevangenen over te brengen van legerkampen naar civiele gevangenissen, wat volgens een zegsman van defensie wel enige tijd kon duren wegens het ruimtegebrek in die gevangenissen.

Marcos verklaarde met deze stappen een einde te willen maken aan de beschuldigingen dat het leger politieke gevangenen vasthoudt. Er waren trouwens, aldus de president, helemaal geen politieke gevangenen op de Filippijnen, want ,,politieke meningsverschillen zijn geen misdaad".

Marcos verzekerde de strijdkrachten dat de opheffing van de staat van beleg de verantwoordelijkheid van de militairen voor de handhaving van de openbare orde niet zou aantasten. Hij maakte ook duidelijk dat hijzelf als president en premier vergaande bevoegdheden zou houden, zoals het recht de staat van beleg weer af te kondigen. Marcos kondigde voorts aan dat de persvrijheid en het recht op vreedzame vergadering zouden worden hersteld, maar wel binnen de beperkingen van de nationale veiligheid, de nationale wet en plaatselijke verordeningen. De media-raden, die toezien op het functioneren van de pers, zouden blijven bestaan.

Op 29 dec. deelde Marcos mee dat het selectieve verbod van stakingen ook na de opheffing van de staat van beleg zou worden gehandhaafd. Nadat in 1973 en 1974 een algeheel stakingsverbod had gegolden, was vervolgens een selectief verbod ingesteld dat stakingen in door de regering als ,,essentieel" aangemerkte industrieën – d.w.z. het merendeel van de grote bedrijven – verbood.

Op 11 jan. 1981 werden door het bureau van de president de voornaamste bepalingen van de nationale veiligheidscode en de wet op de openbare orde bekendgemaakt, waarin de bevoegdheden van de president werden omschreven ,,wanneer er naar zijn oordeel een ernstige noodtoestand bestaat". Die bepalingen hielden in dat de president volmachten kreeg om de media te sluiten, tentoonstellingen te verbieden en de toelating tot scholen te controleren ook na de opheffing van de staat van beleg. Voorts kon hij arrestaties gelasten en de habeas corpus opschorten.

In een radiotoespraak tot de natie op 17 jan. maakte president Marcos de formele opheffing van de staat van beleg door proclamatie 2045 bekend. Wel zouden beperkingen op grond van de staat van beleg van kracht blijven in verscheidene zuidelijke provincies, waar gewapende botsingen voortduurden tussen eenheden van het Moro Nationale Bevrijdingsfront (MNLF) en regeringstroepen.

President Marcos wordt bij het uitbrengen van zijn stem gadegeslagen door zijn drie kinderen Imee, Irene en Bong Bong Jr.

Weekblad 50ste jaargang No. 2593, pag. 32335-32350

Marcos gaf een opsomming van de resultaten die gedurende de acht jaar van de noodtoestand waren bereikt. Op economisch gebied was naar zijn zeggen een economische hervorming tot stand gebracht; de nationale reserves waren toegenomen van $282 mln in 1972 tot $ 2,7 mrd in 1980 en het jaarlijkse inkomen per hoofd van de bevolking was gestegen van $214 in 1972 tot $755 in 1980, Voorts meldde Marcos successen m.b.t. de nationale veiligheid: de activiteit van het (communistische) Nieuwe Volksleger (NPA) en het MNLF was tot kleine verzetshaarden gereduceerd; de strijdkrachten hadden 200 particuliere legertjes en 250 misdaadsyndicaten ontmanteld; 2.000 moordenaars waren gevangengezet en 650.000 vuurwapens waren in beslag genomen.

Enkele uren later meldde het Filippijnse persbureau dat president Marcos de vrijlating van 341 gevangenen had gelast, van wie 159 waren vastgehouden op aanklachten i.z. overtreding van maatregelen m.b.t. de nationale veiligheid en de openbare orde. Voorts werden op 18 jan. meer dan 1.600 gevangenen van militaire kampen naar civiele gevangenissen overgebracht.

Op 19 jan. droeg president Marcos zijn wetgevende bevoegdheden over aan de op 7 april 1978 gekozen tussentijdse wetgevende vergadering, de Batasang Pambansa (pag. 84911-'78). Hij beloofde opnieuw dat de verkiezingen voor een volwaardige Nationale Vergadering in 1984 zouden worden gehouden. Tevens stelde hij dat hij zijn bevoegdheden voor het uitvaardigen van decreten slechts als laatste redmiddel zou gebruiken. Naar zijn zeggen was de staat van beleg opgeheven, omdat ,,alle factoren gunstig schenen", en hij ontkende berichten dat de Verenigde Staten daartoe pressie op hem hadden uitgeoefend.

De oppositie op de Filippijnen karakteriseerde de opheffing van de staat van beleg als een voornamelijk kosmetische operatie. Zij verlangde dat Marcos tegelijk het door hem opgebouwde en gecontroleerde machtsapparaat demonteerde dan wel zelf opstapte.

Op 29 jan. stelde president Marcos dat het ieder vrij stond een krant uit te geven zonder een vergunning van de nationale mediaraad. Maar, zo voegde hij daaraan toe, ieder die een nieuwe krant begon zou waarschijnlijk moeilijkheden ondervinden bij het verwerven van krantenpapier (onder controle van de regering) en advertenties.

Aankondiging presidentsverkiezing. Wijziging grondwet

Op 29 jan. stelde Marcos voor in mei 1981 presidentsverkiezingen te houden. Eind 1980 had hij reeds bij de tussentijdse wetgevende vergadering amendementen op de grondwet ingediend, die de rechtstreekse verkiezing van een president met grotere bevoegdheden regelden.
De Verenigde Democratische Oppositie (UNIDO), een bundeling van acht politieke groeperingen o.l.v. de voormalige senator Gerardo Roxas, deelde op 5 febr. mee geen kandidaat voor de voorgestelde presidentsverkiezing te zullen aanwijzen. ,,Als we meedoen. verlenen we legitimiteit aan de hele charade," aldus de oppositionele oud-senator Jovito Salonga. De oppositie verlangde het bijeenroepen van een constitutionele vergadering binnen drie maanden om een nieuwe grondwet op te stellen, die aan een volks. stemming zou moeten worden onderworpen voordat presidentsverkiezingen werden gehouden.
Marcos noemde op 8 febr. de eis van de oppositie i.z. een constitutionele vergadering zuiver een ,,tijd- en geldverspilling". Ex-president Diosdado Macapagal dreigde daarop de constituante uit 1971 bijeen te roepen, daar deze vergadering na de afkondiging van de staat van beleg haar zitting slechts had verdaagd, zonder te zijn ontbonden. Marcos verzekerde vervolgens dat hij zijn constitutionele plannen zou uitvoeren ,,ongeacht wat de oppositie doet".
Op 19 febr. zei de minister van defensie, Juan Ponce Enrile, tegen een groep zakenlieden dat het nu nodig was ,,een president te kiezen die de in de nieuwe politieke structuur voorziene bevoegdheden uitoefent en het land zo snel mogelijk naar de normaliteit terugvoert".
Op 27 febr. keurde de interim-assemblee, die door Marcos' Front voor de Nieuwe Gemeenschap (KBL) wordt beheerst, de door de president voorgestelde constitutionele amendementen met grote meerderheid goed, welke de Filippijnen een parlementair stelsel naar Frans model moeten verschaffen.

Het belangrijkste amendement verving het sinds 1973 geldende parlementaire stelsel door een presidentieel bewind. Het voorzag in de directe verkiezing van de president voor een tot zijn dood verlengbare ambtstermijn van 6 jaar. Voorts kreeg de president de bevoegdheid een premier te kiezen en het parlement te ontbinden. Ook kan hij een uitvoerende raad van 14 leden benoemen.
Een tweede amendement garandeerde de president en zijn ministers levenslange immuniteit voor de tijdens hun ambtsperiode verrichte handelingen, d.w.z. dat zij niet strafrechtelijk vervolgd kunnen worden voor hun beleid onder de staat van beleg. In een derde amendement werden Filippino's, die een andere nationaliteit hebben aanvaard, in staat gesteld land op de Filippijnen te verwerven.

Terwijl president Marcos in februari aankondigde dat de grondwetswijzigingen op 17 maart aan een referendum zouden worden onderworpen, werd het tijdstip van dit referendum later op 7 april bepaald.
Op 11 maart verklaarde Marcos dat hij na het referendum, mits dat positief uitviel. een deel van zijn bevoegdheden zou opgeven – waaronder het recht om verdragen te ratificeren – en ook zou afzien van het ambt van premier. Hij zou slechts tot 1987 president blijven. Zou het volk echter de verkiezing van een ,,sterke president" naar Frans voorbeeld van de hand wijzen, dan zou hij tot 1984 premier blijven en zich daarna opnieuw voor dit ambt verkiesbaar stellen. Tevens verzekerde hij dat hij een voorwaardelijke amnestie overwoog t.a.v. zijn voornaamste tegenstander, oud-senator Benigno Aquino.

Volgens de Financial Times (6-3) zou Aquino hebben besloten uit ballingschap (in de VS) terug te keren om tegenover Marcos kandidaat te zijn bij de presidentsverkiezingen. Leiders van de UNIDO zouden op 5 maart zijn overeengekomen de kandidatuur van Aquino te steunen. Maar er was sprake van een grondwetswijziging op grond waarvan de president op de dag van zijn verkiezing minstens 50 jaar moest zijn en dus zou de 48-jarige Aquino automatisch zijn gediskwalificeerd. Lorenzo Tanada, een UNIDO-leider, zou in gesprekken met Marcos op een verlaging van de minimumleeftijd tot 40 jaar hebben aangedrongen, aldus de Financial Times.
De bij het referendum ter goedkeuring voorgestelde grondwetswijzigingen bepaalden de minimumleeftijd voor een president op 50 jaar.

Begin april kwamen 136 van de eertijds 317 afgevaardigden van de constituante van 1971 bijeen. Zij concludeerden dat de grondwet van 1973 zelf nooit door het volk was goedgekeurd en daarom geen rechtskracht bezat. Daarom was een terugkeer noodzakelijk tot een met de grondwet van 1935 overeenstemmende vorm van presidentieel bewind.
Daarentegen verwierp het Opperste Gerechtshof elke twijfel t.a.v. de rechtmatigheid van het referendum.

Referendum

De UNIDO-oppositie riep op tot een ,,neen"-stem bij het referendum van 7 april, omdat de constitutionele amendementen er volgens haar op gericht waren de ,,dictatuur te institutionaliseren" en „Marcos te wettigen". Zij stelde bovendien dat alleen de VS en buitenlandse crediteuren profiteren van de grondwetswijzigingen, en vooral van het amendement dat Marcos van vervolging vrijwaart. De door hem gesloten verdragen en contracten kunnen immers niet worden getoetst of aangevochten.
Maar een door de oppositie georganiseerd ,,lawaai-protest" vond op 6 april 's avonds nauwelijks weerklank. Er werd wat vuurwerk afgestoken en de vrouw van een parlementariër werd

met zeven van haar kinderen gearresteerd, omdat zij toeterend en ,,neen" roepend vlak langs het presidentiële paleis was gereden. Maar daar bleef het bij.

Marcos daarentegen pakte zijn campagne zeer professioneel aan, met paginagrote advertenties in de kranten en bijeenkomsten waarop politiek en amusement kunstig werden vermengd. Omringd door filmsterren en begeleid door zijn vrouw Imelda, voor de gelegenheid in een T-shirt met de tekst, ja ja ja" gehuld, onkende Marcos voor 120.000 belangstellenden op 5 april dat hij op een dictatuur uit was. Hij had al laten weten dat als het referendum een voor hem positieve uitslag opleverde, er op 7 juni presidentsverkiezingen zouden worden gehouden en dat hij de minister van financiën, Cesar Virata, tot premier wilde benoemen.

Krachtens de op 11 april bekendgemaakte resultaten van het referendum van 7 april bracht ruim de helft van de 26 mln kiesgerechtigden zijn stem uit. De grondwetswijzigingen werden met ruim 75% van de stemmen goedgekeurd.

In 4 van de 23 kiesdistricten werden de grondwetswijzigingen verworpen; in de overige werden zij goedgekeurd, soms met een zeer hoog stemmenpercentage zoals 99% in het noordelijke Cagayan-dal en 97% in Ilocos, Marcos' bakermat. Het referendum werd door meer dan 6 mln kiesgerechtigden geboycot (The Economist 20-6), terwijl 3,5 mln Filippino's een ,,neen"-stem uitbrachten.

UNIDO-leider Gerardo Roxas noemde het referendum een volledige farce, die door talrijke onregelmatigheden zou zijn gekenmerkt. De (UNIDO) burgemeester van Zamboanga, Cesar Climaco, confisqueerde bij een razzia vijf kisten met reeds vooraf ingevulde stembiljetten voor vijf kiesdistricten met 1 mln kiezers en hij liet vier personen arresteren, die tot de regeringspartij KBL zouden behoren. Daarop doorzocht militaire politie de woning van Climaco's broer, waarbij propagandageschriften in beslag werden genomen welke tot revolutie zouden hebben opgeroepen.

Het NPA bemachtigde naar eigen zeggen in diverse dorpen de stembussen en weerhield in andere dorpen de kiezers ervan aan het referendum deel te nemen.

Voorbereiding presidentsverkiezing

Op 17 april vond in de Japanse hoofdstad Tokio een ontmoeting plaats tussen de voormalige Filippijnse senatoren Benigno Aquino en Salvador Laurel, een eventuele presidentskandidaat van de oppositie, om de strategie met het oog op de komende presidentsverkiezing te coördineren. Ook naar Tokio gekomen waren Lorenzo Tanada en de eveneens in ballingschap levende Ernesto Maceda. Aquino verklaarde dat hij er nu voor 90% zeker van was dat hij binnenkort naar Manilla terug zou keren om de verkiezingscampagne voor Laurel te organiseren. Volgens Aquino en Laurel ging het voor de Filippijnen om de verkiezing van ,,delaatste kans" vóór de vestiging van ,,het geweld en de chaos".

Maar op 24 april besloten de acht groeperingen van de UNIDO de intussen op 16 juni vastgestelde presidentsverkiezing te boycotten, omdat die er slechts toe diende Marcos aan de macht te houden. Daarmee sloot UNIDO zich aan bij de groeiende boycotbeweging van ondergrondse en maatschappelijke groeperingen (vakbonden, vertegenwoordigers van de kerken, studenten e.d.). Zo werd een losse alliantie, een beiangenfront, gevormd onder de naam ,,Beweging van de bevolking voor Onafhankelijkheid, Nationalisme en Democratie" (MIND).

Ex-minister van justitie en oud-senator José Diokno, nuvoorzitter van de Unie voor de burgerlijke vrijheden (CLUP), verklaarde tijdens een bezoek aan Nederland in mei (*NRC/H'blad* 16-6) dat genoemde alliantie hoopte door de boycotcampagne 51% van de stemgerechtigden ertoe te brengen thuis te blijven. Dan was Marcos alle legitimiteit kwijt en had hij nog twee mogelijkheden: hardere onderdrukking ,,met alle kans op een situatie als El Salvador, waarvan ik al de eerste tekenen zie", aldus Diokno, of een regeling met de oppositie, d.w.z. een aftreden van Marcos ten gunste van bijv. Aquino.

Overigens had een militair tribunaal in Manilla onlangs, aldus DPAÍNZZ (7-5), het doodvonnis tegen Aquino en twee medebeklaagden (van nov. 1977) bevestigd.

Inmiddels hadden de ruim 3.500 afgevaardigden van de regeringspartij KBL Marcos op 25 april zonder tegenstemmen tot kandidaat voor het presidentschap aangewezen.

Tijdens de campagne wees Marcos de overwegend katholieke Filippino's erop dat een boycot niet alleen een misdrijf, maar ,,volgens een encycliek van paus Pius XII ook een doodzonde" was. Dat leverde hem de woede van de bisschoppen op, die lieten weten dat Pius het in een ,,toespraak" had gehad over een ,,ernstige zonde", en dat het ging om een specifieke situatie, nl. kritieke verkiezingen in Italië in 1948. Kardinaal Jaime Sin liet later een verklaring in alle kerken voorlezen dat ,,de kerk in normale situaties vindt dat de burgers verplicht zijn te stemmen", maar dat dit niet het geval is wanneer een burger ervan overtuigd is ,,dat het verkiezingsproces wordt gemanipuleerd om van tevoren vastgestelde resultaten te geven".

Voorts herinnerde de president aan de Kieswet van 1976, die zes maanden gevangenisstraf stelt op niet-stemmen.

De voornaamste tegenkandidaat bij de presidentsverkiezingen, generaal Alejo Santos, tijdens een bijeenkomst in San Fernando.

Twee niet-stemmers bij het referendum in april werden inmiddels veroordeeld tot één maand huisarrest. Voor de overige niet-stemmers werd een amnestie in het vooruitzicht gesteld, als zij bij de presidentsverkiezing op 16 juni hun stem uitbrachten.
De illusie van een verkiezing, aldus de ***NZZ*** (16-6), werd in stand gehouden door generaal b.d. Alejo Santos, een voormalige minister van defensie. als presidentskandidaat van de regeringsgezinde Partido Nationalista. Zijn oppositie tegen Marcos zou, naar velen vermoedden, zijn toe te schrijven aan de regie en het geld van het bureau van de president. Santos' campagne werd geleid door de vroegere minister van voorlichting, Francisco Tatad [zie pag. 655/2-1980). Hij kreeg aanvankelijk enige publiciteit in de door de regering gecontroleerde pers en televisie, maar die verdween spoedig, toen hij onaardige dingen over Marcos begon te zeggen, bijv. dat deze een politiestaat leidde, aldus The Economist (20-6).
De opmerkelijkste onder de elf andere kandidaten was Bartolome Cabangbang, die pleitte voor toetreding van de Filippijnen als 51ste staat tot de VS, als enige kans om het land te redden van onderontwikkeling en corruptie.
Een duister punt in de verkiezingsstrijd vormden volgens de FAZ (13-6) verscheidene bomexplosies in de hoofdstad, die de regering toeschreef aan een ,,operatie junibruid". Daarachter zouden de meest serieuze tegenstander van Marcos, Aquino, en een van de leiders van de moslem-secessionisten uit het zuiden van de Filippijnen, de in Arabische ballingschap levende Nur Misuari, schuil gaan. Beiden hadden elkaar, aldus de regering, onlangs in Saoedi-Arabië ontmoet en daar de moord op leidende politici – o.w. Marcos – alsmede de grootscheepse actie om de verkiezingen te verstoren afgesproken. Inmiddels waren 26 ,,moslem-terroristen" gearresteerd.
Tijdens de campagne werden vijf personen gedood. Vier daarvan werden doodgeschoten door de veiligheidstroepen, toen zij op 14 juni 's avonds aan een manifestatie van de oppositie deelnamen in de stad Daet op Luzon.

Marcos als president herkozen

Ondanks de boycotcampagne van de oppositie bracht ca. 80% van de kiesgerechtigden zijn stem uit bij de presidentsverkiezing op 16 juni, aldus de officiële media. Volgens officiële uitslagen werd 88% van de stemmen op Marcos uitgebracht (NRC 22-6), die daarmee voor een nieuwe ambtstermijn van zes jaar werd herkozen.
Alejo Santos, die ongeveer een tiende van alle uitgebrachte stemmen verwierf, meldde reeds op 16 juni de ontdekking van massale stembusfraudes. Woordvoerders van de boycotalliantie betwistten onmiddellijk de van regeringszijde gegeven opkomstcijfers. Door de alliantie bij de stembureaus in Groot-Manilla gestationeerde controlegroepjes hadden een opkomstpercentage van niet meer dan 58,63 berekend. Daarin begrepen waren de ,,vliegende kiezers", die door regeringsaanhangers langs de stembureaus zouden zijn gevoerd om keer op keer op Marcos te stemmen. De alliantie noemde die fraude ..wanhopige pogingen van het regime-Marcos en zijn Amerikaanse meesters hun lachwekkende verkiezingen enige geloofwaardigheid te geven".
Marcos' overwinning werd in de Westerse pers echter niet betwist. Hij steekt met kop en schouders boven elke andere politieke opponent uit, aldus de Financal Times (18-6). Volgens dit blad geloofden de meeste waarnemers zelfs dat Marcos zou zijn herkozen, als Aquino naar de Filippijnen terug had mogen keren om in een geheel open strijd naar het presidentschap te dingen.

Aanslagen. *Komplot* gemeld. Verdere acties MNLF en NPA

In de eerste maanden van 1980 was er sprake van een reeks granaataanslagen in het zuiden van de Filippijnen.
Twee granaataanslagen op 9 maart vergden 30 doden en 257 gewonden. Deze aanslagen vonden plaats in de steden Ozamis en Iligan, in het noorden van het eiland Mindanao, resp. in twee bioscopen en op het marktplein. Volgens de autoriteiten waren de aanslagen het werk van het Moro Nationale Bevrijdingsfront (MNLF). Voorgaande aanslagen in de zuidelijke provincies Davao en Cotabato, die in totaal 7 doden en 150 gewonden hadden gevergd, waren door president Marcos toegeschreven aan het MNLF en het maoïstische Nieuwe Volksleger (NPA). (Vor. ber. pag. 608-1980)
Bij een granaataanslag op 13 april in Pagadian op Mindanao werden 12 mensen gedood en 107 gewond. Ook deze aanslag werd toegeschreven aan het MNLF.
Eind mei deelde de minister van defensie mee dat het MNLF van 1 jan. tot 15 april 1980 29 (bom)aanslagen had georganiseerd, waarbij 41 personen werden gedood en 486 anderen gewond raakten.
Minstens zes personen kwamen om het leven en drie werden gewond, toen onbekenden – waarschijnlijk leden van het NPA – op 4 juni het raadhuis van de provinciehoofdstad Cabanatuan aanvielen en in brand staken.
Bij de explosie van een mijn op Mindanao werden 18 personen gedood, naar het ministerie van defensie op 6 juni meedeelde, en zes zwaar gewond.

In de periode van 22 aiig. tut eind okt. 1980 vond een reeks bomaanslagen in Manilla plaats, waarvoor de verantwoordelijkheid ten dele werd opgeëist door de „Bevrijdingsbeweging van 6 april". Deze stadsguerrillabeweging ontleende haar naam aan 6 april 1978, toen in Manilla een grote anti-regeringsdemonstratie werd gehouden, aan de vooravond van de verkiezingen voor een interim-parlement (zie pag. 241/1978).
Door die bomaanslagen raakten ongeveer 70 mensen gewond, van wie alleen al 33 bij een explosie in een supermarkt op 12 sept., waarbij tevens een Amerikaanse vrouw werd gedood.
De Bevrijdingsbeweging van 6 april maakte op 18 sept. bekend dat zij haar acties niet zou staken zolang president Marcos niet ,,afgezet of dood" was.
Inmiddels was begin september een op de Filippijnen geboren Amerikaan, Victor Lovely, gearresteerd, die door de politie als leider van de ,,terroristen" werd beschouwd; hij was gewond geraakt door een bomexplosie in zijn hotelkamer, toen hij kennelijk een bomaanslag voorbereidde. Ook twee van zijn jongere broers werden aangehouden.
Maar op 4 okt. ontploften bommen bij vijf luxe hotels in Manilla, waarbij tenminste 10 mensen verwondingen opliepen. Enkele dagen nadien kondigde president Marcos per decreet harde maatregelen aan tegen mensen die bomaanslagen plegen. Zij zouden terecht moeten staan voor de krijgsraad en konden ter dood worden veroordeeld. Voor valse bommeldingen kon 5 jaar gevangenisstraf of f 10.000 boete worden opgelegd.
Tijdens een congres van Amerikaanse reisagenten, dat door president Marcos en de Amerikaanse ambassadeur werd bijgewoond, ontplofte op 19 okt. te Manilla een bom op ongeveer 15 meter afstand van de president. Deze bleef ongedeerd, maar minstens 18 van de meer dan 5.000 aanwezigen raakten licht gewond. De verantwoordelijkheid voor deze aanslag werd opgeëist door de Bevrijdingsbeweging van 6 april.
President Marcos gelastte op 20 okt. de arrestatie van 30 personen, o.w. vier voormalige senatoren: Benigno Aquino, Raul Manglapus en Sergio Osmena III (allen verblijvend in de VS) en Jovito Salonga (oprichter van de Unie voor Democratie en Vrijheid).

Salonga werd tot 27 nov. in hechtenis gehouden, daarna kreeg hij huisarrest opgelegd.

In een interview met de Washington Post verklaarde de minister van defensie, Juan Ponce Enrile, op 24 okt. dat de bomaanslagen het werk waren van een groep ,,christelijke activisten". Die groep vormde een gevaar, omdat zij goed werd geleid (o.m. door artsen. advocaten en ingeneurs), toegang tot financiële bronnen had en een religieuze fundering bezat. De organisatie stond bekend als ,,sociale democraten" en was onderverdeeld in vier facties of cellen, waarvan de terreurgroepen Bevrijdingsbeweging van 6 april en de ,,Light a Fire"-beweging (verantwoordelijk voor een reeks branden te Manilla in 1979) waren afgesplitst. Eerstgenoemde werd vanuit Californië geleid door Raul Manglapus en zijn Beweging voor de Vrije Filippijnen (MFP) en daar vandaan waren ook de explosieven afkomstig, aldus de minister.
Op 31 okt. maakte president Marcos bekend dat mevr. Doris Baffrey, een Filippijnse employé van het Filippijnse bureau voor toerisme te New York als hoofdverdachte van de bomaanslag van 19 okt. was gearresteerd. Volgens de president had zij bekend de bom te hebben geplaatst, terwijl Lovely getuigenis had afgelegd over de betrokkenheid van o.a. Aquino en Salonga bij de golf van aanslagen. Voorts beschuldigde Marcos de oud-senatoren Raul Manglapus en Sergio Osmena III ervan betrokken te zijn bij de aanslag van 19 oktober.

Op 3 nov. verschenen Manglapus, mevr. Eva Estrada Kalaw (een voormalige senator), kolonel b.d. José Reyes en 20 anderen voor een militair tribunaal. Zij werden beschuldigd van het smeden van een komplot om president Marcos op 31 dec. 1979 af te zetten. Als leden van de z.g. ,,Democratische Krachten van de Filippijnen" hadden zij op genoemde datum het hoofdkwartier van de strijdkrachten willen bezetten en 16 hoge officieren (o.w. stafchef Romeo Espino) willen gijzelen om zo president Marcos tot aftreden te dwingen. Manglapus zou vervolgens op 2 jan. 1980 naar Manilla terugkeren om de leiding van ,,de revolutionaire regering" over te nemen.
Op 29 nov. werden 59 personen, o.w. Osmena, Aquino, Salonga en Manglapus, officieel in staat van beschuldiging gesteld wegens samenzwering, oproer en moord i.v.m. de bomaanslag van 19 oktober.

Toename MNLF-acties. Bloedbad op Pata

Hoewel in de loop van 1980 de overgave van diverse MNLF-leiders werd gemeld (pag. 656/3-'80), namen de activiteiten van het MNLF in de tweede helft van sept. 1980 weer toe. Volgens een opgave van het Filippijnse legercommando uit begin oktober waren de voorgaande twee weken bij vrijwel dagelijkse gevechten 35 mensen omgekomen en 155 gewond geraakt.

Door de autoriteiten werden diverse aanslagen aan het MNFL toegeschreven: a) een overval op een politiepatrouille in de provincie Lanao del Norte op 11 sept.. waarbij 4 functionarissen uerden gedood; bi een explosie op het marktplein van Cotabato op 21 sept.. die één dode en 13 gewonden vergde; c) een overval op een vrachtauto bij Baloi in de provincie Lanao del Norte op 21 sept., die 8 doden en 4 gewonden vergde; d) een granaataanslag op een markt in het zuiden op 4 okt.,waarbij 4 mensen werden gedood en 78 gewond; e) een granaataanslag bij een bushalte in Zamboanga op 2 dec.. die 3 doden en 45 gewonden vergde. alsmede een granaataanslag in een school te Kabacan, waarbij 4 studenten omkwamen.

Op het eilandje Pata van de Sulu-archipel werden op 12 febr. volgens de *Financial* Times (19-3)119 regeringsmilitairen van het 31ste bataljon in het dorp Likud vermoord door meer dan 300 voormalige MNLF-leden. De militairen, die op het punt stonden het eiland te verlaten, zouden de woede van de ex-guerrillastrijders hebben opgewekt door hun barbaarse optreden op Pata. Er volgde een regeringsoffensief, dat gepaard ging met een marineblokkade. De legeractie leidde tot voedseltekorten voor de ca. 14.000 bewoners en verhinderde boeren en vissers hun werk te doen, aldus op 10 maart Ussein Ututalum. voorzitter van de regionale assemblee in Zamboanga.
In totaal zouden in de voorafgaande twee weken, aldus persberichten op 12 maart, 85 opstandelingen zijn gedood, evenals een onbekend aantal burgers. Over de ontwikkelingen op Pata schreef *NRC/H'blad* (13-3) o.a.:

,,. . . De slachting van de 124 regeringssoldaten komt voor rekening van de opstandelingen van het MNLF, tenminste volgens het officiële nieuws, dat bij gebrek aan permanente ooggetuigen ter plaatse negen jaar lang min of meer voor het echte nieuws is gehouden. Maar er zit een luchtje aan de officiële bijzonderheden die geloofwaardig moeten maken dat 124 Filippijnse soldaten na te zijn omsingeld zomaar hun wapens aflegden.
Het is in Zamboanga echter niet moeilijk vanuit diverse bronnen de werkelijke toedracht van zaken na te gaan. De soldaten hadden, zoals zij gewoon zijn, flink huisgehouden in een dorp op Pata. De moskee was ontheiligd, en honderden vrouwen waren verkracht, onder wie ook de jongste dochter van één van de hoogste notabelen.
Dat was volgens één informant de druppel die de emmer deed overlopen. In elk geval zetten de burgers van Pata een val uit, waar 124 ontspannen soldaten zijn ingelopen om ongestraft te worden vermoord. Er is geen enkele rebel van het MNLF aan te pas gekomen.
Het allerlaatste officiële nieuws komt van een persconferentie van generaal Castro, de regionale commandant. Er is weer zwaar gevochten op de eilanden, op Pata, zo zegt Castro, en jammer genoeg zijn er heel veel burgers bij gesneuveld... Maar dan moeten zij zich maar niet in de omgeving van de rebellen ophouden. . .
Uit de beschrijving van de manier waarop de bevolking van Pata de militairen te lijf is gegaan, kan men opmaken dat daar sprake moet zijn geweest van een toestand van razernij, ook in Nederland bekend als amok. (. . .)
In oktober 1977 werden ongeveer 80 kilometer van Zamboanga, in het plaatsje Tigtapul, ongeveer 400 burgers door Filippijnse soldaten afgeslacht. (. . .)
Dit was het ergste geval van militair wangedrag in de omgeving van het stadje Zamboanga. Maar uit de twee provincies van Zamboanga en de provincies van Cotabato en Davao, kortom uit het hele zuiden en westen van Mindariao komen berichten over de verwoesting en het uitmoorden van hele dorpen.
In Davao en Cotabato gebeurt het blijkbaar eveneens andersom, als gefrustreerde MNLF-soldaten die, ten gevolge van eigen verliezen, een willekeurig christelijk dorp uitzoeken voor vergelding. (. . .)
Betrouwbare officiële cijfers bestaan niet. Een sobere deskundige bron schat het aantal gedode Filippijnse dienstplichtigen in de laatste negen jaar tussen 15.000 en 30.000. Afgaande op het gemiddelde resultaat van werkelijke botsingen met het MNLF hebben de opstandelingen waarschijnlijk een derde van dat aantal verloren.
Maar in het kader van deze strijd moeten meer burgers zijn omgekomen dan soldaten en rebellen bij elkaar. Zelfs als we het in Manilla veelal gehanteerde en waarschijnlijk te laag geschatte totaal van 60.000 doden aanhouden, heeft de Filippijnse burgeroorlog al aan driemaal zoveel mensen het leven gekost als de burgeroorlog in Rhodesië en dertig maal zoveel als die in Noord-Ierland."

Volgens de Financial Times (19-3)zouden in de voorafgaande maand meer dan 1.000 burgers op Pata zijn gedood na de moord op de regeringssoldaten. Het leger had ca. 2.000 militairen naar Pata overgebracht voor het bedwingen van naar schatting 300 guerrillastrijders. Omstreeks de helft van de 15.000 bewoners van het eiland zijn ondergebracht in drie evacuatiecentra. Maar vele burgers zouden naar de heuvels zijn gevlucht, terwijl anderen naar het nabijgelegen eiland Jolo ontsnapten. Volgens diverse ramingen zouden 1.500 a 2.000 burgers, rebellen en militairen zijn omgekomen sinds het begin van de gevechten ruim vier weken geleden, aldus de Financial Times (19-3). Het leger ontkent dat het aantal doden zo hoog is, maar generaal Delphin Castro, onlangs benoemd tot chef van het zuidelijke commando, erkende dat mogelijk vele burgers zijn gedood.

Op 19 maart werd officieel bekendgemaakt dat 25 moslem-guerrillastrijders bij een botsing met regeringstroepen op 16 maart op Pata waren gedood. Volgens generaal Fortunato Abat waren de regeringstroepen tijdens een opsporings- en vernietigingsoperatie in het heuvelgebied van het eiland op een bende van ca. 70 rebellen gestuit.

Aanslag op kathedraal

Op 19 april ontplofte een fragmentatiegranaat in de San Pedro kathedraal van Davao City tijdens een dienst die door meer dan 3.000 mensen werd bezocht. De explosie vergde drie doden en enkele tientallen gewonden. Ongeveer 50 minuten later, toen ook vele nieuwsgierigen zich bij de kerk ophielden, ontplofte een tweede fragmentatiegranaat vlak buiten de hoofdingang van de kathedraal. Vijf mensen werden op slag gedood, vijf anderen stierven later

aan hun verwondingen. In totaal raakten meer dan 170 mensen gewond.

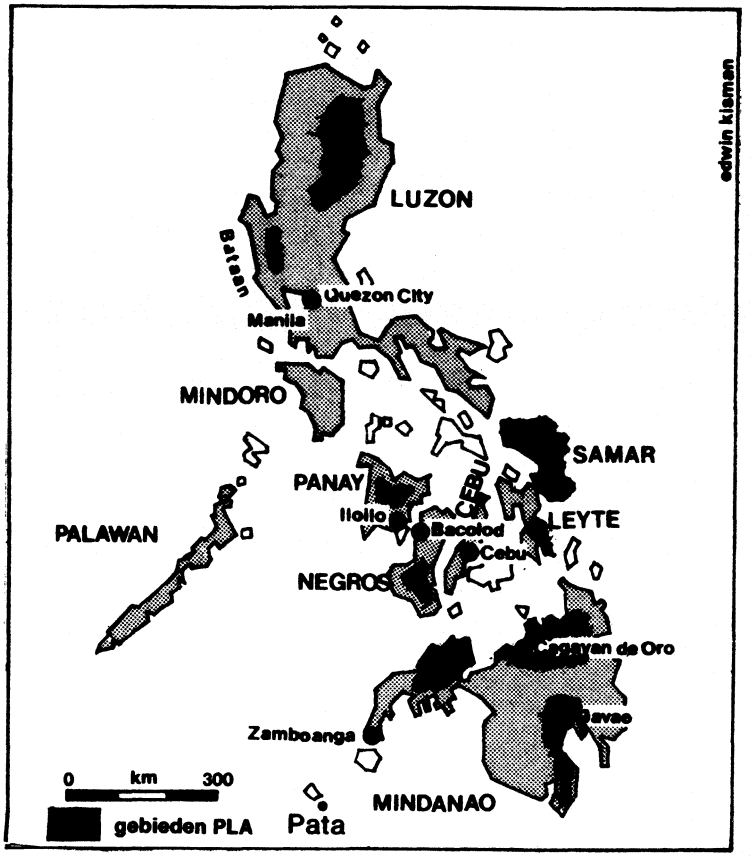
De aanval was al de derde op de katholieken van Mindanao binnen een maand. Vijf sluipschutters schoten onlangs in het noordwesten van het eiland een priester dood en kort daarop werd in het oosten van Mindanao een bisschop aangevallen. Hij raakte daarbij ernstig gewond.

Brigade-generaal Alfredo Olano, de regionale bevelhebber, omschreef de aanslag als .,onderdeel van de communistische samenzwering", terwijl de autoriteiten de aanslag toeschreven aan guerrillastrijders van het NPA, dat ook voor eerdere aanslagen in Davao verantwoordelijk was gesteld.
President Marcus dreigde op 20 april met ,,krachtiger maatregelen" tegen ,,communistische terroristen". Hij kondigde voor de strijdkrachten in vijf zuidelijke provincies de staat van alarm af. Er zou nl. ook door de inlichtingendienst een plan zijn ontdekt voor een aanval op Genera1 Santos City (ca. 600 mijl ten zuiden van Manilla) door gecombineerde eenheden van het MNLF en het NPA.
Vanuit oppositionele en kerkelijke kring werd echter, aldus *Reuter/AP,* de suggestie geopperd dat de aanslag op de kathedraal van Davao niet het werk was van ,,communistische terroristen", maar van het regime zelf.

Diverse oppositieleden verklaarden dat de regering er belang bij heeft elke kritiek vanuit kerkelijke kringen de kop in te drukken.
Kardinaal Jaime Sin, aartsbisschop van Manilla, riep op 23 april op tot een snel onderzoek van de zaak en de bestraffing van de schuldigen. Elke vertraging, aldus de kardinaal, kan ,,de geloofwaardigheid van de regering aantasten" en kan ertoe leiden dat ,,de mensen bang zijn om naar de kerk te gaan."
Reuben Canoy, parlementslid en invloedrijk criticus van president Marcos, zei dat het in Davao kan zijn gegaan om een poging ,,de kerk te verlammen". Hij wees erop dat het regime het op Mindanao, waar het zowel door communistische guerrillastrijders als moslim-separatisten wordt bestreden, moeilijk heeft.
Volgens Canoy kan de kerk naast de communisten en de separatisten ,,ook andere vijanden hebben". De jezuiet die op 16 april op Mindanao werd doodgeschoten stond volgens Canoy bekend om zijn oppositionele opvattingen.

Over de situatie in de provincie Davao del Sur en het optreden van het NPA berichtte de correspondent van *NRC/H'blad* op 21 maart o.m. het volgende:

,,In onze provincie is een soort rechtsorde teruggekeerd, alle functionarissen die niet oppassen worden door het NPA gedood!" De oude. gedistingeerde dame die dit zegt, een voormalige hoge regeringsfunctionaris van de Filippijnse provincie Davao del Sur, is beslist geen marxist, maoïst of guerriliasympathisant. Toch heeft ze het over het communistische Nieuwe Volksleger, het snelst groeiende Filippijnse politieke fenomeen.
Davao del Sur, staat volgens haar al bijna helemaai onder controle van het NPA. Dat betekent dat beambten die dorpen uitbuiten een briefje mogen verwachten, waarin ze voor de keuze worden gesteld tussen verbetering van hun regeringsstijl of het risico te worden vermoord.

(NRC/H'blad 21-3-'81)

Het NPA voert consequent zijn bedreigingen uit, en spaart ook inderdaad functionarissen die hun leven beteren.
Sinds de eerste communistische partij van de Filippijnen een halve eeuw geleden werd gesticht, heeft het op marxistische leest geschoeide activisme. de ideale voorwaarden daarvoor in aanmerking genomen. verbazend weinig vooruitgang geboekt. Tenminste tot voor kort. De laatste tijd geeft de gestage uitbreiding van het NPA de indruk dat het bezig is om de achterstand in recordtempo in te halen.
De gouverneur van de provincie Misamis Oriental beweert dat in 1972 niemand het in zijn hoofd haalde in het openbaar ervoor uit te komen dat hij lid was van het NPA. Maar nu worden NPA-leden niet alleen getolereerd maar in sommige streken zelfs verwelkomd.
De redenen voor dit verlate succes zijn niet moeilijk aan te wijzen. De uitbuiting van de arbeidende bevolking op het platteland, die bijna lijkt op lijfeigenschap, is natuurlijk niets nieuws op de Filippijnen. Maar in de afgelopen acht jaren heeft het ,,Nieuwe gemeenschap". beleid van de Marcossen onder de staat van beleg weinig goeds en zelfs kwaad gedaan. De meeste legitieme politieke acties en protesten zijn gesmoord. Bovendien heeft het wangedrag van de ,,militaire ordebewaarders" vooral hier op Mindanao een radicaliserende werking gehad op de bevolkingsgroepen die anders nooit hun heil in een ,,gewelddadige oplossing" zouden zoeken. (. . .)
In een corrupt land geeft Davao de indruk de kroon te spannen. De militairen hier houden zich nog meer dan elders bezig met zwendelpraktijken, prostitutie en handel in narcotica naast hun belangen in de legale handel. De rijkspolitie gaat tegelijk hardhandig te werk. (. . .)
Voor mensen die worden verdacht van contacten met het NPA of het islamitische Moro Nationale Bevrijdingsfront (MNLF) zijn er twee soorten behandeling. Ze worden volgegoten met water, waarbij het slachtoffer de keus heeft tussen stikken of het tot scheurens toe vullen van zijn maag, of hun folteraars dienen elektrische schokken toe op hun geslachtsdelen. (. . .)
Davao en omgeving, waar het NPA wegens de concurrentie van het MNLF aanvankelijk geen voet aan de grond kreeg, is door dit soort misstanden momenteel een bijzonder vruchtbaar gebied voor de gewapende communisten.
Zij worden beschouwd als maoïsten omdat zij voortkomen uit een nieuwe Filippijnse communistische partij, die zich in 1968 afsplitste van de pro-Moskou-organisatie en de toenmalige modieuze Chinese ideeën over volksrevolutie overnam. De Cagayan Vallei in Noord-Luzon is het oudste terrein van het NPA, maar zijn activiteit is sinds 1972 uitgebreid tot over het hele eiland Samar – het op twee na grootste eiland van de Filippijnen, het centrale gebied van het eiland Negros, en ten slotte dus ook over grote lappen van Mindanao. Minister van defensie Juan Ponce Enrile heeft zo goed als toegegeven dat Samar helemaal onder NPA-controle staat.

In Mindanao heerst onder waarnemers de indruk dat het NPA zich al veel verder heeft ontwikkeld dan Manilla en waarschijnlijk Marcos zelf beseffen. Op verscheidene plaatsen sluit de dorpsbevolking zich uit eigen beweging al bij de beweging aan. Waar het NPA nog geen terreurdaden pleegt, wordt wel zwaar gerecruteerd, zoals in de provincie Noord-Zamboanga.

Het schrikbeeld voor de regering is echter een eventueel samenwerkingsakkoord tussen het Moro-bevrijdingsfront (MNLF) en het NPA. Hier in Davao wordt beweerd dat de guerrillagroepen in elk geval al een modus vivendi hebben uitgewerkt."

(Vor. ber. pag. *60613* e.v. en *65413* e.v.-1980).

INTERNATIONALE ZAKEN

NAVO

BIJEENKOMST MINISTERS VAN BUITENLANDSE ZAKEN

Op 4 en 5 mei vond in Rome de halfjaarlijkse vergadering plaats van de ministers van buitenlandse zaken van de NAVO.
De Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, Haig, zei op deze bijeenkomst, dat voor het einde van het jaar onderhandelingen moeten beginnen tussen de VS en de SU over de beperking van kernwapens voor de middellange afstand in Europa. Deze besprekingen zullen gehouden worden in het kader van het SALT-proces, de onderhandelingen tussen de VS en de SU over de beperking van strategische kernwapens.
Dat betekent echter niet, dat deze nieuwe besprekingen te maken hebben met een mogelijke hervatting van de SALT-onderhandelingen. De kwestie van de SALT-besprekingen is geheel gescheiden gehouden van de andere zaken, die in de NAVO-ministerraad ter sprake waren gekomen.
Haig zei verder te verwachten, dat de voorbereidingen van de besprekingen zullen beginnen in de loop van september, wanneer hij in New York een onderhoud zal hebben met de Sowjet-minister van buitenlandse zaken, Gromyko. Laatstgenoemde is de laatste week van september in New York in verband met het begin van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties.
De bondgenoten uitten zich voldaan over het feit, dat Haig aankondigde hen tijdens het verloop van de onderhandelingen regelmatig te zullen raadplegen.

Aan de door Haig aangekondigde onderhandelingen zijn geen voorwaarden verbonden. Maar een inval van de Sowjet-Unie in Polen nog dit jaar zou een verslechterd klimaat tot gevolg hebben en daarmee het op losse schroeven zetten van de huidige plannen kunnen betekenen. Haig heeft dan ook gezegd dat nu voor het op gang komen van de besprekingen alles van de Sowjet-Unie afhangt.
Dat er niet nog deze zomer met praten wordt begonnen heeft officieel als reden dat de Amerikanen veel voorbereidingstijd nodig hebben. Maar het is niet uitgesloten dat nog voor de ontmoeting tussen Haig en Gromyko al op ambassadeursniveau de komende onderhandelingen zullen worden voorbereid.
Het is nog geheel onbekend of de onderhandelingen net als de vorig najaar afgebroken Amerikaans–Russische besprekingen in Genève zullen worden gehouden (pag. 9813 e.v.).
Ook de Westduitse minister van buitenlandse zaken, Genscher, die bij de Verenigde Staten het sterkst op spoedige onderhandelingen met de Sowjet-Unie heeft aangedrongen, heeft zijn tevredenheid met de aankondigingen van Haig geuit.
De Britse minister van buitenlandse zaken Nothomb heeft, net als zijn Nederlandse collega Van der Klaauw, niet willen zeggen welk belang de onderhandelingen kunnen hebben voor een besluit in hun landen over de mogelijke plaatsing van middellange-afstandsraketten.
Haig heeft er de andere NAVO-ministers op gewezen dat het besluit om de onderhandelingen te hervatten niet betekent dat de vastberadenheid is verminderd om de beslissingen van 1979 over de modernisering van de kernwapens uit te voeren en dat evenmin de dreiging van de Sowjet-Unie is afgenomen,
Haig ontkende tegenover zijn collega's dat de Verenigde Staten en de Sowjet-Unie op het ogenblik geen contacten hebben. Hij gaf daarbij als voorbeeld een met de hand geschreven brief van vijf vellen over de Oost–West-relatie die de Amerikaanse president Reagan onlangs aan Brezjnew heeft gestuurd. Volgens Van der Klaauw heeft daarop geen van de andere NAVO-ministers Haig gevraagd naar de precieze inhoud en de datum van die brief.

Optreden secretaris-generaal *Luns*

Het feit dat secretaris-generaal Luns van de NAVC voor het begin van de Noordatlantische Raad op 3 mei heeft gezegd dat een tijdstip voor onderhandelingen mogelijk pas een week later door de NAVO-ministers van defensie zal worden genoemd (pag. 392/2), wordt in goed ingelichte conferentiekringen verklaard uit zijn ,,slechte geïnformeerdheid".
Bij de opening van de ministersbijeenkomst heeft Luns daarnaast gezegd dat het Europese initiatief in het Midden-Oosten tot Amerikaanse ongerustheid heeft geleid. De Nederlandse minister Van der Klaauw had juist bij een ontmoeting met Haig op 3 mei diens positieve belangstelling voor dit initiatief geconstateerd.
Volgens Van der Klaauw heeft Luns bij een verzoek om nadere toelichting van zijn woorden niet duidelijk kunnen maken tegen wie zijn kritiek precies was gericht.

Slot van de vergadering. Conclusies

De NAVO-raad heeft op 5 mei unaniem het besluit van december 1979 om nieuwe kernraketten in West-Europa te plaatsen en daarnaast met de SU te onderhandelen met kracht onderschreven.

In het communiqué schreven de ministers, dat modernisering van de kernwapens ,,noodzakelijker dan ooit" was en de enige realistische basis vormde voor een parallelle wapenbeheersing op het gebied van de raketten voor de middellange afstand in Europa; dit vooral in het licht van de toenemende produktie en installatie van SS-20-raketten door de Sowjet-Unie, waarvan het aantal het totaal van de 572 geplande NAVO-raketten nu al overtreft.

De Nederlandse minister van buitenlandse zaken Van der Klaauw meent dat na de Noordatlantische Raad een Nederlandse regering nog precies even vrij is om in december over mogelijke plaatsing van kernraketten te beslissen als daarvoor het geval was. De onderschrijving door Nederland van het slotcommuniqué van de bijeenkomst van de NAVO-ministers van buitenlandse zaken heeft niets aan de Nederlandse situatie veranderd, verklaarde Van der Klaauw.
Van der Klaauw zei op 5 mei dat hij in Rome tijdens het beraad van de ministers van buitenlandse zaken een uiteenzetting heeft gegeven over de Nederlandse situatie in verband met het plaatsingsbesluit dat in december zal moeten worden genomen. De wijze waarop de onderhandelingen tussen de Verenigde Staten en de Sowjet-Unie zich ontwikkelen, zal daarbij een rol spelen, zei Van der Klaauw zijn collega's.

In het communiqué herhaalden de VS de toezegging om voor het einde van het jaar met de SU over de raketten te gaan onderhandelen.
Minister Haig legde er de nadruk op, dat dit voornemen afkomstig was van president Reagan persoonlijk, dus niet, zo suggereerde hij hiermee, het gevolg van druk van de Europese NAVO-landen.
Daarnaast zei Haig op een persconferentie na afloop van de Raad, dat de buitenlandse politiek van president Reagan op de bijeenkomst in Rome was onderschreven door alle NAVO-partners.

Commentaar persbureau Tass

De Prawda, het partijdagblad van de SU, bevatte op 9 mei een commentaar van persburau Tass op de resultaten van de NAVO-ministerraad. Dat commentaar wordt hierna geciteerd.

,,Kort geleden hebben de ministers van buitenlandse zaken van de NAVO-landen in Rome een geregelde zitting van de raad van dit blok gehouden en een uitvoerig communiqué aangenomen. In de politieke kringen en in de propaganda van het Westen is men nu in de weer om die zitting voor te stellen als een gebeurtenis van bijna de een of andere speciale betekenis. die een geweldige bijdrage moet leveren tot het verbeteren der internationale situatie.
Dit soort beweringen heeft niets te maken met de realiteit. Maar duideliik is uit zowel het communiqué als verklaringen, die zijn afgelegd door een aantal deelnemers aan de zitting, dat de besluiten ervan in de eerste plaats de politieke lijn van de regering der Verenigde Staten weerspiegelden, die uit is op het groter maken van de internationale spanningen en het aanwakkeren van de bewapeningswedloop.
De vage woordenvloed die op sommige plaatsen in het communiaué is opgenomen terzake van de wenselijkheid van een dialoog en stabiele betrekkingen tussen Oost en West verandert niets aan de kern der genomen besluiten.
Zelfs de bourgeois-pers verbergt niet dat deze camouflage nodig was om de internationale publieke opinie te misleiden en de protesten in te dammen die er in vele landen zijn tegen de militaristische plannen van de USA en de NAVO, tegen het veranderen van West-Europa in een lanceerterrein voor nieuwe Amerikaanse projectielen en tegen het als het ware veranderen van de Westeuropeanen zelf in gegijzelden der nucleaire strategie van het Pentagon. Officiële vertegenwoordigers van de Verenigde Staten verklaren openlijk en zonder zich zelfs maar te verschuilen achter een rookgordijn van woorden, dat ze het voornaamste resultaat van de zitting zien in de bevestiging van de welbekende NAVO-beslissing over het in West-Europa opstellen van nieuwe Amerikaanse kernprojectielen voor de middellange afstand.

Zulke onthullingen maken op zichzelf al de pogingen nutteloos om de indruk te wekken dat niet de Verenigde Staten en het militaire NAVO-blok maar de Sowjet-Unie en andere socialistische landen de verantwoordelijkheid dragen voor de huidige gecompliceerdheid der situatie in de wereld. Het valse van dit soort beweringen valt op zodra het komt tot het uiteenzetten der NAVO-standpunten ten aanzien van concrete onderwerpen van de huidige iriternationale situatie, in het bijzonder de situatie in Europa.

Wat zijn deze standpunten?
Laten we in de eerste plaats de kwestie nemen der beperking van de bewapeningswedloop. Het door en door huichelachtige karakter van het NAVO-standpunt kwam precies bij deze kwestie zeer duidelijk tot uiting. Aan de ene kant spreekt men over het verlangen om vooruitgang te boeken op het gebied der beperking van de bewapeningswedloop en aan de andere kant vernietigt men onmiddellijk iedere redelijke grondslag voor een oplossing van di: probleem door de hele kern van mogelijke onderhandelingen terug te brengen tot ,,het aanbrengen van forse verminderingen van de militaire kracht der Sowjet-Unie".
Daar wringt de schoen. Het gaat hier niet om gelijkwaardigheid of gelijke veiligheid. maar alleen op basis van het in acht nemen van dit principe kunnen er positieve resultaten in deze of gene onderhandelingen worden geboekt.

De NAVO-leden doen het voorkomen alsof ze zich uitspreken ten gunste van het verlagen van het niveau der bewapeningen. Men zou zo denken, dat dit een heel goed uitvoerbare taak zou zijn, als men deze werkelijk op het programma had gezet. Maar zoals uit het communiqué van Rome duidelijk is, wordt als het aankomt op concrete daden helemaal niet gekoerst op het verlagen, maar op het verhogen van het niveau der bewapeningen. Niet zonder reden wordt in het communiqué beklemtoond dat tenuitvoerlegging van de in december 1979 genomen NAVO-beslissing ,,de enige realistische grondslag is voor het treffen van parallelle maatregelen van controle over kernstrijdkrachten".
Omgezet in gewone menselijke taal betekent dit dat Washington bovenal streeft naar het tot iedere prijs en onder alle omstandigheden in West-Europa opstellen der Amerikaanse projectielen en het van niets anders wil horen. Dit ligt ook ten grondslag aan de benadering tegenover mogelijke besprekingen, die volgens de gedachtengang der opstellers van het communiqué helemaal geen hinderpaal moeten zijn voor het bereiken der bovengenoemde doelstelling.
Dit soort militaristische oogmerken hebben ook duidelijk de weigering der NAVO-landen ingegeven tot het aanvaarden van het Sowjet-voorstel om een moratorium (uitstel) in te voeren op het in Europa stationeren van nieuwe kernraketten voor de middellange afstand.
Tegen de achtergrond van een dergelijke stellingname is er zelfs nog minder geloofwaardigheid in de pogingen de instemming van de Verenigde Staten om tegen het eind van dit jaar de onderhandelingen over het beperken der kernwapens in Europa te hervatten, voor te stellen als bijna een grandioze concessie aan de Sowjet-Unie.
Ze gaan in de eerste plaats voorbij aan het feit dat de besprekingen door Washington zelf werden opgeschort en, in de tweede plaats, dat de kwestie waar het om gaat nu niet zozeer de bereidheid is tot het voeren van besprekingen als wel het plan om de hervatting ervan uit te stellen door ze te omgeven met voorbehouden. Kortom, alles is weer ondergeschikt gemaakt aan het winnen van tijd voor het ten uitvoer leggen der plannen tot het in West-Europa opstellen van Amerikaanse projectielen.
De deelnemers aan het NAVO-blok nemen deze keer weer hun toevlucht tot het verzinsel over de superioriteit der Sowjet-Unie bij de kernwapens voor de middellange afstand. Dit is een opzettelijke vervalsing der feiten en het lijdt geen twijfel dat de opstellers van het communiqué dit weten. Daarom bewaren ze hardnekkig het stiizwijgen over de honderden eenheden der Amerikaanse kernwapens op vooruitgeschoven bases in Europa en in de omgeving daarvan, wapens die is staat zijn het grondgebied der Sowjet-Unie te bereiken, en over de kernwapens van enige andere lidstaten der NAVO. Als ze die hadden genoemd, dan hadden ze moeten toegeven dat er zo ongeveer een gelijkwaardigheid is in Europa wat betreft overeenkomstige wapens tussen de NAVO en de Sowjet-Unie. Ze hadden ook moeten bekennen dat het extra in West-Europa stationeren van ongeveer 600 Amerikaanse raketten voor de NAVO bijna een voordeel van vijftig procent bij de wapens voor de middellange afstand zou scheppen en derhalve moeten toegeven dat de werkelijke bedoeling van het NAVO-plan bestaat uit het verstoren van de huidige pariteit in Europa.
Dit alles bekennen. zou betekenen de waarheid te zeggen en dat is wel he? kaatste wat de NAVO-politici van plan zijn. Zij geven er de voorkeur aan de mensen te bedriegen. En om die reden zoeken ze hun heil in bedenksels en het voor de dag komen niet verschillende soorten koppelverkopen, voorwaarden en voorbehouden, die zij ook zelf niet samenhangend kunnen uitleggen. Deze aanpak geeft aan, dat de opstellers ervan duidelijk een gebrek hebben aan verantwoordelijkheidsgevoel en integriteit in de politiek.
De Sowjet-Unie zet zich in voor het zo spoedig mogelijk en zonder voorwaarden vooraf houden van besprekingen over het beperken der kernwapens in het werelddeel Europa.
De voorstellen die de USSR vorig jaar te berde heeft gebracht tijdens de onderhandelingen met de Verenigde Staten en die uiting geven aan de bereidheid tot het bespreken en oplossenvan de kwestie der beperking en vermindering van de wapens voor de middellange afstand in Europa (natuurlijk met inbegrip van de Amerikaanse middelen op vooruitgeschoven posities), blijven van kracht. En de Sowjet-Unie is bereid deze onderhandelingen onverwijld te hervatten. Het moet duidelijk zijn dat het oplossen van deze taak volstrekt essentieel is, in de eerste plaats voor de Europese volken zelf.
Een dermate belangrijk probleem als het beperken van de strategische wapens wordt alleen in het voorbijgaan vermeld in het NAVO-communiqué, terwijl het vraagstuk van het doorgaan met de betreffende onderhandelingen simpelweg buiten beschouwing wordt gelaten. De Amerikaanse afgevaardigde verklaarde bij de beëindiging der zitting van de NAVO-raad openlijk dat hij geen mogelijkheden zag voor het hervatten der SALT-onderhandelingen in de naaste toekomst. Hij had het nauwelijks duidelijker kunnen stellen.
En wat is de houding van de lidstaten der NAVO ten opzichte van de kwestie der besprekingen over het beperken der strijdkrachten en hun bewapeningen in Midden-Europa? Terwijl men zijn spijt uitspreekt over het uitblijvenvan ,,substantiële vooruitgang", schijnt men te vergeten dat het nu al ongeveer zo'n jaar of zeven met name de westerse deelnemers aan de onderhandelingen in Wenen zijn, die in een kringetje ronddraaien en maar op één ding aandringen: het verkrijgen van informatie over de strijdkrachten der socialistische landen en de opbouw daarvan. Dit zonder op enigerlei wijze wederkerigheid aan de dag te leggen jegens de constructieve stappen, die halverwege tegemoet komen aan de westerse stellingname. Waar het de eenzijdige maatregelen van de Sowjet-Unie betreft, die haar in de DDR opgestelde strijdkrachten heeft verminderd met 20.000 manschappen en 1.000 tanks, hebben de leiders van de NAVO-landen zich doodleuk beperkt tot het daar nota van nemen.
Het communiqué maakt geen melding van alle andere besprekingen over het beperken der bewapeningen en over ontwapening, ofschoon er ook geen merkbare vooruitgang is in het verloop van deze onderhandelingen, terwijl onderhandelingen over enige onderwerpen door de USA-zijde zijn opgeschort (de Indische Oceaan, de wapenleveranties aan andere landen).
De kern van het NAVO-standpunt werd openhartig onder woorden gebracht door secretarisgeneraal van de NAVO, Luns. die openlijk verklaarde:
,,Ik herhaal opnieuw: Het is niet waar dat ontwapening oorlog kar. voorkomen".
Ook de woorden in het NAVO-communiqué over Polen kunnen niet anders worden verklaard dan door een verlangen om zo veel mogelijk hindernissen op te werpen op de weg naar het oplossen der actuele internationale i-raag stukken. Terwijl ze schijnheilig oproepen tot het zich onthouden van ,,enige interventie van buitenaf', vinden de opstellers van het communiqué het noodzakelijk om stilzwijgend voorbij te gaan aan het feit. dat nu net uit Washington en de hoofdsteden van een aantal Westeuropese staten allerlei soorten van ,aanbevelingen" en ,,adviezen" blijven uitgaan over de vraag. hoe de Polen zich dienen te gedragen. Dit is in feite een direct tussenbeide komen in de interne aangelegenheden van Polen en daar moet een eind aan worden gemaakt.
Als men geloof zou moeten hechten aan de opstellers van het communiqué van Rome, dan zit het zo, dat de Verenigde Staten en de NAVO opkomen voor een politieke rgeling rondom Afghanistan. Niets kan verder van de waarheid afliggen! Het is precies helemaal omgekeerd. In de Verenigde Staten en de NAVO wilde en wil niemand zoeken naar een politieke oplossing. Maar er wordt veel gedaan om zulk een oplossing tegen te gaan. Want toen Pakistan een tijdje geleden voorzichtig de wens uitsprak tot het aanknopen van contacten met Afghanistan, deden de Verenigde Staten en enige andere landen hun uiterste best om een dergelijke mogelijkheid af te kappen. In de NAVO-hoofdsteden heeft men het bij het verkeerde eind met te denken dat de mensen kort van memorie zijn. De mensen zijn ook niet de openlijke verklaring van het Witte Huis vergeten betreffende het voornemen ervan wapens te leveren aan de bendes die binnendringen op het grondgebied van Afghanistan.
De NAVO heeft noch het morele, noch enig ander recht om twijfel te wekken aan de wettige hulp van de Sowjet-Unie aan het met ons bevriende Afghaanse volk bij het afslaan van een agressie van buitenaf. De USSR steunt vastbesloten Afghanistan's welbekende voorstellen om te komen tot het bereiken van een politieke regeling.
Binnen het kader van een dergelijke regeling kan ook de kwestie worden opgelost aangaande het beperkte Sowjet-troepencontingent aldaar. Terzake daarvan zijn door de Sowjet-Unie herhaaldelijk relevante verklaringen afgelegd.
De deelnemers aan de NAVO-zitting hebben niet nagelaten aandacht te besteden aan de ontwikkelingslanden. Het onderwerp is ongetwijfeld van buitengewoon belang, in het bijzonder wanneer men het feit in aanmerking neemt dat deze landen nog steeds het slachtoffer zijn van uitplundering en uitbuiting door de toonaangevende imperialistische staten. Maar het probleem werd echter niet besproken van het standpunt uit van het verlenen van echte ondersteuning aan dergelijke landen. Er werd niets besloten op dit punt. En dit kan niet verborgen worden door louter een stelletje woorden over de wens om bij te dragen tot het consolideren van hun economieën en het respecteren van hun onafhankelijkheid en soevereiniteit.
De geur van olie en het hunkeren naar andere hulpbronnen van de ontwikkelingslanden wekken blijkbaar de eetlust van de strategen en de politici der NAVO. In de praktijk neemt dit de vorm aan van het aanmoedigen van Israël om door te gaan met zijn expansionistische koers tegen de Arabieren, van samenwerking met het racistische regime van de Zuidafrikaanse republiek, die het Afrikaanse land Namibië onder haar kolonialistische duim houdt, en van het geven van ondersteuning aan tegen het volk

gerichte dictatoriale regimes in Latijns-Amerika en in andere delen van de wereld.
Wat valt er te zeggen over de richting van het beleid wanneer niet alleen individuele landen. maar zelfs hele werelddelen tot zones van ,,vitale belangen'' der Verenigde Staten worden verklaard, van de Verenigde Staten die onophoudelijk doorgaan met het zien te krijgen van nieuwe militaire bases in de ontwikkelingslanden en proberen om gesteund door de kanonnen van marine-armada's de onafhankelijke landen voor te schrijven, hoe ze moeten optreden en aan welke levenswijze ze zich moeten houden.
Men mag aannemen dat de volkeren van deze landen in staat zullen zijn om de werkelijke intenties te doorzien van degenen die zich het vuur uit de sloffen lopen om hun vriendschap aan hen op te dringen.
De ontmoeting in Madrid wordt in het NAVO-communiqué genoemd van het gezichtspunt uit van het houden van de dialoog tussen Oost en West. Men zou hier een positieve houding tegenover kunnen innemen als hier niet ook alle soorten van specifieke voorbehouden naar voren werden gebracht. En de kern van deze voorbehouden is, dat vooruitgang over het voornaamste punt op de agenda van de bijeenkomst – over het bijeenroepen van een conferentie over militaire ontspanning in Europa – door de NAVO-politici alleen wordt gezien als een serie eenzijdige concessies van de Sowjet-Unie en andere socialistische landen. Zoals van zelf spreekt, is dit geen realistische benadering.
Zoals tot op heden het geval is geweest, zal de Sowjet-Unie bijdragen tot het bereiken van wederzijds begrip in Madrid. Maar evenals haar bondgenoten in de organisatie van het Verdrag van Warschau heeft ze het recht om te rekenen op dezelfde houding van de westerse deelnemers aan de ontmoeting.
In de leidinggevende kringen van de Sowjet-Unie is men van mening dat de levensbelangen van allevolkeren dringend een overschakeling nodig maken op een verstandige en realistische manier van het houden van besprekingen op basis van gelijkheid, het afzien van pogingen tot het verstoren van het bestaande militaire evenwicht en het opleggen van zijn wil aan anderen.
Het uitgebreide programma van voorstellen en initiatieven, dat naar voren werd gebracht van het spreekgestoelte af van het XXVIe congres der CPSU in het verslag van Leonid Brezjnew, is precies hierop gericht. De Sowjet-Unie is volstrekt vastbesloten om dit programma op een beginselvaste wijze tot werkelijkheid te maken door samen te werken met allen die metterdaad streven naar een betrouwbare en duurzame vrede.

VERGADERING EUROGROEP

De ministers van defensie van de Europese lidstaten van de NAVO waren op 11 mei in Brussel als Eurogroep bijeen. De vergadering kwam o.m. tot de conclusie, dat elke eventuele Europese bijdrage aan een Amerikaanse snel inzetbare strijdmacht voor het Midden-00sten buiten de structuur van de NAVO gehouden zal moeten worden.

De Amerikaanse minister van defensie, Caspar Weinberger, zal naar wordt verwacht zijn Europese collega's vragen de interventiemacht te steunen. Daarnaast zal hij er bij de bondgenoten op aandringen hun eigen defensiemogelijkheden te vergroten.
De Britse minister van defensie, John Nott. zei tegen verslaggevers dat de elf ministers van de Eurogroep hebben besloten dat elke bijdrage aan de interventiemacht van de lidstaten afzonderlijk zal moeten komen en dat ,,dit buiten de bestaande NAVO-afspraken zal geschieden''.
In antwoord op een vraag over de mogelijkheid dat onder bevel van de NAVO staande troepen voor een dergelijke strijdmacht zullen worden gebruikt zei de voorzitter van de Eurogroep. de Portugese minister Azevedo Coutinho: ,,Dat is op dit ogenblik volstrekt uitgesloten.''
Krachtens het handvest van de NAVO kunnen strijdkrachten onder geallieerd commando uitsluitend worden ingezet voor de verdediging van West-Europa. De snel inzetbare strijdmacht is een Amerikaans idee, bedoeld om snel te kunnen reageren op een bedreiging van de Westerse belangen in het Midden-Oosten. Het idee kreeg vastere vorm na de Sowjet-invasie in Afghanistan en de gevangenneming van Amerikaanse diplomaten in Teheran.
Weinberger baseert zijn verzoek om Europese steun op het belang van het Midden-Oosten en zijn olie voor de Westeuropese veiligheid.
Het standpunt van de Europese ministers houdt in dat toezeggingen van mankracht. geld of uitrusting voor de interventiemacht vanuit Europa bilateraal geregeld dienen te worden in plaats van binnen het raam van de NAVO.

Voorts wilden de Europese ministers er bij hun Amerikaanse collega Weinberger op aandringen minder star vast te houden aan de drie-procentsformule. In 1978 waren de NAVO-landen overeengekomen hun defensiebegroting jaarlijks met drie procent reëel te verhogen.
De Europese ministers meenden nu. dat ook andere maatstaven moeten worden gehanteerd. Zij meenden, dat de drie-procentsformule goed heeft gewerkt en daarom als maatstaf moet worden gehandhaafd, maar dat zij wel zal moeten worden ,,verbreed''.

Een ander criterium naast de groeiformule kan het percentage zijn dat van het nationaal inkomen naar defensie gaat. Ook zou men moeten kijken naar het percentage, hoeveel mannen in het leger dienst doen. Uiteindelijk gaat het erom, wat een NAVO-land in het veld kan brengen, aldus de Nederlandse minister De Geus. ,,Er hebben langdurige discussies plaatsgevonden over de vraag, hoeveel de Russen voor defensie uitgeven. Maar me moeten proberen door die geldsluier heen te zien wat ze in het veld brengen en niet hoeveel ze voor militaire doeleinden uitgeven''.
In dit verband stelde de Nederlandse bewindsman vast dat de drie-procentsformule in 1978 eigenlijk vrij willekeurig is gekozen. Van 1970 tot '77 zou men binnen het Noordatlantisch bondgenootschap wel aan modernisering hebben gedaan, maar zouden de defensieuitgaven nauwelijks zijn toegenomen. Dit laatste zou echter wel in de Sowjet-Unie het geval zijn geweest. waardoor de NAVO ,,een enorme achterstand'' dreigde op te lopen.
Minister De Geus: ,,Toch heeft die drie procent als zodanig gewerkt. Iedereen heeft zich ingespannen om dat doel te bereiken. Door die drie procent kregen we immers ook de beschikking over de middelen, waarmee de defensie-plannen voor de lange termijn konden worden ge. financierd''.
Volgens hem mag evenwel aan de verschillende criteria geen absolute waarde worden toegekend. Het ene land kan bijvoorbeeld met een bepaald percentage van het nationaal inkomen meer in het veld brengen dan het andere land met hetzelfde percentage.
Een pluspunt voor de meeste Europese NAVO-landen zou echter zijn dat zij de dienstplicht hebben. Hierdoor hebben zij eveneens over grotere reserve-strijdkrachten de beschikking Minister De Geus: ,,Dit punt begint nu ook tot de Verenigde Staten door te dringen. Daarnaast is men er bereid naar andere dingen te kijken. Niet dat die in de plaats van de drie procent moeten komen. maar men zal er rekening mee gaan houden''
Bij dit standpunt heeft zich eveneens de Westduitse minister van defensie, Apel. aangesloten die zich zonder meer tegen een berekening op basis van procenten heeft uitgesproken.
Hij wees erop dat de Bondsrepubliek economische steun aan Turkije en Pakistan en militaire hulp aan Portugal en Turkije heeft gegeven. Hiermee zou net zo goed rekening moeten worden gehouden.
Een ander positief punt was volgens hem de toestand, waarin de Bundeswehr zich bevindt. In dit kader benadrukte hij het relatieve karakter van de drie-procentsformule. Want ofschoon de Britse defensiebegroting vorig jaar met 4,8 procent is gestegen, komt dit vrijwel uitsluitend door salarisverhogingen binnen het leger.
Tijdens de Eurogroep-vergadering hebben de Europese NAVO-ministers verder een Portugees voorstel goedgekeurd om een onderzoek naar de personele situatie binnen de NAVO-strijdkrachten in te stellen. Een nieuwe ad-hocgroep zal de opleiding, de motivatie, de functie van het reservepersoneel, alsook de rol van de vrouw in het leger moeten bestuderen. Volgens de Portugese minister van defensie, Coutinho, heeft de NAVO tot nu toe uitsluitend oog voor materiële zaken gehad en niet voor personeelskwesties.
Daarnaast is afgesproken dat de Onafhankelijke Europese Programmagroep (IEPG) in juni in Noorwegen zal nagaan, hoe een impuls aan de zogenaamde transatlantische dialoog met de Verenigde Staten kan worden gegeven.
Het streven van de Programmagroep. waarvan ook Frankrijk deel uitmaakt, is erop gericht een nauwere samenwerking tussen Europese wapenindustrieën tot stand te brengen.

BIJEENKOMST COMITÉ VOOR VERDEDIGINGSPLANNEN

De ministers van defensie uit alle NAVO-lidstaten hielden hun vergadering als Comité voor verdedigingsplannen op 12 en 13 mei in Brussel.
Op de eerste dag van die bijeenkomst sprak de Amerikaanse minister Weinberger over het naar zijn oordeel sterk gegroeide militaire vermogen van de Sowjet-Unie.
Weinberger zei te geloven, dat het gevaar bestaat, dat de leiders van de Sowjet-Unie zich steeds meer op militaire activiteiten zullen concentreren bij gebrek aan successen op ander terrein.

De bewapening van de Sowjet-Unie heeft in de jaren zeventig een ,,ingrijpende verandering'' doorgemaakt, waardoor niet langer de meeste Russische wapens minderwaardig zijn aan de Amerikaanse, zei Weinberger.
Volgens de Amerikaanse bewindsman is er de afgelopen jaren met name grote vaart gezet achter de opbouw van de Russische conventionele strijdkrachten. Jaarlijks zouden er thans in de Sowjet-Unie duizend nieuwe gevechtstoestellen in gebruik worden genomen.
Op dit moment zouden de Russen over 134 wapenfabrieken beschikken die samen een oppervlakte van 40 miljoen vierkante meter beslaan en die voor de export, onder meer naar ontwikkelingslanden, 112 verschillende soorten wapens produceren.
Weinberger sloot met ,,dit grimmige verhaal'' – aldus een Amerikaanse ambtenaar – aan bij de uiteenzetting die hij begin april tijdens een bijeenkomst van de Nucleaire Planninggroep in Bonn had gegeven.
Een hoog Amerikaans ambtenaar: ,,Die briefing is toendertijd zo goed onthaald dat wij hebben besloten om de zaak nog eens over te doen''.

Op zichzelf is deze gang van zaken echter niet gebruikelijk, aangezien het aan het Militair Comité wordt overgelaten een overzicht van de militaire verhoudingen tussen de NAVO en het Warschaupact te geven.
Het ziet er echter naar uit dat de nieuwe Amerikaanse regering juist in deze kwestie nog nadrukkelijker dan voorheen haar standpunt naar voren wil brengen

Financiële problemen

Op de bijeenkomst kwam het tot een confrontatie tussen de Amerikaanse minister en zijn Europese collega's over de uitvoering van de drie-procentsformule en het programma voor de infrastructuur van de NAVO.

Vooral de Westduitse minister van defensie Apel voelde zich in de kuif gepikt en beet de Amerikaanse minister Weinberger toe: „Ik ga niet akkoord met uw onrechtvaardige beschuldigingen". Weinberger vroeg de bondgenoten hun defensie op te voeren.
De Westduitse minister Apel had grote bezwaren tegen het inflatievast maken van het infrastructuurprogramma van de NAVO dat over de periode 1980-'84 rond f 4,5 mrd zal omvatten.
De consequentie hiervan zou zijn dat de Bondsrepubliek het grootste deel voor haar rekening moet nemen. De bedoeling is dat er daarnaast nog eens 20% méér aan het programma wordt uitgegeven.
Daarentegen stelde Apel zich op het standpunt dat het Westduitse aandeel in het programma veel te groot is. In principe moet de Bondsregering f 2,7 mrd bijdragen, maar de Westduitse bewindsman zou het redelijk vinden, indien dit bedrag op f 1,6 mrd zou worden gebracht.
Apels standpunt lijkt mede ingegeven door de verhoudingen binnen de regering in Bonn, waar minister van financiën Matthöfer, Apels tekorten op defensie slechts gedeeltelijk wil aanzuiveren.
Over de uitvoering van de drie-procentsformule bracht Weinberger naar voren dat deze gerealiseerd moet worden en dat de Europese NAVO-landen bereid moeten zijn er nog een schepje bovenop te doen.
De Europeanen lopen daarentegen met plannen voor een versoepeling bij de berekening van de uitvoering van de formule.
Tenslotte is overeengekomen dat de oorspronkelijke afspraak over de drie-procentsformule wordt bevestigd en dat elke lidstaat eventueel meer aan defensie kan uitgeven. Volgens een hoge Amerikaanse ambtenaar waren allen het hier over eens.

Optreden buiten verdragsgebied

De ministers hebben criteria opgesteld voor optreden van een bondgenoot buiten het verdragsgebied.
In de eerste plaats wordt het verdragsgebied niet uitgebreid door bijvoorbeeld een „inlijving" van de Perzische golf.
Buiten het verdragsgebied komt een land niet in zijn hoedanigheid van NAVO-lidstaat in actie.
De bescherming van belangen buiten het verdragsgebied is een zaak van elk NAVO-land afzonderlijk.
Ten vierde blijven over activiteiten buiten het verdragsgebied consultaties tussen de lidstaten geboden.
Omdat de activiteiten van een NAVO-land buiten het verdragsgebied gevolgen voor de defensiekracht van het bondgenootschaw kunnen hebben, zal voor deze problematiek een militaire studiegroep worden ingesteld.
Over deze kwestie werd in het slotcommuniqué gezegd, dat de NAVO-landen het er over eens zijn dat bepaalde situaties buiten het verdragsgebied de vitale belangen van het Westen kunnen bedreigen en daarom consequenties hebben voor de veiligheid van de lidstaten'
Hiermee maakten de Europese ministers duidelijk, dat zij een mogelijke inzet van een Amerikaanse interventiemacht in het gebied rond de Perzische Golf steunen.
Wanneer vitale belangen worden bedreigd, moeten alle landen bereid zijn aan het consultatieproces binnen de NAVO deel te nemen, zo menen de ministers. Bij deze gelegenheid moeten zij zo mogelijk de dreiging analyseren en nagaan wat hun gemeenschappelijke doelstellingen zijn. Daarnaast moeten zij de voorwaarden creëeren waardoor de betrokken lidstaten in staat worden gesteld de vitale belangen van allen te verdedigen.
Dit houdt echter nog niet in dat alle lidstaten troepen naar het bedreigde gebied zullen sturen. Gevraagd of ook Europese troepen samen met Amerikaanse worden ingezet, antwoordde de Amerikaanse minister Weinberger op 13 mei op een persconferentie in Brussel dat dit een hypothetische vraag is. Daarover zal pas worden gepraat als het eenmaal zo ver is.

Onopgelost is het probleem of de Amerikaanse snel inzetbare interventiemacht Westeuropees grondgebied mag overvliegen en van de faciliteiten op Europese vliegbases gebruik kan maken.
In principe zijn de NAVO-ministers van mening dat dit mogelijk moet zijn. Maar wanneer het erop aankomt, is opnieuw goedkeuring van de betrokken landen vereist.
Van hun kant zullen de NAVO-lidstaten die niet buiten het verdragsgebied in actie komen extra-inspanningen moeten ondernemen om de opengevallen gaten op te vullen.

Weinberger liet zich tevreden uit over het verloop van het overleg dat binnen de NAVO-commissie voor verdedigingsplannen (DPC) is gevoerd. Hierbij sloot zich de Nederlandse minister De Geus aan. Hoewel de Amerikanen volgens hem nu een eigen geluid laten horen, had Weinberger zich coöperatief opgesteld. Van een confrontatie was geen sprake geweest, aldus De Geus.
Weinberger zei vooral verheugd te zijn over het feit dat de drie-procentsformule opnieuw was bevestigd en dat er meer ruimte voor extra-uitgaven was geschapen. Wat dat betreft kon hij met de boodschap naar Washington vertrekken dat enkele NAVO-landen bereid zijn hun politiek te veranderen.
Overeengekomen is namelijk dat bij de beoordeling van de drie-procentsformule niet alleen rekening moet worden gehouden met de kwantiteit en kwaliteit van de defensie-inspanningen die een land voorheen en nu heeft ondernomen. Maar ook zullen alle bestaande tekortkomingen zo spoedig mogelijk moeten worden weggewerkt.

Nederlandse positie inzake plaatsing rakettenvoor middellange afstand in West-Europa

De Nederlandse minister van defensie De Grus heeft er bij zijn Amerikaanse collega Weinberger op aangedrongen nog vóór december, wanneer Nederland een beslissing moet nemen over plaatsing van de kruisraketten, met de Sowjet-Unie te gaan onderhandelen over beperking van de kernwapens voor de middellange afstand.
Dit heeft Sr Geus up 13 mei in Brussel meegedeeld, waar de NAVO commissie voor verdedigingrplannen (DPC) heeft rergaderd

Een week eerder werd in Rome tijdens een bijeenkomst van de NAVO-ministers van buitenlandse zaken meegedeeld dat deze onderhandelingen waarschijnlijk begin december zullen beginnen. Maar volgens De Geus heeft Weinberger hem nu gezegd dat hiermee al in oktober of november een begin zou kunnen worden gemaakt. Dat wil zeggen na de besprekingen die de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken Haig en zijn Russische collega Gromyko in september in New York voeren.
Aan de andere kant heeft de Nederlandse regering ook een eigen initiatief ontwikkeld om de Sowjet-Unie tot toezeggingen te bewegen in de komende onderhandelingen. Daartoe zijn enkele alinea's met een „eigen geluid" toegevoegd aan de antwoordbrief van de NAVO op de nota van Sowjet-president Brezjnew.
Met de gemeenschappelijke brief reageert de NAVO op de nota waarin Brezjnew enkele weken eerder voorstelde het aantal kernwapens in afwachting van een onderhandelingsresultaat op de huidige stand te bevriezen. Dit voorstel hebben de NAVO-landen destijds afgewezen, aangezien zij zich op het standpunt stellen dat de Russen met hun SS-20 raketten een flinke voorsprong op het Westen hebben.
In antwoord daarop heeft de Nederlandse regering Moskou uitgenodigd te stoppen met het plaatsen van SS ZO-raketten als bijdrage tot het klimaat om tot een wederzijdse beperking van het aantal kernwapens te komen.
Volgens minister De Geus heeft de Nederlandse regering hiermee nog eens in Moskou haar eigen positie willen duidelijk maken. Haar uiteindelijke streven is een situatie te creëren die het moeeliik maakt in december van dit jaar een beslissing over de plaatsing te nemen."
Een andere voorwaarde voor een Nederlandse beslissing is dat het komende najaar de zogenaamde shift-studie over de beperking en verschuiving van de nucleaire taken zal worden afgerond. Voorzien is dat de NAVO-ministers van defensie zich in oktober tijdens een vergadering van de Nucleaire Planninggroep met de resultaten van deze studie zullen bezighouden.
Minister De Geus wees er evenwel op dat ook dan nog niet het laatste woord is gezegd.
Van groot belang is vooral dat de Amerikanen en Russen nog in oktober of in november in onderhandeling treden, zodat er in december op de Noordatlantische Raad ten minste iets valt te evalueren.
Ook dat is een van de voorwaarden voor een Nederlandse beslissing.
Minister De Geus: „Ikheb het tegenover minister Weinberger een simplificatie genoemd om de plaatsing van de kruisraketten zo centraal in de discussie te stellen. Wanneer aan het einde van dit jaar een besluit valt, dan moet dit met een beperking van de nucleaire taken gepaard gaan".

(Vor. ber. pag. 39012 e.v.)

BELGIË

COALITIE VERDEELD OVER STATUUT VAN VOEREN

Enkele verklaringen van Franstalige socialistische ministers betreffende de gemeente Voeren, die in 1962 van de provincie Luik naar Limburg werd overgeheveld – wat sindsdien permanent kritiek van Waalse zijde is blijven uitlokken – hebben andermaal voor spanningen gezorgd in de kabinetscoalitie.

Het begon met een verklaring van justitieminister Moureaux, ook bevoegd voor de hervorming van de instellingen, die op 3 juni op een vergadering te Visé, in bijzijnvan J. Happart, aanvoerder van de Terug naar Luik-beweging in Voeren, als zijn mening te kennen gaf dat er opnieuw diende te worden onderhandeld over het statuut van Voeren en dat die kwestie moest worden gekoppeld aan de problematiek van het Brusselse gewest.

's Anderendaags lokte dat standpunt vinnig, afwijzend commentaar uit vanwege de eenparige Vlaamse pers, diverse Vlaamse partijen en organisaties en ook vanwege SP-kamerlid H. Boel, voorzitter van de Vlaamse Raad, die het had over ,,een provocerende uitspraak."

Het incident kwam ter sprake op de kabinetsraad van 5 juni en na afloop verklaarde premier Eyskens: ,,Met de staatshervorming van vorig jaar hebben Vlaanderen en Wallonië een publiekrechtelijk statuut gekregen. Daardoor blijkt duidelijk dat de gemeente Voeren een integrerend bestanddeel was en is gebleven van het Vlaamse land." Eyskens herinnerde eraan dat de regering-Martens in 1980 beslist had dat zij geen enkel initiatief zou nemen i.v.m. een wijziging van het statuut van Voeren, en dat zijn kabinet dat standpunt had overgenomen.

Het incident leek daarmee bijgelegd, maar op 6 juni verklaarde minister Busquin (binnenlandse zaken en nationale opvoeding) voor de Luikse zender van de RTBF dat de kabinetsraad helemaal niet overeengekomen was, dat er niet meer over het statuut van Voeren zou worden gepraat. Busquin trad de door Moureaux afgelegde verklaring bij en zei dat zowel het statuut van Voeren als dat van de andere gemeenten met een bijzonder taalstatuut, de faciliteitengemeenten en Brussel een bespreekbaar geheel dienden te vormen.

Die verklaring van Busquin kreeg onmiddellijk scherpe kritiek van CVP-voorzitter Tindemans en van Tobback, SP-fractievoorzitter in de Kamer. Premier Eyskens liet weten dat hij niet zou dulden dat aan zijn gezag als regeringsleider zou worden getornd en herhaalde dat de kabinetsraad eenparig had beslist, dat hij niet zou raken aan Voeren. Eyskens zei ook dat hij Busquin zou ontbieden. om uit te maken of de minister nog solidair was met de regering: ,,zoniet, zal hij de politieke consequenties moeten aanvaarden."

De PS-fractievoorzitter in de Kamer, Brouhon, verklaarde daarop dat de Franstalige socialisten achter Busquin stonden en dat de PS-ministers ontslag zouden nemen, indien hun collega zou worden weggestuurd. Op 9 juni zei SP-voorzitter Van Miert in een ophefmakende uitval tegen de Franstalige socialisten ,,dat hij de arrogantie a la Dehousse kotsbeu was." Minister Dehousse, voorzitter van de executieve van het Waalse Gewest, was tijdens het weekeinde immers ,,op bezoek" geweest in Voeren, kennelijk om zijn solidariteit met Moureaux en Busquin te betonen.

Ondervraagd over de beroering in de meerderheid, zei Eyskens op 9 juni in de Kamer dat hij zeer vlug klaarheid wenste te brengen in de controverse en dat een vertrouwensstemming in het parlement diende uit te maken, of de partijen van de meerderheid nog achter het kabinet stonden.

De eerste minister dwong die stemming af naar aanleiding van de bespreking van zijn begroting in de Senaat op 10 juni. Bij die gelegenheid legde hij een korte, maar krachtige verklaring af, waarin hij waarschuwde voor het oplaaien van de communautaire betwistingen, waardoor de strijd tegen de economische crisis zwaar gehandicapt zou worden.

In verband met de gerezen Voer-controverse verklaarde Eyskens:

,,Met betrekking tot de houding van de regering inzake de juridische aspecten van het Voerprobleem wijs ik erop dat de begin april goedgekeurde regeringsverklaring enkel de sociale en economische problemen betrof. Voor de overige onderwerpen werd verwezen naar de regeringsverklaring van de regering Martens-IV. In deze regeringsverklaring echter kan men geen enkel woord terugvinden over de toestand van de gemeenten met een bijzonder taalstatuut. Sommigen echter voeren aan dat we ook in eenklank moeten blijven met de regeringsverklaring van de regeringen Martens-III en I. In de regeringsverklaring Martens-III wordt echter evenmin gerept over de gemeenten met bijzonder taalstatuut. Wel wordt er verwezen naar de regeringsverklaring van Martens-I. Op 13 maart 1980 zei eerste minister Martens dat hij inzake de Voer-streek geen enkel punt van overeenkomst kon vaststellen tussen de Nederlandstalige en de Franstalige sprekers. Hij vond dat een spijtige vaststelling en wees er ook op dat in de regeringsovereenkomst nergens sprake was van de Voerstreek, Daaruit besloot eerste minister Martens dat de regering geen enkel initiatief zou nemen. De huidige regering sluit zich ter zake bijgevolg aan bij het standpunt van de vorige regeringen. Wat nu de regeringsverklaring van Martens-I betreft verwijs ik naar het Beknopt Verslag van de vergadering van 30 mei 1979. In die verklaring komt wel een passus voor over de gemeenten met bijzonder taalstatuut in het hoofdstuk over de voorlopige fase van de staatshervorming. Eerste minister Martens deed een dringende oproep om gematigd te blijven. Deze oproep is vandaag meer dan ooit van toepassing. Voorts verklaarde eerste minister Martens dat de regering zich ertoe verbond de rust in de betrokken streek door preventieve acties te bewaren en dat zij niet zou aarzelen tegen ordeverstoorders op te treden. Steeds volgens Martens had de regering de plicht de wet in heel het land te doen naleven. Duidelijkheidshalve voegde hij er aan toe dat er in het beleidsakkoord geen enkele verbintenis werd opgenomen met betrekking tot een specifieke wijziging van het statuut van de Voerstreek.

Ik verwijs ook naar de argumentatie waarmee minister van binnenlandse zaken, de heer Moureaux, op 3 augustus 1980 namens de regering een amendement liet verwerpen dat een wijziging van het statuut van de Voergemeenten beoogde.

Ik vraag het vertrouwen in verband met die aangelegenheid, in dezelfde omstandigheden waarin de heer Martens het vertrouwen gevraagd en gekregen heeft. De verklaringen van de heren Vanden Boeynants en Spitaels zijn juist in de mate waarin zij het wettelijk feit vaststellen dat in artikel 2 van de bijzondere wet op de staatshervorming de grenzen van de gewesten bij overgangsmaatregel worden vastgelegd.

Het bovengemelde artikel kan slechts gewijzigd worden met een gekwalificeerde meerderheid. Het is het recht van het parlement daartoe een initiatief te nemen, maar de regering kan en zal dit krachtens het regeerakkoord niet doen. Zij zal er wel werk van maken dat het regeerakkoord, ook wat de communautaire aanlegenheden betreft, wordt afgehandeld."

In zijn verklaring voor de Senaat herinnerde Eyskens ook aan de brief die zijn voorganger, Martens, opstelde i.v.m. de plichtenleer van de minister.

Vóór de bijeenkomst van de Senaat had het PS-bureau de toestand besproken en na afloop was voorzitter Spitaels het standpunt van zijn partij aan de premier gaan mededelen. Daarbij werd minder de klemtoon gelegd op de Voer-kwestie, en werd vooral aangedrongen op de uitbouw binnen de kortst mogelijke tijd van de nieuwe administraties van de gewesten en gemeenschappen, en op de verdeling van de kredieten voor de autonome administraties in verhouding tot het aantal overgehevelde ambtenaren. Verder vroeg de PS de spoedige installatie van de parlementscommissies voor het onderzoek van de Brusselse problematiek.

Inzake de Voer drong de PS aan op een strenge ordehandhaving, vooral met het oog op ,,demanifestaties van extremistische flaminganten." Indien er geen regeringsinitiatief komt binnen een redelijke termijn, zal de PS zelf wetsvoorstellen indienen ten gunste van de Franstalige bevolking in de gemeenten met een bijzonder statuut

(Brusselse randgemeenten, Komen-Moeskroen, Voeren, Malmedy enz.).
Tenslotte beklemtoonde de PS ook sterk de noodzaak van een snelle uitvoering van het staalakkoord.
De verklaring van de eerste minister werd op 11 juni in de Senaat besproken. B. Gijs, fractievoorzitter van de CVP, keurde de houding van Moureaux, Busquin en Dehousse scherp af en noemde hun optreden „onaanvaardbaar voor hun Vlaamse collega's en voor de hele Vlaamse gemeenschap". Spitaels weigerde de PS-ministers af te keuren. Wijninckx, fractievoorzitter van de SP, noemde de verklaringen van de PS-ministers „betreurenswaardig", maar oefende ook kritiek op de groepen die in de Voerstreek herrie veroorzaken. De woordvoerders van de oppositie stelden dat het debat geen einde had gemaakt aan de dubbelzinnigheid binnen de coalitie.
Tenslotte werd de vertrouwensmotie, ingediend door de meerderheid, goedgekeurd met 107 tegen 31 stemmen bij 3 onthoudingen.

NEDERLAND

STATEN-GENERAALBEGINT NIEUW ZITTINGSJAAR

Op 9 juni verrichtte minister H. Wiegel van binnenlandse zaken in een verenigde vergadering van Eerste en Tweede Kamer de officiële sluiting van de zitting der Staten-Generaal. Hij sprak daarbij de volgende woorden:

„Hare Majesteit de koningin heeft mij gemachtigd, de huidige zitting van de Staten-Generaal in haar naam te sluiten. De tendens, dat het gemeen overleg tussen Staten-Generaal en de regering steeds sterker in de publieke belangstelling komt te staan, heeft zich in de afgelopen jaren, waarin het huidige kabinet aan het bewind is geweest, voortgezet.
De verheugend grote opkomst bij de laatst gehouden verkiezingen voor de Tweede Kamer is daarvan een duidelijk teken. Onze democratie is sterk; dat is gebleken.
Vanwege de herziening onzer Grondwet, welke ook bij de verkiezingen van **26** mei jl. aan de orde was, zuilen zowel een nieuw gekozen Tweede als Eerste Kamer aantreden. Deze zullen de voorstellen tot vernieuwing van de Grondwet in tweede lezing te behandelen krijgen: een nagenoeg algehele en zo belangrijke grondwetsherziening. Na behandeling in tweede lezing zal, wanneer de Staten-Generaal zich met de voorstellen kunnen verenigen, in veel gevallen nadere wetgeving moeten worden geïnitiëerd en tot stand moeten worden gebracht. Veel wetgevende arbeid zullen regering en Staten-Generaal in de komende jaren hebben te verrichten. Met reden kan worden gesteld, dat de achterliggende periode hoge eisen heeft gesteld aan uw toewijding en werkkracht. Voor een aantal uwer zal de sluiting van deze zitting tevens het einde betekenen van uw parlementaire loopbaan. 's Lands erkentelijkheid vergezelt u.
De koningin heeft mij verzocht, u dank te zeggen voor de ijver en de toewijding, in de thans af te sluiten periode bij de behartiging van's lands belangen getoond.
In naam van Hare Majesteit de Koningin verklaar ik deze zitting van de Staten-Generaal te zijn gesloten."

Op 10 juni ging de nieuwe zitting van Eerste en Tweede Kamer der Staten-Generaal van stôrt. Bij de officiële opening hield minister Wiegel de volgende toespraak:

Hare Majesteit de koningin heeft mij gemachtigd deze nieuwe zitting van de Staten Generaal in haar naam te openen
Thans vangt een parlementaire periode aan die van regering en volksvertegenwoordiging wederom veel zal vragen Inventiviteit inzet en besluitvaardigheid
De grote sociaal economische en financiële problemen u aar ons land voor staat en me: name de strijd tegen werkloosheid er. inflatie, eisen daadkracht en inspanning van ieder van ons Ingrijpende maatregelen zullen moeten worden getroffen Aan de voorbereiding daarvan is en wordt gewerkt
U, leden van de Staten-Generaal, en het toekomstig kabinet, staan voor een zware en verantwoordelijke taak, die veel en grondig gemeen overleg zal vragen
In naam van de koningin verklaar ik deze zitting van de Staten Generaal voor geopend " (Nederlandse Staatscourant, Ministerie van binnenlandse zaken)

RAPPORTEN AMBTELIJKE WERKGROEPEN HEROVERWEGING COLLECTIEVE UITGAVEN

De ideeën die werkgroepen van ambtenaren de afgelopen maanden in opdracht van het kabinet Van Agt (pag. 13512 e.v.)hebben ontwikkeld voor mogelijke bezuinigingen op de overheidsuitgaven en de uitgaven voor de sociale zekerheid, kunnen in hun meest vergaande vorm leiden tot een besparing van bijna 24 miljard gulden in 1985.
Dat blijkt uit de zogenaamde heroverwegingsnota's die op 9 juni zijn gepubliceerd. Op 5 juni zijn ze al ter beschikking gesteld van de kabinetsinformateurs Lubbers en De Koning, die ze zullen gebruiken bij de vorming van een nieuw kabinet.
Het hoogst zijn de besparingen bij de rechtstreekse overheidsuitgaven: dat zijn de steun aan bedrijven, de personeelskosten voor de kwartaire (= dienstverlenende) sector, subsidies voor huisvesting, onderwijs en defensie. Die belopen 10,6 mrd.
Bij de sociale zekerheid zou een bedrag tussen 4,8 rnrd en 7 rnrd kunnen worden bezuinigd, bij de ambtenarensalarissen tussen de 3 rnrd en 5 rnrd en bij de volksgezondheid 1,2 mrd.
In hun studie hebben de ambtelijke werkgroepen steeds verschillende mogelijkheden onderzocht. De maximale bezuiniging werd daarbij gesteld op 20% van de uitgaven in 1985.
Bij de maximale bezuiniging op de directe overheidsuitgaven (van 10,6 mrd) wordt 5,7 rnrd gevonden door grotere effectiviteit, en 3,2 mrd door aanpassing van het voorzieningenniveau. De mensen zouden bij toepassing van dat vergaande model zelf 1,5 rnrd moeten bijdragen aan de bekostiging van de voorzieningen, al naar gelang ze zelf daarvan profiteren.
Vit de „heroverwegingsnota's" van de ambtenaren voor bezuinigingen op de overheidsuitgaven blijkt, dat zij een aantal belangrijke punten van beleid nog buiten beschouwing hebben gelaten.
In de inleiding tot hun rapporten schrijven zij dat de „heroverweging" de komende jaren door moet gaan, waarbij geen enkel ministerie een veto mag uitspreken op bezuinigingen die door een ander worden bedacht.
Bovendien worden als „nieuwe" onderwerpen o.m. genoemd: rijksgebouwen, aanleglonderhoud wegen, groepsgrootte bij onderwijs, bejaardenoorden, gezinszorg, wetenschappelijk onderzoek, die tezamen nog eens f 20 à *f* 25 rnrd bezuinigingen zouden kunnen opleveren.

De thans gelanceerde bezuinigingsideeën staan hieronder opgesomd.

Volkshuisvesting

Het huur- en subsidiebeleid en het beleid t.a.v. de eigen woning bieden flink wat mogelijkheden om te besparen. Bij een 10% variant leidt dat tot een ombuiging van ongeveer f 400 mln. De 20% variant levert in 1985 ca. f 900 mln op. Beide varianten kennen grotendeels dezelfde maatregelen. Het verschil zit in de zwaarte daarvan. Enkele voorstellen:

- Een beperkte of een zwaardere doorstromingsheffing.
- Het licht of zwaarder optrekkenvan het huurwaardeforfait.
- Extra huurverhogingen de komende vier jaar (2% betekent een besparing van f 70 mln, 5% een besparing van f 210 mln.

Ziekteverzuim

f 2,7 mrd kan worden bezuinigd als er een bepaling komt, dat de werkgever het loon van een zieke werknemer gedurende de eerste tien dagen zelf moet betalen, ofwel dat de ziekteweturitkering pas na die periode ingaat. Bovendien zou dan wettelijk verboden moeten worden dat de werkgever de uitkering aanvult tot 100% (de uitkering zelf is lager), zoals nu veelal gebeurt. Bovendien zouden ambtenaren die ziek zijn een „vereveningsbijdrage" moeten gaan betalen gelijk aan de premie Ziekenfondswet.

WAO

De bepalingen van de WAO zouden meer gelijk gemaakt kunnen worden aan die van de WW. Dat betekent o.m. dat ze al na zes maanden zouden ingaan (thans **1** jaar). Ook zouden de uitkeringen die nu doorgaans hoger zijn dan bij de WW, dan lager moeten worden. Het aantal mensen met een WAO-uitkering zal volgens de ambtenaren verminderd kunnen worden. Per procent daling van dat aantal levert dat een bezuiniging op van f 150 mln.

Volksgezondheid

Volgens de ambtelijke studie kan er voor ruim f 1,2 mrd op de volksgezondheid bezuinigd worden door een sanering van de bestaande zieken-

huizen, een herziening van de nieuwbouwplannen, beperking van het aantrekken van nieuw personeel en een beperking van het aantal specialisten.
Verder is er op het punt van lonen en salarissen tussen de f 440 en f 980 mln te besparen. En door wijzigingen in de financiering door de overheid van allerlei sociale regelingen bij de opname in ziekenhuis of verpleeginrichting of bejaardenoord f 1450 mln (alles in het jaar 1985).

Defensie

Op de defensiebegroting kan volgens de ambtelijkse werkgroep niet fors worden bezuinigd. Nederland is in NAVO-kader de verplichting aangegaan zijn begroting jaarlijks te verhogen met reëel 3%. Bij de varianten die de werkgroep opvoert is sprake van een jaarlijkse groei tot 1985 van resp. 2,25, 1,5, 0.75 en 0%.
Zij noemt de gevolgen van de bezuinigingen, in alle varianten, zeer zwaar. Zo zal in het meest vergaande geval (nul procent groei) de gevechtskracht van de marine vrijwel geheel verdwijnen voor een periode van vier jaar, de landmacht de huidige operationele taken niet meer kunnen vervullen en de luchtmacht niet meer aan de gemeenschappelijke NAVO-luchtverdediging kunnen deelnemen.
De werkgroep verwacht dan ook dat dergelijke maatregelen bij de bondgenoten op ernstige weerstand zullen stuiten. In ieder geval zal voor er beslissingen vallen de NAVO moeten worden geraadpleegd.

Onderwijs

Als jongeren niet langer naar school gaan dan noodzakelijk is en de aandacht meer wordt gericht op om- en bijscholing van volwassenen kan dat in 1985 een besparing van f 3,2 mrd opleveren op de onderwijsbegroting die f 23 mrd bedraagt. Het onderwijsstelsel moet dan wel totaal worden veranderd. Dat is de conclusie van de ambtelijke werkgroep, waarbij is uitgegaan van de meest vergaande bezuinigingsmogelijkheid.
Uit de studie blijkt dat ook bij een minder vergaand beleid f 368 mln op onderwijs kan worden bezuinigd. Dat kan door de opleidingscapaciteit voor de medicijnenstudie en de onderwijsgevenden aan te passen aan de behoefte aan artsen en leerkrachten. Onderzocht wordt nog hoeveel een dergelijke aanpassing van de sociaal-culturele opleidingen oplevert.
Een andere mogelijkheid die de werkgroep aandraagt i verkorting van HAVO, tl en gymnasium met een jaar, afschaffen van de partiële leerplicht en striktere toelating tot de beroepsopleidingen, waardoor f 2,5 mrd kan worden bezuinigd.
Door doorstroming op scholen te beperken en leerlingen een bredere opleiding te geven na de basisschool zou f 900 mln bezuinigd kunnen worden, aldus de werkgroep. De vier mogelijkheden tot bezuinigen op onderwijs worden voornamelijk bepaald door beperking van de personeelskosten.

Politie

Bij de politie wordt vooral uitgewerkt de mogelijkheid om politiemensen harder te laten werken en minder betaalde ruimte te geven voor bijvoorbeeld lunches en ontspanning. Volgens de studie kan het werk van de recherche en de vreemdelingendienst echter niet worden verzwaard of aangetast.
De studie waarschuwt dat bij bezuinigingen op de politie (met name op de sterkte en de surveillancetaken) het vertrouwen van het publiek zal afnemen. Bezuinigingen kunnen ook tot nieuwe kosten leiden doordat de politie onrust in de samenleving niet meer kan sussen en bestrijden.

Ambtenaren

Er kan volgens de studie op de ambtenarensalarissen tussen f 3 en f 5 mrd bezuinigd worden. Daartoe zouden er allerlei elementen, die nu in de ,,trend" zitten, moeten verdwijnen. De trend is dat de ambtenaren de ontwikkeling van de lonen in de particuliere bedrijven volgen,
De laatsten betalen echter allerlei sociale premies die niet op het loon van de ambtenaren dmkken. Bovendien worden in het bedrijfsleven allerlei toeslagen gegeven op het loon in verband met het werk dat de betrokken werknemers verrichten. Ambtenaren doen dat werk niet, toch krijgen zij via de trend die toeslagen doorberekend.
Als alle voorgestelde bezuinigingen worden doorgevoerd, dan zou de koopkracht van de modale ambtenaar in 1985 vergeleken met nu met ca. 7% dalen.

Milieu

Bij het milieubeleid is gekozen voor het uitgangspunt ,,voorkomen is beter dan genezen". Dat neemt niet weg dat de ergste vormen van milieuverontreiniging die al zijn opgetreden moeten worden opgeruimd. Minder vergaande vervuiling kan langzamer worden bestreden dan tot nog toe de bedoeling was. Minder geld zal worden besteed aan hel vergoeden van geleden schade.
Verder zouden de kosten voor het afgeven van een hindervergunning geheel op de aanvrager verhaald moeten worden. In totaal zou door deze maatregelen f 100 mln bespaard kunnen worden. Het rapport stelt vast dat er een kloof zit van f 350 mln tussen het aangekondigde beleid voor de komende jaren en het geld dat ervoor is uitgetrokken in de meerjarenramingen.

Openbaar vervoer

Om op deze post om te buigen heeft de ambtelijke commissie o.m. twee 20% varianten opgesteld die beideleiden tot een besparing van f 680 tot f 750 mln. In de eerste 20%-variant zijn tariefsverhogingen opgenomen van 0 tot 20 % bij de N.S. en van 30 tot 120% bij het stads- en streekvervoer. De opbrengst ervan: tussen de 180 en 270 mln gulden.
In de andere 20% variant gelden de forse tariefsverhogingen niet voor de drie grote steden (Amsterdam, Rotterdam en Den Haag). In plaats daarvan zouden de werkgevers al naar gelang het aantal arbeidsplaatsen in hun bedrijven een heffing voor het openbaar vervoer moeten betalen. De gedachte daarachter: in de grote steden profiteren zij van de mede door het openbaar vervoer grotere arbeidsmarkt. In Frankrijk kent men zo'n systeem. De opbrengst schat de ambtelijke commissie op f 110 mln.

Ontwikkelingshulp

De jaarlijkse stijging met 1,5% van het budget voor ontwikkelingssamenwerking moet volgens de werkgroep worden gehandhaafd. Maar de hulp dient dan wel effectiever te worden besteed. Bovendien moet bij de toekenning van ontwikkelingsgelden meer dan vroeger worden nagegaan of de bedragen kunnen worden bestee in Nederland, ter versterking van onze economie.

Buitenlandse zaken

Over bezuinigingen op de begroting van het ministerie van buitenlandse zaken geeft de werkgroep vier varianten aan, resp. 0, 5, 10 en 20%. Maar reeds de vijf procents-optie zal, zo meent zij, de plaats van Nederland in de volkerengemeenschap ,,beduidend beneden het niveau brengen van vergelijkbare landen". Een reductie van twintig procent zou betekenen dat de buitenlandse dienst zou moeten worden temggebracht tot de helft van het huidige niveau.
(Het Parool, Nederlandse Staatscourant)

(Vor. ber. pag. 13512 e.v.)

AARDGAS-EN AARDOLIERESERVES PER 1-1-1981

Minister Van Aardenne *van economische zaken heeft op* 3 *juni de Tweede Kamer een brief toegezonden, waarin hij mededeling doet over de resultaten van de exploratie naar aardgas en aardolie in* 1980 *alsmede over de stand van de aardgas- en aardoliereserves per* 1 *januari* 1981. *De gegevens van de mi-*

Reserveramingen per 1 januari 1981 (in $10^9 m^3$)

Tabel I	totaal		bewezen		niet bewezen	
	15°C	35,17 MJ	15°C	35,17 MJ	15°C	35,17 MJ
Groningen	1.664,0	1.580,3	1.343,2	1.274,3	320,8	306,0
Rest Nederland	289,1	289,3	117,0	117,5	172,1	171,8
Land	1.953,1	1.869,6	1.460,2	1.391,8	492,9	477,8
Continentaal plat	297,7	315,5	117,9	125,8	179,8	189.7
Totaal	2.250,8	2.185,1	1.578,1	1.517,6	672,7	667,5

Vergelijkend overzicht van de reserveramingen per 1 januari 1980 en die per 1 januari 1981 (in $10^9 m^3$ van 15°C en een druk van 1,01325 bar absoluut):

Tabel II	totaal		bewezen		niet bewezen	
	1-1-'80	1-1-'81	1-1-'80	1-1-'81	1-1-'80	1-1-,81
Groningen	1.729,3	1.664,0	1.407,7	1.343,2	321,6	320,8
Rest Nederland	293,4	289,1	103,9	117,0	189,5	172,1
Land	2.022,7	1.953,1	1.511,6	1.460,2	511,1	492,9
Continentaal plat	304,2	297,7	114,5	117,9	189,7	179,8
Totaal	2.326,9	2.250,8	1,626,1	1,578,1	700,8	672,7

De aardoliereserves per 1 januari 1981 zijn in de hieronder volgende tabel III vermeld in $10^6 m^3$ van 15,6°C en een druk van 1,01325 bar absoluut.

Tabel III	totaal	bewezen	niet bewezen
Schoonebeek	29,8	8,4	21,4
Rijswijk	10,8	4,3	6,5
Rest Nederland		—	
Land	40,6	12,7	27,9
Continentaal wlat	14,5	6,9	7,6
Totaal	55,1	19,6	35,5

nister zijn afkomstig uit een onderzoek van de Rijks Geologische Dienst, die hierover medio april aan de minister verslag heeft uitgebracht.
Aan dit rapport is het volgende ontleend:

Gedurende 1980 nam de exploratie-activiteit toe, met name op het continentaal plat.
Op het vasteland werden 5 exploratie- en 22 bevestigingsboringen verricht (tegen 6 respectievelijk 15 in 1979)
Het continentaal plat werd verder verkend door 26 exploratie- en 5 bevestigingsboringen (tegen 17 respectievelijk 4 in 1979).
De verhoogde exploratie-activiteit leverde 6 nieuwe gasreservoirs op, waarvan 2 op het vasteland en 4 op het Nederlandse deel van het continentaal plat. alsook 6 nieuwe oliereservoirs, waarvan 1 binnen de territoriale wateren en 5 op het Nederlandse deel van het continentaal plat.
De succesverhouding van de zuivere exploratieboringen daalde ten opzichte van 1979 van 47% naar 38%, maar is nog steeds goed te noemen.
Per 1 januari 1981 bedroeg het aantal aangetoonde gasreservoirs 157, waarvan 92 op het vasteland en binnen de territoriale wateren en 65 op het continentaal plat; van deze voorkomens zijn er respectievelijk 14 en 1 geassocieerd met aardolie.
Het aantal aangetoonde olievoorkomens op bovengenoemde datum bedroeg 23, waarvan 15 op het vasteland en binnen de territoriale wateren en 8 op het continentaal plat.
Ten einde misverstanden te voorkomen moge opgemerkt worden dat het hier niet alleen geïsoleerde of aan elkaar grenzende reservoirs betreft, doch ook boven elkaar gelegen reservoirs gescheiden door een niet koolwaterstofvoerende en ondoorlatende gesteentelaag.
In tabel I zijn de gasreserves weergegeven. Deze zijn mede berekend op basis van een standaardwarmtewaarde. Deze standaard, die ook door het CBS en de Gasunie wordt gehanteerd, is 35,17 MJ/m^3 gas van 0°C en 1,01325 bar (= 8400 $Kcal/m^3$ of „Slechteren-kwaliteit").
Voor gas met een andere calorische waarde („cal.w.") dan het Slochteren-gas, wordt de reserve bij 0°C tot Slochteren-gas herleid door toepassing van de factor $\frac{\text{cal.w.}}{8.400}$.

Dientengevolge staan de cijfers in de kolommen 15°C en 35,17 MJ van tabel I niet in een vaste verhouding tot elkaar.
Ten aanzien van een aantal velden moest ook ditmaal worden volstaan met een zeer voorlopige schatting, daar nog niet alle gegevens over deze velden beschikbaar waren, of nog niet konden worden geïnterpreteerd.
Een rapportage als de onderhavige moet worden gezien als een momentopname daar steeds nieuwe gegevens worden verkregen die kunnen uitmonden in gewijzigde reserveramingen.
Ten opzichte van het vorige jaar zijn de totale reserves afgenomen met 76,1 x $10^9 m^3_{15}$, dat is bijna 3,3%.
De gasreserves van het vasteland en binnen de territoriale wateren namen in 1980 af met 69,9 x $10^9 m^3_{15}$ (circa 3,4%), tegen een toename in 1979 van circa 4,9%.
Die toename werd voornamelijk veroorzaakt door de toekenning van belangrijke additionele reserves aan de concessie „Groningen", als gevolg van een volumetrische herevaluatie van het Slochteren-veld.
De gasreserves van het continentaal plat namen in 1980 af met 6,5 × $10^9 m^3_{15}$ (circa 2,1.%), tegen een afname in 1979 van circa 11,3%.
De gasproduktie (inclusief laagbeproevingen en produktieproeven) bedroeg over 1980 90,3 x $10^9 m^3_{15}$, een afname van 6 x $10^9 m^3_{15}$ (circa 6,2%) vergeleken met 1979. De produktie op het vasteland en in de territoriale wateren nam af met 7,2 x $10^9 m^3_{15}$ (circa 8,4%) van 85,4 naar 78,2 x 10^{93}_{15}.
Op het continentaal plat nam de produktie toe met 1,2 × $10^9 m^3_{15}$ (circa 11%) van 10,9 naar 12,1 x $10^9 m^3_{15}$.
De cumulatieve aardgasproduktie per 1 januari 1981 bedroeg 935 x $10^9 m^3_{15}$.
Momenteel zijn 66 gasvelden in produktie, waarvan 11 op het continentaal plat.
De aardolieproduktie bedroeg over 1980 1,4 x $10^6 m^3_{15,6}$; deze hoeveelheid komt volledig op rekening van het vasteland en is gelijk aan de in 1979 geproduceerde hoeveeiheid. (Ministerie van economische zaken)

INVESTERINGSVOLIJME IN 1980 GEDAALD.

Volgens gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek is het volume van de investeringen in 1980 t.o.v. 1979 gedaald met 2.5%.
Het C.B.S. tekent bij dit cijfer aan, dat de ontwikkeling van de investeringen in het tweede haiíjaar van 1980 t.o.v. die in dezelfde periode van 1979 een aanmerkelijk grotere daling te zien geeft (–11.5%).
Voor het vierde kwartaal 1980 t.o.v. het vierde kwartaal 1979 was er zelfs sprake van een daling in het investeringsvolume met 13%.
De achteruitgang in het 4e kwartaal deed zich bij nagenoeg alle typen investeringsgoederen voor. Zo namen de investeringen in woningen en gebouwen in het 4e kwartaal 1980 t.o.v. het overeenkomstige kwartaal in 1979 af met resp. 15 en 13%. Bij de investeringen in machines en overige uitrustingsstukken was er in deze periode sprake van een daling van 3%. Deze dalingen deden zich bij vrijwel alle bedrijfstakken voor; het minst nog bij de nijverheid: –3%. Voor de bedrijvensector als geheel bedroeg de daling in het vierde kwartaal 14%.
De achteruitgang van de investeringen in 1980 t.o.v. 1979 was het grootst bij de investeringen in schepen (–46%), de investeringen in vracht- en personenauto's (–16%) en die in vliegtuigen (–39%). Opmerkelijk evenwel was de sterke toename van de investeringen in spoorwegmaterieel met ca. 50%.
De investeringen in woningen en gebouwen namen in 1980 t.o.v. het lage niveau in 1979 (strenge winter) nog toe met resp. 3,5 en 1%. Die in machines en overige uitrustingsstukken namen in deze periode toe met 2%.
Het waren met name de bedrijfstakken landbouw, handel, verkeer en de overheid die tezamen 12% minder in 1980 t.o.v. 1979 investeerden. Door de nijverheid werd in deze periode nog 3% meer geïnvesteerd. Ook hier wijst het C.B.S. echter op een daling van de investeringen in de laatste twee kwartalen van 1980 t.o.v. die in 1979 (–2%).
Het C.B.S. heeft ook nagegaan hoe de ontwikkeling was voor de verschillende producenten van investeringsgoederen. Hierbij bleek dat de achteruitgang voor de binnenlandse producenten (excl. die in de bouwnijverheid) met 8,5% iets groter was dan de daling van de ingevoerde investeringsgoederen (–6%).

EENMALIGE UITKERING AAN DOOR JAPANNERS GEÏNTERNEERDEN

Onder bepaalde voorwaarden kunnen zij, die ten gevolge van de bezetting van het voormalige Nederlands Oost-Indië in de jaren '40 door de Japanners geïnterneerd zijn geweest, in aanmerking komen voor een uitkering van f 7.500,—. De uitkering zal zowel éénmalig als belastingvrij zijn.
Dit is de kern van het wetsontwerp dat minister Wiegel van binnenlandse zaken op 8 april bij de Tweede Kamer heeft ingediend.
Hiermee geeft de minister uitvoering aan een motie, die de Tweede Kamer op 26 juni 1980 heeft aangenomen.

VOORWAARDEN

Voor de toekenning van deze uitkering stelt het wetsontwerp in beginsel de volgende voorwaarden:
1. een internering in een Japans krijgsgevangenkamp of burgerinterneringskamp van ten minste zes maanden;
2. een gemis aan inkomsten uit arbeid of bedrijf over de periode van de internering:
3 een onafgebroken vestiging van ten minste 10 jaren in het Koninkrijk der Nederlanden tussen 27 december 1949 en 1 januari 1981, of een emigratie uit Nederland in dit tijdvak.

OOK VOOR DE WEDUWE

De weduwe van een geinterneerde die vóór 1 januari 1981 is overleaen. heeft ook aanspraak op de uitkering als
a. zij voldoet aar. de hierboven onder 3 genoemde voorwaarde;
b. haar overleden echtgenoot voldeed aan de onder 1 en 2 genoemde voorwaarden, en
c. zij al ten tijde van de krijgsgevangenschap of internering met hem was getrouwd.

BIJZONDERE GEVALLEN

Er kunnen zich situaties hebben voorgedaan die niet wezenlijk verschillen van de hierboven omschreven voorwaarden, maar waardoor toch niet aan alle vereisten wordt voldaan.
Het wetsontwerp wil daarvoor een commissie instellen die in zulke bijzondere gevallen de minister kan adviseren van de gestelde voorwaarden af te wijken.

NU AL MOGELIJKHEID TOT REGISTRATIE

Hoewel het ingediende wetsontwerp dus nog door de Tweede en Eerste Kamer moet worden behandeld, heeft minister Wiegel besloten om nu al met de registratie van belanghebbenden te beginnen. Dit betekent dat aan een verzoek om registratie op zich nog geen enkel recht op een uitkering kan worden ontleend. Zuiver en alleen om zo spoedig mogelijk na het tot stand komen van de definitieve regeling tot uitkering te kunnen overgaan, is de mogelijkheid tot registratie nu al opengesteld.

Tweede Kamer unaniem akkoord

Op 18 juni is de Tweede Kamer unaniem met het wetsontwerp akkoord gegaan.
Op twee punten heeft de Kamer de bepalingen in de wet verruimd:
Ten aanzien van weduwen vervalt de bepaling, dat zij al ten tijde van de gevangenschap met de krijgsgevangene of geïnterneerde gehuwd geweest moeten zijn; en
de termijn, die de betrokkenen in Nederland gewoond moeten hebben is iets verlengd; de begindatum van die periode is vervroegd van 27 december 1949 naar 15 augustus 1945.

Verwacht wordt, dat ong. 30.000 rechthebbenden een beroep op de regeling zullen doen. Hiervoor is een bedrag van f 225 mln gereserveerd.
Minister Wiegel wil een onafhankelijke commissie instellen, die wordt belast met de uitvoering van de wet. (Trouw, De Volkskrant, ministerie van binnenlandse zaken)

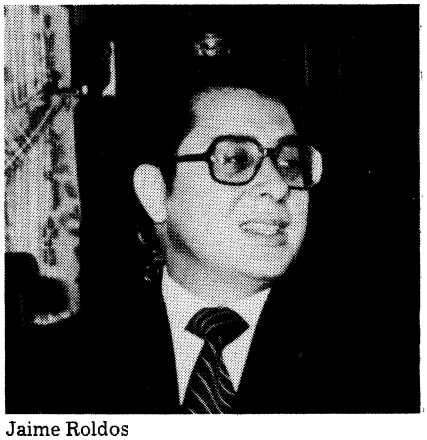
ECUADOR

DOODPRESIDENT ROLDOS. HURTADO OPVOLGER

Op 24 mei is president Jaime Roldos Aquilera (40) bij een vliegtuigongeluk om het leven gekomen.
Het presidentiële vliegtuig, een Beechcraft SK 2000, sloeg bij Guachanama, niet ver van de Peruaanse grens op 2800 meter hoogte in mistig weer tegen een bergwand te pletter. Alle negen inzittenden kwamen om het leven. Onder hen waren de echtgenote van de president, de minister van defensie, generaal Marcos Subia Martinez, diens echtgenote en twee militairen.

Jaime Roldos (geb.5-11-1940) was opgegroeid in de kustplaats Guayaquil als kind van Libanese ouders. Hij studeerde rechten aan de universiteit in die stad en raakte nauw betrokken bij de studentenpolitiek. De jonge advocaat werd in 1968 in het parlement gekozen. Hj was voorzitter van de orde van advocaten in Ecuador en werd benoemd tot lid van de commissie die de grondwetswijziging van januari 1978 voorbereidde. Op 29 april 1979 won Roldos de presidentsverkiezingen (pag. 31512 e.v.-1979). Hij vertegenwoordigde de volkspartij CFP (Concentracion de Fuerzas Populares) die door de populistische politicus Assad Bucaram, zwager van Roldos, was opgericht. De verkiezingen volgden op 7 jaar militair bestuur (15-2-'72 tot 10-8-'79).

Direct na het ongeluk deden in de hoofdstad Quito geruchten de ronde dat Roldos het slachtoffer was geworden van een komplot van militairen. De president was op weg naar Macara, waar hij zou deelnemen aan feestelijkheden ter gelegenheid van de 159e verjaardag van Ecuadors onafhankelijkheid. Daarbij vloog het presidentiële vliegtuig door een gebied in het Andesgebergte dat door piloten als de ,,dodelijke driehoek" wordt aangeduid. In dat gebied zijn al verscheidene vliegtuigen neergestort tijdens slecht weer. Het Columbiaanse dagblad El Tiempo meldde op 25 mei twee telefoontjes van de guerrillabeweging M-19 te hebben ontvangen waarin de verantwoordelijkheid voor de vliegramp werd opgeëist. Op 28 mei liet M-19 via een communiqué echter weten niets met het ongeluk te maken hebben.
Op 27 mei werd Roldos in Quito begraven. De begrafenisstoet bestond uit enige honderdduizenden mensen. Voorop liepen de staatshoofden van Venezuela, Columbia, Costa Rica en Panama resp. Luis Herrera Campins, Julio Cesar Turbay Ayala, Rodrigo Carazo Odio en Aristides Royo.

Jaime Roldos

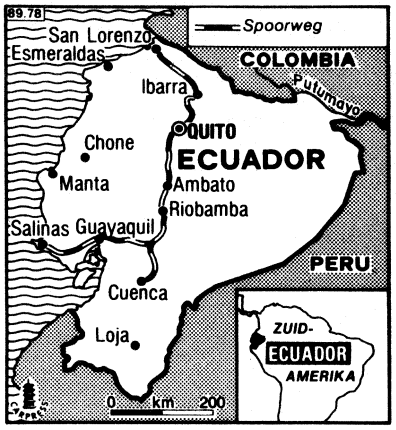
Hurtado opvolger *Roldos*

Volgens de grondwet van Ecuador nam vice-isresident en christen-democraat Osvaldo Hurtado de taken van Roldos tot het einde van diens ambtstermijn (1984) over. Vice-president werd automatisch de voorzitter van het Huis van Afgevaardigden, Paul Baca Carbo.

Op 2 juni werd de jongere broer van de omgekomen president, Leon Roldos, door het Huis van Afgevaardigden gekozen tot vice-isresident. Deze keuze werd beschouwd als een politiek succes voor de nieuwe president Hurtado. *NRC/H'blad* (26-5-81) wijdde een beschouwing aan de politieke situatie in Ecuador en noemde de nieuwe hoogste leider van het land, Hurtado, een briljanter en radicaler man dan de overleden president.

,,Economische ontwikkeling en sociale rechtvaardigheid". Onder die leuze werden twee jaar geleden Jaime Roldos en Osvaldo Hurtado, twee jonge en veelbelovende politici, met overweldigende meerderheid gekozen tot president en vice-president van Ecuador.
Ze werden onder grote belangstelling beëdigd. Hun benoeming maakte een einde aan zeven jaar militair bewind in Ecuador en leek het begin in te luiden van een periode van terugkeer van burgerregeringen in Latijns-Amerika.
Roldos/Hurtado was voor Latijns-Amerika een bijzonder duo. Roldos onderhield kontakten met de sociaaldemocratie, terwijl Hurtado afkomstig is uit de christen-democratische partij. Met hun coalitie van sociaal-democratie en christen-democratie probeerden ze de traditionele politieke macht van de oligarchie in Ecuador te doorbreken.

Geplaagd door economische tegenslagen en interne politieke obstructie heeft de regering Roldos/Hurtado niet alle hervormingsmaatregelen doorgevoerd die zij in 1979 beloofde. Het vorig jaar (1980) werden de lonen verdubbeld, maar in februari van dit jaar volgden ingrijpende prijsverhogingen.
De populariteit van de regering was dalende. Begin juni 1981 hielden de vakbonden, verenigd in het Eenheids Vakbondsfront (FUT) een algemene proteststaking van een dag.

Osvaldo Hurtado, toen nog vice-president, erkende: „De doelstellingen van de regering blijven de economische ontwikkeling en sociale rechtvaardigheid. Maar de daling van de inkomsten uit onze olie-export heeft geleid tot bezuinigingen van de overheidsuitgaven en tot het uitstel van sommige programma's".
Als vice-president was Hurtado belast met economie en financiën. Hij heeft het nationale ontwikkelingsplan 1980-1984 opgesteld, dat voorziet in een grotere staatsdeelname in de economie. met name in de oliewinning. de energievoorziening en in de basisindustrie. ,,Het plan moet de motor worden voor de economische ontwikkeling, waardoor het mogelijk wordt om een krachtige democratie in Ecuador te vestigen", zei hij in 1980.
De democratie is allesbehalve stevig verankerd in Ecuador. Dat komt onder andere door de onophoudeliike oolitieke ruzies. die soms het karakter vaneen familievete niet te boven gaan. Delaatste twee jaar hebben zich scherpe conflicten voorgedaan tussen de regering en het parlement.
Daar zetelt Assad Bucaram, een rechtse populist die van het presidentschap werd uitgesloten door de militairen vanwege het feit dat zijn ouders niet in Ecuador geboren waren. Bucaram, die gehaat werd door de militairen en de landbezittende oligarchie uit het hoogland, had zijn bastion in de havenplaats Guayaquil. Hij schoof zijn schoonzoon Jaime Roldos naar voren om aan de presidentsverkiezingen deel te nemen. „Roldos president, Bucaram aan de macht" was de leuze.
Op aandrang van Hurtado brak Roldos met de Concentracion de Fuerzas Populares, de beweging van Bucaram die hem aan de verkiezingsoverwinning hielp. Don Buca, zoals zijn bijnaam is. nam wraak vanuit het parlement, waarvan hij voorzitter werd, door alle regeringsplannen te-blokkeren. Daarvoor gooide hij het zelfs op een akkoordje met de vertegenwoordigers van de oligarchie.
Bucaram haat Osvaldo Hurtado, die zich in woord en geschrift zeer laatdunkend over de populist uit Guayaguil heeft uitgelaten. Hurtado is al evenmin gezien bij de oligarchie. Tijdens de verkiezingen van 1979 probeerde die hem af te schilderen als een ,,handlanger van het internationale katholieke communisme", doelend op Hurtado's banden met de christendemocratische beweging. .,De oude, verslagen politici proberen de modernisering van Ecuador tegen te houden", zei Hurtado onlangs. Volgens hem moet Ecuador, na de snelle economische en sociale veranderingen van de afgelopen tien jaar, nu ook zijn politieke structuur aanpassen. Op 26 mei heeft Hurtado opgeroepen tot consolidatie van de democratie in Ecuador. ,,Belaagd door de oligarchie en door het populisme van Bucaram, en gezien het opkomende revanchisme van de militairen in Latijns-Amerika, is dat allesbehalve een holle kreet. Eerder een noodkreet," aldus NRC/H'blad.

AZIË (ZUID)

BIRMA

ONDERHANDELINGEN REGERING-COMMUNISTEN MISLUKT

President Ne Win anthulde op 17 mei in een bijeenkomst van de regerende Burma Socialist Programme Party (BSPP) dat geheime onderhandelingen die de regering onlangs had gevoerd met een delegatie van de Birmese Communistische Partij (BCP), moesten worden afgebroken, omdat de BCP- vredesvoorwaarden voor de regering onaanvaardbaar waren. De BCP eiste o.a. een voortbestaan van de BCP als partij en een intact blijven van zijn strijdkrachten. Maar de regering weigerde de BCP en zijn leger officieel te erkennen en zij wilde evenmin de legitimiteit van de bezetting van het door de BCP beheerste gebied erkennen. Ook verwierp de regering de door de BCP voorgestelde afkondiging van een staakt-het-vuren voor de duur van de onderhandelingen.
Het mislukken van de vredesonderhandelingen met de BCP betekent een tegenslag voor het streven van president Ne Win de rebellie in zijn land te beëindigen door een politiek van ,,nationale verzoening". *(AFP, Financial* Times)

(Vor. ber. pag. 27112 e.v.)

MALEDIVEN

VONNISSEN I.Z. KOMPLOT

Op 27 april werden drie personen veroordeeld tot levenslange gevangenisstraf wegens het organiseren van een komplot tegen Maumoon Abdul Gayoom: A. Naseem, zwager van ex-president Ibrahim Nasir; A. Nasik en M. Marik.
President Gayoom had op 28 april 1980 in het parlement onthuld dat een komplot was verijdeld om hem en andere hoge functionarissen te vermoorden. Naar zijn zeggen waren in februari 1980 minstens negen buitenlanders gehuurd voor die poging tot een staatsgreep door inwoners van de Malediven, die nauwe contacten onderhielden met Ibrahim Nasir, de in 1978 afgetreden president (pag. 72013-'78) die als balling in Singapore verbleef. Uit het onderzoek zou zijn gebleken dat bij de samenzwering een bekend lid van het Ierse Republikeinse leger (IRA), ,,het Britse veiligheidsagentschap" en een ambassade in Sri Lanka betrokken waren.
Tijdens een speciale parlementszitting op 6/7 mei 1980 werden o.a. twee op de band opgenomen gesprekken van z.g huurlingen als bewijsmateriaal aangevoerd. In die gesprekken werd o.m. door Engelstalige personen beschreven hoe de ex-president per chartervliegtuig zou aankomen en in zijn ambt zou worden hersteld Voorts verklaarde iemand dat de poging tot staatsgreep was afgelast, omdat de Nationale Veiligheidsdienst van de Malediven te goed bewapend en georganiseerd was, (*Financial* Times, Le Monde)

(Vor. ber. pag. 383/3-1979)

NEPAL

THAPATOTPREMIER GEKOZEN

Het op 9 mei gekozen parlement (pag. 38413) heeft op 14 juni de 53-jarige Surya Bahadur Thapa, de enige kandidaat, met verrassend grote meerderheid tot premier aangewezen. Thapa, die daarmee de eerste gekozen premier van Nepal werd, verwierf de steun van 121 van de 140 parlementsleden.
De voormalige parlementsvoorzitter Lokendra Bahadur Chand had van een kandidatuur afgezien, omdat hij geen kans zag de vereiste 60% van alle afgevaardigden voor zich te winnen.

Thapa, die reeds van 1965-1969 de ministerraad leidde en van mei 1979 - mei 1981 het ambt van premier vervulde krachtens een besluit van koning Birendra, werd op 16 juni door de koning in zijn ambt bevestigd. Hij vormde een nieuw kabinet van 28 leden, van wie slechts acht ministers ook deel uitmaakten van de vorige regering. In dit kabinet beheert Thapa zelf de portefeuilles van buitenlandse zaken en paleiszaken. (*NZZ,* Le Monde)

REGERINGEN EN VERKIEZINGEN

NAOEROE Het 18 leden tellende parlement, dat op 12 nov. 1977 was gekozen (pag. 712/1-'78), werd in okt. 1980 ontbonden. Op 6 dec. 1980 vonden parlementsverkiezingen plaats, die door de aanhangers van president Ha-mmer DeRoburt werden gewonnen.
Drie prominente leden van het ontbonden parlement werden verslagen: Roy Degoregore, Leo Depagadogi Keke (minister van justitie sinus 29 april 1979) en Lagumot Harris (president van Naoeroe in april-mei 1978 en minister van openbare werken en gemeenschapsdiensten van 8 dec. 1978 – 29 april 1979).
Het nieuwe parlement herkoos DeRoburt als enige kandidaat op 9 dec. 1980 tot president. De volgende dag maakte hij de samenstelling van zijn nieuwe kabinet bekend buitenlandse zaken. binnenlandse zaken. ontwikkeiing eilanden en industrie, burgerluchtvaart en openbare diensten – president Hammer DeRoburt; openbare werken en gemeenschapsdiensten. assistent van de president – Robidok Bagewa Buraro Detudamo; justitie – Joseph Detsimea Audoa (voorheen gezondheid en onderwijs): financiën – Kenas Aroi (voorheen justitie); gezondheid en onderwijs – Lawrence Stephen (nieuw). Op 8 dec. 1978 hadden James Bop (financiën) en Totouwa Depaune (openbare werken en gemeenschapsdiensten) het kabinet verlaten. Detudamo had toen de portefeuille van justitie afgestaan (aan Aroi) in ruil voor die van financiën.

NIEUW-ZEELAND Op 4 febr. werd Duncan MacIntyre, de minister van landbouw en visserij, tot plaatsvervangend leider van de regerende National Party en bijgevolg tot vice-premier gekozen, als opvolger van Brian Talboys, die op 10 dec. 1980 zijn aftreden uit die functies had aangekondigd.
Op 10 febr. maakte premier Robert Muldoon een reorganisatie van het kabinet bekend, waarbij de volgende portefeuilles waren betrokken:
Vice-premier, landbouw en visserij – Duncan MacIntyre; energie, nationale en regionale ontwikkeling – William Birch (voorheen energie, nationale ontwikkeling, wetenschap en technologie); arbeid – James Bolger (voorheen tevens immigratie); douane en statistiek – Hugh Templeton (voorheen tevens radio); PTT en radio – Warren Cooper (voorheen PTT, toerisme en regionale ontwikkeling); huisvesting en toerisme – Derek Quigley (huisvesting); grondbeheer en bosbouw – Venn Young (voorheen tevens milieu); immigratie – Anthony Malcolm (nieuw); milieu, wetenschap en technologie – Ian Shearer (nieuw).
Bij een eerdere reorganisatie, op 14 aug. 1980, voortvloeiend uit het aftreden van Frank Gill als minister van defensie en politie i.v.m. zijn benoeming tot ambassadeur in de VS, was staatsminister David Thomson t met de tefeuill van sie belast. I portefeuille van politie werd toevertrouwd aan Benjamin Couch, die de portefeuille van Maori-zaken behield maar die van PTT overdroeg aan Warren Cooper.(KCA)

(Vor. ber. pag. 32012-1979)

VERENIGDE ARABISCHE EMIRATEN. Sjeik Rashid bin Ahmed al-Mualla (51) werd op 22 febr. tot heerser van Umm al-Quwain geproclameerd. Hij volgde zijn vader, sjeik Ahmed bin Rashid al-Mualia, op, die op 21 febr. was overleden na Umm al-Quwain sinds 1929 te hebben geregeerd.

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20.

PRESIDENT BANI-SADR IN IRAN AFGEZET

Op 25 jan. 1980 werd de 46-jarige Abolhassan Bani-Sadr met ca. 75% van de uitgebrachte stemmen tot eerste president van de islamitische republiek Iran gekozen (pag. 97/1-'80). Zijn verkiezing had niet de instemming van de ,,fundamentalisten'' van de Islamitische Republikeinse Partij (IRP), opgericht en geleid door ayatollah Mohammed Hossein Beheshti, die daarin ,,een intellectuele tendens'' zagen.

Er ontwikkelde zich in de loop van 1980 een machtsstrijd tussen Bani-Sadr en de IRP, die na de parlementsverkiezingen van 14 maart en 9 mei 1980 een overheersende positie in de Majlis innam.

De strijd spitste zich toe op de benoeming van een nieuwe premier. Na lang touwtrekken werd tenslotte op 20 aug. 1980 de fundamentalist Mohammed Ali Rajai in dit ambt benoemd (pag. 7513 e.v.). Daarna volgde een langdurig gevecht tussen de president en de premier over de voorgestelde ministers, waarbij Bani-Sadr tal van kandidaten afwees en de bezetting van diverse ministersposten, w.o. buitenlandse zaken, tegenhield.

Maandenlang weigerde de hoogste geestelijke en wereldlijke leider van Iran, ayatollah Khomeini, in de machtsstrijd, die ook na het uitbreken van de Iraaks-Iraanse oorlog in sept. 1980 (pag. 609 e.v.-'80) voortging, partij te kiezen.

Maar op 10 juni j.l. werd president Bani-Sadr op last van imam Khomeini ontslagen uit zijn functie van opperbevelhebber van de Iraanse striidkrachten.

Bani-Sadr dook onder en stelde op 12 juni in een door een van zijn medewerkers aan het persbureau Reuter doorgegeven verklaring dat er in Iran een gefaseerde staatsgreep aan de gang was. ,,De laatste fase daarvan – mij mijn presidentschap en mijn leven te ontnemen – wordt nu uitgevoerd,'' aldus de president.

Op 14 juni verklaarde Khomeini: ,,De president kan zijn plichten als president voortzetten.'' Maar op 15 juni richtte hij zich tot Bani-Sadr met wat volgens waarnemers neerkwam op een reeks voorwaarden, waaraan deze zou moeten voldoen om aan te blijven. Eén daarvan behelsde een openbare spijtbetuiging over eerder gedane oproepen aan het volk zich tegen ,,tirannie'' te verzetten.

In zijn antwoord op 15 juni betuigde Bani-Sadr geen spijt, maar wel trouw aan Khomeini, al meende hij door deze ,,nieteerlijk'' te zijn behandeld. ,,Ikheb nooit een negatieve gedachte over u en de natie gekoesterd,'' aldus Bani-Sadr.

Op 17 juni begon het parlement een spoeddebat over de ,,politieke iricompetentie'' van Bani-Sadr.

Met enige moeite werd het vereiste quorum van 180 parlementariërs bijeengebracht. (De Majlis telt 270 zetels. waarvan er 53 om uiteenlopende redenen vacant zijn.) De aanhangers van Bani-Sadr besloten de zitting te boycotten.

Op 21 juni aanvaardde de Majlis met 177 stemmen vóór en één tegen bij 12 onthoudingen een motie, waarin Khomeini werd aanbevolen de president wegens politieke onbekwaamheid af te zetten. De enige tegenstemmer was een soennitische afgevaardigde uit Khorramshahr.

Na de stemming zei de regeringswoordvoerder Behzad Nabavi dat ,,de oplossing van het probleem-Bani-Sadr de grootste interne overwinning van de islamitische revolutie'' was. ,,Het gaat niet om één man, het gaat om een afwijkende beweging die van binnenuit aan onze revolutie knaagde.''

Drie uur na de parlementsuitspraak vaardigde de procureur-generaal een arrestatiebevel tegen Bani-Sadr uit, die zich moest verantwoorden wegens ,,het provoceren van groeperingen om op te staan tegen juridische instellingen en de islamitische republiek en het aanmoedigen van gevangenen om in hongerstaking te gaan.''

Op 22 juni 's morgens werd Bani-Sadr formeel door Khomeini afgezet.

Het presideritschap werd overgenomen door een uit drie leden bestaande presidentiële raad: premier Rajai. parlementsvoorzitter Rafsanjani en IRP-leider en opperrechter Beheshti, allen tegenstanders van Rani-Sadr. Dit driemanschap bepaalde op 24 juni dat op 24 juli presidentsverkiezingen zullen worden gehouden; Rajai stelde zich kandidaat voor het presidentschap. Ook op 24 juni werd Rafsanjani benoemd tot opvolger van Bani-Sadr in de Opperste Defensieraad.

Inmiddels waren op 20 juni in diverse steden gevechten uitgebroken tussen voor- en tegenstanders van Bani-Sadr, waarbij zeker 31 doden vielen, o.w. 24 hezbollahi (leden van de Partij van God). Er werden tal van arrestaties verricht en een reeks doodvonnissen werd voltrokken. Op 28 juni zouden in totaal 62 Iraniërs zijn geëxecuteerd.

Er vond ook een reeks aanslagen plaats. Op 27 juni's ochtends ontplofte bij een gebedsdienst in een moskee in Teheran een in een bandrecorder verstopte bom. Daarbij raakte hojatoleslam Ali Khamenei, Khomeini's vertegenwoordiger in de Opperste Defensieraad, ernstig gewond. De aanslag werd door de autoriteiten toegeschreven aan de Forghan (zie pag. 12513-'80). Op 28 juni 's avonds deed zich een zeer krachtige bomexplosie voor in het IRP-hoofdkwartier te Teheran. Van de 90 aanwezigen kwamen 72 om het le-

Een demonstratie in Teheran tegen Bani-Sadr.

Weekblad 50ste jaargang No. 2594, pag. 32351-32366

Reddingsploegen in de weer bij het bergen van slachtoffers uit het verwoeste hoofdkwartier van de IRP in Teheran.

ven. Onder de slachtofferswaren partijleider Beheshti, vier ministers en **23** *parlementsleden.*

Commentaar

Over de val van Bani-Sadr schreef De Groene Amsterdammer (24-6) o.a.:

„Het conflict tussen ex-president Bani-Sadr en zijn tegenstanders van de Islamitische Republikeinse Partij draaide om één elementaire kwestie: de macht in postrevolutionair Iran, en dus – want dat is tot nu toe de sleutel tot die macht – om de steun van ayatollah Khomeini. Hoe graag de moellah's van de Islamitische Republikeinse Partij ook praten over de hogere wereld, in dit gevecht hebben ze een zelfde kil politiek realisme getoond als Khomeini tijdens zijn succesvolle poging het regime van de sjah omver te werpen.

Het conflict had wel degelijk een ideologisch aspect: het was een meningsverschil over de vraag wat voor soort islamitische republiek moet worden geschapen. En dan met name over de vraag wat voor rol de islamitische clerus. de geestelijken, in die staat zouden krijgen. De duizenden moellah's, die op dit moment de Islamitische Republikeinse Partij onder controle hebben, en de plaatselijke comités, wilden hun bevoorrechte positie bevestigd zien voordat Khomeini van het politieke toneel verdwijnt. Bani-Sadr is een gelovige moslem, en een ietwat bijgelovig aanhanger van het idee dat een economisch programma voor Iran kan worden afgeleid uit de islamitische leerstellingen. Maar hij bestreed de islamitische clerus, die hij zag als onwetend en op weg zijn religie tot verderf te voeren.

De sociale achtergronden van het conflict waren veel ingewikkelder. De moellah's zijn erin geslaagd grote delen van de arme massa's in de steden te mobiliseren tegen de niet religieuze bewegingen in het land, en tegen degenen die een islamitisch Iran willen zonder overheersing door de eeesteliiken. De etnische minderheden, niet-religieuze partijen, studenten, intellectuelen opgeleid in het buitenland, ja zelfs de middenklasse als geheel zijn in naam van deze populistische versies van de islam geattaqueerd. Toch hebben de moellah's niets concreets of materieels te bieden aan de armen, van wie de levensstandaard sinds de revolutie onafgebroken is gedaald. Die hebben nog altijd niets anders gekregen dan verbale beloften, en heel soms een enkele aalmoes.

Tijdens hun greep naar de macht hebben de moellah's systematisch gewerkt aan het versterken van hun greep op dc staat. Moellah's met belangrijke posities in de ministeries en de strijdkrachten hebben de opdracht gekregen daar te blijven zitten. Er is een gewapende macht gecreëerd van in totaal zo'n honderdduizend mensen, gerecruteerd uit werkloze jongeren, en betaald door moellah's. De al langer bestaande milities van de plaatselijke comités. en de gewapende Islamitische Wachters hebben nu gezelschap gekregen van een derde macht, de Basij, oftewel Mobilisatie. Oorspronkelijk gevormd tijdens de gijzelaarscrisis om een gewapende interventie van de Verenigde Staten te kunnen weerstaan. maar nu dus onderdeel geworden van de strijdkrachten van de Islamitische Republikeinse Partij.

Die partij controleert bovendien de voornaamste instrumenten van de centrale macht in Iran: het parlement, waarin de IRP de meerderheid heeft, en het gerechtelijk apparaat, dat leiding geeft aan de Islamitische Garde. Een van de thema's waarop de strijd met Bani-Sadr zich de laatste weken toespitste was het besluit om de ,,wet op de weerwraak" door te drukken. Dat betekent de herinvoering in het Iraanse strafrecht van de traditionele straffen: oog om oog, tand om tand. Deze wet riep – nog afgezien van het dubieuze principe erachter– ook om andere redenen verzet op.

Met name gold dat voor de bepaling dat vrouwen niet voor rechtbanken mogen getuigen. De enige vrouw in het Iraanse parlement. ooit IRP-gezind, heeft zich tegen dit wetsvoorstel uitgesproken.

In een land waar hoogstens dertig procent van de bevolking kan lezen en schrijven hebben degenen die de radio en TV beheersen een enorme politieke macht. Ook op dit punt hebben de moellah's geen vergissing gemaakt. Bani-Sadr's ideeën werden systematisch uit de ether gehouden, en in de programma's van de afgelopen weken werd voortdurend gehamerd op thema's, die nog steeds veel blijken op te roepen bij het publiek: de strijd van de ware moslem tegen mensen die doen of ze gelovig zijn, tegen agenten van het Westen, tegen binnenlandse vijanden. tegen verspreiders van corruptie, tegen religieuze renegaten. tegen ,,degenen die God de oorlog durven verklaren". Dat alles omlijst met dramatische muziek.

Ondanks alle economische problemen waarmee de armen worstelen en ondanks de politieke chaos in het hedendaagse Iran, lijkt deze populistische retoriek van de geestelijken, die bovendien nog wordt ondersteund door de plaatselijke organisaties van de kerk, nog altijd voldoende om grote dclcn van de bevolking voor zich te winnen.

Het machtscentrum blijft voorlopig echter liggen waar het nu al jaren ligt: bij ayatollah Khomeini. Wat in het huidige conflict de doorslag gaf was zijn beslissing Bani Sadr te latei., vallen door hem uit zijn positie als opperbevelhebber van het leger te zetten, en hem op te roepen openlijk berouw te tonen. Khomeini maakte Bani-Sadr, door zijn prestige te verbinden aan de voorheen vrij onbekende balling. Hij bracht hem tenslotte ook weer ten val, door het restje macht dat Bani-Sadr nog had weer van hem af te nemen

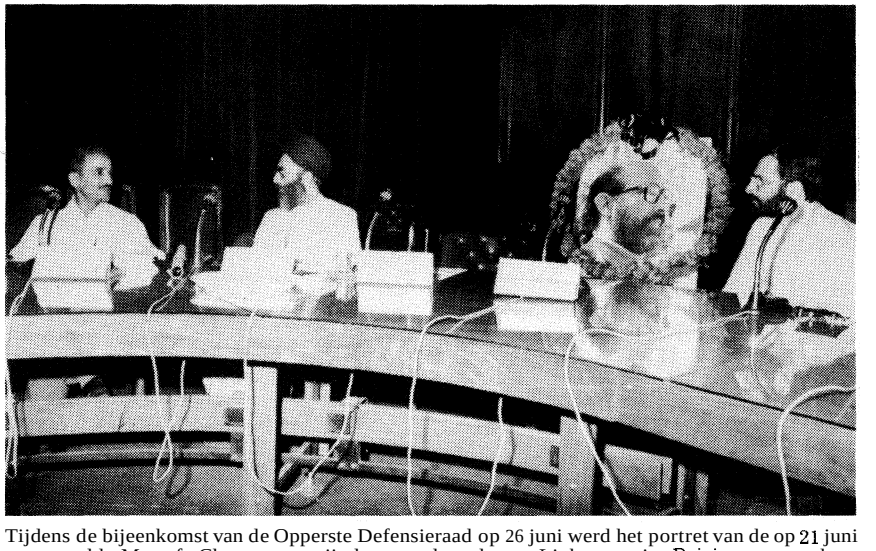
Bani-Sadr's grootste probleem is altijd Khomeini geweest. Als hij zijn positie wilde behouden mocht hij de ayatollah niet openlijk afvallen. Zodra hij dat had gedaan waren zijn vijanden van de IRP onmiddellijk over hem heen gevallen: dat was het enige excuus dat ze nog nodig hadden. (. . .)

De enige kracht die in staat is Bani-Sadr weer in het zadel te helpen is het leger. Maar dat heeft geen eenhoofdige leiding en het is sterk gedemoraliseerd door de zuiveringen van de afgelopen twee jaar. Bani-Sadr's voornaamste contactman in het leger was Mustafa Chamran, een vroegere minister van defensie, die op 20 juni op onverklaarbare wijze om het leven is gekomen. Het leger is bovendien bezig een oorlog uit te vechten met Irak, die, hoewel het op dit ogenblik vrij rustig is aan het front, ieder moment weer kan opvlammen. Uit berichten uit Teheran valt op te maken dat de politie en delen van de luchtmacht hebben bekendgemaakt dat ze Bani-Sadr steunen. Maar het heeft er alle schijn van dat in elk geval voor het moment de IRP succes heeft gehad met haar greep naar de totale macht in de Islamitische Republiek Iran ”

Eieronder volgt in aansluiting op het bericht van pag. 7313 e.v. een overzicht van de machtsstrijd in Iran tot begin maart 1981.

Arrestatie en vrijlating Ghotbzadeh

Op 7 nov. 1980 *werd de vroegere mi-*

Tijdens de bijeenkomst van de Opperste Defensieraad op 26 juni werd het portret van de op 21 juni gesneuvelde Mustafa Chamran op zijn lege stoel geplaatst. Links premier Rajai met naast hem hojatoleslam Khamenei, die op 27 juni bij een aanslag gewond raakte.

nister van buitenlandse zaken, Sadegh Ghotbzadeh, gearresteerd en in de Evin-gevangenis opgesloten, nadat hij in een televisiedebat ,,provocerende uitspraken" had gedaan m.b.t. ,,de radio en televisie, de revolutionaire organisaties en de studenten die de lijn van de imam volgen".

Ghotbzadeh had o.a. verklaard dat ,,de mensen niet meer in radio en televisie geloven; men moet ze niet voor idioten houden". Hij vervolgde: ,,De radio en de televisie hebben voortdurend de mensen beledigd die zeiden dat het gijzelaarsprobleem onmiddellijk geregeld moest worden. En nu beweren die zelf elk uur dat het probleem inderdaad moet worden opgelost." Volgens de ex-minister ,,waren de leugens begonnen, nadat ik de radio en televisie had verlaten", d.w.z. op 28 nov. 1979 toen hij de portefeuillevan buitenlandse zaken van Bani-Sadr overnam en zijn functie van radio- en Tv-directeur neerlegde.

In Teheran en Qom leidde de onverwachte arrestatie van Ghotbzadeh tot een storm van kritiek en acties van president Bani-Sadr en ex-premier Mehdi Bazargan voor de vrijlating van Ghotbzadeh.

Volgens de Iraanse kranten tekenden in de bazar van Teheran circa 30.000 kooplieden en arbeiders een petitie dat Ghotbzadeh vrijgelaten moest worden. In Qom kwam het verscheidene malen tot protestdemonstraties van jongeren. die zeer waarschijnlijk georganiseerd waren door Sadegh Tabatabai, een aangetrouwd familielid van Khomeini en nauw verbonden met Ghotbzadeh. Ook de oudere broer van de imam, ayatollah Morteza Passandideh, schaarde zich bij de protesterenden. Het kantoor van de imam werd bestookt met allerlei petities van moellah's en ayatollah's, die zich onafhankelijk opstellen tegenover de leiders van de Islamitische Republiikeinse Partij.

Ex-premier Bazargan schreef in de door zijn broer geleide krant Mizan dat de arrestatie van Ghotbzadeh te vergelijken viel met het ,,genezen van een kiespijn door middel van een vuistslag en een hamer". Hij vroeg zich af: ,,Wanneer men op dergelijke schandelijke wijze een voormalig lid van de Revolutionaire Raad arresteert, waar blijft dan de eer van de islam, de revolutie en Iran?" Hij verzocht ,,de gids van de revolutie (Khomeini) zich met deze affaire bezig te houden om dergelijke agressie te beletten".

President Bani-Sadr zei op 8 nov. dat hij zelf door een ,,complete censuur" werd bedreigd en dat hij niet meer voor radio en TV zou verschijnen, zolang deze ,,zich niet hadden gecorrigeerd".

Op 10 nov. werd Ghotbzadeh naar verluidt op bevel van Ayatollah Khomeini uit de Evin-gevangenis vrijgelaten. De procureur-generaal van de revolutie, ayatollah Ali Ghodoussi, verklaarde voor de TV: ,,Wij zijn verplicht Ghotbzadeh vrij te laten om redenen die ik nu nog niet kan onthullen." Enkele uren voor zijn vrijlating had de voormalige minister in zijn cel bezoek gekregen van hodjatoleslam Ahmad Khomeini, de zoon van de imam.

Inmiddels had het parlement een wet aangenomen, die bepaalt dat radio en TV bestuurd moeten worden door ,,moslems die kennis van zaken hebben van binnen- en buitenlandse politiek, hun religieuze plichten kennen en een duidelijk verleden hebben". Ze moeten bovendien geloven in het principe van de Gids van de Natie.

Een amendement van de Bazargan- en Bani-Sadr-aanhangers dat de media ,,niet monopolistisch mogen zijn en niet de koers van een bepaalde politieke groepering mogen volgen" werd afgestemd. Een christelijk parlementslid protesteerde nog even dat daarmee de rechten van de minderheden geweld werden aangedaan. Maar voorzitter Rafsanjani troostte hem met de opmerking dat dit een zaak was die niet het parlement aanging, maar de Grondwetsraad, die onder toezicht stond van ayatollah Beheshti.

Uitspraken Khomeini

Op 15 nov. zou de vrijgelaten Ghotbzadeh in de bazar van Teheran een menigte toespreken, maar hij zag daar op het laatste moment van af, ,,op verzoek van de imam". Daarna gingen protesterende bazari's rond die de ,,monopolistische" Islamitische Republikeinse Partij (IRP) aanvielen. Zij zongen: ,,Wij willen geen partij, de Koran is onze enige bron".

Op 16 nov. deed Khomeini een felle aanval op de pers en de voorstanders van een ,,a-politieke geestelijkheid".

„Zij die beweren dat de geestelijkheid niet in de politieke problemen tussenbeide moet komen en dat de vrijheid totaal moet zijn, willen de geestelijkheid van het volk scheiden", zei de imam ter gelegenheid van de inauguratie van jonge officieren die hem kwamen opzoeken.

„Die totale vrijheid waarover zij spreken is de vrijheid van organisaties zoals de (marxistische) Fedayeen Khalq en bepaalde andere groepen ongelovigen. Zij willen dat al deze groepen vrij zullen zijn en doen wat zij zelf willen, zelfs als zij dingen zeggen die tegen de islam zijn. Ik ken hen allen, maar wil hun namen niet noemen. Volgens hen moet de geestelijkheid alleen maar in de moskeeën bidden. En dat is precies wat de Verenigde Staten onder de sjah wilden. Dit plan wilde Groot-Brittannië sinds twee eeuwen in Iran realiseren. Als deze mensen de overwinning behalen, dan zal er geen president zijn, geen premier, geen parlement, geen geestlijkheid en zullen er ook geen bazari's meer zijn.

De imam verwees indirect naar de laatste demonstraties in Teheran en in Qom, ten gunste van de vroegere minister van buitenlandse zaken Ghotbzadeh. Volgens Khomeini was Ghotbzadeh, die hem meteen uit de gevangenis kwam ,,voorlichten over de huidige toestand in Iran", het slachtoffer van een manipulatie geweest. ,,Maar de lieden die hem vandaag steunen, zullen aldus nog steeds de imam- hem onmiddellijk doden zodra zij de overwinning hebben behaald".

„Ik ben ontroostbaar dat dit plan in Qom wordt uitgebroed. Als de bazari's van Qom en Teheran ermee akkoord gaan, dan is het ongeluk groot, omdat dan het plan wordt verwezenlijkt. Maar als zij niet met het plan instemmen, waarom hebben ze dan niets gezegd?"

Khomeini richtte zich m.b.t. de pers tot de militante islamitische jongeren: „De ene krant steunt de ene partij en de andere krant de andere partij. U moet deze kranten stoppen. Heb ik niet herhaaldelijk gevraagd een eind te maken aan dit soort publikaties? Waarom sluit u ze niet de mond en slaat u hun de pen niet uit de hand?"

Maar op 17 nov. liet Khomeini weten dat hij ook kritisch stond t.o.v. de steeds machtiger wordende geestelijken: ,,Ik heb reeds vele malen voorheen gezegd dat een geestelijke, die tegen de principes van de geestelijkheid in handelt, een samenzweerder is en erger dan een SAVAK-agent. Het is ook niet waar dat ik het eens ben met iedereen die een geestelijke is. Ik haat velen van hen en velen van hen geloof ik niet," aldus de imam in een toespraak voor de radio.

Kritiek Bani-Sadr

In een toespraak op 19 nov. tot miljoenen toehoorders – aldus radio-Teheran – t.g.v. de rouwmaand Moharram deed president Bani-Sadr een felle aanval op ,,de krachten die hun monopolistische overheersing pogen op te leggen" aan Iran. ,,In werkelijkheid zijn die mensen geen ware moslems, maar liberalen, fascisten of marxisten-stalinisten. Zij sturen hun tegenstanders even gemakkelijk naar de gevangenis als wij een glas water drinken ..." Hij liet doorschemeren dat in de gevangenissen wordt gemarteld: „Is de marteling in onze grondwet niet verboden? Waarom sluit men de gevangenissen niet? Waarom vormt men geen commissie om te zien of martelingen worden toegepast of niet? Waarom heeft de mens geen waarde in de islamitische republiek?"

Bani-Sadr herhaalde zijn kritiek op de censuur in pers, radio en televisie en hij veroordeelde de aanval op het dagblad *Mizan*, waarvan de kantoren op 18 nov. door een twintigtal lieden waren geplunderd. Bij zijn kritiek noemde Bani-Sadr geen namen, want ,,de imam verbiedt het".

Benoemingen

Op 19 nov. benoemde Khomeini een geestelijke, hojatoleslam Khatami, aan het hoofd van het dagblad Kehyan als opvolger van Ibrahim Yazdi, de vroegere minister van buitenlandse zaken.

Op 25 nov. keurde het parlement de benoeming goed van hojatoleslam Mohammed Djavad Bahonar tot minister van onderwijs. Bahonar was lid van de Revolutionaire Raad en, in 1979, een van de oprichters van de IRP. Bij die gelegenheid verzochten de afgevaardigden de president en premier Rajai hun meningsverschillen, die de definitieve vorming van de regeringsploeg blokkeerden (zie pag. 76/2 e.v.), bij te leggen.

Toenemend verzet tegen geestelijkheid. Tegenactie IRP

Op 30 nov. werd in de heilige stad Qom, de woonplaats van ayatollah Khomeini, een demonstratie gehouden tegen de toenemende repressie door de „moellah's", de islamitische priesters. Aan die demonstratie werd deelgenomen door veel bazaarhouders en door o.a. oud-minister Ghotbzadeh, terwijl ook een schoonzoon van Khomeini aanwezig was, die in een toespraak het dogmatische bestuur van de radicale geestelijken aanviel.

In de provinciehoofdstad Mashad werd op 30 nov. door enkele duizenden betoogd tegen de moellah s en hun politieke partij. Dat wekte een tegendemonstratie op van IRP-aanhangers, waarbij de politie er ternauwernood in slaagde gevechten te voorkomen.

Tijdens een bijeenkomst tussen president Bani-Sadr, premier Rajai en parlementsvoorzitter Rafsanjani, werd op 7 dec. overeenstemming bereikt over een bemiddelingspoging door een groep van vijf geestelijken tussen Bani-Sadr en de IRP. Deze poging viel samen met een nieuwe oproep tot „eenheid", de derde binnen een maand, van Khomeini.

Op 9 dec. kondigde de procureur-generaal, ayatollah Moussavi Ardabili, aan dat Khomeini een onderzoek had gelast naar gemelde folterpraktijken in Iraanse gevangenissen. In de krant Islamitische Revolutie, die als orgaan van president Bani-Sadr werd beschouwd, waren de voorgaande weken talrijke folterzaken aan het licht gebracht – een van de redenen waarom ayatollah Khalkhali op 7 dec. zijn ontslag nam als chef van de campagne tegen de verdovende middelen in Iran. Khomeini beval dat leden van de onderzoekscommissie geen deel mochten uitmaken van een van de twee machtsblokken; hij zou ook een eigen vertegenwoordiger in de commissie aanstellen „om groter vertrouwen te wekken".

Op 11 dec. publiceerde het IRP-orgaan *Jomhuri-ye-Eslami* (Islamitische Republiek) een verklaring, waarin de niet bij name genoemde president en zijn aanhangers werden beschuldigd van het smeden van een pro-westers komplot om de islamitische revolutie te vernietigen. „Hetis iedereen duidelijk dat er op dit moment een vreselijk komplot wordt gesmeed . . . met hulp van enkele met de VS verbonden elementen." Bat komplot was niet alleen gericht tegen de IRP, de geestelijkheid en de lijn van Khomeini, maar „fundamenteel tegen de islam en Iran".

Voorts werd gesteld: „Zogenaamdeanti-imperialistische groepen (. . .) hebben zich verbonden met de staatsgreep-komplotteurs." Deze passage doelde volgens Reuter op de vrijlating, op bevel van Bani-Sadr, van een aantal luchtmachtpiloten, die waren beschuldigd van betrokkenheid bij een mislukte coup. De IRP stelde dat zij „als de grootste politieke instelling van het land" het recht en de plicht had een rol te spelen in alle zaken, van de oorlog tot het parlement.

Inmiddels was de stad Isfahan al sinds 5 dec. het toneel van een heftige machtsstrijd. Aanleiding was een resolutie die toen op het openbare vrijdaggebed „door het volk van Isfahan" unaniem was aangenomen. Daarin werd het parlement gevraagd Ahmed Salamatian, een van de vier afgevaardigden van deze stad en een nauwe medewerker van Bani-Sadr, uit te stoten, omdat hij „leed heeft toegebracht aan het hart van de imam" door een rede te Mashad. (Salamatian leidde Bani-Sadr's verkiezingscampagne voor het presidentschap.)

Op 12 dec. werd melding gemaakt van een demonstratie tegen de geestelijkheid in Isfahan, waarbij zelfs portretten van ayatollah Khomeini zouden zijn verscheurd.

In Isfahan en Qom werd op 16 dec op grote schaal gestaakt, nadat ayatollah Jallaledin Taheri was afgetreden uit protest tegen de „anti-klerikale campagne" in beide steden, aldus radio-Teheran. Volgens Taheri moest de Revolutionaire Rechtbank een onderzoek Instellen naar deze campagne. die door de „liberalen" op touw -was gezet. Zijn volgelingen gingen onmiddellijk na het bekend worden van zijn aftreden in Isfahan demonstreren, en later ook in andere steden zoals Ahwaz. Ayatollah Hossein Ali Montazeri, verklaarde in een radioboodschap dat de gebeurtenissen in Isfahan „het resultaat van nieuwe, door Amerika georganiseerde, komplotten" waren.

Inmiddels hadden al 67 parlementsafgevaardigden een verzoek aan voorzitter Rafsanjani ondertekend om de Hoge Raad een onderzoek te laten instellen naar „het uitlekken van militaire geheimen die voor Iran van levensbelang zijn" via het dagblad Islamitische Revolutie in de dagelijkse column van president Bani-Sadr.

Er volgden anti-klerikale demonstraties in Mashad, Rasht (bij de Kaspische Zee), Tabriz, Zanjan en Shiraz, waar soms foto's van ayatollah Hossein Ali Montazeri doelwit van boze betogers waren. In Rasht kwam het tot schotenwisselingen tussen revolutionaire gardisten en aanhangers van de linkse Mujaheddin Khalq.

Nadat fundamentalistische groepen voor 18 dec. pro-klerikale demonstraties hadden georganiseerd en de IRP tot deelneming daaraan had opgeroepen, verbood Khomeini op 17 dec. protestdemonstraties tegen president Bani-Sadr. Hij drong erop aan dat de burgers „beginnen te werken aan hun problemen en belangrijke taken en anderen uitnodigen vrede en orde zoveel mogelijk te bewaren".

Niettemin gingen demonstraties vóór en tegen Bani-Sadr voort. In Isfahan kwam het tot botsingen tussen aanhangers van de president en de IRP, waarbij verscheidene gewonden vielen. De imam van het vrijdaggebed in Teheran, hojatoleslam Ali Khamenei, bad op 19 dec. dat de woordenoorlog tussen de Iraanse leiders zou ophouden.

Op 23 dec. werd Bani-Sadr er door Hassan Ayat in de Teheran Times van

Twee tegenstanders van Bani-Sadr, parlementsvoorzitter Rafsanjani (r) en de op 28 juni omgekomen IRP-leider Beheshti

beschuldigd bepaalde „geheime" besprekingen in het parlement openbaar te hebben gemaakt, wat volgens deze IRP-ideoloog een ,,misdaad" was. Hij meende voorts dat de president niet moest worden geraadpleegd over de benoeming van ministers en dat hij gehouden was de keus van de premier te aanvaarden.
Op 24 dec. riep Khomeini de geestelijkheid op waakzaam te blijven tegenover de ,,contra-revolutionairen", die infiltreerden in ,,belangrijke revolutionaire en regeringsorganisaties". Dezelfde dag bepaalde de minister van binnenlandse zaken dat ,,alle manifestaties en stakingen, die zonder toestemming waren georganiseerd, verboden" waren en dat overtreders van dit verbod terecht moesten staan en zouden worden veroordeeld ,,volgens de in norlogstijd geldende wetten".
De minister aanvaardde tevens het ontslag van de burgemeester van Teheran. Mohammed Tavasoli, die in *Mizan* kritiek leverde op het ontbreken van pluralisme bij radio en televisie en op de invloed van de ,,marxisten, communisten en Toedeh-militanten in de besluitvormingscentra van de natie, daaronder begrepen de massamedia". Op 1 dec. had hij geprotesteerd tegen de pretentie van de geestelijkheid het raderwerk van de staat te controleren.
Op 31 dec. werd de ontslagbrief van de minister van justitie, Ibrahim Ahadi, gepubliceerd. Als reden voor zijn ontslag, nog geen twee maanden na zijn indiensttreding, noemde Ahadi de ,,eindeloze beperkingen" waaraan hij als minister was blootgesteld. Zelfs zijn eigen ministerie kon en mocht hij niet organiseren en evenmin mocht hij zelf zijn eigen staf benoemen.

Kritiek op militair leiderschap Bani-Sadr

Op 1 jan. leverde Hossein Ali Montazeri kritiek op het militaire leiderschap van president Bani-Sadr, die tevens opperbevelhebber was. ,.Wij hebben duidelijke actie nodig om de Iraakse agressors te begraven voor het te laat is." Hij meende dat de door Bani-Sadr voorgezeten defensieraad ,,niet in staat (was) het Iraanse leger van het defensief tot het offensief te laten overgaan".
De president reageerde op 2 jan. met een telegram vanuit het hoofdkwartier aan het front: ,,Ik denk dat het nuttig zou zijn als u de commandanten aan het front ontmoet, juist in deze dagen die over ons lot en onze toekomst zullen beslissen."
Ayatollah Beheshti, de leider van de IRP, zei ,,niet te begrijpen waarom het Iraanse leger het offensief niet hervat nu de Iraakse troepen zich in zo'n verzwakte positie bevinden". .,Het volk van Iran vraagt zich af waarom zijn leger niet in de aanval is."
De legerbevelhebber produceerde daarop nog een communiqué, waarin de dood werd gemeld van 130 Iraakse soldaten, de vernietiging van drie Iraakse munitiedepots en de uitschakeling van vier tanks. Ook gaf Bani-Sadr een verklaring uit dat hij met gemak de belangrijkste Iraakse oliehaven Basorra kan bombarderen, maar daar om ,,menselijke" redenen van afziet. In een toespraak voor piloten zei hij dat ze ,,nog meer hun best" moeten doen, ,.opdat diegenen die het moreel van de vechtende troepen proberen te ondermijnen hun houding zullen veranderen".

Op 4 jan. eiste Montazeri in een telegram aan Bani-Sadr een onmiddellijk offensief tegen de Iraki's. Naar zijn opvatting was de president via valse zegemeldingen bezig het moreel van de troepen aan te tasten. ,,Alle revolutionaire gardisten, alle soldaten en officieren klagen over stagnatie aan het front," aldus Montazeri.
Daarentegen beschuldigde Rani-Sadr zijn critici ervan een ,,verraderlijke campagne tegen een president en opperbevelhebber te voeren" en ,,de strijdkrachten aan het front te demoraliseren". Hij kreeg daarbij de steun van het Nationale Front van Karim Sanjabi.

Op 5 jan. 's morgens meldde de president een grootscheeps offensief tegen de Iraakse troepen. Hij onthulde dit in een brief aan Khomeini. die voor de radio en televisie werd voorgelezen: ,,Om 10 uur vanmorgen lanceerden onze zegevierende troepen hun aanval en zij voltooiden de eerste fase met ongekend succes," aldus de brief.
De radio onderbrak kort daarop zijn uitzendingen voor Khomeini's antwoord: ,,Ik hoorde het nieuws van de glorieuze overwinning van de troepen van de islam (. . .) Ik hoop spoedig het nieuws van uw eindoverwinning te krijgen."
Maar nog dezelfde dag leverde premier Rajai een nieuwe, indirecte aanval op Bani-Sadr toen hij tijdens een bijeenkomst in Teheran uithaalde naar liberale tegenstanders van de door de geestelijkheid gedomineerde regering. Naderhand door de aanwezige menigte aangenomen resoluties hadden ook een duidelijke anti-Bani-Sadr-toon. Zo werden komplotten tegen de geestelijkheid veroordeeld en werd opgeroepen de drie nog steeds vacante ministersposten te bezetten. Bani-Sadr had tot dan toe al zeker tien door Rajai aangedragen kandidaten voor het ministerie van buitenlandse zaken afgewezen

Gijzelaarskwestie

Enerzijds leidde de afwikkeling van de affaire van de Amerikaanse gijzelaars (zie pag 77 2 e v en 124'2 e v) tot een opschorting van de machtsstrijd, anderzijds leverde het resultaat van de gijzelingsaffaire voor Iran een nieuw twistpunt op
Premier Rajai deelde op 21 jan. mee dat Iran dank zij deze affaire ,,de grootste politieke winst heeft geboekt in de sociale geschiedenis van de mensheid"

.,Met hulp van God en onze landgenoten zijn wij erin geslaagd het belangrijkste historische probleem op te lossen", aldus Rajai .,Onze broeders slaagden erin het spionagenest te bezetten en de spionnen te arresteren die tegen ons verkommerdevolk sarnenzweerden. Veertien maanden lang lukte het ons de strijd te voeren tegen het wereldverslindende Amerikaanse imperialisme en zijn bondgenoten in Europa. door de spionnen als gijzelaars in Iran vast te houden . . . Daardoor slaagden wij erin de grootste satanische macht op zijn knieën te krijgen. In feite heelden wij sommige van de wonden die de afgelopen 25 jaar waren toegebracht aan onze islamitische maatschappij".
De voorzitter van het Iraanse parlement. hojatoleslam Rafsanjani, sprak zich in soortgelijke zin uit. Hij prees de ,,heroïsche en opmerkelijke gevangenneming van deze spionnen door het islamitische volk van Iran" als een .,keerpunt in de Iraanse geschiedenis" en had lof voor de ,,grote onderhandelingsbekwaamheid van de regering. waardoor de tegenpartij, met al zijn slimheid, niet in staat was ons gedurende de crisis te bedriegen".

President Bani-Sadr daarentegen zei in een verklaring dat hij niet op de hoogte was gehouden van de laatste ontwikkelingen bij de onderhandelingen over de vrijlating van de gijzelaars, zoals minister Bahzad Nabavi op 20 jan. had verklaard.
Op 25 jan. verklaarde de president tegenover het blad *Mizan* dat de door Khomeini gestelde voorwaarden om de Amerikaanse gijzelaars vrij te laten allerminst waren vervuld. Ook het Bani-Sadr steunende blad Islamitische Revolutie stelde dat alle Iraanse voorwaarden slechts gedeeltelijk of geheel niet in akkoorden waren vermeld. ,,Wat ons verbaast is, dat deze heren kunnen zeggen dat Iran de overwinnaar was. Kennelijk dachten zij dat niemand het communiqué zou lezen", aldus de Islamitische Revolutie.
Op 27 jan. uitte Bani-Sadr de beschuldiging dat zijn binnenlandse tegenstanders tot twee maal toe een komplot hadden gesmeed om hem tijdens bezoeken aan het front te vermoorden.
Op 1 febr. riep hij de Iraniërs op zich teweer te stellen tegen ,,tirannen en dwingelands" die ,,door leugens en bedrog, smaad, laster: marteling en gevangenisstraf de donkere dagen van het verleden terug willen brengen". Hij zei dat als ,,bepaalde groepen" een door elf miljoen mensen gekozen presi-

dent in diskrediet proberen te brengen, de stembusuitslag zinloos wordt. ,,Als in een revolutionaire maatschappij de stem van het volk zijn zin verliest, wordt de grond geëffend voor een nieuw despotisme", aldus Bani-Sadr, die nog opmerkte dat het parlement zijn grondwettelijke macht aantastte.
Op 2 febr. deed parlementsvoorzitter Rafsanjani een beroep op Khomeini persoonlijk in te grijpen om een eind te maken aan de beschuldigingen van Bani-Sadr. Maar de ayatollah riep slechts op tot dienst aan ,,deislam, de islamitische revolutie en het land".
Op 4 febr. dreigde hij echter de politieke leiders te ontslaan in een door radio en TV uitgezonden toespraak: ..U grote heren, die elkaar gelijk schorpioenen vergiftigt. Moge God verhoeden dat ik ben gedwongen mijn plicht te doen en u afneem wat ik u heb gegeven". Khomeini beschuldigde hen ervan dat zij zijn herhaalde oproepen om hun meningsverschillen bij te leggen, in de wind hadden geslagen en nu ,,onsland naar de slavernij leiden. Ik waarschuw de hele natie. Als u niet oplet, zullen deze leiders ons land in de schoot van Amerika brengen."
Eveneens op 4 febr. suggereerde IRP-leider Beheshti op zijn wekelijkse persconferentie dat Bani-Sadr zijn grondwettelijke bevoegdheden overschreed en binnen de Islamitische Republiek de bevoegdheden poogde over te nemen die aan imam Khomeini zijn voorbehouden.

Kritiek op machtsstrijd en geestelijken

Op 5 febr. liet hojatoleslam Khalkhali, de voormalige snelrechter, weten: ,,Als Bani-Sadr de middelen heeft een eind te maken aan de oneinigheid, laat hij het dan doen. Maar als het aan de IRP ligt, laten ze die partij dan ontbinden."
Op 11 febr. riep imam Khomeini in een door zijn zoon Ahmad voorgelezen boodschap bij de viering van de tweede verjaardag van de Iraanse revolutie de moslem-geestelijken op ,,zichniet te bemoeien met zaken waarvoor ze niet competent zijn". Hij waarschuwde de moellah's dat ,,ongerechtvaardigde bemoeienis" van de geestelijken met staatszaken ,,het volk cynisch t.o.v. de clerus maakt". Dat ,,schaadt de islam en de islamitische natie" en komt neer op een ,,grote en onvergeeflijke zonde".
Khomeini's waarschuwing duidde toen volgens waarnemers op een steeds duidelijker partijkeuze van de imam in de machtsstrijd, en wel ten gunste van president Bani-Sadr.
Dezelfde dag waarschuwde Bani-Sadr dat Iran in een geïsoleerde positie zou raken als het beleid niet wordt overgelaten aan ,,de daarvoor verantwoordelijke functionarissen". Hij hekelde het gebrek aan justitiële veiligheid. De vijanden van de revolutie ,,kunnen op straat boeken verbranden, slaapzalen binnenvallen. scholen sluiten en op straat mensen vermoorden. Zoals de imam heeft gezegd: het land kan zijn problemen niet oplossen als deze incidenten gebeuren". aldus de president.
Op 15 febr. leverde ex-premier Bazargan in het parlement scherpe kritiek op de hoofdpersonen in de machtsstrijd. Hij sprak van een ,,gevaarlijke vete" die tot een burgeroorlog kon leiden.

President Bani-Sadr verweet hij . teveel aandacht aan zijn baantje te besteden" en zich „directere bevoegdheden toe te eigenen dan de grondwet hem verleent." Bazargan verweet premier Rajai pogingen de president tegen te werken. De felste kritiek gold ayatollah Beheshti, naast partijleider ook voorzitter van het Hooggerechtshof. Beheshti heeft volgens Bazargan ,,bijna alle uitvoerende macht en alle machtsmiddelen gemonopoliseerd." ,.Hij leidt zijn partij en neemt daarbij een standpunt in dat niet neutraal is. Hij maakt uitzonderlijk veel gebruik van de massamedia en de openbare faciliteiten om propaganda te maken. Ondanks de principiële scheiding van de gerechtelijke. uitvoerende en wetgevende macht is er maar weinig dat niet onder zijn invloed staat." aldus Bazargan.
Beheshti, aldus Bazargan. ..ontvangt ministers en ambassadeurs, heeft de supervisie over de oorlogsinspanningen en legt economische en andere organen zijn wil op. Hij bepaalt de politiek van het land en de samenstelling van het kabinet en drukt zwaar op alle aspecten van de islamitische republiek". Bazargan richtte ,,een nederige en broederlijke oproep" aan Beheshti's adres om de verantwoordelijkheden van Bani-Sadr te respecteren ,,en met anderen samen te werken".

Soortgelijke kritiek werd op 16 febr. geuit in een open brief van 38 intellectuelen, van wie velen zich hadden onderscheiden in het verzet tegen de sjah.
Op 18 febr. protesteerde een groep van 40 parlementsleden, o.w. ex-premier Bazargan, in een open brief aan parlementsvoorzitter Rafsanjani tegen het politieke geweld in Iran, dat het land ,,naar een bloedige anarchie" voert, en de toenemende onverdraagzaamheid tegenover andere ideeën. De volgende dag liet de IRP weten dat allen die de partij aanvallen ,,niet alleen vijanden van de partij zijn, maar ook vijanden van de islam".
Op 5 maart braken tijdens een toespraak van Bani-Sadr op het universiteitsterrein rellen uit tussen aanhangers van de president en „hezbollahi" (aanhangers van God), die zeker 45 gewonden vergden. Dit incident leidde tot de mededeling van de procureur-generaal Moussavi Ardabili, op 9 maart, dat Bani-Sadr zich wellicht voor het hooggerechtshof zou moeten verantwoorden.

(Voortzettingin een volgende aflevering)

INTERNATIONALE ZAKEN

VERENIGDE NATIES

35-STE ALGEMENE VERGADERING

Op 16 sept 1980 begon in New Ynrk de 35-ste geregelae zitting van de Algemene Vergadering (AV) van de Verenigde Naties (VN)
De bijeenkomst nam een aanvang een dag nadat de bijzondere AV over ontwikkelingsvraagstukken was beëindigd (pag. 59811 e.v - 1980)
Op de eerste dag verkoos de AV bij acclamatie de Westduitse diplomaat Rüdiger Freiherr von Wechmar tot voorzitter Tevens werd, eveneens bij acclamatie, Saint Vincent en de Grenadinen toegelaten als 154-ste lid van de VN (zie ook pag. 208/1 - 1981)

In zijn openingstoespraak zei de scheidende AV-voorzitter Salim A. Salim uit Tanzania o.m., dat het voorbijgegane jaar een gevaarlijke escalatie van spanningen te zien gegeven had, die een klimaat van diep wantrouwen en wederzijdse achterdocht veroorzaakt had. in het bijzonder tussen de grote mogendheden. In dat proces werd de ontspanning ondermijnd zo niet ernstig bedreigd, terwijl een verdere verslechtering onheilspellende consequenties voor de wereldvrede met zich mee zou brengen.
In dezelfde tijd was het belang van de Algemene Vergadering opnieuw bevestigd als een vitaal forum waarin serieuze pogingen ondernomen konden worden om wereldwijde problemen op te lossen. Het feit, dat er soms gebrek aan overeenstemming bestond, of dat er geen onmiddellijke oplossingen gevonden werden, mocht niet het belang van de AV en de betekenis van de VN overschaduwen.
De beginselen van de nieuwe internationale economische orde moesten nog worden vertaald in praktische programma's voor de invoering ervan. Dat was het gevolg van het ontbreken van de politieke wil en de geest van samenwerking tussen de núties. Zonder die twee elementen waren de ontwikkelingsstrategieën het papier niet waard, waarop zij geschreven werden en konden wereldwijde onderhandelingen niet slagen.
De noodzaak voor politieke wil en oprechte samenwerking was van de grootste betekenis voor het vinden van oplossingen voor zulke enorme problemen als het Midden-Oosten, de Libanon, Korea en Zuidoost-Azië.
De nieuwe voorzitter, Freiherr von Wechmar, zei, dat er voor de problemen, waarmee de wereld geconfronteerd werd, geen gemakkelijke oplossingen bestonden. Alleen gemeenschappelijke en volgehouden inspanningen zouden resultaten kunnen opleveren. Dat was de uitdaging voor de politieke wil van de afgevaardigden, regeringen en maatschappelijke groeperingen.
De noodzaak om een nieuwe, rechtvaardiger en meer evenwichtige internationale orde te creëren, b.v., was veel te urgent dan dat zij enig verderuitstel konvelen. Voor miljoenen maakte het het verschil uit tussen leven en dood. Het begin van concrete wereldwijde onderhandelingen mocht niet afhankelijk gemaakt worden van de volgende conferentie van olie-exporterende landen, weer een nationale verkiezing of nog een bijeenkomst van het Internationale monetaire fonds. Het was schrikbarend, dat sommige landen, die zich dat wel konden veroorloven, nog niet het doel bereikt hadden van 0,7% van het bruto nationale produkt voor ontwikkelingshulp.
De VN was de afspiegeling geworden van de

harde realiteiten van deze wereld. Gehoopt mocht worden, dat aan het slot van haar 35-ste zitting de AV zou hebben bijgedragen aan een omvattende regeling in het Midden-Oosten, ge. baseerd op Veiligheidsraad-resolutie 242 (1967) alsmede aan een rechtvaardige vrede tussen Israël en zijn Arabische buren met inbegrip van de Palestijnen en verdere vooruitgang zou hebben geboekt in de richting van onafhankelijkheid van Namibië en van de afschaffing van het systeem van apartheid in Zuid-Afrika en van alle vormen van rassendiscriminatie,
Voorts mocht worden gehoopt, dat de AV vastbesloten actie zou hebben ondernomen om ontspanning en ontwapening te bevorderen. inbegrepen steun voor SALT II en nieuwe inspanningen om de bewapeningswedloop af te remmen. In het bijzonder mocht worden gehoopt. dat de AV zou voortgaan bij te dragen aan de politiek van détente. In dat kader werd aan de regeringen gewaagd om van de aanwezigheid van hun ministers van buitenlandse zaken gebruik te maken om rechtstreekse besprekingen te hervatten en de grond voor vruchtbare onderhandelingen voor te bereiden,

Rudiger Freiherr von Wechmar is in 1923 in Berlijn geboren. Hij begon zijn loopbaan als employé van de Duitse Persdienst DPD. In 1948 kwam hij in dienst van United Press, waar hij van 1954-1958 hoofd van het bureau in Bonn was. In 1963 vestigde hij zich in Wenen als hoofd van het Oosteuropese bureau van het Zweites Deutsche Fernsehen.
In 1968 trad hij in overheidsdienst en werd hij hoofd van het Westduitse voorlichtingsbureau in New York. In 1969 werd hij vice-directeur van het pers- en voorlichtingsbureau van de regering in Bonn. Van 1972-1974 was hij als staatssecretaris hoofd van dit bureau.
In 1974 werd Von Wechmar ambassadeur voor de Bondsrepubliek bij de VN in New York,

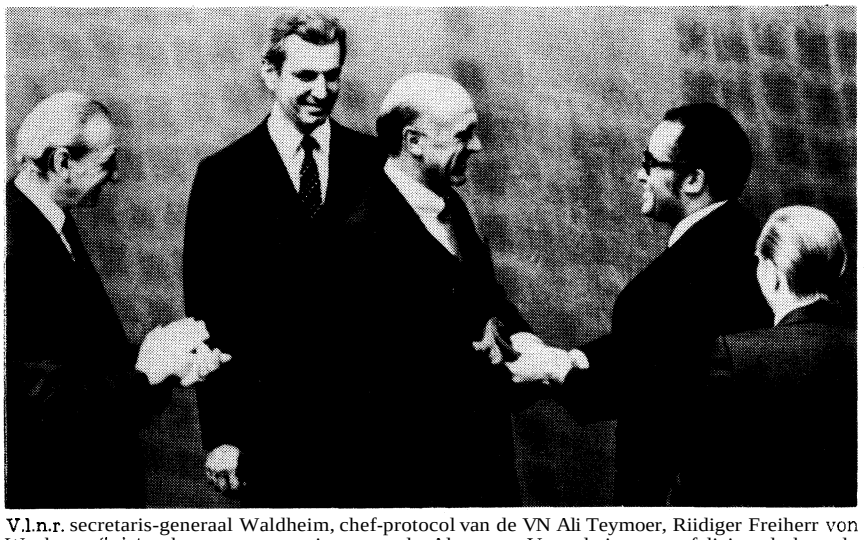
Agenda

Op 19 sept. en 2 okt. werd de AV het eens over een agenda van 122 punten. Ook werd besloten, dat de algemene debatten gehouden zouden worden van 22 sept. tot 10 okt., en dat de AV op 16 dec. moest worden afgesloten.
M.b.t. de agenda hoorde de AV verklaringen aan door Indonesië en India m.b.t. de kwestie Oost-Timor en van Afghanistan, Laos, de SU, Maleisië, China en Pakistan m.b.t. de situatie in Afghanistan en de implicaties daarvan voor de internationale vrede en veiligheid

Indonesië zei. dat in de notulen zichtbaar moest worden, dat het zich met kracht verzette tegen het opnemen van de kwestie Oost-Timor in de agenda. India gaf juist uiting aan steun aan het plaatsen van Oost-Timor op de agenda.
Afghanistan zei. dal het opnemen in de agenda van de situatie in Afghanistan en de implicaties daarvan voor de internationale vrede en veiligheid onwettig was, alsmede ongegrond. ongerechtvaardigd en in strijd met de principes van het Handvest.
Wat in Afghanistan gebeurd was sinds 27 april 1978, toen het despotische regime-Daud door een volksopstand ten val was gebracht. was uitsluitend een binnenlandse aangelegenheid en geheel en al binnen de jurisdictie van de regering van Afghanistan.
Er bestond op geen enkele manier een bedreiging voor de internationale vrede en veiligheid. Er stond niets in het Handvest van de VN of in het internationale recht, dat aan een soevereine staat verbood om bij een bevriend land een beroep op hulp te doen om zijn onafhankelijkheid en soevereiniteit te beschermen.
Laos en de SU steunden dit Afghaanse standpunt.
Maleisië zei, dat hetgeen in Afghanistan gebeurd was, een volslagen invasie, interventie en ingrijpen in de aangelegenheden van een nietgebonden land was en dat ernstige aandacht gegeven moest worden aan een dergelijke schending van het Handvest.
Deze interventie door buitenlandse troepen had instabiliteit in het gebied veroorzaakt en bedreigde de internationale vrede, zoals bleek uit de stroom van meer dan een miljoen vluchtelingen naar naburige staten, in het bijzonder naar Pakistan.
China en Pakistan gaven uiting aan vergelijkbare standpunten.

Algemene debatten

Aan de algemene debatten, van 22 sept. – 10 okt., werd deelgenomen door de vertegenwoordigers van 149 lidstaten – een rekord-aantal.
Onder diegenen, die de AV toespraken, bevonden zich vier presidenten, vijf eerste ministers, één vice-president en vele ministers van buitenlandse zaken.

V.l.n.r. secretaris-generaal Waldheim, chef-protocol van de VN Ali Teymoer, Riidiger Freiherr von Wechmar (juist gekozen tot voorzitter van de Algemene Vergadering en gefeliciteerd door de scheidende voorzitter) Salim A. Salim en vice-secretaris-generaal William M. Buffum.

Hierna worden samenvattingen opgenomen, in chronologische volgorde, van de redevoeringen van de ministers van buitenlandse zaken van de Verenigde Staten, de Sowjet-Unie en China.

EDMUND MUSKIE, VERENIGDE STATEN
22 sept.

Muskie zei, dat de naties, als zij zich waarlijk bekommerden om de opbouw van een wereld, waarin vrede en gerechtigheid de overhand hadden, niet aan bepaalde politieke en juridische verplichtingen konden voorbijgaan.
De eerste verplichting was om af te zien van agressie en er met kracht mee af te rekenen. Dienovereenkomstig moest de VN zich bezig houden met de kwestie van het voortgaan van geweld in Afghanistan. Er stond meer op het spel dan de onafhankelijkheid van één land en als de sitiiatie zo bleef werd de onafhankelijkheid en integriteit van elk land zonder defensie twijfelachtig. In januari 1980 had de AV met een grote meerdcrhcid de aanval op Afghanistan veroordeeld en de VS waren van mening. dat de huidige AV zich moest inspannen voor een volledige terugtrekking van de Sowjet-troepen en een politieke regeling. De AV moest ook de beginselen van niet-inmenging, zelfbeschikking en niet-gebondenheid voor Afghanistan ondersteunen.
Ook in Kampuchea (Cambodja, red. KHA) ging de gewapende agressie door. Ondanks enige verbetering in Kampuchea's wanhopige humanitaire situatie was er geen enkele voortgang geboekt in de richting van deverzekering van de terugtrekking van de bezettende Vietnamese troepen en het herstel van de zelfbeschikking van het volk van Kampuchea, zoals gevraagd was in de resolutie over Kampuchea van een jaar tevoren.
De VS steunden krachtig de grondslag voor een regeling met inbegrip van het denkbeeld van een internationale conferentie, die in de resolutie besloten lag, die met een grote meerderheid was aangenomen (pag. 325/1-1980).
De tweede verplichting, die door het Handvest werd verkondigd. was om internationale geschillen met vreedzame middelen te regelen. Het bereiken van dat doel bleef met urgentie belangrijk in twee gebieden van centraal belang: het Midden-Oosten en zuidelijk Afrika.
In het Midden-Oosten hadden de VS zich verbonden tot een omvattende vrede – een blijvende vrede, gebaseerd op de Veiligheidsraadresoluties 242 (1967) en 338 (1973). Zij waren vastbesloten om het proces, dat in Camp David begonnen was, voort te zetten tot een succesvolle afsluiting.
Reeds had het proces iets bereikt, waarvan eens gedacht was, dat het onmogelijk was: vrede tussen Egypte en Israël. Nu moesten de onderhandelingen gericht worden op een tweede doel: het nemen van een betekenisvolle stap in de richting van de oplossing van het Palestijnse vraagstuk.
De VS hadden zich verbonden tot het vinden van een oplossing voor het Palestijnse probleem in al zijn aspecten, en, te zelfder tijd, tot permanente veiligheid voor Israël. Zij hadden geen illusies m.b.t. de moeilijkheden van die onderneming. De VS deden daarom een beroep op de lidstaten ondersteuning aan de onderhandelingen te verlenen.
De VS zouden doorgaan met hun krachtige inspanningen om het VN-plan voor Namibië te bevorderen. Het was nu aan Zuid-Afrika om te handelen in zijn eigen belang, in het belang van de vrede in het gebied en in het belang van het volk van Namibië.
Zuid-Afrika diende akkoord te gaan met de uitvoering van de VN-reeeling.
De VS zouden ook voortgaan er bij Zuid-Afrika op aan te dringen het weerzinwekkende systeem van apartheid af te schaffen. Het was

urgent, dat een begin gemaakt werd met besprekingen tussen representatieve leiders over een vreedzame, ordelijke verandering in Zuid-Afrika – terwijl daarvoor nog tijd was.
Hoewel het vasthouden van Amerikaanse gijzelaars in Iran geen onderwerp op de agenda van de AV was, bleef het een zaak van uiterste urgentie, dat die tragische impasse zou worden opgelost op een manier, die de vrede versterkte en het respect voor internationaal recht herstelde. Met het eind van het vroegere regime en de dood van de sjah was een hoofdstuk in de geschiedenis van Iran afgesloten. Nu er een nieuw hoofdstuk was geopend benadrukten de VS, dat zij de realiteit van de Iraanse revolutie erkenden en het recht van het Iraanse volk eerbiedigden om zijn eigen vorm van regering zonder inmenging van buitenaf te kiezen. Met de komst van een nieuwe grondwet en regeringsstructuur en de geleidelijke consolidering van het gezag kon de Islamitische Republiek Iran haar verplichtingen op zich te nemen en een onafhankelijke rol in de gemeenschap van naties innemen
Een onmisbare stap daarbij zou de veilige terugkeer van de Amerikaanse gijzelaars in Iran naar hun families zijn Met hun veilige terugkeer waarom herhaaldelijk gevraagd was door de Veiligheidsraad en het Internationale Hof van Justitie, zou Iran een eind kunnen maken aan haar isolement t o v die naties die in overeenstemming met het internationale recht leven, en aan de sancties zou een eind gemaakt kunnen worden
Wanneer de veilige terugkeer van de gijzelaars naar hun families verzekerd zou zijn zouden de VS bereid zijn om op een basis van wederzijds respect en gelijkheid alle uitstaande kwesties en misverstanden tussen Iran en de VS te helpen regelen en om overeenkomsten te bereiken over de beginselen, die voor hun betrekkingen leidraad moesten zijn

De VS drongen er bij de VN op aan om zo spoedig mogelijk resolute en effectieve stappen te ondernemen om de wereldwijde dreiging van aanvallen op diplomaten en anderen tegen te gaan. Het gevaar. dat dit opleverde voor een beschaafd internationaal leven, was groeiende. Geen instelling voor de vrede kon het zich veroorloven er geen kennis van te nemen.
De VS hadden zich verbonden tot wapenbeheersing, tot praktische stappen, die bijdroegen aan de wereldvrede en die de internationale stabiliteit bevorderden. Als illustratie van die verplichting had president Carter de bedoeling om zo spoedig mogelijk de ratificatie van het SALT-I1 verdrag te bevorderen. Daartoe zou hij kort na de verkiezingen contact opnemen met de leiding van de Senaat.
De VS achtten het van kardinale betekenis om SALT-I1 te ratificeren en voort te gaan met het SALT-proces. De SU moest zich echter wel realiseren, dat voor veel Amerikanen recente Sowjet-acties het Sowjet-streven naar internationale vrede en samenwerking twijfelachtig hadden gemaakt.
De VS deden een beroep op de SU om zich te gedragen op een manier, die de vooruitzichten voor SALT-I1 en andere wapenbeheersingsprojecten zou bevorderen en niet zou schaden.
De VS hadden zich ook verbonden tot het nastreven van betekenisvolle en gelijkwaardige beperkingen op kernwapens op het slagveld in het kader van SALT-111. Zij waren bereid om besprekingen te beginnen met de Sowjet-minister van buitenlandse zaken en overeenstemming na te streven over de modaliteiten om die besprekingen dadelijk te beginnen.
De VS hadden zich verbonden tot het nastreven van een effectief en controleerbaar test-ban verdrag. Zij hadden zich ook in de Weense besprekingen verbonden wederzijdse en evenwichtige troepenverminderingen en beperkingen te bereiken en de risico's te verminderen, die inherent zijn aan de ruime aanwezigheid van militairen in Centraal Europa. Zij waren bereid de veiligheidsaspecten van de Conferentie over veiligheid en samenwerking in Europa verder te ontwikkelen. Als de internationale situatie het toeliet en als er evenwichtige vooruitgang op alle gebieden was op de toetsingsconferentie in Madrid, met inbegrip van het gebied van de mensenrechten. waren de VS bereid een post-Madrid-conferentie van de ondertekenende staten in overweging te nemen over het ontwikkelen van militair betekenisvolle vertrouwenwekkende maatregelen.
De VS steunden de inspanning van de recentelijk uitgebreide Commissie voor ontwapening om de bepalingen te ontwikkelen van een internationale conventie over radiologische wapens
Ook ondersteunden de VS het werk van de Commissie in de richting van een omvattend verbod van chemische wapens en de VS zouden voortgaan met bilaterale onderhandelingen met de SU over een effectief verbod op die wapens.
De VS steunden met kracht inspanningen het risico van nucleaire proliferatie te verminderen en deed nadrukkelijk een beroep op staten die nog niet tot het verdrag over niet-verspreiding van kernwapens waren toegetreden. dit alsnog te doen.
De VS geloofden, dat overeenkomsten volledig moesten worden nageleefd, wilde wapenbeheersing succesvol zijn. Vragen. zoals die opgeworpen waren door aanhoudende berichten, dat chemische wapens gebruikt waren in Afghanistan, Laos en Kampuchea, konden niet door de internationale gemeenschap over het hoofd worden gezien. Door dat te doen zou zowel de wapenbeheersing als het internationaal recht ondermijnd worden.
De VS verwelkomden daarom de nadruk, die de Commissie voor ontwapening op haar recente bijeenkomst gelegd had op de noodzaak voor internationale inspanningen om de feiten achter deze berichten vast te stellen. Zij geloofden dat een onpartijdig onderzoek naar deze berichten het beste kon worden opgezet onder de auspiciën van de Verenigde Naties.
Een andere verplichting van de naties was de rechten van de mens te handhaven en zich vooral bezig te houden met de fundamentele menselijke noden. Hun falen om deze verplichtingen na te komen was een voortgaande tragedie, die zich pijnlijk openbaarde in de golven van vluchtelingen, die nu de wereld overspoelden. Het lijden van die mensen vormde een enorme uitdaging aan de internationale gemeenschap.
In de voorafgegane vijf jaar hadden de VS meer dan 600.000 vluchtelingen opgenomen. In de voorafgegane vijf maanden alleen al hadden de VS 120.000 mensen ontvangen, die uit Cuba waren verdreven, een toestroming, die een buitengewone uitdaging aan haar hulpbronnen opleverde. Bovendien hadden de VS hun intentie aangekondigd om in het volgende jaar nog eens 217.000 vluchtelingen op te nemen.
Het was duidelijk, dat het vluchtelingenprobleem van wereldwijde aard was. Het vereiste een wereldwijd antwoord. De humanitaire programma's van de VN en van andere instellingen vereisten een hernieuwd aangaan van verplichtingen door alle landen tot de steun en versterking ervan.
Maar uiteindelijk kon die menselijke tragedie alleen worden opgelost door haar fundamentele oorzaken weg te nemen: door armoede te overwinnen, door een eind te maken aan de schendingen van de mensenrechten binnen naties en door het vestigen van vrede tussen de naties zodat niemand meer gedwongen hoefde te worden om van huis en vaderland weg te vluchten.

23 sept. GROMYKO, SOWJET-UNIE

Gromyko zei, dat de internationale situatie recentelijk ingewikkelder geworden was als gevolg van de scherpe wending in de politiek van de VS en de andere NAVO-staten.
In mei 1978 hadden de NAVO-landen besloten hun jaarlijkse militaire uitgaven automatisch te verhogen, bijna tot het eind van de eeuw. In dec. 1979 hadden zij het besluit genomen om nieuwe Amerikaanse kernraketten voor de middellange afstand te produceren en in West-Europa te stationeren, die gericht waren op het veranderen van de militaire en strategische situatie tot eenzijdig voordeel van het NAVO-blok. Tezelfdertijd had Washington zijn eigen militaire opbouwprogramma van vele miljarden dollars aangekondigd.
De koers, die de VS waren ingeslagen. en die niet anders dan militaristisch genoemd kon worden, kreeg haar uitdrukking in de z.g. nieuwe nucleaire strategie Onder het mom van argumenten, die niets van doen hadden met de werkelijkheid m.b.t.enigerlei beperkt of gedeeltelijk gebruik van kernwapens, streefden de architecten van die strategie er naar in de geest van de mensen het idee ingang te doen vinden van de toelaatbaarheid en aanvaardbaarheid van een nucleair conflict

Verschillende stellingen tegelijkertijd waren recentelijk betrokken door de Amerikaanse buitenlandse politiek, die het als zijn credo beschouwde.
Een stelling was, dat een bepaald gebied van de wereld door de VS verklaard werd tot een sfeer van vitaal belang voor de VS. Inspanningen werden ondernomen om de volkeren, die een dergelijk gebied bewoonden, simpelweg te beroven van het recht de meesters van hun eigen welvaart te zijn.
Een andere stelling was, dat een interne verandering in een staat, als die de VS niet beviel, een voorwendsel voor de VS was zich in te mengen in de binnenlandse aangelegenheden van die staat, met inbegrip van het zenden daarheen van gewapende troepen en commando's. Dat was precies de functie, die was toegekend aan de snel-inzetbare troepeneenheid.
De methodes van druk en afpersing in de buitenlandse politiek deden zich gevoelen in verschillende delen van de wereld. Er was openlijk geweld tegen Iran; acties van de VS in het gebied van de Perzische Golf waren een bedreiging voor de soevereiniteit niet alleen van dat land, maar van andere landen in het gebied evenzeer; en de opbouw van een militaire aanwezigheid van de VS in Oost-Afrika had een aanvang genomen.
De transactie van Camp David was in strijd met de belangen van de Arabische staten en deed afbreuk aan hun rechtvaardige verlangens en de onvervreemdbare rechten van het Arabische volk van Palestina. terwijl in het Verre Oosten de VS probeerden hun politieke en militaire positie te versterken en militaristische tendensen in bepaalde Japanse kringen aanstookten.
De VS, waarvan zich nog steeds troepen in Zuid-Korea bevonden, deelden met het marionetten-regime in Seoel de verantwoordelijkheid voor het feit, dat het Koreaanse vraagstuk nog steeds niet was opgelost.
De VS droegen hiermee bij aan de destabilisatie van de toestand in Zuidoost-Azië en spanden samen met de hegemonisten in Peking, die voortgingen met hun militaire demonstraties aan de Sino-Vietnamese grens en provocaties tegen Laos en Kampuchea ensceneerden.
In de afgelopen jaren hadden de VS en sommige andere Westerse landen steeds vaker hun toevlucht genomen tot het spelen van de ,,Chinese kaart" om tot hun eigen voordeel gebruik te maken van de grote-mogendheidambitie van Peking. Door toenadering te zoeken met die landen streefde Peking er naar hen op het spoor te zetten van de koude oorlog en confrontatie met de SU. Dat spel was gevaarlijk voor de zaak van de vrede.
Alleen onnozele mensen konden acht slaan op ongefundeerde beweringen als zou de verslechtering van de situatie in de wereld veroorzaakt zijn door de tijdelijke inzet van een beperkt militair Sowjet-contingent in Afghanistan, een stap, die was ondernomen om het Afghaanse volk te helpen bij het beschermen van de soevereiniteit van hun land en het afweren van gewa-

De delegatie van Saint-Vincent en de Grenadinen, aangevoerd door minister-president Robert M. Cato, op weg naar haar zetels in de zaal van de Algemene Vergadering, nadat her land als 154ste lid tot de Verenigde Naties was toegelaten.

pende invallen van buitenaf, alsmede om het opkomen van een directe bedreiging van de veiligheid van de SU aan haar zuidelijke grens te voorkomen.
Die hulp was gegeven in antwoord op herhaalde verzoeken van de regering van Afghanistan en was volledig in overeenstemming met het Sowjet-Afghaanse verdrag van 1978 en het Handvest van de Verenigde Naties. Nu de situatie in Afghanistan zich geleidelijk aan in de richting van een normalisering ontwikkelde, waren enkele Sowjet-eenheden weer naar huis teruggekeerd, in overleg met de Afghaanse regering.
Zo nu en dan kon men personen zich horen uitspreken ten gunste van een volledige terugtrekking van het Soujet-contingent. De SU zal haar contingent terugtrekken in overleg met de regering van Afghanistan zodra de redenen, die de inzet van dat contingent nodig hadden gemaakt, waren verdwenen, maar niet eerder.
De bewering. die te pas en te onpas verbreid werd in bepaalde Westerse landen, dat de SU haar militaire macht aan het opbouwen was op een schaal, die haar defensievereisten te boven ging, was ook duidelijk vals. De SU geloofde, dat de strategische gelijkheid van militair vermogen in de wereld voldoende was om haar eigen veiligheid en die van haar bondgenoten te beschermen.
In Centraal Europa had de SU. anders dan de NAVO-landen, lange tijd geen soldaat. tank of vliegtuig aan haar troepen toegevoegd.
Het moest echter goed begrepen worden, dat de SU en de Warschaupactstaten niet zouden toestaan, dat de militair-strategische balans, die zij tussen hen en de NAVO hadden bereikt, zou worden verstoord. Vreedzaamheid was een inherente trek van de buitenlandse politiek van het socialisme.
De SU stelde voor op de agenda van de lopende AV een punt te plaatsen onder het hoofd „Bepaalde urgente maatregelen voor het verminderen van het oorlogsgevaar" en zij diende een daarop betrekking hebbende ontwerp-resolutie in. Voorgesteld werd in de naaste toekomst de volgende maatregelen te nemen:
In de eerste plaats zou het voor de lidstaten van militaire bondgenootschappen een belangrijke stap zijn om af te zien van uitbreiding van bestaande militair-politieke groeperingen door toelating van nieuwe leden en voor staten, die geen lid zijn van dergelijke groeperingen om af te zien van een toekomstig lidmaatschap.
Alle staten, zonder uitzondering, zouden enige actie moeten nalaten, die zou kunnen leiden tot de instelling van nieuwe militaire bondgenootschappen of tot het toekennen van militaire functies aan organisaties, die op het moment geen militaire functies hebben.
Daarnaast bleef volledig overeind het voorstel. dat herhaaldelijk gedaan was door de SU en de andere socialistische staten om het Warschaupact te ontbinden, als tegelijkertijd de NAVO zou worden opgeheven en om als eerste stap in die richting de militaire organisaties van die allianties te elimineren, te beginnen met een wederzijdse vermindering van hun militaire activiteiten.
In de tweede plaats was het van essentieel belang, dat alle staten, in de eerste plaats de permanente leden van de Veiligheidsraad en de landen, die met deze militaire verdragen onderhielden, het op zichzouden nemen om vanaf een bepaalde datum – zeg 1 jan. 1981 – niet langer hun bewapende troepen en conventionele bewapening te vermeerderen als een eerste stap in de richting van een vermindering ervan later.
Ten derde, uitgaande van de veronderstelling, dat het snel afsluitenvan een geëigende conventie. met de deelname er aan van alle nucleaire en niet-nucleaire staten, het beste zou dienen orn veiligheidsgaranties voor niet-nucleaire staten te versterken, was de SU bereid ook andere mogelijke oplossingen voor dat probleem in overweging te nemen, aangenomen, dat ook de andere nucleaire staten een dergelijke benadering zouden aannemen.
De SU deed een beroep op alle nucleaire staten om identieke en plechtige verklaringen af te leggen m.b.t. het niet gebruiken van nucleaire wapens tegen niet-nucleaire staten, die geen nucleaire wapens op hun grondgebied hebben. Tezelfdertijd bevestigde de SU nogmaals. dat zij nooit nucleaire wapens tegen die landen zou gebruiken, die zouden afzien van de produktie en verwerving van dergelijke wapens en die deze niet op hun grondgebied hadden.
Ten vierde was de SU ervan overtuigd, dat als de VS en Engeland ook een dergelijke bereidheid aan de dag legden, het zeer wel realistisch was te verwachten, dat binnen korte tijd een succesvolle uitwerking van een internationaal verdrag over het volledige en algemene verbod op proeven met kernwapens kon worden verwacht.

De SU stelde voor, dat alle nucleaire mogendheden zich bereid verklaarden om van alle kernexplosies af te zien, binnen een periode van een jaar, te beginnen op een onderling overeen te komen datum. Het punt was om een moratorium van een jaar in te stellen. waarbinnen aan een radicalere oplossing gewerkt kon worden.
De SU beschouwde het noodzakelijk om de VN-beslissingen in herinnering te roepen, die nog niet waren uitgevoerd - voorstellen, gedaan door de SU en andere landen. Tot dat doel legde de SU de lopende AV een memorandum voor met de titel „Voor vrede en ontwapening, voor internationale veiligheidsgaranties".
De SU was bereid het SALT-11-verdrag te ratificeren en zich aan de bepalingen ervan te houden. Zij was ook van plan deel te nemen aan onderhandelingen over een verdere beperking en vermindering van strategische wapens. onder strikte handhaving van het principe van gelijkheid en gelijke veiligheid. Echter. hoewel het verdrag nog niet eens van kracht geworden was, legde men er van Amerikaanse zijde al een bom onder in de vorm van een plan. waarvan de uitvoering de mogelijkheid zou openen om een groot aantal strategische kernraketten van passende verificatie uit te sluiten.
De SU was volledig voorctander van het handhaven van de Conventie over het verbod van bacteriologische wapens Zij was ook voorstander van he? aannemen van additionele maatregelen om het afsluiten te verzekeren var: een internationale overeenkomst. waaronder de ontwikkeling van nieuwe soorten en systemen van massadestructiewapens zou worden verboden, alsmede van het afsluiten. waar nodig, van soeciale overeenkomsten m.b.t. individuele types van dergelijke wapens

De positie van de SU. die in het verleden verklaard had, dat zij niet met de produktie van het neutronenwapen zou beginnen, tenzij de VS dat zouden doen, bleef geldig, en had ook betrekking op de mogelijke opkomst van dergelijke wapens in andere staten.
De SU streefde er naar een continue voortgang te verzekeren van het proces, dat met de Europese conferentie begonnen was, alsmede van de toepassing van alle bepalingen en principes van de Slotakte. die door dat forum was aangenomen. Het houden van een conferentie over militaire ontspanning en ontwapening in Europa was een zaak van het allergrootste belang. Gromyko hoopte, dat alle betrokken staten zouden bijdragen aan de verwerkelijking van dat idee.
Het probleem van het verminderen van de spanningen in de Indische Oceaan was van groeiende betekenis. De SU had steeds het initiatiefvan de kuststaten gesteund om de Indische Oceaan tot vredeszone te maken. Met het doel om dat initiatief toe te passen zou de SU met alle betrokken staten blijven samenwerken. o.m. op de internationale conferentie over de Indische Oceaan, die voor 1981 op het programma stond.
De Warschaupactstaten waren voorstander van discussie, binnen het kader van de Verenigde Naties. over de kwestie van het beperken en verminderen van het niveau van de militaire aanwezigheid en militaire activiteiten in de Atlantische of Stille Oceaan, in de Middellandse Zee of de Perzische Golf. Overeenkomsten op dat gebied zouden de belangen van vrede en stabilisering van de internationale sitiiatie dienen.
De SU geloofde. dat grondige voorbereidingen getroffen zouden moeten worden voor de bijzondere zitting van de AV gewijd aan ontwapening in 1982. Die zitting zou gevolgd moeten worden door een wereldconferentie over ontwapening.
De VN-verklaring over het toekennen van onafhankelijkheid aan koloniale landen en volken diende te worden toegepast. De SU verwelkomde dit jaar de opkomst van nieuwe onafhankelijke staten.

Geen verantwoordelijke politicus in de wereld kon onverschillig blijven over de koers. gevolgd door die leden in wier politiek de oorlogscultus een beheersende factor aan het worden was. In de atmosfeer van een militaristische razernij, die de laatste tijd in de VS zo wijd verspreid geraakt was, was er steeds minder ruimte voor een degelijke en sobere inschatting van de situatie in de wereld en voor weloverwogen conclusies voor het voeren van beleid. De Verenigde Naties zouden er goed aan doen een ferme waarschuwing te doen uitgaan naar hen, die streefden naar een gevaarlijke aanscherping van spanning en oorlogshysterie.

WEST-EUROPA

NEDERLAND

MINIMUM(JEUGD-)LOON PER 1 JULI 1981

Het wettelijk minimumloon wordt per 1 juli 1981 verhoogd met 2,3%. In deze verhoging is het gedeelte a 1 3% van de verhoging van 1 januari jl., dat naar 1 juli werd uitgesteld inbegrepen. De verhoging draagt een tijdelijk karakter, en is naast de genoemde 1,3% gebaseerd op een geraamde loonontwikkeling van ca. 1% in het eerste halve jaar van 1981.

Voor een werknemer van 23 jaar of ouder bedraagt het minimumloon met ingang van 1 juli,

f 1.925,30 bruto per maand
f 444.30 bruto per week
f 88,86 bruto per dag.

De minimumjeugdlonen bedragen vanaf **1 juli 1981:**

voor	percentage van het minimumloon	per maand	per week
22-jarigen	90	f 1.732,80	f 399,90
21-jarigen	80	f 1.540,20	f 355,40
20-jarigen	70	f 1.347,70	f 311,00
19-jarigen	60	f 1.155,20	f 266,60
18-jarigen	52½	f 1.010,80	f 233,30
17-jarigen	45	f 866,40	f 199,90
16-jarigen	40	f 770,10	f 177,70

Voor een 16-jarige bedraagt het minimumjeugdloon bij twee dagen partiële leerplicht en een werkweek van 3 dagen f 462.06 per maand (was f 451,80) en f 106,62 per week (was f 104.28). In geval van een 15-jarige werknemer bedraagt het minimumloon bij een volledige werkweek f 673.90 per maand (was f 658,801 en f 155,50 per week (was f 152.00).

In afwijking van het bovenstaande behouden jeugdige werknemers die reeds op 31 december 1980 op arbeidsovereenkomst werkzaam waren. bij een volledige dienstbetrekking aanspraak op tenminste de volgende bedragen. totdat voor hen de bovengenoemde bedragen hoger uitkomen.

leeftijd op 31 december 1980	bruto minimumloon bij een volledige dienstbetrekking per maand	per week
22 jaar	f 1.723,20	1397.70
21 jaar	f 1.583,50	f 365,40
20 jaar	J 1.443,70	f 333,20
19 jaar	f 1.304.00	f 300,90
18 jaar	f 1.164,30	f 268,70
17 jaar	f 1.024,60	f 236.40
16 jaar	f 884,90	f 204.20

en ingeval het een op 31 december 1980 15-jarige werknemer betreft op de bedragen van respectievelijk f 745,20 en f 172,00.
(Ministerie van sociale zaken) (Vor. ber. pag. 134 1 e.v.)

DE SOCIALE VERZEKERINGEN PER 1 JULI 1981

De bedragen van de uitkeringen, daglonen en de premiepercentages voor de sociale verzekeringen per 1 juli 1981 zijn in dit overzicht vermeld.

A.O.W en A.W.W.

Met ingang van 1 juli 1981 gaan de uitkeringen krachtens de Algemene Ouderdomswet en de Algemene Weduwen- en Wezenwet als volgt omhoog:

	bruto maanduitkering	bruto vakantie-uitkering per maand
A.O.W.		
Gehuwde bejaarden	van f 1.478,10 tot f 1.482,22	f 100,28
Ongehuwde bejaarden	van f 1028.76 tot f 1.031,91	f 70.20
A.W.W.		
Weduwen met kinderen	van f 1.478,10 tot f 1.482,22	f 100,28
Weduwen zonder kinderen	van f 1.028,76 tot f 1.031.91	f 70.20
Wezen tot 10 jaar	van f 329,20 tot f 330,21	f 22.46
Wezen van 10 tot 16 jaar	van f 493,80 tot f 495,32	f 33.70
Wezen van 16 tot 27 jaar	van f 658,41 tot f 660,42	f 44,93

Uitgangspunt voor deze verhoging is de zgn. netto-netto-koppeling. Hierbij is het netto A.O.W.-pensioen per maand voor een echtpaar – dat is het bruto A.O.W.-pensioen verminderd met de daarop in te houden loonbelasting en de premie voor de laagste klasse van de ziekenfondsverzekering voor bejaarden – gelijk aan het netto minimumloon. Deze netto-netto-koppeling geldt ook voor de vakantie-uitkering.
Voorts bedraagt het netto A.O.W.-pensioen voor een alleenstaande 70% van dat van een echtpaar.
Opgemerkt wordt dat ook de inhoudingen (loonbelasting, eventueel ziekenfondspremie en A.W.B.Z.-bijdrage) wijzigen. De berekening van het netto-bedrag wordt vermeld op het betalingsstuk.

Algemene Arbeidsongeschiktheidswet **(A.A.W.)**

Voor de vaststelling van de A.A.W.-grondslagen is evenals voor de andere sociale uitkeringen de zgn. netto-netto-koppeling tot uitgangspunt genomen.
Deze grondslagen bedragen per 1 juli 1981:

Individuele grondslag

voor 21-Jarigen en ouder	f 70,99
voor 20-jarigen	f 62,74
voor 19-jarigen	f 54,51
voor 18-jarigen	f 45,71

Grondslagen voor gehuwden met inkomsten van henzelf of van echtgenoot

tot 15% van de grondslag	f 100,71
tot 30% van de grondslag	f 83,17

Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering **(W.A.O.)** en Wet Werkloosheidsvoorziening **(W.W.V.)**

Op grond van het in de wet neergelegde aanpassingsmechanisme zouden de daglonen ingevolge de W.A.O. en W.W.V. per I juli 1981 dienen te worden aangepast aan de ontwikkeling van de lonen in de periode 31 okt. 1980 t/m 30 april 1981. Enige bijzondere omstandigheden zijn er echter de oorzaak van dat de bedoelde ontwikkeling achter blijft bij de feitelijke loonontwikkeling. Zonder bijzondere maatregelen zou dit leiden tot een onevenwichtige ontwikkeling van de inkomenspositie van de niet-actieven ten opzichte van de actieven.
Om de inkomenspositie van de niet-actieven meer in de pas te laten lopen met die van de actieven zullen de W.A.O.- en W.W.V.-daglonen met ingang van 1 juli 1981 tijdelijk bijzonder worden verhoogd en wel zodanig dat deze verhoging naar raming overeenstemt met die welke zou hebben plaatsgevonden indien vorenbedoelde bijzondere omstandigheden niet zouden zijn opgetreden. Dezeverhoging wordt geraamd op 1%.
Als gevolg van de bijzondere maatregel die per 1 januari jl. is getroffen en waarbij een deel van de verhoging per die datum werd doorgeschoven naar 1 juli, is de uiteindelijke verhoging van de W.A.O.- en W.W.V.-daglonen afhankelijk van de ingangsdatum van de uitkering.
Voor de verhoging per 1 juli 1981 wordt onderscheid gemaakt tussen uitkeringen die zijn ingegaan:

a. vóór 1 juli 1980;
b. na 30 juni 1980 doch vóór 1 januari 1981;
c. op of na 1 januari 1981.

De daglonen van de onder a genoemde uitkeringen worden, rekening houdend met het feit dat bij de aanpassing van die daglonen per l januari jl. 1,29% werd doorgeschoven naar 1 juli 1981, verhoogd met 2,3%.
De daglonen van de onder b genoemde uitkeringen worden, eveneens rekening houdend met het feit dat voor deze groep daglonen bij de aanpassing per 1 januari jl. f 1,61 werd doorgeschoven naar 1 juli 1981, verhoogd met 1% plus f 1,61.
Voor de daglonen van de onder c genoemde uitkeringen bestaat geen tegoed van de voorgaande aanpassing in verband waarmee deze daglonen worden verhoogd met 1%.

Minimum-daglonen werknemers voorzieningen

De minimumdaglonen in de W.A.O., de W.W. en de W.W.V. komen per 1 juli 1981 als volgt te luiden:

W.A.O.	f 115,45 (incl. de koopkrachttoeslag)
W.W.	f 119,29
W.W.V.	f 125,77 (incl. de koopkrachttoeslag)

Bij de vaststelling van de minimumdaglonen is uitgegaan van de koppeling aan het netto-minimumloon. In het minimum W.A.O.- en W.W.V.-dagloon is sedert 1 jan. 1980 een tijdelijke, in de tijd af te bouwen, koopkrachttoeslag begrepen.

PREMIEPERCENTAGE PER 1 JULI *1981*

	totaal	werkg.	werkn.	rijk	opslag. premie	maximum waarover premie wordt geheven
A.O.W.[4])	10,85[2])		10,85[2])			f 48.750 p.j.
A.W.W.	*1.25*		*1.25*			id
A.W.B.Z.	3,05	3,05			25,2[2])	id.
A.K.W.[3])	*1.9*	*1.9*			*5*	id
A.A.W.	*4.95*	4,95			40,9[2])	id.
W.A.O.[4])	18,35	7,95	10,40			*f 243.-* p.d.
W.W. (gem.)[5])	*3,3*	*0.775*	*1.775*	*0.75*		*f 243.--* p.d.
Z.F.W.	8,6	*4.3*	*4.3*			*f 138.—* p.d.[6])
Z.W. (gem.)	*7.3*	6,3	*1.0*			*f 243,–* p.d.

[1]) Opslag in procenten van de premie A.O.W. en A.W.W.

[2]) Genoemde premiepercentages gelden van *1* juli *1981* af. Het gemiddelde percentage voor het gehele kalenderjaar *1981* bedraagt voor de A.O.W. 10,6, de A.W.B.Z. 25,75, de A.K.W. 16,05 en de A.A.W. 41,8.

[3]) Voor zelfstandigen. die recht op kinderbijslag hebben bedraagt de opslagpremie per *I* juli *1981* 10,6. De gemiddelde opslagpremie voor het gehele kalenderjaar *1981* bedraagt voor deze zelfstandigen 10,8.

[4]) De franchise of premie-vrije voet bedraagt *f* 74,— per dag.

[5]) De gemiddelde wachtgeldpremie is gesteld op 0,8%, waarvan ten laste van

werkgever	werknemer	rijk
0,4	0,4	—

De werkloosheidspremie is vastgesteld op 2,5% waarvan ten laste van

werkgever	werknemer	rijk
0,375	*1.375*	0,75

[6]) De loongrens voor dc verplichte verzekering Z F.W. bedraagt f 42.300.—

Kinderbijslagen
De kinderbijslagen bedragen met ingang van *1* juli *1981* per kwartaal voor.

Eerste kind geboren na *1* januari *1979*	*f 137.--*	ongewijzigd
Eerste kind geboren in *'78* of 3 jaar of ouder	f *274.—*	ongewijzigd
Tweede en derde kind	van *f 436.—* tot	f 445,—
Vierde en vijfde kind	van *f 527,—* tot	*f* 538,—
Zesde en zevende kind	van f *581,—* tot	*f* 593.—
Achtste en volgende kinderen	van f *640.—* tot	*f* 654.—

Deze toeslag bedraagt per 1 juli *1981* voor het minimum W.A.O.-dagloon f 0,80 en voor het minimum W.W.V.- dagloon f 0,98.

Maximum-uitkeringsdagloon werknemersverzekeringen

Het maximum-dagloon, waarnaar de uitkeringen ingevolge de W.A.O., de Z.W., de W.W. en de W.W.V. worden berekend, bedraagt per *I* juli 1981 *f* 245,51

Toeslag in verband met de vereveningsbijdrage

Op de uitkeringen ingevolge de W.A.O. en W.W.V., welke vóór *1* jan. *1980* zijn ingegaan, zal de toeslag, die inverband met de op de bovengenoemde datum ingevoerde zgn. vereveningsbijdrage wordt gegeven, worden gecontinueerd.

De uitbetaling

De nieuwe uitkeringsbedragen ingevolge de A.O.W. en de A.W..W. zullen met ingang van de uitbetaling over de maand juli *1981* worden uitgekeerd. De vakantie-uitkering wordt in de regel in de maand mei betaalbaar gesteld. De uitkeringen ingevolge de A.O.W. en de A.W.W. worden door de Sociale Verzekeringsbank uitbetaald.
De uitbetaling van de kinderbijslagen door de Raden van Arbeid vindt plaats na afloop van het desbetreffende kwartaal. De verhoogde kinderbijslagen zullen dus vanaf *1* okt. 1981 betaalbaar worden gesteld.
De uitbetaling van de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen volgens de nieuwe wettelijke bepalingen door het Gemeenschappelijk Administratiekantoor of de bedrijfsvereniging zal in het algemeen in de maand juli *1981* plaatsvinden.

Ziekenfondsverzekering voor bejaarden en vrijwillig verzekerden

I. Bejaardenziekenfondsverzekering

Met ingang van *I* juli *1981* zal de toelatingsgrens voor de bejaardenziekenfondsverzekering worden vastgesteld op *f* 22.823,64. De verzekerden in de bejaardenverzekering zullen vanaf die datum de volgende premies veschuldigd zijn:

Ongehuwden

Inkomensklasse (inkomen in *1981)*	maandpremie
Tot f 18.226,64	f 29,80
f 18.226,64 – *f* 18.666,64	*f* 59,50
f 18.666,64 – *f* 19.108,64	*f* 89,10
f 19.108,64 – *f* 22.823,64	*f* 118,70

Gehuwden

Inkomensklasse	maandpremie
Tot f 18.226,64	f 29,80
f 18.226,64 – *f* 18.666,64	*f 59.50*
f 18.666,64 – *f 19* 108,64	*f 89.10*
f 19 108,64 – *f* 20.966,64	*f* 118,70
f 20.966,64 – *f* 22.823.64	*f* 178.—

II. Reductieregeling vrijwillige ziekenfondsverzekering

a. Studerende en invalide kinderen (ongewijzigd)

Voor studerende, invalide dan wel de moeder vervangende kinderen tussen *16* en *27* jaar zal een premie verschuldigd zijn van f 68,60 per maand.

b. Gehuwden jonger dan 65 *jaar* (ongewijzigd)

Hier te lande wonende gehuwde verzekerden met een inkomen dat in *1980* niet hoger was dan f 28.200,—zullen de volgende premies verschuldigd zijn (tenzij de premie van het fonds lager is):

Inkomensklasse (inkomen in *19801*	maandpremie
Tot *f 22 250,—*	*f 137,-* (*f* 68,60 *p* p)
f 22 250,— – f 25 225,—	*f* 220,60 (*f* 110,30 p p)
f *25 225,-- – f 28 200,–*	*f 256.20* (*f 128.10* p p)

c. *Premiereductieregeling* voor gehuwde bejaarden *in* de *vrijwillige* verzekerzng

Hier te lande wonende gehuwde bejaarden in de vrijwillige verzekering met een inkomen dat niet hoger is dan f 29.659,44, zullen de volgende premies verschuldigd zijn (tenzij de premie van het fonds lager is):

Inkomensklasse (inkomen in *1981)*	maandpremie
f 22.823,64 – *f* 26.241,54	*f* 220,60 (*f* 110,30 p.p.)
f 26.241,54 – *f* 29.659,44	*f* 256,20 (*f* 128,10 p.p.)

d. Premiereductteregeling *in* de vrijwillige ziekenfondsverzekering voor *ongehuwden* met een A.A.W.-uitkering

Voor verzekerden die niet gehuwd zijn en recht hebben op een uitkering krachtens de Algemene Arbeidsongeschiktheidswet, berekend naar een arbeidsongeschiktheid van 80% of meer en die niet ten laste van de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten worden verpleegd in een (voorlopig) erkende inrichting of een tehuis, geldt een premiereductie indien het inkomen in *1981* niet meer bedraagt dan f *16.100.--*.

De premies zijn aldus:

voor ongehuwden beneden *35* jaar	f 68,60
voor ongehuwden boven *35* jaar	f 110,30

III. Eigen bijdrage in het kader van de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten

Met ingang van *1* juli *1981* gelden de volgende bedragen:

Ongehuwden
Het minimaal ter vrije besteding overblijvende bedrag blijft *f* 275,10 per maand.
De maximale eigen bijdrage wordt verhoogd tot f 731,91 per maand.

Gehuwden
Het minimaal ter vrije besteding overblijvende bedrag blijft f 550,20 per maand.
De maximale eigen bijdrage wordt verhoogd tot *f 875.62* per maand.
Voor de bepaling van het inkomen waarop de bijdrage van toepassing is blijft voor de ongehuwde een bedrag van f 58,27 per maand buiten beschouwing en voor de gehuwde een bedrag van *f* 83,24 per maand. (Ministerie van sociale zaken)

(Vor ber. pag. 10/2 e.v.)

BELGIË

VERHOGING INDIRECTE BELASTINGEN

De regering heeft op 5 juni beslist een aantal indirecte belastingen m.i.v. 1 juli te verhogen. De nieuwe inkomsten moeten de minder-opbrengst compenseren, veroorzaakt door de verlaging met een vierde (**30** mrd fr.) van de werkgeversbijdrage voor handenarbeid in industrie en handel, waartoe werd besloten in het kader van het z.g.

Maribel-plan, waarmee het kabinet de werkgelegenheid wil stabiliseren en bevorderen.

In het stelsel van de BTW, de accijnzen en de weeldebelastingen zijn volgende wijzigingen aangebracht:

1. De algemene BTW-voet van 16% wordt op 17% gebracht, maar de BTW-teruggave voor de bouwsector wordt van 10 naar 11% opgetrokken.

2. Hotelkamers: de BTW wordt van 16 naar 6% teruggebracht.

3. Benzine: plus 1,25 fr. per liter, waarvan 1 fr. accijns.

4. Dieselolie: plus 1 fr. per liter, waarvan 0,80 fr. accijns.

5. LPG-vervoer: plus 2,50 fr. per liter, waarvan 2 fr. accijns.

6. Sigaretten: plus 2 fr. waarvan 1,90 fr. accijns. In totaal bedraagt de prijsverhoging 4 fr. want de producenten vroegen onlangs 2 fr. meer en hebben die verhoging gekregen.

7. Alcohol: plus 49 fr. per fles van 0,70 liter van 40 graden, waarvan 39 fr. accijns.

8. Bier: plus 0,64 fr. per glas, waarvan 0,50 fr. accijns.

9. Water en limonade: plus 1,17 fr. per liter, waarvan 1 fr. accijns.

10. Vruchtensap: de BTW wordt van 16 op 25% gebracht.

11. Koffie: de accijns wordt met 10 fr. per kilo verhoogd.

12. Lichaamsverzorging (kapper, manicure, pedicure enz.): de BTW wordt van 16 op 25% gebracht.

13. Kunstbloemen: de BTW wordt van 16 op 25% gebracht.

14. Verhuur van personenwagens zonder bestuurder: de BTW wordt van 16 tot 25% gebracht.

15. De weeldebelasting wordt van 5 op 10% gebracht voor:
- bijouterieën, juwelen en edelsmeedwerk;
- uurwerken waarvan de kast geheel of gedeeltelijk is samengesteld uit edele metalen of uit een legering met zulke metalen;
- kleding in luxe bontwerk (sabelmarter, chinchilla, luipaard, ocelot, hermelijn, jaguar, jachtluipaard enz.);
- parfumerie, toiletartikelen en cosmetica, verpakt voor kleinhandel;
- wapens voor de jacht, de zelfverdediging en de schietsport.

16. Een bijzondere weeldebelasting van 10% wordt ingevoerd voor:
- jachten en plezierboten waarvoor een erkenningsbrief vereist is;
- autovoertuigen voor het vervoer op de weg van personen en uitgerust met een motor met een cilinderinhoud van meer dan 2.500 cc of met een cilinderinhoud van meer dan 1.950 cc maar met een motorvermogen van meer dan 116 KW.

17. Een bijzondere weeldebelasting van 5% wordt ingevoerd voor radio- en tv-toestellen, hi-fi-ketens, platenspelers, band- en cassetterecorders, videofoonketens, zend- en ontvangtoestellen voor radioamateurs, radiofoontoestellen B 27, telebediening.

Een aantal BTW-verhogingen kunnen slechts na een wetswijziging worden doorgevoerd. De onmiddellijke weerslag van de verhogingen op de index zou op 1 juli 0,7% bedragen.

PROGRAMMAWET

De Kamer keurde op 28 mei, meerderheid tegen oppositie, het ontwerp van programmawet bij de rijksbegroting 1981 goed. Het ontwerp omvat allerhande maatregelen, waarvan de meeste werden vastgelegd in het z.g. vastenplan dat op het regeringsconclaaf van 22 maart werd aangenomen (vor. ber. pag. 226/3).
De wet heeft o.m. betrekking op een toelagevermindering voor de ziekenhuizen, de oprichting van een fonds voor het financieel evenwicht onder de sectoren van de sociale zekerheid, de aftopping van de hoge pensioenen en een beperking van de pensioencumulatie, de verplichte uitbetaling van de ambtenarensalarissen via een girorekening, de inkrimping van de toelagen aan de universiteiten, vooral wat de buitenlandse studenten betreft, de invoering van het stelsel van de z.g. budgettaire enveloppen, de beperking van de splitsing en de decumulatie van de inkomsten van echtgenoten.
De wet omvat voorts ook talrijke maatregelen ter bevordering van de investeringen en het herstel van het bedrijfsleven, de aanmoediging van de tewerkstelling in de kleine en middelgrote ondernemingen, de aanpassing van de solidariteitsbijdragen enz. Het geheel zou betrekking hebben op besparingen ten bedrage van 30 mrd fr.

REGERING TEGEN NIEUWE KERNCENTRALES

Minister van economische zaken Claes heeft op 10 juni in de Kamer medegedeeld, dat hij de vertegenwoordigers van de regering in het controlecomité voor elektriciteit en gas en in het nationaal comité voor energie de opdracht heeft gegeven gebruik te maken van hun vetorecht m.b.t. het plan om twee nieuwe kerncentrales te bouwen. Volgens Claes blijft het moratorium i.v.m. de bouw van kerncentrales van kracht, zolang het parlement na een debat ten gronde over het energiebeleid geen uitspraak heeft gedaan over het verdere uitbreidingsplan inzake kernenergie. De minister verwees verder naar het uitblijven van nadere inlichtingen betreffende de eventuele vestigingsplaats van de kerncentales en betreffende mogelijke varianten voor energieproduktie.
De elektriciteitsbedrijven staan de oprichting van twee kerncentrales tegen 1990 voor.

NOORD-AMERIKA

VERENIGDE STATEN

VERHOUDING VS–SU

Op het „vredesoffensief" van de Sowjet-Unie dat was ingezet vanaf het 26ste partijcongres van de Communistische Partij van de Sowjet-Unie (CPSU) (pag. 145 e.v.), werd in Washington geïnteresseerd, maar koel gereageerd (zie pag. 146/2 e.v.: eerste buitenlandse reacties; pag. 175/2 e.v.: dialoog over eventuele top; pag. 185/1 e.v.: brieven Brezjnew aan Westerse regeringsleiders).
Medio maart overheersten vanuit de VS negatieve reacties: een spoedige totstandkoming van een Russisch–Amerikaanse ontmoeting werd onder de vigerende omstandigheden niet wenselijk geacht (pag. 185/3 e.v.); gezien de situatie in Polen, Afghanistan, Tsjaad en El Salvador beklemtoonde president Reagan dat hij het zinloos achtte op dat moment met de Sowjet-leiders rond de tafel te gaan zitten, „tenzij zij ons duidelijk maken dat er verandering komt in hun houding en activiteiten" (pag. 186/1 e.v.).

Opnieuw scherpe aanval op SU

Op 18 maart deed minister van buitenlandse zaken, Alexander Haig, opnieuw (zie ook hierna) een scherpe aanval op de politiek van de Sowjet-Unie, die qua gehalte aansloot bij de eerdere uitspraken van hemzelf en president Reagan uit januari (pag. 381/1 e.v.).
De minister verklaarde tijdens een hoorzitting van de commissie voor buitenlandse betrekkingen van het Huis van Afgevaardigden dat de Sowjet-Unie op filosofisch en praktisch gebied het terrorisme in de wereld aanwakkerden.
„Indien de Verenigde Staten dit terrorisme geen halt toeroepen, zullen wij morgen ermee binnen de eigen grenzen worden geconfronteerd," zei Haig, die Moskou al eerder van medeplichtigheid aan het terrorisme in de wereld had beschuldigd zonder daarvoor overigens steekhoudende bewijzen te hebben kunnen aanvoeren.
Haig: „De Russen onderhouden opleidingskampen in de Sowjet-Unie, in hun Oosteuropese satellieten en in Libië, waar letterlijk duizenden toekomstige terroristen uit de Derde Wereld worden getraind." Deze Russische medeplichtigheid zal volgens de Amerikaanse minister een diepgaande invloed hebben op de betrekkingen tussen de supermachten.

Alexander Haig richtte zijn nieuwe aanval op Moskou bij de verdediging van de f 15,9 mrd die

in het begrotingsjaar 1982 voor buitenlandse hulp is uitgetrokken, Hiervan bestaat *f* 9,7 mrd uit militaire hulp.
De minister betrok zijn beschuldiging over communistische medeplichtigheid aan terrorisme met name op de situatie in Midden-Amerika: „El Salvador is niet het enige doelwit. Wat wij waarnemen, is een operatie in vier fasen waarvan fase een al is voltooid – de overmeestering van Nicaragua. El Salvador is daarna aan de beurt, gevolgd door Honduras en Guatemala." Haig betoogde dat de pogingen tot communistische machtsovername gewoonlijk beginnen met het ontketenen van plaatselijke terroristische acties die door Moskou worden geleid. De Amerikaanse minister sprak in dit verband van een „hitlist" (dodenlijst) voor Centraal-Amerika.

Uitspraak over „*détente*" herroepen

Op 19 maart distantieerde het Witte Huis zich van de uitspraak van Richard Pipes, Sowjet-specialist in de Nationale Veiligheidsraad, die tegen persbureau Reuter had verklaard dat de détente „morsdood was".
Onderhandelingen met de Sowjet-Unie waren volgens hem zinloos, als Moskou geen eind maakte aan de „meest imperialistische expansie in de moderne geschiedenis".
Pipes was niet gemachtigd te spreken namens de regering en zijn uitspraken gaven niet het regeringsbeleid weer, aldus een woordvoerder van het Witte Huis. Het State Department liet hetzelfde horen, terwijl een regeringsfunctionaris meende dat Pipes' uitspraak over de onvermijdelijke keus tussen Russische hervormingen en oorlog „dom" was.
Pipes had gesteld dat oorlog met de Sowjet-Unie onvermijdelijk was, tenzij Moskou haar regeringssysteem in Westerse zin zou hervormen en dat van onderhandelingen met de Sowjet-Unie onder de gegeven omstandigheden geen sprake kon zijn.

Kritiek op „Europees *pacifisme*"

Eind maart uitten minister van defensie, Caspar Weinberger, en Reagans adviseur voor nationale veiligheid, Richard Allen, kritiek op pacifisme in Europa. Weinberger herhaalde op 27 maart in iets milder bewoordingen hetgeen Richard Allen op 22 maart had gezegd. Deze hekelde de „uitgesproken pacifistische gevoelens" die in sommige landen van West-Europa de kop opstaken. Weinberger verklaarde te hopen dat pacifistische bewegingen niet de overhand zou krijgen in een regering omdat dit tot een buitengewoon en gevaarlijk naïef standpunt zou leiden.
Volgens Weinberger zouden kleine, maar krachtige pacifistische groepen, waarvan sommige politiek belangrijk zijn in West-Europa, deze regeringen kunnen beïnvloeden om hun banden met de NAVO te verzwakken. „De Westerse regeringen bieden het hoofd aan die stituatie, maar sommige doen dit krachtiger dan andere." De Amerikaanse minister voegde er geruststellend aan toe dat hij niet het idee had dat Europa „verloren" was aan het pacifisme. Hij noemde geen namen van landen

Invloed „Polen" op Amerikaans–Russische besprekingen

De ontwikkelingen in Polen veroorzaakten eind maart in Washington een alarmstemming. Er was bezorgdheid over een mogelijke Sowjet-inval in Polen, die onder meer werd gevoed door het feit dat manœuvres van het Warschaupact niet volledig op 26 maart werden beëindigd. Namens president Reagan werd aan het adres van Moskou en de Poolse autoriteiten gewaarschuwd dat een actie van onderdrukking in Polen de betrekkingen tussen Oost en West voor geruime tijd nadelig zou kunnen beïnvloeden (zie ook pag. 39111 e.v.).
Minister van buitenlandse zaken Haig noemde de situatie in Polen „zeer gevaarlijk en zeer slecht".
Op 13 april liet minister van defensie Weinberger zich in scherpe bewoordingen uit over de relatie tussen overleg over bewapeningscontrole en de Russische militaire aanwezigheid bij Polen.
Volgens Weinberger kon er alleen sprake zijn van een geschikte atmosfeer voor overleg over bewapeningscontrole indien de Sowjet-strijdkrachten bij Polen zouden worden teruggebracht tot ongeveer de omvang die zij hadden toen de spanningen in Polen in 1980 losbarstten.
Op 15 april reageerde het ministerie van buitenlandse zaken in Washington sussend op Weinbergers opmerkingen.

Volgens een woordvoerder van het State Department, het ministerie van buitenlandse zaken, is er geen verandering gekomen in de Amerikaanse naleving van de NAVO-besluiten van december 1979 betreffende modernisering van de tactische kernwapens (TNF) in Europa en het beginnen van de bewapeningscontrolebesprekingen met Moskou. De voorbereidingen voor de stationering van Pershing- en kruisraketten in West-Europa zijn in volle gang. terwijl er met de bondgenoten druk wordt overlegd over de vraag hoe het gesprek over bewapeningscontrole op gang kan komen.
De woordvoerder gaf toe dat er nog geen datum voor hervatting van het bewapeningsoverleg met de Russen in Genève is vastgesteld. Maar het ministerie van buitenlandse zaken beklemtoonde dat het „ons vaste voornemen is om voort te gaan met besprekingen die tot onderhandelingen met de Russen zullen leiden".
Wel kan „TNF" volgens het State Department niet in een vacuüm worden bezien. De regering-Reagan blijft zich zorgen maken over de Sowjet-oogmerken tegenover Polen. Weliswaar zijn de spanningen in en rond Polen afgenomen. Maar het is duidelijk dat een Sowjet-interventie in dit land vernietigend zou kunnen werken voor welk bewapeningsoverleg dan ook, inclusief TNE', aldus het State Department

Uitbreiding strategie conventionele oorlogsvoering

Op 5 mei bevestigde minister Weinberger van defensie een bericht in The *New* York *Times* van 19 april waarin werd gemeld dat de VS werken aan een nieuwe oorlogstactiek, waarbij overal in de wereld een conventionele oorlog gevoerd moet kunnen worden om het hoofd te bieden aan expansionisme van de Sowjet-Unie.
De New Yorkse krant schreef dat Amerikaanse strijdkrachten zich moeten voorbereiden op een langdurige confrontatie met de Sowjet-Unie (de mogelijkheid van andere vijanden werd niet uitgesloten) op conventioneel militair gebied. Daartoe dienen de VS hun bestand aan manschappen uit ie breiden en transportfaciliteiten te verbeteren. De militaire hulp, vooral aan landen in het Midden-Oosten moet worden uitgebreid, met name aan Turkije, Egypte en Saoedi-Arabië.
Tegenover een gehoor van krante-eigenaars verklaarde minister Weinberger (5 mei) in Chicago:
„Als we waarde hechten aan onze vrijheid, moeten we bereid zijn ons te verdedigen, welke vorm en welk belang de oorlog ook heeft, en in elk gebied waar wij essentiële belangen hebben," aldus de minister op de bijeenkomst van de American Newspaper Publishers Association.
Hij liet duidelijk uitkomen dat de Amerikaanse regering de strategie die zich de laatste jaren heeft gericht op de verdediging van West-Europa belangrijk wil „uitbreiden". „Wij moeten voorbereid zijn op tegenaanvallen in andere streken en zwakheden van de agressor, waar die zich ook voordoen, uitbuiten. We moeten bereid zijn een conventionele oorlog te voeren die zich kan uitstrekken over vele delen van de wereld (. . .)." De minister zei dat de opvatting dat conventionele oorlogen niet lang duren uit de tijd is.

Weinberger zei verder te weten dat Amerika's bondgenoten „zeer onder de indruk" zijn van het voorbeeld dat president Reagan geeft door het besnoeien van de binnenlandse uitgaven en het verhogen van de militaire uitgaven. Hij riep de bondgenoten op de militaire uitgaven te verhogen.
Hij waarschuwde tegen eenzijdige wapenbeperking. Dit is de gevaarlijkste politiek die men kan bedrijven. Dergelijke beperkingen lokken expansionisme of onderwerping uit, aldus Weinberger.
Hij zei ten slotte te hopen dat het nucleaire evenwicht tussen de Sowjet-Unie en de VS zou kunnen worden gestabiliseerd door middel van wapenbeheersingsverdragen. Maar. aldus de minister, de militaire uitgaven van de Sowjet-Unie op het gebied van de strategische bewapening stegen steeds sneller in de perioden die met „ontspanning" werd aangeduid, nog sneller dan in de tijd van de koude oorlog.

In een toespraak tot hoofdredacteuren had minister van buitenlandse zaken, Haig, zich eind april opnieuw fel tegen Moskou gekeerd.
Hij noemde de Sowjet-Unie ,,de grootste bedreiging van de wereldvrede".
,,Laat ons duidelijk zijn", zo zei Haig. ,,het Russische gebruik van geweld als instrument van verandering vormt het grootste gevaar voor de wereldvrede. De idealer? en veiligheid van democratische maatschappijen liggen onder vuur".
Volgens Haig toont Moskou ,,een grote belangstelling voor conflict" in gebieden die gevoelig zijn voor het Westen. met inbegrip van ,,belangrijke zeepassages" – een kennelijke verwijzing naar de Perzische Golf. En ,,alleen de VS hebben de kracht om de Russen – en hun bondgenoten – ervan te overtuigen dat geweld hun zaak niet bevordert".
Aan de andere kant suggereerde Haig dat een wijziging in de door hem gesignaleerde Russische politiek kan leiden tot wapenbespekingen. ,,Constructiever gedrag van de Sowjet-Unie zal de basis verschaffen voor een produktievere Oost-Westdialoog."
De politiek van de regering-Reagan – herstel van Amerika's kracht en verbetering van de relaties met zijn bondgenoten – leverde volgens hem al de eerste vruchten op, en wel in Polen. Daar heeft Moskou naar zijn mening ,,zelfbeheersing" getoond in verband met de ,,saamhorigheid en vastbeslotenheid" van het NAVO-bondgenootschap.

Haigs uitspraak over Moskou's rol in het ,,wereld-terrorisme" werd herhaald door William Colby, ex-directeur van de Centrale Inlichtingendienst (CIA), die getuigde voor de nieuwe subcommissie van de Senaat voor veiligheid en terrorisme. De vorming van de subcommissie heeft bij liberale en linkse groepen angst gewekt voor herleving van het McCarthyisme in de VS. Wijlen senator Joseph McCarthy en de Huiscommissie voor on-Amerikaanse activiteiten hielden in de jaren vijftig een klopjacht op vermeende communisten.
De voorzitter van de nieuwe subcommissie, Jermiah Denton, legde op 24 april uit dat het zijn doel is steun te vinden voor Amerika's pogingen te antwoorden op de terroristische bedreiging.

Overleg Haig-Dobrynin

Op 26 mei heeft minister van buitenlandse zaken Haig een uur lang overleg gepleegd met de Russische ambassadeur in Washington, Dobrynin. Het gesprek betrof volgens het ministerie van buitenlandse zaken de confrontatie tussen Israël en Syrië in Libanon en de middellange-afstandsraketten in Europa.

Herstelde Reagan: einde communisme in aantocht

Op 17 mei hield president Reagan een rede voor de Notre-Dame-universiteit in South Bend, Indiana, zijn eerste optreden buiten Washington sedert de moordaanslag van 30 maart (zie pag. 22511 e.v.).

De president noemde het communisme een droevig hoofdstuk in de geschiedenis en *rei* dat het Westen het communisme zou overtreffen.

De president, die bij zijn bezoek aan de universiteit door een menigte van meer dan 10.000 mensen luid werd toegejuicht, verdedigde in zijn rede de Amerikaanse waarden en zei onder meer ,,De jaren die voor ons liggen zullen grote jaren zijn voor ons land voor de zaak van de vrijheid en voor de verspreiding van de beschaving Het Westen zal het communisme niet bedwingen, het zal het communisme overtreffen".

Reagan omschreef het communisme letterlijk als ,,een droevig, bizar hoofdstuk in de geschiedenis van de mensheid, waarvan de laatste bladzijde op dit ogenblik geschreven worden."

Reagan: S U wil VS vernietigen

Op 27 mei verklaarde president Reagan in een rede op de militaire academie van West Point dat de Russen van plan waren de VS te vernietigen. Hij beschreef de Sowjet-Unie als een natie van gevangenen, een macht met slechte bedoelingen, uit op de vernietiging van de VS.
NRC/H'blad (29-5-'81) schreef:

Reagans rede vormde een verdere bevestiging van de harde lijn die de nieuwe Amerikaanse regering tegenover Moskou volgt.

Gelukkig is de periode van zelftwgfel in Amerika over, aldus de president, die verder sprak over de noodzaak van een voortdurende militaire opbouw in de VS
,,Als er al verschil van mening mocht bestaan dan zal het over de vraag zijn welke nieuwe wapens wij willen, en niet over de vraag of wij van wapentuig zullen afzien in ruil voor verdragen en overeenkomsten"

Dit betekent volgens de Amerikaanse president overigens niet dat de VS niet zouden moeten streven naar onderhandelingen met de Sowjet-Unie er? naar wederziidse vermindering van kernwapens. Maar dit streven naar vrede zal gemakkelijker worden gemaakt als de VS vanuit een positie van militaire kracht kunnen opereren.

De president zei dat er in de VS een einde is gekomen aan een periode van hrt Vietnam syndroom tijdens welke herbewapening er militaire dienst een slechte reputatie hadden ,,Laten vriend en vijand zich bewust zijn van de geest die als een storm door ons land raast. want het betekent dat wij onze verantwoordelijkheid jegens de vrije wereld zullen nakomen"

Ten slotte sprak de president zich opnieuw uit voor een leger van vrijwilligers. Hogere salarissen en niet het opnieuw invoeren van de dienstplicht moeten de mankracht in de Amerikaanse strijdkrachten verbeteren, meende hij.
Raegans speech in West Point bevatte geen nieuwe elementen. De rede was een nieuwe getuigenis van de president om door middel van een ideologisch en politiek offensief de Sowjet-ambities een halt toe te roepen. Dit offensief moet volgens de nieuwe Amerikaanse regeerders vergezeld gaan van een indrukwekkende militaire opbouw in de VS. Opvallend is dat deze harde aanpak van Moskou door de regering-Reagan nog steeds niet door een behoorlijk uitgewerkte strategie wordt geschraagd.

Ook ruim vier maanden na zijn inauguratie heeft president Reagan het nog niet nodig gevonden om de buitenlandse politiek van de nieuwe regering te definiëren.
Zijn aanwezigheid eerder deze maand op de Notre-Dame-universiteit leek een uitstekende

Op 14 april sprak president Reagan (tweede van rechts), herstellende van de aanslag van 30 maart (pag. 225) in de privé-vertrekken van het Witte Huis met adviseurs James Baker en Edwin Meese (resp. eerste en tweede van links) en minister van defensie Caspar Weinberger (rechts). Op dc achtergrond vice-president George Bush.

gelegenheid voor Reagan om iets wezenlijks over zijn buitenlandse politiek te zeggen, maar hij liet het afweten. De beëdiging van militaire kadetten op West Point bood deze week een nieuwe kans, maar opnieuw beperkte Reagan zich tot het retorisch inkleuren van al eerder geformuleerde patriottische stellingnamen.
Regeringskringen geven toe dat nog altijd niet de laatste hand is gelegd aan een sluitend programma voor de betrekkingen die Washington met de Sowjet-Unie moet onderhouden. Een belangrijke oorzaak van deze vertraging is dat er binnen de regering-Reagan hardnekkige onenigheid bestaat over de vraag wanneer en hoe de dialoog met Moskou over bewapeningscontrole dient te worden hervat.
Intussen neemt hier bij een aantal experts binnen en buiten de regering de ongerustheid toe dat de agressieve houding van Washington tegenover de Sowjet-Unie gevaren in zich bergt die hier in officiële kring onvoldoende worden onderkend. Zo bestaat er groeiende twijfel of de Amerikaanse economie in staat zal zijn om een drastische verhoging van de defensie-uitgaven zonder schokken te absorberen.
Sommige critici vrezen hier dat het opschroeven van de Amerikaanse defensiebegroting toekomstig bewapeningsoverleg met de Russen steeds moeilijker zal maken. Volgens deze critici zal de nieuwe Amerikaanse koers op lange termijn het gevaar van een nucleaire confrontatie tussen de supermogendheden vergroten."

Hartman ambassadeur VS in Moskou

Op 4 juni werd Arthur Hartman, VS-ambassadeur in Parijs, benoemd tot ambassadeur van de VS in Moskou. De beroepsdiplomaat volgt in de Sowjet-Unie Thomas Watson op.

Hartman, afkomstig uit New York (geb. 12-3-1926) was sedert juni 1977 ambassadeur in Parijs. Hij studeerde rechten (Harvard) en diende van 1944-1946 bij de luchtmacht. Hij bekleedde tal van hoge regeringsfuncties: onder meer in Parijs (1948-1952) op economische missie, bij de NAVO in Brussel (1954-1955), bij de VS-ambassade in Saigon, Vietnam (1956-1958), op het ministerie van buitenlandse zaken in Washington (1958-1961), op de economische afdeling van de Amerikaanse ambassade in Londen (1963-1967) en opnieuw in Washington (1967-1972). Van 1972 tot 1974 was hij in Brussel belast met de leiding van de Amerikaanse missie bij de EG. Van 1974 tot 1977 was hij onderminister van buitenlandse zaken voor Europese aangelegenheden.
De oud-medewerker van ex-minister van buitenlandse zaken Henry Kissinger heeft in Europese diplomatieke kringen een uitstekende reputatie. Zijn benoeming werd door de FAZ (5-6-1981) een blijk van pragmatische politieke aanpak genoemd.

Hieronder volgt een vertaling van het artikel in de *FAZ* over de dialoog van de VS met Moskou, zoals die zich begin juni 1981 liet aanzien.

Westeuropese leiders, die vrezen dat Europa de dupe gaat worden van de verslechterende Amerikaans–Sowjetrussische relaties, vragen Washington vaak wanneer men met Moskou begint te onderhandelen. Helmut Schmidt heeft met Reagan gesproken en de nieuwe Franse minister van buitenlandse zaken Cheysson is in Washington bezig zich met het Amerikaanse denken vertrouwd te maken. Cheysson zal bemerken dat Reagan en zijn medewerkers Moskou wat in de wachtkamer laten zitten.
Een van de werkhypothesen van Washington is dat men er verstandig aan doet Moskou in twijfel te laten over de toekomstige Amerikaanse houding, vooral ten aanzien van zaken op strategisch terrein. Dit immers zou door het Kremlin worden opgevat als een bewijs van Amerikaanse vastbeslotenheid en dat zou het juiste tijdstip bieden voor een hervatting van de dialoog.
Reagan, Haig, Weinberger en Allen (hoofd van de NSC) zijn ervan overtuigd dat het hoog tijd is Moskou in te peperen dat geen straffeloze penetratie in randgebieden mogelijk is, en zij geloven dat dit mogelijk is zonder de centrale strategische relaties tussen de twee supermachten te raken.
Zij weigeren zich illusies te maken over détente, welke volgens hen het Westen strategisch heeft verzwakt en alleen de USSR voordeel heeft opgeleverd. Volgens hen is Moskou vastbesloten alle middelen aan te wenden tot uitbreiding van de Sowjetrussische heerschappij en blijft het streven naar een overwinning op het Westen. Zij zien een verkeerd begrepen wapenbeperking (vooral Carters SALT-II) als het grootste gevaar voor de veiligheid. Wapenbeperking moet, naar deze opvatting, niet met politiek worden verward en Washington zal het pas in latere besprekingen met Moskou tot een centraal punt maken.
Reagan heeft de Westeuropese bondgenoten beloofd nog in 1981 te beginnen met onderhandelingen met Moskou over beperking van de „Eurostrategische wapens", ter vervulling van het andere deel van het tweevoudige besluit van de NAVO.

In concreto zal dit als volgt geschieden. In september gaat Haig met zijn Sowjetrussische collega Gromyko praten over tijdstip en thema van de voortzetting van de onderhandelingen. In aansluiting daarop wordt Gromyko door Reagan zelf ontvangen. Dit alles in de veronderstelling dat er geen oorlog in het Midden-Oosten uitbreekt en dat Moskou niet in Polen ingrijpt.
Bij de bijeenkomst van de twee delegaties zal aan Amerikaanse zijde het woord worden gevoerd door generaal Rowny; Rowny is een van de vurigste tegenstanders van SALT-II in de huidige versie. Het staat nog niet vast (en het is zelfs vrijwel uitgesloten) dat Reagan de kwestie van de Eurostrategische wapens in samenhang met SALT zal laten behandelen. Evenmin is uitgemaakt welke concessies het Westen zal willen doen met betrekking tot de middellange-afstandkernwapens, als het erop aan komt. Leidende Amerikaanse functionarissen concludeerden dat de stationering van de 572 Pershing-II-raketten en kruisraketten een minimum is ter verdediging van West-Europa, gezien de reeds beschikbare Sowjetrussische SS-20-raketten en de Backfire-bommenwerper.
De Sowjet-Unie beschikt in Washington in de persoon van Dobrynin over een van haar meest ervaren diplomaten; hij houdt zich al sinds 1961 met de Amerikaanse politiek bezig. Maar Reagan en Haig hebben Dobrynins positie verzwakt, omdat hij volgens Reagans medewerkers vanwege zijn jovialiteit een illusie van veiligheid zou hebben gecreëerd.
Washington wil nu, na een pauze van zes maanden, zijn ambassadeur in Parijs, Arthur Hartman, naar Moskou sturen. Hartman is een van de beste Amerikaanse carrièrediplomaten. Hij heeft ervaring op economisch terrein, was als diplomaat bij de Europese Gemeenschappen te Brussel geaccrediteerd en is voorts jarenlang een gewaardeerd chef geweest van de Europese afdeling van het State Department. Hartman, wiens benoeming tot ambassadeur in Moskou nog door de Senaat moet worden bekrachtigd, was evenals Haig, Stoessel en Eagleburger een nauw medewerker van Kissinger.
Hartmans nominatie bevestigt dat Reagan de dialoog met Moskou pragmatisch wil voeren. Als Hartman directe toegang zou krijgen tot het Kremlin en niet zou worden lamgelegd door diplomatieke contacten via een over Dobrynin lopend nevenkanaal, dan zou dit het begin van een Amerikaans–Sowjetrussische dialoog kunnen zijn, waarbij de afstand die Reagan tot dusver tot Moskou heeft bewaard, zou kunnen worden gehandhaafd.

AFRIKA

DJIBOUTI

VRIENDSCHAPSVERDRAG MET ETHIOPIË. REGIONALE SAMENWERKING

Aan het slot van een zevendaags officieel bezoek aan Ethiopië ondertekenden president Hassan Gouled Aptidon van Djibouti en zijn Ethiopische ambtgenoot Mengistu Haile Mariam op 21 maart een verdrag i.z. vriendschap en samenwerking tussen beide landen met een looptijd van 10 jaar. Beide landen sloten ook vier samenwerkingsakkoorden op economisch, technisch en wetenschappelijk gebied, waaronder een algemeen transportakkoord dat o.m. betrekking had op de spoorweg van Ethiopië naar Djibouti (waarlangs 60% van Ethiopië's buitenlandse handel plaatsvindt).
In maart en april bracht president Gouled ook bezoeken aan Kenia, Soedan, Somalia en Zuid-Jemen. Djibouti sloot zich aan bij de dit jaar door Kenia, Soedan en Ethiopië gevormde regionale economische commissie om „de handel te bevorderen en de grensgebieden te ontwikkelen", op voorwaarde dat ook Somalia tot deze commissie wordt uitgenodigd, wat door Ethiopië zou zijn toegezegd (*Le Monde* 12-6).
Sinds twee jaar heeft Ethiopië zijn steun aan de Afar-rebellen die de stabiliteit van Djibouti bedreigden, ingetrokken, maar het heeft nog niet aanvaard die rebellen ook te ontwapenen.
Als tegenprestatie heeft Djibouti zijn steun gestaakt aan de anti-Ethiopische aanhangers van Ali Mirah, de voormalige sultan van Haoussa die thans als balling in Saoedi-Arabië verblijft. Bovendien heeft het enkele deserteurs van het Ethiopische leger teruggestuurd.
President Hassan Gouled streeft duidelijk naar een bemiddelingsrol van Djibouti om het conflict in de Hoorn van Afrika tussen Ethiopië en Somalia op vreedzame wijze op te lossen. Dit is niet alleen van groot belang voor de op dienstverlening gebaseerde economie van Djibouti, maar ook voor een regeling van het vluchtelingenvraagstuk.

MAURETANIË

ONTWIKKELINGEN SINDS MISLUKTE STAATSGREEP VAN 16 MAART

Na de mislukte staatsgreep van 16 maart, die tot Mauretaanse beschuldigingen aan het adres van Marokko en een diplomatieke breuk met dit land leidde, en de terechtstelling van vier Mauretaanse officieren op 26 maart (zie

pag. 22113 e.v.), werden door het speciale militaire tribunaal van Mauretanië op 19 april nog drie burgers wegens betrokkenheid bij de mislukte coup bij verstek ter dood veroordeeld.

Premzer *Bneijara in* Lzbze *Kadhafi stelt fusie Mauretanie – Westelijke Sahara* voor

Van 10-13 april bracht de Mauretaanse premier. Sid Ahmed Ould Bneijara. een bezoek **aan** Tripoli (Libië).
Daar vond op 13 april een bijeenkomst plaats, waaraan behalve door Bneijara werd deelgenomen door kolonel Kadhafi (de Libische leider), Mohammed Abdelaziz (secretaris-generaal van het Polisario), Walid Joumblatt (leider van de Libanese Nationale Beweging, een coalitie van linkse organisaties) en Ahmed Jibril (secretaris-gerieraai van het Volksfront voor de Bevrijding van Palestina – Algemeen Commando, PFLP-GC). Tijdens die bijeenkomst stelde Kadhafi, volgens radio-Tripoli, in zijn kwaliteit van voorzitter van het Standvastigheidsfront ,,de proclamatie van de unie tussen Mauretanië en de Democratische Arabische Republiek van de Sahara (RASD)" voor alsmede de ,,vorming van een pact dat Libië, Algerije, Mauretanië en de RASD omvat".
Maar in het op 14 april uitgegeven gemeenschappelijke communiqué over de besprekingen tussen Kadhafi en Bneijara werd geen melding gemaakt van het fusievoorstel. Wel werd de ,,schending van de soevereiniteit van Mauretanië door Marokko" veroordeeld. Libië en Mauretanië protesteerden tegen ,,de reeks komplotten, kwaadaardig gesmeed tegen Mauretanië door de Marokkaanse monarchie, waarvan het laatste op 16 maart j.l. heeft plaatsgevonden". Ook gaven zij uiting aan ,,hun uiterste ongerustheid over de situatie in de Westelijke Sahara, als gevolg van een buitenlandse bezetting".
Voorts spraken Mauretanië en Libië hun steun uit aan ,,de territoriale eenheid van Libanon" en ,,zijn nationale en progressieve krachten" alsmede aan ,,de legitieme regering van Tsjaad".

Kadhafi in Mauretanië

Na een onverwacht bezoek van 24 uur aan Algiers, waar hij president Chadli Bendjedid sprak, arriveerde kolonel Kadhafi op 19 april in de Mauretaanse hoofdstad Nouakchott.
Daar verklaarde hij dat een van de voornaamste bedoelingen van zijn bezoek was ,,uiting te geven aan onze totale steun voor het Mauretaanse volk en aan onze algehele bereidheid aan zijn zijde te strijden om de komplotten waaraan het bloot staat te verijdelen".
Aan het slot van zijn bezoek liet Kadhafi op 21 april weten dat volledige overeenstemming was bereikt over een reeks voorstellen van Libië, maar welingelichte kringen in Nouakchott verklaarden dat Kadhafi's plannen beleef maar beslist van de hand waren gewezen. Volgens die kringen had Kadhafi drie zaken voorgesteld: 1) een fusie van Mauretanië met de RASD: 2) de aansluiting vari deze eenheid bij een ,,revolutionair pact", waarvan verder Algerije en Libië deel zouden moeten uitmaken; en 3) de aansluiting van Mauretanië bij het Arabische Standvastigheidsfront
Kadhafi zou te verstaan zijn gegeven dat Mauretanië zich m.b.t. de Westelijke Sahara aan het neutraliteitspact van augustus 1979 (pag. 529/1-'79) wilde houden en een fusie met de RASD zou een schending van dat pact betekenen. Aansluiting van Mauretanië bij de (anti-Marokkaanse) alliantie, die Kadhafi met de RASD en Algerije wilde vormen, werd ,,prematuur" genoemd. Zo'n actie zou de relaties met gematigde Afrikaanse landen, zoals Senegal, verstoren. Aansluiting van Mauretanië bij het Standvastigheidsfront zou tot het verlies van de dringend noodzakelijke financiële steun van landen als Irak en Saoedi-Arabië kunnen leiden en werd om die reden afgewezen.
Overigens ging Kadhafi's bezoek gepaard met anti-Libische demonstraties in Nouakchott, met een bcos commentaar van radio-Nouakchott dat ,,Mauretanië niet te koop is" en met pogingen van president Haidalla de anti-Libische gevoelens te sussen. Toen zou tevens, volgens latere berichten, aan het licht zijn gekomen dat premier Bneijara tijdens zijn bezoek aan Tripoli had ingestemd met Kadhafi's voorstel i.z. een fusie tussen Mauretanië en de RASD.

Einde a a n *experiment* met burgerregering

Op 25 april maakte het militaire comité voor nationale redding (CMSN) middels een communiqué bekend dat het een eind had gemaakt ,,aan het mandaat van de burgerregering om zelf het land naar de democratie te leiden". ,,De uitvoerende macht is toevertrouwd aan luitenant-kolonel Mohammed Khounia Ould Haidalla, het staatshoofd", aldus het communiqué, dat daaraan toevoegde dat Haidalla in zijn taak zou worden bijgestaan door een regering onder leiding van luitenant-kolonel Maaouya Ould Sid'Ahmed Taya, tot dusver stafchef van het leger. In het nieuwe kabinet werden vijf militairen opgenomen.

De voornaamste ministers zijn:
Premier en minister van defensie – It.-kol. Maaouya Ould Sid'Ahmed Taya; buitenlandse zaken en samenwerking – kapitein-luitenant Dahane Ahmed Mahmoud (voorheen permanente secretaris CMSN); justitie en islamitische zaken – Abdel Aziz Ould Ahmed; binnenlandse zaken – commandant Cimper Gabriel (voorheen plv stafchef van het leger) economie en financiën Dieng Boubou Farba (gouverneur van de Centrale Bank), mynbouw en energie – Mohammed Moktar Ould Zamel (voorheen buitenlandse zaken en samenwerking)

Voorts wrîu luitenant-kolonel Yall Abdoulaye, commandant van de gendarmerie, benoemd tot stafchef van het leger als opvolger van Maaouya Ould Sid'Ahmed Taya.

De in 1943 te Atar geboren Taya stond volgens waarnemers binnen het leger bekend om zijn rechtschapenheid en onafhankelijkheid t.o.v. elke politieke stroming. In 1976 werd hij belast met de afdeling operaties op het hoofdkwartier van de generale staf. Daarna werd hij benoemd tot commandant van de noordelijke regio, tijdens de strijd in de Sahara. Enkele maanden voor de militaire machtsovername, in juli 1978, werd hij plv. stafchef. Na de staatsgreep was hij eerst minister van defensie (tot maart 1979) en vervolgens minister voor de contacten met het militaire comité. In juni 1979 volgde zijn benoeming tot commandant van de gendarmerie en in april 1980 werd hij stafchef van het leger.

Als toelichting op de regeringswisseling verklaarde het CMSN:

,,De spanning in ons gebied is in de voorbije maanden op grond van de ontwikkelingen in de Westelijke Sahara-crisis, het conflict waaraan ons land zich voor altijd heeft onttrokken, gevaarlijker geworden. Het Marokkaanse expansionisme heeft een nieuw aspect gekregen, dat door de agressie van 16 maart tegen ons land is gekenmerkt. De neo-kolonialistische ambities zijn in Afrika en in het bijzonder in Noordwest-Afrika omvangrijker geworden en trekken stromingen van instabiliteit aan. De mondiale economische crisis is eveneens acuter geworden en aan haar uitwerking op de ontwikkelingslanden wordt nu in elk geval afzonderlijk de stabiliteit van de regeringen van die landen beoordeeld. Ons bestuur heeft de duidelijke richtlijnen van het CMSN ondanks de door de regering ondernomen prijzenswaardige pogingen niet voortdurend gevolgd. Op basis van zijn historische verantwoordelijkheid jegens de strijdkrachten en het volk heeft het CMSN besloten de ambtsperiode van de civiele overgangsregering te beeindigen en het land op weg naar de democratie aan te voeren. Het CMSN is vastbesloten een stabiele politiek te verwezenlijken bij de leiding van de staatszaken, om de uitwerking van de internationale economische crisis op ons land te beperken..."
Waarnemers brachten Bneijara's ontslag in verband met zijn kennelijk pro-Libische houding.

Op 2 juni werd luitenant-kolonel Ahmedou Ould Abdallah, een voormalige stafchef, benoemd tot minister van uitrusting, transport en PTT als opvolger van de demissionaire Daffa Bakary.
Dezelfde dag werd de voor Nouakchott op 16 maart ingestelde avondklok opgeheven.(*Le* Monde, NRCIH' blad)

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20.

BEGIN BLIJFT PREMIER VAN ISRAËL

Bij de op 30 juni gehouden vervroegde parlementsverkiezingen in Israël is de sinds 1977 regerende Likoed van premier Menachem Begin de grootste partij gebleven.
Volgens de op 5 juli door radio-Israël bekendgemaakte definitieve officieuze uitslag verwierf de Likoed nu 48 zetels tegen 43 bij de verkiezingen van 1977. Wat zeteltal betreft werd de grootste winst geboekt door de Arbeiderspartij (Ma'arach) van Shimon Peres, die van 32 op 47 zetels kwam.
De overige 25 zetels in de 120 afgevaardigden tellende Knesset werden als volgt verdeeld (met tussen haakjes de zetelverdeling van 1977): Nationale Religieuze Partij (NRP) 6 (12), Agudat Israël 4 (4), Chadash (communisten) 4 (5), Tehiya 3 (0), Tami 3 (0), Telem 2 (0), Shinui 2 (O), Burgerrechtenbeweging of Rats 1 (1).
Vergeleken met 1977 keerden de volgende partijen (met hun zeteltal toen) niet terug: Dash 15, Shlomzion 2, Sheli 2, Poalei Agudat Israël 1, Onafhankelijke Liberalen 1, Arabische Lijst 1 en Flatto-Sharon 1.
Door deze uitslag heeft Begin de beste kansen voor de vorming van een regering. Met de steun van NRP, Agudat Israël, Tehiya, Tami en eventueel Telem zou hij op 66 van de 120 Knessetzetels kunnen rekenen.

Het feit dat vervroegde verkiezingen werden uitgeschreven was een rechtstreeks gevolg van het aftreden van de minister van financiën, Yigal Horowitz, op 11 jan. wegens een conflict over de salarissen van het onderwijzend personeel.
Reeds eerder was de regering-Begiii verzwakt door het aftreden van de ministers Meir Amit (verbindingen en transport), Moshe Dayan (buitenlandse zaken), Ezer Weizman (defensie) en Shmuel Tamir (justitie).
Ook de parlementaire meerderheid was afgekalfd door het uiteenvallen van de Democratische Beweging voor Verandering (Dash), die – oorspronkelijk met een fractie van 15 man – na het besluit van okt. 1977 om tot het kabinet-Begin toe te treden (pag. 45/2-'78) geleidelijk oploste in verschillende fracties, waarvan nog slechts drie man onder leiding van vice-premier Yigal Yadin het kabinet bleven steunen. (Zie pag. 83812 e.v.-1980).

Politieke partijen

Aan de verkiezingen van 30 juni werd deelgenomen door 31 politieke partijen, een recordaantal. Er waren 19 nieuwkomers bij.
Over de voornaamste partijen berichtte het Centrum voor Informatie en Documentatie Israël (CIDI) op 19 juni het volgende:

LIKOED (= Unie). Likoed is momenteel met 43 zetels de grootste fractie in de Knesset. Zij vormt de belangrijkste regeringspartij. In haar huidige parlementaire vorm is zij een parlementaire samenvoeging van de Gachal-partij en de Vrije Centrum Partij (Hebreeuwse naam: Hamerkaz Hachofsji).
Gachal is in 1965 ontstaan als een samenvoeging van de Heroet (= Vrijheid) Partij en de Liberalen. De Vrije Centrum Partij was in 1967 door mensen uit de oorsproiikelij ke Heroet-groep opgericht.
In de groep zijn verder opgegaan de zogenaamde Nationale lijst (die in de 7de Knesset nog 4 zetels had) en de Groot Israël Beweging, die nooit in het parlement vertegenwoordigd is geweest.
De leidende man van Likoed is premier Menachem Begin. Tweede man is de populaire minister van huisvesting. David Levi, die van oriëntaalse afkomst is.
De Likoed bestaat uit liberale en nationalistische componenten, die soms botsen als het gaat om vraagstukken als zedelijkheidswetgeving en huwelijksrecht. De partij pleit voor een liberale economie zonder te veel overheidsbemoeienis, naar het beeld van de Amerikaanse econoom Milton Friedman. In de verkiezingscampagne heeft de partij zich sterk gemaakt voor meer nieuwe nederzettingen op de Westelijke Jordaanoever en in de Gazastrook. Ook voor de (her)vestiging van Joden in het centrum van Hebron. Judea en Samaria dienen voor altijd onder Israëlisch bestuur te blijven, aldus de Likoed.

MA'ARACH (= de Arbeidersfractie). De op één na grootste fractie in de Knesset bestaat uit een parlementaire samenvoeging van de Arbeiderspartij van Israël en Mapam.
De Arbeiderspartij van Israël is in 1968 ontstaan uit een samenvoeging van Mapai, Achdoet Ha'avoda en Rafi. Mapai is de oorspronkelijke, uit 1930 daterende, gematigd socialistische arbeiderspartij. Achdoet Ha'avoda had zich in 1944 van de toenmalige Mapai op ideologische gronden afgescheiden. Rafi is de groep, die in 1965 onder leiding van Ben Goerion uit de Mapai trad. Van de huidige leidende figuren in Israël komen Rabin en Abba Eban uit de Mapai en lijsttrekker Shimon Peres uit Rafi. Tweede op de lijst staat mevrouw Shoshanna Arbeli-Almosilino, afkomstig uit Irak en vaak gezien als een „havik".
Mapam is in 1948 opgericht als een links zionistisch-socialistische partij. Ma'arach wordt in de in Israël gebruikelijke Engelse terminologie aangeduid als „Labour Alignment". In de Mapam spelen Arabische partijleden, zoals Mohammed Watad, een belangrijke rol.
De Ma'arach voert een liberaal beleid inzake de zedelijkheidswetgeving. Shimon Peres heeft aan de 2 miljoen progressief-religieuze Joden uit Amerika beloofd de rol van het orthodoxe opperrabinaat in Israël in te perken, indien hij premier wordt. Op economisch gebied keert de Ma'arach zich tegen speculatie en het vrije handelsverkeer; zij is voorstander van meer huizenbouw en het verhogen van de subsidie op de eerste levensbehoeften.
In de buitenlandse politiek staat centraal de Jordaanse optie, die inhoudt dat het bevolkte gebied op de Westelijke Jordaanoever aan Jordanië kan worden afgestaan in ruil voor vrede. De partij is voor de vestiging van nederzettingen op de Westelijke Jordaanoever voorzover daarmee Israëls strategische belangen zijn gediend.

Premier Begin en zijn echtgenote Aliza op 30 juni bij de stembus.

NATIONAAL RELIGIEUZE PARTIJ (MAFDAL). Deze belangrijkste coalitiepartner van de Likoed in het kabinet Begin is altijd het meest stabiele element in de Israëlische politiek geweest. Met zijn 10 a 12 zetels en ruim 130.000 leden zat de partij in het centrum van de macht en droeg – op een periode van anderhalf jaar na – altijd regeringsverantwoordelijkheid. Minister van binnenlandse zaken Josef Burg is al jarenlang de partijleider.
Recentelijk heeft de NRP twee belangrijke veranderingen ondergaan. Door de verkiezing van Goesh Emoeniem leider rabbijn Chaim Druckman op de tweede plaats heeft de partij een zwenking naar het rechts-nationalistische kamp doorgemaakt. Het uittreden van minister van godsdienstzaken, Abu-Hatzeira, zal er wellicht voor zorgen dat de Sefardische kiezers de partij zullen verlaten.
De Mafdal, die steeds meer de lijn van Goesh Emoeniem is gaan volgen, voert een beleid dat bijna uitsluitend gebaseerd is op religieuze uitgangspunten. Het is een voortzetting van de Mizrachi-partij die is opgericht in 1901 als groepering van religieuze zionisten en als tegenwicht tegen de overwegend vrijdenkende andere zionistische groeperingen. Hapo'eel Hamizrachi dateert van 1921.

TAMI (TENOEATH MASOVETH JISRAEEL). Dit is de nieuwe religieuze partij van minister Abu-Hatzeira. Hij splitste zich met een groot aantal aanhangers af van de NRP, nadat er volgens hem te weinig Sefardische joden op de lijst stonden. Ook was hij ontevreden over de houding van de Mafdal ten aanzien van de processen die tegen hem worden gevoerd op beschuldiging van corruptie. Abu-Hatzeira geniet zeer veel steun binnen de grote groep van joden uit Marokko, Algerije en Tunesië. Zijn tweede man is Aharon Uzan, een oud-minister van de Arbeiderspartij. De partij wordt gesteund door de Zwitserse miljonair Nessim Gaon.
Tami zal naar het zich laat aanzien een minder nationalistische koers varen dan de NRP en zal wellicht een coalitiepartner van de Arbeiderspartij kunnen zijn.

TELEM (beweging voor de politieke her-

Weekblad 50ste jaargang No 2595. pag 32367-32382

leving). Moshe Dayan die bij de vorige verkiezingen op de lijst van de Arbeiderspartij werd gekozen, splitste zich af en kreeg de post van minister van buitenlandse zaken onder de regering-Begin. Ook daar trad hij uit en thans neemt hij deel aan de verkiezingen als lijsttrekker van de nieuwe partij Telem. Zijn partij, die tussen de 2 en 5 zetels zal krijgen, richt zich vooral op de relatie Israël-Arabische wereld. Telem verzet zich tegen de Jordaanse optie van de Ma'arach en tegen de wens van de Likoed het bestuur over Judea, Samaria en de Gazastrook te behouden. Voorgesteld wordt onmiddellijk zelfbestuur voor de Arabieren die in deze gebieden wonen en voortgaande vestiging van nederzettingen. Het Israelische leger dient alleen op de strategische punten in de Westelijke Jordaanoever aanwezig te zijn.

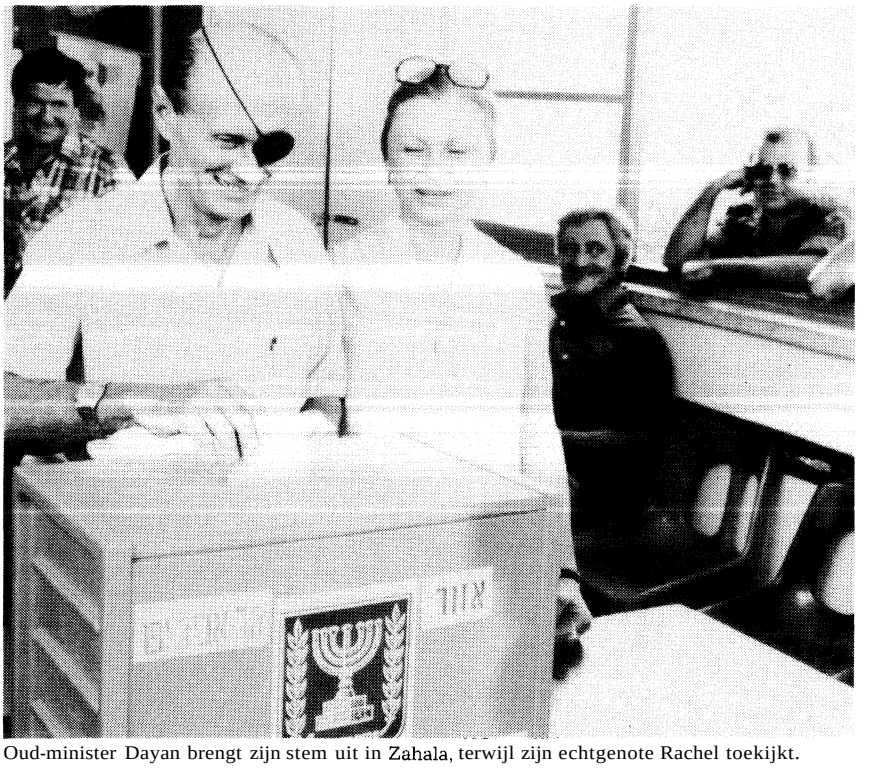
AGUDAT ISRAËL. Deze partij (opgericht in 1912) is van oorsprong niet-zionistiscti, hetgeen één van de redenen vormt dat de Agudat Israël nog nooit regeringsverantwoordelijkheid heeft gedragen. Wei heeft zij steun verleend aan het kabinet-Begin. De kiezers zijn voornamelijk de ultra-orthodoxe Israëli's in plaatsen als B'nei B'rak en het stadsdeel Mea Shearim in Jeruzalem. Op religieus gebied is de Agudat Israël compromisloos; ten aanzien van de toekomst van de Westelijke Jordaanoever neemt zij een „duifachtig" standpunt in.
Lijsttrekker is de rijke tapijtfabrikant Avraham Shapiro. De partij heeft een vaste aanhang die goed is voor ca. 5 zetels.

POALEI AGUDAT ISRAËL. Dit is de arbeidersvleugelvan de Agudat Israël. Lijsttrekker is Avraham Wertiger. Deze ultra-orthodoxe partij die in 1924 is opgericht vormde jarenlang een samenwerkingsverband met de Agudat Israël. Haar enige vertegenwoordiger in de Knesset steunde de Likoed-regering.

TEHIYA (wedergeboorte). Na het ondertekenen van het vredesverdrag met Egypte verlieten twee parlementariers, Geula Cohen en Moshe Shamir de Likoedpartij. Zij vonden dat Begin verraad pleegde door de Sinaiwoestijn met de Joodse nederzettingen op te geven ir. ruil voor een „onzekere vrede".
Geula Cohen haalde ook het nieuws met de Jeruzalemwet en haar voorstel om de Golan te annexeren. Thans staat zij tweede op de Tehiyalijst. Lijstaanvoerder is de bekende kernfysicus prof. Yuval Ne'eman.
De partij is voor de volledige soevereiniteit van Israël t.a.v. alle in 1967 veroverde gebieden. Vooral de meer opgeleide kaders van Goesh Emoeniem vindt men in de uartii terug.

CHADASH. Na het samengaan van de „zwarte panters" (een kleine extreme groepering van joden uit de Arabische landen) met Rakach, werd vier jaar geleden het „Democratisch front voor Vrede en Gelijkheid" (Chadash) opgericht. Dit is een niet-zionistische communistische part$
Lijsttrekker is Meïr Wilner. Op de vijf verkiesbare plaatsen staan drie Arabieren, onder wie de burgemeester van Nazaret, Tafik Toebi. De laatste jaren stemmen steeds meer (in 1977 49%) Arabieren op de communisten. Met de Histadroetverkiezingen echter verloor Chadash veel van zijn Arabische aanhang aan de Arbeiderspartij. Chadash wil alle bezette gebieden opgeven, onderhoudt contacten met de PLO en vindt dat – met behoud van de eenheid van Jeruzalem – het oostelijk stadsdeel van Jeruzalem hoofdstad van een Palestijnse staat moet worden.

SHELI. Sheliis de meest linksevan alle zionistische politieke partijen. Lijsttrekker voor deze verkiezingen is Meïr Païl, die tevens een van de voormannen is van de „Israelische Raad voor Vrede met de Palestijnen". De partij pleit voor een onafhankelijke Palestijnse staat op de Westelijke Jordaanoever en in de Gazastrook. In Sheli nemen deel de Ha'olam Hazee-groep van de journalist Uri Avineri, een klein gedeelte van

Oud-minister Dayan brengt zijn stem uit in Zahala, terwijl zijn echtgenote Rachel toekijkt.

de voormalige zwarte-panterbeweging!en de onafhankelijke socialisten van Lova Eliav.

RATS. De Beweging voor de Burgerrechten of te wel Rats is oorspronkelijk een afsplitsing van de Arbeiderspartij (in 1973). Knessetlid Shulamit Alloni, die tijdens devrouwenconferentie in Kopenhagen een belangrijke rol speelde, is thans opnieuw lijsttrekker.
De partij legt sterk de nadruk op burgerrechteri en een vrije zedelijkheidswetgeving. Zij keert zich tegen de suprematie van de orthodoxie in Israël en biedt steun aan de kleine groep progressief religieuze joden in Israël. Er staan twee progressieve rabbijnen op de verkiezingslijst van Rats.
De partij verzet zich krachtig tegen de nederzettingenpolitiek van premier Begin en heeft een duifachtig standpunt over de toekomst van de Westelijke Jordaanoever. Enkele vooraanstaande leden van de „Vrede Nu" beweging hebben steun aan Shulamit Alloni toegezegd.

SHINUI. De Democratische Beweging voor Verandering (Dash) onder leiding van generaal Yadin behaalde in 1977 15 zetels. Uit onvrede met het beleid van de regering-Begin, dat door Dash ondersteund werd, traden al spoedig 6 leden van de Shinui-fractie uit Dash.
Leider van deze groep was prof. Amnon Rubenstein, die ook thans de lijst aanvoert. De andere componenten van de uiteengevallen Dash-partij doen niet meer mee aan de verkiezingen of maken geen kans een zetel te behalen.
Shinui's politieke program heeft veel weg van dat van Rats. Daarnaast wil de partij electorale veranderingen en een grondwet. De partij geniet veel aanhang onder de Druzen in Israël.

DE ARABISCHE LIJSTEN. Maar liefst vier Arabische partijen doen aan de verkiezingen mee. Daarnaast kunnen Arabieren en Druzen stemmen op de andere partijen waar zij in sommige gevallen op verkiesbare plaatsen staan. Er heerst onder de Arabieren teleurstelling omdat pas op de 47ste plaats van de Arbeiderspartijlijst een Arabier geplaatst staat.
De meest kansrijke partijen zijn „de Beweging voor Arabische inwoners van Israël" van het voormalige Mapam-lid Noeri Okbi en „de Verenigde Arabische lijst" van Seif e Din Zuabi en Knesset-lid Jaber Muadi. De Verenigde Arabische lijst is georienteerd op de Arbeiderspartij. Jaber Muadi's zonen staan terecht voor de moord op zijn voorganger in de Knesset, de bedoeïenensheik Hamad Abu Rabia, die op 12 jan. in Jeruzalem plaatsvond.

OVERIGEN. Van de overige partijen dienen nog vermeld te worden de Onafhankelijke Liberalen en de partij van Flatto-Sharon. Beide hebben momenteel één zetel in de Knesset. De Onafhankelijke Liberalen hebben een lijstverbinding met Shinui. Lijsttrekker is Yitzhak Artzi. De partij staat wat betreft de buitenlandse politiek niet ver van de Arbeiderspartij, dit in tegenstelling tot Flatto-Sharon, die Likoed-gezind is.

Zoals reeds gemeld had zich na de verkiezingen van 1977 door afsplitsingen een aantal veranderingen voltrokken in de samenstelling van diverse politieke partijen. Dit had een wijziging van de zetelverdeling in de Knesset tot gevolg, die ultimo juni 1981 als volgt was:

Likoed	43
Arbeiderspartij	31
NRP	12
Shinui	6
Agudah-blok	5
Chadash	5
Dash (Democraten)	3
Sheli	2
Tehiya	2
Rats	1
Flatto-Sharon	1
Arabische lijst	1
Dayan	1
Overigen (w.o. Weizman, Horowitz)	7

Shimon Peres (l.) schudt de hand van zijn tegenstander Yitzhak Rabin, nadat hij opnieuw tot leider van de Arbeiderspartij gekozen is. Links onder: Haim Bar Lev.

Peres leider Arbeiderspartij

Op 10 okt. 1980 stelde oud-premier Yitzhak Rabin zich officieel kandidaat voor het leiderschap van de Arbeiderspartij bij de verkiezingen in 1981. Hij daagde daarmee de reeds door het Centrale Comité van de partij als leider aangewezen Shimon Peres uit, die ook reeds in 1977 na het gedwongen aftreden van Rabin tot lijsttrekker van de Arbeiderspartij was gekozen (zie pag. 32212 e.v.-1977).
De op 25 nov. door de Arbeiderspartij gekozen conventie gaf op 18 dec. met 2.123 stemmen de voorkeur aan Peres boven Rabin die 875 stemmen verwierf.
Opiniepeilingen gaven de Arbeiderspartij toen een goede kans de verkiezingen in 1981 te winnen, maar er bleek tevens dat 50% van de ondervraagden nog niet had beslist.

Aftreden chef geheime dienst

Op 14 dec. 1980 maakte premier Begin bekend dat de chef van de Israëlische geheime dienst (Shin-Beth), Avraham Ahituv, was afgetreden.

Begin augustus had de correspondent van de Washington Star in Israël bericht dat Ahituv zijn ontslag had ingediend uit protest tegen de door premier Begin uitgeoefende druk om het onderzoek te belemmeren naar de aanslagen op twee Palestijnse burgemeesters op 2 juni. Dat onderzoek vond plaats onder de kolonisten van Goesh Emoniem, maar er werden geen arrestaties verricht (zie pag. 847/3-1980).
Deze versie werd destijds door premier Begin ten stelligste ontkend en op 8 aug. verscheen Ahituv voor de televisie om hetzelfde te doen. Hij verzekerde toen zijn besluit om eind 1980 af te treden al verscheidene maanden vóór de aanslagen te hebben genomen. Hij vond zes jaar als chef van de geheime dienst ,,voldoende".

De benoeming van de nieuwe chef van Shin-Beth werd op 14 dec. in de ministerraad goedgekeurd; zijn naam werd niet onthuld.

De affaire-Abu-Hatzeira. Ontslag inspecteur-generaal van de politie. Minister vrijgesproken

De minister van religieuze zaken, Aharon Abu-Hatzeira (van de Nationale Religieuze Partij), tegen wie op 1 dec. 1980 een officiële aanklacht wegens corruptie was aangekondigd (pag. 8441 1-1980), verzocht de betreffende parlementscommissie op 15 dec. zijn immuniteit op te heffen, zodat hij terecht kon staan. Slechts een rechtbank kon hem ,,zuiveren" van de beschuldigingen die z.i. het gevolg waren van een ,,machinatie". De minister zou zijn ambt neerleggen tot zijn ,,onschuld" was bewezen.
Op 22 dec. ontkende de procureur-generaal Yitzhak Zamir dat er in juli een geheime bandopname was gemaakt van gesprekken tussen de kroongetuige, waarnemend burgemeester Yisrael Gottlieb van Bnai Brak, en een politiefunctionaris die zich niet als zodanig had geïdentificeerd.
Op 31 dec. meldde de Israëlische radio dat de inspecteur-generaal van de politie, reserve-generaal Herzl Shafir, was ontslagen door de minister van binnenlandse zaken Yosef Burg wegens meningsverschillen over de door de politie gebruikte methoden bij het onderzoek tegen minister Abu-Hatzeira.
De minder dan een jaar tevoren benoemde Shafir had voor de parlementscommissie voor politiezaken moeten toegeven dat de politie met de gedachte speelde valse informatie te verspreiden over het aantal beschikbare ambtelijke getuigen tegen de minister. Shafir verklaarde op 2 jan. voor radio-Israel dat ,,de wet de politie niet verbiedt valse informatie te verspreiden". Hij verweet de 70-jarige minister Burg meer op de belangen van zijn Nationale Religieuze Partij dan op die van de politie te letten en hem om politieke redenen te hebben ontslagen.
Minister Burg verklaarde voor de TV: „Herzl Shafir onderwerpt zich niet aan het burgerlijk gezag en t ɔt de rechten van de burger." Hij ɔ dɛ als voorbeeld de „schandelijke" manier waarop religieuze joden in de gevangenissen worden behandeld. Shafirs opvatting over valse informatie ,,doet denken aan het door Goebbels toegepaste informatiesysteem in Nazi-Duitsland", aldus minister Burg.
Op zijn beurt beschuldigde Shafir de minister ervan hem opdracht te hebben gegeven een politieonderzoek naar corruptie op het ministerie van binnenlandse zaken te staken.
Een parlementslid van de Arbeiderspartij. Yossi Sarid, verlangde in een spoedbrief aan prof. Zamir een diepgaand onderzoek in deze affaire. Hij gaf in zijn brief de datum aan waarop Burg opdracht had gegeven het dossier-„Asarsek" over de illegale transfer van openbare gelden naar religieuze instellingen te sluiten.
Minister Burg ontkende ooit van zo'n dossier te hebben gehoord en evenmin ooit de stopzetting van een onderzoek in die zaak te hebben gelast.

Op 4 jan. keurde het kabinet unaniem de benoeming van Aryeh Ivzan tot opvolger van Shafir goed.

Nadat de betreffende parlementscommissie op 12 jan. met 14 tegen 4 stemmen bij 3 onthoudingen besloten had de parlementaire onschendbaarheid van minister Abu-Hatzeira op te heffen, werd dit besluit op 13 jan. door de Knesset bekrachtigd met 63 tegen 33 stemmen bij 5 onthoudingen.
Op 16 jan. werd minister Abu-Hatzeira officieel in staat van beschuldiging gesteld voor het aannemen van steekpenningen.
Op 25 jan. werd hij op eigen verzoek ontheven verklaard van zijn functie voor de duur van het onderzoek. Zijn partijgenoot, minister van onderwijs Hammer, werd zolang met het beheer van de portefeuille van religieuze zaken belast.
Op 3 febr. begon het proces tegen Abu-Hatzeira en Moshe Gabbai (een adviseur op zijn ministerie), die ervan beschuldigd werden steekpenningen ten bedrage van 65.000 shekel te hebben aangenomen van Rabbi Amram Korach en Shmuel Daskal in ruil voor extra ministeriële schenkingen aan de

De Israelische minister van religieuze zaken Aharon Abu-Hatzeira

door laatstgenoemden vertegenwoordigde religieuze onderwijsinstellingen. Terwijl alle vier samen terechtstonden, trad de tussenpersoon bij deze transacties, waarnemend burgemeester Gottlieb, als kroongetuige op. Deze werd op 15 febr. in zijn bureau door een religieuze extremist overvallen en licht verwond, waarna hij onder politiebewaking werd gesteld.
Op 24 mei werden minister Abu-Hatzeira en de drie andere beklaagden vrijgesproken wegens gebrek aan bewijs en twijfels aan het getuigenis van kroongetuige Gottlieb. De rechtbank oefende echter scherpe kritiek op de manier waarop overheidsgelden in het ministerie van religieuze zaken ter bevordering van politieke en persoonlijke belangen werden verdeeld. De wijze waarop de minister zijn ambt uitoefende getuigde volgens de rechtbank van een bedenkelijk geringe politieke moraal.
Overigens zou Abu-Hatzeira opnieuw terecht moeten staan op beschuldiging van verduistering gedurende de periode dat hij burgemeester van Ramle was (1975-1977).
Op 24 mei 's avonds gaf Abu-Hatzeira te kennen dat hij er veel voor voelde aan de algemene verkiezingen van 30 juni deel te nemen aan het hoofd van een eigen Sefardische partij.

Voorbereiding begroting 1981182. Conflict verhoging *lerarensalarissen.* Aftreden minister *van financiën* Horowitz

Op 14 dec. 1980 diende minister van financiën, Yigal Horowitz, zijn begrotingsvoorstellen voor 1981182 bij het kabinet in. Hij verlangde ter wille van de bestrijding van de inflatie (ca. 150% op jaarbasis) o.a. een besnoeiing van de defensie-uitgaven met 10%.
Volgens premier Begin, die sedert het aftreden van Ezer Weizman op 25 mei 1980 (pag. 84311-'80) ook de defensieportefeuille beheerde, bracht een dergelijke besnoeiing de ,,veiligheid van Israël in gevaar". Minister Horowitz was echter van mening dat handhaving van het bestaande peil van de defensieuitgaven de inflatie in 1981 tot ca. 200% kon opstuwen.
Tegenover journalisten verklaarde Horowitz dat hij zou aftreden, als zijn bezuinigingsplannen in het kabinet zouden worden afgewezen. maar Israëlische kranten berichtten op 15 dcc, dat de minister zijn dreigement in het kabinet niet had herhaald.

Eind november had de minister van landbouw, ex-generaal Ariel Sharon, die aanspraak op de defensieportefeuille maakte, zich in het openbaar ook uitgesproken voor een drastische ingreep in de defensiebegroting. Hij meende dat het bestaande leger voor Israëls economische mogelijkheden te groot was en bepleitte een kleiner, beweeglijker en efficiënter leger, dat door te mobiliseren reserve-eenheden snel een machtige vuist kan maken.

Overigens stelde Worowîtz ook besnoeiingen op de begrotingen van onderwijs en sociale zaken voor alsmede een bevriezing van de uitgaven voor de sanering van oude woonwijken.

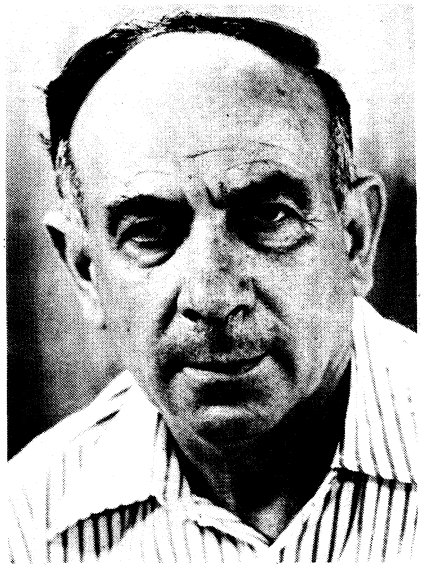
Uit op 15 december door Israëls Centraal Bureau voor de Statistiek gepubliceerde gegevens bleek dat de index van de consumentenprijzen in november met 9,4% was gestegen.

Op 22 dec. stemde het kabinet met een drastische besnoeiing van de defensieuitgaven in.Voor de lokale uitgaven had de generale staf een bedrag van 21 mrd shekel verlangd; het kabinet wees een bedrag van 15,5 shekel toe.
Legerkringen noemden het kabinetsbesluit een ,,politieke beslissing die de veiligheid van het land aantast", maar onderminister van defensie Mordechai Zipori sprak over een ,,pijnlijke beslissing die de gevechtskracht van het leger niet aantast".

Over de gevolgen van het regeringsbesluit in de praktijk werd verschillend geoordeeld. Volgens NRC/H'blad (23-12-'80) zou het ministerie van defensie 4.000 beroepsmilitairen en 6.000 werknemers in de militaire industrieën moeten ontslaan. (Het leger had gewaarschuwd voor resp. 10.000 en 15.000 a 20.000 ontslagen.) Tevens kwam, aldus de NKC, een dik vraagteken te staan achter het in produktie nemen van de Lavi, een in Israël ontwikkeld gevechtsvliegtuig dat de Kfir zou moeten opvolgen, en zou de produktie van de Israëlische Merkava-tank aanzienlijk worden vertraagd. Maar volgens onderminister Zipori zouden het Lavi-project en de Merkava-produktie niet worden getroffen, maar zou alleen de produktie van de Kfir moeten worden gestaakt, als bepaalde orders uit het buitenland uitbleven (Mexico bestudeerde de mogelijkheid om dit toestel aan te schaffen).

Verder stelde minister Horowitz op 23 dec. dat de defensiebegroting in werkelijkheid met 10% zou stijgen. Dat sloeg volgens Le Monde (25-12-'80) op de aparte in dollars opgestelde defensieuitgaven voor aankopen van uitrusting in het buitenland, die met 16,4% waren verhoogd. In totaal kwam de ontwerp-defensiebegroting, aldus Le Monde. neer op 29.3 mrd shekel. wat 1,5 mrd meer was dan in de begroting 1980/81. Volgens de NZZ (28-12-'80) bevestigden onafhankelijke economische deskundigen dat op de defensiebegroting niet was gekort, maar dat geplande extra-uitgaven een aanzienlijk hogere financiële bijdrage voor het defensie-apparaat noodzakelijk hadden gemaakt.

Op 4 jan. dreigde een nieuwe kabinetscrisis. Minister Horowitz had op 30 dec. laten weten dat hij zou aftreden als het kabinet een salarisverhoging voor leraren tijdens zijn beraad van 4 jan. zou goedkeuren.
Reeds een jaar eerder had de z.g. Etzioni-commissie van onderzoek vastgesteld dat de leraren chronisch onderbetaald werden en dat hun arbeidsvoorwaarden elke beschrijving tartten. De Etzioni-commissie stelde in dec. 1979 dan ook een salarisverhoging van 30 tot 60% voor alsmede een verbetering van de arbeidsvoorwaarden. Horowitz sprak zich tegen die aanbevelingen uit. Hij meende dat uitvoering van het Etzioni-rapport, zelfs in fasen, tot (gerechtvaardigde) looneisen uit andere sectoren zou leiden, waardoor de Israëlische economie ,,door een aardbeving zal worden getroffen". Maar de minister van onderwijs, Zevulun Hammer, verlangde de uitvoering van de Etzioni-aanbevelingen om zo een dreigende lerarenstaking te voorkomen. Ook hij dreigde met aftreden.
Het kabinet droeg premier Begin op 4 jan. op in de volgende week een compromis tussen beide ministers uit te werken. Maar diens bemiddelingspogingen mislukten.
Terwijl van diverse zijden in het regeringskamp de roep om nieuwe verkiezingen werd geuit, verklaarde premier Begin op 9 jan. dat hij zou aftreden als bij de kabinetszitting op 11 jan. geen overeenstemming zou worden bereikt. Hij zou eerder de opvatting van minister Hammer (die een verhoging van de lerarensalarissen met 50% verlangde) huldigen, aldus de NZZ (10-l), vooral omdat het aftreden van Hammer meer schade zou aanrichten dan dat van Horowitz: Horowitz vertegenwoordigde de driehoofdige La'am- of Rafi-fractie, terwijl Hammers Nationale Religieuze Partij 12 afgevaardigden in de Knesset had. Horowitz was eerder. op 28 sept. 1978, uit protest tegen de Israëlische concessies t.a.v. de Camp David-akkoorden als minister van industrie,

Yigal Horowitz, de op 11 jan. afgetreden minister van financiën.

handel en toerisme afgetreden (pag. 838/2-'80), maar hij was eind okt. 1979 als minister van financiën teruggekeerd (pag. 83913-'80).
Na een zitting van 7% uur besloot het kabinet op 11 jan. met 11 tegen 2 stemmen de aanbevelingen van het Etzioni-rapport in beginsel te aanvaarden. Daarop trad minister Horowitz af, een ontslag dat formeel per 13 jan. inging. Zijn drie factiegenoten verlieten de regeringscoalitie, waardoor de regering haar parlementaire meerderheid verloor.

Met het vertrek van Horowitz's Rafi-factie steunde de regering-Begin in de Knesset nog op 58 van de 120 zetels: 39 van de Likoed, 12 van de Nationale Religieuze Partij, 3 van de Democratische Beweging en 4 van de Agudat Israël.
De totale oppositie bestond toen uit 56 afgevaardigden.
De zes resterende zetels werden bezet door drie onafhankelijken en drie leden van de Ahva-factie. die in iuli 1980 door voormalige afgevaardigden van de Democratische Beweging was gevormd (pag.84411-'80).

Sinds de verkiezingen van 1977 bestond de Likoed (toen43 zetels) uit de Heroet (19), Liberalen (15), Laam (8) en Vrije Centrum Partij (1). De Rafi-factie was onderdeel van Laam.

Vervroegde algemene *verkiezingen* aangekondigd. Yoram Aridor minister *van financiën.*

Op 12 jan. spraken premier Begin en een meerderheid van zijn kabinet zich voor het houden van vervroegde algemene verkiezingen uit. Begin zou er voorstander van zijn geweest, aldus The Times (13-l), de verkiezingen van november tot juni te vervroegen om zo zijn ambtstermiin van 4 jaar te voltooien.
Maar drie ministers, Ariel Sharon van landbouw. Gideon Patt van industrie en David Levi van volkshuisvesting, zouden er bij Begin op hebben aangedrongen om onder alle omstandigheden tot november door te regeren. Deze ministers meenden dat de regering-Begin tot die tijd nog een zeer actief en vruchtbaar nederzettingsbeleid kon voeren, dat het een eventuele regering van de Arbeiderspartij vrijwel onmogelijk zou maken met koning Hoessein van Jordanië nog over een territoriaal compromis over de Westelijke Jordaanoever te onderhandelen. De door minister Levi voorgestelde reorganisatie van het kabinet werd door Begin verworpen.
De Arbeiderspartij drong aan op verkiezingen in eind april of begin mei, aangezien de opiniepeilingen haar een grote winst voorspelden. Partijleider Peres kondigde een wetsontwerp aan om de termijn voor het organiseren van verkiezingen op 60 dagen na de ontbinding van de Knesset te bepalen in plaats van de geldende termijn van 120 dagen.

Op 16 jan. deelde premier Begin de parlementsfractie van de Likoed mee dat hij wegens de spanningen in de regeringscoalitie geen andere uitweg zag dan een vervroeging van de verkiezingen met drie of vier maanden. Hij maakte duidelijk afwijzend te staan tegenover pogingen van enkele van zijn ministers de regering met parlementair kunst- en vliegwerk tot november op de been te houden. Hij wilde liever de Knesset ontbinden dan de komende maanden door de socialistische oppositie voortdurend met moties van wantrouwen te worden geconfronteerd, aldus *NRC/H'blad* (17-1). Dit blad voegde daaraan toe: ,,De tacticus Begin is van oordeel dat Likoed betere verkiezingskansen heeft indien het volk de komende maanden wordt verschoond van het spektakel van een verdeelde en op een uiterst magere en labiele parlementaire meerderheid rustende regering."
Op 18 jan. besloot het kabinet tijdens zijn wekelijkse zitting de datum van de ver-vroegde verkiezingen op 7 juli te bepalen.
Op19 jan. keurde het kabinet de benoeming van Yoram Aridor tot minister van financiën goed. De Knesset bekrachtigde deze benoeming op 21 jan. met 59 tegen 33 stemmen.
De 47-jarige Aridor, lid van de Heroet-component van de Likoed, was op 4 jan. tot minister van verbindingen benoemd als opvolger van de liberaal Yitzhak Modai, nadat hij tevoren plaatsvervangend minister zonder portefeuille was. Modai had de portefeuille van verbindingen op 28 dec. neergelegd, nadat hij in het kabinet geen steun voor een voorstel tot reorganisatie van de PTT-diensten had gevonden, maar hij bleef aan als minister van energie en infrastructuur (zie pag. 8381 2-'80).

Op 3 febr. stelde de rechtscommissie van de Knesset met steun van alle partijen vast dat de parlementsverkiezingen op 30 juni moesten plaatsvinden. Het overeenkomstige regeringsvoorstel werd op 10 febr. unaniem door de Knesset goedgekeurd.

Verdere politieke ontwikkelingen

Op 18 febr. nam vice-premier Yigal Yadin afscheid van de politiek. Hij deelde mee dat hij zich niet herkiesbaar zou stellen en dat zijn partij, de „Democratische Beweging voor Verandering", zou worden opgeheven.

Op 4 april maakte oud-minister Moshe Dayan formeel bekend dat hij aan het hoofd van een eigen lijst, de Telem, aan de verkiezingen van 30 juni zou deelnemen.

Op 11 mei werd Samuel Flatto-Sharon, die in 1977 op een eenmanslijst met ruim 35.000 stemmen in de Knesset gekozen was, door een rechtbank te Jeruzalem veroordeeld tot 9 maanden gevangenisstraf en 27 maanden voorwaardelijke gevangenisstraf wegens kiezersbedrog en corruptie tijdens de verkiezingscampagne van 1977.
Flatto-Sharon, die in afwachting van een hoger beroep op vrije voeten werd gesteld, was reeds in september 1979 bij verstek door een Frans hof veroordeeld tot 5 jaar gevangenisstraf wegens fraude, vervalsing en belastingontduiking tijdens zijn verblijf in Frankrijk in het begin van de jaren zeventig.
Op 19 mei werd Flatto-Sharon door een commissie van het parlement met 10 tegen 4 stemmen van de verkiezingen van 30 juni van de Knesset uitgesloten. De parlementaire onschendbaarheid van de afgevaardigde werd niet aangetast.

Prijsbeleid Aridor. Begroting 1981182 ingediend. Belastingverlagingen

Op 1 febr. kondigde minister Aridor een programma ter bestrijding van de inflatie af, die blijkens op 15 jan. gepubliceerde gegevens van het Israëlische Bureau van de Statistiek in 1980 132,9% bedroeg vergeleken met 111% in 1979. Alleen al in december 1980 stegen de consumentenprijzen met 6%, maar in de drie voorgaande maanden was een gemiddelde prijsstijging van ruim 10% opgetreden.
Tot de produkten, waarvan de prijzen in 1980 het meest stegen, behoorden

suiker (met 256%), eieren (met 203%), brood (met 177%)alsmede groenten en fruit (met 164%). Voor water moest men dan twee maal zoveel als in 1979 worden betaald en voor elektriciteit anderhalf maal zoveel, terwijl de huren het dubbele van die van 1979 bedroegen.
De maatregelen van minister Aridor kwamen neer op een tot drie maanden beperkte prijsverlaging via belastingverlaging voor duurzame consumptiegoederen (tv-toestellen, wasmachines, koelkasten en kleine auto's bijv.) en een prijsverhoging voor gesubsidieerde levensmiddelen en voor energie. Zo ging de prijs van stookolie en gas met 15% omhoog, met als gevolg een prijsstijging van elektriciteit met 10% en van water met 6%. Meel werd 25% duurder, melkprodukten stegen in prijs met 12% en ingevoerd vlees met 10%, maar de gesubsidieerde prijzen voor brood en melk werden niet verhoogd.

Op 8 febr. keurde het kabinet een begroting voor 1981182 goed met een volume van 206 mrd shekel, waarvan omstreeks één derde voor defensie bestemd was en 30% voor de aflossing van schulden en de betaling van rente.
Op 23 febr. noemde minister Aridor bij de toelichting van zijn begroting in het parlement als voornaamste elementen: voortzetting van de nederzettingspolitiek (,,van essentieel belang voor onze defensie''), handhaving van het huidige peil van de defensie-uitgaven en het terugbrengen van de inflatie tot net onder de honderd procent.
Door de belastingverlaging tot 20% op de duurzame consumptiegoederen werden in februari 50.000 kleurentelevisietoestellen en 8.000 auto's verkocht.
Op 2 maart werden de belastingen op een reeks artikelen, w.o. radio's, stofzuigers en meubels, met ruim 10% verlaagd.
Als gevolg van de door minister Aridor voorgestelde herstructurering van de inkomstenbelasting zou 50% i.p.v. 35% van de bevolking 25% van de inkomstenbelasting betalen, terwijl slechts 5% van de Israëli's voor het betalen van 60% inkomstenbelasting in aanmerking kwam.
Ten gevolge van deze belastingmaatregel en de in april uit te keren loonindexatie zou het inkomen van de werknemers volgens economen in april met 25 tot 30% stijgen.
De maatregelen werden door leiders van de Arbeiderspartij een ,,verkiezingsmanceuvre'' genoemd.
Volgens op 23 april bekendgemaakte gegevens van het Israëlische Bureau van de Statistiek was de buitenlandse schuld van Israël in 1980 met $ 2,4 mrd gestegen tot $ 21,7 mrd. De deviezenreserves waren met $ 1,1 mrd tot $ 8,4 mrd toegenomen. Het tekort op de betalingsbalans nam met 1,5% af tot $ 3,83 mrd.
Inmiddels lieten de cijfers over de eerste vijf maanden van 1981 geen vertraging van het inflatietempo zien.

Opiniepeilingen

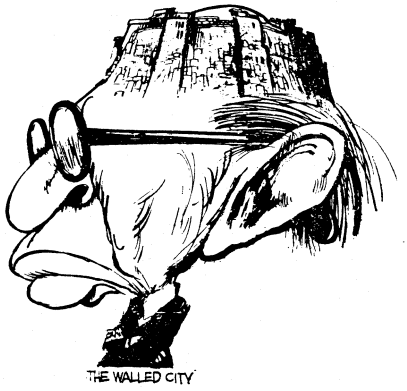
Blijkens opiniepeilingen kwam de Likoed sinds februari uit een schijnbaar verloren positie terug.
Ook bij de verkiezingen op 7 april voor de Histadroet, het Israëlische vakverbond, bleek dat de Likoed zich aan het herstellen was. Het stemmenaandeel van de Likoed daalde van 28,18% tot 25%, maar dat was minder dan verwacht. De Arbeiderspartij behaalde samen met de Religieuze Arbeidersbeweging 63% tegen resp. 55,3 en 1,8% in 1977. Opvallend was bij deze verkiezingen – met een opkomst van ca. 60% – het grote percentage Arabieren dat de Arbeiderspartij steunde.
De verschuivingen ten gunste van de Likoed, gebaseerd op opiniepeilingen van de Jerusalem Post, blijkt uit onderstaande tabel:

	half juni	begin juni	mei	april	rriaat-i
Likoed	46	45	41	35	33
Ma'arach	40	42	41	46	45
NRP	8	7	9	10	9
Agudat-blok	5	5	6	5	5
Telem	3	4	4	4	9
Tehiya	2	3	3	4	3
Rats	2	2	2	2	2
Shinui	—	1	1	2	2
Anderen	14	11	13	12	12

Verkiezingscampagne

Over de verkiezingscampagne schreef CID1 o.a.:

,,De nieuwe economische politiek van minister Aridor ontneemt de Arbeiderspartij haar beste strijdmiddel in deze verkiezingen. Ook op andere gebieden voert Shimon Peres een weinig gelukkige campagne. De verkiezingspamfletten, toespraken en advertenties van de Arbeiderspartij zijn veelal te persoonlijk van aard.
In het algemeen kan gezegd worden dat de Arbeiderspartij de Likoed en zijn lijsttrekker aanvalt zonder met een duidelijk eigen beleid te komen, terwijl premier Begin de laatste maanden steeds nieuwe initiatieven heeft ontplooid, ongeacht het feit of deze steeds even gelukkig zijn geweest.
De campagne van premier Begin bespeelt in grote mate de sentimenten van de bevolking. Zijn uitval op 3 mei naar Bondskanselier Schmidt (zie een volgende aflevering) viel bij vele Israëli's in goede aarde, maar veroorzaakte een heftige reactie in de Bondsrepubliek. Op 7 mei maakte hij zich tot aanvoerder van die Israëli's die geen enkel territoriaal compromis t.a.v. de Westelijke Jordaanoever wensen. Voor 35.000 toehoorders zei hij: ,,Ik, Menachem Begin, zweer, dat zolang ik eerste minister ben, wij geen enkel deel van Judea, Samaria, Gaza en de Golan Hoogten zullen opgeven.''
Zijn ontmoeting met president Sadat in Ofira op 4 juni versterkte Begins positie als de man die vrede met Egypte heeft gesloten. Ook zijn geduld in de Libanese crisis met de Syrische Sam-raketten bevestigde dat beeld. De aanval op de kernreactor in Bagdad – waarvan de vraag is of hier ook electorale redenen een rol spelen – is door de meeste Israëli's toegejuicht. De scherpe kritiek uit het buitenland lijkt de positieve gevoelens van de Israëli's over deze actie nauwelijks te beïnvloeden.
Met deze uitspraken en acties is oppositieleider Peres in de verdediging gedrukt. . .''

Begin volgens de karikaturist James Mark Borgman

De Volkskrant (2-7) merkte o.a. op:

..... De meest gewelddadige aanloop naar de verkiezingen in de geschiedenis van Israël werd gekenmerkt door de zeer persoonsgerichte campagne van Begin, die daarbij de voor een democratie geldende fatsoensnormen verscheidene malen flink heeft overschreden. Het kan niet ontkend worden, dat de campagne van de vanuit een schijnbaar verloren positie terugvechtende Begin – gemeten althans naar de opiniepeilingen – aansloeg bij het kiezersvolk en voor Peres aanleiding werd in het zicht van de eindstreep over te schakelen op een zwaarder verzet en een zelfde soort kretologie, waarbij hij handig inspeelde op de provocaties van de Likoedaanhang.
Er zat echter nog een aantal beangstigende kanten aan de verkiezingscampagne van Begin. De Israëlische premier slaagde er in de aandacht voor de bar slechte economische situatie met zijn voortijlende inflatie af te leiden en zichzelf te pousseren als de sterke man die zijn land in tijden van crisis nodig heeft. Zijn onbetamelijke aanvallen op Bondskanselier Schmidt, zijn op het oog standvastige houding in de door hemzelf opgeklopte rakettencrisis met Syrië en de vernietiging van een Iraakse kernreactor door de Israëlische luchtmacht tijdens de verkiezingscampagne hebben ongetwijfeld veel kiezers aangesproken. . .''

(Voortzetting volgende aflevering)

INTERNATIONALE ZAKEN

VERENIGDE NATIES

35-STE ALGEMENE VERGADERING. ALGEMENE DEBATTEN (SLOT)

Op pag. 42313 e.v. is verslag uitgebracht over de opening van de 35-ste Algemene Vergadering van de Verenigde Naties op 16 sept. 1980 in New York.
Ook zijn daar samenvattingen opgenomen van de redevoeringen, die de ministers van buitenlandse zaken van de VS en de SU hadden uitgesproken gedurende de algemene debatten.
Hierna volgt nog een samenvatting van de rede van de Chinese vice-premier en minister van buitenlandse zaken Huang Hua.

MINISTER HUANG HUA.
VOLKSREPUBLIEK CHINA
24 sept.

Huang Hua meende, dat het gevaar voor oorlog groeiende was. Steunend op haar enorm uitgebreide militaire kracht. had de SU haar tempo van expansie versneld.
Met het zenden van troepen naar Afghanistan en het steunen van de Vietnamese invasie in Kampuchea streefde de SU er niet alleen naar deze twee landen tot slavernij te brengen, maar ook om hen te maken tot springplanken voor verdere expansie.
Beide incidenten waren belangrijke stappen. door de hegemonisten genomen in hun drijfjacht zuidwaarts. Nog een stap verder kon hen tot aan de Indische Oceaan en de kusten van de Perzische Golf brengen. Door de Vietnamese invasie in Kampuchea te steunen had de SU haar controle over Vietnam versterkt en Cam Ran Bay overgenomen, op die manier haar militaire basis in het Verre Oosten meer dan 4.000 km verder zuidwaarts brengend en druk uitoefenend in de richting van de Straat van Malakka.
Door zuidwaarts te trekken naar de Indische Oceaan en langs de Stille Oceaan, in coordinatie met haar expansie-activiteiten in de Rode Zee en in de Hoorn van Afrika, streefde de SU er naar zich meester te maken van strategische posities in het uitgebreide gebied van centrale betekenis – van de Rode Zee en het Arabisch schiereiland in het westen. via de Straat van Malakka in het midden, naar de Zuidchinese Zee in het oosten - om de olievelden in de Golf te omsingelen en om internationale zeewegen van sleutelbelang te controleren.
Met andere woorden, verder een bedreiging vormend voor het hele gebied van Azië en de Stille Oceaan, was de SU van plan een omtrekkende beweging jegens West-Europa te maken en de voltooiing van haar wereldwijde ontplooiing met het oog op de wereldheerschappij te verhaasten.
Daarom waren de Sowjet-invasie in Afganistan en de steun aan de Vietnamese agressie in Kampuchea geen ,,accidentele" gebeurtenissen. maar daden met voorbedachte rade; geen ..defensieve" maatregelen, maar offensieve en agressieve stappen; geen plaatselijke problemen, maar belangrijke kwesties, die invloed hadden op de algehele situatie van de wereld.
Op het moment was de SU bezig de truc van détente met grote fanfare te spelen om de aandacht van de wereld af te leiden en de anti-agressiekraehten te verdelen. Al enige tijd bepleitte zij een topontmoeting van de leiders van de staten uit alle gebieden van de wereld, daarbij een beroep doende op verschillende landen om de vrede en de détente te versterken. Het was allang de vaste praktijk van de hegemonisten om agressie en expansie na te streven en op hetzelfde moment de leuze van de détente luid te trompetteren
Het nieuwste punt, getiteld ,,Urgente maatregelen voor het verminderen van het oorlogsgevaar", dat de SU ter overweging aan de lopende zitting had voorgelegd, was precies zo'n soort van ding.
Vietnam had zich in Kampuchea op precies dezelfde wijze gedragen als de SU in Afghanistan, De relevante resolutie die in de 34ste zitting was aangenomen negerend, had Vietnam niet alleen volgehouden met zijn agressie tegen Kampuchea, maar ook de vlammen van de oorlog tot in Kampuchea's nabuur uitgebreid., waarmee het een steeds ernstiger bedreiging vormde voor vrede en stabiliteit in Zuidoost-Azië.
Na zijn recente tegenslag bij de gewapende interventie in Thailand had Vietnam. optredend als opperheer in Indo China. een z.g. vierpuntenplan opgedist om de spanning langs de grens van Thailand met Kampuchea te verminderen.
Voorbijgaand aan de kwestie van de terugtrekking van Vietnamese troepen uit Kampuchea. had het plan opgeroepen tot de vestiging van een gedemilitariseerde zone langs de grens en besprekingen bepleit tussen Thailand en het regime-Heng Samrin.
Inessentie was dat een poging om anderen ertoe te dwingen het marionettenregime in Kampuchea te erkennen en de aandacht af te leiden van de Vietnamese gewapende agressie. die de kern vormde van de kwestie-Kampuchea.
Thailand en andere landen van het ASEAN-verbond hadden dat onredelijke Vietnamese voorstel met kracht afgewezen. Vietnam had nu huichelachtig er om gevraagd de ,,kwestie van vrede, stabiliteit en samenwerking in Zuidoost-Azië" op de agenda van de lopende AV te plaatsen.
China was voorstander van een rechtvaardige en redelijke politieke regeling van de Afghaanse en Kampucheaanse kwesties. Het was evenwel tegenstander van enigerlei politieke regeling. die was gebaseerd op het aanvaarden van de faits accomplis. die door de agressors waren gecreëerd.

In China's ogen vereiste een rechtvaardige en redelijke regeling van de Afghaanse en Kampucheaanse kwesties, dat drie fundamentele beginselen werden nagevolgd: de vreemde agressors moesten al hun troepen dadelijk en onvoorwaardelijk uit Afghanistan en Kampuchea terugtrekken in overeenstemming met de VN-resoluties. Na het terugtrekken van de buitenlandse troepen zouden de Afghaanse en Kampucheaanse volkenvrij zijn over hun eigen lot te beslissen zonder enige inmenging van buitenaf. En Afghanistan en Kampuchea zouden opnieuw hun positie moeten terugkrijgen van onafhankelijkheid en niet-gebondenheid.
Een redelijke oplossing van de Koreaanse kwestie zou van grote betekenis zijn voor de handhaving van de vrede in Oost-Azië en het gebied van de Stille Oceaan. De Democratische Volksrepubliek van Korea had een reeks formules en voorstellen voor de onafhankelijke en vreedzame hereniging van Korea naar voren gebracht en had onvermoeibaar voor dat doel gewerkt. De internationale gemeenschap zou moeten helpen om gunstige condities voor de verwezenlijking ervan te creëeren. Het was noodzakelijk zo spoedig mogelijk de relevante AV-resolutie uit te voeren, die vijf jaar eerder was aangenomen, door het VN commando te ontbinden, alle militaire troepen en uitrusting van de VS uit Zuid-Korea terug te trekken en het Koreaanse wapenstilstandsverdrag om te zetten in een vredesverdrag d.m.v. onderhandelingen tussen de betrokken partijen.
De meeste ontwikkelingslanden zagen hun economische situatie verder verslechteren Eeri belangrijke oorzaak was, dat de Derde-Wereldlanden, hoewel politiek onafhankelijk. gehinderd werden door de oude internationale economische orde. Die onbillijke orde moest worden hervormd, als de economische ontwikkrling van de ontwikkelingslanden brvorderd wilde worden

Diverse besluiten van de AV

KAMPUCHEA (CAMBODJA)

De secretaris-generaal, Kurt Waldheim. rapporteerde aan de Algemene Vergadering, dat, terwijl de humanitaire hulp van de VN het diepste lijden van het Kampucheaanse volk wel had verlicht, nieuwe impulsen nodig waren om tot een politieke oplossing te komen om de bewoners van dat gebied weer met hoop voor de toekomst te kunnen laten leven
Weinig succes was te melden over het naleven van de bepalingen van de resolutie van het vorige jaar m t inbegrip van de bepalingen over terugtrekken van vreemde troepenmachten. De S.G. zou zelf blijven meewerken bij het zoeken naar een vreedzame oplossing en hoopte dat de gesprekken tussen de ministers van buitenlandse zaken van Thailand en Vietnam. nu zij beiden voor de gaande zitting in New-York aanwezig waren. hun vruchten zouden afwerpen.
Hierop werd door 31 landen een ontwerpresolutie samengesteld die onder meer inhield.

- algehele terugtrekking van vreemde troepenmachten:
- verkiezingen onder toezicht van de VN;
- garanties tegen bedreiging van Kampucheaans grondgebied en van andere landen,
- waarnemersteam van de VN aan de Thaise grens;
- verwezenlijking van veilige gebieden in West-Kampuchea voor de ontwortelde burgerbevolking, onder VN toezicht.

Sprekend voor de EG sloot Paul Peters van Luxemburg zich bij het voorstel aan.
China kon vertellen dat het geen enkele soldaat buiten zijn eigen grondgebied had gestuurd en niemand bedreigde.
Wel zag het de invasie van Kampuchea als onderdeel van de Sowjet strategie naar het zuiden op te trekken. Het land was bereid ook internationale garanties te geven zodra Kampuchea weer onafhankelijk en één van de niet-gebonden staten werd.
Oleg Trojánowsky van de Sowjet-Unie meende dat de Amerikaanse aanwezigheid in Indo-China aan de basis lag van de ontstane situatie en dat Pol Pot alleen maar door interventie vanuit Feking naar de macht had kunnen grijpen. De nieuwe bevelhebbers zaten nu goed in het zadel en het land wordt weer opgebouwd. Zich tegen de resolutie kerend zei hij dat er eigenlijk helemaal geen ,,Kampuchea probleem" bestond.
De resolutie werd op 22 okt. uiteindelijk aangenomen met 97 stemmen vóór. 23 tegen en 22 onthoudingen. Naast de Sowjet-Unie stemden o.a. Vietnam en Laos ook tegen.
Voor stemden o.a. Democratisch Kampuchea, China, de Verenigde Staten en de Negen EG-landen.

Eerder, op 13 okt., had de AV besloten de geloofsbrieven goed te keuren van de delegatie van Democratisch Kampuchea naar de VN. Deze delegatie vertegenwoordigde het regime-Pol Pot.
Deze goedkeuring kwam tot stand door het afwijzen van een amendement op de voorstellen van de commissie voor de geloofsbrieven. ingediend door een aantal communistische staten. waarin werd voorgesteld de delegetie van het (door Vietnam geinstalleerde en gesteunde) regime-Heng Samrin te aanvaarden als vertegenwoordiger van het volk van Kampuchea.
Het debat over deze zaak liep langs dezelfde lijnen als in de AV in 1979 (zie pag. 276'2 e.v.-1979).
Het wijzigingsvoorstel werd verworpen met 35 stemmen voor, 74 tegen bij 32 onthoudingen.

AFGHANISTAN

Na een driedaags debat nam de Algemene Ver-

gadering op 20 november een resolutie over Afghanistan aan. Deze was ingediend door 43 landen uit de Derde Wereld en uit de groep van Islamitische staten. Hierin wordt opgeroepen tot een onmiddellijk terugtrekken van buitenlandse troepen uit Afghanistan en tot de benoeming van een vertegenwoordiger van de secretaris-generaal die een politieke regeling zou moeten bevorderen.
111 landen stemden voor de resolutie, 12 landen onthielden zich en 22 landen stemden tegen, waaronder de Sowjet-Unie en Afghanistan.
In de resolutie wordt gesteld dat een politieke oplossing ..afdoende garanties voor niet-gebruik van geweld of dreiging van gebruik van geweld" zou kunnen inhouden ,,tegen de politieke onafhankelijkheid, de soevereiniteit, de territoriale integriteit en de veiligheid van alle buurstaten".
Bij de indiening van de resolutie zei de Pakistaanse minister van buitenlandse zaken, Agha Shahi. dat deze paragraaf betrekking heeft op Iran, Pakistan en Afghanistan. maar dat de kern van een regeling het volledig terugtrekken van de Sowjet-troepen blijft.
In de resolutie wordt verder de nadruk gelegd op het veilig stellen van de territoriale integriteit, de politieke onafhankelijkheid en het karakter van Afghanistan als niet-gebonden land.
Ook wordt het recht van het volk van Afghanistan onderstreept om zijn eigen regeringsvorm te kiezen zonder enige ,,inmenging van buitenaf, zonder onderworpen te worden, zonder dwang of belemmering". Gesteld wordt verder dat alle partijen een politieke oplossing dienen na te streven die de Afghaanse vluchtelingen in staat moet stellen naar hun woonplaatsen terug te keren, ,,veilig en eervol".
Bij de regeringen en organisaties wordt er op aangedrongen om humanitaire hulp aan de Afghaanse vluchtelingen te verlenen, onder de coördinatie van het VN-Hoge Commissariaat voor de Vluchtelingen (UNHCR).
Tijdens het debat brachten de Sowjet-Unie en haar medestanders tegen de resolutie in dat de Sowjet-troepen op verzoek van de wettige regering van Afghanistan bijstand verleenden tegen agressieve en contrarevolutionaire inmenging onder leiding van de Verenigde Staten, China en Pakistan. Garanties voor het staken van deze inmenging zijn precondities voor iedere regeling, het terugtrekken van de Sowjet-troepen inbegrepen.
De voorstanders van de resolutie omschreven het Sowjet ingrijpen als een grove daad van repressie van een in wezen nationalistische zaak door een zwaar bewapende grote mogendheid. De bedoeling hiervan is een wezensvreemde ideologie aan een Islamitische bevolking op te leggen en strategische balangen van de Sowjet-Unie te dienen.
Een aantal sprekers tekende daarbij nog aan dat de Sowjet-troepen nauwelijks door de Afghaanse regering te hulp geroepen konden zijn, aangezien de toenmalige president, Hazifulla Amin, en een aantal van zijn ministers tijdens de inval waren gedood.
Enkele sprekers betreurden het effekt van de Sowjet-inval op de détente en op de vooruitzichten op ontwapening.
De Sowjet-Unie c.s. weten de verslechtering van het internationale klimaat aan het imperialisme, met de Verenigde Staten als de grote boosdoener.

De landen die tegen de resolutie stemden waren: Afghanistan, Angola, Bulgarije, Cuba, de Duitse Democratische Republiek, Democratisch Yemen, Ethiopië, Grenada, Hongarije, Madagascar, Mongolië, Mozambique, Polen, Sao Tomé en Principe, Syrië, de Seychellen, de Sowjet-Unie, Tsjechoslowakije, de Oekraïne, de Volksrepubliek Laos, Wit-Rusland en Vietnam.

Van stemming onthielden zich: Algerije, Benin. Congo, Cyprus, Finland, Guinée-Bissau, Kaapverdië, India, Mali, Nicaragua, Tsjaad en Zimbabwe.

DEBAT OVER PALESTINA

Onderwerp van bespreking tijdens de debatten over Palestina waren de aanbevelingen van de Speciale Commissie voor de uitvoering van de Onvervreemdbare Rechten van het Palestijnse Volk. Deze zijn bij herhaling onderschreven in eerdere zittingen. Ze houden een oproep in om een einddatum vast te stellen voor de terugtrekking van Israël uit alle bezette gebieden, een tweefasenplan voor de terugkeer van de Palestijnen naar hun woonsteden en de oprichting van een ,,onafhankelijke Palestijnse eenheid".
Als eerste spreker stelde de voorzitter van de Speciale Commissie, de Senegalees Faillou Kane, dat de VN zich niet langer tevreden zou moeten stellen met het opnieuw bevestigen van de Palestijnse rechten. Juridische instrumenten dienden ontwikkeld te worden om de Palestijnen in staat te stellen deze rechten daadwerkelijk uit te oefenen. Als Israël zou blijven weigeren naar rede te luisteren zouden sancties opgelegd moeten worden. aangezien aan een dergelijke gang van zaken de voorkeur gegeven dient de te worden boven het uitbreken van weer een oorlog.
Ook de vertegenwoordiger van de Palestijnse Bevrijdingsorganisatie (PLO). Farouk Khaddoumi, riep op tot het opleggen van sancties. De geloofsbrieven van de Israëlische delegatie moesten worden verworpen tot Israël zich zou conformeren aan de wil van de internationale gemeenschap.
Khaddoumi wees de Camp David Akkoorden van de hand als een ,,samenzwering", die noch in stabiliteit noch in vrede konden resulteren. Geen partij was bevoegd of ook maar gekwalificeerd om over de toekomst van de Palestijnen te spreken. de PLO uitgezonderd.
Ook Syrie steunde de oproep tot sancties bij monde van Mohammed Samir Mansour. De Algemene Vergadering zou haar verantwoordelijkheden moeten aanvaarden nu actie door de Veiligheidsraad geblokkeerd werd door het vetorecht. De Palestijnen waren het slachtoffer van zionisme, kolonialisme en westelijk imperialisme. De Algemene Vergadering had echter hun nationale rechten erkend en kon nu .,de schade van 1947 terugdraaien".
Namens Jordanië bracht Hazem Nuseibeh in herinnering dat de afgelopen Arabische topconferentie de Camp David Akkoorden categorisch had afgewezen en opgeroepen had tot een volledige terugtrekking van Israël uit de bezette gebieden en tot volledig herstel van alle rechten van het Palestijnse volk, daarbij nog eens bevestigend dat de PLO hun enige vertegenwoordiger is. Hij vroeg ,,beslissende" actie van de VN om aan ,,dit lange lijden" van dit volk een einde te maken.

Voor Egypte wees Ahmed Esmat Abdel Meguid erop dat aan de Palestijnen hun volledige zelfbeschikkingsrecht moest worden gegund en hun recht op terugkeer en dat dit ook het doel van Egypte is in zijn pogen om tot vrede in het Midden-Oosten te komen. Zijn land was er zich van bewust niet voor de Palestijnen te kunnen spreken. Hij sprak verder van de noodzaak van wederzijdse erkenning van Israël en de PLO.
Namens de EG-landen stelde Paul Peters uit Luxemburg dat een rechtvaardige oplossing van het Midden-Oostenconflict twee zaken diende te betrekken: de staat Israël en het Palestijnse volk. In de Declaratie van Venetië hadden de Negen het recht van alle staten bevestigd te bestaan binnen veilige grenzen, en ook de noodzaak voor rechtvaardigheid voor alle volkeren, de Palestijnen inbegrepen. De Negen beschouwen de veranderingen door Israël in de bezette gebieden als onwettig.
De vertegenwoordiger voor Israël, Yehuda Blum, zei dat de Palestijnse Arabieren hun zelfbeschikkingsrecht allang genoten in hun eigen staat – Jordanië – en dat de PLO een tweede staat wilde ,,als uitvalsbasis voor de uiteindelijke vernietiging van Israël". Hij wees op de voortgang van de autonomiegesprekken in het kader van de Camp David Akkoorden en stelde dat de Arabische Liga de kwestie van de Palestijnen gebruikte om de aandacht af te leiden van de ta on 1 in de Arabische wereld lf
Namens China zei Ling Qing dat Israëls negeren van de internationale gemeenschap niet losgezien kan worden van de expansiedrift en onderlinge wedijver van de supermogendheden in het Midden-Oosten. Een eerste vereiste voor iedere regeling is de terugtrekking van Israël uit de' bezette gebieden, waaronder Jeruzalem, en zijn erkenning van het Palestijnse recht op zelfbeschikking, het recht op een zelfstandige staat inbegrepen.
Voor Libanon zei Mohammed Fakhoury dat als de aanwezigheid van Palestijnse vluchtelingen in zijn land voor Israël de enige reden is om Libanon aan te vallen, Israël dit alleen aan zich zelf te wijten heeft. Er zou immers geen sprake meer zijn van een vluchtelingenprobleem als de resoluties van de VN waren uitgevoerd. Israël kan weliswaar weigeren om het bestaan van een Palestijns volk te erkennen, maar dit volk kan niet worden uitgeroeid en Israël zal gedwongen worden met de PLO te onderhandelen.
Voor de Sowjet-Unie sprak Oleg Trojanowsky. Hij zei dat de Veiligheidsraad praktische stappen zou moeten nemen om de aanbevelingen van de Speciale Commissie uit te voeren. De situatie in het Midden-Oosten was verslechterd sinds men het in Camp David op ,,eenakkoordje had gegooid". Ondanks de steun van Amerika was het Israël echter niet gelukt het Palestijnse volk te onderwerpen.
Trojanowsky onderstreepte nog eens het recht van dit volk naar hun woonplaatsen terug te keren en hun eigen staat te stichten.
Namens de Arabische Liga riep Clovis Magoud tot actie op ten einde de Palestijnse rechten veilig te stellen. De Verenigde Staten hinderden de pogingen om het Palestijnse vraagstuk tot een oplossing te brengen. Zolang Israël in staat was de Amerikaanse positie te beinvloeden ,.was de Arabische politiek geen ander alternatief gelaten dan Amerika voor zijn positie zo duur mogelijk te laten betalen, als de Verenigde Staten tenminste in hun houding van obstructie ten aanzien van VN-resoluties relevant voor het Palestijnse volk" zouden volharden.

HET MIDDEN-OOSTENDEBAT

Aanleiding voor het debat over het Midden-Oosten was bet rapport van de secretaris-generaal over dit gebied, dat uitgebracht werd aan de Algemene Vergadering en de Veiligheidsraad. Hierin wordt verslag gedaan van de vele contacten, VN-rapporten, bijeenkomsten en resoluties die betrekking hebben op de verschillende aspecten van de situatie in het Midden-Oosten in het afgelopen jaar. De secretaris-generaal geeft hierin uiting aan zijn vaste vertrouwen dat de VN veel zou kunnen doen om een allesomvattende regeling tot stand te brengen. Hij spreekt daarbij de hoop uit dat de VN ,,in toenemende mate een belangrijke rol zal gaan spelen bij dit hoogst belangrijke streven".
In een ander rapport stelde de secretaris-generaal de Veiligheidsraad op de hoogte van het feit dat alle staten die een diplomatieke missie in Jeruzalem hadden, deze hebben teruggetrokken als gevolg van de resolutie van de Raad van augustus tevoren.
Deze resolutie hekelde Israël voor de aanneming van een wet waarbij een verenigd Jeruzalem tot zijn hoofdstad werd uitgeroepen. Opgeroepen werd tot terugtrekking van diplomatieke missies uit deze stad. Gesteld werd dat alle acties door Israël ondernomen om status en karakter van Jeruzalem te wijzigen, in het bijzonder door de recente wetgeving, van nul en gener waarde zijn en onmiddellijk teniet dienen te worden gedaan.
El Salvador, Costa Rica, Panama, Columbia, Haïti, Bolivia, Nederland, Guatemala, de Dominicaanse Republiek en Uruguay trokken daarop hun missies terug. Drie andere regeringen – van Chili, Ecuador en Venezuela – hadden dit al eerder gedaan.

In zijn rapport heeft de secretaris-generaal de tekst van de nota van de Israëlische ambassadeur van 4 november opgenomen. waarbij de positie van diens regering werd bevestigd, dat Jeruzalem door de eeuwen heen de hoofdstad van het joodse volk was geweest en dat de situatie van de verschillende religies die in de stad vertegenwoordigd waren, nimmer beter was geweest dan sinds de hereniging in 1967.
Ook legde de secretaris-generaal een voortgangsverslag over ter zake van de resolutie die aangenomen was in de speciale spoedzitting van de Algemene Vergadering in juli over het Palestijnse vraagstuk.–
De resolutie herbevestigde het recht van de Palestijnen op zelfbeschikking en nationale onafhankelijkheid en riep Israël op zich volledig uit alle Palestijnse en andere Arabische gebieden terug te trekken, die sinds juni 1967 bezet zijn. Deze terugtrekking zou vóór 15 november moeten aanvangen.
In het geval dat Israël zich hieraan niet zou conformeren, werd de Veiligheidsraad verzocht bijeen te komen om sancties te overwegen.
In zijn rapport bracht de secretaris-generaal de tekst van een nota van de Israëlische ambassadeur van 4 november over, waarin de positie van diens regering werd bevestigd dat resolutie-242 van de Veiligheidsraad de enige overeengekomen basis voor een vreedzame regeling van het Israëlisch–Arabische conflict is en dat het kader van de Camp David Akkoorden, gebaseerd op deze resolutie, „de enige benadering" inhoudt, „die ligt binnen het bereik van het mogelijke".
Tijdens het debat sprak als eerste de Israëlische vertegenwoordiger Blum. Deze stelde dat wederom pogingen ondernomen zouden worden het debat aan te wenden tot een nieuwe „gezamenlijke aanval" op zijn land, maar dat de Algemene Vergadering zich rekenschap diende te geven van andere gebeurtenissen in het Midden-Oosten.
Hij noemde in dit verband de oorlog in het gebied van de Perzische Golf, de Sowjet-bezetting van Afghanistan en het feit dat Syrie en Jordanië gewapend tegenover elkaar staan. Dit waren nog maar drie van de talloze conflicten. waarvan de gevaren een samenstelsel waren van de bewapening in dit gebied, die zonder weerga is.

Hazem Nuseibeh bracht namens Jordanië de resoluties van de afgelopen Arabische topconferentie in herinnering.
Hij stelde dat deze aantoonden dat „de rechten van het Palestijnse volk en het bewustzijn van het levensgevaarlijke zionistische gevaar voor het bestaan en het welbevinden van de Arabische wereld de allesoverheersende zorg van de regeringen en volkeren van het Midden-Oosten zijn".
De Palestijnse kwestie blijft de kern van de situatie in het Midden-Oosten. Namens de EG onderstreepte Paul Peters uit Luxemburg dat de leden van de Europese Gemeenschap bereid bleven actief deel te nemen in een allesomvattende regeling. Een oplossing diende voort te komen uit het besef van twee realiteiten: het bestaan van Israël en het recht van de Palestijnen op zelfbeschikking.
De Sowjet-vertegenwoordiger Trojanowsky zei dat de problemen in het Midden-Oosten „in de allereerste plaats" door Israëlische expansiedrift waren veroorzaakt, met steun van de Verenigde Staten. Amerika was bezig zijn militaire kracht in de regio te versterken om zijn oliemonopolies te beschermen. Terwijl Washington Israël steunde, predikte het de mensenrechten.
Voor de Arabische Liga sprak Adnam Omran. De voortdurende Israëlische bezetting van Arabische gebieden en het negeren van de rechten van het Palestijnse volk vormen een gevaarlijke bedreiging voor de vrede in dat gebied. Het recht van het Palestijnse volk op een eigen onafhankelijke staat is absoluut en niet onderhandelbaar.
Terugtrekking uit alle bezette Arabische gebieden is ook een absoluut vereiste.

WEST-EUROPA

NEDERLAND

TWEEDE KAMER AKKOORD MET TWEE-FASENSTRUCTUUR WETENSCHAPPELIJK ONDERWIJS

De Tweede Kamer heeft op 20 jan. ingestemd met de wet twee-fasenstructuur voor het wetenschappelijk onderwijs. Tegen stemden de fracties van PvdA, D'66, PPR, CPN en PSP.
De bedoeling is, dat de wet op 1 sept. 1982 aan de universiteiten en hogescholen zal worden ingevoerd.
Wanneer dat gebeurt, zal een proces zijn voltooid, dat 15 jaar in beslag genomen zal hebben.

Voorgeschiedenis

De geschiedenis van deze wet begon in 1967, toen de toenmalige rector-magnificus van de TH in Eindhoven, dr. K. Posthumus. werd benoemd tot regeringscommissaris voor het wetenschappelijk onderwijs. Ter gelegenheid van die benoeming deelde het ministerie van onderwijs en wetenschappen mee, dat het ,,thans mogelijk (zal) zijn binnen bekwame tijd tot de zo noodzakelijke herziening van de structuur van het wetenschappelijk onderwijs te geraken" (pag. 82111-1967).
Eerste resultaten leverden de werkzaamheden van prof. Posthumus op op 15 nov. 1968, toen hij een nota publiceerde, waarin hij de twee-fasenstructuur voor het wetenschappelijk onderwijs schetste, zoals die thans wettelijk is vastgelegd (pag. 72412 e.v.-1968).
Prof. Posthumus deed hierna nog een aantal voortgangsnota's het licht zien, waarvan de eerste verscheen op 23 febr. 1970 (pag. 16811 e.v.-1970).
Het waren de ministers Veringa en Lardinois, resp. van onderwijs en wetenschappen en van landbouw, die de voorstellen van prof. Posthumus gestalte gaven in de vorm van een wetsontwerp. Op 9 maart 1971 publiceerden zij een voorontwerp van wet en op 27 april 1971 werd het wetsontwerp bij de Tweede Kamer ingediend (pag. 2011 e.v.-1972).
De Tweede Kamer ging met dit wetsontwerp op 15 mei 1975 in grote meerderheid akkoord, maar liet de datum van invoering toen open (pag. 35813 e.v.-1975).
De ministers van onderwijs en van landbouw in het kabinet-Van Agt, Pais en Van der Stee, deden op 18 mei 1978 de Tweede Kamer een nota „Hoger onderwijs voor velen" toekomen, waarin zij, onder veel andere zaken, voorstellen deden m.b.t. wijzigingen in de wet herstructurering wetenschappelijk onderwijs. die de Tweede Kamer in 1975 had aangenomen (pag. 34613 e.v.-1978).
De ministers Pais (onderwijs) en Braks (landbouw) dienden op 27 maart 1980 het wetsontwerp bij de Tweede Kamer in, waarin zij de eerder voorgestelde veranderingen vastlegden.

Inhoud van het *wetsontwerp-Pais/Braks*

Over de inhoud van dit wetsontwerp gaf het ministerie van onderwijs een bericht uit, waaraan het onderstaande is ontleend.
De samenleving ontwikkelt zich voortdurend in de richting van een grotere complexiteit, aldus het ministerie. Dit brenet voor het onderwiis de eis van stelselmatige vernieuwing met zich mee. De verwetenschappelijking van de maatschappij. gepaard gaande met de toenemende noodzaak tot vermaatschappelijking van de wetenschap, stelt bijzondere eisen aan het hoger onderwijs. De ruggegraat van de programmatische vernieuwing van het wetenschappelijk onderwijs zal de invoering van een twee-fasenstructuur zijn.

Met de aanbieding aan de Tweede Kamer van het wetsontwerp twee-fasenstructuur op 27 maart 1980. willen de ministers dr. A. Pais (onderwijs en wetenschappen) en ir. G. J. M. Braks (landbouw en visserij) een wettelijke verankering bereiken van de twee-fasenstructuur in het wetenschappelijk onderwijs. De invoering van de voorgestelde structuur zal op veel punten veranderingen betekenen voor het hoger onderwijs in Nederland. Deze veranderingen zullen niet het karakter dragen van een overheidsdictaat aan de instellingen van wetenschappelijk onderwijs. De verantwoordelijke bewindslieden hebben gekozen voor een benadering waarbij slechts het strikt noodzakelijke in de Wet wordt vastgelegd. In overleg met de betrokkenen zal gestalte worden gegeven aan een verdere invulling van de twee-fasenstructuur.
Het doel van de invoering van de twee-fasenstructuur is het scheppen van betere voorwaarden voor:
– de bevrediging van de individuele en maatschappelijke vraag naar wetenschappelijke scholing en geschoolden;
– de vervulling van de wetenschappelijke taak van de universiteiten en hogescholen;
– de handhaving of verhoging van de kwaliteit en doelmatigheid van het onderwijs en onderzoek:
– de vergroting van de flexibiliteit van het onderwijs;
– de overbrugging van de huidige kloof tussen het wetenschappelijk onderwijs en het hoger beroepsonderwijs.
Belangrijkste kenmerk van de nieuwe structuur is de verdeling van het wetenschappelijk onderwijs in twee fasen.
Een eerste fase met een cursusduur van vier jaar, welke een afgeronde wetenschappelijke opleiding verzorgt.
Een beperkt aantal studenten kan een aanvullende opleiding volgen om zich verder te bekwamen in een specialisatie. Deze tweede, postdoctorale fase heeft een cursusduur van ten hoogste twee jaar.
Wezenlijk voor de twee-fasenstructuur is verder dat er beperkingen worden gesteld aan de perio-

de dat men als student kan zijn ingeschreven.
De bovengenoemde kenmerken zijn dezelfde. die in de beleidsnota Hoger onderwijs voor velen en het voorontwerp van Wet twee-fasenstructuur werden gehanteerd. Dit betekent niet dat het wetsontwerp een copie is van het voorontwerp. Naar aanleiding van de uitgebrachte adviezen van onder meer de Academische Raad en de Onderwijsraad, en als gevolg van het overleg met de instellingen van wetenschappelijk onderwijs, bevat het wetsontu-erp een aantal wijzingen ten opzichte van het voorontwerp. Het gaat hierbij met name om een decentralisering in de besluitvorming
De bewindslieden zien af van middelentoewijzing voor de tweede fase via een afzonderlijk artikel van de rijksbegroting.
Ook de vaststelling van het aantal toegangsplaatsen tot de tweede fase zal op centraal bestuurlijk (instellings-)niveau plaatsvinden
Daarnaast zijn er veranderingen aangebracht die de flexibiliteit van de voorgestelde structuur ten goede moeten komen. Zoals de invoering van part-time studiemogelijkheden in de tweede fase, de mogelijkheid de inschrijvingsduur in gedeelten van jaren op te nemen en de verruiming van de programmatische mogelijkheden in de tweede fase.

EERSTEFASE

In de eerste fase verwerven de studenten kennis en vaardigheden, die hen in staat stellen een betrekking te vervullen waarvoor een wetenschappelijke opleiding vereist is of dienstig kan zijn.
De eerste fase is onderverdeeld in een propaedeuse met een cursusduur van één jaar en een doctoraal-fase met een cursusduur van drie jaar
De propaedeuse kent een maximum inschrijvingsduur van twee jaar, de doctoraal-fase van vier jaar.
De propaedeuse heeft een oriénterende. verwijzende en selecterende functie. In het bijzonder de eerste twee functies vereisen een intensieve begeleiding van de student. Aan het eind van het eerste cursusjaar brengt de faculteit een wettelijk voorgeschreven studie-advies uit over voortzetting van de studie. In het geval van een afwijzend advies kan de student het propaedeutisch jaar overdoen.
Volgt er onverhoopt weer een afwijzend advies. dan heeft de student de inschrijvingsjaren voor de propaedeuse verbruikt Er bestaat dan nog de mogelijkheid zich ,,anders dan als student" in te laten schrijven. Indien de student zodoende alsnog slaagt, resteren hem de vier inschrijvingsjaren ,,alsstudent" voor de doctoraal-fase.
Het onderwijsprogramma van de doctoraal-fase moet flexibel en gevarieerd zijn. Er moet worden gelet op de individuele belangstelling en capaciteiten van de studenten, de kenmerken van afgestudeerden, de maatschappelijke behoeften, de beroepsmogelijkheden en de aansluiting op postdoctorale voorzieningen.
De doctoraal-fase heeft niet alleen tot doel de student voor te bereiden op een maatschappelijke betrekking. Het gaat er evenzeer om, de student in staat te stellen de verworven kennis in een later stadium zelfstandig aan tevullen, bij voorbeeld in het post-academisch onderwijs.
Om de student de gelegenheid te geven de studie desgewenst te onderbreken is in het wetsontwerp de mogelijkheid geopend de inschrijvingsduur te verbruiken in gedeelten van studiejaren. Dit om bij voorbeeld stages of verblijf in het buitenland mogelijk te maken.
De flexibiliteit van het onderwijs in de doctoraal-fase kan worden vergroot wanneer er onderdelen van verschillende studierichtingen in één vakkenpakket kunnen worden verenigd. Deze combinaties kunnen beter aansluiten op een beroep dat de student voor ogen staat of meer tegemoet komen aan individuele belangstelling en capaciteiten.
Van verschillende zijden is bezorgdheid uitgesproken over de maatschappelijke waardering van de vierjarige opleiding. De ministers Pais en Braks gaan ervan uit dat de ,,twee-fasendoctorandus" kwalitatief zeker niet de mindere hoeft te zijn van de huidige afgestudeerde.
Het is een misvatting te menen dat iedere student tot zelfstandig wetenschappelijk onderzoeker moet worden opgeleid. Door het uitbreiden van afstudeermogelijkheden kan. meer dan voorheen, worden tegemoet gekomen aan de veelvormige maatschappelijke vraag naar academici. Bovendien zal zich meer en meer de noodzaak doen gelden van periodieke bij- en nascholing, wat de betekenis van eens verworven kwalificaties doet afnemen.
Van belang voor het maatschappelijk perspectief van de vierjarig-opgeleide doctorandus is dat de overheid in haar rol als werkgever bij werving en aanvangssalariëring geen onderscheid zal maken met de in het bestaande stelsel opgeleide doctorandus.

TWEEDE FASE

Voor sommige beroepen is een aanvullende opleiding noodzakelijk Voortbouwend up de vakken die de student in de eerste fase had gekozen en op de behaalde resultaten. spitst de tweede fase, waar nodig, bepaalde elementen toe op een specifiek beroepsgebied.
Bij de tweede-fase-opleidingen worden vier richtingen onderscheiden:
- opleidingen van geneeskundige aard;
- niet in de Wet benoemde opleidingen;
- onderzoeksopleidingen;
- lerarenopleidingen.

De opleidingen van geneeskundige aard hebben een cursusduur van ten hoogste twee jaar. Het gaat om de opleiding tot arts, dierenarts. tandarts en apotheker.
Ook de niet met name in de Wet genoemde opleidingen hebben een cursusduur van ten hoogste tweejaar. Het gaat om specialisaties die vereist of dienstig kunnen zijn voor de bekleding van één of meer maatschappelijke betrekkingen. De toevoeging ,,dienstig kunnen zijn" betekent een verruiming van het in het voorontwerp gestelde.
De postdoctorale onderzoeksopleiding heeft een cursusduur van één jaar. Doel van de opleiding is een verdere voorbereiding op het zelfstandig verrichten van onderzoek.
De onderzoeksopleiding is bedoeld voor studenten die gedurende de eerste fase blijk hebben gegeven van een duidelijke belangstelling en aanleg in deze richting. Het ligt voor de hand, de studenten in te delen bij een vakgroep of onderzoekseenheid.
Ervaren onderzoekers zullen de opleiding gestalte moeten geven. Het studiepakket zal in het algemeen bestaan uit het deelnemen aan een onderzoeksproject, het verwerven van aanvullende theoretische achtergrondkennis. het leren van methoden en technieken of literatuurstudie.
De cursusduur van de postdoctorale leraaropleiding bedraagt ten hoogste één jaar. Het betreft hier in belangrijke mate een opleiding voor het leraarschap in vakken die in het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs worden gegeven.
Goedkeuring van de tweede-fase-opleidingen zal resulteren in de opname in het Academisch Statuut. Een uitzondering hierop vormen de onderzoeksopleidingen, die niet in het Academisch Statuut zullen worden opgenomen. Reden hiervoor is dat de verantwoordelijkheid voor de inhoud van de opleiding sterk gedecentraliseerd is, terwijl het Academisch Statuut landelijk eenvormige eisen stelt.
Om een tweede-fase-opleiding in aanmerking te laten komen voor opname in het Academisch Statuut, is in elk geval noodzakelijk dat er een maatschappelijke behoefte bestaat aan afgestudeerden met een dergelijke opleiding.
Uiteraard moet er van de kant van de studenten voldoende belangstelling zijn voor het volgen van de opleiding.
Daarnaast zal veel waarde worden gehecht aan een duidelijke positief advies in onderwijskundig opzicht van de secties van de Academische Raad.
Belangrijk is verder of de postdoctorale opleiding wel door een instelling van wetenschappelijk onderwijs moet worden verzorgd.
Ten slotte zal het advies van de Onderwijsraad in belangrijke mate meewegen bij de beoordeling van de onderwijskundige waarde van de ingediende voorstellen.
Het spreekt voor zich, dat de reeds bestaande opleidingen, zoals die in de medische sector en de accountancy direct voor opname in het Academisch Statuut in aanmerking komen. In andere gevallen zal er een experimentele fase aan opname in het Statuut voorafgaan.
Bij het kiezen van de vestigingsplaatsen van de postdoctorale opleidingen zal het advies van de Academische Raad over de taakverdeling tussen universiteiten en hogescholen van belang zijn Het zal niet altijd mogelijk zijn sen postdoctorale opleiding te situeren aan alle instellingen die hiervoor in de eerste fase toeleverende studierichtingen kennen.
Over een nadere concretisering van de tweede fase zal overleg worden gevoerd met de betrokkenen.
De vaststelling van de aantallen toegangsplaatsen per opleiding of per groep van opleidingen van de tweede fase gebeurt door de instellingsbesturen binnen de overeengekomen en vastgestelde kaders. Verwacht wordt dat de vaststelling zal plaatsvinden op basis van het overleg van de bewindslieden met de universiteiten en hogescholen in het Planning Overlegorgaan. alsmede aan de hand van een advies van de Academische Raad. Op deze wijze komt de landelijk coördinerende taak van de Academische Raad naar voren.
De instellingen stellen de verantwoordelijke bewindslieden op de hoogte van het vastgestelde aantal toegangsplaatsen. Zo nodig kan bijsturing achteraf plaatsvinden, wanneer sterk wordt afgeweken van de bedoelingen die in het planningoverleg naar voren waren gebracht. In dat geval kan gebruik worden gemaakt van een algemene maatregel van bestuur welke regels stelt omtrent minima en maxima van de aanvang van de instroom in de tweede fase.
De toelating van de studenten tot de tweede fase is een taak van de faculteiten. Er wordt uitgegaan van het beginsel van toelaatbaarheid van afgestudeerden uit de eerste fase tot de postdoctorale opleidingen. Hierbij mag niet uit het oog worden verloren dat de eerste fase een volwaardige academische opleiding verzorgt. De tweede fase omvat slechts een beperkt aantal specialisaties. Overigens kan ook het post-academische onderwijs bij de latere beroepsuitoefening voor aanvullende onderwijsvoorzieningen zorgen.
Een te grote doorstroom naar de tweede fase heeft bovendien een negatief effect op de maatschappelijke waardering van de eerste-fase-getuigschriften.

TOELATINGSCOMMISSIE

Per opleiding zal er een toelatingscommissie worden ingesteld. Taak van de commissie is, de studenten die zich aanmelden voor een tweede-fase-opleiding te toetsen. De commissie moet bestaan uit leden van het wetenschappelijk personeel in vaste dienst van universiteiten die studenten leveren.
Met het oog op de rechtszekerheid dienen de elementen waaraan de faculteit de student kan toetsen, in het Academisch Statuut te worden opgenomen. Voor de student bestaat er een mogelijkheid in beroep te gaan tegen onreglementaire of onredelijke toepassing van toelatingscriteria.
Bij de toetsing zullen de samenstelling van het vakkenpakket en de studieresultaten, toegespitst op vakken die in de tweede fase aan bod komen, een belangrijke rol spelen.
Andere factoren die een rol spelen zijn het studietempo (gelet op eventuele bijzondere om-

standigheden) en de ervaring die is opgedaan in het tijdsbestek tussen het slagen voor het doctoraaf-examen en de inschrijving voor de tweede fase.
Er wordt niet gedacht aan loting of een aanvullend vergelijkend examen. In het geval van een negatieve beslissing deelt de toelatingscommissie de redenen aan de student mee. Het staat de student vrij zich in een volgend jaar opnieuw aan te melden.
De toelaatbaarheid van afgestudeerden van het hoger beroepsonderwijs tot de tweede fase past in het streven naar een samenhangend stelsel van hoger onderwijs. Over de voorwaarden zal advies worden ingewonnen bij de Academische Raad en de H.B.O.-Raad.
Uiterlijk twee jaar voor het afstuderen van het eerste cohort studenten van de eerste fase zal het scala van post-doctorale opleidingen tot in onderdelen bekend moeten zijn. De keuze van het vakkenpakket speelt immers een rol bij de toelating tot de tweede-fase-opleidingen.
Een van de taken van de universiteiten is het leveren van zelfstandig-wetenschappelijke onderzoekers. Door de invoering van een categorie assistent-onderzoekers, als personeelsleden in tijdelijke dienst, voorziet de twee-fasenstructuur in de verdere vorming en opleiding tot wetenschappelijk onderzoeker.
In het algemeen zullen de assistent-onderzoekers voortkomen uit degenen die een onderzoekopleiding hebben gevolgd. Noodzakelijk is dit niet, men kan ook buiten de universitaire wereld onderzoekservaring hebben opgedaan.
De assistent-onderzoeker zal in het algemeen voor drie jaar worden aangesteld. Het beleid is erop gericht het aantal assistent-onderzoekers geleidelijk te vergroten. Hiertoe zullen vacatures bij de wetenschappelijke staf bij voorrang worden bestemd voor de categorie assistent-onderzoekers.
De taak van de assistent-onderzoeker omvat in de eerste plaats het zich bekwamen in het verrichten van wetenschappelijk onderzoek. Een bijkomend aspect is het zich bekwamen in het begeleiden van wetenschappelijk onderzoek. onder meer door het geven van (werk-)colleges en het begeleiden van onderzoeksstudenten. De assistent-onderzoeker werkt onder toezicht van ervaren onderzoekers aan een dissertatie. de formele erkenning als zelfstandig beoefenaar van de wetenschap. Het einddoel van de assistent-onderzoeker is de graad van doctor.

FINANCIERING

In overleg met de betrokkenen zal een methode van financieren worden ontwikkeld, waarbij er een directere relatie bestaat tussen de vaststelling van de financiële middelen en het aantal studenten dat afstudeert. De bewindslieden achten het van belang dat er aan de samenleving in het algemeen en de Staten-Generaal in het bijzonder, een duidelijk inzicht wordt verschaft in de taken van de universiteiten en de middelen die daarvoor nodig zijn, alsmede in de relatie tussen de toegewezen middelen en de daarvoor geleverde of te leveren prestaties.
Het wetsontwerp hanteert, in tegenstelling tot het voorontwerp, niet langer het principe van de gescheiden financiering, waarbij de middelentoewijzing voor de twee fasen via afzonderlijke artikelen van de Rijksbegroting plaatsvond.
In de nieuwe regeling doen de bewindslieden voorstellen in de bijlagen bij de Rijksbegroting over de financiële kaders voor de verschillende universitaire taken voor het volgend begrotingsjaar. De aangegeven bedragen, waarover de Tweede Kamer zich zal uitspreken. gelden als richtsnoer voor de instellingen bij het opstellen van hun begroting. Op deze wijze blijft de bestaande bestedingsverantwoordelijkheid onaangetast en wordt nodeloos centralisme vermeden.
De toewijzing van middelen voor de tweede fase zal worden gebaseerd op een verklaring van bekostiging. Deze verklaring hebben de bewindslieden als nieuw element geïntroduceerd. Tegen een wijziging door de betrokken bewindsman van een dergelijke verklaring Iran door de instelling beroep worden aangetekend bij de Kroon. Ook in het geval van taakverdelingsbeslissingen is beroep mogelijk Beide beroepsmogelijkheden zijn-in hit wetsontwerp aangebracht om de eigen verantwoordelijkheid van de instellingen te accentueren.

INVOERING

Voor experimentele studierichtingen wordt het mogelijk dat per september 1980 een begin wordt gemaakt met de invoering van de twee. fasenstructuur. De overige studierichtingen zullen in september 1981 volgen, aldus het wetsontwerp.

Behandeling door Tweede *Kamer*

De Tweede Kamer besprak het wetsontwerp in uitgebreide commissievergaderingen op 1 en 4 dec. 1980. Op 10, 17 en 18 dec. vergaderde de TK plenair over het ontwerp.

Tijdens de behandeling heeft de Kamer een aantal amendementen aanvaard. De belangrijkste van deze wijzigingen in het wetsontwerp zijn:
– Een omzwaaibepaling voor het eerste en tweede studiejaar:
wie in het eerste of tweede jaar van zijn studie van richting wil veranderen, kan een verlenging krijgen van de inschrijvingstermijn onder aftrek van de verbruikte tijd van inschrijving, voor ten hoogste één jaar. Omdat al was vastgesteld dat de inschrijvingsduur voor de propaedeutische fase twee jaar kan zijn, betekent dit dat verlenging van die termijn mogelijk is met maximaal één jaar.
– Door persoonlijke omstandigheden kan de inschrijvingsduur worden verlengd. Dit is ter vaststelling van universiteit en hogeschool.
– De nieuwe wet treedt in werking per 1 september 1981.
Toepassing van de wet (ook wel: invoering) per 1 september 1982.
– Elke instelling kan een voorstel indienen voor een studie die korter is dan vierjaar. De minister moet hiervoor toestemming geven.
– De instellingen zullen gaan werken met .,dossierdiplomering". Dit betekent dat wie afstudeert in de eerste fase en/of tweede fase, naast de traditionele bul, ook een getuigschrift krijgt met daarop vermeld de programma's die zij of hij met goed gevolg doorliep.
Wie geen diploma behaalt. bij voorbeeld omdat zij of hij de inschrijvingsduur heeft verbruikt, krijgt een getuigschrift met vermelding van de met goed gevolg doorlopen studie-onderdelen,

De eindstemming over het wetsontwerp, inclusief de door de Tweede Kamer aangebrachte wijzigingen, vond plaats op 20 jan. 1981 met het in de aanhef vermelde resultaat. (Ministerie *van* onderwijs en wetenschappen, Uitleg, Handelingen, Tweede-Kamerstukken)

(Vor. ber. pag. 34613 e.v.-1978)

ENGELAND

ONTWIKKELINGEN BUITENLANDSE POLITIEK. BEZOEK THATCHER AAN VS

Op 26, 27 en 28 febr. bracht premier Margaret Thatcher een staatsbezoek aan de Verenigde Staten en de nieuwe president Ronald. Reagan. De Britse minister van buitenlandse zaken Lord Carrington sprak tegelijkertijd met zijn nieuwe Amerikaanse collega. Alexander Haig. De ontmoeting werd gekenmerkt door een grote mate van eensgezindheid met betrekking tot internationale kwesties.
Reagan had Thatcher in de jaren zeventig reeds tweemaal ontmoet in Londen, toen mevrouw Thatcher nog oppositieleider was. Haar bezoek aan Washington was het eerste bezoek van een Westelijke regeringsleider sedert president Reagan zich op 20 januari in het Witte Huis vestigde (zie pag. 65 e.v.).
Het laatste bezoek van mevrouw Thatcher aan het Witte Huis betrof haar ontmoeting met president Carter op 17 dec. 1979, dat in het teken stond van de Engelse steun aan de Amerikaanse sancties tegen Iran en de vervanging van het verouderde Polaris-raketsysteem door Trident-raketten.
Volgens de NZZ (3-3-81) waren de voorwaarden voor een succesvolle ontmoeting aanwezig: Reagan en Thatcher delen hun ,,mystiek-zendingsgeloof" in een van staatsketenen bevrijde marktekonomie en de in hun volken sluimerende energie die er slechts op wacht om ontketend te worden. Vrijheid is voor beiden het hoogste goed en zij delen hun visie op de SU als duistere vijand van deze vrijheid, die daarom hard tegemoet dient te worden getreden.

Premier Thatcher begon haar bezoek met een warme steunbetuiging aan de economische plannen van president Reagan, die op 18 febr. waren gepresenteerd (pag. 129 e.v.).
Tijdens hun gesprekken werden de Oost-Westrelaties, de situatie in het Midden-Oosten en het gebied van de Perzische Golf, alsmede de toestand in zuidelijk Afrika, met name in Namibië, doorgenomen. Ook kwam de crisis in El Salvador ter sprake. Het belangrijkste doel van de gesprekken met president Reagan was de kennismaking met elkaars opvattingen, zo schreef The Times (25 febr.). Het lag niet in de bedoeling politieke zaken uitputtend te behandelen.
Niettemin pleitte mevrouw Thatcher bij president Reagan voor een nieuwe geallieerde defensiepolitiek buiten het gebied dat valt onder het Atlantische pact, de NAVO (zie ook hierna). Zij besprak de mogelijkheid van deelneming door Britse militaire eenheden in een multinationale snel-inzetbare strijdmacht in het gebied van de Golf.
In een rede te New York voor oudleden van de OSS, de voorganger tijdens WO II van de Amerikaanse inlichtingendienst CIA, riep premier Thatcher de westelijke landen op nieuwe

Premier Margaret Thatcher tijdens een gesprek met journalisten buiten het Witte Huis na haar eerste twee uur durende ontmoeting met president Reagan in het „oval office" op 26 febr 1981

vastberadenheid te tonen om de Sowjet-activiteiten in Afrika en het gebied van de Perzische Golf in bedwang te houden. Zij doorspekte haar toespraak met harde opmerkingen over de Sowjet-intenties.

Premier Thatcher verklaarde aan het slot van haar bezoek dat de belangen van de Westelijke geallieerden niet ophouden bij de grenzen van de landen van de Noordatlantische Verdragsorganisatie. ,,Eris een dringende behoefte aan een nieuwe defensiepolitiek voorbij het noorden van de Atlantische oceaan. We moeten het binnendringen van de Sowjet-Unie verhinderen in gebieden die van essentieel belang zijn voor de leden van het bondgenootschap en voor de economieën van de wereld. Dit geldt voor delen van Afrika, en het geldt ook voor de Golf", aldus mevrouw Thatcher.

Zij deed een beroep op ,,devrije landen van de wereld" om samen te werken als nooit tevoren. „We moeten het de Sowjetleiders duidelijk maken dat we bereid zijn naast hen te leven maar niet om het passieve doel van hun ambities te zijn", zo vervolgde de Britse premier.

Mevrouw Thatcher zei dat de Sowjet-Unie détente omschrijft als ,,een strijd met alle middelen op oorlog na". „Wij streven ontspanning na", aldus Thatcher,,,maarhet moet een oprechte détente zijn met tweerichtingsverkeer, gebaseerd op de erkenning van het verlangen van alle volkeren naar stabiliteit, onafhankelijkheid, vrijheid."

Mevrouw Thatchers rede bevatte veel lof voor president Reagan en diens visie op de wereld. Over de kwestie-El Salvador zei zij: ,,Ik ben het met president Reagan eens dat Cubaanse bemoeienissen met wapenleveranties totaal onaanvaardbaar zijn."

In een vraaggesprek met de Amerikaanse televisiernaatschappij ABC veroordeelde zij overigens elke inmenging in El Salvador,,,vanwelke kant die ook komt".

Zonder openlijk de Amerikaanse militaire hulp aan de Salvadoriaanse junta (zie pag. 34412 e.v. en pag. 379/1 e.v.) te bekritiseren zei zij dat Groot-Brittannië graag zou zien dat het Salvadoriaanse volk zijn eigen lot kan bepalen ,,zonder inmenging van buitenaf". ,,Datis de taal die wij hebben gebruikt voor Polen, en ookvoor Afghanistan."

Amerikaanse en Britse zegslieden zeiden aan het eind van mevrouw Thatchers bezoek dat de tweede gespreksronde van twee uur die zij met president Reagan had gehad een beter begrip aan beide zijden had opgeleverd en overeenstemming over alle grote strategische kwesties, daarbij inbegrepen (noodzaak van gedegen studie alvorens Reagan het Sowjet-aanbod voor een topconferentie aanneemt.

Thatchers opmerkingen over Britse deelneming aan een overal inzetbare interventiemacht kwamen haar na thuiskomst op felle kritiek te staan van de oppositie.

In het Lagerhuis werd de premier op 2 mrt. door socialisten en liberalen hard aangevallen over het ,,nieuwe Britse imperialisme."

Maar ook leden van haar regering en het Foreign Office waren niet gelukkig met de specifieke verwijzing naar een eventueel optreden van de interventiemacht in de Perzische Golf. De algemene reactie was. dat de premier door vermoeidheid iets te ver is gegaan in haar veldtocht om de Amerikanen te plezieren. Maar het kabinet weet ook, dat Margaret Thatcher niet terugschrikt voor een solo-optreden.

Het was geen geheim. dat de Britten voorstanders zijn van een wereldwijde interventiemacht, de Rapid Deployment Force. Zowel premier Thatcher als de minister van buitenlandse zaken Lord Carrington hebben in het recente verleden gezegd, dat de Westerse landen bereid moeten zijn om hun belangen ook buiten het NAVO-gebied te verdedigen. Frankrijk en Groot-Brittannië hebben trouwens al vloot-eenheden in het Golfgebied. met geen ander doel. Maar de forse uitspraken van premier Thatcher hebben de delicate consultaties met de Europese partners over de vorm, de taak en de bevelvoering van de interventiemacht nogal grof verstoord. En de losse opmerkingen van de premier hebben onrust gewekt in de Arabische staten die wel Westerse bescherming wensen, maar die niet terug willen naar Westerse dominantie.

NRC/H'blad (4-3-81) sprak in een commentaar op Thatchers pleidooi over ,,verbaal paniekvoetbal":

,,Mevrouw Thatcher, de Britse premier, heeft in Amerika gepleit voor een nieuwe geallieerde defensiepolitiek. Buiten het gebied dat valt onder het Atlantische Pact. En zij bleek bereid ook Britse troepen te laten deelnemen aan een eventueel nieuw te vormen strijdmacht van het Westen, die overal zou moeten ingrijpen waar het expansionisme van de Sowjet-Unie dat nodig maakt. Zij denkt daarbij in de eerste plaats aan het gebied van de Perzische Golf, maar ook aan andere gebieden waar ingrijpen nodig mocht blijken te zijn.

Lord Carrington, de Britse minister van buitenlandse zaken, legde in het Hogerhuis uit dat een dergelijke macht niet buiten de Verenigde Staten of buiten Europa gestationeerd hoeft te worden. Het gaat er alleen om, zo zei hij, dat zij kan worden gebruikt om verdere Sowjet-agressie te voorkomen. Evenals de premier in het Lagerhuis, zei hij er uitdrukkelijk bij dat nog geen enkele beslissing over zo'n geallieerde strijdmacht is gevallen.

Deze denkbeelden zijn op felle kritiek gestuit, niet alleen de socialistische en liberale oppositie in het Lagerhuis, maar ook in een aantal landen aan de Perzische Golf. Zo zei het nieuwsagentschap van Irak honend dat mevrouw Thatcher blijkbaar droomt van een verjonging van het Britse imperium waarin de zon nooit ondergaat. En een dagblad in Koeweit sprak de vrees uit dat de nieuwe strijdmacht meer tegen de Arabieren dan tegen de Sowjet-Unie gericht kon zijn.

Uitgesproken kritisch was ook een diplomaat uit de Verenigde Arabische Emiraten in een interview in Londen. Hij noemde het onaanvaardbaar dat ergens ter wereld een strijdmacht gelegerd zou worden speciaal met het doel in het gebied van de Perzische Golf in te grijpen. De landen daar kennen hun belangen en verantwoordelijkheden en zij zijn volledig in staat die belangen te verdedigen en de verantwoordelijkheden waar te maken. Zij hebben daarvoor geen hulp nodig. En zij zien geen enkel heil in de supermogendheden-confrontatie die hun nu wordt aangeboden in de vorm van een dergelijke strategie.

Deze Arabische diplomaat was het duidelijk niet eens met de zienswijze der Westelijke regeringen dat Russische expansie nu het grootste gevaar in het Golfgebied is. Naar zijn mening ligt het gevaar in iedere politiek van het Oosten

en het Westen die gericht is op het verkrijgen van invloedsferen en dominantie van een der supermogendheden.
Margaret Thatcher heeft al geprobeerd aan dergelijke gevoelens van ongerustheid tegemoet te komen door te zeggen dat de nieuwe strijdmacht nooit zonder voorafgaand overleg naar een bepaald gebied gestuurd zal worden. Maar te oordelen naar de mate van de ongerustheid die uit de kritiek uit de Golfstaten spreekt. zal zij nog met veel meer argumenten moeten komen wanneer zij volgende maand een bezoek aan de Golfstaten brengt.
In deze landen is men duidelijk bang dat het Westen nu een politiek van ,,vooru, over u, maar zonder u" gaat voeren. Een vrees waartoe ook de jongste studie van vier Westelijke instituten op het gebied van de buitenlandse politiek aanleiding geeft, waarin gepleit wordt voor een permanente overleggroep van Amerika. Groot-Brittannië, Frankrijk, de Bondsrepubliek en Japan voor het gebied van de Perzische Golf.
Zo'n groep zou immers het politieke besluit moeten nemen de nieuwe strijdmacht te laten opereren. Daarbij zou, volgens de studie, niet alleen moeten worden gelet op expansionisme van de Sowjet-Unie. De strijdmacht moet ook in actie komen bij een intern conflict in deze regio, als Westerse belangen op het spel staan en als het Westen door een bevriende macht gevraagd wordt tussenbeide te komen. Hier gaat het dus zondermeer om een verdediging van de oliebronnen van dit gebied, tegen wie dan ook.
Dit is een pretentie die nauwelijks meer in overeenstemming is met het huidige zelfbewustzijn van de Derde Wereld en die meer weg heeft van paniekvoetbal dan van bezadigde diplomatie.
Natuurlijk is er nog heel wat denkwerk nodig voordat de nieuwe strijdmacht wordt opgesteld. Als het ai zover komt! Naast de bovengenoemde politieke problemen zijn er ook nog de economische. Ten slotte is de huidige situatie in het gebied van de Perzische Golf mede ontstaan doordat Groot-Brittannië financieel niet meer in staat was zijn militaire steunpunten daar in stand te houden.
Het gaat de Britten op dit moment nog minder florissant dan destijds. Londen kan nauwelijks aan zijn bondgenootschappelijke verplichtingen voldoen en de ambitie om het rakettenbestand te vernieuwen, verslindt al miljarden.
Daarom blijft het paniekvoetbal voorlopig verbaal. Hoeveel medespelers cr zullen zijn is nog duister en er is op dit moment, gelukkig, nog geen bal."

Bezoek aan Ulster

Op 6 mrt. bracht premier Thatcher een onverwacht bezoek van een dag aan Noord-Ierland. Het bezoek stond in het teken van de verzekeringen van Londen aan de protestanten in Ulster dat het bij Groot-Brittannië zal blijven behoren zolang een meerderheid dat wenst. De reis van premier Thatcher was geheim gehouden in verband met de veiligheidssituatie.

De premier zei tijdens een diner met zakenlieden en politici in het voormalige regeringscentrum kasteel Stormont, dat haar besprekingen met de Ierse premier Haughey in dec. 1980 (zie hierna) geen enkel gevaar opleveren voor de staatkundige positie van Noord-Ierland. ,,Er is geen sprake van een samenzwering of uitverkoop".
Hoewel Margaret Thatcher dominee Paisley niet met name noemde, was haar toespraak duidelijk gericht tegen de campagne die Paisley heeft ontwikkeld. Sinds de topconferentie tussen de twee regeringsleiders in Dublin in dec. '80 (zie hierna): mobiliseerde Paisley de Noordierse protestanten tegen wat hij beschouwt als een komplot om Noord-Ierland bij de Ierse republiek te voegen, onder rooms-katholieke dominantie.

De dominee was ook uitgenodigd voor het diner op 6 mrt. maar hij ging naar een van de serie protestbijeenkomsten die zijn partij, de Democratische Unionisten, had georganiseerd tegen de Iers-Ulsterse samenwerking. De dominee beschouwt zich nu als leider van alle Noordierse protestanten.
Het bezoek van premier Thatcher – het eerste sinds 1969 – kan dan ook worden gezien als een actie om Paisley te remmen.
Premier Thatcher zei aan het diner. dat de eerste taak voor de regering is het beschermen van burgers tegen ,,bullet and bomb" dus tegen kogels en bommen. ,,De terroristen, of zij die zich republikeinen noemen of loyalisten. hebben niets anders te bieden dan leed en bloedvergieten".
De premier vertelde dat de besprekingen met Ierland erop zijn gericht. om tot hechtere samenwerking te komen op zakelijke basis. Zij kondigde aan, dat de energieprijzen die in Noord-Ierland aanzienlijk hoger zijn dan in de rest van het land, zullen worden herzien.
Zij kwam daarmee tegemoet aan een grief van de zakenlieden in Ulster, die al lang klagen dat zij in de politiek moeilijke situatie ook nog hoge energieprijzen moeten betalen. Premier Thatcher suggereerde ook, dat Noord-Ierland aardgas kan ontvangen via de republiek.

Verhouding met Sowjet-Unie

In de verkilling van de Brits-Russische relaties, die na de Sowjet-invasie in Afghanistan was opgetreden, kwam in de eerste maanden van 1981 enig herstel, maar van grote verbetering was geen sprake.
Eind januari 1980 strafte Groot-Brittannië de Sowjet-Unie voor de invasie in Afghanistan met een pakket maatregelen waarvan hieronder een korte samenvatting wordt gegeven.

Geen verlenging van gunstige kredietmogelijkheden, zoals in 1975 gecreeerd door premier Wilson. In plaats van 7,1 tot 7,4% moest de Sowjet-Unie voortaan de normale 7,75% betalen.
Geen voedselleveranties om het Amerikaanse gat op te vullen.
Geen bezoeken van hoogwaardigheidsbekleders. Uitnodigingen aan Brezjnew en Kosygin werden bevroren.
Geen wederzijdse vlootbezoeken, geen uitwisseling van RAF-officieren met Russische collega's.
Bevriezing van belangrijke culturele contacten.
Subsidie aan de BBC voor extra-uitzendingen van een half uur per dag in het Russisch.

Op 20 jan. 1981 maakte het Britse ministerie van handel bekend dat de economische relaties met de SU zouden worden hersteld.
Op 23 mrt. ondertekende de Britse ambassadeur in Moskou, Sir Curtis Keeble, een nieuw cultureel akkoord met de Sowjet-Unie. In het verdrag werd de vroeger opgenomen term ,,vriendschap" weggelaten.
Volgens *The Times* (24-3-81)was de tijd niet rijp voor een uitbreiding van de relaties tussen de twee landen.
Dit zou volgens deze krant door de Russen worden opgevat als een bewijs van beëindiging van de Britse afkeuring van de Sowjet-politiek in de internationale politieke arena.
President Brezjnew noemde de Brits-Russische relaties op het laatste partijcongres van de Communistische Partij ,,stagnerend".

Bezoek Carrington aan Chinaen Japan

Op 1 april begon minister Carrington van buitenlandse zaken een driedaags bezoek aan de Volksrepubliek China.
Hij werd in Peking ontvangen door zijn Chinese ambtgenoot Huang Hua, premier Zhao Ziyang en de vice-voorzitter van de Chinese Communistische Partij, Deng Xiaoping.
Met Huang Hua sprak de Britse bewindsman over internationale politieke kwesties: Polen, Cambodja, het Midden-Oosten en Afghanistan. De Chinese minister prees premier Thatcher en Lord Carrington voor het aan de kaak stellen van ,,het misleidende karakter" van Russische vredesinitiatieven naar het Westen en juichte de Britse pogingen voor versterking van de veiligheid van West-Europa in samenwerking met de VS, toe.
Ten aanzien van de Britse Kroonkolonie Hong Kong verklaarde Deng Xiaoping dat deze Britse enclave ook na aflopen van het pachtverdrag (in 1997) een veilige plaats zou zijn voor investeerders. Verder werd in Peking en Sjanghai gesproken over handelsrelaties.
Lord Carrington verklaarde tegenover de pers dat de Brits-Chinese relaties beter waren dan ooit tevoren. De Chinese regering nodigde premier Thatcher uit voor een bezoek aan de Volksrepubliek in 1982.

Bezoek aan Japan

Aansluitend op zijn bezoek aan China deed Lord Carrington Japan aan. Hij voerde in Tokio besprekingen met de Japanse minister van internationale handel, Rokusuke Tanaka. en met premier Zenko Suzuki. Volgens de Britse bewindsman verklaarde Japan zich bereid te onderzoeken hoe het Britse tekort op de handelsbalans ten opzichte van Japan (£1.112 mln.) kon worden bijgesteld. Carrington vroeg Japan de rijen te sluiten met de VS, Europa en China om de invloed van de Sowjet-Unie in het Westen, Azië en het gebied van de Stille Oceaan te beteugelen.

De Indiase pers ondertitelde deze foto van premier Gandhi en premier Thatcher met: ,,twee ijzeren maagden". De Indiase premier (links) ontving haar Britse ambtgenoot bij aankomst op Delhi-Airport (14 apr. 1981).

Reis Thatcher naar India en het Golfgebied

Van 14 tlm 23 apr. heeft premier Thatcher een reis naar het Oosten ondernomen. Zij bracht een vijfdaags staatsbezoek aan India (15 t/m 19 apr.) en bezocht aansluitend Saoedi-Arabië (20/21 apr.), Aboe Dhabi, Oman. Qatar en Dubai.

Het bezoek aan het gebied bij de Perzische Golf was het eerste van een Britse premier en werd alom beschouwd als een groot succes voor de Britse diplomatie.

Een belangrijk thema in India vormde de omstreden Nationaliteitswet in Groot-Brittannië, die beperkingen oplegt aan immigratie van mannen en verloofden van vrouwen die reeds als immigrant in Engeland zijn gevestigd. Deze wet, aangenomen op 4 dec. 1979 (pag. 26712 e.v.) en in werking sedert 1 mrt. 1980, bepaalt voorts dat de komst naar Engeland van ouders, grootouders en kinderen boven 18 jaar van reeds geïmmigreerden, zal worden beperkt en de wet beëindigt het algemeen geworden gebruik dat een tijdelijk verblijf in Engeland wordt omgezet in een permanent verblijf.

De Indiase premier, mevrouw Indira Gandhi, uitte kritiek op het Britse beleid ten opzichte van niet-blanke immigranten en wees op ,,discriminatoire" elementen in de wetgeving, die in India publieke verontwaardiging had opgeroepen.

Op een persconferentie zei premier Thatcher dat zij premier Gandhi had gewezen op de 2,5 mln. Britse werklozen in een land met een grotere bevolkingsdichtheid dan India. In zulke omstandigheden was het niet ,,redelijk" om het aantal immigranten te laten stijgen, aldus Thatcher

Volgens de Financial Times (18-4-81) zou de kwestie van de rassenverhoudingen tussen India en Engeland waarschijnlijk blijvend een punt van irritatie vormen.

Deze krant wees erop dat beide premiers ,,het eens werden over het feit dat zij het oneens waren" over tal van internationale politieke kwesties. Verschil van mening was er met betrekking tot de militaire uitrusting van Pakistan door de VS, de demilitarisering van de Indische Oceaan, de instelling van een snelle interventiemacht voor eventueel gebruik in het Golfgebied en de Russische aanwezigheid in Afghanistan. Mevrouw Gandhi beschouwde de snelle interventiemacht als een onnodig provocerende gedachte. Premier Thatcher slaagde er niet in bij de Indiase premier meer begrip te kweken voor de politieke opvattingen van de regering-Reagan,

Op economisch gebied werden een aantal samenwerkingsovereenkomsten ondertekend, onder meer voor spoorwegen. petrochemie en kunstmestfabricage. Voorts benadrukte premier Gandhi de Indiase ongerustheid over Britse handelsbeperkingen, waardoor de handel van India met Engeland zou zijn teruggelopen, terwijl de uitvoer van het Verenigd Koninkrijk naar India steeg.

In een speech tot het Indiase parlement riep mevrouw Thatcher op tot een politieke regeling van de kwestie Afghanistan en versterking van de defensie van de Golfstaten om de olietoevoer te waarborgen. Haar toespraak werd geboycot door de socialistische en communistische parlementariers wegens de ,,racistische politiek van de Britse regering".

Volgens *The Times of India* had premier Thatcher meer schade toegebracht aan de rassenverhoudingen in Groot-Brittannië dan enige andere naoorlogse regeringsleider.

Volgens The Times (20-4-81) had het bezoek de ingewikkelde relatie tussen beide landen ondanks alles verbeterd.

Tijdens haar bezoek aan Saoedi-Arabië besprak premier Thatcher een breed scala van onderwerpen met koning Khaled, kroonprins Fahd, het hoofd van de nationale garde prins Abdoellah en minister van defensie, prins Sultan. De situatie in het Midden Oosten, de Palestijnse kwestie, vredesinitiatieven van de Europese Gemeenschap (in de 2e helft van 1981 onder Brits voorzitterschap) en de instelling van de snelle interventiemacht in het Golfgebied waren de belangrijkste onderwerpen van gesprek.

Kroonprins Fahd vertelde premier Thatcher dat de Arabische landen nog voor het einde van 1981 een krachtige poging van de EG-landen verwachten om het Palestijnse probleem op te lossen. Zij antwoordde dat het voorzitterschap van de EG Engeland geen onbeperkte macht verschaft en vroeg om druk op PLO-leider Arafat om diens

Premier Thatcher tijdens haar gesprek met koning Khaled ibn Abdoel-Aziz, staatshoofd en regeringsleider van Saoedi-Arabië in de hoofdstad Riad op 20 april 1981.

binnenskamers gemaakte verzoenende opmerkingen over het bestaan van Israël ook in het openbaar te ventileren.
Zij wees erop dat ondanks een eigen rol van Europa geen oplossing van het Palestijnse probleem mogelijk is zonder de VS.
Ten aanzien van het Amerikaanse plan voor de snelle interventiemacht in het Golfgebied stelde premier Thatcher haar Saoedische gastheren gerust. Zij verzekerde dat de Britse bijdrage in die macht klein is en dat het niet de bedoeling is orn de regio ongevraagd vol te stoppen met buitenlandse strijdkrachten.
De *NZZ* (28-4-81) noemde de reis van premier Thatcher een handelsreis voor Britse artikelen, hoofdzakelijk wapens. In Aboe Dhabi verkocht zij Hawk-trainingsigevechtsvliegtuigen, terwijl zij zich elders in het Golfgebied bereid verklaarde tot de levering van militair materieel.

De sfeer in Riad werd als hartelijk omschreven en stond in schrille tegenstelling tot de diplomatieke kilte die na 9 april 1980 was opgetreden en tot eind juli van dat jaar had geduurd.
Op 9 apr. 1980 zond het commerciële televisiestation ATV de gedramatiseerde documentaire „Dood van een prinses" uit, ondanks de druk van de Saoedische koning Khaled op minister van buitenlandse zaken Lord Carrington om de vertoning ervan te verbieden.
De Britse minister, die in januari 1980 nog een reis naar Saoedi-Arabië had gemaakt die in goede sfeer was verlopen, legde de Saoedische vorst uit dat hij uitzending van het programma niet kon voorkomen.
De Britse ambassadeur James Craig werd op **23** apr. '80 verzocht Saoedi-Arabie te verlaten. Op **27** juli vertrok de Britse staatssecretaris voor buitenlandse zaken. Douglas Hurd, naar Saoedi-Arabië om namens de Britse regering spijt te betuigen „over de begrijpelijke gevoelens van gekwetsheid die de vertoning van de film had veroorzaakt".

Op **28** juli verklaarde Prins Saoed dat zijn land en Engeland waren verzoend. De verzoening was overwegend bedoeld als beloning voor de „positieve ontwikkeling in het Britse standpunt over het Midden-Oosten, in het bijzonder de Palestijnse kwestie", zo verklaarde hij namens de Saoedische regering.
Ambassadeur Craig keerde vervolgens terug op zijn post.

Hieronder volgt een beknopt overzicht van overige ontwikkelingen in de buitenlandse politiek in 1980, voorzover nog niet eerder vermeld.

Albanië

Op 21 mei '80 gaf Albanië Londen te verstaan dat in Tirana geen prijs werd gesteld op herstel van de diplomatieke betrekkingen met Londen.

Albanië was niet bereid te praten over de uitspraak van het Internationale hof van justitie in Den Haag, waardoor het aan Groot-Brittanie zo'n acht miljoen gulden herstelbetalingen schuldig is voor het tot zinken brengen van twee Britse oorlogsbodems in 1949. Bovendien blijft Albanië bij zijn eis tot teruggave van de in Londen gedeponeerde Albanese goudreserves, die nu naar schatting 12 miljoen gulden waard zijn. Die goudrekening is na de Italiaanse inval in Albanië in 1939 door Londen geblokkeerd, en staat tegenwoordig onder beheer van een Frans Brits-Amerikaanse commissie.

Wapenembargo *tegen* Chili opgeheven

Op 22 juli maakte de Britse staatssecretaris van buitenlandse zaken, Nicholas Ridley, in het Lagerhuis bekend dat Engeland het in 1974 afgekondigde wapenembargo tegen Chili zou opheffen. Chili zou geen wapens krijgen die tegen de burgerbevolking zouden kunnen worden gebruikt en de wapenexport zou afhankelijk worden van een vergunningensysteem.

De Labour-schaduwminister van buitenlandse zaken, Peter Shore, beschreef de beslissing als „zeer verwerpelijk" en als „verraad van iedereen in Chili die zich tegen het regime van Pinochet verzet".
Woordvoerders van het Foreign Office (buitenlandse zaken) wezen er op. dat geen enkel ander Europees land een wapenembargo tegen Chili heeft. Een Brits embargo gold voor Zuid-Afrika, Iran, Albanië, Mongolië. Vietnam, Noord-Korea en leden van het Warschaupact.
De Britse regering was al geruime tijd bezig om de betrekkingen met Chili te normaliseren. In januari werd de Britse ambassadeur, die was teruggetrokken na de foltering van de Britse arts Sheila Cassidy, herbenoemd. De Britten hadden vóór het embargo 5% van de Chileense importmarkt, in juli 1980 nog maar **2%**. Londen heeft tussen 1968 en 1974 voor ruim f 300 miljoen aan wapens geleverd, voornamelijk fregatten en duikboten.

De Britse beslissing veroorzaakte een golf van protesten. De aartsbisschop van Westminster. kardinaal Hume, wees er in een brief aan staatssecretaris Ridley op dat „politieke en economische beslissingen altijd moeten worden genomen in de brede context van de sociale moraal. Welke voordelen er ook aan de handel kleven", zo schreef de kardinaal, „we mogen onze ogen niet sluiten voor de onderdrukking waar zoveel Chilenen aan blootstaan". Op 29 juli begon de minister van buitenlandse zaken, Lord Carririgton, een rondreis van tien dagen naar Brazilië, Barbados (3 aug.), Venezuela (4 en 5 aug.) en Mexico (6 aug.). De reis had vooral economische oogmerken.

Bezoek Thatcher aan Ierland

Op 8 dec. 1980 bracht premier Thatcher een bezoek van één dag aan haar Ierse ambtgenoot Charles Haughey in Dublin, waar onder strenge veiligheidsmaatregelen over een groot aantal onderwerpen van gedachten werd gewisseld. Het gesprek duurde vijf uur en deed veel stof opwaaien, vooral onder protestanten in Noord-Ierland, die vreesden dat hun belangen werden verkwanseld (zie hiervoor, onder: bezoek aan Ulster).
Het belang van premier Thatchers bezoek aan Ierland bleek ook uit de „zwaarte" van haar delegatie: Atkins, Carrington en Howe. Een en ander werd overschaduwd door de kritische situatie rond zeven horigerstakers in de Maze-gevangenis in Belfast, die op de dag van het bezoek van premier Thatcher 42 dagen niet gegeten hadden. Deze hongerstaking zou op 19 dec. '80 eindigen, maar aanleiding geven tot een nieuwe, als gevolg waarvan vier IRA-gevangenen in mei 1981 stierven. (Zie daarvoor pag. **337** e.v.)
Het bezoek was onderdeel van halfjaarlijkse bilaterale contacten tussen EG-partners, maar de situatie in Ulster gaf een bijzondere actualiteit aan het gesprek. Ook al omdat Groot-Brittannië weinig succes boekte met het zelfstandig vinden van een oplossing, een formule voor zelfbestuur in Ulster, een initiatief van minister Atkins, dat werd afgewezen door de protestantse loyalisten.
De Britse en Ierse regeringen besloten op 8 dec. in Dublin tot een vergaande politieke, economische en sociale samenwerking in de toekomst. In Dublin werd na de topconferentie tussen de twee regeringsleiders zelfs gespeculeerd over een confederatie, maar premier Thatcher zei dat die uitgesloten was. De Ierse premier Charles Haughey sprak niettemin over een „historische doorbraak" in de betrekkingen tussen de twee landen.

Protestantse kringen in Noord-Ierland hebben agressief en negatief gereageerd op de mogelijkheid van institutionele veranderingen. De leider van de Democratische Unionisten. dominee Ian Paisley, zei: „Als mevrouw Thatcher zou proberen om institutionele structuren te vormen tussen Londen en Dublin die Noord-Ierland raken, of als zij procedures ontwerpt die de republiek inspraak geeft in het beleid voor Ulster, dan zal ik de protestanten van Ulster leiden in elke actie die nodig is om die machinerie te stoppen en te vernietigen".

Mevrouw Thatcher schudt de hand van Charles Haughey, premier van de Ierse Republiek. op 8 dec. 1980.

De belangrijkste uitkomst van de gesprekken was een besluit om de ,,unieke relatie" tussen de twee landen op allerlei manieren te versterken. De sleutelzin uit het slotcommuniqué luidde: ,,Voor dit doel hebben zij (de twee premiers) besloten om gezamenlijke studies te ondernemen naar mogelijke nieuwe structuren, staatsburgerschap, veiligheidszaken, economische samenwerking en maatregelen om het wederzijdse begrip te vergroten."

De Ierse premier verklaarde dat er wat hem betreft geen limiet is aan de studie naar de nieuwe „structuren" – hetgeen speculaties over een federatie of confederatie opriep. Premier Thatcher zei echter tijdens een persconferentie na haar terugkomst, dat die structuur niet aan de orde is. En zij voegde er aan toe dat de protestanten van Noord-Ierland niets te vrezen hadden.

De Britse garantie dat er niets staatkundig wordt veranderd zonder instemming van de meerderheid in Ulster, bleef bestaan. Op een verdere vraag naar dat onderwerp, zei de premier: „Ik spreek alleen over een Verenigd Koninkrijk. United. United. United. Heeft u dat?" Zij noemde als mogelijkheden een vriendschapsverdrag zoals dat tussen Frankrijk en West-Duitsland bestaat. of de speciale relaties van Groot-Brittannie met enkele Europese landen. Maar even daarna benadrukte zij weer de unieke relaties van Groot-Brittannië en Ierland, ,,de enige natie waarmee wij een landgrens delen".

De beide minister-presidenten accepteerden „de noodzaak om beleidsvoorstellen te doen om vrede, verzoening en stabiliteit te bereiken . . ." De Ierse premier Charles Haughey is altijd een voorstander geweest van zeer nauwe betrekkingen tussen beide landen. Hij verwacht daarvan een verminderde spanning in Noord-Ierland; volgens hem zal vooral de katholieke minderheid daar zich minder vervreemd voelen als er duidelijk vriendschappelijke verhoudingen en samenwerking bestaan. De Ierse regering streeft op langere termijn echter naar een hereniging van noord en zuid. Dit streven is op 8 dec. 1980 op de achtergrond gebleven.

BELGIË

VORSTENPAAR IN HET VERRE OOSTEN

Koning Boudewijn en koningin Fabiola zijn van 19 mei tot 5 juni op reis geweest in het Verre Oosten. Zij brachten eerst een driedaags officieel bezoek aan Bangladesh, verbleven dan een paar dagen privé in Thailand en waren daarna officieel te gast in de Chinese Volksrepubliek. Zij werden vergezeld door minister van buitenlandse zaken Nothomb. Bij gelegenheid van de reis werd met Bangladesh een ontwikkelingsakkoord ondertekend; dat gedeelte van de reis werd ook meegemaakt door minister van ontwikkelingssamenwerking Coens. In China werd het vorstenpaar plechtig ontvangen door de regeringsleiders; vervolgens bezocht het als toeristen het binnenland. (Zie foto pag. 37013.)

AFRIKA

DJIBOUTI

PRESIDENTSVERKIEZING

In Djibouti zijn op 12 juni voor het eerst sinds de onafhankelijkheid (27 juni 1977) presidentsverkiezingen gehouden. De enige kandidaat van de Rassemblement populaire pour le progrès (RPP), die als opvolger van de Ligue populaire africaine pour l'indépendance (LPAI) sinds 4 maart 1979 de facto als eenheidspartij fungeert, was de zittende president, de 36-jarige Hassan Gouled Aptidon. Deze was op 24 juni 1977 door de toenmalige Kamer van Afgevaardigden gekozen en vervolgens door de Nationale Vergadering als president van de nieuwe republiek bevestigd (pag. 41711-1977).

De voorschriften voor de presidentsverkiezing, op grond waarvan de president rechtstreeks moest worden gekozen voor maximaal twee ambtstermijnen van 6 jaar elk, waren op 10 febr. met enkele tegenstemmen door de Nationale Vergadering goedgekeurd. Deze organieke wet belette in de praktijk de aanwijzing van een tegenkandidaat. Hassan Gouled werd op 12 juni met 84,58% van de uitgebrachte stemmen voor een ambtstermijn van 6 jaar gekozen. Het percentage onthoudingen bedroeg 14,98.

Issa en Afar

Vóór de onafhankelijkheid had zich tussen de beide bevolkingsgroepen van Djibouti, de Issa en de Afar, een politieke concurrentie ontwikkeld. Deze werd tenslotte ten gunste van de Issa onder leiding van Hassan Gouled beslecht, hoewel diens partij ook aanhangers uit de rijen van de Afar telt.

Enkele oppositionele Afar-leden zitten thans nog in de gevangenis. De aanslagen, die kort na de onafhankelijkheid deels met behulp van Ethiopische Afar-agenten plaatsvonden maar ook door Afar-tegenstanders werden uitgelokt, zijn medio 1979 gestaakt.

De Afar-oppositie, geleid door de vroegere premiers Ahmed Dini en Abdallah Kamil, verwijt Hassan Gouled een „tribalistische" politiek te hebben gevoerd door systematisch de Issa te begunstigen. Maar dat verwijt is volgens *Le* Monde (12-6) grotendeels ongegrond. Onbetwistbaar is, aldus de NZZ (13-6), dat het Afar-aandeel voortdurend afneemt: het ligt thans nog tussen de 20 en 30%. Eigenlijk zijn de Afar in de regering (6 van de 15 ministers) en in de Nationale Vergadering (30 van de 65 afgevaardigden) eerder oververtegenwoordigd.

De huidige premier, Barkat Gourad Hamadou (pag. 720/2-1978), is een Afar. Afar-ministers zijn o. m. verantwoordelijk voor de portefeuilles van defensie, justitie en het havenbeleid (beslissend voor de economie). Alleen in het leger *is* het Afar-aandeel drastisch verminderd, wat samenhangt met de rebellenactiviteit van de Afar na de onafhankelijkheid.

In Gouleds verkiezingscampagne stond de leus van de nationale eenheid centraal.

ZUID-AFRIKA

INAUGURATIE PRESIDENTIELE RAAD

Op 3 febr. opende president Marais Viljoen de eerste zitting van de presidentiële raad in Kaapstad. De raad, onder voorzitterschap van Alwyn Schlebusch (op 6 okt. 1980 tot vicepresident van Zuid-Afrika beëdigd), bestond uit 60 leden, o.w. 16 niet-blanken d.w.z. 10 kleurlingen en 5 Indiërs, *(NRC/H'blad* 6-10-'80) alsmede één Chinees. Naast de voorzitter en de vijf commissievoorzitters, waarvan de benoeming op 26 aug. 1980 door premier P.W. Botha bekend was gemaakt (pag. 302/1), telde de raad 54 leden, wier benoeming door de premier op 2 okt. 1980 was meegedeeld.

Een van de bekendste leden was Japie Basson, het voormalige PFP-parlementslid (zie pag. 30411). De meest prominente kleurling in de raad was Sonny Leon, de vroegere leider van de Labour Party, terwijl ook L.V. de Preez, de voormalige voorzitter van de kleurlingenraad (CRC, zie pag. 303/1), deel van de presidentiële raad uitmaakte.

De presidentiele raad, die in plaats kwam van de op 31 dec. 1980 afgeschafte Senaat, moest volgens president Viljoen de regering adviseren over twee belangrijke zaken: 1) hoe de plaatselijke en regionale bestuurssystemen t.b.v. de kleurlingen en Indiërs kunnen worden uitgebreid; en 2) hoe de constitutionele structuren in Zuid-Afrika kunnen worden aangepast.

De voornaamste organisaties van kleurlingen en Indiërs alsmede de blanke oppositie van de Progressive Federal Party (PFP) hadden geweigerd in de presidentiële raad zitting te nemen, vooral omdat de zwarte meerderheid geen toegang tot de raad had. (South African *Digest,* The *Times, NRC/H'blad)*

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660.

ONLUSTEN IN BRITSE STEDEN

Begin juli hebben zich in een aantal Britse steden, waaronder Liverpool, Manchester en Londen onlusten voorgedaan op voor Britse begrippen ongekende schaal.
Racisme en rassendiscriminatie, (jongeren-)werkloosheid, maatschappelijke uitzichtloosheid, onvrede en vernielzucht of combinaties hiervan, leidden in meer of mindere mate tot hevige uitbarstingen van geweld, die de Britse bevolking hebben geschokt en een bewogen discussie over de oorzaken op gang hebben gebracht.
Bij rellen in Liverpool (zie hierna: begin van de onlusten) in het weekeinde var, 4 en 5 juli, werd voor het eerst in Engeland traangas gebruikt.
De Britse politie was met haar plastic schilden en gewone uniformkleding onvoldoende beschermd tegen aanvallen met stenen, ijzeren staven en molotov-cocktails. De invoering van een speciaal rellentenue was tot nu toe op weerzin gestuit.
Minister Whitelaw van binnenlandse zaken kondigde snelle verbetering aan van de gevechtsuitrusting van de ongewapende Britse agenten, van wie er honderden werden gewond.
Op 4 juli gelastte de bewindsman een onderzoek naar oorzaken van geweld in de Londense woonwijk Southall, waar het op de avond van 3 juli (zie hierna) tot een uitbarsting van geweld kwam na een aanval van blanke jongeren op Aziaten. Die rellen vormden het begin van een spiraal van geweld.
Op 6 juli werd na een weekeinde van hevige onlusten, in het Lagerhuis vergaderd over de ontstane situatie en de oorzaken ervan. Daarbij lanceerde de oppositie een aanval op het economisch beleid van de conservatieve regering-Thatcher, waarbij gewezen werd op de grote werkloosheid (vooral onder jongeren), op verpaupering van de binnensteden en toenemend racisme.
Mevrouw Thatcher verwierp daarbij het voorstel van de oppositie om meer werkgelegenheid te creëren. Dat zou volgens de premier slechts tot meer inflatie leiden. Zij hield vast aan de uitgestippelde economische koers.

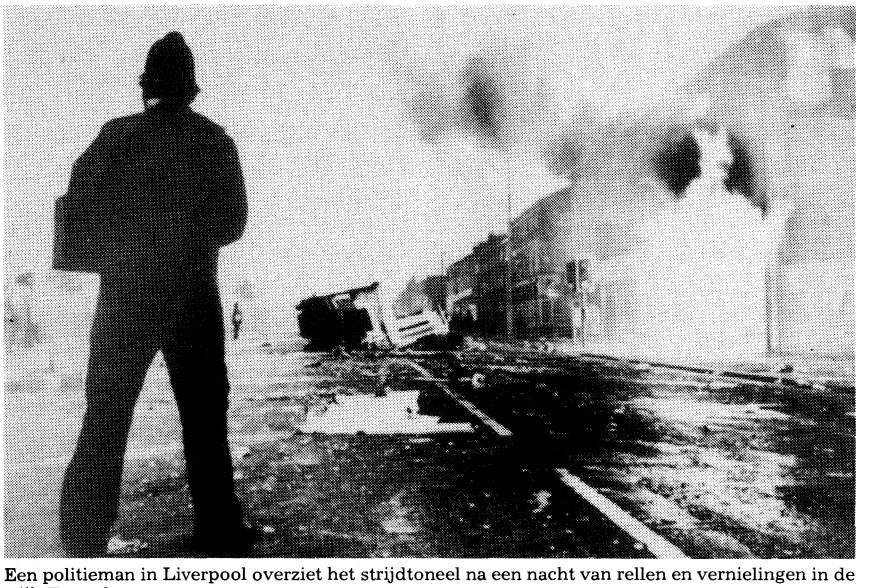
Op 8 juli riep premier Thatcher via de televisie de natie op om het geweld te stoppen. Zij benadrukte dat geen wijziging van het economisch beleid viel te verwachten.
„De regering zal niet de verleidelijke en gemakkelijke weg kiezen van meer lenen en hogere overheidsuitgaven en het drukken van veel bankbiljetten om de economie te stimuleren."
Zij sprak in een televisieprogramma voor de politieke partijen en had haar tekst op de valreep gewijzigd om in te spelen op de actualiteit.
Zij maakte duidelijk dat het probleem in de grote steden niet kan worden opgelost door de overheid, alleen door gewone burgers die recht en orde willen handhaven, en bereid zijn hun kinderen hetzelfde te leren. Zij toonde begrip voor het lot van de werklozen, speciaal de jongeren, maar zei: „Niets kan het afschuwelijke geweld rechtvaardigen, verontschuldigen of goedpraten."
Minister van binnenlandse zaken Whitelaw sprak over hetzelfde thema: hij zou een wetsontwerp indienen waarbij ouders meer verantwoordelijk worden gesteld voor de misdadige activiteiten van hun kinderen.

Begin van de onlusten: Southall

Op 3 juli liep in de Londense wijk Southall (bij Heathrow) een racistische aanval van skinheads (kortgeknipte jongeren) op de merendeels Aziatische bevolking uit op een complete veldslag. De rechtsgeoriënteerde skinheads waren met autobussen naar Southhall gekomen en riepen op tot een „nationale kruistocht van de blanken". Volgens de buurtbewoners was de busrit georganiseerd door extreemrechtse en racistische organisaties als het National Front en de British Movement.
Ca. 300 Aziatische jongeren protesteerden tegen de actie van de skinheads. De blanke jongeren vielen de kleurlingen met stokken aan, waarop uit omliggende straten – kennelijk goed voorbereide – Aziaten de tegenaanval inzetten. Bij aankomst van de politie ontstonden op drie fronten gevechten, zo meldde de NZZ (5-7-'81).
Volgens Aziatische buurtbewoners vielen skinheads een vrouw lastig. De hechte gemeenschap belegerde de skinheads in een popcafé (Hambrough Tavern) en de politie trad op om de skinheads te ontzetten. Volgens de Aziaten beschermde de politie de „racisten". Ten slotte vochten de drie groepen (Aziaten, skinheads en politie) tegen elkaar, waarbij winkels werden geplunderd, auto's in brand werden gestoken en het popcafé in vlammen opging. Zestig mensen, van wie het merendeel agenten, raakten gewond.

Toxteth

Eveneens op 3 juli ontstonden rellen in Liverpool toen de politie een Westindische jongen wilde arresteren. Circa veertig zwarte jongeren bevrijdden de arrestant, waarop rellen ontstonden. In de dagen erna kwam het in de voornamelijk door kleurlingen bewoonde wijk Toxteth tot hevige straatgevechten, brandstichting, plundering en vernieling. Het betrof aanvankelijk voornamelijk zwarte betogers tegen de politie.
Later namen ook blanke jongeren en zelfs kinderen aan de gevechten deel.

Een politieman in Liverpool overziet het strijdtoneel na een nacht van rellen en vernielingen in de wijk Toxteth op 6 juli.

Weekblad 50ste jaargang No. 2596, pag. 32383-32398

In de derde achtereenvolgende nacht van rellen in Liverpool betrof het voor het grootste deel blanken die de politie te lijf gingen. Onder de plunderaars werden zowel kinderen als grijsaards gesignaleerd. 259 politiemannen raakten gewond.
Op 7 juli ontstonden rellen in de Londense wijk Wood Green. Voornamelijk zwarte jongelui raakten slaags met de politie. gooiden ruiten in en plunderden winkels.

Moss Side

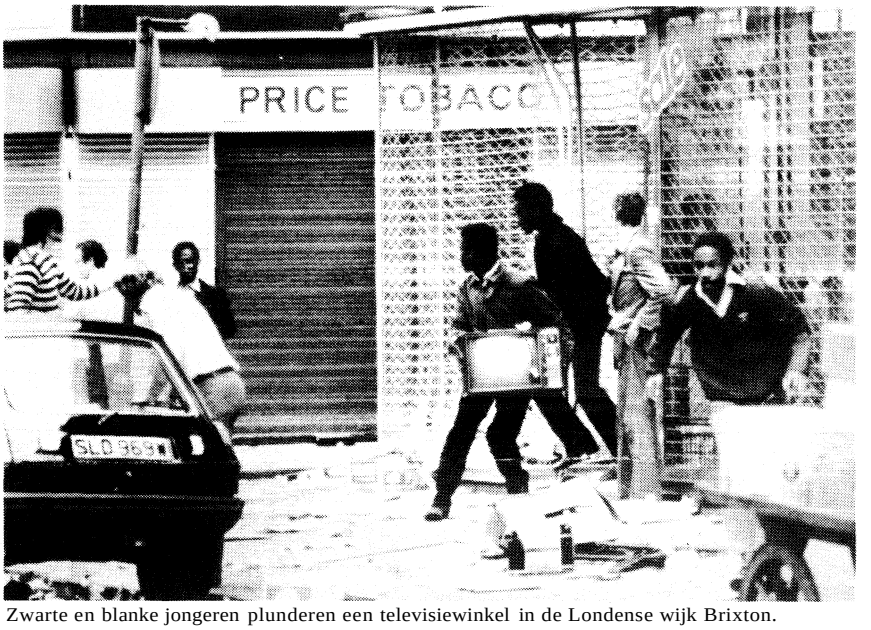
In Manchester ontstonden rellen in de nacht van 7 en 8 juli. In de wijk Moss Side werden door zwarte en blanke jongeren na bezoek aan een disco winkels geplunderd en in brand gestoken. De volgende dag opnieuw. Een politiebureau werd door zwarte jongeren belegerd.

De onlusten van juli waren in april voorafgegaan door rellen in de Londense wijk Brixton, waarbij het tijdens gevechten tussen politie en voor het merendeel niet-blanke bewoners kwam tot brandstichting, plundering en straatgevechten op grote schaal (11 en 12 april) en ca. 600 gewonden vielen. Soortgelijke rellen vonden in april 1980 plaats in de wijk St. Paul van de Zuidengelse havenstad Bristol en in 1976 en 1977 in de Londense wijk Notting Hill. Bij deze rellen was geen sprake van rassenrellen in de zin van gevechten tussen blank en zwart. Het betrof gevechten van kleurlingen of zwarten tegen de politie, onder meer uit protest tegen het optreden van de politie.
De Britse regering overwoog (na de rellen van het eerste weekeinde) om de uit 1714 stammende „rellenwet", die in 1967 was afgeschaft, opnieuw in te voeren. Volgens deze wet kunnen personen die zich tijdens rellen op straat bevinden zonder meer worden gearresteerd.

Tijdens een speciale en langdurige kabinetszitting op 10 juli besloot de Britse regering te werken aan een betere rellenuitrusting voor de politie, de invoering van een waterkanon te overwegen en meer hulp te geven aan achtergestelde gebieden.

Tweede weekeinde met rellen

In Londen kwam het op 10 juli opnieuw tot rellen. In Brixton, Bethnal Green, Bayswater, Woolwich, Fulham, Clapham, Lewisham, Dalston, Notting Hill, Wood Green, Chelsea en Balham werd door jongeren na strijd met de politie brand gesticht, vernield en geplunderd. Ook ontstonden rellen in Birmingham, Newcastle, Leeds en andere steden.
Volgens de Financial Times (11-7-'81) betrof het hier een imitatie van de rellen in andere steden. Het warme weer en de schoolvakanties zouden hebben bijgedragen tot de onlusten.
In het weekeinde van 11 en 12 juli werd in dertien Britse steden door blanke en zwarte jongeren gevochten met de politie, vernield, geplunderd en brand gesticht. Maar de onlusten waren minder hevig dan die tijdens het voorgaande weekeinde in Liverpool.
Op zondag 12 juli leek de intensiteit van het geweld te zijn afgenomen. In Londen werden optochten voor één maand verboden (10-7).

Zwarte en blanke jongeren plunderen een televisiewinkel in de Londense wijk Brixton.

Rol media

De Britse radio en TV legden zich in het weekeinde van 11 en 12 juli een grote matiging op bij de berichtgeving over de rellen in het hele land. Dit uit angst dat de ruime aandacht van de voorgaande tien dagen voor de diverse onlusten een aansporing tot nieuwe rellen kon zijn. De Volkskrant meldde (13-7-'81) dat er aanwijzingen waren dat de media met hun berichtgeving een rol hebben gespeeld bij de uitbreiding van de rellen naar het weekeinde van 11 en 12 juli.
De politie trad tijdens het tweede weekeinde met rellen veel sneller en actiever op, daartoe mede aangespoord door premier Thatcher, die te kennen gaf dat een snel en kordaat optreden van de politie voldoende zou zijn om een einde te maken aan de problemen. Verscheidene ministers in haar kabinet hamerden op de dieper liggende oorzaken van de onlusten.
De politie arresteerde in het tweede weekeinde van rellen ruim 1000 mensen, van wie een deel direct voor de rechter verscheen.
Er werden vrijheidsstraffen tot drie maanden opgelegd. De snelle rechtspleging was bedoeld als afschrikwekkend voorbeeld. De minister van binnenlandse zaken, William Whitelaw, verklaarde extra rechtbanken te zullen instellen als de rechters het werk niet aan zouden kunnen.

Minister Whitelaw meende dat racisme een belangrijke rol in de onlusten speelde, althans tijdens de eerste dagen. Hij deed een beroep op de rassenharmonie en wees op de plicht van de Britten om immigranten en hun kinderen die geen ander land en geen andere taal dan het Engels kennen, te tonen dat zij alle recht hebben om hier in Engeland te wonen. Woorden van soortgelijke strekking heeft premier Thatcher nog niet gesproken.
Premier Thatcher heeft toegegeven dat de jeugdwerkloosheid een rol heeft gespeeld bij de onlusten, maar volgens The Observer (12-7-'81) verzet zij zich tegen het plan van minister Prior van werkgelegenheid om werk te creeren voor 400.000 jongeren. Thatcher en haar minister van financiën Howe menen dat het plan, dat drie miljard gulden zal kosten, te duur is. Naar schatting zou in 1982 twee derde van de jongeren onder de 18 jaar werkloos zijn. De meeste Britse kinderen verlaten op hun zestiende jaar de school. Minister Prior zei dat werkloosheid een van de hoofdoorzaken van de onlusten was.

In een hoofdartikel schreef De Volkskrant (13-7-'81) onder meer:
„Er zijn twee Engelanden, een voor de rijken en een voor de armen, zoals een van haar Conservatieve voorgangers in de vorige eeuw, Disraeli, al zorgwekkend had vastgesteld. Die kloof is de laatste jaren steeds groter geworden onder socialistisch bewind maar vooral en zeer bewust onder de huidige Conservatieve regering-Thatcher. De verloedering van de binnensteden is niet iets van de laatste jaren. Maar nergens is het Brits verval zo duidelijk waar te nemen als in grote miljoenensteden zoals Londen en Liverpool.

Engeland is niet in staat gebleken zich aan te passen aan de hedendaagse realiteit. De politieke partijen konden het niet, de vakbonden en ook de werkgevers niet. De oudste mythen van de Britse tolerantie, de beste politie, de oudste dus de beste verzorgingsstaat, bleven bestaan. De kleine oprispingen van jeugdbendes, voetbalvandalen, racisten, bewezen de stabiliteit van de Britse samenleving, zo dacht men.
De ingrediënten voor een grote revolutie zijn er altijd geweest, maar zowel Marx als Engels heeft in de vorige eeuw al moeten constateren dat uiteindelijk de politieke wil ontbrak. Deze keer

is de woede verwoestender dan in jaren het geval is geweest. Het onbegrijpelijke is alleen dat het niet veel eerder is gebeurd. Maar van een revolutie is nog steeds geen sprake.
De uitbarstingen, met name die in Liverpool, waren uitingen van frustatie, haat en uitzichtloosheid. Dat was voor ieder die dit wilde zien overduidelijk.
De televisie, die zich nu ongekende zelfcensuur heeft opgelegd, heeft verveelde jongeren in tientallen andere steden later in de week op een idee gebracht. Zij zijn ook aan bet plunderen geslagen en het grote gevaar is dat premier Thatcher. die wel acht uur bij de politie aanwezig was maar niet de moeite heeft genomen om met de opstandelingen te praten, een excuus krijgt om alles af te doen als ,,onaanvaardbaar vandalisme".

In een beschouwing wees *NRC/H'blad* (9-7-81) op het onbegrip van de Britse regering voor de sociale verloedering in veel steden en het complex van oorzaken dat aan de rellen ten grondslag lag.

,,De Britten zijn diep geschokt door de rellen in Liverpool, Londen en Manchester van de afgelopen dagen. Hoewel de opstand in de wijk van de St. Paul's in Bristol in 1980 een waarschuwing had kunnen zijn, komen de nieuwe onlusten hard aan.
Plotseling beginnen de mensen zich af te vragen of er een totale ineenstorting is van recht en orde. De rellen worden niet langer gevoeld als een aanval op gevestigde waarden als geweldloosheid, redelijkheid en tolerantie, maar als een bewijs dat die waarden niet meer gelden.
Er is kennelijk een nieuwe generatie burgers opgegroeid die niet meer meedoet aan het spel van *fair play* en respect voor de Engelse Bobby.
De oproerlingen en de plunderaars demonstreren dat zij lak hebben aan het theater van democratische procedures, aan inspraak en overleg, aan alle regels die door het establishment zijn opgesteld.
De gemiddelde Engelsman had tot voor kort het gevoel, dat moeilijkheden zoals verlies van het empire en de economische crisis te dragen waren zolang het land maar eensgezind bleef. De intrinsieke kwaliteiten van de Engelse beschaving zouden tenslotte zegevieren. De klassentegenstellingen deden daaraan niets af: arbeiders en leidende klassen deelden gezamenlijk een gevoel van Engels-zijn.
Nu moet men echter concluderen, dat grote groepen burgers vijandig staan tegenover deze traditionele ordening.
De reacties zijn klassiek: verbijstering en zelfinkeer, angst en agressie, wilde beschuldigingen over opruiende acties van extreem links–en extreem rechts. ,,Klopjacht op de man met de bivakmuts" schreef de Daily Mail op de voorpagina, onder de foto van een gemaskerde knaap op een scooter. Mannen met bivakmutsen hebben het gedaan, ook volgens de commissaris van politie in Liverpool.
Een belangrijk deel van het debat is geconcentreerd op de vraag: racistisch of niet? Het is een soortgelijke kwestie als in Noord-Ierland, waar niemand precies weet of religie nu de dominerende factor is of niet. Protestanten vechten tegen katholieken omdat zij een verschillend geloof hebben – of omdat de kolonisatoren eeuwen geleden protestant waren en de gekoloniseerden katholiek!
Uit het feit dat de meerderheid van een amok makende groep jongeren zwart is, kan men niet concluderen dat het om een zuiver raciaal protest gaat.
Wel is een bewezen feit, dat de raciale spanningen in Groot-Brittannië de laatste jaren zijn verhevigd. Minister Whitelaw heeft tijdens een toespraak voor Aziaten erkend, dat de agressie tegen gekleurde burgers is toegenomen.
Een ambtelijke commissie, ingesteld op verzoek van het Lagerhuis, heeft gerapporteerd dat er steeds meer aanvallen plaatsvinden op huizen en eigendommen van kleurlingen. Het gebeurt frequenter dat groepen blanke jongeren, neo-Nazi's van het National Front of .,skinheads" met vage fascistische fantasieen op pad gaan om immigranten in elkaar te slaan. De rel van Southall bijvoorbeeld is een duidelijk voorbeeld van blanke agressie tegen Aziatische bewoners. De hele vechtpartij ontstond, toen enkele skinheads een Aziatische winkelhoudster beledigden en molesteerden.

ECONOMISCHE MISÈRE

De opstanden in Bristol, Brixton en Liverpool zijn van een ander karakter. In al die steden spelen jeugdwerkioosheid, en andere economische misère een grote rol. De wijk Toxteth in Liverpool is een van de treurigste stedelijke gebieden van Europa met oude, hoewel opgelapte woningen, en kaalgeslagen woestijnen waarin torenflats oprijzen als Bijlmerbajessen. De stad is de laatste jaren geteisterd door een golf van bedrijfssluitingen, en de werkloosheid onder jongeren in bepaalde wijken loopt tegen de 70%.
De verpaupering treft niet alleen de zwarte bevolking maar ook de blanken. De raciale verhoudingen tussen de bewoners van Toxteth zelf waren en zijn volgens alle rapporten uitstekend. Niettemin hebben de gekleurde inwoners van het land een extra handicap. De ervaring leert dat de Chinese en Aziatische immigranten zich het best redden, maar de Westindische immigranten raken hun achterstand moeilijk kwijt.
De regerende conservatieve minister voor landbouw, Peter Walker, heeft al in 1976 een brief over dat onderwerp geschreven aan de toenmalige premier James Callaghan. Walker, die bij de Tories als een slappeling wordt beschouwd omdat hij tegen het strikte monetaire beleid is, voorspelde toen stijgende criminaliteit en sociale verstoringen. Hij bewees met cijfers dat de Westindische immigranten er op elk gebied slechter aan toe zijn dan de rest van de bevolking: slechtere huizen, hogere werkloosheid, veel gebroken gezinnen, slecht onderwijs met een hoog verloop bij de leerkrachten, veel gespijbel en hoge misdaadcijfers.

GEEN ,,CRASH PROGRAMMA"

Walker vroeg Callaghan om een grootscheepse aanval op deze treurige omstandigheden. In alle onschuld schreef hij, dat de achterstand binnen vijf jaar kon worden ingelopen, mits men bereid was voldoende geld en verbeeldingskracht in te zetten.
Het ,,crash" programma kwam er niet, en sinds de Conservatieve regering de economie heeft ingekrompen is de situatie verslechterd. Dat heeft slechts ten dele te maken met de bezuiniging op de overheidsuitgaven, het is ook een kwestie van politieke principes en filosofie.
Premier Thatcher heeft voor het eerst erkend, dat werkloosheid een factor kan zijn bij de rellen. Maar diep in haar hart gelooft zij dat de economische situatie slechts zijdelings van belang is. Centraal staan voor haar het verlies aan normbesef, en het gebrek aan respect voor de oude morele waarden.
Dat is een zaak van wilskracht en zelfbeheersing, geen kwestie van méér subsidies: armoede en zedelijk gedrag kunnen samengaan.
Daarom ook legt minister William Whitelaw de eerste verantwoordelijkheid bij de ouders, die bun kinderen beter onder controle moeten houden.
Veel begrip voor de toestanden in een wijk als Toxteth tonen zij dus niet. Ook het argument dat werkloosheid niet zo belangrijk is omdat veel relschoppers in Liverpool heel jong zijn en nog op school zitten, negeert de totale demoralisatie in de krottenwijken en flatparken.
Een belangrijke factor is de veranderde verhouding tussen de politie en de bevolking. De arme politiemannen in de binnensteden moeten nu lijden onder de achterhaalde opvatting dat de Bobby's namens het volk de orde bewaren.

Rapport *„Brixton"* over oorzaak rellen

In Brixton is na de rellen van april een openbaar onderzoek aan de gang naar de oorzaken. Een wijze rechter, Scarman, luistert geduldig naar wat iedereen te zeggen heeft. Het kostte hem niet veel tijd om te ontdekken, dat er een diep wantrouwen heerst tegen de politie in Brixton. Rauw optreden door de politie, het volstoppen van een wijk met agenten in burger en uniform, beledigingen, arrestaties zonder duidelijke reden, door dit alles voelde de bevolking zich opgejaagd en gediscrimineerd.
Die massale politionele aandacht was het gevolg van hoge tot zeer hoge misdaadcijfers, maar het sturen van bataljons onervaren; 20-jarige agenten loste niets op. Integendeel: de confrontatie werd scherper, en rechter Scarman hoorde verhalen over toenemend racisme bij de politie en sympathieën voor het ,,National Front". Advocaten die optreden namens bevolkingsgroepen in Brixton vertelden bijvoorbeeld, dat agenten in burger herhaalde malen werden gesignaleerd met een stropdas die al twee jaar verboden is door de leiding van Scotland Yard. Deze das heeft een embleem dat bestaat uit de vier hoogste schoppenkaarten. Volgens de advocaten hebben die kaarten een racistische betekenis, zij zouden slaan op de uitdrukking ,,*zo* zwart als schoppenaas". De politie legt het merk uit als ,,eerlijk samen delen". De politieleiding heeft de das nu opnieuw verboden.
Niet alleen bij de gewone agenten, maar ook in de top van de korpsen bestaat veel onzekerheid over de rol van de politie. Aan de ene kant is er een lofwaardig en nostalgisch vasthouden aan het oude idee van de ongewapende en gerespecteerde Bobby. Er is een diepe weerzin tegen de op zichzelf al agressie en geweld uitstralende uitrusting van bijvoorbeeld Franse en Duitse oproerkorpsen.

Het resultaat is, dat een onacceptabel hoog aantal politiemannen in de afgelopen weken gewond is geraakt door onvoldoende bescherming. De agenten lijden ook onder het Hitlersyndroom van hun chefs: er mag niet worden teruggetrokken. „Wij trokken niet terug, wij moestten alleen hergroeperen." zei de Liverpoolse hoofdcommissaris verontwaardigd in ware Stalingrad-stijl,
Veel Britten, en niet alleen bij de politie, zien de rellen als een regelrechte strijd tussen recht en rechteloosheid, tussen goede zeden en misdadigheid. Het denkbeeld dat de situatie misschien iets gecompliceerder is dan deze zwartwit tekening, dringt slechts langzaam door. Daarom zal een effectieve aanpak van dit, op zichzelf niet alleen Britse probleem, lang uitblijven. Peter Walker zei destijds dat het probleem binnen vijf jaar kon worden opgelost ,,omdat de middelen daartoe aanwezig zijn". Vier maal vijf jaar lijkt een realistischer termijn".

INTERNATIONALE ZAKEN

VERENIGDE NATIES

35-STE ALGEMENE VERGADERING. RESOLUTIES

Op pag. 42313 e.v. en op pag. 43911 e.v. is bericht over de opening van de 35-ste Algemene Vergadering van de Verenigde Naties. over de algemene debatten in de AV, over besluiten van de AV m.b.t. Kampuchea (Cambodja) en Afghanistan alsmede over de in de AV gevoerde debatten over het Palestijnse vraagstuk en de kwestie van het Midden-Oosten.
Hierna volgt een overzicht van de belangrijkste resoluties, die de AV heeft aangenomen.

PALESTINA EN HET MIDDEN-OOSTEN.

Op 15 en 16 december nam de Algemene Vergadering een serie resoluties over Palestina en het Midden-Oosten aan.
Opgeroepen wordt o.m. tot een complete en onvoorwaardelijke terugtrekking van Israël uit alle bezette gebieden en het recht van de Palestijnen op een onafhankelijke staat wordt nog eens bevestigd.
In een resolutie geeft de Algemene Vergadering uitdrukking aan zijn ernstige zorg dat resolutie 242 van de Veiligheidsraad geen voorziening geeft voor de toekomst en de onvervreemdbare rechten van het Palestijnse volk, die worden omschreven „als een conditio sine qua non voor een rechtvaardige oplossing van het Palestijnse vraagstuk".
98 landen warenvoor de resolutie, 16 tegen en 32 onthielden zich. Een andere paragraaf vraagt de Veiligheidsraad sancties tegen Israël te overwegen. Deze werd aangenomen bij afzonderlijke stemming. 54 landen stemden hiervoor, 19 landen waren tegen en 34 onthielden zich.
In een andere resolutie wordt „scherpe" afkeuring uitgesproken tegen „alle deel-overeenkomsten en afzonderlijke verdragen die een flagrante schending inhouden van de rechten van het Palestijnse volk".
Tevens wordt hier verklaard dat alle overeenkomsten zonder waarde zijn in zover deze tot doel hebben de toekomst van het Palestijnse volk en de gebieden te bepalen, die sinds 1967 bezet zijn. Ook wordt opgeroepen tot deelname op gelijke voet van de PLO aan iedere vorm van onderhandeling die de toekomst van de Palestijnen kan raken.
86 landen waren hiervoor, 22 stemden tegen en 40 onthielden zich.
In een derde resolutie wordt Israël „in de krachtigste termen" gehekeld over de inwerkingtreding van een „Fundamentele wet", waarin een verenigd Jeruzalem wordt uitgeroepen tot zijn hoofdstad. De resolutie bevestigt dat deze wetgeving een schending van internationaal recht inhoudt en een „serieuze belemmering" vormt voor het bereiken van een rechtvaardige en duurzame vrede in het Midden-Oosten.
143 landen stemden voor deze resolutie, 1 land was tegen en 4 landen onthielden zich.
Andere resoluties machtigen de Commissie van de Palestijnse rechten om iedere poging te ondernemen een vervolg te geven aan zijn aanbevelingen. Regeringen en organisaties worden uitgenodigd om met de Commissie samen te werken, alsmede met de Speciale Eenheid voor de Palestijnse Rechten.
Met 104 landen vóór, 13 tegen en 30 onthoudingen bevestigde de Algemene Vergadering opnieuw dat een rechtvaardige en duurzame regeling in het Midden-Oosten gebaseerd moet zijn op een allesomvattende oplossing, onder auspiciën van de VN. Dit houdt een complete en onvoorwaardelijke terugtrekking van Israël in uit „alle Palestijnse en Arabische gebieden, die bezet zijn sinds juni 1967, waaronder Jeruzalem". In de resolutie wordt verder verklaard dat een allesomvattende vrede ook gebaseerd moet zijn op Palestijnse rechten, waaronder het recht op terugkeer, zelfbeschikking, nationale onafhankelijkheid en de vestiging van een onafhankelijke staat in Palestina onder de leiding van de PLO.
Israël werd veroordeeld voor agressie tegen Libanon en voor zijn praktijken in de bezette gebieden
Bij de stemverklaringen wees Israël alle resoluties van de hand als bedoeld om een vreedzame oplossing van het Israelisch-Arabische conflict te verhinderen. Het in gang gezette vredesproces wordt hierin immers afgewezen op basis van partijdige aanbevelingen, waarbij opzettelijk de rechten van de staat Israël en zijn bevolking worden genegeerd
De Verenigde Staten verklaarden dat het Camp David proces de meest realistische benadering is om een Arabisch-Israëlische regeling te bewerkstelligen. De Algemene Vergadering had de beginselen van Veiligheidsraadresolutie 242 gecompromitteerd, die de enige overeengekomen basis voor vrede vormt.
Egypte verwees naar de negatieve referenties met betrekking tot 242. Egypte zou voortgaan te streven naar Palestijnse zelfbeschikking.
Jordanië stelde dat Israël resolutie 242 teniet heeft gedaan door zijn acties in de afgelopen 13 jaar en dat de Camp David Akkoorden niet beschouwd kunnen worden als een vredesproces omdat ze niet voorzien in de terugkeer van ook maar één Palestijn naar zijn woonplaats.
Irak verklaarde dat de Camp David Akkoorden de opzet hadden de Palestijnse rechten te ondermijnen. De 242-formule had geen tastbare resultaten opgeleverd omdat deze refereerde aan een vluchtelingenprobleem en hun nationale zaak over het hoofd ziet.
De Sowjet-Unie stelde dat fundamentele Veiligheidsraadbesluiten volledig van kracht blijven, maar dat een regeling van het Palestijnse vraagstuk gebaseerd dient te zijn op het verkrijgen van Palestijnse rechten, waaronder het recht op een eigen staat. Aparte overeenkomsten, gesloten „achter de rug" van dit volk werden veroordeeld.

DD III EN DE NIEUWE RONDE VAN WERELDWIJDE ONDERHANDELINGEN.

Op 5 december riep de Algemene Vergadering de periode 1981-1990 uit tot de Derde Ontwikkelingsdekade van de VN (DD III).
Een serie doelstellingen werden hierbij vastgesteld, zoals speciale inspanningen ten behoeve van de armste landen, een stijgende stroom middelen van ontwikkelde naar ontwikkelingslanden, het beter afstemmen van de internationale hulp op de noden van de ontvangende landen.
Het uitbannen van honger en ondervoeding tegen het eind van deze eeuw, of zoveel vroeger als mogelijk, en de diversificatie van de economieën van de ontwikkelingslanden zijn andere belangrijke doelstellingen.
Op 20 november begon de bespreking in de Algemene Vergadering over de Nieuwe Ronde van Wereldwijde Onderhandelingen over internationale economische samenwerking en ontwikkeling, een onderwerp dat van de 4e Speciale Zitting naar de 35ste gewone zitting was doorgeschoven.
Namens de groep van „77" ontwikkelingslanden zei Manuel Perez Guerrero uit Venezuela dat de geplande onderhandelingen zowel urgente zaken voor de korte termijn als lange termijn kwesties van structurele aard moesten omvatten. Prioriteit diende echter gegeven te worden aan de minst ontwikkelde landen.
Namens Canada somde Michel Dupuy de drie resterende probleemgebieden op die de onderhandelingsagenda nog kende: de ruilvoet, de mate van uitputtendheid waarmee het energievraagstuk diende te worden behandeld en de evolutie van het internationale financiële en monetaire systeem.
Voor de EEG-landen bracht Joseph Weyland uit Luxemburg de bereidheid van de Negen over om naar oplossingen te zoeken die met de belangen van alle partijen rekening zouden houden
Hij zei dat de opvattingen elkaar aicht waren genaderd t.a.v. een aantal uiterst belangrijke onderwerpen zoals de wereldvoedselvoorraad, natuurlijke hulpbronnen en de ontwikkelingen van markten
Namens de Oosteuropese landen weet Ilja Hulinsky uit Tsjechoslowakije het gebrek aan vooruitgang met betrekking tot een nieuwe internationale economische orde aan gebrek aan enthousiasme daarvoor bij de Westerse landen en hun imperialistische monopolies. Deze wilden immers de ontwikkelingslanden in eer, staat van afhankelijkheid houden.
Martin Huslid uit Noorwegen meende dat de wereldwijde onderhandelingen niet te laat in het komende jaar zouden moeten beginnen. De agenda hiervan zou zinvol en selectief moeten zijn en hij meende dat de verschillen van opvatting over de onderhandelingsfora overbrugd konden worden.
Namens Japan zei Masahiro Nisibori een tegenzin te bespeuren om fundamentele vraagstukken zoals het energie en het monetaire probleem rechtstreeks aan te pakken en hij meende dat dit het geval moest zijn.
Hij verklaarde bezorgd te zijn over het feit dat de VN geen apart onderhandelingsforum voor energie kende.
Anders Thunborg uit Zweden zei dat de voorbereidingen van de onderhandelingen een indicatie t.a.v. de inhoudelijke kant van de zaak nodig hadden, en de erkenning dat alleen op basis van concrete voorstellen wezenlijke resultaten geboekt konden worden.
Voor Oostenrijk stelde Thomas Klestil dat het allereerste doel van de wereldwijde onderhandelingen het bevorderen van ontwikkeling van de ontwikkelingslanden was en dat de agenda dit zou moet weergeven. Tezelfdertijd moest rekening worden gehouden met de belangen van de ontwikkelde landen.
Donald McHenry van de Verenigde Staten zei dat belangrijke voortgang was geboekt in de mate van begrip van de complexe problemen. De Verenigde Staten waren bereid om een gemeenschappelijke basis te helpen vinden voor de resterende vraagstukken. Het debat werd 21 november afgesloten.
Na de hervatting van de zitting op 15 januari machtigde de Algemene Vergadering voorzitter Von Wechmar zijn eerder aangevangen consultaties voort te zetten m.b.t. het starten van de wereldwijde onderhandelingen en op een later tijdstip over de resultaten hiervan te rapporteren.

WESTELIJKE SAHARA, BELIZE EN OOST-TIMOR

De Algemene Vergadering nam op 11 nov. een resolutie aan over de Westelijke Sahara waarin er bij Marokko op werd aangedrongen „zich bij het vredesproces aan te sluiten en de bezetting van het gebied van de Westelijke Sahara te beëindigen".
Ook verklaarde de Algemene Vergadering op 11 nov. dat Belize (Brits Honduras, red.) eind dit jaar een onafhankelijke staat moest worden. Aan Engeland, als beherende mogendheid, werd gevraagd hiertoe een constitutionele conferentie voor te bereiden.
In andere resoluties bevestigde de Algemene Vergadering het recht van het volk van Oost-Timor op zelfbeschikking en onafhankelijkheid.

DECADE VOOR VEILIG DRINKWATER EN HYGIËNE

Op 10 november kondigde de Algemene Vergadering een speciaal programma af dat als doel

heeft in de komende tien jaar voor veilig drinkwater en goede hygiënische omstandigheden voor alle mensen in de wereld te zorgen.
Op grond van rapporten van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) blijken 3 van de 5 mensen in de wereld niet de beschikking over veilig drinkwater te hebben en ontbreekt het 4 van de 5 mensen in de wereld aan goede hygienische omstandigheden.
De VN-conferentie over de menselijke Nederzettingen, die in 1976 in Vancouver werd gehouden, beval aan dat streefdoelen zouden worden gesteld om te bereiken dat alle mensen in 1990 kunnen beschikken over veilig drinkwater en vuilafvoer (pag. 59313 e.v.-1976).
De Decade en het actieplan werden vastgesteld tijdens de VN-waterconferentie in Mar del Plata in Argentinië, in 1977 (pag. 44013 e.v.-1977). In 1979 onderschreef de Algemene Vergadering het Actieplan en besloot de Decade tijdens deze zitting van start te doen gaan.

UITBREIDING VEILIGHEIDSRAAD

Tijdens deze zitting werd op 4 dec. een door 16 landen gesteund voorstel in behandeling genomen om het aantal niet-permanente leden van de Veiligheidsraad van 10 op 16 te brengen. Afrika, Azië en Latijns-Amerika zouden dan meer vertegenwoordigers krijgen tegen de achtergrond van het toegenomen ledental van de VN als geheel.
Amendering van het Handvest, wat dit voorstel in feite inhoudt, behoeft goedkeuring van de permanente leden van de Veiligheidsraad. Vier van deze leden – Frankrijk. Engeland, de Sowjet-Unie en de Verenigde Staten – gaven te kennen tegen het voorstel te zijn. Zij zijn van mening dat het lidmaatschap voldoende evenwichtig is en uitbreiding een negatief effect op de Raads efficiëntie zou hebben.

ONTWAPENING

Op 3 en 12 dec. nam de Algemene Vergadering 43 resoluties over ontwapening aan. Vele hiervan hadden betrekking op nucleaire wapens. De stappen die worden aanbevolen zijn o.m., ratificering van SALT II, een volledig verbod van nucleaire wapenproeven, betere veiligheidsgaranties voor niet-nucleaire landen en een stop op alle nucleaire samenwerking met Zuid-Afrika. Wederom werd steun uitgesproken voor atoomvrije zones in Afrika, het Midden-Oosten en Zuid-Azië.
Het gebruik van atoomwapens werd weer veroordeeld als een misdaad tegen de mensheid.
Een eindrapport over de kwestie van de Israëlische nucleaire wapens werd gevraagd, tijdig voor de volgende zitting in 1981.
Andere resoluties waren gericht tegen biologisch, chemisch en radiografisch wapentuig en tegen wapens met massale vernietigingskracht.
Een nieuwe resolutie vroeg om een VN-onderzoek naar rapporten die gebruik van chemische wapens ,,inverscheidene regio's'' van de wereld melden.
Bij de partners van de grote bondgenootschappen werd er op aangedrongen zich terughoudend op te stellen en om het aantal strijdkrachten te bevriezen.
Om verdere voorbereidingen voor een conferentie over de Indische Oceaan als een zone van de vrede werd gevraagd. Ook werd verzocht om studies over de wapenwedloop met conventionele wapens en over verschillende andere ontwapeningsvraagstukken. Staten werd gevraagd om te rapporteren over hun militaire uitgaven op een gestandaardiseerde wijze.
Eerder al had de Algemene Vergadering twee resoluties goedgekeurd over de 1981-1990 Ontwapeningsdecade en de tweede Speciale Zitting over Ontwapening, die in 1981 zal worden gehouden.

MENSENRECHTEN
EN RASSENDISCRIMINATIE

In november nam de Algemene Vergadering een aantal resoluties over mensenrechten en rassendiscriminatie aan.
Eén van deze resoluties roept op tot het houden van een Tweede Wereldconferentie tegen racisme. Ook wordt regeringen hierin gevraagd een einde te maken aan de activiteiten van ondernemingen in Zuidelijk Afrika die eigendom zijn van burgers van de lidstaten of van ondernemingen onder hun rechtsmacht. De apartheidspolitiek wordt ten scherpste afgekeurd, alsmede racisme en rassendiscriminatie die hoogtij vieren in Zuid-Afrika. alle bezette Arabische gebieden en elders in de wereld.
Krachtige steun wordt uitgesproken voor nationale bevrijdingsstrijd – inclusief gewapende strijd – tegen racisme. kolonialisme en buitenlandse overheersing.
Een volgende resolutie spoort tot actie aan tegen handel, fabricage en investeringen in Zuid-Afrika en Namibië.
Aan de Veiligheidsraad wordt gevraagd sancties tegen Zuid-Afrika in te stellen. Politieke, economische, militaire en nucleaire samenwerking met Zuid-Afrika wordt veroordeeld.
In de resolutie wordt verwezen naar bepaalde NAVO-landen, Israël en naar andere staten en naar multinationale ondernemingen (MNO's).
Ook werd een resolutie aangenomen waarin die regeringen veroordeeld worden die het recht van zelfbeschikking niet erkennen, vooral met betrekking tot de volkeren van Afrika en Palestina.
Tevens wordt Israël veroordeeld voor expansionisme en het bombarderen van burgers.
Een andere resolutie roept op tot het beëindigen van alle onderdrukking en uitbuiting door staten die voor militaire interventie, agressie en bezetting door militairen verantwoordelijk zijn.
In weer andere resoluties wordt bredere steun gevraagd voor internationale verdragen tegen alle vormen van rassendiscriminatie en ten behoeve van het buiten de wet stellen van apartheid.

APARTHEID

Met een serie resoluties over apartheid probeerde de Algemene Vergadering een einde te maken aan alle samenwerking met Pretoria. Hierin wordt tot het opleggen van sancties tegen het regime in Pretoria en tot meer hulp voor de onderdrukte bevolking van Zuid-Afrika opgeroepen.
Eén van de resoluties geeft steun aan de onderdrukte bevolking om ,,met alle beschikbare middelen, waaronder gewapende strijd'', een einde te maken aan apartheid. Pretoria wordt veroordeeld voor zijn wrede onderdrukking van tegenstanders en vanwege zijn pogingen de toestand in zijn nabuurstaten te destabiliseren.
In andere resoluties wordt de Veiligheidsraad opgeroepen allesomvattende en verplichte sancties tegen Zuid-Afrika af te kondigen, een olie-embargo inbegrepen. Om een internationale conferentie over de sancties wordt gevraagd, en getracht wordt een einde te maken aan de samenwerking van Pretoria met de MNO's.
De Algemene Vergadering veroordeelde verder militaire en nucleaire samenwerking met Zuid-Afrika, vooral van ,,bepaalde westelijke staten en van Israël'', en veroordeelde Israël voor ,,toenemende samenwerking'' met het apartheidsregime.
In weer andere resoluties komt apartheid in de sport aan de orde, het beëindigen van culturele en andere contacten met Zuid-Afrika, wordt het programma van de Speciale Commissie tegen Apartheid goedgekeurd en wordt er op aangedrongen genereuze bijdragen te leveren aan het VN-Trustfonds van Zuid-Afrika.
De landen die tegen de resoluties stemden – vooral Westelijke landen – wezen er met nadruk op tegen apartheid te zijn, maar zeiden bezwaar te hebben tegen de verwijzing naar gewapende strijd. Tevens voerden zij aan dat sancties de competentie van de Veiligheidraad betroffen.
Bezwaren werden geuit tegen het apart uitzonderen van bevaaldelanden. Israël baseerde hierop zijn niet-deelname aan de stemmingen.
De voorzitter van de Anti-Apartheidscommissie. Akporode Clark uit Nigeria, wees er met nadruk op dat apartheid niet veranderd moest worden, maar afgeschaft. Hij stelde verder dat niets was gevraagd dat niet voorzien is in het Handvest.

Andere resoluties

Behalve over bovenvermelde politieke kwesties nam de Algemene Vergadering resoluties aan over een breed spectrum van onderwerpen. Hieronder volgt een selectie.

UNIVERSITEIT VOOR DE VREDE

De resolutie waarbij op 5 dec. de Universiteit voor de Vrede wordt opgericht in Costa Rica, werd aangenomen in tegenwoordigheid van de President van deze lidstaat, Rodrigo Carazo. Twee jaar geleden deed hij het voorstel tot oprichting. De universiteit zal gefinancierd worden uit vrijwillige bijdragen.
Haar taak zal zijn om onderwijs, onderzoek, postakademiaal onderwijs en de verspreiding van informatie te verzorgen.

DATA VOOR CONFERENTIES

De Algemene Vergadering stelde de volgende zitting van de Derde VN-Conferentie over het Zeerecht vast op 9 maart, 17 of 24 april, in New York. Na jarenlang intensief onderhandelen is de Conferentie nu in een beslissend stadium gekomen. Een verdragstekst moet worden afgerond over het gebruik van de zee en van de minerale rijkdommen onder het zeeoppervlak.
Van 10-21 augustus zal in Nairobi de Conferentie van de VN over Nieuwe en Vernieuwbare Energiebronnen worden gehouden.
De Conferentie ten behoeve van de Minst Ontwikkelde landen vindt van 1-14 september in Parijs plaats.
In 1983 zal een Conferentie over Internationale Samenwerking bij Vreedzaam gebruik van Atoomenergie worden bijeengeroepen. Een 70 landen tellende commissie is met de voorbereidingen begonnen. Het Internationaal Atoomagentschap (IAEA) is eveneens gevraagd een rol te vervullen.

RESOLUTIES OVER DEKOLONISATIE

De Algemene Vergadering roept op tot intensieve samenwerking met de Organisatie voor Afrikaanse Eenheid (OAE). Ook werden verscheidene resoluties aangenomen die betrekking hebben op de Verklaring over Dekolonisatie van 1960 en op de uitvoering hiervan.
Een resolutie verwerpt categorisch iedere actie van koloniale en racistische mogendheden die de rechten van gekoloniseerde volkeren op zelfbeschikking negeren of schenden. Een actieplan werd goedgekeurd, waarin o.m. wordt opgeroepen een halt toe te roepen aan iedere vorm van samenwerking met Zuid-Afrika, vooral op nucleair terrein, om een eind te maken aan buitenlandse investeringen in Zuid-Afrika en om meer hulp te bieden aan nationale bevrijdingsbewegingen die door de OAE zijn erkend. Ook wordt de Veiligheidsraad hierin gesuggereerd verplichte sancties tegen Pretoria af te kondigen, met inbegrip van een olie-embargo, op grond van het beleid terzake van Namibië.
In een tweede resolutie wordt wederom het recht bevestigd van volkeren die leven onder een koloniaal of vreemd bewind, om hun recht van zelfbeschikking uit te oefenen. Buitenlandse economische activiteiten die het dekolonisatieproces in de weg staan worden veroordeeld.
Een derde resolutie onderstreept het belang van een zo breed mogelijke verspreiding van informatie over het kwaad en het gevaar van kolonialisme.

MALAGASSISCHE EILANDEN

Bij resolutie wordt Frankrijk uitgenodigd directe-besprekingen te beginnen met Madagascar om de problemen rond deze eilanden op te lossen.

ISRAËL EN DE BEZETTE GEBIEDEN

Verschillende resoluties werden aangenomen over het optreden van Israël in de bezette gebieden. Hierin wordt Israël opgeroepen niets te ondernemen, dat verandering van status van deze gebieden tot gevolg zal hebben.
Bevestigd wordt wederom de toepasbaarheid van de Geneefse Conventie met betrekking tot de behandeling van burgers in oorlogstijd
Israël wordt verder veroordeeld vuui zijn beleid en optreden met betrekking tot annexatie, vestiging van nederzettingen, onteigening, massale arrestaties, marteling van gevangenen, en illegale exploitatie van grondstoffen
Israël werd ook veroordeeld voor een ,,systematische (-) campagne tegen universiteiten".
De Veiligheidsraad werd om een spoedzitting verzocht ten einde maatregelen te nemen om de terugkeer van de burgemeesters van Hebron en Halhoul te verzekeren. die door Israël zijn verbannen.

VLUCHTELINGEN

Terzake van het vluchtelingenprobleem veroordeelde de Algemene Vergadering ,,alle vormen van beleid en van praktijken van onderdrukkende en racistische regimes en van daden van agressie, vreemde overheersing en bezetting, die verantwoordelijk zijn voor de enorme stromen vluchtelingen in de wereld en die zoveel menselijk lijden veroorzaken".
Aan de lidstaten werd om commentaar en suggesties gevraagd over internationale samenwerking ten einde nieuwe vluchtelingenstromen af te wenden en om de terugkeer van diegenen mogelijk te maken, die dat willen.

KINDEREN, JONGEREN, BEJAARDEN. GEHANDICAPTEN EN VROUWEN.

Met betrekking tot vraagstukken van sociale aard vroeg de Algemene Vergadering het werk van de Conventie tot uitbanning van Religieuze Intolerantie en van de Conventie over het Kind snel af te ronden. Bredere steun wordt gevraagd voor de Internationale Mensenrechten conventies, alsmede voor extra inspanning om de problemen van jongeren, bejaarden en gehandicapten aan te pakken.
In een aantal resoluties onderschrijft de Algemene Vergadering het Actieprogramma dat tijdens de Wereldconferentie voor de VN-Decade voor de Vrouw (14-31 juli 1980 in Kopenhagen) werd aangenomen.
Een derde wereldwijde conferentie zou in 1985 moeten worden belegd om de resultaten van de Decade te toetsen.
Het probleem van de vrouwelijke vluchtelingen werd onder de aandacht gebracht.
Besloten werd in de Dominicaanse Republiek een Internationaal Instituut voor Opleiding en Onderzoek voor de Vooruitgang van Vrouwen op te richten.

BEGROTING.

Tenslotte besloot de Algemene Vergadering $91 miljoen toe te voegen aan het $ 1,2 miljard grote budget voor de huidige tweejaarlijkse periode. Het merendeel van deze additionele middelen wordt veroorzaakt door de inflatie en de lagere koers van de Amerikaanse dollar in vergelijking met andere valuta die door de VN worden gebruikt.

SAMENSTELLING VEILIGHEIDSRAAD

De Algemene Vergadering verkoos op 20 okt. vier nieuwe niet-permanente leden van de Veiligheidsraad, die de op l jan. 1981 opengekomen plaatsen zouden bezetten. Het waren Ierland, Japan, Spanje en Oeganda.
Zij namen de plaatsen in, die tevoren waren bezet door Noorwegen, Portugal, Bangladesh en Zambia.
Voor de vervulling van de vijfde plaats. tot 1 jan. 1981 ingenomen door Jamaica, was meer tijd nodig.
Uiteindelijk werd op 13 nov. na 23 stemmingen Panama hiervoor verkozen, met 111 tegen 24 stemmen bij vijf onthoudingen. De oorspronkelijke kandidaat voor de Latijnsamerikaanse groep was Costa Rica geweest, nadat Cuba zijn kandidatuur had ingetrokken, maar dit land was er bij herhaalde stemmingen niet in geslaagd de noodzakelijke twee derde meerderheid te behalen. Na de 22-ste stemming had het zijn kandidatuur ingetrokken.
Volgens de Costariraansr afgevaardigde Rodol fo Piza Escalante was de verkiezing van zijn land in de Veiligheidsraad verhinderd door een goed georganiseerde minderheid onder aanvoering van Cuba, een minderheid, die eerst steun verleende aan Guyana en vervolgens aar Nicaragua, beiae landen, die zich niet zeif kandidaat hadden gesteld.
Panama diende zijn kandidatuur officieel in op 11 november.
De vijf andere niet-permanente leden van de Veiligheidsraad, die zitting hebben tot 1 jan. 1982, zijn Mexico, de DDR, Niger, de Filippijnen en Tunesië

SAMENSTELLING ECOSOC

Op 20 okt. hield de AV verder verkiezingen voor het lidmaatschap van de Economische en sociale raad van de VN, ECOSOC. In dit orgaan vielen op l jan. 18 plaatsen van de totaal 54 open. Verkozen of herkozen (*) voor een driejarige periode, werden de volgende landen:
(Uit de Afrikaanse groep) Boeroendi, *Kameroen, Kenya, en Soedan;
(uit de Aziatische groep) Bangladesh, *China. Fidji, en *India;
(uit de Latijnsamerikaanse groep) *Argentinië. Nicaragua en Peru;
(uit de groep van Westeuropese en andere staten) Canada, Denemarken, Noorwegen en *Engeland;
(uit de socialistische staten van Oost-Europa) Wit-Rusland, Polen en *de SU.

M.i.v. 1 jan. 1981 zijn nu lid van ECOSOC de volgende 54 landen:
Algerije, Argentië, Australië, Bahamas, Bangladesh, Barbados, België. Brazilië. Bulgarije, Boeroendi. Wit-Rusland, Kameroen, Canada, Chili, China. Cyprus, Denemarken. Ecuador. Ethiopië, Fidji, Frankrijk, DDR, Bondsrepubliek Duitsland, Ghana, India, Indonesie, Irak, Ierland, Italië, Jordanië, Kenya, Libië, Malawi. Mexico, Marokko, Nepal, Nicaragua, Nigeria. Noorwegen, Pakistan, Peru, Polen, Senegal, SU, Spanje, Soedan, Thailand. Turkije, Engeland, VS, Venezuela, Joego-Slavië, Zaire en Zambia.

LEDEN INTERNATIONAAL GERECHTSHOF

Op 15 jan. 1981 hebben de AV en de Veiligheidsraad. die tegelijkertijd vergaderden, twee nieuwe leden van het Internationaal Gerechtshof in Den Haag aangewezen, als opvolgers van twee rechters, die gedurende hun zittingsperiode waren overleden.
De nieuwe rechters waren Stephen Schwebel (VS) en Abdallah Fikri El-Khani (Syrië). Zij kwamen in de plaats van resp. Richard R. Baxter (VS) en Salah El Dine Tarazi (Syrië).
Baxter was op 31 okt. 1978 verkozen voor een negenjarige termijn, te beginnen op 6 febr. 1979, maar hij was op 25 sept. 1980 na een langdurige ziekte overleden. Rechter Tarazi was op 17 nov. 1975 verkozen voor een negenjarige termijn, te beginnen op 6 febr. 1976. Hij was op 4 okt. 1980 overleden na een verkeersongeval in Den Haag.
Rechter Schwebel werd door de AV in de eerste stemming verkozen. De Veiligheidsraad ging unaniem met deze keuze akkoord. Rechter El-Khani verwierf de vereiste meerderheid in de AV na de vierde stemming. Deze keuze werd door de Veiligheidsraad goedgekeurd met acht tegen zeven stemmen. Zes stemmen werden uitgebracht op Mustafa Kamil Yasseen uit Irak en één stem was voor Antoine Fattal uit Libanon. (UN Monthly, VN-Informatie)

(Vor. ber. pag. 439/1 e.v.)

WEST-EUROPA

BELGIË

COCKERILL-SAMBRE

Op 26 juni werd overgegaan tot de oprichting (met terugwerkende kracht tot 1 januari 1981) van de maatschappij Cockerill-Sambre, die gegroeid is uit de fusie van het Luikse staalbedrijf Cockerill en het staalbedrijf Hainaut-Sambre in Charleroi. De nieuwe maatschappij zal beschikken over een kapitaal van 36,032 mrd fr. Daarvan is 81,44% staatsbezit. De Generale Maatschappij, Fibelpar en de Financière du Ruau participeren resp. voor 1,94%, 1,86% en 2,49%. Diverse kleinere aandeelhouders vertegenwoordigen de overige 12,27%.
Voorzitter van de raad van beheer wordt ir. Jacques Vandebosch (39), gewezen socialistisch burgemeester van Seraing en ondervoorzitter van Cockerill.
De fusie vormt de basis van het plan dat minister van economische zaken Claes opgesteld heeft om de met bankroet bedreigde staalbedrijven in Wallonië te redden. Het plan was op 29 mei door het kernkabinet goedgekeurd. Het heeft o.m. betrekking op:
1. de oprichting van een overheidsholding die zal fungeren als een dochtermaatschappij van de Nationale Investeringsmaatschappij en de participatie van het Rijk in alle staalbedrijven zal beheren;
2. de financiële herstructurering van het kapitaal van Cockerill-Sambre;
3. een gelijkwaardige financiële regeling voor andere staalbedrijven, zoals Sidmar en ALZ.

Op 28 juni verklaarde ir. Vandebosch voor de RTBF (tv-programma Face à la Presse) dat Cockerill-Sambre vooralsnog maandelijks 800 mln fr. zal verliezen.
De maatschappij moet tot 1984 over staatstoelagen van 50 tot 60 mrd fr. kunnen beschikken bij een jaarlijkse produktie van 8,5 mln ton. Na 1984 zou C-S uit de rode cijfers kunnen geraken.
De vermindering van het aantal arbeidsplaatsen met 5.000 eenheden zou binnen de onderneming kunnen gebeuren zonder ontslagen. Wel zal de loonmassa moeten worden herzien.

(Vor. ber. pag. 36311)

BIJZONDERE LENING

De bijzondere 13%-crisislening waarop kon worden ingeschreven van 11 tot 30 juni, heeft 78 mrd fr. opgebracht. De eerste tranche (1981-1991) die vooral de

particuliere beleggers aanbelangde, leverde 55,3 mrd fr. op; de tweede tranche (1981-1988)die de institutionele beleggers aansprak, leverde 22,7 mrd fr. op.

De lening die werd uitgeschreven bij wet (15 mei 1981), voorzag in speciale fiscale voorwaarden om haar uitzonderlijk aantrekkelijk te maken. Voor de eerste tranche was bepaald dat de intresten vrijgesteld werden van personenbelasting, behoudens toepassing van de roerende voorheffing; verder was er vrijstelling van successie- en schenkingsrechten en kunnen de effecten dienen voor de betaling van de successierechten. Voor de tweede tranche was bepaald dat, voor de toepassing van de vennootschapsbelasting, de inkomsten van de effecten tot beloop van 5% worden gelijkgesteld met vrijgestelde roerende inkomsten.

NGUZA KARL-I-BOND BERISPT DOOR REGERING

De Zairese politicus Nguza Karl-I-Bond die op 16 april vanuit Europa schriftelijk ontslag als premier commissaire d'état (= eerste minister) bij president Moboetoe indiende en sindsdien in Brussel verblijft (zie pag. 463-l), heeft met diverse verklaringen in de pers opnieuw beroering doen ontstaan in de Belgisch-Zairese betrekkingen en werd daarvoor door de Belgische regering openlijk terechtgewezen.

Nguza stond einde juni een aantal interviews toe, o.m. aan La Libre Belgique, De Morgen, De Standaard en aan de BRT-televisie, waarin hij Moeboetoe scherp aanviel en de westerse landen bezwoer diens regime niet langer te steunen. Hij zei dat een opstand („een derde Shaba-oorlog of een invasie via Kinsjasa") niet mocht worden uitgesloten, dat hij eventueel de leiding van de revolte zou nemen en bereid was zelf staatshoofd te worden.

Op 30 juni publiceerde hij een oproep tot het Zairese volk, vervat in een brochure van 60 pagina's, waarin hij zijn grieven tegen het regime toelichtte en een alternatief beleid verdedigde, dat de klemtoon legde op democratisering, decentralisatie, herstel van de morele waarden, strijd tegen de corruptie en de fraude enz.

Diezelfde dag, waarop de 21ste verjaardag van de Zairese republiek gevierd werd, hield Moboetoe in Kinkole, nabij Kinsjasa, een rede waarin hij de Belgische regering verweet de opruiende taal van de Zairese opposanten te gedogen, en met een breuk in de diplomatieke betrekkingen dreigde.

Op 2 juli publiceerde Het Belang van *Limburg* in grote opmaak op de frontpagina een interview met Nguza, waarin deze verklaarde dat Moboetoe ten tijde van de Shaba-oorlog het bevel had gegeven blanken in Kolwezi te vermoorden, ten einde aldus de komst van de Franse en Belgische para's te bespoedigen.

Op 3 juli kwam de kwestie-Nguza aan de orde in de kabinetsraad. Na afloop deed premier Eyskens voorlezing van volgende verklaring:

„Zairese onderdanen die in België verblijven, hebben de jongste weken herhaaldelijk publieke verklaringen afgelegd omtrent de toestand in Zaire. De Belgische regering velt nooit een oordeel over het binnenlandse beleid in derde landen. Zij veroordeelt evenwel de verklaringen die in bepaalde gevallen kunnen worden geïnterpreteerd als een oproep tot geweld of tot subversieve handelingen, en bijgevolg de traditionele gastvrijheid misbruiken die België biedt aan de burgers van alle landen. Die verklaringen zijn schadelijk voor de Belgisch-Zairese betrekkingen,

De Belgische regering is vastbesloten haar wetten te doen naleven. Zij heeft de minister van justitie opdracht gegeven de Zairese onderdanen. die aan deze campagne ten grondslag liggen, te herinneren aan de bepalingen van onze wetgeving en tevens te wijzen op de wil van de regering ze toe te passen.

Aan de minister van buitenlandse zaken die eerstdaags naar Zaire vertrekt om er de jaarvergadering van de grote Belgisch-Zairese commissie bij te wonen, heeft zij opdracht gegeven aan de Zairese overheid een gedetailleerde toelichting te verstrekken omtrent de juridische bepalingen die in België van kracht zijn m.b.t. de buitenlandse onderdanen die in ons land verblijven. Zij heeft hem verzocht de houding van de Belgische regering te bevestigen, die erop gericht is deze wetgeving te doen naleven. Vol begrip voor het feit dat sommige van die verklaringen bij de Zairese regering beroering hebben kunnen wekken, bevestigt de regering nogmaals dat zij de normale betrekkingen met de Zairese regering wenst te handhaven, met wederzijdse inachtneming van de soevereiniteit, de niet-inmenging en de wettelijkheid van beide landen."

Na de kabinetsraad deelde minister van justitie Moureaux mede dat Nguza door zijn kabinet was verzocht meer matiging te betrachten in zijn uitlatingen.

Nog voor de bijeenkomst van de regering had Nguza laten weten, dat het hem enkel te doen was om de verkondiging van de waarheid en dat hij er niet aan dacht om militaire acties te organiseren. Het is niet nodig om vanuit België een opstand te beramen, aldus Nguza; die opstand zal spontaan in Zaire losbarsten.

NIEUWE HOFMAARSCHALK

Het paleis heeft op 3 juli het ontslag van Herman Liebaers (62) als grootmaarschalk van het Hof meegedeeld. Liebaers die de functie bekleedde sedert 1974, wordt koninklijk commissaris voor de herstructurering van de nationale wetenschappelijke instellingen. Hij wordt opgevolgd door Herman Dehennin (52), ambassadeur in Japan, die in de herfst op het paleis in dienst zal treden.

Dehennin werd geboren te Lier, studeerde rechten te Leuven en trad in 1954 in diplomatieke dienst. Van 1974 tot 1977 werkte hij op het departement te Brussel: sedert oktober 1977 was hij in Tokio.

Zowel Liebaers als Dehennin staan te boek als Vlaamse socialisten.

RWBETOONT WAALSE ROEPING

De meningsverschillen die in het Rassemblement Wallon bestaan betreffende de houding van de partij i.z. de Belgische staat en het gewest Brussel, werden op 27 juni overbrugd door een „overeenkomst" die met 87 tegen 13 stemmen bij 35 onthoudingen door het federaal bureau van het RW werd aangenomen.

In die overeenkomst wordt de typisch Waalse roeping van de partij beklemtoond. Als onmiddellijk doel wordt vooropgesteld het loshaken van Wallonië uit de Belgische staat. Na raadpleging van de Waalse kiezers over de modaliteiten van de zelfbeschikking moet Wallonië een eigen regering en volksvertegenwoordiging krijgen. Het RW erkent nog wel het belang van nauwe banden tussen Wallonië en Brussel, maar meent dat de evolutie naar Waalse zelfbeschikking niet mag worden gehinderd door de twijfels die Brussel heeft m.b.t. de eigen toekomst.

In politieke kringen werd de overeenkomst geïnterpreteerd als een poging om de nieuwe onafhankelijkheidspartij van oud-kamerlid Duvieusart te dwarsbomen.

(Zie ook pag. 39511)

TAALUNIEVERDRAG GOEDGEKEURD

De Vlaamse Raad heeft op 2 juli eenparig het ontwerp van decreet aangenomen, houdende goedkeuring van het verdrag tussen België en Nederland inzake de Nederlandse Taalunie ondertekend te Brussel op 9 september 1980.

Tijdens de bespreking in de Raad verklaarde staatssecretaris R. de Backer-Van Ocken dat het verdrag niet mag worden opgevat als een soort mystiek huwelijk, maar dient te worden beschouwd als „een rationele overeenkomst tussen Vlaanderen en Nederland".

BENOEMINGEN IN RUG ENKU-LEUVEN

Prof. André Cottenie (61) werd m.i.v. 1 oktober benoemd tot rector van de Rijksuniversiteit te Gent. De aftredende rector, prof. J. Hoste, werd benoemd tot vice-rector.

Prof. Piet de Somer (64) werd herkozen tot rector van de Katholieke Universiteit Leuven.

De nieuwe Gentse rector werd geboren te Evergem op 15 september 1919. Hij studeerde eerst aan de koninklijke militaire school, verbleef tijdens de oorlog als krijgsgevangene in Duits-

land en studeerde later verder aan de Rijkslandbouwhogeschool te Gent. In 1944 werd hij scheikundig landbouwingenieur en in 1955 doctor in de landbouwwetenschappen. In 1960 werd hij docent aan de landbouwhogeschool, in 1964 gewoon hoogleraar. Van 1973 tot 1977 was hij vice-rector van de RUG

NEDERLAND

NIEUWE WET OP HET BASISONDERWIJS

De Tweede Kamer heeft op 9 april unaniem ingestemd met een nieuwe wet op het basisonderwijs. Een van de doelen van de wet is een integratie tot stand te brengen van het kleuter- en lager onderwijs in één basisschool.

Behandeling in Tweede Kamer

De regering is van plan de leerplichtige leeftijd uit te breiden tot vijfjarigen. Minister Pais maakte dit in de Tweede Kamer bekend tijdens de tweede dag van de behandeling van de Wet op het Basisonderwijs op 1 april.
De maatregel zal naar zijn mening geen grote ingreep betekenen, omdat een kleine 98% van de kinderen al vrijwillig naar school gaat. De minister zegde toe dat de ontheffingen voor vijfjarige kinderen soepel zullen worden gehanteerd.
Minister Pais heeft verder opgemerkt dat de waardevolle elementen uit het kleuteronderwijs niet alleen behouden moeten blijven, maar ook moeten doorwerken in de nieuwe basisschool. Hij noemde het speelwerkplan van het huidige kleuteronderwijs een bouwsteen voor het schoolwerkplan van de basisschool.
Bij de nascholing en de applicatiecursussen moeten de verworvenheden van het kleuteronderwijs goed onder de aandacht worden gebracht, zo betoogde de heer Pais.

In antwoord op vragen uit de Kamer over de aansluitingsproblemen tussen het basis- en ander onderwijs, heeft minister Pais verklaard dat een vloeiende lijn moet lopen van peutercentra, peuterspeelzalen naar het basisonderwijs. Juist voor kinderen met educatieve achterstanden is het naar de mening van de bewindsman van groot belang dat de aanpak zo vroeg mogelijk begint. Hij constateerde dat het basisonderwijs de grondslag levert voor het voortgezet onderwijs. In de nu lopende BOVO-projecten (basisonderwijs–voortgezet onderwijs) zal ervaring moeten worden opgedaan op het gebied van de aansluitingsproblemen tussen beide genoemde onderwijsvormen.
In het schooljaar 198111982 zullen nog tien BOVO-projecten van start gaan. Ook de Stichting voor de leerplanontwikkeling is bezig verbindingen te leggen tussen de onderwijsleerplannen voor het basis- en het voortgezet onderwijs.
De minister zegde toe een onderzoek te laten instellen naar de kosten van de verzuiling van het onderwijs; Hij denkt daarbij aan het Instituut voor Onderzoek van Overheidsuitgaven.
Wat de aandacht op school voor technische ontwikkelingen betreft, zei minister Pais van mening te zijn dat de scholen alle gelegenheid hebben de maatschappij en de technologische ontwikkelingen binnen de school te brengen. Hij voegde er wel aan toe dat een en ander moet geschieden binnen het kader van het schoolwerkplan en vanuit de invalshoek van de school zelf.
In de nieuwe pedagogische academie basisonderwijs (PABO) zal alle gelegenheid worden geschapen om de aanstaande leraren in alle geledingen van de maatschappij kennis op te laten doen door een brede opzet van de stage, aldus de minister.
Staatssecretaris Hermes liet de Tweede Kamer weten dat de leraar in het toekomstige basisonderwijs in beginsel alle 'rakken moet kunnen geven. Maar, zo voegde hij eraan toe, ruilen van vakken tussen leraren is natuurlijk altijd mogelijk. Ook dan zal er nog behoefte blijven bestaan aan specialisten. De Wet op het Basisonderwijs schept de mogelijkheid om hiervoor een formatieregeling te maken.
De staatssecretaris zei een en ander naar aanleiding van opmerkingen uit de Kamer dat de vrees bestaat dat er in de basisschool geen plaats meer is voor vakleerkrachten.
Wat het voortbestaan van de kleine scholen betreft constateerde de heer Hermes dat in de Wet op het Basisonderwijs de opheffingsnormen lager zijn dan de stichtingsnormen. Volgens de wet kunnenvele scholen automatisch in stand worden gehouden, aldus Hermes. Wel is het naar zijn opvatting zo dat voor een school met een te gering aantal leerlingen een speciale instandhoudingsprocedure moet worden gevolgd. Daarbij kan dan van geval tot geval worden bekeken of een school wel of niet kan voortbestaan.
De staatssecretaris wees het voorstel van de PvdA (minimum drie leraren in een school met 30 kinderen) af. omdat over de formatieregeling nog overleg moet worden gevoerd. De heer Hermes zegde wel toe dat de regering erop zal toezien dat op een kleine school een werkbare personeelsformatie voorhanden is.

Artikelsgewijze stemming. Amendementen

Op 7 april kwam het wetsontwerp-Basisonderwijs in de Tweede Kamer in stemming. Hieraan vooraf werden de ingediende amendementen in stemming gebracht. Het ging hierbij om 142 amendementen die waren ingediend in de loop van de parlementaire behandeling, waaronder drie uitgebreide commissievergaderingen van de vaste commissie voor onderwijs, doch lang niet alle op 7 april in eindstemming kwamen.

Bij de stemmingen werd onder meer het volgende amendement-Evenhuis (VVD) en Deetman (CDA):

„Aan artikel 12, tweede lid, wordt, onder wijziging van de punt aan het slot in een puntkomma, een nieuw onderdeel j toegevoegd, luidende:

j. een geschillenregeling in geval van verschil van opvatting over de inrichting van het schoolwerkplan als bedoeld in artikel 14.

Toelichting:
Ingevolgede Wet op de medezeggenschap in het onderwijs wordt geregeld welke groeperingen betrokken worden bij de vaststelling van het schoolwerkplan en de wijze waarop dat dient te geschieden.
Dit amendement beoogt te bewerkstelligen. dat geschillen over het schoolwerkplan kunnen worden beslecht. Dit laatste uiteraard binnen de kaders van de voor de desbetreffende school geldende medezeggenschapsregeling."

met algemene stemmen aangenomen.

Tegen het navolgende amendement-Evenhuis:

„In artikel 22, derde lid, wordt de eerste volzin als volgt gelezen:
Een bevoegd gezag kan een student de verdere toegang tot de school ontzeggen. indien deze in strijd handelt met de grondslag en doelstellingen van de school."

stemden alleen de fracties van SGP en GPV.

Ook aangenomen werd het amendement-Evenhuis/Deetman met de volgende tekst:

Art. 33A.
„De aanstelling van de directeur, de adjunct-directeur de groepsleraren en het ander onderwijzend personeel geschiedt na ingewonnen advies van de inspectie, en wanneer het de adjunct-directeur, de groepsleraar of een ander lid van het onderwijzend personeel betreft, wordt de directeur gehoord.

Toelichting:
Eet amendement beoogt de huidige positie van de inspectie bij benoemingen aan scholen voor openbaar onderwijs onverlet te laten. Het art? kei sluit aan bij de overeenkomstige bepaling in de WVO."

Tegen stemden PvdA, PPR en CPN.

Van de heer Van Ooijen (PvdA) werd het volgende amendement met algemene stemmen aangenomen:

„In artikel 48, eerste lid, wordt na 'Gedeputeerde Staten' ingevoegd: na overleg met burgemeester en wethouders van de gemeente, waarin de school is gevestigd.

Toelichting:
Dit amendement beoogt vast te leggen dat Gedeputeerde Staten bij dependancevorming overleg plegen met burgemeester en wethouders van de gemeente, waarin de school is gevestigd."

Een amendement van de heer Deetman:

.,Artikel 48 A.
1. Het bevoegd gezag kan besluiten dat aan een school meer personeel wordt verbonden, dan ingevolge artikel 89 door het Rijk aan het bevoegd gezag wordt vergoed.
2. Indien door het bevoegd gezag van een openbare school een besluit wordt genomen, bedoeld in het eerste lid, heeft het bevoegd gezag van een bijzondere school in die gemeente aanspraak op vergoeding uit de gemeentekas van de uitgaven voor een, naar de maatstaf van het aantal leerlingen, evenredig aantal leden van het personeel boven het aantal, waarvan de uitgaven door het Rijk aan het bevoegd gezag van een bijzondere school, met toepassing van de algemene maatregel van bestuur bedoeld in artikel 16, tweede lid, en artikel 17, tweede lid, wordt vergoed.
3. Bij algemene maatregel van bestuur, de Onderwijsraad gehoord, worden nadere. voorschriften gegeven omtrent de maatstaf bedoeld in het tweede lid, alsmede omtrent de vaststelling en de uitkering van de vergoeding waarop het bevoegd gezag van een bijzondere school aanspraak kan maken.
4. Het bevoegd gezag van een bijzondere school en het gemeentebestuur kunnen overeenkomen dat voor een van dat bevoegd gezag uitgaande school het tweede lid buiten toepassing blijft. Een overeenkomst als bedoeld in de vorige volzin wordt voor een of meerdere schooljaren aangegaan.
5. Geschillen omtrent de toepassing van dit artikel en de voorschriften bedoeld in het derde lid worden onderworpen aan de beslissing van Gedeputeerde Staten.

Toelichting:
De wijziging op dit amendement beoogt duidelijker de mogelijkheid vast te leggen dat gemeentebestuur en bevoegd gezag van een bijzondere school een regeling kunnen treffen, afwijkend van de in het tweede lid voorgeschreven regeling."

werd eveneens met algemene stemmen aangenomen.

Amendement 144 van de heren Evenhuis en Deetman:

„In artikel 92 wordt na het tweede lid een derde en vierde lid ingevoegd. luidende:
3. De bekostiging volgens hel eerste lid wordt niet beëindigd indien het aantal leerlingen van de betrokken school in het laatste van de 3 schooljaren meer heeft bedrgen dan 79. onderscheidenlijk 69, 49 of 29 en op een afstand van 3 km van de school geen school van dezelfde richting is gevestigd.
4. Op verzoek van het bevoegd gezag of de gemeenteraad kan onze minister bepalen dat voor de toepassing van het eerste lid voor een door hem aan te wijzen deel van een gemeente en zonodig voor een daarbij te bepalen tijdvak een lager aantal leerlingen van kracht is dan op grond van het eerste lid onder a voor de betrokken gemeente geldt.

Toelichting:
Dit amendement beoogt recht te doen aan de betekenis van kleine scholen in kleine kernen."

werd eveneens met algemene stemmen aangenomen.

De van de zijde van de PvdA, D'66 en PPR ingediende amendementen werden op twee na alle verworpen.
Vervolgens kwam een aantal ingediende moties in stemming. Hierbij werden de navolgende moties-Waltmans en -Mertens aangenomen
Motie-Waltmans (PPR) (aangenomen met algemene stemmen):

„Overwegende, dat er een algemene maatregel van bestuur dient te komen ter uitvoering van artikel 23 van de Wet op het basisonderwijs wat betreft voorschriften inzake leeftijd voor toelating en duur van het basisonderwijs:
constaterende, dat in de huidige praktijk van het kleuteronderwijs met name de 4-jarigen moeite hebben met het vertrouwd raken met het schoolritme, hetgeen vooral in de middaguren tot problemen aanleiding kan geven:
van mening, dat derhalve terughoudendheid betracht dient te worden bij het verlagen van de leerplichtige leeftijd en nader bezien dient te worden of de ondergrens van schooluren voor 4-jarigen van 22 uur per week niet te hoog is;
verzoekt de regering, een nadere studie te verrichten naar de problematiek van de aanvangsleeftijd en de duur van het onderwijs voor de laagste jaren van het nieuwe basisonderwijs;
verzoekt de regering tevens, de resultaten van deze studie aan de Kamer aan te bieden, alvorens tot uitvaardiging van een algemene maatregel van bestuur ex artikel 23 te komen."

Motie-Mertens (D'66) (PvdA, SGP en GPV tegen):

„Overwegende, dat bij de invoering van de nieuwe basisschool een aanmerkelijke taakverzwaring van het onderwijzend personeel kan worden verwacht, ten gevolge van noodzakelijke extra-activiteiten op het gebied van bijvoorbeeld bijscholing, applicatie, zorgverbreding. organisatieproblemen, bouw- en huisvestingsproblemen, enz. enz.;
overwegende voorts. dat ook de veranderde maatschappelijke functie van de school ten opzichte van buurt en gezin tot die taakverzwaring bijdraagt;
nodigt de regering uit, te onderzoeken in hoeverre deze taakverzwaring binnen verantwoorde grenzen blijft en te bezien in hoeverre maatregelen ter ontlasting zijn geboden. en hiervan zo spoedig mogelijk en uiterlijk bij de behandeling van de Overgangswet Basisonderwijs aan de Kamer verslag te doen."

Eindstemming

Op 9 april werd het wetsvoorstel met algemene stemmen aangenomen.
Hierna werd nog een tweetal moties van de heer Evenhuis met algemene stemmen aangenomen:

Motie nr 179 Overwegende dat de akte van aanstelling bij het openbaar onderwijs de aanduiding van de school of srholen bevat waaraan de betrokkene werkzaam zal zijn
van oordeel dat scholen met een eigen pedagogische stroming in verband met de vergoeding van personeelskosten door het Rijk niet in hun doelstellingen mogen worden bedreigd
voorts overwegende dat er ter zake problemen kunnen rijzen dooi de gedwongen aanstelling van wachtgelders in vacatures
nodigt de regering uit, op korte termijn de nood zakelijke maatregelen te treffen om de genoemde bezwaren weg te nemen

Motie nr 180 , Overwegende dat het van groot belang is dat kinderen goed onderricht krijgen in het zwemmen
voorts overwegende dat het gewenst is dat kinderen in schoolverband zwemles krijgen
tevens overwegende dat zwemonderwijzers weliswaar hekuaam zijn voor het geven van schoolzwemonderwiis, doch de bevoegdheid daartoe missen
spreekt als haar mening uit dat het gewenst is dat zwemonderw-ijzers een beperkte onderwijsbevoegdheid kunnen verkrijgen, ten einde zwemles te kunnen geven in schoolverband:
nodigt de staatssecretaris uit. daartoe op korte termijn een onderzoek in te stellen en over de resultaten daarvan aan de Kamer te rapporteren." (Signalementen. Ministerie van onderwijs, Handelingen)

MEDEZEGGENSCHAP VAN PERSONEEL, OUDERS EN LEERLINGEN

Op 14 mei ging de Tweede Kamer met 66 tegen 58 stemmen akkoord met het wetsontwerp omtrent de medezeggenschap van personeel, ouders en leerlingen op scholen voor kleuter-, lager en voortgezet onderwijs.
Voor het wetsontwerp stemden CDA, W D en DS'70. Van de reeks door de heren Van Kemenade (PvdA) en Mertens (D'66) ingediende amendementen werden er slechts twee aangenomen.
De vijf door mevr. Ginjaar-Maas (VVD) en Deetman (CDA) ingediende moties werden alle aangenomen.
Het thans ontstane wetstontwerp omschrijft in artikel 4 onder meer het volgende ten aanzien van de medezeggenschapsraad:

„1 Aan elke schooi is een medezeggenschapsraad verbonden.
2. Het aantal leden van de raad bedraagt aan een school met minder dan 250 leerlingen ten hoogste 6 leden, met 250 tot 750 leerlingen ten hoogste 10 leden, met 750 tot 1250 leerlingen ten hoogste 14 leden en met 1250 of meer leerlingen ten hoogste 18 leden.
3. De raad bestaat uit
a. leden die uit en door het personeel worden gekozen:
b. leden die uit en door de ouders of de leerlingen worden gekozen overeenkomstig het bepaalde in het vijfde lid;
en, indien het medezegqenschapsreglement dit bepaalt, uit
c. overige leden die worden gekozen overeenkomstig het bepaalde in het zesde lid.
4. De aantallen leden, bedoeld in het derde lid onder **a** en onder b. zijn aan elkaar gelijk en bedragen elk ten minste een derde van het aantal leden van de raad.
5. De leden. bedoeld in het derde lid onder b, worden gekozen
a. uit en door de ouders, voor zover het betreft eeh school voor kleuteronderwijs. een school voor gewoon lager onderwijs of een school voor buitengewoon lager onderwijs:
b. uit en door de ouders dan wei deels uit en door de ouders en deels uit en door leerlingen. voor zover het betreft eer. dagschool uf een door onze minister aangewezen inrichting voor voortgezet onderwijs, met uitzondering van de scholen voor hoger beroepsonderwijs. indien het merendeel van de leerlingen jonger dan 16 jaar is.:
c. deels uit en door de ouders en deels uit en door de leerlingen, voor zover het betreft een dagschool of een door onze minister aangewezen inrichting voor voortgezet onderwijs. met uitzondering van de scholen voor hoger beroepsonderwijs, indien het merendeel van de leerlingen 16 jaar of ouder is;
d. uit en door de leerlingen. voor zover het betreft een avondschool. een dag-avondschooi of een door onze minister aangewezen inrichting voor voortgezet onderwijs of een school voor hoger beroepsonderwijs, waaronder begrepen de opleidingsscholen voor onderwijzers en die voor leraren en de scholen voor kunstonderwijs.
6. De overige leden, bedoeld in het derde lid onder c, worden gekozen door de leden. bedoeld in dat lid onder a en b, uit in het medezeggenschapsreglement aangegeven categorieën van Personen.
7. De schoolleider heeft, met adviserende stem, mede zitting in de raad, indien hij niet tot lid daarvan is gekozen." (Signalementen)

WETSONTWERP PEDAGOGISCHE ACADEMIE BASISONDERWIJS INGEDIEND

Op 18 mei heeft minister Pais bekendgemaakt dat een ontwerp van wet tot wijziging van de Wet op het Voortgezet Onderwijs. houdende wettelijke regeling en invoering van de opleidingsscholen voor leraren basisonderwijs. bij de Tweede Kamer is ingediend.
Doordat een basisschool voor vier- tot twaalfjarigen zal ontstaan, is ook een herstructurering van de huidige opleidingsscholen voor kleuterleidsters (4-6) en onderwijzers (6-12) noodzakelijk.
De opleidingsscholen voor leraren basisonderwijs zullen, zodra de wet op het HBO is aangenomen, onder het regime van de Wet op het Hoger Beroepsonderwijs worden gebracht.

De herstructurering omvat:
– de vorming van één opleidingsschool ten behoeve van het onderwijs aan vier- tot twaalfjarigen. De ontwikkelingen binnen de sector waarvoor wordt opgeleid maken naast structurele (één onderwijsinstituut) ook onderwijskundige veranderingen noodzakelijk.
– de ontwikkelingen ten aanzien van de behoefte aan onderwijsgevenden (daling geboortenaantal) hebben naast samenvoeging ook een vermindering van het aantal instituten geïndiceerd. Er zullen 66 PABO's komen. Op dit moment zijn er 90 pedagogische academies en 45 opleidingsscholen voor kleuterleidsters.
Belangrijke punten uit het wetsontwerp zijn.
1. HAVO-diploma als minimum vooropleidingseis voor toelating PABO:
2. een cursusduur van vier jaar;
3. een nieuw inrichtingsartikel (art. 17) waarbij wordt gewerkt met vakgebieden die de huidige vakkengrenzen overschrijden en waarin ruime aandacht aan stages wordt besteed, ter bevordering van de toerusting van de toekomstige onderwijsgevenden:
4. de thans aan verschillende pedagogische academies verbonden HAVO-afdelingen (HAVO-4 en -5) zullen per 1-1-1982 geleidelijk worden gesloten:

5. er worden criteria en procedures voor de aanvang van bekostiging van het onderwijs-nieuwe stijl gegeven, op grond waarvan een overgangsplan wordt vastgesteld, waarin opgenomen het aantal nieuwe instituten. de vestigingsplaatsen en de instituten-oude stijl waaruit 211 worden eevormd

BEGINSELENNOTA VOLWASSENEN-EDUCATIE VERSCHENEN

Volwassenen moeten in iedere levensfase in de gelegenheid worden gesteld onderwijs, vorming en scholing te ontvangen. Dit uitgangspunt van permanente educatie moet gestalte krijgen in een stelsel van wederkerende educatie. Dit betekent onder meer dat periodes van werken, onderwijs, vorming en scholing, en vrije tijd elkaar afwisselen.
Belangrijk element daarbij is het betaald educatief verlof. De ontwikkeling daarvan zal stapsgewijs verlopen waarbij bepaalde groepen, zoals degenen die kwetsbaar zijn op de arbeidsmarkt, voorrang zullen krijgen. Deze beginselen houden niet in dat elke volwassene recht kan laten gelden op iedere voorziening.
Dit zijn enkele hoofdlijnen uit de Beginselennota inzake de volwassenen-educatie van de ministers Pais (onderwijs en wetenschappen), Gardeniers (cultuur, recreatie en maatschappelijk werk) en Albeda (sociale zaken) en de staatssecretarissen De Jong Ozn. (onderwijs en wetenschappen) en Kraaiieveld (cultuur. recreatie en maatschappelijk werk), die op 18 mei is gepubliceerd.

De financiering van de volwassenen-educatie moet volgens de nota op vier pijlers rusten. Genoemd worden: financiering door de gemeenschap, eigen bijdragen en herverdeling van middelen binnen en tussen de educatieve sectoren. In de vierde plaats noemt de nota geldmiddelen die voor andere terreinen zijn gereserveerd. Voorwaarde daarbij is dat onderwijs, vorming en scholing aanwijsbare effecten hebben voor doelen die op deze terreinen liggen.
Besloten is de Wetgeving volwassenen-educatie bestuurlijk te regelen door gebruik te maken van bestaande wettelijke kaders. Tegelijkertijd zullen stappen worden gezet in het proces van de onderlinge afstemming van deze wettelijke kaders.
Wordt gebruik gemaakt van de wettelijke structuren, dan moet aan de volgende voorwaarde worden voldaan:
– die sectoren van de volwassenen-educatie die hun plaats hebben in een ander beleidsveld. bijvoorbeeld het arbeidsmarktbeleid, vallen onder de aldaar geldende regelgeving;
– onder de Wet op het Voortgezet Onderwijs (WVO) valt dat deel van de volwassenen-educatie dat is gelijk te stellen aan en/of vergelijkbaar is met het onderwijsaanbod dat beschikbaar is voor jeugdigen. Dit onderwijs kent vaste eindtermen en leidt tot diploma's of profielschetsen;
– indien de minister van onderwijs cursussen bekostigt volgens artikel 75 van de Wet op het Voortgezet Onderwijs, zullen deze worden getoetst aan de afspraken hierboven vermeld;
– het hoger onderwijs blijft onder de onderwijswetgeving;
– de overige delen van de volwassenen-educatie zullen, voor zover mogelijk. onder de Kaderwet Specifiek Welzijn worden gebracht.
De bestaande werksoorten zullen aan de bovengestelde voorwaarden worden getoetst.
Voorts gaat de nota in op de functie van onderzoek in de volwassenen-educatie en op de ondersteuning van de werkers in de volwassenen-educatie en de mensen die er aan deelnemen.
Tevens geeft de nota een beschrijving van de ontwikkelingsprojecten alfabetisering, educatieve activiteiten voor culturele minderheden. introductie open schoolwerkwijze, beroepskwalificerende educatieve activiteiten en educatieve netwerken en prepensionering (voorbereiden op de pensionering).
De beginselen van de volwassenen-educatie zullen geleidelijk worden verwezenlijkt in het bestaande aanbod. Tevens wordt aangegeven met welke ontwikkelingen in de samenleving de volwassenen-educatie in nauw verband moet worden gebracht (bijvoorbeeld technologische innovatie).
In de komende periode zullen verschillende zaken nader aandacht krijgen. Een voorbeeld daarvan is de evaluatie van de ontwikkelingsprojecten.
De nota wordt naar een aantal organisaties en organen gestuurd. Deze kunnen daarin aanleiding vinden op de nota commentaar te geven. Overleg over de nota zal worden gevoerd met de daarvoor in aanmerking komende organisaties. In hun woord vooraf schrijven de bewindslieden commentaar op de nota op prijs te stellen. De nota volwassenen-educatie was in de regeringsverklaring van 1978 aangekondigd. (Ministerie van onderwijs. Signalementen)

FRANKRIJK

PARLEMENTSVERKIEZINGEN 1981

Na de overwinning van de socialist Mitterrand bij de presidentsverkiezingen in Frankrijk (pag. **305** e.v.) werd de nationale vergadering ontbonden en werden voor 14 en 21 juni parlementsverkiezingen uitgeschreven. Dit alles met het doel om de overwinning van links tot in de assemblée te laten doordringen.

Onderhandelingen PS-PCF

In het hoofdkwartier van de Socialistische Partij in de Rue Solférino in Parijs begonnen op 2 juni onderhandelingen tussen de Socialistische en de Communistische Partij over een eventueel stembusakkoord.
Op 4 juni werd tijdens de tweede gespreksronde overeengekomen dat de kandidaat van links die in de tweede ronde van de verkiezingen was overgebleven door de andere partij zou worden gesteund. De delegatieleider van de communisten, partijleider George Marchais, stelde geen eisen aan zijn socialistische tegenhanger Lionel Jospin. In de pers werd van een „capitulatie" gesproken.
Over de grondslagen van een gemeenschappelijk regeringsprogramma werden beide partijen het niet eens. Beide streefden naar een duurzame parlementaire meerderheid, maar verschil van mening bestond vooral ten opzichte van de buitenlandse politiek (Polen, Afghanistan, Midden-Oosten en bewapeningsvraagstukken).
Eens waren de partijen het over het sociaal beleid, problemen aangaande decentralisatie van het binnenlands bestuur, invoering van representatieve vertegenwoordiging en verkiezing van regionale bestuursorganen via algemeen kiesrecht.
De PS gaf de communisten geen garantie-vooraf over opneming van communistische ministers. Die beslissing lag aan president Mitterrand, aldus PS-leider, Jospin.
De Socialistische Partij sloot met de kleine linkse MRG (Mouvement radical de Gauche) een regeerakkoord, waarin benevens eensgezindheid op

Begin juni onderhandelden socialisten met communisten, hetgeen leidde tot afspraken op **4** juni. V.l.n.r. Jean Poperen, Lionel Jospin, Paul Qiulés en Véronique Neiertz. Op de voorgrond rechts George Marchais. de communistische partijleider.

binnenlands terrein gelijkgestemdheid bleek ten aanzien van ,,Afghanistan", ,,Polen" en bewapeningsvraagstukken, waarover met de PCF juist meningsverschil bestond.
Ter rechterzijde kwamen de aanhangers van Giscard d'Estaing (UDF) en van Chirac (RPR) overeen een verkiezingspact aan te gaan. In 370 kiesdistricten kwamen zij met gemeenschappelijke kandidaten, die de verkiezingsstrijd voerden onder de naam ,,Unie voor een nieuwe meerderheid", (UNM). In de overige kiesdistricten zouden Gaullisten en centristen met elkaar concurreren.

Resultaten eerste ronde

In de eerste ronde van de parlementsverkiezingen boekten de socialisten een grote zege, die in feite een politieke aardverschuiving betekende. Nog nooit eerder in de geschiedenis van de Franse Republiek kregen de socialisten zoveel stemmen (37,51%). Alles wees erop dat de socialisten een absolute meerderheid zouden gaan behalen in de nationale vergadering. In de afgetreden assemblée hadden socialisten en MRG samen 117 zetels Dit aantal zou naar verwachting méér dan 270 gaan bedragen: een absolute meerderheid.

De communisten leden een zware nederlaag. Zij kregen slechts 16,3 procent van de stemmen (in 1978 20.6 procent). In de helft van hun kiesdistricten werden zij voorbijgestreefd door de socialisten. Daarmee is een eind gemaakt aan de overmacht der communisten binnen de linkse oppositie die tot nu toe in de vijfde republiek het linkse alternatief blokkeerde. Samen met de extreem linkse partijtjes kreeg links 55 procent van de stemmen.
De grote rechtse partijen kregen 43,1 procent. De rechtse gaullisten van Chirac kregen 21,2 procent (tegen 22,5 procent in 1978). De Giscardisten van de U.D.F. kregen 19,1 procent (tegen 18,1 procent drie jaar geleden).
Hoofdelement in de socialistische vloedgolf acht men het zogenoemde ,,presidentiële feit" zoals dat onk na 1958 en het referendum van 1962 voor de Gaullisten werkte. Partijleider Jospin had, net als de Gaullisten indertijd de kiezers praktisch met ,,chaos" bedreigd indien de parlementaire meerderheid niet dezelfde zou worden als de presidentiële.
De grote winst is slechts te vergelijken met die voor de gaullisten na 1968. Het meerderheidssysteem dat 23 jaar voor de gaullisten werkte, helpt nu links.
Een tweede factor was weer het ,,nuttig stemmen" bij de zwevende kiezer, vaak ook om in communistische districten door een stem op de socialist in ieder geval de communist uit te schakelen.
Maar de hoofdoorzaken formuleerden bijna alle waarnemers eensluidend.
Rechts had geen positief program en keerde zich slechts tegen het ,,dreigende collectivisme". Daarbij kwam – net als bij de tweede ronde van de presidentiële verkiezing – dat veel rechtse ,,Chiraciens" wraak namen op de Giscardisten door zich te onthouden of op de socialist te stemmen.
Omdat er in totaal veel minder kandidaten waren dan in 1978 ging de strijd veelal direct tussen rechts en links en werd er vooral ,,nuttig" gestemd. Daardoor scoorden de milieubeschermers slechts 1,05 procent en gingen ook andere kleine partijen onder.

Het opkomstpercentage (70,35) was verrassend laag. Het laagst sedert 20 jaar.
In de eerste ronde werden van de 491 afgevaardigden slechts 159 gekozen. In 332 kiesdistricten waar geen beslissing was gevallen, moest op 21 juni opnieuw worden gestemd.

Resultaten tweede ronde parlementsverkiezingen

De historische zege van de socialisten werd op 21 juni bevestigd. Door 49% van de stemmen op zich te verenigen, verwierven de socialisten een ruime meerderheid (van 285 van de 491 zetels) in de nationale assemblée. De communisten vielen terug van 86 naar 44 zetels. De Gaullisten van Chirac en de Giscardisten (UDF) verloren ieder bijna de helft van hun zetels en kregen respectievelijk 82 en 63 zetels, terwijl ze er 155 en 119 hadden.

Door deze uitslag werd president Mitterrand voor een meerderheid in het parlement niet afhankelijk van de steun der communisten of die van de MRG (13 zetels)
The Times wijdde (23-6-'81) een hoofdartikel aan de absolute meerderheid van de socialisten, waarvan hieronder een vertaalde samenvatting wordt gegeven.

Mitterrand en zijn Socialistische Partij nemen nu een positie in welke enige maanden geleden nog ondenkbaar was. Politiek rechts is niet alleen het Elysée uitgezet, dat het ruim twintig jaar had bezet, maar voorts ook nog tot ongeveer de helft van de parlementszetels die het bezat, teruggebracht. En links beschikt de Socialistische Partij nu over de absolute meerderheid en heeft de Communistische Partij gevoelig verloren.

Hoe zal Mitterrand er gebruik van maken? Zal zijn partij communisten in de regering toelaten? Momenteel is men niet van de CP afhankelijk. De argumenten tegen communistische deelneming in de regering zijn rechtuit. Voor Frankrijks bondgenoten ware zo'n deelneming verontrustend: hoever zou men Frankrijk nog kunnen vertrouwen in zaken als veiligheid en vooral indien gegevens over gevoelige zaken voor communistische ministers beschikbaar kwamen? En dan de precedentwerking m.b.t. Italië en Spanje. Vrees zou kunnen ontstaan dat de (Franse) communisten de Franse politiek in eigen land en naar buiten toe zouden beïnvloe-

De officiële uitslag luidde:

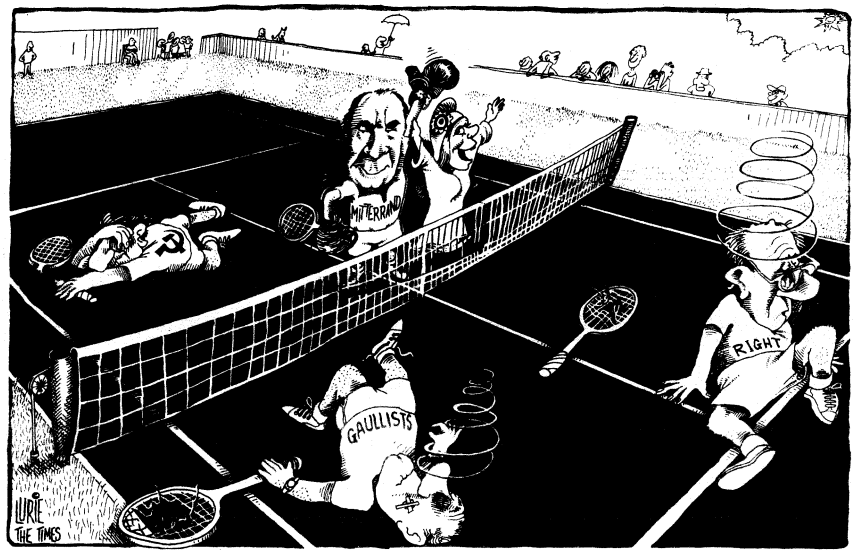
	Totaal	%	Overzee	%	Frankrijk	%
Extreemlinks	334.674	1,33	4.330	1,36	330.344	1,33
Communisten	4.065.540	16,17	62.515	19.65	4.003.025	16,12
PS en MRG	9.432.362	37,51	55.509	17.44	9.376.853	37,77
Div. links	183.010	0,72	41.372	13,00	141.638	0.57
Milieupartij	271.688	1,08	896	0.28	270.792	1,09
RPR (Chirac)	5.231.269	20,80	38.375	12,06	5.192.894	20,91
UDF (Giscard)	4.827.437	19,20	70.934	22.29	4.756.503	19,16
Div. rechts	704.788	2,80	43.798	13,76	660.990	2.66
Extreem rechts	90.422	0,35	396	0.12	90.026	0.36

	Totaal		Overzee		Frankrijk	
Kiesgerechtigden	36.257.433		721.392		35.536.041	
Uitgebr. stemmen	25.508.800	(70.35%)	326.538	(45,26%)	25.182.262	(70,86%)
Onthoudingen	10.748.633	(29,64%)	394.854	(54,73%)	10.353.779	(29.13%)
Geldige stemmen	25.141.190		318.125		24.823.065	

De officiële uitslag van de tweede ronde (met daarnaast die van de eerste ronde in dezelfde kieskringen) luidde:

	Tweede ronde stemmen	%	Eerste ronde stemmen	%
Extreem links	—	—	236.241	1,32
PC	1.303.920	6.98	3.239.201	18.23
PS en MRG	9.152.082	49.03	6.557.734	36.91
Div. links	139.460	0,74	162.013	0,91
RPR	4.184.323	22.41	3.529.681	19.87
UDF	3.427.101	18.36	3.021.732	17.01
Div. centrum	371.004	1,98	326 565	1,83
Div. rechts	88.032	0,47	393.744	2.21
Milieupartij			208.196	1,17
Diversen	—	—	30.838	0,17
Extreem rechts	—	—	57 310	0.32

	Tweede ronde		Eerste ronde	
Kiesgerechtigden	25.730.576		25.754.010	
Uitgebr. stemmen	19.178.322		18.015.492	
Onthoudingen	6.552.254	(25.46%)	7.738.518	(30,05%)
Geldige stemmen	18.665.922		17.763.255	

den. Toch pleiten andere argumenten vóór een communistische deelneming aan de regering. De CP is een belangrijke factor in het Franse leven geweest, gedurende vele jaren. Dat Mitterrand erin geslaagd is zijn partij zo ver te brengen en de CP zulk een nederlaag toe te brengen, is mede het gevolg van Mitterrands voortdurende beklemtoning van de eenheid van links; dat hield in dat vele kiezers die voorheen op de CP stemden, naar de socialisten zijn overgegaan. Vooral in tijden van nood – en die komen er – ral Mitterrand die stemmen nodig hebben.
Het is toch al zeer onwaarschijnlijk dat de socialisten zo populair blijven: hun zege kwam vooral voort uit het gevoel der Fransen dat het tijd was voor een verandering, en ook omdat de socialisten zich gematigd voordeden. De economische tijden zijn moeilijk, de regering zal onpopulaire maatregelen moeten nemen, en als de CP dan buiten de regering staat, zou zij de ontevredenheid gaan uitbuiten, terwijl de CP in de regering zich daarentegen verantwoordelijk zou voelen. De CP kreeg een ernstige klap, wat ten dele door Mitterrands strategie komt, maar ten dele ook een gevolg is van het eigen zwenkende beleid. Marchais' eigen positie staat nu op de tocht, maar de CP blijft sterk in de vakverenigingen, altijd al een verzamelpunt van ontevredenheid. Alles hangt af van de voorwaarden waarop communisten tot de regering kunnen worden toegelaten. Zij zouden het socialistische beleid moeten aanvaarden in een aantal sectoren. waar er duidelijke verschillen van opvatting bestaan. Naar buiten een stevig beleid jegens de Sowjet-Unie ter zake van Afghanistan, Polen en de SS-20, en voorts, zoals de socialisten wensen, steun aan de Camp David Akkoorden. In eigen land zijn er tegenstellingen tussen socialisten en communisten over het aantal bedrijven dat genationaliseerd behoort te worden. En over een aantal andere economische maatregelen. Ook zou de CP waarborgen moeten verstrekken. dat zij solidair blijft, ook als onpopulaire maatregelen moeten worden getroffen.
Het lijkt er momenteel op dat de communisten bereid zijn veel te slikken, en dat de socialisten in zulk een sterke positie zijn dat zij het hard kunnen spelen, en ook zullen doen, Als de communisten tenslotte toch afhaken. is dat hun besluit.

Reactie premier Mauroy. Ontslag kabinet

Premier Mauroy reageerde op de uitslag van de tweede ronde van de parlementsverkiezingen met de verklaring dat het een ,,voorbeeld voor Europa en de wereld" betrof.
Frankrijk kon weer zijn ware gezicht tonen, ,,dat van de gelijkheid, de solidariteit, de rechtvaardigheid, de vrijheid en de mensenrechten". De verandering zal, zei Mauroy, worden bevestigd door de beheersing van het economische en industriële potentieel van het land, maar dit kan niet van de ene dag op de andere. Er zal een belangrijke privé-sector blijven bestaan.
Op 22 juni diende premier Mauroy pro forma het ontslag van zijn kabinet in bij premier Mitterrand, die de regering naar verwachting met enkele kleine wijzigingen opnieuw zou benoemen (zie hierna).
In Parijs begonnen communisten en socialisten nieuwe onderhandelingen over een regeerakkoord.

Communisten in Franse regering. Internationale reacties

Na anderhalve dag onderhandelen werd op 23 juni tussen socialisten en communisten een regeerakkoord gesloten dat de weg vrijmaakte voor de benoeming van vier communistische ministers in het kabinet-Mauroy. President Mitterrand had premier Mauroy op 22 juni opdracht gegeven de mogelijkheid van deelneming van communisten aan het kabinet te onderzoeken, zo meldde Le Monde (22-6-1981).
Uit de tekst van het regeerakkoord dat op 23 juni tot stand kwam, bleek dat de PCF, vooral op het terrein van de buitenlandse politiek, belangrijke concessies aan de socialisten heeft moeten doen, maar ook op het vlak van de binnenlandse politiek.
Uit de tekst van de ,,gemeenschappelijke verklaring" zijn de volgende passages gelicht (*NRC/H'blad* 24-6-1981):
De communisten beloven de regeringspolitiek te steunen, zowel in het parlement in het kader van de ,,nieuwe meerderheid", als in de regering waarin zij solidariteit beloven, alsook in de gemeente- en provincieraden en in de ondernemingen. Dit laatste is van belang en was een moeilijk punt voor de communisten, omdat hun partijcellen en hun vakbond, de CGT, alle in de bedrijven zeer machtig, daardoor geen actie te gen dc socialisten meer kunnen voeren.
Verder beloven de partijen elkaar zich bij de ,,grote verandering voor sociale rechtvaardigheid" en verhoging van de laagste inkomens te houden aan het ritme dat rekening houdt met de economische crisis, het feit dat Frankrijk **bui**tenlandse invloeden ondergaat en een economisch en financieel evenwicht moet bewaren.
De nationalisaties in de economie moeten ,,een garantie zijn voor doeltreffendheid en democratisering van de planpolitiek", doch plaatsvinden binnen het kader van Mitterrands beloften. Het aantal nationalisaties was in 1977 het breekpunt voor het socialistisch-communistisch ,,Programme commun".
Ten aanzien van de buitenlandse politiek beloven de partners dat Frankrijk – onder handhaving van zijn allianties – zal optreden voor ,,vrede en progressieve ontwapening met het oog op gelijktijdige opheffing der militaire blokken, waarbij het militaire evenwicht in Europa en de wereld gegarandeerd wordt".
In deze geest, aldus de verklaring, ,,spreken ze zich uit voor een spoedige internationale onderhandeling over beperking en vermindering van de bewapening in Europa. Deze onderhandeling moet met name gaan over de aanwezigheid van Russische SS-20-raketten en het besluit om Amerikaanse Pershing-raketten te installeren".
In deze formule zetten de socialisten hun eis door, dat indien de SS-20 niet verdwijnt, het NAVO-besluit om nieuwe Amerikaanse raketten te plaatsen moet worden uitgevoerd. De communisten hebben felle actie gevoerd tegen het NAVO-besluit.
Ten aanzien van Afghanistan wordt het recht op zelfbeschikking voor dit land geëist, terugtrekking van de Russische troepen en staking van alle buitenlandse inmenging. De Franse communisten hebben eerder de Russische invasie in Afghanistan goedgekeurd.
De zin van de akkoorden van Camp David wordt erkend. De communisten hebben dit akkoord. net als Moskou, principieel afgekeurd. Het bestaansrecht en het recht op veiligheid van Israël en alle staten van de regio wordt bevestigd. terwijl tegelijkertijd het recht van de Palestijnen op een vaderland wordt erkend.
Tenslotte hebber, de partijen de situatie in Polen ,,genoemd", aldus de verklaring. De communisten hebben daar de grootste moeite mee omdat zij de Sowjet-houding inzake Polen goedkeuren en niet over Polen willen spreken om ,,zich niet te mengen" in de binnenlandse aangelegenheden van dit land.
De partijen hopen dat ,,dit land en zijn volk zelf het proces van economische, sociale en democratische vernieuwing tot een goed einde brengen". Het woord ,,niet-inmenging" dat de socialisten wilden gebruiken wezen de communisten af.
Tenslotte spreken zij hun ,,economische en politieke solidariteit" uit met de volken van de Derde Wereld die ,,zoals in El Salvador en Nicaragua vechten voor hun nationale emancipatie, hun ontwikkeling en hun democratische en sociale bevrijding".

Opneming van communistische ministers in een Frans kabinet was in 34 jaar niet voorgekomen. Frankrijk werd hierdoor het enige grote Westerse land met communistische ministers. Hun rol werd historisch geacht omdat communisten zelfs in de perioden van het Volksfront onder premier Léon Blum in 1936 weigerden zitting te nemen in

een kabinet. Na 1945 maakten zij onder de Gaulle deel uit van vijf regeringen. Bij het begin van de koude oorlog in 1947 braken zij met premier Ramadier.
De belangrijkste communist in het nieuwe kabinet-Mauroy werd Charles Fiterman (48), de tweede man van de partij na Georges Marchais. Hij is minister van staat en van transport geworden. Hij verving de socialist Mermaz, die voorzitter werd van de nationale assemblée.
De andere drie waren Anicet le Pors (50), een senator die de portefeuille overheidsdiensten en ambtelijke hervormingen kreeg. Hij was lang als econoom en specialist voor conjunctuurvoorspelling een hoge ambtenaar op het ministerie van financiën en werkte toen samen met Giscard d'Estaing, die destijds minister was:
Voorts: Jack Ralite (53) die minister van gezondheid werd. Hij was de afgevaardigde en partijspecialist voor kunst en cultuur en richtte het Théâtre d'Aubervilliers op.
Ten slotte: Marcel Rigout (53), eveneens afgevaardigde. Hij werd minister voor beroepsopleidingen. Rigout is ex-metaalarbeider; hij leidde een partijblad in de provincie.
De nieuwe regering (waarvan de samenstelling hierna wordt gegeven) werd verder aangevuld met Robert Badinter (verving Maurice Faure) als minister van justitie, een persoonlijke vriend van Mitterrand en fervent tegenstander van de doodstraf.
Geruststellend voor rechts en vooral voor de ondernemers was tenslotte de benoeming tot minister voor industrie van de 73-jarige Pierre Dreyfus, een bankierszoon die twintig jaar directeur was van hei genationaliseerde automobielbedrijf Renault. Hij maakte van deze onderneming een van de drie grootste van het land. Samen met staatssecretaris Le Garrec, die is toegevoegd aan de preniier en grote nationalisaties moet voorbereiden, zal Dreyfus ervoor zorgen, zo meende men hier, dat nationalisaties niet tot verambtelijking van de Franse economie leiden.

Reacties op benoemzny *communistische* ministers

NRC/H'blad reageerde (24-6-1981) weinig positief. Uit een commentaar is de volgende passage afkomstig:

Hoewel de getalsverhoudingen dit onnodig maakten heeft Mitterrand nu toch vier tweederangs ministersposten voor communisten ingeruimd. Zijn eigen uiterste linkervleugel drong hierop aan, maar bovendien had Mitterrand zeker redenen om de communistische partij met haar half miljoen leden en vier mihoen kiezers. plus haar dominerende rol in Frankrijks grootste vakverbond aan zich te binden en in te kapselen.
Gelukkig kan men er toch niet over zijn. Wel hebben de Franse communisten nu als prijs voor hun eerste ministersposten sinds 1947 de hele koek geslikt die Mitterrand op hun bordje schoof.
Zij accepteren nu ineens de visie dat de Sowjet-Unie Afghanistan zou moeten verlaten, de Polen hun eigen boontjes moeten blijven doppen en de SS-20's van de Sowjets uitgewisseld zouden moeten worden tegen de Westelijke moderniseringsplannen. NAVO en Camp David hebben in de rode ogen plotseling hun angels verloren.
Maar men moet wel een onverbeterlijke hals zijn om deze communistische ommezwaai geloofwaardig te vinden. De Franse communisten hebben de laatste jaren van het omrnezwaaien hun meest opvallende karaktertrek gemaakt (van Eurocommunisme naar Neo-Moskovitisnie en nu naar Mitterandisme) en zij ontsieren de nieuwe Franse regeringsploeg. Daar zij bovendien een veiligheidsrisico betekenen en een ongelukkig precedent tegenover een aantal mediterrane bondgenoten vormeri kan men moeilijk beweren dat Mitterrand zijn eerste ingewikkelde probleem mooi heeft opgelost.

Le Monde wees vooral op de internationale implicaties van Mitterrands besluit (25-6-1981):

De diplomatieke concessies die de PCF heeft moeten maken zijn van ongelijk gewicht. Het kostte Marchais minder moeite dan men heeft kunnen geloven om zich uit te spreken voor terugtrekking van de Russische troepen uit Afghanistan, aangezien Moskou altijd het beginsel heeft aanvaard van troeperiterugtrekking op het moment dat de „buitenlandse inmenging" in dit Land een einde zou nemen. Het voorstel dat Giscard d'Estaing in januari over deze kwestie deed werd door Moskou niet verworpen.
Ook het denkbeeld van onderhandelingen over de bewapening in Europa, met inbegrip van de SS-20 en de toekomstige Amerikaanse raketten. correspondeert exact met wat de Sowjet-Unie heeft voorgesteld. Evenals bij de verwijzing naar de Camp David Akkoorden zijn de formuleringen vloeiend genoeg om de onderliggende meningsverschillen te verhullen. Soms doet stilzwijgen dezelfde dienst, zoals ten aanzien van de uitbreiding van de Europese Gemeenschap, een „vergeten" kwestie in het socialistisch-communistisch akkoord.
Het is niet verrassend dat Polen de voornaamste steen des aanstoots is ge eest, niet zozeer met het oog op de formulering maar omdat Marchais thans niet kan herhalen wat hij op 23 maart voor de televisie had gezegd, nl. dat er geen Russische interventie zou komen. Het akkoord dat hij met de socialisten heeft gesloten verplicht hem in feite, en dat is niet onbelangrijk, tot een veroordeling bij voorbaat van een eventuele interventie.
De communisten keren in de Franse regering terug op een moment dat de internationale situatie minder op die van 1944-1946 lijkt dan op die van 1947-1948, toen de spanning tussen Oost en West hen overal in het Westen weer van het kussen verjoeg. De spanning is nu weer toegenomen."

In het nieuwe kabinet-Mauroy verving Robert Badinter (links) Maurice Faure en nam Pierre Dreyfus (rechts) de plaats in van Pierre Joxe.

Internationale reacties

In de wereld werd met gemengde gevoelens op de benoeming van vier communistische ministers gereageerd. De Verenigde Staten toonden zich bezorgd en de Sowjet-Unie reageerde terughoudend. Het Russische Persbureau Tass bracht het nieuws zonder commentaar.
De VS reageerden bij monde van vicepresident Bush, die in Parijs een „hartelijk en produktief' gesprek van drie uur met president Mitterrand voerde. Bush zei-(24-6):„Het standpunt dat de VS innemen over communistische deelneming aan regeringen van onze bondgenoten is welbekend. Deze deelneming kan niet anders dan bezorgdheid wekken." Bush zei voorts dat de Europese bondgenoten soevereine staten zijn die zelf moeten uitmaken hoe zij geregeerd willen worden.
Tegelijkertijd werd vanuit Washington in scherpere bewoordingen gereageerd. waarop vervolgens in Parijs op badinerende wijze werd ingespeeld.

De Amerikaanse kritiek was vervat in een verklaring van het ministerie van buitenlandse zaken.
Daarin werd Parijs gewaarschuwd dat ,,de toon en inhoud van onze betrekkingen als bondgenoten zullen worden beïnvloed door de toevoeging van communisten aan de Franse regering of in enige regering van onze Westeuropese bondgenoten".
De officiële Amerikaanse verklaring begon met een aantal beleefdheden. Frankrijk werd beschreven als ,,een gewaardeerde bondgenoot en vriend", en de regering-Reagan erkende Frankrijks recht om ,,als soevereine democratische natie" haar eigen leider te kiezen. Maar de verklaring wees vervolgens op de gevaren die het opnemen van communistische ministers in de Franse regering met zich kan brengen.

Deze officiële stellingname illustreert de ambivalente gevoelens die er in Washinton bestaan over de verkiezing van president Mitterrand en de benoeming van enkele communistische ministers in Parijs. Aan de ene kant is anticommunisme het geloofsaltaar van de regering-Reagan, althans op buitenlands politiek gebied.
Maar ook heeft Washington zich ingespannen om goede betrekkingen met het nieuwe Franse bewind aan te knopen.
Dat werd geïllustreerd door het bezoek van vice-president Bush aan Parijs, een gebeurtenis die op Amerikaans initiatief tot stand kwam.
Amerikaanse zegslieden betogen achter de schermen dat de benoeming van de communistische ministers in de eerstkomende tijd een element van wantrouwen in de Amerikaans-Franse betrekkingen dreigt te veroorzaken. Verder bestaat hier beduchtheid dat het Franse voorbeeld tot een domino-effect in West-Europa kan leiden.
Met name is de Amerikaanse regering er bevreesd voor dat nu de Italiaanse communistische partij zal proberen regeringsverantwoordelijkheid te krijgen.
Ten slotte hield de regering-Reagan er rekening mee dat de jongste ontwikkelingen in Parijs het wantrouwen in de Amerikaanse openbare mening jegens de Europese bondgenoten konden vergroten in een periode waarin het Witte Huis het Atlantische bondgenootschap juist een verjongingskuur wil geven.

Op 25 juni reageerde de nieuwe Franse minister van buitenlandse zaken, Claude Cheysson, nogal schamper op de reacties uit Washington:
,,Als de Amerikaanse regering de achterban in het Midden-Westen gerust wil stellen kan ik ze nog wel aan een paar ontwerpcommuniqués voor het State Department helpen", zei hij.
De Gaullist Messmer noemde de Amerikaanse uitspraak een onaanvaardbare inmenging in Franse aangelegenheden, terwijl Cheysson aanvankelijk sprak van een ,,verbazende flater".
Met haar kritiek op het opnemen van vier communisten in het kabinet had de regering-Reagan volgens Radio Moskou en persbureau *Tass* (25-6) een daad gesteld van ,,onomwonden inmenging in Franse aangelegenheden."
President Mitterrand reageerde sussend: ,,De reactie is hun zaak, de besluiten zijn mijn zaak", zo zei hij (26-6).
De Westduitse Bondskanselier Helmut Schmidt zei te verwachten dat het feit dat er communisten zitten in de Franse regering ,,nauwelijks internationale complicaties" zal hebben. ,,Hetis geen besmettelijke ziekte, we moeten het niet dramatiseren", aldus Schmidt.

De vier communistische ministers in het nieuwe Franse kabinet Mauroy op de trappen van het Elysée-paleis in Parijs (24-6) V l n r Anicet le Pors (bestuurlijke hervormingen), Charlcs Fiterman (verkeer), Marcel Rigout (beroepsopleidingen) en Jack Ralite (volksgezondheid)

Een woordvoerder van het ministerie van buitenlandse zaken in Londen toonde zich bezorgd over het probleem van de geheimhouding in de relaties met Frankrijk. Britse kranten meldden dat minister Carrington ,,diepgaand ongenoegen" had getoond over de zaak, speciaal met het oog op defensiezaken. De woordvoerder benadrukte echter dat het een zaak van de Franse premier is wie hij in zijn kabinet opneemt en dat Engeland heel goed kan samenwerken met een socialistische regering.

In het Oostblok waren de reacties op Mitterrands besluit tamelijk neutraal. In vrijwel alle Oostbloklanden brachten de kranten het nieuws op de voorpagina, maar over de concessies die de Franse communisten aan de socialisten hebben gedaan werd met geen woord gerept.
In Polen was men tevreden over de samenstelling van het nieuwe Franse kabinet. Het officiële persbureau PAP zei dat uit het opnemen van communisten in de regering blijkt dat de communisten binnen ,,het gebied van links Frankrijk een essentiële werkelijkheid" vormen.

Premier Trudeau van Canada, op bezoek in Parijs ter voorbereiding van de topconferentie in Ottawa (20 juli) noemde de deelneming van communisten ,,in onze ogen onbelangrijk".

Samenstelling nieuwe regering

Op 24 juni kwam de nieuwe Franse regering onder voorzitterschap van president Mitterrand voor het eerst bijeen.
Het kabinet van premier Mauroy telde 34 ministers en 9 staatssecretarissen.

Premier - Pierre Mauroy (PS).
Staatsministers: binnenlandse zaken en decentralisatie – Gaston Defferre (PS); transport – Charles Fiterman (PC); buitenlandse handel – Michel Jobert (Mouv. Dém); planning en ruimtelijke ordening - Michel Rocard (PS); wetenschap en technologie - Jean-Pierre Chevènement (PS).
Ministers toegevoegd aan het bureau van de premier: rechten van de vrouw - Yvette Roudy (PS); relaties met de Nationale Vergadering – André Labarrere (PS); openbaar bestuur en administratieve hervorming - Anicet le Pors (PC).
Ministers en gedelegeerde ministers: nationale solidariteit (sociale zaken) – Nicole Questiaux (PS); justitie (grootzegelbewaarder) – Robert Badinter (PS); buitenlandse zaken - Claude Cheysson (PS); Europese zaken (gedel.) – André Chandernagor (PS); ontwikkelingssamenwerking (gedel.) - Jean-Pierre Cot (PS); defensie – Charles Hernu (PS); economie en financiën - Jacques Delors (PS); begroting (gedel.) Laurent Fabius (PS; onderwijs– Alain Savary (PS); landbouw – Edith Cresson (PS); industrie - Pierre Dreyfus (PS); handel en nijverheid - André Delelis (PS); arbeid - Jean Auroux (PS); volksgezondheid – Jack Ralite (PC); recreatie – André Henry (PS); jeugd en sport (gedel.) – Edwige Avice (PS); cultuur - Jack Lang (PS); voorlichting (communicatie) – Georges Fillioud (PS); huisvesting - Roger Quilliot (PS); milieu - Michel Crépeau (MRG); maritieme zaken– Louis le Pensec (PS); posterijen, telegrafie en telefoon –Louis Mexandeau (PS); oud-strijders - Jean Laurain (PS); consumentenzaken – Catherine Lalumiere (PS); beroepsonderwijs - Marcel Rigout (PC).
Staatssecretarissen in het bureau van de premier: staatssecretaris van de premier – Jean le Garrec (PS); repatriëring – Raymond Courriere (PS).
Overige staatssecretarissen: binnenlandse zaken, decentralisatie, overzeese departementen en territoria – Henri Emmanuelli (PS); nationale solidariteit, belast met immigrantenzaken – François Autain (PS); nationale solidariteit, belast met gepensioneerden – Joseph Franceschi (PS); nationale solidariteit, belast met familiezaken – Georgina Dufoix (PS); landbouw - André Cellard (PS); defensie - Georges Lemoine (PS); recreatie, belast met toerisme - François Abadie (MRG). (zie pag. 378/2 e.v.)

ZAIRE

AFTREDEN PREMIER KARL-I-BOND. NSINGA TOT OPVOLGER BENOEMD. REORGANISATIE KABINET

Op 17 april liet de premier van Zaire, Nguza Karl-I-Bond, president Moboetoe, per brief vanuit Brussel weten dat hij zijn ambt had neergelegd en dat hij geen enkele andere politieke functie in zijn land meer wilde aanvaarden.
Het Zairese persbureau *AZAP* deelde na een speciale zitting van het Centrale Comité van de Zairese eenheidspartij MPR mee dat Nguza gevlucht was onder ,,een vals voorwendsel, bij zijn echtgenote te willen blijven die ziek te bed ligt in Brussel". AZAP noemde ,,burger" Nguza een ,,deserteur die zijn werk in de steek laat en zich schuldig maakt aan laffe vaandelvlucht".
In Brussel werd bevestigd dat Nguza Karl-I-Bond op 13 april in de Belgische hoofdstad was aangekomen voor een privé-bezoek. Daarna reisde hij door naar Nederland, waar zijn vrouw in een ziekenhuis werd opgenomen. De premier, die zeer vermoeid zou zijn geweest, zou volgens berichten uit Brussel hebben besloten ontslag te nemen als premier, omdat die taak te zwaar was geworden voor zijn gezondheidstoestand, aldus De Standaard (18-4). Volgens *NRC/H'blad* (22-4) was hij verscheidene malen wegens ziekte in Leiden behandeld.

Nguza Karl-I-Bond (42) trad in 1964 toe tot de Zairese diplomatieke dienst. In 1972 werd hij staatscommissaris (minister) van buitenlandse zaken. In 1974 volgde zijn benoeming tot secretaris van het politieke bureau van de MPR. In februari 1976 werd hij opnieuw minister van buitenlandse zaken, maar hij viel ten tijde van de Shaba-crisis in aug. 1977 in ongenade. President Moboetoe verweet hem bij dit komplot betrokken te zijn geweest, omdat hij de regering niet had verwittigd van de invasieplannen, hoewel hij daarvan tevoren op de hoogte zou zijn geweest. Op 13 sept. 1977 werd Nguza wegens hoogverraad ter dood veroordeeld. Twee dagen later werd dit vonnis door de president in levenslange gevangenisstraf gewijzigd. In juli 1978 werd Nguza vrijgelaten en op 6 maart 1979 werd hij voor de derde maal tot minister van buitenlandse zaken benoemd. Op 27 aug. 1980 volgde zijn benoeming tot eerste staatscommissaris (premier).

In een op 15 mei door het persbureau *Belga* te Brussel gepubliceerde interview ging Nguza nader in op de redenen van zijn ontslag, terwijl hij tegelijk aankondigde dat hij in 1984, aan het eind van Moboetoe's ambtstermijn, kandidaat wilde zijn voor het presidentschap van Zaire.

Hij verklaarde ontslag te hebben genomen om in vrede te leven met mijn geweten en conform mijn beginselen. Toen ik aanvaardde opnieuw minister van buitenlandse zaken te worden en later premier, had ik daar drie redenen voor: 1) uit historische noodzaak, omdat ik officieel verlost wilde worden van de beschuldiging van hoogverraad; 2) omdat ik de vrienden die zich hadden ingespannen voor mijn terugkeer, niet wilde ontgoochelen ; 3) omdat ik de kans kreeg nuttig werk te leveren ten bate van de bevolking.
Ik deed wat ik kon. In één jaar slaagde ik erin de economische toestand recht te trekken volgens de richtlijnen van het IMF, en het lot van de bevolking te verbeteren. Maar tegenover het onbegrip, de intriges en de terugkeer van de methodes van het verleden, kori ik niet langer dienen als zondebok voor een beleid dat iri tegenspraak was met mijn beginselen.
Nguza zei ook dat hij zijn ontslagbrief vanuit het buitenland verstuurde, omdat hij ervan overtuigd was dat hij. indien hij zijn ontslag in Kinsjasa had aangeboden, evengoed meteen de sleutel van zijn oude cel had kunnen vragen. Hij zei voorts tijdens zijn gevangenschap te zijn gefolterd.
Nguza verduidelijkte dat hij niet van plan was politiek asiel in België te vragen of zich aan te sluiten bij een anti-Moboetoe-beweging. Voor Zaire hoopte hij op een democratisering van de instellingen, op een open debat, op vrije verkiezingen in 1984 in een democratische, legale en vreedzame context.

Nsinga premier

Op 23 april berichtte *AZAP* dat president Moboetoe de 47-jarige Nsinga Udju Ongwakebi Untube tot eerste staatscommissaris had benoemd.

Nsinga werd op 29 sept. 1934 geboren te Nsontin in Maindombe. Hij bezocht het kleinseminarie van Bokoro en het grootseminarie van Kabue in Kasai, waar hij een jaar theologie en drie jaar filosofie studeerde. Daarna studeerde Nsinga rechten in Leuven.
Van 1963 tot 1964 was Nsingajuridisch adviseur van de provincie Leopold 11-meer. waarna hij provinciaal minister van binnenlandse zaken en voorlichting van Maindombe werd. In 1965 werd hij verkozen als nationaal afgevaardigde en als provinciaal raadsman.

In 1966 werd Nsinga staatssecretaris van binnenlandse zaken , daarna van justitie en vervolgens in 1967 minister van justitie. In aug. 1968 volgde zijn benoeming tot minister van binnenlande zaken en in maart 1969 werd hij staatsminister van binnenlandse zaken. Op 27 sept. 1970 werd Nsinga, inmiddels staatsminister in het bureau van de president, ontslagen, omdat hij volgens persberichten staatsgelden zou hebben verduisterd.

In 1975 werd h4 algemeen afgevaardigde van het nationaal instituut voor sociale veiligheid. waarvan hij in 1978 voorzitter werd. In 1980 werd Nsinga benoemd tot lid van het Centraal Comité van de MPR, waarvan hij eerste vicevoorzitter werd.

Tegelijk vond een beperkte reorganisatie van het kabinet plaats, waaruit twee ministers vertrokken: Mvuendi Mabaki Ntu (lager en secundair onderwijs) en Kalume Lushikwa Mulamba (gezondheid en sociale zaken). Twee nieuwe leden werden benoemd: Kaba Sengele (gezondheid) en Mbaya Ngangu (arbeid en sociale zaken). Voorts werd mevr. Ekila Liyonda, voorheen juridisch adviseur in het bureau van de president, belast met het secretariaatgeneraal voor de vrouw. (De *Standaard*, *Le Monde*)

(Vor. ber. pag. 22413)

GRENSGESCHIL MET ZAMBIA. BEZOEK MOBOETOE

Op 11 aug. 1980 werd vanuit Lusaka (Zambia) bericht dat Zaire grensposten had ingericht op ca. 30 km over de grens in het uiterste noorden van Zambia in de omstreden grensstreek van Kaputa. Eind aug. werd vanuit Zambia gemeld dat president Moboetoe van Zaire in oktober een ontmoeting zou hebben met president Kaoenda van Zambia om zowel over het Kaputagebied als het nabijgelegen grensgebied van het Mweru-meer te spreken. Volgens Zaire zou ook worden gesproken over het probleem van de Mokambo-weg, die over Zairees gebied loopt, maar vooral door Zambianen wordt gebruikt omdat de weg de kortste verbinding tussen Lusaka en de Zambiaanse ,,kopergordel" vormt.

Op 1 maart 1981 arriveerde Moboetoe in Lusaka voor het voeren van besprekingen met Kaoenda over het grensconflict dat over een één tot twaalf km brede strook land langs de grens met Shaba ging. waar Zairezen volgens Zambia ,,strategischemineralen" hadden gevonden en een begin met de exploratie hadden gemaakt. Er was sprake van voorraden platina, wolfram, kobalt en koper.
Alvorens Moboetoe op 2 maart naar Zaire terugkeerde werd een gemeenschappelijk communiqué gepubliceerd, waarin Moboetoe en Kaoenda ,,hun geloof bevestigen in de principes van de territoriale onschendbaarheid, soevereiniteit en niet-inmenging in elkaars binnenlandse aangelegenheden". Dat duidde erop dat een overeenkomst was gevonden m.b.t. het grensgeschil, maar er werden geen details over de inhoud van dat akkoord verstrekt. Wel werd bekendgemaakt dat de gouverneurs van de grensprovincies van beide landen speciale volmachten zouden krijgen ,,om de kwesties van goede nabuurschap te onderzoeken".
Voorts bereikten Moboetoe en Kaoenda een akkoord over de repatriëring van de ca. 15.000 Zairese vluchtelingen, die indertijd de wijk namen naar Noord-Zambia na de mislukte opstanden in de provincie Shaba van 1977 en 1978. In het gemeenschappelijke communiqué werd gesteld dat ,,beide landen het eens zijn geworden over de noodzaak van een nauwe samenwerking inzake veiligheid langs de grens tussen beide landen". Volgens beide presidenten was de tijd aangebroken om deze vluchtelingen in overeenstemming met de betreffende Geneefse conventie aan te moedigen terug te keren naar hun geboorteland.

Maar de Katangese Volksbeweging. die zegt te kunnen steunen op de meeste Zairese vluchtelingen, stuurde de week erop protesttelegrammen naar het Hoge Commissariaat van de VN voor de vluchtelingen en naar presi dent Kaoenda Daarin werd benadrukt dat het om politieke vluchtelingen gaat, die volgens de Geneefse conven tie niet kunnen worden gedwongen tot terugkeer naar hun land

De corresponuent van *NRC H blad* be richtte op **12** maart vanuit Nairobi o a

„... Zowel de Zambiaanse regering als de Zairese ambassadeur in Lusaka doet de Katangese Volksbeweging af als onbelangrijk. Maar een woordvoerder van de beweging.Moke zei begin deze week in Lusaka dat de beweging 8000 ongewapende Zairese activisten in Noord Zambia heeft en verder. wat hij noemde. 30 bataljons in Angola en Tanzania. Hij voegde daaraan toe: ,,Ons doel is een afzondelijke Katangese repu bliek te vestigen in de Zairese provincie Shaba." De woordvoerder zei dat dit doel niet met militaire middelen zal worden nagestreefd, maar door acties via instellingen als het Internationale Gerechtshof in Den Haag. De leider van de Katangese Volksbeweging, zo zei woordvoerder Moke, is dr. Kasongo, die in Moskou verblijft, waar de beweging volgens Zairese vluchtelingenbronnen haar hoofdkwartier heeft gevestigd.

Het is volgens waarnemers mogelijk dat de tot voor kort onbekende Katangese Volksbeweging snel is opgericht na het akkoord tussen Kaoenda en Moboetoe en veel minder voorstelt dan wordt gesuggereerd.

Er is van Zambiaanse en Zairese zijde overigens wel serieus op de protesten van de beweging gereageerd. Het Zambiaanse ministerie van binnenlandse zaken liet weten dat de repatriering hoe dan ook zal doorgaan. En de Zairese Ambassadeur in Lusaka zei weliswaar dat de Katangese Volksbeweging niets voorstelt. maar voegde daar in één adem aan toe: ,,Mijn regering heeft bewijzen in handen dat Zairese vluchtelingen het grensgebied tussen beide landen onveilig maken en dat sommigen daarbij Zairese militaire uniformen dragen en gewapend zijn..."

ONAFHANKELIJKE VERKOOP VAN DIAMANTEN

De staatsverkooporganisatie voor Zairese mijnbouwprodukten, Sozacom, heeft op **29** mei voor het eerst diamanten verkocht onafhankelijk van de Centra1 Selling Organisation (CSO), de door De Beers beheerste organisatie die sinds **1967** de verkoop van Zairese diamanten behandelde. Sozacom verkocht **620.000** karaat aan industriële diamanten voor een gemiddelde prijs van **$10** aan twee Antwerpse firma's en de Industrial Diamond Company of Londen.

Zaire had zijn contract orn uitsluitend diamanten via de CSO te verkopen beëindigd; het wilde wel een deel van zijn produktie – tot **40%** – aanbieden, maar de CSO stond op een exclusiviteitsverdrag.

Vorig jaar produceerde de Zairese staatsmaatschappij Société Minière de Bakwanga (MIBA) 8,1 mln karaat, maar ca. **70%** bestaat uit industriële stenen van lage kwaliteit. Volgens een woordvoerder van De Beers droeg Zaire voor **$60** mln bij tot de jaaromzet van de CSO die met $ 2,7 mrd werd aangegeven. Via de CSO wordt ca. 80% van de wereldproduktie aan diamanten verkocht.

IMF-KREDIET TOEGEKEND. DEVALUATIE MUNT

Op 23 juni maakte het IMF bekend dat Zaire een krediet van **912** mln SDR of wel $ 1,06 mrd was toegekend met een looptijd van **10** jaar. Dit krediet, dat over een periode van drie jaar zou kunnen worden opgenomen betekende de grootste financiële hulp ooit door het IMF aan een Afrikaanse staat verleend

Het dient voor de financiering van een economisch stabiliseringsprograinnia, in het kader waarvan o a het begrotingstekort tot **500** mln zaire was teruggebracht, de prijscontrole in verscheidene economische sectoren was afgeschaft en de nationale munt, de zaire, op **22** juni met **40%** was gedevalueerd tot **0,1575** SDR Zaire heeft zich bovendien verplicht het opnemen van handelskredieten in het buitenland te beperken en de betalingsachterstand bij de aflossing van de internationale schuld te verminderen. (*NZZ*, NRCI *H'blad*)

VIJFDE BIJEENKOMST CONSULTATIEVE GROEP

Op **26** juni beëindigde de Consultatieve Groep voor Zaire in de Europese zetel van de Wereldbank te Parijs haar driedaagse beraad over de economische toestand in Zaire. De Consultatieve Groep concludeerde tijdens haar vijfde bijeenkomst (vor. ber. pag. **14212** e.v.) dat Zaire een eerste stap had gezet naar het herstel van zijn economie.

De Groep was ,,voldaan over de vooruitgang van de Zairese economie in 1980", die door de deelnemers ,,bemoedigend" werd genoemd. Dank zij de beperking van het begrotingstekort in het vorige jaar was het inflatiepeil van **100** tot 50% gereduceerd. Het Bruto Nationaal Produkt was met ca. **2%** gestegen.

Er werd ook beklemtoond dat Zaire, ondanks de lage prijzen op de wereldmarkt voor zijn belangrijkste exportprodukten – koper en kobalt – een ernstige poging had ondernomen om zijn buitenlandse schuld te verkleinen.

In **1980** had het volgens vice-premier Bomboko **$314** mln aan openbare schulden en **$65** mln aan particuliere schulden terugbetaald. Maar de rente en aflosssing voor de openbare buitenlandse schuld van $ 5,1 mrd vergden nog steeds ruim **30%** van de exportopbrengsten. Zonder een herziening van de buitenlandse schuld zou tot **1983** ca. $ 2,2 mrd moeten worden terugbetaald.

Het door Zaire voorgestelde investeringsprogramma van ca. **$800** mln voor de komende drie jaar (d.w.z. tot 1383) werd door de Groep positief beoordeeld.

In het slotcommuniqué werd er echter op gewezen dat er voor een definitief economisch herstel nog meer Inspanningen van de Zairese overheid nodig zullen zijn (o.a. ter versterking van de particuliere sector). Tegelijk werd door de donorlanden een ,.substantiële hulp" vanuit het buitenland noodzakelijk geacht. die o.a. een herziening van de buitenlandse schuld zou moeten inhouden alsmede steun voor de handelsbalans en de voorgestelde investeringsprojecten.

Volgens specialisten zou Zaire dit jaar, rekening houdend met het IMF-krediet van $ 1,06 mrd, nog **$500** mln aan financiële hulp nodig hebben. (*AFP*, *NZZ*)

CLUB VAN PARIJS: UITSTEL BETALING SCHULDEN

Vertegenwoordigers van de regeringen van Zaires voornaamste crediteurenlanden, de z.g. Club van Parijs (pag. 143/3), vergaderden op **8** en **9** juli te Parijs. Zij kwamen overeen hun respectieve regeringen aan te bevelen Zaire uitstel te verlenen voor de aflossing van een deel: ongeveer **$345** mln, van zijn in **1981** af te lossen buitenlandse schulden. Dat zou betekenen dat Zaire dit jaar **$370** mln terug moet betalen, een bedrag dat door Zaire slechts met de grootst mogelijke moeite kan worden opgebracht.

Dit uitstel van betaling maakt deel uit van een plan, dat nog door elk van de betrokken landen moet worden geratificeerd. Het voorziet in een aflossingsschema van **10** jaar voor **90%** van **$280** mln aan officiële schulden, waarvan de aflossingsdata in **1981** vielen, en voor de uitgestelde betaling van ca. **$85** mln, waarvan de aflossing al in **1979** was gewijzigd. Ook deden de leden van de Club van Parijs een aanbeveling betreffende een nieuw aflossingsschema van schulden ter waarde van **$250** mln, die komend jaar zouden moeten worden afgelost. Volgens ingewijden hadden de nieuwe regelingen betrekking op meer dan **75%** van de in **1981** en **1982** af te lossen schulden. (Financial ***Times,*** De Standaard)

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660.

BIJZONDER CONGRES POOLSE COMMUNISTEN

In de Poolse hoofdstad Warschau is van 14-20 juli het negende congres gehouden van de Poolse Verenigde Arbeiderspartij PVAP – de regerende communistische partij van Polen.
Het congres was een bijzonder congres – het laatste reguliere congres was ruim een jaar eerder, in februari 1980, bijeen geweest (pag. 113 e.v.-1980).
Over de ontwikkelingen die het houden van een bijzonder partijcongres nodig gemaakt hadden, bevatte het dagblad Trouw van 14 juli een beschouwing, waaraan het volgende is ontleend:

Eén ding staat bij het begin al vast: het congres wordt niet gehouden omdat de partijleiding er zo'n behoefte aan heeft. Het is ook een speciaal congres, dat door de stakende arbeiders, bijna een jaar geleden werd afgedwongen, nog geen half jaar nadat in februari 1980 onder normale omstandigheden het achtste partijcongres was gehouden.
Alles leek toen nog koek en ei, ondanks het feit dat heel wat gedelegeerden kritiek lieten horen. Dit laatste werd overigens – en misschien ook niet ten onrechte – als een positieve ontwikkeling ervaren.
Premier Pjotr Jaroszewicz werd toen tijdens het congres als zondebok de woestijn ingestuurd en partijleider Edward Gierek verschafte zich op die wijze een nieuwe kans om economische, sociale en politieke vernieuwingen door te voeren, die hij al jarenlang voor zich had uitgeschoven.
Er gebeurde echter niets, het logge partijapparaat maakte zichzelf het werken onmogelijk en de naaste medewerkers van Gierek, die hun eigen bevoorrechte positie niet in gevaar wilden brengen, lieten de zaken op hun beloop. Dat deed ook Edward Babiuch, die in de plaats van Jaroszewicz premier was geworden.
De stakingen van juli en augustus vorig jaar kwamen als een enorme schokvoor de partij. Zij had zich zo ver van het volk, de arbeiders, de eigen basis, verwijderd dat zij zich volkomen liet overrompelen door de gebeurtenissen. Een beroep op de (onlangs overleden) Poolse primaat, kardinaal Stefan Wyszynski, het hoofd van de rooms-katholieke kerk van Polen, om zijn oproerige volkje tot kalmte te manen, leidde tot niets.
De stakers negeerden een dringende oproep van de primaat om weer aan het werk te gaan en niet alleen de partij, maar ook de zo invloedrijk geachte kerk stond machteloos.
Er bleef de partij toen niets over dan alle eisen van de stakers, onder leiding van Lech Walesa in Gdansk met huid en haar te slikken. Vanzelfsprekend met de bedoeling om later – als de rust zou zijn weergekeerd en het bestaan van de onafhankelijke vakbond ,,Solidariteit" gebruikt zou kunnen worden als instrument om in de bedrijven harder en beter te laten werken – de ideologisch onaanvaardbare eisen onder de tafel te laten verdwijnen of naar oplossingen te streven, die slechts de schijn moesten ophouden, dat er werkelijk iets aan zou zijn gedaan.
Bij de ruggespraak met de Sowjet-Unie zijn deze argumenten ongetwijfeld gebruikt om te voorkomen dat – net als in 1968 in Tsjechoslowakije – een militair ingrijpen zou volgen. Dat de Sowjet-leiders niet tot ingrijpen besloten en dat zij dit nog steeds niet hebben gedaan, heeft echter een belangrijker reden.
In Polen zou een militair ingrijpen als middel veel en veel erger zijn dan de kwaal. Uit veiligheidsoverwegingen zag de Sowjet-Unie zich gedwongen om met grote tegenzin een groot aantal in haar ogen absurde ideologische afwijkingen te tolereren – maar niet langer dan nodig zou zijn.
Intussen duurt de tolerantie al veel langer dan men zich in Moskou had voorgenomen. De oorzaak daarvan is dat het democratiseringsproces in Polen zich aanvankelijk langzaam maar na oktober steeds sneller ook meester maakte van de basis van de partij. Het bleek een onstuitbaar proces te worden en het was duidelijk dat zich in de partij enorme verschuivingen zouden voordoen, als het beloofde speciale negende congres – dat eigenlijk in december al gehouden had moeten worden – destijds doorgang zou hebben gevonden.
Uitstel was het enige wapen dat de Poolse partijleiding, die het vertrouwen van de Sowjet-Unie niet wilde verspelen, nog in de hand had. Tijd winnen om de zaken weer enigszins onder controle te krijgen en om te voorkomen dat al te hervormingsgezinde partijleden naar het congres zouden worden afgevaardigd.
Aan de andere kant moest zij alles doen wat in baar vermogen lag om te voorkomen dat de hele oude partijgarde op straat zou komen te staan. Vermeden moest worden dat men in Moskou – aangespoord door het keffertje Oost-Duitsland – het onaanvaardbaar zou uitspreken.
De Poolse partijleiding is niet in die opzet geslaagd. Ruim een maand geleden zag het er nog naar uit, dat partijchef Stanislaw Kania de zaken niet meer in de hand had en dat het congres volkomen uit de hand dreigde te zullen lopen. Afgelasten zou dan het enige middel zijn geweest om het ontstaan van een uiterst spannende situatie te vermijden.
Dat zou echter geen oplossing zijn geweest en dat heeft men ook in de Sowjet-Unie terdege beseft. Vandaar dat de partij in Moskou een waarschuwende brief naar de zusterpartij in Warschau schreef die een onheilspellende sfeer teweegbracht.
Deze sfeer kon vooral ontstaan omdat het leek, alsof er voor het eerst een parallel met de gebeurtenissen van 1968 in Tsjechoslowakije kon worden getrokken. Want eerst in Katowice, waar nogal wat partijbonzen aan de kant waren gezet, maar later ook in Poznan en Szczecin werden actiecomités van verontruste partijleden gevormd, die de naam Forum kregen. In de brief werd de indruk gewekt, dat er een duidelijk verband bestond tussen inhoud en tijd van verzending van het document uit Moskou en de activiteiten van met name het Forum van Katowice.
De veronderstelling dat de brief ook bedoeld was om de val van partijleider Kania in te leiden, werd versterkt door pogingen van het dogmatische politburolid Tadeusz Grabski het aftreden van Kania te bewerkstelligen. Grabski wees echter een stemming over een motie van vertrouwen van de hand, nadat hem gebleken was, dat de grote meerderheid pal achter Kania stond.
De kansen van een andere, nogal opportunistische dogmaticus. het politburolid Jozef Olszowski, om Kania als partijchef te vervangen, zijn sindsdien klein geworden, mogelijk tot grote ergernis van de Sowjet-leiding.
Niettemin heeft de brief van begin juni wel degelijk invloed gehad op de gang van zaken in Polen, nl. tijdens de verkiezing van gedelegeerden in de districten. Het is in Polen een publiek geheim dat de inhoud van de brief op de afgevaardigden naar de regionale bijeenkomsten grote indruk heeft gemaakt.
Als ge olg daarvan werden minder radicaal denkende gedelegeerden naar het congres gezonden, dan het geval zou zijn geweest als de brief uit Moskou – met als begeleidend verschijnsel het Forum van Katowice – niet verstuurd was.
Daarom valt te verwachten dat het congres niet zodanig uit de hand zal lopen, dat er opnieuw grote spanningen ontstaan. Ongetwijfeld zullen de gedelegeerden, die voor een groot deel onvoldoende politieke ervaring hebben, tijdens het congres worden „bewerkt".
De mogelijkheid bestaat dat de Sowjet-Unie en andere ,,socialistische" landen proberen om de druk van buitenaf zo sterk mogelijk te maken. Op die wijze kunnen zij misschien nog de samenstelling van het Centrale Comité en het Politburo in het voordeel van de tegenstanders van echte hervormingen beïnvloeden.
Er moet ook niet te veel van dit congres worden verwacht. In de personele sfeer zullen zich veranderingen voltrekken, die bevestigen dat de partij-,,oudestijl" heeft opgehouden te bestaan.
De economische hervormingen die uit de bus moeten komen zullen alleen in grote lijnen worden aangegeven en de bijzonderheden, waarnaar de Polen nu al een klein jaar verlangen, zuilen wel op zich laten wachten. Want zowel de regering als de partijleiding weet zelf ook nu nog niet hoe zij uit de politieke misère moeten komen.
Dat het congres weinig resultaat zal afwerpen wat economische en andere hervormingen betreft, zal bepaald niet te wijten zijn aan sprakeloosheid onder de 1964 gedelegeerden. Er zal ontzettend veel worden gepraat. Men heeft de

Een overzicht van het congres van de PVAP tijdens de openingstoespraak door partijleider Kania.

duur van het congres moeten verlengen (tot ongeveer de 21ste) en de spreektijd moeten inkorten om iedereen het zijne te geven, of het hare.

Rapporten Centraal Comité

Voor de aanvang van het congres publiceerde het Centrale Comité (CC! een aantal rapporten die onderwerp van de beraadslagingen zouden moeten zijn. Een van de rapporten was opgesteld door een speciale onderzoekscommissie van het CC en handelde over de tekortkomingen van partijleiders in het verleden. De commissie kwam tot de conclusie, dat de politieke leiders van Polen, ook de voormalige partijleider Gierek, ter verantwoording moesten worden geroepen voor de gemaakte fouten.

Volgens Tadeusz Grabski, secretaris van het centrale partijcomité, betekent dit dat de schuldigen uit de partij gestoten worden en dat zij de onderscheidingen die hun de laatste tien jaar zijn verleend moeten inleveren. Grabski zei dit op 10 juli op een bijeenkomst van het partijcomité waarin de laatste hand werd gelegd aan de voorbereiding van het partijcongres.
Strafrechtelijk vervolgd worden slechts zij die zich aan strafbare feiten hebben schuldig gemaakt. Grabski waarschuwde voor een heksenjachtpsychose of een algemene lynchstemming. Tot nu toe is het doen en laten van bijna 26.000 mensen onderzocht. Tegen 12.000 zijn de beschuldigingen gerechtvaardigd gebleken. Daarbij zijn 3400 personen met leidende functies in het bedrijfsleven en in politieke en bestuurlijke functies.

Het centrale partijcomité besloot op 10 juli dat het politieke bureau en het secretariaat periodiek aan het Centrale Comité verslag moeten uitbrengen over hun werk. Ook werd besloten dat de regering zich jaarlijks moet onderwerpen aan een vertrouwensvotum in het parlement.
In een ander rapport, dat op 12 juli namens het gehele CC werd gepubliceerd, concludeerde het CC, dat de huidige crisis in Polen vooral te wijten is aan het feit, dat de partij het contact met de arbeidersklasse verloren heeft.

Het Centraal Comité kijkt in het rapport terug op de periode sinds het achtste partijcongres, in februari vorig jaar. De partij, zo wordt in het rapport gesteld, is niet in staat gebleken na de crisis in de jaren zeventig een adequaat programma te formuleren en heeft veel tijd verloren voordat men zich realiseerde dat fundamentele wijzigingen in de leiding nodig waren.
Na de arbeidsonrust van vorig jaar verloor de partij sneller terrein. Er liepen 200.000 partijleden weg, zes procent van het totale aantal leden. Bij de recente verkiezingen voor de afgevaardigden naar het buitengewone partijcongres zijn, zo stelt het rapport van het vertrekkende Centraal Comité, ,,veel eerlijke, ervaren kameraden" gewipt. Maar over het algemeen waren de verkiezingen toch een succes geworden.
In het rapport doet het Centraal Comité een ongewoon scherpe aanval op de kerk. ,,Men kan er niet omheen op te merken dat een deel van de geestelijkheid en katholieke leken-militanten de constitutionele principes van de staat hebben geschonden," aldus het Centraal Comité, dat daarnaast ook zelfkritiek heeft.
Het CC merkt op dat het zelf heeft gehandeld onder ,,crisis voorwaarden" en dat het ,,daarom niet altijd in staat is geweest de partij correct te leiden".

De Sowjet-vertegenwoordiger Viktor Grisjin, terwijl hij het congres van de PVAP toespreekt.

Van de 143 CC-leden is 70 procent er niet in geslaagd naar het congres te worden afgevaardigd.
Van de afgevaardigden is 21% lid van Solidariteit.

Delegaties bondgenoten

Terwijl de ,,socialistische broederlanden" van Polen voor het congres in hun pers de scherpe aanvallen en waarschuwingen aan Pools adres voortzetten, werden hun delegaties naar het Bijzondere Poolse partijcongres op 13 juli op het militaire vliegveld van Warschau glimlachend en met veel accolades ontvangen.
De Sowjet-delegatie wordt geleid door lid van het Sowjet-Politburo Viktor Grisjin. Alle Oostbloklanden hebben figuren van het tweede garnituur afgevaardigd, niet hun partijleiders of belangrijkste ideologen.
Dat geldt ook voor Grisjin, die weliswaar al tien jaar lid is van het hoogste politieke college van de USSR en eerste secretaris van de partijorganisatie in Moskou, maar in het verleden geen prominente rol heeft vervuld in de betrekkingen van Moskou met de broederpartijen in het Oostblok. Westerse waarnemers in Moskou noemen de aanwezigheid van Grisjin op het Poolse congres tekenend voor de houding die de Sowjet-leiding op dit moment tegenover de Polen aanneemt: afwachten.
Grisjin wordt vergezeld door Tichon Kiseljow, partijleider van de Witrussische Sowjet-republiek, een ,,buurland" van Polen. Tenslotte is er nog Konstantin Roessakow, specialist op het gebied van de betrekkingen met de broederpartijen.

Congres begonnen. Wijziging procedure verkiezing leidende organen. Openingsrede partijleider *Kania*

Het ,,hervormingscongres" van de PVAP is op 14 juli begonnen met besloten overleg over de vraag, hoe in de toekomst de procedure geregeld moest worden volgens welke de leidende organen van de partij dienden te worden samengesteld. Beslissingen hieromtrent vielen in de ochtend van 15 juli.

De bijna 2000 afgevaardigden kwamen in een besloten zitting overeen hun partijleider voortaan zelf te kiezen in een geheime stemming. Zo'n procedure is uniek in Oost-Europa, waar sinds jaar en dag het Centraal Comité de partijleider pleegt aan te wijzen, die dan in een rituele stemming door de afgevaardigden wordt aanvaard.
De democratisering van de partijleider-verkiezing gaat evenwel niet zover als sommige afgevaardigden hadden gewild. Volgens het Poolse persbureau PAP behoudt het (nieuw te kiezen) Centraal Comité namelijk het recht de kandidaten voor het leiderschap voor te dragen. Het partijcongres kan echter vrijelijk uit een aantal kandidaten kiezen.
PAP maakte verder bekend dat als gevolg van deze procedure het congres eerst de 200 leden van het nieuwe Centraal Comité zal kiezen.
Hieruit kan worden opgemaakt dat de verkiezing van de partijleider pas in de laatste dagen van het congres zal plaatsvinden. Al die dagen zal het dus ongewis blijven of de huidige hervormingsgezinde partijleider Kania wordt herkozen.
Tot dan hadden zich naast Kania nog drie mensen kandidaat gesteld voor het partijleiderschap: de hervormingsgezinde Tadeusz Fischback (partijleider in Gdansk), de eveneens liberale vice-premier Mieszyslaw Rakowski en de dogmatische Stefan Olszowski.

Laat in de avond van 14 juli was de besloten zitting van het partijcongres vastgelopen op de kwestie van het partijleiderschap. Conservatieven wilden de verkiezing als vanouds overlaten aan het Centraal Comité Bovendien speelde onervarenheid sommige afgevaardigden par ten zij begrepen niet hoe een stemming bij handopsteken verloopt en steunden daardoor het verkeerde voorstel

Tussen de besloten zittingen over de verkiezingskwestie door, hield partijleider Kania op 14 juli zijn drie uur durende openbare openingsrede. Hij riep op tot een niet-aflatende strijd tegen de anti-socialistische krachten, die proberen de vakbond Solidariteit om te vormen tot een politieke partij.
Scherpe kritiek leverde hij op het plan voor arbeiderszelfbestuur van Solidariteit.
Kania presenteerde een economisch noodplan, waarin alle nadruk wordt gelegd op energievoorziening en voedselproduktie. Er zal minder worden geïnvesteerd in de industrie, de invoer wordt beperkt, de lonen worden drie jaar bevroren.

Enerzijds legde Kania grote nadruk op de noodzaak van de hervormingspolitiek, van grote inspanningen van de landbouw en vooral de kolenindustrie, woningbouw, en een betere levensmiddelenvoorziening. Ook oefende hij de inmiddels bekende kritiek op het functioneren van de partij in de afgelopen jaren.
Maar anderzijds putte hij zich uit in betuigingen van trouw en dankbaarheid jegens de Sowjet-Unie, onverbrekelijke banden met de socialistische gemeenschap. het Warschau pact en de Comecon, en leverde hij kritiek op de ,,anti-socialistische" krachten in Polen, het dissidente KOR, nu binnen Solidariteit, die instrumenten zouden zijn geworden van krachten die het socialisme in Polen ten val willen brengen.
Ten aanzien van Solidariteit zelf hield Kania opnieuw een enerzijds-anderzijdsbetoog: .,We staan zeer beslist op het standpunt dat de akkoorden van Gdansk en Szczecin moeten worden gerealiseerd. Deze akkoorden erkennen wij als een van de fundamentele voorwaarden om uit de crisis te geraken."
Anderzijds echter waarschuwde hij de vele partijleden binnen Solidariteit te strijden tegen diegenen die met Solidariteit politiek willen bedrijven (een op de vijf afgevaardigde partijleden op het congres is lid van Solidariteit).
Maar als klapstuk sneed Kania deze eerste dag al elke dialoog over het jongste en dreigende conflict bij de nationale luchtvaartmaatschappij LOT de pas af. Hetvoorstel van Solidariteit over arbeiderszelfbestuur (een van de punten van de akkoorden van Gdansk). dat bij LOT inzet van een staking was, maakte de partijleider verdacht door dit voor te stellen als een poging van Solidariteit de arbeiders aan te zetten tot het in bezit nemen van hun bedrijven: ,,Groepseigendom is demagogie van het anarcho-syndicalisme," zo citeerde hij de stalinistische ideoloog Oskar Lang, ,,gerichttegen de fundamenten van ons systeem."
Kania liet er geen misverstand over bestaan dat de discussie over democratisering alleen maar kan gaan over het regeringsvoorstel dat nu bij het parlement ligt. Daarin wordt de ,,bureaucratische degeneratie" binnen de bedrijven uitgebannen, aldus Kania.
In de ideeën van Solidariteit over arbeiderszelfbestuur zag hij slechts een poging de staat machteloos te maken. ,,Daarom gaat het hen, en niet om het belane van de arbeiders." zo beschuldigde Kania de vakbond.

Vroegere partijleider Gierek uit PVAP gestoten

De vroegere partijleider Edwasd Gierek is door het congres op 15 juli het lidmaatschap van de PVAP ontnomen

Tot de uitstoting van Edward Gierek (die van 1970 tot vorig jaar de Poolse partij geleid heeft) werd besloten na een stormachtig debat van de 1955 aanwezige congresafgevaardigden.
Aanleiding was een door de partijcommissie voor de verantwoordelijkheden uitgebracht rapport. De leiding over deze commissie heeft Tadeusz Grabski, een prominent voorstander van een hardere lijn in het zittende Politburo.
Met Gierek worden zes van zijn naaste medewerkers uitgestoten: Edward Babiuch, Tadeusz Pyka, Jan Szydlak, Jerzy Lykaszewicz, Zdzislaw Grudzien en Zdzislaw Zandarowski. De twee man onder Gierek, ex-premier Piotr Jaroszewicz, is al eerder uit de part$ gezet.
De voormalige Poolse partijleider Edward Gierek heeft zich schuldig gemaakt aan het laten ontstaan van een ,,persoonlijkheidscultus" en heeft zichzelf ten onrechte beschouwd als een ,,symbool van wijsheid en onfeilbaarheid"
In deze bewoordingen heeft de commissie van de Poolse communistische partij die zich beziggehouden heeft met de ,,verantwoordelijkheden" voor het Poolse debâcle Giereks bewind veroordeeld.
,,Persoonlijkheidscultus" is een beladen begrip in Oost-Europa, omdat de Russische partijleider Chroesjtsjow in 1956 met deze term het bewind van zijn voorganger Stalin aan de kaak heeft gesteld.
Het Poolse persagentschap P A P heeft op 16 juli uittreksels gepubliceerd uit het rapport. ,,Onder invloed van een aantal groepen mensen," leest men in dit document, ,,was Gierek maar al te gevoelig voor vleier$. Een merkwaardige persoonlijkheidscultus begon zich rond zijn persoon te ontwikkelen, bevorderd door het feit dat de bevoegdheden en de rol van de eerste secretaris in de statuten van de partij niet voldoende nauwkeurig omschreven werden."
Een en ander zou er toe hebben bijgedragen dat een deel van het partijapparaat zich boven elke kritiek verheven kon wanen, aldus de Poolse commissie.
Het bewind Gierek wordt verder verweten zich te hebben laten verleiden tot de uitvoering van al te grandioze plannen ais de ,,bouw van een tweede Polen" en een project voor de regeling van de waterloop van de rivier de Vistula.
In de periode-Gierek placht het Politburo een bovenmatige hoeveelheid resoluties, programma's en beslissingen aan te nemen en uit te vaardigen zonder zich af te vragen of alles wel uitvoerbaar was, zegt het rapport,

Rede Rakowsky

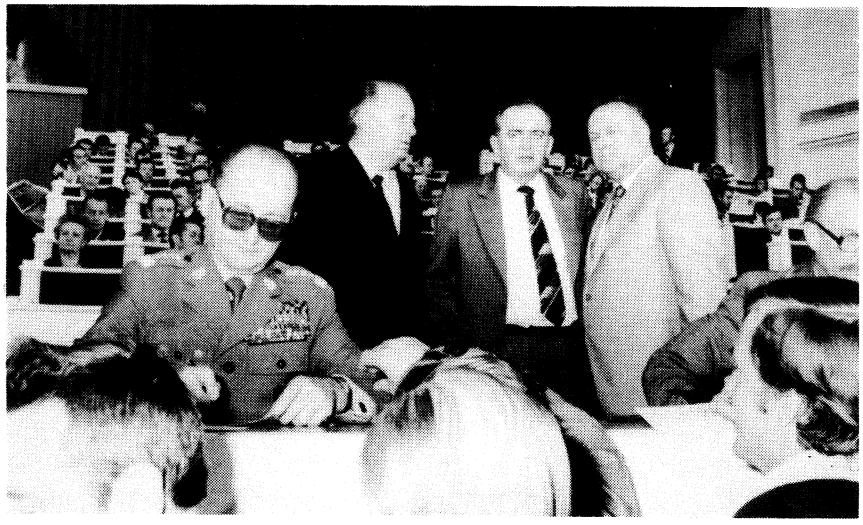
Op 15 juli werd het congres toegesproken door o.m. vice-premier Mieczyslaw Rakowsky.

In een door de afgevaardigden met een ovatie beloonde rede brak hij een lans voor verdergaande hervormingen en een afrekening met de ,,conservatieven" binnen de partij.
De Poolse partij moet het concept van het ,,eenheidsfront" opgeven en streven naar een nieuwe maatschappelijke alliantie, open voor katholieken en vrij van doctrine, zei Rakowski.
Het congres moet ,,ophouden bang te zijn" en afrekenen met .,de niet talrijke maar wel zeer luidruchtige krachten" die de afgelopen maanden het werk van de partijleiding hebben lamgelegd, en wier invloed in Polen tot een bloedbad zal leiden, aldus Rakowski.

Redes *vertegenwoordigers* bondgenootschappelijke partijen

Indirect, maar met onmiskenbaar kwaadaardige intenties, hebben op 15 juli de Tsjechoslowaakse en Oostduitse delegatieleiders op het Poolse buitengewone partijcongres de verworvenheden van het socialistische systeem in hun land ten voorbeeld gesteld en gewaarschuwd voor de ontwikkelingen in Polen ,,die de fundamenten van het socialisme" in dat land ,,bedreigen".

De afgevaardigden van de twee landen die het afgelopen jaar steeds in de meest krasse bewoordingen het ongenoegen van de Sowjet-Unie over de gebeurtenissen in Polen hebben vertolkt, spraken daarbij hun ,,volledige goedkeuring" uit over de brief die het Centrale Comitévan de CPSU begin vorige maand aan de Poolse partij heeft gestuurd, en waarin ernstig werd gewaarschuwd voor de ,,contra-revolutionaire krachten" die in Polen aan het werk zouden zijn.
Antonin Kapek, de partijleider van de stad Praag die de Tsjechoslowaakse delegatie op het Poolse partijcongres leidt, herinnerde aan de ,,subversieve activiteit van anti-socialistische

V.l.n.r. premier Jaruzelski, Stefan Olszowski, Andrzei Zabinski en Stanislaw Kania

encontrarevolutionaire krachten in Tsjechoslowakije in de jaren 1968/'69", en zei dat Tsjechoslowakije op grond van die ervaringen niet onverschillig kan staan tegenover de richting waarin Polen gaat.
De redevoering van de Oostduitse afgevaardigde Werner Felfe leek in veel opzichten een echo van wat Kapek zei. Hij sprak over de „grote verantwoordelijkheid" die de Poolse partij draagt voor het lot van het socialisme in Polen en drong aan op versterking van de rol van de communistische partij.
Volstrekt ondubbelzinnig echter sprak gisteren de vertegenwoordiger van Joego-Slavië zijn steun uit voor ae ontwikkelingen in Polen. Aieksander Grlickov, lid van het Joegoslavisch partijpresidium, legde er de nadruk op dat Joego-Slavië al drie decennia lang zijn eigen weg gaat, „de weg van socialistisch zelfbestuur".
(In de discussie tussen Solidariteit en de Poolse regering over economische hervormingen speelt op het ogenblik het vraagstuk van zelfbestuur de meest belangrijke rol).
Zonder te verzwijgen dat zich daarbij soms moeilijkheden voordoen, zei Grlickov dat op basis van het zelfbestuur Joego-Slavië „grote resultaten in de maatschappelijke en economische ontwikkeling" had bereikt.

Verkiezing Centraal Comité

Het congres heeft op 17 juli een nieuw Centraal Comité gekozen. Van de veertien leden en kandidaat-leden van het Politburo, het dagelijks bestuur van de partij, dat vanuit de leden van het CC wordt samengesteld, werden er slechts vier in het nieuwe CC herkozen.

Voor het eerst in de geschiedenis van communistische partijen in Oost-Europa konden de bijna 2.000 afgevaardigden op het buitengewone congres van de Poolse partij via een democratische procedure het nieuwe, uit 200 leden bestaande Centrale Comité van de partij kiezen. Het resultaat van die door de andere communistische partijen met grote achterdocht gevolgde procedure was dat van de 143 leden van het vorige Centrale Comité slechts achttien'leden zijn herkozen.
Een aantal vooraanstaande leden van het Politburo, het dagelijks bestuur van de partij, zoals de conservatieve Tadeusz Grabski, generaal Moczar en Andrzej Zrabinski, maar ook de huidige president van Polen Jablonski hebben nu, doordat ze niet in het Centrale Comité werden gekozen, de mogelijkheid verloren om terug te keren in het toporgaan van de partij.
Van de leden van het zittende Politburo hebben alleen partijleider Stanislaw Kania, premier Wojiech Jaruzelski, Stefan Olszowski en Kazimierz Barcikowski hun plaats in het Centrale Comité behouden en daarmee hun kans om terug te keren in het Politburo.
Bij de stemming voor het centrale comité kreeg premier Jaruzelski de meeste stemmen van de 1955 afgevaardigden op het congres: namelijk 1615, op flinke afstand gevolgd door Kania, die door 1355 afgevaardigden werd gekozen. Twee duidelijke opponenten, het conservatieve Politburolid Stefan Olszowski en de hervormingsgezinde vice-premier Mieczyslaw Rakowski, kregen ongeveer evenveel stemmen, respectievelijk 1090 en 1085.
Een aantal aanhangers van de harde lijn werd weliswaar door de verkiezing weggevaagd uit het Centrale Comité, maar de uitslag kan toch niet gezien worden als een totale overwinning van de liberale partijleden, want ook figuren als het kandidaat-lid van het Politburo Tadeusz Fiszbach, die partijsecretaris is in Gdansk en bekend staat als hervormingsgezind, kregen te weinig stemmen. Politburolid en vice-premier Mieczyslaw Jagielski tenslotte, de man die vorig jaar augustus de belangrijkste onderhandelaar was met Lech Walesa tijdens de staking in Gdansk, werd eveneens weggestemd uit het Centrale Comité.

Kania herkozen als eerste secretaris

Op 18 juli hield het congres de verkiezing voor de vervulling van de post van eerste secretaris van het CC – de partijleider.
Naast de zittende partijleider, Kania, had het CC ook Kazimierz Barcikowski kandidaat gesteld. Kania werd verkozen met 1311 stemmen tegen 568 stemmen voor Barcikowski.

Verkiezing Politburo

Het congres stelde op 19 juli het Politburo opnieuw samen Voor de 17 te vervullen pusten had het CC 22 kandidaten gesteld.
Na de verkiezing bleek dat in het Politburo, naast drie aanhangers van de harde lijn, ook een lid van Solidariteit was opgenomen. Het was de arbeidster Zofia Grzyb, die tevens de eerste vrouw in de geschiedenis van de PVAP is die in het dagelijks bestuur van de partij is gekozen.

De enige vier leden van het vorige Politburo die in het Centraal Comité waren gekozen, keerden allen in het nieuwe Politburo terug. Het ging om partijleider Kania, zijn rivaal bij de verkiezing om het partijleiderschap Barcikowski, Stefan Olszowski en premier Jaruzelski.
De overige leden van het Politburo zijn allen nieuwkomers. Onder hen zijn twee ministers – die van binnenlandse en die van buitenlandse zaken –, twee provinciale partijleiders, vier arbeiders, onder wie Zofia Grzyb, en drie hoogleraren. Tot de laatsten behoort Zbigniew Messner, rector van de economische hogeschool in Katowice, een vooraanstaand econoom en voorstander van hervormingen.
Het nieuwe Politburo telt echter ook tenminste drie vertegenwoordigers van de orthodoxe partijvleugel: Stefan Olszowski, minister van binnenlandse zaken Miroslaw Milewski en Albin Siwak, een bouwvakker uit Warschau die wordt beschreven als een regelrechte stalinist.
Een verrassing was dat de liberale vice-premier Mieczyslaw Rakowski zich niet voor een zetel in het Politburo kandidaat had gesteld, waarschijnlijk vanwege het feit dat de Sowjet-Unie tegen hem is gekant.

Het Politburo telt nu 15 leden en twee kandidaat-leden. In de oude samenstelling was dat 11 leden en vijf kandidaat-leden.
Lid van het Politburo zijn nu:

Stanislaw Kania, eerste secretaris van het CC; Kazimierz Barcikowski; Tadeusz Czechowicz, eerste secretaris van de partijafdeling in Lodz; Jozef Czyrek, minister van buitenlandse zaken; mevr. Zofia Grzyb; Wojciech Jaruzelski, voorzitter van de ministerraad: Zbigniew Messner; Miroslaw Milewski, minister van binnenlandse zaken; Hieronym Kubiak. hoogleraar aan de universiteit van Krakau; Jan Labecki, eerste secretaris aan de Leninscheepswerven in Gdansk; Aibin Siwak; Stefan Olszowski; Stanislaw Opalko, eerste secretaris in Tarnow; Jerzy Romanik, mijnwerker; en Tadeusz Porebski, eerste secretaris in Wroclaw.

De twee kandidaat-leden zijn:

Jan Glowczyk, hoofdredacteur van Zicie Gospodarcze; en Wlodzimierz Mokrzyszczak, eerste secretaris in Olsztyn.

De niet-verkozen kandidaten zijn:

Wladislaw Kruk, Roman Ney en Tadeusz Fiszbach, die eerder al niet als afgevaardigde naar het congres waren verkozen, alsmede Jerzy Waszczuk en Jozef Masny.

Naast de eerste secretaris, Kania, wees het congres op 19 juli zes andere secretarissen aan. Voor deze posten had het CC slechts zes kandidaten gesteld. die allen werden verkozen.
Het waren:

Kazimierz Barcikowski – partijzaken en het parlement; Jozef Czyrek – buitenlandse zaken; Hieronym Kubiak – wetenschap en onderwijs; Zbiniew Michalek – administratieve zaken. waaronder het leger, de militie, de gerechtshoven. volksgezondheid en kerkelijke aangelegenheden; Stefan Olszowski – ideologie en pers; en Marian Wozniak – economische zaken.

Van het secretariaat maken niet langer deel uit:

Jerzy Waszczyk, Tadeusz Grabski, Zdislaw Kurowski, Roman Ney en Kazimierz Cypriniak. Niet herkozen, noch vervangen, werden de twee „leden van het secretariaat" Zbigniew Zelinski en Stanislaw Gabrielski.

Rede premier Jaruzelski

Premier Jaruzelski sprak het congres toe op 19 juli. Hij waarschuwde voor krachten in het land, die uit zijn op confrontatie en op een „anti-socialistisch avontuur".

„Er zijn grenzen die niet kunnen worden overschreden. Dat zou desastreus zijn voor het land," zo waarschuwde hij. Jaruzelski zei dat het gezag niet zal aarzelen om zijn constitutionele plichten uit te voeren om de Poolse staat te redden van „desintegratie en catastrofe". Dat lijkt te betekenen dat de premier de mogelijkheid overweegt om de noodtoestand uit te roepen wanneer hij dat noodzakelijk acht.
Jaruzelski stelde in het vooruitzicht dat de komende maanden de vleesvoorziening nog verder zal verslechteren en dat er op zeer korte termijn prijsverhogingen voor levensmiddelen zullen komen.
Wanneer een halfjaar geleden prijsverhogingen waren doorgevoerd, zei hij, zou de gemiddelde prijs van het voedselpakket met 66% omhoog zijn gegaan. Nu echter was zeker 110% nodig.
Jaruzelski vroeg verder om een „tijdelijk uitstel van de eisen voor loonsverhogingen".
„Het aandringen op nieuwe loonsverhogingen door stakingen zal nergens toe leiden," zo waarschuwde hij.
Jaruzelski kondigde aan dat het noodzakelijk zal zijn om via dwang, zoals gecentraliseerde distributie van grondstoffen en deviezen, overgangsmaatregelen te nemen om de produktie te handhaven.
De afgelopen drie jaar was de economie van Polen steeds meer teruggelopen en Jaruzelski voorspelde voor dit jaar een teruggang van 15% van het nationale inkomen. „De verslechtering van de economische situatie gaat door en wordt steeds gevaarlijker," zo zei hij.
Jaruzelski waarschuwde voor te verwachten confrontaties met Solidariteit over de kwestie van het zelfbestuur. De regeringsvoorstellen daarvoor zijn door Solidariteit verworpen. Maar de regering zal vasthouden aan het principe dat de produktiemiddelen „sociaal eigendom" zijn en dat een bedrijf niet de exclusieve bezitter van die produktiemiddelen kan zijn. „Wanneer dat idee zal worden geaccepteerd, zou dat beteke-

nen dat we van nationaal naar groepseigendom overgaan en dat zou niet in overeenstemming zijn met de principes van sociale rechtvaardigheid."

Slot congres. Wijziging *partijstatuten*

De herkozen Poolse partijleider Stanislaw Kania heeft op 20 juli het buitengewone Poolse partijcongres afgesloten met een afwijzing van de confrontatie als middel om de problemen op te lossen. „Wij moeten strijden tegen de anti-socialistische krachten, de anarchie en de contra-revolutionairen, maar we moeten onze hoop niet vestigen op de confrontatie," aldus Kania aan het slot van het weeklange congres dat het meest democratische in het Oostblok is geweest.
„We moeten het socialisme verdedigen zoals wij de onafhankelijkheid van het land verdedigen," voegde de herkozen partijleider daar aan toe.
Aan het adres van de buitenlandse delegaties zei Kania dat het congres er geen enkele twijfel over had laten bestaan dat Polen een trouwe bondgenoot van de Sowjet-Unie en een solide schakel in de socialistische gemeenschap zou blijven.
Hij noemde het nieuw gekozen Centraal Comité „een comité van arbeiders, boeren en militairen" dat bewijst dat „wij vertrouwen hebben in onze strijdkrachten die bereid zijn om de onafhankelijkheid en het socialisme te verdedigen".
De medewerker van partijleider Kania, Hieronym Kubiak, haalde op de laatste dag van het congres uit naar de zogenaamde „forums" die in verschillende partijafdelingen door voorstanders van de harde lijn waren gevormd. „Het moet afgelopen zijn met deze forums (...) Er is één partij. (...) Wij zullen ons tegen een ieder verzetten die dat vergeet."
Voorstander van de harde lijn Albin Siwak liet echter weten dat de „strijd doorgaat".
Als laatste besluit hebben de congresafgevaardigden op 20 juli met 1693 tegen 38 stemmen bij 53 onthoudingen nieuwe, democratischer ontwerp-statuten van de partij goedgekeurd.
Volgens het Poolse persbureau PAP beantwoordt het goedgekeurde basisontwerp, dat nog zal worden uitgewerkt door het Centraal Comité van de partij, „aan het algemene verlangen onder de partijleden om democratische beginselen en leninistische normen te herstellen in de wijze waarop de partij functioneert".
De goedgekeurde ontwerp-statuten voorzien in:

1) voorrang voor gekozen vertegenwoordigers in de uitvoerende en administratieve organen op alle niveaus;
2) de beperking van het aantal opeenvolgende ambtstermijnen;
3) de beperking van het aantal functies dat iemand mag bekleden in de partij, de staat en de maatschappij;
4) de erkenning van de specifieke rol en de rechten van de basisorganisaties van de partij en haar leden in de bepaling van het programma en de politiek van de partij;
5) de herbepaling van de leidende rol van de partij in de staat en de maatschappij;
6) de noodzaak van regelmatige informatie van de kaders om inzicht te verschaffen in het partijleven, hetgeen inhoudt dat voor het nemen van een beslissing uitgebreide consultaties plaatsvinden, dat wordt ingegaan op de verlangens van de basisorganisaties en dat periodiek verslag gedaan wordt van de activiteiten van de verschillende partijorganen;
7) de onderschikking van het partijapparaal aan de leiders van de partij;
8) de vergroting van de rechten van de door het congres gekozen commissies van herziening (financieel) en controle (disciplinair).

Reacties bondgenoten

De landen van het Oostblok lijken met tevredenheid kennis te hebben genomen van de herverkiezing van de Poolse partijleider Stanislaw Kania, maar in de pers wordt over het algemeen geen melding gemaakt van de voor het Oostblok unieke democratische verkiezingsprocedures op het speciale Poolse partijcongres.
Na de Russische partijleider Brezjnew heeft ook de Oostduitse partijleider Honecker een gelukstelegram aan Kania gestuurd. In beide gevallen is de inhoud strikt zakelijk, maar de snelheid waarmee ze verstuurd werden toont de behoefte om het leiderschap van Kania te bevestigen.

De Sowjet-partijkrant Prawda wijdde op 20 juli een kort artikel zonder commentaar aan het Poolse partijcongres. In het artikel werd slechts gewag gemaakt van de rede die premier Jaruzelski over de „kritieke economische situatie" van het land hield. Aan de verkiezingen van de nieuwe partijorganen wijdt de Prawda maar één zin, waarin niet gerept wordt over het feit dat voor het eerst in het geheim gestemd werd en dat er twee kandidaten waren voor het partijleiderschap.
De herverkiezing van partijleider Kania maakt de Prawda wereldkundig door het gelukstelegram van president Brezjnew af te drukken.

De Oostduitse pers liet op 20 juli wel voor het eerst blijken dat er een tegenkandidaat was voor partijleider Kania. Het partijblad Neues Deutschland publiceerde opdevoorpagina de aantallen stemmen die Kania en zijn tegenkandidaat Barcikowski hadden gekregen. Het vermeldde evenwel niet dat de stemming geheim was.
Ook werd in de Oostduitse media geen commentaar geleverd op de verkiezingsmethode die op het Poolse congres werd gehanteerd. Oostduitse partijfunctionarissen worden gewoonlijk gekozen door het unaniem opsteken van de handen. In de berichten uit Warschau werd op 20 juli een Poolse functionaris aangehaald die waarschuwde tegen het „vervallen in de chaos van schijndemocratie".

De Hongaarse pers, tenslotte, besteedde op 20 juli, evenals voor het congres van start ging, nauwelijks aandacht aan de gebeurtenissen in Polen. (NRC/H'blad, Trouw, Het Parool, De Volkskrant, AP, AFP, Reuter, UPI, PAP, Le Monde, NZZ, The Times, FAZ)

INTERNATIONALE ZAKEN

BIB

JAARVERSLAG EN JAARLIJKSE VERGADERING

De Bank voor internationale betalingen BIB heeft op 15 juni in Bazel haar jaarvergadering gehouden, voor de laatste maal onder voorzitterschap van dr. J. Zijlstra, de president-directeur van de De Nederlandsche Bank.
Voor het begin van de bijeenkomst gaf dr. Zijlstra een persconferentie, waarop hij o.m. zei, dat de Amerikaanse monetaire autoriteiten hun beleid zouden moeten bijstellen. De techniek, die zij nu gebruiken, leidt tot onnodig forse rentefluctuaties, die nadelig zijn voor de Europese economie.

In de VS speelt de publikatie van maandelijkse cijfers over de geld- en kredietgroei een grote rol. Sinds oktober 1979 concentreert de Fed, het stelselvan centrale banken in de VS, zich geheel op een beperking van die geld- en kredietgroei en wordt de rente aan haar lot overgelaten.
Telkens als de maandelijkse cijfers over de geld- en kredietgroei bekend worden gemaakt reageert de Amerikaanse financiële wereld met renteverhogingen of -verlagingen, omdat men vooruitloopt op het beleid van de Fed. Op die manier komen rentefluctuaties tot stand die onduldbaar zijn, aldus Zijlstra.
Hij constateerde dat de monetaristische theorie gefaald heeft. Die voorspelt dat als de geld- en kredietgroei daalt, de inflatieverwachtingen eveneens omlaag gaan, en daardoor de inflatie. In feite is het tegenovergestelde gebeurd, zegt Zijlstra.
Met de grote nadruk die de Amerikanen leggen op een beperking van de geldgroei als middel om de inflatie te bestrijden is Zijlstra het eens. Het punt van verschil betreft de technieken. betoogde hij.
Europa kan de VS moeilijk vertellen dat de Amerikanen andere middelen dan de monetaire moeten gebruiken om de inflatie terug te dringen, aldus Zijlstra. Het terugdringen van de begrotingstekorten van de overheden is noodzakelijk, maar dat van de VS is kleiner dan van veel Europese landen.

Uit het jaarverslag van de BIB, dat op 15 juni gepubliceerd is, blijkt dat het tekort van de publieke sector in de VS in 1980 gelijk was aan 3,6% van het bruto nationaal produkt. Frankrijk zat daar met 0,8% onder, maar West-Duitsland (3,8%), Groot-Brittannië (5,6%), Nederland (6,8%), Japan (9,8%), Italië (10,6%) en België (12,1%) zaten ver boven het Amerikaanse cijfer.
De BIB-economen bepleitten in het jaarverslag een andere vorm van inflatiebestrijding in de VS. Landen als Nederland, Oostenrijk en Denemarken hebben bewezen, dat loonbeheersing wel degelijk vruchten afwerpt, aldus de BIB, die ook pleitte voor een verscherping van de concurrentie tussen de bedrijven en een mobielere arbeidsmarkt.

Het monetaire beleid – beperking van de geld-

groei – is wel noodzakelijk maar niet voldoende, aldus de BIB.
President Zijlstra hield de BIB-jaarvergadering voor dat, hoewel het tekort op de lopende rekening van de betalingsbalans van de industrielanden dit jaar kleiner zal zijn dan in 1980 (toen een tekort van 80 miljard dollar geregistreerd werd), die verbetering niet van dien aard is dat er nu ruimte is voor een stimulering van de economie.
Verder voerde hij een pleidooi om ,,een middenweg te bewandelen tussen het stelsel van vaste wisselkoersen van Bretton Woods en een beleid van 'laissez-faire' op de valutamarkt", en voor het voorkomen van renteschommelingen. Beide pleidooien waren duidelijk gericht tot de VS.

Uit het jaarverslag van de BIB blijkt dat de olielanden in 1980 een overschot op hun lopende rekening hadden van 108 miljard dollar, tegen 65 miljard in 1979 en een tekort van twee miljard in 1978.
De deposito's van de OPEC-landen bij de Westerse banken namen toe van 16 miljard dollar eind 1973 tot 160 miljard eind vorig jaar.
Overigens namen de leningen van de banken aan de OPEC ook fors toe: van 6,5 miljard dollar tot 70,0 miljard.

Euro-dollars

,,Alleen Nederland en West-Duitsland hebben de Bank voor internationale betalingen (BIB) uitdrukkelijk verzocht om de dollardeposito's die De Nederlandsche Bank en de Bundesbank bij de BIB hebben ondergebracht, in de VS te beleggen. De andere centrale banken laten hun geld onderbrengen in de Euro-valutamarkt."
President Zijlstra van De Nederlandsche Bank zei het op zijn persconferentie met spijt in zijn stem, maar toonde wel begrip. Immers, op de Euro-valutamarkt ligt de rente vaak hoger dan op de Amerikaanse markt. Het gevolg is dat de BIB, in naam van de centrale banken, tientallen miljarden dollars op de Euro-valutamarkt belegd heeft.
Alleen de Nederlandse en de Westduitse centrale bank zijn de laatste jaren bereid geweest om aan hun kritiek op de Euro-valutamarkt voor zichzelf conclusies te verbinden. Die kritiek houdt in dat door de explosieve groei van de Euro-valutamarkt – de kredietverlening in dollars door banken buiten de VS, in guldens door banken buiten Nederland, etc. – de inflatie onnodig wordt aangezwengeld.
De snelle groei is een gevolg van het feit dat het gebeuren op de Euro-valutamarkt zich grotendeels buiten de regels van de centrale banken afspeelt.
Zijlstra hield op 15 juni zijn laatste persconferentie als president van de BIB, een functie die hij na veertien jaar met zijn aftreden als president van De Nederlandsche Bank per 31 december verliest.

Rol *en betekenis* BIB

De BIB is in het algemeen een vrij onbekende instelling. Toch bestaat deze Bank al weer 51 jaar. Op 27 februari 1930 werd de BIB door de presidenten van de centrale banken van België, Groot-Brittannië. Frankrijk. West-Duitsland en Italië, aangevuld met de Amerikaanse bankier J. P. Morgan, opgericht
Viet maanden eerder was de beurs van New York ineengestort. De BIB moest onder meer een betere samenwerking tussen de centrale banken bevorderen, om financiële crises te voorkomen Vaar eerst en vooral nerd de BIB opgericht als een internationaal instituut dat de Duitse herstelbetalingen in goede banen moest leiden.

In 1939 kwam de BIB in opspraak omdat door de tussenkomst van de BIB Tsjechisch goud in handen van de nazi's gespeeld werd. Een voorstel. gedaan in 1944. om de BIB op te heffen. werd echter verworpen en na de oorlog bewees de Bank haar nut bij de uitvoering van hei Marshallplan.
Tegenwoordig zijn alle centrale banken van zowel West- als Oost-Europa lid, behalve die van de Sowjet-Unie, de DDR en Albanië. De BIB biedt daarom een unieke mogelijkheid voor financieel-monetair overleg tussen Oost en West.
De BIB fungeert vooral als tussenpersoon: als de ene centrale bank geld over wil maken naar de andere, dan gaat dat vooral via de BIB. Om de politiek zoveel mogelijk buiten de deur te houden, leent de BIB echter alleen aan centrale banken, niet aan overheden.
De balans van de BIB is sinds de jaren dertig enorm gestegen. De BIB-transacties worden, om welke reden dan ook, uitgedrukt in goudfranken van 1,91 dollar per stuk. Uitgedrukt in dollars groeide de balans van 6 miljard dollar in 1970 tot bijna 40 miljard dollar in 1980. Het grootste deel hiervan bestaat uit monetaire reserves die door centrale banken aan de BIB zijn uitgeleend. Dat betekent dat ca. tien procent van de mondiale reserves aan vreemde valuta bij de BIB zijn ondergebracht.
De BIB werd in 1977 gebruikt toen Groot-Brittannië in financiële moeilijkheden kwam. Vorig jaar kwam de BIB in het nieuws toen besloten werd dat het toezicht op de Euro-valutamarkt moest worden verscherpt. Maar de BIB fungeert toch vooral als een scherm dat pikante zaken uit de publiciteit houdt. Als de Amerikaanse monetaire autoriteiten geld overmaken
: de BIB en de BIB maakt het geld over
t-Duitsland, trekt dat veel minder
dan een directe' transactie.

Over 1980 werd een winst van 67 miljoen goudfranken geboekt, dat is 130 miljoen dollar. Daarvan gaat een kwart naar de aandeelhouders, want de BIB is geen internationale instelling, maar een vennootschap en 15 procent van de aandelen is in particuliere handen, met name van de Amerikaanse City Bank. De rest is in handen van de centrale banken die met de BIB meedoen.
De bank heeft met succes de internationale samenwerking op monetair gebied bevorderd. Situaties als in de jaren dertig, toen de Europese landen alles deden om elkaar de voet dwars te zetten, zijn nu ondenkbaar. Maar de BIB heeft ook grote nederlagen geleden. In 1931 kon de BIB niet voorkomen dat de gouden standaard ineenstortte. En in de jaren zestig liep de poging om de goudprijs te controleren uit op een jammerlijke mislukking.
Die laatste ervaring speelt ongetwijfeld een rol bij de houding die de centrale banken de laatste jaren tegenover het goud hebben aangenomen. Zij lijken zich nauwelijks om de goudprijs te bekommeren. René Larre, de vorige „general manager" van de BIB, zei vorig jaar dat de centrale banken nimmer goud zullen verkopen in ruil voor papiergeld. ,,Zij weten hoe makkelijk je papiergeld drukt," aldus Larre.

OESO

MINISTERSVERGADERING

Op 16 en 17 juni vond in Parijs de jaarlijkse vergadering plaats van de ministers van financiën en van economische zaken van de lidstaten van de Organisatie voor economische samenwerking en ontwikkeling, OESO. Op deze bijeenkomst reageerde de Amerikaanse staatssecretaris van financiën, Myer Rashish, op kritiek vanuit Europa op het Amerikaanse monetaire beleid, i.h.b. de hoge Amerikaanse rentetarieven.
,,De VS voeren geen beleid, waarmee de rentestand kunstmatig wordt opgevoerd. Rentestanden zijn een weerspiegeling van de inflatie en de verwachtingen op dat terrein," aldus Rashish.
Rashish zei dat de hoge rentestand in sommige Europese landen te wijten is aan binnenlandse omstandigheden, omdat die landen op een dood spoor zijn geraakt wat betreft de inflatiebestrijding.
Vooral van Italiaanse en Franse zijde werden de Amerikanen fel bekritiseerd. De Franse minister van buitenlandse zaken, Claude Cheysson, zei tegen journalisten: ,,Bij een rentevoet van 20 procent en een dollar die in de stratosfeer zweeft neemt de werkgelegenheid af, krimpt de handel in, zijn geen industriële investeringen mogelijk en worden de zwaksten in onze samenleving het slachtoffer van de strijd tegen de inflatie. Ik kan geen beleid accepteren dat ten nadele van de minst bevoorrechten in onze samenleving wordt bevorderd."

Door de hoge dollarkoers is de invoer van olie voor Europa een stuk duurder geworden. Op 16 juni werd bekend dat zowel het handelstekort van Frankrijk als dat van Italië in mei aanzienlijk hoger uitviel dan in april. Dat van Frankrijk steeg van 1 tot 1,6 miljard gulden, terwijl het tekort van Italië steeg van 0,5 miljard tot 4 miljard gulden.
De secretaris-generaal van de OESO, Emile van Lennep, voorspelt in een rapport dat het Westen eind volgend jaar 26 miljoen werklozen zal tellen, tegen 23,5 miljoen nu. Hij geeft als zijn mening dat de belangen van de afzonderlijke OESO-leden sterk uiteen zullen blijven lopen zolang de hoge Amerikaanse rentetarieven de dollarkoers opjagen.
De OESO verwacht dat het tekort op de lopende rekening van de 24 westerse industrielanden die lid zijn van deze organisatie zal teruglopen van 75 miljard dollar dit jaar tot 50 miljard in 1982. Het overschot van de OPEC-landen wordt voor 1982 geschat op 80 miljard dollar, tegen 110 à 120 miljard dit jaar.
De OESO-biieenkomst werd vooral benut om de betrekkingen met de Derde wereld te bespreken. De Nederlandse minister van buitenlandse zaken Van der Klaauw, die namens de EG sprak, vroeg om een krachtige belofte om de armste landen te helpen. Die worden door de oliecrisis het zwaarste getroffen.
De Amerikanenvoelen echter weinigvoor meer ontwikkelingshulp, integendeel. De Ameri-

OESO-secretaris-generaal Emile van Lennep (r.) met de Belgische vice-piernier Jose Desmarets, die optrad als voorzitter van de ministersconferentie

kaanse onderminister van buitenlandse zaken, William Clark, zei dat de beste manier om de Derde wereld te helpen is de groei van de industrielanden en de wereld te bevorderen. Hij merkte op dat de VS in 1979 voor 59 miljard dollar uit de ontwikkelingslanden importeerden, terwijl de hulp nog geen 6 miljard bedroeg. Ook vergelijkt hij de commerciële bankkredieten aan de Derde wereld (37 miljard dollar in 1979) met de totale westerse ontwikkelingshulp van 22 miljard dollar.

Communiqué

Uit het communiqué dat op 17 juni na afloopvan de vergadering gepubliceerd werd, bleek dat de lidstaten van de OESO sterk verdeeld waren over een strategie om de landen uit de recessie te halen.
Bepaalde landen hadden onderstreept dat een voortijdige actie om de vraag aan te zwengelen het risico in zich draagt dat de vooruitgang die geboekt is bij de inflatiebestrijding weer teniet gedaan wordt, aldus het communiqué.
Hieraan werd toegevoegd dat andere landen van mening waren dat het uitblijven van stimulering van de vraag het risico met zich mee brengt dat de situatie van grote werkloosheid zal voortduren, dat het protectionisme zal toenemen en dat investeringen en produktiviteit zullen achterblijven.
Volgens Emile van Lennep, de secretaris-generaal van de OESO, was dit het eerste communiqué van zijn organisatie waarin zulke grote meningsverschillen naar buiten kwamen.
Tijdens de OESO-vergadering hebben de Verenigde Staten, gesteund door Groot-Brittannië, erop aangedrongen dat inflatiebestrijding de belangrijkste economische prioriteit blijft. Maar veel Europese landen eisten onder leiding van Frankrijk nieuwe maatregelen om de werkloosheid te bestrijden.
West-Duitsland en Japan waren het met de Verenigde Staten eens dat vermindering van de inflatie de eerste prioriteit moet zijn maar deze landen betwijfelen tegelijkertijd of de regering-Reagan wel de juiste koers volgt om dit te bereiken.
De Europese landen slaagden er niet in om in het communiqué een zinsnede opgenomen te krijgen waarin de sterke dollar wordt aangewezen als de belangrijkste veroorzaker van werkloosheid in Europa. Deze poging liep dood op fel verzet van Amerika.

RAPPORT WERELDECONOMIE

Op 10 juli verscheen het rapport van de OESO over de te verwachten ontwikkelingen van de wereldeconomie.
In het rapport werd o.m. gezegd, dat het economische herstel na de tweede oliecrisis vooral in Europa langzamer verloopt dan eerder werd verwacht.
In de VS zal de produktiegroei in 1982 teruglopen tot één procent in 1982, aanzienlijk minder dan de regering-Reagan voorspelt.
Nederland zal het met 2,75% groei relatief goed doen.

Europa kampt met hoge rentestanden en met een dure dollar die de olie-importkosten opjaagt. Bovendien remmen de regeringen de vraag naar goederen en diensten af omdat zij ernaar streven hun begrotingstekorten terug te dringen. Wel zal de dure dollar – de OESO veronderstelt dat de huidige dollarkoers gehandhaafd blijft – de Europese export bevorderen. Mede daardoortreedt er in 1982 een produktiegroei op van enkele procenten, aldus de OESO.
Dat neemt niet weg dat ook in 1982 de werkloosheid in Europa zal blijven stijgen. De komende anderhalf jaar komen er 1.750.000 Europese werklozen bij, zodat er eind volgendjaar ruim 15 miljoen Europeanen officieel werkloos zullen zijn.
De OESO voorspelt dat ook in Noord-Amerika de werkloosheid blijft stijgen, met 750.000 mensen tot 9.5 miljoen. In alle westerse industrielanden samen zullen er eind volgend jaar bijna 26,5 miljoen werklozen zijn, tegen 23 miljoen eind 1980.
De produktie in de VS zal volgens de OESO, na een forse 5 procentgroei in de eerste helft van 1981 (op jaarbasis), in het tweede halfjaar nagenoeg stagneren. Voor volgend jaar wordt een bescheiden groei van 1 procent verwacht, aanzienlijk minder dan de officiële Amerikaanse prognose van 5 procent.
De OESO verwacht niet dat de door president Reagan aangekondigde verlaging van de inkomstenbelasting, alsmede de verruiming van de afschrijvingsmogelijkheden voor het bedrijfsleven zullen leiden tot de forse opleving van de economische activiteit, die door Washington wordt voorzien.
Bovendien zal door de dure dollar en het stagneren van de vraag in Europa de Amerikaanse export in '81 en '82 nauwelijks groeien, na de laatste jaren steeds met 8 tot 11 procent te zijn toegenomen.
Voorts is ook in de VS het fiscale beleid restrictief. omdat de belastingverlagingen dit jaar nog nauwelijks voelbaar zullen zijn terwijl de sociale premies wel fors omhoog gingen.
Tenslotte zal het strakke monetaire beleid volgens de OESO leiden tot blijvend hoge rentestanden, wat niet bepaald bevorderlijk is voor een economisch herstel.
Voor Nederland verwacht de OESO voor 1982 een produktiegroei van 2,75 procent, bijna twee keer zoveel als het EG-gemiddelde. De inflatie zou volgens de OESO teruglopen van 6,5 procent nu tot 5 procent.
Door de loonmatiging en de stijging van de dollarkoers worden de Nederlandse exportprodukten relatief goedkoper. wat. samen met de extra aardgas-exportbaten dank zij de gasprijsverhoging, leidt tot een overschot op de lopende rekening van de betalingsbalans van 10 miljard gulden in 1982.

De produktie stijgt dit jaar in de VS waarschijnlijk met 2,5 procent, aanzienlijk meer dan nog maar een halfjaar geleden werd verwacht. Voor de EG wordt daarentegen een daling met 1 procent voorzien.
Het beeld voor 1982 ziet er heel anders uit: een produktiestijging in de VS die niet verder reikt dan 1 procent en een herstel in de EG dat resulteert in een groei van 1,5 procent. In Nederland zou zelfs de 3 procent tot de mogelijkheden behoren.
Terwijl de VS dit jaar een overschot op de lopende rekening van de betalingsbalans hebben van 4,5 miljard dollar zou dat overschot volgend jaar omslaan in een tekort van 5,5 miljard, als gevolg van de dure dollar die de Amerikaanse uitvoer in prijs doet stijgen.
Diezelfde koersstijging leidt er echter toe dat het betalingstekort van de EG terugloopt van 37,5 miljard dollar in 1981 tot ruim 20 miljard in 1982 – bijna een halvering dus!
Opvallend is dat, als de OESO-prognoses uitkomen, de grote betalingstekorten waarmee sommige westerse landen (West-Duitsland, Italië, in mindere mate Japan en Frankrijk) dit jaar en vorig jaar kamp(t)en, volgend jaar uit het beeld zullen ziin verdwenen. De meeste westerse landen zullen zich nog wel met een tekort geconfronteerd zien, als gevolg van de nog altijd huizenhoge olierekening, maar die tekorten zullen bescheiden van omvang zijn.
Voor het OESO-gebied als geheel voorzien de economen in Parijs een betalingstekort in 1982 van 45 miljard dollar, aanzienlijk minder dan de 63 miljard waarmee voor 1981 rekening gehouden wordt. Het overschot van de OPEC zou teruglopen van 109 miljard dollar tot 67 miljard.
De ontwikkelingslanden zonder olie zien hun situatie verder verslechteren: na een tekort van 53 miljard in 1980 wordt voor 1981 en 1982 een betalingstekort van 61 à 62 miljard dollar voorzien.
Wat de OPEC betreft gaat de OESO ervan uit dat deze landen hun export zullen handhaven op ruim 300 miljard dollar. De OPEC-invoer zou daarentegen oplopen met ruim 30 miljard dollar, tot 80 miljard dollar in 1982. Bij deze goedereninvoer moet de diensteninvoer nog worden opgeteld, à raison van 60 miljard dollar.

De drie voornaamste veronderstellingen waar de OESO vanuit gaat zijn:

- Het huidige beleid wordt voortgezet (de rente in de VS blijft hoog);
- de dollarkoers blijft constant op f 2,51 (is nu ruim f 2,70);
- de dollarprijs voor olie blijft tot december onveranderd en stijgt daarna gelijk op met de inflatie.

Onredelijk lijken deze veronderstellingen niet, gelet op het wereldoverschot aan olie en de overwaardering van de dollar. Toch blijft de onzekerheid groot, niet in het minst over de gevolgen van de hoge rente voor de wereldeconomie in haar geheel. (Reuter, UPI, AFP, NCR/H'blad, Le Monde, The Times)

NEDERLAND

ONTWERPWET HOGER BEROEPSONDERWIJS NAAR KAMER

Het hoger beroepsonderwijs wordt losgemaakt uit het wettelijk stelsel van het voortgezet onderwijs en krijgt een eigen wettelijke regeling. Bij de opzet van de wet is zoveel mogelijk gezocht naar aansluiting met de Wet op het Wetenschappelijk Onderwijs. Dit biedt een goede uitgangspositie voor bevordering van een nauwere samenhang tussen deze twee vormen van hoger onderwijs.
Doel van de nieuwe wettelijke regeling is verder het hoger beroepsonderwijs in staat te stellen zich verder te ontwikkelen tot een gelijkwaardig onderdeel van het hoger onderwijs.
Minister Pais heeft het ontwerp voor deze nieuwe wettelijke regeling op het hoger beroepsonderwijs op 18 mei aangeboden aan de Tweede Kamer.
De belangrijkste vernieuwing in het wetsontwerp betreft de inrichting van het onderwijs en de procedure voor bevordering van de kwaliteit van de opleidingen. Het hoger beroepsonderwijs zal worden verdeeld in zeven soorten en deze vervolgens weer in deelsoorten en studierichtingen. Deze worden opgenomen in het HBO statuut.
De verschillende instellingen kunnen verder onderling samenwerkingsverbanden aangaan volgens nader te stellen regels. Dit zal dwarsverbindingen bevorderen tussen de studierichtingen en ook samenwerking mogelijk maken op administratief en bestuurlijk gebied.
Door het nieuwe stelsel van studierichtingen en de mogelijkheden voor voltijds en deeltijds studeren kan het hoger beroepsonderwijs in zijn nieuwe vorm beter tegemoet komen aan de wensen van studerenden, bijvoorbeeld aan volwassenen die naast hun werk willen studeren.
In het HBO-statuut zullen verder de randvoorwaarden voor elke studierichting worden geregeld. Het gaat hierbij om toelatingseisen, cursusduur en exameneisen. De instellingen krijgen voortaan zelf de hele verantwoordelijkheid voor de inrichting van het onderwijs binnen deze randvoorwaarden.

PROCEDURES

Het wetsontwerp voorziet ook in procedures die tot doel hebben de opleidingen goed te laten aansluiten bij de verschillende beroepen en beroepenvelden. Er komt een commissie beroepenvelden die zal adviseren aan welke eisen de afgestudeerden moeten voldoen, naar de verwachting van de verschillende beroepenvelden. Vertegenwoordigers uit de verschillende beroepenvelden hebben een belangrijke inbreng in deze commissie. Zo kan recente informatie uit de velden leiden tot eventuele aanpassingen van de opleidingen.
Een andere garantie voor bevordering van de kwaliteit is dat de minister ren verklaring van bekwaamheid kan geven aan docenten die wel over de nodige praktische ervaring beschikken maar niet over voorgeschreven papieren.
Ter bewaking van de kwaliteit van de opleiding is bepaald dat de inspectie aanwezig zal kunnen zijn bij de afsluitende examens; dit geldt ook voor rijksgedelegeerden die de minister aanwijst. In het algemeen kan door de flexibeler opzet het hoger beroepsonderwijs beter tegemoet komen aan de wensen van studerenden. Dit zal kunnen bijdragen tot vergroot studiesucces. Ook voor de volwassenen-educatie zal dit goede perspectieven bieden.

INRICHTING PER STUDIERICHTIXG

De opleidingen zullen worden verdeeld in een propaedeutische fase en een hoofdfase. Na de propaedeuse, dat is na het eerste cursusjaar, krijgt de student advies over de voortzetting van de studie.
Inschrijving staat open voor degenen die een vooropleiding van HAVO of MBO hebben. Bovendien kunnen zij die 23 jaar of ouder zijn in aanmerking komen voor inschrijving na een toelatingsonderzoek. Men heeft ook de mogelijkheid in te schrijven als examenstudent (extraneus).
Afgestudeerden krijgen een titel: ing. vóór de naam, met aanduiding van de aard van de opleiding achter de naam.
Naar analogie van regelingen voor het wetenschappelijkondenvijs biedt het wetsontwerp de mogelijkheid voor post-hoger beroepsonderwijs. De opzet hiervan zal vergelijkbaar zijn met die van het post-academisch onderwijs. Er zullen tevens studierichtingen voor vervolg-hoger beroepsonderwijs mogelijk zijn. Het onderzoek krijgt een (bescheiden) plaats, met name in het kunstonderwijs.

RECHTSPOSITIE STUDERENDEN

Aan de regeling van de rechtspositie van studerenden wordt in het wetsontwerp aandacht gegeven. Er wordt voorzien in beroepsmogelijkheden inzake toelating, schorsing en verwijdering, verlenging van de inschrijvingsduur en behandeling tijdens het examen.
In het wetsontwerp is een regeling opgenomen inzake de medezeggenschap die geheel is gebaseerd op het wetsontwerp Medezeggenschap Onderwijs, dat 14 mei 1981 door de Tweede Kamer is aanvaard (pag. 45712). Elke instelling krijgt een medezeggenschapsraad en zal een medezeggenschapsreglement moeten vaststellen, waarin men de eigen regeling dan vastlegt.

BEKOSTING

Door plaatsing van nieuwe afdelingen of instellingen op een instellingsplan komen deze voor bekostiging in aanmerking. Het wetsontwerp schrijft voor dat de minister elk jaar capaciteitsgegevens bekend zal maken. In deze gegevens worden de bestaande opleidingsmogelijkheden vergeleken met de prognoses over de belangstelling van studerenden en de maatschappelijke behoefte aan afgestudeerden.
De minister kan aan deze gegevens conclusies verbinden over uitbreiding, inkrimping of herverdeling van de bestaande capaciteit.
De HBO-raad is het specifieke advies- en overlegorgaan voor het hoger beroepsonderwijs. Het wetsontwerp stelt een regeling voor met status als publiekrechtelijk lichaam, evenals de Academische Raad. Er wordt voorzien in een algemene raad en een dagelijks bestuur.
De nadere uitwerking hiervan zal plaatsvinden in een algemene maatregel van bestuur. Hierover zal nog overleg plaatsvinden met de HBO-raad, evenals over de opstelling van het HBO-statuut.
In beperkte mate zijn extra financiële middelen in het vooruitzicht gesteld voor de vernieuwing van het hoger beroepsonderwijs in de komende vier jaar. Deze middelen zijn beschikbaar voor onder andere een versterking van het technisch/administratieve personeel van de instellingen, het organiseren van de medezeggenschap en het opzetten van nieuwe vormen van onderwijs en het uitvoeren van onderzoek. (Signalementen, ministerie van onderwijs)

ONTWERPWET WETENSCHAPPELIJK ONDERWIJS 1981 NAAR KAMER

Ter vervanging van de nu bestaande Wet op het Wetenschappelijk Onderwijs van 1960 en de Wet Universitaire Bestuurshervorming 1970 (WUB)is op 21 mei bij de Tweede Kamer ingediend het ontwerp van Wet op het Wetenschappelijk Onderwijs 1981.
In deze wet wordt het wetenschappelijk onderwijs in al zijn aspecten geregeld. De belangrijkste veranderingen ten opzichte van de huidige regelingen die minister Pais en zijn collega Braks van landbouw en visserij voorstellen, betreffen de bestuursorganisatie van universiteiten en hogescholen.
Tegelijk met dit ontwerp van wet is een ontwerp van Invoeringswet WWO 1981 gepubliceerd. Hierin wordt de overgang naar en de invoering van de WWO 1981 geregeld. Verder is ook het Besluit Interuniversitaire Instituten gepubliceerd. Dit is een voorontwerp van algemene maatregel van bestuur, waarin het bestuur en de democratisering van de interuniversitaire instituten wordt geregeld.

Achtergrond en doel

De Wet Universitaire Bestuurshervorming lichtte, in 1970, de bestuursorganisatie en de democratisering daarvan uit de WWO 1960. In de WUB wordt de deelneming geregeld door de leden van het personeel en de studenten aan het bestuur van de instelling. De WUB introduceerde hiervoor een radenstelsel.
In de periode 1970-1980 heeft evaluatie van de WUB plaatsgevonden. Uit de evaluatie bleek, dat de deelneming aan het bestuur de vervulling van de universitaire taken ten goede kan komen, maar bleek ook dat verduidelijking en bijstelling op een aantal punten noodzakelijk is.
De voorstellen tot wijziging van de huidige situatie hebben tot doel:

1 de democratische bestuursvorm een bestendige plaats te geven in de bestuursorganisatie;
2 de doelmatigheid van het universitair bestuur te versterken;
3 de garanties voor de kwaliteit van onderwijs en onderzoek te versterken.

Hoofdlijnen

1. VERSTERKING VAN HET UNIVERSITAIRE MIDDENNIVEAU

Volgens het ontwerp van wet krijgen de bestuursorganen op het middenniveau, de faculteitsraden en -besturen, een zodanige structuur en bevoegdheden dat zij de spil van de universitaire bestuursorganisatie worden.

Dit betekent:
- een andere indeling van faculteiten, zodat grote, maar wel beheersbare eenheden tot stand komen; subfaculteiten en interfaculteiten worden opgeheven;
- de faculteitsraad krijgt de bevoegdheid tot het vaststellen van het begrotingsplan en de richtlijnen voor de onderzoekprogramma's:
- er wordt een duidelijke relatie gelegd met het beheer in de faculteit.

2. VOORWAARDEN VOOR SAMENWERKING TUSSEN UNIVERSITEITEN

De verdeling van taken en middelen over de instellingen zal ir. de komende periode een bestuurlijk waagstuk op landelijk niveau worden. Hiervoor zal de samenwerking tussen de instellingen worden versterkt.
Bij het bevorderen van deze samenwerking zal, naar het ontwerp van wet, de Academische Raad een belangrijke rol krijgen. Voorgesteld wordt het functioneren van de Academische Raad te verbeteren door:

- een duidelijker onderscheid aan te brengen in de organen van de Academische Raad en hun onderlinge verhouding; het gaat hierbij om de algemene raad, de dagelijkse raad, de secties en de commissies;
- een duidelijker afbakening van de advies- en overlegfunktie van de Academische Raad. De algemene raad heeft vooral een adviestaak. de dagelijkse raad heeft vooral een taak tot bevordering van overleg en samenwerking tussen de instellingen. Dit is tevens het uitgangspunt voor de samenstelling van deze organen;
- versterking van de inbreng van de disciplines in de Academische Raad; er komt een andere indeling en samenstelling van de secties en elke sectie zal een lid van de algemene raad aanwijzen;
- de secties krijgen nieuwe taken: het opstellen van een disciplineplan (dat wil zeggen een plan voor ontwikkeling van de betreffende discipline in landelijk verband op lange termijn) en een periodieke verslaglegging en evaluatie van onderwijs en onderzoek in de betreffende disciplines.

3. VERHOUDING TUSSEN BESTUREN EN RADEN

Om de bestuurskracht te versterken, wordt de verhouding tussen raad en bestuur op instellings- en faculteitsniveau verbeterd. Het college van bestuur krijgt de bevoegdheid tot bestuur van de instelling in haar geheel. De universiteitsraad adviseert en controleert het college en stelt de begroting. het ontwikkelingsplan en het bestuursreglement vast.
De raad krijgt verder de volgende regelgevende bevoegdheden: het verstrekken van richtlijnen voor de organisatie en coördinatie van onderwijs en onderzoek; het verstrekken van richtlijnen voor dierproeven en richtlijnen voor de begrotingsplannen die door de faculteiten worden vastgelegd.
Op faculteitsniveau zal dezelfde regeling gelden. De raden krijgen een controlerende functie en zij krijgen de bevoegdheid de gekozen bestuursleden af te zetten.

4. SAMENSTELLING RADEN EN BESTUREN

De professionele kern in universiteit en hogeschool, dat wil zeggen de wetenschappelijke staf, moet bij de beslissingen over onderwijs en onderzoek de belangrijkste stem hebben. Volgens het ontwerp van wet krijgt de wetenschappelijke staf de meerderheid in de bestuursorganen op midden- en basisniveau (de vakgroepen)
Tot de wetenschappelijke staf zullen behoren. hoogleraren en de leden van het wetenschappelijk personeel die zijn aangesteld tot het zelfstandig geven van wetenschappelijk onderwijs en/of het zelfstandig verrichten van wetenschappelijk onderzoek. Hierbij horen dus niet de medewerkers die nog op proef zijn aangesteld.
De samenstelling van college van bestuur en van universiteitsraad zal ongewijzigd blijven
De reden hiervoor is dat hier vooral bestuurlijke kwesties aan de orde komen.
Verder zal de instelling van een studierichtingscommissie worden voorgeschreven. Hierin wordt overleg gevoerd over het onderwijsprogramma. Studerenden kunnen in deze commissie zijn vertegenwoordigd.
In het ontwerp van wet wordt de basis gelegd voor dienstraden. Het personeel in de beheerseenheden wijst de leden aan. Dienstraden moeten bij alle eenheden van beheer worden ingesteld door het college van bestuur.

5. INSPECTIE

Voor het wetenschappelijk onderwijs wordt, evenals bij alle andere vormen van onderwijs. een inspectie ingesteld.

6. INTERDISCIPLINAIRE SAMENWERKING

De bestuurlijke mogelijkheden voor interdisciplinaire samenwerking worden verruimd. Dit zal vooralvernieuwingen in onderwijs en onderzoek ten goede komen. De procedure voor het instellen van werkgroepen binnen en tussen faculteiten is in het ontwerp van wet verbeterd. Voor opleidingen in de tweede fase kunnen twee of meer faculteitsraden een samenwerkingsverband instellen. waaraan facultaire bevoegdheden kunnen worden opgedragen.
Verder kan in een faculteit een zogenaamde matrixorganisatie worden ingesteld. Dit is het in insteilingen vastleggen van samenwerking tussen de vakgroepen. Aan de Rijksuniversiteit Limburg zijn hiermee goede ervaringen opgedaan.

7. RECHTSBESCHERMING

Omdat op de WWO 1981 de Wet AROB van toepassing zal zijn, is aan de rechtspositie bijzondere aandacht besteed. Tegen alle beschikkingen en besluiten kunnen rechtsmiddelen worden aangewend, dat wil zeggen dat via juridische procedures iemand hiertegen in beroep kan gaan. (Signalementen, ministerie van onderwijs)

FRANKRIJK

PORTRET FRANSE MINISTERS

Hieronder volgt een portret van de ministers in de nieuwe Franse regering onder premier Pierre Mauroy (zie pag. 46213).

• Premier PIERRE MAUROY is op 5-7-1928 geboren als zoon van een onderwijzer in Cartignies (Nord) in een gezin met 7 kinderen. Hij was lid van de Jonge Socialisten (SFIO) op zijn zestiende jaar en werd nationaal secretaris in 1949 (tot 1958). Hij was leraar in het technisch onderwijs in een buitenwijk van Parijs en maakte carrière in het vakbondswezen. In 1963 werd hij gekozen tot lid van het nationaal bureau van de SFIO en in 1971 was hij bij diegenen die François Mitterrand hielpen om de leiding van de nieuwe socialistische partij (PS) op zich te nemen tijdens het congres van Epinay-sur-Seine. Hij was lid van het partijbestuur en fungeerde als nummer twee in de partij. Tot 1979 steunde hij Mitterrand, daarna was hij te vinden aan de kant van Michel Rocard. maar hij steunde Mitterrand opnieuw na diens kandidaatstelling in 1980. Tijdens de campagne voor het presidentschap was Pierre Mauroy woordvoerder van Mitterrand. Hij werd in 1973 herkozen tot gedeputeerde voor het departement Nord en in hetzelfde jaar gekozen tot burgemeester van Lille (Rijssel). In 1977 werd hij herkozen als burgemeester, in 1978 als gedeputeerde. Zijn vrouw, Gilberte. speelt een belangrijke rol in het maatschappelijk leven van Lille. Het echtpaar Mauroy heeft een getrouwde zoon.
Mauroy gaat door voor een pragmatisch. niet-ideologisch ingesteld man, een uitgesproken socialist met voorkeur voor nationalisaties en aandacht voor de zwaksten in de samenleving. Hij wil een vergaande decentralisatie van het bestuur. Hij geniet het vertrouwen van de socialisten op Corsica.
De FAZ (23-5-81) roemde zijn eigenschap om vertrouwen te wekken en beschouwde hem als een man zonder vijanden: betrouwbaar, kalm en serieus. Mauroy kon volgens deze krant tonen wat zijn ,,socialisme van alle dag" in de praktijk betekent. Volgens de FAZ niets anders dan een ,,socialisme van het haalbare".

• Minister van economische zaken en financiën, JACQUES DELORS (geb. 20-7-1925), studeerde economie en volgde een opleiding in het bankwezen. Van 1945 tot 1962 werkte hij bij de Banque de France, in nationale commissies en als hoofd sociale zaken van het planbureau in Parijs. In 1969 stelde de toenmalige premier Chaban-Delmas hem aan als adviseur voor sociale en culturele zaken. Van 1973 tot 1979 was hij lid van de raad van bestuur van de Banque de France. Sedert 1973 was hij tevens aangesteld als hoogleraar bedrijfskunde aan de Universiteit van Parijs. Sedert 1976 was hij parlementslid voor de socialistische partij en sedert 10 juni 1979 lid van het Europese Parlement. Hij werd benoemd tot voorzitter van de economische en monetaire commissie van het Europese Parlement. Delors is afkomstig uit de Rooms-Katholieke arbeidersbeweging (CFTC) en gaat door voor een doelbewust sociaal hervormer met verstand van markteconomie. Eén van zijn belangrijkste opdrachten zal zijn om de openbare uitgaven onder controle te houden. In de nieuwe regering is Delors de enige man die in het centrum van de macht van de Vijfde Republiek een belangrijke rol speelde. In 1974 trad hij toe tot de socialistische partij en werd hij adviseur van Mitterrand. Hoogste prioriteit heeft voor Delors de strijd tegen de inflatie.

• Minister van buitenlandse zaken CLAUDE CHEYSSON, geboren op 13-4-1920 te Parijs, studeerde aan de beroemde Ecole Normale Superieure et de Polytechnique, was officier in het vrije Franse leger (1943-'45)en trad in 1948 toe tot de Franse diplomatieke dienst. Hij werkte in Palestinavoor de VN (1948), bij de Franse missie in Bonn (1949-'52) en als adviseur van de premier van Vietnam (1952-'54). Hij was hoofd van het bureau var. premier Mendès-France (1954-'55), adviseur van de minister voor Marokkaanse en Tunesische aangelegenheden (1955-'56) en leidinggevend functionaris bij een technisch project in Lagos. Afrika (1957-'62) Ir: Algiers was hij van 1962 tot 1965 hoofd van de Saharaorganisatie, van 1966 tot 1969 ambassadeur van Frankrijk in Indonesië. Hij was directeur van een industriële onderneming in de Congo (1970-'73), sedert 1968 lid van de raad van bestuur van Le Monde en sedert 1973 lid van de Europese Commissie. Hij maaktezich op Europees niveau verdienstelijk door de contacten die hij legde met Afrika. landen in het gebied van de Stille Oceaan en het Caribisch gebied Cheysson verwerpt neutralisme als gevaarlijk en waarschuwde herhaaldelijk tegen Soujet-expansionisme. Hij beschouwt ontwikkeiingspoiitiek als een voorzorgsmaatregel tegen die expansie. Hij geldt als een principieel man, die bekwaam is en charmant, maar onder diplomatieke collega's ook bekend staat als iemand die woedend kan uitvallen bij onbegrip of tegenwerking, Volgens de FAZ (3-6-81) zal de nieuwe bewindsman zich bij tijd en wijle moeten inhouden, zeker wanneer zijn eerzucht in confrontatie komt met een presidentieel optreden op het gebied van de buitenlandse betrekkingen, dat Cheysson beschouwt als zijn „domein".

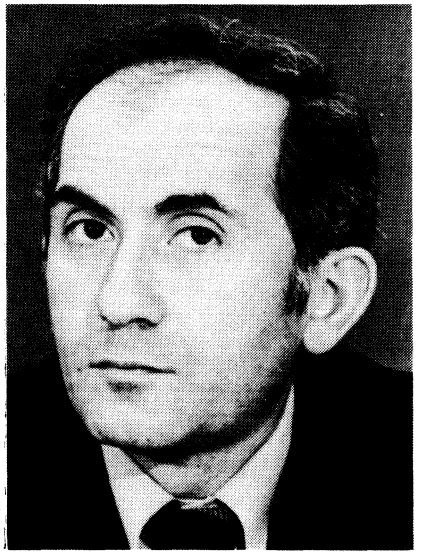
• Minister van defensie CHARLES HERNU (geb. 3-7-1923 in Quimper) is via het verzet en de journalistiek in de politiek terechtgekomen. In 1956 werd hij gekozen tot parlementslid voor de radicaal-socialisten. In de jaren vijftig was hij voorzitter van de commissie voor buitenlandse zaken van de Assemblée Nationale. Hij was in die periode vriend en medewerker van Pierre Mendès-France. In 1965 was Hernu betrokken bij de oprichting, door François Mitterrand, van de FGDS (Fédération de la Gauche Démocrate et Socialiste), een vorm van samenwerking tussen de toenmalige socialistische partij (SFIO), de linkse centrumpartij UDSR en de Radicale Partij. In 1968 werd hij vice-voorzitter van de FGDS. In 1971 sloot Hernu zich aan bij de socialisten (PS)en werd hij lid van het hoofdbestuur van de partij. In 1977 werd hij gekozen tot burgemeester van Villeurbanne. Daarnaast was hij actief in organisaties van linksgeoriënteerde militairen en als publicist op het gebied van politiek en bewapeningsvraagstukken. Hernu, zoon van een Bretonse politieman, weet veel van militaire vraagstukken en heeft een uitgesproken mening daarover. Al in 1956 wees hii in kritische publicaties op feilen in de militaire organisatie en in 1977 baarde hij opzien met de uitspraak: „Zo snel mogelijk ontwapening in de hele wereld . . . maar zonder enig risico voor ons land".

• Minister van binnenlandse zaken en decentralisatie, GASTON DEFFERRE (geb. 14-09-1910 in Marsillargues, Hérault), is afkomstig uit een prote t t gezin. Zijn vader was advocaat. Ook hij t d liter (in Aix-en-Provence) en was op zijn twintigste jurist. Op z'n 23e werd hij lid van de socialistische partij. In 1936 werd hij districtssecretaris van de socialistische partij in Marseille en tijdens WO II was hij lid van het clandestiene uitvoerend comité. Hij was actief in het verzet, had contact met generaal de Gaulle en gaf een clandestien blad (Espoir) uit. Na de bevrijding was hij lid van tal van regeringsinstanties. In 1951 werd hij directeur van de socialistische krant Le Provençal. Sedert 1946 had hij een groot aantal functies in de regering. Onder meer als staatssecretaris en minister (kabinet Blum 1946-1947; kabinet Pleven 1950; kabinet Queuille 1951; kabinet Mollet 1956-1957). In 1953 werd Gaston Defferre burgemeester van Marseille. In 1958 verliest hij zijn mandaat als parlementslid (bij de terugkeer van de Gaulle aan de macht) tot 1962. In die tijd was hij lid van de senaat. Na 1962 weer parlementslid. Sedert 1967 is Gaston Defferre fractievoorzitter van de socialisten in de Assemblée Nationale. Sedert 1974 is hij voorzitter van de regionale raad Provence-Côte d'Azur. Defferre staat bekend als de ontwerper, in de Vierde Republiek, van de eerste dekolonisatiewetten, als anti-communist en als een „vechter", die nimmer aflaat. Zijn opvattingen over de ontwikkeling van Marseille hebben hem bijna dertig jaar lang de herverkiezing tot burgemeester opgeleverd. Hij werkt zeer hard, volgens een strak tijdschema. Zijn grote kennis van plaatselijke verhoudingen zal hem van pas komen bij zijn sleutelrol in de decentralisatie van het Franse bestuur.

• MICHEL JOBERT (geb 11-9-1921 in Meknes. Marokko) die op buitenlandse handel komt en in de jaren zeventig bekend stond als de „Franse Kissinger", is een markante persoonlijkheid in de Franse politiek, die tien jaar lang aan de zijde van Georges Pompidou heeft gewerkt. Hij studeerde aan de Ecole Nationale d'Administration (ENA) en studeerde politicologie. Hij werkte bij de nationale rekenkamer en werd in 1963 opgenomen in de staf van Georges Pompidou (toen premier). Later werd hij chef-staf van president Pompidou (1969-1973) en minister van buitenlandse zaken onder Pierre Messmer (1973). Onder Giscard keerde hij terug naar zijn oude functie bij de rekenkamer. Jobert is een zeer intelligent man, publicist, en groot kenner van de politieke verhoudingen in Frankrijk. Hij is nauwgezet en weloverwogen in zijn handelen.

• Mevrouw NICOLE QUESTIAUX (geb. 19-12-1930 te Nantes) leidt het nieuwe ministerie van nationale solidariteit. Zij studeerde evenals Jobert aan de ENA (1953-'55), werd in 1963 als eerste vrouw lid van de Raad van State en specialiseerde zich in sociale zaken en bejaardenbeleid. In 1971 werd zij lid van de Socialistische Partij, in 1975 partijvertegenwoordiger bij de EG. Haar poging in het parlement te komen (1976) mislukte. In 1979 werd zij belast met het beleid inzake cultuur en informatie van de Socialistische Partij. Zij is lid van het dagelijks bestuur van de partij, gehuwd met een belastinginspecteur en heeft twee kinderen.

• De communistische minister van verkeer. CHARLES FITERMAN (verving Louis Mermaz) is geboren op 28-12-1933 in Saint-Etienne. Hij was oorspronkelijk electricien van beroep

en werd in 1952 provinciaal secretaris van de PCF (Loire) en na diverse andere functies bij de partij in 1972 opgenomen in het centraal comité. In 1978 werd hij gekozen tot parlementslid, maar hij verloor zijn mandaat bij de eerste ronde van de verkiezingen in 1981 (14 juni) aan de socialistische kandidaat in „zijn" departement Val-de-Marne. Fiterman geldt als tweede man na George Marchais in de communistische partij (PCF) en houdt zich vooral met propaganda en jeugdzaken bezig.

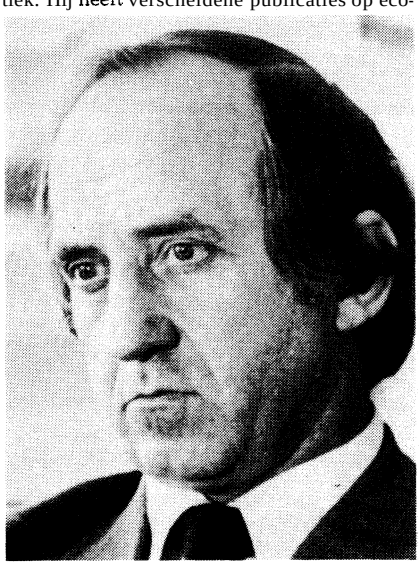
• Het ministerie van planning en ruimtelijke ordening komt in handen van MICHEL ROCARD (geb. 23-8-1930 te Courbevoie), zoon van een beroemd kernfysicus. Hijzelf bracht het na diverse studies tot een hoge functie in het belastingwezen en klom in de socialistische partij op tot „kroonprins en concurrent" van president Mitterrand. Hij bedreigde de president einde 1980 (19 oktober) bi dens kandidaatstelling, een strijd die sinds 1978 had geduurd. Hij trok zich terug op 8 nov. 1950. Rocard was in 1974 toegetreden tot de PS en afkomstig uit de kleine PSU. De protestantse Rocard, burgemeester van Conflans sinds 1977, had vooral aanhang onder jonge kiezers. Hij was leider van de sociaal-democratische vleugel van de Socialistische Partij. In 1969 stelde hij zich kandidaat voor het presidentschap en kreeg 3,6% van de stemmen. Hij was afkomstig uit de linkse studentenpolitiek en leidde de linkse PSU tijdens de woelingen in 1968. De populaire Rocard wordt beschouwd als een veelzijdig, charmant en zeer intelligent man die zich niet aan dogma's laat binden. Zijn benoeming wordt beschouwd als een gebaar naar de grote aanhang van Michel Rocard in en buiten de partij.

• JEAN PIERRE CHEVÈNEMENT (geb. 9-3-1939 te Belfort) op wetenschap en technologie heeft met een kleiner ministerie genoegen moeten nemen dan hij wenste.
Hij maakte carrière bij het ministerie van economische zaken na zijn opleiding aan de ENA (1963-1965)en werkte onder meer als handelsattaché in Jakarta. In 1964 sloot hij zich aan bij de Socialistische Partij (SFIO) en richtte in 1966 het CERES op (Centre d'études, de recherches et d'éducation socialistes).
Van 1971 tot 1975 was hij nationaal secretaris van de Socialistische Partij. In 1973 wordt hij gekozen tot parlementslid (herkozen 1978). Hij specialiseert zich in economische vraagstukken en is, binnen de PS, één van de eerste voorstanders van het Franse atoomwapen.
In 1975 wordt hij uit de partijleiding verwijderd en in 1979 weer opgenomen. Hij heeft het principe van de nationale onafhankelijkheid op wetenschappelijk, technologisch en militair gebied hoog in zijn vaandel geschreven en gaat door voor een ambitieus, energiek en vastbesloten man. Chevenement is auteur van diverse boeken over modern socialisme.

• Mevrouw YVETTE ROUDY (geb. 10-4-1929 te Pessac, Gironde) was secretaresse en vertaalster (onder meer van „Mijn Leven" van Eleanor Roosevelt) voordat zij zich, in 1963, in de politiek stortte. In de Socialistische Partij hield zij zich vrijwel steeds met vrouwenzaken bezig. Sinds junie 1979 is zij lid van het Europese Parlement. Afkomstig uit eenvoudige familie, moest Yvette Roudy op 16-jarige leeftijd als stenotypiste aan het werk. Zij trouwde en woonde drie jaar in Engeland. Door haar vertaalwerk kwam zij in aanraking met feministische publicaties uit de VS. Sedertdien heeft zij zich onafgebroken voor vrouwen ingezet en grote successen geboekt. In het Europese Parlement vocht zij voor de instelling van een commissie voor rechten van de vrouw, die na oprichting, onder haar leiding kwam te staan. Zij is een fel tegenstander van de doodstraf en schreef diverse boeken over de rol van de vrouw in de samenleving en die van het gezin.

• ANDRÉ LABARRÈRE (geb. 12-1-1928 te Pau) is hoogleraar geschiedenis, grafoloog en radiomedewerker die na een carrière in de studentenvakbond en een lang verblijf in Quebec in de politiek ging.
In 1967 werd hij als kandidaat van de Socialistische Partij (SFIO) gekozen tot parlementslid, in 1971 gekozen tot burgemeester van Pau. Hij maakt deel uit van het bestuur van de PS en zal in de nieuwe regering de relaties met het parlement behartigen.

• ANICETLE PORS (geb. 28-4-1931 te Parijs) is een gepromoveerd communistisch econoom met een grote staat van dienst. Hij was expert bij een meteorologische organisatie, hoofd van de industrieplanning van het ministerie van financiën en economie (1965-1975) en van 1975 tot 1977 hoofd van de regeringscommissie voor de immigratie.
In sept. 1977 werd hij gekozen tot senatoi (Hauts-de-Seine). Van 1978 tot 1980 doceerde hij tevens aan de hogere economische school (ESSEC). Sedert 1955 was hij lid van de Franse communistische partij en sedert 1979 lid van het centraal comité van de PCF. In de partij is hij de specialist voor nationalisatie en industriële politiek. Hij heeft verscheidene publicaties op eco-

nomisch gebied op zijn naam staan: Anicet Le Pors was naaste medewerker van George Marchais tijdens de campagne voor het presidentschap. De nieuwe minister van overheidsdiensten en ambtelijke hervormingen is een groot kenner van de industriële verhoudingen in Frankrijk, een uitstekend redenaar, harde werker en orthodox communist.

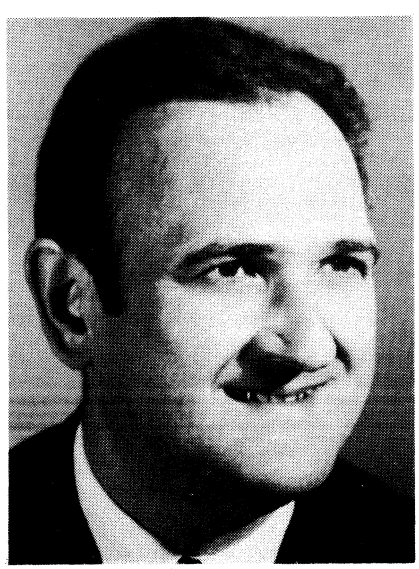
• De socialist ROBERT BADINTER (portret op pag. 461) (geb. 30-3-1928 te Parijs) is jurist bij het gerechtshof in Parijs sedert 1951 en wordt minister van justitie en grootzegelbewaarder. Hij doceert aan de universiteit van Parijs. Hij is een actief lid van de Liga voor de rechten van de mens en van Amnesty International en heeft naam gemaakt als advokaat van onder andere Christina von Opel, Baron Empain, Jean de Broglie en Klaus Croissant. Bij de oprichting van de Socialistische Partij (1971) werd hij lid Hij heeft zich de afgelopen jaren fanatiek ingezet voor afschaffing van de doodstraf en is van mening dat hervorming van het juridisch systeem in Frankrijk niet alleen formeel dient te geschieden, ,,het principe van de rechtvaardigheid moet in Frankrijk veranderen, want de Fransen respecteren hun justitie niet meer". Robert Badinter is gehuwd met een filosofe en heeft drie kinderen.

m ANDRÉ CHANDERNAGOR, gedelegeerd minister van buitenlandse zaken belast met Europese aangelegenheden in het nieuwe kabinet, in geboren op 19-9-1921 in Civray (Vienne) Hij studeerde aan de ENA en maakte in 1956 deel uit van het kabinet van premier Guy Mollet als technisch adviseur In 1957 had hij dezelfde functie in het bureau van minister Jaquet van overzeese gebiedsdelen Sedert 1953 is hij burgemeester van Mortroux (Creuse), sinds 1958 parlementslid en voorzitter van de departementale raad van Creuse sinds 1973. De zachtmoedige Chandernagor is specialist op het gebied van publiekrecht. Hij heeft zich toegelegd op de verdediging van de parlementaire rechten.
Van 1968 tot 1973 was hij voorzitter van de Interparlementaire Unie. Samen met Jean-Pierre Cot (zie hierna) was hij woordvoerder van de PS voor internationale zaken. Hij is lange tijd tegenstander geweest van samenwerking met de communisten. In 1970 kwam die houding hem op een schorsing uit zijn partijfuncties te staan.

• JEAN-PIERRE COT (gedel. min. ontwikkelingssamenwerking) (geb. 23 10-1937 te Parijs! zet een familietraditie voort, want zijn vader (Pierre Cot) was minister in de Volksfrontregering. Hij is hoogleraar internationaal recht te Amiens en Parijs en werd lid van de socialistische partij in 1969. In 1971 wordt hij burgemeester van Coise-Saint-Jean-Pied-Gauthier bij Chambéry. Hij is een vriend van Michel Rocard en volgde mevrouw Nicole Questiaux in 1976 op als vertegenwoordiger van de PS voor Europese zaken.
In 1978 maakte Jean Pierre Cot deel uit van de Franse delegatie naar de buitengewone conferentie van de VN over ontwapening. Hij staat bekend als een uitstekend spreker met een goed inzicht in menselijke verhoudingen, hetgeen hem al talrijke missies voor het bestuur van de partij heeft opgeleverd.

• LAURENT FABIUS, gedelegeerd minister voor de begroting onder premier Mauroy. is geboren op 20-8-1946 in Parijs. Hij studeerde in Parijs (ENA en Ecole Normale Supérieure) en bekleedt sedert 1973 een hoge ambtelijke functie bij de Raad van State. Hij is onderburgemeester van Grand-Quevilly en parlementslid sedert 1978. Sinds april 1979 maakt hij deel uit van het nationaal secretariaat van de PS. Hij was een van de balangrijkste figuren in de campagne van Mitterrand. Hij steunde Mitterrand tijdens diens strijd tegen Michel Rocard. Fabius is schrijver van La France inégale (1975).

m De communistische minister voor de beroepsopleidingen MARCEL RIGOUT (geb. 10-

5-1928 in Verneuil-sur-Vienne (Haute-Vienne) was metaalarbeider in een wapenfabriek te Limoges. Hij zat in het verzet en werd in 1944 lid van de communistische partij In 1961 werd hij iid van hei centraal comité van de PCF. In 1967 werd hij parlementslid. In 1968 niet herkozen, in 1970 opnieuw gekozen. In 1981 verloor hij zijn mandaat. Rigout was vice-fractievoorzitter van de communisten in de Assemblée Nationale, hoofd van een provinciale krant en lid van staatscommissies inzake informatiebeleid. Hij bekleedt functies in regionale organen in Haute-Vienne en de Limousin.

• ALAIN SAVARY (geb. 25-4-1918 in Algiers1 die de portefeuille van onderwijs gaat beheren, is een oudgediende in de Franse politiek. Hij vocht voor de vrije Franse zeestrijdkrachten vanaf 1940, was betrokken bij het bureau van admiraal Muselier in Londen en nam deel aan de bevrijding van St. Pierre en Miguelon. Hij werd gouverneur van die archipel.
Van 1951 tot 1958 was hij socialistisch parlementslid. In het kabinet onder Guy Mollet (1956) was hij staatssecretaris voor Noordafrikaanse zaken. Hij veroordeelde de steunverlening van de SFIO aan Generaal de Gaulle en verliet de partij.
In 1960 was hij een van de leidende figuren in de kleine linkse PSU. Hij is nauw betrokken bij de nieuwe ontwikkelingen in het Franse socialisme. Tot 1971 is hij secretaris van de Socialistische Partij. die bij de congressen van 1969 tot stand is gekomen (zie pag. 839 e.v.-1969). Onder leiding van Savary schoof de Socialistische Partij toen naar links op, gebruik makend van de onderlinge verdeeldheid van de andere stromingen.
In 1971 wordt Savary vervangen door François Mitterrand als algemeen secretaris van de partij. In 1973 werd Savary opnieuw parlementslid voor de PS. Sedert 1974 is hij voorzitter van de regionale raad voor de Midi-Pyrénées.

• EDITH CRESSON (geb. 27-1-1934), de nieuwe minister van landbouw, is burgemeester van Thuré sedert 1977, lid van het Europees parlement sinds juni 1979 en demografe van beroep. Zij was in 1975 toegetreden tot de leiding van de PS. In Straatsburg houdt zij zich vooral met landbouwzaken bezig. Zij promoveerde op een proefschrift over vrouwenin de landbouw. In de socialistische partij is zij belast met de organisatie van jongeren en studenten.

• PIERRE DREYFUS (portret op pag. 461) (geb. 18-11-1907) heeft een indrukwekkende staat van dienst op regeringsniveau en in het bedrijfsleven. Hij wordt de nieuwe minister van industrie onder Pierre Mauroy. In 1947 was hij hoofd van het bureau van de toenmalige minister van handel en industrie. Vervolgens bekleedde hij diverse functies in het bedrijfsleven (ijzer en steenkool). In 1954 werd hij opnieuw hoofd van het bureau van de minister voor industrie en handel, alsmede hoofd van een begrotingscommissie voor energie. Van 1948 tot 1956 was hij vice-president van Renault. Nadien president-directeur van de staalfabrieken van de Société des Aciers fins de l'Est. Vanaf 1976 directeur van de Renault-autofabrieken. In die periode maakte Dreyfus van Renault één van de drie grootste ondernemingen van Frankrijk. Zijn benoeming werd beschouwd als geruststellend voor rechts en vooral voorde ondernemers. Dreyfus, bankierszoon. zou er samen met staatssecretaris Le Garrec (die nationalisaties gaat voorbereiden) voor kunnen zorgen dat de nationalisaties niet tot verambtelijking van de Franse economie zullen leiden, zo meenden waarnemers in Parijs.

• EDMOND HERVÉ is geboren op 3-12-1942 in La Bouillie (Côtes-du-Nord) en sinds 1977 de socialistische burgemeester van Rennes. Hij wordt gedelegeerd minister voor industrie, speciaal belast met energiezaken. Hij is jurist en

doceert aan de universiteit van Rennes. Hij heeft diverse malen vergeefs meegedaan aan parlementsverkiezingen. Hij is voorstander van een sterke decentralisatie van de gezondheidszorg en heeft die opvatting in zijn functie van voorzitter van de regionale gezondheidszorg en hoofd van de nationale werkgroep voor vernieuwing in de gezondheidszorg steeds uitgedragen.

• ANDRE DELELIS (handel en nijverheid) is 57 jaar oud en burgemeester van de stad Lens (mei '81). Hij speelt een belangrijke rol in zijn departement als lid van de departementale raad (sinds 1962:. Zijn weigering in 1977 om communisten in de gemeenteraad op te nemen kostte hem zijn lidmaatschap van de partijleiding van de Socialistische Partij. Hij staat middenin de traditionele confrontatie binnen de arbeidersbeweging tussen communisten en socialisten die in het mijngebied zeer nadrukkelijk is. Hij is burgemeester van Lens sedert 1965 en was voordien (vanaf 1959 wethouder In 1967 werd hij socialistisch afgevaardigde

• Mevrouw CATHERINE LALUMIÈRE (Consumentenzaken) is op 3 augustus 1935 in Rennes (Ile-et-Vilaine) geboren. Zij is gepromoveerd op het gebied van publiekrecht en hield zich bezig met conferenties op de universiteit van Parijs. Ook is zij een specialiste op het terrein van bestuurskunde. Pas in 1973 is zij toegetreden tot de socialistische partij (PS), hoewel zij zich al 15 jaar nauw bij deze partij betrokken voelde. In 1975 is zij benoemd tot lid van de Nationale Vergadering en werd zij belast met het openbaar bestuur. Lid van het dagelijks bestuur van de PS werd zij in 1979 (congres van Metz). Binnen de socialistische partij heeft zij een belangrijke bijdrage geleverd aan de uitvoering van een wetsvoorstel tot decentralisatie van de staat. Haar man is Pierre Lalumière, hoogleraar in het publiekrecht en tevens burgemeester van Bouscat (Gironde)

• JEAN LAURAIN (oud-strijders) is op 1 januari 1921 geboren in Metz-Grigy (Moselle). Hij was leraar filosofie. Van 1970 tot 1975 hield hij zich bezig met jongerenzaken. In 1973 werd hij departementslid van het tweede kanton in Metz en dat bleef hij tot in 1979. Na socialistisch fractievoorzitter in de departementsraad van Moselle werd hij in 1978 socialistisch afgevaardigde . In de Nationale Vergadering maakte hij deel uit van de commisie die zich bezighield met culturele, familie- en sociale zaken. Sinds 1979 is hij lid van het Europese Parlement. Van 1942 tot 1945 heeft hij gevochten in Tunesië.

• LOUIS MEXANDEAU (PTT) is op 6 juli 1931 in Wanquetin (Pas-de-Calais) geboren. Hij doceerde van 1961 tot 1973 geschiedenis. Al vroeg was hij actief binnen de nationale bond van het middelbaar onderwijs. In 1973 werd hij gekozen tot socialistisch afgevaardigde van het departement Calvados. Dit bleef hij tot de parlementsverkiezingen van 1978. Sinds 1973 is hij lid van de departementale raad. Zowel binnen de Socialistische Partij als binnen de Nationale Vergadering heeft hij zich met grote vasthoudendheid ingezet voor het Franse onderwijs.

• Door de journalistiek kwam GEORGES FILLIOUD (voorlichting), op 7 juli 1949 geboren te Lyon, in de politiek terecht. Hij moest in maart 1966 zijn werkzaamheden staken toen hij een manifest had ondertekend dat een nationale beweging voor het samengaan van links beoogde. Deze moeilijkheden deden hem in de politiek belanden. In 1967 stelde hij zich in Dröme beschikbaar voor de parlementsverkiezingen. Hij werd in 1968 niet gekozen, maar wel in 1973 en in 1978. Als hoofdredacteur van ,,Riposte", het dagelijks bulletin van de PS, heeft hij vaak de degens gekruist met de politieke leiders onder Giscard d'Estaing, met name over de ,,diamantenaffaire" en de ,,zaak-Poniatowski". In 1978 en 1981 begeleidde hij als persman de verkiezingscampagne van Mitterrand.

• LOUIS LE PENSEC (maritieme zaken) is op 8 januari 1934 in Mellac (Finistere) geboren. Hij was onderwijzer in Morbihan. Later ging hij richting Parijs om carrière te maken. Hij werkte onder andere bij de autofabriek SAVIEM. Samen met Charles Josselin en Charles Hernu (min. van defensie) richtte hij de vereniging ,,de rode mutsen" (les bonnets rouges) op. Teruggekeerd in Bretagne hervatte hij het lesgeven, ditmaal in Rennes. Daar probeerde hij de plaatselijke Socialistische Partij nieuw leven in te blazen. In 1971 werd hij burgemeester in zijn geboortedorp. De plaats van de talen binnen het onderwijs en de culturele minderheden hadden zijn speciale aandacht. Binnen de Socialistische Partij houdt hij zich bezig met regionale vraagstukken. Bovendien is hij een specialist op maritiem gebied.

• ROGER QUILLIOT (huisvesting) is in Hermaville (Pas-de-Calais) geboren op 19 juni 1925 Hij heeft letteren gestudeerd en van 1949 tot 1963 lesgegeven. Van 1963 tot 1969 zat hij in het bestuur van de SFIO en vervolgens in dat van de PS (1969-1971). In maart 1971 werd Quilliot gekozen tot lid van de gemeenteraad in Clermont Ferrand. Burgemeester werd hij in april 1973, lid van de departementale raad een half jaar later en senaatslid in september 1974. Hoewel hij in maart 1977 werd herkozen als burgemeester, werd hij bij de kantonnale verkiezingen in 1979 verslagen. In juni 1977 keerde hij terug als bestuurslid van de PS.

• Mevrouw EDWIGE AVICE (jeugd en sport) is in Nevers geboren op 13 april 1945. Zij studeerde rechten, politieke wetenschappen en internationale handel. Via het onderwijs en de Crédit Lyonnais kwam zij in 1973 bij het maatschappelijk werk terecht. Sinds 1972 is actief binnen de PS en sedert het congres van Nantes in 1977 is zij lid van het dagelijks bestuur van deze partij.

• Sinds 1974 is ANDRÉ HENRY (recreatie) secretaris-generaal van de FEN (Fédération de l'Education Nationale), (530.000 leden). In 1951 ging hij naar de kweekschool in Mirecourt om opgeleid te worden tot onderwijzer. Na zijn onderwijstijd werd hij actief binnen de vakbond voor onderwijzend personeel, de SNI (Syndicat National des Instituteurs), en werd in 1969 permanent secretaris. In 1974 kwam hij aan het hoofd te staan van de FEN en heeft hij geprobeerd hier één van de grootste vakbonden in Frankrijk van te maken. Henry is op 15 oktober 1934 geboren in Fontenoy-le-Château (Vosges).

• MICHEL CRÉPEAU (milieu) is op 30-10-1930 geboren te Fontenay-le-Comte. Hij studeerde privaatrecht en geschiedenis van het recht en was van 1955 tot 1973 advocaat te La Rochelle. In 1971 werd hij gekozen tot burgemeester van die stad 1978 opnieuw. Hij vertegenwoordigde daarbij een linkse coalitie. Hij heeft veel gedaan voor het milieu in La Rochelle, voor cultuur, muziek en dans. Als vertegenwoordiger voor Charente-maritime maakte hij deel uit van het parlement (sedert 1973) voor de MRG (Mouvement Radical de Gauche. In mei 1978 werd hij voorzitter van deze partij. In 1972 tekende hij het gezamenlijk regeringsprogramma van socialisten en communisten, maar sedertdien heeft hij dikwijls felle kritiek op beide linkse partijen uit. Hij beschouwt zich vertegenwoordiger van het ,,socialisme van het mogelijke" en van de ,,ecologie van het haalbare".

• JACK RALITE (14-5-1928) is geboren in Châlons-sur-Marne. Hij was journalist bij het dagblad van de Communistische Partij l'Humanité en hoofd van de sector cultuur bij l'Humanité-Dimanche. De nieuwe minister van gezondheid werd in 1965 bij de gemeenteraadsverkiezingen wethouder van Aubervilliers (Seine-Saint-Denis). In maart 1973 werd hij afgevaardigde voor de Communistische Partij. Zowel in 1973 als in 1978 werd hij herkozen. Als vice-president van een parlementaire delegatie voor de Franse radio en televisie maakte Ralite in 1979 deel uit van een onderzoekscommissie die zich bezighield met de vraag hoe de voorlichting aan het publiek functioneerde. Hij is een specialist op het gebied van culturele zaken.

• Minister van arbeid, JEAN AUROUX, is op 19 september 1942 in Thizy (Rhône) geboren. In maart 1976 werd hij departementslid van Roanne-Sud en het jaar daarop burgemeester van Roanne. Sinds 1978 is hij afgevaardigde voor het departement Loire. Op zijn naam staan drie werken over sociale geografie.

• JACK LANG (cultuur) is op 2 september 1939 in Mericourt (Vosges) geboren. Hij studeerde rechten aan de universiteit van Nancy en promoveerde in 1967 op het onderwerp ,,Destaat en het theater". Van 1963 tot 1972 was hij directeur van het jaarlijks theaterfestival in Nancy en vervolgens directeur van het Nationaal Theater te Chaillot (1972-1974). Sinds 1977 is hij lid van de Parijse gemeenteraad. Socialistisch parlementslid is hij sedert 1979. (Le Monde)

SPANJE

POLITIEKE ONTWIKKELINGEN NA AFTREDEN SUAREZ. POGING TOT STAATSGREEP MISLUKT

De manier waarop Leopoldo Calvo Sotelo bij het aftreden van premier Suares op 29 jan. (pag. 8111 e.v.) naar voren was geschoven, had bij vriend en vijand verwondering gewekt. Binnen de regeringspartij Unie van het Democratisch Centrum (UCD) had de ,,kritische sector" laten weten dat Calvo Sotelo's ,,ondoordachtebenoeming niet zonder meer zou worden geduld" (pag. 8211 e.v.), maar op het congres van de UCD kreeg de benoeming ten slotte toch bijval.

Het congres van de Spaanse regeringspartij Op 6, 7 en 8 februari in Palma de Mallorca, dat door ca. 2000 afgevaardigden werd bijgewoond, werd overschaduwd door premier Suarez' plotselinge aftreden en de machtsstrijd

binnen de partij. De eenheid van de Spaanse regeringspartij bleef bewaard, maar de problemen werden niet opgelost.
De sterke interne spanningen binnen de partij die tot een hoogtepunt kwamen met het aftreden van premier Suarez vonden geen bevredigende uitweg. Niet uitgesloten werd dat de zogenaamde ,,kritische sector", die ijverde voor een grotere interne democratie, een soort permanente oppositie ging vormen binnen de UCD
Pogingen van deze groep, die op het congres ongeveer een derde van de afgevaardigden achter zich had, om in een hiermee overeerikomstige verhouding zijn intrede te doen in het hoogste orgaan van de UCD mislukten. Dit kwam omdat de meerderheid van de afgevaardigden er de voorkeur aan gaf bij de verkiezingen voor dit orgaan niet het evenredigheids- maar het meerderheidsstelsel te hanteren.

Dit laatste werkte sterk in het voordeel van de kandidaten van het partijapparaat dat veelal bestaat uit mensen die Adolfo Suarez zeer na staan. Juist dit partijapparaat is er in het verleden vaak van beschuldigd zijn wil op te leggen en de basis van de UCD te weinig inspraak te geven.
De gevolgde gang van zaken, die de kritische sector uiteindelijk een verhoudingsgewijs geringe vertegenwoordiging gaf in het hoogste orgaan werd door deze groep als zeer onrechtvaardig ervaren en wekte duidelijk verbittering. Die werd echter gecompenseerd door een moreel succes toen bleek dat liefst **40%** van de afgevaardigden tenslotte had gestemd op de lijst van de kritische sector en maar 60% op de ,,officiële" lijst (ook al bleef het aantal ,,critici" tot 7 van de **39** gekozen leden van het hoogste bestuursorgaan beperkt).
De kandidatenlijst van de kritische sector – waarin christen-democraten en liberalen domineerden – werd aangevoerd door Landelino Lavilla, de voorzitter van het parlement. Zijn verkiezingstoespraak stak kwalitatief ver uit boven die van de nieuwe partijvoorzitter, Rodriguez Sahagun, aanhanger van Suarez en minister van defensie.

Het UCD-partijbestuur kreeg zware kritiek te verduren over de wijze waarop de partij de voorgaande jaren was geleid. Het rapport van secretaris-generaal Calvo Ortega (die herkozen werd), werd slechts door een geringe meerderheid van de afgevaardigden goedgekeurd. Een aanzienlijk deel van het congres onthield zich van stemming, een kleine groep stemde tegen.
Oscar Alzaga, optredend als woordvoerder van de ,,kritische sector", constateerde dat de UCD te weinig interne democratie had gekend.
De UCD had ,,haar vensters niet openstaan na de problemen van de partijleden en het Spaanse volk", zo betreurde hij. De leidende organen van de partij had het ontbroken aan ,,levenskracht en dynamisme" en deze hadden te weinig inspraak gegeven aan de basis van de UCD. De belangen op korte termijn hadden te vaak de voorrang gekregen op wat werkelijk belangrijk was, aldus Alzaga, die binnen de UCD een groot prestige geniet als de specialist op het gebied van het staatsrecht.
De UCD diende zich geweld aan te doen om de gebreken te corrigeren. ,,Niemand wordt mager door in de spiegel te kijken. Je moet oefeningen doen om het vet kwijt te raken en dat is niet leuk." aldus Alzaga.
Dergelijke in het openbaar geuite kritiek betekende een nieuw fenomeen in de UCD, die een strak van boven geleide partij vormde. Verwacht werd dat de ,,kritischesector", ook al vormde hij een minderheid, op dit driedaagse congres zou bijdragen tot een vernieuwing van de UCD, die broodnodig werd geacht wilde de UCD haar leidende positie behouden in de Spaanse politiek.
Aan het begin van het congres hield de afgetreden premier Adolfo Suarez een afscheidstoespraak waarin hij de partij opriep ondanks alle tegenstellingen de eenheid te bewaren. Hij drong er daarbij op aan dat de UCD niet naar ,,rechts" gaat en haar hervormingsgezinde koers niet opgeeft.
In sommige kringen werd verwacht dat de regering met Calvo Sotelo naar ,,rechts" zou gaan. Calvo Sotelo ontkende dit met de woorden: ,,Ikben een man van het centrum."

Koning vraagt Calvo Sotelo regering te vormen

Op 10 februari stelde koning Juan Carlos na consultaties met parlementsfracties Leopoldo Calvo Sotelo Bustelo van de UCD, vice-premier en minister van economische zaken, voor als premier. De koning wachtte tot na afloop van het congres van de UCD in Palma, dat akkoord ging met de voordracht van Calvo Sotelo.
Het nieuw te vormen kabinet zou rusten op een wankele basis want socialisten en communisten lieten weten tegen het programma van de nieuwe regering te zullen stemmen. De partij van Calvo Sotelo (de UCD) had 165 zetels in het parlement, de absolute meerderheid bedroeg 176 zetels. Bij een vertrouwensstemming zou de regeringspartij aangewezen zijn op de steun van kleine partijen zoals de Catalaanse regionalisten (CJU), de Baskische nationalisten (PNV) of die van de conservatieve ,,Democratische Coalitie" (CD).
Nog voor het debat in het parlement over Calvo Sotelo's regeringsprogramma (18 febr.) bleek dat geen absolute meerderheid zou worden gehaald.

Regeringsverklaring *Calvo* Sotelo

In de regeringsverklaring van de kandidaat-premier werd opgeroepen tot eenheid van werkgevers en werknemers en werd de strijd tegen de werkloosheid als eerste prioriteit genoemd.
In een toespraak van een uur tot de Cortes (het parlement) zei Calvo Sotelo, dat aan de periode van overgang van dictatuur naar democratie een einde was gekomen.
De energiepositie van Spanje had speciale aandacht en van kernenergie kon niet worden afgezien. Zoals werd verwacht benadrukte Calvo Sotelo op Europa en het Westen gerichte principes en toetreding van Spanje tot de NAVO.

De voorgestelde decentralisatie van bestuur zou volgens plan doorgang vinden, bovendien zou het centraal bestuur worden verstrekt ten behoeve van de regio.
De kandidaat-premier kondigde de invoering aan van de omschrijving terrorisme als speciaal delict in de strafwetgeving en grotere aandacht voor jongeren en sociale maatregelen voor die groep, aangezien 40% van de Spaanse gedetineerden jonger is dan 25 jaar. In veel gevallen spelen drugs een belangrijke rol.

Eerste stemming: geenmeerderheid

Op 20 febr. kwam de kandidaat-premier Calvo Sotelo bij de stemming over diens regeringsprogramma zeven stemmen tekort om een mandaat te verwerven om een kabinet te vormen. Hij kreeg de 165 stemmen van de UCD, **3** van de conservatieve ,,Democratische Coalitie" en één onafhankelijke stem.

Overeenkomstig de procedure die de Spaanse grondwet voorschrijft bij het in functie treden van een nieuwe premier (de ,,investidura") heeft deze in de eerste stemmingsronde een absolute meerderheid nodig van minstens 176 van de **350** stemmen. In de tweede ronde is een gewone meerderheid voldoende.

De tweede stemming over het regeringsprogramma van Calvo Sotelo zou op maandag **23** februari worden gehouden. Naar verwachting zou hij het vertrouwen krijgen en op korte termijn een regering vormen.
Deze stemming (zie hierna) werd onderbroken door een gijzelingsactie van leden van de Guardia Civil onder leiding van luitenant-kolonel Antonio Tejero Molino, waarover hierna verslag wordt gedaan.

Beroering na dood Bask in gevangenschap

Aan de mislukte coup/gijzelingsactie op **23** febr. (zie hierna) was een week van grote politieke beroering voorafgaan. De vorming van een nieuwe regering werd overschaduwd door de dood

van een ETA-lid in de Carabanchel-gevangenis te Madrid na marteling (13 febr.) en een offensief van de ETA, waarover in een volgende aflevering zal worden bericht.
De dood van ETA-lid José Arregui leidde tot een storm van publieke verontwaardiging, het zelf genomen ontslag van hooggeplaatste politie-officieren en verklaringen in het parlement door minister van binnenlandse zaken Juan José Roson
Deze belangrijke kwestie werd evenwel op het tweede plan van de aandacht gedrongen door de gebeurtenissen van 23 en 24 februari.

Mislukte coup, gijzeling Cortes

Op de avond van **23** februari werd Spanje opgeschrikt door een poging tot een staatsgreep van conservatieve, Franco-gezinde elementen uit leger en politie. De coup manifesteerde zich aan de oppervlakte door de gijzeling, in het parlementsgebouw van de hoofdstad Madrid, van kabinet én parlement door ca. 220 zwaarbewapende leden van de paramilitaire Guardia Civil.
De gijzeling stond onder leiding van Franco-aanhanger luitenant-kolonel (overste) Antonio Tejero Molino (49), duurde ca. 18 uur en eindigde op 24 februari omstreeks het middaguur met de overgave van de gardisten en hun leider om 12 10 Een kwartier later konden de gegijzelde politici de Cortes ongedeerd verlaten Niemand werd gewond
Koning Juan Carlos trad doortastend op. Hij riep, nadat hij zich per telefoon had vergewist van de trouw van leger. politie en autoriteiten een nationale regering" uit van hemzelf en niet-gegijzelde staatssecretarissen en legde om 1 15 uur in de ochtend een korte verklaring af voor de televisie Hij stelde de staat van paraatheid in voor het hele land

Verloop van gebeurtenzssen

De gijzelingsactie begon om 18 18 uur De stemming over het regeerprogramma van kandidaat premier Leopoldo Calvo Soteio was net begonnen, toen het geluid van een explosie doordrong tot de grote zaal van de Cortes, het Spaanse parlement
De 350 afgevaardigden, het demissionaire kabinet en volgepakte tribunes met journalisten, ambtenaren en burgers zagen dat de zaalwachters met geuniformeerde mannen in gevecht raakten. Van verschillende kanten stormden leden van de Guardia Civil de Cortes binnen, direct gevolgd door luitenant-kolonel Tejero, die naar het spreekgestoelte van de kamervoorzitter, Landelino Lavilla, liep en deze bedreigde met zijn pistool Tejero schreeuwde: ,,Iedereen liggen, iedereen moet gaan liggen. Er gebeurt niets." Pistoolmitrailleurs begonnen te ratelen; de afgevaardigden die nog aarzelden, doken naar de grond en kropen onder hun zitplaatsen. De schoten waren op het plafond gericht.

Luttenant-kolonel Tejero riep opnieuw dat iedereen zich rustig moest houden en dat er absoluut niets zou gebeuren. Men moest wachten op berichten van een nieuwe regering. Een lid van de Guardia Civil schreeuwde .Niet bewegen of ik schiet je neer!" Weer werd geschoten met de machinepistolen. Een andere gardist richtte zijn geweer op de perstribune en riep tegen radio- en TV-verslaggers: „Richt die camera niet op mij anders schiet ik je neer. Uitschakelen, uitschakelen."
Op dat moment hoorden de Spaanse luisteraars niets meer Er werden geen rechtstreekse beelden uitgezonden, maar een automatische camera registreerde nog zeker tot een half uur na het begin van de gijzelingsactie.
Vice-minister-president Manuel Gutierrez Mellado, jarenlang minister van defensie, stond op. Hij, een generaal, had zich jarenlang effectief weten te verzetten tegen legerofficieren die nog maar steeds niet aan de nieuwe, democratische situatie in Spanje konden wennen.
Gutierrez ging hevig tekeer tegen overste Tejero, die nog steeds met een pistool in de hand de zaken overzag. Een gardist schoot op de minister toe en duwde hem hardhandig met een geweer terug in zijn zetel.
De afgetreden minister-president, Adolfo Suarez, een man met nog steeds een groot gezag, vroeg of hij mocht praten met Tejero. „Blijf staan," werd hem toegebeten en opnieuw schreeuwden sommige gardisten tegen de aanwezigen dat ze moesten blijven waar ze waren. De linkse afgevaardigden werden door de leden van de Guardia Civil nauwkeuriger in ogenschouw genomen dan de andere parlementsleden,

Waarnemend premier Suarez (links op trap)snelt vice-premier. luitenant-generaal Manuel Gutiérrez Mellado te hulp, die door binnengedrongen leden van de Guardia Civil hardhandig wordt weggeduwd, nadat hij hen in zijn kwaliteit van verantwoordelijke voor de nationale veiligheid, op de consequenties van hun actie heeft gewezen.

Intussen was de buitenwereld afgesloten van enig contact met het parlementsgebouw. Koning Juan Carlos, die enkele minuten na het begin van de actie van Tejero op de hoogte werd gesteld, stelde vanuit zijn paleis de directe verbindingen in werking die permanent open staan naar alle militaire commandanten en de gouverneurs van de provincies. Binnen een uur wist hij dat het leger, politie en plaatselijke autoriteiten hem trouw waren. Hij gaf opdracht tot een staat van paraatheid, die even later door de minister van binnenlandse zaken via radio en TV werd herhaald.
Het gebouw van de Cortes werd omsingeld door getrouwe onderdelen van de Guardia Civil en de nationale politie; hun taken werden later overgenomen door het leger. Jeeps en later zelfs tanks zetten de straten af. Na enkele uren werden de tanks teruggetrokken.
Intussen kwamen de stafchefs bijeen in het Palace Hotel dat tegenover de Cortes ligt. Omstreeks half tien spraken zij gezamenlijk hun steun uit aan koning Juan Carlos, die kort daarna via de TV een verklaring liet voorlezen, waarin hij meedeelde dat het land rustig was en dat alles in het werk werd

Met getrokken pistool staat luitenant-kolonel Tejero Molino op het spreekgestoelte van de Cortes. Rechts van hem kamervoorzitter Landelino Lavilla.

gesteld om de democratische instituties te beschermen.
Omdat vrijwel alle ministers in het bezette parlementsgebouw aanwezig waren vormde de koning samen met de staatssecretarissen, die hij naar zijn paleis had gesommeerd een ,,nationale regering". Om kwart over één verscheen hij zelf in een directe uitzending op de TV: in een toespraak die nog geen twee minuten duurde droeg hij de militairen in het land op alle nodige maatregelen te nemen om een einde te maken aan de revolte. ,,De Kroon kan niet toestaan dat personen die het democratisch proces conform de grondwet willen afbreken in welke vorm dan ook actie ondernemen," zei Juan Carlos.
Omstreeks half twee begonnen legereenheden bij het parlement te arriveren die materiaal bij zich hadden dat gericht is tegen terroristen. Intussen probeerde men onderhandelingen op gang te brengen met Tejero, die dit aanvankelijk weigerde. Tegen vier uur liet Tejero verklaren dat hij een militaire regering eiste ,,die een einde maakte aan het terrorisme".
Tegen zes uur leek het erop dat de militairen een inval gingen proberen in de grote zaal van het parlement; steeds meer manschappen werden samengetrokken. Een uur lang gebeurde er niets, totdat kort na elkaar eerst 11 en daarna 20 gardisten, die Tejero waren gevolgd, zich overgaven aan de militairen en kort daarna zeven vrouwelijke afgevaardigden het parlement mochten verlaten.
Op 24 febr., omstreeks twintig voor tien, kwam het bericht dat Tejero de opdracht had gegeven aan zijn troepen om zich over te geven.
De voornaamste politieke leiders die zich in het parlementsgebouw bevonden waren in een aparte kamer opgesloten. Dit waren de demissionaire premier Adolfo Suarez, de kandidaat-premier Leopoldo Calvo Sotelo, de demissionaire minister van defensie (en voorzitter van de regeringspartij) Rodriguez Sahagun, en de leider van de socialistische partij Felipe Gonzalez en van de communistische partij Santiago Carrillo.
Op 24 febr. begon de generale staf van de Spaanse strijdkrachten om 20 uur aan een spoedzitting. Tot op dat ogenblik werd verzekerd dat ,,de situatie in alle garnizoenen van Spanje normaal was". Wel besloot de generale staf om alle legereenheden in staat van paraatheid te brengen. militaire verloven in te trekken, en ,,de orde waar nodig te herstellen".

Noodtoestand in Valencia

Op 23 februari had alleen de militaire bevelhebber van het district Valencia, de aartsconservatieve luitenant-generaal Milans del Bosch, in zijn zone een noodtoestand uitgeroepen, waarbij hij de burgerlijke macht opzij schoof.
Hij liet een uitgaansverbod afkondigen van negen uur 's avonds tot zeven 's ochtends, en verbood eveneens alle samenscholingen en stakingen. Later legde deze generaal echter via een plaatselijke radiozender uit, dat hij al deze maatregelen uitsluitend had genomen om ,,opbevel van de koning" de orde in Valencia te garanderen.
Hij besloot deze toespraak ook met de uitroep ,,Levede koning!" Het leek dus dat generaal Milans del Bosch niet deelnam aan een opstand, maar alleen overijverig zijn boekje te buiten was gegaan bij de ,,handhaving der orde". Hij werd op 24 febr. gearresteerd en ontslagen als militair gouverneur van Valencia, omdat alles erop wees dat deze oud-medestrijder van Franco in een vroeg stadium betrokken was bij de plannen voor de aanval op de Cortes.
De Spaanse staatsradio en -televisie, die tot half acht's avonds alleen enkele zeer schaarse en weinigzeggende nieuwsbulletins hadden uitgezonden over de overval op het parlement, werden nadien gedurende anderhalf uur door tanks omsingeld. De televisie zond vanaf dat ogenblik alleen het normale amusementsprogramma (zonder nieuwsjournaals) uit en de staatsradio alleen militaire marsmuziek. Rond tien uur trokken deze eenheden zich weer terug.
De belangrijkste tankdivisie van het Spaanse leger, de Brunete-eenheid, die normaliter op een 50-tal kilometers van Madrid gelegerd is, voerde op 24 febr. op manœuvres uit nabij Zaragoza. Om acht uur 's avonds werd gemeld dat de officieren van de Brunete-divisie zich ter beschikking hadden gesteld van de militaire bevelhebber van Zaragoza, die trouw was aan de koning en aan de wettige regering.

Volgens *NRC/H'blad* (24-2-'81) was het aan de doortastendheid van Koning Juan Carlos te danken dat de ,,coup" geen levensvatbaarheid kreeg:

,,Terwijl regering en parlement waren uitgeschakeld, hield hij het hoofd koel. Als belangrijkste ,,pijler" van de democratie die niet was aangetast door de militaire ingreep, zette hij meteen het tegenoffensief in.
Via zijn rechtstreekse contacten met de voornaamste militaire bevelhebbers en vertegenwoordigers van binnenlandse bestuursorganen wist hij de opstand te isoleren. Door gebrek aan ,,zuurstof" moest deze zo wel ineenstorten.
Tegelijkertijd wist Juan Carlos in zijn nachtelijke TV-toespraak de bevolking gerust te stellen. Niet toevallig had hij zijn militaire uniform aangetrokken. Als hoogste chef van de strijdkrachten wist hij onmiddellijk duidelijk te maken waar de legitimiteit lag.
Niet alleen het land was niet gediend van antigrondwettelijke avonturen, ook de militairen zelf wensten deze niet te tolereren, aldus de betekenis van zijn boodschap.
Nadat een einde was gekomen aan de rebellie herstelde de vorst onmiddellijk het contact met de twee steunpunten van de democratie, die uitgeschakeld waren geweest: het parlement en de regering.
In een gebaar zonder precedent nodigde hij zowel de demissionaire premier Adolfo Suarez als de leiders van de belangrijkste politieke partijen uit voor een topconferentie op zijn paleis. Daarbij werden gezamenlijk de laatste ont-

wikkelingen aan een analyse onderworpen (zie ook hierna).
Ook hier was de boodschap duidelijk. De koning herstelde parlement en regering, die met de doldrieste actie van de politiemannen in een vernederende positie waren gekomen, in hun waardigheid.
Dit beeld van de vorst contrasteert sterk met het aureool van weekheid dat – zeker als kroonprins onder Franco – soms om Juan Carlos hing maar ook in de eerste jaren van de hersteide monarchie nog wel opdook. Binnen de lijnen van de grondwet blijvend, deed hij precies wat nodig was om de situatie te redden. Ongetwijfeld zit Juan Carlos voortaan nog iets vaster op zijn vijf jaar oude troon.
De grote klap die de parlementariërs en de regering als het ware letterlijk kregen. leidde tot de pijnlijke bewustwording dat de wortels van de democratie nog aan de oppervlakte zitten. Hoewel sinds de dood van Franco de speculaties over een staatsgreep nooit van ae iucht zijn geweest, waren er toch maar weinig politici en waarnemers die serieus geloofden in de verwezenlijking hiervan in een Spanje dat op de drempel van de Europese Gemeenschap staat.
Juist doordat de geestesgesteldheid van de Spanjaarden zich in 1981 aanzienlijk verder heeft ontwikkeld dan de heethoofdige overste luitenant-kolonel Tejero en zijn kornuiten voor mogelijk hielden, mislukte hun avontuur grandioos.

ROL MILITAIREN

Op het moment dat ,,technischgezien.' de macht in Spanje voor het grijpen lag, weigerde de overgrote meerderheid van de strijdkrachten van deze mogelijkheid gebruik te maken. Zij kozen voor de koning en voor de democratie.
Wel zou het hoogst gevaarlijk zijn te vergeten dat het onbehagen bij de strijdkrachten over de situatie in het land – in het bijzonder wat de oncontroleerbare toestand in Baskenland betreft – reëel is. Maar zij staan – voorlopig althans – nog andere oplossingen voor dan die van overste Tejero.
Achteraf bezien doet diens avontuur sterk aan de 19de eeuw in Spanje denken toen groepjes militairen om de haverklap tussenbeide probeerden te komen als de regering hen niet zinde. De vrouw van kandidaat-premier Calvo Sotelo sprak gisteren laatdunkend van ,,een staatsgreep uitgevoerd door kinderen". Zelfs van de professioneel uitgevoerde coup die Franco en de zijnen in 1936 uitvoerden naar het potsierlijke en amateuristische optreden van Tejero en zijn politiemannen is nog een hele lange weg. Maar het zou uiterst gevaarlijk zijn de waarschuwingen in de wind te slaan.
Een eerste maatregel zal moeten zijn dat de militairen geen privileges meer worden toegekend, die de rest van de staat ook niet kent. Het Spaanse officierscorps doet vaak denken aan een exclusieve herenclub die regels hanteert die buiten de muren van de sociëteit niet worden aanvaard noch toegestaan.
Nergens in Europa zou het waarschijnlijk op dit moment mogelijk zijn dat een officier wiens staat van dienst – sinds de dood van Franco – een lange lijst van rebelse daden kent opnieuw de kans krijgt zich te manifesteren.
De militaire rechters, die de afgelopen jaren met ongekende hardheid optraden wanneer toneelspelers, journalisten of anderen in hun ogen ,,de eer van de strijdkrachten in opspraak brachten", gaven Tejero niet meer dan zeven maanden gevangenisstraf voor zijn leidende rol bij de mislukte poging tot staatsgreep uit 1978 Daarna kon hij gewoon weer „meedraaien" in het leger alsof er niets was gebeurd.
Deze ,,Operatie-Melkweg", zoals de mislukte coup van 1978 werd genoemd, mocht dan sterk aan een operette doen denken, het gevaar dat een man als Tejero voor de samenleving bood was wel voldoende duidelijk geworden (zie pag. 4213 e.v.).
Daarnaast was algemeen bekend dat de militaire commandant van het district Valencia, generaal Jaime Milans del Bosch – een kleurrijke houwdegen – het hervormingsproces geen warm hart toedroeg. Dit kon worden afgeleid uit de vele kritische verklaringen die de generaal aflegde. Het waren van die uitspraken die hoge officieren de afgelopen jaren hebben kunnen afleggen zonder dat zij daarvoor door hun superieuren of door hun regering op de vingers waren getikt. Uitspraken, die in geen enkel land van de Europese Gemeenschap zouden worden getolereerd.
De Spaanse politici, ook die van de oppositie, hebben sinds Franco's dood altijd de neiging gehad het leger met omzichtigheid te behandelen. ,,Want je kunt nooit weten wat zij anders gaan uitspoken."
Juist die omzichtigheid kan op een gegeven ogenblik averechts gaan werken en bevorderen wat men wil vermijden. Zelfs verwende kinderen geeft men niet altijd hun zin.

Generaal Jaime Milans del Bosch, militair bevelhebber van de provincie Valencia

NRC/H'blad (24-2-1981) wees ook op de goede relaties die koning Juan Carlos in het verleden met het leger had opgebouwd.

,,Koning Juan Carlos heeft altijd uitstekende relaties gehad met de Spaanse legeronderdelen. Men beschouwt hem als één van de hunnen. Hij studeerde af aan de chique militaire academie van Zaragoza, waarna hij gedurende zes jaren op een soort circuit door alle legeronderdelen werd gevoerd. Dat gebeurde in opdracht van dictator Franco; gaandeweg werd duidelijk dat de generaal Juan Carlos had uitverkoren om hem op te volgen als staatshoofd van Spanje.
De koning trachtte zoveel mogelijk het voetstuk te vermijden, dat men hem probeerde aan te meten in het leger. Hij deed zelf mee aan oefeningen in de modder, bestormde heuvels en zette zich van tijd tot tijd zelf aan de stuurknuppel van een militair vliegtuig. Hij trachtte een beeld te wekken van militaire cameraderie, hetgeen zeer werd gewaardeerd. Die waardering werd nog vergroot door het feit dat hij zeer toegankelijk was, ook voor gewone soldaten.
Helemaal populair maakte hij zich bij de militairen toen hij bij herhaling officiële ontmoetingen afzegde om reünies te kunnen bijwonen met zijn jaargenoten op de academie van Zaragoza.
Nadat in november 1975 Franco was overleden en Juan Carlos staatshoofd van Spanje werd, beschermde hij de militairen tegen de sterke behoefte bij velen in het land om de legertop te zuiveren van franquistische die-hards. Dat is hem jarenlang niet in dank afgenomen door de oppositie, die toch gaandeweg waardering begon te krijgen voor het feit dat op essentiële momenten de generaals zich neerlegden bij de beslissingen van de koning en de door hem uitverkoren minister-president Adolfo Suarez. Dat was bijvoorbeeld het geval toen de communistische partij werd gelegaliseerd als gevolg waarvan een schok voer door het leger. De officieren zagen ineens de anarchie al naderbij komen.
Gisteren [23-2] is gebleken dat de handelwijze van de koning heeft gewerkt. Slechts één commandant dreigde even uit de boot te vallen: generaal Jaime Milans del Bosch in Valencia. Enkele minuten nadat Juan Carlos voor de TV het leger de opdracht had gegeven alles in het werk te stellen de revolutie te beëindigen. slikte de generaal zijn opstandige taal in en haalde hij zijn manschappen terug in de kazerne. Leger en politie waren trouw aan de koning, al zal dat voor sommigen met enig tandengeknars gepaard zijn gegaan."

The Times (25-2-1981) wees op het uitblijven van zuiveringen bij de politie:

,,Hoewel de verdenking bestaat dat enige legercommandanten ,,op hun hoede" waren, is het belangrijkste dat de putsch van een welbekende fanatieke rechtse legerkolonel is mislukt. Daarbij is het van betrekkelijk weinig belang of die putsch deel uitmaakte van een groter komplot. De koning komt eruit te voorschijn met versterkt prestige, en met steun van de legercommandanten moet hij in staat zijn de belagers van de nationale waardigheid te straffen.
Maar duidelijk is vooral dat koning Juan Carlos alleen leiding kan blijven geven indien hij daarbij op de juiste manier gesecondeerd wordt door de politieke klasse. Het belangrijkste wat verschillende met de schrik vrijkomende politici van verschillende politieke partijen te zeggen hadden was wellicht dat slechts een kleine groep officieren van de harde lijn de ongeveer 200, meestal jonge Garde-leden hadden geleid, mensen die in blinde gehoorzaamheid handelden. Op dat punt moet er iets drastisch gebeuren: die elementen in het staatsapparaat, die zich in het geheel niet meer willen aanpassen aan het huidige regeersysteem, zullen effectief buitenspel moeten worden gezet, voordat zij de democratie onherstelbare schade kunnen toebrengen, aldus zei na zijn vrijkomen de plv. voorzitter van de Cortes-commissie van buitenlandse zaken. Terwijl in legerkringen op voorzichtige wijze al heel wat gezuiverd is, is er op dat punt bij de politie vrijwel nog niets gedaan. De opleidingsprogramma's zijn onveranderd, methoden die zijn bedoeld om de burger onder de duim te houden."

(Voortzetting volgende *aflevering*)

RECTIFICATIE

Op pag. **43** is een illustratie opgenomen van de militairen Saenz en Tejero, waarbij in het onderschrift een fout is geslopen. Rechts is afgebeeld: Tejero Molino; links staat Saenz de Ynestrillas.

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660.

WESTERSE ECONOMISCHE TOP IN OTTAWA

In kasteel Montebello, 70 km. ten oosten van de Canadese hoofdstad Ottawa, is op 20 en 21 juli voor de zevende maal een topconferentie gehouden van de zeven belangrijkste Westerse landen.
Het *NRC/H'blad* van 18 juli bevatte een voorbeschouwing op deze gebeurtenis, waarin o.m. werd ingegaan op de opvattingen van twee nieuwe deelnemers aan deze jaarlijkse conferentie – de Amerikaanse president Reagan en zijn Franse collega Mitterrand.

Reagan gelooft heilig in het marktmechanisme en de individuele prestatiedrift – mits die drift ook beloond wordt. Daarom moet de overheid zich zo weinig mogelijk bemoeien met de economie. Ook het verdelen van de welvaart behoort geen overheidstaak te zijn. Of, in de woorden van Reagans ministervan financien Regan: „Wij willen welvaart scheppen, niet verdelen".
Wat een verschil met de socialist Mitterrand! De overheid móet wel ingrijpen volgens Mitterrand omdat anders de nationale economische doelstellingen – waaronder een rechtvaardige inkomensverdeling en een volledige werkgelegenheid – geen stap dichterbij komen.
Terwijl in de VS fors bezuinigd gaat worden op allerlei sociale uitgaven kiest Frankrijk juist een tegenovergestelde koers: de verzorgingsstaat die vergeleken met landen als Nederland en West-Duitsland nog in de kinderschoenen staat, wordt schielijk uitgebreid.
Geen zinnig mens zal verwachten dat dit verschil van mening over zulke fundamentele zaken de komende dagen op de economische top in Canada zal worden overbrugd.
Maar president Reagan en president Mitterrand zuilen dan ook, samen met de Japanse premier Zenko Suzuki, de Italiaanse premier Giovanni Spadolini, de Westduitse bondskanselier Helmut Schmidt, de Britse premier Margaret Thatcher, de voorzitter van de Europese Commissie Gaston Thorn en de gastheer, de Canadese premier Pierre Eiiiott Trudeau, de binnenlandse economische politiek grotendeels laten rusten. Tenminste, voor zover die niet onmiddellijk leidt tot repercussies voor andere landen.
En dan gaat het vooral om de rente en de dollar. De hoge rente in de VS lokt buitenlands kapitaal aan waardoor de vraag naar dollars stijgt en die naar marken, ponden etc. navenant daalt. Om een daling van hun wisselkoersen te voorkomen zijn de Europese landen gedwongen hun rente ook hoog te houden.
Daarbij komt dat de meeste Europese landen met forse tekorten kampen, en voor de financiering daarvan is een concurrerende en dus hoge rente onontbeerlijk.
Het laatste halfjaar is het renteprobleem, hoewel nog altijd van het grootste belang, naar het tweede plan verdrongen. Eerste prioriteit heeft nu het probleem van de dure dollar, die van f 1,90 steeg tot f 2,70.
Omdat de olieprijzen steevast in dollars luiden betekent dit voor Europa en Japan een forse stijging van de olierekening. ,,De eerste twee olieschokken werden door de olieproducenten teweeggebracht. De derde is veroorzaakt door onze beste bondgenoot", zei de Franse minister van buitenlandse zaken.
Al is het Westen dus meer dan ooit verdeeld over de economische politiek, die verdeeldheid zal waarschijnlijk niet tot uiting komen in het slotcommuniqué dat de acht staatslieden aan de wereld zuilen prijsgeven. Daarbij speelt niet alleen de wil om naar buiten toe een facade van eensgezindheid uit te dragen.

Minstens zo belangrijk is dat men het gehakketak over de preciese tekst van het slotcommuniqué, waarmee in Tokio en Venetië vele uren verloren gingen, nu achterwege wil laten. Het doel van „Ottawa" is vooral het bevorderen van de onderlinge contacten, zeker nu vijf van de deelnemers – Reagan, Mitterrand, Suzuki, Spadolini en Thorn – voor de eerste keer een dergelijke top meemaken.
De geschiedenis van deze economische topconferenties gaat terug tot 1975, toen de toenmalige Franse president Giscard d'Estaing de leiders van de VS, West-Duitsland, Italië, Engeland en Japan – Canada doet pas vanaf 1976 mee – op het kasteel Rambouillet in de buurt van Parijs ontving. Anderhalf jaar na de olieprijsexplosie (van 2 tot 10 dollar per vat) lag het gespreksonderwerp voor de hand: het Westen zocht naar een antwoord op de oliecrisis. Het slotcommuniqué probeerde de door inflatie en werkloosheid geteisterde industrielanden een hart onder de riem te steken. „Wegeloven in onszelf en in de toekomst", zo luidde de boodschap ongeveer.
In 1976, in Puerto Rico, konden de zeven leiders opgelucht ademhalen: de groei was terug. Hoewel de werkloosheid hoog bleef zat er weer schot in de zaak van de westerse economie.
De economische topconferenties van Londen (1977) en Bonn (1978) weerspiegelden dit gematigde optimisme. In 1977, in Londen, werd de locomotieftheorie gelanceerd.
Volgens dit beginsel, een half jaar eerder gelanceerd door het Amerikaanse Brookings Institute, moeten landen met een sterke betalingsbalans (toen West-Duitsland en Japan) de groei aanwakkeren, zodat hun overschotten verdwijnen en de anderen daarvan profiteren.
Een jaar later, op de top in Bonn, neemt de Bondsrepubliek de uitdaging aan: Bonn besluit de groei te stimuleren.
Weinigen zullen toen vermoed hebben tot welke rampzalige resultaten deze politiek zou leiden. In 1979 en 1980 brak de tweede oliecrisis uit (de prijs van een vat olie steeg tot boven 30 dollar) en het Duitse betalingsoverschot verdween als sneeuw voor de zon en meer dan dat: in 1980 en 1981 worden de Duitsers met een tekort van 30 miljard mark geconfronteerd.

De top van Tokio (1979) was een energietop: alle landen beloofden plechtig hun olie-invoer terug te schroeven.
Ook in Venetië (1980) werd veel over energie gesproken. De Duitse bondskanselier Schmidt en de Franse president Giscard propageerden het gebruik van kernenergie; de Amerikaanse president Carter slaagde er echter in van de anderen de toezegging los te krijgen dat zij binnen 10 jaar hun kolenproduktie zouden verdubbelen.
Wat de economische politiek betreft stond in Venetië de inflatiebestrijding centraal. De VS waren in het tweede kwartaal van 1980 in een diepe recessie geraakt, maar herstelden zich daarna wonderwel snel. In Europa sloeg de tweede oliecrisis pas in het tweede halfjaar toe, terwijl een herstel pas in 1982 verwacht wordt. Voor Duitsland wordt zelfs voorspeld dat het dieptepunt van de huidige crisis nog moet komen.
Wat gaat Ottawa nu brengen? Bondskanselier Schmidt heeft al aangekondigd veel belang te hechten aan de strijd tegen het protectionisme. De Europese landen willen dat Japan daadwerkelijk actie onderneemt om het enorme handelsoverschot te reduceren. De Japanse premier heeft echter met zijn oproep, gericht aan het Japanse bedrijfsleven, om meer te importeren getracht olie op de golven te gooien.
Van Europese kant zal waarschijnlijk ook worden aangedrongen op een actiever Amerikaans Noord-Zuid-beleid. Maar het Grote Gespreksonderwerp, daarover bestaat nauwelijks twijfel, zal toch de rente en de dollar zijn. Maar daarover beslissen anno 1981 niet de regeringsleiders maar de presidenten van de centrale banken.

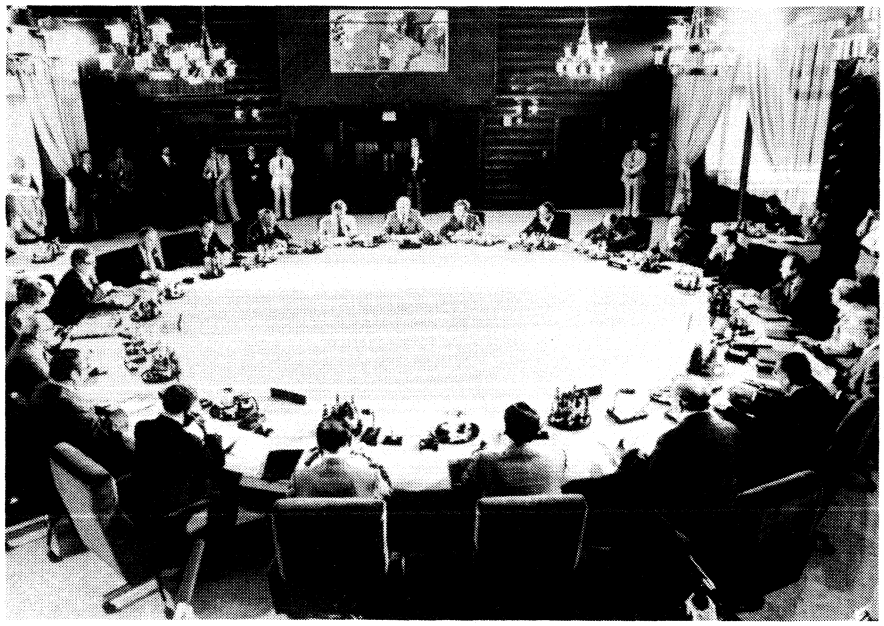
Politieke verklaring

Hoewel de conferentie voornamelijk gewijd was aan de bespreking van economische problemen, gaf de Canadese premier Trudeau op 20 juli, mede namens de andere deelnemers, een tien

A friendly handshake

Weekblad 50ste jaargang No. 2598, pag 32415-32430

Een overzicht van de deelnemers aan de top in Ottawa. Het zijn, te beginnen geheel links en dan met de wijzers van de klok mee: De Britse eerste minister Margaret Thatcher. haar minister van financiën. sir Geoffrey Howe, de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken. Alexander Haig. VS-president Ronald Reagan, de Amerikaanse minister van financien. Donald Regan, de Canadese minister van financiën. Allan MacEachen. de Canadese premier Pierre Trudeau. de Canadese minister van buitenlandse zaken, Mark MacGuigan, EG-voorzitter Gaston Thorn, de Franse minister van buitenlandse zaken Claude Cheysson, de Franse president François Mitterrand, de Franse minister van economische zaken en financien Jacques Delors, de Westduitse minister van buitenlandse zaken Hans-Dietrich Genscher, bondskanselier Helmut Schmidt. de Westduitse minister van financien Hans Matthofer, de Italiaanse minister van buitenlandse zaken Emilio Colombo. de Italiaanse premier Giovanni Spadolini, de Italiaanse minister van financien Beniamino Andreatta. de Japanse minister van financien Michio Watanabe. de Japanse eerste minister Zenko Suzuki. de Japanse minister van buitenlandse zaken Sunao Sonoda en de Britse minister van buitenlandse zaken lord Carrington.

punten tellende verkiarina uit over politieke vraagstukken.

De tekst van deze verklaring luidde als volgt:

1. Onze bespreking van internationale kwesties bevestigde onze gemeenschappelijke houding t.a.v. de belangrijkste vraagstukken. waarvoor wij ons geplaatst zien. Wij zijn besloten ons jegens deze kwesties gemeenschappelijk in de geest van solidariteit, samenwerking en verantwoordelijkheid op te stellen.

2. Wij nemen allen met zorg de aanhoudende bedreigingen van de internationale veiligheid en stabiliteit waar. Duurzame vrede kan alleen op basis van eerbiediging van de vrijheid van volkeren en het individu geschapen worden. Wij doen een beroep op alle regeringen in internationale aangelegenheden terughoudendheid te betrachten en verantwoordelijk te handelen. alsmede ervan af te zien misbruik te maken van crises en spanningen.

3. M.b.t. het Midden-Oosten zijn wij er nog steeds van overtuigd, dat er een oplossing voor het Israëlisch-Arabisch conflict gevonden moet worden. Wij allen betreuren de huidige escalatie van de spanning en de voortdurende daden van geweld in het nabije Oosten. In het bijzonder zijn wij ten diepste getroffen door de omvang van de vernietigingen speciaal in Libanon en door de zware verliezen onder de burgerbevolking aan beide zijden. Wij roepen alle staten en partijen op terughoudendheid in acht te nemen en in het bijzonder van vergelding af te zien, die alleen maar tot escalatie leidt, en handelingen na te laten, die bij de huidige gespannen toestand in het gebied tot verder bloedvergieten en oorlog kunnen leiden.

4. Wij zijn wat dit aangaat in het bijzonder bezorgd over het tragische lot van het Libanese volk. Wij ondersteunen de huidige inspanningen, die het Libanon mogelijk moeten maken tot een echte nationale verzoening, binnenlandse veiligheid en tot vrede met zijn buren te komen.

5. In de Oost-West-betrekkingen zijn wij ernstig bezorgd over de voortdurende opbouw van de militaire macht van de Sowjet-Unie. Onze bezorgdheid wordt verscherpt door het Sowjet-optreden, dat met terughoudendheid en verantwoordelijk handelen in internationale aangelegenheden niet verenigbaar is. Wijzelf hebben daarom een krachtig defensievermogen nodig. Wij zullen met kracht staan op een evenwicht van de militaire krachtsverhoudingen en op politieke terughoudendheid. Wij zijn bereid tot dialoog en samenwerking, voor zover de Sowjet-Unie die mogelijk maakt. Wij zijn ervan overtuigd, dat het belangrijk is bij het streven naar onverminderde veiligheid op een lager niveau van bewapening en uitgaven te werken in de richting van evenwichtige en controleerbare overeenkomsten op het gebied van de bewapeningsbeheersing en de ontwapening.

6. Wij verwelkomen her feit, t de Westerse landen op de Conferentie over veiligheid en samenwerking in Madrid zojuist een verder belangrijk initiatief genomen hebben. Dit initiatief heeft tot doel het gebied vast te leggen. waarin de maatregelen moeten gelden, die de voorgestelde conferentie over ontwapening in Europa in onderhandelingen zal bereiken.
Een zelfde betekenis komt toe aan het feit, dat Westerse landen een reeks van maatregelen op het gebied van de mensenrechten hebben voorgesteld, die de mensen nieuwe hoop zouden moeten geven, die van hun vrijheid beroofd zijn. Wij geloven, dat de aanvaarding van dit initiatief door de Sowjet-Unie een evenwichtige afsluiting van de conferentie van Madrid en een wezenlijke vermindering van de spanning in Europa mogelijk zou maken.

7. M.b.t. Afghanistan, waaromtrent wij op onze topontmoeting in Venetië vorig jaar onze vastbesloten en eensgezinde houding duidelijk gemaakt hebben, stellen wij vast, dat de toestand onveranderd gebleven is. Met de overweldigende meerderheid der volkeren veroordelen wij daarom nog steeds de militaire bezetting van Afghanistan door de Sowjet-Unie. Wij ondersteunen internationale inspanningen om de volledige terugtrekking van de Sowjet-troepen te bereiken en aan het Afghaanse volk, dat een bevrijdingsoorlog voert, het recht terug te geven weer zelf over zijn toekomst te beslissen.

8. Daar wij vast van overtuiging zijn, dat het Cambodjaanse volk het recht op zelfbeschikking heeft, verwelkomen en ondersteunen wij de verklaring van de internationale Cambodja-conferentie

9. Gemeenschappelijk met andere staten en regionale organisaties zijn wij besloten het vereiste te doen, om de regionale veiligheid te vergroten en een op de onafhankelijkheid en waardigheid van soevereine naties gegrondveste vrede te garanderen. Alle volkeren zouden zonder vrees voor inmenging van buitenaf hun eigen weg vrijelijk moeten kunnen vaststellen. Tot dit doel zullen wij ook in de toekomst de vreedzame oplossing van twistpunten verlangen en ons bezighouden met de eraan ten gronde liggende sociale en economische problemen. Wij bekrachtigen opnieuw onze overtuiging, dat de eerbiediging van de onafhankelijkheid en echte niet-gebondenheid voor de internationale vrede en de internationale veiligheid belangrijk zijn.

10. Wij brengen onze verklaring in herinnering, die wij op de topontmoeting in Venetië uitgegeven hebben, over de vluchtelingen en geven uitdrukking aan onze ernstige zorg over de groeiende nood, waarin zich de vluchtelingen overal ter wereld bevinden. Wij bekrachtigen opnieuw onze steun aan internationale hulpmaatregelen en ons appel aan alle regeringen om alles achterwege te laten, dat een geweldige stroom van vluchtelingen zou kunnen uitlokken.

Frankrijk heeft zich nogal opgewonden over de gematigde taal waarin de Midden-Oostenparagraaf is gesteld. Een woordvoerder zei dat de Fransen graag wat meer peper en zout hadden gezien.
De zegsman voegde eraan toe, dat recente Israëlische acties Frankrijk hadden overtuigd van de noodzaak wapens te sturen naar Libanon.

Slotverklaring

De bijeenkomst werd beëindigd met de publikatie van een slotcommuniqué, dat de volgende inhoud had:

1. Wij zijn bijeengekomen in een tijd van diep ingrijpende verandering en van grote uitdagingen van de economische vooruitgang en de vrede in de wereld. Onze bijeenkomst heeft ertoe gediend de kracht van onze gemeenschappelijke banden te versterken. Wij weten, dat economische vraagstukken de politieke doeleinden, die wij delen, zowel weerspiegelen als ook beïnvloeden. In een wereld van wederzijdse afhankelijkheid bekrachtigen wij opnieuw onze gemeenschappelijke doeleinden en de erken-

ning van de noodzaak daarbij met de consequenties van de door ons gevolgde politiekvoor anderen rekening te houden. Wij hebben vertrouwen in onze gemeenschappelijke vastberadenheid en in ons vermogen om onze problemen in een geest van gemeenschappelijke verantwoordelijkheid zowel onderling als ook met onze partners in de hele wereld aan te pakken.

2. De voornaamste taak, waarmee wij ons op deze bijeenkomst hebben beziggehouden, was de noodzaak om nieuw leven te wekken in de economieën van de democratische landen onder de geïndustrialiseerde naties. om de behoeftes van onze eigen volkeren te bevredigen en om de welvaart in de wereld te versterken.

3. Sinds de topontmoeting in Venetië is de gemiddelde inflatie in onze landen gedaald, hoewel zij in vier van deze landen nog een getal van twee cijfers bedraagt.
In vele landen is de werkloosheid sterk gestegen en stijgt zij nog steeds. Er bestaat uitzicht op een gematigde economische groei in het komende jaar, maar thans belooft dit voor de onmiddellijke toekomst weinig verzachting van de werkloosheid. De door de olieprijsverhogingen van 1979 en 1980 teweeggebrachte grote betalingsbalanstekorten zijn tot dusver zonder onverdraaglijke aanpassingsbelastingen gefinancierd, maar zij zouden nog enige tijd kunnen voortduren. De renteniveaus hebben in talrijke landen recordhoogtes bereikt en zouden, indien zij langere tijd op deze hoogte zouden blijven, de produktieve investeringen in gevaar kunnen brengen.

4. De bestrijding van inflatie en de vermindering van werkloosheid moeten onze hoogste prioriteit hebben en deze met elkaar verbonden problemen moeten gelijktijdig worden aangepakt. Wij moeten nog steeds de inflatie verkleinen, wanneer wij de hogere investeringen en de aanhoudende groei willen veiligstellen. waarvan de duurzame verbetering van de arbeidsmarkt afhankelijk is. Het evenwichtige gebruik van een reeks van politieke instrumenten is vereist. Wij moeten bij onze bevolking een groter begrip-voor de noodzaak van verandering wekken: verandering in de verwachtingen m.b.t. groei en opbrengst, verandering in de betrekkingen en de methodes tussen de sociale partners, verandering in de industriële structuur, verandering in de richting en de omvang van investeringen en verandering in het gebruik en de voorziening van energie.

5. Wij moeten in de meeste landen met urgentie de publieke financieringstekorten verkleinen. Voor zover de omstandigheden het toestaan, dan wel wij in het kader van onze begrotingen veranderingen kunnen aanbrengen, zullen wij produktieve investeringen en vernieuwingen in versterkte mate ondersteunen. Wij moeten voorts de rol van de markt in onze economieën aanvaarden. Wij mogen overgangsmaatregelen, die mogelijk voor een vergemakkelijking van de verandering noodzakelijk zijn, niet laten uitgroeien tot permanente vormen van protectionisme op subsidiëring.

6. Wij beschouwen een lage en stabiele monetaire groei ais een essentiële voorwaarde voor de vermindering van de inflatie. De renteniveaus moeten daarbij hun rol spelen en zij zullen waarschijnlijk daar hoog blijven, waar grote inflatieverwachtingen blijven bestaan. Wij zijn ons er echter wel degelijk van bewust, dat de hoogte en de schommelingen van de renteniveaus in één land de stabiliseringspolitiek in andere landen kunnen bemoeilijken, omdat zij hun wisselkoersen en hun economieën beïnvloeden. Daarom moeten de meesten van ons vertrouwen op een verkleining van de begrotingstekorten door een beperking van de staatsuitgaven, waar dat nodig is. Het is verder in hoge mate wenselijk schommelingen van de renteniveaus en de wisselkoersen tot een minimum te verkleinen. Grotere stabiliteit op de deviezen- en geldmarkten is belangrijk voor een gezonde ontwikkeling van de wereldeconomie.

7. In een wereld van omvangrijke kapitaalsstromen en grote tekorten is het in het belang van allen, dat de gezondheid van het internationale bankensysteem en van de internationale financiële instellingen volledig wordt gehandhaafd. Wij verwelkomen de recentelijk uitgebreide rol van het IMF bij de financiering van betalingsbalanstekorten tegen voorwaarden, die de noodzakelijke aanpassing bevorderen.

8. Bij de vormgeving van onze economische politiek op lange termijn moet er op gelet worden het milieu en de natuurschatten van onze planeet te bewaren.

9. Wij ondersteunen de stabiliteit, onafhankelijkheid en echte niet-gebondenheid van de ontwikkelingslanden en wij bekrachtigen opnieuw onze verplichting met hen samen te werken onder erkenning van de realiteit van wederzijdse afhankelijkheid en in de geest van gemeenschappelijk belang, eerbiediging en nut.

10. Het is zowel in ons belang als dat van de ontwikkelingslanden, dat deze zich ontwikkelen en gedijen, dat zij in het internationale systeem van de wereldeconomie geheel en al de rol op zich nemen, die overeenkomt met hun vermogens en verantwoordelijkheden en dat zij in dit systeem sterker geïntegreerd worden.

11. Wij zien constructieve en substantiele besprekingen met de ontwikkelingslanden tegemoet en wij zijn van mening, dat de topconferentie in Calcun (Mexico) spoedig de gelegenheid zal bieden onze gemeenschappelijke problemen opnieuw te behandelen.

12. Wij bekrachtigen opnieuw onze bereidheid alle mogelijkheden van consultatie en samenwerking met de ontwikkelingslanden in elk daartoe geschikt forum te onderzoeken. Wij zijn bereid aan een voor beide zijden aanvaardbaar proces van globale onderhandelingen mee te werken, die uitzicht bieden op zinvolle vooruitgang.

13. Hoewel in de meeste ontwikkelingslanden met een middeninkomen de groei aanzienlijk was, zijn wij ons ten diepste bewust van de ernstige economische problemen in talrijke ontwikkelingslanden en van de verschrikkelijke armoede, die in het bijzonder in de armste onder hen heerst. Wij zijn als tevoren bereid de ontwikkelingslanden te ondersteunen bij hun inspanningen voor de bevordering van de economische en sociale ontwikkeling in het kader van hun eigen maatschappelijke waarden en tradities. Deze inspanningen zijn beslissend voor hun succes.

14 Wij hebben ons verplicht ook in de toekomst publieke ontwikkelingshulp te leveren in substantiële en, in veel gevallen, stijgende omvang en wij zullen ons inspannen voor een verdiept begrip bij de openbare mening voor de betekenis van deze hulp. Wij zullen het grootste deel van onze hulp aan de armere landen doen toekomen en wij zullen actief aan de conferentie van de Verenigde Naties over de minst ontwikkelde landen meewerken.

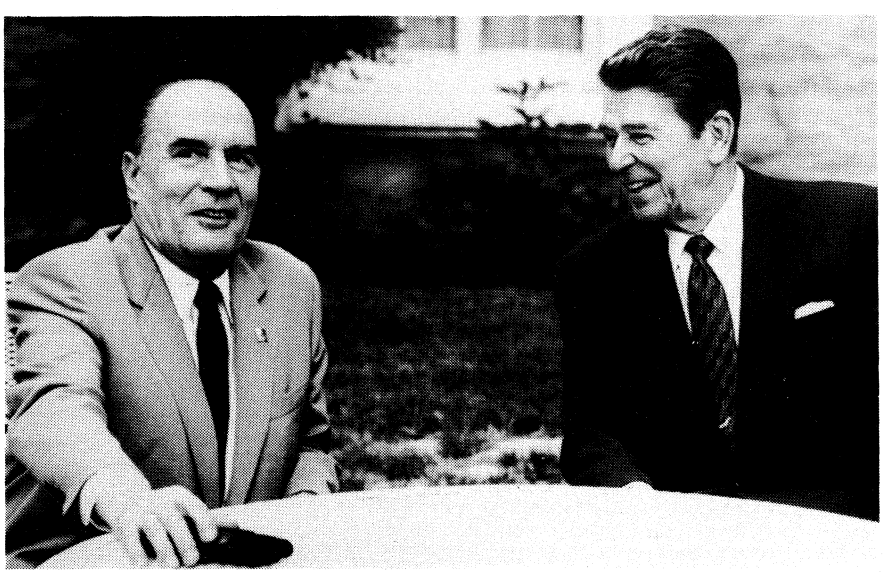
15 Wij wijzen er op, dat de versterking van onze eigen economieën, de verbetering van de toegang tot onze markten en het opruimen van belemmeringen voor de kapitaalstroom ertoe leiden, dat benodigde hulpbronnen en technologieën in grotere mate ter beschikking staan, waardoor de publieke ontwikkelingshulp wordt aangevuld. De toestroming van particulier kapitaal wordt verder bevorderd, in zoverre de ontwikkelingslanden verzekeringen neven voor de bescherming en de veiligheid van investeringen.

16. De Sowjet-Unie en haar partners, wier bijdragen gering zijn, zouden onder eerbiediging van de onafhankelijkheid en de niet-gebondenheid van de ontwikkelingslanden meer ontwikkelingshulp moeten leveren en een groter deel van hun uitvoer moeten opnemen.

17. Wij zullen een krachtige verplichting jegens de internationale financiële instellingen handhaven en er voor werken, dat zij de financiële bronnen voor hun belangrijke verantwoordelijkheden ter beschikking krijgen en deze nuttig gebruiken.

18. Wij verlenen een hoge prioriteit aan de oplossing van de problemen, die zich hebben voorgedaan voor de ontwikkelingslanden zonder eigen olievoorraden door de schadelijke consequenties van de hoge kosten van de energie-invoer als gevolg van de twee olieprijsschokken.

Wij roepen de aardolie-uitvoerende landen met overschotten ertoe op hun waardevolle inspanningen tot financiering van de ontwikkeling in ontwikkelingslanden zonder eigen olievoorra-

Een onderonsje tussen de Franse president Mitterrand (r,)en zijn Amerikaanse ambtgenoot Reagan.

den uit te breiden, in het bijzonder op het gebied van energie. Wij zijn bereid met hen tot dit doel samen te werken en met hen in een geest van partnerschap naar mogelijke mechanismes te zoeken, zoals zij bij voorbeeld in de Wereldbank onderzocht worden, die in passende mate rekening houden met de betekenis van hun financiële bijdragen.

19. Wij erkennen de betekenis van een versnelde voedselproduktie in de ontwikkelingslanden en van een verzekerde wereldwijde voorziening van levensmiddelen, alsmede de noodzaak, dat de ontwikkelingslanden een solide landbouw- en voedselpolitiek volgen. Wij zullen onderzoeken, hoe voor deze doeleinden verhoogde middelen ter beschikking gesteld kunnen worden. Wij zijn diep bezorgd over de consequenties van de wereldwijde bevolkingsgroei

20 Talrijke ontwikkelingslanden treffen maatregelen om deze problemen te regelen op een manier, die rekening houdt met menselijke waarden en menselijke waardigheid en om het potentieel aan menselijk prestatievermogen, met inbegrip van technische en leidinggevende vermogens, te ontwikkelen. Wij zijn ons bewust van de betekenis van deze kwesties en zullen grotere nadruk verlenen aan internationale inspanningen op deze gebieden.
Wij nemen er kennis van, dat de Italiaanse regering van plan is in de Europese Gemeenschap voorstellen te bespreken, die zullen worden voorgelegd in nauwe samenwerking met de gespecialiseerde organisaties van de Verenigde Naties, die in Rome gevestigd zijn, en die bijzondere maatregelen op dit gebied zullen behelzen en overwegend op de armste landen gericht zullen zijn.

21. Wij bekrachtigen uitdrukkelijk onze toewijding aan een liberale handelspolitiek en aan een effectief functioneren van een open. multilateraal handelssysteem, zoals dat in de GATT belichaamd is.

22. Wij zullen samenwerken om dit systeem in het belang van alle handeldrijvende landen verder te versterken en wij zijn ons ervan bewust, dat daarmee structurele aanpassingen aan veranderingen in de wereldeconomie noodzakelijk worden.

23. Wij zullen de in de multilaterale onderhandelingen over de handel bereikte overeenkomsten verwerkelijken en roepen andere landen, in het bijzonder ontwikkelingslanden, op zich aan te sluiten bij deze voor alle zijden voordelige regelingen van de handel.

24. Wij zullen ons ook in de toekomst verzetten tegen protectionistische druk. omdat wij weten, dat elke protectionistische maatregel, hetzij in de vorm van openlijke of verborgen handelsbeperkingen, dan wel in de vorm van subsidies ter ondersteuning van achteruitlopende industrieën, niet alleen de dynamiek van onze economieën ondermijnt, maar ook de inflatie en de werkloosheid in de loop van de tijd verscherpt.

25. Wij verwelkomen het nieuwe initiatief van de Consultatieve Groep van **18,** dat de verdragspartijen van de GATT in 1982 een ontmoeting op ministerieel niveau beleggen, alsmede het voorstel van de OESO-landen om in hun programma handelskwesties te onderzoeken.

26. Wij zullen een verder onderzoek instellen naar de rol van onze landen bij het wrijvingsloos functioneren van het multilaterale handelssysteem, ten einde een zo hoog mogelijke male van openheid van al onze markten in de geest van wederkerigheid te garanderen en tegelijkertijd rekening te houden met de clausules over beschermende maatregelen, die in de GATT voorzien zijn.

Een beeld van de persconferentie aan het slot van de conferentie. V.l.n.r. EG-voorzitter Gaston Thorn, de Japanse premier Zenko Suzuki. bondskanselier Helmut Schmidt, de Amerikaanse president Ronald Reagan, de Canadese premier Pierre Trudeau, de Franse president François Mitterrand, de Britse premier Margaret Thatcher en de Italiaanse premier Giovanni Spadolini.

27 Wij spreken ons uit voor inspanningen om voor het einde van dit jaar een overeenkomst af te sluiten om subsidie-elementen in exportkredietsystemen van de overheden te verkleinen.

28. Wij zijn ervan overtuigd, dat met volharding de doeleinden op energiegebied kunnen worden bereikt, die wij in Venetië voor dit decennium en dit jaar hebben vastgelegd, waardoor wij in staat gesteld zullen worden de samenhang tussen economische groei en olieverbruik door een structurele verandering in onze energie-economieën te verbreken.

29. Wij weten, dat onze landen nog altijd kwetsbaar zijn en dat de energievoorziening een potentiele belemmering voor een hernieuwde economische groei vormt. Wij zullen derhalve de ontwikkeling en het gebruik van al onze energiebronnen, zowel de conventionele als de nieuwe. versnellen en verder energiebesparingen alsmede de vervanging van aardolie door andere brandstoffen bevorderen.

30. Daartoe zullen wij ook in de toekomst zeer vergaand op het marktmechanisme steunen. dat, voor zover noodzakelijk, door maatregelen van de overheid wordt aangevuld.

31. Wij zouden ons vermogen tot het oplossen van oliemarktproblemen op de korte termijn moeten verbeteren, in het bijzonder door een passend beleid m.b.t. de voorraden.

32. In de meeste van onze landen boekt de bouw van nieuwe kernenergieïnstallaties langzaam vooruitgang. Wij zijn van plan in onze landen een grotere publieke acceptatie van kernenergie te bevorderen en in te gaan op de zorg bij de publieke mening over veiligheid, gezondheid, beheer van kernafval en non-proliferatie. Wij zullen onze inspanningen t.a.v. de ontwikkeling van geavanceerde technieken, i.h.b. bij de behandeling van gebruikte kernbrandstoffen, vergroten.

33. Wij zullen stappen ondernemen om de mogelijkheden voor een economische produktie van steenkool, handel in steenkool en het verbruik van steenkool, te verwerkelijken, en al het mogelijke doen om te verzekeren, dat een vergroot gebruik van steenkool geen schade toebrengt aan het milieu.

34. Wij zijn van plan er ook voor te zorgen, dat wij in de grootst mogelijke omvang bronnen van hernieuwbare energie ontwikkelen. zoals bij voorbeeld zonne-energie, geothermische energie en bio-energie. Wij zullen ons inzetten voor praktische resultaten van de komende VN-conferentie over nieuwe en hernieuwbare energiebronnen.

35. Wij zien een verbeterde verstandhouding en samenwerking met de olie-uitvoerende landen tegemoet, in het belang van de wereldeconomie.

36. Wij bespraken verder de betekenis van de economische betrekkingen tussen Oost en West voor onze politieke en veiligheidsbelangen. Wij weten, dat er in deze betrekkingen een ingewikkeld evenwicht tussen politieke en economische belangen en risico's bestaat. Wij kwamen tot de conclusie, dat er overleg en indien vereist coördinatie nodig is om te verzekeren, dat in de Oost-West-betrekkingen onze economische politiek steeds met onze politieke en veiligheidsdoeleinden verenigbaar blijft.

37. Wij zijn overeengekomen elkaar te raadplegen om het bestaande systeem van controle op de handel met de Sowjet-Unie in strategische goederen en de daarop betrekking hebbende technologieën te verbeteren.

38. Wij zijn ervan overtuigd, dat onze democratische, vrije samenlevingen opgewassen zijn tegen de taken, waarvoor wij ons geplaatst zien. Wij zullen te zamen en met alle landen, die in de geest van samenwerking en harmonie met ons willen werken, voortgang boeken.
Wij zijn overeengekomen volgend jaar opnieuw samen te komen en wij hebben de uitnodiging van de president van de Franse Republiek aanvaard deze bijeenkomst in Frankrijk te beleggen. Wij zijn van plan door te gaan met nauwe en voortgaande consultaties en met de samenwerking met elkaar.

Verloop van de discussies

Het onderstaande tracht een beeld te geven van de discussies, die op de topconferentie in Ottawa gehouden zijn.

RENTE EN WISSELKOERSEN

President Reagan heeft op 20 juli geen duimbreed toegegeven in de vaak harde verwijten die hij kreeg over de hoge Amerikaanse rentestanden. Kwalificaties als ,,de hoogste rente sedert de geboorte van Christus" (Schmidt) en ,,de VS moeten begip tonen voor de gevolgen in Europa" (Mitterrand) konden Reagan niet verder brengen dan de hoop uit te spreken dat het vanaf het nieuwe begrotingsjaar in oktober beter gaat.
Mitterrand toonde zich de scherpste criticus van het Amerikaanse economische beleid door erop te wijzen dat de Amerikaanse inflatiebestrijding niet ten koste mag gaan van de oorlog tegen de werkloosheid. Bovendien moeten volgens de Franse president prijsstijgingen niet alleen worden bestreden aan de hand van monetaire wapens als hoge rentetarieven en een strakke geldpolitiek.
De Franse president was de enige die onomwonden toegaf dat er tussen de Verenigde Staten en de rest niet altijd overeenkomstige analyses bc staan. Hij gaf hiermee de VS niet met zoveel woorden de schuld van de huidige Europese malaise maar de Amerikanen hebben tot nu toe nog niet veel begrip voor de anderen getoond, gezien de ,,ongewone" koersschommelingen die de Amerikanen volgens Mitterrand toestaan.
Evenmin heeft Mitterrand een lans gebroken voor de toepassing van protectionisme. hoewel hij een dergelijk actiepad niet als ,,theoretische illusie" wilde uitsluiten.
Bondskanselier Schmidt zei in een 25 minuten durend college internationale economische betrekkingen dat hij het met Reagan eens is voor zover het gaat om de nadruk op inflatiebestrijding. Maar ook zei hij dat bijvoorbeeld West-Duitsland veel baat heeft gehad bij een „middle-of-the-road" monetaire politiek, m.a.w. een niet-dogmatische vorm van monetarisme.
Hij voegde daaraan toe dat die benadering ook wel eens in andere landen zou kunnen werken. Schmidt: „We zitten hier aan tafel met een zevental landen die vijftig percent van de wereldhandel vertegenwoordigen. Dat betekent dat er geen aanleiding is voor catch-as-catch-can."
Uiteraard sloot ook Schmidt protectionisme uit als de aangewezen weg voor vrijhandel in de ruimste zin des woords.
Maar eerder had de Westduitse minister van financiën Matthofer zijn Japanse collega Watanabe voorgesteld tot een bilateraal akkoord over Duitse auto-export naar Japan te komen. Volgens een Westduitse woordvoerder heeft de Japanner hierop niet gereageerd.
President Reagan zei op dit alles dat hij het inflatieprobleem heeft geërfd van zijn voorganger Carter en dat de Europeanen maar moesten afwachten wat de heilzame werking zou worden van zijn begrotings- en belastingplannen.
Hij benadrukte nog eens dat de Amerikaanse monetaire politiek niet „puriteins" is en dat men zich in Washingtonen elders er goed van bewust is dat de Amerikaanse economie uit meer bestaat dan geld alleen.
Volgens de Italiaanse premier Spadolini draagt de hoge koers van de dollar 2 tot 3% bij aan de te verwachten inflatie in Italië dit jaar. De groei van de Italiaanse economie zou door de hoge doilar met één procent worden verminderd. terwijl de invoerrekening $ F tot 7 mrd zou uitvallen.

Steun voor de Amerikaanse wijze van inflatiebestrijding kreeg president Reagan alleen van de Britse premier Thatcher. Thatcher zei wel te geloven dat de hoge rente in de VS de Britse economie benadeelt, maar volgens haar moet de bestrijding van de inflatie de hoogste voorrang krijgen.
In verband met de snelle ontwikkelingen in de onderlinge economische verhoudingen is de suggestie op tafel gekomen om tussen de topconferenties door een soort consultatiemechanisme op te zetten. Dit voorstel zal worden onderzocht door de ministers van financien.
Er is van EG-zijde nogal bezwaar gemaakt tegen dit idee omdat deze landen vrezen dat er weer een orgaan bijkomt dat potentieel op gespannen voet kan komen te staan met de EG-ministerraden omdat niet alle EG-landen aar. zo'n nieuwe overlegclub kunnen deelnemen.
Verschillende Amerikaanse woordvoerders hebben op 21 juli gezegd dat president Reagan een grote les heeft geleerd uit de verklaringen van de andere Westerse leiders tijdens de economisch-politieke top in Ottawa.
De Amerikaanse minister van financiën zei: „In de toekomst zullen we meer rekening houden met de wensen van andere landen, mede omdat we hun leiders nu wat beter hebben leren kennen." Bovendien erkennen de Amerikanen nu ook dat hoge rentestanden op den duur nadelig zijn voor hun eigen economie.
Voor bondskanselier Schmidt was dit echter niet voldoende en evenmin kon hij zich ten volle verenigen met de hoop die de Amerikanen eerder hadden uitgesproken dat het met ingang vanoktober beter zal gaan In zijn slotverklaring zei Schmidt dat hij bij terugkeer in Bonn maatregelen zal voorbereiden omdat „we voorlopig wel hoge rentestanden zullen houden zolang we nog niet weten wat er met de Amerikaanse inflatie gebeurt".
Minister Regan zei later dat Schmidt gedurende de laatste zitting gezinspeeid had op extra begrotingsbezuinigingen. Schmidt, later: „Ik verwacht dat de koers van de Duitse mark spoedig zal gaan stijgen."

NOORD-ZUID-BETREKKINGEN

Over de Noord-Zuid-verhoudingen zegt de slotverklaring van Ottawa dat de niet-gebondenheid van ontwikkelingslanden wordt ondersteund en dat zij een volwaardige rol moeten spelen in de internationale economische orde. overeenkomend met hun capaciteiten en verantwoordelijkheden.
Ook zijn de geïndustrialiseerde landen bereid deel te nemen aan de voorbereidingen voor mondiale onderhandelingen over de ontwikkelingsproblematiek, voor zover die ,,voor beide partijen acceptabel" zijn en ,,een vooruitgang van betekenis" bieden.
De Noord-Zuid-verklaring neemt maar liefst 12 van de in totaal 38 paragrafen in beslag en geeft eigenlijk weer dat geen van de deelnemers het met elkaar eens is.
Zo kan de paragraaf over complementering van de officiële hulp door middel van versterking van de Westerse economieën, een betere toegankelijkheid tot Westerse markten zonder al teveel moeite toegeschreven worden aan de Fransen.
De volgende zin: ,,De particuliere kapitaalstroom zal worden vergroot voor zover de ontwikkelingslanden de verzekering geven de investeringen veilig te zullen aanwenden en te zullen beschermen" werd daarentegen opgeëist door de Britse premier Margaret Thatcher.
Zoals verwacht, wordt niet expliciet gemaakt dat de tijd aangebroken is voor een energiefiliaal van de Wereldbank.
Minister Regan (financiën, VS) zei in dat verband dat hij meer zag in verbetering van de bestaande instanties (zoals de Wereldbank) dan lukrake uitvindingen van allerlei nieuwe organen. „We sluiten beter aan op de wens tot vrijhandel met de Wereldbank dan met een dochteronderneming daarvan." aldus Regan.

OOST-WEST-HANDEL

Bondskanselier Schmidt is er tijdens de economischetop in Ottawa in geslaagd de Amerikaanse kritiek op de Oost-West-handel grotendeels buiten het slotcommuniqué te houden.
Over de economische Oost-West-verhoudirigeri meldt het slotcommuniqué dat consultatie en, indien nodig, coördinatie noodzakelijk zijn om de te voeren economische politiek in overeenstemming met politieke en veiligheidsaspecten te brengen,
In een aparte paragraaf wordt gesteld dat de deelnemers aan ,,Ottawa" elkaar zullen raadplegen om het huidige controlesysteem op handel in strategische goederen en aariverwante technologie te verbeteren.
Volgens de Amerikaanse nationale veiligheidsadviseur Richard Allen staat hier in welk opzicht het Westduitse en Amerikaanse standpunt van elkaar verschillen. Bondskanselier Schmidt zei later dat de oorspronkelijke formulering van de Amerikanen veel verder ging dan de huidige, en wel in die mate dat er te weinig vrijheid van handelen voor de Bondsrepubliek zou overblijven en ,,wezouden zijn gedwongen de aardgasleveringen door de Sowjet-Unie aan de Bondsrepubliek af te wenden", stelde Schmidt vast.
De Amerikaanse minister van buitenlandse zaken Alexander Haig toonde zich niettemin tevreden omdat hij er tenslotte een paragraaf over internationale terughoudendheid ten opzichte van handel met de Sowjet-Unie had ingekregen. ,,Het ging ons om controle van bepaalde aspecten van de Oost-Weit-handel en dat is gelukt", zei Haig.
De woordvoerder van de Wcstduitse regering had echter de indruk dat het tioofdzakelijk ging om controle van industriële goederen, waarbij het soort goederen belangrijker is dan de omvang van de Oost-West-handel.

INFLATIE EN WERKLOOSHEID

Alle landen werden het erover eens dat de belangrijkste hedendaagse economische problemen zowel inflatie als werkloosheid zijn. Dat is een belangrijke overwinning voor de Fransen, want, zoals een Franse woordvoerder zei: ,.Wij zijn socialisten en de anderen zijn dat niet". m.a.w. Frankrijks grote probleem is bestijding van de werkloosheid.
Een tweede overwinning voor zowel Mitterrand als bondskanselier Schmidt is te vinden in de passage over het niveau en de bewegingen van de rentetarieven. „We zijn ons er ten volle van bewust dat het niveau en de veranderingen van rentetarieven in een land (lees: de VS) stabiliseringspogingen van andere landen (lees: Europa, Japan en Canada) kunnen bemoeilijken", zo luidt deze passage.

Commentaar

Onder de kop ,,Onmacht in Ottawa" schreef het *NRC/H'blad* op 23 juli het volgende n.a.v. de resultaten van de topconferentie van de zeven:

,,De strijd tegen de inflatie en werkloosheid moet de hoogste prioriteit hebben – aldus de [illegible] belangrijkste Westelijke industrielanden in hun economische communiqué van Ottawa. Zij voegden daaraan toe dat deze twee met elkaar samenhangende problemen gelijktijdig moeten worden aangepakt.
Dat is een duidelijke accentverschuiving. Want in hun verklaring van vorig jaar, die van Venetië, hadden de zeven regeringsleiders alleen maar het terugdringen van de inflatie genoemd als de eerste prioriteit voor alle landen.
Dat doel zou moeten worden bereikt door een energieke en stringente budgettaire en monetaire politiek om de inflatoire verwachtingen in te tomen. Het begrip werkloosheidsbestrijding kwam in dat communiqué als zelfstandig begrip niet voor. Verbetering van de werkgelegenheid werd toen uitsluitend gezien als een min of meer automatisch gevolg van een politiek van uitgavenoverdrachten van de openbare naar de particuliere sector en van de consumptie naar de investeringen.
Veel meer dan een accentverschuiving is de nieuwe formulering echter niet. Want ook in hun communiquévan Ottawa staan de Zeven op het standpunt dat zij moeten doorgaan de inflatie te bestrijden omdat alleen dan de grotere investeringen verzekerd kunnen worden en de aanhoudende groei waarvan een duurzaam herstel van de werkgelegenheid afhangt.

FRANKRIJK

SOCIALE MAATREGELEN KABINET-MAUROY

Hieronder volgt een verslag van de ontwikkelingen die zich hebben voorgedaan sinds president Mitterrand op 22 mei de samenstelling van zijn nieuwe kabinet bekendmaakte (pag. 3771378 - '81). Alleen over de op 14 en 21 juni gehouden parlementsverkiezingen is al verslag gedaan op pag. 45812 e.v.

Op 27 mei 1981 werd in het Elysée te Parijs de eerste ministersvergadering gehouden van de nieuwe socialistische regering-Mauroy onder president Mitterrand. Tijdens deze vergadering werden een aantal belangrijke maatregelen aangekondigd: een stijging van het minimumloon, een verhoging van de familietoeslagen (kinderbijslag en huursubsidies) en een stijging van de uitkeringen aan bejaarden en gehandicapten.

Verder werd besloten om de bouw van de kerncentrale bij het Bretonse dorpje Plogoff op te schorten en om het militaire oefenterrein Larzac niet verder uit te breiden.

Ook nam men het besluit onderhandelingen te beginnen met de sociale partners en wetsvoorstellen voor te bereiden voor een vijfde vakantieweek, de vijfploegendienst bij continuwerk, pensionering op 60-jarige leeftijd en geleidelijke invoering van een 35-urige werkweek.

Voorts werden er voorbereidingen getroffen ter ontlasting van midden- en kleinbedrijven.

Wat de defensiepolitiek betrof, werd duidelijk dat ook de socialisten de studie zullen voortzetten naar de mogelijke produktie van de neutronenbom.

Al deze maatregelen moesten duidelijk maken dat er ook voor de parlementsverkiezingen van juni in Frankrijk al veranderingen mogelijk waren.

Op de tweede vergadering van de ministerraad, die op 3 juni is gehouden, werden de gedane verkiezingsbeloften ingelost:

Het minimumloon ging met ingang van 1 juni omhoog met 10% tot 2900 franc, hetgeen neerkwam op een koopkrachtverhoging van 7%, de familietoeslagen werden verhoogd met 25% per 1 juli en 1 december en de uitkeringen aan bejaarden stegen met 20%.

Na de verhoging komt het minimumloon in Frankrijk op 7,90 gulden per uur of 1375 gulden per maand. Ongeveer 850.000 Fransen krijgen het minimumloon. De stijging van het minimumloon is in principe gekoppeld aan de prijsstijgingen en andere economische factoren. Na aftrek van de prijscompensatie (3,3 percent) blijft er voor de Franse mininiumloontrekker een reële koopkrachtverbetering over van 6,7 percent. De minimumuitkering voor bejaarden en gehandicapten komt op 803 gulden per maand.

Verder gaan per 1 juli de kinderbijslagen met 20% omhoog hetgeen van belang is voor 4,3 miljoen gezinnen. Kosten: 19 miljard per jaar. Gemiddeld krijgt een gezin met drie kinderen dan in plaats van 820 nu, 888 franc per maand. De huursubsidie wordt met 25% verhoogd hetgeen de kosten daarvan van 7 miljard op 7.9 miljard brengt.

Tenslotte gaan ook het ouderdomspensioen en de uitkering aan gehandicapten met 20% omhoog. Kosten 3,4 miljard.

Om de bedrijven met veel minimumloners te helpen worden de kosten in verhoogde premies door de verhoging van het minimumloon (totaal 60 miljard voor het bedrijfsleven) gehalveerd.

De helft van de premieverhogingen wordt gedragen door de sociale verzekeringskas die daardoor dit jaar van een tekort van 7 miljard komt op een tekort van 17 miljard.

Yvette Chassagne (59), lid van de rekenkamer, is op 8 juli benoemd tot prefect van het Loire-et-Cher-district. Zij is de eerste vrouwelijke prefect in Frankrijk.

Over de bestrijding van de werkloosheid werd het Franse kabinet het eens tijdens de derde vergadering van de ministerraad op 10 juni.

De regering wilde ruim 54.000 banen scheppen bij de overheid, waarmee een bedrag van 6,8 miljard franc (ruim 3 miljard gulden) was gemoeid. In het onderwijs konden 12.475 banen worden geschapen, bij de posterijen 12.000 en in de sector verzorging en verpleging konden 14.000 mensen aan de slag. In de energiesector zullen f 200.000 nieuwe banen worden geschapen.

Het hiervoor benodigde geld zou moeten komen van een belastingverhoging op de hoogste inkomens, op banken en oliemaatschappijen, op luxe goederen en op bedrijfsauto's. Deze regeringsplannen moesten nog worden goedgekeurd door het nieuwe parlement dat op 14 en 21 juni werd gekozen (zie pag. 458/2 e.v.).

Franse kernproeven in Stille Oceaan

Op 29 mei verklaarden functionarissen van het ministerie van defensie, dat alle kernproeven in Frans Polynesië, in het zuidelijk deel van de Stille Oceaan, ,,voorlopig" werden stopgezet, omdat Frankrijk de tijd wilde nemen deze problematiek diepgaand te bestuderen. Deze mededeling kwam aan de vooravond van een kernproef op het atol Mururoa.

Vier dagen later echter maakte Charles Hernu, de minister van defensie, officieel bekend dat de kernproeven hervat zouden worden, nu hij in de gelegenheid was geweest het testprogramma te bestuderen en overleg te plegen met president Mitterrand. Wannéér de kernproeven zouden worden hervat werd niet bekendgemaakt.

Over het vraagstuk van de kernenergie zou pas door het nieuwe parlement een beslissing worden genomen.

ONTSLAGEN BIJ DE MEDIA

Op 22 juni maakten de directeur van het tweede televisienet, Maurice Ulrich, en Roland Faure, de directeur van de nieuwsdienst van de staatsradio, hun ontslag bekend. Beiden waren indertijd door president Giscard d'Estaing benoemd.

Hoewel de nieuwe president had belooft dat er geen ,,heksenjacht" zou ontstaan, wanneer hij aan de macht kwam, maakte Georges Fillioud, de nieuwe socialistische minister van communicatie, het de omroepbazen bijzonder duidelijk dat zij zeer zorgvuldig moesten omspringen met de pluraliteit van standpunten bij hun onderwerpen.

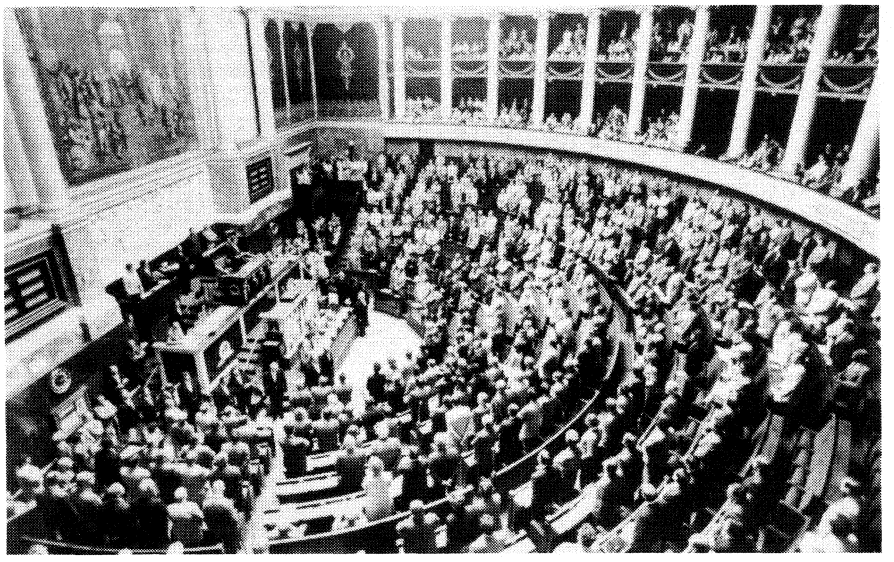
Hij zou ,,andere maatregelen" nemen, indien de televisienetten hun beleid ten aanzien van het nieuws niet zouden wijzigen. Hij zei dat Frankrijk al vele jaren was voorzien van zeer eenzijdig nieuws en klaagde erover dat Mitterrand te weinig plaats had gekregen en kreeg.

Hierop namen verschillende mensen zelf ontslag.

De druk van Fillioud en de regering op de media wekte wrevel en achterdocht bij de journalisten omdat de socialisten eerder steeds pluralisme in de pers hebben geëist. De druk leek vooral onoirbaar omdat de media, in een soort zelfcensuur, sinds Mitterrands zege op 10 mei sommige van hun bekendste commentatoren hadden weggewerkt en sindsdien praktisch een monopolie hadden ingesteld voor het nieuws van socialisten. Maar dat was blijkbaar nog niet voldoende.

Om dit soort problemen in de toekomst te vermijden is nu een nieuwe wet op

stapel gezet die op radio- en televisiegebied een totale onafhankelijkheid van politieke en financiële druk beoogt. Noch de staat, noch een privé-onderneming noch enig individu zal invloed kunnen uitoefenen op de media.
Om deze wet voor te bereiden is een werkgroep in het leven geroepen onder voorzitterschap van Pierre Moinet (60), lid van de rekenkamer, die bekend staat om zijn onafhankelijke visie.
Op 29 juni werd het vertrek aangekondigd van Jean-Pierre Elkabbach, (43). die als chef informatie werkte bij Antenne 2, het tweede Franse net. Hij werd gezien als de vertegenwoordiger van het oude regime.

Het nieuwe Franse parlement met zijn 491 afgevaardigden, luisterend naar de toespraak van de nieuwe voorzitter Louis Mermaz, bij de opening van de eerste zitting van de Nationale Vergadering op 2 juli.

EERSTE ZITTING PARLEMENT

De op 14 en 21 juni nieuw gekozen Nationale Vergadering (zie pag. 458/2 e.v.) kwam op 2 juli voor haar eerste zitting bijeen. De socialisten die met hun 285 zetels (op de 491) over een absolute meerderheid beschikken kozen op deze eerste dag Louis Mermaz tot nieuwe voorzitter. Hij is de opvolger van Chaban-Delmas.

Mermaz (geb. 20-8-'31), historicus, behoort tot de trouwste volgelingen van Mitterrand. In de jaren vijftig was hij secretaris-generaal van Mitterrands afstervende Union Démocratique et Socialiste de Résistance, hij volgde hem in de Convention des Institutions Républicaines en later in de Socialistische Partij, waar hij lid van het nationale secretariaat werd.
Tijdens de eerste regering-Mauroy was hij minister van transport; zijn opvolger op deze post is de communist Charles Fiterman.

Na zijn overwinning, die door links met applaus werd begroet, hield Mermaz een toespraak, waarin hij onder meer zei, dat de verkiezing van Mitterrand op 10 mei een keerpunt was geweest in de geschiedenis van Frankrijk en dat miljoenen Fransen die tot de werkende klasse behoorden zich nu vertegenwoordigd zagen in dit parlement. ,,De komst van zoveel nieuwe afgevaardigden laat de wil tot verandering zien, een ontwikkeling die al vele jaren in Frankrijk aan de gang is."
Vervolgens kozen 64 Giscardisten Jean-Claude Gaudin tot nieuwe voorzitter van de UDF (Union Pour la Démocratie Française). Vroeger was dit Roger Chinaud.

Gaudin is 41 jaar oud; hij vertegenwoordigt een kieskring uit het departement Bouches du Rhône en behoort binnen de UDF tot de republikeinen.

Deze eerste zitting was eigenlijk louter een kwestie van formaliteiten, de echte zaken zouden pas op 8 juli aan de orde komen, wanneer premier Mauroy zijn regeringsverklaring had uitgesproken.

De Nationale Vergadering (Assemblée Nationale) is nu als volgt samengesteld:

PS (Parti Socialiste); 285 leden onder wie 20 Links-Liberalen, voorzitter Pierre Joxe.
RPR (Rassemblement Pour la République), Gaullisten: 89 leden onder wie 9 gelijkdenkenden, voorzitter Claude Labbé.
UDF (Union Pour la Démocratie Française,) Giscardisten: 64 leden onder wie 11 gelijkdenkenden met als voorzitter Jean-Claude Gaudin.
PCF (Parti Communiste Française): 44 leden onder wie 1 gelijkdenkende, voorzitter André Lajoinie.
Kleine partijen: 9.
Hiermee komt het aantal leden op 491.

REGERINGSVERKLARING

Op 8 juli sprak premier Mauroy voor de Assemblée Nationale een regeringsverklaring uit, waarin hij de plannen van zijn nieuwe regering bekendmaakte en waarover op 9 juli aan het einde van het debat een vertrouwensstemming werd gehouden.

Decentralisatie en regionalisatie

Eén van de belangrijkste onderwerpen in deze verklaring vormde Mitterrands thema van de „nouvelle citoyenneté" (de nieuwe burgerrechten). Mauroy sprak over het ,.teruggeven van de staat aan de burgers", door bijvoorbeeld de macht van de prefecten te verminderen, door de consumenten meer inspraak te geven, door radio en televisie onafhankelijkheid te garanderen.

Wetsontwerp decentralisatie

Door Gaston Deferre, minister van binnenlandse zaken en decentralisatie, zou een wetsontwerp worden ingediend over de decentralisatie en regionalisatie. getiteld ,,Rechten en vrijheden van de gemeenten, departementen en regionen" (Droits et libertés des communes, départements et régions), dat de grootste bestuurshervorming sinds Napoleon zou inhouden.

Het is een poging om de macht van Parijs naar de gemeenten en vooral de conseil général (de provinciale staten zouden wij zeggen) terug te brengen met straks als overkoepelend orgaan de direct gekozen regionale raad. Een klein stapje dus naar de federale staat.

Louis Mermaz, de nieuwe socialistische voorzitter van het Franse parlement en opvolger van de Gaullist Chaban-Delmas. Mermaz was in het eerste kabinet-Mauroy minister van transport, Dit is nu de communist Charles Fiterman.

Van de prefect gaat de uitvoerende macht naar de burgemeester maar vooral naar de voorzitter van de provinciale staten (conseil général) die rechtstreeks wordt gekozen volgens de evenredige vertegenwoordiging, hetgeen later ook voor de 21 regionale staten zal gelden.
Deze locale volksvertegenwoordigingen worden autonoom, aan de ,,bevoogding" door de prefecten. de vertegenwoordigers van „Parijs". komt een einde.
De prefecten der regio's heten voortaan nog maar regeringscommissarissen. Ook op lager niveau houden ze slechts het gezag over de centrale regeringsdiensten zoals politie. douane, leger enz.
Instrument voor deze autonomie aan de provinciale staten, die straks eigen regeringen vormen voor het departement, is de bepaling dat de uitgaven niet meer vooraf worden gecontroleerd. De controle vindt achteraf plaats en niet door de prefect. maar door regionale rekenkamers. Deze Kunnen pas na een conflict. op verzoek van de prefect. uitgaven opleggen in kloppende begrotingen afdwingen.
De „dotation globale d'équipement", de financiën dus, gaan rechtstreeks en onvoorwaardelijk van Parijs naar gemeenten en departementen.
De gevreesde „trésorier payeurs généraux". de plaatselijk agent van de schatkist, die wel of niet betaalde (volgens de bevelen van Parijs), wordt brodeloos. Het gebedelvan de provinciale vertegenwoordigers om subsidies in Parijs behoort tot het verleden.
De noodrem waaraan Parijs kan trekken blijft, behalve de macht van de provinciale rekenkamer, het recht van de centrale regering om de provinciale – en straks regionale staten te ontbinden en nieuwe te laten kiezen indien een onoplosbare politieke crisis ontstaat.
De diensten van ministeries en van het almachtige planbureau in Parijs moeten – met al hun ambtenaren – naar de provincie verhuizen waar ze de plaatselijke bestuurders moeten bijstaan.

Corsica valt niet onder deze wet en krijgt een eigen statuut dat het eiland locale autonomie geeft.
Bij dit wetsontwerp hoort ook een hervorming van het justitieel apparaat en een herziening van het wetboek van strafrecht.
Op het gebied van de mensenrechten besloot het kabinet om een wetsvoorstel in te dienen ten einde het gaullistische Staatsveiligheidshof op te heffen, dat spionnen en terroristen in het geheim kan berechten zonder recht op beroep.
Verder zou de doodstraf worden afgeschaft.
Bovendien is er een wet in de maak die het pluralisme en de onafhankelijkheid van het radio- en televisiebestel moet garanderen.
Voor consumentenorganisaties komt er meer inspraak.

Ook het ,,geheel verrotte" belastingsysteem zal worden herzien. Er komt een belasting op grote vermogens, meer strijd tegen belastingfraude, een grondbelasting en andere fiscale hervormingen.

Nationalisaties

Een ander belangrijk onderwerp vormden de voorgenomen omvangrijke nationalisaties.

Het plan omvat de nationalisaties van het bank- en kredietwezen, alsmede van de elf belangrijkste industriele groepen in Frankrijk. Buitenlandse bankinstellingen of Franse banken die onder buitenlandse controle staan, alsmede de coöperatieve banken en de kleine plaatselijke banken worden niet genationaliseerd.

Onmiddellijk genationaliseerd worden 250 privé-banken en ongeveer 350 kredietinstellingen, die – ziet men af van de overheid – 35% van de deposito's en 41% van het beschikbare krediet vertegenwoordigen. De al in 1945 genationaliseerde 3 grote banken, die tot nu toe vrij autonoom optraden, hadden 60% van de deposito's en 48% van het beschikbare krediet.
De nationalisatie van as banken, aldus Mauroy geeft de regering de doorslaggevende middelen om zijn economische politiek te voeren. ,,Er is geen nieuwe politiek mogelijk zonder een daadwerkelijke controle op het krediet. In een korte tussenvoeging maakte de premier duidelijk dat ook de al genationaliseerde maar tot nu toe autonome banken (Crédit Lyonnais, Société Générale en BNP nu sterker dan voorheen aan hun statuut van 1945 worden gehouden zodat ze voor de regeringspolitiek gebruikt kunnen worden. De holdings van b.v. Compagnie Financiere de Paris et des Pays-Bas en Compagnie Financiere de Suez zullen hun aandeel in de industrieën die niet genationaliseerd worden moeten afstoten aan de privé-sector.

Met nadruk is door Mauroy verzekerd, dat de banksector ,,pluralistisch" blijft en dat er geen monopolie van het krediet zou ontstaan. De regering stelde de nationalisatie voor als een logische voortzetting van wat de Gaulle in 1945 begon, toen hij de grote banken zoals de Société Générale en de Crédit de Lyon, naastte.
De – in de herfst – te nationaliseren industriële groepen zijn:

Compagnie Générale d'Electricité (elektronika)
Pechiney-Ugine-Kuhlmann (aluminium, staal, chemie)
Rhâne-Poulenc (chemie, synthetisch textiel)
Saint-Gobain (glas, ijzeren pijpen. isolatiemateriaal, hoog technologische industrie)
Thomson-Brandt (elektronika, wapens)
Dassault (vliegtuigen)
Sacilor-Usinor (staal)
Matra (alleen de sector bewapening).

Met de volgende drie bedrijven, waarin voornamelijk buitenlandse aandeelhouders zijn vertegenwoordigd, zullen nog besprekingen worden gevoerd over een eventuele nationalisatie.

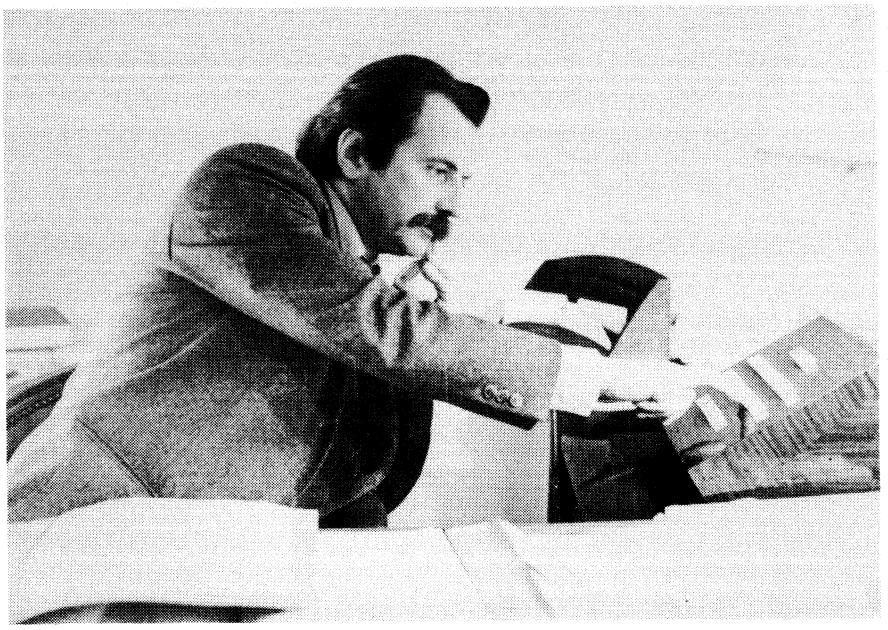
C11 Honeywell Buil (computers, 47% Honeywell Information Systems in de VS).
ITT-France (telecommunicatie, onderdeel van ITT in de VS).
Roussel-Uclaf (farmacie, 58% Hoechst/W.-Duitsland.)

Premier Mauroy verklaarde ook hierbij weer geruststellend, dat de nationalisatie geen „étatisation" was en dat de identiteit en de autonomie van de bedrijven gehandhaafd zou worden.
Zij konden op eigen initiatief handelen, zowel nationaal als internationaal. Als voorbeeld voor deze vrijheid van handelen verwees de premier naar de wijze waarop het staatsoliebedrijf Elf-Aquitaine onlangs zijn Canadese mijnbelangen kon ruilen voor een meerderheid in het Amerikaanse Texasgulf à 2,5 miljard dollar, terwijl president Giscard d'Estaing eerder dergelijke pogingen had verboden.
De strategie, die door de industrie zelf moet worden ontwikkeld, dient echter wel in overeenstemming te zijn met de grote lijnen van de ontwikkeling die de regering heeft bepaald.
Voorts kondigde premier Mauroy een tweejarenplan aan, dat door minister Rocard van planning zal worden uitgevoerd, Daarbij zou de nadruk liggen op de vermindering van de onafhankelijkheid van energie-importen, exportbevordering en tegelijk ,,herovering van de binnenlandse markt". Dit alles uiteraard om de werkgelegenheid te bevorderen.
In 1984 zou dan een ,,meerambitieus" vijfjarenplan ingaan. Ook kondigde hij een rigoureuze begrotingspolitiek aan. De geldgroei blijft sterk gecontroleerd. De franc zal in het Europese Monetaire Systeem (EMS) blijven. Ook de strijd tegen de inflatie (geschat op 14% dit jaar) gaat door. Maar de vrijheid van de industriële prijzen wordt gehandhaafd.

Defensie

Wat betreft de defensie legde de premier de nadruk op de Franse trouw aan de Atlantische Alliantie ,,metde VS en onze andere partners". De nieuwe koers van Parijs omschreef hij als die van het ,,Frankrijk der mensenrechten" dat zal streven naar ,,een nieuwe internationale orde". Alleen een wereldomvattende inspanning van reorganisatie en solidariteit zou de spanningen kunnen doen verminderen.
Ook zei hij: ,,Onze geallieerden mogen niet wijken voor intimidatie. Wanneer het evenwicht is verbroken is een extra inspanning nodig om het te herstellen. Alleen wanneer de strijdkrachten in evenwicht zijn kunnen onderhandelingen slagen".

Mauroy eiste ,,terugtrekking" van de Russische troepen uit Afghanistan. De Frans-Russische dialoog zou dan spoedig weer op gang kunnen komen.
Er diende een onafhankelijk Cambodja te komen ,,zonder buitenlandse militaire aanwezigheid" dat in vrijheid zijn eigen regering kan kiezen.
In Latijns-Amerika moet de sociale vooruitgang overwinnen, zonder dat die veranderingen van buiten gebruikt kunnen worden voor het opwekken van ,,blinde confrontaties".
Met nadruk verzekerde de premier de Afrikaanse partners van Parijs dat Frankrijk zijn verplichtingen tegenover hen zal blijven nakomen. Hij bevestigde de belofte van Mitterrand, dat Frankrijk zijn ontwikkelingshulp zal verhogen van 0,4 tot 0,7% van het bruto nationaal produkt.

Regis Debray, op 3 juni 1981 benoemd als „speciaal adviseur" voor Derde-Wereldzaken, hier op zijn kamer in het Elysée.

BUITENLANDSE POLITIEK.
BEZOEK CHEYSSON BONN.

Op 2 juni bezocht de nieuwe minister van buitenlandse zaken, Claude Cheysson, Bonn. Dit was het eerste buitenlandse bezoek sinds zijn benoeming. Uit de gesprekken met zijn Duitse collega Genscher en met bondskanselier Schmidt bleek, dat er niet op grote veranderingen in de buitenlandse politiek van Frankrijk behoefde te worden gerekend. Wèl waren op den duur nuanceringen te verwachten.
Over de relatie tussen Frankrijk en Duitsland zei Cheysson dat deze niet „exclusief" was, omdat Frankrijk ook vele goede betrekkingen met andere landen in Europa onderhield.
Verder zei hij positief te staan tegenover het NAVO-besluit tot plaatsing van Pershing- en kruisraketten in West-Europa als antwoord op de Sowjet-dreiging en vond hij dat de Sowjet-Unie haar arsenaal van SS-20 raketten moest verminderen.

Bezoek Cheysson Washington

Van4 tot en met 6 juni bracht Cheysson vervolgens een kennismakingsbezoek aan Washington, waar hij een gesprek had met de minister van buitenlandse zaken, Haig en met president Reagan, die zich zeer voldaan toonden over het door Frankrijk te Bonn ingenomen standpunt ten aanzien van de kernwapens.
Minder gerust waren zij over de Franse houding ten opzichte van de Derde Wereld. Vooral de benoeming van Régis Debray, (vriend van Fidel Castro en van wijlen Che Guevara) als adviseur voor Latijns-Amerika op het Elysée, droeg in belangrijke mate hiertoe bij.
Amerika was bang dat de eerste socialistische regering sinds een kwart eeuw een activistische, anti-imperialistische Derde Wereld-politiek zou gaan voeren. Cheysson heeft Amerika op dit punt gerustgesteld, hetgeen ook het doel van zijn bezoek was. Echte geschilpunten zijn niet boven tafel gekomen. Men was het zó eens over de meeste internationale problemen, dat werd besloten om vice-president Bush op 24 juni naar Parijs te zenden voor besprekingen met president Mitterrand.
Of er echt niet zoveel gaat veranderen op het gebied van de Franse buitenlandse politiek is de vraag. De *Volkskrant* schreef op 3 juni onder meer:

Wat gaat er veranderen in de buitenlandse politiek van Frankrijk? In eerste instantie niets: „Wezijn gebonden door een reeks verklaringen en resoluties en daar zullen we ons volledig aan houden." aldus Claude Cheysson.
De minister benadrukte herhaaldelijk dat Parijs alle gesloten contracten zal uitvoeren, zoals het ook de bestaande overeenkomsten als bindepd beschouwt.
Men kan nauwelijks duidelijker zijn en toch zijn er even onmiskenbare aanwijzingen dat de huidige regering op een aantal punten een andere koers wenst te varen dan de vorige.
De nadruk die zowel president Mitterrand als Cheysson en diens medewerkers leggen op de Derde Wereld, de noodzakelijke solidariteit en de rechten van de mens; het enthousiasme van Jeruzalem en de ongerustheid van de Arabische landen die Mitterrands verkiezing teweegbracht; de benoeming, op het Elysée, van schrijver en ex-guerrillastrijder Régis Debray als „speciaal adviseur" voor Derde-Wereldzaken: het zijn allemaal tekenen dat er iets staat te veranderen in de betrekkingen tussen Parijs en de rest van de wereld.

In ieder geval voelen de huidige Franse machthebbers zich meer dan hun voorgangers betrokken bij de kwestie van de middellange-afstandsraketten en is er één woord dat Cheysson zeker verafschuwt: neutralisrne. Cheysson beschouwt dat als een gevaar en als een weigering van wat we toch moeten samenvatten als „Westerse waarden"
Maar vooral wat betreft Afrika en Latijns-Amerika vreest Washington dat Parijs voortaan meer roet in het eten gaat gooien.
In het bijzonder de benoeming van Régis Debray is in Washington met lede ogen aangezien. Stel je voor: een vriend van Fidel Castro en van wijlen Che Guevara op het Elysée. Dat Debray, sinds hij veertien jaar geleden in een Boliviaanse gevangenis belandde – en de elf jaar dat hij daar ook alweer uit is, heel wat van zijn revolutionaire „streken" verloren heeft, is de Amerikaanse bewindslieden op die afstand ontgaan.
Mitterrand heeft aan Debray vooral een niet gering aantal contacten te danken met Latijns-Amerikaanse leiders – onder wie Castro, inderdaad. Verder is de benoeming van de schrijver als adviseur vooral symbolisch.
Dat neemt niet weg dat Frankrijk veel terughoudender is komen te staan tegenover wapenleveranties aan landen als Chili, Argentinië of, in een ander werelddeel, Zuid-Afrika. Ook al vindt het dat bestaande contracten moeten worden afgewerkt.
Niet helemaal duidelijk nog is hoe Parijs zich gaat opstellen tot het Midden-Oosten. Ook in dat gebied zelf neemt men voorlopig een afwachtende houding aan. Zeker is dat Mitterrand betere relaties wenst met Israël en zelfs plannen koestert om binnen afzienbare tijd een bezoek te brengen aan dat land. De Arabische wereld reageert daar tot nu toe niet al te gunstig op, al is men daar weer wel enigszins gerustgesteld door de benoeming van Michel Jobert als minister van buitenlandse handel, met wie de Arabische landen goede betrekkingen onderhielden toen hij, onder president Pompidou, nog minister van buitenlandse zaken was.
Een verslechtering van de verhouding met de Arabische wereld wil de Franse regering natuurlijk vermijden. Mitterrand stuurde zelfs al zijn eigen broer naar Ryad om de bewindslieden daar gerust te stellen.
Aan de andere kant is met Israël ook niet alles koek en ei, al is het alleen maar omdat Mitterrand een paar keer gewezen heeft op de noodzaak van een „vaderland" voor de Palestijnen.
Het zal in dat opzicht voorlopig een kwestie van schipperen blijven. Maar langzamerhand worden overal bakens uitgezet, waarlangs beetje bij beetje een weg gaat lopen, die toch niet helemaal dezelfde kant uitgaat als onder het vorige bewind. (NRC/H'blad, Volkskrant, NZZ, FAZ, Le Monde)

SPANJE

DE MISLUKTE COUP IN SPANJE

Zoals in het verslag over de mislukte staatsgreep in Spanje op pag. 47811 e.v. werd gemeld, speelde Koning Juan Carlos een essentiële rol bij het bedwingen ervan, ook al was het een dubbeltje op zijn kant. In de pers werd gewezen op de grote risico's die de jonge Spaanse democratie in de nacht van 23 op 24 februari 1981 had gelopen.

Ook The Guardian (25-2-1981)wees op de cruciale rol van de koning:

„Iedereendie Spanje de afgelopen jaren bezocht heeft, besefte al gauw dat de geest van Franco nog altijd rondwaarde: in leger, politie. bureau-

cratie maar ook onder de gewone mensen. De autocratie, die dertig jaren de levensstijl van dit land heeft gevormd, kan men niet zo een-tweedrie verlaten. Vrijheid komt niet zó maar, in één klap, de Polen ervaren dat thans ook. Dat kost tijd, vastbeslotenheid en strijd.
Enige wanhopige uren heeft het Spaanse experiment aan een zijden draad gehangen. De omstandigheden waren uitstekend voor een amokmakende kolonel van de Civiele Garde. Maar de ware architect van de Spaanse vrijheid, de koning, was een rots van kalmte; had hij het leger ookmaar de geringste kans gegeven dan was het misgegaan. Nu zal knlonei Tejero de cel ingaan en wacht generaal del Bosch de vergelding.
Voor uitgelatenheid is geen plaats: het was een dubbeltje op zijn kant. Het Spaanse volk redde de democratie alléén door van de straat weg te blijven: het echte werk werd opgeknapt door de koning. die het leger in bedwang hield Door niet te handelen hebben de generaals aan gewicht gewonnen. als macht die in de toekomst politici tot onderwerping kan brengen: er stak enige symboliek in het in zijn bank wegduiken van de aankomende premier Sotelo toen er in het Cortes-gebouw werd geschoten.
Maar thans zijn er in het voetspoor van de mislukte putsch nieuwe kansen: de politici moeten nu wel beseffen hoe breekbaar zij hun eigen bestaan kunnen maken: de Basken – als die kunnen nadenken – moeten weten hoe een paar terroristen hen vlakbij de afgrond hebben gebracht; de Civiele Garde en de politie moeten weten dat zij Spanje niet zonder slag of stoot zouden kunnen inrekenen; en de koning moet weten dat er sneller dan voorheenaan het veranderingsproces moet worden gewerkt."

In een commentaar ging De Volkskrant (24-2-1981) in op het Baskische probleem:

„Het trieste spektakel dat zich afspeelde in de hoofdstad van de jonge Spaanse democratie, waar het voltallige parlement en de demissionaire regering gegijzeld werden door een kleine groep leden van de ordetroepen. was een direct gevolg van de twee meest catastrofale besluiten van (ex-)premier Adolfo Suarez. Namelijk zijn weigering om Franco's politie te zuiveren en de struisvogelpolitiek tegenover het Baskische probleem.
Deze twee elementen samen gaven geüniformeerde Franco-getrouwen de middelen (het feit dat zij het bevel bleven voeren over gewapende eenheden) en het excuus om te proberen een einde te maken aan de democratie. Dit excuus is volgens hen het zwakke optreden van de regering tegen het Baskische terrorisme, en vooral de woede van de politiemannen over het (gedwongen) besluit van de regering om tenslotte gerechtelijk op te treden tegen degenen die het Baskische terrorisme nog altijd met Franco's methoden – dat wil zeggen ook met martelingen – probeerden tegen te gaan. De muiterij die uitbrak aan de top van het Spaanse politieapparaat als nasleep van de folterdood van de ETA-terrorist José Arregui, opende ongetwijfeld de weg voor de staatsgreep die dinsdagnacht gericht werd tegen de Spaanse democratie.

BEROEPSTERRORIST

Overigens was het aanvankelijk een raadsel waarom juist deze ETA-terrorist zo hard werd aangepakt. Hij was zeker niet de eerste die met dergelijke methoden werd „ondervraagd"; wat maakte hem in de ogen van de Spaanse politie tot een uitzondering? In haar haast om zich deze martelaar toe te eigenen gaf ETA Militar zelf het antwoord. Ze bevestigde dat Arregui niet alleen lid was van de organisatie, maar tot de elite behoorde die vrijgesteld is van een legale levenswandel in het Baskenland om zijn ware activiteiten te verbergen. Dat wil zeggen, Arregui was een beroepsterrorist geworden die geen dubbelleven hoefde te leiden. om de eenvoudige reden dat hij het merendeel van zijn tijd buiten het Spaanse Baskenland doorbracht. Hij verbleef aan de overkant van de grens met Frankrijk die hij alleen overschreed om specifieke aanslagen te gaan uitvoeren.
Dit maakte hem tot een speciaal geval, toen de politie hem door een toeval (een verkeersovertreding in Madrid) in handen kreeg. Want de laatste jaren heeft de Spaanse politie alleen „legale" commando's in het Baskenland weter: te arresteren: ETA-leden die een dubbelleven leiden en daarom in hun eigen streek (kunnen) blijven. De „legalen" hebben geen direct contact met de leiding van ETA Militar die zich in Zuid-Frankrijk bevindt, en zouden daar geen nuttige inlichtingen over kunnen verstrekken, zelfs niet als ze gemarteld werden. Dit gegeven heeft José Arregui met de dood bekocht.
En waarom is de Spaanse politie zo geïnteresseerd in alle details die de ETA-leiders in Zuid-Frankrijk betreffen? De regering in Madrid heeft hij herhaling (laatstelijk weer bij monde van Leopoldo Calvo Sotelo toen hij als kandidaat-premier zijn beleidsprogramma aan het parlement voorlegde) geklaagd over het „betreurenswaardige" gebrek aan samenwerking met de Franse politie. De ministers protesteren, maar de Spaanse politie laat het daar niet bij. Zij heeft reeds officeel moeten toegeven dat zij een „inlichtingendienst" in Zuid-Frankrijk heeft opgebouwd.
Zowel de Franse politie als de Spaanse pers houden deze verantwoordelijk voor de regelmatig door „onbekende daders" uitgevoerde aanslagen tegen ETA-leiders in Zuid-Frankrijk. Toen een van die „onbekenden" in een Franse politieval liep. verklaarde hij in dienst te staan van dezelfde anti-terreurbrigade die José Arregui nu „ondervroeg". Was het de bedoeling uit Arregui gegevens los te krijgen die bestemd waren voor de activiteiten van Spanjes zogenaamde „inlichtingendienst" in Zuid-Frankrijk?
De Franse president Giscard d'Estaing weet wel beter, wanneer hij voor de zoveelste maal verklaart dat het ETA-terrorisme „een zuiver binnenlandse aangelegenheid van de Spanjaarden is". Zijn uiteenlopende legale, politieke en praktische redenen voor deze houding worden hem in Madrid niet in dank afgenomen (zie ook pag. 29113 e.v.). Het traditioneel eigenmachtige optreden van de Spaanse politie kan verklaren waarom de diplomatieke pogingen om Parijs tot andere inzichten te brengen, regelmatig doorkruist worden door de activiteiten van „onbekende daders" in Zuid-Frankrijk. Hetzij om het gemis aan Franse politieactie te compenseren, hetzij om deze hiermee uit te lokken.
In deze laatste categorie valt waarschijnlijk ook de aankondiging van de Spaanse politie dat de sporen van de 8000 kg springstoffen, die ETA Militar een half jaar geleden in Spanje heeft geroofd, naar Zuid-Frankrijk leiden (zie pag. 3011). Want zonder een doeltreffend optreden van de Franse politie kan de Spaanse geen afdoende resultaten van haar terreurbestrijding verwachten. Zeker niet zolang Madrid wars blijft van een efficiënt Baskisch politiekorps, dat enkele jaren geleden (samen met politieke maatregelen) dé oplossing voor het probleem zou zijn geweest, en ook nu nog van onschatbare hulp kan zijn.
En hoe dan ook, het Spaanse politieapparaat zal een gevaar voor de democratie blijven totdat er een democratische zuivering in is doorgevoerd.

ARRESTATIES NA MISLUKTE COUP.

ONDERZOEK WIJST OP GROOT KOMPLOT. ONTWIKKELINGEN NA 24 FEBRUARI

Op, 24 febr., na de overgave van lt.-kol. Tejero Molino en de leden van de Guardia Civil die hadden deeleenomen aan de gijzeling van kabinet (demissionair) en parlement in Madrid (zie pag. 47811 e.v.) begon onmiddellijk een onderzoek naar de aard en de omvang van de mislukte staatsgreep.
Allengs bleek dat sprake was van een groot komplot dat ten doel had de democratische regering buiten spel te zetten en de vestiging van een militaire regering te verzekeren. Dit plan werd gesteund door conservatieve hoge militairen, alsmede politie-officieren, -onderofficieren en burgers.
De leider van de bestorming van de Cortes op 23 febr., de 49-jarige Antonio Tejero Molino, verwierf voor het eerst landelijke bekendheid kort na de dood van dictator Franco. Hij verbood als officier van de para-militaire Guardia Civil een straatbetoging in Malaga die door de burgerautoriteiten juist was toegestaan.

Tejeio werd berispt. Een bittere pil voor deze militair en vele van zijn collega's die er nog aan moesten wennen dat zij niet meer de macht in handen hadden in Spanje, maar dat die nu berustte bij de burgers.
De luitenant-kolonel was er, net als velen in politie en leger, van overtuigd dat Spanje ten prooi was gevallen aan een onverbiddelijke ontwikkeling naar de anarchie.

In nov. 1978 beraamde Tejero samen met kapitein Ricardo Saenz de Ynestrillas een coup die zou beginnen met de ontvoering van premier Suarez tijdens het verblijf van Koning Juan Carlos, de minister van defensie en de stafchef van de strijdkrachten in Mexico. Hij smeedde zijn plan in café Galaxia (Melkweg) in Madrid.

De operatie Melkweg mislukte, doordat enkele van de bij de zaak gehaalde militairen de plannen doorgaven aan de militaire inlichtingendienst. De beide officieren werden gearresteerd, minister en stafchef konden op tijd naar Madrid terugkeren om eventuele aanhangers van Tejero te ontmoedigen elders tot onbezonnen daden over te gaan en premier Suarez kreeg speciale bewaking.
Drie andere bij de voorbereiding betrokken officieren bleven buiten schot: zij werden niet gearresteerd, hun namen werden zelfs niet bekend. Ook werd niets gepubliceerd over de 200 officieren. die vanuit café Galaxia werden benaderd en die zich niet hadden gemeld bij autoriteiten en militaire inlichtingendienst.
De Spaanse regering deed niets anders dan van het begin af aan de zaak bagatelliseren als zijnde de strijd van een heethoofd, die erg weinig steun in het land had. Ook de politieke partijen dreven niet echt door; zij wilden de nog wankele relaties met de strijdkrachten niet verstoren.

Het proces tegen Tejero en Saenz (zie pag. 42/3 e.v. en de rectificatie op pag. 48013) maakte duidelijk dat er nog weinig veranderd was in de houding ten opzichte van de strijdkrachten. Beiden kwamen na voorarrest vrij en werden niet uit hun functies ontheven.

Aan de overgave van Tejero en zijn directe helper, marine-kapitein Menendez Vives gingen onderhandelingen vooraf met Generaal Aramburu Topete, hoofd van de Guardia Civil.
Daarbij werd aanvaard dat de twee officieren zich pas officieel zouden over-

geven in een kazerne in de omgeving van Madrid en dat hier geen TV of fotografen bij aanwezig zouden zijn. Tejero eiste voor zichzelf alle verantwoordelijkheid op van de verijdelde staatsgreep.
Toen de laatste socialistische afgevaardigde de parlementszaal verliet, zei Tejero, wiens optreden de hele nacht door grote emotionaliteit en onevenwichtigheid was gekenmerkt tegen hem: ,,Gaat U rustig naar buiten. Er is niets aan de hand. Alleen ik zal moeten boeten met 30 of 40 jaar gevangenisstraf".
Kapitein-ter-zee Menendez Vives voegde zich in de nacht van de gijzeling van het parlement bij de leider van deze actie, overste Tejero.
Hij leek daarbij geheel uit persoonlijke motieven te handelen en niet als vertegenwoordiger van een onderdeel van de marine. De aangeklaagde is een aangetrouwd familielid van Blas Pinar, de enige vertegenwoordiger van extreemrechts in het Spaanse parlement.
Het optreden van de militaire gouverneur van de derde Regio (Valencia), de 65-jarige generaal Jaime Milans del Bosch, bekendstaand om zijn ultraconservatieve opvattingen, op de avond van de gijzeling (23 febr.) en andere aanwijzingen leidden tot zijn ontslag en arrestatie.
Aan het begin van zijn actie in de Cortes had Tejero verklaard op te treden namens Milans del Bosch.
Een gegijzeld lid van de telefoondienst van het parlementsgebouw was getuige van een telefoongesprek van Tejero met Valencia en hoorde hem zeggen: ,,alles verloopt volgens plan, generaal, alles is in orde".
Op 9 maart werd Milans in staat van beschuldiging gesteld.

Hij maakte deel uit van de troepen die tijdens de Spaanse Burgeroorlog het Alcazar (burcht) van Toledo met hand en tand verdedigden tot zij eindelijk door de troepen van Franco werden ontzet.
Tijdens de Tweede Wereldoorlog leidde Milans del Bosch een infanteriecompagnie aan het Duitse Oostfront in de Sowjet-Unie. Hierna zette hij zijn carrière in Spanje voort waar hij kort voor Franco's dood werd benoemd tot hoofd van een tankdivisie dichtbij Madrid.
Toen de dictator was gestorven dook de naam Milans del Bosch herhaaldelijk op in speculaties over een mogelijke coup van de militairen om de democratisering tegen te houden. Re uiterst conservatievegeneraal zou, werd algemeen aangenomen, een sleutelrol zou spelen met ,,een mars op de hoofdstad".
Spoedig echter al verschenen geruststellende foto's waarop men koning Juan Carlos en Milans del Bosch in opperbeste stemming bijeen zag staan tijdens militaire manœuvres, die een deel van het wantrouwen wegnamen. De generaal sprak bij herhaling zijn loyaliteit jegens de koning uit.
Het gevaar leek enigszins geweken toen de generaal op ,,veilige" afstand van Madrid werd gestationeerd als militaire gouverneur van het district Valencia.

Maar in 1979 zei hij in het dagblad ABC: ..Het leger dient tussenbeide te komen indien duidelijk is dat de werking van de wetten, het optreden van de politie en van de rechtspraak onvoldoende is." Verder merkte hij op dat de militairen de na Franco's dood ingezette ontwikkeling ,.met bezorgdheid" hadden gadegeslagen en dat het terrorisme ,,niet op de juiste wijze" werd bestreden.

De rol van de belangrijkste arrestant, Generaal Alfonso Armada Comin, was niet direct duidelijk. Deze vice-chef-staf van de landstrijdkrachten, de Galicische markies de Santa Cruz de Rivadulla, vertrouweling en leermeester van Koning Juan Carlos, speelde tijdens de gijzeling een dubbelrol: Hij onderhandelde met Tejero, maar zou tegelijkertijd hebben overwogen zich bij hem te voegen.
Hij was de hoge militaire autoriteit wiens komst naar de Cortes door Tejero was aangekondigd, maar die niet verscheen.

Generaal Armada, die op 24 febr. uit zijn functie werd ontheven en op 26 febr. werd gearresteerd, had de leider moeten worden van de militaire regering na de coup. Hij had 26 jaar lang deel uitgemaakt van de staf van de koning.
Armada, die op een luchtmachtbasis bij Madrid in luxueuze gevangenschap vertoefde, werd op 12 maart evenals Milans del Bosch (op 9 maart) wegens militaire rebellie in staat van beschuldiging gesteld.
NRC/H'blad (12-3-1981) meldde:

In de betrokken nacht van de coup (23 februari) werd zijn gedrag echter door dubbelzinnigheid gekenmerkt. Zijn verwachte spectaculaire entree als ,,hoogste militaire autoriteit" in de zaal van de gegijzelde parlementariërs, bleef uit. Alles wijst erop dat het raaicale idee dat de overste Tejero, die de gijzeling leidde, van de staatsgreep had niet overeenkwam met dat van de meer ,,gematigde" Armada.

Generaal-majoor Alfonso Armada Comin

Generaal Luis Torres Rojas

Mogelijk ook heeft Armada zich op het laatste moment laten weerhouden door zijn loyaliteit tegenover koning Juan Carlos, van wie hij in het verleden jarenlang particulier secretaris is geweest.
Zeker is dat Armada in de betrokken nacht het parlement is binnengegaan en daar in besprekíng is geweest met Tejero. Naar buiten toeleek het of hij officiële onderhandelingen voerde die Tejero ertoe moesten bewegen zijn actie op te geven. Armada had hiervoor echter geen mandaat van zijn chef, generaal Gabeiras.
Deze kreeg argwaan en verbood hem verder nog aan de besprekingen met Tejero deel te nemen.
Volgens betrouwbare getuigen heeft Armada zich in die nacht in ieder geval kritisch uitgelaten over de koning, die hij verweet zich te bemoeien met een zaak ,,dietussen de militairen onderling geregeld diende te worden".
Armada zou uit zijn geweest op de vorming van een regering van nationale eenheid, waarin de belangrijkste politieke partijen vertegenwoordigd zouden zijn, onder leiding van een militair, vermoedelijk hijzelf.
Hij heeft over dat idee in het verleden zelfs gesproken met een van de socialistische leiders. Enrique Mugica.
De afgetreden premier Suarez had laten uitkomen dat hij op de hoogte was van de ondemocratische opvattingen van Armada en had zich daarom verzet tegen diens benoeming tot tweede man van de generale staf van het leger.

Op 26 febr. werd de arrestatie bekendgemaakt van twee andere generaals, de garnizoenscommandant Luis Torres Rojas van La Coruna, die kort voor de couppoging in Madrid zou zijn geweest voor overleg met officieren van de Brunete-tankdivisie en majoor-generaal José Leon Pizarro, die Milans del Bosch in Valencia assisteerde bij het uitvoeren van de instelling van de noodtoestand.
Van groot belang was voorts de arrestatie van kolonel José Ignacio San Martin, chef van de generale staf van de bij Madrid gelegen Brunete-divisie.
Deze divisie was sinds de dood van Franco steeds beschouwd als een broeinest van mogelijke samenzwerin-

gen tegen de democratie. Zowel Milans del Bosch als Torres Rojas hebben in het verleden de leiding gehad van deze tankdivisie, die is gelegerd in El Pardo (waar Franco zijn paleis had). Een eenheid van deze divisie hield tijdens de gijzeling enige tijd de gebouwen van radio en TV bezet.

San Martin stond aan het hoofd van de inlichtingendienst die tijdens het franquisme direct ressorteerde onder de in 1973 door dr afscheidingsbeweging ETA vermoorde premier Carrero Blanco en vereenzelvigde zich daarmee nauw met de dictatuur. Volgens sommige geruchten zou hij het eigenlijke brein achter de poging tot een staatsgreep zijn geweest.
Dit laatste werd uitdrukkelijk ontkend in een opmerkelijke ingezonden brief van de echtgenote van San Martin die in het blad ABC was verschenen. Zij wees er daarin op dat haar man zich op het moment van de aanval op het parlement niet in Madrid bevond, zoals werd aangenomen, maar in Zaragoza, waar een deel van de Brunete-divisie op oefening was. Vandaar keerde hij hals over kop naar Madrid terug met de generaal van deze divisie, Juste.

De overige belangrijke arrestanten waren:

- Generaal Caruana, militair gouverneur van de stad Valencia. Tevens ontslagen wegens het niet opvolgen van een bevel tot arrestatie van zijn districtschef Milans del Bosch.
- Majoor Ricardo Pardo Zancada, hoofd van de inlichtingendienst van de Brunete-tankdivisie, wegens steun aan de actie van Tejero Molino met honderd manschappen van de militaire politie.

r Kapitein Alvarez Arenas wegens deelneming aan de rebellie (commandant van de manschappen onder majoor Pardo).

- Kolonel Ricardo Gachitorena Zalba (infanterie) wegens een poging tot arrestatie van de militaire gouverneur van Madrid, generaal Allende Salazar.

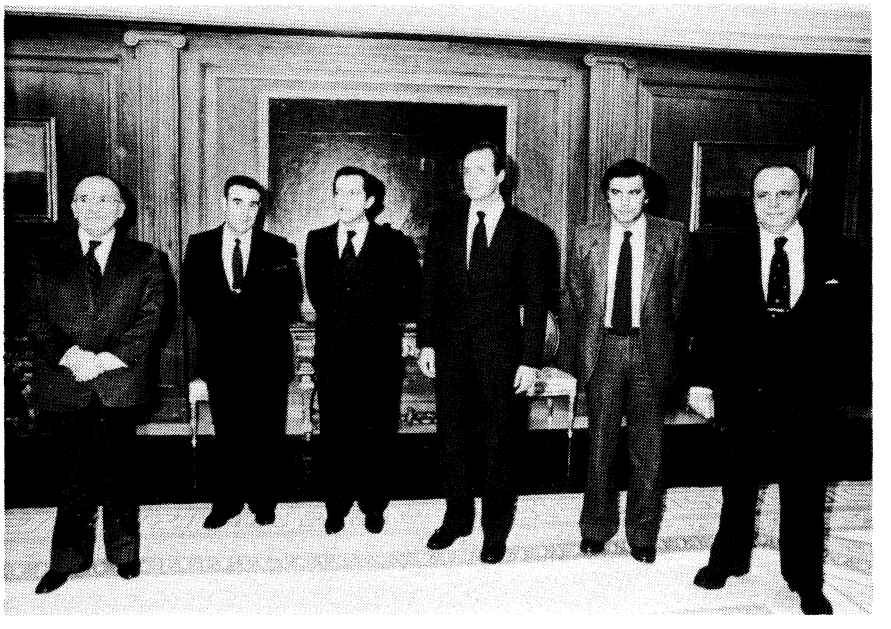
Op 10 maart werd officieel bekendgemaakt dat op 23 febr. 288 man van de Guardia Civil aan de gijzelingsactie in de Cortes hadden deelgenomen. Daarvan waren er inmiddels 222 op vrije voeten gesteld en weer aan hun werk gegaan. Er waren op die datum nog 16 officieren, 32 onderofficieren en 18 gardisten in hechtenis.
Deze cijfers werden verstrekt door de commandant van de Guardia Civil, generaal-majoor José Aramburu Topete.
Bij deze gelegenheid bevestigde het hoofd van de para-militaire Guardia Civil dat luitenant-kolonel Tejero Molino hem op de ochtend van 24 febr. tijdens bemiddelingspogingen in de Cortes met de dood had bedreigd.
De generaal verklaarde verder dat inmiddels bewezen was dat 90% van de gardisten die bij de aanval betrokken waren niet wisten waar zij naar toe gingen en slechts de bevelen van hun meerderen opvolgden.
De agenten – die bijna allemaal behoorden tot de sectie verkeerspolitie van de Guardia Civil – werden volgens deze officier pas vlak voor de actie door Tejero gerecruteerd.
Eén afdeling politiemannen, die om andere redenen stond aangetreden bij het wagenpark van de verkeerspolitie in Madrid, werd plotseling door de overste aangesproken met: „Spanje moet worden gered. Wie Spanje wil redden moet een stap naar voren doen." Daarop had de hele compagnie een stap naar voren gedaan.
De meeste politiemannen zouden echter hebben gedacht dat zij voor een speciale missie naar Baskenland zouden worden gestuurd. Hierop waren de agenten echter in autobussen geladen, die van tevoren waren gekocht door de vrouw van Tejero en naar het parlement gebracht. Dat vele politiemannen niet goed wisten waar zij mee bezig waren werd bevestigd door vele parlementsleden die in de nacht van de gijzeling met hun bezetters spraken.
Op 14 maart werd een bevel tot opsporing uitgevaardigd tegen kapitein Gil Sanchez Valiente van de Guardia Civil in San Sebastian, die kort voor de staatsgreep in Madrid verbleef en sinds de coup voortvluchtig was.

Juan Carlos roept politici bijeen

Op 24 febr., enkele uren na de overgave van Tejero en zijn gardisten in de Cortes, riep koning Juan Carlos de leiders van de politieke partijen bijeen in het Zarzuela-paleis om de ontstane situatie te bespreken.
Daarbij waren ook de demissionaire premier Suarez en de demissionaire minister van defensie Sahagun. Over de inhoud van dat gesprek werden geen mededelingen gedaan.
In de avond van 24 febr. verklaarde de leider van de Spaanse socialistische partij (PSOE), Felipe Gonzalez, dat zijn partij bereid was regeringsverantwoordelijkheid op zich te nemen, maar kandidaat-premier Calvo Sotelo ging niet op dit aanbod in.

Calvo Sotelo krijgt vertrouwen van *parlement*

Op 25 febr., ruim 48 uur na de mislukte coup, hervatte het parlement in Madrid de stemming over het regeerprogramma van kandidaat-premier Leopoldo Calvo Sotelo, die op 23 febr. om 18.18 uur was onderbroken door de gijzelingsactie van Tejero en consorten.
In de Cortes kreeg Calvo Sotelo 186 ja-stemmen en 158 nee-stemmen. De conservatieve „Volksalliantie" en de regionale Catalaanse partij „Convergentie en Unie" (Convergencia i Unio), die zich bij de eerste stemming op 20 febr. (pag. 47713) van stemming hadden onthouden, steunden nu de kandidaat-premier in hun streven om steun te verlenen aan een sterke regering om het voortbestaan van de democratie te verzekeren.
De Baskische nationalistische partij bleef vasthouden aan haar „neen", maar gaf te kennen met de regering te zullen samenwerken op die terreinen die een consolidering van de democratie zouden dienen.

Koning Juan Carlos in gezelschap van Spaanse politieke leiders na de mislukte coup. V.l.n.r. Santiago Carrillo (secr.-gen. van de Communistische Partij), Agustin Rodriguez Sahagun (voorzitter UCD), waarnemend premier Adolfo Suarez, koning Juan Carlos, socialistenleider Felipe Gonzalez en Manuel Fraga van de rechtse Alianza Popúlar

Het premierschap van Calvo Sotelo zou rechtskracht krijgen bij de officiële beëdiging door koning Juan Carlos (zie hierna). Hij had op het moment van de stemming nog geen regeringsploeg samengesteld.
De zitting van de Cortes vond plaats onder uitzonderlijke veiligheidsmaatregelen en verliep in een emotionele sfeer. Cortes-voorzitter Landelino Lavillo las een verklaring voor. Uit deze ,,institutionele verklaring van vertrouwen in de grondwettelijke orde" sprak erkentelijkheid voor de houding van koning Juan Carlos en diens optreden in de nacht van **23** op 24 februari.
Na het voorlezen bracht de Cortes een langdurige staande ovatie aan het adres van de koning. Alleen de afgevaardigden Blas Pinar (uiterst rechts) en Fernando Sagaseta (uiterst links) deden niet niee aan dit huldebetoon.
In de verklaring werd dankgezegd aan de strijdkrachten „in hun geheel" voor hun voorbeeldige houding en trouw aan Juan Carlos. ,,Uit de gebeurtenissen hadden de parlementsleden nieuwe kracht geput om het Spaanse volk met hun toekomstige arbeid te dienen," aldus Landelino Lavilla.

Premier Calvo Sotelo beëdigd. Samenstelling kabinet

Op **26** febr. werd Leopoldo Calvo Sotelo door koning Juan Carlos beëdigd als premier van Spanje. Hij presenteerde nog dezelfde dag zijn kabinet, dat een verkleinde kopie vormde van het vorige. Het aantal ministersposten was teruggebracht van **22** naar **15.** Er was één nieuwe bewindsman: Luis Ortiz (openbare werken en stadsontwikkeling). Alberto Oliart ging naar defensie (i.p.v. Sahagun).
Op **27** febr. werd het nieuwe kabinet in het Zarzuela-paleis door koning Juan Carlos beëdigd.
De portefeuilles waren als volgt verdeeld:

Premier – Leopoldo Calvo Sotelo; minister in het bureau van de premier – Pio Cabanillas; buitenlandse zaken – José Pedro Perez-Llorca; regionaal bestuur – Rodolfo Martin Villa; economische zaken – Juan Antonio Garcia Diez; defensie – Alberto Oliart; onderwijs en universiteiten – Juan Antonio Ortega y Diaz Ambrona; arbeid, volksgezondheid en sociale zaken – Jesus Sancho Rof; openbare werken en stadsontwikkeling – Luis Ortiz; landbouw en visserij – Ignacio Bayon Marine; financiën – Jaime Garcia Anoveros; justitie – Francisco Fernandez Ordonez; cultuur – Inigo Cavero; binnenlandse zaken – Juan José Roson: transport en communicatie – José Luis Alvarez.

Bij deze zetelverdeling tekende *NRC*/H'blad **(27-2-1981)** het volgende aan:

Verdwenen is het speciale rniiiisterie voor de onderhandelingen met de Europese Gemeenschap waartoe Spanje vermoedelijk in 1983 zal toetreden.
Voortaan zal dit onderwerp worden behandeld door een speciaal staatssecretariaat dat deel uitmaakt van het ministerie van buitenlandse zaken. Welke staatssecretaris het werk zal overnemen, dat tot nu toe door minister Eduardo Punset werd verricht, is nog niet bekend.
Gezien de ernstige economische crisis waar Spanje – anderhalf miljoen werklozen – mee kampt, wordt de sleutelpositie ingenomen door Juan Antonio Garcia Diez als minister voor economie en handel. Aangenomen wordt echter dat Calvo Sotelo, tot voor kort vice-premier voor economische zaken, zich ook intensief met deze portefeuille zal bemoeien.

De nieuwe Spaanse premier Leopoldo Calvo Sotelo werd op 26 februari in het Zarzuela-paleis bij Madrid beëdigd. Op de foto legt hij de eed af, terwijl het koninklijk paar toekijkt.

Calvo Sotelo heeft het aantal ministers drastisch teruggebracht van **22** tot **15.** Onder deze laatsten bevindt zich echter slechts één nieuw gezicht (Ortiz, openbare werken). Dit alles versterkt de indruk van grote continuïteit op een moment dat – drie dagen na de verijdelde staatsgreep – in veel politieke kringen behoefte werd gevoeld aan een kabinet met een nieuw imago.
In reactie op de samenstelling van de nieuwe regering bleven vertegenwoordigers van de belangrijkste oppositiepartij, de socialisten, en van de rechtse Democratische Coalitie het betreuren dat Calvo Sotelo niet de vorming van een coalitieregering heeft nagestreefd maar heeft vastgehouden aan een minderheidskabinet, uitsluitend bestaande uit leden van de UCD (Unie van het Democratisch Centrum). Vooral de socialisten achtten zo'n coalitie wenselijk „in verband met het gevaar waaraan de democratie blootstaat".
Voor het eerst sinds de dood van Franco maakt geen militair deel uit van de regering. De vicepremier voor defensie-aangelegenheden, generaal Gutierrez Mellado, die een zeer belangrijke rol heeft gespeeld bij het hervormingsproces na het heengaan van de dictator en zich door moedig gedrag onderscheidde tijdens de nacht van de gijzeling in het parlement, is niet teruggekeerd.

Alberto Oliart is voortaan de enige bewindsman die zich als minister met defensie-aangelegenheden bezighoudt.
De terugkeer van Francisco Ordonez als minister van justitie doet vermoeden dat het door hem ingediende – maar in zijn eigen partij sterk bekritiseerde – wetsvoorstel voor de echtscheiding geen wezenlijke wijziging zal ondergaan.

Massale demonstraties voor democratie

Op 27 febr. werd in ruim vijftig Spaanse steden massaal door de bevolking gedemonstreerd ,,voor de vrijheid, de democratie en de grondwet". De demonstraties waren georganiseerd door de vier grote politieke partijen en de vakbonden. In Madrid gingen ongeveer anderhalf miljoen mensen de straat op: de grootste demonstratieve optocht uit de Spaanse geschiedenis.
NZZ **(3-3-1981)** schreef: Spanjaarden uit alle leeftijdsgroepen en sociale lagen deden mee. Weliswaar domineerde de arbeidersbevolking en beheerste links het beeld, maar er was ook een contingent van de burgerij vertegenwoordigd dat tevoren nooit aan dergelijke demonstraties had deelgenomen. Bekende ondernemers, bijvoorbeeld de president van de vereniging van particuliere bankiers en redactiechefs van de grootste dagbladen, liepen mee. Aan de kop van de stoet liepen naast elkaar politieke leiders van verschillende signatuur: Felipe Gonzalez (socialisten), Augustin Rodriguez Sahagun (centrumpartij), Santiago Carrillo (communisten) en Fraga Iribarne (rechts-conservatief).

Juan Carlos gispt strijdkrachten

In het weekeinde van **28** febr./1 maart berispte koning Juan Carlos de strijdkrachten in een toespraak tot de militaire Academie van Zaragoza. ,,De strijdkrachten dragen niet bij tot de veiligheid van de staat met onbedachtzame acties die zowel de staat als de militairen zelf in het algemeen in een kritieke positie brengen", zei hij. De koning wees erop dat de militairen precies moeten weten hoe zij de Grondwet moeten uitleggen en dat zij deze te allen tijde moeten eerbiedigen. Ook behoren zij ,,een strikte discipline" in acht te nemen.
,,De gebeurtenissen van de afgelopen dagen die iedereen nog voor de geest heeft, dienen een les te zijn voor aan de ene kant de militairen en aan de andere kant de politieke krachten van regering en oppositie. Allen dienen hun gedrag aan te passen zodat orde en veiligheid en het welzijn van Spanje bereikt kan worden", aldus de koning, die sprak tijdens een plechtigheid aan de militaire academie in Zaragoza, die hijzelf heeft doorlopen.
Daarbij hernieuwden de vorst en de meeste officieren van zijn jaargang de militaire eed die zij **25** jaar geleden aflegden toen zij hun intrede deden in de academie.
Juan Carlos bekritiseerde ook de actie van sommige politieke groepen en van

bepaalde kranten die probeerden binnen de strijdkrachten een stemming van ontevredenheid met de huidige situatie in Spanje aan te wakkeren.

Onmiskenbaar had hij daarbij het dagblad van de oud-strijders El Alcazar op het oog waarin, voordat de coup plaatsvond, regelmatig op ruiende artikelen verschenen (zonder dat de justitie ingreep).
Wat de politieke groepen betreft heeft de koning vermoedelijk de extreem-rechtse beweging Fuerza Nueva (Nieuwe Kracht: bedoeld Tijdens bijeenkomsten die deze organisatie in Murcia en omgeving hield (op 28 febr. en 1 maart), werden kreten tegen de koning geslaakt.

In de Spaanse pers werd begin maart gewezen op de hartelijke ontvangst die de arrestanten van de mislukte coup in gevangenschap ten deel was gevallen. Volgens het onafhankelijk Spaanse dagblad El Pais was deze hartelijkheid gezagsgetrouwe Spaanse officieren een doorn in het oog.

Mensen, die contact hebben gehad met de aangehouden generaals en met overste Tejero, de leider van de bezetting van het parlement, hebben volgens El Pais gemeld dat dezen het uitstekend maken, zonder enige beperking bezoek ontvangen en met alle eer worden behandeld.
Zo zou op de militaire luchtbasis Getafe nabij Madrid, waarheen de verdachte generaal Armada werd overgebracht, alles in gereedheid zijn gemaakt om de officier met militaire eer te ontvangen. Armada zou hierop zelf, aldus El Pais, er de voorkeur aan hebben gegeven na zonsondergang te arriveren, wanneer de vlag gestreken was en geen militair vertoon meer zou kunnen plaatsvinden. Hij zou daarmee hebben wilien vermijden ,,een schandaal" te veroorzaken, aldus El Pais.
Ook de verdacnte officieren van lagere rang en de bij de coup betrokken politiemannen zouden, met grote hartelijkheid zijn ontvangen in de kazernes waar zij zich bevinden. In sommige gevallen zou men hun zelfs een speciale maaltijd hebben wilien aanbieden.

Officieel rapport couppoging

Op 17 maart presenteerde de nieuwe minister van defensie, Oliart, aan de Cortes het officiële regeringsrapport over de mislukte coup van 23/24 febr In een toespraak van een uur achter gesloten deuren tot het Spaanse parlement verklaarde minister Oliart dat de regering al sedert het einde van 1980 op de hoogte was van de voorbereiding van een coup.

Deze en andere gegevens werden na de speciale besloten zitting op band aan de pers toegespeeld door parlements· leden die het met de geheimhouding niet eens waren.
Het dagblad El Pais (18-3-'81) publiceerde de toespraak van Oliart integraal en leverde tegelijkertijd felle kritiek op het besluit van de regering om de speciale zitting geheim te houden.
Het relaas van de bewindsman bevestigde in grote trekken hetgeen in de dagen na de mislukte coup was gebleken. De betrokkenheid van burgers was groter dan gedacht werd.
De officieren die de verijdelde staatsgreep beraamden, hielden het aantal ingewijden tot het laatste moment zeer beperkt, maar rekenden op een ,,kettingreactie" in de strijdkrachten wanneer de coup eenmaal begonnen was. Onderdeel van hun strategie was om valselijk voor te wenden dat koning Juan Carlos deel uitmaakte van het komplot om zo andere hoge militairen zo ver te krijgen dat zij beslissingen zouden nemen ,,die – eenmaal uitgevoerd – onherroepelijk zouden zijn". ,,Zij hielden echter geen rekening met de energieke en ondubbelzinnige houding van de koning, die vanaf het eerste moment de gevolgen ongedaan maakte van het bedriegelijke gebruik van zijn naam". aldus de Spaanse minister van defensie.
Het betoog van Oliart bevestigt dat generaal Armada, de tweede man van de generale staf van het leger, de officier was die het militaire bewind zou aanvoeren. De eerste aanwijzing voor diens dubieuze rol betekende de aanwezigheid van Armada op het paleis van de koning te Zarzuela aan het begin van de avond dat de coup zich voltrok. Later speelde deze generaal een dubbelzinnige rol tegenover zijn directe chef, generaal Gabeiras, die hem echter doorzag en hem onmiddellijk tot de orde riep.

De militaire gouverneur van het district Valencia, generaal Milans del Boseh, was al op zondag 22 februari druk in de weer met de voorbereidingen van de staatsgreep.
Hij had in Valencia een ontmoeting met majoor Pardo Zancada van de pantserdivisie Brunete, gelegerd in de omgeving van Madrid, die in de plannen van de samenzweerders een sleutelrol was toegedacht. Op de middag van de 23ste februari vond generaal Torres Rojas, garnizoenscommandant van La Coruna (die 16 maart officieel in staat van beschuldiging is gesteld) zich bij de pantserdivisie Brunete, waarvan hij korte tijd de opperste commandant is geweest. Officieel ging het om een weerzien met oude wapenbroeders. Hier zette Torres Rojas in aanwezigheid van de teruggekeerde Pardo Zancada de plannen voor de samenzwering uiteen in afwezigheid van de hoogste chef van de divisie, generaal Juste.
Deze laatste bevond zich in de omgeving van Zaragoza waar een deel van de pantserdivisie op manoeuvre was. Na de alarmerende berichten uit Madrid keerde hij spoorslags terug naar het hoofdkwartier van zijn divisie waar alle troepen door toedoen van de samenzweerders in staat van paraatheid waren gebracht. In de onduidelijke situatie waarmee Juste werd geconfronteerd en waarin hem de rol van de koning aanvankelijk niet duidelijk was, probeerde hij tijd te winnen en gaf opdracht tot de ,,Operatie Diana", voorzien voor dit soort noodsituaties. Daarbij bezette een deel van de divisie de TV- en radiostudio's
Vanaf het moment dat het Juste duidelijk werd dat de koning niet achter de coup stond, gaf hij tegenorders waarmee de interventie van de divisie onmiddellijk ineenschrompelde. Torres Rojas keerde hierop spoorslags terug naar La Coruna. Alleen Pardo Zancada wilde in de reeds uitzichtloze situatie loyaal blijven en voegde zich met een aantal politiemannen in het parlement bij de overste Tejero die daar de gijzeling leidde.

(Voortzetting volgende aflevering)

ZAMBIA

BINNENLANDSE ONTWIKKELINGEN 1980–1981

De voormalige vice-president Simon Kapwepwe, sinds 1971 de voornaamste oppositiewoordvoerder, overleed op 26 jan. 1980 in de mijnstad Kitwe.

Simon Mwanza Kapwepwe werd op 12 april 1922 geboren. Hij werd beschouwd als leider sar! de Bemba-stam. Van meet ar aan was nij een prominent lid van de in i959 onder leiding van Kaoenda gestichte United National Independence Party (UNIP) en hij vervulde diverse ministersposten in de regeringen vóór de onafhankelijkheid (okt. 1964). In de onafhankelijke republiek Zambia werd hij minister van buitenlandse zaken (1964-'67) en vervolgens vice-president (1967-'70).
Per 1 nov. 1970 werd Kapwepwe als vice-president vervangen door Mainza Chona. Op 21 aug. 1971 trad hij af als minister van plaatselijk bestuur en cultuur, waarna hij een oppositiepartij, de United Progressive Party (UPP), vormde. Maar in febr. 1972 werd de UPP verboden; Kapwepwe werd gearresteerd en tot eind 1972 gevangen gezet.
In 1977 sloot Kapwepwe zich opnieuw bij de UNIP aan, maar in 1978 werd hij door de UNIP gediskwalificeerd voor deelname aan de presidentsverkiezingen. Een aantal van zijn aanhangers werd in sept. 1979 gearresteerd. nadat zij een beroep op president Kaoenda hadden gedaan om af te treden en nieuwe verkiezingen uit te schrijven onder een overgangsregering.

Wijzigingen in legerleiding

Op 9 okt. 1980 werd bekendgemaakt dat generaal-majoor Malimba Masheke tot bevelhebber van het leger met de rang van luitenant-generaal was benoemd als opvolger van luitenant-generaal Benjamin Mibenge.
Tegelijk werd de benoeming bekendgemaakt van generaal-majoor Christian Tembo tot stafchef van het leger, van brigade-generaal Thomas Fara tot commandant van de „National Service" en van brigade-generaal Christopher Kabwe met de rang van generaal-majoor tot bevelhebber van de luchtmacht.
Maar drie dagen na zijn benoeming werd generaal-majoor Kabwe aangehouden en geschorst in verband met een onderzoek naar ,,onregelmatigeactiviteiten". Op 23 okt. verscheen hij met twee andere hoge officieren voor de rechtbank te Lusaka; zij werden ervan beschuldigd zes auto's te hebben gestolen. Op 28 okt. werd door regeringsfunctionarissen bevestigd dat Kabwe krachtens een presidentieel arrestatiebevel werd vastgehouden.
Inmiddels was luitenant-kolonel Hannania Lungu op 17 okt. tot waarnemend bevelhebber van de luchtmacht benoemd.

Kaoenda meldt poging tot staatsgreep. Zuid-Afrika beschuldigd van *medewerking*

Op 23 okt. 1980 vaardigde president Kaoenda een uitgaansverbod van 7 uur 's avonds tot 6 uur 's morgens uit voor de hoofdstad Lusaka en andere belangrijke steden.
In persberichten werd de maatregel in verband gebracht met een vuurgevecht op 16 okt. tussen Zambiaanse veiligheidstroepen en een zwaar bewapende bende van ca. 50 man bij een boerderij te Chilanga, op 10 mijl ten zuiden van Lusaka.
Op 26 okt. deelden politiefunctionarissen te Lusaka mee dat sinds de instelling van het uitgaansverbod minstens 12 prominente Zambianen waren gearresteerd, o.w. Patrick Chisanga (voormalig kabinetssecretaris), Valentine Musankanya (voormalig gouverneur van de Bank van Zambia) en Elias Chipimo (een vroegere Hoge Commissaris te Londen en ex-president-directeur van de Standard Bank). De arrestaties hadden vooral betrekking op zakenlieden die tot de Bemba-stam (Noord-Zambia) behoorden. De regering bracht de arrestaties niet officieel in verband met de bende van Chilanga, maar in politiekringen werd gezegd dat men daar over informatie beschikte die wees op een gecoördineerde poging om de regering omver te werpen.

Op 22 april 1980 had president Kaoenda Musankanya, Chipimo en anderen ervan beschuldigd een kwaadaardige en doelbewuste campagne tegen de regering en de partij (d.w.z. de United National Independence Party – UNIP) te voeren. Chipimo zou zijn functie bij de Standard Bank hebben moeten neerleggen, nadat hij eerder in een toespraak had gezegd dat één-partijregimes in Afrika steeds het risico van een staatsgreep lopen aangezien dat de enige manier is om tot een regeringswisseling te komen.

Reeds op 22 febr. 1980 was vanuit Salisbury (Zimbabwe) bericht dat president Kaoenda in de laatste week van januari ternauwernood ontsnapt was aan een moordaanslag door negen legerofficieren. Die officieren zouden later in de gevangenis te Lusaka zijn opgehangen. Het bericht werd op 25 febr. door de Zambiaanse Hoge Commissaris te Londen tegengesproken als kwaadaardige propaganda.
Op 8 april 1980 verzocht Zambia per brief om een bijeenkomst van de Veiligheidsraad voor het treffen van effectieve maatregelen om Zuid-Afrika te dwingen zijn agressiedaden tegen Zambia te staken. Volgens Zambia drongen Zuidafrikaanse troepen vanuit Namibië herhaaldelijk westelijk Zambia binnen.
De Veiligheidsraad wijdde op 10 en 11 april drie zittingen aan de Zambiaanse klacht. Volgens de vertegenwoordiger van Zambia, Reuben Kamanga, hadden Zuidafrikaanse troepen op 6, 12 en 18 febr. kampen op Zambiaans grondgebied gevestigd en hadden Zuidafrikaanse gevechtsvliegtuigen het Zambiaanse luchtruim boven de Westelijke Provincie dagelijks geschonden. Er zouden aanzienlijke aantallen Zuidafrikaanse militairen in dat gebied verblijven.
De Raad aanvaardde op 11 april unaniem een resolutie waarin zuid-Afrika veroordeeld werd voor zijn „voortgezette, geïntensiveerde en niet-uitgelokte" acties tegen Zambia en waarin van Zuid-Afrika werd geëist dat het zijn troepen onverwijld uit Zambia terugtrok en alle schendingen van Zambia's luchtruim staakte.
Op 27 april verklaarde president Kaoenda dat twee bataljons van de Zuidafrikaanse troepen waren teruggetrokken, maar dat er nog kleinere eenheden in Zambia waren achtergebleven. Deze verklaring werd door een Zuidafrikaanse legerwoordvoerder als „fantasie" afgedaan. De Zuidafrikaanse minister van buitenlandse zaken, R. F. Botha, had op 10 april in een brief aan de Veiligheidsraad gesteld dat zijn land geen andere keus had dan het treffen van beschermende maatregelen tegen wat hij omschreef als agressie gepleegd vanaf Zambiaans gebied tegen Zuidwest-Afrika (= Namibie),

Op 27 okt. deelde president Kaoenda in een door de radio uitgezonden persconferentie mee dat de Zambiaanse veiligheidstroepen op 16 okt. een door Zuid-Afrika gesteunde poging om de regering omver te werpen hadden verijdeld. Bij het gevecht te Chilanga waren twee leden van de gewapende bende – huurlingen gerecruteerd in de Zairese provincie Shaba, hoofdzakelijk Katangese gendarmes – gedood. Uit op hen aangetroffen documenten was gebleken dat de bende in de nacht van 16 op 17 okt. sleutelposities in Lusaka had willen aanvallen en dat zij in dienst stond van een groep „contra-revolutionaire" Zambianen. Die werd gesteund door Zuid-Afrika, dat twee nachten vóór de geplande coup boten en twee veerponten had geleverd, kennelijk om medestanders van de coup over de Zambezi-rivier te vervoeren.
Volgens president Kaoenda waren ook drie leden van de Zambiaanse veiligheidstroepen in het komplot verwikkeld, maar hij wilde geen namen noemen. De drie betreffende officieren zaten in hechtenis.
Voorts suggereerde Kaoenda dat een reeks stakingsdreigementen van vakbondsleiders politiek gemotiveerd was en mogelijk verband met de coup hield.

De Zuidafrikaanse regering wees nog dezelfde dag bij monde van minister van buitenlandse zaken R. F. Botha en minister van defensie Magnus Malan de beschuldigingen van president Kaoenda van de hand. Volgens Malan zocht Kaoenda naar een zondebok om de aandacht af te leiden van het binnenlandse verzet in Zambia tegen „voedselgebrek en wanbestuur".
Maar op 30 okt. verklaarde Kaoenda dat Zuid-Afrika de opstandelingen wapens had geleverd en „tanks, troepen en pantserwagens" tegenover de Zambiaanse grensstad Seshake in Namibië had geconcentreerd ter voorbereiding van een mogelijke interventie ter ondersteuning van de samenzweerders. Deze waren van plan geweest Zambia te gebruiken als een actiebasis tegen het regime van president Moboetoe in Zaire, aldus de president van Zambia.
Als verklaring voor het uitgaansverbod van 23 okt. zei Kaoenda nu dat er na het gevecht te Chilanga (45 van de 70 à 200 bendeleden waren inmiddels gearresteerd) een tweede groep opstandelingen was ontdekt buiten Kitwe in de „Copperbelt".

Maatregelen tegen vakbondsleiders

Tijdens een toespraak tot de afgevaardigden naar de 15de zitting van de nationale raad van de UNIP beschuldigde president Kaoenda op 2 nov. sommige vakbondsleiders ervan te pogen arbeiders van de partij te distantiëren. Deze opmerking werd gezien als een waarschuwing aan het adres van leiders van bonden, behorend tot de Zambia Congress of Trade Unions (ZCTU), die zich verzetten tegen de regeringsplannen voor een nieuw systeem van lokaal bestuur, waarbij deelname aan plaatselijke verkiezingen alleen voor partijleden mogelijk zou zijn.
Terwijl Elias Chipimo op 4 nov. zonder officiële verklaring onvoorwaardelijk in vrijheid was gesteld, werden vrijwel tegelijkertijd de paspoorten ingetrokken van o.a. twee voormalige ministers en drie ZCTU-leiders.
Op 4 nov. werd de pas in beslag genomen van Vernon Mwaanga, die van dec. 1973 tot mei 1975 minister van buitenlandse zaken was. Aaron Milner, die in aug. 1977 was ontslagen als minister van binnenlandse zaken en die later de nationaliteit van Zimbabwe had aangenomen, zag zijn (Zimbabwe) paspoort op 6 nov. in beslag genomen bij zijn aankomst op het vliegveld van Lusaka. De betreffende ZCTU-leiders waren: Frederick Chiluba, de voorzitter (een Bemba, die volgens Westerse perscommentaren steeds meer op de voorgrond trad als criticus van de regering, in het bijzonder sinds de dood van Simon Kapwepwe – zie hierboven); Newstead Zimba, de secretaris-generaal; en Chilatu Sampa, de adjunct-secretaris-generaal.

Chiluba had eind september gewaarschuwd dat de ZCTU voor het eind van 1980 een algemene staking zou uitroepen, tenzij de regering inging op eisen betreffende een verbetering van de levensstandaard. Dit dreigement was in oktober gevolgd door wijdverbreide niet-officiële stakingen, waarna president Kaoenda op 27 okt. (zie hierboven) had gesuggereerd dat de industriële onrust mogelijkverband met de beraamde coup hield.

Op 7 nov. verklaarde president Kaoenda in een toespraak tot de nationale raad van de UNIP dat de veiligheidssi-

tuatie in Zambia nu onder controle was. Hij voegde daaraan toe dat de gearresteerde personen niets hoefden te vrezen, als zij onschuldig waren. Tevoren had de nationale raad van de UNIP een voorstel van het Centrale Comité verworpen om een militair tribunaal in te stellen voor de berechting van de beschuldigden.
Op 1 dec. werd Valentine Musakanya in vrijheid gesteld, nadat beschuldigingen tegen hem (inzake verraad) waren ingetrokken. Eerder was de tegelijk met hem gearresteerde Patrick Chisanga al vrijgelaten.
Op 2 dec. kreeg François Cros, directeur van het Franse persbureau AFP te Lusaka, toestemming Zambia te verlaten. Hij was op 17 okt. zonder opgaaf van redenen gearresteerd. Op 20 okt. bevestigde het Zambiaanse ministerie van buitenlandse zaken dat Cros voor ondervraging werd vastgehouden. Op 31 okt. werd hij formeel op grond van een presidentieel decreet gedetineerd. President Kaoenda deelde mee dat Cros was gearresteerd, omdat hij geld had verschaft voor de verdediging van een leider van de samenzwering tot omverwerping van het Zambiaanse regime. Op 13 nov. werd Cros op vrije voeten gesteld, maar hij moest in Lusaka blijven en zich ter beschikking van de justitie houden. Nadat hij op 2 dec. voor de rechtbank in Lusaka een getuigenverklaring had afgelegd in verband met een zaak van fraude en ccrruptie onder politiefunctionarissen, arriveerde hij op 3 dec. te Parijs.

Wijzigingen in kabinet. *Opheffing* uztgaansverbod

Op 4 dec. maakte president Kaoenda een aantal wijzigingen in het kabinet en de partij bekend, die per 7 dec. zouden ingaan. De mutaties in het kabinet hadden betrekking op de volgende portefeuilles:
Defensie – Wilson Chakulya (voorheen buitenlandse zaken); buitenlandse zaken – Lameck Goma (onderwijs en cultuur); onderwijs en cultuur – Henry Meebelo (directeur van het studiebureau van de UNIP); ontwikkeling en planning – Joshua Lumina (arbeid en sociale diensten); binnenlandse zaken – Frederick Chomba (juridische zaken); juridische zaken -- Gibson Chigaga (staatsminister op dit departement); arbeid en sociale diensten – Justin Chimba. (Vor. ber. pag. 54413-1980)

De portefeuilles van defensie en van ontwikkeling en planning werden bij deze gelegenheid ingesteld. Defensie ressorteerde tot dan toe onder Alexander Grey Zulu, die zijn post van staatssecretaris van defensie en veiligheid, waartoe hij in september 1978 was benoemd, behield. Wilted Phiri, voorheen minister van binnenlandse zaken, werd speciaal politiek assistent van de president als opvolger van de in juli afgetreden Mark Chona.
De op 30 juni als minister van landbouw en waterontwikkeling afgetreden veteraan Alexander Chikwanda, was nog diezelfde dag vervangen door Unia Mwila, voorheen staatsminister voor de nationale commissie inzake ontwikkeling en planning.
De benoeming van Justin Chimba tot minister van arbeid en sociale diensten werd vervolgens ingetrokken, nadat de president erop gewezen was dat Chimba bij de parlementsverkiezingen van 1978 was verslagen en dus volgens de wet geen minister kon worden. Op 26 jan. 1981 werd Basil Kabwe, voorheen staatsminister voor openbare diensten, in Chimba's plaats tot minister benoemd.

Op 7 dec. hief president Kaoenda het op 23 okt. ingestelde uitgaansverbod op.

Mijnwerkersstaking na royement van vakbondsleiders

Op 16 jan. 1981 maakte het Centrale Comité van de UNIP de uitstoting uit de partij bekend van 17 vakbondsleiders, o.w. Chiluba, Zimba en Sampa van de ZCTU alsmede David Mwila en andere leiders van de Mijnwerkersbond van Zambia (MUZ).
Uit protest tegen dit royement brak op 19 jan. een wilde staking uit onder de mijnwerkers van de staatskopermaatschappij Nchanga Consolidated Copper Mines (NCCM) in Konkola bij de grens met Zaire. In navolging daarvan legden andere NCCM-mijnwerkershet werk de volgende dagen neer, alsmede werknemers van de andere, kleinere staatskopermaatschappij Roan Consolidated Mines (RCM). NCCM en RCM produceren jaarlijks 600.000 ton koper; koper en kobalt leveren ruim 95% van Zambia's deviezeninkomsten. Op 22 jan. lag de koperwinning in Zambia vrijwel stil.
Op 25 jan. werd gemeld dat de stakingen zich uitbreidden tot het bankwezen en de verzekeringssector, maar op 28 jan. werd bericht dat de mijnwerkers hun staking hadden beëindigd en dat ook de leden van de Zambia Union of Financial Institutions het werk hadden hervat.

Nieuwe wijzigingen in partij en regering. Mundia premier

Op 18 febr. bracht president Kaoenda opnieuw wijzigingen in de leiding van de UNIP en in het kabinet aan.
Mainza Chona (51) werd als secretaris-generaal van de UNIP vervangen door Humphrey Mulemba, de voorzitter van de subcommissie voor benoemingen en discipline van het Centrale Comité. Chona, die sinds 1977 secretaris-generaal van de partij en daarmee nr. 2 in de staatshiërarchie was, kreeg een ambassadeurspost „in een bevriend socialistisch land" aangeboden.
Voorts werd Daniel Lisulo als premier (sinds 1978) vervangen door Nalumino Mundia, de voorzitter van de subcommissie voor jeugd en sport van het CC en lid van het CC sinds 1978. Lisulo werd nu voorzitter van de sociale en culturele subcommissie van het CC.
Ook maakte president Kaoenda drie andere portefeuillewisselingen in het kabinet bekend: 1. jeugd en sport; 2. gezondheid en transport; en 3. energie en verbindingen.

De in 1927 te Munyama geboren Mundia was van 1964 tot 1966 verscheidene malen minister. In 1967 brak hij met de regeringspartij; hij werd gearresteerd en onder huisarrest (1968-'69) geplaatst. In 1974 keerde hij in de UNIP terug; hij werd in het parlement herkozen en tot minister voor de Noordwestelijke Provincie benoemd.

Op 17 maart bracht de president een reeks wijzigingen aan in Zambia's politieke vertegenwoordigingen in het buitenland. Zo werd de voormalige bevelhebber van het leger, luitenant-generaal Benjamin Mibenge, tot Hoge Commissaris in Canada benoemd.

Compromis UNIP–vakbeweging

Op 24 april deelde de secretaris-generaal van de UNIP, Mulemba, na afloop van een vierdaagse zitting van de nationale partijraad mee dat de 17 in januari uit de UNIP gestoten vakbondsleiders weer tot de regeringspartij waren toegelaten en dat de vakbonden hun verzet tegen een nieuw systeem van plaatselijk bestuur hadden opgegeven.
Kort dsarop kondigde de minister van arbeid, Kabwe, een voormalig secretaris-generaal van de ZCTU, een verbod voor ZCTU-leiders af reizen naar het buitenland te maken, terwijl buitenlandse vakbondsfunctionarissen geen inreisvisum voor Zambia zouden krijgen.

Nieuw *komplot* gemeld

Op 23 juni werd door The Times vanuit Lusaka gemeld dat Zambiaanse veiligheidstroepen een nieuw komplot hadden ontdekt om het regime van president Kaoenda omver te werpen. Een groep Zambianen, gesteund door Zuidafrikaanse huurlingen en Katangese gendarmes, had op 17 juni een staatsgreep willen plegen, maar het komplot was drie dagen eerder door de politie ontdekt. Op de dodenlijst van de samenzweerders zouden o.a. president Kaoenda, politiechef Fabiano Chela en luitenant-generaal Malimba Masheke (opperbevelhebber van het leger) zijn voorgekomen.

(Voortzetting volgende aflevering)

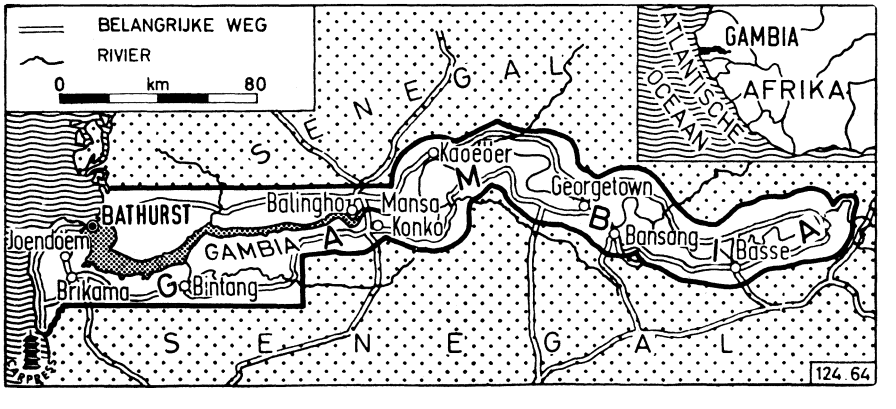
Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660.

POGING TOT STAATSGREEP IN GAMBIA

In de ochtend van 30 juli is in de Afrikaanse staat Gambia een poging tot een staatsgreep ondernomen door een ..Nationale Revolutionaire Raad", die streefde naar de vestiging van de ,,dictatuur van het proletariaat".
Bij de greep naar de macht werd aangekondigd, dat de president, Dawda Jawara, was afgezet. De opstandelingen maakten gebruik van het feit, dat de president zich in Londen bevond, waar hij het huwelijk van de Britse kroonprins Charles bijwoonde.
Radio-Gambia maakte 's ochtends op 30 juli bekend, dat een twaalf leden tellende revolutionaire raad onder leiding van de socialistische politicus Kukli Samba Sanyang de macht had overgenomen.
Naast hem zijn negen andere politici van zijn ondergrondse Socialistische en Revolutionaire Arbeiderspartij lid van de raad.
Radio-Banjul liet na de coup weten dat de ,,marxisten-leninisten" die Jawara hebben afgezet, de ,,dictatuur van het proletariaat" hebben uitgeroepen en het ,,revolutionaire socialisme" willen verwezenlijken. De radio riep de Gambianen op kalm te blijven en waarschuwde plunderaars voor strenge straffen.
Jawara werd beschuldigd van nepotisme, curruptie en sociale onrechtvaardigheid.
Het nieuwe bewind heeft de grondwet opgeschort, de partijen ontbonden en het parlement naar huis gestuurd.

Ingrijpen Senegalese militairen

In de avond van 30 juli zijn Senegalese troepen het land binnengevallen om een eind aan de staatsgreep te maken. Zij voldeden daarmee aan een verzoek van de afgezette president Jawara.
Deze is in de ochtend van 31 juli vanuit Londen naar de hoofdstad van Senegal, Dakar, gevlogen. Daar zei hij zich nog steeds als president te beschouwen en vol vertrouwen te zijn, dat met behulp van de Senegalezen een eind aan de coup gemaakt kon worden.
De president vroeg om het ingrijpen van Senegal op basis van een militair pact tussen Gambia en Senegal.
Gambia heeft een leger van vijfhonderd man om de bevolking van 600.000 man te beschermen. Senegal kan over 10.000 soldaten beschikken.
De actie van de Senegalezen verliep vrij rustig. Het vliegveld werd bezet en de veerponten over de rivier de Gambia werden overgenomen.
Het lijkt erop dat de rebellen slechts kleine stukjes terrein in handen hebben, waaronder het radiostation. Ook de vijfhonderd man militie blijkt verdeeld. Slechts tweehonderdvijftig manschappen zouden van harte de revolutie steunen.
Als reactie op het militaire ingrijpen door Senegal namen de rebellen een aantal in Banjul verblijvende Senegalese diplomaten, leden van de afgezette regering en het gezin van president Jawara in gijzeling. Zij dreigden de gijzelaars te zullen executeren, als de Senegalese troepen niet zouden worden teruggetrokken.
Daarnaast besloot de Revolutionaire Raad onderhandelingen te openen met de Senegalese strijdkrachten.
Dit heeft radio-Gambia 's avonds op 31 juli bekendgemaakt. De secretaris-generaal van de Senegambiaanse commissie voor economische samenwerking, Seydou Nourou Ba, is door de rebellen aangewezen als onderhandelaar met de Senegalezen. Deze laatsten bezetten de luchthaven van Yundum.
Het onderhandelingsaanbod werd voorgelezen voor de radio door Seydou Nourou Ba, die door de rebellen als gijzelaar wordt vastgehouden.
Ba heeft onderstreept dat de Gambiaanse revolutionairen een staakt-het-vuren willen en terugtrekking van de Senegalese troepen. Van hun kant zullen de rebellen dan de gijzelaars vrijlaten.
De opstandelingen riepen in een communiqué, dat door radio-Gambia werd uitgezonden, de ,,kameraden van Guinee-Conakry, Guinee-Bissau, en de Sowjet-Unie" te hulp, omdat de ,,Senegalese troepen al bijna de helft van het Gambiaanse grondgebied bezetten en onschuldige burgers doodden."
De Revolutionaire Raad vroeg de Organisatie van Afrikaanse Eenheid de Senegalese interventie te veroordelen.
Op 2 aug. hadden de Senegalese troepen vrijwel alle strategische posities in de Gambiaanse hoofdstad Banjul in handen. President Jawara was inmiddels naar zijn land teruggekeerd.
De opstandelingen bleven zich echter nog verzetten.
De actie zou traag zijn verlopen, omdat de Senegalezen opdracht hadden gekregen voorzichtig te opereren om zoveel mogelijk levens van de burgerbevolking te sparen. Tot 2 aug. zouden er tien Senegalese soldaten het leven hebben verloren en zouden 36 mensen gewond zijn geraakt.
Een Senegalese diplomaat werd op 1 aug. ongedeerd aangetroffen in het gebouw van radio-Banjul. Volgens eerdere meldingen van de opstandelingen was hij een van hun gijzelaars. Zij hadden gedreigd dat hij de eerste zou zijn die gedood zou worden als de Senegalese troepen niet werden teruggetrokken. De man bleek ongedeerd te zijn.
De opstandelingen hebben hulp gevraagd aan onder meer de Sowjet-Unie. Blijkens de berichtgeving in de Sowjet-pers beschouwt de SU de staatsgreep in Gambia als een voldongen feit. Het regeringsblad *Izwestia* sprak van een ,,staatsgreep die gericht is tegen het imperialisme en kolonialisme". Het blad veroordeelde de interventie van Senegal en zei dat het Westen met alle middelen zijn aanwezigheid in West-Afrika tracht te handhaven.
De Senegalese president Abdou Diouf die op verzoek van zijn collega Jawara in Gambia ingreep, heeft op 2 aug. de interventie verdedigd door te stellen dat de coup een bedreiging voor de veiligheid van Senegal betekende. Hij verwees naar het militaire verdrag tussen beide landen dat Senegal het recht gaf te interveniëren.
Een journalist van radio-Dakar meldde op 2 augustus vanuit Banjul dat de opstandelingen de beschikking had-

Weekblad 50ste jaargang No. 2599. pag. 32431-32446

De president van Gambia, Dawda Kairaba Jawara.

den over Russische Kalasjnikow-geweren en Lada-terreinwagens. Volgens de Senegalese journalist zouden ze dit materieel vlak voor de coup uit de Sowjet-Unie hebben ontvangen.
Alle Senegalese oppositiepartijen hebben de interventie in Gambia inmiddels veroordeeld.

Achtergrond, voorgeschiedenis

Tot aan de linkse greep naar de macht van **30** juli was het Westafrikaanse staatje Gambia een oase van rust en stabiliteit in de vaak stormachtige Afrikaanse politiek. Zestien jaar lang leefde het kleinste land van zwart Afrika na het onafhankelijk worden van Groot-Brittannië rustig voort onder de gekozen regering van Sir Dawda Jawara, een dierenarts die zijn praktijk in de steek liet om in de politiek te gaan. Het land gold als een van de zeer weinige Afrikaanse democratieën met een meer-partijenstelsel. Woelingen die zich in andere voormalige koloniën voordeden, waren in Gambia onbekend.
Dawda Jawara is de leider van de Progressieve Volkspartij (PPP) en speelde vanaf **1962,** toen zijn land zelfbestuur kreeg, als premier een belangrijke rol in de politiek van zijn land. Toen Gambia in **1970,** vijf jaar nadat Londen zijn voormalige kolonie volledige onafhankelijkheid had gegeven, een nieuwe grondwet kreeg en een republiek werd binnen het Gemenebest, werd Jawara president.
Bij de laatste verkiezingen, in **1977,** werd hij herkozen. Ook die verkiezingen verliepen in alle rust – zozeer zelfs dat een ijverige Britse journalist die toch wát moest schrijven over dat politieke evenement, constateerde dat het gerinkel van een fietsbel buiten een stembureau tot de ernstigste incidenten op verkiezingsdag moest worden gerekend.
De schier paradijselijke rust die het land kenmerkte, kwam voor het eerst in gevaar in november van het vorige jaar, toen de regering van Jawara de diplomatieke betrekkingen verbrak met Libië. Als reden werd opgegeven dat het regime van kolonel Khadafi zich aan ondermijnende activiteiten jegens Gambia schuldig maakte.
Jonge Gambianen zouden in Libië worden opgeleid voor revolutionaire activiteiten in hun eigen land. Gambia, waar 85% van de ruim **600.000** inwoners moslem is, leek ook een doelwit te zijn geworden van het Libische revolutionaire bewind.
Aan de breuk met Libië was een reeks incidenten voorafgegaan, zoals de moord op de bevelhebber van de Field Force, een soort militaire politie. en een brand aan boord van een boot van president Jawara. De regering in de hoofdstad Banjul deed een beroep op het buurland Senegal, dat Gambia aan drie zijden omsluit. Enkele honderden Senegalese soldaten kwamen Gambia binnen. Tegelijkertijd verbood de regering van Jawara twee politieke organisaties, namelijk de Beweging voor Rechtvaardigheid in Afrika en de Socialistische Revolutionaire Partij van Kukli Samba Sanyang.
Hoewel Sir Dawda Libië in **1976** had bezocht en er een verdrag van vriendschap en samenwerking had gesinten. bleef de Gambiaanse president beducht voor de plannen van Khadafi. wiens aspiraties tot ver buiten zijn eigen grenzen gaan.

Senegal, dat ook al niet al te sympathiek tegenover de Libische leider stond, had de betrekkingen al een paar maanden eerder verbroken en beschuldigde het regime in Tripoli van plannen tot het omverwerpen van de regering in Dakar. Senegal en Gambia zijn sinds **1967** door een verdrag van militaire bijstand verbonden. Die bijstand is een zuiver eenrichtingsverkeer, want behalve de Field Force houdt Gambia er geen leger op na.
Na enkele weken verlieten de Senegalese troepen Gambia. Aan de Senegalees–Gambiaanse grenzen werd de paraatheid opgevoerd, maar Gambia werd alleen gelaten met zijn interne problemen.
Economische moeilijkheden volgden. Evenals alle niet-olieproducerende Sahel-landen is Gambia gevoelig voor de effecten van de internationale ontwikkelingen. De laatste twee oogsten van aardnoten, het belangrijkste exportprodukt van het land, waren rampzalig door de droogte.
Het toerisme liep als gevolg van de internationale recessie terug. In **1977** kwamen veel zwarte Amerikanen naar Gambia op zoek naar het dorp waar de voorouders zouden hebben geleefd van de Amerikaanse schrijver Alex Haley, die in West-Afrika onderzoek had verricht ten behoeve van zijn bestseller ,,Roots". Na enige jaren doofde deze belangstelling echter weer. En de Scandinaviërs, die ook nog wel eens met vakantie gingen naar deze contreien, zochten – door de economische teruggang gedwongen – hun vakantiebestemmingen dichter bij huis.

Gambia wist zich de eerste jaren via het vrijemarktsysteem, de levendige smokkel en een groeiend toerisme aardig te redden.
Maar nu de economie sterk terugloopt, na twee mislukte aardnotenoogsten, een teruglopend toerisme en de ingezakte smokkelhandel, wordt pijnlijk duidelijk hoe zwak de positie is van het geïsoleerde landje.

Zelfs de handelen de smokkelpraktijken met de buurlanden, belangrijke bronnen van inkomsten, namen af als gevolg van de slechter wordende economische situatie.
Deze moeilijkheden, die hun weerslag hadden op de bevolking, zouden in de afgelopen weken aanleiding zijn geweest tot demonstraties in de hoofdstad Banjul tegen de stijgende kosten van levensonderhoud.

De opstandelingen die een greep naar de macht deden stelden de regering van Jawara verantwoordelijk voor de slechte economische toestand en het gebrek aan levensmiddelen. Andere beschuldigingen hadden betrekking op beweerde corruptie, vriendjespolitiek en sociale onrechtvaardigheid. (AFP, Reuter, AP, Het Parool, De Volkskrant, Trouw, NRCI H'blad, NZZ, Le Monde, The Times)

(Vor. ber. pag. 4711 e.v. en pag. **21913)**

WEST-EUROPA

EG

EUROPESE RAAD IN LUXEMBURG

Op 29 en 30 juni is in Luxemburg onder voorzitterschap van de Nederlandse premier Van Agt de tweede Europese Raad van 1981 gehouden. De Europese Raad is de bijeenkornst van de regeringsleiders van de EG-landen, die drie maal per jaar gehouden wordt. De derde en laatste Europese Raad van 1981 zal op 26 en 27 nov. in Londen plaatsvinden. In de tweede helft van dit jaar bekleedt Engeland het voorzitierschap van de EG ais opvolger van Nederland, dat deze taak in de eerste helft van 1981 vervuld heeft.
De Europese Raad van juni is voor een groot deel beïnvloed door het optreden van de nieuwe Franse president, François Mitterrand.
Het Franse staatshoofd zette een duidelijk stempel op de discussie, die gevoerd werd over de sociaal-economische situatie in Europa. Het bleek, dat het nieuwe Franse bewind op economisch gebied een andere koers in Europa wil gaan varen dan in het recente verleden. Het betoog van de Franse president maakte echter tevens duidelijk, dat Europa in de toekomst meer dan voorheen verdeeld zal geraken over de te volgen politiek.
In de Europese Raaa werd voor het eerst (zij het niet inhoudelijk) gesproken over wat in het Europese jargon heet ,,het mandaat", waarmee bedoeld wordt het geheel van voorstellen dat de Europese Commissie op tafel gelegd heeft voor de herstructurering van de Europese begroting. Nu al is gebleken dat de ideeën van de lid-staten over die hervorming zo uiteenlopen dat in het najaar het gevaar dreigt van een grote verdeeldheid.
In het ,,EPS-kader" waren de voornaamste besluiten van de Raad het nemen van een vredes-initiatief voor Afghanistan en het willen voortzetten van de Europese pogingen om bij te dragen aan het brengen van vrede in het Midden-Oosten.
Op 29 juni al noemde premier Van Agt deze Europese Raad ,,een heel merkwaardige bijeenkomst". Hij kwam tot die uitspraak omdat de staatshoofden en regeringsleiders plus hun ministers van buitenlandse zaken tot aan het diner over niets anders gesproken hadden dan over de sociaal-economische problemen, in plaats van ook nog over ,,het mandaat" en over de situatie in het Midden-Oosten te spreken. Volgens Van Agt was de discussie ,,zo dringend" geweest dat de Nederlandse

delegatie haar standpunt niet eens meer had kunnen verwoorden.
Ook Van Agt vond wat de Franse president te berde had gebracht ,,het meest interessant''. Later bleek dat Mitterrand veel meer nadruk gelegd had dan zijn voorganger ooit had gedaan op het bestrijden van de werkloosheid door middel van het verkorten van de arbeidsduur.

De Franse president had vooral de Duitse bondskanselier, Helmut Schmidt, en de Britse premier, mevrouw Margaret Thatcher. op de tenen gestaan door te verklaren dat zo'n verkorting van de arbeidstijd lang niet onder alle omstandigheden gepaard zou behoeven te gaan met een evenredige loonsvermindering.
De Franse president drong ook sterk aan op een industriële opleving in de EG en het opvoeren van de investeringen door middel van door de Gemeenschap op te nemen leningen. Het meest opvallend echter was zijn pleidooi voor het scheppen van een ,,sociale ruimte'' in Europa, waarmee hij bedoelde dat in de Gemeenschap meer plaats ingeruimd dient te worden voor de rechten van de werknemers. Mitterrand wenst in geheel de Europese Gemeenschap meer zeggenschap van werknemers in de bedrijven.
Verder wenst hij dat de Gemeenschap meer aandacht schenkt aan het geven van financiële hulp aan ontwikkelingslanden, onder meer uitgaande van de redenering dat als daar meer koopkracht ontstaat, de westerse industrielanden er meer kunnen afzetten hetgeen zal bijdragen aan hun economisch herstel.
Premier Van Agt was kennelijk van mening dat Mitterrand de Europese Raad gebruikt had voor binnenlandse politiek. Hij concludeerde namelijk ,,dat Mitterrand nu uit de voeten kan met zijn eigen pers en eigen electoraat''. Zo gaan die dingen, aldus een wat sceptische topconferentievoorzitter.
Sceptisch waren ook de Duitse bondskanselier en de Britse eerste minister over de Franse denkbeelden inzake de invloed van arbeidsduurverkorting op het werkloosheidsprobleem. Zij waren eensgezind in het benadrukken van het belang van inflatiebestrijding voor het economisch herstel. Steun kreeg Mitterrand slechts van de Deense premier, Anker Joergensen.
Tegelijk met de sociaal-economische situatie besprak de Europese Raad de positie die Europa zal moeten innemen op de westerse economische topconferentie op **20** en **21** juli in Ottawa (pag. **481** e.v.). Ook daarover botsten de standpunten. Sommige lidstaten wensen dat de Gemeenschap in Ottawa duidelijk haar misnoegen uit over het Amerikaanse monetaire beleid en de Japanse exportpolitiek.
Anderen echter willen geen harde taal omdat zij vrezen dat daarmee de weg naar protectionisme in de wereld wordt vrijgemaakt. Bondskanselier Schmidt zei dat ,,zelfs als Japan in Ottawa zich niet zo inschikkelijk zou betonen we in Europa niet moeten jeremiëren''.
Schmidt vond dat Europa aan Japan een voorbeeld diende te nemen. ,,In dat land maken ze betere produkten tegen lagere prijzen die ze sneller op de markt brengen dan wij'', aldus Schmidt.
De Nederlandse premier had de taak om al die uiteenlopende meningen voor de slotverklaring onder één noemer te brengen. ,,Ga er maar aanstaan'', zo zei hij in Luxemburg.
Uit die slotverklaring blijkt althans enig optimisme over de economische situatie. Er wordt in gezegd dat de conjunctuur ,,de eerste schuchtere tekenen van een beperkte verbetering vertoont'', maar dat ,,de gesel van inflatie en werkloosheid nog geenszins is bedwongen''.

Mandaat

In deze Europese Raad is, zoals gezegd ook over ,,het mandaat'' gesproken, echter niet diepgaand, omdat de regeringen nog veel te weinig tijd hebben gehad de Commissievoorstellen voor de herstructurering van de begroting nauwkeurig te bestuderen. Wel bleek uit eerste reacties van regeringschefs (vaak op persconferenties verstrekt) dat over dit werkstuk van de Europese Commissie zeer uiteenlopende meningen bestaan.
Premier Van Agt vond het door de Commissie geproduceerde voorstel ,,een stuk met toereikende basis voor een verdergaand gesprek''. De Britse premier achtte het echter ,,geen fundamenteel document''. Ze vond tevens dat het ,,te optimistisch'' is te denken dat over de Commissievoorstellen tijdens het Britse voorzitterschap al een duidelijk besluit genomen kan worden. Wel zal men op de topconferentie van Londen (november dit jaar) .,een eind op weg zijn met de behandeling ervan'', aldus Margaret Thatcher.
De Nederlandse minister van buitenlandse zaken, Chris van der Klaauw, heeft in de Europese Raad verslag uitgebracht over zijn Midden-Oostenmissie. De bewindsman heeft zijn schriftelijk verslag (dat hij mondeling heeft toegelicht) voorzien van aanbevelingen waarover echter het stilzwijgen werd bewaard.
Wel heeft Van der Klaauw meermalen gezegd dat zijns inziens verdere bezoeken aan Israël en de Arabische landen geen zin meer hebben.
Op 1 juli zou hij in Londen met zijn Britse ambtgenoot, Lord Carrington, nog besprekingen voeren over de vraag of enkele contacten (bijvoorbeeld met de nieuwe Israëlische regering) nog nodig zijn en hoe het verder moet met het Europees initiatief.
Het rapport van de Nederlandse bewindsman mondde uit in een raadsverklaring die onder meer zegt ,,dat de door de Tien ondernomen pogingen om de totstandkoming van een algemene vredesregeling te bevorderen met voortvarendheid en onverminderd moeten worden voortgezet, rekening houdend met de missies waartoe (op de topconferentie) in Venetië besloten werd''.

Afghanistan

Uitgaande van het feit dat de situatie in Afhanistan nog steeds een zaak is die internationale spanning veroorzaakt, heeft de Europese Raad voorts groen licht gegeven voor het nemen van een vredesinitiatief. Premier Thatcher bevestigde op haar persconferentie dat haar minister van buitenlandse zaken, Lord Carrington, op 6 juli al naar Moskou zal gaan om dit initiatief met zijn Sowjet-collega Gromyko te bespreken.
Reeds in Venetië had de Europese Raad verklaard dat het noodzakelijk is voor een oplossing te zorgen die Afghanistan in staat stelt terug te keren naar zijn historische onafhankelijke en ongebonden status. De Europese Raad was nu van mening dat de tijd gekomen is om een nieuwe poging te ondernemen om tot een politieke oplossing te komen.
Het plan is (ontwikkeld door Lord Carrington) om een internationale conferentie te beleggen in twee fasen. In het eerste stadium dienen internationale arrangementen tot stand te komen die maken dat de Sowjet-troepen uit het land verdwijnen en in een tweede stadium moeten er dan waarborgen worden geschapen voor een onafhankelijke en niet-gebonden status van Afghanistan.
Aan de conferentie in de eerste fase zouden moeten deelnemen de vijf permanente leden van de veiligheidsraad (Sowjet-Unie, China, de Verenigde Staten, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk) en de buurlanden van Afghanistan (Pakistan, India en Iran). Ook zouden moeten deelnemen: vertegenwoordigers van de secretarissen-generaal van de Verenigde Naties en van de Islamitische Conferentie. In het tweede stadium zou ook het Afghaanse volk

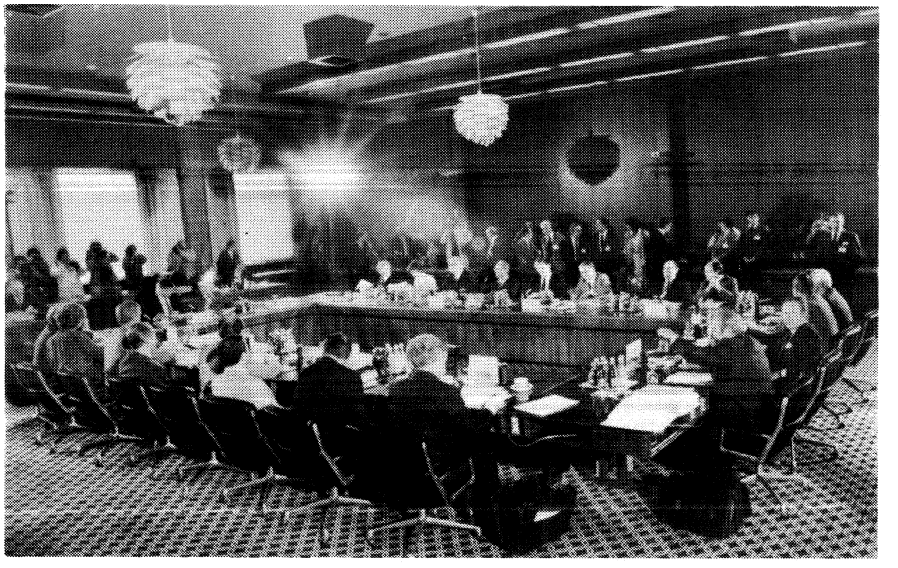
bij de besprekingen betrokken dienen te worden.

Europees Vakverbond

Rond de topconferentie in Luxemburg heeft het Europees Vakverbond zich niet onbetuigd gelaten. Wim Kok, de voorzitter van het E W , riep tijdens een massale vergadering de staats- en regeringsleiders op tot het besluiten van een herstelprogram voor de economie, daarbij de volgende werkloosheidscijfers noemend: elke dag komen er in de gemeenschap 6.000 werklozen bij, tien jaar geleden was een op de vijftig werknemers zonder baan en nu is dat ai een op twaalf.
In het Verenigd Koninkrijk en in Nederland is de werkloosheid al met 60 percent toegenomen, aldus Kok, die ook zei dat als er geen andere koers gevaren wordt Europa in 1985 rekening moet houden met achttien miljoen werklozen.
Kok was op 29 juni ontvangen door conferentievoorzitter Van Agt. Op de bijeenkomst was ook aanwezig de Nederlandse minister van sociale zaken, Wil Albeda, die onder meer zei dat het E W niet te optimistisch mag zijn over de mogelijkheid van het scheppen van nieuwe werkgelegenheid in de publieke sector.
's Middags op 29 juni marcheerden enkele duizenden betogers door Luxemburg om kracht bij te zetten aan de eisen van het EVV

Balans Nederlands voorzitterschap

Premier Van Agt heeft na afloop van het Europese topberaad de gelegenheid te baat genomen om een opsomming te geven van wat het Nederlandse voorzitterschap sinds 1 januari van dit jaar tot stand heeft gebracht.
Positief voor dat voorzitterschap vindt de premier de snelle besluitvorming over de landbouwprijzen, het totstandbrengen van een suikermarktverordening, het regelen van het probleem dat bestond met importen van boter uit Nieuw-Zeeland, de regeling voor afzet van Australisch rundvlees, het nucleaire samenwerkingsaccoord dat de EG sloot met Australië, het samenwerkingsaccoord met India dat tot stand kwam, het oplossen door het voorzitterschap van de problemen rond de Internationale cacao-overeenkomst, het vooruithelpen van de toetredingsonderhandelingen met Spanje en Portugal, het oplossen van het salarisconflict met het Europees personeel, het tot stand brengen van het Europese paspoort, de kwestie dat het Europese Hof van Justitie aan een (broodnodige) vijfde advocaat-generaal en een elfde rechter kon worden geholpen, het tot stand brengen van het tweede consumentenprogramma, het houden van de ,jumboraad" (die voor het eerst de gelegenheid schiep om de werkloosheidsproblemen een brede Europese benadering te geven) en de besluiten die de Europese staalraad wist te nemen.

Overzicht van de Europese Raad aan het begin van de bijeenkomst in Kirschberg (Luxemburg).

Conclusiesvan de voorzitter

Zoals gebruikelijk werden na afloop van het beraad de ,,conclusies van de voorzitter" gepubliceerd, die de plaats innemen van een slotcommuniqué.
De inhoud ervan was als volgt:

1. De Europese Raad heeft een grondige discussie gevoerd over de sociaal-economische toestand waarin de Europese Gemeenschap en de lid-staten zich thans bevinden, terwijl de conjunctuur de eerste schuchtere tekenen van een beperkte verbetering vertoont, doch de gesel van inflatie en werkloosheid nog geenszins is bedwongen. In dezelfde context heeft de Europese Raad het standpunt van de Gemeenschap met het oog op de Top van Westerse landen in Ottawa onder de loep genomen en zich uitgesproken voor de noodzaak om de interne markt van de Gemeenschappen in stand te houden en te verstevigen. De Europese Raad heeft deze in elkaar grijpende problemen besproken aan de hand van een document van de Commissie betreffende de sociaal-economische toestand in de Gemeenschap, waarvan de algemene strekking de unanieme goedkeuring heeft weggedragen.

2. De Europese Raad heeft zijn vaste overtuiging uitgesproken dat de Gemeenschap door middel van een soepel gecoördineerd beleid, dat lang genoeg wordt volgehouden, erin zal slagen de huidige sociale en economische moeilijkheden te boven te komen en terug te keren tot een toestand van economische groei, stabiliteit en een bevredigend werkgelegenheidsniveau. Vooral het probleem van de massale werkloosheid, dat voor alle leden van de Europese Raad een grote bron van bezorgdheid vormt, mag niet fatalistisch worden benaderd.

3. In het licht hiervan heeft de Europese Raad de werkzaamheden besproken van de Gezamenlijke Raad (ECO/FIN-Sociale Zaken) en is hij het erover eens dat een stevige basis is gelegd voor verdere actie. Inzonderheid bestond er overeenstemming over het feit dat de hoogste prioriteit moet worden verleend aan gecoördineerde maatregelen tegen werkloosheid en inflatie, met inbegrip van op structurele verbetering gerichte inspanningen.

De hoofdverantwoordelijkheid voor deze acties ligt bij de nationale regeringen en er zal rekening moeten worden gehouden met de verschillende economische situaties in elke lid-staat en met de bijzondere mogelijkheden en de beperkingen waarmede zij worden geconfronteerd. Maar de doeltreffendheid van deze acties zal toenemen door coördinatie binnen een communautaire omlijsting. Zowel op het nationale als op het communautaire vlak zal een aanzienlijke inspanning moeten worden geleverd om investeringen die op meer groei en werkgelegenheid zijn gericht. op te voeren. Investeringen dienen in het bijzonder gericht te zijn op bedrijfstakken met een hoog innoverend vermogen die de Gemeenschap in de komende decennia de plaats in de geïndustrialiseerde wereld zullen verzekeren, waarop zij aanspraak kan maken. De Europese Raad is ervan overtuigd dat investeringen in energiebesparing en -produktie van vitaal belang zijn. Er moet voor worden gewaakt kostbare middelen te verspillen aan economische activiteiten die zeker aan belangrijkheid zullen inboeten. In hetzelfde verband werd beklemtoond dat er een aanzienlijk groeipotentieel kan worden gevonden in de sector midden- en kleinbedrijf.

5. De Europese Raad heeft er nota van genomen dat arbeidstijdverkorting in sommige lidstaten als een belangrijk element in de bestrijding van de werkloosheid wordt beschouwd. Er werd overeengekomen dat op communautair niveau verdere studie zal worden verricht ter evaluatie van het effect van dergelijke maatregelen. In dit verband verdient de concurrentiepositie van de Europese industrieën tegenover andere geïndustrialiseerde landen nauwkeurige aandacht.

6. Er is op gewezen dat een optimaal gebruik moet worden gemaakt van de financiële instrumenten van de Gemeenschap en van de faciliteiten van de Europese Investeringsbank, ten einde de stroom van produktieve investeringen te bevorderen. Ook moet ernaar worden gestreefd dat een groter economisch voordeel wordt verkregen uit de onderzoeksactiviteiten die in de Gemeenschap en de lid-staten aan de gang zijn.

7. De Europese Raad heeft opnieuw bevestigd dat hij zich gehouden acht tot het voeren van een betekenisvol sociaal beleid door de Europese Gemeenschap. Hij heeft zijn goedkeuring gehecht aan de conclusies waartoe de Gezamelijke Raad ten aanzien van de arbeidsmarkt en de werkloosheidsproblematiek is gekomen. Hij heeft met belangstelling nota genomen van suggesties die met het oog op de bevordering van geharmoniseerde arbeidsvoorwaarden en rechten van de werknemers zijn gedaan. In dit verband is de term „espace social" gehanteerd. Hij heeft de overtuiging uitgesproken dat het voeren van een evenwichtig en gericht sociaal en economisch beleid een nauw overleg met de sociale partners vereist.

8. De Europese Raad heeft zich aangesloten bij de noodkreet van de Commissie ten aanzien van de toestand van de interne markt, die in toenemende mate wordt bedreigd door opzettelijke en onopzettelijke handelsbeiemineringen en door de voortwoekerende praktijk van subsidies aan noodlijdende bedrijfstakken. De Europese Raad is overeengekomen dat in onderling overleg moet worden gestreefd naar versterking en ontwikkeling van de vrije interne markt voor goederen en diensten, die aan de Europese Gemeenschap ten grondslag ligt en die het platform is voor haar gemeenschappelijke handelspolitiek.

9. Met betrekking tot de aanstaande Economische Top van Westerse landen heeft de Europese Raad de noodzaak beklemtoond van een eendrachtige aanpak van de problemen die voortvloeien uit het peil en de onstandvastigheid van de rentevoeten en de wisselkoersen, aangezien deze een ernstige bedreiging vormen voor het beginnende economische herstel van Europa. Deze vraagstukken moeten in gesprekken met de andere grote monetaire mogendheden verder worden uitgediept, De Verenigde Staten zijn deelgenoot in belangrijke beieidsdoelstellingen op monetair gebied, doch er moet bij de Verenigde Staten op worden aangedrongen terdege rekening te houden met de belangrijke gevolgen die het interne beleidvan dit land heeft op het internationale vlak. De Gemeenschap zelf moet het hare doen om de druk op het monetaire beleid te verlichten.

10. De Europese Raad heeft zich voorts gebogen over de betrekkingen van de Gemeenschap met Japan en is het erover eens dat in Ottawa sterk de nadruk moet worden gelegd op een breed scala van vraagstukken in verband met de soepele werking van het open en multilateraal wereldhandelssysteem, met inbegrip van ongemene concentratie van de export in gevoelige sectoren. De Europese Raad wees op de noodzaak om de binnenlandse markten, in het bijzonder de Japanse markt, metterdaad open te stellen. Deze kwesties moeten regelmatig opnieuw worden besproken en de Gemeenschap moet daarbij ten volle profijt halen uit haar onderhandelingspositie die zij als entiteit bezit.

STAALPRIJZEN

11. De Europese Raad besprak de ernstige situatie in de Europese staalindustrie. Hij sprak zijn voldoening uit over het resultaat van de onlangs gehouden Staairaad, maar is het erover eens dat de staalprijzen op de Europese markt snel tot een rendabeler niveau moeten worden opgetrokken. Hij verzocht de Commissie met nadruk, daarin gesteund door alle lid-staten. om ai het mogelijke te doen ten einde ervoor te zorgen dat de staalindustrie de noodzakelijke discipline in acht neemt.

NOORD-ZUID-DIALOOG

12. De Europese Raad heeft zijn goedkeuring gehecht aan het verslag over het beleid inzake de Noord-Zuid-betrekkingen dat door de Raad (Algemene Zaken) is opgesteld, en heeft aanbevelingen gedaan wat betreft de benadering voor verdere actie. De Europese Raad is van mening dat samenwerking met de ontwikkelingslanden en de intensivering van de internationale economische betrekkingen in aller belang is en dat zulks een noodzaak is. niet alleen om de economieën van de ontwikkelingslanden te versterken maar ook om het herstel van de wereldeconomie te bevorderen. De Raad acht het onduldbaar dat armoede en honger op grote schaal diverse gebieden in de ontwikkelingslanden blijven teisteren.
De Europese Raad is van mening dat de voorbereidingen voor een nieuwe ronde van wereldwijde onderhandelingen zo spoedig mogelijk moeten worden afgerond. Hij acht het van vitaal belang dat hiertoe een positieve impuls wordt gegeven aan de topconferenties in Ottawa en Cancun

TENUITVOERLEGGING VAN HET MANDAAT VAN 30 MEI 1980

13. De Europese Raad hield een discussie over de procedure voor de behandeling van het document der Commissie. Hij bevestigde dat de tenuitvoerlegging van het mandaat van 30 mei een hoofdthema zal vormen op de zitting van 26127 november te Londen. waar passende conclusies moeten worden bereikt. De Europese Raad nodigde de Raad voor Algemene Zaken uit om tijdig grondige voorbereidingen te treffen voor diens zitting in november. De Raad zal worden bijgestaan door een Groep, bestaande uit een regeringsvertegenwoordiger van iedere lid-staat die op zijn minst de rang van ambassadeur moet hebben. Aan de Commissie werd verzocht hieraan te blijven meewerken en te gelegener tijd passende formele voorstellen te doen.

Verklaringen over vraagstukken van buitenlandse politiek

De Europese Raad heeft een aantal verklaringen uitgegeven over vraagstukken van buitenlands-politieke aard, die aldus luiden:

AFHGANISTAN

De Europese Raad neemt er met diepe zorg kennis van, dat de situatie in Afghanistan een belangrijke oorzaak voor internationale spanning blijft, dat Sowjet-troepen in Afghanistan blijven en dat het lijden van het Afghaanse volk voortgaat te verergeren.
De Europese Raad brengt zijn eerdere verklaringen in herinnering, met name die uitgegeven in Venetië op 13 juni 1980 en in Maastricht op 24 maart 1981, waarin de nadruk werd gelegd op de urgente noodzaak om een oplossing tot stand te brengen, die Afghanistan in staat zou stellen terug te keren tot zijn traditionele onafhankelijke en niet-gebonden status, vrij van buitenlandse inmenging en met het volledige vermogen voor het Afghaanse volk om zijn recht op zelfbeschikking uit te oefenen.
In overeenstemming met de resoluties, aanvaard door de Verenigde Naties, de Islamitische conferentie en de Conferentie in New Delhi van de niet-gebond beweging, heeft de Europese Raad duidelijk gemaakt, dat hij elk initiatief zal ondersteunen, dat tot het gewenste resultaat zou kunnen leiden.
De Europese Raad meent, dat de tijd gekomen is voor een nieuwe poging om de weg te banen voor een politieke oplossing voor het probleem van Afghanistan. Hij stelt daarom voor, dat zo spoedig mogelijk een internationale conferentie zal worden bijeengeroepen, bijvoorbeeld in oktober of november 1980. en dat de conferentie zal bestaan uit twee fasen, waarbij elke fase een integraal deel van de conferentie is.

Het doel van fase één zou zijn internationale regelingen uit te werken, die de bedoeling hebben een eind te maken aan buitenlandse inmenging en garanties in het leven te roepen om dergelijke inmenging in de toekomst te verhinderen en aldus condities te creëren, waaronder Afghanistans onafhankelijkheid en niet-gebondenheid verzekerd kunnen zijn.
De Europese Raad stelt voor, dat na verloop van tijd de permanente leden van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties, Pakistan, Iran en India en de secretaris-generaal van de Verenigde Naties en de secretaris-generaal van de Islamitische conferentie, of hun vertegenwoordigers, worden uitgenodigd om deel te nemen aan fase één van de conferentie.
Het doel van fase twee zou zijn overeenstemming te bereiken over de uitvoering van de regelingen, die in fase één zijn uitgewerkt, en over alle andere zaken, die tot doel hebben Afghanistans toekomst als een onafhankelijke en niet-gebonden staat te verzekeren.
Fase twee zou worden bijgewoond door de deelnemers aan fase één met vertegenwoordigers van het Afghaanse volk.
De lidstaten van de Europese Gemeenschap zullen in een later stadium klaar staan om verdere voorstellen te doen m.b.t. de gedetailleerde regelingen voor de voorgestelde conferentie.
De Europese Raad gelooft stellig, dat de situatie in Afghanistan nog steeds de aandacht van de internationale gemeenschap opeist. Hij is er van overtuigd, dat dit voorstel een constructieve weg voorwaarts biedt en doet daarom een beroep op de internationale gemeenschap het volledig te ondersteunen met het doel de internationale spanning te verminderen en een eind te maken aan het menselijk lijden in Afghanistan.

MIDDEN-OOSTEN

De Europese Raad nam kennis van het verslag van de voorzitter, alsmede van de heer Van der Klaauws mondelinge commentaar op zijn contacten met de partijen, die betrokken zijn bij het Midden-Oosten-conflict.
Hij kwam tot de conclusie, dat de inspanningen, die door de tien zijn ondernomen om het afsluiten van een vreedzame regeling te bevorderen, energiek en zonder onderbreking zouden moeten worden voortgezet. rekening houdend met de missies, waartoe in Venetië besloten is.
In overenstemming hiermee besloot de Europese Raad om op basis van de resultaten van de missie, die zo juist was voltooid door de fungerende voorzitter, de ministers te instrueren verder de praktische mogelijkheden te onderzoeken, die Europa ter beschikking staan om een effectieve bijdrage te leveren aan een omvattende vredesregeling in het Midden-Oosten, d.m.v. eigen studie, waarbij passende contacten gehandhaafd blijven met alle betrokken partijen, inclusief de Verenigde Staten.
Voor wat betreft de aanval door de Israëlische luchtmacht op de Irakese kerninstallatie op 7 juni 1981 kan de Europese Raad slechts bijval verlenen aan de resolutie, die unaniem is aangenomen door de VN-Veiligheidsraad.

LIBANON

Zijn eerdereverklaringen m.b.t. Libanon in herinnering brengend, nam de Europese Raad met belangstelling kennis van de resultaten van het werk van de Arabische quadripartite commissie. De Raad hoopte ernstig, dat positieve resultaten zouden worden bereikt op de volgende bijeenkomst van de Commissie in Beit-et-Dine om op die manier een echte nationale verzoening te bereiken, die Libanon binnenlandse veiligheid kan geven en zijn stabiliteit kan bevorderen in vrede met zijn buren.

CAMBODJA

De Europese Raad brengt de positie in herinnering, die hij heeft ingenomen ten gunste van een onafhankelijk en neutraal Cambodja met een werkelijk representatieve regering, vrij van buitenlandse militaire aanwezigheid en onder handhaving van vriendschappelijke betrekkingen met alle landen van het gebied.
Ervan overtuigd, dat een echte oplossing van het probleem Cambodja alleen mogelijk zal zijn op basis van resolutie 35/6 van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties, verkla-

ren de Tien hun bereidheid om bij te dragen aan het succes van de Internationale Conferentie over Cambodja, die door de VN-secretaris-generaal is bijeengeroepen.
De Europese Raad nam verder kennis van de bedoeling van zijn toekomstige voorzitter zich daar te laten vertegenwoordigen door zijn minister van buitenlandse zaken.

NAMIBIË

De Europese Raad besprak de kwestie-Namibië. Hij bevestigde opnieuw zijn besluit te doen wat in zijn vermogen ligt om een snelle vreedzame regeling d.m.v. onderhandelingen te bevorderen op basis van resolutie 435 van de VN-Veiligheidsraad. In deze context bleef hij de inspanningen van de groep van vijf westerse landen aanmoedigen.

BELGIË

ETHER-RECLAME

Het Rijk zal in 1981, tegen de verwachting in van de regering, nog geen inkomsten halen uit ether-reclame. De invoering van handelspubliciteit op radio en televisie behoorde tot het pakket maatregelen, samengebracht door het kabinet-Martens in het besparingsplan van 22 maart (zie ber. pag. 22812). Het kabinet-Eyskens nam dit plan over en werkte een voorontwerp van kaderwet inzake ether-reclame uit. Spoedig rezen echter diverse moeilijkheden.
De algemene vereniging van de beroepsjournalisten en de Belgische vereniging van de dagbladuitgevers reageerden afwijzend. Zij voerden aan dat de ether-reclame op een sterke daling van de reclame-inkomsten voor de dag- en weekbladen zou neerkomen, en dat de eventuele invoering zou moeten gepaard gaan met een compensatie-regeling voor de pers.
De Raad van State maakte in zijn advies van 10 juni opmerkingen van juridische aard.
Van hun kant betreurden de unie van Belgische adverteerders en de kamer van reclame-adviesbureaus dat het voorontwerp te beperkend was en dat sommige passussen van de regeringstekst in een ,,anti-publicitaire pamfletstijl" geschreven werden.
Tegenwind kwam ook uit het Groot-Hertogdom Luxemburg, waar de omroepvereniging RTL grote bezordheid deed blijken en in de mogelijke invoering van Belgische ether-reclame zware concurrentie bespeurde en daling van de eigen reclame-inkomsten. De Luxemburgse premier, Pierre Werner, pleegde terzake op 28 juni overleg met zijn Belgische ambtgenoot Eyskens. Zij kwamen overeen een gemengde Belgisch-Luxemburgse commissie van deskundigen op te richten voor de harmonisering van de gedransregels i.z. ether-reclame.
Na de ontmoeting verklaarde Eyskens dat het probleem in België zeer omstreden was en dat de besprekingen lang en moeilijk beloofden te zijn.
Op 3 juli vatte de kabinetsraad het onderzoek aan van het ontwerp van kaderwet en na de vergadering sprak de premier de hoop uit het wetsontwerp nog voor het reces bij het parlement te kunnen indienen, maar een week later besliste de kabinetsraad van 10 juli het ontwerp terug te sturen naar een werkgroep voor nader beraad, ook met het oog op onderhandelingen met Luxemburg.

HET PROCES-ASCHE

Het Hof van Assisen van Schleswig Holstein te Kiel heeft de gewezen SS-officier, Kurt Asche (72), die tijdens de Tweede Wereldoorlog te Brussel jodenreferent u-as, op 8 juli veroordeeld tot zeven jaar gevangenisstraf wegens zijn aandeel in de jodenvervolging in België. Het proces vergde 36 zittingen. Asche die er geen enkele van spijbelde en alle schuld loochende, werd na de uitspraak niet aangehouden en ging in beroep.
Anti-fascistische en joodse verenigingen stuurden waarnemers naar het proces en zorgden voor luidruchtige manifestaties.
Volgens de rechtbank wist Asche in 1942 dat de gedeporteerde joden in Duitsland de dood tegemoet gingen, maar is het niet zeker dat hij op de hoogte was van de wijze van terechtstelling in gaskamers. Daarom veroordeelde de rechtbank hem niet als mededader, maar enkel als medeplichtige.

RESOLUTIE I.Z. WATERVERDRAGEN

De Vlaamse fracties in de Kamer zijn er op 9 juli niet in geslaagd een voorstel van resolutie te doen goedkeuren, waarin de regering werd verzocht de beloften na te komen i.v.m. de onderhandelingen met Nederland over de waterverdragen.
De resolutie was ingediend door het Antwerpse SP-kamerlid J. van Elewyck en mede-ondertekend door leden van alle Vlaamse kamerfracties.
De tekst lokte bezwaren uit aan Franstalige zijde, waar gesteld werd dat onderhandelingen met Nederland dienden te worden gekoppeld aan onderhandelingen met Frankrijk over het Maaswater. Amendementen in die zin deden het voorstel van resolutie teruggzenden naar de commissie, waar met 12 tegen 2 stemmen bij 1 onthouding beslist werd de kwestie te verdagen tot na het zomerreces.

Op 6 juli had PS- fractievoorzitter H. Brouhon in de Kamer aangekondigd, dat van Franstalige zijde eraan gedacht werd de z.g. alarmbelprocedure (krachtens art. 38bis van de grondwet) aan te wenden tegen de resolutie. Hij wenste echter vooraf van de Kamervoorzitter te vernemen,, of die procedure wel toepasselijk was op een voorstel van resolutie.
Kamervoorzitter Michel vroeg bedenktijd en liet op 8 juli weten dat de procedure niet kon worden ingezet tegen een resolutie. omdat het in dat geval enkel gaat om een aanbeveling aan de regering zonder normatieve kracht. De alarmbel kan enkel luiden bij wetsontwerpen en wetsvoorstellen, aldus Michel. Die interpretatie werd zonder meer door Brouhon aanvaard.

BETWISTTE BENOEMING OP BUITENLANDSE HANDEL

De benoeming van Willy Monfils (54) tot directeur-generaal van de Belgische Dienst voor de buitenlandse handel (BDBH) heeft in de kabinetscoalitie tot een incident geleid. De functie was al ruim een jaar vacant, omdat christen-democraten en socialisten het niet eens konden worden over een kandidatuur.
Toen echter op 30 juni Albert Tuytens, van christen-democratische strekking, verkozen werd tot voorzitter van de raad van beheer van de BDBH, verscheen op 4 juli onverwachts in het staatsblad een KB dd. 1 juli houdende de benoeming van de Waalse socialist Monfils tot directeur-generaal.
De publikatie van het benoemingsbesluit lokte direct kritiek uit in de CVP, waar partijvoorzitter Tindemans het openlijk had over ,,een oorlogsverklaring". Het Vlaams Economisch Verbond verwees in een mededeling naar het overwegende aandeel van de Vlaamse bedrijven in de Belgische uitvoerhandel, stelde dat de top van de BDBH in handen van een Vlaming diende te zijn en kondigde aan dat het voortaan zou ijveren voor de regionale splitsing van de dienst.

Op 8 juli ondervroeg kamerlid A. Steverlynck (CVP) in de Kamer de minister voor de buitenlandse handel, Urbain, over de toestand in de BDBH. Urbain erkende dat er in de regering geen consensus bestond over de benoeming en dat hij de knoop had doorgehakt buiten medeweten van de eerste minister, omdat langer uitstel de werking van de BDBH zwaar geschaad zou hebben.

CVP DENKT AAN BURGERCOMITÉS

In een toespraak voor een partijafdeling te Ardooie heeft CVP-voorzitter Tindemans op 27 juni aangekondigd dat zijn partij in het offensief gaat tegen

de dramatische verzieking van het land en niet langer aanvaardt dat er nog getalmd wordt bij het bestrijden van de economische crisis.
Indien andere partijen een catastrofenpolitiek aankleven, zal de CVP dat aanklagen, desnoods vanuit de parlementaire oppositie, aldus Tindemans, die voorts meende dat het ogenblik rijp is om „burgercomités" op te richten, samengesteld uit personen die politiek niet actief zijn, maar die sociaal, economisch of cultureel verantwoordelijkheid dragen, of die willen bijdragen tot een grondige gezondmaking van de toestand en weigeren zich neer te leggen bij de voortschrijdende ontgoocheling.
Aan die burgercomités zal de CVP de cijfers van de begroting, de betalingsbalans en de groeiende schuldenlast voorleggen en toelichten.
Op 29 juni besprak het partijbestuur van de CVP de oproep van Tindemans en besliste concrete maatregelen voor te bereiden. met het oog op het gevoelig maken van de bevolking voor de ernst van de crisis.

PROGRAMMAWET OOK DOOR DE SENAAT GOEDGEKEURD

De Senaat heeft op 30 juni het ontwerp van programmawet goedgekeurd met 106 tegen 30 stemmen bij 5 onthoudingen. Het ontwerp dat voorziet in een groot aantal besparingsmaatregelen, werd reeds aangenomen in de Kamer op 28 mei.

(Vor ber. pag. 42812)

STATUUTDUITSTALIGE GEMEENSCHAP

De Kamer besprak op 9 juli een voorstel van de regering tot herziening van art. 59ter van de grondwet. Het strekt ertoe het artikel te vervangen door de volgende tekst:

„Artikel 59ter. § 1. Er is een Raad en een Executieve van de Duitstalige gemeenschap, waarvan de samenstelling en de werking door de wet worden bepaald. De Raad is samengesteld uit verkozen mandatarissen. Artikel 45 is van overeenkomstige toepassing op de leden van de Raad. De wet regelt de betrekkingen tussen de organen van de Duitstalige gemeenschap en die van het Waalse gewest.
§ 2. De Raad regelt bij decreet:
1° de culturele aangelegenheden;
2° de persoonlijke aangelegenheden;
3° het onderwijs, binnen de grenzen bepaald door art. 59bis, § 2, 2°;
4° de samenwerking tussen de gemeenschappen, de internationale culturele samenwerking, alsook de internationale samenwerking in de in 2° bedoelde aangelegenheden.
Deze decreten hebben kracht van wet in het Duitse taalgebied.
De wet stelt de in 1° en 2° vermelde culturele en persoonsgebonden aangelegenheden, alsook de in 4° vermelde vormen van samenwerking vast. De in § 1 en de in het vorig lid bedoelde wetten moeten worden aangenomen met de in art. 1 laatste lid bepaalde meerderheid.
§ 3. Het recht van initiatief behoort aan de Executieve en aan de leden van de Raad.
§ 4. De wet bepaalt het globaal krediet dat ter beschikking wordt gesteld van de Raad die de bestemming ervan bij decreet bepaalt.
15. De wet stelt regelen vast ten einde elke discriminatie om ideologische en filosofische redenen te voorkomen."

Het voorstel tot herziening kreeg de steun van de meerderheidsfracties, maar werd als ontoereikend afgewezen door de liberaal Alfred Evers die betreurde dat de Duitstalige gemeenschap het recht ontzegd blijft om autonoom het taalgebruik in bestuurszaken, het onderwijs of voor de betrekkingen tussen werkgevers en werknemers te regelen.
Ook H. Schiltz (VU)oefende kritiek op het voorstel en noemde het ,,onzindelijk" dat de Duitstalige gemeenschap beheerd blijft door het Waalse gewest.
Toen er moest worden gestemd over het voorstel, verlieten de liberale fracties, het FDF/RW en de Volksunie de vergaderzaal. (Alleen de liberalen Evers en Vreven bleven aanwezig.)
Premier Eyskens protesteerde tegen die obstructie-procedure.
Aan de stemming namen 126 kamerleden deel; het twee-derde quorum (142) werd niet bereikt. Een nieuwe stemming werd verdaagd tot na het zomerreces.

NEDERLAND

VOORJAARSNOTA UITVOERING BEGROTING. TWEEDE VERSIE

De uitgaven op de rijksbegroting worden nu f 476 mln hoger geraamd dan in april van dit jaar werd voorzien, terwijl de totale ontvangsten van de overheid naar verwachting f 536 mln lager zullen uitkomen. Hierdoor wordt het financieringstekort van de overheid thans geraamd op 7,25%, in plaats van de 6,75% die werd genoemd in de in april verschenen Voorjaarsnota (pag. 32412 e.v.). Dat blijkt uit de bijgestelde Voorjaarsnota die de minister van financiën op 13 juli bij de Tweede Kamer heeft ingediend.
De indiening van de bijgestelde Voorjaarsnota vond enigszins later plaats dan was beoogd. De bijstelling was noodzakelijk vanwege het vroege tijdstip waarop de Voorjaarsnota dit jaar – in verband met de verkiezingen – werd uitgebracht, waardoor in die nota gebruik moest worden gemaakt van voorlopige inzichten in de cijfermatige ontwikkeling.

Nadere tegenvallers voorbehouden

De totale uitgaven op de rijksbegroting worden thans f 476 mln hoger geraamd dan in de Voorjaarsnota (f 115.898 mln). De totale ontvangsten worden f 536 mln lager geraamd dan bij de Voorjaarsnota (J 101.811 mln). Het saldo komt daarmee f 1012 mln ongunstiger uit op f 15.087 mln. Het saldo van de begrotingsfondsen komt f 263 mln ongunstiger uit op f 2037 mln. Het financieringstekort loopt daardoor met f 1375 mln op tot f 17.124 mln. Dit komt overeen met 5¾% van het nationaal inkomen tegen in de Voorjaarsnota nog 5¼%. Daarbij moet echter worden bedacht dat het voortschrijdende twaalf-maandscijfer van het tekort van het rijk per eind maart 7,1% aangaf. Voor de gehele overheid wordt het financieringstekort nu geraamd op 7¼% in plaats van 6¾% in de Voorjaarsnota. Dit cijfer kan alleen bereikt worden ais zich geen nadere tegenvallers voordoen.

Belastingopbrengsten lager

De belastingopbrengsten zijn in de bijgestelde Voorjaarsnota f 1.390 mln omlaag gebracht ten opzichte van de raming in de Voorjaarsnota. Dit was nodig omdat het macro-economisch beeld zoals dat blijkt uit het Centraal Economisch Plan 1982 en in het bijzonder de loonontwikkeling enigszins is gewijzigd.
Voorts kon nu rekening worden gehouden met de belastingopbrengsten in de eerste vier maanden van dit jaar. Ten slotte zijn de accijnsverhogingen gewijzigd en zijn ze pas op 6 juli ingegaan.
Ais gevolg van de wijziging van de aanvankelijk voorgestelde benzine-accijnsverhoging, de latere ingangsdatum en de tragere ontvangsten in de eerste vier maanden vindt een bijstelling plaats van f 110 mln. In totaal worden de accijnzen bijgesteld met f 310 mln.
De groep overige kostprijsverhogende belastingen wordt neerwaarts bijgesteld met f 305 mln. Ten gevolge van lagere ramingen van de loonontwikkeling is de opbrengst van de loonbelasting met f 400 mln bijgesteld.
Toenemende betalingsachterstanden hebben geleid tot neerwaartse bijstelling van de raming van de inkomstenbelasting met f 200 mln en van de vennootschapsbelasting met f 100 mln. (Ministerie van financiën)

PRIJSBELEIDTWEEDE HELFT 1981

Het prijsbeleid voor de tweede helft van dit jaar is gezien ook de demissionaire status van het kabinet niet fundamenteel omgebogen. Dat zou alleen gekund hebben indien over een breed front de overtuiging zou hebben bestaan, dat een dergelijke ombuiging (,,afschaffing van het prijsbeleid") niet zou leiden tot een stijging van de inflatie. Wel heeft het kabinet besloten de doorberekeningsregels voor de tweede helft van 1981 aan te passen. Daardoor mogen de prijzen van industrie en handel voor de tweede helft van 1981 worden verhoogd met 3,5% en die voor de dienstensector met 0,5%.
Dat heeft de minister van economische zaken, drs. G. M. V. van Aardenne, na het halfjaarlijkse prijzenoverleg met werkgevers, werknemers en consumentenorganisaties op 10 juli in het SER-gebouw, aan de Tweede Kamer meegedeeld.

Geenfundamentele verandering

De minister constateert in de brief dat de produktiviteitsontwikkeling vorig jaar is achtergebleven bij de oorspronkelijk geraamde percentages.
Als gevolg daarvan en door de hogere prijzen die – mede door de koers van de dollar – voor de

invoer moeten worden betaald, zouden de prijzen bij voliedige doorberekening met 4,5% voor de industrie en 5,5% voor de handel moeten worden bijgesteld.
Omdat het kabinet wegens zijn demissionaire status geen fundamentele veranderingen in het prijsbeleid wil voorstellen, heeft minister Van Aardenne gekozen voor een prijsbeleid dat én de inflatie niet in de hand werkt én recht doet aan het uitgangspunt dat reële prijsstijgingen mogen worden doorberekend. Bovendien zou het nu achterwege laten van prijsstijgingen een zware druk leggen op het prijsbeleid voor *1982*.
In de tweede helft van *1981* mag daarom de geconstateerde achterstaria over 1980 geheel en die van *1981* voor de helft worden doorberekend. De prijsstijging wordt daardoor 0,25% hoger dan aanvankelijk door het CPB geraamd, nl. 7%.

Reacties

De industriële werkgeversorganisaties VNO en NCW toonden zich na afloop van het overleg met de minister teleurgesteld. Nu geen volledige doorberekening van de kostenstijgingen mag plaatsvinden worden door het prijsbeleid en door de prijscompensatie de duurdere invoerprijzen vrijwel geheel afgewenteld op de bedrijfswinsten, zo werd gesteld.
Volgens VNO-directeur J. Dortlandt is de achterstand in de industrie bij het doorberekenen al opgelopen tot 4,5%.
De werkgevers willen dat, alvorens het prijsbeleid wordt herzien, die achterstand wordt ingelopen. In het algemeen hebben zij al lange tijd gepleit voor volledige afschaffing van het prijsbeleid.
De middenstandsorganisaties KNOV en NCOV toonden zich eveneens zeer teleurgesteld. Door de slechts gedeeltelijke doorberekening krijgen handel en detailhandel het nog moeilijker. Vooral voor de detailhandel wordt voor *1981* al uitgegaan van een reële inkomensdaling van 10%.
De werknemers- en consumentenorganisaties daarentegen waren blij met de voortzetting van een strak prijsbeleid. FNV-bestuurder F. Drabbe noemde het verstandig, dat de minister het dringende verzoek van de consumentenorganisaties en vakbeweging om een strak prijsbeleid had gehonoreerd. Jammer vond hij het wel, dat niet is ingegaan op de wens van de FNV om de namen van prijsovertreders te publiceren. (Ministerie van economische zaken)

NATIONALE BESTEDINGEN IN *1980* GEDAALD

Het C.B.S. *publiceerde* op 23 juli de *meest recente ramingen betreffende de macro-economische gegevens uit de nationale rekeningen.*
Bij deze cijfers gaf het C.B.S. het volgende commentaar:

Het volume van de nationale bestedingen is in *1980* ten opzichte van *1979* met *1%* gedaald. De gezinsconsumptie nam af met *1%:* per hoofd van de bevolking met 1½%. De netto bedrijfsinvesteringen daalden met 10½%. De overheidsbestedingen toonden een lichte stijging.
Ondanks de lagere bestedingen nam het tekort op de lopende rekenine van de betalingsbalans nog toe. Hetreele nationale inkomen daalde met *1%* bij eennagenoeg gelijkblijvend produktieniveau van bedrijven. De produktie van onder meer delfstoffenwinning, chemische en aardolie-industrie nam af, de produktie in landbouw, metaalnijverheid, transport en dienstverlening nam toe. Mede in verband met de geringe produktiviteitsveranderingen was het resultaat een nauwelijks toegenomen werkgelegenheid.
Na enige jaren van afnemende inflatie namen de prijsstijgingen in *1980* vooral bij de gezinsconsumptie weer toe.

Bestedingen en besparingen

Een daling van het volume van de consumptieve bestedingen van gezinshuishoudingen is sinds *1951* niet voorgekomen. De daling in *1980* deed zich voor bij voedingsmiddelen (−½%) en vooral bij duurzame goederen zoals auto's, caravans, boten en sieraden *(− 6%)*.De bestedingen aan woninghuren en medische verzorging namen toe.

De consumentenprijzen stegen in *1980* meer dan in de jaren 1976-1979. Maar de daling van het consumptievolume had toch als resultaat dat de consumptie in lopende prijzen in 1980 minder toenam dan het beschikbaar inkomen van gezinnen. Daarmee is een einde gekomen aan de relatieve daling van de gezinsbesparingen, die zich sinds *1977* voordeed (zie Staat I).

Daarmede is de spaarquote van gezinnen weer gestegen boven het niveau van de jaren 1977-1979. Het niveau van vóór *1977*, dat enkele percenten van het beschikbare inkomen hoger lag, is echter niet bereikt.

De besparingen van bedrijven (niet uitgekeerde winsten) zijn in *1980* scherp gedaald onder het vrij constante niveau van de laatste jaren.
Dit hangt enerzijds samen met de afneming van het overige inkomen (het gedeelte van de netto toegevoegde waarde dat niet in de vorm van lonen ensociale lasten wordt uitbetaald) bij vooral industrie en handel Anderzijds speelt de hoge rentestand een rol, die ertoe leidde dat bedrijven per saldo vooral aan gezinnen en institutionele beleggers in *1980* meer rente hebben afgedragen.

De bedrijfsinvesteringen zijn naar volume sterk afgenomen, doch deze afname deed zich niet alleen in de bedrijfstakken voor waar het overige inkomen afnam.
Naar type kapitaalgoed bezien komt de daling van de investeringen vooral voor rekening van personenauto's en schepen.

Produktie en werkgelegenheid

Het produktievolume in de industrie nam in *1980* ten opzichte van *1979* nauwelijks toe.
Toenemingen toonden onder meer de hout- en bouwmaterialenindustrie en de metaalnijverheid, dalingen waren er bij aardolieraffinaderijen, chemische industrie en textiel- en kledingen schoenindustrie.
Ook in de delfstoffenwinning (voornamelijk aardgas) nam de produktie in *1980* ten opzichte van *1979* (strenge winter) af.
Het jaarcijfer voor *1980* geeft nog een wat in gunstige zin vertekend beeld wanneer men bedenkt dat de produktiedalingen in de industrie pas in net tweede kwartaal van 1980 inzetten.
Het produktieniveau in de bouwnijverheid was in *1979* met *8%* gedaald (strenge winter. waardoor de bouwcapaciteit in *1979* twee maanden stil lag) en dit heeft zich in *1980* niet hersteld.
Het arbeidsvolume nam zowel in de industrie als in de bouwnijverheid af (met resp. *10.000* en *12.000* arbeidsjaren).
In de landbouw, transport en communicatie en dienstverlening is het produktievolume in 1980 evenals in *79 en voorgaande jaren toe. De toeneming van de transportactiviteiten had in *1980* vooral betrekking op aan het buitenland bewezen vervoersdiensten.
In de landbouw ging de produktiestijging niet gepaard met een toeneming van het arbeidsvolume, bij transport en vooral communicatie en dienstverlening echter wel.

Buitenlandse handel, ruilvoet en nationaal inkomen

Het tekort op de lopende rekening van de betalingsbalans nam in *1980* nog toe. Dit was het gevoig van een verlaging van de ontvangen inkomensoverdrachten uit het buitenland.
Het gaat om inkomensoverdrachten ontvangen door de overheid, welke worden uitgekeerd door de EG in het kader van het landbouwbeleid en die in *1979* incidenteel hoog waren.
De ontwikkelingen in het goederen- en dienstenverkeer droegen niet bij tot de vergroting van het tekort op de lopende rekening. In lopende prijzen nam de uitvoer van goederen en diensten zelfs iets sterker toe dan de invoer. Daarbij is van belang te bedenken dat deze ontwikkeling het resultaat is van enerzijds een tegengestelde volume-ontwikkeling (de export nam toe, de import daalde) en anderzijds een invoerprijsstijging die de uitvoerprijsstijging overtrof.
Deze ontwikkeling deed zich ook in *1979* voor. Deze ongelijke prijsstijging betekende in *1979* en *1980* een aanzienlijke ruilvoetverslechtering.
Tegenover een volumetoeneming van het netto nationaal produkt (½%) stond dan ook een volumedaling van het netto nationaal inkomen *(− 1%)*.
Per hoofd van de bevolking was de daling van het nationaal inkomen nog groter (−1½%). Zelfs ten opzichte van *1977* en *1978* was er sprake van een daling (met resp. ½% en 2½%). (Ministerie van economische zaken)

Staat I. Aandeel van de consumptieve bestedingen en besparingen vangezinnen in het beschikbaar inkomen

	1977	*1978*	*1979*	*1980*
Consumptieve bestedingen	*88*	*88*	88½	87½
Besparingen	*12*	*12*	*11%*	*12%*
w.v. via levensverzekeringsmaatschappijen en pensioenfondsen	9	*9%*	9½	10
w.v. overige besparingen	3	2½	2	2½

Staat II. Volume-en prijsstijgingen van de in-en uitvoer vangoederen en diensten; percentuele toenemingen t.o.v. het voorafgaande jaar

	1977	*1978*	*1979*	*1980*
Volumestijgingen: invoer	+ 3	+ 6½	+ 6	− ½
uitvoer	− 2	+ 3½	+ 7½	+ 2
Prijsstijgingen: invoer	+ 3½	− 1½	+11	+14½
uitvoer	+ 3%	− *1%*	+ 8½	+*12*

SPANJE

ONTWIKKELINGEN NA MISLUKTE COUP

In de periode na de mislukte staatsgreep van **23124** *febr.in Spanje, heerste in het land volgens de Financial Times* **(8-4-1981)** *een geforceerde kalmte en*

een grote onzekerheid over de toekomstige politieke ontwikkelingen. Deze krant wees op de bij het leger heersende overtuiging van het recht van interventie en het feit dat de mislukking van de coup geen mentaliteitsverandering had teweeggebracht. Er werd gewezen op twee oorzaken waardoor de militairen opnieuw in actie zouden kunnen komen.

De eerste is dat de burgelijke autoriteiten een op het leger gerichte terreur van de ETA niet weten te voorkomen. De andere is dat de politici het leger vernederen door zuiveringsacties of beperking van de invloed van de militairen.
Interventie van de militairen zou op drie manieren kunnen plaatsvinden:

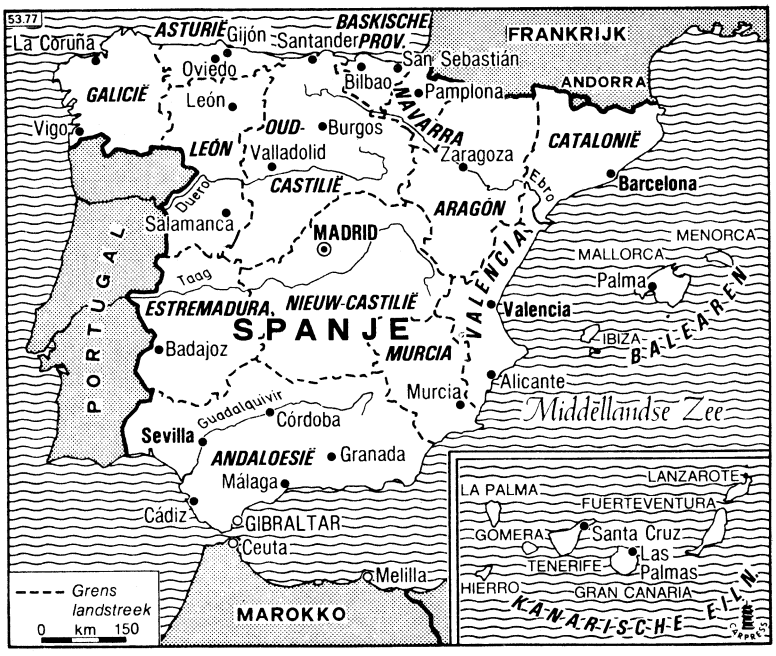
- ,,hard", met instelling van een geheel uit militairen bestaande regering;
- ,,zacht", met steun van de burgers om een nationaal kabinet van militairen en burgers te vormen;
- ,,wit", een geruisloze annexatie van de macht door de militairen of een discrete overeenkomst, met goedvinden van de koning, tussen militairen en burgers om bij toenemend terrorisme een nationale noodtoestand uit te roepen.

Voorstanders van een ,,harde" staatsgreep zijn, naar men aanneemt. vooral aanhangers van wijlen Franco. Dit is het gevaarlijkste vooruitzicht, vanwege de funeste gevolgen voor Spanje's internationale handel, het toerisme, de buitenlandse investeringen en de verhouding tot de EG. De staatsgreep van februari jl. was waarschijnlijk een mengsel van een ,,zachte" en een ,,witte" staatsgreep, wat er waarschijnlijk de oorzaak van was dat vele militairen aarzelden om Tejero steun te verlenen.
Niet minder dan 47% van de Spaanse export gaat naar de EG. Omdat Spanje nog geen lid is en dus nog tariefbarrières heeft, hebben de multinationale ondernemingen nog weinig activiteiten in Spanje ontplooid; de automobielindustrie is de enige uitzondering. Desondanks zijn na de dood van Franco de buitenlandse investeringen snel toegenomen; het totaal is thans $ 1 mrd per jaar. Het toerisme levert Spanje per jaar $ 5,6 mrd op, dat is de helft van de kosten van de aardolie-invoer. De totale uitstaande buitenlandse schuld is iets meer dan $20 mrd, waarvan ongeveer de helft staatsschuld is of door de staat gegarandeerde leningen. Dit is niet hoog gezien de deviezenreserves van $ 12,2 mrd en een rente en aflossingsverplichting van minder dan 12%.
Een ,,zachte" en een ,,witte" staatsgreep zouden de minste onrust veroorzaken, indien het volk passief zou blijven. Zo rekenden de leiders van de staatsgreep van februari er op dat er overal teleurstelling heerste over de waarde van de democratie.
Welke scenario's men ook ontwerpt, er is geen enkele garantie dat een ,,zachte" staatsgreep zonder bloedvergieten zou verlopen. Hoewel de bevolking vier dagen achtereen in de grote steden demonstreerden vóór de democratie, heeft dit de politici toch niet versterkt in hun voornemen om de militairen in de kazernes te houden. Steeds meer krijgt men de indruk dat de politici na de staatsgreep uiterst voorzichtig zijn om zich niet weer het ongenoegen van de militairen op de hals te halen. Orde en recht zijn de voornaamste elementen van het regeringsbeleid. De militairen bezien met argwaan elke concessie van de regering voor regionale autonomie. Bovendien zijn voor het eerst de strijdkrachten betrokken bij de strijd tegen de ETA. Men zou dit reeds een stille machtsannexatie door de militairen kunnen noemen.
De enige persoon, die de militairen in bedwang kan houden is de koning. Hij presteerde dit in de nacht na de staatsgreep, maar, zoals geheime pamfletten in de kazerne naar voren brengen, dit was de eerste maal dat een vorst uit het huis-Bourbon zich tegen het leger keerde.
Het is een bemoedigend verschijnsel dat premier Calvo Sotelo in minder dan zes weken zijn prestige hersteld heeft. Binnen zijn eigen tentrumpartij bestaan echter grote tegenstellingen. Communisten en socialisten zijn ontevreden over hun passieve rol en bij Basken en Catalaniërs heerst sluimerend verzet over beperking van hun streven naar autonomie. Het leger houdt zich in bedwang omdat het geen situatie wil uitlokken, die het niet aan kan, en is tevreden om de politici te controleren als morele arbiters van de natie; zo lang als dit mogelijk blijkt zullen de militairen niet in de verleiding komen om de macht over te nemen. Alles bij elkaar is het een griezelige en weinig stabiele situatie.

Ook Le Monde Diplomatique (april 1981) constateerde dat sedert de mislukte coup van 23124 febr. in Spanje het politieke klimaat voor concessies van de politici aan de militairen gunstiger was dan voor het ontnemen aan het leger van zijn politieke invloed. Dit blad noemde die ontwikkeling geen goede zaak voor de kwetsbare Spaanse democratie en schreef:

„De mislukte staatsgreep van 23 februari jl. betekende in feite de terugkeer van het leger in de Spaanse binnenlandse politiek, nadat was gebleken dat de politici van de nog jonge Spaanse democratie er niet in waren geslaagd om de problemen waarmee het land worstelde, op te lossen (het separatisme, de economische crisis. de nog niet gerealiseerde toetreding tot de EG. en het onttrekken van de politiek aan de invloed van het leger).
Met de benoeming van Adolfo Suarez als premier zette zich een proces van politieke hervorming in dat er op gericht was om de oppositionele linkerzijde (socialisten en communisten) zijn plaats in het Spaanse politieke leven te laten innemen en een democratische bestuursvorm in te stellen, zonder officieel te breken met de erfenis uit het Franco-tijdperk.
De Spaanse binnenlandse politiek werd sinds de eerste vrije parlementsverkiezingen in juni 1977 gedomineerd door twee partijen (de centrum-rechtse UCD van premier Suarez en de PSOE, de Spaanse socialistische partij), die onderling afspraken maakten teneinde de nodige politieke hervormingen door te voeren.
Door de politieke ontwikkelingen vanaf het voorjaar van 1979 kregen echter steeds meer mensen de indruk dat de politici niet in staat waren om de problemen van Spanje daadwerkelijk op te lossen.

Het ernstigste probleem voor Spanje was en is de kwestie van de regionale autonomie. Met name de UCD maakte hierbij twee fouten: ten eerste verleende de regering niet alleen aan Baskenland en Catalonië, maar ook aan andere delen van Spanje (b.v. Andalusië en Galicië) een zekere mate van zelfbestuur waardoor separatistische krachten in met name Andalusië werden aangemoedigd, zodat er op dit terrein meer problemen werden geschapen dan opgelost; ten tweede voerde de UCD als regeringspartij een vaag en nogal dubbelzinnig beleid m.b.t. het streven naar autonomie in Catalonië en Baskenland, waardoor in deze gebieden de opkomst van regionale partijen werd bevorderd, hetgeen de invloed van de grote, landelijke partijen in deze streken sterk deed afnemen.
Ook de linkse partijen droegen echter tot de versterking van de separatistische neigingen in de verschillende delen van Spanje bij door zich te distantiëren van het centralisme in een poging om het separatisme ter plaatse de wind uit de zeilen te nemen. Het weifelende optreden vanuit Madrid had met name in Baskenland ernstige gevolgen: de regering liet zich geprovoceerd door het gewelddadig optreden van de kant van de ETA, de Baskische afscheidingsbeweging, verleiden tot een scherper optreden; zij moest zich hierbij bedienen van de politie en de Guardia Civil die nog niet gewend waren om bij het uitoefenen van hun taak rekening te houden met democratische rechten en vrijheden. Het onvermogen van de regering om het terrorisme effectief te bestrijden vervreemdde de politiemachten steeds meer van haar.
Ook op economisch gebied is het Spanje sinds de installatie van een democratisch bewind niet goed gegaan: in 1980 een inflatie van 15,1%, een officieel werkloosheidscijfer van ruim 1,6 miljoen (d.w.z.12,6% van de totale werkende bevolking), een buitenlandse schuld van 24 miljard dollar en een import die aanzienlijk sneller steeg dan de export (resp. 43,8% en 22,5%). Deze ongunstige economische ontwikkelingen vloeiden voort uit de algehele economische teruggang in geheel West-Europa en uit de moeizame

aanpassing van de Spaanse economie aan de Westeuropese, teneinde de toetreding tot de EG mogelijk te maken.
Het totale beeld wordt nog minder rooskleurig wanneer men bedenkt dat het onvermogen van de opeenvolgende Spaanse regeringen om het autonomie-vraagstuk en de economische crisis op te lossen, heeft geleid tot een algemene politieke onverschilligheid in het land en daarnaast gepaard is gegaan met een ondermijning van allerlei traditionele morele waarden (toeneming van misdaad, druggebruik en prostitutie)."

Tegen de achtergrond van de hierboven geschetste ontwikkelingen speelden zich in de periode na de mislukte coup de volgende gebeurtenissen af.

Berichten over contacten *van* plegers *staatsgreep met regering-Reagan*

Op 15 mrt. schreef de Madrileense krant *El* Pais dat de samenzweerders van 23 febr. in november 1980 contact hadden gehad met vertegenwoordigers van de toen zojuist gekozen president van de Verenigde Staten, Ronald Reagan.
Dit bericht werd op 17 mrt. bevestigd door de secretaris-generaal van de Spaanse Socialistische Partij, Felipe Gonzalez, voor diens vertrek naar Bonn en Parijs, waar hij de respectieve regeringen zou informeren over de mislukte coup. Van de medewerkers van Reagan zouden de plegers van de mislukte coup (volgens El Pais) de toezegging hebben gekregen dat wanneer het in Spanje tot een militaire staatsgreep naar Turks model zou komen, de Amerikaanse regering zo'n coup niet zou steunen, maar evenmin iets zou doen om het te verhinderen.

In Spanje was enige beroering ontstaan naar aanleiding van Alexander Haigs uitspraak dat de coup een ,,interne aangelegenheid" was. Ook verklaringen over die uitspraak, nadien. schoten bij het Spaanse ministerie van buitenlandse zaken in het verkeerde keelgat.
Een week voor het bericht in El Pais liet het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken een verklaring uitgaan. waarin onder meer werd gesteld:
,,De VS en de minister van buitenlandse zaken Haig hebben gedurende de laatste vijf jaar aan de Spaanse democratie op iedere mogelijke manier sterke steun verleend en zullen dat blijven doen. Iedere bewering dat de Amerikaanse regering haar steun aan de democratie onthield terwijl zij wachtte op de afloop van de poging tot een staatsgreep is een grove, kwaadaardige en verkeerde voorstelling van zaken."

Koning waarschuwt generaals opnieuw

Op 24 mrt. gaf Koning Juan Carlos de Spaanse strijdkrachten opnieuw een bedekte waarschuwing geen invloed te laten gelden op de politiek, geen druk uit te oefenen op politici en zich gedisciplineerd te gedragen. Tegelijk zei hij dat de stem van de militairen gehoord diende te worden. Juan Carlos sprak tijdens een bijeenkomst op paleis-Zarzuela met de hoogste officieren van de drie onderdelen van de krijgsmacht, premier Calvo Sotelo en minister van defensie Oliart.
De bijeenkomst vond plaats één dag na de aankondiging van strengere maatregelen tegen het Baskische terrorisme, waarover in een volgende aflevering zal worden bericht.

„Wet tot *bescherming* van de *grondwet" aangenomen*

Op 1 april werd in de Cortes een wet aangenomen die beoogde de kans op een nieuwe coup kleiner te maken door sluiting te gelasten van kranten die opruiende berichten verspreiden

In sommige sectoren van de publieke opinie - en met name in de wereld van de massamedia – is scherpe kritiek geleverd op de wet omdat zij een bedreiging zou betekenen van de persvrijheid.
Onder de nieuwe wet kunnen de gerechtelijke autoriteiten de sluiting van een krantenbedrijf gelasten, indien in het betrokken blad artikelen verschijnen die als een aanzetting tot ,,rebellie" kunnen worden opgevat of tot andere daden, die een buitenwerkingstellen van de grondwet inhouden.
In politieke kringen bestond er overeenstemming over dat deze bepaling in de praktijk slechts jegens twee kranten is gericht: het extreem-rechtse El Alcazar dat in Madrid verschijnt en het radicaal-nationalistische Egin dat in Baskenland wordt gepubliceerd.
El Alcazar had met opruiende artikelen veel bijgedragen tot het scheppen van een klimaat, gunstig voor een staatsgreep. Het is het lijfblad van al degenen, die heimwee hebbennaar de tijd van Franco en wordt op grote schaal gelezen binnen de strijdkrachten. Van meet af aan heeft het kritiek gehad op het na Franco's dood ingezette democratiseringsproces.
Egin, dat in Hernani (Guipuzcoa) wordt gedrukt, is het lijfblad van de aanhangers van Herri Batasuna, de beweging die wordt beschouwd als de ,,politieke arm" van de afscheidingsbeweging ETA (militaire afdeling). Het bevat vaak artikelen waaruit onverholen sympathie blijkt voor de ETA en de door deze beweging nagestreefde doeleinden, zoals afscheiding van de rest van Spanje.
De krant, die het meest tegen de wet heeft gefulmineerd is het blad dat uitgerekend het meeste prestige geniet in Spanje wegens zijn onafhankelijke houding en hoge kwaliteit: El Pais. Oud-minister Areilze schreef in een artikel in dit blad dat de wet in feite ,,een rookgordijn" is dat de mogelijkheid om aanvallen op de persvrijheid te ondernemen, verhult. Volgens Areilze bestonden al genoeg wettige middelen waarmee de ,,aanzetting tot rebellie" kon worden bestreden.

Wet op de noodtoestand aangenomen

Op 23 apr. werd in de Cortes een wet aangenomen (255 tegen 6 stemmen) waarmee de Spaanse regering in bijzondere situaties bepaalde in de grondwet verankerde rechten kan beperken. Voor ingrijpende maatregelen, zoals het uitroepen van de uitzonderingstoestand is de toestemming van het parlement nodig. De wet moest nog worden goedgekeurd door de Senaat.

Tejero rechtvaardigt zijn handelen

Op 12 april publiceerde het Madrileense conservatief-monarchistische ochtendblad ABC een groot artikel van de hand van Antonio Tejero, de leider van de gijzeling op 23124 febr., waarin deze een verklaring gaf voor zijn optreden en dit rechtvaardigde. Het ochtendblad ABC had zich sedert de dood van Franco steeds ingezet voor de democratie. De publicatie van het artikel kwam ABC te staan op een officiële veroordeling van het ministerie van defensie en de leiding van de Guardia Civil.

Tejero presenteerde zich in gezwollen taal als een patriot en schilderde een zelfportret, waarin de liefde voor Spanje, het Spaanse landschap er. de Spaanse keuken centraal stonden. Hij schetste zijn jeugd. zijn huwelijk en zijn opvattingen ,,Ik ben geen monarchist," verklaarde Tejero, ,,maar ik accepteer elke staatsvorm." Hij legde uit dat zijn diensttijd in Baskenland een schokkende ervaring was. Daar leerde hij het terrorisme kennen en zag ,,hoe onze mensen door het onvermogen van de regeerders het slachtoffer werden".
Vervolgens ging Tejero in op zijn activiteiten in Malaga (,,manifestatievan marxisten"), Madrid („wij dronken koffie met vier vrienden van wie er één een verrader bleek te zijn. Wij dronken koffie in café Galaxia en . . . 19 maanden gevangenis"). Nadien ergerde Tejero zich aan wat hij beschrijft als ,,het kwaad van het huidige Spanje: moorden, overvallen, bedelaars, horden aan drugs verslaafde jongeren en een stortvloed van pornografie". De overste wilde zijn kinderen geen verarmd en vernederd Spanje nalaten, een vaderland dat hem door zijn ouders in onberispelijke staat was overgedragen. Dat was het motiefvoor degijzelingsactie in de Cortes, aldus Tejero.

Volgens de NZZ (15-4-81) had ABC, ondanks een kritisch naschrift, de democratie in Spanje geen goede dienst bewezen. Het plaatsen van Tejero's rechtvaardiging op een prominente plaats in het blad, kon volgens de NZZ het grote lezerspubliek van ABC beïnvloeden om Tejero minder te zien als een misdadiger.
NRC/H'blad (15-4-81) wees op de mythevorming rond de overste:

,,Een lange rij van bewonderaars bezoekt dagelijks deze officier van de Guardia Civil. Hij is inmiddels vanuit de omgeving van Madrid overgebracht naar een kasteel in Galicië nabij El Ferrol dat als militaire gevangenis wordt gebruikt. Dat ligt niet ver van de plaats waar Franco werd geboren.
De ,,pelgrims" zijn voornamelijk van militaire huize of behoren tot extreem-rechtse politieke kringen. De afgelopen zondag bijvoorbeeld werd Tejero in zijn kasteel door een 40-tal mensen bezocht. De meesten blijven niet langer dan vijf minuten waarbij, zoals de correspondent van El Pais uit El Ferrol meldde, de overste ,,cadeautjes krijgt en met zijn bezoekers converseert". De enigen die de toegang werd geweigerd waren journalisten. Het feit dat de leiding van de gevangenis in militaire handen is, maakte het moeilijk voor de burgerlijke autoriteiten in te grijpen.

Op 20 april publiceerde het blad *Diario* 16 vertrouwelijke militaire documenten over de stemming en opvattingen in Spaanse militaire kringen, waaruit bleek dat de meeste officieren de actie van 23 febr. beschouwden als een onge-

lukkige, niet opportune en daarom mislukte onderneming van oprechte patriotten en mannen van eer, die nu clement moesten worden behandeld.
Een van de generaals van de Brunete-divisie, Fernando Ortiz Call, ondertekende een rapport waarin de stemming in dit legeronderdeel werd weergegeven.

De meeste officieren van de pantserdivisie bij Madrid vonden dat de coup noch gepast, noch noodzakelijk, noch opportuun was en bij voorbaat gedoemd was te mislukken. ,,Hoewel de situatie in Spanje slecht is, kunnen de problemen op politiek niveau worden opgelost zonder ingrijpen van de militairen."
De meerderheid van de officieren betreurde dat het prestige van het leger en in het bijzonder dat van de Pantserdivisie Brunete, met de coup een deuk had opgelopen. Daarbij overheerste ,,het bittere en smartelijke gevoel", dat sommige groepen hebben getracht de divisie voor eigen doeleinden te manipuleren.
Uit soortgelijke rapporten van de divisie, opgesteld enkele maanden voor de coup, bleek hoezeer het geweld in Baskenland de officieren zwaar op de maag ligt. Het optreden van de regering wordt zwak en ondoelmatig geacht.
Verder bleek dat de officieren de maatschappij, die zich na de dood van Franco heeft ontwikkeld, met huiver bekijken. De eenheid van het land wordt met de verlening van zelfstandigheid aan de verschillende regionen te gronde gericht, de r.-k. kerk is verscheurd, het gezinsleven bedreigd, de politieke partijen maken er een potje van, terwijl de gehele pers ,,marxistisch en links" is. aldus de opvatting van deze officieren.

Vrijlating deelnemers coup

Op 18 en 27 april zijn alle nog gedetineerde niet-officieren vrijgelaten. Op 18 april 51 man in opdracht van de militaire gouverneur van Madrid (gratie wegens Pasen). Op 27 april 13 man. Onder arrest bevonden zich nog 17 officieren van de Guardia Civil en 29 officieren van diverse strijdmachtonderdelen, en één burger.

Nieuw *komplot* ontdekt

Op 28 april onthulde het dagblad Diario 16 de ontdekking door de militaire inlichtingendienst (CESID) van een nieuw coupplan. Hierover zou eind maart verslag zijn uitgebracht aan de premier en drie ministers, aldus *Diario 16*.
Het tweede coupplan zou zijn uitgegaan van officieren uit de middenrangen en had zonder hulp van de generaals uitgevoerd moeten worden.

Bevelhebber Brunete-divisie ontslagen

Op 30 april werd het ontslag bekendgemaakt van generaal-majoor José Juste Fernandez, bevelhebber van de Brunete-tankdivisie. Dit ontslag kwam als een volslagen verrassing, omdat Juste (63) in alle versies van de staatsgreep van 23/24 febr. naar voren was gekomen als iemand die door doortastend optreden veel bijdroeg tot de onderdrukking van de actie.
Op 6 mei werd generaal-majoor Carbonell (62) benoemd tot opvolger van Juste.

Publikatie stukken over „23 februari" wekt opschudding

Op 30 april publiceerde het dagblad *Diario 16* stukken over de coup van 23 febr. die zouden zijn gebaseerd op officiële stukken van het proces dat tegen de samenzweerders werd voorbereid. Op grond hiervan werd de verschijning van deze krant gedurende vijf uren opgehouden door de politie. Deze actie van de kant van de autoriteiten werd door de Spaanse pers scherp veroordeeld.

In alle vroegte drongen agenten de drukkerij van het blad binnen en lieten de persen stopzetten. Bestelauto's die met reeds gedrukte exemplaren wilden wegrijden werd de weg versperd. Al verspreide exemplaren werden bij de kiosken weggehaald.

Als reden werd aangevoerd dat de onthullingen, die door Diario 16 prominent op de voorpagina waren gebracht, gegevens zouden bevatten, rechtstreeks ontleend aan de officiële stukken van het proces dat tegen de deelnemers aan de coup werd voorbereid.
Kort tevoren hadden de autoriteiten al aangekondigd dat publikatie van dergelijke gegevens door hen als een vergrijp zou worden beschouwd, omdat hiermee het procesgeheim zou worden geschonden.

Noch de rechter van onderzoek, noch de minister van binnenlandse zaken konden ook maar enigszins waarmaken dat Diario 16 inzage heeft gehad in de processtukken. Door het blad zelf is dit ook van meet af aan ontkend. Dit leidde ertoe dat vijf uur later de verspreiding van het blad toch werd vrijgegeven. Het kon zich de rest van de dag in een uitermate goede verkoop verheugen.

In een opmerkelijk hoofdartikel onder de titel ,,bittere zege" beklaagde Diario 16 zich over ,,de agressie tegen de Grondwet" die door de autoriteiten is gepleegd met een inbreuk op de persvrijheid.
In hetzelfde artikel werd gezegd dat vanuit regeringskringen druk is uitgeoefend op de krant om de onthullingen – die de vorm hebben van een langgerekte serie – te staken. Door de hoofdredactie is deze suggestie volstrekt van de hand gewezen.
De meest interessante onthulling van het blad was dat generaal Juste, de hoogste commandant van de Brunete-divisie, van te voren op de hoogte zou zijn geweest van de plannen voor de coup.

El Pais meldt verdachtmaking koninklijk paar

Volgens het dagblad El Pais (2-5-'81) waren geheime stukken van het proces-in-voorbereiding tegen Tejero met verdachtmakingen over het koninklijk paar bewust naar de pers uitgelekt.
Het uitlekken zou het werk zijn geweest van kringen die sympathiseerden met de samenzweerders. Hun opzet zou zijn rond het op handen zijnde proces tegen de verdachten een sfeer van brede medeplichtigheid te scheppen die ten gunste van de verdachten zou werken.

LATIJNS-AMERIKA

BOLIVIA

STAATSGREEP DOOR GENERAAL LUIS GARCÍA MEZA

Op 17 juli 1980 namen de Boliviaanse strijdkrachten, onder leiding van generaal Luis García Meza de macht in Bolivia over en werd president mevr. Lidia Gueiler Tejada afgezet.
Over de achtergrond van deze staatsgreep, het plaatsvinden daarvan, alsmede over de (toen nog vrij verwarde) gebeurtenissen die vlak daarop volgden is bericht op pag. 546 e.v.-1980.
Hieronder volgt een chronologisch verslag van die machtsovername en van wat er daarna gebeurde.

De 189ste staatsgreep sinds Bolivia's onafhankelijkheid in 1825, begon in Trinidad, de hoofdstad van het departement Beni, waar strategische punten werden bezet door de zesde legerdivisie en waar de strijdkrachten werden opgeroepen om de macht over te nemen en de verkiezingsuitslagen van 29 juni af te wijzen.
Binnen enkele uren sloten andere garnizoenen zich bij de opstand aan en verplaatsten zich vervolgens naar La Paz, de hoofdstad van Bolivia. Daar drongen gewapende leden van de fascistische rechtse Falange-partij het presidentiële Quemado-paleis binnen en arresteerden presidente Lidia Gueiler en haar kabinet, die daar in een spoedzitting bijeen waren.
Tegelijkertijd deed het leger een inval in het kantoor van de eenheidsvakcentrale COB (Central Obrera Boliviana), die, zoals in nov. 1979 (pag. 843 e.v.-1979) de staatsgreep ongedaan probeerde te maken door het uitroepen van een algemene staking.
Bij deze inval werd een aantal vakbonds- en partijleiders, onder wie Juan Lechin Oquendo, de voorzitter van de vakcentrale, naar onbekende bestemming weggevoerd.
De voorzitter van de mijnwerkersbond Simón Reyes werd doodgeschoten en Marcelo Quiroga Santa Cruz, voorzitter van de socialistische partij, gewond. Ook Oscar Sanjines, een van de belangrijkste personen van de vakcentrale, werd vermoord.
Aan de stakingsoproep van de COB, de een half miljoen leden tellende federatie van vakbonden, werd onmiddellijk gehoor gegeven door 50.000 arbeiders die in de tinmijnen werkten.
Omdat het leger wist dat het centrum van het verzet, evenals bij vorige staatsgrepen, in de mijngebieden zou liggen, werden er tanks en troepen

naar de tinmijndistricten Huanuni en Siglo Veinte gestuurd, waar met machinegeweren en dynamiet uitgeruste mijnwerkers wegversperringen hadden opgericht.
Verder werden de radiostations bezet, de vliegvelden gesloten en ging de universiteit voorlopig voor 20 dagen dicht.
Nadat in La Paz velen waren gearresteerd, er een algemeen uitgaansverbod was afgekondigd en na beschietingen op burgers die bezig waren met het oprichten van barricaden, was het verzet al gauw gebroken.

Over het aantal mensen dat op 17 juli en in de daarop volgende dagen is gearresteerd, gemarteld en gedood lopen de schattingen erg uiteen.

Op 22 juli zijn, onder bedreiging van de militairen, de ambtenaren in de banken, de kantoren en de overheidsinstellingen weer aan het werk gegaan.
Bij de nationale olie-industrie in La Paz werd toen nog wel gestaakt.
In de arbeiderswijken en op het platteland werd de stakingsoproep algemeen opgevolgd.

Op 18 juli maakte Lidia Gueiler, die op 16 nov. 1979 na een staatsgreep (zie pag. 843 e.v.-1979) als interim-president werd aangesteld om de verkiezingen van juni 1980 te organiseren, via de radio bekend dat ze was afgetreden. Later werd duidelijk dat zij hiertoe door de militairen was gedwongen.
De macht werd overgenomen door de ,,Raad voor Nationale Wederopbouw", bestaande uit de commandanten van de drie strijdmachtonderdelen. Generaal Luis Garcia Meza, commandant van de landmacht, werd de nieuwe president.
De junta zei dat zij de coup had gepleegd om Bolivia uit de handen van het communisme te redden en om de slechte economische situatie te verbeteren.
In werkelijkheid heeft het opperbevel van de striidkrachten de burgerregering aan de kant geschoven en de grondwet buiten werking gesteld om de verkiezingsoverwinning ongedaan te maken van de linkse presidentskandidaat Hernán Siles Zuazo, die bij de verkiezingen van 29 juni 38,7% van de stemmen behaalde.

Bij die verkiezingen won Hernán Siles Zuazo voor de derde keer in drie jaar tijd. Hij kreeg bijna 40% van de stemmen en het Boliviaanse parlement zou hem hoogstwaarschijnlijk op 3 augustus als president hebben aangewezen.
Siles, de kandidaat van de centrum-linkse UDP-coalitie (Unión Democrática y Popular) won ook al in 1978, maar toen werd de verkiezing door fraude en vervolgens door een staatsgreep ongedaan gemaakt. In 1979 behaalde Siles, net zoals deze keer. weliswaar de overwinning maar niet de vereiste absolute meerderheid.

Het parlement kwam er toen niet uit en wees Walter Guevara Arze als tijdelijk president aan. Deze werd in nov. 1979 door een staatsgreep afgezet. Dank zij de algemene staking van de Boliviaanse vakcentrale en het volksverzet werd kolonel Natusch Busch toen tot aftreden gedwongen
Parlementsvoorzitter mevr. Lidia Gueiler werd als interim-president aangesteld om de nieuwe verkiezingen te organiseren. Siles verzamelde opnieuw de meeste stemmen. meer zelfs dan zijn naaste rivalen Victor Paz en Hugo Banzer samen.
Hij zou de eerste gekozen president zijn sinds 1966.

Na de coup is Hernán Siles Zuazo ondergedoken. Lidia Gueiler heeft haar toevlucht gezocht in de pauselijke nuntiatuur in La Paz. Op 4 oktober zou zij Bolivia verlaten om via Frankfurt naar Parijs te gaan.
De nieuwe militaire dictatuur heeft 18 juli uitgeroepen tot een nationale feestdag.

De samenstelling van de op deze dag gevormde regering is als volgt:

Binnenlandse zaken/justitie – kol. Luis Arce Gómez; buitenlandse zaken – brig.-gen. Javier Cerruto Calderón de la Barca (luchtmacht); planning – gen. Oscar Larraín; financiën – gen. José Sánchez Calderón: defensie – gen. Armando Reyes Villa; arbeidivakbonden – gen. Augusto Caiderón; mijnbouw – kol. Carlos Morales Núñez del Prado; energie – kap. Lider Sossa Salazar (marine); onderwijs/cultuur – kol. Ariel Coca (luchtmacht); handel/industrie/toerisme – kol. Mario Guzmán (luchtmacht); transport1 communicatie – kol. René Guzmán; welzijni gezondheidszorg – kap. Avelino Rivero (marine); huisvesting – gen. Arturo Veizaga Barrón; landbouw – kol. Julio Molina; economie – kap. Francisco Mariaca (marine); sport/informatie – Fernando Palacios; secretaris van de president – kol. Mario Escobari Guerra.

Het verzet van de mijnwerkers

Zoals hierboven al is bericht lag het centrum van het verzet bij de mijnwerkers. Omdat 70% van de buitenlandse deviezen uit de verkoop van tin komt, hadden de mijnwerkers met hun staking een zeer belangrijke troef in handen.

De 50.000 mijnwerkers vormen het meest gepolitiseerde deel van de Boliviaanse bevolking van 6,5 mln mensen. Bovendien zijn ze economisch onmisbaar.
Tin is nog altijd Bolivia's belangrijkste exportprodukt, goed voor 70% van de totale export. De mijndorpen zijn gelegen ten zuiden van La Paz, in het ijle hoogland op ruim 4000 meter, waar niets meer groeit en waar het's nachts ijzig koud is.
De militante deelname van de mijnwerkers aan de Boliviaanse politiek gaat terug tot het jaar 1952. Bij de nationalistische revolutie die toen plaatsvond speelden de mijnwerkers onder leiding van Juan Lechin een belangrijke rol. Nadat de revolutie overwonnen had, werd Lechin tot minister van mijnbouw benoemd. De tinmijnen werden genationaliseerd en het staatsmijnbedrijf Comibol werd opgericht. De drie families die hun miljoenen hadden verzameld door barbaarse uitbuiting van de Indiaanse mijnwerkers in het hoogland, kregen voor de onteigening schadeloosstelling.
Al snel bleken de belangen van de mijnwerkers en de Comibol uiteen te lopen. De mijnwerkers hadden verwacht dat de nationalisatie ook hun levensomstandigheden zou verbeteren, maar zij ontdekten dat de tinmijnen alleen maar van eigenaar waren veranderd. Nog altijd worden de mijnwerkers niet veel ouder dan 35 jaar; dan sterven velen aan de afschuwelijke stoflongziekte silicose. Zij werken tien uur lang voor een loon van f 2,00 per dag.
Bij de nationalisatie was beloofd dat de arbeiders zelf het beheer over de mijnen zouden krijgen, maar daar kwam niets van terecht. De Comibol werd geleid door functionarissen in de hoofdstad, die vaak meer aan de belangen van

zichzelf dachten dan aan die van de mijnwerkers.
Na de nationalisatie begonnen de Boiiviaanse tinproduktie en haar aandeel op de wereldmarkt gestaag te dalen. Dat had twee oorzaken. Het Boliviaanse tin is erg duur omdat het in diepe mijnschachten wordt gedolven en omdat het tingehalte van het erts laag is.
Bolivia, in de koloniale tijden het rijkste mijnbouwgebied ter wereld, is in de loop der eeuwen leeggeroofd, zonder dat de bevolking van die rijkdom heeft kunnen profiteren.
Op de tweede plaats hadden de tinbaronnen nagelaten om het produktieproces in de mijnen te moderniseren en de Comibol deed evenmin de noodzakelijke investeringen.
Het produktieproces in Bolivia is hopeloos verouderd. Wie nu bij een Boliviaanse mijn gaat kijken kan zien dat de mijnwerkers in primitieve treintjes de mijn ingaan, slechts uitgerust met een lamp en een pikhouweel. In de schachten worden stukken rots met dynamiet tot ontploffing gebracht. Het erts wordt buiten de mijnen op een primitieve manier gezeefd totdat het pure tin er is uitgehaald.
Het mijndistrict is talloze keren het toneel geweest van botsingen tussen het leger en de mijnwerkers. Zo dwong in 1965 generaal René Barrientos, die toen president was, de mijnwerkers om een loonsverlaging van 50% en het ontslag van de helft van het personeel te aanvaarden. Daarmee zou Barrientos de problemen van de mijnsector wel eventjes oplossen. Toen de mijnwerkers protesteerden, onderdrukte het leger met veel geweld de rebellie.
Twee dagen later vond het ,,bloedbad van de St.-Jansnacht" plaats. De St.-Jansnacht is een van de populairste feesten in Bolivia, waarbij eind juli de langste nacht van het jaar wordt gevierd. Honderden mijnwerkers, hun vrouwen en kinderen werden die nacht door het leger gedood.
Indelaatste twintigjaar hebben de mijnwerkers talloze stakingen, hongerstakingen en protestmarsen georganiseerd. Bij al die acties speelden radiozenders van de mijnwerkers een belangrijke rol: zij vormen ook het enige communicatiemiddel dat de mijnwerkers ter beschikking staat.
In het uitgestrekte mijngebied zijn de verbindingen erg slecht: er bestaan geen verharde wegen en als er al telefoonverbindingen zijn dan worden die door de regering gecontroleerd. De radiozenders, die eigendom zijn van de vakbonden, vormen de enige manier waarop de geïsoleerde mijnwerkers op de hoogte kunnen blijven van elkaars situatie.

Op 24 juli 1980 gingen 10.000 man van de 50.000 weer aan het werk, nadat het leger een blokkade rond de mijnen had gelegd, waardoor de arbeiders met uithongering werden bedreigd.
In het strategische mijndistrict in het zuidoosten van het land vond echter nog steeds verzet plaats. Boeren en mijnwerkers blokkeerden hier de toegangswegen tot de mijnen.
Om de macht van de mijnwerkers te breken verbood het militaire regime van Luis Garcia Meza alle activiteiten van de vakbonden.

Op 4 augustus rukte het in de stad Viacha gelegerde Max Toledo-regiment het mijnwerkersdorp Caracoles binnen dat 266 km ten zuiden van La Paz ligt en bekend stond om zijn verzet tegen de machtsovername. Hier werd een waar bloedbad aangericht. Het regiment gebruikte tanks en artillerie en werd ondersteund door vliegtuigen. De enige wapens van de mijnwerkers daartegen waren stenen.
Tientallen mannen, vrouwen en kinderen werden gemarteld, doodgeschoten en verkracht, lijken werden onthoofd en nog levende gewonden werden soms in putten gegooid.

Zuazo „*ondergronds* president"

Op 27 juli riep Hernán Siles Zuazo, in een half uur durend TV-interview dat werd uitgezonden door een Peruaanse TV-maatschappij, vanuit zijn schuilplaats de Boliviaanse bevolking op tot het vormen van een breed nationaal front tegen de militairen.
Wel gaf hij toe dat gewapend verzet tegen de junta onmogelijk was. Hij drong daarom aan op niet-gewelddadige acties zoals Mahatma Gandhi die vroeger in India voorstond. Ook zei hij vastbesloten te zijn de constitutionele democratie terug te brengen.
Op Bolivia's onafhankelijkheidsdag, 6 augustus, de dag waarop officieel een einde zou zijn gekomen aan het presidentschap van Lidia Gueiler en Siles Zuazo beëdigd had moeten worden als president, deelde Siles in een verklaring mee, dat hij de wettige vertegenwoordiger van Bolivia was en riep hij zichzelf uit als ,,ondergronds president van een regering van nationale eenheid" met als ,,vice-president" Jaime Paz Zamora.
Hij zei dat de Bolivianen moesten kiezen tussen het ,,passief accepteren van de fascistische en dictatoriale onderdrukking door een regering van nationale vernietiging of het actief zich verzetten daartegen". Hij drong er bij het buitenland op aan zijn regering te erkennen en het militaire regime van generaal Meza af te wijzen.

Reacties buitenland

Op 18 juli staakten de Verenigde Staten alle militaire bijstand aan Bolivia en werd de economische hulp opgeschort met uitzondering van de voedselhulp aan de armen. Marvin Weissman, de Amerikaanse ambassadeur, werd teruggeroepen.

Op 24 juli verbrak Ecuador alle diplomatieke banden met Bolivia. Ook namen de Boliviaanse ambassadeurs in Zwitserland, België, Groot-Brittannië, Spanje en Mexico ontslag vanwege de staatsgreep in hun land.

Op 25 juli heeft de Organisatie van Amerikaanse Staten (OAS) de staatsgreep in Bolivia afgekeurd en haar ,,ernstige bezorgdheid uitgesproken over de grove schendingen van de mensenrechten". Tegen de veroordeling spraken zich slechts Chili en Paraguay uit, terwijl onder andere Brazilië en Argentinië zich van stemming onthielden. Brazilië huldigde het principe van niet-inmenging.
Voor Argentinië lag de zaak anders (zie hierna).

Vanuit zijn schuilplaats heeft Hernan Siles Zuazo, de leider van de gematigd linkse UDP-cualitie en de overwinnaar van de laatste presidentsverkiezingen, Argentinië beschuldigdvan betrokkenheid bij de staatsgreep. Siles zei via een clandestiene radiozender: ,,De generaals willen het zogenaamde Argentijnse model aan Bolivia opleggen. Argentijnse instructeurs zijn in het Boliviaanse leger werkzaam en zij hebben de onderwerping van het Boliviaanse volk gepland."
De beschuldiging van Siles komt overeen met die van Jaime Paz Zamora, de vice-presidentskandidaatvan de UDP en de leider van de linkse MIR-partij. Jaime Paz ontsnapte anderhalve maand eerder ternauwernood aan een aanslag en verblijft op het ogenblik in de Verenigde Staten waar hij aan zijn ernstige verwondingen wordt behandeld.
Volgens hem zijn er aanwijzingen dat Argentinië financiële en technische steun aan de staatsgreep heeft gegeven.

De strategie de bij de coup werd toegepast is vergelijkbaar met die welke in 1976 in Argentinië werd gebruikt: eerst begonnen gewapende para-militaire groepen en vervolgens werd het leger ingeschakeld.
Bovendien trainen militairen van de Argentijnse inlichtingendienst die van het Boliviaanse leger, dat de staatsgreep heeft geleid. De generaals die de staatsgreep hebben gepleegd, hebben, nog steeds volgens de beschuldigingen van Jaime Paz, een paar miljoen dollar uit Argentinië ontvangen.
Bovendien zeggen vrijgelaten gevangenen dat ze zijn ondervraagd door Argentijnse agenten.
De Boliviaanse televisie vult haar programma's met Argentijnse propagandafilms, die de kijkers moeten doordringen van de noodzaak van de strijd tegen het communisme.

Op die veroordeling door de OAS reageerde Meza nogal heftig. Hij kritiseerde de ,,inmenging in de binnenlandse aangelegenheden" en dreigde met het vertrek van Bolivia uit de OAS en het Andespact, waarin Bolivia, Venezuela, Peru, Colombia en Ecuador economisch samenwerken.

Op 28 juli heeft de Argentijnse regering als eerste het militaire bewind in Bolivia erkend. ,,De diplomatieke verhoudingen met Bolivia blijven normaal," zo zei de Argentijnse minister van binnenlandse zaken.
Argentinië bood meteen daarbij $200 mln aan plus een hoeveelheid tarwe om daarmee de hulp te compenseren die andere landen vanwege de coup hadden stopgezet.
Op 29 juli is het militaire regime erkend door de regering van Paraguay.
Op 30 juli volgde Brazilië. Op diezelfde dag zei de Mexicaanse president dat zijn land nog steeds diplomatieke betrekkingen met Bolivia onderhield, hetgeen de facto als een erkenning kon worden opgevat.
Op 1 september riepen Bolivia's bondgenoten van het Andespact. die zelf een democratisch gekozen burgerrege-

ring hebben, op tot een internationale isolering en een economische boycott van het militaire bewind, waarop kapitein Lider Sossa, minister van energie, op 3 september aankondigde dat Bolivia uit het Andespact zou stappen en deel zou gaan uitmaken van het Zuidelijk Defensiepact.
Dit pact bestond alleen nog maar in informele vorm. Naast Bolivia zouden hieraan ook Paraguay, Argentinië, Chili en Uruguay deelnemen.

Op 20 september verleende de Sowjet-Unie diplomatieke erkenning aan de militaire regering van Bolivia en kondigde zij aan de banden met dit land te zullen verstevigen,
Samen met de Sowjet-Unie herstelden ook Hongarije en Oostenrijk de betrekkingen.

„Cocaïne-coup"

Waarom de Amerikanen zo duidelijk hun afkeer lieten blijken van de coup in Bolivia, terwijl zij in het geval van El Salvador een regime steunden dat op nog bloediger wijze de mensenrechten schond wordt in het volgende artikel uit het *NRC/H'blad* van 6 aug. 1980 toegelicht.

,,De Amerikanen hebben uit protest tegen de coup hun militaire en economische hulp en het programma van drugsbestrijding stopgezet.
Waarom maken de Amerikanen in het geval van Bolivia hun afkeer zo resoluut duidelijk, terwijl zij in het geval van El Salvador een regime steunen dat op nog bloediger wijze de mensenrechten schendt?
Misschien omdat in El Salvador het communistische alternatief reëel is en in Bolivia slechts een hersenschim is van de generaals die de coup hebben gepleegd.
Een ander mogelijk antwoord is de beschuldiging dat generaal Garcia Meza en zijn kliek nauw verbonden zijn met de cocaïnesmokkel. De Amerikanen proberen de cocaïnehandel uit te roeien en nu komt in het belangrijkste producerende land een generaal aan de macht die heeft laten weten dat hij de produktie, de verwerking en de export van cocaïne wil legaliseren.
Jaarlijks produceert Bolivia zo'n 60 ton cocaïne, die zijn weg naar de Verenigde Staten vindt. De Boliviaanse maffia verdient er ongeveer een miljard dollar aan en Amerikaanse dealers verkopen voor $10 mrd door aan de gebruikers.
Garcia Meza zou besloten hebben om een staatsgreep te plegen uit vrees dat Hernán Siles Zuazo de cocaïnehandel stevig zou gaan aanpakken als hij president zou zijn geworden. Bovendien zou de staatsgreep gefinancierd zijn met geld van de cocaïnesmokkel.
Als dit inderdaad waar is, vormt Garcia Meza een hedendaagse versie van de klassieke ,,caudillo". Vroeger probeerden de caudillo's, plaatselijke of regionale potentaten, hun economische belangen in de mijnbouw of de landbouw veilig te stellen door een greep naar de politieke macht. De tegenstrijdige belangen en de persoonlijke vetes tussen de caudillo's vormen een van de verklaringen voor de enorme hoeveelheid staatsgrepen die in Latijns-Amerika hebben plaatsgevonden.

Deze veronderstellingen leken te worden bevestigd, toen de Amerikaanse journaliste Mary Helen Spooner, die schreef voor de Financial Timesen The Economist, werd gearresteerd (7 aug.) na een overigens nooit gepubliceerd artikel, waarin stond dat leden van de Boliviaanse junta nauwe banden onderhielden met handelaren in verdovende middelen.
Een woordvoerder van het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken, dat naar aanleiding van die arrestatie een onderzoek instelde. zei op 12 augustus dat dit inderdaad het geval kon zijn.
De democratische senator Dennis Deconcini eiste toen een parlementair onderzoek naar de drug-relaties van de Boliviaanse regering.
Mary Heien Spooner werd, na uitvoerige verontschuldigingen van haar hoofdredacteuren, op 12 augustus vrijgelaten en het land uitgezet.
Ondertussen versterkte ook de aanstelling door de militairen van Rudi Landivar, de baas van een belangrijk drugsyndicaat, tot hoofd van de Boliviaanse douane, die geruchten.
Op 9 september werd door een Amerikaanse senaatscommissie meegedeeld, dat leden van de junta inderdaad handelden in verdovende middelen. Namen noemen wilde zij niet. Senator Dennis Deconcini was echter minder terughoudend.
Hij beschuldigde met name kolonel Luis Arce Gómez, de minister van binnenlandse zaken, ervan ,,zijn eigen cocaïnehandeltje te drijven". Een ander lid van de „Bolivian connection" zou kolonel Coca (!), minister van onderwijs, zijn. Ook generaal Luis Garcia Meza was bij de cocaïnehandel betrokken.

Financiële crisis

Het feit dat al veel landen de militaire junta hadden erkend, wilde niet zeggen, dat zij daarmee ook financiële steun aan dit regime verleenden.
Bolivia, het armste land in Latijns-Amerika, was en is economisch en politiek volkomen afhankelijk van het buitenland en het wegvallen van buitenlandse hulp vormde een zeer grote bedreiging.
Onder druk van de Amerikaanse regering had een groep Amerikaanse bankiers geweigerd te onderhandelen over de afbetaling van de buitenlandse schuld.
Westduitse hulpprojecten ter waarde van f 84 mln waren stopgezet.
Venezuela, dat zich graag als het bolwerk van de democratie in Latijns-Amerika beschouwt, had een hulpprogramma van f 80 mln bevroren. Groot-Brittannië, België en Oostenrijk deden hetzelfde met projecten ter waarde van f 100 mln.
De financiële crisis werd nog verergerd door het feit, dat de tinproduktie als gevolg van de stakingen en langzaamaan-acties ver onder het normale niveau lag.
Het regime van Meza had gehoopt de geldnood te lenigen met steun uit Argentinie, maar de Argentijnen gingen niet in op een Boliviaans voorstel om de prijs van het aardgas, dat Bolivia aan Argentinië leverde, te verdubbelen. Ook de door Argentinië toegezegde extra financiële steun bleef uit.
De enige financiële bron, waaruit het militaire regime kon putten, was de cocaïnehandel.
De export hiervan leverde meer op ($ 1,2 mrd) dan de export van tin ($400 mln).
De economische situatie in Bolivia was dus niet zo rooskleurig, zodat het verschijnen van een ,,sterke man" in de gedaante van ex-dictator Hugo Banzer zeer gelegen kwam.

Hugo Banzer terug in de politiek

Nadat hij zich aanvankelijk angstvallig op de achtergrond had gehouden en zich niet had ingelaten met de staatsgreep van generaal García Meza, verklaarde Banzer in de tweede helft van september in Buenos Aires, dat het nieuwe bewind op zijn steun kon rekenen. Banzers politieke partij, de ADN (Nationale Democratische Alliantie), beloofde tegelijkertijd in La Paz ook om het regime te zullen steunen.
Deze toezegging van Banzer aan Garcia Meza betekende in feite de uitvoering van een staatsgreep binnen de staatsgreep. Ondanks zijn nederlaag bij de presidentsverkiezingen in juni (pag. 465 e.v.-1980)is Banzer er nu via een achterdeur in geslaagd zich opnieuw in het centrum van de politieke macht te manœuvreren.
Vertrouwenslieden uit de kring rondom Banzer zijn onmiddellijk opgenomen in de regering. Zij zijn burgers met regeringservaring en nemen de plaats in van de onbehouwen militairen die direct na de coup werden benoemd, maar die geen enkele bestuurservaring hadden. Zo is Carlos Calvo. een voormalige minister van financien uit de regering-Banzer. benoemd tot hoofd van de delegatie die in de Verenigde Staten gaat onderhandelen over de afbetaling van de buitenlandse schuld.
Het belangrijkste wat Banzer het ontredderde regime van Garcia Meza te bieden heeft, zijn wellicht zijn internationale contacten. Banzer geniet het vertrouwen van de Verenigde Staten die hem als een aanvaardbaar alternatief beschouwen voor García Meza.
Banzer heeft zijn terugkeer minutieus voorbereid. Kort na de staatsgreep van 17 juli vertrok hij naar Argentinië, waar hij een onderhoud had met president Videla. Argentijnse militairen waren direct bij de coup betrokken geweest en Videla had de coup volledig onderschreven.
Banzer vertelde Videla dat de brutaliteit waarmee was opgetreden tegen het volk, de manier waarop de kerk tegen het nieuwe regime in het harnas was gejaagd en de Argentijnse betrokkenheid bij de coup, zeer veel kwaad bloed hadden gezet.
Ook de beschuldigingen dat de nieuwe machthebbers van Bolivia een stelletje cocaïnehandelaren waren, had het regime natuurlijk geen goed gedaan.
Banzer moet zich bij die gelegenheid verzekerd hebben van de steun van Videla.
Vervolgens reisde hij naar Brazilië, Bolivia's andere machtige buurland. In de tijd dat Banzer zelf president was, van 1971-'78, werd hij ervan

beschuldigd dat hij overdreven hartelijke betrekkingen met Brazilië onderhield.
De steun van Banzer komt voor het regime van Garcia Meza op een uiterst gelegen moment. García Meza heeft het binnenlandse verzet weliswaar wreed onderdrukt, maar de protesten zijn daarmee niet uitgeschakeld. Eind september heeft de Boliviaans kerk opnieuw in scherpe bewoordingen de schending van de mensenrechten veroordeeld. Garcia Meza heeft de aartsbisschop van La Paz, Jorge Manrique (zie pag. 46713-1980)ervan beschuldigd een agent van het internationale communisme te zijn.
Er zitten naar schatting nog 2.000 politieke gevangenen vast. Ze worden op een afschuwelijke manier vernederd. zoals blijkt uit het geval van pater Julio Tumiri, de bejaarde voorzitter van de Boliviaanse assemblée voor de mensenrechten. Pater Tumiri werd gedwongen om één voor één alle bladzijden op te eten van het boek ,,De massamoord van Allerheiligen". Dit boek, een uitgave van de assemblée voor de mensenrechten, gaat over het bloedbad dat het leger op 1 nov. 1979 aanrichtte, ten het volk protesteerde tegen de coup van kolonel Natusch Busch.

Op 26 februari zei president Luis García Meza in een toespraak via de radio dat het ,,einde van de etappe van nationale wederopbouw" was gekomen en dat nu de basis kon worden gelegd voor een ,,authentieke participerende democratie".
Tevens kondigde hij het ontslag aan van negen militaire ministers. In het nieuwe kabinet werden enige burgers opgenomen die nauwe banden onderhielden met de voormalige Boliviaanse president, generaal Hugo Banzer.
Kolonel Luis Arce Gómez, minister van binnenlandse zaken, werd ontslagen evenals minister van onderwijs, kolonel Ariel Coca.
Het nieuwe kabinet zag er nu als volgt uit:

Binnenlandse zaken/justitie – brig.-gen. Celso Torrelio Villa; buitenlandse zaken – Mario Rolón Anaya; planning – brig.-gen. Oscar Larraín Frontanilla; financiën – Lic Jorge Tamayo Ramos; defensie – gen. Armando Réyes Villa; arbeid – kol. Rolando Canido Beraschochea; mijnbouw – kol. Carlos Morales Nunez del Prado; energie – kap. Líder Sossa Salazar (marine); onderwijs/cultuur – kol. Guiiiermo Escobar Ury (luchtmacht); handel/industrie/toerisme – kol. Mario Guzmán Moreno (luchtmacht); transport/communicatie – kol. René Guzmán Fortun; welzijdgezondheidszorg – José Villarreai Suárez; huisvesting – brig.-gen. José Sánches Caiderón; landbouw – kol. Julio Molino Suárez; luchtmacht – gen. Waldo Bernai Pereira; secretaris van de president – kol. Jorge Salazar Crespo; secretaris voor integratie – kap. Alberto Sáenz Klinsky (marine).

Met het ontslag van de twee belangrijke ministers, die internationale faam genoten als cocaïne-dealers en met het opnemen van „Banzer-aanhangers" in zijn kabinet, probeerde Luis Garcia Meza het imago van de Boliviaanse dictatuur in het buitenland te verbeteren en zo diplomatieke erkenning te krijgen van de VS.

Staatsgreep na staatsgreep. Verdeeldheid binnen de *strijdkrachten*

Op 17 maart 1981 vond aan de Nationale Militaire Academie, die onder leiding stond van Luis Arce Gómez, een rebellie plaats.

Volgens de regering kwamen de kadetten van de academie in opstand tegen de leiding, dus tegen Luis Arce Gómez, maar volgens anderen betrof het een poging ván Gómez tot een staatsgreep. De militaire junta heeft met tanks en pantservoertuigen een einde aan de opstand gemaakt.

Op **30** maart is Gómez door generaal Meza ontheven van zijn functie als hoofd van deze Nationale Militaire Academie

Op 14 april kondigde Hugo Banzer aan, dat hij ,,niet langer zijn steun kon verlenen aan een regering zonder programma, die systematisch weigerde haar eigen fouten te erkennen".
Hij drong er bij de drie burger-ministers, die namens zijn partij, de ADN, zitting hadden in de regering, op aan af te treden.

Op 17 april werden Hugo Banzer, alsmede kolonel Natusch Busch, gearresteerd. Zij zouden hebben deelgenomen aan een samenzwering tegen de staat.

Op **2** mei bezetten vijftig rechtse opstandelingen de Amerikaanse oliemaatschappij Occidental Petroleum in het zuiden van Bolivia bij Santa Cruz en namen vervolgens 52 werknemers in gijzeling.
Deze actie die had moeten resulteren in een nieuwe staatsgreep, werd geleid door Carlos Valverde, voorzitter van de Boliviaanse Falangistische partij.
Na de gijzeling diende de commandogroep bij de regering een eisenpakket in waarin om het ontslag werd gevraagd van de militaire junta en om een ontmoeting met alle militaire commandanten.

Ook werd er gevraagd om publikatie van het politieke manifest van de Falangistische partij.
De groep wilde de installering van een burger-militaire overgangsregering en dreigde de raffinaderij op te blazen als hun eisen niet werden ingewilligd. Deze rechtse partij steunde weliswaar de machtsovername op 17 juli 1980, maar vond de junta nog niet rechts genoeg.
De dag daarop maakte het Boliviaanse ministerie van buitenlandse zaken bekend, dat de ,,terroristische haard van subversie onder controle was gebracht en dat er in het land volledige rust heerste".

(Vor. ber. pag. 546 e.v.-1980)

(Voortzetting volgende aflevering)

ZAMBIA

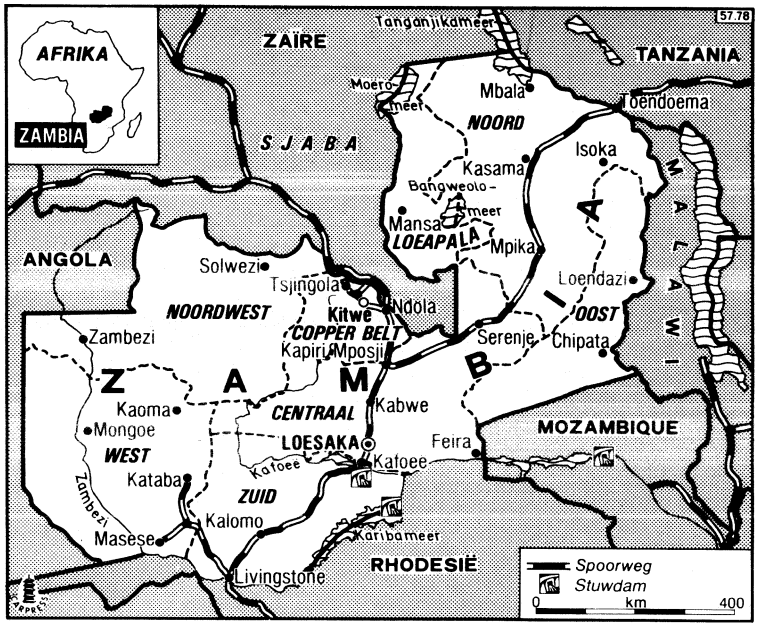
BINNENLANDSEONTWIKKELINGEN. POLITIEKE ONRUST

Op pag. 49413 e.v. is verslag uitgebracht over de binnenlandse ontwikkelingen in Zambia sinds jan. 1980. Dit verslag werd afgesloten met de melding van de ontdekking van een komplot, medio juni, om het regime van president Kaoenda omver te werpen.
Er bestond, aldus dit bericht, geen verband tussen de samenzweerders en de diezelfde dag bekendgemaakte uitwijzing van twee Arnerikaanse diplomaten uit Zambia, die van spionage werden verdacht.

Volgens *NRC/H'blad* (9-7) heerste er toen in overheidskringen te Lusaka ,,een bijna paranoïde sfeer van verdenking en dreiging". Dit blad schreef voorts:

Het bizarre van de situatie in Lusaka is dat het regime-Kaoenda door bestuurlijke incompetentie en corruptie weliswaar in een crisissituatie is verzeild en door een meerderheid van de Zambianen nauwelijks nog serieus wordt genomen, maar dat tegelijkertijd een werkelijk coherente oppositie, die het regime omver kan stoten, onzichtbaar is en waarschijnlijk ontbreekt.
De meest vervaarlijke tegenstanders van het regime komen waarschijnlijk uit de zogenaamde „Mayfair Set", de club van grote zakenlieden, die in het verleden vaak als politicus of diplomaat de basis legden voor hun huidige rijkdom. Kopstukken uit deze „Mayfair Set" deden, volgens Kaoenda, afgelopen oktober samen met Zuid-Afrika en een groep Zairese huurlingen een poging tot staatsgreep, al toonde de presidentiële beschrijving van de coup veel gelijkenis met een indianenverhaal. Kaoenda beloofde destijds een snelle afhandeling van de zaak. Maar toen dat niet gebeurde nam de twijfel over het waarheidsgehalte van de aantijgingen verder toe. Pas acht maanden later werden 13 mensen formeel in staat van beschuldiging gesteld wegens landverraad en het opzetten van een „illegaal leger" van 65 man. Een informant: ,,Vermoedelijk was er niet meer dan wat ondermijnende kroegpraat in de Flying Club, de favoriete verzamelplaats van ontevreden zakenlieden in Lusaka. En wat dat legertje betreft, het bendeleven bloeit in dit land.""

Een andere bron van oppositie is de Bembastam met de belangrijke Noord-Zambiaanse „Copperbelt" en het Zambiaanse Congres van Vakbonden van Frederick Chiluba – ontevreden over de teruglopende levensstandaard – als voornaamste machtsbasis. Daar staat tegenover dat de Bemba's zijn ondervertegenwoordigd in het overheidsapparaat en in het leger. Bovendien zijn de stammentegenstellingen in Zambia traditioneel minder sterk ontwikkeld dan in de buurlanden Zimbabwe of Angola. Het leger, dat bij vrijwel alle staatsgrepen in Afrika de onbetwiste hoofdrol speelt, is in Zambia een groot vraagteken.
Minister van defensie Grey Zulu geldt als pro-Russisch en zijn invloed wordt door sommigen gevreesd. Anderen slaan de capaciteiten van deze minister echter laag aan en zijn positie werd eerder dit jaar allerminst versterkt toen de „National Service", een soort paramilitaire eenheid, werd overgeheveld van defensie naar het ministerie van jeugd- en sportzaken.

Een Westerse diplomaat: ,,Hetleger zal vermoedelijk geen initiatief nemen om Kaoenda te wippen. Het is nogal slecht georganiseerd en de discipline laat blijkbaar te wensen over. want het kwam de laatste tijd tot enkele muiterijen. Vorige week deserteerden nog 200 militairen met hun wapens uit het garnizoen bij Kabwe." Intussen wordt door deze situatie wel het klimaat geschapen, waarin vuurwapens gemakkelijker verkrijgbaar zijn – volgens sommige bronnen kost een Kalashnikov-geweer in sommige bars vijftig dollar – en waarin militairen door Kaoenda's tegenstanders kunnen worden gebruikt. Eind vorige maand liet president Kaoenda opnieuw weten dat een staatsgreeppoging in de kiem was gesmoord.
Enkele dagen later moesten enkele Amerikaanse diplomaten hun koffers pakken, omdat zij informatie hadden vergaard over het door Lusaka aangekochte Russische militaire materieel en intern hadden gespeculeerd over de vraag wie Kaoenda zou vervangen in geval van diens voortijdige vertrek. Zulke vragen stellen diplomaten, zeker die van de grootmachten, zich overal ter wereld en dat wordt in diplomatieke kring niet abnormaal gevonden. Kaoenda's heftige reactie wordt hier dan ook uitgelegd als teken van zijn huidige onzekerheid en overgevoeligheid.

Nadat Washington zijn ambassadeur uit Lusaka had teruggeroepen en een voedselhulpprogramma van tien miljoen doilar had geannuleerd, stuurde de Zambiaanse president zijn collega Reagan op 4 juli jongstleden weer een hartelijke boodschap, de laatste demonstratie van zijn inconsistente beleid. Sommigen menen dat Kaoenda de laatste tijd doelbewust een alarmistisch klimaat schept om zijn door langdurige malaise bedreigde positie te versterken, waarna hij eindelijk met de langverwachte schoonmaak in eigen huis en met een werkelijke politieke vernieuwing zal kunnen beginnen. . ."

De commentator van de regeringskrant Times of Zambia schreef op 8 juli: ,,Een onnodige geloofwaardigheidskloof lijkt zich te ontwikkelen tussen de regering en het publiek over bepaalde bevestigde, onbevestigde, of ontkende berichten over wat er niet of wel wordt geacht te gebeuren. Maar het publiek moet tenminste vertrouwen stellen in zijn regering. Die regering kan er, met alle fouten die haar aankleven, niet doelbewust op uit zijn de Zambiaanse natie te verwoesten. Zij weet wat zij doet."
(The Times, Financial Times, Le Monde, NZZ, Economist, *NRC/H'blad*, KCA)

IMF-KREDIET

Medio mei werd vanuit Washington bericht dat het IMF aan Zambia een krediet van 944 mln SDR over drie jaar had verstrekt om hulp te bieden bij de betalingsbalansproblemen van dit land. Dit krediet is het grootste dat het IMF tot dusver aan een land in zwart Afrika heeft toegekend.
De prijs die Zambia voor deze mammoetlening moet betalen, is hoog, aldus *NRC/H'blad* (7-5). Het IMF had, volgens goed ingelichte bronnen in Lusaka, namelijk bedongen, dat de Zambiaanse regering de komende drie jaar geleidelijk een eind maakt aan de grote subsidies op een aantal eerste levensbehoeften.
Maar dat zou betekenen, dat de prijs van het mais, Zambia's volksvoedsel nummer één, in die periode meer dan verdubbelen zal. En menigeen vraagt zich af, wat de gevolgen daarvan zullen zijn voor de toch al gespannen verhouding tussen de regering-Kaoenda en de machtige Zambiaanse vakbeweging ZCTU, die de afgelopen tijd regelmatig botsten.
Een vakbondsfunctionaris in Lusaka merkte op: „Wehebben de buikriem de afgelopen jaren al voortdurend moeten aanhalen. De grens is nu bereikt.

ZAMBIA KOOPT RUSSISCHE WAPENS

Op 7 febr. 1980 deelde een regeringswoordvoerder te Lusaka mee dat Zambia in de Sowjet-Unie 16 gevechtsvliegtuigen van het type Mig-21S had besteld. Volgens diplomatiekekringen in Lusaka had president Kaoenda in de SU militaire uitrusting voor in totaal $85 mln a $30 mln aangekocht, waaronder ook tanks, pantservoertuigen en transportvliegtuigen (*AFP*).
Op 24 febr. 1981 meldde The Daily *Telegraph* dat Zambia onlangs een ge. heim contract voor wapenleveranties met de SU had gesloten. Enkele van de eerder bestelde Mig-21 gevechtsvliegtuigen zouden reeds (in dec. 1980) in Zambia zijn aangekomen en regelmatig trainingsvluchten boven Lusaka uitvoeren.

BUITENLANDSE BEZOEKEN KAOENDA. HULP BIJ VOEDSELPRODUKTIE

In april 1980 bracht president Kaoenda bezoeken aan Noord-Korea, China en India. Tijdens ziin verbliif in China (9-15 april '80) ondertekenden China en Zambia een protocol i.z. economische en technische samenwerking en een cultureel akkoord. Kaoenda had China ook reeds in 1967 en 1974 bezocht.
In augustusiseptember 1980 maakte Kaoenda een rondreis door Oost-Europa, waarbij de DDR, Tsjechoslowakije, Bulgarije, Joego-Slavië en Roemenië werden aangedaan. Een bezoek aan Polen werd geannuleerd, terwijl de Hongaarse president Paul Losonczi op 24 sept. 1980 voor een tweedaags officieel bezoek in Lusaka arriveerde. Voorts bracht Kaoenda in die periode bezoeken aan Irak en Japan.
Bij zijn terugkeer in Zambia op 23 sept. verklaarde de president dat tijdens zijn reis omstreeks 30 overeenkomsten waren gesloten en dat Zambia de nodige bijstand en financiën voor een grootscheeps voedselproduktieprogramma zou ontvangen.
Dit door Kaoenda op 23 mei 1980 aangekondigde programma, ,,Operatie Voedselproduktie", had ten doel Zambia tegen 1990 in zijn eigen behoefte te laten voorzien wat betreft de basis-voedingsmiddelen. De uitgaven voor een periode van 10 jaar werden op $630 mln geraamd. Daarbij zou hulp worden verschaft door een reeks donorlanden (incl. de VS, EG-staten en Oosteuropese landen) en internationale instellingen. Aan de verwezenlijking van het programma zouden experts uit 25 landen deelnemen. (The Times, Le Monde, NZZ)

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660.

EINDE BEWIND GARCÍA MEZA IN BOLIVIA

Op 3 augustus 1981 ondernamen de twee uit ballingschap teruggekeerde generaals Alberto Natusch Busch en Lucio Añez Rivera in Santa Cruz een staatsgreep, waarbij zij onder meer eisten dat de president, generaal Luis García Meza, zou aftreden.
In de nacht van 4-5 augustus trad García Meza af en droeg de macht over aan een junta, bestaande uit de drie opperbevelhebbers van de strijdkrachten.

Alvorens wat uitvoeriger op deze staatsgreep in te gaan wordt er eerst een vervolg gegeven op de aflevering van de vorige week (pag. 507/3-'81), waarin werd geëindigd met het verslag van de coup-poging die plaatsvond op 2 mei 1981.

Voorafgaande ontwikkelingen

Op 11 mei riep een onderdeel van de strijdkrachten, dat was gelegerd in Cochabamba, de noodtoestand uit en eiste het aftreden van generaal Luis García Meza.
Kolonel Emilio Lanza, die de opstand leidde, zei via de radio dat hij werd gesteund door een aantal belangrijke divisies van het leger, inclusief die van Santa Cruz, de tweede stad van Bolivia.
De volgende dag zei een woordvoerder van de president dat de opstandige militairen zich hadden overgegeven.

Op 25 mei verhinderden regeringsgetrouwe troepen een nieuwe coup-poging van kolonel Emilio Lanza in Cochabamba. Lanza, op 15 mei ontsnapt uit gevangenschap, liet zijn elitetroepen regeringsgebouwen en radiostations bezetten en eiste vervolgens het ontslag van de president van de junta.
De president beschuldigde Alberto Natusch Busch en Hugo Banzer ervan betrokken te zijn bij deze coup-poging. Zij gingen eerder die maand in ballingschap. Volgens waarnemers is ook deze coup weer mislukt als gevolg van de verdeeldheid binnen de strijdkrachten.
Op *26* mei kondigde president Luis García Meza aan dat hij op 6 augustus zou aftreden en dat de strijdkrachten op 17 juli een opvolger zouden aanwijzen.
Als opperbevelhebber van de strijdkrachten was hij inmiddels opgevolgd door generaal Humberto Cayoja Riart, die aan het hoofd van de strategisch belangrijke achtste divisie stond.
Op 2 juni schreef de Frankfurter *Allgemeine* onder meer:

Generaal Garcia Meza, de dictator van Bolivia, wil vrijwillig aftreden en wel precies een jaar na zijn staatsgreep Dat een dictator vrijwillig aftreedt is ongewoon in de geschiedenis van Bolivia; Garcia Meza heeft als dictator op economisch gebied weinig resultaten behaald. Meza's vijanden, de politieke partijen en de eenheids vakbond, hebben ondanks scherpe onderdrukking grote invloed op de bevolking. Bolivia bleef het afgelopen jaar niet verschoond van bloedige incidenten en nieuwe militaire opstanden. De extreem-rechtse generaals Banzer en Natusch, eigenlijk de aangewezen bondgenoten van Meza, moesten naar het buitenland verbannen worden en Meza's voornaamste medewerker, kolonel Gomez, moest ontslagen worden als minister van binnenlandse zaken en vervolgens als direkteur van de militaire academie. omdat hij betrokken was bij de cocainehandel.
In het buitenland bleef de Boliviaanse regering bijna volledig geïsoleerd. Meer dan enig andere dictator uit Latijns-Amerika werd Meza door de meeste regeringen van het Westen als een besmette patiënt gemeden. Zelfs de Argentijnse regering, die vorig jaar juli nog de staatsgreep van Meza steunde. distantieerde zich meer en meer van hem en hield zich niet aan haar belofte van economische hulp.
Van zijn toezegging om af te treden en een opvolger te doen kiezen door de commandanten van de verschillende eenheden der strijdkrachten, hebben zelfs de politieke partijen met instemming kennis genomen. Principieel staan zij erop, dat alsnog de democratische verkiezingen van juni 1980 erkend worden. maar zij willen realistisch zijn, in de hoop dat het aftreden van Meza het einde zou kunnen gaan inluiden van een sinds 1964 bestaande periode van militaire dictaturen.
De gematigde militairen, de zgn. institutionalisten, willen liever nog enige maanden door Meza geregeerd worden. Zij hebben geen bezwaren tegen een democratische oplossing voor Bolivia en zouden dit met steun van alle democratische partijen kunnen bereiken. Ook de landen van het Westen zouden niets tegen een dergelijke oplossing hebben. Een aantal Boliviaanse partijfunctionarissen, met name degenen die in het buitenland vertoeven. hebben echter meer haast om de democratie te herstellen.
Vele Bolivianen herinneren zich hoe Banzer indertijd herhaalde malen adnkondigde af te zullen treden en dan een paar dagen daarna van dit voornemen afzag. Meza heeft bij zijn ambtsaanvaarding verklaard ,,minstens twintig jaar" te willen regeren Nu rrioet hij na een jaar zijn ambt neerleggen, omdat hei merendeel der militairen tegen hem is.

Op 26 juni echter kondigde Meza aan dat hij toch zou aanblijven. Hij zei: ,,Als het volk mij vraagt aan de macht te blijven. kan ik niet anders dan dit aanvaarden."
Als een reactie daarop deed de volgende dag een groep opstandige militairen vergeefs een greep naar de macht.
De vier hoge militairen achter deze staatsgreep Humberto Cayoja Riart, Lucio Añez Rivera, stafchef van het leger, Rafael Ramallo, hoofd van de militaire inlichtingendienst en Simon Sejas Tordoya, lid van de generale staf, werden op het vliegtuig naar Argentinië gezet.

Generaal Garcia *Meza* treedt af

De staatsgreep van 3 aug. 1981 werd uitgevoerd door de generaals Alberto Natusch Busch en Lucio Añez Rivera. Naast het aftreden van de president eisten de opstandige generaals ook het herstel van de persvrijheid, eerbiediging van de mensenrechten en opheffing van het verbod op vakbonds- en politieke activiteiten.
Verder eisten zij, dat de strijdkrachten zouden worden gezuiverd van de cocaïne-invloeden (zie pag. 51011-'81).
Ook stonden zij op de ontbinding van

De nieuwe junta die de macht overnam van president Luis Garcia Meza. V.l.n.r.: landmachtgeneraal Celso Torrelio Villa, luchtmacht-generaal Waldo Bernal Pereira en schout-bij-nacht Oscar Pammo Rodriguez.

Weekblad 50ste jaargang No 2600, pag. 32447-32462

De afgezette president Luis Garcia Meza.

de para-militaire eenheden, de fascistische burgermilities, die vermoedelijk door de cocaïne-maffia werden gesteund.
Door welke legeronderdelen de opstandige generaals werden gesteund bij hun coup-poging is erg onduidelijk. Wel staat vast dat de Boliviaanse marine zich achter de opstandelingen heeft geschaard.
De garnizoenen van La Paz en Cochabamba steunden president Garcia Meza.
Hernán Siles Zuazo, ,,ondergrondspresident", die in Lima in ballingschap leeft, en Jaime Paz Zamora, die in Ecuador verblijft, betuigden hun steun aan Natusch Busch en Añez Rivera.
Ook mevrouw Lidia Gueiler Tejada, die op 17 juli 1980 werd afgezet, en ex-president Hugo Banzer stelden zich achter de ,,bewegingtot het herstel van de nationale waardigheid".
De Boliviaanse eenheidsvakcentrale, de COB, heeft vanuit de clandestiniteit (zij was bij de wet verboden) tot een algemene staking opgeroepen, maar daar werd eigenlijk alleen in Santa Cruz, het centrum van de opstand gehoor aan gegeven. Wel gingen alle mijnwerkers, zoals gebruikelijk, in staking.
In allerijl riep de junta 5 augustus uit tot een vrije dag, terwijl ook op 6 augustus, Bolivia's onafhankelijkheidsdag, niet werd gewerkt, zodat er dus van een staking geen sprake kon zijn.

In de nacht van 4-5 augustus (2.00 uur Nederlandse tijd) maakte president Luis Garcia Meza zijn aftreden op de televisie bekend en droeg de macht over aan de junta, die bestond uit de bevelhebbers van de drie legeronderdelen, generaal Celso Torrelio Villa (landmacht), generaal Waldo Bernal Pereira (luchtmacht) en schout-bijnacht Oscar Pammo Rodriguez (marine).
Op 5 augustus maakte de leider van de junta, Bernal Pereira, bekend dat de afgezette president niet werd vervangen en dat de militaire junta het land zou leiden.
Hoewel de opstandige generaals deze overdracht van de macht hadden geëist, waren zij op 5 augustus niet meer bereid het nieuwe gezag van de junta te accepteren, omdat de leden ervan net zo corrupt zouden zijn al: García Meza.
Zo was luchtmacht-generaal Bernal Pereira samen met generaal Garcia Meza betrokken bij een edelstenenschandaal, dat in april 1981 aan het licht kwam. Dit schandaal had betrekking op een contract dat Garcia Meza, Bernal Pereira en de toenmalige commandant van de marine in oktober 1980 sloten met de firma Rumy, die het recht kreeg om de edelsteenmijnen La Gaiba bij de Boliviaans-Braziliaanse grens te exploiteren. De onderneming was contractueel verplicht om, in ruil voor bescherming, 50% van de verkoopopbrengst uit te betalen aan deze drie militairen persoonlijk.
Op 5 augustus sloot een groep hoge officieren, verbonden aan het Boliviaanse ministerie van defensie zich bij de coupleiders aan. Zij eisten eveneens het onmiddellijke aftreden van de junta.
Volgens de officieren, onder wie de generaals Osvaldo Roca, Hernan Ferrel, Francisco Monroy en schout-bijnacht René Torrez, was de beslissing van de junta de macht in handen te nemen eenzijdig en er slechts op gericht de Boliviaanse strijdkrachten en het volk te verdelen.
Op 6 augustus verscherpte de nieuwe junta de censuur. De media mochten, volgens een communiqué van het ministerie van binnenlandse zaken, alleen nog informatie geven gebaseerd op officiële bronnen. Dit gold ook voor de internationale persbureaus. De edities van de kranten *Ultima Hora* en Jornada waren op 5 augustus in beslag genomen, omdat zij uitgebreid de verklaringen van de leiders van de zonder bloedvergieten uitgevoerde staatsgreep hadden gebracht. De hoofdredacteuren werden gearresteerd.

Tegenstellingen tussen de opstandelingen en de junta

Hoewel de opstandige generaals streefden naar een terugkeer van de ,,vrijheden gegarandeerd door een politieke grondwet" en ze een terugkeer wilden naar de ,,rechtsstaat" wat er uiteindelijk toe moest leiden dat de politieke partijen de macht in handen zouden krijgen, gingen zij echter niet akkoord met deelneming van links in een nieuwe regering.
Evenmin wiiaen zij samenwerken met Hernán Siles Zuazo, de linkse kandidaat die vorig jaar de verkiezingen won, maar door de staatsgreep van Garcia Meza nooit aan de macht was gekomen.

Natusch en Anez vormden duidelijk een gelegenheidscoalitie, met als enige doel de omverwerping van Garcia Meza en de junta die hem opvolgde
Lucio Añez behoort tot de „generationalisten , de groep officieren die ria de nationalistische revolutie van 1952 van de militaire academie kwam.
De „generationalisten" zijn voorstander van een burger-militaire regering, als overgangsfase naar een burgerbewind. Ze zijn wat progressiever dan de generaals van de oude garde. Daartoe hoort onder andere Natusch Busch.
Deze deed in 1979 ook al een staatsgreeppoging, die na veel bloedvergieten na 16 dagen tenslotte mislukte. Natusch onderhoudt contacten met de conservatieve ex-president Hugo Banzer.

Aan de andere kant was er de junta, die het systeem probeerde te handhaven dat was opgezet door de afgezette president García Meza.
Onder diens bewind werden politieke partijen en vakbonden verboden. De perscensuur werd ingesteld en een groot aantal leidende figuren verdween in ballingschap.

Bemiddeling kerk

Op het moment dat er een militaire confrontatie dreigde tussen de twee

Generaal Humberto Cayoja Riart, opperbevelhebber van de strijdkrachten, die op 27 juni tevergeefs een greep naar de macht deed.

generaals – Alberto Natusch Busch en Lucio Añez Rivera – en de junta, deed de kerk een poging om te bemiddelen. De junta had in de nacht van 6-7 augustus troepen gestuurd naar Santa Cruz, het bolwerk van de opstandige generaals, waar nog steeds rebellerende militairen de junta weigerden te erkennen. Tot een aanval kwam het echter niet.
Tegelijkertijd had de militaire junta de kerk gevraagd te bemiddelen.

Akkoord bereikt

Op 7 augustus verklaarde minister van buitenlandse zaken Mario Rolon Anaya, dat de generaals Natusch Busch en Anez Rivera tot overeenstemming waren gekomen met de nieuwe militaire junta die het land terug moet brengen naar de democratie.

Opstandelingenleider Natusch Busch zei in een radio-uitzending: ,,Ik draag mijn gezag over en ik trek mij terug in het privé-leven." Hij zei dat het akkoord met de junta ondermeer inhield dat ontslagen militaire officieren weer in hun functie hersteld worden en tientallen verbannen officieren naar Bolivia mogen terugkeren.
Hoewel de opstandelingenleiders de indruk wekten belangrijke democratische concessies te hebben afgedwongen, ontkende generaal Bernal Pereira, de sterke man van de junta, dat overeengekomen was een vergadering van alle militaire leiders bijeen te roepen om een nieuwe president te kiezen.
In feite lijkt generaal Garcia Meza, wiens ontslag de opstandelingen op 4 augustus wisten af te dwingen, achter de schermen nog steeds de sterke man.
Blijkbaar hebben de opstandelingenleiders in gebonden onder druk van de totale omsingeling door regeringsgetrouwe troepen van Santa Cruz, het centrum van de opstand. Generaal Bernal Pereira heeft de katholieke kerk bedankt voor de bemiddeling die het akkoord met de opstandelingen mogelijk heeft gemaakt.

Het land heeft enige stabiliteit hard nodig. Het regime staat nationaal en internationaal nog steeds volledig geïsoleerd.
De Verenigde Staten en de Westeuropese landen hebben het land nog steeds niet diplomatiek erkend en geven geen economische hulp.
Ook het Internationaal Monetair Fonds (IMF) weigert alle steun.
De enige buitenlandse hulp op dit ogenblik komt uit landen van het Oostblok, waarmee Bolivia uitstekende betrekkingen onderhoudt. De Sowjet-Unie en haar bondgenoten verleenden Bolivia begin juni kredieten ter waarde van 120 miljoen dollar.
Maar met een buitenlandse schuld van zo'n 3 miljard dollar, met de dalende tinprijzen, de lagere aardolieproduktie, een bijna volledige stilstand van de investeringen en een inflatie van 43% per jaar staat Bolivia aan de rand van de afgrond. (*Volkskrant, NRC/H'blad,* NZZ, FAZ, Le Monde, KCA, The Times, Financial Times)

WEST-EUROPA

BELGIË

WET TEGEN RACISME

De Kamer heeft op 12 februari met 136 stemmen tegen 2 (RAD en Vlaams Blok) bij 16 onthoudingen (VU en de liberaal G. Mundeleer) een wetsontwerp goedgekeurd ,,tot bestraffing van bepaalde door racisme of xenofobie ingegeven daden."
Het wetsontwerp groeide uit het wetsvoorstel dat het toenmalige sociaiistische kamerlid Ernest Glinne op 1 december 1966 bij de Kamer indiende. Nadat Glinne ontslag had genomen als kamerlid om in het Europese parlement zitting te nemen, werd het wetsvoorstel overgenomen door zijn partijgenoot Claude Dejardin en in commissie door de regering geamendeerd.
Luidens art. 1 van het ontwerp is strafbaar: iedere aanzetting tot discriminatie, haat of geweld, die gegrond is op ras, huidskleur, afkomst of nationale of etnische afstamming, en die gebeurt in omstandigheden genoemd in art. 444 van het Strafwetboek.
Art. 2 waarborgt voor iedereen de toegang tot plaatsen en diensten, die voor het publiek openstaan. zoals vervoermiddelen. hotels. restaurants. cafés. theaters en dgl.
Art. 3 verbiedt het lidmaatschap van een groep of vereniging, die rassendiscriminatie bedrijft of verkondigt.
Art. 4 bestraft ieder openbaar officier of ambtenaar en agent, die een persoon wegens zijn ras, huidskleur, afkomst of nationale of etnische afstamming, de uitoefening van een recht of vrijheid, waarop die persoon kan aanspraak maken, op willekeurige wijze ontzegt.
Luidens art. 5 kunnen de instellingen van openbaar nut en verenigingen, die op de dag van de feiten sedert ten minste vijf jaar rechtspersoonlijkheid bezitten en zich statutair tot doel stellen de rassendiscriminatie te bestrijden, in rechte optreden in alle rechtsgeschillen.
Ondanks aandringen in de commissie werden taal en godsdienst niet aanvaard als mogelijke gronden van discriminatie.

Goedkeuring *Senaat*

Het kamerdebat verliep rustig, maar de openbare behandeling van het ontwerp in de Senaat, die op 17 juli begon, berokkende het kabinet wél moeilijkheden.
Voor de aanvang van het debat verzocht de woordvoerder van de CVP, prof. Marcel Storme, namens 63 senatoren om de raadpleging van de raad van state over de art. 3 en 5 van het ontwerp. Storme zei een fel tegenstander te zijn van rassennaat, maar voerde juridische bezwaren aan en suggereerde dat sommige bepalingen dreigden het opinie-delict in de wetgeving in te voeren. Na een verward procedure-debat en ondanks het voorbehoud van minister van justitie Moureaux, besliste senaatsvoorzitter Leemans de raad van state te raadplegen.
Nadat de raad had geadviseerd, dat het ontwerp niet strijdig was met de grondwet, en nadat de VU-fractie, de liberalen en enkele CVP-leden; o.w. Storrne, hun bezwaren gehandhaafd hadden, werd het ontwerp op 24 juli goedgekeurd met 116 tegen 6 stemmen bij 13 onthoudingen.

ZENDGEMACHTIGDE VERENIGINGEN

In het staatsblad van 14 juli verscheen het KB dat bepaalde welk gedeelte van het BRT-krediet voor 1981 voor TV-uitzendingen moet worden voorbehouden voor de zendgemachtigde verenigingen. Het totale krediet bedraagt 50,4 mln fr. en daarvan wordt 38,4 mln fr. verdeeld in evenredigheid met de toegekende zendtijd. De vaste basistoelagen die 12 mln fr. bedragen, worden verder als volgt verdeeld:

Krijgen elk 1.066.000 fr.:
de vzw Kristen-Demokratische Omroep, de vzw Socialistische Omroepvereniging, de vzw Liberale Radio en TV-Omroep, de vzw Vlaams-Nationale Omroepstichting;
krijgen elk 2.666.500 fr.:
de vzw Katholieke Televisie- en Radio-Omroep en de vzw Het Vrije Woord;
krijgen elk 266.500 fr.:
de vzw Agrarische Televisie- en Radio-Omroep, de vzw Middenstandstribune, de vzw Televisie en Onderneming, de vzw ACV-Informatief, de vzw Liberale Syndicale Omroepvereniging, de vzw Stichting Syndicale Omroep, de vzw Vlaamse Progressieve Omroep, de vzw Protestantse Omroep en de vzw Israëlitisch Godsdienstige Uitzendingen.

VROUWEN IN HET LEGER

Op 1 mei 1981 telde het Belgische leger 3.547 vrouwelijke militairen. Daarvan liggen 2.356 in België en 1.196 in de Duitse Bondsrepubliek in garnizoen. De verdeling ziet eruit als volgt:
2.036 bij de landmacht; 1.041 bij de luchtniacht en 274 bij de zeemacht. In totaal waren er 116 officieren, 452 onderofficieren en 2.979 vrijwilligers (soldaten).

KRANTEPRIJS VERHOOGD

De verkoopprijs van kranten werd m.i.v. 13 juli van 13 op 14 fr gebracht. (De ,,Gazet van Antwerpen" die bij de vorige prijsverhoging de oude prijs had gehandhaafd, had sindsdien tussentijds ook haar tarieven aangepast en deed ditmaal mee met de verhoging).
De aanvraag tot verhoging, ingediend door de dagbladuitgevers bij het ministerie van economische zaken, steunde o.m. op de daling van de advertentie-inkomsten (vooral personeelsadvertenties en vastgoed), de stijging van de papierkosten (= de papierleveranciers verzoeken om een verhoging met 10%) en van de inschrijvings- en bedelingskosten van de PTT die t.o.v. 1980 met 50% zijn gestegen.
De vorige prijsverhoging dateert van 13 okt. 1980.

(Vor. ber. pag. 77511-1980)

GRONDWETSHERZIENING

De Kamer op 7 juli en de Senaat op 18 juli hebben eenparig het eerste lid van art. 47 van de grondwet gewijzigd. Daardoor wordt de stemgerechtigde leeftijd voor de provinciale en de parlementsverkiezingen van 21 op 18 jaar gebracht.

NIEUWE PARLEMENTSLEDEN

Hubert van Wambeke volgde op 18 dec. 1980 Paula D'Hondt op als CVP-senator voor de provincie Oost-Vlaanderen. Mevr. D'Hondt had ontslag genomen om de demissionaire Wim Verleysen te kunnen opvolgen als rechtstreeks verkozen CVP-senator voor Aalst.
Robert Devos, PSC-kamerlid voor Moeskroen, nam op 1 febr. ontslag en werd opgevolgd door Jean-Pierre Detremmerie.
François Persoons, FDF-kamerlid voor Brussel, die op 8 mei overleed, werd opgevolgd door D. van Eyll.
C. van Elsen die ontslag nam als VU-senator voor de provincie Antwerpen, werd op 9 juli opgevolgd door Jo Belmans.

VLAAMSE JOURNALISTENPRIJS

De jaarlijkse Vlaamse Journalistenprijs werd voor 1980 toegekend aan Leo Schrooten, economisch redacteur van de krantengroep ,,De Standaard", voor zijn reportage ,,Weekend in Harrisburg". De prijs voor de radiojournalistiek werd niet toegekend.

LATIJNS-AMERIKA

CUBA

In de vorige aflevering over Cuba, pag. 49 e.v.-1980, zijn de ontwikkelingen geschetst die zich op dit Caribisch eiland voordeden in 1979.
Hieronder volgen de gebeurtenissen die in de loop van 1980 plaatsvonden.

CUBA'S HOUDING T.O.V. DE SOWJET-INTERVENTIE IN AFGHANISTAN

De Russische interventie in Afghanistan (kerst '79) plaatste de regering van Cuba voor een zwaar politiek dilemma. Na weken van onnatuurlijk zwijgen, verklaarde radio-Havana, spreekbuis van Fidel Castro, medio februari '80 dat ,,de gezamenlijke maatregelen, die door de Sowjet-Unie en Afghanistan waren genomen, louter bedoeld waren om de contra-revolutie te stoppen, die door imperialisten was aangemoedigd en dat het op geen enkele manier de belangen van Derde-Wereldlanden zou schaden".
Drie maanden daarvoor nog had Cuba op de conferentie van de beweging van niet-gebonden landen (waarvan ook Afghanistan deel uitmaakte) geprobeerd de doctrine van de Sowjet-Unie als de ,,natuurlijke bondgenoot" van deze landen ingang te doen vinden.
Bovendien had Castro de laatste jaren steeds luid verkondigd dat de enige grootmacht, die ,,nationale bevrijdingsbewegingen" actief tegenwerkte, de Verenigde Staten was.
En nu ondernam de Sowjet-Unie zelf zo'n actie, die dan ook mede onder de niet-gebonden landen verontrusting en afkeuring opriep. (Zie o.a. pag. 39412 e.v.-1980.)
Cuba had trouwens al diplomatieke schade ondervonden van de Russische actie in Afghanistan.
De kans op een lidmaatschap van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties zag Castro als sneeuw voor de zon verdwijnen.
Aanvankelijk had Cuba bij de stemmingen hierover in de Algemene Vergadering van de VN een voorsprong van ongeveer 20 stemmen op Columbia, dat eveneens het lidmaatschap van de Veiligheidsraad ambieerde.
Na de Sowjet-interventie nam deze voorsprong echter af. en Cuba heeft toen een initiatief voor een lidmaatschap van Mexico als compromis moeten steunen. (pag. 32312-'80).

DUIZENDEN CUBANEN WILLEN HET LAND VERLATEN

Op 5 april 1980 ontstond er een enorme toeloop van 10.000 Cubanen op de Peruaanse ambassade in Havana, waar zij probeerden asiel te krijgen.
De samenscholing in deze ambassade was begonnen op 28 maart, toen Cubaanse asielzoekers zich met geweld een toegang verschaften tot dit gebouw. Bij deze schermutseling werd een Cubaans politieman doodgeschoten.
De regering reageerde met het op 5 april opheffen van de politiebescherming van het ambassadegebouw, en met een oproep, dat iedereen die het land wilde verlaten, met uitzondering van degenen die geweld hadden gebruikt, zich konden melden bij de Peruaanse ambassade.

Enige van de 10.000 Cubanen die op 5 april 1980 de Peruaanse ambassade in Havana bestormden in een poging asiel te krijgen.

Sinds mei 1979 drongen er al regelmatig kleine groepjes Cubanen Peruaanse en Venezolaanse ambassades binnen door met een auto of vrachtwagen alle mogelijke hindernissen omver te rijden. Zo probeerden zij dan asiel te krijgen. Een andere manier was er niet, omdat tot 5 april de regel gold, dat uitreisvisa slechts werden verstrekt aan politieke gevangenen die door amnestie in 1979 waren vrijgekomen én aan ouders en kinderen van Cubaanse ballingen in het buitenland.

Nu dus het ambassadegebouw vrij van politiebescherming was, zagen velen hun kans schoon en begaven zich ijlings naar de Peruaanse ambassade.
Op 5 april hadden 's middags al 1500 personen plaatsgenomen in de tuin en op het dak van de ambassade. 's Avonds nam hun aantal snel toe tot 10.000 man.
Voorzieningen voor al deze mensen waren er natuurlijk niet. Wel sprongen de Cubaanse autoriteiten bij door het verschaffen van voedsel. Bovendien hadden ze de asielzoekers een pasje gegeven zodat ze even thuis konden gaan eten.
Weinigen maakten echter van deze regeling gebruik, omdat ze bang waren dat bij hun terugkomst niet meer toegelaten zouden worden tot het ambassadeterrein.
Volgens Granma, het officiële orgaan van de Cubaanse communistische partij, waren het asocialen, zwervers, delinquenten, gokkers, druggebruikers en homoseksuelen.
De regering van Peru was erg boos over de pasjesregeling, die de duizenden in staat stelde de ambassade te betreden en te verlaten wanneer men maar wilde.
De minister van buitenlandse zaken van Peru, Arturo Garcia, beschuldigde het Cubaanse regime van een schending van de conventie van Wenen.
Daarin staat dat ambassades afdoende moeten worden beschermd en bewaakt om het extra-territoriale karakter van grond en gebouw en de immuniteit van de diplomaten te garanderen.
De Conventie van Wenen stamt uit 1961. Alle diplomatieke gedragsregels en gebruiken zijn daarin gecodificeerd. Vrijwel alle staten, waaronder ook Cuba, zijn tot deze conventie toegetreden.

Wie neemt de vluchtelingen op?

Op 8 apri! kwamen de ministers van buitenlandse zaken van de Andes-pact landen in Lima bijéén om zich over deze crisis te beraden. (Andes-pact: Venezuela, Ecuador, Peru, Bolivia en Columbia).
Zij stelden Cuba geheel verantwoordelijk voor het probleem.
Peru, dat als arm land zo'n stroom vluchtelingen niet kon opnemen, verklaarde niettemin 1000 Cubaanse ballingen te kunnen herbergen.
Spanje dat ook had deelgenomen aan de vergadering was bereid er 500 op te nemen.
In een reactie op een beroep dat Peru had gedaan op de internationale gemeenschap tot opname van asielvragers, deelde Costa Rica mee, dat zij er 300 wilde huisvesten.
De Verenigde Staten lieten bij monde van Jody Powell, woordvoerder van het Witte Huis, op 14 april officieel weten 3500 Cubanen op te willen nemen.
De VS gaven hierbij de voorkeur aan mensen die Cuba om politieke redenen wilden verlaten en aan mensen met familiebanden in Amerika.
Wel zei Powell dat ze zouden worden ondervraagd, alvorens te worden toegelaten.

Oorzaken

De weinig rooskleurige economische situatie in Cuba en het toenemend aantal bezoeken aan het eiland van naar de Verenigde Staten uitgeweken Cubanen waren de belangrijkste oorzaken van de groeiende ontevredenheid die zoveel mensen er toe bracht het land te willen verlaten.

Voorzien van alle mogelijke consumptiegoederen zoals horloges, spijkerbroeken, radio's, en met veel geld kwamen deze ballingen die zich vooral in Miami (Florida) hadden gevestigd op bezoek en versterkten zo de groeiende onvrede van de Cubanen.
Onderwijs en gezondheidszorg waren wel goed geregeld op Cuba, maar over de huisvesting, de voedselvoorziening en het ontbreken van consumptiegoederen waren er nogal wat klachten.
De Cubaanse economie had op dat ogenblik te lijden onder een aantal tegenslagen in de agrarische sector.
De rietsuikeroogst werd bedreigd door een ziekte aan het gewas, waardoor de oogst beperkt dreigde te blijven tot maximaal 6,5 miljoen ton in plaats van de verwachte 8 miljoen ton.
Ook de tabaksplanten waren aangetast door een ziekte.
De varkensfokkerijen hadden het zwaar te verduren als gevolg van een koortsepidemie.

Reactie van de bevolking

Op de 10.000 mensen die zich rond de Peruaanse ambassade hadden verzameld werd nogal fel gereageerd door de plaatselijke bevolking.
Aangezet door oproepen in de pers en op de radio werden door demonstranten leuzen meegedragen en scheldwoorden geroepen tegen de ,,schooiers, boeven, en ander uitschot" in de ambassade. Ook werden er stenen gegooid. Vakbonden en plaatselijke verenigingen gaven verklaringen van soortgelijke strekking uit. Betogers, die ,,allemisdadigers naar Peru" riepen en dat soort kreten, moesten op een afstand worden gehouden.
Op 19 april namen naar schatting anderhalf miljoen mensen deel aan een pro-regeringsdemonstratie, die bijna 14 uur duurde.
De betoging die samenviel met de jaarlijkse herdenking van de mislukte invasie in de Varkensbaai in 1961, moest de wereld laten zien dat slechts een klein deel van het Cubaanse volk ontevreden was met het communistische regime van Fidel Castro.
Over deze ,,spontane" acties schreef het *NRC/H'blad* op 7 juni 1980 het volgende:

De intimidatie tegen Cubanen die uit Cuba willen emigreren is georganiseerd door de Cubaanse regering, zo blijkt uit een vertrouwelijk document. Het document bevat een aantal instructies die werden uitgevaardigd door de Cubaanse regeringsinstantie ,,Nationaal directoraat van lokale comités ter verdediging van de revolutie". de CDR's.

In het document wordt iiiteengezet hoe demonstraties tegen emigranten moeten worden georganiseerd en worden de CDR's gewezen op het bestaan van speciale telefoonnummers waar zij terecht kunnen voor advies over de mate van intimidatie die in individuele gevallen gepast is
De CDR's werden 20 jaar geleden door Fidel Castro opgezet om politiek verzet de kop in te drukken Hiertoe moesten mensen hun buren nauwkeurig [illegible] eerste teken van anticommunistische gezindheid dat bij de plaatselijke CDR te melden
De demonstraties tegen emigranten begonnen begin april toen meer dan 10 000 Cubanen hun [illegible] bassade in Havana zochten om asiel te vragen
Bij demonstraties tegen de emigranten ging het soms hard toe al had de Cubaanse regering begin april al opdracht gegeven geen geweld te gebruiken
Zodra bekend [illegible] recht om hun mening hierover kenbaar te maken en blijk te geven van hun afkeuring De wijze waarop dit gebeurt kan wat vorm en intensiteit betreft carieren aldus het document van het CDR-directoraat
De CDR's zullen ,,onmiddellijk door de kamerad en van de afdeling emigratie van het departement van binnenlandse zaken op de hoogte worden gebracht van de namen van burgers die toestemming hebben gekregen om het land te verlaten zodat de massa vanaf dat moment de haar toegedachte rol kan spelen aldus het document
Hoewel in het document wel uitdrukkelijk gesteld dat het niet de bedoeling is om gas elektriciteit of telefoon van de emigranten af te snijden of hun huizen te vernielen is dit volgens getuigen in een aantal gevallen gebeurd
In de officiele berichtgexing van de regering wordt de haat tegen emigranten aangewakkerd en worden ze omschrexen als criminelen schuim, landlopers homoseksueien en prostituees'
De regering beschouwt de emigranten als verraders en meent dat deze mensen als ze in Cuba waren gebleven. een potentiele viifde kolonne voor de Verenigde Staten hadden kunnen vormen De Verenigde Staten steunden in 1961 een mislukte invasie van Cubaanse ballingen in de Varkensbaai en hebben sindsdien een handelsembargo tegen Cuba gehandfaafd

De rol van *Fidel Castro bij* de massale uzttocht

Was het grote aantal mensen dat het eiland wilde verlaten nu een grote tegenvaller voor Castro? *NRC/H'blad* berichtte op 1 mei 1980

In maart liet Castro al in een toespraak doorschemeren dat hij misschien een massale exodus teweeg zou brengen.
Hoe hij deze exodus precies wilde bewerkstelligen zal misschien wel nooit bekend worden. Castro gebruikte de moord op de Cubaanse politieman bij de Peruaanse ambassade om nog meer vluchtelingen op de ambassade los te laten en hoewel inmiddels iedereen het erover eens is dat Castro zich misrekende en niet had verwacht dat meer dan 10.000 mensen het gebouw zouden ,,bestormen",gebruikte Castro deze gebeurtenis en het medeleven dat de vluchtelingen in de hele wereld ten deel viel als aanzet voor de massale uittocht die hij kennelijk wenste.
Na tot de overtuiging te zijn gekomen dat een zuivering noodzakelijk was, probeert Cuba er het beste van te maken Westerse diplomaten die doorgaans veel kritiek hebben op Castro, zeggen nu al dat geen enkel ander commuriistisch regime – met mogelijke uitzondering van Joegoslavië – zoveel generositeit aan de dag legt in zijn emigratiebeleid.

Het Cubaanse leiderschap is zich echter duidelijk bewust van de schade die de plotselinge golf van vluchtelingen Castro in Latijns-Amerika heeft berokkend.
Niet alleen zijn de betrekkingen met Peru, Venezuela, Columbia en Costa Rica verslechterd door onenigheid over de vluchtelingenkwestie, maar ook zuilen de linkse bewegingen van dit continent de weerslag ondervinden van het feit dat hun held, Fidel Castro, wordt ontluisterd.
In een privé-gesprek zei Fidel Castro onlangs tegen een Latijnsamerikaanse functionaris dat hij het, indien nodig. ook wel zonder goede betrekkingen met veel van de regeringen van het continent zou kunnen stellen „We hebben het al jarenlang zonder moeten stellen, we zijn eraan gewend," zou Castro hebben gezegd.
De vraag is nu of Castro de exodus zal weten aan te wenden om zijn positie in eigen land te versterken Ook al meent de regering dat er niet meer dan ren kwart miljoen serieuze tegenstanders [illegible] bewind zijn [illegible] een bevolking van [illegible] miljoen - veel aanhangers van Castro hebben zo langzamerhand genoeg van de eeuwige tekorten aan materiele goederen, de saaie, geestdodende levens ijze onder het communistisch bewind en krijgen het steeds meer benauwd onder het strakke toezicht op hun privé-leven.
De regering heeft geprobeerd om de haatgevoelens jegens degenen die willen vertrekken aan te wakkeren en te oordelen naar het aantal boze Cubanen die de vluchtelingen in het nauw wilden drijven is zij daar af en toe aardig in geslaagd.
Er zijn echter ook aanwijzingen dat grote aantallen gematigde Castro-gezinde Cubanen diep verontwaardigd zijn over de manier waarop Cubanen tegen elkaar werden opgezet en over het feit dat het geweld tegen de vluchtelingen officieel getolereerd werd
Hoge functionarissen zeiden in privé-gesprekken dat Cuba weliswaar ernstige economische moeilijkheden heeft. maar geen diepgewortelde politieke problemen. Naar verluidt zou Fidel Castro onlangs tegen een bezoeker hebben gezegd dat de oppositie tegen zijn bewind inspirerend zou kunnen zijn voor jonge mensen. Zij hadden immers nooit de revolutie hoeven verdedigen en zouden nu misschien een rol voor zichzelf kunnen ontdekken.
,.Misschien heeft hij gelijk." zo zei iemand die al lange tijd op Cuba woont. ,,Maar Castro heeft in politiek opzicht het deksel opgelicht en een hoop mensen blazen nu stoom af. De vraag is nu of hij deze situatie wil handhaven – of' liever gezegd, of hij deze zodra hij dat wil weer terug kan draaien en zo ja, voor welke politieke prijs"

Vertrek van de asielzoekers

Op 16 april 1980 kwamen de eerste vluchtelingen aan op de luchthaven van San José, de hoofdstad van Costa Rica, waar zij werden begroet door president Rodrigo Carazo Odio, die hen welkom heette in ,,dit vrije land".
Op 19 april, toen er zo'n 300 mensen waren overgevlogen, besloot Cuba plotseling haar medewerking aan de organisatie van de „vrijheidsluchtbrug" naar Costa Rica te staken. Volgens Cuba werd de tussenstop in San José gebruikt voor ,,publicitaire en demagogische" doeleinden.
De landen, die hebben aangeboden vluchtelingen op te nemen, moeten zelf maar zien hoe zij hun kandidaatbannelingen ophalen, verklaarde de Cubaanse regering.
Dit deden Cubaanse ballingen in de Verenigde Staten vervolgens door met een geimproviseerde vloot van meer dan 150 jachten, vrachtschepen en vissersboten op 25 april uit Florida te vertrekken naar de Cubaanse haven Mariel, om hun familieleden en vrienden, maar ook hun onbekende landgenoten op te halen.
Dat was nog maar her begin Er zou een armada van meer dan 1000 schepen volgen
Op 13 mei schreef *The Times* dat de Cubaanse regering een gemakkelijke manier had gevonden om zich te ontdoen van niet gewenste personen. De gevangenissen zouden leegstromen.

Omdat ze uit een communistisch land kwamen namen de Verenigde Staten; hen op als politieke bannelingen. De meesten wilden zich vestigen in Miami, Zuid-Florida, waar al een omvangrijke Cubaans-Amerikaanse gemeenschap woonde. Ruim een derde van de 2 miljoen inwoners in Miami en omstreken waren Cubanen, die daar, sinds Castro aan het bewind kwam in 1959, zijn komen wonen.

Nadat op 28 april in een storm verscheidene Cubanen op zee waren omgekomen, verbood president Carter op 15 mei de illegale komst van Cubaanse vluchtelingen uitdrukkelijk. Booteigenaren die toch zouden doorgaan met het halen van Cubanen zouden gerechtelijk worden vervolgd terwijl hun boten in beslag zouden worden genomen. Als een alternatief stelde Carter de instelling van een lucht- of zeebrug van Cuba naar Amerika voor. Bovendien wilde hij dat de vluchtelingen voor hun vertrek naar Amerika door Amerikaanse ambtenaren werden ondervraagd, omdat onder de naar schatting 70.000 Cubanen, die toen al in de VS waren beland ook vele misdadigers zouden zijn, die door de autoriteiten in Havana in één klap werden afgeschoven.

Op 22 mei verklaarde Cuba echter, dat het alleen besprekingen wenste te voeren in een veel groter kader, waarbij ook de economische boycot van Amerika sinds 1961 en de Amerikaanse basis Guantanamo (pag. 5211-'80) ter sprake zou komen. Bovendien vond de regering de door Carter voorgestelde besprekingen ,,een poging om zich in de binnenlandse aangelegenheden van een soeverein land te mengen.

De bezetting van de Peruaanse ambassade liep op zijn eind, toen op 2 juni honderden mensen naar Lima werden overgevlogen door de regering van Peru. De rest zou spoedig volgen.
Op 26 september meldde een woordvoerder van het Witte Huis dat Cuba een eind had gemaakt aan de vluchtelingenstroom vanuit de haven Mariel.

Potentiële emigranten moesten voortaan de normale wegen bewandelen.

Heimwee Cubanen leidt tot kapingen

Begin augustus 1980 begon er een golf van vliegtuigkapingen door Cubanen die weer naar hun vaderland terug wil den keren Zo wisten zij bijvoorbeeld in één week 6 geslaagde kapingsacties uit te voeren.
Nadat de kapers op Cuba waren aange komen werden zij door de politie gear resteerd en opgesloten
Op 17 augustus richtte de Amerikaanse regering een officieel verzoek aan Cuba om spijtoptanten toe te laten op het eiland. De Cubaanse autoriteiten waren daartoe echter niet genegen
Op 18 september leverde Cuba voor de eerste keer kapers uit aan de VS
Dit werd gezien als een teken van ontspanning in de relatie tussen Cuba en de Verenigde Staten

VRIJLATING VAN AMERIKANEN OP CUBA

Op 13 oktober 1980 verklaarde Ramon Sanchez-Parodi, de hoogste Cubaanse diplomaat in Washington, dat alle Amerikanen die op Cuba gevangen zaten, zouden worden vrijgelaten.
Het betrof hier 30 Amerikanen, die vast zaten wegens onder meer het smokkelen van verdovende middelen. het illegaal binnenkomen van het land, het kapen van vliegtuigen en het verspreiden van godsdienstige pamfletten.
Op 27 oktober arriveerden zij op het vliegveld van Miami, waar 5 van hen onmiddellijk werden gearresteerd wegens begane delicten.

De VS en Cuba onderhouden geen normale diplomatieke betrekkingen met elkaar. maar handhaven belangensecties in elkaars hoofdsteden. De Cubaanse belangensectie in Washington opereert vanuit de Tsjechoslowaakse ambassade.
Rene Mujica, een woordvoerder van Cuba, werd gevraagd of de Cubaanse stap tot het vrijlaten van de Amerikaanse gevangenen bedoeld was als steun aan president Carters herverkiezingscampagne en tegen Carters Republikeinse tegenstander Ronald Reagan, die een hard beleid tegenover Cuba voorstaat. Mujica ontkende dit. Hij zei dat de Cubaanse regering zich al geruime tijd met de kwestie had beziggehouden en dat zij had gehandeld in antwoord op verzoeken om vrijlating afkomstig van familieleden van de betrokken Amerikanen, Congresleden en godsdienstige organisaties.
Het is overigens bekend dat de Cubaanse president Fidel Castro, al is hij dan geen vurig bewonderaar van Carter, bevreesd is voor een mogelijke verkiezingszege van Reagan, aldus NRC/H'blad, (14-10-'80).

CONGRESVAN DE COMMUNISTISCHE PARTIJ

Van 17-20 dec. 1980 werd het tweede congres van de Cubaanse communistische partij gehouden sinds de revolutie van 1959. Het eerste vond plaats in 1975.

Er waren 1780 Cubaanse afgevaardigden aanwezig en 170 buitenlandse delegaties.
De belangrijkste onderwerpen van hel congres vormden de resultaten van het laatste vijfjarenplan en het economische en sociale vijfjarenplan van 1981 tot 1983.
Over het laatste vijfjarenplan was men best tevreden. „Er zullen niet veel landen zijn die kunnen zeggen dat ze een groei van 4% per jaar hebben doorgemaakt tussen 1976 en 1980," zo werd er gezegd.
Over de verwachtingen voor de komende vijf jaar: „Ondanksde moeilijkheden in de ontwikkelingslanden, veroorzaakt door de economische wereldcrisis. zal het Cubaanse volk in de komende vijf jaar kunnen genieten van een bescheiden vooruitgang op het gebied van de voeding, de textiel en de duurzame gebruiksgoederen.
We naderen reeds het niveau van de geïndustrialiseerde landen, wat betreft het onderwijs en de gezondheidszorg. De gemiddelde levensduur is nu 73 jaar (in 1975 was dit 70 jaar) en is daarmee één van de hoogste in de wereld.
Op dit ogenblik denken wij erover om de rantsoenering van bijna alle industriële artikelen af te schaffen.
Alleen voor de allernoodzakelijkste levensbehoeften zal een rantsoenering nodig zijn om daarmee ieder evenveel te kunnen garanderen. wat niet mogelijk is in een systeem van vrije verkoop en prijzen.
De investeringen in de industrie zijn vanaf 1970 flink toegenomen en wij zullen van een buitengewoon succes spreken als de suiker niet meer dan 25% van de export zal uitmaken." (*Le* Monde)

Verder werd aangekondigd dat de particuliere handel en de particuliere dienstverlening op beperkte schaal zouden worden vrijgelaten.

Het particuliere ondernemerschap bloeide nog steeds binnen de grotendeels door de staat geleide Cubaanse economie, en kreeg nu door nieuwe wetten een extra impuls.
Voorbeelden van vrij ondernemerschap op Cuba zijn de vrije markten waar boeren hun produkten regelrecht aan de consument kunnen verkopen en de talloze vaklieden die als kleine zelfstandigen opereren zoals loodgieters en kappers.
Deze bevordering van de particuliere sector vormde een scherp contrast met de situatie aan het einde van de jaren zestig, toen particuliere ondernemers, met uitzondering van taxichauffeurs, in hun activiteiten werden belemmerd en als kwalijke elementen werden gebrandmerkt. In 1968 verbood de regering van Castro in het kader van het zogenoemde „revolutionaire offensief" alle detailhandelszaken. De autoriteiten verweten deze ondernemers een „kleingeestige bourgeoismentaliteit" die niet paste binnen de socialistische maatschappij waaruit ooit de „nieuwe mens" tevoorschijn moest komen
Maar al spoedig werd duidelijk dat de regering zelf niet in staat was voor voldoende goederen en een doelmatige dienstverlening te zorgen, en de zwarte markt breidde zich snel uit.
Stadsbewoners gingen naar particuliere boerderijen waar ze voor waanzinnige prijzen groente en vlees kochten, vaklieden verrichtten huishoudelijke reparaties tegen dikwijls exorbitante vergoedingen.

In juli 1978 ondertekende president Castro een decreet, waarbij hij hel bestaan van „kleine zelfstandigen" legaliseerde, omdat de staat nog steeds niet voldoende goederen en diensten kon leveren.
De wet gold vooral voor handwerkslieden en andere geschoolde vaklui en bevatte tevens bepalingen die moesten voorkomen dat deze mensen in regelrechte kapitalisten ontaardden.
Zo werden ze verplicht voor een staatsbedrijf te werken en mochten ze hun particuliere bedrijf alleen na werktijd uitoefenen.
Ook mochten ze geen andere mensen in dienst ne en, al was het hun klanten wel toegestaan de helpende hand te bieden. Ze betaalden een jaarlijks bedrag aan belasting aan de staat en sen maandelijkse som aan het lokale bestuur. maar mochten zelf de prijzen voor hun diensten bepalen.
Dank zij het nieuwe systeem is het gemakkelijker geworden om allerlei noodzakelijke reparaties in huis te laten verrichten. Maar geschoolde vaklieden zijn schaars en hun diensten kosten meer dan Cubaanse gezinnen met een laag inkomen zich kunnen permitteren.

In mei 1980 werd een belangrijke stimulans gegeven voor de verhoging van de voedselproduktie. De regering gaf toen toestemming aan boeren om hun produkten direct aan de consument te verkopen.
In alle steden van Cuba werden markten opgezet waar kleine boeren. arbeiders met een door de staat toegewezen „volkstuin" en burgers in het bezit van een grote tuin sindsdien hun produkten aan de man kunnen brengen.
De boeren mogen echter niet hun hele produktie vrij verkopen, alleen het deel dat overblijft nadat ze hun leveringscontracten met de staat zijn nagekomen.
De boeren betalen een jaarlijkse belasting aan de staat van 15 a 20 pesos (*f* 45 a 60) om op de markt te mogen staan en verder een klein bedrag voor het huren van een marktstalletje. De prijzen op deze markten worden door de verkoper bepaald en vaak in de loop van de dag gewijzigd. Ze liggen hoger dan de prijzen in de staatswinkels, ook al is de tussenhandel uitgeschakeld.
Toch wordt volgens huisvrouwen bijna alles wat op de markt verschijnt verkocht, omdat veel goederen in de staatswinkels streng gerantsoeneerd worden en soms helemaal niet verkrijgbaar zijn.

Op 20 december, aan het einde van het congres, hield president Fidel Castro een toespraak voor een miljoen Cubanen op het Plein van de Revolutie in Havana.
Hij zei dat het land zich moest gaan bewapenen, omdat zowel Cuba als Grenada, Nicaragua en El Salvador onder het „reactionaire" en „extreem rechtse" bewind van Ronald Reagan een invasie zouden kunnen verwachten van de Verenigde Staten. Hij riep de bevolking op om een deel van haar vrije tijd en vakantie op te offeren voor een militaire training. Ook zei hij: „Als zij ons land durven binnenvallen. zullen er meer Yankees sterven dan in de Tweede Wereldoorlog." (*NRC/H'blad, The Times, NZZ, FAZ, Le* Monde)

EQUATORIAAL GUINEE

ARRESTATIES NA MISLUKTE STAATSGREEP

Op 52 april maakte president Teodoru Obiang Nguema te Malabo voor de televisie melding van een „komplot" tegen zijn bewind nadat tussen ; en ;" april meer dan 150 personen waren gearresteerd. aldus *Le* Monde (5-7)

Volgens oppositionele ballingen uit Equatoriaal-Guinee in Madrid zouden tussen 10 .r 1- ap ril ir Malak ic hoofdstad van Equatoriaal Guinee gevechten hebben plaatsgevonden, die een vijftiental doden zouden hebben gevergd, incl vier soldaten van het Marokkaanse contingent
Onder de arrestanten waren volgens die ballingen talrijke militairen zoals luitenant Policarpo Monsuy Mba (exminister van justitie) en kapitein Luis Oyno, plv commandant van de marine, de meeste marine-officieren (er zijn er in totaal ca 30) zouden gevangen zitten. Voorts waren hoge functionarissen van het vorige regime, dat van Francisco Macias Nguema, gearresteerd, o w Pedro Ekong (ex-minister van gezondheid), Angel Masie (ex-minister van binnenlandse zaken) en Esteban Ngoma (oud-ambassadeur in Spanje)

Volgens het Spaanse weekblad *Interviu* (29-4) zou de poging tot een staatsgreep zijn georganiseerd door een in Malabo gevestigde import-export-onderneming, Exigensa. De voornaamste leiders van Exigensa waren Andres Moises Mba (tevens leider van de Beweging voor nationale eenheid en kandidaat bij de presidentsverkiezingen van 1968) en Esteban Nsue Ngomo (secretaris-generaal van een in ballingschap opgerichte politieke beweging. de Nationale alliantie voor het democratisch herstel). Volgens de in Madrid verblijvende Mba was de putschpoging voorbereid door de autoriteiten van Equatoriaal-Guinee om het prestige van politieke tegenstanders van kolonel Obiang Nguema te ondermijnen. De problemen met Exigensa vloeiden voort uit de omstandigheid dat de firma betaling verlangde voor een door haar geïmporteerd voertuig t.b.v. de inspecteur-generaal van de strijdkrachten, aldus Mba.

Le Monde (30-4) noemde twee motieven voor de arrestatiegolf:

1) Bepaalde militaire kringen zouden ontevreden zijn met de steeds grotere rol, die wordt gespeeld door een contingent van 400 Marokkaanse militairen. die in Equatoriaal-Guinee als lijfwacht van het staatshoofd fungeren.

2) Bij arrestaties zou ook een etnische factor meespelen vrijwel alle gedetineerden waren afkomstig uit twee districten, nl. Ebebiyin en Mikomeseng.

De *NZZ* (5-5) wees erop dat de president in begin 1981 een beperking van het aantal militairen in de regering had aangekondigd De officieren werden toen uitgenodigd te beslissen tussen hun militaire loopbaan en een regeringsambt In maart werd de eerste [illegible] Buale in de regering opgenomen Maar aan de machtsconcentratie ten gunste van de militairen en vooral de president was tot dusver niets veranderd, aldus de NZZ

Als mogelijke achtergrond voor de beraamde putsch werden de meningsverschillen tussen de president en zijn plaatsvervanger, marinecommandant Florencio Mayela, over de voortzetting van de samenwerking met de SU genoemd. De regering heeft een door haar niet nader aangeduide ,.buitenlandse macht" voor de putsch verantwoordelijk gesteld, waarmee volgens de NZZ vermoedelijk de SU werd bedoeld.
President Obiang Nguema had het visserij-akkoord met de SU opgezegd. Ook moest de ambassade van de SU in Malabo haar personeelsbestand drastisch inkrimpen.

Berechting samenzweerders

Op 13 juni werden door een militair tribunaal te Malabo vonnissen geveld in de zaak van de ,,samenzweerders van april". Een 32-jarige soldaat. Damian Owono Mituy, werd ter dood veroordeeld. Hij zou f 136 hebben aangenomen om die onder andere militairen te verdelen als premie voor het deelnemen aan de staatsgreep. Tijdens het proces verklaarde hij een bekentenis te hebben getekend na te zijn gemarteld. Hij werd enkele dagen later door een vuurpeloton te Malabo terechtgesteld, aldus het Spaanse persbureau EFE.

Zeven onderofficieren en vier functionarissen werden veroordeeld tot 30 jaar gevangenisstraf. Zes maanden gevangenisstraf werd opgelegd aan een dertigtal officieren en aan de directeur van de ontwikkelingsbank van Equatoriaal-Guinee, Gabriel Andombe. Moises Mba, die eerder als leider van het komplot was aangeduid, werd bij verstek veroordeeld tot 20 jaar gevangenisstraf.

GHANA

SAMENZWERINGEN MILITAIREN. BUNDELING OPPOSITIEPARTIJEN. ECONOMISCH VERVAL

Ook na 2% jaar burgerbewind onder president Hilla Limann. die op 24 sept 1979 zijn ambt aanvaardde (pag. 69511 e.v.-'79) schijnen enige Ghanese militairen. vooral in de lagere rangen. nog steeds niet de gedachte aan een terugkeer naar de macht te spelen, aldus de NZZ (14-3). Door zulke gedachten heeft zich kennelijk ook de jonge luitenant Effa-Dartey laten leiden, die begin maart een groep gelijkgezinde soldaten om zich heen verzamelde. Deze officier „besloot" de grondwet van 1979 buiten werking te stellen, maar werd, samen met zijn aanhangers, prompt gearresteerd.
Die grondwet van 1979 was geproclameerd door kapitein-vlieger Jerry Rawlings, die door de staatsgreep van 4 juni 1979 aan de macht kwam maar daarvan op 24 sept. 1979 afstand deed ten gunste van Limann. Sindsdien had Rawlings zijn ontevredenheid met het civiele bewind in enige verklaringen tot uiting gebracht.

Op 27 nov. 1979 meldde radio-Accra dat Rawlings uit het leger was ontslagen. Op 7 jan. 1980 deelde het Ghanese persbureau mee dat Rawlings om ,,persoonlijke redenen" uit de adviserende staatsraad was getreden.
Op 31 okt. 1980 berichtte dit persbureau dat Rawlings door de politie was aangehouden om te worden ondervraagd over de verklaringen van de medio oktober gearresteerde Wilhelm Harrison Buller. Deze uit Brits-Honduras afkomstige Buller, aangeduid als een beroepsrevolutionair, had verklaard dat hij op verzoek van Rawlings in Ghana was om revolutionairen te organiseren. te mobiliseren en op te leiden teneinde het constitutionele bewind te saboteren. Hij zou. aldus een verklaring van het ministerie van binnenlandse zaken. samenwerken met een groep Ghanezen, o.w. voormalige legerofficieren Rawlings sprak deze beweringen tegen. Volgens de FAZ (5-10-'80) verdween hij daarop en werd hij door de politie gezocht.
Eerder, op 8 april 1980, had het ministerie van defensie bevestigd dat op 29 maart enkele burgers en militairen waren gearresteerd, omdat ..zij onrust hadden willen stoken". Een van de gearresteerden zou lid zijn geweest van de voormalige Revolutionaire Raad van de strijdkrachten (AFRC). die de staatsgreep van 4 juni 1979 leidde. Op 28 mei 1980 deelde een militaire woordvoerder mee dat zeven militairen en een burger, die op 29 maart waren gearresteerd en beschuldigd van muiterij, door de krijgsraad te Accra waren veroordeeld tot gevangenisstraffen varierend van 5 tot 15 jaar.
Medio mei 1980 was vanuit Lomé gemeld dat in het kamp Burma te Accra nog een twintigtal militairen was gearresteerd, terwijl op 23 mei werd bericht dat 51 Ghanese soldaten in een geheim proces door een militair tribunaal te Accra veroordeeld waren tot gevangenisstraffen varierend van 12 tot 15 jaar in verband met hun deelname aan muiterij en een mislukte staatsgreep.

Overigens stelde de NZZ (14-3) dat de gevaren voor de positie van Limann eerder van politieke dan van militaire

zijde dreigden. Gewezen werd op pogingen van de bij de verkiezingen van 18 juni 1979 verslagen partijen hun krachten te bundelen rnet het oog op de verkiezingen van 1983.
Op 26 juni meldde The Times dat vijf oppositiepartijen, die samen over 69 van de 140 parlementszetels beschikten, overeengekomen waren één enkele partij te vormen. Die vijf partijen waren: Popular Front Party (PFP), Action Congress Party (ACP), United National Convention (UNC), Social Democratic Front en Third Force (zie ook pag. 69912-'79.

Achtergrond

Over de situatie in Ghana berichtte Reuter-correspondent Stephen Powell in *NRC/H'blad* (3-7) o.m.:

„. . . Hoewel de nationale verkiezingen pas in 1983 zullen worden gehouden zijn de Ghanezen nu al begonnen duidelijk hun misnoegen over hun bewindvoerders kenbaar te maken.
Vorige maand trokken regeringsfunctionarissen het land in om nieuwe kiezerslijsten op te stellen. Maar de Ghanezen in de dorpen staken hun mening over de politici niet onder stoelen of banken. Velen weigerden zich als kiezer te laten registreren.
De verkiezingscommissaris, rechter Kingsley Nyinah, zei dat er volgens sommige berichten registratiefunctionarissen uit dorpen waren verjaagd. „De mensen willen duidelijk maken dat ze genoeg hebben van alle loze beloften," aldus de commissaris. „Zodra de politici eenmaal in het parlement zitten denken ze niet meer aan de kiezers. Ze strijken hoge salarissen op terwijl in het land de wegen en de scholen op instorten staan."
Hij zei dat politici hier alleen maar reacties van woede en teleurstelling oproepen. Een lector van de universiteit, Alo Denjabi, zegt: „Tot dusver is het parlement alleen maar een symbool van privileges en zucht naar geld en carrière."
Na 21 maanden aan het bewind te zijn geweest heeft de gekozen regering van president Hilla Limann volledig gefaald om Ghana's schrikbarende economische verval een halt toe te roepen. De inflatie is weer op het oude peil van de jaren zeventig toen Ghana door militaire regimes werd bestuurd en bedroeg volgens het bureau voor de statistiek tussen januari 1980 en 1981 101,7%
De koers van de Ghanese munteenheid, de cedi, staat officieel genoteerd op 2,75 tegenover de Amerikaanse dollar. Maar op de zwarte markt krijg je voor een dollar 34 cedis, ofwel 12 keer zoveel.
Door de ineenstorting van de cedi worden steeds meer produkten het land uitgesmokkeld. Ghana's belangrijkste produkt is cacao, dat de afgelopen jaren 70% van de inkomsten uit export leverde. Dit jaar heeft de cacaosmokkel naar het aangrenzende Ivoorkust en Togo voor harde CFA-franken een alarmerende vlucht genomen.
Volgens functionarissen van de Ghanese Cacao Marketing Raad gebeurt de smokkel niet zelden onder het toeziend oog van grensbewakers. Deskundigen schatten de hoeveelheid cacao die dit seizoen illegaal het land verlaat op 50.000 ton – een record. Hiermee is een bedrag van $ 100 mln gemoeid.
De crisis in Ghana's cacao-industrie wordt nog verergerd door de abrupte daling van de cacaoprijs op de wereldmarkt. Toen Limann aan de macht kwam lag de cacaoprijs op $2945, nu op $ 1657 per ton. Cacao leverde altijd vrijwel de helft van de regeringsinkomsten maar functionarissen van de Cacao Marketing Raad verwachten dit jaar helemaal geen inkomsten uit cacao.

Alle instituten in Ghana staan onder zware druk. De medische associatie waarschuwde eerder dit jaar dat de gezondheidszorg volledig dreigt in te storten. De middelbare scholen gingen het afgelopen trimester een paar weken te vroeg dicht wegens geldgebrek,
In sommige delen van het land functioneren de watertoevoer- en elektriciteitssystemen nauwelijks meer. Tamale, de hoofdstad van het noordelijke deel van het land, kampt al langer dan een jaar met watertekorten en elektriciteitsstoringen.
Het wegennet raakt in verval en eind mei wachtte er nog steeds 128.000 ton cacao in het noorden op vervoer vanwege de schrikbarende transportproblemen.
Door gebrek aan materieel en onderdelen draait Ghana's industrie nog maar op 20% van zijn capaciteit. Zo ligt bijvoorbeeld de dagbladindustrie vrijwel stil wegens gebrek aan papier en er zijn dan ook vrijwel geen kranten meer te krijgen.
Benzine is schaars. vooral in het noorden. In Tamale kan de prijs voor een liter tot 25 cedis (bijna f 25,—) oplopen.
Eerder dit jaar werd het minimum dagloon opgetrokken van 4 cedis tot 12, net genoeg om een brood te kopen. Deze verhoging betekent dat het tekort op de staatsbegroting van 1980-'81 op zal lopen tot 3 a 4 miljard cedis.
En dat allemaal in een land dat rijkelijk begiftigd is met goud, diamanten, bauxiet, mangaan, hout en andere natuurlijke rijkdommen. De situatie is dan ook in wezen te wijten aan een falend politiek beleid. Ghana is een voorbeeld bij uitstek van een Afrikaans land dat uiterst moeizaam tracht om het meest geschikte politieke systeem te vinden.
„Het is niet alleen een economisch bankroet," zegt lector Denjabi, „het is het bankroet van het hele systeem."

De Ghanezen zijn totaal van hun regering vervreemd, zoals president Limann zelf toegaf. In een interview met de New York Times zei hij onlangs: „De bevolking bekijkt onze regering nog steeds als een stel buitenlanders die je om de tuin moet leiden en gedraagt zich alsof publieke eigendommen niemand toebehoren en gestolen mogen worden."
Vanwege de kloof tussen bestuurders en volk aarzelt de regering het medicijn toe te dienen dat door het Internationale Monetaire Fonds werd voorgeschreven – devaluatie van de cedi. Toen president Kofi Busia in 1971 de cedi devalueerde werd hij enkele weken later door het leger afgezet.
De regering beraadt zich nog over het IMF-voorstel. Volgens diplomaten staan er 1,4 miljard IMF-dollars op het spel. Gezien de sombere economische vooruitzichten lukt het de regering niet nieuwe particuliere investeerders aan te trekken. Begin deze maand kondigde de Amerikaanse onderneming Firestone aan Ghana te zullen verlaten omdat men niet aan de benodigde importen kon komen . . ."

STAMMENSTRIJD

Leiders van twee stammen in noordelijk Ghana, nl. de Konkomba en de Nanumba, verklaarden volgens Reuter (15-7) dat zij waren overeengekomen een eind te maken aan de onderlinge gevechten, die in vier maanden tijds meer dan 1.000 doden hadden gevergd. De oogst in het betrokken gebied was vernietigd, dorpen waren verwoest en naar schatting 20.000 mensen waren dakloos. De overeenkomst werd bekendgemaakt na een bezoek van president Hilla Limann, die met beide stammen had gesproken en de regio tot rampgebied had verklaard. De president had ook een diepgaand onderzoek beloofd.
Op 17 mei hadden vluchtelingen uit het gebied van Bimbila (ca. 300 km ten noordoosten van de hoofdstad Accra) bij aankomst in de Togolese grensplaats Tindjassi bericht dat bij een gewelddadig conflict tussen de Konkomba en de Namumba eind aprillbegin mei ca. 600 mensen waren gedood, waarvan alleen al 300 te Bimbila. Een zoon van het stamhoofd van de Konkoinba zou een zoon van het stamhoofd van de Nanumba hebben vermoord na een geschil tussen jongeren van beide stammen over een meisje.
Op 23 juni meldde radio-Accra dat bij de stammenstrijd honderden personen waren gedood en dat een legereenheid uit Accra per vliegtuig naar Bimbila was vertrokken. Ooggetuigen in het dorp Wulensi (ca. 175 mijl ten noorden van Accra) zeiden volgens Reuter (9-7) dat Konkomba-strijders het dorp in de vroege morgen van 21 juni hadden bestormd en toen meer dan 500 leden van de Nanumba-stam hadden gedood en hun huizen in brand hadden gestoken. Politie en militairen meldden dat in naburige dorpen nog 200 a 300 mensen waren gedood.
Als diepere oorzaak van de strijd werd een landverdelingskwestie genoemd die ontstond nadat ruim 10 jaar geleden i, een van de zij-armen van de Volta-rivier een dam was aangelegd. Een deel van de bevolking moest toen in verband met dit irrigatieproject worden geëvacueerd. De laatste jaren beweerden Konkomba's dat hun fundamentele mensenrechten waren geschonden door de onderwerping van hun half-nomadische stam aan de Nanumba-overheersing. De Nanumba's eisen het recht op „chiefs" te benoemen voor Konkomba-dorpen en belasting te heffen in de vorm van onbetaalde arbeid en voedsel. Daarentegen stelden de Nanumba's dat hun gebruiken en tradities waren geschonden door Konkomba's die zich in hun stamgebieden hadden gevestigd.

CONFLICT MET IVOORKUST

Met het buurland Ivoorkust rezen spanningen toen op 9 maart bekend werd dat in de nacht van 6 op 7 maart in de gendarmeriekazerne te Agban (een buitenwijk van de hoofdstad Abidjan) 46 Ghanezen door verstikking om het leven waren gekomen. Het bureau van de president van Ivoorkust erkende op 9 maart officieel dat „sommige" personen waren gestorven na opgesloten te

zijn geweest ,,in te kleine en onvoldoende geventileerde lokalen".
De Ghanese regering diende op 10 maart een ,,energiek" protest in bij Ivoorkust. Op 23 maart plunderden Ghanese studenten de ambassade van Ivoorkust in de Ghanese hoofdstad Accra, waarna Ivoorkust zijn diplomatieke personeel om ,,veiligheidsredenen" uit Ghana terugriep, naar op 27 maart werd bekendgemaakt.
De omgekomen Ghanezen maakten deel uit van enkele honderden personen die door de politie van Ivoorkust bij razzia's waren opgepakt in een campagne ter bestrijding van de toenemende criminaliteit. Volgens het weekblad *Ivoire Dimanche* (8-3) waren de aangegeven diefstallen in Abidjan en omgeving sinds 5 jaar met 115% toegenomen en de gewapende overvallen met 550%. De Ghanese minister van binnenlandse zaken, W. C. Ekow-Daniels, verklaarde op 17 maart na terugkeer van een bezoek aan Abidjan dat bij die razzia's ca. 200 Ghanezen, voornamelijk vissers, waren gearresteerd en dat 56 van hen in een cel waren opgesloten, die net groot genoeg was voor 6 gevangenen.

In Ivoorkust verblijven volgens een verklaring van het politieke bureau van de regeringspartij PDCI d.d. 30 maart ruim 1,5 mln buitenlanders, onder wie omstreeks 300.000 Ghanezen, die een waardevolle bijdrage leveren tot het politieke en economische leven van het land. Volgens deze verklaring was er geen sprake van vijandschap jegens Ghana of de in Ivoorkust verblijvende Ghanezen, maar tegelijk werd steun betuigd aan de bestrijding van de misdaad door de regering.

Op uitnodiging van de Togolese president, generaal Eyadema, vond op 4 april in de Togolese hoofdstad Lomé een ontmoeting plaats tussen de presidenten van Ghana en Ivoorkust, Hilla Limann en Felix Houphouët-Boigny, die tot een verzoening tussen beide landen leidde. Terwijl Houphouët-Boigny herhaalde dat hij het ,,tragische ongeluk" betreurde, betuigde Limann zijn spijt over de aanval op de ambassade van Ivoorkust in Accra. Overeengekomen werd dat de ambassadeur van Ivoorkust en zijn staf zo spoedig mogelijk naar Accra zouden terugkeren. Beide partijen bevestigden hun trouw aan de beginselen en doelstellingen van de Economische Gemeenschap van Westafrikaanse Staten (ECOWAS). (*Le* Monde, *KCA*)

BREUK MET LIBIË

Op 17 nov. 1980 verbrak de Ghanese regering de diplomatieke betrekkingen met Libië. De staf van de Libische ambassade kreeg 48 uur de tijd om Ghana te verlaten. Volgens een communiqué van het Ghanese ministerie van buitenlandse zaken had het personeel van de Libische ambassade zich schuldig gemaakt aan ,,activiteiten die onverenigbaar zijn met het statuut van diplomatieke vertegenwoordigers".
Enkele dagen later meldde de Ghanese pers dat Libië 20 mln francs CFA had verstrekt aan een ,,zogenaamderevolutionaire groep" uit Ghana, „die een bloedige staatsgreep voorbereidde". *The* Punch voegde daaraan toe dat zich toen honderden Ghanezen in Libië zouden bevinden om een militaire opleiding te ontvangen samen met mensen uit Tsjaad en Nigeria. De bedoeling van Libië was in Ghana een islamitische republiek te scheppen, aldus The *Punch (Reuter AFP)*

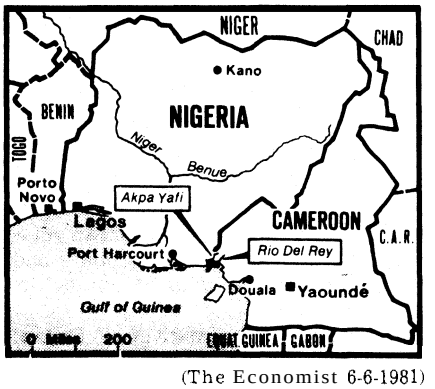
(Zie ook pag 47 i en 761 3 '80)

KAMEROEN

GRENSCONFLICT KAMEROEN–NIGERIA

Op 18 mei maakte de Nigeriaanse minister van buitenlandse zaken, Ishaya Audu, tijdens een persconferentie in Lagos bekend dat twee Nigeriaanse patrouilleboten op de Akpa Yafi-rivier (bij de grens tussen de Nigeriaanse (deel)staat Cross River en westelijk Kameroen) op 16 mei waren beschoten door een patrouilleboot van Kameroen. Bij dat incident waren vijf Nigeriaanse militairen gedood en drie gewond.
De Nigeriaanse regering diende bij Kameroen een scherp protest in en eiste ,,binnen een termijn van acht dagen" verontschuldigingen, een passende bestraffing van de ,,moordenaars" en de betaling van een schadevergoeding aan de gezinnen van de omgekomen militairen.
Op 19 mei maakte de Kameroense regering bekend dat zij een onderzoek van het incident had gelast dat volgens haar op het grondgebied van Kameroen had plaatsgevonden, nl. op de rivier de Rio del Rey.
Op 24 mei bracht de minister van buitenlandse zaken van Kameroen, Paul Dontsop, een speciale boodschap van president Ahmadou Ahidjo over aan het Nigeriaanse staatshoofd Shehu Shagari. Daarin betuigde Ahidjo zijn ,,spijt" over het grensincident en zijn medeleven met de gezinnen van de slachtoffers en hij formuleerde voorstellen voor een vreedzame oplossing van het probleem.
In een eerste reactie daarop stelde de Nationale Veiligheidsraad van Nigeria vast dát Ahidjo niet up alle punten uit de Nigeriaanse nota inging, zodat men hem om aanvullende verklaringen zou moeten vragen. In een tweede protestnota herhaalde Nigeria zijn eerdere eisen
In de laatste week van mei demonstreerden ca. 500 studenten van de universiteit van Lagos voor de ambassade van Kameroen. Zij liepen. „Oorlog, oorlog, wij willen oorlog." Er werd ook enige materiële schade aangericht. In een verklaring voor de pers weigerde de Nigeriaanse minister van defensie, Alhaji Akanbi Oniyangi. de mogelijkheid van een oorlog uit te sluiten. O.a. de voorzitter van het Huis van Afgevaardigden riep op tot oorlog met Kameroen en in de pers verschenen berichten over o.m. Kameroense troepenconcentraties t.b.v. een militaire confrontatie.
Ook werd in de Nigeriaanse pers geklaagd dat Kameroen naar olie zocht in Nigeriaanse wateren.

Het grensgeschil tussen Nigeria en Kameroen is al oud, het dateert uit het koloriiale tijdperk. maar het werd opnieuw actueel toen bleek dat zich olie bevond in het omstreden gebied langs de zeekust. The Times (21-5) sprak zelfs van drie sluimerende grensgeschillen: het geschil in Cross River vloeide voort uit het feit dat westelijk Kameroen vroeger als deel van Nigeria werd bestuurd. In 1971 en 1975. nadat Kameroen de federale Nigeriaanse regering in de Biafra-oorlog had gesteund. tekende het Nigeriaanse staatshoofd. generaal Yakubu Gowon, nieuwe grensverdragen waarin hij kennelijk concessies deed uit dankbaarheid voor die steun. Nadat Gowon in juli 1975 was afgezet. weigerden de nieuwe Nigeriaanse machthebbers de verdragen te erkennen. De situatie was vóór het incident van 16 mei in een impasse geraakt.

(The Economist 6-6-1981)

Medio juni vlogen, volgens diplomatieke bronnen in Kameroen, gevechtsvliegtuigen van een onbekend land over de Kameroense stad Victoria, waar president Ahidjo net een olieraffinaderij opende. Nimmer werd bekendgemaakt welk land hiervoor verantwoordelijk was.

Op 3 juli meldde *DPA* vanuit de Nigeriaanse hoofdstad Lagos dat daar volgens onbevestigde berichten troepenbewegingen aan de gang waren en dat Nigeriaanse militairen diep op het grondgebied van Kameroen zouden zijn doorgedrongen.
Inmiddels hadden de presidenten Kountche van Niger, Eyadema van To-

go en Houphouët-Boigny van Ivoorkust tevergeefs getracht tussenbeide te komen. Ook de leiders van de Organisatie van Afrikaanse Eenheid (OAE) hadden aanvankelijk geen succes: president Shagari weigerde de OAE-topconferentie eind juni te Nairobi bij te wonen, omdat het conflict met Kameroen niet op de agenda werd geplaatst. Volgens The Times (17-7) brachten OAE-secretaris-generaal Edem Kodjo en de Keniase minister van buitenlandse zaken, Robert Ouko, in de voorgaande week diverse bezoeken aan Lagos en Yaounde om in de grenscrisis te bemiddelen. Op 15 juli deelden zij president Shagari mee dat de OAE besloten had een ministerscomité te vormen om het grensgeschil te onderzoeken. Amerikaanse, Britse en Franse diplomaten drongen er in beide hoofdsteden op aan geen gewapende actie te ondernemen.
Op 20 juli meldde het Nigeriaanse persbureau NAN dat de Kameroense president Ahidjo in een brief aan zijn Nigeriaanse ambtgenoot Shagari had aangeboden schadevergoeding te betalen aan de nabestaanden van de slachtoffers van 16 mei. Over het aanbieden van openbare excuses door Kameroen werd niet gesproken.
Op 22 juli nodigde president Shagari zijn Kameroense ambtgenoot Ahidjo uit voor een officieel bezoek aan Nigeria. Op 24 juli werd bevestigd dat president Ahidjo deze uitnodiging had aanvaard.
Op 1 aug. verklaarde de Nigeriaanse minister van buitenlandse zaken, Ishaya Audu, volgens NAN dat een internationaal arbitragehof zou worden ingesteld om het grensgeschil tussen Nigeria en Kameroen op te lossen. De details zouden worden uitgewerkt tijdens Ahidjo's bezoek aan Lagos, aldus Audu. (The Times, The Economist. *NZZ*, Le Monde)

CRISIS TUSSEN KAMEROEN EN GABON

Op 23 mei brak tussen Kameroen en Gabon een crisis uit, nadat er die dag in twee steden in Gabon – Libreville en Port Gentil – anti-Kameroense rellen waren uitgebroken waarbij twee Gabonezen zouden zijn gedood.
De aanleiding tot de rellen vormde een voetbalwedstrijd tussen teams van beide landen op 22 mei in de Kameroense stad Douala. Daags erop publiceerde het dagblad *l'Union* uit Libreville een verslag van de wedstrijd waarin scherpe kritiek werd geleverd op het optreden van het Kameroense team en waarbij een foto was afgedrukt van zeven uitgevloerde Gabonese spelers na de wedstrijd. Daarop braken in Libreville en Port Gentil onlusten uit, die gericht waren tegen de ca. 20.000 leden tellende Kameroense kolonie In Gabon. Auto's werden in brand gestoken en winkels werden vernield.
Op 24 mei stelde de Kameroense regering een luchtbrug in werking om Kameroeners uit Gabon te evacueren. Ook twee Transall-toestellen van het Franse leger namen aan de operatie deel, die tot eind mei bijna 8.000 Kameroeners van Libreville naar Douala overbracht. (*AFP*)

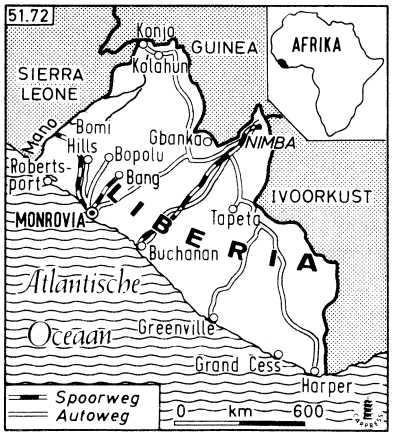
LIBERIA

ONTWIKKELINGEN SINDS AFKONDIGING STAAT VAN BELEG

Zoals bericht (pag. 274/3-1980) werd op 25 april 1980 de staat van beleg afgekondigd door de People's Redemption Council (PRC), die onder voorzitterschap van sergeant Samuel Kanyon Doe alle wettelijke en uitvoerende macht in handen had. Deze PRC bestond volgens Weekend News (23-4-1980) uit 7 sergeants, 8 korporaals en 2 soldaten. met sergeant Thomas Weh Syen als mede-voorzitter en korporaal Nathan Poldiear als woordvoerder. Poldiear werd op 25 april 1980 evenals Thomas Quiwonkpa, de nieuwe commandant van het leger. tot brigadegeneraal bevorderd.
Op 29 april maakte sergeant Doe bekend dat het militaire tribunaal – onder voorzitterschap van luitenant-kolonel Frank P. Senkpeni – zijn werk zou voortzetten, maar dat er geen verdere executies zouden volgen. (Op 22 april waren er 13 voormalige functionarissen in het openbaar terechtgesteld, zie pag. 27412-1980). Volgens Doe moesten nog 101 personen terechtstaan. De weduwe van wijlen president William Richard Tolbert, mevr. Victoria Tolbert, was inmiddels vrijgelaten. maar zij bleef onder huisarrest.
Eveneens op 29 april werd gemeld dat Bennie Warner, de voormalige vicepresident van Liberia die ten tijde van de staatsgreep in de VS verbleef, bezig was in Abidjan (Ivoorkust) de oppositie tegen het nieuwe militaire regime in Liberia te organiseren. Hij zou contact hebben willen opnemen met majoor Willam Jerbo. die had gepoogd een tegen-coup te organiseren en sinds 20 april door de Liberiaanse politie werd gezocht. Jerbo werd op 8 mei door een Liberiaanse grenswacht gedood, toen hij trachtte de rivier de Mano naar Sierra Leone over te steken.
Op 16 mei bevestigde brigade-generaal Quiwonkpa dat zeven kort tevoren bevorderde hoge legerofficieren waren gearresteerd wegens hun deelname aan een op 13 mei ontdekt komplot om het rcgirne omver te werpen. Onder hen waren generaal Rudolph Kolako, kolonel Arthur Bedel (commandant van de luchtmacht), kolonel Arthur B. Benson (onderminister van openbare werken) en kolonel Joseph D. Solo (adviseur voor militaire zaken t.b.v. het staatshoofd).
Eind mei verklaarde de voorzitter van het militaire tribunaal, Frank P. Senkpeni, dat het proces tegen 80 voormalige regeringsfunctionarissen om ,,administratieve redenen" was geschorst.
Op 9 juni meldde het magazine West Africa dat er nog meer dan 500 personen gevangen zaten. van wie slechts ongeveer 100 terecht zouden staan; de overigen werden officieel beschouwd als een potentiële bedreiging voor het regime en zouden geleidelijk, verspreid over een lange periode, in vrijheid worden gesteld.

Reacties Afrikaanse staten op *staatsgreep*

Terwijl het nieuwe Liberiaanse bewind onmiddellijk na de staatsgreep door Libië werd erkend, reageerde een deel van de Afrikaanse staten aanvankelijk afwijzend.
Zo werd minister van buitenlandse zaken Gabriel Bacchus Matthews op 25 april 1980 de toegang tot Lagos (Nigeria) ontzegd. waar hij een economische topconferentie van de Organisatie van Afrikaanse Eenheid (OAE) wilde bijwonen.
Op 23 mei bracht sergeant Doe een bezoek aan Guinee, maar toen hij op 26 mei samen met de Guinese president Sekou Touré in Lomé (Togo) arriveerde om daar de topconferentie van de Economische Gemeenschap van Westafrikaanse Staten (ECOWAS of CEDEAO) bij te wonen, werd hem de toegang tot de conferentiezaal ontzegd na een discussie tussen andere daar aanwezige staatshoofden. Nadat Doe op 28 mei naar huis was teruggekeerd,

maakte hij op 30 mei bekend dat Liberia zijn ambassadeurs uit Nigeria, Ivoorkust en Sierra Leone zou terugroepen.
Inmiddels had minister Matthews in de loop van mei een aantal Afrikaanse staten bezocht, waaronder Ethiopië waar hij op 21-22 mei luitenant-kolonel Mengistu, het staatshoofd, ontmoette.

Arrestatie zoon *Tolbert in Franse* ambassade

Op 14 juni 1980 arresteerden Liberiaanse soldaten de oudste zoon van wijlen president Tolbert, Adolphus Benedict Tolbert. in de Franse ambassade te Monrovia, waar hij sinds 15 april zijn toevlucht had gevonden.
De Franse ambassadeur, Louis Dollot, diende op 15 juni een protest bij de Liberiaanse regering in tegen wat de Franse regering omschreef als een ,,flagrante en onaanvaardbare schending van de status van diplomatieke missies''. Het Franse ministerie van buitenlandse zaken voegde daaraan toe het besluit tot het verlenen van asiel aan Tolbert ,,om duidelijke humanitaire redenen'' te hebben genomen tot ,,een passende oplossing in een Afrikaanse context'' kon worden gevonden.
De Liberiaanse minister van buitenlandse zaken, Gabriel Bacchus Matthews, deelde op 15 juni in een radio- en TV-toespraak mee dat zijn regering de Franse regering om terugroeping van haar ambassadeur uit Monrovia had verzocht, omdat het optreden van Dollot werd beschouwd als ,,duidelijk onverenigbaar met zijn diplomatieke status''. De ambassadeur had de Liberiaanse regering niet meegedeeld dat hij Adolphus Tolbert asiel had verleend. De Liberiaanse militairen waren de ambassade binnengegaan, nadat een Liberiaanse bediende in afwezigheid van Franse diplomaten de autoriteiten over de vermeende aanwezigheid van een dief had ingelicht en om hulp had gevraagd, aldus minister Matthews.
Naar zijn zeggen had Dollot hem op 14 juni meegedeeld dat het besluit om Tolbert asiel te verlenen getroffen was krachtens een instructie van de Franse regering na overleg met president Houphouët-Boigny van Ivoorkust, aan wie Tolbert door zijn huwelijk verwant was.

Overleg met Afrikaanse *staats*hoofden zonder resultaat

Op 16 juni 1980 had sergeant Doe in Yamoussoukrou (Ivoorkust) een ontmoeting had met de presidenten Houphouët-Boigny (Ivoorkust), Eyadema (Togo), Sekou Touré (Guinee) en Stevens (Sierra Leone). Zij zouden hebben afgesproken elkaar op 26 juni te Monrovia (Liberia) opnieuw te treffen. De vier presidenten maakten deel uit van een door de ECOWAS gevormde ad hoc-commissie.
Op 17 juni kondigde Doe een algemeen uitreisverbod voor Liberianen af ,,om veiligheidsredenen''.
Op 18 juni werd bericht dat de Liberiaanse regering de Franse ambassadeur Dollot 48 uur de tijd gegeven had om het land te verlaten. De betreffende officiële Liberiaanse nota werd die dag door Frankrijk ontvangen. Maar volgen. *Le Monde* (24-6) was Dollot nog steeds in Monrovia.
Na één dag uitstel vond op 27 juni te Monrovia de onmoeting van sergeant Doe met de vier Afrikaanse staatshoofden plaats. Deze kwamen over de voorwaarden voor hun erkenning van het regime-Doe onderhandelen. Zij hadden tevoren laten weten president Doe niet voor de komende OAE-topconferentie, die op 1 juli te Freetown in Sierra Leone zou worden geopend. te zullen uitnodigen, als hij niet zou instemmen met de naleving van de fundamentele mensenrechten in Liberia.
Op 30 juni deelde minister van voorlichting Gabriel Nimley mee dat Liberia niet voor de druk zou zwichten mensenrechten te eerbiedigen, ,,die overal elders in Afrika worden genegeerd'', d.w.z. dat Liberia het ultimatum van de vier Afrikaanse staatshoofden had verworpen. Nimley zei voorts dat president Doe de topconferentie van de OAE niet zou bijwonen, omdat hij thuis ,,dringende zaken'' had af te handelen.

Vrijlating gevangenen. Verdere juridische stappen

Inmiddels waren op 25 juni 1980 vier functionarissen van het vroegere regime op vrije voeten gesteld, o.w. de voormalige minister van plaatselijk bestuur Edward B. Kessely.
Op 8 juli werd bericht dat alle goederen en bezittingen van ex-president Tolbert krachtens een decreet van de PRC ten behoeve van de regering in beslag waren genomen.
Op 9 juli werden drie dochters van ex-president Tolbert in vrijheid gesteld en op 13 juli werd ook de weduwe, Victoria Tolbert, van huisarrest ontslagen.
Op 11 juli werd door het militaire tribunaal te Monrovia het proces geopend tegen negen officieren, die beschuldigd werden van het beramen van een staatsgreep en op 14 mei waren gearresteerd.
Op 1 sept. kondigde president Doe de herinvoering van de doodstraf voor politieke misdrijven aan. Hij zei dat ,,elk contra-revolutionair element'', dat bezig is ,,de voortgang van de Liberiaanse revolutie te ondermijnen, onmiddellijk zal worden terechtgesteld''.
Op 9 sept. werden opnieuw vier voormalige hoge functionarissen vrijgelaten, o.w. Jenkins Pal (ex-minister van arbeid, jeugd en sport) en Laurence Morgan (ex-minister van justitie).
Op 25 sept. berichtte het Liberiaanse persbureau dat generaal Levi Tolbert, broer van het voormalige staatshoofd, ter dood was veroordeeld wegens moord op zijn echtgenote (op 16 dec. 1979)
Op 8 nov werden 23 politieke gevangenen vrijgelaten, o.w. Steven Tolbert (zoon van de vroegere president) en Bernard Blamo (ex-minister van onderwijs). Sommige van de vrijgelatenen, incl. Blamo. behoorden tot 22 personen die in mei door het militaire tribunaal waren berecht zonder dat de PRC vervolgens een vonnis bekend had gemaakt.
Op 11 dec. werd de president van het militaire tribunaal, generaal Frank Senkpeni, gearresteerd, daags voordat hij het vonnis openbaar moest maken in het proces tegen de negen officieren. Het staatshoofd beschuldigde hem van het achterhouden van informatie van de gevangenen en van vertraging bij hun verhoor. Op 15 dec. werden twee andere leden van het militaire tribunaal gevangen genomen, de kolonels Taylor en Coleman. De 75-jarige generaal Blamo werd de nieuwe president van het militaire tribunaal.
Op 24 dec. werden t.g.v. Kerstmis 22 politieke gevangenen vrijgelaten, o.w. twee familieleden van de vermoorde president Tolbert.
Op 6 maart 1981 werden zeven vóór de staatsgreep wegens moord ter dood veroordeelden in de centrale gevangenis van Monrovia opgehangen.
Op 12 april, een jaar na de staatsgreep, kondigde president Doe de vrijlating van 19 politieke gevangenen aan, o.w. twee vroegere ministers van defensie James Gbarbea en Allen William. Naar zijn zeggen bleven nog 24 politieke gevangenen in hechtenis, o.w. Adolphus Benedict Tolbert.

Wijziging buitenlandse koers

Onder druk van Liberia's isolement in Afrika zocht president Doe toenadering tot de Sowjet-Unie en op 16 juli 1980 werd te Monrovia bekendgemaakt dat hij een uitnodiging van president Brezjnew voor een bezoek aan Moskou had aanvaard.
Op 26 aug. arriveerde Doe voor een vierdaags officieel bezoek aan Ethiopië

in Addis Abeba, nadat hij de vorige dag tijdens een tussenlanding te Dar-es Salaam een onderhoud had gehad met de Tanzaniaanse president Nyerere. In Ethiopië voerde Doe besprekingen met het staatshoofd Mengistu.
Intussen had de bevelhebber van het Liberiaanse leger, Thomas Quiwonkpa, een bezoek aan Libië gebracht.

De VS, die sterke traditionele banden met Liberia hebben (dat sinds 1878 was bestuurd door een elite van voormalige negerslaven uit de VS), keurden de staatsgreep van Doe c.s. af en veroordeelden de daarop volgende openbare executies van politici. Maar reeds in mei 1980 werd melding gemaakt van de aankomst in Liberia van een Amerikaanse militaire missie, bestaande uit 12 legerinstructeurs.
De toenmalige Amerikaanse onderminister van buitenlandse zaken speciaal belast met Afrika, Richard Moose, bracht van 1-4 juni 1980 een bezoek aan Liberia. In aug. 1980 hield Moose het Amerikaanse Congres voor dat onmiddellijke economische en militaire hulp aan Liberia geboden was, waardoor het nieuwe regime daar steviger in het zadel zou komen. Als dank, aldus Moose, zouden de machthebbers zich dan niet in het kamp van Moskou laten leiden. Hij stelde dat het Amerikaanse beleid t.o.v. Liberia door de Afrikaanse landen als voorbeeld werd gezien van de houding van Washington jegens het hele continent.
Doe waarschuwde begin september dat wanneer het Westen niet met genoeg hulp over de brug zou komen, hij zich tot andere landen zou wenden. Hij vroeg de VS in december, met een volledig lege schatkist, een bedrag van 7 miljoen dollar om de salarissen van de ambtenaren te kunnen betalen, aldus De Volkskrant (11-4-'81). Washington verleende die steun en bemiddeling bij het IMF en de Wereldbank, die eveneens met leningen over de brug kwamen.
Op 17 maart 1981 werd bericht dat de Liberiaanse regering de Sowjet-diplomaat Iwan Muzykin persona non grata had verklaard en hem 48 uur de tijd had gegeven om Liberia te verlaten.
Op 1 april maakte de woordvoerder van het Amerikaanse State Department, William Dyess bekend dat binnenkort 100 Amerikaanse Groene Baretten naar Liberia zouden worden gestuurd voor een militaire oefening van een maand. Zij moesten op verzoek van de Liberiaanse regering de defensie van Liberia versterken door de Liberianen te oefenen in het omgaan met wapens, gevechtstaktieken, bevelvoering en verbindingstechnieken. Voorts zou een Amerikaanse jager, de met raketten uitgeruste Thorn, op 12 april, de verjaardag van de staatsgreep, voor een bezoek van 4 dagen in Monrovia arriveren. De Amerikaanse hulp was volgens Dyess ook bedoeld om de ontevredenheid in de lagere rangen van het Liberiaanse leger weg te nemen.
Eveneens op 1 april kreeg een tweede Sowjet-diplomaat, Valentin Petrow, opdracht Liberia binnen 48 uur te verlaten.
Op 10 april arriveerden de 100 Amerikaanse Groene Baretten in Liberia. Inmiddels hadden de VS in 1980 hulp ter waarde van $ 23,85 mln verstrekt en voor 1981 hulp ter w-aarde van $33 mln goedgekeurd. Op 9 mei verlieten de Amerikaanse specialisten volgens plan Liberia.
Op 11 mei gelastte Liberia de onmiddellijke sluiting van het Libische Volksbureau in Monrovia en de inkrimping van het personeel van de Sowjet-ambassade aldaar van 15 tot 6 leden.

De Amerikaanse belangen in Liberia zijn aanzienlijk. De firma Firestone heeft er de grootste rubberplantage van de wereld en is tot op heden de belangrijkste werkgever. De totale Amerikaanse investeringen bedragen $600 mln en de munteenheid is de Amerikaanse dollar. De Amerikanen onderhouden in Liberia elektronische militaire installaties en een relaisstation voor de „Voice of America", dat de Afrikaanse programma's van dat station uitzendt.

Aankondiging nieuwe grondwet

Op 12 april maakte president Doe in een toespraak t.g.v. de eerste verjaardag van zijn staatsgreep de instelling van een uit 25 leden bestaande commissie bekend, die een nieuwe grondwet zou moeten opstellen als voorbereiding tot de terugkeer naar een burgerbewind. Een tijdstip voor een beëindiging van het militaire bewind werd niet genoemd.
De grondwetscommissie wordt geleid door Amos Sawyer, een politicoloog van de universiteit van Monrovia, die als lid van de Movement for Justice in Africa (Moja) tot de bekendste tegenstanders van het Tolbert-bewind behoorde.
Volgens de *NZZ* (20-5) tonen de politiek actieve studenten alsmede de aanhangers van de vroegere oppositiepartijen zich teleurgesteld over het uitblijven van de „revolutie" na de staatsgreep. *NRC/H'blad* (15-5)schreef in dit verband:

„Na de staatsgreep is ook op binnenlands gebied de revolutie uitgebleven. Nationalisaties bleven achterwege, buitenlandse investeringen worden nog steeds aangemoedigd en de macht bleef duidelijk in handen van een kleine groep mensen. De meest revolutionaire verandering voor de Liberianen is waarschijnlijk dat het regime nu bewust de voedselprijzen laag probeert te houden. Maar in financiële kringen in de hoofdstad Monrovia wordt eraan getwijfeld of dit is vol te houden omdat dit de regering teveel geld kost.
Onder de burgerpolitici, die na de staatsgreep door de militairen werden uitgenodigd mee te regeren, groeit intussen de onvrede over het gebrek aan revolutionair vuur bij de machthebbers.
De gematigde minister van buitenlandse zaken, Bacchus Matthews, en de linkse minister van economische zaken, Togba Nah Tipoteh, ergeren zich eraan dat steeds meer leden van het oude regime van Tolbert in de regering worden opgenomen. Zij zien argwanend de ster rijzen van de 26-jarige Thomas Quiwonkpa, commandant van de strijdkrachten, die zich als zeer pro-westers heeft ontpopt en nu al wordt genoemd als de mogelijke opvolger van president Doe. Vooral Tipoteh moet een moeilijke tijd doormaken want hij heeft altijd gezegd dat Liberia alleen zijn problemen kan oplossen als het land zich zou losweken van het door het Westen gedomineerde economische systeem.
Het belangrijkste resultaat van de staatsgreep van vorig jaar lijkt te zijn geweest dat de invloed van de voormalige Amerikaanse negerslaven is teruggedrongen, als is hij zeker niet gebroken..."

De NZZ (20-5) schreef dat Doe tot de sluiting van het Libische Volksbureau in Monrovia op 11 mei na een urenlange zitting van de PRC plus het kabinet besloten had. Die beslissing werd bekritiseerd door de minister van buitenlandse zaken, Gabriel Bacchus Matthews. Deze verliet voortijdig de PRC-zitting en verklaarde tegenover journalisten dat Liberia een „niet-gebonden" politiek moest volgen en niet tot een „filiaal van de Verenigde Staten" mocht worden.
Achter de pro-Amerikaanse houding van de PRC stond vooral de opperbevelhebber van het leger, Thomas Quiwonkpa, die in maart van een verblijf van zes weken – om gezondheidsredenen – uit de VS was teruggekeerd. Quiwonkpa leverde na zijn terugkeer kritiek op de activiteiten van communistische en socialistische staten in Liberia, een week nadat de Libiërs toestemming tot de opening van hun „Volksbureau" hadden gekregen.
Quiwonkpa heeft politieke beslissingen van Doe verdedigd, die bij de civiele ministers en bij leden van de 27 man tellende PRC, waarin een „niet-gebonden" of pro-socialistische factie bestaat, op kritiek waren gestuit, aldus de NZZ.
De PRC was van oorspronkelijk 17 leden tot 28 leden uitgebreid, nadat volgens de NZZ (30-8-1980) de eenzijdige samenstelling uit vertegenwoordigers van de Krahn, de stam van Doe uit het Liberiaanse achterland. ontstemming had gewekt.

Overigens had Le Monde op 19 sept. 1980 gemeld dat kapitein Jerry Gban, lid van de PRC, van zijn functie was ontheven, uit het leger was gezet en tot anderhalf jaar gevangenisstraf was veroordeeld, omdat hij twee artsen in het ziekenhuis van Monrovia had geslagen.

Doodvonnissen voor militairen

Op 4 juni werden 15 militairen – onderofficieren en soldaten – door een speciaal militair tribunaal in staat van beschuldiging gesteld, omdat zij het regime-Doe eind mei omver hadden willen werpen.
Op 6 juni meldde de Liberiaanse radio dat 13 van deze militairen ter dood waren veroordeeld, terwijl de twee overigen werden vrijgesproken.
Tegelijk werden zes officieren (van de oorspronkelijke negen) wegens het beramen van een putschkomplot in mei 1980 tot 10 jaar gevangenisstraf veroor-

deeld. Onder hen waren generaal R. F. Kolako en luchtmachtcommandant kolonel Arthur Bedel.
Op 11 juni werden zeven burgers vrijgelaten, die begin die maand op beschuldiging van contacten met bovengenoemde 15 militairen waren gearresteerd.
Op 23 juni werden de voorzitter van de unie van Liberiaanse studenten, Commacy Wisseh, alsmede de directeur van het onafhankelijke dagblad „Daily Observer", Kenneth Best, en 10 journalisten van die krant gearresteerd. Maar op 2 juli maakte president Doe hun vrijlating bekend.

Officiersrangen voor ministers

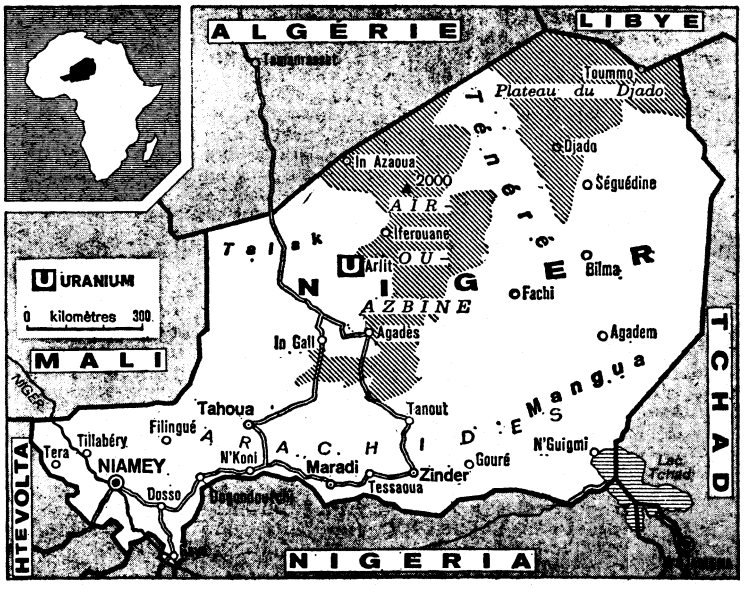
Op 27 juli werd aan alle ministers, inclusief mevr Kate Bryant (gezondheid), de rang van majoor verleend, terwijl alle onderministers de rang van kapitein kregen t.g.v. de 134ste verjaardag van Liberia's onafhankelijkheid. Daardoor zijn alle regeringsleden technisch hoger in rang dan het staatshoofd, sergeant Samuel Doe. (The Times, NZZ, Le Monde, *NRC/H'blad*, Volkskrant)

(Vor. her. pag. 273 e.v.-1980 en 76813-1980)

NIGER

EXPLOITATIE EN VERKOOP VAN URANIUM. DE RELATIE MET LIBIË

Het woestijnland Niger steunt economisch voor 75% op één produkt, nl. uranium. Ver in het droge en bergachtige noorden, rond Arlit, en in de Agades-streek werden grote uraniumlagen ontdekt. Volgens betrouwbare bronnen in de mijnwereld gaat het om voorraden van meer dan 150.000 ton, aldus Reuter (3-11-1980). Frankrijk, Nigers koloniale macht tot de onafhankelijkheid in 1960, heeft vanaf het begin de uraniumexploitatie in Niger geleid en zit nu in het hele land.
De Volkskrant (17-4) schreef o.a.:
„. . . Met behulp van de Fransen werd in 1971 de eerste uraniummijn in Arlit in Noord-Niger nabij de Algerijnse grens, geopend. De Nigerse staatsonderneming, Onarem, heeft een aandeel van 33% in de Arlitmijn. Frankrijk, verdeeld over drie ondernemingen, neemt voor 46% deel, terwijl ook West-Duitsland (6,5%) en Italië (6,5%) aandelen hebben.
De tweede mijn in Akouta, waarin Niger, Frankrijk en Japan samenwerken, startte in 1978 met een jaarproduktie van 22.000 ton. Op fifty-fifty-basis hebben Niger en Frankrijk tenslotte de maatschappij SMTT opgericht, die uraniumvoorraden in Tassa N'Taghalgue moet gaan exploiteren. Verwacht wordt dat deze mijn 1500 ton uranium per jaar zal gaan produceren.
Duidelijk is dat Frankrijk een essentiële rol speelt bij de uraniumexploitatie in Niger, dat momenteel de derde plaats op de wereldmarkt inneemt. In 1979 zorgde alleen al de Arlitmijn voor 27,5% van de Franse uraniumconsumptie, terwijl de totale uraniuminvoer in 1980 voor 40% uit Niger werd betrokken. Die afhankelijkheid van Frankrijk benauwt Niger, dat naarstig op zoek is naar nieuwe investeerders. Japan. West-Duitsland en Italië waren aanvankelijk zeer geïnteresseerd deel te nemen in de exploitatie van nieuwe uraniumvoorradeii in Imouraren. Maar sinds groeiende anti-kernenergie sentimenten en het inzakken van de uraniumprijzen is hun enthousiasme enigszins gedaald . . ."
De uraniumprijs op de vrije markt – waar uranium dat niet in langlopende contracten aan Frankrijk, Japan en de VS verkocht wordt, terechtkomt – daalde in het najaar van 1980 tot f 125 per kg.
Nigers minister van economie, handel en industrie, Mai Maigana, stelde in september 1980 te Londen tijdens het jaarlijkse congres van het Internationale Instituut voor Uranium: „Het Westen manipuleert met de prijzen. Om een prijsexplosie van uranium vergelijkbaar met de explosie van de olieprijzen te voorkomen, worden de uraniumprijzen kunstmatig laag gehouden. Hoe is het anders mogelijk dat de uraniumprijs in 1980 met 30% zakte, terwijl alle experts de alarmbel rinkelen en op korte termijn grote uraniumtekorten voorspellen," aldus Maigana.
Hij voegde daaraan toe dat men het Niger niet kwalijk kon nemen het uranium aan de hoogste bieder te verkopen.
Door de daling van de uraniumprijs is Nigers lopende vijfjarenplan, dat was gebaseerd op een gemiddelde stijging van de uraniumprijs met 10% per jaar aan het eind van de jaren zeventig, ernstig uit balans geraakt. Dat plan beoogde sen opbrengst uit uranium van $ 2 mrd in 1985, wanneer de produktie de 10.000 ton zou moeten bereiken.
Libië bleek eind 1980, met een bod dat 17% boven de wereldprijs lag, de hoogste bieder. in november 1980 publiceerde het staatsblad van Niger de cijfers over de uraniumverkopen aan Libië in dat jaar: in totaal ca. 500 ton. De publikatie kwam na geruchten in de Westerse pers dat uranium met vrachtwagens via de woestijn naar Libië werd gesmokkeld, wat volgens regeringsfunctionarissen op pure verzinsels berustte. In december 1980 werd melding gemaakt van een Libische order van 200 ton.
Kolonel Seyni Kountche, de president van Niger, onthulde in een interview met UPI, gepubliceerd in IHT (13-4), dat Niger ca. 450 ton uranium aan Libië had verkocht. „Wehebben de uraniumdollars hard nodig voor de ontwikkeling van ons land. Economische noodzaak breekt alle wetten. Als de duivel vandaag vraagt hem uranium te verkopen, zou ik het hem leveren," aldus Kountche.
Inmiddels had Niger echter zijn uraniumverkoop aan Libië stopgezet, naar de minister van mijnbouw, Mounkaila Harouna, op 28 jan. in Niamey meedeelde. Dit gebeurde in het kader van

(Le Monde)

een handelsboycot ria de Libische inmenging in Tsjaad (zie pag 49 e v)

Ook reeds in 1979 waren de uraniumleveranties van Niger aan Libië gestaakt, nadat verscheide ne landen hadden geklaagd dat kolonel Kadhafi niet de vereiste waarborgen met het Internationale Atoomenergie Agentschap (IAEA) had afgesproken. Libië ondertekende in juli 1980 een overeenkomst met het IAEA, maar Kountche gelastte opnieuw een stopzetting van de leveranties. toen ontdekt werd dat Libië de overeenkomst niet op legale wijze had uitgevoerd door die te ratifireren.

Het Westen maakt zich. aldus de Volkskrant (17-4) grote zorgen over de uraniumleveranties aan Libië, dat met behulp van de Sowjet-Unie kernreactoren bouwt. In dat verband wordt ook gewezen op de activiteiten van het Westduitse Orbital Transport und Raketen Aktiengesellschaft (OTRAG), dat in de buurt van de oase Sebha in de Libische woestijn proeven neemt met raketten OTRAG's topnian de Westduitse ingenieur Lutz Kayser, heeft immers onverbloemd toegegeven dat „zijn raketten uiteraard ook gebruikt kunnen worden voor het vervoer van atoomkoppen".
Zorgen zijn er ook over grote hoeveelheden uranium die Libië doorverkocht zou hebben. Het IAEA heeft niet precies kunnen achterhalen waar het uranium is gebleven. Vermoed wordt dat Libië het uranium doorverkocht heeft aan Pakistan en een aantal andere Arabische landen, die werken aan de fabricage van de atoombom.
Niger zelf zou ook rechtstreeks 60 ton uranium aan Pakistan hebben geleverd en 100 ton aan Irak. dat volgens Westerse waarnemers ook „gevaarlijke nucleaire anibities koestert"..„We vragen aan alle landen veiligheidsgaranties. maar Niger heeft zelf geen instrumenten om te controleren wat er met het uraniumgebeurt. Bovendien blijken internationale overeenkomsten vaak niet meer te zijn dan vodjes papier." aldus Kountche. die er op wees dan Niger geen verrijkt uranium levert.

Wantrouwen jegens Libië

Volgens Westerse diplomaten staan president Kountche en zijn adviseurs zeer achterdochtig tegenover Libië's bedoelingen betreffende Niger. De Libiërs hebben nooit afstand gedaan van hun historische aanspraken op een deel van Noord-Niger. Kountche waarschuwde herhaaldelijk dat zijn land geen ,,tweede Tsjaad" wil worden en niet wil opgaan in Kadhafi's grote islamitische rijk. De Libische leider tracht echter, evenals in het uraniumrijke noorden van Tsjaad, ook in de uraniumstreek van Niger onrust te zaaien, aldus de Volkskrant. Op 1 dec. 1980 werd in de hoofdstad van Niger, Niamey, door verscheidene duizenden personen betoogd tegen de ,,subversieve intriges van kolonel Kadhafi".
Deze probeert op diverse manieren ,,de Toearegs en Toeboes, nomaden die in grote aantallen in de mijnen werken, voor zijn karretje te spannen. Hij houdt hen voor dat ze altijd onderdrukt zijn geweest in Niger (zie ook pag. 76211-1980), dat de regering in Niamey niets voor hen doet. Hij deelt Libische paspoorten uit, tracht de nomaden in te lijven in het islamitische legioen. Streelt hun trots met de verklaring dat ze .,Arabische zonen zijn, die niet thuishoren onder het bewind van zwarten, hun vroegere slaveri".
De regering in Niamey, die de nomaden inderdaad heeft verwaarloosd, tracht Kadhafi momenteel de wind uit de zeilen te nemen. Haastig zijn twee Toearegs in de regering opgenomen. Het speciale, als discriminerend ervaren departement voor nomadenzaken is afgeschaft en geïntegreerd in het ministerie van binnenlandse zaken. Speciale mobiele eenheden van leraren en medisch personeel worden dc woestijn ingestuurd. Zij moeten de alfabetisering en de medische verzorging van de nomaden verzorgen. Driftige pogingen om in ieder geval in het binnenland een harmonie te creëren.
Binnenlandse onlusten zijn er, ook sinds de groei van de economie vanaf 1974 met 7,5% per jaar, niet geweest. Hoewel er wel onvrede is over de onevenredige verdeling van de uraniumdollars, die nog nauwelijks zijn doorgerold naar het platteland, waar 90% van de bevolking woont," aldus de Volkskrant (17-4).

Opening uraniumweg

In de laatste week van januari werd de z.g. uraniumweg van Niger geopend. Het betreft een ca. 650 km lange asfaltweg van Tahoua in Zuid-Niger naar de uraniumstad Arlit in het hoge noorden. De weg werd in drie jaar gebouwd en de kosten ervan ter hoogte van 200 mrd fr. CFA werden geheel opgebracht door de in Niger opererende uraniummaatschappijen (NZZ 12-3).

STIJGING VOEDSELPRODUKTIE

Drie jaar na de rampzalige droogte in de Sahelgebieden is de Westafrikaanse staat Niger er als enige Sahel-staat in geslaagd genoeg voedsel te verbouwen om de eigen bevolking te voeden. De afgelopen twee jaar heeft Niger het zonder voedselhulp kunnen stellen. Geen van de overige acht Sahel-landen kan zich daarop beroemen. In feite is er in heel zwart Afrika nauwelijks een land te noemen waar de voedselproduktie sneller stijgt dan de bevolkingsgroei, aldus *UPI* (30-4).
De stijging van de voedselproduktie is het gevolg van een gunstige regenval in de afgelopen drie jaar. maar is ook te danken aan de voortdurende bemoeienissen van de regering onder president Seyni Kountche.
Ondanks de gemaakte vooruitgang is het moeilijk te zeggen wanneer Niger er zeker van kan zijn dat het blijvend zelfvoorzienend is, aldus Kountche. Doorslaggevend is nog steeds de regen, of het uitblijven ervan. Hij erkent dat Niger dit jaar mogelijk toch wat voedsel moet importeren omdat boeren in de streken met een hoge opbrengst graan hebben geleverd aan buurlanden waar hogere prijzen worden betaald.
Wat we doen, zegt Kountche, is het verbeteren van de landbouwmethoden van de kleine boeren door nieuwe technieken. We zijn ook bezig met programma's voor planning en goed beheer van gronden, maar die taak is groter dan onze middelen, en daarvoor hebben we internationale hulp nodig.

Internationale hulp

Niger ontvangt dit jaar aan leningen en schenkingen ongeveer $200 mln, grotendeels via de Verenigde Naties en andere internationale hulpinstanties. De Verenigde Staten geven dit jaar $13 mln hulp.
De meeste landbouwprojecten worden uitgevoerd in het zuidoosten, in de vallei van de Niger, waar bevloeiing mogelijk is. Hier werkt bijvoorbeeld een hulporganisatie van Amerikaanse zwarten aan een irrigatiesysteem waardoor meer dan 150 ha. dorre grond is omgezet in groene rijstvelden. Vier jaar geleden aten de mensen hier eenmaal per week rijst, maar nu staat het elke dag op het menu, terwijl ze nog genoeg kunnen verkopen om hun inkomen te verdubbelen.
Met hulp van de Verenigde Naties en de Verenigde Staten wordt gewerkt aan een informatiecentrum voor weersvoorspellingen op langere termijn, zodat men weet wanneer de gunstige periodes vallen om te zaaien en men zich beter kan voorbereiden op droogteperiodes.
Dit centrum moet ook bijdragen aan projecten om het oprukken van de Sahara een halt toe te roepen. Op sommige plaatsen is de woestijn in 15 jaar 130 km opgeschoven. (*UPI*)

NIGERIA

RELIGIEUZE ONLUSTEN IN KANO

Van 18-31 dec. 1980 woedden in de Noordnigeriaanse stad Kano religieuze onlusten, die waren aangesticht door leden van de fanatieke islamitische sekte ,,Yen Izala" o.l.v. de 56-jarige Alhaji Mohammed Marwa, alias „Marwa Maitatisine". Over de achtergronden van deze religieuze onlusten, die volgens officieuze schattingen 2.000 tot 3.000 doden vergden (NZZ 11-2), berichtte de *NRC/H'blad*-correspondent in Nigeria op 31 jan. o.m. het volgende: ,,... In het begin van de jaren zestig

begon deze visionaire figuur (Marwa) zijn heilige oorlog tegen de oprukkende modernismen. Eerst in zijn geboorteland Kameroen, maar daar werd zijn prediking al snel verboden, en later in Noord-Nigeria, waar hij met regelmaat werd verjaagd, maar waar hij steeds wist terug te keren.

„Marwa," zo zei me een anoniem staflid van de faculteit voor islamstudies aan de splinternieuwe universiteit van Kano. „was een schoolvoorbeeld van een mahdi, een profeet die opstaat in tijden van crises, verdeeldheid en moreel verval; een eeuwenoud verschijnsel in dit deel van de wereld. De mahdi staat in direct contact met zijn god of diens profeet en dat geeft hem volgens zijn aanhangers het voorrecht de koran en de sunna (traditie) op revolutionaire en puritein se wijze te herinterpreteren
„Het heden is weliswaar aan de onderdrukkers en de afvalligen, maar het einde van de huidige wereld nadert en de toekomst is aan de mahdisten, aan de revolutionaire gemeenschap. en daarbuiten is geen redding.
Naarmate de aanhang van de mahdi groeit, verhevigt de jihad, de heilige oorlog tegen de ongelovigen en meestal ook de overheid die de mahdi's missie miskent."
Vanuit zijn woongebied op de grens van het oude en het nieuwe Kano begon Marwa zijn eerst nog tamelijk onschuldige opvattingen te propageren. Zo mochten z'n aanhangers tijdens de dagelijkse gebeden geen voorwerpen van waarde, zoals horloges, kettingen en ringen dragen. Marwa's afkeer van het materialisme ging zelfs zo ver, dat hij z'n volgelingen verbood 's avonds te gaan slapen met meer geld dan ze de volgende dag nodig hadden. Marwa trad niet in contact met god vanaf een bergtop, zoals de grote profeten, maar in een kelder onder z'n huis.

Naarmate Marwa's goddelijke visioenen zich verder ontwikkelden en gingen afwijken van de traditionele fundamentalistische vormen werden de tegenstellingen met de omgeving scherper. Zo beval hij zijn groeiende aanhang niet meer vijf keer per dag richting Mekka te bidden, maar driemaal daags in een kring en met de handen kruislings gevouwen op de schouders.

Ook door Marwa's gebruik van magie, of „dzjudzju", stapelden de problemen met de omringende orthodoxe gemeenschap zich op. Deze magie kreeg in Marwa's gemeenschap zelfs een hoogstluguber en pervers karakter. Een goedingelichte bron die, zoals bijna iedereen hier, de anonimiteit prefereert, zei me: „Marwa's sekte kocht kinderen die ritueel werden geofferd, waarbij de ogen en de beenderen voor magische doeleinden werden gebruikt. Het is bijna ongelooflijk maar waar. Andere kinderen werden gekocht of ontvoerd om in de sekte te worden opgevoed."

Hoewel het verzet tegen de sekte, die in Kano en naburige plaatsen zo'n vijfduizend aanhangers telde, vorig jaar sterk toenam, verklaarde de gouverneur van de deelstaat Kano, Abubakar Rimi, nog afgelopen oktober (1980):,,De sekteleden moeten in staat worden gesteld hun religie te beleven zoals zij willen, in overeenstemming met de grondwettelijk vastgelegde vrijheid van godsdienst." Wat het begin was van geruchten, dat deze even omstreden als ambitieuze gouverneur ,,speciale banden" onderhield met Marwa met het doel de sekteleden voor zijn politieke kar te spannen.
Op 18 december jl. toen de spanning in het oude stadsdeel snel een kookpunt naderde. stuurde gouverneur Rimi een groep van vijftig ongewapende politie mannen naar Marwa's gebarricadeerde huis met het dringende verzoek Kano te verlaten. Ze werden omsingeld door sekteleden en ter plekke doodgeknuppeld. Had de profeet Marwa niet gezegd dat z'n aanhangers onoverwinnelijk waren, dat de nieuwe wereld nabij was en dat alle ongelovigen moesten worden vernietigd? Gouverneur Rimi deed niets. zelfs toen de sekteleden in de omgeving van hun bolwerk doorgingen met zuiveringsacties tegen ongelovigen, waarbij enkele honderden doden vielen.
Onder druk van de federale regering in de hoofdstad Lagos stelde Rimi op 25 december Marwa een ultimatum om binnen 24 uur de stad te verlaten. Maar het ultimatum verstreek en Marwa riep zijn aanhangers uit andere Noordnigeriaanse steden op naar Kano te komen. Intussen vluchtte gouverneur Rimi, wiens huis door tegenstanders van Marwa was aangevallen, naar Lagos.
Enkele dagen later liet de federale regering het bolwerk van Marwa omsingelen door duizenden militairen, terwijl Mig-straaljagers laag overvlogen.

Op 30 december stelde Lagos vergeefs een tweede ultimatum, waarna een ongekend bloedbad volgde. Een nabij het strijdtoneel woonachtige Nederlandse restauranthouder: „Hoewel de militairen waren uitgerust met bazooka's, machinegeweren en mortieren en de sekteleden met pijlen, bogen. speren en veel minder geweren, werden de militairen op sommige plaatsen eerst nog teruggeslagen door hun fanatieke tegenstanders. Veel militairen waren in het begin van de actie zenuwachtig, want hun tegenstanders eisten immers een door god gegeven onoverwinnelijkheid op. Als die militairen een keer misschoten of hun kogels ketsten af op de stalen schilden, die de sekteleden onder hun kaftans (traditionele lange kleding) hadden verborgen, trokken ze in paniek terug. Maar dat was snel over. Terwijl sekteleden als geiten werden afgeslacht, staken overlevenden hun eigen en andermans huizen in brand in een wanhopige poging het leger op afstand te houden. Maar toen de militairen zwaarder geschut inzetten was het snel bekeken?' (. . .)
„Nadat de militairen op 31 december het stukgeschoten huis van Marwa bezetten en de sekteleider was doodgeschoten, riepen de autoriteiten de hulp in van burgers om jacht te maken op vluchtende sekteleden. Overal in de stad richtte men wegversperringen op. De identificatie was vrij makkelijk, omdat alle sekteleden op de onderbuik met een ⊗-teken waren getatoeëerd; voorbijgangers moesten de hroek laten zakken.
Gevangen Marwa-aanhangers kregen van de militairen direct dé kogel. Als ze in handen van burgers vielen; werden ze meestal geboeid en in een stapel oude autobanden gezet. Daarna werd het geheel met benzine overgoten en in brand gestoken."
Vermoedelijk werden niet alleen sekteleden het slachtoffer van deze massale klopjacht. Een anonieme Nigeriaanse journalist: „Ik heb gezien hoe mensen die niet in het Haussa (de lokale taal) wisten te antwoorden op vragen van militairen, ook werden doodgeschoten. Maar dat waren uitzonderingen, de meeste doden waren sekteleden. Het is een tragedie, maar ze waren tevoren gewaarschuwd." Gevangen aanhangers van Marwa, die nog levend de politiebureaus bereikten, beleefden slechts een zeer kort uitstel van executie. (. . .)
De doden werden na afloop van de strijd op vrachtwagens geladen en even buiten Kano met bulldozers in massagraven geschoven. Officieel waren het er ruim duizend, maar de meest betrouwbare schattingen komen op drie- a vierduizend. . , aldus het verslag van de *NRC/H'blad*-correspondent.

Volgens de NZZ (11-2) begonnen de gewelddadigheden op 18 dec. – de dag waarop een begin december door gouverneur Rimi aan Marwa gesteld ultimatum om Kano te verlaten afliep –, toen gewapende politiemannen in de wijk Yan Äwaki in Kano tegen de sekteleden optraden, die kennelijk van plan waren een moskee te veroveren. De sekteleden dwongen de politie tot de terugtocht. Op 25 dec. viel de sekte het huis van gouverneur Rimi aan. Pas in de vroege morgen van 29 dec. werd het leger ingezet, dat in de wijk op alles schoot wat zich bewoog. Naast de doden waren er meer dan 700 gewonden en enkele honderden daklozen; 730 Nigerianen en 220 buitenlanders werden gearresteerd (vooral uit Niger). Volgens Nigeriaanse persberichten behoorden ook burgers uit Tsjaad, Kameroen en Guinee tot de sekte.

(Voortzetting volgende aflevering)

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660.

VS PRODUCEREN NEUTRONENBOM

President Reagan heeft besloten het groene licht te geven voor de produktie van de neutronenbom. Het nieuwe kernwapen, dat mensen doodt zonder materiële verwoestingen aan te richten, zal voorlopig in de Verenigde Staten worden opgeslagen en pas naar Europa worden overgebracht als er een militair conflict dreigt.

Het nieuws over Reagans besluit is op 8 aug. in Washington uitgelekt en vervolgens in Santa Barbara in Californië, waar de president met vakantie is, bevestigd door Witte-Huiswoordvoerder Larry Speakes.

De beslissing is al op *6* aug. gevallen, maar de Amerikaanse regering had de zaak nog geheim willen houden omdat zij eerst de Europese NAVO-bondgenoten had willen informeren.

Het gaat om de produktie van 380 neutronenkoppen voor de in Europa gestationeerde Lance-raketten en 800 neutronengranaten voor 8-inch houwitsers die eveneens in Europa staan opgesteld. Terwijl de Lance-raketten nu al van kernkoppen zijn voorzien kunnen de houwitsers op dit ogenblik slechts conventionele granaten afvuren.

Aan Reagans besluit zijn drie topbijeenkomsten voorafgegaan die binnen een tijdsbestek van 10 dagen hebben plaatsgevonden.

Het belangrijkste discussiepunt vormde de vraag wanneer – en niet of – de VS tot produktie zouden moeten overgaan. De Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, Alexander Haig, had op uitstel aangedrongen. Naar zijn mening had onder de huidige omstandigheden de verdere uitwerking van het NAVO-besluit met betrekking tot de modernisering van kernwapens voor de middellange afstand voorrang.

Nederland en België hebben nog steeds geen beslissing over de stationering van de kruisraketten op hun grondgebied genomen en willen eerst de onderhandelingen met de Sowjet-Unie afwachten die in de komende maanden zullen beginnen. Daarom betoogde Haig dat een beslissing over de produktie van de neutronenbom op dit moment politiek afbreuk aan het NAVO-bondgenootschap zou kunnen doen.

Daarentegen stelde zijn collega van defensie, Caspar Weinberger, zich op het standpunt dat de Europeanen geen vetorecht hebben wanneer het om beslissingen over belangrijke Amerikaanse wapens gaat.

Europese politiek zou voor de Amerikaanse regering geen belemmering mogen vormen om haar eigen defensiepolitiek uit te stippelen, aldus Weinberger. Hij geloofde ook dat gezien de veranderde politieke situatie in de wereld er zo snel mogelijk eeri beslissing over de neutronenbom zou moeten worden genomen.

Weinberger kreeg voor zijn visie steun van Reagans voornaamste adviseur, Meese. Deze zei op 9 aug. voor de Amerikaanse televisie dat de neutronenbom de mogelijkheid voor ,,serieuzeen realistische onderhandelingen met de Sowjet-Unie over niet alleen wapenbeheersing, maar ook wapenvermindering'' juist zou versterken. Naar aanleiding van de boze reacties in enkele Westeuropese steden zei Meese dat Reagans besluit ,,een zuiver Amerikaanse aangelegenheid'' is. In deze zin had zich al eerder een woordvoerder van het State Department uitgelaten.

De Amerikaanse televisie besteedde op 9 aug. ruime aandacht aan de protestacties die in steden als Frankfort, Londen en Parijs hebben plaatsgevonden. Met name onder de druk van dit soort protesten had president Carter in 1978 een beslissing over de definitieve produktie van het wapen uitgesteld en slechts opdracht gegeven tot de produktie van onderdelen van de neutronengranaat.

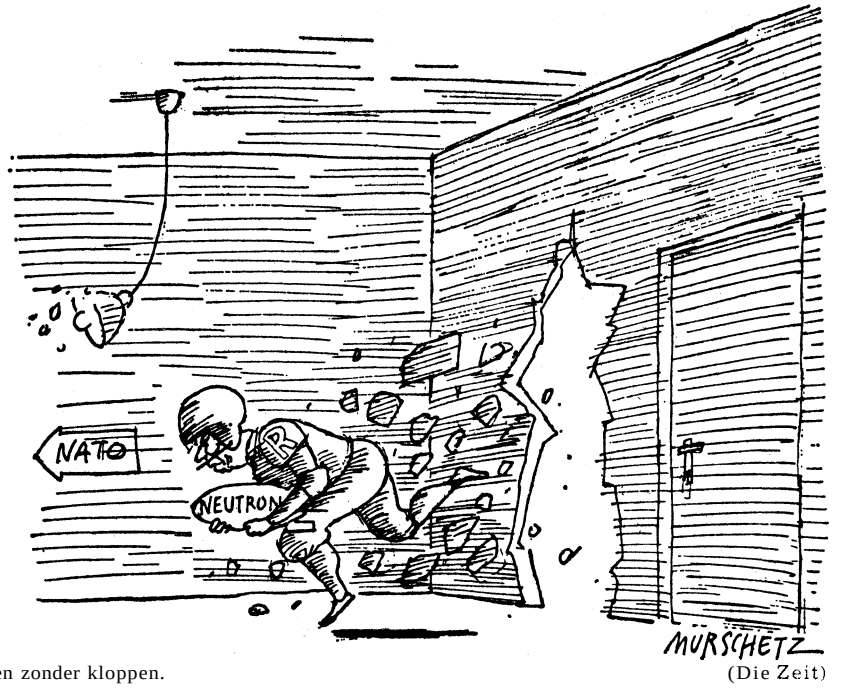
De Amerikanen hadden dit tactische stralingswapen vooral in de Bondsrepubliek willen opslaan om het in tijd van oorlog tegen oprukkende Sowjettanks te kunnen inzetten. Het Amerikaanse argument was dat op die manier een kernoorlog kon worden voorkomen, aangezien men anders zijn toevlucht tot zware nucleaire wapens zou moeten nemen. Daarentegen bestond er in de meeste Europese hoofdsteden de overtuiging dat door de invoering van de neutronenbom de nucleaire drempel zou worden verlaagd en dat het risico van een kernoorlog nog groter zou worden.

Een moeizame discussie volgde, waarin president Carter het initiatief aan de Europese NAVO-landen overliet. Zij zouden eerst over de stationering van de neutronenbom op hun grondgebied moeten beslissen. Pas daarna zou Carter een beslissing over de produktie nemen.

De Europese landen met voorop de Bondsrepubliek waren hiertoe echter niet bereid, zodat Carter ten slotte besloot om de in 1977 uitgewerkte plannen voor de algehele bouw van de neutronenbom voorlopig uit te stellen.

Fel gekritiseerd werd hij vorig jaar hierom door Ronald Reagan, die tijdens de strijd om het presidentschap liet weten een groot voorstander van de neutronenbom te zijn. Maar toen Reagan dit jaar president werd was de bom nauwelijks meer een thema.

Alleen minister Weinberger sprak zich in februari voor produktie uit, maar hij werd haastig door zijn collega van buitenlandse zaken, Haig, gecorrigeerd.

Binnen zonder kloppen. (Die Zeit)

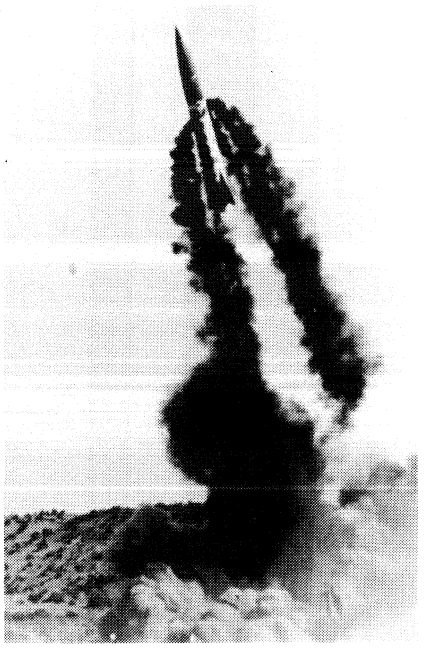
Weekblad 50ste jaargang No. 2601, pag. 32463-32478

Deze zei dat Weinberger met zijn opmerking niet de officiële Amerikaanse politiek had vertolkt.
Enkele weken later werd Weinberger door zijn Europese collega's, die voor een vergadering van de Nucleaire Planning Groep naar Bonn waren gekomen, nogmaals op de vingers getikt.
Volgens hen was het beter om voorlopig het thema van de neutronenbom te laten rusten en om eerst het NAVO-besluit over de modernisering van raketten voor de middellange afstand af te ronden.
Het is thans echter wel duidelijk dat de Amerikaanse regering niet bereid is om in deze kwestie rekening te houden met Europese gevoeligheden.
Dit blijkt ook wel uit de verklaring van senator John G. Tower, voorzitter van de defensiecommissie en partijgenoot van Reagan. Naar zijn mening doet de Amerikaanse regering ,,niet meer en niet minder dan wat is vereist en wat zij heeft gezegd dat zij zal doen".
Wel is de regering in Washington bereid om ir. geval van een oorlogsdreiging de Europese NAVO-landen te consulteren over de kwestie naar wier grondgebied de neutronenwapens zullen worden overgebracht. Niet duidelijk is of deze consultaties bilateraal zullen gebeuren of in NAVO verband.
De doorslag voor Reagan's beslissing heeft vermoedelijk de houding van de nieuwe Franse president, François Mitterrand, gegeven, die zich herhaalde malen voor het NAVO-moderniseringsbesluit heeft uitgesproken, hoewel Frankrijk zijn troepen en wapens buiten het NAVO-verband houdt.
Parijs werkt aan eigen nucleaire programma's. Een week eerder hebben de Fransen nog in een testgebied in de Stille Oceaan een atoombom tot exploderen gebracht. Bovendien werken zij al sinds enige tijd aan de ontwikkeling van een eigen neutronenbom, een programma dat is voortgezet sinds de machtswisseling in Parijs.
Dit alles moet op de Amerikaanse regering, die aanvankelijk een diep wantrouwen jegens de Franse president koesterde, grote indruk hebben gemaakt.

Enkele perscommentaren

Hieronder volgen enkele perscommentaren n.a.v. het besluit van de Amerikaanse president Reagan de neutronenbom in produktie te nemen.

Onder de kop „Wat de neutronenbom voor Europa betekent" schreef The Times op 10 aug. het volgende:
Het belangrijkste aspect van Reagans besluit tot vervaardiging van de neutronenbom is, dat hij tegen de wens van Haig het advies van Weinberger opgevolgd heeft.
De argumenten die Weinberger en Haig in deze

Een beeld van de lancering van een Lance-raket. een mogelijke drager van de neutronenbom. Het Pentagon gaf deze afbeelding op 10 aug. vrij voor publikatie.

kwestie gehanteerd moeten hebben zijn duidelijk genoeg. Weinberger kon aanvoeren dat de opstelling van neutronenkernkoppen een logische stap is in het kader van de modernisering van het NAVO-kernwapensysteem. Ook zal hij erop gewezen hebben dat Carter. toen hij besloot tot uitstel van de produktie. uitdrukkelijk had verklaard dat de definitieve beslissing beïnvloed zou worden door de mate waarin de Sowjet-Unie terughoudendheid zou betrachten bij de uitvoering van haar bewapeningsprogramma's. Weinberger kon de vraag stellen waarin die Russische terughoudendheid dan wel bestaan had.
Tenslotte zal Weinberger hebben aangevoerd dat de Europese leiders zich, toen hun instemming met de stationering van deze nieuwe wapens was gevraagd, in particuliere gesprekken veel handelbaarder hadden getoond dan in het openbaar. Ze waren alleen in verlegenheid gebracht door de vraag hun standpunt kenbaar te maken.
Haig kon tegen deze argumenten niets inbrengen. Als NAVO-opperbevelhebber had hij destijds een belangrijke rol gespeeld bij het ,,masseren" van de Europese leiders. Maar hij heeft ongetwijfeld aangevoerd dat het besluit tot produktie van de neutronenbom het anti-nucleaire vuur in Europa zou aanstoken en daardoor een veel belangrijker besluit in gevaar zou brengen: de stationering van de Pershing II en de Tomahawk kruisraket.
Tot nu toe heeft Haig in kwesties, waarbij de NAVO in het geding kwam, de meeste slagen van Weinberger gewonnen. Zo wist hij Weinberger te overreden geen kwestie te maken van de nakoming van de belofte der bondgenoten, hun defensiebudgetten met 3% per jaar te verhogen.
Maar nu heeft hij een erg belangrijke slag verloren, belangrijk omdat Reagan thans een duidelijk signaal aan de Europese bondgenoten geeft dat Washington heel wat minder ontvankelijk zal zijn voor hun publieke vreesbetuigingen.
Twintig jaar lang hebben de Europese leiders verkozen te leven met de „flexible response". doctrine, die vraagt om nucleaire capaciteiten van de NAVO op alle niveaus. Maar de tactische kernwapens die de NAVO nu bezit zijn antiek. De Verenigde Staten hebben altijd betoogd dat de NAVO, om het afschrikwapen geloofwaardig te maken, plannen en wapens moeten hebben die plausibel zijn. De modernisering van de nucleaire slagveldwapens had naar Amerikaans oordeel al lang moeten plaatsvinden.
Blijkens een Russische militaire publikatie uit 1972 vindt het nut van de neutronenkernkop voor de tankbestrijding ook binnen de Russische strijdkrachten erkenning Maar dit maakt het voor de Amerikanen nauwelijks gemakkelijker om dit wapen in Europa te verkopen.
In de Westeuropese discussie over de invoering van de neutronenbom (1977/78) hebben heide partijen zich aan overdrijving schuldig gemaakt. De neutronenbom zal de tankbestrijdingscapaciteiten van de NAVO wel verhogen, maar geen beslissend verschil brengen. En het is niet geloofwaardig dat de collaterale schade bij gebruik niet schrikwekkend zou zijn, vooral als de Russen eveneens kernwapens in de strijd brengen De tegenstanders overdrijven van hun kant als zij de neutronenbom als een bijzonder verschrikkelijk wapen afschilderen Hun geldige argumenten zijn de argumenten tegen het gebruik van elk kernwapen in de dichtbevolkte vlakte van Noordwest-Europa.
Toch is het de dreiging hiermee, die door de doctrine van de ,,flexible response" in theorie vereist wordt. De betekenis van het besluit tot vervaardiging van de neutronenbom ligt hierin, dat het de eerste zichtbare beslissing is die de NAVO in nucleaire zaken moet nemen sinds de invoering van deze doctrine. De argumenten tegen modernisering van de kernbewapening zijn in feite argumenten voor een herinterpretatie van de NAVO-doctrine (of in sommige gevallen voor een prijsgeven ervan).
Binnen NAVO wordt al heel wat met deze gedachte gespeeld. Maar een herwaardering zou tot aanzienlijke politieke spanningen leiden, en Reagans beslissing zal deze zaak er niet gemakkelijker op maken.

Het commentaar van The Guardian (10-8) op Reagans besluit begint met de opmerking dat Reagan een bittere Europese discussie heeft heropend. Het eindigt met de conclusie dat het besluit twee risico's inhoudt: dat de verbetering van de deterrent gekocht wordt met een destabilisering van de komende Amerikaans-Russische wapenbeheersingsonderhandelingen en dat de vervreemding van het Amerikaanse defensiebeleid in het kwetsbare West-Europa zal toenemen.
Indien de Russen expansionistisch zijn en hun ogen op West-Europa gericht houden, dan bereiken zij hun doeleinden het best door te spelen op de Europese ontgoocheling over de richting die de Westelijke alliantie inslaat. ,,Sindshij zijn ambt aanvaardde heeft Reagan weinig gedaan om de Russen die strategische winst te ontnemen," aldus The Guardian.

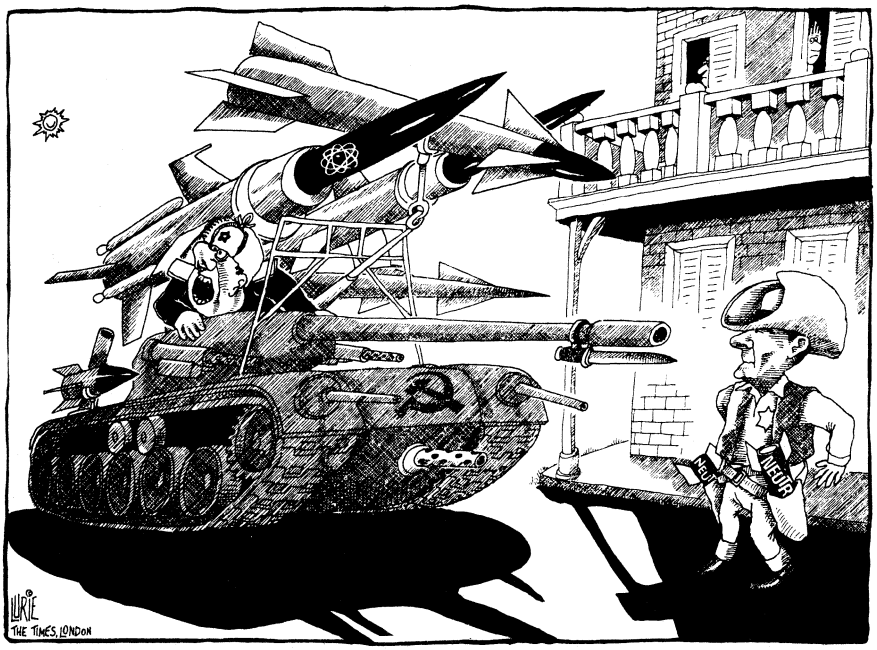
Het dagblad Trouw schreef op 11 aug.:
Nog maar twee weken zetelde Ronald Reagan in het Witte Huis en daar verraste zijn minister van defensie Caspar Weinberger vriend en vijand met de aankondiging dat Washington opnieuw de bondgenoten zou polsen over invoering van de neutronenbom. Het neutronendebat in West-Europa was bijzonder fel geweest en de partners oordeelden verschillend, zodat Reagans voorganger Jimmy Carter had besloten af te zien van produktie van dit wapen dat met zijn grote straling zo mild heet te zijn voor gebouwen en zo dodelijk voor levende wezens in de nabijheid.
Weinbergers collega op buitenlandse zaken. generaal Alexander Haig, had als opperbevelhebber van de NAVO in Brussel de opvattingen van West-Europa goed leren kennen en de gevoeligheden evenzeer. Weinberger had dan ook nog niet uit de school geklapt of Haig trad sussend op. Het was allemaal niet zo bedoeld. er werd alleen nog maar gestudeerd.
Sinds dit weekeinde weten we waar die studie toe heeft geleid: de Verenigde Staten gaan de neutronenbom vervaardigen. En Haig blijkt de Europese problemen en gevoeligheden inder-

daad goed te kennen Er is nu immers geen sprake meer van hervatting van het overleg met de bondgenoten over de mogelijke produktie van een N-bom, maar gewoon van een opdracht van president Ronald Reagan aan zijn ondergeschikten om het wapen in produktie te nemen Hoeft Europa helemaal niet te bedenken of het voor of tegen is

In dit laatste, ondergeschikte aspect. zit uiteraard ook een waarschuwing aan het oude Europa. Niet alleen met het neutronenwapen, maar ook met de modernisering van de Euroraketten, de strafmaatregelen tegen de Sowjet-Unie na de invasie in Afghanistan en de boycot van Iran na de gijzeling van de Amerikanen in Teheran wisten de Europeanen niet snel één lijn te trekken, of dat nu binnen het Atlantische bondgenootschap was of binnen de Europese Gemeenschappen.
Die aanhoudende verdeeldheid verzwakt het gewicht van Europa als onderhandelingspartner en versterkt de neiging bij velen buiten Europa om zaken te doen met de landen apart. Japans premier Suzuki demonstreert het door buiten ,,Brussel" om met allerlei leden van de Europese Gemeenschap afspraken te maken over beperking van de auto-export, Ronald Reagan kan het nu bewijzen door de belangrijkste bondgenoten apart te polsen over de neutronenbom.
Fransen en Britten zitten in deze kwestie in grote trekken op dezelfde lijn als Reagan, de Duitsers evenzeer als ze het maar niet hardop hoeven uit te spreken. De anderen hoeven dan zelfs niet meer tegen te zijn, aangezien neutronenwapens die in Amerika worden vervaardigd om in Amerika te worden opgeslagen voor eventueel gebruik door Amerikaanse troepen uiteraard een zaak van Amerika zijn. Bij afwezigheid van een discussie kan Europa zo wellicht voorkomen verdeeldheid te tonen, maar het politieke gewicht van de oude wereld wordt er niet groter op.
Uiteraard is de positie van verenigd Europa in deze zaak van ondergeschikt belang: hoofdzaak bliift de vraag wat de wereld wint als de Verenigde Staten en vervolgens de Sowjet-Unie en Frankrijk aan hun indrukwekkende arsenaal dit nieuwe wapen toevoegen.
Het enige nieuwe element sinds de uitputtende discussie onder Carter is de sedertdien flink verkilde relatie tussen Oost en West. Slechts herhaalde aandrang van West-Europa lijkt Washington ertoe te kunnen overhalen de dialoog met Moskou niet geheel te staken.
Het paradoxale is dat juist die verkilde relatie een argument wordt vóór de neutronenbom. Onder meer omdat Reagan weigert SALT-I1 ter bekrachtiging aan de Senaat voor te leggen, wordt er vrijwel niet meer gesproken over het vervolg op dit akkoord. Bij het vervolg zou de ,,grijze zone" ter sprake moeten komen, het nog onbesproken gebied van de Euroraketten. En uitgerekend van de Russische Euroraketten is Washington zó onder de indruk, dat de neutronenbom nodig wordt geacht om het gevoel van onveiligheid te verzachten.
Invoering van het neutronenwapen zal, zeker als de modernisering van de Euroraketten binnenkort gewoon doorgaat, de kans op een open. kansrijk overleg van de grote twee over beperking van de kernbewapening sterk verkleinen. Op die manier bezien is niet alleen de neutronenbom een binnenlandse aangelegenheid van de Verenigde Staten, maar wordt ook het gevoel van veiligheid dat dit wapen geven moet, een Amerikaans voorrecht.
Want in Europa weten we slechts dat Amerika te zijner tijd een kernwapen achter de hand heeft waarmee het op Europees grondgebied Russische tanks kan tegenhouden die – zich bewust van de dreiging – bij een eventuele aanval ongetwijfeld binnen de kortste keren de bescherming van de stedelijke gebieden van Rijn en Roer zullen opzoeken.
Begin dit jaar waren we ongelukkig met Weinbergers herroepen voornemen de bondgenoten nog eens te polsen: amper helende wondrn moeten niet nodeloos worden opengehaald. Maar invoering zonder overleg was nog minder de bedoeling. Het moet tuch mogelijk zijn zelfs met Russen serieus over vrede en veiligheid te praten cn daarbij gruwelijke bedreigingen achter de hand te houden zonder die al te concretiseren in gereedliggende kernladingen?

Het NRC/H'blad bevatte op 10 aug. een hoofdartikel met de volgende inhoud:
Met zijn besluit de neutronengranaat in produktie te nemen ,,dwingt president Reagan de instemming van zijn bondgenoten af' met plaatsing van het wapen in Europa. Het is niet moeilijk de logica van deze Russisclie reactie in te zien en Europese commentaren als zou het om een puur Amerikaanse aangelegenheid gaan te rangschikken onder het motto ,,de wens is de vader van de gedachte".

Tenslotte is de neutronengranaat naar aard en functie bestemd voor het Europese slagveld. Daar moet het door zijn aanwezigheid aan het IJzeren Gordijn de Russische tanklegers afschrikken dan wel tegenhouden. Opslag in Amerika heeft alleen zin in een scenario dat voorziet in razendsnei transport naar de frontlijn in tijden van crisis. Alleen dan zal er een afschrikwekkende invloed van uit kunnen gaan. Maar zo een scenario zal ook moeten inhouden dat het fiat van de Westduitse regering niet meer kan zijn dan een bezegeling van het onafwendbare.
Met haar besluit heeft de Amerikaanse regering de bondgenoten, die voorganger Carter nog tot andere gedachten wisten te bewegen, voor een voldongen feit geplaatst. Zij kunnen nu slechts in verwarring en onmacht het gelaat afwenden in de vruchteloze hoop dat deze bezoeking als vanzelf voorbijgaat en niet aan de eigen publieke opinie behoeft te worden verklaard.
De Duitse socialisten. hun Nederlandse partijgenoten en ook allen die het atoompacifisme in de een of andere gradatie omhelzen zullen het de regeerders in Bonn en de politieke leiders in Den Haag echter bijzonder moeilijk maken.
Daaraan dacht de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken. Alexander Haig. toen hij zijn president en zijn ambtgenoot van defensie voorhield dat dit het slechtst denkbare tijdstip was om de Europese partners met een dergelijke beslissing te confronteren. Haig is voorstander van een stationering van de neutronengranaat in Europa, maar hij vreest dat een beslissing daarover op dit ogenblik een ander besluit in gevaar zal brengen Het besluit van de NAVO-ministerraad namelijk, om met de opstelling van kruisraket en Pershing- 2 op het grondgebied van de bondgenoten een begin te maken, wapens die het mogelijk maken om vanaf Europese lanceerplaatsen rechtstreeks doelen in de Sowjet-Unie atomair te vernietigen.
Dat de beslissing nu toch genomen is en uitlekte voordat de partners op de afgesproken wijze konden worden ingelicht, zegt veel over de positie van Haig die veelal als hitteschild voor Europese aspiraties wordt afgeschilderd. Het zegt zo mogelijk nog meer over de rol die enigszins dissidente leiders van NAVO-landen gelaten wordt.
Het zegt waarschijnlijk het meest over de lijn die Reagan in zijn relaties met de buitenwereld heeft uitgestippeld. Die lijn is tot dusver niet op samenhangende wijze uitgelegd en verklaard zoals dat onder vroegere Amerikaanse presidenten gebruikelijk was: in boodschappen aan het Congres, in redevoeringen, in praatjes bij de haard, in persconferenties voor de televisie-camera's.
We weten wel dat het graanembargo van Carter tegen Moskou ongedaan werd gemaakt en dat Reagan anderzijds het Sowjet-communisme onlangs omschreef als ,.een droevig. bizar hoofdstuk van de geschiedenis van de mensheid, waarvan de laatste bladzijden op dit ogenblik geschreven worden". Het is verder bekend dat de Amerikanen ernstige bedenkingen hebben tegen grootscheepse Russische gasleveranties aan West-Europa in ruil voor krediet en technologische hulp, Van tijd tot tijd klinken bovendien uit Washington vermaningen dat de Europeanen net als hun Amerikaanse bondgenoten de buikriem moeten aanhalen ten bate van de gemeenschappelijke defensie.
Maar dit alles voorziet niet in de behoefte aan een intelligente poging om de problemen en uitdagingen van de nabije toekomst te schetsen en daarop, binnen de mogelijkheden van de menselijke geest, realistische. begrijpelijke en aanvaardbare antwoorden te formuleren.
Waar niet verduidelijkt, niet uitgelegd wordt, moet men afgaan op de daden en de termen waarin deze bekendgemaakt worden. Defensieminister Weinberger stelde bijvoorbeeld vast dat de Europeanen geen vetorecht hebben over Amerikaanse beslissingen tot wapenproduktie.

"HE-L-L-L-P!"

Hiermee lijkt hij te zeggen dat een nieuw wapen van meer belang is voor de verdediging van het bondgenootschap dan de politieke samenhang van datzelfde bondgenootschap; dan wel dat die samenhang, zij het schoorvoetend, automatisch tot stand komt als de leidende partner maar doelbewust is.
In beide gevallen zou de Amerikaanse regering een tot dusver nog onbekende dimensie aan de Atlantische Verdragsorganisatie hebben toegevoegd, de dimensie van onmondigheid die juist zo kenmerkend is voor de leden van het Pact waartegen men zich nu ruim drie decennia wapent.

Reacties Sowjet-Unie

De Sowjet-Unie heeft zich fel gekeerd tegen het besluit van president Reagan over te gaan tot produktie i-nn de neutronenbom.

Het Sowjet-persbureau Tass zei op 9 aug. in een commentaar, aangehaald door radio-Moskou, dat de Amerikaanse stap bedoeld is om de wereld dichter bij een nucleaire catastrofe te brengen. In de verklaring wordt gezegd dat Washington opzettelijk een Sowjet-voorstel heeft genegeerd om wederzijds van de ontwikkeling van neutronenwapens af te zien en dat Moskou nu wel gedwongen is tegenmaatregelen te nemen.

Het Sowjet-regeringsblad Izwestia zei op 10 aug. dat Moskou ,,zich nu gedwongen zou voelen om op de uitdaging van Washington te reageren".
Het persbureau Nowosti schreef dat er ,,gepaste tegenmaatregelen" zullen worden genomen. ,,Washington vergist zich deerlijk als het denkt dat het in deze race als eerste aan zal komen en de Sowjet-Unie tot onderwerping kan dwingen", zei Nowosti-commentator Wladimir Alexeyew.
De Sowjet-Unie heeft op 11 aug. de Verenigde Staten opgeroepen onderhandelingen te voeren over ,,het wederzijds afzien van de produktie van het neutronenwapen, zo lang het nog niet te laat is". De oproep werd gedaan in een commentaar van het officiële persbureau Tass.
Als basis voor die onderhandelingen, aldus Tass, kan dienen de ,,ontwerp internationale conventie over het verbod tot produktie, opslag, verspreiding en het gebruik van neutronenwapens" die de Sowjet-Unie in 1978 heeft gepubliceerd.

SU zou proeven met neutronenbom gedaan hebben

Volgens de Franse minister van defensie, Charles Hernu, heeft de Sowjet-Unie ook experimenten uitgevoerd met een neutronenbom. Hij zei dit op 10 aug. in een interview met Radio-Monte Carlo. Nadien verduidelijkte Hernu via het persbureau AFP dat hij niet had bedoeld dat de Sowjet-Unie ook al een neutronenbom tot ontploffing had gebracht.
Frankrijk experimenteert ook al enige tijd met een neutronenwapen. Hernu zei op 10 aug. dat een beslissing over produktie ervan nog niet is genomen, maar dat de proeven ermee worden voortgezet.
Het is niet de eerste heer dat wordt beweerd dat de Sowjet-Unie ook over een neutronenwapen zou beschikken of dit snel zou kunnen vervaardigen.
In november 1978 vertelde de Amerikaanse senator Thomas Eagleton aan de pers dat Sowjet-president Brezjnew in een gespek met een groep Amerikaanse senatoren over Russische experimenten met het wapen had gesproken.
Van Sowjet-zijde beperkte men zich ertoe te zeggen dat men volkomen in staat was een dergelijk wapen te vervaardigen, maar dat een besluit daarover zou afhangen van de Amerikaanse houding.
Op 25 april 1978 zei Brezjnew in een rede voor de Sowjet-jeugdbeweging Komsomol dat de Sowjet-Unie afzag van produktie, gezien het besluit van president Carter om de produktie uit te stellen.
Eén van de vervaardigers van de Amerikaanse N-bom, de natuurkundige S. T. Cohen, zei in het voorjaar van 1979 zeker te weten dat de Sowjet-Unie neutronenwapens produceerde. Hij baseerde dat op een serie artikelen door Russische militaire leiders die de neutronenbom prezen als een wapen dat geschikt was bij een tankslag op het Europese slagveld.

Caspar Weinberger, de Amerikaanse minister van defensie, op zijn persconferentie van 10 augustus.

Persconferentie minister Weinberger

De Amerikaanse minister van defensie, Weinberger, gaf op 10 aug. een persconferentie, waarop hij het besluit van zijn regering m.b.t. de produktie van de neutronenbom toelichtte. Hij zei o.m., dat dit wapen het beste vredesmiddel is. Volgens hem is het het beste afschrikkingsmiddel tegen het enorme Russische overwicht op het gebied van tanks en infanterie in Europa.
,,Dit wapen biedt de meeste kans op vrede in de moderne wereld," aldus Weinberger.
Hij herhaalde nadrukkelijk dat er geen plannen bestaan om de neutronenbom buiten de Verenigde Staten te stationeren. ,,Het wapen is niet alleen bestemd voor gebruik in Europa. Het kan overal worden ingezet waar het gevaar bestaat dat onze troepen te maken hebben met een numerieke meerderheid van de tegenstander," zei de Amerikaanse minister.
In geval van een crisis in Europa zou het maar een paar uren tijd in beslag nemen om de neutronenkoppen over te brengen naar West-Europa.
Uit Weinbergers woorden kon men opmaken dat de VS al enige tijd geleden met de produktie van neutronenwapens zijn begonnen en bezig zijn een voorraad ervan aan te leggen.
In geval van crisis zullen zij, aldus Weinberger, pas worden overgevlogen naar Europa na volledige consultatie van de bondgenoten. Op het moment van een dreiging van een invasie door de Sowjet-Unie, aldus Weinberger in een latere TV-uitzending, zouden ,,langdurige en vruchteloze politieke discussies worden geconcentreerd in een zeer korte tijd".
In de Sowjet-Unie wordt geen geloof gehecht aan Weinbergers uitspraak dat de wapens niet in Europa worden gestationeerd. Het regeringsblad *Izwestia* schreef op 10 aug.: ,,Alleen een gek gelooft dat." Volgens het blad ,,worden in werkelijkheid de neutronenbommen zo snel mogelijk in Europa gestationeerd". Het feit dat de Amerikaanse regering niet heeft overlegd met de Europese bondgenoten, betekent, aldus Izwestia, dat deze ,,beroofd zijn van hun soevereine recht te zorgen voor hun nationale veiligheid".
In het artikel wordt de neutronenbom het „onmenselijkste wapen voor massale vernietiging" genoemd.
Casper Weinbergers reactie hierop was dat de Sowjet-Unie in haar kritiek op het Amerikaanse besluit niet had opgemerkt dat ook zij controversiële wapens heeft. ,,Zij spreken niet van hun enorme voorraden chemisch en biologisch materiaal."

Rede minister Haig van buitenlandse zaken

De Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, Alexander Haig. heeft op 11 aug. de kritiek dat de neutronenbom de atoomdrempel verlaagt als ,,belachelijk" van de hand gewezen. ,,Iedereen die dat beweert, begrijpt niets van wat afschrikking inhoudt," zei hij. Het neutronenwapen is geen aanvalswapen; men zet het in tegen een aanvaller op het eigen gebied, waarbij er dan minder schade wordt gedaan aan gebouwen en eigendommen, zo legde hij uit.

De Amerikaanse minister sprak voor een bijeenkomst van de Amerikaanse orde van advocaten in New Orleans. Louisiana. Hij gaf toe ,,enige reserves" te hebben gehad ten aanzien van het besluit, maar dat betrof louter het moment van bekendmaking en niet de inhoud ervan.

Haig beklemtoonde dat de militaire systemen in het Westen naar hun aard defensief zijn en geen bedreiging vormen voor de Sowjet-Unie. Naar zijn oordeel liggen de zaken juist omgekeerd: Moskou ontwikkelt heden ten dage militaire systemen die zijn verdedigingsbehoeften veruit te boven gaan.

Minister Haig deed in zijn rede een beroep op de Sowjet-Unie zich terughoudend te gedragen om daarmee betere betrekkingen met de Verenigde Staten mogelijk te maken.

De Sowjet-Unie moet begrijpen dat zij er niet in kan slagen de wereld te overheersen door middel van agressie. aldus Haig in zijn toespraak.

Haigs toespraak was vrijwel geheel verstoken van de felle anti-Sowjet-retoriek die hij en andere leden van de regering-Reagan, inclusief de president zelf, in de afgelopen maanden veelvuldig gebruikten. In plaats daarvan legde hij de nadruk op wat gedaan dient te worden ter verbetering van de betrekkingen.

Doelend op zowel de Sowjet-Unie als Cuba zei de minister dat het voor hen die de vrede prediken tijd wordt om bij te dragen tot de vrede. Dat kan bereikt worden door nieuwe terughoudendheid, zowel in Moskou als in Havana, aldus Haig.

De minister somde op wat de Russen kunnen verwachten van betere betrekkingen met de Verenigde Staten:

„We bieden een vermindering aan van de spanningen die voor beide maatschappijen zo kostbaar zijn.

We bieden diplomatieke alternatieven aan tegenover het streven naar gewelddadige verandering.

We bieden eerlijke en evenwichtige akkoorden over wapenbeheersing aan. en we bieden technologische kennis en handel met het Westen aan."

Haig zei dat de hardnekkigste moeilijkheden in de Amerikaans-Russische betrekkingen voortkomen uit Sowjet-interventie in regionale conflicten.

De Sowjet-Unie zou moeten erkennen dat zij fouten maakte door te interveniëren in Afghanistan en door de Vietnamese interventie in Cambodja te steunen, aldus de Amerikaanse minister.

In antwoord op kritiek, met name uit Europa, dat de VS kennelijk weinig in contact staan met Moskou, zei Haig dat er de afgelopen zes maanden meer dan vijftig rechtstreekse diplomatieke contacten op hoog niveau tussen de twee grote mogendheden zijn geweest.

Een welingelichte regeringsbron die niet genoemd wilde worden zei dat Haigs rede de eerste werkelijke benadering van de Oost–West-problematiek was en dat het Amerikaanse beleid tegenover Moskou in de naaste toekomst in andere redevoeringen nader zal worden uiteengezet.

Neutronenbom geen voorwerp van onderhandelingen met de Sowjet-Unie

De Amerikanen willen niet over de neutronenbom praten op de komende onderhandelingen met de Sowjet-Unie. Functionarissen van het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken zeiden op 12 aug. dat de besprekingen zich zullen concentreren op de kernraketten voor de middellange afstand.

De onderhandelingen zijn niet bestemd, zeiden ze, voor gesprekken over slagveldwapens zoals neutronenkoppen.

Van Sowjet-zijde was op 11 aug. voorgesteld snel onderhandelingen te voeren over ,,het wederzijds afzien van de produktie van het neutronenwapen".

De voorbereidingen voor de komende onderhandelingen tussen de VS en de USSR zijn al enige tijd bezig. Hoge ambtenaren van beide partijen hebben al circa vijftig besprekingen gevoerd. Op 15 sept. zullen minister van buitenlandse zaken' Haig en zijn Sowjet-collega Gromyko elkaar in New York ontmoeten in een voorbereidend gesprek. Tussen half november en half december beginnen vervolgens de feitelijke onderhandelingen.

Hoewel de Amerikanen daarbij niet over de neutronengranaat willen praten verzekerde het ministerie van buitenlandse zaken in Washington op 12 aug. zijn bondgenoten dat men wel wil onderhandelen over de Eurostrategische raketten.

Woordvoerder Dean Fischer zei: ,,Ik wil nogmaals benadrukken dat de regering volledig gebonden blijft aan de toezegging vóór het einde van het jaar te beginnen met onderhandelingen over wapenbeheersing met de Sowjet-Unie over kernraketten voor de middellange afstand."

Fischer reageerde tegenover de pers fel op berichten dat de neutronenbom is ontworpen om een atoomoorlog beperkt te houden tot het Europese grondgebied. ,,Het idee dat de Amerikanen zouden denken aan een atoomoorlog die zich zou beperken tot Europa, waarin wij buiten schot zouden blijven, is belachelijk."

Persconferentie president Reagan

De Amerikaanse president Reagan gaf op 13 aug. op zijn ranch in Santa Barbara in Californië een onvoorbereide persconferentie waarop hij bekendmaakte dat hij Sowjet-president Brezjnew in een brief had voorgesteld ,,eens" een topconferentie te houden. Tegelijkertijd zei Reagan, dat hij een dergelijk topgesprek voorlopig uitgesloten achtte.

Reagan zei dat hij Brezjnew had geschreven ,,dat de regeringen soms volkeren in de weg lijken te staan . . . en ik stelde voor dat we wellicht eens samen om de tafel zouden kunnen gaan zitten om te zien wat de volkeren werkelijk willen".

Op de vraag echter of hij Brezjnew spoedig wilde ontmoeten antwoordde Reagan snel met ,,nee". Hij zei dat ,,voorafgaande ontmoetingen op ministerieel niveau" nodig zijn ,,voordat we gereed zijn om concrete onderhandelingen over werkelijke wapenvermindering te beginnen".

De Amerikaanse president zei niet wanneer hij de brief aan Brezjnew geschreven had en evenmin of hij antwoord had gekregen.

President Brezjnew stelde kort nadat Reagan eind januari aan het bewind was gekomen al een topontmoeting voor. De Amerikaanse regering wees dat voorstel toen af; zij legde er de nadruk op dat een langdurige voorbereiding op lager niveau noodzakelijk was.

De Amerikaanse president beschuldigde op zijn persconferentie de Russen ervan dat zij bezig waren met de ,,grootste militaire uitbreiding in de geschiedenis van de mensheid". Hij voegde eraan toe dat deze uitbreiding ,,duidelijk offensief van aard" is.

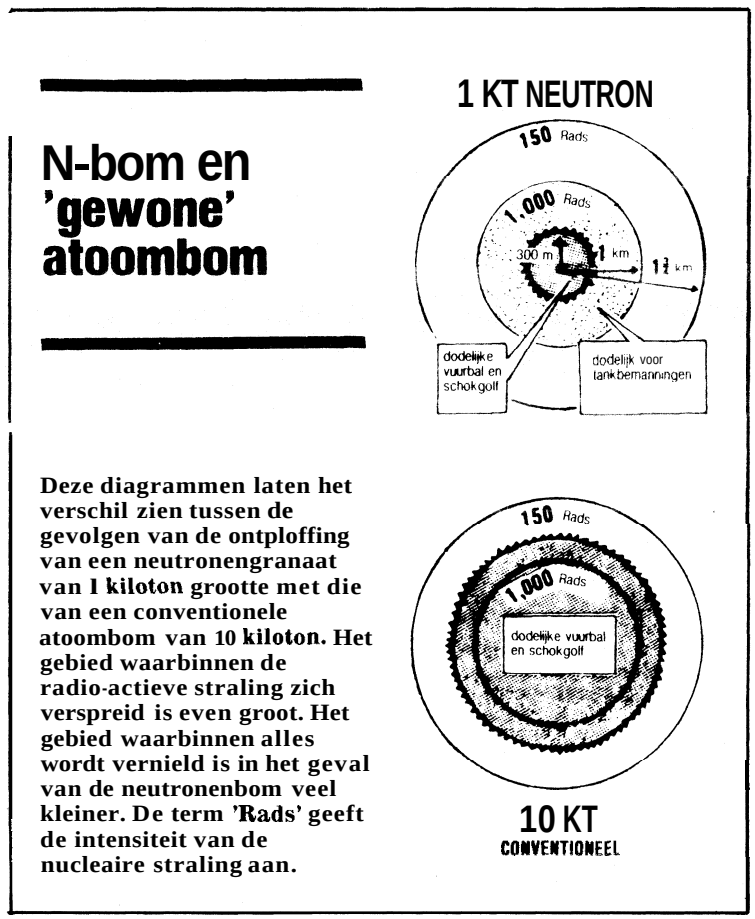
Reagan verdedigde zijn recente besluit om over te gaan tot produktie van de neutronenbom. Hij beloofde dat het neutronenwapen pas na overleg met de bondgenoten eventueel in Europa ingevoerd zal worden. Reagan noemde de bom een passend wapen om de overmacht aan tanks van de legers van het Warschaupact te neutraliseren.

De Amerikaanse president zei de angst van de Russen voor het neutronenwapen wel te kunnen begrijpen. ,,Zijgaan tekeer alsof ze op de punt van een naald zitten" aangezien de Verenigde Staten hun eigen defensie verbeteren als antwoord, aldus de president. op dc Sowjet-poging anderen te overheersen. Reagan leverde kritiek op sommige Westeuropese kringen die, zo zei hij, onder de naam van het pacifisme in feite voor de Russen de propagandabal verder voeren.

Conventioneleanti-tankuitrusting van de NAVO

Zoals eerder gezegd is net neutronen wapen in de eerste plaats bedoeld als anti-tankgeschut In verband hiermee bevatte het *NRC/H'blad* op 14 aug een overzicht van de anti-tankwapens die reeds ter beschikking staan aan de strijdkrachten van de NAVO.
Het onderstaande is daaraan ontleend

Amerikaanse vorderingen op het gebied van de ,,intelligente" precisiewapens zijn zo succesvol dat militair gesproken de produktie van het neutronenwapen nauwelijks nodig lijkt. Bij de huidige stand van de technologie kan elk conventioneel schot raak zijn. De NAVO heeft uitstekende wapens voorhanden om een Russische tankaanval tot staan te brengen. Het voornaamste argument voor invoering van neutronenkoppen moet wel het politieke argument zijn van de afschrikking.
De neutronenbom wordt vooral genoemd als middel om een eventuele massale Russische tankaanval op West-Duitsland tot staan te brengen. De sterke radioactieve straling van het nieuwe atoomwapen, dat kan worden afgevuurd door de Lance-raket of door een 203 mm artilleriegranaat, dringt door de bepantsering van de Russische tanks en doodt, al of niet meteen, de bemanningen.
Bij een neutronenwapen van één kiloton (1000 ton) zal de straling dodelijk zijn binnen ern cirkel van ongeveer 1300 meter. In een straal van circa 300 meter worden door de vuurbal en de schokgolf ook verwoestingen aangericht, maar daarbuiten is de schade aan gebouwen en dergeliike vrijwel nihil en de radioactieve besmetting (fall-out) te verwaarlozen, aldus het Pentagon.
Voor het uitschakelen van een even groot aantal tanks met een gewone atoomkop (zoals bijvoorbeeld nu in de Lance-raket) zou een tienvoudige explosieve kracht (10 kiloton) nodig zijn. wat – volgens een handboek van het Amerikaanse leger – de vernietigingscirkel ook meteen tien keer zo groot maakt.
Om een Russisch tankoffensief over een frontgebied van enige breedte tot staan te brengen, zijn tal van neutronenwapenexplosies nodig. Bovendien zal men de aanval moeten herhalen omdat het getroffen terrein na korte tijd (gesproken wordt van uren) weer toegankelijk is. zowel voor vijandelijke als eigen troepen.
Recente militaire ontwikkelingen laten zien dat met conventionele wapens tankbestrijding zeer effectief kan zijn. De inspanningen van Amerika en de Europese NAVO-landen op het gebied van de precisiewapens (,,smart weapons") zijn al jarenlang gericht tegen de Russische overmacht aan tanks. Voor de bestrijding van de Russische pantsereenheden zijn speciale ,.slimme" wapens ontwikkeld of in ontwikkeling, die qua uitwerking het effect van de neutronengranaat soms benaderen.
Bovendien zijn ze zo onvoorstelbaar nauwkeurig, dat juist bij deze conventionele munitie de schade aan burgerdoelen beperkt kan blijven.

(NRC H'blad)

De land- en luchtstrijdkrachten van de NAVO beschikken in de Centrale Sector al jaren over zogeheten PGM's – Precision Guided Munitions. Dat zijn onder meer bommen en raketten die van kilometers afstand hun doelen tot op een meter (of nog beter) nauwkeurig kunnen vinden en treffen.
Een goed voorbeeld daarvan is de Maverick, een raket die zichzelf automatisch naar een tank stuurt, die even eerder in de cockpit van een jachtbommenwerper (bijvoorbeeld een F-16) is gekozen vanaf een klein televisiescherm. In de kop van de Maverick zit een kleine TV-camera die het eerder gekozen beeld van het doel vasthoudt en de raket corrigeert als van de juiste koers wordt afgeweken.
De meeste NAVO-luchtmachten beschikken ook al over laser-bommen (ook Nederland). die zichzelf richten op een doel – bij voorkeur een tank – dat door een laser-richtstraal wordt beschenen.
Dat laatste kan gebeuren vanuit een eigen vliegtuig of door een soldaat op de grond. De bom gaat precies op het punt af, waar de laser-bundel het doel raakt.
Het allernieuwste wapen op dit gebied is een laser-geleide artilleriegranaat, de Copperhead. Dit projectiel. dat kan worden afgevuurd door bestaande 155 mm houwitsers, zal dit jaar bij het Amerikaanse leger in Duitsland operationeel worden ingezet. Bij schietproeven in Amerika plaatste de Copperhead voltreffers op rijdende tanks.
Volgend jaar introduceert Amerika in de Bondsrepubliek een soort supermodern „Stalin-orgel" onder de aanduiding Multiple Launch Rocket System, gemakshalve afgekort tot MLRS. Het Pentagon heeft 276 van deze mobiele raketwapens besteld met 360.000 bijbehorende raketten. Ook voor het Duitse leger, voor het Britse Rijnleger en voor het Franse legerkorps in Duitsland zal de MLRS besteld worden.
Met dit raketsysteem kunnen tankconcentraties onder vuur genomen worden of over een groot gebied anti-tankmijnen worden .,gelegd". In de nabije toekomst worden de raketten voorzien van meervoudige koppen, die zich stuk voor stuk op een apart doel richten.
Voor de bestrijding van Russische tanks hebben de NAVO-luchtstrijdkrachten ook grote aantallen ,,cluster bombs". Dat zijn containers gevuld met honderden kleine bommetjes, die als een regen van explosieven neerdalen op een gebied van honderden vierkante kilometers. Geen tank is er veilig voor.

Nog effectiever tegen een eventuele Russische tankovermacht zijn de honderden speciale antitankhelikopters die in West-Duitsland zijn gestationeerd. Voorzien van geleide raketten en geavanceerde richtmiddelen kunnen de gevechtshelikopters plotseling vanachter een boom opduiken, een vijandelijke tank uitschakelen en snel weer verd ijnen in afwachting van een volgende prooi.
De huidige Amerikaanse anti-tankhelikopter. de Cobra. waarvan er binnenkort 959 gebouwd zullen zijn, wordt over enkele jaren vervangen door een nieuwe wentel iek. bewapend met Hellfire laser-geleide raketten.
De meest lugubere tegenstander voor een Russische tankbemanning is waarschijnlijk het Amerikaanse A-10 vliegtuig. Dit bijzondere toestel, dat vanwege zijn bepantsering meer weg heeft van een vliegende tank, is gebouwd rondom een reusachtig 30 mm snelvuurkanon dat dwars door alles heen schiet. Het is een straalvliegtuig met een enorme wendbaarheid. dat zelf rustig voltreffers van vijandelijk luchtafweergeschut kan accepteren.

BELGIË

REGERINGSMEDEDELING OVER DE RIJKSBEGROTING 1982

De regering heeft op 6 augustus, na lastige en langdurige besprekingen, een akkoord bereikt over het ontwerp van rijksbegroting voor 1982.
Op de persconferentie, waar hij het akkoord toelichtte, had premier Eyskens het over ,,de pijnlijkste begrotingsoperatie sinds het einde van de oorlog". Het gaat om een soberheidsbegroting, die vele burgers pijn zal doen, zei hij, maar ze biedt de kans om de moeilijkheden te boven te komen, althans wanneer iedereen bereid is een grote solidariteitsinspanning te leveren. Of de begrotingsvoorstellen kunnen worden waargemaakt, hangt af van de politieke partijen en van de bevolking. De eerste minister kondigde nog aan, dat een aantal beslissingen in de komende weken verder technisch zullen worden uitgewerkt. Na de vakantie zal met de sociale gesprekspartners worden onderhandeld over de modaliteiten van het begrotingsbeleid, maar aan de fundamentele overeenkomst als zodanig kan niet meer worden geraakt.
De uitvoerige mededeling, waarin het akkoord vervat is, luidt als volgt:

I. BEGROTING 1982

1. De Regering heeft. in bijzonder moeilijke omstandigheden, de ontwerp-begroting 1982 vastgesteld.
Bij de opstelling van deze begroting heeft zij niet alleen rekening moeten houden met de gevolgen van de gevoelige conjunctuurinzinking in 1981, doch ook met vooruitzichten die voor 1982 nog steeds wijzen op een slechts relatief trage herneming, terwijl het anderszijds noodzakelijk is een ingrijpende saneringsoperatie te verwezenlijken.
Inderdaad ,,dreigen bepaalde grenzen weldra te worden bereikt" zoals de EG-Commissie in haar aanbeveling aan de Belgische Regering van 22 juli jl. heeft onderstreept. Het begrotingsontwerp voor 1982 is dienvolgens opgesteld als een belangrijke stap naar de fundamentele gezondmaking van de overheidsfinanciën in een realistisch en terzelfder tijd haalbaar perspectief. Deze inspanning eindigt niet met de begroting 1982, Een volgehouden inspanning gespreid over meerdere jaren is vereist. Een toestand die onder druk van de omstandigheden gedurende en sinds meerdere jaren uit de hand is gelopen, kan niet in één jaar tijd worden recht getrokken

2. De Regering heeft zich bij de opstelling van de ontwerp-begroting door volgende algemene beginselen laten leiden:
- Uitgangspunt is een raming van het netto te financieren saldo dat enerzijds de betrekkelijke mogelijkheden van de binnenlandse geld- en kapitaalmarkt in aanmerking neemt en anderzijds het ook in 1982 nog noodzakelijke beroep op het buitenland binnen draaglijke normen houdt.
- Daarbij aansluitend is uitgegaan van een zo nauwkeurig mogelijke raming van de ontvangsten.
- De Regering heeft het netto financieringstekort gedrukt zonder de investerzngsuitgaven in het gedrang te brengen. Zij wenst de toekornst niet verder op te offeren aan het heden, en een conjunctureel en structureel relancebeleid te bevorderen,
- Zij heeft bijgevolg het lopend tekort beperkt door uitgavenbesparingen te koppelen aan extra- en tijdelijke ontvangsten en een aantal tariefverhogingen. Daarbij heeft de Regering gestreefd naar een billijke lastenverdeling die. gesteund op een actieve solidariteit, volgens ieders vermogen een bijdrage vraagt tot de inspanning van nationaal herstel. Zij heeft bewust lineaire offers vermeden.

3. Netto te financieren saldo

In de afgelopen jaren is het netto te financieren saldo van de overheidsuitgaven - d.w.z. het bedrag van de lopende en de kapitaalverrichtingen dat niet door fiscale en niet-fiscale ontvangsten is gedekt – voor het geheel van de overheidssector, d.w.z.de centrale en de lokale overheden met inbegrip van de sociale zekerheid, in een onhoudbaar tempo gestegen. Voor 1981 is het globale netto te financieren saldo te ramen op meer dan 14% van het BNP. waarvan ongeveer 11% voor rekening van de centrale overheid, met inbegrip van het Wegenfonds.
Voor de dekking van de netto financieringsbehoeften van de globale overheid kan op de binnenlandse geld- en kapitaalmarkt beroep worden gedaan op het netto spaaroverschot van de particulieren en de bedrijven. Dit netto spaaroverschot is voor 1981 te ramen op 7,5% van het BNP. De rest van de netto financieringsbehoeften van onze economie moet worden gedekt door een beroep op het buitenland: in 1981 voor ongeveer 6,5% van het BNP. Het voortzetten van dit beleid zou op korte termijn onze kredietwaardigheid in het buitenland aantasten en het land in een acute financieringscrisis storten.
De Regering heeft daarom gekozen voor een gevoelige ombuiging van de geschetste toestand. Daartoe wil zij het lopend tekort in 1982 beperken tot 200 miljard en het netto te financieren saldo van de centrale overheid tot 9% van het BNP. Dit betekent een gevoelige verbetering met 2%-punten t.o.v. de toestand in 1981.
Deze begrotingsobjectieven beantwoorden trouwens aan de aanbevelingen van de Europese Commissie en de Hoge Raad van Financiën. Ten einde onze kredietwaardigheid in het buitenland te behouden en het netto te financieren saldo effectief tot draaglijke verhoudingen te herleiden, zal de Schatkist haar beroep op buitenlandse leningen in 1982 maximaal beperken.

4. Ontvangsten

De totale lopende ontvangsten voor 1982 – steunend op een constante toepassing van de fiscale wetgeving – zijn vastgesteld op 1.101 miljard, waarvan 1.055,1 miljard fiscale en 45.9 miljard niet-fiscale ontvangsten. De opbrengst van de verhoging van de BTW-aanslagvoeten en de accijnzen – geraamd op 31,3 miljard – ter compensatie van de verlaging van de patronale bijdragen tot de sociale zekerheid voor handarbeiders in het kader van de z.g.n. Maribel-operatie. zijn hierin niet opgenomen.
Door toevoeging van de hiernavolgende maatregelen worden de 1.101 miljard, onder aftrek van de negatieve weerslag op de fiscaliteit van de verhoging van sommige sociale bijdragen, gebracht op 1.140,4 miljard, voortspruitend inzonderheid uit:

a. – Toepassing van reeds vroeger besliste maatregelen, onder meer: 10,4 mrd
- belasting electriciteitsintercommunales
- aanpassing belastingregime vervangingsinkomens
- verscherping sectoriële controlemaatregelen
- opheffing wet-Vandervelde (invoeren tapvergunning)
- invoering publiciteit TV
- fiscale strookjes.

b. Nieuwe maatregelen:
- toepassing van BTW (17%)op advocaten, notarissen en gerechtsdeurwaarders (voor prestaties die geen betrekking hebben op openbare akten), gepaard gaande met een stelsel van aftrekbaarheid in hoofde van gebruiker ten belope van 25% van de belasting 0,5 mrd
- invoering indiciënbelasting (op fysische personen steunend op uiterlijke tekenen van rijkdom) 5.0 mrd
- terugschroeving decumul en splitting tot 575.000 F (niet rekening gehouden met overstapsregeling)en afschaffing van de forfaitaire aftrek van 10.000 F boven 680.000 15,5 mrd
- de verhoging van de bestaande BTW op sommige financiële verrichtingen (o.m. de verhuring van bankkluizen) en de invoering van een bijzondere heffing op bepaalde verrichtingen bij financiele instellingen 2,5 mrd
- aanpassing stelsel voorafbetalingen op vrijwillige basis voor loontrekkenden. p.m.

c. *Strijd* tegen de fiscale en sociale fraude 10,0 mrd

1. Fiscale fraude:
De strijd tegen de fiscale fraude zal opgevoerd worden door o.m.:
- de verdere uitbreiding van de gemeenschappelijke controles en een nauwere samenwerking tussen fiscale administraties;
- de verbeterde benutting van de informaticatechnieken met in dit domein de oprichting van een centraal fiscaal register als objectief;

BEGROTINGSGEGEVENS 1982

I. Begrotingsnormen en objectieven:
- Lopend tekort beperken tot 200 miljard;
- Netto te financieren saldo: 9,0% van het BNP;
- Netto te financieren saldo van de totale overheidssector: maximum 12% van het BNP.

II. Verwezenlijkingen:

A. Lopende verrichtingen
- Lopende uitgaven: 1.341,6 miljard (aanvankelijk gevraagde kredieten 1.477,5 miljard), dit is, abstractie gemaakt van de ,,openbare schuld" een stijging t.o.v. 1981 van 4,1%;
- Lopende ontvangsten: 1.140,4 miljard;
- Saldo; 201,2 miljard.

B. Kapitaalverrichtingen:
- Uitgaven: 166,1 miljard
- Ontvangsten: 13,1 miljard
- Saldo: 153.0 miljard.

C. Netto te financieren saldo:
354,2 miljard, hetzij 9% van het BNP.

III. Evenwichtsherstel in het stelsel van de ziekteverzekering:
Ten bedrage van ca. 13 miljard. Hierdoor daalt het netto te financieren saldo van de globale overheidssector met 0,4% en wordt teruggebracht tot 11.6%.

– een zo goed mogelijke integratie van het bij komende personeel, afkomstig van de kaderuitbreiding, in de uitvoering van materiele taken ten einde toe te laten de ervaren ambtenaren meer operationele taken toe te wijzen,
– een aangepast statuut voor de fiscale raadgevers uit te werken,
– de samenwerking en de contacten tussen de gerechtelijke autoriteiten en de fiscale administraties te verbeteren

2 Sociale fraudebestrijding
– versneld en krachtdadig uitvoeren van de strijd tegen het sluikwerk zoals aangekondigd op de Ronde Tafel Bouw en verstrenging van uit sancties,
– invoering van een aanwezigheidsregister bij alle werkgevers, die personeel tewerkstellen dat niet met een contract van onbepaalde duur is aangeworven
versterking van de inspectie

De *kapitaalontvangsten* worden geraamd op 13.1 miliard

5. Uitgaven

De *lopende* uitgaven worden voor 1982 geraamd op 1.341,6 miljard, dit is een stijging van 8,4% ten opzichte van de aangepaste begroting 1981 (1.238,1 miljard).

Indien men abstractie maakt van de toename van de uitgaven voor de openbare schuld. die t.o.v. 1981 60 miljard of 34% beloopt, nemen die lopende uitgaven voor 1982 slechts met 4,1% toe t.o.v. 1981; wat duidelijk de gedane merkbare inspanning aantoont om de andere uitgaven samen te drukken.
De door de departementen oorspronkelijk ingediende begrotingsvoorstellen voor 1982. die 1.477,5 miljard* beliepen, konden worden verminderdmet ca. 135.9miljard tot 1.341.6 miljard. inzonderheid door de hierna volgende maatregelen. Deze drastische en ingrijpende vermindering was onafwendbaar omdat de gewone expansie van de ontvangsten reeds volledig wordt opgeslorpt door de onvermijdelijke stijging van de lasten van de openbare schuld en de werkloosheidsuitkeringen:

In alle ministeriële begrotingen – uitgezonderd de Rijksschuld – werden de uitgaven (in reële termen uitgedrukt) nagenoeg gestabiliseerd en in een belangrijk aantal departementen is de stijging van de uitgaven geringer dan de verwachte prijzenstijging, zodat een reële uitgavendaling wordt verwezenlijkt.
Daarenboven zijn een hele reeks specifieke besparingsmaatregelen in alle departementen genomen, waaronder:
– de stijging van de dotatie van het Fonds van de Gemeenten, van het Provinciefonds en van de stad Brussel is beperkt tot 6.75%:
– een selectieve blokkering van het effectief van het overheidspersoneel, het doorvoeren van een grotere mobiliteit, de bevordering van de deeltijdse arbeid en de beperking van de cumulatie;
– vermindering ministeriële kabinetsuitgaven met 10%;
– een reeks bezuinigingsmaatregelen in alle netten van het onderwijs;
– moratorium tot einde 1982 voor nieuwe projecten inzake ziekenhuizen. universiteiten. autosnelwegen, landsverdediging:
– toepassing van de absolute nulgroei van de facultatieve toelagen;
– een afremming van de militaire uitgaven;
– de fusie van NMBS en NMVB:
– de verhoging van een aantal tarieven van openbare diensten met het oog op de vermindering van de rijkstoelagen;
– een vermindering van de werkloosheidsuitgaven, o.m. door:
- een selectievere toepassing van de tewerkstellingspremies;

Premier Mark Eyskene

- het verstrakken van de reglementering van de gedeeltelijke werkloosheid:
- de beteugeling van het sluikwerk en van de misbruiken in de gedeeltelijke werkloosheid:
- een verstrenging van de administratieve sancties voor de werkgevers;
- het instellen van een tijdelijke crisisbijdrage volgens ieders draagkracht, met uitzondering van de lagere inkomens. waarvan de opbrengst 15 miljard zal bereiken.

– Zonder nieuwe maatregelen zou de Sociale Zekerheidssector – Ziekteverzekering – in 1982 een onevenwicht vertonen van ca. 13 miljard: ten einde het evenwicht te kunnen realiseren zullen de nodige maatregelen worden genomen, waaronder:
- de deplafonnering per 1 januari 1982 van de persoonlijke bijdrage (4,6 miljard);
- vermindering uitgaven kinesitherapie;
- idem geneesmiddelen:
- aanpassing nomenclatuur medische prestaties;
- controlemaatregelen;
- overschakeling naar werkloosheid.

– Aanpassing kinderbijslagen rekening houdend met de draagkracht en de omvang van het gezin (7 mrd) en aanpassing van de belasting naar draagkracht (4,5 mrd) voor gezinnen zonder kinderlast en alleenstaanden. De opbrengst ervan zal worden aangewend tot vermindering van de overheidstoelagen aan de Sociale Zekerheid.
– Verstrenging van de begrotingsdiscipline door invoering van een stelsel van begrotingsenveloppes, waarvoor de Regering bij het Parlement een ontwerp-kaderwet zal indienen. Deze begrotingsenveloppes mogen in geen geval worden overschreden. De beleidsverantwoordelijken zullen alle bevoegdheden krijgen om deze regel toe te passen.
Dit stelsel zal inzonderheid toegepast worden in de parastatalen, in het onderwijs en in ondernemingen in moeilijkheden.
– Afschaffing van de deliberaties over bijkredieten in de Ministerraad en van de regularisatie van de uitgaven via de Rekeningenwet, zonder goedkeuring van de Ministerraad.

6. Kapitaaluitgaven

De totale kapitaaluitgaven worden geraamd op 166,1 miljard, wat praktisch hetzelfde niveau is als het oorspronkelijk bedrag voor 1981 (165,7 miljard).
Het nationaal investeringsprogramma voor 1982 wordt samengesteld uit:
– een basisprogramma op 112,6 miljard.
– een selectieve schijf van 19 miljard.
Het totale programma beloopt dus 131.6 miljard, of een verhoging met 6 miljard, in werkelijke prijzen, t.o.v. 1981.
De reële verhoging van het volume van de overheidsinvesteringen zal de Regering trachten te compenseren door maximaal de overheidsinvesteringen op een selectieve wijze aan te wenden ter ondersteuning van conjuncturele en structurele doelstellingen.
De Gewesten en Gemeenschappen zullen analoge maatregelen nemen in het kader van hun bevoegdheid en einde ook hun investeringsinspanningen in selectieve zin op te voeren.

7. Vanaf begin september zal de Regering alle nodige wettelijke en uitvoerende maatregelen voorbereiden en treffen, opdat de begroting 1982 volgens de gestelde doeleinden zal worden uitgevoerd, Alle Regeringsleden hebben er zich toe verbonden om. wat hun bevoegdheid betreft. een correcte uitvoering van deze begroting waar te maken.

8. De inspanningen met het oog op de aanpassing van het programmacontract voor de olieprodukten, zullen worden voortgezet. Gelijkaardige maatregelen zullen worden genomen om de tarieven van de energie te verminderen.
De Regering zal aangepaste formules onderzoeken met het oog op de aanmoediging van het spaarwezen, inzonderheid van het woonsparen.
De Regering zal de werkzaamheden versnellen waardoor het mogelijk wordt het concurrentiebeleid te reglementeren evenals de strijd tegen de misbruiken van economische macht.
De wetgeving met betrekking tot de decentralisatie en de planning zal worden aangepast, terwijl de initiatieven om de werknemers behoorlijk in te lichten over het leven van de ondernemingen, inzonderheid op economisch en financieel gebied, zullen worden ontwikkeld.

9. In het raam van de strijd voor de tewerkstelling en van de inspanningen om het onrustwekkend tekort op de handelsbalans te verminderen, zal de bevordering van de export voor de Regering een hoofdbekommernis blijven.
De uitvoering van het Relanceplan van Buitenlandse Handel en de handhaving van substantiële begrotingsmiddelen (2,4 miljard voor Copromex en 3.225miljard voor leningen van Staat tot Staat) zullen de instrumenten zijn van dit beleid.
De financiële instellingen zullen zich moeten aansluiten bij de inspanning van de gemeenschap in de ondersteuning van de export ten bate van de nationale economie.

II. ECONOMISCH EN SOCIAAL STIMULERINGSBELEID ENBIJZONDER TEWERKSTELLINGSPLAN

Ondanks de beperkingen eigen aan de huidige toestand van de overheidsfinanciën. wil de Regering toch ruimte scheppen om selectieve relancemaatregelen door te voeren, die de versteviging van onze economie beogen, samen met een actieve bevordering van de werkgolegenheid.
De middelen hiervoor moeten gevonden worden enerzijds in een bewuste derving van fiscale en parafiscale ontvangsten en anderzijds in de opbrengsten van een geïntensifieerde bestrijding van de fiscale en sociale fraude:
De economische crisis en de toename van de werkloosheid, waarvan de werkloosheid bij de jongeren het meest negatieve aspect voor de toekomst is, vereisen een algemeen economisch stimuleringsbeleid gepaard gaande met algemene tewerkstellingsmaatregelen, en een programma dat speciaal gericht is op de jonge werklozen (36% van het totaal in december, 32% in juli), zoals hieronder gedetailleerd.
Sommige van die middelen maken samen met de specifieke maatregelen deel uit van een relancebegroting waarvan de voornaamste posten zijn:

* Bedrag dat door de eerste begrotingsronde teruggebracht werd op 1.433 miljard.

A. MAATREGELEN	FINANCIERING
1. Verderzetting in 1982 van de verlaging van de patronale bijdragen voor handarbeiders en analoge maatregelen ten voordele van dc K.M.O.	Afstand van fiscale ontvangsten ad 31,3 mrd F aan de sociale zekerheid
2. Vermindering van de fiscale druk op het bedrijfsleven van ïï.l rnrd variaf het aanslagjaar 1982 ingevolge de uitvoering van:	
a) de wet van 10 februari 1981	Derving van fiscale inkomsten
– fiscale vrijgestelde investeringsreserve van 5%	id.
– de bevording van wetenschappelijk onderzoek	id.
– aanmoediging van energiebesparende en terugwinnende investeringen	id.
– stimulering tewerkstelling in de K.M.O.	id.
– bevordering risico-dragend kapitaal	id.
b) de programmawet van 2 juli 1981	Derving van fiscale inkomsten
– fiscale vrijstelling van 30% van gereserveerde winsten in nationale sectoren en 28'ü in andere ondernemingen	id.
– versoepeling Sol I en Sol II	Derving van fiscale inkomsten
– 50% verhoogde fiscale aftrek voor bijkomende tewerkstelling in de K M O	id.
– fiscale vrijstelling voor gerealiseerde meerwaarden	id.
3. Speciaal Relanceprogramma Bouw ad 14 mrd F (excl. Maribel)	
– vrijgave speciale investeringsschijf inzake overheids- en scholengebouwen	Aanwending begrotingskredieten
– programma kleinschalige arbeidsintensieve investeringen	id.
– veralgemeende rentesubsidies van in principe 5% gedurende 5 jaar voor woningverwervers, met inbegrip van de specifieke gewestelijke inspanningen	id.
– verruiming wet 24-12-1980 inzake bijzondere toelage aan de woningbouw	Teruggave van fiscale ontvangsten
– verhoogde fiscale aftrek voor middelgrote woningen	Derving van fiscale ontvangsten
– fiscale aftrekbaarheid van isolatieuitgaven in woningsector	id.
4. Voortzetting van het sectorieel beleid in de vijf nationale sectoren textiel. steenkolen, staal, holglas, scheepsbou w	Specifieke financiering via o.m. sectoriële overheidsholdings waarover de Algemene Toelichting 1982 alle gegevens zal verschaffen
5. Verdubbeling t.o. 1981 van de selectieve schijfvoor overheidsinvesteringen tot 19 mrd. naast het basisprogramma ad 112,6 mrd F, o m ter bevordering van de technologische innovatie	Aanwending begrotingskredieten
6. Specifieke Tewerkstellingsmaatregelen inzonderheid afgestemd op jongeren en langdurige werklozen	
a) uitwerking van stelselvan totale vrijstelling in de vennootschapsbelasting voor ondernemingen. die vóór einde 1982 beslissen zich te vestigen in gebieden met hoge strurturele werkloosheid	Derving van fiscale ontvangsten
b) het stelsel van tewerkstellingspremies wordt verlengd tot 31-12-1982	Tewerkstellingskredieten
– toepassing op selectieve wijze	
– verhoogde premie van 300.000 F voor aanwerving van oudere en langdurige werklozen	
c) herwerking van de premies voor stages van jongeren in de privé-sector	Tewerkstellingski edieten
d) in het B.T.K.-regime worden naast kortlopende projecten. voortaan ook duurzame projecten (max. 5 jaar) mogelijk	Degressieve financiering door de overheid, samen met project promotoren
e) nieuw werkgelegenheidsprogramma (op experimentele wijze tot einde 1982) ter bevordering van de werkgelegenheid in niet-concurrentiële en niet-produktieve taken in de privé-sector met voorrang voor langdurig werklozen	Begrotingskrediet van 500 mio
f) oprichting van een interdepartementaal tewerkstellingsfonds met begindotatie van 1 mrd	Tewerkstellingskredieten
g) uitwerking van stelsel van een systematische en veralgemeende herscholing van werklozen te organiseren door de Gemeenschappen w	
h) in het kader van het B.T.K.-regime uitwerking van specifieke programma's inzake:	
– ontwikkelingssamenwerking	
– gezondheidszorg	
– de jongeren.	

B. BIJZONDER PROGRAMMA VOOR JONGE WERKLOZEN

De jonge werklozen zijn t eemaal het slachtoffer van de crisis:
nu: want zij hebben geen werk,
morgen: want de recessie verplicht er toe een aantal lasten op de toekomstige generaties af te wentelen.
Daarom verbindt de Regering er zich toe een speciale en prioritaire inspanning te leveren om aan alle jonge werklozen een activiteit te bezorgen met tenminste een deeltiids werk of vorming.
Dit plan zal gefinancierd worden met de solidariteitsbijdrage, die werd gevraagd aan de actieven, en zal uitgevoerd worden door:
1. de prioritaire toepassing van de systematische herscholing op de jongeren;
2. de prioritaire toepassing op de jongeren van de punten b, c, d, e, f, h, hiervoor vermeld.
Dit plan zal op punt gesteld worden vanaf begin september.

III. HERNEMING SOCIAAL OVERLEG

De Regering zal begin september e.k. de nodige initiatieven nemen om het overleg over het industrieel beleid met de sociale gesprekspartners te hernemen met het oog op de bespreking van nog niet onderzochte punten en dit, indien mogelijk, in het kader van de Ronde Tafel.
Ook zal de Regering overleg plegen over de concrete uitvoeringsmodaliteiten van de in het raam van de begroting 1982 genomen maatregelen. De Regering is bereid daarbij wisseloplossingen te aanvaarden voor zover zij dezelfde financiële en budgettaire resultaten waarborgen.

Moeizaam beraad

De regering vatte half juni de voorbereidende besprekingen aan. De eerste ,,begrotingsronde" tijdens welke de verwachte uitgaven van de departementen werden vergeleken met de overheidsinkomsten waarop het ministerie van financiën rekent, deed een tekort uitschijnen van 350 rnrd fr. op de lopende verrichtingen. Bij dat cijfer moest nog een deficit van 150 mrd op de kapitaalverrichtingen worden gevoegd en een bedrag van 150 rnrd voor de aflossing van de openbare schuld.

Op 23 juni verwittigde premier Eyskens de bevolking, in een toespraak voor radio en TV. dat de overheid geconfronteerd werd met een ,,noodsituatie". De Staat heeft de grenzen van zijn financieringsniogelijkheden bereikt, zie hij. Van zijn kant deelde minister van financiën Vandeputte mede, dat de budgettaire ontvansten voor 1981 ten minste 90 rnrd fr. beneden de raming lagen en dat i.z. uitgaven bijkredieten ten belope van 60 rnrd fr. nodig zouden zijn. Het tekort op de lopende verrichtingen zou dus voor 1981 van 90,8 mrd fr., zoals eerst geraamd. oplopen tot 240 mrd. fr.

Op 29 juni kondigde PS-voorzitter Spitaels aan, dat zijn partij op 18 juli op een bijzonder congres de begrotingstoestand ging bespreken en bij die gelegenheid ,,aan de socialistische ministers duidelijk haar fundamentele keuze zou meegeven, zodat zij bij het beraad over de belangrijkste begrotingsbeslissingen zouden weten, waaraan zich te houden". Die aankondiging verwekte wrevel bij de coalitiepartners van de PS, die aanvoerden dat de Franstalige socialisten tot 18 juli de besprekingen virtueel lamlegden.

Op 6 juli besprak Eyskens de budgettaire toestand tijdens een werklunch met de voorzitters van de regeringspartijen. Na afloop verklaarde hij aan de pers: ,,Het klimaat is zeer slecht. Sommigen kunnen hun eloctrrale oprispingen niet meer de baas. Er bestaan vele knelpunten." De premier vergeleek de politieke toestand met de sombere jaren dertig: ,,De partijen deinzen terug voor hun verantwoordelijkheid."

,,In antwoord op interpellaties van de oppositie waarschuwde Eyskens op 7 juli in de Kamer voor een kabinetscrisis, die de afhandeling van belangrijke dossiers zou kunnen hinderen. Eyskens zei ook dat het geraamde tekort van 350 rnrd fr. voor 1982 op de lopende verrichtingen absoluut diende te worden teruggeschroefd tot 200 rnrd fr. Hij verklaarde plechtig ,,geen interne sabotage binnen de coalitie te zullen dulden".

Deze laatste verklaring schoot de Franstalige socialisten in het verkeerde keelgat. Na een schorsing van de vergadering kwam PS-fractievoorzitter Brouhon zeggen ,,datde socialisten, en zeker de socialistische ministers. de verklaring van de premier als kwetsend hadden ervaren, en dat zij het niet namen dat de heer Eyskens met een mogelijke niet-uitvoering van het staalakkoord had gedreigd".

Het incident kon uiteindelijk worden bijgelegd, nadat Eyskens had verduidelijkt niemand te hebben willen kwetsen, en nadat vice-premier Mathot (PS) betoond had dat er geen sprake was van vertragingsmanoeuvres binnen de regering. Het kamerdebat eindigde met de goedkeuring van een vertrouwensmotie, meerderheid tegen oppositie.

De crisis kon aldus nipt worden vermeden, maar reeds op 8 juli ontstond opnieuw deining in de coalitie, toen uitlekte dat premier Eyskens, zonder medewetenvan de socialistische partners, de liberale partijvoorzitters De Clercq en Gol bij zich ontboden had. Het onderhoud werd ijlings afgelast onder druk van het socialistische protest. De premier zei dat hij met de liberale leiders enkel over een paar hangende benoemingen had willen praten CVP-voorzitter Tindemans liet weten dat zijn partij helemaal niets afwist van ,,geheime contacten" De socialisten namen vrede met de uitleg, maar het incident werd in de pers uitgelegd als het zoveelste bewijs, dat het onderlinge vertrouwen in de coalitie zoek was.

Op 18 juli besprak het PS-congres de begrotingsproblematiek. Vice-premier Mathot betwistte de bewering van Eyskens en Vandeputte, dat een tekort van 350 rnrd fr. op de lopende verrichtingen dreigde. Hij beweerde dat het ten hoogste 300 rnrd kon . en . ..aangezien de regering een tekort van 200 rnrd aanvaardt" – er slechts voor 100 rnrd fr. diende te worden bezuinigd of nieuwe inkomsten moesten worden gevonden. Het congres stelde dat in geen geval mocht worden geraakt aan de binding van de lonen aan de index der consumptieprijzen, en evenmin aan de sociale zekerheid.

Het PS-standpunt lokte zure commentaren uit bij de coalitiepartners. In de pers verschenen bij herhaling berichten over aanhoudende meningsverschillen tussen Mathot en Vandeputte. Op 20 juli drong het staatshoofd in een toespraak n.a.v. de opening van de tentoonstelling „Wij, Koning der Belgen" aan op de aanvaarding van een streng soberheidsbeleid.

Europese vermaning

Op 22 juli verklaarde de vice-voorzitter van de EG-Commissie, Ortoli. die een week eerder met Eyskens de Belgische situatie had besproken. ,,dat een aantal landen van de Gemeenschap (hij vernoemde uitdrukkelijk België naast Italie en Ierland) een zodanig slechte begrotingstoestand hebben, dat geen enkele manceuvreerruimte meer bestaat voor een dynamische economische politiek" Ortoli voegde eraan toe dat die landen het begrotingstekort volgens strikte regels moet worden verminderd.

Op 23 juli liep bij de regering een aanbeveling van de Europese Commissie binnen, speciaal gericht tot het Belgische kabinet, en waarin op onverbloemde wijze-op enkele zwakke punten werd gewezen. De Commissie stelde o.m. dat België een aantal kritische drempels nadert en dat de Belgische situatie geleidelijk afmetingen aanneemt, die een bedreiging vormen voor de Europese economie, het vrijhandelssysteem binnen de EG in het gedrang kunnen brengen en een gevaar betekenen voor het voortbestaan van het Europese Muntstelsel.

De Commissie kon er nog mee instemmen dat het tekort op de begroting voor 1982 200 rnrd fr. bedraagt of 10,5% van het BBP. Maar tegen 1984 moet dat tekort tot 5% van het BBP worden teruggebracht, aldus de Commissie, die voorts bezwaren aanvoerde tegen allerlei begrotingspraktijken en tegen de economische politiek die België de jongste jaren voerde. De Commissie verwees naar recente waarschuwingen van de Nationale Bank, het Belgische Planbureau en de Hoge Raad voor Financiën.

Zij zei het eens te zijn met hun aanbevelingen, met name dat de hypotheek die op de toekomst rust bij voorrang

Vice-premier Mathot op het PS-congres van 18 juli.

moet worden opgeheven via een sanering van de overheidsfinanciën en de verbetering van de handelsbalans.
De Commissie verwees naar de troeven die België nog bezit (lage inflatie. stabiele munt, vooruitgang van de produktiviteit). maar drong aan op een selectiever toepassing van de wetgeving op de werkloosheid en stelde dat geen enkele uitgavencategorie aan besparingen mag ontsnappen.
De dag van de verzending van de begrotingsnota aan de Belgische regering, gaf de EG-Commissie ook een mededeling uit betreffende de indexeringsstelsels. Daarin werd vastgesteld dat Italië en België ,,de meest vooruitstrevende systemen" hebben. De Commissie noemde het noodzakelijk uit de index het effect te lichten van de indirecte belastingen, van de verslechtering van de ruiltermen en van de olieprijs. Verder stelde zij voor de frequentie van de loonaanpassingen aan de index te verminderen tot max. twee per jaar. Volgens de EG-ontleding lijden Italië en België aan dezelfde ziekte en zijn de remedies ongeveer dezelfde: de symptomen verschillen echter: Italië beleeft een hollende inflatie, België gaat gebukt onder een ondraaglijk hoge werkloosheid.

Indexstijging

De aanbevelingen van de EG-Commissie lokten onmiddellijk scherp negatieve commentaar uit in het ABVV, waar secretaris-generaal Debunne verklaarde dat de Commissie voortaan niet meer aanvaardbaar was als scheidsrechter, aangezien zij het standpunt van de werkgevers was bijgetreden.
Op 24 juli deelde het ministerie van economische zaken mede, dat het indexcijfer van de consumptieprijzen in juli met 2,46 punten gestegen was, wat een stijging van 1,63% betekende en het indexcijfer, op jaarbasis berekend, op 7,83% bracht (in mei 7,01%).
Het Verbond van Belgische Ondernemingen trok uit de indexstijging het besluit, dat een herziening van de indexering niet langer kon worden uitgesteld. ACV-voorzitter Houthuys liet weten dat, indien de regering daarop aandrong, wel over de kwestie kon worden gepraat. Van Vlaamse socialistische zijde sloot men een onderhandeling over de index evenmin uit, maar preciseerde men dat eerst met de sociale gesprekspartners moest worden gepraat en dat *er* zeker niet kon worden geraakt aan de belangen van de minder-gegoeden.
Van 27 juli af pleegde het kernkabinet haast dagelijks overleg over de begrotingscijfers. De partijen van de meerderheid publiceerden in die periode afzonderlijk „spaarplannen" die zowel bezuinigingen als voorstellen tot belastingverhoging inhielden. en die op meer dan een punt tegen elkander opbotsten.
Op 3 aug. begon het kabinet aan de finish. De kernministers bereikten op 5 aug. een akkoord, dat de volgende dag door de regeringsraad werd bekrachtigd.

Reacties

De begrotingsmededeling kreeg onmiddellijk heel wat negatieve kritiek. zowel van de oppositiepartijen als van de vakbonden en de patronale verenigingen.
De liberale partijen verweten het kabinet de belastingen te verzwaren en niet te raken aan de staatsuitgaven. De Volksunie stelde dat het tekort op de rijksbegroting veroorzaakt wordt door Wallonië en Brussel en dat in een Vlaanderen, dat zichzelf zou besturen, een belastingverlaging mogelijk zou zijn. Het Vlaams Blok nam een gelijkaardig standpunt in en kwam op voor een zelfstandige Vlaamse staat.
Vakbondsleider Debunne (ABVV)verklaarde dat de last van de belastingsoperatie helemaal op de werknemers werd gelegd. Hij kantte zich speciaal tegen de 15 mrd fr. van de tijdelijke crisisbijdrage, de evenwichtsverstorende afschaffing van de loongrenzen voor de sociale bijdragen, de vermindering van de overheidstoelagen voor de kinderbijslagen, de begrotingsbeperkingen in de ziekteverzekering en de maatregelen i.z. werkloosheid. Debunne zei dat iedere aanslag op de index op het verzet van zijn vakbeweging zou stuiten.
Namens het ACV verklaarde nationaal secretaris Van Depoele dat de verminderingen in de sector van de kinderbijslagen en de invoering van een solidariteitsbelasting voor alle werknemers vragen opriepen.
Het Verbond van Belgische Ondernemingen noemde de regeringsbeslissingen ,,niet ernstig". Het VBO zei dat de sanering ontoereikend was. veroordeelde de verzwaring van de belastingdruk, betreurde dat de ondernemingslasten niet verminderd werden en zei dat de werkgevers enkel aan nieuw sociaal overleg zouden deelnemen. indien daar ook over hun voorstellen kon worden gepraat.
Voor enige ophef zorgde minister van financiën Vandeputte die, daags na de regeringsmededeling, op een persconferentie de begroting nader toelichtte en daarbij zijn ontgoocheling niet verborg: ,,De manier waarop de begroting werd opgemaakt, heeft mij in menig opzicht ontgoocheld. De methode die wordt gevolgd, zou grondig moeten worden herzien: minder improvisatie, meer studie, minder haast, minder summiere benaderingen." Vandeputte die herinnerde aan zijn leeftijd, zei dat het wellicht de laatste keer was geweest, dat hij een begroting opstelde. Hij betreurde ook dat er bij de opstelling van de begroting voortdurend politieke en electorale beschouwingen meespelen. Hij stelde de handelwijze van het Nederlandse kabinet tot voorbeeld. Tenslotte zei hij dat het niet bij een enkele soberheidsbegroting zal blijven.

GRIEKENLAND

ONTWERP-VERDRAG AMERIKAANSE BASES IN GRIEKENLAND

Op 15 september 1980 hebben de Verenigde Staten de Griekse regering opnieuw een ontwerp-verdrag voorgelegd over de toekomstige status van de Amerikaanse bases in Griekenland.
De VS hebben in Griekenland 4 grote bases. 2 bij Athene en 2 op Kreta, en 12 kleinere militaire installaties.
De minister van buitenlandse zaken, Constantine Mitsotakis. liet echter weten het door VS-ambassadeur Robert McCloskey overhandigde verdrag niet te zullen ondertekenen. zolang de opname van Griekenland in de militaire organisatie van de NAVO niet was geregeld (zie pag. 50912-'80).
In 1974 stapte Griekenland uit de NAVO, omdat het NAVO-land Turkije een militaire invasie had uitgevoerd op Cyprus. Bovendien zijn Griekenland en Turkije in een conflict verwikkeld wat betreft de militaire controle over de Egeïsche zee.
Griekenland verwachtte. dat de wederopname in de NAVO gepaard zou gaan met de oplossing van de geschillen met Turkije.

In 1977 hadden de Amerikanen al een ontwerpverdrag voorgesteld waarin zij aanboden dat Griekse officieren het opperbevel zouden voeren over de bases en dat pas na Griekse toestemming de bases zouden worden gebruikt bij een gewapend conflict. Tevens werd Griekenland militaire hulp beloofd voor een bedrag van 1.400 miljoen gulden.
Nadat de Grieken dit Amerikaanse aanbod hadden afgeslagen. deed het militaire opperbevel van de NAVO diverse voorstellen om de terugkeer van Giekenland in de Navo te vergemakkelijken ipag 509/3-'80).
Ook deze plannen heeft Griekenland afgewezen, omdat ze een te grote Turkse militaire controle zouden inhouden over de Egeische zee.

De Grieken wilden dat de toestand van vóór 1974 werd hersteld. waarbij zij het militaire gezag zouden krijgen over de Egeïsche zee en het luchtruim daarboven dat bij Turkse commandanten in Izmir was komen te liggen.

Turkije heeft een veto uitgesproken tegen de voorwaarden waaronder Griekenland weer in het militaire verband van de NAVO wilde terugkeren.

Hernzeuwde toetredzng *Griekenland* tot *de militaire structuur van de NAVO*

Op 19 oktober 1980 maakte de Griekse premier George Rallis officieel bekend, dat Griekenland het laatste voorstel van NAVO-opperbevelhebber Bernard Rogers voor een hernieuwde toetreding tot de militaire organisatie van de NAVO had aanvaard. Het voorstel voorzag in de onmiddellijke terugkeer van Griekenland in het militaire verband. dus niet na onderhandelingen over het herstel van de situatie van vóór 1974.
In antwoord op kritiek van de oppositie, dat Griekenland zich door hernieuwde toetreding zou neerleggen bij de gedeeltelijke bezetting van Cyprus door Turkije, zei Rallis, dat ,,,Griekenlands terugkeer tot de militaire vleugel van de NAVO zijn defensievermogen en militaire belangen volledig waarborgde".
Andreas Papandreou, de leider van de belangrijkste oppositiepartij, de Panhelleense Socialistische Beweging. de PASOK, zei dat de reden waarom Griekenland uit de militaire structuur van de NAVO was gestapt, nog steeds van kracht was: de Turkse bezetting van 38% van het grondgebied van het ,,gemartelde Cypriotische volk".
,,Door terug te keren tot de NAVO legt Griekenland zich neer bij de definitieve tweedeling van Cyprus," zo zei hij.
Uit protest tegen het hernieuwde NAVO-lidmaatschap hielden op 18 oktober ongeveer 5.000 linkse betogers een manifestatie bij de Amerikaanse legerbasis in Heraklion, de hoofdstad van Kreta.

Reacties op de hertoetreding

De officiële reactie van het Turkse ministerie van buitenlandse zaken op het bereikte compromis tussen Griekenland en Turkije luidde dat de Griekse terugkeer in de NAVO „een leemte vulde in de zuidelijke flank van het bondgenootschap en de solidariteit binnen de NAVO versterkte." Turkije moest wel zijn veto intrekken tegen de Griekse aanspraken op een groot gedeelte van de Egeïsche zee. Deze kwestie zou in aparte onderhandelingen worden geregeld.
In Washington zei president Carter: ,,Het is een belangrijke stap voorwaarts bij de adequate verdeling van de zuidflank van Europa."
De regering van Cyprus noemde de terugkeer van Griekenland in de NAVO een ,,interne Griekse aangelegenheid" en onthield zich van verder commentaar.

Steun parlement bij toetreding NAVO

Op 24 oktober 1980 kreeg de regering-Rallis na een driedaags debat het vertrouwensvotum van het parlement wat betreft het weer toetreden van Griekenland tot de militaire structuur van de NAVO. Met 182 van de 300 stemmen werd het aannemen van het plan-Rogers goedgekeurd. Tegen stemden 20 leden. De 93-koppige fractie van de socialistische PASOK en de eenmansfractie var; de Eurocommunistische partij hadden de zaal verlaten en niet meegestemd.
De socialistische oppositieleider Andreas Papandreou had namelijk geponeerd, dat de regering, in plaats van een vertrouwensvotum te stellen, de wedertoetreding zelf aan het parlement had moeten voorleggen. In dat geval was niet de gewone meerderheid. maar een drievijfde meerderheid van 300, dus 181, nodig geweest, die de regering nu toch had gekregen.
De fractie van de regeringspartij bedroeg 177 leden. Dat nog 5 andere afgevaardigden met de regering hadden meegestemd kon als een succes voor de regering worden beschouwd.
Op 21 okt. 1980 schreef The Times onder de kop ,,Terugin de NAVO":

> Zes jaar is Griekenland buiten de militaire NAVO-structuur gebleven. In deze periode werd de Alliantie verzwakt door een gat in de zuidflank, door de Grieks-Turkse kwestie over de Egeïsche zee en door de politieke meningsverschillen in Griekenland over de toekomstige betrekkingen met de NAVO en de Verenigde Staten.
> Nu Griekenland weer tot de militaire structuur van de NAVO is toegetreden zijn deze problemen nog niet in één klap opgelost. In elk geval is de onmiddellijke dreiging tegen de Amerikaanse bases verdwenen en is het gat in de NAVO-defensie gestopt. Verder opent het de weg naar een verbetering van de Grieks-Turkse betrekkingen, een vermindering van de spanning op de Balkan en gezondere politieke verhoudingen binnen de NAVO.
> Maar deze laatste drie punten zijn toekomstmuziek. Het enige wat thans bereikt is. is een compromis, door langdurige en geduldige onderhandelingen van generaal Rogers. Deze heeft Turkije bewogen zijn eis om vóór Griekenlands toetreding het geschil over de Egeïsche zee te regelen, te laten vallen. Er komt nu in afwachting van definitieve onderhandelingen een interim-overeenkomst. Dit alles zou misschien reeds vóór de staatsgreep in Turkije mogelijk zijn geweest indien dit land toen een sterke regering zou hebben gehad.
> De overeenkomst zou van belang kunnen zijn voor Griekenlands binnenlandse politiek. Wanneer de onderhandelingen met Turkije zouden vlotten dan zou de NAVO geen punt meer zijn bij de Griekse verkiezingen in 1981. De Grieken hebben altijd het gevoel gehad dat de NAVO teveel aandacht voor Turkije had en voor Griekenland veiligheid steeds meer een bedreiging vormde.
> Papandreou heeft hieruit politieke munt weten te slaan door te beloven Griekenland uit de NAVO en de EG te zullen houden. Nu heeft hij reeds water in de wijn gedaan door te verklaren het NAVO-lidmaatschap aan het parlement te zullen voorleggen. Maar nu het land weer volledig is, zal het moeilijker worden om weer uit te treden.
> Papandreou krijgt daardoor minder kansen bij de komende verkiezingen, tenzij hij een andere koers inslaat. Inderdaad heeft hij reeds enige tijd in bedekte termen te kennen gegeven dat. nu Europa zich begint te ontworstelen aan de voogdij van Amerika. het voor Griekenland mogelijk wordt het NAVO-lidmaatschap minder te voelen als onderwerping aan Washington. Papandreou is bezig de zwevende stemmen uit het centrum voor zich te winnen en daarom kan men niet bepalen hoe hij werkelijk van koers veranderd is. Maar het kan alleen maar heilzaam werken indien de NAVO niet meer een gevoelige kwestie is in de Griekse politiek.

Anti-NAVO demonstraties

Terwijl de regering-Rallis bezig was met zijn debat. trok langs het parlement op 22 okt. een zeer grote demonstratiegroep van circa 20.000 mensen, meest jongeren, van de Technische Hogeschool naar het Plein van de Grondwet onder het roepen van tegen de NAVO gerichte leuzen.
Op 16 nov. vonden er in Athene grote ongeregeldheden plaats, toen duizenden jongeren zich bij een demonstratie tegen Griekenlands hertoetreding tot de NAVO, niet naar de Amerikaanse ambassade mochten begeven. Deze betoging werd gehouden ter afsluiting van de herdenking van de opstand aan de Atheense Technische Hogeschool, 7 jaar geleden, die de inleiding had gevormd tot de val van het kolonelsregime in 1974.
De moeilijkheden ontstonden, toen enkele duizenden demonstranten ter hoogte van het parlement door de afzetting van de oproerpolitie probeerde heen te breken om toch naar de Amerikaanse ambassade te gaan. Op dat ogenblik viel de politie de betogers aan. Twee mensen werden daarbij gedood en velen gewond.
Op 22 nov. werd in het Griekse parlement een uitvoerig debat aan deze kwestie gewijd, waarbij vooral de schuldvraag ter sprake kwam.
Het *NRC/H'blad* meldde op 17 nov. 1980:

> Nog lang zal worden nagepraat over de vraag wie verantwoordelijk zijn voor de vernielingen en incidenten.
> De minister van openbare orde gaf de schuld aan ,,kleine groepen extremisten en anarchisten" en prees uitdrukkelijk de organisatoren en de vertegenwoordigers van de grote politieke studentenverenigingen.
> Het officiële nieuwscommuniqué sprak van ,,gauchistische groepjes".
> Inderdaad overheerst de indruk dat socialisten en orthodoxe communisten niet hebben meegedaan aan het uit de hand laten lopen van de demonstratie, al kwamen er in de avond berichten over een kleine groep communisten die naar de Amerikaanse ambassade hadden trachten te marcheren.
> Sommigen gaven de schuld voor de vernielingen aan ,,verdachte elementen van rechts" die

zich in de stoet hadden gemengd en wezen op het veelbetekenende feit dat de politie in veel gevallen werkeloos had toegekeken.
Anderen gaven de schuld aan maoïsten en anarchisten die bij vorige gelegenheden menigmaal geweld hebben uitgelokt.
Een betrekkelijk nieuwe factor die menigeen zal verbazen, mag niet onvermeld blijven. Dat is de onlust, die de laatste jaren is gerezen in gelederen van Eurocommunistische studenten over het feit dat de herdenking steeds meer een politieke krachtmeting wordt tussen de socialistische PASOK en de orthodox-communistische KKE.
Deze keer, bij de nadering van de parlementsverkiezingen van volgend jaar, was dit wel zeer duidelijk: de optocht was grotendeels tussen deze groepen opgedeeld.

„Rigas Ferraios", de Eurocommunistische studentenvereniging, en vooral een daar weer van afgescheiden groep „autonomisten" protesteren tegen deze „politisering" van de herdenking. terwijl zij ookvinden dat zij in toenemende mate een „museumstuk" en een „liturgische handeling" vormt. Zij willen terug naar de „oorspronkelijke geest" van de opstand, en in de stoet voerden zij leuzen mee tegen de consumptiemaatschappij en „het dagelijks leven". Enigszins a la Parijs 1968 en Zurich 1980.

Naar aanleiding van de ongeregeldheden schreef Le Monde (26-11-'80):

De publieke opinie in Griekenland maakt de balans op van de gewelddadigheden van 15 en 16 november. Het is bekend dat deze uitgelokt zijn door enkele honderden min of meer gemanipuleerde extremisten, maar de Grieken vragen zich af of nog duisterder machten aan het werk zijn, die het op de democratie gemunt hebben. Dit temeer omdat Georges Mavros in zijn boodschap aan het volk heeft verklaard dat de democratische orde niet zonder gebreken is. Mavros, een onafhankelijke afgevaardigde uit Athene, heeft de vorming van een nieuwe centrumpartij aangekondigd. In zijngematigde verklaring heeft hij een somber beeld van de binnenlandse situatie geschetst: de democratische instellingen functioneren niet meer, het onderwijs is in de chaos gestort en de openbare diensten worden verlamd door laksheid. De somber en wantrouwend geworden Grieken zouden geen respect meer hebben voor een staat die zichzelf niet meer respecteert. Omdat deze crisis, verergerd door een golf van corruptie, op een catastrofe dreigt uit te lopen, roept Mavros alle centrumkrachten op, zich te hergroeperen om de orde te herstellen.
Zulke analyses kunnen een jeugd die meestal het eerste slachtoffer van de politieke strijd is, alleen maar wakker schudden. Griekenland telt bijna anderhalf miljoenjongeren tussen de 15 en de 24 jaar, waaronder 100.000 studenten en 300.000 arbeiders. Zij zitten klem tussen de passiviteit van diegenen die slechts hun stem uitbrengen op de handhavers van een orde die in feite niet bestaan, en de overtuiging dat de door de oude chefs geleide jeugdbewegingen gedoemd ziin nieuwe nederlagen te leiden.
De weinig talrijke rechts-extremistische jongeren moeten kiezen tussen een vermomd neofascisme, een pseudo nieuw rechts, geleid door professionele carrièremakers, en jonge wolven met een heimwee naar het militaire regime of naar de terugkeer van een „gekroonde democratie".
De Nieuwe Democratie, de partij van president Karamanlis, beschikt over een grote aanhang onder de jeugd, maar schijnt in haar huidige vorm niet in staat te zijn voldoende tegenwicht te bieden tegen de beter georganiseerde en actievere jongeren van links. De Nieuwe Democratie beseft heel goed dat radicale hervormingen onvermijdelijk zijn, maar heeft geen charismatische leider meer sinds Karamanlis president geworden is. Deze partij kan moeilijk grote aantrekkingskracht uitoefenen op jongeren die een werkelijk dynamische aanpak verlangen.
De aantrekkingskracht van het centrum op de Griekse jongeren is nog beperkter omdat de jongste en meest briljante kaderleden zich na de verkiezingsnederlaag van november 1977 snel bij de Nieuwe Democratie hebben aangesloten
Volgens een opiniepeiling – die de Nieuwe Democratie 32 a 34% van de stemmen toekent – kan de Democratische Unie slechts de helft van de kiezers van het uiteengevallen centrum achter zich verenigen; 23% zou reeds naar de PASOK overgegaan zijn, 8% naar de Nieuwe Democratie en 5% zou stemmen voor de Sociaal-Democratische Partij van Pezmazoglou; de rest zou een afwachtende houding aannemen.
Het is de linkerzijde die het gros van de Griekse jeugd trekt. De kleine marxistische en linksextremistische groepen trekken veel jongeren. maar vertegenwoordigen te zamen slechts 3 a 4% van het electoraat. Het zijn de PASOK en de Griekse communistische partij die de meeste jongeren mobiliseren. Onder leiding van Andreas Papandreou is de PASOK erin geslaagd zich aanhang te verwerven in alle regio's en alle maatschappelijke klassen, maar ze wordt verscheurd door een richtingenstrijd. De interne tegenstellingen zijn overigens slechts een weerspiegeling van de huidige Griekse maatschappij en behoeven de partij niet te verhinderen een eigen koers te vinden.
Voor de PASOK-militanten is de vraag alleen wannéér hun partij aan de macht zal komen. Zij weten echter dat wanneer Papandreou premier wordt, hij zal stuiten op een oligarchie die de democratie slechts tolereert wanneer haar privileges en belangen niet aangetast worden. Ook weten zij hoe zwaar eventueel de invloed zou wegen van buitenlandse krachten die Griekenland in hun alliantie willen houden.
Het is onmiskenbaar dat een belangrijk deel van de jeugd zich aangetrokken voelt tot de Griekse communistische partij. Deze partij, die nooit zoveel vrijheid heeft genoten als sinds de terugkeer van Karamanlis in 1974, lijkt echter niet de 17% van de stemmen te halen die ze bij de verkiezingen wil verkrijgen.
Van uiterst rechts tot uiterst links heerst overigens bij de jongeren en een groot deel van de publieke opinie het gevoel, dat dezelfde pressiegroepen en dezelfde buitenlandse invloeden een situatie kunnen veroorzaken waarin de ontwikkelingen van een niet zo ver verleden zich herhalen.

Onderhandelingen over Amerikaanse bases in Griekenland opgeschort

Op 19 juni 1981 werd in Athene bekendgemaakt dat de onderhandelingen tussen Griekenland en de Verenigde Staten over de Amerikaanse bases on Griekse bodem werden opgeschort tot na de parlementsverkiezingen die uiterlijk november 1981 zullen worden gehouden.
Deze beslissing werd genomen na een hele serie gesprekken die werden gevoerd door Robert McCloskey, de Amerikaanse ambassadeur, Constantine Mitsotakis, de Griekse minister van buitenlandse zaken en door Evanghelos Averoff, minister van defensie.
De onderhandelingen, die al 5 maanden voortduurden, waren in „constructieve sfeer" gevoerd en hadden „goede vooruitgang" geboekt, aldus het regeringscommuniqué, maar de ingewikkelde strategische en politieke problemen die ermee verbonden waren, konden beter worden afgehandeld door een nieuwe regering die een recent votum van het volk bezat.

Op 23 januari 1981, schreef The Times:

De huidige Griekse regering wil op twee voor-
aarden handhaving van de Amerikaanse militaire presentie garanderen:
1) dat Amerika het machtsevenwicht tussen Griekenland en Turkije helpt bewaren en
2) dat de akkoorden de Griekse gevoeligheden zullen respecteren en de regering zullen beschermen tegen de beschuldiging van een sell-out van soevereiniteit.
Op 27 januari beginnen de onàerhandelingen over een herziening van de Amerikaans-Griekse overeenkomst aangaande de militaire bases van 1953 – een jaar waarin Griekenland in feite een Amerikaans protectoraat was. Het gaat om vier bases. De belangrijkste is die voor de Amerikaanse Zesde Vloot te Souda Bay op West-Kreta, welke voor de Verenigde Staten moeilijk vervangbaar is. De andere zijn een elektronisch waarnemingsstation te Heraklion (Kreta), een luchtbasis te Hellenikon, het vliegveld van Athene, en een commiinicatiecentrum voor de vloot te Nea Makri nabij Marathon.
Reeds in 1974, toen een golf van anti-Amerikanisme over het land ging, vroeg de Griekse regering om een herziening van hel akkoord van 1953. De onderhandelaars baseren zich op vroegere teksten, waaronder een in 1977 geparafeerde, maar nimmer ondertekende Grieks-Amerikaanse overeenkomst van 1977 en vooral de in 1980 tussen de Verenigde Staten en Turkije gesloten defensie-overeenkomst. De bedoeling is de Amerikaanse bases te veranderen in voor de NAVO werkende nationale installaties onder Grieks commando: de Griekse commandanten zouden fungeren als gastheren voor de Amerikaanse contingenten die de bases benutten. Welke feitelijke controle deze commandanten zouden kunnen uitoefenen is nog een geschilpunt.
De herziening werd uitgesteld omdat de Grieken wilden afwachten welke concessies de Turken van de Amerikanen zouden kunnen afdwingen en in het bijzonder hoeveel militaire hulp Amerika aan Turkije zou toezeggen.
De Griekse leiders voelen zich verplicht een vaste verhouding voor de Amerikaanse hulpverlening aan beide landen te eisen. Zij geloven dat het militaire evenwicht in de Egeïsche Zee gehandhaafd kan blijven als Griekenland 70% van de hulp ontvangt die Amerika aan Turkije verleent.
De Amerikanen voeren aan dat een aritmetische verhouding niet aanvaardbaar is, omdat de president het Congres hieraan niet kan binden. Zij moeten bovendien de Oost-Westbalans in deze regio in het oog houden. De Grieken kunnen er echter op wijzen dat bij de hulptoewijzingen in de laatste zes jaar, inclusief die voor 1981, de verhouding 7 : 10 in acht genomen is, en dat het Amerikaanse Congres in 1978 zich uitdrukkelijk uitgesproken heeft voor een verzekering van het militaire evenwicht tussen Griekenland en Turkije. Het probleem voor de Gricksc regering is nu, dat de Amerikaans-Turkse overeenkomst van 1980 de omvang van de Amerikaanse hulpverlening aan Turkije niet aangeeft.
Washington heeft zich alleen verplicht zich in te spannen om Turkije de wapens te verschaffen die het nodig heeft. Een gemeenschappelijke commissie te Ankara geeft elk jaar opnieuw aan welke wapens Turkije kan bestellen, en Amerika weigert hierover de Grieken in te lichten. Dit kan dus tijdens de onderhandelingen complicaties veroorzaken.
Natuurlijk zou Athene niet zo hardnekkig staan op militair evenwicht wanneer de Verenigde Staten de onschendbaarheid van Griekse grenzen in de Egeische zee wilden garanderen. Tegen deze prijs zou zelfs de Griekse linkerzijde de Amerikaanse bases accepteren. De Amerikanen weigeren echter verder te gaan dan Kissingers verzekering in 1976 dat „de Verenigde Staten zich actief en ondubbelzinnig zullen verzetten tegen elke poging van welke zijde dan ook tot een militaire oplossing".
Een van de meest effectieve argumenten van de

Griekse oppositie tegen de militaire bases is dat Griekenland tegen wil en dank betrokken zou kunnen worden bij een Amerikaans militair avontuur dat niets met de NAVO uitstaande heeft Om hiervoor te waken heeft het Griekse ontwerp de bewoordingen van het Amerikaanse defensie-akkoord met Turkije overgenomen dat stelt dat de defensie samenwerking beperkt zal blijven tot verplichtingen voortkomend uit het Noordatlantisch Verdrag De Amerikanen schijnen te berusten in het vooruitzicht dat wanneer eerder NAVO belangen dan het NAVO-territoir bedreigd worden de samenwerking met Griekenland en Turkije zal afhangen van de goede wil van de regering van deze landen

STAKING

Op 10 november 1980 hielden arbeiders en ambtenaren een algemene 24-uursstaking die de grootste was uit de Griekse geschiedenis. Circa anderhalf miljoen personen namen er aan deel. De eisen waren optrekking van de lonen over 1980 tot een peil dat was aangepast aan de inflatie die, net als in 1979, 25% ging bedragen en de invoering van een glijdende loonschaal met maandelijkse aanpassingen. De ambtenaren wilden bovendien een vijfdaagse werkweek.
De week daarvoor had premier Rallis via de TV de Grieken opgeroepen tot matiging, omdat „inflatiebestrijding in de eerste plaats in het belang van de loontrekkers was". Een dag later kondigde hij allerlei beloftes aan. Er zou een vijfdaagse werkweek komen en over een verdere aanpassing aan de prijsindex zou in juli 1981 worden gesproken.
Daar de G.S.E.E. (Algemene Federatie van Griekse Vakverenigingen) deze beloftes te vaag vond, besloot zij toch de algemene staking uit te roepen.
De Volkskrant schreef op 11 november 1980:

De belofte van de regering tot de instelling van een vijfdaagse werkweek maakte niet duidelijk of die in 1981 of in '82 zou ingaan. De belofte om in juli '81 nog eens te kijken of de salarissen aan de prijsindex dienen te worden aangepast dekte niet de eis tot automatische aanpassing van de prijsindex. Over aanvullende verhogingen over 1980 repte de regering helemaal niet.
De regering voorspelde dat de inflatie in 1981 ruim onder de 20 percent zou blijven. Niettemin liep de inflatie in 1979 over de 25 percent heen en de regering heeft inmiddels toegegeven, dat het daar ook in 1980 weer naar toe gaat. De lonen hielden geen gelijke tred en de koopkracht daalde aantoonbaar.
De Griekse regering reageert tot nu toe gematigd op de staking, kennelijk in de hoop, dat de G.S.E.E. de situatie in de hand houdt en de eisen kan ombuigen. Maar duizenden stakende arbeiders riepen op 10 november voor het parlement om ontbinding van de volksvertegenwoordiging en algemene verkiezingen.
Het conservatieve kabinet van premier Rallis bevindt zich in een hachelijke positie. Nauwelijks bekomen van de betogingen tegen Griekenland-terugkeer in de NAVO, wordt het nu geconfronteerd met een voor Griekenland ongekende stakingsbeweging. Uiterlijk november 1981 moeten algemene verkiezingen worden gehouden.

AFRIKA

NIGERIA

BINNENLANDSE ONTWIKKELINGEN

Nadat Alhaji Shehu Shagari de kandidaat van de National Party of Nigeria (NPN), op 1 okt 1979 als president was geinstalleerd (pag 59/3-1980),kwam in de week daarop een uitgebreide „samenwerkingsovereenkomst" tot stand tussen de NPN en de Nigerian People's Party (NPP), geleid door oud-president Nnamdi Azikiwe, waarbij beide partijen beloofden samen te werken in het belang van de eenheid vrede stabiliteit en vooruitgang van het land".
Door deze niet-formele coalitie. die over een meerderheid in de Senaat (52 van de 95 zetels) en het Huis van Afgevaardigden (246 van de 449 zetels) beschikte, werd Edwin Ume-Ezeoke (NPP) op 9 okt 1979 tot voorzitter van het Huis van Afgevaardigden gekozen met NPN-steun en werd Joseph Wayas (NPN) met NPP-steun voorzitter van de Senaat

Samenstelling regering. Wijzigingen

Nadat de Senaat diverse door president Shagari voorgestelde ministerskandidaten had verworpen. was begin januari 1980 tenslotte de goedkeuring van de Senaat verkregen voor de beëdiging van in totaal 24 kabinet-ministers en 17 niet-kabinet ministers of staatsministers. De ministersportefeuilles waren als volgt verdeeld:

Landbouw – Alhaji Ibrahim Gusau: burgerluchtvaart – Samuel Mafuyai; handel – Isaac Shaahu; verbindingen – Alhaji Akanbi M. Oniyangi; defensie – Iya Abubakar; onderwijs – I.C. Madubuike; werkgelegenheid, arbeid en produktiviteit – Samuel Adebisi Ogednegbe: buitenlandse zaken – Ishaya Audu; federale hoofdstad – John Jatan Kadiya; financien – Sunday Matthew Essang: gezondheid – D.C. Ugwu; huisvesting en milieu – Wahab Olaseinde Dosunmu; industrie Alhaji Adamu Ciroma: binnenlandse zaken – Alhaji Bello Maitama Yusuf; justitie – Chief Richard O. Akinjide; mijnbouw en energie - Alhaji Mohammed Ibrahim Hassan; nationale planning – mevr. Adenike Ebun Oyagbola; politiezaken – Emmanuel C. Osammor: openbare werken – Victor Masi; wetenschap en technologie - Sylvester Ugoh; sociale zaken, jeugd, sport en cultuur – Paulinus Chinulu Amadike; speciale taken (staalontwikkeling) – Paul Unongo; transport – Alhaji Umaru A. Dikko; waterstaat – Alhaji Nadgi Mamudu.
Enkele van de staatsministers waren Abubakar Usman (buitenlandse zaken), Chief Patrick Bolokor (buitenlandse zaken). Alhaji Ahmadu Nahuce (handel) en Chief (mevr.) Janet Akinrinade (binnenlandse zaken).
Een aanzienlijke meerderheid van de ministers behoorde tot Shargari's NPN, onder wie Chief Richard Akinjide (in het burgerbewind voor 1966 reeds minister) die bij de verkiezingen voor het gouverneurschap van de staat Oyo was verslagen. Uit de NPP afkomstige ministers waren Mafuyai. Madubuike, Audu (NPP-kandidaat voor het vice-presidentschap), Amadike en Unongo. Van de staatsministers hoorden o.a. Abubakar Usman en mevr. Akinrinade tot de NPP.

Staatsminister Abubakar Usman kwam op 26 mei 1980 bij een vliegtuigongeluk om het leven.
In juli 1980 werden nog twee staatsministers benoemd, o.w. Mala Mamman Ali Makele (bureau van de president). Op 27 aug. 1980 werd Unongo benoemd tot minister van mijnbouw en energie i.p.v. Mohammed Ibrahim Hassan. Maar op 1 sept. trad hij af i.v.m. een campagne tegen hem in sommige kranten.
Vervolgens werd Aihaii Ashiek Jarma, tot dusver staatsminister van openbare werken, benoemd tot minister van mijnbouw en energie en a.i. belast met de staalontwikkeling.
Op 8 jan. 1981 maakte president Shagari een herverdeling van sommige portefeuilles in het kabinet per 15 jan. bekend. De betrokken portefeuilles waren:

Defensie – Alhaji Akanbi M. Oniyanga (voorheen verbindingen): binnenlandse zaken – Iya Abubakar (defensie): verbindingen – Isaac Shaahu (handel);handel – Alhaji Bello Maitama Yusuf (binnenlandse zaken); financien – Victor Masi (openbare werken); openbare werken – Sunday Matthew Essang (financien); staalontwikkeling – Malam Mamman Ali Makele (bureau van de president).

Breuk in P R P

In augustus 1980 ontstond een breuk binnen de People's Redemption Party (PRP) tussen het nationale bestuur van deze partij o.l.v. Malam Malino Kano en de gouverneurs van de deelstaten Kano en Kaduna, resp. Abubakar Rimi en Balarabe Musa.
Deze twee PRP-gouverneurs hadden zich tegen de wensen van hun partijleider aangesloten bij zeven andere gouverneurs – vijf van de United Party of Nigeria (UPN) en twee van de Great Nigerian People's Party (GNPP) – om een „progressieve" groep te vormen. Malam Amino Kano, de PRP-leider, meende dat het optreden van de twee gouverneurs de politieke belangen diende van zijn voornaamste rivaal, UPN-leider Chief Obafemi Obalowo. Toen de twee gouverneurs weigerden zich uit de progressieve groep terug te trekken, werden zij door het PRP-bestuur o.l.v. Malam Malino Kano in aug 1980 uit de partij gestoten.
Daarop verklaarden de twee gouverneurs de „echte" PRP voort te zetten. Zij stootten Kano uit hun partij en gingen bij rechtbanken in beroep tegen hun eigen uitstoting.
Eind december besliste een rechtbank te Lagos dat het nationale bestuur van de PRP de bevoegdheid bezat zijn gouverneurs te verbieden bepaalde verga-

deringen bij te wonen In de week van 11 jan. **1981** verwierp het hooggerechtshof te Lagos het beroep van de gouverneurs tegen hun uitstoting, omdat zij niet voor het hof waren verschenen Een week later erkende de federale verkiezingscommissir (FEDECO) in een uitspraak de PRP factie o l v Malam Amino Kano als de ,,authentieke en wettige" partij
Maar op **26** juli werd bericht dat een hooggerechtshof te Lagos de uitstoting van de twee gouverneurs uit de PRP nietig had verklaard Rechter Akibo Savage stelde dat de uitstoting in strijd was met het partijstatuut en dat alleen de nationale conventie van de partij zo'n maatiegel had mogen treffen
In zijn reactie op de uitspraak van het hof betoogde de nationale secretaris generaal van de PRP, Sam Ikoku, dat een in december **1980** gehouden nationale conventie van de PRP de uitsto ting van Abubakar Rimi en Balarabe Musa had goedgekeurd en dat de twee politici dus uitgestoten bleven

Afzetting gouverneur *van Kaduna*

Inmiddels was de gouverneur van de deelstaat Kaduna, Balarabe Musa, door het parlement van zijn staat wegens ,,corruptie" afgezet.
Het conflict tussen de gouverneur en het deelstaatparlement was in wezen een zaak van partijpolitiek. Bij de verkiezingen van juli **1979** verwierf de PRP het gouverneurschap van deze moslemstaat in Noord-Nigeria. maar twee derde deel van de zetels in het deelstaatparlement werd gewonnen door de National Party of Nigeria (NPN) van president Shagari. Na het conflict tussen gouverneur Musa en het nationale bestuur van de PRP verwierf de NPN de steun van het merendeel van de PRP-leden in haar streven de gouverneur af te zetten.
Krachtens de Nigeriaanse grondwet moet de regering van de gouverneur door het deelstaatparlement worden bekrachtigd, voordat die regering kan worden beedigd. Drie maal had de gouverneur zijn ministerslijst bij het parlement ingediend, aldus de The Times **(5-1),** en steeds sprak dit een veto uit tegen Musa's regeringsploeg. Tenslotte weigerde Musa nog meer lijsten in te dienen. terwijl hij evenmin genegen was oppositiepartijen in zijn regering op te nemen. Hij gaf er de voorkeur aan alleen te regeren met een reeks speciale adviseurs. Daarop weigerde het parlement salarissen voor die adviseurs goed te keuren. Op zijn beurt verlaagde Musa de salarissen van de parlementsleden. aldus The Times.
Op **15** april deelde president Shagari mee dat hij niet tussenbeide kon komen om zijn (NPN) partijleden in Kaduna ervan te weerhouden hun gouverneur in staat van beschuldiging te stellen (impeachment). Na weken van kibbelen formuleerde het parlement van Kaduna in mei, aldus The *Economist* **(16-5),** tien aanklachten tegen gouverneur Balarabe Musa, die varieerden van fraude en begunstiging tot machtsmisbruik.
Een gezaghebbende krant waarschuwde dat de ,,impeachment" opnieuw tot een militaire machtsovername zou kunnen leiden. (De in **1962** ondernomen poging om een regionale premier af te zetten. nl. Samuel Akintola van West-Nigeria, droeg mede bij tot de staatsgreep van **1966,** aldus The Economist.) Maar president Shagari bleef weigeren in te grijpen, ook al waarschuwde hij privé de NPN-leiders in Kaduna voor de gevaren die de ,,impeachment" inhield.
Begin juni benoemde het parlement van Kaduna een zeven leden tellend onafhankelijk team om de aanklachten tegen de gouverneur te onderzoeken. Dit team hield tien dagen lang openbare hoorzittingen en liet concludeerde drie dagen daarna dat de gouverneur schuldig was.
Onmiddellijk werd het parlement van de staat bijeengeroepen, dat de gouverneur met **68** tegen **0** stemmen ontsloeg. Deze had zich niet verdedigd. omdat hij de wettigheid van de procedure aanvocht. Hij wilde het onderzoeksteam pas erkennen na een gerechtelijke uitspraak.
Op **6** juli werd Alhaji Abba Musa Rimi, tot dan toe vice-gouverneur. als opvolger van Balarabe Musa tot nieuwe gouverneur van Kaduna beëdigd (*AFP*). Maar volgens de NZZ (11-7) weigerde de vice-gouverneur, eveneens een PRP-lid, de regering over te nemen, die wegens de obstructiepolitiek van de NPN-meerderheid tot dusver niet kon worden gevormd.

Verdeelsleutel overheidsgelden

Inmiddels had een confrontatie tussen president Shagari en het federale parlement plaatsgevonden over het vaststellen van een verdeelsleutel voor overheidsgelden. de z.g. Revenue Allocation Bill, tussen de federale regering, de **19** deelstaten en het lokale bestuur. Een door de president ingestelde commissie, de commissie-Okigbo, stelde een verdeelsleutel voor van **53%** voor de federale regering, **30%** voor de deelstaten, 10% voor het lokale bestuur en **7%** voor bijzondere uitgaven (o.a. voor de bouw van de nieuwe hoofdstad Abuja). Shagari liet vervolgens een tegenvoorstel uitwerken met de volgende verdeelsleutel: **55%** voor de federale regering, 34,5% voor de deelstaten, 8% voor het lokale bestuur en 2,5% voor Abuja. Dit voorstel werd in november **1980** bij het federale parlement ingediend.
Het Huis van Afgevaardigden stemde slechts met 46,5% voor de federale regering (incl. Abuja) in en het wilde aan de deelstaten **40%** geven. De Senaat verhoogde het federale aandeel tot **58.5%** (incl. Abuja), en reserveerde voor de deelstaten 31,5% en voor het lokale bestuur 10%.
Enkele gouverneurs verlangden voor de deelstaten een aandeel tot 50%; de federale regering. die tot dan toe **75%** had gekregen, had zich dan met 30% tevreden moeten stellen. De arbitragecommissie van beide Huizen van het parlement keurde tenslotte het Se-

naatsvoorstel met 13 tegen 11 stemmen goed en tijdens een gezamenlijke zitting van Huis en Senaat begonnen op 29 januari 1981 werd dit voorstel aanvaard.
Op 3 febr. echter verzocht Ralph Obioha, de voorzitter van de financiële cummissie van het Huis van Afgevaardigden, een rechtbank de omstreden beginselen van de verdeling van de overheidsgelden van nul en gener waarde te verklaren. Enkele uren later werd het wetsontwerp door de handtekening van de president tot wet.
Bij de behandeling van het wetsontwerp hadden parlementsleden van Shagari's coalitiepartner, de Nigerian People's Party (NPP) de zijde van de oppositie gekozen. Zij hadden zich zowel tegen het door hun eigen ministers gesteunde regeringsvoorstel als tegen het Senaatsvoorstel gekant. De NPP vreesde volgens de NZZ (15-3) dat een hoger federaal aandeel de noordelijke deelstaten zou begunstigen, omdat Shagari's NPN daar zijn machtsbasis heeft.

De NPP voelde zich bovendien door de NPN gepasseerd, die zij verweet sinds juni 1980 geen van de overeengekomen gemeenschappelijke zittingen voor het maken van politieke afspraken meer te hebben bijeengeroepen. Bijzonder ontstemd was de NPP over de aanstelling door Shagari van eigen vertegenwoordigers, „Presidential Liaison Officers", in 18 deelstaten (uitgezonderd Lagos), die allen tot de NPN behoorden. Deze functionarissen moesten namens de president de regeringen in de deelstaten controleren; de oppositie beschouwde hen als politieke agenten van de NPN.

Breuk in regeringscoalitie

Begin juli zegde de Nigerian People's Party (NPP) van oud-president Nnamdi Azikiwe het in sept. 1979 met de NPN gesloten coalitie-akkoord met de overeengekomen termijn van zes maanden per januari 1982 op. De partij stelde in een communiqué: „De NPP heeft niet geprofiteerd van de coalitie en de houding van de NPN ten opzichte van ons bestond slechts uit openlijke confrontatie."
Op 8 juli aanvaardde de NPN de opzegging van de coalitie en wel met onmiddellijke ingang. Op de ministers van de NPP alsmede de vice-voorzitter van de Senaat en de voorzitter van het Huis van Afgevaardigden werd een beroep gedaan onverwijld af te treden. De betrokken ministers waren die van buitenlandse zaken (Ishaya Audu), onderwijs, burgerluchtvaart en sport plus de vier staatsministers voor resp. binnenlandse zaken, verbindingen, gezondheid en landbouw.
Op 9 juli zei een woordvoerder van de president dat het niet zeker was dat alle NPP-ministers automatisch hun ambt zouden verliezen. Sommige konden wegens hun staat van dienst worden gehandhaafd, mits zij met hun partij braken en zich bij de NPN aansloten dan wel als onafhankelijken optraden. Maar alle NPP-ministers moesten wel eerst aftreden.
Door de breuk in de coalitie genoot president Shagari nog slechts de steun van 168 van de 449 afgevaardigden in het Huis en van 36 van de 95 senatoren.

Nieuwe onlusten in Kano

Op 10 juli braken opnieuw ernstige onlusten uit in de noordelijke stad Kano. Het parlementsgebouw, het radiostation, de residentie van gouverneur Abubakar Rimi en diverse ministeries werden geheel of gedeeltelijk verwoest, terwijl naar verluidt vier mensen (o.w. de politieke adviseur van de gouverneur, Bala Mohammed) om het leven kwamen.
De onlusten braken volgens het Nigeriaanse persbureau NAN uit nadat gouverneur Rimi de emir van Kano, Alhaji Ado Bayero, 24 uur de tijd had gegeven „om zich te verantwoorden voor zijn gebrek aan respect t.o.v. de deelstaatregering". Rimi beschuldigde de emir. de traditionele machthebber, ervan geen richtlijnen van de regering op te volgen.
De 51-jarige Bayero, de 13de Foelani-emir van Kano, benoemde volgens traditie zijn vertegenwoordigers in de districten, de z.g. „hakimai", aan wie de dorpsoudsten ondergeschikt zijn. Daarmee beschikte hij over een parallel machtssysteem. Gouverneur Rimi wilde nu het privilege van de benoeming van de districtsvertegenwoordigers aan de emir ontnemen en deze zelf benoemen. Bayero zou volgens de gouverneur vervolgens geweigerd hebben deel te nemen aan de plechtigheden, waarbij deze nieuwe vertegenwoordigers werden ingewijd.
De rellenschoppers, geschat op 3.000 voornamelijk jeugdige personen, zouden in groepen van 300 a 400 man hebben geopereerd, aldus *AFP*.
Sommige kranten en diplomaten vonden de precisie waarmee de rellenschoppers hun doelen kozen en hun georganiseerde optreden verdacht evenals de houding van de politie. Deze verrichtte bijna 72 uur lang geen arrestaties, met het argument dat de coöperatieve houding van de oproerkraaiers zulks bemoeilijkte.
The Economist (18-7) wees erop dat de schade die de onlusten berokkende aan de positie van Rimi in het voordeel was van zowel Shagari's NPN als van de „oude garde" van de PRP, met wie de gouverneur in aug. 1980 had gebroken. Sommige Nigerianen geloven dat deze twee partijen hun krachten opnieuw gebundeld hebben, net als bij de afzetting van de gouverneur van Kaduna in juni, om de kwetsbaarheid van Rimi's positie m.b.t. de emir uit te buiten

Na de religieuze onlusten in Kano van eind december 1980 (pag. 527/3 e.v.) deden daar geruchten de ronde dat gouverneur Rimi de kas van Marwa zou hebben gespekt om diens sekte zonodig als politiek wapen te kunnen gebruiken. Een van de gearresteerde vrouwen van Marwa had volgens een verklaring van de politiechef van Kano voor de door president Shagari ingestelde commissie van onderzoek meegedeeld dat de gouverneur Marwa had uitgenodigd; deze zou echter twee van zijn „luitenants" hebben gestuurd, die van de gouverneur een geschenk in geld van omgerekend ruim 300 Zwitserse franken zouden hebben gekregen, aldus de NZZ (11-2).

Scheuring NPP?

Op 16 juli meldde radio-Lagos dat één minister en drie staatsministers van de NPP waren afgetreden, o.w. de minister van burgerluchtvaart Samuel Mafuyai en mevr. Janet Akinrinade, de staatsminister van binnenlandse zaken.
Op 24 juli berichtte de correspondent van The Times uit Lagos dat zes vooraanstaande NPP-leden hadden meegedeeld dat zij zich tegen de terugtrekking van de NPP uit de coalitie met de NPN zouden verzetten. (The Times, Financial Times, NZZ, Le Monde, NRCI *H'blad*, KCA).

OPPER-VOLTA

OPHEFFING UITGAANSVERBOD

Op 26 mei maakte de regering de opheffing bekend van het uitgaansverbod dat sinds de staatsgreep van 25 nov. 1980 van kracht was.
Inmiddels zijn alle leden van de voormalige regering van premier Joseph Conombo nog geïnterneerd. Begin februari maakte de voorzitter van het militaire comité tot herstel van de nationale vooruitgang (CMRPN), kolonel Saye Zerbo, die tevens de ambten van staatshoofd en premier vervult, bekend dat de voormalige burgerleiders gedetineerd zouden blijven totdat volledige opheldering was verschaft over de wijze waarop zij het algemene belang hadden beheerd. (*AFP*)

(Vor. ber. pag. 400/3)

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118. 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen. Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660.

KABINETSFORMATIE IN NEDERLAND

Op 26 mei zijn in Nederland verkiezingen voor de Tweede Kamer gehouden (pag. 353 e.v.). In verband hiermee heeft op dezelfde dag het zittende kabinet, de CDA–WD-coalitie onder premier Van Agt (CDA), zijn ontslag aan de koningin aangeboden (pag. 37412). Daarop heeft koningin Beatrix op 29 mei de constitutionele machinerie in beweging gezet, die uiteindelijk moet leiden tot de vorming van een nieuw kabinet (pag. 37412 e.v.). In eerste instantie leidde dit tot de aanwijzing van de CDA-TK-leden Lubbers en De Koning als informateur (pag. 37612).
Na consultaties met de fractievoorzitters van de in de Tweede Kamer vertegenwoordigde partijen besloten de twee informateurs een onderzoek in te stellen naar de mogelijkheid van de vorming van een kabinet, dat in de Tweede Kamer zou steunen op de fracties van CDA, PvdA en D'66 (pag. 37613 e.v.).
Op verzoek van de PvdA heeft op 10 juli de koningin de vice-voorzitter van de TK-fractie van deze partij, drs. Ed. van Thijn, benoemd tot derde informateur en hem verzocht ,,tezamen met de heren Lubbers en De Koning de mogelijkheid te onderzoeken om – met inachtneming van het tijdens de informatie van de heren Lubbers en De Koning tot dusver vastgestelde – de nog resterende problemen op te lossen, opdat deze informatie voortgang vindt".
De drie informateurs bereikten na besprekingen met de fractievoorzitters van de drie partijen die bij de vorming van het beoogde kabinet betrokken waren, Van Agt van het CDA, Den Uyl van de PvdA en Terlouw van D'66, conclusies, die zij op 3 aug. in de vorm van een eindverslag aan de koningin aanboden.
Dit eindverslag was weliswaar in de drie partijen niet onomstreden, maar alle drie gaven te kennen dat het voldoende was om over te gaan tot de volgende fase: de formatie van het kabinet. Op 4 aug. wees de koningin toen de heren Van Thijn en dr. J. Kremers, commissaris van de koningin van de provincie Limburg en lid van het CDA, aan als formateurs met als opdracht om ,,op basis van het op 3 aug. door de drie informateurs uitgebrachte eindverslag, een kabinet te vormen dat mag vertrouwen op een zo breed mogelijke steun in de volksvertegenwoordiging".
De formateurs Kremers en Van Thijn hebben op woensdagavond 19 aug. koningin Beatrix gevraagd hen van hun formatieopdracht op basis van het op 3 aug. door de informateurs uitgebrachte eindverslag te ontheffen; de koningin heeft dit verzoek ingewilligd. Als reden voor hun verzoek noemden beide heren in hun verslag aan de koningin de antwoorden van de fractievoorzitters die bij het formatieoverleg zijn betrokken op de hen op 17 aug. door de formateurs voorgelegde vraag. Deze vraag hield in of de formatie kon worden afgerond op basis van de op dat moment bereikte resultaten. De fracties van PvdA en D'66 lieten op 18 aug. via hun onderhandelaars weten de gestelde vraag met ja te beantwoorden. De CDA-fractie vroeg eerst nadere informatie over enkele onderwerpen en beantwoordde, na het verkrijgen van die toelichting, de vraag van de formateurs met ,,neen".

Koningin Beatrix heeft vervolgens op 20 aug. voor beraad achtereenvolgens uitgenodigd de voorzitters van de Eerste Kamer en de Tweede Kamer, de vice-president van de Raad van State en de fractievoorzitters van de partijen in de Tweede Kamer.
Laat in de avond van 20 aug. vroeg de koningin aan prof. mr. W. F. de Gaay Fortman ,,de mogelijkheden te onderzoeken op welke wijze op zo kort mogelijke termijn een kabinet kan worden gevormd, dat zich verzekerd weet van een vruchtbare samenwerking met de Staten-Generaal, dan wel mag vertrouwen een ruime steun in de volksvertegenwoordiging te zullen ondervinden".

Prof. mr. W. F. de Gaay Fortman

Eerste informatieperiode

Hierna volgt meer in detail een verslag van de ontwikkelingen na **30** mei, toen de heren Lubbers en De Koning werden benoemd tot informateur.

Strijd om het premierschap

De strijd om het premierschap heeft een groot deel van de informatie beheerst. Het CDA stond van het begin af aan op het standpunt in de persoon van Van Agt de eerste minister te hebben voor het kabinet van CDA, PvdA en D'66, waar de informateurs Lubbers en De Koning zich vanaf het begin op richtten.
Een doorbraak in deze kwestie kwam in het begin van de zesde week van de informatieperiode. De fractie van D'66 besloot in de avonduren van 6 juli dat Van Agt als premier aanvaardbaar was, mits de Democraten zich wat betreft programma en zetelverdeling in het kabinet zouden herkennen.
Den Uyl, die die middag nog gezegd had dat men zich in een patstelling bevond, werd hierdoor voor het blok gezet.
De dag daarop kwam Den Uyl, na een urenlange vergadering van de PvdA-fractie, vertellen dat ook de PvdA Van Agt als premier wilde accepteren, maar dat de PvdA dan wel herkenbaar aanwezig zou moeten zijn in het kabinet. Er zou volgens de PvdA nogal wat moeten veranderen in de programmaconclusies en het voorstel voor zetelverdeling, dat de informateurs op 25 juni hadden gepresenteerd.
D'66-fractieleider Terlouw had enige dagen voor het ingrijpende besluit van zijn fractie nog een open brief aan Den Uyl en Van Agt geschreven, waarin hij een beroep op beiden deed af te zien van hun aanspraken op het premierschap. Het zou beter zijn als er een kabinet onder leiding van een andere CDA-er dan Van Agt kwam, meende Terlouw.
De informatie was nog geen vijf dagen oud of het probleem van het premierschap diende zich al aan.
Op 30 mei ontvingen de CDA-ers Lubbers en De Koning de opdracht van de koningin de mogelijkheden te onderzoeken van een kabinet ,,dat mag rekenen op een zo breed mogelijke steun in de volksvertegenwoordiging".
Enige dagen later maakten de informateurs bekend, dat zij er bij hun onderzoek naar de mogelijkheden van een coalitie van CDA, PvdA en D'66 vanuit gingen dat het CDA als grootste partij

Weekblad 50ste jaargang No. 2602, pag. 32479-32494

V.l.n.r. informateur De Koning, PvdA-fractievoorzitter Den Uyl, informateur Lubbers, CDA-fractievoorzitter Van Agt en D'66-fractievoorzitter Terlouw.

de premier zou leveren. Informateur De Koning deed hier enige dagen later nog een schepje bovenop door in een televisie-interview te verklaren, dat die CDA-premier wat hem betrof Van Agt zou zijn. ,,Van Agt is 'het symbool' van het CDA," zo zei De Koning.

Den Uyl en Terlouw betoogden in verschillende toonaarden dat de informateurs best hun uitgangspunten mochten hebben, maar dat het premierschap een bespreekbare zaak zou moeten zijn, zoals alle andere onderdelen van programma en zetelverdeling.

Van Agt meende: ,,Het premierschap is net zo bespreekbaar als het weer, het is boeiend om erover te praten, maar je kunt er toch niets aan veranderen."

In hetzelfde jargon repliceerde Den Uyl: ,,In dit land is niets zo onvoorspelbaar als het weer."

Uiteindelijk kwamen toen de informateurs met de drie fractieleiders overeen dat het premierschap bespreekbaar was, al kwam het niet op de agenda voor de onderhandelingen voor.

De derde en een gedeelte van de vierde week van de informatieperiode van Lubbers en De Koning werden in betrekkelijke beslotenheid voor een groot gedeelte gevuld met programmatische besprekingen.

Na de derde week schatte De Koning de kans van slagen op ongeveer vijftig percent.

Op 22 juni erkende Lubbers dat het succes van de informateurs in belangrijke mate samenhing met het vinden van een oplossing voor het premierschap. ,,Alsdie hobbel genomen is, kan op programmatische punten de zaak in het slot springen," taxeerde hij.

Op 25 juni presenteerden de informateurs de conclusies die zij op programmatisch gebied en wat betreft de zetelverdeling uit de onderhandelingen getrokken hadden.

Den Uyl toonde zich ontevreden dat de informateurs een voorstel voor de zetelverdeling hadden gedaan zonder dat daarover gesproken was. Terlouw was naar hij zei ,,bedroefd".

In het voorstel kreeg de PvdA onder andere binnenlandse zaken, tevens vice-premier, sociale zaken en CRM.

Aan het CDA werd het premierschap toegewezen en verder onder andere onderwijs en financiën.

De verdelingsformule over de partijen was 6–6–3.

Het voorstelvan de informateurs m.b.t. de zetelverdeling had de volgende inhoud:

Het ligt in de rede bij de zetelverdeling uit te gaan van de verkiezingsuitslag. Deze bracht het CDA op 48 zetels, de PvdA op 44 en D'66 op 17 Dit betekent voor D'66 2,5 ministerszetel. Zou men dit neerwaarts tot 2 willen afronden, met compensaties in het vlak van de staatssecretarissen, dan is dit op zichzelf mogelijk. Voor een partij die enerzijds sterk gewonnen heeft, maar anderzijds in het te vormen kabinet hoe dan ook een relatief bescheiden positieinneemt, is er iets voor te zeggen dit aantal naar boven, dus naar 3, af te ronden.

Doen wij zulks dan resteren er echter, vertrekkend vanuit het huidige aantal ministers, 13 posten. Dit zou wijzen naar een verdeling van CDA 7 zetels en PvdA 6 zetels. Hieraan zijn echter nadelen verbonden; temeer daar wij zoals bekend in onze informatie vertrokken zijn vanuit een vervulling door het CDA van het ministerie van algemene zaken.

Om die reden stellen wij voor het aantal ministerszetels voor CDA en PvdA beide op 6 te stellen en de portefeuille voor wetenschapsbeleid niet bij een aparte minister onder te brengen.

Bij de toedeling van de specifieke ministerszetels over de verschillende partijen hebben wij verder de volgende redenering gevolgd. Het ligt in de rede dat de PvdA de post van binnenlandse zaken vervult; kan het zijn in combinatie met het vice-premierschap. In samenhang hiermee zal het CDA dan justitie bemannen.

Omgekeerd ligt het in de sector onderwijs en welzijn voor de hand dat het CDA onderwijs bemant en de PvdA CRM. Voor een eerste keus aan het CDA in deze sector is temeer reden, gezien de samenstelling van de financieel/sociaal economische driehoek er. de sector buitenland. Daarover het volgende.

Er is veel voor te zeggen dat in deze twee driehoeken alle drie de partijen ieder ministers hebben. In de sector buitenland stellen wij voor dat de PvdA buitenlandse zaken bemant

Dit is onmiskenbaar daar de belangrijkste post, maar er zijn belangrijke argumenten voor. Het CDA vermeldt in haar programma ontwikkelingssamenwerkingals eerste prioriteit en hecht dus kennelijk aan deze post, ook al is het een minister zonder portefeuille. veel belang.

Dat D'66 dan defensie vervult is redelijk Met name op dit punt staat D'66 onmiskenbaar zussen de grote partijen. (Wellicht geen dankbare. maar wel een zeer belangrijke taak.)

Mede in samenhang met het hierboven gestelde ligt het dan in de rede dat D'66 in de financieel/sociaal-economische driehoek de post van economische zaken bemant.

Resteren financiën en sociale zaken. Terzake stellen wij voor financiën aan het CDA toe te wiizen en sociale zaken aan de PvdA. Ware het niet dat de PvdA haar voorkeur voor sociale zaken kenbaar had gemaakt, dan was ook het omgekeerde denkbaar geweest.

Dit zo zijnde pleit er dan veel voor het belangrijke departement van volkshuisvesting en ruimtelijke ordening toe te delen aan de PvdA. Er resteren dan tenslotte drie departementen, nl. die van landbouw en visserij, van verkeer en waterstaat envanvolksgezondheid enmilieuhygiëne.

Wederom zo goed mogelijk rekening houdend met het profielvan decoalitiepartners, ligt het in de rede dat het CDA landbouw en visserij bemant. De dan resterende keus willen wij niet doen. Het hele veld overziende stellen wij voor dat tussen de twee resterende departementen de PvdA de eerste keus heeft en dat D'66 zich daarin voegt.

Tenslotte dit. Overziet men het hele veld dan valt het op dat in Kamerzetels gerekend PvdA en D'66 te zamen slechts een kwart meer hebben dan het CDA alleen. In ministerszetels uitgedrukt bedraagt het verschil echter 50%. Markant is ook dat in beide ,,vitale" driehoeken (namelijk buitenland en financieel/sociaal-economisch) het CDA steeds maar één zetel bemant.

Dat alles zo zijnde menen wij dat ons uitdrukkelijk gekozen vertrekpunt met betrekking tot het j :r niet tot bijziendheid heeft geleid.

Integendeel, de bezwaren hiertegenover naar voren gebracht van de zijde van PvdA en D'66, hebben hun rol gespeeld bij onze afwegingen.

Reacties op voorstellen informateurs

De fractieleiders van PvdA en D'66, Den Uyl en Terlouw, hadden kritiek op het feit dat de informateurs Lubbers en De Koning ook een uitgewerkt voorstel hebben gedaan over de zetelverdeling in een kabinet van CDA, PvdA en D'66. Zij vonden dat onjuist wegens de nauwe samenhang met de niet geregelde kwestie van het premierschap. Ook was er de voorafgegane dagen niet echt over onderhandeld, aldus Den Uyl en Terlouw.

Den Uyl liet geen reactie los op het voorstel van de informateurs dat de PvdA de post binnenlandse zaken krijgt in combinatie met het vicepremierschap. In feite betekent dit dat de informateurs geen plaats voor Den Uyl in het nieuwe kabinet hebben ingeruimd.

Volgens Lubbers mocht deze conclusie er niet aan verbonden worden. Volgens hem is het technisch de beste combinatie, die los staat van personen. Den Uyl zei hierop dat hem van de voordelen van die combinatie in het verleden niets is gebleken.
Van Agt reageerde tevreden op het voorstel, waarin hij de minister-president is en het CDA ook de posten onderwijs, justitie, financiën, ontwikkelingssamenwerking en landbouw krijgt. ,,Dit voorstel kan zo het beste maar worden aanvaard," meende hij. Hij wees elke suggestie van de hand dat er een samenhang is tussen zetelverdeling en concessies ten aanzien van het programma. ,,Tussen Van Agt wél en Van Agt niet valt niet te middeleri," zei hij.
Den Uyl, die grote waardering uitsprakvoor het feit dat de informateurs na zeven dagen onderhandelen tot deze balans zijn gekomen, meende dat de voorgestelde zetelverdeling niet bijdraagt tot een snelle totstandkoming van het kabinet. Hij zei dat er wel onderhandelingen moeten komen over de zetelverdeling, maar dan in samenhang met het premierschap. Hij vond het jammer dat de informateurs over het premierschap geen eigen standpunt hebben ingenomen en alleen hun uitgangspunt hebben herhaald dat het CDA die levert.
Den Uyl gaf wel toe dat hij ,,spelenderwijs" een voorkeur had uitgesproken voor sociale zaken. maar hierover was niet serieus gediscussieerd. Van Agt verklaarde echter dat wel degelijk uitvoerig over de zetelverdeling en de voorkeur van de diverse partijen was gepraat.
D'66 zou economische zaken en defensie toebedeeld krijgen. Deze laatste post zou dan bezet moeten worden door mr. L. J. Brinkhorst, die echter zijn zinnen heeft gezet op buitenlandse zaken, dat de informateurs kennelijk aan PvdA-er Van der Stoel hadden toebedacht. Terlouw zei ,,grote problemen te verwachten over defensie, in de fractie en vooral bij de waarnemend fractievoorzitter" (Brinkhorst).
Volgens Terlouw hangt de zetelverdeling sterk af van de bezetting van algemene zaken. Hij kritiseerde het ,,onwrikbaar uitgangspunt" van de informateurs, dat het onmogelijk maakte creatief tussen de drie partijen te bemiddelen. Over het premierschap hebben de informateurs een bijlage opgenomen met de standpunten van Van Agt, Den Uyl en Terlouw.
Van Agt zegt dat hij premier moet worden en dat het bezwaar dat hij ook het vorige kabinet leidde voor het CDA ,,principieel niet aanvaardbaar is",
Den Uyl zegt dat er een nieuw kabinet moet komen niet een ander beleid, gezien het feit dat CDA en W D hun meerderheid hebben verloren. De premier moet dan ook uit de twee nieuwe regeringspartijen komen. De heer Van Agt past daarin als zodanig niet, omdat hij de vorige coalitie leidde en zich bij herhaling heeft uitgesproken voor voortzetting van dat beleid. aldus Den Uyl.
Terlouw verzet zich tegen de stelling van het CDA dat deze partij voor uiteenlopende kabinetten dezelfde premier moet kunnen leveren als het CDA de grootste is. Althans, Terlouw vindt dat dit geen automatisme moet zijn en meent dat een PvdA-premier bespreekbaar moet zijn.
De informateurs zeggen dat zij ook een zetelverdeling hebben voorgesteld, omdat deze met de rest samenhangt. Over de standpunten van de drie partijen over het premierschap merken zij slechts op dat deze conclusies elkaar uitsluiten.

Op programmatisch gebied dienden de fracties tal van wijzigingsvoorstellen in. Het CDA vond vooral de paragraaf over de nieuwe kernwapens te vaag geformuleerd.
Het premierschap van Van Agt bleef als een loden last boven de besprekingen hangen.
Op 1 juli komt Van Agt met een verrassing waartegen zijn latere bezwaren tegen het regeerakkoord nog vaak zullen worden afgewogen. Hij is bereid het pakket voorstellen ongewijzigd te aanvaarden mits PvdA en D'66 hem als premier accepteren. Den Uyl en Terlouw wijzen dit direct van de hand, Van Agt zegt later: ,,Het was serieus, het had een doorbraak kunnen zijn."
Maar op 2 juli schreef Terlouw zijn brief en raakte de zaak in een stroomversnelling. Van Agt vroeg zich nog af „of hij wel effectief premier kon zijn als hij feitelijk ongewenst was door een groot deel van het kabinet", maar in het weekeinde daarna (4 en 5 juli) besloten fractie en bestuur van het CDA aan de kandidatuur van Van Agt vast te houden, hiertoe gestimuleerd door tal van adhesiebetuigingen aan Van Agt uit de achterban van het CDA.
Informateur De Koning toonde zich in dat weekeinde wat minder optimistisch over de kans van slagen van de informateurs. ,,Het wordt een dubbeltje op zijn kant," meende hij.
Door de beslissing van D'66 Van Agt te accepteren viel het dubbeltje voorlopig nog op zijn goede kant. Een dag later volgde de PvdA met grote reserves.

Ed. van Thijn (PvdA) derde informateur

Wel was er nu de wens van de PvdA een eigen man toe te voegen aan het informateursduo Lubbers en De Koning, beiden CDA-prominenten. Hiervoor brachten de socialisten de vice-fractievoorzitter Van Thijn in het veld.
CDA-fractievoorzitter Van Agt had hier weinig oren naar. Hij vond het onelegant tegenover Lubbers en De Koning, die het volgens hem tot dan toe goed gedaan hadden. Maar toen bleek dat de PvdA het toevoegen van Van Thijn als een test-case voor de politieke wil van het CDA beschouwde om tot het beoogde CDA-PvdA-D'66-kabinet te komen en de onderhandelingen wilde afbreken als het CDA bleef weigeren, ging Van Agt door de knieën. Volgens de opdracht van de koningin zou Van Thijn samen met Lubbers en De Koning de ,,resterende problematiek" moeten oplossen.
Nog even was onduidelijk wat er nu precies onder de ,,resterende problematiek" moest worden verstaan, want de PvdA meende dat nog bekeken moest worden of binnen het CDA een andere premier dan Van Agt te vinden was, terwijl CDA en D'66 meenden dat dat stadium voorbij was.
Op 10 juli echter maakte informateur Lubbers bekend, dat Van Agt en Den Uyl elkaar in de armen waren gevallen op de formule dat er gebouwd zou worden aan een kabinet van CDA, PvdA en D'66, ,,waarbij het CDA zich kandidaat stelt voor het premierschap." Daarna werd er van dit probleem niets meer vernomen. De PvdA had Van Agt definitief geaccepteerd.
In het begin van de zevende week van de informatie ontstond er een kleine windstilte. De onderhandelingen lagen drie dagen stil wegens een bezoek van Van Agt aan de Tour de France. Het

Op 9 juni kwamen de heren Van Eijkelenburg van het NCW (l.) en zijn collega van het VNO, Van Veen (tweede van r.) namens de werkgevers de nota ,,Herstel van evenwicht", een sociaal-economisch programma van de gezamenlijke werkgeversorganisaties, aanbieden aan de beide informateurs De Koning (r.) en Lubbers (tweede van l.).

Het uitgebreide informatieteam: v.l.n.r. Lubbers, Van Thijn en De Koning

informateurstrio gebruikte de tijd om hard te werken aan programmatische voorstellen.

Zetelverdeling

Het einde van de zevende week werd hoofdzakelijk gekenmerkt door verschillen van mening over de zetelverdeling in het kabinet.

Het CDA had onderwijs gekregen in de voorstellen van 25 juni. maar de PvdA maakte daar eveneens aanspraak op. was het CDA bereid financiën aan de PvdA te gunnen om zo Den Uyl als vice-premier aan een passend departement te helpen. Den Uyl toonde zich bereid als zodanig tot het kabinet toe te treden, maar bleef ook onderwijs eisen. Terlouw had ook nog een probleem, want hij wilde eigenlijk van defensie af.

In het weekeinde van 19 en 20 juli besloot de top van het CDA dat Van Agt moest vasthouden aan onderwijs. Den Uyl deed dat evenzeer. De informateurs gingen in conclaaf en produceerden een nieuw voorstel.

Na een nachtelijke vergadering waren onderhandelaars en informateurs er dinsdagmorgen 21 juli om half vier uit. Den Uyl kreeg een verzwaard ministerie van sociale zaken, ten koste van het departement van economische zaken, waarvoor Terlouw kandidaat stond. Onderwijs ging naar de PvdA-er Van Kemenade en D'66 was er ook niet in geslaagd van defensie af te komen.

Over hun nieuwe voorstel inzake de zetelverdeling schreven de informateurs het volgende:

„Op grond van de gevoerde besprekingen stellen wij voor – in afwijking van gedane voorstellen – de post van minister van onderwijs en wetenschappen toe te wijzen aan de Partij van de Arbeid. Ons zijn grote problemen bij het CDA hier tegenover bekend. Toch achten wij dit verantwoord; én in het licht van de programmatische conclusies ter zake van onderwijs én in het licht van de portefeuilles voor twee CDA-staatssecretarissen, zoals fractievoorzitters zich voorstellen die in de formatie te doen vastleggen.

Mede in dit licht zal de post financiën bij het CDA blijven, terwijl sociale zaken vervuld zal worden door de PvdA.

Deze post wordt, gezien de prioriteitenstelling in het programmatisch akkoord, omgebouwd tot departement voor sociale zaken en werkgelegenheid. Deze post wordt dan vervuld door de door de PvdA beoogde vice-premier, die tevens zal optreden als projectminister voor de sociaal-economische sector. Hij zal ook Antilliaanse zaken behartigen.

Een en ander leidt dan tot de volgende zetelverdeling:

CDA: algemene zaken, financiën, justitie, entwikkelingssamenwerking, volksgezondheid en milieuhygiëne, landbouw en visserij.

PvdA: sociale zaken, onderwijs en wetenschappen, binnenlandse zaken, buitenlandse zaken, CRM, volkshuisvesting en ruimtelijke ordening.

D'66: economische zaken, defensie, verkeer- en waterstaat.

Een derde wijzigingselement is ons voorstel ook D'66 een vice-premier te laten kandideren. Wij hebben geen aanleiding gezien de post defensie door een andere partij dan D'66 te laten bemannen. Daartegen kunnen immers geen programmatische bezwaren gelden en die moeten de doorslag geven.

De zetelverdeling blijft bij dit alles 6–6–3.

In dit licht ligt het voor de hand de verdeling van staatssecretarissen 7–7–3 te doen zijn. Voor wat betreft de toedeling van deze posten zullen wij als informateurs een voorstel doen in ons eindverslag, opdat de formateurs daar hun voordeel mee kunnen doen en dit geen aanleiding meer kan zijn voor majeure geschillen.

Evenzeer zullen de informateurs in hun eindverslag een voorstel doen ter zake van integrerende ministers. Deze zullen over de partijen verdeeld worden in de verhouding 2–2–1.

Van Agt en Den Uyl verklaarden zich bereid de voorstellen van de informateurs, zowel programma als zetelverdeling, in hun fractie te verdedigen. Terlouw verklaarde terughoudend het alleen te zullen „voorleggen". Het woord was aan de fracties.

PvdA en D'66 toonden zich min of meer tevreden met de voorstellen van de informateurs. Bij de PvdA wilden vier fractieleden zich om uiteenlopende redenen niet achter het akkoord plaatsen, maar zij wilden het beoogde kabinet hun politieke steun niet onthouden.

Terlouw meende dat de afbakening tussen de ministeries van economische zaken en van sociale zaken beter geregeld moest worden. Hij was bang als minister van economische zaken te zeer beknibbeld te worden op zijn werkterrein door he? ministerie van sociale zaken en werkgelegenheid van Den Uyl.

Een heel ander geluid kwam van de zijde van het CDA. Hoewel Van Agt de informateurs had toegezegd het akkoord in zijn fractie te zullen verdedigen, kwam hij met een lijstje kritiekpunten uit het beraad van zijn partijgenoten.

Er zou op verschillende punten van het sociaal-economisch akkoord opnieuw onderhandeld moeten worden, de kernwapenparagraaf moest worden bijgesteld in de richting van het CDA-programma en wat betreft de zetelverdeling zou het ministerie van sociale zaken en werkgelegenheid van Den Uyl moeten worden ingeperkt en zou er een harde overeenkomst moeten komen over de taakverdeling tussen de minister van onderwijs, waarvoor de PvdA-er Van Kemenade kandidaat was, en diens twee staatssecretarissen van het CDA.

Dit laatste hing vooral samen met de weerzin van het CDA tegen de middenschool, waarvan Van Kemenade sedert jaar en dag een groot voorvechter is.

Daarnaast koesterde het CDA wantrouwen t.a.v. de houding van Van Kemenade m.b.t. het bijzonder onderwijs.

Den Uyl zei verbijsterd te zijn. De informateurs hadden een definitief standpunt van de fracties verlangd en nu kwam het CDA met de wens op een aantal punten de onderhandelingen te heropenen.

Lubbers, De Koning en Van Thijn redden zich uit het dilemma door nog gedurende twee dagen, op 24 en 27 juli, „besprekingen" met de onderhandelaars te houden.

Het zou daarbij vooral gaan om verduidelijkingen en niet om heronderhandelingen. Van Agt meende op 23 juli nog dat deze formule van de informateurs wel mogelijkheden bood om de wensen van de CDA-fractie gerealiseerd te krijgen.

Hoewel aanvankelijk nog wat onduidelijkheid bestond over de juiste inhoud van de termen „besprekingen" en „onderhandelingen", werden de opvattingen van de informateurs volstrekt duidelijk in een brief die zij op 27 juli aan Van Agt stuurden.

In een brief die in Den Haag van ver-

schillende kanten als ,,hard" werd getypeerd, bleven de informateurs op hun standpunt staan: geen nieuwe onderhandelingen. In het bijzonder de verlangens van Van Agt voor de sociaal-economische paragraaf van het akkoord, werden zonder meer van de hand gewezen.
Toen de informateurs op 28 juli hun aanvullende stukken aan de fracties stuurden, bleek dat de wensen van het CDA voor de kernwapenparagraaf ook niet gehonoreerd waren.
Terlouw en Den Uyl waren er inmiddels in geslaagd het geschil over sociale zaken en economische zaken tot hanteerbare proporties terug te brengen. Over de taakverdeling op onderwijs was men geen stap verder gekomen.
Opnieuw bogen op 28 juli de fracties zich erover. PvdA en D'66 hadden niet zo veel tijd nodig en stemden, zoals verwacht, in met de voorstellen van de formateurs.
Heel wat moeilijker lag het voor de in het nauw gebrachte CDA-fractie. Vele uren had men ervoor nodig om tot een beslissing te komen.

Problemen en verdeeldheid bij *CDA*

Hoewel de informateurs de fracties gevraagd hadden zich met een duidelijk ja of nee over hun voorstellen uit te spreken, kwam Van Agt na een urenlange vergadering niet met een dergelijk duidelijk antwoord.
Van Agt kwam in feite met hetzelfde wensenlijstje aanzetten, waar hij enige dagen eerder mee uit zijn fractievergadering gekomen was; de sociaal-economische paragraaf moest op een aantal punten weer onder de loep worden genomen, de defensieparagraaf moest worden bijgesteld in de richting van het CDA en er moest overeenstemming komen over de taakverdeling tussen minister en staatssecretarissen op het ministerie van onderwijs.
Alleen het uitgebreide ministerie van sociale zaken van kandidaat-minister Den Uyl was van het lijstje verdwenen, omdat het probleem in de tussenliggende dagen opgelost was.
Toch had Van Agt geen eensgezinde fractie meer achter zich. Vijftien CDA'ers vonden dat er nu maar aan de formatie begonnen moest worden. Dertig fractieleden meenden dat de hangende kwesties nog onder de hoede van de informateurs moesten worden opgelost.
De volgende dag, op 29 juli, schreef Van Agt brieven aan Terlouw en Den Uyl met het verzoek over de genoemde kwesties door te onderhandelen. Reiden weigerden.
Op 30 juli kwam de CDA-fractie voor de derde keer in een week tijd bijeen om zich over praktisch dezelfde voor stellen te buigen.
Na een verrassend korte vergadering kwam Van Agt meedelen dat hij bereid was de formatie in te gaan, nadat de defensieparagraaf uit het akkoord geschrapt zou zijn en er overeenstemming zou zijn bereikt over de taakverdeling op onderwijs.
Bovendien zou in de formatie nog een consultatie van de sociale partners en van economische deskundigen als Zijlstra en Van den Beld, respectievelijk president van de Nederlandsche Rank en directeur van het Centraal Plan Bureau, moeten worden gehouden en de weerslag van hun adviezen zou terug te vinden moeten zijn in het regeerakkoord.

Slot eerste informatiefase. *Eindverslag* informateurs

Met deze stand van zaken begonnen de informateurs nogmaals een gesprekronde met de afzonderlijke fractieleiders.
Op 3 aug. brachten de informateurs eindverslag uit aan de koningin. Ze hadden een nieuwe defensieparagraaf gewrocht, waarover Van Agt en Den Uyl het al direct oneens waren en een aantal zinnen over de sociaal-economische paragraaf waar Den Uyl en Van Agt ook een nogal andere uitleg aan gaven.
De informateurs meenden dan het kabinet van CDA, PvdA en D'66 tot stand kon komen, als nu tot de formatie werd overgegaan.
Het eindverslag van de informateurs luidde aldus:

„Majesteit,

Op 30 mei 1981 hebt u de eerste en tweede ondergetekende verzocht mogelijkheden te onderzoeken van de vorming van een kabinet, dat mag vertrouwen op een zo breed mogelijke steun in de volksvertegenwoordiging.
Op 10 juli 1981 hebt u de derde ondergetekende verzocht samen met eerstgenoemden de mogelijkheid te onderzoeken om – met inachtneming van het tijdens de informatie van eerste en tweede ondergetekende tot dusverre vastgestelde – de nog resterende problemen op te lossen, opdat deze informatie voortgang vindt.
Voor het onder A. opgenomen gedeelte van het verslag zijn eerste en tweede ondergetekende verantwoordelijk; voor het sub B. opgenomen deel dragen de drie informateurs de verantwoordelijkheid.

A. In het licht van de ons gegeven opdracht hebben wij gesprekken gevoerd met de fractievoorzitters van CDA, PvdA, W D en D'66. Gelet op het door ons geconstateerde feit, dat de PvdA blijkens mededeling van de fractievoorzitter van die partij, niet in één kabinet wil zitting nemen met de W D en gelet op de getalsterkte van die partijen, hebben wij in redelijkheid gemeend ons onderzoek in de eerste plaats te moeten richten op de mogelijkheid van een CDA/PvdA/D'66-kabinet.
Aan de betrokken fractievoorzitters hebben wij gevraagd ons de onderwerpen op te geven. waarover een akkoord zou moeten worden bereikt. Met de agenda! aan de hand van de opgegeven onderwerpen opgesteld, zijn de betrokken fractievoorzitters akkoord gegaan.
Dit betekende niet dat in het beoogde regeerakkoord niet meer aan de orde kon en moest komen. Het betekende wel, dat toetsing van de politieke mogelijkheden om tot zo'n akkoord te komen aan de hand van de te presenteren conclusies, moest plaatsvinden.
Op 25 juni 1981 hebben wij concept-conclusies inzake zowel het programma als de zetelverdeling aan de fractievoorzitters voorgelegd en daarbij meegedeeld, dat deze voorstellen voor onze rekening waren.
De fractievoorzitters hebben op 26 en 27 juni 1981 gereageerd.
In de daarop volgende dagen heeft met name ons voorstel de door het CDA beoogde minister-president dat ambt te doen vervullen voorwerp van beraad tussen de fractievoorzitters en ons uitgemaakt.

Op 7 juli 1981 hebben de voorzitters van de PvdA en D'66-fractie ons meegedeeld met het voorstel – onder door ieder van hen openbaar gemaakte voorwaarden – in te kunnen stemmen.

B. Nadat U op 9 juli 1981 aan de derde ondergetekende te zamen met de eerste en de tweede ondergetekende een informatieopdracht had verstrekt, hebben wij gedrieën de besprekingen met de fractievoorzitters over de nog resterende problemen voortgezet.
Op 21 juli 1981 hebben wij het resultaat van de programmatische besprekingen, alsmede een nader voorstel inzake de zetelverdeling aan de betrokken fractievoorzitters voorgelegd.
De fractievoorzitters hebben op 23 en 24 juli 1981 gereageerd.
Na besprekingen naar aanleiding van deze reacties hebben wij de fractievoorzitters definitief bescheid gevraagd.
De brieven waarmee de fractievoorzitters hun definitief bescheid gaven, geven ons voor wat betreft de antwoorden van de fractievoorzitters van PvdA en D'66 geen aanleiding tot nadere opmerkingen. Zulks is wel het geval met het antwoord van de fractievoorzitter van het CDA. Daarover het volgende.
Fractievoorzitters hebben ons nader doen weten alsnog overeenstemming te hebben bereikt over het vraagstuk van de taken die zullen worden toegewezen aan de twee CDA-staatssecretarissen op onderwijs en wetenschappen.
Met betrekking tot de conclusies inzake kernwapens en defensie stelt de fractievoorzitter van het CDA in zijn brief voor de thansvoorliggende programteksten uit de conclusies te verwijderen.
Dit is voor ons aanleiding geweest tot nadere overweging. Op grond daarvan zijn wij tot de slotsom gekomen dat voor alle drie de fracties aanvaardbaar moeten zijn de navolgende conclusies:

Conclusies inzake kernwapens en defensie-inspanning.

1. Nederland voert in het kader van het bondgenootschap en daarbuiten een actief beleid gericht op veiligheid en wapenbeheersing, in het bijzonder op het terugdringen van de rol van kernwapens.

2. Daartoe wordt binnen het bondgenootschap gestreefd naar onderhandelingen op korte termijn met de Sowjet-Unie over kernbewapening in Europa met het doel tot een wederzijdse substantiële verlaging van het bewapeningsniveau te komen, met name door vermindering, zo mogelijk afschaffing, van nucleaire middellange-afstandswapens; daarnaast wordt een voortzetting van het SALT-proces bepleit.

3. De defensie-inspanning blijft gericht op de uitvoering van het Nederlandse aandeel in het Long Term Defence Program van de NAVO.

4. Ter zake van nucleaire wapens, zowel het vraagstuk van de middellange-afstandswapens als dat van de substantiële vermindering van het aantal Nederlandse kerntaken, pleegt het kabi-

net consultaties met de bondgenoten. Het kabinet bepaalt op grond van zijn eigen oordeel tijdstip en inhoud van de besluitvorming. De fracties, waarop het kabinet steunt, zullen besluiten of het uitblijven daarvan mede beoordelen in het licht van hun programma's.

Bij de conclusie onder punt 4. wijzen wij erop dat in het program van het CDA weliswaar najaar 1981 als tijdstip van besluitvorming genoemd wordt, maar dat ons gebleken is dat de fractie van het CDA, gezien het tijdstip van de aanvang van de onderhandelingen met de Sowjet-Unie over dit vraagstuk en gezien de noodzaak van zorgvuldige consultaties. niet langer van dat tijdstip uitgaat. Deze opvatting met betrekking tot de besluitvorming van de CDA-fractie spoort met de opvatting van PvdA en D'66, hoezeer deze fracties ook in hun program van een andere benadering ter zake uitgaan. Problemen over de in het CDA-prograni ter zake van besluitvorming genoemde datum van december 1981 hoeven dus niet vers-acht te worden.
Verder wordt bewust de formule ,,mede beoordelen" gebruikt, waar het de positie van de fracties betreft. Deze formulering is in de programtekst aangebracht om aan te geven dat bij de beoordeling door fracties zowel acht geslagen zal worden op eigen program als op standpunt en motivering van het eigen kabinet.
Omdat fracties zich uiteindelijk kunnen beroepen op eigen program, blijft het hoe dan ook een crisisgevoelige materie. Het meewegen van het oordeel van het kabinet, hoe dit ook luidt, geeft echter aan dat een crisis daarover niet op voorhand als onvermijdelijk moet worden gezien.
Tenslotte dit. Waar de drie fractievoorzitters een risico ter zake aanvaardbaar achten en zij de eerstgeroepenen zijn om dit te beoordelen, is dit risico aanvaardbaar en staat het de coalitievorming dus niet in de weg.
Hiermee zijn de belemmeringen om tot de formatie over te gaan weggenomen.

De fractievoorzitter van het CDA deelt mee het op prijs te stellen dat tijdens de formatie adviezen zuilen worden ingewonnen over de sociaal-economische problematiek en dat onderhandelaars daarmee rekening zullen willen houden.
Ervan uitgaande dat het CDA deze adviezen wil laten inwinnen over de conclusies zoals deze thans bereikt zijn, moet dit zinvol kunnen. Niet in de laatste plaats waar sociale partners ons als informateurs reeds hadden doen weten het op prijs te stellen nog gelegenheid te hebben hun opvattingen te geven, alvorens een regeerakkoord definitief vastgesteld zou worden.
De vormgeving van een en ander is naar ons oordeel een zaak van de formateur in overleg met de drie fractievoorzitters.
Gelet op de formatiebereidheid van de fractievoorzitters vertrouwen wij erop dat bij de beoordeling van de uit deze adviezen eventueel te trekken consequenties geen problemen zullen ontstaan die het beoogde regeerakkoord in gevaar brengen.
Afsluitend veroorloven wij ons slechts op te merken dat het wenselijk is deze procedure zodanig in te richten dat 1982 geen verloren jaar wordt.
Aldus constateren wij dat de nog resterende problemen waarover in onze opdracht gesproken werd, zijn opgelost en dat het op basis van de bereikte overeenstemming over program en zetelverdeling verantwoord is tot formatie van een kabinet-CDA-PvdA-D'66 over te gaan en daartoe een opdracht te verstrekken.

Wij hebben U sinds 30 mei 1981 regelmatig op de hoogte mogen stellen van het verloop van onze besprekingen. Wij zijn U zeer erkentelijk voor het vertrouwen dat U in ons hebt gesteld.

Met gevoelens van bijzondere hoogachting.

drs. R. F. M. Lubbers
drs. J. de Koning
drs. E. van Thijn."

(ANP, Nederlandse Staatscourant, NRCI H'blad, Trouw, De Volkskrant)

SCANDINAVIË

DENEMARKEN

MEERDERHEID VOOR PAKKET CRISISMAATREGELEN

Op 5 mei 1980 wist de Deense sociaal democratische minderheidsregering in onderhandelingen met drie kleine partijen van centrum en rechts zich te verzekeren van een minimale meerderheid van één stem in de Folketing, het Deense parlement. voor haar ingrijpende crisisplan (zie pag. 1113 e.v.-1980).
Dat betekende dat de regering de eerstvolgende 20 maanden kon rekenen op een vaste samenwerking mrt deze drie partijen op economisch gebied.
Een belangrijke doelstelling was het verminderen van het grote tekort op de betalingsbalans.

De sociaal-democraten hebben hiermee de bestrijding van de werkloosheid als eerste prioriteit verlaten en de regering geeft dan ook toe dat de werkloosheid de komende jaren zeker zal stijgen. Over details bestaat geen overeenstemming maar vast staat dat de BTW met bijna 2% zal stijgen per 1 juli en dat er een hogere belasting komt op benzine en olie. De belasting op benzine zal met 3,5 cent per liter stijgen.
In totaal moet er door verhoging van bestaande en invoering van nieuwe belastingen bijna twee miljard gulden in de schatkist vloeien. De regering wil op haar uitgaven 2,8 miljard gulden per jaar besparen, 20% daarvan moet opgebracht worden door het ministerie van sociale zaken, wat door de regerende sociaal-democraten als een pijnlijke zaak wordt ervaren.
De minister van sociale zaken, mevrouw Ritt Bjerregaard, stelde in een interview met het dagblad Politiken (links-liberaal): ,,Mijnopgave is het om via de besparingen de levensstandaard te verlagen." Binnenskamers had zij echter ernstige kritiek op het besparingsplan. ,,Het heeft geen sociaal-democratische signatuur." meende ze.
De redenen zijn duidelijk: er wordt gekort op bepaalde bijstandsuitkeringen, andere uitkeringen zoals kinderbijslag, invaliditeitsuitkeringen en wellicht ook AOW worden voortaan afhankelijk van het inkomen gemaakt. Het bedrijfsleven wordt in het pakket bedacht met een steun van 0,9 miljard gulden. de helft in de vorm van belastingvoordelen. de rest voornamelijk door gerichte steun aan bepaalde branches, vooral aan de kleinere industrie en de landbouwsector.

Svend Jakobsen, de minister van financiën in het kabinet van Anker Jörgensen, zei begin september 1980 in een interview:

Het mes gaat diep in de aanvankelijk voorgenomen groei van de overheidsuitgaven. De stijging van het tekort op de betalingsbalans wordt vooral veroorzaakt door de aflossingen op de enorme buitenlandse schulden die Denemarken is aangegaan en die de 100 miljard kronen naderen (28% van het nationale inkomen).
Hoewel de overheidsuitgaven reëel op hetzelfde peil moeten blijven als in 1980, laat de voorlopige begroting voor 1981 toch nog een stijging met ruim 4 miljard kronen zien, waardoor ook het begrotingstekort met 4 miljard zal toenemen.
Jakobsen schrijft dat toe aan de grotere uitgaven voor werkloosheidsuitkeringen. Het crisisprogramma dat in mei werd overeengekomen en het beleid dat voor 1981 is uitgestippeld leidt tot een stijging van de werkloosheid. De sociaal-democratische regering heeft deze consequentie van haar beleidskeus bewust aanvaard.
Het zwaartepunt van het sociaal-economisch beleid wordt gelegd op versterking van het particuliere bedrijfsleven. Daarom wil Jakobsen volgend jaar de belastingen op de ondernemingen met 1 a 2 miljard kronen verlagen. Om zowel de particuliere consumptie te beperken als het begrotingstekort binnen de perken te houden zal de inkomstenbelasting worden verhoogd.
Om het begrotingstekort van DKr 16,3 miljard (f 5,7 miljard) te financieren zal de Deense regering toch niet kunnen ontkomen aan het aangaan van nieuwe schulden in binnen- en buiten land.
Jakobsen gaf toe dat de overheid een groot beslag legt op de binnenlandse kapitaalmarkt, maar hij ontkent dat de extreem hoge rentestand – 20% voor kort en 18% voor lang kapitaal – veroorzaakt wordt door de overheid Hij wees er op dat de opneming inzake van [illegible] gebouw er vrijwel geen i-raag meer naar kapitaal is van de particuliere sector. Overigens is het juist de hoge rentestand die tot een scherpe terugval in de boiiwproduktie heeft geleid.
Daarmee onthuide de minister een derde beleidskeus: de woningbouw wordt niet meer gestimuleerd, omdat deze sector geen bijdrage levert aan de export en aan het herstel van de betalingsbalans. De exporterende en importvervangende industrie – de concurrerende sector – krijgt voorrang.
Over de toekomst zei Jakobsen: „Wij zijn tot de conclusie gekomen dat we onze economische problemen alleen op langere termijn kunnen oplossen. Het evenwicht in onze economie is zo ernstig verstoord dat zulke drastische maatregelen nodig zouden zijn dat de hele samenleving zou worden ontwricht. Daarom kiezen wij de weg van geleidelijke aanpassing aan de gewijzigde economische omstandigheden."
Behalve door belastingverlichting zal de produktie- en concurrentiekracht van het Deense bedrijfsleven worden vergroot door gerichte steunmaatregelen aan sectoren met toekomst. De overheid is niet van plan directe subsidies aan ondernemingen te verstrekken. De steunverlening krijgt de vorm van herscholings- en trainingsprogramma's voor werknemers.
Het ministerie van economische zaken heeft middelen beschikbaar om premies te verstrekken voor energiebesparing en voor de ontwikkeling van een nieuwe energietechnologie die de Deense economie minder afhankelijk moet maken van olie en gas. Over enkele jaren hoopt Denemarken overigens voor een derde in zijn energiebehoeften te voorzien door eigen olie- en gasbronnen in de Noordzee in produktie te brengen.
Het doel van het financiële en sociaal-economische beleid is tegen het eind van de jaren tachtig het evenwicht op de betalingsbalans te herstellen. Om dat nog ver weg liggende doel te bereiken moeten, aldus Jakobsen, twee wegen worden bewandeld: stimulering van de concurrerende sector en beperking van de particuliere consumptie.
In plaats van voor versobering had Denemarken voor devaluatie kunnen kiezen. Minister Jakobsen zei met nadruk dat eenzijdige devaluatie niet in het voornemen van zijn regering ligt. Sinds de laatste aanpassing van de wisselkoers in het najaar van 1979 (zie pag. 11/3-'80), die neerkwam op een feitelijke devaluatie met 8%, is de Deense kroon in het Europese Monetaire Systeem stabiel gebleven. Jakobsen wil dat graag zo laten. (NRC/H'blad 4-9-1980)

WIJZIGING KABINET

Op 20 januari 1981 vond er een kabinetswijziging plaats, die nodig was omdat de minister van landbouw Dalsager de overleden Fin Gundelach opvolgde als lid van de Europese Commissie te Brussel.

Teeelijkertiid werden nog 3 nieuwe ministers in de sociaal-democratische minderheidsregering van Jorgensen opgenomen, zodat het kabinet nu als volgt is samengesteld:

Buitenlandse zaken -- Kjeld Olesen; binnen landse zaken – Henning Rasmussen: financiën – Svend Jakobsen: economie – Ivar Nörgaard; industrie – Erlin Jensen; culturele en Noorse zaken – Mevr. Lise Östergaard (nieuw): Groenlandse aangelegenheden – Mevr. Tove Lindbo Larsen; sociale zaken – Mevr. Ritt-Bjerregaard: justitie – Ole Espersen (nieuw); onderwijs -- Mevr. Dorte Bennedsen; milieu - Erik Hulst; landbouw – Björn Westh (nieuw): openbare werken – Jens Risgaard Knudsen; defensie – Poul Sögaard; arbeid – Svend Auken: huisvesting – Erling Olsen; belastingen – Mogens Lykketoft (nieuw); energie -- Poul Nielson: visserij – Karl Hiortnaes. (Le Monde)

DENEMARKEN WEER BAAS OVER CONTINENTAAL PLAT

Op 11 maart 1981 maakte de Deense premier Jørgensen bekend, dat Denemarken weer baas werd over zijn eigen continentale plat in de Noordzee.
In 1962 was voor het hele gebied een olie- en gaswinningconcessie verleend aan de Deense rederij Møller tot het jaar 2012. ,,Dat jaartal mag nu vergeten worden", zei de premier. ,,Vanaf 1 januari 1986 is 99% van dit gebied weer in handen van Denemarken."

Achtergrond voor dit besluit vormde een in de loop der jaren gegroeide grote ontevredenheid over ,,het contract van de eeuw" (voor A. P. Møller en haar partners Shell, Chevron en Texaco) die de Deense staat slechts wat kleingeld dreigde op te leveren. In tegenstelling tot Noorwegen bedong Denemarken toen de concessie in 1962 verleend werd geen recht tot koop van olie en gas, geen staatsdeelname en geen speciale oliewinstbelasting. Achteraf gezien naief, maar op dat moment heerste bij de Deense regering de opvatting dat er weinig eer en olie aan het Deense deel van de Noordzee te behalen zou vallen.
Men was blij dat zich een Deense gegadigde meldde, A. P. Møller, die de zaak voor een appel en een ei wilde onderzoeken. Møller wist waarschijnlijk meer dan de Deense staat (de gasvondst in Groningen en seismologische onderzoekingen hadden in de beginjaren zestig aangetoond dat de Noordzee veelbelovend kon zijn) en vond dan ook al gauw exploiteerbare olie- en gasvoorraden. Geen dimensies zoals in Noorwegen, maar zeker hoeveelheden die de moeite waard zijn voor het energie-arme Denemarken. dat bovendien ,,Kernenergie, nee bedankt" heeft gezegd.
Vijftig procent van de Deense energiebehoefte kan volgens recente schattingen de komende decennia gedekt worden met de vondsten.

A. P. Møller levert voor 1986 het grootste deel van het concessiegebied in aan de staat. Ze krijgt echter een behoorlijk doekje voor het bloeden: het grootste deel van de veelbelovende ,,zuidwestpunt" (dat juist ten noorden ligt van het noordelijkste Nederlandse deel) mag Møller behouden op oude voorwaarden.

De overeenkomst draagt alle sporen van een compromis: A. P. Møller is .,ontevreden" en de linkse oppositie spreekt van een ,,overwinning voor de oliemaatschappijen" De regering heeft tijdens de onderhandelingen verschillende ma len gedreigd met een wettelijke ingreep cn be gin januari werden er zelfs wetsvoorstellen inge diend, die verder gaan dan het huidige compro mis Maar de vrees van de staat dat A P Møller een rechtszaak zou aanspannen en miljarden schadevergoeding zou eisen wegens onteige ning heeft de regering uiteindelijk toch doen kiezen voor deze ,,vrij billijke ' overeenkomst (NRC/H'blad)

VERHOGING DEFENSIE-UITGAVEN MET 2% PER JAAR

Op 11 augustus 1981 heeft de sociaaldemocratische minderheidsregering van Denemarken met 4 rechtse partij en overeenstemming bereikt over een defensiewet voor drie laar, die voorziet in jaarlijkse verhogingen van 2% van de militaire uitgaven.
De NAVO, waartoe Denemarken be hoort, pleitte voor een jaarlijkse verhoging van 3%. Het Deense militaire apparaat wilde 5%.
Aanvankelijk wilden de Denen uit bezuinigingsoverwegingen zich geheel onttrekken aan de afspraak binnen de NAVO om tot 1986 de defensie-uitgaven jaarlijks reëel. met 3% te laten groeien.
Over deze ,,nuloptie"schreef de *Financial* ***Times*** op 1-10-'80:

De Deense regering is momenteel in een ernstig dispuut gewikkeld met de oppositiepartijen en op gespannen voet geraakt met de Atlantische bondgenoten over haar voornemen, het defensiebudget in de periode 1981-85 te bevriezen. Premier Jørgensen stelt dat, gezien de ernstige economische situatie, ook het defensiebudget in toom moet worden gehouden. Het venijn zit hem echter hierin dat, in verband met de hoge kosten voor technische innovatie, deze ,,nuloptie" voor de defensiebegroting een verminderde gevechtscapaciteit van het Deense leger tot gevolg heeft.
De afgelopen 20 jaar bestond tussen de verschillende partijen een consensus omtrent de defensiebegroting. Men kwam vierjaren-plannen overeen waardoor de landsverdediging geen heet hangijzer was. Begin 1981 moet echter een volgend meerjarenplan zijn voltooid voor de periode tot 1985 en dit is de reden van de huidige moeilijkheden.
De confrontatie tussen de partijen onderling over de defensiebegroting is zó acuut geworden, dat een val van de regering niet wordt uitgesloten. Bovendien wordt Kopenhagen geconfronteerd met ernstige bezorgdheid over zijn defensieplannen van de kant van de bondgenoten, vooral Amerika. Met wrevel moesten de Denen constateren dat in de Europese en Amerikaanse media al van ,,Denemarkisering" werd gesproken, een situatie waarin een land NAVO-protectie aanvaardt zonder daaraan een redelijke bijdrage te willen leveren.
De gevechtskracht van de Deense strijdkrachten vervult Washington met grote zorg. De Amerikanen geloven dat de Europeanen – de Denen misschien nog wel meer dan de rest – eep andere perceptie hebben van de Russische dreiging dan zijzelf. Jørgensens verklaring dat Denemarken zijn defensiebegroting niet zou verhogen omdat het niet bereid is deel te nemen aan de escalerende bewapeningswedloop, werd hen door de Amerikanen niet in dank afgenomen.
Het Deense defensiebudget bedraagt ongeveer 2,1% van het BNP, ongeveer het laagste van het Bondgenootschap. terwijl het inkomen per hoofd van de bevolking het hoogst is. Hierdoor is veel kritiek losgekomen, maar deze is niet geheel terecht: de strijdkrachten zijn weliswaar niet omvangrijk maar wel van een goede kwaliteit door aanzienlijke materieelinvesteringen in de afgelopen jaren.
De taak van Denemarken is een aanvaller zó lang tegen te houden tot de versterkingen arriveren. De bondgenoten maken zich zorgen wat de .,nuloptie" van de defensiebegroting in dit verband voor gevolgen zal hebben. Volgens een studie van de defensiestaf zal bij die ,,nuloptie" de sterkte van de drie dienstonderdelen ongeveer met een derde teruglopen. Maar zelfs bij een budgetverhoging van 3% zou sprake zijn van een vermindering van de gevechtskracht. Deze beperkingen houden echter verband met de defensiedoelstellingen zoals de partijen die in 1973 hebben gesteld en in 1977 bevestigd. Deze doelstellingen zijn overigens nooit bereikt; zo zijn er bijv. te weinig tanks en patrouilleboten.
Een van de grootste bezwaren tegen het defensieplan op basis van deze ,,nuloptie" is dat twee brigades van het eiland Seeland (hier ligt de hoofdstad) worden teruggetrokken om Jutland te versterken. Hierdoor ligt Kopenhagen vrijwel onverdedigd als de vijand daarheen een bruggehoofd weet te slaan. Vooral dit heeft de Amerikanen gealarmeerd. De regering werkt echter aan alternatieven om aan de grootste bezwaren tegemoet te komen.
Het feit dat de consensus omtrent de defensie tussen de partijen in de Folketing (het parlement) aan het verdwijnen is, wordt door de sociaal-democraten en andere pro-NAVO partijen zeer ernstig opgevat. Zij zullen dan ook alles in het werk stellen hier wat tegen te doen en wellicht zullen ze daarin slagen.

(Volkskrant. Financial Times)
(Vor. ber. pag. 1112 e.v.-'80)

FINLAND

CONGRES VAN DE CENTRUMPARTIJ

Van 13-15 juni 1980 hield de centrumpartij in Turku haar 58ste congres.
Centraal daarbij stond de machtsstrijd tussen de partij- en parlementsvoorzitter, politiek veteraan Virolainen (66), die het Centrum niet minder dan 16 jaar leidde en Vayrynen (33), minister van buitenlandse zaken.
Politiek werd Vayrynen gezien als ,,lievelingszoon" van president Kekkonen die zelf ook is voortgekomen uit de Centrumpartij. Het feit dat Vayrynen minister van buitenlandse zaken was, hét terrein van Kekkonen, droeg bij tot deze beeldvorming.
Uiteindelijk werd Vayrynen gekozen tot nieuwe voorzitter. Hijzelf kenschetste de generatiewisseling als ,,historisch" en als het begin van een ,,opleving" van de partij. (*FAZ*)

GEMEENTERAADSVERKIEZINGEN

Op 19 en 20 oktober 1980 werden in Finland gemeenteraadsverkiezingen gehouden. Zij brachten echter weinig verandering met zich mee voor de krachtsverhouding tussen links en rechts.
Wei lieten zii een concentratie van stemmen zien op de vier regeringspartijen, (de conservatieven, centristen, sociaal-democraten en communisten),

die ongeveer 84% van de stemmen kregen, waarvan 42,2% voor links (sociaal-democraten en communisten).
De Conservatieve partij, sinds 15 jaar in de oppositie, behaalde echter de beste resultaten, 23,1 tegen 20,9% in 1976. Dit ging ten koste van andere burgerlijke partijen, zoals de Liberale partij, die bij verkiezingen steeds minder stemmen behaalde.
Onder de partijen van de centrum linkse regering liep alleen de communistische partij terug van 18,5% tot 16,6%.
De sociaal-democraten behaalden een beter resultaat dan verwacht, nl. 25,6% (tegen 24,8% bij de gemeenteraadsverkiezingen van 1976), ongetwijfeld dank zij de persoon van premier Koivisto.
De communisten weten hun verlies onder meer aan de grote verdeeldheid binnen hun partij

Uitslagen gemeenteraadsverkiezingen oktober 1980:

	19-20 okt. '80	t o v gemeente-raads-verkiezingen '76	t.o.v. parlements-verkiezingen '79
Sociaal democraten	25 6	‹ 0.8	‹ 1.7
Conservatie c-		3.2	‹ 1.4
Centrum	.t! t!	+ 0.4	- 1.8
Communisten	16 6	1.9	– i.3
Zweedse Volkspartij	4,7	–	+ 0,2
Christelijke Unie	3,7	t 0.5	– 1.1
Liberalen	3 2	– 1,6	–
Boerenpartij	3	t 0,9	– 1,6
Constitutionelen	O5	– 0,4	– 0.7

(Le Monde 22 10 '80)

KEKKONENKRIJGT LENINPRIJS VOOR DE VREDE

Op 13 november 1980 werd aan Urho Kekkonen in Moskou de internationale Leninprijs voor de Vrede overhandigd.
Bij deze gelegenheid zei de president dat de prijs weliswaar aan hem werd overhandigd, maar dat het eigenlijk een waardering van de Finse buitenlandse politiek inhield. Finland had er de laatste 10 jaar consequent naar gestreefd met alle staten goede betrekkingen te onderhouden en een bijdrage te leveren aan een vredelievende oplossing van internationale geschillen. (*NZZ*)
Kekkonen had zich met name ingezet voor de totstandkoming van de Conferentie over Veiligheid en Samenwerking in Europa te Helsinki in 1975.

BREUKDREIGT IN REGERING

Begin april '81 dreigde de regeringscoalitie van sociaal-democraten, Centrumpartij, communisten en Zweedse Volkspartij uiteen te vallen, toen de communisten het met de sociaal-democraten niet eens konden worden over een pakket sociale maatregelen.
Het ging hierbij onder meer om een tweejarige loonovereenkomst, waarbij werknemers 12% loonstijging – gespreid over 2 jaar – zouden krijgen. Ook wilden de communisten wijzigingen in de sociale bepalingen die betrekking hadden op uitkeringen bij ziekte en zwangerschap.
De situatie werd ernstig, toen Saarinen, de voorzitter van de communistische partij, na een gesprek met president Kekkonen, verklaarde dat zowel Kekkonen als hijzelf de regering niet langer bekwaam vonden tot handelen en dat zij een andere minister-president wilden.
De sociaal-democratische premier Koivisto, die bekend stond als iemand die nogal eens aarzelde, liet echter onmiddellijk weten, dat hij zich door niemand liet voorschrijven af te treden, zolang hij het vertrouwen van de meerderheid van het parlement genoot.

Op 10 april werd er een compromis bereikt. De wetsvoorstellen over de sociale maatregelen zouden ongewijzigd op het bureau van de parlementsleden terechtkomen, maar er zou een werkgroep in het leven worden geroepen, bestaande uit vertegenwoordigers van regeringspartijen en vakbonden, om de benodigde amendementen voor te bereiden, zodat op 15 september 1981 de wetsvoorstellen aan het parlement konden worden voorgelegd.
Na zijn weigering om af te treden, steeg de bewondering voor Koivisto, die door veel Finnen wordt gezien als de opvolger van de 80-jarige president Kekkonen, die reeds 25 jaar zijn ambt bekleedt. (NZZ, FAZ, Le Monde)

CONSERVATIEF PARTIJCONGRES

Van 15-17 mei 1981 hield de Conservatieve partij haar congres, waarop de betrekkingen met de Sowjet-Unie het belangrijkste onderwerp vormden.
De afgevaardigden wilden voor ,,het eind van het decennium" een verlenging van het verdrag dat in 1948 door Finland en de Sowjet-Unie was gesloten en dat in 1990 zou aflopen. Het is een vriendschapsverdrag dat ook samenwerking en wederzijdse bijstand inhoudt.
Met dit initiatief was de Conservatieve partij de eerste grote politieke groepering die zich openlijk over deze kwestie uitliet.
Verder wilden de Conservatieven, die al meer dan 15 jaar in de oppositie zaten, weer deel gaan uitmaken van de regering.
Voorzitter Suominen werd met algemene stemmen herkozen als voorzitter. (Le Monde, FAZ,)

COMMUNISTISCH PARTIJCONGRES

Van 22-24 mei 1981 werd in Helsinki het 19de congres van de Finse Communistische partij (FKP) gehouden.
De gematigde voorzitter Saarinen en zijn doctrinair-stalinistische plaatsvervanger Taïsto Sinisalo werden Dij die gelegenheid ,,op proef" herkozen.
Als de twee tegenstanders er namelijk binnen afzienbare tijd niet in zouden slagen de binnen de partij bestaande kloof tussen ,,reformisten" en ,,orthodoxen" te overbruggen, dan zou het centrale comité vóór het plaatsvinden van het volgende congres in 1984 zowel Saarinen als Sinisalo definitief laten vallen. Bijna een derde van de gedelegeerden was tegen hun herverkiezing.
De Finse communistische partij is verdeeld in een nationaal-communistische meerderheidsvleugel en een stalinistische minderheidsfractie.
Het herstellen van de eenheid binnen de partij vormde het belangrijkste thema op het congres. Die eenheid was vooral belangrijk nu de communisten bij de gemeenteraadsverkiezingen van okt. '80 slechts 16,6% van de stemmen hadden gekregen (zie hiervoor). (Le Monde, FAZ, NZZ)

NOORWEGEN

KABINETSWIJZIGING. MEVR. BRUNDTLAND PREMIER

Op 3 oktober 1980 heeft de sociaal-democratische minister-president Nördli drie nieuwe ministers benoemd in zijn minderheidsregering, nadat Bjartmar Gjerde. Andreas Cappelen en Inger Louise Valle op 2 oktober ,,om persoonlijke redenen" hun aftreden bekend hadden gemaakt.
De minister van aardolie en energie, Gjerde, werd vervangen door Arvid Johanson (51), de plaatsvervangend fractieleider, die in het Parlement voorzitter was van de commissie voor buitenlandse zaken. Cappelen, minister van justitie, werd opgevolgd door Odvar Berrefjord (62), die deze post in het begin van de zeventiger jaren ook al eens had bekleed. Voor de minister van gemeentezaken en openbare werken, Inger Louise Valle, die 9 jaar in het

socialistische kabinet had gezeten, kwam Harriet Andreassen in de plaats. Zij kwam uit de vakbeweging. (FAL, NZZ, Le Monde)

Aftreden minister- president Nördli

Op 30 januari 1981 stelde de Noorse premier Odvar Nördli, op doktersadvies naar hij zei, zijn functie ter beschikking. Nördli, die aan migraine leed, deelde zijn beslissing eerst aan de leiding van zijn socialistische partij mee en daarna op een persconferentie. „Ik denk dat mijn partij is gebaat met mijn ontslag", verklaarde de 53-jarige premier.
Onder de kop „Crisis in Noorwegen", schreef Le Monde (2-2-1981)er het volgende over:

De crisis die reeds lang binnen de Noorse Arbeiderspartij broeit, is doorgebroken na het aftreden van de minister-president. Odvar Nördli, gedurende vijf jaar de leider van het homogene minderheidsbewind, heeft op 30 januari meegedeeld dat zijn artsen hem voor twee maanden complete rust hadden voorgeschreven en dat hij er de voorkeur aan gaf zich met het oog op de verkiezingen van 14 september 1981 geheel terug te trekken.
Afgezien van privé-oorzaken weerspiegelt het aftreden van de premier de langzame, maar gestage afbrokkeling van het sociaal-democratische kiezersbestand sinds het begin van de jaren zestig. Volgens de meest recente opiniepeilingen zal slechts 36 tot 38% van de kiezers op de Arbeiderspartij gaan stemmen. terwijl hun „bourgeois" tegenstanders – met name de Conservatieven en de Christelijke Volkspartij – hun aanhang zien toenemen. Na de verkiezingen van 1977 had de socialistische combinatie (de Arbeiderspartij en de linkse socialisten) in het Parlement nog maar een meerderheid van één zetel. Dat Odvar Nördli zich teruggetrokken heeft. kent drie oorzaken. In de eerste plaats is hij niet in staat geweest de economische ontwikkeling van het land – dat, ondanks de olie, een inflatie van tegen de 13% kent – in goede banen te leiden. Vervolgens faalde hij er in de eenheid binnen de partij te bewaren. De partij is nl. innerlijk zeer verdeeld ten aanzien van een aantal zeer belangrijke onderwerpen van buitenlands-politieke aard, zoals de modernisering van de Westeuropese nucleaire bewapening en de opslag van Amerikaans materieel in Noorwegen. Tot slot was Nördli niet in staat de omvangrijke ecologische beweging tegen de bouw van een stuwdam in de rivier de Aita, in het noorden van het land, een halt toe te roepen.
Er zijn drie belangstellenden voor de functie van premier. Degene met de beste papieren is een vrouw en wel de huidige vice-secretaris van de partij, mevrouw Gro Harlem Brundtland. Zij is dynamisch en hartstochtelijk, erg populair en wordt door de oppositie zeer gevreesd. Maar zij behoort tot de centrum-linkse vleugel en het is niet zeker dat zij de steun geniet van de oude leiders van de partij. Een overgangskandidaat tot aan de verkiezingen zou Rolf Hansen, de huidige milieu-minister, kunnen zijn. De derde kandidaat tenslotte is Bjartmar Gjerde, een meer rechtse Fguur, die binnen de partij een controversiële positie inneemt.

Mevr. Brundtland nieuwe premier

Op 3 februari werd Gro Harlem Brundtland door haar partij gekozen als opvolgster van Nördli.

Gro Harlem Bmndtland is op 20 april 1939 in Oslo geboren. Zij komt uit een gezin dat politiek

Gro Harlem Brundtland, de eerste vrouwelijke minister-president van Noorwegen.

erg actief was. Haar vader, een arts, was 10 jaar lang minister, eerst van sociale zaken en later van defensie. Zijzelf maakte al op 7-jarige leeftijd deel uit van een socialistisch jongerengroepje.
Op de Harvard-Universiteit in de Verenigde Staten behaalde zij een graad in de gezondheidszorg. Als arts was zij vervolgens in overheidsdienst werkzaam in Oslo.
In 1974 werd zij minister voor milieuzaken in het kabinet van Trygve Bratteli. Vice-voorzitter van de Noorse socialistische partij werd zij in 1975. Twee jaar later, in 1977, won zij een zetel in het parlement, waar zij sinds najaar 1979 ook nog – samen met Bratteli – de socialistische fractie leidde.
Hoewel zij haar hele leven een vurig socialiste was. trouwde zij niettemin met een (belangrijk) lid van de conservatieve Höyre partij, Arne Olav Brundtland. Het echtpaar heeft 4 kinderen.
Gro Harlem Brundtland is de 22ste premier van Noorwegen en de eerste vrouw in die functie. (The Times, FAZ)

„Onze belangrijkste taak is na de verkiezingen van september aan de regering te blijven," aldus de Noorse premier.
Op 4 februari werd zij door koning Olav officieel als premier beëdigd.
Op 6 februari legde zij voor het parlement in Oslo een regeringsverklaring af, waarin zij zei dat de Noorse regering tot de verkiezingen op 14 sept. 1981 voorrang zou geven aan de werkgelegenheid. Verder zou men behoedzaam omspringen met de olievoorraad in de Noordzee en zich beijveren voor ontspanning en ontwapening.
De nieuwe premier benadrukte dat het aan de Sowjet-Unie grenzende Noorwegen „in een door economische en politieke onzekerheden gekwelde wereld" lid van de NAVO zou blijven. „Onze zekerheid berust op de samenwerking met de NAVO. Vanuit dat standpunt zal de regering zich actief voor ontspanning en ontwapening inzetten," aldus mevrouw Brundtland.
Binnen het kabinet vonden er 3 wijzigingen plaats. De minister voor handel en scheepvaart, Reiulf Steen werd vervangen door Kari Gjestby. Odvar Berrefjord, minister van justitie werd opgevolgd door Björn Skau en Finn Christensen nam het ministerie van industrie over van Lars Skytön. *(NZZ)*

CONGRES ARBEIDERSPARTIJ

Op 4 april 1981 werd tijdens een driedaags congres van de sociaal-deniocratische arbeiderspartij in Hamar, 120 km ten noorden van Oslo, bij acclamatie Gro Harlem Brundtland gekozen tot nieuwe partijvoorzitter. Zij volgde hiermee Reiulf Steen op, die zelf zijn plaats al had afgestaan om daarmee een scheiding in de partij te voorkomen.
Plaatsvervangend voorzitter werd Einar Förde, de minister van onderwijs.
Over de problemen waaraan premier Brundtland het hoofd moest bieden berichtte de *Financial* Times (6-5-1981):

De Noorse premier, mevrouw Brundtland. treedt niet minder resoluut op dan haar Britse ambtgenote. Dat bleek reeds toen zij ondanks verzet van de leiders van de Arbeiderspartij het premierschap veroverde en in april jl. ook de leiding van deze partij kreeg. Mevrouw Brundtland verscheen in 1974 voor het eerst voor het politieke voetlicht, toen zij in het Kabinet-Bratteli de portefeuille voor milieuzaken beheerde. Haar enige politieke geloofsbrieven waren dat zij de dochter van een vroegere minister was; vóór haar entree in de politiek was zij arts.
De krachtproef welke de premier thans moet doorstaan is hoe de Arbeiderspartij te redden van een verkiezingsnederlaag, welke aan het begin van dit jaar onvermijdelijk leek. De Arbeiderspartij is met enkele kleine onderbrekingen sinds 1945 aan het bewind geweest. In 1977 kon de partij aan de macht blijven omdat zij nog door een hertelling van de stemmen een uiterst krappe meerderheid in het parlement kreeg.
Sindsdien is de positie van de partij verzwakt door meningsverschillen tussen de linker- en rechtervleugel.
Na de verkiezing van mevr. Brundtland als partijleider werd de eenheid binnen de partij hersteld; de opiniepeilingen wezen weer op stemmenwinst, maar ten koste van kleine linkse- of centrum-partijen; de Conservatieven verloren geen stemmen. De totstandkoming van een sterke oppositie wordt verhinderd door het abortusvraagstuk; de Christelijke Volkspartij wil een verandering in de huidige wettelijke regeling, waarbij de vrouw zelf mag beslissen over de abortus. Dit betekent dat de Conservatieve Partij, indien niet-socialistische partijen een parlementaire meerderheid zouden krijgen, een eigen minderheidskabinet zou moeten vormen. omdat de Centrumpartij geen coalitie wil vormen zonder de Christelijke Volkspartij.
Het vooruitzicht van een uitsluitend Conservatief kabinet zou de Arbeiderspartij stemmen kunnen opleveren. De situatie zou nog ingewikkelder worden indien de kleine Liberale Partij in het Storting (het parlement) op de wip zou komen te zitten. De vooruitzichten voor de verkiezingen zijn uiterst ondoorzichtig en de doorslag zou wel eens gegeven kunnen worden door

een televisiedebat tussen mevr. Bnindtland en de bekwame leider van de Conservatieve Partij. Willoch.
De politieke debatten gaan vooral over de economie. In 1978 en 1979 bleek de inflatie gering door een loon- en prijsstop. In 1980 begon de stijging en in maart 1981 bleek de gemiddelde inflatie 11,6% per jaar te bedragen. Zelfs een gematigde verhoging van lonen en prijzen zal dit cpfer in 1981 tot 13 a 14% doen stijgen. De regering wil voor de periode tot 1985 de economische groei beperkt houden, geen kostbare sociale hervormingen totstandbrengen, de belastingen laag houden. minder steun geven aar noodlijdende bedrijven en, naar gesuggereerd wordt, een flexibeler werkgelegenheidsbeleid voeren. Dit betekent dat de Arbeiderspartij met haar economisch beleid dichter komt bij de opvattingen van de Conservatieve Partij, waardoor het deze partij moeilijk zal vallen om een duidelijk alternatief te bieden

Mevrouw Brundtland is de eerste vrouw en de eerste academicus. die leider van de Arbeiderspartij is; de vakbonden hadden haar niet gewild. Maar op korte termijn is het belangrijk dat de partijleden verwachten door haar de verkiezingen te kunnen winnen, omdat zij pragmatisch en nuchter is. Ook schijnt zij het buitenlands- en defensiebeleid als verkiezingspunt ontscherpt te hebben. Sinds mevrouw Bnindtland de leiding had, pleitte voor het eerst sinds 1949 geen enkel partijlid vóór uittreding uit de NAVO.
Drie kwesties, alle verband houdend met Noor wegens gevoelige verhouding tot de Sowjet-Unie, hebben in Noorwegen de afgelopen anderhalfjaar tot verhitte discussies geleid. namelijk de modernisering van de kernwapens in Europa, het besluit van de Noorse regering om materiaal op te slaan voor in noodsituaties per vliegtuig aan te voeren Amerikaanse troepen (zie hierna), en het streven naar een kernwapenvrije zone in Noord-Europa, officieel dit jaar door de Arbeiderspartij aanvaard.
De kern van de debatten over deze drie punten wordt geleverd door een sterke groep voorstanders van ontwapening binnen de Arbeiderspartij. Noorwegen kon alleen instemmen met de plaatsing van kruisraketten en Pershingraketten omdat het NAVO-besluit tevens een aanbod tot ontwapeningsonderhandelingen aan de Sowjet-Unie bevatte. Het Arbeiders-partijcongres koppelde de mogelijkheid van de vorming van een Noordse kernwapenvrije zone aan de bevordering van nucleaire ontwapening in Europa. In antwoord op kritiek van Willoch verzekerde premier Brundtland daarna dat Noorwegen geen eenzijdige akties zou ondernemen voor een kernwapenvrije zone maar in het kader van de NAVO-onderhandelingen met het Oostblok.

PRIJSSTOP

Op 6 augustus 1981 maakten premier Gro Harlem Brundtland, minister van financiën Ulf Sand en minister van consumentenzaken Sissel Rönbeck bekend, dat er vanaf 3 augustus een prijsstop gold en dat deze tot eind 1981 zou duren.
De maatregelen, die formeel nog door het parlement moeten worden goedgekeurd, zijn bedoeld om de verplichte aanpassing van de lonen op 1 oktober te beteugelen, de inflatie te beperken, zodat zij niet boven de 14% uitkomt, en de concurrentiepositie van Noorwegen in de wereld te verbeteren.
Bovendien werd aangekondigd, dat de inkomstenbelasting voor de lage en midden inkomens zou worden verlaagd. (NZZ, *FAZ. NRC/H'blad*)

LATIJNS-AMERIKA

PANAMA

DOOD TORRIJOS.
DE STERKE MAN VAN PANAMA

Op 30 juli 1981 kwam de vroegere Panamese president Omar Torrijos Herrera (52), tevens de sterkste man en veruit de populairste politicus van zijn land, bij een vliegramp om het leven.
Het kleine tweemotorige legertoestel van Torrijos was op weg van Panamastad naar Coclecito ten westen van de hoofdstad, toen het plotseling verdween.
De volgende dag werden de wrakstukken van het toestel gevonden in de jungle, 100 kilometer ten westen van Panama.
Naast Torrijos zijn ook de piloot en 5 andere inzittenden (lijfwachten, volgens de NZZ) om het leven gekomen

Levensloop

Omar Torrijos Herrera werd op 13 februari 1929 in Santiago (Panama) geboren.
Hij won een beurs voor een militaire academie. Ook kreeg hij een militaire training in El Salvador en de Verenigde Staten. In 1952 werd hij tweede luitenant van de Panamese Nationale Garde, het uit 10.000 man bestaande leger in Panama, dat tevens fungeert als politiemacht.

Op 11 oktober 1968 leidde hij als kolonel de Nationale Garde in een coup tegen de regering van Arnulfo Arias. Deze werd afgezet. het parlement ontbonden en de politieke partijen werden verboden (pag. 72912-'68).
In 1972 koos de nieuw gekozen raad van „corregidores" (hoogwaardigheidsbeklederS met de bevoegdheden van burgemeesters en magistraten) Torrijos tot president (pag. 788/2-'72). Dit bleef hij tot 1978.
Als president werd Torrijos erg populair, omdat hij er onder meer in was geslaagd de Verenigde Staten in 1977 een nieuw kanaalverdrag te laten tekenen.
Op grond van dit verdrag oefenen de Verenigde Staten en Panama gezamenlijk de controle uit over de Panama-kanaalzone
In het jaar 2000 zal het kanaal, dat de Stille Oceaan met de Atlantische Oceaan verbindt, volledig aan Panama worden overgedragen.
De tegenstanders van Torrijos vonden echter. dat hij teveel tegemoet was gekomen aan de VS door hun toe te staan hun militaire bases in de kanaalzone aan te houden en door hun het recht te geven tot militaire interventie om de neutraliteit en vrije toegankelijkheid van het kanaal te garanderen.
Na de ondertekening van het verdrag. waarmee Torrijos zijn levenswerk had voltooid trad hij in augustus 1978 terug als hoofd van de Panamese regering en droeg hij de macht over aan burgerpresident, Aristides Royo, voormalig minister van onderwijs. Royo werd benoemd voor een periode van 6 jaar
Torrijos bleef wel aan het hoofd staan van de Nationale Garde, met welke functie hij een belangrijke machtspositie innam.
Tegelijkertijd werd de belofte gedaan dat in 1984 algemene verkiezingen zouden worden gehouden. In datzelfde jaar zou Torrijos dan zijn functie ais opperbevelhebber van de strijdkrachten neerleggen.
Het is Royo echter nooit gelukt uit de schaduw van Torrijos te komen. Iedereen, militairen evenals burgers, ging voor advies nog steeds naar „el viejo", de oude man, die zijn bezoekers vaak ontving in zijn huis aan de Stille Oceaan, waar hij dan op een sigaar kauwend in een hangmat lag.
Royo kwam ais president nooit helemaal tot zijn recht, en er deden in toenemende mate geruchten de ronde dat Torrijos weer de macht in handen zou nemen en in 1984 president zou worden.
Nu Royo door Torrijos' dood alleen is komen te staan vrezen Amerikaanse functionarissen dat zijn politieke tegenstanders misschien zullen proberen macht en populariteit te verwerven door de kwestie van het Panama-kanaal opnieuw ter tafel te brengen.

De bij een vliegtuigongeluk omgekomen generaal Omar Torrijos Herrera, oud-president en sterke man van Panama

Direct na de aankondiging van de dood van Torrijos werd kolonel Florencio Flores Aguilar door president Royo benoemd als leider van de Nationale Garde.
Kolonel Manuel Noriega wordt echter als een veel invloedrijker figuur in het leger beschouwd.
NRC/H'blad berichtte op 3-8-'81:

De dood van Torrijos zal waarschijnlijk een machtsstrijd binnen de Nationale Garde (het Panamese leger) ontketenen en een wedloop onder de burgerlijke politici, die lange tijd in de marge hebben moeten opereren en nu het machtsvacuüm willen vullen.
Instabiliteit in Panama, waar de onrust onder studenten en arbeiders als gevolg van de economische problemen toerieemt, zou ernstige consequenties kunnen hebben, zowel voor het gebied zelf als voor Washington. (. . .)
Torrijos, een goedaardige dictator, was een voorbeeld van de klassieke Latijnsamerikaanse populist, een raadselachtige, beminde, humeurige en onvoorspelbare man, die de afgelopen 13 jaar in Panama de politieke vrede wist te bewaren.
Hij bestuurde het land door een combinatie van persoonlijk charisma en de macht die hij ontleende aan zijn positie als hoofd van de 10.000 man sterke Nationale Garde. Hij wist nationale eenheid op brede basis te bewaren, meer dank zij zijn politiekeinstinct dan door vast te houden aan politieke programma's of ideologie. Torrijos, zoon van een arme plattelandsonderwijzer, vergat nooit zijn nederige afkomst: in eigen land bracht hij slechts zeer geleidelijk sociale hervormingen tot stand.
Maar hij fungeerde als vriend en adviseur voor revolutionairen in gebieden die, naar hij meende, in hun land meer konden bereiken dan hij in het zijne. Panama is in feite een economische kolonie van de Verenigde Staten.

Reacties op dood *Torrijos*

Naar aanleiding van de dood van Torrijos hebben de Amerikaanse president Reagan en oud-president Carter hun diepe medeleven betuigd. De Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, Haig, noemde Torrijos ,,een voorbeeldig Panamees" en hij verklaarde, dat de dood van Torrijos ,,de relaties tussen de VS en Panama niet zou beïnvloeden".
Fidel Castro, president van Cuba, heeft zijn ,,diepe smart" uitgedrukt over de dood van een man, die hij omschreef als ,,een opmerkelijk Latijnsamerikaans strijder" en als ,,eenvoorbeeldig. trouw en waardig vriend van Cuba".

Torrijos steunde de Sandinistische guerrilleros bij het omverwerpen van het Somoza-bewind en heeft onlangs geprobeerd onderhandelingen op gang te brengen tussen de militaire junta van El Salvador en de oppositie.
Hoewel Torrijos geleidelijk aan gedesillusioneerd raakte over de koers van de Cubaanse revolutie, stond hij bekend als sterk sympathisant van hervormingsgezinde en revolutionaire bewegingen in Midden-Amerika.

De Sowjet-Unie liet via de radio weten dat de CIA misschien wel iets te maken had met de verdwijning van Torrijos. (*NRC/H'blad, Volkskrant, NZZ,* Le Monde, The Times)

(Vor. ber. pag. 123 e.v.-'81)

AFRIKA

SENEGAL

TOELATING ZES NIEUWE PARTIJEN

De op 2 jan. benoemde premier Habib Thiam (pag.18/2) kondigde op 30 jan. in de Nationale Vergadering een grondwetsherziening aan om ,,dedemocratische uitdrukking van alle representatieve politieke stromingen toe te staan en te garanderen".
Door amendering van de grondwet in 1976 en 1978 had Senegal officieel een vier-partijenstelsel gekregen. Naast de regerende Parti socialiste (PS) waren er drie ,,erkende" oppositiepartijen: Parti africain de l'indépendance (PAI) van Mahjmout Diop (marxistisch), Mouvement républicain sénégalais (MRS) van Boubacar Guèye (conservatief) en Parti démocratique sénégalais (PDS) van Abdoulaye Wade (liberaal), die als enige in het parlement vertegenwoordigd was. Wel waarschuwde premier Thiam dat de aangekondigde liberalisering ,,rampzalig voor het land" zou zijn, ,,als die het uitbreken van steriele ruzies zou bevorderen, de verdeeldheid binnen het parlement zou accentueren en tenslotte het regeringsoptreden zou verlammen".
Op 31 maart keurde het kabinet een wetsontwerp goed, dat de beperking van het aantal politieke partijen ophief. Dit ontwerp tot herziening van de grondwet werd op 24 april definitief door de Nationale Vergadering goedgekeurd en werd op 6 mei van kracht. Wel is het aan politieke partijen, op straffe van ontbinding, verboden ,,zich te identificeren met een geslacht of een ras, volk, religie. sekte, taal of gebied" of ,,subsidies uit het buitenland of van in Senegal gevestigde buitenlanders te ontvangen".
Tegelijk verleende de Nationale Vergadering amnestie voor alle politieke delicten begaan tussen 31 dec. 1975 en 31 dec. 1980, voor persdelicten die vóór 1 jan. 1981 waren berecht en voor gewone delicten, waarvoor een vonnis van minder dan één jaar gevangenis of twee jaar voorwaardelijk was opgelegd.

Toelating nieuwe partijen

Op 18 juni kreeg de nationalistische Rassemblement national démocratique (RND) van Cheikh Anta Diop en Babacar Niang de status van politieke partij, waarnaar zij sinds 3 febr. 1976 tevergeefs had gestreefd.
Op 7 juli werden twee nieuwe partijen erkend: de maoïstische Mouvement révolutionnaire pour la démocratie nouvelle (And Jëf) met als voornaamste leider Landing Savane en de socialistische, naar arbeiderszelfbestuur strevende Mouvement démocratique et populaire (MDP) van ex-premier Mamadou Dia.
Op 10 juli volgde de erkenning van nog twee partijen: de Ligue démocratique–Mouvement pour la parti du travail, een onafhankelijke marxistische groepering met als leiders Babacar Sané en Mamadou Ndoye (secretaris-generaal van de voornaamste lerarenbond, het Syndicat unique et démocratique des enseignants du Sénégal – SUDES) en de Parti de l'indépendance et du travail, een marxistisch-leninistische groepering (ex-PAI) o.l.v. Seydou Cissokho en Amath Dansoko.
Op 20 juli werd de erkenning gemeld van een tiende politieke partij in Senegal: de marxistische Union pour la démocratie populaire (UDP) van Hamédine Racine Guisse, welke uit de And Jëf is voortgekomen en als ,,pro-Albanees" geldt. (Le Monde)

Begin liberalisering

De afschaffing van het vier-partijenstelsel maakt deel uit van de door president Abdou Diouf ingeleide liberalisering. Hierover berichtte *NRC/H'blad* (6-6-) o.a.:

„. . . Sinds zijn ambtsaanvaarding op 1 januari is er onder Diouf opmerkelijk veel veranderd in Senegal, meer dan in vele jaren bewind van zijn voorganger Senghor. De liberalisering van het politieke systeem. de amnestie voor politieke gevangenen, de herstructurering van het onderwijssysteem, de anti-corruptiecampagne en maatregelen in de economische sector. het zijn allemaal veranderingen die als een verrassing komen omdat van Diouf – die tien jaar als trouwe premier onder Senghor diende – geen wezenlijk ander beleid werd verwacht. (. . .)

Het grootste verzet tegen het regime van Senghor is altijd uit de hoek van de studenten gekomen. Nog voor de ambtsaanvaarding van Diouf hadden leraren en studenten opnieuw met nationale stakingen gedreigd. Daarom nam de kersverse premier onmiddellijk het initiatief en organiseerde al in januari een nationale conferentie voor het onderwijs.
Hij kondigde er een alfabetiseringscampagne aan. en beloofde dat voortaan op de lagere schalen naast het Frans ook autochtone talen onderwezen mogen worden, een invoering waar de poëet president Senghor zich altijd tegen had verzet. De studenten noemden Dioufs aankondiging een begin van de dekolonisering van het onderwijssysteem en de leraren zegden hun staking af.
De media kwam Diouf tegemoet door oude aanklachten tegen journalisten in te trekken. al blijft een wet van kracht, onder Senghor aangenomen. die de regeringscontrole op publikaties versterkte. (. .)

Oorzaak van de achteruitlopende produktie vormen de wijdverbreide corruptie onder Senghor, slecht beleid in bedrijven, droogte. slecht functionerende coöperaties en lage prijzen voor de boeren. Diouf heeft nu een campagne tegen de corruptie aangekondigd, de boeren hun schulden kwijtgescholden en hun hogere prijzen beloofd. Maar ook heeft hij gewaarschuwd dat hij doorgaat met het bezuinigingsbeleid waarmee Senghor in 1979 is b onnen . ."

(Vor. ber. pag. 17 e.v.)

ZUIDOOST-AZIË EN VERRE OOSTEN

MICRONESIË

AKKOORDEN OBER VRIJE ASSOCIATIE MET VS. PALAU-EILANDEN AUTONOOM ALS REPUBLIEK BELAU

Door vertegenwoordigers van de VS en van de Marshall-eilanden, de Gefedereerde Staten van Micronesië en de Palau-eilanden werden op 31 okt. en 17 nov. 1980 akkoorden geparafeerd, die een toekomstig zelfbestuur voor de bewoners van de Carolinen en Marshall-eilanden regelden.

Deze drie gebieden. die omstreeks 2.000 eilanden en eilandjes omvatten, waren het restant van het in 1947 ingestelde Amerikaanse trustgebied van de Pacific-eilanden. Het andere deel, de noordelijke Marianen. waren in jan. 1978 als ,,Gemenebest" een integraal bestanddeel van de VS geworden (pag. 711/2-'78). Pogingen om Micronesië tot één politieke eenheid te vormen in ,,vrije associatie" met de VS mislukten in juli 1978.
Een grondwet voor de Gefedereerde Staten van Micronesië werd toen goedgekeurd door de eilanden Yap, Truk, Ponape en Kosrae (Carolinen), maar verworpen door de Marshall-eilanden en de Palau-eilanden (westelijke Carolinen). Na dit referendum werden afzonderlijke gekozen regeringen op de Marshall-eilanden en in de Gefedereerde Staten van Micronesië (Yap, Truk, Ponape en Kosrae) gevestigd in mei 1979. en op Palau in nov. 1980.

De akkoorden van okt.-nov. 1980 voorzagen in een vorm van ,,vrije associatie" met de VS, waarbij de Amerikanen de verantwoordelijkheid houden voor de defensie en veiligheid in het gebied, terwijl de drie gebieden controle over hun binnen- en buitenlandse zaken kregen. In ruil voor de militaire afspraken zouden de VS economische hulp ter waarde van ca. $ 100 mln per jaar verschaffen gedurende een periode van 15 jaar, waarna opnieuw over de akkoorden zou kunnen worden onderhandeld. Ook zouden Amerikaanse programma's m.b.t. de gezondheidszorg, het onderwijs en het luchtverkeer worden voortgezet. De Amerikaanse strijdkrachten zouden een experimentele raketbasis op Kwajalein (Marshall-eilanden) handhaven en diverse faciliteiten genieten
De betrokken akkoorden moesten nog worden goedgekeurd door het Amerikaanse Congres en de Amerikaanse president en door de bewoners van alle drie gebieden (middels een referendum), alvorens zij aan de VN konden worden voorgelegd voor een formele beeindiging van het trust-mandaat

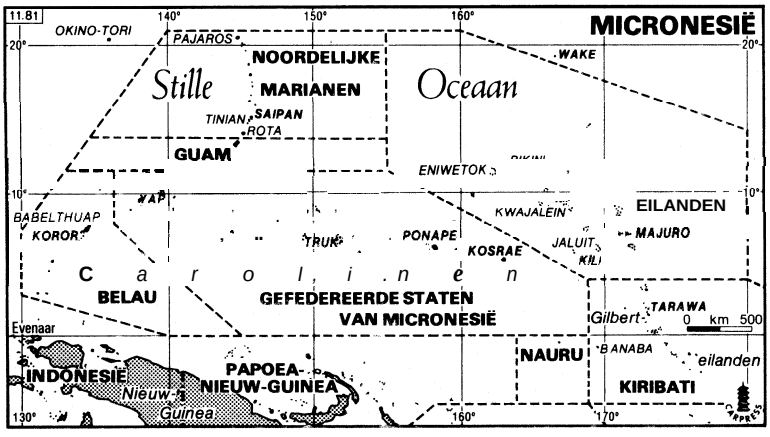
Republiek Belau

Nadat op de Palau-eilandeti op 4 nov. 1980 de eerste verkiezingen hadden plaatsgevonden, werd dit gebied op 1 januari 1981 autonoom onder de naam republiek Belau. De VS zullen de nieuwe republiek tot 1995 $250 mln verschaffen en zorg blijven dragen voor de defensie. (Le Monde, *IHT*)

THAILAND

REGERINGSCRISIS EN MISLUKTE STAATSGREEP

De op 3 maart 1980 tot premier gekozen generaal Prem Tinsulanond (pag. 7841 3-'80) vormde op 11 maart 1981 een nieuw kabinet nadat de Sociale Actie Partij van Kukrit Pramoj uit de regeringscoalitie was getreden.
Op 1 april nam een groep officieren in Bangkok de macht over. maar de naar Korat uitgeweken premier verzekerde zich van de steun van de koning en die van het merendeel van de militaire leiders. Op 3 april bezetten regeringsgetrouwe troepen praktisch zonder bloedvergieten Bangkok, waarmee aan de staatsgreep een eind kwam.
Nadere bijzonderheden over deze en daarmee samenhangende ontwikkelingen volgden hieronder.

Regeringscrisis.
Prem vormt nieuw kabinet

Op 22 jan. werd gemeld dat de minister van handel, Tamchai Kamphato, was afgetreden om een functie bij een bank in de hoofdstad te aanvaarden. Hij werd opgevolgd door de onderminister van landbouw en coöperaties, Phunmi Phunsri, terwijl Visit Tansacha, tot dan toe onderminister van handel. tot onderminister van industrie werd benoemd.
Op 14 febr. beëindigde premier Prem Tinsulanond het 25-jarig pachtcontract van de Bangchak-olieraffinaderij met de Summit Industrial Corporation (Panama) negen jaar voordat dit contract afliep. Hij leverde kritiek op deze oliemaatschappij vanwege de wijze waarop zij de raffinaderij leidde (kort tevoren had zij eigenmachtig 20 arbeiders ontslagen) en beschuldigde haar ervan de bepalingen van haar overeenkomst met de regering herhaaldelijk te hebben geschonden.
Tevoren had de minister van industrie, generaal-majoor Chatichai Choonhavan, tevens secretaris-generaal van de Thai Natie Partij, bij een bezoek aan Saoedi-Arabië begin febr. een contract afgesloten voor de levering van 65.000 vaten ruwe olie per dag (wat neerkomt op ca. 3,25 mln ton per jaar) om de olievoorziening van Thailand te waarborgen. Toen hij in Jeddah verbleef had de gouverneur van de Saoedische nationale oliemaatschappij Petromin twee telexen uit Bangkok ontvangen, waarin gesteld werd dat Chatichai niet gemachtigd was het contract te tekenen. Pas nadat premier Prem in een persoonlijke boodschap aan de Saoedische regering de machtiging aan Chatichai bevestigd had, kon de overeenkomst worden afgesloten.
Beide telexen waren ondertekend door de onderminister van industrie, Visit Tansacha, die tot de Sociale Actie Partij behoorde. De tweede telex was tevens ondertekend door vice-premier Boonchu Rojanasathien, plv. leider van de Sociale Actie Partij, maar Visit gaf later toe dat hij de naam van de vice-premier buiten diens voorkennis aan deze telex had toegevoegd. Voorts werd onthuld dat Visit zelf onderhandelingen had gevoerd met een handelsonderneming uit Hongkong voor de levering van Saoedische olie, die Thailand $ 4 extra per vat moest kosten als commissie voor die handelsonderneming.
Als gevolg van deze affaire dreigde minister Chatichai Choonhavan zijn onderminister te ontslaan, terwijl een andere minister verklaarde dat het optreden van de onderminister door de anticorruptie commissie moest worden on-

derzocht. Er was toen sprake van een conflict tussen twee van de regeringspartijen, de Thai Natie en de Sociale Actie.
Op 1 maart maakte de derde regeringspartij, de Democratische Partij, bekend dat zij haar leden uit de regering zou terugtrekken om premier Prem Tinsulanond de vrije hand te bieden voor een reorganisatie van zijn kabinet.
Op 2 maart trad onderminister Visit Tansacha af, nadat premier Prem had verklaard dat hij ,,fouten" had gemaakt.
Op 3 maart traden drie leden van de Democratische Partij af: minister Chuan Leekphai van justitie en twee onderministers. Op 4 maart volgden vice-premier Boonchu Rojanasathien en acht andere ministers en onderministers van de Sociale Actie Partij. Op 5 maart trad ook vice-premier Thanat Khoman, de leider van de Democratische Partij, af.
Op 11 maart vormde generaal Prem een nieuw kabinet uit leden van de Thai Natie Partij, de Democratische Partij en de Verenigde Democratische Partij (een bundeling van drie kleinere partijen), welke samen over 170 van de 301 zetels in het Huis van Afgevaardigden beschikten. De Sociale Actie Partij, met 82 zetels de grootste in het Huis, was niet meer in de regering vertegenwoordigd.

Het nieuwe kabinet telde 22 ministers (incl. premier en vice-premiers) en 18 onderministers. De ministersportefeuilles waren als volgt verdeeld:

Premier en defensie – gen. Prem Tinsulanond*; vice-premiers – generaal-majoor Pramarn Adireksan*, gen. Serm Na Nakhorn*, Thanat Khoman* en gen. Pracuab Suntharangkul (voormalig directeur-generaal van de politie); ministers toegevoegd aan het bureau van de premier – lt.-gen. Charn Angsuchote, kolonel Phol Reongprasertvit, generaal-majoor Sudsai Hasdin, luitenant-vlieger Sulee Mahasantana en Meechai Ruchupan* (voorheen aangeduid als Ruechuphant); financiën – Sommai Hoontrakul (partijloos); buitenlandse zaken – luchtmaarschalk Siddhi Sawetsila*; landbouw en coöperaties – Arnat Arbhabhirama; verbindingen – admiraal Amorn Sirikaya*; handel – Chuan Leekphai (voorheen justitie); binnenlandse zaken – Pratuamg Kiratibutr*; justitie – Marut Bunnag; wetenschap, technologie en energie – „wingcommander" Thinakorn Bhandhugravi; onderwijs – Sippanondha Ketudat*; gezondheid – Sem Pringpuangkaew; industrie – gen.-maj. Chatichai Choonhavan*; bureau universiteitszaken – Kasem Suwannakul*. (* = beheerde dezelfde portefeuille in het vorige kabinet)

Slechts 14 van de regeringsleden waren uit het Huis van Afgevaardigden afkomstig vergeleken met 17 in het vorige kabinet. Het aantal militairen en politie-officieren steeg van 13 tot 16.
De meest omstreden benoeming was die van generaal-majoor Sudsai Hasdin, de leider van de uiterst rechtse Mass Line Party en tevens van de „Rode Buffels" (Krating Daeng), de organisatie die verantwoordelqk werd gesteld voor de dood van talrijke studenten in oktober 1976. Kort na zijn benoeming werd bericht dat hij had voorgesteld dat de studenten van het technische college (waar de Rode Buffels werden gerecruteerd) zouden worden bewapend om de universiteitsstuden ten rustig te houden.

Militaire staatsgreep

Op 1 april om 2 uur 's nachts nam een revolutionaire raad o.l.v. generaal Sant Chitpatima, de plv. opperbevelhebber van het leger, de macht in Bangkok over.
Een sleutelrol bij deze onbloedige staatsgreep werd gespeeld door kolonel Prachak Sawangchit, de commandant van het 2de infanterieregiment. Hij had op 31 maart elitetroepen van de grens met Cambodja (waar slechts één regiment achterbleef) naar Bangkok overgebracht. Diezelfde dag 's avonds had hij met twee andere kolonels een bezoek gebracht aan generaal Prem, de premier en opperbevelhebber van het leger, en hem uitgenodigd de leiding van de voorgenomen staatsgreep op zich te nemen. Nadat Prem geweigerd had en getracht hen van hun plan af te brengen, hadden zij generaal Sant benaderd, die zijn instemming had betuigd. Volgens sommige berichten hadden de drie kolonels na hun onderhoud met Prem eerst contact opgenomen met luitenant-generaal Wasin Itsarangkun Na Ayutthaya, de commandant van het 1ste Legerkorps, die gen. Sant als leider zou hebben gesuggereerd.
Op 1 april om 5.00 uur deelde radio-Bangkok mee dat een revolutionaire raad o.l.v. gen. Sant de macht had overgenomen. Die raad bestond verder uit gen. Wasin Itsarangkun, admiraal Samut Sahanawin (de opperbevelhebber van de marine, die op de marinebasis Sataheep verbleef] en luchtmaarschalk Paniang Kantarat (de opperbevelhebber van de luchmacht, die achteraf in de VS bleek te zijn) met gen. Sirm Na Nakhorn (de opperbevelhebber van de strijdkrachten en een van de vice-premiers) als ,.adviseur" en kolonel Manoon Rupkachorn (commandant van het 4de pantserregiment) als secretaris-generaal.

De premier van Thailand, generaal Prem Tinsulanond.

Voorts werd bekendgemaakt dat de regering was afgezet, de grondwet (van 1978) buiten werking gesteld en het parlement ontbonden. Politieke bijeenkomsten van meer dan vijf personen werden verboden. Als motief voor de staatsgreep werd aangegeven politieke conflicten, de ,,ongeschiktheid" van de leiders en in het algemeen de ,,verslechtering van de Thaise maatschappij". De fundamentele problemen – armoede op het platteland, stijgende criminaliteit en de binnenlandse veiligheid – konden met parlementaire proceduïes niet doeltreffend worden aangepakt wegens het verzet van ,,groepen die hun eigen belangen trachten te verdedigen". Er bestond het gevaar van ,,subversie" van buitenaf en een „permanente dictatuur".
Als al deze problemen waren opgelost dan kon een ,,effectief democratisch systeem" worden ingevoerd, waarschijnlijk in 1983, aldus een communiqué van de revolutionaire raad.

Verondersteld werd dat de coup was georganiseerd door een groep van ca. 20 kolonels, bijgenaamd de ,,Jonge Turken" (naar de officieren die verantwoordelijk waren voor de Turkse revolutie van 1908), met als meest prominente Prachak en Manoon.

Al deze ,,Jonge Turken" waren omstreeks 40 jaar; zij hadden samen hun opleiding voltooid aan de militaire academie van Chulachomklo. Le Monde (3-4) noemde hun opvattingen ,,nationalistisch en vaag socialistisch" en vergeleek hun ideologie met die van de Egyptische ,,Vrije Officieren" o.l.v. kolonel Gamel Abdel Nasser, die verantwoordelijk waren voor de revolutie van 1952 in Egypte. Volgens andere persberichten bepleitten zij een grotere democratie, maatregelen tegen corruptie en meer rijkdom voor de minst bedeelden. Hun coup zou zijn bedoeld als protest tegen het olieschandaal, wat zij als bewijs van de corruptie onder de Thaise politici beschouwden, en tegen de toetreding van gen.-maj. Sudsai Hasdin tot de regering.

Beëindiging staatsgreep

Na een lang onderhoud met koning Bhoemibol vloog premier Prem op 1 april 's morgens naar Korat (135 mijl ten noordoosten van Bangkok), het hoofdkwartier van het 2de Legerkorps, waarover hij vroeger het bevel voerde Daar voegden de koning, koningin Sirikit en de koninklijke familie zich bij Prem. Van daaruit richtte hij een oproep tot de bevolking, waarin hij zijn aftreden tegensprak en betoogde dat de rebellerende officieren slechts een kleine, anti-democratische groep vertegenwoordigden die niet de wens van de strijdkrachten belichaamde De verantwoordelijke leiders van leger, marine en luchtmacht stonden aan zijn kant, aldus Prem. Naar verluidt verbleven admiraal Samut, de opperbevelhebber van de marine, en de plv. opperbevelhebber van de luchtmacht bij Prem in Korat. De commandanten van het 2de, 3de en 4de Legerkorps betuigden hem hun steun. En in de vroege morgen van 2 april veroordeelde koningin Sirikit de putschisten volgens AP via radio-Korat. De steun van de koning, die in hoog aanzien staat, bleek voor Prem van beslissend belang. Deze kreeg op 2 april ook de beschikking over de radiozenders van de marine en de luchtmacht, waarbij zich ca. 200 andere zenders aansloten.

Die dag bevonden zich reeds meer dan de helft van Prems ministers in het hoofdkwartier te Korat alsmede 40 van de 72 provinciale gouverneurs.

In een groeiend isolement geraakt verklaarde generaal Sant op 2 april via radio-Bangkok dat zijn machtsovername ,,niet weer een coup" maar ,,een democratische revolutie" was. Later werd meegedeeld dat de grondwet weer van kracht zou worden en dat alle parlementsleden waren ,,herbenoemd". Zij zouden een premier aanwijzen die binnen 15 dagen een regering zou vormen. Voorts stelde de revolutionaire raad pogingen in het werk om de steun van de vakbonden en de studenten te verwerven. Een openbare bijeenkomst op de centrale markt van Bangkok werd belegd om de doelstellingen van de coup te verklaren, maar die trok slechts ca. 1.000 belangstellenden.

Hoewel op 2 april was bericht dat Prems voorganger als premier, generaal Kriangsak Chamanand, van Korat naar Bangkok was vertrokken om te bemiddelen, was het toch een militaire operatie die aan de putsch een einde maakte.

Op 3 april kort na het aanbreken van de dag bezetten troepen die Prem trouw gebleven waren het vliegveld van Bangkok. Daardoor konden verscheidene duizenden militairen van Korat worden overgevlogen. In de volgende zes uur bezetten Prems troepen de hoofdstad zonder op veel verzet te stuiten. Na een beleg van ongeveer een uur gaven ook de 300 laatste opstandige militairen in het legerhoofdkwartier zich over.

De leider van de mislukte staatsgreep, generaal Sant Chitpatima.

Eén burger en een van Sants soldaten kwamen om het leven bij een schietpartij tussen ioyaiistische en opstandige troepen in de buurt van het koninklijke paleis. Radio-Bangkok meldde later: ,,Er is een compromis gesloten. Alle misleide troepen hebben hun posities verlaten. Sommige misleide commandanten zijn onder bescherming geplaatst en worden met ere behandeld." De rebellerende soldaten was eerder ,,amnestie en vergiffenis" aangeboden als zij op 2 april vóór 18.00 zonder verzet te plegen naar hun kazernes terugkeerden.

Op 4 april keerde premier Prem in Bangkok terug. De volgende dag arriveerden daar ook de koning en zijn familie.

Tot 5 april waren in verband met de mislukte staatsgreep in totaal 155 personen, o.w. een vijftigtal officieren, gearresteerd. Van de belangrijke leiders van de putsch waren alleen generaal Sant en kolonel Manoon voortvluchtig. De regering deelde mee dat alle bij de staatsgreep betrokken personen, die zich niet voor 11 april bij de autoriteiten hadden gemeld, niet meer voor clementie in aanmerking kwamen. Die dag werden 20 leden van de strijdkrachten en de politie in staat van beschuldiging gesteld.

Op 13 april arriveerde generaal Sant in Birma; hij vroeg om politiek asiel in de VS, maar dat verzoek werd afgewezen.

Amnestie

Op 5 mei verleende de koning amnestie aan allen die wegens hun medewerking aan de coup waren gearresteerd, uitgezonderd degenen die zich niet hadden gemeld.

De amnestie gnld volgens *Le Monde* (7-5) voor 54 ,,verdachten", van wie het merendeel reeds op borgtocht was vrijgelaten. Op 5 mei werden 22 verdachten op vrije voeten gesteld, aldus *The Times* (6-5). Van de amnestie profiteerden o.a. gen. Wasin en kolonel Prachak. Er buiten vielen o.m. gen. Sant. kolonei Manoon en Bunchana Atthakorn, een vroegere minister van economische zaken die zich in Engeland zou bevinden. Arrestatiebevelen waren uitgevaardigd tegen in totaal acht ..verdachten".

De amnestie vrijwaarde de deelnemers aan de coup echter niet van disciplinaire acties. Zo werd gen. Wasin overgeplaatst naar een niet-actieve post op het hoofdkwartier van het leger, terwijl hij als commandant van het lste Legerkorps werd vervangen door gen. Arthit Kamlang-ek (tot dusver plv. commandant van het 2de Legerkorps).

De officieren, die verantwoordelijk werden geacht voor het beramen van de staatsgreep, zoals de kolonels Prachak en Manoon, werden uit het leger ontslagen.

Op 12 mei verklaarde een regeringswoordvoerder dat ook de acht voortvluchtige deelnemers aan de couppoging – zes militairen en twee burgers – gratie konden krijgen als zij zich bij de autoriteiten meldden.

Op 14 mei zei kolonel Prachak tegenover studenten dat hij, als de coup was geslaagd, 500 personen zou hebben gedood, die op zijn ,,zwarte lijst" voorkwamen. Hij kondigde aan dat, als hij niet in het leger zou terugkeren op een verantwoordelijke post, hij in de politiek zou gaan; hij had 100 mln Baht ($5 mln) gekregen om een nieuwe partij te vormen.

Op 5 juni keurde het parlement met 288 tegen 4 stemmen een wet goed die ,,in het belang van de nationale eenheid" gen. Sant en de zeven andere voortvluchtige coupleiders van strafvervolging vrijwaarde.

Op 22 juni keerde gen. Sant vanuit Birma naar Thailand terug, waar hij op het vliegveld van Bangkok met bloemen en applaus werd begroet.

Nieuwe minister van binnenlandse zaken en plv. opperbevelhebber

Op 10 juni trad Pratuang Kiratibutr af

als minister van binnenlandse zaken, een ambt dat hij sinds febr. 1980 had vervuld. De minister was er in mei van beschuldigd een Nieuwzeelander, die verdacht werd van handel in drugs, op onregelmatige wijze in vrijheid te hebben gesteld.
Op 24 juni werd generaal Siddhi Chiraroj in Pratuangs plaats tot minister van binnenlandse zaken benoemd. Tegelijk werd de stafchef van het leger, generaal Prayuth Charumanee, tot plv. opperbevelhebber van het leger benoemd, aldus Le Monde (27-6).

Come-back Kriangsak

Inmiddels had Prems voorganger als premier, generaal Kriangsak Chamanand, een nieuwe politieke partij gevormd, de Chart Prachatippatai of Nationaal-Democratische Partij, die volgens The Times (26-6)de steun had van ca. 60 parlementsleden, incl. 23 die overgelopen waren uit andere partijen. De 63-jarige Kriangsak nam op 9 aug. deel aan een tussentijdse parlementsverkiezing in het district Roi Et in het noordoosten van Thailand. Sommige van de officieren, die de mislukte coup van april organiseerden en leidden, namen deel aan de verkiezingscampagne van Kriangsak. Deze had zelf in juni verklaard dat hij nooit meer betrokken wilde worden bij pogingen een regering met geweld omver te werpen.
Bij de tussentijdse verkiezing won Kriangsak de parlementszetel met 55% van de 127.400 uitgebrachte stemmen. Zijn voornaamste tegenstander, een door Kukrit Pramoj persoonlijk gesteunde kandidaat van de Sociale Actie Partij, verwierf 33% van de stemmen.
Er werd volgens de NZZ (12-8) mee gerekend dat Kriangsak binnenkort omstreeks 70 afgevaardigden in het Huis aan zijn zijde weet te scharen. Hij heeft bovendien het voordeel dat hij tijdens zijn premierschap (nov. 1977 – febr. 1980) 175 van de 225 senatoren benoemde.

Nieuwe opperbevelhebber *leger*

Op 27 juli maakte generaal Prem, de premier, bekend dat hij afzag van een verdere verlenging van zijn ambtstermijn als opperbevelhebber van het leger (zie pag. 79613-'80) en dat hij die functie op 26 aug. zou neerleggen om zich geheel te wijden aan het premierschap. (*Le* Monde 29-7).
Op 11 aug. wees Prem de huidige plv. opperbevelhebber van het leger, generaal Prayuth Charumanee, aan om hem als opperbevelhebber op te volgen. Nieuwe plaatsvervangend opperbevelhebber werd generaal Pin Thammasi, aldus ***DDP.***

GUERRILLA-ACTIVITEITEN 1980-1981

Ook in de laatste maanden van 1980 en in het eerste halfjaar van 1981 duurden guerrilla-activiteiten van communistische opstandelingen en anti-guerrilla operaties van regeringstroepen voort. Aan regeringszijde kwamen in 1980 512 man om het leven (275 militairen, 95 leden van de politie. 121 defensie-vrijwilligers en 21 burgers) tegen 544 in 1979; dit dodental was het laagste in vijf jaar. De opstandelingen zouden volgens officiële gegevens in 1980 310 man aan doden hebben verloren; voorts zouden 115 opstandelingen gevangen zijn genomen, terwijl 1.372 zich zouden hebben overgegeven.

(Vor. ber. pag. 79711 e.v.-1980)

In het eerste kwartaal van 1981 voerden regeringstroepen operaties uit in de provincies Krabi, Surat Thani, Trang en Phattalung.

Op 15 febr. begonnen ruim 2.000 regeringsmilitairen met steun van de luchtmacht een offensief tegen ca. 300 opstandelingen en enkele honderden gewapende leden van de Hmong-stam in het hoogland van de provincie Petchabun (ca. 200 mijl ten noorden van Bangkok). De regeringstroepen bezetten daar op 8 maart de berg Khao Ya. De operatie zou zijn begunstigd door de omstandigheid dat de opstandelingen de grensgebieden van Cambodja en Laos niet langer als schuilplaatsen konden gebruiken. Volgens militaire woordvoerders hadden de regeringstroepen toen de overhand gekregen in de noordoostelijke provincies; 60 a 70% van de guerrillastrijders zou zich naar nieuwe bases in het noorden hebben teruggetrokken.

Maar op 24 mei werd officieel toegegeven dat de guerrillastrijders in het betrokken gebied nog steeds actief waren en dat alleen al in de week vanaf 10 mei 13 gewapende botsingen hadden plaatsgevonden.

Verliezen voor PCT

Anderzijds verloren de communistische opstandelingen de steun van de niet-communistische studenten, intellectuelen en vakbondsleiders die zich na de staatsgreep van 6 okt. 1976 (pag. 1313 e.v.-'77) bij hen hadden aangesloten. Van de 3.000 a 5.000 personen, die zich toen voor de gewapende strijd in het noordoosten van Thailand hadden aangemeld, was meer dan de helft sinds 1979 in Bangkok teruggekeerd, aldus Le Monde (21-3-'81). Zij waren vooral gedesillusioneerd over de pro-Chinese Communistische Partij van Thailand (PCT).

De *FAZ* (14-10-'80) meldde de terugkeer van de 32-jarige voornialige studentenleider Seksan Prasertkul, die de bekrompenheid en arrogantie van de PCT.functionarissen laakte.
Thoetphum Chaidi, een vakbondsleider die in 1977 tot de oprichters van het ,,comité voor de coördinatie van patriottische en democratie-lievende krachten" (CCPDF) behoorde (pag. 79712-'80) en die in 1979 een nieuwe Communistische Partij van Thailand in Laos had opgericht (pag. 799/1-'80), keerde op 13 okt. 1980 in Thailand terug.
Thirayut Bunmi, voormalig leider van het Nationale Studenten Centrum en secretaris-generaal van het CCPDF, verliet de communistische guerrillastrijders in november 1980 en werd op 24 febr. 1981 in een ziekenhuis te Bangkok opgenomen.

Op 18 mei werd bekendgemaakt dat een van de zeven leden van het politieke bureau van de PCT, Damri Ruangsutham bijgenaamd ,,kameraad Daeng", in maart bij Surat Thani was gearresteerd.

Op 29 mei verklaarde een militaire woordvoerder dat 184 ,,terroristen" zich die maand hadden overgegeven. Volgens Le Monde (10-6) had een tiental niet-communistische intellectuelen e.a. zich eind mei bij de autoriteiten gemeld, o.w. de voormalige studentenleider Kriangkamon Laochaphairot en de journalist Anut Aphaphirim.

Bovendien was toen, aldus *Le* Monde, Si Inthapanti – voormalig regeringswoordvoerder in Bangkok en lid van het CCPDF – in Stockholm opgedoken, nadat hij in Kuriming (Zuid-China) had gewoond, waar de clandestiene PCT-zender tot juli 1979 opereerde (zie pag. 798/3-'80).

Uit verklaringen die Inthapanti tegenover de hoofdredacteur van *Journal* of *Contemporary Asia* aflegde, viel af te leiden dat het voornaamste meningsverschil binnen het CCPDF de relaties met de communistische buurlanden betrof. De PCT was pro-Chinees, terwijl Inthapanti en zijn vrienden meenden dat ,,de revolutionaire beweging de belangen van de Thaise natie moet vertegenwoordigen, wat betekent dat wij onafhankelijk moeten zijn en vriendschappelijke betrekkingen moeten onderhouden met elk (communistisch) land of elke communistische partij " Vele linkse tegenstanders van het Thaise bewind zouden zijn verrast over de steun – ook militair – die Bangkok van China heeft ontvangen.

Volgens sommige inlichtingen, aldus Le Monde (10-6), zou de PCT zijn kaderleden opdracht hebben gegeven de opstandige militairen van 1 april te steunen – ook door militaire operaties – ais zij erin waren geslaagd zich gedurende verscheidene dagen in Bangkok te handhaven. De partij meende dat de ,jonge Turken" en generaal Sant Chitpatima zich achter de ,,zaak van het volk" hadden geschaard Volgens berichten van de Bangkok Post zou Damri Huangsutham een ontmoeting hebben gewenst met een andere linkse leider, Sang Pathanothai, die eerder had voorgesteld dat de PCT zijn guerrilla-activiteiten zou opschorten om samen te werken met de Thaise autoriteiten met het oog op de Vietnamese dreiging.

In het eerste kwartaal van 1981 werden ook gezamenlijke militaire operaties uitgevoerd door Thaise en Maleisische troepen in de grensprovincie Songkhla tegen Maleisische communistische guerrillastrijders, die over de grens met Thailand waren gedreven en zich daar hadden aangesloten bij de Thaise opstandelingen.
De militaire operaties hebben sinds begin 1981 het leven gekost aan 140 Thailanders (militairen, militieleden en functionarissen), terwijl 70 communisten buiten gevecht zijn gesteld en de moslemrebellen (voornamelijk van de PULO, de Verenigde Bevrijdingsorganisatie van Patani, zie pag. 80012-'80) 20 man hebben verloren, aldus Le Monde (22-4).

Vluchtelingen

Volgens dit Franse dagblad waren sinds begin april meer dan 1.800 Thaise moslems naar Maleisië gevlucht. Zij werden hoofdzakelijk ondergebracht in een tijdelijk opvangkamp in Baling. De Maleisische autoriteiten gaven te kennen dat zij de vluchtelingen ,,om zuiver humanitaire redenen" asiel verleenden en dat deze zouden worden gerepatrieerd zodra hun veiligheid verzekerd was.

Volgens The Times (21-4) waren de Thaise moslems gevlucht voor Thaise moslem-separatisten en communistische opstandelingen. Die moslem-separatisten zouden nu ook in de westelijke staten van Zuid-Thailand opereren, terwijl zij hun activiteiten tot dusver tot de oostelijke staten hadden beperkt. In de steden Haadyai en Songkhla (Zuidwest-Thailand)zou het toerisme aanzienlijk zijn teruggelopen vanwege de terroristische activiteiten. De moslem-groeperingen zouden de managers van massagesalons en hotels hebben gewaarschuwd hun sex-service te staken en die waarschuwing zou kracht zijn bijgezet door sporadische bomaanslagen, aldus The Times (7-4). Dit blad meende dat de vluchtelingen het slachtoffer waren van een confrontatie tussen Thaise ,,koppelaars" en moslem-puriteinen.

PREMIERPREM TINSULANOND IN PEKING

Van 27-30 okt. 1980 bracht premier Prem Tinsulanond een bezoek aan Peking. Hij ontmoette daar de Chinese leiders Hua Guofeng en Deng Xiaoping en voerde besprekingen met premier Zhao Ziyang

Gezaghebbende bronnen onthulden, aldus een correspondent van het persbureau Nzeuw *China*, dat de twee partijen overeenstemden of nauw verwant waren in hun opvattingen over vele belangrijke kwesties betreffende Zuidoost-Azië China herhaalde zijn bereidheid zich bij alle andere betrokken landen, incl Vietnam aan te sluiten bij het garanderen van Cambodja's territoriale integriteit en soevereiniteit Er moet geen inmenging in Cambodja's interne aangelegenheden in welke vorm ook plaatsvinden en geen bezetting van zijn grondgebied of gebruik daarvan als springplank voor agressie tegen enig ander land

Gewezen werd op een officieel Vietnamees commentaar t.a.v. het bezoek van de Thailandse premier aan China, waarin gesteld werd: ,,De poging de invloed van China te gebruiken om ons te bedreigen staat gelijk aan het brengen van oorlog in zijn eigen land." Daarop verklaarde China. aldus genoemde correspondent. dat als Vietnam Thailand opnieuw met een strijdmacht binnenvalt. China krachtig Thailand terzijde zal staan. Hanoi moet weten dat het het Chinese volk daarmee ernst is. (*Beijing* Review 10-11)

De *FAZ* (31-10) schreef o.a.: ,,De missie van de Thailandse premier (. . .) om uit naam van de ASEAN-staten de Chinese regering voor een internationale conferentie over het probleem-Cambodja te winnen, is mislukt. Peking blijft op zijn standpunt staan, dat Vietnam slechts met militaire middelen kan worden gedwongen Cambodja te ontruimen en geeft een poging voor een politieke oplossing geen kans van slagen. (. . .)
Prem liet ondanks zijn kritische uitlatingen over de Vietnamese agressie tegen Cambodja blijken dat Thailand en de andere ASEAN-staten naar een conferentie over Cambodja op basis van de resolutie van de VN streven. (. . .) De terugtrekking van de Vietnamese bezettingstroepen is geen voorwaarde vooraf voor deze conferentie.
De Chinese regering wijst een Cambodja-conferentie weliswaar niet meer onvoorwaardelijk af en verlangt als voorwaarde vooraf ook niet meer de terugtrekking van alle troepen, maar alleen nog het begin van de terugtrekking Peking is echter vast van mening dat vrede en veiligheid in Cambodja niet door ,,bedelen" kunnen worden bereikt, maar dat alleen een versterkte ondersteuning van de militaire strijd van het Pol Pot-regime Vietnam en Moskou tot toegeven kunnen dwingen ( )

De Thailandse premier (. . .) verlangde van zijn Chinese gesprekspartners het in ballingschap te Peking levende vroegere Cambodjaanse staatshoofd prins Sihanoek zo te beïnvloeden, dat hij zijn besluit buiten de politiek te blijven intrekt. (. . .) Sihanoek zoekt een brede basis voor zijn activiteit en streeft naar de legitimatie via een internationale conferentie eer? prefereert ren in Cambodja gestationeerde internationale strijdmacht, die zijn persoonlijke veiligheid garandeert. Slechts op deze voorwaarde zou hij tot een samenwerking met Pol Pot bereid zijn.

Zoals reeds vóór hem het Birmese staatshoofd generaal Ne Win nodigde ook premier Prem de Chinese regering uit haar ondersteuning van de plaatselijke communistische guerrillastrijders te staken. Peking is tot een zodanige toezegging niet bereid. De Chinese regering bevindt zich in een dilemma, omdat zij vreest dat de Thailandse en Birmese communisten zich onmiddellijk tot Vietnam of Moskou zullen wenden. als China hen zou laten vallen...", aldus de FAZ.

Tijdens een officieel bezoek van de Chinese premier Zhao Ziyang aan Thailand (30 jan. tot 2 febr. 1981), waarover in een volgende aflevering nader wordt bericht, deed deze uitspraken, waaruit volgens de *FAZ* (3-2) een koerscorrectie van Peking viel af te lezen: De betrekkingen met de communistische guerrillastrijders zouden de relatie tot de ASEAN-staten niet meer belasten. Overigens zei Zhao Ziyang slechts dat men zou beletten dat de ,,morele en politieke betrekkingen" tussen de Communistische Partij van China en de communistische partijen van de ASEAN-staten de goede relatie tussen China en de ASEAN-staten belasten. Hij voegde daaraan toe: ,,Wij wensen dat de ASEAN-staten hun interne eenheid en stabiliteit bewaren."

Volgens berichten uit Bangkok werden de opmerkingen van Zhao van Chinese zijde zo geïnterpreteerd: China geeft geen militaire steun aan de guerrillastrijders in Zuidoost-Azië; de communisten moeten daar de gelegenheid krijgen om aan het normale politieke proces deel te nemen. Aldus de *FAZ*.

(Vor. ber. pag. 80013-1980)

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen. Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660.

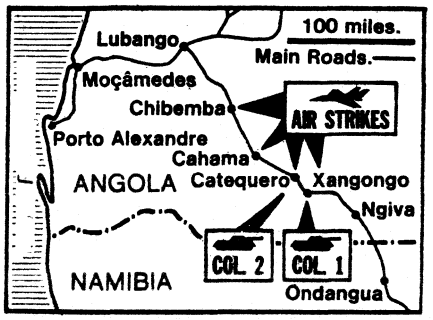
ZUIDAFRIKAANSE TROEPEN IN ANGOLA

Op 25 aug. 's morgens meldde het Angolese persbureau Angop dat twee gemotoriseerde kolonnes van het Zuidafrikaanse leger op 24 aug. de Namibisch-Angolese grens hadden overschreden en tot 150 km op Angolees gebied waren doorgedrongen. De kolonnes, die bestonden uit 32 tanks en 82 andere voertuigen, waren in hevig gevecht geraakt met Angolese strijdkrachten bij de stad Xangongo (op 100 km van de grens) en het dorp Catequero (150 km landinwaarts). Een correspondent van de BBC berichtte op 25 aug. vanuit Luanda, de hoofdstad van Angola, dat de aanvallen over land op 23 aug. waren voorafgegaan door bombardementen van de Zuidafrikaanse luchtmacht op twee steden tot 400 km diep in Angola. Angop sprak van bombardementen op Cahama en Chibemba, resp. 130 en 200 km van de grens.
Op 25 aug. 's avonds kondigde de Angolese minister van defensie, kolonel Pedro Maria Tonha Pedale, een algemene mobilisatie af: militairen moesten zich binnen 48 uur bij hun eenheden melden. Toen ook meldde het Zuidafrikaanse opperbevel te Windhoek (Namibië) dat er in het ,,operationele gebied'' in de voorafgaande 24 uur vier Zuidafrikaanse militairen waren gesneuveld.
Op 26 aug. gaf de Zuidafrikaanse premier, P. W. Botha, in het parlement te Kaapstad voor het eerst-toe dat het Zuidafrikaanse leger in Angola strijd leverde met het Angolese leger. De berichten over een invasie noemde hij echter ,,schromelijk overdreven''. Alleen Namibische guerrillastrijders waren achtervolgd. ,,De z.g. invasie waar de Angolese autoriteiten het over hebben was gewoon een van deze achtervolgingsacties en zij zou zonder incident zijn uitgevoerd als de MPLA (de Angolese regeringspartij) zoals in het verleden, zich afzijdig had gehouden.''
De Angolese president, José Eduardo dos Santos, verklaarde op 26 aug. dat Zuidafrikaanse troepen vanuit Namibië nieuwe lucht- en landaanvallen hadden ondernomen en hij beschuldigde Zuid-Afrika ervan een deel van Zuid-Angola te willen bezetten.
In Luanda werd gevreesd dat de Zuidafrikaanse opmars de stad Lubango ten doel had, waar volgens het Zuidafrikaanse persbureau SAPA een grote Cubaanse troepenconcentratie zou zijn gesignaleerd, wat op 26 aug. door Angop werd tegengesproken.
Op 26 aug. 's avonds liet een woordvoerder van het ministerie te Kaapstad weten dat bij de gevechten, evenals de dag ervoor, vier Zuidafrikaanse militairen waren omgekomen. Een luchtmachtofficier gaf toe dat een Zuidafrikaans vliegtuig was neergehaald door een SAM-7 raket.
Op 27 aug. werd vanuit Johannesburg bericht, aldus de NZZ (29-8), dat 5.000 van de 30.000 in Namibif gelegerde Zuidafrikaanse militairen in Angola waren ingezet. De gevechten bij Xangongo duurden voort.
Dezelfde dag 's avonds maakte Angop melding van hevige gevechten bij Ngiva, dat door Zuidafrikaanse vliegtuigen zou zijn gebombardeerd. Volgens het Angolese ministerie van defensie hadden de Angolese strijdkrachten bij Ngiva een Zuidafrikaanse helikopter neergeschoten, een tank vernietigd en de vijandelijke troepen zware slagen toegebracht.
Eveneens op 27 aug. vroeg president Dos Santos om een spoedzitting van de Veiligheidsraad over de Zuidafrikaanse invasie. In een brief aan VN-secretaris-generaal Waldheim schreef hij dat naar schatting drie a vier Zuidafrikaanse legerbrigades – met ca. 135 tanks, 140 transport- en gevechtsvoertuigen alsmede 38 helikopters en andere vliegtuigen – meer dan 100 km op Angolees gebied waren doorgedrongen.
Het Angolese ministerie maakte toen bekend dat Xangongo door bombardementen was verwoest en vervolgens door Zuidafrikaanse troepen was bezet; ook de nabij gelegen strategische brug over de rivier de Cunene zou in handen van de Zuidafrikanen zijn. Volgens het Mozambikaanse persbureau AIM wilde Zuid-Afrika de stad Ngiva in handen spelen van de Angolese verzetsbeweging UNITA.
Op 28 aug. deelde de Zuidafrikaanse opperbevelhebber, gen. Constand Viljoen, te Kaapstad mee dat zijn strijdkrachten bezig waren zich terug te trekken op hun bases, na de voltooiing van hun .,beperkte taak'' in Angola. De eerste eenheden waren al op 28 aug. 's middags in Namibië teruggekeerd. aldus gen. Viljoen. Naar zijn zeggen zou de terugtrekking spoedig zijn voltooid, ,,mits geen verdere aanvallen op hen worden gedaan die zelfverdediging noodzakelijk maken''.
Generaal Viljoen zei dat de operatie ,,bijlange na niet de omvang had die de Angolese propagandamedia hebben genoemd.'' Zo was er volgens hem ,,geen enkele tank'' betrokken bij de gevechten en was de Zuidafrikaanse invasiemacht ,,noggeen fractie'' van de 45.000 man die Angola noemde. (Angola sprak over een invasiemacht van 3 a 4 brigades, terwijl 45.000 man Zuidafrikaanse troepen zich langs de Namibisch-Angolese grens zouden hebben samengetrokken.) Volgens de Zuid-

Een foto van 28 aug. 1981 uit Xangongo (Zuid-Angola). Op de voorgrond een vernietigde T-34-tank. Het gebouw op de achtergrond was het hoofdkwartier van het Angolese leger en, volgens Zuid-Afrika, tevens van de SWAPO.

Weekblad 50ste jaargang No. 2603, pag. 32495-32510

(The Times 26-8-1981)

afrikaanse bekendmaking waren de Zuidafrikaanse troepen niet verder gekomen dan de stad Xangongo. 100 kilometer van de Namibische grens, waar een hoofdkwarier van de SWAPO zou zijn ontdekt.
Volgens Viljoen hadden de Zuidafrikanen slechts acht man verloren tegen ,,vele honderden" verliezen onder de SWAPO. Verder zouden ,,tonnen" wapens vernietigd zijn. De generaal sprak niet over verliezen die-waren toegebracht aan het Angolese leger.
Het Angolese persbureau Angop sprak op 28 aug. de Zuidafrikaanse terugtrekking tegen. De Zuidafrikaanse bekendmaking was ,,louter een afleidingsmanœuvre". De Zuidafrikaanse troepen zetten hun ,,werk van vernietiging en terreur" voort en ,,de situatie is de laatste uren alleen maar verslechterd", aldus Angop, dat voorts meedeelde dat nog steeds zwaar werd gevochten om Ngiva, dat al twee dagen werd gebombardeerd, terwijl Cahama en Chibemba door Zuidafrikaanse luchtaanvallen met de grond gelijk waren gemaakt. Volgens het persbureau was de Zuidafrikaanse actie ook niet gericht tegen steunpunten van de SWAPO, maar tegen Angolese steden en de infrastructuur van het land. Bovendien wilde Zuid-Afrika aan de grens met Angola een ,,niemandsland" creëren, waarin de door Zuid-Afrika bevoorrade verzetsbeweging UNITA vrij spel kon hebben voor aanvallen op het Angolese bewind.
Op **30** aug. deelde Angop mee dat de provinciehoofdstad Ngiva door Zuidafrikaanse troepen was bezet evenals nog acht andere stadjes in de buurt, waaronder Xangongo. Er werd nog gevochten bij Cahama en er zouden vijf Zuidafrikaanse vliegtuigen zijn neergeschoten, waarvan twee tijdens de aanval op Chibemba.
Van Zuidafrikaanse zijde was op 29 aug. bevestigd dat Xangongo en nog acht andere stadjes in de omgeving van Ngiva door het Zuidafrikaanse leger werden beheerst, maar de troepen zouden bezig zijn zich uit Xangongo terug te trekken.
Brigade-generaal Rudi Badenhorst, die de Zuidafrikaanse ,,operatie Protea" in Angola leidt, zei op 29 aug. dat zijn troepen nog in Angola waren om enkele vernietigingsoperaties uit te voeren. Naar zijn zeggen hadden de Zuidafrikaanse troepen 450 personen gedood, van wie 60% Angoiese soldaten zou zijn. Aan Zuidafrikaanse zijde zouden **10** militairen zijn gesneuveld. Talrijke radarinstallaties en luchtdoelbatterijen zouden zijn vernietigd.
Op **31** aug. werd vanuit Pretoria bericht dat de Zuidafrikaanse terugtrekking aan het einde van de week zou zijn voltooid. Dat kon niet sneller, omdat uit vrees voor landmijnen en tegenaanvallen de wegen werden vermeden en omdat de Zuidafrikaanse troepen een grote hoeveelheid buitgemaakte wapens moesten meevoeren. Ter bescherming van de terugtrekkende troepen werden nog enkele dorpen in Zuid-Angola bezet gehouden, aldus de Zuidafrikaanse mededelingen.

Commentaren

Terwijl de internationale reacties op de Zuidafrikaanse invasie en de voorafgaande politieke ontwikkelingen in Namibië (zie pag. 799/2-1979) in een volgende aflevering worden beschreven, volgen hieronder twee beschouwingen over de positie van de voornaamste bij het conflict betrokken partijen: Angola, de Angolese verzetsbeweging UNITA, Zuid-Afrika en de Namibische verzetsbeweging SWAPO.
De Volkskrant (27-8) schreef:

,,Angola is dit jaar twintig jaar in oorlog. Toen de hardnekkige Portugezen het slagveld in **1975** plotsklaps verlieten, waren de Amerikanen reeds bezig om de pro-Westerste guerrillabewegingen FNLA en UNITA te bewapenen tegen de linkse MPLA. Vanuit Namibië viel een Zuidafrikaanse troepenmacht binnen om het pleit te beslechten.
Op dat moment haalde de MPLA, inmiddels de sterkste van de drie bevrijdingsbewegingen, de Cubanen binnen. De Amerikanen staakten geschrokken hun hulp aan de andere partijen en uiteindelijk was ook Zuid-Afrika gedwongen zijn troepenmacht terug te trekken.
Sindsdien heeft de UNITA van Jonas Savimbi zich in het dunbevolkte zuidoosten van het land teruggetrokken om van daaruit het bewind te blijven bestoken. Volgens journalisten die Savimbi daar vorige maand bezochten is er een soort ,,Ho Chi Minh-route" vanuit Namibië tot 400 km in Angola, waarover Savimbi's manschappen door Zuid-Afrika bevoorraad worden.
In het zuidwesten van Angola woedt een andere oorlog. De Namibische bevrijdingsbeweging SWAPO is de laatste jaren door het Zuidafrikaanse leger voor een groot deel uit Namibië Angola ingejaagd. In het zuidwesten van Angola bevinden zich momenteel naar schatting 6.000 tot 8.000 SWAPO-strijders en 50.000 Namibische vluchtelingen.
Het is dit gebied dat de afgelopen twee maanden bijna dagelijks het doelwit vormt van Zuidafrikaanse landaanvallen en luchtbombardementen, de eerste tot 200 km, de laatste tot 400 km landinwaarts. Kennelijk worden Angolese burgerdoelen en vluchtelingenkampen daarbij niet geschuwd.
De vraag is in hoeverre de UNITA-guerrilla vanuit het zuidoosten en de Zuidafrikaanse aanvallen op de SWAPO in het zuidwesten werkelijk twee afzonderlijke oorlogen zijn. De route van de provinciehoofdstad Ngiva bij de grens naar de noordelijker provinciehoofdstad Lubango, waarover de Zuidafrikanen op het ogenblik zouden oprukken, vormt ongeveer de scheidslijn tussen het gebied dat de UNITA beweert te controleren en de streek waar de SWAPO zich schuilhoudt. Volgens een zeer goed gedocumenteerd doch anoniem artikel in Le Monde van vorig jaar 4 augustus is Zuid-Afrika in Angola stelselmatig bezig um het Angolese leger te verjagen teneinde Savimbi ,,het gat" te laten opvullen.
Geen van beide partijen zal hierover betrouwbare informatie geven. Zuid-Afrika ontkent elke band met UNITA, hoewel Zuidafrikaanse legercommandanten met kaarten werken waarop de UNITA-vosities exact staar. aangegeven. Volgens Angola beschikt de UNITA in Namibië over ren uitgestrekt oefengebied en worden Savimbi's krijgers met Zuidafrikaanse vliegtuigen in Angola gedropt. Anderzijds ontkende de Angolese regering dat de SWAPO over militaire bases op haar grondgebied beschikt en tracht zij elke indruk te vermijden dat de UNITA wezenlijke aanhang heeft in Angola.
Door de oorlog in het zuiden en de acties die commando's van de UNITA in Centraal-Angola uitvoeren heeft Angola zich nooit kunnen herstellen van het plotselinge vertrek van de 300.000 tot **400.000 Portugezen**. Sinds **1977** gaat het met de levensstandaard in dit potentieel rijke land (olie, diamanten en koffie) snel bergafwaarts. De onveiligheid van grote gebieden in het land heeft 700.000 Angolezen van hun woonsteden verjaagd. Vruchtbare landbouwgronden zijn verlaten en door de vernietiging van wegen dreigt hongersnood in afgesloten dorpsgemeenschappen.
Zonder dat van de daken te schreeuwen heeft Angola al die tijd aanzienlijke druk op de SWAPO uitgeoefend om de deur naar Zuid-Afrika voor een regeling van de Namibische onafhankelijkheid open te houden. De Cubanen werden op de achtergrond gehouden en Angolese troepen vermeden zoveel mogelijk de confrontatie met de binnenvallende Zuidafrikanen. Het heeft niet nagelaten signalen uit te zenden naar de Verenigde Staten (die Angola als enige Afrikaanse land niet erkent) en West-Europa om tot hechtere betrekkingen te komen, kennelijk vanuit de behoefte om de economisch weinig aantrekkelijke afhankelijkheid van het Oostblok te verminderen.
Dat alles heeft niet mogen baten. President Reagan heeft met zijn beleden militaire steun aan de UNITA de bloedigste episode uit de Angolese geschiedenis in herinnering geroepen. Zuid-Afrika weigerde, zes dagen voordat de regering-Reagan aantrad, akkoord te gaan met de uitvoering van het reeds aanvaarde vredesplan voor Namibië. Het laatste woord van Angola daarop bestond dan ook, als we de Zuidafrikaanse inlichtingendienst mogen geloven, uit de plaatsing van moderne Russische Sam-3 en Sam-6 luchtafweerraketten in Zuid-Angola en het verzoek aan een groot deel van de Cubaanse troepen om zich in zuidwaartse richting te verplaatsen."

The Economist (29-8) schreef o.a.:

,,Zuid-Afrika's invasie van zuidelijk Angola deze week is onderdeel van een berekende campagne om de ... oorlog langs de Namibisch-Angolese grens te intensiveren en uit te breiden. (...)
Eerdere onderstellingen dat er geen ,,militaire oplossing" in Namibië kon zijn, en dat een internationaal aanvaardbare politieke oplossing via onderhandelingen moest worden bereikt, schijnen te zijn herzien. (...) Zuid-Afrika streeft nu naar de (militaire) overwinning. (...)
Het doel (van de invasie) is duidelijk: een poging

om het beschermende schild van radar en luchtdoelraketten van de SWAPO te vernietigen.
Maar er kan nog meer zijn, Zuid-Afrika en de Angolese rebellenleider, Jonas Savimbi, leven in een staat van symbiose (twee ongelijksoortrge organismen die leven op of in elkaar tot wederzijds voordeel). (. . .) Savimbi geeft toe dat Zuid-Afrika zijn UNITA-guerrillastrijders helpt tegen de Angolese regering, hoewel hij ontkent dat daarmee enige militaire hulp is gemoeid. Zijn beheersing van zuidoostelijk Angola en zijn oude vijandschap jegens de SWAPO (die altijd verbonden is geweest met Angola's regerende MPLA) sluiten de helft van de 1.000 mijl lange grens voor Zuid-Afrika af en halveren het aantal troepen dat het (Zuid-Afrika) voor de Namibische oorlog moet inzetten.
Vanuit Zuid-Afrika's standpunt is Savimbi's voortbestaan van vitaal belang en des te meer hij het door hem beheerste gebied kan uitbreiden, des te beter. Elke actie die de Angolese en Cubaanse troepen bindt, is sterk in zijn voordeel. (. . .) Hoe langer het Angolese leger door een Zuidafrikaanse invasie wordt afgeleid, des te ernstiger wordt Savimbi's bedreiging voor de regering in Luanda. Mocht die ooit het punt bereiken dat die (regering) ineenstort, dan zou het . . . de hoofdprijs voor Zuid-Afrika zijn – en (. . .) ook misschien voor de regering van president Reagan."

Eerdere Zuidafrikaanse acties

Sinds de Zuidafrikaanse militaire operatie van eind oktober 1979 in Zuid-Angola (pag. 79811-1979) werden o.m. de volgende Zuidafrikaanse acties op Angolees gebied gemeld:

Op 29 nov. 1979 deelde brigade-generaal Pieter Bosman van het Zuidafrikaanse leger te Windhoek mee dat Zuidafrikaanse troepen in de voorgaande zeven dagen 75 guerrillastrijders van de SWAPO hadden gedood, van wie 68 bij achtervolgingsacties in Angola; 7 guerrillastrijders en één Zuidafrikaanse militair waren aan de Namibische kant van de grens gedood. In Angola waren diverse SWAPO-bases vernietigd, waarbij een grote hoeveelheid wapens en munitie was buitgemaakt.
Tijdens een achtervolgingsoperatie op 7 febr. 1980 zouden 19 guerrillastrijders en 6 Zuidafrikanen zijn gedood.
Nadat Angola Zuid-Afrika er op 17 febr. van had beschuldigd een van zijn grensposten te hebben gebombardeerd, maakte het Angolese persbureau Angop op 26 febr. melding van Zuidafrikaanse troepenconcentraties langs de grens en van luchtaanvallen, waarbij in Angola 8 personen om het leven zouden zijn gekomen.

Op 4 mei meldde Angop dat Zuid-Afrika op 23 april een luchtaanval op Zuid-Angola had uitgevoerd, die onder de burgerbevolking 9 doden en 16 gewonden vergde.
Op 26 mei maakte de Angolese minister van defensie in Luanda bekend dat op 21 mei meer dan 200 personen waren gedood door Zuidafrikaanse bombardementen in het zuiden van Angola. Op 12 mei zouden bij een andere Zuidafrikaanse aanval op het dorp Cieda in de provincie Cunene 60 Angolezen zijn omgekomen, aldus AFP/Reuter.

Operatie „Smokeshell"

Op 7 juni 1980 viel een grote Zuidafrikaanse troepenmacht Angola via de Namibische grens binnen. Deze troepen voerden in de volgende drie weken de grootste militaire operatie van Zuid-Afrika sedert de Tweede Wereldoorlog uit, aldus de Zuidafrikaanse televisie Op 13 juni, en wel in Angola's zuidelijke grensprovincies Cunene en Cuando-Cubango.
Angola protesteerde bij de Veiligheidsraad tegen de invallen en stelde dat daarbij 2.000 a 3.000 Zuidafrikaanse militairen waren betrokken en dat ca. 400 Angolese burgers en tientallen militairen waren gedood. Zuid-Afrika meldde meer dan 360 guerrillastrijders van de SWAPO te hebben gedood en zelf 17 man te hebben verloren.
In die perioden stelden de VN pogingen in het werk een bestand in het Namibische conflict tot stand te brengen en een gedemilitariseerde zone langs beide zijden van de grens tussen Namibië en Angola in te stellen. Terwijl die pogingen nog niet tot resultaat hadden geleid, waarschuwde de pro-Westerse guerrillabeweging in Angola, de UNITA, tot „passendeactie" te zullen overgaan als enige VN-eenheid tussenbeide kwam op „UNITA-gebied". (Verondersteld werd dat de UNITA-troepen geconcentreerd waren in Centraal-Angola en in het uiterste zuiden, terwijl zij ook over enkele invloedszones in het noorden en elders zouden beschikken.)

De Zuidafrikaanse inval in de provincie Cunene (op 7 juni) werd op 13 juni officieel onthuld door de Zuidafrikaanse premier, Pieter Botha, in het parlement te Kaapstad. Hij verklaarde dat het operationele hoofdkwartier van de SWAPO bij een verrassingsaanval, operatie „Smokeshell", was vernietigd en dat er voor ongeveer 100 ton aan wapens en munitie was buitgemaakt. Volgens Botha waren meer dan 200 terroristen en 16 Zuidafrikaanse militairen gedood. Hij merkte nog op: „We hebben met waardering kennis genomen van het feit, dat de Angolese strijdkrachten zich hebben onthouden van steun aan de SWAPO tijdens onze recente acties."

Eveneens op 13 juni meldde het Angolese ministerie van defensie dat drie van de zes Zuidafrikaanse Mirage-jachtbommenwerpers, die eerder die week „een Namibisch vluchtelingenkamp" bij de Angolese plaats Lubango (ca. 300 mijl ten noorden van de grens) hadden aangevallen, waren neergeschoten. Dit werd van Zuidafrikaanse zijde afgedaan als „propaganda". Op 18 juni werd in een officieel communiqué vanuit Luanda bekendgemaakt dat in de verwarring op 7 juni ook een Angolees lijntoestel (Yak-40) door Angolees luchtdoelgeschut was neergehaaid, waarbij alle 19 inzittenden, o.w. drie Russen, om het leven kwamen.
Op 13 juni stelde een UNITA-woordvoerder te Parijs dat zijn organisatie in zuidelijk Angola een Russisch Antonow-26 transoorttoestel had neergeschoten, waarbij 22 Oostduitse militairen zouden zijn omgekomen.

Op 14 juni deelde een Zuidafrikaanse militaire woordvoerder mee dat „de slotfase van de terugtrekking, en van de operatie, als voltooid kan worden beschouwd".
Maar in een communiqué van het Angolese ministerie van defensie werd op 27 juni gesteld dat zich sinds 7 juni nog steeds een Zuidafrikaanse troepenmacht in Angola bevond van ongeveer 2.000 man. Die troepen zouden tussen 7 en 23 juni – met steun van drie Miragesquadrons – verscheidene acties hebben uitgevoerd in de provincie Cunene. Op 8 juni zouden twee compagnieën parachutisten de stad Mulemba (ten westen van Ngiva op ca. 20 mijl ten noorden van de grens) hebben bezet en twee dagen later de stad Achifufua. Sinds 7 juni zouden 300 burgers in de provincie Cunene zijn gedood bij bombardementen en aanvallen (incl. ouden van dagen, vrouwen en kinderen) alsmede 7 Angolese militairen, terwijl voorts 250 personen gewond zouden zijn geraakt.
Volgens het communiqué had de Zuid-

Zuidafrikaanse troepen in Zuid-Angola tijdens de operatie Smokeshell op 13 juni 1980.

afrikaanse invasie o.m. ten doel de UNITA te installeren in het gebied dat was bestemd voor de beoogde gedemilitariseerde zone.

In een brief van 27 juni, gericht aan de secretaris-generaal van de VN, stelde Angola dat bij de Zuidafrikaanse operatie gebruik was gemaakt van pantserwagens, infanteriebataljons, hel: kopters en Mirage-jachtbommenwerpers en dat die strijdkrachten nog steeds in Angola waren. Voorts werd gesteld dat bij de Zuidafrikaanse operatie **370** mensen waren gedood (voor het merendeei oude mannen, vrouwen en Kinderen) en 255 gewond, terwijl 30 voertuigen waren vernietigd, bruggen en huizen waren verwoest en het grootste deel van de veestapel was gedood; voorts waren de wegen ondermijnd. Volgens de briefhadden **17** Angolese patriotten hun leven verloren.
In een brief van 27 juni, gericht aan de voorzitter van de Veiligheidsraad. stelde Zuid-Afrika dat het de beschuldigingen betreffende zijn ,,agressie" tegen Angola met nadruk verwierp. Elke actie van de Zuidafrikaanse veiligheidstroepen was uitsluitend tegen de SWAPO en niet tegen Angola en zijn bevolking gericht. De bewering over het gebruik van verscheidene Zuidafrikaanse brigades was ,,belachelijk"; slechts een kleine gevechtseenheid met enige luchtsteun was bij de actie tegen de SWAPO betrokken. Ook de beschuldigingen i.z. burgerslachtoffers en betreffende vernietiging van eigendommen waren ongegrond, aldus Zuid-Afrika. Als er burgerslachtoffers waren, dan waren die te wijten aan de burgeroorlog die voortdurend in het gebied woedde.
Zuid-Afrika stelde geen enkele maal tegen Angolese (MPLA)troepen te zijn opgetreden, behalve op 23 juni, toen een Zuidafrikaanse helikopter door MPLA-troepen was beschoten en beschadigd. Nadat deze helikopter een noodlanding had gemaakt, hadden MPLA-troepen de twee bemanningsleden aangevallen en een van hen gedood. De piloot wist te ontkomen, nadat hij verscheidene MPLA-militairen had gedood. De voorhoede van de Zuidafrikaanse gevechtseenheid had bij zijn terugkeer naar Namibië de grens op **26** juni in de vroege middag overschreden. De terugtrekking van de Zuidafrikaanse troepen zou binnen de komende paar dagen zijn voltooid, aldus de Zuidafrikaanse brief van **27** juni.
Volgens een verklaring van het Angolese ministerie van defensie d.d. **26** juni was de Zuidafrikaanse helikopter bij Xangongo in de provincie Cunene neergeschoten.

De permanente vertegenwoordiger van Angola bij de VN, Elisio de Figueiredo, verklaarde op 27 juni tegenover de pers dat er in de Angolese provincies Cunene en Cuando-Cubango nog hevig werd gevochten en dat er meer dan 15 bataljons Zuidafrikaanse troepen (elk van 750 man) in Grootfontein (ca. 150 mijl ten zuiden van de Angolees-Namibische grens) werden samengetrokken. De vorige dag had hij verklaard dat zich sinds 7 juni 3.000 Zuidafrikaanse militairen (drie infanteriebataljons en een eenheid parachutisten) op Angolees grondgebied bevonden, die zouden worden gesteund door squadrons Mirage-jachtbommenwerpers, twee Hercules-transporttoestellen, 20 Puma-helikopters, 32 stuks geschut en 40 pantservoertuigen.

Inmiddels was de Veiligheidsraad op verzoek van Angola op 26 en 27 juni bijeengekomen. Tijdens het debat gaf Elisio de Figueiredo een overzicht van de plaatsen waar de Zuidafrikaanse troepen zich zouden bevinden: één infanteriebataljon in Eval, één in Mongua, en één ten noorden van Kwamato; één parachutistenbataljon op de weg van Ankuaka naar Ngiva en één op de weg ten noorden van Neone; één compagnie pantserwagens ten noordoosten van Ongo.
Bovendien was er volgens de Angolese VN-ambassadeur nog een gemotoriseerd Zuidafrikaans infanteriebataljon (met 32 stuks geschut en pantserwagens) in het gebied van Xifufua

Op 27 juni aan-,aardde de Veiligheidsraad met 12 stemmen voor, geen tegen, bij drie onthoudingen (Engeland, Frankrijk en de VS) een door Zambia ingediende resolutie, waarin Zuid-Afrika veroordeeld werd voor zijn voortdurende gewapende invallen in Angola. Van Zuid-Afrika werd verlangd dat het onverwijld al zijn troepen uit Angola terugtrok en alle schendingen van het Angolese luchtruim staakte en dat het een volledige en adequate vergoeding aan Angola betaalde ,,voor de schade aan lijf en goed als gevolg van deze agressiedaden". Bij verdere schendingen van de Angolese soevereiniteit door Zuid-Afrika zou de Raad opnieuw bijeenkomen om ,,de aanvaarding van meer effectieve maatregelen, in overeenstemming met de betreffende bepalingen van het Handvest van de VN, met inbegrip van hoofdstuk VII daarvan (sancties), te overwegen". (UN *Chronicle* aug. 1980)
Voorts werd in de resolutie een dringend verzoek gericht tot de lidstaten ,,alle nodige bijstand aan Angola en de andere frontlijnstaten te verlenen, ten einde hun defensiecapaciteiten met het oog op Zuid-Afrika's agressiedaden tegen deze landen te versterken".
Op 29 juni verklaarde het Angolese ministerie van voorlichting dat meer Zuidafrikaanse troepen naar Zuid-Angola waren overgebracht. Er waren nu acht Zuidafrikaanse bataljons in Angola (op 26 juni sprak Angola van vijf bataljons), met belangrijke steun van de luchtmacht, die ,,grote gebieden" ten oosten en ten westen van Ngiva in de provincie Cunene bezet hielden. De Zuidafrikanen hadden een commandopost ingericht in Mulemba (ca. 30 mijl ten noorden van de grens met Namibië) en zij hielden de plaatsen Evale en Mongua (60 mijl ten westen van Mulemba) bezet. Volgens Angolese berichten van 30 juni hadden in Mongua tussen 24 en 29 juni hevige gevechten gewoed tussen Zuidafrikaanse en Angolese troepen, waarbij 19 Angolezen waren gedood en 23 gewond, terwijl twee Zuidafrikaanse helikopters waren neergeschoten.
Volgens verdere berichten uit Luanda was het dorp Katomba op 25 juni door Zuidafrikaanse eenheden aangevallen en was het dorp M'Pupa op 27 juni door helikopters beschoten. De Zuidafrikanen zouden toen ook zijn doorgedrongen in de provincie Cuando-Cubango.

Op 30 juni stelde Zuid-Afrika de Veiligheidsraad er per brief van in kennis dat de terugtrekking van alle Zuidafrikaanse troepen was voltooid en dat er dus geen Zuidafrikaanse troepen meer in Angola waren.
Op **2** juli zei eer! speciale correspondent van het Zuidafrikaanse persbureau *SAPA* in Ondangwa (Noord-Namibië) dat de Zuidafrikaanse troepen ,,de hele militaire infrastructuur van de SWAPO in het zuiden van Angola" en meer dan 30 wapenopslagplaatsen in zes verschillende gebieden hadden vernietigd alsmede ,,de voornaamste logistieke basis van de SWAPO en haar operationele hoofdkwartier."
De operatie zou de laatste 20 dagen van juni hebben plaatsgevonden en in twee fasen zijn uitgevoerd. In de loop van de tweede fase, van 13 tot 30 juni, zou het Zuidafrikaanse leger 250 ton aan wapens en munitie uit de SU en andere Oostbloklanden hebben buitgemaakt alsmede (Russische) militaire vrachtauto's. Wat niet kon worden meegevoerd was, aldus de correspondent, ter plaatse vernietigd. Ook pro-Sowjet documenten en tonnen medicamenten (uit de SU, Polen, België, Nederland en geleverd door UNICEF) waren vernietigd.
Eveneens op 2 juli gaf de opperbevelhebber van de Zuidafrikaanse troepen in Namibië, generaal-majoor Jannie Geldenhuys, een overzicht van de resultaten van ,,operatie Smokeshell" tijdens een persconferentie in het grensgebied met Angola. Naar zijn zeggen was tijdens de aanvallen van de voorbije drie weken een zware slag aan het leger van de SWAPO toegebracht en was daarmee een nieuwe militaire SWAPO-campagne voorkómen. Meer dan 360 guerrillastrijders waren gedood (alsmede 17 Zuidafrikanen), minstens 250 ton aan militaire uitrusting was buitgemaakt en nog eens 50 ton was vernietigd. Alleen al in de tweede fase van ,,Smokeshell" waren 162 guerrillastrijders gedood, terwijl aan Zuidafrikaanse zijde één militair omkwam.
Generaal Geldenhuys ontkende dat zijn militairen Angolese troepen hadden aangevallen. Er waren slechts twee gevechten met het Angolese leger geleverd: het ene als gevolg van het neerschieten van een Zuidafrikaanse helikopter (zie hierboven), het andere toen

enkele Zuidafrikaanse militairen tidens de terugtocht door Angolese troepen waren aangevallen.
Volgens Geldenhuys namen twee jaar tevoren 8.000 SWAPO-strijders aan de guerrilla deel; zij hadden in 1980 zware verliezen geleden die zij door nieuwe werving niet hadden kunnen compenseren.

Op 31 juli 1980 maakte het Angolese persbureau Angop bekend dat Zuid-Afrika in de eerste zes maanden van 1980 in totaal 529 maal Angolees grondgebied had geschonden: 476 verkenningsvluchten, 27 luchtbombardementen, 7 aanvallen, 4 acties van parachutisten, 2 artilleriebeschietingen en 13 gevallen van troepenconcentraties langs de grens.
Volgens niet-officiële schattingen in de pers waren in die periode 432 guerrillastrijders en 59 Zuidafrikanen gedood.

Verdere berichten over *Zuidafrikaanse* acties

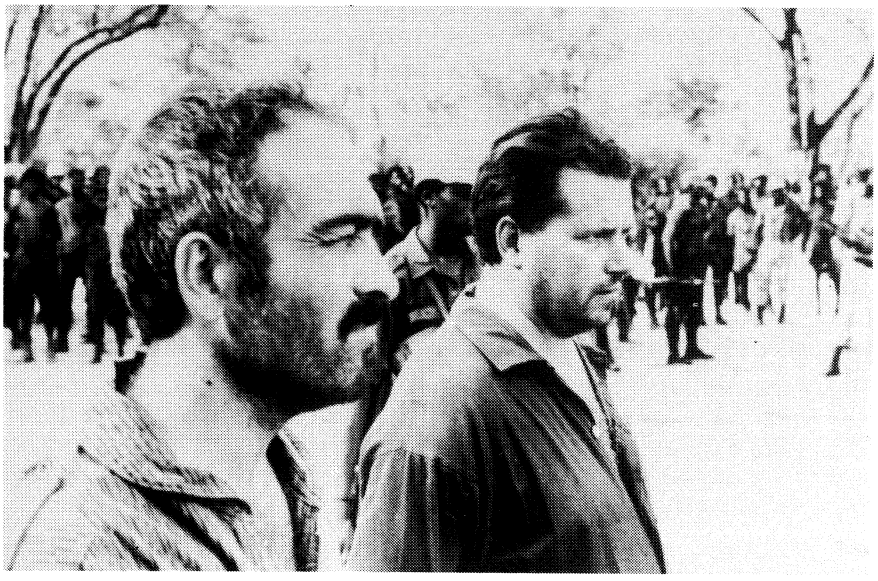
Na de beëindiging van de operatie „Smokeshell" verschenen van tijd tot tijd nieuwe berichten over grensincidenten waarbij SWAPO-strijders en Zuidafrikaanse militairen betrokken waren.

Zo maakte het Angolese ministerie van defensie op 15 juli 1980 bekend dat Zuidafrikaanse troepen op 12 juli een aanval hadden uitgevoerd op de stad Calai in de Angolese provincie Cuanda-Cubango, waarbij 5 Zuidafrikaanse militairen zouden zijn gedood. Dit werd op 16 juli door een Zuidafrikaanse woordvoerder tegengesproken.
Op 28 juli bevestigde een Zuidafrikaanse c oer d dat Zuidafrikaanse troepen de vorige dag S APO-strijders tot in Angola hadden achtervolgd, nadat dezen de stad Ruacana (5 mijl ten zuiden van de grens met Angola) met mortieren hadden bestookt.
Op 30 juli meldde het Zuidafrikaanse persbureau SAPA dat Zuidafrikaanse troepen die dag een aanval hadden uitgevoerd op Chitado (ca. 7 mijl ten noorden van de grens in Angola) met het doel een SWAPO-infiltratie van Kaokoland via een nieuwe route van Lubango door Chitado te stoppen. Bij die aanval werden volgens een Zuidafrikaanse woorvoerder 27 man gedood zowel Angolese militairen als SWAPO-strijders, De bezetting van Chitado duurde 10 uur.
Op 15 aug. verklaarde de Angolese ambassadeur in Frankrijk dat de Zuidafrikaanse troepen in juli 31 Angolezen (20 militairen en 11 burgers) hadden gedood bij aanvallen op Angola. Omstreeks dezelfde tijd meldde het Angolese ministerie van defensie dat Zuid-Afrika herhaalde aanvallen op Ngiva, de hoofstad van de provincie Cunene (waar op 23 aug. verkiezingen voor de samenstelling van kiescolleges werden gehouden) hadden uitgevoerd en dat het aantal verkenningsvluchten in de laatste paar dagen was toegenomen. Zuidafrikaanse vliegtuigen waren zelfs waargenomen boven steden die op meer dan 200 mijl van de grens met Namibië lagen.
Eveneens op 15 aug. meldde een Zuidafrikaanse woordvoerder dat bij een niet nader omschreven operatie tegen SWAPO-strijders 4 Zuidafrikaanse soldaten en 29 guerrillastrijders waren eedood.
Öp 3 sept. maakte het Angolese ministerie van defensie bekend dat 31 Angolezen waren omgekomen bij Zuidafrikaanse luchtaanvallen op o.a. Xiède (26 aug.), Ohiondele, Makuto en Omito (27 aug.) en diverse dorpen (28 aug.). Xiède, waar op 26 aug. 15 doden zouden zijn gevallen. zou drie dagenlater door met helikopters aange voerde Zuidafrikaanse troepen zijn bezet.
Volgens het Angolese ministerie van defensie werd op 12 sept. een Zuidafrikaanse Impala-bommenwerper door Angola neergeschoten.
Op 20 okt. voerden Zuidafrikaanse troepen, gesteund door inheemse Namibische eenheden, volgens de Zuidafrikaanse brigade-generaal Willie Meyer een aanval uit op een SWAPO-basis in Zuid-Angola, waarbij 28 guerrillastrijders en Angolese militairen werden gedood. Zuidafrikaanse bronnen stelden het aantal doden, dat in september langs de Namibisch-Angolese grens viel, op 92, waaronder 89 SWAPO-strijders.
Volgens de Angolese ambassade te Parijs (20 okt.) had Zuid-Afrika in het derde kwartaal van 1980 niet minder dan 175 verkenningsvluchteri, 22 luchtbombardementen, 23 helikopteroperaties en 7 artilleriebeschietingen uitgevoerd.

Op 7 dec. verdween een Angolees transporttoestel van het type Antonow-26. Het was volgens het Angolese ministerie van defensie door twee Zuidafrikaanse Impala-jachtbommenwerpers onderschept en neergeschoten, wat door Zuidafrikaanse militaire autoriteiten werd ontkend.
Tijdens een persconferentie op 12 dec. te New York verklaarde Jeremias Chitunda, chef buitenlandse zaken van UNITA, dat op 23 nov. twee Russische bemanningsleden waren gevangen genomen, nadat hun militaire transporttoestel door UNITA-strijders was neergeschoten. Volgens Chitunda zouden UNITA-strijders in de periode tussen 22 okt. en 24 nov. nog twee transporttoestellen (van het type Antonow-26) en vijf MI-8 helikopters hebben neergeschoten, maar daarbij waren geen overlevenden. Naar verluidt zou de UNITA beschikken over luchtdoelraketten van het type SAM-7 Strella.
Tijdens de persconferentie verspreidde UNITA een foto van de twee gevangenen genomen Russen, die zouden zijn geïdentificeerd als boordwerktuigkundige Iwan Chewnietsky en piloot Mollaeb Kola.
Volgens door de militaire autoriteiten te Windhoek op 6 jan. 1981 gepubliceerde cijfers werden in 1980 1.487 guerrillastrijders van de SWAPO gedood, tegen 915 in 1979, terwijl de Zuidafrikaanse verliezen in 1980 in totaal 72 man bedroegen. In totaal zouden tussen januari 1978 en eind 1980 3.343 SWAPO-strijders zijn gedood. Die SWAPO-verliezen betroffen kennelijk zowel Namibië als Angola.
Begin 1981 (*Financial* Times 12-2) werd de militaire sterkte van de SWAPO op 7.000 a 8.000 man geschat, wat betekende dat de SWAPO haar verliezen nagenoeg had gecompenseerd.

Ontwikkelingen 1981

Eveneens werd op 6 jan. te Windhoek gemeld dat er in de voorgaande week 81 guerrillastrijders waren gedood bij aanvallen op SWAPO-bases in Angola, waarbij aan Zuidafrikaanse kant één dode viel.
Op 18 jan. maakte een Zuidafrikaanse militaire woordvoerder bekend dat Zuidafrikaanse troepen tijdens een achtervolgingsoperatie in Zuid-Angola 35 SWAPO-strijders hadden gedood, zodat de totale SWAPO-verliezen sinds 1 jan. 126 man bedroegen. Het gevecht werd bevestigd door de Angolese regering, die een confrontatie van Angolese met Zuidafrikaanse troepen in Cuamato (net ten noorden van de grens) meldde sinds de Zuidafrikaanse militairen

Een door UNITA op 12 dec. 1980 verspreide foto van volgens UNITA op 23 nov. 1980 gevangen genomen Russen, geïdentificeerd als boordwerktuigkundige Iwan Chewnietsky (r.) en piloot Mollaeb Kola.

op 12 jan. dit gebied waren binnengevallen. Het Angolese ministerie van defensie deelde op 21 jan. mee dat een Zuidafrikaanse jachtbommenwerper en drie helikopters waren neergeschoten.
Op 21 febr. maakte hei Angolese ministerie van defensie bekend dat op 13 febr. door twee helikopters Zuidafrikaanse militairen waren aangevoerd die een brug tussen Moçamedes en Lubango, op 250 km ten noorden van de grens, hadden opgeblazen.

Op 17 maart voerden Zuidafrikaanse vliegtuigen een aanval uit op een SWAPO-basis in de buurt van Lubango Alle militairen keerden veilig op hun basis terug, aldus het hoofd van de Zuidafrikaanse strijdkrachten, generaal Constand Viljoen, op 18 maart over de actie op 300 km ten noorden van de grens. De aanval werd uitgevoerd, toen meer dan 1.000 recruten in het opleidingskamp de lunch gebruikten. Volgens Angola vielen er ,,talrijke slachtoffers".
Op 26 mei werd in Luanda een communiqué uitgegeven met een opsomming van 86 Zuidafrikaanse acties op Angolees gebied in de maanden april en mei. Daarbij zouden 7 doden en 52 gewonden zijn gevallen, zowel onder militairen als de burgerbevolking. O.a. zouden op 20 mei twee Impala-jachtbommenwerpers twee bussen bij Ngiva hebben gebombardeerd met als gevolg 2 doden en 25 gewonden. Voorts zouden twee Zuidafrikaanse helikopters zijn neergeschoten.
Het Angolese ministerie van defensie meldde op 7 juni dat bij Zuidafrikaanse militaire operaties in Angola 31 doden waren gevallen. Volgens Zuid-Afrika waren die acties het werk van UNITA. Eind juli maakte dit ministerie melding van 13 Zuidafrikaanse invallen in Angola tussen 1 en 22 juni, waarbij 53 mensen werden gedood.
Op 7 juli verklaarde generaal-majoor Charles Lloyd, de opperbevelhebber van de territoriale troepen in Namibië, dat bij gevechten aan de Namibisch-Angolese grens en in Ovamboland sinds 30 juni 65 SWAPO-strijders waren gedood, van wie 38 bij ,,tweezware gevechten in Angola", evenals drie regeringsmilitairen.
Op 9 juli meldde Lloyd dat Zuidafrikaanse troepen de vorige nacht 16 guerrillastrijders hadden gedood; tevens hadden zij grote hoeveelheden wapens en munitie buitgemaakt, met inbegrip van SAM-7 raketten.
Op 14 juli berichtte *NRC/H'blad* vanuit Kaapstad:

„Zuidafrikaanse troepen hebben de afgelopen week een serie acties in zuidelijk Angola ondernomen om een bufferzone te creeren ten noorden van de Namibisch-Angolese grens. Bij de acties zijn volgens de Zuidafrikaanse militaire autoriteiten 114 nationalistische guerrillastrijders omgekomen.
Gebruikmakend van nieuwe tactieken voerden speciale luchtlandingstroepen aanvallen uit op de posities van de guerrillastrijders van de Zuidwestafrikaanse Volksorganistie (SWAPO) op Angolees grondgebied, waardoor de afgelopen week tot dusver de bloedigste was van de Namibische guerilla-oorlog dit jaar.
Bijzonderheden over de acties werden bekendgemaakt door generaal-majoor Charles Lloyd. bevelhebbend officier van de Namibische territoriale defensiemacht, in een interview dat dit weekeinde door de Zuidafrikaanse radio-omroep werd uitgezonden. „We zullen de SWAPO niet de kans geven om bases in te richten binnen vuurbereik" (van Namibië).
Bij de aanvallen tegen de SWAPO vorige week werder twee leden van het Zuidafrikaanse leger en een lid van de Namibische territoriale defensiemacht gedood. Volgens radio-Luanda, die in Johannesburg kan worden beluisterd, waren Zuidafrikaanse troepen 150 km diep Angola binnengedrongen. Volgens deze zender waren er in Angola 122 slachtoffers gevallen, onder wie soldaten van de FAPLA, het Angolese leger. Dit laatste werd door generaal Lloyd ontkend. Hij bevestigde nadrukkelijk dat zijn troepen ieder contact met de FAPLA of met Angolese burgers hadden gemeden.
De plotselinge stijging van het dodencijfer brengt het aantal verliezen aan SWAPO-zijde dit jaar op 684, volgens Zuidafrikaanse schattingen. De veiligheidstroepen verloren 29 man en ook werden dit jaar 100 burgers – voornamelijk in Ovamboland – gedood. De toename van de activiteit van de guerrillastrijders heeft ten dele te maken met een hongersnood in zuidelijk Angola, waardoor er de afgelopen maanden drie keer zoveel SWAPO-infiltranten als normaal naar Ovamboland trokken, op zoek naar voedsel."

Op 30 juli maakte het Angolese ministerie van defensie bekend dat Zuid-Afrika zijn troepensterkte aan de Angolees-Namibische grens tot 40.000 man had opgevoerd en in de eerste helft van juli tot een massale invasie in Zuid-Angola was overgegaan. Die invasie zou zijn uitgevoerd met een infanteriebrigade, twee gecombineerde bataljons van Zuidafrikanen en huurlingen, en een gemotoriseerd infanteriebataljon. Die eenheden werden door helikopters en Impala-jachtbommenwerpers gesteund. De Zuidafrikaanse troepen zouden in de provincie Cunene zeven steden hebben bezet en inmiddels tot 100 km diep op Angolees gebied zijn doorgedrongen na hun inval in het gebied van Ngiva. Zij zouden een hoofdkwartier hebben ingericht in de stad Mulemba (40 km ten noorden van de grens) en zich nu voorbereiden voor een aanval op de stad Cuvelai, aldus een door het persbureau Angop gepubliceerd communiqué van het Angolese ministerie van defensie.
Nog dezelfde dag werden deze berichten te Kaapstad tegengesproken door de Zuidafrikaanse minister van defensie, generaal Magnus Malan: ,,Er zijn op dit moment geen Zuidafrikaanse troepen betrokken bij grootscheepse gevechtshandelingen in Angola, hoewel bepaalde achtervolgingsoperaties tegen SWAPO-terroristen in Zuid-Angola voortdurend plaatsvinden." Volgens Malan was de Angolese melding ,,niets meer dan een poging de aandacht af te leiden van de vijf landen die aan het begin staan van nieuw overleg over Zuidwest-Afrika". Hij doelde daarbij op de 30 juli begonnen bijeenkomst van vertegenwoordigers van de VS, Engeland, Frankrijk, Canada en West-Duitsland – de z.g. contactgroep – te Parijs ter bespreking van nieuwe voorstellen voor een politieke oplossing van de kwestie-Namibië.
Op 31 juli, toen Angola een klacht over de Zuidafrikaanse invasie indiende bij de VS. zei generaal Charles Lloyd dat zijn troepen bij achtervolgingsacties in juli 225 SWAPO-rebellen hadden gedood, van wie 42 in de voorgaande week. Zijn troepen, die in Zuid-Angola SWAPO-bases zouden hebben opgespoord, zouden gewoonlijk bij achtervolgingsacties niet verder dan 20 a 25 km op Angolees gebied doordringen.

In het weekend van 9 aug. werd uit Zuidafrikaanse militaire bronnen vernomen dat in Zuid-Angola luchtdoelraketten van het type SAM-3 en SAM-6 werden opgesteld. Bij Lubango zouden Angolezen met Cubaanse hulp druk doende zijn met het inrichten van een sterke militaire basis, terwijl Cubanen en Oostduitsers elders in Zuid-Angola bezig zouden zijn met het aanleggen van lanceerinrichtingen voor iuchtdoelraketten en radarinstallaties. In verband hiermee verklaarde generaal Lloyd op 10 aug.: ,,Als de Cubanen en de Angolezen zich in het conflict mengen, dan zijn wij werkelijk in oorlog."
Op 17 aug. maakte Angola melding van gevechten tussen Angolese en Zuidafrikaanse troepen in het gebied tussen Xangongo en Cahama. Daarbij zouden een Zuidafrikaanse en een Angolese soldaat zijn omgekomen evenals drie Angolese burgers. Het Zuidafrikaanse ministerie van defensie berichtte diezelfde dag dat twee Zuidafrikaanse soldaten waren gesneuveld ,,in het operationele gebied van Noord-Namibië", maar tegelijk werden gevechten met Angolese strijdkrachten tegengesproken.
Op 23 aug. deelde het Angolese persbureau Angop aan de hand van een communiqué van het ministerie van defensie mee dat Zuidafrikaanse geregelde troepen, huurlingen en gewapende Angolese dissidenten sinds 3 dagen werden samengetrokken aan de grens bij Ngiva, de hoofdstad van de provincie Cunene. Sinds 17 aug. zouden bij diverse Zuidafrikaanse luchtaanvallen in Zuid-Angola 45 militairen en burgers zijn gedood en 36 gewond.

WEST-EUROPA

NEDERLAND

KABINETSFORMATIE. CONCLUSIES INFORMATEURS LUBBERS, DE KONING EN VAN THIJN OVERHETTE VOEREN

FINANCIËLE EN SOCIAAL-ECONOMISCHE BELEID

Op pag. 545 e.v. is verslag uitgebracht over het verloop van de kabinetsformatie. Dit verslag werd afgesloten met het eindverslag van de informateurs Lubbers, De Koning en Van Thijn, waarin geconcludeerd werd, dat overgegaan kon worden tot de formatie van het beoogde kabinet van CDA, PvdA en D'66.

In die formatiefase bleek echter, dat vooral de fractie van het CDA, en i.h.b. haar voorzitter, Van Agt, beoogd premier van het te vormen kabinet, problemen had met de conclusies van de informateurs m.b.t. het te voeren financiële en sociaal-economische beleid.

De – toen nog – twee informateurs Lubbers en De Koning hadden op 25 juni eerste voorstellen geformuleerd m.b.t. het regeerakkoord. Na onderhandelingen met de betrokken fractievoorzitters – Van Agt, Den Uyl en Terlouw – legde de ploeg van inmiddels drie informateurs op 21 juli slotconclusies voor, waarvan het de bedoeling was, dat de fracties die ongewijzigd zouden aanvaarden, dan wel afwijzen. Zoals gemeld op pag. 54911 e.v. stemden de fracties van PvdA en D'66 in met de voorstellen van de informateurs, maar ging de fractie van het CDA slechts geclausuleerd akkoord.

De CDA-fractie had, zoals gezegd, vooral problemen met het voorgestelde financiële en sociaal-economische beleid.

De tekst van dit gedeelte van het concept-akkoord van 21 juli, waarvan informateur Lubbers de voornaamste opsteller is, volgt hierna.

FINANCIEELISOCIAALECONOMISCH BELEID

Algemeen kader en werkgelegenheid

Wij verkeren in een ernstige economische recessie. Deze is vooral internationaal van aard. De werkgelegenheid in de zg. marktsector dreigt alom af te brokkelen. De hieruit voortvloeiende financiële problemen in verband met de koopkracht van de burgers en het op peil houden van specifieke overheidsvoorzieningen, leiden in tal van landen tot grote overheidstekorten. De financiering daarvan drijft de rentestanden omhoog en zo paart zich thans aan de oorspronkelijke oorzaken van de recessie, te weten te lage rendementen, overcapaciteiten en energiecrisis, ook de rentecrisis. Deze laatste heeft andermaal een fnuikende invloed op investeringen.

Tegelijk met de internationale aanpak, gericht op een verstandig economisch structuurbeleid en monetair beleid, zijn wij nationaal gehouden er zelf het beste van te maken. Gezien de ernst van de recessie zal daartoe een meer-sporenbeleid gevoerd moeten worden:

- versterking van economie en werkgelegenheid
- vernieuwing
- verdeling van het werk en een beleid dat antwoord geeft op vragen, samenhangend met werkloosheid

Het meer-sporen-beleid zal herkenbaar moeten zijn. Dat heeft consequenties voor de te hanteren instrumenten. Het is inderdaad verstandig tot een taakstelling, een meerjarenplan voor de werkgelegenheid te komen. Zulk een plan kan immers de geloofwaardigheid van de economische aanpak vergroten. Uiteraard kan zo'n plan voor de marktsector slechts indicatief zijn. Voor de overheidssector heeft het in feite via de begrotingen in hoge mate een wettelijk karakter. Een kwantitatieve uitwerking van de te realiseren werkgelegenheid moet het nieuwe kabinet binnen drie à vier maanden kunnen realiseren. Waar de programma's van PvdA, CDA en D'66 bij de te scheppen arbeidsplaatsen relatief kleine verschillen te zien geven, heeft het weinig zin in deze fase naar exacte cijfers te streven. Wel is het nu van belang de contouren van zo'n aanpak te zien; mede om de concept-conclusies zoals die op deelterreinen in deze informatie geformuleerd zijn, in hun samenhang te kunnen beoordelen.

Werkgelegenheid middels:

- Een sterke investeringsimpuls, zoveel mogelijk in de produktieve sector om het economisch draagvlak op de middellange en langere termijn te versterken. Dit zal ingebed worden in een daarop gericht vernieuwingsbeleid en beleidskader:

Bij D'66 wordt terzake gesproken van een industriële vernieuwingsmaatschappij. De PvdA situeert in haar centraal ontwikkelingsplan voor dit doel een Nati· ale Ontwikkelingsmaatschappij. De adviescommissie voor het industriebeleid (rapport-Wagner) schetst hiertoe de ,,maatschappij voor industriële vernieuwing". Los van de exacte keus qua vormgeving gaat het hier om een zelfde doelstelling, nl. een financiële en organisatorische basis voor kansrijke activiteiten. Als men in dit stadium eenvoudshalve de cijfermatige benadering uit het rapport-Wagner volgt, gaat het hier om een investeringsstroom van f 1,3 mrd per jaar bij een beslag op overheidsmiddelen van één kwart daarvan.

- Een volgende geldstroom ter versterking van de algemene industriële structuur wordt gevormd door de vergroting van het winstaandeel van de overheid in het aardgas. Het gaat hier om een zg. kleine-veldenregeling. De hieruit ter beschikking komende f 0,5 mrd per jaar laten zich, mits goed ingezet, vertalen in f 0,75 mrd expansie in termen van investeringen.
- Hiernaast kan een derde stroom van gerichte en herkenbare investeringen op gang gebracht worden, middels de realisatie van investeringsloon, gedecentraliseerd via de bedrijven, of gecentraliseerd via een werkgelegenheidsfonds. rechtstreeks om te zetten in investeringen. Een, op de consumptie in mindering gebracht. investeringsloon dat in twee jaar oploopt tot 1% van de bruto-loonsom en vervolgens op dat niveau blijft, heeft zeer aanzienlijke werkgelegenheidseffecten en legt een direct en herkenbaar verband tussen deze besparingen en wat ermee gebeurt.
- Vervolgens zal een fors program met betrekking tot energie uitgevoerd worden. Naast voortzetting en intensivering van de lopende investeringsstromen, worden additioneel in werking gesteld:

a. investeringen ten behoeve van de energiebesparing in de glastuinbouw. De f 300 mln die hier volgens afspraak aan onderzoek en investeringsbijdragen besteed worden, zullen zeker f 1 mln extra aan investeringen opleveren. Dat kan en moet snel.

b. Daarnaast zullen in het kader van het energiebeleid en met name de elektriciteitsprijzen in de industrie elektriciteitscentrales versneld op kolen omgebouwd worden. Op het eerste gezicht lijkt dit kapitaalvernietiging, maar in feite versterkt het de concurrentiebasis van onze industrie, waar het de elektriciteitsprijzen betreft, terwijl het op korte termijn evenzeer belangrijke werkgelegenheid betekent voor de betrokken kapitaalgoederenindustrie. Bij dit plan zullen overigens de milieu-effecten goed meegewogen worden. Dit pleit ervoor tegelijkertijd – kan het zijn met tenminste dezelfde inspanning – de zg. warmte-krachtkoppeling te bevorderen. Het een met het andere laat zich al snel op f 2 mrd besommen.

- Tenslotte zullen de afspraken met de oliemaatschappijen op moeten kunnen lopen tot een investeringsstroom van tenminste f 4 mrd per jaar uit de ..recycling" van de uit het aardgas behaalde overwinsten; Hoewel een goed deel daarvan reeds in de meerjarenraming van het Centraal Planbureau is meegenomen, geldt dit voor zeg f 0,5 mrd per jaar niet. Bij de voorgenomen uitbreiding en versteviging van deze afspraken lijkt dit een minimumraming.
- Naast deze productieve investeringen, gericht op export, nieuwe technologieen, lagere energiekosten enzovoorts, zal ook de overheid haar eigen materiële infrastructuur in stand moeten houden en verbeteren. In aansluiting hieraan ligt op de kruislijn van burger en overheid heel nadrukkelijk de uitdaging van de volkshuisvesting. Hier vloeit andermaal een fors investerings-en werkgelegenheidsprogram uit voort.

Verdubbeling van de stadsvernieuwing en een program van ca. 500.000 woningen in de komende 4 jaar te realiseren, betekenen meer dan werk alleen. Zij zullen ook de sociale basis van de samenleving versterken.

- Diezelfde versterking van ,.de sociale basis" stelt de vraag in welke mate de bemanning in de collectieve en kwartaire sector uitgebreid kan worden. Dat daarop geen algemene antwoorden passen, volgt uit de analyse van het Sociaal en Cultureel Planbureau met betrekking tot de kwartaire sector.

Deze analyse leidt tot de noodzaak van een samenhangend personeelsplan voor de kwartaire sector; met sterk differentiële groeicijfers en met grote behoefte aan planmatige verschuivingen. Sommige sectoren vergen een duidelijke vermindering; andere groei. Dit planmatig proces kan gecompleteerd worden door in het kader van inkomensmatiging en een versobering van stelsels en overheidsuitgaven een additionele beleids- en werkgelegenheidsruimte voor 20.000 banen boven het z.g. ongewijzigd beleid te scheppen.

- Ten slotte is er nog een belangrijk werkgelegenheidsinstrument. Dit is de verkleining van het financieringstekort.

Dit lijkt in het licht van traditioneel economisch denken een innerlijke tegenspraak. Minder financieringstekort betekent immers op het eerste gezicht minder bestedingen en daarmee minder werkgelegenheid. Daar staat echter tegenover dat in de huidige situatie een vermindering van het financieringstekort met 2% op zich bezien de rente met zeg 1,5% vermindert. Dit heeft zeer positieve effecten op de economie. Investeringen, bouw etc. Bovendien wordt zo de cumulatieve schuldenvergroting van het rijk zelf afgeremd, die in toenemende mate juist door de hoge rente veroorzaakt wordt. ,,Geen kaart" om met uitsluiting van andere instrumenten alleen ,.te spelen", wel een nuttige en wezenlijke bijdrage aan een meerjarenplan tot behoud, herstel en vernieuwing van onze economie. Hoezeer deze rentebeweging omlaag door internationale ontwikkelingen gefrustreerd kan worden en hoezeer ook bovengenoemde investeringsinspanningen een opwaartse druk uitoefenen, vast staat dat ombuigingen niet alleen hun betekenis voor het tekort hebben. maar ook zeer direct gunstig op de rentestand inwerken. In de desbetreffende conclusies wordt daarom in het kader van een drastische vermindering

van het financieringstekort afgesproken het tekort snel met 2% te verminderen. Het resultaat zal dan afhankelijk van de conjuncturele ontwikkeling vrij nauw sporen met de financieringstekortcijfers, zoals deze in de verkiezingsprogramma's zijn opgenomen. Een en ander resulteert dan in 4,5% als structureel niveau (vergelijk ook CPB-nota).
Deze aanpak wordt in zijn totaal en in zijn onderdelen inderdaad gekenmerkt door versteviging, vernieuwing en herkenbaar beleid. In economische termen betekent het in hoge mate een verschuiving van consumptie naar investeringen en van bestedingei. in het buitenland naar bestedingen in ons eigen land.
Dit leidt tot de financieringsvraag.
Daarover het volgende:

- Het matigingsbeleid (zie de conclusies onder het inkomensbeleid) schept ruimte voor investeringen en behoud van markten. Hierdoor zal de rentabiliteit en de concurrentiekracht van de bedrijven verbeteren. Dat is een wezenlijke voorwaarde en voor overleven én voor nieuwe kansen. De benutting van die kansen en de financiële ruimte in termen van besparingen, daartoe benodigd, krijgt vervolgens vorm middels het investeringsloon (inzet uit de consumptie voor de investeringen) en initiatieven als de maatschappij voor industriële projecten.
Deze invalshoek, matiging en gerichte omzetting van consumptie in investeringen, vindt sociaal en economisch zijn grenzen.
Uit werkgelegenheidsoogpunt daar, waar de consumptie bij allevoorrang voor investeringen in haar totaliteit (de consumptie van alle inkomenstrekkers te zamen) toch niet moet dalen.
Sociaal daar, waar per inkomenstrekker (resp. economische eenheid) grenzen in acht genomen behoren te worden om (te grote) aantasting van de koopkracht te voorkomen. De positie van de weinig koopkrachtige is toch al zeer kwetsbaar geworden. Denk met name aan wat op het terrein van huren en aardgasprijzen plaatsvindt. Waakzaamheid en voorzichtigheid zijn hier geboden. Matigingsbeleid en inkomensbeleid – hoe worden de lasten verdeeld – gaan hand in hand.
Over de vormgeving van het een en het ander zij hier verwezen naar de conclusies met betrekking tot het inkomensbeleid. Wil echter het matigingsbeleid werkelijk kans maken, dan schept dit verplichtingen voor de overheid.

- De overheid is gehouden de matigingsbereidheid van de burger niet over te belasten door de collectieve lasten in de vorm van belasting en premiedruk alsmaar te laten stijgen; inwegen- deel, deze moeten gestabiliseerd worden. Dit kan mits een goed werkgelegenheidsbeleid, aangevuld met een werkverdelingsbeleid, gevoerd wordt. Het wordt passen en meten, maar het kan wel. Dit vergt dan wel het doorbreken van taboes en een instelling van soberheid ook en vooral in de collectieve sector. Dezelfde overheid zal haar eigen uitgaven en de stelsels waarvoor zij medeverantwoordelijkheid draagt, moeten herschikken en post voor post kritisch moeten toetsen' Afwegingsprocessen zullen door decentralisatie van overheidsbeleid en, daar waar toelaatbaar, ook door een stuk eigen verantwoordelijkheid voor de burger, versterkt sector beter behouden kunnen de collectieve nieuwe taken niet bij voorbaat onmogelijk.

- Daarnaast is er de vraag naar de richtinggeving van de bestedingen, waar het betreft de in de samenleving en economie aanwezige financieringsstromen.

Bij de vraag over de financieringsstromen stuit men gedurig op twee punten.
De eerste vraag is: worden de beschikbare besparingen voldoende en in de goede richting voor investeringen aangewend? Welnu, criteria als redelijk rendement werken natuurlijk in hoge mate in op waar geïnvesteerd resp. belegd wordt. Dat heeft ook zijn positieve betekenis. De mogelijkheden om beschikbare middelen meer te sturen resp. te kanaliseren zijn daarmee ook beperkt. Toch zijn er wel verbeteringen mogelijk:
a. Voor wat betreft de energiesector is er de belangrijke mogelijkheid de winsten van de oliemaatschappijen, gemaakt op het Nederlands aardgas, voor zover deze aan de oliemaatschappijen toevallen. via bindende afspraken om te zetten in energie-investeringen in Nederland. Deze reeds ingeslagen weg moet verder hard gemaakt worden.
b. Een tweede lijn is zodanige afspraken te maken met pensioenfondsen en verzekeringsmaatschappijen, alsmede met de woningbouwcorporaties. dat voldoende beleggingsmiddelen naar de woningbouw stromen. Daartoe garandeert de overheid een redelijk rendement; een en ander op basis van overleg; voorschriften ter zake, als stok achter de deur, kunnen echter niet bij voorbaat uitgesloten worden.
c. Vervolgens extra overheidsinkomsten uit aardgas. voor zover 7li nlet voor vermindering van het financieringstekort gebruikt worden. rechtstreeks via de instrumenten van het ..vernieuw-ingsbeleid" aanwenden. Hieraan paart zich de zichtbare benutting van het investeringsloon.
De tweede vraag is of er niet veel Nederlands kapitaal naar het buitenland wegvloeit. Er vloeit inderdaad wel kapitaal weg naar het buitenland, maar er vloeit evenzeer kapitaal terug naar Nederland. Dit open kapitaalverkeer geeft veel voordelen en daar zal dan ook aan vast gehouden worden. Er zijn echter twee aanvullende afspraken te maken en wel deze:
a. Daar waar in bepaalde sectoren relatief veel kapitaal naar het buitenland vloeit, resp. een scherpe toename optreedt. ware een vaste overlegprocedure af te spreken om oorzaken te analyseren en evt. daarop gebaseerde maatregelen te nemen.
b. In het monetair beleid is kapitaaluitvoer geen probleem, mits er – rekening houdend met de ontwikkeling van de lopende rekening – een even liberaal beleid ter zake van kapitaalinvoer is, zodat in hun binnenlandse bestedingseffect de kapitaalstromen elkaar compenseren.
Ter goed begrip, zo'n beleid kan natuurlijk niet in de plaats komen van gezonde economische verhoudingen, aantrekkelijk genoeg voor investeringen. Het kan wel de vrees wegnemen dat onze open economie leidt tot een verlies aan bestedingsmiddelen ten gunste van het buitenland.
Naast de financieringsvraag is er het punt hoe het werkgelegenheidsplan op drie niveaus, te weten overheid, sectoren, en bedrijven inhoud kan krijgen.
Bij de bedrijven zijn via de bepalingen over het investeringsoverleg etc. met de ondernemingsraad reeds planmatige elementen aanwezig. Het gaat hier om versteviging, waartoe ook het investeringsloon dienst kan zijn. Het werkgelegenheidsoverleg met alle daaraan verbonden aspecten dient ook verder inhoud te krijgen via de CAO's. Dat was immers de afspraak, resp. opschortende voorwaarde, bij het voorshands van tafel gaan van de desbetreffende voorstellen van Albeda en Van der Doef. De structuurvragen, de medezeggenschap betreffend, worden beoordeeld in het licht van de programma's na ontvangst van het hierop betrekking hebbend SER-advies.
Op het niveau van de sectoren geven de programma's aanknopingspunten voor een versteviging van het sectoraal overleg. Ook hier geldt overigens het adagium dat de bedrijfsgenoten het in meerderheid ook zelf moeten willen, anders werkt het niet. Bij de uitwerking van de sectorwet zullen de lessen met de PBO opgedaan dan ook niet vergeten moeten worden. De bedrijfstaksgewijze verkenningen van het CPB kunnen ook een belangrijk hulpmiddel zijn om het sectoroverleg en de sectoraanpak te intensiveren.
Op het niveau van de overheid tenslotte gaat het om een breed spectrum van instrumenten om het beleid zo gericht en effectief mogelijk ten dienstevan de werkgelegenheid te stellen. Sommige van die instrumenten worden hierboven al genoemd, daar waar over herkenbare versterking en vernieuwing werd gesproken. Er is echter meer (zie annex V).
Buitengewoon belangrijk is het een werkgelegenheidsbeleid te voorkomen dat te zeer conserverend van karakter is en zich te eenzijdig beperkt tot kostenfactoren.
Het „steunbeleid" wordt omgebogen naar het kansrijke; ingebed in een vernieuwend industriebeleid. De Kamerrapportage over de ervaring met de individuele steun roept de vraag op of er geen rechtstreeks toezicht van de Algemene Rekenkamer mogelijk moet worden. Ombuigingen ook in het sectorbeleid waarin kwaliteitsmerken, technologie en facettenbenadering meer als invalshoek zullen gelden. Willen wij het aankoopbeleid van de overheid meer op innovatie richten, dan zal de publieke sector haar nieuwe behoeften helder en voor meer jaren moeten formuleren
In het kader van datzelfde op het kansrijke gerichte beleid zullen voor i?.estaar.de. maar vooral ook nieuwe, ondernemingen financieringsfaciliteiten verruimd moeten worden. Nieuwe vormen zijn terecht in ontwikkeling. In sommige sectoren zoals de landbouw en het midden- en kleinbedrijf, moet goede bedrijfsopvolging verzekerd blijven.
Zelfstandigenbeleid (fiscaal)en kleine ondernemingen (financieringsfaciliteiten) lopen via het zg. midden- en kleinbedrijf (MKB) over in de middelgrote ondernemingen. Juist voor deze middelgrote en kleine bedrijven moet een bundeling van instrumenten (aankoopbeleid, bedrijfstechnologische centra en financieringsfaciliteiten) overwogen worden; een eigen vorm van „small business act" zoals Japan en de Verenigde Staten die kennen. De integratiefunctie voor het midden- en kleinbedrijf behoudt volop zijn betekenis en moet zeker versterkt worden; tegelijk moet nagegaan worden hoe in het vernieuwend industriebeleid ook het kleinere en middelgrote bedrijf specifieke aandacht krijgt. Zowel in het kader van het een als van het ander is nog veel te doen.
Er is veel te doen:

- meer aandacht voor kleine en middelgrote bedrijven in processen van stadsvernieuwing en bij verkeers- en vervoersplanning.
- krachtig bevorderen van inschakeling van meer en ook kleinere ondernemingen in de exportinspanning.
- erkening van specifieke kenmerken en problematiek waar het betreft (organisatie van) inschakeling en uitschakeling van arbeid (o.a. deeltijd).

Hiertoe moeten onder meer de „adviesstructuur", de diensten op het stuk van onderzoek en begeleiding voor en van de ondernemer en de scholing/bijscholing van de (toekomstige) werknemers versterkt worden.

Bij een herkenbaar beleid, gericht op versterking en vernieuwing, gaat het tegelijk om kostenbeheersing en concrete instrumenten om innovatie en investeringen herkenbaar te bevorderen. Wil dit slagen, dan moet het breed ingebed worden. Dan krijgt de verhouding onderwijslbedrijfsleven ook weer nieuwe dimensies. Een bredere waardering voor het ambachtelijke kunnen is gewenst. De vertaling hiervan mentaal en op het juiste moment in de concrete opleiding is van groot belang voor de kansen van jongeren; voor haar of zijn vakmanschap. Transferpunten van kennis bij universiteiten richting bedrijfsleven ondersteunen evenzeer de verbeterende relatie onderwijs/bedrijfsleven. Over de uitbouw van de exportbevordering bestaan geen controverses. Zij is er niet minder belangrijk om.
In het regionaal beleid zal de decentralisatie een grotere plaats in moeten nemen. Daarnaast is er het element van de spreiding van de activiteiten over het land. Na de jongste nota over het regionaal beleid is een hardere sturing richting regio's – en daarbinnen naar de ontwikkeling van groeipolen – inderdaad gewenst.

• Er komen zo spoedig mogelijk uitgewerkte voorstelien met betrekking tot een grotere decentralisatie van taken en middelen in het regionaal beleid.
• Als uitgangspunt van het regionaal beleid wordt het streven gehandhaafd naar terugdringen en uiteindelijk wegwerken van de regionale werkloosheidscomponent in de zwakste regio's. In dit verband is een hardere sturing naar die regio's en daarbinnen naar de ontwikkeling van zelfstandige groeipolen gewenst. Hiertoe wordt met name de positie van de regionale ontwikkelingsmaatschappijen versterkt.
• Toezeggingen en afspraken met betrekking tot de spreiding van rijksdiensten wordt gestand gedaan; met de daarvoor beoogde financiering wordt in voldoende mate rekening gehouden. Waar mogelijk wordt spreiding van nieuwe rijksdiensten bevorderd.
• Mede in verband met de voorgaande punten zal worden bezien op welke onderdelen de jongste nota over het regionaal beleid bijstelling behoeft.

In het kader van een selectief groeibeleid worden op basis van provinciale en grootstedelijke ontwikkelingsplannen taakstellingen per regio vastgesteld. In de overheidssector wordt gestreefd naar een meer gelijke verdeling van arbeidsplaatsscheppende overheidsactiviteiten over de regio's. Onder de voorwaarde van een goede coördinatie krijgen de regionale overheden meer mogelijkheden voor het stimuleren van werkgelegenheidscreatie in sectoren (voor midden- en kleinbedrijf) waarvoor ter plekke mogelijkheden bestaan.

Er wordt een beleid ontwikkeld ten behoeve van behoud en waar nodig herstel van de grote steden. Deze worden geconfronteerd met een groot aantal knelpunten op het terrein van de werkgelegenheid, het minderhedenbeleid, de stadsvernieuwing en volkshuisvesting.

De steden dienen in staat te worden gesteld om de hieruit voortvloeiende bestuurlijke en financiële problemen op te lossen. Het regeringsbeleid is erop gericht daarvoor de voorwaarden te scheppen.

In de programma's van CDA, PvdA en D'66 vindt men een baaierd van suggesties op financieel, sociaal en economisch terrein. Vaak zijn zij aanvullend, soms sluiten zij elkaar uit. Een herkenbaar versterkend en vernieuwend beleid is er zeker uit op te bouwen. Daarbij past geen dogmatiek, wel overtuiging.

Men kan een onderwerp als de Postbank onderwerp maken van politieke controverses. Men kan ook nuchter vaststellen, dat de Postbank een goede zaak is, mits de voorwaarden waaronder zij gaat functioneren niet het verwijt van concurrentievervalsing kunnen oproepen.

Op die wijze dus een volwaardige postbank. Het is maar een voorbeeld.

Perspectief bieden vergt verbeeldingskracht. Het vergt ook een helder beleidskader. Daarom is in het overleg met de fractievoorzitters een aantal concrete conclusies geformuleerd in aansluiting aan, en in samenhang met het hierboven gestelde. Niet alles komt daar aan de orde. Het vanzelfsprekende hoeft niet herhaald te worden. Met opzet echter zijn de harde punten niet vermeden.

Bij de beoordeling van deze conclusies zij nadrukkelijk gewezen op de samenhang. Men kan niet én koopkracht behouden én alsmaar lasten verhogen. Men kan evenzeer niet zwaar ombuigen in overdrachten zonder koopkracht te zeer aan te tasten. Men kan niet tegelijk alle aardgasgelden gebruiken voor vermindering van het financieringstekort en voor nieuwe investeringen.

Simpel gezegd, men kan een gulden maar één keer uitgeven. Maar men kan hem wel ,,goed'' uitgeven en zo een toekomst bouwen. Die ,,sturing'' loopt door de controverses heen.

Daarbij gaat het niet om de guldens, maar om de mens in en buiten het werk. De bovenvermelde aanpak zal niet in één keer het tekort aan werkgelegenheid oplossen; zij zal wel met een schepping van extra arbeidsplaatsen oplopend tot 175.000 a 200.000 de trend beslissend kunnen ombuigen. Dit cijfer ligt duidelijk hoger dan in de programma's; waar daar reeds de trendmatige groei van de collectieve sector meegerekend is en de ,,werkgelegenheid'' voor 300.000 a 350.000 mensen in de verdeling van de arbeid gezocht is.

Inderdaad zal ook bij dit beleidsprogram het tekort aan arbeidsplaatsen manen tot een eerlijke verdeling van de arbeid en een beleid dat zichtbare en onzichtbare werkloosheid niet ontkent, maar daarop inspeelt. Dat is aan de orde bij zowel de verdeling van het werk als waar het gaat om de waardering voor het werk buiten de economie, van vrijwilligerswerk tot eigen ontplooiing.

In deze inleiding getiteld ,,algemeen kader en werkgelegenheid'' wordt aan veel belangrijks voorbijgegaan. Het vitale vraagstuk van het functioneren van de arbeidsmarkt blijft hier – afgezien van de belangrijke noties over de relatie met het onderwijs en het bepleite planmatig proces voor verschuivingen in de kwartaire sector – onbesproken. Niet omdat het onbelangrijk is, maar omdat hier niet alles aan de orde kan komen.

Datzelfde geldt voor de verdeling van de arbeid, die in de hierna volgende conclusies wel nadrukkelijk aan de orde komt. Dat deze verdeling van de arbeid nodig is, blijkt alleen al hieruit, dat zelfs bij een ambitieus matigings-en investeringsbeleid als nu voorgelegd, toch een veel te groot aantal mensen zichtbaar of onzichtbaar werkloos is. Dit aantal is zo groot, dat deeltijdbanen en waar mogelijk en verantwoord arbeidstijdverkorting geen luxe, maar noodzaak is; geen randverschijnsel, maar wezenlijke voorwaarde, evenzeer als matigen en investeren.

Tenslotte dit: ook met de niet geringe inkomensmatiging blijft er een noodzaak tot ombuigen. Het CPB heeft daarover berekeningen gemaakt (zie annex IV). De daar genoemde bedragen, deels voortvloeiend uit het program van de informateurs, deels uit de ,,gaten'' van de huidige kabinetsperiode, mogen bescheiden lijken in het licht van eerder en elders genoemde cijfers; bescheiden ook in het licht van de expansieve opstelling van de overheid, zoals deze uit het samenhangend werkgelegenheidsplan blijkt. Toch gaat het om belangrijke bedragen.

Te meer daar dit gevonden moet worden in de sectoren sociale verzekeringen, kwartaire sector en gezondheidszorg; juist daar om negatieve werkgelegenheidseffecten te vermijden en omdat de overheidsbegroting in engere zin toch al ,,herschikt'' zal moeten worden om een aantal prioriteiten in het beoogde regeringsprogram financieel te verantwoorden. Zonder uitputtend te zijn moeten dan genoemd worden:

- de zuivering van het zg. plafond voor ontwikkelingssamenwerking;
- de echte minima
- jeugdwerkloosheid en overige arbeidsbemiddelende maatregelen
- faciliteiten voor midden- en kleinbedrijf enz.
- minderhedenbeleid
- bodemsanering
- openbaar vervoer en verkeersveiligheid

Geen limitatieve opsomming, maar reeds voldoende om de noodzaak van herschikking aan te tonen. Een stelpost voor een regeerperiode van f 2 mrd lijkt in het licht van de ervaring niet overdreven. Afhankelijk van de uiteindelijke omvang moet dit bedrag inderdaad te vinden zijn in de rijksbegroting in engere zin, dan wel evenzeer deels in overdrachten gevonden worden.

De ombuigingsinspanningen zijn fors, maar overzienbaar. Veel moeilijker wordt het als de veronderstelde matiging niet of slechts gedeeltelijk plaatsvindt; dan stijgt die ombuigingsnoodzaak wellicht tot het dubbele en in ieder geval tot ruim in de dubbele cijfers.

Dit zou erg veel zijn en wellicht nopen tot vermindering van het ambitieuze werkgelegenheidsprogramma. Daaraan zij toegevoegd dat het niet tot stand komen van een inkomensmatiging. zoals nu in de stukken is vermeld, ook andere problemen zou doen ontstaan, zoals de houdbaarheid van de netto-netto-koppeling.

Na de ervaringen in het verleden is er alle aanleiding de ombuigingsinspanning even ernstig te nemen als de oproep tot voortgezette matiging en het forse investerings- en werkgelegenheidsprogramma. Daarom snel een ombuigingsinspanning overeenkomend met een vermindering van 2% van het financieringstekort. Juist de ernst waarmee ook dat aangevat wordt, zal de geloofwaardigheid van het totale program vergroten.

VERDELING VAN EN INSCHAKELING IN DE ARBEID

Gezien het tekort aan arbeidsplaatsen en het karakter van de vraag naar arbeid bij nieuwe toetreders zal deeltijd sterk bevorderd worden. Toelichting: één op de honderd banen per jaar vier jaar lang ombouwen betekent 175.000 banen omzetten in deeltijdbanen. Zouden dat allemaal halve banen zijn dan resulteert dat in deeltijdbanen voor 350.000 mensen. Met het bedrijfsleven zal een planmatige, maar naar sectoren en bedrijven gedifferentieerde, aanpak ontwikkeld moeten worden. Het gaat dan om het wegnemen van belemmeringen door de overheid (fiscale en sociale-verzekeringssfeer): het formuleren van doelstellingen op sectoraal niveau en het eventueel vastleggen van bepalingen terzake in de CAO's.

• Arbeidstijdverkorting kan en moet ook een rol spelen. Daarbij gelden echter diverse randvoorwaarden, te weten het op peil houden van de bedrijfstijd, het inkomensoffer en het beschikbaar zijn van juist die beroepsbeoefenaren die daar werkzaam zijn. Daarom zijn de extra mogelijkheden voorshands in hoofdzaak beperkt tot bepaalde sectoren. Desalniettemin behoort systematisch nagegaan te worden waar het wel mogelijk is.

Dat moet binnen een jaar goed in kaart te brengen zijn. Daarnaast zijn er belangrijke structurele aspecten aan de arbeidstijdverkorting verbonden. Eén daarvan is de onmiskenbare samenhang met de emancipatie. Daarom zal over de aanpak op langere termijn aan de WRR en/of Emancipatieraad een advies gevraagd worden.

• De inschakeling van zwakke groepen op de arbeidsmarkt, met name de langdurig werklozen, dient gewaarborgd te worden via afspraken tussen de sociale partners – eventueel ook zeker gesteld via CAO-verplichtingen – het aannemingsbeleid betreffende, dan wel via wettelijke bepalingen (wettelijke inschakeling van de arbeid). In dit verband zal ook de verplichte vacaturemelding geregeld worden.

• Een speciaal werkloosheidsplan is geboden. Dit zal een combinatie zijn van een jeugdgarantie en jeugdverplichtingen, waardoor voor de betrokkene resulteert óf voorkeursbehandeling bij de vacaturevervulling óf aanvullende scholing óf stage.

• Educatief verlof en volwasseneneducatie (zie conclusie bij onderwijs).

• Positie van vrouwen op de arbeidsmarkt (zie emancipatie).

• Het volumebeleid sociale verzekeringen is ook een vorm van inschakelingsbeleid (zie sociale verzekeringen).

• In duidelijk afgebakende sectoren moet het mogelijk zijn werklozen meer in te schakelen in de betrokken kwartaire sector (vergelijk bijvoorbeeld het natuurbehoud en dergelijke maatschappelijk nuttige functies), met overwegend financiering uit de sociale kas. Randvoorwaarden zijn hier echter: alleen daar waar inschakeling in de marktsector niet mogelijk is en onder gelijktijdig inkomensoffer, zodat valse aanzuiging voorkomen wordt, en geen structurele uitbreiding van de kwartaire sector plaatsvindt.

• Nagegaan wordt of bepalingen ter zake van het werken door uitkeringstrekkers niet verruimd kunnen worden; er is hier ook een verband met de herstructurering van de sociale verzekeringen.

INKOMENSBELEID

• In het inkomensbeleid vormen onderling rechtvaardige verhoudingen en de solidariteit tussen de verschillende groepen van werkenden en niet-werkenden het centrale richtsnoer. Een en ander zal tot uitdrukking komen in een raamwet op de inkomensvorming die zo snel mogelijk wordt ingediend.

• Het wetsontwerp openbaarheid inkomens wordt snelstens behandeld; over eventuele aanpassingen in dit wetsontwerp vindt open overleg plaats.

• Ter zake van de oroblematiek van jeugdlonen en jeugdwerkloosheid ~ aeen sterke intensivering van het beleid ter zake van de jeugdwerkloosheid in de huidige economische situatie voorrang krijgen. Een straf toezicht op de uitvoering van de Wet op het minimumloon en het minimum-jeugdloon is geboden. Mochten de in het recente SER-advies terzake besproken middelen tekort schieten, dan zal het invoeren van strafsancties bij onderbetaling overwogen worden. Naarmate jongeren via vroeger toetreden tot het arbeidsproces reeds jeugdig geoefend resp. vakman zijn, ligt het in de rede dat zij (via de CAO-schalen) reeds na enkele jaren boven het wettelijk minimum-jeugdloon komen (onderwerp voor overleg met de Stichting van de Arbeid).

• De netto-netto-koppeling wordt behouden.

• Bj het beleid wordt ervan uitgegaan dat werknemers en werkgevers met het oog op de werkgelegenheid af zullen spreken wel voort te gaan met het systeem van automatische prijscompensatie, doch tegelijk een negatieve loonruimte (of zo men wil zuivering) toe te passen voor ruilvoetverslechtering, waarbij de- opbrengstverbetering van aan het buitenland verkocht aardgas buiten beschouwing zal blijven. Gezien de technische complicaties, verbonden aan een meting iedere zes maanden, wordt een meerjarige afspraak met een trendmatig karakter verondersteld. Bij de berekeningen ten behoeve van inkomens en werkgelegenheid, wordt terzake uitgegaan van 1% per jaar.

• Voor wat betreft de minima in ieder geval geen verdergaand koopkrachtoffer dan deze dooreen –1%.

Absolute garanties kunnen niet gegeven worden, maar anderzijds zal bij een eventueel in de regeringsperiode meevallende economische ontwikkeling het beleid – met inachtneming van de werkgelegenheidsdoelstelling – bij voorrang gericht zijn op een zo goed mogelijk behoud van de koopkracht van de minima (voor wat betreft de huren zij verwezen naar pagina 38 en voor wat betreft aardgas naar pagina 37); deze worden dus bij de beperking van het koopkrachtoffer verdisconteerd.

• Gezien het feit dat uitkeringstrekkers niet profiteren van incidenteel en er nieuwe tegenvallers in de economie kunnen optreden, zo snel mogelijk nagaan of voor de echte minima een bijzondere koopkrachtbescherming uit te werken is. Daarbij het begrip echte minima eventueel en zo mogelijk te verruimen, ook tot alleenstaande echte minima (dus daar waar in de huishouding geen andere inkomensbestanddelen aanwezig zijn). Zonodig overwegen deze verruiming wat de echte minima betreft toe te spitsen op de oudere alleenstaanden.

• Voor wat betreft de inkomensverhoudingen, afgezien van de hierboven omschreven minimabenadering, aansluiten bij de programma's; de verschillen tussen de programma's zijn te klein voor nadere gedetailleerde afspraken (het inkomensoffer loopt geleidelijk op tot ruim –4%). Bij het inkomenstraject wordt nog aangetekend dat het verschil tussen minimum en vakman zich niet verder laat verkleinen: te meer aanleiding om het accent van de inkomensmatiging op met name de hoogste inkomens te leggen; maximering wordt echter alleen in de sfeer van pensioenen en vakantietoeslag overwogen.

• De in de programma's bepleite inkomensmatiging kan het best gedeeltelijk vorm krijgen middels een vorm van investeringsloon. De gedachten gaan daarbij uit naar een omvang ten gunste van investeringen van jaarlijks 1% van de bruto-loonsom van de bedrijven (niet cumulatief).

De invoering hiervan zou in twee stappen van jaarlijks een half percent kunnen worden gerealiseerd. Deze bedragen zouden óf in de onderscheiden ondernemingen moeten blijven ten gunste van investeringen aldaar, óf gestort moeten worden in een investeringsfonds en van daar uit zonder vertraging aangewend voor de financiering van extra investeringen. Bij deze opzet blijven ambtenarensalarissen en sociale uitkeringen! gekoppeld aan de bruto-regelingslonen Net als spaarloon nu blijft investeringsloon echter buiten het regelingsloon.

Ten einde tot een goed overleg en zorgvuldige vormgeving hiervan op korte termijn te komen, zal terzake een spoedadvies aan de SER gevraagd worden. Met het oog op het zo noodzakelijke werkgelegenheidsherstel verdient invoering reeds in 1982 nagestreefd te worden

• Vervolgens zal dan in samenhang hiermee een breder SER-advies gevraagd kunnen worden om in aansluiting hieraan tot een structurele visie te komen met betrekking tot het delen van werknemers in de winst, de overwinst en het daaruit gevormde produktieve vermogen van ondernemingen; naarmate economisch herstel eerder bereikt wordt. is hier meer spoed geboden.

• Het is niet verstandig het investeringsloon van de marktsector zonder meer naar de kwartaire sector door te trekken; wel is het goed ook in de kwartaire sector de relatie tussen inkomensoffers en werkgelegenheid zichtbaar te maken. Dit kan door een vergelijkbaar inkomensoffer in de kwartaire sector ten behoeve van de uitbreiding van de werkgelegenheid aldaar met inachtneming van het beginsel van gelijkwaardige behandeling.

• Indien sociale partners de twee hierboven genoemde elementen met betrekking tot de negatieve loonruimte ad 1%'s jaars en de eenmalige vorming in twee fasen van een investeringsloon willen aanvaarden, wordt de in de onderscheiden programma's beoogde inkomensmatiging met het oog op de versteviging en uitbreiding van de werkgelegenheid, bewerkstelligd.

• De in diezelfde programma's opgenomen verdeling van het inkomensoffer (van –1% tot ruim –4%) over de diverse inkomensniveaus zal evenzeer bereikt moeten worden in een gezamenlijke inspanning van overheid en sociale partners. Bij het beoogde accent op de hogere en hoogste inkomens zal daarbij aftopping van de prijscompensatie en maximering van de vakantietoeslag een belangrijk instrument blijken, terwijl overigens een andere verdeling van de collectieve druk over laagste en hoge inkomens noodzakelijk zal blijken.

• Om voldoende ruimte te laten voor noodzakelijke salarisaanpassingen ten gunste van de achtergebleven salarissen en ten behoeve van het functioneren van de arbeidsmarkt, is uitgegaan van 0 initieel, 2% incidenteel en –1% zg. negatieve loonruimte. De afbakening tussen initieel en incidenteel is echter niet altijd even helder. Waar het hier om gaat is de behoefte aan differentiatie in de loonvorming tot uitdrukking te brengen. Deze differentiatie niet in algemene loonsverhoging te zien uitmonden, kan alleen als de vertegenwoordigers van werknemers zelf meer betrokken zijn op een zorgvuldige beheersing en aanwending van de voor differentiatie aan te wenden ruimte.

• Tenslotte zal in overleg met de sociale partners aan de orde komen wat moet gebeuren als (in bepaalde jaren) de inkomensmatiging niet tot stand komt en/of de economische omstandigheden anders uitpakken dan voorzien.

• In de loonvorming wordt, afgezien van het niet te krap bemeten incidenteel, uitgegaan van een loonmatiging in de vorm van een negatieve loonruimte (resp. zuivering) van 1% per jaar en daarnaast van de vorming van een investeringsloon, dat bij 1% in totaal per jaar ook gemiddeld 0,25% aan koopkracht vergt. Anderzijds mogen de minima niet lager komen dan –1% per jaar. Dit zo zijnde is een dergelijk herverdelingsbeleid in ieder geval nodig ten gunste van de lagere inkomens. Zulks dan nog afgezien van de problematiek van de echte minima. Dit probleem van inkomensverdeling wordt nog verscherpt door de aanpassing van de kleinverbruikerstarieven voor aardgas die, hoe gefaseerd ook, in het beeld betrokken moeten worden

COLLECTIEVE DRUK, FINANCIERINGSTEKORT EN MONETAIR BELEID

• Stabilisatie van de collectieve lastendruk wordt als noodzaak aanvaard; echter met dien verstande dat maximale uitloop op die norm zal zijn de drukstijging uit hoofde van de binnenlandse aardgasprijsstijging. Deze wordt thans geraamd op 0,8% over 4 jaar te zamen. Zou besloten worden tot bescheidener prijsstijgingen voor het aardgas, nies name in de sector kleinverbruik, dan komt dit cijfer wat lager uit. Baten uit fraudebestrijding worden niet als drukverzwaring opgevat. Wel wordt overwogen deze haten aan te wenden voor het behoud van de koopkracht van de burgers. met name van hen die het krapst zitten. (Hogere)betaling door burgers en bedrijven voor diensten verricht door de overheid blijven buiten de stabilisatienorm.

• De structurele component van het financieringstekort zal snel met 2% (1% in 1982 en 1% in 1983) teruggebracht worden; het resultaat zal dan afhankelijk van de conjuncturele ontwikkeling vrij nauw sporen met de financieringstekortcijfers, zoals deze in de programma's opgenomen zijn.

accent duidelijk vallen op de eerste jaren van de helft kabinetsperiode.

• Monetair beleid; in het monetair beleid is kapitaaluitvoer geen probleem. mits er – rekening houdend met de ontwikkeling van de lopende rekening – een even liberaal beleid ter zake van kapitaalinvoer is, zodat in hun binnenlandse bestedingseffect de kapitaalstromen elkaar co penseren.

SALARISSEN COLLECTIEVE SECTOR

• Met betrekking tot het trendbeleid uitgaan van een gelijkwaardige behandeling tussen ambtenaren en inkomenstrekkers in de marktsector, dus principes van gelijk loon voor gelijke arbeid en meer in het algemeen het uitgangspunt gelijke monniken gelijke kappen.

• In open overleg zal nagegaan worden hoe de overheid als grootste werkgever een eigen verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling van arbeidsvoorwaarden kan gaan dragen; meer eigen verantwoordelijkheid van de overheid als werkgever kan niet los gezien worden van een meer gelijkwaardige overlegstructuur met de organisaties van overheidspersoneel; een goede geschillenregeling is daarbij van groot belang; een en ander met inachtneming van een gelijkwaardige ontwikkeling in verhouding tot de particuliere sector, het principe dus van een gelijkwaardig pakket arbeidsvoorwaarden voor gelijke arbeid.

• Zo snel mogelijk werken aan objectieve inkomensvergelijking tussen markt- en niet-marktsector.

• Intussen wordt wel vastgesteld dat met behoud van het principe gelijke monniken gelijke kappen er nog een aantal belangrijke correctie-elementen door te voeren zijn.

Mede met het oog op de zorgvuldigheid van het te voeren overleg worden er thans nog geen keuzes gemaakt uit alternatieven, zoals die met name in de heroverwegingsrapporten resp. bij salarissfeer, ziektekostenregeling en pensioenen collectieve sector zijn opgesomd.

SOCIALE-ZEKERHEIDSSTELSEL

• Het beroep op het sociale-zekerheidsstelsel wordt planmatig verminderd. Daartoe op de eerste plaats een krachtig werkgelegenheidsbe-

leid en toenemende verdeling van de arbeid. Prioriteit geven aan het volumebeleid, waarbij vormen van eigen verantwoordelijkheid zowel aan werknemers- als aan werkgeverszijde een rol moeten kunnen spelen. Daarnaast wettelijke verplichting om de inschakeling van de zwakkere groepen op de arbeidsmarkt te verzekeren; vacature-melding enz. In het algemeen een doortastend volumebeleid naar alle betrokkenen; anders worden de noodzakelijke aanpassingen in de stelsels te veel resp. te abrupt.

- Bij de normering van de ontwikkeling van het sociale-zekerheidsstelsel gaat het om stabilisatie van de sociale premiedrukzonder de rijksbijdragen te verhogen. Gegeven de relatief hoge stand van het aantal uitkeringstrekkers – mee gegeven de conjuncturele situatie – is deze norm haalbaar, zij het dat nagegaan moet worden of in verband met dezelfde conjuncturele situatie niet eerst eenmalige aanvulling van de reserves van de fondsen nodig is.
- In het stelsel van uitkeringen, met behoud van de verzekeringsgedachte voor werknemersverzekeringen als uitgangspunt, komen tot een integratie van de onderscheiden inkomensdervingsverzekeringen. Bij die gelegenheid nagaan welke elementen in het uitkeringsstelsel zich voor correctie lenen. Het gaat daarbij om referteperiodes en de ingroei tot ,,volledig" uitkeringstrekkende.
- Aanpassingen aan de top in het uitkeringsstelsel; hiertoe vanaf een nader te bepalen lager niveau een geleidelijk met de stijging van het inkomensniveau dalend uitkeringspercentage.
- Differentiatie naar relatieve behoefte; maar ook in huishoudens van meer dan één persoon wordt een uitkering van tenminste het sociaal minimum gewaarborgd.
- Stabilisatie van de gezondheidssector; uit het deelrapport heroverwegingen worden die suggesties gebruikt die passen in een gezondheidszorgbeleid dat de nadruk legt op versterking van de eerstelijns-gezondheidszorg en gezondheidsbescherming.
- Bij de aanpassingen in het sociale verzekeringsstelsel als randvoorwaarde hanteren dat gerechtigden op een volledige uitkering van zeg 1,5 x modaal niet in feite gedwongen worden zich aanvullend particulier te verzekeren.
- Boven dat niveau kan het voor bepaalde uitkeringen, met name voor wat betreft pensioenen, zinvol zijn het aan betrokkenen over te laten welke mate van (aanvullende) verzekeringen gewenst wordt. Daarbeneden is eerst nadere studie vereist om vast te stellen waar en in hoeverre dit verantwoord kan zijn.

FISCALITEIT EN NYPELS

- Met betrekking tot belastingwetgeving bestaat overeenstemming over de wenselijkheid van een vereenvoudiging door vermindering van aantal en omvang van aftrekposten in de IB en een daarbij aansluitende verlaging van de tarieven.

Beraad over modaliteiten (waarbij de wenselijkheid en mogelijkheid zal worden bezien, mede ter financiering van de tariefverlaging, van een zekere verschuiving van directe naar indirecte belastingen) zal te gelegener tijd moeten plaatsvinden. Daarbij moet een en ander passen in het totale ,,plaatje" ter zake van de inkomensverdeling.

Daarnaast wordt het belastingstelsel verbeterd door nadeel- envoordeelposten van onderscheiden groepen burgers en bedrijven ten opzichte van elkaar kritisch te bezien en waar nodig aan te passen. Tegelijk wordt nagegaan hoe een duidelijke relatie kan worden gelegd tussen belastingheffing en bevordering van selectieve economische groei en van particuliere besparingen, in het bijzonder waar deze risicodragend aangewend worden. Nagegaan zal worden of en hoe vorm gegeven kan worden aan de beëindiging van dubbele belasting van uitgekeerde vennootschapswinsten.

- Zeer hoge prioriteit voor de bestrijding van ontduiking en ontwijking van belastingen; daartoe verdere reparatiewetgeving en versterking van de bevoegdheden van de belastingdienst.
- De verschillende onderdelen van de WIR worden getoetst op doelmatigheid en het voorkomen van oneigenlijk gebruik. De in dit kader beschikbaar komende middelen worden opeen meer doelmatige wijze. hetzij binnen, hetzij buiten het WIR-instrument ingezet ter stimulering van investeringen en export.
- Met betrekking tot de hypotheekrente wordt een bedrag afgesproken van f 375.000te indexeren op basis van 1980, waarbij boven dit bedrag geen enkele aftrek toegestaan wordt. Bovendien wordt afgesproken te gaan werken aan de overgang naar een systeem waarbij een gelijk belastingvoordeel geldt bij een gelijk bedrag aan betaalde hypotheekrente ongeacht het inkomen van de belastingplichtige.
- Het kabinet zal met voorrang het vraagstuk van de pensioenbreuk tot een oplossing brengen en zo dit technisch mogelijk is, per 1 januari 1982 wettelijk regelen. Daarbij zal het initiatiefvoorstel-Nypels betrokken worden, alsmede het spoedig te verwachten spoedadvies van de Stichting van de Arbeid voor een interim-oplossing voor de pensioenbreuk.

ENERGIEBESPARING EN KERNENERGIE

1. In de regeringsverklaring zal een ambitieus programma worden opgenomen met betrekking tot energiebesparing en de ontwikkeling van alternatieve energiebronnen.
2. Nederland levert een krachtige bijdrage aan een Europees energiebeleid; met name gericht op energiebesparing en alternatieve energiebronnen.
3. De brede maatschappelijke discussie gaat door en zal o.a. gaan over de vraag of kernenergie in Nederland al dan niet toepassing moet vinden. Daaraan ligt niet ten grondslag het beleidsvoornemen uit de Energienota (deel III) om drie nieuwe kerncentrales te bouwen, gelet op de nog niet opgeloste problemen van produktie en opslag van afvalstoffen.
4. In dat licht zal door onafhankelijke deskundigen een studie worden verricht naar de gevolgen (zowel financieel, uit een oogpunt van werkgelegenheid als met betrekking tot de energievoorziening) van het stilleggen c.q. sluiten van de kerncentrales Borssele en Dodewaard. Deze studie dient binnen 6 maanden gereed te zijn. Het kabinet zal na het gereedkomen van de studie met spoed een standpunt terzake formuleren en dit voorleggen aan de Kamer.
5. De Nederlandse bijdrage aan Kalkar en Superfénix zullen worden beëindigd zodra dit contractueel mogelijk is en zullen voorafgaand daaraan tot het laagst mogelijke bedrag worden teruggebracht.
6. De UCN blijft wel in werking, maar nieuwe contracten worden getoetst aan bepalingen ter zake van non-proliferatie. De hieruit voortvloeiende beperkingen met betrekking tot de ontwikkeling van de produktiecapaciteit worden aanvaard. Er wordt actief geprobeerd te komen tot beëindiging van verrijking van uranium uit Namibië.

AARDGASVRAGEN EN AARDGASTARIEVEN

1. De integratie van de openbare-nutssector, met name op het punt van de elektriciteit en gas, alsmede de betrokkenheid van de overheid hierbij, komt aan de orde in het zg. CoCoNut-rapport. Het nieuwe kabinet zal een standpunt over een en ander moeten innemen. Bij de vraag of de organisatie van de energievoorziening toereikend is en of de overheid over een toereikend uitvoerend apparaat beschikt moeten met name meegewogen worden de belangrijke ontwikkelingen op het terrein van de kolenverwerking en vragen de tariefstructuur betreffende.
2. De nieuwe regeling voor de kleine aardgasvelden, leidend tot een vergroting van het staatsaandeel in de aardgasbaten, zal na beoordeling door het parlement – al of niet nog wat bijgesteld – snel van kracht kunnen worden.
3. In tussen stelt zich de vraag welke consequenties verbonden moeten worden aan de alsdan uit Slochteren en kleine velden voor de oliemaatschappijen resterende aardgaswinsten. Hierover zijn door de huidige minister van economische zaken afspraken gemaakt. Deze afspraken hebben echter vragen opgeroepen:

- Spoort de omvang inderdaad met de overwinsten?
- Gaat het hier inderdaad om additionele investeringen?
- Vinden deze inderdaad in Nederland plaats?

Er is inderdaad gerede twijfel of de recycling van aardgaswinsten door de oliemaatschappijen middels investeringen in Nederland met goede projecten plaats kan vinden, gezien de sterke stijging van deze winsten.

Er is daarom aanleiding hierover besprekingen te beginnen. Dit moet ook met inachtneming van regels van behoorlijk bestuur kunnen leiden tot vergroting van het staatsaandeel, naast dat wat thans met betrekking tot de kleine velden voor ligt. Het is echter niet mogelijk dit nu reeds met een cijfer te beleggen.

Een zorgvuldige nadere afweging tussen met name gemaakte afspraken, omvang van de winsten en investeringsmogelijkheden is geboden. Over de wenselijkheid en redelijkheid van een vergroting van het staatsaandeel bestaat tussen partijen echter wel overeenstemming.

4. Het beleid ter zake van aardgaswinning en aardgasafzet zal erop gericht zijn dat een te scherpe terugval van met name exportbaten over reeds enkele jaren voorkomen wordt. Bij een goed energiebesparings- en exploratiebeleid kan de mogelijkheid worden geschapen het plan van de afzet in die zin opwaarts bij te stellen, dat exportcontracten daar waar zij beginnen te verminderen nog een aantal jaren zoveel mogelijk op het oude niveau voortgezet kunnen worden. Zulks uiteraard onder de voorwaarde, dat zowel over de lopende contracten als de aanvullende hoeveelheden door buitenlandse afnemers volledige pariteit betaald wordt. Op die wijze zal het produkt van binnenlandse afzet en opbrengstprijs voorshands tot geen of weinig dalende exportopbrengsten hoeven te leiden.

Hiertegenover wordt vastgesteld dat een en ander niet mag leiden tot een afwenteling van lasten op de toekomst en bovendien moet er eerst meer zekerheid over de prijsvorming zijn; duurder importgas dan exportopbrengst heeft immers geen zin. Een besluit terzake zal daarom eerst in de tweede helft van de kabinetsperiode overwogen worden.

5. In verband met de hoge elektriciteitsprijzen voor de industie zal het nieuwe kabinet zich buigen over de tariefstructuur en met name werken aan een geforceerde ombouw van elektriciteitscentrales op kolen. Aldus moet het mogelijk zijn weer tot redelijk concurrerende energieprijzen voor de industrie te komen. In een plan terzake zullen milieueffecten. maar ook de zeer positieve werkgelegenheidseffecten goed meegewogen worden.
6. Waar op het punt van de luchtverontreiniging het SO_2-gehalte bij omschakeling naar kolen kritischer wordt, zal in het energieprogram de warmte-krachtkoppeling bijzonder gestimuleerd en zo waar enigszins mogelijk, toegepast worden.
7. De f 300 mln die in verband met de aardgasprijsstijging voor tuinders uitgetrokken is voor energiebesparende investeringen in die sector zullen snel vertaald moeten worden in een concreet programma van activiteiten.
8. Aardgasprijsverhogingen voor kleinverbruikers zullen meer gematigd doorgevoerd moeten worden. In het tarievenbeleid zal de mogelijkheid bestudeerd worden van progressief tarief in die zin, dat een basishoeveelheid energie tegen een relatief lagere prijs geleverd wordt en het meerdere beduidend duurder. Het beleid ter zake van energienormen. met name isolatievoorschriften. zal verstevigd worden.

VOLKSHUISVESTING

1. Een bouwprogramma van 125.000 woningen, inclusief de een- en tweepersoonshuishoudens.
2. Sterk accent op de bouw van relatief goedkopere en kleinere huur- en koopwoningen, conform de werkelijke behoefte. Meer in het algemeen veel aandacht voor het soberder bouwen en bouwkostenbeheersing. Nieuwe woningwetwoningen van een genormeerde kwaliteit op de markt brengen tegen de zg. volkshuisvestingsprijs, voorzover de stijging van de bouwkosten dat toelaat.
3. Gezien de enorme problematiek ir. stadsvernieuwingsgebieden m.n. in de grote steden zal het totale budget voor de stads- en dorpsvernieuwing worden verdubbeld. Medeverantwoordelijkheid van de gemeenten ook voor wat betreft de kostenbeheersing is uitgangspunt.
5. Het beleid is erop gericht in 8 jaren de huren van woningen die te laag zijn in verhouding tot de kwaliteit op het juiste niveau te brengen. Daartoe worden de huren van vrijkomende woningen ineens aangepast en wordt in de komende kabinetsperiode het percentage van de inhaalhuurverhogingen op ten hoogste 6% gesteld.
6. Het stelsel van de individuele huursubsidie wordt bij de wet geregeld. De normhuurquote voor de modale man wordt 17%. Het beleid is erop gericht de positie van de minima binnen het stelsel van de individuele huursubsidie onaangetast te laten. Afhankelijk van de inkomensontwikkeling wordt de huidige huurquote voor de minima tenminste gehandhaafd.
7. Voor wat betreft de woonlastenverhouding tussen huurders en eigenaar-bewoners is richtsnoer: gelijke behandeling daarbij inbegrepen de ontwikkeling van het huurwaardeforfait.
8. Het streven blijf gericht op bevordering van het eigen-woningbezit in het bezonder voor de lagere en midden-inkomensgroepen. Wijzigingen in het fiscale regime voor de hypotheekrente-aftrek, het huurwaardeforfait en de onroerend-goedbelasting zullen aan deze doelstelling worden getoetst. Onderzoekzal wordenverricht naar nieuwe vormen van eigen-woningbezit.
9. Zodanige afspraken maken dat voldoende beleggingsmiddelen naar de woningbouw stromen. Daartoe garandeert de overheid een redelijk rendement; een en ander op basis van overlegvoorschriften ter zake, als stok achter de deur, niet bij voorbaat uitsluiten.
10. In de stadsvernieuwingsgebieden zodanige kortingspercentages op huurtabellen toepassen dat vervangende nieuwbouw bereikbaar blijft voor zittende bewoners en stadsvernieuwing niet onmogelijk wordt.
11. Onteigening dient mogelijk te worden bij weigering achterstallig onderhoud of aanpassing aan de geldende eisen. Een zorgvuldige aanpassing van de onteigeningsgrond in de wet is daartoe nodig.
12. Ten einde de flexibiliteit van de woningbouwprogrammering te vergroten zal de financiering van de woningwetbouw, zowel in de nieuwbouw- als verbouwsector, niet relevant meer zijn voor de begroting; het toelaatbare tekort zal dienovereenkomstig worden bijgesteld.
13. Er wordt een huisvestingswet in voorbereiding genomen waarin alle beheers- en verdelingsaspecten worden geregeld. Vooruitlopend daarop wordt de woonruimtewet gemoderniseerd, waarbij de gemeenten meer vrijheid krijgen grenzen met betrekking tot huur- en koopprijzen te hanteren.

ANNEX I: DE POSITIE VAN DE MINIMA

Op verzoek van D'66 en de PvdA zijn berekeningen gemaakt over de kosten van betere uitkomsten voor de koopkracht van de minima. Een notitie van het CPB hierover wordt bijgesloten. Hieruit blijkt dat een volledige koopkrachtgarantie op basis van de nu bekende gegevens f 2,2 mrd in 1985 zou kosten. In deze notitie is echter nog vrijwel geen aandacht gegeven aan de problemen die ontstaan in het inkomenstraject tussen minimum en modaal, waar de inkomensverschillen reeds klein zijn en nog aanzienlijk kleiner zouden worden.
In feite zit in de voorstellen van de informateurs reeds een aanzienlijke stap door het koopkrachtverlies te begrenzen op 1% per jaar, terwijl de modale man die 4 jaar lang in het geheel geen incidenteel zou ontvangen, op ca –2%. per jaar uitkomt. De berekening van het CPB is uitgegaan van een vormgeving in extra uitkeringen; de voorstellen van informateurs gingen uit van het instrument van een andere verdeling va*. de lastendruk over de inkomensgroepen. Voor wat betreft de minima is het beleid erop gericht in overleg met organisaties van werknemers en werkgevers achteruitgang van koopkracht zo goed mogelijk te voorkomen. Daartoe zal een zekere herverdeling van inkomens noodzakelijk zijn; deels in de primaire sfeer, deels in de secundaire sfeer De middelen daartne zijn ectiter beperkt. De matigingsbereidheid van de vakman (de modale man) én het functioneren van de arbeidsmarkt worden immers te zeer in gevaar gebracht. Deze randvoorwaarden zijn wezenlijk bij het beleid gericht op een zo goed mogelijk behoud van de koopkracht van de minima.
Een ander aspect vormt de onzekerheid met betrekking tot de economische ontwikkeling. Er kunnen zowel mee- als tegenvallers optreden. Dit is evenzeer reden geen garanties met betrekking tot de koopkracht te geven. Waar het nu om gaat is in een goede verhouding de prioriteiten vast te stellen met betrekking tot werkgelegenheid – waarvoor inkomensmatiging en een goed-functionerende arbeidsmarkt onontbeerlijk zijn – én het zo goed mogelijk behoud van de koopkracht van de minima.
Hoezeer het beleid er ook op gericht is het koopkrachtoffer voor de minima zo veel mogelijk te beperken, bij de thans verwachte economische groei zal deze beperking geen beter resultaat op kunnen leveren dan dooreen –1%.
Evenzeer als geen absolute garanties bij tegenvallers gegeven kunnen worden, kunnen er ook meevallers optreden. Bij een, door een voor de komende jaren meevallende economische ontwikkeling, zal het beleid, met inachtneming van de werkgelegenheidsdoelstelling. bij voorrang gericht zijn op een zo goed mogelijk behoud van de koopkracht van de minima.
Het ligt in de rede bij de beperking van het koopkrachtverlies voor de minima ook de ontwikkeling van de verwarmingskosten en huurverhogingen te verdisconteren.
Voor een goed deel gebeurt dit al automatisch doordat duurder aardgas en huren via de prijscompensatie doorwerken in salarisverhogingen en bij de beoogde stabilisatie van premies en belastingen ook naar netto-inkomens. Toch passen twee kanttekeningen. Met betrekkingen tot de huren is er een bijzonder probleem rond de normhuurquote. Maar met het oog daarop zijn juist bijzondere voorstellen gedaan.
Bij de aardgasprijzen past inderdaad een voorzichtig prijspad. Er is immers na-indexatie en een discussie over de toereikendheid van de prijscompensatie juist op dit punt. Terzake zij ook verwezen naar de betreffende voorstellen, zoals door informateurs gedaan.
Met betrekking tot het begrip echte minima wil het CDA een restrictieve formulering en de PvdA een extensieve. Hierbij zij aangetekend, dat een te grote uitbreiding van het begrip ,,echte minima" de betekenis van de inkomensmatiging zal uithollen. Omgekeerd zal een te grote beperking van het begrip echte minima het inkomensoffer van de overige minima onwaarschijnlijk en sociaal minder aanvaardbaar maken. Vandaar de conclusies, zoals geformuleerd,

ANNEX II: DE COLLECTIEVE LASTENDRUK

Partijen ondersteunen de noodzaak van stabilisatie van de collectieve lastendruk. Het CDA wil daarin echter ook de binnenlandse niet-belastingopbrengsten uit hoofde van aardgas betrekken. De PvdA stelt nader voor hierbij buiten beschouwing te laten:
- de binnenlandse aardgasprijsstijging
- baten van het beleid ter zake van de fraudebestrijding
- baten ingevolge effectuering van heroverwegingselementen
- uitgaven ten behoeve van werkgelegenheidsbeleid

Naar aanleiding hiervan het volgende:
- Met betrekking tot de binnenlandse aardgasprijsstijging wordt slechts het deel van de nietbelastingmiddelen ais drukstijging toegelaten. (Bij de huidige cijfers komt dit neer op 0.8% voor 4 jaar te zamen; worden de aardgasprijzen meer gefaseerd verhoogd, dan kan dit cijfer lager uitkomen en bij een prijspad conform de algemene prijsstijging zelf 0%; dan zijn echter wel additionele ombuigingen nodig: aardgasinkomsten uit het buitenland worden bij de druk berekening buiten beschouwing gelaten).
- Baten uit fraudebestrijding kunnen inderdaad buiten de norm blijven en hoeven niet als belastingsverzwaring opgevat te worden. Blijft echter de vraag of deze baten niet aangewend kunnen worden voor het behoud van de koopkrachtvan de burgers, met name van hen die het krapst zitten. Zo kunnen ombuigingen om ditzelfde te financieren achterwege blijven, resp. beperkter zijn. Bij de fraudebestrijding in de sector sociale verzekeringen gebeurt dit automatisch via de hoogte van de premies.
- Als het bij ,,bateningevolge effectuering van herovenvegingselementen" gaat om (hogere) betaling door burgers en bedrijven voor diensten verricht door de overheid, dan moet juist geacht worden, deze bij de druk buiten beschouwing te laten. (Nader zal worden bezien of dit van toepassing is op een eventuele fiscalisering van de ziektekosten).
- Ontraden moet echter worden uitgaven ten behoeve van het werkgelegenheidsbeleid buiten beschouwing te laten. Zeer veel uitgaven van de overheid zijn ten behoevevan de werkgelegenheid en heeft men slechts het oog op conjuncturele elementen, dan is dit geen vraagstuk van collectieve druk, maar hoort het thuis in het hoofdstuk financieringstekort.

ANNEX III: VOLKSHUISVESTING! WONINGBOUWPROGRAMMA

Uit de eerder toegezonden notitie van het CPB blijkt dat een verdubbeling van de stadsvernieuwing en de oorspronkelijk voorgenomen 130.000 woningen per jaar een zeer ambitieuze taakstelling zou zijn en ernstige spanningen op kan leveren op de kapitaalmarkt, indien deze ook bij weer aantrekkende conjunctuur gehandhaafd blijft. Bovendien wijst het CPB erop dat de huurontwikkelingen in verhouding tot de koopkracht, met name de huurharmonisatie, ook enige afremming van de vraag kunnen gaan betekenen.
Recentelijk is berekend dat in de periode 1980-1989 1,1 mln. woningen gebouwd zullen moeten worden. Het ziet er naar uit dat in 1980 en 1981 te zamen krap 250.000woningen in aanbouw genomen zullen worden. Met een voortgezette inspanning moet het mogelijk zijn in de komende 4 jaar daar 500.000 woningen aan toe te voegen (aldus zullen wij eind 1986 al haast een jaar ingelopen hebben op het 10-jarenschema); dus 125.000 per jaar.
Wil dit gaan lukken zonder een overmatig beslag op overheidsmiddelen, dan blijft een sterk accent geboden op relatief goedkopere en kleinere woningen conform de werkelijke behoefte, waaronder de bevordering van het eigen-woningbezit.

ANNEX IV: OMBUIGINGEN

Op verzoek van informateurs heeft het CPB nader nagegaan welke ombuigingen nodig zijn. Verwezen zij naar bijgaande notitie.
Daarin staat een ombuigingsnoodzaak van f 7,5 mrd bruto en f 5,5, mrd netto op grond van het

program van informateurs. Deze berekening komt slechts weinig hoger uit dan de oorspronkelijke schatting van f 5 mrd echte ombuiging en f 2 mrd .,herschikking" van overheidstaken. Intussen brengt deze notitie wel aan het licht dat er nog een ,,oude-kabinets"-problematiek resteert van f 1,5 mrd in de sector sociale voorzieningen alsmede f 0,5 mrd uit hoofde van de netto-netto-koppeling. Nu past bij de interpretatie van al deze cijfers grote voorzichtigheid. Buiten beschouwing zijn gelaten fraudebestrijding, (hogere) betalingen door burgers en bedrijven en voor diensten van de overheid, en hoger staatsaandeel aardgas enerzijds en fasering aardgasprijzen anderzijds. Maar ook daarvan afgezien zijn er grote onzekerheden. Hoe effectief zal het beleidsprogram zelf zijn in het ondersteunen van economische groei? Hoe zullen de economische omstandigheden zich aftekenen? Hoe moet het naderend conjunctureel herstel benaderd worden? Zitten daar wellicht toch aanzetten tot structurele verbetering in?
Anderzijds kunnen er ook in de rijksbegroting aanzienlijke problemen van in het verleden voorgenomen, maar nog niet echt gerealiseerde ombuigingen schuilen. Definitieve invullingen. die met mee- en tegenvallers rekening houden zullen dan op Prinsjesdag moeten plaatsvinden. Het gaat hier om de lijnen voor een vierjarig regeerakkoord. Wel is het, mede in het licht van de noodzaak de structurele component van het financieringstekort met 2% (1% in 1982 en 1% in 1983) terug te brengen, nodig bij het tijdpad van de ombuigingen het accent duidelijk op de eerste helft van de kabinetsperiode te leggen. Zo vermijdt men ook teveel risico's met inverdieneffecten.
De keus gaat tussen snel ombuigen of langzaam, maar dan ook meer. Meer omdat zonder ombuigingen ruimte voor investeringsimpulsen ontbreekt. Bovendien is het wenselijk nog tijdens de kabinetsperiode een uitgangspositie te herstellen, die een beleidsreactie op conjuncturele ontwikkelingen toestaat. Voor wat betreft de verdeling is nader gebleken dat de stabilisatie van de sociale verzekeringen daar – excl. de gezondheidszorg – een ombuiging vereist van ca. f 3 mrd.
Een exacte verdeelsleutel van noodzakelijke ombuigingen over verschillende categorieën van collectieve uitgaven is op dit moment niet te geven. Daarvoor moet immers eerst nader geanalyseerd worden in welke mate ,,oude-kabinets"-problematiek in de sociale verzekering resp. in de sfeer van de rijksbegroting binnen de daarvoor oorspronkelijk opgezette lijnen, opgelost kan worden. Hiervan op dit moment abstraherend, wordt bij een verdeelsleutel tussen sociale verzekering (excl. gezondheidszorg) en de gezondheidszorg en de kwartaire sector (ambtenaren en trendvolgers te zamen) en overige collectieve uitgaven van 3 : 1 : 32 : 2, een evenwichtige verdeling over de verschillende categorieën van collectieve uitgaven bereikt. Een en ander leidt ook om en nabij tot de beoogde stabilisaties, terwijl bij de ambtenaren en de trendvolgers een deel van de ombuigingen correspondeert met de extra 20.000 manjaren aan arbeidsplaatsen, zodat een ,.gelijkwaardige behandeling" van arbeidsvoorwaarden daar mogelijk is. Andere accenten als in de conclusies van informateurs behoeven daarom ook niet gelegd te worden.
Voor de goede orde zij echter wel opgemerkt dat conjuncturele aspecten hier buiten beschouwing zijn gelaten. Voor een regeerprogram van vier jaar hoort dat. Dit geldt echter niet alleen voor ombuigingen en drukstabilisatie, maar ook voor de positie van de minima en de 1% negatieve loonruimte, excl. incidenteel voor meer jaren.

ANNEX V: KOPPELING INKOMENS OFFER EN WERKGELEGENHEID: TRENDBELEID EN ARBEIDSMARKT

De PvdA bepleit aanvullingen terzake en een nadrukkelijke rol voor de werknemers. en werkgeversorganisaties. Dat is juist. De politieke afspraken met betrekking tot inkomensmatiging en inkomensverdeling verdienen daarom uitwerking in goed overleg met de organisaties en met respect voor de eigen rol van deze organisaties. In dit verband is het belangrijk inhoud te geven aan ,,de aanbevelingen en afspraken voor overleg over werkgelegenheid en arbeidsmarkt", zoals die in de Stichting van de Arbeid enige maanden geleden zijn overeengekomen. Daarin komt de informatieverstrekking aan de orde; jaarlijks zal het investeringsplan aan de ondernemingsraad worden voorgelegd.
Waar nodig kan de overheid met wettelijke maatregelen deze ,,aanbevelingen en afspraken" ondersteunen. In dit verband kan het overleg met devakbeweging geregeld worden via de alternatieven van Albeda en Van der Doef over het werkoverleg. Op dit punt, evenals met betrekking tot de directe verkiezingen van commissarissen, wordt overigens verwezen naar het gestelde. Voor wat betreft wettelijke maatregelen zij verder bepaald, dat een sectorwet regels moet stellen ten aanzien van vooral informatieverschaffing aan werkgevers, samenstelling, taak en werkwijze van eventuele sectororganen en (on)verbindendverklaring van sectorbesluiten.
Vragen zijn gesteld met betrekking tot de verhouding investeringsloon en kwartaire sector. Vooruitlopend op het beoogde spoedadvies van de SER terzake zij gesteld, dat het niet verstandig is het investeringsloon van de marktsector zonder meer naar de kwartaire sector in de relatie tussen inkomensoffers en werkgelegenheid zichtbaar te maken. Dit kan door een vergelijkbaar inkomensoffer in de kwartaire sector ten behoeve van de uitbreiding van de werkgelegenheid aldaar met inachtneming van het beginsel van gelijkwaardige behandeling (vergelijk de samenhang met de daar beoogde uitbreiding van 20.000 arbeidsplaaten extra). Daarover is overleg nodig met de ambtenarenorganisaties. In de fracties zijn de conclusies inzake de salarissen collectieve sector in algemene zin onderschreven. Toch is met betrekking tot het tweede gedachtenstreepje in die conclusies een actievere formulering bepleit waar het de eigen rol van de overheid in het arbeidsvoorwaardenproces betreft.
De informateurs sluiten zich hierbij aan. Uit amendement luidt als volgt: ,,Wel zal in open overleg nagegaan worden hoe de overheid als grootste werkgever een eigen verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling van arbeidsvoorwaarden kan gaan dragen; meer eigen verantwoordelijkheid van de overheid als werkgever kan niet losgezien worden van een meer gelijkwaardige overlegstructuur met de organisaties van overheidspersoneel; een goede geschillenregeling is daarbij van groot belang; een en ander met inachtneming van een gelijkwaardige ontwikkeling in verhouding tot de particuliere sector, het principe dus van een gelijkwaardig pakket arbeidsvoorwaarden voor gelijke arbeid."
In datzelfde overleg zal de bepleite inkomensmatiging, het inkomensoffer geleidelijk oplopend tot –4%, ook in zijn vormgeving aan de ordemoeten komen. In de concept-conclusies is daarvoor schematisch aangegeven 0% initieel, 2% incidenteel en –1% zg. negatieveloonruimte. De keus voor –1% negatieve loonruimte en 2% incidenteel is bewust gedaan om voldoende ruimte te laten voor noodzakelijke salarisaanpassingen ten gunste van achtergebleven salarissen en ten behoeve van het functioneren van de arbeidsmarkt.
De afbakening tussen initieel en incidenteel is niet altijd even helder. Waar het hier echter om gaat is de behoefte aan differentiatie in de loonvorming tot uitdrukking te brengen. Deze differentiatie niet in algemene loonsverhoging te zien uitmonden kan alleen als de vertegenwoordigers van werknemers zelf meer betrokken zijn op een zorgvuldige beheersing en aanwending van de voor differentiatie aan te wenden ruimte.
Tenslotte zal in dit overleg met de sociale partners aan de orde komen wat moet gebeuren als (in bepaalde jaren) de inkomensmatiging niet tot stand komt en/of de economische omstandigheden anders uitpakken dan voorzien. Met behoud van de gekozen prioriteiten zullen bijstellingen dan onontkoombaar zijn, zoals reeds in de conclusies van 25 juni was voorzien.

Conclusies inzake de kernwapens

Een andere kwestie, die in de formatie tot problemen aanleiding gegeven heeft, was de formulering van het te voeren beleid m.b.t. kernwapens, i.h.b. het vraagstuk van de plaatsing op Nederlandse bodem van nieuwe kernwapens – 48 kruisraketten – in het kader van het NAVO-moderniseringsbesluit van dec. 1979.
De PvdA is zonder meer tegen deze plaatsing; D'66 is tegen plaatsing ,,op dit moment"; en het CDA is over deze kwestie verdeeld, waarbij de beoogde premier Van Agt behoort tot de voorstanders van plaatsing.
De informateurs Lubbers en De Koning stelden op 25 juni voor de volgende tekst in het regeerakkoord op te nemen:

KERNWAPENS EN DEFENSIE. INSPANNING

1. Nederland voert in het kader van het bondgenootschap en daarbuiten een beleid gericht op wapenbeheersing, in het bijzonder op het terugdringen van de rol van kernwapens.
2. Daartoe wordt binnen het bondgenootschap aandrang op de VS uitgeoefend om op korte termijn tot onderhandelingen met de Sowjet-Unie te komen over de kernbewapening in Europa met het doel tot een wederzijdse substantiële verlaging van het bewapeningsniveau te komen, met name door vermindering, zo mogelijk afschaffing, van nucleaire middellange-afstandswapens.
3. In het licht van de voorrang die gegeven wordt aan wapenbeheersing en daarop gerichte onderhandelingen wordt dit najaar aan de bondgenoten uiteengezet waarom Nederland geen positief besluit ter zake van de plaatsing van de middellange-afstandswapens neemt en ter zake thans slechts tot een negatieve conclusie zou kunnen komen.
In aansluiting hierop zal het kabinet terzake niet eerder een beslissing nemen dan het verloop of de uitkomst van het onderhandelingsproces zulks noodzakelijk maakt. Bij de beoordeling van die vraag zal door het kabinet ook in acht genomen worden de plaats van Nederland in het bondgenootschap en daarmee samenhangend de invloed die Nederland kan uitoefenen op het wapenbeheersingsbeleid van de NAVO.
4. Met de bondgenoten wordt overleg geopend voor substantiële vermindering van het aantal Nederlandse kerntaken. Na dit overleg zal Nederland tenminste vóór het verstrijken van de regeerperiode terzake een besluit nemen, overigens in samenhang met het voorgaande.
5. Bovengenoemde doelstellingen kunnen slechts worden bereikt als de defensie-inspanning gericht blijft op de uitvoering van het Nederlandse aandeel in het Long Term Defence Program van de NAVO.

Op 21 juli kwamen de drie informateurs Lubbers, De Koning en Van Thijn met de volgende tekst:

1. Nederland voert in kader van het bondgenootschap en daarbuiten een actief beleid, gericht op veiligheid en wapenbeheersing, in het

bijzonder op het terugdringen van de rol van kernwapens.
2. Daartoe wordt binnen het bondgenootschap gestreefd naar onderhandelingen op korte termijn met de Sowjet-Unie over de kernbewapening in Europa met het doel tot een wederzijdse substantiële verlaging van het bewapeningsniveau te komen, met name door vermindering, zo mogelijk afschaffing van nucleaire middellange-afstandswapens; daarnaast wordt een voortzetting van het SALT-proces bepleit.
3. In het licht van de voorrang die gegeven wordt aan wapenbeheersing en daarop gerichte onderhandelingen wordt dit najaar aan de bondgenoten uiteengezet waarom Nederland geen positief besluit ter zake van de plaatsing van de middellange-afstandswapens neemt en terzake thans slechts tot een negatieve conclusie zou kunnen komen.
Met het oog op een zorgvuldige besluitvorming zal een proces van regelmatige consultatie in het bondgenootschap en een periodieke evaluatie in het kabinet plaatsvinden.
Het kabinet zal terzake alleen niet eerder een beslissing neman dan dat het verloop of de uitkomst van het onderhandeiingsprocea zulks naar het oordeel van het kabinet noodzakelijk maakt. Bij de beoordeling van die vraag zal door het kabinet ook in acht worden genomen de plaats van Nederland in het bondgenootschap en daarmee samenhangend de invloed die Nederland kan uitoefenen op het wapenbeheersingsbeleid van de NAVO.
4. Met de bondgenoten wordt tevens overleg geopend over substantiële vermindering van het aantal Nederlandse kerntaken. Na dit overleg zal Nederland tenminste vóór het verstrijken van de regeerperiode terzake een besluit nemen.

Punt 5 bleef in deze tweede versie ongewijzigd. Nieuw was het volgende:

Noot:

De fractievoorzitter van de PvdA tekent bij punt 3 aan dat wanneer de hier bedoelde besluitvorming aan de orde komt, dit besluit door zijn fractie zal worden beoordeeld in het licht van het verkiezingsprogram.

Uiteindelijk stelden de drie informateurs in hun eindverslag de tekst voor, die te vinden is op pag. 54913 e.v. (Nederlandse Staatscourant, ANP)

(Vor. ber. pag. 545 e.v.)

ITALIË

BESTRIJDING INFLATIE. BEPERKING KREDIET

Op 31 januari 1981 kondigde de Bank van Italië kredietbeperkende maatregelen aan in de verwachting dat de inflatie daardoor in 1981 zou teruglopen van 21% tot 15%. De kredietteugels moesten worden aangehaald opdat de binnenlandse bestedingen zouden worden afgeremd en daarmee ook de invoer, waardoor het tekort op de handelsbalans zou worden ingeperkt. Voor de export gold deze kredietbeperking niet.
Beniamino Andreatta, minister van de schatkist, besloot tot deze maatregelen hoewel sommige leden van de regering een devaluatie van de lire ten opzichte van de andere Europese valuta's overwogen. Een tagere koers van de lire zou een verbetering van de Italiaanse exportpositie betekenen. Volgens Andreatta zou met een devaluatie echter alleen de inflatie worden gestimuleerd. Het grote financieringstekort van de overheidsuitgaven was een belangrijke stimulans tot het nemen van kredietbeperkende maatregelen.

De bankkredieten in Italië waren in 1980 totaal met 20% toegenomen. Het lag in de bedoeling dat de toename van de leningen in lires in 1981 beperkt zou blijven tot 13%. Valutakredieten – met uitzondering van die ten behoeve van de export – mochten niet boven de eind 1980 bereikte omvang uitkomen. Gebeurde dat laatste wel, dan moest er bij de Bank van Italië een renteloos deposito in lires worden gestort van 50% van de overschrijding.
De handelsbalans had in 1980 een tekort opgeleverd van 18.700 miljard lire (bijna 13 miljard gulden). In 1979 wees de balans nog een tekort van 4 700 miljard lire (10.7 miljard gulden) dan. De waarde van de export steeg in 1980 weliswaar met 11%, maar dat betekende met de inflatie van 21% een reële achteruitgang. De waarde van de invoer steeg in 1980 met 36%.
De stijging van de waarde van de dollar, die op 30 januari de in Italië als belangrijk aangevoelde grens van 1000 lire overschreed, deed de kosten van de Italiaanse invoer belangrijk toenemen.

Naar aanleiding van de kredietbeperkende maatregelen ontstond een golf van kritiek tegen de christen-democraat Andreatta. Hem werd verweten samen met de gouverneur van de Bank van Italië tot de maatregelen te hebben besloten zonder uitgebreid met zijn financieel-economische collega's in de regering te overleggen.
Zijn felste tegenstander was La Malfa, de republikeinse minister van begroting, die bijna klaar was met een economisch driejarenplan, waarmee de inflatie zou worden aangepakt. Tegelijkertijd zou een investerings- en werkgelegenheidspolitiek worden gestart.
La Malfa was bang dat de maatregelen van Andreatta vooral het tweede deel van zijn plannen zou torpederen.
De situatie liep zo hoog op, dat er zelfs over de mogelijkheid van een regeringscrisis werd gesproken. Op 4 februari riep daarom premier Forlani de ministers Andreatta en La Malfa samen met de secretarissen van de partijen van zijn coalitie bijéén om een compromis te vinden.
Uiteindelijk werd een document uitgegeven waarin stond dat de kredietbeperkende maatregelen niet in strijd waren met de totale economische politiek van de regering. Maar dat zij nog wel ,,geharmoniseerd" moesten worden met het driejarenplan van de minister van begroting.
Er werd steun toegezegd aan de kleinere industrieën, maar er was niets besloten over de wijze waarop die steun moest plaatsvinden. Met de vakbonden zou over de economische politiek worden overlegd om te komen tot de bestrijding van de inflatie en van het tekort op de handelsbalans.

Problemen in de industrie. Steun a a n chemie

Op 18 februari 1981 maakte de minister voor staatsbedrijven, Gianni De Michelis bekend, dat de regering de komende 5 jaar 6.000 miljard lire (ongeveer 13,8 miljard gulden) zou steken in de modernisering van de noodlijdende chemische industrie. De regering zou voor 3.000 miljard lire kredieten op gunstige voorwaarden verlenen voor investeringen en daarnaast nog eens 3.000 miljard lire beschikbaar stellen voor onderzoek.

De uitgaven maakten deel uit van een ontwerpplan voor het gezond maken van de chemische industrie dat De Michelis nad voorgelegd aan de partijen die onderhandelden over dc reorganisatie van het petrochemische concern Montedison. De onderneming wilde de komende drie jaar in haar fabrieken in Italië 13.000 werknemers ontslaan, waarvan 6.000 onmiddellijk.
Volgens het plan van minister De Michelis zouden er in de komende drie jaar in de chemische industrie 14.000 ontslagen moeten vallen door geleidelijke sluiting van verouderde fabrieken. Dat verlies zou echter ruimschoots worden gecompenseerd door het scheppen van 20.000 nieuwe arbeidsplaatsen op langere termijn. Bovendien zouden er in de sector onderzoek 4.000 arbeidsplaatsen bijkomen.

Ook het staatsstaalconcern Finsider verkeerde in moeilijkheden. Het nettoverlies van dit concern was opgelopen van 308 miljard lire in 1979 tot ongeveer 1100 miljard lire (bijna 2,5 miljard gulden) in 1980.
Volgens functionarissen in de Italiaanse staatsstaalindustrie waren de problemen het gevolg van een tekort aan investeringen en van de hoge rentestand in Italië, en niet zozeer van een malaise in de internationale staalindustrie.

Devaluatie lire, verhoging bankdisconto en beperking overheidsuitgaven

Toen was gebleken dat de kredietbeperkende maatregelen volstrekt onvoldoende waren om de inflatie te beteugelen, besloot de regering op 22 maart 1981 de lire 6% te devalueren. Hierover was met de partners binnen het Europese Monetaire Systeem overeenstemming bereikt.
De alarmbel was geluid omdat de lire al meer dan driekwart van de toegestane 6% afwijking binnen het monetaire systeem had verbruikt. De Bank van Italië zou sinds het begin van 1981 al 3,5 miljard dollar hebben gebruikt om de lire te ondersteunen.

De lire mag binnen het Europese Monetaire Systeem 6% naar boven en naar beneden afwijken ten opzichte van de munteenheden van de andere betrokken landen. De andere munteenheden kunnen 2,5% afwijken van de zogenaamde spilkoers.

De devaluatie van de lire maakte deel

uit van een nieuw pakket economische maatregelen. waaronder ook een verhoging van het bankdisconto en een beperking van de overheidsuitgaven.

Het bankdisconto werd van 16,5% op de recordhoogte van 19% gebracht. Verwacht werd dat dit tot gevolg zou hebben dat Italiaanse ondernemingen die kortlopend geld van een bank leenden tussen de 25 en 30% rente moesten gaan betalen. De banken zouden ook minder geld krijgen, omdat de verplichte bankreserves van 15,75 naar 20% van de nieuwe deposito's stegen. De discontoverhoging kwam natuurlijk fors aan. De vorige verhoging van deze rentevoet had plaats op 28 september 1980, van 15 naar 16,5%. Met een disconto van 19% had Italie een nominaal renteniveau dat tot de hoogste ter wereld behoorde. Het beeld voor de reële rente was natuurlijk heel anders, met een inflatie van 20%.
Italië overtrof met een inflatie van 20% de partners van het Europese Monetaire Systeem ruimschoots. De betalingsbalans leverde telkens nieuwe negatieve recordcijfers op. In december 1980 werd het record van een tekort van 1200 miljard lire bereikt, over februari 1981 was het tekort op jaarbasis alweer 1614 miljard lire. Ook de handelsbalans toonde stijgende tekorten.
Daarbij kwam dat de vakbonden niet meer zoals enkele jaren het geval was geweest, om matiging riepen maar harde looneisen stelden.
De verwachtingen voor het komende toeristenseizoen, dat de jaarlijkse extra valuta-injectie moest geven, waren ook pessimistisch.
Onoplettendheid van parlementariers van de regeringspartijen heeft ertoe geleid dat de oppositie in het parlement er extra overheidsuitgaven van meer dan 6000 miljard lire (zo'n 14 miijard gulden) door heeft weten te drukken.
De regering heeft op 22 maart besloten dat dit bedrag door bezuinigingen en tariefverhogingen – o.a. in de gezondheidssector – weer terug moet komen.
De inflatie hoopt de regering ook te kunnen bestrijden door het uitstel van de verhoging van honoraria van medici en matiging van loonsverhogingen van werknemers in dienst van de overheid en semi-overheidsbedrijven. Maar bij die categorieën zitten juist degenen die zich op het ogenblik het meest actief tonen met stakingen, die bijna wekelijks de ziekenhuizen en een deel van het openbaar vervoer in Italië verlammen.
Socialistische ministers hebben tegenover de bezuinigingen nieuwe fianciële steun voor staatsbedrijven – o.a. de staalindustrie – in de wacht gesleept.

Het pakket economische maatregelen van de regering leidde tot een hele reeks protesten bij vakbonds- en werkgeversorganisaties.
Zo richtte de kritiek van de werkgeversorganisatie Confindustria zich vooral op het ontbreken van stimulering van investeringen en directe maatregelen voor het bevriezen van de lonen.
Door de verhoging van het bankdisconto tot 19% zou het geld voor de ondernemingen ondraaglijk duur worden, terwijl het slechts een marginale vermindering van de interne vraag tot gevolg zou hebben, zo meenden de ondernemers.
De vakbonden meenden dat met de maatregelen de inflatie niet kon worden bestreden en dat zij zowel de produktiviteit als de werkgelegenheid zwaar zouden treffen. Over een wijziging van de automatische prijscompensatie wilden zij helemaal niet praten.
Over de vraag hoe de overheidsuitgaven moesten worden beperkt, waren de meningen binnen de regering erg verdeeld.

NRC/H'blad schreef op 26 maart:

Minister van begroting, La Malfa (republikein), heeft gewaarschuwd dat zijn hele economische planning op losse schroeven komt te staan, als er niet tot een vermindering van de overheidsuitgaven met ten minste 5000 mrd lire (ongeveer f 12 mrd) wordt besloten. Hij zou zelfs binnenskamers met een ministerscrisis hebben gedreigd.
Daar tegenover staat de openlijke dreiging met aftreden van de socialistische minister voor de semi-overheidsbedrijven De Michelis. Hij zwaait met zijn portefeuiile voor het geval iemand hem zou willen verhinderen om een net door hem bedacht plan ten behoeve van de staalindustrie uit te voeren. Dat plan moet alleen al dit jaar de staatskas 200 mrd lire (ongeveer f 460 mln) gaan kosten.
En zijn socialistische collega voor de gezondheid, Aniasi, wil geen woord horen over bezuinigingen in zijn sector. De christen-democratische minister van financiën, Andreatta, wil juist dat de gezondheidszorg veel inlevert om de besnoeiing van de overheidsuitgaven te doen slagen.
Er wordt gesproken over de mogelijkheid om de overheid meer inkomsten te geven door verhoging van de sociale verzekeringspremies. Maar werkgevers zijn hier tegen omdat daardoor de loonkosten zouden stijgen en de christen-democraten willen er niet van weten. omdat hun achterban van kleine zelfstandigen dan te veel zou moeten inleveren. Minister van financiën, Andreatta, heeft op 25 maart in het parlement nog eens benadrukt, dat het voor de bestrijding van de inflatie noodzakelijk is, om het systeem van de automatische prijscompensatie te wijzigen. Van christen-democratische kant is voorgesteld om bij het bepalen van de compensatie de prijsverhogingen ten gevolge van de stijgende olieprijzen niet mee te rekenen.
Maar daarmee houdt de politieke steun voor minister Andreatta's idee voorlopig op. De andere regeringspartijen benadrukken de noodzaak van goed overleg met vakbonden en werkgevers, voordat de prijscompensatie kan worden aangepakt.
Juist de vakbonden willen niet over het wijzigen van dit systeem praten. Zij worden daarbij van harte gesteund door de communisten, die nog geen motie van wantrouwen willen indienen, maar wel al om het vertrek van de regering-Forlani roepen.
Want bij de hele discussie speelt een grote rol het vooruitzicht van plaatselijke, maar niet onbelangrijke verkiezingen in juni. Dan zal bijvoorbeeld worden beslist of Rome, dat als een belangrijk symbool wordt gezien, na een eerste periode verder zal kunnen gaan met een communistische burgemeester.
Verwacht wordt dat de landelijke politiek een belangrijke rol zal spelen bij de plaatselijke verkiezingscampagnes. Daarom is er bij de regeringspartijen de angst dat de communisten gebruik zullen kunnen maken van de ontevredenheid bij de kiezers over economische maatregelen.
Daar tegenover is bij de communisten de vrees te horen dat de economische achteruitgang hen verlies zal opleveren, omdat de kiezers. minder dan in het verleden, geneigd zullen zijn hun stem te geven aan een partij die veranderingen wil.

De meningsverschillen over vermindering van de overheidsuitgaven bleken zo groot te zijn, dat premier Forlani een ministerraadsvergadering over dit onderwerp voorlopig maar uitstelde.
Intussen had het Internationale Monetaire Fonds (IMF) in een brief aan Andreatta aangedrongen op een wijziging van het systeem van automatische prijscompensatie, de ,,scala mobile'', en op een matiging bij loonsverhogingen om zo de inflatie en het tekort op de betalingsbalans te bestrijden.
Een beperking van de overheidsuitgaven vond Alan Whittome, directeur voor Europa van het IMF, van essentieel belang voor Italië.
Hij toonde zich bezorgd over de toenemende steun van de regering aan industrieën in moeilijkheden. ,,Een realistische politiek houdt enige inkrimping van de produktiecapaciteit en van de werkgelegenheid in,'' aldus Whittome. ,,Als een herstructureringspolitiek succes heeft, kunnen de hierdoor vrijgekomen besparingen elders worden gebruikt.'' Een alternatieve politiek bestond er volgens hem niet.
Tevens vond hij dat er een nauwere relatie moest komen tussen een verhoging van inkomen en een verhoging van de produktiviteit.

Verdere bezuinigingen

Mede onder druk van het IMF kondigde de regering op 15 april 1981 de ,,tweede fase'' aan van een programma ter bestrijding van de inflatie (de eerste fase was op 22 maart ingegaan).
Er zouden bezuinigingsmaatregelen worden getroffen ter grootte van een bedrag van ongeveer f 12 mrd.
Ook waren voorstellen gedaan om de exportindustrie, waaronder de staalindustrie, te steunen en om het noodlijdende Calabrië in het zuiden van Italië te helpen.
Verder behelsden de nieuwe maatregelen onder meer een verhoging van de tarieven in de gezondheidszorg en een verhoging van de collegegelden, alsmede een drastische bezuiniging op de ministeries.
In het kader van de bezuinigingen zouden ook de toltarieven worden verlaagd, zodat vakantiegangers die met de auto naar Italië gingen minder tolgeld hoefden te betalen. Met dit lokkertje hoopte de regering extra deviezen binnen te krijgen die zouden kunnen helpen de problemen met de betalingsbalans te verlichten.
De communistische partij (PCI) reageerde zeer afwijzend op de aangekondigde plannen. Zij vond het pakket maatregelen ineffectief. Bovendien deed het onrecht aan de werkers, zo liet Berlinguer, secretaris van de PCI, weten. Hij eiste dat de regering zou opstappen en vond dat zij vervangen moest worden door een door communisten geleide regering.

Een aantal betogers op het St. Pietersplein in Rome die. door hun spandoeken waarop ,,ja"te lezen staat, te kennen geven dat zij voorstanders zijn van het terugschroevenvan de abortuswet van 1978.

REFERENDUMS

Op 17-18 mei 1981 werden in Italië vijf referendums gehouden. Twee daarvan gingen over de abortuswetgeving. De andere drie betroffen de anti-terroristische wetgeving, het afschaffen van de levenslange gevangenisstraf en het verlenen van wapenvergunningen aan particulieren.

Abortuswet

Zowel de rooms-katholieke ,,Beweging voor het leven" als de Radicale partij hadden een referendum over abortus aangevraagd.
De ,,Beweging voor het leven" wilde de abortuswetgeving zover terugschroeven dat de ingreep uitsluitend nog mocht plaatsvinden wanneer de gezondheid van de vrouw in gevaar was.
De beweging had ook nog een referendum aangevraagd over een totale afschaffing van de abortuswet van 1978, maar dat was door het Constitutionele Hof afgewezen.

Abortuswet 1978 (pag. 329/3 e.v.-1978):
Abortus is zonder meer toegestaan voor vrouwen boven de 18 jaar, binnen 90 dagen van de zwangerschap. Na die termijn van 90 dagen mag worden geaborteerd als de gezondheid van de vrouw ernstig bedreigd wordt door de zwangerschap.
Er is wel een consultatie vooraf geregeld, waarbij een arts een vrouw een week de tijd kan geven om nog eens over haar beslissing na te denken.
Beneden de 18 jaar is er voor de abortus toestemming nodig van ouders of kinderrechter.

De Radicale partij wilde een volledige abortusvrijheid.

De ,,Beweging voor het leven" kreeg, ondanks de persoonlijke inzet van paus Johannes-Paulus II, 32,1% van de stemmen. De radicalen 11,5%. Het opkomstpercentage bij de referendums was 76,9.
Dat de beweging 32,1% van de stemmen had behaald, betekende een nederlaag voor de christen-democraten en voor de paus, die zich in toespraken zeer duidelijk had uitgesproken voor aanvaarding van het voorstel van de beweging.
Het resultaat van de abortusreferendums was, dat de bestaande abortuswet van 1978 zou worden gehandhaafd.

Anti-terroristische decreten

De Radicale partij wilde verder afschaffing van de preventieve hechtenis die deel uitmaakte van de anti-terreurmaatregelen van 1979 (pag. 491/2-1980).

De politie mocht namelijk mensen die werden verdacht van terroristische activiteiten 48 uur vasthouden zonder dat een aanklacht werd ingediend of een advocaat werd ingeschakeld en nog eens 48 uur na toestemming van de rechter.

Ook dit voorstel van de Radicale partij haalde het niet. Slechts 14,8% van de stemmers stemde voor afschaffing, 85,2% wilde dat de „legge Cossiga", de anti-terroristische decreten, in de bestaande vorm werden gehandhaafd.

Levenslange gevangenisstraf

Een andere kwestie waarover de Radicale partij een referendum had gevraagd, was de afschaffing van de levenslange gevangenisstraf.
Wie in Italië levenslang krijgt, gaat tenminste 28 jaar de gevangenis in. Als levenslang zou worden afgeschaft dan bleef echter over de daaropvolgende maximumstraf van 30 jaar die de wetgever eventueel kon verhogen.
Voor afschaffing stemde 22,7% van de stemmers, 77,3% was tegen. Men kan in Italië dus nog steeds levenslang krijgen.

Het verlenen van wapenvergunningen aan particulieren

Van de mensen die hadden gestemd bij dit referendum was 14% voor het recht van particulieren op een wapenvergunning. Hiermee werd ook dit voorstel van de Radicale partij verworpen.

SCHANDAAL VRIJMETSELAARSLOGE „PROPAGANDA 2"

Op 20 mei 1981 werden in Milaan en Rome 7 topmensen uit de Italiaanse financiële wereld onverwacht gearresteerd. Zij werden ervan beschuldigd in 1973 illegaal geld het land uit te hebben gebracht. De belangrijkste van hen was Roberto Calvi, president van de Banco Ambrosiano.
Calvi's naam werd ook genoemd in verband met een onderzoek naar de geheime vrijmetselaarsloge ,,Propaganda 2". Dit onderzoek was op gang gekomen in verband met de nauwe relaties die de leider van de loge, de zakenman Licio Gelli uit Arezzo, zou hebben met de in de Verenigde Staten wegens frauduleus bankroet veroordeelde bankier Michele Sindona.
De Siciliaanse bankier Sindona was in 1979 op geheimzinnige wijze uit New York verdwenen. Bij die verdwijning zou hij zijn geholpen door ,,Propaganda 2", waarvan hij lid was.
Gelli had zich ook een keer met succes voor de bankier Calvi ingespannen toen deze een nieuw paspoort wilde hebben nadat justitie zijn vorige in verband met een schandaal had ingenomen.
Al enige tijd onderzocht de justitie of er bij deze vrijmetselaarsloge sprake was van een geheim genootschap, wat bij de Italiaanse wet was verboden. Volgens de Italiaanse pers zou premier Forlani in maart 1981 al een lijst met meer dan 900 namen van geheime leden van de loge hebben ontvangen.

(Voortzetting volgende aflevering)

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660.

BLOEDIGE MACHTSSTRIJD IN IRAN

Bij een bomaanslag in het bureau van de premier in Teheran kwamen op 30 augustus naar verluidt minstens zeven personen om het leven. Tot de slachtoffers behoorden president Mohammed Ali Rajai (36 dagen na zijn verkiezing) en premier Mohammed Javad Bahonar (25 dagen na zijn officiële benoeming), terwijl op 5 sept. ook het hoofd van de politie, kolonel Hoshang Dastgherdi, aan zijn op 30 aug. opgelopen verwondingen bezweek.

Pas drie uur na de explosie, die toen reeds door buitenlandse persbureaus was gemeld. berichtte radio-Teheran dat een bom in het bureau van de premier was ontploft en ,,enige personen" had verwond. Het persbureau Pars meldde toen dat minstens vijf personen waren gedood en dat verscheidene anderen, incl. voorbijgangers, waren gewond. Officiële bronnen bevestigden dat president Rajai en premier Bahonar bij de ontploffing waren gewond en in een ziekenhuis waren opgenomen.
Pas op 31 aug. 's morgens om 6.45 uur maakte radio-Teheran bekend dat Rajai en Bahonar waren gedood bij de explosie van een brandbom. Volgens het officiele orgaan van de regerende Islamitische Republikeinse Partij (IRP), Islamitische Republiek, van 31 aug. 's morgens waren beiden op slag dood en moesten hun volledig verkoolde lijken aan de hand van hun gebitten worden geïdentificeerd.

Volgens het bericht uit de Islamitische Republiek vond in het bureau van de premier op het moment van de ontploffing (15.00)uur een bijeenkomst van 15 personen plaats over veiligheidszaken. O.a. The Economist (5-9) schreef dat het ging om een zitting van de Nationale Veiligheidsraad, waaraan ook werd deelgenomen door de hoofden van de inlichtingendiensten en de chef van de politie.
Volgens radio-Teheran kwamen nog twee personen om, een medewerker van de premier, Massoud Kashmiri, en een oudere vrouw die op straat liep. Andere Iraanse bronnen meldden 7 doden en 15 gewonden.

Parlementsvoorzitter Rafsanjani kenschetste de aanslag als ,,vertwijfelde laatste poging van Amerikaanse huurlingen" de verworvenheden van de revolutie te niet te doen. In een regeringsverklaring werd gesteld: ,,Opnieuw heeft de islamitische republiek Iran zijn zonen opgeofferd voor de islam en de revolutie van de onderdrukte volken in de wereld. De president en de premier zijn als martelaars gevallen door de hand van de vijfde colonne van de vijand, de dienaren van het imperialisme en (de Iraakse president) Saddam Hoessein."

Tijdens de begrafenis op 31 aug. van Rajai en Bahonar, die volgens het persbureau *Pars* door een miljoen mensen werd bijgewoond, verklaarde Rafsanjani: ,,Het volk is woedend en het schreeuwt om wraak. De vijanden van de revolutie hebben hun bruggen achter zich verbrand. Alle ultimata zijn afgelopen. Welke andere straf is er voor deze misdadigers dan de dood?"
Procureur-generaal Amlashi riep de rechters van Iran op ,,beslissend" af te rekenen met de vijanden van de revolutie ,,op de wijze van de sjiïet Ali, die op één dag met zijn zwaard 4.000 mensen velde".
De voormalige scherprechter Khalkhali waarschuwde de VS dat als zij ,,Iran via hun agenten Bani-Sadr. Rajavi en (ex-premier) Bakhtiar binnen willen vallen, zij moeten lopen over de lijken van 36 miljoen mensen". Daarentegen riep minister van binnenlandse zaken Mahdavi-Kani zijn landgenoten op tot geduld en het vermijden van ,,uit woede geboren emotionele reacties".
Op 1 sept. zei imam Khomeini dat ..de kwaadaardige daden" van de tegenstanders de autoriteiten niet moeten verleiden tot het verliezen van hun zelfbeheersing of het optreden buiten de wetten van de islam. Gevangenen mogen niet wreed worden behandeld en niemand mag worden aangehouden zonder gegronde redenen, aldus de imam.
Ook de Iraanse oppositie in het buitenland – ex-president Bani-Sadr en de leider van de links-islamitische Mujaheddin-e-Khalq, Massoud Rajavi, waren op 29 juli naar Frankrijk uitgeweken, zie een volgende aflevering – gaf commentaar op de aanslag.

In een vraaggesprek met de Franse radio zei ex-president Bani-Sadr dat de aanslag ,,te verwachten was". ,,Zij hebben hun eigen dood voorbereid. Zij hebben iedere vrijheid in Iran onderdrukt."

Rajavi verklaarde op 31 aug. in Parijs dat de bomaanslag het werk is geweest van ,,de legitieme verzetsbeweging". Volgens Rajavi wordt de meerderheid van die beweging gevormd door mujaheddin. Ook hij stelde Khomeini verantwoordelijk.

Rajavi verklaarde tevens dat de leden van de Mujaheddin-e-Khalq besloten hebben ,,een einde te maken aan het bewind van de ayatollah Khomeini en dat dit nu mogelijk is". .,De aanslag van zondag is een natuurlijke en wettige daad tegen foltering en de onderdrukking," aldus Rqavi. Als leider van het ,,binnenlandse verzet" wees hij Moussa Khiababi aan, lid van het centraal comité van de mujaheddin en deed hij een beroep ,,nationale volksraden" te vormen in elke Iraanse stad, die de ,,vazallen van de reactie moeten elimineren".

De nieuwe uitdaging aan het islamitische bewind in Iran in de zenuwenoorlog met de oppositie berust volgens Reuter in het vermogen van de moordenaars om tot het kantoor van de premier door te dringen, om daar hun belangrijkste doelwitten te treffen. De bomaanslag van 28 juni (pag. 41713) raakte het bewind veel dieper. Die beroofde het Iraanse leiderschap van ayatollah Mohammed Hossein Beheshti, de leider van de Islamitische Republikeinse Partij (IRP), alsmede van vier ministers (Hassan Abbaspour – energie; Moussa Kalantari – wegen; Mohammed Ali Fayazbakhch – welzijn; en Mahmoud Qandli – PTT), zes staatssecretarissen. 27 parlementsleden en 36 andere partijleden.

Voordien waren in het kabinet-Rajai

Een grote menigte woonde op 31 aug de begrafenis van de daags tevoren bij een bomaanslag omgekomen president Rqai (zie afbeeldingen) en premier Bahonar op de heldenbegraafplaats Behesht-Zahra in Zuid-Teheran bij

Weekblad 50ste jaargang No. 2604, pag. 32511-32526

Enkele leden van het kabinet-Rajai. V.l.n.r. Hassan Abbaspour (energie, omgekomen op 28 juni), Hadi Manafani (gezondheid), Mohammed Ali Fayazbakhch (welzijn, omgekomen op 28 juni), Hassan Arefi (hoger onderwijs en cultuur), Mohammed Shabab Gonabadi (huisvesting en stadsontwikkeling) en Mohammed Ali Rajai (omgekomen op 30 aug.).

en op andere posten nog de volgende benoemingen gemeld:

Op 11 maart keurde het parlement de benoeming goed van Hossein Nemazi (37) tot minister van economische zaken en financien en die van Hossein Kazempur Ardebili (28) tot minister van handel. Die benoemingen hadden de instemming van president Bani-Sadr.
Dezelfde dag nam het parlement een wet aan die de premier machtigde om desnoods tegen de wil van de president in, waarnemende ministers op vacante posten te benoemen, wanneer over een duurzame bezetting van die posten geen overeenstemming (tussen president en premier) kan worden bereikt. Het pariement steide tevens vast dat premier Rajai ad interim de taak van minister van buitenlandse zaken op zich zou nemen. Deze post en die van justitie waren vacant sinds de vorming van de regering-Rajai in sept. 1980 (zie pag. 7612 e.v. en 419/3).
Parlementsvoorzitter Rafsanjani maakte op 8 juni na goedkeuring door de Majlis de benoeming van Mohammed Ashghari (32) tot minister van justitie bekend als opvolger van de op 30 dec. 1980 afgetreden Ibrahim Ahadi (pag. 42111). De keus van Ashghari had ook de instemming van president Bani-Sadr gekregen.

Op 10 juni trad de gouverneur van de Iraanse centrale bank, Ali Reza Nobari, af. Nobari, een nauwe medewerker van Bani-Sadr, had veel kritiek op de regering-Rajai geuit was daarom op zijn beurt het doelwit geweest van felle aanvaiien van de premier en de regeringspartij IRP. Nog dezelfde dag benoemde de minister van financiën, Nemazi, zijn onderminister Mohsen Nourbaksh in Nobari's plaats tot gouverneur van de centrale bank. Eerder had het parlement een wetsvoorstel aanvaard dat het kabinet i.p.v. de president de bevoegdheid verleende om de gouverneur van de centrale bank te benoemen; Bani-Sadr had die wet nog niet ondertekend.
Later op 10 juni werd president Bani-Sadr op last van imam Khomeini ontslagen uit zijn functie van opperbevelhebber van de Iraanse strijdkrachten (pag. 41711). De volgende dag werd de plv. stafchef, generaal-majoor Valiollah Faliahi, tot opperbevelhebber a.i. benoemd.

Terechtstellingenen aanslagen

Sinds de afzetting van president Bani-Sadr op 22 juni (pag. 41713) en vooral sinds de aanslag van 28 juni zijn in Iran volgens schattingen 600 a 900 vermeende vijanden van de islamitische revolutie terechtgesteld, o.w. 300 a 600 leden van de links-islamitische Mujaheddin-e-Khalq.
De Mujaheddin tellen volgens NRCIH-blad 15.000 tot 100.000 in geheime cellen georganiseerde, zwaar bewapende en vastbesloten leden.

„Hoe ongrijpbaar deze tegenstanders met hun twintigjarige ervaring in clandestien werk zijn, maakten ze al duidelijk toen ze ex-president Bani-Sadr wekenlang in hartje Teheran verborgen hielden en hem daarna in staat stelden met hun eigen leider Rajavi per vliegtuig te vluchten. Het geheime karakter van hun organisatie en de jarenlange gemeenschappelijke strijd van de Muiaheddin en de ayatollahs tegen de sjah verklaren de infiltratie van Khomeini's vijanden in de top.

De waarnemend opperbevelhebber van de Iraanse strijdkrachten, generaal Valiollah Fallahi.

Niet voor niets was volgens Iraanse lezing het een IRP-lid annex Mujaheddin-lid dat op 28 juni de aanslag op het IRP-hoofdkwartier pleegde – niet voor niets is hij nog steeds op vrije voeten. Enkele duizenden arrestaties en enkele honderden executies vormen tegen de achtergrond van de omvang van het verzet tegen de „mullacratie" een druppel op een gloeiende plaat. Het lijkt erop dat hoe groter het geweld tegen de Mujaheddin wordt, hoe preciezer nun aanslagen van de laatste maanden worden.
In mindere mate gaat wat geldt voor de Mujaheddin ook op voor de andere anti-Khomeinigroepen, de marxistische Fedayeen en Peykar de monarchisten en de ex-leden van de SAVAK, de geheime politie van de sjah. . ."

Reuterlde Volkskrant (1-9) voegde daar o a aan toe

„ Inderdaad hebben de Mujaheddin meer dan nelke ander I aanse ppositiebeweg ig er baring met het voeren van een ondergrondse oorlog Samen met de kleinere Fedayeen groepen waren zij verantwoordelijk voor het grootste gedeelte van de straatgevechten in Teheran die uiteindelyk leidden tot de val van de sjah in februari 1979 In de veertien jaren die daaraan voorafgingen voerden zij in nauwe samenwerking met vele van de huidige machthebbers een guerrilla tegen de monarchie van de sjah en waren de stuwende kracht achter de revolutionaire beweging die Khomeini uiteindelijk aan de macht bracht.
Na de machtsovername door Khomeini, die in februari 1979 uit zijn ballingschapsoord Parijs naar Teheran terugkeerde konden zij nog rekenen op de steun van veel hoge geestelijken en zelfs nu staan zij ideologisch dichter bij de geestelijke leiders dan bij pro-westerse ballingengroepjes, die er op uit zijn Khomeini omver te werpen.
De voornaamste misdaad van de Mujaheddin in de ogen van de regerende fundamentalisten was dat zij de grondwet afwezen die de ayatollah de hoogste politieke en geestelijke macht gaf. Het bewind wantrouwt bovendien de pseudomarxistische elementen in hun in wezen islamistische ideologie.
Samen met Bani-Sadr hebben de Mujaheddin zich nu ten doel gesteld het bewind ten val te brengen dat zij zelf aan de macht hebben geholpen . . ."

Enkele van de sinds 22 juni gepleegde, deels aan de Mujaheddin toegeschreven aanslagen zijn:

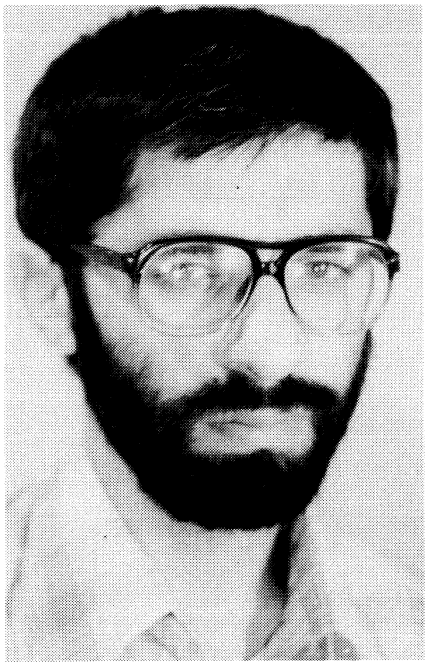
23 juni – Een bomexplosie in het station van Qom vergt 6 doden.
27 juni – De vrijdag-imam van Teheran, hojatoleslam Ali Khamenei, raakt gewond bij een bomexplosie in een moskee te Teheran (zie pag. 41713).
29 juni – De directeur van de Evin-gevangenis in Teheran, Mohammed Katchoui, wordt doodgeschoten.
6 juli – De gouverneur van de provincie Gilan, Ansari, wordt in Rasht op straat doodgeschoten.
23 juli – Hojatoleslam Hassan Beheshti, IRP-kandidaat voor een vacante zetel in de Majlis en neef van wijlen ayatollah Beheshti, wordt in zijn huis te Isfahan vermoord.
3 aug. – Gevechten in Kermanshah vergen 13 doden en 25 gewonden.
5 aug. – Hassan Ayat, parlementslid voor Teheran en ideoloog van de IRP, wordt voor zijn woning in een voorstad van Teheran doodgeschoten.
8 aug. – De islamitische rechter van Jahrom, hojatoleslam Ahmad Faqihi, wordt in Estahbanat met twee van zijn lijfwachten vermoord.
10 aug. – Bij diverse aanslagen in verscheidene steden vallen vijf doden.
11 aug. – De vrijdag-imam van Kermanshah, hojatoleslam Bahaoddin Eraghi, IRP-kandidaat voor een vacante parlementszetel, komt bij een aanslag om het leven.

15 aug. -- In Sanandaj (Koerdistan) wordt een prominente geestelijke vermoord: in Babol (Mazandaran) hojatoleslam Tohidi.
24 aug. – Een aanslag in Teheran op de procureur-generaal, ayatollah Rabbani Amlashi, mislukt.

In diezelfde periode deden zich in Iran o.m. de volgende ontwikkelingen voor.

Benoemingen na afzetting Bani-Sadr

Op 27 juni werd Hossein Moussavi (48), de uitgever van het dagblad „Islamitische Republiek", door de presidentiële raad tot minister van buitenlandse zaken benoemd, behoudens goedkeuring door de Majlis. Eani-Sadr had zich steeds tegen diens benoeming verzet, welke vervolgens op 5 juli door de Majlis met 126 van de 182 uitgebrachte stemmen werd goedgekeurd.
Op 29 juni benoemde imam Khomeini procureur-generaal Mousavi Ardabili tot voorzitter van het hooggerechtshof als opvolger van ayatollah Beheshti, in wiens plaats hij tevens lid van de presidentiële raad werd.
Op 30 juni koos het Centrale Comité van de IRP een eenstemmig de 47-jarige minister van onderwijs, Mohammed Javad Bahonar, in Beheshti's plaats tot leider van de IRP. Premier Rajai kreeg opdracht zo snel mogelijk opvolgers te vinden voor de vier omgekomen ministers en de zes gedode onderministers.
Op 8 juli benoemde Khomeini kolonel Sayed Musa Namju tot zijn persoonlijke vertegenwoordiger in de Opperste Defensieraad. Hij moest de imam wekelijks verslag uitbrengen van de interne ontwikkelingen binnen de strijdkrachten.

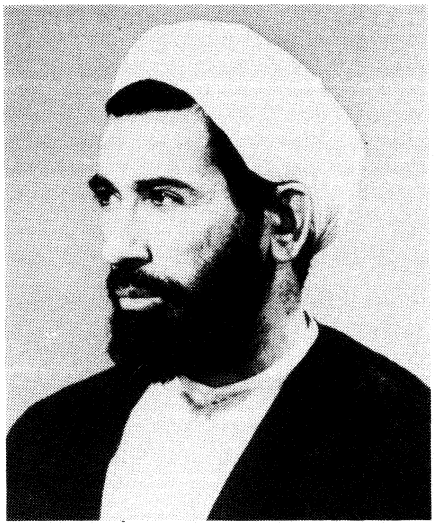

De Iraanse minister van buitenlandse zaken, Hossein Moussavi.

Presidentsverkiezing

Op 9 juli werd premier Mohammed Ali Rajai door de IRP officieel aangewezen als haar kandidaat voor de presidentsverkiezing op 24 juli. Zijn kandidatuur werd tevens gesteund door tien andere „revolutionaire organisaties" zoals de theologische Elmieh-school van Qom, de „islamitische universiteitsvereniging" en de organisatie van de „Strijdende Geestelijkheid".
Op 12 juli berichtte radio-Teheran dat de Constitutionele Superviserende Raad (zes moellahs en zes leken) of de Raad van de Wachters uit 71 kandidaten 4 had toegelaten tot de presidentsverkiezing. Dat waren behalve Rajai: Ali Akbar Parvaresh, vice-voorzitter van het parlement en vertegenwoordiger van Isfahan; Habibollah Asghar-Oladi Mossalman, afgevaardigde van Teheran; en Abbas Sheybani, voormalig minister van landbouw. De drie laatstgenoemde waren in tegenstelling tot Rajai lid van de IRP.
Habibollah Asghar-Oladi raakte op 20 juli bij een aanslag in Teheran, die door de radio aan „contra-revolutionairen" werd toegeschreven, licht gewond. Eén van de twee aanvallers werd doodgeschoten; de andere pleegde zelfmoord.
Inmiddels had de Majlis de kiesgerechtigde leeftijd voor de presidentsverkiezingen verlaagd van 16 tot 15 jaar. Door deze maatregel werden ca. 800.000 stemgerechtigden aan het electoraat van 21 mln toegevoegd, aldus *AFP* (22-7).
De oppositiepartijen – Nationaal Front, Mujaheddin-e-Khalq e.a. – en ex-president Bani-Sadr riepen op de verkiezing te boycotten, uitgezonderd de communistische Toedeh Partij, hoewel de secretaris-generaal van deze partij, Noreddin Kianouri, een van de 67 afgewezen kandidaten was.
De presidentsverkiezing van 24 juli werd gewonnen door Rajai. Hij verwierf volgens de officiële uitslag van 27 juli 12.900.619 stemmen (88,12% van de uitgebrachte stemmen), d.w.z. ongeveer 2 mln stemmen meer dan zijn voorganger Bani-Sadr in 1980 verzamelde. Abbas Sheybani kreeg 4,3% van de stemmen, gevolgd door Akbar Parvaresh (2,7%) en Asghar-Oladi (1,7%). Ongeveer 462.000 stemmen (3,2%) waren ongeldig. De opkomst bedroeg naar schatting 66,5%.
Op 3 aug. werd Rajai als president beëdigd.

Nieuwe regering onder Bahonar

Op 3 aug. droeg president Rajai de

Mohammed Javad Bahonar. de op **30** aug. vermoorde Iraanse premier.

fundamentalistische islamitische hojatoleslam Mohammed Javad Bahonar (47), de leider van de IRP en minister van onderwijs, voor als de nieuwe premier in zijn plaats. Regeringswoordvoerder Behzad Nabavi deelde mee dat Bahonar al werkte aan de samenstelling van zijn kabinet en dat op meer dan de helft van de ministersposten (van de regering-Rajai) andere en aanzienlijk bekwamere mensen zouden worden benoemd.
De benoeming van Bahonar werd op 5 aug. door de Majlis goedgekeurd.
Op 13 aug. stelde Bahonar zijn nieuwe kabinet aan de Majlis voor, nadat de ministerslijst door president Rajai was goedgekeurd. Het nieuwe kabinet telde 22 minister, van wie 9 leden van het oude kabinet en 13 nieuwelingen. De sleutelposten bleven in dezelfde handen: Mir Hossein Moussavi op buitenlandse zaken, hojatoleslam Mahdavi Kani op binnenlandse zaken en Behzad Nabavi als staatsminister van bestuurszaken en regeringswoordvoerder. Tot de nieuwelingen, van wie de meesten onder de sjah in de gevangenis hadden gezeten, behoorden kolonel Sayed Musa Namju als minister van defensie, Habibollah Asghar-Oladi als minister van handel, Ali Akbar Parvaresh als minister van onderwijs, hojatoleslam Abdolmajid Mo'Adikhah als minister van islamitische oriëntatie (verantwoordelijk voor de controle op de pers) en Mohammed Gharazi (oud-gouverneur van Khuzestan) als minister van oliezaken.
Zeven oud-ministers keerden niet terug in het nieuwe kabinet, o.w. kolonel Javad Fakuri, de vroegere minister van defensie.
Op 16 aug. meldde radio-Teheran dat Mansour Shahidi zijn benoeming tot

minister van energie had geweigerd en dat de premier in diens plaats Hasan Ghafori-Fard had aangewezen.
Op 17 aug. schonk de Majlis zijn vertrouwen aan 21 van de 22 ministers. Alleen Sayyed Hossein Tajgardan, voorgedragen als minister van wegen en transport, werd door het parlement afgewezen. Tijdens het voorafgaande debat had de vroegere islamitische rechter. hojatoleslam Sadea Khalkhali, scherpe kritiek geleverd op de minister van economische zaken, Hossein Nemazi, die hij van diefstal beschuldigde, terwijl hij ook een aantal andere ministers wegens corruptie aanklaagde. Ook leverde Khalkhali kritiek op d i minister van binnenlandse zaken, Mahdavi-Khani, i.v.m. de aanhoudende terreur in Iran.

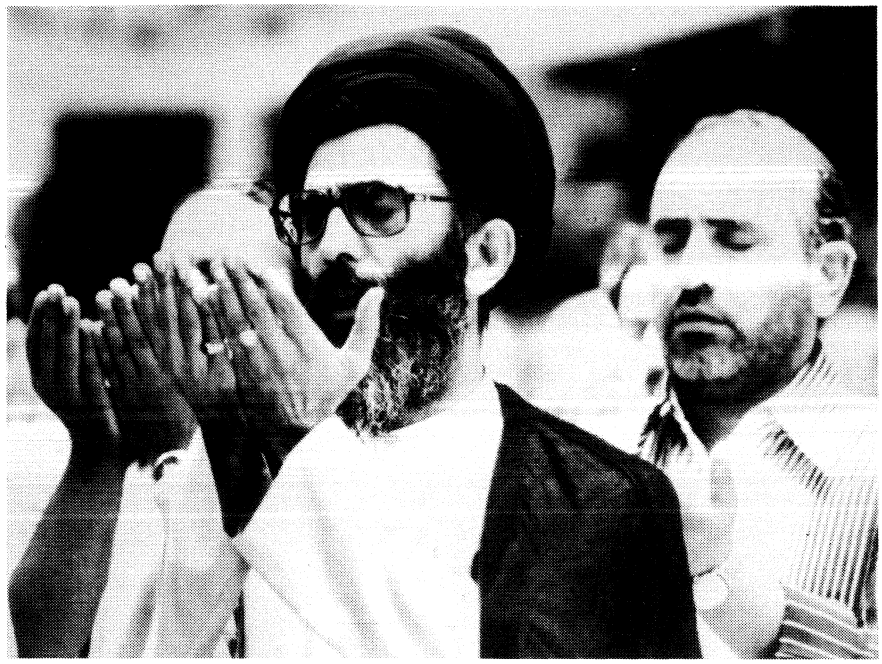
Bahonar werd in 1933 te Kerman in het zuidoosten van Iran geboren. Hij studeerde in Qom theologie bij de imam Khomeini (1955-1962) en zette die studie vervolgens aan de universiteit van Teheran voort. Onder de monarchie werd hij samen met ayatollah Beheshti belast met het uitgeven van liturgische werken. Maar hij was ook een van de leiders van de volksopstand van de „15de Khordad" (3 juni 1963) en lid van clandestiene organisaties. Hij werd twee maal gearresteerd en zou toen door de SAVAK zijn onderworpen aan martelingen. Hij had een belangrijk aandeel in de val van de sjah, omdat hij, in 1978, een van de organisatoren van de nationale stakingen was.

In febr. 1979 werd hij lid van de Revolutionaire Raad. Kort daarop richtte hij samen met Beheshti en Rafsanjani de Islamitische Republikeinse Partij op. Als lid van de grondwetgevende vergadering was hij belast met het opstellen van de nieuwe isiamirische constitutie. Op 25 nov. 1980 stemde het parlement in met zijn benoeming tot minister van onderwijs.

Opvolging Bahonar. Mahdavi-Khani premier

Tot opvolger van Bahonar als secretaris-generaal van de IRP werd door het centrale comité op 31 aug. aangewezen hojatoleslam Ali Khamenei, parlementslid van Teheran en vertegenwoordiger van imam Khomeini in de Opperste Defensieraad. Khamenei was nog nauwelijks hersteld van de verwondingen die hij bij de aanslag van 28 juni opliep; hij had zijn functie van imam van het vrijdaggebed in Teheran nog niet hervat.

Op 1 sept. stelde de presidentiële raad, bestaande uit parlementsvoorzitter ayatollah Hashemi Rafsanjani en procureur- generaal Mousavi Ardabili, de benoeming van hojatoleslam Mohammed Reza Mahdavi-Khani, de minister van binnenlandse zaken, tot premier voor.
Het parlement keurde deze benoeming op 2 sept. met 178 tegen 10 stemmen bij 8 onthoudingen goed. Mahdavi-Khani werd daarmee automatisch lid van de presidentiële raad.

Hojatoleslam Ali Khamenei. de nieuwe secretaris.generaal van de regerende Islamitische Republikeinse Partij (IRP).

De in 1939 in Meshhed geboren Khamenei was in Qom een leerling van Khomeini. Hij behoorde sinds 1963 tot de islamitische vernieuwingsbeweging in Iran en werd tussen 1969 en 1978 meerdere malen gearresteerd. Na de val van de sjah werd hij onderminister van defensie en hij was lid van de Revolutionaire Raad tot haar ontbinding. Tot zijn publikaties behoren: ,,De toekomst van de islam", ,,Het verzet tegen de westerse revolutie" en ,,De moslems in de bevrijdingsbeweging van Indië".

De in 1931 in Kan, ten Noorden van Teheran, geboren Madavi-Khani studeerde theologie in Teheran en vervolgens in Qom onder leiding van imam Khomeini. Hij zou zich op 18-jarige leeftijd bij de religieus getinte oppositiebeweging tegen de sjah hebben aangesloten. In de jaren '50 en '60 werd hij diverse malen gevangen gezet en in 1975 werd hij tot 4 jaar gevangenisstraf veroordeeld. Na de val van de sjah maakte hij deel uit van de Revolutionaire Raad en stond hij aan het hoofd van de revolutionaire garde. Hij nam deel aan de opstelling van het grondwetsontwerp voor de islamitische republiek en is lid van de constitutionele raad. Hij is geen lid van de IRP en staat bekend als relatief gematigd. Als minister van binnenlandse zaken (sinds februari 1980) was hij nog onlangs doelwit van kritiek wegens de voortdurende terreur.

Vertrouwen voor kabinet

Op 2 september stelde de nieuwe premier, hojatoleslam Mahdavi-Khani, het parlement voor de regering van zijn voorganger ongewijzigd te laten, behalve de portefeuille van binnenlandse zaken die hijzelf beheerde en de portefeuille van transport die vacant was. Als nieuwe bewindslieden stelde hij resp. voor Kamal Eddin Nikravesh (burgemeester van Teheran) en Hadi Nejad Hossenian (onderminister van begroting en plan). Het aantal kabinetsleden kwam zo van 20 op 22.

Op 3 september sprak het parlement met 170 tegen 4 stemmen bij 4 onthoudingen zijn vertrouwen in dit kabinet uit; 9 afgevaardigden namen niet aan de stemming deel.
De vorige dag had Mahdavi-Khani reeds beloofd veranderingen door te voeren in het ministerie van binnenlandse zaken en de inlichtingendiensten om de veiligheid in het land terug te brengen. In een vraaggesprek met radio-Teheran onderstreepte hij dat de kwestie van de veiligheid de eerste prioriteit was voor zijn kabinet. Maar, zo voegde hij eraan toe, gevaar is inherent aan een revolutie en ,,we moeten bereid zijn de gevaren van tijd tot tijd onder ogen te zien. Natuurlijk eist een revolutie opofferingen en martelaarschap". De premier zei voorts dat een onderzoek naar de bomaanslag van 30 aug al had op geleverd dat daar buitenlandse agenten bij waren betrokken. De resultaten van dit onderzoek zouden op korte termijn worden gepubliceerd.

Verdere aanslagen en executies

Op 3 sept. meldde de Iraanse televisie dat die week 101 ,,contra-revolutionairen" waren terechtgesteld, voor het merendeel leden van de Mujaheddin-e-Khalq. Van die tegenstanders waren 37 in de nacht van 1 op 2 sept. geëxecuteerd in de Evin-gevangenis in Teheran en 9 in de steden Rasht en Sari aan de Kaspische Zee, terwijl 55 op 31 aug. en 1 sept. waren terechtgesteld in tien andere Iraanse steden.

Eveneens op 3 sept. berichtte de Islamitische Republiek dat ,,contra-revolutionaire elementen" in de havenstad Bandar Antali bij de Kaspische Zee Khomeini's vertegenwoordiger, hojatoleslam Morteza Khodadi, met handgranaten hadden vermoord.
Eerder, op 31 aug., was de imam van de Khorgani-moskee in Teheran, hojatoleslam Morteza Ajatollahi, doodgeschoten, terwijl een Revolutionaire Wachter en vier anderen bij aanslagen in de hoofdstad omkwamen.

Op 5 sept. kwam de procureur-generaal van de Iraanse revolutie, hojatoleslam Ali Ghodussi, door een bomaanslag in zijn kantoor om het leven. Ghodussi, die zijn ambt sinds eind 1979 uitoefende, werd nog dezelfde dag vervangen dcor hojatoleslam Hossein Moussavi Tabrizi, tot dusver leider van de revolutionaire tribunalen in de provincie Oost-Azerbeidsjan.
Bij andere aanslagen in het weekend van 5 sept. vielen de commandant van de revolutionaire gardisten in Baneh (Koerdistan), de plaatsvervangende openbare aanklager in Sanandaj (Koerdistan) en de directeur van een staatsmelkfabriek in Teheran. In dat weekend werden ook 34 tegenstanders van het regime terechtgesteld.
Ayatollah Hossein Ali Montazeri, wiens zoon bij de aanslag van 28 juni werd gedood, eiste op 6 sept. een reorganisatie van de veiligheidsdiensten. Volgens hem konden die hun werk niet goed doen ,,bij gebrek aan specifieke verantwoordelijkheden en aan begrenzing van individuele bevoegdheden" van de diensten afzonderlijk. (The *Times*, NZZ, *Le* Monde: *NRC/H'blad*, Volkskrant)

Hojatoleslam Mohammed Reza Mahdavi-Kani, de nieuwe Iraanse premier

WEST-EUROPA

BELGIË

BRUGPLAN VAN DE WULF

Minister van tewerkstelling en arbeid De Wulf heeft een z.g. brugplan uitgewerkt dat de inschakeling van 40.000 werklozen in het arbeidsproces beoogt. De Wulf gaat ervan uit dat het aantal uitkeringsgerechtigde werklozen nog zal groeien tot 1985 en dan ca. 540.000 zal bedragen. Daarna zou het cijfer verminderen, omdat de actieve bevolking dan minder snel gaat aangroeien en ook wegens de te verwachten gunstige economische ontwikkeling.
Tct 1985 moet de moeilijke periode worden ,,overbrugd" met specifieke tewerkstellingsmaatregelen, die in de komende vier jaren 200.000 arbeidsplaatsen moeten opleveren, waarvan reeds 40.000 in 1982. De maatregelen zijn vervat in vijf KB's van 12 augustus (staatsblad van 19 aug.).
Het stelsel i.z. premies voor stages van jongeren in privé-ondernemingen wordt verbeterd. Bij vrijwillige aanwerving van stagiairs, in ondernemingen met minder dan 50 werknemers en in de andere ondernemingen boven de verplichte 2%. worden premies van 50.000 fr. voor een half jaar en van 100.000 fr. voor een volledig jaar tewerkstelling uitgekeerd.
Het stelsel van de aanpassings- en wederaanpassingspremies (de z.g. premies-De Wulf) wordt op twee punten gewijzigd:

1) de premie wordt van 250.000 op 300.000 fr. per jaar gebracht bij aanwerving van een werkloze die ten minste 50 jaar oud is of een werkloze die twee jaar uitkeringen ontving;
2) voortaan worden ook premies toegekend aan nieuw beginnende werkgevers, zelfs met één personeelslid, maar niet langer voor bedrijven met meer dan 500 werknemers.

Een heroriëntering van het Bijzonder Tijdelijk Kader moet tegen einde 1982 het aantal BTK'ers van 22.000 op 34.000 brengen. Er wordt voortaan ook een onderscheid gemaakt tussen korte en duurzame projecten. De eerste lopen over maximaal 24 maanden en worden tegen een enigszins gewijzigd tarief gesubsidieerd, d.w.z. 95% van de loonkosten tijdens het eerste jaar, 80% gedurende de volgende 12 maanden. De duurzame projecten lopen over maximum vijf jaar en monden uit in een vaste betrekking van bij voorkeur langdurig werklozen. De overheid betaalt de loonkosten terug volgens een degressieve tranche van 95, 80, 70, 60 en 50%.
Een nieuw werkgelegenheidsprogramma (NWP) strekt ertoe het BTK-stelsel voor duurzame projecten te verruimen naar de privé-sector toe. De BTK'ers moeten hier worden aangeworven met een arbeidsovereenkomst voor onbepaalde tijd en worden ingezet voor taken van collectief belang.

SERENA-MODEL VAN PLANBUREAU

Het Planbureau is tot het besluit gekomen dat een getemperde loonindexkoppeling belangrijke positieve gevolgen zou hebben voor de Belgische economie. Zij zou leiden tot minder inflatie en minder loonstijging. De concurrentiepositie van de bedrijven zou verbeteren en het tekort op de handelsbalans afnemen. De koopkracht zou weliswaar dalen, maar de invoer zou eveneens afnemen. De daling van de koopkracht zou ook een nadelige weerslag hebben op de vraag en op de binnenlandse investeringen, maar die deflatoire effecten zouden worden geconpenseerd door een daling van de werkloosheid en van het tekort op de begroting.
Het Planbureau kwam tot dat besluit na simulaties met het Serena-model, een econometrisch model dat sectoriële, regionale en nationale elementen bevat en ruimer opgevat is dan het z.g. Maribel-model dat gebruikt werd voor het besparingsplan van de regering. Het resultaat van het onderzoek van het Planbureau werd half augustus in de pers gepubliceerd.

BEZUINIGINGEN IN WEGENBELEID

Minister van openbare werken Chabert heeft in een omzendbrief, die op 20 aug. gepubliceerd werd, bepaald dat de autowegen die nog zullen worden gebouwd, zeven meter smaller moeten zijn dan het tot nog toe aanvaarde formaat; de gewone wegen worden 3,5 smaller. Er komt meer ruimte voor fietspaden en de wegenbouw moet 14 tot 19% goedkoper worden.
In de toekomst zal het wegennet nog slechts drie klassen tellen: autowegen, wegen met 4 rijstroken en wegen met 2 rijstroken. Wegen met 4 stroken en zonder middenberm en wegen met 3 stroken worden niet meer gebouwd. Bij de keuze van het type zal de verkeersprognose voortaan de doorslag geven: wegen met 4 rijstroken mogen nog enkel worden aangelegd, wanneer er in beide richtingen ten minste 9.000 voertuigen per dag zullen rijden.

Autowegen en wegen met tweemaal 2 rijstroken worden 25 i.p.v. 32 meter breed; autowegen met tweemaal 3 rij-

stroken worden 32 i.p.v. 39 meter breed; wegen met 2 rijstroken versmallen van 18 naar 14,5 meter. Volgens Chabert betekenen de nieuwe normen dat België het Europese land wordt, waar de uitgaven voor de wegensector het sterkst worden ingekrompen.

GEZELSCHAP VOOR CHRISTEN-DEMOCRATISCHE VERNIEIJWING

Zeven vooraanstaande CVP-politici hebben een ,,gezelschap voor christen-democratische vernieuwing" opgericht en een boodschap d.d. 11 juli opgesteld die op 23 aug. naar de CVP-parlementsleden en de leden van her partijbureau werd gestuurd en toen ook in de kranten, voor de eerste maal, ter sprake kwam.
De initiatiefnemers zijn Herman van Rompuy, hoofd van de studiedienst van de partij; Jan Huyghebaert, schepen van de haven te Antwerpen; de kamerleden Luc van den Brande, Lieven Lenaerts en Maria Tyberghien-Vandenbussche; Hugo Vandenberghe, hoogleraar te Leuven; en mr. Carl Bevernage.

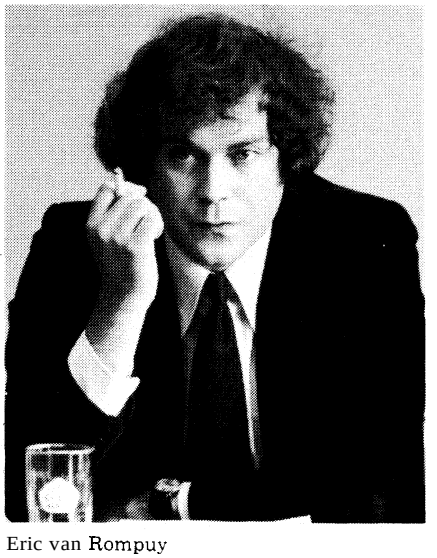
In de boodschap wordt eerst een diagnose gesteld van de Belgische situatie, waarin betoond wordt dat de samenleving ,,geblokkeerd" is, een collectief egoïsme zegeviert, het leiderschap faalt, de parlementaire democratie slecht functioneert en de politieke beslissingen getroffen worden door een technocratie die geen enkele politieke verantwoording dient af te leggen. Het Gezelschap verklaart dat het met zijn boodschap een discussie wil op gang brengen met het oog op een nieuw „élan" in de samenleving, de economie en de partij. De CVP moet, zo wordt gesteld, haar beginselen en programma boven „regeringsparticipatie ten allen prijze" plaatsen.
In het tweede gedeelte van de boodschap wordt de klemtoon gelegd op het prioritair stellen van het economische herstel, de volledige tewerkstelling, de rendabiliteit van de ondernemingen, de technologische ontwikkeling, de kwaliteit van het leven, en wordt anderzijds gewaarschuwd voor een te ideologische benadering van de problemen.
Er wordt kritiek geleverd op de begrotingspolitiek van het kabinet-Eyskens die „tewerkstellingsvernietigend" werkt, en er worden een aantal concrete hervormingsvoorstellen toegelicht, zoals het beperken van het overheidspersoneel door het niet vervangen van de gepensioneerden, het herstel van de financiële verantwoordelijkheid van parastatale instellingen, ziekenhuizen, scholen, universiteiten, gemeenten, gewesten enz.
Ook wordt aangedrongen op het terugschroeven van de steun aan de verlieslatende bedrijfssectoren, zoals staal en steenkolen, op een familiale oriëntering van de fiscaliteit, op een verruiming van de autonomie van Vlaanderen en Wallonië op economisch en onderwijsgebied, op de bestrijding van de politisering van het openbaar ambt. op een verbetering en democratisering van de interne werking van de partij.

HAVELANGE VERLAAT FDF

De Brusselse advocaat Pierre Havelange (55) heeft eind augustus ontslag genomen als kamerlid van het FDF en gebroken met de partij. Hij was een van de belangrijkste woordvoerders van de kamerfractie en behoorde in de partijtop tot de liberale strekking. Het ontslag werd gemotiveerd in een brief aan mevr. A. Spaak, voorzitster van de partij, die gepubliceerd werd door het weekblad Pourquoi-Pas? (24 aug.) Volgens Havelange doet het FDF er verkeerd aan steeds nauwer aan te leunen bij het Rassemblement Wallon en te streven naar een hervorming van de Belgische staat, die de gewesten een haast soevereine autonomie beoogt te geven. Havelange had zijn bezwaren reeds eerder in een paar nota's, bestemd voor overleg binnen de partij, uiteengezet, maar had in de instanties van het FDF daarmee weinig instemming verkregen (Zie pag. 8312).

CVP-JONGERENVOORZITTER IN EUROPEES PARLEMENT

Eric van Rompuy (32)die als voorzitter van de CVP-Jongeren de radicale vleugel van de Vlaamse christelijke-democratie aanvoert, volgt senator Joris Verhaegen op als lid van het Europese Parlement, maar blijft actief als Jongeren-voorzitter.
Verhaegen overleed op 25 aug. en was senator voor Mechelen-Turnhout sedert 1968.

Eric van Rompuy

Van Rompuy is doctor in de economische wetenschappen, werkte 1975-'77 als assistent aan de universiteit te Leuven en behoort sedert 1977 tot het kader van de Kredietbank Als eerste opvolger bij de verkiezingen voor het Europese Parlement behaalde hij 64 000 voorkeurstemmen

NEDERLAND

KABINETSFORMATIE. COMMENTAREN OP FINANCIEEL SOCIAAL-ECONOMISCH DEEL VAN PROGRAMCONCLUSIES INFORMATEURS

Over het verloop van de kabinetsformatie is verslag uitgebracht op pag. 37412 e.v., pag. 545 e.v. en 567 e.v.
Dit verslag is gevorderd tot de slotconclusies van de drie informateurs, Lubbers, De Koning en Van Thijn (54912 e.v.), alsmede de conclusies van de drie informateurs terzake van het te voeren financiële en sociaal-economische beleid door het beoogde kabinet van CDA, PvdA en D'66 (pag. 567 e.v.).
Nadat de drie informateurs hun eindverslag hadden uitgebracht heeft op 4 aug. de koningin de heren Van Thijn (PvdA) en Kremers (CDA) aangewezen als formateurs. Dezen hebben m.b.t. het voorgenomen financiële en sociaal-economische beleid commentaar gevraagd aan de directie van de Nederlandsche Bank, de directeur van het Centraal Planbureau en aan de centrale organisaties van werkgevers en werknemers. Om deze commentaren was gevraagd door de voorzitter van de CDA-fractie in de Tweede Kamer, de demissionaire en beoogde premier, mr. A. A. M. van Agt.
De gevraagde commentaren bereikten de formateurs op 10 en 11 aug. Een samenvatting ervan volgt hierna.
Nederlandsche Bank, Centraal Planbureau en de Raad van de Centrale Ondernemingsorganisaties hebben op belangrijke punten twijfels en kritiek geuit op de programconclusies van de informateurs. Ook de Vakcentrale voor Middelbaar en Hoger Personeel MHP betwijfelt het realiteitsgehalte van de economische berekeningen en de omvang van de ombuigingsoperatie.
FNV en CNV reageerden aanzienlijk milder. Zij vinden dat de programconclusies goede aanzetten bevatten voor een beleid ter bestrijding van de werkloosheid, ook al vinden zij een nadere concretisering alvorens een definitief oordeel te kunnen geven noodzakelijk.

De formateurs Van Thijn (1.) en Kremers

Nederlandsche Bank: Kritiek en *bezorgdheid* over programconclusies

In haar commentaar schrijft de Nederlandsche Bank (DNB) dat zij met waardering van een aantal sociaal-economische doelstellingen (verschuiving van consumptie naar investeringen; terugdringing van het financieringstekort; stabilisering van belasting- en premiedruk) heeft kennis genomen. Maar de wegen die de informateurs daartoe hebben aangegeven ,,vragen om verduidelijking, nopen tot kritiek en geven op diverse punten tevens aanleiding tot bezorgdheid". Zo heeft DNB ,,gerede twijfel" of de verdere financiële uitwerking van het beleid tot beperking van het financieringstekort van de overheid tot de gewenste uitkomst zal leiden.

In dat verband noemt DNB de volgende punten. Allereerst heeft de beoogde ombuiging van 9% miljard gulden tot 1985 betrekking op bestaande meerjarenplannen. Vanwege het zozeer uit de hand lopen van de overheidsfinanciën moeten echter nieuwe meerjarenplannen worden gemaakt, die uitgaan van de werkelijkheid van 1981 en van meer realistische groeiveronderstellingen. Het verwachte financieringstekort (wellicht 8% van het nationaal inkomen) moet volgens de DNB in de begroting voor 1982 zeker met 2% worden verminderd, waarvan tenminste 1% uit hoofde van een structurele uitgavenaanpassing. Voor 1983 moet die operatie worden herhaald.

SNELLE SANERING OVERHEIDSUITGAVEN

In de tweede plaats vindt de Bank het inconsequent, dat wel belangrijke uitgavenstijgingen gedetailleerd in de programconclusies zijn opgenomen, maar niet de noodzakelijke bezuinigingen. Het ,,gevecht om de bezuinigingen" dat daardoor zal ontstaan zal tot een daling van het financieringstekort leiden, die ,,te enen male onvoldoende" zal zijn.
Als derde reden tot gerede twijfel over de realisering van de noodzakelijke daling van het financieringstekort noemt de Bank, dat ten onrechte de financiering van de woningwetbouw van de begroting wordt weggeschoven naar de kapitaalmarkt. Dat lijkt volgens haar een verlichting, maar is dat niet.
De Bank waarschuwt er ook voor, dat voor tijdelijke, conjuncturele werkgelegenheidsprogramma's geen financiële ruimte aanwezig is. Bovendien mag het terugbrengen van tekorten niet tot grotere tekorten elders in de collectieve sector leiden.

De DNB-directie noemt een vermindering van het financieringstekort ,,een volstrekt prealabele voorwaarde", omdat zonder een snelle sanering van de overheidsfinanciën alle andere plannen ijdel zullen blijken te zijn, en dat is dan ten nadele van het herstel van de investeringen en werkgelegenheid.
Zij noemt het door haar bepleite beleid des te urgenter gezien de vooruitzichten voor 1985. Terwijl ons land een overschot op de lopende rekening zou moeten hebben leidt het beleid in de programconclusies tot een tekort. Daardoor kan de noodzakelijke verlaging van de rentestand onmogelijk worden bereikt.
Verder noemt DNB het gezien de vooruitzichten waarschijnlijk dat een grotere verlaging van het financieringstekort van de overheid dan met 2% van het nationaal inkomen nodig zal zijn. De eventueel hieruit voortvloeiende beleidsconsequenties moeten in de loop van de komende kabinetsperiode worden gerealiseerd.

ONDUIDELIJKHEID OVER MATIGING ARBEIDSKOSTEN

Over de arbeidskosten en rendementen merkt de Bank in haar commentaar op, dat niet steeds duidelijk uit de stukken van de informateurs blijkt, in welke mate er matiging van de arbeidskosten optreedt en hoe. Met name de rol van het investeringsloon noemt zij zeer onduidelijk.
In tegenstelling tot wat de informateurs vinden, ziet DNB het investeringsloon niet als een matiging die tot een verbetering van de rendementen leidt.
Volgens de Bank blijkt verder, dat loonkostenmatiging en overige beleidsvoornemens niet tot een belangrijke structurele verbetering van de rendementspositie van het bedrijfsleven zullen leiden, terwijl dat in de eerste plaats nodig is. Allerlei gerichte maatregelen zullen zonder dat onvoldoende effect sorteren. Daardoor lijkt dan ook de ruimte te ontbreken om eventuele meevallers in de economische ontwikkeling aan te wenden voor koopkrachthandhaving van de minima, zoals het program oppert.
De Bank-directie juicht een adviesaanvrage over het investeringsloon en een winst- en overwinstdeling aan de SER toe. omdat volstrekte duidelijkheid daarover nodig is.
In samenhang met de zware wissel op het inkomensbeleid noemt zij een stabilisatie van de lastendruk terecht.

WAARSCHUWING VOOR ARBEIDSDUURVERKORTING

In haar commentaar herhaalt de Nederlandschc Bank haar eerdere waarschuwing voor arbeidsduurverkorting. Alleen onder een aantal belangrijke voorwaarden kan arbeidsduurverkorting bijdragen tot verlichting van de sociaal-economische problemen. Die voorwaarden zijn met name: geen aantasting van de bedrijfstijd, geen verslechtering van de concurrentiepositie, geen verslechtering in de arbeidsvoorziening. Slechts zeer geleidelijk kan arbeidstijdverkorting zonder schade worden gerealiseerd.

Verder merkt DNB op dat de gewenste uitbreiding van de werkgelegenheid allereerst via investeringen in de marktsector moet worden gerealiseerd.
De Bank-directie toont zich oneens met de gedachte om beleggingsvoorschriften voor institutionele beleggers in te voeren, omdat daardoor het aanbod kan worden afgeschrikt. waardoor het economisch herstel zal worden vertraagd.

CPB: Eens met hoofdlijnen maar met twijfel~

In zijn commentaar aan de formateurs onderschrijft de directeur van het Central Planbureau, drs. C. A. van den Beld, de hoofdlijnen voor het beleid. Stimulering – in omvangrijke mate – van de investeringen van het bedrijfsleven is noodzakelijk ter versterking van de economische structuur. Daarnaast gelden de voorgestane loonmatiging, stabilisering van de collectieve lastendruk en ombuiging van collectieve uitgaven als essentiële elementen. Maar het CPB heeft ook twijfels.

Zo wordt volgens drs. van den Beld te gemakkelijk aangenomen dat de beoogde extra investeringen tot een bedrag van f 19 mrd in totaal of van f 5 mrd per jaar kunnen worden gerealiseerd. De vraag is o.a. of voldoende rendabele investeringsprojecten voorhanden zijn en zo ja. of het bedrijfsleven die voor zo'n groot deel zelf kan financieren.
Ook is het de vraag of het niet een tijd zal duren voordat het beoogde spaarloonfonds, dat *f* 5 mrd van de genoemde f 19 mrd zou moeten leveren, er is.
Bovendien kan het de consequentie zijn van het telkens ter discussie stellen van het aandeel van de overheid in de aardgasbaten, dat het bedrijfsleven daarin minder gaat investeren.
Dit alles leidt er volgens de CPB-directeur toe, dat wijzigingen in het fiscale regime moeten bijdragen tot realisering van het extra investeringsprogramma.

GEEN RUIMTE VOOR ,,NIEUW BELEID"

Ambitieus noemt hij ook de omvang van het woningbouwprogramma van 125.000 woningen per jaar. Behalve, dat de negatieve inkomensperspectieven en de voorgenomen verhoging

van de huurquote de behoefte onder druk zullen zetten, zal een dergelijk programma bovendien aanzienlijke budgettaire consequenties hebben. Waar het de tot 1985 voorgenomen ombuiging in de collectieve uitgaven van f 10 mrd betreft. wijst drs. Van den Beld erop, dat bij een dergelijke ombuiging vrijwel geen ruimte aanwezig is voor ,,nieuw beleid".
Een beperking van het koopkrachtverlies van de minima tot 1% per jaar bijv. zou ruim *f* 1 mrd vergen.
In zijn commentaar plaatst de CPB-directeur ook een groot vraagteken bij de beoogde tijdsplanning in de ombuiging, die volgens de programconclusies in overgrote mate in 1982 en 1983 zou moeten worden gerealiseerd. Alleen via noodwetgeving kan worden voorkomen dat 1982 in dit opzicht een verloren jaar wordt. zo schrijft hij.

Drs van den Beld betreurt het dat het gebrekkig functioneren van de arbeidsmarkt onbespioken is gebleven Hij noemt drie problemen dat de aandacht vrager de steeds groter geworden nadruk op algemene vorming in het beroepsonderwijs, een niet marktconforme inkomensverdelingspolitiek en starre beloningsverhoudingen In verband met het derde punt acht hij de – terecht ruim bemeten – incidentele loonruimte voldoende om in te spelen op zich wijzigende schaarste-verhoudingen

ECONOMISCH KLIMAAT

In zijn commentaar besteedt de CPB-directeur ook aandacht aan het economisch klimaat. Een aantal uitspraken in de program-conclusies acht hij niet bevordelijk voor het algemeen economisch klimaat.
Als voorbeeld noemt hij de eventuele beleggingsvoorschriften voor institutionele beleggers en de eventuele overlegprocedures inzake kapitaalexport. Ook de eventuele haast met invoering van vermogensaanwasdeling acht hij voorbarig gezien de uiterst precaire positie van het bedrijfsleven.

RCO: onvoldoende aanpassingsbeleid

In zijn commentaar aan de formateurs schrijft de Raad van Centrale Ondernemingsorganisaties – VNO. NCW, KNOV, NCOV en de 3 centrale landbouworganisaties – dat de programconclusies onvoldoende bijdragen aan het gewenste actieve aanpassingsbeleid voor de economie.
Onder een dergelijk beleid verstaan de ondernemingsorganisaties een beleid. dat de onderneming als werkgemeenschap centraal stelt, dat een grotere betrokkenheid daarbij stimuleert en dat mensen aanzet tot productieve inspanningen, kapitaal in de marktsector mobiliseert en ondernemingslust niet afstraft. Volgens de RCO werd voor zo'n beleid ook gepleit in het jongste jaarverslag van de Nederlandsche Bank, het SER-advies inzake het sociaal-economisch beleid op middellange termijn, het OESO-landen-rapport over Nederland en het rapport van de adviescommissie inzake het industriebeleid (rapport-Wagner). Van de aanbevelingen in al deze rapporten is in de programconclusies weinig terug te vinden.
Daarentegen wordt een sterk centralistische en planmatige aanpak gepresenteerd, met nog meer regelgeving, waardoor herstel van economie en werkgelegenheid eerder zal worden tegengewerkt dan bevorderd.

AFWIJZING
VAN NIVELLERINGSMAATREGELEN

Volgens de RCO leiden de program-conclusies ook onmiskenbaar tot voortzetting en zelfs verscherping van een geleide en nivellerende loonpolitiek, waardoor de gewenste decentralisatie en differentiatie in het loonbeleid wordt gefrustreerd. Bovendien moe? he? loonbeleid gebaseerd zijn up behaalde er. niet up verwachte economische resultaten en blijven binnen de produktiviteitsontwikkeling.
Het investeringsloon wordt door de RCO niet als geschikt instrument gezien tot rendementsverbetering. Sterke fiscale faciliteiten ter bevordering van het particuliere sparen zouden beter zijn.
Ne l positieistaat hij tegenover de voorgenomen eigen verantwoordelijkheid van de overheid ais werkgever, die overigens ook. aldus de RCO. zou moeten gelden voor aanpassing van de sociale uitkeringen.
De in de programconclusies neergelegde nivelleringsmaatregelen worden door de ondernemingsorganisaties afgewezen, omdat zij indruisen tegen de noodzakelijke verbetering van de mobiliteit op de arbeidsmarkt. De stimulansen voor de werknemers om aan het arbeidsproces deel te nemen moeten worden gegeven door beloningsverschillen en door wijzigingen in het sociale zekerheidsstelsel (ook op het minimumniveau).
Ook een wettelijke regeling tot inschakeling van arbeid wordt door de RCO afgewezen.

De werkgevers zijn verder van mening dat een gericht investeringsbeleid alleen kan slagen in aanvulling op een algemeen beleid ter verbetering van de rentabiliteit van het bedrijfsleven. Dat een investeringsimpuls vanuit de overheid zonder meer leidt tot een veelvoudige toename van investeringen. is te optimistisch gedacht.
T.a.v. de groei en de werkgelegenheid op termijn wordt onvoldoende nadruk gelegd op verbetering van rentabiliteit en afzetmogelijkheden van het bedrijfsleven. In de programconclusies is sprake van ongerechtvaardigd optimistische veronderstellingen m.b.t.groei en werkgelegenheid.

f 6,5 MRD MEER OMBUIGINGEN NODIG

De RCO vindt verder dat de programconclusies in financieel opzicht geen goede fundering hebben. Voor een reductie van het financieringstekort en tenminste een stabilisatie van de collectieve lastendruk zijn ingrijpende ombuigingen nodig. De RCO heeft ernstige twijfels over omvang en invulling van de ombuigingen, zoals die becijferd zijn.
De RCO constateert een aantal aanvechtbare ramingen en berekeningen, die ertoe leiden dat voor de periode 1982-1985 tenminste een extra bedrag aan ombuigingen van f 6.5 mrd noodzakelijk is. De problemen zijn zo urgent, dat de doelstellingen van terugdringing van het financieringstekort en stabilisatie van de collectieve lastendruk al in 1983 in plaats van in 1985 moeten worden bereikt.
Dat houdt in dat in 1982 en 1983 telkens f 4 a 5 mrd aan ombuigingen noodzakelijk is. Daarvoor moet ten behoeve van de constituerende vergadering van het nieuwe kabinet een concreet ombuigingsprogramma worden opgesteld.
De RCO acht het ook noodzakelijk dat de programconclusies worden aangevuld met enkele hoogst belangrijke maatregelen, waaronder de aanwending van f 2,4 mrd aan voorziene extra aardgasopbrengsten voor versterking van het eigen vermogen van ondernemingen en het stabiliseren van de collectieve druk in 1983, mede door verlaging van sociale werkgeverslasten.

De centrale ondernemingsorganisaties herhalen in hun commentaar de beperkingen van de mogelijkheden van deeltijdarbeid. In dat verband spreken zij van te optimistische verwachtingen in de programconclusies.

FNV: positief oordeel, maar onder voorbehoud

De FNV beoordeelt de beleidsconclusies die beogen te komen tot een stimulering en vernieuwing van de economie positief Volgens haar is ook sprake van een ,,aanzet tot een ander beleid". Maar afhankelijk van de concrete invulling die nog op een groot aantal terreinen moet plaatsvinden, wil de FNV pas een meer definitief oordeel geven.
De noodzakelijke nadere invulling legt een ,,zware hypotheek" op de invulling van het beleid en op het daartoe noodzakelijk te voeren overleg met de vakbeweging.
Voorbehoud maakt zij ook op een aantal wel al zeer concreet ingevulde punten, zoals m.b.t. de ontwikkeling van de collectieve uitgaven.

De FNV toont zich verheugd over het voornemen om binnen enkele maanden een plan voor de werkgelegenheid uit te brengen, maar dat moet er wel op gericht zijn de werkloosheid verder terug te dringen dan momenteel wordt voorzien. De FNV mist de erkenning dat een internationale aanpak van de problemen nodig is.
Waar het de voorgenomen stabilisering betreft van belasting- en premiedruk en het voornemen om in 1982 en 1983 het financieringstekort van de overheid met 1% terug te brengen, schrijft de FNV, dat zij het daar in beginsel mee eens is, maar dat zij deze beieidsopties voor de kortere termijn niet realistisch vindt.
Bovendien mist zij een duidelijke economische onderbouwing voor de keuze op voorhand voor een snelle stabilisatie van de collectieve druk in combinatie met een aanzienlijke beperking van het financieringstekort. Een dergelijk beleid kan pas gestalte krijgen in het kader van de feitelijke sociaal-economische situatie van jaar tot jaar.

COLLECTIEVE LASTENDRUK
EN FINANCIERINGSTEKORT

De FNV wijst er nog eens op dat een te omvangrijk ombuigingsbeleid het gevaar inhoudt van een deflatoir proces, waardoor de sociaal-economische doelstellingen eerder verder weg worden gebracht dan dichterbij. Het is immers ,,een hardnekkig misverstand" te menen dat door fors te beperken op de collectieve bestedingen er in macro-economische termen méér ruimte ontstaat.
Bovendien leidt het autonoom en fors beperken van de collectieve uitgaven grotendeels tot niet meer dan een herverdeling van het nationaal inkomen en dat veelal ten koste van de zwakste groepen en i.h.b. de uitkeringstrekkers.
Met haar uitspraak dat zij zich niet wenst te conformeren aan de korte-termijn-doelstellingen m.b.t. de collectieve druk en het financieringstekort, spreekt de FNV tegelijkertijd uit, dat zij op dit moment geen concrete uitspraken wil doen over de omvang van ombuigingen en de verdeelsleutel daarvan naar uitgavencategorieën.
Pas als de effecten duidelijk zijn, zal de FNV een oordeel hierover geven.
In de brief van de FNV wordt vervolgens ingegaan op een aantal afzonderlijke onderdelen van de beleidsconclusies.

KOOPKRACHTONTWIKKELING EN SOCIALE ZEKERHEID

Waar het de koopkrachtontwikkeling betreft wil de FNV zich niet vastleggen op een zo gedetailleerd uitgangspunt als in de conclusies. De norm voor de FNV blijft een loonkostenontwikkeling die overeenkomt met de gebruikelijke prijscompensatie plus produktiviteitsstijging.
Op dit moment wil zij geen kwantitatieve uitspraken doen over de koopkrachtontwikkeling voor de komende vier jaren. M.b.t. de minima eist zij, dat ,,al het mogelijke" wordt gedaan om de koopkracht van die categorie te handhaven. Een oordeel daarover is pas mogelijk aan de hand van het feitelijke beleid en in relatie tot de inkomensontwikkeling van andere groepen.
De FNV handhaaft ook haar stelling, dat in beginsel sprake moet blijven van een stelsel van vrije onderhandelingen tussen CAO-partijen. Daarin past ook niet, dat de overheid voorbeeld resp. trendsetter zou worden voor de loonvorming in het bedrijfsleven.
De FNV verzet zich tegen wijzigingen die het karakter van de sociale zekerheid wezenlijk aantasten In dat verband noemt zij' een mogelijke differentiatie van de hoogte van uitkeringen naar relatieve behoefte, plannen voor privatisering in de sociale zekerheid, het in de nota ,,Heroverweging" en door de werkgevers geopperde ,,twee-trajecten" systeem.
Ook mag eigen verantwoordelijkheid in het kader van volumebeleid niet leiden tot .,onaanvaardbare eigen risico's voor werknemers.
Met instemming constateert zij, dat de netto-netto-koppeling onaangetast blijft.
Waar het de gezondheidszorg betreft is zij het eens met stabilisatievan de kosten. maar zonder invoering van eigen bijdragen. Zij bepleit snellere invoering van een volksverzekering voor ziektekosten.
Waar het de inkomens van ambtenaren en trendvolgers betreft ziet de FNV geen aanleiding om het trendbeleid als zodanig los te laten, evenmin als een parallelle koopkrachtontwikkeling voor werknemers in het bedrijfsleven. ambtenaren, trendvolgers en sociale uitkeringstrekkers.

WERKGELEGENHEIDSOVERLEG

De FNV wil waar het de gedachten over werkgelegenheidsoverleg tussen werkgevers en werknemers betreft eerst het lopende overleg in de Stichting van de Arbeid afwachten.
Invoering van een investeringsloon wil de FNV genuanceerd benaderen en grondig bestuderen. Daarbij is m.n. een adequate regeling van de zeggenschapsaspecten van overwegend belang. Bovendien mag een investeringsloon niet in strijd komen met de bepleite gelijkwaardige behandeling van ambtenaren en trendvolgers.
Een nader SER-advies over winstdeling door werknemers acht de FNV ,,volstrekt overbodig". Zij acht een snelle totstandkoming van een VAD- of soortgelijke regeling dringend noodzakelijk op basis van haar begin dit jaar in een brief aan de Kamer geformuleerde uitgangspunten.
Waar het de verdeling van en inschakeling in de arbeid betreft verwijst de FNV naar het overleg in de Stichting van de Arbeid. Bovendien noemt zij een aantal conclusies op dit punt onduidelijk. Toepassing van het profijtbeginsel voor overheidsdiensten e.d. zal de FNV uiterst kritisch bekijken op eventuele negatieve gevolgen en op de inkomensverdeling.
In haar brief maakt zij tenslotte nog een aantal opmerkingen over terreinen als belastingen, volkshuisvestingiwoningbouw, energiebeleid, aardgas, waarbij evenals op eerdere punten verwezen wordt naar o.a. de FNV-beleidsnota ,,Aan de slag".

CNV: akkoord met elementen in voorgestelde aanpak

Het CNV schrijft in haar commentaar aan de formateurs, dat de voorstellen van de informateurs elementen bevatten van de aanpak, die ook haar voor ogen staat. Dat geldt bijv. voor de gelden die beschikbaar komen voor nieuwe projecten, de versterking van de industriële structuur, energiebesparingen en de investeringen in de volkshuisvestingssector. Zij acht het juist, dat de informateurs herstel van de werkgelegenheid en bestrijding van de werkloosheid centraal stellen.
Het CNV vindt wel, dat uit bestudering van de voorstellen geen helder structureel beleid blijkt. De stabilisatie van de collectieve lastendruk, de verlaging van het financieringstekort tot 4,5% van het nationaal inkomen, het ,,inkomensplaatje" en het industriebeleid zijn enige elementen, die aanleiding zijn tot onduidelijkheden. Een en ander geeft geen beeld van structurele wijzigingen, die noodzakelijk zijn.
Ook heeft zij kritiek op het ontbreken van een duidelijke heffingsgrondslag voor het bijeenbrengen van het geld, dat nodig is voor de stimulering van de investeringen, uitgezonderd het investeringsloon.

INKOMENSVOORSTELLEN ONDUIDELIJK

Het CNV legt de nadruk op het uitgangspunt, dat in vrijheid tussen de sociale partners moet worden onderhandeld over zaken als het investeringsloon en de automatische prijscompensatie. Over wijziging op onderdelen van de prijscompensatie is alleen te praten, als de daardoor beschikbaar komende gelden besteed worden voor bestrijding van de werkloosheid. Een door de overheid verplicht gestelde korting wijst zij af. De voorstellen van de informateurs zijn op dit punt onduidelijk.
Datzelfde geldt voor de wijze waarop salarissen van ambtenaren en trendvolgers behoren te worden vastgesteld. In ieder geval mogen van het CNV geen wijzigingen in het zuivere trendbeleid worden doorgevoerd zonder instemming van de betrokken bonden. Evenmin kunnen correcties in de rechtspositie van ambtenaren en trendvolgers worden doorgevoerd zonder een objectieve inkomensvergelijking van pakketten arbeidsvoorwaarden.
De uitspraak in de programconclusies nu, dat ambtenaren en trendvolgers extra moeten bijdragen in de ombuigingen. is dan ook onjuist.
Het CNV heeft ook twijfels, of de collectieve lastendruk zal stabiliseren. Noodzakelijke correcties in belastingen en premies moeten in het licht van het inkomensbeleid worden bezien.
De lasten zullen zodanig over alle inkomensgroepen moeten worden verdeeld, dat de koopkrachtdaling voor de echte minima niet groter is dan één procent. Bij de keuze in de verdeling van de vruchten van economische groei over werkgelegenheid en echte minima moeten de sociale partners betrokken worden.
Verder moet gestreefd worden naar een parallelle ontwikkeling tussen het wettelijke minimumloon en het modale inkomen incl. incidenteel.

VOORSPELDE ECONOMISCHE GROEI ONZEKER

Het CNV wijst er in haar commentaar op, dat haar kritische kanttekeningen op het inkomensbeleid in ruime zin, zoals voorgesteld in de programconclusies, ondermeer zijn ingegeven doordat de informateurs onduidelijk zijn over het totale te voeren inkomensbeleid,
De wensen van het CNV over de ambtenarensalarissen, sociale zekerheid en koopkrachtontwikkeling vormen ook het kader voor het beleid bij een tegenvallende ontwikkeling.
De door de informateurs verwachte economische groei en de verkoopkansen voor Nederlandse produkten in het buitenland die de groei sterk bepalen zijn volgens het CNV onzeker. Mocht de voorspelde economische ontwikkeling tegenvallen dan mogen volgens haar de daarmee samenhangende lasten niet éénzijdig worden afgewenteld op één bepaalde bevolkingsgroep.
Omdat stimulering van de investeringen de werkloosheid niet voldoende zal terugdringen, zal ook herverdeling van arbeid nodig zijn. Met de informateurs wil ook het CNV deeltijdarbeid bevorderen. Maar de verwachtingen daarover mogen niet te optimistisch zijn, omdat het oplossen van de rechtspositionele problemen daarbij – voorwaarde voor het CNV – moeilijk schijnt. Over arbeidstijdverkorting is de christelijke vakcentrale bereid in het arbeidsvoorwaardenoverleg afspraken te maken.

Tenslotte vindt het CNV dat in het programma onvoldoende aandacht is besteed aan de relatie onderwijs-arbeidsmarkt, het opvoeren van de scholingsvoorzieriingen, het functioneren van de arheidsbureaus.

MHP: twijfels over macro-economisclze berekeningen en ombuigingen

In haar commentaar aan de formateurs spreekt de Vakcentrale voor Middelbaar en Hoger Personeel MHP haar ernstige twijfels uit over de macro-economische projecties, waarvan in de programconclusies wordt uitgegaan en over de omvang van de noodzakelijke ombuigingsoperatie.
Verruiming van de financieringsmogelijkheden voor het bedrijfsleven leidt niet automatisch tot investeringen, omdat ook over de afzetmogelijkheden zekerheid moet bestaan.
De omvang van de ombuigingsoperatie in de collectieve uitgaven komt de MHP te gering voor, vooral tegen de achtergrond van recente rapporten en adviezen over het sociaal-economisch beleid op middellange termijn. Het ziet er naar uit dat de informateurs zich rijk hebben gerekend, aldus de MHP.
In dat verband verontrusten haar twee zaken. Allereerst, dat nauwelijks iets wordt gezegd over de nota Heroverweging van collectieve uitgaven, die kortgeleden door ambtelijke commissies is uitgebracht en ten tweede. dat de departementen die het meest zullen moeten bezuinigen zijn terecht gekomen bij de partij die zich het sterkst tegen bezuinigingen heeft afgezet.

De MHP betreurt het dat volledig onbesproken blijft het vitale vraagstuk van het furictioneren van de arbeidsmarkt. Krijgt een stroomlijning van de arbeidsmarkt niet een eerste prioriteit, dan zal de creatie van arbeidsplaatsen slechts leiden tot verhoging van niet of moeilijk vervulbare vacatures.
Zij vindt vervolgens, dat te lichtvaardig wordt onigesprongen met de doelstelling van 175.000 deeltijdbanen, Nog afgezien van de organisatorische problemen, zullen ook eerst nog allerlei vragen rondom bereidheid om in deeltijdarbeid

te werken en de voorwaarden die daarbij worden gesteld moeten worden opgelost.

Fel gekant is de MHP tegen beleggingsvoorschriften aan institutionele beleggers. Zij onderschrijft het uitgangspunt van handhaving van het systeem, van automatische prijscompensatie met daarnaast de mogelijkheid van correcties in de vorm van een negatieve initieel. Strijdig met dit uitgangspunt zijn echter gedachten over aftopping van de prijscompensatie en voortgaande maximering van de vakantietoeslag.
Ten enenmale onaanvaardbaar is ook een eventuele maximering van pensioenen.
Wel is de MHP bereid offers te aanvaarden voor de ernst van de huidige situatie, waarbij enige relatie t.a.v. financiële draagkracht niet onbespreekbaar is.
De MHP schrijft in haar commentaar verder dat het beginsel van het trendbeleid zich moeilijk laat rijmen met een eigen verantwoordelijkheid van de overheid m.b.t. de arbeidsvoorwaarden van ambtenaren, Dat kan niets anders inhouden dan geleide loonpolitiek met het bedrijfsleven als trendvolger. Daartegen heeft de MHP overwegende bezwaren.
Naar haar mening tenslotte wordt bij het terugbrengen van de structurele component van het financieringstekort met 2% uitgegaan van een te lage schatting.

KNOV en NCOV reageren ,,verontwaardigd" op ,,vaag" regeerakkoord

Ook los van het commentaar van de Raad van de Centrale Ondernemingsorganisaties, waarin zij samenwerken met de twee industriële werkgeversverbonden en met de drie centrale landbouworganisaties, hebben de twee centrale ondernemersorganisaties voor het midden- en kleinbedrijf KNOV en NCOV in afzonderlijke brieven gereageerd op de sociaal-economische programconclusies van de informateurs.

Het KNOV (Het Koninklijk Nederlands Ondernemersverbond) verwijt in een ,,verontwaardigde" reactie de informateurs dat in geen enkel opzicht het midden- en kleinbedrijf uitgangspunt is geweestvan het algemene sociaal-economisch beleid. Laat staan dat dus gekeken is naar de gevolgen die dit beleid heeft voor de verschillende bedrijfstakken.
Op basis van deze plannen ziet de toekomst voor het midden- en kleinbedrijf er volgens het KNOV ,,welerg somber" uit. Voor verschillende sectoren in het midden- en kleinbedrijf komt de daling van de koopkracht erg hard aan.
Het KNOV noemt het onaanvaardbaar dat de koopkracht door het ontbreken van lastenverlichtingen zo sterk wordt aangetast. Het KNOV vreest dat deze plannen ,,in feite niets anders zijn dan het voortzetten van het oude beleid".
Het NCOV (Nederlands Christelijk Ondernemersverbond) noemt de programconclusies voor het midden- en kleinbedrijf vaag. ,,Ze zijn summier en vertonen geen samenhang en visie".
Voor het midden- en kleinbedrijf is een krachtig en samenhangend beleid nodig. Maar ,,het programmalaat alles in het ongewisse". Evenals het KNOV vindt ook het NCOV dat nadere berekeningen over de uitwerking van het regeerprogram voor de verschillende bedrijfstakken ontbreken".
Het NCOV claimt 20% van de voor nieuwe projecten te bestemmen gelden. naar rato van het marktaandeel van het midden- en kleinbedrijf. (SER-Bulletin. Nederlandse Staatscourant)

(Vor. ber. pag. 567 e.v.)

ITALIË

SCHANDAAL METSELAARSLOGE (vervolg)

Op 20 mei maakte de regering de ledenlijst van de loge met meer dan 950 namen bekend. Erop stonden o.a. de christen-democratische minister Foschi, de socialistische minister Manca en de sociaal-democratische partijsecretaris Longo.
Verder stonden er parlementariërs. hoge militairen, bankiers, journalisten en diplomaten op de lijst.
Op 23 mei trad de minister van justitie, de christen-democraat Adolfo Sarti, af. Ook hij kwam voor op de ledenlijst van „Propaganda 2"
De christen-democraat Foschi en de socialist Manca zeiden niet over aftreden te denken. Alle drie ministers ontkenden ooit lid van de loge te zijn geweest.
De communistische oppositie eiste luidkeels het aftreden van de regering-Forlani.

Toch was het nog steeds onduidelijk wat het schandaal van de vrijmetselaarsloge precies behelsde.
De meeste mensen die op de ledenlijst van de loge voorkwamen, ontkenden er iets mee te maken te hebben. De Italiaanse pers en ook de politici kenmerkten het schandaal als dat van de ontdekking van een ,,occult machtscentrum" met als leden agenten van de geheime dienst, politici, topmilitairen, diplomaten, bankiers, ondernemers en journalisten.
Financiële schandalen, bomaanslagen, moorden en een staatsgreeppoging, allemaal gebeurd in de afgelopen tien jaar, werden met deze vrijmetselaarsloge in verband gebracht.
Er was de eerbiedwaardige meester Licio Gelli, zakenman gespecialiseerd in contacten met Roemenië en Argentinië, die zijn loge tot een centrum van invloedrijken wist te maken en de namen van veel leden zelfs voor het Groot Oosten, een overkoepelende ,,groot loge", waarvan „P2" deel uitmaakte, geheim hield.
De traditioneel door rellen en scheuringen geplaagde Italiaanse vrijmetselarij had al jaren moeilijkheden met Gelli.
De meest indrukwekkende beschuldiging was die van spionage Gelli zou gegevens over vele personen er. staatsgeheimen hebben verzameld om te kunnen chanteren en zo mensen te dwingen tot zijn loge toe te treden en voor hem nieuwe gegevens te verzamelen.
Kolonel Viezzer die in 1974 34.000 dossiers van de geheime dienst met intieme gegevens over Italianen moest verbranden, zat op dat ogenblik in de gevangenis en werd verhoord. Had hij dossiers gefotocopieerd en aan Gelli gegeven?
,,Propaganda 2" was ervan beschuldigd in strijd met de Italiaanse grondwet een geheim genootschap te zijn. Een zeer late ontdekking. De loge (er zijn totaal veertien Propagandaloges in Italië) werd juist de vorige eeuw opgericht om politici en hoge ambtenaren de kans te geven lid van de vrijmetselarij te worden zonder dat dit algemeen bekend werd. De uit 1738 daterende excommunicatie van vrijmetselaars door de rooms-katholieke kerk was nog altijd niet opgeheven.
Vrijmetselaars hebben een belangrijke rol gespeeld in het pre-fascistische Italië. Mussolini startte in 1925 de vervolging van de vrijmetselaars, die hij ervan beschuldigde tegen hem te komplotteren. Na de oorlog begon de Italiaanse vrijmetselarij van voren af aan. Het Groot Oosten van Italië heeft op het ogenblik 20.000 leden en er zijn nog eens ongeveer 10.000 internationaal niet-erkende vrijmetselaars.
Het is in Italië heel gewoon om vrijmetselaars van komplotten te beschuldigen. Communisten beschuldigden vrijmetselaars in 1978 ervan achter de ontvoering van de christen-democratische politicus Aldo Moro te zitten. De christen-democratische partijsecretaris Piccoli heeft het lidmaatschap van de vrijmetselarij onverenigbaar verklaard met dat van de christen-democratie.
Wat er het eerste was, het schandaal of degene die daarvan gebruik maakt, blijft in Italie meestal in stofwolken verhuld. Feit is deze keer dat de christen-democraten met het schandaal kans hebben gezien om een oolitieke crisis eerder te forceren–dan de socialisten wilden. En dat zij, door het eerst hun minister Sarti tot ontslag te dwingen, zichzelf hebben voorgesteld als dé partij die schoon schip wil maken.
Zeker is ook dat de socialisten daar in zoverre niet ingetrapt zijn, dat zij hun op Gelli's ledenlijst voorkomende ministers niet hebben laten aftreden en een complete regeringscrisis hebben veroorzaakt. (NRC/H'blad 29-5-1981)

Adolfo Sarti, de christen-democratische minister van justitie, die op 23 mei aftrad, nadat zijn naam in verband was gebracht met het schandaal rond de vrijmetselaarsloge ,,Propaganda 2".

Aftreden regering-Forlani

Op 26 mei 1981 trad de Italiaanse regering af. Deze regeringscrisis was een direct gevolg van het schandaal over de vrijmetselaarsloge ,,Propaganda 2".
De christen-democratische yremier Forlani besloot tot aftreden, nadat de socialistische partijleider Bettino Craxi op 25 mei niet had willen praten over uitsluitend wijzigingen bij enkele ministersposten.

De afgetreden regering-Forlani bestond uit een coalitie van christen-democraten, socialisten, sociaal-democraten en republikeinen. Op 20 okt. 1981 was zij door president Pertini beëdigd (pag. 8713 e.v.-1981).

Bescherming lire n a val regering

Om na de val van de regering de lire te beschermen werd aangekondigd dat

Italianen die naar het buitenland reisden voortaan een deposito van 30% van de aangekochte vreemde valuta bij de bank moesten storten. Dat deposito werd ongeacht de duur van de buitenlandse reis drie maanden lang renteloos vastgehouden door de Bank van Italië.
Zakenreizen en reizen voor medische behandelingen waren van deze maatregel uitgezonderd.

Italianen zijn verplicht buitenlandse valuta in Italië zelf te kopen. De nieuwe maatregel betekende dat als zij bijvoorbeeld 600.000 lire in een vreemde munt wilden hebben, ze voorlopig 800.000 lire moesten betalen.

Italiaanse importeurs kregen te horen, dat zij bij betaling van de buitenlandse rekeningen 30% van die bedragen voor de duur van drie maanden bij de Bank van Italië moesten vastzetten.
Uitgezonderd hiervan waren olie, olieprodukten en granen.

Forlani informateur

Op 28 mei 1981 werd de demissionaire premier Forlani benoemd als informateur met de opdracht een nieuwe regering te vormen.
Forlani wilde een regering van dezelfde samenstelling als het vroegere kabinet. De socialistische partijleider Bettino Craxi wilde echter een zwaarder socialistisch gewicht in de nieuwe regering. Het liefst wilde hij ook een socialistische premier.
Op 4 juni schreef het *NRC/H'blad* over de regeringsdeelname van de socialisten onder meer:

Door geen ja en geen nee te zeggen op de voorstellen van de Italiaanse kabinetsformateur Forlani, heeft de socialistische partijleider Craxi heel politiek Europa aan het speculeren gezet. Volgens veel christen-democratische politici betekent dit dat de op 26 mei begonnen regeringscrisis snel zal aflopen. Anderen menen juist het tegendeel en zeggen dat de vorming van een regering een slepende zaak wordt.
In het laatste geval zou het er Craxi om gaan om de zaak te rekken tot na 23 juni, als de uitslag van regionale verkiezingen bekend is. Hebben de socialisten dan winst behaald, dan kunnen ze hun eisen bij de christen-democratische kabinetsformateur Forlani meer gewicht geven.
Craxi heeft op 3 juni niet gesproken over zijn verlangen om na 35 jaar de eerste niet-christen-democratische premier te worden. Oorspronkelijk had hij dit onderwerp aan de orde willen stellen bij een regeringscrisis na een socialistische verkiezingswinst bij de regionale verkiezingen later deze maand. De christen-democraten hebben nu bij de voor de socialisten te vroeg gekomen crisis duidelijk gemaakt niet aan een socialistische premier te willen denken.
Ook lijken zij niet bereid om ministeries als die van binnenlandse en buitenlandse zaken aan de socialisten af te staan.
Het bezwaar bij binnenlandse zaken is vooral, dat Craxi onduidelijkheid tegenover het terrorisme wordt verweten, sinds hij bij herhaling bij ontvoeringen heeft geprobeerd door middel van het leggen van contacten met terroristen de zaken op te lossen.
Craxi heeft een heel lijstje onderwerpen genoemd waarover hij eerst met de christen-democraten nader zou willen praten, voordat hij over een regeringsdeelname kan beslissen. Het zijn allemaal zaken die bij de vorige regering met socialisten en christen-democraten net zo aan de orde waren, zoals de economie en de problemen van het zuiden van het land. Het enige nieuwe onderwerp is vrijmetselaarsloge „Propaganda 2", de kern van het schandaal waarbij politici van beide partijen zijn betrokken.

Op 10 juni 1981 gaf Forlani zijn poging om een nieuwe regering te vormen op. Forlani was vastgelopen, nadat de socialisten en Republikeinen van de demissionaire regering hadden geëist dat zij de loge „P2" per decreet zou ontbinden.
Afgezien van de juridische problemen die hiermee waren verbonden, zou dat ook hebben betekend, dat Forlani de sociaal-democratische partijsecretaris Pietro Longo buiten spel moest zetten. Longo stond als leider van een regeringspartij op de ledenlijst van „P2", wat, ondanks Longo's ontkenningen van een lidmaatschap, toch een onmogelijke situatie zou scheppen bij het onwettig verklaren van de loge.

Republikein Spadolini nieuwe formateur

Op 11 juni gaf president Pertini de 55-jarige Republikeinse partijsecretaris Giovanni Spadolini de opdracht tot het vormen van een nieuwe regering.
Spadolini wilde echter eerst de uitslagen van de plaatselijke verkiezingen afwachten alvorens zijn ministers te gaan kiezen.

Verkiezingen voor sommige regionale besturen en gemeenteraden

Op 21 en 22 juni 1981 werden er plaatselijke verkiezingen gehouden voor gemeenteraden en voor regionale besturen. Het betrof hier meer dan 9 miljoen kiezers. Bij deze verkiezingen kwamen de socialisten als grote winnaars uit de bus.
Gemiddeld haalden zij voor gemeenteraden in plaatsen met meer dan 5000 inwoners een winst van 3,7%. In Bari gingen zij zelfs 10,7% vooruit ten koste van christen-democraten en communisten. In het regionale bestuur van Sicilië kwamen de socialisten van 10,3 op 14,3%. In de gemeenteraad van Rome van 7,6 op 10,2%, hetgeen betekende dat zij voor het eerst in deze stad de derde partij waren geworden, vóór de neo-fascisten.
De christen-democraten deden een (volkomen mislukte) poging om Rome, dat sinds 1976 een communistische burgemeester had, terug te veroveren. Zij liepen echter terug van 33,1% naar 29,6%. Op Sicilië behaalden de christen-democraten 0,6% winst, maar in de gemeenteraden gingen zij gemiddeld 2,8% achteruit.
De communisten, die bij de gemeenteraadsverkiezingen in 1976 in de hoofdstad 35,5% van de stemmen behaalden en daarmee de grootste partij in Rome werden, gingen hier vooruit naar 35,9%. In het zuiden van het land leed de communistische partij echter grote verliezen. Op Sicilië liep zij terug van 26,8% naar 20,7% en in Bari van 24,8% naar 15,9%. In de raden van gemeenten met meer dan 5000 inwoners verloren de communisten gemiddeld 1,7%.

(vor. ber. pag. 417 e.v.-1976)

Nieuwe regering

Op 26 juni kreeg formateur Spadolini het groene licht voor de vorming van de 41ste naoorlogse regering, nadat de 5 partijen in de door hem voorgestelde coalitie akkoord waren gegaan met het regeerprogramma en de zetelverdeling van het kabinet. Het zou een coalitie worden bestaande uit christen-democraten, socialisten, sociaal-democraten, liberalen en republikeinen.
Spadolini zou de eerste niet christen-democratische premier worden sinds 1946.

Giovanni Spadolini werd op 21 juni 1925 in Florence geboren. Hij was journalist voor Il Messagero. Van 1950-'52 was hij politiek redacteur van de Gazetta del Popolo, van 1953-'55 van Corriere della Sera. Verder was hij redacteur van de Resto del Carlino (1955-'68), wederom van de Corriere delle Sera en van de Corriere d'Informazione (1968-1972).
Op de faculteit van politieke wetenschappen te Florence doceerde hij contemporaine geschiedenis. Van november 1974 tot januari 1976 was hij minister van milieuzaken. Minister van onderwijs werd hij in 1979. Dit bleef hij drie maanden.
NRC/H'blad 27-6-'81: Priester. bisschop. kardinaal, paus. Dat zijn de meest gebruikte bijnamen van Giovanni Spadolini. Die bijnamen slaan vooral op het uiterlijk en op de plechtstatige wijze van praten van de 56-jarige republikein. De professor, zoals de Toscaanse senator Spadolini ook wordt genoemd, is zich zeer van zijn historische rol bewust. Vraag hem er niet naar, want hij zal niet kunnen nalaten met een zeer

UITSLAGEN ITALIAANSE PLAATSELIJKE VERKIEZINGEN (%)
(tussen haakjes: resultaten 1976)

	Sicilië	Rome	Genua	Bari
Christen-Democraten (DC)	41,4 (40,8)	29,6 (33,1)	22.5 (28,5)	33,4 (38,0)
Communisten (PCI)	20,7 (26,8)	35.9 (35,5)	39,6 (41,5)	15.9 (24.8)
Socialisten (PSI)	14,3 (10,3)	10,2 (7,6)	16,4 (12,4)	23.3 (12,6)
Sociaal-Democraten (PSDI)	3,0 (3,4)	4,6 (3,7)	4.7 (3,8)	11,4 (6,0)
Republikeinen (PRI)	4,4 (3,3)	1 (1	3,6 (4,6)	4,4 (3,5)

(Financial Times 24-6-'81)

Giovanni Spadolini, de eerste niet christen-de mocratische premier sinds 1946.

lang betoog duidelijk te maken dat zijn kennis van de moderne Italiaanse geschiedenis zeer groot is. De professor, die van 1950 tot 1972 in Florence moderne geschiedenis doceerde en daarnaast journalist was, staat dan ook als zeer ijdel bekend.
Hij beantwoordt geen vraag of er gaat een compleet historisch overzicht aan vooraf, met preciese vermelding van wie er wat ooit over heeft gezegd. Soms wordt aan het einde van dat overzicht het antwoord op de vraag vergeten. Veel journalisten laten het er dan maar bij zitten. ook de op het gebied van retoriek veel gewende Italianen kennen grenzen.

Op 28 juni werd de nieuwe regering door president Sandro Pertini beëdigd.

Van de 28 ministersposten werden 15 (één zetel meer dan in de oude opstelling ter compensatie van het verlies van de premierspost) bezet door de christen-democraten, 7 door socialisten, 3 door sociaal-democraten, 2 door republikeinen (de partij van Spadolini) en 1 door een liberaal.

Van de oude regering-Forlani kwamen 16 ministers terug in het nieuwe team, van wie 11 op hun oude ministerie

De samenstelling van de nieuwe regering was als volgt:

premier – Giovanni Spadolini* (PRI); binnenlandse zaken Virginio Rognoni (DC; buitenlandse zaken – Emilio Colombo (DC); justitie – Clelio Darida (DC); schatkist – Beniamino Andreatta (DC); financiën – Rino Formica' (PSI); begroting – Giorgio La Malfa (PRI); defensie – Lelio Lagorio (PSI); onderwijs – Guido Bodrato (DC); landbouw en bosbouw – Giuseppe Bartolomei (DC); openbare werken – Franco Nicolazzi (PSDI); transport – Vincenzo Balzamo* (PSI), posterijen en telecommunicatie - Remo Gaspari* (DC); handel en industrie - Giovanni Marcora* (DC); arbeid – Michele Di Giesi+ (PSDI); buitenlandse handel – Nicola Capria+ (PSI); staatsparticipatie – Gianni De Michelis (PSI); koopvaardij – Calogero Mannino* (DC); toerisme en recreatie – Nicola Signorello (DC); volksgezondheid – Renato Altissimo* (PLI); cultuurbezit en milieuzaken – Vincenzo Scotti' (DC).

Ministers zonder portefeuille:

zaken het zuiden betreffende – Claudio Signorile* (PSI); Europese zaken – Gustavo Abis* (DC); openbaar bestuur – Dante Schietroma* (PSDI); wetenschappelijk onderzoek – Giancarlo Tesini* (DC); regionale zaken – Aldo Aniasi+ (PSI); betrekkingen met het parlement – Luciano Radi* (DC); burgerbescherming – Giuseppe Zamberletti* (DC).

---

* nieuw.
\+ andere portefeuille
(Le Monde, NZZ)

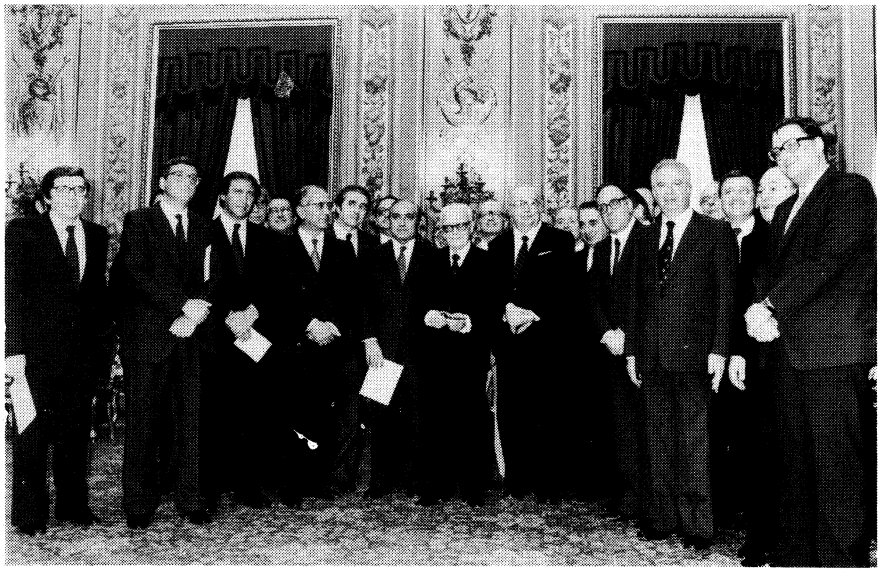
Regeringsverklaring

Op 7 juli legde minister-president Spadolini het programma van zijn vijfpartijencoalitie voor aan de Senaat en legde hij zijn regeringsverklaring af. De voornaamste onderwerpen waren: het schandaal van de vrijmetselaarsloge „Propaganda 2", de bestrijding van de inflatie, het terrorisme en de oost-westrelaties.
De premier verklaarde dat de vrijmetselaarsloge „P2" werd verboden en dat er tegen de ambtenaren die lid waren van de loge maatregelen zouden worden getroffen. Die maatregelen zouden bestaan uit boetes of overplaatsing.
Het terrorisme wilde de nieuwe regering bestrijden door samenwerking met bekeerde terroristen. Ook zouden er op korte termijn nieuwe gevangenissen moeten komen.
Spadolini legde verder de nadruk op de trouw aar; de EG en de NAVO.
De inflatie zag hij als een groot probleem dat hij zo snel mogelijk wilde aanpakken.
Op 9 juli kreeg de regering-Spadolini het vertrouwen van de Senaat met 182 tegen 124 stemmen en op 11 juli kreeg zij het vertrouwen van de Kamer met 369 tegen 247 stemmen. (Le Monde, *NZZ*).

SLUITING EFFECTENBEURZEN

Op 8 juli 1981 kondigde Nino Andreatta, de minister van de schatkist, aan dat alle Italiaanse effectenbeurzen onmiddellijk zouden worden gesloten. Dit gebeurde voor het eerst sinds 64 jaar. De beurzen sloten wegens het instorten van de aandeelnoteringen. De daling van de aandelenprijzen werd veroorzaakt door hei massaal verkopen van aandelen door speculanten.
Het ministerie van financien ging tot sluiting over om te voorkomen dat er een sneeuwbaleffect zou ontstaan doordat investeerders die in moeilijkheden waren geraakt door de koersdaling zouden worden gedwongen hun aandelen te verkopen.
Op 13 juli gingen de effectenbeurzen weer open, nadat er volgens Andreatta een aantal maatregelen was genomen om grote prijsdalingen in aandelenkoersen te voorkomen.

Volgens minister Andreatta waren verscheide ne grote banken, verzekeringsmaatschappijen en particuliere beleggers overeengekomen om tot zgn. beschermende aankopen van effecten over te gaan ter voorkoming van prijsdalingen. De Italiaanse regering heeft ook de termijn verkort waarbinnen aandelen moeten worden betaald, die op krediet zijn gekocht. Hiermee wil men onverantwoorde speculatie voorkomen. Verder zal het de kleine belegger via belastingvoordelen aantrekkelijker worden gemaakt om zijn geld in waardepapieren te steken.
Andreatta toonde zich optimistisch over het effect van deze maatregel. Hij zei erop te vertrouwen dat het evenwicht tussen vraag en aanbod op de effectenbeurzen in zijn land snel weer zou zijn hersteld.
Op 8 juli schortte de regering alle handel in effecten op omdat in de voorafgegane vijf weken de noteringen van aandelen meer dan 40% waren gedaald en een verdere koersval werd voorzien.

De nieuwe regering. V.l.n.r. Vincenzo Scotti, Giorgio La Malfa, Claudio Signorile, Virginio Rognoni, Aldo Aniasi, Emilio Colombo, Giancarlo Tesini, Gianni De Michelis, Giovanni Marcora, president Pertini, Michele Di Giesi, premier Spadolini, Luciano Radi, Dante Schietroma. Rino Formica. Clelio Darida, Lelio Lagorio, Vincenzo Balzamo. Remo Gaspari en Beniamino Andreatta.

Het was voor het eerst sinds 1917 dat de Italiaanse regering haar toevlucht tot een dergelijke drastische maatregel nam.

Na de heropening van de beurzen zakten echter de koersen aanzienlijk, zodat het kabinet zich ging buigen over nog meer ,,noodmaatregelen".

Na de heropening daalden de koersen met gemiddeld 7%. Ook aandelen van grote maatschappijen als Fiat, Pirelli en Olivetti moesten eraan geloven en de handel in aandelen van een aantal kleinere maatschappijen moest zelfs worden stopgezet omdat de koersen daarvan met meer dan de toegestane 20% waren gedaald.
Volgens Andreatta heeft de beurs te lijden van een gebrek aan aandelen, Er worden in Milaan slechts 166 verschillende aandelen verhandeld, tegen 1300 in Parijs en enkele duizenden in Londen.

Op 14 juli daalden de koersen echter nog maar licht en kwam er een einde aan de paniekstemming die vele handelaars noopte tot verkoop van hun aandelen.

BEZUINIGINGSMAATREGELEN REGERING-SPADOLINI

Op 18 juli 1981 werd de regering het eens over bezuinigingen op de overheidsuitgaven en over maatregelen om haar kapitaalbehoefte te verminderen.
Het financieringstekort wilde het kabinet in 1981 beperken tot 37.500 miljard lire (bijna 84 miljard gulden).
Op de uitgaven voor de gezondheidszorg zou 1.400 miljard lire (meer dan 3 miljard gulden) worden besnoeid en op de kosten van de sociale diensten 400 miljard lire (900 miljoen gulden).
De grootste bezuinigingen werden echter verkregen door het uitstellen van plannen. In totaal wilde de regering in 1981 8.000 miljard lire (17,8 miljard gulden) minder uitgeven dan was voorzien.
De electriciteitstarieven zouden worden verhoogd ter vermindering van het tekort van 1.300 miljard lire (3 miljard gulden) waar de nationale electriciteitsmaatschappij, ENEL, mee kampte.
Ook de olieprijzen gingen omhoog. Dit was het gevolg van het duurder worden van de dollar. Italië is voor zijn energievoorziening grotendeels afhankelijk van de invoer van brandstoffen. De prijs van super ging omhoog van 900 tot 930 lire per liter.
Premier Spadolini zei bij de bekendmaking van de nieuwe maatregelen (die nog door het parlement moesten worden goedgekeurd) dat Italië er in economisch opzicht bijzonder slecht voorstond. Minister van de schatkist, Beniarnino Andreatta, voegde hier aan toe: „We moeten nu aan de noodrem trekken en minder belangrijke maatregelen schrappen (. . .) om te voorkomen dat Italië afglijdt naar een economische situatie van het Poolse type." Volgens de minister hing het slagen van de plannen niet alleen af van het aanbrengen van drastische bezuinigingen, maar ook van het beperken van de grote bedragen aan kasmiddelen waarover de lagere overheden beschikten. Volgens e& recente raming ging het om niet minder dan 20.000 miljard lire (bijna 45 miljard gulden). Er waren fiscale middelen op komst om dat geld terug te krijgen in de schatkist, aldus Andreatta.

VERDERE ONTWIKKELINGEN SCHANDAAL VRIJMETSELAARSLOGE „PROPAGANDA 2"

Op 2 juni kondigde Franco di Bella, hoofdredacteur van de „Corriere della Sera", aan dat hij om gezondheidsredenen met verlof ging. Zijn naam kwam ook voor op de ledenlijst van „P2".
Het ziekteverlof van Di Bella werd per communiqué via de Italiaanse persbureaus bekendgemaakt. In een communiqué van de redactiecommissie van de Corriere werd waardering uitgesproken voor het ,,gebaar" dat Di Bella had gemaakt door voor herstel naar huis te gaan.
Sinds 1974 behoorde de krant, met een betaalde oplage van ruim 500.000 exemplaren tot de grootste Italiaanse uitgeversgroep Rizzoli.
Angelo Rizzoli, eigenaar van de krant, stond eveneens op Gelli's ledenlijst. Bankier Calvi had op 30 mei via een tot zijn bank behorende holding, de Centrale Finanziaria, 40% van de uitgeversgroep in handen gekregen.
Het *NRC/H'blad* berichtte op 3-6-'81:

Bij de Corriere heerst de verdenking van een uitgebreid complot met de eerbiedwaardige meester Gelli op de achtergrond om de 106 jaar oude krant. in Italië als een officieel instituut beschouwd, in handen te krijgen.
De financiële deelname van Calvi leidde al tot grote onrust bij de Corriere, omdat niet duidelijk was van wie het geld was dat zijn bank in het uitgeversconcern had gestoken. Ondanks herhaald aandringen heeft de redactie van de Corriere nog steeds geen opheldering hierover van de concernleiding gekregen.
Niet alleen bij de uitgever, ook bij de redactie van de Corriere komen verschillende namen voor van Gelli's lijst. De gisteren vergaderende redactie van de krant heeft collega's die net als hoofdredacteur Di Bella hiertoe behoren uitgenodigd om de nodige consequenties te trekken. Een uitnodiging dus om op te stappen, waarbij ook nadrukkelijk wordt gezegd dat de krantredactie geen rechter wil spelen.
Bij de huidige onrust speelt tegelijkertijd een onvrede over de wijze waarop de krant zich sinds 1977 onder hoofdredacteur Di Bella heeft ontwikkeld.
Het blad is niet meer het betrouwbaarste van Italië en niet meer het belangrijkste discussiepodium. Veel schrijvers die onder de vorige hoofdredacteur, Piero Ottone, aan de Corriere waren gaan meewerken, hebben het blad onder ex-misdaadverslaggever Di Bella de rug toegekeerd. De betrouwbaarheid van de berichtgeving haalt het – zolang het niet over Fiat gaat – op geen stukken na bij die van La Stampa uit Turijn. Hypotheses worden in de Corriere dikwijls als feiten gebracht en als ze later onjuist blijken te zijn niet gecorrigeerd.
In een officieel communiqué heeft de redactiecommissie op 2 juni van de directie van het uitgeversconcern gevraagd de scheiding van de financiële zaken en de journalistiek te respecteren. De afgelopen tijd werd dat niet altijd in de Corriere gedaan. Publiciteit voor bijvoorbeeld een particuliere televisiezender van Rizzoli werd in de vorm van redactionele tekst in de Corriere gepresenteerd.
De directie van Rizzoli heeft de redactie gisteren laten weten een onafhankelijk, moreel hoogstaande persoon te zullen benoemen die haar een vertrouwelijk advies moet geven over kandidaten voor het hoofdredacteurschap. Een mededeling die de redactie voorlopig voor kennisgeving heeft aangenomen.

Op 3 juni besloten de journalisten van de Corriere tot een staking van 48 uur. De dag daarop besloot een groep journalisten en technisch personeel van alle kranten en tijdschriften van het Rizzoli-concern dat er op 5 juni 24 uur zou worden gestaakt.
Hiermee wilden zij bereiken dat de journalisten die op de ledenlijst van de vrijmetselaarsloge voorkwamen zouden worden geschorst. Verder waren zij bang dat Angelo Rizzoli en directeur-generaal Bruno Tassan Din (ook lid van Gelli's loge) op eigen houtje een opvolger zouden benoemen voor hoofdredacteur Franco di Bella. Zij eisten een tijdelijke vrijstelling van dienst van Rizzoli en Tassan Din, totdat hun rol binnen ,,Propaganda 2" zou zijn opgehelderd. *(NZZ)*
Op 14 juni nam Franco di Bella officieel ontslag. Hij werd op 18 juni opgevolgd door Alberto Cavallari. De meerderheid van de redactie ging akkoord met de benoeming van Cavallari.
Op 4 juni meldde El *Día* in Montevideo, dat Licio Gelli was ondergedoken in Uruguay, waar hij verschillende huizen bezat. De krant berichtte verder (zonder bronvermelding) dat Gelli op 28 mei vanuit Zwitserland in Montevideo was aangekomen. *(The Times*, 5-6-'81.)
Op 8 juni nam de Italiaanse justitie bij het ,,GrootOosten", de grootloge waaronder „P2" ressorteerde, de dossiers over het ledenbestand van 500 loges in beslag. Hiermee werd het onderzoek uitgebreid tot de hele Italiaanse vrijmetselarij. Met dit materiaal wilde de justitie nagaan wat precies de relatie was tussen ,,Propaganda 2" en de verdere metselarij. Het ,,Groot Oosten" protesteerde hevig hiertegen. Er zou een ,,heksenjacht" tegen vrijmetselaars zijn begonnen. Volgens grootmeester Ennio Battelli werd getracht alle vrijmetselaars te betrekken bij wat enkele tientallen mensen hadden gedaan. Hij maakte zich vooral bezorgd over de mogelijkheid dat de justitie de ledenlijsten openbaar zou maken. Volgens *The Times* werden zo'n 18.000 dos-

siers in beslag genomen. Het aantal leden van het „Grote Oosten" werd geschat op 15.000-18.000.
Op 15 juni bleek uit een rapport van de drie wijze mannen, die op 7 mei waren belast met een onderzoek naar „P2", dat de vrijmetselaarsloge een geheim genootschap was, omdat het werkelijke doel en de namen van de leden verborgen waren gehouden.
„P2" zou als doel hebben gehad het verlenen van gunsten van de leden aan elkaar die daarvoor misbruik maakten van hun posities in het openbare leven. Volgens één van de drie wijzen, de vroegere president van het Constitutionele Hof Aldo Sandulli, was geen verder onderzoek gedaan naar de geheime doeleinden van ,,Propaganda 2". Hij meende wel, dat de vrijmetselaarsloge een soort ,,maffioos" genootschap kon worden genoemd. Volgens de drie juristen behoorde ,,P2" tot 1976 tot de gewone vrijmetselarij en kwam de loge daarna in handen van Licio Gelli. De commissie erkende dat de loge een officiële band met het ,,Grote Oosten" van Italië was blijven houden.
Naar aanleiding van dit rapport vroeg de demissionaire regering de Raad van State binnen 8 dagen om advies over de vraag hoe degenen die lid van „P2" bleken te zijn juridisch moesten worden aangepakt. Een geheim genootschap is bij de Italiaanse wet verboden.
Op 6 juli droeg de nieuwe premier Spadolini alle overheidsinstellingen op maatregelen te treffen tegen ambtenaren die lid waren van „P2". De maatregelen dienden te bestaan uit boetes of overplaatsing. Het zou om naar schatting 260 ambtenaren gaan. *(NRC)*
Hoe het ene schandaal leidde tot andere schandalen werd in de Volkskrant van 11-6-1981 uit de doeken gedaan.

Een christen-democratische senator heeft een poging tot zelfmoord gedaan. De dag daarvoor pleegde een kolonel van de fiscale recherche zelfmoord. In beide gevallen is er sprake van olieschandalen en van de vrijmetselaarsloge „P2".
Senator Stammati was in het vorige kabinet minister van handelsbetrekkingen. Hij wordt beschuldigd van corruptie in oliezaken met een aantal Arabische landen.
Kolonel Rossi van de fiscale recherche was op 1 juni verhoord in verband met een kolossale zwendelzaak die van '72 tot '79 gespeeld heeft en waarbij de Italiaanse staat voor vele tientallen miljoenen is opgelicht. Het ging daarbij om het ontduiken van belastinggelden op benzine en andere olieprodukten.
De zwendel was georganiseerd door een generaal van de fiscale recherche, Giudice die een niet gering deel van de opbrengst verdeelde onder politici en politieke partijen en zich zo zeker wist van bescherming van hogerhand. Twee jaar geleden is een collega van kolonel Rossi bij een niet geheel duidelijk auto-ongeluk om het leven gekomen. Ook ex-minister Stammati was in verband met deze zaak verhoord.
Gebleken is dat geheime documenten die betrekking hebben op de zwendelaffaire in het bezit waren van Licio Gelli, de inmiddels naar Uruguay uitgeweken grootmeester van de vrijmetselaarsloge „P2". Gelli heeft ze naar alle waarschijnlijkheid gebruikt om verschillende figuren die bij de zaak betrokken waren te chanteren.
De affaire rond de vrijmetselaarsloge heeft niet alleen tot het aftreden van de regering geleid. Ook de Italiaanse geheime diensten, leger luchtmacht, vloot en carabinieri zijn zonder leiding komen te zitten. Nadat eerst de top van de geheime diensten voor onbepaalde tijd op vakantie was gestuurd, zijn nu ook 15 generaals en admiraals met gedwongen voorlopig verlof gegaan. Daarmee is onder andere tegemoetgekomen aan de NAVO-top in Brussel die er weinig voor voelde dat belangrijke vergaderingen worden bijgewoond door vermoedelijke leden van een geheime organisatie met duistere bedoelingen.
Chantage blijkt. nu steeds meer details bekend worden over de vrijmetselaarsloge „P2" een belangrijke rol te hebben gespeeld Grootmeester Gelli is daar al direct na de oorlog mee begonnen. Hij was – zelf een ex-fascist – in het bezit van een lijst van figuren die rnet de Duitsers gecollaboreerd hadden en na de oorlog weer belangrijke posten wisten te bezetten.
Zijn kracht heeft gelegen in zijn contacten met geheime diensten en dat deel van de magistratuur dat nooit werd gezuiverd. In de loop van de jaren '60 is het hem gelukt in bezit te komen van de zogeheten SIFAR-dossiers, voorheen in het bezit van generaal Lorenzo die in '64 een poging tot staatsgreep deed. Deze dossiers bevatten gegevens over persoonlijk leven en persoonlijke uitspattingen van een groot aantal politici en belangrijke ambtenaren. Officieel werden deze dossiers in '68 vernietigd, maar er bestond al jarenlang het vermoeden dat er een of meer kopieën van circuleerden.
Gelli moet ook in het bezit geweest zijn van geheime onderzoekgegevens rond de aanslag op een bank in Milaan in december '69 waarbij 17 mensen om het leven kwamen. De zaak is nooit opgehelderd maar er werden en worden de namen van steeds belangrijker lieden bij genoemd. De enige arrestatie tot nu toe van een lid van de loge „P2" betreft een kolonel van de geheime dienst, Viezzer, die ook genoemd is in verband met de aanslag op de bank in december '69 en de rol van de geheime dienst daarin.
In de loop van de jaren '70 moet Gelli zich steeds zekerder zijn gaan voelen: aan de lijsten waar hij al over beschikte kon hij de lange lijsten toevoegen van figuren die bij olieschandalen en bij het onuitputtelijke schandaal rond de Siciliaanse bankier Sindona zijn betrokken. Ook deze lijsten moet hij voornamelijk via de geheime diensten in handen hebben gekregen.
In dat licht bezien kan het nauwelijks verbazing wekken dat premier Forlani er twee maanden over heeft gedaan om de lijst met namen die hij al eind maart van de rechterlijke macht gekregen had bekend te maken.

Op 7 juli zei premier Spadolini in zijn regeringsverklaring dat ,,Propaganda 2" zou worden verboden.
Op 16 juli nam de coördinator van de Italiaanse inlichtingendiensten, Walter Pelosi, ontslag, na vernomen te hebben dat hij wellicht in staat van beschuldiging zou worden gesteld in verband met de „P2"-affaire. Het vermoeden bestond dat hij geheime informatie had verstrekt aan Licio Gelli.
Op 24 juli diende de Italiaanse regering een wetsontwerp in, waarbij het voor staatsfunctionarissen werd verboden om deel uit te maken van geheime verenigingen.

(Vor. ber. pag. 576/3-1981)

TERRORISME. DOOD MARANGONI. ARRESTATIE MORETTI. ONTVOERING CIRILLO, TALIERCIO, SANDRUCCI EN ROBERT PECI

Op 17 febr. 1981 werd Luigi Marangoni (44), geneesheer-directeur van het grootste ziekenhuis in Milaan, op straat doodgeschoten. Marangoni werd door vier overvallers met geweren waarvan de loop was afgezaagd onder vuur genomen. Na een vuurgevecht met de politie wisten de vier overvallers te ontkomen.
Anderhalf uur na de moordaanslag eiste kolonel Fabrizio Pelli van de Rode Brigades in een telefoontje aan een Milanese krant de verantwoordelijkheid voor de aanslag op.

In een uitvoerig pamflet kondigden de Rode Brigades een campagne aan ,,ter vereniging van de werkers in de gezondheidszorg om de communistische macht te vestigen". De vermoorde arts omschreven zij als ,,gehaat door de werkers in het ziekenhuis en door de zieke leden van het proletariaat". De terroristen riepen de personeelsleden van het ziekenhuis op zich bij hun beweging aan te sluiten.

De Italiaanse terreurorganisatie Rode Brigades had een speciaal „ziekenhuiscommando" opgericht om functionarissen in de gezondheidszorg uit de weg te ruimen. Op deze wijze wilden de terroristen protesteren tegen overheidsmaatregelen ter stroomlijning van de gezondheidszorg en tegen disciplinaire maatregelen die in ziekenhuizen werden getroffen tegen met de Brigadisten sympathiserende verplegerscollectieven.
Zij hadden de gezondheidszorg als werkterrein gekozen, nadat zij bij terreuracties vorig jaar in de Milanese staal- en auto-industrie er niet in waren geslaagd zich op te werpen als de „redders van het proletariaat". Het geweld tegen topfunctionarissen in deze bedrijven werd telkens gevolgd door protestacties van de personeelsleden. (NRC/H'blad)

Arrestatie terrorist *Mario* Moretti

Op 4 april werd in Milaan de 35-jarige Mario Moretti, één van de oprichters van de Rode Brigades, gearresteerd. Moretti was als sinds 1973 voortvluchtig. Hij werd beschouwd als het hoofd van de militaire organisatie van de terroristen. Reeksen moorden en overvallen werden aan hem toegeschreven. Hij zou met name de organisator zijn geweest van de ontvoering van en de moord op de christen-democratische politicus Aldo Moro in 1978 (pag. 49113 e.v.-1980 en pag. 273 e.v.-1978).

Volgens verklaringen van eerder gearresteerde Brigadisten zou hij ook de verantwoordelijkheid hebben voor de logistiek van de terroristische organisatie. Daarvoor zou hij onder meer een wapenexport uit Libanon naar Italië hebben georganiseerd.
Moretti kreeg de naam ongrijpbaar te zijn omdat, telkens wanneer de politie

op zijn spoor kwam, hij op het laatste ogenblik wist te ontsnappen.

De arrestatie van Moretti was zorgvuldig voorbereid Minister Rognoni was er persoonlijk voor naar Milaan gereisd, De terrorist werd op straat door de politie overvallen. Hij verzette zich niet en heeft sinds zijn aanhouding alleen willen verklaren dat hij zichzelf als ,,politiek gevangene" beschouwde. Datzelfde heeft ook Enrico Fenzi gedaan, die in Moretti's gezelschap was. Deze 42-jarige medewerker van de letterenfaculteit van de universiteit van Genua was al eerder wegens terrorisme gearresteerd. Maar twee jaar geleden werd hij door de rechter onschuldig verklaard.
In Milaan waren bovendien twee terroristen van een lager plan aangehouden, met wie Moretti en Fenzi een afspraak hadden. Op de politieactie van die dag is – mede op grond van bij de arrestanten gevonden documenten – een reeks huiszoekingen in verschillende Italiaanse steden gevolgd.
Daarbij was in Rome een man aangehouden die het Milanese appartement had gehuurd waarin Moretti vermoedelijk de oprichting van een nieuwe colonne van de Rode Brigades wilde voorbereiden.
Van de eerste strijders van de Rode Brigade is alleen de 36-jarige Barbara Balzarani nog op vrije voeten. Zij had volgens getuigen ook aan de moord op het politieëscorte van Moro in 1978 deelgenomen. De belangrijkste voortvluchtige Rode Brigadist, van wie de politie de naam kent, is de 38-jarige criminoloog Giovanni Senzani. De terroristische rol van deze specialist op het gebied van het Italiaanse gevangeniswezen werd pas in januari 1981 tijdens de ontvoering van de magistraat Giovanni d'Urso ontdekt (pag. 90/2 e.v.-1981).

De Italiaanse minister van binnenlandse zaken Virginio Rognoni sprak, na de arrestatie van Moretti, over de meest bevredigende dag uit zijn carrière.

Ontvoering christen-democratische politicus Ciro Cirillo

Op 27 april 1981 werd in Torre del Greco, een voorstadje van Napels, de 60-jarige politicus Cirillo ontvoerd. Bij de ontvoering werden zijn chauffeur en zijn lijfwacht doodgeschoten en raakte de privé-secretaresse van de politicus gewond.
Drie uur later eisten de Rode Brigades in een telefoontje aan de Genuese krant I1 Secolo XIX de verantwoordelijkheid voor de overval op.

De 60-jarige Cirillo was als lid van het regionale bestuur van Campania verantwoordelijk voor de volkswoningbouw in deze streek. Als zodanig was hij bovendien voorzitter van de technische commissie van door de aardbeving in 1980 in Campania verwoeste woningen.
Cirillo was een zeer bekend politicus in Napels. Hij was tot 1980 president van de regio Campania. In 1980 is Pino Amato, een ander lid van het regionale bestuur van Campania, door de Rode Brigades vermoord.
Cirillo reisde in een gepantserde auto onder politiebegeleiding.

Op 28 april stuurden de Rode Brigades een foto van Cirillo naar de Napolitaanse krant *Il* Mattino, waarop de politicus was te zien met vastgebonden polsen, tegen de achtergrond van de rode vlag met de ster van de Rode Brigades.
In het communiqué dat bij de foto was gevoegd werd een proces tegen Cirillo aangekondigd, omdat hij zich niet voldoende zou hebben bekommerd om het door een aardbeving verwoeste gebied rondom Napels. De ontvoerders lieten een verslaggever van *Il* Mattino bovendien na een telefonische aanwijzing een verklaring vinden in een vuilniscontainer waarin een analyse stond over de toestand in Napels en omgeving sinds de aardbeving in november 1979 (pag. 89-1981).

Er hadden zich na de aardbeving in deze stad 100.000 personen als daklozen gemeld, die echter in de meeste gevallen tijdelijk onderdak in vakantiehuisjes buiten de stad weigerde.
Jonge werklozen hadden in Napels de afgelopen maanden van de regeringscommissaris voor het aardbevingsgebied soms met gewelddadige demonstraties werk geëist. De Rode Brigades riepen nu op tot steun voor ,,de strijd van het randproletariaat" en tot het opzetten van ,,organen van de revolutionaire massa". Zij voegden bij hun document een lijst van ondernemingen die werkten aan de wederopbouw in het Zuiditaliaanse aardbevingsgebied en persoonlijke gegevens over christen-democratische politici.

Ontvoering industrieel Taliercio

Op 20 mei werd de directeur van een vestiging van het petrochemische bedrijf Montedison, Guiseppe Taliercio, bij Venetië ontvoerd door vijf leden van de linkse terreurorganisatie Rode Brigades.

De Montedison-groep, waarin de Italiaanse staat grote belangen heeft, stond op dat ogenblik onder kritiek van links als gevolg van plannen om duizenden arbeiders te ontslaan. In 1980 leed het concern een verlies van ca. f 480 mln (pag. 574/3-1981).

Sundrucci, *personeelsfunctionaris* Alfa-Romeo, ontvoerd

Op 3 juni ontvoerden de Rode Brigaaes in Milaan de 53-jarige Renzo Sandrucci, personeelsfunctionaris van de autofabriek Alfa-Romeo.

Ontvoering Roberto Peci

Op 10 juni werd in San Benedetto del Tronto, een plaatsje aan de kust van de Adriatische Zee, de 25-jarige Roberto Peci ontvoerd. Hij was de broer van de 28-jarige Patrizio Peci, een ex-Rode Brigadist die in de gevangenis was gaan samenwerken met de justitie. Patrizio's getuigenissen hadden tot de arrestatie van tientallen terroristen geleid. Rode Brigadisten hadden bij herhaling gedreigd Patrizio te zullen doden. Daarom leefde hij zwaar bewaakt in afzondering in de gevangenis, waar hij zijn eigen eten kookte uit angst voor vergiftiging.
Behalve als wraak op Patrizio Peci werd de ontvoering ook algemeen beschouwd als een waarschuwing van de Rode Brigades aan gevangen terroristen die van plan waren met hun verleden te breken en met de politie te gaan samenwerken.
De Rode Brigades hielden nu tegelijkertijd vier mensen vast, wat nooit eerder was voorgekomen.

Dood Taliercio

Op 6 juli werd in Porto Marghera bij Venetië het lijk van Taliercio gevonden in de kofferruimte van een Fiat 128. Hij was door kogels in zijn borst getroffen. Het was de eerste keer na de moord op Moro (pag. 305 e.v.-1978) dat de Rode Brigades één van hun slachtoffers vermoordden.
Uit protest tegen de dood van Taliercio kondigden de drie grote Italiaanse vakbonden, de CGIL, CISL en de UIL, voor 7 juli een algemene staking aan van een half uur. Arbeiders in het gebied rondom Venetië, waar de fabriek Montedison van Taliercio stond, hadden al aangekondigd het werk vier uur te zullen neerleggen.
Een functionaris van de communistische vakbond CGIL zei: ,,Deze wrede moord is in overeenstemming met het streven van de Rode Brigades de dood een aanvaardbare vorm van politieke strijd te maken."
Ook de Italiaanse president Pertini en politieke leiders spraken hun afschuw uit over de moord op de directeur. Premier Spadolini sprak van een ,,monsterachtige analogie met de moord op Aldo Moro".
De Volkskrant meldde op 9 juli:

Het is de eerste keer dat de Rode Brigades een gegijzelde vermoordden zonder een poging tot onderhandelen te hebben gedaan: voor zover bekend, is tijdens de ontvoering van Taliercio. die bijna 50 dagen duurde, geen enkele voorwaaide gesteld voor zijn vrijlating.
Waarom in dit geval geen voorwaarden zijn gesteld en in de andere gijzelingsgevallen wel, is onduidelijk. Het zou kunnen wijzen op meningsverschillen tussen de verschillende colonnes van de Rode Brigades die nu nog drie mensen vasthouden.
Volgens deskundigen zou met name de ontvoering van wethouder Cirillo uit Napels uitgevoerd zijn door dat deel van de Rode Brigades dat van de enorme onlust onder de bevolking gebruik wil maken om nieuwe aanhang te recruteren en sympathie te winnen voor hun acties. De Napolitaanse colonnes zouden ook hebben laten weten het niet eens te zijn met de executie van Taliercio.
De man die zij vasthouden. Ciro Cirillo, was rechterhand van de Gava's, één van de rijkste families van het land die Napels jarenlang als privé-bezit hebben beheerd. In ruil voor de vrijlating van Cirillo eisen zij de inbeslagneming van vrijstaande woningen in Napels voor de duizenden die dakloos werden nadeaardbeving van vorig jaar november.
De ,,Milanese colonne" die de ingenieur van Alfa-Romeo vasthoudt, zou op soortgelijke wijze proberen in te spelen op de onlustgevoelens onder de arbeiders in de auto-industrie, die met massale ontslagen worden bedreigd.
Dat verklaart voor een deel ook de scherpe reacties van de vakbonden en van de fabrieksraden die de weerslag van de terreuracties van de Rode Brigades aan den lijve ondervinden: vakbondsacties tegen dreigende ontslagen worden

steeds meer op één lijn gesteld met terroristische acties.
De ontvoering van Roberto Peci is meer een interne aangelegenheid tussen de Rode Brigades en de speciale anti-terreurbrigade van generaal Dalla Chiesa. Dalla Chiesa's naam is net als die van zijn collega's die aan het hoofd staan van de Italiaanse geheime diensten en van het leger. gevallen in verband met de affaire „P2", de diep in de Italiaanse politieke schandalen verzonken vrijmetselaarsloge. De andere generaals werden voorlopig met vakantie gestuurd, maar kennelijk niemand heeft Dalla Chiesa een dergelijk voorstel durven doen
De gegijzelde Roberto Peci, die een rol speelde bij de arrestatie van zijn broer, beschuldigt de generaal ervan dat hij zijn broer na diens arrestatie nog een tijdje terroristische activiteiten heeft laten begaan om daarmee andere Rode Brigadisten te kunnen vangen.
Over de vraag of de Rode Brigades met deze actie succes hebben en ook werkelijk nieuwe aanhang recruteren, lopen de meningen sterk uiteen. De anti-terreurbrigade van Dalla Chiesa heeft de afgelopen twee jaar een niet gering deel van de organisatie achter slot en grendel gekregen. Politie- en overheidsfunctionarissen verzekeren dan ook dat het om de laatste achterhoedegevechten van de Rode Brigades gaat.
Om dat idee kracht bij te zetten, werd het afgelopen weekend met veel tromgeroffel aangekondigd dat in Rome 50 belangrijke arrestaties waren verricht. Tevens zouden nu eindelijk de bewijzen zijn gevonden voor de hechte samenwerking tussen extreem-linkse en extreem-rechtse groepen, een stelling die onder andere door generaal Dalla Chiesa al jaren wordt verkondigd. Uit de tot nu toe bekend gemaakte lijst met namen blijkt echter dat het merendeel al in de gevangenis zat.

Op 9 juli bleek uit communiqués die de ontvoerders hadden achtergelaten in vuilnisbakken in Napels en Rome, dat zij Cirillo in een ,,proletarisch proces" ter dood hadden veroordeeld.
,,De doodstraf is de hoogste daad van menselijkheid die de revolutionaire krachten zouden kunnen uitvoeren om het systeem van proletarische macht te bevestigen en het proletariaat van de ketens van kapitalistische onderdrukking te bevrijden", aldus ,,communiqué nummer 11".

Op 10 juli lieten de Rode Brigades weten dat Roberto Peci ter dood veroordeeld was voor een eigen rechtbank.
Ondertussen debatteerde de regering over de vraag of met de ontvoerders moest worden onderhandeld en in hoeverre in het openbaar aandacht besteed moest worden aan verklaringen van Rode Brigadisten.

Op 13 juli verklaarde de christen-democratische minister Rognoni dat de regering op geen enkele manier zou wijken voor eisen van de Rode Brigades.

Een dag later publiceerde het socialistische partijblad *Avanti* 2 documenten van de Rode Brigades. Avanti gaf de tekst van de ,,ondervraging" van Sandrucci tijdens diens ,,proletarisch proces", en tevens van een brief van Sandrucci vanuit zijn „volksgevangenis" Avanti zei tot publikatie te zijn overgegaan op verzoek van Sandrucci's vrouw.

Christen-democraten en socialisten hadden al eerder met elkaar overhoop gelegen naar aanleiding van het al dan niet publiceren van documenten van de Rode Brigades In januari 1981 gaf Avanti gehoor aan een eis van de Rode Brigades verklaringen te publiceren in verband met de ontvoerde rechter d'Urso, waarna de rechter inderdaad werd vrijgelaten (pag. 90 2 e v 1981)

De directie van Alfa Romeo ontkende op 14 juli het met de Rode Brigades op een akkoordje te hebben gegooid.

Op diezelfde dag hadden directie en vakbonden bij Alfa Romeo een akkoord bereikt over de ontslagen bij deze firma, zoals de Rode Brigades als voorwaarde voor de vrijlating van Sandrucci hadden gesteld. De directie zei echter dat er tussen een en ander geen verband bestond. ,,Het akkoord komt voort uit technische overwegingen zoals het succes van ons nieuwe model „Giulietta"", verklaarde een woordvoerder van de directie. Vijfhonderd eerder ontslagen werknemers van het bedrijf zouden per 1 september weer in dienst worden genomen.

Vrijlating Sandrucci en Cirillo

Op 23 juli werd Sandrucci vrijgelaten en op 24 juli Cirillo. Sandrucci werd even buiten Milaan gevonden in een witte Giulia. Op een Milanees radiostation verklaarde hij dat hij ontslag had genomen bij Alfa Romeo omdat hij het niet eens was met de werkgelegenheidspolitiek van de firma. Onzeker was of hij deze verklaring aflegde onder druk van de ontvoerders. Verder zei hij over het algemeen redelijk te zijn behandeld. Wel voelde hij zich lichamelijk in slechte staat omdat hij anderhalve maand vastgebonden had gelegen op bed.

Voor Cirillo, die in Napels opdook, zou door de christen-democratische partij en familieleden 2 miljoen gulden losgeld zijn betaald. De christen-democraten ontkenden dit echter.

Dood Roberto Peci

Op 25 juli verklaarden de Rode Brigades in een in Napels verspreid communiqué ,,op het goede moment" over te zullen gaan tot de executie van de verrader Robert Peci. Deze boodschap wekte verbazing omdat de terroristische beweging twee dagen daarvoor had laten weten dat Peci zou profiteren van de ,,revolutionaire clementie", waardoor Sandrucci en Cirillo ook werden vrijgelaten.

Bij het communiqué waren brieven gevoegd van Peci aan de leider van de socialistische partij en aan het hoofd van de staatsomroep, de RAI, waarin Peci vroeg om een eerder door de Rode Brigades vrijgegeven video-opname van zijn ondervraging uit te zenden.

Ook Peci's vrouw deed daartoe een beroep op de RAI. De Italiaanse televisie weigerde echter de video-band uit te zenden.

Op 31 juli kondigden de Rode Brigades aan dat zij Robert Peci zouden executeren.

Op 3 augustus werd op telefonische aanwijzingen van de terroristen zijn lijk, volgens artsen niet meer dan drie uur na de moord, in Rome gevonden

Om zijn nek hing een bord met daarop ,,dood aan de verraders". Waarschijnlijk werd hij met 7 of 8 schoten uit een pistoolmitrailleur om het leven gebracht.

Op 12 augustus kwam het kabinet-Spadolini bijeen om nieuwe maatregelen tegen het terrorisme te onderzoeken.

Op 28 augustus kondigde premier Spadolini aan, dat bij het parlement een wetsontwerp zou worden ingediend om het voor terroristen aantrekkelijker te maken hun gewapende organisaties te verlaten en met de justitie te gaan samenwerken.

Volgens het ontwerp zouden degenen die definitief met hun lidmaatschap van een gewapende bende stopten en die niet hadden deelgenomen aan terroristische delicten die aan andere leden van dezelfde bende werden toegeschreven, volledige vrijstelling van straf krijgen. Ook zouden er, volgens Spadolini, maatregelen moeten komen ten behoeve van degenen die wel zelf terroristische misdrijven hadden begaan maar vervolgens met de justitie waren gaan samenwerken. Hierbij had de premier het met name over strafvermindering.
Bovendien wilde de regering dat wettelijk een programma werd vastgesteld voor de bescherming van degenen die wegens hun samenwerking met de justitie het risico van represailles van de zijde van terroristische organisaties liepen. De bescherming zou ook moeten gelden voor de advocaten en de familieleden van de betrokkenen.

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660.

BREDE COALITIE CDA–PvdA–D'66

In de ochtend van 11 sept. heeft koningin Beatrix de vijftien leden beëdigd van het nieuwe Nederlandse kabinet.
De vorming van een nieuw kabinet was noodzakelijk, omdat er op 26 mei verkiezingen voor de Tweede Kamer gehouden waren (pag. 353 e.v.). Bij de gelegenheid van dergelijke verkiezingen biedt het zittende kabinet zijn ontslag aan.
Het nieuwe kabinet is een brede coalitie, in de Tweede Kamer steunend op de fracties van CDA, PvdA en D'66, die beschikken over 109 van de 150 zetels. Qua politieke kleur is het kabinet een centrum-linkse coalitie, waarbij het CDA tot het centrum van het politieke spectrum gerekend wordt en PvdA en D'66 beschouwd worden als linkse partijen.
Aan het kabinet leveren CDA en PvdA (resp. 48 en 44 zetels in de Tweede Kamer) elk zes ministers en D'66 (17 zetels in de Tweede Kamer) is erin vertegenwoordigd met drie ministers. Sinds de invoering van het algemeen kiesrecht in Nederland in 1922, toen het vrouwenkiesrecht in de Grondwet werd vastgelegd, kenden alle Nederlandse kabinetten een confessionele meerderheid. Voor de Tweede Wereldoorlog waren de belangrijkste confessionele partijen RKSP, ARP en CHU: na de Tweede Wereldoorlog waren het KVP, ARP en CHU.
Sinds 11 okt. 1980 zijn deze drie partijen samengesmolten tot één nieuwe confessionele partij, het CDA (pag. 824i **3** e.v.-1980).
Een uitzondering op de regel was het kabinet-Den Uyl, dat regeerde van mei 1973 tot dec. 1977 – afgezien van het eerste naoorlogse kabinet Schermerhorn-Drees, dat niet stoelde op een verkiezingsuitslag.
De thans tot stand gekomen coalitie is dientengevolge het tweede kabinet in Nederland met een linkse meerderheid, zij het, dat daarbij twee kanttekeningen dienen te worden gemaakt:
Op het terrein van de sociaal-economische politiek staan, in hun programma's, CDA en D'66 elkaar nader dan D'66 en PvdA; volgens velen dient D'66 eerder te worden gerekend tot het politieke centrum dan tot links.
En: als voorzitter van de nieuwe ministerraad treedt op mr. A. A. M. van Agt, afkomstig uit het CDA, voordien uit de KVP – een confessioneel politicus dus, die bovendien in de voorafgaande regeerperiode leiding gegeven heeft aan de centrum-rechtse coalitie van CDA en VVD.

Tijdens de formatie van het huidige kabinet had mr. Van Agt er geen geheim van gemaakt, dat zijn persoonlijke voorkeur uitging naar een voortzetting van de oude coalitie. Die combinatie had echter bij de TK-verkiezingen van 26 mei de meerderheid in de Tweede Kamer verloren.
Denkbaar zou zijn geweest, dat D'66 de CDA-VVD-coalitie aan een meerderheid had geholpen; D'66 had echter al voor de verkiezingen deze mogelijkheid uitgesloten.
Een andere mogelijkheid zou zijn geweest, dat de oude coalitie van CDA en VVD „gedoogsteun" genoten zou hebben van de kleine confessionele fracties in de Tweede Kamer, SGP, RPF en GPV, waarmee die coalitie theoretisch zou steunen op 80 TK-zetels. Binnen de CDA-fracties lagen echter de verhoudingen dusdanig, dat deze meerderheid in de Tweede Kamer inderdaad alleen strikt theoretisch aanwezig was. Gegeven deze omstandigheden was de combinatie, zoals thans tot stand gekomen, de enig mogelijke, die kon steunen op een meederheid in de Tweede Kamer.

Samenstelling kabinet

In het nieuwe kabinet zijn de ministersposten als volgt verdeeld:

Minister-president, minister van algemene zaken – mr. A. A M. van Agt (CDA:

Binnenlandse zaken – drs. E. van Thijn (PvdA)

Buitenlandse zaken – mr. M. van der Stoei (PvdA)

Justitie – mr. J. de Ruiter (CDA)

Onderwijs en wetenschappen – dr. J A. van Kemenade (PvdA)

Financiën – rnr. A. P. J. M. M. van der Stee (CDA)

Defensie – mr. H. A. F. M. O. van Mierlo (D'66)

Volkshuisvesting en ruimteiijke ordening – drs. M. P. A. van Darn (PvdA)

Verkeer en waterstaat – mr. H. J. Zeevalking (D'66)

Economische zaken, vice-minister-president – dr. J. C. Terlouw (D'66)

Landbouw en visserij – drs. J. de Koning (CDA)

Sociale zaken en werkgelegenheid, vice-minister-president. minister voor Nederlands-Antilliaanse zaken – drs. J. M. den Uyl (PvdA)

Cultuur, recreatie en maatschappelijk werk – A. A, van der Louw (PvdA)

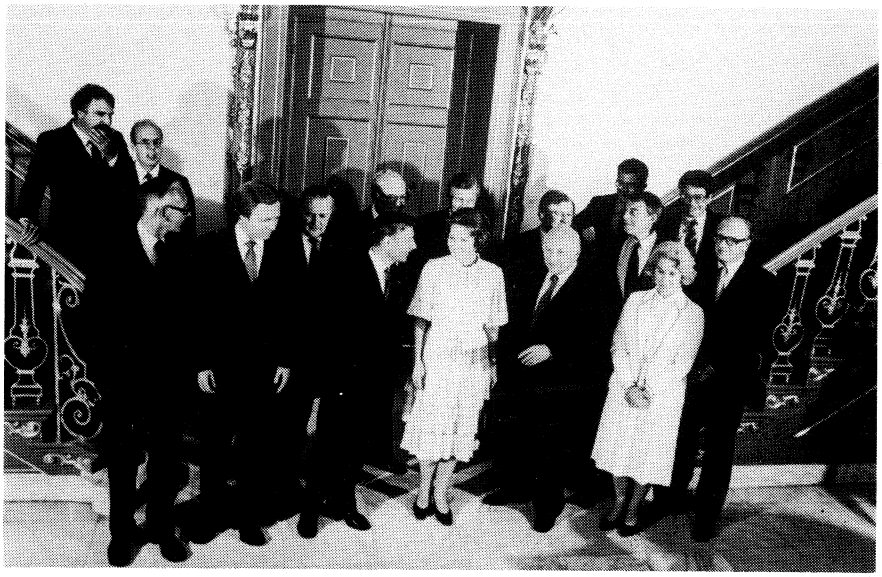
Volksgezondheid en milieuhygiëne – mevr. M. H. M. F. Gardeniers-Berendsen (CDA)

Ontwikkelingssamenwerking – drs, C. van Dijk (CDA)

Portret ministers

Onderstaande portretten van de ministers in het nieuwe kabinet zijn afkomstig uit Het Parool van 11 sept.

Pas tien jaar verkeert hij in de landspolitiek. en nu kan al gezegd worden: mr. A. van Agt is de meest kleurrijke minister-president van na de oorlog. Verguisd of verafgood, er is geen tussenweg. En beide kampen zijn het erover eens dat hij zijn taak even onorthodox als grillig opvat. Gisteren was de 50-jarige Van Agt voor het CDA nog leider van een regering met rechts. vandaag voert hij een kabinet met links aan.
Niet allebei met dezelfde graagte. maar het typeert hem. dat hij premier kan worden van een kabinet dat hij eigenlijk niet wil.

Koningin Beatrix te midden van het zojuist door haar beedigd kabinet; v.l.n.r.: A. van der Louw, mr. J. de Ruiter, mr. M. van der Stoel. vice-premier dr. J. Terlouw, mr. H. Zeevalking. premier mr. A. van Agt, mr. **A.** van der Stee, koningin Beatrix. J. de Koning, vice-premier J. den Uyl, M. van Dam. C. van Dijk, mr. H. van Mierlo, mevr. M Gardeniers, Ed. van Thijn en dr. J. van Kemenade

Weekblad 50ste jaargang No. 2605. pag. 32527-32542

Met veel genoegen kan Van Agt vertellen over zijn jeugd als fabrikantenzoon in het Brabantse Geldrop, ,,In de oorschelp van de Heer". Na gymnasium-B haalt hij in 1955 cum laude zijn doctoraal rechten aan de Katholieke Universiteit in Nijmegen. Dertien jaar later wordt hij aan diezelfde universiteit hoogleraar strafrecht.
Zijn vriend Piet Steenkamp, de peetvader van het CDA, haalt hem in 1971 de landspolitiek binnen.
Dan staat Van Agt nog te boek als een progressief jurist. Eerste wapenfeit als KVP-minister van justitie in het kabinet-Biesheuvel is zijn verklaring dat hij liever in een kabinet met de PvdA gezeten had.
Twee jaar later is het zo ver, maar het ministerschap in het kabinet-Den Uyl betekent tevens de verwijdering van de PvdA. Het is Van Agt die dat kabinet ten val brengt, het is met name Van Agt die de totstandkoming van een tweede kabinet-Den Uyl dwarsboomt. het is Van Agt die met de VVD veel plezieriger samenwerkt
De man. die het ene moment openlijk verklaart een hekel aan de politiek te hebben en het andere moment maar al te graag het politieke spel speelt, is nu noodgedwongen weer terug bij de PvdA.
Maar de zin in dit kabinet moet nog komen. geeft hij toe.

De nieuwe PvdA-minister van binnenlandse zaken E. van Thijn (47) heeft een belangrijk aandeel gehad in de formatie van het kabinet-Van Agt-Den Uyl. Precies op tijd gebruikte hij de adviezen van de commissie-Vonhoff voor een reorganisatie van het departementaal en ambtelijk apparaat. Zo kon van ministersposten meer worden gemaakt dan wat ze tot dan toe waren. waardoor niet langer het premierschap gewicht in de schaal legt. Van Thijn was informateur en formateur in de afgelopen maanden. Hetzelfde werk deed hij ook in 1977, maar toen liep het minder goed af. Hij deed verslag van dit dramatische gebeuren in „Dagboek van een onderhandelaar".
Na een doctoraal examen in de politieke en sociale wetenschappen in Amsterdam werd Van Thijn medewerker van de Wiardi Beckmanstichting, het wetenschappelijk bureau van de PvdA.
Van 1962 tot 1971 was hij lid van de Amsterdamse gemeenteraad. Sinds 1967 maakte hij deel uit van de PvdA-fractie in de Tweede Kamer. Tijdens het kabinet-Den Uyl ('73-'77) was hij fractievoorzitter.

Mr. M. Van der Stoel (58), de nieuwe minister van buitenlandse zaken, keert terug naar een vertrouwde kamer in een vertrouwd gebouw. Het ministerie aan het Haagse Plein was ook zijn werkplaats tijdens het kabinet-Den Uyl (1973-1977). Eerder al was hij staatssecretaris van buitenlandse zaken in het kabinet-Cals.
Tijdens zijn vorige ministerschap maakte Van der Stoel internationaal naam door zijn inspanningen op het gebied van de mensenrechten. Zijn populariteit steeg vooral in Griekenland tot grote hoogte door zijn niet aflatende politieke strijd tegen het daar toen heersende kolonelsregime. In Athene werd zelfs een plein naar de PvdA-politicus genoemd.
Van der Stoel nam de laatste jaren een wat eenzame positie in binnen zijn radicaliserende partij. Vooral op het gebied van de defensiepolitiek verschilde hij nogal eens van mening met de achterban. Sommigen in de PvdA hielden Van der Stoel dan ook als afgeschreven voor een tweede termijn.
De nieuwe minister studeerde in Leiden en begon in 1953 zijn loopbaan als medewerker van de Wiardi Beckmanstichting. het wetenschappelijk bureau van de Partij van de Arbeid. Van 1958 tot 1968 was hij internationaal secretaris van de partij en in 1960 werd hij gekozen als lid van de Eerste Kamer. Drie jaar later deed hij zijn intrede in de Tweede Kamer. In de afgelopen jaren bekleedde Van der Stoel een groot aantal internationale functies.

Demissionair minister van binnenlandse zaken H. Wiegel (l.) met zijn opvolger Ed. van Thijn

De Ruiter belandde in de politiek doordat zes partijgenoten vóór hem weigerden minister van justitie te worden in het kabinet-Van Agt-Wiegel. Al snel echter werd duidelijk dat met professor J. de Ruiter (51) .,kwaliteit" in huis was gehaald. Deze anti-revolutionaire CDA'er dwong in de afgelopen vier jaren bewondering af door zijn vakmanschap, politieke soepelheid en gematigd progressieve aanpak van verouderde wetgeving.
De minister van justitie is gespecialiseerd in het privaatrecht, maar promoveerde in 1962 op een civiel-rechterlijk onderwerp. Kort voor hij voor het ministerschap werd gevraagd. was hij benoemd tot rector-magnificus van de VU in Amsterdam.

Minister an onderwijs en wetenschappen: prof. dr. J. A. van Kemenade (PvdA).
Met Van Kemenade (44) keert na vier jaar .,de man van de middenschool" terug op het departement van onderwijs en wetenschappen. Ook onder het kabinet-Den Uyl (1973-1977) stond Van Kemenade aan het hoofd van dit ministerie. Juist vanwege zijn hartstochtelijke liefde voor de middenschool was zijn kandidatuur voor onderwijs tijdens de formatie nogal omstreden. Het CDA had op deze ministerspost liever een eigen man gehad, ook al om de positie van het bijzonder onderwijs te beschermen.
Van Kemenade studeerde sociologie aan de Katholieke Universiteit in Nijmegen. Hij promoveerde in 1968 op het proefschrift ,.De katholieken en hun onderwijs".
In 1970 werd hij benoemd tot buitengewoon hoogleraar onderwijssociologie in Nijmegen. Daarvoor was hij onder meer vier jaar directeur van het Instituut voor Toegepaste Sociologie in die stad.
Van Kemenade had verder diverse functies: voorzitter van het college van curatoren van de School voor Journalistiek in Utrecht, lid van de onderwijscommissie van het NVV en voorzitter van de onderwijscommissie van de Wiardi Beckmanstichting, het wetenschappelijk bureau van de PvdA.
In 1978 werd Van Kemenade benoemd tot buitengewoon hoogleraar onderwijskunde aan de rijksuniversiteit in Groningen.

Mr. A. van der Stee (53) lijkt langzamerhand niet meer weg te branden uit Nederlandse kabinetten. Sedert 1971 is hij zonder onderbreking staatssecretaris of minister geweest. Nu wordt hij opnieuw minister van financien.
Van der Stee, studievriend van Van Agt uit Nijmegen is een, zeker in financieel opzicht, conservatief man, zonder echter dogmatische trekken te vertonen. Zo is hij in het verleden als staatssecretaris van financiën in het kabinet-Den Uyl net zo goed goede maatjes geweest met zijn PvdA-collega's als hij in het vorige CDA-VVD-kabinet het uitstekend kon vinden met zijn liberale vrienden.
De laatste jaren is hij echter met de verslechtering van de financiële situatie harder geworden in zijn politieke opstelling. Het financieringstekort zál en moet naar beneden, heeft hij zich vooreenomen. In het vorige kabinet is hem dat niet gelukt; nu zal hij zich vermoedelijk harder opstellen, om de PvdA niet te veel ruim baan te geven in haar ambitieuze werkgelegenheidsplannen.
Van der Stee werd voor het eerst staatssecretaris van financien in 1971 in het kabinet-Biesheuvel. In het daarop volgende kabinet-Den Uyl behield hij die functie. tot hij de wegens ziekte aftredende minister Brouwer van landbouw opvolgde. Hij behield die functie in het kabinet-Van Agt-Wiegel, totdat minister Andriessen van financien wegens een conflict over de bezuinigingen aftrad. Van der Stee. die eigenlijk een oogje had op een commissarispost bij de EG in Brussel, zwichtte voor de druk die het CDA en Van Agt op hem uitoefenden en verklaarde zich bereid Andriessen op te volgen. Nu begint hij dan aan zijn tweede ambtsperiode als minister van financiën.

De toetreding van mr. H. van Mierlo tot het nieuwe kabinet van CDA, PvdA en D'66 is voor velen als een verrassing gekomen.
Ruim vier jaar heeft deze politicus, die als geen ander het gezicht heeft bepaalt van de Democraten 66, zich op de achtergrond gehouden. In 1977 hield hij zijn kamerlidmaatschap voor gezien toen er binnen de fractie onenigheid ontstond over de houding tegenover het kabinet-Den Uyl.
In de afgelopen jaren van windstilte rond zijn persoon was Van Mierlo lid van de Adviesraad Defensie Aangelegenheden (ADA) en adviseur van de Commissie Ontwikkelingssamenwerking Nederland Suriname (CONS).
Van Mierlo werd vijftig jaar geleden geboren in Breda; hij studeerde rechten in Nijmegen. Daar

was hij een studiegenoot van Andries van Agt. eveneens een geboren Brabander.

Minister van volkshuisvesting en ruimtelijke ordening: M. van Dam (PvdA). Van Dam (43) keert na vier jaar terug naar het departement. waar hij in het kabinet-Den Uyl (1973-1977) onder D'66-minister Gruyters staatssecretaris was. Hij gaf in die functie zijn naam aan de zogeheten Van Dam-eenheden, woningen voor één- en tweepersoonshuishoudens.
Kostte het in 1973 nog de nodige moeite om Van Dam ergens onder te brengen als staatssecretaris (zo was hij op financiën en op CRM niet welkom), toen in deze kabinetsformatie de PvdA de post volkshuisvesting kreeg, was het vrij snel uitgemaakt, dat hij de minister-kandidaat was hiervoor.
De afgelopen vier jaar heeft hij zich in de Kamer dan ook duchtig geweerd op dit terrein. Als belangrijkste woordvoerder voor dc socialisten in volkshuisvestingszaken kwam hij meermalen heftig in botsing met de CDA-bewindslieden Beelaerts van Blokland en staatssecretaris Brokx.
Van Dam is in Utrecht geboren. In die stad studeerde hij ook sociologie. Hij was van 1965 tot 1967 dienstplichtig. reserve-officier, werkzaam op de sociologische afdeling van het ministerie van defensie.
Daarna was hij wetenschappelijk medewerker bij de Wiardi Beckman Stichting, het wetenschappelijk bureau van de PvdA.
Landelijke bekendheid kreeg hij in de jaren 1969 tot 1973 als ombudsman bij de VARA. Het politieke werk was voor Van Dam geen reden om de televisie helemaal los te laten. Het afgelopen winterseizoen presenteerde hij, ook voor de VARA, het discussieprogramma ,.De achterkant van het gelijk".
Het programma leverde Van Dam de zilveren Nipkow-schijf op.
In die eer deelt een nieuwe collega van Van Dam: minister van defensie Van Mierlo (D'66) zat in de redactie van het programma.

Met zijn collega's in het nieuwe kabinet heeft mr. H. Zeevalking (D'66) gemeen, dat hij geen onbekende is in politiek Den Haag. Onder het kabinet-Den Uyl was hij van 1975 tot 1977 staatssecretaris vanjustitie. Hij volgde toen zijn partijgenoot Glastra van Loon op, die vertrok wegens een conflict met de toenmalige minister van justitie: Van Agt. Zeevalking komt zijn vroegere politieke baas dus nu weer tegen als collega in het kabinet.
Zeevalking is op 31 mei 1922 geboren in Laag-Keppel. In Utrecht studeerde hij rechten. Hij werkte na zijn studie onder meer op een advocatenkantoor, als algemeen secretaris van de Nederlandse Amateur Toneel Unie, en als administrateur/secretaris van de Orde van Vrijmetselaren onder het Grootoosten der Nederlanden.
Evenals zijn collega van defensie Van Mierlo is Zeevalking één van de oprichters van D'66. Van 1967 tot 1969 was hij vice-voorzitter van die partij. Eind 1979 werd hij gekozen tot voorzitter van de Democraten '66.
Ervaring met verkeersaangelegenheden heeft hij opgedaan als wethouder van verkeerszaken en openbare werken in Utrecht. Hij heeft die functie gehad van 1970 tot 1974. Sinds 1978 was hij burgemeester van Rijswijk.

Evenals Van Agt en heel anders dan Den Uyl is dr. J. Terlouw (49) min of bij toeval in de grote politiek terechtgekomen. Hij wordt behalve vice-premier ook minister van economische zaken in het nieuwe kabinet. Hij krijgt dus de taak de Nederlandse industrie weer gezond te maken.
Terlouw was kernfysicus, hij werkte onder meer bij het Massachusetts Institute of Technology in de VS. Uit een algemeen gevoel van maatschappelijke verantwoordelijkheid werd hij lid van D'66, kwam in 1970 in de Utrechtse gemeenteraad en werd kort nadien lid van de Tweede Kamer. Daar was hij een rustig, onopvallend fractielid, tot de toenmalige fractieleider Van Mierlo wegens conflicten in de fractie moest aftreden. Terlouw was toen de onbesproken middenfiguur, die min of meer als .,tussenpaus" tot zijn opvolger werd gekozen. Hij zorgde met zijn befaamde oproep voor 66.000 handtekeningen voor de wederopstanding van het op sterven na dode D'66.
Kinderboeken schrijven – hij kreeg twee keer de ,,gouden griffel" voor het beste Nederlandse kinderboek – zal er voor Terlouw de komende jaren wel bij inschieten.

J. de Koning (55), die als informateur aan de wieg heeft gestaan van het nieuwe kabinet. krijgt daarin niet het ministerschap dat hij het liefst wilde hebben dat van ontwikkelingssamenwerking – de post die hij ook in het vorige kabinet vervulde – maar hij wordt minister van landbouw en visserij.
De Koning is vroeger jarenlang secretaris geweest van de Nederlandse Christelijke Boeren- en Tuindersbond en heeft als Kamerlid altijd deel uitgemaakt van de vaste commissie voor landbouw en visserij. Hij was vroeger voorzitter geweest van de ARP. De Koning staat bekend als een bemiddelaar, een bruggenbouwer. die wars is van extreme standpunten. Hij is altijd voorstander geweest van samenwerking tussen CDA en PvdA.

J. den Uyl, de .,econoom te Buitenveldert" zoals Van Agt hem met lichte ironie pleegt te noemen, begint op 62-jarige leeftijd aan een mogelijk laatste, maar vermoedelijk zwaarste functie in zijn lange politieke loopbaan. Als minister van sociale zaken. speciaal belast met het bevorderen van de werkgelegenheid, staat hij voor de taak jaarlijks niet alleen te zorgen voor banen voor zo'n 40.000 nieuwe toetreders tot de arbeidsmarkt, maar ook de verdere afkalving van de bestaande werkgelegeheid te stoppen.
Den Uyl moet dit klaarspelen in een politiek en financieel klimaat dat hem bepaalt niet welgezind is.
CDA en D'66, de partners van de PvdA in het nieuwe kabinet. voelen niets voor het expansieve beleid (geld sluizen in de economie om daarmee voor groei te zorgen, die dan weer als .,inverdieneffect" tot groei van de werkgelegenheid moet leiden) zoals Den Uyl dat in het verleden heeft gepraktiseerd. Alle belangrijke adviesinstanties van de regering, zoals de Nederlandsche Bank en het Centraal Planbureau, zullen zijn doen en laten uiterst kritisch volgen.
Verder moet hij werken onder en met een minister-president van wie hij diep in zijn hart een afkeer heeft. Niet omdat hij Van Agt in de persoonlijke omgang niet kan verdragen, maar omdat diens mentale instelling, het katholiek-relativerende („Wij zijn maar een vlekje in het heelal", of: ,,Vier jaar geleden hadden de mensen in Nederland het toch ook behoorlijk"), hem als gedreven socialist wezensvreemd is.
Allerwegen bestaat er overigens bewondering voor, dat Den Uyl bereid is geweest het ministerschap te aanvaarden. ondanks deze ongunstige omstandigheid en ondanks het feit dat de verkiezingsuitslag het onmogelijk heeft gemaakt dat hij de leiding kreeg van het kabinet-Den Uyl-II. Men mag hopen dat hij in zijn nieuwe functie niet ,,afbrandt" doordat hij ofwel zijn werkgelegenheidsdoelstelling in het geheel niet haalt ofwel in rechtstreekse botsing komt met devakbeweging, met name de FNV. op wier steun hij is aangewezen.

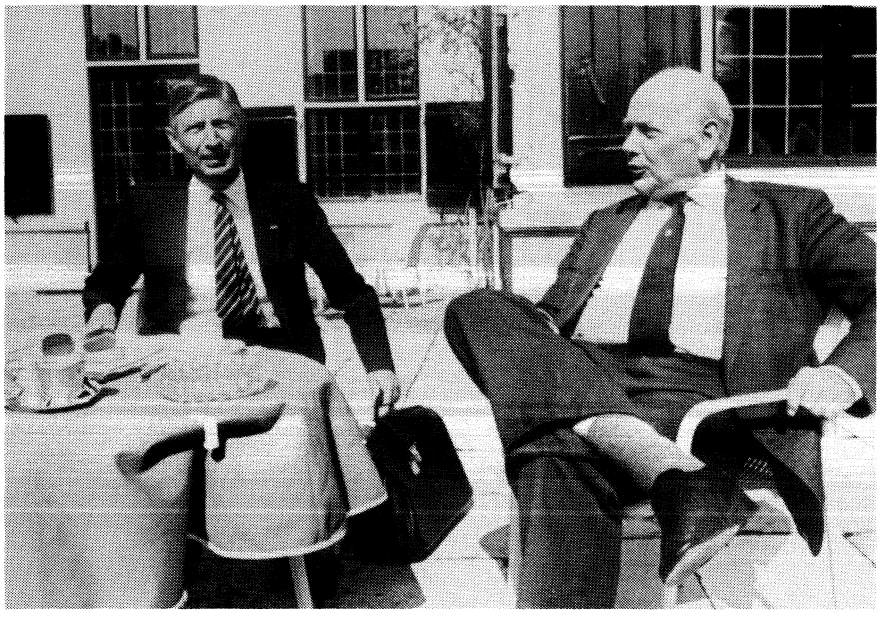
De ,,dansende beer" van Nieuw Links is nu minister van CRM. In die positie moet A. van der Louw (48) niet alleen de enorme problemen van met name de grote steden aanpakken, maar tegelijk zijn Partij v. d. Arbeid vooral daar weer de nodige aanhang bezorgen. Bij de laatste verkiezingen deden de socialisten het vooral in de oude wijken erg slecht. Hij wordt bovendien gezien als de opvolger van Den Uyl. maar spreekt dat zelf met klem tegen. Van der Louw heeft van alle nieuwe bewindslieden het langst geaarzeld voor hij ,ja" zei. Dat zal ook te maken hebben gehad met de berg scherven die hij in zijn toekomstige werkkamer aantrof.
Hij betwijfelt overigens of er in deze functie wel zo verschrikkelijk veel van de grond kan worden getild. De financiële ruimte voor CRM is zeer beperkt. Een groot deel van de elf miljard die op de begroting staat is namelijk al ,,uitgegeven". Het betreft hier dan vooral de bijstandsuitkeringen.
Het aanvaarden van het ministerschap is niet van harte gegaan. De opmerking: ,,Ik ben door de partij naar Rotterdam geroepen en nu heb ik de opdracht gekregen om naar Den Haag te gaan", maakt wel duidelijk hoe hij deze stap in zijn carrière ervaart.
Al vroeg politiek geïnteresseerd, werd hij benoemd tot hoofdbestuurslid van de socialistische jongerenorganisatie AJC.
Na de mulo bezocht hij de avondhandelsschool.
In de bewogen zestiger jaren zat Van der Louw in de redactie van Hitweek, later Aloha geheten.
Hij werd in één klap bekend toen Nieuw Links binnen de PvdA doorbrak. Met collega-minister Marcel van Dam en de econoom professor Hans van den Doel schreef hij het bekende werk ,,Tien over rood".
In dezelfde tijd werkte hij bij de VARA, eerst als redacteur van de VARA-gids. later als perschef.
In de partij vervulde hij het vice-voorzitterschap. Toen Anne Vondeling op de voorzittersstoel in de Tweede Kamer terecht kwam, weid Van der Louw voorzitter van de PvdA.
Vier jaar later, in 1974 volgde zijn benoeming tot burgemeester van Rotterdam.

Mevrouw M. Gardeniers (55), was de enige vrouwelijke minister in het vorige kabinet. Die eenzame positie neemt ze nu weer in.
Als minister van CRM heeft ze ,,op de winkel gepast". Dat ging haar echter niet zo goed af. De spanningen onder het personeel liepen zo hoog op dat veel belangrijke medewerkers vertrokken. De minister liet de buitenwacht intussen weten dat er helemaal niets aan de hand was.
Gardeniers verhuist nu naar volksgezondheid, nadat eerst andere partijgenoten voor deze post waren benaderd. Haar benoeming viel slecht in de medische wereld en bij organisaties die zich met gezondheidszorg bezighouden. Belangrijkste taak die Gardeniers volgens Van Agt heeft, is er op toe te zien dat de abortuswet van het vorige kabinet strikt wordt nageleefd. Hij beschouwt haar als zijn trouwste fan.
De nieuwe minister van Volksgezondheid komt uit het katholieke deel van het CDA en is sinds 1971 lid van de Tweede Kamer.

De nieu e minister van ontwikkelingssamenwerking, C. van Dijk, behoorde zeker niet tot de spectaculairste kamerleden van het CDA. Toch kan hij bogen op een snelle carrière in de nationale politiek. In 1977 werd hij gekozen als lid van de Tweede Kamer, waar hij zich voornamelijk bezig ging houden met sociaal-economische en financiële onderwerpen. en nu, vier jaar later, is hij als de beleidsbepalende man op ontwikkelingssamenwerking.
Van Dijk is afkomstig uit CHU-kring en dan ook, bijna uit de aard der zaak, geen hemelbestormer. Hij staat in Den Haag bekend als een hard werkende en vooral degelijk geinformeerd kamerlid.
Van Dijk is in 1931 in Rotterdam geboren en van huis uit econoom. In 1954 behaalde hij het doctoraal examen economie aan de Nederlandse Economische Hogeschool in zijn geboorteplaats.

Staatssecretarissen

Op 11 sept. heeft de koningin, behalve de 15 ministers, 16 van de beoogde 17 staatssecretarissen van het nieuwe kabinet beëdigd.
De staatssecretariaten zijn over CDA,

Formateur Van Agt (l.) op 3 sept. op het terras van het Catshuis in gesprek met drs. Den Uyl, fractievoorzitter van de PvdA.

PvdA en D'66 verdeeld volgens de sleutel 7–7–3. Het CDA had op 11 sept. nog geen staatssecretaris aangewezen voor defensie, een post die aan de christen-democraten was toegevallen. De partij had hiervoor twee kandidaten.
De staatssecretarissen (en de twee CDA-kandidaten voor defensie) zijn de volgende personen (biografische gegevens ontleend aan het *NRC/H'blad* van 11 sept.):

H. A. de Boer (CDA), geboren 20 mei 1937, wordt staatssecretaris op het ministerie van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk. Hij bezocht de mulo en een handelsavondschool en was sinds 1972 lid van de Tweede Kamer.
Eerder was hij secretaris van de christelijke kruideniersbond en van 1971 en 1973 wethouder van Velsen. Hij maakte naam als voorzitter van de Arjos en als laatste voorzitter van de ARP, waarbij hij zich sterk maakte voor het ethisch-progressieve karakter van het toen nog op te richten CDA.
In de Tweede Kamer gold hij in de afgelopen kabinetsperiode als een loyalist, een kritisch volger van het kabinet-Van Agt. Hij was tegelijk vice-voorzitter van de CDA-fractie.

Mr. H. van der Broek (CDA), geboren 11 dec. 1936, wordt staatssecretaris Europese zaken op buitenlandse zaken. Van den Broek heeft geen duidelijke buitenlandse zakenachtergrond.
Hij studeerde rechten in Utrecht, was directiesecretaris en manager bij Enka in Arnhem.
Hij was fractievoorzitter voor de KVP in Rheden en is sinds 1976 lid van de Tweede Kamer.
In de CDA-fractie geldt hij als behoudend en voorstander van de coalitie met de VVD.

Drs. W. J. Deetman (CDA), geboren 3 april 1945, komt op het ministerie van onderwijs en wetenschappen. Hij studeerde politicologie aan de Vrije Universiteit en was directeur van de verenigde besturenraad protestants-christelijk onderwijs in Nederland.
Sind 1978 heeft hij zitting in de Tweede Kamer, waar hij onder meer als woordvoerder optrad bij de abortusdebatten.

A. J. Hermes (CDA), geboren 27 aug. 1929, blijft staatssecretaris op onderwijs.
Hij studeerde m.o.-wiskunde en was van 1958 tot 1972 wethouder onderwijs van Beverwijk.
Vanaf 1971 was hij voor de KVP lid van de Tweede Kamer als onderwijsspecialist.

Drs. G. van Leijenhorst (CDA), geboren 11 juni 1928, wordt staatssecretaris op binnenlandse zaken, speciaal belast met culturele minderheden.
Hij studeerde chemie in Utrecht en was voorzitter van de christelijke bond van ondernemers in de binnenvaart.
Hij kwam in 1971 voor de CHU in de Tweede Kamer en hield zich in de afgelopen zittingsperiode vooral bezig met minderhedenzaken.

P. H. van Zeil (CDA), geboren 3 aug. 1927, volgt Hazekamp op als staatssecretaris middenstandszaken op economische zaken.
Hij was administratief werkzaam en werd in 1950 vakbondsbestuurder bij het NKV.
Vanaf 1972 was hij lid van de Tweede Kamer, waar hij zich vooral met verkeer (KLM) en de Antillen heeft bezig gehouden. Van Zeil was de laatste KVP-voorzitter.

Voor defensie worden nog steeds twee kandidaten genoemd.

L. de Graaf (CDA), geboren 12 april 1930, werkte van 1947 tot 1952 bij de Raad van Arbeid in Leeuwarden, daarna bij het Sociaal Fonds Bouwnijverheid in Amsterdam. Maakte vanaf 1953 carrière in het christelijk nationaal vakverbond.
In het vorige kabinet-Van Agt was hij specialist op het gebied van sociale verzekeringen.
Of:

J. van Houwelingen (CDA), geboren 8 dec. 1937. Studeerde proces-chemie in Londen.
Hij is sinds 1973 lid van de Tweede Kamer, eerst voor de ARP.
In de afgelopen zittingsperiode gold hij ook als loyalist, hetgeen hem niet verhinderde premier Van Agt voor te dragen voor een eredoctoraat in de Verenigde Staten.

Mevr. drs. H. d'Ancona (PvdA), geboren 1 nov. 1937, wordt staatssecretaris emancipatiezaken op het departement van sociale zaken.
Zij studeerde sociale geografie in Amsterdam en was van 1960 tot 1965 producer bij de VARA-televisie.
Vanaf 1965 verrichtte ze wetenschappelijk werk aan de universiteit van Amsterdam, de laatste jaren is zij zelfstandig marktonderzoeker.
Zij is medeoprichter van de werkgroep Man–Vrouw–Maatschappij en van het feministische maandblad „Opzij".
Sinds 1974 heeft zij zitting gehad in de Eerste Kamer.

Mevr. drs. C. I. Dales (PvdA), geboren 18 okt. 1931, volgt De Graaf op, op sociale zaken.
Aan de academie Kerk en wereld volgde zij de opleiding tot jeugdwerkleidster en evangeliste (Wika).
Van 1968 tot 1974 was zij directeur van Kerk en wereld en in 1975 deed zij doctoraal examen andragogische wetenschappen in Amsterdam.
Sinds 1977 was zij directeur van de gemeentelijke sociale dienst in Rotterdam, waar zij snel een reputatie heeft opgebouwd als organisator

J. C. T. van der Doef (PvdA), geboren 9 april 1934, komt op Verkeer en Waterstaat.
Hij volgde een opleiding aan het A. C. de Bruijn-instituut in Doorn. In 1959 startte hij een loopbaan bij het NKV.
Sinds 1973 was hij lid van de Tweede Kamer.
Van der Doef is ook eerste vice-voorzitter van zijn partij.

J. C. Kombrink (PvdA), geboren 22 nov. 1946, komt op financiën.
Studeerde politieke en sociale wetenschappen en sociologie in Amsterdam.
Hij kwam in 1971 in de Provinciale Staten van Noord-Holland en een jaar later in de Tweede Kamer.
De afgelopen zittingsperiode heeft hij zich als financieel woordvoerder van zijn fractie onderscheiden.

Mevr. S. Langedijk-de Jong (PvdA). geboren 20 aug. 1940, wordt staatssecretaris op het ministerie van volkshuisvesting.
Zij studeerde aan de sociale academie en was maatschappelijk werkster in Overijssel.
Van 1973 tot 1981 was zij lid van de Tweede Kamer.

Mr. A. Stemerdink (PvdA), geboren 6 maart 1936, keert terug op het ministerie van defensie dat hij in 1977 als minister verliet.
Stemerdink studeerde aan de Koninklijke Militaire Academie en deed vervolgens in 1969 doctoraal examen rechten in Utrecht. Een jaar later werd hij Kamerlid en in 1973 staatssecretaris van defensie.

Mevr. drs. S. J. Stuiveling (PvdA), geboren 3 mei 1945, gaat gemeentefinanciën doen op binnenlandse zaken.
Zij studeerde rechten en bedrijfskunde in Rotterdam en Delft. Daarna werkte zij enige jaren als organisatie-adviseur.
Vanaf 1975 was zij dé beleidsmedewerker van burgemeester Van der Louw in Rotterdam. Dit jaar werd zij lid van de Eerste Kamer.

Ir. W. Dik (D'66), geboren 11 jan. 1939, vergezelt zijn partijleider Terlouw als staatssecretaris exportbevordering naar economische zaken.
Hij studeerde elektrotechniek in Delft en was vanaf 1964 werkzaam bij Unilever. Hij is voorzitter van het Verbond van Nederlandse Ondernemingen in Noord-Brabant.
Hij was enkele jaren lid van het bestuur van D'66 en voorzitter van het wetenschappelijk bureau van zijn partij.

Mevr. mr. J. Lambers-Hacquebard (D'66), geboren 6 juni 1939, komt als staatssecretaris belast met milieuzaken op het ministerie van volksgezondheid en milieuhygiëne.
Zij studeerde rechten in Leiden en was van 1973 tot 1977 werkzaam bij de gemeente Groningen, vooral als beleidmedewerkster milieuzaken.
Sinds 1977 is zij lid van de Tweede Kamer. waar

zij groot gezag genoot als specialist op milieuterrein.

Prof. mr. M. Scheltema (D'66), geboren 6 juni 1939, komt op het ministerie van justitie Na zijn rechtenopleiding in Leiden werkte hij al op het departement van justitie.
Sinds 1972 is hij hoogleraar administratief recht in Groningen en sinds 1979 is hij lid van de wetenschappelijke raad voor het regeringsbeleid. Hij geldt als een wetgevingsspecialisten zal zeker in de smaak vallen op het zo gesloten ministerie van justitie.

Van Agtformateur. Eindverslag. *Notitie-Van* Thijn over positie PvdA-bewindslieden *i.v.m. kernwapenproblematiek*

Op pag. 54511 is een chronologische opsomming gegeven van de informateurs en formateurs, die aan de vorming van het nieuwe kabinet zijn te pas gekomen. De laatste in die rij was mr. W. F. de Gaay Fortman, die op 20 aug. door de koningin als informateur was aangewezen.
Onder leiding van informateur De Gaay Fortman hebben de partijen, die bij de vorming van het kabinet betrokken waren, op 1 sept. overeenstemming bereikt over de problemen die tussen hen nog bestonden.
Daarop heeft de informateur op 2 sept. aan de koningin eindverslag van zijn werkzaamheden uitgebracht. In dit eindverslag gaf de informateur koningin Beatrix in overweging ,,de opdracht tot het formeren van een parlementair kabinet van CDA, PvdA en D'66 te verlenen aan mr. A. A. M. van Agt".
Nog op dezelfde dag heeft de koningin mr. Van **Agt** ontvangen en hem opdracht verstrekt om, uitgaande van de conclusies van de informateur prof. De Gaay Fortman, een kabinet te vormen dat zich verzekerd weet van een zo breed mogelijke steun in de volksvertegenwoordiging.
Mr. Van Agt verzocht de koningin de opdracht in beraad te mogen houden. Voorafgaand aan de beëdiging van de leden van het kabinet op 11 sept. heeft mr. Van Agt de koningin eindverslag uitgebracht. Dit eindverslag had de volgende inhoud:

11 september 1981

Majesteit.

Op 2 september 1981 heb ik van u de opdracht ontvangen om, uitgaande van de conclusies van de informateur, prof. mr. W. F. de Gaay Fortman. een kabinet te vormen, dat zich verzekerd weet van een zo breed mogelijke steun in de volksvertegenwoordiging. Ik verzocht u de opdracht in beraad te mogen houden. Regelmatig mocht ik u op de hoogte houden van het verloop van de gevoerde besprekingen.
Op 2 en 3 september heb ik afzonderlijke besprekingen gevoerd met de fractievoorzitters van CDA, PvdA en D'66.
Op 4 september 1981 heb ik met instemming van die fractievoorzitters de programconclusies vastgesteld die ten grondslag zullen liggen aan het optreden van het te vormen kabinet. Deze programconclusies zijn als bijlage hierbij gevoegd.
Op 4.7 en 8 september 1981 heb ik besprekingen gevoerd met kandidaten voor een ministerspost in het te vormen kabinet. Daarbij heeft de kandidaat-minister voor justitie. mr. J. de Ruiter. onder mijn aandacht gebracht, dat hij op 7 augustus 1981 aan de formateurs Kremers en Van Thijn een brief heeft geschreven waarin hij zijn toetreden tot het kabinet afhankelijk stelde van een aantal in die brief opgenomen voorwaarden. De inhoud van deze brief heb ik op zijn verzoek met de drie fractievoorzitters besproken. Terzake is overeengekomen dat aan de opsomming van beleidsprioriteiten, opgenomen op bladzijde 14 van de weergave van het resultaat van de programmatische besprekingen d.d. 21 juli 1981, zullen worden toegevoegd: politie. rechterlijk apparaat en gevangeniswezen. De heer De Ruiter heeft zich vervolgens bereid verklaard tot het kabinet toe te treden.
Op 7 september heb ik de gevolmachtigde minister van de Nederlandse Antillen. de heer R. A. Casseres, voor een bespreking ontvangen.
ten vervolge op de gesprekken die hij reeds eerder tijdens de (in)formatieperiode heeft gehad met (in)formateurs.
Op 8 september jl. heb ik de kandidaat-ministers uitgenodigd voor een vergadering. te houden op die dag in het Catshuis. Aangezien het. zolang het op woensdag 9 september te houden PvdA-congres nog niet had beslist. niet vast stond of de kandidaat-ministers uit de PvdA zouden mogen toetreden tot het kabinet, kon deze vergadering tot dat moment slechts een preconstituerend karakter dragen.
Op donderdag 10 september vond de constituerende vergadering plaats. In de op 8 en 10 september gehouden vergaderingen zijn afspraken gemaakt met betrekking tot de resterende punten uit de informatieperiode van prof. mr. W. F. de Gaay Fortman. Voorts zijn daarinenige annotaties besproken die voor het opstellen van de regeringsverklaring van betekenis zijn.
Ik heb het, alvorens mijn werkzaamheden als formateur af te ronden, nodig geoordeeld duidelijkheid te verkrijgen over de positie die de ministers uit de PvdA zullen innemen ten opzichte van hetgeen met betrekking tot de kernwapenproblematiek is opgenomen in de programconclusies die de grondslag zullen vormen van het nieuwe kabinet.
In het formatiedossier, dat ik bij de aanvang van mijn werkzaamheden heb aangetroffen, bevindt zich een notitie d.d. 10 augustus jl., die door de beoogde ministers van binnenlandse zaken is overgelegd aan destijdse formateurs. De laatste paragraaf van deze notitie, getiteld ,,Functionering als lid van het kabinet", gaat over de kernwapenproblematiek. Ik heb de schrijver ervan. drs. Ed. van Thijn, gevraagd of ik deze notitie mag beschouwen als ook aan mij geadresseerd. De heer Van Thijn heeft deze vraag bevestigend beantwoord.
De tekst van de desbetreffende paragraaf voeg ik als bijlage bij dit verslag.
Vervolgens heb ik aan de andere uit de PvdA voortkomende beoogde ministers gevraagd of zij instemmen met deze tekst. Allen hebben die vraag met ja beantwoord.
Tenslotte is in deze bijeenkomsten een aantal afspraken gemaakt van formele en procedurele aard.
De volgende personen hebben zich bereid verklaard tot het kabinet toe te treden:

(Volgt de kabinetslijst, zoals die kan worden aangetroffen op pag. 59313 – red. KHA.)

Op grond van het vorenstaande moge ik u in overweging geven geen ontslag als minister te verlenen aan mr. A. A. M. van Agt. mr. J. de Ruiter, drs. J. de Koning. mr. A. P. J. M. van der Stee, mevr. M. H. M. F. Gardeniers-Berendsen en de andere hierboven genoemde personen tot minister te benoemen.

Gaarne wil ik u dank zeggen voor het door u in mij gestelde vertrouwen.
A. A. M. van Agt

BIJLAGE

Tekst uit notitie-Van Thijn d.d. 10 augustus 1981

4. Functionering als lid van het kabinet.

Met betrekking tot de kernwapenproblematiek kan ik mij vinden in het .,agreement to disagree", als neergelegd in het eindverslag van informateurs (inclusief toelichting). De aldaar geformuleerde passages doen volledig recht aan het staatsrechterlijk gegeven dat leden van een kabinet als zodanig een eigen verantwoordelijkheid hebben.
Dat geeft ze enerzijds het recht (gelet op het agreement to disagree) alles in het werk te stellen om hun eigen opvattingen terzake (die wat mij betreft volledig stroken met het program van de PvdA) als kabinetsbeleid aanvaard te krijgen, maar anderzijds de plicht om serieus deel te nemen aan beraadslagingen en besluitvorming binnen het kabinet, hoe dan ook.
Op de beslissende vraag of het denkbaar is dat ik als lid van het kabinet, gehoord de beraadslagingen, tot andere gedachten zou kunnen komen, is het antwoord: ja. Materieel kan ik het me nauwelijks indenken, formeel is het vanzelfsprekend.
Even vanzelfsprekend is echter het politieke feit. gelet op de verklaring van de PvdA-fractie, dat ik op hetzelfde moment mijn parlementaire basis verlies en zal moeten ophouden als minister te functioneren: hetzij door ontslag te nemen. hetzij omdat het vertrouwen in mij wordt opgezegd.

Commentaar CDA, PvdA en D'66 op eindverslag informateurs

Op de voorliggende pagina's is verslag uitgebracht van de slotfase van de kabinetsformatie, die geleid heeft tot de totstandkoming van het tweede kabinet-Van Agt.
Eerder is melding gemaakt van de eerste fase van het proces, dat deze regering heeft opgeleverd, met name van de informatie van de heren Lubbers en De Koning, later van deze twee, te zamen met de heer Van Thijn (pag. 545 e.v.).
De conclusies van de informateurs m.b.t. het te voeren sociaal-economische en financiële beleid door het nieuwe kabinet zijn te vinden op pag. 56711 e.v.; enige commentaren hierop staan op pag. 58213 e.v. Het eindverslag van de informateurs kan worden gevonden op pag. 54912 e.v.
Dit eindverslag vormde de basis voor de opdracht, die de koningin op 4 aug. gaf aan de heren Kremers en Van Thijn om een ,,kabinet te vormen, dat mag vertrouwen op een zo breed mogelijke steun in de volksvertegenwoordiging" (zie ook pg. 545/1). Op die plek is ook gezegd, dat het eindverslag van de informateurs niet onomstreden was in de fracties, die bij de vorming van het kabinet betrokken waren.
Ter toelichting van deze laatste opmerking volgen hierna de commentaren, die de fracties van CDA, PvdA en D'66 op 4 aug. op het resultaat van de werkzaamheden van de informateurs geleverd hebben.
De CDA-fractie verklaart dat men ,,na

kennisneming van het eindverslag van de informateurs en zich distantiërend van een aantal uitspraken die, na het uitbrengen van het eindverslag, daarover en naar aanleiding daarvan door gezaghebbende parlementariers zijn gedaan, bereid is over te gaan naar een formatie van een kabinet met de PvdA en D'66". Verder wordt in de verklaring gesteld dat het voor het welslagen van zo'n formatie nodig is dat aanvullende onderhandelingen worden gevoerd over de sociaal-economische financiële problematiek.

D'66 kan het niet eens zijn met de constatering van de informateurs dat de nog resterende problemen zijn opgelost. De fractie is van oordeel dat, omdat de einüconciusies van de informateurs niet aan de partijen zijn voorgelegd, zij die eindconclusies niet hoeft te ondersteunen; de fractie zal in de formatie dan ook uitgaan van ,,het totaal aan voorstellen zoals neergelegd in de bijlage van de informateurs van 28 juli". Volgens D'66 is dat een toereikende basis voor de vorming van een CDA/PvdA/D'66-kabinet.

De drie betrokken partijen verschillen nogal van mening over de uitleg van diverse passages van paragraaf inzake kernwapens en defensieplanning. D'66 baseert zich op de oorspronkelijke tekst, en CDA en PvdA leggen de vastgestelde eindconclusies van 3 aug. verschillend uit. Deze laatste twee partijen zijn het ook nog niet eens hoe de conclusies over de sociaal-economische problematiek moeten worden gelezen: de PvdA gaat uit van de conclusies van 28 juli, „tenzij met wederzijds goedvinden aanvullingen worden overeengekomen"; het CDA baseert zich op hetgeen in de eindconclusies van de informateurs is vastgelegd, De heren Van Agt en Den Uyl hebben elkaar daarom in een tweetal brieven nog eens uitgelegd hoe hun interpretatie van de eindconclusies luidt.

CDA

De Tweede Kamerfractie van het CDA verklaart zich, na kennisneming van het eindverslag van de informateurs en zich distantiërend van een aantal uitspraken die. na het uitbrengen van het eindverslag, daarover en naar aanleiding daarvan door gezaghebbende parlementariers zijn gedaan, bereid over te gaan naar een formatie van een kabinet met de PvdA en D'66. Voor het welslagen van die formatie zal het van wezenlijke betekenis zijn dat de mede-onderhandelaars uit de PvdA en D'66 in ernst en zonder vooringenomenheid aanvullende onderhandelingen willen voeren over hetgeen het op te stellen regeer. akkoord zal moeten zeggen over de sociaal-economische financiele problematiek.

D'66

In hun eindverslag aan de koningin constaterer de informateurs dat de nog resterende problemen zijn opgelost. Dat is onjuist. De informateurs hebben zich er niet van vergewist dat hun bevindingen de instemming hebben van de fractievoorzitters. De fractie van D'66 heeft er niet mee ingestemd dat de paragraaf over kernwapens en defensieinspanningen zou kunnen luiden zoals in het eindverslag gesteld. Evenmin is de fractie van D'66 ermee akkoord gegaan dat het regeerakkoord voor wat betreft het financieel-sociaal-economisch beleid nog niet definitief zou zijn vastgesteld.

Als wij ermee akkoord zouden gaan om thans over te gaan tot de formatie van het beoogde kabinet, zou de indruk kunnen worden gewekt alsof wij de eindconclusies van de informateurs zouden delen. Dat is niet het geval. De fractie van D'66 is van oordeel dat het totaal aan voorstellen. zoals neergelegd in de bijlage van de brief van de informateurs van 28 juli, een toereikende basis was om een kabinet van CDA, PvdA en D'66 te vormen. In feite betekenen de eindconclusies van de informateurs dat tegemoet is gekomen aan enkele van de wensen van de zijde van de CDA-fractie, zonder dat de fracties van D'66 en PvdA de kans hebben gekregen ook opnieuw wijzingsvoorstellen van hun kant ter tafel te brengen. Via het eindverslag van de informateurs heeft al een vorm van heronderhandelen plaatsgevonden die D'66 onjuist acht.

De racties van Den Uyl en Van Agt gisteravond bevestigen trouwens dat de conclusies zoals ze nu op schrift zijn gesteld geen formatierijp akkoord vormen.

Tijdens mijn bezoek aan H.M. de koningin gisteravond heb ik advies uitgebracht over het benoemen van een of meer formateurs onder de druk van de omstandigheden en onder voorbehoud.

Ik had mij er immers nog niet van kunnen vergewissen of mijn fractie bereid zou zijn op basis van het eindverslag van de informateurs de formatiefase in te gaan.

Gezien de tot dusverre bekende reacties van de fractievoorzitters van PvdA en CDA lijkt het erop dat deze partijen bereid zijn aan de formatie te beginnen. D'66 is bereid zich daarin te schikken met de vaststelling dat wij in die formatie de voorstellen van 28 juli als uitgangspunt zullen hanteren. Met name geldt dat voor de paragraaf inzake kernwapens en defensieinspanning. In de conclusies zoals neergelegd in het eindverslag ontbreekt de vaststelling dat in december geen positief besluit terzake van de plaatsing van middellange afstandswapens zal worden genomen en thans slechts tot een negatieve conclusie zou kunnen worden gekomen.

Eveneens ontbreekt de vaststelling dat Nederland tenminste vóór het verstrijken van de regeerperiode een besluit zal nemen over een substantiële vermindering van het aantal Nederlandse kerntaken. De informateurs geven als hun opvatting dat problemen over de in het CDA-programma terzake van de besluitvorming genoemde datum van december 1981 niet hoeven te worden verwacht. Het is niet wel te begrijpen waarom deze conclusie dan niet in het regeerakkoord kon worden opgenomen.

De fractie van D'66 betreurt eveneens dat de PvdA-fractie haar standpunt over de middellange afstands-kernwapens zo verhardt dat de tijdbom onder het beoogde kabinet nog scherper staat afgesteld dan te voren. Dat brengt een oplossing niet dichterbij. Het wordt een D'66-minister van defensie op deze manier wel bijzonder moeilijk gemaakt de verantwoordelijkheid voor de Nederlandse defensie te aanvaarden. Dal maakt het des te nodiger om de verhouding tussen de verantwoordelijkheden van de minister van buitenlandse zaken en die van defensie zorgvuldig te regelen voordat het kabinet tot stand is gekomen.

Drie VVD-leden van het demissionaire kabinet werden op 25 aug. als TK-lid beedigd. V.l.n.r. Wiegel, Van Eekelen en Konine.

Aan H.M. de koningin heb ik geadviseerd om – als wij inderdaad overgaan naar de formatiefase – drie formateurs te benoemen, uit de kring van CDA, PvdA en D'66. Dit vindt zijn grond in de overweging dat het van belang is dat het onderling vertrouwen in de formatie groeit. Op twee cruciale momenten gedurende de informatieperiode is geen vertegenwoordiger van D'66 betrokken geweest bij de besluitvorming. Eerst was dat het geval bij de totstandkoming van de voorstellen van 21 juli. Ten tweede male is dat gebeurd bij het vaststellen van het eindverslag van de informateurs. De kans op onderling wantrouwen wordt verkleind als alle drie de partijen die bij het beoogde kabinet zijn betrokken zich ook kunnen herkennen in de voorbereiding van de voorstellen.

Het zou een teken zijn van onderling vertrouwen en begrip voor elkaars positie als de collega's van CDA en PvdA Hare Majesteit in dezelfde zin zouden willen adviseren als ik heb gedaan.

PvdA

De fractie van de Partij van de Arbeid heeft na kennisneming van het eindrapport van de infor-

mateurs besloten medewerking te geven aan de door informateurs aanbevolen formatie. Zij tekent daarbij het volgende aan:
De fractie van de PvdA is van oordeel dat de formulering van de conclusies van informateurs ten aanzien van de defensie van haar kant enkele nadere vaststellingen behoeft.
Dat geldt in de eerste plaats de uitspraak in punt 4 over consultaties met de bondgenoten ter zake van de substantiële vermindering van het aantal Nederlandse kerntaken. De fractie van de PvdA stelt vast, dat hier geen koppeling in de zin van ,,het één niet zonder het ander" is gelegd met het vraagstuk van de middellange-afstandkernwapens. De zin ,,Het kabinet bepaalt op grond van zijn eigen oordeel tijdstip en inhoud van de besluitvorming". betekent naar het oordeel van de PvdA dat het kabinet na bedoelde consultaties zonodig éénzijdig, tenminste vóór het verstrijken van de regeerperiode terzake besluiten neemt.
In de tweede plaats betekent naar het oordeel van de PvdA-fractie de passage in het rapport van de informateurs, dat ,,problemen over de terzake van besluitvorming genoemde datum van december 1981 niet verwacht hoeven te worden", dat dit najaar aan de bondgenoten gemotiveerd wordt uiteengezet waarom Nederland thans geen positief besluit terzake van de plaatsing van middellange-afstandkernwapens neemt. De fractievan de PvdA gaat ervan uit dat deze voor de bondgenoten belangrijke standpuntbepaling in de regeringsverklaring van het nieuw optredende kabinet wordt gegeven.
In de derde plaats wenst de PvdA-fractie bij de constatering van informateurs dat ,,fracties zich uiteindelijk kunnen beroepen op het eigen program" de volgende aantekening maken.
Uit de relatie van de door de PvdA voor te dragen bewindslieden tot ,,het eigen program" mag worden afgeleid, dat terzake van kerntaken en de plaatsing van kruisraketten het eigen program doorslaggevend zal zijn. Dit houdt in dat een kabinet met deelname van de Partij van de Arbeid niet zal kunnen besluiten tot plaatsing van kruisraketten.
Tenslotte wenst de PvdA-fractie vast te stellen dat de formateurs optreden ,,op basis van de bereikte overeenstemming over program en zetelverdeling", zodat het bereikte program-akkoord op sociaal-economisch gebied geldt als regeerakkoord, tenzij bij wederzijds goedvinden aanvullingen worden overeengekomen.

BRIEF CDA AAN PvdA

Drs. J. M. den Uyl,
Fractievoorzitter van de PvdA
's-Gravenhage, 5 augustus *1981*

Amice,
Gisteren hebt u mij een brief geschreven ten geleide van een verklaring van uw fractie over de inmiddels beëindigde informatie en hetgeen daarop zou moeten volgen.
Als ik uw brief onbeantwoord zou laten, zou de verkeerde indruk kunnen ontstaan dat ik met de inhoud van die verklaring kan instemmen. Dat is volstrekt niet het geval. Ik zal nu niet alle onderdelen van die verklaring van kritische noten voorzien, maar een tweetal aantekeningen wil ik toch nu al maken.
De eerste betreft de uitspraak in de verklaring van uw fractie ,,dat een kabinet met deelname van de PvdA niet zal kunnen besluiten tot plaatsing van kruisraketten". Die uitspraak stoelt op hetgeen daaraan in de verklaring dadelijk voorafgaat, nl. ,,dat terzake van kerntaken en de plaatsing van kruisraketten het eigen program doorslaggevend zal zijn (voor de PvdA-bewindslieden)". Een en ander is onverenigbaar met de inhoud van de defensieparagraaf die informateurs in hun eindverslag hebben opgenomen. De laatste volzin van die defensieparagraaf luidt immers: ,,De fracties waarop het kabinet steunt zullen besluiten of het uitblijven daarvan mede beoordelen in het licht van hun programma's". Het woord ,,mede" in die volzin wordt door u feitelijk geschrapt en dat is een wezenlijke afwijking van de tekst waarom het hier gaat.

Een tweede aantekening betreft de laatste alinea van de verklaring van uw fractie. Die alinea bevat de gevolgtrekking ,.zodat het bereikte programakkoord op sociaal-economisch gebied geldt als regeerakkoord, tenzij bij wederzijds goedvinden aanvullingen worden overeengekomen". Die conclusie is onjuist en houdt zelfs geen stand wanneer de formateurs zouden optreden, zoals de verklaring ten onrechte zegt, „op basis van de bereikte overeenstemming over program en zetelverdeling". De opdracht die de formateurs hebben gekregen is .,om, op basis van het op 3 augustus door de drie informateurs uitgebrachte eindverslag, een kabinet te vormen dat...".
Aangezien deze brief een reactie geeft op uw openbare verklaring van gisteren. zal ik ook deze brief openbaar maken.

Met vriendelijke groet,
Mr. A. A. M. van Agt

BRIEF PvdA AAN CDA

Aan de heer mr. A. A. M. van Agt.
Fractievoorzitter CDA

Den Haag, 5 augustus 1981

Amice,
Om te voorkomen, dat zwijgen als instemming zou worden geduid hierbij mijn commentaar op uw aantekeningen bij de verklaring van de fractie van de PvdA.
De uitspraak in deze verklaring, dat een kabinet met deelname van de PvdA niet zal kunnen besluiten tot plaatsing van kruisraketten, vloeit voort uit de vaststelling van informateurs: .,omdat fracties zich uiteindelijk kunnen beroepen op eigen program". Die vaststelling van informateurs vermeldt u niet in uw brief. Die vaststelling is niet in strijd met de door u geciteerde laatste volzin van de defensieparagraaf met het woord ,,mede". Dat wordt niet geschrapt. maar informateurs geven tegelijk te kennen, dat uiteindelijk het eigen program doorslaggevend is. De opdracht aan de formateurs luidt als u aangeeft, dus een kabinet op basis van het op 3 augustus uitgebrachte eindverslag. De slotconclusie van dat eindverslag luidt: . . . ,,dat het op basis van de bereikte overeenstemming over program en zetelverdeling verantwoord is tot formatie van een kabinet CDA–PvdA–D'66 over te gaan en daartoe een opdracht te verstrekken". Daarmee wordt de verklaring van de PvdA-fractie bevestigd: ,,Het bereikte programakkoord geldt als regeerakkoord."
Ik vertrouw erop u hiermee van dienst te zijn geweest.

J. M. den *Uyl*

Forntatiepoging Krenters en *Van Thijn*

Ondanks de meningsverschillen van de drie betrokken fracties over de interpretatie van het eindverslag van de informateurs, waren zij alle van mening, dat het voldoende was als grondslag voor de vorming van het beoogde kabinet,
Zoals gemeld op pag. 54511 werden daarop op 4 aug. de heren Kremers en Van Thijn benoemd tot formateurs.
De formateurs hebben zich in de eerste plaats bezig gehouden met de bemanning van het kabinet.
Zij spraken met de kandidaat-ministers, die door de drie fracties van CDA, PvdA en D'66 waren voorgesteld; de kandidaten waren dezelfden, die uiteindelijk de ministersploeg zouden vormen, zoals deze vermeld staat op pag. 59313.
Hierbij dient te worden aangetekend, dat bij het CDA de kandidaten ten dele anderen waren. dan in eerste instantie was verondersteld.
Het CDA is, zoals bekend, een partij, die tot stand gekomen is door een fusie van KVP, ARP en CHU. Hoewel de partij een unitair karakter heeft, speelt de afkomst van de leden uit de oorspronkelijke, samenstellende partijen nog steeds een rol. Afspraak was, dat de zes beoogde ministers in het nieuwe kabinet over de oorspronkelijke partijen verdeeld zouden worden volgens de sleutel KVP 3, ARP 2, CHU 1.
Voor de voormalige CHU was de eerste kandidaat-minister de heer G. van Leijenhorst, die bestemd was het aan het CDA toegewezen departement van volksgezondheid te gaan bemannen. Drs. Van Leijenhorst was de laatste TK-fractievoorzitter van de CHU, toen deze partij nog bestond, en daarmee de politieke leider van deze partij.
Op 7 aug. bleek echter, dat de top van het CDA aan de heer Van Leijenhorst geen ministerschap toevertrouwde. In zijn plaats werd de heer C. P. van Dijk als ex-CHU-er als ministerskandidaat naar voren geschoven, en wel als kandidaat voor het departement van ontwikkelingssamenwerking.
In de CDA-fractie was de heer Van Dijk financieel specialist. Verondersteld werd, dat de beoogde premier, mr. Van Agt, zelf jurist, hiermee de financiële deskundigheid van de heer Van Dijk in het kabinet wilde halen.
Consequentie hiervan was, dat drs. De Koning, in een eerder stadium bestemd om zijn ministerschap van ontwikkelingssamenwerking voort te zetten, nu dit departement moest verlaten. Het CDA stelde drs. De Koning nu kandidaat voor het departement van landbouw, hetgeen betekende, dat de CDA-minister Braks op dat departement niet in het nieuwe kabinet kon terugkeren.
Over de onverwachte kandidatuur van drs. Van Dijk schreef het dagblad Trouw op 10 aug. het volgende:

Van Dijk is volgens Van Agt een man die tegenwicht kan bieden aan PvdA-zwaargewichten in het beoogde kabinet. In de CDA-top werd Van Dijk het afgelopen weekeinde ook wel aangeduid als ,.een kanon". Met het oog op de post ontwikkelingssamenwerking werd gezegd, dat Van Dijk ,,thuis is in financiële en buitenlandse zaken".
De CDA-top, Van Agt incluis, heeft steeds weinig heil gezien in een ministerschap voor een ander Kamerlid van CHU-oorsprong, drs. Van Leijenhorst. Deze zou ,,niet zwaar genoeg" zijn.

GRIEKENLAND

GRIEKSE OLIEBRON IN BEDRIJF GESTELD

Op 24 mei 1981 heeft Griekenland zich onder de olieproducerende landen geschaard met het in bedrijf stellen van een oliebron op het eiland Thassos in het noorden van het land.
Met een produktie van 30.000 vaten per dag wordt 13,2% van de Griekse oliebehoefte gedekt.
Volgens de Griekse president Karamanlis zou de Thasson-bron de energieproblemen van zijn land niet oplossen maar was het wel een bemoedigend begin, omdat het bewees dat Griekenland olie in de grond had zitten. Griekenland hoefde nu, dank zij die bron, 150 miljoen dollar per jaar minder aan olie-import uit te geven, aldus Karamanlis.

IERLAND

KABINET-HAUGHEY

In de vorige aflevering over de Ierse Republiek (pag. 44 e.v.-1980) werd onder meer melding gemaakt van de verkiezing van Charles Haughey tot nieuwe premier en van de vorming van een nieuwe regering in december 1979. Deze regering bestond uit leden van de Fianna Fail.

Kabinetswijziging

In december 1980 vond er een wijziging in de samenstelling van het kabinet-Haughey plaats. Minister van arbied, Gene FitzGerald (48), werd minister van financiën als opvolger van Michael O'Kennedy die lid werd van de Europese Commissie. Tot minister van arbeid werd Tom Nolan (59) benoemd.

Economisch beleid kabinet-Haughey

Toen Haughey de macht van zijn partijgenoot Jack Lynch overnam beloofde hij onvoorwaardelijk orde op zaken te stellen en wel op de eerste plaats door het begrotingstekort van 13% van het Bruto Natonaal Produkt te verminderen. Onder de regering-Lynch was er sprake van een wijdverbreide ontevredenheid over het economisch beleid van de regering, die haar verkiezingsbeloften, als gevolg van de doorwerking van de economische recessie, niet waar kon maken (pag. 4413-'80).
Op 13 januari 1981 maakte minister van financiën Gene FitzGerald bekend, dat de regering 1,7 mrd Ierse ponden (ongeveer f 6,9 mrd) zou investeren in verbetering van de infrastuctuur en bevordering van de economische groei. De uit te voeren projecten zouden rechtstreeks werk bieden aan 10.000 mensen, voornamelijk in de bouwnijverheid. Een belangrijk deel van het geld zou worden gestoken in verbetering van de transportmogelijkheden en de telecommunicatie. De regering verwachtte, dat de particuliere industrie ook nog eens 200 mln Ierse ponden (ongeveer f 810 mln) in deze sector zou investeren.
Dat geld zou in hoofdzaak gaan naar de verbetering van wegen en bruggen en het leveren van gebouwen en uitrusting voor verhuur aan de staat. De verbeteringen in de infrastructuur zouden volgens FitzGerald de kredietwaardigheid van Ierland in het buitenland vergroten. Verder zou de regering omvangrijke investeringen doen in de energiesector en in het bevorderen van de vestiging van nieuwe ondernemingen. Er zouden met kolen of turf gestookte elektrische centrales worden gebouwd om de afhankelijkheid van olie-invoer te verminderen. Tweederde van de elektriciteitsproduktie werd opgewekt uit buitenlandse olie.
De *NZZ* zag in de door de regering aangekondigde investeringsplannen een poging om de kiezers te lokken, daar met een inflatie van 18% geen reële verbetering in de economische situatie was te verwachten. Daarvoor was het te investeren bedrag, genoemd door de regering, te laag. Op 11 juni zouden de Ieren naar de stembus gaan. Ierland verkeerde in een slechte economische situatie. De overheidsuitgaven waren zo snel gestegen dat het begrotingstekort in 1981 waarschijnlijk 18% van het Bruto Nationaal Produkt zou bedragen. De inflatie schommelde rond de 18% en de werkloosheid bedroeg, werkloze vrouwen meegerekend, 15% van de beroepsbevolking.

ALGEMENE VERKIEZINGEN. UITSLAGEN. VORMING MINDERHEIDSCOALITIE FINE GAEL/LABOUR. GARRET FITZGERALD PREMIER.

Op 21 mei 1981 werd de 21ste Dail (Tweede Kamer), die in juni 1977 was gekozen voor een periode van 5 jaar, ontbonden (pag. 475 e.v.-1977).
Het feit dat als verkiezingsdatum 11 juni werd vastgesteld, betekende een verkiezingscampagne van 3 weken, de kortste die de wet toestond.
Premier Haughey had nog maximaal een jaar kunnen wachten met zijn beroep op de kiezers. Tot langer wachten was hij echter niet bereid omdat hij een duidelijk mandaat wilde om zijn beleid inzake Noord-Ierland door te zetten en om vooral op economisch gebied maatregelen te treffen.

Premier Charles Haughey brengt zijn stem uit bij de parlementsverkiezingen op 11 juni 1981.

Op 11 juni ging men naar de stembus. Over de verkiezingen schreef het NRCI *H'blad* op 11-6-'81 het volgende:

Vandaag zijn de Ierse kiezers naar de stembus geweest om een nieuwe regering aan te wijzen. De uitslag wordt echter pas op 12 juni bekend, om twee redenen. De eerste is dat de telefoonverbindingen in het land notoir slecht zijn. Belangrijker is, dat het Ierse kiessysteem zeer gecompliceerd is, zodat het tellen veel tijd kost. Het systeem is een mengvorm tussen het districtenstelsel en evenredige vertegenwoordiging. In het district kunnen de kiezers op verschillende kandidaten stemmen, via voorkeurs- en secundaire stemmen.
Kandidaten met de minste steun vallen af, en hun stemmen worden verdeeld over de andere politici. De resultaten zijn daardoor vaak grillig, maar het systeem geeft de bevolking alle gelegenheid om verstand, emoties en tradities te bevredigen. De historie speelt in Ierland een grote rol, maar ook familierelaties, stamtradities en lokale eigenaardigheden zijn belangrijk. Deze verwevenheid maakt het voor buitenlanders zeer moeilijk om vat te krijgen op de politiek in de groene republiek.
Het grootste probleem is om te weten te komen, waarin de twee grote partijen, Fianna Fail en Fine Gael, nu eigelijk verschillen. Ook geletterde Ieren beginnen te stotteren als men die vraag stelt. Ze mompelen dat Fine Gael iets liberaler en progressiever is dan Fianna Fail, maar meer opkomt voor recht en orde. Fianna Fail, de partij van premier Charles Haughey, heeft de reputatie nationalistischer te zijn. Maar uit de verkiezingsprogrammma's is nauwelijks iets te merken van ideologische verschillen: het gaat meer om de kleur en geur dan om de beginselen.
Het enig echte houvast is het verleden. Fianna Fail (letterlijk Soldaten van Ierland), opgericht door de eerste Ierse premier Eamon de Valera, was in 1922 fel tegen het Engels-Ierse verdrag, waarbij Ierland en Ulster werden gescheiden. Fine Gael daarentegen is voortgekomen uit een gematigder vleugel van de onafhankelijkheids-

beweging: de partij verzette zich in 1922 niet tegen verdeling.
Aangezien er op ideologisch gebied weinig te bieden valt, hebben Fianna Fail en Fine Gael hun verkiezingscampagnes voornamelijk gevuld met ecnomische beloften. FitzGerald heeft de kiezers een verschuiving naar indirecte belasting en verlaging van de inkomstenbelasting voor de neus gehouden.
Zijn grootste verkiezingsstunt is echter de toezegging van f 45 per week aan vrouwen. als beloning voor het doen van huishouden en de zorg voor vele kinderen. Haughey noemt dat financiële misleiding, maar zijn partij heeft er niet veel tegenover kunnen stellen. De voorsprong die de regerinspartij Fianna Fail had, is de laatste weken dan ook steeds afgekalfd. Volgens de laatste peilingen zou Fine Gael samen met de Labourpartij de meerderheid halen in het parlement van 166 leden. Dat betekent een premierschap voor FitzGerald in een al eerder beproefde coalitie.

Nadat de verkiezingsuitslagen bekend waren geworden, bleek dat geen enkele partij in het parlement een absolute meerderheid had behaald. Dit leidde tot een periode van politieke onzekerheden tussen de verkiezingen van 11 juni en de eerste bijeenkomst van de nieuwe Dail op 30 juni.
De 22ste Dail was als volgt samengesteld:

	1981	1977
Fianna Fail	78	84
Fine Gael	65	43
Labour	15	17
Onafh. Fianna Fail	1	1
Onafhankelijken	3	1
H-Block/Armagh	2	–
Social. Labour	1	1
Sinn Fein, arbeiderspartij	1	–
Democr. Labour	–	1

Het aantal zetels in de Dail was door een toename van het bevolkingsaantal toegenomen van 148 in 1977 tot 166 in 1981.
De 2 IRA-gevangenen, Paddy Agnew en Kieran Doherty, konden hun zetel niet innemen omdat zij in de gevangenis zaten. (Doherty stierf op 2 augustus, de 73ste dag van zijn hongerstaking.) Daar de voorzitter van het parlement en de twee H-Blok gevangenen niet konden worden meegerekend moest een eventuele meerderheidscoalitie kunnen rekenen op de steun van tenminste 82 leden, zodat de 15 leden van de Labourpartij en de 6 resterende onaf'hankelijken een groot gewicht in de strijd wierpen.
Op 17 juni koos de Labourpartij Michael O'Leary als nieuwe leider. Vanaf 1977 was dit Frank Clusky geweest.
Vervolgens kwamen onderhandelingen op gang tussen Fine Gael en Labour. Zij konden het echter niet eens worden. Vooral over de verkiezingsbelofte van Fine Gael om directe belastingen te vervangen door indirecte was geen overeenstemming mogelijk.
Op 26 juni zei Haughey op een bijeenkomst van de nieuwe parlementaire Fianna Fail-fractie, dat Fianna Fail als grootste partij in het parlement de heilige plicht had om voor een regering te zorgen, die stabiliteit en zekerheid zou brengen.

Minderheidscoalitie

Op 28 juni stemden op het congres van de Labourpartij 737 tegen 477 afgevaardigden vóór een breed opgezet akkoord met Fine Gael. Vier van de 15 leden die in het parlement waren gekozen stemden tegen. Hiermee was een minderheidscoalitie gevormd die steunde op 80 leden in het parlement. In het daarna uitgegeven ,,regeerprogramma 1981-1986" werden een vermogensbelasting aangekondigd, strengere maatregelen tegen belastingontduiking, een voortzetting van de Engels-Ierse gesprekken, handhaving van Ierlands neutraliteit en afschaffing van de doodstraf. Verder zou de coalitieregering in een zo vroeg mogelijk stadium ,,de gekozen vertegenwoordigers in Noord-Ierland volledig betrekken bij zaken die rechtstreeks de belangen van Noord-Ierland zouden raken".
Op 30 juni koos de nieuwe Dail John O'Connell (Onafh.) tot kamervoorzitter. Hij volgde Faulkner op.
Tot „taoiseach", minister-president, werd Garret FitzGerald gekozen. De onafhankelijke afgevaardigde Jim Kemmy (soc. Lab.) stemde vóór. Er waren 4 onthoudingen.

Garret FitzGerald werd op 9 febr. 1927 in Dublin geboren. Zijn vader Desmond FitzGerald, een vurig nationalist, was minister van buitenlandse zaken van 1922 tot 1927. Garret FitzGerald studeerde Frans, Spaans. geschiedenis en later ook rechten en filosofie aan de universiteit van Dublin. Vervolgens werkte hij 10 jaar bij de Ierse luchtvaartmaatschappij Aer Lingus. Vanaf 1959 was hij in Dublin docent politieke wetenschappen aan de universiteit. Als journalist heeft hij voor de *Financial Times* gewerkt en voor The Economist. Hij stond bekend als een uitstekend verslaggever op financieel en economisch gebied. In 1965 werd hij in de Senaat gekozen.
In de Dail behaalde hij een zetel in 1969. Vier jaar later maakte premier Cosgrave, leider van een coalitieregering Fine Gael/Labour, hem minister van buitenlandse zaken en niet van financiën, zoals werd verwacht (pag. 418/1-1973). FitzGerald had zich steeds beijverd voor de toetreding van Ierland tot de Europese Gemeenschap en beschikte door familiebanden ook over goede contacten met leidende protestantse kringen in Noord-Ierland. Als minister van buitenlandse zaken, een post die hij 4 jaar bekleedde, stond hij in hoog aanzien. In 1977 werd hij leider van Fine Gael (pag. 47511-'77)

Haughey werd verslagen met **83** tegen 79 stemmen. Drie onafhankelijken stemden tegen hem; de onafhankelijke kandidaat van Fianna Fail vóór hem. Eén onafhankelijke afgevaardigde onthield zich van stemming.
Bij de presentatie van zijn kabinet zei premier FitzGerald dat zijn belangrijkste inspanningen gericht zouden zijn op de kwestie Noord-Ierland. ,.Niets in dit land is belangrijker dan te proberen de tragedie in het Noorden op te lossen", aldus FitzGerald. Voorts hoopte hij, dat vooruitgang kon worden geboekt in de gesprekken met de Britten.
Het nieuwe kabinet was als volgt samengesteld:

premier – Garret FitzGerald (FG); vice-premier/energie – Michael O'Leary (Lab.); milieu – Peter Barry (FG); defensie – Jim Tully (Lab.); bosbouw en visserij – Tom Fitzpatrick (FG); gezondheid en sociale zaken – Eileen Desmond (Lab.); financiën – John Bruton (FG); arbeid – Liam Kavanagh (Lab); handel en industrie – John Kelly (FG); onderwijs – John Boland (FG); justitie – Jim Mitchell (FG); landbouw – Alan Dukes (FG); buitenlandse zaken – Jim Dooge* (FG); Ierse taal – Paddy O'Toole (FG); transport en communicatie – Patrick Cooney (FG); procureur-generaal – Peter Sutherland.

Op 7 juli leed de regering-FitzGerald haar eerste nederlaag, toen bij de verkiezing van Paddy Harte tot vice-voorzitter van de Dail, er een stemmenverhouding was van 80-80 en de kamervoorzitter met zijn beslissende stem tegen stemde. De oppositiekandidaat Jim Tunney werd toen gekozen met 80 tegen 79 stemmen.

BEGROTING REGERING-FITZGERALD

Op 21 juli presenteerde de regering een begroting, waarin men door een verhoging van indirecte belastingen het begrotingstekort hoopte te beperken.
Minister van financiën John Bruton Sprak van een financiële noodtoestand en liet weten dat deze ,,harde" begroting nog maar het begin was. Deskundigen verwachtten, dat de inflatie als gevolg van het regeringsbeleid zou stij-

* Jim Dooge moest eerst nog in de Senaat worden benoemd, voordat hij zijn zetel in het parlement kon innemen. Tot die tijd zou John Kelly hem vervangen als minister van buitenlandse zaken.

gen tot meer dan 20%. Volgens de plannen zou het algemene BTW-tarief worden verhoogd van 10% tot 15%. Bij de aankoop van een auto voor particulier gebruik zou een belasting worden geheven van 50%. Verder zouden benzine. dieselolie. tabak en alcohol duurder worden.

Premier FitzGerald liet weten, dat hij onmiddellijk nieuwe verkiezingen zou laten uitschrijven als de begroting niet door het parlement zou worden aangenomen.

Het parlement keurde de begroting echter goed. (*NRC/H'blad*, Volkskrant, *Le Monde NZZ The Times KCA*)

ITALIË

PLAATSING KRUISRAKETTEN

Op 7 augustus wees de Italiaanse regering het Siciliaanse Comiso aan als opslagplaats voor 112 kruisraketten. De installatie van deze raketten op Italiaans grondgebied was een uitvloeisel van de NAVO-beslissing van december 1979.

Op 20 augustus verklaarde minister van defensie Lelio Lagorio in een vergadering van de Senaatscommissie van defensie en buitenlandse zaken dat Comiso de enige basis voor kruisraketten zou blijven en dat daar noch elders in het land meer dan de afgesproken 112 raketten zouden worden geplaatst. Hij zei, dat niet was voorzien in de plaatsing van extra kruisraketten in het geval Nederland en België zulke raketten niet op hun grondgebied zouden toelaten. Verder zei hij, dat Italië hierom ook niet was gevraagd en dat Italië met de inwilliging van zo'n verzoek niet akkoord zou gaan. Volgens de plannen moet de basis bij Comiso in het voorjaar van 1984 gereed zijn om de 112 kruisraketten te ontvangen.

Minister van buitenlandse zaken Emilio Colombo zei dat iedere vertraging bij de voorbereiding voor de installatie van de raketten tot gevolg zou kunnen hebben dat de bereidheid van de Sowjet-Unie om over kernwapens te onderhandelen zou kunnen afnemen. Zowel Lagorio als Colombo onderstreepten hun hoop dat spoedige onderhandelingen tussen de VS en de Sowjet-Unie ertoe zouden leiden dat de kruisraketten nooit op Sicilië hoefden te worden geïnstalleerd.

De communisten wilden dat de regering op het NAVO-besluit van 1979 zou terugkomen en er helemaal geen kruisraketten op Italiaans grondgebied zouden worden toegelaten.

PORTUGAL

REGERING-BALSEMÃO

Op 5 januari 1981 stelde premier Francisco Pinto Balsemao zijn nieuwe regeringsploeg, het dertiende kabinet sinds de Anjerrevolutie, voor aan president Eanes. De regering bestond uit leden van de Democratische Alliantie (AD? die was samengesteld uit drie partijen, de sociaal-democraten (PSD). de christen-democraten (CDS) en de monarchisten (PPM) (pag. 41 e.v.-1981).
Op 9 januari werd het kabinet van Balsemao beëdigd. Bij deze gelegenheid richtte de preniier een boodschap tot het volk waarin hij zei, dat het overleven van het kabinet zou afhangen van het succes van een door de regering opgesteld plan tot economische ontwikkeling. Hij kondigde vier jaar van stabiliteit aan, binnen welke termijn Portugal zou gaan deel uit maken van de Europese Gemeenschap.
Op 12 januari werd het kabinet gecompleteerd door de benoeming van 39 staatssecretarissen (onder wie 3 vrouwen).
Op 14 januari werd de op 7 december 1980 herkozen president (pag. 822/3-1980), generaal Ramalho Eanes, ingezworen voor een tweede ambtsperiode van 5 jaar. *NRC/H'blad* (15-1-'81):

Nadat Eanes in 1976 voor het eerst tot president werd gekozen werd hij in sommige linkse kringen afgetekend als een sinistere figuur met .,sterke man"-neigingen, die een acuut gevaar opleverde voor de democratie. Aan het feit dat hij in die dagen nogal eens een donkere bril op had werd daarbij bijzondere betekenis toegekend.
Vijf jaar later is Eanes opnieuw gekozen en ditmaal voornamelijk dank zij de stemmen van ,,links", dat in hem de man zag die het beste in staat is Portugal op het pad van de democratie te houden. Het feit dat hij bijna nooit meer een donkere bril op heeft. heeft ertoe bijgedragen dat het Portugese volk zijn strenge gezicht, dat vrijwel nooit door een lachje wordt getooid. zeer vertrouwd is geworden.
In die vijf jaar heeft hij zich zeer nauwgezet aan de democratische spelregels gehouden. Hij heeft ervoor gezorgd dat de invloed van de strijdkrachten na de Anjerrevolutie (1974)weer in grote mate is ,,teruggetreden" naar de kazernes.
De meeste Portugezen hoorden voor het eerst van Eanes door de leidende rol die deze stramme infanterie-officier speelde bij het verijdelen van de extreem-linkse machtsgreep op de 25ste november 1975 (pag. 81-1976). Hoewel hij de Anjerrevolutie had gesteund. gold hij zeker niet als een van de prominenten van deze omwenteling, die een einde maakte aan de dictatuur. Op het moment van de staatsgreep deed hij dienst in Angola.
De toenmalige leider van de militaire junta, generaal Spinola, die Eanes al goed kende. haalde hem naar Lissabon waar hij hoofd van de staats-TV werd. Na de mislukte staatsgreep van ,,rechts" op 11 maart 1975 (pag.276/3 e.v.-1975) waarbij Spinola was betrokken, viel de verdenking ook op Eanes, die zijn post bij de televisie onmiddellijk verloor. Er konden echter geen belastende feiten tegen hem aan het licht worden gebracht.
De persoonlijke vriendschap tussen Eanes en Spinola, die lange tijd in ballingschap doorbracht, heeft onder al deze ontwikkelingen nooit geleden en bestaat nog steeds.
Ook al heeft hij er al een ambtstermijn opzitten, toch is Eanes met zijn 45 jaar – hij werd in een eenvoudig milieu in de omgeving van de Spaanse grens, geboren – nog steeds een van de jongste staatshoofden van Europa. Hoewel hij binnen het Portugese semi-presidentiële stelsel ongetwijfeld een politieke rol vervult, weigert hij zichzelf als politicus te zien.
In een gesprek met het weekblad Expresso zei hij onlangs: ,,Ik ben geen politicus. De politici handelen uit psychologische motieven of uit eerzucht,". Gevraagd waarom hij zich toch opnieuw kandidaat stelde antwoorde hij: ,,nadat gezegd werd dat ik alleen maar domheden had begaan en niemand mij nog steunde moest ik aantonen dat dit niet het geval is." Prompt werd hij met 56 procent van de uitgebrachte stemmen in de eerste ronde herkozen.
In de publieke opinie geldt de onverstoorbare Eanes vooral als de man die steeds boven de politieke partijen is blijven staan terwijl deze ,,er met hun gekonkel en gekrakeel een potje van maakten". Daarbij is de president toch een wat ,,eenzame wolf' gebleven. In zijn wat militaire afstandelijkheid straalt hij niet de warmte uit waarbinnen menselijke contacten goed gedijen.
Ook is een zekere stijfhoofdigheid hem niet vreemd, terwijl vaak kritiek is geleverd op zijn keuze van adviseurs.
Eanes' streven zal er de komende jaren waarschijnlijk vooral op gericht zijn een sfeer van verzoening onder het Portugese volk tot stand te brengen. De vorming van een ,,politiek blok" in het centrum waar de generaal al lang voor ijvert zou hem daarbij helpen om de polarisering te bezweren. Voorlopig is hier echter weinig kans op.
Voor bezorgdheid over het ontstaan van een Portugees ,,peronisme" (naar het Argentijnse voorbeeld) rond Eanes. waarvoor de wat gefrustreerde socialistenleider Mario Soares (die uit persoonlijke motieven zijn steun aan Eanes terugtrok) onlangs heeft gewaarschuwd. lijkt dan ook allerminst reden.

Op 16 januari legde premier Balsemao zijn regeringsprogramma voor aan het parlement. De twee belangrijkste punten in dit programma waren Portugals toetreding tot de EG en de slechte economische situatie van het land.
Wat Portugals toetreding tot de EG betrof zou de regering zich gaan bezighouden met het oplossen van interne problemen. Op economisch gebied dacht de regering aan een bestrijding van de inflatie en aan het aanpassen van de prijzen op EG-niveau. Op 22 jan. meldde het *NRC/H'blad:*

Portugal dient zich op vrijwel alle terreinen van het maatschappelijk leven te moderniseren wil het straks kunnen meedraaien in de Europese Gemeenschap.
Deze boodschap staat centraal in het programma van de nieuwe – rechtse – Portugese regering van premier Pinto Balsemao. Het belang dat deze regering hecht aan toetreding tot de EG komt ook tot uiting in het feit dat zij voor het eerst de bewindsman, die verantwoordelijk is voor de onderhandelingen met EG – Alvaro Barreto – de rang van minister heeft gegeven.
De regering, gebaseerd op de verkiezingscoalitie Democratische Alliantie (AD),geeft blijk van een realistische aanpak met een open oog voor de achterstand die de Portugese samenleving op vele gebieden vertoont vergeleken met de landen van de EG.
Dit contrasteert met de aanpak van de vorige AD-regering onder leiding van de in december 1980 bij een vliegtuigongeluk omgekomen Sá

Carneiro (pag. 822/1-1980). Toetreding tot de Gemeenschap werd door hen als een verheven zaak voorgesteld, waarover in feite geen discussie mogelijk was. Die reuk van heiligheid is er nu wat af. Toetreding wordt nu als een reële zaak beschouwd waarvoor de Portugezen zich moeten inspannen.
Algemeen wordt aangenomen, dat de toetreding van Portugal waarschijnlijk in 1984 haar beslag zal krijgen. Dat is tijdens de bewindsperiode van de huidige regering.
Het nieuwe kabinet houdt daarbij vast aan de weg die reeds onder Sá Carneiro werd ingeslagen. Pinto Balsemao gebruikt de slogan: „De regering stelt zich tot taak de samenleving te bevrijden van de drukkende bevoogding door de staat".
In de praktijk houdt dit in, zoals ook het regeringsprogramma aangeeft, dal de rol van het particulier initiatief moet worden hersteld, de betekenis van het marktmechanisme me?,zijn concurrentie-element dient te herleven en particuliere bedrijven worden toegelaten tot de publieke sector. Als gevolg van de na de Anjerrevolutie (1974) (pag. 289 e.v.-1974) doorgevoerde nationalisaties bedraagt het volume van de publieke sector op het ogenblik ongeveer 60 procent van de totale economische sector.
Het succes van deze onder Sá Carneiro ingeslagen weg is door de nieuwe regering als volgt aangetoond: voor het eerst in vijf jaar is de reele koopkracht van de lonen eindelijk weer omhoog gegaan. Daarnaast is de inflatie, die in 1979 nog 24 procent bedroeg, het afgelopen jaar teruggebracht tot 17 procent.
De regering wijst erop dat het investeringsvolume en de produktie in het afgelopen jaar zijn gestegen, terwijl de werkloosheid, die na de Anjerrevolutie zelfs enige tijd de 14 procent bereikte, tot 8 procent is teruggebracht. Op al deze punten hoopt de regering-Pinto Balsemao nog meer vooruitgang te boeken.
Andere elementen uit het regeringsprogramma zijn de strijd tegen de corruptie, de belastingontduiking en de bureaucratie en de bevordering van de verdere decentralisatie van het landsbestuur.
De Portugese economie lijdt, zoals het regeringsprogramma ook benadrukt, in grote mate onder niet-doelmatige structuur. De nationaliseringen (pag. 299/3-'75) die na de Anjerrevolutie plaatsvonden hadden tot gevolg dat sommige onrendabele bedrijven kunstmatig in stand werden gehouden, daarbij enorme bedragen uit de overheidskas opslokkend.
Daarnaast is er de bureaucratie die met zijn vele administratieve barrières weinig efficiënt naar buiten optreedt. Hierin wil de regering het mes zetten en alleen die bedrijven handhaven die gezonde overlevingskansen bieden. Een voorbeeld van bureaucratie vormt de bankwereld die in Portugal geheel tot de publieke sector behoort. Iedere toerist kan zelf constateren tot wat een moeizame en tijdrovende behandeling het inwisselen van buitenlands geld bij een bank in Lissabon is geworden.
Daarnaast is vaak nog van een verouderde mentaliteit in de zakenwereld sprake die een gevolg is van het feit dat de Portugese ondernemerswereld tijdens de dictatuur sterk profiteerde van afscherming tegen de concurrentie uit het buitenland.

Op 22 januari kreeg het kabinet het vertrouwen van het parlement met 133 tegen 97 stemmen voor het regeringsprogramma dat voor 4 jaar was opgesteld.

Niettemin kwam in het debat duidelijk tot uiting dat de AD met veel meer twijfels en reserves achter dit kabinet stond dan achter de regering van de in december omgekomen Sá Carneiro, wiens leiderschap binnen de Alliantie onbetwist was.
Vooral de leider van de tot de AD behorende christen-democraten (CDS), Freitas do Amaral, liet in zijn toespraak uitkomen een zeker wantrouwen te koesteren ten opzichte van de gematigde Balsemao die bij de oppositie betrekkelijk goed stond aangeschreven en een wrijvingsloze relatie had met het vorige maand herkozen staatshoofd Antonio Eanes. Zelf weigerde Freitas deel uit te maken van het kabinet op grond van de conflicten die hij en Sá Carneiro in het verleden met Eanes hebben gehad.
Uit de toespraken van Balsemao, bleek duidelijk dat deze de door Sá Carneiro hoog opgevoerde polarisatie van het politieke leven wilde afzwakken en uit was op een sfeer van verzoening.
Bij een deel van de CDS viel deze nieuwe koers slecht zoals ook bleek uit het feit dat de afgevaardigden van deze partij tijdens het debat met hun toejuichingen en applaus voor het kabinet duidelijk achterbleven bij de PSD (sociaaldemocraten), de partij waaruit Balsemao voortkomt. Overigens bestond ook binnen de PSD – de belangrijkste partij in de AD – groepen die het niet eens waren met het beleid van Balsemao.
Gezien al deze bedenkingen werd in sommige kringen verwacht dat de rcgcring dc vier jaar niet zou uitzitten maar voor die tijd zou worden „gevloerd" door de eigen AD.
De door het kabinet ingediende motie van vertrouwen kreeg overigens wel alle 133 stemmen achter zich van de AD, die in het parlement over de absolute meerderheid beschikt. Tegen stemden de belangrijkste oppositiepartijen, dc socialisten en de communisten.
Het belangrijkste probleem dat de regering op korte termijn te wachten stond, was de wijziging van de na de Anjerrevolutie (1974) tot stand gekomen grondwet (pag. 29013 e.v.-1976). Deze droop volgens de nieuwe regeringsploeg van de linkse ideologie en dat was onaanvaardbaar. De socialisten waren wel bereid op dit punt wat in te leveren; de communisten stonden volstrekt afwijzend.

Aftreden van deministers Do Amaral en De Carvalho

Op 1 juni traden de ministers Ferreira do Amaral (PPM), kwaliteit van het leven, en Eusebio Marques de Carvalho (Onafh.), bestuurlijke hervormingen, af wegens meningsverschillen binnen de regering. Nieuwe minister voor de kwaliteit van het leven werd Joao Serra de Moura (PPM). De portefeuille bestuurlijke hervormingen ging naar een staatssecretaris onder premier Balsemao.

Maatregelenregering ter voorbereiding Portugals toetreding EG. Denationalisaties

Eén van de eerste stappen van een reeks veranderingen die Portugal moest doormaken om in 1984 tot de EG te kunnen toetreden was een beperkte liberalisering van de handel in tarwe.
Sinds 1934 had de staat het alleenrecht op het aankopen van tarwe bij boeren in Portugal. Dit staatsmonopolie was één van de laatste overblijfselen van de corporatieve staat die Salazar in de jaren dertig had gesticht.
Aanvankelijk was de regering verdeeld over het systeem dat de Portugese consument bijna 50 jaar lang bescherming had geboden tegen prijzen op de wereldmarkt. Een rapport waaruit bleek dat een stelsel van graanimport via staatsmonopolies alleen nog bestond in communistische staten en in landen in Afrika, Azië en het Midden-Oosten gaf de doorslag. Portugal moet 60% van zijn voedselbehoefte importeren.

Met ingang van 1982 zou bij de import van tarwe een rol van particulieren mogelijk zijn, als de regeringsplannen zouden worden doorgevoerd. Er zou wel een staatshandelbureau blijven bestaan dat alleenrecht hield op het belangrijkste deel van de graanimport, de invoer van 3 miljoen ton mais per jaar. Vóór de toetreding tot de EG zou echter ook een liberalisering van handel in mais plaatsvinden.
Op 29 juni wees de militaire Revolutionaire Raad het wetsontwerp voor een liberalisering van de tarwehandel echter af. De raad oordeelde dat het afschaffen van het staatsmonopolie van de graanhandel in strijd was met de grondwet.
De militaire raad, die onder voorzitterschap stond van president Eanes en een overblijfsel was van de Anjerrevolutie, fungeerde als waakhond over de grondwet en had het recht van veto over wetsontwerpen van de regering.
De regering en de belangrijkste oppositiepartij, de socialisten wilden de raad afschaffen bij een herziening van de grondwet van 1976. Voor afschaffing was een tweederde meerderheid van het parlement nodig.
Op 10 juli stemde de meerderheid van het parlement voor de denationalisatie van de tarwehandel. Dit verschafte de regering nieuwe bevoegdheden om de hervorming van de tarwehandel voort te zetten. Het parlement ging er verder mee akkoord dat de suikerhandel in particuliere handen werd gegeven.
Diezelfde dag kreeg de regering steun van het parlement voor de opheffing van twee van de grootste staatshandelsmaatschappijen in Portugal ter voorbereiding op het Portugese lidmaatschap van de EG. De regering wilde de grote handelsondernemingen weer in particuliere handen geven, omdat dat volgens haar de enige manier was om Portugal in economisch opzicht te moderniseren.
Op 18 juli verwierp de Revolutionaire Raad het wetsontwerp, waaronder omvangrijke genationaliseerde sectoren als het bank- en verzekeringswezen aan particulieren konden worden teruggeven. De raad noemde het wetsontwerp ongrondwettig. Volgens de raad stelde het ontwerp particuliere zakenlieden in staat het soort economisch systeem te herstellen dat de vroegere rechtse dictatuur ondersteunde. De regering stelde dat de maatregel van essentieel belang was voor het economisch herstel van Portugal.

Nadat het wetsontwerp was verworpen dreigde de regering onmiddellijk „een eind te maken" aan dit lichaam, dat werd geleid door linkse militairen. Een woordvoerster van de sociaal-democratische partij beschuldigde de raad ervan de „democratie te schenden". Het besluit van de raad toonde volgens haar aan, dat dit lichaam een „afwijking" was geworden.

Aftreden *minister* van *sociale zaken* Carlos Macedo

Op 27 juli nam Carlos Macedo (PSD), minister sociale zaken, ontslag uit protest tegen de politiek van Balsemao. Volgens waarnemers kon dit het einde betekenen van de driepartijen tellende centrum-rechtse regeringscoalitie. Macedo gold als een sleutelfiguur in het kabinet. Hij verweet de premier al geruime tijd niet hard genoeg op te treden. Ook werd Balsemao binnen de PSD en CDS scherp gekritiseerd door voorstanders van een harde lijn.
Op 2 augustus werd door de leider van de rechtervleugel van Balsemao's eigen partij de PSD, Eurico de Melo, het aftreden van de premier geëist. Socialistische en communistische leiders van de oppositie hadden al bij meerdere gelegenheden Balsemao's aftreden geëist. Socialistisch oppositieleider Mario Soares wilde nieuwe verkiezingen.

Aftreden premier Pinto Balsemao

Op 10 augustus diende premier Pinto Balsemao zijn ontslag in bij president Eanes. De premier nam het besluit, omdat hij vond dat de steun die hij op 9 augustus had gekregen binnen het Nationale Comité van zijn eigen partij, de PSD, onvoldoende was. Het Nationale Comité bestond uit 74 leden. Van zijn partijgenoten hadden 37 hun vertrouwen uitgesproken in Balsemao, die ook partijvoorzitter was, 15 leden hadden tegen hem gestemd. Er waren 2 onthoudingen. Twintig leden waren niet aanwezig. De premier gaf te verstaan, dat, wilde hij zijn taak als premier kunnen voortzetten, hij over de steun van alle partijleden moest kunnen beschikken. Als partijleider trad hij niet af. Balsemao was negende premier sinds de Anjerrevolutie. In een commentaar schreef de *Volkskrant* (11-8-'81) het volgende:

De interne crisis in de leidinggevende partij van de Portugese regeringscoalitie duurde eigenlijk al sinds de dood van haar oprichter Sá Carneiro die vorig jaar december bij een vliegtuigongeluk om het leven kwam. Deze had zijn PSD en de coalitie op een steeds meer rechtse koers gezet, hetgeen scherpe botsingen met Eanes veroorzaakte.
Maar aangezien generaal Eanes ook in december met een grote meerderheid als staatshoofd was herkozen, vond Pinto Balsemao het verstandiger om de strijdbijl te begraven. In ieder geval totdat de Portugese grondwet zou zijn herzien, om de president en de Revolutionaire Raad (het laatste bastion van de Anjerrevolutie) hun uitzonderlijke bevoegdheden om het dagelijkse regeringsbeleid te controleren, te ontnemen.
Die – tijdelijke – verzoening was echter niet naar de zin van andere medewerkers of would-be-opvolgers van Sá Carneiro; zoals Eurico de Melo, kopstuk van de PSD conservatieven, en Freitas do Amaral, de CDS-leider die staat te trappelen om premier van Portugal te worden
Zij zijn het dan ook. en niet de linkse oppositie, die Pinto Balsemao ten val hebben gebracht. De socialisten beperken zich tot een afwachtende houding, in de hoop dat de regeringscoalitie zichzelf ten gronde zou richten.
Mario Soares verklaarde, dat de PSD in ieder geval geen regeringsverantwoordelijkheid meer wil (delen) voordat er nieuwe verkiezingen zelf re gronde zou richten.
Bij de huidige krachtsverhoudingen in de Portugese politiek valt deze nieuwe kabinetscrisis moeilijk op te lossen. De PSD blijft dermate verdeeld, dat geen van haar leiders er veel voor zal voelen om met zo'n onstabiele basis premier te worden.
Waarschijnlijk zal er een buitengewoon partij congres voor nodig zijn om uit te maken of deze partij, die zich „sociaal democratisch" noemt maar hoogstens liberaal is, nog verder naar rechts wil verschuiven onder Eurico de Melo, of onder Pinto Balsemao de fictie van een centrumpartij wil handhaven. Intussen voelt de PSD er evenmin voor om de ambitieuze Freitas do Amaral en zijn christen-democraten aan het roer van de regeringscoalitie te laten. Dus hoe de coalitie nu een nieuwe kandidaat-premier moet vinden om aan president Eanes voor te stellen, is op dit ogenblik een raadsel.
Na zijn drievoudig mislukte experiment van 1978-1979 om een „onafhankelijke" premier zonder eigen parlementaire basis te benoemen. zal president Eanes ook niet snel zijn toevlucht tot die noodoplossing zoeken. Dus lijken vervroegde verkiezingen de meest logische uitleg. Misschien dat dit vooruitzicht de kibbelende kopstukken van de regeringscoalitie tot rede brengt; want het is een oplossing die president Eanes wel goed zou uitkomen, maar hen beslist niet.
Vervroegde verkiezingen zouden namelijk het nevenverschijnsel met zich mee brengen dat de grondwetsherziening opeens moeilijker wordt. Immers. volgens de constitutie van de Anjerrevolutie heeft juist het huidige parlement. dat in oktober gekozen werd, eenmalige bevoegdheid om de grondwet te herzien bij tweederde van de stemmen. Daarna (of indien dit parlement geen gebruik kan maken van die bevoegdheid, omdat het naar huis gestuurd wordt) is er een meerderheid van maar liefst viervijfde van de stemmen vereist om de grondwet te herzien.
Dat zou de regeringscoalitie voor haar plannen geheel afhankelijk maken van de linkse oppositie, en dus een eindeloze touwtrekkerij kunnen uitlokken.
Bij voorbeeld: Mario Soares. is gezien zijn persoonlijke vete met generaal Eanes, ongetwijfeld bereid om hem te kortwieken; maar zeker niet om het presidentsambt verregaand te ontkrachten.
Want het is een publiek geheim in Portugal dat Soares in 1986, wanneer generaal Eanes zich niet meer herkiesbaar mag stellen, het eerste burgerlijke staatshoofd sinds de Anjerrevolutie hoopt te worden. En het ligt bepaald niet in de aard van Soares om dan als symbolisch figuur zonder feitelijke macht te fungeren. Integendeel: dan wil hij juist al zijn frustraties van de afgelopen jaren vergoeden door Portugals Mitterrand te worden. Politiek Lissabon weet nog niet half wat het te wachten staat.

Op 14-15 augustus vond een buitengewone vergadering plaats van de sociaal-democratische partij (PSD) om een opvolger voor Balsemao te kiezen. De belangrijkste leiders van de kritische vleugel binnen de PSD, Cavaco e Silva, oud-minister van financiën, en Eurico de Melo, bleken echter niets voor een kandidatuur te voelen. Balsemao werd toen via een motie, die met een meerderheid van 59 vóór en 1 tegen werd aangenomen, gekozen door het Nationale Comité. Twee leden onthielden zich van stemming Twaalf tegenstanders van de oud-premier hadden vóór de stemming de zaal verlaten.
Op 19 augustus zou Balsemao zijn besluit meedelen. Voor die tijd zou hij eerst rog een gesprek hebben met de leider van de christen-democraten. Freitas do Amarâl, die in december 1980 had geweigerd deel uit te maken van het kabinet

Balsemao weer premier

Op 20 augustus deelde de PSD mee, dat Pinto Balsemao had besloten weer premier te worden.
Op 22 augustus verklaarde Freitas do Amaral zich bereid om mee te werken aan een regering onder Pinto Balsemao.
Op 25 augustus gaf president Eanes Balsemao de opdracht een nieuwe regering te vormen.
Op 1 september was de vorming van een nieuwe centrum-rechtse regering voltooid. Het aantal portefeuilles werd teruggebracht van 17 tot 14, waarvan er drie „superministeries" waren geworden om de verschillende economische en sociale regeringstaken strakker te coördineren.
Het tweede kabinet-Balsemao was als volgt samengesteld:

premier – Francisco Pinto Balsemao (PSD); vice-premier/defensie – Diogo Freitas do Amaral* (CDS); binnenlandse zaken – Angelo Correia* (PSD); buitenlandse zaken – André Gonçalves Pereira (Onafh.); financiën en planning – Joao Salgueiro* (PSD); minister in het bureau van de premier – Fernando do Amaral* (PSD); justitie en administratieve hervormingen – José Meneres Pimentel (PSD); onderwijs – Victor Crespo (PSD); arbeid – Antonio Queiros Martins* (PSD); sociale zaken – Luis Barbosa* (CDS); landbouw, handel en visserij – Basilio Horta* (CDS); industrie, energie en export – Ricardo Bayao Horta (CDS); cultuur – Francisco Lucas Pires* (CDS); huisvesting, openbare werken en transport – José Viana Baptista (PSD); kwaliteit van het leven – Gonçalo Kibeiro Teles* (PPM). (* nieuw + andere porttefeuille)

Op 4 september werd het nieuwe kabinet door president Eanes beëdigd. Tegelijkertijd werden 5 staatssecretarissen beëdigd.
Nadat op 8 september 40 staatssecretarissen en onderstaatssecretarissen door president Eanes waren benoemd, was het tweede kabinet-Balsemao voltallig. (*NRC/H'blad*, Volkskrant, Le Monde, NZZ, The Times)

ANGOLA

INSTALLATIE NATIONALE VOLKSVERGADERING. BUITENGEWOON CONGRES MPLA-PT. ECONOMISCHE SITUATIE

Door het Angolese persbureau Angop werd op 19 aug. 1980 bekendgemaakt dat in november 1980 een 206 leden tellende Nationale Volksvergadering zou worden geïnstalleerd als hoogste staatsorgaan in plaats van de fungerende Raad van de Revolutie.

De leden van de Nationale Volksvergadering en ook die van de provinciale volksvergaderingen zouden worden aangewezen duur kiescolleges. De verkiezing voor het lidmaatschap van deze colleges begon op 23 aug. in de zuidelijke provincie Cunene; het merendeel van de kandidaten was lid van de regerende MPLA-PT.

De vorming van de Nationale Volkvergadering en van de 18 provinciale volksvergaderingen (elk met 55 a 85 leden) was volgens het politieke bureau van de MPLA-PT bedoeld als onderdeel van een proces om de koloniale structuren te vervangen door democratische staatsinstellingen.

De installatie van de indirect gekozen Nationale Volksvergadering vond op 11 nov. 1980 plaats.

Van 17-23 dec. 1980 werd te Luanda een buitengewoon congres van de MPLA-PT gehouden dat gewijd was aan de ,,strijd voor de economische onafhankelijkheid''. Dit congres keurde twee economische plannen voor 1981-82 en voor 1983-85 goed en bevestigde de benoeming door het Centrale Comité d.d. 20 sept. 1979 van José Eduardo dos Santos tot partijleider en staatshoofd als opvolger van Agostinho Neto (pag. 73413-'79). Voorts keurde het congres een uitbreiding van het centrale comité van 55 tot 75 leden goed.

In het verslag dat Dos Santos aan het congres uitbracht, stelde hij dat de produktie nog niet het peil van vóór de onafhankelijkheid (d.w.z. van vóór 1975) had bereikt en dat de vooruitgang op terreinen als onderwijs, gezondheidszorg en voedselvoorziening onbevredigend was geweest, maar dat de resultaten van de afgelopen drie jaar in het algemeen ,,positief' waren gebleken.

Volgens dit verslag was de klassestrijd in Angola geïntensiveerd, maar moest de vertegenwoordiging van de werkende klasse in het Centrale Comité (met alleen kandidaten uit de landbouw en de industrie) nog worden uitgebreid. Ook werd aangedrongen op een grotere participatie van de strijdkrachten in het partijwerk. (Ca. 15% van de afgevaardigden naar het congres waren militairen. De vroegere minister van defensie, Henrique Iko Teles Carreira, had na zijn terugkeer uit Moskou – zie pag. 54313-'80 – een plaats in het Centrale Comité gekregen.)

Kritiek werd geleverd op partijen die betrokken waren bij ,,populistische en demagogische'' activiteiten en die tekort schoten in het toepassen van de partijrichtlijnen of het eerbiedigen van de statuten. Door ,,hamsteren. speculatie en zwarte markt'' had de bourgeoisie kapitaal vergaard, waardoor de arbeiders gedwongen waren hun loon uit te geven aan dure goederen. Het tekort aan consumptiegoederen werd deels geweten aan een gebrekkige organisatie bij het ministerie van handel, terwijl de algemene slechte economische resultaten werden toegeschreven aan het ontbreken van technische en bestuurlijke bekwaamheden, onvoldoende organisatie en een chronisch gemis aan verantwoordelijkheid.

Volgens het Russische persbureau Tass deelde Dos Santos het congres mee dat de MPLA-PT 31.000 leden had, maar volgens Le Monde (29-1-'81) zou de partij ongeveer 20.000 leden tellen.

In alle resoluties, die betreffende politieke, economische, sociale en militaire vraagstukken werden goedgekeurd, bracht het congres tot uiting dat zal worden vastgehouden aan het wetenschappelijke socialisme. De voornaamste doelstelling is ,,de verankering van een revolutionaire democratische dictatuur op alle niveaus van het openbare leven''.

In een resolutie over de politieke en ideologische taak werd gesteld dat ,,ondanks enige tekortkomingen'' de partij in staat was geweest definitieve stappen te ondernemen t.b.v. de ,,revolutionaire transformatie'' van de maatschappij. De hele partijstructuur werd opgeroepen te strijden tegen het ,,reactionaire gedrag van de kleinburgerlijke klasse''.

Ter wille van de als ,,ernstig'' omschreven sociaal-economische situatie werd vooral aangedrongen op de uitvoering van maatregelen ter ontwikkeling van de landbouw. In de periode 1981-85 moest een bank voor de buitenlandse handel worden opgericht. Voorts moest een nationale volkstelling worden gehouden. Een nationale partijconferentie zou worden belegd om de toepassing van de goedgekeurde economische richtlijnen te bestuderen.

Het congres besloot een ,,actieve oorlog tegen anti-sociale elementen'' te voeren en een eind te maken aan de economische wanpraktijken.

Prioriteit moest worden toegekend aan de defensie „door volledige coördinatie van de sociaal-economische ontwikkeling van het land met (de) politieke en militaire eisen''. De leden van de strijdkrachten zouden een betere ideologische en politieke opleiding moeten ontvangen.

Wijzigingen in secretariaat MPLA-PT

Tegelijk met de reorganisatie van het kabinet op 20 maart 1981 (pag. 22413) werd ook een aantal benoemingen in het secretariaat van het Centale Comité van de MPLA-PT bekendgemaakt:

Kolonel Juliao Mateus Paulo Dino Matroce – defensie- en veiligheidszaken; majoor Roberto Antonio Victor Francisco de Almeida (voorheen minister van planning) – economische en sociale zaken; Ambrosio Lucoque (voorheen minister van onderwijs) – ideologie, voorlichting en cultuur; Manuel Pedro Pacavira (voorheen minister van landbouw) – produktiviteit; Henrique de Carvalho Santos – staats- en rechtsinstellingen; Alfonso van Dunen – buitenlandse betrekkingen; en Elidio Tome Alves Machado – administratie en financiën.

Lucio Lara, de secretaris-generaal van dc partij, bleef belast met de organisatie van de partij, terwijl voorzitter José Eduardo dos Santos verantwoordelijk werd voor het partijkader.

(Vor. ber. pag. 733/1-1979)

Economischesituatie

Over de economische situatie van Angola schreef *NRC/H'blad* (29-8-'81) het volgende:

,,Angola behoort tot de beperkte categorie Derde-wereldlanden, die meer dan genoeg hulpbronnen – zoals olie, diamanten en koffie – heeft om de fase van onderontwikkeling achter zich te laten. Dat het land na bijna zes jaar onafhankelijk niettemin nog diep in de problemen zit, heeft twee hoofdoorzaken: een schreeuwend gebrek aan technici en kader, en de acties van anti-regeringsgezinde UNITA-guerrillo's en Zuidafrikaanse invallers in Centraal- en Zuid-Angola.

Om met de laatste handicap te beginnen. ongeveer een kwart van het Angolese budget gaat naar defensie. Bovendien verdwijnt iets meer dan de helft van de buitenlandse deviezenopbrengsten naar Rusland. Cuba en Oost-Duitsland ter afbetaling van wapens en andere militaire bijstand, zoals de aanwezigheid van militairen en instructeurs. De Angolese regering betaalt voor elke Cubaanse leraar bij voorbeeld zo'n f 1400 per maand, en de visserij voor de Angolese kusten is voor driekwart een Russische monopolie geworden.

Verder heeft de strijd met Zuidafrikanen en door Pretoria gesteunde UNITA-guerrillastrijders het economische leven in grote delen van Zuid- en Centraal Angola lamgelegd. Aanslagen op fabrieken, haveninstallaties en spoorverbindingen – en met name de Benguela-spoorlijn die van de Atlantische kust naar Zaire en Zambia leidt – hebben de economische bedrijvigheid in deze gebieden sterk ontwricht en bemoeilijken herbouw en planning.

Daar komt bij dat de MPLA-regering in Luanda door de voortdurende strijd in het zuiden met een ernstig vluchtelingenprobleem kampt, waarbij de schattingen over het aantal ontheemden zonder inkomensbron uiteenlopen van 700.000 tot 1.3 miljoen.

Hun lot is nog verergerd door een ernstige tweejarige droogteperiode, waardoor de regering nauwelijks bij machte is de vluchtelingenmassa te voeden. Honger en ondervoeding zijn daardoor wijd verspreid in Centraal- en Zuidelijk Angola. Een vertegenwoordiger van het Internationale Rode Kruis verzekerde onlangs na een bezoek aan deze geïsoleerde streken: ,,De situatie daar is een ramp, zelfs slechter dan wat ik in Bangladesh en Cambodja zag''.

De andere grote barrière, die Angola op zijn moeizame weg naar economische ontwikkeling moet overwinnen, is de erfenis van een zeer traumatische dekolonisatie. In 1975 trok 95% van de 400.000 in Angola woonachtige Portugezen – ,,van de kapper tot de gouverneur'' – in luttelijke maanden weg naar het moederland of Zuid-Afrika. Veel Portugese fabrikanten en grootgrondbezitters pasten daarbij de taktiek van de verschroeide aarde toe.

Van de 28.000 vrachtwagens in het land verdween 90% over de grens met Namibié, 85% van de fabrieken werd verwoest en 80% van de bruggen opgeblazen.

Angola is deze klap op nog geen stukken na te boven. Vooral het tekort aan geschoolde mankracht en technici weegt zwaar, temeer omdat de opleiding van nieuw kader eerder een kwestie van een generatie, of zelfs generaties, is dan van jaren.

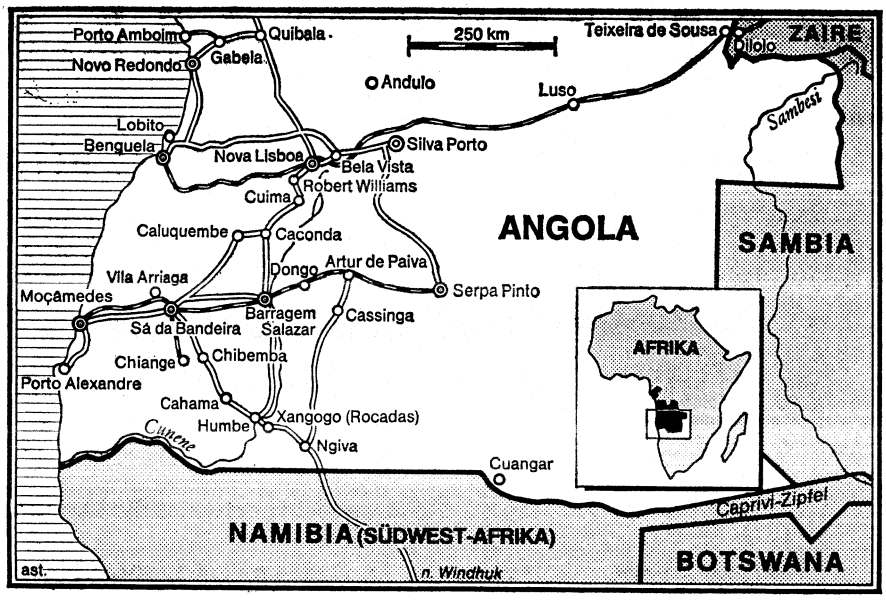
Een halfjaar geleden werd tijdens het buitengewone congres van de regerende MPLA-partij de balans opgemaakt. President José Eduardo dos Santos' verslag op dat congres was over vrijwel de helelinie somber met twee grote uitzonderingen: olie en diamanten.

De produktie van olie, als belangrijkste exportprodukt, is weer terug op het koloniale niveau van 1974, dat wil zeggen 160.000 vaten (van 155 liter) per dag met het belangrijkste verschil dat de olieprijs nu het tienvoudige bedraagt. De olieproduktie, die over vijf jaar moet zijn verdubbeld, wordt verzorgd door Amerikaanse, Franse en Braziliaanse maatschappijen in nauwe samenwerking met de Angolese staatsoliemaatschappij Sonangol.
De grootste olie-exploitant, het Amerikaanse concern Gulf, en Sonangol kregen vorige maand van de Amerikaanse export-importbank een krediet van $ 85 mln voor de verdere ontwikkeling van olievelden voor de kusten bij Cabinda en Luanda.
De diamantwinning – voornamelijk een zaak van Westerse en Zuidafrikaanse belangen – zit weer op tweederde van het ,,koloniale niveau", maar de diamantprijzen zijn sinds 1974 verdubbeld.
Op vrijwel alle andere terreinen is treurnis echter troef. Door de grootscheepse verwoestingen tijdens de burgeroorlog en het vertrek van vrijwel het voltallige Portugese kader liep de industriële produktie sinds 1974 met driekwart terug. Doordat de vraag naar industrieprodukten het aanbod verre overtreft, ontstaan lange rijen wachtenden voor de staatswinkels en een zeer levendige zwarte markt.
In een poging hier verbetering in te brengen en de kwaliteit van de bedrijfsvoering op te voeren, riep de MPLA 1981 uit tot ,,het jaar van de discipline en controle". Maar. naar valt te vrezen, zal een ,,generatie van discipline, controle en vooral ook onderwijs" nodig zijn om de Angolese industrie tot bloei te brengen.
De landbouwproduktie staat er evenmin rooskleurig voor. Zo zit de jaarlijkse produktie van koffie, als voornaamste agrarisch exportprodukt, nu op 80.000 ton tegen 240.000 ton in 1974. De voedselproduktie is hoogstens voldoende om de plattelandsbevolking in leven te houden en in veel delen van het land heerst zelfs een chronische hongersituatie.
Een belangrijke oorzaak is ook het goeddeels wegvallen van het destijds geheel door Portugezen beheerste distributie-apparaat. Veel boeren krijgen daardoor te weinig of geen zaden en kunstmest, terwijl er onvoldoende transportmiddelen zijn om agrarische produkten naar de stedelijke consument te vervoeren.
Gevolg: het merendeel van de buitenlandse deviezen, dat overblijft na betaling van alle militaire benodigdheden, gaat naar voedselimporten. Voor essentiële kapitaalgoederen en reserveonderdelen is er vaak geen geld meer.
Dit lijkt een vrij hopeloze situatie. Maar met een einde van de oorlog, wat meer klimatologisch geluk en vooral ook goed gerichte ontwikkelingsinspanningen onder leiding van een geleidelijk groeiend Angolees kader, zou er meer dan genoeg perspectief zijn. Want Angola heeft bewezen voorraden van 14 strategische en 20 andere mineralen, en het landbouwpotentieel van dit enorme land met slechts 7 miljoen bewoners is vrijwel onbeperkt."

BERICHT OVER UNITA

Na een verblijf van drie weken in het door de UNITA van Jonas Savimbi gecontroleerde gebied van Angola berichtte de Britse journalist Fred Bridgland in de NZZ van 21 aug. 1981 o.m. het volgende:

Nadat de nationale Unie voor de Totale Onafhankelijkheid van Angola (UNITA) bij de burgeroorlog van 1975176 het onderspit had moeten delven tegen de door de Sowjet-Unie en Cuba gesteunde Volksbeweging voor de Bevrijding van Angola (MPLA), trok de leider Savimbi met zijn aanhangers in een lange mars naar het zuiden en het zuidoosten van Angola. Velen zijn toen van ondervoeding en uitputting omgekomen.

(FAZ 27-8-1981)

Intussen heeft Savimbi met steun van zijn medewerkers zijn organisatie weer opgebouwd. De UNITA beschikt behalve over ziekenhuizen in de jungle over een goede infrastructuur. In Savimbi's hoofdkwartier, ongeveer 70 km ten noorden van de grens met Namibië, zijn zwarte Angolezen bezig met moderne elektronische apparatuur het radioverkeer tussen belangrijke militaire posten van de Cubanen en de regeringstroepen af te luisteren. De opgevangen berichten worden doorgezonden naar het opperbevel van de UNITA-strijdkrachten. Afrikaanse meisjes worden opgeleid voor administratief werk bij de inlichtingendiensten.
De schrijver maakte een reis van 650 km door het door de UNITA beheerste gebied in Angola en bezocht daar lagere scholen, landbouwscholen, reparatiewerkplaatsen voor wapens en motorrijtuigen, protestantse en katholieke kerken en boerderijen.
Op 1 juli kon de schrijver meemaken hoe Savimbi een nieuw gevormd bataljon van 700 man inspecteerde en toesprak. Kern van zijn rede was de verwachting dat de UNITA-strijdkrachten eens Luanda zouden binnen marcheren. Thans was het eerste doel de stad Menongue. ca. 500 km ten noorden van de grens met Namibië. Het pleit voor de loyaliteit van Savimbi's troepen dat alle hogere officieren die in 1966 bij de oprichting van de UNITA betrokken waren, nog steeds tot de staf behoren. Hetzelfde geldt voor de meeste technici en administratief geschoolden, die in 1975 uit Portugese dienst naar de UNITA overliepen.
De UNITA-strijders behoren tot vier verschillende groepen: gewone militairen, ingedeeld in infanteriebataljons van 600 tot 750 man, guerrillastrijders, opererend in groepen van 15 tot 20 man, militie-eenheden voor bewaking van de dorpen en ook voor inlichtingenwerk. en sabotagegroepen in de door de MPLA beheerste steden. In 1979 kon Savimbi beginnen met de vorming van de infanteriebataljons, nadat China 550 ton uitrustingsmaterieel geleverd had en de eerste van de 500 in Marokko opgeleide officieren waren teruggekeerd. Nog 100 officieren zijn thans in Marokko in opleiding. Savimbi hoopt dit jaar 15 bataljons met een totale sterkte van 10.000 man beschikbaar te hebben, met daarbij nog artillerie-eenheden.
De opperbevelhebber van de UNITA-strijdkrachten, kolonel Demostenes Chilingutila, verklaarde dat er momenteel ca. 8000 UNITA-militairen in Centraal-Angola opereren. De regeringstroepen en de Cubanen trekken zich 's nachts terug naar de grotere steden en UNITA is dan heer en meester op het platteland. De bevolking wordt aangeraden de MPLA overdag met gezang te verwelkomen, maar 's nachts berichten door te geven aan de UNITA; dit alles om geen verdenking te wekken.

Sinds enige maanden is de UNITA naar eigen zeggen ook actief met propaganda in het achterland van Luanda, welks bewoners tot nu toe steeds de MPLA steunden. In de steden, beheerst door de MPLA, opereren als revolutionaire cellen georganiseerde groepen die sabotage plegen en berichten doorgeven. Velen van hen zijn reeds de afgelopen jaren gearresteerd en geëxecuteerd.

Volgens gevluchte saboteurs is de stemming onder de bevolking slecht, wat samen zou hangen met het acute gebrek aan levensmiddelen; ook is het moreel onder de Cubanen, die meestal tegen hun zin in Angola gedetacheerd zijn, op een dieptepunt gekomen.

Tegelijk met militaire operaties voert de UNITA ook een intensieve diplomatieke campagne, met name om president Reagan te bewegen tot wapenleveranties. Savimbi beweert dat tenminste 18 onafhankelijke Afrikaanse staten er voor zijn dat de Verenigde Staten zich er militair en diplomatiek voor inzetten om de Cubanen uit Angola te verwijderen.

Maar de grootste politieke hypotheek bestaat uit de nauwe betrekkingen met Zuid-Afrika dat, zoals bekend is, via de grens tussen Namibië en Angola royale steun levert. Savimbi voert hiertegen aan: „Wij kunnen geen strijd op twee fronten voeren". Volgens hem krijgt de UNITA van Zuid-Afrika vooral motorbrandstof in ruil voor ivoor en diamant. Savimbi verklaarde ook voor de onafhankelijkheid van Namibië te zijn en hij nam aan dat de meerderheid van de bevolking van Namibië achter de SWAPO staat.

In het algemeen zei hij, wordt vergeten dat de situatie in Angola uit de hand liep, omdat men het volk de met de Portugezen overeengekomen vrije verkiezingen geweigerd had. Savimbi besloot zijn betoog met de woorden: „Wij geloven dat de MPLA vroeg of laat met ons onderhandelen zal – het gaat er slechts om de MPLA daartoe te dwingen. (Wereldwijzer 24-8)

(Vor. ber. 79612 e.v. - 1979)

DOODSTRAFVOOR UNITA-LEDEN. TERECHTSTELLINGEN

Op 29 juli 1980 maakte het Angolese persbureau *Angop* bekend dat – op of sinds 24 juni – 124 personen waren gearresteerd in verband met bomaanslagen door UNITA (Nationale Unie voor de Totale Onafhankelijkheid van Angola), de pro-westerse guerrillabeweging van Jonas Savimbi, in Luanda, Huambo en andere plaatsen over een periode van twee jaar (zie pag. 796/2-'79).

In een proces tegen 28 UNITA-leden veroordeelde een revolutionair volkstribunaal op 29 juli 1980 16 personen ter dood; zeven kregen gevangenisstraffen variërend van 12 tot 24 jaar; vier werden vrijgesproken wegens gebrek aan bewijs; en één vonnis werd opgeschort in afwachting van een nader onderzoek. De 16 ter dood veroordeelden werden op 5 aug. gefusilleerd, naar radio-Luanda twee dagen later bekendmaakte.

De UNITA, die reeds eerder aangekondigd had de vonnissen met een nieuwe reeks bomaanslagen te zullen wreken, dreigde op 7 aug. als vergelding 50 gevangenen – 45 MPLA-leden en 5 buitenlandse ,,huurlingen" – te zullen terechtstellen. Op 9 aug. liet zij echter weten dat de 50 gevangenen zouden worden gespaard.

In de nacht van 10 op 11 aug. voerde een UNITA-commando een aanval uit op haveninstallaties en olietanks in de stad Lobito. Op 11 aug.'s avonds meldde de Angolese regering dat er na die aanval brand was uitgebroken in het complex van de Angolese oliemaatschappij Sonangol. Zuid-Afrika werd ervan beschuldigd achter de aanslag te zitten.

Op 21 aug. werden in Huambo 9 UNITA-leden door een revolutionair tribunaal ter dood veroordeeld; vier kregen gevangenisstraffen variërend van 2 tot 20 jaar; en vijf werden vrijgesproken. de 9 ter dood veroordeelden werden op 24 aug. te Huambo gefusilleerd.

Op 24 aug. deelde UNITA mee dat het ,,tribunaal van het verzet van het Angolese volk" de voorgaande nacht 15 gevangen leden van het regeringsleger ter dood had veroordeeld en dat dit vonnis onmiddellijk was voltrokken.

Op 1 dec. meldde radio-Luanda dat het revolutionaire volkstribunaal van Kuito vier ,,contra-revolutionairen" van UNITA ter dood had veroordeeld: drie anderen waren veroordeeld tot gevangenisstraffen variërend van 12 tot 16 jaar; en de overige drie verdachten waren vrijgesproken.

Op 8 dec. veroordeelde een tribunaal te Lobito drie UNITA-leden ter dood, waarmee het aantal tegen UNITA-leden in 1980 uitgesproken doodvonnissen op 32 kwam. Een vierde verdachte werd vrijgesproken.

Op 7 maart 1981 berichtte *Angop* dat een tribunaal in Huambo 18 UNITA-leden ter dood had veroordeeld; 13 anderen kregen gevangenisstraffen variërend van 8 tot 24 jaar; tien werden wegens gebrek aan bewijs vrijgesproken. (AFP, Reuter)

DOODVONNISSEN VOOR FLEC-LEDEN

op 1 juni 1981 bevestigde het hof van appel te Luanda de doodvonnissen van zes FLEC-leden (Bevrijdingsfront van de enclave Cabinda), die op 22 mei waren uitgesproken door het revolutionaire volkstribunaal te Cabinda wegens het plegen van bomanslagen en spionage. Vier andere FLEC-leden hadden gevangenisstraffen variërend van 2 tot 24 jaar gekregen, aldus Angop. (Le Monde, DDP)

FLEC-LEIDER GESNEUVELD

Volgens een communiqué van het FLEC (Frente de Libertaçao do Enclave de Cabinda) dat op 1 april 1980 aan het AFP-bureau te Kinsjasa (Zaire) werd verstrekt, was de voorzitter van het FLEC, Henrique N'Zita Tiago (sinds 1977 tevens leider van de ,,eerste voorlopige regering van de republiek Cabinda", zie pag. 73/3-'78), dodelijk gewond geraakt bij een treffen met Angolese en Cubaanse troepen te Dingue in Cabinda. Tiago was als voorzitter van het FLEC bevestigd tijdens het tweede congres van de strijdkrachten van Cabinda, dat van 15-20 febr. 1979 in de ,,bevrijde zone" van Safica was gehouden. (*AFP*)

ROBERTO HOLDEN ALS FNLA-LEIDER AFGEZET

De leider van de Angolese verzetsbeweging FNLA (Frente Nacional de Libertaçao de Angola), Roberto Holden, is volgens DPA (19-6-'81)door de militaire vleugel van deze organisatie als voorzitter van het FNLA afgezet. Het Portugese blad A Tarde (19-6) meldde dat er binnen de FNLA-leiding een machtsstrijd aan de gang was, omdat de afzetting van Roberto Holden op verzet zou zijn gestuit.

Sinds zijn uitwijzing door Zaire in nov. 1979 (pag. 798/3-'79), zou Roberto Holden zich in Frankrijk bevinden. De Angolese ambassadeur in Parijs, Luis de Almeida, deelde op 6 maart 1980 mee dat zijn regering de Franse autoriteiten formeel om uitwijzing van Roberto Holden had verzocht. (DPA, Reuter)

GUINEE-BISSAU

GEEN PROCES TEGEN EX-PRESIDENT CABRAL. ONTHULLINGEN OVER MASSAMOORDEN

Op 26 nov. 1980 besloot de Raad van de Revolutie dat de op 14 nov. afgezette president Luis de Almeide Cabral (pag. 75311-1980) terecht zou moeten staan wegens verantwoordelijkheid voor de moord op honderden politieke tegenstanders en wegens ,,corruptie". Als ,,verantwoordelijken" voor de executies van tegenstanders zouden ook de Kaapverdische president Aristides Pereira en politiechef José Araujo – bij verstek – rnoeteri worden berecht.

Op 22 nov. had de voorzitter van de Raad van de Revolutie, majoor Joao Bernardo Vieira, in Bissau onthuld dat in de voorgaande zes jaar meer dan 500 personen door de veiligheidsdiensten waren gedood: 200 van hen waren gefusilleerd en bijgezet in massagraven in de buurt van Nhacra; 100 waren door verstikking omgekomen in de gevangenis van Farim in het noorden van het land; en 200 waren elders gefusilleerd. Buitenlandse journalisten en diplomaten waren op 21 nov. naar drie massagraven bij Nhacra (60 km van Bissau) gebracht. Daar zouden ca. 200 personen zijn begraven, die in de voorgaande twee jaar waren terechtgesteld. Ongeveer de helft van hen bestond volgens regeringsfunctionarissen uit voormalige zwarte soldaten van het Portugese leger, die betrokken zouden zijn geweest bij een mislukte putsch in 1978; de overigen waren tegenstanders van de regering die in het voorbije jaar waren gedood.

Kapitein Mario Costa Ribeiro, die verklaarde ooggetuige van de executies te zijn geweest, zei dat deze in december 1978 hadden plaatsgevonden. Sommige slachtoffers behoorden volgens hem tot het commando van Malan Sanha, die in nov. 1978 vanuit Senegal in Guinee-Bissau was geïnfiltreerd om de regering omver te werpen (zie pag. 754/2-1980) maar vervolgens bij het vliegveld van Bissau was gearresteerd. (In okt. 1980 was gemeld dat Sanha zich in de gevangenis verhangen had.)

Terwijl majoor Vieira, die van sept. 1978 tot nov. 1980 premier was, verklaarde persoonlijk niet bij de terechtstellingen betrokken te zijn geweest, zei Joseph Turpin, burgeradviseur van de Raad van de Revolutie, tegen journalisten dat ex-president Cabral en president Pereira van de Kaapverdische eilanden van de executies op de hoogte waren geweest.

Op 18 febr. 1981 echter verklaarde de minister van onderwijs, Mario Cabral, tijdens een bezoek aan Brasilia, dat ex-president Luis de Almeida Cabral, die met zijn vrouw en kinderen onder huisarrest stond, niet zou worden berecht wegens de massamoord. Hij was daarvan wel op de hoogte geweest, maar niet was gebleken dat hij er ook verantwoordelijkvoor was, aldus de minister. (*AFP*, Reuter)

ONTBINDING FLING GEMELD

Op 5 dec. 1980 verklaarde Cirilo Rodrigues Oliveira, voorzitter van FLING (Strijdfront voor de onafhankelijkheid van Guinee-Bissau), dat deze in 1964 te Dakar opgerichte bevrijdingsbewe-

ging – een concurrent van de PAIGC (Partido Africano da Independencia de Guiné e do Cabo Verde) – voornemens was „bij te dragen aan de nationale wederopbouw" van Guinee-Bissau.
Op 14 maart 1981 berichtte radio-Lissabon dat FLING was ontbonden na besprekingen in Bissau met president Vieira en de Raad van de Revolutie. De leden van FLING, die zich tegen de Kaapverdische invloed op de aangelegenheden van Guinee-Bissau hadden verzet, zouden voortaan in het partij- en staatsapparaat van Guinee-Bissau worden geaccepteerd. (Le Monde, *KCA*)

KAAPVERDISCHE EILANDEN

EERSTE PARLEMENTSVERKIEZINGEN. PRESIDENTPEREIRA HERKOZEN. NIEUW KABINET

Op 7 dec. 1980 vonden op de Kaapverdische eilanden de eerste parlementsverkiezingen sinds de onafhankelijkheid (in 1975) plaats. Volgens de op 10 dec. bekendgemaakte officiële uitslag verwierven de kandidaten van de eenheidslijst, samengesteld door de PAIGC (Partido Africano da Independencia de Guiné e do Cabo Verde), 93% van de uitgebrachte stemmen. Ca. 25% van de kiesgerechtigden ging niet naar de stembus. De nieuwe, 56 leden tellende Nationale Volksvergadering fungeert als wetgevend orgaan krachtens de op 7 sept. 1980 goedgekeurde grondwet (pag. 75412-1980).
Op 19 dec. maakte president Pereira de volgende ministersbenoemingen bekend: buitenlandse zaken – kolonel Silvino Manuel da Luz (voorheen defensie en veiligheid); defensie – kolonel Honorio Chantre; binnenlandse zaken – kolonel Julio de Carvalho. De vorige minister van buitenlandse zaken, Abilio Augusto Monteiro, was tevens voorzitter van de Nationale Volksvergadering; onder de nieuwe grondwet mocht hij beide ambten niet tegelijk bekleden.
Op 19 jan. 1981 hield de Kaapverdische afdeling van de PAIGC een congres, dat besloot de tot dusver bestaande supranationale partijorganisatie op te heffen en definitief te breken met de partijafdeling van Guinee-Bissau. Eerder had de Kaapverdische regering de staatsgreep in Guinee-Bissau van 14 nov. 1980 veroordeeld (zie pag. 75412-1980).
Op 20 jan. proclameerde president Pereira de oprichting van een nieuwe nationale partij, de Afrikaanse Partij voor de Onafhankelijkheid van de Kaapverdische eilanden (PAIC), waarvan hij tot secretaris-generaal werd gekozen.
Op 12 febr. herkoos de Nationale Volksvergadering unaniem Aristides Pereira als president en majoor Pedro Verona Rodrigues Pires als premier. Tevens herriep de volksvergadering alle artikelen uit de grondwet die betrekking hadden op de unie met Guinee-Bissau.
Op 15 febr. werd een nieuw kabinet gevormd van 10 ministers en 3 staatssecretarissen. Tot de nieuwe ministers behoorden José Araujo (persoonlijk adviseur van ex-president Luis de Almeido Cabral van Guinee-Bissau), die de portefeuille van onderwijs kreeg, en Tito Ramos de Oliveira, die minister van openbare werken en bouwnijverheid werd. (*Le Monde. KCA*)

RWANDA

BUITENLANDSE HULP

In mei 1980 legde president Habyarimana bezoeken af aan België, Frankrijk, West-Duitsland, Nederland en Zwitserland. De daar gevoerde besprekingen hadden vooral de ontwikkelingspolitiek en economische hulp tot onderwerp.
Reeds in febr. 1980 had de Belgische regering een vierjarenprogramma voor hulp ter waarde van $180 mln aangekondigd ten behoeve van o.m. het onderwijs, de landbouw en de openbare diensten in Rwanda. Daarnaast had Rwanda projecthulp ontvangen van o.a. het Europese ontwikkelingsfonds en de IDA, terwijl het IMF op 1 nov. 1979 Rwanda had gemachtigd tot het doen van aankopen ter waarde van 5 mln SDR's gedurende één jaar ter ondersteuning van zijn economische programma.
In sept.-okt. 1980 hebben president Habyarimana en een grote Rwandese delegatie Libië bezocht.

(Zie ook pag. 15112)

SAO TOMÉ EN PRINCIPE

VRIJLATING EX-PREMIER

Miguel Trovoada. de vroegere premier, werd op 12 juli t.g.v. de 6de verjaardag van de onafhankelijkheid van de republiek in vrijheid gesteld, aldus het Gabonese dagblad *L'Union* (15-5). Trovoada was op 5 okt. 1979 in de VN-missie te Sao-Tomé gearresteerd. Hij was sinds 4 dec. 1979 in de centrale gevangenis aldaar gedetineerd op de beschuldiging „een agent in dienst van het buitenland" te zijn. Zijn vrijlating werd eveneens gemeld door het dagblad Portugal *Hoje* uit Lissabon. (*Le* Monde, The Times)

(Vor. ber. pag. 9411-1980)

MIDDEN-OOSTEN

ALGEMEEN

AANTAL PALESTIJNEN

Begin maart 1981 maakte het Palestijnse bureau voor de statistiek *Ge*kend dat er thans ca. 4,39 mln Palestijnen zijn.
Daarvan leven 1.82 mln (ca 42%) binnen het voormalige mandaatgebied Palestina: 800.000 op de Westelijke Jordaanoever, 530.600 in Israël en 470.000 in de Gazastrook. Voorts wonen 1,2 mln Palestijnen in Jordanië, 348.300 in Libanon en 278.000 in Koeweit.
De Financial Times (2-10-'79) raamde het aantal Palestijnen op grond van de jongste VN-statistieken op 3,5 mln.

SYRIË

MOORD OP ECHTGENOTE VAN ISSAM AL-ATTAR IN AKEN

Op 17 maart drongen drie mannen in Aken de flat binnen waar Issam al-Attar, de leider van de Mohammedaanse Broederschap, woonde. Zij dwongen een buurvrouw bij de Attars aan te bellen. Toen de echtgenote, Banan al-Attar, de deur opende, werd zij door de drie mannen onder vuur genomen. Zij werd dodelijk getroffen door vier kogels. Het drietal drong vervolgens de woning binnen op zoek naar Issam al-Attar, die niet aanwezig bleek. De aanvallers ontkwamen voor de politie arriveerde.

Het Openbaar Ministerie te Aken vaardigde op 20 maart arrestatiebevelen uit tegen twee Syriërs die verdacht werden van de moord: de 38-jarige koopman Abdel Karim Atieh en de 16-jarige student Fadi Hammadi. Een derde dader kon toen nog niet worden geïdentificeerd. Volgens de FAZ (25-3) had de politie te Aken enkele dagen eerder twee Syriërs gearresteerd.
Issam al-Attar, die sinds 1964 als balling in de Bondsrepubliek woont, en de Mohammedaanse Broederschap stelden de Syrische geheime dienst (Mouhabarat) verantwoordelijk voor de moord; de beide daders zouden rechtstreeks uit Damascus zijn gekomen. Syrië ontkende echter categorisch bij de aanslag betrokken te zijn geweest (zie ook pag. 64013-'80).

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660.

WINST VOOR NOORSE CONSERVATIEVEN

Bij de algemene verkiezingen die op 13 en 14 september 1981 in Noorwegen werden gehouden hebben de Conservatieven een winst geboekt van 12 zetels in het parlement, terwijl de regerende sociaal-democraten 11 zetels verloren.

In het Noorse systeem kiest ieder district volgens evenredige vertegenwoordiging 4 tot 15 leden van de Storting, het parlement. De Storting telt 155 zetels, waarvan er nu 54 worden bezet door de Conservatieve Höyre-partij en 65 door de sociaal-democratische Arbeiderspartij.

De opkomst bij deze verkiezingen bedroeg 80,2%, voor Noorwegen niet zo hoog.

De uitslagen van de verkiezingen waren als volgt:

	Stemmenpercentage 1981	1977
Arbeiderspartij	37,4	(−4.9)
Links-socialisten	4,9	(+0,7)
Conservatieven	31,6	(+6.8)
Christelijke Volkspartij	9,3	(−3,1)
Centrumpartij	6,7	(−1,9)
Liberalen	3,9	(+0,7)
Partij van de Vooruitgang	4,5	(+2,6)

	Zetels in het parlement 1981	1977
Arbeiderspartij	65	(−11)
Links-socialisten	4	(+ 2)
Conservatieven	54	(+12)
Christelijke Volkspartij	15	(− 6)
Centrumpartij	11	(− 1)
Liberalen	2	(−)
Partij van de Vooruitgang	4	(+ 4)

De uitslag van de verkiezingen, die wel beschouwd werden als de belangrijkste sinds de Tweede Wereldoorlog. heeft een eind gemaakt aan 8 jaar onderbroken sociaal-democratisch bestuur, hoewel de Arbeiderspartij van Gro Harlem Brundtland wel de grootste partij blijft. Met steun van de linkssocialisten kunnen de sociaal-democraten rekenen op 69 stemmen in het parlement. Voor een meerderheid zijn minstens 78 stemmen nodig.

Verder namen aan de verkiezingen nog deel de Liberale Volkspartij, de Communistische Partij, de marxistisch-maoïstische Rode Verkiezingsalliantie en een paar hele kleine partijen. Geen van hen behaalde echter een zetel in het parlement. De Partij van de Vooruitgang, een openlijke vijand van de welvaartstaat, keerde na 4 jaar afwezigheid weer terug in het parlement.

Volgens de Financial Times (16-9-'81) was de cruciale vraag na de verkiezingen of Kaare Willoch, de leider van de Conservatieve parlementsfractie, een coalitie zou willen vormen met de Christelijke Volkspartij en de Centrumpartij (in totaal 80 zetels) of dat hij een minderheidsregering zou willen leiden, die steunde op zijn eigen partij. Willoch heeft de Conservatieven geleid naar de beste verkiezingsresultaten sinds 1924.

Volgens The Times (16-9-'81) hielden de mogelijke coalitiepartners in het openbaar wel vol dat zij een coalitie met de Conservatieven wilden vormen, maar zeiden zij privé dat het niet erg waarschijnlijk was. Door hun verlies bij de verkiezingen zouden zij vrezen te worden opgeslokt door de Conservatieven. Bovendien stelde de Christelijke Volkspartij haar medewerking aan een regering afhankelijk van een verandering van de abortuswet. Deze wet geeft vrouwen het recht op abortus als zij dit wensen.

In ieder geval moest er een kabinet worden gevormd op basis van deze verkiezingsuitslag: de Storting wordt voor 4 jaar gekozen en kan niet tussentijds worden ontbonden.

Verkiezingsprogramma's Höyre, Centrum, Christelijke Volkspartij en Arbeiderspartij

Wat betreft de abortuskwestie liet de Höyre-partij onder leiding van de 52-jarige Kaare Willoch iedere parlementariër de vrije keus. Er zouden in de abortuswetgeving hoogstens wat marginale procedurewijzigingen komen; maar het principe dat de vrouw alleen beslist bij abortus, zou onder een Conservatief bewind onaangetast blijven, aldus Willoch.

Verder vonden de Conservatieven dat het bedrijfsleven meer vrijheid moest krijgen. De Noorse olie-inkomsten, in 1980 30 miljoen Noorse kronen, dienden anders te worden besteed en Statoil, het staatbedrijf met grote belangen in de oliewinning in de Noordzee, nioest uit staatshanden. De olieproduktie (Noorwegen produceert nu 55 miljoen ton per jaar) moest worden opgevoerd tot 90 miljoen ton per jaar. De Höyre-partij wilde bovendien een verlaging van de inkomstenbelasting, een beperking van de bureaucratie, de stopzetting van de invoering van arbeiderszelfbestuur en een voortzetting van de bouw van de waterkrachtcentrale in het Noordnoorse Alta.

De Centrumpartij met als leider Johan Jakobsen wilde daarentegen juist dat de aanleg van de waterkrachtcentrale werd stopgezet. Ook wilde zij een geleidelijke olie-exploitatie om de belangen van de vissers te beschermen en om het milieu te bewaken. De olieproduktie diende te worden beperkt tot 50 miljoen ton per jaar.

De Christelijke Volkspartij van Kaare Kristiansen zag de olieproduktie liever niet stijgen boven de 70 miljoen ton. De in 1979 in werking getreden liberale abortuswet moest worden teruggedraaid en er moest een rigoreuze anti-alcohol politiek worden gevoerd. Verder was deze partij tegen belastingver-

Kaare Willoch (l.) en Gro Harlem Brundtland voor een debat waaraan de partijleiders aeelnamen (11-9-1981). Dit debat vormde het sluitstuk van de verkiezingscampagne.

laging zoals die door de Conservatieven werd gewenst.
Een ander verlangen van de Christelijke Volkspartij was, dat op alle scholen nauwlettend op ,,dubieuze literatuur" zou worden gelet.

De Arbeiderspartij met premier Gro Harlem Brundtland als leider wenste een uitbreiding van de sociale voorzieningen en de invoering van een zesurige werkdag met 3 weken vakantie voor iedereen. Een kortere werkdag zou meer banen scheppen volgens de sociaal-democraten. De werkloosheid lag in Noorwegen dankzij de oliewinning op ruim 1%. Net als de Conservatieven wilden zij verder een voortzetting van de bouw van de waterkrachtcentrale in Alta.

In de maanden die aan de verkiezingen vooraf gingen hadden de bouwactiviteiten stil gelegen om wetenschappers de gelegenheid te geven archeologische overblijfselen van de Lappen in dit gebied op te graven. Het werk werd onlangs afgerond zonder dat het veel had opgeleverd. Wel was met het stilleggen van de bouw vermeden dat de Alta-kwestie een rol speelde bij de verkiezingsstrijd.

Ook wat betreft de olieproduktie waren de sociaal-democraten het eens met de Conservatieven: de produktie moest worden opgevoerd tot 90 miljoen ton per jaar.

Verkiezingscampagne

Voor het eerst in de Noorse geschiedenis ging de strijd om personen: Kaare of Gro.
Gro Harlem Brundtland was de eerste vrouwelijke premier van Noorwegen.

Op 4 febr. 1981 volgde zij de om gezondheidsredenen afgetreden Odvar Nördli op (pag. 553-'81). De belangrijkste taak van de 42-jarige kinderarts was om van de sterk verdeelde sociaal-democraten een eenheid te maken. Volgens opiniepeilingen leek dit te lukken. De Arbeiderspartij boekte vooruitgang maar, zoals de Noren zeiden, de Gro-golf was te laat gekomen.
De grote populariteit van Gro kon de Arbeiderspartij niet meer redden.
De economische politiek was het belangrijkste punt in de verkiezingscampagne en leverde veel debatten op tussen de premier en Kaare Willoch. Willoch verweet de regering een falend economisch beleid. De werkloosheid bedroeg weliswaar ruim 1%, maar het land kampte de laatste tijd met een hoge inflatie. Voor 1981 werd die geschat op 14%, reden voor de regering om in augustus voor de rest van het jaar een prijsstop in te stellen (pag. 554-'81). Willoch vond dat de Noorse bevolking veel te weinig terugzag van de inkomsten uit de oliewinning op de Noordzee. Als oplossing voor de inflatie dacht Willoch aan een verlaging van de belastingdruk en van de overheidsuitgaven.
Bij deze debatten liet, volgens de NZZ (10-9), Willoch, die al op 29-jarige leeftijd in de Storting kwam, van 1965 tot 1970 minister van handel was en sinds 10 jaar leider van Höyre, zich niet van de wijs brengen. Gro Harlem Brundtland voelde zich hierbij echter vaak in het defensief gedrongen en reageerde duidelijk geïrriteerd.

De ***FAZ*** (2-9) schreef: met messcherpe logica, een ongelooflijk geheugen voor getallen en vaak kwetsende ironie legde Willoch onbarmhartig de meningsverschillen en tegenspraken binnen de sociaal-democratische Arbeiderspartij bloot. Daarbij straalde hij een irriterende rust uit en verbaasde zich erover dat zijn politieke tegenstander geïrriteerd reageerde, terwijl zij ,,privé toch zo'n charmante vrouw was".
Over de noodzaak van een wijziging in het economische beleid schreef de ***FAZ*** (11-9) vóór de verkiezingen onder meer:

Of de dit weekeinde te houden verkiezingen een nieuwe politieke koers zullen brengen is thans nog onzeker. Zeker is wel dat iedereen de noodzaak van een koerswijziging in het economische beleid beseft. Anders dan in andere Europese landen moeten de Noren er zich over bezinnen hoe zij een plotselinge rijkdom zo goed mogelijk kunnen benutten.
Want hoe rijker de oliebronnen vloeien, des te meer ontstaan er zogezegd twee verschillende ,,economieën", namelijk een florerende in volle zee en een traditionele op het vasteland, waarvoor de oliewelvaart geen onvermengd genoegen vormt.
Uit de rijke olie-inkomsten heeft de sociaal-democratisch getinte Noorse regering grote sommen geld beschikbaar gesteld voor financiering van de volledige werkgelegenheid en voor de uitbreiding van de sociale woningbouw. Hierdoor werd het staatsapparaat zo uitgebreid, dat in de tweede helft van de jaren zeventig het aantal ambtenaren met zo'n 60.000 man toenam, terwijl het aantal werknemers in het particuliere bedrijfsleven met 30.000 afnam. Terwijl het kostenpeil constant steeg, werd de concurrentiepositie van de industrie in hetzelfde tempo zwakker.
Deze grotendeels door het eigen beleid veroorzaakte inflatie probeerde de Noorse regering in de herfst van 1980 in te dammen door een loon- en prijsstop van ruim vijftien maanden, Toch bleef de inflatie 11% en dit jaar dreigde ze tot 14 a 15% te stijgen, zodat de regering zes weken voor de verkiezingen weer de noodrem in werking moest stellen door een prijsstop, van kracht tot eind 1981.
Tegelijkertijd vertoont de Noorse betalingsbalans een overschot van ca $ 1 mrd, voornamelijk door de inkomsten uit aardolie en aardgas. Maar de industrie op het vasteland moet rekenen met een verdere terugloop van zijn export en de totale economische groei schommelt rond de nul procent. De maatregelen van de regering om olieconcessies aan buitenlandse ondernemingen te geven onder voorwaarde van inschakeling van de Noorse industrie, hebben tot nu toe weinig resultaat geboekt.
Volgens Noorse economen, en ook volgens de Noorse industrie, hadden de openbare uitgaven reeds lang beperkt moeten worden, met meer stimulering voor particuliere investeringen en minder overheidsbemoeienis met de economie. Dit staat ook in het programmavan de conservatieve Hoyre partij, welke misschien de nieuwe premier zal leveren
Reeds in 1974 heeft het parlement in Oslo voor de olie- en gaswinning een limiet van 90 mln ton per jaar aanvaard en tevens de eis gesteld dat de opbrengst van de export van energie gebruikt zou moeten worden voor de ontwikkeling van ,,alternatieve" industrieën, voor de tijd dat de olie en het gas op zouden raken Hoewel de reserves groter zijn dan men destijds kon overzien zal de genoemde produktielimiet nauwelijks voor het midden van de volgende eeuw bereikt kunnen worden Maar de opbrengst van de export, dit jaar ca $ 5 mrd , moet gebruikt worden om de industrie op het vasteland te stimuleren
De vraag hoe een verstandig evenwicht tusssen Noordzee- en vastelandsindustrie te bereiken is.

houdt intussen talloze Noorse politici, ondernemers en economen bezig. Ook rijkdom brengt problemen.

Een ander, ondergeschikt punt bij de verkiezingen vormde de atoomwapenvrije zone.

De vooraanstaande rol die Noorwegen speelde bij het tot stand brengen van een atoomwapenvrij Noorden zou onder een Conservatieve regering beduidend passiever worden. ,,Een atoomwapenvrij Noorden kan alleen maar tot stand komen na overleg met de NAVO- en Warschaupactlanden", vond Lars Roar Langslet, de Conservatieve kandidaatminister voor buitenlandse zaken, ,,het eenzijdig uitroepen van zo'n zone is onrealistisch en onacceptabel. Het is rampzalig wanneer wij initiatieven nemen die echte onderhandelingen tussen grootmachten kunnen verhinderen of vertragen. We zullen geduldig moet zijn. Het hele idee voor een atoomwapenvrije zone is door de huidige sociaal-democratische minderheidsregering heel erg ongelukkig behandeld. Het heeft onze buitenlandse betrekkingen schade berokkend. Ons vertrouwen is geschaad".
Aan het begin van de verkiezingscampagne had Willoch beweerd, dat het streven naar een atoomwapenvrije zone in Scandinavië slechts een goedkope verkiezingsstunt was van de Arbeiderspartij. Maar nadat een opiniepeiling had uitgewezen dat ruim 70% van zijn kiezers ook tegen atoomwapens was, wijzigde Willoch zijn houding.

Conservatieve minderheidsregering

Op 18 september deelde Kaare Willoch in Oslo mee dat Noorwegen een Conservatieve minderheidsregering zou krijgen, waarvan hij zelf premier werd. De coalitiebesprekingen tussen Höyre, de Christelijke Volkspartij en de Centrumpartij waren stuk gelopen op de abortus. Willoch gaat alleen met de Conservatieven regeren, maar zal bij de behandeling van de meest grote politieke vraagstukken kunnen rekenen op de parlementaire steun van de Christelijke Volkspartij en het Centrum
Verder kondigde Willoch aan dat zijn regering op 12 of 13 oktober de macht zal overnemen van de verslagen premier Gro Harlem Brundtland. Hij zou een kabinet samenstellen van 15 leden, dat de eerste Conservatieve regering sinds 53 jaar in Noorwegen zou worden.

(NRC/H'blad, Volkskrant, NZZ, FAZ, Financial Times, The Times)

(Vor. ber. pag. 55213 e.v. - 1981)

BELGIË

STAKING OP BOELWERF

Op 8 september is een einde gekomen aan een arbeidersstaking op de Boelwerf te Temse, die ruim 21 weken heeft geduurd.
De staking brak uit op 10 april uit protest tegen het voornemen van de bedrijfsleiding 158 werknemers (128 arbeiders en 30 kantoorbedienden) te ontslaan. Aanvankelijk was gedacht aan een 300-tal afdankingen, maar de directie had dat cijfer gereduceerd om blijk te geven van haar goede wil. De vakbondsdelegatie was zieh niettemin blijven verzetten tegen de personeelsafvloeiing. Zij voerde aan dat afdankingen strijdig waren met de CAO voor de metaalsector in het Waasland en stelde dat de directie, om de economische moeilijkheden het hoofd te bieden, eerst gebruik diende te maken van andere mogelijkheden zoals tijdelijke werkloosheid, brugpensioen en de beperking van het aantal overuren. Bedrijfsleider Philippe Saverys, tevens voorzitter van de patroonsfederatie Fabrimetal, beweerde van zijn kant dat het bedrijf zonder personeelsvermindering niet de kostenbesparing kon doorvoeren, vereist door de crisissituatie die op termijn het bestaan van de Boelwerf in gevaar zou kunnen brengen. Nadat een verzoeningsvergadering op 9 april mislukt was, legde de 2.000 arbeiders van de scheepswerf 's anderendaags het werk neer. De kantoorbedienden en het kaderpersoneel sloten zich niet aan bij de staking.
Op 13 april ging de directie over tot het ontslaan van 128 arbeiders, onder wie enkele bekende radicaal-linkse militanten.
Nieuwe pogingen van de sociaal-bemiddelaar van het ministerie van tewerkstelling en arbeid om een akkoord te bereiken over de interpretatie van de CAO leverden de volgende weken geen resultaat op. De staking evolueerde geleidelijk tot een test-case voor de onbuigzaamheid van directie resp. stakerscomité, dat kon rekenen op de steun van de vakbonden en ook van linkse verenigingen als de Partij van de Arbeid (ex-Amada).
Na 10 weken staking richtte de directie een oproep tot de werkwilligen. Het verzoek om op 23 juni het werk te hervatten, kende geen succes.
Begin augustus peogde minister De Wulf (tewerkstelling en arbeid) te bemiddelen. Hij stelde voor de 128 afgedankte arbeiders op te nemen in een „tewerkstellingscel"; zij zouden 90% van hun loon ontvangen en bij voorrang opnieuw worden aangeworven, in geval het bedrijf weer zou overgaan tot personeelsuitbreiding. Het voorstel werd door de stakers verworpen.
Naarmate het geschil voortsleepte, groeide echter een verwijdering tussen het stakerscomité en bepaalde vakbondsleiders, onder wie vooral SP-senator John van den Eynden afstand nam van de staking die hij ,,een specifieke Boel-affaire" noemde. Ook kantte hij zich tegen het organiseren van solidariteitsacties elders.
Op 28 aug. gingen een 120 werkwilligen opnieuw het bedrijf binnen. Het kwam aan de poort tot lichte incidenten met de stakers en de rijkswacht greep in met traangas.
Op 30 aug. sprak minister Willockx, tevens socialistisch kamerlid voor het Waasland, zich uit ten gunste van de stakers; hij verweet de directie ,,een grote kuis" te willen houden onder de radicale linkse werknemers.

Begin september drong minister De Wulf van zijn kant opnieuw aan op de aanvaarding van zijn compromis-voorstel. Het stakerscomité zei andermaal dat het voorstel onaanvaardbaar was en legde de tekst voor aan de arbeiders.
Op 3 sept. verwierpen 62,5% van de 1.541 opgekomen arbeiders het voorstel van de minister. De vakbondsbesturen interpreteerden de uitspraak als een stemming over de voortzetting van de staking. Aangezien volgens de statuten ten minste 66% vereist is voor de voortzetting, beslisten de drie nationale vakbonden van de metaalnijverheid op 6 sept., dat er geen reden meer was om de staking te erkennen. Zij verzochten de arbeiders van Boel geen gehoor meer te geven aan eventuele stakingsoproepen.
De directie had intussen op 4 sept. minister De Wulf reeds laten weten, dat zij diens 'voorstel aanvaardde en het ging uitvoeren; m.a.v. de afgedankten die nog geen baan elders vonden, zouden worden opgenomen in een tijdelijke werfreserve en uit het bedrijfsfonds een toeslag van 90% van het verloren nettoloon ontvangen voor een periode van drie jaar.
Op 7 sept liet het stakerscomité weten dat het weigerde de actie te beëindigen. Het kondigde aan dat gezocht werd naar financiële middelen om – ondanks het wegvallen van de syndicale stakersvergoeding – toch te kunnen verder staken. Het comité noteerde 1.170 aanvragen voor een vergoeding uit zijn solidariteitskas. Op de vergadering werd door de harde kern van de stakers kritiek geoefend op de vakbondsbeslissing.
Maar op 8 september liet het stakerscomité, bij monde van zijn meest bekende woordvoerder, ACV-hoofdafgevaardigde Jan Cap, weten dat het de actie noodgedwongen opschortte, omdat de vereiste financiële steun niet was gevonden. De algemene werkhervatting verliep zonder incidenten.

NEDERLAND

ZITTING 1981
STATEN-GENERAAL GESLOTEN

Namens de koningin heeft minister Van Thijn van binnenlandse zaken op 14 sept. de zitting-1981 van de Staten-Generaal gesloten. Beide kamers waren in de loop van dit jaar nieuw samengesteld; de Tweede Kamer op 26 mei; de Eerste Kamer op i juni.
In het korte toespraakje, waarmee de minister de sluiting verrichtte, zei hij o.m.,,dathet tot vreugde stemt, dat het mogelijk gebleken is nog net voor dit moment een volwaardig kabinet te vormen. Dit neemt niet weg, dat, gelet op de economische situatie, de tijd, die nodig was om hiertoe te komen, te lang was".
De ambtsvoorganger van minister Van Thijn, de huidige TK-fractievoorzitter van de VVD, Wiegel, stelde n.a.v. deze opmerking van de minister de schriftelijke vraag aan premier Van Agt, wie het verwijt m.b.t. het te lang duren van de kabinetsformatie trof.
Daarnaast wilde de oppositieleider weten, door wie en welke oorzaken de formatie dan wel te lang geduurd zou hebben.
De heer Wiegel verzocht de premier tenslotte tijdig voor het debat over de regeringsverklaring antwoord op zijn vragen te geven. (Trouw)

ZITTING 1981-1982 STATEN-GENERAAL GEOPEND. TROONREDE

Koningin Beatrix heeft op 15 sept. de zitting 1981-1982 van de Staten-Generaal geopend. Zij deed dit met het uitspreken van de troonrede in een gemeenschappelijke vergadering van de Eerste en de Tweede Kamer, die in de Ridderzaal gehouden werd.
Deze troonrede was de eerste, die was opgesteld onder de verantwoordelijkheid van het nieuwe kabinet, dat op 11 sept. was beëdigd (pag. 593 e.v.).
In verband met de korte periode, die het kabinet had voor het opstellen van de rede, had deze een weinig concreet karakter.
De inhoud van de troonrede was als volgt:

Leden van de Staten-Generaal,
De omstandigheden waaronder deze Troonrede is opgesteld zijn hoogst uitzonderlijk. Pas enke-

Koningin Beatrix (l.) en prins Claus bij hun aankomst bij de Ridderzaal

le dagen geleden is het kabinet, dat sinds de verkiezingen van mei de lopende staatszaken behartigde, teruggetreden en opgevolgd door een nieuw kabinet, van een andere politieke samenstelling.
Het onlangs aangetreden kabinet heeft nauwelijks tijd gehad voor beraad over het te voeren beleid. Een uiteenzetting van dat beleid zal eerst over enige weken in de regeringsverklaring kunnen worden gegeven. Daarom zal deze Troonrede beknopt en sober zijn.
Vandaag wordt, ter voldoening aan de voorschriften van de Grondwet, de begroting 1982 aan de Tweede Kamer aangeboden. De begrotingsontwerpen en de memories van toelichting daarop zijn opgesteld onder de verantwoordelijkheid van het vorige kabinet. De regering betuigt haar erkentelijkheid daarvoor aan hen die tot dat kabinet behoorden. De tijd heeft ontbroken om die ontwerpen en de toelichtingen te toetsen aan het regeerakkoord van het nieuwe kabinet. Voorzover deze staatsstukken als uitkomst van die toetsing belangrijke wijzigingen behoeven, zal daarvan in de regeringsverklaring mededeling worden gedaan.
Van de maatschappelijke problemen die zich in ons land voordoen is de werkloosheid het meest verontrustend, in het bijzonder die onder jongeren. De economische neergang heeft in de landen van de Europese Gemeenschap de werkloosheid scherp doen stijgen. Daar komt bij dat in ons land het aantal mannen en vrouwen dat zich jaarlijks aanmeldt op de arbeidsmarkt naar verhouding veel groter is dan elders in West-Europa. Dat stelt ons in de jaren tachtig voor een bijzonder zware opgave.
Te zwaarder zal die opgave zijn doordat van ons bedrijfsleven grote delen in ernstige moeilijkheden zijn geraakt. Met name de industrie staat er, globaal gesproken, slecht voor en ook de toestand van het midden- en kleinbedrijf is verre van rooskleurig.
Gelukkig valt er een herwaardering waar te nemen voor deze vormen van bedrijvigheid, mede door toedoen van een baanbrekende studie van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid.
Ons bedrijfsleven moet weer vitaliteit krijgen. Een nieuw industrieel elan is nodig. Het is gewenst het produktief investeren aan te moedigen.
Het kabinet zal zo spoedig mogelijk een meerjarenplan voor de werkgelegenheid opstellen. Daarvoor zal de nodige financiële ruimte worden vrijgemaakt. Het financieringstekort van de overheid moet, juist ter wille van de werkgelegenheid, in de eerstkomende jaren worden verkleind. De druk van belastingen en premies, waarvan het regeerakkoord een nadere omschrijving geeft. mag niet zwaarder meer worden.
Voor het welslagen van het te voeren beleid is een goed overleg nodig met de organisaties van werkgevers en werknemers, mede met het oog op de noodzaak van een jarenlange matiging van lonen en andere inkomens. In het regeerakkoord zijn afspraken vastgelegd om de laagste inkomens te beschermen.
Duurzaam economisch herstel moet hoofddoel van het beleid zijn: ter wille van de werkgelegenheid, maar ook omdat de hoge uitgaven die in ons land van gemeenschapswege worden gedaan niet in stand gehouden kunnen worden wanneer door een neergang van de economie het nationaal inkomen ineenschrompelt.
Ook over een aantal andere belangrijke onderwerpen zal de regeringsverklaring beleidsvoornemens ontvouwen. Daartoe behoren het bevorderen van de nieuwbouw en de stadsvernieuwing, de bescherming van het milieu, het bewaren van onze rechtsstaat.
Door de komst in ons midden van grote aantallen personen van andere taal en cultuur is de Nederlandse samenleving geschakeerder geworden en gecompliceerder. Helaas blijkt niet zelden van een tekort aan verdraagzaamheid en begrip. Daarnaast dienen zich niet te onderschatten problemen aan in het onderwijs, en ook met de huisvesting en de tewerkstelling van mensen die van buiten Nederland komen. Het ontwikkelen van een alomvattend beleid ten aanzien van de minderheden is een belangrijke overheidstaak geworden.
De wetsontwerpen tot algemene herziening van de Grondwet zijn inmiddels ter behandeling in tweede lezing bij de Tweede Kamer ingediend. De regering vertrouwt erop dat deze herziening spoedig haar beslag zal krijgen.
De regering hoopt dat spoedig de voorwaarden vervuld zullen zijn voor de hervatting van het overleg over de toekomstige verhoudingen tussen de Nederlandse Antillen, de eilanden van de Nederlandse Antillen en Nederland.
Het behoud van internationale vrede en veiligheid is in deletterlijke zin een levensbelang voor ons allen. De regering zal in bondgenootschappelijk verband een evenwichtig veiligheidsbeleid voeren Dat betekent zorgen voor een deugdelijke defensie en tegelijk werken aan beheersing en beperking van de bewapening, in het bijzonder van de nucleaire bewapening in Oost en West
Een vermindering van de spanning tussen Oost en West zal de meeste ontwikkelingslanden ten goede komen en de totstandkoming van een rechtvaardiger wereldeconomische rangorde naderbij brengen Nederland zal, ondanks de economisch ongunstige tijden, zijn bijdrage voor ontwikkelingssamenwerking ten minste handhaven op het [illegible] peil

Leden van de Staten-Generaal,

Deze troonrede kan zo kort na de kabinetswisseling geen opsomming bieden van concrete plannen voor de nabije toekomst. Van wezenlijk belang is het echter dat wij allen de uitdaging onderkennen waarvoor ons land nu staat. Ingrijpende veranderingen zijn nodig voor economisch herstel. Dan komt de ontwikkeling van de werkgelegenheid weer in het goede spoor en kunnen onze collectieve voorzieningen in stand blijven.
Dat zal een zware opgave zijn, maar wel een die uitvoerbaar is. Als iedere burger zich daarvoor wil inspannen en bereid is de daartoe nodige offers naar draagkracht te brengen, is er goede reden om de toekomst met vertrouwen tegemoet te zien.
Van U, volksvertegenwoordigers, zal in het komende parlementaire jaar veel volharding en toewijding worden gevergd voor het volvoeren van Uw taak.
U moge die taak vervullen in het vertrouwen dat velen U wijsheid toewensen en om zegen voor U bidden.
Hiermee open ik de nieuwe zitting van de Staten-Generaal.

BEGROTING-1982. MILJOENENNOTA

Minister Van der Stee van financiën heeft op 15 sept. bij de Tweede Kamer de begroting voor het jaar 1982 ingediend.

Deze begroting was opgesteld door het op 11 sept. vervangen kabinet en heeft daarom een voorlopig karakter. Verwacht wordt, dat het nieuwe kabinet met een groot aantal wijzigingsvoorstellen zal komen.
Volgens de begroting in de huidige staat wordt verwacht,-dat het Rijk uitgaven zal verrichten tot een bedrag van f 125 mrd; daarnaast zullen de begrotingsfondsen verantwoordelijk zijn voor uitgaven tot een bedrag van f 25,9 mrd.
Het Rijk verwacht inkomsten tot een bedrag van f 109 mrd. Voor de begrotingsfondsen worden inkomsten verwacht tot een bedrag van f 26,1 mrd.
Er resteert dientengevolge een tekort van f 15,8 mrd.
In verband met het voorlopige karakter van de begroting liet minister van der Stee aan de toelichtende miljoennota een woord vooraf gaan, dat de volgende inhoud had:

WOORD VOORAF
BIJ MILJOENENNOTA

Bij de voorbereiding van de begroting 1982 heeft het demissionaire kabinet zich moeten beperken tot wat direct noodzakelijk is en wat geen uitstel verdraagt. In brede kring wordt de

Minister Van der Stee van financien, te zamen met zijn echtgenote, terwijl hij met het begro tingskoffertje op weg is naar de Tweede Kamer

noodzaak erkend om, ter wille van het herstel van economie en daarmede van de werkgelegenheid op langere termijn, naast andere maatregelen het financieringstekort van de overheid te verlagen en de collectieve lastendruk te stabiliseren Daarom worden ombuigingen voorgesteld tot een bedrag van per saldo 4½ miljard Dat daarbij aan pijnlijke maatregelen niet kan worden ontkomen, zal voor zichzelf spreken De voorgestelde ombuigingen zijn echter zodanig gekozen dat rechtstreekse nadelige effecten op de werkgelegenheid zoveel mogelijk worden vermeden.

De uitwerking van deze maatregelen is ter hand genomen. Het perspectief voor 1982 blijft in een aantal opzichten nog zeer onbevredigend. Het nieuwe kabinet zal echter tot in het vroege najaar nog gelegenheid hebben in overleg met de-sociale partners en in overeenstemming met de Staten-Generaal zijn beleid nader te bepalen

De miljoenennota had, samengevat. de volgende inhoud:

Meer dan ooit worden de internationale omstandigheden en vooruitzichten gekenmerkt door onzekerheden. Verschillende factoren liggen daaraan ten grondslag. De olieprijsstijgingen van 197911980 laten hun sporen nog na.

Daarbij komt dat landen buiten de Verenigde Staten in het afgelopen jaar opnieuw met een sterke invoerprijsstijging zijn geconfronteerd, ditmaal veroorzaakt door de aanzienlijke koersstijging van de dollar. Deze koersstijging is ten dele een weerspiegeling van de relatief sterke verbetering vaii de Amerikaanse betalingsbalans, ten dele ook een gevolg van het in de Verenigde Staten gevoerde anti-inflatiebeleid. Dat beleid heeft tevens een hoge rentestand tot gevolg, waaraan andere landen zich op straffe van een verdergaande depreciatie van hun valuta en de daaraan verbonden inflatoire impuls niet kunnen onttrekken.

Daarbij doet zich internationaal het dilemma voor dat enerzijds uit het oogpunt van wisselkoersbeleid een anti-inflatiebeleid een hoge ren onvermijdelijk is. maar anderzijds uit het oogpunt van investeringsbevordering een lagere rente wenselyk zou zijn

Daarnaast s in vele landen sprake van grote interne onevenwichtigheden De inflatie beweegt zich op een onbevredigdend hoog peil In tal van landen is ook sprake van sterk opgelopen overheidstekorten, die een zelfstandige bron vormen van een verdere stijging van het rentenveau Een en ander heeft negatieve repercussies voor investeringen en werkgelegenheid Verder kampen veel geindustrialiseerde landen niet grote betalingsbalanstekorten Tegen deze achtergrond behoeft het geen betoog, dat tiet voor 1982 verwachte conjunctuurherstel slechts bescheiden van aard zal zijn Een verdere stijging van de werkloosheid in vrijwel het gehele OESO gebied zal dan ook in 1982 niet kunnen worden voorkomen Opvallend in het internationale beeld is in het algemern de positie vaii de kleinere OESO-landen De aanpassingsproblemen in verband met de zich wijzigende economische situatie blijken .n die landen van een bijzondere aard, waarbij de grote openheid van deze economieen een rol speelt

Voor Nederland wordt de noodzaak tot aanpassing versluierd door de relatief gunstige positie vanwege onze aardgasverkopen. In samenhang met de sterk stijgende olieprijzen nemen de baten uit de export van aardgas zowel in 1981 als in 1982 sterk toe. Naast de bijdrage die hieruit voortvloeit voor het overheidsbudget, levert de aardgassector ook een aanzienlijke bijdrage aan het herstel van de lopende rekening van de betalingsbalans en aan de groei van het nationale inkomen. Desondanks resulteert een weinig rooskleurig beeld.

Het nationale inkomen zal in 1981 in reële termen met circa 2,5% afnemen. In 1982 zal naar verwachting enig herstel optreden, maar de groei van meer dan 1,5% lijkt niet binnen het bereik te liggen, Geconstateerd moet worden dat de groei zich beweegt rond een vrijwel stagnerende trend.

Het lichte herstel ten opzichte van 1981 kan niet verhinderen dat liet gemiddelde niveau van dc werkloosheid zal oplopen van 375.000 mensjaren in 1981 tot niet minder dan 460 000 mensjaren in 1982. De totale werkgelegenheid heeft zich sinds 1977 in ons land nauwelijks slechter

Het begrotingsbeeld riet er als **volgt** uit **(in miljarden** guldens):

	Vermoedelijke uitkomsten 1981	Ontwerp begroting 1982
Rijksbegroting		
- uitgaven	117,5	125,0
- ontvangsten	101,2	109,0
	−16.3	−16.0
Begrotingsfondsen		
- uitgaven	24,6	25,9
- ontvangsten	22 2	26 1
	2 4	+ 0.2
Financierjngstekort	−18 7	−15,8
(Idem,in % van het N I)	(6)	(4¾)
(Idem, voor de gehele overheid)	(7¾)	(6½)

Algemene verzamelstaat van de uitgaven en de ontvangsten **per hoofdstuk** van de begrotingen **1982 en 1981 (in miljoenen** guldens).

Uitgaven en ontvangsten

Hoofdstukken		Uitgaven				Ontvangsten	
		Ontwerp-begroting 1982		Ontwerp-begroting 1981		Ontwerp-begroting	
		bedrag	in % van totaal	bedrag	in % van totaal	1982 bedrag	1981 bedrag
I	Huis der Koningin	9	0,0	9	0,0	–	–
II	Hoge Colleges van Staat en Kabinet der Koningin	164	0,1	149	0,1	3	3
III	Algemene Zaken	53	0,0	51	0,0	5	1
IV	Kabinet v. Ned.-Antill. Zaken	231	0,2	181	0,2	95	80
V	Buitenlandse Zaken	3244	2,5	3034	2,5	257	204
VI	Justitie	3018	2,3	2936	2,5	433	427
VII	Binnenlandse Zaken	5954	4,6	5732	4,8	360	291
VIII	Onderwijs en Wetenschappen	23023	17,9	22770	19,0	451	404
IXA	Nationale schuld	15411	12,0	12206	10,2	7	7
IXB	Financiën	3981	3,1	2831	2,4	76444	78708
X	Defensie	12134	9,4	11407	9,5	482	472
XI	Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening	11953	9,3	11327	9,5	4789	4280
XII	Verkeer en Waterstaat	9698	7,5	9228	7,7	4181	3772
XIII	Economische Zaken	3484	2,7	3319*	2,8	18186	11975
XIV	Landbouw en Visserij	2547	2,0	2421	2,0	323	313
XV	Sociale Zaken	15377	11,9	14399	12,0	1248	1238
XVI	Cult. Recr. en Maatsch. Werk	11841	9,2	10915	9,1	871	827
XVII	Volksgezondh. en milieuhygiëne	4549	3,5	4485	3,7	414	316
	Aanvullende posten	2319	1,8	2408	2,0	610	525
Totaal		128990	100,0	119808	100,0	109159	103843
Saldi						– 19833	– 15965

* Hiervan 32 mln conjuncturele uitgaven met betrekking tot werkgelegenheidsprogramma's van vóór 1979

De uitgaven-bedragen zyn tevens gegeven in percentages van het totaalbedrag Daarbij wordt erop gewezen dat deze percentages enigszins worden beïnvloed dcor de riog niet aan de begrotingshoofdstukken toebedeelde bedragen van de aanvullende posten De hiervoor aan het slot opgenonier. bedragen betreffen voor een deel conjuncturele uitgaven

ontwikkeld dan gemiddeld in de Europese Gemeenschappen. Dat er bij ons sinds het voorjaar van 1980 toch sprake is van een duidelijk sterkere stijging van de werkloosheid, vindt vrijwel geheel zijn verklaring in de relatief forse groei van het arbeidsaanbod in ons land.
Aanzienlijk anders, zoals gezegd, ontwikkelt zich de lopende rekening van de betalingsbalans. Was in 1980 nog sprake van een tekort van ruim 4,5 miljard, voor 1981 wordt een overschot geraamdvan 2 miljard tenvijlvoor 1982 zelfs een overschot van 10 miljard wordt voorzien.
Naast het reeds genoemde belang van het aardgas is hier het zwakke verloor, van de binnen landse bestedingen en de verbetering van de internationale concurrentiepositie merkbaar. Door de in de afgelopen jaren tot stand gebrachte matiging van de loonkostenontwikkeling kan thans een aanzienlijk deel van het eerder opgelopen terreinverlies op de internationale markt teniet worden gedaan.
Helaas mogen, mede gezien de zwakke internationale conjunctuur. van deze terreinwinst niet op korte termijn reeds aanzienlijke werkgelegenheidseffecten worden verwacht. Wel is het ook vanuit deze optiek van belang een gematigde loonkostenontwikkeling te bestendigen, de reeds geboekte verbetering vast te houden en naar verdere terreinwinst te stre-en.
De besluitvorming over het financieie en sociaal-economische beleid voor 1982 is beïnvloed door de demissionaire status van het kabinet. Niettemin heeft het kabinet het op een aantal beleidsterreinen tot zijn taak gerekend om veelal ingrijpende beleidsmaatregelen voor te stellen. Met name is dat het geval wat betreft de collectieve uitgaven. Indien zou worden berust in de ontwikkeling hiervan, zoals die zich bij ongewijzigd beleid zou voltrekken, dan zou de collectieve lastendruk in onaanvaardbare mate moeten stijgen en/of zou het financieringstekort tot een ontoelaatbare omvang oplopen. Met het oog daarop heeft het kabinet besloten tot omvangrijke ombuigingen tot een bedrag van per saldo 4½ miljard.
Stabilisatie van de collectieve lastendruk is van essentieel belang voor de desondanks in 1982 verder afnemende koopkracht van de werknemers en verder verslechterende rendementspositie van het bedrijfsleven.

Ontvangsten
Ramingen belastingopbrengsten op **kasbasis** voor **1981** en **1982** (in miljoenen guldens).

		Oorspr. raming 1981	Herziene raming 1981	Vermoedel. uitkomst 1981	Raming 1982
I	Kostprijsverhogende belastingen	41160	39155	39130	40855
a.	Invoerrechten	1600	1580	1570	1745
b.	Omzetbelasting	26300	25400	25350	26470
c.	Bijzondere verbruiksbelasting v. personenauto's	1550	1150	1200	1380
d.	Accijns van lichte olie	2950	2940	2800	2850
e.	Accijns v. minerale oliën, andere dan lichte olie	650	615	615	610
f.	Tabaksaccijns	2050	1900	1975	2005
g.	Alcoholaccijns	1100	980	1050	1015
h.	Bieraccijns	280	270	270	270
i.	Wijnaccijns	190	175	175	170
j.	Suikeraccijns	25	25	25	25
k.	Accijns van alcoholvrije dranken	140	125	130	125
l.	Belastingen van rechtsverkeer	2100	1725	1700	1750
m.	Motorrijtuigenbelasting				
	1. exclusief opcenten	1250	1305	1305	1450
	2. opcenten t.b.v. het Rijkswegenfonds	975	965	965	990
II	Belastingen op inkomen, winst en vermogen	56510	52135	52785	55945
a.	Inkomstenbelasting	6800	6000	5900	5875
b.	Loonbelasting	34600	32400	32200	34450
c.	Dividendbelasting	1100	1090	1090	1135
d.	Kansspelbelasting	60	95	95	100
e.	Vennootschapsbelasting	11900	10700	11650	12440
f.	Vermogensbelasting	1150	1075	1095	1025
g.	Successierechten	900	775	775	920
III	Totaal van I en II	97670	91290	91915	96800
	Aandeel van het Gemeentefonds	12341[2]	11498[2]	11582[2]	14485[6]
	Aandeel van het Provinciefonds	920"	858[3]	864[3]	1130[7]
	Aandeel van het Rijkswegenfonds	975	965	965	990
	Aandeel van de Europese Gemeenschappen				
	1. in de invoerrechten[4]	1595	1575	1565	1735
	2. in de omzetbelasting	1500	1500	1500	1800
	Afdracht aan de Investeringsrekening	3796[5]	3390[5]	3563[5]	3718[5]
		21127	19786	20039	23858
	Ten bate van de Rijksbegroting	76543	71504	71876	72942

1 Conform de ramingen in de nota over de uitvoering van de begroting 1981 (Kamerstuk 16757. nr. 9).
2 13,15% van de opbrengst exclusief die van de invoerrechten en de motorrijtuigenbelasting.
3 0,981% van de onder 2 bedoelde opbrengst.
4 Geraamde opbrengst van de invoerrechten exclusief de rechten op EGKS-goederen.
5 20,3% van de opbrengst van de inkomsten- en vennootschapsbelasting.
6 15,64% van de opbrengst exclusief die van de invoerrechten en de motorrijtuigenbelasting.
7 1,220% van de onder 6 bedoelde opbrengst.

Het reëel vrij beschikbare inkomen (inclusief incidenteel): procentuele mutaties ten opzichte van het voorafgaande jaar.

	1977	1978	1979	1980	1981	1982[3]
AOW'	2 à 2½	4½	½ à 1	– ½	–3½ à –4[2]	–2½ à –3
Minimumloon[1]	2	4	1 à 1½	– ½ à –1	–3[2]	–2 à –2½
Minimum +	3	3½	2½	– ½	–1½	–1½
modaal	2½ à 3	3	1½ à 2	–1	–3	–1½
2× modaal	1½	2	½	–2 a –2%	–2% a –3	0
4× modaal	1½	2 à 2½	0 a ½	–2½ à –3	–4	½

1 AOW en minimumloon kennen geen incidenteel.
2 In verband met de eenmalige uitkering aan de echte minima wordt de koopkrachtdaling in 1981 voor de AOW-er (gehuwd, zonder kinderen) zonder neveninkomsten beperkt tot –2½% en voor de minimumlonen (gehuwd, met 2 kinderen) zonder neveninkomsten beperkt tot –1%.
3 Raming inclusief continuering van de korting op en maximering van de vakantietoeslag.

De noodzaak het financieringstekort in structurele zin substantieel terug te dringen berust op diverse factoren. Tekortreductie zal een bijdrage leveren aan een beperking van de druk op de geld- en kapitaalmarktrente en daarmee een voorwaarde vervullen voor het herstel van de investeringsgeneigdheid. Daarnaast is in budgettair opzicht tekortreductie van belang om een rem te zetten op de zeer sterk stijgende rentelasten.
Bij de verdeling van de ombuigingen over de diverse categorieën van overheidsuitgaven heeft voorop gestaan dat een verdere scheefgroei binnen de collectieve uitgaven ten koste van de meer produktieve uitgavencategorieen als overheidsinvesteringen en overdrachten aan bedrijven voorkomen dient te worden.
Het zwaartepunt van het pakket beleidsaanpassingen, dat inclusief de compensatie van een additionele problematiek (ad ½ mrd) 5 mrd beloopt, is daarom gelegen in de sfeer van de sociale zekerheid, de gezondheidszorg en de arbeidsvoorwaarden in de collectieve sector.
In totaal is in deze sfeer een pakket ombuigingen samengesteld ter grootte van 3,8 mrd. Een belangrijk onderdeel van dit pakket wordt gevormd door een evenwichtig samenstel van maatregelen in de sfeer van de Ziektewet. met grotere eigen verantwoordelijkheden voor werkgevers en werknemers. Een ander belangrijk element van dit pakket wordt gevormd door de geleidelijke volledige inbouw in de ambtelijke pensioenen van de AOW-uitkering; in verband daarmee wordt de premieafdracht van het rijk en de lagere overheden aan het Algemeen burgerlijk pensioenfonds met 900 mln verlaagd.
Op de rijksbegroting in enge zin is een pakket maatregelen samengesteld ter grootte van 1.1 mrd. Grotendeels zijn de beleidsaanpassingen reeds in de begrotingen opgenomen: tot een bedrag van 0,4 mrd zijn uitgavenverlagingen ingevuld en tot een bedrag van 0.3 mrd verhogingen van diverse niet-belastingontvangsten. Voor een bedrag van 0.4 mrd zullen zo spoedig mogelijk concrete maatregelen in de begrotingen worden verwerkt. Hierbij zal mede aan de uitwerking van de profijtgedachte nader accent worden gegeven.
Het getroffen pakket beleidsmaatregelen maakt het mogelijk de totale collectieve lastendruk (exclusief de baten uit de export van aardgas) van 1981 op 1982 nagenoeg te stabiliseren. De drukstijging die optreedt in de sfeer van de niet-belastingontvangsten (+0,4 procentpunt) en de sociale premiedruk (+0,5 procentpunt) wordt vrijwel gecompenseerd door de voor statistische vertekeningen gecorrigeerde daling van de belastingdruk (–0.7 procentpunt).
Wat betreft de belastingontvangsten is daarbij uitgegaan van een ongewijzigd fiscaal regime inclusief een 100%-inflatiecorrectie in 1982. De tijdelijke verhoging van de inkomstenbelasting in 1981 ten behoeve van de financiering van de eenmalige uitkeringen aan Indische ex-geïnterneerden zal in 1982 ongedaan worden gemaakt, Het koopkrachtbeeld dat voor 1982 resulteert geeft koopkrachtmutaties te zien die voor de

lagere inkomensgroepen aanzienlijk negatiever uitvallen dan voor de hogere inkomensgroepen, Dit op zichzelf onbevredigende koopkrachtbeeld vloeit in belangrijke mate voort uit de voorziene verhoging van sociale premies.
Een evenzeer onbevredigende ontwikkeling tekent zich af ten aanzien van de stijging van de loonsom per werknemer. In de afgelopen jaren is die stijging internationaal bezien beperkt gebleven; in 1979 beliep de stijging 6,5%, in 1980 6% en in 1981 naar raming slechts 4,5 a 5%.
Mede daardoor kan thans terreinwinst voor onze export op de internationale markt worden geboekt. In 1982 dreigt de loonsomstijging per werknemer circa 8% te gaan belopen, een ontwikkeling die aan een verder herstel van de Nederlandse economie ernstig afbreuk zou doen.
Het kabinet acht het, gezien zijn demissionaire status, niet op zijn plaats thans een oordeeluit te spreken over de wenselijke uitkomsten van het komende arbeidsvoorwaardenoverleg alsmede over de mogelijkheden om de weinig bevredigende verdeling van de koopkrachtverandering over de verschillende inkomensgroepen te wijzigen.
Eet kabinet vertrouwt er overigens op dat ae noodzaak om tot structurele verbetering van de economie te komen, in dit overleg in acht zal worden genomen bij het tot stand brengen van de noodzakelijke matiging en de verdeling daarvan over de verschillende inkomensgroepen.
Het financieringstekort van de gehele overheid, dat wil zeggen van het rijk en de overige publiekrechtelijke lichamen te zamen, beloopt in 1981 naar huidige raming 7¾% van het nationale inkomen.
In de bijgestelde Voorjaarsnota werd nog een tekort geraamd van 7¼% van het nationale inkomen'. Het budgettaire beeld in 1981 ontwikkeld zich derhalve nog steeds in zeer ongunstige zin. Voor 1982 wordt voor de gehele overheid een financieringstekort van 6½% van het nationale inkomen voorzien; daarbij kan, zoals reeds aangegeven, de collectieve lastendruk zich nagenoeg stabiliseren. Ten opzichte van 1981 wordt het tekort van de gehele overheid 1¼% van het nationale inkomen lager geraamd. Deze tekortreductie is geheel bij het rijk gelocaliseerd.
Het niveau van het tekort van de gehele overheid van 6½% van het nationale inkomen moet als bijzonder hoog worden gekwalificeerd, ook ais wordt bedacht dat daarin een zekere conjuncturele component vervat kan zijn. Deze uitkomst schetst eens te meer de onmiskenbare noodzaak van de aangebrachte ombuigingsoperatie.
Tevens blijkt uit de uitkomst de ernst van de budgettaire problematiek die ons ook in de komende jaren te wachten staat. Dat de uitkomsten van het beleid nog geenszins een rooskleurig beeld te zien geven, ondanks de getroffen ombuigingsmaatregelen en ondanks de sterk stijgende aardgasbaten, is in belangrijke mate het gevolg van de voortdurend toenemende uitgaven aan werkloosheidsuitkeringen en rente over de nationale schuld. Ten opzichte van 1981 nemen alleen deze beide uitgavencategorieën te zamen in 1982 reeds met circa 4 mrd toe.
De hoge omvang van het financieringstekort maakt het overigens zeer waarschijnlijk dat ook in 1982 niet zal kunnen worden ontkomen aan het instellen van kasplafonds. Aan de ervaringen die in de afgelopen jaren met het systeem van kasplafonds zijn opgedaan wordt in deze nota uitvoering aandacht besteed.
De ervaringen die bij de voorbereiding van de begroting 1982 zijn opgedaan met het hanteren van een vroegtijdig kwantitatief kader, zijn aanleiding geweest om nader te bezien welke verdere verbeteringen in het proces van begrotingsvoorbereiding denkbaar zijn. Met name is daarbij aandacht besteed aan de begrotingscyclus en aan de voortzetting van de in het afgelopen jaar in gang gezette heroverwegingsprocedure.
Overigens zij benadrukt dat een goede en zorgvuldige begrotingsvoorbereiding en -uitvoering vereisen dat het financieringstekort op zo kort mogelijke termijn verder wordt teruggebracht tot een omvang, waarbij niet telkens acute financieringsproblemen kunnen rijzen. In de huidige situatie is aan die eis niet voldaan. Desalniettemin kunnen thans reeds stappen ter verbetering van de hegrotingsprocedure worden gezet,

In verband met een na het indienen van de bijgestelde Voorjaarsnota door het Centraal Bureau voor de Statistiek aangebrachte statistische bijstelling van het nationale inkomen is de mutatie in het financieringstekort in feite zelfs nog met ¼% van het nationale inkomen ten gunste vertekend.

Reacties politieke partijen

De politieke reacties op miljoenennota en troonrede zijn over het algemeen zeer terughoudend. Vooral bij de regeringspartijen, CDA, PvdA en D'66, bestaat de neiging niet al te veel te zeggen over deze door het vorige kabinet opgestelde miboenennota en te wachten op de wijzigingsvoorstellen die het nieuwe kabinet zal doen.

CDA

De fractie van het CDA concludeert dat politici, werkgevers en werknemers de handen ineen moeten slaan om in de huidige moeilijke economische situatie op één lijn te komen.
Onplezierige maatregelen kunnen niet uit de weg worden gegaan. Het heeft geen zin, zegt het CDA, nu elkaar de schuld van de huidige situatie in de schoenen te schuiven. Belangrijke ombuigingen zijn onvermijdelijk gezien de ,,buitengewoon ernstige werkloosheid".
De CDA-fractie voelt er niets voor nu al een oordeel te geven over de plannen van het nieuwe kabinet. Zij wacht daarmee tot de regeringsverklaring en de voorstellen om de nu ingediende begroting te wijzigen.

PvdA

Alarmerend noemt de PvdA-fractie het beeld dat uit de miijoenennota oprijst. De sociaaleconomische malaise die het nieuwe kabinet aantreft, wordt nog het ,,meestonthutsend" geïllustreerd door de ,.dramatische stijging" van de werkloosheid: in twee jaar tijd van 248.000 naar gemiddeld 460,000 in 1982.
Tegenover de afwachtende houding van deze miljoenennota steekt het regeerakkoord van het nieuwe kabinet volgens de PvdA positief af.
De PvdA wil een plan voor het oplossen van de problemen in de grote steden, een ambitieus programma voor energiebesparing en een plan voor jeugdarbeid. Met dat laatste moet worden voorkomen dat de ,,Engelse ziekte" naar Nederland overwaait.

D'66

D'66 ziet in de miljoenennota een bewijs voor de failliete boedel waarmee het nieuwe kabinet is opgescheept. De ombuigingen van *f* 4 tot 4,5 miljard zitten weinig doortimmerd in elkaar. Wat het kabinet in dit opzicht aankondigt bevat ,,een hele hoop lucht". De helft van de ombuigingen bestaat slechts op papier.
De fractie van D'66 wil dat het nieuwe kabinet aanzienlijke wijzigingen in deze begroting aanbrengt. De voornaamste punten zijn: verlaging van de rente en een omvangrijk investeringsherstel.

VVD

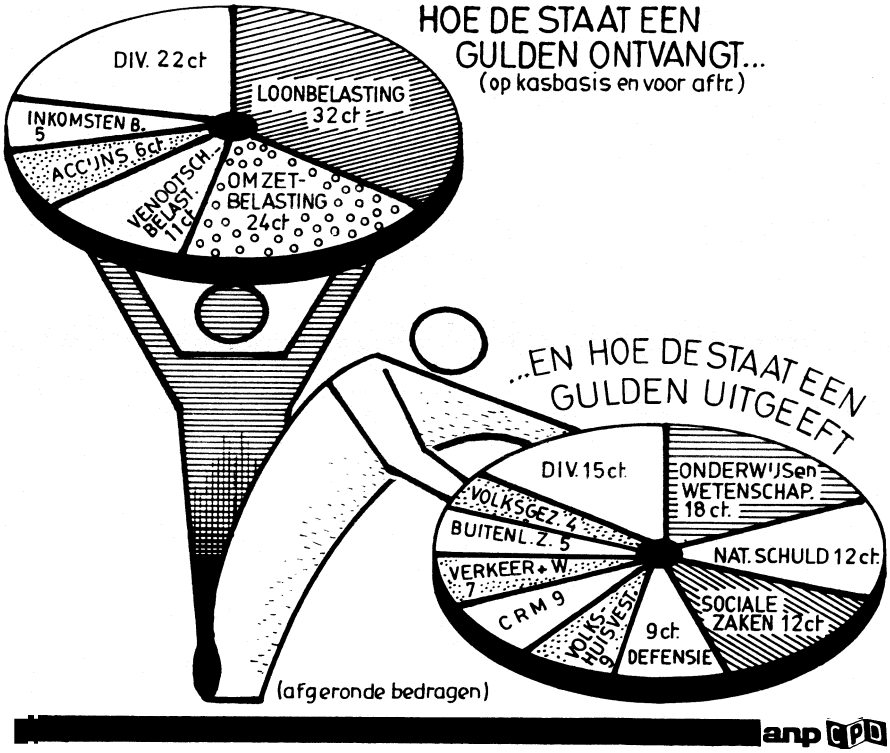
De VVD, regeringspartij in het vorige kabinet, kan zich aardig vinden in de miijoenennota. Wiegel, nu oppositieleider, ziet er goede aanzetten in tot verder economisch herstel.
De miljoenennota laat volgens hem zien hoe het vorige kabinet van VVD en CDA de problemen in 1982 zou hebben aangepakt en biedt het nieuwe kabinet alle kansen verder te gaan op de weg naar economisch herstel.

Reacties maatschappelijke organisaties

In een eerste reactie op de rijksbegroting en miljoenennota zeggen de Federatie Nederlandse Vakbeweging (FNV) en het Christelijk Nationaal Vakverbond (CNV) dat de begroting met het

(Trouw)

oog op de werkgelegenheidsplannen ingrijpend moet worden herzien.
Het Verbond van Nederlandse Ondernemingen (VNO) vindt dat met uitvoering van deze begroting op de verkeerde weg wordt voortgegaan.

VNO

Bij een groei van het nationaal onkomen met 4,5 mrd trekt de overheid 6 mrd naar zich toe. Het bedrijfsleven – werkgevers en werknemers – zou er dus in 1982 anderhalf mrd verder op achteruitgaan. Het is een illusie te menen dat dit de weg is om de Nederlandse economie weer gezond te maken, aldus het VNO.
Het VNO vindt dat het nieuwe kabinet, in het belang van de werkgelegenheid, snel een begin moet maken met maatregelen om de bedrijven te stimuleren en de werknemers te motiveren.
Bovendien is, juist nu de vooruitzichten voor de export weer beter lijken, een krachtig exportbeleid van bedrijfsleven en overheid samen op zijn plaats.

NCW

Het Nederlands Christelijk Werkgeversverbond (NCW) is van mening dat uitvoering van de huidige rijksbegroting de positie van het Nederlandse bedrijfsleven ondergraaft. Het resultaat van de nu ingediende rijksbegroting is, dat de start voor investeringsherstel uitblijft en daarmee nieuwe impulsen voor de werkgelegenheid.

FNV

De Federatie Nederlandse Vakbeweging (FNV) vindt dat gezien de groei van het arbeidsaanbod een krachtige aanpak van de verdeling van het beschikbare werk een dringende noodzaak is. Tegen de omvang en de invulling van het pakket bezuinigingsmaatregelen van 4,5 miljard gulden heeft de FNV ernstige bezwaren.

CNV

Het Christelijk Nationaal Vakverbond (CNV) beschouwt de nu uitgebrachte begroting hoofdzakelijk als een inventarisatie van de huidige stand van zaken. De maatregelen die in de regeringsverklaring worden voorgesteld zal het CNV beoordelen aan de hand van drie criteria: de bijdrage aan de werkgelegenheid, al dan niet gelijke behandeling van alle groepen en verdeling van de lasten naar draagkracht.

CMHA

De Centrale van Middelbare en Hogere Ambtenaren (CMHA) noemt in de eerste reactie op de miljoenennota het voornemen de overheidspensioenen aan te pakken onaanvaardbaar.
De centrale houdt onverkort vast aan haar standpunt dat uitbreiding van de werkgelegenheid in de collectieve sector ongewenst is.

MACRO-ECONOMISCHE VERKENNING

Tegelijkertijd met de begrotingscijfers heeft het licht gezien de Macro-economische verkenning (MEV), een produkt van het Centraal Planbureau (CPB), waarin een analyserende uiteenzetting gegeven wordt over de (te verwachten) ontwikkeling van de Nederlandse economie.
Het vooruitzicht voor de Nederlandse economie blijft zorgwekkend. Van een beslissende keer ten goede blijkt, na eerdere hoopvolle verwachtingen, geen sprake te zijn. Dit beeld schetst het Centraal planbureau in de Macro economische verkenning.
Het Centraal planbureau ziet wel enige positieve ontwikkelingen volgend jaar. Er zijn mogelijkheden voor enig herstel van de produktie. De concurrentiepositie van ons land tegenover het buitenland is ontegenzeggelijk verbeterd. De werkgelegenheid loopt volgend jaar nog wel terug, maar in mindere mate dan in de jaren daarvoor. In bepaalde industriële bedrijfstakken kunnen gunstige ontwikkelingen worden geconstateerd.
Het Planbureau stelt daar echter ook negatieve ontwikkelingen tegenover. Het beeld van de Nederlandse economie blijft gedomineerd worden door een sterke stijging naar een zeer hoog niveau van de werkloosheid. De positie van het bedrijfsleven is nog altijd precair. De rentelasten wegen zwaar. Het winstaandeel in de toegevoegde waarde van de bedrijven blijft dalen. Van enig herstel van de investeringen door het bedrijfsleven, die al op een heel laag niveau staan, kan daardoor nauwelijks sprake zijn.
Het financieringstekort van de overheid wordt volgend jaar weliswaar teruggebracht ten opzichte van 1981, maar blijft toch nog groot. Gezien dit grote tekort en gezien het rente-verloop in andere landen lijkt rentedaling in ons land vooralsnog niet waarschijnlijk.

Bij de ramingen van de Nederlandse economische ontwikkeling in 1982 gaat het Centraal planbureau ervan uit dat volgend jaar aan de versnelde stijging van de invoerprijzen (in 1981 een stijging van 19%) een eind komt. Die stijging wordt nu geraamd op 10%. De 2% daling van de wereldhandel in 1981 zal volgens het Planbureau in 1982 zijn omgezet in een stijging van 3,5%. Een niet onbelangrijke verwachting daarbij is dat de daling van de wereldhandel in energieprodukten tot staan komt.
De lopende rekening van de betalingsbalans laat voor het eerst sinds jaren een flink overschot zien: 10 mrd gulden. Maar de juiste proporties daarvan mogen niet uit het oog worden verloren, vindt het Centraal planbureau.
Het overschot is vooral gegroeid door de meeropbrengsten uit het voor de export bestemde aardgas.
Te veronderstellen dat de Nederlandse economie ook zonder inspanningen op het juiste spoor kan worden gezet komt neer op het wekken van valse hoop.
De expansie in de Westeuropese landen, en dus ook in Nederland, zal volgens het Planbureau moeten komen van een verdere vergroting van de uitvoer in samenhang met eenverdere verbetering van de concurrentiepositie. Dan mag ook een herstel van de investeringen worden verwacht, echter niet eerder dan in de tweede helft van volgend jaar.
De economische groei zou voor de industriële landen gezamenlijk 2 à 2,5% kunnen bedragen na de 1% van 1981.
Daarmee komt echter geen einde aan de stijging van de werkloosheid. Zowel internationaal als nationaal zal die volgend jaar een dramatische omvang aannemen, aldus het Centraal planbureau.
De ramingen van het Planbureau bevatten een zeer onzeker element. De wisselkoersen kunnen niet worden voorspeld. Verrassingen met verstrekkende gevolgen op de economische ontwikkeling in ons land, vooral in negatieve zin, zijn daardoor nog mogelijk.
Het Centraal planbureau gaat er bij de ramingen voor volgend jaar verder van uit dat de overdrachtsuitgaven door de overheid (ambtenarensalarissen, subsidies, uitkeringen) minder stijgen dan voorgaande jaren, dat de overheidsinvesteringen op het niveau blijven van 1981 en dat de investeringen in woningbouw volgend jaar met 5% dalen.
De resultaten van deze veronderstellingen en van het door het demissionaire kabinet ontwor-

KERNGEGEVENS, **1979-1982**

	1979	1980	1981	1982
	mutaties t o v voorafgaand jaar in "-			
Veronderstellingen				
Externe *data*				
Volume wereldinvoer (dubbel herwogen)	9	2 5	2	3 5
Invoerprijspeil (in gld)	11	15	19	10
Concurrerend uitvoerprijspeil (in gld) (dubbelherwogen)	11 5	17 5	22 5	10
Loonkosten per eenheid produkt in de verwerkende industrie in het buitenland (ingld)	3,5	11	18	8
Effectieve koers van de gulden t o v concurrenten op buitenlandse markten	3	0 5	- 7	1 5
t.o.v. leveranciers	3	0.5	–10.5	–2 5
Overige veronderstellznyen				
Overdrachtsuitgaven door overheid (bruto)	16 5	11	9	8,5
Volume materiele overheidsconsumptie	4	1,5	1,5	0,5
Volume overheidsinvesteringen	–4,5	4	–3	0
Volume investeringen in woningen	–6	1,5	–4,5	–5
Liquiditeitsquote (ultimo)	35	35	35,5	36
Resultaten				
Loonsom per werknemer in bedrijven	6,5	6	4,5 à 5	8
Volume particuliere consumptie	2	–1	–3	–2
Volume bruto investeringen bedrijven (excl. woningen)	2	–6,5	–9	–1
Volume goederenuitvoer	10	1,5	0,5	5,5
Volume goedereninvoer	7	–1	–5,5	2,5
Produktievolume bedrijven	2	1	–1,5	1
Reëel nationaal inkomen	0	–1	–2,5	1,5
Prijspeil particuliere consumptie	4,5	7	7,5	6,5
Prijsindex gezinsconsumptie (werknemersgezinnen)	4,2	6,5	7	6 à 6,5
Prijspeil goederenuitvoer	8,5	13,5	17	11,5
Arbeidsproduktiviteit in bedrijven (incl. zelfstandigen)	0,7	1	0,5	2
Reëel vrij beschikbaar inkomen (modalewerknemer: incl. incidenteel)	1,7	–1	–3	–1,5
Loonkosten per eenheid produkt in de verwerkende industrie	3,5	5,5	3	2,5
	niveaus			
Saldo lopende rekening van de betalingsbalans (mld gld)	–4	–4,7	2	10
Voorraadvorming (mld gld)	1.7	1,7	–2,5	1
Werkgelegenheid (1.000 manjaren)	4 767	4.784	4.714	4.678
Werkloosheid (1.000 personen)	210	248	375	460
Abeidsinkomensquote[1]	89	92,5	95,5	96,5
Besparingen[2]	12.5	11,5	11	13,5
Financieringstekort overheid (kasbasis)[2]	5,5	7	7,5	6,5
Belastingdruk[2]	31	31,7	30.7	30,3
Niet-belastingmiddelen[2]	5	5,9	7,7	8,7
sociale premiedruk[2]	19,8	20,4	21,6	22,1

[1] Gecorrigeerd voor aardgas e.d.
[2] In % van het netto nationaal inkomen tegen marktprijzen.

pen beleid voor volgend jaar leiden dan tot een stijging van de gemiddelde brutolonen met 8%. een daling van de particuliere consumptie met 2%, een daling van de bedrijfsinvesteringen met 1%, een stijging van de uitvoer met 5,5%, een stijging van de invoer met 2,5%, een stijging van het reëel nationaal inkomen met 1,5% en een gemiddelde prijsstijging van 6 a 6,5%.
De loonkosten per eenheid produkt in de industrie blijven dalen. Ze worden nu geraamd op 2,5%. De loonkosten per eenheid produkt in het buitenland worden geraamd op gemiddeld 8%. De werkloosheid zal volgend jaar komen op een gemiddeld niveau van 460.000. De arbeidsinkomensquote bereikt een niveau van 96,5%. Het financieringstekort, dat dit jaar geraamd wordt op 7,5% van het nationaal inkomen zal volgend jaar teruggebracht zijn naar 6,5%. De belastingdruk daalt van 30,7 naar 30,3% van het nationaal inkomen. De sociale premiedruk stijgt van 21,6 naar 22,1%. De lopende rekening van de betalingsbalans laat voor het eerst sinds jaren weer een fors overschot zien (f 10 mrd).
Oud-minister Van Aardenne wijst er echter in zijn voorwoord bij de MEV op, dat onder de huidige omstandigheden en gelet op de omvang van de bijdrage van de export van aardgas aan dit saldo, dit zeker niet moet worden gezien als een teken van kracht van onze economie.
Zowel hij als het Centraal planbureau wijst erop dat uit dit positieve betalingsbalanssaldo geen valse hoop moet worden geput dat ook zonder inspanningen en offers de Nederlandse economie weer op hetjuiste spoor kan worden gezet
Integendeel, aldus oud-minister Van Aardenne. die inspanningen en offers zijn de komende jaren op velerlei gebied nodig om de basis van onze economie, met name ook op langere termijn, te verstevigen. Modernisering van de Nederlandse industrie acht hij daarvan een essentieel onderdeel.
Het Centraal planbureau waarschuwt vooral tegen de nog altijd sterke stijging van de collectieve uitgaven. Het acht verdere ombuigingen van die stijging noodzakelijk. Het Planbureau verzet zich echter tegen verdere ombuiging van de collectieve uitgaven ten behoeve van gerichte werkgelegenheidsmaatregelen op korte termijn.
Ombuiging van de uitgavenstijging is nodig ter bevordering van de economische structuur en de investeringen van het bedrijfsleven, waar mee essentieel wordt bijgedragen tot de werk gelegenheid op lange termijn, aldus het Planbu reau

PERSCOMMENTAREN

Een overzicht van de commentaren in de landelijke dagbladen op de gege vens, die op 15 sept ter beschikking zijn gekomen - troonrede, miljoenennota en macro-economische verken ning – levert het volgende beeld op

NRC/H'blad

De erfenis van het eerste kabinet-Van Agt ral wel aanvaard moeten worden zonder ingrijpen de boedelscheiding Veel meer dan enige ver schuiving van lasten en een nominale aanpassing aan een nieuwe filosofie zal de huidige ploeg voorlopig niet kunnen bereiken Bij de onrustbarende stijging van het financieringste korten tegen de achtergrond van de steeds meer verdergaande uitholling van de bedrijfsrende menten blijft er voor welke regeringsploeg dan ook, geen andere remedie dan een forse ombui ging en een pijnlijke voortzetting van de loon matiging
Dat men ondanks deze ingrepen niet mag ver wachten dat de werkgelegenheid daar op korte termijn door zal verbeteren is zeer irritant om dat de veel gesmade politiek van de afgelopen kabinetsperiode daarmee lijkt te worden voort gezet Maai de briljante alternatieven, voor zover die er al zijn, lijken vooralsnog niet voor praktische uitvoering vatbaar
De waarheid dat de achteruitgang van onze economie, waarvoor in een lange reeks van jaren de basis is gelegd, niet in een fractie van die tijd in snelle vooruitgang kan worden omgezet is moeilijk betwistbaar Een geforceerde operatie tot grootscheepse werkgelegenheidsverbete ring op korte termijn zou een werkelijk gedegen economisch herstel in de weg staan
De kans op een vrijwillig te bereiken akkoord tussen de sociale partners en de overheid is minimaal nu de werknemersorganisaties tegen over een voor hen aanvaardbare loonmatiging geen directe werkgelegenheidsresultaten mo gen verwachten, terwijl de werkgevers hun wil tot overleg reeds afhankelijk gemaakt hebben van een mate van ombuiging en een graad van wijziging van de bestaande mechanismen die zelfs het afgetreden kabinet niet heeft kunnen verschaffen Aan alle politieke moeilijkheden om de voorliggende begroting en het bestaande formatieakkoord op elkaar af te stemmen wordt via de ondankbare pogingen tot het contenteren van de sociale partners nog een verwarrende maatschappelijke dimensie toegevoegd

Het Parool

Uit die begroting en de Macro-Economische Verkenning van het Centraal Planbureau blijkt in welk een belabberde toestand dat kabinet s rijks schatkist heeft achtergelaten Gegeven deze bedenkelijke erfenis kon het nieuwe kabi net er dan ook niet onderuit de sanering van de overheidsfinancien mede tot zijn doelstellingen te maken
Anders dan de miljoenennota verbindt de troon rede dit thema echter nadrukkelijk met een te voeren werkgelegenheidsbeleid Opvallend is trouwens hoezeer in dit stuk het probleem van de werkloosheid en haar bestrijding op de voor grond is geplaatst
Voor het komende meerjarenplan boor de werk gelegenheid zal ,,de nodige financiele ruimte ' worden vrijgemaakt De grote vraag is nu wat dit precies betekent eri wat, bij de uiterst he perkte financiele armslag. van dat plan terecht zal komen Blijkens recente uitlatingen van de premier en de minister van financiën zijn er

immers, wat hun betreft, niet of nauwelijks mogelijkheden voor ..nieuw beleid".

De Volkskrant

Het nieuwe kabinet ontkomt niet aan verdere aanpassing van de overheidsuitgaven aan die situatie. Een nieuw actief beleid met gerichte werkloosheidsbestrijding, eerlijker verdeling van de schaarse arbeid, het stimuleren van ver nieuwing in het bedrijfsleven mag niet bij gebrek aan geld achterwege blijven. Bezuinigen alleen levert geen werk op.
Matigingspolitiek – in elke coalitie onvermijdelijk – moer geloofwaardig zijn voor mensen die al twee jaar op de minlijn zitten. Dat valt niet mee, omdat economisch herstel jaren zal vergen. Het aangekondigde werkgelegenheidsplan hoort de functie te hebben dat zichtbaar wordt gemaakt hoe matiging positief werkt op korte en langere termijn. Het nieuwe kabinet moet ook duidelijk maken da! de - pijnlijke lasten- verdeiirig veel rechtvaardiger zal zijn, dan wat het vertrekkende kabinet durfde voor te stellen Dat had in de troonrede zeker niet mogen ontbreken.
Wat het oude (demissionaire) kabinet aan nieuw beleid had gedroomd, toont de fantasieloosheid en onmacht van rechts en het is tekenend dat oppositieleider Wiegel dit flodderig geheel als „toetsingskader" voor het nieuwe beleid gaat hanteren. Vier en een half miljard bezuinigen wordt een grap die slechts aan gevechten in de kabinetsformatie herinnert, wanneer de uitwerking zo vaag en lusteloos blijft als nu door bijna vertrokken heren werd gedaan. Zij hadden het beter kunnen laten, wat gezien hun demissionaire status ook fatsoenlijker was. De Grondwet laat een, in te vullen, rompbegroting toe.

Trouw

In theorie is het natuurlijk mogelijk. dat het nieuwe kabinet compleet andere dingen verzint om aan de huidige situatie het hoofd te bieden Maar ook daarvan zijn op korte termijn geen klinkende resultaten te verwachten. Het grootste probleem is wel om gegeven het hoge financieringstekort de benodigde ruimte te vinden om via een actief overheidsbeleid werkplaatsen te scheppen. Op het ogenblik is het tekort zo groot, dat de overheid aan rente en aflossing van de staatsschuld per jaar al meer dan vijftien miljard gulden moet opbrengen. Het hoge tekort is daarmee net zo funest als een te hoog waterpeil in de polder.
Het nieuwe kabinet staat aldus voor de bijna onmogelijke opgave om zowel een werkgelegenheidsplan op te tuigen (waarmee veel geld gemoeid zal zijn) en tegelijkertijd het financieringstekort terug te dringen. Een dergelijke krachtproef heeft alleen kans van slagen wanneer het kabinet niet aarzelt om binnen het overheidsbudget aanzienlijke ombuigingen door te voeren.
Het vorige kabinet is weleens verweten dat het te gemakkelijk een politiek van aanpassingen voerde. Het probeerde wel zo goed mogelijk de financiële eindjes aan elkaar te knopen. het aarzelde zelfs niet offers te vragen, maar het schoot te kort in creativiteit om hieraan een concreet plan voor herstel van economie en werkgelegenheid te koppelen. Die kritiek op het vorige kabinet was niet ten onrechte. Het nieuwe kabinet dient er echter voor te waken straks niet het verwijt te krijgen dat het aan verlaging van het financieringstekort minder zwaar tilt.
Waar het de komende tijd vooral op aankomt is een Wimaat te scheppen waarin de telkens weer blijkende bereidheid tot matiging van inkomens en herschikking van uitgaven handen en voeten krijgen. De hand zal aan de ploeg geslagen moeten worden, liefst zonder om te zien.

Algemeen Dagblad,

Deze miljardennota onderstreept nogmaals hoe zwak onze economie er voor staat en hoe noodzakelijk het is het snoeimes strak te hanteren. Het eerste kabinet-Van Agt heeft een zorgwekkende boedel achtergelaten zonder uitzicht te kunnen bieden op betere tijden.
Het is zeer de vraag of het nieuwe kabinet dit perspectief wel kan verschaffen. Wanneer het al mogelijk zal zijn tot een eensgezindeaanpak van de problemen te komen, dan nog is er het verlammende gegeven dat het geld om nieuw beleid re kunnen voeren eenvoudig ontbreekt.
De enige verdienste van deze miljardennota is dat zij helder in beeld brengt hoe kort de polsstok is waarmee ook het nieuwe kabinet zal kunnen springen

De Telegraaf

In zijn testament etaleert het eerste kabinet-Van Agt met opvallend eerlijke. maar tot droefheid stemmende openhartigheid de politieke onmacht van regering en parlement om in d? afgelopen jaren tot voldoende bezuinigingen r. de collectieve sector te komen.
Waardoor nu de situatie is ontstaan. dat ai het geld. dat de overheid uit de economische groei krijgt volledig nodig is voor de betaling van de rente op de gigantisch hoge staatsschuld.
Een lichtpunt is de verbeterde concurrentiepositie van het bedrijfsleven. Maar die verbetering is te danken aan de loonmatiging en niet aan een uitgavenbeperking van de overheid.
Het kabinet-Den Uyl heeft destijds in vier jaar de overheidsuitgaven verdubbeld.
Het kabinet-Van Agt heeft in de daarop volgende vier jaar de staatsuitgaven nog eens met vijftig procent verder laten stijgen.
Het kabinet-Van Agt/Den Uyl heeft thans. staande voor een financiële afgrond. alleen nog maar de keuze tussen bezuinigen of bezuinigen. Bezuinigen op de staatsuitgaven of bezuinigen op de sociale uitgaven.
De koek is op. de laatste kruimels zijn van tafel geveegd.
Hoe onder deze omstandigheden. zoals in de troonrede is aangekondigd, geld moet worden vrijgemaakt voor een werkgelegenheidsplan is een compleet raadsel.

De Waarheid

Het is alles matigen en bezuinigen wat de klok slaat.
Behalve wat betreft de geldstroom naar de ondernemers.
Behalve ook de militaire uitgaven.
Opnieuw worden honderden miljoenen guldens meer op de defensiebegroting gezet. De regering voldoet hiermee aan de NAVO-afspraak om jaarlijks de militaire uitgaven reëel met drie procent te verhogen.
Alsof het niet opkan.
Alsof we het hier voor het opscheppen hebben. terwijl nota bene in Amerika en West-Duitsland bekeken wordt of men economisch niet wat al te fors uitpakt op dit gebied.
We zorgen voor een deugdelijke defensie, heet het in de troonrede. En dat wordt dan vertaald in alsmaar meer en alsmaar duurder. Ten koste van voorzieningen en sociale zekerheid.
Men heeft de CPN vaak het verwijt gemaakt dat bezuinigingen op defensie – zoals de CPN die inderdaad voorstelt - altijd twee of drie keer door ons worden uitgegeven. Helaas heeft de regering het nog nooit gepresteerd om het geld van zo'n bezuiniging zelfs maar één keer ergens anders aan te besteden. Daar zou nu gezien de rampzalige werkloosheidscijfers alle reden toe zijn.
Ook als de regering een bijdrage zou willen leveren aan de broodnodige internationale ontspanning zou het meer voor de hand hebben gelegen de militaire uitgaven te verlagen dan ze extra te verhogen.

(ANP, *Nederlandse Staatscourant, NRC/H'blad*, Trouw, De Volkskrant, Het Parool, Algemeen Dagblad, De Telegraaf, *De* Waarheid)

LATIJNS-AMERIKA

ST. LUCIA

ONTWIKKELINGEN SINDS DE VERKIEZINGEN VAN 2 JULI 1979

Na de verkiezingen op het op 22 februari 1979 zelfstandig geworden bovenwindse Antilleneiland St. Lucia was Allan FitzGerald Laurent Louisy premier geworden. Van de 17 parlementszetels werden 12 bezet door leden van de St. Lucia Labour Party (SLP), de resterende 5 zetels werden ingenomen door leden van de United Workers Party (UWP). Het Kabinet bestona uit 8 leden (pag. 207/3 e.v.-1981).
In de maanden na de verkiezingsoverwinning van de SLP was er een conflict ontstaan tussen de leider van de partij, Louisy (63). die tevens premier was, en de plaatsvervangend leider George Odlum (46), toen Louisy niet bereid bleek om op 31 december 1979 af te treden, zoals hij had beloofd, en gouverneur-generaal van St. Lucia te worden in plaats van Allen Montgomery Lewis.
Ook bestond er een meningsverschil tussen Louisy en Odlum over het oprichten van een leger. Louisy wilde liever de bestaande politiemacht versterken dan over te gaan tot de vorming van een leger.
In februari 1980 verdiepte de politieke crisis zich toen Odlum-aanhangers zich verzetten tegen de benoeming van Boswell Williams tot nieuwe gouverneur-generaal.
In de maanden mei en juni werd de kloof tussen de Odlum-aanhangers en de Louisy-aanhangers steeds groter. Begin juni kwam het tot een directe confrontatie tussen Kenneth Foster, minister van verbindingen en Louisy-aanhanger, en Odlum. Als minister van voorlichting (deze portefeuille had hij erbij gekregen na de samenstelling van het kabinet) gelastte Odlum de sluiting van het onafhankelijke station Radio Caribbean International, nadat de Franse eigenaars van het radiostation hadden geweigerd het ontslag te herroepen van een omroeper die bekend stond als een fervent Odlum-supporter.
Foster wilde als minister van verbindingen echter, dat het station weer in de lucht zou komen en hij verklaarde dat het optreden van Odlum „een eenmansactie was van de minister van voorlichting".

Wijziging kabinet-Louisy

Op 1 juli 1980 vond een kabinetswijziging plaats, waarbij vooral de portefeuilles anders werden verdeeld.

De samenstelling was als volgt:

premier, minister van financiën, binnenlandse zaken. huisvesting en voorlichting – Allan F. L' Louisy; buitenlandse zaken, handel en toerisme – George Odlum; ontwikkeling, planning en industrie – Michael Pilgrim; gemeenschapsontwikkeling, jeugdzaken en sport – Jon Odlum; volksgezondheid, plaatselijk bestuur – Bruce Williams; justitie – Evans Calderon: verbindingen, openbare werken en transport – Kenneth Foster; landbouw, visserij, arbeid en coöperaties – Peter Josie.

De belangrijkste verandering hierbij was dat George Odlum niet langer vicepremier was. Ook droeg hij niet langer verantwoordelijkheid voor industrie en voorlichting.
Op dezelfde dag zei Odlum in een verklaring dat de strijd om het leiderschap voorbij was en dat hij zou samenwerken met „welk kabinet dan ook dat zou verschijnen de komende weken". Hij hoopte dat het volk van St. Lucia akkoord zou gaan met het leiderschap in het land en het algemeen belang voorop zou stellen.
In november 1980 laaide het conflict echter weer op, toen eenderde van de leden van het centrale uitvoerende comité van de SLP Louisy's aftreden eiste (i.e. ten gunste van Odlum).
In diezelfde maand organiseerde de oppositionele UWP een grote demonstratie, waarin zij vroeg om een ontbinding van het parlement en het houden van nieuwe verkiezingen.

In december 1980 hield het centrale uitvoerende comité van de SLP weer een vergadering waarop het leiderschap ter discussie werd gesteld. Besloten werd het partijcongres bijeen te roepen, het eerste sinds januari 1977, zodat alle leden konden deelnemen aan een stemming over het leiderschap.

Op 28 maart 1981 koos het congres met een overweldigende meerderheid Louisy tot partijleider.
Begin april werd duidelijk dat Odlum. die niet aanwezig was geweest op het partijcongres. omdat de stemming „frauduleus" zou zijn, van plan was zijn campagne tegen Louisy's premierschap voort te zetten, zonodig door het vormen van een nieuwe partij. Van verschillende kanten (zakenlieden, vakbondsmensen, ambtenaren) kwam de regering toen onder druk te staan. Er werd aangedrongen op nieuwe verkiezingen.

Op 14 april daagde Odlum in het parlement de premier rechtstreeks uit door tegen de begrotingsvoorstellen van de regering te stemmen die waren opgesteld voor 1981-1982. Dit had tot resultaat dat de voorstellen werden verworpen door 9 leden, onder wie 5 van de UWP, 3 dissidenten van de SLP en Odlum.
Premier Louisy beschouwde dit als een gebrek aan vertrouwen in hem en gaf aan te willen aftreden.

Aftreden premier Louisy

Op 24 april verklaarde Louisy dat hij gouverneur-generaal Boswell Williams opdracht had gegeven een opvolger voor hem te zoeken die wel kon rekenen op de steun van de meerderheid in het parlement.
Op 4 mei werd Winston Cenac. een vroegere minister van justitie die neutraal was gebleven in de machtsstrijd binnen de SLP, door Williams aangesteld als premier nadat hij in het parlement de steun van 8 andere SLP-leden had gekregen. Binnen het kabinet. was geen enkele minister er in geslaagd een meerderheid in het parlement te krijgen.
Odlum vormde met de 2 overgebleven SLP-leden in het parlement een nieuwe partij, de Progressive Labour Party.

Regering-Cenac

De nieuwe regering. zoals die door Cenac op 6 mei was gevormd, had de volgende samenstelling:

premier. minister van financiën, ontwikkeling en binnenlandse zaken – Winston Cenac; buitenlandse zaken. handel, industrie en toerisme – Peter Josie*; justitie, arbeid – Kenneth Foster*; volksgezondheid, plaatselijk bestuur - Bruce Williams†; communicatie, openbare werken en huisvesting – Remy Lesmond; gemeenschapsontwikkeling. sport, sociale zaken – Cecil Lay: minister zonder portefeuille – Allan Louisy'. (*andere portefeuille: † geen verandering.)

Na Cenacs aanvaarding van het premierschap nam de roep om nieuwe verkiezingen af.
Voor de – licht bijgestelde – begrotingsvoorstellen kreeg premier Cenac de steun van het parlement met 9 tegen 8 stemmen. Vooral de steun van Peter Josie, die voordat de conflicten begonnen meer dan 10 jaar een nauwe band met Odlum had gehad binnen de linkervleugel van de SLP, droeg bij tot de oplossing van de politieke crisis. (*Le* Monde, KCA)

URUGUAY

GELEIDELIJKE EN BEPERKTE HERDEMOCRATISERING. ALVAREZ „OVERGANGSPRESIDENT"

Nadat de meerderheid van het Uraguayaanse volk zich op 30 nov. 1980 tegen de nieuwe grondwet had uitgesproken, zoals die door de militaire leiders was voorgesteld. maakte de militaire regering op 3 dec. bekend, dat de geplande presidentsverkiezingen van 1981 niet door zouden gaan en dat het in 1977 gepresenteerde plan voor een democratisering in drie etappes niet werd uitgevoerd (pag. 45/2 e.v.-1981). Begin juli 1981 werd toch een begin met de democratisering gemaakt.

Op 15 juli riep in Montevideo generaal Abdón Raimundez, het hoofd van de COMASPO (de commissie van politieke zaken van de strijdkrachten). 70 vertegenwoordigers van zowel de twee grote traditionele partijen. de Partido Colorado en de Partido Nacional (de Blancos), als ook van de conservatief-christelijke groepering Unión Civica bij zich Hij legde hun het plan inzake een ..proces van institutionele normalisatie" voor. hetgeen een geleidelijke herdemocratisering betekende. Het voorstel bevatte verschillende elementen uit het grondwetsvoorstel dat in november 1980 werd verworpen. Zo wilden de generaals dat er een Nationale Veiligheidsraad, COSENA (Consejo de Seguridad Nacional), zou komen, waardoor het militaire bewind gelegaliseerd zou worden.
Verder wilden zij een nieuwe Staatsraad (Consejo de Estado) in het leven roepen. die op de handelingen van de regering zou toezien. een soort pseudo-parlement. De twee traditionele partijen zouden 8 leden van de staatsraad mogen benoemen. de overige 52 leden zouden door de militairen worden aangewezen.

Op 19 december 1973 werd de eerste Staatsraad ingesteld, ter vervanging van het parlement dat in juni 1973 door president Bordaberry was ontbonden. Alle leden werden toen door de president benoemd (pag. 504/2-'76).

Voor de politieke partijen waren deze voorstellen onaanvaardbaar. Toch wilden zij wel verder praten. omdat de militairen ook een beperkte opheffing van het verbod op politieke activiteiten in het vooruitzicht stelden en de teruggave van de politieke rechten aan een aantal traditionele politici. Bovendien werd meer persvrijheid beloofd.
Het overleg beperkte zich tot deze drie partijen. Het „Breed Front", Frente Amplio. dat in december 1970 werd gevormd met het oog op de verkiezingen in november 1971 (pag. 348/2-1971) en dat op de steun kon rekenen van de communisten, het linkse bevrijdingsfront, socialistische splinterpartijen en afsplitsingen van de Blancos en Colorados. bleef buiten spel staan.
Na afsluiting van het overleg werd het eerste gebaar gemaakt. De militairen gaven aan 323 proscriptos (mensen aan wie de politieke rechten waren ontnomen) hun politieke rechten terug. Eén van hen was Jorge Pacheco Areco, een ex-president die ambassadeur in Washington zou worden. De belangrijkste oppositionele politicus Wilson Ferreira Aldunate. die in 1971 de presi-

dentsverkiezingen verloor, kreeg echter niet zijn politieke rechten terug. Hetzelfde gold voor ongeveer 8.000 linkse politici.

Eind juli vaardigde de regering de Institutionele Wet no 11 uit (sinds de militaire machtsovername in 1973 vervingen deze decreten wetsvoorschriften), waarin de ambtsperiode van de op 1 september in dienst tredende nieuwe president werd beperkt tot drieëneenhalf jaar. Vroeger was dit vijf jaar. Verder voorzag de wet in een geleidelijke normalisering van het partijenstelsel voor de traditionele partijen en benadrukte zij het overgangskarakter van een nieuw te vormen regering

Het kiezen van een nieuw staatshoofd door de in 1976 gevormde Raad voor de Natie (Consejo de la Nación), waarvan 19 generaals, brigade-commandanten en admiraals, alsmede 25 leden van de Staatsraad in zijn huidige vorm, deel uitmaakten, leverde echter, door tegenstellingen onder de militairen. problemen op.

Na vier dagen beraadslagen besloten de militairen op 1 augustus dat Gregorio Conrado Alvarez Armelino (55), oud-opperbevelhebber van het leger, zou worden benoemd tot opvolger van de 76-jarige burgerpresident Aparicio Méndez Manfredini, die dit ambt vanaf 1 september 1976 had bekleed. Alvarez zou de eerste militaire president worden sinds de militaire machtsovername in 1973.

NRC/H'blad op 5-8-1981:

„El Goyo" Alvarez is een tegenstrijdig figuur. Hij was bijvoorbeeld begin 1973 verantwoordelijk voor de uitgifte van twee militaire communique's, waaruit sommige mensen hoopvol concludeerden dat de Uruguayaanse militairen hadden gekozen voor een „Peruaansmodel", (in Peru was toen eenmilitair bewind aan de macht, dat voor progressief doorging)

Een paar maanden later, in juni 1973. stuurden de militaren het parlement naar huis en namen zij de macht over In Uruguay werd vervolgens de meest obscurantistische, wrede en absurde dictatuur van heel Zuid Amerika gevestigd Generaal Alvarez speelde hierin een actieve rol hij was commandant van het eerste legerkorps en later opperbevelhebber van het leger.

Nadat hij in 1979 was afgetreden, begon hij te werken aan zijn kanditaatstelling voor hel presidentschap. Alle mogelijke tegenstanders schakelde hij geleidelijk uit. Als commandant van het leger onsloeg hij in 1978 generaal Amaury Prantl, de buitengewoon wrede chef van de inlichtingendienst.

Begin dit jaar zorgde hij voor de uitschakeling van andere extreem-rechtse generaals: de minister van binnenlandse zaken. Manuel Nuñez, de commandant van de hogere krijgsschool Alberto Baiiestrino en de commandant van de politie Montevideo.

Dank zij deze acties heeft „El Goyo" Alvarez de faam een echte caudillo (leider) te zijn, een macho, die van optreden weet. Hij wordt ook wel de ideoloog van het Uruguayaanse militaire regime genoemd, ofschoon dat regime zich juist kenmerkt door het totaal ontbreken van iedere visie. Hoe dan ook, hij was de oprichter van de COMASPO, de militaire commissie voor politieke zaken.

De politieke plannen die de COMASPO heeft opgesteld geven uitdrukking aan de intellectuele armoede en fantasieloosheid van de militairen. Zo lanceerde de COMASPO het voorstel voor een nieuwe grondwet. dat in een volkstelling eind vorig jaar door een overweldigende meerderheid van de bevolking werd afgewezen.

Generaal Gregorio Alvarez Armelino. de nieuwe „overgangspresident" van Uruguay. na het afleggen van de eed op 1 september. Linksboven: de voorzitter van de Staatsraad Hamblet Reyes.

Op 17 augustus werd een nieuwe staatsraad benoemd, bestaande uit 35 leden. 10 meer dan in de vorige. Zij zou drieëeenhalf jaar lang, zolang het presidentschap van Alvarez duurde. als een soort parlement fungeren.

Op 1 september werd generaal Gregorio Alvarez beëdigd. Het was zijn taak om een „overgangsregering" te leiden die ervoor moest zorgen dat de ,.cyclus die in 1973 was begonnen, op I maart 1985 zou zijn afgesloten", drie maanden na een referendum en de verkiezing van een burgerpresident.

Voor 1982 stond het uitwerken van een statuut voor de politieke partijen op het programma en voor 1983 een grondwetswijziging.

Bij zijn beëdiging zei Alvarez, die in 1978 en 1979 had deelgenomen aan de strijd tegen de guerillabeweging Tupamaros, dat hij in het kader van de „institutionele normalisatie" zou strijden tegen de „propaganda" en de „listen van het marxisme-leninisme". Verder zei hij dat er wat betreft het fiscale en monetaire beleid „geen veranderingen of avontuurtjes" waren te verwachten

Alvarez heeft 7 ministers van het vorige kabinet overgenomen en 5 nieuwe regeringsleden benoemd. (*NRC/H'blad, Volkskrant, Le Monde, NZZ, FAS, Financial Times)*

Vor. ber. pag. 45 e.v. 1981

MOZAMBIQUE

ZUIDAFRIKAANSE AANVAL OP ANC-DOELEN BIJ **MAPUTO.** VERDERE ONTUIKKELINUEN. POSITIE MNR

In de vroege uren van **30** jan. voerde een Zuidafrikaans militair commando * een actie uit tegen doelen in Matola, een voorstad van de Mozambikaanse hoofdstad Maputo. Volgens generaal Constand Viljoen, de opperbevelhebber van de Zuidafrikaanse strijdkrachten, hadden zijn mannen drie hoofdkwartieren ivoor planning en controle) van het Afrikaanse Nationale Congres (ANC)– een verboden zwarte nationalistische beweging in Zuid-Afrika – aangevallen en verwoest.

Er waren grote hoeveelheden wapens, sabotage-uitrusting en documenten buitgemaakt. De actie was ,,uitsluitend tegen terroristen" gericht geweest en al het mogelijke was gedaan om contacten met Mozambikaanse veiligheidstroepen en burgers te vermijden, aldus gen. Viljoen.

Naar zijn zeggen was de actie gevolgd op grond van ,,onweerlegbare bewijzen... dat Maputo wordt gebruikt als springplank voor terreur tegen Zuid-Afrika". Bovendien beschikten de Zuidafrikaanse strijdkrachten over ,,bewijzen dat de aanvallen op Sasol (zie pag. 533/1-1980), het Silverton bank incident en de aanvallen op politieposten in 1980, waren beraamd vanuit deze schuilplaatsen bij Maputo – met behulp van de PLO en Cubaanse en Oostduitse adviseurs– en dat zij van daaruit waren gelanceerd." Hij voegde daaraan toe: ,,Buurstatenmoeten nu eens en vooral beseffen dat het huisvesten van anti-Zuidafrikaanse terroristen een gevaar voor hun eigen veiligheid en stabiliteit inhoudt."

Het Mozambikaanse persbureau *AIM* bevestigde dezelfde dag de Zuidafrikaanse actie, maar stelde dat Zuidafrikaanse militairen huizen in Matola hadden aangevallen waarin ANC-leden woonden.

Op 31 jan. maakte een militaire woordvoerder te Pretoria bekend dat bij de actie **30** ANC-guerrillastrijders waren gedood en dat twee Zuidafrikaanse militairen waren omgekomen. ***AIM*** meldde toen de dood van 11 ANC-leden en een Portugese burger.

Op 1 febr. waarschuwde de Zuidafrikaanse minister van defensie, generaal Magnus Malan, dat Zuid-Afrika zonodig opnieuw zou toeslaan in landen die Zuidafrikaanse nationalistische guerrillastrijders herbergen.

De Zuidafrikaanse commando-actie werd Zuid-Afrika (op 1 febr.) veroordeeld door Chief Ghat-

* Het commando werd vervoerd in 11 militaire vrachtwagens, geschilderd in Frelimo-kleuren. aldus The Times **(4-3),** en zou rechtstreeks via de hoofdweg naar het ca. 50 mijl vanaf de grens gelegen Matola zijn gereden.

sha Buthelezi, de premier van het thuisland Kwazulu, en daarbuiten door diverse zwarte leiders zoals premier Robert Mugabe van Zimbabwe, ANC-secretaris-generaal Alfred Nzo en luitenant-generaal Armando Guebuza, Mozambique's onderminister van defensie.
Tijdens de begrafenis van de (inmiddels) 12 gedode ANC-leden prees ANC-voorzitter Oliver Tambo op 8 febr. te Maputo Mozambique voor de toestemming aan de 12 slachtoffers om „in Mozambique als actieve leden van de ANC te leven", terwijl hij tegelijk ontkende dat er ooit ANC-bases of -kampen in Mozambique waren geweest.

Op 27 febr. verklaarde de chef van de Zuidafrikaanse politie dat bij de commando-actie drie in Zuid-Afrika geboren mannen gevangen waren genomen; zij werden sinds 30 jan. vastgehouden op verdenking van medeplichtigheid aan de sabotageactie tegen Sasol. Mogelijk had een van hen de Mozambikaanse nationaliteit.

Op 8 maart deelde generaal-majoor Coetzee (directeur van de Zuidafrikaanse veiligheidsdienst) mee dat de aanval op Matola het resultaat was van inlichtingen welke van eerder gearresteerde ANC-leden waren verkregen en niet alleen van majoor Alexei M. Kozlow, de Russische KGB-officier wiens arrestatie in de loop van 1980 op 28 jan. 1981 door premier P. W. Botha was bekendgemaakt.

Arrestaties en terechtstelling

Op 13 febr. verklaarde een deserteur van de Verzetsbeweging MNR te Maputo dat deze organisatie door Zuid-Afrika vanaf een luchtmachtbasis in het thuisland Gazankulu van militaire uitrusting werd voorzien sinds het einde van de oorlog in Zimbabwe.
De volgende dag stelde president Machel in Maputo acht gearresteerde Mozambikaanse legerofficieren voor, die zouden worden berecht wegens hulpverlening bij de Zuidafrikaanse actie in Matola. Twee van die officieren voerden volgens de president het bevel op de militaire basis van Matola en zij hadden de Zuidafrikanen laten passeren zonder een schot te lossen. Andere officieren, incl. de commandant van het pantserregiment luitenant-kolonel Josias Diacama, hadden geheimen doorgegeven aan de Zuidafrikaanse militaire inlichtingendienst, aldus Machel, die daaraan toevoegde: ,,In militaire en diplomatieke termen zijn dit oorlogsdaden." In totaal omvatte de groep ,,verraders" minstens 14 hogere officieren.
Volgens de president, die een menigte van 50.000 mensen op het Plein van de Onafhankelijkheid toesprak, had het Zuidafrikaanse leger meer dan 20 militaire bases en vliegvelden langs de grens tussen Transvaal en Mozambique ingericht. Verdere Zuidafrikaanse acties waren te vrezen en ,,eind januari" hadden Zuidafrikaanse troepen een tweede overval op Mozambikaans gebied ondernomen en wel bij het dorp Pafuri op het drielandenpunt van Zuid-Afrika, Zimbabwe en Mozambique. HIj deelde nog mee dat onder de talrijke solidariteits- en sympathietelegrammen die hij en de ANC hadden ontvangen twee afkomstig waren van de Zuidafrikaanse Zoeloeleider Gatsha Buthelezi en diens landgenoot bisschop Tutu.
Op 16 febr. meldde het Mozambikaanse persbureau AIM dat het revolutionaire militaire tribunaal te Quelimane vier ,,contra-revolutionairen" wegens ,,acties tegen de veiligheid van het volk" ter dood had veroordeeld en 27 anderen gevangenisstraffen variërend van 8 tot 14 jaar had opgelegd. De ter dood veroordeelden waren schuldig bevonden, als leden van de in Malawi gevestigde Free African Movement (FAM), boeren in de noordelijke provincie Sambesia te hebben vermoord en hun land te hebben verwoest om het regeringsprogramma voor de instelling van landbouwcoöperaties en dorpscommunes te saboteren. De overigen waren schuldig bevonden aan gewapende roofovervallen op regeringsmilitairen en het werven van recruten voor de FAM.
De vier ter dood veroordeelden werden op 20 febr. terechtgesteld, aldus *AIM*.

Op 5 juli meldde AIM dat Enoque Cau, een Mozambikaan die in Zuid-Afrika had gewoond, door een revolutionair militair tribunaal in juni ter dood was veroordeeld ,,wegens spionage ten gunste van Zuid-Afrika". Hij zou hebben geholpen bij de voorbereiding van de Zuidafrikaanse aanval van 30 jan. op woningen van ANC-leden te Matola. Ook een vooraanstaand lid van de MNR, Alberto Alicene Seane, werd ter dood veroordeeld, terwijl vijf andere verdachten gevangenisstraffen kregen wegens spionage en sabotage.
Enoque Cau en Alberto Alicene Seane werden op 13 juli door een vuurpeloton terechtgesteld, aldus AIM (14-7).
Dit persbureau berichtte op 24 aug. dat 92 ambtenaren van het ministerie van defensie en officieren wegens corruptie terecht zouden moeten staan. Zij werden ervan beschuldigd militaire voertuigen en gestolen onderdelen voor eigen rekening te hebben verkocht. De leider van de ,,dieven" was luitenant-kolonel Jossia Dlhakama, hij was eind juli in Nampula met nog een luitenant-kolonel ontsnapt, voordat hij kon worden gearresteerd.

Bezoek Russische oorlogsschepen

Op 19 febr. meldde het Portugese persbureau Anop dat in de haven van Maputo een Russische torpedojager en een bevoorradingsschip waren gearriveerd en dat voor de haven van Beira andere Russische oorlogsschepen voor anker waren gegaan. Een Russische zegsman uit Maputo had tegenover Anop verklaard dat de aanwezigheid van de oorlogsschepen ,,een teken van solidariteit is en direct in verband staat met de schending van het Mozambikaanse grondgebied... Het bezoek is bedoeld om aan te tonen dat Mozambique kan rekenen op de verbondenheid met de Sowjet-Unie in geval van nieuwe Zuidafrikaanse agressie."
De Sowjet-ambassadeur in Maputo. Valentin Wdowin, wees op het in 1977 getekende vriendschaps- en samenwerkingsverdrag tussen de SU en Mozambique (pag. 57411-1977). Hij stelde: „Wijdreigen niemand, maar als iemand ons of onze vrienden aanvalt, zullen wij een passend antwoord geven." Volgens Wdowin zouden binnenkort nog meer schepen naar Mozambique worden gestuurd. Hij zei voorts dat de SU krachtens het vriendschapsverdrag verplicht was militaire bijstand te verlenen als daarom werd gevraagd.
Het bezoek van de Russische oorlogsschepen, w.o. de 16.000 ton metende kruiser Alexander Soeworow, werd door Zuidafrikaanse militaire woordvoerders afgedaan als een morele ruggesteun voor de regering van Mozambique.
Evenwel had de Zuidafrikaanse minister van defensie, generaal Magnus Malan, een week tevoren verklaard dat de SU plannen had om in Mozambique een ,,tweede front" tegen Zuid-Afrika te openen (naast Zuid-Angola) en dat er in Mozambique 250 Sowjet-tanks, 400 gepantserde voertuigen, een niet nader gespecificeerd aantal Mig-21 gevechtsvliegtuigen en een geperfectioneerd systeem van luchtdoelraketten waren.

Uitwijzing Amerikanen

Op 4 maart gaf het Mozambikaanse ministerie van buitenlandse zaken vier Amerikaanse diplomaten en de vrouwen van twee van hen opdracht het land binnen 48 uur te verlaten. Zij werden beschuldigd van ,.spionage, subversieve actie en inmenging" in de binnenlandse aangelegenheden van Mozambique.
Een woordvoerder van het Amerikaanse State Department zei later dat een zeer hooggeplaatst lid van de Cubaanse contra-spionagedienst toen Mozambique bezocht. Bovendien verbleef daar de Amerikaan Louis Wolf, die goed op de hoogte zou zijn van de activiteit van CIA-agenten in het buitenland.

Op 5 maart verklaarde het State Department dat 12 hoge Cubanen, o.w. twee van de inlichtingendienst, geholpen door hoge Mozambikanen, op 4 maart vier uur lang ,,met geweld" een Amerikaanse diplomaat hadden vastgehouden en ,,geprobeerd hadden hem als spion voor Cuba te recruteren". Slechts enkele uren na dit incident zou de uitwijzing zijn gevolgd.
Dezelfde dag deelde AIM mee dat een wijdverbreid spionagenet ws opgerold, dat was opgezet door de CIA. De spionnen zouden inlichtingen hebben verzameld over o.m. de verblijfplaatsen van de ANC en die zouden door de CIA zijn doorgegeven aan Zuidafrikaanse veiligheidsdiensten.
Op 12 maart meldde AIM dat nog twee Amerikanen alsmede zes Portugezen en een Pakistaanse vrouw waren gearresteerd.
Op 14 maart verklaarde een luchtrnachtkapitein, Joao Carneiro Goncalves tijdens een persconferentie dat hij als dubbelagent de CIA meer dan drie jaar had misleid door die inlichtingen te verschaffen die hem door het Mozambikaanse ministerie van veiligheid waren verschaft. Zijn CIA-contactpersoon had hem verteld dat de VS plannen hadden ontworpen om met behulp van Zuid-Afrika in Mozambique een ,,blanke staatsgreep te plegen". Op die persconferentie legden ook twee als CIA-medewerkers voorgestelde Mozambikanen bekentenissen af: José Massinga, een functionaris van het ministerie van buitenlandse zaken tot zijn arrestatie op 2 maart, en Alcide Chivite, een voormalige guerrillaleider van het Frelimo.
N.a.v. de uitwijzing van de zes Amerikanen schortten de VS op 13 maart een op 4 maart aan Mozambique toegekend krediet van $ 5 mln voor de aankoop van levensmiddelen op.
Op 28 maart deelde het Portugese ministerie van buitenlandse zaken mee dat de zes in Mozambique gearresteerde Portugezen waren vrijgelaten. Op 11 april volgde de vrijlating van de op 4 maart gearresteerde Amerikaan Arthur Zimmerman.

Grensincident met Zuid-Afrika

Op 17 maart vond een vuurgevecht van zes uur plaats tussen een Zuidafrikaanse grenspatrouille en Mozambikaanse grenswachten, waarbij een Zuidafrikaanse korporaal werd gedood. Mozambique beschuldigde Zuid-Afrika ervan de grens bewust te hebben geschonden. Terwijl in een nota van het Zuidafrikaanse ministerie van buitenlandse zaken sprake was van een Zuidafrikaanse vergissing, zei een officiële Zuidafrikaanse woordvoerder op 19 maart dat de patrouille ,,bewust in een hinderlaag in een niet-gemarkeerd grensgebied geleid" was.

Sabotage *Cabora-Bassa*

Op 15 april deelde een woordvoerder van de Luidafrikaanse elektriciteitsmaatschappij Escom te Johannesburg mee dat de elektriciteitstoevoer van de Cabora-Bassa-dam in Mozambique (10% van de totale Zuidafrikaanse stroomvoorziening) sinds 10 april was onderbroken. De beide leidingen van de dam naar Zuid-Afrika waren bij Chimoio, dicht bij de grens met Zimbabwe afgesloten, aldus de president-directeur van de Cabora-Bassa-maatschappij vanuit Portugal. Waarschijnlijk was er sprake van een sabotage-actie door guerrillastrijders van de Mozambikaanse Nationale Verzetsbeweging (MNR), die reeds eerder de verantwoordelijkheid voor aanslagen op de Cabora-Bassa-dam (o.a. in nov. 1980) had opgeëist.

In verband met de voortdurende onderbrekingen van de stroomtoevoer werd het akkoord voor de levering van elektriciteit aan Zuid-Afrika van de Cabora-Bassa-dam opgeschort, aldus berichtte de Financial Times (2-7) vanuit Johannesburg.

Vluchtelingen uit Mozambique naar Zimbabwe

Meer dan 1.200 vluchtelingen uit Mozambique kwamen volgens het dagblad de *Herald* (13-6) uit Salisbury de voorgaande twee weken in het oosten van Zimbabwe aan. Zij zouden zijn uitgeweken wegens ,,hevige gevechten" tussen Mozambikaanse regeringstroepen en MNR-guerrillastrijders voornamelijk in het gebied ten noorden van de rivier de Sabie tussen de grens en de kust.

Mozambikaanse piloot naar Zuid-Afrika uitgeweken

Op 8 juli week een Mozambikaanse piloot, luitenant Adriano Francisco Bomba, met zijn Mig-17 uit naar Zuid-Afrika. Na zijn landing op de luchtmachtbasis Hoedspruit vroeg Bomba om politiek asiel, omdat het leven in Mozambique ,,steeds slechter wordt".

Frans burgervliegtuig neergeschoten

Op 1 aug. werd een DC-3 van de in Toulouse gevestigde onderneming Hemet Exploration tijdens een vlucht boven Mozambique door regeringstroepen neergeschoten. Alle zes inzittenden, vijf Franse en een Amerikaan, kwamen om het leven. De Mozambikaanse autoriteiten stelden de Franse onderneming op 3 aug. van het ,,betreurenswaardige ongeval" in kennis. Het burgertoestel, dat luchtopnamen t.b.v. de olie-exploratie maakte, werd kennelijk per vergissing neergeschoten.

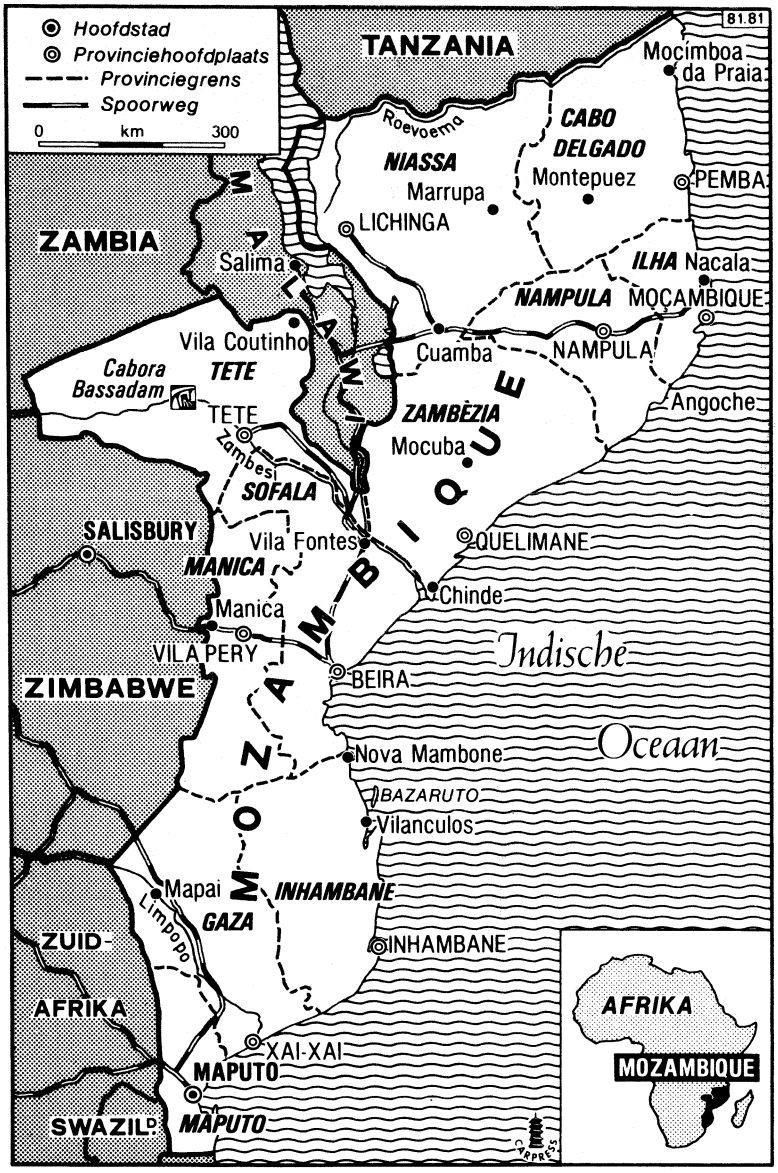
Berichten over gevechten

Op 12 sept. berichtte het Zuidafrikaanse dagblad The Star dat in Centraal-Mozambique in de provincies Manica en Sofala hevige gevechten aan de gang waren tussen regeringstroepen en guerrillastrijders van de MNR en dat in de voorgaande twee weken ook felle strijd was gevoerd in het Westmozambikaanse gebied van Chicualacuala, dat aan Zimbabwe en Zuid-Afrika grenst. Dit werd bevestigd door militaire bronnen in Maputo.
In hetzelfde weekend beschuldigde het Mozambikaanse persbureau AIM Zuid-Afrika ervan troepen langs de grens samen te trekken en de MNR-opstandelingen op te leiden en te bewapenen. Ook aanhangers van de voormalige Rhodesische premier, bisschop Abel Moezorewa. zouden bij de opleiding van de rebellen zijn betrokken. Voorts meldde AIM dat Zuidafrikaanse vliegtuigen in de laatste 18 maanden minstens 40 maal het luchtruim van Mozambique hadden geschonden, om wapens te vervoeren naar de rebellen. Volgens AFP-correspondent René Biaggi was er sprake van toenemende MNR-activiteit. Hij berichtte in *NRC/H'blad* (16-9):

,,Eerder dit jaar zag het er naar uit dat de regering in de bestrijding van de verspreide rebellie aan de winnende hand was. Maar sinds juni hebben de opstandelingen in verscheidene delen van het land weer toegeslagen, soms met spectaculaire sabotagedaden.
Twee weken geleden werden in de provincie Manica, langs de grens met Zimbabwe, zes hoogspanningsmasten opgeblazen van de elektriciteitsleiding naar de havenstad Beira. Kort daarop werd een elektriciteitscentrale bij Beira doelwit. De stroomvoorziening van Beira moest worden gerantsoeneerd, Het werk in de belangrijke havens kon echter doorgang vinden met behulp van reserve-installaties.
Het district Ilancul, in de kustprovincie Inhambene, is gedeeltelijk tot verboden gebied verklaard omdat de MNR daar enkele gebieden onder controle heeft. De onveiligheid door de guerrilla-activiteiten heeft in de afgelopen maanden geleid tot een aanzienlijke vluchtelingenstroom naar Zimbabwe.
De MNR is volgens waarnemers in Maputo nog lang geen echte bedreiging voor de linkse regering van president Samora Machel. Maar zeer hinderlijk zijn de rebellenactiviteiten wel, vooral omdat de sabotagedaden zijn gericht tegen de gevoelige sectoren van de economie. (. . .)
De rebellen beschikken over een eigen radiostation, Africa Libre, dat uitzendt vanuit Zuid-Afrika . . ."

Het dagblad Trouw schreef op 17 sept. o.a.:

„. . . Naast de economische problemen ondervindt Mozambique steeds meer hinder van een

ware binnenlandse vijand, de door Zuid-Afrika gesteunde ,,Beweging van het Nationale Verzet (MNR), wiens belangrijste taak is om met sabotage-acties de wankele economie te ondermijnen. Op kleine schaal was de MNR al sedert 1975 actief met steun van het oude Rhodesische regime van Ian Smith, maar nu komen steeds meer meldingen binnen over guerrilla-acties van de organisatie. Daarnaast zou de MNR nogal spectaculair in omvang groeien. De regering in Maputo schatte in juni de grootte nog op drieduizend, maar gaf onlangs toe dat deze schatting te laag was. Volgens Zuid-Afrika telt de MNR zeker tienduizend goed geoefende guerrillastrijders. (. . .)

De MNR lijkt steeds sterker te worden. Overgelopen en gevangen genomen MNR-leden vertelden dat zij een speciale training hadden gekregen in een militair kamp nabij de Zuidafrikaanse havenplaats Durban. Officieren uit het voormalige leger van Rhodesië en Portugese huurlingen leerden hen de kneepjes van het guerrillavak.

De MNR krijgt verder steeds meer aanhang onder de plattelandsbevolking in Mozambique en maakt daarbij handig gebruik van de onvrede over het coilectivistische systeem, dat de Mozambikaanse regering heeft ingesteld. De gouverneur van Manica, Manuel Antonio, gaf onlangs toe dat sommige plattelandsbewoners weinig voelen voor de ,,gemeenschappelijke" dorpen. Zij bebouwen hun land liever op de traditionele manier en voelen er weinig voor ,,opgesloten" te worden in deze door het Frelimo beschermde dorpen, waar zij uit veiligheidsoverwegingen niet zomaar in en uit mogen gaan. De MNR propageert tradities. speelt in op de stammenverschillen en de macht van medicijnmannen. Volgens gouverneur Antonio telt in sommige gebieden iedere familie wel één persoon die aan de kant van de MNR meevecht. Een deel van de voor het geweld naar Zimbabwe gevluchte Mozambikanen zou bestaan uit MNR-sympathisanten. Samora Machel heeft aan premier Mugabe gevraagd speciaal te letten op MNR-aanhangers, Via radio-,,Vrij Afrika" wordt de Mozambikaanse bevolking dagelijks opgestookt met propaganda voor de MNR. (. . .)

Positie MNR

Reeds in de eerste jaren na de onafhankelijkheid (1975) ontstonden drie verzetsgroepen tegen het Frelimo-regime in Mozambique: de Beweging Vrij Afrika (FAM), het Verenigd Front van Mozambique en de Nationale Verzetsbeweging van Mozambique (MNR, ook aangeduid als MNRM of RNM – Resistencia Nacional Moçambicana).

Over de oorsprong van de MNR berichtte *Amandla* (maart 1981):

,,Direct na de onafhankelijkheid van Mozambique zochten Jorge Jardim. een van de rijkste Portugese zakenmensen in Mozambique, en Domingos Arouca, een plantage-eigenaar, contact met het Rhodesische leger in Salisbury. Daar kregen ze de hulp die zij zochten: de MNRM werd opgericht. Afrikanen. die als soldaten van de speciale eenheden van het Portugese leger in Mozambique gevochten hadden sloten zich aan en Rhodesie leverde de wapens, adviseurs en logistieke steun bij acties. Ook sloot een aantal Mozambikanen zich aan die ontevreden waren over de gang van zaken in het land. (. . .)

De heren Jardim er. Arouca konden zich moeilijk als de leiders van het verzet tegen de Frelimo-regering opwerpen, dus kozen zij een ander als leider, André Matsangaiza. Hij is een echte Mozambikaan, die nog aan de strijd tegen de Portugezen had meegedaan, maar wegens diefstal uit het Frelimo was gezet. . ."

Le Monde (3-12-1980) berichtte: De MNR zag het levenslicht in november 1976, tijdens een reünie van voormalige Frelimo-cornmandanten, die vijandig stonden tegenover de triomferende marxistische lijn. (. . .) Haar oprichters zijn voor een groot deel authentieke overlopers van het Frelimo: André Matade, André Matsagai (= Matsangaiza) en Afonso Jacomo, haar huidige leider. Maar de beweging telde in haar gelederen vooral de oude bondgenoten van het koloniale regime: agenten van de PIDE – de Portugese politieke politie –, tot instructeurs omgeschoolde huurlingen en voormalige leden van de talrijke .,anti-terroristische" organisaties.

De *NZZ* (24-10-1980) schreef o.a.: Tijdens de burgeroorlog in Rhodesië had men van regeringsinstanties im Mozambique slechts te horen gekregen dat het Rhodesische leger trachtte in het grensgebied een ,,rebellenbeweging" te installeren, maar dat lukte niet. (. . .) De belangrijkste acties tegen wegen, bruggen en zelfs haveninstallaties in Beira waren voor het officiële Maputo steeds operaties van de strijdkrachten van Ian Smith en later van (bisschop) Moezorewa. (. . .) Voor de Zuidafrikaanse en Rhodesische propaganda ging het erom de MNR zo sterk en slagvaardig mogelijk te laten schijnen, terwijl Mozambique haar bestaan begrijpelijkerwijs het liefste loochende. (. . .) Zeker is intussen dat . . . de basis van de verzetsbeweging in Bindura, ca. 100 km ten noordoosten van Salisbury, lag, dat de op 2.000 a 5.000 man geschatte MNR in wezen door Rhodesië werd gesteund en dat haar frontkampen, overeenkomstig de Frelimo-opgaven en Zuidafrikaanse bevestigingen, vooral in de centrale provincies van Mozambique lagen, in Manica, Chimoio. Sofala en Tete.

Volgens de opgave van een MNR-leider, Commandante André – verstrekt aan een Zuidafrikaanse journalist die zijn kamp in het district Grongosa in 1979 in het geheim bezocht – (. . .)

behoren tot de beweging Mozambikaanse Portugezen, vroegere Frelimo-strijders alsmede ontevreden burgers van Mozambique, die door de regering om voornamelijk politieke redenen (. . .) worden vervolgd.
Comandante André, een zwarte, was van 1972 tot 1976 lid van het Frelimo en kreeg zijn militaire opleiding in Tanzania (van Chinese instructeurs)

In 1979 werden aanvallen op doelen in Mozambique uitgevoerd door Rhodesische veiligheidstroepen of door gewapende groepen die als hun agenten in Mozambique werden omschreven.

Zo werd op 23 maart 1979 te Maputo bekendgemaakt dat een aanval op olietanks bij Beira aanzienlijke schade had veroorzaakt en dat de hoogspanningsleidingen van een centrale in de provincie Manica naar Beira waren afgesneden met als gevolg dat Beira verscheidene uren zonder stroom zat. Later werd onthuld dat zes tanks van de Mozambikaanse oliemaatschappij Petromoc volledig waren verwoest. Het Mozambikaanse communiqué schreef de aanslag toe aan ,,vijanden van Mozambique" maar gaf geen namen. Terwijl het Rhodesische militaire opperbevel op 24 maart elke betrokkenheid ontkende, eiste de MNR op 25 maart de verantwoordelijkheid voor de actie op waarbij volgens de MNR 18 Mozambikaanse soldaten zouden zijn gedood.
Nadat krachtens een wet van 30 maart 1979 in Mozambique revolutionaire militaire tribunalen waren ingesteld, werden op 31 maart door zo'n tribunal twee Rhodesiërs, één Portugees en zeven anderen wegens hoogverraad en sabotage ter dood veroordeeld en nog dezelfde dag door een vuurpeleton terechtgesteld. In de loop van 1979 werden nog 26 personen door dergelijke tribunalen op soortgelijke aanklachten ter dood veroordeeld en geëxecuteerd, incl. een aantal Rhodesiërs en een Portugees.
Op 20 april vielen Rhodesische vliegtuigen guerrillakampen in zuidelijk Mozambique aan Op 4 juni voerden Rhodesische troepen en militairen aanvallen uit op ,,terroristische bases" in Chivinga (provincie Tete) uit, waarbij .,een aantal terroristen" en enkele Frelimo-soldaten zouden zijn gedood, In het najaar van 1979 voerden troepenvan Zimbabwe/Rhodesië twee maal een omvangrijke actie in Mozambique uit: 1) van 5-8 sept. met o.a.. als doelen ZANLA-bases in Mapai, Maxaila en Mabalane en vijf bruggen in de provincie Gaza; 2) van 27 sept. - 1 okt. met als voornaamste doel een kamp bij de grens te Chimoio.

Op 22 okt. 1979 verklaarde de Mozambikaanse minister van buitenlandse zaken, Joaquim Chissano, dat rebellentroepen de stad Macossa in Centraal-Mozambique na een beleg van bijna een week hadden veroverd. Aangenomen werd dat deze rebellen tot de MNR behoorden.
In nov. 1979 claimde het Mozambikaanse leger een grote overwinning op de MNR-rebellen. De MNR-basis in het nationale park van Gorongosa zou volledig zijn verwoest. Maar de rebellen uit die basis waren ontkomen.
Ook werden door Mozambique aanvankelijk successen genield bij de in maart 1980 begonnen ,,Operatie Luipaard" tegen de MNR in de centrale provincies van Mozambique.
In mei 1980 beschuldigde de regering van Mozambique Zuid-Afrika ervan de MNR te bevoorraden. Gesteld werd dat er in Noord-Transvaal (ten zuiden van de grensplaats Beitbridge in Zimbabwe) een basis was voor de opleiding van dissidente strijders uit Mozambique en Zimbabwe.

Zuid-Afrika van zijn kàn: had Mozambique reeds in een nota d.d. 19 febr. 1980 gewaarschuwd tegen het huisvesten van ,,terroristen", die ,,moorddadige operaties en sabotage-acties uitvoerden" tegen Zuid-Afrika vanuit bases in Mozambique. Die nota volgde op een aanval van het ANC in het voorafgaande weekend op Ingwavuma (ca. 20 mijl vanaf de grens met Mozambique) en de ontdekking nog eerder van een zogeheten ANC-arsenaal.

Op 13 mei 1980 voerde de MNR een aanval uit op een dam bij Mavuze, waarbij twee turbines werden vernietigd en Beira gedurende 14 uur van elektriciteit bleef verstoken. Daarop startte het Mozambikaanse leger een grootscheepse operatie.
Om te voorkomen dat de rebellen hun activiteiten vanuit Zimbabwe opvoerden hielden president Samora Machel en de premier van Zimbabwe, Robert Mugabe, op 23 mei te Beira een bespreking, waarbij een akkoord werd bereikt over gezamenlijke operaties van beide landen om de rebellenactiviteit een halt toe te roepen.
Een Mozambikaanse delegatie, geleid door Jacinte Soares Veloso (de minister van veiligheid) en Armando Guebuze (de politieke commissaris voor de strijdkrachten), vloog op 27 mei naar Salisbury om o.a. met Emmerson Munangagwa (staatsminister in het bureau van premier Mugabe) gedetailleerde plannen uit te werken voor de gezamenlijke operaties. Tegelijkertijd werd bericht dat eenheden van de (blanke) Rhodesische Lichte Infanterie reeds waren ingezet in zuidoostelijk Zimbabwe, van waaruit de MNR-strijders hun invallen in de Mozambikaanse provincie Gaza zouden ondernemen.
Een woordvoerder van de Mozambikaanse regeringstroepen verklaarde op 10 juli dat in juni bij een aanval van de regeringstroepen op het voornaamste kamp van de MNR in de Sitatongabergen (in het westen van de provincie Manica, ca. 50 km van de grens met Zimbabwe) 272 rebellen waren gedood en meer dan 300 gevangen genomen. Bij de verovering van het kamp waren uit Zuid-Afrika afkomstig oorlogsmaterieel en gestolen goederen aangetroffen en waren ook door de rebellen ontvoerde personen bevrijd.

Een van de gevangen genomen MNR-leden, Agostino Tiago, vertelde dat op 20 juni 1980 twee vliegtuigen van het type Nord Atlas wapens, munitie en explosieven boven de MNR-basis hadden gedropt met Engelse en Zuidafrikaanse opschriften. Andere gevangenen spraken over hulp van Portugese en Zuidafrikaanse instructeurs, aldus Amandla (maart '81).

Van 4 tot 9 aug. 1980 bracht president Machel als eerste staatshoofd een officieel bezoek aan Zimbabwe.
Op 18 okt. troffen Machel en Mugabe elkaar in Quelimane (Mozambique) om ,,passende maatregelen" tegen de guerrillastrijders te bespreken. De MNR zou intussen namelijk de spoorlijn tussen Umtali (Zimbabwe) en Beira (Mozambique) na een overval op een trein voor minstens twee weken buiten gebruik hebben gesteld, terwijl ook in talrijke dorpen in twee provincies van Mozambique branden zouden zijn gesticht (DDP 18-10-'80).
De regering van Mozambique maakte volgens *UPI* (23-10-'80) bekend dat drie mannen, die waren berecht wegens ,,spionage en militaire sabotage", de week tevoren door een vuurpeloton waren terechtgesteld. Het aantal executies in de voorbije 19 maanden kwam daarmee op 39.
MNR-leider Matsangaiza kwam volgens Amandla (maart 1981) in oktober 1980 om het leven bij een aanval van het Mozambikaanse leger op bases van de MNR in het Gorongosa-gebied.

Op 8 dec. meldde het Zuidafrikaanse dagblad The Star dat MNR-guerrillastrijders een elektriciteitscentrale van de Cabora-Bassa-dam hadden beschadigd, nadat zij op 29 nov. ook reeds een aanval op een van de centrales aldaar hadden uitgevoerd. Voorts hadden zij een sabotage-actie uitgevoerd tegen de oliepijpleiding tussen Beira en Umtali (oostelijk Zimbabwe). Een guerrillawoordvoerder verklaarde dat de MNR onlangs drie steden in Zuid- en Centraal-Mozambique had bezet, aldus The Star. Amandla berichtte dat MNR op 6 dec. met behulp van explosieven de stroomtoevoer van Cabora-Bassa naar Zuid-Afrika ten zuiden van Chimoio had opgeblazen en in dezelfde maand ook een aanval op de stad Espungabera had uitgevoerd.
Volgens een door de MNR in Lissabon uitgegeven communiqué (*NRC/H'blad* 30-1-'81) hadden MNR-strijders een groot offensief van de regeringstroepen, dat op 16 jan. met vijf bataljons in de provincie Manica was gelanceerd, afgeslagen. Zij zouden 46 militairen van de regeringstroepen hebben gedood, ó.w. één Cubaan. Maar van regeringszijde werd niets over de gevechten gemeld. (NZZ, Le Monde, The Times, Financial Times, *NRC/H'blad*, Trouw, Amandla, Internationales Afrika Forum, South African *Digest*)

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660.

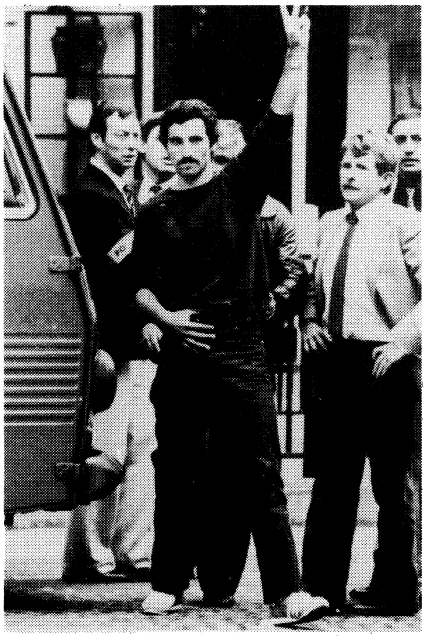
HET ARMEENSE VERZET

Op 24 sept. 's morgens om 11.15 uur drongen vier gewapende leden van het Armeense Geheime Leger voor de Bevrijding van Armenië (ASALA) het gebouw van het Turkse consulaat-generaal in Parijs binnen. Na een kort vuurgevecht, waarbij de Turkse lijfwacht van de consul werd gedood, gijzelden de overvallers de aanwezige functionarissen en bezoekers.
De commandoleden eisten van de Turkse regering de vrijlating van de „Armeense politieke gevangenen in Turkije". Zij dreigden de gijzelaars dood te schieten en het gebouw op te blazen als niet binnen twaalf uur aan hun eis zou zijn voldaan. De Turkse regering liet zeer snel weten niet op die eis in te zullen gaan en zij stelde dat de zaak moest worden geregeld door de Franse autoriteiten.
Om 18.20 uur kwam een aan zijn schouder gewond commandolid naar buiten en riep: ,,Ik wil de status van politiek vluchteling." Bijna een uur later werd de bij het vuurgevecht zwaargewonde Turkse vice-consul, Kaya Inal, vrijgelaten. De leider van het commando maakte vervolgens bekend dat het ultimatum was verschoven naar middernacht. Intussen waren in de straten rond het consulaat demonstrerende Turken en Armeniërs met elkaar slaags geraakt. Turken riepen: ,,Schiet ze dood."
De sinds 13.20 uur door politiecommissaris Marcel Leclerc gevoerde onderhandelingen met de commandoleden bereikten kort na middernacht een beslissend stadium. De commandoleden verlangden toen politiek asiel.
's Nachts om 0.45 uur werd nog een gewond commandolid naar een ziekenhuis overgebracht.
Om ruim tien over twee gaven de twee resterende commandoleden zich over en kwamen de 51 overgebleven gijzelaars na ongeveer 15 uur ongedeerd vrij.
Op 25 sept. deelde de Franse regering in een communiqué mee dat de gijzeling ,,onduldbaar" was en dat de organisatoren ervan voor een Franse rechtbank zouden worden geleid.

Achtergronden Armeens verzet

De Armeense gijzelingsactie in Parijs werd voorafgegaan door ruim 70 Armeense aanslagen sinds begin 1975, die tot 1980 vrijwel uitsluitend gericht waren tegen Turkse diplomaten en instellingen buiten Turkije. De Armeense organisaties, die de verantwoordelijkheid voor deze aanslagen opeisten, verklaarden zo de Turkse massamoord of genocide van 1915 te wilien wreken.
Aan het einde van de 19de eeuw was er een abrupt einde gekomen aan 500 jaar van betrekkelijke rust tussen de Turken van het Ottomaanse Rijk en de „loyale natie" van de Armeniërs, Onder hen ontwikkelden zich ideeën over een vorm van Armeense onafhankelijkheid, terwijl ook de mogelijkheid van autonomie binnen het Russische rijk werd geopperd.
In 1877 viel het Tsaristische Rusland door het Ottomaanse Rijk gecontroleerde Armeense gebieden binnen, maar bij het Congres van Berlijn in 1878 dwong Engeland Rusland sommige van deze gebieden aan de Turken terug te geven in ruil voor een toezegging dat de Europese mogendheden de Armeniërs tegen Ottomaanse excessen zouden beschermen. Andere Armeense gebieden bleven onder Russische controle, maar geen werkelijke autonomie werd toegekend.
Vanaf die tijd beschouwden de Ottomaanse heersers de Armeense kwestie louter als een voorwendsel voor Europese inmenging in hun zaken. De Koerden, die in de 16de eeuw door sultan Selim in Armeense gebieden waren gevestigd om het Ottomaanse gezag te handhaven, kregen nu het groene licht om de Armeense gemeenschap te intimideren. Dit leidde tot vorming van Armeense groepen voor zelfverdediging, waarvan de activiteiten weer Ottomaanse represailles uitlokten. In de jaren 1894-'96 werden vele Armeniërs gedood, vooral bij de massamoorden rond Urfa in 1895.
Bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog in 1914 werden de Armeniërs door de Turkse nationalisten beschouwd als potentiële leden van een .,vijfde kolonne", die Rusland en zijn bondgenoten hielp. In die context vonden de massamoorden van 1915 plaats.
In april 1915 werd in een order, getekend door de Turkse minister van binnenlandse zaken, Talaat Pasha, en de minister van oorlog, Enver Pasha, bepaald dat de Turkse regering had besloten aan de Armeense kwestie ,,eens en vooral een eind te maken door de Armeniërs naar de woestijnen van Arabië te deporteren". (Talaat Pasha werd in 1921 door een Armeniër vermoord.)
In sept. 1915 bepaalde de Turkse regering: ,,Het recht van de Armeniërs om op het grondgebied van Turkije te wonen en te werken is volledig opgeheven."
Daarop werd in 1915-'16 de Armeense bevolking uit het gebied tussen Aleppo, Damascus en de Eufraat verdreven, deels door systematische massamoorden op ca. 1,5 mln Armeniërs in 1915 – wat van Turkse zijde nog altijd wordt ontkend – deels door deportatie van 500.000 a 1 mln Armeniërs naar Libanon en Syrië (van wie ca. 35.000 omkwamen). Als gevolg daarvan werd de Armeense bevolking van Turkije gereduceerd van 2,5 mln leden (aan het eind van de 19de eeuw) tot nauwelijks 50.000 leden, aldus The Middle East (juni 1981).
In de verwarring aan het eind van de Eerste Wereldoorlog namen de Armeniërs die tot dan toe onder Russische controle stonden, de wapens op. Zij proclameerden onder leiding van de in 1890 gevormde Dashnag een onafhankelijke republiek Armenië. Op 29 nov. 1920 werd het grootste deel van deze republiek deel van de Sowjet-Unie als Armeense Socialistische Sowjetrepubliek. De voormalige Armeense provincies Kars en Ardahan liet Moskou aan Turkije over.

Van de naar schatting 6 mln Armeniërs nu leven er ca. 3 mln in de Sowjet-republiek Armenië, 1,4 mln elders in de SU, 700.000 in het Midden-Oosten (van wie bijna 200.000 in de Libanese hoofdstad Beiroet), 250.000 in Europa

Een niet-geïdentificeerd lid van het Armeense commando dat op 24125 sept. een 15 uur durende gijzelingsactie uitvoerde in het gebouw van het Turkse consulaat-generaal te Parijs. Het betrokken commandolid verliet het gebouw tijdens de gijzeling voor behandeling van een bij een vuurgevecht opgelopen schouderwond.

Weekblad 50ste jaargang No. 2607, pag. 32559-32590

(van wie ruim 200.000 in Frankrijk en bijna 3.000 in Zwitserland), 500.000 in de VS, 40.000 in Canada, 10.000 in Australië en 100.000 in Zuid-Amerika (*TME*).

Armeense verzetsorganisaties

De verantwoordelijkheid voor de Armeense gewelddaden werd opgeëist door een zestal groeperingen, maar het is mogelijk dat de verscheidenheid van namen een doelbewuste poging is de indruk te wekken van een wijdverspreide steun voor een beperkt aantal terroristen, aldus de Financial Times (l-4-'81).
De meeste gewelddaden worden geclaimd door twee groeperingen: Het Armeense Geheime Leger voor de Bevrijding van Armenië (Arinenian Secret Army for the Liberation of Armenia – ASALA) en de Gerechtigheidscommando's van de Armeense Genocide (Commandos for Justice of Armenian Genocide – CJAG). Beide groeperingen dateren hun oprichting in 1975 en schijnen hun basis in Beiroet (Libanon) te hebben, waar het ASALA diverse persconferenties heeft gehouden.
Het ASALA trad voor het eerst naar buiten met een aanslag op het kantoor van de Wereldraad van Kerken (WCC) in Beiroet op 20 jan. 1975. De WCC werd als doelwit gekozen vanwege zijn rol bij het helpen van Armeniërs om van het Midden-Oosten en Sowjet-Armenië naar Europa en de VS te emigreren. Hoe groter de verspreiding van de Armeniërs (diaspora) wordt, aldus het ASALA, des te minder waarschijnlijk wordt het dat de Armeniërs naar hun land van herkomst terugkeren. ,,Geen volk kan zijn grond en land verlaten, hoe lang de bezetting daarvan ook duurt en hoe groot de kracht van de vijandelijke onderdrukker ook is", zo stelde ASALA-leider Hagop Hagopian. Hij voegde daaraan toe: ,,Omdat de Armeense politieke partijen niet in staat zijn gebleken de rechten en de rechtvaardige zaak van ons volk op een praktische en vruchtbare wijze te verdedigen, werd het bestaan van onze organisatie een dwingende noodzaak."

De leiding van het ASALA bestaat volgens Doyle McManus van de Los Angeles Times (NRC/H'blad 31-1-'81) uit overtuigde marxisten; de leden zijn veelal goed opgeleide jonge mensen uit de beter gesitueerde Armeense kringen in Libanon, Frankrijk en de VS. De activiteiten van ASALA vinden veelal plaats in Beiroet, een stad met een meer dan 200.000 leden tellende Armeense gemeenschap en met een constante aanvoer van wapens. De plaats van het ASALA-hoofdkwartier is onbekend, het heeft geen postbus, geen telefoon, geen woordvoerder, aldus McManus. Naar zijn zeggen beschouwt ASALA het Russische Armenië als zijn wettige ,,vaderland" en zou het graag zien dat de Sowjet-republiek met een stuk ,,bevrijd" Turks grondgebied zou worden uitgebreid. Ook maakte McManus op grond van Palestijnse en Armeense bronnen melding van nauwe betrekkingen van het ASALA met het marxistische Volksfront voor de Bevrijding van Palestina (PFLP).

De Financial Times (1-4-'81) meldde dat vier ASALA leden tijdens een persconferentie te Beiroet verklaarden Sowjet Armenië te willen gebruiken „als een revolutionaire basis' Dit blad noemde ASALA sterk anti-Amerikaans ASALA dreigt dat tot het historische gebied van Arme ,,als bevrijd de Turkse staat liede ook rust zal kennen

Volgens The Middle East onderhield ASALA wat–de Palestijnse organisaties betreft vooral sterke banden met Al Fatah en het Democratisch Front, die politieke steun en training hebben geboden Maar ASALA-leider Hagop Hagopian voegde daaraan toe: „Wij hebben geen financiële hulp of steun van enige kant. Palestijns of Arabisch, ontvangen." Maar de Palestijnen zouden ASALA wel toestemming hebben gegeven om onder de Armeniers van West-Beiroet in gebieden onder Palestijnse controle inzamelingen voor hun zaak te houden. Volgens Hagopian waren bijeenkomsten tussen Palestijnse en Arrneense strijders normaal, maar hij gaf toe dat de samenwerking op praktisch niveau ,,bepaalde moeilijkheden" had ondervonden en dat er „enige uitvluchten" waren.
Ook heeft ASALA volgens TME een formele samenwerking ontwikkeld met sommige linkse Turkse groeperingen en Koerdische organisaties in Turkije. Een operatie op 10 nov. 1980 werd ondernomen samen met de Koerdische Arbeiderspartij (KWP). Voor ASALA en de linkse Armeense groepen is het doel een staat, maar niet een uitsluitend Armeense staat. Een militante vertegenwoordiger zei: ,,Net als de Palestijnen wensen wij naar ons land terug te keren en te leven in een democratische staat naast de andere gemeenschappen aldaar."

De CJAG werd door een van de traditionele Armeense politieke partijen in Libanon, de Dashnag (vertegenwoordigd in het Libanese parlement), opgericht om te voorkomen dat al zijn jonge leden de partij verlieten, aldus The Middle East (juni 1981). Als eerste CJAG-actie geldt de aanslag op de Turkse ambassadeur in Wenen van 22 okt. 1975.

Een derde Armeense organisatie is de Nieuwe Armeense Verzetsbeweging (New Armenian Resistance Movement – NARM). Deze beweging heeft Sowjet-doelen in Europa aangevallen. De NARM zou enkele banden met het ASALA hebben en is mogelijk zelfs een ASALA-front om het geheime leger in staat te stellen een anti-Sowjet actie te ondernemen, wanneer het die echt noodzakelijk acht (*TME*). Maar als eerste NARM-actie wordt beschouwd de bomaanslag op de kantoren van British Airways en El Al in Rome van 9 dec. 1979.

Voorts werd melding gemaakt van een Front voor de Bevrijding van Armenië (Front for the Liberation of Armenia – FLA), dat de verantwoordelijkheid opeiste voor een bomaanslag op het kantoor van de Turkse luchtvaartmaatschappij te Londen op 17 dec. 1979; de „Organisatie van de 3de oktober" (zie hieronder), die voor het eerst met een aanslag op de Zwitserse ambassade in Beiroet op 8 okt. 1980 in het nieuws kwam: en de ,,Organisatie van de 9de juni", die haar eerste aanslag op 28 juni 1981 uitvoerde op het kantoor van Swissair in Teheran (Iran).

Armeense aanslagen Arrestatze van vier Armeniërs

Het grootste deel van de Armeense aanslagen was gericht tegen Turkse doelen buiten Turkije Tot mei 1981 waren Turkse diplomaten het doelwit van 17 aanslagen. waarbij 19 mensen werden gedood en 11 gewond raakten. Voorts waren er tot dan toe 19 bomaanslagen op Turkse eigendommen en 25 bomaanslagen op andere doelen, die behalve 4 doden en 26 gewonden ook een aanzienlijke materiële schade tot gevolg hadden, aldus TME (juni 1981). In slechts zes gevallen zouden de operaties hun doel hebben gemist.

Tot juni 1981 werden i.v.m. de Armeense aanslagen slechts drie arrestaties verricht. Op 8 febr. 1980 werd Max Hrair Kilndjian (CJAG), een Frans staatsburger, in Marseille gearresteerd; hij werd op 19 febr. 1980 in staat van beschuldiging gesteld wegens de aanslag op de Turkse ambassadeur in Bern, Dogan Turkmen, die daarbij op 6 febr. 1980 gewond raakte; Kilndjian verblijft sinds 10 febr. 1980 in voorarrest in afwachting van zijn berechting.

Op 3 okt. 1980 werden twee Asala-leden, Suzy Mahseredjian uit Californië en Ara Alex Yenikomeshian uit Beiroet, in Geneve gearresteerd, nadat een door hen gefabriceerde bom in hun hotelkamer was geëxplodeerd waarbij Yenikomeshian zijn gezichtsvermogen en zijn rechterhand verloor. Enkele dagen na hun arrestatie werd een commando gevormd, de ,,Organisatie van de 3de oktober", om pressie op de Zwitserse autoriteiten uit te oefenen. Tussen 8 okt. 1980 en 5 maart 1981 was die ASALA-organisatie verantwoordelijk voor 11 bomaanslagen op Zwitserse en andere doelen in de wereld.

Op 12 jan. 1981 werd Suzy Mahseredjian door een rechtbank te Geneve veroordeeld tot 18 maanden voorwaardelijke gevangenisstraf en 15 jaar uitwijzing. De volgende dag werd zij op een vliegtuig naar de VS gezet. Yenikomeshian kreeg op 9 febr. dezelfde straf opgelegd en hij werd de volgende dag op een vliegtuig naar Beiroet (Libanon) gezet.

ARMEENSE AANSLAGEN 1978–1981

Hieronder volgt in aansluiting op het bericht van pag. 687/2/3-1977 een overzicht van de voornaamste Armeense aanslagen sinds begin 1978.

Datum	Organisatie	Plaats	**Doel**
2 juni 1978	CJAG	Madrid	Ex-ambassadeur Turkije vermoord
6 dec. 1978	?	Genève	Turks consulaat beschadigd
17 dec. 1978	ASALA	Genève	kantoor Turkse luchtvaartmaatschappij beschadigd
6 mei 1979	ASALA	Istanboel	vliegveld Yeshilkoy
8 juli 1979	ASALA + GJAG	Parijs	bomaanslagen op arbeidsbureau Turkse ambassade, Turks bureau voor toerisme en kantoor Turkse luchtvaartmaatschappij
22 aug 1979	ASALA	Geneve	auto bij Turks consulaat; twee Zwitsers gewond
27 aug 1979	ASALA	Frankfurt	kantoor Turkse luchtvaartmaatschappij beschadigd
30 sept. 1979	ASALA	Ankara	twee bommen op het vliegveld Esenboga; niet ontploft
5 okt. 1979	ASALA	Kopenhagen	kantoor Turkse liichtvaartmaatschappij beschadigd
12 okt. 1979	CJAG	Den Haag	zoon Turkse ambassadeur doodgeschoten
30 okt. 1979	ASALA	Milaan	kantoor Turkse luchtvaartmaatschappij beschadigd
9 nov, 1979	ASALA	Rome	idem
18 nov. 1979	ASALA	Parijs	Kantoren Turkse luchtvaartmaatschappij, [illegible] er Lufthansa beschadigd
27 nov. 1979	ASALA	Madrid	kantoren TWA, British Airways en Sabena beschadigd; bom in kantoor Alitalia onschadelijk gemaakt
9 dec. 1979	NARM	Rome	kantoren El Al en British Airways beschadigd
17 dec. 1979	FLA	Londen	kantoor Turkse luchtvaartmaatschappij beschadigd
22 dec. 1979	ASALA	Parijs	persattaché Turkse ambassade vermoord
22 dec. 1979	ASALA	Amsterdam	kantoor Turkse luchtvaartmaatschappij beschadigd
24 dec. 1979	ASALA	Rome	kantoren Air France, TWA en Pan Am beschadigd
24 dec. 1979	ASALA	Istanboel	vliegveld Yeshilkoy
2 febr. 1980	NARM	Brussel	kantoren Turkse luchtvaartmaatschappij en Aeroflot beschadigd
2 febr. 1980	NARM	Parijs	voorlichtingsbureau Russische ambassade
6 febr. 1980	CJAG	Bern	auto Turkse ambassadeur; twee gewonden (incl. ambassadeur)
18 febr. 1980	ASALA	Rome	kantoren Swissair, Lufthansa en El Al beschadigd
10 maart 1980	ASALA	Rome	kantoor Turkse luchtvaartmaatschappij beschadigd; 4 doden en 14 gewonden
17 april 1980	CJAG	Rome	Turkse ambassadeur bij het Vaticaan plus bewaker gewond
31 juli 1980	ASALA	Athene	attaché Turkse ambassade en diens dochter vermoord
5 aug. 1980	ASALA	Lyon	Turkse consulaat; 4 gewonden
26 sept. 1980	ASALA	Parijs	persattaché Turkse ambassade zwaargewond bij aanslag in voorstad Boulogne-Billancourt
3 okt. 1980	ASALA	Milaan	kantoor Turkse luchtvaartmaatschappij en Italiaanse uitgeverij beschadigd
4 okt. 1980	ASALA	Madrid	kantoor Alitalia beschadigd: 12 gewonden
5 okt. 1980	ASALA	Los Angeles	Turks consulaat beschadigd
8/9 okt. 1980	3de okt.	Beiroet	Zwitserse ambassade en kantoor Swissair beschadigd
12 okt. 1980	3de okt./ ASALA	Londen	Turks toeristenbureau en kantoor Swissair beschadigd
12 okt. 1980	CJAG	New York	Turkse VN-missie beschadigd; 5 gewonden
12 okt.1980	CJAG	Los Angeles	reisbureau Turkse immigrant beschadigd; één gewonde
13 okt.1980	3de okt.	Parijs	Zwitsers verkeersbureau beschadigd
4 nov. 1980	3de okt.	Geneve	Paleis van Justitie beschadigd
10 nov. 1980	ASALA + KWP	Straatsburg	Turks consulaat-generaal beschadigd
10 nov. 1980	3de okt.	Rome	Zwitsers verkeersbureau en kantoor Swissair beschadigd
19 nov. 1980	ASALA	Rome	kantoor Turkse luchtvaartmaatschappij beschadigd
25 nov, 1980	3de okt.	Genève	Union Bank beschadigd
17 dec. 1980	CJAG	Sydney	Turkse consul-generaal en lijfwacht vermoord
29 dec. 1980	3de okt.	Madrid	kantoren TWA en Swissair beschadigd; minstens vier gewonden
13 jan. 1981	ASALA	Parijs	financieel raadsman Turkse ambassade ongedeerd bij aanslag
27 jan. 1981	3de okt.	Rome	Zwitsers verkeersbureau en kantoor Swissair beschadigd
4 febr. 1981	3de okt.	Los Angeles	bom in Zwitsers consulaat onschadelijk gemaakt
5 febr. 1981	3de okt.	Parijs	kantoren TWA en Air France beschadigd
4 maart 1981	ASALA	Parijs	twee Turkse attachés doodgeschoten
3 april 1981	ASALA/ CJAG	Kopenhagen	eerste secretaris Turkse ambassade gewond na aanslag
9 juni 1981	ASALA	Geneve	secretaris Turkse consulaat doodgeschoten
28 juni 1981	3de okt.	Teheran	kantoor Swissair
19 juli 1981	9de juni	Bern	parlementsgebouw licht beschadigd
20 juli 1981	9de juni	Zurich	hal vliegveld Kloten beschadigd; 5 gewonden
21 juli 1981	9de juni	Lausanne	bomexplosie in warenhuis Uniprix; ca. 25 gewonden
22 juli 1981	9de juni	Geneve	twee bomexplosies in station Genève-Cornavin; 5 gewonden, van wie één later overleed
11 aug. 1981	9de juni	Kopenhagen	kantoor Swissair verwoest; één gewonde
20 aug. 1981	3de okt.	Parijs	kantoor Alitalia beschadigd
20 aug. 1981	9de juni	Los Angeles	importfirma Swiss Precision Instruments beschadigd
22 aug. 1981	3de okt.	Parijs	Grieks reisbureau Olympia beschadigd
15 sept. 1981	ASALA	Kopenhagen	kantoor Turkse luchtvaartmaatschappij beschadigd; twee gewonden
16 sept. 1981	9de juni	Teheran	Zwitserse ambassade licht beschadigd

Op 9 juni werd in Genève een Libanees van Armeense herkomst, Mardiros M. Jamkodjian, gearresteerd na een moordaanslag op een secretaris van het Turkse consulaat aldaar, Mehmet Yergoz, die op straat werd doodgeschoten.

Van 19 t/m 22 juli werden in de Zwitserse steden Bern, Zurich, Lausanne en Genève bomaanslagen gepleegd, waar bij – in de laatste drie steden – 34 personen gewond raakten en grote materiële schade werd aangericht.

Deze aanslagen werden op 22 juli opgeëist door de nieuwe, Organisatie van de 9de juni", die volgens *Le* Monde (24-7) de plaats schijnt te hebben ingenomen van de ,,Organisatie van de 3de oktober" en dus mogelijk eveneens banden met het ASALA onderhoudt. In een communiqué vanuit Beiroet liet de ,,Organisatie van de 9de juni" weten dat zij haar aanslagen op Zwitserse doelen in de wereld zou voortzetten tot Mardiros Jamkodjian door de Zwitserse autoriteiten werd vrijgelaten.

De NZZ (25-7) memoreerde dat er sinds 28 mei 1976 door Armeense ondergrondse organisaties in totaal 18 aanslagen in Zwitserland en, daarbuiten, op Zwitserse consulaten en vestigingen (van o.a. Swissair) waren gepleegd. Tot 18 febr. 1980 waren de aanslagen in Zwitserland gericht tegen instellingen en vertegenwoordigers van de Turkse staat (w.o. de Turkse consulaten in Zurich en Genève), op genoemde datum was het kantoor van Swissair te Rome het doelwit van de eerste Armeense aanslag op een Zwitserse instelling in het buitenland.

Na de aanslag van 4 okt. 1980 op het kantoor van Alitalia in Madrid omschreef ASALA deze actie in een communiqué als ,,een antwoord op het niet gehoorzamen van de Italiaanse regering aan het verzoek van ons volk betreffende de sluiting van alle immigratiekantoren die, met behulp van het Vaticaan, Armeniërs helpen te emigreren naar de VS". Gewaarschuwd werd dat zulke operaties zouden worden voortgezet tot alle immigratie (ANCHA) kantoren waren gesloten.

De NARM-aanslagen van 2 febr. 1980 op het kantoor van de Russische luchtvaartmaatschappij Aeroflot te Brussel en de voorlichtingsafdeling van de Russische ambassade te Parijs waren volgens TME bedoeld als herdenking van de terechtstelling in jan. 1979 van drie jonge Armeniërs door de Sowjet-autoriteiten (wegens een bomincident in 1977).

Turkse reacties. Aanslagen op Armeense kerken

De Turkse regering is tot dusver geen openlijke campagne tegen de Armeense verzetsorganisaties begonnen. ,,Er bestaat geen Armeense kwestie en we gaan er ook niet een creeren door erover te praten", aldus een Turkse diplomaat volgens *NRC/H'blad* (31-1-'81). Volgens dit blad beschuldigen sommige Turkse diplomaten onofficieel de Grieks-Cyprioten ervan dat zij de Armeense „terreurbeweging" hebben opgezet als wraak op de Turkse invasie op Cyprus in 1974. Turkse kranten wezen erop dat het Armeense geweld pas begon na die invasie.

Drie weken nadat het bezoek van de Turkse minister van buitenlandse zaken, Ilter Turkmen, aan Parijs een verbetering leek te hebben gebracht in de sinds 1969 kwakkelende Frans-Turkse betrekkingen, leidde de moord op twee Turkse diplomaten in Parijs op 4 maart 1981 tot een felle anti-Franse campagne in Turkije.

In Ankara vond op 12 maart een protestmars plaats – de eerste die na de staatsgreep van 12 sept. 1980 werd toegelaten – van 2.000 vrouwen. Op één van de meegedragen spandoeken stond: ,,Waarom altijd Frankrijk?" Ook de Turkse pers kwam in het geweer.
NRC/H'blad (13-3-'81) berichtte: ,,In de links georiënteerde en gewoonlijk serieuze Cumhuryet herinnert de kroniekschrijver Ugur Mumcu aan recente aanslagen op synagogen in Parijs (zie pag. 174/2), die zoveel meer Franse reacties uitlokten: ,,Het feit dat de genocide tegen het joodse ras zo sterk wordt veroordeeld terwijl de genocide tegen het Turkse ras onopgemerkt blijft, toont de hevige greep van joden en Armeniërs op de westerse wereld. Joods en Armeens kapitaal beheersen de westerse publieke opinie. Dit is de nieuwe en arglistige identiteit van het moderne racisme in de wereld."
De meeste commentatoren memoreren dat de schuldvraag ten aanzien van ,,de zogenaamde genocide" van 1915 op de Armeniërs in het Westen totaal verkeerd wordt gezien en dat de ,,provocerenderol" van tsaristisch Rusland. Engeland en Frankrijk, die de Armeense onderdanen tegen de sultan zouden hebben opgestookt. wordt verwaarloosd. ,,De Armeniers zijn met moorden begonnen," zo kan men ook lezen.
Twee jounalisten laten echter andere geluiden horen. In de Cumhuriyet schrijft Altan Öymen dat Armeniërs even fout zijn als de Vietnamezen zouden zijn als zij vanwege My Lai elke Amerikaan zouden willen doden, Algerijnen als ze elke Fransman zouden doden en joden als ze elke Duitser zouden afmaken wegens Hitlers misdaden.
En ook Eksi trekt in de Cumhuriyet een parallel met de slachting van de joden: ,,Is het niet stupide dat een Turkse consul-generaal in Sydney (een eerder slachtoffer van de Armeniërs) aansprakelijk te stellen voor wat Talaat Pasha in het Ottomaanse rijk deed? Dat betekent Schmidt aansprakelijk stellen voor wat Hitler tegen de joden deed." (...)

De Turkse verbolgenheid bleef overigens niet beperkt tot Frankrijk, maar richtte zich tegen de hele christelijk-westerse wereld.

Op 4 juni werd een bom ontdekt in een Armeense kerk te Parijs, die echter tijdia kon worden gedemonteerd.
Op 5 juni werd een aanslag met geringe schade gepleegd op een andere Armeense kerk in Parijs. Beide aanslagen werden die dag opgeëist door een tot dusver onbekende organisatie het ,,Turkse islamitische revolutionaire leger". Eerder, op 28 mei, had een door niemand geclaimde aanslag plaatsgevonden op het Armeense culturele centrum te Parijs, waarbij één man om het leven kwam en grote materiele schade werd aangericht
Uit protest tegen deze aanslagen werd het bureau van de Turkse luchtvaartmaatschappij te Parijs op 11 juni tijdelijk duo: ca 15 Armeniërs bezet

Reacties binnen Armeense *gemeenschap*

De gewelddadige activiteiten van de Armeense groepen hebben de gemeenschap als geheel geschokt. De oude politieke partijen, en in het bijzonder de kerk, hebben het initiatief verloren. Vele Armeniërs veroordelen het geweld. Vasgen I, de catholicos van Etsjmiatsin (SU) sinds 1956 d.w.z. de hoofdpatriarch van de Armeense Kerk, en aartsbisschop Shnork Kaloustian, de Armeense patriarch in Turkije, hebben de ,,onmenselijke aanslagen" betreurd. Kaloustian verklaarde dat de guerrillagroepen ,,niet Armeens zijn en niet kunnen zijn." Hij gaf 2 mln Turkse ponden voor het Turkse Ataturk-eeuwfeest.
In de meeste Armeense gemeenschappen is de kerk lang geïdentificeerd met het establishment van het gastland. De patriarch van Jeruzalem, Yeghise Derderian, zou nauwe betrekkingen met het establishment in Israël onderhouden; hij verkocht grond aan de Israëlische autoriteiten.
Een jonge Armeniër verklaarde volgens TME: ,,Onze vijand is niet alleen Turkije, maar (ook) onze eigen leiding. Het religieuze establishment en de politieke bewegingen zijn te bang om iets te doen en hebben zich beperkt tot het verbeteren van ons economische welzijn en het bewaren van onze cultuur in de diverse gemeenschappen."
Een andere Armeniër stelde volgens de Financial Times (1-4-'81): „Onze grootouders leefden in de schaduw van de genocide. Onze ouders streden om zich financieel te handhaven. Wij moeten vechten om onze identiteit te behouden."
Weer andere Armeniërs geven toe dat zij de actievoerders respecteren, omdat dezen hun overtuiging in daden hebben omgezet. (The Middle East juni 1981; NZZ, Le Monde, Financial Times, NRCI *H'blad*)

BELGIË

RAPPORT-VANDER EYCKEN

Een pluralistisch samengestelde groep van economen en andere deskundigen, voorgezeten door prof. Henri vander Eycken, hoogleraar aan de Vrije Universiteit Brussel, heeft ter attentie van de Koning Boudewijnstichting een uitvoerig rapport gepubliceerd over de kansen van de Belgische economie om de crisis te overwinnen.
In het rapport wordt o.m. voorgesteld de koppeling van de salarissen aan de index van a e consumptieprijzen te hervormen door de energieprodukten en de indirecte belastingen uit de lijst te schrappen. De BTW op energieprodukten zou worden verhoogd en op luxe-goederen zou een BTW van ten minste 50% geheven worden. Het rapport aanvaardt een devaluatie van de frank, op voorwaarde dat de prijsverhogingen bij de invoer niet worden geïndexeerd. Een alternatief voor een muntontwaarding is, volgens het rapport, een vermindering van alle inkomens met een bepaald percentage en van alle prijzen met de helft van dat percentage.
Alle pensioenen moeten op termijn eenvormig worden gemaakt op het niveau van het gewaarborgd minimuminkomen; de tendens om de pensioengerechtigde leeftijd steeds maar te vervroegen, moet worden omgebogen. Ook de werkloosheidsuitkering moet eenvormig worden gemaakt op datzelfde peil. De vergoeding bij afdanking moet worden verminderd. De herscholing van werklozen moet worden verplicht gesteld gedurende een aantal uren, dat overeenstemt met de minimum-arbeidstijd. De arbeidsduur moet worden verminderd bij overeenstemmende loonsverlaging. De sociale zekerheid dient te worden gefiscaliseerd en de lonen moeten trager stijgen dan het bruto nationaal produkt.
Er moet een kapitaalsbelasting worden ingevoerd. De eenheidsbegroting moet worden vervangen door het oude stelsel van de gewone en de buitengewone begroting. Om het risicodragend kapitaal aan te moedigen moet o.m. een minimum-inkomen uit kapitaal voor de onderneming fiscaal aftrekbaar worden gemaakt. Het rapport spreekt zich uit ten gunste van de kernenergie.

OPRICHTING VAN DE VIV

De Generale Maatschappij van België heeft op 16 september, in samenwerking met een aantal ondernemingen uit haar groep, de Vlaamse Investeringsvennootschap (VIV) opgericht. Deze dochterholding van de Generale zal vooral risicodragend kapitaal verschaffen aan kleine en middelgrote ondernemingen. Zij kan inschrijven op obligatieleningen en kredieten op lange termijn toestaan. De betrokken firma's kunnen door de VIV ook worden geholpen met adviezen. bemiddeling en voorlichting.
De VIV zal slechts minderheidsparticipaties van tijdelijke aard nemen; ze zal zich niet op eigen intiatief met het dagelijkse beleid van de KMO's inlaten. Het beginkapitaal van de VIV bedraagt 277 mln fr. Voorzitter wordt Robert Stouthuysen, die eerder voorzitter is geweest van het Vlaams Economisch Verbond.
De Generale heeft reeds een soortgelijke investeringsmaatschappij in Wallonië, de Union Financiere et Industrielle (UFI).

WERKLOOSHEID BOVEN 400.000

De rijksdienst voor arbeidsvoorziening telde op 15 september 400.833 uitkeringsgerechtigde volledig werklozen. Voor de eerste maal overschrijdt het cijfer de 400.000.

FLAG OPGERICHT

Een honderdtal Vlaamse bedrijven met in totaal 50.000 werknemers hebben, op initiatief van het Vlaams Economisch Verbond, een Flemish Aerospace Group (FLAG) opgericht, ten einde hun kansen te verbeteren op de markt van de luchtvaartindustrie.
De oprichting kreeg in de zomermaanden geleidelijk steeds meer tegenwind uit Wallonië, vooral toen bleek dat FLAG „een rechtmatig Vlaams aandeel" eiste in de Belgische overheidscontracten voor luchtvaartprogramma's, inzonderheid voor het Airbusproject. Vooral in Luikse vakbondskringen toonde men zich bezorgd over een eventuele Vlaamse concurrentie ten nadele van de werkgelegenheid in Wallonië.

WEELDEBELASTING

In het staatsblad van 12 aug. verscheen een KB tot verhoging van de weeldebelasting en tot uitbreiding van haar toepassingsgebied. De bijzondere belasting van 5% op luxe-goederen, die was ingevoerd door het KB van 10 nov. 1980, wordt door het nieuwe besluit op 8% gebracht, wat – samen met de BTW van 25% – tot een totale weeldebelasting van 33% leidt.

De bijzondere weeldebelasting wordt geheven op volgende produkten: bontjassen gemaakt van bont van wilde dieren, auto's met een cylinderinhoud van meer dan 3.000 cc en een vermogen van meer dan 110 kW, yachts en plezierboten. radio- en TV-toestellen. toestellen voor het weergeven van het geluid en gecombineerde opname- en weergave-toestellen, TV-camera's, toestellen voor het opnemen of weergeven van beelden en geluid voor TV (video's), controle-, meet-, regel-. omschakel- en mengapparaten, luidsprekers, versterkers enz., alle apparaten die in een stereo- of videoketen worden gebruikt, zend- en ontvangtoestellen voor radioverbinding en voor radiotelefonische berichten. antennes voor toestellen.

De beroepsvereniging van film-. video, TV- en telematica-middelen, UNIMEDIA, heeft bij de regering geprotesteerd tegen de belastingverhoging en aangevoerd dat de Belgische handel in deze sector zwaar gediscrimineerd wordt ten voordele van de buitenlandse concurrentie.

OPERA VAN VLAANDEREN

Bij KB van 16 september werden de steden Antwerpen en Gent gemachtigd om in samenwerking met het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap de intercommunale vennootschap „Opera van Vlaanderen" op te richten.
De gemeenteraad van Antwerpen betuigde op 27 april zijn instemming met het ontwerp van statuten voor de vennootschap; die van Gent deed dat op 6 april en 4 mei. De Vlaamse deelregering hechtte haar goedkeuring aan het ontwerp op 1 juni.
De intercommunale wil de samenwerking tussen de operatheaters van Antwerpen en Gent een concrete vorm geven.

NEDERLAND

KABINETSFORMATIE

Over het verloop van de kabinetsformatie in Nederland is verslag uitgebracht op pag. 545 e.v., pag. 567 e.v., pag 58213 e.v., en pag. 593 e.v.
Hierin zijn achtereenvolgens ter sprake gekomen de informatieperiode van de heren Lubbers en De Koning, later van deze twee en de heer Van Thijn; de conclusies van de informateurs m.b.t. het te voeren sociaal-economisch en financiële beleid, in hoofdzaak geformuleerd door informateur Lubbers; de commentaren op dit document van de kant van de directie van de Nederlandsche Bank, het Centraal Planbureau en verschillende maatschappelijke organisaties; en de slotfase van de formatie, waarin mr. Van Agt, optredend als formateur, het nieuwe kabinet, een coalitie van CDA, PvdA en D'66, tot stand bracht.
Gemeld is reeds, dat na de afsluiting van de werkzaamheden van de drie

informateurs de heren Kremers en Van Thijn door de koningin waren aangewezen als formateurs en verslag is uitgebracht van het begin van hun werkzaamheden (pag. 5991 2 e.v.).
Hierna volgt een verslag van het mislukken van hun pogingen tot vorming van het beoogde kabinet, alsmede van de informatiepoging van de heer De Gaay Fortman, waarin een oplossing gevonden werd voor de bestaande meningsverschillen en de formatie-Van Agt mogelijk gemaakt werd.

CDA-onderhandelaar Van Agt werpt problemen op door interview voor *AVRO-radio*

De fractievoorzitter van het CDA. mr. A. A. M. Van Agt heeft zich op 16 aug voor de AVRO-radio laten ondervragen over de stand van zaken op dat moment bij de kabinetsformatie. Hij deed dat, hoewel met de formateurs Kremers en Van Thijn was afgesproken, dat de onderhandelaars zich zouden onthouden van publieke uitlatingen, die het broze onderhandelingsklimaat zouden verstoren.
In het radio-interview zei mr. Van Agt o.m. het volgende:

,,Het enige wat ik van de PvdA en D'66 vraag", zei Van Agt, ,,is een consequente toepassing van wat ons programma aan het worden is. Dat betekent, zelfs als wij de vele kritiek die daar op gekomen is, o.m. van de kant van de Nederlandsche Bank en het Centraal Planbureau, ter zijde schuiven, dat wij samen voor 1982 f 4% mrd op de overheidsuitgaven moeten bezuinigen".
Van Agt wees erop dat op 13 aug. de kans van slagen van de kabinetsformatie zeer klein is geworden, maar ,,de kans zou kunnen terugkeren als de heer Den Uyl alsnog wil doen blijken dat hij au serieux neemt en eenvoudig wil toepassen op de feiten van vandaag en morgen wat er tot dusverre aan conclusies is bereikt.".

Bij de Partij van de Arbeid werden deze uitlatingen opgevat als ,,een ultimatum" en ,,te gek om los te lopen". Men stelt van die kant dat is overeengekomen om f 9% mrd in vier jaar te bezuinigen, met een accent op de eerste twee jaar.
Bedragen noemen heeft nu echter geen zin. Eerst moeten de recentste financiële gegevens beschikbaar komen en moet een werkgelegenheidsprogramma worden opgesteld, dan pas kan men nagaan wat alles moet kosten.
Voor een werkgelegenheidsplan met ,,de prijskaartjes eraan" is de PvdA bereid te bezuinigen, inclusief inkomensmatiging en eventuele korting op de sociale uitkeringen. Maar ,,niet per dictaat vooraf bij wijze van voortzetting van het oude beleid van bezuinigingen en wachten of het helpt. Wij willen een andere start maken".
Wat bij PvdA en D'66 als een uiterst moeilijke situatie werd omschreven, werd door CDA-leider Van Agt ook aangeduid als ,,de meest beslissende fase" in de formatie van een kabinet CDA-PvdA-D'66.

Ook binnen de CDA-fractie was men verrast en deels teleurgesteld dat de eigen onderhandelaar ,,de zoveelste barrage lijkt te hebben opgeworpen" voor de totstandkoming van dit kabinet. Bekend was overigens dat Van Agt een breuk dichterbij achtte, toen hij op 14 aug. met het bestuur van zijn fractie van gedachten wisselde.
De enige mogelijkheid om deze formatie alsnog te doen slagen zagen sommigen binnen de CDA-fractie in een afspraak, dat men tijdens het zg. preconstituerende beraad (het eerste overleg van het voorgedragen maar nog niet benoemde kabinet) concrete bezuinigingen voor 1982 vastlegt. Dan zou snel tot de door Van Agt noodzakelijk geachte bezuinigingen besloten kunnen worden, terwijl PvdA en D'66 zekerheid hebben dat dit kabinet ook daadwerkelijk tot stand komt.
De verlangens die mr. Van Agt op 16 aug. in het openbaar uitte, had hij op 13 aug. in de onderhandelingen met de heren Den Uyl en Terlouw al ingebracht.

Slot onderhandelingen onder leiding formateurs Kremers en Van Thijn

Onder leiding van de formateurs Kremers en Van Thijn vond op 17 aug. een laatste ronde van onderhandelingen plaats tussen de betrokken fractievoorzitters, Van Agt, Den Uyl en Terlouw. Na afloop van deze besprekingen kwamen de formateurs tot een aantal conclusies, die zij aan de betrokken fracties voorlegden met het verzoek met ja of nee te antwoorden op de vraag, of op basis van het bereikte de formatie kon worden afgerond.
De conclusies, waaromtrent de formateurs het oordeel van de fracties vroegen, hadden de volgende inhoud:

Aan de fractievoorzitters van **CDA,** PvdA **en D'66**

Op 13 augustus jl. heeft de fractievoorzitter van het CDA een aantal voorstellen gedaan tot wijziging, aanvulling c.q. verduidelijking van de paragraaf over het financieel/sociaal-economisch beleid in de programconclusies van 21 juli 1981. Het overleg dat u over deze voorstellen hebt gevoerd, heeft tot het volgende resultaat geleid:
– ter verduidelijking van het gestelde op de pagina's 16 en 26 van de paragraaf over het financieel/sociaal-economisch beleid alsmede hetgeen in de brief van informateurs dd. 27 juli 1981 is opgenomen ten aanzien van de koopkracht van de minima en de bevordering van de werkgelegenheid bij een meevallende economische ontwikkeling, is uitdrukkelijk vastgesteld dat onder die omstandigheden een eerste prioriteit zal worden gegeven aan de werkgelegenheid en een tweede prioriteit aan behoud van de koopkracht van de sociale minima;
– bezien zal worden welke additionele fiscale faciliteiten mogelijk zijn ten behoeve van investeringen;
– ter verduidelijking van hetgeen op bladzijde 28 (3e gedachtenstreepje) van de financieel/sociaal-economische paragraaf is gesteld ten aanzien van de wijze waarop het inkomensoffer moet worden verdeeld, geldt (conform brief dd. 27 juli van informateurs) dat daarbij het accent op de primaire inkomensverdeling dient te vallen:
– in dc regeringsverklaring zullen de volgende zaken expliciet aan de orde worden gesteld. arbeidsmarktbeleid, exportbevordering, regionaal beleid, beleidsdoelstelling met betrekking tot het investeringsfonds en het doorbreken van het 1%-BTW-plafond (EG!;
– jaarlijks wordt nagegaan of de economische omstandigheden nopen tot bijstellingen voor wat betreft inkomensmatiging en ombuigingen met inbegrip van de gehanteerde verdeelsleutel.
Overeengekomen is dat de hierboven opgesomde nadere afspraken dezelfde status hebben als die welke reeds in de programconclusies zijn opgenomen

Dr J. Kremers.
Drs. E. van Thijn.

Voorstellen van de fractievoorzitter van het **CDA,** waarover tussen fractievoorzitters geen overeenstemming werd bereikt

1. Stabilisatie collectieve lastendruk, financieringstekorten en ombuigingen.
a. Ook wanneer deeconomische omstandigheden in ongunstige zin afwijken van de verwachtingen in de programconclusies van informateurs, vasthouden aan **2%** vermindering financieringstekort en stabilisering collectieve lastendruk.
b. Voor de uitgaven nodig voor het ontwikkelen van nieuw beleid of het intensiveren van bestaand beleid moet gelijktijdig de financiële ruimte worden vrijgemaakt.
c. Vastleggen dat overheid niet rechtstreeks leent in het buitenland. Voor het financiële aanzien van Nederland en de positie van de gulden op de internationale financiële markten moet het van het grootste belang worden geacht dat de overheid, voor zover zij een beroep op buitenlandse financieringsmiddelen moet doen, deze aantrekt via de eigen kapitaalmarkt door uitgifte van schuldtitels in de eigen valuta.

2. Hypotheekrente
De passage met betrekking tot de gewijzigde systematiek uit de programconclusies schrappen. Uitsluitend handhaven de vermelding van het bedrag van f 375.000,te indexeren op basis van 1980.

3. Beleggingsvoorschriften
Vastleggen dat er thans geen afspraken zijn gemaakt om wettelijke voorschriften voor te bereiden.

4. Concretisering van annex IV van de financieel/~~~.-economische paragraaf van de programconclusies in die zin dat tijdens de formatie een afspraak wordt gemaakt in de collectieve uitgaven 1982 een bedrag van ca. f 4,5 mrd om te buigen, te verdelen over de vier in annex IV genoemde uitgaven-categorieën.

18 augustus 1981.

De fracties van PvdA en D'66 beantwoordden de vraag van de formateurs op 18 aug. met ja.
Voor de CDA-fractie bleken de zaken moeilijker te liggen. De eerste man van de fractie en beoogd premier van het te vormen kabinet, mr. Van Agt, adviseerde de fractie met nee te antwoorden.
De fractie besloot daarop geen nee en geen ja te zeggen, maar droeg fractievoorzitter Van Agt op de formateurs om nadere informatie te verzoeken, die de CDA-fractie meende nodig te heb-

ben om over het verdere verloop van de formatie te kunnen beslissen
De formateurs hebben in hun reactie op het CDA-verzoek om meer informatie een aantal punten nader toegelicht en de fractie meegedeeld het definitieve antwoord van de fractie nu te verwachten op 19 aug. om 17.00 uur.
De brief van 18 aug. van de formateurs aan de CDA-fractie had de volgende inhoud:

Wij hebben kennis genomen van uw brief van heden waarin u namens uw fractie met betrekking tot een aantal onderwerpen om nadere informatie verzoekt. Bii de beantwoording volgen wij de nummering van uw brief.
1. Zoals wij gisteravond in het gesprek met de fractievoorzitters hebben medegedeeld, gaat het om de volgende nog op te lossen kwesties van organisatie en kompetentie:
- nadere taakafbakening buitenlandse zaken en defensie op het terrein van het veiligheidsbeleid. Voorstel van beoogde bewindslieden is inmiddels door ons ontvangen;
- nadere taakafbakening onderwijs en wetenschappen en economische zaken met betrekking tot wetenschapsbeleid en technologie;
- nadere taakafbakening financiën en ontwikkelingssamenwerking met betrekking tot primaire verantwoordelijkheid Wereldbank en Wereldbankinstellingen;
- regeling betrokkenheid uitvoering abortuswetgeving.
Onderhandelaars van de PvdA en D'66 hebben inzake de abortuswetgeving de wens kenbaar gemaakt, dat één der staatssecretarissen op het departement van justitie dan wel van volksgezondheid en milieuhygiëne mede betrokken zou worden bij de uitvoering van de Wet afbreking zwangerschap.
Als zodanig is dit punt ook geagendeerd voor de afrondende besprekingen formateurs/fractievoorzitters. Het is ons niet mogelijk over detaillering van de betrokkenheid thans een uitspraak te doen. In de bespreking van donderdag jl. is immers op uw verzoek besloten het punt aan te houden om uwerzijds te kunnen overleggen met de beoogde ministers van justitie en van volksgezondheid en milieuhygiëne. Dit punt komt derhalve bij de afronding van de formatie nader aan de orde. Beantwoording van uw vraag aan het slot van punt 1 – die niet eerder aan de orde is geweest – is dan ook slechts op dat moment mogelijk.
2. Op 13 aug. jl. hebben formateurs met instemming van de onderhandelaars de volledige agenda voor de afgeronde besprekingen definitief vastgesteld. Daaruit is af te leiden dat voor de bewindslieden van het te vormen kabinet, dus ook die uit de PvdA, maatgevend is hetgeen is vermeld in het eindverslag van informateurs over de defensiepolitiek. Terzake zij echter ook verwezen naar bijgaande brief dd. 11 aug. 1981 van de fractievoorzitter van de PvdA aan formateurs, waarin de grondslagen waarop bewindslieden van de PvdA tot het te vormen kabinet toetreden, nader worden gedefinieerd (bijlage 1). Deze brief was u bekend op het moment van vaststelling van de agenda op 13 aug. jl. Ook formateurs hebben hiervan kennis nemend geen aanleiding gezien dit punt opnieuw te agenderen.
3. Zoals u op bladzijde 4 opmerkt zal over de voorstellen uwerzijds met betrekking tot het financieel/sociaal-economisch deel van de programconclusies, waarover overeenstemming is bereikt, een brief van de formateurs aan de drie fractievoorzitters worden verzonden. Die brief, waarvan de redactie nog door de drie fractievoorzitters moet worden goedgekeurd. zal van gelijke kracht en waarde zijn als de inhoud van het regeerakkoord. Een concept voor deze brief is als bijlage 2 hierbij gevoegd (zie pag. 63012, red. KHA)
Voor wat betreft de punten d. e, h, i en de laatste alinea van uw punt 3 zij naai de inhoud van dit concept verwezen. Ten aanzien van de punten a, b, c, f en g verwijzen wij naar bijlage 3, waarin een formulering is opgenomen die heden door u telefonisch is geaccordeerd (pag. 630/3, red. KHA).
4. Naar onze mening ligt het niet op de weg van ons als formateurs weer te geven welke bezwaren onderhandelaars aan tafel tegen uw voorstel hebben aangevoerd. Tijdens de besprekingen van de formateurs met de drie fractievoorzitters is afgesproken dat elk der fractievoorzitters zijn fractie over het verloop van de besprekingen en de resultaten daarvan zou informeren. Wij beschikken niet over schriftelijk nader aan ons kenbaar gemaakte bezwaren tegen uw voorstel, Terzakeverwijzen wij wel naar de persberichten die door betrokken fracties zijn uitgegeven.
Ten aanzien van uw conclusie aan het slot van uw brief merken wij op dat geen overeenstemming is bereikt over die onderdelen van het financieel/sociaal-economisch beleid die zijn aangegeven in bijlage 3 bij deze brief.
Het behoeft geen betoog dat wij het betreuren, dat het antwoord op de door ons gestelde vraag door uw fractie niet gegeven is op het met u overeengekomen tijdstip. Wij verwachten uw definitieve antwoord thans op 19 augustus te 17 00 uuur.

dr. J. Kremers
drs. E. van Thiin

Verdeelde reactie CDA. Formateurs treden terug

De CDA-fractie heeft op 19 aug. in antwoord op de brief van de formateurs in meerderheid de vorming van een coalitiekabinet CDA-PvdA-Dl66 op basis van de tot dan gemaakte afspraken afgewezen. Een minderheid van 12 leden stemde echter voor de totstandkoming van de beoogde coalitie onder de bestaande omstandigheden.
Daar kwam nog bij, dat van de 35 tegenstemmers 16 fractieleden lieten aantekenen, dat zij het inhoudelijk met het voorlopige regeerakkoord wel eens waren, maar dat zij de consequentie van aanvaarding ervan – het vertrek van hun fractieleider Van Agt – niet wensten te aanvaarden.
Van Agt had de fractie van te voren laten weten, dat hij zou opstappen, als de fractie nu ja zou zeggen tegen een coalitie met PvdA en D'66.
De 12 CDA'ers die voor het akkoord, en daarmee tégen Van Agt stemden, waren staatssecretaris De Graaf en de leden H. de Boer, Faber, Beinema, Van Houwelingen en De Kwaadsteniet (allen voormalige ARP'ers); Frinkink, J. de Boer en Dijkman (voormalige KVP'ers); Deetman en Evenhuis-van Essen (voormalige CHU'ers), alsmede Krajenbrink (rechtstreeks CDA'er).
De groep van 18, die aantekende het akkoord wel te willen, maar Van Agt niet liet vallen, bestond uit de ex-informateurs Lubbers en De Koning, de zittende bewindslieden De Ruiter en Kraaijeveld-Wouters alsmede de leden Van Zeil, Weijers, De Vries, Van Vlijmen. Van der Toorn, Oomen-Ruijten, Mommersteeg, Janmaat-Abee, P.A.M. Cornelissen, mevr. G.M.P. Cornelissen, Gerritsen en Eversdijk.
De CDA-fractie nam haar afwijzende beslissing na een ongeveer vijf uur durende discussie. In een uitvoerig ordedebat was daarbij de beslissing gevallen dat de keuze beperkt werd tot een ja of nee tegen het formeren van de coalitie en wegens de onbespreekbare voorwaarde van fractieleider Van Agt ook tot een ja of nee tegen de politiek leider.

Na het nee van de CDA-fractie ontvingen de formateurs Kremers en Van Thijn aan het begin van de avond van 19 aug. de drie fractieleiders. Van Agt stelde de formateurs en zijn medeonderhandelaars daar in kennis van de afwijzing. Den Uyl en Terlouw meldden in deze bijeenkomst dat hun fracties wel bereid waren de coalitie nu te vormen.

Na een bezoek aan de koningin maakten Kremers en Van Thijn in de loop van de avond bekend dat zij haar hadden verzocht hen van hun formatieopdracht (een kabinet te vormen dat mug vertrouwen op een zo breed mogelijke steun in de volksvertegenwoordiging) te ontheffen. Na het bezoek van de formateurs liet de koningin bekend maken dat zij het verzoek had ingewilligd.

Adviezen *fractievoorzitters*

Op 20 aug. heeft koningin Beatrix achtereenvolgens onderstaande personen geraadpleegd i.v.m. de toen ontstane situatie in de kabinetsformatie:

Dr. Th.L.M Thurlings, voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal, dr. D. Dolman, voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, mr. W. Scholten, vice-president van de Raad van State en voorts mr. A.A.M. Van Agt (CDA), drs. J.M. Den Uyl (PvdA), de heer H. Wiegel (VVD), dr. J.C. Terlouw (D'66), de heer A.G. van der Spek (PSP), de heer M. Bakker (CPN), de heer C.N. van Dis (SGP), mevr. drs. R. Beckers-de Bruin (PPR), de heer M. Leerling (RPF) en de heer G.J. Schutte (GPV).

De voorzitters van fracties in de Tweede Kamer hebben aan de koningin bij die gelegenheid de volgende adviezen uitgebracht:
CDA

Vandaag heb ik namens de fractie van het CDA in de Tweede Kamer advies mogen uitbrengen over de vraag wat er thans met betrekking tot de vorming van een kabinet zou kunnen en moeten gebeuren. Gaarne wil ik dit advies hierbij bevestigen.
Aan het gezaghebbend lid van het CDA wordt tot taak gesteld na te gaan hoe zo spoedig mogelijk een kabinet kan worden gevormd. Het is gewenst dat de te benoemen informateur op een zekere afstand staat van de verwikkelingen in de landspolitiek, deskundig is op sociaal-economisch en financieel gebied en zich niet heeft doen kennen als een voorstander van een bepaalde coalitie. De benoeming van zulk een informateur met een taak als hierboven omschreven houdt met name, maar niet bij uitsluiting, de mogelijkheid in alsnog te onderzoeken of er een coalitie tussen CDA, de PvdA en D'66 tot stand kan worden gebracht. Dat onderzoek zou dan echter met een schone lei moeten beginnen, dat wil zeggen zonder gebondenheid aan de inhoud van de tijdens de voorbije informatie en formatie ontstane dossiers, hoezeer die dossiers feitelijk ook tal van waardevolle bestanddelen zullen blijken te bevatten.

PvdA

Mevrouw,

Tijdens de formatie Kremers/Van Thijn kon in vergaande mate overeenstemming tussen CDA, PvdA en D'66 worden vastgesteld over program en samenstelling van het te vormen kabinet Uit de standpuntbepaling van de frakties van CDA PvdA en D'66 is gebleken dat in beginsel voor een kabinet op deze grondslag een meerderheid in het parlement aanwezig mag worden geacht Deze stand van zaken motiveert een uiterste poging om alsnog een dergelijk kabinet op korte termijn tot stand te brengen Daartoeadviseer ik IJ aan een formateur uit de kring van het CD 4 en uit de Kring van de PvdA de opdracht te verstrekken om op de grondslag van de infor matie en formatie bereikte overeenstemming over program en samenstelling tussen CDA, PvdA en D'66 een kabinet te vormen dat geacht kan worden in voldoende mate steun te verwer ven in het parlement

De opdracht houdt rekening met **at** mogel jk heid dat op een enkel onderdeel een of meer van de frakties zich niet onverkort zou willen binden

Met gevoelens van hoge achting,
J. M. den Uyl.

W D

Majesteit,

Bijna drie maanden zijn verloren gegaan. Drie kostbare maanden die gebruikt hadden moeten worden voor het snel vormen van een kabinet. passend bij de uitslag der verkiezingen, dat zich had kunnen zetten aan het opstellen van de begroting voor 1982 en het uitvoeren van het rapport-Wagner.

Uwe Majesteit kent de voorkeur van mijn groep voor een kabinet steunend op alle grote politieke stromingen in ons volk. Tot op heden is het vormen van zo'n nationaal kabinet door met name de Partij van de Arbeid geblokkeerd. Het afwijzen door haar lijsttrekkers van samenwerking met de W D leidde Uw toenmalige informateurs tot de snelle conclusie dat mijn groepering van de besprekingen over de vorming van een nieuw kabinet moest worden uitgesloten Een conclusie o a bea rgumenteerd met een beroep op de verkiezingsuitslag

Ik heb – en ik hecht eraan dat ook thans uitdrukkelijk kenbaar te maken – scherpe kritiek op deze gang van zaken. In de eerste plaats is het niet redelijk een groepering, die zelfs een gesprek over samenwerking met een andere groep weigert, haar zin te geven en de groep die wél kiest voor samenwerking buiten boord te manœuvreren. Ten tweede is het volstrekt naast de politieke waarheid te stellen dat een kabinet van CDA. PvdA en D'66 het best past hij de verkiezingsuitslag. Die uitslag wijst veeleer in de richting van het ook in de komende jaren in de oppositiebanken verblijven van de socialisten en naar voortgezette regeringssamenwerking van CDA en VVD, aangevuld met D'66. Deze opvatting mijnerzijds staat thans nog recht overeind.

Ieder objectief toeschouwer heeft de afgelopen maanden kunnen zien hoe vol van wantrouwen de onderhandelende partijen tegenover elkaar stonden en staan. Om die reden – en vanwege het feit. dat de toenmalige informateurs in hun eindrapport bestaande onenigheden niet uit de wereld hebber? geholpen. maar hebben verdoezeld. losse einden lieten hangen en zo geen solide basis voor een kansrijke formatiepoging achter zich lieten – konden Uw beide formateurs niet slagen.

Vanwege dit diepgewortelde wantrouwen tussen met name CDA en PvdA is het zinloos alsnog te pogen een kabinet van deze beide groeperingen tot stand te brengen. En ook indien toch in die richting verder zou worden gewerkt – hetgeen ik ontraad – en zelfs indien zo'n kabinet er zou komen, dan acht ik dat niet de meest passende vertaling van de verkiezingsuitslag en volstrekt niet in het belang van het land.

Ons land behoeft een eensgezind kabinet, gegrond op wederzijds respect en onderling vertrouwen. Alleen zo'n kabinet zal de innerlijke kracht opbrengen te doen wat nodig is.

Het best zou het naar mijn opvatting zijn als partijen, die blokkades hebben gelegd, deze opbreken. Met name noem ik hier de blokkade welke D'66 heeft opgeworpen tegen samenwerking met CDA en VVD Zowel programmatisch als ziende naar de verkiezingsuitslag zou dat wijs zijn Ondanks herhaalde weigeringen terzake door de woordvoerder van D'66 ware te overwegen alsnog deze groepering voor deze wezenlijke vraag te stellen.

Indien D'66 zou blijven bij haar ingenomen standpunt, laadt zij een zware verantwoordelijkheid op zich. Een parlementair meerderheidskabinet kan dan niet worden gevormd.

Doch ook in een dergelijke situatie zal mijn groepering haar verantwoordelijkheid niet ontlopen. De nieuwe begroting moet worden gemaakt het rapport-Wagner moet worden uitgevoerd, 1982 mag geen verloren jaar worden.

Ultimum remedium voor de ontstane crisissituatie is naar mijn opvatting dan het weigeren door Uwe Majesteit var. het ontslag van het huidige kabinet.

In de hoop Uwe Majesteit met dit advies van dienst te zijn geweest,

Uw dienstwillige,
H. Wiegel.

D'66

Mevrouw.

Uit de besluitvorming in de Tweede Kamerfracties van CDA, PvdA en D'66 is gebleken dat een meerderheid van de leden van het parlement voorstander is van de vorming van een kabinet dat steunt op genoemde partijen op basis van de programmatische overeenstemming die tot stand is gekomen door de werkzaamheden van de informateurs en de formateurs.

Gezien dit feit ligt het niet voor de hand andere mogelijke combinaties om tot een parlementair kabinet te komen te doen onderzoeken.

Ik moge u dan ook adviseren een informateur uit CDA-kring de opdracht te geven na te gaan, met als gegeven de programmatische overeenstemming zoals neergelegd in de eindverslagen van de informateurs en de formateurs, of de in het parlement aanwezige meerderheid voor het ontworpen programma effectief gemaakt kan worden voor de vorming van een kabinet van CDA. PvdA en D'66.

Met gevoelens van hoge achting,
J. C. Terlouw.

PSP

De PSP fractie constateert. dat de vorming van een kabinet, dat steunt op de fracties van CDA. PvdA en D'66 in de Tweede Kamer en dat gebaseerd is op het door de informateurs resp. de formateurs tot stand gebrachte concept-akkoord tussen deze fracties, niet mogelijk is gebleken, ondanks de positieve reacties van de voltallige fracties van de PvdA en van D'66 en van de meerderheid in de fractie van het CDA. Het is het dwarsliggen van de fractievoorzitter van het CDA dat ertoe geleid heeft, dat uiteindelijk de meerderheid van deze fractie afwijzend heeft beslist. De volle verantwoordelijkheid voor deze mislukking berust bij dit deel van de CDA fractie (en met name bij haar voorzitter) wiens houding getuigt van weinig verantwoordelijkheidsgevoel.

Het belangrijkste punt immers, waarop deze formatiepoging is gestrand, was de wens om in het regeerakkoord al ombuigingen in de grootteorde van 4,5 miljard gulden voor de begroting 1982 vast te leggen. Het feit, dat deze ombuigingen een wezenlijke aantasting zouden betekenen voor uitkeringen en salarissen (van ambtenaren en trendvolgers), ook van lage uitkeringen en van lage salarissen, maakt dit punt in de ogen van de PSP fractie tot een onaanvaardbaar breekpunt.

De PSP fractie is van mening. dat de gedachten van een extra-parlementair kabinet en van een zaken-kabinet moeten worden afgewezen, omdat de verkiezingsuitslag daartoe geen enkele aanleiding geeft.

Nu gebleken is, dat een deel van de CDA fractie zo positief ten opzichte van het te vormen kabinet stond. dat het zelfs bereid was haar voorzitter te laten vallen, moet naar de mening van de PSP fractie gedacht worden aan de vorming van een kabinet, dat steunt op de fracties van PvdA, D'66 en op een voldoende groot deel van de CDA fractie.

Na de beëdiging van het nieuwe kabinet op 11 sept. kwamen de leden ervan in het Catshuis bijeen. Hier (v.l.n.r.) de staatssecretaris van sociale zaken, mevr. C. I. Dales, de staatssecretaris van volkshuisvesting mevr. S. Langedijk-de Jong, de staatssecretaris van milieu, mevr. J. Lambers-Hacquebard, de minister van sociale zaken en werkgelegenheid, J. den Uyl en de staatssecretaris van emancipatie op het ministerie van sociale zaken, Hedy d'Ancona.

Een dergelijk kabinet zou door de PSP fractie weliswaar worden beschouwd als het minste van een aantal kwaden en zonder enig enthousiasme door haar worden begroet, maar het zou, gegeven de verkiezingsuitslag, het dichtste liggen bij de door de PSP fractie, in haar vorige advies aan U dd. **30** mei 1981, uitgesproken voorkeur voor een zo links mogelijk kabinet. De PSP fractie wil U bij deze gelegenheid verwijzen naar dit advies en de zeven daarin opgesomde beleidspunten.

De PSP fractie adviseert U daarom over te gaan tot het benoemen van twee informateurs, die de mogelijkheid onderzoeken van de vorming van een dergelijk kabinet. Zij zouden moeten uitgaan van het bereikte concept regeerakkoord, maar dit op enkele punten naar links moeten bijstellen, wat bij de beoogde parlementaire steun zeker mogelijk moet zijn.
Daarbij denkt de PSP fractie met name aan

- een betere garantie voor de koopkracht van de minimum inkomenstrekkers,
- het terugdringen van de kernbewapening,
- ket terugdringen van de kernenergie,
- de regeling van de abortusproblematiek.

De informateurs zouden moeten beginnen met een onderzoek, dat leidt tot de vaststelling dat de twee andere kabinetssamenstellingen, die wel genoemd worden, volstrekt uitgesloten zijn. te weten een kabinet steunend op de fracties van CDA en W D met een zekere steun van een of meer van de fracties van SGP, RPF en GPV en een kabinet, dat steunt op de fracties van CDA, W D en D'66.
Daarna zouden zij met volle overtuiging aan de hierboven genoemde kabinetssamenstelling kunnen gaan werken.
De gedachten van de PSP gaan uit naar de benoeming van een informateur uit de kring van de PvdA, te weten dr. S. L. Mansholt (die U ook in het vorige advies is aanbevolen) en een informateur uit die kring van het CDA, die positief stond ten aanzien van de voorstellen van de formateurs, te weten het Tweede Kamerlid H. A. de Boer.

's-Gravenhage, **20** augustus 1981.
A. G. van der Spek. fractievoorzitter.

CPN

Mevrouw,
Met betrekking tot de door het stranden van de kabinetsformatie ontstane toestand moge ik namens mijn fractie het volgende onder uw aandacht brengen.
Zoals te vrezen viel heeft de kabinetsinformatie door de heren Lubbers en de Koning en de lange duur daarvan, geen bijdrage geleverd, hetzij tot snelle vorming van een kabinet, hetzij tot politieke en staatkundige duidelijkheid in het algemeen. Episodes van dit karakter zouden verder vermeden moeten worden en verkieslijk zou zijn om nu te doen wat ik reeds in mijn eerste advies op grond van de ons inziens duidelijke verkiezingsuitslag opperde, namelijk het aanwijzen van de heer Den Uyl als formateur van een kabinet. Naar de mening van mijn fractie zou dit een zo progressief mogelijk kabinet dienen te zijn. Gezien de ernst van de situatie zowel wat betreft de werkloosheid als de spanningen rondom de kernbewapening dient met de vorming van zo'n kabinet grote spoed te worden betracht.
Aan de tot nu toe opgestelde teksten zou daarbij geen al te grote waarde dienen te worden toegekend.

Met de meeste hoogachting,
M. Bakker.

SGP

Aan H. M. de Koningin,
Namens de fractie van de SGP zeg ik u dank voor de uitnodiging van Uwe Majesteit opnieuw van advies te dienen in de situatie die ontstaan is door het vastlopen van de onderhandelingen tussen de fracties van het CDA. de PvdA en D'66.
Ook dit keer wil de fractie de afhankelijkheid van God onderstrepen: ,,Indien iemand wijsheid ontbreekt dat hij die van God begere, Die een ieder mild geeft en niet verwijt." De fractie acht zich ontslagen van een geven van een uiteenzetting inzake een aantal uitgangspunten en onderwerpen die in het regeringsbeleid de hun toekomende plaats behoren te hebben. aangezien die door de fractievoorzitter op **30** mei jl. onder woorden zijn gebracht.
In het advies van **30** mei jl. is gesteld dat ,.een goede verstandhouding tussen de bewindslieden onderling en met de fracties in het parlement van groter belang is dan een zo groot mogelijke steun in het parlement." Uit het verloop van de besprekingen en de programconclusies kreeg de fractie de indruk dat terwille van een zo groot mogelijke formele overeenstemming enkele cruciale zaken of wel materieel niet dan wel zeer onvoldoende geregeld zijn. Met name doelt zij op het betreurenswaardige feit dat ten aanzien van het internationale veiligheidsbeleid er. daarvan afgeleid de bescherming van de vrijheid wezenlijk geen overeenstemming bestaan heeft en de desbetreffende conclusie met de daaraan verbonden uitleg dan ook van meet af aan als ,,tijdbom" zal werken. terwijl hier een punt van wezensbelang voor ons land aan de orde is.
Ook de conclusies op sociaal-economisch gebied kwamen de fractie mede in het licht van de gevraagde deskundigenadviezen. onvoldoende voor om de ernstige financiële situatie binnen een redelijke termijn te saneren. Met de directie van De Nederlandsche Bank wordt ingestemd als deze de terugdringing van het financieringstekort voor de gehele overheid randvoorwaarde noemt voor de overige conclusies, waaronder die van de bestrijding van de werkloosheid.
Mede gezien het verloop van de onderhandelingen en de tvvijfels omtrent de gegrondheid van o.a. de gebruikte vooronderstellingen vindt de fractie dat het niet zinvol is hernieuwde pogingen om tot een coalitie van CDA, PvdA en D'66 te komen, te ondernemen, nog afgedacht van de principiële bezwaren die zo'n combinatie oproept. Wel vraagt zij zich af of het zinvol kan zijn een of meer deskundige en gezaghebbende personen het financiële kader te laten bepalen waarbinnen de financiële consequenties van het op te stellen regeringsbeleid zich zullen moeten bewegen.
Alsdan dunkt het de fractie mogelijk meer duidelijkheid te verkrijgen over de zakelijke en noodzakelijke grenzen van wat financieel mogelijk is. In dat kader komt het de SGP-fractie voor dat een of meer informateurs zouden kunnen worden aangezocht. die worden belast met het desbetreffende onderzoek. Voorts kan het feit dat blijkens uitlatingen van de fractie van D'66 deze meer besef lijkt te hebben van de noodzaak van extra financiële ombuigingen dan de fractie van de PvdA laat blijken, erop wijzen dat het zinvol kan zijn na te laten gaan in hoeverre het door deze partij tot dusverre ingenomen standpunt werkelijk hard is, dit mede gezien het algemene landsbelang dat ook D'66 ongetwijfeld ter harte zal gaan.

De fractie wil er vervolgens op wijzen dat het voorstel tot het benoemen van deskundigen – zie hiervoor – mede kan worden gezien in de gedachten van een minder sterke binding tussen het kabinet en de fracties. Dat zou dan meer passen bij het dualistische stelsel zoals dat in het Nederlandse staatsrecht is neergelegd. De fractie heeft uiteraard ook kennisgenomen van wat in de volksmond de zg. Staphorstervariant wordt genoemd. In de eerste plaats wordt deze kwalificatie als discriminerend ervaren en voorts dat wat er ook van die naam gezegd wordt, met name het CDA geen mogelijkheden daartoe aanwezig ziet. Overigens is de fractie van SGP zich van haar verantwoordelijkheid bewust ook met betrekking tot het algemeen belang.
Ook nu bidt de SGP-fractie u wijsheid van God toe en Zijn zegen ook in de arbeid die u te verrichten hebt in de wetenschap dat die zegen te verwachten is als gehandeld mag worden naar Gods Woord en getuigenis. De fractie wil U ervan verzekeren dat een belangrijk volksdeel de noden van Vorstenhuis en onderdaan, van land en volk en dan niet alleen de sociaal-economische, maar ook de geestelijk-zedelijke op het hart draagt en in het gebed voor de Troon der genade neerlegt.

Namens de Fractie van de SGP.
C. N. van Dis.

PPR

Mevrouw,
Zonder een oordeel uit spreken over het eindverslag van de informateurs en de daarop gebaseerde formatie van een CDA/PvdA/D'66-kabinet, heeft de PPR-fractie de stellige indruk dat de huidige formatiepoging niet is gestrand op onoverbrugbare zakelijke meningsverschillen. maar op de persoonlijke blokkade die de voorzitter van de CDA-fractie heeft opgeworpen.
Ik adviseer u dan ook twee informateurs, Uit CDA- en PvdA-kring, te benoemen die enige afstand kunnen nemen van het directe politieke gebeuren. Zij zouden moeten nagaan hoe de nog overgebleven zakelijke meningsverschillen opgelost kunnen worden en tevens dienen te onderzoeken hoe deze persoonlijke blokkade kan worden opgeheven.
De PPR-fractie blijft overigens van mening dat de situatie waarin ons land verkeert met spoed een zo progressief mogelijk kabinet vereist, dat kan steunen op een meerderheid in de Tweede Kamer en voldoende vertrouwen heeft buiten het parlement. Zij heeft eerder haar bereidheid uitgesproken om daaraan een bijdrage te leveren. Tot op dit moment zijn wij er niet van overtuigd dat de mogelijkheden om tot zo'n kabinet te komen uitputtend zijn onderzocht.

Met de meeste hoogachting.
Drs. M. Beckers-De Bruijn.

RPF

Majesteit,
20 augustus 1981. Heden mocht ik U van nader advies dienen inzake het formeren van een nieuw kabinet. Ter bevestiging van wat ik naar voren bracht, moge het onderstaande als samenvatting gelden.
Hoewel het betreurenswaardig is dat er nu bijna drie maanden na de verkiezingen nog geen nieuw kabinet is, heeft het de RPF-fractie niet verrast dat de pogingen zijn mislukt om een CDA/PvdA/D'66-kabinet te vormen. In de afgelopen maanden zijn wij in onze mening gesterkt dat deze combinatie weinig perspectief biedt.
Getalsmatig weliswaar de sterkste. maar om redenen van uiteenlopende aard geen combinatie, die in staat is op basis van wederzijds vertrouwen een krachtig en stabiel beleid te voeren dat vertrouwen wekt bij de bevolking.
Pogingen om alsnog de nu vastgelopen onderhandelingen tussen de drie betrokken partijen weer op gang te krijgen. komen de RPF minder wenselijk voor. Dat de verkiezingsuitslag aantoont, dat de kiezers een uitgesproken voorkeur hebben laten blijken voor een kabinet CDA/PvdA/D'66, achten wij een aanvechtbare conclusie.
Evenals in mijn eerste advies moge ik U in ernstige overweging geven de mogelijkheid te doen onderzoeken te komen tot een kabinet CDA/VVD/D'66. Temeer daar het hier om een ,,redelijk alternatief' gaat, waarbij het kabinet kan rekenen op een aanvaardbare steun van 91 zetels in het parlement.
Ik moge U adviseren één informateur uit CDA-kring te belasten met hel onderzoeken van de mogelijkheid in deze.
Het komt de RPF-fractie zeer wenselijk voor dat dit iemand is, die geen deel uitmaakt van het kabinet of zitting heeft in het parlement. Het verdient voorkeur dat de betrokken informa-

teur met name op financieel economisch gebied en met betrekking tot de defensieproblematiek ter zake kundig is. In het gesprek dat ik heden met U had, noemde ik enkele namen
Gaarne spreek ik de wens uit, dat bij een nieuwe poging een kabinet te formeren, er meer aandacht zal worden besteed aan immateriele za ken. zoals de rechtsbescherming van het leven (geboren of ongeboren) de handhaving van de veiligheid van de burger en bescherming van zijn goed
Wanneer een combinatie CDA/VVD/D'66 niet mogelijk blijkt, moet een kabinet CDANVD met SGP RPF GPV niet bij voorkeur uitgeslo ten worden geacht. Ik rnoge U dan ook adviseren deze mogelijkheid te doen onderzoeken wanneer daartoe aanleiding is.
Aangezien devraagstukken, waarmee wij in ons land worstelen niet alleen van materiële en technische aard zijn, moge ik U adviseren bij het geven van een (in)formatieopdracht ook rekening te houden met de geestelijke crisis. waarin wij verkeren. Moge ons land eet: kabinet krijger, dat ons volk voorgaat in de terugkeer naar het onderhouden van de geboden en beloften van de Heere God.
Als de mens ondanks alle goede bedoelingen het alleen op eigen houtje probeert, zal het niet lukken, In dienst aan de Heere God ligt zegen voor land en volk.
Be RPF-fractie bidt U wijsheid toe en spreekt de wens uit dat de Heere God Uw arbeid zal zegenen.

M. Leerling.

GPV

Hare Majesteit de Koningin der Nederlanden.
Het tot nu toe niet tot stand komen van een kabinet kan m.i. niet los worden gezien van de gecompliceerde politieke situatie, zoals deze als gevolg van de verkiezingen en de daaraan voorafgegane campagne is ontstaan. De ahsolute uitspraken van de PvdA inzake de defensie vormen een belemmering voor het op dit punt bereiken van een parlementaire meerderheid waarvan deze partij deel uitmaakt. Doordat D'66 regeringsverantwoordelijkheid met CDA en W D samen uitsluit is vorming van een parlementair kabinet, dat ook een verantwoord defensiebeleid wil voeren, zeer moeilijk
In mijn advies van 30 mei jl kwam ik dan ook tot de conclusie dat onderzocht zou kunnen wor den of een kabinet gevormd kan worden met ten dele een parlementair karakter en ten dele berustend op een zekere mate van steun van o m de kleine confessionele fracties in de Kamer
Een dergelijk onderzoek is tot nu toe niet ingesteld De afgelopen maanden is echter wel dui delijk geworden dit binnen de CDA fractie de bereidheid om aan een dergelijke oplossing mee te werken gering is Bovendien zijn de mogelijkheden tot het bereiken van overeenstemming op sociaal-economisch gebied tussen het CDA enerzijds en de PvdA en D'66 anderz ids gerin ger gebleken dan op grona van de algemeen erkende ernst van de problemen mocht worden verwacht
Genoemde ontwikkelingen in aanmerking nemende lijkt de vorming van een volledig parle mentair kabinet niet tot de mogelijkheden te behoren Wel staat vast, dat deelneming van het CDA aan een kabinet bij de huidige politieke verhoudingen steeds nodig is Teneinde verze kerd te zijn van volledige parlementaire steun van deze fractie zou het te vormen kabinet ten opzichte van het CDA parlementair van karak ter moeten zijn

Vervolgens zou onderzocht kunnen worden uf de fractie van D'66 bereid is eveneens op parlementaire basis aan dit kabinet deel te nemen
Voor het bereiken van een vruchtbare samenwerking met de volksvertegenwoordiging en met het oog op een breed draagvlak voor met name het te voeren sociaal-economisch beleid zou dan aan leden van zowel de PvdA als de W D gevraagd kunnen worden op extra parle mentaire basis tot een dergelijk kabinet toe te treden Een zelfde vraag zou ook aan leden van D'66 kunnen worden voorgelegd als deze partij niet op parlementaire basis aan het kabinet zou a illen deelnemen
Ook in deze constructie zou aan de kleine con fessionele partijen de vraag kunnen worden gesteld onder welke voorwaarden zij he? kabinet zouden willen steunen op b v het terrein van de defensie
Samengevat zou aan een informateur het ver zoek kunnen worden gedaan de mogelijkheden te onderzoeken van de vorming van een kabinet van de breedst mogeliike samenstelling dat zowel kan rekenen op steun vanuit als op een vruchtbare samenwerking met de volksverte genwoordiging.
Gelet op de verantwoordelijkheid van het CDA, zowel in dit stadium van de formatie als in het beoogde kabinet, zou de informateur m.i. tot deze politieke groepering moeten behoren Daarbij acht ik het van belang, dat hij niet nauw betrokken was bij de formatiepogingen van de afgelopen maanden Ik moge uw aandacht vesti gen op mr W Scholten en drs J W de Pous
Moge de door Uwe Majesteit te nemen beslissing ertoe bijdragen dat spoedig een kabinet kan worden gei ormd dat zich zal inzetten voor een ontwikkeling van onze samenleving in dienst van God

G J Schutte

De Gaay *Fortman informateur* Van Agt *treedt af als fractievoorzitter* CDA

Op de basis van voormelde adviezen heeft de koningin op 20 aug. de CDA-er (ex-ARP-er) mr. W. F. de Gaay Fortman gevraagd de ,,mogelijkheden te onderzoeken op welke wijze op zo korf mogelijke termijn een kabinet kan worden gevormd, dat zich verzekerd weet van een vruchtbare samenwerking met de Staten-Generaal, dan wel mag vertrouwen een ruime steun in de volksvertegenwoordiging te zullen ondervinden".

In een eerder stadium van de formatie, toen de CDA-fractie aarzelde met het nemen van een beslissing, had mr. De Gaay Fortman op 18 aug. deze fractie ernstig gekritiseerd. In een uitzending van het NOS-Tv-programma Den Haag Vandaag had mr. De Gaay Fortman opgemerkt, dat de fractie handelde ,,op de rand van wat naar politieke zeden in een kabinetsformatie nog mogelijk is.".
De Gaay Fortman adviseerde de CDA-fractie wel met het voorlopige formatieakkoord in te stemmen. Zonder Van Agt met name te noemen zei hij in diens richting dat hij over zijn persoonliike bezwaren heen zou moeten stappen om elkaar op zakelijke basis te aanvaarden. ,,Wanneer de omstandigheden er toe leiden dat je met mensen moet samenwerken, dan moet je dat doen of de moed hebben te zeggen ik doe niet mee."
,,De fractie heeft nu zo lang verweermiddelen aangevoerd die leiden tot uitstel van de beslissing," zo gebruikte hij een juridische term, ,,maar er komt een moment dat dat naar politieke zeden niet meer mogelijk is. en dat ogenblik is nu bereikt."
Hij verweet de CDA-fractie en haar onderhandelaar Van Agt dat deze ,,telkens weer oude vraagpunten langs andere procedurele wegen aan de orde stelt. De fractie moet nu beslissen: ja of nee. Als dat zou betekenen dat de fractievoorzitter dan niet meer meedoet, is dat zijn verantwoordelijkheid. Ik zou vóór de totstandkoming van dit kabinet zijn," aldus De Gaay Fortman sr. Als het CDA–PvdA–D'66-kabinet er niet zou komen, verklaarde hij zich tegen een minderheidskabinet. en evenzeer tegen nieuwe verkiezingen

N.a.v. de benoeming van mr. De Gaay Fortman tot informateur schreef *NRC/H'blad* op 21 aug., onder de kop ,,Van Agt of Lubbers" in een hoofdartikel het volgende:

Zeer voortvarend heeft de koningin gisteravond laat nog beslist aan wie de verdere voorteang van de woensdag vastgelopen kabinetsformatie moet worden toevertrouwd Zij heeft een ruime informatieopdracht verstrekt aan de CDA-er

Ter gelegenheid van Prinsjesdag rond op 15 sept op het bordes van het Catshuis een gezellig samenzijn plaats Op de voorgrond, v l n r minister Terlouw van economische zaken premier Van Agt, minister Den Uyl van sociale zaken en werkgelegenheid en de echtgennte van de laatste

prof. mr. W. F. de Gaay Fortman, de man die deze week nog voor de NOS-TV het formatiegedrag van de CDA-fractie en haar leider Van Agt kritiseerde en zei dat hij ,,persoonlijk" ja zou hebben gezegd tegen een kabinet met PvdA en D'66.

Van Agt zal gisterenavond wel opgekeken hebben, want hij had 's middags nog gevraagd om een geestverwante informateur ,,die zich niet heeft doen kennen als een voorstander van een bepaalde coalitie".

De Gaay Fortman is van huis uit ARP-er en geldt al enkele decennia als exaert in informatiezaken. Meer dan menig ander anti-revolutionair was hij destijds voorstander van de vorming van het CDA. Maar wellicht interessanter nog is het na devoorgeschiedenis van de laatste formatiedagen, en de deze week gebleken verdeeldheid van de CDA-fractie, dat hij op 28 febr, 1973 als tweede ARP-er, namelijk na zijn ,,vriend en leerling" Boersma, zijn ja-woord gaf als kandidaat-minister voor het latere kabinet-Den Uyl aan de toenmalige socialistische formateur Burger.

Dat geschiedde op die dag zonder voorafgaande toestemming van de anti-revolutionaire premier/fractieleider Biesheuvel, zodat gesproken werd van de geslaagde ,,inbraak" van deze formateur. Het in 1973 tamelijk snel gevolgde politieke einde van Biesheuvel heeft met Burgers inbraak wel wat van doen gehad. Het latere ,,gedogen" van dat kabinet-Den Uyl door de fracties van KVP en ARP eveneens.

Wie aan deze prikkelende herinnering nog niet genoeg heeft, kan in de formulering van De Gaay Fortmans opdracht nog wel iets vinden. Hem is niet alleen verzocht spoed te betrachten (,,op zo kort mogelijke termijn onderzoeken"). maar hem is ook de ruimte gegeven om te kijken naar meer dan alleen de mogelijkheden van een parlementair meerderheidskabinet van CDA. PvdA en D'66.

Want als niet een kabinet mogelijk is dat ,,zich verzekerd weet van vruchtbare samenwerking met de Staten-Generaal" mag het er ook nog een zijn dat ,,magvertrouwen een ruime steun in de volksvertegenwoordiging" te krijgen. Dat wil zeggen: voldoende zou het zijn als de CDA-fractie, of een deel daarvan, bereid is op bepaalde condities ja te zeggen, bij voorbeeld door inzake enkele programmapunten of wat betreft de band met het kabinet een extraparlementaire positie te kiezen.

Waar bovendien voor deze tweede mogelijkheid gesproken wordt van ,,ruime steun" zijn andere coalitievarianten, bijvoorbeeld een combinatie van CDA, W D en „klein rechts". eigenlijk uitgesloten. Van Agt had nu juist gevraagd zoiets niet uit te sluiten, hem zal dus ook dit deel van de formatieopdracht niet blij hebben verrast.

Aan het advies van WD-leider Wiegel om zo snel mogelijk tot ontslagweigering aan de demissionaire bewindslieden van het kabinet-Van Agt te besluiten, is geen gevolg gegeven. De meerderheid van de politieke adviezen die het staatshoofd kreeg gaf daartoe ook (nog) geen aanleiding.

Eerst zal nu de politieke strijd binnen het CDA moeten worden beslecht. Dat zal moeten gebeuren onder leiding van De Gaay Fortman, die in het kabinet-Den Uyl als minister Van Agts collega was maar in 1977, hoewel hij zich publiekelijk beschikbaar had gesteld, wegens zijn leeftijd niet meer voor dat ambt werd gekandideerd. Het moet al vreemd lopen, wil de CDA-fractie zo dadelijk niet opnieuw voor het dilemma komen te staan: of Van Agt behouden als politiek leider bf ja-zeggen tegen een kabinet met PvdA en D'66.

Twaalf CDA-ers die ondanks een vertrek van Van Agt ja zouden zeggen, zoals eerder deze week, zijn niet voldoende, gegeven de 61 zetels die PvdA en D'66 samen in de Tweede Kamer bezetten.

Het gevecht zal dus gaan om de zestien leden van de CDA-fractie, onder wie ex-informateur Lubbers, die deze week zwichtten voor het dreigement van hun fractieleider. Scherp gesteld wordt de vraag vermoedelijk deze: trotseert oud-fractievoorzitter Lubbers, zelf een mogelijke kandidaat-premier voor een coalitie met PvdA en D'66, Van Agt dadelijk wèl of schikt hij zich opnieuw en blijft de rolverdeling van deze twee CDA-ers ongewijzigd? De heren Den Uyl en Wiegel zullen de afloop ademloos afwachten.

Mr De Gaay Fortman had voor 21 aug een eerste afspraak voor een onderhoud met mr. Van Agt. Dat ging echter niet door, omdat de laatste zich ziek had gemeld.

Op maandag 24 aug. bleek dat mr. Van Agt in het voorafgegane weekend vanaf zijn ziekbed de CDA-fractie een brief had geschreven waarin hij meedeelde dat hij terugtrad als voorzitter van de fractie.

Deze brief had de volgende inhoud:

's-Gravenhage, 24 augustus 1981

1. Op woensdag 19 augustus jl. heeft onze fractie antwoord gegeven op de vraag van de formateurs dr. J. Kremers en drs. E. van Thijn over het al dan niet afronden van de tot dan toe lopende formatie. Ik heb de fractie geadviseerd om op deze vraag met neen te antwoorden, daaraan de mededeling toevoegende dat ik het niet verantwoord zou vinden het voorzitterschap op mij te nemen van het beoogde kabinet, gegeven de ernstige verschillen van mening over het te voeren sociaa~economisch-financiële beleid tussen de beoogde coalitiegenoten.

2. De fractie heeft mijn advies gevolgd en de vraag van de formateurs inderdaad met neen beantwoord. De beslissing kwam in dier voege tot stand dat van de aanwezige 47 leden zich 12 leden uitspraken tegen mijn advies en de anderen ervoor.

3. Vervolgens is het verloop van zaken aldus geweest, dat de plaatsvervangende voorzitter van de fractie een verklaring heeft afgelegd waarom ook hij zich had geschaard onder degenen die de vraag van de formateurs met neen beantwoordden.

Deze verklaring kwam hierop neer dat onze plaatsvervangend voorzitter eigenlijk ja had willen zeggen op de vraag van de formateurs. maar zich daartoe buiten staat gesteld voelde door de consequentie die ik aan het niet opvolgen van mijn advies aan de fractie zou verbinden.

Vervolgens hebben nog 15 leden van onze fractie die neen hadden gezegd op de vraag van de formateurs, zich bij handopsteken bij de stemverklaring van Ruud Lubbers aangesloten.

Weliswaar was uit de voorafgaande discussie in de fractie naar voren gekomen en bleek ook de dag daarop in de fractie weer, dat de overwegingen van degenen die bij elkaar ,,de 16" werden verre van gelijkluidend zijn (zie het hierbij als bijlage *1* gevoegde persbericht), maar in de publiciteit is de overheersende indruk ontstaan dat toch eigenlijk 28 leden van onze fractie geporteerd waren voor een ja op de vraag van de formateurs en maar 19 voor een echt neen.

Parlementariërs uit andere politieke partijen doen met de aldus ontstane indruk volop hun voordeel. Kortom mijn positie als onderhandelaar in eventuele nieuwe gesprekken met de PvdA en D'66 is danig verzwakt. Dat feit heeft grote politieke betekenis.

4. Inmiddels is mr. W. F. de Gaay Fortman benoemd tot informateur. Hij heeft een opdracht gekregen die nogal sterk doet denken aan de opdracht die de heer Ruppert heeft vervuld in de periode die voorafging aan de totstandkoming van het kabinet-Den Uyl. In zijn eerste openbare verklaring heeft de informateur laten weten dat bij naar zijn mening alleen op zoek mag gaan naar een meerderheidskabinet, in parlementaire of in extraparlementaire vorm. Gegeven de weigering van D'66 om samen te werken met het CDA en de W D . vloeit uit de interpretatie die de informateur aan zijn opdracht geeft zonder meer voort dat het enige voorwerp van onderzoek kan zijn een samenwerking tussen CDA, PvdA en D'66. En juist in onderhandelingen die op een dergelijke samenwerking zijn gericht is mijn positie zozeer verzwakt'

5 Mij bezmnend op de vraag hoe ik in de thans ontstanesituatiezou kunnen en moeten functioneren, moet ik ook groot gewicht toekennen aan het feit dat de heer De Gaay Fortman zeer onlangs, op dinsdag 18 augustus jl., in een televisie-uitzending zware kritiek heeft uitgeoefend op de handelwijze van onze fractie en in het bijzondervan haar voorzittertot dusver. Bovendien heeft de informateur in dat interview duidelijk stelling genomen vóór de totstandkoming van een coalitie tussen CDA, PvdA cn D'66.

6. Het spreekt vanzelf dat deze constateringen alleen worden gedaan omdat zij in politiek opzicht van cruciaal belang zijn. Ik wil hiermee geen syllabe afdoen aan d e hoogachting die ik voor mr. W. F. de Gaay Fortman heb en aan de vriendschap die ik hem al vele jaren toedraag.

7. Maar nu gaat het erom louter politieke gegevenheden onder ogen te zien. En dan kom ik ai bij al tot de conclusie: ik kan in *deze* situatie niet meer zinvol en naar behoren als onderhandelaar functioneren. Ik wend mij niet af van de vorming van een coalitiekabinet als waaraan in de afgelopen weken is gewerkt. Ik blijf bereid daarvan het voorzitterschap op mij te nemen. Maar dan moet die coalitie van start gaan op basis van afspraken die een duidelijk zicht bieden op economisch herstel, herleving van de industrie en daardoor behoud van collectieve voorzieningen en verruiming van werkgelegenheid. Zulk een startpositie is er nu niet. En om dat alsnog te bewerkstelligen moet de onderhandelaar ten overstaan van de informateur en jegens de fractievoorzitters van de PvdA en D'66 een stevige onderhandelingspositie hebben.

8. Ik roep in herinnering:

a. dat onze fractie in alle stadia van kabinetsvorming kritisch is geweest over met name de programconclusies op sociaal-economisch en financieel gebied:

b. dat ik ruim een maand geleden (23 juli) namens de fractie aan de destijdse informateurs heb geschreven:

,,Op de doelstelling stabilisatie van de collectieve lastendruk moeten geen clausuleringen worden gemaakt. Ook is het nodig veiliger te stellen dat de voorgenomen vermindering van het financieringstekort metterdaad zal worden gerealiseerd. De omvang van de ombuigingen vraagt een realistischer inschatting en een invulling daarvan naar brede economische categorieën en sectoren is zeer raadzaam.";

c. dat ik een week nadien (30 juli) namens de fractie aan de destijdse formateurs heb doen weten dat wij wilden overgaan naar een formatie van een kabinet met de PvdA en D'66, maar onder de navolgende mededeling:

,,Met betrekking tot het sociaal/economisch-financiële deel van de door u voorgelegde teksten (blz. 1 t/m 37) neemt de CDA-fractie de volgende positie in.

De fractie, kennis genomen hebbende van dit tekstgedeelte. vertrouwt erop dat de coalitiepartners in spe bij het opstellen van een regeerakkoord in de formatie ook over de sociaal/economisch-financiële problematiek tot overeenstemming zullen komen. De fractie acht het noodzakelijk dat in het kader van de formulering van het regeerakkoord adviezen zullen worden ingewonnen van de sociale partners alsmede van de president van De Nederlandsche Bank en van de directeur van het Centraal Planbureau over de sociaal'economisch-financiële problematiek en hetgeen daaromtrent is neergelegd in de programteksten die daarop betrekking hebben. De fractie rekent erop dat de onderhandelaars in de formatie deze adviezen in onbevangenheid tegemoet zullen treden en dat derhalve bij de vaststelling van het regeerak-

koord ook met de inhoud daarvan terdege rekening zal worden gehouden.";
d. dat de vervolgens ingewonnen adviezen merendeels (heel) kritisch zijn over de betreffende programconclusies (óók het C.P.B.-advies!);
e. dat ik vervolgens, in het voetspoor van een notitie van drs. J. van Houwelingen, in de formatiebesprekingen een aantal (in het licht van de adviezen heel gematigde) voorstellen heb gedaan tot verduidelijking, aanvulling of wijziging van het sociaal/economisch-financiële deel van de programconclusies (zie mijn als bijlage 2 hierbij gevoegde brief aan de formateurs d.d. 18 augustus jl. onder punt 3 a t/m i);
f. dat de belangrijkste van deze voorstellen niet zijn aanvaard (zie onder punt 3 van de genoemde brief met name de punten, a, b en c).
9. Er zijn er, ook binnen onze eigen fractie, die zeggen dat ik de vorming van de coalitie met PvdA en D'66 nodeloos heb bemoeilijkt. Het voorgaande maakt duidelijk hoe onjuist dat is. Integendeel. ik ben als onderhandelaar op ern consequente wijze te werk gegaan.
10. En „de 4,5 miljard-kwestie" dan? Ook daarvan geldt dat mijn optreden geen obstructie is geweest maar constructie. Een andere uiteenzetting daarvan geef ik in bijlage 3 van deze brief.
11. Hierboven meldde ik u al mijn conclusie dat ik in de thans ontstane situatie niet meer zinvol en naar behoren als onderhandelaar kan functioneren. In verband daarmee treed ik hierbij als fractievoorzitter af.
12. Voor het ambt van *minister-president blijf* ik beschikbaar.
Uiteraard mits er alsnog deugdelijke afspraken komen over het te voeren beleid. Een regeerakkoord dus dat:
a. de rechte weg gaat naar economisch herstel en daardoor meer blijvende werkgelegenheid, en dat
b. maar voor één uitleg vatbaar is en dus als zodanig geen bron kan zijn van conflicten bij het maken van beleid.
De intussen uitgebrachte adviezen en ook op het op eenstemmigheid berustende rapport van de commissie-Wagner zouden – in het landsbelang – op regeerakkoord een duidelijk stempel behoren te drukken.
Een afschrift van deze brief zend ik aan het partijbestuur.

Mr. A. A. M. van Agt

BIJLAGE 1

Persbericht CDA-fractie

Gisteren, woensdag 19 augustus 1981, is bekend geworden dat de Tweede-Kamerfractie van het CDA met 35 tegen 12 stemmen heeft besloten om nee te zeggen op de vraag van de formateurs Kremers en Van Thijn of de formatie, gegeven hetgeen tot dan toe tussen het CDA. PvdA en D'66 wel en niet aan overeenstemming bereikbaar was gebleken, kon worden afgerond.
Tevens werd bekend dat van de bedoelde 35 leden er 16 waren die de gestelde vraag eigenlijk met ja hadden willen beantwoorden, maar tot een afwijzend antwoord besloten op grond van de mededeling van hun fractievoorzitter dat deze niet beschikbaar was voor het voorzitterschap van het coalitiekabinet bij gebreke van voldoende overeenstemming over het regeerprogramma.
Inmiddels is de verkeerde indruk ontstaan dat elk van deze 16 fractieleden dat regeerprogramma, de kwaliteiten en de gebreken ervan bijeen genomen, positief beoordeelt. Dat is volstrekt niet het geval. Een aanmerkelijk aantal van deze 16 heeft ervan blijk gegeven ernstige bezwaren te hebben tegen het regeerprogramma. Zij waren evenwel bereid over deze bezwaren toch maar heen te stappen op voorwaarde dat de beoogde premier uit het CDA inderdaad als zodanig zou gaan optreden,
Het is dan ook een vertekening van de werkelijkheid te stellen dat 28 leden het totaal van de tussen CDA, PvdA en D'66 gemaakte afspraken op zichzelf hebben aanvaard en toereikend hebben bevonden voor het op gang brengen van die coalitie, ongeacht de personele samenstelling van dat kabinet.

20 augustus 1981

BIJLAGE 3

De *4,5 miljard-kwestie*

Zie punt 4 van mijn brief aan de formateurs d d 18 augustus jl. (vorige bijlage).
Waar het in wezen op neerkomt is: ik heb geen nieuw probleem opgeworpen maar ik heb de alarmklok geluid toen uit de besprekingen bij verrassing naar voren kwam dat tussen de fractievoorzitters ernstige verschillen van mening bestonden over hoe de sociaal/economisch-financiële programconclusies, vervat in het eindverslag van de informateurs d.d. 3 augustus jl., vertaald zouden moeten worden in het beleid voor 1982.
Hoe zou het nieuwe kabinet zijn eerste taak na de beeiiiging. he? financieel kader 1982 maken en daarbinnen de begroting situeren, met goed gevolg kunnen verrichten. als nu al bleek van grote meningsverschillen over de ware betekenis van de programconclusies, die hierbij maatgevend zoudenmoetenzijn? Was het geen teken aan de wand dat de eerste proef op de eerste som (welke orde van grootte zullen de ombuigingen van de collectieve uitgaven in 1982 ten minste moeten hebben?) al mislukte? Hadden wij niet tot plicht om onheil op korte termijn te voorkomen, om alsnog in de formatie de helderheid te verschaffen die ter zake bleek te ontbreken?
De formateurs hebben op vrijdag 14 augustus jl. voor eigen rekening nog een poging ondernomen om die helderheid teverkrijgen, en dan ook nog eenstemmigheid, door gesprekken met de financiële specialisten uit elk van de drie betrokken fracties. Die poging is zonder het gewenste resultaat gebleven.
Dat maakte het des te noodzakelijker om in de formatie alsnog tot duidelijke afspraken tussen de fractievoorzitters te komen. Daarover is helaas geen overeenstemming mogelijk gebleken.

24 augustus 1981

De in de brief genoemde bijlage 2 is hier niet opgenomen, omdat de inhoud ervan genoegzaam blijkt uit de brief zelf, alsmede uit de conclusies van de formateurs Kremers en Van Thijn, zoals vermeld op pag. 63012.

Lubbers opvolger *Van* Agt in CDA-fractie

De CDA-fractie heeft op 24 aug. ex-informateur Lubbers aangewezen als onderhandelaar voor de CDA-fractie in de formatiebesprekingen. Op 27 aug. wees de fractie de heer Lubbers aan als haar voorzitter.
Met deze twee besluiten week de fractie af van het advies dat haar, blijkens persberichten, in een niet gepubliceerde brief van mr. Van Agt gegeven was, inhoudende drs. De Koning, eveneens ex-informateur, als nieuwe CDA-onderhandelaar aan te wijzen.
Drs. Lubbers was nu in de positie komen te verkeren, waarin hij namens het CDA met PvdA en D'66 heronderhandelingen moest voeren over de paragrafen over het door het beoogde kabinet te voeren sociaal-economische en financiële beleid, waarvan hij zelf de voornaamste opsteller was, maar die door de fractie in meerderheid, mede onder druk van mr. Van Agt, als onvoldoende waren afgewezen.

Partiien bereiken overeenstemmina

Onder leiding van informateur De Gaay Fortman hebben de fractievoorzitter- Lubbers, Den Uyl en Terlouw op 1 sept overeenstemming bereikt over het resultaat van de onderhandelingen.
Ook de fracties can de betrokken par tijen CDA, PvdA en D'66, verklaarden zich later op die dag, nadat hun deze resultaten waren voorgelegd, akkoord met hetgeen was bereikt.
De tekst van dit akkoord luidt aldus

Wat betreft de stabilisatie collectieve lastendruk, financieringstekort en ombuigingen:

Voor de uitgaven nodig voor het ontwikkelen van nieuw beleid of het intensiveren van bestaand beleid zal uiteraard de financiële ruimte beschikbaar moeten zijn of volgens de regels van stringent begrotingsbeleid moeten worden gemaakt.
Voor zover de overheid een beroep moet doen op buitenlandse financieringsmiddelen, worden deze aangetrokken door uitgifte van schuldtitels in guldens.

De problematiek 1982 en in verband daarmee de mogelijkheid/wenselijkheid van verduidelijkingen van de programconclusies van de informateurs Lubbers/De Koning/Van Thijn:

Met behoud van de conclusies terzake van het financieringstekort voor de gehele kabinetsperiode zullen bij de wijzigingen in de ontwerpbegroting 1982 van het demissionaire kabinet, die mede ter wille van de werkgelegenheid voort zullen moeten vloeien uit beleid en programconclusies van het nieuwe kabinet, in acht worden genomen een vermindering van het feitelijke financieringstekort in 1982 ten opzichte van 1981 met tenminste één percent en de stabilisatievan de collectieve lastendruk, conform de definities die daarvoor in de programconclusies opgenomen zijn. Voor 1983 zal eveneens de hand worden gehouden aan deze randvoorwaarden, ook bij tegenvallende economische omstandigheden.
Ook in die omstandigheden wordt de werkgelegenheidstaakstelling gehandhaafd, wat gevolgen kan hebben voor de inkomensmatiging en de verdeling daarvan over de inkomenscategorieën. De normen voor het inkomensbeleid, alsmede de in de programconclusies overeengekomen afspraken met betrekking tot de koopkracht van de minima blijven dan ook van kracht.

Technologie/industriebeleid: (te bespreken in samenhang met de te treffen nadere taakafbakening tussen de beoogde ministers van onderwijs en wetenschappen en van economische zaken):

Over dit punt is overeenstemming bereikt. U hebt uitgesproken dat de taakafbakening zodanig zal zijn dat een krachtig industriebeleid effectief gevoerd kan worden. Daarbij zullen de desbetreffende aanbevelingen uit de rapporten van de Wetenschappelijke raad voor het regeringsbeleid (plaats en toekomst van de Nederlandse industrie) en van de adviescommissie voor het industriebeleid (naar een nieuw industrieel elan) met betrekking tot het te voeren industriebeleid een belangrijke rol spelen. Vanwege het grote belang dat wordt gehecht aan industriële vernieuwing ligt het in de rede te verwachten dat de ministeriële commissie die zich gaat bezig houden met de voorstellen uit het rapport-Vonhoff zal bepleiten dat de minister van economische zaken project-minister wordt van technologie.

Regeling betrokkenheid abortuswetgevirig:

In een gesprek dat ik met de beoogde minister van volksgezondheid en milieuhygiëne heb gehad, heeft zij mij meegedeeld bereid te zijn met betrekking tot de uitvoering van de abortuswetgeving overleg te plegen met de staatssecretaris van dat departement en dat zij daartoe met deze afspraken zal maken. U hebt mij meegedeeld dat u daarmee kurit instemmen.

Tenslotte

Overeengekomen is dat de hierboven opgenomen nadere afspraken dezelfde status hebben als die welke reeds in de programconclusies zijn opgenomen

Informateur De Gaay Fortman heeft op 2 sept. zijn eindverslag aan de koningin uitgebracht. Hij besloot dit verslag aldus:

Mijn eindverslag besluitende, geef ik u in overweging de opdracht tot het formereri van een parlementair kabinet van CDA, PvdA en D'66 te verlenen aan mr. A. A. M. van Agt. De drie fracties stemmen in met het optreden van de heer Van Agt als minister-president van het te vormen kabinet. Het ligt voor de hand hem dan ook te belasten met de formatie van het nieuwe kabinet, zulks temeer, omdat over het regeringsprogramma thans overeenstemming is bereikt. Van die overeenstemming ware in de omschrijving van de opdracht melding te maken.

Met gevoelens van hoge achting teken ik, uw dienstvaardige,

Mr. W. F. de Gaay Fortman

Nog op 2 sept. heeft de koningin mr. Van Agt tot formateurbenoemd, wiens kabinet vervolgens op 11 sept. is beëdigd (pag. 593 e.v.).
Een laatste mogelijke hindernis was op 9 sept. genomen, toen het buitengewone congres van de PvdA met een massale meerderheid de toetreding van bewindslieden uit deze partij tot het tweede kabinet-Van Agt goedkeurde. (Nederlandse Staatscourant, NRCI H'blad, Het Parool, De Volkskrant, Trouw, ANP)

NECROLOGIEËN

AMERASINGHE, HAMILTON SHIRLEY (18 3-1913 Colombo – 4-12-1980 New York) Ceylo nees diplomaat

Hij ontving zijn opleiding aan het Royal College in Colombo en aan het University College van Ceylon.
In 1937 trad hij in het ambtenarenkorps van Ceylon. Van 1941-1946 was hij secretaris van de minister van volksgezondheid. Van 1950-1952 maakte hij deel uit van het bestuur van de Gal Oya Development Board. Van 1953-1955 werkte hij op de Ceylonese ambassade in Washington. Van 1955-1957 was hij verbonden aan het Ceylonese ministerie van financien. In 1957 had hij zitting in de Ceyionese delegatie naar de VN. In 1958 werkte hij weer op financiën en nog in hetzelfde jaar werd hij permanent secretaris van het ministerie van genationaliseerde diensten en voorzitter van de Port (Cargo) Corporation van Colombo. Van 1961-1963 werkte hij wederom op financien en van 1962-1963 was hij directeur van de nationale bank van Ceylon
Van 1963-1967 was hij Hoge Commissaris van Ceylon in India en in 1967 werd hij benoemd tot permanent vertegenwoordiger van Ceylon – nu Sri Lanka – bij de VN.
Bij de VN werd Amerasinghe o.m. voorzitter van de commissie voor het vreedzaam gebruik van de zee- en oceaanbodem buiten de grenzen van nationale jurisdictie en van de Speciale commissie tot onderzoek van Israëlische praktijken, die de mensenrechten raken van de bevolking van de bezette gebieden. Ook was hij voorzitter van de VN-conferentie over het zeerecht.
In 1976 was hij voorzitter van de Algemene Vergadering van de VN.

ANDRIESSEN, HENDRIK FRANCISCUS (17-9-1892 Haarlem – 12-4-1581 Haarlem) Nederlands componist en organist.

Andriessen kreeg het eerste muziekonderricht van zijn vader, de componist en organist Nicolaas Hendrik Andriessen, en zijn oudere broer Willem. Daarna studeerde hij aan het Amsterdams Conservatorium. waar hij in 1916 eindexamen deed. In datzelfde jaar werd hij benoemd tot organist van de St. Josephkerk in Haarlem. Van 1934 tot 1949 vervulde hij een dergelijke functie in Utrecht, waar bij tevens (vanaf 1937) directeur was van het Conservatorium. Daarna stond hij tot 1958 aan het hoofd van het Koninklijk Conservatorium in Den Haag.
In 1952 werd Hendrik Andriessen benoemd tot buitengewoon hoogleraar in de muziekwetenschap aan de Universiteit van Nijmegen.
Hendrik Andriessen heeft onder meer de opera Philomela en vier symfonieen gecomponeerd. Door zijn geestelijke liederen en missen droeg hij bij aan de vernieuwing van de rooms-katholieke kerkmuziek in Nederland. In zijn composities, die vele genres omvatten, zijn invloeden aan te wijzen van het Gregoriaans en van componisten als César Franck, Debussy en Diepenbrock, die in zijn jeugd diepe indruk op hem maakte. Toch heeft zijn werk een duidelijk eigen stijl, waarin traditionele en muzikanteske elementen tot uiting komen.
Hendrik Andriessen, de vader van Jurriaan en Louis Andriessen, was ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw en officier in de Orde van Oranje-Nassau. In 1960 kreeg hij de Sweelinckprijs, een jaar daarvoor de Prof. Van der Leeuwprijs en in 1967 de zilveren penning van de gemeente Den Haag.

ANSEELE, EDOUARD, JR. (21-3-1902 Gent – 18-6-1981 Deurle) Belgisch politicus.

De zoon van „Edje Anseele", een van de pioniers van de socialistische arbeidersbeweging, behaalde het diploma van burgerlijk bouwkundig ingenieur en werd spoedig op zijn beurt een van de kopstukken van het Belgisch socialisme. Schepen (1933-34 en 1939-41) en loco-burgemeester van Gent (1944-46), kamerlid (1936-1974); minister van verkeer (1954-58) en van PTT (1963-66 en 1968-72). Toen hij in januari 1973 in het kabinet-Leburton opnieuw minister van verkeer werd, bracht kort daarop het RTT-schandaal hem indirect in opspraak; in oktober 1973 verdween hij „om gezondheidsredenen" uit het kabinet en trok hij zich ook voorgoed terug uit de actieve politiek.

AUCHINLECK, SIR CLAUDE JOHN EYRE (21-6-1884 Aldershot – 23-3-1981 Marrakesh) Brits veldmaarschalk.

Hij was afkomstig uit een oude Schotse familie die zich had gevestigd in Ulster. Zijn vader was kolonel John Claude Auchinleck, RHA (Royal Horse Artillery).
Sir Claude Auchinleck kreeg zijn opleiding in Wellington en Sandhurst. In 1904 trad hij in dienst. Bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog ging hij met zijn regiment naar Egypte. In 1915 diende hij in Aden: in Mesopotamië van 1916 tot het einde van de oorlog. In 1940 werd hij commandant in Noord-Noorwegen. Als opperbevelhebber deed hij in 1941 dienst in India, het Midden-Oosten (1941-42) en wederom in India (1943-47).
In november 1947 verliet hij, na 44 jaar, de militaire dienst. Daarnaleidde hij een zeer actief en druk leven waarbij hij voortdurend per vliegtuig op en neer reisde tussen Groot-Brittannië en India, waar hij zakelijke belangen te behartigen had. Zijn levensavond bracht hij door in Marokko. Daar stief hij uiteindelijk.

BAKEMA, JACOB BEREND (8-3-1914 Groningen – 20-2-1981 Rotterdam) Nederlands architect.

Bakema bezocht in Groningen de MTS, waarna hij ging studeren aan de Academie voor Bouwkunst in Amsterdam. Tijdens de bezetting werd hij bij een poging naar Engeland te ontkomen in de Pyreneeen gearresteerd en in een kamp opgesloten. Hij wist te ontsnappen, kwam in Nederland terug en nam deel aan het verzet in Groningen.
Na de bevrijding kwam Bakema als architect bij de Dienst van Volkshuisvesting in Rotterdam. Hij maakte deel uit van de groep Opbouw, waar hij mede het onderzoek naar nieuwe woonvormen in Rotterdam coördineerde. In 1947 associeerde hij zich met de maatschap Brinkman.

Op 23 sept. kwam het nieuwe kabinet voor de eerste maal in vergadering bijeen en liet het zich portretteren. Op de achterste rij v.l.n.r. de ministers Van Kemenade, Van Dam, Van Mierlo, Van der Stee, Van der Louw, Van Dijk en De Koning, alsmede twee ambtenaren.
Zittend op de eerste rij v.l.n.r. de ministers Van Thijn, Terlouw, Den Uyl, Van Agt, Gardenieis, De Ruiter en Zeevalking.

Van den Broek en Bakema. Sinds 1963 was hij buitengewoon hoogleraar architectonisch ontwerpen aan de TH in Delft. Daarnaast was hij hoogleraar aan de Staatliche Hochschule für Bildende Künste in Hamburg en gaf hij gastcolleges aan onder meer universiteiten in de Verenigde Staten, Warschau, Edinburgh, Moskou, Londen en Helsinki. Hij was betrokken bij stedebouwkundige projecten in o.m. Tel Aviv. Zagreb en Skopje in Juego-Slavis en Pludrv iii Bulgarije.
Behalve als architect en stedebouwkundige moet Bakema als hoogleraar tot de belangrijkste theoretici van het na-oorlogse bouwen worden gerekend. Zijn werk bepaalt in binnen- en buitenland het aanzien van talloze stadsgedeelten. Een vrij wiliekeurige greep uit de lange lijst bouwwerken van zijn hand: de Lijnbaan in Rotterdam en dergelijke winkelcentra in Drachten, Arnhem, Eindhoven, Breda, het gebouw van de Wereldomroep in Hilversum. de gebouwen van de Technische Hogeschool in Delft. de stadhuizen van Brielle. Terneuzen, Ede. Het Dorp in Arnhem, kerken in Schiedam en Nagele, woonwijken in Berlijn, een onderzoekcentrum van Siemens in München.

BARBER, SAMUEL (9-3-1910 West Chester in Pennsylvanië – 23-1-1981 New York) Amerikaans componist.

Op 13-jarige leeftijd ging hij naar het Curtis Instituut voor Muziek in Philadelphia. In 1932 verliet hij deze school. In 1938 dirigeerde Arturo Toscanini, die hij in Rome had ontmoet, zijn „Adagio voor strijkinstrumenten" (1936) en zijn „Eerste essay voor orkest" (1936). Voor Martha Graham componeerde hij in 1946 het ballet Medea, dat in datzelfde jaar in New York werd uitgevoerd. Onder zijn vele werken bevonden zich twee opera's, Vanessa (1958) en Antonius en Cleopatra (1966).
Voor Vanessa kreeg hij in 1958 een Pulitzer prijs. Antonius en Cleopatra werd opgevoerd bij de inwijding van het nieuwe Metropolitan Opera House in het Lincoln-Centre (1966).
Andere werken van hem zijn: Strijkkwartet (1936), Symphonie (1936), Concert voor viool en orkest (1940), Tweede Essay (1942), Capricorn concert (1944), Cello concert (1946), Pianosonate (1949), Souvenir (1953), Die Natale (1960), Andromache's vaarwel (1963).

BARROW, JOE LOUIS (13-5-1914 Lexington – 12-4-1981 Las Vegas) oud-wereldkampioen boksen.

Hij was afkomstig uit Alabama, waar zijn ouders katoen verbouwden. Later verhuisde hij naar Detroit. Hier was hij bankwerker in een automobielfabriek. Daarnaast bezocht hij regelmatig bokszalen, waar bleek dat hij over buitengewone gaven op boksgebied beschikte. Op 20-jarige leeftijd besloot hij, na 50 overwinningen, beroeps te worden.
Tussen 1934 en 1935 behaalde Joe Louis 25 maal de overwinning, bijv. op Carnera, (KO 6de ronde), Max Baer (KO 4de ronde) en Paolino Uzcudun (KO 4de ronde).
Op 22 juni 1937 bokste Joe Louis, zwaargewicht, in het stadion van het Comiskey-Park in Chicago voor 45.000 toeschouwers tegen Jim Braddock (32). Joe Louis won. Voor het eerst in bijna 30 jaar, i.e. sinds de laatste overwinning van Jack Johnson, was een niet-blanke wereldkampioen geworden.
Van 1937-1948 heeft hij zijn titel 26 keer met succes verdedigd en slaagde hij er in 54 tegenstanders door een KO te vloeren in 71 wedstrijden.
Op 26 oktober 1951 werd de „koning van de KO" zelf gevloerd door Rocky Marciano in de 8ste ronde.
Joe Louis stierf ten gevolge van een hartaanval.

BRADLEY, OMAR NELSON (12-2-1893 Clark in Missouri – 8-4-1981 New York) Amerikaans generaal.

Bradley was de zoon van een onderwijzer. Zijn vader stierf vroeg, zodat hij als 13-jarige al met het verkopen van kranten moest bijdragen aan het gezinsinkomen.
In 1911 ging Omar Bradley studeren aan de Militaire academie van West Point. In 1915 studeerde hij af, waarna hij in de periode tussen de beide wereldoorlogen nog verscheidene militaire cursussen volgde. Hij hield zich onder meer bezig met de studie van nieuwe wapens en werd in 1941, toen hij inmiddels brigade-generaal was geworden, benoemd tot gouverneur van de infanterie-academie,
Tot de 163 kadetten die samen met Bradley in 1915 West Point verlieten (36 procent van hen bracht het uiteindelijk tot generaal) behoorde Dwight Eisenhower. Hij en Bradley raakten dik bevriend en toen „Ike" tijdens de Tweede Wereldoorlog opperbevelhebber in Noord-Afrika werd nam hij Bradley op in zijn bevelstructuur, Binnen twee jaar Mom Bradley op van onbekend wapendeskundige tot top-generaal.
Na eerst te hebben gediend als commandant van het Amerikaanse tweede legerkorps in Noord-Afrika, dat hij naar overwinningen in Tunesië en op Sicilië leidde, speelde hij een hoofdrol bij de invasie van Europa zomer 1944. Als aanvoerder van 1.300.000 man geallieerde gevechtstroepen commandeerde hij een groter aantal soldaten dan enig andere Amerikaan in de geschiedenis.
Na de oorlog was Bradley onder meer voorzitter van de Amerikaanse gezamenlijke chefs van staven en voorzitter van het militair comité van de NAVO.
De laatste jaren ging het met Bradleys gezondheid snel bergafwaarts. Hij verscheen voor het laatst in het openbaar tijdens deinauguratie van president Ronald Reagan in januari, toen hij in een door de acteur Jimmey Stewart voortgeduwde rolstoel zat.
Bradley was de laatste Amerikaanse vijf-sterren generaal.

BREUER, MARCEL LAJOS (22-5-1902 Pecs in Hongarije – 1-7-1981 New York) architect.

Nadat hij een tijdlang lessen had gevolgd aan de Academie voor beeldende kunsten in Wenen, kreeg hij een baan bij een meubelontwerper. In 1920 werd hij leerling van het Bauhaus, dat kort daarvoor in Weimar was opgericht door de architect Walter Gropius. Na korte tijd kreeg hij daar de leiding van de afdeling meubelen (1924). Hier ontwierp hij als eerste stoelen en tafels, waarvan de poten bestonden uit doorlopende stalen buizen. Hij werd hiervoor geïnspireerd door zijn eerste fiets, die hij in 1925 had aangeschaft: zijn redenering was dat als staal kon worden gebogen tot een fietsstuur, het ook kon worden gebruikt voor het maken van meubels. Een van de bekendste meubelstukken die hij in deze tijd ontwierp was de Wassily-stoel, genoemd naar de schilder Wassiiy Kandinsky.
Later was Breuer ook de eerste die triplex of multiplex tot stoelen vormde, en aluminium in de meubelindustrie toepaste.
In 1928 vestigde Breuer zich als architect in Beriijn. waar hij – ondanks aanzienlijke zakelijke problemen – flats en huizen bouwde en theoretische ontwerpen maakte voor steden, theaters en fabrieken.
Dank zij de royalties die hij ontving voor zijn stalen meubelen, reisde en werkte hij een paar jaar in verschillende Europese landen. waaronder Engeland waar hij zirh associeerde met de architect F. R. S. Yorke.
In 1937, nadat hij tot de conclusie was gekomen dat hij niet wilde terugkeren naar nazi-Duitsland, trok hij naar de Verenigde Staten. Daar werd hij een naaste medewerker van Gropius aan de universiteit van Harvard. Tot zijn leerlingen behoorden daar I. M. Pei, Edward Larrabee Barnes, Ulrich Franzen, Paul Rudolph en Philip Johnson, architecten die een persoonlijk stempel drukten op de Amerikaanse architectuur.
Na de Tweede Wereldoorlog, toen hij zich in New York vestigde, brak zijn meest vruchtbare periode aan. Veel opzien baarden zijn ontwerpen voor het „bi-nuclear" of „two-center home", een huis waarin ruimte werd geschapen voor uiteenlopende activiteiten onder één dak.
Als partner in een architectenbureau ontwierp hij later steden in Zuid-Amerika en Azië en fabrieken, warenhuizen, kantoren en openbare gebouwen in Amerika en Europa. Hij werd verschillende malen onderscheiden, o.a. met de gouden medaille van het Amerikaanse Institute of Architects en de gouden legpenning van de Academie van bouwkunst in Frankrijk.
Tot zijn bekendste bouwwerken behoren het hoofdkwartier van UNESCO in Parijs, het Whitney Museum of American Art in New York en het gebouw van de Universiteit van Massachusetts in Amherst. In Nederland zijn twee ontwerpen van Breuer uitgevoerd: de Bijenkorf in Rotterdam en de Amerikaanse ambassade in Den Haag.

CLAIR, RENÉ (11-11-1898 Parijs – 15-3-1981 Parijs) Frans filmregisseur.

Clair heette eigenlijk René Chomette. Zijn vader werkte bij de Hailen en René was voorbestemd een loopbaan in dezelfde richting te vinden. Maar na de Eerste Wereldoorlog, die hij gewond verliet, werd hij journalist bij „L'Intransigeant". Schrijver wilde hij worden, het liefst nog dichter. Inderdaad heeft hij in zijn leven verschillende boeken geschreven, maar in 1920 kwam hij als, overigens weinig geslaagd, acteur in aanraking met de film.

In 1923 maakte hij zijn eerste film „Paris qui dort". Terwijl hij intussen een paar romans schreef, ging hij door met het „knutselen in beelden". Een korte flirt met de avant-garde leidde tot de beroemde „Entr'act", een zeer gecultiveerd, maar charmant spel met Parijse figuren, die een soort ballet opvoerden in verschillende snelheden. Het was een soort choreografie op celluloid, met medewerking van Eric Satie, Duchamp en Man Ray.

In 1927 maakte Clair een van zijn beroemdste films, „Un chapeau de paille d'Italie", de film die hij altijd in zijn hoofd had gehad, speels, geestig, een tikje surrealistisch in zijn grapjes terzijde, kinderlijk en met een heimwee naar de goede oude tijd.
In het begin van de jaren dertig bereikte Clair zijn artistieke hoogtepunt met films als „Le million" en „A nous la liberté", beide uit 1931.

Clair liet zich duidelijk inspireren door Chapliri, die hij zeer hoog had.
Tegen de oorlog verdween Clair uit Frankrijk. Hij werd door Alexander Korda uitgenodigd in Engeland te gaan filmen en vandaar vertrok hij naar Hollywood, waar hij tot 1946 enkele films maakte, zonder erg veel succes. Hij kon in het filmklimaat van Californië niet aarden, want daar werd hem gezegd dat ze daar niet op ideeën zaten te wachten en hij alleen de ideeën van anderen moest regisseren. Dat was niets voor hem, hoewel hij zelf altijd nogal schamper over zichzelf als filmregisseur sprak. ,,Ik ben niet echt een filmer, maar iemand die zijn eigen scenario's verfilmt," was een van zijn uitspraken.
Terug in Parijs begon hij met een ode aan de oude stomme film in „Le silence est d'or". Heel interessant was zijn bewerking van Faust in ,,La beauté du diable" met Gérard Philippe en Michel Simon. Het was de meest controversiële, misschien wel de enige van alle Clair-films. Clair gaf blijk van een zekere bitterheid over de technische vooruitgang en het atoomgevaar.
Films als ,,Les grandes manœuvres" (1955) en ,,Porte des Lilas" (1957) tekenden de nadagen van Clairs carrière, die in 1965 eindigde met ,,Les fêtes galantes".
Andere films: ,,Sous les toits de Paris" (1930), „Quatorze Juillet" (1934), „The ghost goes West" (1936), ,,I married a witch" (1942), „It happened tomorrow" (1944), „And then there were none" (1945), ,,Tout l'or du monde" (1963).
In 1960 werd hij benoemd tot lid van de Académie Française.

COLLARD, LEO (11-7-1902 Aulnois in België – 27-1-1981 Mons) Belgisch staatsman.

Collard studeerde rechten in Brussel en werd vervolgens advocaat. Van 1932-1971 was hij socialistisch kamerlid. Burgemeester van Mons van 1953-1974, voorzitter van de sociaïistische partij van 1959-1971 en in 1963 was hij minister van state.
Tijdens de zg. schoolstrijd was hij het mikpunt van de katholieke verdedigers van de vrije school.
Op 1 mei 1969 richtte hij een oproep tot de christen-democraten en de socialisten met het oog op een ,,progressieve frontvorming", wat echter niet tot concrete resultaten leidde.

CRONIN, ARCHIBALD JOSEPH (19-7-1896 Helensburgh in Schotland – 6-1-1581 Montreux) Brits arts en schrijver.

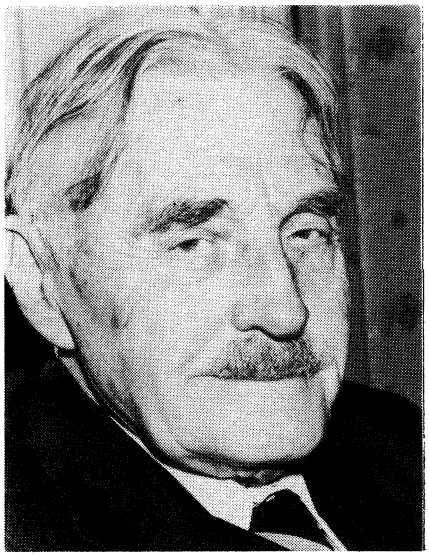
Hij studeerde medicijnen aan de universiteit van Glasgow, toen de Eerste Wereldoorlog uitbrak. Als assistent deed hij dienst in The Royal Navy. Na de oorlog voltooide hij zijn medicijnenstudie en vestigde hij zich in Schotland.
Van 1921-1924 was hij respectievelijk arts en inspecteur voor de volksgezondheid in een mijndistrict in Zuid-Wales. Zo leerde hij de slechte omstandigheden kennen waaronder de mijnwerkers moesten leven. Vervolgens kreeg hij een praktijk in Londen. Hier waren het de welgestelden die een beroep op hem deden.
In 1930 schreef hij, tijdens een periode van herstel na een ziekte, in drie maanden zijn eerste roman „Hatters Castle". Dit werd een enorm succes. Vanaf die tijd hield hij zich uitsluitend bezig met het schrijven van boeken.
Hij schreef o.m. „Three Loves" (1932), „Grand Canary" (1933), „The Stars Look Down" (19353, „The Citadel" (1937), „The Keys of the Kingdom" (1941), „Shannon's Way" (1938), „The Spanish Gardener" (1950) en „Crusaders' Tomb" (1956)

DOEVE, EPPO, eig. JOSEPH FERDINAND (2-7-1907 Bandoeng – 11-6-1981 Amsterdam) Nederlands schilder, tekenaar en graficus.

Eppo Docve was autodidact. Hij publiceerde voor het eerst tekeningen in het studentenblad van de Landbouwhogeschool in Wageningen, waar hij voor landbouwkundig ingenieur studeerde. Hij ontwikkelde zich tot een illustrator die vrijwel alles kon, van sneltekenaar in NCRV's Hier en Nu en getekende reisreportages, tot ontwerper van decors, bankbiljetten en postzegels.
Ook is hij bekerid geworden als politiek tekenaar, al beschouwde hij zichzelf meer als een chroniqueur, ook al omdat hij geen karikaturen kon tekenen. Daarvoor miste hij, zoals hij zelf vond, de nodige agressie. Liever beeldde hij politici zo gelijkend mogelijk af in een gedramatiseerde situatie.
Voor de oorlog tekende Doeve onder meer voor de Groene Amsterdammer, de Haagse Post en de AVRO-bode. Na de oorlog, waarin hij was ondergedoken, werkte hij korte tijd voor Vrij Nederland en vanaf 1946 tot zijn overlijden voor Elseviers Weekblad. Ook maakte hij enige tijd illustraties voor de Volkskrant. Ondanks zijn capaciteiten als ,,duizendkunstenaar" op het gebied van illustratie bleef het zijn grote wens als vrij kunstenaar ,,ooit nog iets te maken dat de moeite waard is. Een goed schilderij om de zaak af te ronden".

DONNER, JAN (3-2-1891 Assen – 2-2-1981 Den Haag) Oud-minister van justitie, oud-president van de Hoge Raad, minister van staat.

In 1912 promoveerde hij te Utrecht in de rechtswetenschap. Hij was toen 21 jaar. Op zijn 27ste was hij hoofdambtenaar ter gemeentesecretarie in Rotterdam, op zijn 31ste raadadviseur op het departement van justitie.

Van 1926 tot 1933 was hij minister van justitie. In die periode kwamen onder andere de Ambtenarenwet en de wet die smalende godslastering strafbaar stelde tot stand
Na zijn aftreden als minister werd Donner – hij was toen 42 jaar – raadsheer in de Hoge Raad. In de oorlog was hij het enige lid van de Raad dat om principiele redenen zijn ambt neerlegde. Na de bevrijding werd hij president van de Hoge Raad. Dit bleef hij tot 1961.
Toen hij minister was noemden zijn collega's hem ,,kind van de staat". Minister van staat werd hij toen hij de tachtig jaar al was gepasseerd.
Hij was erelid van de Anti-Revolutionaire Partij.

DONSKOI, MARK SEMJONOWITSJ 16-3-1901 Odessa – 24-3-1981 Moskou) Russisch cineast.

Donskoi, wiens dood door Radio-Moskou werd meegedeeld op 24-3-1981, diende van 1917-1920 in het Rode Leger. Na zijn diensttijd studeerde hij rechten en was hij enige tijd advocaat. Hij had literaire ambities en door het schrijven van stukken en filmscenario's ontdekte hij dat hij zich voelde aangetrokken tot het maken van films.
in 1925 ging hij naar Moskou waar hij bij Eisenstein in de leer kwam.
In 1927 maakte hij zijn eerste – korte – film ,,Leven" en in 1928 zijn eerste hoofdfilm, „In de grote stad".
Pas in 1938 raakte hij echterbekend door de film ,,De jeugd van Maxim Gorki", Deze film was gebaseerd op het autobiografische werk ,,Jeugd" van Gorki en had zo'n succes dat uit hetzelfde materiaal de films ,,Mijn leertijd" (1939) en ,,Mijn universiteiten" (1940) werden gemaakt. De films werden bekend als .,DeGorki Trilogie".
Andere films die Donskoi maakte waren: ,,De regenboog" (1943), ,,De dorpsleraar" (1947), zijn versie van Gorki's ..Moeder' (1956) en „Foma Gordejew" (1960). Zijn laatste film was „Nadjezda" (1973).

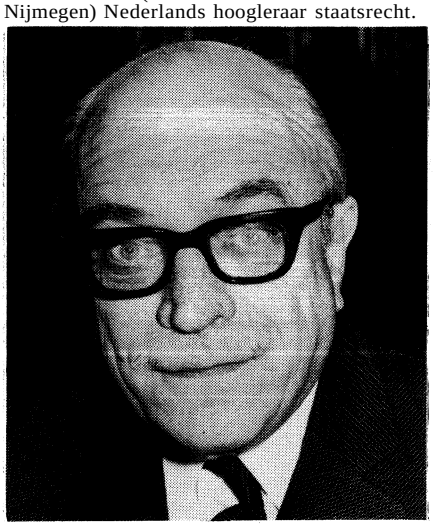
DOUGLAS, DONALD WILLS (6-4 1892 Brooklyn in New York – 1-2-1981 Palm Springs in Californie) Amerikaans vliegtuigbouwer

Donald Douglas was één van de bekendste pioniers van de luchtvaart In 1912 ging hij naar het Massachusetts Institute of Technology, waar hij in 2 jaar i.p.v. de gebruikelijke 4 jaar zijn ingenieursstudie voltooide.
In 1920 begon hij met 600 dollar beginkapitaal zijn eigen maatschappij, de „Douglas Company". Hij ontwierp in datzelfde jaar de „Cloudster", een tweedekker waarin plaats was voor 12 personen.
Douglas verwierf vooral bekendheid met de in 1933 begonnen serie vliegtuigen met de aanduidingen DC-2 tot en met DC-10. Verreweg de bekendste in deze reeks werd de DC-3, de legen-

darische Dakota, waarvan ruim 11.000 stuks werden gebouwd.
In 1967 ging Douglas een fusie aan met de firma McDonnell. Met deze firma vormde hij de McDonnell Douglas Corporation.

DUYNSTEE, Mr. FRANS JOSEPH FERDINAND MARIE (11-2-1914Maastricht–15-4-1981 Nijmegen) Nederlands hoogleraar staatsrecht.

Na zijn studie aan de universiteit van Nijmegen en enige jaren advocatuur, trad hij in 1940 in dienst van het departement van justitie. In 1945 werd hij benoemd tot hoogleraar in het staatsrecht en volkenrecht te Nijmegen. Duynstee, die achter de schermen van de KVP en later het CDA, een belangrijke politieke invloed uitoefende, werd in 1971 benoemd tot ridder in de orde van de Nederlandse Leeuw.
Aan de actieve politiek als zodanig heeft Duynstee nooit meegedaan, maar wel heeft hij op dit terrein jarenlang een rol als begeleider gespeeld.

FAWZI, MAHMOUD (9-9-1900 Schubra Bikhom in Egypte – 12-6-1981 Cairo) Diplomaat en oud-premier van Egypte.

Na gestudeerd te hebben in Cairo, Rome, Liverpool en New York (Columbia University) trad Fawzi, die zes talen sprak, in diplomatieke dienst (1924). Hij werd vice-consul in New York en New Orleans (1926-1929). Van 1929-1936 was hij consul in Kobe (Japan). Vervolgens was hij één jaar tweede gezantschapssecretaris in Athene en van 1937-1939 consul-generaal in Liverpool. Van 1941-1944 was hij consul-generaal in Jeruzalem.
In de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties vertegenwoordigde hij Egypte in 1946-1947. Daarna was hij permanent vertegenwoordiger voor Egypte bij de VN. Ambassadeur in Londen werd hij in 1952.
Van 1952-1958 was hij in Egypte minister van buitenlandse zaken. Dit bleef hij na de machtsovername van Nasser eind november 1954. Van 1958-1964 was hij minister van buitenlandse zaken van de Verenigde Arabische Republiek, die Egypte en Syrië omvatte tot najaar 1961. Toen Anwar Sadat president Nasser opvolgde werd Fawzi benoemd tot premier (1970). Dit bleef hij tot 1972.
Van 1972-1974 was hij een van de twee vicepresidenten van Egypte. In 1974 trok hij zich terug vanwege zijn hoge leeftijd, zoals hij zei. Na 50 jaar politiek wilde hij wel eens ,,andere dingen" gaan doen.

GLÜCKSBURG, FREDERIKA LOUISE THYRA VICTORIA MARGARETE SOPHIE OLGA CECILIE ISABELLA CHRISTA ZU, prinses van Hannover, Groot-Brittannië en Ierland (18-4-1917 Blankenburg, Harz – 6-2-1981 Madrid), ex-koningin van Griekenland.

Zij was een dochter van hertog Ernst August van Brunswijk en Luneburg en prinses Victoria Louise van Pruisen, de enige dochter van keizer Wilhelm II. Op 9 jan. 1938 huwde zij de toenmalige Griekse troonopvolger prins Paul, die op 1-4-1947 als Paul I koning werd. Uit dit huwelijk werden geboren een zoon, de latere koning Constantijn II (2-6-1940), en twee dochters: prinses Sophia (2 nov. 1938, op 14-5-1962 gehuwd met prins Juan Carlos van Spanje) en prinses Irene (11-5-1942).
Tijdens de burgeroorlog, die op de Tweede Wereldoorlog volgde, deed de vorstin veel om het leed van burgers en soldaten te verzachten en verwierf zij zich een zekere populariteit. De haar toegeschreven pogingen om invloed op de politiek uit te oefenen bezorgden haar later echter de haat van politici van links en van rechts, vooral nadat koning Paul op 6 maart 1964 was overleden.
Na Constantijns mislukte staatsgreep van 13 dec. 1967 verlieten zowel Frederika als Constantijn Griekenland. Zij vestigde zich in Madras (India). Bij een bezoek aan haar dochter Sophia in Madrid overleed zij na een oogoperatie.
Zij is op het voormalig koninklijk landgoed Tatoi ten noorden van Athene naast haar echtgenoot Paul begraven, hoewel daar van vele kanten bezwaren tegen bestonden. Socialistisch oppositieleider Andreas Papandreou had het over een ,,zware politieke fout". Hij voegde er aan toe: ,,De naam Frederika is verbonden met droevige herinneringen aan politieke avonturen en anomalieën in dit land." De Griekse regering zag geen reden af te wijken van ,,het recht begraven te worden".

GOPALLAWA, WILLIAM (17-9-1897 Dullewa, Matale – 30-1-1981 Colombo) Oud-president Sri Lanka.

Hij studeerde rechten in Colombo. Na werkzaam te zijn geweest als advocaat ging hij de plaatselijke politiek in. Van 1927-1939 was hij lid van de gemeenteraad van Matale, van 1939-1952 maakte hij deel uit van de gemeenteraad van Kandy, een plaats in het hart van Ceylon. Lid van de gemeenteraad van Colombo was hij vijf jaar, van 1952-1957. In 1958 werd hij ambassadeur voor Ceylon in Peking en in 1961 in Washington. Van 1962-1972 was Gopallawa gouverneur-generaal van Ceylon en van 1972-1978 was hij de eerste president van de nieuwe republiek Sri Lanka. Op 4 febr. 1978 werd William Gopallawa opgevolgd door J. A. Jayewardene en trok hij zich terug uit het openbare leven.

GRIESHABER, HELMUT ANDREAS PETER, genoemd naar zijn initialen: HAP GRIESHABER (15-2-1909 Rotan der Rot– 12-5-1981 Reutlingen-Achalm) Duits grafisch kunstenaar en schilder.
Hij legde zich vooral toe op de gekleurde houtsnede Zijn stijl was abstraherend, maar het object bleef herkenbaar Zijn grafisch œuvre is uitzonderlijk omvangrijk; hij heeft tal van series gemaakt, die in mappen zijn uitgegeven Grieshaber verzette zich echter tegen de opvatting dat grafiek alleen een illustrerende functie zou hebben en werkte ook in zeer grote formaten Daarnaast heeft hij belangrijk werk gemaakt voor moderne bouwwerken zo schiep hij voor de in 1962 gereedgekomen pedagogische hogeschool in Reutlingen een reeks houtsneden die overgebracht werden op een kunststof plaat, waarvan het oppervlak pas daarna werd geperst zodat de grafiek in de kunststof verzonken werd, een nieuwe techniek die hij zelf had ontwikkeld

HALEY. WILLIAM JOHN CLIFTON, beter bekend als BILL HALEY (6-7-1927 Highland Park in Michigan–9-2-1981 Harlingen in Texas) Amerikaans rock 'n' roll-zanger. gitarist).

Haley is de eerste blanke vertolker die rock & roll brengt. Samen met zijn begeleidingsgroep The Comets is hij in de periode 1954-1959 ongekend populair.
Haley's eerste gitaar is van karton en door hemzelf in elkaar geknutseld. Op 13-jarige leeftijd reeds een professioneel vocaliist~gitarist sluit hij zich aan bij een country and western-groep. Haley is 20 jaar als hij in 1947 voor het Cowboy-label zijn eerste plaatje, „My Sweet Gal From Nevada"/„My Palomino And I", opneemt. Korte tijd later sluit hij zich aan bij een groep genaamd The Downhomers. In 1949 formeert Haley zijn eigen band, The Saddleman. In die tijd maakt hij platen voor labels als Atlantic, Center en Keystone en heeft hij een succesje met „Rocket 88".
In 1949 tekent Haley een contract bij Essex, in Philadelphia, voor welk label hij tot 1954 platen blijft maken. Met zijn band, inmiddels omgedoopt tot The Comets, scoort Bill Haley dan eerste successen als ,,Crazy Man, Crazy", ,,Live It Up", ,,Ten Little Indians" en „Farewell, So Long, Goodbye". Van Haley's oorspronkelijke country-stijl is dan al niet veel meer te bespeuren. Het accent wordt verlegd naar een hardere ,,beat". In 1954 verhuizen Bill Haley and His Comets van Essex naar Decca in New York. Het resultaat is niet mis: Bill Haley and His Comets worden een sensatie met vlammende, stampende rockers als „Shake, Rattle And Roll", ,,Rock Around The Clock" (een opname die nog dagelijks te horen is), „See You Later Alligator", „Razzle Dazzle", ,,Rock-a.Beatin' Boogie" en ,,MamboRock". Er volgen optredens in de films Rock Around The Clock, Don't Knock The Rock en samen met Catharine Valente in Hier Bin Ich, Hier Bleib Ich. Legendarisch worden zijn optredens in Londen en Berlijn, waar de fans een spoor van vernielde zalen en wanhopige zaaleigenaars achterlaten. Als aan het einde van de jaren vijftig de rock & roll-rage afgezwakt is, is het ook met de populariteit van Bill Haley and His Comets gedaan. Wel worden nog platen gemaakt en optredens gedaan, tot ver in de jaren zeventig, maar Bill Haley moet langzaam maar zeker plaats maken voor een nieuwe generatie musici met geheel andere opvattingen.

HEYLEN, MGR. VICTOR LEONARD (11-10-1906 Rijkevorsel – 19-4-1981 Herent) Belgisch theoloog.

In 1930 werd hij priester gewijd. Doctor in de godgeleerdheid (Leuven) werd hij in 1935. Hij was achtereenvolgens professor in bijzondere moraaltheologie aan het grootseminarie te Mechelen, proost van de Landsbond der christelijke mutualiteiten en van 1961-1967 hoogleraar moraal aan de theologische faculteit van de Katholieke Universiteit Leuven.
Heylen speelde een eersterangsrol tijdens het Vaticaans Concilie, o.m. bij het opstellen van „Dignitatis Humanae" en „Gaudium et Spes". Hij droeg in hoge mate bij tot het ombuigen van de traditionele r.-k. huwelijksopvatting naar de personalistische leer.

MIDDEN-OOSTEN

CYPRUS

POLITIEKE ONTWIKKELINGEN BINNEN DE TWEE GEMEENSCHAPPEN

Hieronder volgt een overzicht van de voornaamste politieke ontwikkelingen binnen de Grieks-Cypriotische en Turks-Cypriotische gemeenschappen sinds eind 1977.

GRIEKS-CYPRIOTISCHE GEMEENSCHAP

Herverkiezing Kyprianou

Spyros Kyprianou, die op 31 aug. 1977 formeel tot president van (Grieks) Cyprus was geproclameerd als opvolger van de op 3 aug. 1977 overleden aartsbisschop Makarios* (pag. 684/2-'77), werd op 26 jan. 1978 herbenoemd voor een volledige ambtstermijn van vijf jaren. Toen de termijn voor de kandidaatstelling sloot, bleek de 45-jarige Kyprianou de enige kandidaat en werd de voor 5 febr. 1978 geplande presidentsverkiezing geannuleerd.
Glafcos Clerides, de leider van de oppositionele Democratische Concentratie, had zijn kandidatuur op 16 dec. 1977 ingetrokken wegens de ontvoering van Kyprianou's 22-jarige zoon Achilleas door leden van de EOKA-B twee dagen eerder.

Achilleas Kyprianou, tweede luitenant van de Grieks-Cypriotische Nationale Garde, was op 14 dec. ontvoerd buiten zijn trainingskamp aan de voet van de Troodos-bergen in het zuidwesten van Cyprus. De ontvoerders hadden gedreigd hem te doden, tenzij de regering een amnestie afkondigde voor ,,veroordeelde, gedetineerde en gezochte personen".
Op 18 dec. werd Achilleas Kyprianou vrijgelaten, na meer dan drie dagen van geheime onderhandelingen door tussenpersonen en zijn ontvoerders bij Limassol, naar de minister van buitenlandse zaken, John Christofid3s, toen bekendmaakte. Deze zei dat d3 leid3r van d3 ontvoerders – eerder door een politie-officier geïdentificeerd als Vassos Pavlides, een EOKA-B-leider in Limassol – een vrije aftocht van het eiland was beloofd. President Kyprianou verklaarde dat hij geen enkele concessie had gedaan, maar alleen had gezegd dat hij de ontvoerders zou vergeven. Zij zouden niet worden vervolgd ,,voor dit incident" en het stond hen vrij op Cyprus te blijven of het eiland te verlaten.

Ontbinding EOKA-B

De leiding van de uiterst rechtse ondergrondse organisatie EOKA-B maakte in een op 10 febr. 1978 aan de pers te Nicosia verstrekte verklaring bekend dat de organisatie officieel was ontbonden. Waarnemers zagen in dit besluit een poging om een amnestie te doen afkondigen voor veroordeelde, gedetineerde en gezochte EOKA-B leden. (Zie ook pag. 68413-'77.)

Nieuw (Grieks-)Cypriotisch kabinet

Op 8 maart 1978 maakte president Kyprianou de samenstelling van een nieuw kabinet bekend, dat 13 leden telde tegen voorheen 10. De portefeuilles waren als volgt verdeeld:

Financiën – Andreas Patsalidis*; binnenlandse zaken en defensie – Christodoulos Veniamin*; gezondheid – Andreas Michaelides*: onderwijs – Chrysostomos Sofianos*; landbouw en natuurlijke hulpbronnen – George Tombazos (voorheen verbindingen en openbare werken): buitenlandse zaken – Nicos Rolahdis; handel en industrie – Andreas Papageorgiou: verbindingen en openbare werken – Marios Eliades; justitie – Petros Michaelides; arbeid en sociale zaken – Emilios Theodoulou; minister in het bureau van de president – George Ioannides (voorheen justitie);staatssecretaris binnenlandse zaken en defensie – Stelios Katsellis; staatssecretaris onderwijs – Costas Hadjistefanou. (* behield dezelfde portefeuille)

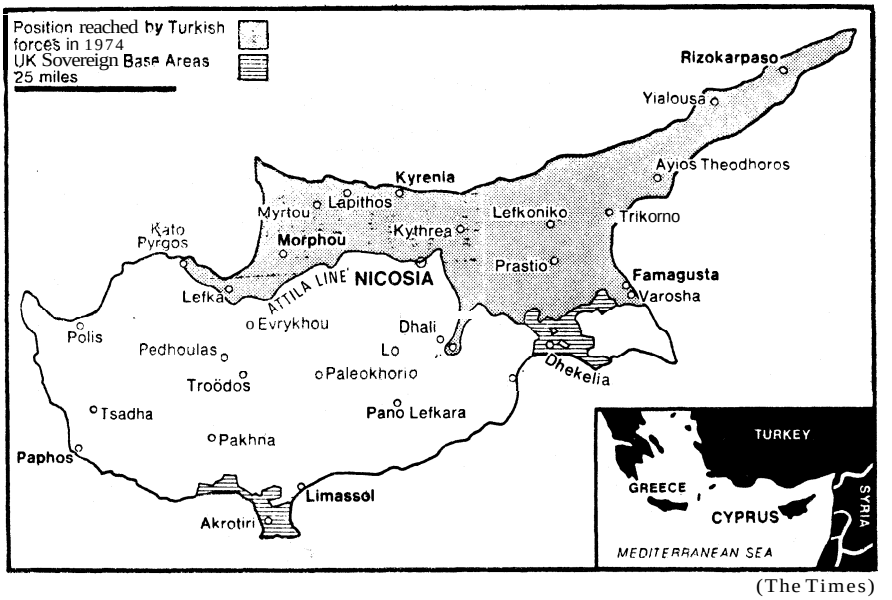
Vier ministers verlieten het kabinet, o.w. Ioannis Christophides, sinds iuni 1972 minister van buitenlandse zaken. Zijn opvolger Rolandis was voorzitter van de financiële commissie van het Democratische Front, de partij van president Kyprianou.
Op 1 nov. 1979 werd bekendgemaakt dat Afxentis Afzentiou, directeur-generaal van het ministerie van financiën, tot minister van financiën was benoemd als opvolger van Andreas Patsalides, die om persoonlijke redenen was afgetreden na 11% jaar ministerschap.

Vrijlating Sampson

Nicos Sampson, na een staatsgreep in juli 1974 acht dagen president van Cyprus, werd op 21 april 1979 uit de gevangenis ontslagen, nadat zijn 20-jarige detentie (vonnis d.d. 31 aug. 1976)op medische gronden tijdelijk was opgeheven. In een officiële bekendmaking werd gezegd dat president Kyprianou opdracht had gegeven tot ,,detijdelijke opschorting" van Sampsons gevangenisstraf, zodat hij zich in het buitenland kon laten behandelen voor een longziekte die hij tijdens zijn detentie had opgelopen. Sampson had voor zijn vertrek naar München een verklaring ondertekend, waarin hij beloofde in het buitenland niet om politiek asiel te vragen en naar Cyprus terug te keren om daar na zijn genezing zijn gevangenisstraf uit te zitten.
Maar volgens *NRC/H'blad* (10-3-'81) liep hij vrij rond in Parijs en dreigde hij met ,,onthullingen";hij had ook reizen naar andere Westeuropese landen gemaakt, hoewel zijn Cypriotische paspoort allang was verlopen.

Verwijdering tussen AKEL en Kyprianou

In het weekend van 25 mei 1980 ontstond een breuk in de niet-officiële coalitie van de regerende Democratische Partij van president Kyprianou met de communistische AKEL. Deze leverde in een resolutie van het centrale comité scherpe kritiek op de president zowel wat betreft zijn beleid m.b.t. de intercommunautaire besprekingen als zijn koers in de binnenlandse politiek. De AKEL riep op tot een ,,nationale regering" waarin deze partij zitting zou moeten hebben. Na een bespreking van Kyprianou op 4 juni met alle partijleiders gaf het secretariaat van de AKEL een communiqué uit, waarin werd vastgesteld dat er tussen de opvattingen van Kyprianou en die van de

(The Times)

* Tot aartsbisschop van de Orthodoxe Kerk van Cyprus in Makarios' plaats werd op 12 nov. 1977 de 50-jarige bisschop Chrysostomos van Paphos gekozen.

AKEL-leiding nog steeds een kloof bestond.
Medio juni verklaarde AKEL-leider Papaioannou dat zijn partij geen verantwoording meer nam voor het presidentiële beleid, maar de AKEL wilde Kyprianou het vertrouwen in het parlement nog niet opzeggen. De AKEL bezette daarin negen van de 35 zetels.

Reorganisatie *kabinet*

Bij een op 9 sept. 1980 bekendgemaakte reorganisatie van het kabinet werd de post van staatssecretaris voor onderwijs afgeschaft; drie ministers werden op hun oude post gehandhaafd (Rolandis, Veniamin en Afxentiou); twee kregen een andere portefeuille (Tombazos kreeg gezondheid i.p.v. landbouw en natuurlijke hulpbronnen, terwijl Katsellis promoveerde van staatssecretaris voor binnenlandse zaken en defensie tot minister in het bureau van de president); en zeven nieuwe ministers werden benoemd met de volgende portefeuilles:

Onderwijs – Nicolaos Konomis; verbindingen en openbare werken – George Hadjicostas; handel en industrie – Constantinos Kittis; landbouw en natuurlijke hulpbronnen – Nicos Pattichis; arbeid en sociale zaken – George Stavrinakis; justitie – Andreas Demetriades; staatssecretaris binnenlandse zaken en defensie – Petros Stylianou.

Tot de ministers die niet terugkeerden behoorde Chrysostomos Sofianos (onderwijs), op wiens onderwijshervormingen van rechts veel kritiek was geleverd, omdat daarmee ,,Helleensetradities'' zouden worden ondermijnd. Sofianos nam de leiding op zich van een linkse partij, het Pancypriotische Vernieuwingsfront (Pame).
Kritiek op de reorganisatie van het kabinet kwam o.a. van de AKEL die stelde dat ,,de nieuwe ministers niemand vertegenwoordigden''.

Scheuring Democratische Partij

De Democratische Partij van president Kyprianou werd op 14 okt. 1980 getroffen door een scheuring. Michailis en vier andere parlementsleden traden uit de partij en richtten een nieuwe partij op, het Nieuwe Democratische Kamp. Inmiddels had ook de vroegere Grieks-Cypriotische onderhandelaar bij de communautaire besprekingen, Tassos Papadopoulos, een nieuwe partij, de Centrum Unie, opgericht, die als een concurrent voor de Democratische Partij werd beschouwd.

Grieks-Cypriotische parlementsverkiezingen

Op 24 mei 1981 werden verkiezingen gehouden voor de 35 Grieks-Cypriotische zetels in het Huis van Afgevaardigden. De toestand was sterk veranderd sinds de verkiezingen van 1976. Toen was er een pro-Makarios' alliantie van Democratisch Front, socialisten (EDEK) en communisten (AKEL), waarin de AKEL genoegen had genomen met een vooraf toegezegd „contingent'' van negen zetels, en een kiesstelsel waarbij elke kiezer evenveel stemmen te vergeven had als ziin district zetels voortbracht. Door dit systeem was de Democratische Concentratie van oud-parlementsvoorzitter Glafkos Clerides ondanks een stemmenaandeel van 27% zonder parlementszetel gebleven.

Dit maal opereerde elke partij voor zichzelf en was het kiesstelsel op evenredigheid gebaseerd. Er volgde een nek-aan-nek race tussen de AKEL en het rechtse Democratische Appel van Clerides.

De op 26 mei bekendgemaakte zetelverdeling luidde: AKEL 12, Democratisch Appel 12, Democratische Partij (van president Kyprianou) 8 en EDEK 3. De grote verliezer was de Democratische Partij die 13 zetels moest prijs geven.
De AKEL werd met 32,79% van de (314.000) uitgebrachte stemmen de grootste partij gevolgd door het Democratisch Appel met 31,89%. De Democratische Partij kreeg 19,50% van de stemmen en de EDEK 8,17%. De opkomst was ca. 92%.

Op 4 juni werd Georges Ladas (Democratische Partij) met steun van de AKEL tot voorzitter van het Huis van Afgevaardigden gekozen.

Over de verkiezingsuitslag schreef NRCI H'blad (27-5) o.a.:
,,...Cyprus is daarmee de enige democratie in de wereld waar de communisten de grootste partij zijn. De AKEL is strikt op Moskou georiënteerd. maar de Cyprische communisten zijn vanouds nogal ,,tam'' en ingebed in hel politieke establishment op het eiland.
Enige teleurstelling is vooral te bespeuren bij de AKEL omdat het percentage waarop ze eindigde wat lager bleek te liggen dan het percentage aanhang dat de AKEL de afgelopen jaren is toegeschreven. (. . .)

Een tegenvaller voor de AKEL was verder dat het Democratisch Appel haar in de hoofdstad Nicosia met enkele procenten overvleugelde. Het landelijk percentage van Clerides partij was in 1976 nog 27%. (. . .)

De regeringspartij van president Kyprianou, de Democratische Partij (DP), die zwaar verloor maar het er met haar acht zetels nog beter van af bracht dan menigeen enkele weken geleden nog voorspelde, zit nu op de wip. Maar aangezien de AKEL en de DP elkaar tijdens de verkiezingscampagne zorgvuldig hebben gespaard valt niet te verwachten dat de DP op korte termijn een coalitie aangaat met het Democratisch Appel, dat door de DP de laatste weken herhaaldelijk van ,,fascisme'' werd beticht..."

TURKS-CYPRIOTISCHE GEMEENSCHAP

Nieuw kabinet in Turks-Cypriotische federatieve staat. Mutaties. Nieuwe partij

Nadat premier Nejat Konuk (sinds 3 juli 1976) op 24 maart 1978 was afgetreden na kritiek in de Turks-Cypriotische pers op recente prijsstijgingen, werd op 21 april 1978 een nieuw kabinet beëdigd met Osman Orek, oud-voorzitter van de wetgevende vergadering als premier en minister van buitenlandse zaken. De verdeling van de overige portefeuilles was:

Defensie en binnenlandse zaken – Orham Zihni Bilgenan; economie en financiën – Hussein Erdel (nieuw); toerisme en voorlichting – Vedat Çelik; openbare werken en verbindingen – Erol Kazim Andaç; onderwijs en cultuur – Kenan Atakol; landbouw en natuurlijke hulpbronnen – Irsen Kuçuk; arbeid, sociale zaken en gezondheid – Mustafa Çagatay; huisvesting en rehabilitatie – Hakki Atun; dorpsaanzelezenheden en coöperaties – Feridun Adahan; openbare bedrijven en industrie – Tansel Fikri.

Op 1 dec. 1978 trad premier Osman Örek met zeven ministers af wegens gebrek aan discipline en conflicten binnen de regerende Partij van Nationale Eenheid (NUP).
Op 12 dec. werd een nieuw kabinet beëdigd met Mustafa Çagatay – voorheen minister van arbeid, sociale zaken en gezondheid – als premier en minister van arbeid en sociale verzekeringen. De overige portefeuilles waren als volgt verdeeld:

Buitenlandse zaken, defensie, toerisme en voorlichting – Kenan Atakol (voorheen onderwijs en cultuur); economie en financiën – Hakki Atil*; landbouw, natuurlijke hulpbronnen en energie – Irsen Kuçuk (energie toegevoegd); openbare werken, wederopbouw en verbindingen – Erdinc Gercek Gurcag*; onderwijs, cultuur en jeugd – Kubilay Caudamli*; handel, industrie en coöperaties – Taskent Atasayan*; gezondheid en sociale diensten – Ali Atun*; binnenlandse zaken en huisvesting – Recep Gurler*.
(* = nieuw)

Dezelfde dag deelde Orek mee dat hij uit de NUP was getreden en voortaan in de wetgevende vergadering als ,,onafhankelijke'' zou optreden.
Op 15 juni 1979 maakte oud-premier Nejat Konuk de vorming van een nieuwe politieke partij, de Democratische Volkspartij (DPP), bekend. Mede-oprichter was ex-premier Osman Orek. Volgens Konuk streefde de DPP naar een onafhankelijke, niet-gebonden soevereine federale republiek Cyprus met twee regio's en twee gemeenschappen, zonder buitenlandse bases.
Op 31 juli 1980 trad Ozel Tahsin, een afgevaardigde van de NUP, tot het kabinet toe als minister van arbeid en sociale verzekeringen. Deze portefeuille werd tot dan toe door premier Çagatay beheerd.

Verkiezingen op Turks-Cyprus

Op 28 juni 1981 werden in de Turkse federatieve staat op Cyprus presidents- en parlementsverkiezingen gehouden. Bij de presidentsverkiezingen werd Rauf Denktash, die op 13 febr. 1976 bij de proclamatie van de federatieve staat tot president was benoemd en die tevens de leider was van de Partij van Nationale Eenheid (NUP), herkozen met 53% van de uitgebrachte stemmen, maar zijn meerderheid was vergeleken met 1976 (toen 76%) aanzienlijk beperkt. Zijn voornaamste tegenstander, Ziya Rizki, kandidaat van de Communale Bevrijdingspartij (CLP) en burgemeester van Kyrenia, verwierf 30,43% van de stemmen; Ozker Ozgur van de communistisch georiënteerde Republikeinse Turkse Partij (RTP) 12,75%.

Bij de verkiezingen voor de wetgevende vergadering behaalde de NUP met 44% van de stemmen 18 van de 40 zetels. wat een verlies van 12 zetels t.o.v. 1976 betekende. De CLP onder Alpay Durduran verwierf nu 13 zetels tegen 8 in 1976. De RTP kwam van 2 op 6 zetels. De nieuwe Democratische Volkspartij van oud-premier Nejat Konuk kreeg 2 zetels, terwijl de uiterst rechtse Turkse Eenheidspartij één zetel behaalde.

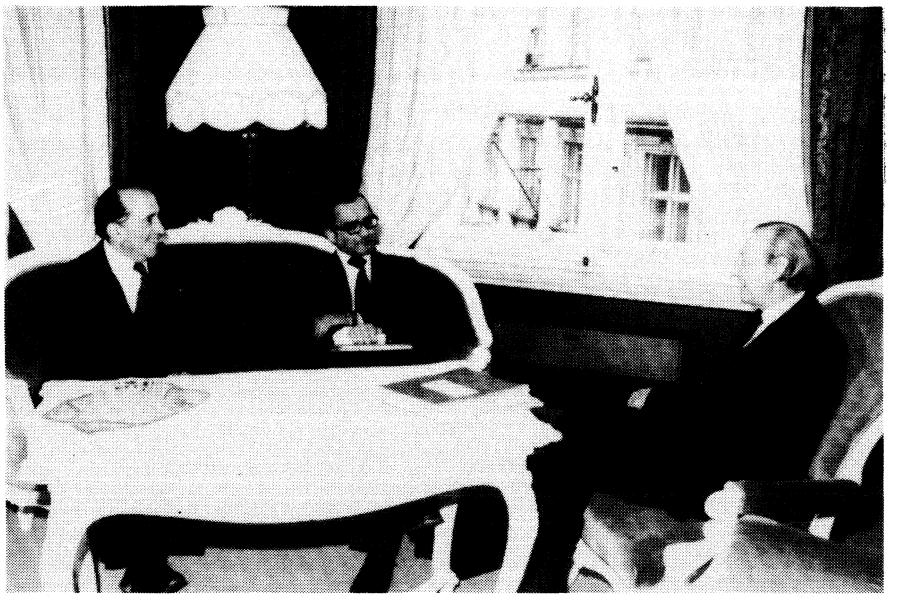
(Vor. ber. pag. 8312 e.v.1977 en 68411 e.v.-1977)

ONDERBREKING EN VOORTZETTING COMMUNAUTAIRE BESPREKINGEN. ONTWIKKELINGEN SINDS BEGIN 1978

Sind juni 1968 voeren de Griekse en Turkse Cyprioten – met langdurige onderbrekingen – onderlinge gesprekken, de z.g. intercommunautaire besprekingen, over een nieuwe constitutie en de territoriale indeling van het eiland. Deze besprekingen hebben tot dusver geen resultaat opgeleverd.

Bemiddeling Waldheim

Nadat de zesde ronde van de intercommunautaire besprekingen tussen onderhandelaars van de Grieks- en Turks-Cypriotische gemeenschap in april 1977 was vastgelopen, aangezien de Turks-Cypriotische zijde weigerde voorstellen in te dienen over het territoriale aspect na de verwerping door de Grieks-Cypriotische zijde van een Turks-Cypriotisch constitutioneel plan (zie pag. 672/1/2-'77), bracht VN-secretaris-generaal Kurt Waldheim tussen 8 en 18 jan. 1978 bezoeken aan Griekenland, Turkije en Cyprus om de vooruitzichten op een hervatting van het intercommunautaire overleg na te gaan.

Necati Munir Ertegun (l.) en Mumtaz Soysal (m.) overhandigden VN-secretaris-generaal Waldheim (r.) op 13 april 1978 in Wenen nieuwe Turks-Cypriotische voorstellen.

Tijdens zijn verblijf in Nicosia (14-16 jan. 1978) bood Waldheim op het hoofdkwartier van de UNFICYP een lunch aan, waarbij president Spyros Kyprianou en Rauf Denktash (de Turks-Cypriotische leider) elkaar voor het eerst sinds de dood van aartsbisschop Markarios in aug. 1977 ontmoetten.

Waldheim zei tijdens een perconferentie op 17 jan. 1978 te Athene dat Bülent Ecevit (toen premier van Turkije) hem een kaart had beloofd, waarop de Turkse opvattingen over de territoriale aspecten van het probleem-Cyprus als onderdeel van de Turkse voorstellen zouden zijn aangegeven. Volgens Waldheim had de Turkse zijde daarmee voor het eerst ,,zo'n duidelijke verplichting" aangegaan om ,,concrete voorstellen over de territoriale kwestie in te dienen alsook herziene constitutionele voorstellen".

Over de met Kyprianou en Denktash overeengekomen nieuwe procedure voor de hervatting van de intercommunautaire besprekingen deelde de secretaris-generaal mee: ,,De Turkse voorstellen zullen eerst aan mij worden gegeven. zodat ik ze kan bestuderen. Ik zal dan via diplomatieke kanalen de beide zijden raadplegen en de andere betrokken partijen. In het licht van hun reacties zal ik beslissen wanneer en waar de intercommunautaire besprekingen zullen worden hervat."

Op de vraag of de voorstellen tijdens de consultatieve fase konden worden geamendeerd merkte Walheim op: ,,Dit is juist de bedoeling van de consultatieprocedure: de situatie op te helderen en het terrein voor een meer formele bijeenkomst te effenen."

Gedeeltelijke terugtrekking Turkse troepen

Op 24 jan. 1978 maakte de Turkse regering bekend dat 500 Turkse militairen van Cyprus zouden worden teruggetrokken. Op 10 juli 1978 meldde AP de terugtrekking van nog eens 2.500 Turkse militairen. Daarmee zouden in totaal 17.250 militairen van de oorspronkelijke 40.000 man sterke Turkse invasiemacht (juli 1974) zijn geëvacueerd.

Turks-Cypriotische voorstellen door Grieks-Cypriotische leiding verworpen

Op 13 april 1978 werden Turks-Cypriotische voorstellen over de constitutionele en territoriale aspecten van het probleem-Cyprus aan de secretaris-generaal van de VN, Waldheim, in Wenen overhandigd, door twee juridische adviseurs, Mumtaz Soysal en Necati Munir Ertegun. Nadat Waldheim met deze adviseurs drie besprekingen had gevoerd, bracht hij de voorstellen op 19 april in Nicosia over aan president Kyprianou.

Deze deelde nog dezelfde dag op een persconferentie mee dat de voorstellen ,,absoluut onaanvaardbaar" waren en hij concludeerde: ,,Aanvaarding van de Turkse voorstellen als een basis voor onderhandelingen over het probleem-Cyprus zou voor ons neerkomen op een besluit om zelfmoord te plegen en wij hebben besloten geen zelfmoord te plegen."

Volgens Kyprianou bevatten de voorstellen geen ,,elementen die een hervatting van de intercommunautaire besprekingen rechtvaardigen". Als men de voorstellen naar het constitutionele aspect beoordeelde, dan was volgens Kyprianou de filosofie geheel duidelijk: twee afzonderlijke staten. Daarom was het geen kwestie van details die aan de onderhandelingstafel konden worden verbeterd. ,,Het is het hele pakket, het is de basis, het is de filosofie die absoluut onaanvaardbaar zijn...", aldus de Grieks-Cypriotische leider.

De Turks-Cypriotische voorstellen, zoals op 21 april 1978 openbaar gemaakt door de Hoge Commissaris van Cyprus in Londen, Kostas Ashiotis, bestonden uit drie secties: 1) de federale constitutie; 2) territoriale correcties; en 3) de toekomst van Varosha, het Grieks-Cy-

priotische deel van Famagusta dat sinds juli 1974 door Turkse troepen was afgesloten.

CONSTITUTIE. Cyprus zal zijn een „onafhankelijke, niet-gebonden federale staat met twee [illegible] samengesteld uit afzonderlijke Grieks- en Turks-Cypriotische gefedereerde staten

Personen die een federaal ambt bekleden moeten altijd alleen door hun eigen gemeenschap worden gekozen of aangewezen. De federale uitvoerende macht moet gezamenlijk worden geleid door de presidenten van de twee gefedereerde staten, die elkaar elke twee jaar afwisselen als de formele „president van de federale republiek".

De federale ministers van buitenlandse zaken, financiën en economische coördinatie, en de voorzitter van het federale parlement moeten altijd uit een andere gemeenschap afkomstig zijn dan die van de president van dc republiek, terwijl de president van het federale constitutionele hof juist altijd uit dezelfde gemeenschap afkomstig moet zijn. Hoewel er één staatsburgerschap van de republiek is, geregeld door het federale recht, moeten de gefedereerde staten verantwoordelijke zijn voor de uitgifte van paspoorten en certificaten van staatsburgerschap.

De federale republiek zal geen eigen strijdkrachten hebben; zijn externe defensie zal „gezamenlijk (worden) gewaarborgd door de landstrijdkrachten van de gefedereerde staten, gelegerd in hun respectieve gebieden". Er komt geen gemeenschappelijk opperbevel, maar „ter wille van de coördinatie zullen de twee commandanten van de respectieve landstrijdkrachten van de gefedereerde staten en hun staven bijeenkomen en samenwerken als zij dat nodig achten".

Buitenlandse zaken valt onder verantwoordelijkheid van de federale autoriteiten, maar „onverminderd het recht van de twee gefedereerde staten enige overeenkomst met enig land aan te gaan, in het bijzonder hun respectieve moederlanden, inbegrepen de toekenning van de behandeling van meest begunstigde natie aan de [illegible]

Elke gefedereerde staat krijgt zijn eigen centrale bank, maar met coördinatie door een federale instelling.

Elke gefedereerde staat krijgt zijn eigen wetgevende vergadering, en federale wetten hebben normaliter de instemming nodig van de beide afzonderlijke parlementen, die elk apart stemmen. Het federale parlement, bestaande uit 10 afgevaardigden van elk van beide parlementen, komt alleen bijeen als een wetsontwerp is ingediend door een van de twee of door beide presidenten van de gefedereerde staten, of als de twee parlementen dezelfde wet met verschillende amendementen hebben aanvaard. Als een wetsontwerp in dat geval door de beslissende stem van de voorzitter van het federale parlement wordt aanvaard, dan moet het door afzonderlijke referendums in de twee gefedereerde staten worden goedgekeurd alvorens het tot wet kan worden verheven.

TERRITORIALE CORRECTIES. Zes gebieden worden opgesomd, waar „de bestaande lijn (grens) tussen de Turks-Cypriotische en Grieks-Cypriotische zones moet worden gecorrigeerd": Kokkina, Avlona, Lourijina, Turilli, Akhina en „het gebied tussen het zuiden van Varosha en Dherinia". De voorgestelde „correcties" omvatten ook „het merendeel van de gebieden die thans tussen de voorste defensielinies vallen", d.w.z. de door de VN-troepen bezette bufferzone.

VAROSHA. Bepaald werd dat de Grieks-Cypriotische vluchtelingen die naar Varosha terugkeren „zullen zijn onderworpen aan de wetten en regelingen van de Turkse federatieve staat Cyprus" en dat zij zich slechts mogen vestigen „ten zuiden van de Demokratia en de Asteroskopiou Avenue en ten oosten van de Dherinia Avenue".

De Grieks-Cypriotische kritiek op de Turks-Cypriotische voorstellen werd nader geformuleerd door Tassos Papadopoulos, de Grieks-Cypriotische onderhandelaar bij de communautaire besprekingen, in een op 22 april 1978 gepubliceerde document voor secretaris-generaal Waldheim.

T.a.v. het constitutionele aspect merkte Papadopoulos op: „De Turkse documenten voorzien niet in de vestiging van een federale staat. De bepalingen in de documenten bevatten geen van de federatiekenmerken, evenmin stellen zij de oprichting van een federale staat voor die door zijn eigen organen een onafhankelijke staatsmacht uitoefent. Juist in het centrum van de federale staat. waar men de bron van de federale macht en functies verwacht aan te treffen, is er een totaal en compleet vacuüm. Bovendien is de relatie tussen de federale regering en de (staats)burger, een essentieel element van een federatie, niet bestaand. Wat de Turkse documenten duidelijk aangeven is de vorming van twee afzonderlijke staten."

M.b.t. de territoriale voorstellen verklaarde Papadopoulos dat de gebieden die de Turks-Cyprioten wilden opgeven juist gebieden waren die in de neutrale zone lagen, welke niet onder de bezetting van de Turkse troepen viel. De Turken boden dus aan terug te geven wat zij niet bezet hielden.

Daarentegen waren de gebieden, waarover zij bereid waren „in onderhandelingen te treden" voor het aanpassen van de scheidslijn „geïsoleerde, onbeduidende gebieden", die slechts 1% van het door de Turken bezette gebied uitmaakten.

Voorts stelde Papadopoulos dat de Turkse documenten elke verwijzing vermeden naar „één concreet en uiterst belangrijk kriterium voor de regeling van het territoriale aspect, nl. het landbezit. Deze veelbetekende omissie is ongetwijfeld te danken aan het feit dat het Turks-Cypriotische landbezit slechts 12,3% van de grond van Cyvrus uitmaakt."

Tenslotte meende Papadopoulos dat de voorstellen m.b.t. Varosha „zo vaag en onbegrijpelijk" waren dat zij in het geheel geen voorstel inhielden.

Op 2 mei verklaarde een VN-woordvoerder dat secretaris-generaal Waldheim van plan was zijn beraad met de betrokken partijen voort te zetten.

Ontslag Papadopoulos

Tassos Papadopoulos, de Grieks-Cypriotische onderhandelaar bij de intercommunautaire besprekingen sinds april 1976 (pag. 301/1-'76), werd op 17 juli 1978 door president Kyprianou ontslagen. In een brief aan Papadopoulos stelde de president dat de onderhandelaar „tragische fouten" had gemaakt. Hij wees in het bijzonder op een rede die Papadopoulos op 5 juli had gehouden en waarin hij kritiek had geleverd op het regeringsbeleid t.a.v. de intercommunautire besprekingen. Hij had verklaard dat de president af wilde van de onderhandelingen met de Turks-Cyprioten en zich ook niet meer wilde houden aan de door zijn voorganger Makarios aanvaarde formule van de „bizonale federatie". Volgens Kyprianou was Papadopoulos gemotiveerd door haat, afgunst en ambitie.

Nieuwe voorstellen *i.z. Varosha*

Op 20 juli 1978. de vierde verjaardag van de Turkse invasie, richtte de Turks-Cypriotische leider Rauf Denktash een „open boodschap" tot de Grieks-Cyprioten, waarin hij o.a ren nieuw voorstel m.b.t. de toekomst van Varosha deed.

Denktash verklaarde zich bereid te „spreken over de onmiddellijke instelling van een tijdelijk bestuur in Varosha op voorwaarde dat dit niet van invloed is op de huidig of uiteindelijke politieke status van tiet gebied". Hij voegde daaraan toe: „Zodra de intercommunautaire besprekingen, gebaseerd op het Denktash-Makarios akkoord gesloten op 12 febr. 1977 (zie pag. 67111-'77). zijn hervat, kunnen wij onmiddellijk onze discussies beginnen over de structuur van het tijdelijke bestuur dat kan worden ingesteld onder auspiciën van de Verenigde Naties. De organen en de taken van het tijdelijke bestuur zullen de controle op de voornaamste gemeentediensten en de geregelde politiediensten omvatten. De vestiging (van Grieks-Cyprioten) in Varosha zal starten gelijktijdig met de intercommunautaire besprekingen. Zij zal zo vlot mogelijk verlopen en zij zal in fasen worden voltooid. De VN zullen technische bijstand leveren die nodig is voor de controle op en het herstel van de stedelijke infrastructuur en de gebouwen en voor het bevorderen van het herhuisvestingsproces."

De Grieks-Cypriotische regering verwierp Denktash's voorstel als „basis voor de hervatting van substantiële en constructieve onderhandelingen", maar zij deed secretaris-generaal Waldheim op 24 juli 1978 een eigen voorstel m.b.t. Varosha:

a) „Alle Turkse troepen moeten uit Famagusta worden teruggetrokken en de stad moet vrij zijn van Turkse bezettingstroepen, zodat alle inwoners van Famagusta naar huis en haard kunnen terugkeren, waarbij de stad Famagusta voor een zekere periode onder politietoezicht en veiligheidscontrole van de VN staat."

b) „Zodra dit voorstel is aanvaard door de Turkse zijde en de stad is ontruimd en onder politietoezicht en veiligheidscontrole van de VN is gesteld, zoals hierboven aangegeven, en zodra de rechtmatige inwoners van Famagusta naar hun huizen kunnen terugkeren, zal de Grieks-Cypriotische zijde onmiddellijk bereid zijn tot onderhandelingen op basis van een open agenda onder auspiciën en leiding van de secretaris-generaal die in overeenstemming zal zijn met de VN-resoluties en de verklaring en conventies inzake mensenrechten."

Amerikaans plan

Op 9 en 10 nov. 1978 legde de Amerikaanse regering een uit 12 punten bestaand plan voor een regeling van de kwestie-Cyprus voor aan vertegenwoordigers van de beide gemeenschappen van Cyprus en aan de regeringen van Griekenland en Turkije.

Volgens functionarissen van het Amerikaanse State Department was het plan opgesteld onder leiding van Mat-

thew Nimetz, adviseur van het State Departement die van 3-6 sept. een bezoek aan Cyprus had gebracht, in samenwerking met Britse en Canadese functionarissen. Het plan beoogde een kader te verschaffen voor de hervatting van de intercommunautaire besprekingen onder auspiciën van Waldheim.
(Op 6 sept. had president Kyprianou in het Witte Huis te Washington een onderhoud gehad met de Amerikaanse president Carter.)
Hoewel het Amerikaanse plan niet officieel werd gepubliceerd, gaf de *New York Times* (29-11-'78) de volgende samenvatting van de 12 punten:

1) Cyprus zal een bi-communale federale staat zijn met twee constituerende regio's. één voornamelijk bevolkt door Grieken en de ander door Turken. De inlijving van één van beide delen in enige andere staat is ,,uitdrukkelijk verboden".

2) De nieuwe constitutionele structuur van Cyprus is gebasseerd op het Amerikaanse plan, en de onderhandelaars zullen hun besprekingen voeren op basis van vroegere overeenkomsten, met inbegrip van de grondwet van 1960 en relevante VN-resoluties.

3) De federale grondwet zal alle fundamentele rechten, incl. die van bewegingsvrijheid en bezit. vastleggen.

4) De federale regering zal verantwoordelijk zijn voor buitenlandse zaken, defensie, de munt en de centrale bank, de interregionale en buitenlandse handel, verbindingen, federale financiën, douane. immigratie en emigratie. en burgerluchtvaart. Andere functies berusten bij de twee regio's.

5) De wetgevende macht van de federale regering zal berusten bij een wetgevende vergadering van twee kamers: een Hogerhuis of Senaat waarin beide gemeenschappen op fifty-fifty basis zijn vertegenwoordigd en een Lagerhuis waarin zij op basis van evenredigheid zijn vertegenwoordigd. Wetten moeten door beide Huizen worden goedgekeurd. Wetten die door het Hogerhuis worden verworpen, kunnen echter alsnog van kracht worden als zij door een tweederde meerderheid van het Lagerhuis worden goedgekeurd, mits in dit geval 38% van de vertegenwoordigers van elk van beide gemeenschappen aanwezig is en zijn stem uitbrengt.
De president en de vice-president – één van hen moet een Griek zijn en de ander een Turk – formeren samen het kabinet. waarin geen van beide gemeenschappen met minder dan 30% van de leden mag zijn vertegenwoordigd. Ook beschikken de president en de vice-president over een gezamelijk veto t.a.v. elke federale wet. maar dit veto kan door een tweederde meerderheid in beide Huizen worden opgeheven.
Er komt een federaal hooggerechtshof bestaande uit één lid van elke gemeenschap plus een niet-Cypriotische president.

6) Er komen regionale regeringen die verantwoordelijk zijn voor de niet aan de federale regering toegekende taken.

7) Een bureau zal worden ingesteld voor de ontwikkeling van een praktische samenwerking tussen de twee regio's.

8) Het gebied dat onder het bestuur van een van beide regio's komt zal worden vastgesteld door onderhandelingen, waarbij rekening moet worden gehouden met factoren als economische produktiviteit en leefbaarheid, landbezit, veiligheid, bevolkingspatronen en historische factoren. De Turks-Cypriotische zijde zal instemmen met aanzienlijke geografische wijzigingen ten gunste van de Grieks-Cyprioten

9) Er zullen voorzieningen worden getroffen voor de terugkeer van ontheemde personen naar hun bezit en voor de regeling van claims van personen die niet in staat of bereid zijn terug te keren.

10) Alle niet-Cypriotische militaire eenheden zullen worden teruggetrokken, met uitzondering van contingenten waarover onderling overeenstemming is bereikt.

11) Een speciaal fonds, gefinancierd door de federale regering en gezamenlijk beheerd door de twee regio's, zal worden gebruikt voor de ontwikkeling van gebieden die financiële en sociale bijstand het hardst nodig hebben.

12) Voor het kweken van goodwill en het oplossen van humanitaire problemen zal het Varosha-gebied. het Grieks-Cypriotische deel van Famagusta, onder auspiciën van de VN opnieuw worden gekoloniseerd, in overeenstemming met „specifieke regelingen".

Plan-Waldheim

De Amerikaanse voorstellen werden door geen van de betrokken partijen formeel aanvaard. Terwijl aartsbisschop Chrysostomos, de leider van de Orthodoxe Kerk, de voorstellen verwierp (*FAZ* 7-12-'78), scheen president Kyprianou die toch in overweging te nemen, aldus de *FAZ (19-12-'78)*.Maar dan zou VN-secretaris-generaal Waldheim de voorstellen moeten overnemen en met enkele niet-substantiële veranderingen als eigen initiatief ter discussie moeten stellen.
Op *19* dec. *1978* werden in New York besprekingen over het Amerikaanse plan gevoerd tussen Waldheim en Nicos Rolandis, de Grieks-Cypriotische minister van buitenlandse zaken.
Op 22 dec. nam Waldheim het Amerikaanse plan in een enigszins bewerkte vorm, ,,een verwaterde versie" volgens *FAZ (15-3-Tg)*, over als uitgangspunt voor verder overleg. Zijn speciale vertegenwoordiger op Cyprus, Reynaldo Galindo-Pohl, begon een pendeldiplomatie tussen de twee gemeenschappen.
Nadat de Grieks-Cypriotische regering de formule-Waldheim als uitgangspunt voor verder overleg had aanvaard, verklaarde de Turks-Cypriotische leider Denktash zich op *10* jan. *1979* bereid tot hervatting van de communautaire besprekingen op basis van Waldheims voorstellen, die zich volgens Denktash leenden als leidraad voor een ,,agenda".

Reynaldo Galindo-Pohl, tot april 1980 de speciale vertegenwoordiger van Waldheim op Cyprus.

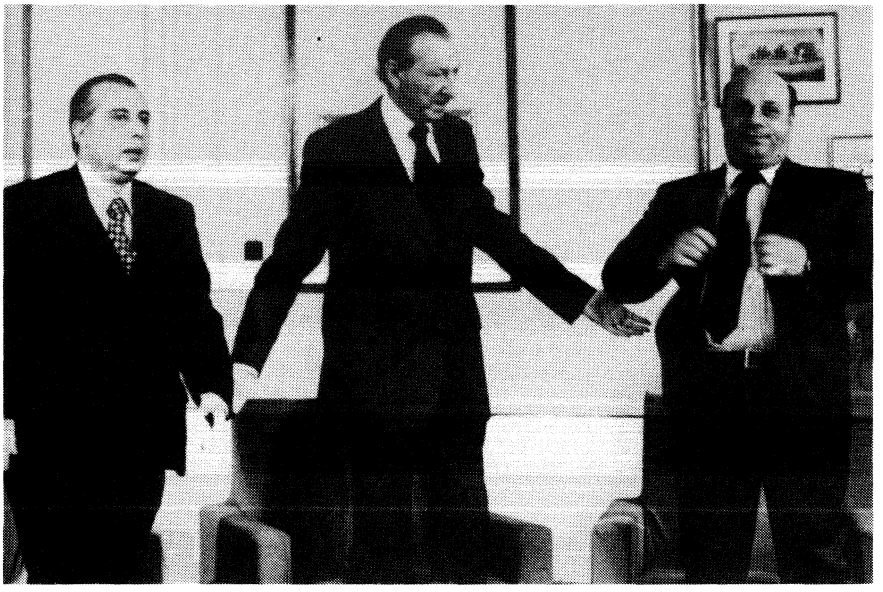
Maar vervolgens stelde hij in een brief aan de VN als nieuwe voorwaarde dat er dan intussen een ,,politieke wapenstilstand" moest worden gesloten, waarin van Griekse zijde geen bezwaar meer mocht worden gedaan op de VN (*NRC/H'blad* 23-1-'79). Een andere prealabele voorwaarde was beëindiging van de Grieks-Cypriotische economische blokkade van de Turks-Cyprioten. Voorts verwierp Denktash het voorstel van Waldheim inzake Varosha: terugkeer van de Grieks-Cypriotische bewoners, direct na het begin van de besprekingen. De Turks-Cyprioten wensten eerst overleg over de toekomstige status van Varosha en pas na een akkoord daarover kon de terugkeer van de bewoners plaatsvinden.

Beide partijen gaven er elkaar de schuld van dat de door Waldheim voor eind februari geplande hervatting van de communautaire besprekingen niet doorging.
Hoewel Waldheims vertegenwoordiger in Nicosia, Galindo-Pohl, meer dan *50* ontmoetingen van in totaal ruim *100* uur met Kyprianou en Denktash had, slaagde hij er volgens *FAZ (5-4-'79)* niet in een agenda voor de besprekingen tot stand te brengen.
Er volgde verder beraad in Ankara. Geneve, Athene en Zurich.

Denktash reisde op 12 maart naar de Turkse hoofdstad voor overleg met de toenmalige Turkse premier Ecevit.
Op 4 april had Waldheim in Genève een onderhoud met de Grieks-Cypriotische minister van buitenlandse zaken Rolandis.
Op 8 april arriveerde president Kyprianou in Athene voor beraad met de toenmalige Griekse premier Karamanlis.
Op 9 april had Waldheim in Zurich een onderhoud met de Turks-Cypriotische ,,minister" van buitenlandse zaken, Kenan Atakol.

Op *11* april werd officieel te Nicosia bekendgemaakt dat Kyprianou en Denktash waarschijnlijk op *15* mei voor een topgesprek in Nicosia bijeen zouden komen in aanwezigheid van Waldheim.

Als een ,,gebaar van goede wil" trok Turkije van *1-10* mei *1.500* militairen uit Cyprus terug, waarmee sinds *1974 18.750* Turkse militairen waren geëvacueerd. er bleven nog ca. *20.000* man op het eiland achter.
Intussen voerde de onder-secretaris-generaal van de VN voor politieke zaken, Javier Perez de Cuellar, op Cyprus verder overleg.

De Cypriotische president Spyros Kyprianoii, VN-secretaris-generaal Kurt Waldheim en de Turks-Cypriotische leider Rauf Denktash (v.l.n.r.) tijdens hun bijeenkomst op 18 mei 1979 te Nicosia.

Gesprek *Kyprianou–Denktash.* Tien-punten-akkoord

De aangekondigde topconferentie tussen Kyprianou en Denktashvond op 18 en 19 mei 1979 te Nicosia in aanwezigheid van Waldheim plaats. Op 19 mei werd overeenstemming bereikt over het volgende tien-punten-akkoord:

1) Er werd overeengekomen de intercommunautaire besprekingen op 15 juni 1979 te hervatten.
2) De basis voor de besprekingen zal worden gevormd door de Makarios-Denktash richtlijnen van 12 febr. 1977 en de VN-resoluties m.b.t. de kwestie-Cyprus.
3) Er moet respect bestaan voor mensenrechten en fundamentele vrijheid van alle burgers van de republiek.
4) De besprekingen zullen gaan over alle territoriale en constitutionele aspecten.
5) Prioriteit zal worden verleend aan het bereiken van overeenstemming over de herbewoning van Varosha (door teruggekeerde Grieks-Cyprioten) onder auspiciën van de VN gelijktijdig met het begin van de beschouwing door de onderhandelaars van de constitutionele en territoriale aspecten van een alomvattende regeling. Nadat een akkoord over Varosha is bereikt, zal dit worden uitgevoerd zonder op het resultaat van de discussie over andere aspecten van het probleem-Cyprus te wachten.
6) Overeengekomen werd zich te onthouden van enigerlei actie die het resultaat van de besprekingen in gevaar zou kunnen brengen, en speciaal belang zal worden toegekend aan eerste praktische maatregelen van beide zijden om goede wil, onderling vertrouwen en de terugkeer naar normale omstandigheden te bevorderen.
7) Naar de demilitarisatie van de republiek Cyprus wordt gestreefd en zaken met betrekking daartoe zullen worden besproken.
8) De onafhankelijkheid, soevereiniteit, territoriale integriteit en niet-gebondenheid van de republiekzullen adequaat worden gewaarborgd tegen een gehele of gedeeltelijke unie met enig ander land en tegen elke vorm van verdeling of afscheiding.
9) De intercommunautaire besprekingen zullen worden gevoerd op een ,,voortdurende en onafgebroken wijze". zodat elke vertraging wordt vermeden.
10) De intercommunautaire besprekingen zullen in Nicosia plaatsvinden.

Nieuwe Grieks-Cypriotische onderhandelaar

Op 31 mei 1979 benoemde president Kyprianou de minister in het bureau van de president, George Ioannides, tot Grieks-Cypriotische onderhandelaar bij de intercommunautaire besprekingen als opvolger van de in juli 1978 ontslagen Papadopoulos.

Hervatting en verdaging intercommunautaire besprekingen

Op 15 juni 1979 werden de sinds april 1977 opgeschorte intercommunautaire besprekingen in Nicosia hervat. Ioannides en Umit Suleyman Onan (de Turks-Cypriotische onderhandelaar sinds april 1976) overlegden in het Ledra Palace Hotel te Nicosia in het niemandsland onder voorzitterschap van Perez de Cuellar.
Op 22 juni werden de besprekingen voor onbepaalde tijd verdaagd zonder dat tot dan toe enige vooruitgang was geboekt. Perez de Cuellar sprak op 23 juni van een onderbreking van het overleg van hoogstens tien dagen.
Maar de opschorting van de intercommunautaire besprekingen duurde tot 9 aug. 1980 voort. Het grote struikelblok bleek de Turks-Cypriotische eis dat, alvorens de onderhandelingen werden voortgezet, ook door de Grieks-Cypriotische zijde twee uitgangspunten moesten worden aanvaard: het bizonale karakter van de federale republiek Cyprus en de noodzaak om de ,,veiligheid" van beide gemeenschappen afzonderlijk te verzekeren.

De Turks-Cyprioten beklemtoonden dat, toen wijlen aartsbisschop Makarios en hun leider Dentash de richtlijnen voor een regeling in februari 1977 opstelden, de aartsbisschop het idee van een bizonale federatie aanvaardde. „Bizonaal" werd nier gebruikt in de officiële tekst, waarin sprake was van de vorming van een ,,onafhankelijke, niet-gebonden bi-communautaire en federale republiek", (zie ook pag. 671/1-1977), maar VN-secretaris-generaal Waldheim was getuige van de aanvaarding van her begrip bizonaal door de aartsbisschop en dit is vastgelegd in de VN-notulen van de bijeenkomst. De Grieks-Cyprioten erkenden dat zo'n voorstel was besproken, maar zij zeiden dat het op dezelfde wijze was verworpen als de Turks-Cyprioten verscheidene van hun voorstellen hadden verworpen. Daarom was het niet van belang en mochten alleen de gepubliceerde richtlijnen als geschikt voor discussie worden beschouwd. (The Times 25-6-1979).
Bizonaal veronderstelde volgens Denktash het bestaan van twee bondsstaten, die op hun grondgebied „in veel dingen absoluut soeverein" zijn. De Grieks-Cyprioten waren voorstander van de term „biregionaal" d.w.z. van een federatie van twee zo min mogelijk soevereine delen.
Inzake de „veiligheid" waren de Grieks-Cyprioten wel bereid de veiligheid van het Turks-Cypriotische bevolkingsdeel (ca. 18% van de totale bevolking) te garanderen, maar niet ten koste van het beginsel van de vrijheid van beweging (vestiging). De Turks-Cyprioten wilden aan het veiligheidsbegrip een territoriale betekenis toekennen, in die zin dat de vestigingsgebieden compact en eens en voor al worden vastgesteld. De Turks-Cyprioten wensten, afgezien eventueel van ondergeschikte ,,grenscorrecties", een legalisering van de sinds 1975 bestaande de facto verdeling in tweeën van Cuprus, waarbij zij ca. 38% van het totale gebied bezetten. Naast de 120.000 Turks-Cyprioten zijn inmiddels ook 35.000 a 40.000 Turken van het vasteland op het eiland gevestigd (FAZ 16-2-'81). De Grieks-Cyprioten willen daarentegen minstens een deel van het door de Turkse invasie van 1974 verloren gegane gebied terug. Volgens het Amerikaanse tien-punten-plan van 1978 zou het Turks-Cypriotische gebied tot ca. 28% worden gereduceerd.

Van diverse kanten werden zonder resultaat pogingen in het werk gesteld om de inpasse te doorbreken.

Op 20 nov. 1979 stelde de Algemene Vergadering van de VN een uiterste termijn, nl. 31 maart 1980, vast, waarop bij de intercommunautaire besprekingen vooruitgang moest zijn geboekt (zie pag. 32512-'80).
In januari 1980 stelde Waldheims speciale vertegenwoordiger, Galindo-Pohl, in Nicosia pogingen in het werk om de beide gemeenschappen weer aan de onderhandelingstafel te brengen.
In de nacht van 10 op 11 maart richtte president Kyprianou een boodschap aan Waldheim, waarin hij stelde dat de Grieks-Cypriotische gemeenschap ,,bereid (was) een substantiële dialoog te hervatten op zo kort mogelijke termijn en haar standpunten uiteen te zetten over de fundamentele kwesties en over andere geschilpunten aan de onderhandelingstafel".
Op 26 maart had Galindo-Pohl in Nicosia opnieuw een onderhoud met de Turks-Cypriotische leider Denktash. Hij zette zijn overleg op 30 en 31 maart voort met Denktash en de Grieks-Cypriotische minister van buitenlandse zaken, Rolandis, zonder erin te slagen de intercommunautaire besprekingen weer op gang te brengen.
Geen overeenstemming werd bereikt over de vraag of de republiek Cyprus binationaal moet zijn, zoals de Turks-Cyprioten wilden. of biregionaal. zoals de Grieks-Cyprioten verlangen.

Een opvallend initiatief werd toen genomen door de Grieks-Cypriotische oppositieleider Glafkos Clerides. Hij had in de Turkse zone een ontmoeting met de Turks-Cypriotische premier Mustafa Çagatay, en gaf te kennen dat het bij dit ene gesprek niet zou blijven.

Op 2 april 1980 rapporteerde Waldheim aan de Algemene Vergadering dat het streven om de onderhandelingen tussen beide gemeenschappen weer op gang te brengen op basis van het akkoord van 19 mei 1979 tot dusver geen vruchten had afgeworpen wegens de ,,uiteenlopende en streng gehandhaafde posities" van de partijen.
Op 15 april deelde Waldheim de Veiligheidsraad mee dat hij had besloten Hugo Gobbi (Argentinië) tot zijn speciale vertegenwoordiger op Cyprus te benoemen. Gobbi. die zijn functie begin mei zou aanvaarden, volgde Galindo-Pohl op, die op eigen verzoek van de taak was ontheven die hij sinds mei 1978 had vervuld.
Van 19-22 april bracht de Britse Lord Privy Seal, Sir Ian Gilmour, een oriëntatiebezoek aan Cyprus.

Perez de Cuellar, assistent-secretaris-generaal van de VN, keerde op 12 juni naar New York terug na bezoeken aan Nicosia, Ankara en Athene. Hi had nieuwe, maar niet openbaar gemaakte ,,ideeën" over een hervatting van de communautaire onderhandelingen, maar die werden door de Turks-Cypriotische leider Denktash verworpen, omdat in de nieuwe ,,ideeën" niet voldoende erkenning van de Turks-Cypriotische uitgangspunten zou zijn vervat.
Medio juli deelde de Libische minister van buitenlandse zaken Triki, na een bezoek van drie dagen aan Cyprus, mee dat president Kyprianou bereid was gevonden Denktash in Tripoli te ontmoeten in aanwezigheid van de Libische leider Kadhafi. Ook VN-secretaris-generaal Waldheim zou worden uitgenodigd.

De nieuwe vertegenwoordiger van Waldheim op Cyprus, Hugo Gobbi.

Hervatting intercommunautaire besprekingen

Op 6 aug. 1980 maakte een VN-woordvoerder te Nicosia bekend dat beide Cypriotische gemeenschappen met een hervatting van de intercommunautaire besprekingen hadden ingestemd op basis van een procedureformule. die was voorgesteld door Waldheims nieuwe persoonlijke vertegenwoordiger, Hugo Gobbi. Deze had daartoe wekenlang intensieve pogingen ondernomen. De eerste bijeenkomst zou op 9 aug. in het Ledra Palace Hotel plaatvinden en Gobbi zou dan een verklaring van Waldheim voorlezen, waarin de te bespreken punten werden opgesomd. Daarop zou de bijeenkomst worden verdaagd tot 16 sept., wanneer ,,onafgebroken en substantiële besprekingen over alle aspecten van het probleem-Cyprus" zouden beginnen.
Tijdens de bijeenkomst van 9 aug., die door de Grieks- en Turks-Cypriotische onderhandelaars, resp. George Ioannides en Umit Suleiman Onan, werd bijgewoond, werd door Gobbi de volgende boodschap van Waldheim, een „begrip van de gemeenschappelijke basis die werd uitgewerkt in de loop van consultaties die plaatsvonden in de voorbije maanden", voorgelezen:

a) Beide partijen hebben opnieuw de geldigheid bevestigd van de overeenkomsten op hoog niveau van 12 febr. 1977 en 19 mei 1979

b) Beide partijen hebben opnieuw hun steun bevestigd voor een federale oplossing van het constitutionele aspect en een bizonale oplossing van het territoriale aspect van het probleem-Cyprus.

c) Beide partijen hebben te kennen gegeven dat de kwestie van de veiligheid aan de orde kan worden gesteld en besproken bij de intercommunautaire besprekingen. Er is overeengekomen dat deze zaak zal worden besproken met inachtneming van bepaalde praktische moeilijkheden die voor de Turks-Cypriotische gemeenschap kunnen rijzen alsmede van de veiligheid van Cyprus als geheel.

d) Beide partijen hebben een beroep op de secretaris-generaal gedaan voor de voortzetting van de intercommunautaire besprekingen.

De praktische toepassing van de concepten in b) en c) zal worden behandeld in de context van de substantiële beschouwing van de constitutionele en territoriale aspecten en zal haar weerslag vinden in de substantiële posities en voorstellen van de partijen inzake de diverse agendapunten.

Wat de te bespreken zaken betreft neemt de secretaris-generaal, op basis van het akkoord van 19 mei, aan dat die de volgende onderwerpen zullen omvatten:

a) Het bereiken van overeenstemming over het opnieuw bewonen van Varosha onder auspiciën van de VN, in overeenstemming met de bepalingen van punt 5 van het akkoord van 19 mei.

b) Eerste praktische maatregelen van beide zijden om goede wil. onderling vertrouwen en de terugkeer naar normale omstandigheden te bevorderen in overeenstemming met de bepalingen van punt 6 (van 19 mei), dat stelt dat speciaal belang aan deze zaak zal worden gehecht.

c) Constitutionele aspecten.

d) Territoriale aspecten.

Inzake de procedure is overeengekomen dat de vier bovengenoemde zaken gelijktijdig bij toerbeurt zullen worden behandeld in opeenvolgende bijeenkomsten. In een passend vroeg stadium zullen commissies of werkgroepen door de gesprekspartners worden gevormd.

Tijdens een persconferentie op 9 aug. zei president Kyprianou over de omstreden term „bizonaal" dat dit woord slechts op het territoriale aspect betrekking had. Hij voegde daaraan toe: ,,Aangezien het beginsel van federatie is aanvaard m.b.t. de constitutionele structuur, zou het ondenkbaar zijn een deling-federatie te hebben. Daarom is de enige interpretatie die aan „bizonaal" kan worden gegeven, als men op het territoriale aspect doelt, dat het twee regio's betekent.

De volgende dag verklaarde Denktash dat Kyprianou's uitspraak bewees dat de partijen een afwijking van 350 graden, en niet 180, jegens de hoofzaken hadden.
Over Waldheims boodschap merkte *NRC/H'blad* (12-8-'80) op:

„De tekst daarvan is maandenlang een beletsel geweest voor het hervatten van de onderhandelingen. Het ging daarbij vooral om de woorden „bizonaal" en ,,veiligheid".
Van Grieks-Cyprische zijde wil men in plaats van de term „bizonale federatie" als omschrijving van de komende structuur van Cyprus ,,bi-regionale federatie". Daarin zag men minder gevaren voor een totale staatkundige opdeling van het land. Ten slotte heeft de Grieks-Cyprische leiding – mede onder invloed van het standpunt van de grote communistische partij (AXEL) – zich bij het woord „bizonaal" neergelegd.
De Turks-Cyprische leiding op haar beurt ging ermee akkoord dat tegelijk met de ,,veiligheid" voor Turks-Cyprioten – punt één voor Denktash c.s. – ook over de veiligheid voor heel Cyprus zal worden gepraat.
Als een Turks-Cyprische concessie kan men tevens beschouwen dat bij de komende onderhandelingen het eerst aan de beurt is de kwestie van de eventuele herbevolking van (Varosha, het Grieks-Cyprisch deel van) de haven en badplaats Famagusta..."
Voorts schreef NRC/H'blad nog: ,,Inmiddels is de overeenstemming tot het opnieuw aangaan van onderhandelingen nogal plotseling en voor velen als een verrassing tot stand gekomen. Een van de verklaringen die men hoort, is dat geen van beide partijen veel zin had om in te gaan op de uitnodiging van kolonel Kadhafi naar Tripoli te komen om zich daar aan Libische bemiddeling te onderwerpen..."

Op 16 sept. 1980 – vier dagen na de militaire staatsgreep in Turkije, pag. 593 e.v.-'80 – begonnen de eerste echte communautaire besprekingen. Zij vonden vervolgens onder auspiciën van Gobbi wekelijks plaats.
In zijn op 28 nov. gepubliceerde rapport meldde VN-secretaris-generaal Waldheim dat de besprekingen in een vriendschappelijke en zakelijke sfeer

werden gevoerd en dat de derde cyclus van de gesprekken op 10 dec. zou worden afgerond. Tot dusver was er een langzame vooruitgang geboekt.
Begin januari 1981 raakten de besprekingen in het stadium van concrete voorstellen en tegenvoorstellen. De Turks-Cypriotische zijde diende toen voor de kwestie-Varosha concrete voorstellen in, op grond waarvan – aldus *de NZZ* (16-1) – *een deel* van de vroegere Grieks-Cypriotische bewoners van Famagusta zich weer kon vestigen op een deel van de kust bij Varosha.
Voor overleg met de Griekse regering verbleef president Kyprianou van 12-15 jan. in Athene.
Net voor het begin van de 16de wekelijkse zitting van het intercommunautaire overleg op 21 jan. gaf VN-vertegenwoordiger Gobbi voor het eerst toe dat er tot dan toe geen concreet resultaat was geboekt. De Grieks-Cypriotische minister van buitenlandse zaken, Nicos Rolandis, zei op 23 maart in Londen dat er ,,geen vooruitgang van enige substantie" was bereikt.
De FAZ (3-4) meldde dat er toen vijf onderhandelingsrondes over de bij toerbeurt besproken vier agendapunten waren gehouden, verdeeld over 20 zittingen, maar dat elk resultaat was uitgebleven.
De partijen bleven onbeweeglijk op hun standpunten staan en de zittingen vonden niet meer wekelijks plaats. Beide partijen wachtten volgens waarnemers de resultaten van de komende verkiezingen (24 mei voor de Grieks-Cyprioten en 28 juni voor de Turks-Cyprioten) af. Resultaten werden niet voor juli verwacht, wanneer weer wekelijks onderhandeld zou worden (*FAZ* 19-5).
Het wachten was ook op de Turks-Cypriotische voorstellen m.b.t. de territoriale indeling van het eiland. Het voorstel van Grieks-Cypriotische zijde lag al geruime tijd op tafel, aldus de FAZ (16-5).

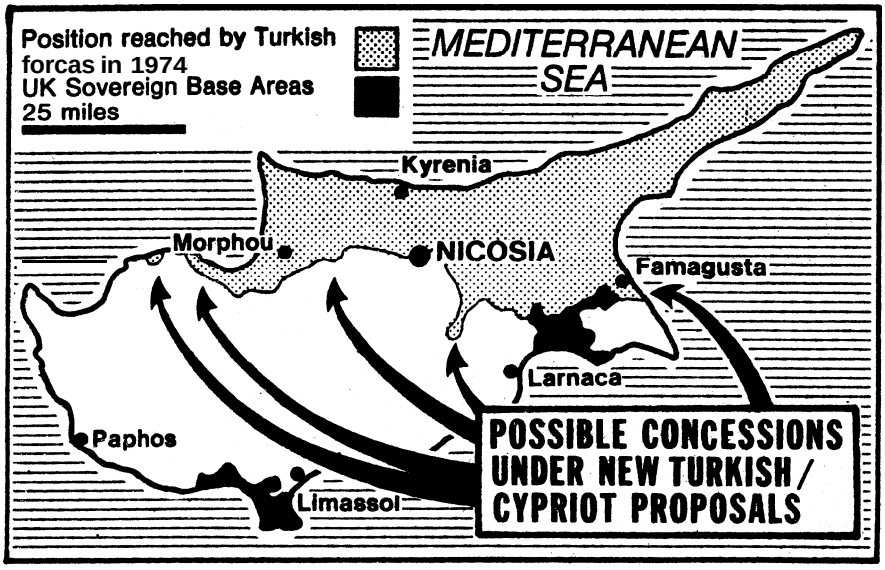
Geruchten over Westers of Amerikaans plan. Diverse bezoeken

Op 26 mei sprak de minister van buitenlandse zaken van Cyprus, Rolandis, tegen dat zijn recente bezoek aan de VS te maken had gehad met een Westers plan voor de oplossing van de kwestie-Cyprus. Dit plan, waarvan details door de Sunday Times werden gepubliceerd, zou voorzien in de vorming van een federatie op basis van een procentuele formule en in een terugkeer van alle Grieks-Cypriotische vluchtelingen.
De VS zouden de beschikking krijgen over een nieuwe basis op de noordoostpunt van Cyprus, mogelijk voor de snelle interventiemacht in het Midden-Oosten (RDF), aldus deze versie van het plan, dat door de VS, Engeland, Griekenland en Turkije zou zijn uitgedacht.
De NZZ (4-7) verwees naar geruchten over een Amerikaans plan, dat o.a. voorzag in aanzienlijke territoriale concessies van de Turks-Cyprioten, vorming van een federatie met een sterk centraal bestuur maar ook met vetorechten voor de Turks-Cypriotische minderheid, en de inrichting van een militair NAVO-steunpunt op Cyprus. Deze geruchten werden officieel tegengesproken.
Op 23 juni had de Turkse minister van buitenlandse zaken, Turkmen, een ontmoeting in Athene met zijn Griekse ambtgenoot Mitsotakis. Zij overlegden over een Turks plan i.z. territoriale concessies op Cyprus, naar uit Griekse regeringskringen werd gemeld.
Vanaf 1 juli bracht president Kyprianou, vergezeld van minister Rolandis en onderhandelaar Ioannides, een bezoek aan Griekenland.
Op 1 aug. arriveerde de Griekse minister van buitenlandse zaken, Mitsotakis, in Nicosia voor een vijfdaags officieel bezoek. Omstreeks diezelfde tijd bracht de Turks-Cypriotische leider Denktash een bezoek aan Ankara. In de loop van augustus bezocht de Turkse minister van buitenlandse zaken, Turkmen, het Turkse deel van Cyprus.

Turks-Cypriotische voorstellen

Op 5 aug. diende de Turks-Cypriotische zijde in Nicosia een reeks gedetailleerde voorstellen in voor een oplossing van de kwestie-Cyprus.
Bij die voorstellen waren twee kaarten gevoegd, waarop stond aangegeven wat de Turks-Cyprioten aan de Grieks-Cyprioten wilden afstaan.
Officieel werd over de inhoud van de voorstellen het stilzwijgen bewaard, maar volgens diverse publikaties verklaarden de Turks-Cyprioten zich tot de volgende territoriale concessies bereid: In totaal zouden zes districten met 19 dorpen alsmede de thans onder VN-controle staande bufferzone worden teruggegeven. Terwijl de bufferzone omstreeks 3% van het eiland uitmaakt, zouden de zes districten in totaal hooguit 4% van Cyprus omvatten. Dat betekende dat van de 35,8% van het eiland die de Turken in 1974 buitmaakten (excl. de bufferzone), omstreeks 32,8% in handen van de Turks-Cypriotische minderheid zou blijven, hoewel die slechts ca. 18% van de totale bevolking van Cyprus vormt. Onder de terug te geven gebieden zouden vallen: een groot deel van Varosha en stukken van Kokkina, Louroujina (aan de hoofdweg van Nicosia naar Larnaca) en Avlona. Hoewel ook een deel van het Morphou-gebied onder de concessies viel, zouden de stad Morphou en haar vruchtbare omstreken onder Turks gezag blijven.

Volgens Griekse berekeningen zouden de grenscorrecties in totaal ca. 32.000 vluchtelingen in staat stellen naar hun gebieden van herkomst terug te keren. (Turkse krantenberichten noemden hogere aantallen.) Zo zouden 17.000 vluchtelingen zich opnieuw in het eens bijna 38.000 inwoners tellende Varosha kunnen vestigen. Maar volgens VN-gegevens zijn er in totaal 165.000 a 180.000 vluchtelingen en volgens Grieks-Cypriotische gegevens zelfs 200.000. De Grieks-Cyprioten bereken-

(The Times 7-8-1981)

den dat slechts 16% van degenen die in 1974 gevlucht of verdreven waren, naar hun oorspronkelijke woonplaatsen konden terugkeren.
De territoriale voorstellen waren gekoppeld aan constitutionele voorstellen die ervan uitgingen dat de status van Cyprus zal berusten op de beginselen van een bijzondere federatie, een paritaire vertegenwoordiging van de beide volksdelen in de staatsorganen en het bestaan van een centrale regering, die overwegend met louter representatieve taken wordt belast. De voorgestelde pariteit betekende een duidelijke verslechtering van de Grieks-Cypriotische positie, aldus de NZZ (4-9).
De voorstellen voorzagen volgens *NRC/H'blad* (26-8) in twee streng gescheiden federale eenheden, elk met eigen politie, banken en geldeenheid, diplomatieke vertegenwoordiging etc., waarin de bevolking van de ene zone niet zonder meer de andere zone kan binnenkomen, laat staan zich er vestigen. De FAZ (15-8) meende dat de voorgestelde staatsvorm eerder aan een confederatie (bondsstaat) dan aan een federatie herinnert.

Terwijl het officiële Grieks-Cypriotische antwoord op de Turks-Cypriotische voorstellen in de vorm van tegenvoorstellen zal worden gegeven, neemt president Kyprianou thans, aldus de NZZ (4-9), de volgende positie in: De Turks-Cypriotische voorstellen zijn weliswaar ,,volledig onaanvaardbaar", maar de intercommunautaire dialoog wordt niettemin voortgezet. (*FAZ*, NZZ, Financial Times, The Times, *NRC/H'blad*, UN Monthly *Chronicle*)

(Vor. ber. pag. 671 e.v.-1977)

VERLENGINGEN UNFICYP-MANDAAT

Overeenkomstig aanbevelingen van VN-secretaris-generaal Waldheim keurde de Veiligheidsraad sinds 15 juni 1977 (pag. 67212-1977) acht maal een resolutie goed, die het mandaat van de VN-vredesmacht op Cyprus steeds met zes maanden verlengde, de laatste maal tot 15 dec. 1981. De Raad nam die besluiten op 15 dec. 1977, 16 juni en 14 dec. 1978, 15 juni en 14 dec. 1979, 13 juni en 11 dec. 1980 en 4 juni 1981. (UN *Press* Release)

VERBREKING DIPLOMATIEKE BETREKKINGEN EGYPTE–CYPRUS

De Egyptenaar Youssef Sebai, secretaris-generaal van de Afro-Aziatische Organisatie van Volkssolidariteit (AAPSO), werd op 18 febr. 1978 in het Hilton hotel te Nicosia door twee Arabieren doodgeschoten, die naar werd aangenomen tot de Abu Nidal-groep behoorden.
De twee Arabieren gingen vervolgens met 12 in het hotel gegijzelde personen naar het vliegveld van Larnaca, waar overeenkomstig hun eis een toestel van Cyprus Airways gereed stond. Zij poogden uit te wijken naar een Arabisch land, maar het toestel mocht nergens landen behalve in Djibouti, waar het mocht worden bijgetankt op voorwaarde dat het naar Larnaca terugkeerde.
Terwijl op 19 febr. onderhandelingen werden gevoerd tussen de Arabieren en de Cypriotische autoriteiten, poogden Egyptische commando's – een deel van een eenheid van 75 man die na de moord op Sebai naar Larnaca was gestuurd – het toestel te bestormen, maar zij werden verdreven door de Cypriotische Nationale Garde. Er volgde een vuurgevecht van 50 minuten tussen de Egyptenaren en de gardisten, waarbij 15 Egyptische commando's werden gedood en hun Hercules-vliegtuig werd vernietigd.
Na die strijd gaven de andere Egyptische commando's die niet aan de actie tegen het Cypriotische vliegtuig hadden deelgenomen, zich over evenals de twee Arabieren, die hun gijzelaars ongedeerd vrijlieten. De Egyptische commando's mochten de volgende dag naar huis terugkeren.
Op 20 febr. riep Egypte zijn diplomatieke missie uit Cyprus terug en verzocht Cyprus zijn diplomaten uit Cairo terug te trekken. Op 22 febr. verbrak Egypte de diplomatieke betrekkingen met Cyprus. President Sadat verklaarde toen president Kyprianou niet langer als Cypriotisch staatshoofd te erkennen.
Op 4 april achtte het Hof van Assisen te Nicosia de twee Arabieren – Samir Mohammed Khadar (met een Jordaans paspoort) en Zayed Hussain al-Ali (met een paspoort van Koeweit) – schuldig aan moord met voorbedachten rade op Sebai en het veroordeelde hen tot de dood door de strop. Hun beroep werd op 31 juli verworpen. Op 22 sept. stelde het hooggerechtshof op Cyprus de datum van de terechtstelling voor de derde maal uit, nu tot 15 nov. 1978. President Kyprianou verleende de twee op 14 nov. gratie: hun straf werd omgezet in levenslange hechtenis.
Na een pauze van 20 maanden als gevolg van de verbreking van de diplomatieke betrekkingen werd het luchtverkeer tussen Egypte en Cyprus hervat, aldus AP (2-11-1979).

BUITENLANDSE BEZOEKEN KYPRIANOU

Op 22 okt. 1979 vertrok de Cypriotische president voor een driedaags officieel bezoek aan Syrië.
Van 26-28 febr. 1980 bracht hij een werkbezoek aan Frankrijk. Dit werd gevolgd door een bezoek van vier dagen aan Engeland en een verblijf in Italië en het Vaticaan.
Van 11 tot 14 juni 1980 bezocht Kyprianou de DDR, terwijl hij dezelfde maand in Tsjechoslowakije verbleef.
Op 6 okt. 1980 arriveerde hij voor een driedaags officieel bezoek in Joegoslavië.
Op 13 febr. 1981 voerde Kyprianou besprekingen met bondskanselier Schmidt en minister van buitenlandse zaken Genscher in West-Duitsland.

TURKIJE

BINNENLANDSE ONTWIKKELINGEN SINDS OPTREDEN MILITAIRE JUNTA. VORMING KABINET-ULUSU

De Nationale Veiligheidsraad o.l.v. generaal Kenan Evren, die op 12 sept. 1980 de macht in Turkije had overgenomen (pag. 593-1980), maakte op 21 sept. 1980 de benoeming bekend van een 27 leden tellend kabinet met de 57-jarige admiraal b.d. Bülent Ulusu als premier. Van dit kabinet maakten zowel burgers als gepensioneerde officieren deel uit; er waren geen leden van de vorige regering van Suleyman Demirel in opgenomen.
De portefeuilles waren als volgt verdeeld:

Premier – Bülent Ulusu; vice-premiers en staatsministers – Zeyyat Baykara (vice-premier 1974-'75, minister van justitie 1977) en Turgut Özal (voormalig economisch adviseur van Demirel); staatsministers – Ilhan Oztrak (staatsminister 1972-'73), Mehmet Ozgunes (staatsminister 1971) en Mehmet Nimet Ozdas; justitie – Cevdet Mentes; defensie – Umit Halûk Bayülken (minister van buitenlandse zaken 1971-'74); binnenlandse zaken – luitenant-generaal Selahattin Cetiner; buitenlandse zaken – Ilter Türkmen (VN-ambassadeur 1975-'77); financiën – Kaya Erdem (voormalig secretaris-generaal van de schatkist); onderwijs – luitenant-generaal Hasan Saglam; openbare werken – Tahsin Onal; handel – Kemal Canturk; gezondheid en sociale zaken – generaal-majoor Necmi Ayanoglu: douane en monopolies – luitenant-generaal Recai Baturalp; transport – Necmi Ozgur; land- en bosbouw – Sabahattin Özbek (minister van onderwijs 1972-'73, en van verbindingen april 1973-jan. 1974 en nov. 1974-maart 1975); arbeid – Turhan Esener; industrie en technologie – Sahap Kocatopcu; energie en natuurlijke hulpbronnen – Serbulent Bingöl (minister van huisvesting en wederopbouw 1971-'72); toerisme en voorlichting – Ilham Evliyaoglu; huisvesting en wederopbouw – Serif Tuten (voormalig gouverneur van Ankara); jeugd en sport – luitenant-generaal Vecdi Ozgul; sociale verzekeringen – Sadik Side; cultuur – Cihat Baban (een bekende rechtse journalist); plattelandszaken en coöperaties – Munir Raif Guney.

Volgens Le Monde (23-9-1980) waren ook Tahsin Onal en Necmi Özgur generaals buiten dienst.

Bülent Ulusu werd in 1923 in Skutari (Istanboel) geboren. In 1952 verliet hij de marine-academie als officier. In 1957 trad hij in dienst bij de NAVO-staf op Malta en in 1960 werd hij chef operaties bij de Turkse marine. Na zijn bevorde-

Premier Bülent Ülusu (l.) en vice-premier Turgut Özal.

ring tot schout-bij-nacht in 1964 werd hij stafchef van de marine. In 1974 volgde zijn benoeming tot admiraal en opperbevelhebber van de marine, nadat hij 2 jaar als directeur-generaal op het ministerie van defensie had gewerkt. Op 30 aug. 1981 verliet hij de actieve dienst. Hij werd benoemd tot ambassadeur in Italië.
Waarnemers in Ankara kenschetsten de nieuwe premier volgens AP (21-9-1980) als een man zonder politieke ambities.

In aansluiting op de eerste zitting van het nieuwe kabinet verklaarde Ulusu op 22 sept. dat zijn regering alle bestaande internationale overeenkomsten zou naleven, trouw aan de NAVO zou blijven en goede, sociale, economische en culturele betrekkingen met de buurlanden van Turkije zou onderhouden. Het economisch saneringsprogramma van de regering-Demirel zou worden voortgezet. De bestrijding van de linkse en rechtse terreur zou voorrang krijgen. De regering verplichtte zich tot het ,,harmonieus doen functioneren van alle organen van een democratische, sociale en legale staat, die de mensenrechten eerbiedigt".

Op 27 sept. presenteerde het kabinet zijn regeringsprogramma tijdens een bijeenkomst in het parlementsgebouw, die werd bijgewoond door de leden van de Nationale Veiligheidsraad, hoge officieren, ambtenaren en diplomaten. Bij die gelegenheid leverde de premier Ülusu kritiek op de buiten werking gestelde grondwet van 1961. Deze beantwoordde z.i. niet aan de realiteit van het land en berustte op illusionaire theorieën, zoals de onbegrensde vrijheid, die als voorwendsel voor de vernietiging van de rechtsstaat waren misbruikt en wel op zo'n wijze dat de democratische rechten ,,toteen botsing van bevoegdheden degenereerden". Ulusu leverde ook kritiek op instellingen zoals het constitutionele hof, die als rem op willekeurige acties van de uitvoerende macht waren ingesteld, maar tot een staat in de staat waren geworden.
Voor de bestrijding van de terreur zouden de staatsveiligheidshoven opnieuw in het leven worden geroepen. Die waren tijdens het militaire interregnum van 1971 ingesteld, maar in de laatste jaren door het constitutionele hof ontbonden op verzoek van de Republikeinse Volkspartij (NZZ 30-9-1980).
Voorts beloofde de regering op 27 sept. wetten te zullen uitvaardigen voor het sneller doen functioneren van zowel civiele als militaire rechtbanken. Ook zegde zij een herziening van de belastingwetten toe ten gunste van de laagstbetaalden en een herziening van de statuten van de vakbonden om de politieke polarisatie in deze bonden tegen te gaan.

Maatregelen Nationale *Veiligheidsraad*

Op 21 sept. publiceerde de Nationale Veiligheidsraad een reeks amendementen op de uitvoerbepalingen van de staat van beleg, die nu in alle 67 provincies gold. De bevoegdheden van de autoriteiten voor de staat van beleg werden uitgebreid en ook het soort gevallen dat zij konden behandelen. Zij werden gemachtigd perspublikaties en communicatiekanalen te controleren en te censureren, ambtenaren te benoemen of te ontslaan, scholen te sluiten en leerlingen van scholen te verwijderen, en demonstraties of openbare vergaderingen te verbieden.
De plaatselijke militaire commandanten kregen directe controle over alle onderwijsinstellingen, uitgaansgelegenheden, de levensmiddelenmarkt, vakbondsorganisaties en drukkerijen.

Meegedeeld werd dat voortaan straffen variërend van 6 tot 24 maanden gevangenis zouden worden opgelegd voor het verspreiden van ,,onjuiste, ongegronde of overdreven berichten op een wijze die paniek of opwinding doet ontstaan".
Personen die tot ten hoogste drie jaar gevangenisstraf werden veroordeeld, konden voortaan niet in beroep gaan. Al het personeel dat onder de autoriteiten voor de staat van beleg dient, mocht gebruik maken van vuurwapens ,,ter zelfverdediging".

Op 26 sept. maakte de Nationale Veiligheidsraad het ontslag van alle 1.700 gekozen burgemeesters en gemeenteraden in Turkije bekend. Zij werden vervangen door kandidaten van de provinciale gouverneurs. Er werd een periode van 15 dagen afgekondigd,

De vijf leden van de op 18 sept. 1980 beëdigde Nationale Veiligheidsraad van Turkije. V.l.n.r. admiraal Nejat Tumer, generaal Nurettin Ersin, generaal Kenan Evren, generaal Tahsin Sahincaya, generaal Sedat Celasun en de secretaris-generaal van de raad, generaal Haydar Saltik.

waarin wapens straffeloos konden worden ingeleverd. Daarna stond op illegaal wapenbezit een gevangenisstraf van 10 jaar, het dubbele van de tot dusver geldende maximumstraf. (De burgemeester van Ankara, Ali Dincer, en zijn collega's van Istanboel en Izmir waren al eerder ontslagen.)

In het weekend van 27 sept. werd een wet gepubliceerd op grond waarvan de Nationale Veiligheidsraad alle wetsontwerpen van de regering moet goedkeuren, zelf wetten mag voorstellen en ministers kan ontslaan.
In een toespraak op 30 sept. voor militairen bevestigde gen. Evren, het nieuwe staatshoofd, zijn overtuiging dat het leger zich zo spoedig mogelijk uit de politieke activiteiten moest terugtrekken. Hij beklemtoonde dat het bestaan van sterke politieke voorkeuren binnen de strijdkrachten ongewenst was.

Alparslan Turkesj (m.) in vroeger tijden als leider van de Nationale Actie Partij

Vrijlating *Demirel* en Ecevit. Proces tegen Erbakan en Turkesj

Op 11 okt. 1980 werd bekendgemaakt dat ex-premier Suleyman Demirel en ex-oppositieleider Bulent Ecevit, die bij de staatsgreep van 12 sept. in ,,beschermende hechtenis" waren genomen, die dag in vrijheid waren gesteld. Dezelfde dag werden ook 19 voormalige parlementsleden van Demirels Gerechtigheidspartij en 47 van Ecevits Republikeinse Volkspartij (RVP) vrijgelaten evenals verscheidene vakbondsleiders. Drie RVP-parlementsleden bleven in hechtenis.
Op 12 okt. meldde de Turkse radio dat Necmettin Erbakan, de leider van de Partij voor Nationale Redding (PNR), met negen andere PNR-parlementsleden, in staat van beschuldiging zou worden gesteld wegens pogingen om in Turkije een islamitische staat te vestigen. Ook Alparslan Turkesj, de leider van de extreem-rechtse Nationale Actie Partij (NAP) zou, met 16 andere NAP-parlementariërs en nog tien personen, in staat van beschuldiging worden gesteld wegens het zaaien van onderlinge verdeeldheid en het ,,aansporen tot massamoord". Erbakan en Türkesj waren op 9 okt. van hun ballingsoord op de marinebasis Uzunada (bij Izmir) naar Ankara overgebracht, waar zij in een militaire gevangenis werden ondervraagd.
Erbakan en zijn zes partijgenoten werden op 12 okt. vrijgelaten, maar de PNR-leider werd op 15 okt. opnieuw gevangen gezet. Een rechtbank te Ankara vaardigde toen arrestatiebevelen uit tegen in totaal 22 PNR-leiders, o.w. alle 18 bestuursleden. Eén van de arrestanten was Korkut Ozal, een broer van vice-premier Turgut Özal. In de voorgaande dagen waren volgens de *Financial* Times (16-10-'80) ook reeds 64 prominente leden van de NAP gearresteerd.
Op 13 nov. werden de partijleiders Erbarkan (PNR) en Turkesj (NAP) door een civiel gerechtshof in Sivas veroordeeld tot twee maanden gevangenisstraf. Zij werden schuldig bevonden aan overtreding van de kieswet tiidens partijbijeenkomsten te Sivas in mei 1977.
Op 25 nov. begon voor een civiele rechtbank in Ankara een proces tegen Turkesj, die werd beschuldigd van ,,aantasting en omdermijning van de morele idee van de regering van de republiek". In okt. 1978 had hij na de moord op enkele NAP-functionarissen gezegd dat ,,het brein van de moordenaars zich binnen de regering bevindt". Deze werd toen geleid door Ecevit. Op 17 dec. berichtte de FAZ dat Turkesj was vrijgesproken.
Op 24 april 1981 begon voor een militair tribunaal te Ankara het proces tegen PNR-voorzitter Erbakan en 33 voor-aanstaande partijleden. Zij werden ervan beschuldigd de seculiere grondwet te hebben overtreden door hun streven van Turkije een islamitische staat te maken. Op 24 juli besloot het tribunaal onverwachts Erbakan en negen partijgenoten in vrijheid te stellen.
Op 19 aug. begon voor een militair tribunaal te Ankara het proces tegen 587 leden en aanhangers van de NAP, o.w. oud-kolonel Turkesj. Tegen hem en 219 andere verdachten had de militaire aanklager reeds op 29 april de doodstraf geëist.

Voorlopige grondwet. Programma voor herstel van de democratie

Op 27 okt. bekrachtigde generaal Evren met zijn handtekening een uit 7 punten bestaande voorlopige grondwet, die volgens Le Monde (30-10-'80) in essentie de bepalingen van de constitutie van 1961 handhaafde. Maar er werd tevens bepaald dat geen beroep kon worden aangetekend (door de hoogste tribunalen) tegen besluiten van de Nationale Veiligheidsraad, die daarmee achteraf haar eigen besluiten kracht van wet gaf. Deze besluiten vervangen automatisch de tot dan toe geldende desbetreffende bepalingen van de constitutie of van andere wetten of wel zij vullen die aan. De vrijheden en de fundamentele rechten van de burgers, zoals bepaald door de constitutie van 1961, bleven integraal van kracht.
Op 1 nov. maakte generaal Hagdar Saltik, de secretaris-generaal van de Nationale Veiligheidsraad, een uit acht punten bestaand programma van deze raad bekend voor het herstel van de democratie in Turkije. De acht programmapunten waren volgens de NYT:

1. Het scheppen van voorwaarden die de verkiezing van een grondwetgevende vergadering mogelijk maken.
2. De afkondiging van een wet die vorming, functies en volmachten van de grondwetgevende vergadering regelt.
3. Het uitwerken van een nieuwe grondwet.
4. Een referendum over de nieuwe grondwet.
5. De afkondiging van een wet i.z. de politieke partijen en van een kieswet.

6. De vorming en organisatie van nieuwe politieke partijen op grond van de nieuwe wettelijke regelingen.
7. De verkiezing van een parlement.
8. De overdracht van de macht door de Nationale Veiligheidsraad en de grondwetgevende vergadering aan de zojuist gekozen democratische instellingen.

Generaal Saltik gaf geen tijdschema voor de uitvoering van dit programma. Hij herinnerde eraan dat de militairen na de staatsgreep van 1960 zeven maanden nodig hadden om zelfs maar te beginnen aan een nieuwe grondwet. Op de toekomst van de oude politieke partijen, waarvan de activiteiten sinds de staatsgreep waren opgeschort. ging Saltik niet in

Arrestaties en doodvonnissen. Minder politiek geweld

Op 28 okt. onthulde generaal Haydar Saltik, de secretaris-getieraal van de Nationale Veiligheidsraad, dat sinds 12 sept. omstreeks 11.500 personen waren gearresteerd: 6.900 personen verbleven in hechtenis, 3.900 waren in verzekerde bewaring terwijl de zaken tegen hen werden onderzocht, en 746 waren door tribunalen onder de staat van beleg veroordeeld.
Volgens een diezelfde dag gepubliceerd communiqué van het coördinatiebureau van de commandanten onder de staat van beleg waren sinds 12 sept. 393 uiterst rechtse militanten gearresteerd, van wie 56 in staat van beschuldiging waren gesteld, alsmede 1.588 uiterst linkse militanten, van wie 437 in staat van beschuldiging waren gesteld.

Voor het eerst sinds mei 1972 werd op 8 okt. 1980 in Turkije een doodvonnis ten uitvoer gelegd. Nadat de Nationale Veiligheidsraad de dag tevoren hun doodvonnis had bekrachtigd, werden op 8 okt. 's morgens twee Turken in de gevangenis van Ankara opgehangen: Mustafa Pehlivanoglu (22), lid van de uiterst rechtse ,,Idealisten", en Necdet Adali (24), lid van de uiterst linkse ,,Bevrijdingsgroep".

Pehlivanoglu was met de voortvluchtige Isa Armagan ter dood veroordeeld wegens zijn aandeel in een overval op een café in een voorstad van Ankara in aug. 1978, waarbij vijf mensen werden gedood. (Zie ook pag. 59711-'80)
Adali was met de voortvluchtige Kemal Ergin ter dood veroordeeld wegens zijn aandeel in een aanslag op een door rechtse extremisten bezocht café in Ankara in 1977.

In Turkse gevangenissen zaten toen, volgens Reuter (8-10-1980), nog ongeveer 30 andere ter dood veroordeelden van wie de vonnissen niet door het parlement waren bekrachtigd. Deze taak van het parlement is nu overgenomen door de Nationale Veiligheidsraad.

Op 26 okt. werd in de gevangenis van Adana de tot een uiterst linkse groep behorende Serdar Söyergün opgehangen. Hij was schuldig bevonden aan de moord medio september op de vakbondsman Erdogan Polat.

Na de staatsgreep van 12 sept. nam het politieke geweld in Turkije duidelijk af. In de eerste twee weken van het militaire regime zouden *volgens niet*-officiële schattingen 14 personen zijn gedood tegen gemiddeld ruim 50 per week vóór de staatsgreep.
Volgens de Financial Times (14-10-'80) daalde het dodental als gevolg van politiek geweld van gemiddeld 20 per dag tot ongeveer 2 per dag sinds de coup.

In sommige gebieden duurden gevechten waarbij diverse etnische en politieke groepen betrokken waren voort. Dat was vooral het geval in de provincie Ordu aan de Zwarte Zee. waar een linkse ,,commune", die eerder in het jaar was gevormd, door veiligheidstroepen in de pan werd gehakt, en in de overwegend Koerdische gebieden van Zuidoost-Turkije, waar het verzet tegen de strijdkrachten per traditie sterk was.

Voorts werden diverse aanslagen gemeld. Zo werd op 17 sept. in Ankara de politie-inspecteur Aykut Genc voor zijn huis doodgeschoten. Deze voor zover bekend derde aanslag sinds de staatsgreep werd toegeschreven aan de uiterst linkse organisatie Dev-Sol.
Op 24 sept. werd in Ankara een politie-officier vermoord. Op 31 okt. en op 3 nov. werd in Istanboel een politieman doodgeschoten.

Op 13 okt. werd een Boeing-727 van de Turkse luchtvaartmaatschappij op een vlucht van München naar Ankara kort na een tussenlanding in Istanboel door vijf Turken gekaapt. Zij eisten dat de gezagvoerder het toestel naar Teheran of Djeddah zou vliegen, maar hij maakte een tussenlanding in Diyarbakir (Oost-Turkije), omdat er naar zijn zeggen onvoldoende brandstof was. Daar werd de Boeing na 9 uur in de vroege morgen van 14 okt. bestormd door een speciale eenheid van militaire scherpschutters, die na een korte schietpartij de kapers overmeesterden, waarbij deze en een aantal passagiers gewond raakten. Volgens de politie waren de kapers streng fundamentalistische moslems die door de Iraanse revolutie zouden zijn geïnspireerd.

In november werden talrijke arrestaties gemeld. Op 3 nov. werd bericht dat in de voorgaande week 618 mensen waren aangehouden. In de week eindigend op 15 nov. zouden 772 personen zijn gearresteerd.
Op 21 nov. deelde het commando van de staat van beleg te Istanboel mee dat daar in de voorbije twaalf dagen 460 activisten waren gearresteerd: 347 van uiterst links en 113 van uiterst rechts. Volgens het ministerie van binnenlandse zaken waren toen in heel Turkije 785 verdachten gearresteerd; daarbij zouden 350 vuurwapens, 26 bommen en 90.000 patronen in beslag zijn genomen.
In de week voorafgaand aan 24 nov. werd tevens de arrestatie van 60 linksradicale leraren gemeld.

Er verschenen toen ook berichten over folteringen. Het in Ankara verschijnende weekblad Yanki schreef volgens *NRC/H'blad* dat in de periode tussen 25 sept. en 15 nov. in Turkije acht mensen in gevangenschap ,,onder verdachte omstandigheden" om het leven waren gekomen. In alle gevallen waren door de militaire autoriteiten daarna arrestaties verricht en was een gerechtelijke vervolging op gang gekomen. De linkse uitgever Ilhan Erdist overleed in het militaire kamp Mamak na door militairen met een geweerkolf op het hoofd te zijn geslagen, naar op 11 nov. werd bekendgemaakt.
Ook Amnesty International maakte melding van deze sterfgevallen en 58 Turkse advocaten spraken in een gemeenschappelijke verklaring (4 dec.) hun verontrusting uit. Premier Ülüsü zegde een onderzoek toe.

Op 13 dec. werd in Ankara een 18-jarige opgehangen, die wegens de moord op een soldaat tijdens een verboden demonstratie van linkse groepen begin 1980 ter dood was veroordeeld. Het was de vierde terechtstelling sinds de staatsgreep.

Op 27 dec. maakte het commando van de staat van beleg te Ankara bekend dat sinds 12 sept. 30.000 extremisten waren gearresteerd. Daarbij werden ruim 2.500 geweren, 107 automatische wapens, 4.777 pistolen en ruim 250.000 patronen in beslag genomen. In diezelfde periode waren bij gewapende incidenten 215 personen omgekomen, o.w. 27 politiemannen en militairen.

Aankondiging vorming constituante

Op 13 dec. werd in het Turkse staatsblad een wet gepubliceerd, die bepaalde dat de Nationale Veiligheidsraad in functie zou blijven tot het nieuwe parlement bijeen zal komen na aanvaarding van de nieuwe grondwet.

Op 15 jan. 1981 maakte generaal Evren, staatshoofd en voorzitter van de Nationale Veiligheisraad, tijdens een rede in Konya bekend dat een grondwetgevende vergadering ,,behoudens onvoorziene obstakels" haar taak zou beginnen tussen 30 aug. en 29 okt. 1981. Evren verklaarde dat figuren uit de oude politieke partijen geen plaats in de grondwetgevende vergadering zouden krijgen, maar hij zei niet op welke

wijze de leden daarvan zouden worden aangewezen.
De grondwetgevende vergadering zou tot de verkiezingen als parlement fungeren, terwijl de Nationale Veiligheidsraad, bestaande uit vijf generaals, de positie van Senaat krijgt, zo zei Evren. Aan deze ,,Senaat" wordt ook de nieuwe grondwet het eerst voorgelegd. Evren gaf geen tijdschema voor een referendum of voor verkiezingen, maar zei wel in dat verband dat er nog ,,genoeg tijd zal zijn voor het omhoog komen van nieuwe figuren in de politiek". Het huidige bewind zal niet het veld ruimen voordat zeker is dat ,,de oude bende niet zal terugkeren".
De oude partijen waren niet ontbonden of verboden, slechts buiten werking gesteld. De bekendmaking van Evren gaf echter niet veel hoop voor het opnieuw functioneren van deze partijen.

Gouverneur Centrale Bank vervangen. Topfunctionarissen ontslagen

Op 10 jan. diende de gouverneur van de Centrale Bank, Ismail Hakki Aydinoglu, die in okt. 1978 door premier Ecevit was benoemd, zijn ontslag in bij premier Ulusu, die hem daarom had gevraagd. De gouverneur was in conflict gekomen met vice-premier Turgut Ozal, wiens monetaristische politiek hij in een dagbladartikel van de hand had gewezen. Tot zijn opvolger werd Osman Siklar benoemd, die als een medestander van Ozal werd beschouwd.

In de week voorafgaande aan 25 jan. moesten 32 civiele topfunctionarissen in Ankara plaatsmaken voor nieuwe grotendeels afgezwaaide generaals. Tot de ontslagen functionarissen behoorden de chefs van de Turkse radio en televisie (TRT), van het departement van voorlichting en van het semi-officiële Anatolische Persbureau alsmede kopstukken van instellingen uit de economische staatssector, de maritieme bank die alle bootdiensten verzorgt, de spoorwegen, het elektriciteitsbedrijf, het papiermonopolie, het cementmonopolie, het petrochemische bureau, de nationale kolenonderneming etc. Zij worden ook wel genoemd Turkijes ,,bureaucratie[H].

Reeds in zijn toespraak in Konya op 15 jan. had generaal Evren een verkapte aanval ingelast tegen deze functionarissen die lijdelijk verzet zouden plegen tegen zijn doortastende regime en die verantwoordelijk zouden zijn voor de enorme verliezen waarmee de zwaar overbezette staatsbedrijven werken.
Als voorbeeld koos Evren de kolenonderneming, waar op elke werknemer onder de grond, 18 boven de grond op de betaallijst staan. Deze staatsonderneming had in 1979 16 miljard Turkse pondenverloren en in 1980 32 miljard ponden (800 miljoen gulden). Het ministerie van financiën, aldus Evren, kan zelfs geen opgave verstrekken van de precieze aantallen personen die in de loop der jaren, om politieke motieven, al in deze ondernemingen waren geplaatst.

Balans premier *Ülüsü*. Verdere arrestaties

Tijdens een persconferentie op 14 maart maakte premier Usulu de balans op van een half jaar militair bewind. Het aantal slachtoffers van de terreur bedroeg gemiddeld één per dag tegen 22 vóór 12 sept. 1980. Sinds deze datum waren 368 doden gevallen (sinds begin 1981 90): 129 activisten, 185 burgers en 54 leden van leger, politie en andere ordediensten.
Van de 23.111 gedetineerden hadden 6.223 streng arrest en waren 16.188 in staat van beschuldiging gesteld. Er waren 10.181 zaken berecht; in 886 daarvan waren gevangenisstraffen uitgesproken.
De premier erkende dat 68 gevallen van martelingen waren gesignaleerd; 40 daarvan werden nog onderzocht, in 14 gevallen was een aanklacht ingediend en de overige 14 bleken ongegrond. Hij verklaarde dat ,,marteling nooit zal worden getolereerd".
Hij zegde toe dat na afrekening met het terrorisme Turkije ,,binnen een redelijke termijn" weer een ,,gezond democratisch bewind" zou krijgen, maar hij weigerde zich vast te leggen op een tijdslimiet.

Uitsluiting partijleiders. Verklaringen Evren

In een interview met Newsweek (6-4) zei president Evren over de kans op een terugkeer in de politiek van de voormalige premiers Demirel en Ecevit: ,,Als de politici niet naar elkaars keien waren gevlogen, hadden de militairen de macht niet hoeven te aanvaarden. Het zou niet passend voor hen zijn in de grondwetgevende vergadering of in het komende parlement zitting te nemen. Nieuwe elementen, die hun fouten niet hebben begaan, zou een kans moeten worden gegeven."
Op een openbare bijeenkomst in de Oostturkse stad Amasya zei Evren op 12 juni nogmaals dat noch de leiders van de politieke partijen noch het partijkader zitting zouden hebben in de grondwetgevende vergadering of in het nieuwe gekozen parlement. Hij verweet de partijleiders Demirel en Ecevit zonder hen bij name te noemen dat zij de internationale opinie tegen het huidige bewind trachtten te mobiliseren, ,,nadat zij zich gedurende verscheidene jaren als toeschouwers hebben gedragen, terwijl het land naar de afgrond gleed".

Het Turkse staatshoofd generaal Kenan Evren.

Inmiddels was Bulent Ecevit, die op 30 okt. 1980 zijn aftreden als leider van de Republikeinse Volkspartij had bekendgemaakt, weer in de journalistiek teruggekeerd waarin hij reeds in de jaren '50 werkzaam was. Hij kreeg de supervisie over een nieuw weekblad, Ariyis, dat werd gefinancierd door Vehdi Koc, een industrieel, onder wie sinds 1980 ook de liberale krant Milliyet ressorteerde, aldus *NRC/H'blad* (28-1), dat het eerste nummer van Ariyis in begin februari aankondigde.

Acties tegen de pers

Nadat kort na de staatsgreep drie kranten waren verboden – Aydinlik (pro-Peking), Demokrat (links) en Her Gun (uiterst rechts) – kreeg het linksgerichte Cumhuriyet, het oudste dagblad van Turkije, op 11 nov. ,,tot nader order" een verschijningsverbod opgelegd. Volgens een communiqué van de commandant van de staat van beleg in Istanboel had Cumhuriyet „Atatürk beledigd" en bovendien ,,overdreven berichten gegeven, die geen enkele basis hadden en erop waren gericht emoties en ongerustheid bij de publieke opinie te wekken".
In het blad was op 11 nov. een bericht verschenen over een broodtekort in sommige delen van Istanboel. Voorts werd toen t.g.v. de 42ste sterfdag van Kemal Ataturk, de stichter van het moderne Turkije, een artikel gepubliceerd waarin werd gesteld dat diens geestelijke erfenis voor meer dan één interpretatie vatbaar is. De Nationale Veiligheidsraad, die zich beschouwt als hoeder van die erfenis („Wijstaan niet links en niet rechts van het Kemalisme", aldus president Evren diezelfde

dag), kon dit opvatten als een min of meer tegen haar gerichte boodschap.
Op 21 nov. werd het verschijningsverbod van Cumhuriyet, waartegen diezelfde dag door het Internationaal Persinstituut (IPI) werd geprotesteerd, opgeheven.

Op 11 jan. 1981 werd de hoofdredacteur van het gematigde dagblad Hurriyet, Salim Bayar, gearresteerd wegens het publiceren van ,,verzonnen"berichten. Dit dagblad, met een oplaag van ruim 500.000 het grootste van Turkije, had op 9 jan. forse prijsverhogingen aangekondigd voor o.a. treinkaartjes, alcohol, sigaretten en elektriciteit. en andere produkten en diensten uit de staatssector. De volgende dag herhaalde de krant dit bericht met de aanvullende mededeling dat de regering het ontkende. In verband hiermee werd ook een redacteur gearresteerd. Op 14 jan. werd bericht dat Bayar weer invrijheid was gesteld. Later die maand werden nog twee redacteuren gearresteerd, maar op 29 jan. waren alle Hurriyet-redacteuren weer op vrije voeten.
Inmiddels had de commandant van de staat van beleg te Adana op 10 jan. de verspreiding en verkoop van het dagblad Cumhuriyet in zijn district verboden, omdat het blad ,,valse berichten" zou hebben gepubliceerd over de kortstondige arrestatie van zes docenten van de economische hogeschool in Adana op 24 dec. 1980.
Op 29 jan. werd bericht dat de militaire aanklager van het district Istanboel tegen drie journalisten aanklachten had ingediend wegens overtreding van het verbod op politieke activiteiten. Het betrof Ugur Mumcu (columnist van Cumhuriyet), Turhan Ilgaz (chefredacteur bij hetzelfde blad) en Orhan Birgit (columnist van het linkse blad Dunya).
Op 3 febr. veroordeelde een militair tribunaal te Istanboel de journalist Dogan Yurdakul tot 7½ jaar gevangenisstraf wegens het verspreiden van ,,communistische propaganda". Hij had in 1978 in het inmiddels verboden dagblad Aydinlik bericht over een bijeenkomst van een verboden linkse partij.
In het weekend van 4 april kreeg het dagblad Cumhuriyet in Ankara een verschijningsverbod van twee dagen opgelegd wegens een ,,ongefundeerd" bericht over de foltering van een linkse onderwijzeres.
Op 7 april werd de zesde aflevering van het weekblad Ariyis van oud-premier Ecevit uit de circulatie genomen op grond van art. 159 van het Wetboek van Strafrecht. Dit stelt belediging van regering, leger of veiligheidstroepen strafbaar (één tot vijf jaar gevangenis). Het nummer bevatte een artikel van Ecevit, waarin deze marteling in Turkije ,,traditioneel" noemde en die toeschreef aan het ,,tekort aan opleiding" van het veiligheidspersoneel. De volgende aflevering van het weekblad verscheen weer normaal.
Een militair tribunaal te Istanboel veroordeelde de vroegere redacteur van het pro-Albanese weekblad Halkin Yolu op 21 april tot 19 jaar gevangenisstraf wegens steun aan het communisme en propaganda voor het separatisme.
Op 2 juni meldde radio-Ankara dat de voormalige chefredacteur van het linkse dagblad Politika, Aydin Senesen, wegens het verbreiden van communistische propaganda (in 1977) tot 18 maanden gevangenisstraf was veroordeeld. Een andere journalist van dit blad kreeg wegens belediging van de regering één jaar gevangenisstraf.

Over verdere acties tegen journalisten berichtte *NRC/H'blad* (29-8) het volgende: ,,De 29-jarige journalist Lutfu Oflaz, Turkijes jongste kroniekschrijver, moest zich dezer dagen bij een Istanboelse gevangenis melden voor het uitzitten van een straf van 18 maanden wegens 'ondermijning van het Turkse nationale gevoel'. Toen in mei vorig jaar, dus nog voor de militaire staatsgreep van 12 september, een uiterst links partijtje was verboden, had hij in zijn toenmalige krant, het intussen ook verboden pro-Chinese blad Aydinlik, de mening verkondigd ,,dat dan ook de Partij van Nationalistische Actie buiten de wet moest worden gesteld". (. . .)
Rechterlijke autoriteiten echter vonden 16 maanden geleden dat de passage een verdediging van de verboden pro-communistische partij inhield en er begon een proces dat pas in februari van dit jaar, dus vijf maanden na de coup, werd afgesloten met veroordeling tot een jaar, vermeerderd met de helft omdat het misdrijf schriftelijk was gepleegd.
Oflaz kreeg voorlopig drie maanden uitstel, misschien mede omdat zijn zaak nogal wat publiciteit kreeg.

Intussen waren er twee nieuwe wetten afgekondigd: dat men niet meer in beroep kon gaan voor straffen lager dan drie jaar, en dat men niet meer kan worden veroordeeld voor een zin, alleen nog voor complete artikelen. Op grond van dit laatste zou Oflaz in beroep willen gaan, maar dat kan dus niet meer. Verstrikt in tegenstrijdige verordeningen, raakte hij in de gevangenis, iets waaraan alle Turkse kranten, ook al mogen zij niet openlijk protesteren, grote aandacht besteedden, vooral de Hurriyet, de massakrant waar Oflaz nu voor werkt.

Kafka-achtige aspecten vertoont ook het geval van de 37-jarige Metin Munir, correspondent van de BBC en Financial Times in Ankara, die zich op 17 september voor een rechter van instructie moest verantwoorden op grond van een beschuldiging die op het desbetreffende uitnodigingsformulier niet is ingevuld. De aangelegenheid ressorteert echter onder een burgerlijke rechtbank voor zware zaken die geen lagere straffen dan vijf jaar kan uitdelen.
Munir, een Turks-Cyprioot die behalve de Turkse ook de Cyprische nationaliteit bezit, werd al sind begin dit jaar ondervraagd omdat hij in december jongstleden voor de Turkssprekende sector van de BBC bekendheid had gegeven aan de inhoud van een boodschap, alle buitenlandse correspondenten in Ankara toegestuurd. Daarin dreigde een nieuwe terroristische organisatie, Mucahidler (Voorvechters) geheten, met grotere represailles op Armeniërs na elke volgende Armeense moordaanslag op een Turkse diplomaat. Van de organisatie is sindsdien niets meer vernomen. Het schijnt dat men de correspondent aanvankelijk van medeplichtigheid verdacht, maar tevens is er sprake van gevoeligheid bij de Turkse autoriteiten voor de weerklank die de BBC met haar Turkse uitzendingen over de hele linie heeft.
Het is voor het eerst sinds mensenheugenis dat een buitenlandse correspondent in Turkije in moeilijkheden komt vanwege zijn journalistieke activiteiten", aldus *NRC/H'blad.*
Op 1 sept. liet het ministerie van justitie te Ankara weten dat de aanklacht tegen Metin Munir na een interventie van de minister van justitie, Cevdet Mentes, was ingetrokken.

Verbod politieke discussie

Op 2 juni verbood de Nationale Veiligheidsraad per communiqué de media, de politici van de oude partijen en het volk om in het openbaar te praten of te schrijven over politiek, zowel wat betreft het verleden als de toekomst. Ook verboden werden elke discussie over ingestelde verbodsbepalingen en veiligheidsmaatregelen en alle openbare uitlatingen over politici, politieke partijen, vakbonden of personen tegen wie juridische procedures op gang zijn gebracht.
De nieuwe maatregel werd beschouwd als een poging van het militaire regime een eind te maken aan het aanhoudend protest van o.a. ex-premier Ecevit, die in zijn weekblad Ariyis regelmatig schendingen van de mensenrechten en het gebrek aan democratie in Turkije

aan de kaak stelde, aldus *Reuter/AP*.
De *NZZ* (30-7) meldde dat Ecevit kort tevoren zijn post bij Ariyis had opgegeven, omdat hij als partijlid geen artikel over de nieuwe grondwet mocht schrijven.

Verlies staatsburgerschap

Op 16 febr, bepaalde de Nationale Veiligheidsraad per decreet dat iedere burger, ,,die in het buitenland tegen de veiligheid en de openbare, economische of financiële orde" van Turkije handelt, van zijn staatsburgerschap vervallen kan worden verklaard. Turken in het buitenland moeten zich binnen drie maanden na een daartoe aan hen gerichte oproep bij de Turkse autoriteiten melden, anders verliezen zij hun staatsburgerschap en hun bezit in Turkije. Onder de staat van beleg gold een termijn van één maand i.p.v. drie maanden.
Op 5 juni werd te Ankara bekendgemaakt dat mevr. Behice Boran, de naar België uitgeweken voorzitter van de Turkse Arbeiderspartij (TIP),en Gultikin Gazioglu, voorzitter van de lerarenbond (TOB-DER), van hun staatsburgerschap vervallen waren verklaard en dat hun bezittingen in beslag waren genomen. Mevr. Boran had eerder een oproep ontvangen voor 25 febr. in Turkije terug te keren. Ook de in het buitenland verblijvende Gazioglu had zo'n oproep gekregen.

Verdere terechtstellingen

Op 4 juni werd in de militaire gevangenis van Elazig (Oost-Turkije) het doodvonnis tegen de 22-jarige Cevdet Karakas door ophanging voltrokken. Karakas, lid van de extreem rechtse organisatie Grijze Wolven, was schuldig bevonden aan moord op een linkse advocaat in het najaar van 1979 en poging tot moord op een onderwijzer.
Op 10 juni werd in Gaziantep (Oost-Turkije) een z.g. linkse extremist opgehangen, die door een militair tribunaal ter dood was veroordeeld wegens moord op een legerofficier bij een vuurgevecht in Gaziantep in dec. 1980.
Op 25 juni werd in de Pasakapisi-gevangenis te Istanboel het doodvonnis tegen twee leden van de uiterst linkse organisatie Dev Sol door ophanging voltrokken. De twee, Ahmet Saner (22) en Kadir Tandogan (23), waren op 13 okt. 1980 ter dood veroordeeld wegens de moord op een Amerikaanse officier, Sam Novello, en diens Turkse chauffeur, op 16 april 1980.
Op 20 aug. werden twee z.g. linkse extremisten door ophanging terechtgesteld: Ismet Sehin (20) in de Pasakapisi-gevangenis te Istanboel wegens moord op een soldaat en Mustafa Ozenc (22) in Seyhan (Adana) wegens moord op twee gendarmes en een boswachter.
Daarmee waren, aldus de FAZ (21-8), sinds de staatsgreep van 12 sept. 1980 in totaal 10 rechtse en linkse ,,terroristen" terecht gesteld.

Programma i.z. grondwetgevende vergadering

Op 30 juni vaardigde de Nationale Veiligheidsraad een wet inzake de grondwetgevende vergadering uit. Deze zou bestaan uit 160 leden, van wie 120 op voorstel van de gouverneurs van 67 provincies door de Nationale Veiligheidsraad zouden worden geselecteerd en 40 rechtstreeks door deze raad zouden worden benoemd. Naast de 160 leden, die een adviserende taak zouden hebben, zouden ook de vijf leden van de Nationale Veiligheidsraad in de grondwetgevende vergadering zitting hebben. Zij zouden over een recht van veto beschikken en zo de uiteindelijke beslissing in eigen hand houden.
Voor de 120 via selectie aangewezen leden werden de volgende criteria vastgesteld: zij moesten ouder dan 30 jaar zijn, een universitaire studie hebben voltooid, een goede reputatie genieten en in hun woonplaats worden gewaardeerd. Geen kandidaat mocht lid van een politieke partij zijn geweest.

Op 10 juli werd te Ankara bekendgemaakt dat de grondwetgevende vergadering op 23 okt. voor het eerst bijeen zal komen.
Gegadigden voor de 120 zetels machten zich tussen 15 juli en 15 aug. kandidaat stellen bij hun provincie-gouverneur, die uit hen een keuze maakt. De lijsten van in totaal 360 kandidaten, die de gouverneurs aan de Nationale Veiligheidsraad voorleggen, zal qua grootte afhankelijk zijn van die van de bevolking van de betreffende provincie. Dit betekent dat elke gouverneur driemaal zoveel kandidaten mag voorstellen als zijn provincie krachtens haar inwonerstal vertegenwoordigers in de grondwetgevende vergadering krijgt, Voor Istanboel waren bijv. 9 vertegenwoordigers voorzien, voor Ankara 8 en voor Izmir 5.
NRC/H'blad (13-7) merkte op:

,,. . . Democratisch is dit systeem van ,,getrapte selectie" natuurlijk geenszins, te minder doordat veel personen, die als partijlid aan Turkije's politieke leven deelnamen, worden uitgesloten. Het regime wil na het echec van de oude partijen kennelijk een nieuwe lichting politici en politiek geïnteresseerden kweken.
Officieel heeft de NVR zich nog niet uitgelaten over de vraag of in het eerstvolgende parlement oude politici zitting mogen nemen. In interviews heeft het staatshoofd Evren deze vraag ontkennend beantwoord. Leden van de Consultatieve Assemblee (d.w.z. de 160 leden) mogen in ieder geval niet in liet eerstvolgende uarlement.
Aanvankelijk liepen er speculaties dat Turkije's tienduizenden „muhtars", gekozen dorpshoofden, bij de procedure voor een grondwetgevende vergadering zouden worden ingeschakeld. Zij vormen de laatste schakels met's lands vroegere democratie, maar de generaals vonden kenneliik het risico te groot dat op deze manier de oude partijtegenstellingen weer terug zouden komen.
Er is geen tijdslimiet ingesteld voor het grondwetgevende werk van de Assemblee - die zich intussen ook met de begroting en andere wetten zal bezighouden – zij het zonder beslissende bevoegdheid – maar vrij algemeen wordt verwacht dat haar werk binnen zes maanden klaar kan zijn.
Zij zal dan ook nog een wet op de partijen en een kieswet moeten vervaardigen. De nieuwe Grondwet zou in de loop van 1982 per referendum kunnen worden voorgelegd en de eerste parlementsverkiezingen zouden dan in 1983 worden gehouden . . ."

Nieuwe secretaris-generaal NVR

Per eind augustus vond een wisseling van de posten in de militaire hiërarchie plaats. Generaal Haydar Saltik werd als secretaris-generaal van de Nationale Veiligheidsraad opgevolgd door generaal Necdet Urug, die als plaatsvervangend opperbevelhebber van het leger naar Ankara werd overgeplaatst. Saltik volgde Urug als commandant van het Eerste Leger in Istanboel op. Urug is de oudste dienstdoende generaal na Evren en generaal Nurettin Ersin, de opperbevelhebber van het leger.
Nadat generaal Evren zijn militaire verplichtingen als chef van de generale staf min of meer had laten uitoefenen door zijn plaatsvervanger, generaal Necdet Oztorun, werd nu een statuut voor plaatsvervangers van de opperbevelhebbers van leger, marine en luchtmacht geschapen om deze laatsten bij de uitoefening van de staatszaken als leden van de Nationale Veiligheidsraad te ontlasten.

De nieuwe secretaris-generaal van de Nationale Veiligheidsraad, generaal Necdet Urug.

45 dagen zonder aanklacht in arrest

Op 7 sept. bepaalde de Nationale Veiligheidsraad dat de periode waarin verdachten zonder aanklacht in arrest kunnen worden gehouden maximaal 45 dagen mocht zijn. Tot dan toe gold een periode van 90 dagen. terwijl vóór de militaire machtsovername van 12 sept. 1980 een termijn van 30 dagen bestond.
De periode van 90 dagen zonder aanklacht had zowel in het buitenland als in Turkije bij tegenstanders van het regime scherpe kritiek uitgelokt. De militaire autoriteiten hadden verklaard dat de openbare aanklagers bij een kortere termijn gezien het grote aantal gearresteerden (ruim 20.000) een achterstand bij het opstellen van de aanklachten zouden krijgen.
President Evren had op 12 juni een voorbeeld gegeven van de situatie in één district onder de staat van beleg: Van de 5.247 personen die in streng arrest waren geplaatst hadden 4.143 zonder aanklacht gevangen gezeten gedurende een periode van één dag tot hoogstens één maand; 769 waren binnen 45 dagen vrijgelaten, 172 binnen 60 dagen, 99 binnen 75 dagen en ,,slechts" 64 binnen 90 dagen.
De Nationale Veiligheidsraad bepaalde op 7 sept. ook dat telkens na 15 en 30 dagen – zonder tussenkomst van een rechter – moest worden nagegaan of gearresteerden langer in arrest moesten blijven of niet.

Toespraak Evren

T.g.v. de eerste verjaardag van de machtsovername hield president Evren op 12 sept. via radio en televisie een toespraak tot de natie. Hij beloofde opnieuw een terugkeer naar de democratie, maar stelde tevens dat er geen tijdschema voor de democratisering bestond. Dat zou uit het overleg van de grondwetgevende vergadering voortkomen, die op 23 okt. voor het eerst bijeenkomt. (Inmiddels hadden zich 11.564 personen kandidaat gesteld, aldus Le Monde d.d. 15 sept.).
Volgens Evren zaten bijna 30.000 personen gevangen. Ca. 2.000 van'hen waren veroordeeld, 24.300 waren formeel in staat van beschuldiging gesteld en bijna 3.700 zaten in voorarrest.
Over de terreurbestrijding verschaften de officiële statistieken, aldus *Le* Monde (15-9), het volgende beeld. Het gemiddeld aantal ,,anarchistische acties" (moorden, overvallen, bomaanslagen) was van 44 in sept. 1979 en 27 in 1980 gedaald tot 5 per eind augustus. Het aantal slachtoffers was van 2.865 in de periode 12 sept 1979 – 12 sept. 1980 gekomen op 533 in het jaar daarna. Het gemiddelde van 20 doden (aug. 1980) was teruggelopen tot minder dan één in augustus 1981. Van de 70.746 personen die sinds 12 sept. 1980 onder streng arrest waren geplaatst, waren 20.365 in staat van beschuldiging gesteld.

In één jaar waren 11 wegens moord ter dood veroordeelde personen terechtgesteld.
In diezelfde periode waren 577.000 vuurwapens en 2.3 mln patronen door de veiligheidstroepen in beslag genomen.

Over de situatie in Turkije schreef de Volkskrant (26-8) o.a.:

,,Hoewel moet worden erkend dat de junta in Turkije er binnen een jaar in geslaagd is de politieke terreur op straat uit te bannen, lijken zijn methodes weinig effectief om de andere doelstelling, herstel van de democratie, te realiseren. Hoewel de terreur van extreem links en rechts een van de belangrijkste oorzaken was van de staatsgreep van het leger op 12 september 1980 kan niet worden geconstateerd dat de terreur als zodanig uit de Turkse samenleving is verdwenen. Er lijkt sprake van een verplaatsing van het fenomeen. Wat een jaar geleden openlijk op straat plaatsvond, speelt zich nu af in de beslotenheid van de gevangenissen en de anonimiteit van het politiebureau op het platteland. Volgens officiële cijfers zijn al meer dan 122.600 mensen aangehouden en bevinden zich zeker 40.000 van hen in voorarrest. Volgens hun advocaten gaat het om tussen de 60 à 80.000 mensen. Afgezien van het feit dat de wettelijk toegestane periode van voorarrest 90 dagen is, zonder dat daar een advocaat en een openbare aanklager aan te pas komen en de familievan de verdachte op de hoogte wordt gesteld van diens verblijfplaats, staat hij of zij bloot aan martelingen en mishandeling.
Zeker, een andere mogelijkheid om een einde te maken aan de burgeroorlog die er tussen linkse en rechtse extremisten in Turkije woedde, was er niet. De politici waren niet in staat hun onderlinge geschillen opzij te zetten en gezamenlijk een einde te maken aan een golf van terreur die op zijn hoogtepunt 20 levens per dag eiste. De militaire coup werd dan ook door de wereldpers en Turkije's bondgenoten met een zekere opluchting begroet, maar niet in de laatste plaats ook door de Turkse bevolking die het beu was dag en nacht het risico te lopen slachtoffer te worden van een schietpartij, een aanslag of een ontvoering. En natuurlijk kan een staat zijn eenheid slechts bewaren als het geweld door het wettige gezag wordt uitgeoefend.
Weliswaar had het leger de wet niet aan zijn kant toen het de macht greep, maar een merkwaardige vorm van morele rechtvaardiging voor zijn handelwijze kon het anderzijds ook niet ontzegd worden. Vandaar de min of meer goedkeurende reacties. Er moest wat gebeuren en niemand zag een alternatief voor de coup. Bovendien beloofden de militairen herstelvan de democratie. Een dergelijke belofte gedaan door militairen elders in de wereld zou ongeloof en hoon hebben opgeroepen, maar in Turkije heeft het leger na een coup in 1960 en 1971 laten zien dat het zulke beloften nakomt.
Dat praktijk van een jaar militair bewind stemt echter niet erg optimistisch over de spoedige terugkeer van de parlementaire democratie. Daarbij speelt niet zozeer het schenden van mensenrechten in de gevangenissen een rol – hoe gruwelijk ook voor de betrokkenen – maar de manier waarop linkse en rechtse terroristen of vermeende terroristen worden berecht. Aanvankelijk leek het erop dat de junta het vooral voorzien had op links, wat het verwijt van partijdigheid opleverde.
Sinds afgelopen week woensdag in Ankara het proces is begonnen tegen 509 leden van de ultra-rechtse, verboden Partij van Nationalistische Actie en haar leider Alpaslan Türkes, snijdt dat verwijt minder hout. En omdat 219 leden van deze rechtse partij, bekend om haar terroristische vleugel de Grijze Wolven, een doodvonnis boven het hoofd hangt is er kwantitatief sprake van een ongeveer fifty-fifty verhouding in het aantal doodvonnissen tegen zowel linkse als rechtse extremisten. (. . .)
Verontrustender is echter dat de aanklachten in de processen uitermate vaag zijn en er duizenden mensen in voorarrest worden gehouden op grond van evenzo vage aanwijzingen met betrekking tot hun deelname of medeplichtigheid in terroristische activiteiten. (. . .)
Tenslotte neemt de gerustheid van de westerse waarnemer ook niet toe als hij ziet hoe het orgaan wordt samengesteld dat een nieuwe grondwet en een andere kieswet moet opstellen. De grondwetgevende vergadering is niet gekozen. maar door de militairen samengesteld. en geen enkele vertegenwoordiger van de „tijdelijk" verboden politieke partijen heeft er zitting in . . ."

Processen

Behalve de reeds eerder genoemde processen tegen de Partij voor Nationale Redding (PNR) van Erbakan en tegen de Nationale Actie Partij (NAP) van Turkesj zijn in Turkije nog een aantal grote processen aan de gang.
Zo begon op 13 april in de Oostturkse stad Diyarbakir een proces tegen 447 van terrorisme beschuldigde Koerden, leden en sympathisanten van de Arbeiderspartij van Koerdistan (PPK), hijgenaamd Apocular of Apo's. Apo is een Koerdische afkorting van Abdullah Ocalan, de voornaam van een Koerdenleider. De verdachten worden er van beschuldigd, dat zij een terreurbewind hebben uitgeoefend in Koerdische dorpen, waarbij in totaal 243 mensen (incl. 30 leden van politie en leger) werden gedood. In totaal zijn 2231 mensen aangehouden. De 447 vormen de eerste groep die terecht staat.
Op de eerste dag van het proces werd tegen 97 verdachten de doodstraf geëist.

In Istanboel is volgens de *NZZ* (18-9) een proces aan de gang tegen 425 leden van Dev-Sol (Revolutionair Links), die beschuldigd zijn van moorden, bomaanslagen en roofovervallen ter wille van de „vestiging van een marxistisch-leninistische maatschappij-orde". Tegen 141 verdachten werd de doodstraf geëist.
De militaire openbare aanklager in Istanboel eiste op 25 juni eveneens de doodstraf tegen Abdullah Basturk, de leider van de linkse vakbond DISK, en 51 andere DISK-functionarissen. (*NZZ*, FAZ, Le Monde, *NRC/H'blad*, de *Volkskrant*, *The Times*)

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660.

AANPASSING EUROPEES MONETAIR STELSEL

Al maandenlang deden geruchten de ronde over een aanpassing van de wisselkoersverhoudingen binnen het Europees Monetair Stelsel (EMS), waartoe alle EG-staten met uitzondering van Engeland en Griekenland behoren.
In het weekeinde van 3-4 oktober vond te Brussel het beslissende overleg plaats op initiatief van Frankrijk en met instemming van Duitsland, die gedurende de IMF-jaarvergadering in Washington in de voorafgaande week hun collega's hadden gepolst over de bereidheid iets te ondernemen m.b.t. de ondraaglijke koersverschillen. Op 3 okt. werd het voorbereidende werk verricht door het monetaire comité van de EG. De vertegenwoordigers van de centrale banken en van de ministeries van financiën, die hierin zitting hebben, zetten de technische problemen op een rij. De dag erop (4 okt.) kwamen de ministers van financiën bijeen om het krachtenspel op politiek niveau voort te zetten.

De uitkomst van het langdurige beraad – waarbij Duitsland, Nederland, Frankrijk en Italië apart bijeenkwamen onder Brits voorzitterschap – was dat de Belgische frank, het Ierse pond en de Deense kroon in waarde ongewijzigd blijven. De gulden en de D-mark revalueren met 5,5% ten opzichte van deze drie, terwijl de Franse franc en de Italiaanse lire met 3% devalueren. Dit compromis had feitelijk tot gevolg dat de D-mark 8,5% is gerevalueerd ten opzichte van de Franse franc.

In eerste instantie vroeg Frankrijk, aldus *NRC/H'blad* (5-lo), een herwaardering van de D-mark t.o.v. de franc met 9,5%, waarbij de franc met 4,75% zou dalen en de D-mark met hetzelfde percentage zou stijgen. Frankrijk stuitte daarbij echter op moeilijkheden met Italië dat niet zover wenste te gaan. Dit land was slechts bereid tot een geringe devaluatie, omdat de Italiaanse lire op 22 maart 1981 al met 6% ten opzichte van de andere EMS-valuta was gedevalueerd (zie pag. 57413). Met name Frankrijk drong echter aan op een nieuwe Italiaanse devaluatie. Als Italië niet zou instemmen met een devaluatie van gelijke omvang als die voor de Franse franc, dan, zo dreigde de Franse minister van financiën Delors, zou Frankrijk overgaan tot het afkondigen van invoerbeperkingen zoals Italië die al kent. Dat was echter voor de Duitse vertegenwoordigers onaanvaardbaar en zou tot het uiteenvallen van het EMS hebben geleid, aldus het *Financieele Dagblad* (6-10).
In het tripartite overleg tussen Duitsland, Frankrijk en Italië werd toen een compromis gevonden waarbij enerzijds Duitsland iets meer zou revalueren (5,5 i.p.v. 4,75%) en Frankrijk zo weinig zou devalueren dat Italië met een even groot percentage (3 i.p.v. 4,75%) mee kon doen. De prijs die Frankrijk daarvoor heeft betaald, is dat de herwaardering t.o.v. de D-mark één procent minder bedraagt dan de oorspronkelijke Franse eis. De Fransen krijgen daarvoor echter terug dat de koersverschillen met Italië niet groter worden, wat van belang is voor de landbouwverhoudingen tussen deze twee landen.

Er werden tijdens de onderhandelingen op 4 okt. ook pogingen ondernomen om de Belgische minister van financiën, Vandeputte, te bewegen tot het accepteren van een lagere officiële koers voor de frank binnen het EMS. Maar deze hield vol dat een devaluatie van de frank niet in het Belgische beleid paste. Uiteindelijk stelde hij dat zijn demissionaire regering niet het mandaat had om een dergelijke ingrijpende stap – er was sprake van een devaluatie van de frank met 5,5% t.o.v. de gulden en de D-mark – te nemen. Volgens de Financial Times (5-10) zou de Belgische regering enige druk op Nederland hebben uitgeoefend om een revaluatie van de gulden te vermijden.

Achtergronden

Over de achtergronden berichtte het Financieele Dagblad (6-10) het volgende:

„In de tweeënhalf jaar dat het EMS nu functioneert, is dit de eerste grote aanpassing. Bij voorgaande gelegenheden betrof het namelijk valuta die alleen ten opzichte van de rest in waarde veranderd konden worden. Dit was in totaal drie keer gebeurd. Twee keer betrof het de Deense kroon, die in september en november 1979 devalueerde. De laatste aanpassing was in maart van dit jaar. Aan de vooravond van de Europese top besloten de Italiaanse monetaire autoriteiten de lire te devalueren. De hele actie vond zo snel plaats, dat het overleg met de EMS-partners telefonisch afgehandeld werd.
Deze aanpassingen verliepen bovendien vrij geruisloos. De valutamarkten konden er min of meer door overvallen worden, omdat het ging om de aanpassing van een relatief minder belangrijke valuta.
Het EMS had een stabiliteit tussen de Europese valuta tot eevoln. die de iaren ervoor duideliik had ontbroken. De relatief sterke positie van de Franse frank ten opzichte van de D-mark in die beginperiode, heeft daar zeker toe bijgedragen. Tegen veler verwachting in bezette de Franse franc tussen maart 1979 en februari van dit jaar het grootste deel van de tijd de toppositie binnen het EMS. De D-mark daarentegen die voor de oprichting een hoofdrol was toebedacht, verdween naar de onderste regionen. Een groot tekort op de Duitse lopende rekening was daar debet aan.
In februari wijzigde de Bundesbank echter haar beleid. De renteverhoging die hier uiteindelijk het gevolg van was, betekende dat de D-mark binnen enkele weken de toppositie van de Franse franc overnam en niet meer uit handen gaf. Nog een paar weken konden de Fransen zich in de top handhaven tot aan de vooravond van de nationale verkiezingen ook dit niet meer mogelijk was.
De reactie van de valutamarkten op de verkiezing van de socialist Mitterrand tot Frans president was overduidelijk. De franc kwam onder zware druk. De steun van andere Europese centrale banken, beperkingen in het Franse kapitaalverkeer met het buitenland en een forse verhoging van de Franse rentetarieven brachten maar tijdelijk soelaas. Het verloop van de Franse franc ten opzichte van zijn EMS-partners bleef wisselvallig. Steeds meer kunstgrepen waren nodig om de franc niet uit de EMS-boot te laten vallen.
Maar al deze maatregelen konden niet verhelpen dat het wantrouwen van de markt toenam naarmate de nationalisatieplannen van de Franse regering meer vorm kregen. Bovendien werd duidelijk dat Mitterrand inhoud wilde geven aan zijn verkiezingsbelofte om de werkloosheid met een gericht plan te bestrijden. Een oplopen van het begrotingstekort, van een absoluut laag niveau evenwel, werd op de koop toegenomen.

NIEUWE EMS-MARGES

	Benedengrens	Spilkoers	Oude spilkoers	Bovengrens
100 Belgische frs.	f 6,3905	f 6,53583	f 6,89531	f 6,6845
100 Deense kronen	32,9225	33.6716	35,5237	34,4375
100 D-mark	108,0775	110,537	110,537	113,05
100 Franse frs.	42,1825	43,1428	46,9235	44,125
1 Iers pond	3,8055	3,89190	4,10597	3,9805
10.000 It. lires	19,2875	20,4804	22,2752	21,7450

De koers van de ECU (Europese rekeneenheid) is vastgesteld op f 2,66382 (was f 2,81318), Bfrs 40,7572, DM 2,40989, Dkr 7,91117, Ffrs6,17443, It. lire 1.300,67 en Ir£0,684452.

Op welke plaats de inflatiebestrijding komt, is daardoor niet duidelijk.
Die duidelijkheid is er wel in Duitsland. De jongste begrotiilgsbesprekingen hebben ertoe geleid dat er geen aanvullend werkgelegenheidsplan komt, maar dat juist getracht zal worden het begrotingstekort van de federale overheid terug te brengen.
De laatste maanden komt meer en meer naar voren dat de convergentie in economisch-financieel beleid die de oprichters van het EMS voor ogen stond, niet bereikt is. Integendeel, de verschillen worden groter..."

De internationale beleggers hadden hun vertrouwen in de Franse franc verloren. Slechts met een extreem hoge rente van 30% (voor kortlopende leningen) waren zij nog enigszins vast te houden, aldus ***Het*** Parool (5-10). Terwijl Frankrijk bovendien voor miljarden de door die beleggers aangeboden Franse francs moest opkopen om een koersval van de munt te voorkomen. In de afgelopen maanden had Frankrijk bijna 40% van zijn reserves verloren om de franc te steunen, terwijl de West-duitse centrale bank de afgelopen weken door massale interventies eveneens probeerde de franc te redden. In de week tot 24 sept. bleek het bezit aan buitenlandse deviezen van de Franse nationale bank te zijn verminderd met Ffrs 8,4 mrd of 20%. Tot dusver bedroeg het verlies aan deviezen voor Frankrijk in 1981 rond Ffrs 35 mrd.

In commentaren wordt bovendien gewezen op de sterk uiteenlopende inflatiecijfers binnen het EMS, die variëren van 19,8% (Italië) via ca. 13,5% (Frankrijk) tot 5,8% (West-Duitsland).

Eerste reacties

Op alle internationale wisselmarkten viel op 5 okt. 's morgens een forse daling van de Amerikaanse dollar en van het Britse pond te constateren, terwijl de Nederlandse gulden zich wist te handhaven. Rond het middaguur noteerde de dollar in Amsterdam f 2,4775 tegen **f** 2,5380 op 2 oktober. In Frankfurt lag de dollar 5 pfennig beneden het niveau dat op 2 okt. werd bereikt. In Amsterdam daalde het Britse pond in die periode van f 4,6450 tot **f** 4,5390.

De Nederlandse minister van financiën, Van der Stee. verklaarde op 4 okt. 's avonds te Brussel dat de revaluatie van de gulden ,,op den duur een goede zaak is voor de Nederlandse economie". Hij stelde: ,,Nederlandis sterk uit het beraad naar voren gekomen. Voor ons was het zaak bij de Duitsers te blijven. De zwakke broeders zijn teruggemarcheerd, ze hebben afgehaakt. Nederland heeft een sterke muntsoort. Het is goed dat we dat eens hebben laten zien in het buitenland."
Weliswaar wordt de Nederlandse uitvoer naar Frankrijk en Italië wat duurder, maar die landen eisen met resp. 10 en 5% een betrekkelijk klein percentage van de Nederlandse export voor zich op. ,,Achterblijven ten opzichte van Duitsland (35% van de buitenlandse handel) zou betekenen dat onze invoer uit de Bondsrepubliek duurder zou worden met alle gevolgen van dien op de prijzen en lonen," aldus Van der Stee.
Naar zijn zeggen zou een niet meegaan met de Duitse revaluatie Duitse produkten in Nederland duurder hebben gemaakt, wat zeer slecht zou zijn geweest voor de inflatiebestrijding.
Voor de aansluiting bij de Duitse revaluatie gaf minister Van der Stee ook nog de volgende redenen: in vergelijking tot de andere Europese landen heeft Nederland mede dank zij de aanwezigheid van aardgas een sterke economie. Nederland heeft verder een overschot op zijn betalingsbalans (dit jaar ca. f 2 mrd). En ten derde is Nederland ter dekking van zijn financieringstekorten in niet geringe mate afhankelijk van geld uit het buitenland. ,,Het is goed, dat het vertrouwen van de buitenlandse geldschieters in de gulden gehandhaafd blijft. Nederland hoeft zo zijn rente niet te verhogen. Misschien is zelfs een renteverlaging mogelijk," aldus Van der Stee.

De Belgische premier Eyskens zei tijdens een persconferentie op 4 okt. tevreden te zijn over het bereikte resultaat. Er werd immers niets gewijzigd aan de positie van de frank binnen het EMS. Wij hopen nu dat de rust op de wisselmarkten zal weerkeren en de nieuwe pariteiten tot begin 1983 zullen worden behouden. De premier ontkende met klem dat de frank gedevalueerd werd tegenover de mark en de gulden. Het waren de Westduitsers die om een opwaardering van hun munt vroegen. Bonn heeft al vaker unilateraal gerevalueerd. Volgens Eyskens wensten de Fransen dat ook België zou mee devalueren, maar daar kon niet op worden ingegaan. Het verschil in inflatie tussen Frankrijk en België was daarvoor te groot. Met Nederland en West-Duitsland kon België niet meegaan, omdat België ,,nu éénmaal de munt heeft die het verdient". De Belgische betalingsbalans is sterker deficitair dan de Nederlandse of de Westduitse.
Eyskens deelde nog mee dat vóór de vergadering van de ministers van financiën overleg had plaatsgevonden tussen de ministers van de BENELUX-landen. Daar werd besloten een gemeenschappelijk standpunt in te nemen, namelijk dat de Belgische en Luxemburgse frank stabiel zouden blijven en dat de gulden mocht revalueren.

INTERNATIONALE ZAKEN

GATT

VERSLAG WERELDHANDEL 1980

Medio september heeft het secretariaat van de Algemene Overeenkomst inzake Tarieven en Handel (GATT), dat in Genève gevestigd is, het jaarlijkse verslag over het verloop van de wereldhandel gepubliceerd. Uit dit verslag bleek, dat het volume van de wereldhandel in 1980 met slechts 1,5% is toegenomen en in de loop van 1981 mogelijk zal afnemen als gevolg van de slechte situatie van de economie in de grote industrielanden.
In 1979 nam het volume van de wereldhandel nog toe met zes procent.

De GATT wijt de ongunstige ontwikkeling van de wereldhandel niet rechtstreeks aan protectionisme maar de organisatie ziet handelsbeperkende maatregelen wel als een belangrijke factor bij de economische problemen in de industrielanden. De GATT betreurt het dat regeringen de vrijhandelsbepalingen in toenemende mate ontkrachten door maatregelen die officieel niet voor protectionisme doorgaan, maar wel een zeer discriminerend karakter hebben.
Dit neemt echter niet weg dat de geringe economische groei in de industrielanden de belangrijkste oorzaak is van het tegenvallen van de wereldhandel. Alleen als er in de tweede helft van dit jaar een opleving komt zal het volume over 1981 niet kleiner zijn dan in 1980.
De geringe groei van de wereldhandel in 1980 vloeit voor een belangrijk deel voort uit een vermindering van de export van ruwe olie met 12%. Als deze export buiten beschouwing wordt gelaten komt de groei op 3%.
De handel in industrieprodukten nam met 3,5% toe na een toeneming van 5,2% in 1979. De groei van de handel in landbouwprodukten nam af van 7% in 1979 tot slechts 1% in 1980.
De totale waarde van de wereldhandel nam in 1980 met 20% toe tot bijna twee biljoen dollar. Dit hoge percentage houdt verband met het betrekkelijk lage niveau van de dollarkoers in 1980. Doordat de koers ondertussen aanzienlijk is gestegen is het waarschijnlijk dat de in dollars uitgedrukte waarde van de wereldhandel in de eerste helft van dit jaar onder het niveau van 1980 lag.
De dertien leden van de Organisatie van olie-exporterende Landen (OPEC) hadden in 1980 een aandeel van 15% in de waarde van de wereldhandel, het dubbele van het percentage in 1973.
De ontwikkelingslanden zonder olie wisten de waarde van hun export vorig jaar door prijsverhogingen met 19% te verhogen, maar de groei van het volume nam in de loop van het jaar duideliik af.
Onder de communistische landen boekte China de beste resultaten. De export van dit land nam met 50% toe en de import met 25%. Het tekort op de handelsbalans werd daardoor gehalveerd tot een miljard dollar.
Ook de Sowjet-Unie had met een overschot op de handelsbalans van acht miljard dollar niet te klagen. (Reuter, DPA)

VERENIGDE NATIES

CONFERENTIE OVER NIEUWE EN HERNIEUWBARE ENERGIEBRONNEN

In Nairobi, de hoofdstad van Kenia, is van 10-21 aug. een VN-conferentie ge-

houden over nieuwe en hernieuwbare energiebronnen. Over de vraagstukken, die op deze conferentie aan de orde zijn geweest, verspreidde het ANP op 24 juli een beschouwing, die hierna wordt aangehaald.

De werkelijke energiecrisis op de wereld is de snelle uitputting van de houtvoorraad. Omdat de Derde Wereld voor haar energievoorziening sterk afhankelijk is van brandhout dreigt de bevolking in grote moeilijkheden te geraken nu steeds minder hout ter beschikking komt en de prijzen flink aan het stijgen zijn.
Als de ontbossing in het huidige tempo doorgaat, zullen tegen de eeuwwisseling ruim 2,5 mrd mensen op het platteland onvoldoende brandstof hebben om hun potje te kunnen koken. Honger en ondervoeding zijn dan onvermijdelijk.
Dit zegt Enrique Iglesias, secretaris-generaal van de VN-conferentie over nieuwe en vernieuwde energiebronnen (Unerg).
De situatie is volgens hem zo ernstig dat snel gewerkt zal moeten worden aan herbebossing en aanleg van plantages met snel groeiend kapen kreupelhout. De wetenschap bevordert de ontwikkeling van nieuwe boomsoorten die snel groeien en tien keer zoveel hout kunnen produceren als de bestaande soorten.
Het Westen heeft, zo vindt de secretaris-generaal, geen idee hoe belangrijk brandhout voor de ontwikkelingslanden is. De rijke landen verstoken slechts 10% van het beschikbare hout. Op het platteland van de ontwikkelingslanden verstookt 95% van de huishoudens takken en ba men om de maaltijd te bereiden en in mindere mate voor verwarming. In Afrika en Azië maakt hout zelfs driekwart van de totale energieconsumptie uit.
Door de steeds grotere aanslagen op het bosareaal in de wereld komt er steeds minder hout beschikbaar. Was in 1950 nog een kwart van de aarde bedekt met bossen, nu is bijna de helft daarvan verdwenen.
Als gevolg hiervan hebben ruim een miljard mensen in de ontwikkelingslanden niet voldoende hout meer om in hun minimale energiebehoefte. voornamelijk voor het koken van voedsel, te voorzien. Als er nu geen maatregelen worden genomen, zullen over twintig jaar ruim 2,5 mrd mensen onvoldoende energie beschikbaar hebben om zich in leven te houden.

Als nevoln van het houttekort zijn de prijzen de laatste jaren sterk gestegen. In de stedelijke gebieden van Noord-Afrika, waar een gemiddeld gezin een kwart van zijn inkomen aan brandhout uitgeeft, liepen de prijzen de afgelopen twee jaar met 300% op. De mensen zullen het geld voor het voor hen zo noodzakelijke brandhout op den duur niet meer kunnen opbrengen.
Omdat de ontwikkelingslanden de steeds duurder wordende olierekenirig niet meer kunnen betalen, moeten zij omzien naar andere energiebronnen. Iglesias wil tijdens de cunferentie in Nairobi samen met de 4.000 deelnemers die worden verwacht, een actieplan opstellen orn wereldwijd aandacht te vragen voor de ontbossing, het nijpende houttekort en de aanplant van nieuwe bossen.
Daarnaast zal de aanwending van andere energiebronnen worden bestudeerd, die de ontwikkelingslanden kunnen helpen in hun eigen behoefte te voorzien.
De secretaris-generaal denkt daarbij aan waterkracht, zonne-energie, turf, leisteen en teerzand, getijdekracht. biomassa en trekdieren.
Een niet onbelangrijke energiebron. die nog vele mogelijkheden biedt, is waterkracht. Meer dan 80% van de in de wereld beschikbare waterkracht wordt niet gebruikt. In de Derde Wereld laat men zelfs 9296 van deze energiebron onbenut. Er zal echter een bedrag van 18 mrd dollar nodig zijn om de waterkrachtbronnen in de ontwikkelingslanden de komende tien jaar te verdrievoudigen.
Van de zonnekracht op aarde wordt evenmin voldoende gebruik gemaakt. De huidige zonnecollectoren brengen niet meer voort dan 400.000 ton olie-equivalent. Dat is een tienduizendsle deel van de huidige olieconsumptie.
Ook de wereldvoorraad turf met een olie-equivalent van 100 mrd ton wordt nauwelijks aangesproken. De veengronden, die een totale oppervlakte hebben van 420 miljoen hectare, liggen over bijna 50 landen verspreid. Alleen de Sowjet-Unie, Finland en Ierland expoiteren hun veengronden op ruime schaal.
De olievoorraden in leisteen en teerzand zijn veel groter dan de conventionele olievoorraden. Leisteen bevat 12 mrd ton olie en teerzand 150 mrd ton. Een probleem is echter dat de olie moeilijk winbaar is en de investeringen in de exploitatie erg duur zijn.
De commissie, die zich met de voorbereiding van de energie-conferentie in Nairobi heeft bezig gehouden, heeft berekend dat 100 plaatsen in de wereld geschikt zijn voor grootschalige projecten voor getijdekracht. De capaciteit daarvan bedraagt 13.000 megawatt. Langs de half mln kilometei lange kusten kan 50 triljoen kilowatt uur per jaar opgewekt worden door middel van golfkracht.
De energie die uit plantaardig inateriaal gehaald kan worden (biomassa) is al een belangrijke bron. Nu wordt al in 15% van het totale energiegebruik voorzien door brandstof die de verwerking van bomen, planten, mest en allerlei afval oplevert. Dit staat gelijk met 20 mln vaten olie per dag.
Secretaris-generaal Iglesias acht het voor de oritwikkelingslanden van groter belang dat het gebruik van trekdieren wordt gestimuleerd dan aandacht te besteden aan verdere mechanisatie. De vervanging van de 400 mln trekdieren. die in de Derde Wereld aanwezig zijn, zou een bedrag van 150 mrd dollar kosten, afgezien nog van het energieverbruik. De Afrikaanse en Aziatische bevolking is voor 85 tot 90% afhankelijk van de trekkracht van dieren. Naar verwachting zullen in het jaar 2000 ruim 2 mrd mensen ossen. buffels, paarden, kamelen, lama's en olifanten voor transport en voortstuwing gebruiken.
Het doel van de conferentie in Nairobi is de wereld bewust te maken van en begrip bij te brengen voor de huidige energiesituatie, de technische kennis van alternatieve energiebronnen te vergroten, nationale regeringen te helpen bij het opstelleri van een energiebeleid. internationale samenwerking uit te breiden en de inspanningen van de Verenigde Naties op dit gebied te coördineren.
De gezamenlijke bijdrage van nieuwe en te vernieuwen energiebronnen zal rond de eeuwwisseling 52,7 mrd megawatturen moeten bedragen. Dat is 30% van de energieconsumptie in de wereld.
,,Ik verwacht geen directe en concrete resultaten van de conferentie, maar belangrijk is dat de machine aan het werk wordt gezet en dat de landen ervan worden overtuigd dat actie dringend nodig is", aldus Iglesias, ,,de belangrijkste bijdrage zal zijn dat we overeenstemming bereiken over enkele principiele uitgangspunten".
De Uruguyaanse secretaris-generaal wil dat de ontwikkelingslanden zoveel mogelijk in eigen energiebehoeften voorzien. Dat is vooral van belang voor de afgelegen streken en moeilijk bereikbare bevolking. Korte-termijnoplossingen hebben volgens hem geen zin. De rijke landen zullen moeten worderi gemobiliseerd om hun kennis en onderzoek naar alternatieve enegiebronneri beschikbaar te stellen.

Enrique Iglesias, secretaris-generaal van de VN-conferentie over nieuwe en hernieuwbare energiebronnen (l.) in gesprek met Makoto Taniguchi, de voorzitter van de voorbereidende commissie van de conferentie.

In een beschouwing over de energieconferentie van Nairobi schreef The *Guardian* op 15 aug. het volgende:

Voor het voortbestaan van de mensheid is tot het eind der tijden energie nodig, maar men kan met evenveel recht beweren dat ook op kortere termijn, tot het eind van deze eeuw, de energie uiterst belangrijk is. Toch nemen de ministers van energiezaken een bescheiden plaats in bij het internationaal politiek overleg. De thans gehouden VN-conferentie in Kenia brengt de energie-problematiek weer eens voor het voetlicht.
In de afgelopen 40 jaar heeft de wereldbevolking meer energie gebruikt dan in de gehele voorafgaande periode van de geschiedenis. Sinds 1945 is het energiegebruik jaarlijks met een bescheiden lijkend percentage van 5,3 toegenomen, maar dit betekent wel een verdubbeling van het gebruik elke 14 jaar.
Een stijgende levensstandaard gaat samen met toenemend energieverbruik. Het hoofdelijk gebruik van commerciële energie, uitgedrukt in steenkoolequivalenten (SKE), bedraagt in de Verenigde Staten 12.350 kg, in Engeland 5.637 kg, in Spanje 2.822 kg, in Brazilië 1.602 kg, in China 835 kg, in Egypte 565 kg, in India 242 kg. in Kenia 140 kg, in Bangladesh 41 kg, in Oeganda 39 kg en in Ethiopië 20 kg.

Hieruit blijkt dat de rijke landen de gulzigste energieverbruikers zijn en dat de arme landen met nog minder moeten rondkomen dan men zou veronderstellen. De voornaamste energiebronnen in de armste landen voor huishoudelijk gebruik zijn dan ook, houtskool, mest en land. bouwafval.
Voor de rijke 25% van de wereldbevolking is de energiecrisis alleen maar een probleem van aardolie. gas en elektriciteit. voor de andere helft van de wereld bestaat de energiecrisis in het probleem, waar nog een armvol brandhout of stro of een hoop droge mest te vinden.
Een van de belangrijkste redenen var? de trage ontwikkeling in de arme landen is, dat er niet tic juiste soort of de juiste hoeveelheid energie beschikbaar is om met een moderniseringsproces te beginnen. De factor energie is tot nu toe bij de ontwikkeling enigszins over het hoofd gezien. Daarom rijst de vraag: waar moet de immense hoeveelheid energie vandaan komen om de armste landen van de Derde Wereld op een hoger levensniveau te brengen?
Om deze vraag gaat het in Nairobi. Men hield zich niet bezig met de twee belangrijkste energiebronnen. maar met ,,hernieuwbare" energiebronnen: en sommige nieuwe mogelijkheden, niet hernieuwbaar, zoals leisteen, teerzand en turf.
Er is een neiging om de ,,hernieuwbare" energiebronnen: zonne-energie, windkracht, oceaanenergie, geothermische industrie, biomassa, waterkracht en trekdieren, van minder belang te achten. Toch zijn dit onuitputtelijke energiebronnen, en geen ervan is tot nu toe volledig aangeboord. Wanneer men zich concentreert op het energiepotentieel voor de 21ste eeuw en uitgaat van een stoutmoedige investering van kapitaal en onderzoek, dan geeft de energiecrisis geen aanleiding tot doemdenken maar eer tot een grijpen van de kansen.
Dit alles is voor de schrijver duidelijk geworden uit de doorlezing van de documentatie voor de conferentie in Nairobi. Hij vond daar negatieve en positieve elementen.
Een negatief element is dat Engeland achterligt op Noorwegen, Denemarken, de Bondsrepubliek, Zweden, Frankrijk, de Verenigde Staten en Brazilie bij onderzoek naar en investeringen in hernieuwbare alternatieve energiebronnen.
Positief is dat er internationaal reeds een grote hoeveelheid kennis beschikbaar is. Omzetting van zonne-energie in elektriciteit d.m.v. fotovoltaïsche cellen verloopt vlot en de kosten zulien tegen 1985 een tiende deel van nu bedragen. De ontwikkelingslanden hebben nog geen tiende deel van hun waterkrachtpotentieel in gebruik (waterkracht wordt tweeënhalf maal zo belangrijk geacht als kernenergie). Snelgroeiende houtsoorten kunnen aangeplant worden om als brandhout te dienen.
De hernieuwbare energiebronnen zijn uitermate geschikt voor de behoeften van de armsten der armen. Zij kunnen fossiele brandstoffen niet vervangen, maar wel de vraag naar aardolie en steenkool verminderen en de periode van aanpassing aan een houdbare en eerlijk verdeelde energievoorziening verlengen.
Voor onderzoek en ontwikkeling en voor opleiding in nieuwe technieken is geld nodig. Op de conferentie van Nairobi wordt een totaal van £2000 mrd genoemd voor de komende 20 jaar en dat is niet onhaalbaar; dit bedrag vormt ongeveer een derde deel van de bewapeningsuitgaven in de wereld.
Het zou een produktieve uitgavezijn, waarbij de bekwaamheden en technische kennis van zowel de industrielanden als van de Derde Wereld aangewend zouden kunnen worden. Het is misschien het beste voorbeeld van een ontwikkelingshulp, welke de kloof tussen Noord en Zuid zou overbruggen tot wederzijds voordeel.

Conclusies *van* de conferentie

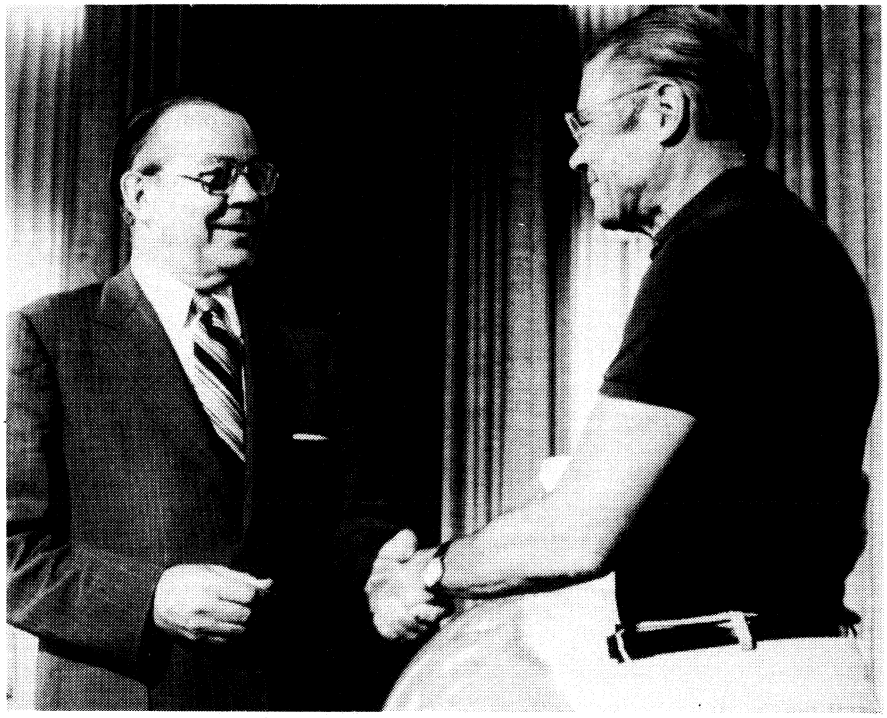
Op het programma van de conferentie, die dus de ontwikkeling van die alternatieve energiebronnen een zet in de goede richting moest geven, stonden twee hoofddoelstellingen centraal een actieprogramma en vooral ook de oprichting van twee organen om dit actieprogramma financieel en organisatorisch uit te voeren
Op 20 aug boekte men een succes, toen de conferentie een weldoortimmerd actieprogramma wist te produceren waar alle **152** deelnemende landen zich in konden vinden
Dit plan behelst onder meer het opzetten en versterken van nationale en internationale programma's voor onderzoek naar en ontwikkeling van „nieuwe en hernieuwbare" energiebronnen. alsmede het ontwikkelen van effectieve informatiesystemen.
Ook mikte men op versnelde herbebossing, met name in Afrika en Azie, en in het jaar **2000** zouden vijf keer zoveel bomen moeten worden bijgeplant als nu.
Maar met de oprichting van organen om dit actieprogramma zowel financieel als organisatorisch van de grond te krijgen, lag het veel moeilijker, waarbij Amerika als grootste dwarsligger fungeerde.
Zo waren de Verenigde Staten als enige van de **152** conferentiedeelnemers tegen de oprichting van een Wereldbankfiliaal om de ontwikkeling van alternatieve energiebronnen te kanaliseren.
En de VS en de OPEC-landen samen voelden weinig voor de instelling van een intergouvernementeel orgaan om de uitvoering van het actieprogramma te organiseren en te begeleiden.
Een compromisvoorstel om de weinig vitale VN-commissie voor nationale hulpbronnen in haar huidige vorm zo'n functie te geven, werd door de Derde Wereld verworpen.
Een interim-commissie, die nu verder mag studeren op deze onopgeloste zaak en over ruim een jaar rapport moet uitbrengen aan de algemene vergadering van de VN, is weinig meer dan een doekje voor het bloeden.

Dat de conferentie is geëindigd met een fraai actieprogramma zonder de organen om dat programma uit te voeren, wordt in brede conferentiekringen voornamelijk op het conto van de VS geschreven. De Amerikaanse delegatieleider Stanton Anderson lag op vrijwel alle punten dwars en hamerde voortdurend op de superioriteit van een bilaterale boven een multilaterale aanpak.
En hij prees het particuliere – en naar men mag aannemen Amerikaanse – bedrijfsleven aan als veelbelovende en tamelijk exclusieve gangmaker bij de ontwikkeling van nieuwe en hernieuwbare energiebronnen. In die opvatting stond hij eenzaam. zo niet alleen.
Andersons mandaat bleek bovendien uiterst beperkt en het wekte weinig verbazing dat hij de energieconferentie al in een tamelijk vroegtijdig stadium verliet. Deze blokkerende solorol van de meest kapitaalkrachtige en invloedrijke conferentiedeelnemer, waarbij steeds een beroep wordt gedaan op het gerechtvaardigde Amerikaanse eigenbelang, was voor velen in Nairobi een bittere teleurstelling, maar kwam gezien de houding van de regering-Reagan in het geheel niet onverwacht.
Tijdens de Zeerechtconferentievan de VN blokkeerden de VS eerder de totstandkoming van een verdrag, waarover vrijwel een akkoord was bereikt en dat alle landen zou laten profiteren van de rijkdommen op de oceaanbodem.
Tijdens de Westelijke top in Ottawa was Washington in feite de enige tegenstander van een intentieverklaring, volgens welke internationale samenwerking, met name in de vorm van ontwikkelingsbijstand, een wederzijds voordeel voor zowel donor als ontvanger oplevert.
En het diepe geloof in de weldadige werking van een ongeremd multinationaal bedrijfsleven in ontwikkelingslanden kwam onlangs tot uiting toen de VS in de Wereldgezondheidsorganisatie tegen een resolutie stemden waarin werd aangedrongen op een internationale regeling voor de afzet van borstvoedingsvervangende produkten.
Verder vallen de even solistische als weinig inspirerende Amerikaanse bijdragen aan de Noord–Zuid-dialoog en aan het streven naar een nieuwe internationale economische orde op.

De NZZ schreef op **25** aug. over de afloop van de conferentie het volgende:

De VN-Conferentie over nieuwe en hernieuwbare energiebronnen in Nairobi had van het begin af een beperkte taak, omdat de OESO- en de OPEC-landen als voorwaarde voor deelneming gesteld hadden dat er niet gesproken zou worden over aardolie, aardgas en kernenergie. De besprekingen konden daarom slechts over ten hoogste 15% van het energieverbruik gaan. Een andere wanverhouding was dat van de besproken energiebronnen brandhout en houtskool in talloze ontwikkelingslanden bijna 80% van het energieverbruik op het platteland en deels ook in de steden leveren, terwijl in de industrielanden deze energiebronnen praktisch niet van betekenis zijn.
Dat 25% van alle landen (de industrielanden) ca. 75% van de totale hoeveelheid energie verbruiken, werd weliswaar meerdere malen vermeld, maar was toch geen conferentiethema. Wel werden de industrielanden opgeroepen hun aardolieverbruik te verminderen, als zouden deze besparingen automatisch de arme landen ten goede kunnen komen.
Met consensus, maar met talrijke voorbehouden, is door de 152 deelnemende landen aan het slot het „Actieprogramma van Nairobi" aangenomen. Tussen de Verenigde Staten, de grootste voorstanders van een harde lijn, de andere OESO-landen, het Oostblok en de OPEC bestond van het begin af aan een ,,onheilige alliantie", om geen concrete financiële toezeggingen te doen. De ontwikkelingslanden, wier positie verzwakt was omdat ook de OPEC-landen in de Groep van 77 vertegenwoordigd zijn, moesten het met vage beloften doen.
Het actieprogramma spreekt van een geleidelijke overgang van aardolie en aardgas naar alternatieve energiebronnen. Het evenwicht dient bereikt te worden ten voordele van de ontwikkelingslanden, aan wie de toegang tot conventionele energiebronnen, met name kernenergie, maar ook aardolie, niet gehinderd mag worden door verwijzing naar nieuwe energiebronnen.
Het Oostblok, zoals gewoonlijk nog minder royaal dan de OESO, liet een passage invoegen over de noodzaak van ontwapening, wat de energieprogramma's zou kunnen bevorderen.
Het hoofdstuk over nationale acties werd op verzoek van de ontwikkelingslanden sterk bekort omdat deze zich de wet niet wilden laten voorschrijven. Herbebossing zal tot het jaar 2000 vervijfvoudigd moeten worden om de ,,tweede energiecrisis" (brandhouttekort) op te lossen.

De formule ,,aanvullende en passende financiële middelen" werd tenslotte ook door de industrielanden geaccepteerd, zonder dat deze zich verplichtten tot extra financiële bijdragen.
De commissie van voorbereiding, waarvan alle deelnemende landen lid kunnen worden. zal een jaar lang toezicht houden op het actieprogramma. Via ECOSOC zal verslag uitgebracht worden aan de 37ste Algemene Vergadering der VN in 1982. De Wereldbank en het UNDP zijn uitgenodigd om een schatting te maken van de kosten en de investeringen voor ontwikkeling van alternatieve energie.
Het optimisme van de secretaris-generaal van de conferentie, Iglesias, vormde een tegenstelling tot de schamele materiele resultaten van de conferentie. Het succes moet vooral gezien worden in de politieke wilsverklaring om mrer prioriteit te verlenen aan alternatieve energie. Zeker is ook meer aandacht gewekt voor de speciale en toenemende energiebehoefte van de ontwikkelingslanden.
De Venezolaan Perez Guerrero, optredend namens de Groep van 77, was teleurgesteld over het gebrek aan financiële toezeggingen en het verzet van de Verenigde Staten tegen vorming van een energieafdeling van de Wereldbank.
De Amerikaanse delegatieleider Stromayer ontkende dat zijn land geïsoleerd zou zijn geweest vanwege zijn harde houding; de Verenigde Staten zouden in staat zijn om hun bijdrage aan de Wereldbank en het Internationaal Ontwikkelingsagentschap (IDA)– maar niet aan de Verenigde Naties – aanzienlijk te verhogen. Toch hebben de Amerikanen zich niet erg soepel opgesteld: dit kwam de EG- en de andere OESO-landen niet te onpas, omdat zij, eveneens weinig bereid tot concessies, zich achter de Verenigde Staten konden verschuilen. (ANP. NRC/ H'hlad. The Guardian. NZZ. Wereldwijzer)

De nieuwe president van de Wereldbank, Tom Clausen (l), en zijn voorganger Robert McNamara bij de overdracht van het ambt op 30 juni.

ALDEN W. CLAUSEN PRESIDENT WERELDBANK. OPVOLGER VAN ROBERT McNAMARA

Op 30 juni heeft Robert McNamara het ambt van president van de Wereldbank overgedragen aan Alden Winship (Tom) Clausen, die dit ambt m.i.v. 1 juli bekleedt.
McNamara is directeur van de Wereldbank geweest sinds april 1968. Hij trad terug i.v.m. het bereiken van de leeftijd van 65 jaar.
Tom Clausen was door de raad van 21 directeuren van de Wereldbank op 25 nov. 1980 unaniem in zijn nieuwe ambt benoemd. Traditioneel bekleedt een Amerikaan de post van president van de Wereldbank, terwijl een Europeaan optreedt als directeur-generaal van het Internationale Monetaire Fonds IMF (op het ogenblik de Fransman Jacques de Larosiere).
De toenmalige Amerikaanse president Carter had op 31 okt. Tom Clausen als kandidaat voorgedragen, na eerst overleg te hebben gepleegd met de leiding van de Republikeinse partij, i.h.b. met de Republikeinse presidentskandidaat Ronald Reagan.
De nieuwe president van de Wereldbank was, voor hij deze functie kreeg, president-directeur van de Bank of America, de grootste particuliere bank ter wereld. Hij is lid van de Republikeinse partij.

Tom Clausen is op 17 febr. 1923 in Hamilton (Illinois) geboren. Hij ontving zijn opleiding aan het Carthage College en de universiteit van Minnesota.
In 1949 begon hij zijn carrière bij de Bank of America, waar hij opklom tot president-directeur, als hoedanig hij in jan. 1970 werd benoemd. (Le Monde. The Times. NZZ)

WERELD-ONTWIKKELINGSRAPPORT VAN WERELDBANK

Wanneer er geen herstel optreedt in de wereldeconomie zal het aantal mensen in de Derde Wereld dat in absolute armoede leeft stijgen van 750 mln nu tot 850 mln aan het einde van deze eeuw. Zelfs wanneer er wel een herstel van de wereldeconomie optreedt zal de kloof tussen arm en rijk toch nog groter worden.
Zo luidt een sombere conclusie in het ,,Wereld-Ontwikkelingsrapport 1981", dat op 10 aug. door de Wereldbank werd gepubliceerd.
Uit het rapport blijkt dat ook het afgelopen jaar de wereldeconomie verslechterde. Daarbij valt met name op dat door de sterke stijging van de olieprijs het tekort op de betalingsbalans van veel ontwikkelingslanden enorm is gegroeid. Bedroeg dit tekort in 1978 nog $26 mrd, in 1980 was het opgelopen tot $70 mrd.
Een andere oorzaak van de slechte mondiale economische situatie is de voortdurende ecotiomische teruggang in de Westerse landen.

De Wereldbank heeft twee berekeningen gemaakt over de ontwikkelingen in de komende jaren, namelijk een ,.optimistische" en een ,.pessimistische" prognose.
Uitkomst van deze prognose zal in het eerste geval leiden tot een daling van het aantal mensen dat in absolute armoede leeft tot 630 mln, in het tweede geval zal het aantal armsten echter sterk stijgen.
Welke van deze berekeningen werkelijkheid zal worden is, zo stelt het Ontwikkelingsrapport, afhankelijk van een groot aantal factoren, zoals de omvang van de hulp die aan ontwikkelingslanden wordt gegeven. de ontwikkeling van de energieprijzen. het bereiken van een efficiënte economische aanpak in ontwikkelingslanden zelf, en de mate waarin rijke landen nalaten handelsbarrières op te werpen voor industriële produkten uit de Derde Wereld.

Ondanks de trage groei van de wereldhandel in de jaren zeventig, groeide de uitvoer van ontwikkelingslanden sneller dan in de jaren zestig. De groei van de uitvoer is erg belangrijk omdat ontwikkelingslanden steeds meer geld nodig hebben om de olie-invoer te betalen.
Het is echter maar een beperkt aantal ontwikkelingslanden dat in staat is steeds meer industriële produkten te maken. De Wereldbank heeft berekend dat 40% van de industriele export van de Derde Wereld afkomstig is uit drie ontwikkelingslanden, die samen een bevolking herbergen van minder dan 3% van de totale bevolking van de Derde Wereld.

Het Ontwikkelingsrapport stelt dat zo lang een vrij handelsverkeer blijft bestaan en er dus niet meer maatregelen worden genomen die de invoer van produkten uit de Derde Wereld aan banden leggen, de wat rijkere Derde-Wereldlanden hun ontwikkeling van de laatste jaren kunnen voortzetten. Het zijn echter de ,.minst-ontwikkelde" landen die nauwelijks hun voordeel kunnen doen met een vrij handelsverkeer.
Doordat deze landen geen goede infrastructuur bezitten en niet beschikken over voldoende kennis en kapitaal zullen zij niet in staat zijn industrie op te bouwen en hun uitvoer sterk te vergroten. Het zijn deze minst-ontwikkelde landen die afhankelijk blijven van de export van

grondstoffen, die op deze wereldmarkt steeds minder opbrengen.
De sterke stijging van de energieprijzen heeft met name de ontwikkelingslanden die zelf nauwelijks over energie beschikken voor grote problemen geplaatst. In de ontwikkelde landen, waar erg veel energie wordt gebruikt. zijn nog tal van mogelijkheden aanwezig om op het energieverbruik te besparen. In ontwikkelingslanden bestaat die mogelijkheid, gezien het al lage verbruik, nauwelijks. Daar komt nog bij dat in de toekomst Derde-Wereldlanden meer energie nodig hebben voor de opbouw van de industrie. Daarom zal in de Derde Wereld veel meer gedaan moeten worden aan verhoging van de produktie van energie. Hiermee zijn echter grote kapitalen gemoeid. De Wereldbank schat dat er jaarlijks een bedrag van $40 mrd nodig is voor de ontwikkeling van energiebronnen in de Derde Wereld.
De stijging van de olieprijs heeft geleid tot grote tekorten op de betalingsbalans van de ontwikkelingslanden. De al wat rijkere Derde-Wereldlanden hebben deze tekorten onder andere betaald uit leningen die zij afgesloten hebben bij particuliere Westerse banken. De armste ontwikkelingslanden zijn echter door hun geringe kredietwaardigheid voor commerciële banken niet interessant. Deze landen blijven aangewezen op het krijgen van hulp van de rijkste landen.
Wat betreft de hulp voor de armste landen is het Ontwikkelingsrapport niet optimistisch.: .,Niet alleen is het onwaarschijnlijk dat de hulpomvang de komende tijd snel zal stijgen, de hulp gaat ook nog steeds vooral naar de al wat rijkere ontwikkelingslanden, terwijl de minst-ontwikkelde landen de hulp zien dalen."
Het zijn met name de armste landen in Afrika. die niet in staat waren hun exporten te verhogen, en ook geen leningen konden afsluiten. die het zwaarst zijn getroffen. Het enige alternatief voor dezelanden was het verlagen van de importen, met als gevolg een verdere stagnatie en een vergroting van de armoede.
Ook op het gebied van de voedselvoorziening dreigt de koof tussen arm en rijk groter te worden. Hoewel er, zo stelt het Ontwikkelingsrapport, wereldwijd geen voedselcrisis dreigt zoals in de jaren 1973 en 1974 verslechtert wel de de situatie in de armste ontwikkelingslanden. In de al wat rijkere ontwikkelingslanden wordt namelijk steeds meer voedsel gebruikt. doordat mensen in deze landen meer inkomen hebben eten ze meer en wordt meer voedsel gevoerd aan dieren om zo de produktie van vlees te vergroten.
Die al wat rijkere Derde-Wereldlanden gaan zodoende steeds meer voedsel importeren zodat er voor de armste landen minder overblijft. Een vergelijkbare situatie speelt zich in die armste landen zelf af.
Ook hier komt het schaarse voedsel bij de rijkeren terecht zodat het de armsten zijn die met honger worden geconfronteerd.
Ontwikkelingslanden hebben zich, zo zegt de Wereldbank, op uiteenlopende wijze aan de verslechterende economische situatie aangepast. Ook in de toekomst zal de oplossing van het armoedevraagstuk voor een groot deel moeten gebeuren door een goed binnenlands beleid in de ontwikkelingslanden zelf, zoals een vergroting van de binnenlandse investeringen. een goed gebruik van belastingen en subsidies en een goede combinatie van stimulering van de export en verlaging van de import.
Ook in de komende jaren zullen ontwikkelingslanden zich moeten toeleggen op aanpassing aan de veranderingen die zich in de wereldeconomie voltrekken.
Ontwikkelingslanden kunnen dat echter niet alleen. Zonder meer hulp van de internationale gemeenschap kan hun maximale inspanning op haar best een trage ontwikkeling bereiken waardoor de wereld nog meer verdeeld zal zijn in armen en rijken.
Ontwikkelingslanden, zo stelt de Wereldbank, moeten zich aanpassen aan nieuwe omstandigheden. Of ze daarin slagen hangt sterk af van het binnenlandse en internationale beleid van de Westerse en olieproducerende landen. (Internationale Samenwerking, Wereldbank)

JAARVERSLAG **1980-1981** WERELDBANK

De Wereldbank heeft op 21 sept. het jaarverslag gepubliceerd over de periode van 1 juli 1980–30 juni 1981.
In dit verslag wordt vastgesteld, dat de economieën van veel ontwikkelingslanden in 1980 een „opmerkelijke" veerkracht hebben vertoond. Ondanks de ongunstige internationale economische omstandigheden bedroeg de economische groei in deze landen in dat jaar gemiddeld 4,6% tegen een groei van 1,3% in de industrielanden.
Bovendien hebben de Derde-Wereldlanden zowel hun penetratie op de markt van de industrielanden als hun onderlinge ,,Zuid–Zuidn-handel weten te vergïoteïì, aldus de Wereldbank.
Toch liep de groei van de ontwikkelingslanden in 1980 wat terug. In 1979 was het bruto nationaal produkt (het totaal van de geproduceerde goederen en diensten) nog met 5,2% toegenomen. De neergang in de industrielanden was echter aanzienlijker (zij groeide in 1979 met 3,5%.
Noord-Afrika en het Midden-Oosten kenden vorig jaar de grootste economische groei in de Derde Wereld, voornamelijk olielanden dus. Hier werd een toename van het BNP geregistreerd van 7.5%
Zuid-Azië volgde met 4,7% groei, een duidelijk herstel na economische achteruitgang met 2,6% in 1979. In dat jaar vielen de oogsten in deze regio erg tegen. In 1980 waren deze weer uitstekend wat de groei stimuleerde.
De economische ontwikkeling van Latijns-Amerika bleef stabiel: 5,4% groei in 1980 tegen 5,5% in 1979.
De landen van Oost-Azië en het gebied van de Stille Oceaan hadden als geheel een minder gunstig jaar: 3,9% groei in 1980 tegen 6,6% in 1979. Maar dat kwam vooral door de ongunstige economische situatie in Zuid-Korea.
Andere landen in dit gebied bleven economisch groeien, variërend van 6 tot 9%.
Een duidelijk afwijkend beeld vertoont de economische situatie in Afrika ten zuiden van de Sahara, waar een groot deel van de armste landen liggen. Hier nam de groei af van 3,3 naar 2,3%, wat tot gevolg had dat het inkomen per hoofd van de bevolking met 0,4% terugliep.
In het jaarverslag wordt betreurd dat regeringen van ontwikkelingslanden in het algemeen het nut niet inzien van de essentiële rol die agrarisch onderzoek speelt bij de verhoging van de produktie. Een jaarlijkse toeneming van investeringen in dit onderzoek met 10% is in veel landen op zijn plaats, aldus de Bank, die zegt daarbij stimulerend te zullen optreden.
Hoewel landbouw en plattelandsontwikkeling nog steeds het belangrijkste werkterrein van Wereldbank en de geaffilieerde International Development Association (IDA)vormen, waarop ca. 31% van de totale committeringen van deze twee instellingen plaatsvinden, is de energiesektor een snel groeiende no. 2 met thans zo'n 16% van het totaal.
Het totaal aan leningsautorisaties en investeringsverplichtingen van Wereldbank, IDA en de eveneens geaffilieerde International Finance Corporation (IFC)bedroeg in het verslagjaar $ 13.1 mrd, waarvan Wereldbank $8.8 voor zijn rekening nam (een stijging van $ 1.2 rnrd), IDA $3.5 rnrd (een daling van $356 mln) en IFC $811 mln (een stijging van $ 130 mln).
Naar de sektor landbouw en plattelandsontwikkeling ging in het afgelopen financiële jaar $3.8 rnrd van het leningtotaal van Wereldbank en IDA. Naar de energiesektor ging $ 2 rnrd (waarvan $550 mln voor olie- en gaswinning).
Hierna volgde o.m. transport, dat nu nog slechts een aandeel van 9% in het totaal heeft tegen 32% in de 60er jaren. Dit hangt samen met een gewijzigde visie van de Bank op de ontwikkelingsbehoeften van de aangesloten landen. waarbij steeds meer de nadruk is komen te liggen op brede ontwikkelingsdoelstellingen.

Mexico was de aktiefste lener bij de Wereldbank in 1981182 ($ 1.1 mrd), gevolgd door Brazilië ($844 mln) en Turkije ($ 722 mln).
Terwijl de Wereldbank een leningstarief toepast dat uitgaat van een ,,spreadn van 0,5% boven de vermoedelijke eigen leningskosten in de komende twaalf maanden en dat zich momenteel op een historisch hoog niveau van 10,6% bevindt, richt de geaffilieerde IDA zich op de armste ontwikkelingslanden en leent deze tegen zeer zachte voorwaarden. De grootste klanten van de IDA waren vorig jaar India ($ 1.3 rnrd), Bangladesh ($334 mln), Pakistan ($202 mln) en Egypte ($ 198 mln).
In totaal assisteerde de Wereldbank vorig jaar bij 144 projekten in 48 landen, en de IDA bij 106 projekten in 40 landen. De IFC richt zich op stimulering van de partikuliere sektor in ontwikkelingslanden door o.m. investeringen in nieuwe projekten. Afgelopen jaar werden 56 investeringen in 34 landen goedgekeurd.
De IFC, die dit jaar 25 jaar bestaat, publiceert een apart verslag dat kort

voor dat van de Wereldbank is verschenen.

Positie ontwikkelingslanden

De economiëen van de ontwikkelingslanden als geheel genomen blijven tegen de verdrukking in doorgroeien. En dat in een tempo waarop menig Westers land jaloers zou zijn. Terecht vindt hetjaarverslag van de Wereldbank dat een ,,opmerkelijke" zaak. Het is goed nieuws voor allen die vinden dat de welvaartskloof tussen Noord en Zuid kleiner moet worden.

Toch moet er niet te vroeg gejuicht worden. Want het mag dan wel zo zijn dat het bruto nationaal produkt van de ontwikkelingslanden als totaliteit sneller toeneemt dan dat van de industrielanden, de groei loopt binnen de Derde Wereld zo sterk uiteen dat er allerlei nieuwe welvaartskloven ontstaan.

Bovendien geven groeicijfers slechts een indicatie en zeker geen volledig en betrouwbaar beeld van de economische situatie in een land. Over de manier waarop de ontwikkeling binnen een land verspreid is zeggen de cijfers bijvoorbeeld niets. Vooral in de Derde Wereld komt vaak in hetzelfde land de grootste rijkdom naast de schrijnendste armoede voor.

In feite illustreren de cijfers die de Wereldbank over 1980 publiceerde de opmerking in het in aug. verschenen Wereldontwikkelingsrapport van de Wereldbank dat rijkste en armste landen verder uit elkaar groeien en dat ook de verschillen toenemen.

De ontwikkelingslanden die er vorig jaar, en ook in de tien jaar daarvoor. het meest op vooruit zijn gegaan zijn allereerst de olielanden in Noord-Afrika en het Midden-Oosten met de ,.nieuwe industrielanden" in Oost-Azië op de tweede plaats.

De olielanden hebben hun economische ontwikkeling te danken aan de enorme hoeveelheid kapitaal die vooral sinds 1973 naar hen is toegevloeid, en de „nieuwe industrielanden". zoals Zuid-Korea. Taiwan, Singapore. hebben de dynamiek van de industriële expansie met succes toegepast om hun economische motoren op volle toeren te laten draaien.

Verder valt de constante economische groei van Latijns-Amerika op. Het gaat daarbij – net als in Oost-Azië – meestal om landen die een behoorlijke industriële ontwikkeling hebben doorgemaakt.

Grofweg beschouwd blijven er nog twee groepen ontwikkelingslanden over, die in Zuid-Azië (Pakistan, India en Bangladesh) en die in Afrika ten zuiden van de Sahara.

Een van de opvallendste doorbraken van de laatste jaren op ontwikkelingsgebied is wellicht de economische groei die in Zuid-Azie heeft plaatsgevonden. Met uitzondering van 1979 zijn in deze regio de afgelopen vier jaar in economisch opzicht uitstekende resultaten geboekt. India is van een notoir arm land dat voedselhulp nodig had een graanexporteur geworden en ook met Bangladesh gaat het beter.

Anders is het in zwart Afrika. Daar liggen de meeste ,,minst-ontwikkelde landen" en triest genoeg is ook daar voorlopig nauwelijks economische groei te verwachten. Per hoofd van de bevolking is men er daar vorig jaar zelfs 0.4% op achteruit gegaan.

Toch laat de internationale economische crisis ook de andere. meer ontwikkelde, Derde Wereldlanden niet onberoerd. Vooral de olie-importeurs onder hen kampen ondanks relatief hoge groeicijfers met grote problemen. Het buitenlandse kapitaal dat onontbeerlijk is voor verdere ontwikkeling is uiterst kostbaar geworden. En daarnaast is hun schuldenpositie al vaak van dien aard dat ze zich nauwelijks nieuwe leningen meer kunnen veroorloven.

Voor de industrielanden heeft de voortdurende economische groei in de Derde Wereld het voordeel dat er na het wegvallen van traditionele exportmarkten nieuwe markten open zijn komen te liggen. Hiervan kan een belangrijke impuls uitgaan voor economisch herstel in het Westen zelf.

Het is daarom niet te hopen dat de economische ontwikkeling die grote delen van de Derde Wereld doormaken geremd wordt door importbeperkende maatregelen van de kant van de industrielanden. Dat zou voor alle partijen uiterst onvoordelig zijn.

Rol Wereldbank

Ook de Wereldbank stuit op de grenzen aan de groei. Tot nu toe heeft deze internationale ontwikkelingsbank iedere keer in de jaarverslagen kunnen melden dat er weer meer leningen zijn aangegaan. In de jaren zeventig is het bedrag dat de Wereldbank aan leningen goedkeurde toegenomen van ongeveer $ 2 mrd tot meer dan twaalf mrd. Maar het einde van deze ongeremde expansie is in zicht.

,,Deze ontwikkeling kan niet zo doorgaan", zei de nieuwe president van de Wereldbank, de vroegere Amerikaanse bankier Alden Clausen, op 12 sept in een interview met de Franse krant Le Monde. En daarmee gaf hij aan een volstrekt andere toekomstvisie te hebben dan zijn voorganger. Rohert McNamara. die vond dat de Bank koste wat het kost haar activiteiten moest blijven uitbreiden.

Clausen meent dat de Wereldbank de komende jaren steeds moeilijker nieuwe fondsen zal kunnen krijgen. Dat komt niet omdat de Bank geen gezonde financiële instelling zou zijn. Ze heeft. integendeel, een uitstekende reputatie. En in dit verband is het opvallend dat Clausen, die als topbankier toch uitstekend op de hoogte kon zijn. zich er bij zijn binnenkomst over verbaasde dat de Wereldbank financieel nog sterker was dan hij had verwacht.

Neen, de Wereldbank begint gewoon de weerslag te ondervinden van de internationale economische crisis. Woordvoerders van de Bank noemen als belangrijkste belemmeringen voor verdere toeneming van de leningen ten behoeve van ontwikkelingsprojecten en -programma's in de Derde Wereld:

1. de ongunstige situatie op de internationale kapitaalmarkten. waardoor het voor de Bank steeds lastiger is geworden daar redelijk voordelig aan geld te komen:
2. de afnemende bereidheid van regeringen in veel rijke landen hun ontwikkelingshulp – en zeker die via multilaterale instellingen als de Wereldbank – te vergroten.

Vandaar dat men bij de Wereldbank erg pessimistisch is over het voortbestaan van de Internationale ontwikkelingsassociatie (IDA), de dochter van de Bank die kredieten onder „zachte" voorwaarden verstrekt aan armere ontwikkelingslanden.

Tenslotte gelooft nauwelijks nog iemand dat er een energiefiliaalvan de Wereldbank zal komen. zoals vorig jaar door McNamara was voorgesteld. De vroegere Bankpresident zag dit als enige manier om de komende vijf jaar een grootscheeps programma uit te voeren met als doel de olie-importerende ontwikkelingslanden te helpen bij het exploreren en exploiteren van eigen energiebronnen. De kosten daarvan ($25 mrd) gingen de mogelijkheden van de Wereldbank zelf te boven. De Amerikaanse regering voelt er echter weinig voor en ook Clausen lijkt er niet erg gecharmeerd van te zijn.

Het ziet er dus naar uit dat de Wereldbank een stap terug zal moeten doen.

Ook al ziet Clausen de rol van de Wereldbank dus wat beperkter dan McNamara. in de praktijk wijkt zijn koers vooralsnog nauwelijks af van die van zijn voorganger Wel zal het klimaat op de Bank minder gedreven en zakelijker worden. En dat zou gunstig kunnen uitwerken in de contacten met de Westerse landen.

De uitspraak van de nieuwe president in tiet interview met Le Monde dat ,.men moet uitgaan van het fundamentele idee dat het een goede zaak is om door te gaan met hulp aan landen van de Derde Wereld omdat deze in het belang van allen is," is wat dat betreft een interessante vingerwijzing. (NRC/H'blad. Le Monde, Wereldmarkt)

AFRIKA

LESOTHO

REORGANISATIE KABINET. AANKONDIGING VERKIEZINGEN. BINNENLANDSE ONRUST, RELATIE MET ZUID-AFRIKA.

Op 17 juli bracht premier Leabua Jonathan een aantal wijzigingen in zijn kabinet aan. De ministersportefeuilles werden als volgt verdeeld:

Financiën – Khetle T. J. Rakhetla (voorheen voorlichting); buitenlandse zaken – Mooki Molapo (handel, industrie en toerisme): verbindingen en verkeer – Kenneth T. Maphatbe (onderwijs); onderwijs, sport en cultuur – bisschop Tlelase*; landbouw – Peete N. Peete (verbindingen); waterstaat, bodemschatten en energie – chief Matate Majara*; handel. industrie en toerisme – J. O. Masithela; binnenlandse zaken – N. S. Maseribane; justitie – Gerald P. Ramoreboli; gezondheid en sociale zaken – P. Lehloenya; dorpsgemeenschappen en cooperaties – V. M. Makhele; openbare werken – J. Rampeta. (* = nieuw)

Evaristus Retselisitsoe Sekhonyana (tot dusver vice-premier en minister van financiën) werd staatsminister in het bureau van de premier als opvolger van chief Morena Patrick Mota.

Tot de ministers die het kabinet verlieten behoorden Charles D. Molapo (buitenlandse zaken) en Charles D. Mofeli (waterstaat, bodemschatten en energie).

Mooki Molapo, de nieuwe minister van buitenlandse zaken. was vroeger Lesotho's permanente vertegenwoordiger bij de VN.

(Vor. ber. pag. 96/1-1976)

Inmiddels had premier Jonathan op 17 dec. 1979 laten doorschemeren dat hij bereid was algemene verkiezingen te laten houden in de verwachting dat zijn Basotho National Party (BNP) die zou winnen, omdat de vrouwen van Lesotho naa zijn zeggen op hem zouden stemmen.

De vorige verkiezingen waren in januari 1970 gehouden, maar toen bij het tellen van de stemmen duidelijk werd dat de Basotho Congress Party (BCP) van Ntsu Mokhehle een voorsprong had, verklaarde Jonathan het resultaat van die verkiezingen ongeldig. Hij kondigde toen de noodtoestand af en stelde de grondwet buiten werking.

Op 1 sept. 1980 werd een amnestie van kracht voor elke Basotho buiten Lesotho, die kon worden aangeklaagd wegens ontvoering en andere sabotagedaden. Deze maatregel kon volgens The Times de weg effenen voor het houden van nieuwe verkiezingen, die volgens Jonathan begin 1982 zouden plaatsvinden (*Le* Monde 19-9-'81).

Binnenlandse onrust

Op 26 nov. 1979 braken in het noorden van Lesotho zware gevechten uit tus-

sen de politie en aanhangers van de verboden Basotho Congress Party (BCP), waarbij ca. 20 personen werden gedood.
Premier Jonathan schreef de onlusten in een op 28 nov. 1979 uitgegeven communiqué toe aan BCP-„opstandelingen", die naar zijn zeggen door Zuid-Afrika werden bewapend en geholpen. Zij werden ook verantwoordelijk gesteld voor eerdere incidenten. zoals een aanval op een politiepost bij Butha-Buthe op 17 nov. 1979 waarbij chief Lepata Mou, een vooraanstaand lid van de regerende Basotho National Party (BNP). werd gedood.

Op 8 dec. 1979 werd een BCP-communiqué uitgegeven. ondertekend door de verbannen leider Ntsu Mokhehle, met de mededeling dat de acties in Lesotho waren uitgevoerd door het Lesotho Liberation Army (LLA). Dit BCP-guerrillaleger bestond, naar Mokhehlc op 14 dec. verklaarde, uit 65 door Libiërs opgeleide strijders en 500 tot 1.000 anderen die in geheime bergkampen werden getraind. De BCP ontkende dat zijn strijd door Zuid-Afrika werd gesteund; de Zuidafrikaanse politie zou daarentegen in febr. 1979 15 BCP-leden hebben gearresteerd en aan de regering van Lesotho hebben overgedragen, waarna zij zouden zijn verdwenen. Onder leiding van de LLA was het volk in opstand gekomen „om zich te bevrijden van Leabua Jonathans illegale en repressieve terreurbewind", aldus de BCP-verklaring van 8 dec. 1979.

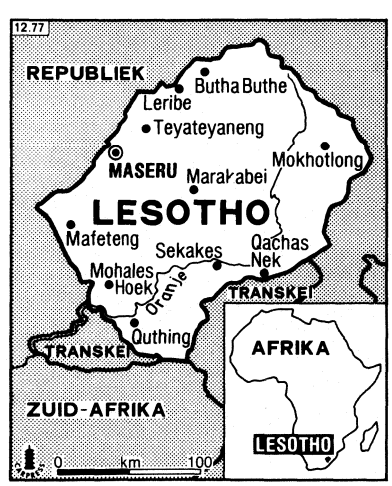
Op 11 jan. 1980 meldde The *Times* dat 771 dorpelingen uit het gebied van Butha-Buthe in een kamp bij Bethlehem in de Oranje-Vrijstaat (Zuid-Afrika) waren ondergebracht. Ongeveer 500 van hen waren reeds vóór kerstmis 1979 de rivier de Caledon naar Zuid-Afrika overgestoken. Volgens een BCP-woordvoerder in het kamp, P. Molahloe, waren de dorpelingen gevlucht na aanvallen van de paramilitaire politie (Lesotho Mobile Police Unit). waarbij ca. 80 mensen zouden zijn gedood, maar volgens de regering van Lesotho waren zij ontvoerd of tot vluchten aangespoord door militante BCP-leden en had de Zuidafrikaanse regering voor transport gezorgd.

Na berichten over nieuwe gevechten tussen de politie van Lesotho en BCP-aanhangers op 23-24 febr. 1980 zond de regering van Lesotho een protestnota aan de Zuidafrikaanse regering, waarin werd gesteld dat 300 man met Zuidafrikaanse wapens Lesotho waren binnengedrongen. De houding van Zuid-Afrika, dat dit soort incidenten niet verhinderde, kwam neer op een oorlogsverklaring, aldus Lesotho.
De Zuidafrikaanse regering ontkende categorisch elke verantwoordelijkheid voor aanvallen op Lesotho en zij waarschuwde de regering van Lesotho de toenemende onrust in eigen land niet tot een confrontatie met Zuid-Afrika te laten leiden.

Op 4 juni 1980 werden in de hoofdstad Maseru de verminkte lijken tentoongesteld van acht guerrillastrijders die bij een gevecht met de paramilitaire politie waren gedood. Volgens de politie waren slechts drie van hen – leden van de BCP – uit Lesotho afkomstig, terwijl de anderen uit Mali, Swaziland en Transkei zouden komen. De volgende dag arriveerde een Zuidafrikaanse regeringsdelegatie in Maseru om de uit Zuid-Afrika stammende wapens van de guerrillastrijders te inspecteren.
Op 20 aug. 1980 voerde premier Leabua Jonathan in een caravan op de Pekabrug over de rivier de Caledon besprekingen met de Zuidafrikaanse premier P. W. Botha, die in een gemeenschappelijk communiqué ,,openhartigen uiterst constructief" werden genoemd.

Op 30 juli 1981 werd Lesotho's enige oliedepot (bij Maseru) getroffen door vijf mortiergranaten, die volgens de autoriteiten van Lesotho vanaf Zuidafrikaans grondgebied waren afgevuurd. In een protestnota van de regering van Lesotho aan de Zuidafrikaanse regering werd gesteld dat de aanslag ,,eens te meer aantoont dat criminele elementen vrijelijk het Zuidafrikaanse grondgebied gebruiken om agressie te plegen tegen het koninkrijk Lesotho".
De actie werd door waarnemers toegeschreven aan het LLA, de militaire vleugel van de BCP, die zou opereren vanuit de Thaba Nchu enclave in het „onafhankelijke" zwarte thuisland Bophuthatswana (ten zuidoosten van Bloemfontein).
In de eerste helft van september 1981 vonden in de hoofdstad Maseru vijf bomaanslagen plaats, terwijl vier burgers werden ontvoerd.

De eerste bom ontplofte in de avond van 2 sept.; de explosie beschadigde de terminal en andere gebouwen op het vliegveld van Maseru. In de nacht van 3 op 4 sept. richtten bomaanslagen schade aan in een bar, die eigendom is van de minister van landbouw Peete N. Peete, en in het Amerikaanse culturele centrum. Op 4 sept. ontplofte een bom in de garderobe van het Hilton hotel, waarbij vijf mensen gewond raakten, van wie twee ernstig. In de nacht van 9 op 10 sept. explodeerde een bom bij het politiebureau van Maseru; dezevernielde de auto van de Westduitse ambassadeur die vlakbij geparkeerd stond. Inmiddels waren op 4 sept. drie vooraanstaande burgers van Maseru uit hun huizen ontvoerd. en in de nacht van 8 sept. een vierde. Onder de ontvoerden waren Edgar Motuba. de hoofdredacteur van een oecumenisch blad, en Ben Matsilo, de voorzitter van de Christelijke Raad van Lesotho. De ontvoerders van Matsilo vuurden een aanrai schoren af waardoor diens drie jaar oude zoon werd gedood. Op 10 sept. werd het verminkte lijk van Motuba ergens in het zuiden van Lesotho gevonden samen met twee nog niet geïdentificeerde lijken. Eerder op 12 juni was de voormalige privé-secretaris van koning Moshoeshoe II, Mofo Odilon Sehere, plotseling verdwenen: vijf dagen later werd zijn verknolde lichaam aangetroffen in zijn auto op een berg weg.

Terwijl de verantwoordelijkheid voor de bomaanslagen werd opgeëist door het LLA. de militaire vleugel van de BCP, meenden diverse waarnemers dat de ontvoeringen en moorden het werk zijn van geheime agenten van de regering-Jonathan omdat alle slachtoffers bekend staan als aanhangers van de BCP, aldus *NRC/H'blad* (16-9). Dit blad meldde voorts:

„...De guerrillastrijders van het Bevrijdings Front van Lesotho opereren vanuit het berggebied. Tweederde van Lesotho bestaat uit bergland. Ze zeggen dat ze grote gebieden onder controle hebben, maar dat valt gezien de ontoegankelijkheid van het terrein moeilijk te verifiëren. Ze beschikken echter duidelijk wel over een dusdanige positie dat ze in staat zijn serieuze aanvallen op de hoofdstad uit te voeren. En dat betekent dat hun rebellie waarschijnlijk niet van korte duur zal zijn."

DIPLOMATIEKE BETREKKINGEN MET CUBA EN SU

Lesotho knoopte op 14 juni 1979 diplomatieke betrekkingen met Cuba aan, nadat in juni 1978 een Cubaanse delegatie een bezoek aan Lesotho had gebracht. Op 21 febr. 1980 overhandigde Martin Mora Diaz, de Cubaanse ambassadeur in Mozambique, zijn geloofsbrieven in Maseru, in zijn nieuwe (extra) hoedanigheid van ambassadeur in Lesotho.
Op 1 febr. 1980 ging Lesotho diplomatieke betrekkingen aan met de SU op ambassadeursniveau. (AFP, Reuter).

MOZAMBIQUE

ONTSLAG MINISTERS. WIJZIGING KABINET. AANKONDIGING ECONOMISCHE HERVORMINGEN

President Samora Machel ontsloeg op 21 maart 1980 twee ministers, nl. Manuel Augusto dos Santos (binnenlandse handel, tevens lid van het Centrale Comité van de Frelimo) en Jao Batista Cosme (openbare werken en huisvesting). Tegelijk trad de minister van ge-

zondheid, Helder Fernando Brigido Martins, af om een post bij de WHO (Wereldgezondheidsorganisatie) te aanvaarden.
Op 3 april 1980 ontsloeg de president nog twee ministers, nl. Marcelino dos Santos (planning, beschouwd als ,,tweede man" van het regime) en Jorge Rebelo (voorlichting). Zij behielden hun posten in de Frelimo-hiërarchie: Dos Santos partijsecretaris voor economische zaken, Rebelo partijsecretaris voor ideologische taken.

Er vond tevens een reorganisatie van het kabinet plaats, waardoor de portefeuilles als volgt werden verdeeld:

binnenlandse zaken en minister-resident in Sofala – Mariano de Araujo Matsinha; defensie – Albert Joaquim Chipande; veiligheid – Jacinto Soares Veloso*: buitenlandse zaken – Joaquim Alberto Chissano; justitie – Teodato Unguana; onderwijs en cultuur – mevr. Graça Simbine Machel; openbare werken en huisvesting – Julio Zamith Carrilho; planning en landbouw – Mario Fernandes da Graça Machungo; voorlichting – José Luis Cabaço; financiën – Rui Baltasar dos Santos Alves: buitenlandse handel – Salomao Munguambé; binnenlandse handel – Manuel Jacques Caranda da Silva; arbeid – Alberto Cassimo; havens en landtransport (nieuwe portefeuille) – Luis Maria Manuel Alcantara Santos*; PTT en burgerluchtvaart (nieuwe portefeuille) – Rui Quijares Gomes de Lousa*; industrie en energie – Antonio José Lima Rodrigues Branco; gezondheid – Pascual Manuel Mucumbi; staatsminister in het bureau van de president – José Oscar Monteiro; staatssecretaris van visserij – Joaquim Tenreiro de Almeida"; onderminister van defensie – Sebastiao Marcos Mabote: politieke commissaris van de strijdkrachten – Armando Guebuze; gouverneur van de Bank van Mozambique – Sergio Vieira (* = nieuw).
Er waren nog drie andere staatsecretarissen. Tevens werd ex-minister Cosme tot gouverneur van de provincie Tete benoemd.

(Vor. ber. pag 383/3-1979)

De reorganisatie van het kabinet maakte volgens een officiële bekendmaking deel uit van het ,,huidige offensief tegen infiltratie, bureaucratie, onbekwaamheid en nalatigheid in het staatsapparaat", d.w.z. de door president Machel op 18 maart 1980 gestarte anti-corruptiecampagne.
Machel kondigde toen een aantal ingrijpende hervormingen in de economie van zijn land aan. *NRC/H'blad* (20-3-'80) berichtte daarover o.m.:

Enerzijds haalde hij fel uit naar ,,antirevolutionaire saboteurs" die het kapitalisme in zijn land willen herstellen, maar tegelijkertijd maakte hij een aantal liberaliseringsmaatregelen bekend die tot doel hebben de grote overheidsinvloed in de economie terug te dringen. (. . .)
Machel kondigde allereerst een reorganisatie van het distributieapparaat in Mozambique aan. Dit nieuwe apparaat zal, volgens de president. worden opgebouwd met behulp van het beste wat bestaat, zoals functionerende consumentencoörperaties en sinds 1975 achtergebleven privéhandelaren. Daarnaast zullen kleinere bedrijven, die destijds door de overheid werden overgenomen, weer aan particulieren worden teruggegeven.
Machel gaf toe dat zijn regering destijds een fout maakte door deze sector aan zich te trekken. ,,De staat moet geen lucifers verkopen". zo zei hij. De staat moet zich alleen bezighouden met grote ontwikkelingsplannen en projecten en de voornaamste sociale sectoren, zoals gezondheid. onderwijs en rechtspraak.
Om de gevolgen van het slechte functioneren van het huidige distributieapparaat op te vangen, zal in de grootste steden van Mozambique voorlopig rantsoenering worden ingesteld. waarbij de burgers distributiekaarten zullen krijgen. Verder maakte de Mozambikaanse president bekend dat ook op produktief gebied de nodige veranderingen zullen worden doorgevoerd. Zo zullen de overheidsbedrijven voortaan winst·moeten maken, wat hen er hopelijk toe zal dwingen op volle capaciteit te produceren.
Machel gaf verder toe dat veel boeren door de lage landbouwprijzen niet veel meer produceerden dan zij zelf nodig hebben. en dat deze landbouwprijzen daarom zullen worden verhoogd.
Eind februari baarde de Mozambikaanse president al opzien door een delegatie met afgevaardigden van 23 multinationale ondernemingen voor overleg naar Mozambique te halen. Deze delegatie werd geleid door de Amerikaanse oud-minister van landbouw Orville Freeman.
Machel verklaarde bij die gelegenheid: ,,Er is in ons land ruimte voor buitenlandse particuliere investeringen, als zij in overeenstemming kunnen worden gebracht met onze principes en ontwikkelingsplannen."
President Samora Machel combineert deze liberaliseringscampagne overigens met acties tegen wat hij (. . .) noemde ,,vijanden van het socialisme", Hij zei dat ..contrarevolutionairen" de afgelopen tijd in het overheidsapparaat zijn geïnfiltreerd om het van binnenuit te ontwrichten. Op alle ministeries en in alle provincies zullen daarom onderzoekscommissies worden ingesteld, die klachten over onbekwaamheid, sabotage en corruptie zullen onderzoeken.
Machel nodigde al zijn landgenoten uit met hun klachten naar deze commissies te gaan. en verzekerde hun dat zij antwoord zullen krijgen.
Volgens welingelichte bronnen in de hoofdstad Maputo zijn de afgelopen dagen al meer dan honderd overheidsfunctionarissen op beschuldiging van corruptie gearresteerd . . ."

In mei 1980 werden drie hoge Frelimo-functionarissen in de provincie Sofala geschorst wegens corruptie, terwijl op 20 mei een lid van Frelimo's Centrale Comité, Francesco Langa, zelfmoord pleegde toen bekend werd dat een onderzoek wegens verduistering van openbare gelden tegen hem zou worden ingesteld.
Van 16-18 juni waren de grenzen, havens en vliegvelden gesloten wegens de invoering van een nieuwe munt, de Metical, die de Escudo moest vervangen. De maatregel diende om de corruptie te bestrijden en de binnenlandse verzetsbeweging van haar middelen te beroven, aldus Le Monde (18-6-'80).

Minister overleden

De *NZZ* (4-3-'81) meldde dat de minister van arbeid, Alberto Cassimo, na een hartoperatie in Moskou was overleden.

AMNESTIE. VRIJLATING POLITIEKE TEGENSTANDERS. DOODVONNIS

Op 1 jan. maakte de permanente commissie van het parlement bekend dat amnestie was verleend aan meer dan 600 militairen, die wegens betrokkenheid bij een ,,contra-revolutionaire actie" in dec. 1975 waren gearresteerd en sindsdien in z.g. ,,heropvoedingskampen" waren ondergebracht.
De Mozambikaanse radio meldde volgens AP (13-8) dat president Machel tijdens een bezoek aan de noordwestelijke provincie Nyaça, waar de ,,heropvoedingskampen" gelegen zijn, amnestie had afgekondigd voor 500 voormalige leden van de Portugese geheime politie (PIDE). die sinds 1974 waren geïnterneerd.
Op 28 sept. berichtte het Portugese persbureau ANOP dat president Machel de vrijlating van 684 politieke tegenstanders uit een ,,heropvoedingskamp" in de provincie Cabo Delgado had gelast.
Op 29 sept. meldde radio-Maputo dat de president de vorige dag nog eens 76 voormalige guerrillastrijders, die wegens ,,geringe misdrijven" waren bestraft, uit de ,,heropvoedingskampen" had ontslagen en in vrijheid gesteld.

Radio-Maputo had reeds op 26 sept. meegedeeld dat een militair tribunaal te Chimoio vijf MNR-leden (zie pag. 620/3 e.v.) ter dood had veroordeeld wegens ,,misdaden tegen volk en staat". Zij waren schuldig bevonden aan moord, terreur en lidmaatschap van een clandestiene organisatie. Vijf andere beklaagden kregen gevangenisstraffen variërend van 4 tot 8 jaar. (NZZ. Le Monde)

BUITENLANDSE BEZOEKEN PRESIDENT MACHEL

In sept. 1980 bracht president Sarnora Machel officiële bezoeken aan Bulgarije (10-13 sept.), Roemenië (13-17 sept.) en de DDR (17-20 sept.).

Hij beantwoordde daarmee bezoeken van de Bulgaarse president Todor Zjiwkow (22-25 okt. 1978, pag. 94/3-1979), de Roemeense president Nicolae Ceausescu (18-21april 1979)en de voorzitter van de Oostduitse staatsraad Erich Honecker (22-24 febr. 1979).
Toen was tussen Mozambique en Bulgarije een verdrag over samenwerking en wederzijdse hulp getekend, tussen Mozambique en Roemenië een 20-jarig verdrag van vriendschap en samenwerking (20 april 1979) en tussen Mozambique en de DDR eveneens een 20-jarig verdrag van vriendschap en samenwerking (24 febr. 1979).

Voorts was tijdens een bezoek van de defensieminister van de DDR, generaal Heinz Hoffmann, aan Mozambique (22-27 mei 1979) een protocol i.z. militaire samenwerking tussen beide landen getekend; in aug. 1980 bracht een militaire delegatie uit Mozambique o.l.v. defensieminister Albert Joaquim Chipande een officieel bezoek aan de DDR.

Tijdens een bezoek van de Bulgaarse defensieminister Dobri Dzjoerow aan Mozambique in april 1980 werd een akkoord over de samenwerking tussen beide legers getekend, aldus radio-Maputo (**FAZ** 15-4-1980).

Van 17 tot 22 nov. 1980 bracht president Samora Machel een vriendschapsbezoek aan dc SU aan het hoofd van een regerings- en Frelimo-delegatie. Hij voerde o.m. besprekingen met president Brezjnew, minister van buitenlandse zaken Gromyko en de chef van de generale staf, maarschalk Nikolai W. Ogarkow.
Tijdens het bezoek werden diverse documenten ondertekend: een overeenkomst betreffende de samenwerking tussen de CPSU en het Frelimo. een overeenkomst over de instelling van een regeringscommissie voor economische en technische samenwerking, een protocol over culturele en wetenschappelijke samenwerking in de jaren 1981182 en een aantal akkoorden m.b.t. afzonderlijke economische projecten.
Volgens de op 23 dec. ondertekende gemeenschappelijke verklaring hadden beide partijen besloten hun wederzijdse contacten uit te breiden en regelmatig overleg te voeren over kwesties van bilaterale aard en over internationale problemen. Voorts waren zij overeengekomen de samenwerking bij de ontwikkeling van sleutelsectoren in de economie van Mozambique (bodemschatten, landbouw, visserij) tot wederzijds voordeel voort te zetten.

Volgens Le Monde (25-11-1980) zal de SU bepaalde voorrangssectoren van de Mozambikaanse economie ontwikkelen. Een akkoord werd getekend over het onderzoek en de exploitatie van een laag pegmatieten (erts) en een ander over het produktief maken van een steenkoollaag, terwijl een derde akkoord betrekking had op het onderzoek naar gas en olie vanaf 1982. De Russen zullen ook vijf experimentele landbouwstations inrichten. Tevens werd een intergouvernementele commissie voor samenwerking op economisch, technisch en handelsgebied ingesteld. Tenslotte zal de SU een drijvend dok met werkplaats bouwen voor de reparatie van trawlers tot 4.500 ton en daarvoor de uitrusting leveren alsmede een centrum voor de opleiding van inheemse vaklieden.
Voor de door Machel verlangde uitbreiding van de Russische economische hulp zal Moskou zich schadeloos stellen met grondstoffen (pegmatieten, vis en aardgas), aldus de NZZ (26-11-1980).

Op internationaal gebied, aldus de gemeenschappelijke verklaring, uitten beide partijen hun bezorgdheid over de pogingen van de imperialistische kringen om de toestand op het Afrikaanse continent te compliceren:

,,De huidige inspanningen om conflicten uit te lokken en zich in de binnenlandse aangelegenheden van onafhankelijke Afrikaanse staten te mengen alsmede de voortgezette versterking van de Amerikaanse militaire aanwezigheid in Afrika vormen een onmiddellijke bedreiging voor de vrede en veiligheid van de landen in dit gebied. De beide zijden zijn vastbesloten verzet te bieden tegen een zodanige politiek van het imperialisme en het hegemonisme." Ook wilden zij ernaar streven ,,dat het Afrikaanse continent een kernwapenvrije zone wordt".
De SU en Mozambique verklaarden zich ,,solidair met de strijd van het volk van Afghanistan. dat de soevereiniteit en de onafhankelijkheid van zijn vaderland verdedigt" alsook de strijd van de volken van Vietnam. Laos en Cambodja
Volgens Le Monde bleek uit de gemeenschappelijke verklaring een zeer duidelijke toenadering van Maputo tot Moskou, zoals in de steunbetuiging zonder voorbehoud aan de Russische buitenlandse politiek. Tot dusver had Mozambique t.a.v. die politiek enige afstand bewaard en getracht goede relaties met China te onderhouden, dat Machel nog in mei 1978 had bezocht. Pas in sept. 1980 opende Mozambique een ambassade in Moskou.

Op 6 april voerde president Machel in Mbabane, de hoofdstad van Swaziland. besprekingen met koning Sobhoeza II van Swaziland, koning Moshoesho 11 van Lesotho en president Quett Masire van Botswana. Zij bespraken, aldus een communiqué, de ,,pogingen van Zuid-Afrika om door militaire invallen en subversieve activiteiten de door zwarten geleide buurstaten te destabiliseren". (*Reuter/Le* Monde 8-4)

CONTACTEN MET WEST-EUROPA

Van 30 aug.-2 sept. 1980 bracht de Mozambikaanse minister van buitenlandse zaken, Joaquim Chissano, een officieel bezoek aan Frankrijk.
Sinds juni 1980 was een Frans financieringsplan voor Mozambique uitgewerkt, dat o.a. voorzag in de levering van lichte uitrusting. de reparatie van de elektriciteitscentrale van Mavusi, de aanleg van een hoogspanningsleiding tussen de Cabora Bassa-dam en Mokuba en de aankoop van vissersschepen. Andere samenwerkingsprojecten (mijnbouwexploratie, steenkoolproduktie) waren gepland. Frankrijk bood Mozambique bovendien voedselhulp van 2.000 ton graan om de schaarste als gevolg van de langdurige droogte in zes Mozambikaanse provincies op te vangen.

Op 23 maart 1981 arriveerde minister Chissano in Lissabon voor een officieel bezoek aan Portugal. Dit bezoek markeerde de hervatting van de contacten op hoog niveau tussen beide landen, nadat de onderlinge betrekkingen sinds de onafhankelijkheid van Mozambique (25 juni 1975) moeizaam waren verlopen. Er waren geschillen gerezen over de door Lissabon verlangde schadevergoeding voor de door Mozambique genationaliseerde Portugese eigendommen en over de detentie van Portugese burgers, die ervan beschuldigd waren het ,,binnenlandsverzet" in Mozambique te helpen (zie pag. 622/1).

Op 25 maart werd bekendgemaakt dat de Portugese president Eanes eind 1981 een officieel bezoek aan Maputo zal brengen.

Onlangs, aldus Trouw (17-9), bracht voor de eerste maal in vijf jaar een belangrijke Frelimo-delegatie o.l v. generaal Guebeze (de politieke commissaris van de strijdkrachten) een bezoek aan Londen

DIPLOMATIEKE BETREKKINGEN MET MALAWI

Zes jaar na zijn onafhankelijkheid kwam Mozambique met Malawi overeen per 1 juli diplomatieke betrekkingen op ambassadeursniveau aan te knopen. Dit akkoord werd bereikt tijdens besprekingen russen de Mozambikaanse minister van buitenlandse zaken, Joaquim Chissano, en de Malawische minister voor OAE- en VN-zaken, Malani Lungu. (Reuter)

SOEDAN

HERSTEL DIPLOMATIEKE BETREKKINGEN MET EGYPTE. SADAT IN KHARTOEM. NIMEIRY IN ALEXANDRIE. DIPLOMATIEKE BETREKKINGEN MET LIBIE VERBROKEN. ARRESTATIES. BESCHULDIGINGEN I.Z. LIBISCHE BOMBARDEMENTEN

Nadat op 21 maart was bekendgemaakt dat Soedan en Egypte hun diplomatieke betrekkingen hadden hersteld (zie pag. 224/2), riep de Libische leider, kolonel Kadhafi, in boodschappen aan de leiders van de staten van het Standvastigheidsfront op tot het met spoed bijeenroepen van een Arabische topconferentie. Deze moest zich wijden aan de schending door Soedan van de besluiten van de topconferentie van Bagdad (pag. 21313 e.v.-1979), want het herstel van de diplomatieke betrekkingen met Egypte was volgens Kadhafi een ,,forse provocatie t.a.v. de wil van de hele Arabische natie", aldus een bericht van het Egyptische dagblad Al *Akbar al-Yom* (22.3).
Radio-Damascus verklaarde op 23 maart dat de verraderlijke stap van de Soedanese president Nimeiry verband hield met het streven van de VS de bases van het Standvastigheidsfront aan te vallen. Daarom moest de Raad van de Arabische Liga op zijn aanstaande bijeenkomst in Tunis de aan het Egyptische regime opgelegde sancties ook toepassen op degenen ,,die zich bij het Amerikaanse komplot ter verdediging van de verraders in Egypte en bij de agressieve zionisten hebben aangesloten".
Tijdens de zitting van de Raad van de Arabische Liga te Tunis van 23 tot 25 maart stelde Libië voor Soedan uit de

Arabische Liga te stoten, omdat het het Egyptische bewind had erkend en aan de VS militaire bases op zijn grondgebied ter beschikking stelde. Daarentegen verlangde de Soedanese staatsminister van buitenlandse zaken, Mohammed Mirghani, de uitstoting van Libië, omdat dit land de statuten van de Arabische Liga schond door ,,bases ter beschikking te stellen van een buitenlandse mogendheid die Israël van mankracht voorziet". Mirghani doelde kennelijk op de SU, die de emigratie van Russische joden naar Israël toeliet. Voorts nodigde Mirghani de Arabische Liga uit een missie naar Libië en Soedan te zenden die zou moeten onderzoeken waar werkelijke buitenlandse militaire steunpunten bestonden.
Eind maart bracht de Egyptische staatsminister van buitenlandse zaken, Boutros Ghali, een bezoek aan Khartoem, waar hij na een onderhoud met president Nimeiry de bezorgdheid van beide landen over de militaire aanwezigheid van Libië in Tsjaad memoreerde.

Op **29** april publiceerde het orgaan van de Egyptische regeringspartij NDP, Mayo, een interview met de Soedanese brigade-generaal Wahab el-Bakri, adviseur van de Soedanese generale staf. waarin deze meedeelde dat de Soedanese regering een akkoord met Egypte had gesloten over de levering van wapens en munitie aan het Soedanese leger, incl. door Egypte vervaardigde raketten van het type „Swingfire" en „Hawk". Volgens El-Bakri had de Soedanese regering ook met de VS, Engeland, Frankrijk en de Westduitse Bondsrepubliek overeenkomsten gesloten over de levering van moderne wapens en apparatuur.

Sadat in Khartoem

Op 24 en 25 mei bracht de Egyptische president Sadat op uitnodiging van zijn Soedanese ambtgenoot Nimeiry een bezoek aan Khartoem.
In een rede t.g.v. de 12de verjaardag van zijn machtsovername verklaarde Nimeiry op 24 mei in aanwezigheid van Sadat dat Egypte ter wille van de Arabische en islamitische solidariteit niet langer geïsoleerd mocht blijven.

„Ik vertel u. broeder Anwar (...): Egyptes plaats is in de Arabische natie, met de Arabische natie en voor de Arabische natie. (...) Als het mogelijk is geweest over jaren van vijandschap (met Israël) heen te springen, hoe kan het dan onmogelijk zijn over maandenoude meningsverschillen (met Arabieren) heen te springen? Als het mogelijk was barrières van haat af te breken. hoe kan het dan mogelijk zijn de banden van verwantschap te negeren? (...)
Om al deze redenen wil ik hier in uw bijzijn uitspreken dat Soedan bereid is aan elke Arabische poging deel te nemen een Arabische topconferentie bijeen te roepen, waaraan Egypte zal deelnemen. Doel van zo'n topconferentie moet zijn. in het kader van de besluiten van de topconferenties van Algiers en Rabat (pag. 37/2 e.v. 1974 en 705/1 e.v.-1974) een vast concept voor een verenigde Arabische actie uit te werken. (...)
Broeder, wij zijn niet in een confrontatie met het Libische volk verwikkeld, noch willen wij Libisch gebied bezitten, want het Libische volk is een broedervolk. Wij zijn echter in een confrontatie verwikkeld met de domheden van de Libische heersers, die ermee begonnen de rijkdom van het Libische volk te verkwisten en ermee eindigden dat zij zijn bloed in Tsjaad en elders verspilden. ."

Nog dezelfde dag (24 mei) riepen de Libische leider Kadhafi en PLO-leider Arafat in een ,,verklaringaan de Arabische natie" de Arabische staten op tot het verbreken van de diplomatieke betrekkingen met Soedan, waartegen dezelfde maatregelen zouden moeten worden genomen als tegen het „verradersregime van Sadat". De Soedenese uitnodiging aan Sadat – de eerste van een lid van de Arabische Liga sinds twee jaar – was een ,,flagrante schending van de besluiten van de topconferentie van Bagdad", aldus Kadhafi en Arafat.
Een Syrische regeringsfunctionaris liet weten dat Syrië geen ambassadeur meer naar Khartoem zou sturen, maar de diplomatieke betrekkingen tot het niveau van zaakgelastigden zou beperken.

Op 25 mei nam president Nimeiry in aanwezigheid van president Sadat, Tekerie Selassie (plv. voorzitter van de Ethiopische revolutionaire raad) en andere buitenlandse gasten in Khartoem een militaire parade af. Volgens Egyptische kranten zou Sadat in Khartoem ook een onderhoud met Tekerie Selassie hebben gehad. Het weekblad Mayo, het orgaan van de Egyptische regeringspartij NDP, berichtte op 25 mei dat er onlangs tussen Soedan en Ethiopië ,,belangrijke contacten" hadden plaatsgevonden met het doel een bijeenkomst van de ministers van buitenlandse zaken van Soedan, Egypte en Ethiopië te beleggen o.a. om een verbetering in de Egyptisch-Ethiopische betrekkingen tot stand te brengen. (Beide landen onderhielden formeel diplomatieke relaties. maar zij hadden hun ambassadeurs teruggeroepen.)
Aan het slot van zijn bezoek ging Sadat tijdens een persconferentie op 25 mei in op Nimeiry's initiatief i.z. een Arabische topconferentie met inbegrip van Egypte. Sadat zei: ,,President Nimeiry sprak uit naam van het Egyptische en het Soedanese volk. Dat betekent dat wij zijn initiatief steunen en bidden dat zij (Sadats critici) de rijpheid bereiken om de geest achter Nimeiry's oproep voor Arabische solidariteit te begrijpen." Op de vraag of hij bereid was zijn Arabische tegenstanders concessies te doen zei Sadat: „Als u bedoelt dat we iets van het Camp David-akkoord terugnemen, dan is het antwoord neen."

Sadat zie voorts dat hij de VS de Rode Zee als alternatief voor de Indische Oceaan had aangeboden voor het stationeren van de snelle interventiemacht (RDF) , Ik zal de VS faciliteiten beschikbaar stellen, opdat zij in elk Arabisch land van het Golfgebied en in elk islamitisch land tot Indonesië toe kunnen komen ( ),opdat wij geen tweede Afghanistan beleven

Volgens het Egyptische blad Mayo (25-5) waren Sadat en Nimeiry overeengekomen hun veiligheidspolitiek te coördineren. Sadat zou de bereidheid van Egypte hebben bekrachtigd Soedan militair tegen gevaren van buitenaf te beschermen. Bovendien had hij een programma voor versterkte economische integratie tussen beide staten voorgesteld en een onmiddellijke leverantie van olie en ievensmiddeien aan Soedan toegezegd.

Verbreking betrekkingen

Op 25 juni verbrak Soedan de diplomatieke betrekkingen met Libië. Het Libische ambassadepersoneel in Khartoem werd opgedragen Soedan binnen 48 uur te verlaten.
In een verklaring van het Soedanese ministerie van buitenlandse zaken werd gesteld dat dit over bewijzen beschikte dat Libië achter een explosie zat die enkele uren tevoren in de Tsjadische ambassade te Khartoem had plaatsgevonden en die twee doden had gevergd. Bovendien had Libië de laatste tijd zijn propaganda-oorlog tegen Soedan opgevoerd, stakingen* en andere onlusten uitgelokt en vijandige acties met behulp van zijn interventietroepen in Tsjaad aan de Soedanese westgrens uitgevoerd,
Op 26 juni maakte de Libische regering bekend dat zij besloten had haar verbindingskantoor in Khartoem en de Soedanese ambassade in Tripoli te sluiten, omdat het Soedanese regime van de weg naar de Arabische eensgezindheid was afgeweken en de verrader Anwar Sadat had begroet. Algerije was gevraagd de Libische belangen in Soedan te behartigen.
Op 28 juni vertrokken 7 leden van het verbindingskantoor en van het kantoor van de Libische luchtvaartmaatschappij uit Khartoem met 13 familieleden. Het luchtverkeer van en naar Libië werd gestaakt.

Op 22 febr. waren de leider van het PLO-bureau in Khartoem, Khaled Ab-

* Na een staking van 19 dagen bij de spoorwegen (43.000 man) werden op 21 juni strenge maatregelen afgekondigd. Op het organiseren van stakingen werd de doodstraf of levenslange gevangenisstraf gesteld.

dallah Ramadan (Abu Haitham), en drie van zijn medewerkers door de Soedanese regering uitgewezen. Zij moesten het land binnen 48 uur verlaten. De maatregel werd gemotiveerd met ,,flagrante vijandigheid jegens de Soedanese regering zowel op binnenals buitenlands vlak" en hun betrokkenheid bij politieke moorden en andere terreurdaden. De uitwijzing van de vier betekende volgens Soedanese regeringswoordvoerders geen verbreking van de betrekkingen met de PLO.

Nimeiry in Alexandrië

Van 20-27 juli bracht de Soedanese president Nimeiry een bezoek aan Alexandrie (Egypte) als gast van president Sadat.

Tijdens een persconferentie op 25 juli herhaalde Nimeiry zijn voorstel i.z. een Arabische topconferentie met inbegrip van Egypte, want ,,de Arabische wereld kan zijn voornaamste doel zonder Egypte niet bereiken". Stappen werden ondernomen om een minimale overeenstemming over de agenda van zo'n topconferentie tot stand te brengen en daartoe zou Nimeiry mogelijk andere Arabische hoofdsteden bezoeken.

De beide presidenten gaven uiting aan hun bezorgdheid over de interventie van 5.000 Libische militairen in Tsjaad. ,,Het is dus natuurlijk dat wij defensieplannen uitwerken om onze broeders tegen de Libische praktijken in Afrikaanse of Arabische landen te beschermen," aldus de Soedanese president. Soedan vreesde volgens The Times (28-7) dat Libië saboteurs via de westelijke grens met Tsjaad in Soedan wilde laten infiltreren. Kort tevoren zouden Egyptische troepen in Khartoem zijn gesignaleerd, die kennelijk op weg waren om de Soedanese defensie aan de grenzen met Tsjaad en Libië te versterken. In de Egyptische pers werd ook melding gemaakt van plannen op lange termijn om Soedan en Egypte te integreren en het vrije goederenverkeer over de grens te waarborgen. In dat verband hadden beide presidenten een vlucht gemaakt boven de Middellandse-zeekust ten westen van Alexandrië om een plaats voor een Soedanese haven met een tolvrije zone te bepalen.
Op 27 juli deelde Sadat in een door de TV uitgezonden rede mee dat Soedan de VS het gebruik van militaire faciliteiten had aangeboden en hem (Sadat) gemachtigd had dit aanbod aan de Amerikaanse president Reagan over te brengen, als hij deze op 4 aug. te Washington zou ontmoeten. ,,Wij (Sadat en Nimeiry) wilden de VS militaire faciliteiten ter beschikking stellen, opdat de tragedie van Afghanistan zich niet herhaalt," aldus de Egyptische president.

Gebeurtenissen in Soedan

Op 7 sept. meldde het Libische persbureau *Jana* dat in de Soedanese hoofdstad Khartoem de staat van beleg was afgekondigd, nadat een groep officieren het aftreden van president Nimeiry had verlangd. Tien van deze officieren waren gearresteerd en in het leger vonden nog verdere zuiveringen plaats. Alle toegangs egen naar Khartoem waren door tanks afgesloten en de reservisten waren opgeroepen, aldus *Jana*. Ook het in Beiroet verschijnende Al *Liwa* maakte melding van de staat van beleg in Khartoem.
Maar een woordvoerder van het Soedanese persbureau deelde in een telex aan het AP-bureau te Cairo mee dat de staat van beleg niet was afgekondigd en dat er in Khartoem en omgeving ook geen tanks waren te zien.

Op 12 sept. werden in Khartoem 8.000 mensen gearresteerd – ,,ongewenste personen, zwervers, werklozen, homoseksuelen en misdadigers" – die ervan beschuldigd werden ,,de openbare orde te bedreigen", aldus het Soedanese dagblad Al Ayyam.
De autoriteiten spraken van een „schoonmaakactie" onder ongewenste elementen zoals ,,misdadigers, illegale vreemdelingen, zwarthandelaren en zwervers". Tot die actie, die een maand moest duren, zou zijn besloten na klachten van de bevolking over een toename van het aantal berovingen en diefstallen, welke werd toegeschreven aan de grote toevloed van vluchtelingen, vooral uit Tsjaad. Van de ca. 18.000 Tsjadische vluchtelingen in Soedan verbleven er ca. 3.000 in Khartoem.
Volgens het Soedanese persbureau zouden de illegale vreemdelingen naar hun oorspronkelijke woongebieden of naar hun kampen worden teruggestuurd. Wetsovertreders zouden naar „produktiesteden" worden gezonden om daar (dwang)arbeid in de landbouw te verrichten. Van de 8.000 aangehouden personen, o.w. volgens ooggetuigen Eritreeërs waren (AFP), werden er 200 na korte tijd weer vrijgelaten.

Op 16 sept. meldde het Soedanese persbureau Suna dat de vorige dag een Libische bommenwerper van het type Siai Marchetti-340 was neergeschoten in het grensgebied tussen Tsjaad en Soedan bij Adre (Tsjaad). Het persbureau maakte niet duidelijk of de strijdkrachten van de Tsjadische ex-minister van defensie Hissene Habre (FAN) voor die actie verantwoordelijk waren of het Soedanese leger, dat de FAN steunt.
In een communiqué, gericht aan de VN en andere organisaties, stelde het Soedanese ministerie van buitenlandse zaken dat de Libische militaire vliegtuigen in de loop van de voorafgaande week tot driemaal toe het Soedanese luchtruim hadden geschonden en diverse dorpen in het westelijke grensgebied van Soedan hadden gebombardeerd. Op 10 sept. waren verschillende dorpen in de buurt van de grensstad Geneina bestookt en bij een aanval op Kolbus op 15 sept. waren 4 personen gewond geraakt, aldus het Soedanese ministerie. Dit veroordeelde de bombardementen als ,,bedreiging van de vrede en veiligheid in het hele gebied" en het riep de Veiligheidsraad op onverwijld ,,strenge maatregelen" tegen Libië te nemen (AP 17-9).
De Tsjadische president Goukouni Oueddei beschuldigde Soedan daarentegen op 18 sept. te Parijs van een militaire interventie in zijn land: ,,Geregelde Soedanese troepen, gesteund door hun Egyptische meester, hebben de Tsjadische (regerings)troepen in het oosten van het land te Adre en Guedara aangevallen."
Maar de Soedanese staatsminister van buitenlandse zaken, Mohammed Mirghani Mubarak, sprak op 19 sept. formeel tegen dat Soedan aan de recente gevechten tussen het Tsjadische leger en de FAN in het oosten van Tsjaad had deelgenomen. Hij noemde de beschuldiging van Goukouni Oiieddei ,,ongegrond". aldus Suna.
Dit persbureau meldde vervolgens, aldus AP (30-9), dat Libische vliegtuigen in de voorafgaande 19 dagen herhaaldelijk bombardementen op Soedanese dorpen bij de grens met Tsjaad, w.o. Al-Tina en Kolbus, hadden uitgevoerd. Als de Libische agressie niet ophield, zou de Soedanese regering ,,passende tegenmaatregelen" nemen, zo werd verklaard. In de betrokken dorpen wonen vooral veehouders, nomaden en vluchtelingen uit Tsjaad.
Op 1 okt. verklaarde de Egyptische minister van defensie, generaal Abdel Halim Abu Ghazala, dat Libië bezig was ,,zijn troepen in Tsjaad te versterken en huurlingen, incl. Soedanezen, opleidde om die dan naar Kordofan en Darfur (twee Soedanese grensprovincies) te sturen". Die moesten daar volgens minister Ghazala onrust zaaien om de Libiërs in staat te stellen met hun eigen troepen in Soedan te opereren. Ghazala zei voorts dat de Egyptische vice-president Hosni Mobarak, die op 1 okt. naar Washington vertrokken was, zou trachten Amerikaanse militaire bijstand voor Soedan te verkrijgen met inbegrip van luchtdoelraketten. Tevoren hadden Egyptische leiders, o.w. president Sadat op 30 sept., Libië gewaarschuwd dat Egypte een Libische aanval op Soedan onmiddellijk zou beantwoorden. (*Le* Monde, The Times, FAZ, *NRC/H'blad*)

(Vor. ber. pag. 22213 e.v.)

NECROLOGIEËN

HORBIGER, PAUL (29-4-1894 Boedapest-. 5-3-1981 Wenen) Oostenrijks auteur.

Hörbiger begon zijn loopbaan bij een provinciaal theater in het latere Tsjechoslowakije. Vanaf 1919 speelde hij in Oostenrijk en Duitsland. Van 1926-1940 was hij verbonden aan het Deutsches Theater in Berlijn en sinds 1940 aan het Wiener Burgtheater. Gedurende zijn meer dan 60 jaren tellende carrière werkte Hörbiger aan meer dan 230 films mee. waaronder Liebelei en Schrammeln. Hij speelde vooral komische rollen.

KONDRASJIN, KIRILL PETROWITSJ (6-3-1914 Moskou – 7-3-1981 Amsterdam) Russisch dirigent.

Hij was afkomstig uit een familie van musici en kreeg zijn opleiding van Boris Chaikin aan het Moskous Conservatorium. Van 1934-1937 was hij verbonden aan het Nemirowitsj-Dantsjenko Muziektheater in Moskou, waar hij zijn debuut ais dirigent maakte. Van 1938-1942 was hij dirigent bij het Maly Theater in Leningrad. Vervolgens keerde hij terug naar Moskou, waar hij 13 jaar verbonden bleef aan het Bolsjoi Theater (1943-1956). Als leider van het Bolsjoi Theater heeft hij uitsluitend opera gedirigeerd tot hij in 1960 voornamelijk symfonische muziek ging dirigeren. Van 1960-1976 was hij dirigent van het Moskous Filharmonisch Orkest.
In het Westen kreeg Kondrasjin meer bekendheid toen de culturele betrekkingen tussen Oost en West aan het einde van de jaren vijftig beter werden en hij met zijn eigen orkest op toernee ging of als gastdirigent in het buitenland werd uitgenodigd.
In november 1978 vroeg hij bij een bezoek aan Nederland politiek asiel om ,,zijn artistieke vrijheid volledig te beleven" en werd hij dirigent van het Concertgebouworkest, waarvan hij al jaren voordien regelmatig gastdirigent was geweest.
Als dirigent was hij voor een orkest veeleisend, maar musici erkenden snel dat het hem alleen om de muziek en om het orkest te doen was, niet om zichzelf. Viktor Liebermari, die zowel in de Sowjet-Unie als in Nederland als solist met hem optrad, noemde hem ,,de beste dirigent die een violist kan wensen: hij is ongelooflijk goed in het begeleiden, heel precies en snel in zijn reacties".

KREUDER, PETER (18-8-1905 Aken – 28-6-1981 Salzburg) Duits film- en schlagercomponist.

Zijn eerste pianolessen kreeg hij toen hij 3 jaar oud was. Op 6-jarige leeftijd trad hij op in Keulen tijdens een concert met muziek van Mozart. Zijn eerste baan. als repetitor en pianist. kreeg hij zeven jaar later bij de Hamburger Kammerspiele. Met Peter Voss componeerde hij enige tijd daarna zijn eerste filmmuziek. In de jaren dertig en veertig creeerde hii een eigen Duitse dansmuziekstijl.
Naast muziek voor operettes en voor het toneel schreef hij ook de muziek bij ongeveer 200 films en verder zo'n 1200 schlagers, waarvan er vele evergreens werden. In 1933 boekte hij een we. reldsucces met zijn muziek voor de film Mazurka, waarin Pola Negri de hoofdrol speelde.
Tot zijn bekendste liedjes behoren Sag' beim Abschied leise Servus, Goodbye Johnny, Für eine Nacht voller Seeligkeit, Ich wollt', ich war' ein Huhn, Ich brauche keine Millionen, Wenn die Sonne hinter den Dachern versinkt, Eine Inselaus Träumen geboren en In einer Nacht im Mai.

LEANDER. ZARAH, geb. HEDBERG, ZARAH STINA (15-3-1907 Karlstad in Zweden – 23-6-1981 Stockholm) Zweeds zangeres en actrice.

Nadat zij een toneelopleiding had gevolgd, begon zij haar carrière als revue-artieste. Vooral dank zij haar karakteristieke donkere stem, die in eigen land al vroeg op de plaat werd vastgelegd, kreeg zij aan het einde van de jaren dertig de kans vele rollen te spelen in Duitse films. In produkties als Première, La Habañera, Lied der Wuste en Es war eine rauschende Ballnacht zong zij reeksen hartstochtelijke liederen, waaronder Kann dann Liebe Sunde sein en Ich weiss es wird einmal ein Wunder geschehen. Van haar nummer Der Wind had mir ein Lied erzahlt werden 24 miljoen exemplaren verkocht.
Als ,,tweedeGarbo" was zij in Duitsland tot 1943 een grote ster, iets dat haar na de oorlog door velen kwalijk is genomen. In Zweden werd de ,,nazi-artieste",zoals zij werd genoemd, geruime tijd geboycot en zelfs gehaat. Nadat zij een aantal jaren in stilte had doorgebracht op haar landgoed Lönö, maakte zij in 1950 haar come-back. Zij was nog te zien in enkele films, maar daarna beperkte Leander zich tot het maken van concert-toernees.
Zij speelde in twee musicals van Peter Kreuder: Madame scandaleuse (1958) en Lady aus Paris (1964).
Van 1927-1932 was zij gehuwd met de acteur Nils Leander.
In haar memoires. gepubliceerd onder de titel Es war zo wunderbar! Mein Leben, vertelde Zarah Leander dat zij nooit nazi-sympathieën had gehad. Hoewel Goebbels daarop aandrong, weigerde zij de Duitse nationaliteit aan te nemen. En met Hitler had zij maar één stroef verlopen ontmoeting gehad, zo schreef zij.

LEMAIRE, CORNELIS JOHANNES (11-6-1908 Amsterdam – 16-6-1981 Amsterdam) Nederlands componist, pianist en dirigent.

Cor Lemaire, een zoon van de acteur Jan Lemaire, kwam in 1923 in dienst van het toneelgezelschap van Herman Bouber. Bij stukken als De Jantjes verzorgde hij de muziek tussen de bedrijven. Tien jaar later stapte hij over naar het cabaretgezelschap van Louis Davids, waaraan ook Wim Kan was verbonden. Van 1939-1952 was hij verbonden aan het ABC-cabaret van Wim Kan.
Met Kan en diens vrouw Corry Vonk maakte Lemaire een toernee door het toenmalige Nederlands-Indië. Tijdens die reis werden zij gevangen genomen door de Japanners en in een kamp geïnterneerd.
Na zijn terugkeer in Nederland, in 1946. bleef Cor Lemaire werken bij het gezelschap van Wim Kan. In 1952 werd hij free-lancer. Een tijd lang had hij een eigen gezelschap, waarvan o.a. Cruys Voorbergh en Hetty Blok deel uitmaakten.
Grote bekendheid kreeg hij vooral door de muziek die hij componeerde voor de radioserie De familie Doorsnee (1952-1958) en de televisieserie Pension Hommeles (1958-1959).Ook schreef hij muziek voor Albert Mols ballet Pinocchio. voor een voorstelling door de Nederlandse Comedie van Shakespeare's Midzomernachtsdroom en bij Kees Brusses film Kermis in de regen,
Als dirigent had Leniaire de leiding van de musical Anatevka (1967) en Ja, ik wil (I do, I do, 1968).

LILIENTHAL, DAVID ELI (8-7-1899 Morton in Illinois – 15-1-1981 New York) Amerikaans geleerde en hoge ambtenaar.

Hij werd bekend als advocaat en organisator, vooral van de Public Service Commission van de staat Wisconsin (1931-1933).
In 1933 benoemde president Roosevelt hem tot één van de drie directeuren van het omstreden project van de federale overheid, de Tennessee Valley Authority, die aanvankelijk tot doel had de werkloosheid in het dal van Tennessee op te lossen door het creëren van grote projecten, zoals b.v. het bouwen van een stuwdam.
In 1941 werd hij voorzitter van de TVA en dat bleef hij tot 1946. Binnen deze onderneming was hij belast met het energieprogramma.
In 1946 werd hij voorzitter van de Amerikaanse Atoom Energie Commissie (AEC), maar pas na lange aarzeling wilde de Senaat deze benoeming goedkeuren (april 1947).
Binnen de AEC beijverde hij zich om de produktie van atoombommen te vergroten. Hij waarschuwde de VS dat zij bezig waren terrein te verliezen in de internationale race voor de ontwikkeling van atoomenergie. In het Congres ontstond oppositie tegen Lilienthal, zodat hij in 1949, na vele aanvallen op zijn persoon en werk, besloot af te treden, welk ontslag in 1950 door president Truman werd aanvaard. Daarna wijdde hij zich o.a. aan de problemen van het ontwikkelingswerk in Latijns-Amerika.
Lilienthal heeft ook vele boeken geschreven, b.v. TVA: Democracy on the march (1944), This I do believe (1949), Big Business, A new era (1953), The multinational corporation (1960), Change, hope and the bomb (1963).

MAO TOEN, pseudoniem van SJEN TE-HOENG, alias SJEN JEN-PING (1896 T'oengsiang, Tsjekiang – 27-3-1981 Peking) Chinees schrijver en politicus.

In 1919 nam hij deel aan de 4-mei Beweging. Na de putsch van Tsjiang Kai-tsjek ging hij in 1927 naar Sjanghai en werkte tegen de Kwomintang. In de jaren twintig en dertig was hij één van de belangrijkste prozaisten van China. Hij publiceerde talrijke romans, theaterstukken eri korte verhalen.
Zijn belangrijkste werken waren: Regenboog, Schemering over Sjanghai, De winkel van de familie Lin en Zijderupsen in de lente.
De – sociale – roman over Sjanghai werd via vertalingen internationaal bekend.
Van 1949-1965 was Sjen Jen-ping minister van cultuur van de Volksrepubliek China.

MARLEY, ROBERT NESTA (6-4-1945 bij Kingston – 11-5-1981 Miami in Florida) Jamaïcaans zanger en componist van reggaemuziek.

Bob Marley was de zoon van een Brits marineofficier en een Jamaicaanse vrouw. Op 19-jarige leeftijd maakte hij zijn eerste plaat. In 1964 wordt de groep The Wailers opgericht met Bob Marley, Peter Tosh. Bunny Livingstone, Junior Braithwaite en Beverley Kelso, in principe een vocaal kwintet, dat bij het opnemen van haar platen gebruik maakt van sessiemuzikanten. Marley manifesteert zich vanaf het prille begin als de grote leider en schrijft het merendeel van het materiaal. Uit inheemse folkloremuziek en Amerikaanse Rock 'n' roll schiep Marley de hypnotische en sterk ritmische reggaemuziek. In 1967 verlaten Braithwait en Kelso de groep, terwijl de overgebleven leden zelf de produktie van de platen op zich nemen. Vanaf 1970 predikte Marley de op de terug-naar-Afrika-gedachte van Marcus Garvey gebaseerde Rasta-theorie. Volgens deze theorie, een Ethiopische variant van het Christendom, is keizer Haile Selassie onsterfelijk, fungeren de op allerlei zaken aan-

gebrachte Meuren groen-geel-rood om het kwaad uit te bannen, is het verboden alcohol te drinken en dient men zogenaamde knotty dread locks (lange zwarte pijpekrullen) te dragen. Tegen het gebruik van hasj (ganja in het Jamaïcaans) is geen bezwaar. Sterker nog, de Rastafari's roken het in ontzettend grote hoeveelheden. Ook Tosh en Livingstone verlaten de formatie en worden vervangen door Al Anderson op leadgitaar en Bernhard Harvey op toetsen die later weer vervangen worden door resp. Junior Murvin en Tyrone Downie. Nog later zouden daar de gebroeders Barrett bij komen.
De Europese doorbraak van Bob Marley and The Wailers vindt in 1976 plaats na een aantal sensationele concerten in het Londense Lyceum. Het nummer No Woman No Cry groeit uit tot een wereldhit en bewerkstelligt een Europese doorbraak die voor wat betreft Nederland compleet is na een sensationeel concert van de reggaegroep in de Amsterdamse Jaap Edenhal. In 1977 wordt er een moordaanslag op Marley gepleegd in de Jamaicaanse hoofdstad Kingston, waardoor hij een poosje van het toneel verdwijnt om vervolgens gesterkt weer terug te keren.
Door Bob Marley and The Wailers gemaakte elpees: Rasta Revolution, African Herbsman, Catch A Fire, Burnin', Natty Dread, Live!, Rastaman Vibration en Exodus.
Op de avond dat Marley stierf noemde de premier van Jamaica, Edward Seaga, Bob Marley een ,,cultureel ambassadeur" voor zijn land, die de noodzaak van eenheid tussen mensen van verschillende rassen, talen en religies uitdroeg.

DE NOBEL, FELIX (27-5-1907 Haarlem – 24/25-3-1981 Amsterdam) Nederlands pianist en dirigent.

Felix de Nobel richtte in 1937 het Nederlands Kamerkoor op, dat hij tot 1973 leidde. Daarnaast was hij muzikaal adviseur van het Concertgebouworkest. Hij genoot veel bekendheid als lied-begeleider. Aan de piano begeleidde hij onder meer de sopranen Elizabeth Schumann en Elizabeth Schwarzkopf en de mezzo-sopraan Irma Kolassi.
Ook werd De Nobel bekend door het uitvoeren van werken van onder meer de componisten Francis Poulenc en Frank Martin, die hij tot zijn persoonlijke vrienden kon rekenen.
Felix de Nobel werd beschouwd als een stuwende kracht in de Nederlandse muziek, omdat hij werk van componisten van eigen bodem in première bracht. De piariist-dirigent probeerde door optredens en uiteenzettingen voor de radio een breed publiek te interesseren voor muziek. De Nobel kreeg zijn opleiding aan het Conservatorium in Amsterdam en had les van Hendrik Andriessen.

NORTHROP, JOHN KNUDSEN (10-11-1895 geb.pl. niet bekend – 19-2-1981 Glendale in Californië) Amerikaans luchtvaartpionier.

Hij was één van de oprichters van de Lockheed Aircraft Corporation in de jaren twintig. Als hoofdingenieur van deze firma bouwde hij de Lockheed Vega eendekker, een vliegtuig dat vele snelheids- en non-stoprecords vestigde.
In 1932 richtte hij in El Segundo (Californië) de Northrop Corporation op, die o.a. de A-17 en de duikbommenwerper B-1 leverde. In 1939 richtte hij de Northrop Aircraft, Inc. op, waarvan hij tot 1952 directeur bleef. In 1959 werd de naam van de firma gewijzigd in Northrop Corporation.
Northrop ontwierp verder de P-61, de Zwarte Weduwe, het eerste vliegtuig dat speciaal voor nachtvluchten werd gemaakt. In 1946 ontwierp hij een bijzonder vliegtuig, de XB-35, een bommenwerper met beweegbare vleugels.
Northron omschreef zichzelf als „the pencil pusher, the ideas man", de man van de ideeën, altijd bezig met het potlood, met het ontwerpen.

PELLA, GIUSEPPE (18-4-1902 Valdengo in de prov. Vercelli – 31-5-1981 Rome) Italiaans politicus.

In juni 1946 werd hij gekozen tot afgevaardigde voor de Democrazia Cristiana. In 1946-47 was hij onderstaatssecretaris voor financiën. Hij werd minister van financiën in het op 2 mei 1947 gevormde 5de kabinet-De Gasperi, evenals in het 6de kabinet-De Gasperi (mei 1948). Bij het op 26 juli 1951 samengestelde 7de kabinet-De Gasperi werd Pella, de financiële expert van de christen-democraten. wiens aftreden de kabinetscrisis had veroorzaakt, wederom in de regering opgenomen. De Gasperi creëerde een ministerie voor de begroting en plaatste Pella aan het hoofd daarvan. Op deze manier bleef Pella de leider van Italië's financiële en economische politiek
In het 8ste kabinet-De Gasperi (gevormd 16-7-1953) was Pella minister van schatkist en begroting.
Na de regeringscrisis werd Giuseppe Pella op 17 aug. 1953 premier van een kabinet dat, volledig bestaande uit christen-democraten, een zakenkabinet werd genoemd en een overgangskarakter droeg. Naast premier was Peiia tevens minister van buitenlandse zaken en van begroting. Op 5-1-1954 diende hij het ontslag van zijn regering in.
In 1957-58 was hij plaatsvervangend minister-president en minister van buitenlandse zaken, in 1959-60 minister van buitenlandse zaken en van 1960-62 minister van begroting. In febr. 1972 werd hij minister van financiën in het eerste kabinet-Andreotti.

PELT, ADRIANUS (8-5-1892 Koog a.d. Zaan – 12-4-1981 Hernance bij Genève) Nederlands journalist.

In 1909 koos hij voor de journalistiek; van 1916-1920 was hij correspondent voor De Telegraaf in Parijs. Op de pers- en informatieafdeling van de Volkenbond in Genève was hij werkzaam van 1920-1940; vanaf 1934 als directeur van deze sectie. Als hoofd van dit voorlichtingsapparaat werd hij in die jaren belast met verschillende internationale missies. Zo maakte hij in 1932 deel uit van de missie die de Algemene Vergadering van de Volkenbond naar China, Japan en Mantsjoerije afvaardigde. Bij vele missies werden Pelts kwaliteiten als onderhandelaar geprezen.
Toen de Duitse troepen in 1940 Nederland bezetten en de Nederlandse regering naar Londen vertrok, ging ook Pelt uit Geneve daarheen. Hij werd hoofd van de Regeringspersdienst, die later werd omgedoopt tot Regeringsvoorlichtingsdienst.
Hij trad met grote voortvarendheid op. Stichtte het persagentschap, Anep-Aneta, dat in de vrije wereld de taak van het ANP overnam en de berichtgeving over Nederland en de Regering aan de posten buiten Engeland verzorgde. Hij kreeg van de Britse regering, na aanvankelijk grote tegenstand, gedaan dat radioprogramma's bestemd voor het bezette Nederland in de Nederlandse taal onder verantwoordelijkheid van de Nederlandse regering over de Britse zenders mochten worden uitgezonden. ,,Radio Oranje" en ,,De Brandaris" kwamen hierdoor in de lucht.
Een van zijn eerste daden was het stichten van een luisterdienst, die de onder Duitse controle staande zenders constant beluisterde. Deze monitor-rapporten waren voor de Regering van onschatbare waarde.
Het voorlichtingsbeleid dat Pelt voerde was wel de voornaamste oorzaak dat de goodwill van het Nederlandse volk en de Nederlandse zaak bijvoorbeeld bij onze geallieerden in Engeland in de oorlogsjaren aanmerkelijk steeg.
In 1945 maakte Pelt deel uit van de Nederlandse delegatie naar de eerste vergadering van de Verenigde Naties in San Francisco. In 1946 werd hij adjunct-secretaris-generaal van de VN.
In 1949 werd hij door de VN benoemd tot Hoge Commissaris in Libië en kreeg hij tot taak de vroegere Italiaanse kolonie voor te bereiden op de zelfstandigheid. Hij slaagde er in de immense tegenstellingen in het land te overbruggen en in dec. 1951 werd Libië een onafhankelijk koninkrijk onder Idris I. Als dank voor Pelts inspanningen werd de belangrijkste laan in Tripoli tot ,,Boulevard Adriaan Pelt" gedoopt.
In 1952 werd hij directeur van het Europese Bureau van de VN in Genève, welke functie hij tot zijn pensioen in 1957 bekleedde.
Na Pelts pensionering werd hij secretaris-generaal van de wereldfederatie van de United Nations Associations, een overkoepelend lichaam waarin alle nationale organisaties van de Verenigde Naties verenigd zijn.
Tot zijn 84ste jaar bleef Pelt actief, o.m. als vertegenwoordiger van de Nederlandse Hartstichting en als bestuurslid van het Internationale Cardiologisch Instituut te Genève. Hij was eredoctor van de Universiteit van Amsterdam en ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw. Zijn verdiensten voor de zaak van de vrede werden gehonoreerd door toekenning van de Wateler Vredesprijs.

PEPPING, ERNST (12-9-1901 Duisburg – 1-2-1981 Berlijnj Duits componist

Van 1922-26 studeerde hij muziek in Berlijn. In 1934 werd hij leraar theorieen compositie aan de kerkmuziekschool van het Spandauer Johannisstift bij Berlijn. Vanaf 1953 doceerde hij het vak compositie aan de Berliner Musikhochschule.
Als componist begon Pepping met kamermuziek. Zijn eigen stijl vond hij door een kennismaking met de contrapuntisten van de 15de eeuw, Senfl en Josquin. (Contrapunt: de kunst om op een bestaande melodie één of meer andere melodieën te zetten die harmonisch samenklinken; inz. het toevoegen van één of meer stemmen bij een gegeven melodie.)
In de dertiger en veertiger jaren componeerde hij de Choral Suite (1928), Die Deutsche Choralmesse (1930), Das Choralbuch (1931), Das Spandauer Chorbuch (1934-41) en Passionsbericht des Matthaus (1951). Ook schreef Pepping talrijke missen en orgelwerken.
Tot het schrijven van symfonieën kwam hij pas laat. Door zijn 3 symfonieën, en met name door zijn in 1948 voor het eerst opgevoerde derde symfonie Die Tageszeiten, verwierf hij een absolute erkenning als orkestcomponist.
Daarnaast heeft Pepping ook gedichten van klassieke en moderne schrijvers (Goethe, Brentano, Bergengruen, Jünger) op muziek gezet.
Verder schreef hij de boeken Stilwende der Musik en Der polyphone Satz.

PERSON, BERNARD (18-6-1984 Amsterdam – maart 1981 Albuquerque, New Mexico) Nederlands journalist.

Hij begon zijn journalistieke loopbaan in 1913 bij de Dordrechtsche Courant. Al spoedig trad hij in dienst van De Telegraaf, voor welke krant hij in de Eerste Wereldoorlog als oorlogscorrespondent optrad. Hij versloeg in 1924 het proces dat in Duitsland is gevoerd tegen Hitler die in 1923 in München een putsch had gepleegd. Later was hij hoofdredacteur van de Provinciale Groninger Courant en hoofdredacteur van de Haagsche Post. In 1938 zag hij de storm in Europa opsteken en vestigde hij zich in New York. In de oorlog leidde hij de Knickerbocker Weekly en werkte hij mee aan radio-uitzendingen naar Nederland.
Na de oorlog nam hij de verslaggeving uit de Verenigde Naties op zich. Person werkte voor het Algemeen Handelsblad, de NRC en voor de Wereldomroep. Tot 1975 heeft Person, die in 1969 was benoemd tot officier in de orde van Oranje-Nassau, zijn journalistieke werk voortgezet.

PERSOONS, FRANÇOIS (28-5-1925 Profondeville – 8-5-1981 Brussel) Belgisch politicus.

Hij studeerde rechten en economie te Leuven. Sedert 1968 was hij kamerlid, eerst voor de PSC, dan van het door hem opgerichte „Démocratie Bruxelloise" dat in 1971 versmolt met het FDF; sedert 1970 burgemeester van St.Pieters-Woluwe; staatssecretaris voor Franse cultuur in de

kabinetten-Tindemans (juni 1977-okt. 1978) en -Vanden Boeynants (okt. 1978-april 1979) eri staatssecretaris voor de Franse gemeenschap in het kabinet-Martens (april 1979 -januari 1980). Hij behoorde tot de leidinggevende groep in het FDF.

POLAK, prof mr CAREL HENDRIK FREDERIK (2-9-1909 Rotterdam – 1 3 1981 Oegstgeest) Oud-minister van justitie

In 1931 legde hij cum laude het doctoraal examen in de rechtswetenschap af aan de Rijksuniversiteit van Leiden. In 1934 werd hij ambtenaar ter provinciale griffie van Zuid-Holland.
Na een onderduiktijd in de bezettingsjaren was hii van 1947-1951 hoogleraar Administratief en Agrarisch Recht aan de Leidse universiteit. Zijn oratie in 1951 ging over Ordening en Rechtsstaat.
Op civielrechtelijk gebied maakte Polak zich verdienstelijk met een bewerking van Veegens'-Oppenheims Schets van het Nederlands Burgerlijk Recht. Tot 1967, toen hij minister van justitie werd, was hij voorzitter van de Staatscommissie voor de Waterschapsvoorziening.
Als WD-er in april 1967 toegetreden tot het kabinet-De Jong ontplooide Polak veel activiteit vooral op wetgevend gebied: invoering Boek I van het nieuwe Burgerlijk Wetboek, indiening van wetsontwerpen betreffende het echtscheidingsrecht, het ondernemingsrecht, afschaffing van de strafbaarheid van het aanbieden van anti-conceptionele middelen en schrapping van de bijzondere strafbepaling tegen ontucht met minderjarigen van hetzelfde geslacht. Het nog tegen het einde van Polaks ministerschap in 1971 door het parlement behandelde ontwerp-echtscheidingsrecht bevatte als hoofdkenmerk de duurzame ontwrichting van het huwelijk.
Sommigen hebben Polak in de rumoerige periode aan het einde van de jaren zestig verweten dat hij niet ver genoeg ging met zijn liberalisering op juridisch gebied onder andere inzake pornografie en filmkeuring.
Van linkse zijde werd verder geklaagd over strafvervolgingen tegen bezetters van universitaire gebouwen en andere instellingen.
In het jaar van zijn aftreden als minister (1971) ging mr. Polak deel uitmaken van de Eerste Kamer, waar hij in december behoorde tot de minderheid in de fractie van de VVD die voor het abortus-initiatief-ontwerp van PvdA en W D stemde, hetgeen overigens de verwerping van dit voorstel niet kon voorkomen.
Als voorzitter van de Nederlandse Juristenvereniging pleitte Polak in juni 1976 voor een groter aantal juristen in het parlement. De afnemende belangstelling voor typisch juridische zaken in het parlement werd volgens hem versneld door de vermindering van het aantal juristen onder de Kamerleden.
Van 1977 tot zijn overlijden was hij lid van de Raad van State in buitengewone dienst.

PRAAG, prof. dr JACOB PHILIP VAN (11-5-1911 Amsterdam - 12-4-1981 Zeist) Oprichter Humanistisch Verbond.

Aan de Universiteit van Amsterdam studeerde hij in de iareri dertig Nederlands; in 1937 deed hij zijn doctoraal examen en in 1946 promoveerde hij tot doctor in de Nederlandse taal en letteren op een dissertatie over Henriette Roland Holst.
Van 1938-1954 was hij, met uitzondering van de oorlogsjaren, leraar Nederlands aan de HBS te Dordrecht. Tijdens de oorlogsjaren was hij leraar aan het Joods Lyceum te Rotterdam, heeft hij gevangcii gezeten en is hij undergcdoken geweest.
Van 1946-1974 was hij lid van Provinciale Staten van Zuid-Holland voor de PvdA en vanaf 1954 lid van Gedeputeerde Staten.
In 1946 richtte hij het Humariistisch Verbond op. werd voorzitter en bleef dit tot 1969 Vanwege het Humanistisch Verborid werd Van Praag in 1965 benoemd tot bijzonder hoogleraar in de humanistiek en de wijsgerige antropologie van het humanisme aan de Rijksuniversiteit van Leiden. In 1979 legde hij dit ambt neer.
Verder is hij nog hoofdbestuurslid van de VARA geweest en curator van de Economische Hogeschool in Rotterdam.
Zijn leven lang heeft hij zowel het humanisme als het socialisme trouw gediend. Over het humanisme zei Van Praag dat het „veel meer is dan een christendom zonder God". Hij wilde de term humanisme alleen gebruiken voor een levensovertuiging die haar uitgangspunt vindt in de mens.

RICHTER, KARL (15-10-1926 Plauen – 15-2-1981 Munchen) Duits organist.

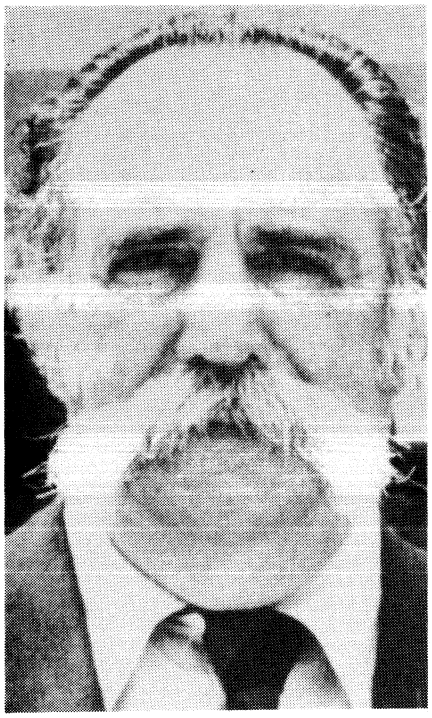
Hij studeerde in Leipzig aan het Kirchenmusikalisches Institut onder Karl Straube en Günther Ramin en werd in 1949 organist van de Thomaskerk in Leipzig. In 1951 ging hij naar Munchen, waar hij docent werd aan de Musikhochschule, organist van de Markuskerk (1953) en leider van het Bachkoor (1953). Eveneens in 1953 richtte hij het Bachorkest op, waarmee hij vele concertreizen maakte. Hij trok door Noord- en Zuid-Amerika, Europa, de Sowjet-Unie (1968)en Japan.
Richter liet zich niet beinvloeden door de op de bronnen teruggaande en op authentieke instrumenten uitgevoerde Bachinterpretaties zoals die de laatste jaren door de Oostenrijker Nikolaus Harnoncourt en door Gustav Leonhardt werden gepropageerd en bleef Bach op een rneer romantische nianier vertolken
Vele werken van Bach zijn door Richter op de plaat vastgeiegd. zoals b.v. de Matthaus Passion, de Johannes Passion en de Mis in b mineur.
Richter genoot niet alleen bekendheid als Bach organist, maar ook als dirigent; in de Brandenburgse concerten van Bach speelde hij ook de clavecimbelpartij

ROEDENKO, ROMAN ANDREJEWITSJ (30-7-1907 Nosowka in de Oekraïne – 23-1-1981 Moskou) Russisch jurist.

Roedenko was een boerenzoon en kwam uit de provincie Tsjernigow in de Oekraine. Van 1923-1926 werkte hij in een suikerraffinaderij en van 1926-1929 bekleedde hij diverse functies binnen de jeugdbeweging de Komsomol. Vanaf 1929 was Roedenko, die partijlid was, werkzaam bij het openbaar ministerie van de Sowjet-Unie. Vanaf 1936 was hij officier van justitievan Charkow. In 1941 voltooide hij zijn studie rechten. Van 1944-1953 was hij officier van justitievan de Oekraine
Roedenko werd vooral bekend als hoofdaanklager van de Sowjet-Unie tijdens de Neurenbergse processen tegen de Nazi-oorlogsmisdadigers (1945-1946).
In 1954 werd hij procureur-generaal van de Sowjet-Unie en als zodanig stond hij aan het hoofd van het openbare ministerie in de hele Sowjet-Unie. In 1956 kreeg Roedenko bij decreet ook het formele toezicht over de onderzoeksmethoden die door de KGB, de Russische geheime dienst, werden gehanteerd.
Vanaf 1961 was hii volwaardig lid van het Centrale Comité van de Communistische Partij (in 1956 was hij gekozen tot kandidaat in het Centrale Comité). In 1974 ging Roedenko met pensioen.
Bij zijn dood werd Roedenko door het Centrale Comité van de CP „een actieve deelnemer aan de opbouw van het communisnie" genoemd, „een trouwe zoon van het Sowjetvolk" en „een prominent jurist".

SAROYAN, WILLIAM (31-8-1908 Fresno in Californië – 18-5-1981 Fresno) Amerikaans schrijver.

Saroyan was een kind van arme Armeense vluchtelingen die in 1905 naar de Verenigde Staten waren geëmigreerd. Zijn vader was leraar, schreef gedichten in de Armeense taal en één niet gepubliceerde roman. Hij stierf in 1911, waardoor de kinderen naar een weeshuis moesten (tot 1915). Zo werd Saroyanalvroeg gedwongen in zijn eigen levensonderhoud te voorzien. Hij was achtereenvolgens krantenjongen, telegrambesteller, landarbeider enjournalist. Vanaf zijn 22ste wijdde hij zich aan „het nietsdoen en het schrijven". Meerdere malen reisde hij naar Europa; in 1935 bezocht hij Armenië en de Sowjet-Unie. Later bezocht hij Shaw in Engeland en Sibelius in Finland. Toen hij in 1940 voor zijn stuk The Time of Your Life de Pulitzerprijs ontving, wees hij deze af met de motivering dat zakenlieden niet het recht hadden een oordeel te geven over kunst.
Van oktober 1942 tot september 1945 deed hij dienst in het Amerikaanse leger.
Vanwege belastingschulden in Amerika hield hij zich vanaf 1959 langere tijd in Europa op. In 1965 waren deze schulden afbetaald.
Saroyari was verteller, toneelschrijver en vooral een vernieuwer op het gebied van de „short story". In 1934 publiceerde hij zijn eerste bundel korte verhalen The Daring Young Man on the Flying Trapeze, welke een enorm succes had. Verder publiceerde hij de korte verhalen Inhale en Exhale (1936), Three Times Three (1937), The Gay and the Melancholy Flux (1937), The Little Children (1937), Love, Here Is My Hat (1938), The Trouble With Tigers (1938), Peace, it's wonderful (1939), My name is Aram (1940), Saroyan's Fables (1940), Dear Baby (1944), The Assyrian (1950) en The Whole Voyald (1957). De laatste

twee waren boeken die korte verhalen bevatten. Ook schreef hij meerdere toneelstukken: My Heart's in the Highlands (1939), The Time of Your Life (1939, verfilmd in 1947), Love's Old Sweet Song (1940), The Beautiful People (1941), Sweeney in the Trees (1941), Razzle Dazzle (1942), Get Away, Old Man (1946), Jim Dandy (1947), Fat Man in a Famine (1947), The Slaughter of the Innocents (1952), The Cave Dwellers (1956), Sam The Highest Jumper Of Them All (1960) en nog vele andere.
Naast al deze werken schreef Saroyan ook nog romans: The Human Comedy (1943) over zijn belevenissen als telegrambesteller in San Francisco, later verfilmd (deze film kreeg een „Oscar"), verder: The Adventures of Wesley Jackson (1946), Rock Wagram (1951), Tracy's Tiger (1952), The Laughing Matter (1953), Papa, You're Crazy (1956), Boys and Girls together (1963), en One Day in the Afternoon (1964).
In 1962 schreef hij een autobiografie, Here Comes, There Goes. Ook het boek The Bicycle Rider on Beverley Hills droeg al autobiografische trekjes. In 1972 verscheen zijn eveneens biografische werk Places Where I've Done Time en in 1974 The Tooth and My Father.

SAVANG VATTHANA, volledige naam: BO-ROMA-SETHA KHATYA SOURYA VONGSA PHRA MAHA SRI SAVANG VATTHANA (13-11-1907 – dec. 1980 Viengsay ten noorden van Vientiane) Vroegere koning van Laos.

Hij was de zoon van de op 30-10-1959 gestorven koning Sisavang Vong van Laos. Hij behoorde tot de Dynastie van Luang-Prabang (het noordelijk deel van Laos).
Savang Vatthana, die in Parijs staatswetenschap studeerde, nam al tijdens het bewind van zijn vader deel aan staatszaken. Van 1932-1941 was hij in Luang-Prabang secretaris-generaal van het koninklijk hof. Vervolgens bekleedde hij andere hoge staatsposten en in 1946 werd hij hoofd van de koninklijke regering van zijn vader. Als minister-president (tot 1951) ondertekende hij ook de overeenkomst tussen Laos en Frankrijk over de autonomie van het koninkrijk Laos. Door een verdrag in december 1954 kreeg Laos toen binnen het raam van de Franse Unie zelfstandigheid.
In 1953-1954 was prins Souvannouvong vanuit Vietnam met een partisanenleger en communistische Vietminh-troepen Laos binnengevallen, waarbij de controle over enige noordelijke provincies, waarin de prins een procommunistische nevenregering vormde, verloren ging. Ook de Geneefse Indochina-conferentie kon niet verhinderen dat de „Pathet Lao" (Vrij Laos) een staat in een staat vormde. Minister-president Souvanna Phouma nam op grond van het Geneefse akkoord een paar linkse politici in zijn regering op, maar werd in 1958 samen met zijn halfbroer prins Souvannouvong door rechtse militairen uitgeschakeld.
De oude koning, die in 1905 de troon had bestegen, probeerde zich verre van de moeilijkheden te houden en benoemde in augustus 1959 de kroonprins Savang Vatthana tot regent
In november 1959 besteeg Savang Vatthana, na de dood van zijn vader, de troon. Ook hij probeerde, net als zijn vader, zich niet te bemoeien met de onlusten.
Na toenemende onlusten tussen de pro-westelijke en de pro-communistische krachten nam eind 1959, begin 1960 het legertijdelijk de macht over.
In augustus 1960 eiste de militair Kong Le, dat er een eind zou komen aan de buitenlandse inmenging en dat met name de Franse en Amerikaanse troepen zich terug zouden trekken, waarna er een neutralistische regering onder prins Souvanna Phouma werd gevormd.
De onrust die echter voortduurde leidde in mei 1961 tot de Geneefse Laos-conferentie. In principe werden alle partijen het eens over de neutralistische lijn, maar in de praktijk werden geen echte resultaten bereikt. De pro-communistische krachten hadden inmiddels al tweederde van het land onder controle.
In december 1961 proclameerde de Geneefse Laos-conferentie de neutraliteit van Laos en het principe van niet-inmenging. Op 11-6-1962 werd een nieuwe regering gevormd onder Souvanna Phouma.
Tussen de „Pathet Lao" en de officiele regering onder Souvanna Phouma ontwikkelde zich een jarenlange burgeroorlog die in het begin van 1974 tot een zekere stilstand kwam. Weinige maanden later, in april 1974, werd door Savang Vatthana een regering van nationale eenheid gevormd. Met het einde van de Amerikaanse aanwezigheid in Vietnam en Cambodja en de overwinning van de communisten in deze buurlanden eind april 1975, nam ook het verzet in Laos weer af. Premier Souvanna Phouma verklaarde de burgeroorlog voor beëindigd. Op 3 dec. 1975 deed Savang Vatthana afstand van de troon. Prins Souvannouvong werd president van de Democratische Volksrepubliek Laos. Savang Vatthana werd formeel tot raadgever van de regering benoemd.
Op 8 jan. 1981 meldde de Thailandse krant Bangkok World, dat Savang Vatthana in december 1980 in Viengsay was overleden.

SEROCKI, KAZIMIERZ (3-3-1922 Torun – jan./febr. 1981 Warschau) Pools componist.

Hij kreeg pianoles van Kazimierz Sikorski, bij wie hij ook compositie studeerde in Lódź. Verder studeerde hij bij Lazare Lévy en Nadia Boulanger in Parijs.
Net als Krenz en Baird, met wie hij in 1949 de Poolse componistengroep oprichtte, behoorde Serocki tot de beweging die er toe bijdroeg dat de Poolse hedendaagse muziek internationale vermaardheid kreeg.
Serocki werd full-time componist in 1952. het jaar van zijn pianosuite Suita preludiów, waarmee hij voor de eerste keer de nationale muziekprijs won (in 1963 en 1972 zou hij deze prijs nog eens winnen).
In 1952-1953 schreef hij twee symfonieën en sinds die tijd ging er geen jaar voorbij of hij componeerde wel een of ander groot werk voor orkest of kleinere ensembles. Ook zette hij gedichten van Galczynski, Przybos en anderen op muziek.
Hij componeerde onder meer: Sinfonietta voor twee strijkorkesten (1956), Episodi (1959), Segmenti (1961) en Freski Symfoniczne (1964) waarmee hij in 1965 de UNESCO-prijs behaalde, verder Forte e Piano (1967), Fantasmagoria (1970-1971), Fantasia Elegiaca (1971-1972), Impromptu Fantasque (1973) en Pianophonie (1978).
Serocki was verder een van de oprichters van het „Warschau herfstfestival".

TERBORGH, F. C., pseudoniem van REIJNIER FLAES (14-1-1902 Den Helder – 26-2-1981 Linho Sintra in Portugal) Nederlands schrijver.

Reijnier Flaes doorliep het gymnasium in Dresden, waarheen zijn vader na zijn pensionering was verhuisd. in Hamburg, waar zijn vader honorair consul werd en in Den Haag. Hamburg verlieten zij bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog, toen zij daar als onbetrouwbare buitenlanders werden beschouwd. In Den Haag waren zij echter evenzeer vreemden. Reijnier Flaes sprak gebrekkig Nederlands en las vooral Franse en Duitse schrijvers. Zijn ervaringen in deze tijd zag hij als de oorzaak van zijn levenslange vreemdelingschap: „Ik was en bleef een vreemde eend in de bijt."
Hij studeerde rechten in Utrecht, waar hij in 1929 promoveerde op Das Problem der Territorialkonflikte. In datzelfde jaar werd hij ambtenaar van de Buitenlandse Dienst. Sinds die tijd verbleef hij bijna voortdurend in het buitenland. Na zijn pensionering als Nederlands ambassadeur in 1967 was Flaes in Portugal blijven wonen.
Het werk van F. C. Terborgh is vele jaren miskend. Zijn pseudoniem, zijn voortdurend verblijf buitenslands en zijn voor Nederland ongebruikelijke stijl en thematiek zorgden lange tijd voor een betrekkelijke onbekendheid. Zijn taal is een sober, plechtig Nederlands, nauwelijks beïnvloed door de dagelijkse spreektaal en de modes van het moment. Als thematiek is er vaak de eenzame reiziger op zoek naar iets, een vertrouwd beeld, een herkenning, een rustpunt, de kern van het bestaan. Levensintensiteit en doodsdrift spelen in zijn verhalen een belangrijke rol.
Door elke uitgever afgewezen, liet hij zijn eerste boeken in zeer kleine oplage in eigen beheer verschijnen De Condottiere (1940) en Le petit château (1940) liet hij bij een drukker in Peking drukken en Adroëns in Buenos Aires.
Na de oorlog verschijnt Het gezicht van Peñafiel (1947) bij Stols en in 1949 Herinneringen en brieven. De meester van Laërtes verschijnt in 1954 bij Querido, Sierra Solana in 1962 bij Heynis, De Turkenoorlog in 1964 bij Boucher, Abyla in 1969 eveneens bij Boucher, evenals in 1970 Odysseus' laatste tocht.
Pas in het begin van de jaren zeventig kwam aan zijn miskenning geleidelijk een einde. In 1971 verscheen in de Grote Bellettrie serie van Athenæum/Polak en Van Gennep de bundel Verhalen en in januari 1972 kwam het tijdschrift Raster met een speciaal Terborgh-nummer uit. De groeiende waardering was voor De Bezige Bij reden om zijn verzamelde werk te gaan uitgeven in vier gebonden delen.
Terborgh schreef niet voor grote groepen. Gedurende velejaren was er een constant en trouw lezerspubliek van ongeveer zeshonderd mensen. Terborgh werd sterk geboeid door Slauerhoff, die hij ontmoette en over wij hij later op aandringen van Greshoff nog een boekje met herinneringen zou schrijven. Ook met Roland Holst kon Terborgh goed opschieten.
In zijn testament heeft F. C. Terborgh bepaald dat zijn nalatenschap, zijn dagboeken, brieven en ongepubliceerd werk na zijn dood naar het Letterkundig Museum moeten gaan. Dertig jaar lang zal er niets uit gepubliceerd mogen worden, daarna is het materiaal vrij.

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660.

PRESIDENT SADAT VERMOORD

President Anwar Sadat (62)van Egypte overleed op 6 oktober om 14.40 uur plaatselijke tijd in het militaire hospitaal van Maadi (in het zuiden van Cairo) aan de gevolgen van een aanslag.
Die aanslag vond ongeveer anderhalf uur tevoren plaats in Cairo-Oost tijdens de jaarlijkse militaire parade ter viering van de overtocht van het Egyptische leger over het Suezkanaal tijdens de Oktober-oorlog van 1973 tegen Israël. Deze parade werd bijgewoond door president Sadat, talrijke hoge Egyptische functionarissen, buitenlandse diplomaten en voor het eerst ook buitenlandse militaire attachés,
Terwijl een luchtshow van Mirages aan de gang was, stopte plotseling de achterste wagen van een kolonne Ziltrucks voor de presidentiële eretribune. Vier militairen sprongen uit het voertuig, van wie er drie rechtstreeks op Sadat afrenden, die was gaan staan in de veronderstelling (aldus het hoofd van Sadats lijfwacht) dat zij hem een spontaan eerbetoon kwamen bewijzen. Maar de vier mannen gooiden handgranaten en openden het vuur met machinegeweren. Er brak op de eretribune paniek uit, terwijl leden van de veiligheidsdiensten binnen een minuut in actie kwamen. Er volgde een vuurgevecht dat volgens de aanwezige attachés niet meer dan twee minuten duurde.
Bij de aanslag werd Sadat door vijf kogels geraakt, waarvan de kogel die hem in de linkerlong trof fataal bleek. Toen de president 10 minuten na de aanslag in het hospitaal werd binnengebracht, verkeerde hii in coma. Hij kwam niet meer bij kennis. Minstens nog elf personen vonden bij de aanslag de dood, o.w. de Koptische bisschop Samuel, de chef van het presidentiële protocol generaal-majoor Hassan Allam, Sadats privé-secretaris Fawzi Abdel Hafez en een officier uit Oman. Voorts werden tenminste 38 personen gewond, o.w. Sadats adviseur Sayed Marei en de Belgische ambassadeur Claude Ruelle.

Volgens een verklaring van het Egyptische ministerie van defensie d.d. 9 okt. werd de aanslag uitgevoerd door eerste luitenant Khaled Ahmed Shawky el-Istambouly en drie als soldaten verklede burgers. Luitenant Khaled was de broer van een lid van de fundamentalistische groepering Takfir wa Higra, die in september was gearresteerd wegens zijn betrokkenheid bij de aanslag op de Koptische kerk in Shubra op 2 augustus. (Zie ook pag. 3012-1978)

De luitenant zou op de dag van de parade drie van zijn vaste manschappen op de truck met verlof hebben gestuurd en in hun plaats de drie medeplichtigen, ,,misleide jongeren", hebben meegenomen. Deze beschikten over de wapens van de originele bemanningsleden.
Volgens de reglementen was het deelnemers aan parades verboden munitie mee te nemen, maar luitenant Khaled had munitie, handgranaten en rookbommen buiten de bevoorrading van het leger om weten te verkrijgen (op de zwarte markt gekocht, aldus mededelingen in Cairo). Net voordat de kolonne zich in beweging zette om aan de parade deel te nemen had de luitenant een deel van de munitie en de granaten aan zijn medeplichtigen verstrekt. Toen de truck bij de eretribune kwam, dwong Khaled de naast hem gezeten chauffeur tot stoppen, terwijl hij hem met een handgranaat bedreigde. Vervolgens sprongen de vier man uit de truck en gingen zij tot de aanslag over, aldus de verklaring van het Egyptische ministerie van defensie.
Eerder was bekendgemaakt dat een van Khaleds medestanders, een reserve-officier, bij de schietpartij om het leven was gekomen, terwijl de drie andere commandoleden in een militair hospitaal te Cairo werden behandeld.
Niet-officiële ooggetuigen hielden echter vol dat het commando uit zes of acht man bestond. Terwijl vice-president Hosni Mubarak in de nacht van 7 op 8 okt. tegenover journalisten verklaarde dat de aanslag door vier individuele daders met als aanstichter een ,,fanatieke moslem", was gepleegd, sprak het dagblad Al Akhbar op 8 okt. van ,,zes deelnemende officieren en soldaten". Ook de minister van defensie, gen. Abu Ghazala, zei dat de vier mannen die de aanslag hadden beraamd en uitgevoerd een ,,groepje zonder betrekkingen met andere groepen of met het buitenland" vormden.
Maar speculaties dat de moord op Sadat geen losstaand incident was maar deel uitmaakte van een zorgvuldig voorbereid complot vanuit het Egyptische leger bleven in omloop. In dat verband werd gewezen op arrestaties in Egypte: ongeveer 300 legerofficieren op 7 en 8 okt. (*NRC/H'blad* 9-10) of ca. 200 militairen en burgers sinds de moord op Sadat (*Financial* Times 12-10). Volgens The Times (9-10) zijn experts van de Israëlische inlichtingendiensten ervan overtuigd dat de moordenaars beschikten over ,,hoger geplaatste medeplichtigen dan de Egyptische autoriteiten willen toegeven". Zij meenden dat ,,de samenzweerders toegang hebben gehad tot alle details van het défilé, de rangschikking van de voertuigen, de plaatsen van de personen en de lijfwachten, en vooral het tijdschema, tot op de minuut, van de luchtshow, tijdens welke alle aanwezigen de ogen naar de hemel hadden gericht".
Reeds op 7 okt. was vanuit Cairo bericht dat het 300 man sterke artillerieonderdeel – waartoe luitenant Khaled behoorde– door de presidentiële garde onder huisarrest was geplaatst en dat

President Anwar Sadat op de eretribune tijdens de militaire parade op 6 okt. 1981 kort vóór de aanslag met vice-president Hosni Mubarak (l.) en minister van defensie Abu Ghazala (r.).

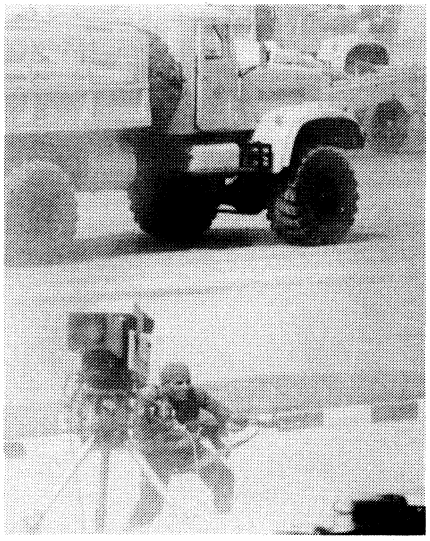
Hechts achter de wegvluchtende man op ae voorgrond ziet men een schutter die zijn wapen op de eretribune richt, terwijl de rook van een granaatexplosie opstijgt.

de 300 man ..een voor een verhoord" werden.
Op 8 okt. maakten woordvoerders van de Egyptische veiligheidsdienst melding van de arrestatie van de superieur van luitenant Khaled, majoor Mohammed Ahmed, wiens broer eveneens tijdens de arrestatiegolf van september zou zijn opgepakt.
Op 11 okt. maakten de Egyptische autoriteiten bekend dat nog werd gezocht naar minstens twee militairen, die bij de moord op Sadat betrokken zijn geweest.
Een medewerker van *NRC/H'blad* berichtte op 8 okt. vanuit Cairo:

„In elk geval lijkt de moord geen op zichzelf staand incident te zijn, zoals de officiele lezing luidt. Het Egyptische leger is kennelijk in zekere mate door islamitische fundamentalisten geïnfiltreerd. Volgens diverse bronnen in Cairo was Sadat daarvan op de hoogte.
Volgens hen zou Sadat kort voor zijn dood zijn gaan werken aan de voorbereiding van een drastische zuivering van de strijdkrachten. In Cairo deed onlangs het merkwaardige gerucht de ronde dat hij vice-president Mubarak had aangeboden enige tijd op reces te gaan. In die tijd zou Mubarak de presidentiële waardigheid tijdelijk overnemen. Volgens het gerucht had Mubarak dat echter geweigerd. Overigens heeft precies hetzelfde gerucht al in januari de ronde gedaan.
Volgens de bronnen waren ex-premier Mustapha Khalil, Mubarak en ook de Amerikanen voorstanders van een zuivering van het militaire kader van fundamentalisten. Khalil had zich vorig jaar teruggetrokken omdat Sadat toen niet op zijn suggestie had willen ingaan. De toenmalige minister van defensie Badawi verzette zich tegen de zuivering en er zou tussen hem en Khalil een forse ruzie zijn uitgebroken.
Badawi kwam begin dit jaar bij een helikopterongeluk om het leven (zie pag. 687/3), waarbij meteen het woord sabotage viel. Sinds zijn dood zijn er mede onder druk van de Amerikanen in de legerleiding veel verschuivingen geweest. De Amerikanen stelden hun wapenleverarities aan Egypte mede afhankelijk van de wegzuivering van officieren die ze onbetrouwbaar vonden.
Die verschuivingen hadden vooral betrekking op de luchtmacht, min of meer het privé-domein van Mubarak. Veel Egyptische piloten zijn nog door de Russen opgeleid. Ook is er binnen deze tak van de strijdkrachten sprake van veel activiteiten van allerlei mystieke islamitische groepen.
Herhaaldelijk is sprake geweest van conflicten en zelfs schermutselingen tussen Amerikanen en Egyptische officieren. Een grote oefening op een luchtmachtbasis in Opper-Egypte werd vorig jaar ontsierd door zo'n vechtpartij en door het neerstorten van twee Amerikaanse vliegtuigen. De omstandigheden van dat ongeluk zijn nooit opgehelderd.
Ook de introductie van de Amerikaanse F-15 in de Egyptische luchtmacht ging vorig jaar met incidenten gepaard. Drie van de nieuwe toestellen stortten op de dag voor de Zes Oktober warade van vorig jaar neer – volgens sonimigen als gevolg van sabotage of een aanslag.
Wat er ook van deze verhalen waar mag zijn, zeker is dat de Amerikaans-Egyptische militaire betrekkingen niet zo florissant zijn als men officieel beweert en dat de onzekerheid over de relatie nog aanzienlijk wordt versterkt door de geruchtenmachine die in Egypte tot de politieke gewoonten behoort.
Afgezien van deze onzekerheid is er binnen bijna alle legerkaders sprake van onvrede over het huidige reilen en zeilen van het militaire apparaat.
In de eerste plaats is er de onrustbarende corruptie die zich als een inktvlek begint uit te breiden binnen het tot dusverre daarvoor relatief immune leger. Die corruptie tast het prestige van het leger binnen Egypte sterk aan. Recruten beklagen zich erover dat hun voedsel door kantinebazen en officieren aan de neringdoende middenstand in de steden wordt verkocht en dat zij met minderwaardig voedsel worden opgescheept. De soldij is zo laag dat, wil men zeker in de lagere echelons enigszins aan de bak komen, het aannemen van steekpenningen een noodzakelijk kwaad wordt. Soldaten die extra verlof willen nemen kunnen hun verlofbriefjes kopen. Op de zwarte markt wordt gehandeld in vrijstellingsbewijzen en zwarte uitschrijvingen uit de dienst, wapens verdwijnen uit de depots naar de onderwereld en de privileges die hoge officieren, hun echtgenotes en kinderen hebben, vallen bij de anderen slecht.
Dat schept een klimaat waarin islamitische groepen die tot de rechtvaardigheid Gods oproepen, goed gedijen en waarin zeer fanatieke groepen als Taqfir al-Hidjra (Takfir wa Higra), die zich zeggen te keren tegen de in hun ogen bestaande algemene verloedering van Egypte, hun kans tot infiltratie schoon zien.
Voor die groepen was Sadat, zijn familie en de steeds kleinere kring van mensen uit wie de presiderit zijn medewerkers recruteerde, het symbool van de verwording.
Rest de vraag wat er zou zijn gebeurd ais de daders hun plannen volledig hadden kunnen uitvoeren Minister Ghazala maakte gisteren melding van diverse handgranaten die in de presidentiële tribune werden gegooid maar die niet tot ontploffing kwamen omdat het oefenmateriaal of waarschuwingsprojectielen betrof.
Het lijkt duidelijk dat de daders niet alleen uit waren op het vermoorden van Sadat, maar op het uit de weg ruimen van de hele Egyptische top Dat had mogelijk de weg kunnen openen voor een greep naar de macht van een aantal generaals
Een ander alternatief zou de hoop van de daders op een straatopstand onder leiding van de fundamentalisten kunnen zijn. Omdat dat niet goed voorstelbaar is – de fundamentalisten zijn goed georganiseerd maar beschikken over een te geringe aanhang om werkelijke macht te bezitten – neigt men ertoe aan de eerste mogelijkheid te denken."

Noodtoestand afgekondigd. Mubarak kandidaat voor presidentschap

Aanvankelijk heerste er grote onzekerheid over het lot van Sadat. De Egyptische radio en televisie, die de parade rechtstreeks hadden uitgezonden, onderbraken hun uitzending vrijwel direct na het begin van de aanslag. In de luttele seconden waarin het schieten nog kon worden gehoord, hoorde men iemand op de achtergrond informeren of de president veilig was, waarop iemand anders antwoordde: ,,Ja, hij is veilig." Vervolgens beperkten radio en TV zich tot het uitzenden van marsmuziek. Een half uur later werd die onder-

Een man in een Egyptisch legeruniform vuurt van achter een verlaten televisiecamera op de presidentiële eretribune. Op de achtergrond de legervrachtwagen waarmee de daders van de aanslag tot voor de tribune waren gereden.

broken door de mededeling: ,,Het spijt ons dat wij de uitzending van de militaire parade moesten onderbreken. De parade eindigde enkele rninuteri geleden. President Sadat, vice-president Mubarak en stafchef Ghazala hebben het paradeterrein verlaten." Weer enkele uren later werden de Egyptenaren officieel op de hoogte gesteld van de aanslag en het feit dat ,,president Sadat medisch wordt behandeld".
Om 16.00 uur plaatselijke tijd maakte vice-president Mubarak via radio en TV bekend dat ,,president Sadat, de held van de oorlog en de vrede, als martelaar gestorven" was.

Inmiddels had de voorzitter van de Volksvergadering (parlement), Soufi Abu Taleb, die volgens de grondwet automatisch waarnemend president werd, een spoedzitting van het kabinet voorgezeten. Onmiddellijk werd de noodtoestand voor de periode van één jaar afgekondigd en elke openbare demonstratie of manifestatie .,ongeacht het karakter" verboden. Ook werd een rouwperiode van 40 dagen afgekondigd.
Mubarak deelde nog mee dat binnen 60 dagen nieuwe presidentsverkiezingen zouden worden uitgeschreven en dat Sadat op 10 okt. zou worden begraven. Hij verzekerde dat Sadats politieke koers, ,,de missie van de grote leider". zou worden voortgezet: ,,Ons volk verklaart dat wij zijn pad, de weg van de vrede, volgen, overtuigd dat het de weg is van recht, rechtvaardigheid en vrijheid," aldus Mubarak.
Nog op 6 okt. wees het politieke bureau van de regerende Nationale Democratische Partij tijdens een spoedzitting de 53-jarige Mubarak eenstemmig tot kandidaat voor het presidentschap aan.
Op 7 okt. werd Mubarak door het parlement als enige kandidaat voorgedragen. Meegedeeld werd dat het Egyptische volk zich op 13 okt. middels een referendum over de kandidaat zou uitspreken.
Het parlement bevestigde waarnemend president Soufi Abu Taleb in zijn ambt en belastte Mubarak dezelfde dag met het premierschap, dat tevoren door Sadat was beheerd, en met de leiding van de strijdkrachten. Tevens keurde het parlement de afkondiging van de noodtoestand goed.

Reacties Egyptische oppositie en Arabische tegenstanders op dood Sadat. Optreden Shazli

Op 6 okt. werd door onbekenden uit Beiroet (Libanon) namens hun organisaties de verantwoordelijkheid voor de aanslag op Sadat opgeëist. Een van hen verklaarde tegenover de plaatselijke correspondenten van de internationale persbureaus dat de ,,Vrije Officieren" van het ,,Nationale Front voor de Bevrijding van Arabisch Egypte", opgericht door de voormalige stafchef van het Egyptische leger, Saad Eddin Shazli, verantwoordelijk waren. Deze zei in een toespraak voor de Libische radio en televisie dat de aanslag was gepleegd door ,,patriotten" en ,,moedige elementen van het Egyptische leger". Volgens Shazli had Sadat ,,Egypte en de Arabische zaak verraden door zijn bondgenootschap met het zionisme en het imperialisme". In een op 6 okt. 's avonds door de Algerijnse radio verspreide verklaring riep Shazli de politie en het leger van Egypte op gebruik te maken van Sadats dood om de macht over te nemen van de Egyptische leiders, die met ,,het zionisme en het imperialisme" heulden. (Zie ook pag. 83513-1980)
Ook werd de verantwoordelijkheid voor de aanslag opgeëist door diverse onbekende organisaties: de „Onafhankelijke Organisatie voor de Bevrijding van Egypte", die volgens een anonieme woordvoerder een onderafdeling zou zijn van de „Beweging voor de Bevrijding van Libanon van Buitenlanders" wat later weer werd ontkend, en de ,,Eenheid van de sikkel (of het zwaard) van de Islam en van de Krachten van de Arabische (of Islamitische) Revolutie".

Het bericht over Sadats dood leidde in de Libische hoofdstad Tripoli, in de moslemwijken van de Libanese hoofdstad Beiroet en in de Syrische stad Damascus tot feestelijke straattaferelen.

In Tripoli gingen duizenden mensen juichend de straat op om de dood te vieren van ,,de verrader Sadat". Het Libische persbureau JANA sprak van „volksbetogingen voor steun aan de omverwerping van het Egyptische regime". JANA zag de dood van Sadat als het begin van een volksrevolutie, die ontstaan is in het leger en die de komende dagen verder zal gaan. Gesuggereerd werd dat het volk zich nu zou richten tot Saad Eddin Shazli. De Libische leider Kadhafi richtte zich in een radiotoespraak op 6 okt. 's avonds tot het Egyptische leger: ,,Vanaf nu af aan is het Libische leger een reservemacht van de Egyptische strijdkrachten. Als u daarom vraagt staat het gereed. Als u er niet om vraagt zal het niet interveniëren."
In West-Beiroet had Sadats dood een ware vreugde-explosie tot gevolg, vooral onder de Palestijnen en de nasseristische Mourabitoun. Abu Iyad, de tweede man van de PLO, verklaarde: „Wij drukken de hand die de kogels afvuurde." Naar zijn zeggen was het ,,onvermijdelijk dat de heerser van Egypte zou ontvangen wat hem toekwam". De aanslag was ,,het bewijs van de opmerkzaamheid van het Egyptische volk en van de overgang van de oppositie van een passieve naar een actieve periode". aldus Abu Iyad. Een commentator van het PLO-radiostation ,,De stem van de Palestijnse revolutie" merkte op: „Sadat heeft een ongelooflijke schade toege-

Leden van de Egyptische Volksvergadering stemmen op 7 oktober in met de daags tevoren afgekondigde noodtoestand.

bracht aan Egypte, aan de Arabieren en aan het Palestijnse volk..."
In Damascus, waar de bevolking op straat danste, verklaarde PLO-leider Arafat op 6 okt.: ,,De moord op Sadat is een bericht geadresseerd door het Egyptische leger aan het moedige Palestijnse volk dat het juk moest dragen van een zionistische bezetting."

In de Iraakse hoofdstad Bagdad zei een regeringswoordvoerder: ,,De dood van de verrader Sadat is een duidelijke les van de geschiedenis voor allen die hun volk verraden."
Volgens radio-Teheran was Sadat gedood ,,in een climax van de islamitische beweging in Egypte", terwijl het Algerijnse persbureau APS sprak van ,,de consequentie van zijn anti-nationale politiek".

Egyptes drie legale oppositiepartijen veroordeelden op 7 okt. eenstemmig de aanslag op president Sadat. Onder de vertegenwoordigers, die in het parlement de verdiensten van de vermoorde president memoreerden was ook Ibrahim Shukri, de voorzitter van de Socialistische Arbeiderspartij, ondanks het feit dat de vice-voorzitter van die partij, Helmi Murad, in september was gearresteerd.
Vooral de vreugdekreten in Libië en andere Arabische landen over de moord op Sadat leken de chauvinistische gevoelens in Egypte te kwetsen. zelfs onder tegenstanders van de omgekomen president. Op een muur in Cairo stond te lezen: ,,Blijf met je rotpoten van onze rotpresident af."
Daarom verwachtte *NRC/H'blad* (9-10) van boodschappen uit het buitenland in eerste instantie een uiterst negatief effect in Egypte.

Vooral de in Tripoli verblijvende voormalige stafchef Shazli bleef actief. In een op 8 okt. door de Libische radio uitgezonden boodschap droeg hij de Egyptische vice-president Mubarak op alle arrestanten van september in vrijheid te stellen en de weg vrij te maken voor een machtsovename door ,,patriottische" krachten. In een op 9 sept. gepubliceerd interview met het Franse dagblad Le *Matin* zei Shazli vice-president Mubarak ,,een kans" te willen geven om zelf het regime te corrigeren, omdat hij niet voor alle fouten van Sadat verantwoordelijk was. Maar als Mubarak de noodzakelijke correcties niet aanbracht, dan zou het geweld worden voortgezet.
In een telefonisch interview met AFP vanuit Tripoli in de nacht van 8 op 9 okt. kende Shazli echter de verantwoordelijkheid voor de ,,hevige botsingen tussen het Egyptische volk en zijn nieuwe dictatoriale leiding" toe aan Mubarak, die had verkozen ,,de politiek van zijn voorganger voort te zetten". In dezelfde nacht riep Shazli in een verklaring via radio-Tripoli het Egyptische volk op het referendum over de presidentskandidaat Mubarak te boycotten, want deze betekende ,,de

Saad Eddin Shazli

voortzetting van Sadats regime onder een andere naam". Shazli eiste ,,gezonde democratische verkiezingen, met meer dan één kandidaat, aangewezen door de democratische krachten, en voorafgegaan door een echte verkiezingscampagne".
In de van meerdere zijden geopperde veronderstelling dat binnen het Egyptische leger de nodige personen klaarstonden om in het gehoopte machtsvacuüm na Sadats dood te treden, werd de naam van Shazli genoemd. Volgens diplomaten in Cairo kon hij, aldus de *Volkskrant* (8-10), geloofd hebben in de kansen van een militaire staatsgreep, ,,omdat het verzet van fundamentalistische moslems en linkse groeperingen tegen Sadats vredespolitiek t.a.v. Israël en zijn bondgenootschap met de VS zich steeds duidelijker manifesteerde. En het feit dat Sadat tegen dit verzet onlangs met harde hand optrad zou Shazli kunnen hebben gesterkt in zijn opvatting dat een succesvolle rebellie een kans maakte".
Anderen, o.w. de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken Haig, vermoedden dat de moord op Sadat het werk was van fundamentalistische islamieten binnen het Egyptische leger met voorkennis van de Libische leider Kadhafi. Haig wees er volgens Amerikaanse Congresleden op dat er ,,binnen minuten" na het bekend worden van de moord een zodanige hoeveelheid propaganda via radio-Tripoli werd verspreid dat de Libische regering wel voorkennis moet hebben gehad. Overigens verklaarde Kadhafi op 6 okt. 's avonds te geloven dat ,,de executie van de verrader Sadat niet is beraamd door buitenlanders, maar heel goed het werk kan zijn van een Egyptische burger", wat een rol van de voormalige stafchef Shazli niet hoeft uit te sluiten.

Gevechten in *Assioet.* Incidenten

Terwijl het onmiddellijk na de moord op Sadat in Egypte rustig bleef, braken op 8 okt. in de Zuidegyptische stad Assioet – halverwege tussen Cairo en Aswan – gevechten uit. Met machinegeweren bewapende islamitische fundamentalisten openden kort na zonsopgang het vuur op het politiebureau en een regeringsbureau in Assioet en hielden enige tijd het hoofdkwartier van de veiligheidstroepen bezet. Volgens een plaatselijke bestuurder waren de gewelddadigheden uitgebroken toen moslems, die op straat waren neergeknield voor de ochtendgebeden. weigerden gehoor te geven aan het bevel van de politie om up te staan en door te lopen, omdat zij het verbod i.z. samenscholingen en demonstraties overtraden. Er was sprake van hevige gevechten tussen de politie en een commando van islamitische fundamentalisten.
Op 9 okt. werden naar Assioet en Minya, waar ook gevechten werden gemeld, parachutisten gezonden. Een officiële bron in Cairo meldde toen dat de gevechten in het inmiddels geïsoleerde Assioet waren beëindigd. Zij hadden volgens de autoriteiten het leven gekost aan 14 veiligheidsagenten en 6 jonge ,,fanatieke moslems", maar correspondenten ter plaatse spraken van minstens **45** doden. Zij maakten (op 8 okt.) ook melding van grote schade en geplunderde winkels.
Van officiële zijde werd op 10 okt. meegedeeld dat bij de onlusten in Assioet **27** doden waren gevallen (o.w. 21 politiemannen) en 79 gewonden (o.w. 75 agenten en burgers), maar het blad *Mayo*, het officiële orgaan van de regerende Nationale Democratische Partij, repte op 11 okt. van **54** doden en zeker 100 gewonden alleen al bij de politie. Het totale aantal doden werd toen op ruim 150 geraamd.
Op 10 okt. zouden ook in verschillende delen van Cairo gewapende botsingen tussen politie en islamitische extremisten hebben plaatsgevonden. Deze zouden ook een mislukte aanslag hebben uitgevoerd op de minister van binnenlandse zaken, gen. Mohammed Nabawi Ismail, in een voorstad van Cairo, maar dit werd door Ismail persoonlijk tegengesproken.
Volgens onbevestigde berichten zouden in een noordelijke buitenwijk twee politiebureaus door fundamentalisten zijn aangevallen en zou een vuurgevecht zijn geleverd tussen de politie en fundamentalisten, die zich in een moskee hadden opgesloten, waarbij een politie-officier zou zijn omgekomen.
Een ooggetuige zei in het weekend van 11 okt. volgens de Volkskrant (12-10)

dat grote aantallen ,,baardapen", zoals de fundamentalisten in de volksmond worden genoemd, waren gearresteerd. ,,Elke tien minuten werden er demonstranten opgebracht" bij een groot politiebureau in het centrum van Cairo.

VOORGAANDE ONTWIKKELINGEN

In de periode van eind september 1980 tot eind aug. 1981 werd melding gemaakt van een toenemende kritiek op Sadats beleid, verdere arrestaties van z.g. communistische subversieve elementen en andere illegale oppositiefiguren, regeringsacties tegen de officiële oppositie (vooral de Socialistische Arbeiderspartij) en voortdurende onrust onder islamitische fundamentalisten.

(Vor. ber. pag.83113 e.v. - 1980)

Kritiek op Sadats beleid

Op 25 febr. 1981, aan de vooravond van de eerste verjaardag van de vestiging van een Israëlische ambassade in Cairo (26 febr. 1980), gaf een groep van 100 prominente Egyptenaren, een ,,nationale coalitie" geheten, een verklaring uit, waarin de Midden-Oosten-politiek van Sadat als ,,volledig mislukt" werd gekenschetst. De akkoorden van Camp David hadden Egypte geen welvaart gebracht en evenmin gezorgd voor een vermindering van de politieke en economische afhankelijkheid van het land. Integendeel zij hadden ,,Egypte van de Arabische en islamitische wereld geïsoleerd zonder bij te dragen tot een alomvattende regeling van het Arabisch-Israëlische conflict". ,,Alleen Israël heeft van Camp David geprofiteerd", aldus de woordvoerder van de groep, parlementslid Mumtaz Nassar, op een persconferentie te Cairo.
De ondertekenaars van de verklaring riepen op tot het bijeenroepen van een ,,informele Arabische conferentie als eerste stap tot verzoening tussen Egypte en de Arabische wereld". Tot de ondertekenaars behoorden de voormalige vice-presidenten Abdel-Latif Mahmoud Baghdadi (1958-62) en Kamal Eddin Hoessein (1961-62), de ex-premiers Aziz Sedki (1972-73) en Sidky Soliman (1966-67), en de voormalige minister van buitenlandse zaken Ismail Fahmi (1973-77).

Socialistische Arbeiderspartij

De in 1978 door Ibrahim Mahmoed Shukri opgerichte Socialistische Arbeiderspartij (pag. 202/3-'79), die aanvankelijk door president Sadat was gesteund (pag. 204/3-'79), had zich in de loop van 1980 steeds meer van de regering gedistantiëerd. In het weekblad van de partij, Al Shaab, werd o.a. de normalisering van de betrekkingen met Israël veroordeeld. Het blad werd ook de favoriete tribune van Ismail Fahmi, die als minister van buitenlandse zaken was afgetreden om tegen Sadats reis naar Jeruzalem in 1977 te protesteren (pag. 63313-'78). In korte tijd bereikte Al Shaab een oplaag van naar schatting meer dan 150.000 exemplaren.
Op 1 nov. 1980 stelde president Sadat in een rede tot de Volksvergadering dat de Socialistische Arbeiderspartij (SAP) ernaar streefde ,,elk vals gerucht uit te buiten in een poging de regering in diskrediet te brengen". In andere toespraken verklaarde Sadat dat de SAP een ,,agent van een buitenlandse mogendheid" was en dat de leiders ervan ,,geestesziek" waren.
Kort na de verkiezing van Helmi Murad, een tot dan toe onafhankelijke afgevaardigde, tot vice-voorzitter van de SAP, traden 13 van de 29 parlementsleden van de SAP op 27 nov. uit de partij, o.w. Moheb Stino, een Koptische oud-minister van toerisme. Zij protesteerden tegen de ,,niet-constructieve kritiek" en de ,,methodes gangbaar vóór de revolutie van 1952" van de SAP.
Helmi Murad, minister van onderwijs onder Nasser, was al enige tijd het doelwit van felle kritiek in de ,,officiële" Egyptische pers, die hem ,,opportunisme, destructieve sensatiezucht en schandelijke zelfverheffing" verweet. Bij zijn aanvaarding van het vice-voorzitterschap van de SAP onthulde Murad plannen voor een alomvattende oppositionele coalitie.
Tegelijk werd echter bekend dat drie onafhankelijke afgevaardigden, o.w. Sadats criticus Mumtaz Nassar, plannen hadden zelf tot de SAP toe te treden.
Murad diende volgens Le Monde (10-12-'80) een aanklacht wegens smaad in tegen president Sadat, maar die aanklacht werd door een rechtbank te Cairo ,,niet ontvankelijk" verklaard, aldus Le Monde (23-5-'81).

Heroptreden Wafd

Inmiddels was de Wafd-partij, die in juni 1978 door zijn leider Fuad Seregeddin was ontbonden (pag. 18913-'79). weer ondergronds actief geworden, naar het weekblad Rose al-Yusuf op 20 okt. 1980 meldde.
Een jongere generatie Wafd-activisten met een nieuw programma beraamde planner, om lokale partij-organisaties op te richten en een nieuwe krant, ,,Al-Masri al-Jadid", uit te geven. Op 27 nov. 1980 werden twee leden van de ,,Nieuwe Wafd Voorhoede" in Cairo gearresteerd wegens het organiseren van een demonstratie zonder machtiging.
Tijdens een geheim gehouden bestuursvergadering in januari 1981 werd besloten de partij opnieuw bovengronds te tillen, aldus *NRC/H'blad* (4-2), via een ,,reconstructie" waarbij Fuad Seregeddin zou moeten opstappen. Sadat had wel vooraanstaande leden van de ondergrondse Wafd benoemd in de Shura en de Volksvergadering, terwijl diverse Wafdisten op hoge staatsposten zaten. Een kandidaat van de Nieuwe Wafd Voorhoede trachtte op 1 juni tevergeefs deel te nemen aan de tussentijdse verkiezing

Twee van de op 4 sept. gearresteerde personen: Fuad Serageddin (r.), oud-minister van binnenlandse zaken en leider van de ontbonden Nieuwe Wafd, en Helmi Murad, oud-minister van onderwijs en vice-voorzitter van de Socialistische Arbeiderspartij (l.).

voor de parlementszetel van Oud-Cairo.

Acties tegen subversieve elementen

Op 29 sept. 1980 deelde de minister van binnenlandse zaken, Nabawi Ismail, in een toespraak voor een congres van de regerende NDP mee dat ,,leiders en kaderleden" van een clandestiene communistische cel, ,,die met de SU samenwerkte". in verscheidene delen van Egypte waren gearresteera gedurende de voorgaande 48 uur. Bovendien was op 29 sept. 's morgens een Egyptische afdeling van de ,,Islamitische Bevrijdingspartij" ontdekt, een extremistische moslemorganisatie die de verantwoordelijkheid voor de aanslag op de militaire academie van Heliopolis in april 1974 had opgeëist (zie pag. 448-'74). Van deze twee groeperingen waren resp. 50 en 25 vooraanstaande leden gearresteerd. Ismail beschuldigde de SU, Iran, Libië, Irak en de Palestijnen ervan de hand te hebben gehad in de activiteiten van deze groeperingen.
Op 7 okt. werden twee Russische journalisten door Egypte uitgewezen wegens ,,poging tot spionage" en financiële hulp aan illegale Egyptische communisten.
Op 12 jan. maakte president Sadat de arrestatie van een lid van de Russische ambassade en een andere Rus bekend op beschuldiging van spionage en opruiïng. Zij werden uitgewezen, terwijl een derde Russische functionaris in Egypte politiek asiel vroeg en kreeg (DPA 14-1). Volgens Le Monde (13-2) had Moskou sinds jan. 1980 17 van zijn 54 diplomaten in Cairo moeten terugroepen.
Op 1 maart verklaarde president Sadat dat communisten voortaan niet meer het recht hadden functies bij voorlichtingsorganen in Egypte te bekleden.
Op 29 maart werd de arrestatie gemeld van 77 personen, die ervan verdacht werden een ,,clandestiene communistische organisatie" te hebben gevormd. Onder hen waren volgens de leider van de Nationale Progressieve Unionistische Partij (NPUP), Khaled Mohieddin, 37 leden of sympathisanten van zijn partij. Medio april werd gemeld dat 26 van 77 gearresteerden waren vrijgelaten.

Vrijlating Sabri *c.s.*

Ter gelegenheid van de 10de verjaardag van de ,,correctionele revolutie", de consolidatie van Sadats positie, werden op 13 mei 1981 vier vroegere medewerkers van Nasser, die in mei 1971 waren gearresteerd (pag. 337-1971), in vrijheid gesteld: de voormalige vice-president Ali Sabri, oud-minister van presidentiële zaken Sami Sharaf, oud-minister van voorlichting Mohammed Fayek en de vroegere partijfunctionaris Farid Abdel Karim.

Onrust onder fundamentalistische *studenten* in *Assioet*

In november 1980 werd het weer onrustig onder de islamitisch-fundamentalistische studenten van de universiteit van Nssioet.
Nadat daar in april 1980 onlusten waren ontstaan n.a.v. de steun die president Sadat aan de ex-sjah van Iran bood, had Sadat alle activiteiten van de Moslembroeders op de campus van die universiteit verboden en gedreigd dat het leger bij nieuwe incidenten onmiddellijk met scherp zou schieten.
De aanleiding voor de botsingen tussen fundamentalisten en politie medio november 1980 was de eis van de fundamentalisten dat in de collegezalen mannelijke en vrouwelijke studenten gescheiden van elkaar zouden zitten, dat de colleges tijdens de gebedsuren zouden worden gestaakt en dat een veel grotere studentenvertegenwoordiging in het bestuur van de universiteit zitting zou hebben.
Na drie dagen van gevechten werd in een officieel communiqué, uitgegeven in de nacht van 16 op 17 nov., de sluiting van de universiteit voor een week bekendgemaakt. Toen de universiteit op 22 nov. weer geopend werd, bleken 10 studenten voor één of twee jaar van de universiteit verwijderd te zijn, terwijl een Iraniër, naar verluidt een lid van de Fedayeen Islam, werd gearresteerd op beschuldiging van ,,sabotagepogingen".

Botsingen tussen Kopten en moslems in Cairo

Nadat op 21 mei 1981 al melding was gemaakt van een incident tussen Kopten en moslems in de wijk El-Oumbrouzo in Alexandrië (met minstens twee doden) vonden in de nacht van 17 op 18 juni in Cairo bloedige gevechten tussen Kopten en moslems plaats. De strijd begon in de wijk Zaweya al-Hamra, die vooral wordt bewoond door emigranten uit Assioet, Minya (waar half mei ook een rel zou zijn uitgebroken, die aan 10 mensen het leven had gekost) en Sohag.
Op 20 juni maakte de minister van binnenlandse zaken, Nabawi Ismail, bekend dat de gevechten 10 doden en 54 gewonden hadden gevergd en dat 113 onruststokers waren gearresteerd. Later liep het dodental op tot 14 en het aantal arrestanten tot ca. 150. President Sadat gaf de schuld aan de communisten.
NRC/H'blad (22-6) berichtte:
,,Volgens de autoriteiten ontstond de rel toen een Koptische huisvrouw in een flat haar vuile waswater uit het raam gooide op het drogende ondergoed van een lager wonende islamitische familie. Er volgde een scheldpartij en een rel die zich snel uitbreidde naar de naburige wijk Sharabiyya, waar al lang spanningen bestonden over de omstreden bouw van een moskee.
Die moskee moet verrijzen op grond die onlangs is gekocht door een christelijke ondernemer die er een huis op wil zetten, of zelfs, zoals de geruchten willen, een kerk. Moslems hebben het terrein bezet en er een noodmoskee op gebouwd
De kwestie van de moskee zorgt voor grote spanningen. Het gerucht wil dat een onbekend gebleven christen onlangs vanuit een raam tijdens het middaggebed twintig moslems heeft doodgeschoten en dat een moslem met een mes uit wraak op straat drie christenen heeft doodgestoken. In Zaweya el-Hamra, Sharabiyya en de Koptische wijk Shubra worden zulke geruchten algemeen geloofd en de stemming is er dan ook zeer verhit.
In rondgedeelde pamfletten van diverse moslem-broederschappen staat nu te lezen dat de Kopten doende zijn in het zuiden een eigen staat op te richten, terwijl de Kopten beweren dat de moslem-broederschappen uit zijn op de uitroeiing van alle zes miljoen Egyptische christenen..."

Later werd beweerd dat de rellen tussen Kopten en moslems in de wijk Zaweya al-Hamra ook te maken hadden met een „schoonmaakactie" in de Zuidegyptische provincie Qena, waar de politie eerder op instigatie van minister Ismail meer dan 7.500 arrestaties zou hebben verricht en grote hoeveelheden wapens zou hebben buitgemaakt. Die actie had ten doel een einde te maken aan de vendetta's tussen de vier grote clans van deze vanouds roerige provincie en zij trof vooral de clan van de Ashrafs, die nauwe banden onderhield met vice-premier Fikri Makram Ebeid, een Kopt.

Ontbinding Orde van Advocaten

Eind juni opende president Sadat een frontale aanval op de Orde van Advocaten, de belangrijkste ,,dissidente" beroepsorganisataie in Egypte. De Orde gold als de enige organisatie, waarbinnen dissidente politici en groepen openlijk vinnige kritiek op het bewind konden en kunnen spuien. Zo werd de vergaderruimte van de orde, een keldertje onder hun gebouw, ter beschikking gesteld aan vertegenwoordigers van de Egyptische moslem-broederschappen, aan het bestuur van de weer in oprichting zijnde Egyptische nationalistische Wafd-partij, aan de Nasseristen en aan Ibrahim Shukri's Socialistische Arbeiderspartij, die als linksislamitisch beschouwd kunnen worden.
Bij een toespraak in de stad Damanhour zei president Sadat dat het bestuur van de Orde van Advocaten ,,gemanipuleerd" werd door de communisten.

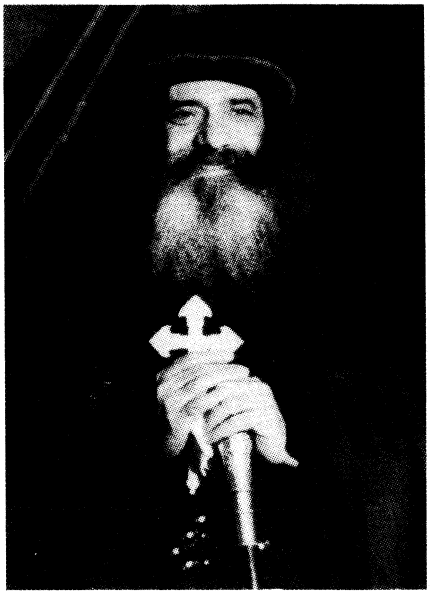
Op 26 juni probeerden, aldus *NRC/H'blad* (29-6),vijfhonderd door het bewind gecharterde advocaten binnen te dringen in het gebouw van de Orde naast het Hooggerechtshof in Cairo, met het doel een daar plaatsvindende bestuursvergadering te verhinderen. Het plan was echter uitgelekt. Het kwam tot een scheldpartij, waarbij de regeringsgezinde factie bezit nam van de tuin en zich uitriep tot ,,algemene vergadering" die het bestuur schorste en nieuwe verkiezingen uitschreef. President Sadat schaarde zich volledig achter deze ,,algemene vergadering".
Op 13 juli verlangde Sadat in een interview met Mayo de instelling van een parlementaire commissie, die het optreden van het bestuur van de orde en haar ,,vijandige houding jegens Egypte en de vredesakkoorden (met Israëli" moest onderzoeken. Zo'n parlementaire commissie werd door de deken van de orde, Ahmed el-Khawaga. categorisch van de hand gewezen.
Op 22 juli werd de Orde van Advocaten ontbonden en op 25 juli werd een nieuwe deken, Gamal el-Oteifi, oud- minister van cultuur en voorlichting (1976-77), benoemd, terwijl nieuwe regels voor het deelnemen van advocaten aan verkiezingen werden vastgesteld.

Bomexplosie in Koptische kerk

Op 2 aug. 's avonds werd een bomaanslag gepleegd op een Koptische kerk in de wijk Shubra te Cairo. De aanslag op de kerk van de Heilige Maria werd door één man uitgevoerd tijdens een huwelijksplechtigheid. Er vielen drie doden. terwijl ca. 80 personen gewond raakten.
De openbare aanklager van Cairo gaf op 3 aug. de schuld van de aanslag aan ,,buitenlandse agenten in dienst van het Standvastigheidsfront".

Arrestatiegolf. Afzetting Koptische patriarch. Nationalisering moskeeën

Op 3 en 4 sept. werden in Egypte 1.536 personen gearresteerd, variërend van uiterst links tot uiterst rechts. Allen golden als critici van Sadat en van het vredesverdrag met Israël. Onder de arrestanten waren Mohammed Hassanein Heykal (de vroegere hoofdredacteur van Al *Ahram*), Fuad Seregeddin (de 75-jarige Wafd-leider), Omar Telmesani (leider van de Mohammedaanse Broederschap), Ahmed el-Khawaga (de ontslagen deken van de Orde van Advocaten), Helmi Murad (de vicevoorzitter van de Socialistische Arbeiderspartij), de op 13 mei vrijgelaten politici Mohammed Fayek en Farid Abdel Kerim, de blinde orthodoxe prediker, sjeik Kishk, en het voormalige parlementslid Mumtaz Nassar

De Koptische patriarch Shenouda III.

Tevens werd aan zes week- en maandbladen een verschijningsverbod opgelegd, waaronder het orgaan van de Socialistische Arbeiderspartij.
Op 5 sept. kondigde president Sadat in een bijna 4 uur durende rede voor het parlement een drastische zuivering van het Egyptische openbare leven aan, terwijl hij scherpe kritiek leverde op „sectarische scheurmakers, religieuze fanatici en criminele opportunisten. Per decreet kondigde hij een programma van acht punten af, met als voornaamste maatregelen:
- het verbod van een ongenoemd aantal religieuze organisaties die zich met politiek hebben beziggehouden;
- het verbod voor politieke partijen de godsdienst te gebruiken als wervingsmiddel;
- het in blijvende hechtenis houden van personen die door het opzwepen van religieuze sentimenten ,,bewijsbaar" de nationale eenheid hebben aangetast;
- een zuivering van de Egyptische pers en onderwijsinstellingen;
- de schorsing van de Koptische patriarch, Shenouda III, en de instelling van een bisschoppelijk college dat zijn taken voorlopig waarneemt.

Mohammed Hassanein Heykal de vroegere hoofdredacteur van Al Ahram

Met deze maatregelen, in de Egyptische pers aangeduid als ,,de 5 september revolutie" maakte Sadat duidelijk dat hij geen verdere godsdienstwisten meer duldde en de religieuze leiders verantwoordelijk stelde voor het gedrag van hun aanhangers. Op 10 sept. zou de bevolking zich per referendum over dit program moeten uitspreken. Het leek in hoofdzaak gericht tegen een dreigend nationaal oppositiefront en tegen de sterk op de universiteiten gerichte Gamayat Islami, die door Sadat beschuldigd werd van ,,verderfelijke indoctrinatiemethoden" en „sectarische propaganda".
Op 7 sept. liet de regering weten dat zij 40.000 moskeeën, die zich in particuliere handen bevinden, zou overnemen, terwijl het staatstoezicht op de moslempredikers werd verscherpt. De minister van religieuze bezittingen, Zakareya el-Berri, deelde mee dat als eerste stap de controle was overgenomen over 65 moskeeën, die tot dusver in handen waren van tien verschillende fundamentalistische organisaties.
De eerste stap tot de definitieve nationalisatie was al drie weken eerder gezet, toen per presidentieel decreet aan alle moskeeën een nieuw bestuursstatuut werd opgelegd, waarmee de bestuursmacht van allerlei stichtingen en organisaties werd opgeheven.

Referendum

Op 10 sept. sprak 99,45% van de kiezers zich ten gunste van de door Sadat genomen maatregelen uit: 10.965.993 Egyptenaren stemden ermee in, 60.273 stemden ,,neen". De opkomst bedroeg 91,87%.

Russisch *komplot* gemeld

Op 14 sept. berichtte het weekblad Mayo dat de Egyptische autoriteiten een door de SU geïnspireerde poging tot omverwerping van het bewind van Sadat hadden ontdekt en verijdeld.

Volgens Mayo bestond het plan uit het aanstichten van conflicten tussen moslems en Kopten om het bewind te destabiliseren. Bij de samenzwering zouden acht agenten van de Russische geheime dienst (KGB) zijn betrokken. Deze acht Russen werken als diplomaten en journalisten in Egypte, aldus Mayo. Ook de Hongaarse geheime dienst zou bij de samenzwering betrokken zijn geweest. De samenzwering, die de codenaam Moeras zou dragen, zou zijn geleid door Mohammed el-Zayyat, voormalig vice-premier. Hij zou herhaaldelijk in Moskou

zijn geweest „om instructies op te halen". Ook Helmi Murad zou bij de operatie Moeras betrokken zijn geweest. Volgens Mayo waren alle deelnemers aan de samenzwering – vroegere ministers, hoogleraren en journalisten – opgepakt tijdens de recente arrestatiegolf.
Op 9 okt. schreef de Los Angeles Times op basis van CIA-gegevens dat de Egyptische veiligheidsdienst drie weken tevoren een komplot had ontdekt om president Sadat te vermoorden en vervolgens de hulp van de CIA had ingeroepen. Er waren 70 samenzweerders gearresteerd, maar dit bleken niet alle samenzweerders te zijn. Bij de ondervraging van de moordenaars van Sadat bleek dat die rechtstreeks te maken hadden met de eerder opgepakte samenzweerders, aldus de Los Angeles Times.

Op **15** sept. verzocht de Egyptische regering de Sowjet-ambassadeur in Cairo, Wladimir Poljakow, en zes van zijn stafleden Egypte binnen 48 uur te verlaten in verband met hun vermeende betrokkenheid bij het komplot. Ook twee Russische journalisten en een Hongaarse diplomaat werden daartoe uitgenodigd. De Russische militaire missie in Cairo en de Egyptische in Moskou werden gesloten. De werkcontracten van ca. 1.500 Sowjet-experts werden opgezegd.
Op **17** sept. keerden de Russische ambassadeur, zes Russische diplomaten, twee journalisten en rond 100 eveneens uitgewezen experts naar Moskou terug. Diezelfde dag werd aan de Egyptische zaakgelastigde in Moskou een Russische protestverklaring overhandigd. De reeds teruggeroepen Egyptische militaire attaché met zijn 9 man tellende staf moesten de Sowjet-Unie binnen een week verlaten.

Aankondiging nieuw referendum. Wijziging in kabinet

Op **21** sept. kondigde president Sadat aan dat binnen enkele weken een referendum zou worden gehouden over een document met de ,,criteria voor een gezonde democratie".
Op **22** sept. maakte de president een beperkte wijziging van zijn kabinet bekend. De staatsminister van cultuur en voorlichting, Mansour Hassan, werd ontslagen. Zijn voorlichtingstaak werd overgenomen door de eerste vice-premier Ahmed Fuad Mohieddin. De vicevoorzitter van het parlement, Mohammed Abdel Hamid Radwan, werd staatsminister van cultuur. Mokhtar Hani werd als staatsminister belast met zaken betreffende de Volksvergadering en de Shura en Albert Barsoum Salama werd staatsminister zonder portefeuille (zie pag **68712).**
Op **25** sept. meldde het persbureau MENA de instelling van een universitaire garde, die o.a. de orde op de universiteitsterreinen zou bewaken en partijpolitieke activiteiten zou weren.

(Voortzetting volgende aflevering)

INTERNATIONALE ZAKEN

VERENIGDE NATIES

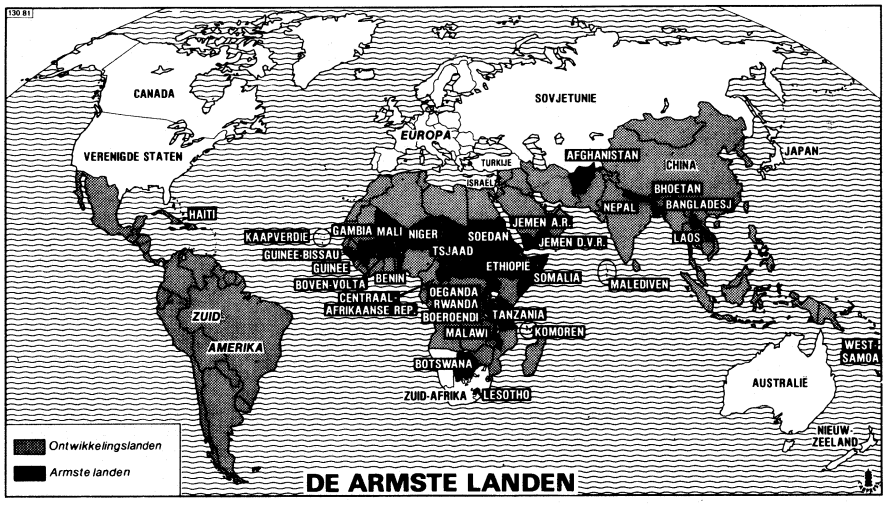
CONFERENTIE OVER PROBLEMEN VAN DE MINST ONTWIKKELDE LANDEN

In de Franse hoofdstad Parijs is van 1-14 sept. een VN-conferentie gehouden, die was gewijd aan de problemen van de minst ontwikkelde landen in de wereld – de 31 armste landen op aarde. In het *NRC/H'blad* van 28 aug. werd aan deze conferentie een voorbeschouwing gewijd, waaraan het onderstaande is ontleend.

Op het eerste gezicht wijkt de conferentie die de Verenigde Naties de komende twee weken in Parijs hebben belegd niet af van de wereldontmoetingen over ,,grote onderwerpen" die de afgelopen tien jaar veelvuldig hebben plaatsgevonden. Er zullen weer tientallen wijdlopige redevoeringen worden afgestoken, er zal weer langdurig en half onderhandeld worden, het overleg zal weer draaien om een actieprogramma en men zal weer in ernstige tijdnood komen. Het enige verschil dat de oppervlakkige waarnemer zou kunnen opmerken is dat dit keer de armste landen centraal staan.
Toch is deze conferentie in zekere zin een novum. Het gaat nu niet alleen om het vastleggen van vage doelstellingen en het formuleren van daarbij passende, meestal vrijblijvende en weinig concrete maatregelen, zoals gebruikelijk was op voorafgaande bijeenkomsten over bijvoorbeeld de wereldbevolking, het voedselvraagstuk, de rol van de vrouw en alternatieve energiebronnen. Deze conferentie over de zogenoemde minst-ontwikkelde landen moet zich daarentegen heel specifiek richten op de problemen van een beperkt aantal landen, de 31 armste.
Om deze landen, de paupers onder de statengemeenschap, een uitweg uit hun ellendige situatie te bieden, zal er niet zo maar een actieprogramma worden aangenomen. Nee, vermoedelijk wijs geworden door teleurstellende ervaringen met vorige programma's heeft men besloten een ,,solide" (substantial) en ,,nieuw" actieprogramma voor de jaren tachtig als inzet te nemen. Dat vergde een voorbereiding die ook wat ongewoon was. Op vorige conferenties werden meestal eerst fondsen in het leven geroepen en daarna kwam pas de besteding van het geld aan de orde. Bij de aanloop naar deze conferentie is in tegenovergestelde richting gewerkt.

Bijna elk minst-ontwikkeld land heeft een overzicht gemaakt van zijn plannen voor de komende jaren en van de knelpunten die de uitvoering daarvan in de weg staan. Deze rapporten zijn eerder dit jaar met ootentiële geldschietende landen en instellingen op vier regionale bijeenkomsten doorgesproken. In Parijs moet nu besloten worden of de plannen uitgevoerd kunnen worden.
Het idee i-oor deze hulpactie werd gelanceerd up UNCTAD V, de wereldhandelsconferentie van de VN, die in 1979 in Manila werd gehouden. Overigens was dit een van de weinige zaken waarover Noord (industrielanden) en Zuid (Derde Wereld) op deze bijeenkomst een akkoord konden bereiken.
Het was de hoogste tijd dat er alarm geslagen werd over de uitzichtloze situatie waarin de armste landen verkeerden. Terwijl een groot aantal ontwikkelingslanden erin slaagden zich economisch wat omhoog te worstelen en hun bevolkingen uitzicht op een beter bestaan geboden werd. bleven de minst-ontwikkelde landen achter, De laatste twee jaar is dit proces nog versneld, wat overduidelijk blijkt uit het eerder deze maand gepubliceerde Wereldontwikkelingsrapport van de Wereldbank.
De term ,,minst-ontwikkelde landen" dateert uit he?begin van de jaren zeventig toen de Verenigde Naties een lijst van (toen 25) armste landen opstelden om hun bijzondere positie te onderstrepen en hulpverleners te mobiliseren.
Natuurlijk is het geen homogene groep maar er zijn veel gemeenschappelijke kenmerken. Allereerst het lage inkomen per hoofd van de bevolking. In prijzen van 1970 bedroeg het inkomen per inwoner in de minst-ontwikkelde landen in 1979 gemiddeld rond de honderd dollar, tegen driehonderd dollar voor alle ontwikkelingslanden. Bovendien steeg het inkomen per hoofd van alle ontwikkelingslanden samen veel sneller dan dat van de 31 armste.
Verder is in de minst-ontwikkelde landen de agrarische sector veel belangrijker voor de economie dan in de Derde Wereld als geheel. Tegelijkertijd is de produktiviteit van de landbouw in de armste landen echter geringer dan in de andere ontwikkelingslanden. Het aandeel van de industriële produktie in de armste landen is daarentegen veel kleiner dan elders in de Derde Wereld.

De uitvoer van de armste 31 is meestal eenzijdig samengesteld (vooral onverwerkte landbouwprodukten) en erg gevoelig voor internationale economische schommelingen.
In vergelijking met andere ontwikkelingslanden vallen daarnaast de gebrekkige sociale voorzieningen, de slechte huisvesting en de weinig adequate gezondheidszorg van de armste landen op. Veelzeggend is dat een inwoner van een minst-ontwikkeld land bij de geboorte een

ARMOEDE IN CIJFERS

	Bevolking (mln) 1979	BNP per hoofd (in $) 1978	jaarl. groei per hoofd in % (1960-'79)
Afghanistan	15,5	241	0,7 (2)
Bangladesh	86,6	118	1,4
Benin	3,5	224	0,8
Bhoetan	1,3	103	0,0
Boeroendi	4,4	146	–1,6
Botswana	0,8	632	3,6
Centr. Afr. Rep.	2,0	248	–0,9
Comoren	0,3	248	1,0
Ethiopië	30,4	143	0,6
Gambia	0.6	244	1,1
Guinee	4,9	262	–0,3
Guinee-Bissau	0,6	250	0,0
Haïti	4,9	278	0,5
Jemen (Noord)	5,8	447	1,9 (2)
Jemen (Zuid)	1,8	316	–3,0 (2)
Kaapverdischeeilanden	0,3	150 (1)	–1,6
Laos	3,6	83	0,1 (2)
Lesotho	1.3	145	0,1
Malawi	5,8	175	2,9
Malediven	0,2	150	0,0
Mali	6,5	131	–1,2
Nepal	13,7	119	0,3
Niger	5,2	220	1,8
Oeganda	13.2	280	–0,8
Opper-Volta	6,7	126	0,6
Rwanda	4,7	188	1,5
Soedan	17,9	320	–0,1
Somalia	3,5	130	0,3
Tanzania	18,6	263	2,9
Tsjaad	4,4	188	–1,4
West-Samoa	0,2	520	0,0

(1) 1977
(2) 1960/1978

levensverwachting heeft van 45 jaar, gemiddeld tien jaar minder dan in welvarender ontwikkelingslanden.
Het duidelijk identificeren van de armsten der armen haalde weinig uit. Vrijwel elk VN-document noemde de minst-ontwikkelde landen braaf maar dat betekende nog niet dat ze meer hulp kregen.
Het laatste Wereldontwikkelingsrapport is wat dat betreft onthullend. Hierin komt naar voren dat de al wat meer ontwikkelde Derde-Wereldlanden („middle-income countries") het leeuwedeel van de hulp van het Westen en de olielanden ontvangen.
Zo kregen de armste ontwikkelingslanden (bij de Wereldbank zijn dat er 36) slechts 37% van de ontwikkelingshulp en stroomde maar 14% van het totale kapitaal dat voor de olie-importerende Derde Wereldlanden bestemd was, naar hen toe.
Volgens het rapport van de Wereldbank is verlegging van de hulpstroom van de rijkere naar de armste ontwikkelingslanden net zo belangrijk als uitbreiding van de totale hulpinspanning. Zo zouden de Verenigde Staten minder aan Israël en Egypte kunnen geven en zouden zij de olielanden Jordanië en Syrië minder moeten bevoordelen.
Zal de Parijse conferentie de onverschilligheid kunnen overwinnen die de rijke landen, en met name de grote, in hun hulpgedrag voor de problemen van de armste landen aan de dag leggen? De vooruitzichten zijn niet rooskleurig.
Het welvarende deel van de wereld heeft niet erg enthousiast gereageerd op de toekomstplannen die de armste landen voorstelden. Sommige van deze landen dachten na een voorbereidende bijeenkomst dan wel dat ze .,door het examen waren gekomen", maar daar vergisten ze zich in. Er was nauwelijks sprake van enige instemming van de kant van de toekomstige donors.
De Westerse landen vonden de gepresenteerde doelstellingen in het algemeen te ambitieus, de olielanden hielden zich op de vlakte en het Oostblok kwam niet opdagen.
Voor de stellingname van Westerse landen is wel enig begrip op te brengen. De armste landen gaan er in hun stukken van uit dat hun economische groei de komende vijf jaar gemiddeld 6,2% per jaar zal bedragen, tegen een jaarlijkse groei van 3,1% in de periode 1970-1979. Ze zien hun landbouwproduktie tot 1985 met 5,3% per jaar groeien, tegen 1,3% groei per jaar in 1970-1979 en schatten dat de koopkracht van hun exporten de komende jaren met 8,9% per jaar zal toenemen, terwijl die in 1970-1979 nog met 2% daalde. Om dit alles ook werkelijk te laten plaatsvinden moet de ontwikkelingshulp bijna verdubbeld worden, van $ 6,5 mrd in 1975-1979 tot $ 12,3 mrd in 1981-1985.
De komende twee weken zal dit vertaald moeten worden in hulpdoelstellingen voor het actieprogramma. De ontwikkelingslanden en het secretariaat van de UNCTAD denken daarbij aan een verwijzing naar de vorig jaar goedgekeurde strategie voor het Derde ontwikkelingsdecennium van de VN (1981-1990). Daarin staat dat rijke landen die de tien jaar eerder overeengekomen hulpdoelstelling van 0,7% van het bruto nationaal produkt nog niet gehaald hebben hun uiterste best zullen doen dit de komende vijf jaar alsnog te doen. Daarna moet zo spoedig mogelijk aangekoerst worden op een hulpbedrag dat overeenkomt met één percent van het BNP.
Als alle rijke landen – en het gaat hier vooral om de grote Westerse landen – zich houden aan wat er in die strategie is vastgelegd dan vindt die verdubbeling van de hulp in de periode tot 1985 automatisch plaats, aldus Jan Pronk, plaatsvervangend secretaris-generaal van de UNCTAD, die een groot aandeel heeft gehad in de organisatie van de conferentie. Hij vindt dat de armste landen dus zekerniet te hoog hebben gegrepen. Bovendien wil de Derde Wereld de donorlanden de verplichting opleggen in 1985 zeker 0,15% en in 1980 0,2% van het BNP voor de minst ontwikkelde landen te bestemmen.
Het is niet te verwachten dat de grote Westerse donors zich door Pronk zullen laten overtuigen. De regering-Reagan heeft er geen twijfel over laten bestaan dat vergroting van de ontwikkelingshulp voorlopig uitgesloten is, dat hulp de belangen van Amerika en het bedrijfsleven moet dienen en bij voorkeur van land tot land (bilateraal) gegeven zal worden. Dan schiet er dus weinig over voor de armste landen. En wat de ontwikkelingsstrategie betreft, het is onwaarschijnlijk dat men zich daar in Washington momenteel erg druk om maakt.
Ook Engeland en West-Duitsland staan niet te trappelen om met veel extra geld over de brug te komen. Alleen de nieuwe Franse regering zou voor een verrassing kunnen zorgen.
Voor kleine donorlanden als Nederland en de Scandinavische landen is er geen vuiltje aan de lucht. Hun hulp – ook aan de armste landen – bevindt zich al op een relatief zeer hoog peil. Maar op veel meer hoeven de minst-ontwikkelde landen uit die hoek niet te rekenen.
Binnen het blok van ontwikkelingslanden is het hulpbedrag dat de armste broeders vragen eveneens op moeilijkheden gestuit. Veel landen gaan ervan uit dat een groot deel van het geld dat naar de minst-ontwikkelde landen zal vloeien bij hen wordt weggehaald en dat stemt ze niet gelukkig. Vooral de Latijnsamerikaanse landen – die alleen Haiti als minst-ontivikkeld land in hun midden hebben – maken hier een punt van.
Tenslotte is er opwinding ontstaan over de vraag hoe het actieprogramma uitgevoerd moet worden. De UNCTAD wil daarbij graag een domiherende rol spelen. Maar de meeste Westerse landen voelen daar weinig voor. Ze wantrouwen deze organisatie omdat deze te vaak de lijn van de Derde Wereld zou kiezen. Zij zouden het liever aan de instellingen die zich nu al bezighouden met coördinatie van hulp voor armste landen – zoals de Wereldbank, het Ontwikkelingsfonds van de VN (UNDP) en de Club du Sahel – willen overlaten. De UNCTAD zou dan iedere vier jaar op haar grote conferentie verslag mogen uitbrengen over het globale verloop van de operatie.
Misschien zal de bijzondere opzet van de conferentie alle deelnemers zo sterk doordringen van de noodzaak hulp te bieden dat al deze barrières snel overwonnen worden. Dan nog blijft het onzeker of het actieprogramma de armste landen veel verder zal brengen.
De belofte die het Westen in 1977 aan het einde van de Parijse Noord-Zuid-dialoog deed om via een ,,speciale actie" een miljard dollar uit te trekken om in de ,,onmiddellijke behoeften" van de armste landen te voorzien, werd niet nagekomen. En ook het „onmiddellijke actieprogramma (1979-1980)" dat UNCTAD V aanvaardde als inleiding voor de komende conferentie heeft niets voorgesteld.

Opening conferentie. Redes Mitterrand en Watdheim

De conferentie, waarvan de Franse minister van ontwikkelingssamenwerking Jean-Pierre *Cot optrad als voorzitter, werd op 1 sept. geopend met een rede van de Franse president François Mitterrand. De president zei* o.m.: *„Alleen in het kader van een mondiale ontwikkelingsstrategie kan de actie voor de armste landen een werkelijke betekenis krijgen".*
De Franse bijdrage vatte de president samen in vijf punten:

In de Noord-Zuid verhouding diende een geest van gedeelde verantwoordelijkheid wantrouwen en onverschilligheid te vervangen.
Ten tweede blijft Frankrijk overtuigd van het belang van hulp aan ontwikkelingslanden op energiegebied. Daarom blijft Parijs het plan voor een „energiefiliaal" van de Wereldbank steunen. Hierdoor zouden in „gelijke verant-

woordelijkheid" de landen van Noord en Zuid bij kunnen dragen tot de energieontwikkeling in de Derde Wereld.
Ofschoon de hulp-beloftes van de internationale gemeenschap niet zijn nagekomen in de jaren van sterke groei dienden deze te worden ingelost ,,nu de omstandigheden minder gunstig zijn". Frankrijk heeft besloten zijn achterstand in te halen en tot 1988 de overheidshulp op 0,7% van he: nationaal inkomen te brengen zoals in de VN is afgesproken.
Ten vierde zal Frankrijk zijn partners in de EG voorstellen om het „Stabex-systeem" voor de stabilisering van de exportprijs van grondstoffen uit de zogenaamde Lomé-landen uit te breiden zodat het voor alle minst-ontwikkelde landen kan gelden.
Tenvijfde moet, aldus Mitterrand, de poging om tot hogere materiële welvaart in de arme landen te komen gepaard gaan met het streven om de identiteit van deze landen te handhaven en hun communicatie te verbeteren
In het begin van zijn rede nad Mitterrann gewezen op het. gevaar dat van de 6 mrd wereldburgers in het jaar 2000 er 4 mrd voortdurend door armoede zullen worden bedreigd.
De strijd tegen de werkloosheid – tot het jaar 2000 zouden er in Noord en Zuid samen 1 mrd mensen hierdoor worden getroffen –, tegen de onrechtvaardigheid en voor meer economische groei, is een strijd die zowel in Noord als in Zuid gevoerd moet worden, zei de president.

Op de openingsdag werd de conferentie eveneens toegesproken door Kurt Waldheim, de secretaris-generaal van de Verenigde Naties.
Deze vond, dat er dringend nieuwe maatregelen nodig zijn om de armste en zwakste naties uit de armoede-val te helpen ontsnappen.
Waldheim stelde, dat het antwoord van de ontwikkelde landen op de problemen van de armste landen erg teleurstellend is geweest en hoogstens de verslechtering van de economieën van de armste landen tot stilstand heeft gebracht.
Waldheim, onderstreepte dat er bijna 850 mln mensen in de arme landen in de grootste armoede verkeren. ,,Dit is vanuit een menselijk gezichtspunt gezien niet te tolereren; het is een situatie die uiteindelijk een bedreiging vormt voor de vrede en stabiliteit op de wereld". aldus de secretaris-generaal.

Resultaten van de conferentie

De conferentie werd op 14 sept. afgesloten met de unanieme aanvaarding van een actieprogramma, dat de economische ontwikkeling van de 31 armste landen de komende 10 jaar moet versnellen.
Over de tekst van het programma was de dag tevoren, 13 sept., overeenstemming bereikt.
Het ,,solide" en ,,nieuwe" actieprogramma was o.m. bedoeld als onderdeel van het streven naar het totstand brengen van een ,,nieuwe internationale economische orde", zo werd ook nog vastgelegd.
Het laatste grote probleem, dat de onderhandelaars uit ruim 150 landen kort voor het afsluiten van de conferentie moesten oplossen, was de formulering van de doelstelling voor buitenlandse hulp. Op 13 sept. slaagde men daarin. Er werd toen een compromistekst aangenomen, waarin o.m. staat, dat de ,,meeste donorlanden" ,,de komende jaren" 0.15% van hun bruto natinnaai produkt aan de armste landen zullen afstaan.
,,Andere (hulpverlenende landen) zullen hun ontwikkelingshulp aan de minst ontwikkelde landen in diezelfde periode verdubbelen. Samen zullen deze inspanningen waarschijnlijk tot gevolg hebben dat tegen 1985 de ontwikkelingshulp aan de minst ontwikkelde landen verdubbeld zal zijn vergeleken niet de overdrachten van hulp aan deze landen in de laatste vijf jaar", zo werd daaraan toegevoegd.
Bovendien is nog eens de oude VN-doelstelling herhaald dat alle hulpverstrekkende landen hun verplichting opnieuw bevestigen dat zij in totaal 0,7% van hun bruto nationaal produkt aan ontwikkelingshulp zullen besteden.
De ontwikkelingslanden hadden aanvankelijk van de hulpverlenende landen gevraagd hun hulp aan de armste landen tegen 1985 te verdubbelen en tegen 1990 te verviervoudigen. Om die doelstelling te halen zou tegen 1985 0,15% van het BNP en 1990 0.20% van het BNP naar deze minst ontwikkelde groep moeten gaan. Verwacht wordt daarom dat veel ontwikkelingslanden – met name in Afrika, waar de meeste van de allerarmste landen liggen – hun teleurstelling over de nu goedgekeurde hulpdoelstelling zullen uitspreken.
De Europese Gemeenschap verklaarde op 14 sept. dat alle tienlidstaten de 0,15% accepteren. Amerika maakte een voorbehoud op het noemen van de 0,7% omdat het deze hulpdoelstelling nooit heeft geaccepteerd.
Het actieprogramma is overigens een opmerkelijk document. Het bestaat uit drie hoofdstukken
Allereerst gaat het in op de wanhopige economische structuur van de armste landen en geeft het weer dat de regeringen daar zelf iets moeten doen om hierin verandering te brengen.
Dat is voor een VN-document zeer uitzonderlijk. Zo beloven de armste landen bijvoorbeeld om als aanvulling op internationale hulp ook binnenlandse fondsen te mobiliseren. Op landbouwgebied hebben zij toegezegd aandacht te besteden aar! het juiste prijsniveau voor agrarische produkten om de boeren de noodzakeigke prikkels om te produceren te geven.
Verder behandelt het programma de maatregelen die internationaal moeten worden genomen om de armste landen bij te staan Daarbij gaat het niet alleen om ontwikkelingshulp, maar ook om actie op het terrein van handel, transport en communicatie.
Opvallend is het ontbreken van een verwijzing naar het zogenoemde Stabex-systeem, dat de Europese Gemeenschap in haar relatie met 59 ontwikkelingslanden toepast om de exportopbrengsten van die landen te stabiliseren. **Frank**rijk heeft er samen met Oe Derde Wereld op de conferentie op aangedrongen dit stelsei tot alle minst ontwikkelde landen uit te breiden.
In het slothoofdstuk wordt de uitvoering van het programma geregeld. Hierover was op 11 sept. al een akkoord bereikt. De armste landen moeten ervoor zorgen – voor zover zij dit nog niet hebben gedaan – een groep van donorlanden en -instellingen om zich heen te verzamelen die'zal assisteren bij het op gang brengen van het nationale ontwikkelingsproces.
De UNCTAD, de VN-conferentie voor handel en ontwikkeling, zal voor de evaluatie op mondiaal niveau zorgen. Daarvoor zal in 1985 een bijeenkomst worden belegd.

Analyse actieprogramma

In het *NRC/H'blad* van 15 sept. werd op het bereikte akkoord nader ingegaan. Het volgende is uit dat artikel geciteerd.

De wereld heeft er een nieuwe doelstelling voor ontwikkelingshulp bij: de donorlanden zouden de komende jaren 0,15% van hun bruto-nationaal produkt (het totaal van de geproduceerde goederen en diensten van een land) moeten afstaan aan de economisch zwaksten van de statengemeenschap, de 31 ,,minst-ontwikkelde" landen.

In het midden de voorzitter van de conferentie, de Franse minister van ontwikkelingssamenwerking, Jean-Pierre Cot Links van hem de secretaris-generaal van UNCTAD, Gamani Corea en ter rechterzijde de uit Canada afkomstige secretaris Richard Foran

Als dat het enige resultaat zou zijn van de conferentie zal er weinig reden tot vreugde zijn. Dergelijke doelstellingen worden – zo is in het verleden gebleken – door de meeste hulpverstrekkendelanden niet, of slechts met zeer grote vertraging, gehaald.
Neem bijvoorbeeld het aloude streefgetal 0,7% van het bruto nationaal produkt (BNP) dat de rijke landen in totaal aan ontwikkelingshulp zouden moeten uitgeven. Twintig jaar geleden werd hier al over gesproken bij de voorbereiding op het zogenoemde eerste ontwikkelingsdecennium van de Verenigde Naties (1961-1970).
In het tweede ontwikkelingsdecennium (1971-1980) stond dit percentage zelfs centraal. Op dit moment echter heeft een handjevol Westerse landen (waaronder Nederland en de Scandinavische landen) die doelstelling ook echt bereikt. Gastheer Frankrijk vond dat kennelijk een beschamende zaak en president Mitterrand kondigde in zijn openingstoespraak voor de conferentie aan dat tijdens zijn ambtstermijn (dus voor 1988) Frankrijk 0,7% van zijn BNP aan hulp zal besteden. Een doorbraak, maar wel een late.
Met de in het actieprogramma voor de armste landen voor de jaren tachtig genoemde 0,15% ligt het eigenlijk nog moeilijker dan met de 0,7%. Hulpgevende landen die zich hieraan niet willen storen hebben daar alle ruimte voor gekregen. Wat staat er namelijk? De ,,meeste" donorlanden gaan akkoord met het genoemde percentage. ,.Andere" landen zullen de ontwikkelingshulp aan de armste landen verdubbelen. Dat houdt dus in dat landen die het een noch het ander willen niets hoeven te doen. Een vage tekst, ,,waar de grootste donor gemakkelijk onderuit kan". zei drs. Jan Pronk, de secretarisgeneraal van de UNCTAD (de VN-conferentie voor handel en ontwikkeling) terecht en hij doelde daarbij natuurlijk op de Verenigde Staten.

Het lijkt nu voor de hand te liggen parallellen te trekken met de VN-conferentie over nieuwe energiebronnen. die in aug. in Nairobi werd gehouden en met de onlangs geëindigde tiende zitting van de Zeerechtconferentie. De conclusie zou getrokken kunnen worden dat de Parijse conferentie op even teleurstellende wijze is verlopen als deze twee bijeenkomsten, waar dwarsliggende Amerikanen een redelijk resultaat blokkeerden.
De werkelijkheid is anders. Een in het oog lopend verschil betreft de sfeer. In Parijs was de verhouding tussen Noord en Zuid beter dan de afgelopen jaren op VN-conferenties was voorgekomen. In het conferentievocabulaire ontbrak het woord ,,confrontatie". Compromis en politieke wil waren de sleuteltermen.
Het feit dat het actieprogramma unaniem (bij „consensus") is aanvaard is heus niet alleen aan de vaagheid van bepaalde onderdelen toe te schrijven. Het programma bevat namelijk zowel voor Noord als Zuid zoveel interessante puntjes dat er onmogelijk van een mislukken gesproken kan worden.
Voor het eerst is nu vastgelegd wat de armste landen zelf moeten doen. Het gaat daarbij om nuchtere economisch-politieke maatregelen

Voor het eerst is verder een duidelijk mechanisme voor de uitvoering van het programma in het leven geroepen, waarover geen misverstand kan ontstaan. En dat alle partijen blijvend bij de problematiek van de armste landen zal bepalen. De regering van ieder armste land kan een hulpgroep van donors om zich heen verzamelen waarbinnen nauw zal worden samengewerkt om de ontwikkeling van het desbetreffende land van de grond te krijgen. De UNCTAD zal dit uitvoeringsproces volgen en er regelmatig verslag over uitbrengen.
Daarnaast valt in het actieprogramma de uitnodiging aan de rijke landen op om na te gaan hoe de exportopbrengsten van de minst ontwikkelde landen stabieler kunnen worden en hiervoor op de wereldhandelsconferentie UNCTAD-6 (1983) verslag uit te brengen.

WEST-EUROPA

BELGIË

KABINET-EYSKENS GEVALLEN

Premier Eyskens heeft op 21 sept. het ontslag van de regering aangeboden: het werd onmiddellijk aanvaard door de koning. Op 6 april was Eyskens zijn partijgenoot Wilfried Martens opgevolgd aan het hoofd van dezelfde coalitie van christen-democraten en socialisten.

(Vor. ber. pag. 247-3 en 27513)

Voorgeschiedenis

De korte levensloop van het kabinet-Eyskens werd gekenmerkt door een haast onafgebroken reeks spanningen binnen de regeringsmeerderheid. Reeds tijdens het investituurdebat in de Kamer waren wrijvingen merkbaar, die weldra scherpe vormen gingen aannemen.
Toen op 22 april onderhandelingen werden aangevat met de sociale gesprekspartners over een economisch spoedplan, vervat in een nieuw ontwerp van programmawet, stelden de Waalse socialistische vakbonden voorop dat zij eventuele maatregelen ten gunste van het bedrijfsleven slechts in overweging zouden nemen, indien gelijktijdig ook het dossier van het Waalse staal een gunstige oplossing zou krijgen (zie pag. 36311). Het syndicale standpunt woog direct door op regeringsniveau. Terwijl de PS-ministers aandrongen op een voorrangsbehandeling van het staalplan, opgesteld door minister van economische zaken Willy Claes, liet CVP-voorzitter Tindemans weten dat zijn partij bijzonder belang hechtte aan een algemeen economisch urgentieplan.
Half mei kon een kabinetscrisis slechts nipt worden vermeden. Het vergde moeizame en langdurige besprekingen, alvorens de kabinetsraad het op 15 mei eens kon worden, én over een geheel van maatregelen en beginselen inzake de staalsector, én over een algemeen herstelbeleid.
Na de kabinetsraad verklaarde een zichtbaar opgeluchte eerste minister: ,,De volstrekt onmogelijke opdracht werd toch uitgevoerd." De eensgezindheid binnen de coalitie was daarmee echter niet hersteld. De Franstalige socialisten eisten dat, op grond van het bereikte staalakkoord, zonder verwijl de nodige financiële middelen zouden worden ter beschikking gesteld van het nieuwe gefusioneerde bedrijf Cockerill-Sambre. De Vlaamse christen-democraten voerden aan dat – zoals overeengekomen op 15 mei – eerst een aantal voorwaarden moest worden nageleefd, o.m. inzake de vermindering van de produktiecapaciteit en de personeelsinkrimping. In het parlement lieten de woordvoerders van de CVP, o.w. vooral kamerlid J. Dupré, zich in interpellaties over de staalpolitiek van het kabinet erg kritisch uit over het akkoord. Ook het crisisbeleid van de regering lokte negatieve commentaren uit. De vakbonden reageerden argwanend op de aangekondigde bedoelingen m.b.t. de sociale saneringen; van patronale zijde was de ontstemming zo groot, dat de afvaardiging van de werkgevers weigerde nog langer deel te nemen aan de conferentie voor het industrieel beleid.
Ir? juni kreeg het kabinet af te rekenen met diverse incidenten van communautaire aard. Het optreden van de PS-ministers Moureaux, Busquin en Dehousse i.v.m. de Voerkwestie maakte de CVP erg kregelig. Ook de Vlaamse socialisten protesteerden tegen de ,.arrogante" gedragingen van de PS-ministers. Opnieuw dreigde een kabinetscrisis. Eyskens moest in de senaat de vertrouwenskwestie stellen. Het debat verliep in de grootste dubbelzinnigheid. De eerste minister kreeg het vertrouwen van de meerderheid, maar PS-voorzitter Spitaels die eveneens ja stemde, had niettemin geweigerd zijn ministers af te keuren.

(Vor. ber. pag. 41111)

Kort daarna zette een ander communautair incident de meerderheid in rep en roer. De benoeming van een Waal tot directeur-generaal van de Belgische Dienst voor de buitenlandse handel werd door CVP-voorzitter Tindemans ,,een oorlogsverklaring" ge-

De ministers Busquin (l.) en Moureaux.

noemd. Het geschil droeg op zijn beurt bij tot de verbreding van de nu duidelijk zichtbare kloof tussen CVP en PS. (Vor. ber. pag. 50213)

In juli kwam het opnieuw tot zware spanningen tussen de regeringspartners. die het grondig oneens waren over het ontwerp van rijksbegroting voor 1982 en de daarmee samenhangende bezuinigingsmaatregelen. Eyskens klaagde openlijk over „electorale oprispingen" binnen de coalitie en vergeleek de politieke toestand met de sombere jaren dertig. De koning achtte het nodig om op 22 juli in een gelegenheidstoespraak te waarschuwen voor de ernst van de poiitieke en budgettaire situatie. Ûp 5 aug. siaagde Eyskens er toch in binnen de regering een akkoord te bereiken over de begrotingsnota (zie pag 535/1), maar zowel de patronale als de vakbondsorganisaties reageerden afwijzend. De Kamers waren toen reeds op reces.
De politieke vakantie was bijzonder kort. Nog vóór het einde van augustus ging de PSC in het offensief tegen de begroting. Het partijbebestuur kondigde aan dat de PSC-parlementsleden van zins waren de begrotingsvoorstellen van de regering op een aantal belangrijke punten te amenderen. De PS liet weten dat zij vasthield aan de voorstellen. Ook beklemtoonde zij dat er geen sprake kon zijn van wijzigingen in het stelsel van de loonindexering.

Aanleiding tot *val regering*

De noodlottige moeilijkheden die tot de val van de regering zouden leiden. werden nochthans niet veroorzaakt door de betwistingen rondom de begroting, maar door een kortsluiting in het staalbeleid.Op 24 aug. vroeg de regering de grote privé-banken nieuwe kredieten ten belope van ongeveer 31 mrd fr. toe te staan aan Cockerill-Sambre. De banken antwoordden dat zij geen bijkomende inspanningen konden doen, zolang het probleem van de financiering van de staalsector niet ,,in globo" geregeld was. Zij vroegen inzonderheid ook waarborgen van de overheid m.b.t. de eerder verstrekte kredieten.
Na drie weken onderhandelen was nog steeds geen overeenkomst met de banken bereikt. Op 17 sept. werd het politiek kernkabinet het erover eens dat, bij ontstentenis van een bevredigend akkoord met de privé-banken, de onderhandelingen moesten worden verruimd naar de sector van de financiële parastatalen toe. Minister van financiën Vandeputte meende in die richting een haalbare financieringsformule te ontwaren.

PS-voorzitter Spitaels (l.) en vice-premier Mathot.

De suggestie van het kernkabinet werd evenwel slecht onthaald door de PS-leiding en op 18 sept. kwam het tot een open breuk in de kabinetsraad, waar de PS-ministers weigerden de agenda van de vergadering te bespreken. zolang geen concrete oplossing was gevonden voor de financiering van Cockerill-Sambre.
Na de kabinetsraad reageerde premier Eyskens verontwaardigd: ,,In dit land maken wij alles mee, zelfs stakende ministers." Over het staaldossier zei hij: ,,De regering heeft haar plicht gedaan met alle middelen waarover zij beschikt. Het is niet haar schuld dat de Europese Commissie nog geen uitspraak heeft gedaan, dat men nog niet begonnen is met de vakbonden te onderhandelen over een sociaal pact. dat de banken staatswaarborg vragen voor de kredietlijnen, dat de holdings nog geen inspanning hebben geleverd voor de omschakeling van de getroffen streken."
Vice-premier Mathot (PS) liet de kritiek van de eerste minister onbeantwoord. Hij verklaarde aan de pers: ,,De heer Eyskens heeft zich gedragen als een scheidsrechter die plots met één ploeg begint te spelen."
Op 20 sept. ontmoetten Tindemans en Spitaels elkaar bij een gemeenschappelijk TV-debat van BRT en RTBF, waarop bleek dat beide partijvoorzitters totaal tegenovergestelde standpunten innamen. Opvallend was de uitspraak van de PS- voorzitter ,,dat het wellicht beter ware nu ook de grote nationale industriesectoren te regionaliseren." In verband met de staatshervorming zei Spitaels dat hij zich begon af te vragen ,,of het niet beter ware dat elkeen baas in eigen huis zou zijn." Tindemans herhaalde het CVP-standpunt m.b.t. het noodzakelijke naleven van de voorwaardep van het staalakkoord van 15 mei. De CVP-voorzitter waarschuwde ook: ,,Indien in de economie alles moet worden gesplitst, dan zal de reactie in Vlaanderen zijn, dat iedereen dan voor zichzelf zal moeten instaan."
Het TV-debat werd in politieke kringen geïnterpreteerd als een breekpunt. Intussen was ook vernomen dat vice-premier Mathot na de kabinetsraad van 18 sept. geweigerd had naar het koninklijk paleis te gaan, waar hij door het staatshoofd uitgenodigd was voor een lunch met premier Eyskens en de andere vice-premiers.

Op 21 sept. vergaderden's ochtends de partijbureaus van CVP, PS, en SP, zonder dat een lichtpunt merkbaar werd; na de vergaderingen bleken alle partijen op hun standpunt te blijven staan. 's Namiddags vergaderde de kabinetsraad. De PS-ministers herhaalden dat zij de prioritaire behandeling van het staaldossier eisten en in afwachting de agenda van de vergadering niet zouden bespreken.

De ministers van CVP, PSC en SP keurden die houding af. De eerste minister deed opmerken dat ministers die zich in een minderheidspositie bevinden, zich neerleggen bij de opvatting van de meerderheid of ontslag indienen. De PS-ministers repliceerden dat zij geen reden zagen om hun houding te wijzigen en er ook niet aan dachten ontslag te nemen. Een korte toelichting vanwege minister Vandeputte over de jongste stand van het staal-

vraagstuk werd door de PS-ministers als onvoldoende afgewezen.
Na de kabinetsraad ging Eyskens verslag uitbrengen bij de koning. Bij zijn terugkeer van het Paleis zei hij dat de politieke toestand ,,volledig geblokkeerd" was en dat de regeringsraad voor de volgende dag was bijeengeroepen. Maar later op de avond kwam de kabinetsraad opnieuw bijeen. De vergadering duurde slechts een half uurtje. Nadien ging Eyskens andermaal naar het Paleis. Om **21.15** u deelde hij aan de pers mede, dat hij het ontslag van de regering was gaan aanbieden en dat de koning het ook aanvaard had.
In een erg emotionele toelichting bij de crisis verklaarde de eerste minister dat de val niet was veroorzaakt door het Waalse staaldossier, maar door de methodes, aangewend in het politieke bedrijf: ,,Men houdt zich niet meer aan de spelregels. Ministers die het niet meer eens zijn met het beleid, moeten ontslag nemen of de beslissing van de meerderheid aanvaarden. Gedurende weken maken wij nu een blokkering mee. Uiteindelijk komen de regering zelf en de Kroon in het gedrang. De toestand werd institutioneel chaotisch." Over het staaldossier zei Eyskens ,,dater een gevaarlijk politiek spel rond gespeeld wordt." De premier viel uitdrukkelijk de PS aan: ,,de crisis wordt veroorzaakt door een enkele partij, die slechts 12% van het Belgische kiezerskorps vertegenwoordigt."
Tenslotte zei Eyskens dat hij het land gedurende zes maanden voor het ergste behoed had en dat het nu tijd werd voor een gewijzigd beleid.

Premier Eyskens maakt het ontslag van zijn regering bekend.

Perscommentaren

Op **22** sept. was de Franstalige socialistische pers unaniem in haar veroordeling van de Vlaamse christen-democraten. Volgens Le Peuple werd het staaldossier aangegrepen als een middel om de sedert lang gekoesterde wens van de CVP te realiseren: het wippen van de socialisten uit de regering en het sluiten van een coalitie met de liberalen.
De Morgen (soc.) noemde het optreden van de PS „avonturisme" en schreef: „Voor een goede zaak – de tewerkstelling van vele duizenden staalarbeiders – hebben de PS-ministers en hun voorzitter onaanvaardbare middelen gebruikt. (...) Als de situatie van het Waalse staal dan toch zo dramatisch is en hoogdringend vele miljarden vereist, is het volkomen zinloos om deze regering te doenvallen en meteen vele maanden tijd te verliezen. In die periode zou het dan wel eens tot de gevreesde Waalse wanhoopsdaden kunnen komen."
La Cité (chr.-dem.) suggereerde dat de crisis in de kaart zou kunnen spelen van de PS en van de CVP.
Het Laatste Nieuws (lib.) stelde dat Eyskens ,,het enig logische besluit trok uit de arrogante politieke onwil van de Waalse socialisten."
Le Soir (onafh.) schreef dat de PS nu de Rubicon had overgestoken.
La Libre Belgique (kath.) richtte een oproep tot al diegenen ,,die in het noorden en het zuiden, binnen of buiten de partijen, België, zijn economie en zijn instellingen nog willen redden."
De Standaard (chr.) waarschuwde voor een opkalefatering van het kabinet: ,,de zuiverste oplossing lijkt het beroep op de kiezer te zijn."
Het Volk (chr.-dem.) trok het besluit: ,,er valt met de Waalse socialisten niet te regeren."

Claes informateur

De koning vatte op **22** sept. de gebruikelijke raadplegingen aan. Terwijl de andere partijen een afwachtende houding aannamen, liet het partijbestuur van de CVP op **23** sept. weten dat het niet meer geloofde in de coalitie. „De PS heeft zich als coalitiepartner onmogelijk gemaakt. aldus de CVP; nu moet zonder verwijl de kiezer worden geraadpleegd, opdat binnen de kortste tijdspanne een stabiele en daadkrachtige regering zou kunnen worden gevormd."
Op **24** sept. belastte de koning de socialistische vice-premier en minister van economische zaken Claes **(42)** met een informatie-opdracht. Luidens het communiqué van het Paleis vroeg de koning aan Claes ,,alle elementen van de economische, politieke en budgettaire toestand, die zich thans voordoet, te bestuderen en hem de besluiten voor te leggen wat betreft de vorming van een nieuwe regering of een eventuele ontbinding van de Kamers."
Alvorens zijn raadplegingen aan te vatten, hield de informateur een persconferentie, waarop hij verklaarde dat het de wens van het staatshoofd en van hemzelf was om zonder nieuwe verkiezingen een regering op de been te helpen. Ook zei hij de publieke opinie zo uitvoerig mogelijk te willen inlichten over de ernst van de toestand. Verder legde Claes de klemtoon op de noodzaak van de bestuurscontinuïteit. Voor de eerste maal in de geschiedenis van het land, zei hij, moet men de vraag stellen of de ontslagnemende regering nog bij machte zal zijn de lopende zaken af te handelen.
Verder ging Claes in op de economische en communautaire moeilijkheden en zei hij dat er ook klaarheid moest komen i.v.m. de eventuele voortzetting van de staatshervorming. Wat de samenstelling van een nieuw kabinet betreft, sloot hij geen enkele mogelijkheid uit behalve die van een zakenkabinet.
Na de aanstelling van Claes tot informateur vergaderde het CVP-bureau opnieuw en in de late avond bevestigde het zijn standpunt: het is onmogelijk om met de huidige regeringscoalitie een nieuw economisch beleid te voeren, en aangezien alle andere coalitieformules onmogelijk blijken te zijn, moeten zo snel mogelijk verkiezingen worden gehouden. Het CVP-bureau stelde ook dat het overbodig was een overgangskabinet te vormen. Na de vergadering van het bureau omschreef partijvoorzitter Tindemans in scherpe bewoordingen de informatie-opdracht als ,,tijdverlies".
Van zijn kant verklaarde PS-voorzitter Spitaels dat zijn partij bereid bleef het regeringswerk verder te zetten en dat het de CVP was die verkiezingen eiste.

Informateur Willy Claes

„De socialisten zullen niet de politiek van de verbrande aarde toepassen; zij willen dat de beslissingen die nodig zijn voor het bestuur van het land, getroffen worden, maar zij staan erop dat in een periode van lopende zaken dezelfde behandeling vereist is voor de ondernemingen en de bedrijfssectoren in het zuiden en het noorden van het land."
In een RTL-interview zei de demissionaire eerste minister Eyskens „dat hij ter beschikking bleef, maar zich niet ten allen prijze wenste vast te klampen." Hij nam afstand van de uitspraak van Spitaels i.v.m. de Waalse autonomie en betoonde dat Wallonië slechts *26%* van het BNP vertegenwoordigt, 23% van de uitvoer en slechts ¼ of maximaal ⅓ van de fiscale ontvangsten. „Indien Wallonië autonoom wordt en van eigen inkomsten moet leven, zou dat zelfmoord zijn", aldus Eyskens die nog waarschuwde voor vervroegde verkiezingen: „Het ware beter dat de politici zich herpakten en opnieuw een vertrouwensklimaat opbouwden."
Terwijl informateur Claes zijn raadplegingen discreet voortzette, hadden tijdens het weekeinde van *26-27* sept. de z.g. Waalse Feesten plaats. Het Front Commun van de grote vakverenigingen organiseerde bij die gelegenheid enkele betogingen, die rustig verliepen en waarop – o.m. door de FGTB-leider Robert Gillon te Seraing – sterk aangedrongen werd op Waals zelfbestuur „in een federaal stelsel, waarvoor André Renard reeds in *1960* ten strijde trok."
Op *28* sept. gaf Claes zijn opdracht terug aan de koning, die daarna premier Eyskens ontving. Na afloop deelde het Paleis mede: „De koning heeft tegenover de eerste minister zijn mening bekendgemaakt betreffende de huidige politieke toestand en hem verzocht met de regering te beraadslagen."
Op een persconferentie bracht Claes verslag uit over zijn bevindingen. Hij zei geen enkele mogelijkheid te zien om verkiezingen te vermijden, maar beklemtoonde dat zijn opdracht niet nutteloos was geweest: er bestaat geen gevaar meer voor een blokkering van het normale regeringswerk in het kader van de „lopende zaken"; op korte termijn kan ook de financiering van het landsbestuur gewaarborgd worden; de toekomstige Kamers kunnen grondwetgevende bevoegdheid krijgen.

Ontwerp-verklarzng tot herziening van de grondwet

De kabinetsraad keurde nog op *28* sept. een ontwerp van verklaring tot herziening van de grondwet goed. Premier Eyskens deelde na afloop mede dat de regering „als een goede huisvader" de lopende zaken ging afhandelen.
De verklaring tot herziening van de grondwet die door de regering bij het parlement werd ingediend, bevatte alleen de bepalingen die voorkwamen in de verklaring tor herziening van de grondwet van *14* november *1978,* met uitzondering van degene die intussen reeds herzien werden, met name de art. 3ter, 26bis, 28, 59bis, 100, 107ter, 110, *111, 113* en *135.*

Op verzoeken, uitgaande van sommige parlementsleden, inzonderheid van de Volksunie, om de lijst van de voor herziening vatbare grondwetsbepalingen uit te breiden, weigerde de regering in te gaan. Zij verwees daarbij naar het advies van de vier rechtsgeleerden dd. *27* januari *1974.*
In de memorie vâïi toelichting bij het ontwerp van verklaring verantwoordde de regering haar standpunt als volgt:
De politieke toestand, die is voortgevloeid uit de omstandigheden die de Regering er toe gebracht hebben ontslag aan te bieden, maakt de ontbinding van de Kamers onvermijdelijk.
Het is tevens noodzakelijk en trouwens in overeenstemming met de wil van de drie takken van de wetgevende macht, die in de loop van de huidige legislatuur de Grondwetsherziening hebben aangevat, dat deze herziening zou moeten voortgezet worden door de Kamers die uit de nabije verkiezingen zullen ontstaan. Dit is het doel van het hierbijgaande ontwerp van verklaring.
Volgens de constitutionele doctrine kan een ontslagnemende regering geen ontwerp van verklaring tot herziening van de Grondwet bij de wetgevende Kamers indienen, noch door de Kamers goedgekeurde voorstellen tot herziening van de Grondwet hernemen, daar zulks de grenzen van de lopende zaken te buiten zou gaan.
Nochtans is de Regering van oordeel dat zij, zoals in *1958* en in *1968,* aan de Kamers mag voorstellen opnieuw voor herziening vatbaar te verklaren die grondwettelijke bepalingen waarvoor de huidige Constituante bevoegd werd verklaard.
Dit standpunt vindt bevestiging in het volgend advies, dat door vier vooraanstaande rechtsgeleerden op *27* januari *1974* werd uitgebracht:
«*1.* Een regering die een nog niet bij koninklijk besluit aanvaard ontslag heeft aangeboden kan niet bij de wetgevende Kamers een ontwerp van verklaring tot herziening van de grondwet indienen. Het op gang brengen van de procedure waarbij de Grondwet kan worden gewijzigd gaat de grenzen van de lopende zaken te buiten; het is een bijzonder zwaarwichtige politieke handeling.
2. In afwezigheid van een regering in de volle uitoefening van haar bevoegdheden kunnen de leden van het Parlement niet op nuttige wijze enig voorstel van verklaring tot herziening in dienen noch beraadslagen over een zodanig voorstel of ontwerp: de verklaring is immers een handeling van de «wetgevende macht» in haar geheel, waaraan haar drie takken hun medewerking moeten kunnen verlenen (Grondwet, artikel *131,* eerste lid, en *26).*
3. Een ontslagnemende regering is niet gemachtigd de verklaring van de Koning mede te ondertekenen.

4. In de gebeurtenissen van *1968* kan geen tot andere besluiten leidend precedent worden gevonden. De situatie was verschillend. De Regering Vanden Boeynants was wel ontslagnemend, maar de Kamers hadden grondwetgevende bevoegdheid. In het ontwerp van verklaring werd getrouw die van *1965* overgenomen, met uitzondering slechts van twee reeds afgekondigde artikelen. Aangenomen werd dat het tot strekking had te voorzien in het verlengen van de periode waarbinnen de wetgevende macht de wenselijkheid van de herziening zou onderzoeken en daarover zou beslissen (Parl. Stukken 1967-1968, verslag Kamer van Volksvertegenwoordigers, n[r] *56114,* vergadering van *27* februari *1968,* en verslag Senaat, n' *168,* vergadering van *29* februari *1968).*
5. Om aan de Koning een ontwerp van herzieningsverklaring voor te dragen of om de koninklijke verklaring te contrasigneren, is thans dus een nieuwe, behoorlijk met het vertrouwen van het Parlement beklede regering noodzakelijk. Dit kan de huidige regering zijn, indien al haar leden of een deel van hen, met eerbiediging van de door artikel 86*bis* vereiste taalpariteit, hun ontslag, met instemming van de Koning, zouden hebben ingetrokken.

6. Een ontslagnemende regering kan aan de Koning voorstellen de Kamers te ontbinden. Zulke ontbindingen vonden plaats in *1939* en in *1950;* in het tweede van die gevallen weigerde de Regent eerst het ontslag van de Regering.
7. Op geen enkel tijdstip van de legislatuur, kan iets een regering, ook al is zij ontslagnemend, verhinderen een beroep te doen op de discipline van haar meerderheid en daarbij, zo nodig, de mogelijkheid van een ontbinding in het vooruitzicht te stellen».

De ontwerp-verklaring tot herziening

van de grondwet werd na korte en rimpelloze debatten door het parlement aangenomen. Met een grote meerderheid werd zij op 1 okt. door de Kamer en op 2 okt. door de Senaat goedgekeurd. Alle amendementen van de oppositie werden verworpen.

Kamerontbinding

Tijdens het weekeinde van 3 okt. werd het besluit tot ontbinding van de Kamers ondertekend en werd de datum voor de verkiezingen voor Kamer, Senaat en provincieraden vastgelegd op 8 november.

CHRISTELIJKE VAKBEWEGING

De raad van het Algemeen Christelijk Vakverbond is op 22 sept. overgegaan tot de regionalisering van de structuren. De Vlaamse en Waalse regionale comités die reeds enkele jaren proefdraaien, worden statutair erkend; er komt ook een Brussels comité dat paritair is samengesteld.
De regionale comités worden bevoegd voor alle interprofessionele geregionaliseerde materies, zoals die door de wetgever of de regering worden vastgelegd, of zoals de vakvereniging zelf het opvat. Het regionaal vakbondsbeleid kan betrekking hebben op: eisenprogramma's gericht tot de regionale politieke overheid, het bekendmaken van standpunten en voorstellen, contacten met de regionale overheden, de regionale verantwoordelijken van andere vakbonden, de regionale taken van de eigen arbeidsorganisatie, het organiseren van vergaderingen, betogingen en interprofessionele stakingen. De zg. weerstandskas blijft in handen van het nationaal vakbondsbestuur. De regionale comités mogen openbare standpunten innemen i.z. nationale materies, zoals b.v. het staal.
Volgens De Standaard (23-9) bestaat de christelijke vakbeweging uit 70% Nederlandstaligen en 30% Franstaligen en omvat zij in totaal 1,3 mln betalende leden.

TOPBENOEMING IN PSC

Het hoofdbestuur van de Parti Social Chrétien heeft op 29 sept. Gerard Deprez, kabinetschef van vice-premier Desmarets, benoemd tot politiek secretaris van de partij, naast algemeen voorzitter Vanden Boeynants.
In 1979 was Deprez, die tot de linkervleugel van de partij behoort, de enige tegenkandidaat bij de verkiezing van Vanden Boeynants tot partijvoorzitter. Deprez wordt ook beschouwd als de jongere Waalse christen-democraat die voor een tegengewicht moet zorgen t.o.v. de zeer op Brussel georiënteerde partijleider.

(Vor. ber. pag. 69012-1979)

MIDDEN-OOSTEN

EGYPTE

BENOEMING LEDEN SHURA. BENOEMING NIEUWE VICE-PREMIER. MINISTER VAN DEFENSIE OMGEKOMEN. AFFAIRE OSMAN

Nadat op 25 sept. 1980 140 leden van de nieuwe consultatieve raad (Shura) waren gekozen (pag. 837/2-'80), werden de overige 70 leden op 28 okt. 1980 door president Sadat benoemd. Terwijl de 140 gekozen leden allen tot de Nationale Democratische Partij (NDP) van Sadat behoorden, waren onder de 70 benoemde leden ook verscheidene prominente oppositiefiguren en een aantal onafhankelijken zoals Mustafa Kamel Murad, de leider van de Liberale Socialistische Partij.
Tijdens een gezamenlijke zitting van de Shura en de Volksvergadering op 1 nov. 1980 werd Sobhi Abdel Hakim (vice-rector van de Universiteit van Cairo) tot voorzitter van de Shura gekozen, terwijl Soufi Abu Taleb werd herkozen tot voorzitter van de Volksvergadering.

De voorzitter van de Volksvergadering, Soufi Abu Taleb.

Osrnan benoemd tot vice-premier. Benoeming *staatsministers*

Op 29 jan. 1981 benoemde president Sadat een aangetrouwde verwant, Osman Ahmed Osman, tot vice-premier, belast met de volksontwikkeling. Osman, bekend als de machtigste en rijkste ondernemer van Egypte en minister van wederopbouw en huisvesting in de jaren 1973-76, moest zich in het bijzonder wijden aan het stimuleren van de stedenbouw en de voedselproduktie.

Begin januari was Fuad Kamal Husain benoemd tot staatsminister voor financiën en Sulaiman Nur ad-Din tot staatsminister voor economie, terwijl de staatsminister voor cultuur en voorlichting, Mansour Mohammed Mahmoud Hassan tevens staatsminister voor presidentiële zaken werd.
Op 4 maart werd het ministerie van elektriciteit omgedoopt tot ministerie van elektriciteit en energie.

Minister van defensie omgekomen

Op 2 maart kwam generaal Ahrned Badawi, de minister van defensie en oorlogsproduktie alsmede opperbevelhebber van de strijdkrachten, met 13 andere hoge officieren om het leven, toen de helikopter waarmee zij reisden bij de oase Siwa in ket westelijke woestijngebied van Egypte neerstortte. Badawi had zojuist een inspectiereis langs militaire eenheden in dit grensgebied met Libië voltooid, toen de helikopter kort na de start voor de terugreis naar Cairo tijdens een zandstorm een telefoonpaal raakte, neerstortte en vervolgens explodeerde.
De vier bemanningsleden en Badawi's particuliere secretaris overleefden het ongeluk.
Nog dezelfde dag werd Badawi postuum tot veldmaarschalk bevorderd. Ook de 13 met hem omgekomen officieren (negen generaal-majoors, een brigade-generaal en drie kolonels) werden postuum bevorderd. Onder hen was de commandant van de westelijke militaire zone, generaal-majoor Ali Fayek Sabbour.

Ahmed Badawi werd op 3 april 1927 in Alexandrië geboren. Hij studeerde o.a. aan de militaire academie van Cairo en de Ain Shams universiteit aldaar en kreeg later een militaire opleiding in Moskou. Zijn militaire carrière begon in 1948 en bereikte een voorlopig hoogtepunt met zijn benoeming tot chef operaties van de 6de infanteriedivisie in 1966.
Na de Zesdaagse Oorlog van 1967 werd hij door Nasser uit de hoogste militaire leiding verwijderd en gevangengezet. In 1971 werd Badawi door president Sadat gerehabiliteerd en tot commandant van het 3de veldleger benoemd. Hij verwierf grote faam tijdens de oktoberoorlog van 1973, toen hij als commandant van het 3de leger als eerste door de Israëlische Bar Lev linie brak en het Suezkanaal overstak en vooral toen hij door Israëlische troepen omsingeld twee maanden lang weigerde zich over te geven. In oktober 1978 werd Badawi benoemd tot stafchef van de strijdkrachten en in mei 1980 volgde zijn benoeming tot minister van defensie en oorlogsproduktie en tot opperbevelhebber van de strijdkrachten.

Op 4 maart werd luitenant-generaal Mohammed Abdel Karim Abu Ghazala, die Badawi in mei 1980 als stafchef van de strijdkrachten was opgevolgd, benoemd tot minister van defensie en oorlogsproduktie en tot opperbevelhebber van de strijdkrachten. Generaal-majoor Abdel al-Nabi Hafiz werd

de nieuwe stafchef van de strijdkrachten met de rang van luitenant-generaal.

De thans 52-jarige Mohammed Abu Ghazala ontving zijn militaire opleiding in Frankrijk (1955, Châlons-sur-Marne), Engeland en de Sowjet-Unie, waar hij vanaf 1957 vijf jaar lang deel uitmaakte van de Egyptische verbindingsstaf in Pensa en Moskou. In juni 1970 werd hij tot brigade-generaal bevorderd. In okt. 1973 zorgde hij als artilleriecommandant van het 3de leger voor vuurdekking t.b.v. de overtocht van het Suezkanaal door de Egyptische troepen. Later verbleef hij (tot mei 1980) 4 jaar in Washington als militaire attaché op de Russische ambassade om de betrekkingen met het Pentagon te behartigen. Hij geldt als pro-Amerikaans en anti-Russisch, aldus Le Monde (4-3).

Aftreden vice-premier *Osman*

Op 13 mei bood vice-premier Osman zijn ontslag aan daags nadat een parlementaire commissie van onderzoek had geconcludeerd dat er geen bewijzen waren voor de in Osmans autobiografie vervatte beweringen inzake betrokkenheid van vooraanstaande Egyptenaren bij corruptiegevallen.

In zijn in maart gepubliceerde autobiografie ,,Pagina's van mijn ervaring" had Osman persoonlijke herinneringen beschreven uit zijn loopbaan als aannemer – opgeklommen van arme technicus tot multimiljonair – en als invloedrijk politicus, die een nauwe persoonlijke relatie had onderhouden met wijlen president Nasser en met president Sadat. (Osmans zoon is met een dochter van Sadat getrouwd.)
O.a. werd in de autobiografie gesuggereerd dat voor de dochters van president Nasser twee luxueuze villa's waren gebouwd. waarvoor zij maar één twintigste van de werkelijke prijs hoefden te betalen; voorts dat de vroegere premier Abdel-Aziz Hegazi tijdens zijn ambtsperiode (1974-75) betrokken zou zijn geweest bij de verkoop van land aan een Koeweitse investeringsmaatschappij voor één vijfde van de werkelijke prijs; en dat Ashraf Marwan, gehuwd met Nassers dochter Mona en voorzitter van de Egyptisch-Saoedische maatschappij voor industriële militaire produktie, op oneerbare wijze een fortuin van bijna een half miljard dollar bij elkaar had ,,gespaard".
Nadat fragmenten van de autobiografie in het weekblad Mayo van Sadats Nationale Democratische Partij waren gepubliceerd, werd het boek een bestseller; 65.000 exemplaren ervan zouden zijn verkocht. Maar kort voor het verschijnen van een tweede druk werd het uit de handel genomen in afwachting van de bevindingen van een door president Sadat op 13 april ingestelde parlementaire onderzoekscommissie. Marwan en zijn vrouw Mona dreigden Osman een proces wegens smaad aan te doen.
De parlementaire commissie concludeerde op 12 mei dat Osman president Nasser niet in opspraak had willen brengen, voor wie hij een groot persoonlijk respect koesterde.

Osman bleef voorzitter van de NDP-commissie voor volksontwikkeling. Saad Sherbeini, een voormalig politie-officier, werd benoemd tot staatsminister voor zaken betreffende de volksontwikkeling.
Op 16 mei trad Anwar Abdel Fattah Abu Sihli (een goede vriend van Osman) af als minister van justitie; hij werd opgevolgd door Ahmed Samir Sami.

(Zie ook pag. 673 e.v.)

NECROLOGIEËN

THIJSSE, prof. ir. JACOBUS PIETER (27-4-1896 – 6-1-1981) Oud-conrector van het Institute of social studies in Den Haag.

Hij was de zoon van J. P. Thijsse, wiens naam, samen met die van E. Heimans, voortleeft als beschrijver van de natuur. vooral in de albums van Verkade. Hij studeerde in Delft, waar hij in 1919 het diploma weg- en waterbouwkunde (civiele techniek) behaalde. Hij was verbonden aan de Zuiderzeewerken, was hoogleraar in Banaoeng en bracht ais adviseur van de Verenigde Naties adviezen uit. In 1954 keerde hij terug naar Nederland, waar hij optrad als adviseur van de rijksdienst voor het nationale plan.
In 1958 aanvaardde hij het ambt van hoogleraar in comprehensive planning aan het ISS. Als zodanig bleef hij tot 1966 werkzaam; twee jaar later verscheen er een bundel Essays in honour of professor Jac. P. Thijsse. Eveneens in 1968 benoemde het bestuur van de Nederlandse Koninklijke Academie van Wetenschappen prof. Thijsse tot voorzitter van de Waddencommissie, die tot taak kreeg een inventaris te maken van alle bij de toekomst van de Waddenzee betrokken aspecten en elk daarvan wetenschappelijk te onderzoeken.

VELD, mr. JORIS in 't, (5-7-1895 Dubbeldam – 15-2-1981 Den Haag) Nederlands oud-minister.

Joris in 't Veld begon zijn loopbaan op de gemeentesecretarie van Dordrecht. Hij behaalde de akte staatsinrichting m.o., deed staatsexamen, studeerde in Leiden, waar hij in 1926 zijn doctoraal aflegde en promoveerde in 1929 op het proefschrift Nieuwe vormen van decentralisatie. Intussen werkte hij ten gemeentehuize van Rotterdam. Van 1931 tot 1937 had hij zitting in de Staten van Zuid-Holland. Daarna was hij burgemeester van Zaandam; in 1941 ontsloegen de Duitsers hem wegens zijn aandeel in het verzet. Van 1948 tot 1952 was In 't Veld minister van wederopbouw en volkshuisvesting van het kabinet-Drees-Van Schaik. Hij had van 1937 tot 1948 en sedert 1952 zitting in de Eerste Kamer. Daarna was hij, tot 1970, lid van de Raad van State. Mr. In 't Veld is ook hoogleraar geweest in het administratief recht aan het International Institute of Social Studies in Den Haag.

VEROLME, CORNELIS (4-9-1900 Nieuwe Tonge – 5-4-1981 Rotterdam) Oud-scheepsbouwer.

Na een MTS-opleiding was hij van 1916-1929 werkzaam op scheepswerven langs de Noord en in Rotterdam. Van 1929-46 werkte hij bij Stork in Hengelo. Daar nam hij ontslag na een conflict met de directie.
Hij begon toen in zijn woning het scheepsinstallatiebedrijf Nederland. Vandaar verhuisde hij het volgend jaar naar Rotterdam, waar hij bij IJsselmonde een machinefabriek oprichtte, het begin van zijn imperium.

Toen in 1950 de werf van Jan Smit te Alblasserdam zou worden opgeheven, kocht Verolme deze. Hij reisde naar Finland om daar met de regering te spreken over een order voor schepen. De andere scheepsbouwers vreesden zijn concurrentie, lieten een luchtfoto maken van de werf in Alblasserdam die er als een puinhoop uitzag en stuurden deze foto naar Finland. Het hielp niet. Verolme kreeg de order toch.
In de loop der jaren kocht hij ook andere scheepswerven op, zodat hij na enige tijd een der grootste werkgevers van Nederland was. Ook in het buitenland opende hij bedrijven, o.m. in Ierland (1959) en Brazilië (1959). In dit laatste land bouwde hij een heel dorp voor zijn werknemers.
Hij leidde zijn bedrijf persoonlijk en anderen kregen geen inzage in de boeken. Toen in 1968 de werf van de NDSM in Amsterdam er slecht voor stond, verklaarde Verolme zich bereid deze te kopen, als het Rijk hem een kredietgarantie van f 75 mln zou geven. De vaste commissie uit de Tweede Kamer eiste toen wel inzage in de boekhouding.
In 1969 ontstonden op zijn werf moeilijkheden door verliezen bij de bouw van mammoetschepen. Verolrne verklaarde dat deze moeilijkheden een gevolg waren van de algemene situatie in de scheepsbouw. Op verzoek van het ministerie van economische zaken werd een commissie gevormd om de Nederlandse scheepsbouw door te lichten. Het advies was, dat Verolme zou moeten samengaan met de Rijn/Scheldegroep.
In 1970 trad Verolme af als president-directeur, Zijn aandelen werden in een trust ondergebracht. Hij mocht zich niet meer met de scheepsbouw bezighouden. Prive werd hij vrijgelaten te doen wat hij wilde onder voorwaarde, dat zijn naam niet meer voorkwam in een andere onderneming.
In 1964 had hij bemoeiingen met de REM, een televisiemaatschappij die vanuit de Noordzee uitzond en daarbij reclame maakte. Dit werd een financieel fiasco, waarbij nogal wat kleine spaarders schade leden.
In 1975 richtte Verolme weer een maatschappij op: de Naval Project Development Company ,,Rotterdam"; het ontwerpen en uitvoeren van projecten op het gebied van zeetransport, scheeps- en machinebouw en scheepsreparatie.
In 1976 kwam de heer Verolme weer in het nieuws door bekend te maken, dat hij een gastanker ontworpen had, ,,waarmee de scheepsbouw te redden zou zijn".
Hij stelde zijn herinneringen te boek in Memoires I en II.

WALSH, RAOUL (11-3-1892 New York 31-12-1980 Los Angeles) Amerikaans filmregisseur.

Walsh was de zoon van een Ier. Hij ging in New York naar school en bezocht korte tijd een college in New Jersey. Vervolgens trok hij naar Texas, waar hij cowboy werd en aan rodeo's deelnam. In 1910 reisde hij met een rodeogroep de staten door. Nadat hij een tijdje van alles en nog wat had gedaan en onder andere ook in Europa was geweest, besloot hij acteur te worden. In 1912 kreeg hij een engagement in de Old Pathé Studio van Fort Lee en daarna in de Old Biograph Studio. Bij Davis Wark Griffith maakte hij zijn film- en regiedebuut in de film Life of Villa (1912). In 1914 speelde hij de rol van John Wilkes Booth, de moordenaar van Abraham Lincoln, in de film van Griffith Birth of Nation. Walsh regisseerde tussen de 150 en 200 films, waarvan rond 40 in de tijd van de stomme film. Enkele van zijn films waren: Carmen (1915), Rosita (19231, The thief of Bagdad (1914), The wanderer (19251, What price glory (1926), Loves of Carmen (1927), Miss Sadie Thompson (1928), The big trail (1930) waarin hij de toen nog volslagen onbekende John Wayne een hoofdrol gaf, The man who came back (1931), Every night at eight (1935), Klondike Annie (1936), Big Brown Eyes (1936), College swing (1938), St. Louis Blues (19391, They drive by night (1940), They died with their boots on (1941), Desperate Journey (1942), Gentleman Jim (1942), Uncertain glory (1944), San Antonio (1945), The man I love (19461, Cheyenne (1947), One Sunday afternoon (1949), White Heat (19491, Horatio Hornblower (1950), The Enforcer (1950), Distant drums (1951), The world in his arms (1952), The lawless greed (1953), Battle cry (1955), The tall men (1955), The revolt of Mamie Stower (1956), King and four queens (19571, Band of angels (19571, The Whip (1957), The sheriff of fractured Jaw (1957-58), The naked and the dead (1958), A private's affair (1959).
Na zijn laatste film A Distant Trumpet (1963) trok Walsh zich terug.
In 1975 verscheen zijn autobiografie onder de titel Each Man in His Time.

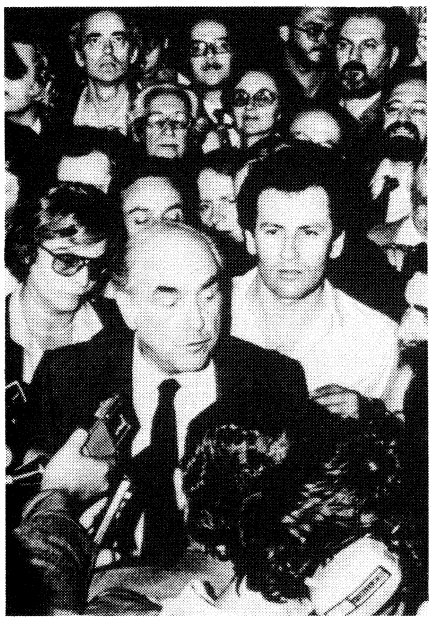
Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660.

LINKS WINT BIJ GRIEKSE VERKIEZINGEN

Bij de algemene verkiezingen die op 18 oktober in Griekenland werden gehouden heeft de socialistische partij van Andreas Papandreou, PASOK, een ruime overwinning behaald op de regeringspartij van premier Rallis, Nieuwe Democratie.
De PASOK (Panhelleense Socialistische Beweging) ging van 25% (1977) naar 48%, wat haar een meerderheid van 175 zetels opleverde in het 300 zetels tellende parlement tegen 93 zetels in 1977. Nieuwe Democratie zakte van 42% naar 36% en van 171 naar 111 zetels. De orthodoxe communistische partij, de RKE, steeg van 9% naar 11%, waarmee zij van 11 op 14 zetels kwam in het parlement. Het Centrum dat in 1977 nog 12% van de stemmen behaalde was door versplintering en polarisatie vrijwel geheel verdwenen evenals alle kleine partijen.
Eventuele verschuivingen zijn bij deze uitslagen nog mogelijk, door het verdelen van restzetels bijvoorbeeld.

Tevens gingen de Grieken naar de stembus om 25 leden voor het Europese parlement te kiezen. De uitslag hiervan leverde een meerderheid op voor pro-EG-partijen, zoals de Nieuwe Democratie en de KODISO, een splinterpartij van het Centrum.

Door gebruik te maken van computers waren de verkiezingsuitslagen snel bekend en kon premier Rallis al spoedig zijn nederlaag erkennen. ,,Ineen democratie besluit het volk, en het Griekse volk heeft besloten. Ik geloof niet, dat het de beste keuze is, maar ik hoop dat zij niet fout zal blijken te zijn. Ik draag een sterk Griekenland aan de heer Papandreou over en ik hoop, dat het land zich in rust, voorspoed en vrede zal kunnen ontwikkelen", aldus Rallis. Rallis kondigde aan een loyale oppositie te zullen voeren en hij verklaarde dat hij zijn tegenstanders een sterk land in handen gaf, waarin de democratie goed had gewerkt.
Ook Papandreou zei dat Griekenland sterke instellingen had. De nieuwe regering zou er één worden van het volk. De aangekondigde verandering zou tijd nodig hebben om zich te voltrekken, maar zou zich wel meteen aftekenen. „Wezullen het land niet in avonturen storten. Vandaag is het feest, maar de dag daarna begint het zware werk," zo sprak Papandreou.

Andreas Papandreou, leider van de Panhelleense Socialistische Beweging, staat na zijn ruime verkiezingsoverwinning buitenlandse journalisten te woord.

Voorafgaande ontwikkelingen. Vervroegde verkiezingen. Polarisatie

Op 24 aug. 1981 accepteerde president Karamanlis het voorstel van premier Rallis tot het houden van vervroegde verkiezingen op 18 oktober in plaats van net voor de kerstdagen in december wanneer de mogelijkheid bestond dat bijvoorbeeld door hevige sneeuwval dorpen zouden worden afgesloten van de buitenwereld, waardoor niet gestemd zou kunnen worden. In zijn antwoord aan Rallis zei Karamanlis dat ook enkele andere partijen, waaronder de PASOK, vervroegde verkiezingen wilden.
Op 15 september werd het zittende kabinet ontbonden en kreeg premier Rallis van president Karamanlis de opdracht tot het ontbinden van het parlement en tot het vormen van een overgangsregering die de taak zou hebben de parlementsverkiezingen van 18 oktober te organiseren.
Op 17 september werd door president Karamanlis de overgangsregering-Rallis beëdigd. In dit kabinet moesten volgens de grondwet de portefeuilles van binnenlandse zaken, justitie, openbare orde en informatie door onpartijdige figuren worden bekleed, die ook het vertrouwen van de oppositie genoten. De jurist, prof. Georgios Daskalakis werd in het nieuwe kabinet minister van binnenlandse zaken. Solon Rangas, eveneens jurist, werd minister van justitie. Ioannis Katsadimas, oud-staatssecretaris van defensie, werd minister van openbare orde en Georgios Anastasopoulos, werkzaam bij een Atheens telegraafagentschap, kreeg de post informatie.
Eveneens op 17 september werd bekend dat George Mavros, leider van de in nov. 1980 opgerichte Groepering van het Centrum (Parataxi Kentrou), zich voor de parlementsverkiezingen verkiesbaar had gesteld voor de PASOK. Bij de verkiezingen van 1977 behaalde de Democratische Unie van het Centrum van Mavros 12% van de stemmen (in 1974 was dit 20%) en 15 zetels in het parlement. Sinds 1977 was het Centrum uiteengevallen in de sociaal-democratische KODISO van de voormalige onderhandelaar met de EG, Ioannis Pezmazogloe, en in de meer liberale EDIK van Ioannis Zigdis. Door de overgang van Mavros naar de PASOK was de rol van het Centrum bij de verkiezingen zeer klein geworden. Mavros was in tegenstelling tot de leider van de PASOK, Andreas Papandreou, een voorstander van Grieks lidmaatschap van de NAVO en de EG.

Op 23 september deelde Spyros Theotokis, de leider van de uiterst rechtse Nationale Groepering (Ethniki Parataxis), mee dat zijn partij niet zou meedoen aan de parlementsverkiezingen. In 1977 had de Nationale Groepering bijna 8% van de stemmen behaald en 5 zetels in het parlement.
De beslissing was genomen om ,,het nationale en democratische kamp niet verder te verdelen" nu het Griekse volk ,,voor het eerst sinds 35 jaar wordt bedreigd met een marxistische machtsovername", waarmee Theotokis de PASOK bedoelde. Toch zou de rechtse Nieuwe Democratie niet volledig kunnen rekenen op de 8% van de stemmen die de Nationale Groepering in 1977 had behaald omdat er ook nog een ander partijtje aan de verkiezingen meedeed nl. de uiterst rechtse Partij der Vooruitstrevenden van Spyros Markezinis, die tijdens de junta (van 1967-74) enige maanden als premier fungeerde. Op zijn kandidatenlijst stonden nog andere oud-ministers uit deze periode, alsmede veel oud-officieren.
Door het overstappen van Centrumfiguur Mavros naar links, waardoor de PASOK meer stemmen zou krijgen en door het niet meedoen aan de verkiezingen van de uiterst rechtse groepering van Theotokis, waardoor de Nieuwe Democratie meer stemmen zou krijgen, ontstond er een steeds grotere polarisatie tussen de partijen, waar-

door de verkiezingsstrijd voornamelijk zou gaan tussen de PASOK en de ND. Alleen de KKE, de orthodoxe Moskougezinde partij, speelde verder nog een rol. Zij haalde bij de vorige verkiezingen 9% van de stemmen en 11 zetels in het parlement. Bij deze verkiezingen hoopte zij minstens 17% van de stemmen te behalen.

Ook het Griekse kiesstelsel speelde een rol bij de polarisatie. omdat het met zijn districtenstelsel de grootste partijen bevoordeelt. Bij de verdeling van het aantal zetels blijven er in de meeste van de 56 districten, dank zij een rekenkundige ingreep, vele restzetels over. Deze worden toebedeeld aan partijen die over het hele land minstens 17% van de stemmen hebben behaald. Zo leverde bij de verkiezingen van 1977 41,86% van de stemmen van de regerende Nieuwe Democratie, 57.33% van de zetels op, dat wil zeggen 173 van de 300.

Verkiezingscampagne

De beëdiging van het overgangskabinet op 17 september vormde tevens het officiële begin van de verkiezingscampagne. De verkiezingsstrijd wordt in Griekenland al jareri op dezelfde manier gevoerd. Overal worden door de leiders van de politieke partijen vanaf balkons redevoeringen gehouden voor zo groot mogelijke menigten en met een maximum aan spektakel. Voor veel geld huren alle partijen in het centrum van Athene voor één maand een kantoor, waar luidsprekers de hele dag oorverdovende muziek laten horen, onderbroken door verkiezingsleuzen. De orthodox-communisten laten bijv. muziek horen van hun kandidaat, de componist Mikis Theodorakis.

Er is dit jaar erg veel geld aan de campagne besteed. De Nieuwe Democratie besteedde 20 tot 40 mln gulden aan de verkiezingen, de PASOK 5 mln.

Vele verkiezingsbijeenkomsten worden gehouden op het Plein van de Grondwet in Athene en hoewel deze bijeenkomsten meestal op de televisie worden uitgezonden blijven de Grieken toch niet thuis, maar gaan de straat op om er zelf bij te zijn.

Centraal in deze verkiezingsstrijd stond de vernieuwing (ananeosis) van de ND tegenover de verandering (allagi) van PASOK. Wilde Andreas Papandreou aanvankelijk een volledig uittreden van Griekenland uit de NAVO, later zei hij slechts een hernieuwde uittreding uit het militaire verband van de NAVO voor te staan; uittreding uit de NAVO als geheel zou moeten worden doorgevoerd in het kader van de gewenste ontbinding van dit bondgenootschap en het Warschaupact samen. Verder wenste PASOK dat Griekenland de EG zou verlaten, omdat Griekenland op het moment van toetreding helemaal niet klaar was voor deze stap.

Griekenland verschilt in economische structuur hemelsbreed van de andere negen EG-lidstaten en bevindt zich in vele opzichten nog in een pre-industriële fase. Dat blijkt onder andere uit de verdeling van de beroepsbevolking over de verschillende economische sectoren. 34% is werkzaam in de landbouw, 29% in de industrie en 42% in de dienstensector.

Een ontwikkelingsland is Griekenland als het gaat om de verdeling van de bevolking. Een derde van de Grieken woont en werkt in en om Athene, waar ook de helft van de industrie is geconcentreerd. Zonder voldoende aanpassingen aan het Westeuropese economische model vooraf dreigt Griekenland, dat al geconfronteerd wordt met stagnerende investeringen en economische groei, een inflatie van 25%, een tekort op de betalingsbalans van $ 2,3 mrd in 1980 en op de handelsbalans van $ 7 mrd, door de ,,oude" EG-landen platgewalst te worden. De industrie is voor 95% kleinschalig met gemiddeld minder dan twintig werknemers. De landbouw telt ongeveer er:: miljoen zelfstandige bedrijfjes waarvan 80% een oppervlakte heeft van minder dan vier hectare.

Die zijn meestal weer opgedeeld in vijf tot zeven lapjes van gemiddeld 0.63 ha De gemiddelde grootte in de EG-landen van landbouwbedrijven bedraagt 9 ha.

Het belangrijkste nadelige effect van de aansluiting bij de EG is dat er wegens een gedeeltelijke slechting van douanetarieven meer uit EG-landen kon worden en werd ingevoerd. De betalingsbalans met de EG verslechterde daardoor nog verder. De handel. voornamelijk in natura. met Oosteuropese landen. liep na i januari terug als gevolg van EG-verordeningen met betrekking tot handel met landen buiten de EG. Anderzijds werd de betrekkelijk sterke textielindustrie door Brussel aan een quoteringsbeleid onderworpen en wordt zij bedreigd door goedkope textielprodukten uit het Verre Oosten.

Aan de export van zuidvruchten, groenten, tabak en katoen lijken de Grieken iets te gaan verdienen. De EG-prijzen voor deze produkten liggen iets hoger dan op de wereldmarkt. Anderzijds is Griekenland een importeur van vlees, melk en maïs, waarvoor de EG-prijzen een stuk hoger liggen dan op de wereldmarkt.

Uitgaande van e genuanceerde anti-EG-houding wil PASOK na haar verkiezingszege enkele opties open houden, zoals een referendum, heronderhandelingen met Brussel of een speciale band met de EG.

PASOK-econoom Warfis maakt duidelijk wat er intern in Griekenlands schort en waarom de toetreding tot de EG voortijdig was. ,,De stagnatie van de economische groei is al drie a vier jaar geleden begonnen. Dat hangt samen met het banksysteem, het feit dat 90% van de industriële sector bestaat uit midden- en kleinbedrijven en de internationale recessie. De banken achten deze kleine bedrijven niet voldoende kredietwaardig en zij kunnen geen geld lenen om te investeren. De grote bedrijven investeren te weinig, of het gebeurt incidenteel in sectoren als de bouw, de chemie of de petrochemie. Verder bestaat er een krankzinnig systeem van rentestanden, dat grote bedrijven in staat stelt tegen lage rente geld te lenen en dat vervolgens tegen hoge rente bij de banken weer uit te zetten. PASOK wil de rest van de banken daarom nationaliseren om meer greep op de economie te krijgen.

Over de landbouw zegt Warfis: ,,Heterfrecht dat gezorgd heeft voor eindeloze versnippering van het landbouwareaal zal veranderd moeten worden. Herverkaveling is nodig en de oprichting van meer coöperaties, op vrijwillige basis natuurlijk, om meer mechanisatie mogelijk te maken." In het algemeen benadrukte hij dat de marges in Griekenland ruim zijn als de juiste politieke beslissingen maar genomen en uitgevoerd werden.

Warfis benadrukt ook de noodzaak van een eerlijker en effectiever belastingstelsel. ,,Momenteel is 70% door de mensen met een CAO betaald. De vrije beroepen bijvoorbeeld betalen niets."

Een andere voorwaarde voor een nieuw elan in de Griekse samenieving is volgens hem het doorbreken van het centralisme. ,,Plannen van de vorige regering om te komen tot een regionaal beleid zijn mislukt omdat negen wettelijk vastgelegde ontwikkelingsregio's geen administratief lichaam kregen met beleidsvolmachten en budgetrecht. Veel van onze ideeën worden ook geventileerd door de Nieuwe Democratische Partij van Rallis, maar zij zagen geen kans of wilden ze niet echt uitvoeren vanwege geves-

Een straat in Athene met verkiezingsaffiches.

George Rallis, leider van de Nieuwe Democratie, brengt zijn stem uit bij de parlementsverkiezingen op 18 oktober.

tigde belangen en privileges," aldus Warfis. .,Er moet een einde komen aan de corruptie, de baantjesjagerij, het nepotisme. Kortom zoals wij Grieken dat noemen: de Rausfetti's."

Op 16 okt. zei Papandreou in een verkiezingstoespraak dat levensvatbare kleine en middelgrote bedrijven, ook de vele die in nood verkeerden, zouden worden gesteund. Alleen de allergrootste ondernemingen (het ging volgens hem om slechts 10 families) zouden worden gesocialiseerd, met schadeloosstelling, zo zei hij er nog bij. Gesocialiseerd werd ook de gezondheidszorg.

Bovendien zou de staat geleidelijk de controle over de vele particuliere scholen overnemen. De bij de jeugd gehate toelatingsexamens voor lyceum en universiteit zouden worden afgeschaft. De dienstplicht werd verkort, de kiesgerechtigde leeftijd tot 18 teruggebracht, jeugdwerkloosheid (op dat ogenblik 17%) bestreden en er zou een ,,ministerie voor de jonge generatie" komen.

Een glijdende loonschaal zou worden ingevoerd en de minimum-pensioenen, ook van agrariërs, zouden worden opgetrokken. Naast de 40-urige werkweek kreeg iedereen 4 weken vakantie ,,met als oogmerk nog een vijfde".

Premier Rallis vond dat er twee redenen waren waarom Griekenland niet uit de NAVO moest stappen. De ene was dat het handhaven van evenwicht tussen Oost en West de enige manier was om de vrede te garanderen en de andere reden was dat als Griekenland de NAVO zou verlaten er een militair vacuüm zou ontstaan in het Egeïsch gebied dat onvermijdelijk opgevuld zou worden door Turkije. Door de grotere strategische rol van Turkije zou het dan grote militaire steun van het Westen ontvangen, waardoor het machtsevenwicht tussen Griekenland en Turkije ernstig zou worden verstoord.

Rallis was verder voorstander van een vrije economie en particuliere bedrijven. Hij was de man die Griekenland de EG inloodste, hetgeen hem, vanwege de nog weinig duidelijke voordelen die dit opleverde, door velen niet in dank werd afgenomen.
NRC/H'blad op 16-10-1981 over Rallis:

Premier en partijleider George Rallis (64), de man die in maart 1980 Karamanlis opvolgde toen die zich tot president van de republiek liet kiezen, zit het niet mee. Binnen de partij leek hij aanvankelijk een van de meest ,,vernieuwde" figuren. Als minister van onderwijs onder Karamanlis had hij de moed een hoognodige taalhervorming door te zetten die vóór de kolonelsdictatuur door niemand was gewaagd.
Hij ontwikkelde zich tot de leider van wat hij zelf noemde ,,de radicaal-liberalen" binnen de Nieuwe Democratie. Het was in die hoedanigheid dat hij, zeker wel met officiële steun in de rug van Karamanlis, de leider van de rechtervleugel Averof op een haarlengte versloeg bij de stemming over het partijvoorzitterschap.
Als premier echter werd hij niet populair en verkreeg hij niet het gezag dat bij deze functie hoort. Economisch ging het bepaald niet goed. en de successen waarmee hij nu in de verkiezingscampagne pronkt zijn die van de ND-periode als geheel, nauwelijks die van zijn eigen 18-maandsperiode.

Wat het hoogtepunt van zijn bewind had moeten worden, de aansluiting van Griekenland bij de EG, werkte haast als een boemerang. Deels buiten Rallis' schuld: de verkiezingen zijn net te vroeg gekomen en de voordelen van de aansluiting, speciaal voor de produktenafzet, hebben zich nog niet kunnen manifesteren. Wat de olijfolie betreft beginnen die voordelen pas in november van dit jaar.
Maar de regering had wel schuld aan de uiterst onhandige reclamecampagne waarmee zij de aansluiting begeleidde (onder de slagzin: ,,Nu je in de EG bent, moet je ookleren over de EG") en ook aan het weren van alle stemmen tegen de aansluiting op de staatsmedia. Zo mogelijk nog erger was de tactloze, vernederende en feodale wijze waarop zij, ten overstaan van het televisiepubliek, gelden uit het EG-fonds voor regionale ontwikkeling uitdeelde onder de bewoners van achtergebleven bergstreken.

Zo keerde langzamerhand weer de ,,oude" Rallis terug, en dit beeld werd bevestigd in de verkiezingscampagne. De rustige prater bleek niet geschikt voor het redenaarsbalkon en in de vele toespraken die hij voor ,,blauw-witte mensenzeeën" moest houden, begon hij zich te overschreeuwen (anders dan zijn tegenstander Andreas Papandreou die bijzonder kalm bleef voor groene mensenzeeën), nog afgezien van de holle dingen die hij zei. Het ergste moment kwam toen hij, in zijn rede in Thessaloniki, openlijk ging dingen naar de stemmen van junta-aanhangers door te betogen dat men niet eeuwig een stigma na mag dragen. (Hij had deze situatie nog kunnen redden door hetzelfde te zeggen van de vluchtelingen uit de burgeroorlog die na 32 jaar nog steeds in Oosteuropese landen vertoeven.)

(NRC/H'blad, Volkskrant, The Times, *Financial* Times, *NZZ,* Le Monde)

NOORD-AMERIKA

VERENIGDE STATEN

BEGROTING-1982 REGERING-REAGAN

Op 15 januari 1981 heeft president Carter de begroting bij het Congres ingediend voor het begrotingsjaar 1982, dat op 1 oktober 1981 zou beginnen. De verwachting was toen dat de regering-Reagan nog wijzigingen in de begroting zou aanbrengen alvorens deze voor te leggen aan het Congres (pag. 6612-'81).
Op 18 februari presenteerde de nieuwe president Reagan zijn economisch programma tijdens een gezamenlijke zitting van het Huis van Afgevaardigden en de Senaat (pag. 129 e.v.-1981).
Op 10 maart diende de regering-Reagan de definitieve versie van de begroting voor 1982 in bij het Congres. Een forse verhoging van de defensieuitgaven, drastische bezuinigingen op vrijwel alle overheidsposten en een verlaging van de inkomstenbelasting en van de belastingen voor het zakenleven waren de voornaamste kenmerken van de financiële begroting voor 1982, die in totaal $ 695,3 mrd zou bedragen. Ten opzichte van de begroting die ex-president Jimmy Carter had opgesteld betekende dit een bezuiniging van $ 48,6 mrd. Het was $ 7,2 mrd meer dan Reagan in zijn economisch programma had aangekondigd.
De extra-bezuinigingen waren volgens de regering nodig om haar oogmerken in de uitgavensector te kunnen verwezenlijken, dit omdat sommige begrotingsposten hoger bleken uit te vallen dan president Carter begin 1981 had aangekondigd. De president nam als uitgangspunt dat verhogingen in de geschatte uitgaven, dollar voor dollar moesten worden gecompenseerd door nieuwe bezuinigingen, aldus een regeringstoelichting.
Opvallend gestegen was de post defensie, die met 27% was verhoogd tot een totaal van $ 226,3 mrd.
Een belangrijk deel van de defensiebegroting zou gaan naar een militair programma om bevriende naties te steunen tegen militaire dreiging. Met name Turkije, Egypte en enkele andere landen in het Midden-Oosten zouden extra militaire steun krijgen. Reagan wilde voorts een zesde vliegdekschip met kernaandrijving laten bouwen, slagschepen uit de Tweede Wereldoorlog weer in de vaart brengen en honderden tanks en gevechtsvliegtuigen aanschaffen.
De Amerikaanse regering wilde de defensiebestedingen in het lopende begrotingsjaar met 12,4% (na aftrek van

inflatie) verhogen en in het begrotingsjaar 1982 met liefst 14,6%. Daarna zouden de beraamde verhogingen van de defensiebegroting 3 jaar lang 7% per jaar moeten groeien, ook weer na aftrek van inflatie.
Naast meer geld voor de defensie zou er ook $222 mln meer ter beschikking worden gesteld voor het omstreden project van de kweekreactor in Clinch River, terwijl er $269 mln was gereserveerd voor het aanvullen van Amerika's oliereserve.
De president kondigde verder bezuinigingen aan op meer dan 200 posten, waaronder ouderdomsvoorzieningen, programma's voor nieuwe werkgelegenheid, watervoorzieningsprojecten, huisvesting, spoorwegen en hypotheekverzekeringen.
In de begroting was verder opgenomen een belastingverlaging van 10% per jaar voor de komende drie jaar. De belastingen van het Amerikaanse bedrijfsleven zouden met $ 9,7 mrd en de inkomstenbelasting met $ 44,2 mrd worden verlaagd. Reagan heeft herhaaldelijk verklaard dat bezuinigingen en belastingverlagingen hard nodig waren om een financiële crisis af te wenden die te vergelijken was met de depressie van de jaren dertig.
De hulpverlening aan de ontwikkelingslanden zou verminderd worden met $ 11,2 mrd. Vooral op de voedselhulp aan landen waar honger werd geleden zou worden bezuinigd.
Ook werden de leningen aan de IDA (International Development Association), een filiaal van de Wereldbank, teruggeschroefd. In plaats van $1.080 mln werd $540 mln uitgetrokken. Wel werd in het vooruitzicht gesteld dat ,,het programma in volgende jaren zou worden ingehaald", zodat in 1984 toch de oorspronkelijke bijdrage van $3.240 mln zou worden gehaald.

Goedkeuring Senaat bezuinigingsprogramma

Op 2 april stemde de Senaat met 88 tegen 10 stemmen bij 2 onthoudingen voor Reagans plan om 36,9 mrd te bezuinigen op de overheidsuitgaven in het begrotingsjaar 1982.

Alternatief economisch plan Democraten

Op 6 april maakten de Democratische leden van het Huis van Afgevaardigden een alternatief plan bekend voor het economisch programma van president Reagan. In dit plan was het begrotingstekort voor 1982 de helft kleiner dan bij Reagan nl. $ 24,6 i.p.v. $45 mrd. Verder wilden de Democraten de belastingen minder verlagen dan Reagan voor ogen stond: $38 rnrd in plaats van $54 mrd.
Reagan had een begroting ingediend met uitgaven van $ 695,3 mrd en inkomsten van $ 650,3 mrd, zodat er dus een tekort bestond van $45 mrd.

Op 7 april verwierp de begrotingscommissie van het Huis van Afgevaardigden de begrotingsvoorstellen van de regering-Reagan met 17 tegen 13 stemmen Met dezelfde stemmenverhouding werden de plannen van de Democraten aanvaard (in het Huis beschikken de Democraten over een meerderheid en in de Senaat de Republikeinen).
Deze plannen voorzagen in een begrotingstekort van $24.6 rnrd voor het begrotingsjaar 1982. De uitgaven werden door de Democraten begroot op $ 713,5 mrd, de inkomsten op $ 688,9 mrd.
Op 9 april verwierp ook de begrotingscommissie van de Senaat met 12 tegen 8 stemmen het voorgestelde budget voor 1982. Dit kwam doordat 3 conservatieve Republikeinen, die niet veel moesten hebben van de geraamde zware begrotingstekorten, hun stemmen voegden bij die van de Democratische leden van de commissie.
De Democratische oppositie in de Senaatscommissie stemde tegen, omdat zij Reagans belastingvoorstellen (30% vermindering van de inkomstenbelasting over een periode van 3 jaar) te ver vond gaan.
Senator Ted Stevens, plaatsvervangend Republikeins meerderheidsleider, erkende dat de verrassende stemming in de Senaatscommissie een tegenslag voor de regering vormde. Een woordvoerder van het Witte Huis weigerde echter van een nederlaag voor Reagan te spreken.
Op 28 april hield president Reagan een rede voor Senaat en Huis van Afgevaardigden waarin hij druk uitoefende op het Congres om zijn economische plannen te aanvaarden. Het was Reagans eerste optreden in het openbaar sinds de aanslag op 30 maart (pag. 225 e.v. - 1981). Bij zijn binnenkomst kreeg de president minuten lang een ovationeel applaus.
NRC/H'blad berichtte op 29-4-'81:

> Reagan's speech, die geen nieuwe elementen bevatte, diende twee oogmerken. Ten eerste markeerde deze gelegenheid zijn terugkeer als „hoofdverkoper" van zijn economische saneringsplannen. Ten tweede moest zijn aanwezigheid voor de TV-camera's het Amerikaanse volk ervan overtuigen dat hij goeddeels van zijn verwonding was hersteld en dat hij weer daadwerkelijk de politieke leiding ter hand heeft genomen.
> Ronald Reagan, die tijdens zijn korte rede niets van zijn doeltreffendheid en charme bleek te hebben verloren, herhaalde oude argumenten als : ,,Onze regering is te groot geworden, en de overheid geeft te veel geld uit. Is het niet hoog tijd dat we iets nieuws proberen?"

De president beschuldigde de Democraten er o.a. van dat dezen in hun alternatieve begrotingsvoorstel te weinig gelden voor defensiedoeleinden hebben voorgesteld.
Nauwelijks had Reagan de Congreszaal verlaten, of ettelijke Democratische leiders kritiseerden de president in scherpe bewoordingen. Toch overheerst hier de indruk dat de Democraten nog in het defensief zijn. dat de openbare mening de bezuinigingsvoorstellen van Reagan steunt en dat de desertie van conservatieve Democraten naar het Republikeinse kamp een regeringsoverwinning in het Huis van Afgevaardigden tot een reële mogelijkheid heeft gemaakt

Goedkeuring Huis en Senaat ontwerp-begroting-1982

Op 7 mei keurde het Huis van Afgevaardigden met 269 tegen 154 stemmen een eerste ontwerp voor de begroting van 1982 goed. Er werd gestemd over een compromis-plan, opgesteld door de Republikein Latta en de Democraat Gramm, die uitgingen van een totaal aan uitgaven van $ 689,2 mrd, aan inkomsten $ 650,3 rnrd en van een tekort van $ 38,9 mrd.

Het Republikeinse plan van Reagan hield het op $ 695,3 mrd aan uitgaven, $ 650,3 mrd aan inkomsten en een tekort van $45 mrd. Het Democratische plan van 6-4-1981 raamde de uitgaven op $ 713,5 mrd, de inkomsten op $ 688,9 mrd en het tekort op $ 24,6 mrd en dan was er nu het compromis-plan van een Republikein en een Democraat met een tekort van $ 38,9 mrd.

Het tekort in het compromis-plan was $ 6,1 rnrd minder dan in het plan van Reagan. De goedkeuring van het ontwerp betekende een grote politieke triomf voor de president. ,,Wanneer het volk spreekt, zal Washington luisteren en handelen", aldus een uitgelaten president. Tekenend voor diens populariteit op dat ogenblik was, dat liefst 64 Democraten – die in het Huis in de meerderheid waren – met de Republikeinen meestemden.
Op 12 mei hechtte de Senaat met een overweldigende meerderheid van 78 tegen 20 stemmen haar goedkeuring aan de bezuinigingen op de sociale voorzieningen en aan extra defensieuitgaven die president Reagan in zijn begroting had voorgesteld. De Senaat stemde voor uitgaven van in totaal $ 700,8 mrd. Over het verschil in de begroting van het Huis ($ 689,2 mrd) en die van de Senaat ($ 700,8 mrd) moest nog een compromis worden bereikt.
President Reagan sprak van ,,een grote overwinning van de democratie", waardoor ,,we een stuk dichter bij ons doel zijn gekomen, dat is een regering die de tering naar de nering zet".
Binnen de Senaat bestonden echter grote twijfels of de belastingverlagingen die Reagan in gedachten had wel zo verstandig waren. Het begrotingstekort zou er onnodig door worden vergroot waardoor de inflatie, toch al op een niveau van 12% met een rente van

20%, opnieuw zou worden aangewakkerd. Over deze belastingverlagingen zou later worden gestemd.

Het proces van goedkeuring der Amerikaanse begroting is een gecompliceerde zaak. Zo was op 7 mei alleen maar gestemd over algemene bestedingsrichtlijnen. Daarna zouden de begrotings- en huishoudelijke commissies in de Senaat en in het Huis de gelegenheid krijgen om de uitgaven voor het begrotingsjaar 1982 nader te preciseren. Op die manier kan het maanden duren voordat er een definitieve stemming over de begroting plaatsvindt.

Op 14 mei keurde de Senaat het ontwerp van de defensiebegroting-1982 goed met 92 stemmen tegen 1 stem en stuurde het ontwerp vervolgens door naar het Huis van Afgevaardigden. De Huiscommissie voor de strijdkrachten had al haar goedkeuring gehecht aan een versie van de begroting ter waarde van $ 135,6 mrd.
De Senaat gaf met haar goedkeuring toestemming om in totaal $ 136,5 rnrd te besteden aan de uitbreiding van de strijdmacht, lopend van het weer in de vaart brengen van een slagschip uit de Tweede Wereldoorlog tot het onderzoek naar het gebruik van laserwapens in de ruimte.
In de begroting werd $ 158 mln uitgetrokken voor het weer in de vaart brengen van de ,,New Jersey" en het uitrusten daarvan met kruisraketten, $50 mln voor de ontwikkeling van laserwapens die tot doel hadden vijandelijke wapens in de ruimte onschadelijk te maken en $ 2,4 rnrd voor een voortgezette ontwikkeling van de mobiele MX-raket.

Compromis Huis en Senaat over begroting-1982.

Op 20 mei ging het Huis van Afgevaardigden akkoord met de grote lijnen van de begroting voor 1982 die gesteld werd op $ 695,5 rnrd en op 21 mei ging de Senaat met hetzelfde bedrag akkoord, zodat de Congrescommissies zich vervolgens bezig konden gaan houden met het invullen van de details van de begroting.
Over de belastingverlagingen was het Congres het nog niet eens. De Democraten wilden dit slechts één jaar en noemden de ingrijpende belastingplannen van Reagan (30% belastingverlaging over 3 jaar) inflatoir. Bovendien vonden zij dat de belastingverlagingen vooral de goed verdienende Amerikanen ten goede zouden komen.

Alternatief belastingplan Democraten

Op 3 juni dienden de Democraten in de begrotingscommissie van het Huis van Afgevaardigden hun eigen belastingplan in: een verlaging van de inkomstenbelasting van 5% op 1 oktober 1981 en één van 10% in 1982. Het liefst hadden de Democraten het bij een éénjarig belastingplan gelaten, maar de politieke conjunctuur maakte dit onmogelijk.

Goedkeuring Huis bezuinigingsprogramma.

Op 26 juni heeft het Huis van Afgevaardigden met 217 tegen 211 stemmen een bezuinigingsprogramma van $ 38,2 rnrd aangenomen (de Senaat had op 2-4-'81 al ingestemd met een bedrag aan bezuinigingen van $ 36,9 rnrd). Deze belangrijke parlementaire overwinning van president Reagan werd mogelijk door de steun van een aantal conservatieve Democraten. Er moest nog wel een compromis worden bereikt tussen het Huis en de Senaat over het definitieve bedrag aan bezuinigingen.
Het ontwerp hield in dat bepaalde sociale programma's werden geschrapt en dat er in de sociale sector en op onderwijsgebied sterk zou worden bezuinigd.
Volgens het *NRC/H'blad* van 29-6-'81 had president Reagan door doeltreffend lobbyen en uitdelen van politieke geschenken voor het verkrijgen van de noodzakelijke stemmen in het Huis, waar de Republikeinen in de minderheid waren, door de steun van een dertigtal conservatieve Democraten (die ideologisch dichter bij de Republikeinse partij dan bij hun eigen partij stonden) en door zijn aanzienlijke persoonlijke populariteit een nieuw politiek succes behaald.

Congres akkoord met belastingplannen en bezuinigingen

Op 29 juli nam het Huis van Afgevaardigden met 238 tegen 195 stemmen de door president Reagan voorgestelde belastingplannen aan. Onder meer zou de inkomstenbelasting tussen 1 oktober 1981 en 1 juli 1983 met 25% worden verlaagd. Per 1 oktober 1981 zou de inkomstenbelasting met 5% worden verlaagd en per 1 juli 1982 en 1983 nog eens telkens met 10%.
Omdat iemand die rijk is meer belasting betaalt zou de 5% Amerikanen die meer dan $50.000 per jaar verdiende 23% van de totale belastingreductie ontvangen.
De helft van de Amerikanen die minder dan $20.000 verdiende zou 15,8% van de totale reductie krijgen. Een alternatief voorstel van de oppositionele Democraten, die de belastingverlaging gelijker wilden spreiden, werd met 323 tegen 107 stemmen verworpen. Volgens dit voorstel zou bovendien de derde fase van Reagans plan – de reductie met 10% per 1 juli 1983 – afhankelijk worden gesteld van de economische toestand op dat tijdstip.

Van de Democraten die in het Huis over een meerderheid beschikken stemden 48 vóór Reagans plan, 1 Republikein stemde tegen.

Thomas O'Neill, de Democratische voorzitter van het Huis reageerde na afloop van de stemming verbolgen. Hij beschuldigde Reagan ervan conservatieve Democraten uit het zuiden met allerlei ,,leukebeloftes" voor hun gebied te hebben ingepalmd.
O'Neill had vóór de stemming gewaarschuwd dat Reagans plannen de economische toekomst van het land op losse schroeven zouden zetten en dat, om de reducties te kunnen betalen, nieuwe bezuinigingen op sociale programma's nodig zouden zijn.

Eveneens op 29 juli was in de Senaat, waar de Republikeinen in de meerderheid waren, over Reagans belastingplannen gestemd. De uitslag was: 89 vóór, 11 tegen. Omdat de versie waarover de Senaat had gestemd op een aantal punten afweek van die van het Huis moest een gemeenschappelijke commissie deze verschillen nog uit de weg ruimen voordat president Reagan de wetstekst kon tekenen.
Op 1 augustus werd de gemeenschappelijke commissie het eens over de belastingplannen. Voor een laatste goedkeuring werd op 3 augustus de tekst daarvan voorgelegd aan de Senaat en op 4 augustus aan het Huis.
In diezelfde vergadering van de gemeenschappelijke commissie werd een compromis bereikt tussen de Senaat en het Huis van Afgevaardigden over het definitieve bedrag aan bezuinigingen voor het begrotingsjaar 1982. Er zou $ 35,2 rnrd worden bezuinigd.
Op 13 augustus ondertekende president Reagan op zijn ranch in Santa Barbara (Californië) zowel de belastingwet als de bezuinigingsvoorstellen.

Onder de kop ,,Het krediet van Reagan" schreef The Guardian op 30-7-1981:

President Reagan is momenteel ongetwijfeld populair. Waarom? De Republikeinse senator Mathias antwoordt: ,,Omdat hij nog niets gedaan heeft." Het Congres kwam naar zijn oordeel tot de conclusie dat Reagan een mandaat had voor invoering van bezuinigingen en belastingverlagingen en gaf zijn goedkeuring aan Reagans voorstel bij wijze van bruidsgift. Anderen zijn sterker onder de indruk van dit snelle succes van de president en vergelijken deze dagen met het hoogtepunt van Roosevelts New Deal.
Een meer evenwichtige visie is dat Reagan handig gebruik heeft gemaakt van zijn zwakke positie. Senator Lugar merkt op dat Reagan minder aanhang heeft dan Carter in dezelfde fase van diens ambtsperiode en schrijft de overwinning in het Congres toe aan Reagans geweldige overredingskracht en bekwaamheid als openbaar spreker. Verschillende Congresleden hebben volgens Lugar aangevoeld dat de Amerikanen wensen dat het Congres meer steun geeft aan de president.
Voor de Europeanen is het misschien een verrassing dat Reagans presidentschap tot nu toe in Washington als een verbluffend succes wordt

beschouwd. Maar Reagan had besloten prioriteit te verlenen aan de binnenlandse problemen: de wereld zou moeten wachten, al weigerde het Midden-Oosten hieraan te voldoen.
Zoals hij herhaaldelijk tijdens zijn verkiezingscampagne had gezegd, was kracht in zijn eigen land een voorwaarde voor een krachtige internationale positie. Terwijl de Europeanen keken naar Reagens linksheid in en beperkte aandacht voor internationale kwesties, kregen de Amerikanen bewondering voor zijn professioneel optreden als president. Het lijkt hun toe dat Reagan een werkelijk leider kan worden. In elk geval kan hij klaarspelen wat Carter niet bereiken kon.
De eerste taak van een president is het land te leiden. Binnen het bestuursapparaat heerst bijna euforie over de grote Amerikaanse revival. Onderminister McNamar van financiën zegt dat deze regering het voordeel heeft van een Amerika dat weer in zichzelf gelooft. Toch is er nog niets gebeurd. Wel daalt de inflatie, maar de bezuinigingen zijn nog nirt doorgevoerd en het duurt nog vele maanden voordat de mensen profiteren van de belastingverlagingen. Reagan gelooft dat zijn regering een wending kan brengen in het economisch verval en misschien gelooft het land dit momenteel eveneens.
Weidenbaum, de voorzitter van Reagans raad van economische adviseurs, verklaart dat alle modellen in dezelfde richting wijzen: verlaging van de inflatie en verhoging van de reële economische groei. In het eerstkomende halfjaar zal er nog een beetje recessie zijn, maar daarna zal het herstel intreden. Weidenbaum voorspelt een gezond en snel herstel in 1983, terwijl McNamar zich nog uitbundiger uit.
De belastingverlagingen zullen waarschijnlijk snel leiden tot een verhoging van het investeringsniveau, al zullen heel wat investeringen pas na geruime tijd produktieverhoging teweegbrengen. Of de voordelen die de burgers van de belastingverlagingen zullen verkrijgen veel verbetering zullen brengen. is meer een kwestie van psychologie. Wallich. de gouverneur van de Federal Reserve Bank. merkt op dat de aanhangers van Reagan een groot geloof hebben in de menselijke natuur: hij hoopt dat ze gelijk krijgen.

Er bestaat een standaard-antwoord in Washington op de waarschuwing die het Britse beleid biedt: de Amerikaanse economie verschilt sterk van de Britse, heeft een kleinere publieke sector tot haar last en wordt niet geplaagd door krachtige en negatief ingestelde vakbonden; bovendien zal de Federal Reserve Bank niet de fout maken van excessieve monetaire restrictie. Toch vormt de „Thatcher disease" althans voor de Federal Reserve Bank een spookbeeld. Als de belastingverlaging te inflatoir werkt zal de geldvoorraad ingekrompen en de rentestand hoog gehouden moeten worden, zodat de economie steeds dieper in de recessie zal verzinken.
Voorts is er het probleemvan de aanpassing van het defensiebudget aan het economisch herstelplan. Reagan verplichtte zich tot een verhoging van het defensiebudget met 5% in reële termen. Minister Weinberger ontdekte al spoedig dat een verhoging van 7% vereist was, en ontdekt nu dat dit percentage dicht bij de 9 behoort te liggen. Zelfs deze schatting is gebaseerd op de economische veronderstellingen aangaande de inflatie – die voor de defensie-industrie tweemaal zo hoog ligt als voor het land als geheel. De versterking van de defensie die de regering beoogt kan een belangrijke inflatiebron worden, in staat om het hele plan van niet-inflatoire groei te doen mislukken. En als de president de inflatie niet onder controle brengt komt hij echt in moeilijkheden.
De aanhangers van Reagan verklaren dat groei méér voor de steden zai doen dan de armoedeprogramma's die nu besnoeid worden. Maar als de welvaart niet voldoende naar beneden toe doorsijpelt? Dan kunnen de stedelingen van het noordoosten en middenwesten zich tegen Reagan zelf keren.
Momenteel maakt echter niemand zich zorgen hierover. Reagan is opgetogen over Amerika en in elk geval Washington is opgetogen over Reagan. Men ziet in hem een fatsoenlijke en gemakkelijk levende man met gevoel voor humor, iets dat van Carter of Nixon niet gezegd kon worden. De harde ideologische kant van het Republikeinse conservatisme is op de achtergrond gedrongen. De president zelf wordt niet gepiaagd door diepe gedachten en dit kan iets te maken hebben met zijn effectiviteit en superkoopmanschap.

BEKRACHTIGING SENAAT OMSTREDEN BENOEMING DONOVAN EN CLARK

Op 3 febr. 1981 hechtte de Senaat haar goedkeuring aan de meest controversiële benoeming binnen president Reagans kabinet: met 80 tegen 17 stemmen keurde hij de benoeming van Raymond Donovan tot minister van arbeid goed.
Donovan was ervan beschuldigd persoonlijke en zakelijke banden te hebben met de georganiseerde misdaad. Een onderzoek van de Federale Recherche (FBI) leverde echter geen bewijzen voor deze aantijgingen op Donovan was het laatste lid van Reagans kabinet waarvan de benoeming nog door het Congres moest worden goedgekeurd.
Op 16 dec. 1980 was zijn benoeming tot minister van arbeid bekendgemaakt door Jim Brady, president Reagans woordvoerder (pag. 7012-1981).

Eveneens op 3 februari stemde de Senaatscommissie voor buitenlandse betrekkingen met 10 tegen 4 stemmen vóór de benoeming van William Clark tot onderminister van buitenlandse zaken. Clark, een rechter in het Hooggerechtshof van Californië en een goede vriend van president Reagan, antwoordde in de meeste gevallen met ,,Ik weet het niet" toen hij door de Democratische commissieleden aan een spervuur van vragen over de buitenlandse politiek werd onderworpen.
Op 24 februari bekrachtigde de Senaat met 70 tegen 24 stemmen Clarks benoeming
Op 23 januari was William Clark voorgedragen als onderminister van buitenlandse zaken (pag. 13812-1981).

Verdere benoemingen

Op 5 febr. 1981 ging de Senaat akkoord met de benoeming van de vroegere Californische minister van financiën Verne Orr tot minister van luchtmacht.
Op 9 februari werd bij monde van Larry Speakes, woordvoerder van het Witte Huis, de benoeming bekendgemaakt van de vakman op het gebied van nucleaire strategie Fred Iklé tot onderminister van defensie voor planning. Iklé was onder de regeringen-Nixon en Ford directeur van het Bureau voor wapenbeheersing en ontwapening. Bij zijn benoeming verklaarde hij dat hij minister van defensie Weinberger zou steunen bij zijn pogingen om de defensie van de VS te versterken. De Senaat bekrachtigde de benoeming van Iklé op 27 maart
Op 20 niaart kondigde het Witte Huis de benoeming aan van Francis West tot onderminister van defensie voor veiligheidsvraagstukken De 41-jarige West was vanaf 1977 adviseur bij de marine.
Ondanks alle al vermelde benoemingen moesten vele regeringsinstellingen het in april 1981, bijna drie maanden ria de beëdiging van president Reagan (20-1-1981), nog steeds stellen zonder leidende functionarissen.
Over de oorzaken hiervan schreef *NRC/H'blad* op 17-4-1981:

Het wordt langzamerhand een pijnlijke zaak voor het Witte Huis.
Neem het State Department: de onderministers van buitenlandse zaken voor Europa, Afrika, het Midden-Oosten, Azië en Latijns-Amerika wachten nog altijd op goedkeuring door de Senaat van hun benoeming. Chester Crocker, de nieuwe onderminister voor Afrika, maakt thans een reis van twee weken door zuidelijk Afrika zonder dat hij er zeker van is dat zijn benoeming daadwerkelijk door de Senaat zal worden bekrachtigd.
Op het Pentagon (defensie) is de situatie niet beter. Daar zijn slecht acht van de dertig presidentiele benoemingen goedgekeurd.
Diverse departementen en andere regeringsinstellingen moeten het nog altijd stellen zonder de hoge ambtenaren die in Nederland de rang van secretaris-generaal of directeur-generaal zouden hebben.

Er zijn diverse oorzaken voor deze benoemingschaos in Washington. De bureaucratische papierwinkel is onoverzichtelijker dan ooit. Het duurt minstens zes weken voordat de FBI, de federale recherche, haar onderzoek naar de achtergrond van de sollicitant heeft afgesloten.
De papiermolens van de belastingdienst werken al even langzaam. Tijdrovend is ook het onderzoek naar de vraag of de sollicitant in zijn nieuwe overheidsfunctie voorrechten zou kunnen verstrekken aan zijn vroegere broodheren in bijvoorbeeld het zakenleven.
Maar de grootste schuldige is de conservatieve Republikeinse senator Jesse Helms, die zichzelf tot taak heeft gesteld de regering-Reagan van ongewenste invloeden te vrijwaren. De halsstarrige senator uit North Carolina bezet een sleutelpositie in de Senaatscommissie voor buitenlandse betrekkingen. Tot nu toe is hij er in het benoemingenbeleid in geslaagd een succesrijke guerrilla te voeren tegen het Witte Huis en tegen de (gematigde) voorzitter van de Senaatscommissie, Charles Percy.

Helms en zijn staf klagen er over dat de personen die minister Haig heeft uitgekozen voor de de diverse onderministerschappen oud-leden zijn van vroegere Republikeinse regeringen die niet het ware geloof aanhangen. Een staflid van Jesse Helms: ,.Als deze mensen zijn de deskundigen van de vergissingen die in het verleden zijn gemaakt."
Zo verzet Helms zich tegen de verkiezing van Lawrence Eagleburger tot onderminister voor Europese zaken, omdat deze ideologisch te dicht bij Henry Kissinger zou staan.
Chester Crocker zou volgens de senator te vriendelijke gedachten koesteren over zwart Afrika.
En John Haldridge, de onderminister van buitenlandse zaken voor Azië, wordt door de con-

servatieve hoek (die op de hand van Taiwan is) als een verkapte vriend van Peking beschouwd.

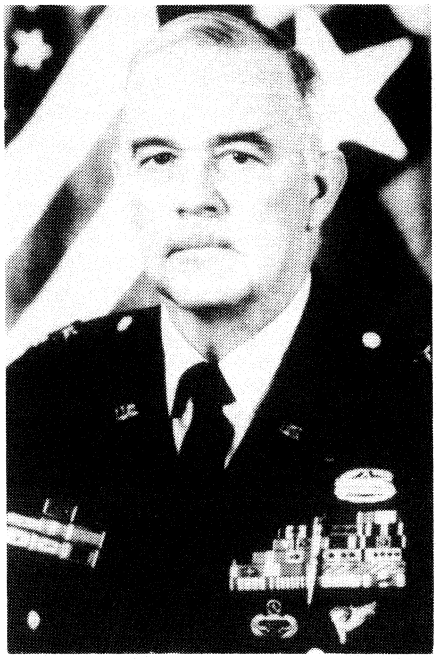
Nadat president Reagan zelf Helms had verzekerd dat hij volledig vrede kon hebben met de benoemingen die de senator tegenhield, gaf Helms zijn verzet tegen goedkeuring van de meeste benoemingen op.

Op 22 april werd de benoeming van Thomas Enders (50)tot staatssecretaris voor inter-Amerikaanse zaken door het Witte Huis aangekondigd, evenals de benoeming van Eugene Rostow (67)tot chef van het Bureau voor wapenbeheersing en ontwapening (Arms Control and Disarmament Agency).
Enders, oud-ambassadeur voor de VS in Canada. was vertegenwoordiger voor de VS bij de EG.
Rostow, een tegenstander van het SALT 11-verdrag, zou het team leiden dat de hervatting van de onderhandelingen met de SU voorbereidde over de beperking van strategische bewapening. Op 25 juni ging de Senaat akkoord met Rostows benoeming.
Op 30 april werd luitenant-generaal b.d. Edward Rowny (64), die uit het leger stapte uit protest tegen het SALT-11-verdrag van 1979 ter beperking van de strategische bewapening. door president Reagan benoemd tot hoofdonderhandelaar over wapenbeperking. Rowny zou aan Amerikaanse zijde de leiding hebben bij alle toekomstige onderhandelingen met de Sowjet-Unie. Zijn directe superieur was Eugene Rostow.
Generaal Rowny was bij de SALT-onderhandelingen de vertegenwoordiger van de gezamenlijke chefs van staven. Tijdens de behandeling van SALT II in de Amerikaanse Senaat verklaarde Rowny zich tegen het verdrag, dat naar zijn mening de positie van de regering verzwakte.

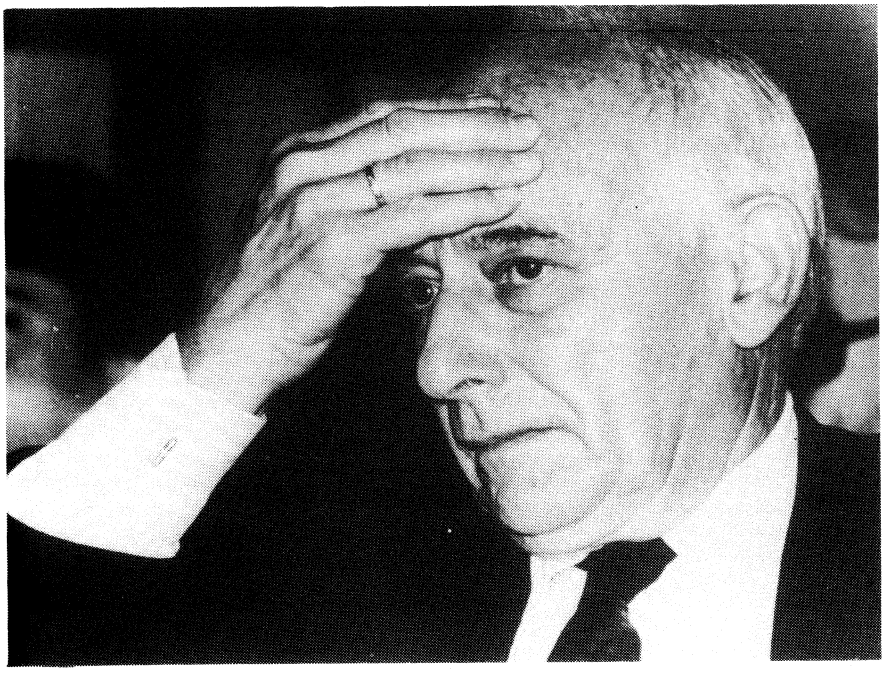
Op 9 mei keurde de Senaat de benoeming goed van Lawrence Eagleburger tot onderminister van buitenlandse zaken voor Europese aangelegenheden.
Op 9 juni bekrachtigde de Senaat met 87 tegen 7 stemmen de benoeming van Chester Crocker tot onderminister voor Afrikaanse zaken.
Op 20 juni maakte het Pentagon de benoeming bekend van generaal-majoor Robert C. Kingston, commandant van de tweede infanteriedivisie van het Amerikaanse leger in Zuid-Korea. tot commandant van de snel inzetbare strijdmacht, de Rapid Deployment Force (RDF).
Op 5 augustus werd George S. Vest, die onderminister van Europese aangelegenheden was onder de regering-Carter, benoemd tot vertegenwoordiger van de VS bij de Europese Gemeenschap.

Benoeming *Lefever* tot *adviseur* **Haig**

Ernest Lefever, die onder druk van de Democraten in de Senaat zich op 5 juni 1981 had teruggetrokken voor de functie van onderminister van buitenlandse zaken speciaal belast met mensenrechten (pag. 39613 e.v.-19811, werd op 2 juli benoemd tot speciaal adviseur van minister Haig voor zaken aangaande terrorisme,
Joe Reap, een van de woordvoerders van het State Department, die deze benoeming meedeelde, zei dat Lefever tevens tot taak zou krijgen minister Haig van advies te dienen aangaande het beleid tot het tegengaan van de verspreiding van kernwapens (non-proliferatie) en aangaande algemene beleidszaken. De woordvoerder onderstreepte dat Lefever niet tot de hoofdadviseurs van Haig behoorde en slechts 130 dagen per jaar werkzaam zou zijn.

Generaal-majoor Robert C. Kingston. de nieuwe commandant van de snel inzetbare strijdmacht. de Rapid Deployment Force.

Eugene Rostow, de nieuwe chef van het Bureau voor wapenbeheersing en ontwapening

SANDRA DAY O'CONNOR, EERSTE VROUWELIJKE LID HOOGGERECHTSHOF

Op 18 mei 1981 liet Potter Stewart, lid van het Hooggerechtshof, president Reagan weten te willen aftreden. De 66-jarige rechter, die 23 jaar zijn ambt had bekleed, gaf daarbij geen reden op. Het was de eerste keer sinds 1975 dat een rechter van het Supreme Court vervangen moest worden.
Op 7 juli benoemde president Reagan voor het eerst in de Amerikaanse geschiedenis een vrouw, de 51-jarige Sandra Day O'Connor, tot lid van het Hooggerechtshof, dat in 1789 werd opgericht. Met de benoeming van deze vrouwelijke rechter uit Arizona loste Ronald Reagan zijn verkiezingsbelofte in dat hij voor één van de eerste openvallende plaatsen in het Hooggerechtshof een vrouw zou benoemen.
Minister van justitie William French Smith zei dat de voorgedragene volledig voldeed aan het door de president gestelde criterium dat het de plicht van het Hooggerechtshof was om „de wet

uit te leggen en toe te passen, niet om de wet zelf te maken".

Reacties op benoeming Sandra O'Connor.

De benoeming van Sandra O'Connor leidde tot grote beroering in conservatieve kringen in de VS.

De anti-abortusgroepen stonden op hun achterste benen, omdat O'Connor in 1974 – toen zij lid was van de Senaat in Arizona tegen een anti-abortusvoorstel had gestemd. Volgens de voorzitter van het nationale ,,recht om te leven"-comité wijst O'Connors publieke reputatie erop dat zij ,,een volledig gebrek heeft aan respect voor het leven van niet geboren menselijke wezens".
Uiterst rechtse Senatoren als Jesse Helms en Strom Thurmond (de laatste is voorzitter van de Senaatscommissie voor juridische aangelegenlieden) vielen Reagans keuze voor de vacature in het Hooggerechtshof scherp aan.
De invloedrijke Ds. Jerry Falwell, leider van de Moral Majority, sloot zich aan bij deze uitbarsting van uiterst rechts. Falwell beschreef Sandra O'Connor als iemand die zich verzet tegen beperkingen op – zoals hij zei – ,,biologische vernietiging" op verzoek. Ook was de dominee verbolgen over O'Connors steun voor het grondwetsamendement over gelijkberechting van vrouwen, dat volgens Moral Majority ,,een ramp voor mannen en vrouwen zou zijn en dat nog verder het traditionele gezin zou ondermijnen."
Daarentegen juichten vrouwenorganisaties het iniatief van president Reagan toe.

Diverse woordvoersters noemden O'Connor ,,gematigd" op het gebied van vrouwenrechten. Sommige feministische woordvoersters omschreven de benoeming van de rechter uit Arizona als de afsluiting van een lange periode waarin vrouwen van het juridische besluitvormingsproces in de natie waren uitgesloten.
Daarentegen gaf de feministische schrijfster Gloria Steinem een nogal kritisch oordeel: ,,Het is ironisch en een duidelijke huldebetuiging aan de groeiende politieke kracht van vrouwen dat de eerste vrouwelijke benoeming voor het Hooggerechtshof moest worden verricht door een president die als geen van zijn voorgangers tegen gelijkberechtiging voor vrouwen is".
De 51-jarige Sandra O'Connor zal het jongste lid van het hooggerechtshof worden. Sinds anderhalfjaar is O'Connor lid van het Hof van beroep in Arizona, het op een na hoogste rechtscollege in deze staat. Haar verblijf daar was te kort om een juridische reputatie te kunnen opbouwen. Het verzet in conservatieve kring tegen haar benoeming is dan ook voornamelijk gebaseerd op de politieke houding die zij in de Senaat van Arizona had aangenomen. In Washington wordt O'Connor omschreven als een gematigd juriste, in de trant van opperrechter Potter Stewart die zij nu gaat vervangen.
Het Supreme Court bestaat uit 9 rechters.

Sandra Day O'Connor, het eerste vrouwelijke lid van het Hooggerechtshof in de VS.

De negen leden van het Amerikaanse Hooggerechtshof samen met president Reagan in de vergaderzaal van het Hof in Washington na de beediging van Sandra O'Connor op 25 september. V.l.n.r.: Harry A. Blackmun, Thurgood Marshall, William J. Brennan, opperrechter Warren Burger, president Reagan, Sandra Day O'Connor, Byron White. Lewis Powell, William Rehnquist en John Paul Stevens.

Op 15 september stemde de juridische commissie van de Senaat vrijwel unaniem (1 onthouding) vóór de benoeming van Sandra O'Connor.
Op 21 sept. hechtte de Senaat unaniem haar goedkeuring aan haar benoeming.
Op 25 sept. werd Sandra O'Connor beëdigd als lid van het Hooggerechtshof.

ABORTUS

Op 21 mei heeft de Amerikaanse Senaat met 52 tegen 43 stemmen een amendement goedgekeurd dat verbiedt dat de staat de abortus betaalt van vrouwen die zwanger werden door incest of verkrachting. Ook het Huis van Afgevaardigden had het amendement goedgekeurd.
Het is al k een amendement eurd dat subsidi voor elke u verbood. Hiermee ging de Senaat niet akkoord
Beide amendementen waren voorgesteld door de conservatieve Senator Jesse Helms.
Tegenstanders betoogden dat 5.000 tot 10.000 arme mensen die per jaar zwanger raken door verkrachting door het amendement werden benadeeld.

Abortus bleef echter vrij in de Verenigde Staten. Het Hooggerechtshof deed hiertoe in 1973 een uitspraak.
Op 9 juli keurde een subcommissie van de Senaat een wetsontwerp goed waarin werd gesteld dat het menselijk leven bij de conceptie begint en dat de foetus de grondwettelijke rechten van een menselijk wezen bezit.
De goedkeuring van dit ontwerp met 3 tegen 2 stemmen betekende het eerste succes voor de conservatieven in het Congres sinds de beslissing van het Hooggerechtshof uit 1973, waarin abortus werd gelegaliseerd.
Het ontwerp stelde dat ,,elk menselijk leven bestaat vanaf de conceptie, ongeacht sekse, leeftijd, gezondheid (...)".
Vervolgens werd opgemerkt dat volgens de Amerikaanse grondwet mensen niet van hun leven mogen worden beroofd zonder vorm van proces.

BILLYGATE-AFFAIRE

Op 21 april 1981 werd na een onderzoek van meer dan 9 maanden het eindrapport gepubliceerd over de Billygate-affaire (pag. 12013 e.v.-1981).
De conclusie van het onderzoek was, dat geen enkele overheidsdienaar zich onwettig had gedragen in de affaire „Billygate , de verwikkelingen rond de zakelijke banden tussen Bi art , broer van t 1 , en Libië. In het eindrapport zei Michael Shaheen, een hoge functionaris van het ministerie van justitie, dat niets erop wees dat bijvoorbeeld president Carter had getracht onderzoeken naar de activiteiten van zijn broer te verhinderen of dat hij Billy had geholpen bij zijn transacties met de Libiërs.

MIDDEN-OOSTEN

ALGEMEEN

UITVOERING EGYPTISCH-ISRAELISCH VREDESVERDRAG

Het op 26 maart 1979 te Washington ondertekende Egyptisch-Israëlische vredesverdrag (pag. 193 e.v. - '79) en pag. 84613 e.v. - '79) werd officieel van kracht na de uitwisseling van de ratificatiedocumenten op 25 april 1979 bij de Amerikaanse controlepost te Um Khashiba in de Sinai. Tevoren was het vredesverdrag op 1 april door het Israëlische kabinet zonder tegenstem goedgekeurd (alleen transportminister Haim Landau onthield zich van stemming), op 10 april door de Egyptische Volksvergadering geratificeerd en op 19 april door het Egyptische volk in een referendum met 99,95% ja-stemmen bekrachtigd (zie pag. 832/3-1980).

Op 25 mei 1979 werd de eerste subfase van de Israëlische terugtrekking uit de Sinai voltooid. Er volgden nog vier subfasen, alvorens op 25 jan. 1980 de hele eerste fase van de Israëlische ontruiming van de Sinai tot de lijn El Arisj – Ras Mohammed (zie kaart pag. 84811-'79) werd afgesloten.

Eveneens op 25 mei 1979 vond de eerste zitting van de onderhandelingen over een autonomieregeling voor de Westelijke Jordaanoever en de Gazastrook plaats. Deze onderhandelingen, die diverse malen werden onderbroken, hebben tot dusver niet tot een overeenkomst geleid.

Wel kwam een normalisering van de betrekkingen tussen Egypte en Israël op gang. Op 26 febr. 1980 overhandigden ambassadeurs van beide landen hun geloofsbrieven.

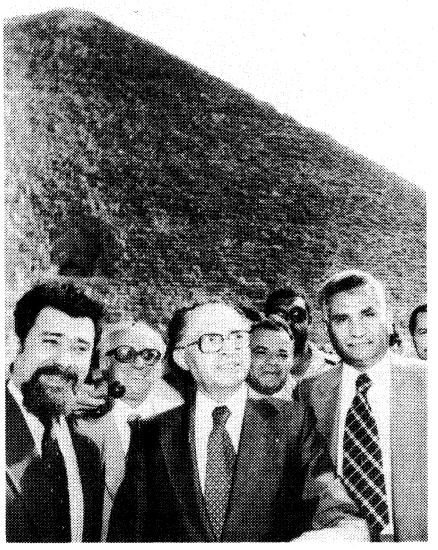
Op 3 aug. 1981 werd door de VS, Egypte en Israël een verdrag getekend inzake de vorming van een multinationale vredesmacht, die na de volledige terugtrekking van Israël uit de Sinai (per 25 april 1982) in een bufferzone langs de Egyptisch-Israëlische grens moet worden gelegerd.

Inmiddels hebben president Sadat van Egypte en premier Begin van Israël elkaar sinds de ondertekening van het vredesverdrag zeven maal ontmoet.

Hieronder volgt een meer gespecificeerd overzicht van deze en ermee samenhangende ontwikkelingen.

Begin in Cairo

Op 2 en 3 april 1979 bracht Begin als eerste Israëlische premier een officieel bezoek aan Cairo. (Zijn besprekingen met president Sadat in Ismailia op 25/26 dec. 1977 golden als een „werkbezoek".) Na afloop van zijn besprekingen met Sadat maakte Begin op een persconferentie bekend dat Israël de in de Sinai gelegen stad El Arisj op 26 mei 1979 aan Egypte zou overdragen.

De Israëlische premier Begin (m.) tijdens een bezoek aan de piramiden van Gizeh op 2 april 1979. Links de chef van zijn kabinet. Eliahu Ben-Elissar.

Op 4 april deelde Begin in de Knesset mee dat hij Sadat op 27 mei in El Arisj zou ontmoeten om de opening van de Egyptisch-Israëlische grens in die sector te proclameren, dat er een rechtstreekse telefoonverbinding tussen Cairo en Jeruzalem zou komen (deze „hot-line" werd op 4 april operationeel) en dat de bijeenkomsten van de ministers van defensie over militaire aspecten van het vredesverdrag afwisselend in El Arisj en Beersheba zouden worden belegd.

Voltooiing eerste *subfase* Israëlische teruggtrekking. Aanvang autonomie-onderhandelingen. Overleg Begin-Sadat in El Arisj en Beersheba

Van 25-27 april 1979 vonden in Cairo besprekingen plaats tussen president Sadat en de Egyptische en Israëlische ministers van defensie (resp. Kamal Hassan Ali en Ezer Weizman). Op 29 april werd op een VN-basis in de Sinai de eerste bijeenkomst geopend van de gemeenschappelijke commissie van Egyptische en Israëlische militaire vertegenwoordigers die met de supervisie op de Israëlische terugtrekking uit de Sinai waren belast.

Op 30 april voer het vrachtschip Ashdod als eerste Israëlische schip door het Suezkanaal.

Op 25 mei werd de stad El Arisj formeel aan Egypte overgedragen, waarmee de eerste subfase van de Israëlische terugtrekking en Zone I (een strook van 100 mijl langs de noordkust van de Sinai) was teruggegeven. (Volgens art. II van het aanhangsel bij Annex I van het vredesverdrag – zie pag. 848/2- 1979 – zou dit gebied binnen twee maanden na de uitwisseling van de ratificatiedocumenten aan het Egyptische gezag worden overgedragen.)

De ontruiming van tuinbouwgrond op Egyptisch gebied door Israelische kolonisten van de nederzetting Neot-Sinai bij El Arisj had op 23 en 24 mei tot botsingen tussen deze kolonisten en Israelische militairen geleid, waaraan een eind was gemaakt door persoonlijke interventie van de Israelische vice-premier Yigael Yadin.

Eveneens op 25 mei 1979 begon in Beersheba de eerste zitting van de onderhandelingen over autonomie voor de Palestijnse bewoners van de Westelijke Jordaanoever en de Gazastrook. De Egyptische delegatie werd geleid door de minister van defensie, Kamal Hassan Ali: de Israëlische door de minister van binnenlandse zaken, Josef Burg (zie ook pag. 83813 e.v.-1980). Namens de VS was minister van buitenlandse zaken Cyrus Vance aanwezig. (De details van de autonomie-onderhandelingen worden in een volgende aflevering behandeld.)

Op 26 mei vloog president Sadat naar El Arisj. Hij werd daar door ca. 30.000 Egyptenaren enthousiast begroet bij de viering van de terugkeer van de stad onder Egyptisch gezag.

Op 27 mei voegden de Israëlische premier Begin en de Amerikaanse minister Vance zich bij Sadat in El Arisj. Na onderling beraad vlogen de drie bewindslieden vervolgens per helikopter naar Beersheba voor verder overleg. Nog dezelfde dag maakten de drie ook een vlucht met een toestel van Egyptair boven Tel Aviv en Cairo, wat werd omschreven als de symbolische opening van een nieuwe luchtcorridor tussen Egypte en Israël.

Bij de besprekingen van 27 mei stemde Sadat in beginsel in met een verzoek van Begin om onmiddellijke stappen te nemen voor het openen van de Egyptisch-Israëlische grens t.b.v. het burgerverkeer. Voorts werd overeengekomen dat Israël een aantal Arabische gevangenen zou vrijlaten, „wier invrijheidstelling Israëls veiligheid niet zal schaden."

Afgesproken werd voorts dat de Israëlische minister van buitenlandse zaken Dayan begin juni in Cairo besprekingen zou voeren en dat premier Begin in iuli een bezoek aan Alexandrië zou brengen.

Op 28 mei lieten de Israelische autoriteiten 16 Arabische gevangenen vrij, van wie 7 er de voorkeur aan gaven naar het nu Egyptische gebied van El Arisj te gaan.

Op 29 mei passeerden drie Israëlische oorlogsschepen voor het eerst het Suezkanaal.

Nadat Dayan drie dagen besprekingen in Cairo had gevoerd, werd op 16 juni

De Egyptische president Sadat begroet de menigte bij aankomst in het door Israël ontruimde El Arisj op 26 mei 1979.

bekendgemaakt dat overeenstemming was bereikt over een onbeperkt zee- en luchtverkeer tussen Egypte en Israël. De landgrens zou echter vooralsnog gesloten blijven.

Begin in Alexandrië. Voltooiing *2de* en 3defase Israëlische terugtrekking. *UNEF vervangen door UNTSO. Sadat* in Haifa. Voortzetting autonomie-onderhandelingen.

Op 10 en 11 juli 1979 bracht premier Begin zijn derde bezoek aan Egypte, waar hij in Alexandrië besprekingen voerde met president Sadat. Na afloop verklaarde deze dat hoofdzakelijk over Israëlische nederzettingen in de bezette gebieden was gesproken. Volgens Begin was ook van gedachten gewisseld over de Palestijnse autonomie en over Egyptische olieleveranties aan Israël.

Op 25 juli 1979 werd de tweede subfase van de Israëlische terugtrekking uit de Sinai voltooid. Een gebied van ca. 6000 km² achter de kuststrook langs de Golf van Suez werd aan Egypte overgedragen.

Inmiddels was het mandaat van de VN-vredesmacht in de Sinai (UNEF) – op 23 okt. 1978 met negen maanden verlengd tot 24 juli 1979 – verlopen. Nadat de SU had laten weten een veto uit te spreken over elke poging om het UNEF-mandaat te verlengen, hadden de VS in overleg met de SU voorgesteld de UNEF te vervangen door waarnemers van de UNTSO (UN Truce Supervision Organization, aanwezig in het Midden-Oosten sinds de Arabisch-Israëlische wapenstilstand van 1949). Op 24 juli 1979 besloot de Veiligheidsraad tegen de zin van Israël dat de UNTSO de controle op de naleving van de militaire bepalingen van het Egyptisch-Israëlisch vredesverdrag zou uitvoeren in overeenstemming met het verzoek van de betrokken partijen. Op 1 aug. werd gemeld dat ongewapende UNTSO-eenheden waren begonnen met het innemen van de posities in de Sinai, die tevoren door UNEF-eenheden waren bemand. Zowel de Russische als de Amerikaanse contingenten waren uit de UNTSO teruggetrokken.

Van 4-6 sept. 1979 voerde president Sadat in Haifa besprekingen met premier Begin. Na afloop daarvan verklaarde de Israëlische premier dat bei de zijden tot de conclusie waren gekomen van mening te verschillen over de kwestie van de joodse nederzettingen in bezet gebied. Overeenstemming werd bereikt over toekomstige Egyptische olieleveranties aan Israël, het tempo van de Israëlische terugtrekking uit de Sinai en de controle op de bepalingen van het vredesverdrag.

Egypte zou de olie uit het Alma-veld (in het zuiden van de Sinai) aan Israël verkopen na de overdracht van dit gebied (volgens het schema op 25 nov. 1979) aan Egypte. Van niet-officiële zijde werd bericht dat president Sadat had toegezegd 2 mln ton olie per jaar aan Israël te verkopen tegen de prijs op de wereldmarkt, d.w.z. de hele opbrengst van het Alma-veld op dat moment.

Premier Begin stemde ermee in dat het gebied rond het St. Catharina-klooster aan de voet van de berg Sinai (in het zuiden van Zone V) meer dan twee maanden vóór de voltooiing van de 5de subfase van de Israelische terugtrekking (volgens plan 25 jan. 1980) aan Egypte zou worden teruggegeven om president Sadat in de gelegenheid te stellen daar een tweede verjaardag van zijn reis naar Jeruzalem te vieren. President Sadat stemde erin toe dat Israëlische toeristen het gebied van de berg Sinai per vliegtuig of per bus konden bezoeken. wat in de praktijk neerkwam op een opening voor het eerst van de Egyptisch-Israelische landgrens.

Begin kwam met Sadat een gezamenlijk toezicht overeen op de naleving van de militaire bepalingen van het vredesverdrag. „We hebben besloten de zaak in eigen hand te nemen". aldus Sadat. Israël en Egypte zouden met gezamenlijke patrouilles de taak van de UNTSO-waarnemers in de bufferzone in de Sinai overnemen tot met de VS een andere oplossing – een internationale troepenmacht buiten de VN om – zou zijn uitgewerkt. Ook zouden Israël en Egypte observatieposten in de Sinai opzetten.

Na overleg te Washington op 18 en 19 sept. werden Israël, Egypte en de VS het eens over een voorlopige overeenkomst, die het toezicht regelt op de geleidelijke Israëlische ontruiming van de Sinai tot eind april 1982. Volgens die overeenkomst zullen gemengde Egyptisch-Israëlische patrouilles deze taak in de bufferzone overnemen. Voorts zullen de VS de sinds 1976 in de Sinai opererende elektronische waarnemingsposten blijven bedienen. Het benodigde civiele technische personeel zou niet meer dan 200 man mogen omvatten. De Amerikanse luchtmacht zou veelvuldiger dan tot nu toe verkenningsvluchten boven de woestijn uitvoeren en ook de controle met satellieten zou worden versterkt.

Op 25 sept. 1979 werd de derde subfase van de Israëlische ontruiming van de Sinai voltooid. Dit maal werd een gebied van 7.000 km², ten oosten en zuiden van het op 25 juli teruggeven gebied, met de strategisch belangrijke Firan-pas, aan Egypte overgedragen.

Inmiddels duurden de onderhandelingen over de Palestijnse autonomie tussen vertegenwoordigers van Egypte, Israël en de VS voort. Besprekingen vonden plaats in Alexandrië (11-12 juni 1979), Herzlia in Israël (25-26 juni), Alexandrië (5-6 juli en 29-31 juli), Haifa (5-7 aug) en Alexandrië (19-21 aug. en 26-27 sept.).

Op 25 en 26 okt. 1979 werden de autonomie-onderhandelingen te Londen voortgezet, waarna bijeenkomsten volgden in Tel Aviv (19-20 nov.) en in Cairo (19 dec.).

Overdracht olievelden

Inmiddels hadden de Israëlische troepen overeenkomstig Begins toezegging voortijdig het gebied rond het St. Catharina-klooster aan de voet van de berg Sinai op 15 nov. 1979 ontruimd. Met een oproep aan alle volken zich aan Gods leer te houden en de levensloop van de profeten tot voorbeeld te

President Sadat (l.) in gebed op de berg Sinai (19 nov. 1079). Naast hem de toenmalige Egyptische premier Mustapha Khalil en diens minister van defensie Kamal Hassan Ali (uiterst rechts).

nemen, in het bijzonder hun streven naar broederschap en naar het verhinderen van bloedvergieten. geweld en haat, vierde president Sadat op 19 nov. de tweede verjaardag van zijn Jeruzalembezoek op de berg Sinai. Hij maakte gewag van zijn streven op deze heilige berg een religieus gebedsoord voor mohammedanen, joden en christenen te laten bouwen. Sadat had Begin voor deze plechtigheid uitgenodigd, maar de Israëlische premier had voor de uitnodiging bedankt.
Op 25 nov. werd de vierde subfase van de Israëlische terugtrekking uit de Sinai voltooid met de overdracht van de Alma-olievelden bij At-Tur aan Egypte, dat daarmee de volledige controle over de Golf van Suez herkreeg. Deze velden hadden Israël in 1979 2 mln ton olie opgeleverd, d.w.z. 22% van de Israëlische behoefte. Weliswaar zou Israël olie uit de Alma-velden blijven betrekken (tegen een prijs van ca. $35 per vat), maar de Egyptische minister van oliezaken Hilal had eerder verklaard dat Egypte de produktie wilde halveren.

Ontmoeting Begin-Sadat *in Aswan*

Van 7-10 jan. 1980 vond in Aswan de negende ontmoeting tussen Sadat en Begin plaats. De gevolgen van de Russische interventie in Afghanistan en de islamitische revolutie in Iran werden besproken en daarover bleek een volledige overeenstemming tussen beide leiders te bestaan. Geen vooruitgang werd geboekt t.a.v. de Palestijnse bestuursautonomie, het voornaamste gesprekstheme. Begin deelde op een persconferentie na afloop mee dat was overeengekomen het lucht-, post-, telex- en telefoonverkeer per 16 jan. normaal te hervatten; dan zou ook de normalisering van de betrekkingen tussen beide landen volgens de Camp David-akkoorden worden uitgevoerd.
Nadat Egypte en Israël tijdens de autonomie-onderhandelingen van 14-17 jan. te Cairo elkaars voorstellen hadden verworpen, pleitten zowel Begin als Sadat voor het houden van een topconferentie, waaraan ook de Amerikaanse president Carter zou moeten deelnemen.

Eerstefase ontruiming *Sinai* voltooid. Normalisering betrekkingen. Opening ambassades

Op 23 jan. 1980 ontruimden Israëlische troepen de stad Refidim, de grootste en strategisch belangrijkste Sinai-basis. Met de overdracht van dit gebied in het centrum van de Sinai (zone V) op 25 jan. aan Egypte werd de eerste fase van de Israëlische terugtrekking uit de Sinai voltooid.
Sinds het vredesverdrag had Israël omstreeks tweederde deel van de Sinai teruggegeven en zich op de interimlinie El Arisj – Ras Mohammed teruggetrokken. De rest van de bezette Sinai (tot de linie Rafah – Eilat) blijft overeenkomstig het vredesverdrag tot eind april 1982 onder Israëlisch bestuur. Intussen had het Israëlische leger achter de interimlinie 103 nieuwe militaire complexen gebouwd, waaronder 47 complete bases en meer dan 3.500 gebouwen. In die periode werd ook 87.000 ton uitrusting en munitie geëvacueerd: meer dan 200 km wegen werden daartoe geasfalteerd.

Op 26-27 jan. werd de Israëlisch-Egyptische grens bij Neot Sinai voor burgerverkeer opengesteld, terwijl ook telefoon- en telexverbindingen tussen beide landen formeel tot stand kwamen.
Op 5 febr. keurde de Egyptische Volksvergadering een wet tot beëindiging van de economische boycot tegen Israël goed, die 32 jaar had gegolden.
Op 14 febr. werd een voorlopig luchtvaartakkoord tussen Egypte en Israël ondertekend, op grond waarvan de Israëlische luchtvaartmaatschappij El Al op 3 maart een eerste vlucht naar Cairo uitvoerde, terwijl een speciaal daartoe opgerichte Egyptische luchtvaartmaatschappij „Nefertiti" op 3 maart voor het eerst Tel Aviv aandeed.
Op 18 febr. werd de eerste Israëlische ambassade in Cairo geopend. Op 26 febr. volgde de opening van de Egyptische ambassade in Tel Aviv. Eveneens op 26 febr. boden in Cairo en Jeruzalem de ambassadeurs van Israël (Eliahu Ben-Elissar) en Egypte (Saad Murtada) hun geloofsbrieven aan.
Een regeringswoordvoerder te Cairo wees er nadrukkelijk op dat Egypte daarmee niet Jeruzalem als hoofdstad van Israël erkende.

Op 3 maart werd in Cairo een Egyptisch-Israëlisch cultureel akkoord geparafeerd. Het regelde het aanknopen van cultiirele betrekkingen en het uit-

Op 18 febr. 1980 stak de Israëlische zaakgelastigde Yosef Hadas de Israëlische vlag uit op het ambassadegebouw in Cairo.

wisselen van professoren, studenten en publikaties op cultureel gebied.
Op 10 maart werd tussen Egypte en Israël een akkoord over toerisme getekend, op grond waarvan toeristen uit Israël in particuliere voertuigen naar Egypte mochten reizen. maar niet in autobussen.
Op 2 april werd in Tel Aviv een Egyptisch-Israëlisch verkeersakkoord ondertekend, dat een normalisering van het land- en zeeverkeer tussen beide landen per 15 april regelde. Vanaf die datum zouden Israëlische particuliere voertuigen hun land voor het eerst in de geschiedenis via de weg over land kunnen verlaten: de toeristen moesten in het bezit zijn van geldige autopapieren, een internationaal rijbewijs en een visum.

Carter *spreekt met Sadat* en, Begin, over Palestijnse autonomie

De Amerikaanse president Jimmy Carter voerde op 8 en 9 april 1980 te Washington overleg met de Egyptische president Sadat en op 15 en 16 april, eveneens te Washington, met de Israëlische premier Begin. Deze besprekingen, waartoe Carter beiden had uitgenodigd, gingen vooral over het vraagstuk van de toekomstige autonomie voor de Palestijnen op de Westelijke Jordaanoever en in de Gazastrook. De grondslag voor de Palestijnse bestuursautonomie moest volgens de Camp David-akkoorden vóór 26 mei 1980 worden gelegd, maar bij de voorgaande onderhandelingen over deze zaak (van 31 jan. – 1 febr. te Herzliya, op 27 en 28 febr. in het Kurhaus te Scheveningen en op 27 maart te Alexandrië) hadden geen beslissend resultaat opgeleverd en waren op 27 maart verdaagd.
Op 15 april stelde Begin aan Carter voor de de besprekingen over de Palestijnse bestuursautonomie de volgende 40 dagen weer naar het Midden-Oosten te verplaatsen en ze op ministersniveau afwisselend 20 dagen in Alexandrië en 20 dagen in Tel Aviv te voeren. Tevoren had Sadat gesuggereerd een intensief overleg in Washington voort te zetten. Carter opperde op 15 april de gedachte de besprekingen gedurende een week in Washington te voeren en ze vervolgens naar het Midden-Oosten over te hevelen. Tenslotte gingen Sadat en Carter met Begins voorstel akkoord.
President Carter had op 13 april tijdens een TV-interview verklaard dat Israël de vestiging van nederzettingen op de Westelijke Jordaanoever en in de Gazastrook zou moeten opschorten tot de toekomstige status van die gebieden via onderhandelingen was vastgesteld. Maar premier Begin weigerde dit volgens persberichten, omdat die nederzettingen een bescherming tegen het terrorisme van de PLO zouden bieden. Ook wilde hij geen volmachten op het gebied van de veiligheid verlenen aan de te vormen Palestijnse bestuursraad; die volmachten moesten ook na het vertrek van de Israëlische militaire en civiele autoriteiten in Israëlische handen blijven, aldus zou Begin hebben verklaard.
Volgens sommige bronnen zouden Israël en Egypte bereid zijn de Palestijnse bestuursautonomie zelf in leven te roepen, indien de partijen het niet volledig eens werden over de bevoegdheden die aan de te kiezen Palestijnse bestuursraad moesten worden toegekend.
NRC/H'blad (17-4-'80) stelde: „Op de grote principiële kwesties betreffende de Palestijnse bestuursautonomie – bevoegdheden voor de bestuursraad, veiligheid in de autonomie en Oost-Jeruzalem – heeft Begin. . . niets toegegeven."

De eerste Egyptische ambassadeur in Israël, Saad Murtada.

Onderbreking autonomiebesprekingen. Jeruzalem-wet

De op 1 mei 1980 in Herzlia begonnen 11de ronde van de autonomieonderhandelingen werden op 5 mei onderbroken, toen de Egyptische vertegenwoordigers in de werkgroepen hun medewerking staakten, omdat hun plan i.z. veiligheidsvraagstukken was verworpen. Op 6 mei werden de gesprekken op informele basis voortgezet, maar op 7 mei werden de onderhandelingen beëindigd.
Op 8 mei sprak president Sadat de wens uit de autonomiebesprekingen op ministersniveau voorlopig op te schorten, om de resultaten van de onderhandelingen in Herzlia te kunnen bestuderen. Maar op 14 mei, na een lang telefonisch gesprek met de Amerikaanse president Carter, verklaarde Sadat zich bereid de autonomiebesprekingen te hervatten. De volgende dag echter kwam hij op dit besluit terug omdat de Israëlische regering een wetsvoorstel voorbereidde waarin zou worden vastgelegd dat Jeruzalem de hoofdstad van Israël is, aldus een verklaring van het Egyptische ministerie van buitenlandse zaken.
Op 18 mei ontving premier Begin een brief van Sadat waarin deze zijn bereidheid uitte onder bepaalde omstandigheden de autonomiebesprekingen te hervatten. De volgende dag verklaarde Begin dat hij nooit zou toestaan dat instellingen onder Palestijnse autonomie zeggenschap zouden krijgen in veiligheidsaangelegenheden.
Bij het verstrijken van de streefdatum voor het verwezenlijken van de Palestijnse autonomie op 26 mei stelden Egypte en Israël elkaar in verklaringen over en weer verantwoordelijk voor het uitblijven van die autonomie. Sadat meende dat de VS met nieuwe voorstellen moesten komen om de impasse te doorbreken.
Op 20 juni verklaarde Sadat een bijeenkomst met Begin van weinig nut te achten zolang er geen vorderingen t.a.v. de autonomie werden gemaakt. Overigens liet hij weten de PLO niet langer als enige legitieme vertegenwoordiger van het Palestijnse volk te beschouwen.
Op 2 en 3 juli vonden in Washington besprekingen plaats tussen de Egyptische minister van buitenlandse zaken Kamal Hassan Ali, de Israëlische minister van binnenlandse zaken Josef Burg en de Amerikaanse onderhandelaar Sol Linowitz (die op 6 nov. 1979 was benoemd als opvolger van Robert Strauss, die op zijn beurt op 24 april 1979 Alfred Atherton was opgevolgd). Na afloop werd meegedeeld dat de autonomieonderhandelingen op 10 juli zouden worden hervat, maar op 7 juli werd gemeld dat het overleg een week was uitgesteld.

Van 13-15 juli vonden in Cairo hernieuwde autonomiebesprekingen op het niveau van de juridische subcommissie plaats. Deze ronde eindigde zonder overeenstemming en met een openlijke strijd over de status van Jeruzalem. Wel werd afgesproken dat de onderhandelingen op 30 juli te Alexandrië op ministersniveau zouden worden voortgezet.

Maar op 30 juli aanvaardde het Israëlische parlement met 69 tegen 15 stemmen bij drie onthoudingen in laatste lezing een door Geula Cohen (Tehiya) ingediend wetsontwerp, waarvan art. 1 luidde: ,,Het verenigde Jeruzalem is in zijn totaliteit de hoofdstad van Israël." Op 3 aug. zond president Sadat een brief aan premier Begin, waarin het Israëlische besluit als ,,nietig" werd verworpen en waarin Sadat meedeelde dat Egypte pas tot hervatting van de onderhandelingen bereid was ,,als Israël genegen is vanuit een andere positie dan van het scheppen van voldongen feiten te opereren". Het was aan Israël om de autonomiebesprekingen in de geest van de Camp David-akkoorden weer op gang te brengen.

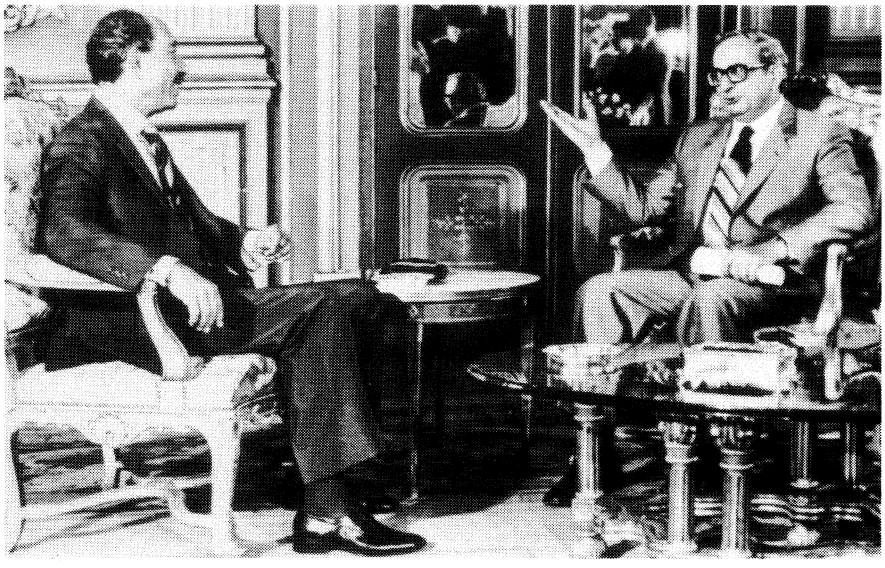
Impasse. Bezoek Navon aan *Egypte*

Op 14 aug. 1980 nodigde president Sadat de Israëlische president, Yitzhak Navon, voor een staatsbezoek aan Egypte uit.
Op 15 aug. maakte Sadat in een brief aan premier Begin bekend de autonomiebesprekingen tot na de Amerikaanse presidentsverkiezingen (4 nov. 1980) te willen opschorten. Dan zou een Egyptisch–Israëlisch–Amerikaanse driehoekstop moeten worden belegd om een uitweg te vinden. Sadats brief was een antwoord op een brief van Begin van 6 aug, waarin deze volgens Jeruzalem de mogelijkheid tot hervatting van de autonomiebesprekingen openhield.
In antwoord op Sadats brief van 15 aug. schreef Begin op 17 aug. dat de verantwoordelijkheid voor de impasse in de autonomiebesprekingen bij Sadat berustte. Begin wees erop dat Egypte deze onderhandelingen al drie keer had stopgezet.
Op 29 aug. maakte Sadat in een brief aan Begin duidelijk dat hij geen verdere briefwisseling met de Israëlische premier wenste en dat de autonomiebesprekingen eventueel konden worden hervat na een topconferentie tussen de VS, Egypte en Israël, die na de Amerikaanse presidentsverkiezingen zou moeten plaatsvinden.
Na bezoeken aan zowel Egypte als Israël verklaarde de speciale Amerikaanse afgezant Sol Linowitz op 3 sept. te Cairo dat beide partijen het in principe eens waren over een hervatting van de autonomiebesprekingen; ook was overeenstemming bereikt over een topconferentie met de VS. Die topconferentie zou, naar president Carter op 3 sept. meedeelde, ,,later in het jaar" worden gehouden.
Op 7 sept. nodigde de Egyptische staatsminister van buitenlandse zaken Boutros Ghali de Israëlische minister

Op 10 sept. 1980 ontving president Sadat (m.)de Israëlische minister van buitenlandse zaken Shamir (l.) in Alexandrië. Rechts de Egyptische staatsminister van buitenlandse zaken Boutros Ghali.

van buitenlandse zaken Shamir voor een bezoek aan Egypte uit. Tijdens zijn verblijf in Egypte (9-10 sept.) werd Shamir door Sadat ontvangen, die daarna bekendmaakte in te stemmen met een hervatting van de autonomiebesprekingen nog in september. Ook premier Begin stemde daar op 10 sept. mee in.
Op 17 sept. ontving president Carter de Israëlische en Egyptische ministers van buitenlandse zaken: Shamir en Ali.
Op 22 sept. voerden Egyptische en Israëlische experts in El Arisj besprekingen over de verdere normalisering van de bilaterale betrekkingen. Overeengekomen werd de grens bij El Arisj voor het handelsverkeer te openen.
Op 10 okt. maakte het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken bekend dat het autonomieoverleg tussen Egypte, Israël en de VS op 14 en 15 okt. te Washington op het niveau van delegatieleiders zou worden hervat. Tijdens de toen gehouden besprekingen werd overeengekomen het overleg tot 17 nov. te verdagen en het dan ,,ergens in het Midden-Oosten" voort te zetten. Liriowitz verklaarde later dat de drie partijen het voor 80% eens waren over de regeling van het Palestijnse zelfbestuur en dat de VS hadden toegezegd vóór 17 nov. een werkdocument aan de beide andere partijen voor te leggen om een compromis te vergemakkelijken.
Van 26-30 okt. bracht de Israëlische president Yitzhak Navon een vijfdaags staatsbezoek aan Egypte. Hij werd zeer harteiijk ontvangen door president Sadat, die hem in de loop van twee gesprekken beloofde de grens in de Sinai voor goederenverkeer open te stellen. Voorts kreeg El Al toestemming voor een vierde wekelijkse vlucht op Cairo. Tevens werd een aantal praktische maatregelen overeengekomen ter normalisering van de bilaterale betrekkingen.
Tijdens Egyptisch-Israëlische normaliseringsbesprekingen van 3-6 nov. in Tel Aviv werd overeengekomen de grenzen voor het goederenverkeer overland met ingang van 15 dec. te openen. Maar een voorgenomen bezoek van de Egyptische staatsminister Boutros Ghali aan Israël werd op 5 nov. afgezegd, omdat deze geen besprekingen in Jeruzalem wilde voeren. ,,Sinds de eenzijdige Israëlische annexatie van bezet Arabisch Jeruzalem is ons standpunt dat in die stad niet officieel onderhandeld kan worden," aldus een woordvoerder te Cairo.

De Israëlische president Navon (r.) in gesprek met zijn Egyptische ambtgenoot Sadat in het Abdine-paleis te Cairo (27 okt. 1980).

Op 9 nov. arriveerde de Israëlische premier Begin voor een 10-daags privébezoek in de VS. De gekozen nieuwe Amerikaanse president Reagan wenste hem niet te ontvangen, ondanks pogingen van de Israëlische ambassade in Washington een ontmoeting Reagan Begin te arrangeren. Wel werd Begin op 13 nov. ontvangen door president Carter. Beiden verklaarden na afloop dat het vredesproces voortgang moest vinden met de Camp David-akkoorden als basis.
Inmiddels had Egypte op 10 nov. laten weten dat de autonomiebesprekingen tot na 20 jan. 1981 moesten worden opgeschort, de dag waarop Reagan het presideritschap van Carter overnam
Op 4 dec, had de Israeiische minister van buitenlandse zaken Shamir in Parijs een onderhoud met de Egyptische staatsminister Boutros Ghali. Volgens Shamir waren zij het eens over de noodzaak om de autonomiebesprekingen te bespoedigen.
Op 15 en 16 dec. liet de gekozen Amerikaanse president in boodschappen aan Sadat en Begin, overgebracht door Linowitz, weten dat hij het proces van de Camp David-akkoorden zou voortzetten.
Op 16 jan. 1981 werd in Tel Aviv een onderhandelingsronde tussen Israël, Egypte en de VS over Palestijnse autonomie afgesloten, zonder dat een datum voor een volgende ronde in Egypte werd vastgesteld.

Vanuit Tel Aviv werd bericht dat de Egyptische onderhandelaar, Ezzat Abdul Latif, de annexatie van Oost-Jeruzalem door Israël en de maatregelen van het Israëlische militaire bestuur tegen de Palestijnen op de Westelijke Jordaanoever obstakels bij de onderhandelingen had genoemd. De Israelische onderhandelaar, Haim Kubersky, beschuldigde Latif van ,,misleidend" interpreteren van de Camp David-akkoorden. Volgens politieke waarnemers werd deze onderhandelingsronde alleen maar gehouden omdat de drie partijen daarmee wilden demonstreren dat zij zich aan die akkoorden gebonden voelen.

Op 8 febr. onthulde radio-Israël de inhoud van een telegram dat de Israëlische ambassadeur in Cairo, Eliahu Ben-Elissar, aan het ministerie van buitenlandse zaken in Jeruzalem had gestuurd over een onderhoud met de Egyptische president Sadat in de voorafgaande week. Sadat zou hebben gezegd dat hij geen mogelijkheden zag het overleg over de Palestijnse autonomie op korte termijn te hervatten i.v.m. de komende verkiezingen in Israël. Hij zou zich ook tegen een Europees diplomatiek initiatief m.b.t. het Midden-Oosten hebben uitgesproken, omdat „sommige" Europese landen ,,een wig willen drijven" tussen Egypte en Israël. De door de Israëlische Arbeiderspartij voorgestelde „Jordaanse optie" zou door Sadat zijn verworpen.

Terwijl de publikatie van dit geheime telegram in Egypte en Israël de nodige opschudding teweegbracht, waarschuwde de Israëlische minister van binnenlandse zaken, Josef Burg, die voor Israël de autonomieonderhandelingen leidde, tegen uitstel van deze onderhandelingen, omdat dit z i. een ,,schending" van de Camp David-akkoorden betekende.
Maar op 13 maart meldde radio-Israël dat volgens minister van justitie Nissim na diplomatieke contacten met Egypte en de VS was overeengekomen de autonomieonderhandelingen pas na de Israëlische verkiezingen van 30 juni (pag. 433) te hervatten.

Nieuwe Israëlische ambassadeur

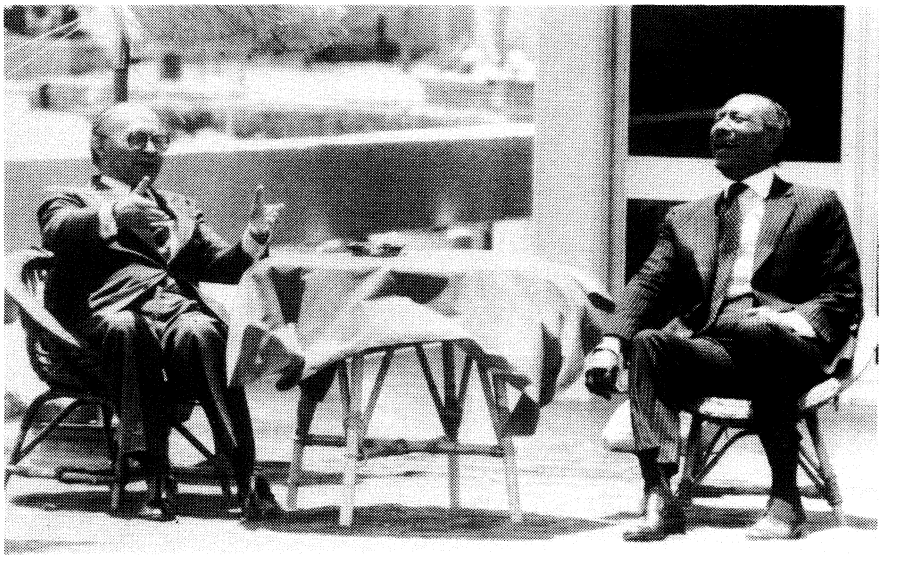
Op 19 maart berichtte de FAZ dat de Israëlische ambassadeur in Egypte, Eliahu Ben-Elissar, naar Israël was teruggekeerd om zich voor de Likoed kandidaat te stellen bij de Israëlische parlementsverkiezingen.
Op 24 april verleende de Egyptische regering haar toestemming voor de nieuwe Israëlische ambassadeur, de diplomaat Moshe Sasson.

Ontmoeting Begin–Sadat in Ofira

Op 4 juni kwamen premier Begin en president Sadat voor de 10de maal bijeen. Deze ontmoeting, de eerste sinds januari 1980, vond op uitnodiging van de Israëlische premier plaats en wel te Ofira in het zuiden van het door Israël bezette deel van de Sinai.
Over de belangrijkste punten van gesprek – de bilaterale betrekkingen en de Libanese kwestie – bleek een opvallende eensgezindheid te bestaan.

Begin en Sadat waren unaniem van mening dat de aanwezigheid van de ca. 30.000 Syrische militairen in Libanon de oorzaak is van de ,,tragedie" in dat land. „Ik ben van oordeel dat de Syrische troepen zich uit Libanon moeten terugtrekken," aldus Sadat, onmiddellijk bijgevallen door Begin. De Egyptische president gaf te kennen dat hij het Israelische standpunt i.z. de terugkeer naar de ,.status quo ante" in Libanon deelde en hij stelde zijn bemiddeling voor om een vredesverdrag tussen de regeringen van Israël en Libanon tot stand te brengen. Terwijl Begin instemde met Sadats verzoek het Amerikaanse streven naar een politieke oplossing van het conflict in Libanon de nodige tijd t i laten, verwierp de Israëlische premier diens verzoek voortaan van acties tegen Palestijnse posities in Libanon af te zien. Israël zou tegen ,,terroristen" de maatregelen treffen die om veiligheidsredenen absouluut noodzakelijk schenen, aldus de Israëlische premier.

Volgens Begin hadden Sadat en hij beiangrijke afspraken gemaakt en ,,oplossingen" in kwestie; van groot &-wicht gevonden. Volgens radio-Israël had Sadat ingestemd met het gebruik van het militaire vliegveld Etzion in de Sinai voor toeristenverkeer naar Eilat, nadat Israël de Sinai geheel zal hebben ontruimd.
Volgens het Egyptische blad *Al Ahram* zal Israël in 1982 Sharm el-Sheikh met alle militaire faciliteiten en haveninstallaties aan Egypte overdragen. In Israël is gezegd dat Sadat daarom wel heeft gevraagd maar dat daarover nog geen besluit is gevallen.
Sadat beloofde van zijn kant dat Israëli's na de overdracht van volgend jaar in de door Israël gebouwde stad Ofira kunnen blijven werken. Ze mogen er echter niet permanent woonachtig zijn, aldus Sadat. Hij legde een delegatie van inwoners van Ofira uit dat hij dat met het oog op zijn binnenlandse oppositie en kritiek in de Arabische wereld niet kan toestaan.
Voorts stemde Sadat er mee in dat de

De Israëlische premier Begin (l.) en de Egyptische president Sadat tijdens hun topoverleg op 4 juni te Ofira in de Sinai.

volgende gespreksronde over de multinationale vredesmacht voor de Sinai in Jeruzalem zou worden gehouden.
Deze topconferentie, die in Israël als een manœuvre van Begin in zijn verkiezingscampagne werd gekenschetst, ging gepaard met een nieuw Amerikaans initiatief. President Reagan nodigde president Sadat en de ,,premier van Israël" op 4 juni uit voor afzonderlijke bezoeken aan Washington in het najaar.

Overleg over vredesmacht in de *Sinai*

In het Egyptisch-Israëlische vredesverdrag van 26 maart 1979 werd in artikel VI (pag. 847/3-1979) gevraagd om de vorming van een multinationale vredesmacht in de Sinai onder auspiciën van de Verenigde Naties.
Nadat duidelijk geworden was dat de Sowjet-Unie in de Veiligheidsraad van de VN een veto over zo'n VN-vredesmacht zou uitspreken, ontwikkelden de Verenigde Staten initiatieven t.b.v. de vorming van een alternatieve multinationale vredesmacht, die na de volledige terugtrekking van Israël uit de Sinai (25 april 1982) in een bufferzone langs de Egyptisch-Israëlische grens zou moeten worden gelegerd.
Over de vorming van die vredesmacht voerde de Amerikaanse plv. onderminister van buitenlandse zaken Michael Sterner eind februari 1981 besprekingen in Jeruzalem en Cairo, vanwaar hij op 1 maart naar Washington terugkeerde. Hij repte toen van ,,het bestaan van meningsverschillen", die echter geen ,,ernstig obstakel" vormden voor een akkoord.
Israël had laten weten geen contingenten te wensen uit landen, die met Jeruzalem geen diplomatieke betrekkingen onderhouden of de staat Israël niet erkennen.
Nadat de Egyptische staatsminister van buitenlandse zaken, Boutros Ghali, in het weekend van 1 maart enkele Latijnsamerikaanse landen had gepolst voor deelname aan de vredesmacht, bracht minister van buitenlandse zaken Kamal Hassan Ali met datzelfde doel in de tweede helft van maart bezoeken aan Noorwegen, Denemarken, Finland en Zweden. Deze landen wilden slechts onder auspiciën van de VN meedoen.
Op 18 maart bevestigde de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, Alexander Haig, dat zijn regering overwoog het Congres toestemming te vragen voor de levering van een Amerikaans contingent.
Op 28 maart verklaarde de Egyptische onderminister van buitenlandse zaken, Osama el-Baz, dat zijn land in beginsel geen bezwaar meer had tegen een eventuele Amerikaanse deelname aan de vredesmacht. Hij zei dit na tweedaagse besprekingen met de Amerikaanse onderhandelaar Sterner in Cairo. die nog meedeelde dat Egypte en de VS van plan waren alsnog de Veiligheidsraad bij de vorming van de vredesmacht te betrekken, ondanks Sowjet-dreigementen met een veto.
Tegenover de inschakeling van de VN stond de Israëlische regering aanvankelijk negatief, maar Sterner zou tijdens zijn volgende verblijf in Israël (vanaf 29 maart) de verzekering hebben gekregen dat Israël zich niet meer tegen een desbetreffend verzoek aan de VN zou verzetten.
Tijdens zijn bezoek aan Egypte (4-5 april) deelde de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken Haig op een persconferentie te Cairo mee dat de VS bereid waren de helft van de troepen voor de vredesmacht te leveren.
Militaire deskundigen uit Egypte, Israël en de VS begonnen op 4 mei 1981 in Washington besprekingen over details i . ~de vorming van een multinationale vredesmacht.

Israël wenste een zo krachtig mogelijke Amerikaanse militaire aanwezigheid, maar Egypte hechtte belang aan een zo breed mogelijke opzet van de troepenmacht. Het wilde de Amerikaanse rol zo beperkt mogelijk houden, ten dele omdat sommige landen de vrees uitten dat het Amerikaanse contingent zou kunnen worden gebruikt als spits van de in opbouw zijnde Amerikaanse snel inzetbare strijdmacht (RDF) ter bescherming van de Westerse oliebelangen in het gebied van de Golf. Amerikaanse regeringsfunctionarissen verklaarden op 4 mei met nadruk dat het Amerikaanse contingent in de Sinai-troepenmacht niet tevens als kiem van de RDF is bedoeld. De militaire deskundigen spraken drie dagen over de technische details van de beoogde vredesmacht.

Op 19 mei stelde de voorzitter van de Veiligheidsraad Egypte er officieel van in kennis dat de VN niet in staat waren een VN-vredesmacht tot stand te brengen.

Diezelfde dag bereikten Egypte, Israël en de VS een principe-akkoord over de multinationale vredesmacht. Dit werd meegedeeld door de Amerikaanse onderhandelaar Michael Sterner na overleg met de Israëlische minister van buitenlandse zaken Shamir. Het werd op 20 mei bevestigd door de Egyptische minister van buitenlandse zaken, Kamal Hassan Ali, na diens ontmoeting met Sterner in Cairo. Maar de Egyptische staatsminister van buitenlandse zaken, Boutros Ghali, wees er op 19 mei op dat Egypte de multinationale vredesmacht als een tijdelijke oplossing bleef zien; die zou door een VN-macnt moeten worden vervangen ,,als de omstandigheden veranderen".
Vertegenwoordigers van Egypte, Israël en de VS zetten hun overleg voort in Egypte (26-27 mei) en vervolgens afwisselend in Israël en Egypte
Op 11 juni deelde de premier van Fidji, Sir Kamisese Mara, te Suva mee dat zijn land (als eerste) bereid was een contingent van 600 militairen te leveren
Na een driedaags beraad te Cairo bereikten de drie landen op 25 juni te Cairo een akkoord over de vredesmacht Deze zou bestaan uit drie met lichte wapens uitgeruste bataljons met een totale sterkte van 2 000 a 2 500 man
Twee bataljons komen in Rafah in het noorden, één in Sharm el-Sheikh in het zuiden van de Sinai. Volgens de Amerikaanse onderhandelaar Michael Sterner betalen de VS de helft van de aanloopkosten – $200 mln – in het eerste jaar; de kosten in de volgende jaren - $ 100 mln per jaar – zcuden gelijkelijk worden gedragen door Egypte, Israël en de VS. Volgens Sterner zou de vredesmacht worden geleid door een Amerikaanse burger met de titel van directeur-generaal en een veldcommandant uit een ander land (aan te wijzen met instemming van de drie partners). De VS zouden 800 militairen leveren en ,,een twaalfta!" andere landen had ,,in principe" deelname toegezegd, aldus Sterner. Het Egyptische dagblad Al *Ahram* noemde naast Fidji de namen van Australië, Nieuw-Zeeland, Argentinië, Uruguay en Ecuador, terwijl in delegatiekringen voorts de namen vielen van Canada, Paraguay, Nepal en Mexico.

Op 17 juli werd het Sinai-verdrag te Londen geparafeerd door Michael Sterner (VS), David Kimche (directeur-generaal van het Israëlische ministerie van buitenlandse zaken) en Taher Shash (een hoge Egyptische ambtenaar).
The Times (18-7) berichtte dat een voormalige Amerikaanse diplomaat, Leamon Hunt, tot directeur-generaal van de vredesmacht (Multinational Force and Observers – MFO) was benoemd.
Op 3 aug. werd het Sinai-verdrag in Washington formeel ondertekend door de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken Haig en de ambassadeurs van Egypte en Israël.
Inmiddels had de Egyptische staatsminister van buitenlandse zaken Boutros Ghali in juli bezoeken aan een aantal Latijnsamerikaanse landen gebracht om militairen voor een vredesmacht te werven. Volgens de NZZ (18-8)had Columbia toegezegd een infanteriebataljon van 800 man te leveren en had Uruguay officieel een contingent beloofd, waarvan de sterkte nog niet vaststond, terwijl Venezuela een deelname aan de vredesmacht van de hand had gewezen.

Op 3 sept. werd vanuit Washington bericht dat het Amerikaanse contingent, een infanteriebataljon, t.z.t. in de buurt van Sharm el-Sheikh zal worden gelegerd.
Op 11 sept. maakte het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken bekend dat luitenant-generaal Frederik Bull-Hansen (Noorwegen) was gekozen tot commandant van de multinationale vredesmacht.

Ontmoeting Begin–Sadat in Alexandrië

Op 25 en 26 aug. vond in Alexandrië de elfde topconferentie van de Israëlische premier Begin met de Egyptische president Sadat plaats. Zij bereikten overeenstemming over een hervatting van de besprekingen over de Palestijnse autonomie op 23 en 24 sept. in Cairo. Maar er bleven fundamentele meningsverschillen over wat die autonomie inhoudt en over de positie van de PLO, die door Begin ,,voor altijd" als gesprekspartner werd uitgesloten.
Begin hield vast aan de Israëlische aanspraak op soevereiniteit over de bezette gebieden na de overgangsperiode van vijf jaar waarin de Palestijnse autonomie moet worden uitgeprobeerd. Sadat wilde dat de autonomie resulteert in een zelfstandige Palestijnse staat met nader te definiëren banden met Jordanië.

Een woordvoerder van het Egyptische ministerie van buitenlandse zaken noemde Begins opvattingen ,,voorons volstrekt onaanvaardbaar". ,,Israël is niet de erfopvolger van de Britse mandatarissen in Palestina. Israël is tot stand gekomen op grond van het verdelingsbesluit van 1948, waarin werd voorzien in een joodse en een Arabische staat. Als de Israëli's zich beroepen op allerlei resoluties van de Veiligheidsraad moeten ze ook eens naar de stichtingsresolutie kijken."

Besprekingen over normalisering

Op 27 aug. zette de (nieuwe) Israëlische minister van defensie, Ariel Sharon, het overleg over de voortzetting van het normaliseringsproces en over de laatste fase van de Israëlische ontruiming van de Sinai met diverse Egyptische ministers in Alexandrië voort.
In een anderhalf uur durend gesprek met de Egyptische staatsminister van buitenlandse zaken, Boutros Ghali, maakte deze duidelijk dat er na de overdracht van de nederzettingen in de Sinai geen sprake kan zijn van welke Israëlische of andere buitenlandse aanwezigheid in die nederzettingen dan ook. Israëlische suggesties dat in sommige van die nederzettingen leden van de multinationale vredesmacht zouden kunnen worden gelegerd werden door de Egyptische delegatie verworpen.
De Egyptische minister van defensie, Abdel Halim Abu Ghazala, zei na een anderhalf uur durend gesprek met minister Sharon dat Israël had ingestemd met de overdracht van de twee vliegvelden en de militaire installaties in de Sinai aan Egypte. dat zich bereid verklaarde ai het door Israël geïnstalleerde materiaal, voor zover het dat wilde achterlaten, te kopen.
Er werden subcommissies gevormd voor burgerluchtvaart, toerisme, transport, telecommunicatie en militaire installaties, die in september bijeen zouden komen. Israël wenste te spreken over landingsrechten op de beide vliegvelden in de Sinai, over de instelling van drie internationale grensovergangen en over de voortzetting van Israëlische activiteiten in de toeristencentra van Zuid-Sinai. Egypte wenste de toelating van Egyptische teams in het te ontruimen gebied om de overdracht voor te bereiden.

Na vier dagen van besprekingen in Jeruzalem bereikten de Egyptisch-Israëlische subcommissies op 18 sept. gedeeltelijke overeenstemming over de normalisering van de betrekkingen tussen beide landen op het gebied van transport, telecommunicatie en toerisme.

Het belangrijkste resultaat van de normaliseringsbesprekingen was dat Egyptische en Israëlische vrachtwagens vanaf 1 nov. 1981 de grens kunnen passeren. Voorheen moest de vracht aan de grens worden overgeladen, maar nu hoeft slechts een andere kentekenplaat te worden aangebracht.
In het toerisme en de telecommunicatie bleven enkele kwesties nog onopgelost. Een van de problemen in de burgerluchtvaart wordt gevormd door de Israelische wens om toeristische vluchten naar de berg Sinai te kunnen voortzetten. Wel hebben de tweelanden afgesproken het aantal wekelijkse vluchten tussen Cairo en Tel Aviv op te voeren van vier tot vijf.
Wat de telecommunicatie betreft hebben Israël en Egypte globaal overeenstemming bereikt over de aanleg van telefoon- en telexverbindingen. maar nadere bijzonderheden moeten nog op hoger niveau worden uitgewerkt.

Hervatting autonomiebesprekingen

Op 23 sept. werden de autonomiebesprekingen te Cairo op ministersniveau hervat. Zij werden op 24 sept. afgerond met een compromis over maatregelen om gematigde Palestijnen aan te moedigen mee te doen en met de afspraak het overleg op een lager niveau voort te zetten. Deskundigen zouden op vijf data in de naaste toekomst een oplossing moeten zoeken voor de nog bestaande 15 geschilpunten. Hun eerste beraad zou van 21 tot 29 okt. in Israël moeten plaatsvinden. (*NRC/H'blad*, NZZ, *Le* Monde, The Times, *CIDI*)

(Zie ook pag. 731112 en pag. 284 e.v.)

EGYPTE

SADAT IN LUXEMBURG

Op 9 febr. 1981 arriveerde de Egyptische president Sadat op uitnodiging van de voorzitter van het Europese parlement, Simone Veil. in Luxemburg. Sadat werd op het vliegveld begroet door mevr. Veil en de Luxemburgse premier Pierre Werner.
In een toespraak tot het Europese parlement op 10 febr. nodigde Sadat de landen van de Europese Gemeenschap uit om ,,deelte nemen aan aanvullende veiligheidsgaranties als een Europese bijdrage aan de vrede in het Midden-Oosten".

De Egyptische president riep daarmee de EG-landen op om naast de Verenigde Staten, die in de akkoorden van Camp David dergelijke veiligheidsgaranties voor vrede in het gebied hebben gegeven, ook strijdkrachten voor die garantie beschikbaar te stellen als dat nodig mocht zijn.
Het was de eerste keer dat een Arabische leider inging op een aanbod dat de EG-regeringsleiders in juni 1980 in Venetië (zie pag. 428/3-1980) al deden. Zij spraken toen uit dat Europa ,,bereid is ter plaatse garanties te geven" voor de veiligheid van de landen die tot een vreedzame regeling van het conflict besluiten.
Sadat gaf een positief oordeel over de Europese activiteiten ten aanzien van vrede in het Midden-Oosten. Letterlijk zei hij: ,,Wij beschouwen de verklaring van 2 december 1980 (van de EG-regeringsleiders) in Luxemburg (zie pag. 19/2-1981) als een keerpunt dat ongetwijfeld een constructieve uitwerking zal hebben op het vredesproces in de nabije toekomst." Sadat voegde daarbij onmiddellijk aan toe dat de verklaring van Luxemburg een ,,bevestiging zal zijn van hetgeen is bereikt tot nu toe".

Opvallend was dat Sadat in zijn rede slechts een keer terzijde (tijdens een incident waarbij het Italiaanse radicale parlementslid Mario Capanna een PLO-vlag tevoorschijn haalde) de term Palestijnse Bevrijdingsorganisatie gebruikte en verder alleen sprak over het ,,Palestijnse volk" en ,,de Palestijnen". Ook had hij het niet over een Palestijnse staat maar over een ,,Palestijnse entiteit".
Hij liet bovendien nog een duidelijk weten op geen enkele wijze te geloven in wat momenteel bekendstaat als de ,,Jordaanse optie". Daarmee wordt bedoeld een Palestijnse staat onder Jordaanse supervisie. Sadat: ,,Egypte was de eerste die op een Jordaanse rol aandrong in een uiteindelijke vredesregeling. Maar die rol mag niet de Palestijnse aanwezigheid negeren of vervangen. Het probleem waar we vandaag voor staan betreft het Palestijnse volk, niet de Jordaniërs. Elke poging om dat probleem op te lossen zonder het bestaan van een afzonderlijk volk met een Palestijnse identiteit daarbij in ogenschouw te nemen, is gedoemd te mislukken." Sadat voegde hieraan toe dat een ,,te vroege Jordaanse rol" een complicerende factor zou zijn in de vredesonderhandelingen.

In Luxemburg ontving Sadat o.a. de voorzitter van de Europese Commissie, Gaston Thorn, en de voorzitter van de Europese ministerraad, minister Van der Klaauw.

Uitgevers: Reesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerven. Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660.

SAHARA-CONFLICT VERSCHERPT

Op 13 okt. maakte koning Hassan II van Marokko bekend dat het Polisario (de onafhankelijkheidsbeweging van de Westelijke Sahara) die dag een aanval had uitgevoerd op de Marokkaanse positie te Guelta-Zemmour, ca. 30 km van de grens met Mauretanië. Bij de gevechten waren twee Marokkaanse vliegtuigen (een Hercules C-130 transporttoestel en een Mirage F-1) neergeschoten door Russische luchtdoelraketten (Sam-6 en misschien Sam-8), die ,,door niet-Afrikanen geinstalleerd" waren. Later stelden Marokkaanse militaire bronnen dat de raketten waarschijnlijk door Cubaanse of Oostduitse adviseurs waren bediend.

In brieven aan de Amerikaanse president Reagan, de Franse president Mitterrand, koning Khaled van Saoedi-Arabië, VN-secretaris-generaal Waldheim en andere instanties schreef Hassan dat de aanvallers ,,slechts uit naburige landen konden komen".

Het Marokkaanse parlement beschuldigde op 13 okt. 's avonds Algerije en Libië ervan voor de aanval verantwoordelijk te zijn en door wapenleveranties en steun aan het Polisario de ,,vredesstappen" van de Organisatie van Afrikaanse Eenheid (OAE) te willen ondermijnen.

Algerije wees de Marokkaanse beschuldigingen op 14 okt. van de hand en beschuldigde op zijn beurt Marokko ervan de gevechten als voorwendsel te benutten om zijn verplichting i.z. een referendum over de toekomst van de Westelijke Sahara niet na te komen en het ,,vredesproces" op losse schroeven te zetten.

Op 15 okt. meldde het Polisario dat zijn troepen Guelta-Zemmour sinds 13 okt. bezet hielden en op 18 okt. liet het weten dat de ontmanteling van het Marokkaanse defensiesysteem bij Bou Craa was voltooid en dat het 2.600 man sterke Marokkaanse regiment dat Guelta-Zemmour bewaakte was ,,vernietigd".

(The Economist 24-10-1981)

Daarentegen berichtte het semi-officiële Marokkaanse dagblad Le *Matin du* Sahara op 18 okt. dat het inmiddels versterkte Marokkaanse leger Guelta-Zemmour had heroverd. Bij de gevechten zouden bijna 3.000 aanvallende ,,huurlingen" zijn gedood en grote hoeveelheden militaire uitrusting zijn vernietigd. Het restant van de aanvallers zou naar Mauretanië zijn gevlucht.

Op 20 okt. maakte generaal Ahmed Dlimi, de bevelhebber van de Marokkaanse troepen in de Westelijke Sahara, bekend dat de Marokkaanse luchtmacht met succes het Polisario 10 tot 15 km. diep in Mauretanië had gebombardeerd.

Koning Hassan had Mauretanië er op 19 okt. voor de tweede maal binnen een week van beschuldigd eenheden van het Polisario vanaf zijn grondgebied te laten opereren, wat door de Mauretaanse president Haidalla werd ontkend.

Polisario meldde op 20 okt. bij zijn actie 2.100 Marokkaanse militairen te hebben gedood en 204 gevangen te hebben genomen.

Een verslaggever van AFP berichtte op 21 okt. vanuit Guelta-Zemmour dat de stad toen in handen was van de Marokkaanse strijdkrachten. Volgens de bevelhebber van Guelta-Zemmour en omgeving waren de Polisario-guerrillastrijders er op de eerste dag van de strijd in geslaagd de stad binnen te dringen. De Marokkaanse soldaten werden verrast door de tanks en luchtdoelraketten van het type Sam-6 waarover het Polisario beschikte, aldus de bevelhebber. Omdat het Marokkaanse garnizoen niet de beschikking had over de wapens om tegen tanks te vechten trok het zich terug ten noorden van de stad en wachtte op versterkingen. Nadat de extra troepen waren gearriveerd trokken de guerrillastrijders zich terug richting Mauretanië.

De gevechten rond Guelta-Zemmour waren de eerste belangrijke confrontatie tussen Marokkaanse troepen en strijders van het Polisario sinds 20-21 juni, toen het Polisario een aanval op de buitenpost Msied in Zuid-Marokko had uitgevoerd en daarbij naar eigen zeggen 351 Marokkanen had gedood; Marokko meldde aan eigen zijde 3 doden en 15 gewonden.

Sindsdien leek een fase van onderhandelingen ingetreden. Op voorstel van koning Hassan was de OAE begonnen aan een regeling van het conflict via een bestand en een referendum. Een door de OAE-topconferentie ingestelde uitvoeringscommissie met vertegenwoordigers van zeven lidstaten had van 24-26 aug. in Nairobi een akkoord bereikt, dat voorzag in een bestand, de terugtrekking van de troepen van beide partijen op hun bases, de inschakeling van VN- en OAE-eenheden en een referendum. Maar er bleven meningsverschillen bestaan over de aard van het referendum en over het aantal kiesgerechtigden.

Na de gevechten van 1-11 maart 1980 in het gebied van Djebel Ouarkziz (pag. 37413-1980) was de strijd tussen Marokko en het Polisario zowel in de Westelijke Sahara als in Zuid-Marokko voortgezet zonder dat een van beide partijen een militaire beslissing wist te forceren. Daarbij bleef de positie van Mauretanië (zie pag. 43213 e.v. - 1981) onduidelijk.

Gevechten in Westelijke Sahara en Zuid-Marokko (mei–sept. 1980)

Op 6 mei 1980 lanceerde het Marokkaanse leger een grootscheeps offensief in het gebied van Ouarkziz om het sinds nov. 1979 omsingelde garnizoen van Zag te ontzetten. De operatie werd uitgevoerd door ca. 20.000 militairen (van de Ohoud-colonne, de Zallagha-colonne en van het garnizoen van Zag) met luchtsteun van F-1 en F-5 toestellen en werd geleid door generaal Ahmed Dlimi, die op 1 april een nieuw gemeenschappelijk commando van leger en luchtmacht had ingesteld.

Marokkaanse officieren deelden vervolgens mee dat in de eerste drie dagen van dit offensief 235 Polisario-strijders waren gedood. Volgens een op 9 mei gepubliceerd communiqué van de Marokkaanse regering bedroegen de verliezen van het Polisario meer dan 450 doden en gewonden en de eigen verliezen 36 doden en 40 gewonden. De regeringstroepen zouden bovendien 162 voertuigen hebben vernietigd. Daarentegen meldde het Polisario op 9 mei vanuit Algiers dat bij Zag op 6 en 7 mei 147 Marokkaanse militairen waren gedood en o.a. 25 pantserwagens waren vernietigd. Bovendien zou het Polisario bij aanvallen op het garnizoen van Abatteh (ten zuidwesten van de rivier de Draa) in de periode van 6 tot 8 mei 153 Marokkaanse militairen hebben gedood. Van eigen verliezen werd geen melding gemaakt.

De Algerijnse pers erkende volgens *Le* Monde (27-5-1980) dat de Marokkaanse troepen erin waren geslaagd de omsin-

geling van Zag te doorbreken. Ook zouden zij een 30 km lange corridor tussen Zag en Lengab onder controle hebben, zodat het ca. 7.000 man tellende garnizoen van Zag kon worden bevoorraad en de burgerbevolking (ca. 6.000 mensen) van Zag in de periode van 8 tot 10 mei naar de steden Goulimine en Assa kon worden geëvacueerd.
Overigens maakte het Polisario op 25 mei bekend dat zijn troepen bij een aanval op Abatteh up 23 mei 112 Marokkaanse militairen hadden gedood en een even groot aantal hadden verwond, nadat bij een eerdere aanval op die stad op 20 mei aan Marokkaanse zijde 57 doden en 21 gewonden zouden zijn gevallen.

Voorts beweerde het Polisario aanvallen te hebben uitgevoerd op de stad Smara (in het noorden van de Westelijke Sahara) op 27-29 maart en op 5-6 mei 1980, toen eveneens verscheidene porten in zuidelijk Merokko zouden zijn aangevallen alsmede het Marokkaanse garnizoen in Guelta-Zemmour.
Begin juni werden verdere aanvallen op Smara en Guelta-Zemmour geclaimd; op 15 juni maakte een Polisario-communiqué melding van de vernietiging van een Marokkaanse helikopter in Guelta-Zemmour en van diverse operaties in het gebied van Tan-Tan (Zuid-Marokko).In een officieel Marokkaans communiqué van 12 juni werd bericht dat Polisario-troepen 50 man hadden verloren tijdens een aanval op een garnizoen van Marokkaanse hulptroep'n te Khang-Messaoud, in het gebied van Ouarkziz, op 10 juni

In de morgen van 21 juni voerden Polisario-strijders een nieuwe aanval uit op Guelta-Zemmour. De volgende avond meldde Marokko dat de strijd 10 uur had geduurd en dat het Polisario 250 man aan doden of gewonden had verloren tegen het Marokkaanse leger 16 doden en 15 gewonden. Vervolgens had de Marokkaanse luchtmacht de terugtrekkende Polisario-eenheden aangevallen in de Chalkat-al-Lbane pas en toen nog eens 350 man van het Polisario gedood of gewond, waarmee het totale aantal doden of gewonden aan Polisario-zijde op ruim 600 werd gesteld. Voorts zouden 95 voertuigen zijn vernietigd.

Op 23 juni maakte het Polisario te Algiers de volgende Marokkaanse verliezen bij Guelta-Zemmour bekend: 222 doden, 125 gewonden en 15 krijgsgevangenen. Geen bijzonderheden werden verstrekt over de daags tevoren gemelde aanvallen op de Marokkaanse garnizoenen van Ouenet-el-Halfa, M'Zeiriga en Rous-Sabti, die tussen 14 en 18 juni zouden hebben plaatsgevonden.
Marokko protesteerde op 21 juni bij de Mauretaanse ambassadeur in Rabat tegen de omstandigheid dat de strijders die de recente aanvallen hadden uitgevoerd op 19 juni vanuit Mauretanië via de grens bij Ain-Bentili in de Westelijke Sahara waren gearriveerd.

Op 10 juli 1980 achtervolgde de Marokkaanse luchtmacht, voor het eerst aldus Le Monde (13-7-1980), een Polisario-colonne tot over de Algerijnse grens.
Op 30 juli beschuldigde de Mauretaanse regering de Marokkaanse luchtmacht ervan de voorgaande nacht een militaire post bij La Guera en Nouadhibou aan de Atlantische kust te hebben gebombardeerd.
Maar op 31 juli verklaarde her Mauretaanse ministerie van buitenlandse zaken dat de Marokkaanse luchtaanval was uitgevoerd op het dorp Boulanouar (aan de fosfaatspoorlijn van Zouerate naar Nouadhibou. op ca. 30 km van de kust).
Dezelfde dag ontving de Marokkaanse staatssecretaris van buitenlandse zaken, Abderrahmane Eaddou, de Mauretaanse ambassadeur in Rabat. Hij deelde hem mee dat er geen Marokkaanse luchtaanval op Mauretaans grondgebied had plaatsgevonden. Maar journalisten die op 31 juli naar Boulanouar waren gebracht, hadden daar kraters kunnen waarnemen welke kennelijk door raketten waren veroorzaakt.

Eerder was gemeld dat op 25 juli nomadenkampen in de voormalige Mauretaanse sector van de Westelijke Sahara (bij de verlaten militaire post van Bir Guenduz) waren gebombardeerd, terwijl op 27 juli een Marokkaans squadron over de grens tussen Mauretanië en de Westelijke Sahara zou zijn gevlogen.

Op 5 aug. liet het Polisario 45 Mauretaanse burgergevangenen vrij, nadat Mauretanië 14 dagen eerder een zelfde aantal Polisario-gevangenen in vrijheid had gesteld. In maart en in juli hadden Polisario-delegaties Nouakchott bezocht om de kwestie van de gevangenen te bespreken. Op 30 aug. liet het Polisario nog eens 125 Mauretaanse gevangenen, zowel burgers als militairen, vrij. Hoeveel er toen nog in gevangenschap bleven, was onbekend.
Op 6 aug. arriveerde de Marokkaanse staatsminister van buitenlandse zaken, Mohammed Boucetta, in de Mauretaanse hoofdstad Nouakchott met een persoonlijke boodschap van koning Hassan, waarin deze luitenant-kolonel Mohammed Khouna Ould Haidalla (staatshoofd en premier van Mauretanië) zou hebben gewaarschuwd voor de sympathie van sommige Mauretaanse leiders t.o.v. de Sahara-republiek.

Inmiddels zette het Polisario zijn aanvallen in Zuid-Marokko voort.

Op 17 aug. deelde het Polisario mee dat zijn troepen op 15 aug. het dorp Sidi-Amara (bij Akka) hadden veroverd en bezet; aan Mauretaanse zijde zouden 127 doden zijn gevallen (incl. de garnizoenscommandant luitenant Ben Lakhal), 23 Marokkaanse militairen waren gevangen genomen en er waren ,,talrijke" gewonden.
Marokko meldde op 19 aug. 100 guerrillastrijders te hebben gedood bij een acht uur durend gevecht in de buurt van Tan-Tan, maar volgens het Polisario waren bij een tweedaagse strijd aldaar 282 Marokkaanse militairen gedood en 300 ernstig gewond.
Op 27 aug. berichtte het Polisario dat bij diverse operaties in de Westelijke Sahara en Zuid-Marokko tussen 22 en 25 aug. 46 Marokkaanse militairen waren gedood.

Op 3 sept. voerde het Polisario een aanval uit op de stad Tata in Marokko, op 150 km ten zuidoosten van Agadir en op 70 km van de Algerijnse grens. Volgens waarnemers waren Polisario-eenheden nog nooit zo diep in Marokko doorgedrongen sinds het begin van het Sahara-conflict in nov. 1975. Terwijl het Polisario stelde zware verliezen aan de Marokkanen te hebben toegebracht, waren er volgens een Marokkaans communiqué onder de aanvaliers meer dan 300 doden of gewonden en aan Marokkaanse zijde 9 doden en 27 gewonden.

Bijeenkomsten comité van wijze mannen. Bestand plus referendum voorgesteld

Het in 1978 door de Organisatie van Afrikaanse Eenheid (OAE) ingestelde ad hoc ,,comité van wijze mannen", dat een diplomatieke oplossing voor het Sahara-conflict moest vinden, had tijdens zijn bijeenkomst op 4-5 dec. 1979 te Monrovia (Liberia) alle betrokken partijen opgeroepen tot een onmiddellijk staakt-het-vuren, terwijl het recht van het volk van de Westelijke Sahara op zelfbeschikking door middel van een referendum werd erkend. Het comité bestond uit de presidenten van Liberia, Mali, Nigeria, Soedan en Tanzania. De bijeenkomst werd bijgewoond door de president van Algerije, de minister van buitenlandse zaken van Mauretanië en afgevaardigden van het Polisario als belanghebbende partijen, maar Marokko had geen vertegenwoordiger gestuurd.
Op 4 juli 1980 aanvaardden de staatshoofden en regeringsleiders van de OAE tijdens hun topconferentie te Freetown (Sierra Leone) een door de Nigeriaanse president Shagari voorgesteld compromis op grond waarvan het ,,comité van wijze mannen" binnen drie maanden een bijeenkomst van alle belanghebbende partijen in Freetown moest organiseren. De kwestie van de toelating–van de Sahara-republiek tot de OAE was onbeslist gebleven, hoewel 26 lidstaten (een eenvoudige meerderheid) zich voor toelating hadden uitgesproken. Volgens art. 28 van het OAE-handvest was een eenvoudige meerderheid voldoende, maar Marokko betoogde dat de toelating van de

Sahara-republiek een beslissing over de interpretatie van het OAE-handvest vereiste, omdat de Sahara-republiek niet als een onafhankelijke soevereine staat kon worden beschouwd. Voor een interpretatie van het handvest was volgens art. 27 een tweederde meerderheid vereist.
Van 9-12 sept. 1980 hield het ,,comité van wijze mannen" zijn vierde bijeenkomst in Freetown onder voorzitterschap van president Stevens van Sierra Leone. Voorts aanwezig waren als leden de presidenten van Guinee. Mali en Nigeria, terwijl de presidenten van Soedan en Tanzania vertegenwoordigers hadden gestuurd. De bijeenkomst werd bijgewoond door de volgende belanghebbende partijen: de Algerijnse president Bendjedid Chadli, het Mauretaanse staatshoofd Khouna Ould Haidalla, de Marokkaanse premier Bouabid, secretaris-generaal Mohammed Abdelaziz van het Polisario en delegaties van tien pro-Marokkaanse organisaties uit de Westelijke Sahara.

Daartoe behoorden de Associatie van de inheemse bevolking van Saguiet el Hamra en Rio de Oro (Aosario), het Frontvoor de bevrijding en de eenheid (FLU), de Partij van de Nationale Eenheid van de Sahara (PUNS) en de Revolutionaire Beweging van de Blauwe Mannen (Morehob).

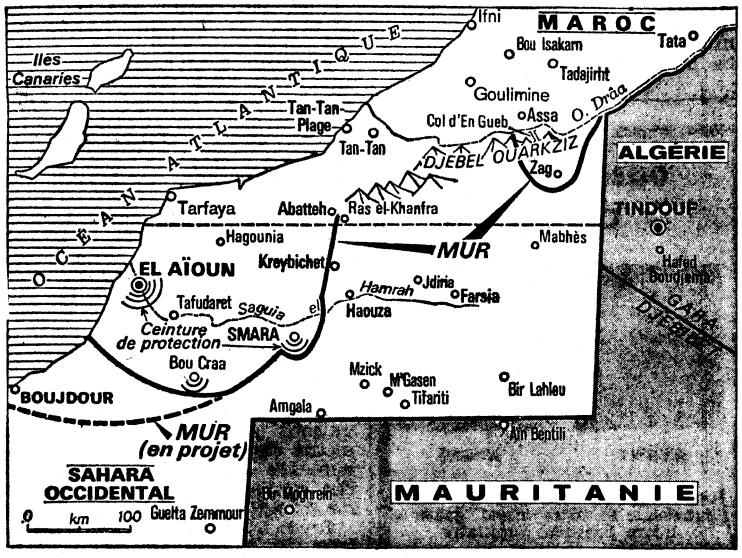
Het comité formuleerde op 11 sept. een uit 6 punten bestaand plan voor een bestand onder toezicht van de VN en een referendum onder auspiciën van de OAE.
Het plan bepaalde dat 1) een referendum ,,eerlijk en algemeen" moest zijn; 2) dat een staakt-het-vuren m.i.v. december 1980 van kracht moest worden; 3) dat alle strijdkrachten van de partijen in het conflict op hun bases en in hun kazernes moesten worden teruggetrokken; 4) dat een VN-vredesmacht op het bestand moest toezien) 5) dat het referendum moest worden georganiseerd door de OAE met hulp van de VN; en 6) dat de secretaris-generaal van de OAE, Kodjo, de betrokken partijen van de besluiten van het comité in kennis moest stellen.
Dit plan werd naar verluidt positief begroet door woordvoerders van de Mauretaanse regering en het Polisario, maar zeer kritisch ontvangen door de Marokkaanse minister van buitenlandse zaken, Mohammed Boucetta. Maar op 17 sept. sprak koning Hassan zijn voldoening uit over de resultaten van de bijeenkomst van Freetown.

Verdere gevechten (sept. 1980 - *mei* 1981). Aanleg Marokkaanse veiligheidsgordel

Op 11 sept. 1980 werd te Algiers bekendgemaakt dat Polisario-strijders twee dagen eerder de Marokkaanse plaats Cheikh-Abidine (tussen de rivier de Draa en de stad Akka) hadden aangevallen en bezet en tijdens een vijf uur durende strijd 117 Marokkaanse militairen hadden gedood. Ook zouden op 9 sept. zeven uur lang gevechten zijn geleverd bij Rous-Khreibichat, waarbij 105 Marokkaanse militairen zouden zijn gedood, en aanvallen zijn uitgevoerd op Rous Lekwaiat en Lemraya (in het gebied van de Draa), waarbij 47 Marokkaanse militairen zouden zijn omgekomen.
Op 16 en 17 sept. werd zware strijd geleverd bij de Zuidmarokkaanse stad Tarfaya aan de Atlantische kust. Volgens Marokko (20 sept.) verloren de Polisario-strijders 250 man, terwijl als eigen verliezen werden gemeld 70 doden, 60 gewonden en 30 vermisten; volgens het Polisario (19 sept.) zouden 297 man van een Marokkaanse eliteeenheid zijn gesneuveld.
Ook vonden op 16 sept. zware gevechten plaats bij Ras-el-Khanfra, waar Marokkaanse troepen een kolonne uit Tarfaya te hulp kwamen. Bij Ras-el-Khanfra (80 km ten zuiden van Tan-Tan en 20 km ten zuidoosten van Abetteh) zouden volgens het Polisario enkele honderden Marokkaanse soldaten zijn gedood; ook zou een Mirage F-1 zijn neergeschoten.
Voorts zou volgens het Polisario (22 sept.) op 18 sept. een aanval zijn uitgevoerd op El Aioun, waar verscheidenen installaties zouden zijn verwoest.
Op 3 en 4 okt. werd opnieuw felle strijd gemeld bij Ras-el Khanfra. Volgens het Polisario werden ca. 100 Marokkanen buiten gevecht gesteld; volgens Marokko had het Polisario 150 man verloren, terwijl als Marokkaanse verliezen werden opgegeven 2 doden en 11 gewonden.

Op 23 okt. meldde Marokko dat bij ,,buitengewoon hevige gevechten" in de buurt van Ras-el-Khanfra 150 Polisario-strijders waren gedood en dat de verliezen aan Marokkaanse zijde 14 doden en 65 gewonden waren. Het Polisario maakte echter melding van de dood van 310 Marokkaanse militairen en de vernietiging van 79 voertuigen.
Voorts claimde het Polisario in een communiqué van 28 okt beschietingen te hebben uitgevoerd op de garnizoens van Smara en Guelta-Zemmour (22-25 okt.), waarbij 7 Marokkanen zouden zijn gedood en 11 gewond.
Vervolgens claimde het Polisario meer dan 130 Marokkanen te hebben gedood bij een aanval op Zag op 30 okt., terwijl Marokko meldde op 31 okt. 150 guerrillastrijders te hebben gedood of verwond bij gevechten ten westen van Haouza (in het noorden van de Sahara).
Op 6 nov. zouden volgens een Polisario-communiqué d.d. 9 nov. opnieuw gevechten zijn geleverd bij Ras-el-Khanfra, waar 95 Marokkanen zouden zijn gedood.
In diezelfde sector, tussen Tan-Tan en Abatteh, vonden op 17 en 20 nov. drie hevige botsingen plaats, die volgens het Polisario aan Marokkaanse zijde 150 doden vergde, terwijl Marokko slechts 2 doden en 6 gewonden meldde.

Op 24 nov. maakte het Marokkaanse hoofdkwartier bekend dat de vorige dag een nieuwe ,,zuiveringsoperatie[v] was uitgevoerd ten zuiden van Ras-el-Khanfra, waarbij de ,,rebellen[w] meer dan 80 man aan doden en gewonden hadden verloren en 48 voertuigen van

(Le Monde 3-6-1981)

hen waren vernietigd, grotendeels door acties van de luchtmacht.
Het Polisario stelde toen dat Marokko ernaar streefde een keten van bases te vestigen van Tan-Tan via Smara naar Bou Craa om de fosfaatvoorraden en -installaties te beschermen.
Op 14 dec. meldde het Polisario een ,,nieuw militair succes", waarbij de Marokkanen 123 man zouden hebben verloren.
Up 27 dec deelde het Polisario mee dat zijn troepen drie dagen tevoren een aanval hadden uitgevoerd op een Marokkaanse eenheid te Rous-Lakhyalat tussen Tan-Tan en Ras-el-Khanfra; 289 Marokkaanse militairen zouden zijn gedood en twee vliegtuigen – een F-i en een **F-5** – zouden zijn neergeschoten.
Dezelfde dag maakte Marokko melding van een nieuwe Polisario-aanval d.d. 24 dec. op Rous-Lahmetra in de omgeving van Smara; er zouden verscheidene tientallen guerrillastrijders zijn gedood, terwijl aan Marokkaanse zijde twee doden en 20 gewonden werden gemeld.

De aanvallen van het Polisario in het gebied van Ras-el-Khanfra en Abatteh sinds begin september 1980 zouden ten doel hebben de Marokkanen te hinderen bij de aanleg van een veiligheidsgordel in de Westelijke Sahara.

Met de aanleg van die gordel waren Marokkaanse troepen sinds augustus 1980 bezig. Eind mei 1981 was deze gordel gereed. Het beginpunt lag in de bergen van Ouarkziz; vervolgens liep de linie in een boog om Zag en langs de bergketen naar het zuiden tot de Westelijke Sahara. Daar maakte de linie een boog om Smara en Bou Craa, vanwaar zij werd doorgetrokken tot de Atlantische kust ten zuiden van El Aioun. Er bestonden nog plannen voor een extra linie van Bou Craa naar de Atlantische kust bij Boujdour, meer naar het zuiden.
De totale lengte bedroeg ca. 300 mijl. De linie omvatte forten, mijnenvelden, grachten, prikkeldraad en observatieposten; het geheel was voorzien van moderne elektronische controle-apparatuur.
Begin 1981 richtten de Polisario-aanvallen zich vooral op de aanleg van deze linie bij Kreybichet en Ras-el-Khanfra.

Volgens Marokkaanse bronnen vonden op 7 jan. 1981 gevechten plaats bij Smara, terwijl het Polisario die dag aanvallen uitvoerde op de veiligheidsgordel ten oosten van Bou Craa in Rous-Lakhyalat.
Op 24 jan. claimde het Polisario bij een gevecht op 22 jan. aldaar 115 Marokkanen te hebben gedood.
Op 7 febr. maakte het Polisario melding van hevige gevechten in het gebied van Ras-el-Khanfra op 5 en 6 febr., waarbij 213 Marokkaanse militairen zouden zijn gedood. Eveneens op 7 febr. werd in een militair communiqué uit Rabat gesteld dat op 6 febr. een gevecht was geleverd in het gebied van Kreybichet, waarbij verscheidene Polisario-strijders en drie Marokkanen waren gedood; het Polisario meldde de dood van 125 Marokkanen.
Op 12 febr. berichtte het Polisario over een nieuw gevecht bij Ras-el-Khanfra op 10 febr.; tegelijk claimde het dat bij een aanval op het garnizoen van Bir Enzaran op 6 febr. nog eens 10 Marokkanen waren gedood.
Verder berichten van het Polisario betroffen een aanval in het gebied van Hagounia (ten noordoosten van El Aioun) op 28 febr. (met honderden gedode Marokkanen) en een aanval in hetzelfde gebied op 3 maart (met 175 gedode Marokkanen). Vanuit Rabat werd op **4** maart meegedeeld dat Marokkaanse troepen zware verliezen aan het Polisario hadden toegebracht en zelf 2 doden en 3 gewonden hadden te betreuren.

Een Marokkaanse patrouille bij de Marokkaanse ,,veiligheidsgordel" op 28 juni 1981 in de Westelijke Sahara (ca. 50 km ten oosten van Bou Craa). De gordel werd in mei 1981 aangelegd over een afstand van 450 km vanaf de Atlantische Oceaan tot de grens met Algerije.

Op 26 maart maakte het Polisario bekend dat zijn strijders op **24** maart een aanval hadden geopend op het garnizoen van Guelta-Zemmour en die plaats de volgende dag hadden bezet.
Op 27 maart meldde het Marokkaanse opperbevel dat het betreffende garnizoen op 24 maart door 3.000 man ,,vanaf Mauretaans gebied" was aangevallen, maar dat de aanvallers zich hadden teruggetrokken na zware verliezen te hebben geleden.
Op 29 maart verklaarde het Marokkaanse opperbevel dat op 21-22 maart een concentratie van guerrillastrijders was waargenomen bij de Marokkaanse grenspost van Bir Moghrein; die strijders zouden op 24 maart Guelta-Zemmour hebben aangevallen en zijn verdreven. Maar zij voerden op 25 en 26 maart nieuwe aanvallen uit, waarna op 27 maart een Marokkaanse interventiemacht met het garnizoen de strijd zou hebben beslecht; er waren de lijken van 300 guerrillastrijders en 36 Marokkanen geteld. Marokko waarschuwde Mauretanië toen dat het in de toekomst van zijn recht op ,,zelfverdediging" gebruik zou maken als het opnieuw vanuit Mauretanië werd aangevallen.
Op 29 maart echter bevestigde het Polisario de bezetting van Guelta-Zemmour, waar volgens een Polisario-communiqué van 1 april 1.310 Marokkanen zouden zijn gedood en 400 verwond.
Dezelfde dag meldde het Polisario dat op 30 maart een hevig gevecht was geleverd met een Marokkaanse colonne bij Oum-Ghreid (tussen Guelta-Zemmour en Bou Craa), waarbij 80 Marokkanen zouden zijn gedood.
Op 6 april berichtte het Polisario dat de vorige dag in hetzelfde gebied een Mirage F-l was neergeschoten.

Op 18 april protesteerde de Marokkaanse koning Hassan in een brief aan VN-secretaris-generaal Waldheim tegen een Polisario-aanval van 16 april op een Marokkaanse post te Sidi-Amara in Zuid-Marokko, waarbij aan Marokkaanse zijde 13 doden en 20 gewonden werden gemeld. (Volgens het Polisario waren 125 Marokkanen gedood en was de post bezet.) In de brief wees de koning erop dat de aanvallen plaatsvonden in Zuid-Marokko ,,binnen internationale grenzen op een punt dat nooit voorwerp van enigerlei confrontatie was geweest" en dat de ,,agressietroepen" uit Algerije waren gekomen en daarheen waren teruggevlucht. Hassan verzocht Waldheim om een

,,energieke interventie" bij de Algerijnse autoriteiten.
Op 25 april werd in een Marokkaans communiqué bericht dat zich op 20 april gevechten hadden afgespeeld rond Smara, waar de aanleg van een deel van de veiligheidsgordel toen aan de gang was. Van de ca. 2.000 guerrillastrijders die op de vlucht waren gedreven zouden tientallen zijn gedood; de Marokkaanse verliezen waren 9 doden en 31 gewonden. Maar volgens het Polisario waren 124 Marokkanen gedood en ongeveer evenveel gewond.

Het Polisario liet vervolgens nog eens ca. 100 Mauretaanse gevangenen vrij, die op 30 mei naar huis terugkeerden.

Verkiezingen in de Westelijke *Sahara*

Op 29 mei werden in de provincie Oued-Eddahab (het voormalige Rio-de-Oro) verkiezingen gehouden voor twee afgevaardigden in het Marokkaanse parlement. Tegelijk vonden tussentijdse verkiezingen plaats in de provincie Boujdour (waarvan de afgevaardigde in 1978 naar de Polisario was overgelopen) en in Smara (waarvan de afgevaardigde in okt. 1979 was ontvoerd). Gemeld werd dat de opkomst ruim 80% bedroeg. In Oued-Eddahab, waar op 8 mei gemeenteraadsverkiezingen hadden plaatsgevonden met een opkomst variërend van 71 tot 97%, werden op 29 mei twee onafhankelijke kandidaten gekozen.

Diplomatieke acties

Terwijl er volgens waarnemers van een uitzichtloze strijd in de Westelijke Sahara sprake was met wisselend succes voor beide partijen, kwamen ook diplomatieke acties op gang.
Tijdens de openingszitting van het Marokkaanse parlement op 10 okt. 1980 riep koning Hassan II van Marokko Algerije tot samenwerking op. Hij herinnerde aan de periode waarin Rabat en Algiers ,,een as" vormden en aanzienlijke invloed hadden op internationaal, Afrikaans en Arabisch niveau.

Op 14 nov. bood het Polisario aan rechtstreeks met Marokko te onderhandelen voor het uitwerken van ,,de modaliteiten waaronder het Saharavolk zijn recht op zelfbeschikking en onafhankelijkheid zal uitoefenen". Het onderhandelingsaanbod werd op 19 nov. door het Polisario herhaald.

Op 3 maart 1981 riep koning Hassan van Marokko in een toespraak t.g.v. de 20ste verjaardag van zijn troonsbestijging Algerije op tot het houden van een topconferentie om ,,een eind te maken aan het bloedvergieten" in de regio. Maar hij voegde daaraan toe dat elke overeenkomst om het conflict te beëindigen niet ,,ten koste van een integraal deel van ons nationale grondgebied" mocht gaan.

In mei startte Marokko een grootscheepse diplomatieke campagne om zijn standpunt in de Sahara-kwestie uiteen te zetten en te wijzen op de risico's die Algerije en Libië volgens Marokko voor de regio schiepen. Marokkaanse delegaties zouden bezoeken brengen aan omstreeks 90 landen.

Inmiddels was het aantal staten dat de Arabische Democratische Republiek van de Sahara (RASD) erkende medio 1981 tot 45 gestegen. In acht daarvan (Angola, Benin, Costa Rica, Cüba, Madagascar, Nicaragua, Panama en de Seychellen) had de RASD ambassadeurs, terwijl op 1 maart 1981 voor het eerst buitenlandse ambassadeurs (van Mexico, Cuba en Nicaragua) bij de RASD werden geaccrediteerd.

Op 21 jan. 1980 had Cuba als 35ste staat de RASD erkend en er diplomatieke betrekkingen mee aangeknoopt. Op 28 febr. 1980 volgde de erkenning door Iran.

Op 15 april 1980 maakten de vier staten van het Standvastigheidsfront – Algerije, Libië, Syrië en Zuid-Jemen – bekend dat zij besloten hadden de RASD te erkennen. Algerije en Zuid-Jemen hadden die stap reeds eerder genomen en Marokko had de betrekkingen met deze staten al verbroken. Op 18 april verbrak Marokko de diplomatieke betrekkingen met Libië en op 22 april die met Cuba, terwijl toen tevens de ambassadeur van Marokko in Syrië voor overleg werd teruggeroepen. (Een officiële mededeling van de Syrische erkenning was uitgebleven.)

Tijdens de 17de Afrikaanse topconferentie in juni 1980 zouden Tsjaad, Mali en Zimbabwe zich voor toelating van de RASD tot de OAE hebben uitgesproken. De overige 23 Afrikaanse voorstanders daarvan waren: Algerije, Angola, Benin, Boeroendi, Botswana, Ethiopië, Ghana, Guinee-Bissau, Kaap Verdische eilanden, Kongo, Lesotho, Libië, Madagascar, Mozambique, Oeganda, Rwanda, Sao Tomé en Principe, Seychellen, Sierra Leone, Swaziland, Tanzania, Togo en Zambia.

Terwijl de RASD en Libië nog op 10 mei 1981 tijdens een bezoek van de RASD-minister van voorlichting, Mohammed Salem Ould Sallak, aan Tripoli hadden besloten hun inspanningen op het gebied van de voorlichting te coördineren ,,om het hoofd te bieden aan het imperialistische komplot in de regio", maakte de Libische secretaris voor externe contacten, Abdullahti Obeidi, op 19 juni tijdens een persconferentie te Nairobi aan de vooravond van de 18de OAE-top bekend dat Libië tussen Marokko en het Polisario wilde bemiddelen. De tijd was daar nu rijp voor en beide partijen hadden in principe met de Libische bemiddelingspoging ingestemd, aldus Obeidi.

Marokko stemt in met referendum

Tijdens zijn rede tot de 18de OAE-top op 26 juni deelde koning Hassan II van Marokko mee dat zijn regering had besloten in te stemmen met de procedure van een ,,gecontroleerd referendum" dat ,,tegelijk de doelstellingen van de jongste aanbevelingen van het ,,comité van wijze mannen" (zou) eerbiedigen en de overtuiging die Marokko t.a.v. zijn legitieme rechten koestert".
Hassan zei dat hij dit aanbod deed op verzoek van de presidenten van Ivoorkust, Guinee, Kameroen, Gabon en Senegal, die hem via de koningen van Saoedi-Arabië en Jordanië en de presidenten van Irak en de Verenigde Arabische Emiraten hadden benaderd, er, ook op verzoek van de Franse president, de Britse premier, de Westduitse Bondskanselier, de Spaanse koning en de Italiaanse president.

Resolutie OAE-topconferentie. Herstel betrekkingen Marokko-Mauretanië

Op 27 juni aanvaardden de OAE-staatshoofden een resolutie waarin werd besloten een commissie voor de uitwerking van het referendum te benoemen met grote bevoegdheden, samengesteld uit Guinee, Kenia, Mali, Nigeria, Sierra Leone, Soedan en Tanzania. De bij het conflict betrokken partijen werden opgeroepen tot een onmiddellijk bestand. De uitvoeringscommissie werd verzocht voor eind augustus 1981 bijeen te komen om, in samenwerking met de betrokken partijen, de modaliteiten en alle details m.b.t. de invoering van een staakt-het-vuren alsmede de organisatie en de uitvoering van een referendum uit te werken. De VN werd verzocht, in samenwerking met de OAE, een vredesmacht te leveren, die in de Westelijke Sahara zou moeten worden gelegerd om vrede en veiligheid tijdens de organisatie en de uitvoering van het referendum en van erop volgende verkiezingen te handhaven. Voorts werd de uitvoeringscommissie opgedragen om, met medewerking van de VN, alle nodige maatregelen te treffen om de uitvoering van een algemeen en regulier referendum over zelfbeschikking voor het volk van de Westelijke Sahara te garanderen.

De resolutie bevatte geen verwijzing naar het Polisario. Evenmin werd de terugtrekking van de Marokkaanse troepen en het Marokkaanse bestuur uit de Westelijke Sahara verlangd.

Op de resolutie werd scherpe kritiek geleverd door het Polisario.

Op 28 juni besloten koning Hassan en de Mauretaanse president Haidalla na een bemiddelingspoging van de Saoedische koning Khaled in Taif de diplomatieke betrekkingen tussen hun beide landen te herstellen. Die waren op 17 maart door Mauretanië verbroken na een mislukte coup in Nouakchott (pag. 22113 e.v.).

Op 2 juli verklaarde koning Hassan tegenover buitenlandse journalisten dat het voorgestelde referendum geen volksraadpleging over zelfbeschikking van de inwoners van de Westelijke Sahara was, maar alleen diende ter bevestiging van de Marokkaanse soevereiniteit over ket gebied. Het ging volgens de koning om „een bevestigend referendum": „Ik geloof niet dat de Marokkaanse bevolking van de Sahara haar akte van trouw aan de Marokkaanse soeverein zal verloochenen."

De koning verklaarde verder dat de campagne vrij zal zijn Maar hij voegde daar direct aan toe: „Inwerkelijkheid zal er echter geen verkiezingscampagne zijn. Het is zeker dat de komst van niet-Marokkanen die propaganda maken voor een afscheiding, in strijd zou zijn met de binnenlandse orde."Als dergelijke „niet-Marokkanen" in het gebied anti-Marokkaanse propaganda maken, aldus Hassan, zal de Marokkaanse overheid er „met zachte hand voor moeten zorgen dat *ze* geen schade zullen berokkenen door hen terug te zenden naar hun plaats van herkomst."

Op 17 juli stelde het Polisario acht voorwaarden voor zijn instemming met het referendum.
De belangrijkste voorwaarden van het Polisario betroffen de eis van directe onderhandelingen tussen het front en Marokko en de terugtrekking van de Marokkaanse troepen uit de Westeljke Sahara.
Volgens een in Algiers gepubliceerd communiaué wilde het Polisario met Marokko praten over een wapenstilstand, voorafgaand aan het door Marokko voorgestelde referendum, dat, aldus het communiqué, „het volk van de Westelijke Sahara in staat moet stellen zijn onvervreemdbare recht op zelfbeschikking" uit te oefenen.

Volgens het Polisario moest de terugtrekking van de Marokkaanse troepen en van het Marokkaanse ambtenarenapparaat in de Westelijke Sahara de terugkeer verzekeren van de Saharawi's die zijn gevlucht. Pas na die terugkeer, aldus het communiqué, zal de Sahara-bevolking zich zonder druk van buitenaf in het referendum over haar toekomst kunnen uitspreken. De plaats van de Marokkanen zou moeten worden ingenomen door VN- en OAE-functionarissen. (*Le* Monde, *NZZ, The* Times, *NRC/H'blad*)

(Zie ook pag. 22113 en 431/3)

WEST-EUROPA

GRIEKENLAND

DEFINITIEVE VERKIEZINGSUITSLAGEN

De definitieve uitslagen van de op 18 okt. 1981 gehouden verkiezingen (pag. 689) zijn als volgt:

	stemmen percentage	*aantal zetels*
PASOK	48,6	172
Nieuwe Democratie	35,86	115
Griekse communistische partij (op Moskou georienteerd)	10,92	13
Democratische Unie van het Centrum	0,42	0
Eurocommunistische partij	1.37	0
Liberalen	0,37	0
Vooruitstrevenden	1,69	O
Democratisch-socialisten	0,72	O
Christen-democraten	0.15	0
Revolutionair Links	0,12	0
Rev. communistische partij	0,08	0
Byzantijnse Nationale Organisatie	0,01	0
Trotskisten	0,03	O
Onafhankelijken	0,21	O

Ontslag kabinet-Rallis. Samenstelling en beëdiging kabinet-Papandreou

Op 20 okt. bood premier Rallis president Karamanlis het ontslag van zijn kabinet aan. Korte tijd later ontving de president Andreas Papandreou, aan wie hij de opdracht tot het vormen van een nieuwe regering gaf. Papandreou overhandigde daarop Karamanlis een lijst met namen van de nieuwe ministers.
Het nieuwe kabinet was als volgt Samengesteld:

Premier, minister van defensie – Andreas Papandreou; buitenlandse zaken – Ioannis Charalambopoulos; binnenlandse zaken – Georgios Gennimatas; cultuur – Melina Merkouri; economische coördinatie – Apostolos Lazaris; financiën – Manolis Drattakis; openbare orde – Iannis Kouralikis- justitie – Stathis Alexandris; onderwijs en religieuze zaken – Leftheris Veryvakis; landbouw – Kostas Simitis; industrie – Anastasis Peponis; verkeer en communicatie – Evanghelos Iannopoulos; openbare werken – Akis Tsochatsopoulos; sociale zaken – Paraskevas Avgerinos; arbeid – Apostolos Kaklamanis; koopvaardij – Stathis Iotas; handel – Nikos Akritidis; ruimtelijke ordening en milieu – Antonis Tritsis; Noord-Griekenland – Vassilios Intzes: minister ten behoeve van het bureau van de premier – Againemnon Koutsoyorgas; minister zonder portefeuille – Evanghelos Kouloumbis; staatssecretaris voor informatie – Dimitris Maroudas.

Op 21 okt. werd het nieuwe kabinet van Andreas Papandreou door aartsbisschop Serafim beëdigd. Na de beëdiging zei premier Papandreou tegen zijn 37 ministers en staatssecretarissen, dat zij niet moesten vergeten dat „wij de regering van alle Grieken zijn". „Het Griekse volk verwacht iets nieuws van ons," zei hij, „niet alleen in ons programma, maar ook in ons persoonlijk gedrag en dan vooral beschaving en waarheidslievendheid. Het volk moet te allen tijde geïnformeerd blijven, hoe bitter de waarheid soms ook is."
Hij legde verder de nadruk op bezuinigingen waardoor geld vrij zou komen voor sociale verzekeringen, gezondheidszorg, onderwijs en steun aan de boeren.

Portret Andreas Papandreou, Charalambopoulos en *Melina* Merkouri

ANDREAS PAPANDREOU werd op 5 febr. 1919 op het eilandje Chios in de Egeïsche Zee geboren. Hij was de zoon van Georgios Papandreou, een liberaal van het Centrum, die van 1963-1965 minister-president was.
In 1937 werd Andreas tijdens de dictatuur van I. Metaxas gearresteerd als trotskist. In 1940 ver-

Melina Merkouri, de nieuwe minister van cultuur in het kabinet van Andreas Papandreou.

trok Andreas, die rechten studeerde in Athene, naar de VS, waar hij zijn studie voltooide aan de universiteit van Harvard en promoveerde in de economie. Amerikaans staatsburger werd hij in 1944. Hij diende ook twee jaar in het Amerikaanse leger. Daarna zette hij zijn academische carrière voort als hoogleraar aan de universiteiten van Minnesota en Berkeley.
In 1960 keerde hij naar Griekenland terug en richtte hij op verzoek van Karamanlis in Athene een centrum voor economisch onderzoek op. Tegelijkertijd werd hij benoemd tot adviseur van de Nationale Bank.
In 1964 stelde hij zich, nadat hij de Griekse nationaliteit had teruggekregen, kandidaat voor de Unie van het Centrum, de partij die zijnvader drie jaar daarvoor had opgericht. In het kabinet van zijnvader werd hij benoemd tot minister ten behoeve van de minister-president (febr.-nov. 1964) en daarna tot plaatsvervangend minister van economische zaken (1965).
Voor de verkiezingen van mei 1987 lanceerde hij samen met een groep andere progressieven binnen de Unie van het Centrum voor het eerst de leuze dat Griekenland uit de NAVO moest. In plaats van verkiezingen vond echter de staatsgreep van de kolonels plaats. Andreas werd gearresteerd en later onder buitenlandse druk vrijgelaten en naar het ɔ itɛ l verbannen, ır hij de PAK, de Panhelleense Bevrijdingsbeweging, oprichtte.
Na het kolonelsregime keerde hij in aug. 1974 terug naar Griekenland en richtte hij met anderen de Panhelleense Socialistische Beweging, PASOK, op (3-9-1974). Vanaf 1977-1981 was hij leider van de oppositie in het Griekse parlement.

IANNIS CHARALAMBOPOULOS (62) nam in 1940 deel aan de oorlog tegen Italië. Tijdens de bezetting week hij uit naar het Midden-Oosten, waar hij zich bij het verzet in het buitenland aansloot.
In 1953 werd hij docent aan de school voor leerling-officieren in Athene. Tot kolonel werd hij bevorderd in 1958. Nadat hij zich in 1961 uit dienst had teruggetrokken werd hij in 1963 gekozen tot afgevaardigde van de Unie van het Centrum, de partij van Georgios Papandreou. In 1964 werd hij herkozen. In april 1967 richtte hij, na de machtsovername van de kolonels, de Nationale Beweging voor het Democratisch Verzet (EKDA) op. Charalambopoulos werd meermalen gearresteerd (voor het eerst in mei 1967) en gefolterd.
In 1972 leidde hij in het geheim in Griekenland de PAK, de Panhelleense Bevrijdingsbeweging van Andreas Papandreou. Op 17 nov. 1973 werd Charalambopoulos gearresteerd en gemarteld door de militaire politie vanwege de opstand aan de Polytechnische Hogeschool in Athene, die leidde tot de val van de junta van Papadopoulos.
Na de val van de kolonels was hij één van de oprichters van de PASOK. Zowel in 1974 als in 1977 werd hij gekozen tot afgevaardigde van deze partij. In 1981 was hij de leider van de Griekse socialisten in het Europese parlement.

MELINA MERKOURI werd op 18 okt. 1925 geboren. Zij werd filmactrice en speelde onder meer in de films: Stella (1955), He Who Must Die (1956), Never on Sunday (1959), Phaedra (1961). The Victors (1963), Light of Day (1963), Les pianos mécaniques (1964) en A Man Could Get Killed (1966).
Op 12 juli 1967 ontnam de militaire regering haar het Griekse staatsburgerschap wegens ,,antinationale activiteit in het buitenland". Melina had voor de Amerikaanse televisie toeristen aangeraden niet naar Griekenland te gaan. Zij ging naar het buitenland waar zij vele acties voerde tegen het kolonelsregime in Griekenland.
Na het kolonelsbewind keerde Melina in 1974 terug naar haar vaderland, waar zij zich kandidaat stelde voor de pas opgerichte Panhelleense Socialistische Beweging. In 1977 werd zij lid van het Griekse parlement voor de PASOK.

NOORD-AMERIKA

VERENIGDE STATEN

EINDE BUSING-EXPERIMENT LOS ANGELES

Op 20 april 1981, het einde van een vakantieperiode, heeft de Onderwijsraad van Los Angeles de verplichte busing stopgezet. Dit werd mogelijk door een beslissing van William Rehnquist, lid van het Hooggerechtshof van de VS. Busing hield in dat scholieren met speciale bussen naar scholen buiten hun eigen woonwijk werden vervoerd om rassenintegratie binnen het onderwijs te bevorderen. Tot het experiment was op aandringen van de National Association ìor the Advancement of Coloured Peopie (NAACP) door het Hooggerechtshof van Californië in september 1978 besloten.

Op grond van de wet op de burgerrechten van 1964 en ria een serie juridische schermutselingen begon in sept. 1978 een reusachtig aantal bussen de 33.000 leerlingen over vaak flinke afstanden van huis naar school te vervoeren. Politie-auto's hielden de wacht bij schoolgebouwen, politiehelikopters vlogen boven busroutes en speciale politie-eenheden werden achter de hand gehouden voor het geval het tot ongeregeldheden zou komen.
De kinderen werden gedwongen van school te veranderen op grond van het verplichte ,,busing"-programma. Ongeveer 30.000 andere kinderen, grotendeels uit minderheidsgroepen. hadden zich eerder al vrijwillig opgegeven om van school te veranderen, waarbij het in de meeste gevallen om een verbetering van onderwijs ging.
De veranderingen verliepen vreedzaam. slechts enkele ouders demonstreerden. Verscheidene duizenden kinderen verdwenen evenwel in een ,.blankevlucht" uit het openbaar-onderwijssysteem.
Sommige ouders verkochten hun huizen en vestigden zich buiten her busing-gebied. Anderen hevelden hun kinderen over naar particuliere onderwijsinstellingen en scholen op religieuze grondslag.
Sommige ouders vormden in de begindagen van de busing-periode onderwijs-aan-huis-groepen, dikwijls met de betaalde hulp van gepensioneerde leerkrachten, om hun kinderen van school weg te kunnen houden.
Er werd een organisatie gevormd, Bustop geheten, om de strijd tegen het verplichte busing te leiden en om kandidaten voor de Onderwijsraad te ronselen.
Kinderen van zwarte en blanke minderheidsgroepen kwamen dikwijls tot de ontdekking dat hun nieuwe scholen in ,,blanke"gebieden betere faciliteiten hadden dan hun vroegere scholen. Maar zij kwamen tevens tot de ontdekking dat de bussen die buiten de schoolgebouwen wachtten het hun onmogelijk maakten deel te nemen aan vele activiteiten na schooltijd, de beste gelegenheid om elkaar beter te leren kennen.
Daarnaast maakten de grote afstanden het de kinderen van verschillende rassen onmogelijk elkaars huizen te bezoeken. Op de speelterreinen kwamen doorgaans kinderen van één ras bij elkaar, ten dele als gevolg van in de bussen gesloten vriendschappen.

In febr. 1981 schaarde het Hooggerechtshof van Californië zich achter een uitspraak van een hof van appel waarbij een anti-busing maatregel werd bevestigd. De maatregel, bekend als Voorstel nr 1, was in 1979 door de kiezers in de staat goedgekeurd Voorstel nr 1, een amendement op de Californische grondwet. bepaalt dat opzettelijke rassenscheiding bewezen moet worden alvorens de rechter bevel kan geven tot verplichte uitvoering van een busing-programma.
Groepen die zich bezighouden met de burgerrechten zijn er tot nu toe niet in geslaagd de rechters in Los Angeles ervan te overtuigen dat de Onderwijsraad zich schuldig heeft gemaakt aan opzettelijke rassenscheiding.

Op grond van het besluit van rechter Rehnquist nam de Onderwijsraad, die ten dele als gevolg van de activiteiten van Bustop nu uit 5 tegenstanders van busing en slechts één voorstander bestond, prompt het besluit de betrokken kinderen te laten terugkeren naar de scholen in hun eigen buurt.
Zevenduizend kinderen besloten om na de Paasvakantie naar hun vroegere scholen terug te keren. De overigen besloten om minstens tot het einde van het schooljaar met het integratieprogramma door te gaan.
De NAACP heeft aangekondigd dat zij haar strijd voor rassenintegratie niet zou opgeven.

ECONOMISCHE SITUATIE VS EERSTE HELFT 1981

In de eerste helft van 1981 was één van de voornaamste problemen in de VS de geldgroei (en daarmee de inflatie) binnen de perken te houden. Daar de belasting- en bezuinigingsplannen van president Reagan pas op langere termijn de inflatie zouden beïnvloeden, was Amerika economisch in de eerste plaats aangewezen op de FED, de Federal Reserve Board, het bestuur van een stelsel van 12 banken in de VS.

Het Federal Reserve System heeft tot taak de geldschepping door de banken in de hand te houden. Dit stelsel van centrale banken heeft geen wapens in het arsenaal om aan de vraagkant regulerend op te kunnen treden. Rechtstreekse kredietbeperkende maatregelen in de vorm van kwantitatieve of kwalitatieve kredietcontrole behoren niet tot het instrumentarium. De FED kan alleen proberen de bestedingen op indirecte wijze te beïnvloeden via de aanbodzijde van het geld. Er zijn verschillende mogelijkheden, ook in combinatie, om invloed uit te oefenen op de geldhoeveelheid in omloop, en daarmede op het interestpeil, op de liquiditeit en de kredietpolitiek der banken. Traditioneel ligt het zwaartepunt in de monetaire politiek van de Federal Reserve bij de open-marktpolitiek. Door aan- of verkoop van schatkistpapier e.d. wordt er extra geld in omloop gebracht dan wel aan de omloop onttrokken: de geldmarkt wordt ruimer of krapper.

Als men de geldgroei beperkt, wordt het geld duur, de rente hoog. Bedroeg de ,,primerate", de rente die de banken hun beste klanten in rekening brengen en die als één van de belangrijkste indicatoren wordt gezien van het rentepeil, in december 1980 nog 21,5%, in januari 1981 zakte hij tot 19,5%, in februari tot 19%, in maart tot 18%, in april tot 17%. Eind april bedroeg hij

18%. Begin mei werd hij verhoogd tot 19%.
Op 7 mei schreef *NRC/H'blad* in een commentaar:

Deze week is de prijs van de dollar tot boven een rijksdaalder gestegen Ir. driekir-ar.! jaar is de Amerikaanse munt daardoor met ruim 60 cent gestegen; immers, op 25 juli kostte een dollar nog slechts f 1,90. Opnieuw is gebleken dat de wisselmarkten vol waardering zijn voor de monetaristische capriolen di* dc autoriteiten in Washington zich menen te mogen veroorloven.
Die waardering is gemakkelijk te begrijpen. Het Amerikaanse rentepeil is de laatste weken opnieuw omhoog geschoten zodat de ,,prime rate" tot 19% gestegen is. Zoiets trekt vanzelfsprekend kapitaal aan. De vraag naar dollars stijgt en een koersstijging is het resultaat.
Intussen blijft de vraag onbeantwoord of di rentestijging wel zo nodig is De rente is zo hoog om twee redenen. Ten eerste toont de inflatie in de VS zich uitermate hardnekkig; het strak houden van de kredietteugels is daarom geboden. De tweede oorzaak van de hoge rente betreft de wijze waarop men in de VS dic krediet teugels strak houdt: strikt volgens het monetaristische boekje zet men alles op alles om de kredietverlening binnen bepaalde grenzen te houden zonder zich te bekommeren over wat er met de rente gebeurt.
Waar dat toe leidt is de laatste anderhalf jaar duidelijk geworden. In de eerste maanden van 1980 groeide de Amerikaanse economie boven alle verwachting onstuimig, waardoor echter ook de inflatie omhoog schoot, tot meer dan 15%. De kredietteugels werden aangehaald en de ,,prime rate" steeg van 15% tot 20% begin april '80.
Vanaf maart werd de Amerikaanse economie geteisterd door een ernstige recessie. Tijdens het tweede kwartaal daalde het bruto nationaal produkt op jaarbasis met liefst 10%; een ongehoord cijfer. Vanzelfsprekend zakte ook de vraag naar geld in elkaar. De ,,prime rate" liep drastisch terug tot 11% tegen eind juli.
Al gauw bleek echter dat de recessie in de VS een kortstondig verschijnsel was, anders dan in de EG waar de produktie ook in het derde en het vierde kwartaal daalde. De Amerikaanse economie trok aan en opnieuw ging de rente omhoog: eind december sloeg de ,,prime rate" opnieuw alle records met 21,5%. In de eerste maanden van 1981 volgde een correctie maar inmiddels is gebleken dat ook deze daling slechts tijdelijk was.

De monetaristische aanpak van de inflatie – een loon- en/of prijspolitiek ontbreekt in de VS – heeft ertoe geleid dat aan de jongste geldgroeicijfers, ook als die slechts op een korte periode betrekking hebben, overdreven veel aandacht geschonken wordt. Afgelopen maandag werd hiervan een levendige illustratie gegeven: nauwelijks was bekend dat de geldgroei in één week $ 4,2 mrd bedroeg of de paniek sloeg toe. Rentefluctuaties die alle perken te buiten gaan zijn het resultaat van dit ,,beleid".
Rentefluctuaties in de VS zijn van enorme betekenis voor de wereldeconomie, om twee redenen. De dollarrente is nog altijd de belangrijkste ter wereld. West-Europa kan zich geen al te grote renteverschillen met de VS veroorloven, anders dreigt het gevaar van een kapitaalvlucht. Maar dat betekent dat West-Europa, waar de economische crisis op dit moment diepere sporen achterlaat dan aan de overkant van de Atlantische Oceaan, wordt opgescheept met een rentepeil dat hoger is dan conjunctureel verantwoord is. Waardoor het economisch herstel nog langer wordt uitgesteld.
De tweede reden waarom de Amerikaanse rente zo belangrijk is betreft de dollar. Als de dollar duurder wordt betekent dit dat de prijzen van een aantal grondstoffen, ruwe olie voorop, omhoog gaan, om de simpele reden dat die prijzen in dollars luiden. In guldens gaan ze dus omhoog. Dat betekent dat de inflatie in West-Europa een nieuwe impuls krijgt.
Geen wonder dat ook president Zijlstra van De Nederlandsche Bank, die toch een fervent voorstander van inflatiebestrijding is en een hoge Amerikaanse rente daarom gerechtvaardigd acht, zijn twijfels heeft over de in de VS gebruikte technieken die tot de meest vreemdsoortige renteschommelingen leiden. In zijn laatste jaarverslag schrijft Zijlstra dat ,,een zinvol gesprek" over de in de verschillende landen toegepaste technieken van monetaire politiek mogelijk en nok nodig is.
,,Develе wisselingen in de gebruikte monetaire technieken in de VS hebben misschien ook tot de hoogte van, maar zeker tot de grote schommelingen in de rentestanden aldaar geleid", aldus Zijlstra, die daaraan toevoegt: ,,Zo zijn de geheimen van een monetair beleid gebaseerd op de zogenaamde „monetary base" (eenvoudig gezegd verruiming en verkrapping van de geldmarkt) zeker nog nie: voldoende ontsluierd."
Kortom. heren in Washington, waar zijn jullie eigenlijk mee bezig?

Op 18 mei verhoogden de grote Amerikaanse commerciële banken hun ,,prime rate" tot 20%, op 22 mei tot 20,5%, waarmee zij het oude record van december 1980 van 21,5% dicht naderden.
Op 28 mei daalde de ,,prime rate" tot 20%, op 15 juni tot 19%.

Commissie ter bestudering gouden standaard.

Op 22 juni heeft de regering een commissie benoemd die de mogelijkheid moest bestuderen de dollar weer aan het goud te koppelen. De VS hadden de gouden standaard op 15 augustus 1971 onder president Nixon verlaten. De commissie bestond uit 17 leden, waaronder leden van het Congres, economen en bankiers.
Zij moest de rol van het goud in de Verenigde Staten en in internationale monetaire stelsels bestuderen en in oktober 1981 verslag uitbrengen.

Er is de afgelopen jaren in de Verenigde Staten steeds meer steun ontstaan voor het denkbeeld op één of andere wijze terug te keren naar de gouden standaard. Het belangrijkste argument van de voorstanders is dat de inflatie, waarmee de VS nu al jaren worstelen, daardoor gemakkelijker zou kunnen worden verminderd.
Ondanks pogingen een eind te maken aan de monetaire rol van goud is het metaal aantrekkelijk gebleven voorinvesteerders, vooral in tijden van internationale spanning of gebrek aan vertrouwen in papiergeld. Sinds de jaren dertig is de officiële goudprijs jarenlang gehandhaafd op 35 dollar per ounce (31,1 gram). Na de ontkoppeling van de dollar is de prijs bepaald door de markttkrachten. Als gevolg van de economische onzekerheid in de jaren zeventig steeg de prijs tot een hoogtepunt van 875 dollar per ounce in januari 1980. In juni 1981 lag de prijs rond de 470 dollar per ounce.
Door het invoeren van de gouden standaard verplicht de bank zich tegen een bepaalde prijs dollars te accepteren in ruil voor goud. Wanneer om de een of andere reden (bijv. door een hoge inflatie) het vertrouwen in de dollar afneemt, dan krijgt de bank dollars aangeboden die zij moet kopen tegen goud. Daardoor neemt de hoeveelheid geld die in circulatie is af. Als er minder geld in de economie circuleert, wordt er minder geproduceerd en geconsumeerd. Het land komt in een economische recessie. Die leidt ertoe dat ook de inflatie afneemt. Daardoor wordt het vertrouwen in de dollar hersteld. Er stroomt weer goud naar de bank. We zijn terug bij de uitgangssituatie, met één groot verschil: de inflatie is bedwongen.
De tegenstanders van het opnieuw invoeren van de gouden standaard voeren aan dat herstel van een band met het goud de Amerikaanse economie te gevoelig maakt voor het gedrag van grote buitenlandse goudproducenten, met name Zuid-Afrika en de Sowjet-Unie. Deze groep denkt dat de Amerikaanse economie door de dollar op de een of andere manier weer aan het goud ie binden alleen maar instabieler wordt.

Op 19 september kwam de commissie, die eigenlijk op 7 oktober verslag had moeten uitbrengen, na bijna vier uur vergaderen tot de conclusie dat over het weer invoeren van de gouden standaard niet snel overeenstemming zou kunnen worden bereikt. Daarom vroeg de commissie het Congres om uitstel tot mei of juni 1981.

Daling BNP en inflatie over tweede kwartaal 1981

Op 22 juli maakte het Amerikaanse ministerie van handel bekend dat de economie in het tweede kwartaal van 1981 een onverwacht sterke inzinking had doorgemaakt. Het reële bruto nationaal produkt (BNP), de som van alle geproduceerde goederen en diensten. was verminderd met 1,9% op jaarbasis: nadat er in het eerste kwartaal nog een forse groei van 8,6% op jaarbasis was. Daar stond tegenover dat de inflatie op jaarbasis was afgenomen van 9,8 tot 6%.
De vermindering van het BNP in het tweede kwartaal was de eerste sinds een jaar. Veel economische deskundigen hadden wel een achteruitgang verwacht maar niet één van deze omvang. De inzinking werd voornamelijk toegeschreven aan het feit dat ondernemingen en burgers minder gemakkelijk geld uitgaven wegens de buitensporig hoge rentestand.
De inflatie was in het tweede kwartaal afgenomen tot 6% op jaarbasis, het laagste niveau van de afgelopen drie jaar. Een econoom van het Amerikaanse ministerie van handel noemde dit een goed teken. Hij wees er echter op dat de vermindering van de inflatie te danken was aan het gelijkblijven van de voedselprijzen en een daling van de energieprijzen. De prijzen van voedsel en energie zijn de meest veranderlijke bestanddelen van de prijsindex en daarom viel nog te bezien in hoeverre de inflatie blijvend was teruggedrongen. De prijzen van andere produkten dan voedsel en energie stegen in het tweede kwartaal nog met 8,5%.
De woordvoerder van het Witte Huis, Larry Speakes, zei dat de regering-Reagan niet was verrast door de cijfers over het tweede kwartaal. ,,Onze eco-

nomische woordvoerders hebben steeds de mogelijkheid van een slechte periode in het midden van het jaar opengehouden," aldus Speakes.
Minister van handel Malcolm Baldrige zei op een persconferentie dat het zakenleven de komende maanden een moeilijke tijd tegemoet zou gaan. Volgens hem zou de economie pas aan het einde van 1981 of begin 1982 duidelijk opleven. Hij weigerde echter te zeggen of er sprake zou zijn van een economische recessie, algemeen gedefinieerd als twee achtereenvolgende kwartalen waarin het BNP daalt.

Verdere beperking geldgroei FED

Op 21 juli maakte Paul Volcker, de voorzitter van de FED, officieel bekend dat de Amerikaanse monetaire autoriteiten de kredietteugels nog strakker zouden aanhalen. Volckers mededeling kwam op dezelfde dag dat in Ottawa Europese en Japanse leiders de Amerikanen bekritiseerden vanwege hun hoge en vooral in 1980 sterk fluctuerende rente (pag. 48511-1981).
De geldhoeveelheid volgens de definitie Ml-B (contant geld plus girotegoeden) mocht volgens in februari 1981 gelanceerde doelstellingen niet sneller groeien dan met 3,5 a 6%. In de naaste toekomst zou de FED niet langer het midden van deze ,,range" aanhouden, maar streven naar de ondergrens, dus naar een groei met 3,5%.
In 1982 zou worden geprobeerd Ml-B niet sneller dan 2,5 a 5,5% te laten groeien.
NRC/H'blad (8-8-1981) over de door Paul Volcker aangekondigde maatregelen:

Wat nu te denken van Volckers aankondiging op 21 juli dat de FED wil proberen de geldgroei nog verder in te dammen dan eerder gepland? Men mag toch wel aannemen dat hij inside information ontvangen had over de kwartaalcijfers die minister van handel Malcolm Baldrige een dag later bekend zou maken. Op grond van de forse daling van het bruto nationaal produkt in het tweede kwartaal en de afgenomen inflatie – 6% op jaarbasis tegen 9,8% in het eerste kwartaal – had men mogen hopen dat de FED de kredietteugels enigszins zou laten vieren.
De mededeling van de centrale-bankvoorzitter zou kunnen wordenuitgelegd als een waarschuwing aan de federale regering, een schot voor de boeg: dat hij zo zijn twijfels heeft of de plannen voor belastingverlaging en verhoging van de defensie-uitgaven (pag.619 e.v.-1981) wel voldoende gecompenseerd kunnen worden door forse bezuinigingen op de overige overheidsuitgaven. Niet waarschijnlijk, deze explicatie, zolang de regering laat blijken het monetaire beleid van de Federal Reserve goed te keuren.
De timing van de aankondiging door Volcker – juist op de dag dat het hete hangijzer van de hoge rente op de bijeenkomst in Ottawa aan de orde werd gesteld en de kolommen van de wereldpers haalde – was echter zo zorgvuldig dat er ongetwijfeld een boodschap in besloten lag. Volcker is de overtuiging toegedaan dat ingebedde inflatieverwachtingen als autonome factor de lonen en prijzen verder opdrijven en er is hem alles aan gelegen het inflatiedenken te doorbreken. De boodschap aan de wereld was dan ook deze: voor zover het van de FED afhangt blijven de kredietteugels aangehaald totdat de inflatiespiraal definitief is omgedraaid en de inflatie tot een aanvaardbaar niveau is teruggebracht.
De „fedwatchers", de schare door het bedrijfsleven en andere belanghebbenden ingehuurde pottekijkers die proberen de interventies van de FED op de geldmarkt te voorspellen. kunnen er derhalve genoeglijk van uitgaan dat het Federal Open Market Committee méér aandacht zal hebben voor de verkoop van schatkistpapier en soortgelijke waardepapieren dan voor de áánkoop.
Er is nóg een reden waarom Volcker er de voorkeur aan geeft de kredietkraan verder dicht te draaien met de kans op nòg hogere rentestanden. Hij weet, en voor zover hij het niet wist heeft hij dat vorig jaar kunnen constateren, dat het de FED aan „tools" ontbreekt om weerstand te kunnen bieden aan de geweldige expansiekrachten die besloten liggen in de Amerikaanse economie en in het bankwezen. De snelle en krachtige opleving van de economie in de tweede helft van 1980, die gepaard ging met een grote vraag naar bankkrediet en een snelle toeneming van de geldhoeveelheid, heeft de Federal Reserve kennelijk verrast en voor grote problemen gesteld. Pas in de laatste maanden van het jaar kreeg de centrale bank weer enigszins vat op de kredietexpansie, maar het kwaad was al geschied. Niet alleen werden de bovengrenzen van de toegestane toeneming der geldhoeveelheden naar alle vier definities ruimschoots gepasseerd maar de rente had gefluctueerd als een jojo, waardoor menig treasurer in ondernemersland een stap dichter bij een hartinfarct was gekomen.
De voorzitter van de FED is veel te blij dat de rente weliswaar hoog maar op dit moment redelijk stabiel is. Hij is zich ervan bewust dat de inflatie onmiddellijk nog hoger zal opflakkeren indien hij de geldhoeveelheid enige ruimte laat. Veiligheidshalvestuurt hij, nu de teruggang van de economische activiteit hem even de kans geeft, aan op de benedengrenzen van de toegestane bandbreedtes in de toeneming van de geldhoeveelheden om naar boven toe althans enige speelruimte te hebben.
Noodgedwongen blijft Volcker op de rem trappen in het volledige besef dat de „tight money policy" tekort schiet in effectiviteit en mogelijkheid tot juiste dosering en timing: de golfbeweging van de conjunctuurcyclus wordt er eerder door versterkt dan afgevlakt. in elke volgende fase van de conjunctuurbeweging wordt de uitslag groter, zowel naar boven als naar beneden.
De affaire-Conoco (zie verderop) illustreert dat een hóge rente voor financieel gezonde ondernemingen met een grote cashflow, de geldstroom uit winsten en afschrijvingen – géén belemmering is om van bankkrediet gebruik te maken, indien strategische of andere overwegingen dat wenselijk maken.

President-directeur Lee Iaccocca van het zieltogende Chrysler-concern heeft echter laten weten dat voor zijn bedrijfvoor het vierde kwartaal een ramp in het verschiet ligt indien de rentestand niet daalt tot zo'n 15% (zie verderop). Maar het zijn niet alleen de te saneren bedrijven die in moeilijkheden komen. Ook voor nieuwe, kleinschalige bedrijven, die wél arbeidsplaatsen verschaffen maar kampen met een láág aanvangsrendement, wordt het moeilijk van de grond te komen.
Het houden van voorraden is zó duur geworden dat bijvoorbeeld de autodealers de gelederen aanzienlijk uitgedund zien. Ondernemers met redelijk lopende bedrijven zouden bij een aanhoudend hoge rentestand weleens op het luminеuze idee kunnen komen hun bedrijf te liquideren, het geld op de bank te zetten en zich verder te wijden aan het zo geliefde golfspel.
Behalve de conjuncturele problemen is er nog het probleem van de structurele werkeloosheid. Er bestaat geen groei-industrie meer die, zoals het geval was met de automobielindustrie in de jaren vijftig en zestig, aan een groot en steeds toenemend gedeelte van de bevolking, rechtstreeks of indirect werk verschaft. Ook in goed lopende bedrijfstakken zijn investeringen veelal diepte-investeringen die het aantal arbeidsplaatsen nog meer reduceren. Kortom. het klimaat voor de sanering die de hoge rentestand nu eenmaal automatisch met zich meebrengt is niet zo gunstig. Er zijn nogal wat klippen waarop een op zich lovenswaardige poging een einde te maken aan de noodlottige inflatiespiraal kan stranden.

OVERNAME CONOCO DOOR DU PONT

Op 6 juli 1981 werd bekend dat het grootste chemische bedrijf in de VS, E. I. du Pont de Nemours & Company (Du Pont Company), en het energieconcern Continental Oil Company (CONOCO) hadden besloten een fusie aan te gaan.
CONOCO was op één na de grootste steenkoolproducent en op acht na de grootste olieproducent in de VS.
Du Pont deed een bod op alle uitstaande CONOCO-aandelen (87 mln) ter waarde van $ 7,3 mln. Voor 40% van de aandelen had Du Pont $ 87,50 per aandeel over, plus 1,6 eigen aandeel voor elk van de resterende CONOCO-aandelen.
Het chemische bedrijf hoopte door een fusie met CONOCO prijsschommelingen en eventuele aanbodsverstoringen op de oliemarkt onder de duim te houden.

Du Pont had in 1980 een omzet van $ 13,7 mrd en een nettowinst van $695 mln. De omzet van CONOCO bedroeg $ 18,3 mrd en de winst $963 mln.

CONOCO had nog een bod tot overname door de Canadese distilleeronderneming Seagram, dat voor 35 mln aandelen $73 per stuk wilde betalen. Dit bod, gedaan op 25 juni, liep op 24 juli af. Op 12 juli verhoogde Seagram zijn bod tot $85 per aandeel voor 51% van de CONOCO-aandelen,

Op 15 juli verhoogde Du Pont haar bod. Omdat de aandelen Du Pont de voorafgaande dagen sterk in koers waren gedaald, was het oorspronkelijke bod van Du Pont nog slechts $ 6,9 mrd waard. Het nieuwe bod hield in dat Du Pont 40% van CONOCO's aandelen zou kopen tegen een koers van $95 en de resterende 60% zou verwerven in ruil voor aandelen Du Pont, met 1,7 Du Pont-aandelen in ruil voor 1 CONOCO-aandeel.

Op 17 juli werd bekendgemaakt dat Mobil Oil, de op één na grootste oliemaatschappij van de VS, een bod op CONOCO had uitgebracht van $ 7,74 mrd. $90 per aandeel voor 51% van de aandelen en Mobil-waardepapieren voor de rest.
De koers van de aandelen CONOCO

stond inmiddels op ongeveer $85. Voordat de biedingsoorlog begon, noteerde het fonds op de Amerikaanse effectenbeurs $47.
Op 20 juli zei CONOCO-topman Ralph Bailey dat hij het bod van Mobil van de hand wees. omdat een fusie van nummer 2 er; nummer 9 op de lijst van Amerika's grootste oliemaatschappijen in strijd was met de antitrust-wetten. Zou de fusie worden toegestaan dan zouden arrdere volgen, waarmee de concurrentie op de Amerikaanse oliemarkt zou worden ondergraven, zo zei Bailey. CONOCO vond het bod van $ 7,3 mrd van Du Pont het aantrekkelijkst. Bailey kondigde aan dat CONOCO desnoods naar de rechter zou stappen om het bod van Mobil veroordeeld te krijgen.

Op 23 juli verhoogde Seagram haar bod op 51% van de CONOCO-aandelen van $85 tot $92 per aandeel.

Op 27 juli verhoogde Mobil haar bod: $105 per aandeel voor 51% van de aandelen. Dit bod kwam minder dan een uur nadat Du Pont had meegedeeld dat de door haar gewenste 40% van de CONOCO-aandelen aan haar te koop was aangeboden.

Op 31 juli werd bekend dat het Amerikaanse ministerie van justitie het groene licht had gegeven voor de overname van CONOCO door Du Pont.

Op 3 augustus werd in New York bekendgemaakt dat Mobil zijn bod verhoogde tot $115 per aandeel CONOCO.

Op 4 augustus bood Du Pont $98 per aandeel. Mobil verhoogde daarop haar bod van $115 tot $ 120 per aandeel.
Op 5 augustus liet Du Pont weten, dat zij op haar jongste bod 47.3 mln aandelen had aangeboden gekregen van CONOCO. Dat was 55% van het aandelenkapitaal van CONOCO.
Er waren 37,9 mln aandelen aangeboden voor Du Ponts bod van $98 per aandeel in contanten, 9 mln aandelen in ruil voor 1,7 aandeel Du Pont per aandeel en 400.000 aandelen zonder voorkeur voor contanten of aandelen Du Pont.
De transactie waarmee $ 7,3 mrd was gemoeid, was de grootste tot dusver in de geschiedenis van het Amerikaanse bedrijfsleven. Het vorige record stond op naam van Shell, dat in 1979 voor $ 3,65 mrd Belridge Oil Company overnam.

MALAISE AUTO-INDUSTRIE

Ten gevolge van de slechte economische situatie, waardoor de besteedbare inkomens van kandidaat-kopers terugliepen. door oplopende rentestanden die een aangename financiering in de weg stonden en door de zware concurrentie van vooral Japan stond het er in 1980 slecht voor met de auto-industrie uit Detroit.
Genera1 Motors, de grootste autofabrikant van de Verenigde Staten, leed in 1980 een verlies van $ 763 mln. het grootste verlies sinds 1321 (S 39 mln)
In 1979 maakte GM nog een winst van $ 2,89 mrd en in 1979 van $ 3,51 mrd. In het vierde kwartaal van 1980 echter behaalde GM alweer.een winst van $62 mln.
Ook voor Ford, de tweede autofabrikant van de VS, was 1980 een slecht jaar. Pas over het tweede kwartaal van 1981 zou het uit de rode cijfers komen (zie verderop).
Chrysler, de derde autofabrikant van de VS, stond voor een faillissement en probeerde het bedrijf te redden via een federale kredietgarantie van $400 mln.
Chrysler leed in 1980 een verlies van $ 1,71 mrd, het grootste verlies uit de geschiedenis van het Amerikaanse bedrijfsleven.
Chrysler was al maanden in een verbitterde strijd gewikkeld om die $400 mln van de regering los te krijgen.

De $400 mln was een deel van een garantiepot van $ 1,5 mrd waarvan Chrysler intussen al $ 800 mln had opgemaakt.

Voor de nieuwe steunoperatie was ook deze keer de toestemming nodig van een federale commissie die Chryslers plannen met de $ 1,5 mrd telkens moest goedkeuren. Daartoe had Chrysler een reorganisatieplan ingediend waarbij onder andere drastisch op de salarissen van de werknemers werd besnoeid.
Zo waren de leden van de vakbond United Auto Workers (UAW) akkoord gegaan met een nominale loonsverlaging van 13%, die een besparing van $622 mln moest opleveren. Bovendien accepteerden de leden dat de lonen tot en met 1982 bevroren bleven.
Een ander punt was de bankschuld van $ 1,1 mrd. In het reorganisatieplan werd voorgesteld dat de banken voor de helft van dat bedrag convertible aandelen in Chrysler zouden krijgen en de andere helft zou voor 30% worden terugbetaald in vier termijnen, te beginnen drie maanden nadat Chrysler het geld van de lening in handen zou hebben.
Dertig banken, onder leiding van Citibank, lieten echter weten dat de termijn van negentig dagen veel te lang was omdat men niet het risico wilde lopen dat Chrysler nog verder in het moeras zou zakken. In plaats daarvan wilden de banken onmiddellijk nadat Chrysler over de $400 mln kon beschikken, geld op tafel hebben. Hiermee kon de federale commissie echter niet akkoord gaan omdat werd gevreesd dat Chrysler de $400 mln hoofdzakelijk zou gaan besteden aan aflossing van de bankschulden, in plaats van aan reorganisatie van de produktie. De federale commissie mag van het Congres namelijk alleen een opname van Chrysler goedkeuren zodra is komen vast te staan dat het automobielconcern binnen afzienbare tijd op eigen benen kan staan.

Op 23 febr. 1981 werd een compromis bereikt tussen Chrysler en de banken dat inhield dat Chrysler binnen 30 dagen van de goedkeuring van de garantie $ 68 mln zou betalen aan de banken. De rest zou volgen in wekelijkse overmakingen.
Op 27 februari kreeg Chrysler van het Amerikaanse ministerie van financiën te horen dat het een aanvullende lening kreeg met overheidsgarantie van $400 mln.
Begin april presenteerde Chrysler een witboek aan Ford waarin een fusie tussen beide werd voorgesteld. Dit werd echter afgewezen door Ford, omdat „Chrysler niets, maar dan ook niets aan het te vormen geheel had kunnen bijdragen". aldus autofabrikant Ford op 10 april 1981.

Japanse beperking auto-export naar VS

Ondertussen was binnen de Amerikaanse regering verdeeldheid ontstaan over de vraag of de noodlijdende auto-industrie in Detroit moest worden gesteund met import-beperkingen voor Japanse auto's.
Op 1 mei, 12 dagen voordat de Senaatscommissie voor financiën zou stemmen over een wetsontwerp dat de Japanse autoleveranties beoogde te beperken tot 1,6 mln auto's per jaar over een periode van 3 jaar, besloot Japan om de export naar de VS in de komende 3 jaar aan banden te leggen.
De essentie van het Japanse plan was de volgende: met ingang van 1 april 1981 zou voor een jaar de import van de Japanse auto's in de VS worden beperkt tot 1,68 mln stuks. In 1980 waren er 1,82 mln Japanse auto's in Amerika verkocht, zodat de restricties in het eerste jaar 7,7% zouden bedragen. In vergelijking met wat er aan Japanse auto's zou zijn ingevoerd zonder restricties betekende het Japanse besluit een importvermindering van 250.000 a 300.000 auto's in het eerste jaar.

Opleving Chrysler, GM en Ford

In het tweede kwartaal van 1981 ging het weer beter met de auto-industrie. Chrysler behaalde een netto-winst van $ 11,6 mln. GM en Ford boekten ook winst over het tweede kwartaal. GM boekte een winst van $ 514,6 mln en Ford kwam met een winst van $60 mln voor het eerst sinds anderhalfjaar weer uit de rode cijfers.
Volgens GM was het resultaat een gevolg van een toeneming van de verkoop en van een kostenvermindering. Verder droegen de hoge koers van de dollar en een wijziging in de pensioenregeling van de onderneming bij tot het positieve resultaat. (In het tweede kwartaal van 1981 werden in de VS 23,8% meer auto's geproduceerd dan in het tweede kwartaal van 1980).
Het succes van Ford werd in sterke

mate bepaald door de verkoopgolf van de Ford Escort Lynch, waarvan op 23 juli 1981 het 500.000ste exemplaar van de assemblagelijn liep, en door een flinke bezuiniging op de kosten. In bijna twee jaar was $ 1,5 mrd bezuinigd op de post vaste kosten en waren er veel minder mensen aangenomen. (*NRC/H'blad*)

(Vor. ber. pag. 52313 e.v.-1980)

ABSCAM-SCHANDAAL

Op 26 januari 1981 werd Richard Kelly, een vroeger lid van het Huis van Afgevaardigden door een federale jury in Washington schuldig bevonden aan het aannemen van steekpenningen van als Arabische sjeiks verklede FBI-ambtenaren die hadden geprobeerd Congresleden te verleiden tot het aannemen van steekpenningen in ruil voor het verlenen van diensten bij b.v. „immigratieproblemen". Deze geschiedenis werd bekend als het Abscam-schandaal.
De jury kwam tot zijn uitspraak na een proces, waarin onder meer videobanden werden vertoond waarop te zien was hoe Kelly, een Republikein uit Florida, tijdens een ontmoeting met één van de agenten een bedrag van 25.000 dollar in zijn zak stak.
Op 29 april maakte een Democratische Huisafgevaardigde uit Pennsylvania, Raymond Lederer, bekend dat hij het Huis van Afgevaardigden ging verlaten. Als reden gaf hij op, dat hij niet genoeg tijd meer had om zich voor zijn kiezers in te zetten, nu hij druk bezig was met het verdedigen van zijn eigen zaak. Ook hij werd ervan beschuldigd steekpenningen te hebben aangenomen in het Abscam-schandaal.

Op 1 mei werd Senator Harrison Williams, een Democraat uit New Jersey, schuldig bevonden aan onder meer het aannemen van steekpenningen. De 61-jarige Williams zat al 22 jaar in de Senaat en was voorzitter van de Senaatscommissie voor het bankwezen totdat de Republikeinen bij de verkiezingen van 1980 de meerderheid in de Senaat kregen. Williams, de enige Senator die bij Abscam was betrokken, werd ervan beschuldigd een belang van 18% in een titaniummijn te hebben geaccepteerd en in ruil daarvoor de „sjeik" hulp te hebben beloofd bij het verkrijgen van regeringscontracten en immigratiepapieren. Bij het Abscam-schandaal waren zes leden van het Huis van Afgevaardigden betrokken. Van die 6 werd er één (Myers) door het Huis uitgestoten; de overige 5 gaven hun zetel prijs of werden bij de verkiezingen van november '80 verslagen.
Op 13 augustus heeft een districtsrechtbank in New York de Huisafgevaardigden Michael Myers (Democraat uit Pennsylvania), John Murphy (Democraat uit New York), Frank Thompson (Democraat uit New Jersey) en Raymond Lederer veroordeeld. Zij kregen gevangenisstraffen opgelegd variërend van 3 tot 15 jaar en moesten bovendien boetes betalen die varieerden van $20.000 tot $40.000.
Op 24 augustus heeft de commissie voor ethiek van de Amerikaanse Senaat eenstemmig het advies gegeven dat Harrisson Williams uit de Senaat diende te worden gestoten wegens zijn rol in het Abscam-schandaal. De commissie heeft de Senaat echter gevraagd niet over haar advies te stemmen totdat een hof in New York klaar zou zijn met de behandeling van Senator Williams' beroep tegen zijn veroordeling op 1 mei wegens het aannemen van steekpenningen. (*NRC/H'blad*, NZZ, The Times, Le Monde)

(Vor. ber. pag. 12212-1981)

ONTSLAG CIA-TOPMAN HUGEL. CIA-DIRECTEUR CASEY IN OPSPRAAK

Op 14 juli 1981 nam de chef geheime operaties van de Amerikaanse Centrale Inlichtingendienst (CIA), Max Hugel, zijn ontslag nadat op diezelfde dag in de Washington Post beschuldigingen tegen hem waren gepubliceerd over illegale praktijken op de beurs. Volgens de Washington *Post,* die twee vroegere zakenrelaties aanhaalde, had Hugel zich in het midden van de jaren zeventig beziggehouden met illegale beurstransacties. Hij zou met name vertrouwelijke informatie hebben doorgegeven over de financiële vooruitzichten van het elektronicabedrijf dat hij destijds leidde.

CIA-directeur William Casey

Hugel was van het begin af aan een omstreden keuze voor zijn baan als chef van de CIA-agenten in het buitenland. Hij werkte in president Reagans verkiezingscampagne, maar had geen ervaring op spionage gebied. CIA-directeur Casey had de benoeming echter verdedigd met het motief dat hij iemand van buitenaf wenste, om een intern gevecht over de baan te voorkomen.
In zijn ontslagbrief onderstreepte Max Hugel (56) dat de tegen hem ingebrachte beschuldigingen „ongefundeerd, onbewezen en onwaar zijn" en niets met zijn CIA-werk te maken hadden. Maar de beschuldigingen waren een „last" geworden die hij niet langer aan de CIA en zijn collega's wilde opleggen. Hugel werd opgevolgd door John Stein, die al lang aan de CIA was verbonden.

Deze affaire bracht echter ook gerechtelijke uitspraken aan het licht waarin de zakelijke aangelegenheden van Casey werden gekritiseerd: op 19 mei had een rechter in New York Casey schuldig bevonden aan fraude, begaan in 1968, toen hij één van de belangrijkste directeuren was van Multiponics Inc., een firma in New Orleans. Casey zou valse voorlichting hebben gegeven aan particuliere beleggers.
Op 15 juli werd bekend dat de directeuren van Multiponics (onder wie Casey) in juli 1980 waren veroordeeld door een andere rechter vanwege het dubieuze faillissement van de firma in 1971.
Casey zou opzettelijk de schuld van zijn bedrijf hebben vergroot met het doel er persoonlijk financieel op vooruit te gaan.
Op 17 juli begon de Senaatscommissie voor inlichtingendiensten met een onderzoek naar de zakelijke aangelegenheden van de directeur van de CIA. Barry Goldwater, de voorzitter van de commissie, onderstreepte nog steeds alle vertrouwen te hebben in Casey. Hij zag „op dit moment geen reden voor Casey om zijn ontslag te nemen". Ook het Witte Huis zei alle vertrouwen in Casey te hebben.
Op 23 juli was Goldwater echter van mening dat Casey moest aftreden. Hij verweet Casey vooral dat hij Hugel had benoemd. „Ik geloof dat het aannemen van Hugel een dusdanige vergissing was dat Casey aan aftreden zou moeten denken of dat de president hem zou moeten ontslaan," aldus Goldwater.
Casey had eerder gezegd er niet aan te denken om af te treden. Intussen vroegen ook de Republikeinse Senatoren Ted Stevens en William Roth om Casey's vertrek. Volgens hen kon Casey onder deze omstandigheden zijn taak niet langer naar behoren verrichten.

Op 25 juli meldde de New York Times dat Casey, tijdens de hoorzitting in de Senaat over zijn benoeming, informatie had achtergehouden over zijn aandelen in twee bedrijven. De krant haalde een naaste medewerker uit Casey's zakenleven aan. die zei dat hij in 1976 Casey een aandeel van 10.000 dollar cadeau had gegeven in het bedrijf Penverter Partners. De New Yorkse krant schreef dat Casey aan de Senaatscommissie wei had verteld dat hij het aandeel bezat, maar niet dat het een cadeau betrof. Volgens Casey echter had hij het aandeel voor 100 dollar gekocht. Verder had Casey verzwegen dat hij 2% van de aandelen van de firma Paffendorf bezat.

Op 29 juli deelde de Senaatscommissie mee dat William Casey van alle blaam was gezuiverd en dat hij mocht aanblijven. Goldwater zei wel dat er nog enkele punten moesten worden opgehelderd, maar wilde niet zeggen welke. Hij deelde alleen mee dat hiermee nog wel 2 of 3 weken zouden zijn gemoeid.

Op 18 augustus verstrekte Casey een geamendeerd rapport over zijn financiële situatie aan het antecedenten-bureau van de CIA. Daarin gaf hij toe dat hij aandelen in tien bedrijven over het hoofd had gezien.

Dezelfde dag zei Ernest Mayerfield, die werkzaam was op het antecedentenbureau, dat geen van de opgegeven firma's enige band had met de CIA en dat er daarom geen sprake was van botsing van belangen.

(Vor. ber. pag. 6913 - 1981)

BENOEMING BUSH TOT LEIDER „CRISISBEHEER". CONTROVERSEN ROND HAIG

Op 24 maart 1981 deelde het Witte Huis mee dat vice-president Bush zich voortaan met ,,crisis management" zou gaan bezighouden. De nieuwe commissie kreeg, onder leiding van de vicepresident tot taak om zowel aan buitenlandse als binnenlandse crisissituaties het hoofd te bieden.

Deze benoeming betekende een flink prestigeverlies voor minister van buitenlandse zaken, Alexander Haig, die zich als voornaamste adviseur van president Reagan in de Amerikaanse buitenlandse politiek probeerde op te werken.

Volgens de toenmalige woordvoerder van het Witte Huis, James Brady, was de benoeming van de vice-president vooral gemotiveerd door het feit dat het beheer van buitenlandse en binnenlandse crises traditioneel aan het Witte Huis was toegevallen. Eerder op die dag had Haig erover geklaagd dat hij niet was geraadpleegd over de benoeming van Bush. Haig zou zelfs met ontslag hebben gedreigd. Maar desgevraagd zei Brady dat Haig ,,aan boord blijft".

Voor een commissie van het Huis van Afgevaardigden zei Haig op 24 maart dat hij met ,,gebrek aan geestdrift" van de plannen van het Witte Huis had gehoord. Volgens de minister had president Reagan hem eerder toegezegd dat hij ais ae ,,manager" van Amerika's buitenlandse politiek zou optreden. Haig gaf overigens toe dat hij niet helemaal tevreden was met het huidige besluitvormingsproces in de Amerikaanse buitenlandse politiek.

In een indirecte aanval op veiligheidsadviseur Richard Allen zei de minister dat regeringsfunctionarissen die niet worden gekozen en wier benoeming ook niet door het Congres hoeft te worden goedgekeurd, zich moeten onthouden van het nemen van initiatieven op buitenlands politiek gebied. De Amerikaanse minister van buitenlandse zaken moet zich aar. een goedkeuringsprocedure van de Senaat onderwerpen. maar dat is niet het geval met regeringsfunctionarissen op het Witte Huis.

Uoordvoerders van het Witte Huis prezen de benoeming van vice-president Bush aan als de enige manier om spanningen tussen het Witte Huis en het State Department (buitenlandse zaken) te verhinderen. Ook was de keuze van Bush tot leider van het ,,crisisbeheer" op het Witte Huis afgeschilderd als een compromis, waardoor kon worden voorkomen dat óf Haig óf Allen op deze functie zou worden benoemd (zie ook pag. 72/1-1981). Zo'n ontwikkeling zou tot een ongewenste verschuiving in de machtsrelatie tussen de minister van buitenlandse zaken en de veiligheidsadviseur hebben geleid, aldus zegslieden van het Witte Huis.

De minister van buitenlandse zaken en de nationale veiligheidsadviseur zijn in Washington traditionele concurrenten. Volgens Haig zou het een vergissing zijn om het buitenlandse beleid van het ,,crisisbeheer" te scheiden.

Op 26 maart zei Haig in een verklaring voor een Senaatscommissie: ,,Het is tijd om een einde aan de controverse te maken en door te gaan met het formuleren van de buitenlandse politiek. Het is belangrijk, dat wij allen het belang van de Amerikaanse buitenlandse politiek erkennen. Soms wordt die hoofdzaak beïnvloed door de vorm, organisatie en structuur. Wat de zg. kwestie van het ,,crisis management" betreft, die zaak is nu geregeld en het is hoog tijd om met de hoofdzaak door te gaan".

Nieuwe controverse rond Haig

Generaal Haig kwam opnieuw in het centrum van de belangstelling te staan door twee gebeurtenisen.

De Amerikanen, die op 30 maart in het hele land na het bekend worden van de aanslag op Reagan (pag. 225 e.v.-1981) aan hun TV-toestellen zaten gekluisterd, zagen plotseling een zwaar transpirerende Alexander Haig op het beeld verschijnen. Hij zei: ,,Volgens de grondwet, heren, is er de president, de vice-president en de minister van buitenlandse zaken, in die volgorde. En als de president zou besluiten om het roer aan de vice-president over te dragen dan staat hem dat vrij.

Hij heeft dat niet gedaan. Vanaf dit moment neem ik, in afwachting van de terugkeer van de vice-president en in nauw contact met hem, de controle over het Witte Huis over."

De tweede gebeurtenis speelde zich kort daarna af. In de zogenaamde Situation Room van het Witte Huis brak volgens getuigen een laaiende ruzie uit tussen Haig en zijn collega van defensie, Weinberger. Deze wees erop dat hij de nummer drie in de opvolging is, en niet de minister van buitenlandse zaken.

Ook vlogen Caspar Weinberger en Haig elkaar in de haren over de te volgen procedures voor verhoogde paraatheid van de Amerikaanse strijdkrachten over de hele wereld. Weinberger hield de voormaiige generaal voor dat de minister van defensie – en niet de bewindsman van buitenlandse zaken – ,,het recht en de verplichting" heeft om beslissingen over de paraatheid van de strijdkrachten te nemen.

Daarmee was de nieuwe controverse rondom generaal Haig geboren. Diverse regeringswoordvoerders betoogden dat Haig in zijn optreden voor de televisie twee feitelijke fouten maakte.

De Secretary of State (minister van buitenlandse zaken) is niet nummer drie in de opvolging, zoals de generaal zei, maar nummer vijf, na de voorzitter van het Huis van Afgevaardigden en de voorzitter pro tempore van de Senaat (de gekozen voorzitter; de vice-president is qualitate qua voorzitter van de Senaat). En wat de vervanging van de president als commandant van de strijdkrachten betreft komt eerst de vice-president in aanmerking en dan de minister van defensie.

Opvallend was dat de naaste medewerkers van de president in het Witte Huis ditmaal – in tegenstelling tot de rel van de week daarvoor – Haig te hulp zijn gekomen. Hun oogmerk: het beperken van de – door Haigs gedrag veroorzaakte – politieke schade in een periode die wegens de moordaanslag op president Reagan toch al delicaat genoeg was.

Diverse adviseurs op het Witte Huis roemden plotseling het optreden van Haig in de kritieke periode toen de president op de operatietafel lag.

Achter de schermen evenwel waren sommige officiële zegslieden heel wat minder te spreken over Haigs gedrag. Een zegsman: ,,Ik weet niet wat ik ervan denken moet. Haig is intelligent, ervaren, kundig en hij gedraagt zich afschuwelijk."

Een andere hoge functionaris: „Haigs grote probleem is dat hij het karakter van de president niet begrijpt. Hij is een outsider die constant de naastevriendenvan de president poogtte passeren."

Vast stond dat Haigs reputatie in het Congres snel achteruitging. Talrijke Congresleden klaagden erover dat Alexander Haig op 30 maart oude wonden had opengemaakt met zijn vreemde optreden voor de TV en zijn inbreuk maken op de bevoegdheden van zijn collega van defensie.

Ook in Republikeinse Congreskringen begon men zich de vraag te stellen of Haig door zijn prima-donna-manieren al niet te veel prestige had verspeeld om nog doeltreffend als leider

van de Amerikaanse diplomatie te kunnen optreden. Deze vraag was des te actueler omdat de minister op 3 april voor een belangrijke missie naar het Midden-Oosten zou vertrekken.

BEZOEK HAIG MIDDEN-OOSTEN

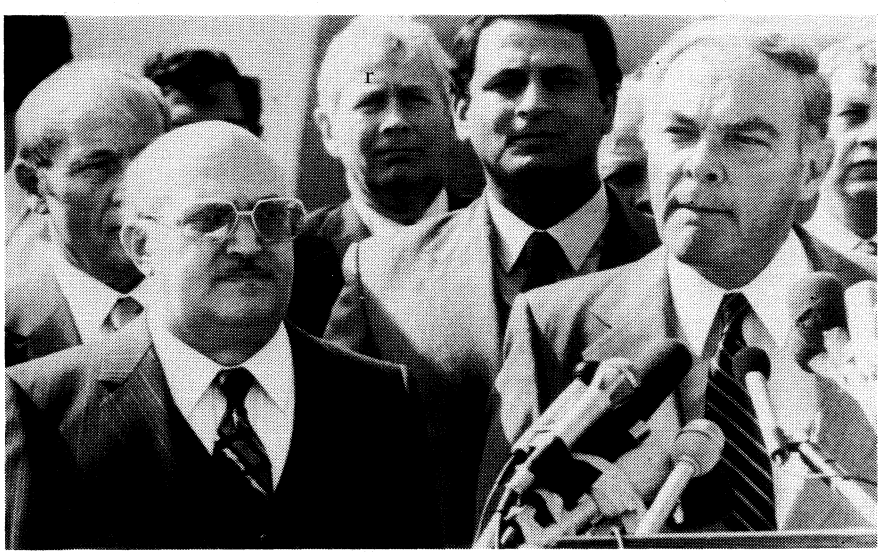
Op 3 april 1981 vertrok minister van buitenlandse zaken Alexander Haig naar het Midden-Oosten waar hij bezoeken zou brengen aan Egypte, Israël, Jordanië en Saoedi-Arabië.
Op 8 april vloog hij via Rome en Madrid, waar hij tot 9 april bleef, terug naar de VS.

Egypte

In Cairo, Haigs eerste halte, bleken de Egyptenaren na het bezoek van de Amerikaanse minister opgetogen, niet alleen omdat Haig had beloofd dat de nieuwe Amerikaanse regering een volledige partner in het Egyptisch-Israëlische vredesoverleg wilde blijven, maar ook omdat hij Cairo een hoge prioriteit gaf in de ,,strategische consensus" die hij nastreefde.
Toch werd geen volledige overeenstemming geboekt op de vier punten die president Sadat bij Haig ter sprake bracht: de troepenmacht in de Sinai (zie pag. 70311 e.v.), de Amerikaanse steun aan Egypte, de door Cairo gehekelde Israëlische politiek in bezet gebied en de Russische Midden-Oostenpolitiek. Alleen over het laatste punt waren Sadat en Haig het eens.
Ook over de Sinai-troepenmacht bleven geschillen bestaan. De Amerikanen waren bereid de helft van die troepenmacht te leveren, Egypte vreesde echter dat andere landen daardoor konden worden afgeschrikt in hun voornemen een bijdrage aan de troepenmacht te leveren.
De Egyptische opgetogenheid lag dan ook op een ander vlak. Na de lijdzaamheid van de regering-Carter had de nieuwe regering in Washington Cairo duidelijk gemaakt dat ze Egypte als een belangrijk bolwerk in de anti-Sowjet-strategie beschouwde. Dat hield in dat landen als Saoedi-Arabie, de Golfstaten, Marokko en Jordanië in hun relaties met de VS nauwelijks om Egypte heen konden en dat bood uitzicht op een doorbreking van het Egyptische isolement.

Israël

Op 5 april deed minister Haig Israël aan. Hier rezen tussen premier Begin en Haig diepgaande meningsverschillen over het Amerikaanse voornemen Saoedi-Arabië modern oorlogsmateriaal te leveren.
Haig gaf zijn Israëlische gastheren te verstaan dat Riad in het Amerikaanse streven een ,,regionale consensus" tegen het Sowjet-expansionisme in het Midden-Oosten te bereiken, een belangrijke plaats innam. Van Israëlische kant werd daar tegen ingebracht dat er geen garantie bestond dat Riad de Amerikaanse wapens niet tegen Israël zou inzetten. Begin kon Haig echter niet overtuigen.
Haig gaf Begin de verzekering dat de VS voor voortzetting van het in Camp David begonnen vredesproces was. Maar aan het ontwerpen van een regionale consensus tegen het Sowjet-gevaar kende hij een hogere prioriteit toe dan aan de Israëlische eis voor hervatting van het autonomie-overleg met Egypte vóór de Israëlische verkiezingen van 30 juni.
Voor het verlies op het politieke front heeft Israël de VS om compensatie in de vorm van grotere economische en militaire hulp gevraagd.
Op 6 april had Haig een onderhoud met de socialistische partijleider Peres. Deze zei na afloop dat Haig zich had uitgesproken tegen de stichting van een onafhankelijke Palestijnse staat, tegen deelname van de PLO aan het vredesoverleg en tegen een Europees vredesinitiatief in het Midden-Oosten.

De Amerikaanse minister van buitenlandse zaken Alexander Haig (rechts) legt bij zijn aankomst in Cairo, de eerste halte op zijn Midden-Oosten reis, een verklaring af. Naast hem (links op de foto) zijn Egyptische collega Kamal Hassan Ali.

Jordanië

Op 6 april vloog Haig naar Amman, de hoofdstad van Jordanië. Daar vertelde koning Hoessein de Amerikaanse minister dat naar zijn mening ,,Israëlische agressie" voor het belangrijkste gevaar in het Midden-Oosten zorgde en dat hij niets voelde vonr een ,,politiek van pacten" in de regio. De bedreiging van het Russische expansionisme, aldus Hoessein, was eerder een voortvloeisel van de radicalisering van de volkeren in het Midden-Oosten als gevolg van de ,,annexionistische" politiek van Israël en het Camp David akkoord.
De Jordaanse koning deed een nieuw beroep op Haig Camp David af te zweren en in te stemmen met een internationale conferentie over het Midden-Oosten waaraan ook de Sowjet-Unie zou moeten deelnemen. Volgens de Jordaanse minister van buitenlandse zaken, Marwan al-Kassem, had Haig ,,duidelijk, direct en op vriendelijke toon" gezegd dat vrede in het Midden-Oosten afhing van de totale terugtrekking van Israël uit de bezette gebieden.

Saoedi-Arabië

Op 7 april vloog Haig van Amman naar Riad in Saoedi-Arabië. Daar sprak Haig met kroonprins Fahd, waarbij naast de ,,strategische consensus" vooral de veiligheid van het Golfgebied centraal stond. Daarbij werd uitvoerig gesproken over de levering van vijf Awacs-toestellen aan Saoedi-Arabië.
Vooral Israël heeft bezwaar gemaakt tegen de verkoop van deze vliegende radartoestellen, waarmee Riad het Israëlische luchtruim zou kunnen controleren. Volgens diplomaten uit Haigs gevolg had de minister voorgesteld Saoedi-Arabië de toestellen tot 1985 te lenen en ze te bemannen met Amerikaans personeel. In 1985 zouden de Saoedi's de door hen bestelde Awacsvliegtuigen krijgen, maar ook daarna zouden Amerikaanse deskundigen hen nog geruime tijd moeten bijstaan. Bovendien zou in het contract een clausule moeten worden opgenomen waarin elke inzet van de toestellen tegen Israël zou worden verboden.
Volgens de Amerikaanse diplomaten

Koning Hoessein van Jordanië (midden), tijdens een eerste ontmoeting met Alexander Haig (links), de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, die een reis maakte naar Egypte, Israël, Jordanië en Saoedi-Arabië.

zou dit de Israëlische vrees wegnemen en tegelijkertijd de Saoedi's tevreden kunnen stellen, omdat de vliegtuigen bescherming aan de kwetsbare olievelden zouden bieden waar het hen om is begonnen. (Zie ook een volgende aflevering.)

Rome

Na een gesprek met zijn Italiaanse ambtgenoot Colombo tijdens een twee uur durend oponthoud in Rome (8-4-1981) zei Haig dat zijn bezoek aan Egypte, Israël, Jordanië en Saoedi-Arabië op drie doeleinden was geconcentreerd: ,,Het eerste was het aanknopen van een warme verstandhouding met de leiders van de vier landen. Ik heb gemerkt dat dit doel is bereikt en dat onze hoogste verwachtingen zijn overtroffen. We hebben verder het probleem van de externe bedreiging van het gebied door de Sowjet-Unie en haar surrogaten besproken en daarbij overeenstemming bereikt over het belang van deze bedreiging.
We hebben ook veel nadruk gelegd op het vredesproces in het Midden-00sten en de oplossing van de geschillen tussen Israël en de Arabieren. Ik heb beklemtoond dat deze doelen elkaar niet wederzijds uitsluiten. Vrede in het Midden-Oosten geniet een hoge prioriteit voor de VS en moet in een klimaat van algehele veiligheid worden bereikt," aldus Haig.

Madrid

Na zijn korte oponthoud in Rome reisde Haig door naar Madrid. In de Spaanse pers was nog niet zolang tevoren felle kritiek op Haig geuit in verband met een opmerking die hij in Washington maakte tijdens de korte poging tot staatsgreep van de officier Tejero op 23 februari (pag. 47811 e.v.). Haig zei toen dat de coup een interne Spaanse aangelegenheid was.

In een deel van de Spaanse pers was dat geïnterpreteerd als een vorm van instemming met de coup en sympathiebetuigingen van president Reagan en Haig na de mislukking van de coup hadden de pers niet van mening doen veranderen

Op een persconferentie op 9 april, vlak voordat hij naar Londen vertrok, zei Haig dat zowel Republikeinse als Democratische regeringen in de afgelopen periode van ruim vijf jaar bewondering hadden voor de groei van de Spaanse democratie. ,,Toen de Cortes werd bezet, bewees de reactie in Spanje daarop de vitaliteit van uw eigen democratische instellingen," zei hij.
Hij zette uiteen dat hij in de bewuste nacht drie uren had geconfereerd met zijn Franse collega Jean François-Poncet. Tijdens dat gesprek werd hem door een medewerker meegedeeld dat er sprake was ,,van één of ander terroristisch incident" in Spanje.
Haig had toen tegen verslaggevers gemompeld dat ,,dit een interne Spaanse aangelegenheid" was.
Hij had er echter aan toegevoegd, zei hij: ,,we moeten ons van de feiten op de hoogte stellen". Maar dat werd door geen enkele krant opgenomen. Volgens Haig was hier enerzijds sprake geweest van een misverstand, **maar** anderzijds ook van opzettelijk verkeerde uitleg.

(*NRC/H'blad*)

ALGEMEEN

SAOEDISCH VREDESPLAN VOOR MIDDEN-OOSTEN

Kroonprins Fahd ibn Abdul Aziz van Saoedi-Arabie stelde in een op 7 aug. gepubliceerd interview met het officiele Saoedische persbureau SPA een uit 8 punten bestaand vredesplan voor het Midden-Oosten voor.

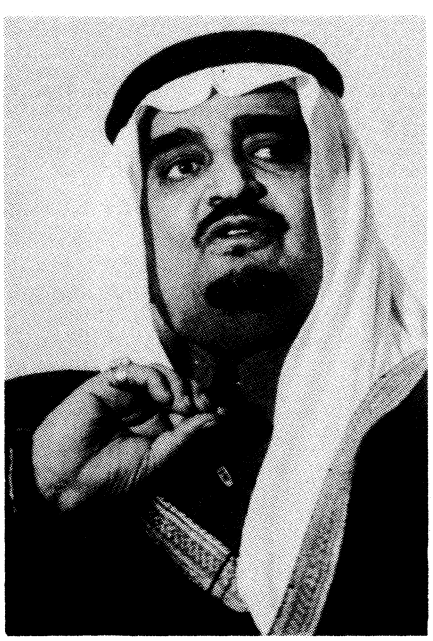
1. Terugtrekking van Israël uit alle in 1967 bezette Arabische gebieden, met inbegrip van het ,,Arabische Jeruzalem".
2. Ontmanteling van alle nederzettingen die door Israël in de sinds 1967 bezette Arabische gebieden zijn gesticht.
3. Garanties voor de vrijheid van godsdienstoefening voor alle reiigies op de heilige plaatsen.
4. Erkenning van het recht van het Palestijnse volk op terugkeer (naar zijn vaderland) en schadevergoeding voor elke Palestijn die niet wenst terug te keren.
5. Plaatsing van de Westelijke Jordaanoever en de Gazastrook onder voogdij van de Verenigde Naties voor een overgangsperiode die niet langer dan enkele maanden duurt.
6. Stichting van een Palestijnse staat met (Oost-)Jeruzalem als hoofdstad.
7. Erkenning van het recht van alle staten in de regio om in vrede te leven.
8. De uitvoering van deze zeven beginselen moet worden gegarandeerd door de Verenigde Naties of door verscheidene lidstaten.

Saoedi-Arabië was, aldus kroonprins Fahd, ,,ontevreden" over de Verenigde Staten. Er bestond tussen beide staten een principiële tegenstelling, ,,die men niet lichtvaardig moest opvatten", nl. de kwestie van de rechten van de Palestijnen. Omdat deze kwestie de veiligheid van de hele regio betrof, was die voor Saoedi-Arabië van centraal belang. Saoedi-Arabië betreurde de houding van Washington des te meer, omdat ,,de Verenigde Staten nog steeds vasthouden aan de akkoorden van Camp David, die een mislukking zijn gebleken", aldus de Saoedische kroonprins. Saoedi-Arabië ,,hoopt dat president Reagan de ondoeltreffendheid van de akkoorden van Camp David als kader voor de vrede in het Midden-Oosten zal erkennen" en dat ,,een nieuw initiatief zal leiden tot een radicale wijziging van de Amerikaanse politiek".
Kroonprins Fahd merkte voorts op: ,,Elke poging, waarvan het doel niet is Israël te verplichten zich uit de bezette

gebieden terug te trekken en een onafhankelijke Palestijnse staat te scheppen, zal slechts uitlopen op nog meer bloedvergieten en verwoesting, zoals in Libanon het geval was." Washington zou moeten ophouden een ,,onbeperkte hulp" aan Israël te verschaffen ten einde ,,een eind te maken aan de Israëlische arrogantie, die Menahem Begin in haar afschuwelijkste vorm verpersoonlijkt". Maar ,,wij beginnen te vrezen dat de nieuwe (Amerikaanse) regering de geschikte tijd voor zo'n initiatief laat voorbijgaan, want wij horen opnieuw het bekende refrein van de Congresverkiezingen die naderen en die gevolgd zullen worden door presidentsverkiezingen, redenen waarom de Arabieren moeten afwachten", zo verklaarde Fahd.

Volgens de Saoedische kroonprins moest West-Europa, ,,in het bijzonder Groot-Brittannië", een veel groter aandeel nemen in de verantwoordelijkheid voor een vredesregeling in het Midden-Oosten. „Westeuropese belangen in de Arabische wereld zijn niet minder gewichtig en vitaal dan die van de Verenigde Staten." Het huidige Europese vredesinitiatief zou twee kanten moeten opgaan: ,,één gericht op het Midden-Oosten en één gericht op de Verenigde Staten" om Washington ertoe te brengen een ,,realistisch" vredesplan te steunen.

Overigens wees prins Fahd er op dat zijn voorstel niet een geheel nieuw plan was: „Alle punten zijn al vervat in resoluties van de Algemene Vergadering van de VN of van de Veiligheidsraad." Hij wenste dan ook dat de zeven beginselen zouden worden „gehergroepeerd in één enkele resolutie, die, aanvaard door de Veiligheidsraad, zou kunnen dienen als kader voor de rechtvaardige en globale regeling van de crisis in het Midden-Oosten.

Kroonprins Fahd van Saoedi-Arabië.

Reeds in een op 25 mei 1980 gepubliceerd interview met de Washington Post had kroonprins Fahd verklaard: ,,Als Israël zijn oprechte intentie uit zich uit de bezette gebieden terug te trekken, zal Saoedi-Arabië zijn uiterste best doen de (andere) Arabieren te bewegen tot samenwerking en medewerking t.b.v. een alomvattende regeling." Hij voegde daaraan toen toe: ,,President Sadat heeft alles gedaan wat hij kon. Het is nu aan de Israëliers te tonen dat zij vrede willen, en als zij daarin oprecht zijn, is het eerste wat zij moeten doen zich terugtrekken uit de Arabischegebieden die zij sinds 1967 bezetten." Kroonprins Fahd meende nog dat de Veiligheidsraadresolutie-242 als basis kon dienen voor onderhandelingen over een vredesakkoord.

De Egyptische minister van buitenlandse zaken, Kamal Hassan Ali, reageerde op 26 mei 1980 positief op Fahds uitspraken. Hij sprak van ,,een boodschap voor Israël die bevestigt dat de Arabieren bereid zijn zich aan te sluiten bij de onderhandelingen over een globale vrede in het Midden-Oosten".

De Israëlische premier Begin nodigde prins Fahd op 27 mei 1980 uit om zijn plan in de Knesset te Jeruzalem te komen toelichten. Maar tegelijk liet hij weten dat Fahds ,,eisen onvoorwaardelijk zijn verworpen en ... totaal onaanvaardbaar zijn". Israël zou zich onder geen enkele voorwaarde uit de bezette gebieden terugtrekken. aldus Begin, die zijn uitnodiging vergezeld liet gaan van scherpe kritiek op het ,,zwakke en wankele, hopeloos corrupte Saoedische regime".

Na de aanvaarding op 30 juli 1980 van de wet die geheel Jeruzalem tot hoofdstad van Israël verklaart (pag. 70111) stelde kroonprins Fahd in een verklaring voor het officiële Arabische persbureau op 13 aug. dat ,,de vrede met Israël een illusie is". Hij meende toen dat gematigdheid de Arabieren niets heeft opgeleverd in de strijd tegen Israël. De Arabische naties kan niets worden verweten als ze ,,de zaak in eigen handen nemen en opstaan ter verdediging" van hun belangen. „Is het beroep op Arabieren en moslems voor een lange en aanhoudende Jihad (heilige oorlog) niet het enige antwoord geworden op de zionistische religieuze en racistische arrogantie?"

,,Gesprekken zijn nutteloos geworden en verklaringen hebben geen zin op deze cruciale momenten, omdat de Arabische en de islamitische natie wordt geconfronteerd met een unieke uitdaging die wordt gesteund door de sterkste van de militaire machten in de wereld (...) en de vraag is 'te zijn of niet te zijn'."

Fahd voegde eraan toe vast te geloven dat de ,,Israëlische vijand geleidelijk Arabisch land verslindt door annexatie op het geëigende tijdstip om ze in te lijven in het Israëlische rijk".

„We zullen geen zielerust hebben tot de volledige bevrijding van onze bezette Arabische gebieden en tot de terugkeer van het Palestijnse volk (...) om zijn onafhankelijke staat te vestigen met Arabisch Jeruzalem als zijn hoofdstad (...) als God het wil. Dit is onze belofte aan Arabieren en moslems," aldus kroonprins Fahd.

Reacties op *plan-Fahd*

In een vraaggesprek met de Amerikaanse televisie zei de Egyptische president Sadat op 9 aug. dat kroonprins Fahd aan zijn op bestaande VN-resoluties gebaseerde voorstel ,,helaas niets nieuws heeft toegevoegd". „Watik zou willen," aldus Sadat, „is dat prins Fahd een bijdrage levert. Als hij de VS vraagt druk uit te oefenen om het vredesproces te bespoedigen, moet hij zelf een aandeel op zich nemen." Fahds voorstel was volgens de Egyptische president al in 1978 geformuleerd door de Saoedi's, toen zij de Camp David-akkoorden verwierpen.

In Israël werd Fahds voorstel aanvankelijk door enkele niet met name genoemde ministers begroet als een ,,keerpunt", want ,,het is de eerste keer dat de Saoedi's openlijk zeggen bereid te zijn Israël te erkennen", aldus de Israëlische televisie. Maar later die dag zei de Israëlische minister van buitenlandse zaken, Yitzhak Shamir, dat het voorstel niets nieuws bevatte, een ,,gevaar voor Israël" vormde en dus onaanvaardbaar was. Volgens functionarissen van zijn departement kwam het voorstel neer op ,,de vernietiging van Israël in etappes". Daarentegen meende de liberale minister van energie, Yitzhak Berman, dat het voorstel aantoonde dat Saoedi-Arabië het Arabisch-Israëlische geschil niet langer als een religieus-mystiek probleem beschouwde, maar als een diplomatiek geschil over grenzen; het had voor het eerst een ,,politiek" voorstel ingediend. De Israëlische oppositieleiders Peres en Rabin wezen Fahds voorstel af, al zei Peres wel dat het de deur naar overleg met Riad kon openen.

In conservatieve Arabische landen en binnen de PLO werd het Saoedische initiatief verwelkomd. Abu Jihad, nr. 2 van de PLO. noemde het voorstel ,,uiterst belangrijk en positief". Zogeheten radicale Palestijnse groeperingen als het Democratisch Volksfront voor de Bevrijding van Palestina (PDFLP van Hawatmeh) en het Volksfront voor de Bevrijding van Palestina (PFLP van Habache) kantten zich tegen het Saoedische initiatief dat volgens hen ten doel had ,,de Palestijnse revolutie te verzwakken".

Het door vice-premier Simcha voorgezeten Israëlische kabinet – premier Begin was met vakantie – bevestigde op 10 aug. zijn verwerping van het Saoedische plan. Ehrlich stelde dat Fahds voorstel als geheel onaanvaardbaar was, maar ,,elkeuitlating van een vijandige staat als Saoedi-Arabië dat hij bereid is Israël te erkennen moet als een positief keerpunt worden beoordeeld".

De ministers van buitenlandse zaken van de Samenwerkingsraad van de Golf (Gulf Cooperation Council – GCC), die bestaat uit Saoedi-Arabië, Koeweit, Bahrein, Qatar, Oman en de Verenigde Arabische Emiraten, spraken op 2 sept. hun steun uit voor het

plan-Fahd als basis voor een oplossing van het Midden-Oosten-conflict.
Op 13 okt besloten de tien ministers van buitenlandse zaken van de EG hun Britse voorzitter, Lord Carrington, begin november naar Saoedi-Arabië te zenden om over het plan-Fahd te spreken en ,,de ideeën erachter te onderzoeken".
PLO-leider Yasser Arafat verklaarde op 13 okt. tijdens zijn verblijf in Japan dat het Saoedische plan een ,,mogelijk uitgangspunt" voor onderhandelingen over een oplossing van het Midden-Oosten-conflict vormde en een ,,eerste positieve stap" in de richting van een vrede kon zijn.
Op 14 okt. noemde Arafat het plan-Fahd ,,een zeer goed en zeer belangrijk platform met het oog op de vestiging van een duurzame en totale vrede in het Midden-Oosten"
In een vraaggesprek, dat op 15 okt. door het linkse Libanese blad Al *Safir* werd gepubliceerd, verklaarde de voormalige Syrische vice-premier Mohammed Haidar, lid van het interarabisch commando van de Baath-partij: „Wijhebben het plan bestudeerd en wij zijn tot de conclusie gekomen dat het niet strookt met onze belangen." Haidar vond op 16 okt. ,,noch de timing, noch de inhoud, noch de eenzijdige presentatie" van het plan juist. Hij concludeerde: ,,Er was geen behoefte aan een Arabisch vredesinitiatief in dit stadium."
Eveneens op 16 okt werd het plan-Fahd veroordeeld door drie radicale Palestijnse groeperingen: Al Saika (pro-Syrisch), het Volksfront voor de Bevrijding van Palestina – Algemeen Commando (PFLP-GC, pro-Libisch) en het PFLP.
Le Monde (21-10)meldde dat ook Libië het plan-Fahd verworpen had als ,,een kopie conform de Camp-David-akkoorden, met de toevoeging van enkele verbeteringen". Het Algerijnse weekblad Révolution *africaine*, orgaan van de regeringspartij FLN, stelde het plan-Fahd gelijk aan een ,,Camp David 11", dat ertoe strekt om de stroming ten gunste van de ,,pax americana" te versterken. (Le Monde, The Times, *Financial Times, NRC/H'blad*)

VERLENGING UNDOF-MANDAAT TOT 30 NOV. 1981

Het mandaat van de United Nations Disengagement Observer Force (UNDOF), de VN-troepen op de Golanhoogten, werd op 22 mei 1981 voor de 14de maal met zes maanden verlengd en wel tot 30 nov. 1981 krachtens het besluit van de Veiligheidsraad (14 tegen 0 stemmen, tewijl China niet aan de stemming deelnam).

Sinds 30 nov. 1977 had de Raad het UNDOF-mandaat steeds met dezelfde stemmenverhouding voor een half jaar verlengd en wel op 31 mei 1978, 30 nov. 1978, 30 mei 1979, 30 nov. 1979, 30 mei 1980, 26 nov. 1980. (UN Chronicle)

(Vor. ber. pag. 233/1-1978)

EGYPTE

SADAT IN PARIJS, RELATIE MET PLO

Zoals gemeld (pag. 70413) bracht de Egyptische president Sadat van 9-11 febr. een bezoek aan Luxemburg, waar hij het Europese parlement toesprak.
Bij zijn vertrek uit Luxemburg benadrukte Sadat op 11 febr. dat het niet zijn bedoeling was op dit moment ,,het Palestijnse volk" bij de vredesonderhandelingen met Israël en de VS te betrekken.

In die besprekingen, zei hij. „is op dit moment niet het lot aan de orde van het Palestijnse volk. Het gaat nu om de terugtrekking van de Israëlische troepen uit de bezette gebieden". Zodra de overeenkomst voor een volledige autonomie is getekend. zal het Palestijnse volk moeten uitmaken wat het met zijn toekomst wil. In een overgangsperiode van vijfjaren kan het dan zijn beslissingen nemen, zei de Egyptische president.
„Noch Carter noch Begin noch ikzelf hebben tijdens de besprekingen in Camp David of daarna geprobeerd vast te leggen dat de Palestijnen buiten een uiteindelijke regeling gehouden moeten worden. Wij kunnen toch niet achter hun rug om hun toekomst vastleggen," zei Sadat.

Frankrijk

Van 11-13 febr. bracht president Sadat een privé-bezoek aan Parijs, waar hij op 11 febr. met veel eerbetoon werd ontvangen door de Franse president Giscard d'Estaing. Op 12 febr. ontving Sadat een delegatie van de joodse gemeenschap in Frankrijk. Diezelfde dag werd tussen Egypte en Frankrijk te Parijs een protocol getekend i.z. de samenwerking van beide landen bij hei vreedzaam gebruik van kernenergie. Egypte wilde in Frankrijk twee kernreactors van 900 megawatt kopen met het daarvoor benodigde verrijkte uranium in het kader van het Egyptische plan om vóór het jaar 2000 acht kernreactors van elk 1000 megawatt te bouwen.

De Franse president Giscard d'Estaing (l.) ontving zijn Egyptische ambtgenoot Sadat op 11 febr. op het Elysée.

Bezoek Kreisky. Sadat en de *PLO*

Na een gesprek met de Oostenrijkse bondskanselier Bruno Kreisky, die op 14 febr. voor een vierdaags bezoek in Egypte arriveerde, zei de Egyptische president Sadat op 15 febr. dat ,,de PLO met ae Paiesiijnen in bezet gebied en de Palestijnen in andere delen van de wereld om de tafel moet gaan zitten om tot de vorming van een regering in ballingschap te komen". Bovendien meende Sadat: ,,Palestijnse acties tegen Israël en Israëlische acties tegen de Palestijnen mogen niet langer een hindernis voor de voor wederzijdse erkenning vereiste atmosfeer vormen." Sadats oproep tot vorming van een Palestijnse regering in ballingschap werd zowel door PLO-woordvoerders als door Israël verworpen en werd evenmin positief gewaardeerd door de Palestijnse leiders op de Westelijke Jordaanoever.

In januari bracht een semi-officiële Egyptische delegatie o.l.v. de Egyptische secretaris van de Organisatie voor Afro-Aziatische Solidariteit, Abd el-Rahman el-Sharkawi (de opvolger van Youssef Sebai, zie pag. 649/1), een bezoek aan het PLO-hoofdkwartier in Beiroet, waar met voorkennis en toestemming van Sadat zes uur lang werd gesproken over het verschil tussen de Palestijnse en Egyptische standpunten. Sharkawi had van Sadat suggesties voor Arafat meegekregen, waarop deze in eerste instantie niet onwelwillend zou hebben gereageerd. aldus NRC/H'blad (19-2).

Op 17 febr. verklaarde Sadat tijdens een gemeenschappelijke persconferentie met Kreisky: „Yasser Arafat is niet meer bij machte de leiding van het Palestijnse verzet op zich te nemen (...). Hij is een leider van het compromis, die niet in staat is een beslissing te nemen en die onderworpen is aan Sowjet- en Syrische bevelen (...). De PLO moet een leider kiezen die zijn eigen zaak in handen kan nemen, die beslist en niet aarzelt en die niet vandaag iets toezegt om het morgen te ontkennen."

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660.

NOORD-ZUIDTOPCONFERENTIE IN CANCÚN

In de Mexicaanse badplaats Cancún heeft op 22 en 23 oktober een topconferentie plaatsgevonden, gewijd aan de problemen van ontwikkelingssamenwerking. Aan de conferentie werd deelgenomen door vertegenwoordigers uit 22 staten, acht industrielanden en veertien ontwikkelingslanden.
De conferentie vloeide voort uit de werkzaamheden van de commissie-Brandt, een onafhankelijke commissie van hooggeplaatste persoonlijkheden, die zich heeft beziggehouden met de problemen tussen de arme en de rijke landen. Deze commissie heeft op 17 dec. 1979 de resultaten van haar werkzaamheden aan de internationale pers gepresenteerd (pag. 5 e.v.-1980).
In het rapport van de commissie werd o.m. het voorstel gedaan een informele topconferentie met een beperkt aantal deelnemers te beleggen, die tot doel moest hebben het vastgelopen internationale overleg over ontwikkelingssamenwerking weer vlot te trekken. In aansluiting op dit voorstel hadden begin 1980 de Oostenrijkse bondskanselier Bruno Kreisky en de Mexicaanse president José Lopez Portillo het initiatief genomen om een dergelijke conferentie tot stand te brengen.
Het gecombineerde Oostenrijks-Mexicaanse initiatief leidde in eerste instantie tot twee voorbereidende vergaderingen van ministers van buitenlandse zaken uit 11 staten, vijf industriële landen – de Bondsrepubliek Duitsland, Canada, Frankrijk, Oostenrijk en Zweden – en zes ontwikkelingslanden – Algerije, India, Joego-Slavië, Mexico, Nigeria en Tanzania.
De twee voorbereidende bijeenkomsten werden gehouden in Wenen, en wel op 7 en 8 nov. 1980 en op 12 en 13 maart 1981.
De voorbereidingen resulteerden uiteindelijk in de topontmoeting in Cancún van 22 landen: Algerije, Bangladesh, Brazilië, Groot-Brittannië, Canada, China, Frankrijk, de Bondsrepubliek Duitsland, Guyana, Ivoorkust, India, Japan, Nigeria, Oostenrijk, de Filippijnen, Saoedi-Arabië, Tanzania, Venezuela, Verenigde Staten, Joegoslavië en Zweden.
De Verenigde Naties waren vertegenwoordigd door secretaris-generaal Kurt Waldheim.
Een uitnodiging tot deelname aan de conferentie was ook verzonden aan de Sowjet-Unie, maar deze was afgewezen.

Voorbeschouwingen

Voor de aanvang van de conferentie was er in de internationale pers veel aandacht aan geschonken. Een overzicht van enkele van deze voorbeschouwingen levert het volgende beeld op:

Op 17 okt. schreef Le Monde in een hoofdartikel het volgende:
Een week voor de Noord-Zuidtopconferentie te Cancun in Mexico heeft president Reagan zijn opvattingen kenbaar gemaakt over de relaties

De deelnemers aan de Noord-Zuidconferentie bijeen op het strand in het Mexicaanse Cancún. Op de eerste rij van links naar rechts: Ronald Reagan (VS), Simeon Ake (Ivoorkust), Mohammed Shansal Huq (Bangladesh), Chadli Benjedid (Algerije). Hans Genscher (West-Duitsland), Pierre Trudeau (Canada), Lopez Portillo (Mexico), prins Fahd (Saoedi-Arabie). Willibald Pahr (Oostenrijk), Ramiro Guerreiro (Brazilië). Zhao Ziyang (China) en Ferdinand Marcos (Philippijnen).
Tweede rij staande van links naar rechts: Sergej Kraiger (Joego-Slavië), Julius Nyerere (Tanzania). Margaret Thatcher (Groot-Brittannië), Zenko Suzuki (Japan), Forbes Burnham (Guyana), François Mitterrand (Frankrijk), Indira Gandhi (India), Alhaji Shehu Shagari (Nigeria), Thorbiorn Falldin (Zweden), Luis Herrera Campins (Venezuela) en secretaris-generaal Kurt Waldheim van de Verenigde Naties.

tussen de ontwikkelde en ontwikkelingslanden. Reagan komt zeker naar Cancun met de wens „te luisteren en te leren", doch vooral ook om ,,een revolutionair idee dat **200** jaar geleden werd geboren en dat zich heeft bewezen: de vrijheid", te verdedigen. Reagan noemde drie bewijzen voor zijn stelling, neerkomend op:

1) de landen in de Derde Wereld die het snelst vooruitgang boeken zijn landen die economisch liberalisme practiseren;

2) datgene wat in de Verenigde Staten tot successen heeft geleid moet ook voor andere landen goed zijn; en

3) men moet eens kijken naar het Oostblok, dat „niets te bieden heeft" voor de Derde Wereld en dat behoefte heeft aan door Amerikaanse boeren geproduceerde granen om zich te kunnen voeden.

Volgens Reagan is het onjuist de Amerikanen er de schuld van te geven dat de Derde Wereld armer wordt. De Verenigde Staten bieden een jaarlijks groter wordende voedselhulp die meer is dan die van alle andere landen te zamen Bovendien vormt de Amerikaanse markt, ge zien zijn omvang, een ontwikkelingbevorderende factor: de Verenigde Staten kopen ongeveer ,,dehelft van alle produkten die worden vervaardigd door niet tot de OPEC-landen behorende staten in de Derde Wereld en die naar de geïndustrialiseerde landen worden geëxporteerd".

Reagan, die de ,,simplistische ideeën" hekelde van voorstanders van overheidshulp en ,,omvangrijke overdrachten van rijkdommen" schitterde zelf evenmin door subtiliteit. Zijn „ontwikkelingsfilosofie" kan worden samengevat als: help eerst jezelf en dan zal het Amerikaanse particuliere bedrijfsleven je bijstaan.

Reagans benadering staat volkomen haaks op die van Frankrijk van president Mitterrand. Reagan heeft niet gereageerd op twee door Parijs nadrukkelijk naar voren gebrachte eisen, t.w. dat er ,,alomvattende onderhandelingen" in VN-kader worden geopend en dat er binnen de Wereldbank een „energiefiliaal" wordt gecreëerd voor de ontwikkeling van de energieproduktie in de Derde Wereld. Washington meent dat ,,globale onderhandelingen" tot bureacratische wildgroei zullen leiden en wil dat de Wereldbank zich tot het lenen van geld aan ontwikkelingslanden beperkt en niet de energieproduktie gaat subsidiëren.

Bij deze tegengestelde opvattingen komt nog dat Washington de Cancun-top beschouwt als een forum voor het uitwisselen van opvattingen, terwijl Parijs en tal van andere landen verwachten dat in Mexico concrete besluiten worden genomen.

Reagan heeft door het luidkeels proclameren van zijn opvattingen – in zijn te Philadelphia gehouden rede – vooraf duidelijkheid willen scheppen. Hij heeft overigens onmiddellijk na het uitspreken van zijn betoog gezegd rekening te houden met een „vijandig klimaat" te Cancun. Mitterrand heeft tot dusver meer de nadruk gelegd op de overeenstemming in de Franse en Amerikaanse opvattingen over de Oost-Westbetrekkingen en de defensie dan op de tegengestelde meningen over de Noord-Zuidrelaties. De Franse president zal het moeilijk krijgen als hij tijdens zijn huidige bezoek aan de Verenigde Staten (Yorktown) tegelijkertijd uiting wil geven aan de vriendschap met Amerika en Washingtons egoïsme inzake Cancun wenst te hekelen.

In de International Herald Tribune (17/18-10-1981) gaat Joseph Fitchett te Parijs eveneens in op de dreigende Frans-Amerikaanse confrontatie op de Noord-Zuidtop te Cancun. Fitchett wijst er onder meer op dat veel Europese functionarissen vrezen dat Washington, dat al mikpunt van kritiek is, nog minder aanspreekbaar zai worden, ierwiji Franse functionarissen de regering-Reagan omschrijven als een van de bondgenoten geïsoleerde, ,,eenzame cowboy".

De Londense Times van **20** okt. bevatte een artikel van David Henderson, hoogleraar economie aan het University College te Londen, waarin o.m. het volgende wordt gezegd:

De hoop, geuit rondom de komende Noord-Zuidconferentie te Cancun, heeft twee aspecten: de conferentie is een nieuwe manier om de Noord-Zuiddialoog tot nieuw leven te wekken; en via de dialoog komt men misschien tot uitvoering van een een uitvoerig program van internationale economische hervormingen Die hervormingen moeten een einde maken aan de armoede in de ontwikkelingslanden en aan de inflatie die de groei in Noord (dus West) belemmert. Dat alles moet via gemeenschappelijke actie verkregen worden.

Zulke hoop is niet realistisch De diagnose is verkeerd. Het economisch welzijn van afzonderlijke landen wordt ***niet*** hoofdzakelijk bepaald door de werking van een .,internationaal systeem". Zeer veel hang af van wat er ***binnen*** een land geschiedt. Een Noord-Zuiddialoog kan daaraan maar weinig veranderen. Al bestaat de naam ,,dialoog" pas sinds 1975, in feite wordt over deze problematiek al bijna twintig jaren geconfereerd, steeds met dezelfde agenda's en procedures. Weinig is bereikt, om redenen die nog altijd gelden.

Dat zal zo blijven tenzij een hechtere grondslag van gemeenschappelijke percepties en belangen kan worden gevonden. Het rapport van Brandt acht Henderson ter zake niet te vertrouwen.

Moet het optimisme dus gedempt worden. dan geldt dat ook voor pessimisme. Het is namelijk niet voldoende te stellen dat de afzonderlijke landen hun eigen economie (eerst)in orde moeten brengen. Want in een interdependente wereld als die van vandaag kan geen enkele regering geheel op zichzelf haar economische politiek bepalen.

Er valt – zoals de geschiedenis heeft geleerd – veel te winnen bij de instelling en handhaving van een kader waarbinnen internationale handelstransacties en betalingen kunnen worden verricht, en dus is het reëel zich af te vragen of het bestaande systeem kan worden verbeterd. Henderson meent dat wijzigingen noodzakelijk zijn, zowel in houding als in beleid, en zowel in Noord als Zuid. Ook moet de dialoog niet door het Westen worden afgeschreven als tijdverlies. Integendeel, er moet een nuttig instrument van worden gemaakt.

Gemakkelijk zal dat niet zijn: beide partijen moeten bereid zijn tot heronderzoek van de bestaande veronderstellingen en tot definitie van hetgeen waarover met kans op succes kan worden onderhandeld. Aan rituele speeches is geen behoefte meer. Wijziging is nodig op het gebied van de handel. Hier is een solide basis van wederzijdse belangen, die nog niet voldoende erkend zijn. Er is namelijk alom belang bij de verlaging van barrières en restricties. Uitgezonderd de oliemarkt hebben alle landen daarbij te winnen.

Een obstakel ligt op het gebied der ideeën. Zij die het beleid bepalen in Noord en Zuid, verschillen vaak van mening, maar delen intussen één overtuiging: zij zijn vurige en onkritische mercantilisten en denken dat alle andere landen gebaat zijn bij een liberale politiek, terwijl de eigen restrictieve en „promotional" politiek intussen het eigen land bevoordeelt. In Engeland begunstigt de regering gesubsidieerde exportkredieten, directe „government promotion" bij exportovereenkomsten, binding van ontwikkelingshulp, direct toezicht op handel in energieprodukten en zgn. „orderly marketing agreements" (zoals ter zake van Japanse auto's). Ook bepleit de Britse regering een zeer restrictief en discriminerend Multi-vezelakkoord, dat wegens zijn bureaucratische ingewikkeldheid zelfs de meest fervente Russische handelsplanner tot wanhoop zou brengen. Overigens staat in het Westen de Britse regering hierin niet alleen. Wat de ontwikkelingslanden betreft, ook hun strategie van handelsbesprekingen moet onder de loep. Het heeft namelijk weinig zin op vrije en zelfs preferentiële toegang tot Westerse markten aan te dringen, als wederkerigheid daarbij wordt geweigerd.

Henderson rekent intussen ook af met de notie dat vrijhandel alleen de ,,sterken" ten goede komt, en dat handelsrelaties tussen rijke en arme landen gevoerd zouden moeten worden op basis van „affirmative action"; dat alles is ,,bad economics", en ook tactisch niet erg raadzaam. Behalve op handelsgebied dienen Noord en Zuid ook hun *ideeën en tactieken* in heroverweging te nemen. Westerse landen, m.n. Amerika en Engeland, lopen gevaar een volkomen negatief standpunt ter zake van genoemde kwesties in te nemen. Dat wordt dan als hard-nuchter gepresenteerd, maar zou wel eens beter als kort zichtig kunnen worden gedefinieerd. Wat de ontwikkelingslanden betreft: zij zouden eens moeten overwegen of de steriliteit van de dialoog voor een belangrijk deel niet te wijten zou kunnen zijn aan hun voortdurend aandringen met eisen die niet reëel zijn, en dat niet alleen omdat ze onaanvaardbaar zijn. maar ook omdat de er aan ten grondslag liggende premissen onjuist zijn.

De gevaarlijkste illusies worden zowel in Noord als Zuid gehuldigd; het zijn de diep gewortelde mercantilistische en nationalistische overtuigingen die het grootste obstakel op de weg naar een betere economische orde vormen.

De correspondente voor Latijns-Amerika van het NRC/H'blad, Marlise Simons, zei in een artikel op **22** okt. vanuit Cancun het volgende:

De leiders van **22** landen, waaronder 's werelds rijkste en armste naties, zijn hier gisteren aangekomen voor een tweedaagse topconferentie die de impasse in de dialoog tussen N[illegible]d en Zuid over het nijpende probleem van de armoede in de wereld moet doorbreken. De Noord-Zuidtop – de eerste in zijn soort – is bedoeld om een eerste politieke aanzet te geven tot meer formele mondiale onderhandelingen in de toekomst die, alle inspanningen van de afgelopen jaren ten spijt, nog steeds niet van de grond zijn gekomen Met uitzondering van de Verenigde Staten heb ben alle hier vertegenwoordigde landen het principe geaccepteerd van een gezamenlijke aanpak in het kader van de Verenigde Naties voor een nieuwe Noord-Zuiddialoog.

De twee belangrijkste vragen die de topconferentie domineren luiden dan ook: zullen de ontwikkelingslanden en landen als Frankrijk, Canada en Oostenrijk de Verenigde Staten weten over te halen om hun hardnekkige verzet tegen mondiale onderhandelingen op te geven?

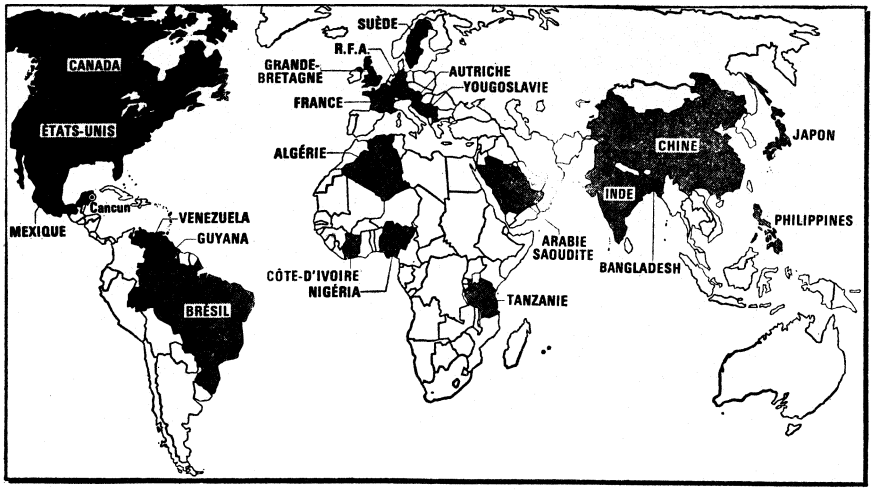
De tweede vraag luidt: zal er overeenstemming worden bereikt over maatregelen inzake specifieke, urgente kwesties zoals voedsel en energie, zodat deze veelbesproken topconferentie wat meer oplevert dan alleen maar woorden?

De conferentie heeft meer dan 1500 afgevaardigden van acht industrielanden en veertien ontwikkelingslanden bijeengebracht. Vrijwel alle landen worden vertegenwoordigd door hun staatshoofd of regeringsleider. Vlak voor de conferentie bleek dat vijf leiders het om gezondheidsredenen moesten laten afweten: de Westduitse bondskanselier Schmidt, de Braziliaanse president Figueiredo, de president van Ivoorkust Houphouet-Boigny, de Bengaalse president Sattar en de Oostenrijkse kanselier Kreisky.

De afwezigheid van laatstgenoemde is des te opmerkelijker omdat het Kreisky was die op aanraden van de Westduitse Willy Brandt vorig jaar aan de Mexicaanse president Lopez Portillo voorstelde om de topconferentie te houden en samen met hem lang en hard gelobbyd heeft om dit indrukwekkende internationale gezelschap bijeen te brengen.

Veel leiders ontmoetten elkaar voor het eerst toen ze hier in het Sheraton Hotel aan het strand van dit Mexicaanse vakantieoord hun intrek namen. En het grootste deel van de middag werd gisteren besteed aan een indrukwekkende serie haastige bilaterale gesprekken.

Het was vooral druk in de suite van Ronald Reagan. De Amerikaanse president voerde ge-

Overzichtvan de staten, die op de Noord-Zuidconferentie vertegenwoordigd waren. (Le Monde)

sprekken met vijf regeringsleiders, onder wie Indira Gandhi. Verder lunchte Reagan onder vier ogen met de Chinese premier Zhao Ziyang, en daarmee was de eerste ontmoeting tussen beide mannen, beiden min of meer nieuwkomers, een feit.

Een hoge Amerikaanse woordvoerder zei tegen verslaggevers dat de twee een breedvoerige discussie hielden waarbij de Chinees het Chinese nieuwe, uit negen punten bestaande regeringsprogramma uiteenzette en dat er ook gesproken was over ,,het probleem Taiwan" en over de Amerikaanse wapenleveranties aan Nationalistisch China.

Tijdens een informeel diner werd de Canadese premier Trudeau als tweede conferentievoorzitter gekozen ter vervanging van de afwezige Kreisky. De andere voorzitter is de Mexicaanse president Lopez Portillo.

Vanochtend tijdens de openingsbijeenkomst zou iedere leider een verklaring afleggen van maximaal tien minuten. De conferentie, opgezet als politiek forum voor verbetering van de sfeer van de Noord-Zuiddialoog, heeft geen formele agenda.

Mexico hoopt dat een confrontatie kan worden vermeden en dat wordt voorkomen ,,dat het merendeel van de deelnemers gemene zaak gaat maken tegen de Verenigde Staten en de VS in een hoek drukken", aldus woorden van een Mexicaanse functionaris.

Tijdens een eerder gehouden persconferentie zei de Mexicaanse minister van buitenlandse zaken Castaneda: ,,Het is niet de bedoeling dat we de geschiedens van de afgelopen tweehonderd jaar nog eens onder de loep nemen om te zien wie er schuldig is aan de armoede." ,,Het is niet de bedoeling dat er een groep landen of een enkel land in het beklaagdenbankje wordt gezet."

Ondanks het Amerikaanse verzet tegen enigerlei programma voor de conferentie hebben vele landen de afgelopen weken privé-overleg gevoerd ,,om tijd te sparen en met voorstellen te kunnen komen" zoals een Westerse afgevaardigde opmerkte.

Als gevolg daarvan is er naar het zich laat aanzien onder de meeste deelnemers een gevoel van overeenstemming bereikt wat de noodzaak van mondiale onderhandelingen binnen de Verenigde Naties betreft en ook over actieprogramma's voor de energie- en voedselproblemen. Met name de Franse president Mitterrand, die zich heeft opgeworpen als een soort ,,voorvechter" voor de zaak van Zuid, heeft zelf een aantal voorstellen opgesteld.

Frankrijk zal aandringen op de oprichting van een nieuwe energiedochter van de Wereldbank. Dit plan, dat vrijwel kansloos leek bij eerdere internationale besprekingen hierover, houdt in dat er met name door de rijke olielanden en Westerse landen een beginkapitaal van $500 mln wordt bijeengebracht. Uit dit fonds zouden de arme landen voordelige leningen kunnen krijgen om hun energierekening te betalen en zou de ontwikkeling moeten worden gefinancierd van alternatieve energiebronnen, zoals zonne-energie en hydro-elektrische energie evenals nieuwe olie-exploraties in deze landen. Maar om dit plan voor de Verenigde Staten en de rijke Arabische olielanden – die tegen dit idee zijn – aantrekkelijker te maken zouden deze landen een belangrijke stem moeten krijgen in het besluitvormingsproces van de energiedochter, zodat ze een grote mate van controle over de estedi ɛ ı het fonds b c e

e Britse minister van buitenlandse zaken Lord Carrington verraste gisteren de aanwezigen bij een persconferentie door niet alleen op te roepen tot mondiale onderhandelingen, iets waarvoor Groot-Brittannië tot dusver weinig voelde, maar ook door het plan voor het energiefonds van de Wereldbank te steunen.

„Wij achten het noodzakelijk fondsen aan te trekken uit OPEC-landen voor een instituut dat in staat is energieproblemen aan te pakken," aldus Carrington.

Wat de voedselkwestie betreft is er vrij algemene steun voor een onderdeel van een Wereldvoedselplan dat onder meer de oprichting van een „graanbank" omvat.

Hiervoor zou de eerste drie jaar een beginkapitaal van $1500 mln nodig zijn voor de aanleg van een voedselvoorraad en daarna zou het plan zichzelf kunnen financieren door voedsel voor gunstige prijzen te kopen of te verkopen. De graanbank zou meer toezeggingen vergen van de grote graanexporterende landen die de Tarweconventie die in 1983 afloopt, willen vernieuwen.

De tarwe-importerende landen, vooral de arme naties, willen een gunstiger regeling ter vervanging van de bestaande regeling.

Het meest ambitieuze en veelomvattende voorstel zal naar verwacht door Oostenrijk ter tafel worden gebracht. Kanselier Kreisky heeft alle deelnemers een brief gestuurd waarin hij, zo werd in privé-gesprekken vernomen, aandrong op een ,,omvangrijk programma voor onmiddellijke actie, een programma voor massale investeringen in de Derde Wereld. In de eerste fase zou daarvoor $200 mrd nodig zijn" om ontwikkelingslanden snel te hulp te kunnen komen bij de verbetering van hun hulpbronnen.

In zijn brief trok Kreisky een parallel met het Marshall-plan voor het naoorlogse Europa dat Europa in staat stelde tot een spoedig herstel. De hulp, ,,symbool van vastbeslotenheid" van de geïndustrialiseerde en olie-exporterende landen om nauwer met de ontwikkelingslanden samen te werken, zou volgens Oostenrijk moeten bestaan uit $ 100 mln aan leningen op gunstige voorwaarden en $100 mln aan schenkingen

Verloop van de conferentie

Tijdens de conferentie hebben de deelnemers getracht het gebrek aan overeenstemming te verbloemen, maar niettemin werd duidelijk, dat de fundamentele meningsverschillen zijn blijven bestaan.

De Amerikaanse president Reagan. middelpunt van de belangstelling, hield vast aan het standpunt dat hij eerder dit jaar had ingenomen bij de westerse top van Ottawa, namelijk dat de Verenigde Staten zich onder bepaalde voorwaarden scharen achter de vrijwel universele eis voor een nieuwe ronde van mondiale besprekingen over de ontwikkelingsproblemen in de wereld. Maar in zijn toespraak van 22 okt. stelde hij zoveel voorwaarden aan Amerikaanse deelname aan dergelijke besprekingen dat het Amerikaanse standpunt eerder bedoeld lijkt om tijd te winnen en de controle van de geïndustrialiseerde wereld over internatio-

HULP AAN DE DERDE WERELD
WIE GEEFT WAT?

	Netto 1980 (× $ mln)	Percentage van BNP
Westen		
Nederland	1.577	0,99
Noorwegen	473	0,82
Zweden	923	0.76
Denemarken	464	0,72
Frankrijk	4.041	0,62
Australië	657	0.48
België	575	0,48
West-Duitsland	3.518	0,43
Canada	1.036	0,42
Gr.-Brittannië	1.785	0,34
Japan	3,304	0,32
Nieuw-Zeeland	60	0,27
Ver. Staten	7.091	0,27
Zwitserland	246	0,24
Oostenrijk	174	0,23
Finland	106	0,22
Italië	678	0,17
Sowjet-blok		
Sowjet-Unie	1.580	0,14
Oost-Europa	237	0,06
OPEC-landen		
Qatar	299	4,50
Koeweit	1.186	3,87
Saoedi-Arabië	3.033	3,66
Irak	854	2,19
Libië	281	0,92
Venezuela	130	0,23
Algerije	83	0,21
Nigeria	42	0,05
Iran	29	0,03

Uit bovenstaand staatje blijkt dat van alle Westelijke landen Nederland relatief het meeste aan ontwikkelingssamenwerking besteedt: bijna 1% van het Bruto Nationaal Produkt, en, in miljoenen dollars gemeten, evenveel als de hele Sowjet-Unie. De andere landen in Oost-Europa leveren een nog slechtere prestatie dan de Sowjet-Unie: gemiddeld 0,06% van het Bruto Nationaal Produkt. In absolute bedragen gerekend staan de Verenigde Staten aan de top, ofschoon een ¼% van het BNP in het Westen niet voorbeeldig kan worden genoemd.

(Elseviers Magazine)

nale afspraken voor handel en financiering te behouden.
De eerste officiële zitting begon met korte toespraken van alle deelnemers, waarbij de bij topconferenties gebruikelijke clichés ten gehore werden gebracht, variaties op thema's ais ..deze historische gelegenheid", ,,een betere toekomst" en ,,de ogen van de wereld zijn op ons gericht".
Maar's middags ontstond er een informele discussie, waarbij sprake was van een vrij soepel voortdurend geven-ennemen, die volgens getuigen met veel flair geleid werd door de tweede conferentie-voorzitter, de Canadese premier Pierre Trudeau.
Het gesprek ging vooral over het voedseltekort in de wereld en de grimmige cijfers die dit illustreren: achthonderd miljoen mensen leven op de rand van de hongerdood. De leiders zochten naar een gemeenschappelijke basis voor samenwerking zonder radicale nieuwe uitgangspunten.
,,Uit de discussies en de emoties bleek duidelijk dat voedsel een zeer gevoelig onderwerp is", aldus de Canadese minister van buitenlandse zaken McGuigan die de pers verslag deed van de stand van zaken.
Er zijn geen confrontaties geweest of wederzijdse beschuldigingen, zo zei hij duidelijk opgelucht, maar er waren evenmin afspraken gemaakt voor specifieke actie. ,,Daarover zullen we misschien praten".

Reagan oogstte een matig applaus met een aanbod om een Amerikaans team van particuliere en overheidsdeskundigen te sturen naar ieder land dat zijn agrarische problemen wil onderzoeken, aldus de Amerikaanse minister van handel Donald Regan die eveneens verslag uitbracht aan de pers.
Diplomaten van verscheidene landen onderstreepten hoe opmerkelijk het was dat in zo'n weinig homogene groep van leiders van 's werelds rijkste en armste landen variërend van West-Duitsland tot Bangladesh zo'n openhartige en vriendschappelijke sfeer was ontstaan. Zelfs Algerije, dat meestal radicale geluiden laat horen en bij de voorbereidende besprekingen als ,,lastig" werd omschreven toonde zich ,,behoedzaam", aldus een Westeuropese afgevaardigde.
Toch was er even een moment van spanning toen de Mexicaanse president Jose Lopez Portillo in de ochtend van 22 okt. op het punt stond de conferentie te openen – het enige moment waarop er televisiecamera's aanwezig waren.
Er zaten 21 leiders klaar in hun stoelen aan de enorme ronde tafel, maar de stoel van de Amerikaanse president

Tijdens de lunch op 21 okt. hadden de Amerikaanse president Reagan en de Chinese premier Ziyang een afzonderlijk gesprek. V.l.n.r. De Chinese minister van buitenlandse zaken, Huang Hua, premier Zhao Ziyang, president Ronald Reagan, de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, Alexander Haig, de Amerikaanse minister van financiën, Donald Regan en de stafchef van het Witte Huis, James Baker.

was leeg. Vijftien minuten gingen voorbij, waarin de hele top zat te wachten en de camera's inzoemden op de illustere gezichten, sommige gespannen, andere verbaasd. Toen Reagan in een rood overhemd binnen kwam slenteren, deed hij alsof er niets aan de hand was. Lopez Portillo heeft geen geduld met laatkomers, en stak dan ook op het moment dat Reagan zijn stoel raakte van wal.
„Reagan is niet gewend dat besprekingen beginnen zolang hij er nog niet is, dus hij maakte zich niet al te druk", zei een Amerikaanse functionaris. Maar de Mexicanen beschouwden het als een belediging. Een Mexicaanse televisieverslaggever zei in zijn uitzending: ,,Dit geeft exact weer wat Reagan van de Noord-Zuidtop denkt. Het is een ongelooflijke onbeschaamdheid".
Op 23 okt. werd er gesproken over handel en energie, over financiële en monetaire kwesties en over de mondiale onderhandelingsronde waarmee veel landen nog eind dit jaar willen beginnen.

De Britse minister van buitenlandse zaken Lord Carrington die in sept. de Gemenebest-conferentie bijwoonde zei dat hem gebleken was dat de deelnemende landen nogal uiteenlopende ideeën hebben over het karakter van de mondiale onderhandelingsronde tussen Noord en Zuid. ,,Het nuttigste wat we hier kunnen doen is misschien wel het vaststellen van een gezamenlijke definitie", zei hij.
De meeste ontwikkelingslanden zien de mondiale onderhandelingen ten dele als een poging om hun macht in speciale internationale instellingen zoals de Wereldbank en het Internationale Monetaire Fonds uit te breiden.
Zij betogen dat het internationale monetaire systeem werd ontworpen in 1945, dus in een andere wereld, en werd opgezet om vooral het belang van de geïndustrialiseerde landen te dienen.
De Westeuropese landen nemen uiteenlopende standpunten in en zijn veelal wel voorstanders van veranderingen, zij het op bepaalde voorwaarden.

Reagan verklaarde op 22 okt. onomwonden: „Wij moeten het systeem dat ons zo goed gediend heeft niet verzwakken". Het IMF, waarin de VS een zeer belangrijke stem hebben, „blijft de spil van het internationale monetaire systeem".

Resultaten

De conferentie werd afgesloten met een in voorzichtige termen geformuleerde overeenkomst om over te gaan tot mondiale onderhandelingen in het kader van de Verenigde Naties. Maar de deelnemers konden het niet eens worden over de voorwaarden, noch over de datum voor de nieuwe ronde.
De groep zal de Wereldbank verzoeken om een filiaal op te richten dat zich speciaal zal belasten met energiekwesties, vooral het ontwikkelen van nieuwe energiebronnen in arme landen. Maar de VS zullen dit filiaal alleen kunnen steunen als het zich baseert op fondsen van leden-landen en particuliere instellingen. De goedkeuring van Saoedi-Arabië, dat met de VS een felle tegenstander van het voorstel was, heeft kennelijk de doorslag gegeven.
De aanbevelingen van de politieke top,

die zich niet met concrete onderhandelingen of beslissingen heeft willen inlaten, werden in de avond van 23 okt. gepresenteerd in een samenvatting van de twee voorzitters, de Mexicaanse president Jose Lopez Portillo en de Canadese premier Pierre Trudeau.
De ongeveer zestien uur van gezamenlijke discussie achter gesloten deuren en vele bilaterale gesprekken betroffen wereldvoedseltekorten, energie, handel en ontwikkelingsfinanciering.

Hoewel de voorzitters de top een succes vonden wegens de ,,geest van harmonie, politieke goodwill en de afwezigheid van confrontatie" heeft de top geen belangrijke doorbraak opgeleverd inzake de diepe meningsverschillen tussen de rijke en arme deelnemers.
Wat de mondiale onderhandelingen over ontwikkelingsproblemen betreft was men het er enthousiast over eens dat de impasse in het houden van onderhandelingen als zodanig doorbroken is. De consensus om .,dringend-' te vergaderen zal nu worden behandeld in de Verenigde Naties.
Maar de voorzichtige bewoordingen van het communiqué reflecteerden duidelijk de weigering van Washington om de bevoegdheden van de Verenigde Naties uit te breiden. De industrielanden zijn in de VN in de minderheid.
De tekst bijvoorbeeld zegt dat de mondiale onderhandelingen zouden moeten plaatsvinden ,,op nader overeen te komen basis", een duidelijke verwijzing naar de harde voorwaarden zoals aangekondigd door president Reagan in zijn toespraak. Reagan wil onder andere de Westerse controle over de Wereldbank en het Internationaal Monetair Fonds in stand houden.

Een Amerikaanse regeringswoordvoerder zei dat de Cancun-overeenkomst in principe dezelfde was als die van de Ottawa-top van industrielanden deze zomer. De tweeverschilpunten met Ottawa, zo zei hij, zijn dat Cancun geen melding maakt van voorbesprekingen maar wel de VN als het aangewezen forum aanduidt. Niettemin, zo zei hij, vinden de Verenigde Staten de voorbesprekingen noodzakelijk en deze zouden kunnen beginnen op een laag niveau in december of januari.
Ondanks een aantal teleurstellingen, waaronder het falen om een nieuwe impuls voor het oplossen van voedselproblemen en financiële aspecten van ontwikkelingskwesties te leveren, blijkt het idee van dit ongebruikelijke forum toch gunstig resultaat te hebben geleverd.
Algerije dat de meest radicale positie in ontwikkelingskwesties in Cancun heeft ingenomen, zei bijvoorbeeld op een persconferentie: „We zijn niet wild van enthousiasme maar de resultaten van de conferentie zijn eerbaar. gezien de context en de enormiteit van de problemen, hier aangesneden."
De Franse president Mitterrand, ook een fel voorstander van de Derde Wereld, zei: „Ik ben tevreden, het was geen serie toespraken zoals dat gebruikelijk kan zijn, maar een echte dialoog waarin we debatteerden en elkaar zelfs onderbraken."
Over president Reagan en diens bekende koele houding tegenover ontwikkelingskwesties zei een Braziliaans diplomaat: „Reagans bewustzijn zal zeker verruimd zijn, op geen enkele andere manier zou hij zo hebben kunnen blootstaan aan zulke gedetailleerde lessen over onderontwikkeling."
Maar tegelijkertijd is men zich er duidelijk van bewust dat een Noord-Zuidtop als in Cancun niet gemakkelijk kan worden herhaald. ,,Eris al aanzienlijke achterdocht en irritatie vooral onder de industrielanden die hier niet vertegenwoordigd zijn", zo zei een Britse gedelegeerde. „We kunnen geen club hebben binnen een club."

Reacties

De meeste Westerse landen noemden de top in Cancun een succes; de Derde Wereld heeft gematigd optimistisch op de resultaten gereageerd; maar volgens de Sowjet-Unie hebben de leiders van de 22 deelnemende landen niets bereikt.

De Amerikaanse president Reagan beschreef de top bij terugkeer in Washington als ,,een groot succes". .,Degeest van deze conferentie (...) was uiterst constructief en positief. De gedachtenwisseling was direct, eerlijk, omvangrijk en vrij van verwijten," aldus de president. .,Samen zijn we erin geslaagd een geest van nieuwe hoop te creëren die we willen vertalen in vooruitgang om de wereldeconomie nieuw leven in te blazen en de groei van ontwikkelingslanden te versnellen," zei Reagan in een verklaring.
Hij maakte geen melding van wat de meeste deelnemers het belangrijkste resultaat van de conferentie vinden: een akkoord om over te gaan tot mondiale onderhandelingen over het ontwikkelingsvraagstuk binnen het kader van de Verenigde Naties.
De Britse premier Thatcher noemde de top ,,een grote prestatie". Wel merkte ze op dat er geen overeenstemming was bereikt over de wijze waarop deze onderhandelingen gevoerd moeten worden. „Mondiale onderhandelingen hebben voor verschillende mensen verschillende betekenissen," zei ze.
President Mitterrand zei bij terugkeer in Parijs dat er in Cancun ,.werkelijke vooruitgang is geboekt". Volgens hem kunnen de mondiale onderhandeljngen begin volgend jaar al binnen de VN van start gaan.
Mohammed Bedjaoui, de Algerijnse voorzitter van de Groep van 77 (waarin meer dan 120 Derde-Wereldlanden samenwerken) kenschetste de Noord-Zuidtop als ,,een open raam naar de toekomst". Hij weigerde de conferentie een mislukking te noemen en zei eerder in termen van ,,gematigd optimisme" te willen praten.
De Indiase premier Indira Gandhi noemde de top ,,een stap vooruit". Volgens haar was de dreiging van een wereldoorlog het voornaamste motief achter de inspanning om de armoedekloof tussen rijke en arme landen te overbruggen. Over de kwestie van de mondiale onderhandelingen zei ze: „We hopen dat we op dit punt vooruitgang hebben geboekt. Ik kan hier geen erg positief antwoord geven."
De Sowjet-Unie, die een uitnodiging voor de top afsloeg, was niet onder de indruk van wat er in Cancun is bereikt.
Het Russische persbureau Tass maakte op 24 okt. bekend dat de Noord-Zuidconferentie is mislukt door toedoen van de belangrijkste Westerse landen. De bijeenkomst heeft volgens Tass niets concreets opgeleverd behalve dat zij de ontevredenheid van de Derde Wereld over de huidige situatie nog heeft vergroot.
De Cubaanse leider Fidel Castro vond dat de VS ,,slechts vage beloften hebben gedaan om in de toekomst mondiale onderhandelingen te beginnen". Hij zei te betwijfelen of Amerika .,iets kan bijdragen aan welke conferentie dan ook".

Perscommentaren

Op 26 okt. schreef Le Monde in een hoofdartikel onder de kop ,,Vooruitgang in millimeters" het volgende:

Officieel was het nemen van concrete besluiten in Cancun uitgesloten. De 22 deelnemende landen wilden alleen de belangrijkste kwesties van de ontwikkelingssamenwerking en van de Noord-Zuidverhouding de revue doen passeren en voor het merendeel van de gevallen een ,,politieke impuls" geven aan die zaken die zij van prioritair belang achtten.
Dat is verstandig geweest, want elke meer ambitieuze benadering zou teleurstelling gebracht hebben. De vooruitgang, bereikt op andere soortgelijke conferenties sinds de conferentie te Ottawa van de belangrijkste Westelijke regeringsleiders, is slechts „millimétrique" geweest. De slotverklaring verplicht de deelnemers om in de Verenigde Naties een consensus te handhaven voor mondiale onderhandelingen en voor de urgentie hiervan; de Amerikanen hebben daarvoor enkele bezwaren die zij tot nu toe hadden opzijgezet. Maar de bereidheid is nog uiterst formeel, want het overleg moet plaatsvinden ,,op een wederzijds aanvaarde basis" en ,,onder omstandigheden welke uitzicht bieden op een belangrijke vooruitgang".
Bij de oprichting van een energiefonds van de Wereldbank is geen enkele vooruitgang geboekt. Saoedi-Arabië, weinig geneigd om een instelling te financieren waar de industrielanden een dominerende positie innemen, heeft zich toch ,,voor honderd percent" vóór een energiefonds verklaard. De Verenigde Staten hebben zich echter, evenals in Nairobi en Ottawa, niet uitgelaten over de oprichting van nieuwe organisaties.
In elk geval heeft de Franse delegatie de kans gegrepen om zowel ten aanzien van de Verenigde Staten als van de Europese bondgenoten het voortouw te nemen van een nieuwe benadering van de ontwikkelingshulp.
Voortdurend hebben de Fransen geprobeerd om Reagan van zijn starre standpunten af te brengen. Zij hebben daarbij een directe confrontatie met hun grote bondgenoot weten te voorkomen en tevens veel goodwill gekweekt bij de Derde Wereld, inclusief de meest militante landen.

Een hoofdartikel in The Times (26-10-1981)is van oordeel dat er in Cancun kansen gemist zijn en stelt de vraag wie de schuldigen zijn. De meeste schuld ligt bij de Verenigde Staten. President Reagan gedroeg zich uiterst joviaal tegen vele van de aanwezige leiders uit de Derde Wereld. maar de indruk bleef dat de Amerikanen weinig sympathie hebben voor de verlangens van de Derde Wereld en Reagan bleef aandringen op vrijheid voor de ondernemers en een vrije economie.
Ook de landen van de Derde Wereld hebben schuld. Zij willen de huidige ongelijkheid in de wereldeconomie opheffen door een ingrijpende hervorming van financiële instellingen zoals de Wereldbank en het IMF; zij willen b.v. meer zeggenschap bij de bepaling van de leningsvoorwaarden van het IMF. Maar het is nu eenmaal een realiteit dat de industrielanden, met name de Verenigde Staten, het meeste kapitaal leveren aan Wereldbank en IMF en het zou een economisch novum zijn indien een bank bestuurd zou worden door haar debiteuren.

Het NRC/H'blad schreef op 26 okt. in een hoofdartikel:
De Noord-Zuidtop heeft meer opgeleverd dan was verwacht. De 22 leiders van industrie- en ontwikkelingslanden hebben weliswaar geen knopen doorgehakt maar zijn wel begonnen ze te ontwarren.
Op twee centrale punten van het vastgelopen gesprek tussen arme en rijke landen is beweging te bespeuren. De Verenigde Staten hebben zich onder president Reagan voor het eerst akkoord verklaard met mondiale onderhandelingen over het Noord-Zuidvraagstuk binnen de Verenigde Naties. Daarnaast lijkt Washington genegen in te stemmen met de oprichting van een energiedochter van de Wereldbank.
Dit is een verheugende ontwikkeling, al is het nog te vroeg om luid te juichen. De Amerikanen hebben hun nieuwe stellingname namelijk met zoveel voorwaarden omkleed dat het nog zeer de vraag is of die beweging zal uitmonden in werkelijke onderhandelingen.
Zeker is dat president Reagan, die had aangekondigd naar Cancun te gaan om vooral goed te luisteren, een interessante les in ontwikkelingssamenwerking heeft gekregen.

WEST-EUROPA

BELGIË

SOCIALE ONRUST IN WALLONIË

In de periode. die volgde op de val van het kabinet-Eyskens (pag. 683/2 e.v.) nam de sociale onrust in Wallonië sterk toe, vooral in de metaalverwerkende sector. Op initiatief van de vakbonden FGTB en CSC hadden op 25 sept. in de grote Waalse nijverheidstakken werkonderbrekingen plaats. Ook het feest van de Franstalige gemeenschap (27 sept.) stond in het teken van de sociaal-economische problemen van Wallonië en werd vooral door de socialistische vakbond gedomineerd.

Reactie Caterpillar

Via advertenties en mededelingen in de plaatselijke pers waarschuwde de directie van de multinational Caterpillar te Gosselies op 29 sept. de werknemers voor de gevolgen van de werkonderbrekingen. De politieke strijd, waarbij het bedrijf geen partij is, kan niet in de onderneming uitgevochten worden. De stakingen tegen het regeringsbeleid, uit solidariteit met de staalsector, ter beklemtoning van de Waalse of Franstalige identiteit of om de maatschappij te veranderen, kostten Caterpillar tientallen miljoenen. De toekomst van het bedrijf. dat nog een groei- en welvaartspool is in de streek, lijdt daaronder, aldus de directie. Het FGTB antwoordde nog dezelfde dag dat de overleving van Caterpillar niet alleen afhangt van wat in het bedrijf gebeurt, maar voor een groot deel ook van de economische toestand van het gewest. Volgens het FGTB is het moeilijk denkbaar dat alleen Caterpillar het voorrecht zou hebben te overleven temidden van een industriële woestijn.
Op 11 okt. werd bij Cockerill-Sambre andermaal een dag gestaakt, alsook, uit solidariteit, in een groot aantal metaalbedrijven te Luik en te Charleroi. Maar bij Caterpillar ging ruim de helft van het personeel aan het werk.

Banken

Inmiddels bleven echter de aangekondigde vakbondsacties tegen de vier grote Belgische banken, waarbij zelfs openlijk met geweld werd bedreigd, uit.
In een op 25 sept. uitgegeven mededeling zei de Belgische Vereniging der Banken verontrust te zijn over het klimaat van onbegrip dat groeit ten aanzien van de rol van de banken in de economie. De banken zijn zich terdege bewust van hun economische en sociale plichten, maar zij kunnen hun nationale en internationale verantwoordelijkheid slechts op zich nemen als men hun vrijheid inzake het beoordelen van de risico's, die zij aangaan, ook werkelijk vrijwaart. Wie dit besluitvormingsproces wil veranderen, gaat niet alleen in tegen de regels van een gezond beheer, maar ook tegen alle bestaande wettelijke en reglementaire bepalingen, die tot doel hebben de liquiditeit en de solvabiliteit van de banken veilig te stellen. Iedere inbreuk op deze beginselen heeft schadelijke gevolgen voor de veiligheid van het spaargeld, dat aan de banken wordt toevertrouwd. Meer dan ooit is een goed werkend financieel systeem een voorwaarde voor een herstel van de economie. Zoals voorheen zullen de banken daaraan hun volle steun blijven verlenen, aldus de Vereniging der Banken.
Het geschil tussen de regering en de Generale Bankmaatschappij, de Bank Brussel-Lambert, de Bank van Parijs en de Nederlanden en de Kredietbank over de financiële herstructurering van Cockerill-Sambre, sleept reeds lang aan.
De inzet is het verlenen van 95% staatswaarborg op de schulden uit het verleden ten belope van 29 rnrd fr., waarvan 22 rnrd fr. uitstaande kredieten met een intrinsiek risico en 7 rnrd fr. aan cedant disconto's en exportaccepten, de consolidatie van 6 rnrd fr. kortlopende kredieten, het verhogen met 3 rnrd fr. van het plafond van de kaskredieten en tenslotte de voorfinanciering van het globale bedrag van 22 rnrd fr., dat voorzien is voor de cash-drains. Tussen de regering en de banken kon tot op heden geen akkoord worden bereikt, terwijl de regering het intern niet eens werd over wisseloplossingen, met o.m. een beroep op de openbare kredietinstellingen.

WAALSE PATROONS VREZEN SEPARATISME

De Union Wallonne des Entreprises (UWE) sprak op 14 okt. haar vrees uit voor een ruïneus isolement van Wallonië. In haar activiteitenverslag 1980-'81 schrijft de UWE dat men het risico niet mag onderschatten dat een ineenstorting van de Waalse economie uitloopt op een separatistische reactie in Vlaanderen, die door sommigen in Wallonië zou worden ondersteund. Het Waalse patronaat aanvaardt de regionalisering, die verder uitgevoerd moet worden, maar weigert verstrikt te raken in een proces van separatisme en van een terugplooien op zichzelf.
De UWE bepleit fundamentele saneringsmaatregelen om de concurrentiekracht van de bedrijven te herstellen, zoniet dan komt men onvermijdelijk tot de ineenstorting van de economie en van de munt en tot de voogdij over België van de partnerlanden en de internationale financiële instellingen. De UWE verzet zich tegen de regionalisering van de vijf nationale sectoren, maar kan anderzijds wel aanvaarden dat regionaal sociaal overleg wordt gepleegd, na het mislukken van de nationale ronde-tafeiconferentie over het nieuwe industriebeleid.

SOCIAAL STATUUT DER ZELFSTANDIGEN

Het stelsel van de sociale zekerheid van de zelfstandigen kende in 1980 een deficit van 6 rnrd fr., waardoor hel gecumuleerd tekort tot 29 rnrd fr. is opgelopen. Dat staat in het jaarverslag-1980 van het Rijksinstituut voor Sociale Verzekeringen der Zelfstandigen, dat op 6 okt. werd gepubliceerd. Het globaal tekort wordt door de regering overgenomen, waardoor van 1981 af, het jaar waarin het stelsel 25 jaar bestaat, het structurele evenwicht kan worden bereikt, voor zover 3,8 rnrd fr. aan verhoopte nieuwe bijdragen daadwerkelijk worden geïnd.
Op 31 dec. 1980 telde het stelsel der zelfstandigen 642.399 aangeslotenen, onder wie 490.551 met een zelfstandige activiteit als hoofdberoep. Het aantal gerechtigden op een rust- en overlevingspensioen bedroeg op die datum 427.737.

KONINGSHUIS

Op 2 juli berichtte het persbureau *UPI* dat de Belgische prinses en dochter van koning Leopold III, Marie-Christine (30) die op 23 mei 1981 in de echt getreden was met de Canadees Paul Drake, na zes weken huwelijk zou gaan scheiden. Het nieuws van de echtscheiding zou afkomstig zijn van Drake zelf, die verduidelijkt zou hebben dat het „om persoonlijke redenen" was en dat de families geen rol gespeeld hadden. Volgens *UPI* hebben de ouders van de prinses zich verzet tegen het huwelijk en werd een Belgisch diplomaat naar Toronto (Canada) gestuurd om tijdens een ontmoeting op het hoofdcommissariaat van politie de prinses van de trouwplannen te doen afzien.

(Vor. ber. pag. 39411)

NEDERLAND

NVV EN NKV OPGEHEVEN EN GEFUSEERD IN FNV

Op 29 sept. hebben het Nederlandse Verbond van Vakverenigingen (NVV) en het Nederlands Katholiek Vakver-

bond (NKV) officieel besloten tot hun eigen opheffing. Hiertoe werd besloten in afzonderlijk gehouden vergaderingen.
Later op die dag is de acte gepasseerd waarbij de FNV alle ,,activa en passiva" van NKV en NVV aanvaardt.
M.i.v. 1 jan. 1982 zal de FNV niet langer een federatie van NKV en NVV zijn, maar een geünieerde vakcentrale zijn.
De FNV heeft op 30 sept. en op 1 en 2 okt. het fusiecongres voortgezet.
Tijdens de liquidatievergadering van het NKV heeft voorzitter Wim Spit, tevens vice-voorzitter van de FNV, afscheid genomen. Hij werd opgevolgd door Herman Bode, die tot jan. 1982 de vijfde en laatste voorzitter van het NKV zal zijn.

Samenstelling FNV-bestuur

Het Federatiebestuur vanaf 1 januari 1982 is als volgt samengesteld:

W. Kok	--	voorzitter
H. A. Bode	--	1e vice-voorzitter
F. Drabbe	-	2e vice-voorzitter
H. van Eckert	--	algemeen secretaris
A. C. de Vries	--	penningmeester/plv. van algemeen secretaris
A. J. M. Mutsaers	--	secretaris/2e penningmeester
A. de Bruin	--	secretaris
E. R. Bunt	--	secretaris
C. N. M. Commandeur	--	secretaris
J. M. W. van Greunsven	--	secretaris
J. H. ter Horst	--	secretaris
P. H. Hugenholtz	--	secretaris
H. Muller	--	secretaris
M. S. Negenman	--	secretaris

Toespraken Spit en Kok

NKV-voorzitter:

Structuur FNV eigentijds

Tijdens de vergadering waarin de NKV tot eigen opheffing besloot, ging NKV-voorzitter W. J. L. Spit in op de geschiedenis van de rooms-katholieke vakbeweging in Nederland en de ontwikkelingen in de toekomst. .,Als we met de ogen van nu de getuigenissen lezen van en over de pioniers van de katholieke arbeidersvereniging. ontmoeten we een visie op de kerk, de maatschappij en de vakbeweging, waarvoor we respect hebben en waaraan we duidelijk zijn ontgroeid," aldus de heer Spit.
Maar aan die geschiedenis ontlenen we, aldus de heer Spit, ook het vertrouwen dat ook de FNV de grote krachtsinspanningen die de problemen van vandaag vergen zal weten op te brengen. Daarbij denkt hij dan met name aan de problemen op het gebied van de werkgelegenheid, de sociale zekerheid, de democratisering van het economische leven, de Derde Wereld en veiligheid en bewapening.
De heer Spit benadrukte dat de activiteiten van de FNV zich zeker niet alleen tot de behartiging van de belangen van de werknemers op het gebied van de rechtspositie en loon- en arbeidsvoorwaarden zullen beperken, maar dat de FNV een veel breder en diepgaander veld van activiteiten ontplooit en wil blijven ontplooien.
In dat verband benadrukte hij dat ook in het verleden de ontplooiing van de arbeider als ,,hele mens" voorop heeft gestaan. Materiële bclangcn werden toen weliswaar onmisbaar geacht, maar wezenlijk ondergeschikt aan de geestelijke bestemming van de mens.
Volgen de heer Spit heeft het NKV zich als géén andere katholieke sociale organisatie bezonnen op de betekenis van de confessionele grondslag in de gewijzigde maatschappelijke en kerkelijke verhoudingen.
De resultaten van diepgaand en arbeidsintensief studiewerk acht de heer Spit zichtbaar aanwezig in de FNV-identiteit, ,,die groeit vanuit hetgeen door de partners werd ingebracht en in samendoen verder gestalte krijgt".
Volgens de heer Spit toont de wijze waarop het FNV-secretariaat Levensbeschouwing en Vakbeweging zich vanaf begin 1979 heeft ontwikkeld en gemanifesteerd, duidelijk aan ,,dat we met elkaar een levensvatbaar en ondersteunend instrument hebben gekozen en ingevuld". Hiermee beschikt de FNV naar zijn mening over een eigentijdse en unieke structuur, die aan de noodzakelijke confrontatie tussen vakbewegingsdoelstellingen en levensbeschouwelijk gefundeerde beginselen op een serieuze manier aandacht kan schenken.
,,Ik ben ervan overtuigd, dat de FNV, naarmate zij er ook in de toekomst in zal slagen de wortels, waaruit zij is voortgekomen op zichtbare wijze, in woorden en daden herkenbaar aanwezig te doen zijn, zij ook verzekerd blijft van de brede steun en inzet van de katholieke werknemers in Nederland. In die overtuiging zeg ik met weemoed, maar ook met vreugde: NKV vaarwel, leve de FNV"! Aldus de heer Spit aan het slot van zijn toespraak.

De vertrekkende NKV-voorzitter W. J. L. Spit (r.)drukt de hand van zijn opvolger (tot 1 jan.),H. A. Bode.

NVV-voorzitter W. Kok:
Fusie met overtuiging en zonder aarzelen

NVV-voorzitter W. Kok zei tijdens de liquidatievergadering van het NVV het voorstel om het NVV per 1 januari op te heffen, van ganser harte te verdedigen. Niettemin sprak hij in dat verband van een wat onwezenlijke manifestatie: ,,Jezelf opheffen, terwijl er voor jaren werk ligt te wachten".
Volgens hem is er echter geen sprake van een eindpunt, maar eerder van een haastige overstap in een veel grotere trein, die al behoorlijk is ingereden.
In zijn terugblik op de geschiedenis van het NVV wees de heer Kok er onder meer op dat de houding van het NVV lange tijd heeft getuigd van grote onverzoenlijkheid en onverdraagzaamheid tegenover confessionele vakorganisaties. Reden daarvoor was de NVV-stelling dat de confessionele vakorganisatie afbreuk deed aan de belangenstrijd.
Maar toen, aldus de heer Kok, was het moeilijk 'nuances' te onderscheiden in de handel en wandel van een rivaal of opponent. Om de gevoeligheid aan te voelen bijvoorbeeld, waarmee de vroegere roomskatholieke vakbondsmensen ingeklemd raakten tussen een sterk door de kerk benadrukte idee van klassenverzoening en de werkelijkheid van bikkelharde patroons, die zich aan dat idee van klassenverzoening niets gelegen lieten liggen".
In het verleden kijkend signaleerde de heer Kok verder dat ,,het vaderlijke gezag" dat vroeger van de vakbondsbestuurders uitstraalde, langzamerhand van karakter is veranderd. Zo werd ook binnen de vakbeweging steeds nadrukkerlijker een democratiseringsproces op gang gebracht.
Mensen uit de oudere school hebben dit vaak maar moeizaam kunnen volgen, maar toch heeft het NW, aldus de heer Kok, zich door die ontwikkeling een weg terug kunnen vechten naar de werkvloer. ,,Denadruk op een centralistische vakbondsaanpak verschoof naar het bedrijvenwerk. Naar een gedecentraliseerde aanpak, waarin juist de signalen van onderop in het beleid verwerkt moeten worden", aldus de NVV-voorzitter.
Volgens de heer Kok heeft de democratiseringsbeweging ook doorgewerkt in de visie van de vakbeweging op de economische orde. Van oudsher heeft het NVV daarbij de nadruk gelegd op ordening van bovenaf. Weliswaar antikapitalistisch, maar niet anti-autoritair.
In dat verband citeerde de heer Kok een passage uit het oprichtingsprotocolvan de Stichting van de Arbeid in 1948, waarin staat dat ,,medezeggenschap van de arbeiders in het beheer van de onderneming niet gevraagd wordt". Hij tekende daarbij wel aan dat bij beoordeling van deze

passage in de gaten gehouden moet worden dat het in de visie van het NVV destijds vooral ging om het nastreven van een centraal bestuurde, planmatige ordening van de economie.
In zijn toespraak wees de heer Kok ook uitdrukkelijk op de voorlopersrol die het Nederlands Katholiek Vakverbond vervulde door uiteindelijk het katholiek-zijn als organisatiecriterium los te laten en zich op het standpunt te stellen dat gemeenschappelijke belangen d i juiste basis voor een organisatie vormen.
Hij stipte verder de moeilijkheden aan die ontstonden met het besluit van het Christelijk Nationaal Vakverbond in 1974 om niet langer mee te doen aan de besprekingen over de vorming van een federatie van drie vakcentrales. De vorming van de landelijke FNV in 1975 was ook in de ogen van de heer Kok ,,een avontuur met meer dan gewone risico's". Maar naar zijn mening is inmiddels echter al zeer veel door de FNV bereikt.
Met het samengaan van de NVV en NKV hebben de werknemers volgens de heer Kok een krachtig instrument in handen gekregen voos belangenbehartiging en maatschappijvernieuwing.
,,Het NVV wordt vandaag geschiedenis. We heffen onze vakcentrale op (...) met het oog gericht op het nieuwe begin waarvoor wij staan. Om aan dat nieuwe begininhoud te geven, heffen wij het NVV met overtuigingen zonder aarzelen op!" zo besloot de heer Kok zijn toespraak. (De Vakbondskrant, SER-Bulletin)

(Vor. ber. pag. 11911 e.v.-1976)

SPANJE

TERRORISME

Op pag. 29 e.v. werd een opsomming gegeven van de belangrijkste ontwikkelingen die zich in 1980 voordeden op het gebied van politiek geweld in Spanje.

Hieronder volgt een chronologisch verslag van de belangrijkste gebeurtenissen op het gebied van politiek geweld lopend van januari tot november 1981.

Dood produktieleider kerncentrale van Lemóniz

Op 30 januari 1981 werd José Maria Ryan door de ETA, de Baskische afscheidingsbeweging, ontvoerd. Hij was produktieleider van de in aanbouw zijnde kerncentrale van Lemóniz in Baskenland, die de meest omstreden centrale van heel Spanje was. De ETA eiste dat de al opgetrokken delen van de centrale binnen één week werden afgebroken. Zo niet, dan zou Ryan worden gedood, aldus de ETA.

Op 6 februari om 17.40 uur liep het door de ETA gestelde ultimatum af, zonder dat aan de eis van de ETA was voldaan. Dezelfde dag werd op telefonische aanwijzingen het lijk van Ryan gevonden. De ontvoering was de 29ste door de ETA in de afgelopen 11 jaar. Het was de derde keer dat zij daarbij overging tot het doden van de ontvoerde.

Grote manifestatie en algemene staking tegen ETA-geweld

Op 9 februari namen honderdduizenden mensen in Baskenland deel aan de grootste manifestatie die tot die tijd ooit had plaatsgevonden tegen het geweld van de Baskische afscheidingsbeweging ETA. Tegelijkertijd werd op massale schaal deelgenomen aan een algemene staking die door de belangrijkste vakbonden was afgekondigd tegen het geweld van de ETA. Tot die tijd had het protest hiertegen nooit de vorm aangenomen van een algemene staking.

Werkzaamheden kerncentrale Lemóniz hervat

Op 12 februari nam het Baskische parlement een motie aan, waarin werd bepleit dat de werkzaamheden bij de omstreden kerncentrale van Lemóniz onmiddellijk zouden worden hervat. De werkzaamheden waren opgeschort in verband met de gespannen sfeer onder het personeel na de moord op Ryan.
De opschorting van de werkzaamheden ,,is het gevolg van een chantage van de terroristen, die niet kan worden aanvaard in een maatschappij, die vrij over haar toekomst wil beschikken", aldus de tekst van de motie. Zij werd aanvaard met 42 stemmen vóór, 5 onthoudingen en geen enkele stem tegen.

Onderzoek dood ETA-lid Arregui in gevangenis van Carabanchel

Op 14 februari begon de minister van binnenlandse zaken, Juan José Rosón, met een onderzoek naar de dood van het ETA-lid José Ignacio Arregui Izaguirre in de Carabanchelgevangenis te Madrid.
Arregui werd op 4 februari in Madrid aangehouden na een politiecontrole. Hij bevond zich met drie andere ETA-leden in een auto waarvan twee na een kort vuurgevecht er in slaagden te ontsnappen. De Bask overleed op 13 februari, nadat hij op grond van de antiterroristen wet van 1975 (pag. 644-1975) negen dagen lang zonder enig contact met de buitenwereld was vastgehouden. Gedurende acht dagen hiervan werd hij verhoord; de negende dag werd hij in de ziekenboeg opgenomen vanwege een verslechterende gezondheidstoestand. Volgens de officiële verklaring was hij overleden aan een longontsteking (zie ook pag. 47713-1981 en pag. 490). Daaraan werd echter toegevoegd dat hij kneuzingen op zijn lichaam had en aan maagpijn leed toen hij in het gevangenisziekenhuis werd opgenomen. Twee Baskische partijen verklaarden dat Arregui was overleden aan de gevolgen van folteringen.
Als reactie op zijn dood werd op 16 februari in Spaans Baskenland een algemene staking gehouden en werd er op grote schaal gedemonstreerd. Het medisch onderzoek had bevestigd dat Arregui aan ernstige folteringen had blootgestaan.
De vijf politiemannen die zich in Madrid met de verhoren van Arregui hadden beziggehouden waren ter beschikking gesteld van de justitie. Tegelijkertijd waren de politiecommissaris onder wiens verantwoordelijkheid de verhoren hadden plaatsgevonden en het hoofd van de medische dienst, die aan het politieapparaat was verbonden. ontslagen uit hun functies.
Op 17 februari dienden, uit solidariteit met de vijf agenten die in voorlopige hechtenis waren genomen; het hoofd van de Spaanse politie, José Manuel Blanco Benitez, en vijf hooggeplaatste commissarissen hun ontslag in bij Rosón. Verder zouden nog zo'n 200 politiefunctionarissen, werkzaam bij de politiedienst die zich bezighield met het verhoren van verdachten van organisaties als de ETA, hun ontslag hebben ingediend. Alleen het ontslag van Benitez werd echter door de minister van binnenlandse zaken aanvaard. Benitez was in een kwetsbare positie gekomen, omdat hij – toen de dood van Arregui bekend werd – onmiddellijk in een vraaggesprek voor de Spaanse radio had gezegd, dat in geen geval van martelingen sprake kon zijn geweest. De ontslagaanvragen vonden plaats terwijl Rosón in het parlement werd geïnterpelleerd over de dood van Arregui. De bewindsman erkende dat waarschijnlijk van martelingen sprake was geweest en zei, dat indien dit voor de rechter werd bevestigd, de schuldigen zouden worden gestraft.
Op 1 oktober besliste de gerechtelijke instanties in Madrid dat twee politiemannen die waren betrokken bij de verhoren zouden worden vervolgd wegens martelingen. De drie anderen die erbij betrokken waren gingen vrijuit.
Op 19 februari gaf kandidaat-premier Calvo Sotelo in het parlement de verzekering, dat voortaan tijdens de 10 dagen dat de van terrorisme verdachte personen geïsoleerd konden worden, toch controle zal worden uitgeoefend door de rechter van onderzoek.

Ontvoering drie consuls in Spaans Baskenland

Op 20 februari ontvoerden 21 leden van de politiek-militaire vleugel van de ETA in Bilbao de consul van Oostenrijk, Hermann Diez del Sel Korsatko, alsmede de consul van El Salvador An-

Op **26** februari 1981 verspreidde de politiek-militaire vleugel van de ETA deze foto van de op 20 febr. door haar ontvoerde consuls. V.l.n.r.: Gabriel Biurrum Altavil, consul van Uruguay, Antonio Alfaro Fernandez, consul van El Salvador en Hermann Diez del Sel Korsatko, de consul van Oostenrijk.

tonio Alfaro Fernandez. In Pamplona ontvoerden zij de consul van Uruguay, Gabriel Biurrum Altavil. Een poging tot ontvoering van de Portugese consul in San Sebastián mislukte.
Woordvoerders van de ontvoerders eisten in telefoongesprekken met radiostations dat 310 gevangen en verbannen ETA-strijders zouden worden vrijgelaten of weer tot het land toegelaten. Verder eiste men een zuivering in het Spaanse politie-apparaat, waarbij men verwees naar de dood van Arregui. De Spaanse nieuwsmedia moesten bekendheid geven aan foto's en documenten over de marteling van verdachten door de Spaanse politie. Op de TV moesten kleurendia's worden vertoond van het lijk van Arregui, waarop sporen van martelingen zichtbaar waren. De derde eis was, dat de demissionaire minister van buitenlandse zaken Rosón zou aftreden en tenslotte wilde men, dat er in Baskenland een referendum zou worden gehouden over het wel of niet stoppen van de bouw van de kerncentrale bij Lemóniz.
Op 28 februari besloot de politiek-militaire vleugel van de ETA de consuls vrij te laten en haar acties tot nader orde op te schorten. Op een persconferentie die op een geheime plaats werd gehouden zeiden **3** vermomde leden van de politiek-militaire ETA-vleugel, dat zij dit besluit hadden genomen om de politieke partijen in de gelegenheid te stellen te onderhandelen namens het Baskische volk. Vervolgens lieten zij binnen een uur de consuls vrij.

Volgens *The Times* van 2 maart 1981 werden de gewelddadigheden tijdelijk 'opgeschort omdat de vleugel van de ETA geschrokken was van de poging tot staatsgreep op 23 februari 1981 (pag. 478 e.v.-1981).Als deze poging was gelukt, dan zou het gedaan zijn met de pas verworven autonomie van de Basken en zou de streek zijn bezet door troepen, aldus *The Times*. Het zwakke optreden van de regering tegen het Baskische terrorisme en de gerechtelijke stappen die de regering had aangekondigd tegen de politiemannen die Arregui hadden gemarteld waren volgens de *Volkskrant* (24-2-1981)mede de aanleiding tot de couppoging (zie ook pag. 49011-1981).
De militaire vleugel van de ETA stond echter niet achter het opschorten van de acties en ging door met het plegen van aanslagen.

Verdere aanslagen. Het inzetten van militairen bij de strijd tegen de ETA

Op 5 maart werd in Bilbao een politiecommissaris op straat doodgeschoten. Onmiddellijk na de moord reisde de nieuwe premier Calvo Sotelo naar Bilbao om de rouwplechtigheden bij te wonen. Dit gebaar contrasteerde sterk met het optreden van de vorige premier Suarez, die zich pas in Baskenland vertoonde, nadat zijn eigen partij sterke druk op hem had uitgeoefend en verschillende vertegenwoordigers hiervan waren vermoord door de ETA. Zelfs de leider van de oppositie, de socialist Felipe Gonzalez, sprak van ,,een groot gebaar" waarmee Calvo Sotelo ,,een nieuwe manier van regeren had ingewijd, die opgemerkt diende te worden".
Nadat bij aanslagen op 19 maart in Bilbao Ramón Romeo Rotaeche en op 21 maart in Pamplona José Luis Prieto Gracia, twee officieren van de strijdkrachten, om het leven waren gekomen, kondigde de regering op 21 maart aan dat zij ,,krachtige veiligheidsmaatregelen zou nemen om het nieuwe offensief van de Baskische afscheidingsbeweging te beantwoorden.
Het ministerie van defensie en de Generale Staf van de strijdkrachten gaven een gezamenlijke verklaring uit, waarin de verzekering werd gegeven dat ,,de militairen zich emotioneel niet zullen laten meeslepen door deze grove uitlokking".
Op 23 maart werd door premier Calvo Sotelo en de ministers die waren betrokken bij het vraagstuk van het terrorisme besloten dat de Spaanse strijdkrachten zouden worden ingezet bij de strijd tegen de Baskische afscheidingsbeweging. De strijdkrachten zouden worden ingeschakeld bij de bewaking van de land- en zeegrenzen, vooral in de Pyreneeën langs de Franse grens om overschrijding hiervan door ETA-commando's te voorkomen. In het verleden waren ETA-leden nog al eens uitgeweken naar Zuid-Frankrijk.
De bestrijding van het terrorisme zou centraal worden geleid vanuit een commandopost binnen het ministerie van binnenlandse zaken in Madrid. Bij de leiding hiervan zouden ook militairen worden betrokken.
Hoewel de politie in Spanje feitelijk tot het leger behoort was het nooit eerder voorgekomen dat de militairen als zodanig tegen het terrorisme waren ingezet.
Op 24 maart pakte de politie, bij de grootste razzia sinds de dood van Franco, 32 gekozen vertegenwoordigers op van de Baskische extreem-linkse nationalistische beweging Herri Batasuna (HB), Verenigd Volk. Deze werd beschouwd als de ,,politieke arm" van de afscheidingsbeweging ETA (militaire afdeling). De 32 gearresteerden werden ervan verdacht zich te hebben beziggehouden met activiteiten ten gunste van de ETA. Later werden de meesten van hen weer vrijgelaten bij gebrek aan bewijs.
Op 25 maart betrokken de eerste eenheden van het Spaanse leger posities nabij de Franse grens. Ook begaven **7** schepen van de marine zich naar de wateren voor de Baskische kust om daar controle uit te oefenen.

Op 4 mei kwamen in Madrid bij een aanslag generaal Gonzalez de Suso alsmede een politieagent om het leven. In Barcelona werden op diezelfde dag

twee politiemannen doodgeschoten. Volgens de autoriteiten betrof het aanslagen van de GRAPO (Anti-fascistische Revolutionaire Groepen van de Eerste Oktober).
NRC/H'blad schreef op 5-5-1981:

De GRAPO is een extreem-linkse organisatie waarvan de politie in het verleden al vele malen triomfantelijk heeft aangekondigd dat zij was ,,opgerold". Telkens slaagde de GRAPO er echter weer in de kop op te steken. Zoals ook op 4 mei het geval was. hebben haar aanslagen bijna steeds het karakter van een provocatie Omdat zij plaatsvinden op momenten dat het democratiseringsproces uitermate kwetsbaar is
Dit laatste heeft voedsel gegeven aan de veronderstelling dat de GRAPO bewust of onbewust van buitenaf wordt ,,gestuurd" door extreemrechtse organisaties. die de democratie in Spanje om zeep willen helpen. De leiding van ue organisatie, die volgens de politie momenteel niet meer dan 10 man omvat, zou in handen zijn van twee terroristen, die in 1979 onder mysterieuze omstandigheden wisten te ontsnappen uit de gevangenis van Zamora.
Zie GRAPO ontleent haai- naam aaii een serie aanslagen die zij pleegde op de eerste oktober van 1975, kort voor de dood van Franco. Anders dan de Baskische afscheidingsbeweging ETA heeft zij nooit enige sympathie onder de bevolking gehad en vormde zij slechts een harde kern van geweldplegers. Toch wordt niet uitgesloten dat er van een soort samenspel sprake is tussen deze organisaties die beide uit lijken te zijn op een buigen of barsten van de Spaanse maatschappij.

Op 7 mei werd in Madrid een bom gegooid in de auto van generaal Joaquin de Valenzuela, het hoofd van het Militaire Huis van de koning. Bij deze aanslag, die werd opgeëist door de ETA, raakte de generaal ernstig gewond en werden er drie mensen gedood.
Op 8 mei werd in heel Spanje 's middags om 12 uur twee minuten stilte in acht genomen ,,uit protest tegen het terrorisme en ter ondersteuning van de democratie".
In een toespraak 's avonds voor de TV zei premier Calvo Sotelo dat ,,onmiddellijke oplossingen" bij de strijd tegen het terrorisme onmogelijk waren, omdat dit terrorisme werd aangemoedigd door ,,het internationale kamp dat wil verhinderen dat het Spaanse volk tot een vreedzame en moderne samenleving komt". Hij gaf daarbij echter niet aan welke landen of organisaties hij bedoelde.

Op 12 mei bracht de *New* York Times het ETA-geweid rechtstreeks :n verband met de kwestie van de Spaanse toetreding tot de NAVO. Door dit blad aangehaalde bronnen waren van mening dat de Sowjet-Unie de ETA steunde, met als uiteindelijk doei Spanje buiten de NAVO te houden. Het ETA-geweld kon immers een staatsgreep uitlokken die een eind kon maken aan de democratie in Spanje. Vanaf dat moment zou het uitgesloten zijn dat het land werd toegelaten tot het bondgenootschap. zou de redenering van Moskou zijn. De Russische minister van buitenlandse zaken Gromyko had in 1979 tegen zijn Spaanse ambtgenoot Oreja gezegd, dat de Sowjet-Unie bereid was Spanje te helpen bij de bestrijding van het terrorisme, mits Spanje buiten de NAVO bleef, aldus het Amerikaanse blad.
Oud-minister van buitenlandse zaken Oreja ontkende echter dat Gromyko dit zou hebben gezegd. In een toespraak in de Assemblée van de Raad van Europa te Straatsburg op 14 mei zei Perez Llorca, de minister van buitenlandse zaken. dat, indien er een verband kon worden aangetoond tussen het terrorisme en het verlangen Spanje buiten het bondgenootschap te houden, dit een reden was voor Madrid de toetreding tot de NAVO te versnellen.

Drie vermoedelijke ETA-leden door politie gedood. Oppositie eist aftreden van de minister van binnenlandse zaken Rosón

Op 21 mei eiste de Spaanse oppositie in het parlement het aftreden van de minister van binnenlandse zaken, Juan José Rosón, nadat de bewindsman een voor haar volstrekt ongeloofwaardig geachte verklaring had afgelegd over de dood van drie mannen die zich in handen van de politie bevonden.

Op 8 mei werden nabij Almería aan de zuidoostkust van Spanje door de politie drie mannen aangehouden van respectievelijk 31, 29 en 25 jaar, die met een huurauto op stap waren. De politie meende te doen te hebben met het ETA-commando dat op 7 mei de aanslag pleegde op generaal de Valenzuela en arresteerde het drietal. Volgens de lezing van de politie ging men op 9 mei op transport naar Madrid waarbij de drie verdachten geboeid zaten op de achterbank van hun eigen auto en de twee politiemannen voorin zaten. Tijdens het transport wierpen, volgens de officiële versie, de drie geboeide verdachten zich plotseling van achteren op de twee politiemannen. De auto begon te slingeren. De politiemannen, die in een volgwagen zaten en het gebeuren hadden waargenomen, openden het vuur op de banden van deautovoor hen. Hierbij werden de verdachten per ongeluk alle drie dodelijk getroffen. De bestuurder en diens collega hadden zich tijdig uit de auto weten te werpen. Deze raakte van de weg af en vloog in brand. De lijken van het drietal werden later verkoold aangetroffen.

Rosón wist niet de verdenking weg te nemen dat de politie deze mannen op eigen houtje had vermoord. Een belastend feit voor de politie was, dat de verdachten in de door hen gehuurde auto werden vervoerd en niet in een politiewagen zoals voorgeschreven was. Tot aftreden kwam het echter niet.
Het weekblad van de Spaanse Communistische partij (PCE), Mundo Obrero (Arbeiderswereld), meldde begin juni dat van de drie mannen er één was gefusilleerd, terwijl de twee anderen waren bezweken aan de hun toegebrachte martelingen. Later werd het drietal in de door henzelf gehuurde auto geplaatst. Daarin zou door de politie de brand zijn gestoken om de waarheid te verbergen.

Het einde van de gijzelingszaak in de Banco Central. Na de inval van een anti-terreurbrigade naar buiten gevluchte gijzelaars zoeken dekking achter een tegenover de bank gelegen kiosk. Eén voor één kruipen zij vervolgens onder dekking van gewapende agenten naar de trap van een metroingang.

Bezetting Banco *Central* in Barcelona

Op 23 mei, kort na negen uur 'S morgens, drongen in Barcelona 11 perso-

nen de Banco Centra1 (Centrale Bank) binnen en gijzelden de bijna 200 aanwezigen. Al gauw maakten zij hun eisen bekend. Zij wilden de vrijlating van vier belangrijke verdachten van de coup van de 23ste februari: overste Tejero Molino, generaal Torres Rojas, kolonel San Martin (zie ook pag. 491/3-1981) en overste Mas. Het viertal officieren zou met de bezetters van de Banco Centra1 in twee vliegtuigen naar Argentinië vervoerd moeten worden.
Dezelfde dag echter lieten de officieren, die zich op verschillende plaatsen in arrest bevonden, echter weten dat zij daar niets voor voelden en dat zij niet mee zouden werken. Bovendien gaf de Argentijnse regering te kennen dat zij het gezelschap niet wilde ontvangen. De enige eis die de bezetters toen nog stelden was, dat zij zelf de kans zouden krijgen naar een onbekend land te vertrekken.
Op 24 mei slaagden politiemannen van de speciale anti-terroristenbrigade (GEO) erin een eind aan de gijzeling te maken. Daarbij werd één van de bezetters gedood.
Over de vraag tot welke groepering de bezetters moesten worden gerekend bestond veel verwarring. Aanvankelijk werd algemeen aangenomen dat zich onder de bezetters leden bevonden van de Guardia Civil, het politiecorps dat de hoofdrol speelde bij de mislukte staatsgreep van 23 februari (pag. 478 e.v.-1981).

Op een persconferentie direct na de ontknoping vertelden politiefunctionarissen echter dat de Guardia Civil niets met de actie van doen had gehad. De bezetters waren burgers die of van anarchistische huize waren of als beroepsmisdadigers konden worden aangemerkt. Wel zouden Spaanse extreem-rechtse kringen medeplichtig zijn geweest aan de actie, onder andere door financiële steun. De leider van de groep zou de 25-jarige Juan José Martinez Gomez uit Almeria zijn.
Wat de door de autoriteiten aangestipte ,,anarchistische antecedenten" van sommige verdachten betrof, meldde het dagblad Diario-l6 op 26 mei dat deze Martinez Gomez zich inderdaad in anarchistische kringen had opgehouden, maar daar juist bekendstond als verklikker. Zo verspreidde de anarchistische vakbond CNT in 1977 een affiche, waarop ,,Opsporing werd gevraagd" van Martinez Gomez, als de man die een aantal anarchisten in handen van de politie zou hebben gespeeld.
Wat wel vast stond was, dat de actie haar oorsprong had in extreem-rechtse kringen. Martinez Gomez zou, naar de Spaanse radio op 26 mei meldde, in de Zuidfranse stad Perpignan zijn benaderd door extreem-rechtse vertegenwoordigers die hem geld hadden aangeboden, waarbij hijzelf voor een commando moest zorgen dat de bezetting uitvoerde.
Door het dagblad aangehaalde regeringsbronnen meenden, dat de gijzeling was gefinancierd door hetzelfde netwerk van personen, die ook de mislukte staatsgreep van de 23ste februarie zouden hebben bekostigd.
Volgens oppositieleider Felipe Gonzalez maakte de gijzeling deel uit van ,,een precies opgesteld plan" om de ,,democratie in het nauw te brengen".
Dit leek bevestigd te worden, toen er een tunnel werd ontdekt nabij de plaats waar koning Juan Carlos op 31 mei de parade zou afnemen op de traditionele ,,Dag van de strijdkrachten".
Het bestaan van de tunnel trad aan het licht, nadat de eerste bezetters van de bank waren verhoord. De tunnel had zijn vertrekpunt in een woning die was gehuurd door de enige bezetter die door de GEO werd gedood bij de ontzetting van de bank.
Op 26 mei hield het Spaanse parlement een spoeddebat over de gijzelingszaak, waarbij alle politieke partijen zich afvroegen ,,wieer precies achter dit complot zat". Ook premier Calvo Sotelo kon daar echter geen antwoord op geven, maar bevestigde wel, dat de man die in Perpignan onderhandelingen had gevoerd met de bezetters ,,zich presenteerde als iemand van extreem-rechts".
Op 3 juni luidde de strekking van een officiële nota, die de politie in Barcelona verspreidde, dat het de bezetters louter om het geld in het bankgebouw te doen was geweest. Deze verklaring werd echter in brede kring als ongeloofwaardig ontvangen.

Weigering Frankrijk uitlevering ETA-lid *Linaza*

Op 8 juni maakte premier Mauroy van Frankrijk bekend, dat Frankrijk weigerde Tomas Linaza uit te leveren. Linaza werd ervan verdacht als lid van de ETA betrokken te zijn geweest bij 7 moorden in Spanje. Mauroy beriep zich erop, dat Frankrijk van oudsher ,,het vaderland van de vrijheden en mensenrechten" was geweest.
Hiermee legde de premier de uitspraak van de rechtbank in Parijs naast zich neer. die zich op **3** juni had uitgesproken vóór uitlevering van Linaza, aanvoerend dat voor de misdrijven, waarvan deze werd verdacht, geen politieke rechtvaardigingsgronden konden worden aangevoerd.
Eveneens op 8 juni riep de Spaanse minister van buitenlandse zaken Perez Llorca de Franse ambassadeur bij zich en maakte hem duidelijk dat Madrid de kwestie bijzonder hoog opnam.
Ondanks de uitspraak van premier Mauroy diende de Franse regering zich nog formeel uit te spreken over het Spaanse uitleveringsverzoek.

Vier GRAPO-leden door politie gedood

Op 17 juni schoot de Spaanse politie in de noordoostelijke provincie Gerona vier GRAPO-leden dood. Het viertal was, aldus de politie, betrokken ge-

Paramilitaire politie in de Noordspaanse provincie Navarra op zoek langs de Spaans-Franse grens naar terroristen.

weest bij een lange reeks moorden op politiemannen en militairen en bij bankovervallen. De slachtoffers waren: Roberto Lineira (32), Antonio Cabezas (29), Maria Dolores Castro (24)en Bimo Gabriel Lopez (23).

GRAPO-hongerstaker overleden

Op 19 juni overleed na een hongerstaking van meer dan 3 maanden Juan José Crespo Galende een lid van de GRAPO, die gevangen zat in de gevangenis van Herrera de La Mancha De aktie, die op 14 maart was begonnen, was erop gericht een verbetering te bereiken van de voorwaarden waaronder de GRAPO-veroordeelden gevangen vierden gehouden Nog vier andere GRAPO-leden waren in hongerstaking.

Dood GRAPO-leider
Enrique Cerdan Calixto

Op 5 september verloor de leider van de GRAPO, Enrique Cerdan Calixto, het leven in een vuurgevecht toen hij in Barcelona door politie was omsingeld. Hij was het tiende GRAPO-lid in twee jaar tijds, dat door de politie werd doodgeschoten. Ruim honderd anderen zaten gevangen. Volgens de overheid bleef alleen de 37-jarige lasser Juan Martin Luna nu nog over van deze terreurbeweging. In 1979 wisten Luna en Calixto te ontsnappen uit de gevangenis van Zamora.
Over de achtergrond van de GRAPO schreef de Volkskrant (7-9-1981):

De ideologische en organisatorische achtergrond van de kleine „Revolutionaire Antifascistische Groep Eén Oktober", is nooit afdoende verklaard. Zelf zegt de GRAPO een „zuiver marxistisch-leninistische verzetsgroep tegen de huidige fascistische machthebbers in Spanje" te zijn. De politie beschouwt haar als de gewapende arm van de klandestiene „heropgebouwde communistische partij van Spanje", PC(r), een min of meer Maoïstische splintergroep waarvan inmiddels het hele bestuur gevangen gezet is.
Maar de propaganda van de GRAPO is allesbehalve Maoïstisch: zij volgt onwrikbaar trouw de Moskou-lijn. De connectie tussen de PC(r) en GRAPO is dus twijfelachtig, en dat heeft tot allerhande veronderstellingen gevoerd. Die gaan vanaf manipulaties door verbitterde Francogetrouwen in geheime diensten, die via GRAPO-aanslagen en de militaire reactie daarop de democratie hopen te ondermijnen, tot aan de theorie van een klassieke KGB-operatie.
Opheldering zou alleen verkregen kunnen worden van de commando-leider die, in tegenstelling tot de ondergeschikte terroristen die de acties uitvoerden, wel de herkomst kende van de orders, de wapens, de financiële steun en de onmisbare informatie over de uitgekozen doelwitten. Deze sleutelpost werd eerst bezet door Delgado de Codex, en na diens dood door Cerdan Calixto, die toen juist op bijna onverklaarbare wijze uit de gevangenis was ontsnapt.

Torpedobootjager doelwit ETA-actie

Op 2 oktober sloeg een krachtige ontploffing een groot gat onder de waterlijn van de torpedobootjager Marques de la Ensenada in de Noordspaanse haven Santander. Er vielen geen slachtoffers. Het Spaanse marineschip nam sinds een week deel aan de patrouilles van de strijdkrachten langs de grens met Frankrijk om te verhinderen dat ETA-ieder1 de grens zouden overschrijden.
In een telefonische mededeling eiste de ETA later de verantwoordelijkheid voor de aanslag op. Het was de eerste maal in de geschiedenis van de afscheidingsbeweging ETA dat een aanslag gepleegd werd op een vaartuig.

Twee topfiguren ETA gedood

Op 21 oktober werden dicht bij de Franse grens twee leiders van de ETA doodgeschoten, toen zij probeerden te vluchten van een wegcontrole die in Renteria nabij de Franse grens was opgezet door de speciale anti-terreureenheid van de Guardia Civil. Het betrof José Gogorza en José Jauregui.
Gogorza, op wiens hoofd het ministerie van binnenlandse zaken de maand daarvoor een prijs van f 125.000,— had gezet, was één van de grootste specialisten van ETA-moordcommando's. Hij leidde een overval op een kruitmagazijn in Noord-Spanje, waarbij de ETA 8.000 kilo springstoffen buitmaakte en voerde vervolgens verschillende bomaanslagen uit. (*NRC/H'blad,* Volkskrant, Le Monde, The Times)

CENTRAAL AKKOORD ECONOMIE

Op 9 juni 1981 sloten de Spaanse regering, de twee belangrijkste vakbonden in Spanje en de overkoepelende organisatie van werkgevers voor anderhalf jaar een akkoord af dat tot doel had de zich snel uitbreidende werkloosheid te beperken.
Met ruim 1,6 mln werklozen (op een totale bevolking van 36 mln mensen) die ongeveer 13% uitmaakten van de werkende bevolking behoorde Spanje tot de landen in West-Europa die het meest onder het werkloosheidsprobleem hadden te lijden. Sinds 1977 was het aantal werklozen bijna verdrievoudigd. Bij 60% van hen ging het om mensen die jonger waren dan 24 jaar.
Met het scheppen van 350.000 nieuwe arbeidsplaatsen beoogde men te voorkomen dat de werkloosheid verder zou toenemen. De nieuwe arbeidsplaatsen vormden een compensatie voor de arbeidsplaatsen die, naar men verwachtte, verloren zouden gaan in een land waar de inflatie op dat ogenblik 15% bedroeg.
Volgens het economische vakblad *Cinco Días* zouden er, indien de werkloosheidstrend aanhield, tegen het eind van 1982 420.000 arbeidsplaatsen verloren zijn gegaan.
De verantwoordelijkheid voor het scheppen van werkgelegenheid berustte volgens het akkoord bij de regering. In het akkoord stonden echter niet aangegeven met welke economische maatregelen de regering precies de arbeidsplaatsen dacht te scheppen.
Als tegenprestatie hadden de vakbonden aanvaard dat voor de meeste werknemers in de tijd die voigde er sprake zou zijn van een daling van het reële inkomen. De lonen zouden bij de CAO's die voor 1982 werden afgesloten niet meer mogen stijgen dan tussen 9 a 11%.
Dat was beduidend minder dan de gemiddelde 13% die bij de voor 1981 afgesloten CAO's in acht werden genomen. Voor ambtenaren zou het percentage voor 1982 in geen geval meer dan 9% bedragen.

Een bedrag van ongeveer f 450 mln zou extra worden uitgetrokken om bijzondere noden als gevolg van de werkloosheid te bestrijden. Hiervan zou 40% voor rekening van de regering komen en 60% voor rekening van de werkgevers. Verder zou het bedrag dat in arme gebieden als Andalusië werd aangewend om de werkloosheid te bestrijden via het zogenaamde systeem van de „empleo comunatirio" (werk ten behoeve van de gemeenschap) tot ongeveer f 600 mln worden verhoogd. Dit systeem wordt aangewend in streken waar de werklozen geen recht hebben op de werkloosheidsuitkering omdat zij gewoonlijk als seizoenarbeider in dienst worden genomen.
Het conservatieve dagblad ABC stelde in een commentaar vast, dat de ondertekening van het akkoord betekende dat in de laatste vijf jaar de vakbonden van uitgangspunten met radicale eisen waren overgegaan op een strategie van verantwoorde onderhandelingen.
Aan het driepartijenakkoord dat uniek was in de Spaanse geschiedenis werd in politieke en economische kringen grote betekenis gehecht. In een situatie, die sinds de mislukte staatsgreep van 23 februari (pag. 478 e.v.-1981)nog steeds door een groot gebrek aan stabiliteit werd gekenmerkt, kon het als een kalmerend houvast werken, zo werd gemeend.
De leider van Spanjes belangrijkste vakbond, de door de communisten gedomineerde Comisiones Obreras (Arbeidersraden), Marcelino Camacho, zei op 9 juni op een persconferentie dat het akkoord een „coup tegen de coupes betekent voorzover het stabiliserend werkt".
Het akkoord werd getekend door minister van economische zaken Garcia

Diez, door de werkgeversorganisatie CEOE, door de communistische vakbond Comisiones Obreras en door de socialistische vakbond UGT (Algemene Unie van Werknemers). *NRC/H'blad* schreef op 12-6-1981:

De beurs in Spanje sloeg deze week alle records sinds 1975. De voornaamste oorzaak viel niet moeilijk te raden. Het ondertekende akkoord tussen regering, werkgevers en vakbonden, heeft het geleidelijk weggeebde optimisme plotseling doen terugkeren,
Als het akkoord iets onderstreept, is het dat Spanje in betrekkelijke korte tijd – Franco is nog maar zes jaar dood – een evenwichtig onderhandelingsmodel tot stand heeft weten te brengen naar Westeuropees voorbeeld. Van bet corporatieve model met zijn ,,verticale"vakbonden per bedrijfstak, zoals het onder de dictatuur bestond, moest worden overgeschakeld op een model, zoals dat in de democratieën ten noorden van de Pyreneeën bestaat.
Dit proces vei-liep in verscheidene etappes. Toen in 1977 na de eerste democratische parlementsverkiezingen het zogenaamde ,,Pact van Moncloa" (pag. 668-1977) tot stand kwam (genoemd naar de ambtswoning van de premier), dat belangrijke richtlijnen bevatte om de economie uit het slop te halen, waren hierbij alleen de regering van de Unie van het Democratisch Centrum (UCD) en de politieke partijen van de oppositie betrokken. Devakbonden en de werkgevers bleven bij de onderhandelingen buiten spel staan.

De Comisiones Obreras (Arbeidersraden) die ai een belangrijke, clandestiene rol hadden gespeeld onder de dictatuur en die duidelijk in ervaring voorlagen op de andere vakbonden, hadden betrekkelijk weinig moeite dit akkoord te aanvaarden, ondanks de offers die van de werknemers werden gevraagd.
Het Pact was immers voor een groot deel tot stand gekomen op initiatief van communistenleider Santiago Carrillo. Deze spreidde in die tijd niet alleen een groot nationaal verantwoordelijkheidsgevoel ten toon, hij wilde ook zijn onder Franco zo verfoeide communisten „salonfähig" l / de Comisiones Obreras – toen als nu – door de communisten worden gedomineerd, kostte het hem weinig problemen hun het Pact aan te praten, vooral via de politieke invalshoek.
Moeilijker hadden het de socialisten van Felipe Gonzalez, de belangrijkste oppositiepartij. De socialistische UGT (Algemene Unie van Werknemers) legde zich pas neer bij de afspraken na bijzonder lang tegen te hebben gestribbeld.
Een belangrijke vooruitgang betekende de regeling van het stakingsrecht, dat ook in de democratische grondwet van 1978 werd vastgelegd (pag. 29-1979). Op 20 januari 1980 nam het parlement daarnaast het ,,Statuut van de Werknemers" aan, dat een gedetailleerde regeling inhoudt van diens arbeidsvoorwaarden (pag. 187-1980).
Bij de voorbereiding van de wet speelden onderhandelingen tussen de overkoepelende organisatievan de werkgevrs. de CEOE, en de socialistische vakbond UGT, een grote rol. De Comisiones Obreras wezen het Statuut echter als ontoereikend van de hand en hadden zich ook afzijdig gehouden bij de onderhandelingen.
Ongeveer tezelfder tijd kwam het eerste raamakkoord tot stand, waarbij werkgevers en werknemers een aantal criteria vastlegden voor de af te sluiten CAO's – in dit geval voor het jaar 1980 (pag. 187-1980). Opnieuw hielden de meer radicale Comisiones Obreras zich echter afzijdig. Het akkoord was louter het uitvloeisel van onderhandelingen tussen de socialistische vakbond UGT en de werkgeversorganisatie CEOE. Nieuw was dat de regering buiten spel bleef staan en niet meer via decreet of via zeer nadrukkelijkesuggesties de criteria voor de CAO's min of meer oplegden.
In de praktijk legden de Comisiones Obreras zich berustend neer bij de in het akkoord overeengekomen criteria.

Met het thans afgesloten akkoord ter bestrijding van de werkloosheid voor anderhalf jaar, is op onderhandelingsgebied een geheel nieuwe weg ingeslagen. De regering is ineens weer aan de overlegtafel teruggekeerd. Als een stap achteruit wordt dit echter door niemand beschouwd, omdat de aanwezigheid van het kabinet bij het werkloosheidsprobleem – het meest acute dat Spanje op het ogenblik treft – eenvoudig niet kan worden gemist.
Het belangrijkste feit is echter, dat ook de Comisiones Obreras ditmaal hebben meegewerkt aan de totstandkoming van de overeenkomst. Met de aanwezigheid van de socialistische vakbond UGT en de Comisiones Obreras is veruit de belangrijkste sector van de werknemerswereld ,,gedekt".
Wat heeft de Comisiones Obreras ertoe gebracht hun afzijdigheid op te geven?
De voornaamste reden is stellig geweest dat bij de laatste vakbondsverkiezingen de socialistische vakbond UGT een aanzienlijke stemmenwinst hoekte terwijl de Arbeidersraden aanzienlijk terugliepen in aanhang. Het was of de arbeiders zich er rekenschap van gaven dat het zachtere maar meer realistische standpunt van de socialistische vakbond hun meer opleverde dan de harde eisen van de Comisiones Obreras. Kregen deze laatste bij de eerste democratische vakbondsverkiezingen na Franco's dood in 1978 nog 34 procent van de stemmen en de socialistische vakbond UGT slechts 21, in 1980 bedroegen deze percentages resp. 30 en 29 waarmee de Comisiones Obreras hun leiderschap slechts met de hakken over de sloot wisten te behouden.
Het dagblad El Pais schreef toen naar aanleiding van die uitslag: ,,De terugval van de Comisiones Obreras, die zich aan het einde van het franquisme aandiende als de vakbondscentrale met dé overweldigende meerderheid – dank zij het prestige dat zij onder de dictatuur hadden verzameld – zou men kunnen verklaren door hun verlangen ten koste van alles een model van arbeidsconflicten – dat vorm had gekregen onder de dictatuur – te handhaven binnen de nieuwe democratische legitimiteit, die de instellingen hadden geschapen."

Premier Cesar Virata van de Filippijnen.

ZUIDOOST-AZIË EN VERRE OOSTEN

FILIPPIJNEN

INAUGURATIE PRESIDENT MARCOS. VIRATA BENOEMD TOT PREMIER. NIEUW KABINET. VERDERE ONTWIKKELINGEN

Na zijn herverkiezing op 16 juni (pag. 401 e.v.) werd president Ferdinand Marcos op 30 juni beëdigd voor een nieuwe ambtstermijn van zes jaar als staatshoofd van de ,,nieuwe (vierde) republiek". De inauguratie werd bijgewoond door talrijke buitenlandse gasten, o.w. de Amerikaanse vice-president George Bush, die verzekerde dat de VS de Filippijnen niet in een isolement achter zouden laten.
Op 3 juli introduceerde Marcos de nieuwe regeringsstructuur door de benoeming van Cesar E. A. Virata tot premier. De 50-jarige Virata, sinds 1971 minister van financiën, was door Marcos' Front voor de Nieuwe Gemeenschap (KBL) unaniem voor het premierschap kandidaat gesteld, nadat Marcos een voorstel van de KBL om zijn echtgenote, Imelda Romualdez Marcos, op die post te benoemen, van de hand had gewezen.

Bij de opening van de nieuwe zitting van de tussentijdse Wetgevende Vergadering op 27 juli werd de benoeming van Virata door de assemblée bevestigd. Marcos benoemde toen tevens een nieuw kabinet, waarin het aantal volwaardige ministers van 28 tot 18 was beperkt. De portefeuilles werden als volgt verdeeld:

Premier en minister van financiën – Cesar Virata; vice-premier en minister van plaatselijk bestuur – José Rono; buitenlandse zaken – gen. Carlos P. Romulo; justitie – Ricardo C. Puno; defensie – Juan Ponce Enrile; industrie, handel en investeringen – Roberto Ongpin; gezondheid – Jesus Azurin*; natuurlijke hulpbronnen – Teodoro Q. Pena*; landbouw – Arturo R. Tanco jr.; transport en verbindingen – José P. Dans jr.; onderwijs en cultuur – Onofre D. Corpuz; arbeid – Blas F. Ople; landbouwhervorming – Conrado F. Estrella; toerisme – José D. Aspiras; openbare werken en autosnelwegen – Jesus Hipolito; energie – Geronimo Z. Velasco; ecologie en maatschappelijk werk – mevr. Imelda Romualdez Marcos; sociale zaken en ontwikkeling – mevr. Sylvia P. Montes.
Tegelijk werden zeven hoofden van regeringsbureaus met de rang van minister benoemd: Openbare voorlichting – Gregorio S. Cendana; bureau voor nationale economische ontwikkeling – Placido Mapa* (tevens staatsminister van financiën); raad voor nationale wetenschapsontwikkeling – Emil Q. Javier*; begrotingscommissaris – Manuel Alba *; uitvoerend assistent van de president – Juan C. Tuvera; moslemzaken – schout-bij-nacht – Romulo Espaldon; nationale minderheden – Manuel Elizalde jr.; procureur-generaal – Estelito P. Mendoza. (* = nieuw)
Voorts werd de benoeming bekendgemaakt van vier onderministers. een aantal staatsministers en zes presidentiële adviseurs (o.w. Alejandro Melchior jr.).

Nieuwe stafchef

Op 31 juli benoemde president Marcos generaal-majoor Fabian C. Ver (chef van het presidentiele veiligheidscommando) tot stafchef van de strijdkrachten als opvolger van Generaal Romeo Espino, die de actie\-e dienst verliet. Tevens werd de politiechef generaal Fidel V. Ramos tot plaatsvervangend stafchef benoemd.

Afschaffing lagere gerechtshoven

Op 10 aug. keurde de tussentijdse Nationale Vergadering met 140 tegen 5 stemmen een wetsontwerp goed op grond waarvan alle lagere gerechtshoven worden afgeschaft en vervangen door speciale rechtbanken en nieuwe hoven van appel. De nieuwe wet verleende president Marcos de bevoegdheid nieuwe rechters te benoemen, wat volgens de oppositie het einde van de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht inluidde.
Een dag of tien later breidde president Marcos de toepassing van de doodstraf uit. Tot dan toe kon een doodvonnis worden geveld voor aanslagen op de president, parlementsleden en hun gezinnen. Nu werd ook een doodvonnis mogelijk voor aanslagen op voormalige parlementsleden en officieren. Overigens wordt de doodstraf op de Filippijnen zelden voltrokken; de laatste terechtstelling vond in 1972 plaats.

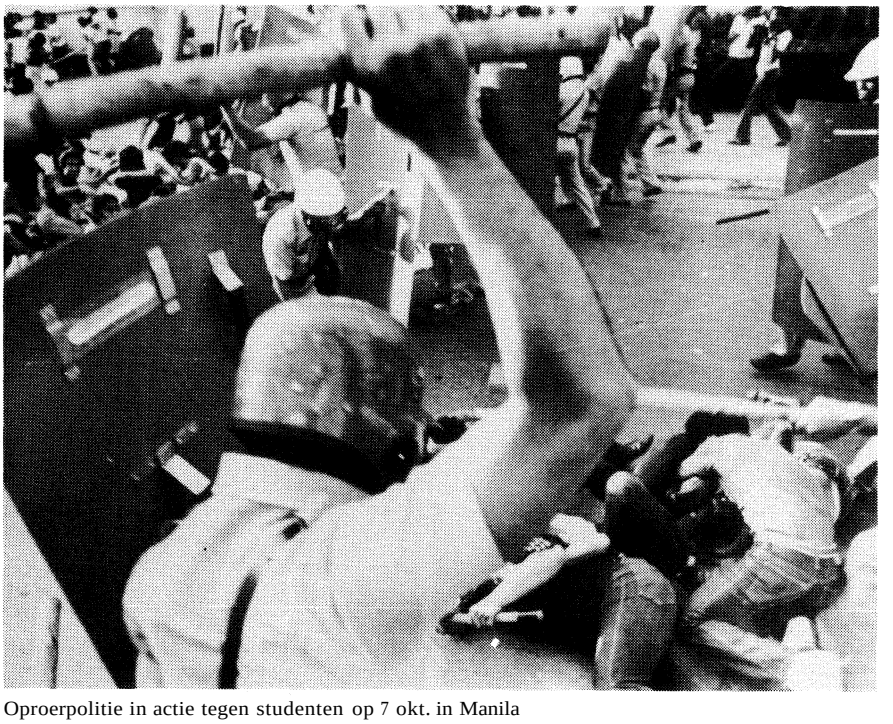
Op 11 juli waren 174 gevangenen in vrijheid gesteld, van wie 152 wegens overtreding van de wetten i.z. veiligheid en openbare orde in arrest hadden gezeten.

Studentendemonstraties

Op 7 okt. vond in Manila een betoging van ca. 2.000 studenten plaats die spoedig uitliep op een botsing met de oproerpolitie. Daarbij raakte een tiental mensen gewond, o.w. vijf politiemannen. Acht studenten werden gearresteerd.
De studenten wilden met de ministers van defensie en onderwijs spreken over hun klachten: hoge collegegelden, slechte faciliteiten, een verouderd onderwijsstelsel, het ontbreken van autonome studentenraden, beperkingen van de academische vrijheid en de militaire aanwezigheid op de campussen. (*Financial Times* 20-10). Toen de ministers weigerden de studenten te spreken behalve op hun departementen, trokken de studenten onder het roepen van „ontmantel de Amerikaanse Marcos-dictatuur" op tegen de ingemiddels verzamelde oproerpolitie. De met stenen bekogelde politie loste waarschuwingsschoten en maakte gebruik van de gummiknuppel.

Aan wat de heftigste straatbetoging sinds vijf jaar werd genoemd waren andere studentenacties voorafgegaan. Op 8 sept. organiseerden ca. 15.000 studenten in Baguio City (250 km ten noorden van Manila) een protestbijeenkomst. Op 18 sept. betoogden ca. 3.000 studenten in Manila tegen president Marcos. In Manila en de grote provinciesteden worden de colleges sporadisch geboycot, aldus de Financial Times.
Volgens dit Britse blad zijn de studentenleiders radicaler geworden. Hun grieven zijn dezelfde geworden als die van de linkervleugel, die ernaar streeft het Marcos-regime omver te werpen. De president beweert dat sommige studentenorganisaties in feite frontorganisaties van de verboden Communistische Partij van de Filippijnen (CPP) zijn. Hij sprak van een komplot van links om studenten en arbeiders te gebruiken om de economie te verstoren door het organiseren van stakingen, het beroven van toeristen en het stichten van branden. Deze beschuldigingen werden door studenten tegengesproken. (The Times, NZZ, Le Monde, *Financial* Times)

(Vor. ber. pag. 401 e.v.)

Oproerpolitie in actie tegen studenten op 7 okt. in Manila

KOREA (ZUID)

PARLEMENTSVERKIEZINGEN. WIJZIGING KABINET. AMNESTIEMAATREGELEN. STUDENTENDEMONSTRATIES

Op 5 maart maakte de regering bekend dat op 25 maart verkiezingen voor de nieuwe Nationale Vergadering zouden worden gehouden.

Dit parlement zou uit 276 afgevaardigden bestaan, van wie 184 rechtstreeks werden gekozen en de overige 92 via een evenredigheidsstelsel werden aangewezen. Krachtens de kieswet koos elk van de 92 kiesdistricten twee afgevaardigden, waarbij geen partij meer dan één kandidaat per district mocht aanwijzen. De partij met het grootste aantal gewonnen zetels kreeg bovendien 61 van de 92 zetels krachtens het evenredigheidsstelsel, waarna de overige 31 zetels werden verdeeld onder andere partijen die meer dan vijf zetels in verhouding tot het aantal gewonnen zetels hadden behaald. Dit betekende dat geen partij meer dan 153 (92 + 61) van de 276 zetels kon verwerven, met als gevolg dat amendementen op de grondwet (waarvoor een tweederde meerderheid vereist was, pag. 16313) de steun van minstens twee partijen nodig hadden.

Verkiesbaar waren 631 kandidaten. De voornaamste van de 12 deelnemende partijen waren de Democratische Gerechtigheidspartij van de op 3 maart beëdigde president Chon Doo Hwan, de Democratische Korea Partij (de grootste oppositiepartij) en de Korea Nationale (Burger) Partij (aanhangers van het regime van Park Tsjoeng Hie). (Zie ook pag. 16612 e.v.)
Niet verkiesbaar waren in totaal 567 voormalige politici, die voorkwamen op de in nov. 1980 opgestelde zwarte lijst (pag. 16513) en daarmee voor acht

jaar van politieke activiteiten waren uitgesloten.

Tijdens de campagne werd in de pers melding gemaakt van klachten over de ongeoorloofde inmenging van ,,ondergeschikte ambtenaren". Partij-functionarissen drongen er bij de kandidaten op aan „corruptievrije" campagnes te voeren. Het aantal vermelde incidenten was geringer dan in voorgaande jaren.

Op 19 maart demonstreerden ca. 300 studenten van de Nationale Universiteit van Seoel op hun campus tegen de regering van president Chon Doo Hwan. Zij riepen up tot omverwerping van de ,,fascistische dictatuur" en eiste in pamfletten persvrijheid en academische vrijheid. Na ongeveer een uur greep de oproerpolitie in: 70 demonstrerende studenten werden aangehouden.

De verkiezingen op 25 maart verliepen vreedzaam, afgezien van kleine incidenten in Poesan. De opkomst bedroeg 78,4%, waarbij de hoofdstad Seoel met 71% het hoogste percentage thuisblijvers had.

Uitslag parlementsverkiezingen

Volgens de op 26 maart bekendgemaakte uitslag werd de zetelverdeling in de Nationale Vergadering:

	Gekozen	Proportioneel	Totaal
Democratische Gerechtigheidspartij	90	61	151
Democratische Korea Partij	57	24	81
Nationale (Burger) Partij	18	7	25
Democratisch Socialistische Partij	2	–	2
Burgerrechten Partij	2	–	2
Nieuwe politieke Partij	2	–	2
Democratische Boeren	1	–	1
Anmin	1	–	1
Onafhankelijken	11	1	11

De Democratische Gerechtigheidspartij won de verkiesbare zetels in op twee na alle kiesdistricten. Zij verloor alleen op de eilanden Cheju en Chindo, waar onafhankelijke kandidaten werden gekozen. De partij kreeg het hoogste aantal stemmen in 77 van de 92 districten, terwijl de regeringspartij vroeger haar winst voornamelijk op het platteland boekte, waarbij in de steden oppositiekandidaten wonnen.

Als gevolg van de zuivering van de politieke leiders waren onder de 184 rechtstreeks gekozen leden van de Nationale Vergadering er slechts 46 die eerder in het parlement hadden gezeten; van hen maakten 37 deel uit van het vorige parlement.
Om dezelfde reden lag de gemiddelde leeftijd van de nieuwe leden aanzienlijk lager dan vroeger: 122 van de 184 waren jonger dan 50.
Van de tien vrouwelijke kandidaten werd er slechts één gekozen.

Krachtens de wet op de politieke partijen werden vier politieke partijen – de

Premier Nam Duck Woo van Zuid-Korea.

Socialistische Partij van Korea, de Christen-Democratische Partij, de Volkspartij voor Vereniging en de Wonilminlip partij – ontbonden, omdat zij geen zetel hadden gewonnen of geen 2% van de uitgebrachte geldige stemmen hadden verkregen.

Wijzigingen kabinet

Een dag na de beëdiging van president Chon Doo Hwan dienden premier Nam Duck Woo en de leden van zijn kabinet op 6 maart hun ontslag in. De president aanvaardde het ontslag van de ministers Chong Jong Taik (landbouw en visserij) en Kim Ki Choul (verbindingen), die zich kandidaat hadden gesteld voor de parlementsverkiezingen. Ko Kun (voorheen transport) werd met de portefeuille van landbouw en visserij belast.
Later in maart werden de volgende benoemingen bekendgemaakt: Yoon Ja Joong (voorheen stafchef van de luchtmacht) – minister van transport; Choi Kwang Soo (tot dusver zonder portefeuille) – minister van verbindingen; en Kim Yeong Gyoon – directeur van het bureau voor de wetgeving (als opvolger van Lee Yong Hoon).
Na de verkiezingen benoemde president Chon de tot afgevaardigde gekozen Chong Jong Taik tot eerste minister van politieke zaken. Kwong Jung Dong werd minister van arbeidszaken (een nieuwe post) en Lee Chong Won volgde de afgetreden Oh Tak Keun op als minister van justitie.

(Vor. ber. pag. 163/2)

Amnestiemaatregelen

Nadat het hooggerechtshof te Seoel op 31 maart de doodvonnissen bevestigd had van drie personen die wegens hun rol in de opstand te Kwangju waren veroordeeld (o.w. Chong Dong Nyun, pag. 165/3), verleende president Chon Doo Hwan de drie op 3 april gratie; hun vonnis werd gewijzigd in levenslange gevangenisstraf. Tevens hechtte de president zijn goedkeuring aan de vrijlating van 57 gevangenen, die wegens hun aandeel in de opstand waren veroordeeld, terwijl 20 anderen vermindering van straf kregen. Drie reeds eerder uit hechtenis ontslagen personen werden in hun burgerrechten hersteld.
Op 16 april werd te Seoel bekendgemaakt dat het hooggerechtshof de vonnissen van negen aanhangers van Kim Dae Jung had bevestigd, o.w. diens zoon Kim Hong II (zie pag. 16511).
Op 1 mei werd het huisarrest opgeheven van mevr. Kim Dae Jung en van de voormalige oppositieleider Kim Young Sam.
Op 9 mei maakte de regering bekend dat t.g.v. de verjaardag van Boeddha's geboorte (11 mei) 46 politieke gevangenen en 587 criminele gevangenen zouden worden vrijgelaten en dat 19 andere politieke gevangenen strafvermindering zouden krijgen. Onder de vrijgelaten dissidenten waren Kim Hong II en Kim Dae Hyon (de jongere broer van Kim Dae Jung). Met deze derde amnestie sinds de ambtsaanvaarding van president Chon Doo Hwan waren allen die wegens het oproer te Kwangju waren veroordeeld vrijgelaten of hadden zij strafvermindering gekregen.
T.g.v. de onafhankelijkheidsdag werden op 14 aug. op grond van een amnestiemaatregel 1.061 gevangenen, o.w. 69 politieke dissidenten, in vrijheid gesteld. Onder hen waren drie medewerkers van Kim Dae Jung, maar deze werd zelf van de amnestie uitgesloten.

Studentendemonstraties

In mei vonden in de hoofdstad Seoel diverse demonstraties van studenten tegen de regering plaats om de eerste verjaardag van de opstand van Kwangju te herdenken.
Een demonstratie van 200 a 400 studenten op de campus van de boeddhistische Sung Kyun Kwan universiteit werd op 12 mei door de oproerpolitie met traangas uiteengedreven. Maar op 19 mei vond daar een soortgelijke demonstratie plaats en op 20 mei trad de oproerpolitie op tegen betogende studenten van de particuliere Korea Universiteit.
Op 19 mei hielden bovendien ongeveer 30 r.-k. priesters in Kwangju een hongerstaking. Op 21 mei organiseerden negen Zuidkoreaanse vrouwen een sit-in in het Amerikaanse culturele cen-

trum te Kwangju; zij verlangden de vrijlating van 23 gevangen familieleden. Na 22 uur werden de vrouwen door de politie verwijderd.
Op 27 mei hielden ca. 500 studenten van de Nationale Universiteit van Seoel een stille mars op de campus. Na ongeveer een kwartier werden zij door de oproerpolitie met traangas uiteengedreven. Een student uit Kwangju pleegde bij die gelegenheid zelfmoord door van de vijfde verdieping van de universiteitsbibliotheek te springen. Ook op 28 en 29 mei kwam het op het terrein van de Nationale Universiteit tot botsingen tussen demonstrerende studenten en de oproerpolitie.

Ontslag garnizoenscommandant Seoel

Op 4 aug. werd de garnizoenscommandant van Seoel, generaal-majoor Park Se Tik, op beschuldiging van corruptie aangehouden. Op 6 aug. werd hij uit zijn functie ontheven en met pensioen gestuurd.
Op 20 aug. meldde The Times dat een neef van president Chon Doo Hwan op beschuldiging van corruptie was gearresteerd. (*NZZ*, FAZ, The Times)

(Vor. ber. pag. 161 e.v.)

PRESIDENT CHON BEZOEKT VS. LEVERING F-16'S AANGEKONDIGD

Van 28 jan.-7 febr. bracht president Chon Doo Hwan een officieel bezoek aan de VS, waar hij op 2 febr. door president Reagan op het Witte Huis werd ontvangen. De uitnodiging aan Chon – het eerste staatshoofd dat door de nieuwe Amerikaanse president officieel werd ontvangen – moest volgens Amerikaanse functionarissen een verbetering van de betrekkingen tussen beide landen inluiden.

Tijdens het presidentschap van Carter waren herhaaldelijk spanningen gerezen. Die waren o.a. veroorzaakt door Carters voorstel uit 1977 om de Amerikaanse grondstrijdkrachten uit Zuid-Korea terug te trekken (pag 383/1-'77), een voornemen dat begin 1979 was opgeschort; ook vanwege Chons machtsovername en het proces tegen oppositieleider Kim Dae Jung, wiens doodvonnis op 23 jan gewijzigd was in levenslange gevangenisstraf (pag 166 3)

In een gezamenlijk communiqué, dat na het drie uur durende gesprek tussen Chon en Reagan werd uitgegeven, werd gesteld dat zij waren overeengekomen de verplichtingen krachtens het onderlinge defensieverdrag van 1954 na te komen. President Reagan had president Chon verzekerd dat de VS geen plannen hadden om grondstrijdkrachten uit Korea terug te trekken en dat zij wapensystemen en industriële defensietechnologie beschikbaar zouden stellen om Zuid-Korea's defensiecapaciteit te vergroten. Ook bevestigde Reagan dat de VS geen onderhandelingen met Noord-Korea zouden openen zonder volledige Zuidkoreaanse deelname. Voorts werd overeengekomen dat consultaties op politiek, economisch en defensiegebied tussen beide regeringen onmiddellijk zouden worden hervat.

Een functionaris van het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken zei dat tijdens het gesprek tussen Reagan en Chon ook was gesproken over de mensenrechten, maar slechts in termen van ,,de toekomst, niet het verleden".

Op verzoek van de regering-Reagan had het Amerikaanse Congres de publikatie van het jaarlijkse rapport van het State Department over de mensenrechten in de wereld tot na Chons vertrek uit Washington uitgesteld. In dit op 10 febr. gepubliceerde rapport werd o.m. gesteld dat er begin 1980 enige verbetering t.a.v. de naleving van de mensenrechten in Zuid-Korea leek te zijn opgetreden. Maar er werd vervolgens scherpe kritiek geleverd op het forse militaire optreden tegen de studentendemonstraties in Kwangju, de zuiveringscampagne (die ,,de rechten van politici, journalisten, geleerden en anderen scherp beperkt" had) en de gang van zaken bij het proces tegen Kim Dae Jung.

Op 11 maart bevestigde he? State Department dat president Reagan tijdens Chons bezoek in beginsel had ingestemd om gevechtsvliegtuigen van het type F-i6 aan Zuid-Korea te leveren. Tevoren had president Carter een Zuidkoreaans verzoek voor de levering van 60 F-16's van de hand gewezen i.v.m. de schending van de mensenrechten in Zuid-Korea. Niet meegedeeld werd hoeveel toestellen zouden worden geleverd. Zuid-Korea wilde 36 F-16's kopen en de eerste daarvan werden in 1983 verwacht, aldus AFP (14-9). Ter versterking van de Amerikaanse militaire aanwezigheid in Zuid-Korea arriveerden op 14 sept. acht F-16's in Seoel. Volgens een Zuidkoreaanse militaire woordvoerder zouden tot juni 1982 in totaal 48 F-16's van de Amerikaanse luchtmacht in Zuid-Korea worden gestationeerd ter vervanging van twee squadrons Phantoms. (The Times, NZZ, *NRC/H'blad*)

PRESIDENT CHON BEZOEKT ASEAN-STATEN

Tussen 25 juni en 9 juli bracht de Zuidkoreaanse president Chon Doo Hwan bezoeken aan de vijf lidstaten van de ASEAN (Indonesië, Maleisië, Singapore, Thailand en de Filippijnen). Hij slaagde er volgens DPA (9-7)in de regeringen van deze landen voor zijn plannen i.z. de vreedzame hereniging van Korea te winnen. Ook Chons wens i.z. de toelating van Zuid- en Noord-Korea tot de VN werd door de regeringsleiders van de vijf staten als ,,voorlopige oplossing" tot aan de vreedzame hereniging van het land gesteund.

President Chon Doo Hwan van Zuid-Korea (l.) tijdens zijn ontmoeting met de Amerikaanse president Reagan in het Witte Huis te Washington.

MALEISIË

NIEUWE PREMIER SERAWAK

Op 26 maart aanvaardde Datuk Amar Haji Abdul Taib bin Mahmud, voorheen minister van federaal gebied, het ambt van premier van Serawak. Hij was de opvolger van zijn oom, Datuk Haji Abdul Rahman bin Yakub (premier sinds 1971), die zelf staatshoofd van Serawak werd als opvolger van Tun Datuk Patinggi Abang Haji Muhammad Salahuddin.

uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerii en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerwen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660.

NEDERLANDSE KABINETSFORMATIE HERVAT

Het Nederlandse kabinet, waarvan de vorming noodzakelijk was geweest i.v.m. de Tweede Kamerverkiezingen op 26 mei en dat op 11 sept. door de koningin beëdigd was, is op 16 okt. als gevolg van interne meningsverschillen alweer gevallen.

Premier Van Agt heeft op die dag een bezoek aan de koningin gebracht en haar medegedeeld. dat de ministers hun portefeuilles ter beschikking van Hare Majesteit stellen en dat de staatssecretarissen als gevolg van deze beslissing hun functie eveneens ter beschikking aanbieden. De koningin heeft de terbeschikkingstelling in beraad genomen en de ministers en staatssecretarissen verzocht al datgenen te blijven verrichten, wat zij in het belang van het koninkrijk achten.

De rijksvoorlichtingsdienst had eerder op de dag meegedeeld, dat de ministers geen overeenstemming hadden bereikt over het financiële en sociaal-economische beleid.

In de ochtend van 17 oktober heeft de koningin, na de gebruikelijke adviezen te hebben ingewonnen, de heren prof. C. de Galan, hoogleraar te Groningen. en prof. V. Halberstadt, hoogleraar te Leiden, beiden Lid van de PvdA, ontvangen en hen verzocht op korte termijn alsnog overeenstemming te bereiken in het kabinet-Van Agt op basis van het regeerakkoord en van de feitelijke situatie op sociaal-economisch-financieel gebied van dit ogenblik.

Tevoren had de koningin dr. W. F Duisenberg ontvangen met het voornemen hem bij de bovenomschreven opdracht te betrekken. De heer Duisenberg is ook lid van de PvdA. In het kabinet-Den Uyl was hij minister van financiën.

Dr. Duisenberg heeft echter de koningin verzocht in verband met zijn functie van directeur van de Nederlandsche Bank de opdracht niet te hoeven aanvaarden. M.i.v. 1 jan. 1982 wordt dr. Duisenberg president-directeur van de Bank (pag. 26512). Zou hij nu worden betrokken bij het formuleren van het beleid van het kabinet, dan zou hij in zijn nieuwe functie aan onafhankelijkheid jegens het kabinet verliezen, zo was zijn oordeel.

Op 4 nov. is in het kabinet overeenstemming bereikt over een voorstel van de informateurs De Galan en Halberstadt voor een oplossing van het conflict.

In de avond van 4 nov. heeft de koningin achtereenvolgens de beide informateurs voor hun eindverslag en premier Van Agt ontvangen. Het resultaat van deze besprekingen was. dat premier Van Agt terugkwam op de terbeschikkingstellingen. Na 24 dagen was daarmee een eind gekomen aan de demissionaire status van het kabinet en leek de kabinetsformatie van 1981 werkelijk afgerond.

Het voorstel van de informateurs, dat leidde tot het akkoord. spitste zich toe op de collectieve lastendruk en het dekkingsplan. In de oplossingen, die hier gevonden zijn, is voor 1982 ong. ,f 1 mrd vrijgemaakt voor een werkgelegenheidsplan. Dit zou een werkgelegenheidseffect betekenen van 55.000 a 65.000 manjaren. De helft van het benodigde bedrag zou moeten worden verkregen via een door de informateurs voorgestelde ,,solidariteitsheffing'< d.w.z. een tijdelijke belastingmaatregel.

Een meer gedetailleerd verslag van boven aangeduide ontwikkelingen volgt hierna.

Afleggen regeringsverklaring uitgesteld

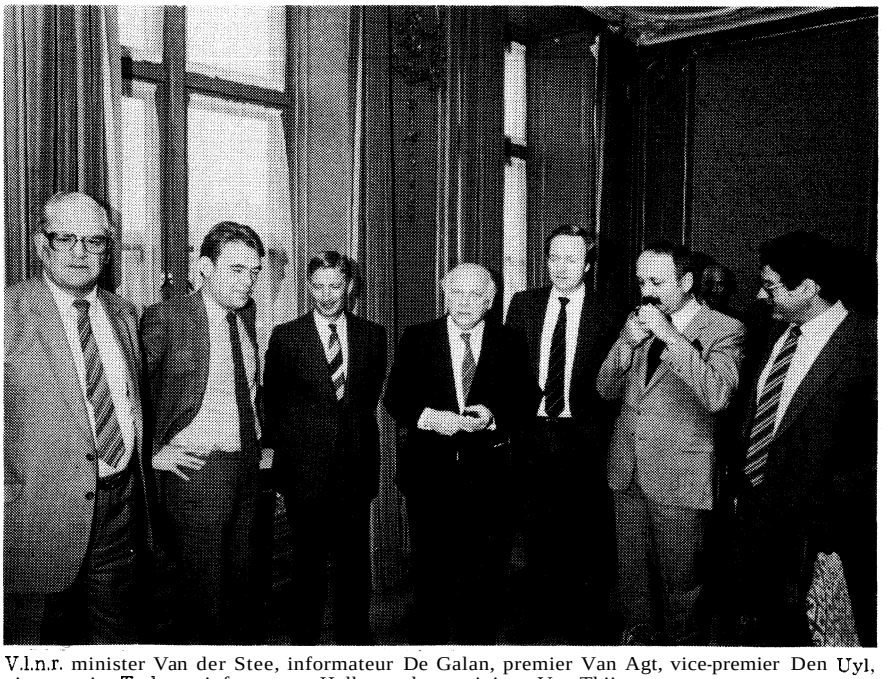
Na de beediging van het nieuwe kabinet was meegedeeld, dat premier Van Agt voornemens was de regeringsverklaring op 12 okt. in de Tweede Kamer te zullen afleggen. De ruime periode, die het kabinet nam voor het opstellen van deze verklaring, kwam het op forse kritiek van TK-voorzitter Dolman te staan Deze verklaarde op 16 sept, dat het kabinet hiermee een ,.ongelukkige start" had gemaakt

Bij de aanvaarding van het voorzitterschap voor het toen aangebroken parlementaire zittingsjaar zei Dolman, dat de voorbereiding van een regeringsverklaring. af te leggen op 5 oktober, 24 dagen na de beediging van het kabinet, hem ruim bemeten leek De minister-president heeft evenwel laten weten dat het, ,,geletop de ernst en het aantal van de te verwerken problemen", ondoenlijk zal zijn de verklaring gereed te maken vóor 12 oktober

De Kamervoorzitter herinnerde eraan dat het kabinet-Cals in 1965 de regeringsvei-klarine aflegde 13 dagen na de beëdiging. het kabinet-De Jong in 1967 eveneens na 13 dagen, het kabinet-Biesheuvel in 1971 na 28 dagen, het kabinet-Den Uyl in 1973 na 17 dagen en het eerste kabinet-Van Agt na 28 dagen (19 dec. 1977 – 16 jan. 1978). Het gemiddelde is 20 dagen.

Dolman wilde niet zo naief zijn te menen. dat tegen 5 oktober alle ernstige problemen verwerkt zouden kunnen zijn. ,,Integendeel. dat valt ook voor 12 oktober niet te verwachten. Indien en voor zover de nieuwe ministers wijzigingen op de begroting willen voorstellen, zullen zij wel enige weken meer nodig hebben".

De behandeling van de begrotingshoofdstukken zal wellicht pas op 10 november beginnen. Vóór dat tijdstip zal de Kamer – naar de voorzitter voorzag – nog een algemeen debat aan de (min of meer herziene) begroting willen wijden. Volgens de voorzitter zou het ,.zeer bedenkelijk" zijn, als de voornaamste politieke strijd zich, zoals men zegt. de komende tijd zal afspelen binnen het Catshuis. ,,Een democratie die de openbare en directe discussie verwaarloost of bagatelliseert. begeeft zich op het hellende vlak.

V.l.n.r. minister Van der Stee, informateur De Galan, premier Van Agt, vice-premier Den Uyl, vice-premier Terlouw, informateur Halberstadt en minister Van Thijn.

Hier in's Lands vergaderzaal, gebeurt niet alles; hier wordt wel alles verantwoord".

Dolman (PvdA) werd op 15 sept door zijn medeleden wederom als nummer één op de nominatie voor het voorzitterschap geplaatst en daarna bij Koninklijk besluit als voorzitter benoemd.
Op de tweede plaats staat mevrouw D. Cornelissen (CDA) en op de derde plaats drs. Joekes (VVD). De vierde, vijfde en zesde plaats in net presidium worden bezet door respectievelijk drs. Nypels (D'66), drs. Eversdijk (CDA) en mr. K. de Vries (PvdA).

Op 9 okt. werd evenwel duidelijk, dat het kabinet de termijn die het zichzelf gesteld had niet zou halen en dat het afleggen van de regeringsverklaring moest warden uitgesteld tot na 12 oktober.
Het conñici binnen het kabinet bestond hoofdzakelijk tussen die ministers, die een eerste prioriteit toekenden aan een sanering van de overheidsfinanciën en het financieringstekort wilden terugbrengen naar 6,5% van het Nationale Inkomen – de ministers uit het CDA en D'66 – en de ministers, die daarnaast geld wilden vrijmaken voor een werkgelegenheidsplan – de ministers van de PvdA.

Debat Tweede Kamer

Op 12 oktober kwam premier Van Agt in de Tweede Kamer meedelen, dat de regeringsverklaring moest worden uitgesteld. Hij zei daarbij, dat het kabinet voor het daaropvolgende weekend overeenstemming wilde bereiken om dan de regeringsverklaring op 19 oktober af te leggen.

Van Agt zegde toe dat de verklaring voor het weekeinde onder embargo naar de woordvoerders van de Kamerfractie zal worden gestuurd. opdat dezen zich goed op het debat kunnen voorbereiden. Van Agt ontkende dat zijn kabinet in grote politieke moeilijkheden verkeerde. Overigens was nog geen van de grote knopen voor het regeringsbeleid van de komende vier jaar doorgehakt, zei hij in antwoord op vragen van VVD-fractievoorzitter Wiegel.
,,Beschamend", vond de premier een ,,tepittige" kwalificatie voor het niet op tijd in het parlement verschijnen met de regeringsverklaring.
(De VVD-fractievoorzitter citeerde een uitlating van die strekking van FNV-voorzitter Kok, met instemming), een slechte beurt was het wel, beaamde Van Agt.
Overigens vroeg de premier begrip voor het gevraagde uitstel. ,,De novieten onder de bewindslieden", hadden zich eerst een a anderhalve week moeten inwerken op hun departement, de ministers van financiën en ontwikkelingshulp hadden de jaarvergadering van het Internationaal Mopetair Fonds in Washington moeten bijwonen en vice-premier Den Uyl had als minister van Nederlands-Antilliaanse zaken de West moeten bezoeken, gezien de politieke complicaties aldaar. De Kamer kan er volgende week echter op rekenen, zo zei Van Agt, dat het kabinet „in hoofdlijnen en in onderlinge samenhang", beslissingen heeft genomen over het te voeren beleid.

Regeren is collecteren

(Het Parool)

Naar aanleiding van herhaalde vragen van de VVD-fractie-voorzitter, hield premier Van Agt vol dat ,,technischeproblemen" zijn kabinet van verschijnen afhielden. Hij noemde de steeds wisselende prijzen van olie en gas en de daarbij gekomen revaluatie van de gulden. ,,Hetkabinet verdoet zijn tijd niet met het uitvechten van interne conflicten". verzekerde de premier de Kamer, die – zij het met teleurstelling – akkoord moest gaan met het uitstel van een week.
VVD-fractievoorzitter H. Wiegel zei dat het kabinet zichzelf een brevet van onvermogen heeft uitgereikt door niet op tijd met de regeringsverklaring te verschijnen. Dat ligt niet aan ,,technische problemen". zei hij, maar eerder aan ,,een knetterende ruzie; nu de rekening wordt gepresenteerd voor alle mooie plannen geven de ministers van dit kabinet niet thuis".
Van de zijde van het CDA toonde fractieleider Lubbers zich teleurgesteld dat het kabinet nog niet tot overeenstemming is gekomen. Lubbers riep het kabinet op haast te maken. Hij wilde zich, gezien de situatie, overigens niet verzetten tegen het voorstel van Kamervoorzitter Dolman om het Kamerdebat over de regeringsverklaring een week te verschuiven.
Namens de PvdA verzette ook fractieleider Meijer zich niet tegen uitstel.
D'66-fractievoorzitter Brinkhorst vond het uitstel betreurenswaardig, maar onvermijdelijk.

Kabinet vindt geen oplossing; *stelt portefeuilles ter beschikking*

Premier Van Agt heeft in de ochtend van 16 okt. de portefeuilles van de leden van zijn kabinet aan de koningin ter beschikking gesteld, nadat het kabinet in de voorafgegane nacht geen oplossingen had kunnen vinden voor het interne conflict.
De breuk kwam nadat binnen het kabinet duidelijk was geworden dat de ministers van de PvdA niet akkoord konden gaan met een laatste voorstel van premier Van Agt. De ministers van CDA en D'66 waren het er wel mee eens.

De Tweede-Kamerfractie van de PvdA wil de breuk in het kabinet „op de kortst mogelijke termijn" lijmen. Zij wil daarvoor zo nodig het regeerakkoord bijstellen „op basis van een feitelijke beschrijving van de zorgelijke situatie van de overheidsfinanciën en de perspectieven voor werkgelegenheid".
In haar verklaring noemt de PvdA-fractie het „uitermate teleurstellend" dat in dit stadium in het kabinet geen overeenstemming is bereikt over een van meet af aan energieke inzet voor de werkgelegenheid in combinatie rnet het fors terugdringen van het financieringstekort van de overheid in 1982.

In CDA-kring wordt eveneens aangestuurd op lijmen van de breuk, waarvoor men behalve wijzigingen van het programma ook wijzigingen in de personele sfeer nodig acht. Bij het CDA werd gesteld dat het daarbij om ,,een vrij krachtige operatie" zal moeten gaan.
De D'66-fractie noemde het ,,haast onvoorstelbaar dat dit kabinet waar D'66 zoveel in heeft geïnvesteerd, niet in staat is geweest een regeringsverklaring op te stellen". Vooruitlopend op de fractievergadering was geen nader advies voor wat er gebeuren moet beschikbaar. Wel lijkt ook daar een hernieuwde poging tot samenwerking van CDA, PvdA en D'66 de enig mogelijke koers.

Oppositieleider Wiegel noemde in een eerste verklaring het ,,ondeugdelijke zogenaamde regeerakkoord" en ,,het diepgewortelde wantrouwen tussen PvdA en CDA" als oorzaken voor de breuk in het kabinet. „Er is deze zomer niet geïnformeerd en geformeerd, er is geforceerd om PvdA en CDA bijeen te brengen," aldus Wiegel.

De fractievoorzitter van de VVD vreest dat 1982 door – wat hij noemt – ,,ditgemarchandeer" een verloren jaar zal worden. „Zij, die geprest hebben in de richting van het thans gebroken kabinet, hebben een zware verantwoordelijkheid op zich geladen," verklaarde Wiegel.

De directe aanleiding tot de val van het kabinet vormde de financiering van het werkgelegenheidsplan. Een week eerder was het kabinet akkoord gegaan met een werkgelegenheidsplan dat f 3,3 mrd aan uitgaven zou mogen bevatten. Om dat te financieren kon minister Den Uyl (sociale zaken en werkgelegenheid) echter slechts beschik ken over rond een miljard gulden die rechtstreeks via de rijksbegroting hiervoor konden worden uitgegeven.
De rest zou gefinancierd moeten worden via maatregelen als investeringsloon, een groter staatsaandeel in de grote en kleinere aardgasvelden en beleggingsafspraken met institutionele beleggers. Te zamen met het begrotingsgeld van rond een miljard zou Den Uyl dan nog maar f 2 à f 3 mrd ter beschikking kunnen krijgen.
De PvdA-ministers vonden dit te weinig. Ze wilden via bezuinigingen (waarbij een aantal departementen zou moeten worden ontzien) en via extra geld uit verhoging van de aardgastarieven tenminste f 0.5 mrd meer ter beschikking krijgen om de financiering van het werkgelegenheidsplan te verzekeren.

Premier Van Agt bood in zijn finale bod f 400 mln meer die uitsluitend gevonden zouden mogen worden via bezuinigingen op de departementale begrotingen.
De PvdA-ministers hadden zowel bezwaar tegen het bedrag, dat ze te laag vonden, als tegen het feit dat het uitsluitend op tafel kon komen via bezuinigingen op de departementale begrotingen.
Was het kabinet-van Agt II wel uit de financieringsproblemen gekomen dan zouden de uitgaven in het kader van het werkgelegenheidsplan als volgt verdeeld zijn: ongeveer f 1300 mln voor werkgelegenheid in de industrie, f 650 mlnvoor de bouw, *f* 750 mln in de energiesector, f 300 mln voor kwartaire sector en f 500 mln voor gericht aanvullend werkgelegenheidsbeleid.

De Tweede-Kamerfracties van CDA. PvdA, D'66 en de VVD hebben zich op 16 okt. beraden over de ontstane situatie, nadat de fractievoorzitters van CDA, PvdA en D'66 's morgens om elf uur al bij elkaar waren gekomen.

Toen hij op 16 okt. om kwart over twaalf paleis Huis ten Bosch verliet, wilde premier Van Agt niet meer zeggen dan dat alle ministers van zijn kabinet hun portefeuilles ter beschikking hebben gesteld. Over eventuele lijmpogingen wilde hij niets zeggen. Het was aan de koningin te zeggen wat er nu verder moest gebeuren, aldus Van Agt.

Formatieadviezenfractievoorzitters

Nadat premier Van Agt het ontslag van zijn kabinet had aangeboden heeft de koningin op 16 okt. achtereenvolgens geraadpleegd de vice-voorzitter van de Raad van State, de voorzitters van de Eerste en de Tweede Kamer en de TK-fractievoorzitters van CDA, PvdA. D'66 en VVD.
De Staatscourant van 19 okt. bevatte de adviezen die de TK-fractievoorzitters van CDA, PvdA en D'66 hadden uitgebracht.
Deze hadden de volgende inhoud:

CDA

De terbeschikkingstelling van hun portefeuilles door de bewindslieden is een rechtstreeks gevolg van het feit dat de ministers voortkomend uit de PvdA zich niet hebben kunnen schikken in de opvattingen van de meerderheid van de Ministerraad Vervolgens hebben alle ministers hun portefeuille ter beschikking gesteld.
Dat zo zijnde heb ik u aanbevolen een informateur uit PvdA-kring aan te wijzen. Zijn taak zou het zijn te onderzoeken of er voor de gerezen problemen een oplossing mogelijk is.
Gezien de aard van de problemen waarover het conflict in de boezem van het kabinet is ontstaan, verdient het voorkeur om te zien naar een informateur die deskundig is op financieel-economisch terrein; met name de vraagstukken van werkgelegenheid en overheidsfinancien zijn aan de orde.
Ik heb mij ervan verzekerd dat de CDA-bewindslieden de politieke samenwerking in het kabinet blijven nastreven, ondanks het gerezen meningsverschil. Mij is bovendien gebleken dat ook de CDA-bewindslieden de coalitie hersteld zouden willen zien.
Ook mijn fractie meent dat dit. gezien de grote problemen waar ons land voor staat, nagestreefd moet worden.

PvdA

De fractie van de Partij van de Arbeid betreurt het dat het kabinet geen overeenstemming heeft kunnen bereiken over de af te leggen regeringsverklaring. Zij onderkent de ernst van de problemen die geleid hebben tot de huidige kabinetscrisis.
De Partij van de Arbeid-fractie is onverminderd bereid medeverantwoordelijkheid te blijven dragen voor een beleid dat perspectieven biedt voor de werkgelegenheid en oplossingen voor de zorgelijke situatievan de overheidsfinanciën. Daartoe is het gewenst dat op de kortst mogelijke termijn een feitelijke beschrijving tot stand wordt gebracht van de financiële situatie die het kabinet heeft aangetroffen. Tegen de achtergrond van die beschrijving dient te worden vastgesteld of, en in hoeverre, fasering noodzakelijk is van de in het regeerakkoord gemaakte afspraken.
Ook de gerezen problemen rond de vertaling van het regeerakkoord ten behoeve van het voor 1982 te voeren beleid in het kader van de rijksbegroting moeten daarbij aande orde komen.
Voor de fractievan de Partij van de Arbeid is het essentieel dat het kabinet een evenwichtig beleid zal voeren waarin een effectieve aanpak van het werkloosheidsprobleem wordt samengebracht met een sanering van de overheidsfinanciën; in dit verband zij gewezen op de directe gevolgen voor de gemeenschapsuitgaven van de steeds groeiende werkloosheid.
Mijn fractie acht het wenselijk dat uit de drie regeringspartijen informateurs, danwel een informateur uit de kring van de Partij van de Arbeid de opdracht wordt verstrekt een onderzoek in te stellen naar de thans ontstane situatie, en daarbij in het bijzonder een beschrijving van de stand van de overheidsfinanciën te geven en te onderzoeken of er een voldoende politieke basis aanwezig is om alsnog overeenstemming te bereiken over het te voeren financieel-economisch beleid.

D'66

Met grote teleurstelling heeft de fractie van D'66 moeten constateren dat het kabinet er niet in geslaagd is overeenstemming te bereiken over het te voeren sociaal-economisch beleid. Niettemin meent mijn fractie dat alsnog gestreefd moet worden naar een reconstructie van het uit de huidige regeringspartijen bestaande kabinet. Alleen een zodanig kabinet heeft een voldoende brede maatschappelijke basis om de zorgelijke financiële en sociaal-economische ontwikkelingen in het land te keren. Het uitschrijven van nieuwe verkiezingen zou daartoe thans geen bijdrage vormen. Immers, de kiezers hebben zich op 26 mei jl. duidelijk uitgesproken. De politieke partijen hebben de verantwoordelijkheid alsnog een zo spoedig mogelijke oplossing van de huidige crisis te bevorderen.
Om dat te bereiken is het noodzakelijk dat thans een ,,geactualiseerde boedelbeschrijving" van de snel verslechterende stand van 's rijks financiën wordt opgemaakt, om met kennis daarvan een beleid te kunnen voeren dat een sanering van de economie en een duurzaam herstel van de werkgelegenheid tot gevolg heeft.
Om herstel van de vertrouwensbasis te bevorderen, gaat de voorkeur van de fractie van D'66 allereerst uit naar een PvdA-informateur met ervaring op financieel en sociaal-economisch gebied. Dit ligt te meer voor de hand, waar de meerderheidsopvatting in het kabinet voor de PvdA-ministers niet aanvaardbaar bleek.
Gezien de ernst van de situatie moge ik ervoor pleiten dat de gerezen problemen zo snel mogelijk tot een oplossing worden gebracht.
Samenvattend moge ik u adviseren een informateur uit PvdA-kring te laten onderzoeken op welke wijze zo snel mogelijk kan worden gekomen tot een reconstructie van het parlementaire kabinet, dat in de Tweede Kamer kan rekenen op steunvande fracties van CDA, PvdA en D'66, op basis van een actualisering van het regeerakkoord, met name op financieel en sociaal-economisch gebied.

VVD

De Staatscourant had niet de beschikking over de tekst van het advies van VVD-TK-voorzitter Wiegel aan de koningin, maar volgens het NRC/H'blad van 17 okt. had de heer Wiegel de koningin gevraagd drie vooraanstaande financiële deskundigen uit CDA, PvdA en VVD tot informateur te benoemen, die vervolgens een nationaal plan tot gezondmaking van de economie moesten opstellen.
Daarna zou bekeken moeten worden, welke partijen zich bij dat plan zouden willen aansluiten.
Als namen noemde Wiegel Zijlstra of De Pous (CDA), Duisenberg (PvdA) en Witteveen (VVD).

De Galan en Halberstadt informateur

Op 17 okt. heeft de koningin de heren De Galan en Halberstadt benoemd tot informateur, met de opdracht die in de aanhef vermeld staat (pag. 73711).

Informateur De Galan (49)is sinds 1970 hoogleraar in de economie en arbeidseconomie in Groningen. Hij was eerder (van 1964 tot 1967) als opvolger van Den Uyl directeur van de Wiardi-Beckmanstichting, het wetenschappelijke bureau van de PvdA. De Galan is vooral deskundig op het terrein van arbeidsverhoudingen en inkomensverdeling.
Met zijn socialistische collega's Tinbergen en Van den Doel publiceerde hij in 1976 een oproep aan de vakbeweging om de geleide loonpolitiek te aanvaarden.

Informateur Halberstadt (42)is sinds 1974 hoogleraar in de openbare financiën in Leiden. Daarvoor was hij onder meer enkele jaren adviseur van het ministerie van financiën. Halberstadt is vooral deskundig op het terrein van de sociale zekerheid waarop hij zich meermalen een pleitbezorger heeft getoond van het loslaten van de koppeling tussen lonen en uitkeringen.
In 1979 is Halberstadt. als opvolger van prof. dr. E Pl van der Beugel benoemd t:?? honorair secretaris-generaal van de Bilderbergconferentie. Op deze jaarlijkse bijeenkomst bespreken honderd deelnemers uit wetenschap, zakenleven en politiek actuele internationale problemen

Debat Tweede Kamer over crisis

De Tweede Kamer heeft op 19 okt. over het uitbreken van de kabinetscrisis gedebatteerd in aanwezigheid van premier Van Agt. In het debat weigerde deze opheldering te geven over de oorzaken van de crisis. Van Agt beriep zich hierbij op zijn demissionaire status, die het volgens hem niet mogelijk maakte de Kamer indringend en uitvoerig voor te lichten.

Met zijn weigering stuitte Van Agt op kritiek van oppositieleider Wiegel en de fractieleiders van de kleine linkse en rechtse partijen. De fractieleiders van de regeringspartijen CDA. PvdA en D'66 steunden de premier. Zij achtten de terughoudende opstelling in het belang van het welslagen van de inmiddels begonnen lijmpoging.
Een VVD-motie om het beslissende eindvoorstel van Van Agt, waarover het kabinet uiteindelijk viel, aan de Kamer over te leggen werd met grote meerderheid verworpen. Van Agt had de motie – ondanks zijn demissionaire status – ontraden. Wiegel kreeg alleen steun van de kleine partijen ter linker en rechter zijde (minus de CPN) plus de PvdA'er Moor.
Oppositieleider Wiegel verweet het kabinet een ,,smadelijke afgang". Tegenover kritiek van enkele demissionaire bewindslieden als zou het eerste CDA/VVD-kabinet-Van Agt een failliete boedel aan zijn opvolgers hebben nagelaten zei hij: ,,Het enige faillissement dat zich heeft vertoond in de afgelopen tijd is het faillissement van de betrokken bewindslieden om het eens te worden, het faillisement van het zogenaamde regeerakkoord en het onvermogen van het kabinet dit land aan een krachtige regering te helpen".
Van de zijde van de VVD en de kleine oppositiefracties kwam vooral kritiek dat de handelwijze van het kabinet het aanzien en de geloofwaardigheid van de politiek ernstig aantasten. Bakker (CPN) wilde verder nader onderzoek van de Kamer naar de verantwoordingsplicht van kabinetten. Leerling (RPF)verzocht om een analyse van ,,geestelijkeachtergronden" die tot de crisis hadden geleid. Van Rossum (SGP) meende dat het kabinet beloftes uit de Troonrede niet nakwam en vroeg zich af of Van Agt het staatshoofd daarvoor excuses had aangeboden. Beckers-de Bruijn (PPR)signaleerde een ,,postnatale crisis" en vroeg zich af of Van Agt het kabinet met PvdA en D'66 nog wel wilde.
In zijn terughoudende verantwoording verwees Van Agt naar zijn voorganger Marijnen die in 1965 na een kabinetscrisis als demissionair premier in de Kamer zweeg. Van Agt zei de lijn van zijnvoorganger Den Uyl te volgen, die de Kamer in 1977 summier inlichtte over de toen ontstane kabinetscrisis. Den Uyl ging in 1977 overigens wel in op de essentie van de breuk in het toenmalige kabinet.
Van Agt betoogde dat een uitvoerige verantwoording van zijn kant hem in een positie zou brengen van het ,,situeren van meer of minder schuld bij deze of gene ploeg of bij deze of gene minister binnen het kabinet" aangezien het kabinet niet eenstemmig was. Van Agt zei in het conflict wellicht ook geen objectief beeld te kunnen geven over de oorzaak van de kabinetscrisis en verklaarde ten slotte ,,alles na te laten wat het welslagenvan de informatie zou kunnen schaden".
De demissionaire premier antwoordde op vragen van oppositieleider Wiegel dat hem niet was gebleken dat het eerste kabinet Van Agt informatie over de toestand van 's lands financien had achtergehouden aan zijn opvolgers.
Tot Van Rossum zei Van Agt dat het aanbieden van excuses aan het staatshoofd wegens het niet uitvoeren van beloftes uit de Troonrede vol strekt onjuist" zou zijn omdat dit regeringsstuk een document van Koning en ministers samen is.
Van Agt wees erop dat in het verleden vaker plannen uit de Troonrede niet konden worden uitgevoerd en het nu alleen „op een spectaculair punt met spectaculaire gevolgen" gebeurt.
Op vragen over de positie van de demissionaire minister van defensie Van Mierlo op de NAVO-Nucleair Planning Group – 20 en 21 okt. – zei Van Agt dat Van Mierlo alleen de ontwikkeling van de opvattingen in Nederiand over de kernwapenmodernisering zal weergeven zonder zich op een politiek standpunt vast te leggen.
De regeringsfracties CDA, PvdA en D'66 namen slechts beperkt aan het debat deel. Fractieleiders Lubbers (CDA), Meijer (PvdA) en Brinkhorst (D'66) wezen een door de VVD gevraagd nader debat over het financieel-economisch conflict binnen het kabinet af omdat dit slechts een onderdeel van het regeringsbeleid bevatte en daarmee geen compleet beeld van de kabinetsplannen zou geven.
Brinkhorst (D'66) liet zich in een interruptiedebat met VVD-leider Wiegel ontvallen dat openheid over het eindvoorstel van Van Agt, waarop het kabinet viel, ,,het doel van herstel van de coalitie niet dient". Wiegel interpreteerde dat daarmee het doel van d? regeringspartijen de middelen heiligde.

Verslag *werkzaamheden* informateurs

De informateurs De Galan en Halberstadt hebben op 4 november aan de koningin een eindverslag over hun werkzaamheden uitgebracht, waarin zij konden meedelen, dat zij erin waren geslaagd de coalitie van CDA, PvdA en D'66 te herstellen.
Hun verslag luidde aldus:

Majesteit,

Op zaterdag 17 okt. 1981 hebt u ons verzocht een onderzoek in te stellen naar de mogelijkheden om op korte termijn alsnog overeenstemming te bereiken in het kabinet-Van Agt op basis van het regeerakkoord en van de feitelijke situatie op sociaal-economisch-financieel gebied van dit ogenblik.
Tijdens onze werkzaamheden hebben wij U voortdurend op de hoogte mogen houden van de stand van het onderzoek. Alvorens over te gaan tot het verslag van onze werkzaamheden, stellen wij er prijs op U hartelijk te danken voor het vertrouwen in ons gesteld.

Op 17 oktober en daaraan volgende dagen hebben wij ons geïnformeerd over aard en inhoud van het conflict gerezen in het kabinet-Van Agt. Wij hebber, daartoe gesprekken gevoerd met de minister-president en de overige meest betrokken ministers uit het kabinei en met de fractievoorzitters van de regeringspartijen.
Met het oog op het verkrijgen van de voor ons noodzakelijke technische achtergrondinformatie bij het zoeken naar mogelijke oplossingen. hebben wij ons mede geinformeerd bij ambtenaren van de betrokken departementen, de directeur van het Centraal Planbureau, de president van de Nederlandsche Bank, de voorzitter van de Sociaal-Economische Raad. de voorzitter van de Algemene Rekenkamer. voorzitters van werkgevers- en werknemersorganisaties en een functionaris van de Nederlandse Gasunie. Langs onder meer deze weg hebben wij ons ook inzicht kunnen verwerven in de feitelijke situatie op sociaal-financieel-economisch gebied.
Op basis van de verkregen informatie hebben wij een voorstel uitgewerkt, op grond waarvan naar onze mening een oplossing in het kabinet bereikbaar zou zijn. Wij hebben dit voorstel op 30 oktober 1981 aan de minister-president, de minister van sociale zaken en werkgelegenheid, de minister van ecoriomische zaken, de minister van financiën en de minister van binnenlandse zaken voorgelegd. Met het verzoek daarop op dezelfde dag te reageren.
Naar aanleiding van de ontvangen reacties hebben wij op 30 en 31 oktober gesprekken gevoerd met de minister-president en de minister van financiën, vervolgens met de minister van socia-

V.l.n.r. informateur De Galan, de fractievoorzitters Meijer (PvdA), Brinkhorst (D'66) en Lubbers (CDA) en informateur Halberstadt.

le zaken en werkgelegenheid en de minister van binnenlandse zaken en daarna met dc minister van ecoiiomische zaken
Op maandag 2 november hebben wij een nader gesprek gehad met de minister van financiën
Op 3 november hebben wij een onderhoud gehad met de minister van economische zaken en vervolgens met de ministers van sociale zaken en werkgelegenheid en van binnenlandse zaken Met de fractie1oorzitters ban de regeiings partijen voerden wij regelmatig informatieve gesprekken
Op dinsdag 3 november hebben wij in liet licht van de met de ministers gevoerde gesprekken een nader voorstel uitgewerkt. Daarover hebben wij telefonisrh steeds de betrokken bewindslieden geraadpleegd.
In de avonduren van 3 november hebben wij achtereerivolgens met de minister-president en naderhand met de minister-president en de minister van financiën een onderhoud gehad op het departement van algemene zaken. Dit gesprek spitste zich toe op hoofdstuk 6.2 sub. h. ..Collectieve lastendruk en dekkingsplan.'. van ons voorstel en met name op twee aspecten daaruit:
1. de vorm waarin de door ons voorgestelde solidariteitsheffing zou moeten worden geheven, namelijk hetzij in de sfeer van de loon- cn inkomstenbelasting conform onze gedachte hetzij in de sfeer van de BTW;
2. de mate waarin invoering van de solidariteitsheffing afhankelijk zou zijn van realisering van de loonmatiging conform het regeerakkoord.
Op woensdag 4 november 1981 om 10.00 uur hebben wij ons definitieve totale voorstel aan de vijf bewindslieden gezamenlijk overhandigd met het verzoek dezelfde dag met ja dan neen te antwoorden.
Op 4 november 1981 hebben de vijf bewindslieden met ja geantwoord. De minister-president heeft vervolgens mede namens zijn ambtgenoten medegedeeld te verwachten dat op grond van ons voorstel alsnog overeenstemming is te bereiken in het kabinet.
Wij hebben de fractievoorzitters van de regeringspartijen over deze uitkomst geïnformeerd. Gelet op deze stand van zaken geven wij U in overweging de minister-president en de overige ministers en staatssecretarissen te verzoeken terug te komen op de terbeschikkingstelling van hun portefeuilles en functies.

C. de Galan.
V. Halberstadt

Voorstellen *informateurs*

De voorstellen van de informateurs waarover het kabinet het eens is geworden hadden, samengevat, de volgende inhoud:

Volgend jaar zal in totaal f 2,6 mrd worden uitgegeven in het kader van een werkgelegenheidsprogramma. Dat leidt tot een vermindering van de werkloosheid met 55.000 tot 65.000 personen. Van die f 2.6 mrd wordt rond *f* 1250 mln gefinancierd via de rijksbegroting en circa f 1350 mln rechtstreeks via de kapitaalmarkt.
Voor het werkgelegenheidsplan komt op de begroting f 500 mln beschikbaar door een verhoging van de loon- en inkomstenbelasting, waarbij de laagste inkomens worden ontzien.
Te zamen met de al eerder door het kabinet overeengekomen premie- en belastingmaatregelen leidt dat ertoe dat volgend jaar de mensen met een minimum inkomen er 1,2% in koopkracht op achteruitgaan, mensen met een modaal inkomen (rond f 35.000) gaan er 1,9% in koopkracht op achteruit en voor niensen met een inkomen van viermaal modaal bedraagt de koopkrachtsachteruitgang volgend jaar 3%
De solidariteitsheffing ten behoeve van het werkgelegenheidsplan, die volgend jaar f 500 mln oplevert, bestaat uit een tijdelijke verhoging met één punt van alle schijventarieven in de loon- en inkomstenbelasting, met uitzondering van de laagste (dus vanaf het 26'"-tarief).
De solidariteitsheffing zal slechts geheven worden tussen i april en 31 december volgend laar.
Het kabinet vindt, op voorstel van de informatcurs, dat deze tijdelijkr belastingverhoging niet in strijd is met het regeerakkoord waarin is vastgelegd dat de druk van belastingen en premies in 1982 niet mag stijgen. Naast de solidariteitsheffing zal het kahinet voigend laar de accijnzen op bier. frisdranken en suiker verhogen en de inflatiecorrectie beperken. Tegenover die verzwaring van de belastingdruk staat een verlaging van de sociale-premiedruk doordat de AOW-premie zal worden verlaagd
De belasting- en premiemaatregelen samen bewerkstclligen dat hel koopkrachtplaatje, dat voortvloeide uit de begroting van het ronge kabinet (–3 voor de minima tot +2 a 3 voor dc hoogste inkomens) drastisch is gewijzigd.
Door de solidariteitsheffing van één percentpunt in de loon- cn inkomstenbelasting pas te laten ingaan boven de 26%-schaal worden de laagste inkomens ontzien. In het oorspronkelijke voorstel van de informateurs zou de solidariteitsheffing ook de laagste inkrimensgroepen treffen. Oni die laagste inkomens toch nog enigszins te ontzien hadden de informateurs dan het minimumlonn en de sociale minima iets willen verhogen.
Naast de solidariteitsheffing wordt voor de financiering van het werkgelegenheidsplan een eenmalig extra beslag op de kapitaalmarkt gedaan van f 250 mln ten behoeve van de bouw. Daarnaast zal *f* 250 mln uit de WIR-pot (de Wet investeringsrekening) direct gebruikt gaan worden ten behoeve van maatregelen in de marktsector. zoals speerpuntprojecten. de introductie van deeltijdbanen en exportfaciliteiten.
Het kabinet-Van Agt had voor de breuk al besloten volgend jaar 5000 extra woningen rechtstreeks via de kapitaalmarkt te financieren. Het had ook al besloten de f 330 mln die volgend jaar nodig zijn voor de oprichting van een maatschappij voor industriële projecten (MIP) niet op de begroting van economische zaken te zetten, maar eveneens rechtstreeks op de kapitaalmarkt te lenen.
De door het kabinet overgenomen voorstellen van de informateurs betekenen dat volgend jaar f 1665 mln meer besteed kunnen worden dan waartoe het kabinet vóór de breuk besloten had.
Naast de opbrengst van de tijdelijke solidariteitsheffing, de kapitaalmarktlening voor de bouw en de overheveling van de WIR-gelden komt dat extra geld grotendeels beschikbaar door de elektriciteitscentrales 4 mrd m^3 gas in plaats van 2 mrd te verkopen (*f* 400 mln extra).

Enkele reacties

Een overzicht van de reacties op het bereikte akkoord in politieke en maatschappelijke kringen levert het volgende beeld op.

De regeringspartijen CDA, PvdA en D'66 blijken het oneens te zijn over de suggestie van de informateurs De Galan en Halberstadt om de kinderbijslag afhankelijk te maken van het inkomen. Volgens de PvdA is deze maatregel in het kader van de bezuinigingen onvermijdelijk. Het CDA daarentegen wijst het idee vierkant van de hand en ook bij D'66 leven bezwaren.

PvdA-fractieleider Meijer verklaarde op 5 nov, dat de minister van sociale zaken, Den Uyl, in het kabinet zeker het voorstel zal doen de kinderbijslag te verminderen naarmate het inkomen hoger is. Als het CDA zo'n voorstel blokkeert, meende Meijer, mort het zelf met alternatieven komen gezien de noodzaak in de sociale zekerheid nog een groot aantal bezuinigingen te vinden.
Premier Van Agt had op 4 nov. in zijn antwoord aan de informateurs vastgelegd dat de CDA-ministers zich in geen enkel opzicht gebonden achten aan de suggestie in het stuk van de inforinateurs. Ook fractieleider Lubbers maakte op 5 nnv. duidelijk dat het CDA niets voelt voor een inkomensafhankelijke kinderbijslag.
Brinkhorst deelde mee dat in de fractie van D'66 tegenstand bestaat tegen het voorstel.
Volgens Lubbers bestaat er enige spanning tussen het regeerakkoord en de oplossing die nu voor de kabinetscrisis is gevonden. Het nadere akkoord wijkt volgens hem niet naar de geest maar wel naar de letter op enkele plaatsen af van het regeerakkoord. Lubbers noemde als voorbeelden de mate van onibuigingen. die hij moeilijk tc realiseren achtte. de matiging van de arbeidskosten, waarmee risico's worden genomen. en de grotere afzet van aardgas.
Vooral over dit laatste punt had Lubbers „wel wat pijn in de buik". Hij vond het een principieel foute weg als de oplossing van de problemen mede wordt gezocht in vergroting van de gasafzet. „Medeals auteur van de eerste energienota" – als minister in het kabinet-Den Uyl – vroeg hij zich af of het zuinige beleid niet wordt verlaten
Lubbers merkte nog op dat een inhoudelijk oordeel van de CDA-fractie pas komt bij het debat over de regeringsverklaring. Hij noemde het nu gesloten akkoord een bruikbare aanvulling voor de betrokken ministers. maar voor de CDA-fractie blijft alleen het regeerakkoord bepalend, aldus Lubbers.
Meijer (PvdA) zei waardering te hebben voor zowel de inhoudelijke als de politieke kant van het nieuwe akkoord. Hij vond wel dat bij ombuigingen het accent erg sterk op het sociale-zekerheidspakket ligt. Hij kondigde aan desnoods met eigen, afwijkende voorstellen te komen onder meer ten aanzien van de beperking van de Ziektewetuitkering. Ook deed hij een beroep op het kabinet de teruggang van de minimuminkomens zoveel mogelijk tot –1 te beperken.
Brinkhorst (D'66) roemde de „uitstekende analyse van de informateurs", waarin hij een sterk D'66-achtige benadering bespeurde. Hij constateerde dat er nu een geactualiseerde boedelbeschrijving is, waaruit blijkt dat er voor f 1800 mln nieuwe tegenvallers zijn. Voor de beheersbaarheid van de overheidsfinancien noemde Brinkhorst dit gegeven van veel belang.
Den Uyl zei op 5 nov. dat een herhaling van het conflict in het kabinet niet is uitgesloten. maar toch veel minder waarschijnlijk is nu er een uitweg is gevonden uit een zo moeilijke situatie.

Wiegel (VVD) hekelde de gekozen oplossing van een tijdelijke belastingverhoging per 1 april. Hij vond dat de burgers de rekening krijgen gepresenteerd in de vorm van een solidariteitsheffing voor het falen van de regeringspartijen. Hij noemde het onbegrijpelijk dat CDA en D'66 via de omweg van een crisis de PvdA haar zin hebben gegeven.

De vakcentrales FNV en CNV denken verschillend over het invoeren van een solidariteitsheffing, die in 1982 f 500 mln moet opbrengen voor Den Uyls werkgelegenheidsplan. De FNV wil er wel over praten, met uitzondering in elk geval van de Voedingsbond FNV, die een extra looneis wil stellen. Het CNV wijst de heffing af, omdat die het investeringsloon onmogelijk maakt.

De werkgeversorganisaties VNO en NCW kwalificeren het nieuwe akkoord tussen de regeringspartijen als een „schijnvertoning". Zij zeggen in een eerste reactie op het eindverslag van de informateurs dat de marktsector wordt opgescheept met de resultaten van politiek onvermogen,

BELGIË

DE VLAAMSE SCHOOL TE KOMEN

Re Franstalige onderwijsminister Philippe Busquin heeft op 13 okt. de administratief Franstalige rijksschool voor Nederlandstaligen te Komen, die in sept. 1980 was opgericht krachtens de door de taalwet verleende faciliteiten, gesloten omdat de lagere afdeling slechts 10 leerlingen telde i.p.v. 16, zoals voorgeschreven door de rationaliseringsnormen. Bij deze normen wordt hei aantal kleuters (5) niet in aanmerking genomen. In Vlaanderen beschouwde men de sluiting als een nieuwe uitdaging en als een onderdeel van de verkiezingscampagne van de Waalse socialisten.
Aanvankelijk had minister Busquin zich onbevoegd verklaard alleen te beslissen over het toestaan van een afwijking op de klasnormen, daar de regering-Martens dit vorig jaar geplaatst had in het bredere perspectief van de verdere bouw van de weg Pecq-Armentieres en van de ring rond Moeskroen (*vor.* ber. pag. 675/10/1980). Gaandeweg, en vooral na het negatieve standpunt van het PS-bureau, veranderde Busquin zijn houding en op 9 okt. kon het politiek kernkabinet na een hele dag vergaderen geen akkoord bereiken over het voortbestaan van de Vlaamse school. Busquin handhaafde de voorgenomen sluiting, kreeg de steun van zijn PS-collega's Mathot en Moureaux en uiteindelijk ook van de PS'ers Desmarets en Maystadt.
Premier Eyskens kenschetste de beslissing van Busquin als politieke brandstichterij. De eventuele daadwerkelijke sluiting van de school noemde hij een politieke beslissing met verreikende draagwijdte, die de bevoegdheden van een ontslagnemende regering te buiten gaat. De premier verdedigde het statu quo en zei dat alle Vlaamse ministers ervan overtuigd zijn dat voor de Vlaamse school geen afwijking op de normen nodig is omdat het volgens de taalwet en het schoolpact om een vrije keuzeschool gaat.
De PSC-minister van buitenlandse zaken, Nothomb, reageerde ontstemd op de communautaire breuk binnen de regeringstop. Die speelde volgens hem in de kaart van de Waalse socialisten, die pogen een nieuwe Waalse nationalistische houding aan te nemen, en van sommige Vlaamse ministers, die zich gesterkt voelen door een confrontatie met de PS. Inzuke Komen bepleitte hij een afwijking van de normen omdat niemand baat heeft bij een onwrikbare houding, zeker niet de enkele tientallen kinderen in het land, die door hun taal of de geografische omstandigheden in betrekkelijke afzondering leven.
Het normale regeringswerk liep andermaal vast. zodat het kabinet van de premier meedeelde dat de vergaderin gen van het politiek en sociaal-economisch kernkabinet en van de kabinetsraad afgelast waren. tot zich een nieuw feit zou voordoen.

KONING GRIJPT IN

De krant *De Standaard* drukte op 13 okt. een vraaggesprek af met de constitutionalist prof. Robert Senelle van de RUG, die zei dat de ontslagnemende ministers, wat de lopende zaken betreft, in persoon of via hun opvolgers politiek aansprakelijk blijven tegenover het parlement, dat na de verkiezingen zal zetelen. Dit impliceerde volgens hem dat de huidige demissionaire ministers om redenen van zwaar plichtsverzuim door de eerstvolgende Kamer van Volksvertegenwoordigers in staat van beschuldiging gesteld kunnen worden en door het Hof van Cassatie berecht. Senelle zei dat premier Eyskens machteloos staat en dat de vraag of een demissionair minister, die uitdrukkelijk weigert lopende zaken af te handelen, zich schuldig maakt aan plichtsverzuim, tot op heden niet door de Kamer of door het Hof van Cassatie duidelijk is beantwoord. We kunnen alleen hopen dat de wijze raad van de Kroon bepaalde ministers enige gemoedsrust moge bijbrengen.
De politici hebben het leven van het staatshoofd, van de plichtsbewuste koning Boudewijn, elke dag een stukje zuurder gemaakt. De koning is één van het half dozijn staatslieden, dat dit arme land nog rijk is. Het is wellicht de eerste maal sedert 1831 dat de hele uitvoerende macht vleugellam dreigt te worden, aldus prof. Senelle.
De thesis van de Gentse hoogleraar werd enkele dagen later in een gesprek met de krant *La Meuse-La Lanterne* bijgetreden door UCL-professor en constitutionalist Delpérée. Hij beklemtoonde dat het afhandelen van lopende zaken geen mogelijkheid, voorrecht of recht is van ontslagnemende ministers, maar een dwingende plicht.
Op 13 okt., in de loop van de namiddag, ontbood koning Boudewijn premier Eyskens. Hij overhandigde hem een document waarin hij de regeringspartijen opriep tot verzoening en verzocht zijn eerste minister het ter beraadslaging voor te leggen aan de voltalige kabinetsraad. Het was tevens een poging om het regeringswerk weer vlot te krijgen, wat dan ook gebeurde.
Hoewel onderwijsminister Busquin 's middags de Vlaamse school te Komen daadwerkelijk had doen sluiten, deed premier Eyskens na de kabinetsraad, en in het licht van het initiatief van het staatshoofd, een oproep tot de Onderwijsministers Busquin (F) en Calewaert (N) om alsnog te pogen een oplossing te bereiken.
Deze poging mislukte op 14 oktober. Ter staving van zijn beslissing wees Busquin erop dat nu in het rijksonderwijs slechts 42 afwijkingen mag toestaan, in het gemeentelijk 126 en in het vrij onderwijs 112. Het toestaan van een afwijking voor Komen zou volgens hem een discriminatie zijn t.a.v. de *andere* scholen of klassen. die hij heeft gesloten.
De leerlingen en de kleuters van het Vlaamse schooltje werden ondergebracht in het Vlaams cultureel centrum van Komen „Huize Robrecht van Kassel" en de Nederlandstalige onderwijsminister Calewaert besliste de werkings- en personeelskosten (een onderwijzeres en een kleuterleidster) te zijnen laste te nemen, hoewel dit wettelijk niet is toegestaan. Calewaert voerde echter aan dat hij de school blijft beschouwen als een afdeling van de Franstalige rijksbasisschool, dat zijn collega Busquin met de sluiting een illegale toestand heeft geschapen en dat het bijgevolg gaat om een geval van overmacht, dat door de Franstalige faciliteitenscholen in Vlaanderen zeker niet als een precedent kan worden beschouwd. Dit standpunt werd op 16 okt. door de regering gedeeld. Het werd door de Franstalige ministers niet aangevochten.

IPB TEGEN VERDERE BEWAPENING

De algemene vergadering van het Interdiocesaan Pastoraal Beraad (IPB) heeft zich op 17 okt. met grote meerderheid uitgespoken tegen verdere bewapening, en meer bepaald tegen de uitbreiding van het arsenaal aan kernwapens. De algemene vergadering van het IRP bestaat uit 120 leden en is het hoogste inspraakorgaan van de Vlaamse r.-k. kerk.
De vertegenwoordiger van het Legervicariaat (delegeraalmoezeniers) stemde tegen de tekst. Volgens hem is een beperkte eenzijdige stap, m.n. het niet plaatsen van nieuwe kernwapens in België, zinloos om een aantal fundamentele redenen, waaronder strategische en geografische. Twee leden van de raad onthielden zich.
Het IPB keurde de volgende tekst goed:

De huidige situatie is gekenmerkt door een grote onzekerheid. Verschillende volkeren le-

ven onder de directe dreiging van een harde militaire interventie Jn lal van landen worden de fundamentele mensenrechten met voeten getreden Wantrouwen en angst beheersen het internationale klimaat en geven voedsel aan ter steeds verdergaande bewaprning Ook het ei gen Europese continent met zijn jarenlange gr meenschappelijke cultuur en geschiedenis. maar tevens met zijn verharde scheidingslijn tussen verschillende ideologische en politieke systemen, wordt meer en meer gezien als het strijdtoneel (,,theater")van een mogelijke allesvernietigende militaire botsing.
Naar schatting zijn er aan weerzijdsen van Europa genoeg kernwapens om iedere Europeaan, man. vrouw en kind dertigmaal te doden. Volgens dit gangbare „veiligheids"-systeem zijn er steeds nieuwe redenen om het andere blok. te wantrouwen en naar meer geperfectioneerde. nog betere wapensystemen te zoeken. Deze meer gesofisticeerde bewapening geeft de andere kant dan weer een gevoel van onzekerheid enz...

Sinds 35 jaar is dit proces bezig, en alsof de hele situatie nog niet gevaarlijk genoeg is, zou aan onze kant nu nog eens een groot aantal raketten met kernwapens opgesteld moeten worden, als antwoord op de nieuwe Sowjet-Russische raketten. Heel de bewapening wordt zo op de spits gedreven dat een technische fout of misrekening voldoende kan zijn om een nucleaire ramp te ontketenen
Het Vaticaans antwoord aaii de Verenigde Naties sprak in 1976 reeds over een gevaar. een onrechtvaardigheid, een dolgedraaide machine, een dwaling, een waanzin. Ook het Tweede Vaticaans Concilie stelde reeds duidelijk – meer dan 15 jaar geleden – dat er slechts een adempauze overblijft om orde op zaken te stellen. Immers, geen enkel doel kan met inzet van dergelijke middelen nog gered worden. In ,.Pacem in Terris" schreef Johannes XXIII „Het is ondenkbaar dat in het atoomtijdperk de oorlog nog een geschikt middel is om de rechten te herstellen." De bewapeningswedloop slorpt trouwens een zo groot deel van de beschikbare grondstoffen, arbeidskrachten, kennis en financiële middelen op, dat ze onrechtstreeks medeverantwoordelijk is voor de 100.000 mensen, die dagelijks van honger omkomen, zoals een grote groep Nobelprijswinnaars onlangs nog gesteld heeft. Angst voor de tegenpartij en onrecht tegenover de armsten gaan blijkbaar hand in hand.
Als christenen zijn we echter geroepen om niet te leven vanuit angst en egoïstisch zelfbehoud. maar vanuit de hoop die steunt op de levensgave en verrijzenis van Christus. Daarin is Hij door God zelf aangesteld tot hoeksteen van een nieuwe mensheid. Hij is onze enige Heer en Hij geeft ons de opdracht vrede te stichten in een verscheurde wereld, in navolging van de weg die Hij gegaan is.
Het Interdiocesaan Pastoraal Beraad is zich bewust van deze roeping en van de noodzaak om nieuwe wegen te zoeken in trouw aan Gods Woord. Ook als het evangelie geen precieze richtlijnen geeft voor het concrete politieke handelen en aan de mens een deel vrijheid en verantwoordelijkheid toevertrouwt om de maatschappij te ordenen, moeten toch uit eerbied voor het ons toevertrouwde leven op een bepaald ogenblik duidelijk grenzen worden getrokken. Het IPB is ervan overtuigd dat de grenzen voor een verantwoorde militaire verdediging met de bestaande kernwapens reeds lang zijn overschreden en dat de installatie van nog eens nieuwe kernwapens niet te verantwoorden is. Door een beperkte eenzijdige stap zouden de kansen op echte onderhandelingen en op tweezijdige ontwapening waarschijnlijke heel wat groter worden. Het risico dat het eenzijdig afzien van nieuwe atoomwapens meebrengt lijkt in elk geval veel minder groot dan het risico dat een verdere bewapeningseccalatie meebrengt. Ook de Belgische bisschoppen schreven in hun verklaring „Ontwapenen om te overleven" van mei 1978 dat de risico's van de ontwapening verkozen moeten worden boven de risico's van de oorlog.
In de dialoog tussen evangelische boodschap en realiteit van de oorlog en vrede werd in de kerkgeschiedenis steeds veel nadruk gelegd op het realisme. Oni wille van ditzelfde realisme moet voor de toekomst bij voorkeur naar alternatieve veiligheidsmodellen gezocht worden, met minder bewapening en meer sociale methoden van verdediging.
Op termijn kan het Europees strijdtoneel terug plaats maker, voor een grote Europese veiligheidszone waarin de Europese cultuur met al haar varianten en uitzichten opnieuw hersteld ka worden. Dat België de mogelijke invoering van middellange-afstandsraketten zou weigeren is een stap die het vastgelopen proces van ontspanning. samenwerking en eerbied voor de mensenrechten in Europa weer op gang kan brengen.
De Algemene Vergadering van het IPB weet dat heel wat christenen nog een andere mening hebben en geneigd zijn een verdere bewapening te aanvaarden in de overtuiging dat de veiligheid hiermee het best gediend is en dat alleen vanuit een zo sterk mogelijke machtspositie over gemeenschappelijke ontwapening kan onderhandeld worden.
Het IPB hoopt dat de huidige discussie een kans is tot bezinning, inkeer en reflectie, cn dat in alle geledingen van de Kerkgemeenschap en van de bredere samenleving deze uiterst belangrijke problemen grondig wordt besproken en uitgediept. Met name richt de Algemene Vergadering van het IPB een oproep tot alle gelovigen om zich over de problemen van de kernbewapening ernstig en grondiger te informeren ten einde te komen tot een verantwoord en gewetensvol standpunt.
Het IPB spreekt de wens uit dat deze zo belangrijke zaak door de politici en in het parlement zeer ernstig wordt besproken en herdacht. De toekomst van ons continent en zelfs van de ons toevertrouwde schepping is hierin betrokken.
Ten slotte nodigt de Algemene Vergadering van het IPB alle gelovigen uit met meer aandrang te bidden voor de vrede, omdat Christus' Geest van vrede ons sterker mag doordringen en een gunstige kentering moge ontstaan in de relaties onder de volkeren.

NIEUWE ARTSENTARIEVEN

Op 1 okt zijn de erelonen van de artsen met 8,06% gestegen in uitvoering van het verbintenisakkoord voor 1981 De nieuwe aanbevolen erelonen voor de meest courante artsenprestaties zijn:

	Ereloon.	Terugbetaling normaal	WIGW*
Raadpleging huisarts	263 fr	233 fr	263 fr
Raadpleging bijgeschoold huisarts	312 fr	282 fr	312 fr
Huisbezoek huisarts	387 fr	291 fr	361 fr
Huisbezoek bijgeschoold huisarts	440 fr	344 fr	414 fr
Dringend huisbezoek (tussen 18 en 21 u)	587 fr	441 fr	561 fr
Nachtbezoek (tussen 21 en 8 u)	997 fr	748 fr	971 fr
Weekendbrzoek huisarts	646 fr	485 fr	620 fr
Raadpleging internist, kindeiarts pneumoloog cardioloog	592 fr	444 fr	592 fr
Neuro-psychiater	T40 fr	555 fr	740 fr
Andere specialisten	368 fr	276 fr	368 fr

* WIGW weduwen, invaliden, gepensioneerden wezen die van het stelsel der sociale tarieven genieten

VREDESBETOGING TE BRUSSEL

Op 25 okt. manifesteerden te Brussel tussen honderd- en tweehonderdduizend mensen voor een actieve vredespolitiek en een ontmanteling van het bestaande arsenaal van kernwapens in Oost en West. Zij verzetten zich tegen de installatie van middellange-afstandsraketten met kernkoppen (Cruise en Pershing-2) in de NAVO-landen en tegen de toename van de op West-Europa gerichte Sowjetrussische SS-20-raketten. De betoging werd georganiseerd door het overlegcentrum voor de Vrede, het Vlaams Actiecomité tegen Atoomwapens en het Comité National d'Action pour la Paix et le Développement.

Behalve de PVV-PRL, het Vlaams blok en RAD, waren alle politieke partijen op de betoging vertegenwoordigd, hetzij door hun voorzitters, hetzij door een delegatie van parlementsleden. Van CVP-zijde waren het vooral kamerleden en senatoren van ACW-strekking. Tot de deelnemers behoorden ook de SP-ministers Willockx, Galle, De Pauw en Calewaert en PS-minister Dehousse.

BOMAANSLAG TE ANTWERPEN

Een zware bomaanslag voor de Synagoge van de Portugese ritus in de Hoveniersstraat te Antwerpen, het hart van de diamantwijk, kostte op 20 okt. het leven aan twee personen. Er vielen zestien zwaar en 83 licht gewonden. Een derde slachtoffer overleed enkele dagen later in het ziekenhuis. De Hoveniersstraat werd in een puinhoop herschapen. De schade wordt op tientallen miljoenen geraamd.
De aanslag had plaats op de voorlaatste dag van het joodse Loofhuttenfeest en werd in een anoniem telefoontje met persbureau Belga opgeëist door de groep Action Directe, afdeling België (zie pag. 17312 e.v.). Het parket van Antwerpen ging er echter van uit dat de aanslag werd gepleegd door een splintergroep van de Palestijnse verzetsbeweging. Het bureau van de PLO te Brussel veroordeelde van zijn kant scherp de bomaanslag.
Voor de ordediensten is het een raadsel hoe de ogenschijnlijk defecte bestelauto, waarin de bom was geplaatst, ruim 5 uren in de streng bewaakte Hoveniersstraat kon staan, waar een absoluut parkeerverbod geldt en waar het

verkeer op bepaalde uren van de dag slechts toegelaten wordt na het tonen van een doorlaatpasje.

(Vor. ber. pag. 535/2-1980)

SPANJE

ECHTSCHEIDING GELEGALISEERD

Op 22 juni 1981 keurde het Congres (Tweede Kamer) na eer, parlementaire discussie van 9 maanden een wetsvoorstel goed waardoor het mogelijk werd in Spanje een echtscheiding te verkrijgen. De aanvaarding betekende één van de hoogtepunten van het hervormingsproces dat na Franco's dood op 20 november 1975 werd ingezet. Bijna 40 jaar was het onderwerp echtscheiding volstrekt taboe in Spanje.

De nieuwe wet hield in, dat echtscheiding mogelijk was met onderling goedvinden, maar pas als hieraan een periode van gescheiden leven van minstens één jaar (de zogenaamde „separacion") vooraf was gegaan. Ontbrak de onderlinge overeenstemming, dan moest de echtscheiding in ieder geval worden uitgesproken, wanneer de periode van gescheiden leven vijf jaar had geduurd. De regeling ging minder ver dan die in Nederland, maar was aanzienlijk liberaler dan bijvoorbeeld de Italiaanse echtscheidingswetgeving. Vóór de Spaanse burgeroorlog (1936) kende Spanje enkele jaren een echtscheidingswet die liberaler was dan de thans aanvaarde.

Minister van justitie Ordoñez heeft het afgelopen jaar hard moeten vechten om het meer conservatieve deel van de regeringspartij – De Unie van het Democratisch Centrum (UCD) – mee te krijgen met het wetsvoorstel

De op 31 aug. 1981 afgetreden minister van justitie, Francisco Fernández Ordóñez.

Hij ontving daarbij de steun van de oppositie – socialisten en communisten – die zich ervan bewust waren dat een progressieve echtscheidingswet op dit moment toch niet haalbaar was Vooral de belangrijke christendemocratische vleugel van de UCD heeft tegen het wetsontwerp krachtig tegenspel geboden Deze trad min of meer openlijk op als woordvoerder van de [illegible] katholieke geestelijkheid die zich van meet af aan hevig tegen de plannen van Ordonez verzette Daarbij bleek dat de geestelijkheid nog steeds grote moeite had de bij de democratische grondwet van 1978 ingevoerde scheiding van kerk en staat te aanvaarden

De enige manier tot nu toe om in Spanje een huwelijk te ontbinden was via een nietigheidsverklaring door een kerkelijk tribunaal Gezien de hoge kosten die hieraan waren verbonden was dit in de praktijk een privilege der welgestelden Deze vorm van nietigheidsverklaring was sterk in opspraak gekomen omdat de kerkelijke tribunalen vaak weinig kritisch te werk gingen en zich veel gevallen van corruptie voor deden

Ruim 30 speciale rechtbankkamers zouden worden opgericht om de verwachte toevloed van mensen die wilden scheiden op te vangen.

Nadat op 1 september de nieuwe echtscheidingswet in werking was getreden, werd op 7 september in Santander de eerste echtscheiding sinds 1938 uitgesproken. Op dat ogenblik waren, volgens *NRC/H'blad* (8-9-1981), overigens veel minder aanvragen voor echtscheiding ingediend dan werd verwacht. (*NRC/H'blad*)

ONTWIKKELINGEN BINNEN DE SPAANSE COMMUNISTISCHE PARTIJ

Binnen de Spaanse Communistische Partij (PCE) ontstond grote beroering toen de Catalaanse tak van de partij (PSUC), op haar vijfde partijcongres, dat van 2-5 januari 1981 in Barcelona werd gehouden, besloot de term „Eurocommunisme" uit haar partijprogramma te schrappen. De PCE, op 9 april 1977 officieel erkend (pag. 389 e.v. - 1977), was namelijk een groot voorstander van het Eurocommunisme, hetgeen voor haar een pluralistische democratie betekende, waar regeringspartijen en oppositie elkaar konden afwisselen, verder vrijheid van meningsuiting, een volledige bewegingsvrijheid voor de mens en een volledige ontwikkeling van alle individuele en collectieve vrijheden.

Aan de koerswijziging van de PSUC werd veel betekenis gehecht, omdat de Catalaanse communisten verhoudingsgewijs de belangrijkste groep vormden binnen het Spaanse communisme. Bij de laatste parlementsverkiezingen in 1979 behaalde de PSUC in Catalonië ongeveer 19% van de stemmen, terwijl de communisten als geheel in Spanje 9,2% van de stemmen behaalden (pag. 145-1979). Van de 23 communistische afgevaardigden in de Cortes, het Spaanse parlement, behoorden er 8 tot de PSUC.

Het afzweren van de Eurocommunistische koers betekende een overwinning voor de pro-Sowjet-lijn binnen de PSUC. Deze stroming vond onder meer dat door de gematigde politiek. die de Spaanse communisten de laatste jaren hadden gevoerd, de partij zich te weinig onderscheidde van de socialisten. waardoor de eigen identiteit verloren was gegaan.

In een artikel in het dagblad El Pais (8-1-1981) verklaarde Santiago Carrillo. de leider van de PCE, de ommezwaai van de PSUC uit „gevoelens van frustratie" veroorzaakt .,door het onvolledig gebleven democratiseringsproces", door het feit dar „geen oplossing was gevonden voor de economische crisis en de werkloosheid" en door de „gevaarlijke stijging van de internationale spanning."

Simon Sanchez Montero, de tweede man van de PCE, noemde de koerswending van de Catalaanse communisten een „politieke terugval van jaren" en bestempelde haar als „bekrompen, dogmatisch en sektarisch".

De pro-Sowjet-stroming binnen de PSUC bestond uit „leninisten", die zich volgens de NZZ (17-1) hadden ingezet voor een interne democratisering en uit de meer orthodoxe „stalinisten" of „Afghanen", zo genoemd vanwege hun begrip voor de Sowjet-invasie in Afghanistan.

Na de koerswijziging van de PSUC trad de arts Antonio Gutiérrez Diaz, de leider van de Catalaanse communisten en aanhanger van het Eurocommunisme, af, evenals López Raimundo, de voorzitter van de partij. Zij werden opgevolgd door de „leninisten" Francese Frutos, een voorman in de Comisiones Obreras (Arbeidersraden) (op 4-7 zou hij weer worden gewipt) en Pere Ardiaca.

Op 6 mei kondigde Ranón Tamames, een vooraanstaand lid van de PCE, aan dat hij de partij ging verlaten uit protest tegen het gebrek aan democratisering binnen de partij. Ook was er geen collectief leiderschap ingevoerd, zoals Tamames wilde. Carrillo bleef alle macht in handen houden. Met het vertrek van Tamames, die ook loco-burgemeester van Madrid was, verloor de partij haar voornaamste woordvoerder op het gebied van economische vraagstukken.

Eurocommunistische lijn weer aanvaard door PSUC

In de nacht van 17-18 mei besloot het Centrale Comité van de PSUC, mede onder druk van Carrillo, de term „Eurocommunisme" weer in het partijpro-

gramma op te nemen. Dit besluit dat door bijna twee derde van de afgevaardigden werd gesteund moest nog wel worden bekrachtigd op het van 10-12 juli te houden partijcongres van de PSUC.

De ommekeer werd, volgens *Le* Monde (20-5), veroorzaakt door de mislukte staatsgreep van 23 februari die de gelederen hevig had geschokt en waardoor het vertrouwen in de gematigde Carrillo-lijn werd hersteld.

Op 11 juli stemde het congres van de PSUC met 133 tegen 67 stemmen vóór een nieuwe Eurocommunistische strategie.

Tiende partijcongres PCE. *Carrillo* als leider herkozen

Op het 10de congres van de PCE. dat van 28 juli -- 1 augustus in Madrid plaatsvond, werd Santiago Carrillo herkozen als leider van de Spaanse communisten, die hun Eurocommunistische koers zouden voortzetten. Het congres werd gekenmerkt door grote tegenstellingen binnen de partij. Van de afgevaardigden behoorden 25% tot de zogenaamde „renovadores" (vernieuwers)die Carrillo verweten dat hij een wezenlijke democratisering van de partij uit de weg ging.

Daarnaast werd tijdens het congres kritiek geleverd op Carrillo door aanhangers (5%) van de pro-Sowjet-lijn die een meer dogmatische aanpak wilden en het hele ,,Eurocommunisme" wilden verwerpen.

De pro-Carrillo-meerderheid drong aan op handhaving van het democratisch centralisme: minderheden dienden zich aan beslissingen van de meerderheid te houden op straffe van uitstoting uit de partij. Onder de kop „Carrillo boekt moeizame zege" schreef Robbert Bosschart in de Volkskrant van 4-8-1981over het congres het volgende:

De Spaanse communistische partij PCE kijkt deze week, na een afmattend congres dat op 1 aug. eindigde. nieuwsgierig uit naar de interne verkiezing van het dagelijks bestuur. Dit voormalige „Politburo", zal, volgens de reeds herkozen partijleider Santiago Carrillo, verregaand verjongd worden om een Eurocommunistisch beleid ,,allegro ma non troppo" uit te voeren. De tijd en vooral de Spaanse parlementsverkiezingen van 1983. zullen uitwijzen hoe hoog de prijs is die Carrillo hiervoor betaalt. Want Don Santiago, sinds 1960 onbetwist leider van de PCE, heeft op dit tiende congres flink moeten schipperen om zijn positie te handhaven.

Zeker, hij heeft de té vooruitstrevende Eurocommunistische intellectuelen (renovadores) verdeeld en overwonnen, en de té halsstarrige Moskou-getrouwen (ook wel ,,Afghanen" genoemd omdat zij protesteerden tegen Carrillo's kritiek op de Sowjet-inval in Afghanistan) platgewalst. Maar voor deze tactische overwinning heeft hij zwaar moeten leunen op de partijbureaucratie en op de vakbondssector in de PCE. En die vormen, in tegenstelling tot sommigen van de nu verstoten intellectuelen, zoals de economie-professor Ramon Tamames en de exjezuïet Paco Garcia Salve, niet het meest aantrekkelijke visitekaartje van de partij. Dit bleek al uit de Spaanse vakbondsverkiezingen van eind 1980, waarbij de communisten veel terrein verloren, en uit het vertrek van talrijke partijleden die de bureaucratie niet langer konden pruimen.

Carrillo kreeg nu trouwens allerwegen kritiek (zelfs uit Moskou. waar dergelijke zaken gewoonlijk niet vermeld worden), omdat hij verzwegen had dat de partij sinds het vorige congres in 1978 ruim 60.000 leden heeft verloren. Als de handhaving van Carrillo's beleid bij de eerstkomendeverkiezingen in Spanje tot een evenredig stemmenverlies zouvoeren, mag dat wel een rampzalig vooruitzicht genoemd worden Hoe dan ook, het is duidelijk dat de Spaanse communisten en hun aanhangers niet meer zo onverdeeld gunstig over Carrilio en zijn vorm van Eurocommunisme oordelen als luttele jaren geleden.

De slotzitting van dit congres bewees dat de PCE-leden nu alleen nog één mythe unaniem steunen: de 86-jarige Dolores Ibarruri ,,laPasionaria" was de enige die met algemene stemmen herkozen wcrd. Als ere-voorzitster van de partij heeft zij reeds jaren geen wezenlijke invloed meer, en haar legendarische faam uit de Spaanse burgeroorlog kan mede daarom haar latere stalinistische dwalingen doen vergeten.

Carrillo werd weliswaar zonder tegenstemmen herkozen als secretaris-generaal. maar bijna vierhonderd van de 1056 afgevaardigden onthielden zich. Dit stilzwijgende protest vertegenwoordigde ruim 25% vooruitstrevende Eurocommunisten en de kleine 5% ,,Afghanen" die zich tijdens de voorgaande debatten wel degelijk geroerd hadden maar tenslotte hun nederlaag erkenden. Voor straf halveerde Carrillo de vertegenwoordiging van de eerstgenoemden in het Centrale Comité (zij kregen slechts 15 van de 104 posten toegewezen), en liet hij de laatsten helemaal in de kou staan. Het blijkt dus dat de PCE de evenredige vertegenwoordiging. die zij luidkeels bij alle Spaanse verkiezingen eist, voor intern gebruik niet wenst te aanvaarden. Trouwens, een van de belangrijkste besluiten op dit congres was een streng verbod tegen georganiseerde minderheden (stromingen) binnen de partij, dit op aandrang van Carrillo die daartoe zelfs met aftreden dreigde.

Een veelzeggende aan ijzing van de huidige krachtsverhoudingen binnen de PCE is. dat juist twee vakhondsmannen meer stemmen kregen dan Carrillo zelf: Marcelino Camacho, de leider van de communistische vakcentrale Comisiones Obreras. en zijn rechterhand Nicolas Sartorius, die de laatste tijd gedoodverfd wordt als de opvolger van de 66-jarige Carrillo. Al pocht Sartorius op een soortgelijke aristocratische afstamming als Enrico Berlinguer en treedt hij even innemend op als deze Italiaanse partijleider, zijn populariteit bij de voorstanders van het ,,vernieuwdeEurocommunisme" is toch minder geworden. In vergelijking met het vorige congres ging Sartorius er ongeveer 200 (Eurocommunistische?) stemmen op achteruit. Het ,,allegro ma non troppo" dat Sartorius, net zoals Carrillo. aan de ontwikkelingen in het Spaanse communisme wil opleggen, laat voorlopig voor d Spaanse PCE geen groei tot Italiaans formaat voorzien.

Problemen binnen de Baskische en Galicische tak van de PCE

Verder waren er nog problemen binnen de Baskische en Galicische tak van de PCE. Op 28 okt. 1981 meldde de FAZ hierover:

In Baskenland dreigt een afsplitsing. De nationale partijleider Santiago Carrillo en het zgn. Secretariaat hebben de leden van het Centrale Comité van de Baskische CP (EKP) uit hun ambt gezet en door andere vervangen; tot de nieuw benoemden behoren personen die onlangs door de EKP waren geschorst. Lertxundi. de algemeen secretaris van de EKP. heeft Carrillo's maatregel illegaal genoemd en erop gewezen dat de Baskische CP juridisch zelfstandig is en als autonome partij ook is ingeschreven in het register van politieke groeperingen. De Baskische CP en de Catalaanse CP hebben een semi-autonome status; zij hebben een zelfstandig centraal comité. doch zijn tegelijkertijd vertegenwoordigd in de leidende organen van de PCE.

Het conflict tussen CPE en EPK is dat de nationale CP-leiding tegen het voorgenomen samengaan is van de EPK met de linkse. regionalistische EIA, een partij die destijds werd opgericht door de ETA-politico-militar. De Baskische EPK wil nu met de EIA een nieuwe partij stichten, samen met marxistische, rooms-katholieke en links-regionalistische onafhankelijken. die de naam ,,Euskadiko Eskerra" (Baskisch Links) zou gaan dragen. EPK-leider Lertxundi is een zeer populair en briljant politicus, doch zijn partij was steeds zwak en heeft onlangs veel stemmen en aanhang verloren. De PCE vreest dat een samengaan van EPK en EIA ertoe zal leiden dat de Baskische CP-leden zullen toetreden tot de regionale vakbond ,,BaskischeArbeiders Solidariteit" (ELAT/STV) in plaats van tot de communistische arbeiderscommissies.

In Galicië gaan inmiddels stemmen op om de Galicische CP op te heffen, nadat deze er niet in was geslaagd bij de verkiezingen een enkele zetel te verwerven in het Galicische parlement. De voorstanders van opheffing willen dat de CP-leden toetreden tot een nieuw links-regionalistische Galicische partij, de Ezquerda Galega; deze partij veroverde wel een zetel.

Op 5 november nam de leiding van de PCE strafmaatregelen tegen 50 prominente leden, die allen behoorden tot de „renovadores", omdat zij een oproep hadden ondertekend voor een bijeenkomst op die dag in Madrid, waar de op handen zijnde fusie tussen de Baskische tak van de PCE, de EPK, en de EIA, de linkse Baskische nationalistische partij zou worden toegelicht. Sommigen werden onmiddellijk uit hun openbare functies ontheven.

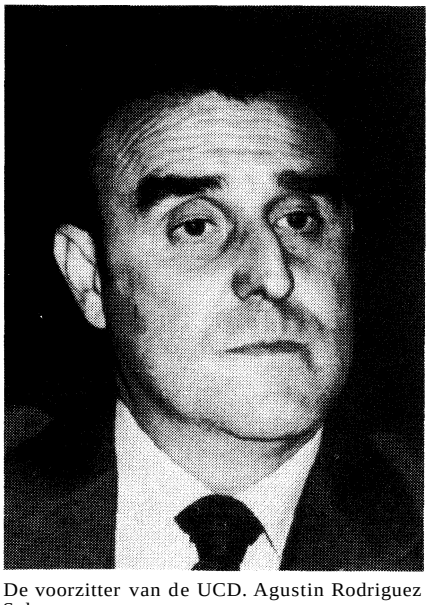
Onder de 50 dissidenten bevonden zich 6 leden van het Centrale Comité. Daarbij was Pilar Bravo, het meest vooraanstaande vrouwelijke parlementslid van de PCE, en internationaal secretaris Manuel Azcarate, ook in het buitenland bekend om zijn publikaties over het Eurocommunisme. Verder 4 leden van het Madrileense gemeentebestuur onder wie loco-burgemeester Mangada en de advocate Christina Almeida.

Over de fusie tussen de EKP en de EIA had de PCE-leiding een veto uitgesproken, omdat zij bang was dat een samengaan met ex-ETA aanhang de PCE landelijk geen goed zou doen en verder vreesde zij dat de EIA-leden sterker revolutionair en doctrinair waren in hun politiek dan de PCE – en tot voor kort ook de EKP.

Voorstanders van de fusie hoopten stemmenwinst in Baskenland te behalen door het communisme, dat daar weinig voeten aan de grond had gekregen, nationalistische wortels te geven.

ONTWIKKELINGEN BINNEN DE UCD

Ook binnen de regeringspartq UCD, de Unie van het Democratisch Centrum, bestond al lange tijd grote verdeeldheid. Deze vond haar oorsprong in het verleden, toen Aldolfo Suárez met het oog op de parlementsverkiezingen van 15 juni 1977 haastig een verkiezingscoalitie samenstelde, de Unie van het Democratische Centrum. De grote slogan van de partij was „het UCD is de zekerste weg naar de democratie".
Bij de vorming van een minderheidsregering op 27 juni 1977, waarin alleen vertegenwoordigers van het UCD zitting hadden, zei Suárez dat de nieuwe regering een centrum-linkse regering zou zijn. In die tijd bestond de UCD uit 12 samenwerkende politieke partijen.
De belangrijkste stromingen binnen de partij waren (en zijn ook nu nog) de liberalen, christen-democraten en sociaal-democraten.
Door deze verschillende stromingen heeft de partij nooit een eenheid gevormd. De vraag die in de loop der jaren steeds terugkeerde was of de UCD nu een puur-rechtse, een centrum- of een centrum-linkse partij was.
Nadat Adolfo Suárez op 29 januari 1981 (pag. 81 e.v.-1981) had aangekondigd dat hij als premier én als partijvoorzitter aftrad, werd Calvo Sotelo als premier naar voren geschoven. juist omdat hij zich met geen enkele stroming binnen de partij had geïdentificeerd.
De kritiek op Suárez was toegenomen na de kabinetswijzigingen van mei en september 1980 (pag. 2812 e.v.-1981) en kwam vooral uit de „kritische sector". voornamelijk bestaande uit christen-democraten en liberalen die de persoonlijke macht van Suárez wilden beperken en de partijstructuren wilden democratiseren.

De voorzitter van de UCD. Agustin Rodriguez Sahagun.

Pio Cabanillas (l.) legt de eed af als minister van justitie. Rechts koning Juan Carlos. Op de achtergrond (met bril) premier Calvo Sotelo.

Tweede partijcongres UCD

Ook op het tweede partijcongres van de UCD, dat van 6-9 februari 1981 in Palma de Mallorca werd gehouden, werd geen eenheid binnen de partij bereikt. Eén van de hoofdonderwerpen op het congres vormden de parlementsverkiezingen van 1983 en vooral de vraag hoe de verschillende stromingen op de kandidatenlijst van de UCD zouden zijn vertegenwoordigd.
Wel was het congres het eens over Spanjes toetreding tot de NAVO. Een streefdatum werd echter niet meer genoemd.
Tot de nieuwe partijvoorzitter werd Agustín Rodríguez Sahagún, een vertrouwensman van Suárez, gekozen.
Volgens de *NZZ* (11-2) zou deze vroegere zakenman en ondernemer zijn veel geprezen organisatietalent hard nodig hebben om de partij enigszins bij elkaar te houden.

Aftreden minister van justitie Ordóñez. Cabanillas opvolger

Op 31 augustus 1981 diende minister van iustitie Francisco Fernández Ordóñez zijn ontslag in bij premier Calvo Sotelo. Ordóñez stond bekend als de meest progressieve bewindsman in het kabinet, die de linkse oppositie het meest nabij stond. Hij trad op als de woordvoerder van de sociaal-democraten.
In zijn ontslagbrief had Ordóñez het „over de onmogelijkheid de hervormingen zo uit te voeren als ik ze mij had gedacht" en hij beklaagde zich over het feit dat Calvo Sotelo zich niet verzette tegen de toenemende „verrechtsing" van de UCD. Ordóñez werd vooral bekend door de twee meest hervormingsgezinde wetten die hij erdoor heeft gekregen sinds de UCD na Franco's dood aan de macht kwam: een nieuwe belastingwet (pag. 667/3-1977) en de wet op de echtscheiding (zie hierboven).
Bij de ontslagaanvrage speelden nog twee andere punten een rol. De regering wilde invoering mogelijk maken van commerciële TV, waar de oppositie tegen was. Een deel van de UCD vond dat dit bij decreet kon gebeuren; Ordóñez vond dat deze kwestie aan het parlement moest worden voorgelegd.
Daarnaast was Ordóñez weliswaar een voorstander van Spanjes toetreden tot de NAVO, maar meende hij toch dat het nog niet het geschikte ogenblik was om de kwestie aan de orde te stellen.
Op 1 september werd de christen-democraat Pio Cabanillas. één van de politieke tegenstrevers van Ordóñez in de regering, als minister van iustitie geïnstalleerd.
Over de verdeeldheid binnen de UCD schreef de *Volkskrant* op 23-9-1981:

Het politieke gebeuren in Spanje wordt steeds meer overheerst door de interne crisis van de regeringspartij UCD en de veronderstelling dat zij de eerstkomende verkiezingen zal verliezen. Dit voert tot overhaaste besluiten van premier Calvo Sotelo uit angst dat zijn kabinet 1983 niet zal halen, en tot een rustiger optreden van de oppositie die meent dat de regering zich zelf wel ten grave zal dragen.
Dat het hier niet alleen om een wensdroom van de linkse partijen gaat. bleek onlangs uit een donderpreek van de grote baas van het Spaanse VNO, Carlos Ferrer Salat, een man die aller-

minst gebaat is bij de val van het centrumrechtse kabinet. Op het recente congres van de Spaanse werkgevers gaf Ferrer Salat (nadat hij de socialisten terloops voor gevaarlijke revolutionairen had uitgemaakt) onverwacht ook de CCD een veeg uit de pan: ,,Als haar leiders niet in staat zijn de tegenstrijdigheden te overwinnen, die de onlogische opbouw van deze centrumpartij als vergaarbak van uiteenlopende ideologieën met zich meebrengt, dan voorzien wij, de Spaanse ondernemers, een spoedige en onontkoombare verkiezingsnederlaag voor de UCD."

Desondanks blijft premier Calvo Sotelo het gekrakeel in de UCD met een kleinerende afstandelijkheid bejegenen; alsof het lot van zijn partij hem niet aangaat en hij het ook wel zonder de UCD kan klaren, Meer nog: tijdens het laatste Kamerdebat deed hij een merkwaardige onthulling, door te verklaren dat de premier „in beginsel niet wenst toe te staan" dat zijn eigen partij de samenstelling van het kabinet bepaalt.

Dat is in een parlementaire democratie toch wel een opvallend standpunt voor een premier die niet aan de macht is gekomen doordat hij zelf een verkiezingscampagne naa gewonnen, maar doordat zijn partijgenoot Suarez plotseling aftrad als regeringshoofd en het UCD-bestuur Calvo Sotelo aanwees als zijn opvolger.

De bitse opmerking van premier Calvo Sotelo dat hij de UCD-leiders geen inspraak wenst te geven bij de eventuele benoeming van ministers, weerspiegelt niet alleen de machtsstrijd binnen de Spaanse regeringspartij. Ze laat ook zien dat Calvo Sotelo eigen plannen heeft om het risico van een verkiezingsnederlaag van de UCD te ondervangen. Hij zou graag nieu e bondgenoten aantrekken door conservatieven en liberalen eventueel onder het etiket van „onafhankelijken", in zijn kabinet op te nemen. Binnen de huidige regeringspartij bestaat er al een (zwakke)liberale stroming, maar Calvo Sotelo schijnt zijn liberale versterkingen liever buiten de UCD te zoeken. Bijvoorbeeld de Madrileense miljonair. advocaat en zakenman Antonio Garrigues, die al maanden lang probeert een alternatief voor de UCD op te bouwen.

In dat opzicht is er in Spanje reeds langer sprake van een brede rechtse coalitie om ,,orde op zaken te stellen". Dit vervult de socialistische oppositieleider Felipe Gonzalez met zorg. Per slot van rekening was het de polarisering rond een rechtse coalitie en een links Volkfront die de broze Spaanse democratie in de jaren dertig verlamde en de weg opende naar de burgeroorlog. Ondanks de grote maatschappelijke veranderingen die er sindsdien in Spanje hebben plaatsgevonden, bewees de (mislukte) staatsgreep van februari toch hoe gevaarlijk een nieuwe confrontatie tussen rechts en links in dit land kan zijn Dit is ongetwijfeld de reden waarom de socialisten de laatste maanden, onder andere met de ondertekening van een sociaal pact. hielpen om de centrum-rechtse regering voor een tijdige val te behoeden.

Om dezelfde reden gingen de socialisteri bij het laatste Kamerdebat, over de industriële voedselvergiftiging in Spanje (zie een volgende aflevering), niet zo ver om een motie van wantrouwen tegen het hele kabinet in te dienen.

En toch joeg premier Calvo Sotelo de oppositie in het harnas, met zijn plotselinge beslissing om Spanjes aansluiting bij de NAVO er door te drukken en met zijn voornemen om per decreet (dus zonder inspraak van het parlement) zendvergunningen voor privé-televisiezenders te verlenen. Misschien zoekt hij de polarisering, om de brede rechtse coalitie te kunnen lanceren nog voordat de UCD als gedoodverfde verliezer de verkiezingen ingaat. Maar zelfs het succes van zo'n rechtse coalitie is aan twijfel onderhevig. Daarom kan Calvo Sotelo's beleid even goed betekenen dat hij Washington (met het Spaanse NAVO-lidmaatschap) en Spanjes rechtse elite (met eigen televisiestations als politiek machtsmiddel) nog tijdig van dienst wil zijn, voordat het Mitterrand-syndroom ook in Spanje toeslaat.

Vertrek 15 parlementariërs uit UCD

Op 3 november kwam de reeds lang sluimerende crisis binnen de UCD tot een uitbarsting toen vijftien parlementsleden, behorende tot de sociaaldemocratische vleugel, besloten uit de partij te stappen en een eigen politieke groepering in het leven te roepen, de Acción Dernocratica (Democratische Actie).

Zij namen dit besluit, omdat zij het niet eens waren met de ,,verrechtsing" die volgens hen aan de gang was. Bovendien meenden zij dat hun vertrek zou helpen een einde te maken aan de ,,verwarring" die telkens weer ontstond doordat groepen met geheel verschillende opvattingen .,kunstmatigsamenleefden" binnen de regeringspartij.

De leider van de uitgetredenen was Ordónez die ai eerder ais minister van justitie uit het kabinet was gestapt. In totaal stapten 9 leden van het Congres (Tweede Kamer) en 6 leden van de Senaat (Eerste Kamer) uit de UCD.

De uitgetredenen behielden hun zetels in het parlement. Zij verzekerden dat hun vertrek de verhoudingen in dit lichaam niet zou .,destabiliseren", omdat zij voorlopig nog het beleid van de regering-Calvo Sotelo zouden steunen. Reglementair konden zij pas met ingang van 1982 een eigen fractie vormen.

De breuk binnen de UCD veroorzaakte een grote opschudding in 'politieke kringen, omdat het de eerste maal was, sinds het op gang komen van de parlementaire democratie na Franco's dood, dat er een belangrijke wijziging optrad in het bestaande patroon der politieke partijen.

SPANJES TOETREDING TOT DE NAVO

Op 21 aug. 1981 gaf de Spaanse legerleiding haar zegen aan het plan van de regering-Calvo Sotelo om toe te treden tot de NAVO.

Al bij haar oprichting in 1977 had de regeringspartij UCD, Unie van het Democratisch Centrum, te kennen gegeven te willen toetreden tot de NAVO en door de staatsgreep van 23 februari voelde zij zich genoodzaakt de toetreding te versnellen om zo een nieuwe coup te voorkomen.

Nadat de chefs van staven gezamenlijk het voorstel van premier Calvo Sotelo hadden goedgekeurd, gaf de premier de zaak in handen van de Spaanse Raad van State, het hoogste adviesorgaan van de regering dat moest worden geraadpleegd als het om grondwetszaken ging.

Deze Raad van State moest uitmaken of de regering de steun nodig had van de meerderheid van het parlement. waarin een vrij sterke oppositie – vooral van socialisten en communisten – tegen toetreding tot de NAVO was. De Raad van State was ook bevoegd een referendum uit te schrijven, iets waar de oppositie al enige maanden sterk op aandrong. De regering hoefde zich echter formeel niet te houden aan wat de Raad adviseerde.

Op 27 augustus besliste de Raad van State dat het niet nodig was om een referendum over Spanjes toetreding tot de NAVO te houden en dat toestemming van het parlement met een meerderheid van stemmen voldoende was.

De Raad van State, die uit 9 leden bestaat, achtte toetreding tot de NAVO mogelijk op grond van artikel 94 in de grondwet. In dat artikel stond dat internationale verdragen van politieke of militaire aard of de territoriale integriteit betreffende door het Spaanse Congres en door de Senaat gesanctioneerd moesten worden.

Tot de voorstanders van het NAVO-lidmaatschap behoorden de regeringspartij UCD en de rechtse Democratische Alliantie (AD), die samen een meerderheid in het Congres hadden. Tegen waren de belangrijkste oppositiepartijen, de socialisten en de communisten.

Felipe Gonzales, leider van de socialisten, had als voornaamste bezwaar dat de toetreding van Spanje zou leiden tot een situatie van verstoord evenwicht, waardoor het Warschaupact zou zijn gedwongen tot tegenactie.

Diplomatiek geschil *Spanje/Sowjet-Unie* over anti-NAVO nota

Op 9 september gaven de Russen de tekst van een ,,anti-NAVOnota" aan de openbaarheid prijs, nadat het Spaanse ministerie van buitenlandse zaken had geweigerd deze nota in ontvangst te nemen.

In de Russische nota, die door vrijwel de gehele Spaanse pers letterlijk werd afgedrukt. werd gewaarschuwd dat toetreding van Spanje tot het Atlantisch bondgenootschap ,,het confrontatieniveau tussen beide militaire en politieke blokken zal verhogen", zou bijdragen tot opvoering van de wapenwedloop, het spanningsveld in de wereld zou vergroten en de Oost-Westdialoog zou bemoeilijken.

Werd Spanje inderdaad lid van de NAVO, dan zouden de Sowjet-Unie en haar bondgenoten „zich genoodzaakt zien de noodzakelijke gevolgtrekkingen te maken en de mogelijkheid moeten overwegen om toepasselijke maatregelen te treffen", aldus de nota, die dit laatste niet verder preciseerde.

Daarnaast wees het document erop dat toen Spanje werd uitgekozen als gastheer voor de Conferentie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa dit was omdat dit land van geen enkel blok deel uitmaakte.

In de Russische nota, die van begin tot eind uitgesproken dreigend van toon was, werd gezegd dat het respect voor de Spanse soevereiniteit niet uitsloot dat andere landen uit bezorgd-

heid voor hun eigen veiligheid stelling zouden nemen tegen de toetreding tot een militair bond. genootschap dat tegen hen is gericht.

Als antwoord op de Russische nota gaf de Spaanse regering onmiddellijk een nota uit, waarin werd geprotesteerd tegen deze, flagrante inmenging in een kwestie die juist p dit genblik s onderworpen aan de discussie tussen de vertegenwoordigers van het Spaanse volk"
i erder verklaarde de nota van de rege ring dat Spanje al geruime tijd deel uitmaakte van de Westerse verdediging (bedoeld werd via het militaire samenwerkingsverdrag met de VS) en dat de beoogde toetreding tot de NAVO .noch als een reëel noch als een denkbeeldig gevaar voor de Sowjet Unie kan worden beschouwd"
Leiders van de socialistische en communistische oppositie stemden in met de opvatting van de regering dat hier van een ongeoorloofde inmenging sprake was van de kant van de Sowjet-Unie Zij voegden er echter aan toe, dat de ,,druk van de kant van de VS op de Spaanse regering om lid te worden van het bondgenootschap" evenzeer zo'n ongewenste inmenging betekende

Spaans-Amerikaans samenwerkingsverdrag met 8 maanden verlengd

Tijdens het overleg in Madrid, begonnen op 25 augustus, over het Spaans-Amerikaans samenwerkingsverdrag dat het gebruik van militaire bases in Spanje toestond en dat op 21 september zou aflopen, werd geen overeenstemming bereikt over een definitieve verlenging van het verdrag. De VS wensten niet in te gaan op de hogere eisen die aan de Spaanse kant werden gesteld in vergelijking tot de bij het laatste akkoord (1976) bedongen voorwaarden. Het ging onder meer om de eis dat de in Spanje gelegerde Amerikaanse strijdkrachten een groot deel van hun uitrusting, waaronder kledingstukken en vervangingsonderdelen van de militaire apparatuur, in Spanje zouden aanschaffen. Ook wilde Spanje op grotere schaal technische kennis van de VS ontvangen.
De socialisten en communisten, die wel tegen Spanjes toetreding tot de NAVO waren, waren geen tegenstanders van het voortbestaan van de Amerikaanse bases in Spanje.
Op 6 sept. 1981 meldde de NZZ dat de VS en Spanje hadden besloten het samenwerkingsverdrag voorlopig met 8 maanden te verlengen, in welke tijd Spanjes toetreding tot de NAVO kon worden geregeld. Daarna zou dan een nieuw samenwerkingsverdrag volgen. De verlenging van het verdrag met 8 maanden moest nog wel door de parlementen van beide landen worden bekrachtigd.

Conares vóór toetredina NAVO

Op 29 oktober sprak het Congres zich met 186 tegen 146 stemmen uit vóór het Spaanse NAVO lidmaatschap. Er .varen geen onthoudingen. Voór stemden de Unie van het Democratisch Centrum, de rechtse Democratische Alliantie en de Baskische en Catalaanse nationalisten. Tegen stemden de socialisten en de communisten. Volgens dezelfde uitspraak van de Kamer mocht de regering bij de onderhandelingen na ondertekening van het NAVO-verdrag over de precieze vormgeving van liet Spaanse lidmaatschap geen enkele afspraak aanvaarden die ,,installatieof opslag" van kernwapens op Spaans grondgebied met zich mee zou brengen. „Iedere latere beslissing over deze kwestie behoeft de toestemming vooraf van het parlement," aldus de uitspraak van het Congres.
Verder werd de regering ,,aanbevolen" dat zij bij genoemde onderhandelingen zou opkomen voor onder meer de volgende punten:

- het terugkrijgen van de soevereiniteit over Gibraltar;
- de noodzaak van garanties voor de veiligheid van het gehele Spaanse grondgebied, ,,zowel op het schiereiland als buiten het schiereiland" (dit laatste sloeg vooral op Ceuta en Melilla, de Spaanse enclaves op Marokkaans grondgebied);
- versnelling van de onderhandelingen over een Spaans lidmaatschap van de EG.

De oppositie had gewild dat de regering voordat zij het NAVO-verdrag ondertekende in Brussel een aantal voorwaarden stelde. Daarbij zou de teruggave door Engeland van de soevereiniteit over Gibraltar aan Spanje zeker moeten worden gesteld alsmede de garantie worden gegeven voor de veiligheid van Ceuta en Melilla. Dit zou bij ondertekening van het NAVO-verdrag in een apart protocol moeten worden vastgelegd. Het kabinet weigerde echter ,,voorwaarden vooraf" en wilde slechts akkoord gaan met ,,aanbevelingen" voor de onderhandelingen na ondertekening (wel was het gebonden geen opslag van kernwapens te aanvaarden).

De socialisten hielden vast aan hun besluit om als zij in 1983 bij de parlementsverkiezingen (of eerder! aan de macht zouden komen. een referendum uit te schrijven over de wenselijkheid om in het bondgenootschap te blijven.

De Senaat moest zich nog uitspreken over het NAVO-lidmaatschap.

ZUIDOOST-AZIE EN VERRE OOSTEN

MALEISIË

VERKIEZINGEN IN SABAH

Nadat het in april 1976 gekozen parlement van de deelstaat Sabah op 21 febr. was ontbonden. vonden daar van 23-28 maart parlementsverkiezingen plaats. De multiraciale Berjaya (Sabah People's Union), die in het oude parlement 37 van de 48 verkiesbare zetels bezette (nadat negen USNO-afgevaardigden waren overgelopen). verwierf nu 43 zetels. De islamitische United Sabah National Organization (USNO) ging achteruit van 11 naar 3 zetels. De Sabah Chinese Consolidated Party (SCCP) verwierf één zetel. De verkiezing voor de resterende zetel werd uitgesteld wegens het overlijden van een kandidaat. USNO, SCCP en de Pasok partij hadden samengewerkt in een stembusalliantie, de Barisan Sabah.
Berjaya-voorzitter Datuk Harris Salleh werd herbenoemd als premier van Sabah. Hij vormde een nieuw kabinet, dat op 30 maart werd beëdigd. (*KCA*)
(Vor. ber. pag. 303-1976)

CONTROVERSIËLE WETTEN

Op 9 april aanvaardde het federale Huis van Afgevaardigden twee controversiële wetten: 1) de Societies (Amendment) Act zonder hoofdelijke stemming; en 2) de Constitutional Amendment Act met 118 tegen 12 stemmen.

De eerste wet, een amendement op de Societies Act van 1966, bepaalde dat alle clubs, genootschappen en verenigingen in Maleisië zich moesten laten registeren als politieke of als niet-politieke lichamen. De registratie-ambtenaar kreeg de bevoegdheid stappen te ondernemen tegen elke als niet-politiek geregistreerde vereniging, die geacht werd zich in politieke zaken te mengen, wat neer zou komen op een verbod. Er was geen beroep mogelijk bij de rechtbank, alleen bij de minister van binnenlandse zaken. Er werd bovendien een nieuwe categorie van ,,politieke verenigingen" geschapen die volgens *NRC/H'blad* (16-4) zo vaag werd omschreven dat consumentengroepen en andere pressiegroepen eronder kunnen vallen. Een politieke vereniging die niet-staatsburgers onder haar leden telt of geld uit het buitenland ontvangt, kan zonder omhaal uit het register worden geschrapt. Ook verenigingen die ,,enige binding, contacten of andere relaties" met buiten-

landse organisaties hebben, kunnen worden verboden.
Verscheidene verenigingen en pressiegroepen, met inbegrip van het Maleisische Vakbondscongres (MTUC), de Raad van Advocaten en milieugroepen, stelden in hun kritiek dat de wet kon worden gebruikt om hen te beletten kritiek te leveren op enig aspect van de regeringspolitiek of actie te voeren voor wijzigingen in bestaande wetten. Volgens de regering was de wet nodig om ,,het masker van bepaalde verenigingen af te rukken die beweerden vriendschappelijke verenigingen te zijn maar die als politieke (verenigingen) opereerden".

Tot de organisatie die de laatste tijd met de regering in conflict waren geraakt behoorden a) de Aliran-groep van 55 intellectuelen, „een hervormingsbeweging gewijd aan gerechtigheid, vrijheid en solidariteit", die scherpe kritiek had geleverd op corruptie en „communalisme"; b) een fundamentalistische islamitische jeugdbeweging, Abim; en c) de consumentenorganisatie van Penang die vooral actief was in milieuzaken.

De tweede wet gaf het federale staatshoofd de bevoegdheid de noodtoestand uit te roepen, als het gevaar dreigt dat wet en orde verdwijnen of bij een bedreiging van de nationale veiligheid. Het staatshoofd kan maatregelen nemen i.z. de noodtoestand en decreten uitvaardigen als beide Huizen van het parlement geen zitting houden. Daartegen was geen beroep mogelijk bij de rechtbank. Voorts kan het parlement wetten goedkeuren voor het in beslagnemen van eigendommen, die werden gebruikt bij subversieve activiteiten welke de nationale veiligheid konden ondermijnen.
De hervormingsbeweging Aliran stelde dat de nieuwe bevoegdheden van de koning ,,het kabinet (dat de koning adviseert) het soort carte blanche geeft dat in geen enkele parlementaire democratie bestaat". En ,,geen regering, hoe rechtschapen ook, zou met dergelijke volmachten mogen worden bewapend, aangezien dat zo gemakkelijk tot politiek misbruik kan leiden", aldus Aliran. (The *Times, NRC/H'blad,* KCA)

NIEUWE FEDERALE PREMIER.
REORGANISATIE KABINET.
VRIJLATING POLITIEKE GEVANGENEN

Op 15 mei maakt de federale premier (sinds 1976), Datuk Hussein bin Onn (59), bekend dat hij zich niet herkiesbaar zou stellen als voorzitter van de United Malays National Organization (UMNO, de voornaamste component van het Nationale Front, de regeringscoalitie) als de partij in juni haar algemene vergadering zou houden en dat hij zijn ambt van federaal premier spoedig na die vergadering zou neerleggen. Als reden voor zijn aftreden iioemde Wussein bin Onn zijn slechte gezondheid. (Op 7 febr. had hij in Londen een operatie ondergaan.]
Op 26 juni koos het congres van de UMNO de plaatsvervangend partijvoorzitter Datuk Seri Mahathir bin Mohamed (vice-voorzittersind 1976 en minister van handel en industrie sinds 1977) tot partijvoorzitter als opvolger van Hussein bin Onn. Er waren geen andere kandidaten.
Tot waarnemend partijvoorzitter werd gekozen vice-voorzitter Dato Musa bin Hitam (de minister van onderwijs). Hij versloeg met 722 tegen 517 stemmen een andere vice-voorzitter-, Tengu Tan Sri Razaleigh Hamzah (de minister van financiën).
Het congres koos ook drie nieuwe vicevoorzitters, o.w. de voormalige premier van Selangor, Datuk Harun bin Haji Idris, die wegens corruptie in de gevangenis zat (zie pag. 303/1-'76 en 31813-'78).

Datuk Harun werd op 1 aug. uit de gevangenis vrijgelaten, nadat zijn vonnis was herzien.

Nadat Datuk Hussein bin Onn formeel was afgetreden, werd Datuk Seri Mahathir bin Mohamed op 16 juli als nieuwe federale premier van Maleisië beëdigd.
Op 18 juli benoemde hij een nieuw federaal kabinet. waarin de portefeuilles als volgt waren verdeeld:

Premier en minister van defensie – Datuk Seri Mahathir bin Mohamed*; vice-premier en minister van binnenlandse zaken – Dato Musa bin Hitam*; transport – Dato Lee San Choon; wetenschap, technologie en milieu – Tan Sri Ong Kee Hui; buitenlandse zaken - Tan Sri Haji Mohammed Ghazali bin Shafie*: sociale zaken – Datin Paduka Hajjah Aishah binti Haji Abdul Ghani; handel en industrie – Tengku Ahmad Rithauddeen bin Tengku Ismail*; financiën – Tengku Tan Sri Razaleigh Hamzah; gezondheid – Tan Sri Chong Hon Nyan; grondbezit en regionale ontwikkeling – Datuk Seri Shariff bin Ahmad; voorlichting – Dato Mohamnied bin Rahmat; arbeid - Dato Rictiard Ho Ung Hun. basisindustrie – Dato Paul Lrong Khee Seong, landbouw – Dato Abdul Manan bin Othman; energie en PTT – Datuk Leo Moggie anak Irok; huisvesting en plaatselijk bestuur – Dato Neo Yee Pan: openbare werken en nutsbedrijven – Datuk Samy Vellu; cultuur, jeugd en sport – Dato Mokhtar bin Hashim; openbare ondernemingen – Datin Paduka Rafidah Aziz; onderwijs – Dato Sulaiman bin Haji Daud*; federaal gebied – Datuk Pengiran Othman bin Haji Pengiran Raof*; nationale en plattelandsontwikkeling – Encik Sanusi bin Junid, ministers zonder portefeuille in het bureau van de premier – Dato Haji Mohammed bin Nasir en Dato Abdullah bin Haji Ahmad. (* = andere portefeuille.)

(Vor. ber. pag. 317/2-'79 en 778/3-'80)

De nieuwe premier van Maleisie, Mahathir bin Mohamed.

De in 1925 in de noordwestelijke staat Kedah geboren Mahathir Mohamed is de eerste federale premier wiens politieke loopbaan grotendeels is gevormd sinds Maleisië de onafhankelijkheid bereikte, terwijl zijn voorgangers diverse posten onder het Britse bewind hadden bezet en een belangrijke rol speelden bij de onderhandelingen over de onafhankelijkheid. integenstelling tot zijn drie voorgangers heeft hij geen aristocratische achtergrond en geen banden met enig Maleis vorstenhuis. Als doctor in de medicijnen is hij ook de eerste niet-advocaat onder de Maleisische premiers en hij is ook de eerste premier die meer in eigen land dan in Engeland werd onderricht. (Financial Times 26-6)
In de beginfasevan zijn politieke loopbaan werd Mahathir als man van de rechtervleugel van de UMNO beschouwd; hij gold als een ,,ultra" en als een ,,Maleisechauvinist". Hij werd een tijdlang als partijlid geschorst vanwege het huldigen van ,,extremistische Maleise opvattingen", volgens de toenmalige UMNO-leiding, tijdens de rassenonlusten van 1969 en de vervolgens afgekondigde noodtoestand.
In 1970 publiceerde hij een boek, "The Malay Dilemma", waarin hij de positie van de Maleise en Chinese etnische gemeenschappen in de Maleisische samenleving aan de orde stelde en de oorzaken onderzocht van de Maleise achterstand t.o.v. de Chinezen, die het grootste deel van handel, bankwezen en industrie domineren. Hij meende dat de wortels van dit probleem berustten in de inteelt en de gedwongen huwelijken bij de „Bumiputra" (de Maleise meerderheid) en bij de anderen uitsluitende clangeest van de hard werkende Chinezen. Hoewel hij de Maleise meerderheid minstens zo scherp bekritiseerde, wantrouwen hem sindsdien vooral de Chinezen, aldus de NZZ (4-7). Een groot deel van wat in zijn boek toen opzien baarde, is volgens de FAZ (7-7) inmiddels onderdeel van de officiële ,,nieuwe economische politiek", die de „apatische Bumiputra" op de been moet helpen. Het te Singapore uitgegeven boek werd in 1970 in Maleisië verboden.
Mahathir Mohamed keerde in 1972 in de politiek terug. In 1974 kreeg hij opnieuw een zetel in het parlement en volgde zijn benoeming tot minister van onderwijs. In 1976 werd hij vice-premier en minister van handel en industrie. Hij gaf sindsdien blijk van een pragmatisme dat zelfs zijn scherpste critici verraste, aldus The Times (17-7).

De nieuwe vice-pre ier, Dato Musa bin Hitam, geldt als een politieke bondgenoot van Mahathir Mohamed. Hij werd van zijn post als assistent minister ontheven in dezelfde tijd toen Mahathir in ongenade viel.
De vroegere rivaal van de nieuwe premier, Tan Sri Ghazali bin Shafie, verhuisde van het ministerie van binnenlandse zaken naar dat van buitenlandse zaken, wat in de Maleisische hiërarchie een middenpositie betekent.

Dato Sulaiman bin Haji Daud was sinds maart minister van federaal gebied als opvolger van de afgetreden Datuk Amar Haji Abdul Taib bin Mahmud. Van de nieuwe ministers waren Encik Sanusi bin Junid en Dato Abdullah bin Haji

Ahmad tevoren onderminster (resp. van binnenlandse zaken en federaal gebied).

Vrijlating politieke gevangenen. *Opheffing* verbod *i.z. Mahathirs* boek

Op 30 juli maakte de regering de vrijlating van 21 politieke gevangenen bekend, Onder hen waren vier politici, die krachtens de binnenlandse veiligheidswet op 4 nov. 1976 waren gearresteerd voor een onderzoek i.v.m. beweerde communistische subversieve actie: Datuk Abdullah Ahmad, een voormalige onderminister van de UMNO; Encik Kassim Ahmed, de voorzitter van de Maleisische Socialistische Volkspartij (PSRM); Encik Chan Kok Kit en Encik Chian Heng Kai. twee leden van de Democratische Actie Partij (DAP) die bij de algemene verkiezingen van 1978 in het Huis van Afgevaardigden waren herkozen ondanks hun detentie.
Eveneens op **30** juli maakte de regering de opheffing bekend van het verbod op Mahathirs boek "The Malay Dilemma". (Financial Times, The Times, *NZZ*, FAZ)

DRIE RUSSEN UITGEWEZEN

Op 13 juli wees de Maleisische regering drie Russische diplomaten uit wegens spionage-activiteiten. Zij kregen 24 uur de tijd om het land te verlaten.
Volgens een verklaring van het ministerie van binnenlandse zaken hadden zij Siddiq Mohammed Ghouse, gedurende zeven jaar de politieke secretaris van Mahathir bin Mohamed (de nieuwe premier), als KGB-agent en spion gerecruteerd. Siddiq werd op 13 juli gearresteerd, nadat hii reeds eerder als secretaris ontslag had genomen. Mahathir bin Mohamed verklaarde dat zijn voormalige medewerker om financiële, niet ideologische redenen voor de Russen had gewerkt. (The Times, Le Monde)

HERVATTING TERECHTSTELLINGEN

Op 17 juni werden in Maleisië drie mannen opgehangen wegens overtreding van de wet op verdovende middelen. Daarmee waren sinds maart 1980 28 mensen ter dood gebracht, op één na allen Chinezen, terwijl in de 10 jaar daarvoor geen terechtstellingen hadden plaatsgevonden.
De meeste geëxecuteerden en het merendeel van de ca. 50 gevangenen die executie te wachten staat werden schuldig bevonden krachtens de wet op de binnenlandse veiligheid (ISA) uit 1975 of de wet op verdovende middelen. In eerstgenoemde wet is *c c* doodstrafclausule opgenomen voor illegaal wapenbezit en voor moord. (The Times, Wordt Vervolgd.)

(Vor. ber. pag. 779-1980)

PAPOEA NIEUW-GUINEA

VORMING REGERING-CHAN. MUTATIES. NIEUWE POLITIEKE PARTIJEN. HERSTEL EENHEID UNITED PARTY.

BUITENLANDSE BETREKKINGEN

De n~ 11 maart 1980 als opvolger van Michael Somare tot premier gekozen Julius Chan (pag 79512-'80) vormde op 13 maart 1980 een coalitieregering van 25 leden 7 van zijn eigen People's Progress Party (PPP), 6 van de National Party (NP), 4 van de meerderheidsfactie van de United Party (UP), 4 van de Papua Besena (PB), 3 van de Melanesian Alliance (MA) en één onafhankelijke

De NP. zoals gevormd in 1980, was hoofdzakelijk gebaseerd op het People's United Front (PUF: van Iambakey Okuk (pag. 795/2-'80), die ook de nieuwe NP leidde. De vroegere leider van de oude NP, Thomas Kavali (pag. 411/3-'78), werd lid van Okuks nieuwe NP.
De MA was in febr. 1980 gevormd door twee ontslagen ministers van de regering-Somare, Fr. John Momis en John Kaputin (zie pag. 796/1-'80).

De portefeuilles in de regering-Chan waren als volgt verdeeld:

Premier – Sir Julius Chan (PPP)*; vice-premier en minister van transport en burgerluchtvaart - Iambakey Okuk (NP)*; decentralisatie – Fr. John Momis (MA)*; financiën – John Kaputin (MA)*; nationale planning en ontwikkeling – Galeva Kwarara (PB); basisindustrie – Roy Evara (UP)*; buitenlandse zaken en handel – Noel Levi (PPP); grondbezit -Thomas Kavali (NP)*; stadsontwikkeling - Goasa Damena (PB); bosbouw – Joseph Aoae (PB); politie – Warren Dutton (PPP); mineralen en energie – Gabriel Bakani (PPP)*; onderwijs – Sam Tulo (MA); handel en industrie – Opai Kunangel (UP)*; openbare nutsbedrijven – Wiwa Korowi (PPP)*; strafinrichtingen en drankvergunningen – Akepa Miakwe (NP); justitie – Paul Torato (UP): gezondheid – John Jaminan (UP); arbeid en werkgelegenheid – Jacob Lemeki (PPP)*; media – Clement Poye (NP): defensie – Gerega Pepena (PB); milieubeheer en natuurbescherming – Ibne Kor (NB); binnenlandse zaken – Zibang Zurenuoc (PPP); openbare werken en bevoorrading – Mark Ipuia (NP); cultuur, wetenschap en toerisme – Stephen Tago (onafh.)* = eerder minister onder Michael Somare

In juli 1980 werd Wesani Iwoksim benoemd tot minister van jeugd en recreatie In aug 1980 volgde de benoeming van Lennie Aparima tot staatsminister in het bureau van de premier belast met openbare diensten

In februari 1981 ontsloeg premier Chan de minister van gezondheid, John Jaminan, nadat deze geweigerd had af te treden na te zijn veroordeeld wegens agressie en autorijden nnder invloed Tegelijk aanvaardde de premier het ontslag van drie andere ministers die bij justitiële zaken betrokken waren: Ibne Kor (milieubeheer), Gabriel Bakani (mineralen) en Mark Upuia (openbare werken).

Minister Wiwa Korowi (van openbare nutsbedrijven) werd ad interim belast met de portefeuille van mineralen en energie. Voorts werden drie nieuwe ministers benoemd: gezondheid – Martin To Vadek (UP); milieubeheer en natuurbescherming – Yano Belo (PPP); en openbare werken en gezondheid – Sailas Atopare (onafh.).

Begin april werd Angmai Bilas (PPP) benoemd tot minister van openbare nutsbedrijven. Wiwa Korowi werd definitief minister van mineralen en energie.

Herstel eenheid UP. Vorming *Panal*

In februari 1981 werd de United Party (UP) herenigd. De minderheidsfactie o.l.v. Raphael Doa, die tot dan toe haar steun aan Somare had gehandhaafd,

De premier van Papoea Nieuw-Guinea, Sir Julius Chan, (r.), werd op 15 mei 1981 door de Britse premier, mevr. Margaret Thatcher, in haar ambtswoning te Londen begroet.

betuigde toen trouw aan de coalitieregering van Chan, waarin verscheidene leden van de UP-meerderheidsfactie zaten. Doa zei dat hij had besloten orri als plaatsvervangend leider van de oppositie af te treden, omdat zijn positie werd ondermijnd door elementen uit Somare's Pangu Pati.

Reeds in okt. 1980 had Sir Tei Abal, oud-leider van de UP en lid van de minderheidsfactie, zijn trouw aan de regering betuigd. Hem volgden 10 andere UP-leden, waardoor premier Chan in het parlement op 69 van de 109 leden kon rekenen.

Medio 1980 vormde mevr. Waliyato Clowes (voorheen geassocieerd met de Papua Besena) met de steun van ongeveer acht ,,gematigde Papoea"-parlementsleden die de regering-Chan steunden een nieuwe partij, de Papuan National Alliance (Panal).

Verklaring buitenlandse politiek

Eind nov. 1980 zette minister van buitenlandse zaken en handel, Noel Levi, de doelstellingen van de regering-Chan t.a.v. de buitenlandse politiek in een verklaring uiteen. Beoogd werd ,,de economische, commerciële, bijstands- en diplomatieke banden van het land radicaal te wijzigen".

De voornaamste punten waren:

1) Papoea Nieuw-Guinea zal de mogelijkheid van economische betrekkingen met China, Zuid-Korea en ASEAN-landen onderzoeken zonder bestaande commerciële en economische betrekkingen met traditionele handelspartners met inbegrip van Australië, Japan, West-Europa, de Pacific en de VS te verzwakken.

2) Papoea Nieuw-Guinea zal streven naar besprekingen met de niet-gebonden landen teneinde voor zichzelf uit te vinden welke voordelen een lidmaatschap van die beweging zou opleveren.

3) Papoea Nieuw-Guinea zal streven naar hulp van economieën onder staatscontrole zonder bestaande hulprelaties te verzwakken.

4) Papoea Nieuw-Guinea zal actiever worden in het versterken van de banden tussen Pacific-landen alsmede van hun collectieve positie t.a.v. andere landen en organisaties buiten de regio. Het zal streven naar een waarnemersstatus voor het South Pacific F in de VN, de mogelijkheid nagaan van het coördineren van de politiek van de Pacific-landen op internationale bijeenkomsten en een grotere politieke coördinatie bevorderen oo basis van een succesvolle functionele samenwerking

5) Papoea Nieuw-Guinea zal zich verplicht blijven voelen om de spanning aan de grens met Irian Jaya te verminderen en te waarborgen dat het land niet wordt benut voor vijandelijke actie tegen Indonesië. Het zal ook streven naar een grotere samenwerking met Indonesië bij het ontwikkelen van natuurlijke hulpbronnen in de grensgebieden en een delen in de opbrengst daarvan.

6) Papoea Nieuw-Guinea zal zijn betrekkingen met Australië handhaven en versterken.

7) Papoea Nieuw-Guinea zal niet streven naar een militair bondgenootschap met organisaties en landen orn zijn veiligheid te garanderen.

Betrekkingen *met* China

In mei 1980 werd bekendgemaakt dat de regering-Chan toestemming had verleend voor de vestiging van een permanente Chinese missie in Papoea Nieuw-Guinea. De regering-Somare had in 1978 geweigerd toestemming te verlenen voor de vestiging van zo'n Chinese missie en voor de vestiging van een Russische ambassade, (The Times, Financial Times, *Le* Monde. *KCA*)

(Vor. ber. pag. 79512 e.v.-1980)

SALOMONSEILANDEN

PARLEMENTSVERKIEZINGEN. NIEUW KABINET-KENILOREA. UITEENVALLENREGERINGSCOALITIE. MAMALONI PREMIER

Op 6 aug. 1980 vonden op de Salomonseilanden voor het eerst sinds de onafhankelijkheid (7 juli 1978, pag. 71313-'78) parlementsverkiezingen plaats. Het mandaat van de op 22 juni 1976 gekozen volksvertegenwoordiging was na vier jaar afgelopen.
Bij de ontbinding van het oude parlement waren daarin drie partijen vertegenwoordigd: 1) Solomons Islands United Party (SIUPA) o.l.v. premier Peter Kenilorea; 2) National Democratic Party (NADEPA) o.l.v. Bartholomew Ulufa'alu, de officiële oppositieleider in het parlement; en 3) People's Alliance Party (PAP), geleid door David Kausimae, het enige parlementslid. en oud-premier Solomon Mamaloni, die in 1977 uit het parlement getreden was, nadat hij in 1976 de strijd om het premierschap had verloren ten gunste van Kenilorea (pag. 71411-'78). (Eind 1979 hadden de People's Progressive Party van Mamaloni en de Rural Alliance Party van Kausimae zich aaneengesloten tot de PAP.) Maar de grootste groepering in het parlement was de Onafhankelijke Groep o.l.v. oud-minister Willie Betu.
Aan de verkiezingen namen 244 kandidaten deel. De opkomst bedroeg ca. 60% van de bijna 100.000 geregistreerde kiezers.
Bij de verkiezingen van 6 aug. 1980 werd ca. twee derde van de leden van het vorige parlement verslagen. Maar aangezien geen van de drie deelnemende politieke partijen een duidelijke meerderheid verwierf, bleef ook het nieuwe parlement in feite onder controle van onafhankelijken.
De onderlinge krachtsverhouding bleek bij verkiezing van een nieuwe premier eind augustus 1980. Toen versloeg Kenilorea met 25 tegen 5 stemmen opnieuw Mamaloni. Vervolgens vormde Kenilorea een nieuw kabinet uit leden van de SIUPA en een groep onafhankelijken o.l.v. oud-minister Francis Hilly. De twaalf portefeuilles werden als volgt verdeeld:

Premier – Peter Kenilorea (SIUPA); vice-premier en minister van gezondheid – Francis Hilly* (onafh.); financiën – Benedict Kinika (SIUPA, voorheen tevens vice-premier): onderwijs – G. Beti* (onafh); natuurlijke hulpbronnen – Paul J. Tovua (SIUPA); landbouw en grondbezit – Waeta Ben (onafh.); buitenlandse handel, industrie en arbeid – Pulepada Ghemu (SIUPA); transport enverbindingen – Moffat Bonunga* (SIUPA); binnenlandse zaken – Philip Kapini* (onafh.); justitie en voorlichting – Lawry Wickham* (onafh.); jeuad en cultuur – Denis Lulei* (onafh.) openbare werken en nutsbedrijven – Tom Harehiru* (SIUPA). (* = nieuw)

Maar na een jaar viel de coalitie uiteen en op 31 aug. 1981 koos het parlement de leider van de oppositie, Solomon Mamaloni met 20 stemmen tot premier tegen 17 voor Kenilorea.
De 38-jarige Mamaloni vormde vervolgens een kabinet van onervaren jonge ministers met NADEPA-leider Bartholomew Ulufa'alu (31) als minister van financiën. Het trok de aandacht dat een van de meest gerespecteerde onafhankelijken, Francis Billy Hilly (vice-premier in het aftredende kabinet), niet in de nieuwe regering werd opgenomen.

Mamaloni kondigde een herziening van de anti-communistische politiek van zijn voorganger aan. Hij verklaarde dat als hij niet voldoende hulp uit de traditionele Westerse bronnen (d.w.z. Engeland, Frankrijk, Australië en Nieuw-Zeeland) zou krijgen, hij geheel bereid was zich tot de Sowjet-Unie te wenden (Financial Times (2-9). Na zijn ambtsaanvaarding deelde hij mee dat zijn regering een vriend van allen en een vijand van niemand was en dat hij bereid was hulp te vragen van ,,Rusland, Cuba, Libië, noemt u maar op", aldus de *Financial* Times (30-9). Hij wilde ook contacten met Oosteuropese landen opnemen ,,om te zien, wat zij hebben aan te bieden."
Op deze suggesties werd in Papoea Nieuw-Guinea en Australie gechoqueerd gereageerd. De NZZ (10-9) schreef o.a.:

,,Bij de vergadering van het South Pacific Forum enige weken tevoren kwamen de elf lidstaten* overeen alle Russische offertes van de hand te wijzen (daartoe behoort ook het aangeboden researchschip voor hydrografisch onderzoek in de omgeving van Vanuatu en de Salomonseilan-

*De elf lidstaten van het South Pacific Forum zijn: Australië, Fidji, Kiribati, Naoeroe, Nieuw-Zeeland, Papoea Nieuw-Guinea, Salomonseilanden, Tonga, Tuvalu, Vanuatu en West-Samoa. Voorts zijn lid de van Nieuw-Zeeland afhankelijke Cook-eilanden en Niue.

den), om Moskou niet de „deur" naar de Zuid-Pacific te openen. (. . .) Voor kleine naties als Tongo, West-Samoa of Tuvalu is de verleiding echter groot met de Sowjets visserij-akkoorden te sluiten, die hun afzetgaranties, een visserijhaven of mogelijk een prestige-object als een vliegveld (. . .) zouden verschaffen, de Russen anderzijds uitgebreidere diplomatieke en economische betrekkingen. vooral „reparatiemogelijkheden", die al naar gelang de behoefte tot steunpunten zouden kunnen uitgroeien. (. . .)
In het voorbije jaar heeft de toch al matige economische groei van de landen in de Zuid-Pacific zich waarschijnlijk niet voortgezet. De prijzen voor de meeste van hun agrarische uitvoerprodukten zoals copra, palmolie, koffie en cacao dalen, die voor metalen als koper en nikkel stagneren. Anderzijds stijgen de invoerkosten voor olie- en industrieprodukten. (. . .)
Australië verleent (. . .) van jaar tot jaar meer kredieten – die meestal niet hoeven worden terugbetaald – aan de naburige regio. inmiddels ongeveer de helft van de totale ontwikkelingshulp van Canberra. Het grootste aeei gaat naar (. . .) Papoea Nieuw-Guinea, de overige landen in de Zuid-Pacific krijgen per jaar slechts ongeveer 40 mln Australische dollars, waarvan ca. 5 mln dollar naar de Salomonseilanden gaan – niet genoeg volgens premier Mamaloni, die „geen andere keus" ziet dan de „diversificatie" in de buitenlandse politiek".

De ***Financial Times*** (30-9) wees er op dat het streven van de kleine onafhankelijke Pacificlanden was de supermogendheden, in het bijzonder de Sowjet-Unie, buiten de Pacific te houden. Moskou werd de toestemming geweigerd consulaten te openen in Papoea Nieuw-Guinea en Fidji. En nog in augustus weigerde premier Kenilorea een Russisch oceanografisch schip, de Callisto, toestemming om de havens van de Salomonseilanden binnen te lopen voor het inslaan van voorraden. Voor het ogenblik zouden de Salomonseilanden zoveel financiele hulp genieten als zij maar aankunnen, maar het eind van het met Engeland overeengekomen hulppakket voor direct na de onafhankelijkheid nadert.

SINGAPORE

PRESIDENT SHEARES OVERLEDEN. DEVAN NAIR OPVOLGER

Op 12 mei overleed president Benjamin Henry Sheares op 73-jarige leeftijd aan de gevolgen van een hersenbloeding.

De partijloze chirurg Sheares, geboren op 12 aug. 1907 te Singapore, was op 2 jan. 1971 tot staatshoofd gekozen. Zijn ambtstermijn van 4 jaar was tweemaal door het parlement verlengd, de laatste keer op 29 dec. 1978.

Tot de aanwijzing van een nieuwe president werd het ceremoniële ambt van staatshoofd ad interim waargenornen door de parlementsvoorzitter, Yeoh Ghim Seng.
Op 23 okt. koos het parlement unaniem de kandidaat van de regerende People's Action Party (PAP), die alle 75 zetels in het parlement bezet, tot president. Die kandidaat was de 58-jarige vakbondsleider Chengara Veetil Devan Nair. Hij werd op 24 okt. als derde president van Singapore beëdigd.

Devan Nair werd in 1923 in Malakka geboren. Zijn vader was een immigrant uit Kerala (thans India). In de Tweede Wereldoorlog sloot hij zich aan bij het „Maleise Anti-Japanse Leger". Hij werd vervolgens lid van de door de communisten gesteunde anti-Britse „Liga". Als onderwijzer was hij actief in de vakbeweging. Als strijder voor de onafhankelijkheid kwam hij in conflict met het Britse koloniale bestuur, dat hem vier jaar gevangen hield op het eiland St. Johns en in Changi.
Daarna verbrak Devan Nair zijn contacten met de communisten en in 1954 richtte hij samen met Lee Kuan Yew, de huidige premier, de PAP op en de overkoepelende vakbeweging National Trades Union Council (NTUC), waarvan hij in 1962 secretaris-generaal werd. In die functie was Devan Nair nauwe medewerker en uitvoerder van premier Lee Kuan Yew. Hij reorganiseerde de vakbonden zodanig dat hun activiteiten werden beperkt en de rechten van de werknemers veeleer verminderden; kwesties als bevordering, ontslag en taakverdeling werden zaken van de werkgever. Daarom werd Devan Nair verweten dat hij de arbeidersbeweging heeft verraden.

Devan Nair viel ook fel uit tegen de Socialistische Internationale, die kritiek leverde op de schending van de mensenrechten in Singapore i.v.m. het zonder vorm van proces detineren van politieke gevangenen. In mei 1976 verliet de PAP, sinds 1966 lid van de SI, deze organisatie. In 1979 werd Devan Nair tot parlementslid van Singapore gekozen, voor het district Anson.

De nieuwe president werd door de Straits Times aangeduid als een „polemisch politicus en vakbondsman". (The Times, FAZ, NZZ)

C. V. Devan Nair (tweede van links) tijdens zijn beëdiging tot president van Singapore op 24 oktober. Links premier Lee Kuan Yew; rechts parlementsvoorzitter Yeoh Ghim Seng en opperrechter Wee Cheong Jin.

VERLIES VOOR PAP BIJ TUSSENTIJDSE VERKIEZING

Bij een tussentijdse verkiezing op 31 okt. won de secretaris-generaal van de oppositionele Workers'Party, J. B. Jeyaratnam (voorheen foutief gespeld als Jeyaretman), de parlementszetel van het kiesdistrict Anson met bijna 52% van de uitgebrachte stemmen. Bij de parlementsverkiezingen van 23 dec. 1979 had Devan Nair – die de zetel i.v.m. zijn benoeming tot president moest opgeven – als PAP-kandidaat in dit district met 84% van de uitgebrachte stemmen gewonnen.
De 55-jarige Jeyaratnam, die voor de zesde maal een parlementszetel betwistte, had zijn campagne gebaseerd op de noodzaak om een eind te maken aan het effectieve één-partij bewind (sinds 1968) van de PAP. Goh Chok Tong, de organisatie-secretaris van de PAP, zei na het bekendworden van de uitslag dat zijn partij haar opvattingen niet zou wijzigen door het verlies van één zetel (van de 75).

De Financial Times (4-11) wees erop dat Anson een kiesdistrict van voornamelijk de arbeidersklasse is, die – zoals elders in Singapore – getroffen is door recente forse huurverhogingen en prijsstijgingen (openbare nutsbedrijven, vervoer, enige levensmiddelen). Officieel zijn de prijzen in één jaar met 9,8% gestegen, maar buitenlandse economen in Singapore menen dat het inflatiepeil meer in de buurt van 15% ligt. Bovendien hebben de bewoners van Anson huisvestingsproblemen: veel gezinnen leven in één-kamerflats of worden bedreigd met uitzetting ter wille van ontwikkelingsprojecten.

(Vor. ber. pag. 15713 e.v.)

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118. 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660.

CHRISTEN-DEMOCRATEN VERLIEZEN IN BELGIË

De Belgische wetgevende verkiezingen (Kamer, Senaat en Provinciale raden) van 11 november 1981 leverden de liberalen, de Volksunie en de ecologisten of milieupartijen forse winst op. De Vlaamse en Franstalige christen-democraten leden een zware nederlaag. De Vlaamse socialisten handhaafden hun zetelaantal en de Waalse socialisten boekten zetel inst. De beide socialistische partijen leden nochtans zetelverlies.

Het verlies van de Vlaamse en Franstalige christen-democraten liep zo hoog op dat hun getalsterkte in de Kamer van Volksvertegenwoordigers herleid werd tot die van de socialisten. Beide politieke formaties tellen 61 kamerleden. Het Brusselse Front der Franstaligen (FDF), dat een gemeenschappelijke lijst had ingediend met het Rassemblement Wallon (RW), werd gehalveerd en het RW werd in Wallonië zelfs van de politieke kaart geveegd. Dank zij de lijstverbinding met de arrondissementen Leuven en Nijvel behaalde het FDF-RW een zetel in het Vlaamse arrondissement Leuven. Bij de verkiezingen van dec. 1978 (pag. 5 e.v.-1979) was dit, in omgekeerde richting, het geval voor de (Vlaamse) PVV in het Waalse arrondissement Nijvel.

Opmerkelijk is de intrede in Kamer en Senaat van de milieupartijen Agalev (Anders Gaan Leven) en Ecolo. De z.g. anti-belastingpartij UDRT-RAD (Union Démocratique pour le Respect du Travail – Respect voor Arbeid en Democratie) ging enkel in Brussel-Halle-Vilvoorde vooruit. De verhoopte doorbraak in Vlaanderen en Wallonië kwam er niet. Het Vlaamse Blok behield 1 kamerzetel en de linkse partijen PvdA (Partij van de Arbeid, het vroegere Amada of Alle Macht Aan De Arbeiders) en RAL (Revolutionaire Arbeidersliga) bleven nagenoeg op hetzelfde peil van 1978. De communistische partij (CP) verloor de 2 zetels die zij in 1978, na de verkiezingsnederlaag van april 1977, opnieuw had veroverd.

Zowel in Vlaanderen als in Wallonië werden de liberalen (PVV en PRL) de tweede partij, na resp. CVP en PS. De Volksunie (VU) kwam terug op het peil van april 1977, alsook de Vlaamse (SP) en Franstalige (PS) socialisten, die toen samen 62 kamerzetels behaalden, of nog 1 meer dan nu het geval is.

Het zetelverlies van de Vlaamse (CVP) en Franstalige (PSC) christen-democraten had een onmiddellijke weerslag op de samenstelling van de deelregeringen. Die werden nu krachtens de staatshervorming van aug. 1980 (zie pag. 55112 e.v.-1980) niet meer door de koning benoemd, maar uit en door de deelparlementen of de raden verkozen voor een periode van 4 jaar. Tijdens deze eerste (volwaardige) ambtstermijn worden de ministersportefeuilles verdeeld in verhouding tot de getalsterkte van de politieke fracties. Ingevolge deze proportionele vertegenwoordiging zag de CVP in de Vlaamse deelregering een mogelijke volstrekte meerderheid verloren gaan. De PSC daarentegen krijgt geen portefeuille in de Franse gemeenschapsregering en slechts 1 minister in de Waalse gewestregering.

Het aantal blanco en ongeldige stemmen nam vrij gevoelig af. In het Vlaamse kanton Voeren met faciliteiten voor Franstaligen daalde dit aantal met 5%, wat verlies betekent voor de Luiksgezinden, die een boycot van de verkiezingen propageren.

De cijfers van winst en verlies moeten afgewogen worden tegen de toename van het kiezerskorps. Van de 6,8 mln ingeschreven kiezers namen er ongeveer 850.000 voor de eerste maal aan wetgevende verkiezingen deel, voor het merendeel jongeren tussen 18 en 21 jaar, ingevolge de verlaging van de kiesgerechtigde leeftijd. In dit licht neemt het verlies van de christen-democraten en het gering stemmenverlies van de socialisten percentueel toe en wordt de winst van de liberalen en de VU gerelativeerd. Percentueel hebben de milieupartijen een enorme vooruitgang geboekt.

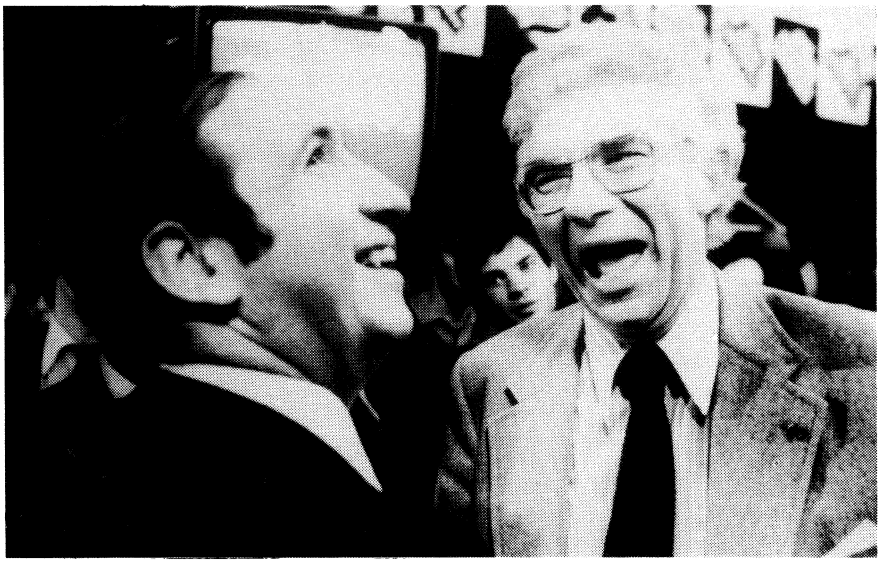
De *campagne*

De verkiezingscampagne was kort en verliep rustig, op een ernstig incident na, tussen militanten van de PS en de UDRT-RAD, die te Brussel slaags geraakten. Een PS-schepen van de Brusselse gemeente St. Jans Molenbeek werd hierbij aangehouden.

De campagne werd gekenmerkt door radicalisme bij de samenstelling van de kandidatenlijsten en in de partijstandpunten.

Bij de CVP was men van oordeel dat reeds al te veel toegevingen waren gedaan en dat het economische programma van de partij nu te nemen of te laten was. Dat programma was gericht op het bevorderen van de uitvoer, het herstel van de concurrentiekracht van de ondernemingen, door tijdelijke aanpassingen aan de binding van lonen en wedden aan het indexcijfer der kleinhandelsprijzen, en het bevorderen van de tewerkstelling. De regionalisering of federalisering van de vijf nationale economische sectoren (staal, scheepsbouw, steenkool, textiel en glasverpakking) kon de CVP slechts aanvaarden als de gewesten daarvoor ook volledige financiële verantwoordelijkheid zouden dragen.

Het reeds door voorzitter Spitaels ingevoerde radicalisme werd bij de Waalse socialisten nog versterkt door de opname van kandidaten van het RW, dat door interne verdeeldheid uit elkaar was gevallen. De PS eiste de regionalisering van de nationale economische sectoren en beklemtoonde de Waalse

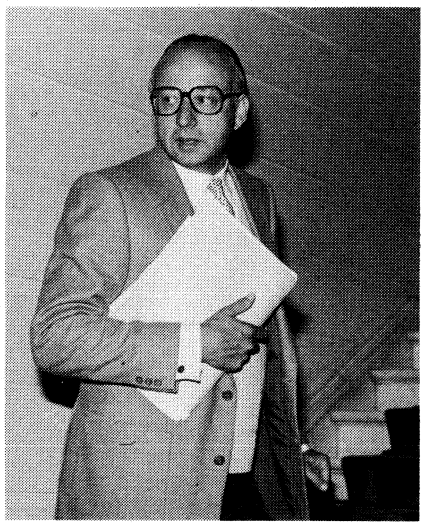
De leider van de Franstalige liberalen (PRL), Jean Gol (l.) en de Vlaamse PVV-leider Willy de Clercq na hun verkiezingsoverwinning

CVP-leider Leo Tindemans (l) tijdens een TV-debat met Hugo Schiltz van de Volksunie (m)

eigenheid zo krachtig dat er enige reactie loskwam bij de Brusselse Franstalige socialisten en dat men in Vlaanderen gewaagde van separatisme en zich afvroeg of de P S ooit nog een nationaal departement zou willen beheren.
De Franstalige christen-democraten (PSC) kampten met interne ontreddering en rivaliteit tussen de rechter en de linker vleugel van de partij, resp. Cépic en Démocratie Chrétienne. De PSC zette zich af tegen separatisme en de regionalisering van de nationale economische sectoren. De partij kreeg ook af te rekenen met de oproep om links te stemmen vanwege Robert D'Hondt, de voorzitter van de Franstalige vleugel van de christelijke vakbond, het CSC. Eerder al had de socialistische vakbond ABVV-FGTB een zelfde oproep gedaan.
De liberalen stemden hun campagne haast volledig: af op het gevoerde regeringsbeleid, of het gebrek daaraan. De P W trok van leer tegen de erbarmelijke toestand van de staatsfinanciën, de toegenomen overheidsinmenging en belastingdruk. Zij bepleitte drastische besparingen in alle sectoren, belastingvermindering, meer armslag voor het privé-initiatief en een bedrijfsvriendelijker klimaat. Het programma van de PRL was analoog. Met de toewijzing van verkiesbare plaatsen aan vooraanstaande Waalse industriëlen en aan gewezen generaal Close en kolonel Militis zorgde de PRL voor een duidelijke profilering van het sociaal-economisch en het defensiebeleid, dat zij voorstaat. Het probleem van het al dan niet plaatsen van de Euroraketten was. vooral na de vredesbetoging van 25 okt. (zie pag. 743/2), een belangrijk element in de verkiezingscampagne, waarop vooral de Vlaamse socialisten inspeelden. De S P kwam op voor werk, zekerheid en vrede. Haar campagne was vooral gericht tegen de PVV om te voorkomen dat zij de tweede partij in Vlaanderen zou worden, waardoor weer ruimte zou worden gemaakt voor de vorming van een centrum-rechts kabinet. Zoals de Waalse socialisten verzette de S P zich tegen elke wijziging van de koppeling van lonen en wedden aan de index.

De Volksunie (VU) bepleitte krachtig de oprichting van de Vlaamse staat met de slogans „Arm in België of welvarend in Vlaanderen" en „Werken zekerheid door een Vlaamse staat". In de tweestrijd tussen VU en het Vlaams Blok namen 100 vooraanstaande Vlaams-nationalisten via advertenties in de kranten stelling voor de VU. Zij riepen het Vlaamse kiezerskorps op te stemmen op de sterkste Vlaams-nationale politieke formatie.

PS-voorzitter Guy Spitaels

De milieupartijen traden bij de verkiezingen zeer verdeeld op in Brussel en Wallonië. Naast de grootste formatie Ecolo, die in Brussel, alle Waalse arrondissementen en in Leuven kandidatenlijsten indiende voor Kamer en Senaat, waren er nog de splintergroepen Eco-!a-J, Ecolo-S en Ecolo-Brux. In Vlaanderen kwam alleen Agalev op.

Uitslagen

Er werden voor de Kamer 6.024.877 geldige stemmen uitgebracht; er waren 479.179 blanco of ongeldige stemmen, d.i. 7,4% of 1% minder dan in 1978.

UITSLAG KAMER

	Stemmen	*o*	*Verschil t.o.v*
	1981	1981	1978
S P	744.586	12,4	0,0
P S	765 0VV	12,7	0,0
CVP	1.165.155	19,3	−6,8
PSC	430.712	7,1	−3,0
P W	776 882	12,9	+2,5
PRL	516.291	8,6	+2,6
VU	588.430	9,8	+2,8
VB	66.422	1,1	−0,3
FDF-RW	253.703	4,2	−2,9
RAD-UDRT	163.725	2,7	+1,8
C P	138.992	2,3	−1,0
PvdA	45.796	0,8	0,0
RAL	12.333	0,2	0,0
Ecolo-Agalev	289.901	4,8	+4,0
Diversen	65.121	1,1	+0,4

Voor de Senaat werden 5.968.391 geldige stemmen uitgebracht. Blanco en ongeldig: 534.037 of 8,2%. Dit is 1,2% minder dan in 1978.

UITSLAG SENAAT

	Stemmen	%	Verschil *t.o.v.*
	1981	1981	1978
S P	732.133	12,3	−0,1
P S	755.510	12.7	−0,4
CVP	1.149.435	19,3	−6,6
PSC	414.729	6,9	−2,9
P W	781.053	13,1	+2,6
PRL	515.868	8,6	+2,6
VU	586.886	9,8	+2,8
VB	71.754	1,2	−0,3
FDF-RW	255.732	4,3	−3,0
RAD-UDRT	164.142	2,8	+1,9
C P	140.593	2,4	−0,9
PvdA	49.584	0,8	0,0
RAL	14.354	0,2	+0,1
Ecolo-Agalev	278.923	4,7	+3,9
Diversen	57.694	1,0	+0,3

De nieuwe zetelverdeling in Kamer en Senaat (alleen de rechtstreeks verkozen senatoren) is nu als volgt:

	Kamer	Senaat
CVP	43 (−14)	22 (−7)
P S	35 (+ 3)	18 (s.q.)
P W	28 (+ 6)	14 (+3)
S P	26 (s.q.)	13 (s.q.)
PRL	24 (+ 9)	11 (+5)
VU	20 (+ 6)	10 (+3)
PSC	18 (− 7)	8 (−4)
FDF-RW	8 (− 7)	4 (−3)
Ecolo	2 (+ 2)	3 (+3)
Agalev	2 (+ 2)	1 (+1)
RAD-UDRT	3 (+ 2)	1 (+1)
CP	2 (− 2)	1 (s.q.)
VB	1 (s.q)	—

ZETELVERDELING KAMER 1968-1981

In de zetelverdeling van de Kamer deden zich sinds 1968 de volgende verschuivingen voor

	1968	*1971*	*1974*	*1977*	*1978*	*1981*
PSC	19	20	22	24	25	18
CVP	50	47	50	56	57	43
PS	30	32	33	35	32	35
SP	29	29	26	27	26	26
PRL	28	15	11	16	15	24
P W	19	19	21	17	22	28
FDF	5	10	10	10	11	6
RW	7	14	13	5	4	2
VU	20	21	22	20	14	20
CP	5	5	4	2	4	2
Ecolo	—	—	—	—	—	2
Agalev				—	—	2
UDRT-RAD				—	1	3
Vlaams Blok				—	1	1

Voorkeursstenzmen

De voorkeursstemmen van een aantal vooraanstaande kandidaten – vergeleken met 1978 – waren:

Tindemans	79.092	−60.029
Martens	38.272	−14.702
Chabert	46.858	−13.968
De Backer	28.614	−26.787
Dhoore	22.893	− 4.710
Eyskens	31.976	+ 143
Geens	27.749	− 1.151
Coens	22.387	+ 5.881
Steyaert	15.809	+11.323
Claes	30.906	+ 6.144
Willockx	17.017	+10.725
Galle	20.775	+ 7.764
Maystadt	21.160	+ 4.257
Spitaels	26.575	+6.808
Busquin	19.018	+13.588
Dehousse	21.925	+15.382
Mathot	21.077	3.180
De Clercq	45.782	+ 5.221
Gol	19.573	+ 8.326
Schiltz	23.627	+ 5.326
Vanden Boeyriants	24.640	−23.715
Simonet	13.434	−11.646
Spaak	32.360	− 609
Defosset	5.701	−16.824
Anciaux	15.319	+ 4.389

Commentaren

Tijdens de nacht van 11 november brachten een aantal partijleiders en vooraanstaande politici commentaar uit op de verkiezingsuitslag.

CVP-voorzitter Tindemans verklaarde dat hij erin geslaagd was de schade voor zijn partij te beperken. De terugval van de CVP in Vlaanderen verbaasde hem niet en hij gaf toe erger te hebben verwacht, omdat na de roomsrode coalitie Lefèvre-Spaak (1961-'65) het verlies voor de CVP immers 20 zetels bedroeg. Tindemans wees erop dat de CVP voortdurend vanuit verscheidene hoeken onrechtmatig werd belaagd en hij betreurde dat tijdens de verkiezingscampagne niet de nadruk was gelegd op de werkelijke problemen van het land, dat op de rand van het faillissement staat. Binnen twee of drie maanden komt volgens hem het ontwaken.

PSC-voorzitter Vanden Boeynants zei dat de kiezer het regeringsbeleid heeft veroordeeld. De kiezer bracht een streng oordeel uii over de verdeeldheid binnen en het gebrek aan slagkracht van de regeringsploeg. Vanden Boeynants noenide de les hard en gewaagde in zijn eerste reactie van een noodzakelijke oppositiekuur voor de PSC.

VU-voorzitter Anciaux schreef de fikse stemmenwinst van zijn partij toe aan de klare taal, het duidelijk profiel en de ondubbelzinnige campagne. De uitslag bewijst dat het Vlaams- nationalisme een blijvende waarde is geworden. Vandaar dat de VU erop staat dat Vlaanderen onafhankelijk wordt van Wallonië, omdat binnen de Belgische context toch geen consensus meer te bereiken valt. Als de oprichting van de Vlaamse staat in het regeerakkoord opgenomen wordt, zal de VU volgens Anciaux bereid zijn regeringsverantwoordelijkheid te dragen.

PRL-voorzitter Gol beklemtoonde dat de Walen voor de verandering hebben gestemd. Zij hebben een halt toegeroepen aan het etatisme en de socialisatie.

PS-voorzitter Spitaels wees erop dat Wallonië duidelijk naar een federalistisch gezinde meerderheid evolueert. Regeren zal daardoor in de toekomst ongetwijfeld veel moeilijker worden.

De PS-voorzitter gaf toe dat het Wallingantisch aspect van de campagne van de PS niet geleid heeft tot deverhoopte doorbraak. PS-minister Mathot verheugde zich erover dat de CVP niet langer meer domineert.

SP-voorzitter Van Miert zei dat hij verrast was door de omvang van het verlies van de CVP. De lichte achteruitgang van de SP noemde Van Miert de tol die men nu eenmaal aan de regeringsdeelname moet betalen.

Persstemmen

In de eerste commentaren van de kranten ging de aandacht in hoofdzaak naar het verlies van de christen-democraten.

In de editorialen werd gepeild naar de oorzaken van het onverwacht zware verlies van CVP en PSC. De CVP heeft de kiezers, die na Egmont vanuit de VU waren overgekomen, niet kunnen behouden en heeft daarenboven een aantal kiezers verloren. die van oordeel zijn dat hun belangen slecht gediend of bedreigd worden door de politiek van dejongste coalitie. Van de VU en de liberalen wordt nu verhoopt dat zij doen wat van de CVP verwacht werd en wat die partij onvoldoende deed: ingaan tegen liet Waalse opdringen resp. socialisering (De Standaard). Gazet van Antwerpen schreef het verlies toe aan het feit dat de CVP zich niet genoeg tegenover de socialisten heeft bevestigd en ook te aarzelend optrad wanneer belangrijke beslissingen zich opdrongen. De Nieuwe Gids stelde dat CVP en PSC nu verwittigd zijn van de afstraffing door de kiezer van een onzeker en onduidelijk beleid onder de eerste ministers van de CVP, en van de aarzelingen en de machteloosheid tegenover de anti-Vlaamse opdringerigheid van de Waalse socialisten.

Gezien de zware nederlaag van de christen-democraten komt het hen logisch toe te kiezen voor de oppositie. Maar kunnen socialisten en liberalen regeren zonder de christen-democraten? Er gaapt een kloof tussen de politieke realiteit en de wiskundige mogelijkheden. Ondanks de nederlaag blijkt de kiezer eens te meer toch geopteerd te hebben voor het behoud van de christen-democraten in de regering (La Libre Belgique).

Tussen christen-democraten en socialisten is de echtscheidingsprocedure ingezet. Een samengaan van socialisten en liberalen is, naar het lijkt, onmogelijk. Een coalitie van christen-democratenen liberalen zou een uitdaging zijn aan het adres van de publieke opinie, die zich bij de verkiezingen redelijk heeft getoond. De verwikkelingen van gisteren zullen waarschijnlijk nog goedaardig lijken vergeleken met de moeilijkheden die nog komen moeten. Wij hebben de verandering gevraagd en gekregen, maar het is er niet eenvoudiger of klaarder op geworden (Le Peuple).

Vanderpoorten informateur

Op 12 nov. heeft de koning de Vlaamse liberaal Herman Vanderpoorten tot informateur aangesteld. Hij begon zijn raadplegingen daags nadien en zei op zijn eerste persconferentie dat hij discreet en behoedzaam tewerk zal gaan teneinde zijn opdracht oordeelkundig en correct te kunnen volbrengen. Hij zei alles in het werk te zullen stellen om het land zeevaardig en zeewaardig te houden.

Informateur Herman Vanderpoorten

NEDERLAND

VOORSTELLEN INFORMATEURS DE GALAN EN HALBERSTADT

Op pag. 737 e.v. is verslag uitgebracht van de crisis en de oplossing daarvan in het tweede kabinet-Van Agt Zoals daar gemeld vond die oplossing plaats op de basis van voorstellen van de informateurs De Galan en Halberstadt.
De twee informateurs hadden een eerste versie van hun voorstellen op 30 okt. aan de betrokkenen voorgelegd. In de eerste vijf hoofdstukken gaven de informateurs een schets van de aard van de problemen. Hoofdstuk 6 bevatte hun voorstellen voor een oplossing ervan.
Na onderhandelingen, vooral met premier Van Agt, de vice-premiers Den Uyl en Terlouw en de ministers Van der Stee en Van Thijn, hebben de informateurs hun hoofdstuk 6 bijgewerkt en definitief vorm gegeven.
Deze voorstellen vormden de basis voor het oplossen van het conflict binnen het kabinet. De tekst van het werkstuk van de informateurs, dat zij de titel „Tot het mogelijke is iedereen gehouden" hadden meegegeven, in de laatste, definitieve versie, volgt hierna.

1. PROLOOG

Deze kabinetscrisis moet snel worden opgelost. Aanzien, geloofwaardigheid en daadkracht van de politiek staan op het spel. Ons land moet bestuurd worden. Economie en maatschappelijke orde dulden geen uitstel meer.
Elk alternatief voor een oplossing binnen dit kabinet leidt tot uitstel en/of verlies aan draagvlak. De economische, financiële, bestuurlijke en maatschappelijke problemen vereisen een brede parlementaire en daarmede corresponderende maatschappelijke basis voor het regeringsbeleid.
Op basis van het regeerakkoord is het voor een eensgezind kabinet mogelijk een kader en een tijdpad uit te werken voor een doeltreffend beleid gericht op deze problemen. Bij die uitwerking moet rekening worden gehouden met de zich wijzigende financieel-economische situatie.

2. KONTEKST

2.1. Inleiding

De kontekst waarbinnen het kabinetsbeleid – dus ook het conflict en de oplossing daarvan – moet worden bezien is de toestand en de ontwikkeling van de Nederlandse economie. We geven daarom een korte situatieschets, toegespitst op de relevante probleemvelden.
Nederland heeft een zeer open economie. De internationale economische ontwikkeling is sterk bepalend voor hetgeen in ons land gebeurt. Door deze afhankelijkheid zijn de onzekerheden groot en is vooruitzien, laat staan planning, erg moeilijk. Afgezien van de problematiek van internationale coördinatie van het economische beleid, leidt dit ertoe dat de sturingsmogelijkheden van de Nederlandse economie niet moeten worden overschat. Men vergelijke de verschillen tussen de snel opeenvolgende CPB-prognoses.
Nederland kent een aantal structureel sterke punten zoals ligging, infrastructuur, kwaliteit van de beroepsbevolking, aardgas. De economische ontwikkeling zou dus gunstiger moeten zijn dan elders. In sommige opzichten is dit ook het geval: betalingsbalans, inflatie. In andere opzichten echter niet.

2.2. Werkgelegenheid

Belangrijkste probleemveld is *werkgelegenheid*. De werkloosheid is zeer hoog. Daarnaast is er potentieel aanbod (verborgen werkloosheid) in diverse vormen. Het aanbodoverschot op de arbeidsmarkt is dan ook zorgwekkend omvangrijk En het groeit snel De jongste CPB ramingen wijzen op een toename van de werkloosheid van 100 000 manjaren van 1981 op 1982 Deze stijging bestaat ruwweg voor de helft uit afkalving van de werkgelegenheid, met name in de marktsector, en voor de andere helft uit groei van de beroepsbevolking
Eerste taak is de afkalving van de werkgelegenheid te verminderen Dit betekent dat de *markt* Sector moet worden versterkt door een combinatie van afzet, innovatie en herstel van rendement. Elk werkgelegenheidsprogramma dient bij dit onderdeel hoge prioriteit te leggen. Maatregelen als loonkostenmatiging, exportstimulering, verschaffen van financieringsmiddelen en innovatie- (en project-) beleid zijn urgent.
Tweede taak is de groei van de beroepsbevolking op te vangen. Dit vereist naast het voorgaande *spreiding van arbeid* (deeltijdarbeid en arbeidstijdverkorting) en opvang in de *kwartaire* sector.
Het zou overigens onjuist zijn een te sterke deling aan te brengen tussen markt- en publieke sector. Deze vloeien in elkaar over: denk aan de bouw, de energiesector, het milieubeleid en dergelijke. En aan aankoopbeleid van de overheid, infrastructurele investeringen, heffingen en subsidies. Werk in de marktsector veronderstelt bepaalde overheidsmaatregelen, via de overheid wordt werk in particuliere bedrijven geschapen. Ook speelt een *tijdprobleem*. Herstel van de marktsector via investeringen leidend tot arbeidsplaatsen kost tijd. Effecten komen grotendeels pas op lange termijn naar voren. Sneller werken arbeidsmaatregelen, maar gezien de voorwaarden daarbij te stellen – geen kostenverhoging, bedrijfstijd handhaven, afzet moet zich handhaven, het arbeidsaanbod moet toereikend zijn – en gezien de organisatorische problemen en noodzakelijke regelingen, kosten ook deze tijd.
Het snelst te realiseren is werk in de kwartaire sector. Opnieuw wijst dit tijdprobleem op de noodzaak van een driesporige aanpak (marktsector, spreiding van arbeid en kwartaire sector).
Terzijde zij opgemerkt dat ook voor het schrijnende vraagstuk van de jeugdwerkloosheid een integrale aanpak nodig is. Behoud van werk (en dus minder personeelstops) en nieuwe arbeidsplaatsen zijn de belangrijkste middelen om hier iets aan te doen, met inbegrip van spreiding van werk. Daarnaast zijn speciale maatregelen nodig voor zwakke groepen op de arbeidsmarkt, waardoor echter niet het probleem moet worden verschoven naar andere groepen.
Met de werkgelegenheid hangt samen de economische groei. De door het CPB voorspelde groei van het reële nationale inkomen van rond 1% in 1982 is gering, te gering om gezien de ontwikkeling van de arbeidsproduktiviteit de werkgelegenheid te handhaven (de OECD voorziet overigens een iets hoger groeipercentage). Concurrentievermogen, rendementsherstel, innovatie, afzetgroei en investeringen zijn ook hier de sleutelbegrippen, uiteraard met inachtneming van externe effecten: het gaat om selectieve groei.

2.3. Publieke financiën

Een volgend probleemveld vormen de publieke financiën van overheid en sociale verzekeringen. Er is een hoog financieringstekort, in 1981 te schatten op rond 8% van het nationale inkomen en dit tekort is de afgelopen jaren snel toegenomen. Op zichzelf genomen is in de economische omstandigheden van 1981 en 1982 een hoog financieringstekort geen groot probleem. Er is immers een, vooral in 1982, omvangrijk overschot op de betalingsbalans en dit wijst op een binnenlands spaaroverschot. In de woorden van dr. J. Zijlstra (in de SER-vergadering van 15 mei 1981): «Een financieringstekort moet natuurlijk worden geplaatst in het kader van de tijd waarin het optreedt. Een financieringstekort van 4% in een toestand van volle bezetting en lichte overspanning is iets heel anders dan bij een ontspanning en onderbezetttng van de economie een financieringstekort van 7 of zelfs 8 % is minder noodlottig in een toestand van sterk teruglopende conjunctuur»[1] Hieraan kan nog worden toegevoegd dat de beoordeling van het financieringstekort mede dient te worden gebaseerd op de aanwending van dit tekort Benutting voor investeringen bijvoorbeeld is gunstiger dan voor inkomensoverdrachten

Niettemin is het financieringstekort te hoog om de volgende redenen:
a. lenen door de overheid op zo grote schaal kan leiden tot verdringing van bedrijven op de kapitaalmarkt;
b. het rentepeil wordt er door opgevoerd, zij het dat dit peil voornamelijk afhankelijk is van het internationale renteniveau;
c. de rentelast voor de overheid wordt zeer omvangrijk, hetgeen leidt tot betalingen aan buitenlandse beleggers of aan binnenlandse schuldeisers. In het laatste geval is binnen ons land slechts sprake van een inkomensoverdracht veelal aan institutionele beleggers maar deze legt toch een enorme claim op het budget van de overheid en zet daarmee overheidsuitgaven waarmee werkgelegenheid is gemoeid op de tocht;
d. er blijkt een groot beheersingsprobleem uit: de overheidsfinanciën moeten in de hand gehouden kunnen worden. Hoe langer het tekort oploopt, hoe moeilijker wordt de ingreep.
De President van de Nederlandsche Bank opnieuw:' «Maar ook daar geldt dat als dit tekort blijft oplopen, er eens een ommekeer moet komen, omdat onder omstandigheden de situatie kan ontstaan dat er zo drastisch moet worden opgetreden – getuige hetgeen in de landen rond Nederland gebeurt – dat de werkgelegenheid het eerste slachtoffer wordt.» Er zijn dus dwingende redenen om te streven naar vermindering van het financieringstekort. Terzijde zij opgemerkt dat de verhoging van dit tekort sedert het midden van de jaren zeventig ook niet afdoende heeft geholpen om de werkloosheid te bestrijden, al is wel de werkgelegenheid in de kwartaire sector uitgebreid. Verlaging van het tekort mag echter ook niet leiden tot afkalving van de werkgelegenheid in de kwartaire sector. Het zou echter onjuist zijn een tegensteling te zien tussen werkgelegenheid enerzijds en verlaging van het tekort anderzijds. Via rentepeil en rentebedrag en via de kapitaalmarkt kan een groot tekort de werkgelegenheid in de marktsector (waaronder de bouwnijverheid) ongunstig beïnvloeden.
Wel is uit hoofde van werkgelegenheid behoedzaamheid geboden met het terugbrengen van het tekort. Een drastische ingreep zou bij rijk en/of gemeenten arbeidsplaatsen verloren laten gaan zonder dat de marktsector dit kan compenseren. Een geleidelijke autonome terugdraaiing, versterkt door een zogenaamde endogene vermindering via verbetering van de reële groei van het nationale inkomen, is de aangewezen weg.
In principe kan het financieringstekort worden weggewerkt langs twee wegen: lastenverhoging en uitgavenmatiging. Lastenverhoging heeft ongunstige consequenties. De koopkracht wordt er door aangetast, terwijl toch al de loonontwikkeling moet worden beperkt in verband

[1] 1. Vgl. de notulen van de SER-vergadering van 15 mei 1981.

met de produktiekosten r de concurrentiepo sitie. Het bedrijfsleven is in grote delen niet in staat extra lasten te dragen. Uitgavenmatiging is dus aangewezen, echter met zorgvuldige selectie ten aanzien van werkgelegenheids-. groei- en inkomenseffecten. Indien het reële nationale inkomen met 1% toeneemt en het financieringstekort neemt met 1% (ten opzichte van dit nationale inkomen) af, dan kan het reële uitgavenpeil gelijk blijven. Door aanwending van andere bronnen en/of besparingen is enige uitbreiding van de werkgelegenheid in de kwartaire sector dan nog realiseerbaar.

2.4. Inkomensontwikkeling

Tenslotte moet nog worden gewezen op de *inkomensontwikkeling*. Loonmatiging vanwege arbeidskosten en sanering van de publieke finan ciën dreigen de koopkracht van werknemers en zelfstandigen sterk aan te tasten. Deze aantasting mag niet te drastisch zijn en zij moet redelijk worden verdeeld. Niet te drastisch ook om geen sterke deflatoire impuls te creëren (te zamen met de matiging van de overheidsuitgaven). En tevens om afwentelingsdrang binnen de perken te houden,

De door het CPE recent voorspelde koopkrachtteruggang in 1982 van 1.5 a 2% voor minimumloon en modaal geeft een uiterste grens aan en is mogelijk al te hoog. Dat tezelfdertijd de hogere inkomens minder teruglopen of zelfs stabiel blijven in koopkracht, is uit hoofde van rechtvaardigheid en matigingsacceptatie onduldbaar.

2.5. Interdependenties

Het inkomenseffect wijst opnieuw op de sterke interdependentie tussen alle ontwikkelingen. En op de noodzaak van groei en herstel van de werkgelegenheid waarbij verband bestaat met rendementen, investering en afzet.

Niet alleen is een positief werkgelegenheidseffect (dat wil zeggen minder groei van de werkloosheid) essentieel om het matigingsbeleid te kunnen volhouden, ook is het gunstig voor de koopkracht van de betrokkenen en voor het in de hand houden van de omvang van de uitkeringen (en dus van de publieke financiën). Een subtiel, doeltreffend, veelomvattend en meerjarig sociaal-economisch beleid is uiterst essentieel. Voorkomen moet worden dat de combinatie van loon- en collectieve uitgavenmatiging tot een sterke deflatoire impuls leidt.

Het is uit dezen hoofde wezenlijk dat de expansie van de private sector spoort met de vermindering van het financieringstekort. De bestedingscategorieën consumptie, investeringen, export en overheidsuitgaven dienen te zamen een reële produktiegroei mogelijk te maken. Alleen langs deze weg kan een klimaat geschapen worden. waerin onzekerheden en pessimisme geleidelijk overgaan in gefundeerde verwachtingen met betrekking tot herstel van de Nederlandse economie,

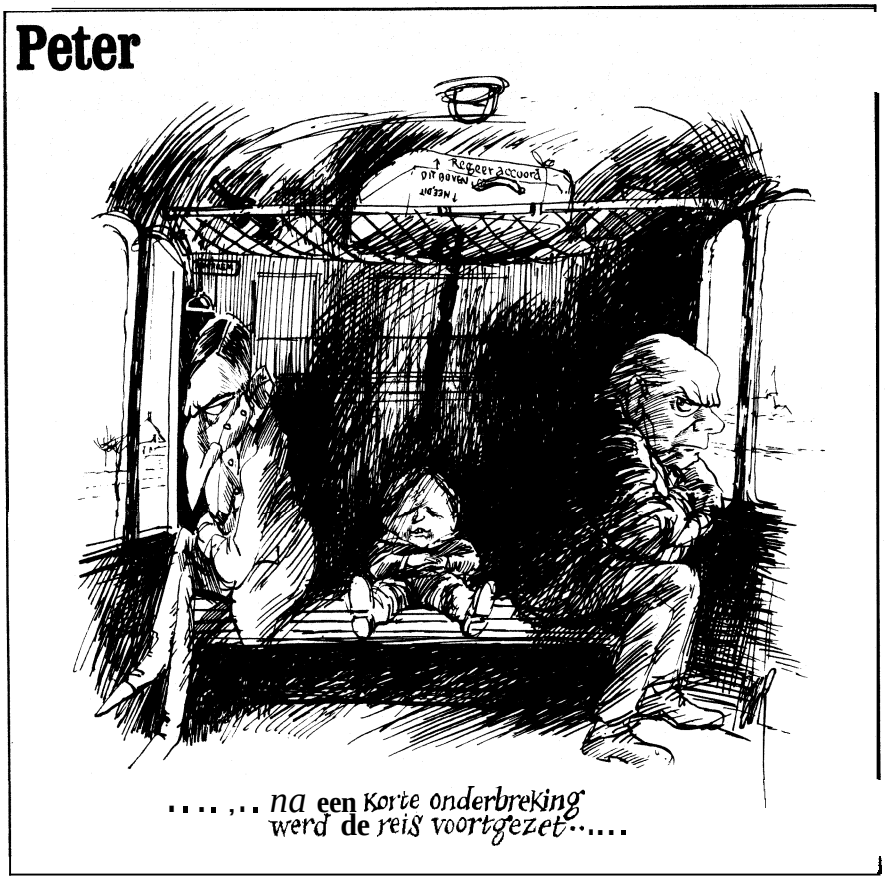
3. HET REGEERAKKOORD

Het regeerakkoord van CDA, PvdA en D'66 speelt duidelijk in op de in de kontekst genoemde probleemvelden.

De eerste prioriteit wordt gelegd bij structurele verbetering van de *werkgelegenheidssituatie*. Het akkoord is vrij concreet in het aanduiden van mogelijkheden en gaat uit van een «meersporenbeleid».

Wat de marktsector betreft worden investeringsimpulsen, innovatie- en structureel beleid genoemd en meer in het algemeen economisch herstel. Aandacht krijgen «vernieuwend industriebeleid., maatregelen voor kleine bedrijven, energiepolitiek, ontwikkeling van de bouwnijverheid en nog meer. Als instrumenten op het vlak van de financiering van investeringen komen naar voren loonkostenmatiging, exportstimulering, MIP, Postbank en financieringsfaciliteiten.

Tevens wordt gewezen op het belang van overleg op bedrijfsniveau met ondernemingsraden over investeringen en werkgelegenheid.

(Vrij Nederland)

De arbeidstijd komt eveneens als centraal punt naar voren, zowel wat betreft deeltijdarbeid als met betrekking tot arbeidstijdverkorting met de daaraan te stellen voorwaarden om de gewenste werkgelegenheidseffecten te realiseren. Eerlijke verdeling van arbeid wordt een noodzaak genoemd.

Voor de *kwartaire* sector wordt een belangrijke plaats ingeruimd ter realisering van arbeidsplaatsen op de korte termijn, zij het in duidelijk afgebakende sectoren en zonder structurele uitbreiding van de kwartaire sector over de hele linie.

Naast de drie genoemde beleidsvelden krijgt arbeidsmarktbeleid een plaats en wordt aandacht besteed aan speciale groepen (jeugdwerkloosheid). Tevens wordt erop gewezen dat met het oog op de werkgelegenheid het financieringstekort moet worden teruggebracht (om de boven vermelde redenen).

De eerste prioriteit van de werkgelegenheid blijkt ook daaruit dat is overeengekomen een werkgelegenheidsplan op te stellen. Dit plan moet indicatief zijn voor de marktsector en meer taakstellend voor de overige onderdelen. Het is echter duidelijk dat het plan een zorgvuldige voorbereiding eist. De eerste contouren kunnen volgens het akkoord pas na 3 a 4 maanden worden verwacht. Zowel de investeringsimpuls in het bedrijfsleven en deeltijd en arbeidstijdverkorting als ook de opstelling van een personeelsplan voor de kwartaire sector en een heroverweging van de overheidsuitgaven gericht op hun werkgelegenheidseffeeten eisen studie en overleg. Ook de in het akkoord vermelde mogelijke financieringswegen (koopkrachtmatiging, investeringsloon, extra inkomsten uit aardgas, herschikking van overheidsuitgaven en afspraken met institutionele beleggers) vragen aanzienlijke voorbereidingstijd. Soms zal inschakeling van adviesorganen nodig zijn.

Het werkgelegenheidsplan ligt op het terrein van alle departementen. Het is dan ook kabinetsbeleid, voor te bereiden door de bewindsman van sociale zaken en werkgelegenheid als projectminister.

De tweede prioriteit ligt op het vlak van de publieke financiën: stabilisatie van de collectieve lastendruk (met het oog op de koopkracht en de consumptieve bestedingen en op de lasten voor het bedrijfsleven) en terugdringing van het financieringstekort. De collectieve lasten moeten in verhouding tot het nationale inkomen worden gestabiliseerd, met uitzondering van niet-belastingmiddelen uit aardgas (0,8% in 4 jaar), fraudebestrijding en profijtbeginsel en behoudens een eventuele eenmalige aanvulling van de reserves van de fondsen. Het financieringstekort van de totale overheid dient feitelijk met 1% in 1982 en 1% in 1983 te dalen. Als noodzakelijke ombuigingen op grond van deze beide uitgangspunten worden vermeld f 9,5 mrd. aan bruto ombuigingen van de collectieve uitgaven, waarvan f 2 mrd. zogenaamde herschikking op de begroting d.w.z. enerzijds ombuigingen en anderzijds meer uitgaven voor noodzakelijk geacht beleid. Een voorlopige verdeelsleutel voor deze ombuigingen, is opgesteld over sociale verzekeringen, gezondheidszorg, salarissen kwartaire sector en overige collectieve uitgaven. Nieuwe uitgaven eisen verdere ombuigingen (herschikking) of afzonderlijke financieringsbronnen.

Een derde probleemveld wordt gevormd door inkomensvorming en -verdeling. De noodzaak van inkomensmatiging wordt benadrukt (om verschillende al vermelde redenen) echter met dien verstande dat de totale reële consumptie bij voorkeur moet worden gestabiliseerd om afzetverlies te voorkomen. De toeneming van het aantal inkomenstrekkers dient dus de beperking van de koopkracht per verdiener onge-

veer te compenseren. Tevens dient de verdeling van de matiging redelijk, dat wil zeggen, progressief, te zijn.
Een en ander leidt tot een nagestreefde loonkostenontwikkeling van 0% initeel, 2% incidenteel, behoud van de wrijscompensatie en – 1% zogenaamde negatieve loonruimte in verband met ruilvoetverslechtering. De koopkrachtontwikkeling moet variëren tussen –1 voor de minima (mei behoud van de netto-netto-koppeling) tot –4 voor 4 x modaal per jaar, dit met inbegrip van een eventueel investeringsloon. Voor ambtenaren en trendvolgers moet hetzelfde beeld ontstaan als in de particuliere sector, echter zonder investeringsloon er. met de aantekening dat cr nog correctiemogelijkheden zijn bij salarissfeer, ziektekostenregeling en pensioenen. Ook dient een pakketvergelijking op gang te komen en moet het trendbeleid worden geëvalueerd. Wat de uitkeringentrekkers betreft wordt nog de mogelijkheid geopperd van een geleidelijk met het inkomensniveau dalend uitkeringspercentage aan de top van het uitkeringsstelsel.
Met name ten aanzien van de inkomensontwikkeling wordt zorgvuldig overleg met de sociale partners (waaronder de ambtenarenbonden) aangekondigd.
Om ons conform onze opdracht tot de hoofdzaken te beperken gaan wij niet in op overige programmapunten op het terrein van sociaaleconomisch beleid, zoals met betrekking tot sectorbeleid, fiscale aangelegenheden en Wet Investeringsrekening, energie, bouw. emancipatie en ontwikkelingssamenwerking, hoe belangrijk deze ook zijn. Wel is het passend een tweetal slotopmerkingen te maken, in aansluiting op de eerder geschetste economische kontekst.
Ter eerste verdient de onzekerheid te worden genoemd die alle toekomstige ontwikkelingen kenmerkt. Dit geldt evenzeer voor de effecten van voorgenomen beleid. In verband met internationale impulsen, niet traceerbare reacties op maatregelen en decentrale economische beslissingen (in bedrijven etc.)zijn nauwkeurige vooruitzichten een illusie, al zijn uiteraard schattingen nodig voor de vorming van beleid.
Ten tweede verdient het gevaar van de rigoureuze bestedingsbeperking (deflatoire impuls) signalering. Voor zover stijging van export en particuliere investeringen onvoldoende compensatie bieden voor de te vrezen vermindering van de reële consumptieve uitgaven en de bijna stabiliserende overheidsbestedingen zal opnieuw bezien moeten worden, op welke wijze toch enige reële produktiegroei mogelijk blijft. Over deze beide elementen spreekt het akkoord zich slechts globaal uit.

4. CONFLICTSTOF EN NOG NIET OPGELOSTE PROBLEMEN

4.1 Inleiding

Op grond van de gevoerde gesprekken en de schriftelijke informatie zijn wij in staat de conflictstof die heeft geleid tot de breuk in het kabinet voldoende nauwkeurig te traceren. Voorop staat dat het conflict niet van persoonlijke aard was, doch economisch-politieke inzichten betrof. De tijdklem waaronder het kabinet moest werken speelde mede een rol. Vooral twee onderwerpen (en potentieel wellicht nog een derde) stonden centraal in het conflict namelijk:

1e. de aard, de inhoud, de organisatie alsmede de financiering van het werkgelegenheidsplan;

2e. de doelstelling en de relevante bedragen ten aanzien van de publiekefinanciën;

Eventueel had nog een derde (potentieel) conflict kunnen ontstaan, namelijk omtrent het inkomens(verdelings-)beeld. De conflicten waren toegesplitst op 1982, maar zijn in feite van langere strekking en ze staan niet los van de ontwikkelingen in 1981.

4.2 Werkgelegenheidsplan

Door de budgettaire toespitsing en vermeende sterke gerichtheid op de kwartaire sector en op de korte termijn, zijn wrijvingen ontstaan over de strekking, het tijdpad. de organisatorische aanpak en de financiering van het werkgelegenheidsplan. Aan de ene kant staat de mening dat het plan pas na studie en overweging kan worden opgesteld en vervolgens – eventueel in fasen – gerealiseerd. Daarbij zou een zorgvuldige dosering van marktsectorstimulering, arbeidstijdmaatregelen en groei van de kwartaire sector moeten worden nagestreefd. me? het accent op de gezondmaking van de economie (het bedrijfsleven). Aan de andere kant zijn er degenen die nu al, op korte termijn, iets willen realiseren en die mede daarom de nadruk leggen op de kwaaaire sector. Hier bovenop ;= enige irritatie ontstaan over de verdeling van ministeriële bevoegdheden met betrekking tot het plan.
In feite gaat het hier, in het licht van regeerakkoord en kabinetsberaad, om een schijntegenstelling.
Wat de menging betreft geven zowel het regeerakkoord (zie boven) als de in het kabinet gebrachte concretiseringen een veelzijdig pakket aan. Voorop staat het economisch he:stel en de stimulering van de marktsector, teneinde afkalving van de werkgelegenheid in die sector tegen te gaan. Het gaat daarbij om elementen als loonkostenmatiging, innovatiebeleid, MIP, kredietfaciliteiten, exportfinancieringsfaciliteiten, energiemaatregelen, steun aan bedrijven en bedrijfstakken, herschikking van de WIR, maatregelen voor de bouwnijverheid, eventueel investeringsloon in de bedrijven en dergelijke. Afgezien van de specifieke maatregelen in dit lijstje (met betrekking tot bouw, energie en faciliteiten onder meer) past bij de stimulering van de marktsector de notie dat het gaat om een proces waarvan de werkgelegenheidseffecten pas op langere termijn zichtbaar worden.
Qua arbeidsmarktbeleid zitten in het plan elementen als maatregelen voor bijzondere groepen, jeugdgarantieplan, scholings- en onderwijsbeleid, loonkostensubsidies, enzovoort.
Met betrekking tot de arbeidstijd zijn genoemd herverdeling van werk, bevordering van deeltijdarbeid en maatregelen rond meerploegendiensten.
Wat de kwartaire sector betreft zijn voorstellen gedaan voor concrete uitbreidingen op bepaalde onderdelen (zoals in de sfeer van justitie, mede van belang voor de handhaving van de rechtsorde) en wordt gedacht aan arbeidsplaatsen bij de gemeenten.
Ook omtrent de termijnen kan hoogstens worden gesproken van misverstanden. Door niemand wordt betwist dat het werkgelegenheidsplan nog moet worden gemaakt. Zoals boven is aangeduid vragen alle elementen erin studie. overleg, overweging en onderlinge afstemming. Een eerste termijn van 3 a 4 maanden voor opstelling van de contouren van het plan is herhaaldelijk genoemd. Wel is het om verschillende redenen noodzakelijk dat er ook in 1982 al concrete resultaten worden geboekt. Ten eerste is dit als zodanig belangrijk, omdat de werkloosheid zeer hoog is en verder toeneemt. Ten tweede is het van grote betekenis voor de geloofwaardigheidvan het beleid van hetnieuwe kabinet. En ten derde is het tegenover de sociale partners en in het bijzonder de vakbeweging essentieel dat in het komende overleg op concrete beleidsdaden op het terrein van de werkgelegenheid kan worden gewezen. Met name in de bouw, de energiesector en de kwartaire sector en mogelijk door middel van bevordering van deeltijdarbeid kunnen op korte termijn ontwikkelingen in gang worden gezet. Deze kunnen ertoe leiden dat rond 30.000 arbeidsplaatsen behouden blijven dan wel nieuw worden geschapen, terwijl op het vlak van jeugdwerkloosheid een opvang van werklozen in dezelfde orde van grootte kan worden gerealiseerd.
Over de *organisatorische vormgeving* het volgende. Zonder twijfel is ten aanzien van de werkgelegenheid sprake van kabinetsbeleid. Bij de voorbereiding en uitvoering ervan zijn in feite alle departementen betrokken. Om echter te komen tot de noodzakelijke coordinatie en onderlingeafstemmingis er een projectminister aangewezen voor deze eerste prioriteit van het kabinetsbeleid. Onder deze minister berust ook de kleine «braintrust» die voor studie en coördinatie wordt gevormd.

Om onjuiste beeldvorming te voorkomen ware het wellicht beter te spreken van het werkgelegenheids-*programma* in plaats van het *-plan*. Het gaat immers om een samenhangena geheel van ongelijksoortige maatregelen, op uiteenlopende termijn, met meer of minder onzekere effecten, met over de departementen gespreide uitvoering en met een coördinerende projectbewlndsman. Daarbij speelt herstei van de werkgelegenheid in de marktsector een belangrijke rol en daarvoor kan de overheid wel indicaties geven doch weinig plannen. Van grote betekenis zal het zijn dat voor dit programma een voortschrijdend tijdpad (fasering) voor circa vier jaar wordt uitgestippeld.
Wat de kwestie van de *financiering* van het werkgelegenheidsplan betreft, mag de discussie niet gezien worden als een miskenning van de samenhangen tussen verbetering van de werkgelegenheid en de vermindering van het financieringstekort van de overheid. Verbetering van de werkgelegenheid en vermindering van de werkloosheid beperken het tekort (meer inkomsten en minder uitgaven) en daling van het tekort als uitvloeisel van bewust gekozen groeibevorderend beleid heeft eerder omschreven gunstige gevolgen voor de werkgelegenheid. Het uiteindelijke conflict spitste zich wel toe op de reële bedragen die uit het budget ter beschikking konden worden gesteld voor het realiseren van het werkgelegenheidsplan. Niettemin is deze discussie ondoorzichtig gebleven, omdat in een werkgelegenheidsplan tal van beleidsmaatregelen gepresenteerd kunnen worden die tot de zogenaamde claims van diverse departementen behoren.
Het is dan ook niet wel doenlijk het verschil van inzicht hieromtrent simpelweg weer te geven in een rond bedrag. Wel is het zo dat terzake van de financiële middelen beschikbaar voor het werkgelegenheidsplan uit investeringsloon, aardgaswinst en afspraken een stelpost van f 1 mrd. werd opgevoerd. Die stelpost was echter niet operationeel. Wij komen daarop in paragraaf 5 nader terug.

4.3. Publieke financiën,,

Wat de publieke *financiën* betreft ligt de conflictstof bij twee onderwerpen: de formulering van de beleidsdoelstelling ten aanzien van het financieringstekort en de relevante ontwikkelingen en prognoses met betrekking tot inkomsten en uitgaven. Ook hierop gaan wij in paragraaf 5 nader in.

4.4 Inkomensbeeld

Terzake van de wijze waarop in 1982 de nagestreefde inkomensdoelstelling moet worden verwezenlijkt was de besluitvorming in de ministerraad medio oktober nog niet afgerond. Volgens het regeerakkoord wordt een matigingsvariatie voor de koopkrachtontwikkeling nagestreefd van –1% (minima) tot -4% (vier maal modaal) voor vier jaren. In de per 21 oktober 1981 herziene MEV 1982 wordt echter een omgekeerd beeld voorzien: –1,5% (minima), –2% (modaal) en 0 (4 x modaal), hetgeen overigens al iets gunstiger is voor de lage inkomens dan de oorspronkelijke MEV-cijfers van september 1981.
Op basis van de tot 29 oktober jl. getroffen maatregelen en gehanteerde beleidsopties[2] ziet

[2] Korting vakantie-uitkering met 0,5% en aftopping op f 5250, aftopping prijscompensatie op 2 x modaal, aardgasprijsverhoging 7 cent, verhoging AOW/AWW premiegrens met f 7000, verhoging van indirecte belastingen, «technische» beperking inflatiecorrectie tot 83% en verwerking ZW maatregelen.

het tentatieve beeld er als volgt uit: –1,2% minima. –1,6% (modaal) en –2% (4 x modaal).
Om dichter bij de in het regeerakkoord voorgenomen inkomensontwikkeling te komen kan worden gedacht aan maatregelen in de primaire en in de secundaire sfeer. Primair blijft slechts een verdere aftopping van prijscompensatie en/of vakantiebijslag over, te bereiken in overleg met de sociale partners.
In de secundaire sfeer kunnen eveneens maatregelen worden genomen om het gewenste inkomensbeeld te bereiken. Wij verwijzen daarvoor naar paragraaf 6.

5. HET FINANCIËLE KADER

5.1. Inleiding

Het inzicht in de financiën van de publieke sector (rijk, lagere overheden, sociale verzekeringen) is met tal van aanzienlijke onzekerheden omgeven. Dit komt telkenjare duidelijk naar voren in het beeld van de rijksbegroting. Externe invloeden als economische ontwikkelingen in binnen- en buitenland en interne zoals de aard van programma's, declaratiemechanismen, beheersingsvraagstukken, ramingstechnieken en vertraging in informatiestromen geven vaak aanleiding tot bijstellingen in de loop van het begrotingsjaar, Nu de omvang van de aardgasbaten vrijwel even groot geworden is als de BTW-opbrengst vormen deze baten een additionele onzekerheid van groot gewicht.
Dit alles heeft in het verleden geleid tot tussentijdse publikatie van de stand van de uitvoering van de begroting, zoals de vroege voorjaarsnota en de gewone voorjaarsnota. Het inschatten van risico's bij de begroting is in hoge mate arbitrair. Te sombere inschatting vergroot de kans op het versterken van een neerwaartse economische spiraal; te optimistische beoordeling vergroot de kans op moeizame tussentijdse bijstelling in de loop van het begrotingsjaar. De beleidsmarge voor het opvangen van tegenvallers in inkomsten en uitgaven wordt daardoor aangetast.

5.2. De op Prinsjesdag 1981 ingediende begroting

De begroting die op 15 september jl. werd ingediend was gericht op een financieringstekort in 1982 van 6,5% NI (4¾% NI voor het Rijk en 1¾% NI voor de lagere publiekrechtelijke lichamen). een en ander onder de veronderstelling van 1% reële groei van het nationale inkomen en vrijwel een stabilisatie van de collectieve lastendruk. Ten einde dit beoogde financieringsresultaat te bereiken had het vorige kabinet het nodig geoordeeld voor 1982 een extra neerwaartse aanpassing in collectieve uitgaven aan te brengen van f 4,5 mrd. Ruim f 3,8 mrd daarvan werd gezocht in ombuigingen in de sfeer van de sociale zekerheid, de gezondheidszorg en in het pakket arbeidsvoorwaarden van het personeel gefinancierd ten laste van de collectieve sector. (Hierna ook te noemen ICCK-sfeer)[3]. Op de rijksbegroting in enge zin werd circa f 1 mrd omgebogen, waarvan 0,4 mrd in de begroting nog niet over de hoofdstukken was verdeeld. Ruim f 500 mln. was gevonden in het korten op de algemene reserve voor prijsbijstelling in 1982.
Het zittende kabinet was dus bij zijn aantreden op 11 september jl. reeds bekend met de noodzaak voorgenomen ombuigingsbedragen in de door zijn voorganger ontworpen begroting en in de sociale zekerheid nader te concretiseren. Het ging daarbij – naar mocht worden aangenomen – om een bedrag van ongeveer f 1100 mln. Een complicerende factor daarbij vormde de in de miljoenennota vermelde problematiek van doorgeschoven betalingen. Teneinde het financieringstekort in 1981 op de in de miljoenennota 1981 beoogde circa 5½% NI te houden had het vorige kabinet kasplafonds ingesteld; het bereiken van zulke kasplafonds bracht met zich mede dat betalingen werden uitgeschoven naar 1982 zonder dat dit het begrotingsbeeld 1982 zou mogen beïnvloeden Het zal duidelijk zijn dat een en ander het voeren van eer verantwoord beleid in 1982 aanzienlijk verzwaart

5.3. Nieuwe feiten

Tussen Prinsjesdag en het moment waarop het kabinet demissionair werd traden een aantal belangrijke nieuwe financiële tegenvallers aan het licht en werden bekende problemen nader gekwantificeerd. Nieuwe gegevens over het verloop van de uitgaven bij sommige departementen en over de te verwachten aardgasbaten, het verstrijken van de tijd nodig om een aantal ombuigingen in de niet-begrotingssfeer reeds per 1 1 1982 te effectueren alsmede verschil van inzicht over de aanvaardbaarheid van een aantal door het vorige kabinet voorgenomen ombuigingen zowel binnen als buiten de begroting, stelden het kabinet in de periode tot 16 oktober voor een additionele financiële problematiek van omstreeks f 8 mrd. Daarin is dan nog afgezien van de f 4 mrd aan claims. die de departementen bij de minister van financien indienden. Het kabinet slaagde erin, zij het niet zonder risico's, voor een belangrijk deel van de oude en nieuwe problemen unaniem een oplossing te vinden. Dit geldt ook voor het voornemen, waartoe in de aanvang van oktober 1981 werd besloten, het financieringstekort in 1982 niet te laten uitstijgen boven 6½% NI.

5.4 Chronologisch overzicht financiële gegevens

In de tabel bij deze pararaaf is schematisch weergegeven welke mutaties t o v de actuele meerjarenramingen aan de orde waren in de maanden september en oktober

5.5 Door het kabinet bereikte of vrijwel bereikte oplossingen

a. Over de oplossing van een gedeelte van de geschetste problematiek heeft de ministerraad reeds besluiten genomen. Het gaat hier om:
- korting op de prijsbijstelling (punt 1);
- compensatie 5 mei/vrije dag (punt 4);
- de kasproblematiek bij VRO, VW en EZ (punten 6, 7 en 8).

Op de VRO-problematiek na gaat het om een volledige oplossing. Bij VRO zal 630 mln van dc 740 mln via betalingsverschuivingen worden opgelost. Het restant van 110 min zal uit de algemene dekking moeten komen.
b. Over de oplossing van een ander gedeelte van de problematiek is nog geen expliciete besluitvorming tot stand gekomen, maar bestaat wel politieke overeenstemming. Het gaat hier om:
- de eliminatie van de doorwerking van de bouw-CAO (punt 9);
- een beperkt toestaan van ingediende claims en de compensatie daarvan door middel van herschikking (punt 11):
- het binnen het besluitvormingskader buiten beschouwing laten van een groot deel van de tegenvaller in de aardgasbaten (op 16-10-1981 geschat op f 1,7 mrd) (punt 10);
- maatregelen in de sfeer van de ziektewet niet een ombuigingsopbrengst van f 900 mln in 1982 en f 1200 mln op jaarbasis (met doorwerking naar BiZa-sfeer):
- dekkingsplan ad 700 mln, in samenhang met verlaging premieopbrengst van enkele sociale verzekeringen met 500 mln;
- herschikking WIR (3000 mln);
- instelling MIP (extra-budgettair) via kapitaalmarkt (330 mln).

5.6 Op 16 oktober resterend geschil

Over een beperkt aantal punten werd op 16 oktober jl geen overeenstemming bereikt Grosso modo ging het hierbij om
- inschatting extra winstopbrengst kleine aardgasvelden (f 300 of f 500 mln),
- extra afzet aardgas voor centrales (f 400 mln of f 600 mln):
- verschil in taxatie van de hardheid van de dreigende aardgastegenvaller;
- mogelijkheden verhoging staatsaandeel in Slochteren-gas;
- verschil van mening m.b.t. dekking gaten in ombuigingen sociale zekerheid, volksgezondheid en arbeidsvoorwaarden overheidspersoneel door middel van intering op fondsreserves dan wel vervangende ombuigingen;
- verschil van mening over omvang werkgelegenheidsplan in samenhang met omvang overige uitgavenverhogingen en daartegenoverstaande uitgavenombuigingen;
- aanscherping ziektewet-ombuiging met extra opbrengst van f 200 mln in 1982 en f 275 mln op jaarbasis (totale doorwerking naar BiZa-sfeer f 205 mln in 1982).

6. ONZE OPLOSSING

Voor de in voorgaande paragrafen vermelde conflictstof achten wij slechts de volgende oplossingen mogelijk, op basis van het regeerakkoord en gelet op door ons verkregen mondelinge en schriftelijke informatie.

6.1 Het werkgelegenheidsprogramma (plan)

a. *De* organisatie
- Het werkgelegenheidsprogramma en de onderlinge afstemming van de onderdelen daarvan is kabinetsbeleid.
- De departementen (ministers) dragen zorg voor de voorbereiding en de uitvoering van maatregelen op hun terrein.
- de minister van SoZaW is als projectminister belast met de coördinatie en de voorbereiding van het programma zelf.

b. *De* aanpak
- Het voornemen is binnen een jaar met een totaalprogramma te komen, inhoudende het beleid, de effecten, de kosten en opbrengsten en het tijdpad (fasering). Het programma wordt telkenjare bijgesteld.
- Over circa vier maanden komen de eerste contouren van het programma gereed.
- In de regeringsverklaring worden de eerste concrete maatregelen voor 1982 met hun effecten aangekondigd teneinde ook in dit eerste jaar noodzakelijke ontwikkelingen in gang te zetten.

Van dit eerste pakket maken deel uit:
- een programma voor bouwnijverheid, energiebesparing en bodemsanering ter grootte van 20 a 25.000 manjaren;
- een programma van concrete arbeidsplaatsen en deeltijdarbeid voor de kwartaire sector, met inbegrip van de gemeenten, van i 5000 a 10,000 volle- en deeltijdbanen;
- maatregelen in het kader van arbeidsmarktbeleid (jeugdgarantieplan en dergelijke) met een vermindering van de werkloosheid van ± 30.000 personen;
- tevens worden de positieve gevolgen voor de werkgelegenheid van bevordering van deeltijdwerk in de marktsector, arbeidstijdverkorting, alsmede de eerste overige maatregelen voor de marktsector (MIP, exportfaciliteiten enz.) pro memorie vermeld.

c. *De* inhoud
Het werkgelegenheidsprogramma zal veelsporig zijn. Omdat het programma nog moet worden gemaakt is nog niet aan te geven welke inhoud het precies zal hebben. Wel maken er zeker deel van uit de volgende onderdelen.
- Economisch herstel van en behoud en creatie van werkgelegenheid in de marktsector d.m.v. rendementsherstel met aanduiding van een lange termijnperspectief. Instrumenten zuilen zijn stabilisatie of vermindering van lastendruk, loonkostenmatiging, investeringsbevordering, financiële faciliteiten (o.a. voor export) en innovatiebeleid. Ook komen randvoorwaarden zoals overleg met ondernemingsraden over investeringen en werk aan de orde.
- Een werkgelegenheidsplan met prioriteiten-

[3] Genoemd naar de Interdepartementale Commissie inzake Coördinatie en Kostenbeheersing van de overdrachtsuitgaven.

Tabel bij paragraaf 5.4

Op te lossen (in mln)	Vervat in MN'82		Mutaties	
	a. omvang bekend en opgenomen	b. omvang niet bekend: deels aangeduid	tot 16 10	na 16/10
1 Korting prijsbijstelling	513			
2 Neg aanv post uitgaven	331			
3 Pos aanv post niet-belasting-ontvangsten	75			
4 5 mei vrije dag	100			
5 Nog in te vullen ombuigingen soc zekerheid	100			
6 Betalingsverschuivingen 1981 naar 1982				
a V en W		350		
b VRO		487		
7. Interingsdreiging 1982				
a. V en W		375		
b. EZ		350		
8. Betaalsleutel woningwetleningen VRO		253		
9. Doorwerking bouw-CAO			1600	
10. Tegenvaller aardgasbaten				
a volume			600	1000
b. dollarkoers/olieprijs			1100	
11. Ingediende claims			4225	
12. Werkgelegenheidsplan			500–1400	
13. Politieke toetsing ombuigingen ICCK			415	
14. Vertraging ingangsdata ombuigingen in de ICCK			465	
15. Ramingsbijstelling ZFW-fonds				170
16. Dreigende extra vertraging ombuigingen Volksgezondheid				100
17. Steun individuele bedrijven				PM
	ca 1100	ca. 1800	ca. 8900 a 9800	ca. 1300 + PM

Toelichting (van het Directoraat-Generaal Rijksbegroting)

1. In de Voorjaarsnota is voor 1982 een korting op de aanvullende post voor prijsbijstelling opgenomen. Deze is in de Miljoenennota als zodanig gehandhaafd.
2. In de Miljoenennota is als globale aftrekpost op de uitgaven een taakstellend ombuigingsbedrag opgenomen. Daaraan was in de Miljoenennota nog geen concrete invulling gegeven.
3. In de Milioenennota is een globale post aan meeropbrengsten niet-belasting-ontvangsten (profijtgedachte) opgenomen. Deze was nog niet concreet ingevuld.
4. In de Miljoenennota zijn geen expliciete middelen aangewezen voor de dekking van de 5e mei als vrije dag. Wel is in het totaalbeeld gerekend met adequate budgettaire dekking.
5. In de Miljoenennota is een nog nader in te vullen ombuiging in de sociale zekerheid opgenomen.
6. In verband met het handhaven van de kasplafonds 1981 zal, naar huidige inzichten op een tweetal departementen een verschuiving van kasbetalingen naar 1982 onvermijdelijk zijn (V en W: 350 mln; VRO: 487 mln), waarmee zonder nadere maatregelen het begrotingsbeeld 1982 zou worden verzwaard.
7. Op een tweetal departementen wordt voor 1982, naar huidig inzicht, een dreiging van intering op de overloop ex artikel 12 CW voorzien.
8. In verband met het sneller dan geraamd opvragen door gemeenten van woningwetleningen zal in 1982 vermoedelijk een groter kasbeslag bij VRO plaatsvinden dan voorzien.
9. De doorwerking van enkele herstructureringselementen in de bouw-CAO via de regelingsloonindex op de overheidsuitgaven zou een forse additionele problematiek opleveren.
10. Ten tijde van de besluitvorming door de Ministerraad moest reeds worden gerekend met een totale tegenvaller in de gasbaten van 1700 mln. Nadien (na 16 oktober) is de raming van de tegenvaller verhoogd tot 2700 mln.
11. Het nieuwe kabinet heeft in totaal voor 4225 mln aan claims ingediend bij de minister van financiën. Wel bestond overeenstemming over de noodzaak deze conform het regeerakkoord slechts tot een bepaald bedrag in 1982 te honoreren door middel van herschikking binnen de Rijksbegroting.
12. Over de aanvang van het via het budget te financieren gedeelte van het werkgelegenheidsplan is in het kabinet geen overeenstemming bereikt. Eventueel zal een deel van de claims onder 11 tot het werkgelegenheidsplan kunnen worden gerekend.
13. Het nieuwe kabinet wees tot het weergegeven bedrag de in de Miljoenennota verwerkte ombuigingen in de sfeer van de sociale zekerheid. de gezondheidszorg en de algemene salarismaatregelen af.
14. Vanwege opgetreden vertraging van de noodzakelijke wettelijke maatregelen zullen de beoogde ombuigingen in deze sfeer niet per 1 januari 1982 maar veelal per 1 april 1982 kunnen ingaan.
15. Het betreft hier een nadere ramingsbijstelling.
16. Naar het oordeel van de minister van volksgezondheid en milieuhygiëne kunnen deze ombuigingen verdere vertraging oplopen.
17. Naar het oordeel van EZ zal voor steunverlening aan enkele grote bedrijven extra geld benodigd zijn.

De eerste kolom laat de problemen zien die tot een bedrag van circa f 1,1 mrd in de miljoenennota zijn vermeld.

De tweede kolom kwantificeert problemen tot een totaal van ca. f 1,8 mrd die wel in de miljoenennota waren aangeduid doch waarvan de omvang eind augustus niet exact bekend was.

De derde kolom toont de additionele problemen die tussen medio september en medio oktober ter tafel kwamen, deels door externe ontwikkelingen deels door beleidsclaims, totaal f 8,9 mrd a f 9,8 mrd.

De vierde kolom laat zien welke oroblemen na 16 oktober zichtbaar geworden'zijn, tot een totaalbedrag van minimaal f 1,3 mrd. Daarbij is nog geen rekening gehouden met mogelijk tegenvallende belastingopbrengsten uit hoofde van een lagere economische groei dan voorheen werd aangenomen; het is op dit moment niet mogelijk terzake een reeds enigszins gefundeerd gekwantificeerde indicatie te geven.

---

stelling binnen de kwartaire sector, met inbegrip van heroverweging van overheidsbestedingen gericht op de werkgelegenheidseffecten.
– Uitbreiding van werkgelegenheid via impulsen van de overheid, vooral in de bouwnijverheid en de energiesector.
– Vormen en modaliteiten van arbeidstijdverkorting met de bijbehorende voorwaarden (deze voorwaarden betreffen loonkosten, bedrijfstijd, arbeidsaanbod en afzet).
– Bevordering van deeltijdarbeid, ook voor de inschakeling van jongeren.
– Maatregelen op het terrein van arbeidsmarktpolitiek (bemiddeling, subsidies enz.).

d. De financiën
Bu de-uitwerkme van het werkgelegenheidsprogramma behoort de financiering ervan. Zolang de inhoud van het programma voor de komende jaren niet vaststaat, kan ook nog geen beeld van de financiering worden gegeven.
Eet zai noodzakeiijk zijn een tijdpad voor de financiële middelen aan te duiden bij de indiening van het programma zoals onder b en c omschreven. Wel moeten nu al de financiele middelen voor 1982 worden vastgesteld. Dat gebeurt als is aangegeven in de tabel, die behoort bij deze paragraaf.

Het werkgelegenheidseffect is moeilijk te schatten, maar kan worden begroot op circa 5000 a 10.000 in de kwartaire sector (inclusief deeltijdbanen), circa 20.000 a 25.000 in de bouwnijverheid inclusief energie en bodemsanering en circa 30.000 beperking werkloosheid jongeren. De werkgelegenheidseffecten in de overige marktsector zijn voorzichtigheidshalve slechts P.M. ingeboekt. Het werkgeiegenheidseffect is uiteraard pas geleidelijk te bereiken en zal dus in 1982 nog niet ten volle zichtbaar zijn.
Wat de financiering van het werkgelegenheidsprogramma betreft verwijzen wij naar de paragraaf 2.4 en 6.5

6.2 De publieke financiën

Wij geven achtereenvolgens aandacht aan
– het financieringstekort;
– collectieve lastendruk en dekkingsplan;
– de ombuigingen in de sfeer van de sociale zekerheid, de volksgezondheid en de arbeidsvoorwaarden van het overheidspersoneel;
– de aardgasproblematiek.

a. *Financieringstekort*
Hetregeerakkoord schrijftvoor dat het financieringstekort snel met 2% (1% in 1982 en 1% in 1983) moet worden teruggebracht. Tevens werd overeengekomen dat bij het tijdpad van de ombuigingen het accent duidelijk zal vallen op de eerste helft van de kabinetsperiode. Zoals hiervoor reeds werd vermeld werd deze doelstelling door het kabinet vertaald in het bereiken van een tekortniveau van het rijk en de lagere overheden te zamen van 6,5% N.I. in 1982.
De meest recente informatie die ons ter beschikking staat duidt op een financieringstekort van rond 8% in 1981. Het terugdringen van dat tekort naar 6,5% lijkt op het eerste gezicht fors in vergelijking met de terzake geformuleerde doelstelling in het regeerakkoord en het thans voor 1982 voorspelde overschot op de lopende rekening van de betalingsbalans.
Uitgangspunt dient echter te zijn en te blijven een evenwichtige verhouding tussen het financieringstekort van de publieke sector en de financieringsbehoefte van de private sector. Daarbij past een trendmatig overheidsbeleid dat gericht is op zowel expansie van de private sector als verkleining van het financieringste-

Tabel **bij** paragraaf 6.1 (**d**)

	Besluitvorming in het kabinet tot en met 16-11)		Globaal geschatte be stedrngseffect waarvan deel na 1982
	begroting	kapitaal markt	
1. Energietoeslag WIR	(300)[1]		600 à 900
2. MIP		330[2]	660 à 1000
3. Wet uitkering wegen	32,5		32,5
4. Bodemsanering	50		50
5. Stadsvernieuwing	54		54
6. Woningverbetering	100		100
7. 500 extra woningen	25	750	750
8. Ongedaan maken ombuiging isolatie-programma	125		250 à 375
9. Glastuinbouwisolatie	75		75 à 150
10. Personeel kwartaire sector	50		50
11. Jeugdwerkloosheid e.d.	300		300
12. Ombouwcentrales		PM (2,5 mrd)	PM
Onzerzijds voorgestelde additionele *maatregelen:*[3]			
13. Nader voor bouw en isolatie		250	300 a 400
14. Bodemsanering	100		100
15. Deeltijd-envolle banen kwartaire sector	100		100
16. Deeltijd in marktsector, speerpunt-projecten en exportfaciliteiten	250[4]		250 a 500
	ca. 1250	ca. 1350 + PM	ca. 4000 a 5000

[1] Het gaat hier om een herschikking binnen de WIR.
[2] Apart via de kapitaalmarkt te financieren.
[3] Het gaat hierbij om programbedragen die zoveel mogelijk in 1982 zullen worden besteed en over de continuering waarvan in een later stadium nieuwe beleidsbeslissingen moeten worden genomen in het totaalkader van de ontwerp-begroting voor 1983.
[4] Te financieren uit WIR-gelden.

kort van de overheid. Het is noodzakelijk om in 1982 met de inkrimping van het financieringstekort te beginnen om de redenen hiervoor genoemd in paragraaf 2.3 en omdat te zelfder tijd op het omvangrijke binnenlandse spaaroverschot door de overheid een fors indirect beroep wordt gedaan (verschuiving van deel woningbouw naar de kapitaalmarkt).
Daar komt nog bij dat in de sfeer van de aardgasbaten op basis van de inzichten op dit moment de kans groot is dat door geringere volumeafzet, lagere dollarkoers en lagere stookolieprijzen op een forse tegenvaller in 1982 moet worden gerekend van f 2,5 a 3 mrd. Daarnaast heeft de ervaring geleerd dat het realiseren van voorgenomen ombuigingen niet zelden vertraging ondervindt. De neerwaartse bijstelling door het C.P.B. van de economische groei in 1982 kan tot lagere belastingopbrengsten leiden. Ook de normale begrotingsuitvoering laat telkenjare tegenvallers zien. Wij twijfelen er niet aan dat dat ook volgend jaar het geval zal zijn, bij bijvoorbeeld in de sfeer van steun aan individuele bedrijven. Al met al lijkt het realistisch er mee te rekenen dat de beoogde 6,5% financieringstekort in 1982 zeer moeilijk zal zijn te bereiken. In dat licht lijkt het verstandig de aangehouden marge tussen op dit moment voorgenomen beleid (6,5% N.I.) en regeerakkoord (–1% N.I.) voorshands te handhaven, ervan uitgaande dat die marge achteraf niet aanzienlijk groter blijkt te zijn.

b. Collectieve lastendruk en dekkingsplan
Conform het regeerakkoord beoogt het kabinet de collectieve lastendruk ook in 1982 te stabiliseren. Dit wordt bereikt door een dekkingsplan ter groottevan f 700 mln. waartegenover enkele sociale verzekeringspremies – met name de AOW – met f 500 mln worden beperkt. Wat betreft de invulling van het dekkingsplan van f 700 mln. het volgende:
Op maandag 26 oktober is besloten weliswaar de inflatiecorrectie voor 100% toe te passen doch vervolgens is hiervan weer 17% ongedaan gemaakt. De opbrengst daarvan is *f* 290 mln. op kasbasis in 1982. Het kabinet heeft op 29 oktober jl. besloten het restant van het voorgenomen dekkingsplan te vinden in de sfeer van de accijnzen op bier, frisdranken en suiker.
In de knellende financiële situatie zou het verleidelijk zijn de belastingen structureel te verhogen. Dit achten wij in hoge mate ongewenst en bovendien in strijd met het regeerakkoord. Wij geven de voorkeur aan het op grote schaal introduceren van investeringsloon. Aangezien dit tijd vergt en in 1982 nog slechts op zeer bescheiden schaal financieringsmiddelen zal opleveren, wordt besloten in 1982 ten behoeve van de werkgelegenheid tijdelijk en eenmalig een solidariteitsheffing te hanteren. Deze maatregel moet f 500 mln opleveren in 1982. Deze heffing krijgt bij voorkeur de vorm van een verhoging van alle schijventarieven in de loon- en inkomstenbelasting, met uitzondering van de laagste (dus vanaf het 26%-tarief), met één punt gedurende de periode 1-4-1982 tot 31-12-1982[5].
Al met al gaat het bij de beoogde belastingmaatregel om een zaak die niet relevant is voor de collectieve lastendruk en dus ook niet bij de beëindiging ervan als lastenverlichting voor 1983 dient te worden aangemerkt. Deze maatregel wordt getroffen ervan uitgaande dat in 1982 een loonmatiging overeenkomstig het regeerakkoord zal worden gerealiseerd. Mocht die matiging geheel of ten dele achterwege blijven dan zal de regering haar beleid moeten aanpassen aan de situatie die dan ontstaat.

De regering zal in het arbeidsvoorwaardenoverleg de totstandkoming in CAO's bevorderen van investeringsloonregelingen die passen in het uit Bedrijfsspaarregelingen. Er uit vanuit gegaan dat de aldus gevormde bedragen deels ter beschikking zullen komen voor het verdelen van de arbeid in de betrokken bedrijfstakken en bedrijven, deels ter beschikking zullen blijven voor de financiering van de betrokken ondernemingen. Naarmate deze regelingen worden doorgevoerd, zal de overheid een dienovereenkomstig bedrag aanwenden bij voorkeur in de sector bouwnijverheid met financiering over de kapitaalmarkt.
In ieder geval zal in 1982 een éénmalig extra beslag op de kapitaalmarkt worden gedaan van *f* 250 mln ten behoeve van de bouw.
Zodra het arbeidsvoorwaardenoverleg aanwijzingen oplevert dat in de particuliere sector inderdaad in belangrijke mate investeringsloonen worden doorgevoerd, zal in 1982 bij de ambtenaren een inhouding van een half procent plaatsvinden ter additionele financiering van arbeidsplaatsen met inbegrip van deeltijd in de kwartaire sector en daaraan verwante projecten met het oog op de verdeling van de arbeid.
Ten slotte zal de f 250 mln ten behoeve van maatregelen in de marktsector, zoals speerpuntprojecten. introductie van deeltijdbanen en exportfaciliteiten worden geput uit de WIR-gelden.
Langs bovenstaande wegen wordt een bedrag van ca. f 1 mrd gemobiliseerd om de werkgelegenheid reeds in 1982 een voelbare impuls te geven. Wij gaan ervan uit dat de tijdelijke financieringslast van zulk een pakket maatregelen maatschappelijk zal worden aanvaard en niet tot afwenteling en dus ook niet tot negatieve economische bijverschijnselen zal leiden.

c. Ombuigingen sociale zekerheid, volksgezondheid en arbeidsvoorwaarden overheidspersoneel *(ICCK-problematiek)*
De ombuigingen in de ICCK-sfeer spelen een belangrijke rol in de discussie met name omdat de vertragingsgaten in die ombuigingen in de voorstellen van de minister-president en van de minister van financiën ten laste worden gebracht van de algemene middelen en dus een stuk ruimte voor ander – dringend gewenst – beleid opslokken. Dit geldt niet voor de gaten die vallen door de zogenaamde politieke toetsing. De daarmee gemoeide 515 mln moeten in dezelfde sectoren met andere maatregelen gedicht worden conform de afspraak in het kabinet. In dit verband kan worden gedacht aan introductie van een inkomensafhankelijke kinderbijslag.
De aanvankelijke omvang van de vertragingsgaten beliep f 465 mln. Nadere informatie uit de aan ons gerichte brief d.d. 21-10-1981 van de minister van volksgezondheid en milieuhygiëne leert dat daar nog f 100 mln in de Vomil-sfeer bijkomt, zodat het gaat om een vertraging van f 565 mln. Op dit bedrag zou het volgende in mindering kunnen worden gebracht:
– 200 mln met door minister SoZaW voorgestelde aanscherping van ZW-maatregel,
– 205 mln aan doorwerking van BiZa-sfeer van ZW-maatregel.
Wij ondersteunen deze benadering met dien verstande dat de minister van BiZa het doorwerkingseffect van de ZW-maatregel in de eerste plaats gebruikt voor het dichten van de f 105 mln BiZa-gaten in de ICCK-sfeer en vervolgens in 1982 f 50 en daarna f 100 mln mag benutten om de eliminering van de bouw-CAO uit de ambtenarentrend soepeler te kunnen laten verlopen. Al het meerdere aan doorwerking van de

[5] Als alternatief zou kunnen worden gedacht aan enige verhoging van het BTW-tarief. Zulk een maatregel heeft vooral het bezwaar dat het hier gaat om een tijdelijke verhoging. Een BTW-tariefwijziging van geringe omvang die na minder dan één jaar weer teruggebracht moet worden stelt het bedrijfsleven twee maal voor veel administratieve rompslomp, namelijk zowel bij de verhoging als bij de verlaging na enige tijd. Ook het gevaar dat een verhoging van het BTW-tarief leidt tot een meer dan evenredige opwaartse beweging in het prijsniveau mag niet worden miskend. Daarenboven zal het effect op de kosten van levensonderhoud moeten leiden tot zodanige compensatie in de minimumlonen en daarmee in de sociale uitkeringen dat het in het regeerakkoord overeengekomen inkomensbeeld voor de minima van –1% wordt gegarandeerd. Een maatregel in de sfeer van de loon- en inkomstenbelasting sluit bovendien logischer aan bij de idee van een investeringsloon dan een BTW-verhoging.

ZW-maatregel in de BiZa-sfeer moet aangewend worden voor een oplossing van de totale ICCK-problematiek.
In de discussie speelt ook een belangrijke rol het exploitatiesaldo van de sociale fondsen. Werd dit voor 1982 aanvankelijk op –f 720 mln geraamd, thans moet worden gerekend met –f 1050 mln als resultante van een rekenfout, nieuwe gegevens en de aanscherping van ZW-maatregel. De helft van de negatieve exploitatiesaldo wordt veroorzaakt door de bewuste keuze van het kabinet de premies met f 500 mln te matigen om binnen de lastendruknorm ruimte te maken voor een dekkingsplan in de sfeer van de rijksbegroting
Het negatieve exploitatiesaldo van 1050 mln in 1982 moet bezien worden tegen de achtergrond van een negatief exploitatiesaldo van f 2,2 mrd in 1981. Bovendien moet bedacht worden dat van de f 1050 mln tekort circa500 mln tijdelijk is en na 1982 verdwenen. Ook levert de aanscherping van de ZW-maatregel in 1983 f 75 mln meer op dan de voor 1982 ingeboekte f 200 mln Indien en voor zover het ziekteverzuim in de loop van 1982 significant verminden kan de hier gesignaleerde problematiek verder worden verlicht.
Structureel is het tekort dus slechts f 0,5 mrd. Dit exploitatiesaldo zal moeten worden aanvaard, maar dan wel met de harde afspraak dat de ICCK-ministers ervoor zorgen dat de politieke toetsingsgaten op 1 juli 1982 met concrete en reële maatregelen zijn gedicht! Dar. is er in 1983 helemaal geen negatief exploitatiesaldo meer.
Resumerend worden de volgende afspraken gemaakt:
1. politieke toetsingsgaten zullen per 1 juli 1982 concreet en reëel gedicht zijn (f 515 mln);
2. verscherpte ZW-maatregel (feitelijke uitkering 80% i.p.v. 85%) doorvoeren of een andere dekking in de sfeer van de sociale zekerheid;
3. BiZa-doorwerking gebruiken voor oplossing ICCK-problematiek, behoudens f 50 mln in 1982 oplopend tot f 100 mln in 1983 voor begeleiding eliminering bouw-CAO uit ambtenarentrend;
4. negatief exploitatiesaldo van 1050 mln in 1982 (500 mln structureel) accepteren in relatie met harde afspraken onder punt 1;
5. de ICCK-problematiek legt bij akkoord over punten 1 t/m 4 geen beslag meer op algemene dekkingsmiddelen. Daardoor valt f 465 mln vrij, waarvan reeds f 200 mln in het voorstel van de minister-president was gecommitteerd voor intensivering beleid ter bestrijding jeugdwerkloosheid. Per saldo is er dus f 265 mln ter beschikking.

d. Aardgasproblematiek
Het gaat hier om vier problemen, te weten:
– hoeveel komt er uit de kleine velden?
– wat te doen met overheidsaandeel in Slochteren-winst?
– hoeveel extra gas is inzetbaar?
– hoe ernstig moet de aardgasbatentegenvaller worden genomen?

De extra opbrengst uit de kleine velden wordt door EZ voor 1982 geraamd op f 300 mln. Gebleken is dat EZ het een slag in de lucht vindt hier op een hoger cijfer te mikken. Wij hebben geen behoefte aan gebakken lucht en gaan daarom uit van f 300 mln. Gezien de op ons afkomende aardgasbatentegenvaller van f 2,5a f 3 mrd achten wij het noodzakelijk deze f 300 mln extra inkomsten in 1982 te reserveren voor het mede opvangen van deze aardgasbatentegenvaller waarover wij straks komen te spreken. Wij vangen het dan ontstane gat van f 300 mln in de uitgaven-financiering op door f 300 mln van de opbrengst van de solidariteitsheffing daar voor te bestemmen.
De SheWEsso-winst uit Slochteren-gas ligt onder het beslag van een gentlemen's agreement over de investeringen van Shell/Esso in Nederland. Het doorbreken van dat agreement is ons inziens alleen verdedigbaar wanneer Shell/Esso dat agreement niet blijken na te komen; dit kan in ieder geval op dit moment door ons niet worden geconstateerd. De conclusie zou tevens anders zijn indien de relevante winstontwikkeling beduidend hoger ligt dan destijds is verondersteld; ook kan dit niet worden geconstateerd en moet zelfs worden betwijfeld gezien de tegenvallende gasafzet. Wij geven er daarom de voorkeur aan de Slochteren-zaak voorlopig te latenvoor wat die is. Het ligt voor de hand dat de minister van economische zaken tijdig voor de voorbereiding van de ontwerp-begroting 1983 (dus uiterlijk in mei 1982) de ministerraad inlicht over de ontwikkeling van de Slochteren-winst, de investeringen van Shell en Esso in Nederland en de daaraan te verbinden consequenties, een en ander conform het regeerakkoord.
Over de extra afzet van gas voor ondervuring in elektriciteitscentrales zijn wij optimistischer dan EZ. Wij zijn, op grond van door ons ingewonnen informaties, van oordeel dat bij de geldende prootverbruikersprijzen deze markt 4 mrd m³ extra zou kunnen opnemen De opbrengst daarvan is op kasbasis in 1982 r 800 mln en op jaarbasis f 1,5 mrd Wij vinden langs deze weg dus f 400 mln meer middelen voor 1982 dan het kabinet had gevonden. Wij achten dit ook noodzakelijk in verband met het volgende.
Begin oktober meldde EZ een te verwachten tegenvaller in de aardgasbaten van f 1,7 mrd een en ander los van de bewust gekozen minderopbrengst als gevolg van de geringere verhoging van de kleinverbruikerstarieven per 1-1-1982. Die f 1,7 mrd tegenvaller bestond uit f 600 mln volume en f 1,1 mrd nominaal.
Contacten onzerzijds met EZ en Gasunie hebben ons ervan overtuigd dat de volumetegenvaller op f 1,6 mrd geschat moet worden, hetgeen samen met de mogelijke prijstegenvallers neerkomt op totaal f 2,7 mrd. Daarbij is nog niet gerekend met de thans geldende lage stookolieprijzen. Als deze zo blijven kan de tegenvaller gemakkelijk nog f 0,5 mrd hoger uitkomen.
Het kabinet heeft dit alles tot dusver als tegenvaller meegenomen voor slechts f 400 mln. Wij vinden dit niet verantwoord. Daarom willen wij op z'n minst f 1365 mln tegenvaller nu reeds inboeken en bovendien afspreken dat de f 700 mln meeropbrengst in 1983 van de extra gasinzet van 4 mrd m³ aardgas gereserveerd blijft voor de aardgasinkomstentegenvaller.
Wij zijn van oordeel dat de omvang van het overblijvende aardgasbatenrisico (ca. f 1300 mln) zodoende is teruggebracht tot proporties die het kabinet in 1982 en 1983 rederlijkerwijze kan verwerken, conform de in de ministerraad reeds gemaakte afspraak.

6.3 Financieringsbeeld informateurs

Bovenop de besluitvorming in het kabinet tot en met 16 oktober 1981, dus met inbegrip van de daarin vervatte ombuiging, herschikking en verhoging van uitgaven op de Rijksbegroting, en de in paragraaf 4 genoemde en ook door ons onderschreven deeloplossingen alsmede de door ons in paragraaf 6 ingenomen standpunten, leidt het bovenstaande tot de volgende consequenties voor de middelen en uitgaven.

Extra inkomsten en uitgaven boven het afgesprokene in het Kabinet tot en met 16 oktober 1981.

1. *Middelen*

a.	De ICCK-problematiek legt geen beslag meer op de algemene middelen	265 mln
b.	In plaats van 2 mrd m³ gasinzet voor centrales 4 mrd m³	400 mln
	Eenmalige solidariteitsheffing ten behoeve van de werkgelegenheid	
c.	Kapitaalmarktlening voor de bouw	500 mln
d.	Vermindering WIR ten bate van de marktsector	250 mln
e.		250 mln
		1665 mln

2. Aanwending

a.	Aardgastegenvaller additioneel afgedekt bovenop f 400 mln	965 mln
b.	Uit opbrengst solidariteitsheffing, kapitaalmarktlening en WIR-vermindering voor werkgelegenheidsprogramma	1000 mln
c.	Wegvallen f 300 mln kleine gasvelden nu aangewend voor a.	–300 mln
		1665 mln

NB Door kas/transactieverschillen levert 4 mrd m³ aardgasinzet f 800 min in 1982 en f 1,5 mrd in 1983. Het verschil van f 700 mln nu niet bestemmen voor uitgaven in 1983 doch voor gedeeltelijke opvang tegenvaller aardgasinkomsten.

6.4 Het inkomensbeeld
Voor 1382 is he: inkomensbeeld na alle door he: Kabinet tot en met 29 oktober en onien maatregelen als volgt. -1,2% voor de minima, -1,6% voor modaal en –2% voor 4 maal modaal.
Met inbegrip van de door ons voorgestelde solidariteitsheffing wordt het beeld ongeveer: –1,2% voor de minima, –1,9 voor modaal, –3,0% voor 4 maai modaal. Afgesproken wordt dat het beleid erop gericht blijft om de verdeling van de inkomensmatiging voor 1982 meer in overeenstemming te brengen met het regeerakkoord: –1 voor de minima tot –4 voor 4 maal modaal. Een juist beeld van de feitelijke ontwikkelingen kan echter pas in de loop van 1982 worden verkregen, nadat het arbeidsvoorwaardenoverleg heeft plaatsgevonden.
Voor de jaren na 1982 zal uit hoofde van het regeerakkoord opnieuw worden gestreefd naar een koopkrachtbeperking volgens de verdeling –1 voor de minima, iets sterkere daling voor modaal en –4 voor 4 maal modaal. Daartoe zullen tijdig maatregelen worden overwogen in de primaire sfeer, in overleg met de sociale partners, en in de secundaire sfeer. Het spreekt overigens vanzelf dat naarmate de economische groei toeneemt en de werkgelegenheidssituatie verbetert, minder inkomensmatiging noodzakelijk zal zijn.
Voor wat betreft ambtenaren en trendvolgers zal in 1982 het bovenstaande inkomensbeeld evenzeer van toepassing zijn, behoudens reeds overeengekomen maatregelen op het vlak van de secundaire arbeidsvoorwaarden. In de loop van 1982 zal de «pakketvergelijking» tussen werknemers in de marktsector ter hand worden genomen en zal tevens de gehele trendmethodiek nader worden onderzocht.

7. EPILOOG
Wij zijn ervan overtuigd dat op basis van de voorafgaande afspraken een doeltreffend beleid op financieel en sociaal-economisch terrein kan worden gevoerd. Deze afspraken hebben in het bijzonder betrekking op het jaar 1981; dit vloeide voort uit onze opdracht. Niettemin zijn in verschillende paragrafen, op basis van het regeerakkoord en de huidige financieel-economische situatie, aanzetten geschetst voor het beleid op langere termijn.
Tijdige voorbereiding en uitstippeling van het tijdpad voor de periode na 1982 is zeer urgent. Gegeven de uitgangspunten van het regeerakkoord, het financieel-economisch beeld voor 1982, de doorwerking van een aantal uitgaven naar 1983, het aflopen (eind 1982) van de solidariteitsheffing, de mogelijke vertraging in een aantal maatregelen en andere onzekerheden zal snel moeten worden overwogen maatregelen voor te bereiden in de sfeer van verdere ombuigingen. Gegeven de beperkte mogelijkheden in de diverse departementale begrotingen, de afspraak tot stabilisatie van de lastendruk en de afbouw van het financieringstekort zullen deze ombuigingen grotendeels moeten worden gevonden in de sfeer van de sociale zekerheid,

gezondheidszorg en ambtenarensalarissen, respectievelijk pensioenen.
Bij deze overwegingen voor de langere termijn kunnen de in 1981 gepubliceerde Keroverwe gingsstudics worden gebruikt.

Tot slot willen wij zeer beknopt. een drietal overwegingen aangeven die geen onderdeel vormen van de conflictstof of de oplossingen daarvoor. maar die wel uitvloeisel zijn van ons werk.
a. De beheersbaarheid van de publieke financiën inclusief de sociale verzekeringen is een zorgwekkend probleem. Verbetering van organisatie en informatie terzake dient met grote urgentie te worden aangepakt.
b. In het kader van een meerjarenprogramma dient een stringent begrotingsbeleid te worden verwezenlijkt. waarvoor de grondslagen in het regeerakkoord zijn aangegeven. Daarnaast is met ingang van de begroting 1983 terugkeer naar een effectief trendmatig begrotingsbeieid noodzakelijk.
c. Een zorgvuldige besluitvorming omtrent de problematiek van de commissie-Vonhoff is eveneens dringend. Een belangrijk onderdeel vormt daarbij het maken van goede afspraken over de taakafbakening van projectministers.

Toelichting

Het *NRC/H'blad* bevatte op 6 nov. een analyserende toelichting op de voorstellen van de informateurs, waaraan het volgende is ontleend.

Uit de vijfenveertig pagina's waarin de informateurs De Galan en Halberstadt hun inmiddels door het kabinet geaccepteerde voorstellen hebben gegoten, stijgt een deprimerend beeld op. De breuk is gelijmd, maar nog heel wat oude en nieuwe gaten zijn nog niet gedicht en worden misschien ook niet gedicht.
Aan de informateurs valt dat niet te verwijten. Zij waren ingehuurd om de breuk van 16 oktober te lijmen en zijn daarin geslaagd. Hun financiële plaatje is rond, al valt daarbij ook nog wel een kritische kanttekening te maken.
Het deprimerende zit hem in de financiële feiten wat betreft eerder genomen beslissingen en de tegenvallers die zij in hun eindverslag als weerslag van twee en een halve week praten en studeren het licht hebben doen zien. Tegen die achtergrond mag de eerste zin van hun epiloog: („Wij zijn ervan overtuigd dat op basis van de voorafgaande afspraken een doeltreffend beleid op financieel en sociaal-economisch terrein kan worden gevoerd") misschien wel van toepassing zijn op hun beperkte akkoord, maar voor het geheel als rijkelijk optimistisch worden beschouwd.
Uit hun eindverslag blijkt bijvoorbeeld dat het kunst- en vliegwerk waarmee het oude kabinet de begroting-1982 in elkaar heeft gezet misschien door het nieuwe kabinet niet met groot gejuich is begroet, maar op belangrijke onderdelen wel met instemming is geaccepteerd. Er blijkt ook uit dat het nieuwe kabinet-Van Agt er niet in is geslaagd om op sommige tegenvallers een adequaat antwoord te geven.
Er blijkt ook uit dat het zeer moeilijk zal zijn om volgend jaar daadwerkelijk het financieringstekort terug te brengen naar 6,5% van het nationaal inkomen. Als verontschuldiging kan gelden dat geen ander kabinet zich ooit voor de taak geplaatst zag om in één jaar een financieel gat van negen a tien miljard gulden te dichten, waarvan volgens de berekeningen van de informateurs bijna drie miljard voortvloeide uit het beleid van het vorige kabinet.
Het belangrijkste breekpunt van 16 oktober was de financiering en de omvang van het werkgelegenheidsplan van Den Uyl. Er moest nog een bedrag van ruim één miljard gulden als financieringsbron veilig worden gesteld. Dat is gebeurd vanuit het grote belang dat de informateurs, zoals zij in hun eindverslag schrijven, hechten aan een werkgelegenheidsplan in de huidige situatie.
Aardig is dat zij het accent net even anders leggen dan tot nu toe het CDA en ook wel D'66 heeft gedaan. Deze partijen vonden het het belangrijkste dat het financieringstekort van de overheid werd teruggedrongen. omdat dat uiteindelijk ook gunsig zou zijn voor de werkgelegenheid. De informateurs zeggen juist dat een werkgelegenheidsplan als het slaagt gunstig is voor dat financieringstekort, omdat er minder mensen een werkloosheidsuitkering hoeven te hebben waardoor de overheidsuitgaven worden beperkt.

De informateurs waarschuwen in hun eindverslag herhaaldelijk tegen de deflatoire gevolgen die teveel bezuinigen voor de Nederlandse economie kan hebben. Hun oplossing ter dichting van het gat in de financiering van het werkgelegenheidsplan van totaal 2,6 miljard gulden had daarom oorspronkelijk bestaan uit een tijdelijke belastingverhoging, een solidariteitsheffing,die volgend jaar één miljard zou opbrengen.
Het politiek overleg maakte hiervan 500 miljoen. De resterende 500 miljoen moeten nu beschikbaar komen via overheveling van WIR-gelden en via rechtstreekse financiering op de kapitaalmarkt van aanvullende woningbouw.
Dit betekent dat, met de beslissingen die het kabinet vóór de breuk al had genomen, van het werkgelegenheidsplan van 2,6 miljard gulden (totale bestedingseffect uiteindelijk vier a vijf miljard gulden) circa 1250 miljoen wordt uitgegeven via de rijksbegroting en circa 1350 miljoen rechtstreeks wordt gefinancierd op de kapitaalmarkt (één miljard voor woningbouw).
Die rechtstreekse financiering van de woningbouw op de kapitaalmarkt is een ontlasting van de rijksbegroting. Er kleven echter wel belangrijke bezwaren aan. De huren worden hoger dan wanneer de woningen met overheidsleningen worden gefinancierd. Met de huidige hoge rentestand worden de huren dan al gauw onbetaalbaar. Dan zal de overheid straks toch weer subsidies moeten verstrekken. want anders wordt er alleen maar gebouwd voor de leegstand.

De één miljard extra voor woningbouw via de kapitaalmarkt belast weliswaar het overheidsbudget niet, maar heeft wel gevolgen voor het financieren van het begrotingstekort. Te meer daar in de begroting-1982 van het oude kabinet al 14.000 woningen waren overgeheveld naar de kapitaalmarkt. Dat blijft zo.
In totaal legt de woningbouw daardoor volgend jaar een extra beslag op de kapitaalmarkt van vier miljard gulden. Volgens de regels die voor het begrotingsbeleid gelden zou in ieder geval al vanwege ae overheveling van de 14.000 woningen naar de kapitaalmarkt het structurele financieringstekort met één procent moeten worden verminderd. Immers, de overheveling verandert niets aan de hoogte van het nationaal inkomen en de besparingen. De totale ruimte op de kapitaalmarkt wordt dus niet groter.
Overheveling betekent dus dat de ruimte voor de overheid wordt beperkt en dat het financieringstekort verder moet worden teruggebracht dan is gebeurd om te voorkomen dat er voor dat bedrag straks inflatoir moet worden gefinancierd. Die bijstelling van de doelstelling ten aanzien van het financieringstekort is niet gebeurd. Het extra beslag dat de overheid volgend jaar door de particuliere sector op de kapitaalmarktlaat leggen is trouwens veel groter dan die vier miljard. Er komt nog 330 miljoen bij voor de maatschappij voor industriële projecten.
Daarnaast zal het werkgelegenheidsplan zo'n 1,5 a 2,5 miljard aan extra bestedingen uitlokken, waarvan een deel in de vorm van extra investeringen. Daarvoor zal moeten worden geleend. Tenslotte beperkt de overheid zelf de ruimte op de kapitaalmarkt door de overheidsbijdrage in de ambtenarenpensioenen aan het Algemeen burgerlijk pensioenfonds volgend jaar met 900 miljoen gulden te korten, zonder dat het ARP dit bedrag al op de ambtenaren kan verhalen. Het ABP kan daardoor 900 miljoen minder beleggen.
Nu zeggen de informateurs dat er volgend jaar ruimte is op de kapitaalmarkt door het positieve saldo van de betalingsbalans en de verwachte stijging van de besparingen. Ze hebben daarbij echter de tegenvalier in de opbrengst van de aardgasexport nog niet betrokken. Evenmin hebben ze erbij betrokken dat door de sterkere intering op de reserves van de sociale fondsen de toeneming van de besparingen volgend jaar weer aanzienlijk worden beperkt.
De informateurs zeggen in hun eindverslag voorzichtig dat er veel onzekerheden zijn volgend jaar. ze noemen er een paar. Er zal waarschijnlijk veel meer geld nodig zijn voor de steun aan noodlijdende bedrijven dan de 49 miljoen die daarvoor nu zijn begroot.
Ook zal er waarschijnlijk vertraging optreden bij het invoeren van bezuinigingsmaatregelen in de sociale zekerheid en de gezondheidszorg.
De aardgasopbrengsten zijn onvoorspelbaar. Zoals het er nu bijstaat wordt volgend jaar een tegenvaller in de aardgasbaten verwacht van 2,7 à 3,2 miljard gulden. Vóór de breuk werd die tegenvaller nog geraamd op 1700 miljoen. Het kabinet besloot toen met een tegenvaller van niet meer dan 400 miljoen in de begroting van volgend jaar rekening te houden.
De informateurs hebben voor de extra één miljard tegenvaller wel dekking aangegeven, maar dat neemt niet weg dat er dus nu al een gat in de begroting-1982 van 1300 miljoen gulden kan worden verwacht. Het kabinet is het, met behulp van de informateurs, nu eens geworden over de hoofdlijnen van het sociaal-economisch en financieel beleid voor volgend jaar. De tijd tot de regeringsverklaring zal het hard nodig hebben voor de invulling naar de departementen. Een deel van de financiele problemen van sommige departementen (vooral volkshuisvesting) is al verschoven naar 1983. Maar de problemen die er nog liggen zijn nog altijd groot.
Zo moet een dit voorjaar door het vorige kabinet aanvaarde globale bezuiniging van een half miljard nog steeds verdeeld worden over de departementen. Dat geldt ook voor een globale bezuiniging van ruim 300 miljoen in de begroting-1982. Ook is het nog steeds de vraag hoe op de onderwijsbegroting volgend jaar in totaal voor maar liefst 600 miljoen aan bezuinigingen kan worden ingevuld, voor het grootste deel een erfenis van het vorige kabinet.

DUITSLAND (BONDSREPUBLIEK)

FINANCIEEL SCHANDAAL EN POLITIEKE CRISIS IN WEST-BERLIJN

De in West-Berlijn regerende coalitie van sociaal-democraten en liberalen, SPD en FDP, is eind 1980 en in januari 1981 onder hevige spanning komen te staan ten gevolge van een financieel schandaal in de Westberlijnse bouwwereld, waarbij indirect twee leden van de Senaat (regering)van West-Berlijn betrokken waren.
De politieke crisis die hierop volgde, leidde tot het aftreden van meerdere leden van de Senaat. Voorstellen m.b.t. de opvolging van deze senatoren, die de regerende burgemeester, Dietrich Stobbe, aan het Westberlijnse Huis van Afgevaardigden voorlegde, werden door dit lichaam op 15 jan. 1981 afgewezen. Stobbe bood daarop het ontslag aan van hemzelf en de hele Senaat.
De crisis in West-Berlijn werkte door

Hans-Jochen Vogel (SPD) (l.) en Richard von Weizsacker (r.).

tot op het niveau van de federale regering in Bonn, van waaruit in de Berlijnse crisis werd ingegrepen.
Deze crisis werd op 23 jan. voorlopig opgelost, toen het Westberlijnse Huis van Afgevaardigden in meerderheid instemde met de aanwijzing van Hans-Jochen Vogel (SPD) tot regerend burgemeester. Voordien was Vogel minister van justitie in de bondsregering. Het Huis stemde eveneens in met de door Vogel voorgestelde samenstelling van de Senaat.
Aanhoudende druk van de in oppositie verkerende christen-democraten, de CDU, leidde echter op 29 jan. tot het besluit vervroegde verkiezingen voor het Huis van Afgevaardigden uit te schrijven, die in mei gehouden zouden worden.
De uitslag van deze verkiezingen, die geen der partijen een absolute meerderheid opleverden, maar wel de CDU tot grootste fractie maakten, leidde uiteindelijk tot het vormen van een CDU-minderheidssenaat, met aan het hoofd als nieuwe regerende burgemeester Richard von Weizsacker.
Het aftreden van de Senaat in januari volgde na een lange periode van aanhoudende kritiek van de zijde van de CDU op het bouwbeleid van de Senaat. Het tekort aan woningen in West-Berlijn was in die stad ook onderwerp van algemene kritiek en had meerdere malen geleid tot acties van krakers, resp. tot botsingen tussen krakers en politie. In april 1980 had bouwsenator Harry Ristock (SPD) moeten erkennen dat de omvang van de bouwproduktie in de periode 1980–1984 zou achterblijven bij het niveau dat de Senaat voor de verkiezingen voor het Huis in 1979 in het vooruitzicht had gesteld.
Speciaal was er nog kritiek op het feit, dat in opdracht van de Senaat een gigantisch internationaal congrescentrum was gebouwd, dat in de herfst van 1979 geopend was en waarvan de bouwkosten inofficieel geraamd werden op DM 800 mln. De Senaat weigerde de bouwkosten officieel bekend te maken.
Het financiële schandaal, dat in december boven water kwam en uiteindelijk tot het aftreden van de Senaat zou leiden, had betrekking op een bouwmaatschappij, genaamd Bautechnik, die geleid werd door Dietrich Garski, lid van de FDP.
Deze maatschappij had financiële garanties gekregen van de Berliner Bank, waarvan de stad West-Berlijn mede-eigenaar is, oplopend tot een bedrag van DM 128 mln voor bouwprojecten in Saoedi-Arabië, Jordanië en Egypte. Van deze garanties was 90% – DM 115 mln – rechtstreeks van de stad afkomstig.
De garanties waren goedgekeurd door een commissie, waarvan o.a. deel uitmaakten Wolfgang Luder (FDP), burgemeester en senator van economische zaken, en Klaus Riebschlager (SPD), senator van financiën,
De onderneming was in november 1980 failliet gegaan en bleek omvangrijke schulden achtergelaten te hebben. Dietrich Garski was het land uitgevlucht en na zijn verdwijning werd ontdekt dat, op het moment dat de financiële garanties voor Bautechnik werden goedgekeurd, een onderzoek naar Garski gaande was i.v.m. de verdenking van fraude alsmede dat Garski de FDP omvangrijke donaties had doen toekomen.
Klaus Riebschlager maakte op 5 jan. 1981 zijn aftreden als lid van de Senaat bekend – en werd op 3 jan. verkozen tot voorzitter van de SPD-fractie in het Huis van Afgevaardigden, dit laatste onder heftig protest van de andere partijen.
Wolfgang Luder maakte op 7 jan. bekend dat hij op 13 jan. zijn functies van burgemeester en senator van economische zaken zou neerleggen.
Harry Ristock trad op 8 jan. af als senator van bouwnijverheid en huisvesting. Deze stap had naar zijn zeggen niets van doen met de Garski-affaire, maar hij wilde zich vrijmaken om te kunnen dingen naar de post van voorzitter van de Westberlijnse SPD, een ambt dat op dat moment bekleed werd door de regerende burgemeester Stobbe.
De CDU verlangde herhaaldelijk het aftreden van burgemeester Stobbe i.v.m. het schandaal, maar deze verklaarde op 8 jan. dat hijzelf en de SPD-FDP-coalitie in functie zouden blijven.
Op 15 jan. deed Stobbe het Huis van Afgevaardigden een voorstel tot reconstructie van de Senaat dat, indien goedgekeurd, een Senaat met de volgende leden op de opengevallen plaatsen zou hebben opgeleverd:

Guido Brunner (FDP) – burgemeester en economische zaken; Rainer Papenfuss (SPD) – financiën; Peter Ulrich (SPD) – bouwnijverheid en huisvesting; Jurgen Brinckmeier (SPD) – binnenlandse zaken; en Jurgen Egert (SPD) – volksgezondheid.

Het Huis aanvaardde op 15 jan. de benoeming van Brunner (deze was van 1974 – 6 jan. 1981 lid van de Europese Commissie geweest), maar wees alle vier de kandidaten van de SPD af.
Nog op dezelfde dag bood burgemeester Stobbe aan de voorzitter van het Huis, Heinrich Lummer (CDU), zijn ontslag en dat van de Senaat aan.

Lummer was op 10 dec. 1980 voorzitter van het Huis geworden als opvolger van Peter Lorenz, die op 5 okt. gekozen was als één van de 22 leden uit West-Berlijn van de Bondsdag.
Opvolger van Lummer als CDU-fractievoorzitter in het Huis werd op 10 dec. Eberhard Diepgen.

Het aftreden van de Senaat op 15 jan. leidde tot ernstige zorg in Bonn over de levensvatbaarheid van de SPD-FDP-coalitie in West-Berlijn en mogelijke consequenties voor de SPD-FDP-regering in Bonn.
SPD-voorzitter Willy Brandt, o.m. een vroegere regerende burgemeester van West-Berlijn, vloog op 15 jan. dadelijk naar West-Berlijn en FDP-voorzitter

Hans-Dietrich Genscher, vice-kanselier en minister van buitenlandse zaken, onderhield telefonisch contact met zijn Westberlijnse partijgenoten.

Eveneens op 15 jan. trad Riebschlager af als fractievoorzitter van de SPD; deze functie werd waargenomen door Rainer Papenfuss, totdat de fractie op 30 jan. Alexander Longolius als opvolger aanwees.

Op 19 jan. werd bekend dat de minister van justitie in het federale kabinet, Hans-Jochen Vogel (SPD), zich kandidaat gesteld had voor het ambt van regerend burgemeester van West-Berlijn.
De CDU besloot op 20 jan. dat haar burgeineesterskandidaat, Von Weizsacker, zich niet tegen Vogel kandidaat zou stellen. Tegelijkertijd riep deze partij op tot het uitschrijven van vervroegde verkiezingen voor het Huis van Afgevaardigden.
Hans-Jochen Vogel werd op 23 jan. met steun van 73 van de 135 leden van het Westberlijnse Huis van Afgevaardigden verkozen tot regerend burgemeester van de stad.

Twee afgevaardigden, o.w. de FDP-er Hermann Oxfort, onthielden zich van stemming. Aangezien de coalitie van SPD en FDP over 72 zetels beschikte, moeten ook twee CDU-ers voor Vogel gestemd hebben.

De meerderheid van het Huis stemde ook in met de samenstelling van de Senaat, zoals die door Vogel was voorgesteld. Onder de leden ervan bevonden zich velen die afkomstig waren vanuit het gebied van de Bondsrepubliek.
Na de verkiezing had de Senaat de volgende samenstelling:

Regerend burgemeester – Hans-Jochen Vogel (SPD); burgemeester en economische zaken – Guido Brunner (FDP); binnenlandse zaken – Frank Dahrendorf (SPD), vroeger senator van justitie in Hamburg; bondsaangelegenheden – Gerhard Konow (partijloos), een voormalige medewerker van het bureau van de bondskanselier; financiën – Konrad Porzner (SPD), een vroegere secretaris van de SPD-Bondsdagfractie in Bonn; volksgezondheid – Richard Uberhorst (SPD); wetenschapsbeleid – Günter Gaus (SPD), de voormalige permanente vertegenwoordiger van de Bondsrepubliek in de DDR; gezins- en jeugdzaken en sport – mevr. Anke Brunn (SPD), vroeger lid van de Landdag van Noordrijnland-Westfalen; hoofd van de kanselarij – Rainer Papenfuss (SPD); bouwnijverheid en huisvesting – Peter Ulrich (SPD); justitie – Gerhard Meyer (FDP); onderwijs – Walter Rasch (FDP); arbeid en sociale zaken – Olaf Sund (SPD); cultuur – Dieter Sauberzweig (SPD).

Na de Bondsdagverkiezingen in okt. 1980 (pag. 657 e.v.-1980), bij de formatie van het nieuwe kabinet-Schmidt (pag. 811/1 e.v.-19801, was besloten om met ingang van 1 febr. 1981 Günter Gaus, staatssecretaris en permanent vertegenwoordigervan de Bondsrepubliek in de DDR, te vervangen door regeringswoordvoerder Klaus Bölling.
Nu Gaus op 23 jan. verkozen was als lid van de Senaat van West-Berlijn legde hij zijn ambt van permanent vertegenwoordiger in de DDR dadelijk neer. Tot 1 febr. nam zijn plaatsveivanger in deze functie, Hannspeter Hellbeck, dit ambt waar. Om problemen te vermijden begon Gaus zijn werkzaamheden in West-Berlijn pas op 1 februari.
in verband met ae vierrnoaendhedenstatus van Berlijn was het niet mogelijk tegelijkertijd een diplomatieke functie in de DDR en een post als senator in West-Berlijn te bekleden.
Volgens het viermogendhedenverdrag inzake Berlijn van sept. 1971 (pag. 577 e.v.-1971) maken de Westelijke sectoren van Berlijn geen deel uit van de Bondrepubliek en worden zij niet door haar geregeerd.

Protest *Sowjet-Unie*

De Sowjet-ambassade in Oost-Berlijn overhandigde op 26 jan. een nota aan de Britse militaire missie in Berlijn, als vertegenwoordiger ,,van de drie Westelijke mogendheden in West-Berlijn", waarin de Sowjet-Unie er protest tegen aantekende dat zoveel politici uit het gebied van de Bondsrepubliek nu bestuurlijke functies in West-Berlijn bekleedden. Dit was naar het oordeel van de SU in strijd met het viermogendhedenverdrag inzake West-Berlijn, waarin was vastgelegd dat West-Berlijn geen deel uitmaakt en nooit uitgemaakt had van de Bondsrepubliek.
Nog op 26 jan. wees de Britse militaire missie in Berlijn het protest van de SU af in een verklaring, waarin gesteld werd, dat de verkiezing van de regerende burgemeester en de Senaat van West-Berlijn had plaatsgevonden op een wijze, die volledig in overeenstemming was met de geallieerde rechten en verantwoordelijkheden en met de betrokken grondwettelijke vereisten.

Overeenstemming m.b.t. vervroegde verkiezingen

De fractievoorzitters van de drie partijen, die in het Westberlijnse Huis van Afgevaardigden vertegenwoordigd waren, CDU, SPD en FPD, kwamen op 29 jan., in een gesprek met devoorzitter van het Huis, Heinrich Lummer, overeen dat er op 10 mei vervroegde verkiezingen voor het Huis gehouden zouden worden.
Het Huis zit voor een periode van vier jaar. De laatste verkiezingen waren gehouden op 18 maart 1979 (pag. 54912-1979).
Het Huis besloot op 16 maart eenstemmig zichzelf te ontbinden en op 10 mei de vervroegde verkiezingen te laten houden.

Wijziging kabinet in Bonn *i.v.m.* vertrek Vogel naar West-Berlijn

Op 27 jan. werd Jurgen Schmude benoemd tot minister van justitie in het federale kabinet in Bonn als opvolger van Hans-Jochen Vogel. Voor deze benoeming was Schmude minister van onderwijs.
De laatste portefeuille werd nu toegewezen aan Björn Engholm, voordien staatssecretaris op dat departement.
Eerder, op 24 nov. 1980, was bekendgemaakt dat Kurt Becker. een iournalist uit Hamburg, m.i.v. 15 dec. zou optreden als woordvoerder van de regering, in deze functie opvolger van Klaus Bölling, die was benoemd tot permanent vertegenwoordiger van de Bondsrepubliek in de DDR (zie boven).
Als plaatsvervanger van Becker werd benoemd de journalist Lothar Ruhl, die hierdoor opvolger werd van Armin Grunewald.

Vervroegde verkiezingen. Coalitie SPD–FDP verliest meerderheid. Geen absolute meerderheid voor CDU

Zoals was overeengekomen, werden op 10 mei verkiezingen gehouden voor het Westberlijnse Huis van Afgevaardigden.
Deze hadden de volgende uitslag:

	zetels		percentage	
	1981	1979	1981	1979
CDU	65	63	47,9	44,4
SPD	51	61	38,4	42,6
FDP	7	11	5,6	8,1
AL	9	—	7,2	—
Andere	0	0	0,9	1,2

Het opkomstpercentage was 85,5.

I.v.m. de daling van het inwonertal van de stad was het aantal zetels in het Huis, in vergelijking met 1979, verder teruggebracht naar 132.

De verkiezingsuitslag betekende een gevoelig verlies voor de coalitie van SPD en FDP, die West-Berlijn sinds 1975 had geregeerd en die nu haar meerderheid verloren had. Maar ook de CDU, die er niet in geslaagd was de absolute meerderheid te behalen, had haar doelstelling niet bereikt.
Grote overwinnaar was de AL – Alternative Liste (Alternatieve Lijst) – die voor de eerste maal vertegenwoordigers in het Huis verwierf.

De AL is een beweging van milieubeschermers, linkse splintergroeperingen, pacifisten en sympathisanten van de in West-Berlijn zeer actieve krakers. Zij wijst samenwerking met de gevestigde politieke partijen af en ziet zichzelf in essentie als een buiten-parlementaire beweging.
Met haar negen zetels in het Huis is de AL gerechtigd één van de 22 Westberlijnse afgevaardigden (zonder stemrecht) in de Bondsdag aan te wijzen.

Nu de coalitie van SPD en FDP de meerderheid in het Huis verloren had, terwijl de CDU deze niet verworven had, ontstond in de FDP een heftig debat over de toekomstige strategie.

Op 19 maart had de Westberlijnse FDP op een verkiezingscongres besloten de coalitie met de SPD voort te zetten,

indien de verkiezingsuitslag zulks mogelijk zou maken.
Een minderheid, onder aanvoering van de fractievoorzitter, Horst Vetter, riep toen op tot de vorming van een coalitie met de CDU, zoals die in het Saarland al bestond.

Op 13 mei besloot het bestuur van de Westberlijnse FDP, hierin gesteund door het bestuur van de partij in de Bondsrepubliek. eer. minderheidssenaat van de CDU te gedogen en zelf een rol van constructieve oppositie op zich te nemen.
CDU-leider Von Weizsacker nodigde op 19 mei de FDP uit een coalitie met zijn partij aan te gaan.
Op een buitengewoon partijcongres van de Westberlijnse FDP op 22 mei werd echter een voorstel aangenomen, met 134 tegen 93 stemmen bij drie onthoudingen, om zowel een coalitie met de CDU als het gedogen van de CDU-minderheidssenaat af te wijzen, een besluit dat door Vetter op 24 mei ,,bijna absurd" genoemd werd.
Op een congres van de FDP in de Bondsrepubliek, op 25 mei in Bonn, deden partijvoorzitter Hans-Dietrich Genscher en de secretaris-generaal van de partij, Günter Verheugen, een beroep op de Westberlijnse liberalen een compromis te sluiten, ten einde een onherstelbare breuk in de partij te voorkomen.
Na besprekingen tussen de leiding van de Westberlijnse FDP en landelijk partijvoorzitter Genscher bleek op 31 mei, dat de fractie van de partij in het Huis van Afgevaardigden in een verhouding van vier tegen drie voorstander was van een gedogen van een CDU-Senaat. Toen de kwestie op 2 juni officieel aan de fractie werd voorgelegd, stemde deze met vijf tegen één bij één onthouding voor gedogen.

Het Huis kwam in zijn nieuwe samenstelling op 11 juni voor de eerste keer bijeen. Het verkoos toen met 69 stemmen (waaronder zeker vier FDP-ers) tegen 61 bij twee onthoudingen Richard von Weizsacker (CDU) tot regerend burgemeester van West-Berlijn.
Ook ging het Huis in meerderheid akkoord met de samenstelling van een Senaat, uitsluitend bestaande uit leden van de CDU. De leden van de Senaat zijn:

Regerend burgemeester – Richard von Wiezsäcker; burgemeester en binnenlandse zaken – Heinrich Lummer (tot dan voorzitter van het Huis); arbeid en industrie – Edmund Wronski; bouwnijverheid en huisvesting – Ulrich Rastemborski (deze is voorzitter geweest van de commissie, die een onderzoek had ingesteld naar het financiële schandaal van eind 1980); bondsaangelegenheden – Norbert Blüm; financiën – Gerhard Kunz (tot dan secretaris van de CDU/CSU-fractie in de Bondsdag); justitie – Ulf Fink; onderwijs, jeugd- en sportzaken – mevr. Hanna Renate Laurien (tot dan minister van onderwijs in de regering van Rijnland-Palts); stadsontwikkeling en milieu – Volker Hassemer; handel en communicatie – Elmar Pieroth (tot dan lid van de Bondsdag): wetenschapsbeleid – prof. Wilhelm Kewenig.
Voor de verkiezing van senator Pieroth waren twee verkiezingsrondes nodig geweest; in de eerste ronde werden er 67 stemmen tegen zijn benoeming uitgebracht cri 63 voor In de tweede ronde werd hij verkozen met 67 stemmen voor.

Bij het voorstellen van zijn Senaat maakte Von Weizsacker duidelijk. dat hij van plan was de volledige termijn van vier jaar uit te dienen. Hij ontkende, dat er sprake zou zijn van een ,,geheim aanbod" aan de FDP om in een later stadium een aantal Senaatsposten over te nemen in een mogelijke coalitie van CDU en liberalen. (*FAZ*, NZZ. *Le Monde*, The Times)

BURGEMEESTER VAN HAMBURG VERVANGEN N4 CONFLICT OVER KERNENERGIE

Op 24 juni heeft het stadsparlement van Hamburg Klaus von Dohnanyi (SPD) verkozen tot eerste burgemeester van de stad, als opvolger van Hans-Ulrich Klose, die eerder was afgetreden.
Von Dohnanyi was voor zijn verkiezing tot eerste burgemeester van Hamburg staatsminister in het ministerie van buitenlandse zaken in de federale regering in Bonn.
Klose, die eerste burgemeester van Hamburg is geweest sinds 1974, had op 25 mei zijn ontslag ingediend na een conflict binnen de SPD over de wenselijkheid van verdere deelname door Hamburg aan de bouw van een kernenergiecentrale bij Brokdorf aan de Elbe, ong. 45 km ten noordwesten van Hamburg.
De bouw van de kerncentrale bij Brokdorf is een gemeenschappelijke onderneming van Hamburg, via het bezit van 7*t*% van de aandelen van de Hamburgse elektriciteitsmaatschappij HEW, en de naburige deelstaat Sleeswijk-Holstein.
De in aanbouw zijnde centrale bij Brokdorf is al jaren mikpunt van protest van de anti-kernenergiebeweging in de Bondsrepubliek, die o.m. aanvoert, dat er in de directe omgeving nog drie andere kerncentrales gepland of in aan bouw zijn en dat dientengevolge op den duur Hamburg voor zijn elektriciteitsvoorziening voor meer dan 70% van kernenergie afhankelijk zou zijn.

De SPD in Hamburg, regeringspartij aldaar, was oorspronkelijk voorstander geweest van de bouw van de centrale bij Brokdorf, maar op een buitengewoon congres van de Hamburgse SPD op 3 febr. van dit jaar was met 198 tegen 157 stemmen de beslissing genomen het stadsbestuur de aanbeveling te doen zich uit het project terug te trekken. De Senaat van Hamburg – de stedelijke regering – aanvaardde vervolgens op 10 febr. een resolutie, waarin op Sleeswijk-Holstein een beroep gedaan werd het werk aan de centrale voor drie jaar stil te leggen.
De minister-president van Sleeswijk-Holstein, Gerhard Stoltenberg (CDU),

De aftredende burgemeester van Hamburg, Hans-Ulrich Klose (op de rug gezien), en zijn opvolger Klaus von Dohnanyi

antwoordde op 17 febr. op dit verzoek met een weigering.
De HEW was ook tegen het stilleggen van de werkzaamheden aan de centrale, waardoor burgemeester Klose zich genoopt voelde aan te dringen op de indiening van een wet, waarbij de HEW verplicht zou worden zich terug te trekken.
Hiermee stuitte de burgemeester echter op veel verzet in de Hamburgse SPD, waarin er voor werd gepleit de kwestie te laten liggen tot na de verkiezingen voor het stadsparlement van Hamburg in 1982.
Inmiddels had de senator voor financiën, Wilhelm Nölling, op 3 maart zijn lidmaatschap van de directie van de HEW neergelegd, omdat dat naar zijn mening niet langer verenigbaar was rnet zijn functie in de Senaat.
Met hun houding jegens de kerncentrales in Brokdorf bevonden burgemeester Klose en 'de meerderheid van de Hamburgse SPD zich in conflict met de landelijke SPD en de bondsregering, die voorstander zijn van de ontwikkeling van kernenergie.
Burgemeester Klose diende op 25 mei zijn ontslag in in een brief aan de Hamburgse SPD, waarin hij zei, dat hij niet de verantwoordelijkheid wilde dragen voor uitstel van maatregelen tot beëindiging van het project in Brokdorf. Hij zei wel lid te zullen blijven van het stadsparlement.
Vijf leden van het bestuur van de Hamburgse SPD traden af in solidariteit met Klose.
Het nationale partijbestuur van de SPD belastte minister van defensie Hans Apel met de taak een opvolger voor Klose te vinden. Apel maakte op 16 juni bekend, dat staatsminister Von Dohnanyi bereid was te kandideren voor het burgemeestersambt in Hamburg. Nog op dezelfde dag liet het bestuur van de Hamburgse SPD weten akkoord te gaan met zijn kandidatuur en op 21 juni gaf een buitengewoon congres van de Hamburgse SPD met 278 tegen 51 stemmen bij 19 onthoudingen zijn goedkeuring.
Het stadsparlement verkoos op 24 juni Von Dohnanyi tot eerste burgemeester met 69 SPD-stemmen voor en 51 CDU-stemmen tegen. De CDU had vervroegde verkiezingen voor het stadsparlement gevraagd.

Corterier opvolger Dohnanyi in Bonn

Op 26 juni werd in Bonn bekendgemaakt, dat de Bondsdagafgevaardigde voor de SPD Peter Corterier was benoemd tot staatsminister in het departement van buitenlandse zaken als opvolger van Von Dohnanyi. (NZZ, FAZ, Le Monde)

AZIË (ZUID)

BANGLADESH

ONTWIKKELINGEN SINDS MOORD OP ZIAUR RAHMAN

Van 30 mei – 1 juni trachtte een groep militairen in Bangladesh tevergeefs de macht over te nemen, nadat president Ziaur Rahman was vermoord (pag. 369 e.v.).

Witboek *over* mislukte coup

In augustus werd een witboek gepubliceerd over de mislukte coup van 30 mei. Volgens dit witboek was het plan voor de coup voorbereid door generaal-majoor Mohammed Abul Manzur, de commandant van de 24ste infanterie-divisie: en zes van zijn hoge officieren. Nadat president Ziaur Rahman op 29 mei in Chittagong was aangekomen om ontwikkelingsprojecten te inspecteren, benaderde een van de samenzweerders, luitenant-kolonel Matiur Rahman, de particuliere secretaris van de president, luitenant-kolonel Mahfuzur Rahman, die zijn medewerking aan de moord toezegde.
Op 30 mei omstreeks 3.30 uur 's morgens betrad een groep officieren o.l.v. Matiur Rahman het huis waar president Zia verbleef zonder te worden tegengehouden, omdat Mahfuzur Rahman de dienst doende politie-agenten had opgedragen hun posten te verlaten. De officieren schoten de president dood toen die uit zijn kamer kwam en zij doodden ook twee veiligheidsofficieren. De drie lijken werden naderhand in een naburig dorp begraven.
Het witboek stelde dat gen. Manzur, op de hoogte gesteld van Zia's dood, een bijeenkomst van officieren had belegd, die hij had meegedeeld dat de president door enkele jonge officieren was gedood. Vervolgens had hij alle aanwezigen gevraagd op de Koran een eed van trouw af te leggen jegens hemzelf en een zojuist gevormde revolutionaire raad.
Over de dood van generaal Manzur en twee met hem gearresteerde luitenant-kolonels berichtte het witboek dat rebellerende militairen die onderweg waren om zich over te geven het vuur hadden geopend op één van de vier jeeps, waarin Manzur en zijn metgezellen trachtten te vluchten. Daarbij waren de luitenant-kolonels Matiur Rahman en Mahbub Rahman gedood. De gearresteerde Manzur was bij zijn aankomst in Chittagong door boze militairen doodgeschoten.
Het witboek schreef de verantwoordelijkheid voor de coup toe aan gen. Manzur, die, naar werd verklaard, ambitieus en jaloers was alsook geobsedeerd door de gedachte dat Bangladesh moest worden geregeerd door de ,,vrijheidsstrijders" uit 1971.

In het leger van Bangladesh was sprake van rivaliteit tussen twee groepen officieren: 1) de ,,vrijheidsstrijders", die aan de onafhankelijkheidsoorlog van 1971 hadden deelgenomen; en 2) de „gerepatriëerden", die toen in West-Pakistan waren gelegerd en pas in 1973 waren gerepatriëerd. Velen van de ,,vrijheidsstrijders" huldigden linkse opvattingen en waren betrokken bij de diverse putschpogingen sinds 1975. President Ziaur Rahman, zelf een ,,vrijheidsstrijder", neigde ertoe de „gerepatriëerden" te begunstigen, omdat hij die loyaler en beter gedisciplineerd achtte. Generaal Manzur was de meest prominente ,,vrijheidsstrijder".

De verklaring van de coup volgens het witboek werd zowel door vooraanstaande kranten in Bangladesh als door buitenlandse commentatoren in twijfel getrokken.

Gesuggereerd werd dat een groep van Manzurs officieren president Zia zonder diens voorkennis had vermoord en hem voor een voldongen feit had gesteld. Daarbij werd erop gewezen dat radio-Dacca de moord op 30 mei had toegeschreven aan ,,enkele misleide ongelovigen" en tot bijna 12 uur na de moord in dit verband niet van gen. Manzur had gerept. Voorts werd eraan herinnerd dat Manzur tijdens de twee openbare verklaringen tijdens de coup op 31 mei zichzelf niet als leider van de revolutionaire raad had aangeduid, dat hij de moord op Zia niet had genoemd en dat hij geen serieuze poging had gedaan Chittagong te behouden, hoewel hij als een van de bekwaamste legerofficieren gold.
Uit de betrokkenheid van lt.-kol. Mahfuzur Rahman o.a. werd afgeleid dat de samenzweerders medeplichtigen buiten Chittagong hadden van wie zij hulp verwachtten. Radio-Chittagong, die in handen van de rebellen was, had op 30 mei om 7.00 uur nog het normale nieuwsbulletin uitgezonden, alsof het nieuws van een coup in de hoofdstad werd afgewacht; pas ruim twee uur later werd een begin gemaakt met het uitzenden van verklaringen van de revolutionaire raad.

Veroordeling en terechtstelling *officieren*

Op 2 juni werd een militair hof van onderzoek benoemd om ,,de schuldigen verantwoordelijk voor de brute moord op president Zia te identificeren", en een speciale krijgsraad werd ingesteld om hen te berechten. Maar de volgende dag verlangden oppositieleden van het parlement een justitieel en parlementair onderzoek naar de dood van zowel president Zia als generaal Manzur. De voornaamste oppositiepartij, de Awami Liga, riep op 4 juni op tot het houden van een openbaar proces tegen de beweerde moordenaars, nadat daags tevoren drie weekbladen in Dacca (waaronder de organen van de Awami Liga en de Democratische Liga) was gelast elk nieuws betreffende de moord op president Zia aan censuur te onderwerpen.

Op 10 juli begon achter gesloten deuren in de gevangenis van Chittagong

een proces tegen 31 officieren, beschuldigd van muiterij en insubordinatie, voor een krijgsraad van zeven officieren voorgezeten door generaal-majoor Mohammed Abdur Rahman. Dit hof achtte 29 van de beklaagden schuldig (twee werden vrijgesproken)
Op 11 aug. werden lt.-kol. Mahfuzur en 11 andere legerofficieren ter dood veroordeeld, 12 andere legerofficieren kreeen gevangenisstraffen en de resterende vijf werden uit het leger ontslagen. Nadat de doodvonnissen op 22 sept. door het hooggerechtshof waren bekrachtigd, werden de 12 betrokken officieren op 23 sept. bij zonsopgang opgehangen. Diezelfde dag werd in Dacca tegen de executies betoogd, waarbij auto's in brand werden gestoken; de politie maakte gebruik van traangas en de wapenstok en arresteerde een aantal personen.

,,Vrijheidsstrijders'' uit leger en kabinet

Generaal-majoor Mir Shaukat Ali, de laatste ,,vrijheidsstrijder'' op een hoge legerpost, die volgens radio-Chittagong op 30 mei door de rebellen tot stafchef van het leger was benoemd, werd op 9 juni uit het leger ontslagen met de rang van luitenant-generaal en vervolgens tot ambassadeur in Egypte benoemd. De opperbevelhebber van de luchtmacht, vice-luchtmaarschalk Sadruddin, werd op 23 juli van zijn post ontheven en vervangen door Air Commodore Sultan Mahmud. Voorts werden een generaal-majoor en twee brigade-generaals zonder opgaaf van redenen met vervroegd pensioen gestuurd.

Op 20 juni ontsloeg waarnemend president Abdus Sattar de minister van landbouw, Nurul Islam, en de minister van olie en minerale rijkdommen, Akbar Hossain. Beiden waren voormalige officieren en vroegere ..vrijheidsstrijders''. De Statesman uit Calcutta schreef op 7 aug. dat de indruk ,,terrein schijnt te hebben gewonnen dat ambtenaren, politici en militair personeel voor bestraffing worden uitgekozen, juist omdat zij een vooraanstaande rol speelden in de onafhankelijkheidsstrijd''.

Politieke moorden

Het blad Ittefaq berichtte op 25 juli op grond van officiële bronnen dat er in het eerste halfjaar van 1981 in Bangladesh 185 politieke moorden hadden plaatsgevonden. De meerderheid daarvan werd toegeschreven aan de militaire vleugel van de linkse Jatiya Samajtantrik Dal (JSD) en aan de partij van de misdeelden van Oost-Bengalen (een organisatie die landeigenaren doodde en hun oogst onder boeren zonder land verdeelde), die in de districten Jessore en Faridpur ten zuidwesten van Dacca opereerden, en aan de Kader Bahini, ca. 1.000 deserteurs van leger en politie o.l.v. de vroegere guerrillaleider Abdul Kader Siddiqui, welke in het district Mymensingh ui het noordoosten van Bangladesh opereerden. (*AFP*)

Voortdurende onrust *in Chittagong Hill Tracts.* Akkoord met India

Ook de guerrilla-operaties van de Shanti Bahini in de Chittagong Hill Tracts duurden in 1981 voort (zie pag. 383/2 e.v.).
Op 23 juni overvielen ca. 300 man een politiepost in het gebied van Lohagara. Twee dagen later werden 14 mensen gedood toen opstandelingen een kamp van Bengaalse kolonisten in het gebied van Matranga aanvielen.
Op 28 sept. meldde het Indiase persbureau UNI uit Agartala, de hoofdstad van de Indiase staat Tripura, dat meer dan 500 personen waren gedood bij botsingen tussen leden van de Chakma-stam en regeringstroepen van Bangladesh in het heuvelgebied van Chittagong. Autoriteiten van Tripura deelden die dag mee dat sinds het uitbreken van de onlusten vijf dagen tevoren meer dan 15.000 mensen – meest stamleden van de Chakma, Tripuri en Mog – over de grens naar Tripura waren gevlucht.
Op 25 sept. had Bangladesh geprotesteerd tegen een inval van ,,meer dan 500 gewapende bandieten'' vanuit India. Die ,,indringers'' zouden op 24 sept. diverse grensposten van Bangladesh hebben aangevallen; zij zouden hebben ,,gemoord en gebrandschat'' met als gevolg 18 doden. Op 26 sept. ontkende New Delhi de deelname van Indiase troepen aan de actie tegen de grensposten van Bangladesh.
Volgens verklaringen van vluchtelingen en Indiase autoriteiten zouden regeringstroepen van Bangladesh schuilplaatsen van Chakma-rebellen in het gebied van Chittagong hebben aangevallen, wat tot kennelijk niet verwachte tegenaanvallen van de Chakma en andere stammen zou hebben geleid. Het communistische Indiase dagblad Patriot berichtte volgens Le Monde (29-9) dat de Shanti Bahini gemene zaak maakten met de Chakma.
Op 30 sept. zei een Indiase regeringswoordvoerder dat de stroom vluchtelingen uit Chittagong ,,alarmerende proporties heeft aangenomen''. Dagelijks trokken zeker 1.000 Bengali's India binnen als gevolg van ,,wreedheden'' tegen de plaatselijke stammen ,,met de steun van sommige secties van de Bengaalse autoriteiten''. Het totale aantal vluchtelingen werd toen op ca. 17.000 geraamd. Volgens het Indiase persbureau PTI waren paramilitaire eenheden naar de grens gestuurd om de vluchtelingen te controleren, terwijl vanuit Dacca werd gemeld dat de regering daar ook troepen naar de grens had gestuurd. Volgens kranten in New Delhi was het de voorgaande week al een keer tot een incident gekomen.
Op 12 okt. berichtte *Ittefaq* dat guerrillastrijders van de stammen uit de Chittagong Hill Tracts op 10 okt. tijdens een aanval op Bengaalse kolonisten 9 personen hadden gedood.
Op 7 nov. maakte het Indiase persbureau *PTI* bekend dat India en Bangladesh in Shillong (de hoofdstad van de Indiase deelstaat Meghalaya) een akkoord hadden gesloten over de terugkeer naar Bangladesh van de leden van de Chakma-stam. Bangladesh zou hebben aanvaard maatregelen te nemen om een ,,aangename en vreedzame'' atmosfeer te scheppen, zodat de vluchtelingen konden terugkeren.

Reeds op 6 sept. hadden beide landen een overeenkomst gesloten ter vermindering van de spanningen rond het omstreden eiland New Moore (pag. 371).

Vrijlating en arrestatie

Mohammed Farhad, de secretaris-generaal van de pro-Russische Communistische Partij, die op 3 april 1980 was gearresteerd wegens opruiing (pag. 431/3-'80), werd op 29 juli tegen borgtocht vrijgelaten.
De voormalige vice-luchtmaarschalk M. G. Tawab, ex-stafchef van de luchtmacht en plv. bestuurder onder de staat van beleg (pag. 301/1-1977), werd op 22 aug. te Dacca gearresteerd op beschuldiging van corruptie en machtsmisbruik, nadat hij uit ballingschap in West-Duitsland was teruggekeerd.

Opheffing noodtoestand

De op 30 mei afgekondigde noodtoestand werd op 21 sept. door waarnemend president Abdus Sattar opgeheven. Daarmee willigde hij een van de voorwaarden van de oppositie in, die deze had gesteld voor haar deelneming aan de op 15 nov. te houden presidentsverkiezingen. (The Times, NZZ, FAZ, Financial Times, Le Monde, NRCI H'blad, *KCA*)

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660.

AFRIKAANSE VREDESMACHT VOOR TSJAAD

In december 1980 leden de Strijdkrachten van het Noorden (FAN) o.l.v. ex-minister van defensie Hissene Habre een nederlaag in de sinds maart 1980 gevoerde strijd tegen de troepen van de ,,voorlopige regering van nationale eenheid" (GUNT) onder bevel van president Goukouni Oueddei, welke vooral sinds begin december een massale militaire steun van Libië hadden ontvangen.

Terwijl de Libische strijdmacht van 12,000 tot 15.000 man in Tsjaad was gelegerd, bracht president Oueddei van 2-6 januari 1981 een officieel werkbezoek aan de Libische hoofdstad Tripoli. Aan het slot van dit bezoek werd op 6 jan. een gezamenlijk communiqué van de Tsjadische president en de Libische leider Kadhafi openbaar gemaakt, waarin hun besluit werd bekendgemaakt om ,,de complete eenheid tussen de twee landen te realiseren". De onderhandelingen over dit z.g. fusieakkoord zouden voornamelijk zijn gevoerd door de als pro-Libisch gekenschetste Tsjadische minister van buitenlandse zaken, Acyl Ahmat; president Oueddei zou min of meer voor een voldongen feit zijn geplaatst.
NRC/H'blad (29-10) schreef:

„Oueddei. die zijn machtspositie te danken heeft aan Kadhafi, is nooit pro-Libisch geweest. Als leider van het Frolinat, de noordelijke bevrijdingsbeweging die sinds 1966 tegen het dominerende zwarte zuiden vocht, kreeg hij steun van Tripoli. Hij verzette zich echter altijd tegen de Libische annexatie van de noordelijke Aozoustrook waar grote voorraden uranium worden vermoed.
Twee jaar geleden, toen het Frolinat zich in N'Djamena had gevestigd, stuurde hij samen met zijn huidigeaartsvijand Hissène Habre troepen naar het noorden waar de Libiërs aan een inval waren begonnen.
Hij heeft zich nooit openlijk willen uitspreken over de (...) door Kadhafi voorgestelde fusie tussen beide landen. Pas twee maanden geleden zou hij in een privé-gesprek met Kadhafi de fusie hebben afgewezen..."

De voorgestelde eenheid tussen Tsjaad en Libië leidde tot bezorgdheid en afkeuring in Frankrijk en diverse Afrikaanse staten, en tot verzet binnen de GUNT. Niet alleen bij Hissene Habre, die in januari een guerrilla in het oosten van Tsjaad begon, maar ook in de hoofdstad N'Djamena was sprake van een toenemend verzet tegen de Libische militaire aanwezigheid in Tsjaad. Via de Organisatie van Afrikaanse Eenheid (OAE) werden pogingen in het werk gesteld de Libische troepen door een Panafrikaanse vredesmacht te vervangen, maar die bleven vruchteloos, omdat Libië naar verluidt bleef weigeren zijn troepen terug te trekken.

Nadat op 28 okt. de spanning in Tsjaad was gestegen als gevolg van – onjuist gebleken – geruchten over een mogelijke pro-Libische staatsgreep, waarbij Oueddei zou worden vervangen door Acyl Ahmat, maakte de GUNT in de nacht van 29 op 30 okt. na een zitting van de ministerraad bekend dat zij van Tripoli de terugtrekking van alle Libische troepen voor 31 dec. 1981 had geëist. De Libische troepen in en rond de hoofdstad N'Djamena en in de zuidelijke provincie Chari-Baguirmi zouden het land onmiddellijk moeten verlaten. Alle ministers, op Acyl Ahmat na, zouden de eis tot terugtrekking van de Libische troepen hebben gesteund.
Op 30 okt. verklaarde de voorzitter van de OAE, de Keniase president Arap Moi, dat de Libische troepen in Tsjaad zouden blijven ,,tot de komst van een Panafrikaanse vredesmacht."
Op 1 nov. kondigde een woordvoerder van de FAN een opschorting van de guerrilla-activiteiten aan.
Op 3 nov. deelde de commandant van de Libische troepen in Tsjaad mee van Kadhafi telefonisch opdracht te hebben ontvangen om binnen ,,twee of drie dagen" zijn troepen naar huis te laten terugkeren. Nog dezelfde dag werd met die terugtrekking een begin gemaakt. Op 10 nov. verklaarde de commandant van de Libische troepen in Tsjaad, kolonel Radwan Saleh Radwan, dat zijn manschappen aan het eind van die week N'Djamena zouden hebben verlaten en zich binnen twee weken uit heel Tsjaad, uitgezonderd de Aozoustrook, zouden hebben teruggetrokken.
Op 11 nov. braken in het oosten van Tsjaad gevechten uit tussen eenheden van Hissène Habre en troepen van minister Acyl Ahmat.
Terwijl de laatste Libische soldaten op 15 nov. uit N'Djamena vertrokken, arriveerden daar de eerste militairen van de Panafrikaanse vredesmacht, ongeveer 250 Zairezen.
Die vredesmacht zou uit 5.000 a 6.000 man bestaan en worden geleid door de Nigeriaanse generaal Gpo Ejiga. Deze arriveerde op 17 nov. in N'Djamena, vergezeld van 18 officieren uit de andere Afrikaanse landen die troepen aan de vredesmacht zullen leveren, om de modaliteiten m.b.t. de vredesmacht te bespreken. Naar zijn zeggen zouden de contingenten uit Nigeria en Senegal ,,zospoedig mogelijk" in Tsjaad arriveren om zich bij de inmiddels aanwezige 780 Zairese militairen te voegen. Senegal zou 800 man leveren, terwijl ook Guinee, Benin en Togo troepen voor de vredesmacht zouden hebben toegezegd.
Terwijl die troepen op zich lieten wachten, zetten de troepen van Habre (FAN) hun offensief in het oosten van Tsjaad voort, direct nadat de Libiërs daar hun bases hadden ontruimd. Op 16 nov. werd gemeld dat de FAN de plaatsen Adré, Iriba en Guereda had veroverd. De volgende dag berichtte Libië dat Am Zoer was gevallen. Op 19 nov. meldde een woordvoerder van Habre

Libische militairen verlaten Tsjaad.

Weekblad 50ste jaargang No. 2615, pag. 32703-32734

in Parijs dat de FAN de stad Abéché had ingenomen. Dit bericht werd op 20 nov. bevestigd door Acyl Ahmat.
Volgens ANP begonnen onafhankelijke waarnemers steeds meer vraagtekens te plaatsen bij de berichten over de gevechten in het oosten. Zij wezen erop dat de pro-Libische Acyl Ahmat de situatie in het oosten mogelijk wil dramatiseren om aan te tonen dat de Libiërs nooit hadden moeten vertrekken. Presiaenr Goukouni Oueddei zou er belang bij hebben de toestand te overdrijven om druk uit te oefenen op de Organisatie van Afrikaanse Eenheid zo snel mogelijk een Interafrikaanse vredesmacht naar Tsjaad te zenden. De correspondent van de Britse krant *The Guardian* meldde op 19 nov. uit welingelichte bronnen dat de berichten over de gevechten in het oosten waarschijnlijk zijn overdreven door de verscheidene partijen in het conflict.

Verzet in Tsjaad tegen voorgestelde unie met Libië en de Libische militaire aanwezigheid. Wijzigingen in kabinet

In aansluiting op het bericht van pag. 49 e.v, volgt hieronder een overzicht van diverse ontwikkelingen inzake Tsjaad sinds begin januari.
Vanaf 7 jan. trachtten zowel Tsjaad als Libië de betekenis van de aangekondigde eenwording van beide landen zo beperkt mogelijk voor te stellen.

De GUNT deed geen openbare uitspraak over het communiqué van Tripoli tot 11 jan., toen zij in een door de nationale radio uitgezonden verklaring meedeelde dat het communiqué geen verdrag met Libië inhield maar slechts een ,,complete eenheid van twee volken" in historische, etnische en ideologische bewoordingen betrof, en dus niet neerkwam op een fusie van de twee landen. De verklaring gaf ook uiting aan gevoelens van dankbaarheid jegens Nigeria voor zijn steun, terwijl de geldigheid van het akkoord van Lagos uit 1979 en van akkoorden met Frankrijk werd erkend.

Volgens het dagblad Al-Bayan (22-1) uit Aboe Dhabi zoals geciteerd door het persbureau van Qatar had de (pro-Libische) Tsjadische staatsminister van buitenlandse zaken en samenwerking, Acyl Ahmat, in Taif (Saoedi-Arabië) verklaard dat er geen politieke eenheid tussen Tsjaad en Libië bestond en dat de twee landen slechts ingestemd hadden met een fusie van hun twee volken welke bewegingsvrijheid en vrijheid van vestiging zonder obstakels inhield; hij wees er nog op dat de interventie van Libische troepen in Tsjaad had plaatsgevonden op uitnodiging van zijn regering.
In een op 30 jan. gepubliceerd interview in The Guardian stelde de Tsjadische staatsminister van binnenlandse zaken en veiligheid, Mohammed Abba Said, dat er geen kwestie was van een politieke fusie tussen zijn land en Libië; het communiqué van Tripoli was slecht uit het Arabisch vertaald, maar bedoeld was een ,,natuurlijke eenheid tussen tweevolken. wier bloed gedurende eeuwen is vermengd".
Hoewel de Libische minister van buitenlandse zaken, Ali Abdessalam al-Triki, voor zijn vertrek uit Lome (pag. 4913) over een fusie bleef spreken. stelde hij tegelijk dat er geen fusie tussen de twee landen zou komen vóór in Tsjaad verkiezingen waren gehouden. Naar zijn zeggen was de „onmiddellijke bedreiging" van Tsjaad de „aanwezigheid van Franse troepen in de Centraalafrikaanse Republiek", die immers ,,dreigden Tsjaad binnen te vallen".

Er leek binnen de GUNT oppositie te bestaan niet alleen tegen een unie met Libië maar ook tegen de Libische militaire aanwezigheid in Tsjaad. Een aantal hoge functionarisen in Tsjaad, die Libië's hulp bij het beëindigen van de burgeroorlog hadden toegejuicht, zouden zich nu ,,bezwaard" voelen en gebelgd zijn over wat zij beschouwden als een Libische bezetting van hun land. Sinds de nederlaag van de FAN had Libië zijn troepenmacht in Tsjaad uitgebreid tot 12.000 a 15.000 man.

Ook president Goukouni Oueddei zou volgens Westerse persberichten ontstemd zijn over de Libische invloed op Tsjaads binnenlandse aangelegenheden. Hij zou zich tegen Kadhafi's fusieplan hebben verzet en het communiqué van Tripoli slechts onder dwang hebben getekend. De Libische leider Kadhafi zou op zijn beurt teleurgesteld zijn over Oueddei's gebrek aan ,,islamitisch vuur" en voorstander zijn geweest van een vervanging van Oueddei door—de pro-Libische minister Acyl Ahmat (leider van de Democratische Revolutionaire Raad, onderdeel van het Gemeenschappelijk Actiefront FACP), maar de populariteit van Oueddei zowel in het noorden als in het niet-islamitische zuiden van Tsjaad zou Kadhafi ervan hebben weerhouden.

Volgens een bericht van The Times d.d. 16 jan. – op grond van „betrouwbare bronnen uit de omgeving van de Nigeriaanse president" – zou Oueddei het fusieakkoord bij zijn vertrek uit Tripoli hebben getekend, omdat hij voor zijn leven vreesde. Toen Oueddei op 2 jan. in Tripoli aankwam, zou hij hebben ontdekt dat twee hoge militairen uit Tsjaad tijdens een bezoek aan Libië in de tweede helft van december 1980 waren gedood en dat een beslissing over de eenheid van Tsjaad en Libië reeds was gevallen.

Als de felste tegenstander binnen de Tsjadische regering van een nauwere band met Libië gold luitenant-kolonel Abdelkader Wadel Kamougue, de vicepresident van de GUNT en leider van de Tsjadische strijdkrachten (FAT), die sinds maart 1980 een nauwe bondgenoot van president Goukouni Oueddei was. Kamougue verklaarde op 7 jan. dat de voorgestelde unie tussen Tsjaad en Libië een „onmogelijk huweiijk" was. Zijn anti-Libische houding leidde tot een scheuring onder de niet-islamitische troepen in het zuiden.

Volgens Le Monde (6-5) rees tegen Kamougue, die zijn basis in Sarh had, verzet van de kant van generaal Negue Djogo, een voormalige vicepresident, die met een groot aantal officieren van het voormalige nationale leger troepen had gehergroepeerd bij de grens met de Centraal Afrikaanse Republiek. Voorts werd de positie van Kamougue steeds openlijker betwist door Mbaikaou Naimbaye Lossimian, de minister van landbouw die vanuit Moundou (waar ca 150 Fransen verbleven na de evacuatie van de Franse diplomatieke ïnissie naar Kousseri in Kameroen) opereerde.

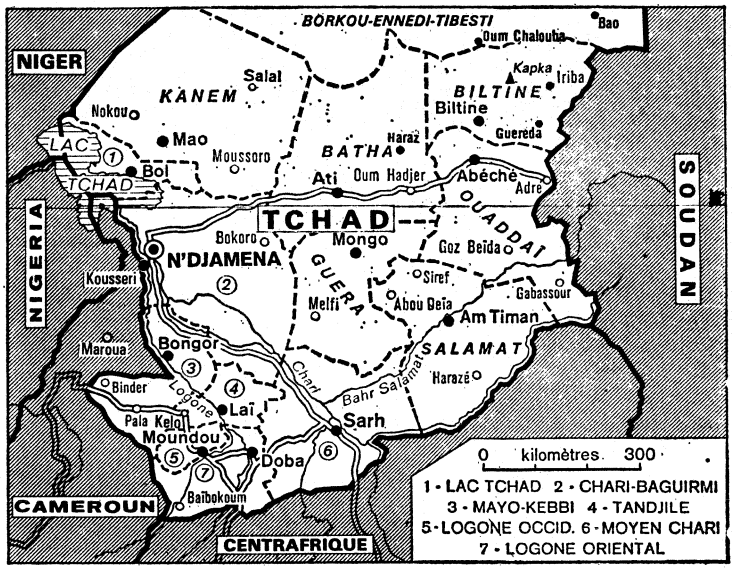
De Tsjadische minister van hoger onderwijs, Abba Siddick, veroordeelde de fusieplannen tijdens een bezoek aan Frankrijk in januari als Libië's methode om Tsjaad te annexeren. Zijn collega Moussa Medela Mahamat verklaarde op 29 april in Khartoem na zijn vlucht naar Soedan, dat hij als minister van gezondheid en sociale zaken was afgetreden uit protest tegen de Libische aanwezigheid in zijn land.
Ter vervanging van Hissène Habre, Siddick, Mahamat en andere afgetreden ministers werden op 12 juli de volgende ministersbenoemingen bekendgemaakt (*JANA* 13-7):

Defensie, oud-strijders en oorlogsinvaliden – luitenant-kolonel Edem Togua; gezondheid – Garadon Mon; nationaal onderwijs – sjeik Bim Amr; transport – Fashou Balam; planning en bouwnijverheid – Taher Sulaiman; arbeid en sociale zaken – Tchari Maina Affono (voorheen veeteelt en bevloeiing); plattelandsontwikkeling – Mbailaou Naimbaye Lossimian (voorheen landbouw en strijd tegen natuurrampen).
De beide partijleiders, Abdoulaye Adoum Danna (Westelijke strijdkrachten) en Ramat Alkaly (Mouvement populaire pour la libération du Tchad), verlieten het kabinet, waarin zij de portefeuilles van openbare werken resp. transport vervulden.

Tijdens een bezoek aan Tripoli t.g.v. de 12de verjaardag van de Libische revolutie zou president Oueddei op 3 sept. volgens *Le* Monde (15-9) een hernieuwd fusievoorstel van Kadhafi categorisch hebben verworpen.

Militaire ontwikkelingen. Hervatting FAN-activiteiten Egyptische hulp *aan* FAN. Aanwezigheid Russische en Oostduitse militaire adviseurs ontkend

Na de nederlaag van de Strijdkrachten van het Noorden (FAN) van Hissene Habre in N'Djamena medio dec. 1980, keerde de rust in de hoofdstad terug. Deze werd grotendeels gedemilitariseerd: vele gewapende militairen keerden naar posities langs de grenzen terug, ongeregelde strijders werden geleidelijk ontwapend en de duur van het uitgaansverbod werd beperkt. Inmiddels zouden de Libische troepen in N'Djamena begin januari met ca. 5.000 man zijn versterkt, terwijl ook 60 tanks, een aantal Mig-gevechtsvliegtuigen, luchtdoelraketten en mobiele radiostations zouden zijn aangekomen. In het

(Le Monde 13-3-1981)

algemeen hielden de Libische troepen (incl. eenheden van het z.g. Islamitische Legioen) zich in de hoofdstad op de achtergrond; het merendeel van hen bleef op bases bij het vliegveld.
Vanaf begin januari vond een hergroepering van aanhangers van Hissene Habre plaats, die waren uitgeweken naar Soedan of naar de berggebieden van oostelijk Tsjaad (Biltine, Abéché). Zij hervatten hun activiteiten en leverden vanaf medio januari een aantal gevechten met Libische en pro-Libische troepen (geleid door de minister van buitenlandse zaken Acyl Ahmat).

Per 21 jan. werd gemeld dat Acyl Ahmat troepen had samengetrokken bij de grens met de Centraal Afrikaanse Republiek om grensoverschrijdende acties van Habre te controleren.
Begin 1981 werd bericht dat Ibrahim Youssouf, die het vriendschapsverdrag van juni 1980 met Libië namens de Tsjadische regering zou hebben getekend, onder onbekende omstandigheden bij Abéché om het leven was gekomen.
Enige burgers uit Tsjaad maakten volgens The Guardian (31-1) bekend dat een groot aantal lijken was aangetroffen in Habre's vroegere basis in het district Sabangali van N'Djamena. Daaruit zou blijken dat de FAN-leider meedogenloos was opgetreden tegen dissidenten in eigen gelederen.

Begin maart hadden de gevechten zich uitgebreid tot Guereda, ten noorden van Abéché, waar de FAN naar eigen zeggen het garnizoen had aangevallen en een aantal militairen (incl. een Cubaan, twee Oostduitsers en een Libiër) had gedood.

In de eerste helft van maart werd bericht dat Habre een beroep op het volk van Tsjaad en in het bijzonder op Kamougue had gedaan zich aaneen te sluiten om de ,,Libische veroveraar" te bestrijden, terwijl hij tevens alle ,,vrijheidslievende" landen opriep Tsjaad te helpen om ,,zijn fundamentele rechten te herwinnen".

Op 16 maart erkende de Egyptische minister van buitenlandse zaken, Kamel Hassan Ali, tijdens een persconferentie te Cairo openlijk dat zijn land Habre van militaire hulp voorzag, maar hij weigerde te zeggen in welke vorm. (Zie ook pag. 22411 en 66613 e.v. betreffende de Egyptische steun aan Soedan, dat een schuilplaats bood aan FAN-strijders.)

Eerder, op 25 februari, hadden ,,welingelichte kringen" in Parijs verklaard dat er in Tsjaad Russische technici aanwezig waren voor het onderhoud van Mig-23 toestellen en Mi-24 helikopters en voor de bevoorrading van Acyl Ahmat in oostelijk Tsjaad. Op 4 maart ontkende het Sowjet-persbureau *Tass* elke Russische betrokkenheid bij het conflict in Tsjaad. Dat deed ook de ambassade van de DDR in Lagos (Nigeria) na geruchten dat de DDR militaire adviseurs naar Tsjaad had gestuurd. Niettemin beweerden Amerikaanse functionarissen op 13 maart dat in januari ,,minstens 50" Russische militaire adviseurs en een niet gespecificeerd aantal Oostduitse technici in Tsjaad waren gearriveerd voor het onderhoud van militaire uitrusting. Dit werd echter de volgende dag door *Tass* tegengesproken, dat stelde dat ,,er geen Sowjet militaire adviseurs in Tsjaad zijn geweest noch zijn".

In april trad binnen de GUNT een ernstige tweespalt aan het licht tussen aanhangers van president Goukouni Oueddei en minister Acyl Ahmat. Oueddei wilde de banden met Libië verzwakken en in plaats daarvan een alliantie sluiten met andere Afrikaanse staten zoals Nigeria, dat het vertrek van de Libische troepen uit Tsjaad wenste. Ahmat daarentegen bleef nauw verbonden met Libië, dat hem vrijwel volledig van militaire steun voorzag. De tweespalt leidde tot een reeks gevechten tussen concurrerende regeringstroepen in het oosten en centrale gebieden van Tsjaad.

De Financial Times (12-5) nielde dat de Libiers Ahmat steunden tegen Oueddei-getrouwe troepen bij wekenlange gevechten in Abéché*. The Economist (16-5) berichttedat in de voorafgaande week 70 Libische militairen waren gedood bij gevechten met volgelingen van Oueddei nabij de grens met Soedan en dat later nog meer Libische militairen waren gesneuveld bij botsingen met aanhangers van Oueddei in de buitenwijken van N'Djamena. Volgens getuigenverklaringen zou het Libische garnizoen zich hebben teruggetrokken naar Douguia, 40 mijl ten noorden van de hoofdstad. Medio mei werd door vluchtelingen (naar Soedan) verteld dat ook strijd werd geleverd rond Mao in het oosten.
The Zconomist (26-9) stelde dat een particulier leger van Ahmst pogingen in het werk stelde ,,om de noordelijke helft van Tsjaad onder controle te krijgen".

Naar president Goukouni Oueddei op 31 mei tijdens een bezoek aan Freetown (Sierra Leone) meedeelde, was op 29 mei in N'Djamena een overeenkomst ondertekend, waarin de leiders van diverse facties in Tsjaad hadden besloten hun troepen te ontwapenen en die ter beschikking te stellen van de GUNT teneinde ze in een ,,nationaal geïntegreerd leger" (ANI) te hergroeperen, terwijl met Libië besprekingen werden gevoerd over een tijdschema voor de terugtrekking van zijn troepen. Dit akkoord zou zijn getekend door de FAP van president Oueddei, de CDR van minister Ahmat, de FAT van vicepresident Kamougue, het Eerste Leger van het Volksfront voor de Bevrijding (FLP) van staatsminister Mohammed Abba Said en de Westelijke Strijdkrachten (FAO) van ex-minister Moussa Medela Mahamat.

Op 16 juni werd gemeld dat Habre en vijf andere FAN-leiders op 13 juni bij verstek waren veroordeeld door een speciale rechtbank in N'Djamena. Habre kreeg de doodstraf wegens gewapende rebellie, verraad, moord en contacten met het buitenland; Mahamat Nouti (ex-minister van financiën) en Idriss Miskine (vice-voorzitter van de FAN-commandoraad) werden veroor-

* Bij de gevechten rond Abérhé eind april was volgens Soedanese bronnen een aantal moslemgeestelijken, onder wie de religieuze leider van Abéché, gearresteerd en terechtgesteld door Libische militairen, nadat die geestelijken bij de autoriteiten schriftelijk hadden geprotesteerd tegen de Libische militaire aanwezigheid in Tsjaad. In een op 12 mei gepubliceerd communique maakte de GUNT bekend dat de commandant van het Libische detachement in Abéché en zijn plaatsvervanger van hun functies waren ontheven en voorts dat de Libische militaire functionarissen in N'Djamena hun orders moesten ontvangen van de president van Tsjaad.

President Goukouni Oueddei reikt een onderscheiding uit aan een Libische militair op het vliegveld van N'Djamena (28 maart 1981).Deze militair maakte deel uit van een contingent dat toen naar Libië terugkeerde, Rechts de commandant van de Libische troepen in Tsjaad, kolonel Abdur Kabir el-Sharif.

deeld tot levenslange dwangarbeid, terwijl de drie overigen dwangarbeid variërend van 10 tot 20 jaar kregen. (De op 28 juli door de GUNT afgekondigde amnestie voor alle burgers van Tsjaad die naar het buitenland waren uitgeweken, gold niet voor Habre en zijn vijf medestanders.)

Eveneens in juni verwierf Habre de steun van FAO-leider Mahamat. Zij vormden een alliantie en gaven in een gemeenschappelijk communiqué uiting aan hun vastbeslotenheid hun gewapende strijd tegen de ,,Libische bezetting" voort te zetten (*Financial* Times 1-7).

In een op 31 aug. te Khartoem gepubliceerd communiqué kondigden vier Tsjadische facties aan een ,,nationale unificatie-conferentie" te zullen houden om te strijden tegen de Libische militaire aanwezigheid in Tsjaad. De vier (FAO, fundamenteel Frolinat, Mouvement patriotique national* en Mouvement populaire pour la libération du Tchad) hadden besloten een commissie te vormen die in het bijzonder met de FAN contact zou opnemen.
Op 7 sept. deelde de woordvoerder van FAN in Europa mee dat Guereda (op ca. 30 km van de grens met Soedan) op 5 sept. door de FAN was veroverd na felle gevechten met Libische troepen en hun bondgenoten. Op 9 sept. verklaarde die woordvoerder, Afal Ahmad, te Parijs dat de FAN tot op drie mijl van Abéché was opgerukt na de Libische troepen uit drie steden langs de grens met Soedan te hebben verdreven.
Medio september leken de troepen van Habre de macht over Adré, Iriba en Guereda in Oost-Tsjaad van hun tegenstanders te hebben overgenomen, al beweerden regeringstroepen dat zij de beheersing van het gebied van Guereda snel hadden herwonnen.
Volgens Soedanese berichten hadden de aanhangers van Habre bij de strijd om Iriba en Guereda 240 tegenstanders, met inbegrip van 25 Libiërs, gedood en bij de volgende slag om Adré 62 tegenstanders gedood, 28 verwond en 24 gevangengenomen.
Op 15 sept. zou een Libische bommenwerper zijn neergeschoten in het grensgebied van Tsjaad en Soedan na onder vuur te zijn genomen vanuit Adré en de nabijgelegen Soedanese stad Geneina (zie pag. 66812).
Na de val van Adré op 16 sept. zei Habre nog dezelfde dag in een interview met het Soedanese persbureau Suna dat de enige grote steden in het gebied die nog in ,,vijandelijke handen" waren, Abéché en Am Zoer (net ten noorden van de grens tussen Ouaddai en Biltine) waren. Hij gaf te kennen dat Abéché het volgende doel van de FAN was. Voorts deelde hij mee dat zijn manschappen meestal tegen Libische militairen streden en dat gevangen genomen militairen bij hun ondervraging hadden onthuld dat ook Cubanen en Oostduitsers bij de gevechten betrokken waren. Onder de doden, gewonden of gevangenen had de FAN echter geen Cubanen of Oostduitsers aangetroffen, aldus Habre. (AFP 17-9) Daarentegen meldden regeringsbronnen volgens Reuter (17-9) dat de regeringstroepen 500 guerrillastrijders van Habre hadden gedood en 300 gevangen hadden genomen tijdens de slag om Guereda eerder die week. De regeringstroepen hadden het gebied rond Guereda op 15 sept. geheel heroverd en daarbij hadden troepen van Ahmats CDR en Libische troepen het t hardst te verduren gehad.

Inmiddels leek Libië pogingen in het werk te stellen om de positie van vicepresident Kamougue in het zuiden te verzwakken. Deze beweerde op 13 sept. in Moundou dat Libië een serie muiterijen had aangestookt in garnizoenen te Doba, Moundou, Sarh en Koumra (aan de weg tussen Doba en Sarh), maar dat Libische pogingen om een voorwendsel te vinden voor een opmars naar het zuiden waren mislukt, omdat ,,de omstandigheden hier niet geschikt waren". In de voorgaande twee weken hadden militairen in die garnizoenen gemuit en daarbij op 9 sept. de stad Sarh tijdelijk bezet. De muiters namen ambtenaren en officieren gevangen en haalden geld uit het belastingkantoor, nadat zij al sinds febr. 1979 geen of onregelmatig soldij hadden ontvangen. Kamougue, die zelf in Moundou een dag lang door de muiters zou zijn gevangen gehouden, zei dat de Libiërs in strijd met beloften weigerden geld te verschaffen om de militairen te betalen tot een nieuw, geïntegreerd leger was gevormd.

De IKT (16-9) meldde dat de muiterij op 1 sept. in Moundou was begonnen, toen militairen uit een plaatselijk kantoor van het ministerie van financiën een bedrag ter waarde van $79.000 ontvreemdden en naar verluidt ook een belastingkantoor van $160.000 zouden hebben beroofd. In Sarh zou op 9 sept. door de muitende militairen $ 132.000 uit de schatkist en $ 11.000 uit het kantoor van de staatskatoenmaatschappij zijn gehaald, terwijl in Koumra een bedrag van $ 140.000 uit de schatkist zou zijn ontvreemd.

OAE-beraad

Na de conferentie van 12 Afrikaanse staten te Lomé op 14 jan. (pag.4913 en 52/2) bleven pogingen van de Organisatie van Afrikaanse Eenheid (OAE) om de aldaar genomen besluiten (die door Tsjaad en Libië niet waren aanvaard) uit te voeren vruchteloos. Het besluit om onverwijld een OAE-vredesmacht naar Tsjaad te sturen teneinde daar tegen eind april 1981 onder auspiciën van de OAE verkiezingen te houden werd evenmin verwezenlijkt, mede omdat onenigheid rees over de samenstelling en financiering van zo'n vredesmacht. Terwijl Gabon en Kameroen tegen het zenden van een OAE-

* Op 8 juli was vanuit Parijs gemeld dat een groep officieren van het nationale leger (FAT) de Mouvement patriotique national (MPN) had opgericht met het doel de Libische troepen te doen vertrekken. Naar de secretaris-generaal van de MPN, Doungous Kimto, meedeelde, wilde de MPN geen nieuwe factie zijn, maar een verzamelbekken voor alle patriotten die het Libische juk niet langer wilden dragen.

eenheid waren en een rol van de VN bepleitten, waren sommige andere landen juist tegen een ,,internationalisering" van het conflict.
Van de landen die een Afrikaanse oplossing voorstonden had Nigeria het houden van tripartite besprekingen (tussen Tsjaad. Libië en Nigeria) voorgesteld. maar dit plan werd kennelijk getorpedeerd tijdens een ontmoeting medio februari tussen president Shagari van Nigeria en majoor Jalloud te Lagos, nadat Nigeria erop had aangedrongen dat Libië eerst zijn troepen uit Tsjaad zou terugtrekken.
Wel zou Libië een andere suggestie van Nigeria hebben overwogen, die inhield dat het zich uit Tsjaad terugtrok nadat de Franse troepen de Centraal Afrikaanse Republiek hadden verlaten. Nigeria zou, aldus een functionaris uit dit land, hebben erkend dat de ,,Franse factor net zo storend is als de Libische factor". Frankrijk ontkende echter iets van zo'n plan af te weten en de toenmalige Franse minister van buitenlandse zaken, François-Foncet, zei op 18 febr. dat dit een ommekeer van de Nigeriaanse positie zou betekenen zoals die door de Nigeriaanse minister van buitenlandse zaken, Ishaya Audu, tijdens een bezoek aan Frankrijk eind januari zou zijn vertolkt.
Begin februari brachten de minister van buitenlandse zaken van Sierra Leone, Abdulai Conteh, en de plv. secretaris-generaal van de OAE, Peter Onu, een bezoek aan New York om de VN te overreden financiële steun voor een OAE-vredesmacht in Tsjaad te verschaffen. Maar de vertegenwoordiging van Tsjaad bij de VN sprak zich op 20 febr. tegen VN-bemoeienis met de binnenlandse aangelegenheden van Tsjaad uit; zij wenste vooral geen opdracht aan de Veiligheidsraad om ,,de situatie te onderzoeken".
Besprekingen over Tsjaad en zijn voorgestelde unie met Libië tijdens een zitting van de OAE-ministerraad te Addis Abeba (Ethiopië) van 23 febr. tot 2 maart leverden geen beslissing op. Wel zouden zich scherpe woordenwisselingen hebben voorgedaan tussen de vertegenwoordigers van Soedan en Egypte enerzijds en die van Libië en Tsjaad anderzijds.
Er volgden talrijke andere contacten tussen bij Tsjaad betrokken Afrikaanse landen.

Op 10 april kw-amen in de Nigeriaanse hoofdstad Lagos t.g.v. een driedaags staatsbezoek van de Algerijnse president Chadli Bendjedid de presidenten Shagari. Oueddei en Chadli voor een gesprek over Tsjaad bijeen. Oorspronkelijk zouden ook de leiders van Libië, Kameroen en Sierra Leone resp. Kadhafi. Ahidjo en Stevens voor dit beraad worden uitgenodigd. maar nadat Kadhafi had bedankt, liet Shagari zijn plan voor een topconferentie van zes staatshoofden varen Over het resultaat van het overleg tussen de drie staatshoofden werd niets bekendge maakt
Op 8 mei had president Ahidjo van Kameroen in Ngaoundere (Noord Kameroen) een ontmoeting met president Oueddei van Tsjaad die toen zijn instemming betuigde met het zenden van een OAE vredesmacht naar Tsjaad

Op 21 en 22 mei vond in N'Djamena een topconferentie plaats van de staatshoofden van Tsjaad, Libië, Nigeria en Sierra Leone om een aanvaardbare formule te vinden voor de terugtrekking van de Libische troepen en hun vervanging door een neutrale Afrikaanse vredesmacht.
In zijn openingstoespraak zei president Oueddei dat ,,Tsjaad vrede en veiligheid heeft kunnen vinden dank zij Libische militaire bijstand" en dat het ,,de taak van de legale regering van Tsjaad is te bepalen op welk moment zij deze hulp niet meer nodig heeft". De mini-top leverde geen akkoord op en er werd ook geen communiqué gepubliceerd.

Volgens een Nigeriaanse functionaris bleef de voornaamste hindernis de weigering van Libië zich uit Tsjaad terug te trekken. Kolonel Kadhafi had gesteld dat alleen president Oueddei konverlangen dat de Libiërs vertrokken en deze had, daarover ondervraagd, een stilzwijgen bewaard, terwijl president Stevens van Sierra Leone eveneens geweigerd had het vertrek van de Libische troepen uit Tsjaad te eisen. Terwijl Nigeria de conferentie als mislukt beschouwde, werd in een kort daarop uitgegeven verklaring van Sierra Leone gesteld dat binnenkort een vredesmacht naar Tsjaad zou worden gestuurd en dat de Libiërs dan met hun terugtrekking zouden beginnen.

Volgens The Economist (30-5) had president Shagari van Nigeria de conferentie bijgewoond in de veronderstelling dat Kadhafi reeds in beginsel met de terugtrekking van zijn troepen uit Tsjaad had ingestemd. Het mislukken van de conferentie betekende een ,,tegenslag" voor Nigeria's aanspraak op het ,,leiderschap van zwart Afrika".
The Times (26-5) wees erop dat Nigeria en Sierra Leone van mening verschilden over hun resp. rol in de regio. Terwijl Nigeria zich als ,,de regionale leider" beschouwde en ,,zijn prestige op het spel zette voor pogingen om de situatie in Tsjaad op te lossen", was president Stevens. die zij voorzitterschap van de OAE in juni zou beëindigen, ,,gespitst op een definitief diplomatiek succes".
Het Libische persbureau JANA verklaarde na afloop van de conferentie dat Kadhafi aanvankelijk bereid was geweest de Libische troepen uit Tsjaad terug te trekken, maar dat zijn gesprekken met de andere leiders hem ervan hadden overtuigd dat zo'n stap onverstandig zou zijn, omdat een snel vertrek de vage vrede in Tsjaad teniet kon doen.

Tijdens de OAE-conferentie van staatshoofden en regeringsleiders, die van 24-26 juni (zonder Kadhafi en Shagari) te Nairobi werd gehouden, werd het debat over Tsjaad hervat, met scherpe woordenwisselingen tussen de vertegenwoordigers van Soedan en Libië.
,,De topconferentie aanvaardde een resolutie waarin onvoorwaardelijke steun werd toegezegd aan Goukouni Oueddei als leider van de GUNT alsmede hulp bij de wederopbouw van het leger van Tsjaad. terwijl de lidstaten werden opgeroepen hulp te verlenen voor het herstel van de Tsjadische economie en op alle Afrikaanse en andere landen een beroep werd gedaan zich niet in de binnenlandse aangelegenheden van Tsjaad te mengen. Voorts werd de noodzaak tot het stationeren van een Panafrikaanse vredesmacht in Tsjaad, behoudens goedkeuring van dit land, herhaald. De toezegging van president Oueddei met de terugtrekking van de Libische troepen een begin te maken, zodra de OAE-vredesmacht arriveerde, onthief de OAE van de noodzaak die terugtrekking in de resolutie aangaande Tsjaad uitdrukkelijk te verlangen, aldus *Internationales Afrika* Forum (311981).
Tijdens een persconferentie na de aanvaarding van deze resolutie zei Oueddei dat de Libische troepen in zijn land zouden blijven totdat daar een Panafrikaanse vredesmacht was geïnstalleerd om voor de defensie en de veiligheid te zorgen.
De Nigeriaanse minister van buitenlandse zaken. Audu, zei dat zijn land bereid was bij te dragen in de kosten van de vredesmacht, die hij op minstens $ 100 mln raamde.

Wijziging in Franse houding jegens Tsjaad en Libië

De nieuwe Franse regering onder de in mei gekozen president Mitterrand verklaarde zich op verzoek van functionarissen van Tsjaad bereid dit land hulp te bieden. De nieuwe minister „délégué" voor samenwerking en ontwikkeling. Jean-Pierre Cot, zei op 18 aug. dat Frankrijk diplomatieke pogingen in het werk stelde tot het scheppen van voorwaarden voor de terugtrekking van de Libische troepen. Voor de verwezenlijking van de OAE-resolutie waren allereerst de Afrikaanse staten verantwoordelijk. Wel moedigde Parijs hen aan een interafrikaanse vredesmacht te vormen die de Libiërs zou kunnen vervangen.

Eind juli was Jean-Pierre Campredon als afgezant van de Franse regering in N'Djamena gearriveerd om de basis te leggen voor een hervatting van de in 1980 onderbroken samenwerking tussen Frankrijk en Tsjaad. Op 5 aug. kwam die samenwerking weer op gang met de komst van zeven Franse burgerexperts naar N'Djamena. Op 6 aug. had Guy Penne, adviseur van Mitterrand, in Libreville (Gabon) een ontmoeting met de Tsjadische president Oueddei en diens minister van buitenlandse zaken Ahmat.

Op uitnodiging van de Franse president arriveerde Oueddei op 16 sept. te Parijs voor een tweedaags bezoek. Hij werd ontvangen door minister Cot die zei: ,.Frankrijk is vastbesloten alles te doen, opdat Tsjaad zich kan herstellen

en in staat zal zijn de politieke eenheid, de territoriale integriteit en onafhankelijkheid te hervinden." Op 17 sept. werd Oueddei door Mitterrand op het Elysée ontvangen voor een onderhoud van anderhalf uur.
Volgens zegslieden verwierp Mitterrand Oueddeis verzoek om militaire hulp bij de opbouw van een nieuw regeringsleger. maar wel zou logistieke steun zijn toegezegd aan een OAE-vredesmacht in Tsjaad, mits de Libiërs zich hadden teruggetrokken. De Franse minister van buitenlandse zaken, Claude Cheysson, verklaarde op 17 sept.: ,,Frankrijk is bereid te helpen bij de wederopbouw van een unitair en totaal onafhankelijk Tsjaad." Wel zou Mitterrand hebben ingestemd met de opvatting van de Tsjadische minister van planning, Taher Sulaiman, dat een Franse toezegging om Tsjaad zowel financiële ais politieke sieun ie verlenen, andere landen zou aanmoedigen aan een hulpprogramma deel te nemen.

Inmiddels had Frankrijk ook pogingen ondernomen om zijn betrekkingen met Libië te normaliseren. Op 15 juli werd het in februari ingestelde verbod op de uitvoering van handelscontracten met Libië opgeheven, waardoor o.a. de levering van 10 patrouilleboten en de uitvoering van een olie-exploratiecontract tussen Elf Aquitaine en de Libische regering waren opgeschort. Doch onderhandelingen over nieuwe wapencontracten bleven opgeschort tot de terugtrekking van de Libische troepen uit Tsjaad.
Maar in een op 2 okt. door de *Washington* Post gepubliceerd interview verklaarde minister Cot: Frankrijk kan geen ,,normale diplomatieke betrekkingen met Libië hebben zolang dit (land) een bedreiging blijft vormen voor sommige van onze vrienden in Afrika en zolang zijn troepen in Tsjaad blijven".
Voorts was er sprake van een groeiende samenwerking tussen Frankrijk en Nigeria. Tijdens een bezoek van de Franse minister Cot aan Nigeria (21-23 **aug.)**verzekerde deze te Lagos volgens *NRC/H'blad* (13-10): „Wij hebben nagenoeg dezelfde opvatting over de vraag hoe de Libische ambities in toom kunnen worden gehouden. De Nigerianen zijn met ons van mening dat Libië's werkelijke vermogen tot actie achterblijft bij zijn ambities en dat er een element van bluf in het Libische beleid schuilt." *NRC/H'blad* (29-10) schreef:

In Lagos en Parijs streeft men daarom niet naai een directe confrontatie met de Libiërs in Tsjaad maar wil men op meer subtiele wijze de Libische zwakten in Tsjaad uitbuiten om uiteindelijk tot een politieke oplossing in dat land te komen. Zo willen Fransen en Nigerianen de Tsjadische overgangsregering van president Goul ddei – die militair weliswaar nog op de Libiërs steunt, maar ze zo snel mogelijk naar huis zou willen sturen – niet verder in de Libische hoek drukken door zoals de VS, Egypte en Soedan zijn rivaal Hissene Habre in Oost-Soedan te steunen.

Tijdens zijn verblijf in Cancún voor de Noord-Zuidconferentie (pag. 721 e.v.) drong de Franse president Mitterrand er op 22 okt. bij de voorzitter van de OAE, president Daniël Arap Moi van Kenia, op aan met spoed een Interafrikaanse vredesmacht naar Tsjaad te sturen.
Op 26 okt. werd vanuit niet-officiële bronnen in Parijs vernomen dat Frankrijk de voorgaande week in alle stilte was begonnen wapens aan de regering van president Goukouni Oueddei te leveren. De volgende dag bevestigde de Franse minister van buitenlandse zaken Cheysson dat Frankrijk Oueddei ,,logistieke steun" verleende. Volgens Franse rapporten, aldus de *NYT*, hadden de Libiërs de voorgaande weken nieuwe versterkingen naar Tsjaad gestuurd. Schijnbaar waren die bedoeld voor de strijd tegen de troepen van Habre, maar volgens de Fransen waren er aanwijzingen dat zij werden ingezet aan de zijde van minister Acyl Ahmat.
Op 26 okt. stuurde de Libische leider Kadhafi via de Franse ambassadeur in Tripoli een boodschap aan Mitterrand, waarin hij volgens niet-officiële bronnen zou hebben verzekerd dat hij Tsjaad niet tot een fusie met Libië zou dwingen.
Op 27 okt. arriveerde de ,,tweede man" van Libië, majoor Jalloud, in N'Djamena en de volgende dag deden in Parijs – onjuist gebleken – geruchten de ronde over een poging tot een pro-Libische staatsgreep o.l.v. Acyl Ahmat.

Een guerrillastrijdster van Hissene Habre doet de was, terwijl zij haar AK-47 geweer bij de hand houdt. Deze opname werd gemaakt in de oostelijke provincie Ouaddai.

WEST-EUROPA

NEDERLAND

REGERINGSVERKLARING

Premier Van Agt heeft namens het kabinet op 16 nov. in de Tweede Kamer de lang verwachte regeringsverklaring afgelegd.
In deze verklaring zijn zo goed a l alle terreinen van staatszorg aan de orde gekomen; het merendeel van de redevoering van de minister-president was toch gewijd aan de problemen van sociaal-economische en financiële aard. De tekst van de regeringsverklaring volgt hierna.

1. **Dank** aan vorige kabinet

Het behoort tot de edelste gebruiken van ons staatkundig bestel dat een aantredend kabinet zijn aanvaardingsrede opent met een eerbewijs aan degenen die in de voorafgaande periode het ambt van minister of staatssecretaris hebben vervuld. Graag houden ook wij dat gebruik in ere. Er is – dat spreekt vanzelf – verscheidenheid van oordeel over de wijze waarop onze maatschappij moet worden ingericht en dus verschil in waardering voor het in de voorbije jaren gevoerde beleid.
Maar onbetwistbaar is het dat met name de economische omstandigheden het regeren hebben gemaakt tot een zware opgave die onze voorgangers voor de volle termijn hebben vervuld. En ook zal vrijwel iedereen onderschrijven dat zij in ons land het besef hebben wakker geroepen dat een grondige en gedurfde herijking nodig is van de veelheid van taken en uitgaven die de overheid gaandeweg op zich heeft genomen, juist opdat ook in een periode van economische neergang behouden kan blijven wat van onze gemeenschapsvoorzieningen wezenlijk is. Wij brengen onze voorgangers dank voor de toewijding waarmee zij hun taak hebben vervuld.

2. Kabinetsformatie

Het kabinet dat met de regeringsverklaring zich vandaag aandient bij de Tweede Kamer kwam tot stand op de 109e dag na de verkiezingen voor de Tweede Kamer op 26 mei jl. De kabinetsformatie heeft korter geduurd dan die van 1973 en 1977 en ook korter dan die van 1925 (115 dagen) en 1956 (117 dagen).
De kabinetsformatie is nog steeds, zoals in 1956 werd gezegd, een zwak punt in het Nederlands staatsbestel. Ook de grondwetsherzieningsvoorstellen, hoe belangrijk ook, bieden hiervoor geen afdoende oplossing. De tweede lezing van deze voorstellen is inmiddels in deze Kamer tot een goed einde gebracht, door aanneming van alle 34 wetsontwerpen. De regering hoopt, dat binnen afzienbare tijd deze algehele grondwetsherziening geheel zal zijn voltooid.
Daarmee zal een einde komen aan een gestage arbeid die ongeveer 15 jaren in beslag heeft genomen. Het tot stand komen van de grondwetsherziening betekent niet dat een verder denken over het functioneren van ons parlementaire stelsel niet meer nodig zou zijn.
Helaas moet worden vastgesteld dat een aantal in de jaren zestig gesignaleerde gebreken nog onverminderd aanwezig is en wellicht nog in omvang is toegenomen. Vastgesteld moet worden dat de relatie kiezers-beleidsvorming vrij vee: te wensen overlaat en dat de kabinetsformatie een voor de kiezers ondoorzichtig proces is. De verhevigde belangstelling van de burgers voor vitale onderdelen van het overheidsbeleid – men denke aan de discussie over de kernbewa-

pening en het kernenergiebeleid –, het achterblijven van beleidsvorming en wetgeving bij maatschappelijke veranderingen en behoeften. al deze en andere ontwikkelingen zijn ruimschoots reden om hel denkproces over staatkundige vernieuwing niet tot stilstand te brengen. De regering is integendeel van mening dat met het oog op een goed functioneren van de parlementaire democratie in de komende decennia, een verdere discussie over deze belangrijke vraagstukken en over mogelijke oplossingen daarvan noodzakelijk is. Daarom heeft de regering, zoals de minister van binnenlandse zaken de vorige week bij de behandeling van de grondwetsherziening reeds in deze Kamer heeft meegedeeld, besloten een staatscommissie in te stellen die zal moeten adviseren over deze problematiek. Over de aan deze commissie toe te kennen taak en over haar samenstelling wil de regering gaarne in overleg treden met de Tweede Kamer.

Aan het begin van elke regeringsverklaring pleegt de vraag aan de orde te worden gesteld naar de verantwoordelijkheid voor het verloop van de formatie. Terecht. want juist tijdens de formatieperiode hang: er een nevel over de werking van de ministeriële verantwoordelijkheid in relatie tot het handelen van de onschendbare Koning en de door deze benoemde formateurs of informateurs.

Het optredende kabinet. in het bijzonder degene die als minister-president optreedt, dient zoveel mogelijk duidelijkheid te verschaffen.

Zoveel mogelijk, omdat na een langere formatieperiode. waarin onderscheiden personen als formateur of informateur zijn opgetreden, de ten slotte optredende minister-president niet voor elk onderdeel van de formatie verantwoordelijk kan worden gehouden. In de eerste plaats dragen de formateurs en informateurs verantwoordelijkheid voor de aanvaarding van hun benoeming. Zo ben ik zelf verantwoordelijk voor de aanvaarding van mijn benoeming als formateur op de 100ste dag van de formatie, woensdag 2 september 1981. De mij verstrekte opdracht luidde om. uitgaande van de conclusies van informateur De Gaay Fortman, een kabinet te vormen dat zich verzekerd weet van een zo breed mogelijke steun in de volksvertegenwoordiging. Op 11 september jl. heb ik de opdracht aanvaard. Het resultaat daarvan heb ik jegens u te verantwoorden. U dient te beoordelen of deze aanvaarding juist is geweest.

Ik ben verantwoordelijk voor het optreden van dit kabinet. voor mijn optreden als formateur en voor de aanvaarding van die resultaten uit voorgaande fasen van de formatie, die mede de grondslag uitmaken van dit kabinet. Ik denk hierbij met name aan de programconclusies. geformuleerd door de informateurs Lubbers. De Koning en Van Thijn, en aan hetgeen waaromtrent overeenstemming werd bereikt tijdens de formatie door de heren Kremers en Van Thijn en de informatie door de heer De Gaay Fortman sr.

Ik kom op het karakter van het thans optredende kabinet. Ik merk dit aan als een parlementair kabinet. Het kabinet is gebaseerd op een akkoord, waaraan fractievoorzitters, handelende in overeenstemming met hun fracties, hun goedkeuring hebben gegeven Voorts hebben leden van de fracties in het kabinet zitting genomen, waaronder de fractievoorzitters zelf. Meer parlementair kan het niet.

Op 16 oktober jl heeft het kabinet de portefeuilles/functies ter beschikking gesteld van H.M. de Koningin. Dit is gebeurd voordat het nieuwe kabinet in de Kamer de regeringsverklaring had afgelegd.

Dit is niet alleen een uniek. maar ook een ernstig feit. De kolossale problematiek op financieel en sociaal-economisch gebied waarmee het kabinet bij de opstelling van de regeringsberklaring en de daarmee gepaard gaande wijzigingen van de begroting '82 te kampen kreeg, was hiervan de oorzaak De op 1i oktober 1981 benoemde informateurs. De Galan en Halberstadt, hebben een analyse gemaakt van de problematiek. Deze analyse wordt door het kabinet onderschreven. Het kabinet heeft de door de informateurs geboden oplossing aangemerkt als een deugdelijke grondslag voor het herstel van de samenwerking binnen de coalitie. De regeringsverklaring van heden en de nog komende begrotingswijzigingen zullen duidelijk maken waartoe het sindsdien hervatte kabinetsberaad heeft geleid.

De crisis van 16 oktober en de daarvoor bereikte oplossing doet geen afbreuk aan het parlementaire karakter van het kabinet. De crisis had betrekking op de toepassing door het kabinet van het regeerakkoord op de sociaal-economische-financiële situatie. Informateurs hebben dienovereenkomstig de uitvoering van hun opdracht toegespitst op de oplossing van het conflict binnen het kabinet. Over de wijze waarop liet kabinet het regeerakkourd uitvoert en toepast, de oplossing van het in het kabinet gerezen conflict daaronder begrepen, zal de Kamer in de komende dagen haar oordeel kenbaar maken.

3. Economisch-financieel-sociaal beleid

a. *Inleiding*

De economische omstandigheden waaronder dit kabinet verantwoordelijkheid gaat dragen zijn uitzonderlijk moeilijk. De wereldhandel maakt een ernstige inzinking door. Zowel de werkloosheid als het financieringstekort en de collectieve lastendruk hebben niveaus bereikt die we de afgelopen 25 jaar niet eerder hebben gekend. Daardoor zijn de dilemma's waarvoor we staan talrijk.

Het belangrijkste daarvan is: Beleid dat voor een verdere toekomst perspectief biedt helpt ons niet altijd aanstonds.

Eén ding is zeker Wij staan voor de absolute noodzaak onze economie ingrijpend te herstructureren. Tot aan de oliecrisis eind 1973 overtrof het groeitempo van de investeringen ruimschoots dat van de particuliere consumptie. Daarna is de groei van de nationale bestedingen vrijwel geheel te schrijven op rekening van de consumptie door particulieren en overheid Dit is leven op kosten van de toekomst. Wij zien als belangrijkste taak ervoor te zorgen dat Nederland het vertrouwen in de toekomst herwint. Daarvoor is nodig een duurzame versterking van onze economische spankracht. Dat vergt een vastberaden beleid gericht op uitbreiding en vernieuwing van het produktieapparaat en dus op rendementsherstel.

Maar ook is nodig een directe aanval op de werkloosheid. Dat vergt maatregelen op de korter termijn. Wij staan daarmee voor de zwaarste opgave sedert de herstelperiode na de Tweede Wereldoorlog Temeer waar de financiële armslag die nodig is voor een grootscheeps offensief, in het verleden is opgebruikt.

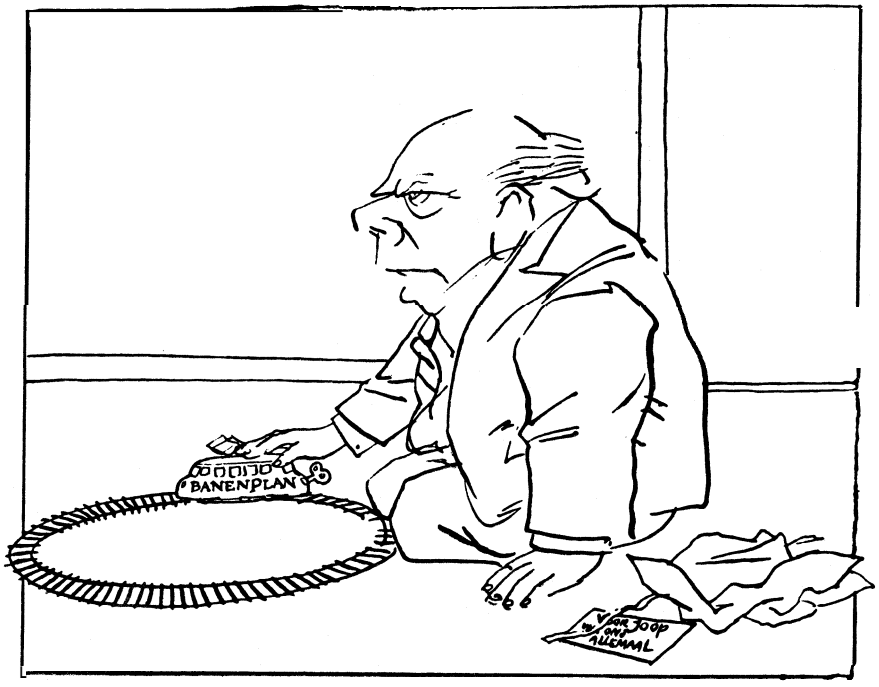
Het financieringstekort heeft zulk een omvang bereikt dat vergroting ervan tot gevolg zou hebben dat meer werkgelegenheid teloor zou gaan dan we met de extra uitgaven zouden winnen. Die weg is afgesneden. Sterker nog. Het is de hoogste tijd een begin te maken met een duidelijke verlaging van het financieringstekort. Verhoging van belastingen en premies heeft ons gebracht op een peil van collectieve-lastendruk dat z'n weerga in de wereld nauwelijks kent,

De afstand tussen bruto en netto beloningen voor arbeid en kapitaal is zeer groot geworden; er is sprake van een handicap voor werken, sparen en investeren.

Het regeerakkoord dat ten grondslag ligt aan het optreden van dit kabinet is doortrokken van het besef dat het herstel van de economie en van de werkgelegenheid roept om een vastberaden beleid waarvoor de ruimte alleen is te verkrijgen via matiging van inkomens en ombuigingen in de bestedingen van de collectieve sector. Dit stelt zware eisen aan de overheid en het bedrijfsleven. We zullen moeten woekeren met de beschikbare middelen. Ons aller vindingrijkheid en organisatievermogen zal ongemeen zwaar op de proef worden gesteld.

Voor die uitdaging staan dit kabinet en dit parlement, weliswaar beseffend dat de overheid niet de gezondmaking van onze economie op eigen kracht kan realiseren, doch bereid niets na te laten wat kan bijdragen tot het scheppen van de voorwaarden die nodig zijn voor een duurzaam economisch herstel. Zulk een herstel is gelijkelijk van belang zowel voor ondernemers als voor werknemers, zowel voor actieven als voor niet-actieven, zowel voor de particuliere als voor de publieke sector. Het is van het allergrootste belang voor de miljoenen Nederlandse kinderen en jongeren die het leven nog grotendeels voor de boeg hebben.

De maatschappelijke gevolgen van het ontbreken van voldoende kansen op werk voor jongeren kunnen niet ernstig genoeg genomen wor-

(Peter van Straaten in Het Parool)

den. Het gevaar dreigt dat een steeds groter deel van de jeugd geen echte kans meer krijgt op een volwaardige werkkring, doordat zij bij de overgang van school naar werk steeds meer problemen ondervinden.
De teleurstelling en de ontmoediging van grote groepen meisjes en jongens kunnen. doordat die leiden tot onverschilligheid of opstandigheid, ook een bedreiging vormen voor de toekomst van de samenleving als geheel

b. Het werkgelegenheidsplan
In het regeerakkoord wordt voor de komende kabinetsperiode als taak gesteld het tot stand brengen van 175.000 a 200.000 arbeidsplaatsen. Daarnaast moet voor 175 000 meer mensen werk worden geschapen onder meer via deeltijdbanen.
Dat is een gigantische opgave in een periode waarin de werkloosheid uitzonderlijk snel stijgt; van oktober 1980 tot oktober 1981 met maar liefst 150.000 personen. We moeten roeien tegen de stroom in In redelijkheid moet hrt beleid voor 1982 worden gericht op een program van 25 a 30.000 nieuwe arbeidsplaatsen en daarnaast op arbeidsmarktmaatregelen die de verdere groei van de werkloosheid met circa 30.000 kunnen beperken. Zowel voor de financiering daarvan als ter oplossing van de vele daarmee samenhangende problemen, zijn diep ingrijpende maatregelen nodig.
De regering is voornemens zowel door middel van een éénmalige en tijdelijke belastingverhoging die vooruitloopt op het tot stand komen van een investeringsloon, een herschikking van middelen in het kader van de Wet investeringsrekening als door middel van extra kapitaalmarktberoep voor de bouw en voor industriele projecten in totaal circa f 2 a f 2.5 mrd extra te mobiliseren. Hiermee kan een bestedingseffect worden bereikt van globaal f 4 mrd waarvan een deel na 1982 zal worden gerealiseerd.
Meer dan de helft van dit bedrag zal bestemd worden voor de bouw, energiebesparing en bodemsanering. Voor stimulerende maatregelen in de marktsector wordt ruim een half miljard uitgetrokken en voor werkgelegenheid in de kwartaire sector circaf 150 mln. Voor maatregelen ter bestrijding van de werkloosheid, in het bijzonder van de jeugdwerkloosheid komt f 300 mln beschikbaar. Een beperkt deel van deze middelen wordt bestemd voor het opvangen van de nadelige gevolgen van de jeugdwerkloosheid in de vorm van sociaal-culturele voorzieningen, met name in de grote steden.
Het op deze wijze mobiliseren van voldoende financiële middelen om een gerichte impuls te geven voor het herstel van de werkgelegenheid zal alleen het beoogde effect sorteren wanneer dit gepaard gaat met de in het regeerakkoord noodzakelijk geachte ontwikkeling van de arbeidskosten. Het kabinet wil mede daarom het overleg over het arbeidsvoorwaardenbeleid met de organisaties van werknemers en van werkgevers afstemmen op de beleidsvoornemens ten aanzien van de werkgelegenheid.

Het kabinet acht het van wezenlijk belang, dat de verschillende inspanningen op het gebied van de werkgelegenheid en de offers, die daarvoor moeten worden gebracht, in hun onderlinge verband worden beschouwd. De opstelling van een meerjarenprogram voor de werkgelegenheid is daarbij van grote betekenis.
Het kabinet wil een eerste versie van dit werkgelegenheidsprogram binnen vier maanden afronden. De sociale partners zullen bij de opstelling van deze eerste versie ten nauwste worden betrokken.
Er zal een nauwe samenhang moeten komen tussen de beleidsinitiatieven van de regering en de initiatieven van de sociale partners. In dit verband zijn van bijzonder belang de aanbevelingen en afspraken van overleg over werkgelegenheid en arbeidsmarkt die door de Stichting van de Arbeid zijn gemaakt. Om die nauwe samenhang te kunnen realiseren zullen de eerste weken van december met de organisaties van werknemers en werkgevers gedachtenwisselingen plaatsvinden op basis van een brief waarin ook de eerste aanzet van het werkgelegenheidsplan zal zijn vervat.

c *Stimulering* van het *bedrijfsleven*
Voor een fundamenteel herstel van de economi sche groei en de werkgelegenheid is het van essentieel belang dat vooral de investeringen in de marktsector worden vergroot Dit is alleen mogelijk wanneer er weer zicht is op bevredigende rendementen Alleen dan kan investeren weer aantrekkelijk worden en zal een vernieuwend en actief industriebeleid op vruchtbare bodem vallen Een zeer belangrijk onderdeel van het investeringsprogramma zal bestaan uit investeringen in het kader van het energiebeleid Dit programma onderdeel valt in een viertal elementen uiteen

a. De investeringsinspanning, waartoe de oliemaatschappijen zich hebben verbonden bij de aanwending van hun winsten uit aardgas. is van vitaal belang voor de economische structuur en de energiehuishouding van Nederland. In het kader van de in de lopende afspraken voorziene periodieke herijking van het bestaande gentlemen's agreement voor de periode 1980/1984 zal de minister van economische zaken tijdig voor de voorbereiding van de ontwerp-begroting 1983, dus uiterlijk in mei 1982, de stand opmaken van de Slochterenwinst, de investeringen van Shell en Esso in Nederland en de daaraan te verbinden consequenties. een en ander conform het regeerakkoord.

b. Het programma van de ombouw van de elektriciteitscentrales op kolen zal in overleg met de betrokken elektriciteitsbedrijven versneld moeten worden uitgevoerd. Haast is geboden, ook met het oog op de problemen in de bedrijven die zich met de ketelbouw bezighouden en die ons vorige week met hun zorgen hebben geconfronteerd. Op korte termijn zal daarom dienen te worden begonnen met een ombouwprogramma dat een investering van circa f 2,5 mrd vergt.

c. In de bedrijvensector zijn extra energiebesparende investeringen rendabel te verrichten. Om die additionele inspanningen te versnellen zal de energietoeslag in de WIR tijdelijk, dat wil zeggen gedurende twee jaar, aanzienlijk worden verhoogd. De financiering zal binnen het WIR-fonds plaatsvinden. Los daarvan zal in de komende vier jaren ten behoeve van de isolatie in de glastuinbouw zoals bekend f 300 mln worden ingezet.

d. Naast het ongedaan maken van de eerder voorgenomen bezuinigingen op het Nationaal Isolatieprogramma zal de isolatie-inspanning ook verder worden vergroot.

In de stimulering van het bedrijfsleven zal het herindustrialisatiebeleid een belangrijke plaats innemen. De hoofdlijnen ervan zullen tot uitdrukking komen in een drieluik van beleidsactiviteiten.
In de eerste plaats de organisatorische voorzieningen van de herindustrialisatie waaronder mede begrepen de oprichting van een Maatschappij voor Industriële Projecten. Hiervoor is f 330 mln uitgetrokken in 1982. In de tweede plaats het gericht stimuleren van projecten op het gebied van de herindustrialisatie. Het kabinet deelt de opvatting van de Adviescommissie inzake het industriebeleid, de zogeheten Commissie-Wagner, dat hoofdaandachtsgebieden dienen te worden geselecteerd.

Door middel van een bescheiden verlaging van het WIR-fonds zal f 250 mln ruimte geschapen worden, onder meer ten behoeve van het speerpuntenbeleid.

En in de derde plaats het inhoud geven aan het meer globale industrialisatiebeleid waaronder in het bijzonder de problematiek van de middelgrote en kleine industriële ondernemingen moet worden begrepen. In navolging van het advies van genoemde Adviescommissie zal door de minister van economische zaken een voortgangscommissie worden ingesteld uit een beperkt aantal deskundigen. Om het beoogde industriebeleid te kunnen realiseren is het noodzakelijk overbodige belemmeringen van overheidswege waarmee het bedrijfsleven wordt geconfronteerd, weg te nemen.
Ik denk hierbij o.m. aan verbetering van de vergunningenprocedures.
Een belangrijk aspect van het industriebeleid is voorts het vestigingsklimaat voor buitenlandse bedrijven te verbeteren Met het oog hierop zal de acquisitie-inspanning gericht op het aantrekken van buitenlandse ondernemingen worden geintensiveerd.
Aandacht voor de technologische ontwikkeling zal een centrale plaats in het beleid moeten hebben. Er zal optimaal gebruik moeten worden gemaakt van de innovatiekansen op verschillende beleidsterreinen. De introductie van een fiscale faciliteit voor research-activiteiten achten wij gewenst en zal op z'n mogelijkheden worden getoetst.
Het nieuwe elan in de bedrijvigheid zal zich niet kunnen beperken tot de industriële sectoren van onze economie Het beleid van de regering zal er evenzeer up gericht zijn de verdere ontplooiing van de commerciele dienstensector met kracht te bevorderen door een efficiëntere benutting van de bestaande instrumenten.
Het kabinet is van mening dat bij de vernieuwing en versterking van ons bedrijfsleven het midden- en kleinbedrijf een grote rol moet spelen. Onderzocht zal worden hoe de op het midden- en kleinbedrijf gerichte activiteiten aantrekkelijker en efficiënter kunner worden gemaakt. Nog dit parlementaire jaar zal de Kamer een brief bereiken waarin een verdere uitwerking van het midden- en kleinbedrijfbeleid voor deze kabinetsperiode zal zijn gegeven.
De Nederlandse land- en tuinbouw, die als hoog ontwikkeld en vooraanstaand in de wereld kan worden gekwalificeerd, produceert aanzienlijk meer dan voor de binnenlandse consumptie benodigd is en levert een netto-overschot van ruim f 9 mrd op onze betalingsbalans. Versterking van de concurrentiekracht van de agrarische sector is ook uit een oogpunt van werkgelegenheid van belang. De regering is zich ervan bewust dat ons land zijn vooraanstaande positie slechts kan behouden in open marktverhoudingen en een voortgaande aanpassing van de produktiestructuur van de land- en tuinbouw.
In de ontwerp-begroting 1982 was reeds ruimte gecreëerd voor een structurele voortzetting van het specifieke exportbevorderingsbeleid, met inbegrip van het Matchingfonds. Het kabinet zal dit beleid nog intensiveren. Het is met name van belang dat de kleine'en middelgrote ondernemingen zich meer dan tot nu toe op het terrein van de export gaan bewegen. Hierop gerichte faciliteiten zullen worden gehandhaafd, terwijl de voorlichting zal worden geïntensiveerd. De markten in ontwikkelingslanden en in landen met Staatshande! bieden nieuwe mogelijkheden die beter moeten worden benut.
De lagere overheden dienen een belangrijke rol te spelen in het sociaal-economische gebeuren. De inspanning in het regionaal beleid zal daarom gepaard gaan met enige belangrijke stappen tot decentralisatie van bevoegdheden. Het kabinet zal op korte termijn overleg voeren met de provinciale besturen van het Noorden des Lands en van Limburg over de tweede beleidsperiode van het ISP en PNL, die in 1982 zal aanvangen.

Aparte en extra aandacht zal gegeven worden aan de inmiddels ontstane noodsituatie in de grootste steden. Die problematiek onderscheidt zich qua karakter van de klassieke zorgenregio's. Oplossingen zullen derhalve op die typische kenmerken moeten worden toegesneden.
In het Westen van het land wordt de heffing, op grond van de Wet selectieve investeringsregeling, met terugwerkende kracht tot 16 september 1981 buiten werking gesteld. Voor alle duidelijkheid zij vermeld dat het meldingen- en vergunningenstelsel in het kader van deze wet van kracht blijft. In tegenstelling tot het voorne-

men van het vorige kabinet zal de bijzondere regionale toeslag in de WIR in het overgrote deel van het huidige toepassingsbeleid en met hetzelfde toeslagpercentage van kracht blijven. met uitzondering van de agrarische sector.
In de brief die de minister van economische zaken de Kamer binnenkort zal sturen. zal ook het standpunt t.a.v. de door het vorige kabinet ingediende nota Regionaal Sociaal-Economisch Beleid 198111985 uiteengezet worden. Het is ten zeerste gewenst dat de parlementaire behandeling van deze nota, in aangepaste vorm. nog dit kalenderjaar zal plaatsvinden.

d. *Stadsvernieuwing, volkshuisvesting en bouwnijverheid*

Het kabinet is vastbesloten aan de oplossing van de problemen in de stadsvernieuwing en de volkshuisvesting hoge prioriteit te geven. In de wijzigingen van de begroting voor 1982 ral een eerste stap worden gezet ter bereiking van de doelstelling van het regeerakkoord de stadsvernieuwingsactiviteiten te verdubbelen. Voor de stadsvernieuwing wordt een meerjarenplan uitgewerkt.
Nu reeds kan worden medegedeeld dat vergelijkingshuren voor vervangende nieuwbouw in de stadsverniruwingsgebieden van de vier grote steden worden gehandhaafd. Bij ingrijpende woningverbetering wordt het zogenaamde schijvenstelsel voor de huurbepaling aangepast om met name in de grote steden tot passende huren te komen. Voor het verbeteren van woningwetwoningen wordt f 100 mln extra uitgetrokken.
Een grotere zeggingsmacht van de gemeentebesturen over de besteding van de stadsvernieuwingsgelden zal aan de effectiviteit van de stadsvernieuwing ten goede kunnen komen. Het ontwerp van Wet op stads- en dorpsvernieuwing, waarover de regering binnenkort nadere mededelingen zal doen, voorziet daarin. Voorts zal in voorbereiding worden genomen een ontwerp van wet tot wijziging van de onteigeningswet, waarbij wordt aangegeven wat onder een bouwplan als grondslag voor onteigening wordt verstaan. Daarmede wordt voldaan aan de in het regeerakkoord neergelegde wens onteigening mogelijk te maken bij weigering achterstallig onderhoud uit te voeren of noodzakelijke verbeteringen aan te brengen.

Ter bestrijding van het bestaande woningtekort zal het woningbouwprogramma thans worden verhoogd met 5000 woningen en wooneenheden in 1982 ten opzichte van de door het vorige kabinet opgestelde begroting. Daarnaast wordt er een nader te verdelen bedrag van f 250 mln uitgetrokkenvoor activiteiten op het gebied van de bouw en de isolatie. Bij de voorbereiding van de begroting voor 1983 zal worden gestreefd naar herstel van het meerjarige karakter van het woningbouwprogramma.
Op langere termijn zal 65 tot 70% van de Nederlandse huishoudens uit alleenstaanden en tweepersoonshuishoudens bestaan. De nadruk zal daarom komen te liggen op de bouw van sobere, kleine woningen. De realisering daarvan komt in toenemende mate te berusten bij de lokale overheid. Een evenwichtige verhouding van woonlasten tussen eigenaar-bewoners en huurders zal worden nagestreefd.
De wijzigingen van het stadsvernieuwings- en woningbouwprogramma voor 1982 leveren een bijkomende werkgelegenheid op van circa 20.000 manjaren. waarbij meegerekend isolatie en overige bouw.

e. Energiebeleid

Het kabinet is van mening dat energiebesparing één van de hoekstenen van het economisch beleid vormt. In dit licht staan het kabinet de volgende maatregelen voor ogen. Een wetsontwerp Energiebesparing toestellen wordt binnenkort bij de Tweede Kamer ingediend. Daarnaast zal de voorbereiding van de wetgeving op het gebied van de benutting van afval- en restwarmte en van de energetische aspecten in relatie tot de gebouwde omgeving, zoveel mogelijk bespoedigd worden.

Bij het onderzoek naar nieuwe energiezuinige technieken en raar nieuwe energiebronnen zal extra aandacht gegeven worden aan de ontwikkeling van milieuvriendelijke kolentechnieken en de ontwikkeling van zgn stromingsenergiebronnen.
Over het rapport „Windenergie en waterkracht" zal het kabinet zo spoedig mogelijk een regeringsstandpunt opstellen. waarin voorstellen met betrekking tot dr ontwikkeling van windenergie al dan niet in relatie tot opslagsystemen zullen zijn opgenomen
Het kabinet zal op korte termijn een definitief standpunt bepalen naar aanleiding van het eindrapport van de Commissir Concentratie Nutsbedrijven over de organisatiestructuur van de nutssertoren gas. water en elektriciteit
Het kabinet acht het om redenen van energiepolitiek van wezenlijk belang dat de ontwikkeling van tiet kleinverbruikerstarief inzake aardgas een koppeling blijft houden met de ontwikkeling van de prijs van huisbrandolie. Tevens zal de prijsstelling van het aardgas biniien de diverse te onderseneiflen verbruikerscategorieën een logische en aanvaardbare samenhang moeten behouden. De regering realiseert zich echter ook dat een zeer snelle stijging van de aardgastarieven problemen meebrengt.
In het regeerakkoord is dan ook het streven verwoord van meer gematigde tariefaanpassingen. Na afweging van de verschillende aspecten heeft de regering besloten het voornemen van het vorige kabinet om het kleinverbruikerstarief per 1 januari 1982 te verhogen met 10 ct/m^3 (excl. BTW) niet over te nemen. Zij is van mening dat de verhoging van het kleinverbruikerstarief per 1 januari 1982 beperkt dient te blijven tot i ct:m^3 (excl. BTW).
Ook aan de hoogte van de elektriciteitstarieven zal aandacht worden besteed. Het toenemend ongustig verschil met de elektriciteitstarieven voor grootverbruikers in de omliggende landen plaatst de Nederlandse industrie in een nadelige positie. Mede oni deze reden zal de al genoemde ombouw van oliecentrales naar kolen worden versneld. Hiervan valt een niet onbelangrijke verlaging van de kostprijs van elektriciteitsopwekking te verwachten.
Tevens zal nagegaan worden in hoeverre de inzet van extra aardgas in de elektriciteitscentrales eraan kan bijdragen de periode naar de goedkoper werkende kolencentrales te overbruggen. In dit verband zal ook aandacht worden gegeven aan de zogenaamde warmte/krachtopwekking in de industrie.
Er zal een studie uitgevoerd worden naar de gevolgen van het openhouden, stilleggen c.q. sluiten van de twee kerncentrales in ons land In deze studie zullen onder meer de financieeleconomische. energie-politieke. werkgelegenheids- en veiligheids-technische gevolgen centraal staan. Het kabinet zal op korte termijn een commissie van onafhankelijke deskundigen instellen.
Deze studie zal uiterlijk medio mei 1982 gereed dienen te zijn. Zo snel mogelijk daarna zal de regering haar standpunt hierover bepalen om tot definitieve besluitvorming te komen.
Hangende de definitieve besluitvorming met betrekking tot de toepassing van kernenergie zal het onderzoek naar de mogelijke oplossingen voor de prohiemen van produktie en opslag van radioactieve afvalstoffen en de veiligheid van de bedrijfsvoering in de nucleaire sector worden voortgezet

Met de overheidspartners in het Kalkar-project zal overleg worden geopend om na te gaan op welke wijze de Nederlandse bijdrage aan het Kalkar-project kan worden beeindigd zodra dit contractueel mogelijk is en voorafgaand daaraan tot een minimum beperkt kan worden. Over onder meer de wijze waarop dit beleidsvoornemen kan worden uitgevoerd alsmede aangaande de financiële en juridische aspecten welke aan de internationale afspraken me? betrekking tot dit project verbonden zijn zal deminister van economische zaken op korte termun de Kamer nader informeren
Eventuele nieuwe verrijkingscontracten van Urenco zullen zorgvuldig getoetst worden ddn de eisen van het non proliferatie-verdrag De hieruit voortvloeiende beperkingen met betrekking tot de ontwikkeling van de produktie capaciteit worden aanvaard

f *Herverdeling van arbeid en bestrijding werkloosheid*

Hoezeer herstel van de activiteiten in het bedrijfsleven ook geboden is. er mag op de Korte termgn voor de noodzdkelijke iiithreiding van het aantal arbeidsplaatsen niet een te zware wissel op worden getrokken Daarmee is tijd gemoeid
Een tweede pijler voor het werkgelegenheidsbeleid aal daarom moeten zijn het herverdelen van beschikbare arbeid alsmede maatregel–n ter verlichting van de jeugdwerkloosheid
Het kabinet zal zich inzetten om zo spoedig mogelijk te bereiken dat waar mogelijk bestaan de arbeidsplaatsen in deeltijdbanen worden omgezet De overheid als grote werkgever zal daarbij een voortrekkersrol vervullen Ook langs deze weg zal worden aangesloten bij de groeiende bereidheid van mannen en vrouwen om arbeid buitenshuis en arbeid binnenshuis onderling anders tr verdelen
Zoals al opgemerkt, lijkt de situatie van jeugdige werkzoekenden soms uitzichtloos Dat geldt vooral voor meisjes Er zal daarom worden getracht te bereiken dat longeren, die gaan werken. in het bezit zijn van een afgeronde beroepsopleiding of anders de gelegenheid krijgen om in combinatie met het werk een vakopleiding te volgen Voor jongeren die nog niet in die gelegenheid kunnen worden gesteld zal daartoe een speciaal program worden ontwikkeld
Daarbij zal een uiterste inspanning worden gedaan om jongeren een volwaardige plaats in het arbeidsbestel te bieden door naarmate een jongere langer weikioos is in toenemende mate arbeidsvoorzieningsmaatregelen ten behoeve van hem of haar in te zetten
De mogelijkheden tot scholing met behoud van een werkloosheidsuitkering zullen worden uitgebreid waar de sitiiatie op de arbeidsmarkt dit zinvol maakt Onderzocht zal worden welke mogelijkheden er zijn mensen met een werkloosheidsuitkering arbeid te laten verrichten waar aan de maatschappij behoefte heeft „
Ook in het bijzonder voor de gehandicapten moeten de kansen op de arbeidsmarkt worden verbeterd De regering hoopt het SER advies over de nieuwe percentageregeling op korte termijn te ontvangen, zodat een desbetreffend wetsontwerp spoedig kan worden ingediend
Ook zal worden gewerkt aan een verbetering van de aansluiting van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt Daarvoor is ook een betere onderlinge afstemming nodig van onderwijs en arbeid om zo beter te kunnen inspelen op technologische vernieuwingen
Dit vraagt om verdieping van de rontacten tussen de onderwijswereld en het bedrijfsleven Daarbij zal in het bijzonder worden gelet op de versterking van de opeidingen in het leerlingweren
Om een betere aansluiting te krijgen van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt is verdergaaride toepassing van scholingsmaatregelen gewenst Ook de nieuwe opzet van de gewestelijke arbeidsbureaus en de instelling van een verplichte vacaturemelding zijn hierop gericht
Het werkgelegenheidsvraagstuk is niet alleen een kwantitatief probleem. doch vertoont evenzeer een aantal kwalitatieve aspecten Een belangrijk instrument om te komen tot verbetering van de kwaliteit van de arbeid is de Arbeidsomstandighedenwet Het ligt in het voornemen om op 1 mei 1982 een aantal artikelen in werking te doen treden
De regering hecht veel belang aan het voortzetten van de financiële stimulering van het verbe

teren van arbeidsplaatsen Dit van jaar tot jaar te bezien in samenhang met de ontwikkeling in de conjunctuur

g. *Arbeidsvoorwaarden- en inkomensbeleid*
Met de sociale partners zullen wij in het kader van een verantwoord werkgelegenheids- en inkomensbeleid trachten te komen tot afspraken over een duidelijke matiging in de inkomensontwikkeling
Dit vormt eer. hoeksteen van het regeerakkoord. Zonder de in het regeerakkoord voorziene ontwikkeling van de loonsom per werknemer, waarin o.m. vervat de invulling van de 1% negatieve loonruimte en 0,5% investeringsloon zal het beoogde werkgelegenheidsprogram niet uitvoerbaar blijken te zijn en kan de noodzakelijke verbetering van onze concurrentiepositie niet worden bereikt. Om te komen tot een structurele regeling van het investeringsloon zal op korte termijn advies worden gevraagd aan de Sociaal-Economische Raad.
Daarnaast willen wij spreken over mogelijkheden van het opheffen van specifieke knelpunten in bepaalde sectoren
Een rechtvaardigde lastenverdeling meent het kabinet te bereiken door het knopkrachtoffer vanaf 1% voor de minima tot 4 x modaal te laten oplopen tot 4%.
Het kabinet wil aan deze uitgangspunten vasthouden. Mochten de economische omstandigheden dwingen tot een keuze tussen werkgelegenheid en inkomen, dan zal het kabinet de werkgelegenheid het zwaarst laten wegen.
Het bereiken van de inkomenspolitieke doelstellingen zal voorzover mogelijk moeten gebeuren met steun van de sociale partners. Het gaat daarbij vooral om maatregelen in de primaire sfeer.
Door een samenstel van maatregelen zal het inkomensoffer van de minima in 1982 tot 1% beperkt kunnen blijven. De noodzaak van een meer op langere termijn gericht, meer samenhangend en alle inkomensgroepen omvattend inkomensbeleid wordt steeds klemmender.
De regering zal daarom hoge prioriteit geven aan de totstandkoming van een raamwet op de inkomensvorming.
Het inkomensbeleid ten aanzien van de vrije beroepsbeoefenaren zal gebaseerd zijn op het uitgangspunt dat deze categorie ten minste een zelfde inkomensmatiging moet opbrengen als vergelijkbare functionarissen in de overheidsdienst.
De inkomensontwikkeling van grote groepen in het midden- en kleinbedrijfen in de landbouw is onbevredigend. Deze tendens zal nog worden versterkt dor de onvermijdelijke koopkrachtdaling. De regering erkent dat zij deze ongunstige inkomensontwikkeling slechts in beperkte mate kan beïnvloeden. Via het structuurbeleid voor midden- en kleinbedrijf en het landbouwbeleid zal zij echter het mogelijke doen de teruggang van deze inkomens beperkt te houden en waar mogelijk te verbeteren.
De regering streeft een gelijkwaardige behandeling na van werknemers in de collectieve sector ten opzichte van de andere werknemers in ons land. Dit betekent dat de regering uitgaat van een trendvolgend beleid. De overheid heeft daarbinnen als werkgever een eigen verantwoordelijkheid voor de structuur van de arbeidsvoorwaarden. De verhouding ten opzichte van de particuliere sector moet daarbij in hrt oog worden gehouden.
Een objectieve vergelijking van arbeidsvoorwaarden tussen overheid, non-profit-sector en bedrijfsleven zal spoedig moeten plaatsvinden.
Voor het komende jaar zullen enkele wijzigingen in de arbeidsvoorwaarden voor het overheidspersoneel worden voorgesteld. Tevens acht de regering een bezinning op de pensioenvoorziening van het overheidspersoneel noodzakelijk.
De regering zal een overlegstructuur bevorderen waarin overheid en ambtenarenbonden een meer gelijkwaardige positie hebben dan nu het geval is. In dit verband wordt gestreefd naar het invneren van een geschilleriregeling, zo mogelijk reeds in 1982 en het tot stand komen van een wet op het stakingsrecht voor ambtenaren

De samenhang tussen inkomensmatiging en werkgelegenheid dient ook in de kwartaire sector tot uitdrukking te worden gebracht. Aldus kan de kwartaire sector in de komende jaren een bijdrage leveren aan de centrale doelstelling van werkgelegenheidsherstel. Als eerste aanzet daarvoor zal in 1382 een additionele uitbreiding worden gerealiseerd van circa 5000 a 6000 deeltijd- en volle banen. De werkgelegenheidsbevordering kan en mag niet los worden gezien van de voorzieningen die de regering het meest noodzakelijk acht. Er zullen verschuivingen tussen de deelsectoren in de kwartaire sector noodzakelijk zijn; zowel vanwege de demografische ontwikkeling, als vanwege ontwikkelingen in het beleid. Deze verschuivingen nopen tot een samenhangend personeelsplan voor de kwartaire sector, waarvoor de minister van binnenlandse zaken als coördinerend bewindsman is aangewezen

h. Soczale *zekerheid*
Ook in de sociale zekerheid zullen inkomenspolitieke, emancipatoire- en werkgelegenheidsdoelstellingen hun vertaling vinden. Aan deze doelsteliingen zullen ook de noodzakeiijke ombuigingen w-orden getoetst.
Nagegaan zal worden of voor de zogenaamde echte minima een bijzondere koopkrachtbescherming is uit te werken. De regering streeft ernaar op korte termijn te komen met voorstellen die het probleem van de zogeheten pensioenbreuk kunnen verlichten. Zij verwacht dat de sociale partners binnenkort hun visie hieromtrent zullen geven.
De onvermijdelijke beperking van de groei van de sociale-zekerlieidsuitgaven dwingt tot pijnlijke keuzes. waarbij sociaal gerechtvaardigde uitgangspunten moeten gelden. Allereerst komen maatregelen in aanmerking die direct of indirect kunnen bijdragen tot een verminderd beroep op sociale zekerheid. Nominale aanpassingen zijn meer aanvaardbaar naarmate het geldende uitkeringsniveau hoger ligt en de inkomenseffecten van de aanpassing over een grotere groep kunnen worden gespreid.
Volume-maatregelen én nominale maatregelen zullen waar mogelijk zowel werkgevers als werknemers op hun verantwoordelijkheid voor een vermindering van sociale zekerheidsuitgaven moeten aanspreken. Het kabinet meent de ombuigingen in de sociale zekerheid in 1982 voor het grootste deel te moeten realiseren door een aanpassing van de Ziektewet
Gedacht wordt onder meer aan een tweetal maatregelen. Enerzijds een verplichting voor de werkgever om tijdens de eerste vijf dagen ziekte de uitkering voor eigen rekening te nemen en aldus zijn belang voor het daadwerkelijk terugdringen van het ziekteverzuim te accentueren. Anderzijds het heffen bij werknemers van premies of vereveningsbijdragen die ook voor andere inkomens uit loon of uitkering gelden.

i. De openbare *financiën*
Onmiddellijk na zijn aantreden zag het nieuwe kabinet zich geplaatst voor de taak de ontwerpbegroting 1982 die was opgesteld onder de verantwoordelijkheid van het vorige kabinet te herzien.
Deze herziening is een zware opgave gebleken. Om te voorkomen dat de collectieve lasten voor het bedrijfsleven nog zwaarder zouden worden, kan niet worden ontkomen aan pijnlijke ingrepen op onderdelen van de begroting.

De regering is van oordeel dat in het belang van een evenwichtige ontwikkeling van de Nederlandse economie de omvang van het financieringstekort van de overheid binnen enkele jaren moet worden teruggebracht tot het structureel aanvaardbare niveau. In het kader hiervan is besloten, dat het feitelijk financieringstekort op kasbasis in 1982 niet boven 6,5% van het Netto Nationaal Inkomen zal mogen uitstijgen, ervan uitgaande dat het in 1981 niet hoger zal uitvallen dan 7,5 a 8% N.N.I.
Een substantiële vermindering van het financieringstekort zal tot een verlaging van het huidige zeer hoge renteniveau kunnen leiden. Renteverlaging is een noodzakelijke voorwaarde voor investeringsherstel in de particuliere sector en daarmee voor werkgelgenheidsherstel en een verbetering van de groeivooruitzichten.
Door tekortvermindering en renteverlaging kan ook een halt worden toegeroepen aan de onrustbarend snelle stijging van de rentelasten waarmee de collectieve sector thans wordt geconfronteerd. Op het ogenblik groeit de overheidsschuld met f 65 à f 70 mln per dag De rentelasten van de overheidsschuld belopen *j* 3500 per werkende Nederlander per jaar en ze nemen met f 600 per werkende per jaar toe.
Een bijzondere bedreiging voor het financieringstekort in 1982 vormde de sterk tegenvallende aardgasafzet. Niet alleen een omvangrijke volumetegenvaller maar ook de relevante stookolieprijzen evenals de dollarkoers kunnen er samentoe leiden dat de overheid in 1982 uit dien hoofde enige miljarden guldens minder ontvangt dan aanvankelijk was geraamd. Ten einde dit risico te beperken wordt getracht in 1982 4 mrd m^3 gas extra af te zetten ter ondervuring in elektriciteitscentrales. De meeropbrengst die deze hoeveelheid gas in 1983 ten opzichte van 1982 door overloop levert zal voor afdekking van die tegenvaller gereserveerd blijven.

Voor een duurzaam herstel van de werkgelegenheid is naast het ontvouwde economische programma en de vermindering van het financieringstekort van belang dat de collectieve lastendruk niet stijgt. De regering streeft ernaar de collectieve lastendruk (exclusief respectievelijk de niet-belastingmiddelen uit de binnenlandse aardgasafzet, de baten uit fraudebestrijding en de hogere betaling voor diensten verricht door de overheid) in 1982 op het niveau van 1981 te stabiliseren.

Als dekkingsmaatregel voor de begroting-l982 heeft de regering. in afwijking van de Miljoenennota, besloten tot enige belastingverhogingen binnen de grenzen van de in het regeerakkoord opgenomen norm van stabilisatie van de collectieve lastendruk. Met deze verhogingen die de loon- en inkomstenbelasting en de accijnzen op bier, alcoholvrije dranken en suiker betreffen, is voor 1982 op begrotingsbasis een bedrag gemoeid van f 700 mln. De wetsontwerpen zullen u dezer dagen bereiken. Tegelijkertijd is besloten de premies van enkele sociale verzekeringen met f 500 niln minder te laten stijgen.
In het kader van de financiering in 1982 van het werkgelegenheidsbeleid en vooriiitlopend op de introductie in het bedrijfsleven van investeringsloon, zal de regering voor dat jaar een eenmalige belastingmaatregel voorstellen met een opbrengst van f 500 mln. Deze maatregel wordt getroffen ervan uitgaande dat in 1982 een loonmatiging overeenkomstig het regeerakkoord wordt gerealiseerd. Mocht die matiging geheel of ten dele achterwege blijven dan zal de regering haar beleid moeten aanpassen aan de situatie die dan ontstaat.
Gelet op het bijzondere en tijdelijke karakter van deze maatregel acht de regering het verantwoord de heffing buiten de toetsing aan de aanvaardbare norm van stabilisatie van collectieve lasten te houden. Het bijzondere karakter brengt voorts mee dat het vervallen van de maatregel in 1983 niet als een voor de stabilisatienorm relevante lastenverlichting zal worden beschouwd. Ook zal bij het inhoud geven aan het inkomensbeleid voor 1983 worden uitgegaan van de belastirigwetgeving die in 1982 van kracht zou zijn geweest indien de tijdelijke maatregel achterwege was gebleven.
Yen samenvattend overzicht van alle aanpassingen ten opzichte van het beeld uit de Miljoenennota heeft u inmiddels bereikt. Zo spoedig als mogelijk zullen de wijzigingsvoorstellen door middelvan nota's van wijziging of via suppletoi-

re begrotingen aan de Staten-Generaal worden voorgelegd,
De regering wil hoge prioriteit toekennen aan maatregelen die het ontduiken van belastingen en het gebruik maken van mazen in de fiscale wetgeving kunnen tegengaan Zij heeft daarbij het oog niet alleen op een versterking van het controleapparaat, maar ook op voorstellen tot wijziging van de fiscale wetgeving ter voorkoming van oneigenlijk gebruik.
Ten aanzien van de fiscale aftrekbaarheid van hypotheekrente zal worden voorgesteld een beperking aan te brengen voor schulden van meer dan f 375.000 – te indexeren op basis van 1980 – aangegaan voor de verwe ing van de woning die de belastingplichtige tot hoofdverblijf dient.
Een wetsontwerp om de tijdelijke zelfstandigenaftrek in de inkomstenbelasting voor 1982 te bestendigen is reeds bij de Kamer ingediend. De wenselijkheid van en de behoefte aan een permanente zelfstandigenaftrek zullen worden bezien tegen de achtergrond van het totaal aan maatregelen dat voor zelfstandigen zal gelden.
Er wordt naar gestreefd de studie terzake medio 1982 af te ronden
Het ligt in het voornemen van de regering de spoedige indiening te bevorderen van een wetsontwerp ter goedkeuring van de overeenkomst tussen de Staat en de kerkgenootschappen ter beëindiging van de bestaande financiële verhouding.
De regering zal op zeer korte termijn een meer gedetailleerd standpunt bepalen over de Postbank. Thans reeds stelt zij vast te streven naar het tot stand komen van een volwaardige Postbank op basis van het al enige tijd aanhangige ontwerp. Inmiddels zullen maatregelen worden voorbereid om de positie van de Gelddiensten op korte termijn te versterken door een verruiming van het dienstenpakket.
Voor wat betreft het begrotingsbeleid in meer algemene zin zal de regering streven naar een zodanige snelle sanering van de overheidsfinanciën, dat spoedig weer een op trendmatige uitgangspunten gebaseerde voorbereiding van de begroting en een begrotingsuitvoering conform de regels van het stringente begrotingsbeleid mogelijk zullen zijn.
De door het vorige kabinet in gang gezette heroverwegingsprocedure zal worden voortgezet. Op korte termijn zal het kabinet een nota uitbrengen over aanpassingen van de heroverwegingsprocedure en over de selectie van onderwerpen. De resultaten van de eerste ronde heroverweging hebben hier en daar geleid tot beleidsaanpassingen voor 1982. Nadere beslissingen over de beschikbare resultaten van de verrichte heroverweging zal het kabinet nemen bij de uitwerking van het financieel economisch beleid voor de middellange termijn die spoedig ter hand zal worden genomen.
Ook de lagere overheden – de gemeenten en de provincies – ondervinden de weerslag van de verslechterde financieel-economische toestand van ons land. Ook daar staat men voor ingrijpende beleidsaanpassingen. De regering zal er op toezien dat bij de verdeling van toekomstige ombuigingspijn tussen de verschillende overheden de redelijkheid in acht wordt genomen. De regering streeft er ernstig naar de middelenverstrekking aan de lagere overheden zo veel als mogelijk is via algemene uitkeringen te laten geschieden.

4. **Ruimtelijke Ordening,**
Verkeer, Waterstaat en Milieuhygiëne

Ter versterking van de samenhang in het regeringsbeleid met betrekking tot de ruimtelijke ordening is het belangrijk dat de wijziging van de Wet op de ruimtelijke ordening binnen afzienbare tijd kan worden afgerond. Het kabinet hecht waarde aan de Nota over de landelijke gebieden die door de Tweede Kamer in behandeling is genomen, alsook aan de realisering van de beleidsvoornemens, neergelegd in de drie „groene" structuurschema's landinrichting. openluchtrecreatie en natuur- en landschapsbehoud, Een en ander uiteraard binnen de beperkte financiele mogelijkheden Hierover - alsook over het structuurschenia militaire oefenterreinen en het structuurschema buisleidingen - zal binnenkort bestuurlijk overleg volgens de procedure van de planologische kernbeslissingen worden gevoerd
Het kabinet zal de snelle totstandkoming van dc Landinrichtingswet bevorderen. Voorts wordt met spoed een Beheerswet voorbereid die een agrarische bedrijfsvoering mogelijk zal maken die mede is gericht op het behoud van natuur en landschap.
Het kabinet beoogt voorts een geleidelijke uitbreiding van het aantal Nationale Parken. Bijzondere aandacht verdienen ook het natuurbehoud en de recreatievoorzieningen. in het bij zonder die nabij stedelijke agglomeraties.
Zo spoedig mogelijk ivordt een ontwerp voor een Waddeiizeewet ingediend.
Ook het verkeers- en vervoersbeleid zal zijn gericht op het beschermen van het leefmilieu en tevens op het besparen van energie en het verhogen van veiligheid. Het gebruik van het openbaar vervoer zal de regering blijven stimuleren.
Ir. een nota aan de Kamer zal het kabinet uiteenzetten welk samenhangend beleid het wil voeren ten aanzienvan het goederenvervoer over de weg, over de binnenwateren en per rail
Over de positie van het goederenvervoer door de NS is spoedig overleg met de Kamer gewenst. In een op te stellen nationaal plan voor de verkeersveiligheid zal het kabinet aangeven op welke wijze een verdere bestrijding van de nog steeds onaanvaardbaar hoge verkeersonveiligheid wordt aangepakt. Het binnenkort in te dienen wetsontwerp vervoer gevaarlijke stoffen zal mede de verkeersveiligheid bevorderen.
Het wegenverkeersfonds zal met ingang van 1 januari 1983 worden opgeheven.
Met het oog op de herstructurering van de Nederlandse koopvaardijvloot blijft de investeringspremieregeling zeescheepvaart voorshands gehandhaafd. Binnenkort zal een wetsontwerp op de waterhuishouding aan de Kamer worden aangeboden Een Waterschapswet is in voorbereiding.
Het kabinet is niet overtuigd van de wenselijkheid van inpoldering van de Markerwaard. Een beslissing hierover zal erhter pas worden genomen na afsluiting van de procedure van de planologische kernbeslissing

Het kabinet acht het dringend noodzakelijk. dat de voortslepende besprekingen over de vermindering van de zoutlast van de Rijn op de komende ministersconferentie der Rijnoeverstaten eindelijk tot een goed einde u-orden gebracht.
Bij de bescherming van het milieu doet zich de noodzaak van preventie in klemmende mate voor. De vele aan het licht getreden gevallen van bodemverontreiniging illustreren dit al te pijn. lijk. Voor de helaas dringende sanering van de bodem zal voor 1982 een extra bedrag van f 150 mln beschikbaar worden gesteld
Op het gebied van de luchtverontreiniging zal het bereiken en handhaven van een aanvaardbaar niveau bijzondere inspanning vragen. Het ligt in de bedoeling het eerste SO_2-bestrijdingsprogramma thans spoedig aan de Kamer te zenden. Zorgvuldige aandacht zal moeten wor den besteed aan het meewegen van de milieueffecten bij het gebruik van kolen.
Op korte termijn zal worden bezien hoe de capaciteit tot verwerking van chemisch afval kan worden vergroot. Verder moet de afvalstroom worden beperkt, Het innovatiebeleid zal zich mede richten op de verwerking van huishoudelijk en chemisch afval.
Het bevorderen van een goed leefmilieu kan tevens, door de ontwikkeling van technieken en produkten die niet vervullen en die energie en grondstoffen besparen ten goede komen aan de werkgelegenheid en aan de innovatie van onze industrie. De eerste bouwsteen voor pen milieuproduktieplan wordt gevormd door een rapportage over „Milieu en technologie in Nederland" die de Kamer begin 1982 zal bereiken

In het belang van de werkgelegenheid is tevens de iareringsregeling milieuhinderlijke bedrijven die samen met de gewijzigde Hinderwet op 1 november jl in werking is getreden
De regering hecht grote betekenis aan een voortvarende uitvoering tan het in het regeer akkoord voorziene project voor de opstelling van een plan tot integratie can het milieubeleid Gestreefd wordt het plan voor het einde van het volgende kalenderjaar aan de Kamer toe te zen den

5. Volksgezondheid

De regering streeft naar een spoedige afhandeling van het ontueip van de Wet voorzieningen gezondheidszorg in de Eerste Kamer Dan zal naast de planning van intramurale voorzienin gen meer nadruk gelegd kunnen woiden op de versterking van de extramurale zorg - waaron der begrepen de ambulante geestelijke gezondheidszorg en de basisgezondheidszorg - de positie van de gebruiker alsmede op de drcntrali satie
Mede in verband met een mogelijke integratie van de ziekenfondsverzekering en de Algemene Wet Bijzondere Ziektenkosten zal allereerst naar een vereenvoudiging van het stelsel van de ziektekostenverzekeringen worden gestreefd Zulks is met name noodzakelijk om tegemoet te komen aan de problemen die cr op dit moment bestaan hij de vrijwillige verzekering de bejaardenverzekering en de particuiiere ziektenkostenverzekeringen Daarnaast zullen maatregelen worden getroffen om de groei in de sector volksgezondheid te beperken
Aan preventie en gezondheidsbescherming uordt door de regering hoge prioriteit gegeven Met name betreffende hart en vaatziekten en kwaadaardige ziekten In dit verband wordt bijzondere aandacht gegeven aan een centraal systeem van kankerregistratie alsmede aan een samenhangend pakket van maatregelen tegen het roken, terzake waarvan een wetsontwerp in deze kabinetsperiode bij de Staten Generaal zal worden ingediend Daarnaast zal in de loop van 1982 een nota betreffende de relaties tussen voeding, gezondheid en ziekte aan de Kamer worden aangeboden De drugsproblematiek met name in de grote steden zal bijzondere aandacht krijgen, terwijl beperking van het alroholgebruik middels een algthele herziening van de drank en horecawet hoge prioriteit zal krijgen

6. Welzijn

Als een der belangrijkste opdrachten ziet het kabinet de zorg voor het welzijn van de burger, in het bijzonder dat van de meest kwetsbare groepen in ons land. Jongeren (in de grote steden is ca. 25% werkloos), gehandicapten, culturele minderheden. bejaarden, de door werkloosheid getroffenen, zij behoren volwaardig aan onze samenleving te kunnen deelnemen.
Niet alles kan echter tegelijk. De economische situatie dwingt het kabinet, sterker nog dan voorheen, prioriteiten te stellen om zonder anderen tekort te doen juist in de achterstandssituaties de dienstverlening en de voorzieningen op maatschappelijk en sociaal-cultureel terrein zoveel mogelijk in stand te houden.
Bij de vorming van het welzijnsbeleid moet, zoals de Kamer dit hij de behandeling van de ontwerp-Kaderwet Specifiek Welzijn als uitgangspunt heeft onderschreven, het eigen initiatief van de burgers worden gewaarborgd en bevorderd. Het vrijwilligerswerk is zo'n vorm van eigen initiatief Velen ervaren vrijwilligerswerk als een dienst aan de samenleving, veelal gevoed vanuit een levensovertuiging. Wij streven ernaar om het wetsontwerp tot invoering van de Kaderwet in 1984 in te dienen De harmonisatie van de welzijnswetgeving zal zich daarbij ten minste uitstrekken tot de wettelijke regelingen, genoemd in de nadere memorie van antwoord.
In het kader van de bestuurlijke experimenten Kaderwet Specifiek Welzijn wordt binnenkort

een besluit Proefgemeenten genomen. om te komen tot een zo breed mogelijke doeluitkering in plaats van de bestaande suhsidie- en rijksbijdrageregelingen.
De conclusies van het regeerakkoord inzake wetgeving voor de democratisering van bestuur en beheer van gesubsidieerde instellingen zullen in een of meer wetsontwerpen worden uitgewerkt.
In he: welziinswerk houdt de emancipatie van de vrouw bijzondere aandacht. voorzieningen in het welzijnswerk, die van bijzondere betekenis kunnen ziin voor de positie van de vrouw. zoals de kinderopvang, zullen zoveel mogelijk voorrang krijgen
De kwaliteit e:. de pluriformiteit van de Nederlandse cultuur dient te worden gehandhaafd en waar mogelijk versterkt. Cultuurbeleid is geen luxe, pluriformiteit van het culturele aanbod is wezenlijk. Het culturele erfgoed mag niet verloren gaan maar het beleid mag zich niet beperken tot het louter behouden van overgeleverde cultuurwaarden
De regering streeft zoveel mogelijk naar handhaving van de vaste prijs van het boek De regering hoopt dat de Europese Commissie voldoende oog heeft voor de culturele belangen, ook binnen het Nederlandse taalgebied. en verklaart zich bereid te doen wat in haar vermogen ligt om aan ren oplossing mee te werken.

Minderheden
Met spoed zal worden gewerkt aan de definitieve nota minderhedenbeleid. De commentaren van minderhedenorganisaties en lagere overheden op de reeds uitgebrachte ontwerp-nota min. derhedenbeleid zullen daarbij een belangrijke rol spelen. Het kabinet hecht er veel waarde aan dat leden van minderheidsgroepen op volwaardige u-ijze deelnemen aan het maatschappelijke verkeer hier te lande. In dat kader wordt zowel inspraak op landelijk niveau op het minderhedenbeleid van essentieel belang geacht als de mogelijkheid om plaatselijk aan de beleidsvorming deel te nemen. Het wetsontwerp dat die inspraak op landelijk niveau nader zal regelen zal zo mogelijk in 1982 aan de Tweede Kamer worden aangeboden. Bij de verdere uitwerking van deze wetgeving zal de regering voorrang geven aan de totstandkoming van de formele basis van een Moluks inspraakorgaan.

Mediabeleid
Het mediabeleid van de regering is gericht op handhaving en versterking van pluriformiteit zowel van het omroepbestel als van dc pers
Voor het functioneren van onze democratie is informatie – landelijk, regionaal en lokaal – essentieel. Gezien deze wezenlijke betekenis. is het versterken van het niet-commerciële karakter van het omroepsysteem van groot belang.
De regering zal dan ook alle noodzakelijke maatregelen nemen, ter handhaving van de grondbeginselen van ons omroepsysteem.
Om te voorkomen dat bedrijven. vanuit het buitenland – al dan niet via de satelliet – voor Nederland bestemde commerciële programma's gaan uitzenden zullen u voorstellen bereiken om de doorgifte van buitenlandse omroepprogramma's via kabelnetten onder de werkingssfeer van de Omroepwet te brengen
Binnen de financiële mogelijkheden die er in de naaste toekomst zullen zijn. zal worden gestreefd naar uitbreiding van zendtijd voor de landelijke omroep. Nagegaan zal worden hoe de beletselen voor de lokale omroep kunnen worden weggeruimd en welke financieringswijze hiervoor het meest in aanmerking komt. De regering zal op korte termijn nagaan hoe het opsporings- en vervolgingsbeleid ten aanzien van de zogenaamde etherpiraten kan worden verscherpt.

Emancipatiebeleid
Als uitvalsbasis voor hel emancipatiebeleid is gekozen voor het ministerie van sociale zaken en werkgelegenheid omdat van daaruit het meest doeltreffend kan worden gewerkt aan een herverdeling van maatschappelijke taken tussen mannen en vrouwen.
Herverdeling van arbeid. ook door het creeren van deeltijdbanen, zowel voor bestaande als nieuwe arbeidsplaatsen. zal ook moeten leiden tot die herverdeling van taken tussen mannen en vrouwen.
Het emancipatiebeleid zal zich daarmee niet beperken tot een arbeids- en inkomensbeleid: aan de integratie van emancipatie in alle onderdelen van het regeringsbeleid zullen nieuwe impulsen worden gegeven. Het beginsel van gelijke behandeling bij de toegang tot en binnen de betaalde arbeid zal in praktijk beter gestalte moeten krijgen. De scheiding tussen mannen- en vrouwenberoepen moet verder worden opgeheven en gelijke toegang tot posities op alle niveaus en in alle sectoren worden bevorderd.
De Wet gelijke behandeling en voorstellen voor verbeterde toepassing van de Wet gelijk loon voor vrouwen en mannen zullen dit parlementaire jaar worden ingediend.
Belemmering am betaalde arbeid buitenshuis te combineren met onbetaalde verzorgingstaken binnenshuis moctcn worden opgeheven
De regering wacht met belangstelling de gevraagd adviezen van de SER en de ER over een wettelijke basisvoorziening voor onbetaald ouderschapsverlof af. Voorts wordt ernaar gestreefd de aansluiting van schooltijden, de openingstijden van winkels en dienstverlenende instellingen en de opvangmogelijkheid voor kinderen te verbeteren.
Het optreden van een projectstaatssecretaris houdt een stimulerend beleid in naar de andere departementen. Dat zal neerslaan in het interdepartementale beleidsplan dat (mede) zal zijn gebaseerd op het Nederlandse Aktieprogram Emancipatiebeleid en de inspraakresultaten daarop.

7. Onderwijs

Het onderwijs neemt in onze samenleving een centrale plaats in. Er bestaat een wisselwerking tussen onderwijs en samenleving. De leerlingen van vandaag maken de maatschappij van morgen. Onderwijs doet op die wijze zijn invloed gelden op de culturele. maatschappelijke en economische ontwikkelingen.
Maar ook andersom is de maatschappij van invloed op het onderwijs. Inhoud en vorm van het onderwijs worden mede bepaald door de behoeften, wensen en belangen die er in de maatschappij bestaan of bestonden.
Het onderwijsbeleid zal zich in het bijzonder richten op diegenen die in maatschappelijk of in onderwijskundig opzicht in een relatieve achterstandssituatie verkeren. Ik noem de jongeren in de oude stadswijken, de gehandicapten, de culturele minderheden, die volwassenen die tot nu toe weinig onderwijskansen hebben gehad en de meisjes en vrouwen in het onderwijs. Tevens zal het beleid gericht zijn op een zodanige aanpassing van het onderwijs, naar opzet en inhoud. dat het beter in staat is allen voor te bereiden op de economische, de sociale en culturele eisen die de samenleving nu en in de nabije toekomst aan haar leden stelt.
Het onderwijsbeleid zal daarbij uitgaan van de verworvenheden van een vrij onderwijsbestel, waarvan openbaar en bijzonder onderwijs wezenlijke onderdelen vormen.

In de komende kabinetsperiode zal het primair onderwijs ingrijpend worden gewijzigd door invoering van de Wet op het Basisonderwijs en de Interim-wet op het Speciaal Onderwijs. De zorgvuldige voorbereiding van deze verandering zal vorm krijgen in twee respectievelijke overgangswetten die medio 1982 zullen worden ingediend. Het streven is er op gericht dat de nieuwe wet uiterlijk 1 augustus 1985 volledig zal zijn ingevoerd.
Ook met betrekking tot het voortgezet onderwijs zal in deze periode de ontwikkeling van een nieuw onderwijsstelsel ter hand worden genomen.
Uitgangspunt voor dat beleid is de huidige scheiding van schooltypen in de onderbouw van het voortgezet onderwijs te vervangen door één schooltype voor alle leerlingen in aansluiting op het basisonderwijs. Op korte termijn zal in dit kader een wet worden ingediend die in eerste instantie de grondslag zal bieden voor de bekostiging van experimenten en projecten. Deze bekostigingswet zal in 1983 worden uitgebreid met een wetsontwerp over de opzet en inhoud van een nieuw stelsel van vervolgonderwijs, dat een directe werking zal hebben voor de scholen die daartoe dan reeds willen overgaan. Over dit stelsel zal in 1982 intensief overleg worden gevoerd.
Op deze wijze zal de in het midden van de jaren tachtig te nemen beslissing over het tijdstip van de algehele invoering van dit nieuwe stelsel en over de definitieve invulling daarvan. een gedegen voorbereiding krijgen.
Een samenleving in verandering vereist niet alleen ander onderwijs voor jongeren. maar ook mogelijkheden voor velen om zich op latere leeftijd voor het eerst of opnieuw te scholen en te ontwikkelen Onder de eerste verantwoordelijkheid van de projectminister volwasseneneducatie zal daartoe een aanbod van voorzieningen worden ontwikkeld en zal cr een regeling voor de volwasseneneducatie komen, waarbij, rekening houdend met de eigenaard van de voorzieningen. onderlinge samenhang en afstemming op plaatselijke behoeften zal worden verzekerd. Tevens zullen er regels komen met betrekking tot het educatief verlof.
Ten aanzien van het hoger onderwijs zal in 1982 een machtigingswet inschrijving studenten voor wetenschappelijk onderwijs en hoger beroepsonderwijs worden ingediend. waarin het aanvaarde stelsel van gewogen loting zal worden gehandhaafd.
De regering zal in die wet bepalingen opnemen waardoor bij de vaststelling van de opleidingscapaciteit ook met de maatschappelijke behoefte wordt rekening gehouden. Eveneens zal in 1982 een Wet op de studiefinanciering worden ingediend.
In nauwe samenhang met de HBO-wet en de Wet onderwijsverzorging zullen met specifieke wettelijke regelingen met betrekking tot de lerarenopleidingen worden voorgesteld.
Bijzondere aandacht zal worden geschonken aan de ontwikkeling van een samenhangend stelsel van hoger onderwijs. Nog in 1982 zal de Kaderwet hoger onderwijs worden ingediend.
De verontrustende ontwikkelingen van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt geven aanleiding om de relaties tussen onderwijs en arbeid opnieuw te bezien.
Zo noopt de zeer omvangrijke werkloosheid in het onderwijs zelf tot her- en omscholing van onderwijsgevenden.
Ook kan het onderwijs op velerlei manieren heter inspelen op de behoeften en op het functioneren van de arbeidsmarkt. Een betere waardering voor het ambachtelijke kunnen is gewenst. De vertaling hiervan in de concrete opleiding is van groot belang voor de kansen van jongeren. In het bijzonder kan door het onderwijsbeleid een belangrijke bijdrage worden geleverd aan de bestrijding van de jeugdwerkloosheid en een hetere toerusting voor het bedrijfsleven.
In dat verband zullen ook maatregelen worden getroffen voor de scholing van jeudige werklozen, zullen de toepassingsmogelijkheden van de Wet op het leerlingenwezen worden uitgebreid en zal aan het zgn. kort middelbaar beroepsonderwijs in deze kabinetsperiode bijzondere aandacht worden besteed.

Wetenschapsbeleid
Hoewel het kabinet geen afzonderlijke minister voor het wetenschapsbeleid in zijn midden heeft, zullen de in het afgelopen decennium op dit terrein in gang gezette ontwikkelingen worden voortgezet.
De bewindslieden van onderwijs en wetenschappen en van economische zaken overleggen momenteel over een onderlinge afstem-

mirig van taken en bevoegdheden die de slagvaardigheid en de intensiteit van beleid met betrekking tot de toepassing van technologie in de marktsector het meeste dient

8. Bestuur

Het functioneien van de overheid in onze samenleving is onderwerp van intense discussie. Veranderingen in de traditionele bestuursstructuur van de overheid zijn hard nodig. Bestuurlijke innovatie is een voorwaarde voor verbetering van de kwaliteiten van de democratie. De regering vindt decentralisatie van taken van de rijksoverheid naar gemeenten en provincies aangewezen. Ook op andere onderdelen. zoals de provinciale en gemeentelijke herindeling, zal de reorganisatie van het binnenlands bestuur worden voortgezet, Daarbij zal aan een ingrijpende reorganisatie van de rijksdienst niet zijn te ontkomen.

De regering wil de problematiek, die door de Commissie Hoofdstructuur Rijksdienst in kaart is gebracht, in haar totale samenhang aanpakken. In een ministeriële commissie van de ministerraad worden op dit moment al voorstellen bestudeerd over een beperkt aantal projectbewindslieden en over vermindering van het aantal coördinerende miriisters en staatssecretarissen. Jaarlijks zal rond Prinsjesdag een actieprogramma van de belangrijkste voornemens van het kabinet worden gepresenteerd. Er moet een plan komen tot versterking van het vermogen tot reorganisatie. een departementaal herindelingsplan, en een decentralisatieplan.

De regering vindt het nodig plaatselijke en provinciale bestuurders meer verantwoordelijkheden te geven en te laten voor de oplossing van wat zich ter plekke aan problemen voordoet.

Zij zal er op toezien dat een taakverzwaring of -uitbreiding, die het gevolg is van voorgenomen rijksbeleid, op voldoende wijze financieel wordt gecompenseerd. Bij ombuigingen van beleid en geldstromen zal van de lagere overheden niet meer worden gevraagd dan een redelijke inspanning.

Zoveel mogelijk zal worden voorkomen dat de lagere overheden extra worden belast als gevolg van de afwenteling van de financiële gevolgen van de ombuigingen in het rijksbeleid op die lagere overheden.

De grootste steden in ons land vragen terecht aandacht. Wij realiseren ons, dat de problematiek waarvoor zij staan, zich overigens niet beperkt tot de grootste steden alléén. Niemand zal echter ontkennen, dat de omvang, opeenstapeling en massaliteit van de problemen de situatie in de grootste steden het meest klemmend maakt.

In overleg met de betrokken gemeenten en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten zullen maatregelen getroffen worden om het hoofd te bieden aan de ergste noden: economische structuur en werkgelegenheid (jeugdwerkloosheid), stadsvernieuwing en woningnood, etnische en culturele minderheden, drugs, vandalisme. openbare orde.

Justitie en politie

Het gehalte van de rechtsstaat hangt af van een aantal factoren. In de eerste plaats is daar de kwaliteit van de wetgeving. Tot de eisen, die aan de wetgeving moeten worden gesteld, behoren ook de keus van het meest passende stelsel van handhaving en de waarborg van een behoorlijke rechtsgang en een genoegzame rechtsbescherming. De massaliteit van zaken en complexiteit van maatschappelijke situaties en van ons bestuursstelsel belasten de dagelijkse praktijkvan toepassing en handhaving met een zware problematiek Door overbelasting is de toegang tot de rechter bemoeilijkt. Het is nodig prioriteiten te stellen. Het mag niet zo zijn dat de rechtsbescherming ten aanzien van diep ingrijpende beslissingen niet optimaal is, omdat rechters overbelast zijn met minder belangrijke zaken.

Op het terrein van de strafrechtstoepassing is een situatie ontstaan, waarin door de rechterlijke macht noodzakelijk geachte vrijheidsstraffen en soortgelijke maatregelen wegens capaciteitsgebrek niet meer uitgevoerd kunnen worden. Dit treft het strafrecht in het hart. Rechterlijke uitspraken moeten uitgevoerd worden, en de daarvoor noodzakelijke materiële en persoriele voorzieningen zullen beschikbaar moeten komen.

Daarnaast zal de ingezette ontwikkeling tot het scheppen van alternatieven voor de vrijheidsstraf worden gestimuleerd.

Een humaan vreemdelingenbeleid is in ons land een diepgeworteld ideaal. Wij nioeten vooral aandacht besteden aan hen, die de ernstigste problemen ondervinden, en die juist door ons het beste geholpen kunnen worden. Humanitaire aspecten moeten niet alleen bij de beslissing over toelating, maar ook bij de procedure die daartoe leidt, zwaar wegen. Niet alleen moeten zorgvuldigheid en goede rechtsbescherming bij een zo essentiele beslissing verzekerd zijn, daarnaast is langdurige onzekerheid over het eindresultaat zeer ongewenst.

De regering heeft zorg over de steeds zwaarder wordende omstandigheden waaronder de politie haar taak moet vervullen. Waar maatschappelijke spanningen die zich ontladen in agressie en geweld, uitmonden in omvangrijke problemen van rechtshandhaving, wordt een z are wissel getrokken op de politie niet alleen als organisatie, maar ook op de individuele politieambtenaar. Dat vraagt om verbetering van de toerusting van het politiepersoneel, waarbij de verbetering van opleiding en vorming een belangrijke rol dienen te spelen. Hoewel uitbreiding van aantallen alleen geen oplossing betekent, zal deze in samenhang met kwalitatieve maatregelen. met name voor de grootste steden, overwogen moeten worden.

9. Nederlandse Antillen

Terwille van de verdere ontwikkeiing van de Nederlandse Antillen moeten de daar bestaande politieke en staatkundige problemen zo spoedig mogelijk tot een oplossing worden gebracht De uitvoering van de tijdens het recente topoverleg in Den Haag bereikte conclusies zal dadrtoe kunnen bijdragen

Indien Aruba op korte termijn het Antilliaarise en daarmee het Koninkrijksverband zou willen verlaten zal het kabinet ook de verhouding tussen Nederland en de overige eilanden van de Nederlandse Antillen in heroverweging moeten nemen. Het kabinet blijft van oordeel dat een hecht en duurzaam samenwerkingsverband tussen de zes eilanden in het belang is van de bevolkingen van alle eilanden.

10. Buitenlands beleid

Verbreding en verdieping van de Europese economische integratie en van de politieke samenwerking blijven uitgangspunt van het Europees beleid. Dit houdt tevens in dat het nationale beleid van economisch herstel waar mogelijk dient te worden ingepast in het Europese kader. De op handen zijnde herstructurering van de Europese begroting. waarbij tevens de bijstelling van het gemeerischappelijk landbouwbeleid aan de orde is, dient de verdere ontplooiing van de Gemeenschap mogelijk te maken zonder haar verworvenheden aan te tasten. De bestaande begrenzing van de eigen middelen van de Gemeenschap mag aan die verdere ontplooiing – waartoe ook de toetreding van Spanje en Portugal behoort – niet in de weg staan.

De regering spant zich in een voor Nederland aanvaardbaar gemeenschappelijk visserijbeleid tot stand te doen komen.

Zoals in de motie-Mommersteeg van 5 februari jl. reeds werd bepleit, acht het kabinet het gewenst dat in de Europese Politieke Samenwerking ook de internationaal-politieke dimensies van de Europese veiligheid worden betrokken, met dien verstande dat de NAVO het beslissende forum voor de totale veiligheidspolitiek behoort te blijven. met name op het stuk van de defensie.

Het kabinet keert zich tegen politieke onderdrukking, sociale achterstelling en economisch uitbuiting Een actief mensenrechtenbeleid zal ertoe bij moeten dragen dat een einde komt aan de in verscheidene landen uitgeoefende terreurpraktijken De slachtoffers daarvan en vluchtelingen zullen naar vermogen worden geholpen

Het apartheidsbeleid van de Zuidafrikaanse regering wordt door het kdbinet krachtig veroordeeld Het kabinet zet zich in voor het opvoeren van de politieke en economische druk op Zuid-Afrika om het tot stand komen van wezenlijke

Minister-president Van Agt tijdens het afleggen van de regeringsverklarirg. Achter de ministerstafel v.l.n.r. minister De Ruiter van justitie, Van der Stee van financiën, Den Uyl van sociale zaken en werkgelegenheid, premier Van Agt, minister Terlouw van economische zaken en Van Kemenade van onderwijs.

hervormingen in Zuid-Afiika en oplossing van de Namibie-kwestie op zo kort mogelijke termijn en langs vreedzame weg te bevorderen. De mogelijkheden worden onderzocht om Nederland op de meest effectieve wijze te laten deelnemen aan het bestaande vrijwillige olie-embargo tegen Zuid-Afrika, om de uit het buitenland afkomstige investeringen in Zuia-Afrika te ontmoedigen, alsmede om bepaalde importen uit Luicl-Afrika te beperken. Daartoe zal een interdepartementale stuurgroep in het leven worden geroepen. Ten einde de effectiviteit van de pressiemaatregelen te vergroten, blijft het kabinet streven naar internationale toepassing daarvan
Het kabinet hoopt dat tiet vredesproces in net Midden-Oosten voortgang zal kunnen vinden. Een vredesregelirig zal dienen uit te gaan, enerzijds van het recht op bestaan en op veiligheid van alle staten van de regio, dus ook van Israël, anderzijds van de legitieme rechten van het Palestijnse volk, waaraan, in het raamwerk van een algemene vredesregeling, het zelfbeschikkingsrecht toekomt.
Voor het bereiken van deze doelstellingen werkt Nederland nauw samen niet de lidstaten van de Europese Gemeenschap Daarbij wordt vooral beoogd een klimaat van vertrouwen te scheppen. waardoor een algehele vredesregeling naderbij kan worden gebracht

Ontwikkelingssamenwerking
Het kabinet geeft een hoge prioriteit, ook nu het ons zelf niet voor de wind gaat aan de bestrijding van de schrijnende armoede in de Derde Wereld en de bevordering van rechtvaardiger internationale economische verhoudingen De Nederlandse ontwikkelingshulp zal ten minste 1,5% van het netto nationaal inkomen per jaar bedragen De financiele basis voor het hulpbeleid zal naar het mogelijke worden veisterkt Daartoe zal in 1982, conform liet regeerakkoord f 100 mln aan kapitaalmarktmiddelen worden omgezet in begrotingsmiddelen Met de beeindiging van de oneigenlyke toerekeningen aan het hulpbudget zal in 1982 een bescheiden begin worden gemaakt Er zullen geen nieuue oneigenlijke toerekeningen plaatsvinden.
De doeltreffendheid en de doelmatigheid van de hulpverlening zullen worden verbeterd. Het kabinet zal spoedig wereldwijde onderhandelingen over de Noord-Zuidproblematiek en een samenhangend beleid van de Europese Gemeenschappen ten opzichte van de Derde Wereld bevorderen.

Veiligheids- en defensiebeleid
De internationale situatie wordt gekenriierkt door grote spanningen en onzekerheden in verschillende delen van de wereld. Gezien de voortdurende tegenstellingen tussen Oost en West dient de gemeenschappelijke verdediging in het kader van het Atlantisch Bondgenootschap te worden gehandhaafd en zal ook ons land een passend aandeel daaraan moeten blijven leveren.

Daarbij staan wij voor het verschrikkelijke dilemma dat de rol die kernwapens vervullen bij het voorkomen van oorlog berust op het uiteindelijke risico van totale vernietiging. Daarom heeft het terugdringen van de risico's van de kernbewapening in het veiligheidsbeleid van het kabinet prioriteit. Toegenomen internationale spanningen mogen geen reden zijn om de aandacht voor de wapenbeheersing te verminderen, maar maken de noodzaak daarvan des te meer duidelijk.

Voortzetting van het SALT-proces op zo kort mogelijke termijn acht het kabinet van fundamentele betekenis. Het uitblijven van resultaten bij de onderhandelingen over beperking van de strategische kernbewapening zou immers leiden tot een nog verdere opvoering van de nucleaire bewapeningswedloop.
Het verloop van het SALT-proces kan ook in belangrijke mate de kansen van het welslagen beïnvloeden van de onderhandelingen over raketten voor de middellange afstand in Europa. Nederland is erop voorbereid om als lid van de consultatieve groep van de NAVO een creatieve bijdrage te leveren aan dit overleg De Nederlandse doelstellingen worden in het Regeerakkoord aangegeven vermindering, zo mogelijk afschaffing, van nucleaire middellange-afstandswapens

Vooruitgang op het terrein van nucleaire wapenbeperking waaronder een algehele stopzetting der kernproeven, is een belangrijke voorwaarde om het groeiende gevaar te keren dat het bezit van kernwapens zich over de wereld verspreidt, Het kabinet zal zich inzetten voor nieuwe internationale afspraken op het terrein van de handel in nucleaire materialen cri uitrusting, voor versterking van de waarborgen voor vreedzaam gebruik. in het bijzonder voor een internationaal regime voor de opslag van plutonium.
In het kader van het streven naar wapenbeheersing in Europa acht het kabinet het dringend noodzakelijk dat wegen worden gezocht om de reeds te lang voortdurende impasse in de onderhandelingen te Wenen over wederzijdse en evenwichtige vermindering van de strijdkrachten te doorbreken. Tijdens de vervolgbijeenkomst in Madrid inzake veiligheid en samenwerking in Europa spannen wij ons in om tot overeenstemming te geraken over de bijeenroeping van een Europese ontwapeningsconferentie. Concrete resultaten op andere terreinen van de Slotakte van Helsinki blijven evenzeer noodzakelijk.
Vrede en veiligheid vormen een ondeelbaar goed en vergen niet alleen actie in Oost-West verband, maai. ook omdat de actuele conflicthaarden zich buiten Europa bevinden, in het kader van de Verenigde Naties, die een belangrijke vredesbevorderende taak vervullen. In dit verband wil het kabinet zijn waardering uitspreken voor de wijze waarop Nederlandse militairen hun taak in het kader van UNIFIL vervullen
Het kabinet acht de tolstandkomirig van een algemeen verdrag tot chemische ontwapening een dringend vereiste, vooral gezien de recente berichten over het gebruik van chemische wapens.
Bij het aanschaffen van defensiematerieel zal worden nagegaan wat het effect kan zijn op de zogenaamde bewapeningsspiraal.
Het kabinet stelt zich terughoudend op ten aanzien van wapenexport uit Nederland. Overwegingen van vredesbeleid zullen daarbij prevaleren boven strikt economische belangen. Leveranties naar gevoelige en potentieel gevoelige regio's worden zorgvuldig op hun politieke merites beoordeeld. Dit geldt met name voor uitvoer naar landen die in een gewapend conflict zijn betrokken of waar gevaar bestaat voor gebruik van het waperimaterieel voor onderdrukking van de eigen bevolking.
Het kabinet realiseert zich dat het beleid op het gebied van de buitenlandse politiek en defensie moet worden gevoerd in de wetenschap dat ten aanzien van een essentieel punt, namelijk de plaatsing van kruisraketten op Nederlands grondgebied, verschillend wordt gedacht. Voor het overige bestaat er binnen het kabinet brede overeenstemming ten aanzien van het te voeren veiligheids- en defensiebeleid.

In december 1979 heeft de Nederlandse regering in de NAVO-ministerraad medegedeeld dat Nederland over de stationering van kruisraketten op zijn grondgebied in december 1981 een bslissing zou nemen in het licht van een voortdurende evaluatie van de mate van succes bij het bereiken van doeltreffende en evenwichtige beperkingen van de nucleaire middellange afstandswapens aan beide zijden. Sindsdien is echter nauwelijks van wapenbeheersingsoverleg sprake geweest. De eigenlijke onderhandelingen zullen eerst op 30 november a.s. beginnen. Daarom is een Nederlandse beslissing in december 1981 niet mogelijk. Dit zal aan de bondgenoten worden medegedeeld. Voor wat overlegprocedures en tijdstip van toekomstige besluitvorming betreft geldt als richtsnoer voor het kabinet het Regeerakkoord dat ik in dit verband letterlijk citeer:
„Ter zake van nucleaire wapens, zowel het vraagstuk van de middellange afstandswapens als dat van de substantiele vermindering van het aantal Nederlandse kerntaken, pleegt het kabinet consultaties met de bondgenoten. Het kabinet bepaalt op grond van zijn eigen oordeel tijdstip en inhoud van besluitvorming "
Ik voeg hieraan toe dat bij de oordeelsvorming in het kabinet over tijdstip en inhoud van de besluitvorming het resultaat van de onderhandelingen over de middellange afstandswapens een grote rol speelt.
Wat het zogenaamde dubbelbesluit betreft realiseert het kabinet zich dat daarover in de diverse politieke partijen uiteenlopende opvattingen bestaan. De meningsverschillen betreffen vooral de vraag of dit het juiste militaire en politieke antwoord is op de modernisering en de groei van het aantal nucleaire middellange afstandswapens van de Soujet-linie Het kabinet stelt zich bij de positiebepaling in het Bondgenootschap op het volgende standpunt.
Het besluit is genomen, het ligt er en het vormt voor de NAVO het uitgangspunt van de onderhandelingen tussen de VS en de Sowjet-Unie over de middellange-afstandswapens. Wij zijn van mening dat, zoals de situatie zich nu heeft ontwikkeld, aandrang binnen de NAVO tot herziening daarvan de kansen op een gunstig verloop van deze onderhandelingen zou schaden.
Naast het wederzijdse proces van nucleaire wapenbeheersing en wapenbeperking. dat met name in Europa van eminent belang is, zal ook naar mogelijkheden worden gezocht om de eigen bewapening te beperken. Dat zal in de eerste plaats binnen het kader van de alliantie ais geheel worden nagestreefd. Immers, uitgangspunt voor het kabinet is dat hetgeen binnen het bondgenootschap als geheel gebeurt op het terrein van de vermindering van de nucleaire wapens, belangrijker is dan wat op dit gebied alleen in Nederland plaatsvindt.
Het kabinet zal met kracht bevorderen dat binnen het bondgenootschap wordt onderzocht hoe de verdediging verantwoord kan worden gewaarborgd met minder nucleaire kortere-afstandswapens. In samenhang daarmee zal ook de vermindering van de Nederlandse nucleaire bijdrage aan de orde worden gesteld.
Het kabinet staat volledig achter de in februari jongstleden door deze Kamer aangenomen motie, waarin de invoering van het zogenaamde neutronenwapen wordt afgewezen. Het is geen geheim dat Nederland voor zijn uitgesproken denkbeelden op het terrein van vrede en veiligheid in het bondgenootschap niet overal bijval vindt. Dat betekent echter geenszins dat Nederland er van zou moeten afzien om eigen meningen in alle duidelijkheid naar voren te brengen, in de verwachting dat ook daarvoor in toenemende mate begrip zal worden gevonden. Nederland blijft een kritisch en betrouwbaar partner van het bondgenootschap.
In de program-conclusies die ten grondslag liggen aan dit kabinet is vastgelegd dat de defensie-inspanning blijft gericht op de uitvoering van het Nederlandse aandeel in het lange-termijndefensieprogramma van de NAVO. Dat programma loopt door tot in de jaren negentig en beoogt extra aandacht te besteden aan een aantal tekortkomingen in de gemeenschappelijke verdediging.
Het door Nederland geaccepteerde aandeel in het lange-termijndefensieprogramma is opgenomen in de meerjarenplannen van Defensie.
Gezien de sociaal-economische problemen realiseert het kabinet zich dat het moeilijk zal zijn die plannen te verwezenlijken.

(Voortzetting en slot in de volgende aflevering. Daar ook een verslag van de debatten in de Tweede Kamer over de regeringsverklaring)

LATIJNS-AMERIKA

ANTIGUA

ONAFHANKELIJKHEID VOOR DE STAAT ANTIGUA

Op 1 november 1981 werd de staat Antigua. bestaande uit de eilanden Antigua (74.000 inwoners), Barbuda (1.500 inwoners) en Redonda (praktisch onbewoond),onafhankelijk toen om middernacht vijf oorlogsschepen 21 kanonschoten afvuurden in de haven van St. John's, de hoofdstad van Antigua. Premier Vere Bird werd officieel beëdigd als staatshoofd en ontving de nieuwe grondwet uit handen van prinses Margaret die als vertegenwoordigster van het Britse koningshuis aanwezig was.

Op 31 oktober schreef Jererny Tailor onder de kop ,,Onzekeretoekomst voor een klein toeristenland" in The *Times:*

Nauwelijks zes weken nadat Belize zijn riskante onafhankelijkheid verwierf (zie volgend bericht), verleent Engeland thans onafhankelijkheid aan de grootste van zijn overgebleven koloniën in de Caribische regio. Antigua, een eiland met 74.000 inwoners, gaat een onzekere toekomst tegemoet als een mini-staat, nog lang niet geschikt om zelfstandig te zijn. Bovendien is er de kans dat het zustereiland Barbuda zich zal afscheiden.
Anders dan in Belize schijnt niemand in Antigua tegen de onafhankelijkheid te zijn; zelfs de oppositie, de Progressieve Arbeidersbeweging (PLM), staat er achter. Antigua was in feite reeds 14 jaar onafhankeliik. omdat het sinds 1967 tot de zes geassocieerde Caribische staten behoorde, waarvoor Engeland alleen nog de defensie en het buitenlands beleid regelde.

In de afgelopen 25 jaar is de politiek beheerst door de thans 71 jaar oude Vere Bird. de laatste van de Caribische politici van de onafhankelijkheidsgeneratie, hoofdzakelijk voortgekomen uit het vakboridswezeri,waartoe ook Bustamente, Manley, Adams en Williams behoorden. Bird wordt de eerste premier van Antigua; hij is een sluwe pro-westerse politicus, die zich wist te handhaven ondanks harde maatregelen tegen stakers en een schandaal in de jaren zeventig. toen Antigua door een Canadese onderneming gebruikt werd om wapens aan Zuid-Afrika te leveren. Vorigjaar won Birds Labour-party 59% van de stemmen en 13 van de 17 parlementszetels. Men verwacht dat hij binnen afzienbare tijd de macht zal overdragen aan zijn zoon Lester, die thans reeds vice-premier is.

Het voornaamste exportprodukt van Antigua is katoen, terwijl ook het toerisme, dat nu minder oplevert door de recessie, van economisch belang is. De Wereldbank heeft de regering van Antigua geadviseerd om de landbouw te diversificeren en een landbouwindustrie op te bouwen, want Antigua moet nu het grootste deel van zijn voedsel invoeren. Het BNP bedroeg on 1979 ca. E 36 mln Er is een begin gemaakt met de verbouw van suiker en de opbouw van een lichte industrie; de olieraffinaderij met een capaciteit van een miljoen ton per jaar wordt door een Zwitserse onderneming gemoderniseerd.
Politieke onafhankelijkheid zal geen einde maken aan Antigua's economische afhankelijkheid. Het land zoekt aktief naar buitenlandse investeerders en biedt hun allerlei faciliteiten, daarbij wijzend op zijn politieke stabiliteit en zijn vastberaden pro-Westelijk beleid.
De oppositiepartij, de PLM. is nog gedemoraliseerd door de verkiezingsnederlaag. De kleine linkse partij, de Caribische Bevrijdingsbeweging voor Antigua, verkreeg vorig jaar slechts 1% van de stemmen.
Op Antigua zijn drie Amerikaanse militaire bases en twee steunzenders, resp. voor de Voice of America en voor de BBC.
Behalve het vinden van economische hulp is het enige werkelijk netelige probleem voor premier Bird de houding van Barbuda, een vlak koraaleiland, 30 mijl ten noorden van Antigua, met 1500 inwoners; dit eiland heeft een eigen bestuursraad en de inwoners vinden dat zij verwaarloosd worden door ae regering in St John's Barbuda heeft geweigerd om het slot akkoord te tekenen van de in december 1980 in Londen gehouden groridwetsconferentie voor Antigua (Volkskrant, She Times, Le Monde)

Vor ber pag 206 1983

Plechtigheid ter gelegenheid van de opening van een nieuw parlementsgebouw in St. John's, de hoofdstad van Antigua, een nieuwe staat bestaande uit drie eilandjes, de dag voordat Antigua onafhankelijk werd (1 november). In het midden prinses Margaret van Engeland. rechts van haar premier Vere C. Bird, links van haar (staande) Ernest E. Williams, minister van openbare werken en communicatie.

BELIZE

AFKONDIGING NOODTOESTAND NA ONRUST VOORTVLOEIEND UIT ONDERTEKENING HAAMOVEREENKOMST TUSSEN GUATEMALA, BELIZE EN GROOT-BRITTANNIE. ONAFHANKELIJKHEID BELIZE

Nadat Guatemala, Belize en Groot-Brittannië op 11 maart 1981 eeri raamovereenkomst hadden getekend, waarin Guatemala zijn meer dan 100 jaar oude aanspraken op Belize liet vallen in ruil voor onder andere vrije toegang tot de Atlantische Oceaan (pag. 218/3-1981), kondigde de Britse gouverneur van Belize, James Hennesy, op 2 april in het gehele land de noodtoestand af.

Er was grote onrust ontstaan door relletjes, demonstraties en stakingen uit protest tegen de overeenkorrist. Vooral de oppositiepartij UDP (United Democratic Party)en de ambtenarenvakcentrale wantrouwden het bereikte akkoord, omdat dit geen veiligheidsgarantie van Engeland ten opzichte van Belize bevatte. Volgens hen wilde Londen zo snel mogelijk van de verantwoordelijkheid voor Belize af. De UDP beschuldigde de regering-Price van een „sell out" van het land. Het akkoord wilde zij in een referendum voorleggen aan het volk. Premier Price wilde echter pas een referendum nadat de details besproken waren van de overeenkomst die dan zou worden omgezet in een definitief verdrag.

Als een eerste stap naar volledige onafhankelijkheid had Belize, het vroegere Brits Honduras, op 16-1-1964 zelfbestuur gekregen onder leiding van premier George Price. In 1975 had de Nationale Vergadering van de VN bevestigd, dat het gebied recht op zelfbeschikking had en op 3 november 1980 had zij een resolutie aangenomen. waarin werd aangedrongen op onafhankelijkheid van Belize vóór Kerstmis 1981. Guatemala had als enige land tegen de resolutie gestemd. Volgens de Guatemalteekse versie hoorde Belize vroeger bij Spanje. Toen Guatemala in 1821 onafhankelijk werd zou Spanje de territoriale rechten over Belize aan Guatemala hebben overgedragen.

Van 6-14 april -werd op Marlborough House in Londen een conferentie gehouden waarop Belizes onafhankelijkheid werd geregeld. Premier Price en gouverneur Hennessy waren hierbij vanwege de onrust in Belize niet aanwezig, wel echter Carl Rogers, de minister van binnenlandse zaken van Belize, die tevens vice-voorzitter was van

de PUP, de People's United Party van premier Price.
Op 24 april werd in Belize de noodtoestand opgeheven, al was de situatie in het land nog wel gespannen.

Onderhandelingen om te komen tot een definitief verdrag lopen stuk op eisen van Guatemala

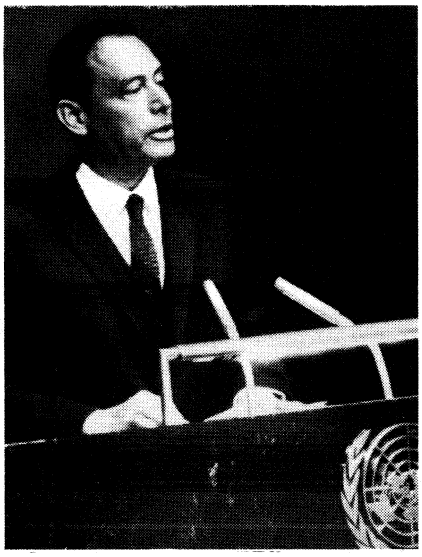
Van 9-13 juli voerden Guatemala, Belize en Groot Brittannië in het gebouw van de VN te New York onderhandelingen om te komen tot een verdrag, waarin Guatemala's aanspraken op Belize definitief zouden worden geregeld Tot overeenstemming kwam men echter niet, omdat Guatemala dat volgens het raamakknord van 11 maart gebruik mocht maken van de kleine koraaleilandjes voor de kust van Belize Ranguana en Sapodilla, plotseling militaire steunpunten vûûr de marine op Sapodilla wilde inrichten, waar Belize op tegen was

Groot-Brittannië zet onafhankelijkheid Belize door

Na besprekingen met premier George Price maakte het Britse ministerie van buitenlandse zaken op 26 juli bekend dat de laatste Britse kolonie op het Amerikaanse vasteland op 21 september volledig onafhankelijk zou worden. De 1.600 Britse soldaten zouden ,,gedurende een gepaste periode" in het land blijven om het te beschermen tegen buitenlandse agressie.

Reactie Guatemala op Britse aankondiging. Verbreken diplomatieke betrekkingen met Londen. Guatemalteeks beroep op VN

Op 27 juli verklaarde de Guatemalteekse minister van buitenlandse zaken. Rafael Castillo Valdez, dat zijn land Belize niet zou erkennen als soevereine natie, al zou Guatemala niet trachten Belize te bezetten na de onafhankelijkheid. ,,Wanneer de Engelsen Belize hebben verlaten, zal er opnieuw kunnen worden onderhandeld", aldus Castillo. De Britse beslissing noemde hij ,,eenzijdig".
Op 7 september verbrak Guatemala de consulaire betrekkingen met Groot-Brittannië uit protest tegen de ,,eenzijdig uitgeroepen onafhankelijkheid" vari Belize. De diplomatieke betrekkingen met Londen waren, volgens de NZZ van 10-9-1981, al in 1963 verbroken, nadat Britse plannen met betrekking tot Belizes onafhankelijkheid bekend waren geworden.
Op 10 september vroeg Eduardo Castillo-Arriola, de Guatemalteekse vertegenwoordiger bij de VN, de Veiligheidsraad van de VN om een bijeenkomst ter bespreking van het geschil. In een brief stelde hij, dat vóór Belize onafhankelijk zou worden er eerst een formeel verdrag moest komen, waarvoor de basis al was gelegd in de raamovereenkomst van 11 maart.
De leden van de Veiligheidsraad waren echter van mening dat ondanks de bezwaren van Guatemala het onafhankelijk worden van Belize op 21 september moest doorgaan.

In een toespraak tot de Nationale Vergadering van de Verenigde Naties aanvaardt Belizes premier George Price op 25 september de toelating van zijn land tot de VN.

Belize onafhankelijk

In de nacht van 20-21 september om klokslag 24.00 uur werd op het grasveld voor het regeringsgebouw de Britse Union Jack gestreken om plaats te maken voor de nieuwe blauw-wit-rode vlag van Belize.

De ceremonie werd geleid door prins Michael van Kent, een neef van koningin Elizabeth en door George Price, de premier van Belize, die tijdens de feestelijkheden die volgden en waarbij gasten uit vijftig landen aanwezig waren, verklaarde dat Belize een politiek van het midden zou voeren, van nietinmenging en verder goede betrekkingen zou onderhouden met zijn buren.
Naar aanleiding van Belizes onafhankelijkheid berichtte Jan van der Putten op 21-9-1981 in de Volkskrant:

Vandaag heeft Latijns-Amerika er zijn 31ste staat en 10de Engelssprekende natie bijgekregen. De onafhankelijkheid van Belize (150.000 inwoners, 22.965 km^2) heeft een einde gemaakt aan tiet Britse kolonialisme op het Amerikaanse vasteland. In het buurland Guatemala is Belizes onafhankelijkheidsdag uitgeroepen tot de dag van nationale rouw voor de ,,roof" van Belize. In het grensgebied zijn Guatemalteekse en Britse troepen geconcentreerd.
Belizes economie draait om suiker. citrusvruchten en kreeft; onder de bodem van het aangrenzende deel van de Caribische Zee wordt olie vermoed. De export blijft ver bij de import achter. Maar voor de overleving van Belize komt het niet in de eerste plaats op de economie aan. Voorop staat de nationale defensie.
George Price, de sociaal-democratisch georiënteerde premier van Belize sinds de instelling van binnenlands zelfbestuur in 1964, heeft altijd volgehouden dat de onafhankelijkheid er alleen zou komen als er afdoende garanties waren dat het land zich tegen een eventuele aanval van Guatemala zou kunnen verdedigen. Er zijn in Belize 1.600 Britse soldaten gestationeerd die met de vier Britse oorlogsvliegtuigen Londen jaarlijks zo'n f 130 mln kosten. Hoeveel soldaten en vliegtuigen Londen in Belize zal achterlaten moet nog bekeken worden. Het eigen Belizeense leger van welgeteld 300 man zal door Canadese en Amerikaanse adviseurs worden getraind. Het leger van Guatemala is minstens 15.000 soldaten sterk.
Voor Price en zijn People's United Paity was tiet eigenlijk niet eens onwelkom dat na de principe-akkoorden van maart van dit jaar, de besprekingen met Guatemala in juli stukliepen. Dat kwam vooral omdat Guatemala, aangemoedigd door de hervatting van de Amerikaanse wapenleveranties, het recht opeiste in Belize een militaire basis te bouwen. Price had beloofd dat er geen verdrag met de Guatemalteken zou komen zonder voorafgaand referendum daarover in Belize. Bij afwezigheid van een verdrag is dus ook het referendum tot na de onafhankelijkheid uitgesteld, en daarmee ook de kans op een nederlaag van Price.
De oppositie onder aanvoering van de United Democratic Party (UDP) was nog niet zo lang geleden voorstander van een soort associatie met de Verenigde Staten. Sinds de principeakkoorden van maart vindt de UDP dat Price zich aan nationale uitverkoop aan Guatemala heeft schuldig gemaakt. Dat argument is door het mislukken van de onderhandelingen nogal aangetast. Maar de oppositie is, mede met de hulp van de vechtersbazenclub Belize Action Movement, de laatste tijd sterk gegroeid. Ze vindt de onafhankelijkheid zonder een akkoord met Guatemala gevaarlijk en de defensiegaranties onvoldoende. Eigenlijk wil ze helemaal geen onafhankelijkheid, en zeker niet onder Price en zijn invloedrijke, veel te radicaal bevonden minister van gezondheid Assad Shoman. De onafhankelijkheidsfeesten worden dan ook door de oppositie geboycot.
Het bewind van Guatemala erkent de „eenzijdige onafhankelijkheid" van Belize niet. Het heeft zijn relaties met Engeland verbroken, de grens met Belize gesloten. alle handelsrelaties met Belize afgesneden en de Belizeense beursstudenten teruggestuurd. Even leek het er vorige week op dat de beschuldigingen over Britse spionagevluchten boven Guatemala op het klimaat moesten voorbereiden voor een Guatemalteekse aanval op Belize. Het regime van generaal Romeo Lucas Garcia heeft toch mokkend moeten verklaren dat Guatemala Belize niet zal binnenvallen.
Internationaal is Guatemala wat zijn Belizeense pretenties betreft volkomen geïsoleerd. Guatemala's klacht bij de Veiligheidsraad van de VN tegen de onafhankelijkheid van Belize is niet eens in behandeling genomen. Veel landen hebben Belize al erkend. Bovendien is het leger van Guatemala aan handen en voeten gebonden door de binnenlandse oorlog tegen de guerrilla en de hulp aan het regime van El Salvador.

Op 25 sept. werd Belize als 156ste lid toegelaten tot de Verenigde Naties. Alleen Guatemala stemde tegen.

Uitgevers: Keesing E.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660.

ZIMBABWE

ONTWIKKELINGEN TIJDENS OVERGANGSPERIODE ONDER BRITS BESTUUR

Van 12 dec. 1979 tot 18 april 1980 werd het huidige Zimbabwe als Brits afhankelijk gebied (Zuid) Rhodesië bestuurd met Lord Soames als gouverneur tot het land op 18 april 1980 volledig onafhankelijk werd als republiek Zimbabwe.
In die overgangsperiode krachtens het Rhodesië-akkoord, dat op 21 dec. 1979 in Lancaster House te Londen formeel was ondertekend (pag. 191/3-1980), kwamen o.a. de volgende zaken aan de orde:
a) de instelling van een staakt-het-VUren tussen guerrillastrijders van het Patriottisch Front (PF) en de veiligheidstroepen van het bewind te Salisbury (zie pag. 192-1980))
b) de aanwezigheid van Zuidafrikaanse troepen;
c) het organiseren en houden van parlementsverkiezingen; en
d) de vorming van een regering voor de nieuwe republiek Zimbabwe.

(Vor. ber. pag. 161 e.v.-1980 en 188 e.v.-1980)

Zuidafrikaanse troepen in Beitbridge

De aanwezigheid van Zuidafrikaanse troepen in Rhodesië werd op 6 jan. 1980 officieel erkend door Nicholas Fenn, de woordvoerder van gouverneur Soames. In een die dag uitgegeven verklaring stelde hij dat alle Zuidafrikaanse eenheden Rhodesië hadden verlaten met uitzondering van een beperkte eenheid die de spoorweg aan de grens bij Beitbridge bewaakte. Volgens Fenn was de aanwezigheid van deze eenheid goedgekeurd door Lord Soames.
De betekenis van de Zuidafrikaanse troepen bij Beitbridge (ca. 250 man, voorzien van artillerie, op een straal van 7 mijl van de spoorbrug over de Limpopo-rivier) werd door het Britse bestuur gebagatelliseerd. Fenn noemde hun aanwezigheid op 15 jan. de ,,enige uitzondering" op het akkoord van Lancaster House, terwijl hij elke bewering dat zo'n eenheid het houden van vrije en eerlijke verkiezingen in Rhodesië kon beïnvloeden als ,,ongerijmd" van de hand wees.
Maar de aanwezigheid van de Zuidafrikaanse troepen werd door de RF-leiders beschouwd als zijnde in strijd met de toezeggingen van Lord Carrington, de Britse minister van buitenlandse zaken.

Sinds eind nov. 1979 was in de pers veel aandacht gewijd aan geruchten over Zuidafrikaanse militaire betrokkenheid in Rhodesie. Die geruchten waren op 30 nov. ten dele bevestigd door de Zuidafrikaanse premier P. W. Botha, die toen in een toespraak te Johannesburg zei dat Zuid-Afrika .,reeds enige tijd lette op de bescherming van onze belangen alsook onze vitale verbindingslijnen" in Rhodesië. Daarbij verwees hij naar de bescherming van de spoorlijn via Beitbridge. Hij sprak ook over de noodzaak om de activiteiten van het Afrikaanse Nationale Congres (ANC) te bestrijden, „terroristen die samenwerken met het PF", en hij voegde daaraan toe dat de Zuidafrikaanse bemoeienis had plaatsgevonden ,,naoverleg met de regering van Zimbabwe/Rhodesië".
Volgens The Guardian (3-12-1980) diendertallrijke Zuidafrikaanse militairen hij de veiligheidstroepen van het Salisbury-regime naast de 400 man geregelde troepen die ingezet waren voor de bewaking van de spoorwegen.
Tijdens bilaterale besprekingen met de PF-leiders op 28 nov. stemde Lord Carrington ermee in dat de aanwezigheid van ,,buitenlandseeenheden" onaanvaardbaar zou zijn als de Britse gouverneur zijn verantwoordelijkheid had aanvaard. Cp 4 dec. herhaalden de PF-leiders hun eis i.z. de onmiddellijke terugtrekking van de Zuidafrikaanse troepen; zij spraken van ,,een grootscheepse invasie" die zou zijn georganiseerd door bisschop Moezorewa tijdens ontmoetingen met Zuidafrikaanse leiders op zijn terugreis naar Salisbury medio november.
Alvorens het bestandsakkoord op 5 dec. door de PF werd goedgekeurd (pag. 18911-1980) verklaarde Lord Carrington tijdens een plenaire zitting van de Rhodesië-conferentie dat Groot-Brittannië duidelijk had gemaakt ,,aan alle betrokken regeringen, met inbegrip van Zuid-Afrika", dat er geen buitenlandse betrokkenheid in Rhodesië onder de Britse gouverneur kon worden toegelaten.
De leiders van de vijf ,,frontlijnstaten"spraken zich op 10 jan. 1980 te Beira (Mozambique) uit tegen de aanwezigheid van Zuidafrikaanse troepen te Beitbridge: „De Britse uitnodiging aan de racistische Zuidafrikaanse strijdkrachten om in Zimbabwe te blijven brengt de vrede en veiligheid in Zimbabwe en in de regio in gevaar" en vormt een ,,flagrante schending" van het akkoord van Lancaster House.
Op 11 jan. stelde RF-leider Mugabe te Maputo dat de drie tot vier eenheden Zuidafrikaanse troepen die reeds in Rhodesië verbleven, waren aangevuld in de laatste paar dagen met ongeveer 20 truckladingen militairen; dat het land, met Britse voorkennis, was omsingeld door Zuidafrikaanse troepen; en dat zelfs al zou zijn ZANU-partij de verkiezingen winnen die dan met de Zuidafrikaanse troepen geconfronteerd zou blijven.
Op 16 jan. verklaarde Sir Ian Gilmour, de woordvoerder van de Britse regering voor buitenlandse zaken, in het Lagerhuis te Londen: ,,Ik kan niet aanvaarden dat de aanwezigheid net over de grens van een klein contingent Zuidafrikaanse troepen kan worden omschreven als een buitenlandse betrokkenheid in Rhodesië."

Op 25 jan. meldde de Financial Times dat een CMF-contingent van drie man in Beitbridge was gelegerd om de activiteiten van de Zuidafrikaanse troepen daar te controleren.

In een op 26 jan. uitgegeven gemeenschappelijk communiqué van de regeringen van Engeland en Zuid-Afrika werd gesteld dat de Zuidafrikaanse eenheid te Beitbridge zou worden teruggetrokken, ,,zodra bevredigende substituutregelingen kunnen worden getroffen door de Rhodesische veiligheidstroepen om de brug te beveiligen".
Op 30 jan. bevestigde het bureau van de gouverneur: „Rhodesische troepen hebben vandaag de verantwoordelijkheid op zich genomen voor de bescherming van de Rhodesische zijde van Beitbridge".
Terwijl beweringen van vooral Mugabe's partij over de aanwezigheid van andere Zuidafrikaanse militaire eenheden binnen Rhodesië onbevestigd bleven, berichtte de Westerse pers dat een aantal Zuidafrikaanse militairen (uitgerust met o.a. helikopters en pantserwagens) op 8-9 maart Rhodesië had verlaten.
In verband daarmee verklaarde de Zuidafrikaanse premier P. W. Botha op 12 maart: „De Britse autoriteiten waren op de hoogte van de aanwezigheid van Zuidafrikaanse manschappen en uitrusting bij de Rhodesische troepen, in het bijzonder om de regelingen t.b.v. ordelijke verkiezingen te vergemakkelijken. Onmiddellijk na de verkiezingen deelde ik mee dat deze bijstand werd teruggetrokken."

Resolutie Veiligheidsraad

Op 30 jan. 1980 kwam de Veiligheidsraad bijeen n.a.v. een brief van de Malawische voorzitter van de Afrikaanse groep in de VN, waarin sprake was van ,,de verslechterende situatie in Zuid-Rhodesië". Na intensieve discussies over een Afrikaanse ontwerpresolutie, aanvaardde de Raad op 2 febr. 1980 een vooral op aandringen van de VS en Frankrijk gewijzigde tekst met 14 tegen 0 stemmen, waarbij Engeland niet aan de stemming deelnam.
In deze resolutie-463 (1980) deed de Raad een beroep op alle partijen zich te schikken in het akkoord van Lancaster House, en op Engeland de ,,volledige en onpartijdige uitvoering" van dit akkoord naar ,,letter en geest" te waarborgen. De Raad stelde vast dat de terugtrekking van de Zuidafrikaanse troepen uit Beitbridge was bekendgemaakt en deed een beroep op de Britse regering ,,de onmiddellijke, volledige en onvoorwaardelijke terugtrekking van alle Zuidafrikaanse troepen, geregelde (eenheden) of huurlingen, uit Zuid-Rhodesië te waarborgen".

Met het oog op de verkiezingsprocedure stelde de Raad dat Engeland alle maatregelen moest treffen die nodig waren om te verzekeren ,,dat verkiesbare staatsburgers van Zimbabwe vrijelijk deelnemen" aan de verkiezingen. In het bijzonder moest worden gelet op a) de spoedige en onbelemmerde terugkeer van ballingen en vluchtelingen; b) de vrijlating van alle politieke

gevangenen; c) de strikte naleving door alle strijdkrachten van het akkoord van Lancaster House en het onverwijld consigneren van de Rhodesische strijdkrachten en hulptroepen in hun bases overeenkomstig dit akkoord; d) de toekenning van een gelijke behandeling van alle partijen: en e) ,,deafschaffing van alle noodmaatregelen en regelingen strijdig met het houden van vrije en eerlijke verkiezingen".

Voorbereiding verkiezingen

De Britse verkiezingscommissaris, Sir John Boynton, die verantwoordelijk was voor de controle op de voorbereidingen van de verkiezing van het Huis van Afgevaardigden in februari 1980, aanvaardde zijn taak medio december 1979. De provinciale commissarissen namen hun posten op 14 jan. 1980 in en de volgende dag kwam de kiesraad voor het eerst bijeen. Deze raad onder voorzitterschap van Sir John Boynton, die vertegenwoordigers van alle partijen die aan de verkiezingen deelnamen zou omvatten, moest klachten behandelen over een oneerlijke gang van zaken m.b.t. de verkiezingen of het landsbestuur èn alle noodzakelijke stappen ondernemen.
De elf leden tellende Waarnemersgroep van het Gemenebest (COG), samengesteld uit vertegenwoordigers van elf verschillende landen met als voorzitter Rajeshwar Dayal (India), arriveerde op 24 jan. in Rhodesië met een staf van 52 leden.

Voorts arriveerde op 11 febr. een door de Britse regering benoemde groep van 20 onafhankelijke waarnemers om Sir John Boynton bij te staan. Er kwamen nog 291 andere waarnemers, o.w. een Britse parlementaire delegatie en vertegenwoordigers van de EG-staten, Canada en Noorwegen.

Verkiezingscampagne

Op 14 jan. 1980 waren tien zwarte partijen formeel geregistreerd, maar één van die partijen, de in december 1976 gevormde Zimbabwe United People's Organisation (ZUPO) o.l.v. Chief Jeremiah Chirau slaagde er niet in zijn kandidaten (voor zes kiesdistricten) binnen de gestelde termijn (21 jan.) aan te wijzen, zodat de ZUPO niet deelnam aan de verkiezingen. (Begin februari deelde Chief Chirau mee dat hij van plan was Nkomo te steunen.) De overige negen partijen die wel aan de verkiezingen deelnamen waren:

1) National Democratic Union (NDU), gevormd in begin 1979 en geleid door Henry Chihota.
2) National Front of Zimbabwe (NFZ), gevormd in nov. 1979 en sinds kort geleid door Peter Mandaza.
3) Patriottisch Front – Zimbabwe African People's Union of PF (ZAPU) o.l.v. Joshua Nkomo.
4) United African National Council (UANC), geleid door bisschop Abel Moezorewa.
5 United National Federal Party (UNFP), gevormd in eind 1978 en geleid door Chief Kayisa Ndiweni, met kandidaten in 5 van de 8 kiesdistricten.
6) United People's Association of Matabeleland (UPAM), geleid door Frank Bertrand, met alleen kandidaten in de twee kiesdistricten van Matabeleland.
7) Zimbabwe African National Union, geleid door ds. Ndabaningi Sithole.
8) Zimbabwe African National Union (Patriottisch Front) of ZANU (PF), geleid door Robert Mugabe.
9) Zimbabwe Dernocratic Party (ZDP), gevormd in juni 1979 en geleid door James Chikerema (zie pag. 607/2-1979).

Bij de indiening van de kandidatenlijsten voor de kiesdistricten op 21 jan. viel op dat Nkomo kandidaat was in het Midlands district (hoewel zijn etnische basis het Ndebele volk is), dat Mugabe kandidaat was in Mashonaland Oost (hoewel hij lid is van de Karanga groep van het Shona volk uit Victoria) en dat bisschop Moezorewa eveneens kandidaat was in Mashonaland Oost (hoewel zijn etnische basis in Manicaland is).

De verkiezingen van april 1979 onder de grondwet van 1978 (,,interneregeling") waren betwist door NDU, UANC, UNFP, ZANU-Sithole en ZUPO. NDU en ZUPO verwierven toen geen enkele zetel (zie pag. 604 e.v.-1979).

Van de campagnes en verkiezingsprogramma's van UANC, PF (ZAPU) en ZANU (PF) valt o.m. het volgende te melden.

UANC. De UANC-campagne werd door bisschop Moezorewa officieel op 6 jan. geopend tijdens een bijeenkomst in Highfields (Salisbury), die door ca. 50.000 mensen werd bijgewoond. Bij die gelegenheid en ook later viel bisschop Moezorewa vooral de partijen van Mugabe en Nkomo aan, omdat hun beleid z.i. op een ramp voor Zimbabwe zou uitlopen. Hij waarschuwde voor een burgeroorlog tussen de diverse guerrillalegers tenzij de UANC de regering beheerste

Het op 25 jan. gepubliceerde UANC-manifest beloofde o.a. landhervorming, betere huisvesting en gratis onderwijs en gezondheidszorg.
De UANC-campagne bereikte haar hoogtepunt tijdens een bijeenkomst op Zimbabwe Grounds te Highfields (21-24 febr.), waar bisschop Moezorewa op 24 febr. naar schatting 50.000 tot 75.000 aanwezigen ,,vrede, eenheid, verzoening, rehabilitatie en welvaart" toezegde onder een UANC-regering.

PF (ZAPU). De voornaamste thema's van Nkomo's partij waren vrede en verzoening. Nkomo werd bij zijn terugkeer in het land op 13 jan. door een menigte van 100.000 tot 150.000 mensen begroet op Zimbabwe Grounds. Terwijl hij diezelfde dag tijdens een persconferentie o.m. opriep tot vernietiging van het racisme, zei Nkomo op 20 jan. tegen een menigte van ruim 100.000 mensen in Boelawayo dat er in een onafhankelijk Zimbabwe plaats zou zijn voor de blanke minderheid.

ZANU (PF). De terugkeer van Mugabe naar Rhodesië werd in opdracht van Lord Soames enkele malen uitgesteld. Volgens persberichten wilde de gouverneur een aantal zaken geregeld hebben m.b.t. een beweerd voortduren van guerrilla-infiltratie uit Mozambique, gemelde activiteiten van ZANLA-strijders zoals het intimideren van kiezers en het belemmeren van de verkiezingscampagnes van andere partijen, als propaganda beschouwde radio-uitzendingen van de Voice of Zimbabwe vanuit Maputo (Mozambique) en het gevangen houden in Mozambique van 71 dissidente leden van Mugabe's partij.

Op 24 jan. deed Lord Soames een beroep op president Machel van Mozambique de vrijlating van deze dissidenten te bewerkstelligen. De volgende dag werd te Maputo bericht dat de dissidenten zouden worden vrijgelaten. Dat gebeurde op 28 jan. en de volgende dag vlogen 64 van de dissidenten naar Salisbury (voor het merendeel leden van de Karanga-groep van het Shona-volk), o.w. Henry Hamadziripi, een voormalig lid van Mugabe's delegatie in Genève.

Joshua Nkomo, de leider van het Patriottisch Front (ZAPU), bij zijn terugkeer in Salisbury op 13 jan 1980.

(The Daily Telegraph meldde op 13 febr. dat 24 leden van de groep zich bij Nkomo's partij hadden aangesloten en de rest bij Sithole's ZANU. Lord Soames had op 30 jan. bepaald dat voormalige gedetineerden zich konden laten registreren als kandidaten voor de verkiezingen bij bestaande partijen, maar geen nieuwe partijen voor de verkiezingen konden vormen.)
Eveneens op 24 jan. was vanuit Loesaka (Zambia) gemeld dat 300 a 400 aanhangers van de UANC of Sithole's ZANU uit hun gevangenissen in Zambia waren vrijgelaten en tijdig naar Rhodesië zouden worden gerepatrieerd om aan de verkiezingen deel te nemen.

Ruim 150.000 mensen begroetten Mugabe bij diens terugkeer op 27 jan. op Highfields. Hij verklaarde toen dat een overwinning van zijn partij ,,geen discriminatie in de zin van ras of kleur" of op religieuze gronden zou betekenen. Voorts zei Mugabe: ,,Wij zullen geen land afpakken van iemand die daarvan gebruik maakt. Boeren die tot produktiviteit in staat zijn en nuttig blijken voor de maatschappij zullen ontdekken dat wij voor samenwerking zijn. Ondernemingen zullen niet het slachtoffer worden, e–mijnbouw en industrie zullen worden bevorderd. Wij zullen ons niet bemoeien met particuliere eigendommen, maar wij kijken naar de winsten die worden gemaakt. Wij geven er de voorkeur aan dat winsten in dit land worden gestoken."
Tijdens een persconferentie in Maputo had Mugabe op 21 jan. verklaard dat er ,,geen wraak" zou zijn na een ZANU (PF) overwinning. Een door hem geleide regering zou een politiek van coëxistentie t.a.v. Zuid-Afrika voeren en zij zou de handels- en transportverbindingen met dat land niet verbreken, ook al zou zij in het kader van de OAE tegen de apartheid strijden.

In het op 27 jan. gepubliceerde ZANU (PF) manifest werd een ,,ideologisch geloof in socialisme" beleden, maar werden tegelijk ,,de historische, sociale en andere bestaande praktische realiteiten" erkend. Particuliere ondernemingen zouden blijven bestaan ,,tot de omstandigheden rijp zijn voor socialistische verandering". Een fonds voor landbouwvestigingen zou worden ingesteld t.b.v. landhervorming, waarbij het boerenbedrijf zou worden georganiseerd op collectieve basis via vrijwillige overeenstemming. In de industrie zou decentralisatie worden bevorderd door het aanmoedigen van industriële vestigingen op het platteland, terwijl in belangrijke sectoren openbare investeringen zouden worden gedaan; in de mijnbouw zou staatsparticipatie worden onderzocht en in het bestaande bankwezen zou een straffe centrale controle worden ingevoerd. Het manifest beloofde voorts betere huisvesting, gratis onderwijs en gezondheidszorg, Afrikanisering van de openbare diensten, politie en leger, en herstructurering van de rechterlijke macht om ,,reactionaire en racistische rechters" te verwijderen.

Bij de UANC-campagne viel in tegenstelling tot de campagnes van de andere partijen op dat er veel geld en uitrusting – incl. helikopters – beschikbaar waren voor verkiezingsdoeleinden. Bericht werd dat de UANC een aanzienlijke steun kreeg uit zakenkringen, niet alleen in Rhodesië maar ook vanuit Zuid-Afrika, Engeland en de VS.

Geweld en intimidatie. Verlenging noodtoestand en andere *(veiligheids)maatregelen*

De verkiezingscampagne werd gekenmerkt door een aantal gewelddaden, waaronder aanvallen op kandidaten en partijfunctionarissen alsmede terreuracties tegen burgers.

Zo werd op 5 febr. een granaataanslag gepleegd op het huis van Mugabe in Salisbury, terwijl op 10 febr. een landmijn explodeerde tijdens een tocht van Mugabe naar het vliegveld Fort Victoria. Voor deze aanslagen stelde Mugabe resp. de SFAs en de Rhodesische strijdkrachten verantwoordelijk. Bij aanslagen gedood werden o.a. een functionaris van ZANU (PF) in Chipinga (12 febr.) en een kandidaat van Sithole's ZANU in Salisbury (22 jan.), terwijl op 22 febr. het lijk van een sinds eind januari vermiste reserve-kandidaat van de ZAPU werd gevonden.

Bij een raketaanval op een bus nabij Rusape werden op 3 febr. 16 passagiers gedood en ruim 20 gewond. ZANLA-strijders werden voor deze aanslag verantwoordelijk gesteld, hoewel dit door Mugabe op 4 febr. werd ontkend.

Op 14 febr. werden bomaanslagen uitgevoerd op twee kerken in Salisbury, terwijl de volgende dag een niet ontplofte bom in de r.-k. kathedraal aldaar werd ontdekt. Eveneens op 14 febr. werden twee mannen gedood door een bomexplosie in hun auto. De politie bracht deze twee met de aanslagen op de kerken in verband en zij, werden op 17 febr. in een militair communiqué geïdentificeerd als leden van de Rhodesische veiligheidstroepen. Volgens dit communiqué hadden de twee mannen op eigen initiatief gehandeld, maar Mugabe stelde op 18 febr. dat het incident onderdeel vormde van een ,,komplot om ZANU (PF) te bezoedelen" en om de onjuiste opvatting te versterken dat de partij antireligieus was.

De bestandscommissie meldde dat er per 19 febr. 1980 196 incidenten als bestandsschendingen sinds 28 dec. 1979 waren geregistreerd (met ruim 300 doden). Van deze incidenten werden 93 formeel toegeschreven aan ZANLA-strijders, 23 aan ZIPRA-strijders, 2 aan veiligheidstroepen, 17 aan bandieten en 15 aan niet-geïdentificeerde personen. Voorts hadden 35 bestandsschendingen zich voorgedaan in voormalige ZANLA-gebieden en 11 in voormalige ZIPRA-gebieden.

Bovendien werden er herhaaldelijk beschuldigingen geuit over intimidatie van kiezers, vooral op het platteland. Gouverneur Soames stelde daarvoor primair de ZANU (PF) verantwoordelijk en in het bijzonder enkele duizenden guerrillastrijders van ZANLA die buiten de verzamelplaatsen zouden zijn gebleven.
Maar Mugabe beweerde dat meestal de SFAs bij de intimidatie betrokken waren als een particulier politiek leger t.b.v. de UANC van bisschop Moezorewa. Naar zijn zeggen demonstreerde het Britse bestuur zijn partijdigheid doordat het naliet dit probleem aan te pakken en weigerde de SFAs in de kazerne te consigneren.
Nadat Lord Soames een beroep op Mugabe had gedaan zijn verbintenis jegens het bestand en jegens vrije en eerlijke verkiezingen in het openbaar te betuigen en nadat Nkomo een desbetreffende verklaring op 3 febr. had afgelegd, zei Mugabe op 4 febr. in een door de TV uitgezonden persconferentie dat a) de legaal verzamelde ZANLA-troepen de verzamelplaatsen niet moesten verlaten, b) de ZANLA-troepen die nog in de ,,bush" waren hun wapens moesten overgeven aan de CMF en zich moesten melden op de verzamelplaatsen ,,of aan bestraffing onderworpen" zouden worden; en c) het recht van alle partijen om een vreedzame campagne te voeren moest worden geëerbiedigd.
Op 5 febr. vaardigde Lord Soames een verordening uit op grond waarvan hij de bevoegdheden kreeg om individuen te schorsen bij het voeren van hun campagne, partijbijeenkomsten aan beperkingen te onderwerpen en een partij te verbieden deel te nemen aan de verkiezingen in bepaalde gebieden. Deze bevoegdheden vormden een aanvulling op de volmacht van de gouverneur krachtens de bestaande regelingen i.z. de noodtoestand om een algeheel verbod aan een partij op te leggen. Reeds op 18 jan. had Lord Soames bekendgemaakt dat hij op 11 jan. een proclamatie had getekend op grond waarvan de bestaande noodtoestand met zes maanden was verlengd, gezien het voortdurende geweld.

Volgens de regelingen i.z. de noodtoestand konden personen zonder vorm van proces worden vastgehouden voor periodes van ten hoogste 30 dagen. Later werd onthuld dat het aantal aldus gedetineerden op 6 febr. 597 bedroeg en op 29 febr. 705.

Nadat de Britse verkiezingscontroleurs in de acht kiesdistricten een voorlopig rapport aan Lord Soames hadden uitgebracht, waarin zij ZANU (PF) als de voornaamste bron van ,,uitgebreide intimidatie" in plattelandsgebieden vermeldden. stemden de leiders van alle negen partijen tijdens een bijeenkomst van de kiesraad op 8 febr. ermee in een verklaring te ondertekenen waarin zij zich verplichtten hun campagnes vreedzaam en zonder intimidatie te voeren.

Het rapport stelde dat de intimidatie van ZANU (PF) zodanig was dat niet kon worden gezegd dat de voorwaarden voor vrije en eerlijke verkiezingen aanwezig waren in vijf van de acht kiesdistricten. De meeste gevallen van intimidatie zouden voorkomen in Mashonaland Oost en op het platteland van Manicaland en Victoria. ,,Een goede atmosfeer" was aangetroffen in de voormalige ZIPRA-districten, behalve waar ZANLA-troepen onlangs waren geïnfiltreerd i.c. in delen van Matabeleland Zuid. Weinig gevallen van intimidatie door SFAs werden gemeld, afgezien van enkele gevallen van ,,gewapende verkiezingstactieken" om publiek te winnen voor UANC-bijeenkomsten in het district Victoria.

Op 9 febr. verbood Lord Soames Enos Nkala van de ZANU (PF) nog langer campagne te voeren. Op 13 febr. publiceerde hij een verordening die hem de bevoegdheid verleende de verkiezingen te annuleren in gebieden, waar intimidatie geacht werd de resultaten te beïnvloeden, en alle openbare bij-

eenkomsten in bepaalde districten te verbieden. Volgens Lord Soames was in 22 van de 56 bestuursdistricten sprake van een onaanvaardbare mate van intimidatie.
Op 14 febr. kreeg de ZANU (PF) een verbod opgelegd (krachtens de verordening van 5 febr.')om politieke bijeenkomsten te houden in de gebieden Triangle en Hippo Valley (in het district Victoria). Toen werd ook gemeld dat verscneidene partijfunctionarissen door de politie waren gearresteerd, o.w. de parlementskandidaten Richard Hove, Zimbashi Mbengwai en mevr. Julia Zvobgo. Later bepaalde het hooggerechtshof dat zij op 23 febr. op borgtocht moesten worden vrijgelaten.

Inmiddels had de Britse regering op 13 febr. aangekondigd dat zij nog extra personeel naar Rhodesië zou sturen om het toezicht op de verkiezingen, vooral op het platteland, te versterken en zo het vertrouwen in de gang van zaken bij de verkiezingen te vergroten. Bijna 500 Britse politiemannen werden daartoe op 22 febr. naar Rhodesië overgevlogen.
Veiligheidsmaatregelen in Rhodesië zelf omvatten het mobiliseren van politie (15 febr.) en reservisten van het Rhodesische leger (20 febr.), het verbod van alle politieke bijeenkomsten tussen 27 febr. en 4 maart (uitgevaardigd door Lord Soames op 25 febr.) en het legeren op de verzamelpunten van kleine eenheden van de Rhodesische veiligheidstroepen. Deze laatste maatregel had volgens persberichten niet alleen ten doel de verzamelde ZANLA- en ZIPRA-troepen beter te kunnen controleren, maar ook een eventuele staatsgreep van die veiligheidstroepen te voorkomen (omdat zij op de verzamelpunten in feite gijzelaars van ZANLA en ZIPRA zouden zijn).
Er was tevoren bezorgdheid gerezen over het effect van de terugtrekking van de Controlemacht van het Gemenebest (CMF), die vanaf 3 maart zou beginnen volgens een aankondiging van Nicholas Fenn, de woordvoerder van de gouverneur, op 26 februari. Deze deelde drie dagen later mee dat de meerderheid van de CMF zich op 3 maart uit de verzamelpunten zou terugtrekken en het land op 5 maart zou verlaten, terwijl sommige Britse militairen tot 8 maart op de verzamelpunten zouden blijven.
In antwoord op een verzoek van Lord Soames hadden Mugabe en Nkomo op 22 febr. toegezegd dat alle ZANLA- en ZIPRA-troepen ook na de verkiezingen op de verzamelpunten zouden blijven. Op 29 febr. gaven de commandanten van de twee guerrillalegers daartoe opdracht en op 1 maart brachten Nkomo en Simon Muzenda (vice-voorzitter van ZANU-PF) bezoeken aan de verzamelpunten om hun strijdkrachten opnieuw op te dragen in de kampen te blijven.

Eerder had Lord Soames op 18 febr. aangekondigd dat hij een reeks bijeenkomsten met leiders van poiitieke partijen wilde beleggen om een vermindering van de intimidatie ten tijde van de verkiezingen te bewerken. Na een bijeenkomst met Mugabe op 25 febr. zou Lord Soames hebben gezegd dat de toestand z.i. voldoende verbeterd was, zodat hij geen gebruik hoefde te maken van zijn bevoegdheden om een partij te verbieden dan wel verkiezingen in een bepaald gebied te annuleren.
Volgens persberichten zou Mugabe hebben verzekerd dat hij de verkiezingsresultaten zou aanvaarden zelfs „als het onmogelijke zoü gebeuren" en ZANU (PF) niet de overwinnaar zou blijken. Ook zou hij Lord Soames hebben gevraagd na de verkiezingen, als die door ZANU (PF) werden gewonnen, nog enige tijd in het land te blijven ter wille van de stabiliteit aan de vooravond van de onafhankelijkheid.

Internationale kritiek

Tevoren hadden diverse OAE-instanties kritiek geleverd op het Britse bestuur in Rhodesië en op maatregelen van Lord Soames.
In een op 18 febr. te Genève uitgegeven verklaring maakte de Wereldraad van Kerken melding van „verontrustende ontwikkelingen" in Rhodesië: het inzetten van Rhodesische veiligheidstroepen, de omstandigheid dat de SFAs niet op verzamelplaatsen waren geconsigneerd en onder controle gesteld, en de verlenging van de regelingen op grond van de noodtoestand en de staat van beleg, „welkeongebreideldde macht verlenen aan de veiligheidstroepen". Gewaarschuwd werd voor een mogelijke staatsgreep van Rhodesische troepen of voor een gewapende Zuidafrikaanse interventie.
De commissie voor zuidelijk Afrika van het Gemenebest repte tijdens haar bijeenkomst te Londen op 21 febr. van een „vertrouwenscrisis", die was gerezen door „discriminatie" van ZANU (PF) door Lord Soames. Die houding zou voor het begin van de verkiezingen moeten worden herzien door het treffen van bepaalde noodzakelijke maatregelen zoals het onmiddellijk consigneren in de kazerne van de Rhodesische veiligheidstroepen en de SFAs alsmede hei terugtrekken van alle Zuidafrikaanse troepen en militaire uitrusting uit Rhodesië.
Op 26 febr. vond in Dar-es-Salaam een door president Nyerere van Tanzania belegde conferentie van de frontlijnstaten plaats, die werd bijgewoond door de presidenten Kaoenda (Zambia), Machel (Mozambique), Seretse Khama (Botswana)en Nyerere en door Pascal Luvualu (namens Angola). In een gemeenschappelijk slotcommuniqué werd geen melding gemaakt van beweerde stembusfraude of van de mogelijkheid tot steun aan een voortzetting van de bevrijdingsoorlog (als Mugabe buiten de nieuwe regering bleef), maar wel werd Engeland veroordeeld wegens schending van het Lancaster House akkoord.
Ook werd Zuid-Afrika aangeklaagd wegens zijn „voortdurende militaire aanwezigheid" en zijn verklaarde voornemen te interveniëren in het geval van een PF-overwinning bij de verkiezingen.

Op 27 febr. – de eerste dag van de verkiezingen -- bracht Mugabe een bezoek aan Mozambique, waar hij overlegde met president Machel. Op 1 maart bezocht hij Tanzania, waar hij besprekingen voerde met president Nyerere (en naar verluidt met een vertegenwoordiger van de Nigeriaanse regering),alvorens hij op 2 maart in Salisbury terugkeerde. Volgens The Guardian (29-2-'80) had Mugabe's reis ten doel beweerde meningsverschillen tussen Machel en Nyerere bij te leggen en Nyerere te overreden zijn kritiek op de verkiezingsprocedure te matigen, aangezien Mugabe nu een overwinning van zijn partij verwachtte.

Inmiddels hadden – naar op 27 febr. werd bericht – luitenant-generaal Peter Walls, de opperbevelhebber van de Rhodesische Gecombineerde Operaties, en Ken Flower, de chef van de Rhodesische inlichtingendienst, op 23 febr. op verzoek van Mozambique in Maputo geheime besprekingen gevoerd met hoge Mozambikaanse regeringsleden. De Mozambikanen zouden van gen. Walls een toezegging hebben gevraagd en gekregen dat er geen blanke staatsgreep tegen een regering o.l.v. Mugabe zou worden ondernomen en dat de Rhodesische veiligheidstroepen geen aanval op de verzamelpunten van de guerrillastrijders zouden uitvoeren.
Kort daarop zou Walls een geheim bezoek aan Zuid-Afrika hebben gebracht, waar hij krachtig tegen enigerlei Zuidafrikaanse interventie zou hebben geadviseerd in het geval van een stembuszege van Mugabe's partij.

Begin repatriëring vluchtelingen

In het akkoord van Lancaster House was de wenselijkheid uitgesproken zoveel mogelijk vluchtelingen naar Rhodesië te repatriëren in de periode voor de verkiezingen. Het aantal vluchtelingen werd door het Rode Kruis geraamd op 20.000 in Botswana, 60.000 in Zambia en 150.000 in Mozambique. (Volgens een andere schatting waren het resp. 20.000, 40.000 en 180.000.)
Op verzoek van Engeland werd het

Hoge Commissariaat voor vluchtelingen van de VN (UNHCR) met de coördinatie van de operatie belast.

Uit Botswana werden tussen 21 jan. en 24 febr. 18.200 vluchtelingen gerepatrieerd, terwijl enkele duizenden anderen op eigen houtje naar Rhodesië zouden zijn teruggekeerd.
Uit Zambia werden tussen 4 en 24 febr. 4.295 personen gerepatrieerd. Het teleurstellende resultaat werd toegeschreven aan de houding van de Rhodesische autoriteiten die om veiligheidsredenen beperkingen hadden vastgesteld voor het aantal mannen uit de dienstplichtige leeftijd, die per dag tot Rhodesië werden toegelaten.
Uit Mozambique werden tot 24 febr. in totaal 10.938 personen gerepatrieerd. Hier werd de vertraging geweten aan transportproblemen en aan het feit dat er maar één doorlaatpost aan de grens was.

Verloop verkiezingen

De verkiezingen van 27-29 febr. 1980 voor de zwarte parlementsleden werden gekenmerkt door een hoge opkomst (ondanks stortregens) en weinig incidenten, ook al kwamen in die periode nog 15 mensen meestal bij gevechten met het Rhodesische leger om het leven. Nog voor de bekendmaking van de uitslagen uitten in het bijzonder bisschop Moezorewa (UANC) en Willie Musarurwa (PF-ZAPU) beschuldigingen over onregelmatigheden bij de stembus.
Op 2 maart brachten zowel de COG als de Britse officiële waarnemers een interim-rapport over het verloop van de verkiezingen uit. Zij kwamen beide tot de conclusie dat de verkiezingen, ondanks bepaalde tekortkomingen, voldoende „vrij en eerlijk waren geweest om een adequaat en aanvaardbaar middel te verschaffen voor het bepalen van de wensen van het volk op een democratische wijze", aldus de COG.

De Gemenebestgroep ontkende niet dat de verkiezingen vooraf waren gegaan door intimidatie. Maar zij voegde daaraan toe dat deze intimidatie uit alle hoeken kwam en dat zelfs „bepaalde officiële instellingen" zich daaraan schuldig maakten.
Hoewel de 63-hoofdige groep de afgelopen vijf weken 125.000 kilometer had afgelegd met eigen vervoermiddelen en duizenden mensen had gesproken, was het moeilijk de exacte gevolgen van de intimidatie te taxeren. „Maar," aldus het interimrapport, „in veel gevallen werd de beschuldiging over intimidatie om politieke redenen overdreven." Bovendien had het wijdverspreide geloof in het stembusgeheim het effect van de intimidatie verder verminderd.
In een interim-rapport van de verkiezingscommissaris Sir John Boynton, dat op 3 maart werd gepubliceerd, stelde deze dat het niveau van de intimidatie aanzienlijk was gedaald nadat de gouverneur zich met speciale bevoegdheden had belast.
In het op 9 april gepubliceerde definitieve rapport verklaarde de COG de intimidatie door leden van ZANLA en ZIPRA niet te willen bagatelliseren, maar „intimidatie kwam niet zoveel voor en was niet zo rauw als de officiële woordvoerders zeiden. Het eenzijdige beeld dat de autoriteiten tekenden en dat werd overgenomen door de media, waarbij alle blaam voor intimidatie uitsluitend op ZANLA en ZIPRA werd geworpen, is zeer misleidend en dient gecorrigeerd te worden."
De vertegenwoordigers van het Gemenebest veroordeelden de rol die de strijdmacht van bisschop Moezorewa (SFAs) heeft gespeeld. Zij zagen in het bijzonder de aanwezigheid van deze hulpsoldaten in de Tribal Trustgebieden als een voortdurende provocatie. „Wij hebben herhaalde malen onze bezorgdheid laten blijken aan Lord Soames. Op 12 febr. heeft hij een geschreven instructie gestuurd aan alle hulpeenheden, dat zij de politieke partijen niet mochten helpen en niet mochten hinderen."
De waarnemers meenden dat het beter ware geweest, als Lord Soames de troepen van de bisschop had opgedragen in de kampen te blijven. Zij stelden dat verschillende afspraken van de Lancaster House-conferentie in Londen niet zijn nagekomen. De ernstigste tekortkoming was dat het bestuur de partijen niet op gelijke manier heeft behandeld.

Uitslag verkiezingen

Terwijl bij de verkiezingen van 14 febr. 1980 alle 20 voor blanken gereserveerde zetels in het Huis van Afgevaardigden gewonnen waren door het Rhodesische Front (RF) van ex-premier Ian Smith (pag. 161/3-'80), leverden de verkiezingen van 27-29 febr. 1980 voor de 80 zwarte zetels een absolute meerderheid van 57 zetels op voor de ZANU (PF) van Mugabe, terwijl het PF (ZAPU) van Nkomo 20 zetels en de UANC van bisschop Moezorewa 3 zetels verwierf. Aldus de op 4 maart door Lord Soames bekendgemaakte uitslag.

De verdeling van de stemmen over de negen deelnemende partijen in aantallen en in percentage van de geldige stemmen was als volgt:

	Stemmen	Percentage
ZANU (PF)	1.668.992	62,992
PF (ZAPU)	638.879	24,113
UANC	219.307	8,277
ZANU	53.343	2,013
ZDP	28.181	1,064
NFZ	18.794	0,709
NDU	15.056	0,568
UNFP	5.796	0.219
UPAM	1.181	0,045

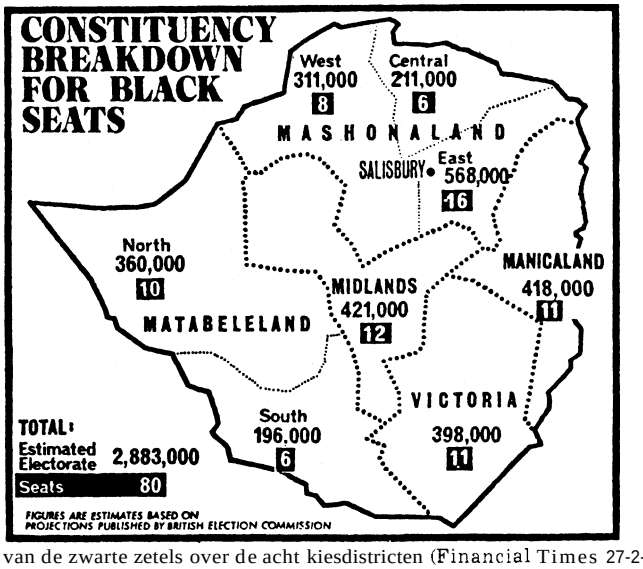
Er waren 52.746 ongeldige stemmen en 2.702.275 kiezers, wat neerkwam op ca. 94% van het geraamde aantal stemgerechtigden.

De verdeling van de door de drie partijen gewonnen zetels per provincie luidde als volgt:

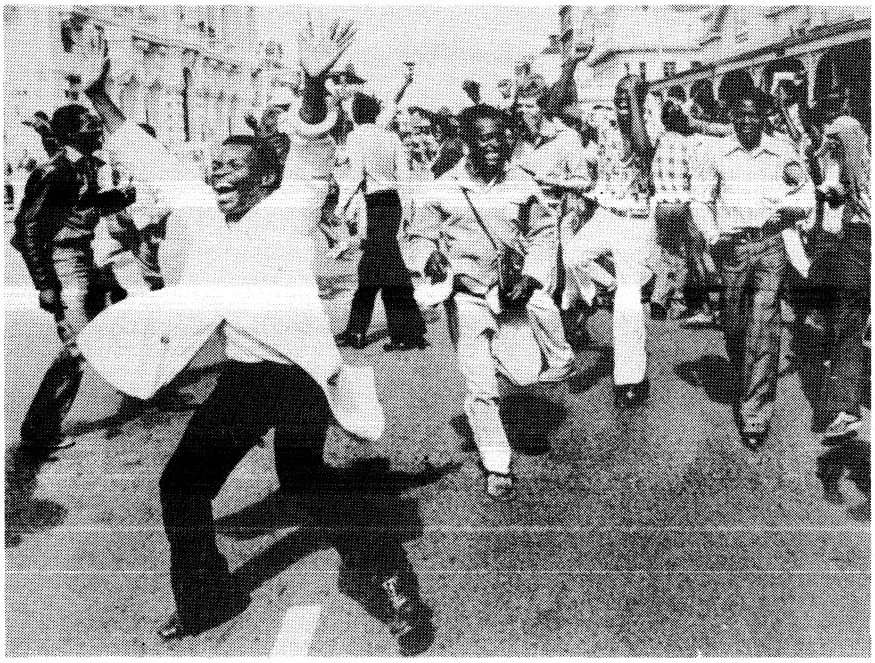
	ZANU-PF	PF (ZAPU)	UANC
Manicaland	11	0	0
Mashonaland Centraal	6	0	0
Mashonaland Oost	14	0	2
Mashonaland West	6	1	1
Matabeleland Noord	1	9	0
Matabeleland Zuid	0	6	0
Midlands	8	4	0
Victoria	11	0	0

Nadat Lord Soames, de Britse gouverneur, op 4 maart de uitslag van de parlementsverkiezingen bekend had gemaakt, nodigde hij dezelfde dag nog Mugabe, als leider van de partij met een absolute meerderheid in het nieuwe Huis, uit een regering te vormen. waaronder het land zijn onafhankelijkheid zou aanvaarden.
In een radiotoespraak op 4 maart 's avonds beklemtoonde Mugabe dat de noodzaak tot eenheid en verzoening in zijn regering zou worden weerspiegeld. Het zou een regering worden van het Patriottisch Front met inbegrip van Nkomo's partij, en mogelijk ook met blanke vertegenwoordigers „om zo een regering tot stand te brengen die voor alle mensen van Zimbabwe geruststellend zal zijn".

Mugabe deelde mee dat hij luitenant-generaal Peter Walls, de opperbevelhebber van de gecombineerde operaties onder Ian Smith en bisschop Moezorewa, had verzocht de „Operation Merger" (de vorming van een geïntegreerd leger) te leiden, in samenwerking met de bevelhebbers van ZANLA (Zimbabwe African National Liberation Army, de militaire vleugel van de ZANU) en ZIPRA (Zimbabwe People's Revolutionary Army, de militaire

De verdeling van de zwarte zetels over de acht kiesdistricten (Financial Times 27-2-1980).

Aanhangers van Mugabe vieren zijn verkiezingsoverwinning in de straten van Salisbury op 4 maart 1980.

vleugel van de ZAPU). De benoeming van generaal Walls als hoofd van het gemeenschappelijke militaire opperbevel werd op 16 april 1980 bevestigd.

Vorming *kabinet-Mugabe*

Na een reeks consultaties, o.a. met Nkomo op 5 maart, stelde Mugabe op 11 maart een kabinet voor van 22 leden: 16 uit de ZANU-PF, 4 uit de PF (ZAPU) alsmede 2 blanken. De portefeuilles waren als volgt verdeeld:

Premier en minister van defensie – Robert Mugabe; vice-premier en minister van buitenlandse zaken – Simon Muzenda; binnenlandse zaken – Joshua Nkomo (ZAPU); mankracht, planning en ontwikkeling – Edgar Tekere; financiën – Enos Nkala; justitie en constitutionele zaken – Simbi Mubako; openbare diensten – Richard Hove; arbeid en sociale zaken – Kumbirai Kangai; transport en energie – Ernest Kadungure; plaatselijk bestuur en huisvesting – Eddison Zvobgo; grondbezit, vestiging en plattelandsontwikkeling – Sydney Sekeramayi; handel en industrie – David Smith (blanke); landbouw – Dennis Norman (blanke); natuurlijke hulpbronnen en waterstaat – Joseph Msika (ZAPU); voorlichting en toerisme – Nathan Shamuyarira; onderwijs en cultuur – Dzingai Mutumbuka; gezondheid – Herbert Ushewokunze; openbare werken – Clement Muchachi (ZAPU); PTT* – George Silundika (ZAPU); mijnbouw – Maurice Nyagumbo; jeugd, sport en recreatie – mevr. Teurai Ropa Nhongo; staatsminister in het bureau van de premier – Emmerson Munangagwa. (* Op 10 mei werd bekendgemaakt dat deze portefeuille voortaan ook wegen en wegverkeer omvatte.)

Op 11 maart werd meegedeeld dat de portefeuille van economie opengelaten was voor Bernard Chidzero tot deze formeel van zijn post van onder-secretaris-generaal van de UNCTAD zou zijn ontheven.

In perscommentaren werd erop gewezen dat Nkomo's portefeuille van binnenlandse zaken (die hij zou hebben gekregen, nadat hij de hem aangeboden post van president zou hebben verworpen) in waarde was verminderd doordat de controle op de stamgebieden was overgeheveld naar het ministerie van plaatselijk bestuur en huisvesting en de controle op de „Police Special Branch" naar de staatsminister in het bureau van de premier. Bovendien werden de portefeuilles van de drie overige PF (ZAPU) ministers als minder gewichtig aangemerkt. Nkomo zelf verklaarde op 11 maart: ,,Er waren een aantal tegenvallers, maar onze partij heeft besloten die te negeren om de regering en het land te versterken."

De 16 ZANU (PF) ministers weerspiegelden de structuur van het Centrale Comité van de partij (waarvan alleen Shamuyarira geen lid was) en van zijn 10 leden tellend nationaal bestuur (waarvan alleen Meya Hurimbo, de hoogste politiecommissaris, geen minister werd).
Van de tegelijk benoemde 13 onderministers waren 11 uit de ZANU (PF) afkomstig en 2 uit PF (ZAPU).

Robert Gabriel Mugabe werd in 1925 te Kutama geboren. Na zijn opleiding aan o.a. de Zuidafrikaanse Fort Hare universiteit werd hij in 1952 onderwijzer en vervolgens leraar.
In 1960 ging hij in de politiek, eerst als lid van de National Democratic Party (gevormd in 1959) en vervolgens van Nkomo's ZAPU (gevormd in dec. 1961 na het verbod van de NDP). Mugabe werd tweemaal gedetineerd (sept.-dec. 1962 en maart-april 1963), alvorens hij in april 1963 naai Tanzania uitweek. In juli 1963 was hij medeoprichter van de ZANU (o.l.v. ds. Sithole), waarvan hij in aug. 1963 secretaris-generaal werd. Van 1964 tot 1974 zat hij in Rhodesië gevangen; hij behaalde toen diverse universitaire graden. Na een periode van interne twisten binnen de ZANU ontwikkelde Mugabe zich in de jaren 1975-'76 als leider van een ,,externe vleugel", die zijn basis in Mozambique had en die zich wijdde aan de guerrilla.
In okt. 1976 vormde Mugabe's ZANU-vleugel een alliantie met Nkomo's ZAPU, nl. het Patriottisch Front, hoewel beide groeperingen afzonderlijke delegaties naar Genève stuurden, Na het mislukken van de Geneefse conferentie (pag. 557/3-'77) in dec. 1976 bleef de PF-alliantie in tact. Zij verzette zich tegen de z.g. ,,interne regeling" en zette de guerrilla voort tot het akkoord van Lancaster House.

Joshua Nkomo werd in 1917 geboren. Na zijn opleiding aan o.a. de Universiteit van Zuid-Afrika te Johannesburg werd hij organisatiesecretaris van de Rhodesian African Railway Workers' Union (-1950). In 1957 werd hij voorzitter van de Southern Rhodesian African National Congress. Nadat deze organisatie in 1959 was verboden, trok Nkomo naar Engeland. In okt. 1960 werd hij tot voorzitter van de National Democratic Party gekozen, maar deze partij werd in dec. 1961 verboden. Daarop vormde Nkomo in dec. 1961 de ZAPU, die op zijn beurt in dec. 1962 werd verboden. In 1963 werd Nkomo voor korte tijd gevangen gezet en vanaf 1964 volgden 10 jaar van beperkte bewegingsvrijheid en detentie. In dec. 1974 werd Nkomo op erewoordvrijgelaten om een bijeenkomst in Loesaka (Zambia) bij te wonen van Afrikaanse staatshoofden, Rhodesische nationalisten en vertegenwoordigers van het Smith-bewind. Na het mislukkenvan deze bijeenkomst stemden Nkomo en andere nationalistische leiders ermee in hun organisaties te bundelen in de African National Council o.l.v. bisschop Moezorewa. Maar in sept. 1975 werd Nkomo tot leider van een ,,interne vleugel" van de ANC gekozen, in welke hoedanigheid hij afzonderlijke onderhandelingen voerde met premier Ian Smith van het regime in Salisbury. Na het mislukken van die onderhandelingen in maart 1976 leidde Nkomo de ANC-delegatie naar Genève voor de z.g. Rhodesië-conferentie (okt.-dec. 1976). Samen met Mugabe, met wie hij in okt. 1976 het Patriottisch Front had gevormd, verzette hij zich tegen de z.g. ,,interne regeling". Zijn troepen voerden een guerrilla vanuit bases in Zambia, tot het akkoord van Lancaster House werd bereikt.

Shamuyarira was in 1971 betrokken bij de oprichting in Zambia van het Front for the Liberation of Zimbabwe (Frolizi), dat o.l.v. Chikerema naar eenwording van ZANU en ZAPU streefde. Maar later sloot hij zich opnieuw aan bij Mugabe's ZANU, waarvan veteranen als Munangagwa, Muzenda, Nkala, Nyagumbo, Tekere en Zvobgo nu kabinetsposten kregen.
In het kabinet werden geen bevelhebbers van de guerrrillastrijders opgenomen; alleen de echtgenote van de ZANLA-commandant Rex Nhongo, Teurai Ropa Nhongo, kreeg – als enige vrouw – een ministerspost.

David Smith, een van de twee blanke ministers in het kabinet-Mugabe, was onder Ian Smith minister van landbouw (1968-1976) alsmede vice-premier en minister van financiën (1976-'78); in het overgangskabinet van april 1978 co-minister van financiën, handel en industrie; en in Moezorewa's kabinet (sinds mei 1979) minister van financiën.

Behalve Mugabe en Nkomo hadden nog vier van de ministers de Geneefse conferentie van 1976 bijgewoond: Tekere (als lid van Mugabe's delegatie), Msika en Silunda (als leden van Nkomo's delegatie) en David Smith (als lid van de delegatie van Ian Smith).

Verkiezing Senaat

De verkiezing van de leden van de Senaat vond op 19 maart 1980 plaats.

Deze verkiezing geschiedde als volgt: volgt:

a) 14 senatoren werden door de 80 zwarte leden van het Huis gekozen, nl. alle 13 kandidaten van de ZANU (PF), met inbegrip van Enos Nkala (die bij de parlementsverkiezingen in Matabeleland-Zuid was verslagen) en Dennis Norman, en één van de acht kandidaten van de PF (ZAPU). Joseph Msika.

b) 10 senatoren werden door de 20 blanke leden van het Huis gekozen, nl. de enige 10 kandidaten van bet Rhodesische Front.

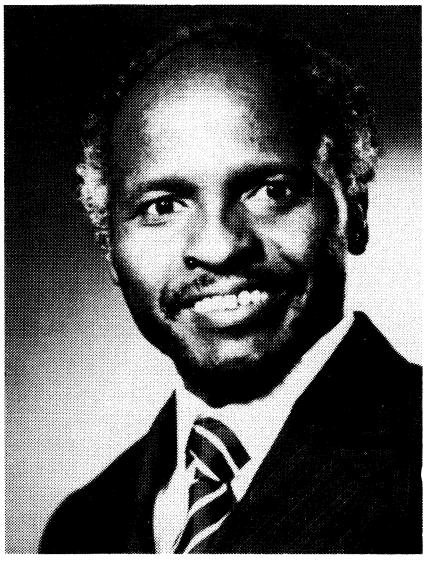
C) 10 senatoren werden gekozen door de traditionele stamhoofden, nl. 5 door de raad van stamhoofden van Matabeleland, de Midlands en Victoria (O.W. Chief Ndiweni) en 5 door de raad van stamhoofden van Mashonaland.

Naast deze 34 gekozen leden werden op 11 april door de gouverneur op advies van de premier 6 senatoren benoemd, o.w. de vroegere premier van Rhodesië, Garfield Todd.

Verkiezing president

Op 11 april 1980 werd de door premier Mugabe voorgestelde ds. Canaan Banana (ZANU-PF) zonder tegenkandidaat door het parlement tot eerste president van Zimbabwe gekozen.

Canaan Banana, geboren in 1936 in het district Essexvale bij Boelawayo in Matabeleland, was een Methodistisch predikant. Als vice-voorzitter van de op 16 dec. 1971 onder voorzitterschap van bisschop Moezorewa gevormde African National Council voerde hij een actieve campagne voor verwerping van de Brits-Rhodesische regeling van nov. 1971. In mei 1973 verliet hij Rhodesië om theologie te studeren in de VS. Bij zijn terugkeer twee jaar later werd hij gedetineerd (tot jan. 1976) en in zijn bewegingsvrijheid beperkt tot hij in okt. 1976 tot lid van Moezorewa's delegatie naar de Geneefse conferentie werd benoemd. Tijdens die conferentie verliet hij Moezorewa's ANC-vleugel om zich bij Mugabe's ZANU aan te sluiten. Bij zijn terugkeer in Rhodesië werd hij opnieuw gevangen gezet: pas kort voor de aankomst van Lord Soames in Salisbury werd hij vrijgelaten. Bij de parlementsverkiezingen van febr. 1980 was hij kandidaat voor ZANU (PF) in Matabeleland-Noord.

President Canaan Banana

Opheffingstaat van beleg. Amnestie. Oproep Mugabe

Op 12 maart 1980 werd door het ministerie van binnenlandse zaken bekendgemaakt dat de poorten van de z.g. ,,beschermde dorpen" met onmiddellijke ingang open zouden moeten blijven, maar de omheiningen zouden niet worden afgebroken en ook de met de bescherming belaste troepen zouden voorlopig aanwezig blijven.

Onder het voormalige regime-Smith waren naar schatting meer dan een half miljoen mensen in ,,beschermde dorpen" ondergebracht om contacten van de plattelandsbevolking met guerrillastrijders te beletten. Van de in totaal 250 ,,beschermde dorpen" was bijna een derde deel in gebruik genomen tijdens het regime van bisschop Moezorewa in de loop van 1979.

Op 20 maart ondertekende Lord Soames een decreet waarbij de staat van beleg onmiddellijk werd opgeheven. Tegelijk werd bepaald dat veroordeelden onder de staat van beleg dezelfde status zouden hebben als personen veroordeeld door gewone rechtbanken. Ook op 20 maart ondertekende Lord Soames een besluit dat de amnestie voor alle politiek gemotiveerde overtredingen verlengde tot 1 maart 1980.

Drie dagen eerder was bericht dat alle 1.279 gedetineerden krachtens de wetgeving i.z. de noodtoestand waren vrijgelaten op één na; deze was beschuldigd van een misdrijf op grond van een andere wet. Vrijgelaten werden o.m. ca. 500 leden van de hulptroepen van Sithole en 13 leden van het Afrikaanse Nationale Congres (ANC) uit Zuid-Afrika. die sinds 1967-'68 gevangen zaten.

Op 25 maart deed premier Mugabe een beroep via de radio op de bevolking om een eind te maken aan wetteloosheid en geweld, want de tijd voor vergelding was voorbij. Tevens deed hij een appel op stakende industrie-arbeiders hun acties te beëindigen.

In de voorgaande tien dagen waren volgens het ministerie van arbeid zeker 16.000 arbeiders betrokken geweest bij stakingen en langzaamaan-acties. incl. buschauffeurs in Boelawayo, arbeiders van de schoenindustrie in Gwelo, textielarbeiders in Gatooma, mijnwerkers in Wankie en fabrieksarbeiders uit Salisbury, Umtali en omstreken. De stakers verlangden een kortere werkweek en meer loon.

De volgende dag werd bericht dat het werk vrij algemeen was hervat.

Maatregelen *i.z.* vorming geïntegreerd leger

Terwijl de ca. 1.300 leden van de controlemacht van het Gemenebest (Commonwealth Monitoring Force – CMF) uit de verzamelkampen voor de guerrillastrijders werden teruggetrokken (de laatste, ca. 90 Britten, verlieten op 16 maart het land), werden regelingen getroffen voor een gemeenschappelijke opleiding van voormalige guerrillastrijders en Rhodesische veiligheidstroepen alsmede voor een inkrimping van het totale aantal gewapende personen.

Kort vóór de onafhankelijkheid waren er volgens de Financial Times (22-4-'80) 28.300* guerrillastrijders bijeen op de 11 resterende verzamelpunten; omstreeks 6.000 van hen waren daar na de verkiezingen gearriveerd. Verondersteld werd dat nog een paar honderd guerrillastrijders zich in de ,,bush" ophielden, waar een deel van hen roofovervallen pleegde. Voorts moesten nog ca. 2.000 ZANLA-strijders uit Mozambique terugkeren en nog 3.000 a 5.000 ZIPRA-strijders uit Zambia. De regeling voor de terugkeer van de ZIPRA-troepen, die op 28 maart was bekendgemaakt na een bezoek van ZIPRA-opperbevelhebber Dumiso Dabengwa aan Loesaka (op 17 maart), hield in dat zij met hun persoonlijke wapens naar een speciaal verzamelkamp in Gwaai River Mine zouden gaan, maar er rees kennelijk een conflict over hun recht op het behoud van wapens. Op 13 april bracht Nkomo een bezoek aan Loesaka om de ZIPRA-troepen gerust te stellen.

Wat de Rhodesische veiligheidstroepen betreft werd bericht dat de eenheid van de Selous Scouts en de eenheid van de Special Air Services zouden worden ontbonden en dat ook de hulptroepen (SFAs) zouden worden gedemobiliseerd. Geraamd werd dat het Rhodesische leger bestond uit 15.000 man geregelde troepen, ca. 20.000 man territoriale troepen en 20.000 a 30.000 SFAs en leden van andere hulpeenheden.

Op 24 maart 1980 werd de legerdienstplicht ,,voor afzienbare tijd" beëindigd en werd ook het jaarlijkse oproepen van blanke reservisten drastisch beperkt.

Volgens The Guardian (17-4-'80) had ruim één derde van de officieren in de Rhodesische veiligheidstroepen besloten de dienst te verlaten als hun contracten op 30 april afliepen. Ook 365 blanke politie-officieren wilden de dienst per 30 april verlaten, terwijl 1.000 andere politie-officieren van plan zouden zijn aan het einde van het jaar te vertrekken.

De naar schatting 40.000 man sterke politiemacht zou volgens premier Mugabe (28 maart) worden versterkt met 600 voormalige ZANLA-strijders, die een politie-opleiding in Joego-Slavië en Roemenië hadden ontvangen, terwijl verondersteld werd dat ook enkele honderden voormalige ZIPRA-strijders, die een politie-opleiding in de SU hadden gekregen, een baan bij de politie wensten.

Nadat generaal-majoor John Acland, de Britse militaire adviseur van Lord Soames en voorzitter van de bestandscommissie, op 20 maart met zijn staf naar Groot-Brittannië was teruggekeerd. bleef een klein Brits militair

* Op 11 jan. 1980 hadden zich 20.860 guerrillastrijders gemeld, van wie 15.240 als ZANLA-leden werden geïdentificeerd en de rest als ZIPRA-leden.

Op 25 febr. 1980 begonnen in een speciaal nieuw kamp te Essexvale bij Boelawayo gemeenschappelijke oefeningen van ca. 600 ZIPRA-strijders en Rhodesische veiligheidstroepen onder Britse supervisie, waarna op 3 maart een soortgelijk programma met ZANLA-strijders startte.

opleidingsteam in Rhodesië achter. Op 2 april werd bekendgemaakt dat leden van het leger van Zimbabwe bij Britse troepen zouden worden gedetacheerd in het kader van een Brits militair hulpprogramma.

ONAFHANKELIJKHEID. INTERNE ONTWIKKELINGEN. BUITENLANDSE BETREKKINGEN. ONTWIKKELINGSHULP

Bij het aanbreken van de 18de april 1980 werd Rhodesië, als laatste Britse kolonie in Afrika, onafhankelijk als de republiek Zimbabwe. De onafhankelijkheidsceremonie, in het Rufaro-voetbalstadion te Salisbury, werd bijgewoond door delegaties van bijna 100 landen met o.m. 4 staatshoofden, 6 regeringsleiders en 23 ministers van buitenlandse zaken. Voorts waren er delegaties van de VN, het Gemenebest, de EG en de OAE. Ook aanwezig waren vertegenwoordigers van vier bevrijdingsbewegingen: African National Congress (ANC) en Pan-Africanist Congress (PAC) uit Zuid-Afrika, de SWAPO uit Namibië en de PLO.

De Britse delegatie werd geleid door prins Charles en omvatte o.a. Lord Carrington, de minister van buitenlandse zaken; ook Lord Soames was aanwezig. Andere gasten waren o.m. secretaris-generaal Waldheim van de VN, secretaris-generaal S. S. Ramphal van het Gemenebest, president Zia ul-Haq van Pakistan en premier Indira Gandhi van India (de twee laatstgenoemden bespraken samen de toestand in Afghanistan).

De ceremonie begon met de beëdiging van president Banana door opperrechter Hector MacDonald. Vervolgens beëdigde Banana premier Mugabe en zijn kabinet, incl. de nieuwe minister van economie en ontwikkelingsplanning Bernard Chidzero. Daarop werd de Britse vlag gestreken en de nieuwe vlag van Zimbabwe gehesen (door ZANLA-commandant Rex Nhongo).
Bij zijn onafhankelijkheid werd Zimbabwe onmiddellijk het 43ste lid van het Gemenebest.

In een rede t.g.v. de onafhankelijkheidsdag riep Mugabe de bewoners van Zimbabwe op de fouten en het lijden uit het verleden te vergeten en samen aan de opbouw van de nieuwe natie deel te nemen. Wie gisteren mogelijk een vijand was geweest, was thans een vriend en bondgenoot met dezelfde nationale belangen, rechten en plichten. Voor vergelding was geen plaats. Ieder moest zich gedisciplineerd gedragen en de rechtsregels en de sociale normen van een harmonische samenleving respecteren. Daarbij moest de zwarte samenleving geduld hebben, omdat de noodzakelijke zinvolle veranderingen door de regering niet ineens konden worden verwezenlijkt. Mugabe besloot: „Wij beschikken over rijke hulpbronnen van mensen, landbouw en mineralen, die wij moeten benutten en ontwikkelen. Maar daarvoor hebben wij vrede nodig. Laten wij een zodanige vrede bewaren om onze maatschappij te veranderen en onze levensstandaard op een hoger peil te brengen. Ik verzeker de natie dat de regering vastbesloten is het op grond van de algemene verkiezingen verkregen mandaat te verwezenlijken."

Hieronder volgt een overzicht van de voornaamste ontwikkelingen sinds de onafhankelijkheid, waarbij eerst op de veiligheidssituatie wordt ingegaan.

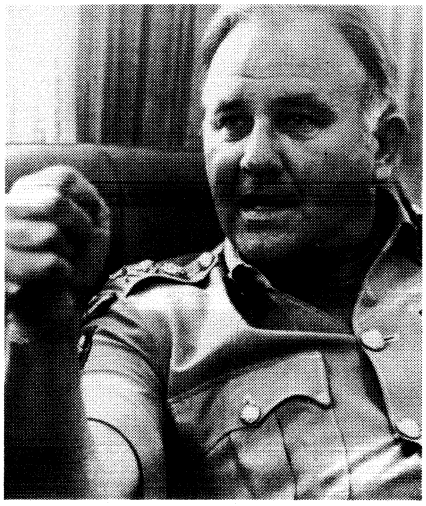
Verlenging noodtoestand

Op 23 juli 1980 keurde het parlement unaniem een verlenging van de regelingen krachtens de Emergency Powers Act (ingevoerd door het Smith-regime in nov. 1965) met nog eens zes maanden goed. Daardoor behield de politie de bevoegdheid om mensen zonder vorm van proces te detineren en om huiszoeking en arrestaties te verrichten zonder gerechtelijk bevel. De regelingen t.a.v. de censuur en de avondklok werden niet hernieuwd.
Op 21 jan. 1981 werd de verlenging van de noodtoestand met zes maanden door het parlement goedgekeurd met 56 (zwarte) stemmen tegen 14 (blanke) stemmen. De maatregel werd noodzakelijk geacht vanwege een voortdurende bedreiging door guerrillastrijders in de verzamelplaatsen, de activiteiten van benden van dissidente ex-guerrillastrijders op het platteland, het heersende klimaat van geweld en de aanwezigheid aan Zimbabwe's grenzen van rebellen van de Nationale Verzetsbeweging van Mozambique (MNR, zie pag. 62313 e.v.).
Op 3 maart verklaarde de in januari benoemde nieuwe minister van binnenlandse zaken, Richard Hove (zie hieronder), dat alle inwoners in de toekomst identiteitspapieren zouden moeten kunnen tonen.

Hoewel de voltooiing van de ontwapening van de guerrillastrijders in mei 1981 (zie hierna) een merkbare verbetering van de veiligheidstoestand in Zimbabwe tot gevolg had, verlengde het Huis van Afgevaardigden de noodtoestand op 17 juli opnieuw met zes maanden. Minister Hove zei dat deze maatregel nodig was vanwege het aantal wapens zonder vergunning dat nog in het land aanwezig was, de smokkel van smaragden en deviezen en de activiteiten van de MNR nabij de grens.

Gevechten tussen ZANLA en *ZIPRA*. Ontwapening guerrillastrijders. Ontslag generaal Walls. Reorganisatie strijdkrachten

De onrustige situatie in het land was te wijten aan het conflict tussen de twee grootste partijen, de ZANU (PF) van Mugabe en het PF (ZAPU) van Nkomo, en tussen de strijdkrachten van die partijen, resp. ZANLA en ZIPRA. Saai-bij speelden stammentegenstellingen gedeeltelijk een rol: ZANLA bestond hoofdzakelijk uit leden van de Shona (de meerderheid), terwijl ZI-

Luitenant-generaal Peter Walls

PRA vooral uit Ndebele (uit Matabeleland) gerecruteerd was. Bovendien droegen dissidenten, die het gezag van de militaire leiders van ZANLA noch ZIPRA erkenden, bij tot verscherping van de conflictsituatie.

Op 26 juni 1980 verklaarde premier Mugabe in het parlement dat georganiseerde ZIPRA-benden het gezag van de regering trachtten te ondermijnen. Dit werd ontkend door Nkomo, die op 12 aug. opriep tot eenheid n.a.v. de plechtige herbegrafenis van twee vooraanstaande nationalisten – generaal Josiah Tongogara (de op 26 dec. 1979 omgekomen ZANLA-bevelhebber, zie pag. 192/2-1980) en Jason Moyo (de tweede vicevoorzitter van de ZAPU, die op 22 jan. 1977 bij een bomaanslag in Zambia was gedood).

De ernstigste gevechten tussen ZANLA- en ZIPRA-facties deden zich voor a) in Boelawayo in de tweede week van nov. 1980, toen zeker 58 personen werden gedood en meer dan 500 gewond raakten; b) bij Salisbury en in Motoko (Noordoost-Zimbabwe) omstreeks dezelfde tijd, toen minstens 67 personen werden gedood en ca. 500 anderen gewond raakten; en c) in het gebied van Boelawayo in febr. 1981, toen er omstreeks 100 doden vielen. In al deze en andere gevallen werd de orde door leger en politie in opdracht van de premier hersteld.

De staatsminister in het bureau van de premier, Emmerson Munangagwa, zei op 17 febr. 1980 dat er nog ongeveer 22.000 guerrillastrijders op de verzamelpunten wachtten op hun integratie in het leger en dat die allen zouden worden ontwapend voordat zij in het leger werden opgenomen. Tegen eind april 1981 was het aantal van deze guerrillastrijders tot ca. 10.000 gereduceerd.

Naast de slachtoffers van bovengenoemde gevechten verloren nog omstreeks 250 personen, incl. een aantal blanken, het leven bij schermutselingen of roofovervallen tussen 18 april 1980 en eind jan. 1981.

Bij de onafhankelijkheid of daarna werden diverse militaire en paramilitaire eenheden ontbonden: de Security Force Auxiliaries (SFAs) d.w.z. de hulptroepen van bisschop Moezorewa, de Selous Scouts (ontbonden op 25

april 1980) en de Rhodesische Lichte Infanterie (ontbonden op 12 okt. 1980).

Op 17 juli 1980 maakte het ministerie van defensie bekend dat luitenant-generaal Peter Walls, de chef van Zimbabwe's gezamenlijke militaire opperbevel, eind juli met groot verlof zou gaan en eind 1980 de dienst zou verlaten. Walls zelf zei toen dat zijn besluit ,,niets met politiek te maken" had en dat hij het recht had om zich terug te trekken.

In een op 11 aug. 1980 door de BBC uitgezonden interview onthulde Walls dat hij tijdens de parlementsverkiezingen de Britse premier Thatcher had verzocht deze verkiezingen ,.van nul en gener waarde" te verklaren. omdat Mugabe's overwinning door ,,intimidatie"zou zijn verkregen. Hij achtte een burgeroorlog niet een waarschijnlijkheid, maar ,,een duidelijke mogelijkheid". (Sir Anthony Duff, de plv. gouverneur in Salisbury, had Walls op 3 maart 1980 meegedeeld dat premier Thatcher zijn oordeel niet kon aanvaarden, omdat de waarnemersgroep van het Gemenebest daags tevoren juist het tegendeel had gemeld. Aldus het Britse ministerie van buitenlandse zaken.)

Op 15 aug. verklaarde de minister van voorlichting, Nathan Shamuyarira, in het parlement van Zimbabwe dat gen. Walls ,,fundamenteel een racist" was en dat de regering over bewijsmateriaal beschikte, waaruit bleek dat Walls betrokken was bij een beraamde militaire staatsgreep, ,,Operatie Quartz", welke op 4 maart 1980 (de dag waarop de verkiezingsuitslag werd bekendgemaakt) had moeten plaatsvinden. Shamuyarira voegde daaraan toe dat de blanken die de meerderheidsregering van Mugabe niet aanvaardden het land moesten verlaten. ,,Wij vragen niemand te blijven en dwingen niemand te vertrekken."
Generaals Walls ontkende elke voorkennis van zo'n coupplan. Hij stelde elke gedachte aan een ongrondwettige actie te verwerpen en geen racist te zijn, maar hij zou wel alles doen om ,,de vooruitgang van het marxisme tot staan te brengen". Ex-premier Moezorewa noemde de beweringen over plannen voor een militaire coup ,,nonsens en dwaasheid". Hoge blanke ambtenaren in Salisbury ontkenden elke medeplichtigheid aan enigerlei ongrondwettige actie welke zou zijn beraamd en zij verklaarden gewetensvol te hebben gewerkt aan de uitvoering van het verkiezingsresultaat en hun loyaliteit jegens de nieuwe premier te hebben betuigd.
De blanke ex-premier Ian Smith beschuldigde Shamuyarira er op 19 aug. in het parlement van de rassenhaat tussen blank en zwart in Zimbabwe aan te wakkeren. Hij noemde Shamuyarira een ,,toegewijde racist" en voegde daaraan toe: ,,De blanken zijn niet van plan hun bagage te pakken en te gaan. Wij hebben evenveel recht om in dit land te wonen als de minister."
Op 21 aug. verklaarde premier Mugabe: ,,Jarenlang vocht hij (Walls) om een raciaal systeem te beschermen en werd hij door het regime daar gebruikt om wreedheden door middel van het leger, waarover hij het bevel voerde, te plegen om zo een raciaal systeem in stand te houden. Thans, nu wij een democratisch systeem hebben, zijn z'n verklaringen op zijn zachtst gezegd uiterst ongewenst. De kwestie van zijn toekomst ligt in zijn handen. (...) Wij willen geen ontrouwe figuren in onze samenleving hebben."

Op 29 aug. zei premier Mugabe bij zijn terugkeer in Zimbabwe van bezoeken aan de VS en Engeland dat niet kon worden toegestaan dat generaal Walls in Zimbabwe bleef, omdat bleek dat hij in wezen niet loyaal was, ook al had hij zijn trouw betuigd. Op 17 sept. deelde Mugabe mee dat Walls met instemming van het kabinet formeel van zijn commando was ontheven. Op 25 sept. maakte de premier in de Senaat bekend dat Walls, die naar verluidt in Groot-Brittannië verbleef, niet naar Zimbabwe terug mocht keren. Een daartoe strekkend amendement op de Emergency Powers Act werd op 26 sept. in het staatsblad gepubliceerd.

Generaal-majoor Alexander Macintyre (50), de stafchef van het leger van Zimbabwe, trad op 24 okt. af en werd opgevolgd door generaal-majoor Archer Bruce Campling, tot dan toe plv. stafchef.

Inmiddels had de chef van de Britse generale staf, generaal Sir Edwin Bramall, van 27-31 juli besprekingen met premier Mugabe gevoerd en toen meegedeeld dat er nog 50 Britse instructeurs naar Zimbabwe zouden worden gestuurd om te helpen bij de integratie van het nieuwe leger. Er werd toen, aldus Bramall, in Zimbabwe elke twee weken één bataljon van 1.000 man samengesteld met als uiteindelijke doel een nationaal leger van 45.000 a 50.000 man.

De samenstelling van het nieuwe nationale leger uit elementen van de vroegere Rhodesische strijdkrachten alsmede van ZANLA en ZIPRA had tegen februari 1981 een stadium bereikt, waarin dit nationale leger bestond uit 1) de (hoofdzakelijk blanke) luchtmacht; 2) minstens twee bataljons van de Rhodesian African Rifles (RAR), vooral gerecruteerd uit de Karanga's van Mashonaland, met enige blanke officieren; 3) het regiment Lichte Infanterie, samengesteld uit zowel ZANLA als ZIPRA; en 4) 12 andere bataljons van zowel ZANLA- als ZIPRA-strijders.

Er bleven toen op diverse verzamelpunten nog ZANLA- en ZIPRA-troepen die nog niet in het nationale leger waren geïntegreerd: ca. 12.000 ZANLA-leden en ca. 5.000 ZIPRA-leden in oostelijk Zimbabwe, ca. 2.000 ZIPRA-leden in Boelawayo en ca. 2.000 voormalige guerrillastrijders uit beide groeperingen die zich niet hadden gemeld en nog gewapend onder de burgerbevolking verbleven.

Op 17 april 1981 maakte president Banana de benoeming bekend van voormalige guerrillaleiders tot officieren in het nationale leger. Rex Nhongo (ZANLA) en Lookout Masuku (ZIPRA) werden beiden luitenant-generaal en kregen zo dezelfde rang als de opperbevelhebber van Zimbabwe's strijdkrachten, Andrew Maclean. Voorts werden Josiah Tungamirai (ZANLA) en Jevan Maseko (ZIPRA) tot generaal-majoor benoemd, terwijl elf andere voormalige guerrillaleiders de rang van brigadegeneraal ontvingen.

Het ontwapenen van ex-guerrillastrijders op de verzamelpunten werd op 19 mei 1981 voltooid. Toen leverden de laatste 6.000 oud-strijders in de kampen Middle Sabi en Gwaai River (resp. in het zuidoosten en zuidwesten) het grootste deel van hun wapens in, die op een centraal punt werden opgeslagen. De oud-strijders in Middle Sabi behoorden tot de ZANLA, die in Gwaai River tot de ZIPRA. Deze laatsten, die over een aanzienlijke wapenvoorraad beschikten (pantserwagens, personeelsvoertuigen en raketwerpers), zouden er aanvankelijk weinig voor hebben gevoeld om hun wapens in te leveren tot Nkomo hen tijdens een bezoek aan het kamp in begin mei tot medewerking had weten te overreden.

Op 26 juni 1981 maakte een regeringswoordvoerder details van een demobilisatie-order bekend, die tot doel had ca. 30.000 voormalige strijders over te halen tot en op te leiden voor een terugkeer naar de burgermaatschappij teneinde de omvang van het leger (50.000a 60.000 man) te beperken. In de begroting 1981-'82 was een bedrag van Z$ 43 mln uitgetrokken voor de demobilisatie. Elke militair, die met demobilisatie instemde, zou gedurende twee jaar Z$ 185 per maand ontvangen.

Op 7 aug. 1981 werd de Gezamenlijke Militaire Raad, die sinds het ontslag van generaal Walls was geleid door staatsminister Emmerson Munangagwa, ontbonden. Diezelfde dag werd luitenant-generaal Andrew Maclean (49), tot dan toe ,,Commander-in-Chief", benoemd tot Opperste Militaire Bevelhebber van de Zimbabweaanse strijdkrachten en bevorderd tot generaal. Premier Mugabe, in zijn hoedanigheid van minister van defensie, benoemde lt.-gen. Rex Nhongo (ex-ZANLA) tot opperbevelhebber van het leger en lt.-gen. Lookout Masuku (ex-ZIPRA) tot plv. opperbevelhebber van het leger.

In augustus 1981 arriveerden 102 Noordkoreaanse militaire instructeurs in Zimbabwe voor de opleiding van een speciale brigade van ca. 5.000 militairen in de oostelijke hooglanden langs de grens met Mozambique en de uitrusting daarvan met tanks, artillerie en lichte wapens.

Verondersteld werd dat de Noordkoreanen 8 a 12 maanden in Zimbabwe zouden bliiven. Volgens Mugabe zou de nieuwe brigade verantwoordelijk zijn voor het handhaven van de binnenlandse veiligheid, maar (de niet geraadpleegde) Nkomo stelde dat de brigade een ,,ZANU (PF)leger en geen onderdeelvan het Zimbabweaanse nationale leger" was.
(Op 6 juni 1980 had Mugabe onthuld dat hij Nkomo toestemming had geweigerd Russische tanks en Migs uit Zambia naar Zimbabwe over te brengen met als argument dat daarvoor on-

derdelen en instructeurs nodig waren en dat hij [Mugabe] vastbesloten was elke afhankelijkheid van de SU te vermijden.)

Vrijspraak voor Tekere

Edgar Tekere, secretaris-generaal van ZANU (PF) en minister van mankracht, planning en ontwikkeling. werd op 8 dec. 1980 vrijgesproken van aanklachten i.z. moord en poging tot moord.

Op 6 aug. was Tekere met zeven van zijn lijfwachten gearresteerd en in staat van beschuldiging gesteld n.a.v. de dood op 4 aug. van een blanke boer, Gerald William Adams, en vijf zwarte soldaten. Op 19 aug. werden alle beklaagden vrijgelaten na het betalen van een borgsom. Op 27 okt. verklaarde Tekere's verdediger, Louis Blom-Cooper (uit Londen), dat zijn cliënt niet betwistte dat hij en zijn lijfwachten voor de dood van Adams verantwoordelijk waren (welke zou zijn gevolgd op bedreigingen dat Tekere door leden van de ZIPRA zou worden vermoord), maar dat het hof in deze zaak geen bevoegdheid had, omdat krachtens de Indemnity and Compensation Act uit 1975 (onder het regime-Smith) regeringsleden uitgesloten waren van rechtsvervolging als zij „in goed vertrouwen" acties uitvoerden die tegen het terrorisme waren gericht. Voorts wees de verdediger erop dat de voornaamste rechter, de in Zuid-Afrika geboren blanke John Pittman (bijgestaan door een zwarte en een kleurling als assessoren), was bevooroordeeld, omdat hij tijdens het regime van Ian Smith lid van de rechterlijke macht was geweest. Maar rechter Pittman weigerde op 29 okt. op het verzoek van de verdediging om zich terug te trekken in te gaan, omdat „alle rechters moeten worden geacht hun ambt rechtsgeldig uit te oefenen", daar de regering-Mugabe de rechterlijke macht had erkend. Een beroep tegen deze beslissing werd op 4 nov. door het hooggerechtshof verworpen: het verklaarde zich onbevoegd in die zaak.
Na de vrijspraak op 8 dec. zei rechter Pittman dat hij en zijn assessoren het erover eens waren dat Tekere en één van zijn lijfwachten in feite schuldig waren aan moord op Adams en dat Tekere ook schuldig was aan poging tot moord. Volgens Pittman hadden de beklaagden niet gehandeld ter bestrijding van terrorisme. Maar inzake de jurisdictie hadden de twee assessoren een andere mening gehad dan hijzelf en bijgevolg waren alle beklaagden vrijgesproken, omdat zij hadden gemeend te handelen tegen een bedreiging van de staatsveiligheid.

Robert Mugabe (r.) met Edgar Tekere

Volgens een document van de verdediging had Tekere op 3 aug een feestje bij de buren van Adams Een voormalige ZIPRA-strijder zou hem die avond hebben bedreigd met een pistool Tekere kwam de volgende dag – in militair uniform – terug om maatregelen te nemen Hij ging met zijn lijfwachten naar de boerderij, waar de ZIPRA-strijders zich zouden bevinden, maar deze zouden zijn gevlucht Daarop ging Tekere naar de boerderij van Adams en liet een van zijn lijfwachten Aaams op de vlucht neerschieten Aldus dit document

Na zijn vrijspraak, die door honderden zwarten buiten het gerechtsgebouw enthousiast werd begroet, zei Tekere dat een „schoonmaak" bij de rechterlijke macht nodig was om rechters zoals Pittman, die hij van racisme beschuldigde, te verwijderen.

Daarentegen werd Charles Maredza. een voormalig lid van de generale staf van ZANLA, op 23 okt. 1980 te Salisbury veroordeeld tot 8 jaar gevangenisstraf wegens poging tot moord (op een blanke vrouw en haar vriend op 10 mei 1980).

Benoemingen rechterlijke macht

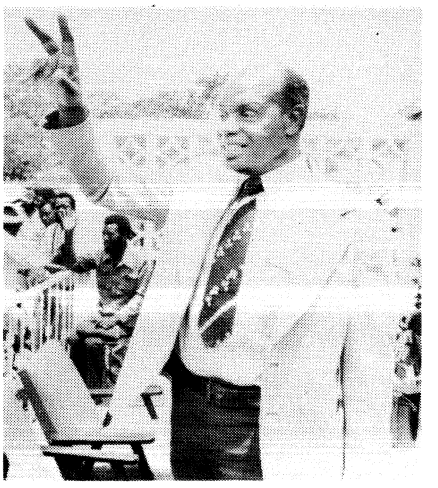
Als opvolger van de op 18 april 1980 afgetreden Hector MacDonald werd op 16 mei 1980 tot opperrechter van Zimbabwe benoemd John Charles Fieldsend, die in 1968 ontslag had genomen als rechter van het Rhodesische hooggerechtshof en toen het land had verlaten. Dezelfde dag beëdigde president Banana twee rechters, o.w. Leo Baron, de vroegere plv. opperrechter in Zambia.
Op 21 juli 1981 maakte de minister van justitie, Simbi Mubako, de benoeming bekend van de Westindiër Telford Georges (opperrechter van Tanzania van 1965 tot 1971) tot Zimbabwe's eerste zwarte rechter bij het hooggerechtshof.

Wijzigingen kabinet

Op 10 jan. 1981 voerde premier Mugabe een reorganisatie van zijn kabinet uit, waarbij de volgende portefeuilles gemoeid waren:

Vice-premier – Simon Muzenda (voorheen vice-premier èn buitenlandse zaken); buitenlandse zaken – Witness Mangwenda (onderminister op dit departement); binnenlandse zaken – Richard Hove (openbare diensten); openbare diensten – Joshua Nkomo (binnenlandse zaken); mankracht, planning en ontwikkeling – Frederick Shava (Chief Whip van de regering); transport – Josiah Chinamano (plv. leider van Nkomo's PF); handel – David Smith (handel en industrie); industrie en energie – Simba Makoni (onderminister van landbouw); jeugd, sport en recreatie – Ernes Kadungure (transport en energie); gemeenschapsontwikkeling en vrouwenzaken – mevr. Teurai Ropa Nhongo (jeugd, sport en recreatie).

Tevens werd bekendgemaakt dat Emmerson Munangagwa, staatsminister in het bureau van de premier, als voorzitter van de Gezamenlijke Militaire

Josiah Chinamano

Raad zou fungeren en met de integratie van de strijdkrachten was belast [zie hierboven].

In de bekendmaking werd niet gerept van het ontslag van Tekere. Desgevraagd zei Mugabe dat Tekere rust nodig had en kreeg.

Eveneens op 10 jan. verklaarde Mugabe dat Nkomo niet officieel met de reorganisatie van het kabinet had ingestemd. Deze deelde mee dat er geen onderhandelingen waren gevoerd en dat de reorganisatie, waarmee hij eenvoudig was geconfronteerd, „eigenmachtig", „een volledige schending van onze afspraken" en „een komplot tegen mij" was, aldus Nkomo.
Daarop stelde Mugabe dat Nkomo naar een ander ministerie was doorgeschoven „wegens openbare uitingen van kritiek op de politie die totaal ongerechtvaardigd waren". Tevens prees hij Nkomo voor alles wat die had gedaan „onder zeer moeilijke omstandigheden". Na de reorganisatie was Nkomo's PF in de regering vertegenwoordigd door vijf ministers en drie onderministers.

Op 27 jan. deelde Mugabe mee dat een compromis was bereikt over Nkomo's positie in het kabinet, op grond waarvan deze minister zonder portefeuille met speciale taken zou worden. Daardoor behield Nkomo zijn post in het kabinetscomité voor veiligheidszaken en zou hij Mugabe in zijn hoedanigheid van minister van defensie helpen, terwijl hij ook enkele functies zou behartigen i.v.m. het ministerie van openbare werken, dat nu onder de premier ressorteerde. De volgende dag aanvaardde Nkomo zijn nieuwe post.

Op 5 maart ging David Smith, de minister van handel, met ziekteverlof; zijn portefeuille werd a.i. overgenomen door Bernard Chidzero, de minister

van economische planning en ontwikkeling.

Op 9 april overleed George Silundika (52), de minister van PTT en een vooraanstaand lid van Nkomo's PF. Zijn ministeriële taken werden tijdelijk overgenomen door Josiah Chinamano, de minister van transport.
Op 25 juni werd Dan Ngwenya (PF), afgevaardigde voor Matabeleland Noord, beëdigd als nieuwe minister van wegen, wegverkeer en PTT.

Op 17 juli berispte premier Mugabe in het openbaar de minister van gezondheid, Herbert Ushewokunze, wegens diens kritiek op de commissie voor openbare diensten (die onder de rechtstreekse verantwoordelijkheid van het bureau van de premier viel). Op 26 juli waarschuwde de premier dat hij ministers zou ontslaan die kritiek leverden op de regering en dat dissidente parlementsleden van de ZANU (PF) uit de partij zouden worden gestoten. Diezelfde dag verklaarde Mugabe op een provinciale partijbijeenkomst: ,,Er zijn mensen die klagen dat de revolutie niet vordert, en toch zijn dat de meest immorele en meest luie mensen in de partij."

Na een bijeenkomst van het Centrale Comité van de ZANU (PF) op 6 aug. werd bekendgemaakt dat ex-minister Tekere volgens een kennelijk unaniem CC-besluit was ontslagen als secretaris-generaal van de ZANU (PF).Tekere verklaarde vervolgens dat de revolutie in Zimbabwe in verval raakte en dat regeringsfunctionarissen het contact met de zwarte meerderheid hadden verloren.

Op 12 okt. werd Herbert Ushewokunze zonder opgaaf van redenen ontslagen als minister van gezondheid en vervangen door Simon Mazorodze, tot dan toe onderminister op dit departement. Het ontslag werd in verband gebracht met de voortdurende kritiek van Ushewokunze op de commissie voor openbare diensten, die hij verweet blanken te bevoordelen en die hij beschuldigde van machtsmisbruik. Voorts had Ushewokunze ook onrust gezaaid door blanke artsen en verpleegsters van racisme te beschuldigen en door het invoeren van traditionele Afrikaanse behandelingsmethoden in op Westerse leest geschoeide ziekenhuizen. Ook was zijn naam drie maal genoemd in een proces te Victoria tegen een ,,tovenares", die was beschuldigd van het aanzetten tot moord op vier blanke kolonisten eerder dit jaar.

De nieuwe minister van gezondheid, Simon Mazorodze, overleed op 5 nov. te Salisbury op 47-jarige leeftijd.

Gemeenteraadsverkiezingen

Bij in nov. 1980 gehouden verkiezingen voor gemeenteraden verwierf Mugabe's ZANU (PF) de controle over al deze raden, uitgezonderd die in Victoria Falls, waar Nkomo's PF een meerderheid behaalde, en in Boelawayo en Salisbury, waar de verkiezingen voor de zwarte zetels wegens politiek geweld waren uitgesteld. Een hoge PF-functionaris, Enos Malandu, beschuldigde ZANU (PF)op 21 dec. ervan ,,een samenzwering van criminele misleiding en fraude" te plegen ,,gericht op het vervalsen van de verkiezingsresultaten" en hij riep op tot annulering daarvan.
In Salisbury, waar 13 van de 36 zetels in de gemeenteraad door blanken waren bezet, hadden de verkiezingen voor de resterende 23 zetels, welke op 28-29 maart 1981 werden gehouden, tot gevolg dat al die zetels door ZANU (PF) werden gewonnen. De eerste zwarte burgemeester van Salisbury. Tizirai Gwata, werd op 7 april 1981 beëdigd.
De in maart 1981 opnieuw uitgestelde gemeenteraadsverkiezingen in Boelawayo vonden tenslotte op 6-7 juni plaats. Nkomo's PF won alle 15 zwarte zetels, nadat voor de 8 overige raadszetels in nov. 1980 al blanke vertegenwoordigers waren gekozen. Het aantal stemmen dat op ZANU (PF)-kandidaten werd uitgebracht was nauwelijks hoger dan het aantal stemmen op onafhankelijke kandidaten, gelieerd aan Moezorewa's UANC; slechts in drie kiesdistricten behaalde ZANU (PF) meer dan 10% van de stemmen.

Vorming Democratic Party. Rhodesisch Front gewijzigd in Republican Front. Tussentijdse verkiezingen voor blanke zetels

André Holland (48), die in het Huis van Afgevaardigden gekozen was als lid van het Rhodesisch Front, stelde zijn zetel op 11 april 1981 beschikbaar en trad uit het Rhodesisch Front. Hij kondigde de oprichting aan van een nieuwe partij, Democratic Party, welke ,,de hand van vriendschap die door Mugabe's politiek van verzoening naar de blanken was uitgestoken" wilde vatten. Ook zou de Democratic Party,,,anders dan het Rhodesisch Front, de regering slechts op constructieve wijze kritiseren".

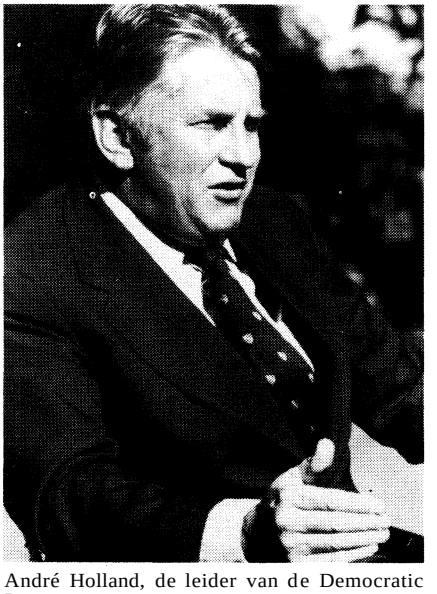
Holland had gedurende de onafhankelijkheidsoorlog anti-guerrillawapens geproduceerd en toen bekendheid verworven door zijn uitvinding van het ,,Holland-orgel"naar analogie van het Stalin-orgel dat in korte tijd een regen van granaten kan afvuren.

Op 18 april verklaarde premier Mugabe dat als een blanke partij (zoals het Rhodesisch Front) tegen regeringsmaatregelen was dit de indruk wekte dat de blanke gemeenschap als geheel oppositie tegen de regering voerde en dat het daarom wenselijk was dat een andere vorm werd gevonden om blanken in het parlement te vertegenwoordigen.

Bij een tussentijdse verkiezing voor de blanke zetel van Highlands (Salisbury) op 14 jan. 1981 bleef deze zetel in handen van het Rhodesisch Front met 1.492 stemmen, terwijl een onafhankelijke kandidaat. die een ,,relatie van grotere betrokkenheid met de regering" bepleitte, 1.257 stemmen verwierf.
Tijdens een partijcongres veranderde het Rhodesisch Front, de blanke partij van ex-premier Ian Smith, op 6 juni zijn naam in het Republikeinse Front (Republican Front, afgekort RF).
Bij een tussentijdse verkiezing in het district Mazoe-Mtoko versloeg de RF-kandidaat op 30 juni de vroegere afgevaardigde van dit district, André Holland.
De blanke zetel van Borrowdale (Salisbury), die op 30 aprilvacant was geworden doordat oud-minister David Smith toen het Huis van Afgevaardigden (en ook het RF) verliet, werd bij de tussentijdse verkiezing op 14 juli door de RF-kandidaat gewonnen. Deze partij bleef daarmee in het bezit van alle 20 blanke zetels in het Huis van Afgevaardigden.

Vorming Zimbabwe Progressive Party

Op 28 juli 1981 werd de oprichting bekendgemaakt van de Zimbabwe Progressive Party door fungerend voorzitter, Kingdom Sithole, die vroeger zo-

André Holland, de leider van de Democratic Party.

wel lid van de Zimbabwe United People's Organization als van de United National Federal Party was geweest. De doelstelling van de nieuwe partij was, aldus Kingdom Sithole, de versterking van de vrijheid, vrede en democratie die nu in het land heersten.

Uitbreiding onderwijs. Maatregelen i.z. de media. Afrikanisering

In 1980 nam het aantal zwarte kinderen dat onderwijs ontving toe van ca. 850.000 (op de onafhankelijkheidsdatum) tot ruim 1,3 miljoen. De meeste scholen die tijdens de oorlog waren gesloten, werden heropend. Voorts werd aangekondigd dat de opvangcapaciteit van scholen voor voortgeze? onderwijs met ingang van januari 1981 zou worden uitgebreid van 20.000 tot meer dan 80.000 leerlingen. Daartoe werden klaslokalen in wisseldiensten gebruikt. De 8.000 bevoegde docenten kregen hulp van 15.500 gedeeltelijk bevoegde collega's, terwijl extra docenten in Engeland en Australië werden gerecruteerd.
M.i.v. september 1981 zou het lager onderwijs gratis worden, wat naar verwachting het aantal schoolgaande kinderen tot omstreeks twee miljoen zou doen toenemen. Het schoolgeld voor voortgezet onderwijs werd van £24 tot £12 per schooljaar verlaagd.

Vanaf oktober 1980 nam de regering diverse maatregelen m.b.t. de pers. In de laatste week van die maand werd de oprichting van een nieuw nationaal persbureau, Zimbabwe Inter African News Agency (ZIANA), aangekondigd.

Tegelijk moesten buitenlandse correspondenten zich bij het ministerie van voorlichting laten registreren voor het verkrijgen van een vergunning, die van tijd tot tijd moest worden vernieuwd en die ook kon worden ingetrokken. In dat laatste geval was het de betrokken journalist verboden te werken op straffe van een boete of hechtenis. Deze maatregelen beoogden het voorkomen van ,,negatieve en betwistbare" berichten over de omstandigheden in Zimbabwe.

Op 3 jan. 1981 maakte de minister van voorlichting, Shamuyarira, bekend dat de regering 42% van de aandelen had gekocht van de Zuidafrikaanse krantengroep Argus in Zimbabwe Newspapers Ltd en daarmee de controle op de vijf grootste bladen in Zimbabwe had verworven. Die vijf bladen (w.o. „The Herald" uit Salisbury en „The Chronicle" uit Boelawayo) zouden worden beheerd door de Mass Media Trust, een door de regering opgerichte organisatie met een bijdrage ter waarde van £4,5 mln uit Nigeria.

In een vraaggesprek met The Herald noemde Nkomo de regeringsbeslissing op 5 jan. ,,een volslagen tragedie" en ,,erger dan de muilkorf die de pers onder het blanke minderheidsregime was aangebonden". ,,Dit is waarschijnlijk mijn laatste vrije verklaring via onze nieuwsmedia in een Zimbabwe waar radio en televisie al zuchten onder de hiel van ZANU (PF)," aldus Nkomo.
(Een nieuwe raad van bestuur van de omroeporganisatie Zimbabwe Broadcasting Corporation (ZBC) was op 25 juli 1980 benoemd. met als voorzitter Donal Muvuti, plv. secretaris-generaal van ZANU (PF) en als vice-voorzitter Willie Musarurwa, de voormalige publiciteitssecretaris van Nkorno's ZAPU. Voorts telde die raad 4 zwarte en 2 blanke leden.!
Op 12 febr. 1981 werd bekendgemaakt dat de drie blanke hoofdredacteuren van resp. „The Herald", „The Chronicle" en de „Sunday Mail" waren vervangen door zwarte hoofdredacteuren. Bij de „Sunday Mail" werd in de functie Willie Musarurwa benoemd.
Op 15 sept. deelde de blanke hoofdredacteur van het weekblad „Umtali Post" (één van de vijf overgenomen Argus-bladen), mevr. Jean Maitland-Stewart, mee dat zij was ontslagen vanwege een hoofdartikel op 7 aug., waarin zij vraagtekens had geplaatst bij de noodzaak van de komst van Noordkoreaanse militaire instructeurs (zie hierboven).

Inmiddels boekte de regeringspolitiek van geleidelijke Afrikanisering in alle sectoren van het openbare leven vooral resultaat in het ambtenarenapparaat. Van de 7.000 blanken die daarin bij de onafhankelijkheid posten bekleedden hadden omstreeks 2.000 er medio 1981 de voorkeur aan gegeven de dienst te verlaten dan wel hadden zij vervroegd moeten uittreden. Nagenoeg alle vertrekkende blanken werden door zwarten vervangen.

Op 15 mei maakte de minister van binnenlandse zaken Hove de promotie bekend van 250 politiefunctionarissen, onder wie 166 zwarten. Die promoties moesten het gebrek aan raciaal evenwicht in de hogere politierangen corrigeren, dat door het ,,onrechtvaardige en discriminerende" beleid van voorgaande regeringen was ontstaan.

Emigratie

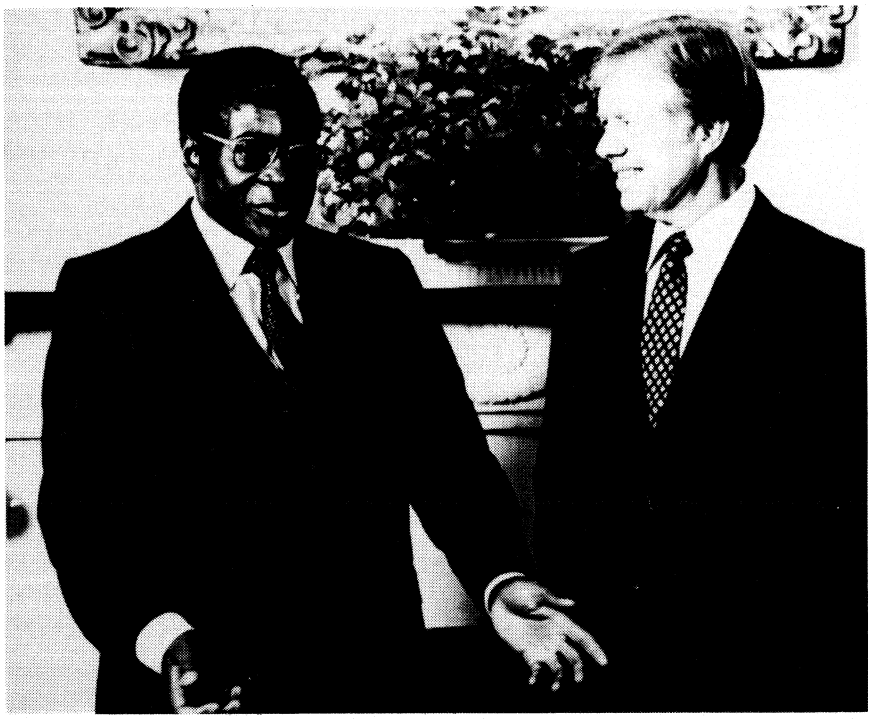
Terwijl tussen januari 1977 en april 1980 48.196 personenuit Rhodesië emigreerden (van wie 25.225 zich in Zuid-Afrika vestigden), bedroeg de bruto-emigratie over heel 1980 volgens officiële cijfers (gepübiiceerd op 9 febr. 1981) 17.240 personen. De netto-emigratie (d.w.z. na aftrek van nieuwe immigranten) werd becijferd op 10.833 personen, het hoogste aantal sinds 1978 toen de netto-emigratie 11.817 personen omvatte. In die gegevens waren niet de blanken begrepen, die niet-officieel om financiële redenen vertrokken; sommigen van hen verklaarden dat zij in het buitenland op vakantie gingen, terwijl zij in werkelijkheid emigreerden. Aangenomen werd dat zeker 70% van de emigranten blank was.
De Zuidafrikaanse minister van binnenlandse zaken, Chris Heunis, zei op 28 jan. 1981 dat in 1980 in totaal 14.315 personen uit Zimbabwe een verzoek voor permanente vestiging in Zuid-Afrika hadden ingediend en dat slechts 183 van die verzoeken waren afgewezen.
In januari en februari 1981 emigreerden volgens officiële cijfers in totaal 3.719 personen uit Zimbabwe (tegen 1.947 in de corresponderende maanden van 1980), maar het aantal immigranten nam eveneens toe van 860 tot 1.747.

In de 12 maanden tot mei 1981 emigreerden meer dan 20.000 personen, terwijl het aantal emigranten in 1978 en 1979 – het hoogtepunt van de guerrilla – gemiddeld per jaar 15.000 bedroeg.
Volgens The Economist (18-7) hadden ca. 9.000 blanken in de eerste vijf maanden van 1981 Zimbabwe verlaten, o.w. ruim 70 ingenieurs, ca. 50 accountants en bijna 500 geschoolde arbeiders.
De Volkskrant (21-10) schreef o.a.: ,,Ondanks het feit dat slechts $ 1.400 en één auto Zimbabwe mag worden uitgevoerd, verlaten de blanken massaal het land. De eerste zes maanden van dit jaar zijn maar liefst 12.500 blanken vertrokken, 50% meer dan in de eerste helft van 1980. Verwacht wordt dat er nog veel meer hun biezen zullen pakken nu de regering nieuwe maatregelen heeft aangekondigd die hen zullen beroven van hun privé-scholen, privé-ziekenhuizen en privé-clubs ..."

De minister van financiën, Enos Nkala, had op 24 aug. bekendgemaakt dat vanwege de binnenlandse schaarste en op grond van overwegingen m.b.t. buitenlandsevalutavoor personen die het land verlieten een verbod zou gelden om allerlei huisraad mee te nemen.
Zijn collega van onderwijs en cultuur, Dzingai Mutumbuka, had op 13 aug. aangekondigd dat particuliere gemeenschapsscholen (die de regering beschouwde als een middel om apart onderwijs alleen voor blanken metterdaad te laten voortbestaan) tegen het eind van die maand zouden worden afgeschaft.

Buitenlandse betrekkingen.
Bezoeken Mugabe

Nadat reeds op 18 april 1980 formeel diplomatieke betrekkingen waren aangeknoopt tussen Zimbabwe en een aantal Westerse landen (w.o. Frankrijk, West-Duitsland, Italië, Engeland en de VS), werden nadien ook dergelijke be-

Premier Mugabe tijdens zijn bezoek aan president Carter in het Witte Huis te Washington op 27 aug 1980.

trekkingen aangegaan met een groot aantal andere landen zoals Saoedi-Arabië (juni 1980), Algerije (31 aug. 1980) en de DDR (1 nov. 1980). Voor een aantal van die landen werden ambassadeurs benoemd.
Op 18 febr. 1981 bereikte de regering van Zimbabwe overeenstemming met de SU over het aanknopen van diplomatieke betrekkingen op ambassadeursniveau met onmiddellijke ingang. De volgende dag werd een soortgelijke overeenkomst i.z. betrekkingen met Polen ondertekend.

In 1980 bracht premier Mugabe bezoeken aan diverse landen, waaronder de VS (21-28 aug.), Noord-Korea en China (medio oktober) en Nigeria (16-18 dec.). In de VS voerde hij besprekingen met president Carter en andere politieke leiders, die hij verzocht de economische hulp aan Zimbabwe uit te breiden. In Noord-Korea werd een verdrag i.z. vriendschap en samenwerking tussen beide landen gesloten, terwijl ook een akkoord over economische, wetenschappelijk-technische en culturele samenwerking tot stand kwam.

Op 11 mei 1981 vertrok Mugabe uit Salisbury voor een reis van twee weken door Azië. Hij bracht bezoeken aan China (12-17 mei), Japan (17-21 mei), India en Pakistan, waarna hij op 26 mei in Salisbury terugkeerde.
In China werden op 14 mei een cultureel akkoord en een handelsovereenkomst tussen beide landen getekend, maar volgens Afrikaanse bronnen was de Zimbabweaanse delegatie teleurgesteld over de omvang van de aangeboden hulp. India bood aan experts ter beschikking te stellen om een deel van de vertrekkende Europeanen bij de spoorwegen te vervangen, terwijl met India drie akkoorden werden getekend over samenwerking op cultureel, economisch-technisch en commercieel gebied. Met de Pakistaanse regering werd gesproken over mogelijke hulp bij de opleiding van het Zimbabweaanse leger. Het totale bedrag aan leningen en giften dat tijdens de Aziatische reis werd toegezegd zou volgens The Times (27-5) ongeveer £28 mln bedragen.

Op 9 nov. arriveerde Mugabe in Belgrado voor een vierdaags bezoek aan Joego-Slavië. In aansluiting daarop zou hij vierdaagse bezoeken brengen aan resp. Roemenië en Bulgarije.

Buitenlandse *(ontwikkelings)hulp*

Nadat Lord Soames op 20 maart 1980 had bekendgemaakt spoedhulp voor de wederopbouw van Zimbabwe te verschaffen ter waarde van £7 mln, deelde de Britse minister van buitenlandse zaken, Lord Carrington, op 15 april 1980 in het Hogerhuis mee dat Engeland in de komende drie jaar Zimbabwe ontwikkelingshulp ter waarde van £75 mln zou verstrekken, behoudens parlementaire goedkeuring. Daarin was begrepen een gift van £7 mln voor de wederopbouw van het land.

Op 14 april 1980 werd bekendgemaakt dat de VS in het lopende begrotingsjaar (tot 30 sept. 1980) Zimbabwe $15 mln aan hulp zouden verschaffen, nadat reeds een zelfde bedrag ter beschikking was gesteld voor de repatriëring van vluchtelingen en de wederopbouw op het platteland. Verondersteld werd dat in het Amerikaanse hulpprogramma voor 1980-'81 een bedrag van

Premier Mugabe met de Japanse premier Zenko Suzuki in diens officiele residentie op 19 mei 1981.

$25 mln à $30 mln voor Zimbabwe zou worden uitgetrokken.

Van 23-27 maart 1981 werd in Salisbury een conferentie voor de wederopbouw en ontwikkeling van Zimbabwe („Zimcord") gehouden, die werd bijgewoond door 267 afgevaardigden uit 45 (meest Westerse) landen alsmede van 10 internationale organisaties en 15 VN-agentschappen.
Sn een vijf weken eerder gepubliceerd document had Zimbabwe hulpprojecten voor een bedrag van £838mln opgesomd, o.m. ten behoeve van de ontwikkeling van het platteland (£550mln), de naoorlogse wederopbouw (£205 mln) en te verlenen technische hulp (£65 mln).
De voorzitter van de conferentie, de Zimbabweaanse minister van economische planning en ontwikkeling Chidzero, had toen meegedeeld dat aan Zimbabwe sinds de onafhankelijkheid (18 april 1980) Z$ 197 mln aan hulp was toegezegd, waarvan Z$ 131 mln als giften (minder dan de helft was ontvangen) en Z$ 60 mln als leningen (minder dan 1% was ontvangen).

Volgens The Times (28-3) werd tijdens de conferentie een bedrag van £636.730.000 toegezegd en daarvoor een bedrag van £253.404.000, waarmee het totaal van de sinds de onafhankelijkheid toegezegde hulp op £889.580.000 kwam.
De donors met de toegezegde bedragen waren:

	(× £1.000)
Wereldbank	205.000
Engeland	122.938
VS	119.884
EG	83.333
Frankrijk	49.604
West-Duitsland	43.278
Zweden	37.785
Afrikaanse Onturikkelingsbank	27.613
Canada	23.148
Koeweit Fonds	22.569
Bank voor Arab. Econ. Ontw. in Afrika	21.701
VN	18.337
Italië	16.059
China	12.152
Zwitserland	11.298
Nederland	11.272
Australie	10.141
Vaticaan	8.680
Denemarken	8.647
Nigeria	8.638
Noorwegen	7.812
België	5.555
OPEC Fonds	4.340
Finland	3.588
Saoedi-Arabië	2.170
Japan	2.138
Gemenebest	2.031
Joego-Slavië	1.953
Luxemburg	1.367
Irak	1.302
Egypte	868
Nieuw-Zeeland	120
Jersey	54
Ghana	43
Sierra Leone	38
Ierland	31

Volgens de Financial Times (27-3) werden op de conferentie toezeggingen gedaan die neerkwamen op ca. £250 aan hulp voor iedere burger van Zimbabwe – mogelijk het hoogste bedrag aan hulp dat aan een ontwikkelingsland werd gegeven. Iets minder dan de helft van liet bruto-totaal bestond uit giften, de rest zou worden verstrekt in de vorm van leningen.

Minister Chidzero zei op 27 maart dat sommige donors slechts toezeggingen voor het lopende begrotingsjaar hadden gedaan en dat andere donors, zoals Saoedi-Arabië en Japan, nog een aanzienlijk uitgebreider hulpprogramma overwogen, zodat de duelstelling (van £804 mln) zou worden bereikt en waarschijnlijk zou worden overtroffen.
De hulp zou een onderdeel vormen van het op 25 febr. 1981 gelanceerde Zimbabweaanse driejarenplan voor de ontwikkeling van het land, dat de naam „Groei met Gelijkheid" kreeg en waarvoor £2,6 mrd nodig was.

Op 10 april maakte het IMF bekend dat het een standby regeling voor Zimbabwe had goedgekeurd voor aankopen ter waarde van 37,5 mln SDR in het komende jaar.

In haar economisch bulletin van oktober 1981 meldde de Standard Bank (*NRC/H'blad* 14-10) dat de economische groei in Zimbabwe, die in 1980 na de beëindiging van de burgeroorlog 14% bedroeg, dit jaar zal uitkomen op een percentage van 6 a 8.

De bank waarschuwde echter voor oververhitting van de economie, toenemende inflatie, ernstige transportproblemen en gebrek aan geschoolde mankracht. Door de voortdurende consumptiestijging, een sterke groei van de overheidsuitgaven, een recordoogst, toenemende investeringen en een verdere uitbreiding van de industriële produktie krijgt de Zimbabweaanse economie een forse impuls.
Maar de inflatie zal tegelijkertijd toenemen tot 16%, de mijnbouwproduktie zakt voor het eerst sinds 1963 en de betalingsbalanssituatie verslechtert. Vandaar dat de uiteindelijke groei in 1981 op 6 a 8% zal uitkomen.

De Standard Bank schreef in haar economische bulletin dat de inflatie nu het hoogst is sinds het begin van de jaren vijftig. De geldontwaarding steeg van 6,6% in augustus 1980 tot 19% een jaar later. Volgens het bulletin zal het gemiddelde inflatiepeil dit jaar volgens overheidsschattingen uitkomen op 15%.
Maar gewaarschuwd werd dat dit percentage nog hoger kan uitvallen als het uitgavenniveau een zelfde tempo aanhoudt en lonen en prijzen niet strakker in de hand worden gehouden. De particuliere consumptie nam in de eerste vier maanden van dit jaar, evenals in 1980, met niet minder dan een derde toe, terwijl de overheidsuitgaven met 37% groeiden.

Door de ernstige transportproblemen worden in- en uitvoer vertraagd, wat niet alleen negatieve gevolgen heeft voor de betalingsbalans maar ook voor de produktie- en het inflatieniveau. De nog uit te voeren suikervoorraad beloopt nu 100.000 ton, die van staal 150.000 ton, terwijl het naar schatting nog enkele jaren kan duren voordat de huidige maïsvoorraden naar het buitenland zijn verscheept. Tegelijkertijd is er een pijnlijke achterstand ontstaan bij de invoer van aardolieprodukten.

Maar de Standard Bankvenvacht dat deze situatie de komende twee jaar geleidelijk zal verbeteren door de heropening eind dit jaar van de Zimbabweaanse oliepijpleiding naar de Mozambikaanse haven Beira, de aankoop van zestig nieuwe locomotieven en het aantrekken van 300 Indiase en Pakistaanse spoorwegtechnici.
De grote uitdaging voor de Zimbabweaanse politici, aldus de bank, is dat ze de produktieve capaciteit van her iand moeten vergroten Coor de investeringen in transport en scholing van arbeiders en tegelijkertijd het uitgavenniveau in de hand moeten houden. De aanvaarding van deze uitdaging wordt bemoeilijkt door de politieke druk om meer werkgelegenheid te scheppen, te investeren in de sociale sector en de inkomensverschillen te verminderen.

Verslechtering betrekkingen *met* Zuid-Afrika. Sluiting diplomatieke *missies.* Moord op Gqabi

De betrekkingen tussen dc Zimbabweaanse regering van premier Robert Mugabe en Zuid-Afrika zijn geleidelijk verslechterd.

Nog vóór de onafhankelijkheid, nl. op 4 maart 1980, had Mugabe verklaard dat die betrekkingen gebaseerd zouden zijn op „eenwederzijdse erkenning van de verschillen die tussen ons bestaan". Hij meende ook dat de realiteit van de situatie vereiste dat de twee landen zouden coëxisteren.

In een door de Zuidafrikaanse Rand Daily Mail op 9 maart 1980 gepubliceerd interview zei Mugabe nog: Wij zouden graag zien dat „Zuid-Afrika ons beschouwt als zijn goede buur op dezelfde wijze als wij van plan zijn (Zuid-Afrika) te beschouwen als een goede buur in de zin van het recht op wederzijdse coëxistentie van ons". De bestaande handelscontacten zouden niet worden verbroken en Zuidafrikaanse toeristen zouden Zimbabwe kunnen blijven bezoeken, maar de kwestie van diplomatieke betrekkingen moest worden bestudeerd. Zimbabwe zou de apartheidspolitiek zowel diplomatiek als moreel bestrijden. M.b.t. guerrilla-acties tegen het Zuidafrikaanse regime merkte Mugabe toen volgens de Rand Daily Mail op: „Verwacht niet van ons dat wij faciliteiten verschaffen aan mensen die van plan zijn een gewapende strijd te voeren."

Na de onafhankelijkheid liet Mugabe zich meerdere malen negatief uit over diplomatieke betrekkingen.

Op 26 juni 1980 zei hij in het Huis van Afgevaardigden o.a.: „Wijkunnen geen politieke en diplomatieke betrekkingen met Zuid-Afrika onderhouden, tot dit land orde in zijn eigen politieke huis schept en de afkeer en weerzin die wij jegens de apartheid voelen uitroeit." (Inmiddels hadden beide landen hun diplomatieke missies met geaccrediteerde vertegenwoordigers gehandhaafd, hoewel zij elkaar formeel niet diplomatiek hadden erkend.) Mugabe voegde daaraan toe dat de handelsbetrekkingen en economische banden

tussen Zimbabwe en Zuid-Afrika een realiteit waren die niet kon worden genegeerd en dat ,,voor zover nodig om die relatie te handhaven, mijn land bereid is vertegenwoordiging op dat niveau toe te laten".

Op 4 juli echter zei Mugabe in Freetown (Sierra Leone), waar toen de OAE-topconferentie werd gehouden, dat de Zuidafrikaanse diplomatieke missie in Salisbury op 27 juni was gesloten. Naar zijn zeggen was die missie door de Zuidafrikaanse regering gebruikt om mensen uit Zimbabwe te werven voor de Zuidafrikaanse strijdkrachten t.b.v. de strijd in Namibië. Angola en Mozambique. De Zuidafrikaanse minister van buitenlandse zaken, X. F. Botha, stelde op 6 juli dat zo'n recrutering niet had plaatsgevonden, al waren sommige sollicitanten uit Zimbabwe op posten in het Zuidafrikaanse leger benoemd.

Op 5 juli verklaarde Mugabe tijdens een persconferentie te Salisbury: ,,Ik heb de Zuidafrikaanse vertegenwoordiger de afgelopen week verteld dat hij zijn zaken moet afwikkelen en moet gaan." De premier bevestigde toen ook eerdere verklaringen dat Zimbabwe via de OAE steun zou verlenen aan de bevrijdingsstrijd in Zuid-Afrika, maar dat geen bases in Zimbabwe zouden worden gevestigd. Hij reageerde daarmee op een Zuidafrikaanse waarschuwing dat Zuid-Afrika het bestaan in Zimbabwe van terroristische bases voor aanvallen op Zuid-Afrika niet zou tolereren, een waarschuwing waarvan de Zuidafrikaanse minister S. P. Botha op 4 juli had gerept.

Op 30 juli zette Mugabe in een interview met The Guardian uiteen dat als zijn regering bases voor de bevrijdingsbeweging zou verschaffen, Zuid-Afrika tot represailles zou overgaan, die in Zimbabwe het hele proces van verzoening in gevaar zouden brengen en verdeeldheid in de samenleving zouden scheppen.

Op 3 sept. 1980 tenslotte verbrak Zimbabwe formeel de diplomatieke betrekkingen met Zuid-Afrika. De diplomatieke missie in Pretoria en het consulaat in Kaapstad werden gesloten (maar niet de handelsmissie in Johannesburg), terwijl Zimbabwe Zuid-Afrika verzocht zijn diplomatieke missie in Salisbury diezelfde dag te sluiten. uitgezonderd de handelsafdeling. De consulaire activiteiten zouden worden behartigd door de overgebleven handelsmissies, aldus een mededeling van het Zimbabweaanse ministerie van buitenlandse zaken.

NRC/H'blad (7-7-1980) schreef: ,,De gevolgen van Mugabe's lang verwachte ingreep zijn nog vermoedelijk niet geheel te overzien. Ongeveer 80.000 van de 210.000 blanke Zimbabweanen houden er Zuidafrikaanse paspoorten op na en men mag aannemen dat een deel hunner door de jongste gebeurtenissen zal worden gestimuleerd om weer zuidwaarts te trekken.
Verder blijft Zimbabwe voorlopig nog voor zijn handel en zijn verbindingen met open zee in hoge mate afhankelijk van Pretoria, dat in theorie economisch wraak zou kunnen nemen voor Mugabe's diplomatieke affront. Maar dat lijkt niet erg waarschijnlijk.

Pretoria weet ondanks alles voortdurende commerciele relaties naar hun waarde te schatten, getuige ook de Zuidafrikaanse houding tegenover Mozambique en Zambia. Daarbij komt dat Zuid-Afrika zijn uitgebreide economische belangen in Zimbabwe hoogstwaarschijnlijk niet in de waagschaal zal stellen.

De Zuidafrikanen zijn na de Britten de grootste investeerders in Zimbabwe. In 1974 bedroegen de Zuidafrikaanse investeringen bij de noorderburen f 480 mln. Maar in 1979 hadden 43 Zuidafrikaanse bedrijven, aangevoerd door Harry Oppenheimers Anelo-American (goud, nikkel, steenkool) in totaal voor f 1900 mln in Zimbabwe belegd. Daar komt bij dat op enkele terreinen, zoals de mijnbouw, de vooruitzichten meer dan goed zijn.

Omgekeerd staat Zimbabwe nog voor minstens f 600 mln bij Zuid-Afrika in het krijt. En Pretoria hoopt dat bedrag minstens ten dele – Mugabe weigert te betalen voor wapenleveranties uit het verleden – terug te vorderen. Mogelijk zal de toenemende verharding in de Zuidafrikaans–Zimbabweaanse relaties invloed hebben op het preferentiële handelsakkoord, dat beide landen in 1964 voor vijf jaar sloten. Het is sindsdien stilzwijgend voortgezet, maar kan met een opzegtermijn van 12 maanden door beide partijen worden beëindigd. Dit akkoord bood Zimbabwe vooral in de moeilijke boycotjaren een welkome afzetmogelijkheid in het zuiden voor produkten als textiel, kleding, schoeiselen huishoudelijke apparaten.

Maar de fabrikanten van huishoudtextiel klagen in toenemende mate over de .,import van werkloosheid uit Zimbabwe", dat nu goedkope halffabrikaten uit Zuidoost-Azië betrekt en daarna de eindprodukten tegen nog zeer concurrerende prijzen in Zuid-Afrika kan afzetten.

Daar komt bij, dat sinds enkele maanden de Westerse en zwart-Afrikaanse markten weer voor de Zimbabweaanse producenten zijn opengegaan. Het is daarom de vraag of dit akkoord na het verbreken van de diplomatieke banden nog een lang leven is beschoren."

Voorts werd verwacht dat Zimbabwe voor de levering van olie en olieprodukten tot eind 1982 of later van Zuid-Afrika afhankelijk zou blijven, omdat de Feruka-olieraffinaderij bij Umtali, die 15 jaar gesloten was geweest als gevolg van de sancties tegen het regime van Ian Smith, voorlopig niet in gebruik kon worden genomen. Volgens een verklaring van de eigenaar Capref d.d. 2 april 1981 zouden de noodzakelijke reparaties minstens anderhalf jaar vergen en £45 mln kosten.

Op 24 maart 1981 maakte de Zuidafrikaanse regering bekend dat zij het preferentiële handelsakkoord van 1964 met Zimbabwe opzegde. Maar Zuid-Afrika bleef niettemin Zimbabwe's belangrijkste handelspartner.

Tussen augustus en november 1980 had Zuid-Afrika 27% van Zimbabwe's buitenlandse handel, excl. olie en goud, voor zijn rekening genomen. Het leverde 35% van Zimbabwe's invoer en betrok 19% van zijn uitvoer.

Begin mei 1981 waarschuwde de Zimbabweaanse minister van financiën, Enos Nkala, n.a.v. de opzegging van het preferentiële handelsakkoord. dat zijn regering de Zuidafrikaanse investeringen in Zimbabwe zou kunnen herzien, als Zuid-Afrika met economische confrontatie bleef dreigen. Voorts waarschuwde hij dat leningen, aangegaan door vorige regeringen om de guerrillabestrijding te financieren, wel eens niet konden worden terugbetaald.

Inmiddels had de Zuidafrikaanse minister van binnenlandse zaken, Christiaan Heunis, op 30 maart aangekondigd dat personen met Zimbabweaanse paspoorten vanaf 1 juni een visum moesten hebben om Zuid-Afrika te bezoeken. Begin juni trof Zimbabwe een zelfde maatregel.

Op 8 mei waarschuwde de Zuidafrikaanse minister van politie, Louis le Grange, Zimbabwe tegen het verlenen van actieve steun aan het verboden African National Congress (ANC) uit Zuid-Afrika. Die boodschap werd later door premier P. W. Botha herhaald.

Op 31 juli werd Joe Gqabi, ANC-vertegenwoordiger in Zimbabwe, in Salisbury vermoord. Zimbabwe's minister van voorlichting, Nathan Shamuyarira, beschuldigde Zuidafrikaanse agenten van die moord, terwijl officiële Zuidafrikaanse kringen die toeschreven aan een conflict tussen facties binnen de ANC. Na de staatsbegrafenis van Gqabi in Salisbury had de secretaris-generaal van de ANC, Oliver Tambo, een onderhoud met premier Mugabe, waarbij gesproken werd over een mogelijke uitbreiding van Zimbabwe's hulp aan de ANC en de opening van een formeel ANC-bureau in Salisbury.

Op 5 aug. gelastte Zuid-Afrika de repatriëring van duizenden zwarte Zimbabweanen als reactie op een verklaring van minister Shamuyarira, die gesteld had dat zijn regering bezwaar maakte tegen het werken van Zimbabweanen in Zuid-Afrika. Bijna 20.000 Zimbabweaanse arbeiders zouden volgens Zuidafrikaanse regeringsbronnen in Zuid-Afrika verblijven, maar de schattingen van hun aantal lopen uiteen, omdat velen er illegaal werken. Sommige groepen, zoals mijnwerkers, hebben contracten van 12 of 18 maanden en deze contracten zullen nu niet worden verlengd. (The Times, *Financial* Times, The Economist, *IHT*, *Le* Monde, *NRC/H'blad*, *Internationales Afrika Forum*, *Survey of Current Affairs*, *KCA*)

(Vor. ber. pag. 188 e.v.-1980)

ZUIDOOST-AZIË EN VERRE OOSTEN

KOREA (ZUID)

MINISTERSOVERLEG MET JAPAN. VERZOEK OM HULP VAN $ 6 MRD VERWORPEN

Op 20 aug. arriveerde de Zuidkoreaanse minister van buitenlandse zaken, Lho Shin Yong, in Tokio voor tweedaagse besprekingen met zijn Japanse ambtgenoot Sunao Sonoda. Daarmee hervatten beide staten de sinds de dood van Park Tsjoeng Hie praktisch opgeschorte dialoog op regeringsniveau.
De volgens de NZZ (25-8),,al nooit hartelijke relatie tussen Japan en zijn voormalige kolonie" werd zeer koel, toen Tokio kritiek leverde op het doodvonnis tegen Kim Dae Jung (pag. 16412 e.v.) en de nieuwe Zuidkoreaanse ploeg rond Chon Doo Hwan een heftige anti-Japanse campagne in de media startte. Na de begenadiging van Kim en de deelname van de toenmalige Japanse minister van buitenlandse zaken Ito aan de inauguratieplechtigheden voor president Chon Doo Hwan leek de terugkeer tot een normale omgangstoon, vooral wegens de realiteit van de economische betrekkingen, een kwestie van tijd.
Minister Lho kwam met een formeel verzoek aan Japan, nl. om 6 rnrd dollar als bilaterale hulp te verlenen voor de financiering van Zuid-Korea's nieuwe vijfjarenplan. Hoewel Zuid-Korea 20 rnrd dollar tekort komt op zijn handelsbalans met Japan, rechtvaardigde minister Lho de omvang van de gewenste hulp met veiligheidsargumenten. Hij betoogde dat zijn land 6% van het Bruto Nationaal Produkt voor defensiedoeleinden moest uitgeven wegens de Noordkoreaanse bedreiging. Zuid-Korea was een bolwerk van het vrije Westen tegen het communistische gevaar, aldus de Zuidkoreaanse minister, en leverde een belangrijke bijdrage tot het behoud van de vrede en de veiligheid in Azië, waarvan ook Japan profiteerde. Hij zou ook gesteld hebben dat de Zuidkoreaanse bijdrage tot de Japanse veiligheid gelijkwaardig was aan de kosten van stationering van twee legerdivisies (een zelfde aantal als Japan vóór 1945 in Korea onderhield) en dat daarvoor 2 van de 6 rnrd dollar nodig was.
Maar minister Sonoda verwierp elk verband tussen hulp en defensie. Wel onderstreepte Sonoda de bedoeling van zijn regering Zuid-Korea bij de financiering van zijn economisch plan te helpen, maar hij liet doorschemeren dat de door Seoel genoemde som – 10 tot 12 maal het bedrag dat Tokio tot dusver aan Seoel ter beschikking stelt – te hoog was. Japan wilde in de komende vijf jaar aan alle Aziatische landen *samen* ontwikkelingshulp ter waarde van 10,5 rnrd dollar verlenen. Het zou volgens Sonoda onmogelijk zijn 60% van dit bedrag voor één land te reserveren. Bovendien verleent Japan normaal alleen „officiële ontwikkelingshulp" aan staten, waarvan het BNP per hoofd de grens van 1.000 dollar per jaar niet overschrijdt. Voor staten, die deze grens overschrijden – zoals Zuid-Korea al enige jaren geleden deed – wordt de staaisnulp verminderd ten gunste van particuliere leningen en investeringen. Seoel en Tokio waren het reeds in 1978 eens geworden over een desbetreffende verschuiving van het hulppatroon, en de officiële ontwikkelingshulp daalde tussen 1977 en 1980 van 24,7 rnrd yen tot 14,5 rnrd yen. Minister Lho keerde voorlopig met lege handen naar Seoel terug, maar de Japanners wezen erop dat de onderhandelingen niet waren mislukt en zouden worden voortgezet. Zij wensten eerst echter gedetailleerde inlichtingen over de projecten die zij mede zouden financieren. Japan scheen volgens de Financial Times (22-8) bereid Korea ca. $110 mln per jaar aan hulp te verlenen.

Op 10 en 11 sept. vond in Seoel voor het eerst sinds 1979 een Japans-Zuidkoreaanse ministersconferentie plaats. Minister Sonoda leidde de uit zes leden bestaande Japanse delegatie, waarvan ook de ministers van economische zaken (Toshio Komoto) en financiën (Michio Watanabe) deel uitmaakten. Hun overleg met de Zuidkoreaanse regeringsvertegenwoordigers o.l.v. minister Lho eindigde zonder resultaat. Zelfs het gebruikelijke gemeenschappelijke communiqué bleef achterwege. Wel stelde de Japanse delegatie in een persverklaring dat zij de economische samenwerking met Zuid-Korea wilde bevorderen en zij prees de Zuidkoreaanse defensie-inspanningen die tot handhaving van het machtsevenwicht op het Koreaanse schiereiland bijdroegen. Vrede en stabiliteit op dit schiereiland waren volgens de mening van beide partijen van wezenlijk belang voor de vrede en stabiliteit van Japan alsmede van de hele Oostaziatische regio.

Hoewel werd overeengekomen de onderhandeiingen op iager niveau voort te zetten, leek ook de voor begin 1982 geplande topconferentie van de Japanse premier Suzuki met de Zuidkoreaanse president Chon Doo Hwan in gevaar. Suzuki had nl. aangekondigd dat hij Chon pas wilde zien als in de kwestie van de economische hulp een oplossing minstens ,,in zicht" was.

SINGAPORE

OPHEFFING MINISTERIE

In april werd het ministerie van wetenschap en technologie *opgeheven*, De taken werden verdeeld onder de ministeries van onderwijs, handel en industrie, en gezondheid. De betrokken bewindsman, E. W. Barker, bleef in het kabinet als minister van justitie. (KCA)
(Vor ber pag 158/2)

OPTREDEN PIRATEN

Be politie van Singapore heeft Interpol om hulp gevraagd na een reeks aanvallen van piraten op koopvaardijschepen in het Phillipkanaal tussen Singapore en Indonesië, aldus Reuter (6-9).
De politie deelde op 6 sept. mee dat in de voorgaande drie weken zeker drie tankers en een containerschip in het Phillipkanaal ten zuidwesten van Singapore waren geënterd en beroofd.
De slachtoffers waren: de 29.960 ton metende tanker Corsicana van Mobil op 23 aug., de 21.090 ton metende tanker British Beach, het containerschip Contender Argent en de 90.900 ton metende tanker Mammoth Monarch, gecharterd door Shell, op 2 september.
De piraten gebruiken krachtige speedboten en zijn gewapend met machinepistolen, pistolen en parangs – lange Maleise messen. Volgens reders en oliemaatschappijen zijn tankers, die in de engte gewoonlijk een snelheid aanhouden van 12 tot 15 knopen (21 tot 27 kilometer) favoriete doelwitten. De piraten benaderen de schepen van achteren – de blinde plek van de radar – en beroven de bemanning vervolgens van geld en andere waardevolle zaken.
Terwijl in 1980 22 schepen door piraten werden aangevallen, werden in 1981 tot en met 20 sept. reeds 20 schepen overvallen. De twee jongste slachtoffers waren het Japanse containerschip Hakatu Maru in de vroege morgen van 18 sept. en de 80.000 ton metende tanker Diana van de Sanyo-lijn, gecharterd door Mobil, op 20 sept. 's morgens. Inmiddels heeft de marine van Singapore haar patrouilles in de territoriale wateren van Singapore opgevoerd, terwijl Indonesië werd verzocht datzelfde te doen in zijn gebied.

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660.

POLITIEKE PATSTELLING IN NIEUW-ZEELAND

Voor het eerst sinds 1928 lijken de algemene verkiezingen in Nieuw-Zeeland geen duidelijke overwinnaar te hebben opgeleverd. Volgens de voorlopige uitslag (van 29 nov.) resulteerden de verkiezingen van 28 november in een patstelling.

De sinds 1975 regerende National Party van premier Robert Muldoon verwierf 46 van de 92 zetels (een verlies van 4) en verloor daarmee haar absolute meerderheid. De Labour Party van Wallace (Bill) Rowling behaalde 44 zetels (een winst van 4) en de Social Credit Politica1 League van Bruce Beetham bleef op 2 zetels staan.

Sinds de algemene verkiezingen van 25 nov. 1978 had een Labour-afgevaardigde zijn zetel in het Huis verloren aan een afgevaardigde van de National Party na een justitionele hertelling Bij een tussentijdse verkiezing op 6 sept. 1980, veroorzaakt door het aftreden van de tot ambassadeur in de VS benoemde Frank Gill (pag. 41613-'al), verloor de National Party de betrokken zetel aan de Social Credit Politicai League. Daarmee werd de zetelverdeling in het Huis; National Party 50, Labour Party 40 en Social Credit 2. De twee onafhankelijken hadden hun zetels in 1978 niet behouden zoals ten onrechte op pag. 32012-'79 werd vermeld, maar verloren.

In de voorlopige uitslag kan nog verandering komen, want naar schatting 250.000 kiezers hebben per post gestemd en het kan nog enige tijd duren voordat ook die stemmen zijn geteld. Bovendien zal er nog een hertelling van de stemmen plaatsvinden in zeker drie districten, waar een kandidaat slechts met enkele tientallen stemmen verschil won. Labour veroverde 5 zetels op de National Party, maar verloor er één (in Taupo) aan een kandidaat van de National Party die met een verschil van 16 stemmen won. Labour won de zetel van Gisbourne met een marge van 96 stemmen, terwijl de National Party de zetel van Helensville met een gereduceerde meerderheid van 44 stemmen behield.

Van de 1,8 miljoen kiesgerechtigden bracht ruim 90% zijn stem uit. Social Credit verbeterde haar stemmenaandeel met 4% tot ruim 21% en bereikte in 18 kiesdistricten de positie van de tweede partij. Maar er was geen uniforme trend („swing") van National Party naar Labour of omgekeerd.

Premier Muldoon verklaarde na afloop „verrukt" te zijn over de uitslag. Hij zei: „Wij blijven aan de macht. Ik hoop tot de volgende verkiezingen in 1984 te regeren." Voor de regering gaan de zaken gewoon door: „wij staken van wal met de groeistrategie die ik verkondigde", aldus Muldoon. Hij zou zich niet tot de gouverneur-generaal, Sir David Beattie*, wenden, omdat het niet nodig was hem mee te delen dat hij een regering zou vormen. Die kwestie was niet aan de orde. Voorts verklaarde Muldoon zich aan zijn voornemen te zullen houden om niet met de Social Credit te gaan onderhandelen.

De socialistische oppositieleider Rowlings noemde de uitslag „de slechtste die men kon verwachten". De kiezers hadden Nieuw-Zeeland volgens hem in een „politiek niemandsland" gebracht. Hij hoopte dat de hertellingen en de poststemmen zijn partij nog ten minste één zetel zouden opleveren, waardoor besprekingen met de Social Credit over de vorming van een regering tot de mogelijkheden zou behoren. Anders kon het nodig zijn om op korte termijn nieuwe verkiezingen uit te schrijven.

Beetham, de leider van Social Credit, heeft gezegd niet tegen de regering te zullen stemmen in geval van een vertrouwensvotum of in begrotingszaken. Maar hij stelde twee voorwaarden voor medewerking aan een coalitie: de invoering van een evenredige vertegenwoordiging en een monetaire hervorming.

Inmiddels verklaarde Muldoon het parlement niet voor mei, zoals voorzien, bijeen te zullen roepen, terwijl Rowlings juist verlangde dat de regering het parlement nu vroeger bijeen moet roepen om een mandaat te krijgen.

Volgens staatsrechtkundigen steunt de regering in algemene parlementsdebatten slechts op een minderheid, omdat de regeringspartij de voorzitter van het parlement moet leveren die geen stem mag uitbrengen.

Muldoon en zijn economischestrategie

Over de situatie in Nieuw-Zeeland schreef de Volkskrant (28-11) aan de vooravond van de verkiezingen o.m.:

„...De Nieuwzeelanders hebben een haat-liefdeverhouding met Muldoon. Hij was niet alleen de centrale figuur in de verkiezingscampagne, hij was ook de centrale kwestie.
De stijl van deze politicus is openhartig, vaak bot en bovenal anti-intellectueel, welke laatste eigenschap hem populair maakt onder wat hij zelf de „gewone Nieuwzeelanders" noemt. De bemiddelde klasse, die normaal gesproken de conservatieve Nationale Partij beheerst, accepteert dit in hun ogen te linkse armeluiszoontje nog altijd niet. (...)

Evenals in de rest van de Westerse wereld kent Nieuw-Zeeland economische problemen als inflatie – op weg naar de 20% – en werkloosheid. Nog niet zo lang geleden was Nieuw-Zeeland een echt immigratieland met een tekort aan arbeidskrachten. Nu zijn er 50.000 werklozen ofwel 5% van de beroepsbevolking en zijn ten minste 120.000 Nieuwzeelanders naar het welvarende buurland Australië geemigreerd..."

Over de economische positie van Nieuw-Zeeland en Muldoons „Think Big"-strategie schreef de NZZ (28-11):

„...Honderd jaar geleden was Nieuw-Zeeland de „farm" van Groot-Brittannië. Londens toetreding tot de EG was vervolgens de eerste schok, de verhogingen van de olieprijzen sinds 1973 de tweede. Sindsdien is het economisch overwegend achteruitgegaan, en Nieuw-Zeeland is op de internationale welvaartsschaal van de toppositie naar de lagere rangen gedaald.
Om deze noodlottige kringloop wegens slechtere handelsvoorwaarden voor de agrarische export (terms of trade), economische stagnatie, stijgende uitgaven voor de olie-invoer en dienovereenkomstig toenemende tekorten op de handelsbalans te doorbreken, heeft premier Muldoon een „Think Big" getitelde economische strategie voorgesteld: 20 tot 30 grote industrieprojecten, waaronder een tweede aluminiumsmelterij, de uitbreiding van een staalfabriek en een olieraffinaderij alsmede de fabricage van synthetische motorbrandstof moeten tot investeringen van rond vijf miljard Nieuwzeelandse dollars leiden, de aanzienlijke energievoorraden van de eilandstaat (aardgas, steenkool, waterkracht) benutten en de economie aan een „tweede been" helpen.
Deze nieuwe industrieën kunnen door export deviezen helpen verdienen en tegelijk besparen, omdat ca. 50% van de behoefte aan vloeibare motorbrandstoffen in het land zou kunnen wor-

De leider van de Nieuwzeelandse Labour Party, Wallace Rowling, wordt door aanhangsters op handen gedragen na de overwinning te hebben behaald in zijn eigen district Tasman.

* Op 23 nov. 1979 was bekendgemaakt dat David Stuart Beattie, rechter bij het hooggerechtshof van Nieuw-Zeeland, Sir Keith Holyoake als gouverneur-generaal zou opvolgen bij diens aftreden op 25 okt. 1980 aan het einde van zijn driejarige ambtstermijn (zie pag. 32013-1979).

Weekblad 50ste jaargang No. 2616, pag. 32735-32750

den geproduceerd, wanneer de synthetische fabricage van benzine uit aardgas eenmaal op gang gekomen is. Critici wijzen op het huns inziens al te grote aandeel van buitenlandse investeringen, het gevaar van schade aan het milieu en het feit dat een groot aantal arbeidsplaatsen in het gunstigste geval wordt geschapen in de secundaire industrie en de toeleveringsindustrie, terwijl in de „energieprojecten" zelf een arbeidsplaats omstreeks een miljoen dollar zou kosten. Bovendien worden vraagtekens geplaatst door de terugtrekking van Alusuisse uit het smelterijproject Aramona alsmede door het besluit van de Amerikaanse Mobil, om over de benzine-installatie pas na de verkiezingen definitief te onderhandelen.

Toch is het plan-Muldoon een opmerkelijke intellectuele bijdrage, waartegen de bezwaren van Labourkant (die een tapijtindustrie wil opbouwen alsmede, onder bijval van de protectionisten, land- en bosbouw plus kleine industrieën wil bevorderen) grauw en verouderd aandoen Vóór de 60-jarige huidige premier pleit ook dat de stemming in Nieuw-Zeeland thans merkbaar beter is dan bij de laatste verkiezingen van 1978. Aan de andere kant is het de burgerlijke premier in zijn zesjarige ambtsperiode niet gelukt het hoge inflatiepeil (15% in dit jaar) en de werkloosheid (5 a 6%) blijvend te doen dalen. Deze beide thema's beheersten dan ook de verkiezingsstrijd..."

De Springboks-tournee

Nadat de Nieuwzeelandse Rugbybond het Zuidafrikaanse runbvteam, de Springboks, had uitgenodigd vanaf 19 iuli een tournee door Nieuw-Zeeland te maken, rezen tegen dit bezoek scherpe protesten zowel in het buitenland (vooral in het Gemenebest) als in Nieuw-Zeeland zelf, waar vooral de Labor Party zich tegen de toelating van de Springboks uitsprak.
Premier Muldoon verklaarde zich ook een tegenstander van de tournee en hij verzocht de rugbybond de uitnodiging in te trekken, maar hij wilde er niet toe overgaan de uitgifte van visa aan de Zuidafrikaanse spelers te weigeren.
De Nieuwzeelandse Rugbybond handhaafde de invitatie tijdens een speciale bijeenkomst op 10 juli en van 19 juli t/m 12 sept. verbleven de Springboks in Nieuw-Zeeland voor het spelen van een reeks wedstrijden. De tournee ging gepaard met grootscheepse anti-apartheidsdemonstraties en voor Nieuw-Zeeland ongekende gewelddadigheden. Enkele wedstrijden werden geannuleerd. Meer dan 1.300 arrestaties werden tijdens de tournee verricht.

De verkiezingsuitslag werd volgens *NRC/H'blad* (30-11) nauwelijks door de omstreden tournee beïnvloed. De Labour Party won een aantal zetels in Wellington, waar zich grote protestdemonstraties hadden voorgedaan; een minister verloor daar zijn zetel. Maar de National Party won in enkele plattelandscentra met veel rugby-aanhangers. (The Times, Financial Times, NZZ FAZ, De Volkskrant, *NRC/H'blad*)

(Vor. ber. pag. 793 e.v.-1978)

ZETELVERDELING KAMER, SENAAT EN PROVINCIERADEN

In aansluiting op het bericht van pag. 753 e.v. volgt hier de zetelverdeling in de Kamer, de Senaat en de provincieraden.

ZETELVERDELING KAMER

Arrondissementen	Te verdelen zetels	CVP of PSC		SP of PS		PW of PRL		RW of FDF		VU		CP		Andere	
		78	'81	78	81	78	81	78	*81*	78	81	7*b*	81	78	dl
Antwerpen	**20**	**9**	**6**	**5**	**5**	**3**	**4**	–	–	**2**	**3**	**0**	**0**	**1**	**2****
Mechelen	**6**	**3**	**2**	1	1	1	1	–	–	1	1	**0**	**0**	–	**1****
Turnhout	**7**	**4**	**4**	**2**	1	1	1	–	–	**0**	1	**0**	**0**	–	–
Provincie Antwerpen	**33**	**16**	**12**	**8**	**7**	**5**	**6**	**–**	**–**	**3**	**5**	**0**	**0**	**1**	**3**
Brussel	**34**	10	**7***	6	**6***	3	**8***	11	**6***	**2**	**3**	1	0	1	**4****
Leuven	**9**	**4**	**3**	**2**	**2**	**2**	**3**	**0**	**0**	1	1	**0**	**0**	–	–
Nijvel	**5**	**2**	0	1	1	**2**	**2**	0	1	–	–	0	1	–	0
Provincie Brabant	**48**	**16**	**10**	**9**	**9**	**7**	**13**	**11**	**7**	**3**	**4**	**1**	**1**	**1**	**4**
Bergen***	6	1	1	3	4	1	1	0	0	–		–	1	0	–	–
Zinnik***	4	1	1	2	2	1	1	0	0	–		–	0	0	–	–
Doornik-Aat-Moeskroen***	7	2	2	3	3	2	2	0	0	–		–		0	0	–	–
Charleroi***	10	2	2	5	6	1	2	1	0	–	–	1	0	–	–
Thuin***	3	1	1	1	1	0	1	1	0	–		–	0	0	–	–
Provincie Henegouwen	30	7	1	1	4	1	6	5	7	2	0	–	–	Z	O	–	–
Luik	**14**	**3**	**2**	**7**	**7**	**2**	**3**	1	1	–	–	1	0	–	**1****
Hoei-Borgworm	**3**	1	0	1	**2**	**0**	0	1	0	–	–	**0**	1	–	–
Verviers	**5**	**2**	**2**	1	1	**2**	**2**	**0**	**0**	–	–	**0**	**0**	–	–
Provincie Luik	**22**	**6**	**4**	**9**	**10**	**4**	**5**	**2**	**1**	**–**	**–**	**1**	**1**	**–**	**1**
Hasselt	**7**	**3**	**2**	**2**	**2**	1	**2**	–	–	1	1	**0**	**0**	–	–
Tongeren-Maaseik	**7**	**4**	**3**	1	**2**	1	1	–	–	1	1	**0**	**0**	–	–
Provincie Limburg	**14**	**7**	**5**	**3**	**4**	**2**	**3**	**–**	**–**	**2**	**2**	**0**	**0**	**–**	**–**
Aarlen-Marche-Bastenaken	**3**	1	1	1	1	1	1	0	0	–	–	**0**	**0**	–	–
Neufchâteau-Virton	**2**	**2**	1	**0**	**0**	1	**0**	**0**	0	–	–	0	**0**	–	–
Provincie Luxemburg	**5**	**3**	**2**	**1**	**1**	**2**	**0**	**0**	**–**	**–**	**–**	**0**	**0**	**–**	**–**
Namen	**5**	**2**	1	**2**	**2**	1	**2**	**0**	**0**	–	–	**0**	**0**	–	–
Dinant-Philippeville	**3**	1	1	1	1	1	1	**0**	**0**	–	–	**0**	**0**	–	–
Provincie Namen	**8**	**3**	**2**	**3**	**3**	**2**	**3**	**0**	**0**	**–**	**–**	**0**	**0**	**–**	**–**
Gent-Eeklo	12	5	4	2	2	3	4	–		–	2	2	0	0	–	–
St.-Niklaas	4	3	1	1	1	0	1	–		–	0	1	0	0	–	–
Dendermonde	4	2	1	1	1	1	1	–		–	0	1	0	0	–	–
Aalst	6	2	2	2	2	1	1	–		–	1	1	0	0	–	–
Oudenaarde	3	1	2	0	0	2	1	–		–	0	0	0	0	–	–
Provincie O.-Vlaanderen	29	1	3	1	0	6	6	7	8	–		–		3	5	0	0	–	–
Brugge	5	**2**	**2**	1	1	1	1	–	–	1	1	**0**	**0**	–	–
Veurne-Diksmuide-Oostende	5	2	1	1	1	1	2	–		–	1	1	0	0	–	–
Roeselare-Tielt	5	3	2	1	1	0	1	–		–	1	1	0	0	–	–
Kortrijk	6	3	2	2	2	1	1	–		–	0	1	0	0	–	–
Ieper	2	1	2	0	0	1	0	–		–	0	0	0	0	–	–
Provincie W.-Vlaanderen	23	1	1	9	5	5	4	5	–		–		3	4	0	0	–	–
Totaal	212	82	61	58	61	37	52	15	**8**	14	20	4	2	–	8

* Zetelverdeling per taalgroep in arrondissement Brussel: S P 2 (−), P W 3 (+1), CVP 4 (−2), PSC 3 (−1), FDR-RW 6 (−5), PS 4 (−), PRL 5 (+4).
** +1 AGALEV in arrondissementen Antwerpen en Mechelen. +1 ECOLO in Brussel. +2 RAD-UDRT in Brussel. +1 ECOLO in Luik. 1 Vlaams Blok in Antwerpen (sq).
*** De zetelverdeling van de arrondissementen van de provincie Henegouwen wordt onder voorbehoud gegeven. Op 19 nov. is gebleken dat bij de berekeningen fouten zijn gemaakt. De bevoegde Kamercommissie moet nagaan wat de gevolgen hiervan kunnen zijn. De zetelverdeling per partij zou ongewijzigd blijven. De verdeling per arrondissement kan wijzigingen ondergaan.

MOEILIJKE REGERINGSVORMING.

De coalitievorming in België wordt bijzonder moeilijk door de aanzienlijke verschuivingen bij de verkiezingen, de radicale partijstandpunten en de hachelijke sociale, economische en financiële toestand van het land.
De socialisten hebben van meet af aan de vorming van een kabinet met de liberalen afgewezen en zeiden ook niet veel te voelen voor een drieledig kabinet bestaande uit socialisten, liberalen en christen-democraten. Hun voorkeur gaat uit naar de voortzetting van de uittredende coalitie.

Bij de Vlaamse liberalen bepleitte oud-minister Herman De Croo een samengaan met de socialisten, maar de partijleiding haastte zich te stellen dat het om een strikt persoonlijk standpunt

ging en deed meteen een oproep tot de christen-democraten om samen met de P W en de PRL een coalitie te vormen in het belang van het land. Deze oproep kreeg geen positief antwoord.
Bij de christen-democraten bestaat een sterke stroming om in de oppositie te gaan. Het comité directeur van de PSC stelde op 17 nov. dat socialisten en liberalen, die door het kiezerskorps niet werden afgekeurd, moeten pogen een regering te vormen. Dit standpunt werd op 20 nov. herhaald, maar de PSC zorgde voor een kleine opening door te stellen dat zij de vorming van een niet-klassiek kabinet niet zou belemmeren. Indien de koning een formateur aanduidt en indien deze onder meer een beroep zou doen op christen-democraten om een regeerakkoord uit te werken, dan zouden de parlementsfracties van de PSC een dergelijk kabinet gedogen, indien het uitgewerkte akkoord hun goedkeuring kan wegdragen.
De vorming van een niet-klassieke regering of van een zakenkabinet wordt evenwel door alle andere partijen afgewezen. Ook de Vlaamse christen-democraten blijken er niet veel voor te voelen. Hun partijbestuur beklemtoonde op 21 nov. dat de gedragsregels van de parlementaire democratie geëerbiedigd moeten worden. Bij de regeringsvorming moeten de partijen zich ertoe verbinden de regering te steunen. De CVP sprak zich voorts niet

ZETELVERDELING SENAAT

Arrondissementen	Te verdelen zetels	CVP of PSC		SP of PS		P W of PRL		RW of FDF		VU		CP		Andere	
		'78	'81	'78	'81	'78	'81	'78	'81	'78	'81	'78	'81	'78	'81
Antwerpen	10	5	3	3	3	1	2	–	–	1	1	0	0	–	1 * *
Mechelen-Turnhout	7	4	3	1	1	1	1	–	– 1	2	0	0	–	–	
Provincie Antwerpen	**17**	**9**	**6**	**4**	**4**	**2**	**3**	**–**	**–**	**2**	**3**	**0**	**0**	**–**	**1**
Brussel	17	5	4 *	3	2 *	**2**	**4***	6	3	1	2	0	0	–	**2****
Leuven	4	2	1	1	1	1	1	0	1	0	0	0	0	–	–
Nijvel	**3**	0	0	1	2	1	1	1	0	0	0	0	0	–	–
Provincie Brabant	**24**	**7**	**5**	**5**	**5**	**4**	**6**	**7**	**4**	**1**	**2**	**0**	**0**	**–**	**2**
Bergen-Zinnik***	5	1	1	3	2	1	1	0	0	–	–	0	0	–	1**
Charleroi-Thuin***	7	2	1	3	4	1	1	1	0	–	–	1	1	–	–
Doornik-Aat-Moeskroen***	3	1	1	2	1	0	1	0	0	–	–	0	0	–	–
Provincie Henegouwen	**15**	**4**	**3**	**7**	**1**	**2**	**3**	**1**	**0**	**–**	**–**	**1**	**1**	**–**	**1**
Luik	7	2	1	3	4	1	2	1	0	–	–	0	0	–	–
Hoei-Borgworm	2	1	0	1	2	0	0	0	0	–	–	0	0	–	–
Verviers	3	1	1	1	0	1	1	0	0	–	–	0	0	–	1**
Prov. Luik	**12**	**4**	**2**	**5**	**6**	**2**	**3**	**1**	**0**	**–**	**–**	**0**	**0**	**–**	**1**
Prov. Limburg (Hasselt...)	**7**	**4**	**3**	**1**	**2**	**1**	**1**	**–**	**–**	**1**	**1**	**0**	**0**	**–**	**–**
Prov. Luxemburg (Aarlen...)	**2**	**1**	**1**	**1**	**0**	**0**	**1**	**0**	**0**	**–**	**–**	**0**	**0**	**–**	**–**
Prov. Namen (Namen...)	**4**	**1**	**1**	**2**	**2**	**1**	**1**	**0**	**0**	**–**	**–**	**0**	**0**	**–**	**–**
Gent-Eeklo	6	3	3	1	1	1	1	–	– 1	1	0	0	–	–	
St.-Niklaas-Dendermonde	4	2	1	1	1	1	1	–	– 0	1	0	0	–	–	
Aalst-Oudenaarde	4	1	1	1	1	1	2	–	– 1	0	0	0	–	–	
Provincie O.-Vlaanderen	**14**	**6**	**5**	**3**	**3**	**3**	**4**	**–**	**–**	**2**	**2**	**0**	**0**	**–**	**–**
Brugge	3	**2**	**1**	**1**	**1**	**0**	**1**	–	–	**0**	**0**	**0**	**0**	–	–
Veurne-Diksmuide-Oostende	2	1	1	0	0	1	1	–	– 0	0	0	0	–	–	
Roeselare-Tielt	2	1	1	1	0	0	0	–	–	0	1	0	0	–	–
Kortrijk-Ieper	4	1	1	1	1	1	1	–	– 1	1	0	0	–	–	
provincie W.-vlaanderen	**11**	**5**	**4**	**3**	**2**	**2**	**3**	**–**	**–**	**1**	**2**	**0**	**0**	**–**	**–**
Totaal	**106**	**41**	**30**	**31**	**31**	**17**	**25**	**9**	**4**	**7**	**10**	**1**	**1**	**–**	**5**

* Zetelverdeling per taalgroep in arrondissement Brussel: S P 1 (–), P W 2 (+1), CVP 3(–), PSC 1 (–1), FDF-RW 3 (–3), PS 1 (–1), RL 2 (+1).
** Arr. Antwerpen + 1 AGALEV. Arr. Brussel + 1 RAD-UDRT, + 1 ECOLO. Arr. Bergen + 1 ECOLO (***). Arr. Verviers + 1 ECOLO.
*** De zetelverdeling van de arrondissementen van de provincie Henegouwen wordt onder voorbehoud gegeven. Op 19 nov. is gebleken dat bij de berekeningen fouten zijn gemaakt. De bevoegde Senaatscommissie moet nagaan wat de eevolgen hiervan kunnen ziin. De zetelverdeling per partij zou ongewijzigd blijven. De verdeling per arrondissement kan wijzigingen ondergaan.

ZETELVERDELING PROVINCIERADEN

PROVINCIES	ZETELS	CVP	PSC	SP	PS	P W	PRL	W	FDF-RW	CP	AGALEV	ECOLO	UDRT-RAD	Andere
ANTWERPEN Coalitie:CVP-SP	90	32 (—10)	–	20 (—1)	–	17 (+3)	–	15 (+5)	–	0 (—1)	4 (+4)	–	–	2 (sq)
OOST-VLAANDEREN Coalitie:CVP-PW	90	30 (—12)	–	18 (—1)	–	23 (+4)	–	17 (+8)	–	0 (—1)	2 (+2)	–		
WEST-VLAANDEREN Coalitie:CVP-SP*	90	37 (—9)	–	19 (—2)	–	19 (+5)	–	14 (+5)	–	–	1 (+1)	–	–	
LIMBURG Coalitie: CVP-PVV*	70	28 (—8)	–	17 (+3)	–	12 (+2)	–	13 (+3)	–	–	–	–	–	
BRABANT Coalitie: CVP-PSC-SP-PS-PW-PRL	90	14 (—6)	6 (—3)	8 (sq)	10 (sq)	12 (+3)	13 (+7)	8 (+4)	14 (—10)	–	–	–	5 (+5)	–
LUIK Coalitie: PS-PRL	90	–	18 (—8)	–	38 (+1)	–	22 (+5)	–	3 (—2)	3 (—1)	–	4 (+4)	1 (+1)	1 (sq)
LUXEMBURG Coalitie:PS-PRL*	50	–	19 (—6)	–	14 (sq)	–	16 (+5)	–	–	–	–	1 (+1)	–	–
NAMEN Coalitie:PS-PSC	60	–	17 (—5)	–	21 (sq)	–	13 (+2)	–	4 (—2)	–	–	3 (+3)	2 (+2)	–
HENEGOUWEN PS*	90	–	19 (—6)	–	46 (+4)	–	19 (+6)	–	2 (—3)	2 (—3)	–	1 (+1)	–	1 (+1)
RIJK	720	141 (—45)	79 — 28	82 (—1)	129 (+5)	83 (+17)	83 (+25)	67 (+25)	23 (—17)	5 (—6)	7 (+7)	9 (+9)	8 (+8)	4 (+1)

* In de provincies West-Vlaanderen en Limburg verloor de CVP de volstrekte meerderheid. In Luxemburg moest de PSC haar machtspositie prijsgeven. De P S behaalde in Henegouwen de volstrekte meerderheid.

uit over een concrete regeringsformule. Alleen de vorming van een kabinet van christen-democraten en socialisten blijkt er zo goed als uitgesloten te zijn, om wille van de, wat genoemd wordt, onhandelbaarheid van de Waalse socialisten. die ook vandaag nog het normale werk van de uittredende regering belemmeren.
Het partijbestuur van de CVP verbaasde er zich over dat zowel de liberalen als de socialisten een beroep doen op de christen-democraten, ondanks dat de beide partijen tijdens de verkiezingscampagne het wezen zelf van de CVP en haar programma hebben aangevallen.
Bij CVP en PSC is inmiddels een diepgaand onderzoek ingezet naar de oorzaken van de verkiezingsnederlaag. Daarbij wordt nagedacht over de toekomstkansen van de christen-democratie in België. Vooral de PSC, die in Wallonië belaagd wordt door liberalen en socialisten, voelt zich in haar voortbestaan bedreigd.

SAMENSTELLING DEELREGERINGEN

1° *De Vlaamse deelregering (gewest + gemeenschap)*

CVP	4
SP	2
PVV	2
VU	1

2° *De Waalse gewestregering*

PS	3
PRL	2
PSC	1

3° *De Franse gemeenschapsregering*

PS	2
PRL	1

NEDERLAND

REGERINGSVERKLARING, SLOT

Op pag. 77413 e.v. is het overgrote deel aan te treffen van de regeringsverklaring, die premier Van Agt op 16 nov. namens het kabinet in de Tweede Kamer heeft afgelegd.
Het slot van deze verklaring volgt hierna.

In de achter ons liggende twee kabinetsperioden stoelde het defensiebeleid op de defensienota-1974. De uitvoering van de daarin vervatte plannen is herhaaldelijk bemoeilijkt door incidentele ombuigingsoperaties, het maar ten dele compenseren van de prijsstijgingen en het mede dragen door Defensie van de meerkosten van het plaatsen van orders bij de Nederlandse industrie.
Het kabinet rekent het zich tot taak wegen aan te [illegible] waarlangs op [illegible] wijze de defensiefinanciering worden [illegible], dit met het oog op de in bondgenootschappelijk verband gemaakte afspraken over onze bijdrage en de eisen van een goede taakuitvoering. In de loop van het volgend jaar wordt u een nota aangeboden waarin het defensiebeleid voor de komende 10 jaar wordt geschetst tegen de achtergrond van het algemene defensiebeleid.
Bij zijn defensiebeleid, te meer daar dit veelal tot stand komt in bondgenootschappelijk overleg, zai net kabinet zich steeds rekenschap geven van de wisselwerking die behoort te bestaan tussen enerzijds de voorbereiding en uitvoering van het beleid, en anderziids de inzichten die daaromtrent in parlement en publieke discussie naar voren komen.
Van zijn kant zal dit kabinet, bij het nemen van beslissingen, de grootst mogelijke openheid betrachten, niet alleen omdat daardoor in de samenleving meer begrip voor de betrokken problematiek kan ontstaan, maar ook om te voorkomen dat het defensiebeleid in isolement wordt ontwikkeld.

11. Slot

In deze omvangrijke regeringsverklaring is een bonte stoet van plannen en besluiten aan u voorbij getrokken. Het te voeren beleid moet antwoord trachten te geven op een veelheid van problemen. Deze problemen betreffen niet alleen de toestand van 's lands economie, maar hebben ook en minstens zozeer te maken met de cultuurcrisis waarin vele Westerse landen voor al sinds de jaren zestig verkeren.
Tot de ingrijpende veranderingen die zich daarin voltrekken behoort de voortgaande individualisering. Familiegemeenschappen zijn al lang verleden tijd geworden, de familie heeft zich verengd tot het gezin. Maar ook die samenlevingsvorm boet nu aan maatschappelijke betekenis in en is aan diepe veranderingen onderhevig. De emancipatie van de vrouw doet gevestigde structuren verdwijnen en laat nieuwe ontstaan.
Jongeren gaan van huis en zoeken hun eigen weg. Een niet gering deel van het tekort aan woonruimte wordt daardoor veroorzaakt.
In het onderwijs brengt de opstuwende individualisering grote verandering teweeg.
Deze individualisering is in menig opzicht waardevol, met name doordat meer mensen dan voorheen de gelegenheid krijgen zich te ontplooien, meer zichzelf te worden. Maar er is ook veel eenzaamheid, gemeenschapszin kan niet in het vaandel van deze tijd worden geschreven.
Dat de overheid en allerlei instellingen waar nodig de helpende hand wel zullen toesteken wordt te gauw verondersteld en te gemakkelijk verlangd.
Er is nog meer gaande dat een ander gezicht geeft aan onze samenleving.
In een heel korte tijd is Nederland de thuishaven geworden van zeer veel mensen van buiten, mensen met een andere cultuur. Dat stelt zware eisen aan ons onderwijs, er zijn problemen met huisvesting en werkgelegenheid, maar ook maatschappelijke spanningen en wij blijken niet zo verdraagzaam als we zelf dachten. Deze omvorming naar een samenleving van diverse culturen zal in de komende decenniën ook van de overheid veel vergen.
Ingrijpend in haar gevolgen zal ook de veroudering van onze bevolking blijken: minder kinderen, meer bejaarden. Dat maakt onder meer een herschikking nodig van een aantal collectieve voorzieningen.
Nederland is stellig heel boeiend, maar de wereld is wijder dan ons land alleen.
Wij kampen met ernstige moeilijkheden, maar die vallen in het niet bij de noden in een overgroot deel van het buitenland.
En ook: onze eigen problemen kunnen we niet alleen de baas worden.
We maken, ook in ons belang, deel uit van bredere gemeenschappen en allianties, maar dienen ons dan ook als waarachtige leden daarvan te gedragen.
In de kentering van een cultuur te leven is leven in onzekerheid en in verwarring.
Veel van wat tot ons geestelijk erfgoed behoort staat onder kritiek, nieuwe normen dienen zich aan. „Onderzoekt alles en behoudt het goede, zo luidt een vermaning die voor velen van ons gezag heeft. In die geest zal ook het kabinet proberen te werk te gaan. (Nederlandse Staatscourant)

NOTA BELEIDSBIJSTELLING BEGROTING 1982

Minister Van der Stee van financiën heeft op 16 nov. de Tweede Kamer een nota aangeboden, waarin hij mededeling doet van een aantal wijzigingen in de begroting voor 1982 in vergelijking met de oorspronkelijke cijferopstelling, zoals die door het vorige kabinet op de derde dinsdag in september was ingediend.
Uit die nota blijkt, dat de uitgaven in 1982 met een bedrag van f 2238 mln zijn verhoogd, waarnaast verlagingen staan tot een bedrag van f 1688 mln.
De verhogingen van de uitgaven zijn in hoofdzaak het gevolg van wat „beleidsintensiveringen" – mede in het kader van het werkgelegenheidsplan – worden genoemd. Het gaat hierbij om een totaal bedrag van f 1462 mln.
Daarnaast zullen de inkomsten van de overheid met f 270 mln dalen door het besluit van het kabinet om de gasprijs voor kleine verbruikers niet met 10, maar met 7 cent per m^3 te verhogen.
Door wijzigingen in de ombuigingen die in de Miljoenennota werden genoemd, vermindert de opbrengst van deze maatregelen met f 415 mln.
Het totaal aan ombuigingen waartoe het kabinet heeft besloten, bedraagt f 1063 mln.
Over de definitieve vaststelling van de maatregelen die moeten worden genomen om de bezuinigingsbedragen in te vullen, is het overleg in het kabinet nog niet afgerond.

Het vorige kabinet had in de Miljoenennota een pakket ombuigingen op het gebied van de sociale zekerheid voorgesteld ter grootte van f 1915 min. Het nieuwe kabinet heeft besioten een aantal van deze maatregelen niet uit te voeren of te beperken.
Deze wijzigingen zijn ingegeven door de wens om de inkomens van de arbeidsongeschikten niet ai te veel achteruit te laten gaan. Door deze wijzigingen vermindert de opbrengst voor het riik met f 315 mln.
Zo is besloten om de bejaarden- en arbeidsongeschiktheidsaftrekk[illegible] van de inkomstenbelasting niet af te schaffen, maar te verlagen (opbrengst f 175 mln). De toeslagen voor WAO-uitkeringstrekkers boven modaal (de zogenoemde WAM-toeslagen) zullen niet in één jaar maar in twee jaar worden afgeschaft (f 50 mln).
Ook wil het kabinet minder ver gaan dan het vorige met een herziening van de vervoersvoorzieningen voor arbeidsongeschikten en met maatregelen in de sfeer van de bijstand. Het kabinet ziet verder af van de in de Miljoenennota aangekondigde wijziging van de minimumdagloonbepalingen.
De invoering van vijf wachtdagen voor de werkgever en van een vermindering van het nettoziekengeld voor de werknemer levert f 1200 mln op.

GEVOLGVOORUITGAVENVAN DEPARTEMENTEN

Het in de regeringsverklaring aangekondigde beleid heeft de volgende consequenties voor de uitgaven in de departementale begrotingen voor 1982 die in september zijn ingediend:

	Verhogingen	Verlagingen
	(in miljoenen guldens)	
Huis der Koningin	—	—
Hoge collegesvan staat		2,40
Algemenezaken	—	1,20
Kabinet voor Antilliaansezaken	—	—
Buitenlandsezaken	—	0.30
Justitie	17,70	22,70
Binnenlandsezaken	36,00	91.30
Onderwijsen wetenschappen	150,00	185.30
Nationaleschuld		—
Financiën	—	35.20
Defensie		26,10
Volkshuisvestingen ruimtelijkeordening	40850	72,30
Verkeer en waterstaat	32.50	327,90
Economischezaken	337,00	90,80
Landbouwen visserij	—	27,90
Socialezaken en werkgelegenheid	304,00	349,80
CRM	5,00	56,00
Volksgezondheid en milieuhygiëne	150,00	13,80
Aanvullendeposten	801,00	135.00
Wet inversteringsregeling	—	250.00
Afrondingsverschil	1,30	—
Totaal generaal	2238,00	1688,00

Hierbij moet worden aangetekend dat het ministerie van volkshuisvesting en ruimtelijke ordening f 630 mln aan betalingen die eigenlijk volgend jaar geaaan moeten worden, verschuift naar de jaren 1983 en later. Zou dit niet gebeuren, dan had dit ministerie in 1982 niet f 72,30 mln maar f 702,3 mln moeten bezuinigen.

De bijdragen van de gezondheidszorg aan het pakket bezuinigingen blijven ongewijzigd: f 525 mln.
Ook de in de Miljoenennota genoemde verlaging van de bijdrage van het rijk aan het algemeen burgerlijk pensioenfonds (f 900 mln) wordt ongewijzigd overgenomen.
Het aanvullende dekkingsplan beloopt f 700 mln. Dit plan behelst de verhoging van een aantal accijnzen (bier, suiker, frisdranken) en een beperkte verhoging van het tarief van de loon- en inkomstenbelasting.
De vermindering van de inkomsten uit aardgas als gevolg van tegenvallende afzet en de ontwikkeling van de olieprijzen bedraagt tenminste f 2,7 mrd. Voor een bedrag van f 1365 mln zal het kabinet hiervoor compenserende maatregelen treffen.
Daarnaast is besloten f 4 mrd in plaats van f 2 mrd kubieke meter aardgas in de elektriciteitscentrales te verstoken. Dit leidt tot een verhoging van de aardgasbaten met f 800 mln.
Van der Stee rekent voor dat de collectieve lastendrukvan 1981 op 1982 zal worden gestabiliseerd. Op grond van het regeringsprogramma wordt drukstijging (0,4%) door verhoging van de aardgasprijs buiten beschouwing gelaten.
Voor het werkgelegenheidsprogramma worden in 1982 meer dan f 2 mrd aan middelen gemobiliseerd. Hiermee kan, aldus Van der Stee, een bestedingseffect worden bereikt van ongeveer f 4 mrd, waarvan een deel na 1982 zal worden uitgegeven. (NRC/H'blad, Nederlandse Staatscourant!

DEBATTEN TWEEDE KAMER OVER REGERINGSVERKLARING

In de Tweede Kamer is van 17-20 nov. gedebatteerd over de regeringsverklaring, die premier Van Agt op 16 nov. had afgelegd. De debatten kwamen in de plaats van de algemene politieke en financiële beschouwingen, die anders elk jaar n.a.v. de in sept. ingediende rijksbegroting worden gehouden.
Ondanks bezwaren op een aantal concrete onderdelen staan de regeringspartijen CDA, PvdA en D'66 positief ten opzichte van het beleid van het kabinet om de werkloosheid terug te dringen en tegelijk het financieringstekort te verminderen.
De drie partijen bleken voldoende vertrouwen te hebben in het programma van het kabinet, ondanks de slechte start na de crisis van enkele weken tevoren.
WD-fractieleider Wiegel verklaarde daarentegen dat het kabinet onvoldoende is voortgegaan op de door het vorige kabinet ingeslagen weg.
Wiegel vroeg het kabinet in een motie af te zien van de solidariteitsheffing. Het is volgens hem de enige kans om tot een goed sociaal overleg te komen.
In een tweede motie vroeg Wiegel aan de onzekerheid rond de kinderbijslag een eind te maken en niet te komen met voorstellen de bijslag te koppelen aan de hoogte van het inkomen.

Het CDA is er niet gerust op dat het financieringstekort van de overheid volgend jaar werkelijk naar 6,5% kan worden teruggedrongen. Lubbers zei dat zijn fractie niet bereid is de verantwoordelijkheid te nemen voor een ontwikkeling waarbij het tekort weer uit de hand loopt. Het CDA zet ook vraagtekens bij de solidariteitsheffing die f 500 mln moet opleveren voor het werkgelegenheidsbeleid.

PvdA-fractieleider Meijer eiste van het kabinet terughoudendheid bij het stellen van dwingende maatregelen bij het arbeidsvoorwaardenoverleg met de sociale partners: „alleen al de gedachte aan een loonmaatregel zal de toch al verkoelde sociale verhoudingen in het bedrijfsleven nog verder verpesten".
De D'66-fractie achtte het onvermijdelijk dat het kabinet een deel van de financiële problemen voor zich heeft uitgeschoven „in het licht van de failliete boedel die het van zijn voorgangers kreeg".
Als „missers" ziet D'66 de Solidariteitsheffing en de extra inzet van aardgas. Volgens de fractie moeten deze maatregelen tijdelijk blijven en zo snel mogelijk worden teruggedraaid.

Fractiestandpunten

Een meer gedetailleerd overzicht van de standpunten der diverse TK-fracties geeft het volgende beeld:

CDA

Vroeg in het voorjaar moet het kabinet bezien of het financieel-economische beleid moet worden bijgesteld. Deze eis stelde de fractievoorzitter van het CDA, Lubbers bij het debat over de regeringsverklaring in de Tweede Kamer. Het CDA is er niet gerust op dat het financieringstekort werkelijk tot 6,5% van het nationale inkomen zal worden teruggedrongen.
Lubbers merkte op dat het kabinet een tegenvaller van f 1,5 mrd in de sfeer van het aardgas buiten beschouwing laat. Ook moet nog f 500 mln worden ingevuld door ombuigingen in de sociale zekerheid, volksgezondheid en arbeidsvoorwaarden overheidspersoneel. Het kabinet heeft die problematiek uitgeschoven naar 1 juli volgend jaar.
De vroege voorjaarsnota vond Lubbers ook van belang, omdat als een solidariteitsheffing verantwoord zou blijken het redelijk is dat tegelijkertijd een aantal ombuigingen ingaan. Het CDA wil die ombuigingen zoveel mogelijk vinden in de sfeer van de overdrachten, dus in hoofdzaak sociale verzekeringen.
Sprekend over de solidariteitsheffing, sprak Lubbers zich uit voor één gedecentraliseerd investeringsloon. Hij wenst hiervoor geen wettelijke regeling, het is geen zaak voor de politiek, maar van de CAO-partners. Het voorkomen van een looningreep om matiging af te dwingen is voor het CDA een tweede reden de solidariteitsheffing met de sociale partners door te spreken. Lubbers wil ook de verantwoordelijkheid voor de inkomensverdeling bij de CAO-partners leggen.
Het CDA ziet geen ruimte om het minimumloon extra te verhogen. De koppeling tussen minimumloon en minimumuitkeringen mag immers niet worden losgelaten. De optrekkende werking van het minimumloon zou volgens Lubbers snel doorwerken in een groot deel van het loongebouw.
Hij keerde zich tegen kinderbijslag die afhankelijk wordt gesteld van het inkomen.
Tijdelijk gebruik van aardgas in de elektriciteitscentrales noemde Lubbers een armoedeverschijnsel dat strijdig is met een structureel gezond energiebeleid.
Een snelle verbouwing van centrales op kolen vindt hij wel van groot belang voor de werkgelegenheid. Ook kunnen daardoor de elektriciteitstarieven weer concurrerend zijn.
Het CDA wenst van minister Terlouw (economische zaken) een harde houding tegenover de oliemaatschappijen. Hun investeringen zijn van groot belang voor het werkgelegenheidsbeleid. Het bedrag uit de aardgaswinsten van het veld in Slochteren moet volgens CDA daar volledig en tijdig aan worden besteed. De verdeling van de aardgaswinst wil het CDA nu of nog niet ter discussie stellen.
Van Amelsvoort, de financiële specialist van de CDA-fractie, zette vraagtekens bij het financieren van overheidsuitgaven door leningen op de kapitaalmarkt.
De economische winter is ingevallen, wij hebben geen aardgas meer om de problemen af te kopen en ons verder te laten bedwelmen door de welvaartswaan. Wij zullen stap voor stap keihard moeten vechten voor verbeteringen die economisch en sociaal verantwoord zijn.
Met deze woorden riep CDA-fractievoorzitter Lubbers op de in het regeerakkoord uitgezette koers naar herstel van de economie consequen-

ter te volgen dan de regering tot nu toe van plan is. Hij wraakte verschillende vormen van uitstel van beslissingen zoals die in de regeringsverklaring van het kabinet-Van Agt II doorklonken. Het kabinet moet niet alleen praten over herstel van de marktsector maar er ook daadwerkelijk de mogelijkheden voor scheppen, aldus Lubbers.
De CDA'er noemde het onontbeerlijk dat loondifferentiatie in het arbeidsvoorwaardenbeleid de ruimte krijgt, dat het financieringstekort volgens afspraak wordt teruggebracht, dat er investeringsfaciliteiten komen en dat met vereenvoudiging van procedures voor het bedrijfsleven haas? wordt gemaakt.
Dat herstel van de economie en daarmee van de werkgelegenheid is zo belangrijk volgens het CDA omdat anders de crisis in de samenleving, waar de crisis in de politiek een onderdeel van is, niet is op te lossen. Juist nu de mooie verhalen over de verhoudingen van mensen en volkeren onderling beginnen te slijten, komt het erop aan dat de ,,ordenende overheid zich ent op mensenrechten en mensenplichten, ook van mondige burgers: een zorgende, zorgzame samenleving is anders en beter dan een verzorgingsstaat", zei Lubbers.
De fractievoorzitter wees op de noodzaak van verantwoorde herwaardering van overheidsbemoeienis op terreinen van volksgezondheid en CRM. ,,Met als algemene lijn de betrokkenheid van de burgers kansen te geven en daarvoor risico's te nemen met het als overheid terugtrekken". Hij verzocht de bewindslieden van sociale zaken ,,eenkordate uitvoering" van verantwoorde ombuigingen in de sociale sector.

PvdA

De PvdA-fractie vindt, dat alle bezuinigingen op de overheidsuitgaven en de sociale zekerheid voortaan allereerst getoetst moeten worden op hun gevolgen voor de werkgelegenheid. Voorkomen moet worden, dat het werkgelegenheidsprogramma gefinancierd gaat worden via werkgelegenheidsafbraak. De PvdA bepleitte dan ook verdere uitbreiding van de overheidsinvesteringen, in plaats van beperking ervan. ,,De overheid moet het voortouw nemen met de opvoering van de bestedingen, zeker zolang de marktsector aarzelingen vertoont," zo verklaarde fractieleider Meijer.

De PvdA erkent, dat de beslissing om voorrang te geven aan de overheidsinvesteringen kan leiden tot ingrepen in de sociale uitkeringen en de ambtenarensalarissen, maar wijst erop dat bij uitblijven van de economische groei die ingrepen nog veel groter zullen moeten zijn. De geloofwaardigheid van de matiging van loontrekkers en sociale uitkeringstrekkers staat of valt echter met een eerlijke verdeling van de offers. Op dat punt heeft de PvdA-fractie kritiek op de kabinetsvoorstellen.
„Inkomensmatiging zal consequent moeten worden omgezet in investeringen," aldus Meijer.

De PvdA bepleit een actievere rol van de overheid, nu banken en beleggers op grond van de hoge rente niet direct klaar staan om leningen aan bedrijven te verstrekken. De overheid moet dan bereid zijn, die investeringen mede te financieren.
De financieel specialist van de PvdA, Wöltgens, toonde zich zeer bezorgd over de hoge rente. Hij kritiseerde De Nederlandsche Bank, die de rentepolitiek primair in dienst stelt van de handhaving van de hardheid van de gulden en hij bepleitte beleggingsdwang voor de pensioenfondsen, verzekerings- en beleggingsmaatschappijen, die vrijwel als enige profiteren van de hoge rentestand.

De PvdA-fractie vindt dat de oliemaatschappijen zelf door hun uitspraken het vertrouwen in de gentlemen's agreement over de besteding van de extra aardgaswinsten hebben ondermijnd.
Dat rechtvaardigt alsnog eventuele wettelijke dwang om de besteding van die extra winst aan investeringen veilig te stellen.
De PvdA-fractie stelt zich in grote lijnen achter de plannen van het kabinet. Fractieleider Meijer zag in de regeringsverklaring voldoende herkenningspunten voor de PvdA, maar hield voorlopig nog reserves over de veranderingsgezindheid van de nieuwe coalitie.
..Deze ploeg moet – zeker na het echec van 16 oktober – maai eens bewijzen dat het een duurzaam karakter van veranderingsgezindheid heeft." Meijer eiste in dit verband van het CDA dat het in de nieuwe coalitie duidelijk meewerkt aan een ander beleid.
De fractievoorzitter van de PvdA riep de coalitiegenoten CDA en D'66 op – met respect voor elkaars uitgangspunten – de onderlinge samenwerking te versterken. ,,De publieke zaak heeft onze gemeenschappelijke inzet dringend nodig", zei hij. Meijer meende dat de partners die benodigde samenwerking eendrachtig moeten opbouwen: ,,Vertrouwen valt niet af te kondigen, dat moet groeien."
Meijer karakteriseerde het kabinet overigens als ,,een gewoon coalitiekabinet", waarin partijen hard voor hun opvattingen mogen opkomen, doch dat zelfbewust en met overtuiging de grote problemen aanpakt.
De Iractieieider van de PvdA noemde Ùe regeringsverklaring, ondanks de twee visies daarin, een ,,werkbaarcompromis". Hij karakteriseerde het kabinetsbeleid, waarin ,,ombuigenen matigen onverbrekelijk verbonden zijn met een zichtbaar werkgelegenheidseffect en een rechtvaardige inkomensverdeling".
Voor de PvdA is de directe aanpak van de werkgelegenheid met een rechtvaardiger inkomensverdeling – aldus Meijer – ,,een dwingende voorwaarde". De fractieleider van de PvdA bepleitte het behoud van rechtvaardigheid en ontzien van de sociale verzorgingsstaat. Volgens Meijer zijn ,,pijnlijke keuzes" niet meer te ontlopen.

W D

WD-fractieleider Wiegel meent dat het kabinet door de crisis van enkele weken eerder al voor de start zwaar beschadigd is en daardoor het gezag mist de grote problemen te lijf gaan.
,,Het kabinet heeft in de Kamer wel een ruime meerderheid, maar mist een breed maatschappelijk draagvlak. Het heeft in het land niet veel krediet", aldus Wiegel in zijn antwoord op de regeringsverklaring.
Volgens Wiegel is de grondfout van het kabinet dat de partijen het niet onderling proberen eens te worden, maar slechts uit zijn op het doordrijven van de eigen zin. ,,Het kabinet is een reus op lemen voeten," zo zei hij.
Kritiek had Wiegel op het buitenspel blijven van de W D tijdens de formatie. Ook meende hij dat de achtereenvolgende (in)formateurs onaf werk hebben geleverd, waardoor nog steeds niet duidelijk is wat precies tussen de partijen is overeengekomen.
Wiegel hekelde het geschuif met CDA-kandidaten voor de verschillende kabinetsposten. ,,Omdat Van Leijenhorst geen minister mocht worden, moest Van Dijk het kabinet in. Daardoor schoof De Koning door naar landbouw en moest Braks, die het als minister niet slecht had gedaan, weer terug naar de Kamer."
Jammer vond Wiegel het dat het minderhedenbeleid nu bij een staatssecretaris berust (Van Leijenhorst) in plaats van bij de minister van binnenlandse zaken. Volgens Wiegel is daarbij kennelijk meer rekening gehouden met de minderheden in het CDA dan met de minderheden in het land.

D'66

Laat de leider van de grootste partij na de verkiezingen (in)formateur worden om in een beperkte tijd de gelegenheid te krijgen een coalitiekabinet te vormen, dat als afronding van de formatieprocedure een vertrouwensuitspraak in het parlement vraagt.

Dat voorstel deed D'66-fractievoorzitter Brinkhorst om verbetering te brengen in de ,,zwakke stee van ons staatskundig bestel": de kabinetsformatie. Zonder grondwetsherziening zou op die manier een doorzichtiger en opener procedure dan de huidige bereikt kunnen worden volgens hem.
Dat D'66 een combinatie met CDA en W D voor de verkiezingen heeft uitgesloten is een gevolg van de opvatting dat politiek allereerst ,,kiezen voor een beleidslijn is", aldus Brinkhorst. D'66 heeft de kiezers een zo groot mogelijke duidelijkheid willen verschaffen. Door die opstelling viel op 26 mei een werkelijke keuze voor een ander beleid te maken en de kiezers Rebben die keus gemaakt", zei Brinkhorst.
,,Dat de premier van het oude kabinet opnieuw ministerpresident in het nieuwe kabinet is, heeft D'66 veel moeite gekost," aldus Brinkhorst. ,,Door het kabinet te aanvaarden hebben wij ook Van Agt ons parlementair vertrouwen geschonken, maar wij verwachten nu van hem dat hij de komende tijd ook duidelijk maakt zich ervan bewust te zijn dat hij leiding geeft aar, een kabinet van wezenlijk andere samenstelling."
In zijn eerste optreden als fractievoorzitter wees Brinkhorst niet de vlucht in het super-individualisme (ieder voor zich en niemand voor ons allen), maar het zoeken naar nieuwe vormen van sociale samenwerking, produktie en consumptie, bestuur en organisatie aan als de richting waarin D'66 antwoorden wil zoeken op de crisis. De oude ideologieën zijn blijven steken in de antwoorden van gisteren, zei Brinkhorst. Het gaat er nu niet om een nieuwe ideologie te zoeken, maar een nieuwe politieke houding die gebruik maakt van het nog bruikbare.

PSP

Van der Spek (PSP) vroeg van het kabinet een nadere uitdieping van het vredes- en veiligheidsbeleid. Blijkbaar gaat het kabinet wel akkoord met plaatsing van nieuwe kernwapens elders in Europa, maar is Nederland zelf nog niet zo ver. Is hier niet sprake van een ,,eng nationalistische opvatting", zo vroeg Van der Spek zich af.
Zijn kritiek ter zake legde hij neer in een motie, waarin van het kabinet wordt gevraagd het NAVO-besluit over de modernisering van kernwapens af te wijzen en er bij de NAVO op aan te dringen dit besluit in te trekken.

CPN

De formatie van een kabinet is geen zaak van staatscommissies, maar van politieke verantwoordelijken, dus van de Kamer. Op die wijze benaderde M. Bakker (CPN) het voorstel van het kabinet een staatscommissie in te stellen die onder andere moet gaan studeren op de problemen van de kabinetsformatie.
In het debat over de regeringsverklaring wierp Bakker de vraag op of het met het instituut van informateurs niet de verkeerde kant opgaat. De nadruk op informateurs als boodschappenjongens van en voor het staatshoofd legt een steeds grotere politieke verantwoordelijkheid bij dat staatshoofd, zo vreest Bakker.

En hij vroeg zich daarbij af of het staatshoofd op die manier niet betrokken wordt in partij- en personenstrijd. Met andere woorden, wordt het staatshoofd daardoor niet gepolitiseerd, zo vroeg Bakker zich af. Volgens hem heeft minister-president Van Agt zelf zich daaraan schuldig gemaakt.
Als remedie pleitte de fractieleider van de CPN voor een terugkeer naar de normale gang van zaken: formateurs vormen een kabinet, informateurs zijn er voor de EHBO.
Grote vraagtekens zette Bakker bij het optreden van de PvdA. Hoewel de weerspannigheid onder Ùe bevolking toenam, werd steeds teruggeweken en werd de mogelijkheid van progressieve handreiking bibberend ontgaan. ,,Regeren is altijd beter", werd het wachtwoord van de PvdA, aldus Bakker. maar volgens hem moet de

DE STANDPUNTEN VAN PARTIJEN EN REGERING

Partijen	Formatie	Financieel beleid	Inkomensbeleid	Werkgelegenheid	Stadsvernieuwing en bouw	Energiebeleid	Kernwapens	Diversen
CDA 48 zetels regeringspartij	**Uitslag geen frontale afwijzing van vorig kabinet.** CDA kent geen principiële bondgenoten bij coalitievorming. Opstelling **D'66 en PvdA** leidde tot kabinet.	**Terugdringen financieringstekort zal hele toer worden. Dreigende tegenvaller aardgas-baten extra handicap. In Voorjaarsnota structurele dekking van** uitgaven gewenst.	**Geen ruimte om minimumlonen te verhogen. Koppeling minimumlonen en uitkeringen handhaven. Inkomensverschillen ongenuanceerd verkleinen** stuit op grote bezwaren.	**Versterking van marktsector dringend gewenst. Herstel van rendementen een noodzakelijke voorwaarde. Financiële stimulansen voor** bedrijfsleven ontbreken **echter.**	**Doelstellingen** van regering worden niet bestreden. Effecten van aftrekken hypotheekrente op **eigen woningbezit** dienen **nauwkeurig** bestudeerd te worden.	Extra verkoop aardgas **betreurenswaardig.**	**Wapenbeheersing** heeft meer **kansen** op succes als zij onderdeel **uitmaakt** van brede **veiligheidspolitiek.** Het gaat dan op **wapenbeheersing in** de NATO **en** in **Warschaupakt.**	**Emancipatie mag niet leiden** tot nieuwe **onrechtvaardigheden.** Bij uitkeringen en belastingen zal **gelijkmatig** worden **na nomische** huishouding.
PvdA **44 zetels regeringspartij**	Door blokvorming voor de **verkiezingen kunnen moeizame formaties als deze voorkomen worden.**	Terugdringen van **financieringstekort aanvaardbaar** in combinatie met **werkgelegenheidsplan.** Mogelijke **geldmarktverruiming** door Nederlandse Bank bezien.	**Eenmalige solidariteitsheffing.** niet **via BTW**, gevolgd door **investeringsloon voor alle** beroepsgroepen. Geen eigen risico **ziekenfondsverzekerden.**	Effecten dienen op korte termijn zichtbaar te **zijn. Korte termijneffecten** moeten in dienst staan van herstel marktsector Voorrang voor **zwakke groepen op arbeidsmarkt.**	Vasthouden **aan** verdubbeling van **stadsvernieuwings-inspanningen** in vier jaar. En aan het bouwprogramma uit het regeerakkoord **(125** duizend **woningen** per **jaar).**	Voorkeur voor verhoging **gasprijs** met **vijf cent** per **meter. Besteding** aardgaswinst **oliemaatschappijen** in ons land zeker **stellen, desnoods** onder dwang.	Erkenning van het **feit** van het NATO-dubbelbesluit **mag** in **geen** gevel leiden **tot aanvaarding van** het eventuele gevolg **van** het besluit; stationering van kruisraketten.	**Voor 1982 dienen gelden** beschikbaar te komen om **de** mogelijkheden voor **werkgelegenheid** van **vrouwen** te verruimen
VVD **26 zetels oppositie-**partij	Kabinet slechte **vertaling van verkiezingsuitslag.** Kabinet CDA, VVD en **D'66** lag veel meer in de **rede.**	Terugdringen **financieringstekort** volstrekt **on**duidelijk. Bezuinigingen in sociale sector. **ambtenarenvoorzieningen** en **volksgezondheid** conform plannen vorige kabinet.	Kinderbijslag in **ieder geval** niet afhankelijk **stellen** van de hoogte van het inkomen.	Plannen ter bestrijding **jeugdwerkloosheid** zullen **door VVD** van **harte** gesteund worden. **Werkgelegenheidsplan** Den **Uyl** vaag.		**Akkoord met versnelde** ombouw centrales op **kolen. Ernstige** kritiek Op extra miet van vier miljard **kubieke** meter **aardgas.**	Niet ter discussie stellen NATO-dubbelbesluit zoals **regering** heeft **aangekondigd,** ondervindt **hartelijke** instemming	
D'66 **17 zetels regeringspartij**	**Kabinetsformatie is zwak te in staatkundig bestel. Aanbevelingen tot verbetering: leider grootste partij wordt (in)formateur; deze krijgt beperkte tijd om kabinet te vormen.**	Financieringstekort in vier jaar terugbrengen tot vier en een half percent. Tegen revaluatie van de gulden.	**Koopkracht-offer minima tot min één** percent beperken. Vrije beroepen minimaal zelfde matiging **als vergelijkbare** functies hij overheid.	Volgend jaar veel meer deeltijdbanen **creëren** in **kwartaire** sector: 30 tot 60 duizend plus **15** tot M duizend in marktsector.	Minder **rijksbemoeienis** bij stadsvernieuwing. **Teleurstelling over verlaging nieuwbouwprogramma** (met 5000 woningen) ten, opzichte **van** regeerakkoord.	Blij met ongedaan maken korting **(125 miljoen) op isolatieprogramma. Tegen** extra afzet **vier miljard** kubieke meter aardgas uit energiepolitiek oogpunt.	Intrekken **dubbelbesluit van** 1979 heeft **nu** *geen* effect. Dat zou bereiken van de nul-optie in de weg staan.	**Milieubeleid prioriteit** hebben. Voorkomen **moet** grote sitieve discriminatie **tussen** bevolkingsgroepen **derheden** op veel terreinen. Er moet een wet op de kunst komen
PSP 3 **zetels oppositie-**partij	**Deze formatie was de vreemdste uit de geschiedenis. PvdA heeft veel ingeleverd. Kritiek op ondoorzichtigheid.**	Teveel nadruk op **terug**dringen **financieringstek**kon. Gevaar van overcapaciteit door te grote **investeringen.**	**Economisch herstel koppelen aan inkomensverbetering meest behoeftigen.** Nu **gebeurt het omgekeerde waardoor crisis toe**neemt.	Tegen solidariteitsheffing en tegen **investeringsloon.** Verkeerd beeld over werkgelegenheidsplan: effecten **bezuinigingen** rijn weggelaten.	Taakstelling **woningbouw**programma veel te **laag.**	**Geen verhoging aardgasprijs voor kleingebruikers. Verbod op afsluiting gas en elektriciteit bij mensen die niet kunnen betalen.**	**Beleid van kabinet is eng nationale politiek. Nederland zegt nu niet „ja" maar gaat wel akkoord met plaatsing in andere landen.** Niet verschuilen achter onderhandelingen tussen **Sovjet-Unie en VS. Nu uit atoomwapen-race stappen.**	**Premier ziet opstandigheid van jongeren als bedreiging voor de samenleving, maar opstandigheid is juist nodig.** **Mobiele Eenheid is snel tot vreemd en kwalijk machtsinstrument geworden. Optreden ME brengt weerstand en frustratie.**
CPN 3 zetels **oppositie-partij**	Chaotisch. vaak beschamend, soms geheimzinnig. Staatshoofd wordt in **partij- en** personenstrijd **betrokken.**	Schuldeisers overheid hebben de **grote** machtspositie, ook fondsen door de overheid **zelf** gesticht.	Matiging **tot** ere-functie uitgeroepen. **Maatregelen** nodig om bestel **zelf** onder beheersing te brengen en de grote machten. die daarin opereren.	Maatregelen van regering tegen **verval** werkgelegenheid betekenen weinig tegenover de nieuwe werkloosheidscijfers.	Goede aanzet dat de woningbouw **in** ieder geval niet **omlaag** zal gaan			
SGP **3 zetels oppositie-partij**		Financieringstekort is desastreus **voor** de economie. Moet veel verder omlaag dan tot **6,5** percent.	Solidariteitsheffing is een gewone **belastingheffing** die ontdoken of afgewenteld zal worden.	Effect van werkgelegenheidsplan is nog onbekend. Nieuw werk zal waarschijnlijk weer bij overheid **zijn,** zodat verdere **lastenstijging** ontstaat.	**Wie** moet de **stadsvernieuwing** betalen? Behalve stadsvernieuwing is **ook plattelandsontwikkeling** nodig.	Niet te veel afhankelijk worden van **olie-import. Daarom kerncentrales** Borssele, Dodewaard en **Kalkar** handhaven.	**Machtsevenwicht** moet gehandhaafd worden. zowel **conventioneel** als **nucleair.**	SGP is **verontrust** over onkerkelijkheid en zedenverval
PPR 3 **zetels oppositie-**partij	Inschikkelijkheid **PvdA** kende geen grenzen. Meer invloed kiezer nodie.	Traditionele **cijfermodellen** waarin de mens sluit**doorbroken.** **post** is moeten worden	Elk koopkrachtverlies minima **afgewezen.**	Onvoorstelbaar dat Laagste inkomens eigen **werkgelegenheid** moeten betalen.	Blij met extra aandacht.	Tegen verdere **stijging aardgasprijzen. Woonlastensubsidie nodig** in plaats **van huursubsidie.**	Regering moet instemming **met** dubbelbesluit intrekken	**Regeringsverklaring mist beleidsvisie. Is wankel evenwicht van tal van** moeizame compromissen
RPF **2 zetels oppositie-partij**	De verkiezingsuitslag **zou** beter rijn vertaald in een regering **D'66/CDA/VVD.** Samenwerking met kleine **christeljjke** partijen had **besproken** moeten worden	Begrotingstekort moet reel verder worden teruggebracht. Bezuinigen **op** onder andere hoger onderwijs, het stelsel van sociale zekerheid **en** emancipatie.	**RPF** is tegen **belastingverhoging,** ook al is **die** tijdelijk.	**Meer dan één volledige werkkring per gezin is ongewenst. RPF wil meer** ruimte **voor** particulier **initiatief.**		**Sneller opstoken aardgasvoorraad is leven op kosten van de toekomst. RPF is voor diversificatie energiegebruik.**	Rol kernwapens moet worden teruggedrongen, **maar niet eenzijdig**	**De regering veronachtzaamt de geestelijke achtergrond van het beleid.**
GPV **1 zetel oppositie-parij**	Informateurs nemen te veel functie formateur over. Van Thijn in te veel functies bij **formatie ((in)**formateur, **minister).**	Gaten **in** begroting voor **1982.** Dekken begrotingsgat lukt waarschijnlijk niet. Tegen betalen **ziekte**dagen door werkgevers.	Het GVP gelooft niet dat de solidariteitsheffing tijdelijk ral rijn.	**GPV is voor een werkgelegenheidsplan, maar dat moet zich zelf betalen, anders is er alleen effect op korte** termijn.		**Kernenergie is een zaak vol onzekerheden, maar sluiting van de centrales is het vernietigen van kennis, macht en kapitaal.**	**Geen eenzijdige vermindering van defensie; dat ontneemt Nederland het recht van spreken in internationaal verband**	**Individualisering vreet aan de wortels van de samenleving. Er staat te weinig over buitenlands beleid in** regerlngsverklaring
REGERING	Kabinetsformatie zwak Punt in Nederlands staats**bestel:** ondoorzichtig voor kiezers. **Grondwetsherzieningen** bieden geen **oplossing.**	Financieringstekort terug naar **6,5** Percent. **Stabilisatie** collectieve lastendruk. Enkele **belastingmaatregelen,** waaronder **solidariteitsheffing** (500 miljoen).	Duidelijke afspraken **nodig** met sociale **partners** tot matiging van inkomens.	Binnen vier maanden moet een plan op tafel liggen. In kabinetsperiode **175.000 banen** en **175.000 deeltijd**banen.	Hoge prioriteit voor stadsvernieuwing, waarvoor **meerjarenplan** wordt uitgewerkt. Voor verbeteren woningwetwoningen **100** miljoenen extra beschik**baar.**	Verhoging **kleinverbruikerstarief** aardgas **blijft beperkt** tot zeven cent per **kubieke** meter Ombouwen **elektriciteitscentrales** van olie op kolen wordt **versneld.**	Geen **beslissing** over plaatsing middellange **afstandswapens** in december **Niet** tarnen aan NATO-dubbelbesluit (**moderniseren** en **onderhandelen**)	Meer geld **beschikbaar** voor **rechterlijke** macht **en** gevangenispersoneel Uitrusting en opleiding van **politie wordt verbeterd.**

(De Volkskrant)

geldigheid van deze stelling nog bewezen worden.

PPR

De PPR wijst elk koopkrachtverlies van de minimuminkomens van de hand. PPR-fractievoorzitter mevrouw Beckers-de Bruijn stelde met verbijstering vast, dat er zelfs geen garantie wordt gegeven dat het bij de min 1% zal blijven. Ook een effectieve verlaging van de nettoziekteuitkeringen voor iedereen acht de PPR niet aanvaardbaar.
De PPR is benieuwd, wat dat samenhangende inkomensbeleid van het nieuwe kabinet nu precies inhoudt Een raamwet up de inkomensvorming heeft al acht jaar prioriteit, aldus de PPR, die verdere stijging van de aardgasprijzen voor kleine verbruikers afwijst.
Mevrouw Beckers-de Bruijn nam afstand van het voorgenomen vredes- en veiligheidsbeleid. Hypocrieter kan het niet, meende zij. Het veiligsheidbeleid heeft geen hart. Hier ligt een armoedebod van PvdA. CDA en D'66. De PPR ervaart dat als een desillusie voor dc leden en kiezers die rekenen op afwijzing van het moderniseringsbesluit en het beëindigen van de Nederlandse deelneming aan de kernbewapening. Op dit punt diende zij een motie in.

SGP

Voor de SGP vertolkte Van Rossum zijn grote zorgen over de voorgestelde ombuigingsoperatie. Dat is volgens hem bepaald nog geen sluitend geheel.
De voorgestelde belastingmaatregelen en de plannen met de ziektewet en de invoering van een inkomensaihankelijke kinderbijslag stuiten bij zijn fractie op grote bezwaren.
Grote schade verwacht Van Rossum van deze maatregelen vooral voor het midden- en kleinbedrijf. Ook heeft hij zijn twijfels over het terugdringen van het financieringstekort. Daarvan zal veel minder terechtkomen dan uit de stukken blijkt.

RPF

M. Leerling (RPF) verwijt het nieuwe kabinet te leven op kosten van de toekomst. Het opstoken van het aardgas in een nog hoger tempo acht de RPF onbegrijpelijk. Wij moeten niet de aardgasbaten sneller aanspreken, maar ons uitgavenpatroon drastisch veranderen. Dat geldt zowel voor de overheid als voor de burgers, zo hield Leerling het kabinet voor.
Naast het aanpakken van de belastingfraude denkt de RPF dat de overheid geld kan besparen door besnoeiingen bij het hoger onderwijs, inperkingen van de subsidieverlening en een herziening van het sociale stelsel. Leerling noemde ook de vele uitgaven voor emancipatiezaken die zouden kunnen worden gestaakt omdat de overheid hierin geen taak zou hebben.
Sprekend over de individualisering zoals het kabinet die kennelijk voorstaat. waarschuwde Leerling dat deze leidt tot ontwrichting van de verbanden in de samenleving. De RPF breekt daarom een lans voor het gezin en wijst erop dat de problemen niet worden opgelost met meer opvangcentra voor kinderen van gehuwde moeders.

GPV

De vraag over de verantwoordelijkheid voor de formatie van een kabinet beklemtoonde ook het Tweede Kamerlid G. J. Schutte (GPV). De informateurs zonder verantwoording nemen steeds meer de plaats in van formateurs, die over hun werk verantwoording afleggen aan het parlement. Volgens Schutte kan de advisering van informateurs aan de Koningin partijpolitiek gekleurd zijn.
De minister-president heeft in de regeringsverklaring vrij exact aangegeven voor welke onderdelen van de formatie hij persoonlijk verantwoordelijk is, aldus Schutte. Voor het overige dragen anderen uit de respectabele lijst van formateurs en informateurs de verantwoordelijkheid.
Voor Schutte dringt zich nu de vraag op hoe deze verantwoordelijkheid tegenover het parlement kan worden waargemaakt.

NAVO-besluit modernisering kernwapens

Grote verdeeldheid in de regeringscoalitie over de modernisering van NAVO-kernwapens heeft ertoe geleid dat de PvdA twee met elkaar strijdige moties heeft ingediend tijdens het debat over de regeringsverklaring.

In een eigen motie vraagt de PvdA-fractie het kabinet het NAVO-besluit tot plaatsing van 572 nieuwe kernwapens in Europa af te wijzen. Tegelijkertijd dienden de socialisten met CDA en D'66 eer? compromismotie in waarin hit NAVO-moderniseringsbesluit .,uitgang—unt" wordt genoemd voor de ondernandelingen tussen Amerika en de Sowjet-Unie over beperking van de kernwapens in Europa.
In deze laatste motie, getekend door de fractieleiders Lubbers (CDA), Meijer (PvdA) en Brinkhorst (D '66), wordt het kabinet gevraagd bij de NAVO-partners te bepleiten dát in de onderhandelingen van Moskou en Washington enerzijds wordt afgezien van de plaatsing van nieuwe NAVO-kernwapens en anderzijds ,,relevante" Russische systemen, ,,met name de SS-20", worden ontmanteld.
De compromismotie stelt in navolging van premier Van Agt vast dat het NAVO-dubbelbesluit van 1979 omtrent de modernisering van nucleaire middellange-afstandswapens ,,uitgangspunt" is voor de Amerikaans-Russische onderhandelingen die op 30 nov. beginnen.
In hun motie vragen de drie fractieleiders voorts:

- aan te dringen op spoedige hervatting van de onderhandelingen over de wederzijdse beperking van strategische kernwapens en eerbiediging van onder andere de SALT-verdragen;
- te bevorderen dat ook de zogenaamde nucleaire korte-dracht-wapens in Europa in onderhandelingen worden gebracht om tot ,,evenwichtige militaire verhoudingen op een veel lager niveau van bewapening" te komen.

De motie van de drie regeringspartijen botste inhoudelijk met de drie leuzen van de mede door de PvdA en D '66 georganiseerde antikernwapendemonstratie van 21 nov. in Amsterdam.
Deze leuzen vragen: geen nieuwe kernwapens in Europa, heroverweging van de Nederlandse instemming met het NAVO-moderniseringsbesluit van eind '79 en een pleidooi voor intrekking van dat besluit bij de NAVO-partners. De PPR-fractie deed in een motie van deze strekking haar steun aan de leuzen van de demonstratie blijken. De PSP kwam met een motie waarin kortweg om afwijzing van het NAVO-besluit wordt gevraagd.

De PvdA-fractie die intern verdeeld is tussen enerzijds haar categorische afwijzing van het NAVO-moderniseringsbesluit en anderzijds haar coalitieverplichtingen, heeft dan ook tevens een eigen motie ingediend, die inhoudelijk weer botst met het compromis van de regeringsfracties.

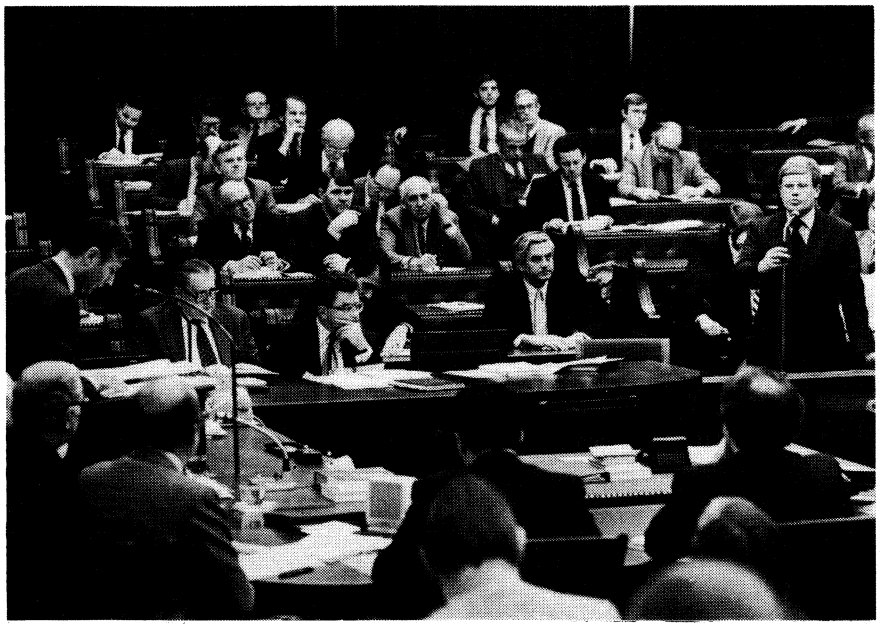
In deze motie-Meijer zegt de PvdA-fractie dat noch invoering van middellange-afstandswapens noch onderhandelingen over beperking daarvan gericht mogen zijn op een zogenaamde Euro-strategische balans. In het licht daarvan moet de NAVO haar besluit van eind 1979 ,,in heroverweging nemen" en moet Nederland de plaatsing van kruisraketten op zijn grondgebied afwijzen, vraagt de PvdA-fractie.
VVD-leider Wiegel benadrukte dat zijn fractie in december graag een positief Nederlands plaatsingsbesluit inzake kruisraketten zou zien.

Antwoord regering

Premier van Agt heeft op 18 nov. de in de Tweede Kamer gemaakte opmerkingen beantwoord.

De groei van het nationaal inkomen van drie miljard gulden die volgend jaar is te verwachten. zal geheel naar de publieke sector gaan. aldus premier Van Agt Bovendien zal in 1982 daarboven nog 1 a 1½ miljard gulden meer van het nationaal inkomen aan de publieke sector worden toebedeeld dan dit jaar.
Tegenover een groei van het nationaal inkomen met 3 miljard staat dus een extra beslag van de overheid op dit inkomen van f 4 á 4,5 miljard. Dat extra beslag van de overheid op het nationaal inkomen is volgens de premier nodig om de neergaande sociaal-economische ontwikkeling te keren. Hij verklaarde in de Tweede Kamer dat dat een ,,immense opgave zal zijn". Voor nieuw beleid kan alleen nog ruimte worden geschapen door pijnlijke ingrepen elders. vooral door bezuinigingen en inkomensoffers.
In antwoord op de vele kritische opmerkingen vanuit de Tweede Kamer. ook van de regeringsfracties, over de financiering van het kabinetsbeleid erkende de premier dat nog niet alle tekorten op de begroting volgend jaar zijn weggewerkt.
De oplossing van een deel van de financiële problemen wordt verschoven naar het voorjaar. Dat geldt in ieder geval voor het tekort van rond 1300 miljoen gulden door een te verwachten tegenvaller in de aardgasopbrengst volgend jaar.

De minister-president deed CDA-fractieleider Lubbers de toezegging dat het kabinet begin maart in een zogenaamde vroege voorjaarsnota de Tweede Kamer zal inlichten over de uitkomsten van de begroting 1981 en de gang van zaken bij de lopende begroting 1982. In die nota zal, zoals Lubbers wilde, al worden aangeven hoe het kabinet de nog resterende gaten zal dichten, Van Agt kondigde aan dat ook in de komende jaren zo vroeg in het jaar een nota zal komen.
De invulling van een bedrag van ruim een miljard gulden bezuinigingen op de verschillende departementen zal de komende weken gebeuren. ,,Tijdig voor elke begrotingsbehandeling in de Tweede Kamer", aldus Van Agt.
Het voorstel van Brinkhorst (D'66) het kabinet maandelijks aan de Tweede Kamer verslag te laten uitbrengen over de uitvoering van de begroting wees de premier af. Brinkhorst zag dat – in navolging van de informateurs – als een middel om de beheersbaarheid van de publieke uitgaven en inkomsten te vergroten. De minister-president was wel voorstander van een paar vaste ijkpunten bij de uitvoering van de begroting 1982. In de eerste plaats krijgt de Tweede Kamer een bijgestelde begroting zodra het Centraal planbureau nieuwe ramingen heeft gemaakt.
Premier Van Agt bestreed dat het vorige kabinet een chaotische financiële situatie heeft achtergelaten. In de door het vorige kabinet opgestelde Miljoenennota is niets verdoezeld, zei hij. Wel erkende hij dat het vorige kabinet, gezien het naderend einde van de kabinetsformatie, ,,bepaalde oplossingen van de financiële problemen slechts globaal had aangegeven,"
Van Agt onderstreeptein een interruptiedebatje met oppositieleider Wiegel nog eens dat het kabinet pas na het overleg met de sociale partners een beslissing zal nemen over de vorm van de solidariteitsheffing.
Hij onderschreef de voorkeur van Meijer (PvdA) en Engwirda (D'66) voor centrale afspraken tussen werkgevers en werknemers die nog ruimte laten voor een iets andere invulling per CAO.
Van Agt ontried de Tweede Kamer aanvaarding van een motie van Van der Spek (PSP) die de verhoging van de aardgasprijs met 7 cent afkeurt. Volgens de premier had de aardgasprijsverhoging hoger moeten zijn en is alleen wegens inkomens-politieke argumenten gekozen voor 7

Overzicht van de Tweede Kamer tijdens de debatten over de regeringsverklaring, Links de minister-president en rechts achter de interruptiemicrofoon VVD-fractievoorzitter Wiegel.

cent. Als bekeken wordt of extra maatregelen nodig zijn voor de echte minima zal met deze aardgasprijsverhoging rekening worden gehouden.
Een motie van Wiegel die de invoering van inkomensafhankelijke kinderbijslag afkeurt noemde Van Agt „voorbarig". Het kabinet heeft daar noa niet over gesproken.

De regering kan zich geheel vinden in de gezamenlijke motie van CDA. PvdA en D'66 over de kernwapens. Dat geldt niet voor de aparte PvdA-motie, waarin gevraagd wordt het NAVO-besluit tot plaatsing van nieuwe kernwapens alsnog af te wijzen, Premier Van Agt sprak de hoop uit dat de steun van de Kamer zich zal beperken tot de motie van de drie regeringspartijen.

Van Agt merkte in zijn antwoord aan de Kamer op dat het kabinet verdeeld is over de plaatsing van de middellange afstandswapens op Nederlands grondgebied. Over deze kwestie. die in afwijzende zin ookvoorkomt in de motie-Meijer (PvdA),geeft het kabinet dan ook geen oordeel, aldus Van Agt.
Hij constateerde dat de motie-Meijer afwijkt van de regeringsverklaring, die richtsnoer is voor het beleid. Van Agt verklaarde dat in de regeringsverklaring wordt geconstateerd dat het NAVO-dubbelbesluit van dec. 1979 als feitelijk gegeven moet worden geaccepteerd.
Van Agt ontraadde de moties van PSP en PPR, waarin–conform de leuzen van de anti kernwapendemonstratie van 21 nov in Amsterdam wordt gevraagd om heroverweging van het N 4 VO-besluit en stappen bij de NAVO-bondgenoten om een soortgelijk standpunt in te nemen
Wiegel kondigde op 19 nov aan dat de VVD waarschijnlijk voor de motie van de drie regeringspartijen zou stemmen omdat de W D het met de intentie eens is Hij diende een eigen motie in waarin het plan van president Reagan dat deze op 18 nov had voorgesteld wordt toegejuicht en de regering wordt uitgenodigd dit initiatief te steunen
Meijer (PvdA) zei dat de beide door de PvdA ondertekende moties niet tegenstrijdig zijn om dat beide als uitkomst kunnen hebben dat er geen nieuwe raketten worden geplaatst De PvdA-motie gaat naar zijn mening verder omdat daarin de plaatsing onder alle omstandigheden wordt uitgesloten.
Meijer besloot: „Coalitie én demonstratie dienen mag moeilijk zijn, het is geen onbegaanbare weg. Wij zullen die weg blijven volgen".
Lubbers zei het echter „niet wijs" te vinden dat op de dag dat de onderhandelingen over de vermindering van de kernwapens in Europa beginnen, in een uitspraak van de Kamer vastligt dat wat Nederland betreft het resultaat van tevoren vaststaat. „Op zijn zachtst gezegd staat dat op gespannen voet met elkaar", aldus Lubbers. Hij stelde Meijer de vraag welk doel zijn motie nu eigenlijk dient.

Minister-president vraagt uitstel antwoord in tweede termijn

Premier Van Agt, die de Tweede Kamer in tweede termijn antwoord zou geven in de avonduren van 19 nov., deed in de middag van die dag Tweede Kamervoorzitter Dolman een brief toekomen. waarin hij meedeelde niet in staat te zijn zich aan de gemaakte afspraak te houden.
Voor een deel was dit veroorzaakt, zo schreef de minister-president, omdat hij over de gestelde vragen en opmerkingen politiek beraad wilde voeren; voor een ander deel was uitstel noodzakelijk geworden i v m de „opvallende onwelwillendheid" waarmee de premier zich door de fractie van D'66 bejegend achtte

De „opvallende onwelwillendheid sloeg onder meer op het begin van de toespraak van D'66 fractieleider Brinkhorst van 29 november
„In zijn antwoord wekte de minister-president de indruk een beroepswielrenner te zijn die bezig is aan zijn zoveelste klassieker maar het eigenlgk verder wel gelooft En dat terwijl hij er stond als jeune premier van een nieuw kabinet Wij danken de regering voor het antwoord in eerste termijn maar helaas heeft dit toch iets meer betrekking op de kuantiteit dan op de kwaliteit van het gisteren gebodene. Wij kennen de minister-president als iemand die de welvevendheid hoog acht. Naar mijn mening behoort het echter tot de wellevendheid en tot de parlementaire beleefdheid in het bijzonder, dat op gestelde vragen antwoord wordt gegeven. In dat opzicht heeft de minister-president gisteren zijn reputatie geen eer aangedaan."
En de economisch specialist van D'66 Engwirda zei op 19 nov. op een gegeven moment:
„Ik vind dat een lauw antwoord van het soort, dat ik van de vorige minister-president gewend was".
Dat was dus ook Van Agt, die op dat moment te hulp geschoten werd door zijn partijgenoot CDA-fractieleider Lubbers. Maar deze kreeg desgevraagd van Engwirda te horen:
„Ik heb hiermee willen aangeven, dat ik het antwoord van de minister-president beneden de maat vond".
Trouwens , ook de fractieleiders van PvdA (Meijer), PPR (Beckers) èn SGP (Van Rossum) lieten op 19 nov. kritiek horen op de wijze van antwoorden van Van Agt.
Wat had de minister-president dan misdaan op 18 nov.? Een greep uit zijn drie uur durende tekst:
„Ik zal mijn best doen, ik zal mij boven mijzelf uittillen, ten einde de schijn te wekken toch van financiën verstand te hebben".
„Nu ziet u, wellicht tot uw vreugde, mij een aantal bladzijden overslaan van het pakket dat ik voor mij heb. Deze handeling zal ik nog enkele malen herhalen"
„Ja, daar kwam iets heel moois aan, Het was dus zo, dat die 1063 miljard ... (gelach) miljoen, miljoen! Zulke versprekingen al zo vroeg in de middag: dat gaat wat worden!
Omdat enkele malen de PvdA-ministers Den Uyl (sociale zaken en werkgelegenheid) en Van Thijn (binnenlandse zaken) in plaats van Van Agt op gerichte vragen hadden geantwoord, merkte Kamervoorzitter Dolman op:
„Ik wil er geen gewoonte van maken, dat er zeer lang door anderen dan de minister-president wordt geantwoord".
Dat bracht Van Agt tot de ontboezeming: „Is het geen interessante staatsrechtelijke vraag om eens in ons midden te leggen, of de regering niet zelf mag uitmaken bij monde van wie zij spreekt?"
Dolman: „Dat had de regering al uitgemaakt. Dat zou namelijk alleen maar de minister-president doen, Daaraan houd ik de hand".
Van Agt: „Nu is dat enigszins op een speelse wijze toegepast".
Dolman: „Hoe speels de vergadering is, bepaalt de voorzitter".
Hierna raffelde Van Agt in hoog tempo zonder één kwinkslag zijn tekst verder af. en besloot hij met een strak gezicht:
„Gehoorzaam aan uw aanwijzing dat de beantwoording slechts een beperkte mate van speelsheid zou mogen bezitten. heb ik hiermee mijn beantwoording haastens afgerond".
Van Agts ongenoegen is volgens politieke kringen nog vergroot, doordat de NOS-TV-rubriek Den Haag Vandaag in de avond van 19 nov. juist deze en soortgelijke fragmenten uit zijn toespraak achter elkaar uitzond.

Debat afgerond. Moties

Op 20 nov. is het TK-debat over de regeringsverklaring afgerond met de stemmingen over de verschillende ter tafel liggende moties.

De Kamer nam een motie van het CDA aan waarin gezegd wordt dat de invoering van investeringsloon via onderhandelingen – dus niet bij wet – de voorkeur verdient boven de solidariteitsheffing. Hiermee sprak de Kamer zich niet tegen de heffing uit, Zij verwacht wel dat de regering met deze overweging rekening houdt als zij begin december met de organisaties van

werkgevers en werknemers in de Stichting van de Arbeid gaat praten.
De Partij van de Arbeid stemde tegen deze motie, omdat zij de solidariteitsheffing nodig vindt m werkgelegenheidsbeleid te kunnen voeren. Zij ziet geen alternatief voor de heffing en vindt dat de regering daarover in het gesprek met de sociale partners duidelijk moet zijn.
De motie van de W D om het voorstel voor een solidariteitsheffing in te trekken werd verwor pen. Lubbers verklaarde deze motie niet te kunnen steunen, omdat de heffing onderwerp van overleg dient te zijn. Wel was hij van oordeel dat de gedachte van invoering van investeringsloon niet Ir snel moet worden opgegeven
Indien blijkt dat de sociale partners het investeringsloon niet willen invoeren, dan zou de regering pas de solidariteitsheffing moeten opleggen. Lubbers zei ook te aanvaarden dat de heffing wellicht onvermijdelijk is.
Premier Van Agt had er de nadruk op gelegd dat de heffing in 1982 moet functioneren. omdat de opbrengst ervan nodig is voor de financiering van het banenplan. Het geld is ook nodig om de jeugdwerkloosheid te kunnen aanpakken en banen te scheppen in de quartaire sector. De maatregel, die Van Agt een noodgreep noemde, loopt af op 31 dec. 1982. Daarna zal de regering er voor moeten zorgen op andere wijze middelen ter beschikking te krijgen voor het werkgelegenheidsbeleid. Zij hoopt dat in 1983 op grote schaal het investeringsloon zal worden ingevoerd.
Het kabinet gaat ervan uit dat de heffing niet zal leiden tot afwenteling. Van Agt stemde in met het betoog van Meijer (PvdA), die zijn vertrouwen uitsprak in de sociale partners. Volgens de premier passen de eisen die de Voedingsbond FNV wil stellen niet in het beeld van „ongerimpeld vertrouwen". Hij wees erop dat het koopkrachteffect van de heffing maar ¼% zal bedragen. De eis van de voedingsbond voor een loonsverhoging van 2,5% of 3% past daar in het geheel niet in.
Van Agt herhaalde dat de regering haar oren niet zal dichtstoppen voor argumenten en bezwarenvan de sociale partners tegen de heffing.
De Kamer stemde in met een motie van het CDA waarin er bij de regering op wordt aangedrongen nog op 1 juli 1982 voorstellen in te dienen over de ambtenarenpensioenen. De Partij van de Arbeid stemde tegen deze mede door D'66 gesteunde motie, omdat zij het onnodig vond het overleg met de ambtenarenorganisaties vast te pinnen.
Lubbers vond dat de voorgenomen verlaging met f 900 mln van de werkgeverspremie, die het rijk aan het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds betaalt, gepaard moet gaan met een aanpassing van de pensioenrechten van de ambtenaren.
Premier Van Agt zei dat uitvoering van de motie-Lubbers technisch niet mogelijk is Met de strekking ervan was hij het wel eens.
Fractieleider Wiegel (VVD) had een motie ingediend waarin het Amerikaanse voorstel aan de Sowjet-Unie om tot de zogeheten nuloptie te komen „met de regering werd toegejuicht". Tot twee keer toe had Wiegel zijn motie geweigerd om aan de bezwaren van de regering en de coalitiepartijen tegemoet te komen, maar uiteindelijk kreeg hij slechts de steun van SGP, RPF en GPV.
Fractieleider Brinkhorst (D'66) diende in de vierde ronde van het debat een eigen motie in, waarin de Europese inbreng bij de komende onderhandelingen wordt benadrukt en ontmanteling wordt gevraagd van „relevante" Russische raketsystemen. Hij vroeg aanvankelijk hoofdelijke stemming, maar trok zijn voorstel weer in toen bleek dat de CDA-fractie hem niet volgde. De PvdA had aan geen van beide moties behoefte.
Premier Van Agt had de Kamer gevraagd geen exacte invulling te geven van het begrip nuloptie en niet vast te leggen welke prijs de Sowjet-Unie moet betalen voor het afzien door de NAVO van het moderniseringsbesluit. Hij riep de Kamer op zich achter het regeringsstandpunt te scharen, zonder te proberen een en ander in een Kameruitspraak vast te leggen.
Wiegel meende echter dat de Kamer een eigen verantwoordelijkheid heeft en handhaafde zijn motie. Hij zei te hopen dat de andere partijen niet om partijpolitieke redenen tegen zouden stemmen.
De CDA-fractie neigde ertoe in meerderheid Wiegel te steunen. Hoewel Brinkhorst in een eerder stadium, evenals CDA-fractieleider Lubbers, had verklaard geen behoefte aan een Kameruitspraak te hebben, diende hij daarna toch een eigen motie in, omdat hij de WD-motie ongeloofwaardig vond na eerdere uitlatingen van Wiegel.
Lubbers en Meijers (PvdA) bleven erbij dat de verklaring van Van Agt toereikend was. zeker nu de Kamer verdeeld was.
De Kamer nam wel in grote meerderheid de motie-Lubbers/Brinkhorst/Meijer aan, waarin wordt gepleidvoor het afzien van de plaatsing in Europa van nieuwe Amerikaanse raketten in ruil voor ontmanteling van relevante Russische systemen zoals de SS-20. Alleen PSP, CPN en PPR waren tegen.

Deze drie linkse partijen steunden als enige de aparte PvdA-motie, die het NAVO-besluit alsnog wil terugdraaien en zich tegen plaatsing van de raketten in Nederland uitspreekt. Acht PvdA-ers gaven op hun beurt met PSP en CPN steun aan een motie van de PPR om Nederland geheel kernwapenvrij te maken.
De verstandhouding tussen premier Van Agt en de fracties van PvdA en D'66 bleek bij de afronding van het vijfdaagse debat over de regeringsverklaring aanmerkelijk verbeterd. Meijer en Brinkhorst uitten hun waardering voor de uitvoerige en gedegen beantwoordingvan Van Agt in tweede termijn.
De Partij van de Arbeid stemde tegen een motie van CDA en D'66 waarin de regering werd gevraagd geen voorstellen voor te bereiden om de kinderbijslag van het inkomen afhankelijk te maken.
CDA en D'66 zijn van mening dat er in de kinderbijslag al zoveel is bezuinigd, dat het zowel om principiële als praktische redenen niet goed mogelijk is nog meer te bezuinigen door de kinderbijslag te koppelen aan het inkomen.
In hun door de meerderheid van de Kamer aanvaarde motie vragen zij van de regering zo spoedig mogelijk voorstellen in te dienen, die erop gericht zijn de kinderbijslag voor de nultot 18-jarigen te koppelen aan de leeftijd van de kinderen in plaats van aan de rangorde van het kind in het gezin. CDA en D'66 willen ook dat met ingang van het schooljaar 1983-'84 een alomvattend systeem van studiefinanciering voor de studerenden van 18 jaar en ouder wordt ingevoerd.
De Tweede Kamer wil dat de financiële mogelijkheden voor arbeidsprojecten voor werkloze jongeren substantieel worden verruimd. Op het ogenblik wordt voor dat doel f 30 mln uitgegeven. De Kamerfracties steunden gisteren unaniem een motie van PPR-fractievoorzitter Beckers.
Minister-president Van Agt was het eens met de intentie van de motie, maar verzette zich tegen het verzoek nu al te beslissen over een substantiële vergroting van het voor deze projecten beschikbare bedrag.
Met de stemmen tegen van SGP en RPF aanvaardde de Tweede Kamer een door D'66 ingediende motie waarin de regering werd verzocht samen met de werkgevers- en werknemersorganisaties een plan te ontwerpen voor het omzetten van 175.000 banen in deeltijdbanen in de komende vier jaar.
WD-fractievoorzitter Wiegeltrok zijn motie die vroeg om definitieve handhaving van de zelfstandigenaftrek in, na de toezegging van de premier dat deze aftrek in ieder geval voor 1982 gehandhaafd zal blijven. Daarmee is f 10 mln gemoeid.

LATIJNS-AMERIKA

EL SALVADOR

SLOTOFFENSIEF

In vorige afleveringen werd bericht over het offensief dat linkse guerrillastrijders op 10 jan. 1981 waren begonnen tegen de regerende junta (pag. 33) en over hervatting van de militaire hulp aan El Salvador door de VS in de laatste week van president Carters ambtstermijn op 15 januari (pag. 334). Over de houding van de VS t.o.v. El Salvador werd verder bericht op pag. 379 e.v.
Hieronder volgt een verslag van de gebeurtenissen en ontwikkelingen die zich voordeden sinds 10 januari.

De guerrillaleiders hadden besloten een „slotoffensief" in te zetten, voordat Ronald Reagan in de VS de macht zou overnemen, omdat zij dachten dat de kans op Amerikaanse inmenging onder de nieuwe regering veel groter zou zijn.
De algemene staking op 13 januari, uitgeroepen door het Democratisch Revolutionair Front (FDR), een overkoepelend politiek orgaan van een groot aantal oppositiegroeperingen, had slechts weinig resultaat. Transportondernemingen staakten niet en winkels in de hoofdstad bleven open. Het FDR had tot deze staking opgeroepen in coördinatie met de guerrillastrijders.
Op 14 januari verklaarde het FDR dat de guerrillastrijders de provincies Chalatenango, Morazán, La Unión en La Paz onder controle hadden. Radio Liberation bevestigde (16 januari) dat er was gevochten in deze provincies, evenals in Cabanas en Usulután. Er werden verschillende steden genoemd die waren bezet door de guerrillastrijders en tevens werd gezegd, dat aan de algemene staking in aile i4 provincies van het land gehoor werd gegeven.
Tijdens een persconferentie op 14 januari erkende president Duarte dat de guerrillastrijders actief waren in het berggebied, maar ontkende hij dat zij steden onder controle hadden.
Hij zei dat er „vele" slachtoffers waren gevallen onder de guerrillastrijders en dat er bij het offensief tot dusver 42 soldaten waren gedood en 45 gewond.
Op 15 januari heroverde het regeringsleger San Francisco Gotera, de hoofdstad van Morazán, nadat de stad drie dagen in handen van de guerrillastrijders was geweest.
Op 16 januari werd in radio-uitzendingen gemeld dat er een „volledige kalmte" heerste in de steden Santa Ana, Chalatenango, San Miguel en Zacate-

Arturo Rivera y Damas aartsbisschop van San Salvador

coluca (radio-Tegucigalpa uit Honduras meldde diezelfde dag dat 25.000 Salvadorianen, die waren gevlucht voor het offensief in Honduras waren aangekomen).
Het FDR gaf op 16 januari toe dat er minder werd gevochten in Chalatenango, San Vicente en Morazán en dat de guerrillastrijders bezig waren zich terug te trekken. Dit om zich te hergroeperen en om onnodig lijden van de burgerbevolking te voorkomen.
Op 18 jan. zei de aartsbisschop van San Salvador, Arturo Rivera y Damas, tijdens een preek, dat de tijd voor een opstand van het volk nog niet was gekomen, omdat een opstand pas zou zijn gerechtvaardigd als degenen die de macht bezaten daar op grote schaal misbruik van maakten, als vreedzame oplossingen voor het conflict niet meer voorhanden waren en als de bestaande situatie erger was dan de gevolgen van een opstand. Van deze voorwaarden was slechts de eerste aanwezig, aldus Rivera.
Op 19 januari verklaarden de strijdkrachten en de junta, dat zij het land weer volledig onder militaire en politieke controle hadden. Kolonel Garcia verklaarde dat het offensief het leven had gekost aan 980 guerrillastrijders en 142 soldaten.

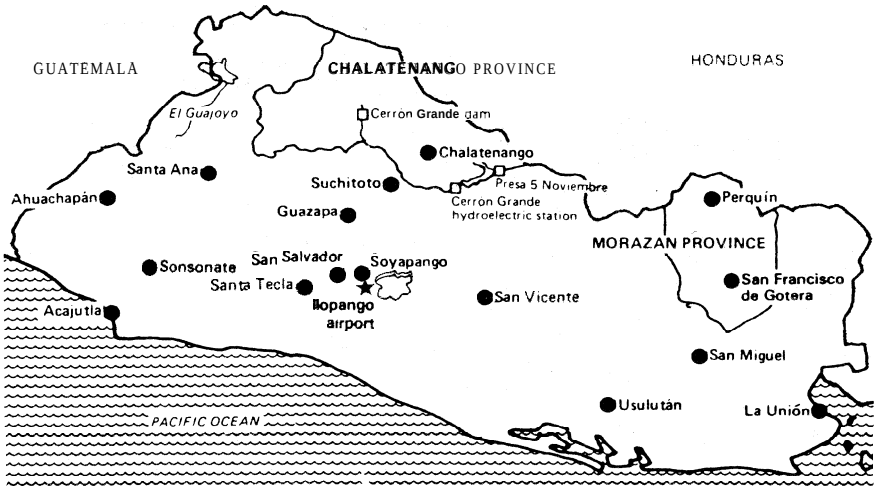
Over het aantal burgers dat was omgekomen sprak hij niet (het Rode Kruis zei dat van de omgekomenen de meeste burgers waren). Op diezelfde dag zei kolonel Gutiérrez van de junta dat de avondklok van kracht zou blijven tot de situatie weer normaal was (vanaf 25 oktober 1981 gold de avondklok niet meer).
Op 20 januari werd bericht dat het leger vorderingen maakte op het platteland. Van 23-25 januari stuitten de guerrillastrijders op hevig verzet van het leger in de provincie Chalatenango en ook in Suchitoto, ten noorden van San Salvador.
Op 22 januari (49 jaar nadat Farabundo Marti, een boerenleider van de opstand in 1932, stierf) kwamen San Salvador en de westelijke provincies Santa Ana, Ahuachapan en Sonsonate, alsmede delen van La Libertad en Chalatenango zonder stroom te zitten, nadat de guerrillastrijders de elektriciteitsvoorziening hadden gesaboteerd.

Oppositie vormt commissie *voor* vestiging *„democratisch-revolutionaire regering"* en voor zoeken *van* steun in het buitenland. FDR doet VS voorstel tot *onderhandelingen*. Voorstel afgewezen

Op 14 januari deelde het FDR vanuit Mexico-city formeel mee dat er een diplomatiek-politieke commissie was gevormd, bestaande uit 7 leden, die tot taak had een „democratisch-revolutienaire regering" te vormen. Verder zou de commissie naar liet buitenland reizen om daar steun voor de zaak van de oppositie te zoeken.
De 7 leden van de commissie waren: Guillermo Ungo (Nationale Revolutionaire Beweging, MNR), die op 2 januari 1981 leider van het FDR was geworden; Fabio Castillo (Bevrijdingsbeweging voor het volk, MPL); Ana Guadalupe Martínez (Revolutionair Volksleger, ERP); José Napoleón Rodríguez Ruiz (Verenigd Volksactiefront, FAPU); Salvador Samayoa (Volkskrachten van Nationale Bevrijding. FPL); Mario Aguiñada Carranza (Nationale Democratische Unie, UDN); en Rubén Ignacio Zamora Rivas (Sociaal Christelijke Volksbeweging, MPSC).

Overzicht linkse politieke groeperingen:
Na de verkiezingen van 1972 en 1977 was bij veel aanhangers van de legale linkse politieke partijen de hoop op een vreedzame verandering in El Salvador verdwenen. Het gevoel van onmacht in die kringen bevorderde het ontstaan van nieuwe, illegale politieke groeperingen. de zogenaamde massa-organisaties. In 1974 sloten verscheidene vakbonden, bewegingen van landarbeiders, lerarenbonden en scholierenverenigingen zich aaneen tot het Verenigde Volksactiefront (FAPU). In 1975 ontstond het Revolutionaire Volksblok (BPR) en in 1978 de Volksliga's van 28 februari (LP-28). Spoedig ontwikkelden deze organisaties zich tot een politieke basis voor drie guerrillabewegingen: de FAPU vervulde die rol voor de FARN (Strijdkrachten van Nationaal Verzet), de BPR voor de FPL (Volkskrachten van Nationale Bevrijding), en de LP-28 voor de ERP (Revolutionair Volksleger). Daarnaast werd de Nationale Democratische Unie (UDN) beschouwd als de frontorganisatie van de Salvadoriaanse Communistische Partij (PCS).
Àlle vier guerrilla-organisaties worden als marxistisch-leninistisch gekenschetst. Hun sterkte werd in Westeuropese publikaties op 15.000 man of meer geraamd, maar volgens de regering zouden er slerhts 3 000 a 3 500 gewapende guerrillastrijders zijn.
Op 22 febr. 1980 vormden de vier massa-organisaties een gemeenschappelijk actiefront, de Revolutionaire Massacoördinatie (CRM). In mei 1980 stichtten de vier guerrilla-organisaties een centrale, de Verenigde Revolutionaire Leiding (DRU), maar die viel in aug. 1980 uiteen toen de FARN zich eruit terugtrok.
In oktober 1980 werd een nieuwe overkoepelende organisatie gevormd. het Front Farabundo Marti voor de Nationale Bevrijding (FMLN) met deelneming van de FARN. De FMLN was volgens de stichters een „voorwaarde voor de schepping van de proletarische eenheidspartij" als basis van de „volksstaat" die na de overwinning van de guerrilla zou worden gevormd.
Inmiddels hadden sociaal-democratische bewegingen (MNR), christen-democratische splintergroepen (PSC), verenigingen van technici, beroepenorganisaties en vertegenwoordigers van de universiteiten een als gematigd links aangeduid Salvadoriaans Democratisch Front (FD) gevormd in april 1980, dat nog in dezelfde maand samen met de CRM het Democratische Revolutionaire Front (FDR) oprichtte.
In dit ca. 13 aparte groepen bestaande FDR werd voor het eerst nagenoeg de hele linkse oppositie van El Salvador verenigd. Het FDR staat onder sterke invloed van de massa-organisaties.

Eveneens op 14 januari stelde het FDR voor dat er directe onderhandelingen

Bovenstaand kaartje geeft vele plaatsen en gebieden in El Salvador aan waar gevechten plaatsvonden. (Latin America Weekly Report)

zouden plaatsvinden tussen de guerrillabeweging en de VS om zo tot een politieke regeling te komen. Hierbij wees Ungo op de ,,verantwoordelijkheid" die de VS hadden, sinds zij de ,,macht achter de Salvadoriaanse troon waren gebleken" en hadden „bijgedragen tot de radicalisering en polarisering van het proces". Op 23 februari herhaalde het FDR het voorstel. Op 26 februari werd het voorstel verworpen, toen de regering van de VS het FDR adviseerde ,,zich te wenden tot de regering van El Salvador" (zie ook pag. 345).
Volgens sommige bronnen hadden er op 12 januari al geheime besprekingen in Tegucigalpa (Honduras) plaatsgevonden tussen he: FDR en de VS met instemming van de nieuwe Amerikaanse regering op basis van een onmiddellijk staakt-het-vuren, de reorganisatie van de Nationale Garde en veiligheidstroepen en een reorganisatie van de regering waarin het FDR zou worden opgenomen. Verder zou er gesproken zijn over verkiezingen en economische hervormingen. De VS ontkenden echter dat zulke gesprekken hadden plaatsgevonden.

BELEID VS T.A.V. EL SALVADOR IN DE EERSTE MAANDEN VAN PRESIDENT REAGANS AMBTSPERIODE

Het beleid van de regering-Reagan t.a.v. El Salvador vanaf 20 jan. 1981, toen Reagan als president werd beëdigd, viel op door de volgende drie punten:

- het ontslag (2 febr.) van de Amerikaanse ambassadeur in El Salvador, Robert White, omdat hij openlijk kritiek had uitgeoefend op de Amerikaanse acties in dit land (zie pag. 345/3 en pag. 38013-1981).
- meer economische en militaire hulp aan El Salvador (zie pag. 344 en pag. 38013-1981).
- een diplomatiek initiatief in Europa met het doel de Europese regeringen ervan te overtuigen dat steur, aan d? guerrillabeweging in El Salvador diende te worden ingetrokken (pag. 346/2-1981).

Verder schortte de nieuwe Amerikaanse regering op 1 april alle economische hulp aan Nicaragua op wegens berichten over steun van dit land aan de guerrillabeweging in El Salvador (pag. 34413-1981).
De regerende junta in Ei Salvador moest volgens de VS vooral worden gesteund om te verhinderen dat communistische krachten, die het land van wapens zouden voorzien, vaste voet in El Salvador kregen.

VOORBEREIDING VERKIEZINGEN-1982. WIJZIGINGEN BINNEN KABINET EN STRIJDKRACHTEN. BINNENLANDSE OPPOSITIE TEGEN DE JUNTA

Op 5 maart 1981 benoemde president Duarte een commissie van drie burgers die de kieswet moest herschrijven en de verkiezingen moest voorbereiden. Die verkiezingen zouden in maart 1982 worden gehouden met als doel een wetgevend orgaan te vormen dat als eerste taak zou hebben een nieuwe grondwet op te stellen als voorbereiding op de presidentsverkiezingen van 1983. De president beloofde dat onafhankelijke waarnemers de verkiezingsresultaten zouden controleren en dat hun bevindingen zouden worden aereswecteerd.

De vier leden tellende junta van El Salvador na ondertekening (5 maart) van een besluit om een commissie in te stellen tot herschrijving van de kieswet en ter voorbereiding van de verkiezingen in 1982. V.l.n.r.: Ramón Avalos Navarrete, kol. Jaime Ahdiil Gutiérrez, president José Napoleón Duarte en José Antonio Morales Erlich.

De drie leden van de commissie waren José Bustamante (68), Ernesto Rodríguez Rivas (35) en Guillermo Guevara Lacaya (40), een lid van de Christen-Democratische Partij en privé-secretaris van president Duarte.
In juli keurde de regering maatregelen goed aangaande de registratie van partijen en de deelname van die partijen aan de verkiezingen.
De vijf al wettelijk geregistreerde partijen waren de Christen-Democratische Partij, de rechtse Nationale Verzoeningspartij (PCN), de conservatieve Salvadoriaanse Volkspartij (PPS), de pas opgerichte Oriëntatie Volkspartij (POP) en een partij van zakenlieden, Democratische Actie (AD).
President Duarte zei dat alle partijen, inclusief de Nationale Revolutionaire Beweging (MNR) en de communistische UDN een verzoek tot registratie konden indienen en dat zelfs het FDR aan de verkiezingen kon deelnemen mits het de banden met de guerrillabeweging verbrak.

Wijzigingen binnen kabinet en strijdkrachten

Begin januari 1981 was aangekondigd dat er een kabinetswijziging zou plaatsvinden. De post landbouw werd bezet door Joaquin Guevara, terwijl Morales Erlich werd bestempeld als ,,super-minister" voor agrarische hervorming. Guillermo Diaz Salazar, die als minister van economische zaken in maart 1980 Oscar Menjivar was opgevolgd, werd benoemd (volgens de *NZZ* van 17-1-1981) tot hoofd van het pas opgerichte ministerie van buitenlandse handel.
In juli 1981 vertrok Salazar echter naar Miami. Hij zou ontslag hebben genomen naar aanleiding van een verschil in opvatting over het te voeren economische beleid en met name over de verlenging van de loonstop (op 1 juli) met 6 maanden. (Om de inflatie te bestrijden had de junta in januari 1981 o.a. een loonstop afgekondigd die gold tot 30 juni.)
Binnen de strijdkrachten werd begin 1981 kolonel Rafael Flores Lima aangesteld als chef-staf van de strijdkrachten in de plaats van kolonel Francisco Castillo die op zijn beurt kolonel Nicolás Carranza opvolgde als onderminister van defensie.

Binnenlandse oppositie tegen de *junta*

Halv 1981 zag de Salvadoriaanse regering zich geplaatst voor een groeiende opposite van het zakenleven wat betreft haar beleid t.a.v. economische hervormingen. Sommige sec-

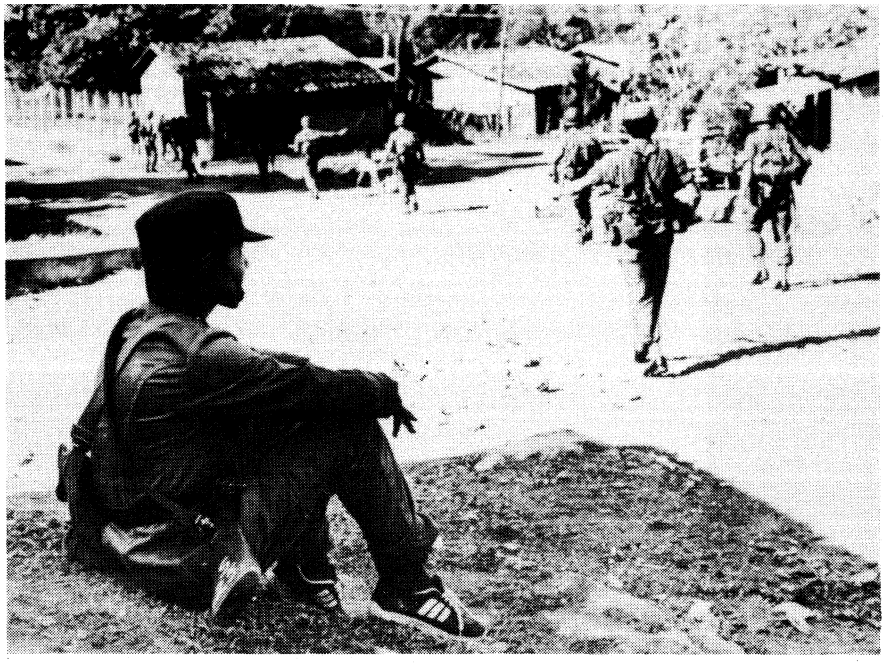
toren uit het zakenleven wensten in de junta vertegeiiwoordigd te worden en wilden het recht ministers te benoemen.
Op 1 juli verklaarde president Duarte dat de privé-sector de grootste bedreiging vormde voor de regering en dat er door aan te dringen op een ongedaan maken van de hervormingen (zie pag. 3611)een komplot werd gesmeed om de regering omver te werpen.
De president beschuldigde Manuel Enrique Hinds, die vóór Menjivar minister van economische zaken was en nu in Washington woonde, ervan de leider te zijn van ,,economischrechts" en zinspeelde op een recente verklaring van Hinds waarin hij had gezegd dat ,,wede oorlog verklaren totdat de regering is gevallen".
Op 30 juli verklaarden negen groepen uit het zakenleven dat zij ,,een pact van nationale eenheid" hadden gesloten om zo druk te kunnen uitoefenen teneinde veranderingen in het regeringsbeleid door te voeren. Zij riepen op tot een gezamenlijk nationaal streven tot beëindiging van de strijd tussen de regering, de guerrillabeweging en paramilitair rechts. Verder eisten zij meer zeggenschap in regeringszaken.

VERTRAGING BIJ LANDHERVORMINGEN

Op 3 maart 1981 deelde president Duarte mee, dat de tweede fase van de landhervormingen in El Salvador 5 tot 10 jaar in beslag zou nemen, wat veel langer was dan aanvankelijk werd aangenomen.
De eerste fase van de landhervormingen kwam in theorie aan 55.000 kleine boeren ten goede. Ongeveer 360 boerderijen die groter waren dan 520 ha waren tot dan toe onder hen opgedeeld.
De tweede fase zou moeten inhouden dat boerderijen van 104 tot 520 ha werden genationaliseerd en opgedeeld. Volgens Duarte zou deze hervorming echter ernstige vertraging oplopen omdat de ,,benodigdefinanciën er niet zijn om de nationalisatie te bekostigen".
De eerste fase van de landhervormingen was overigens nog lang niet doorgevoerd. Het overgrote deel van de grote koffieplantages bijvoorbeeld was nog steeds in handen van grootgrondbezitters. De Britse hulporganisatie Oxfam stelde in een rapport dat de hervormingen op een mislukking waren uitgelopen vanwege het verzet van de grootgrondbezitters en het geweld op het platteland.

GUERRILLA-ACTIVITEITEN VAN MAART TOT SEPTEMBER 1981.

In maart en april 1981 werd er gevochten in de provincie Morazán, toen regeringstroepen een – mislukte – poging deden om guerrilla-eenheden voor het begin van de regentijd te verdrijven uit stellingen waarin zij zich bevonden sinds het januari-offensief. Ook deden zich botsingen voor in de provincies Chalatenango (vanwaar het leger zich eind maart terugtrok), Cuscatlán, San Salvador, San Vicente (rond de stad San Lorenzo), La Unión (rond de vulkaan Conchagua), San Miguel en Cabanas. Bovendien vonder, eind maart uitzonderlijk felle gevechten plaats rond de vulkaan Guazapa (zo'n 30 mijl ten noorden van San Salvador).

Leden van de **Nationale Garde op zoek naar** guerrillastrijders **in het dorp Suchitoto**

Midden maart kwam een groot deel van San Salvador alsmede de stad Apopa zonder water te zitten, nadat er sabotage was gepleegd op hoogspanningsmasten. Op 19 maart werd melding gemaakt van strijd bij de strategische dam Cinco de Noviembre in de rivier de Lempa (56 mijl ten noordoosten van San Salvador, in de provincie Chalatenango).

Op 24 maart riep het Front Farabundo Marti voor de Nationale Bevrijding (FMLN) een eenzijdig 24 uur durend staakt-het-vyren uit ter herdenking van de dood, een jaar geleden, van aartsbisschop Romero.

Midden mei werd de strijd in Morazán beschouwd als de meest uitgebreide tot dan toe met vele verliezen aan de kant van het leger. Op 12 mei bevestigde het ministerie van defensie dat guerrillastrijders de dag daarvoor een Huey helikopter van de VS hadden neergeschoten.

In mei werd eveneens melding gemaakt van gevechten in de provincie Chalatenango en eind mei beweerde het FMLN dat het Front delen van Morazán, Chalatenango, Cabanäs en San Vicente onder controle had. Bovendien was er sprake van sporadische aanvallen op politie en leger in de hoofdstad. De Nicaraguaanse radio verklaarde op 3 juni dat het Salvadoriaanse leger 118 manschappen had verloren tijdens botsingen met het FMLN in Chalatenango, San Salvador, Cuscatlán en La Libertad, dat werd beschermd door het Centrale Front „Modesto Ramirez".

Op 29 mei werd een hevige strijd gemeld in het centrum van de hoofdstad toen guerrillastrijders bij de San Francisco kerk een aanval deden op voertuigen van een troepentransport en op militaire posten bij het Nationale paleis, het stadhuis en het Libertad park. Op 30 mei werd het hoofd van de veiligheidsdienst van het ministerie van buitenlandse zaken samen met zijn moeder in hun woning in San Salvador doodgeschoten.

Op 2 juli berichtte radio-Havana dat door toedoen van het FMLN in de maand juni bij het Salvadoriaanse leger 900 doden waren gevallen en dat de meeste gevechten hadden plaatsgevonden in Chalatenango en in het gebied rond de vulkaan Chichontegec in San Vicerite, ten oosten van de hoofdstad, een strategisch knooppunt tussen het oosten en het westen van het land. Midden juli zou het leger zich uit het

gebied rond de vulkaan hebben teruggetrokken en verklaarde de regering dat 14 soldaten en meer dan 225 guerrillastrijders waren gedood.

Op 11 juni kregen regeringstroepen de stad Arcatao bij de grens met Honduras weer in handen. Arcatao lag dicht bij de Cerrón Grande dam, die het halve land voorzag van elektriciteit. De stad zou zijn aangevallen door 600-1000 guerrillastrijders bij één van de grootste operaties sinds januari.

Op 27 juni werd in de havenstad La Unión, waar zich de belangrijkste marinebasis van het land bevond. een uitgaansverbod uitgevaardigd, nadat 200 guerrillastrijders militaire doelen zouden hebben aangevallen. Volgens sommige militairen zouden daarbij (27-28 juni) in totaal 10 guerrillastrijders zijn gedood. Het FMLN beweerde later dat de regering een vals beeld van de strijd had gegeven, terwijl weer andere bronnen spraken van een poging tot staatsgreep.

Op 8 juli begonnen de strijdkrachten, ondersteund door luchtmacht, helikopters, tanks en leden van de elitebrigade Atlacatl, die in de VS was getraind, met een groot offensief teneinde de guerrillastrijders te verdrijven uit delen van Cabañas en Cuscatlán. Na een intensief bombardement in de grensstreek rond Chalatenango op 10-14 juli werd gemeld dat zo'n 2.000 mensen naar Honduras waren gevlucht.

Op 25 juli beweerde het FMLN dat de streken Usulután, La Unión, Santa Elena, Ozatlán, Jucuarán, Jucuapa en Chinameca zonder elektriciteit zaten door sabotage in de elektriciteitscentrales. Eerder die maand werd gemeld dat 1000 manschappen op 7 juli vanuit Ilobasco (35 mijl ten noorden van San Salvador) waren ingezet om af te rekenen met een aantal guerrillastrijders die de dam Cinco de Noviembre verder in het noorden hadden omsingeld.

In augustus voerden de guerrillastrijders opnieuw intensieve operaties uit in Morazán met het doel hun traditionele bolwerken te consolideren, te verdedigen en uit te breiden in de hoop daarmee enige internationale erkenning te krijgen.

In een radiouitzending op 15 augustus vanuit Perquin (Morazán), zo'n 125 mijl ten noordoosten van San Salvador, verklaarde het FMLN de stad te hebben ingenomen na een strijd van 48 uur en er een ,,revolutionaire regering" te hebben gevormd. Via de radio werd tevens gemeld dat de guerrillastrijders in dezelfde provincie Arambala en Mozote hadden ingenomen en dat zij Jocaitique, ten zuiden van Perquin, belegerden.

Op 18 augustus gaf de minister van defensie, kolonel Garcia, toe dat de guerrillastrijders Perquin hadden bezet. Nadat 3000 regeringssoldaten, gesteund door vliegtuigen. waren ingezet verkondigde de regering op 21 augustus dat Perquin was heroverd. Regeringstroepen zouden ook de berg La Cañada bij de Hondurese grens hebben heroverd, waarbij zij opereerden vanuit Honduras met instemming van de regering in dat land.

Later werd door het FDR-FMLN in Madrid meegedeeld dat 500 Hondurese soldaten op 21 augustus de grens hadden overschreden om, door het verschaffen van dekking, het Salvadoriaanse leger te helpen Perquin te bereiken.
Op 3 september diende het FMLN een formeel protest in bij de regering van Honduras vanwege de ,,flagrante schending" door het Hondurese leger van het Salvadoriaanse grondgebied.

Vanaf 10 augustus startte het FMLN een intensieve campagne van economische sabotage, waarbij zij een kwart van de hoogspanningsmasten opbliezen en belangrijke kabels van elektriciteitscentrales doorsneden, waardoor grote gebieden, ook delen van San Salvador, soms langer dan een week zonder elektriciteit of water kwamen te zitten.

De hoge kosten die het herstellen van de grote schade met zich mee bracht, alsmede de kosten van het in gebruik nemen van centrales die op olie werkten, brachten een gevoelige slag toe aan de toch al verzwakte Salvadoriaanse economie. Voordat er sabotage werd gepleegd had men hydro-elektrische en geothermische centrales in gebruik.

Te zelfder tijd voerden de guerrillastrijders een steeds groter aantal bomaanslagen in de hoofdstad uit. Op 27 augustus ontploften binnen 10 minuten 11 bommen. In de provincies werden bruggen opgeblazen en de steden San Miguel en La Unión werden van de buitenwereld afgesneden.

Eind augustus werd via bronnen van het Arnerikaanse ministerie van defensie bekend dat de VS in het kader van het militaire hulpprogramma nog 4 UH-1H helikopters naar El Salvador zouden sturen. Zeven van de tien eerder gestuurde helikopters zouden zijn beschadigd; de resterende drie stonden aan de grond wegens technische problemen. De bronnen meldden ook dat zich nog slechts 37 Arnerikaanse adviseurs in El Salvador zouden bevinden. Eerder die maand zouden 21 adviseurs naar Honduras zijn gezonden om mee te helpen de grens met El Salvador te bewaken.
De laatste levering viel samen met verklaringen van de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken Haig dat meer militaire en economische hulp nodig was door een toename van Cubaanse activiteiten in El Salvador.
Beschuldigingen op 1 september van het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken dat Cubaanse adviseurs zich bij de guerrillabeweging hadden aangesloten werden op 3 september door Havana als onwaar verworpen. Havana verklaarde dat zich bij de revolutionaire troepen die in El Salvador vochten nooit ook maar één militaire of burgeradviseur van Cuba had bevonden.

Leger zou bloedbaden aanrichten

In 1981 werd het Salvadoriaanse leger ervan beschuldigd een serie bloedbaden te hebben aangericht in met name het Salvadoriaans-Hondurese grensgebied.

Zo werden volgens verslagen van ooggetuigen op 16-18 maart bij de Hondurese stad La Virtud honderden vluchtelingen, die probeerden de rivier de Lempa over te steken naar Honduras, beschoten door het leger en de luchtmacht, terwijl hun ontsnappingsroute werd geblokkeerd door het Hondurese leger. Zo'n 200 mensen zouden toen zijn doodgeschoten, verdronken of aan de Hondurese zijde van de grens zijn gedood, hoewel de regering van Honduras later ontkende ook maar iets van het incident af te weten.

Bij soortgelijke incidenten zouden op 12 januari 80 mensen zijn gedood toen het leger en de luchtmacht de stad Meanguera (aan de Hondurese grens) aanvielen. Verder zouden, volgens onbevestigde berichten, tegen eind maart 1.500 boeren die op de vlucht waren voor de strijd in de provincie Morazán en die hun toevlucht hadden gezocht in een ruime grot, daarin zijn opgesloten en zijn verstikt door traangas.

Op 7 juli werden 28 mensen door het leger gedood bij de brug over de rivier de Matayate. Later in juli verklaarde de kerk dat 23 mensen de dood hadden gevonden bij Armenia, 50 mijl ten westen van San Salvador, hoewel ooggetuigen beweerden dat er 42 doden waren gevallen.

Volgens cijfers van het Hoge Commissariaat voor de Vluchtelingen van de VN in september-oktober 1981 bevonden zich in Mexico 70.000 Salvadoriaanse vluchtelingen, in Guatemala 40.000, in Honduras 35.000, in Nicara-

gua 10.000, in Costa Rica 10.000' in Belize 7.000 en in Panama 1.500.

BEMIDDELINGSPOGINGEN OM TE KOMEN TOT POLITIEK VERGELIJK. OPVATTING VS TEN AANZIEN VAN BEMIDDELING

Tijdens de maanden maart en april ondernamen Venezuela (dat de Salvadoriaanse junta voortdurend had gesteund) en Mexico stappen om te komen tot een politieke regeling in het Salvadoriaanse conflict, waartoe op 6 april in Mexico-City gesprekken plaatsvonden tussen president López Portillo van Mëxico en president Herrera Campins van Venezuela.
In april deed ook Hans-Jurgen Wischnewski, een speciale vertegenwoordiger van de Socialistische Internationale en vice-voorzitter van de Westduitse Sociaal-Democratische partij president Duarte van El Salvador een voorstel tot bemiddeling in het conflict. Wischnewski had tijdens zijn bezoek aan Latijns-Amerika ook een ontmoeting met de leiders van Costa-Rica, Panama en Cuba. Het voorstel werd echter verworpen door de Salvadoriaanse legerleiding. Hierbij werd in aanmerking genomen dat de Socialistische Internationale (waarvan de Nationaal Revolutionaire Beweging van Ungo lid was) voortdurend het FDR had gesteund.
Op 28 februari had president Duarte een uitnodiging afgeslagen van de Westduitse regering voor een bezoek aan Bonn teneinde te komen tot een politieke regeling.
Ook bemiddeling door de Organisatie van Amerikaanse Staten (OAS), voorgesteld door president Carazo Odio van Costa Rica, had de Salvadoriaanse regering afgewezen.
Een nieuwe bemiddelingspoging werd ondernomen toen Edward Broadbent, de leider van de Canadese Nieuwe Democratische Partij en vice-voorzitter van de Socialistische Internationale, op 23 mei in Mexico-City arriveerde om met functionarissen van het FDR en de Mexicaanse regering te vergaderen, alvorens door te reizen naar El Salvador, Costa Rica, Venezuela, Nicaragua, Cuba en de VS. Op 28 mei echter verwierp president Duarte het voorstel van Broadbent tot bemiddeling door de Socialistische Internationale als ,,een daad van interventie".
Na zijn terugkeer in Canada deed Broadbent tijdens een persconferentie in Ottawa (10 juni) een beroep op de Verenigde Staten om een voorstel te steunen tot onderhandelingen die moesten leiden tot de vorming van een gematigd linkse regering in El Salvador en geen wapens en adviseurs naar dat land te sturen. Was dit niet mogelijk, dan zou dat een voortduren van de oorlog betekenen of de vorming van een extreem-links of extreem-rechts regime dat voorstander van een harde lijn zou kunnen zijn.
Op 16 juli zei Thomas O. Enders, de Amerikaanse onderminister van buitenlandse zaken belast met inter-Amerikaanse zaken, in een toespraak voor de Raad van Wereldzaken in Washington, dat de VS zich moesten bezighouden met de politieke toekomst van El Salvador en dat zij moesten doorgaan met het verlenen van hulp. Onderhandelingen om te komen tot een regeling met de guerrillastrijders wees hij echter af. Hij vond dat de VS moesten inzien dat de Salvadoriaanse leiders niet bereid waren de „opstandelingen" doûr onderhandelingen de macht te geven die zij via de strijd niet konden krijgen en zei dat het conflict maar via verkiezingen moest worden uitgevochten.
Terwijl hij de nadruk legde op de grote verdeeldheid binnen El Salvador, waarbij hij zowel extreem-links als extreem-rechts veroordeelde en opmerkte dat ook de grote meerderheid van de Salvadorianen in het midden was verdeeld over de vraag of nu de nadruk moest worden gelegd op de gezondmaking van 's lands economie of op een uitbreiding van de sociale hervormingen, zei Enders dat alleen de Salvadorianen deze verdeeldheid konden oplossen. De regering van de VS geloofde dat het ,,slechts door een werkelijk pluralistische benadering mogelijk was een diep verdeelde maatschappij te leren met zichzelf te leven zonder hevige schokken".

Wat betreft de verkiezingen zei Enders dat alle partijen die geweld afwezen zouden moeten worden aangemoedigd deel te nemen aan het vormen van nieuwe politieke instituties en aan het kiezen van vertegenwoordigers daarvoor.
Verder merkte hij nog op dat het zoeken naar een politieke oplossing niet zou lukken, tenzij de VS zouden doorgaan met het geven van steun aan El Salvador.

„Als leden van de guerrillabeweging geloofden dat zij vooruitgang konden boeken met behulp van militaire middelen, dan zouden zij waarschijnlijk niet deelnemen aan verkiezingen of zinvolle onderhandelingen om tot een politieke schikking te komen," aldus Enders. Hij vervolgde: ,,Het punt is niet dat aanhoudende Amerikaanse steun kan leiden tot een militaire overwinning van de regering, maar dat een politieke oplossing slechts kan worden bereikt als de guerrillastrijders zich realiseren dat zij niet kurinen winnen via een gewapende strijd. We moeten doorgaan met ons beperkt militair hulpprogramma om een klimaat te scheppen waarin een politieke schikking mogelijk is. Onze economische bijstand (...) moet doorgaan, teneinde pogingen van de guerrillabeweging om de oorlog te verlengen door het saboteren van de economie ongedaan te maken.

FRANS-MEXICAANSE ERKENNING FMLN-FDR

Op 28 aug. 1981 erkenden Frankrijk en Mexico (resp. Claude Cheysson en Jorge Castaneda) in een gezamenlijke verklaring uit Mexico-City het FMLN-FDR als een ,,representatieve politieke macht" met een ,,legitiem recht" deel te nemen aan onderhandelingen ter beëindiging van de burgeroorlog. Volgens een woordvoerder van het Mexicaanse ministerie van buitenlandse zaken hield de verklaring echter geen breuk met de regering van El Salvador in.
Het initiatief voor de Frans-Mexicaanse verklaring kwam van Claude Cheysson, de Franse minister van buitenlandse zaken, tijdens een bezoek aan Mexico en andere landen in dat gebied eind juli-begin augustus.
Op 5 augustus had hij verklaard dat in Centraal-Amerika dezelfde voorwaarden voor een explosieve situatie aanwezig waren als in het Midden-Oosten. Hij voegde er aan toe : ,,President Mitterrand gelooft niet in Franse initiatieven ter oplossing van de problemen in de Derde Wereld. Als twee of drie landen in Centraal-Amerika een idee hebben voor een plan dan zullen wij hen graag helpen, maar het blijft hun plan." Cheysson benadrukte, dat alle volkeren in Centraal-Amerika het recht hadden om over hun eigen toekomst te beslissen en om het voor hen meest geschikte politieke model te kiezen. Wat El Salvador betrof wilde de Franse regering ,,eendialoog op gang brengen tussen de politieke krachten om buitenlandse interventie te verhinderen". Later zouden dan voor het hele land verkiezingen kunnen worden georganiseerd.
Op 29 augustus erkende Joego-Slavië het FMLN-FDR als strijdende partij in het conflict. Dit werd algemeen beschouwd als een eerste stap voorwaarts bij de erkenning van guerrillabewegingen.
Op 27 september verklaarde Van der Stoel, de Nederlandse minister van buitenlandse zaken, dat Nederland zich had aangesloten bij het Frans-Mexicaanse initiatief om de politieke oppositie in El Salvador te erkennen. Die

uitleg gaf Van der Stoel aan de passages die hij in zijn toespraak voor de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties in New York had gewijd aan El Salvador (24 sept.).„Het was wat anders geformuleerd, maar kwam op hetzelfde neer," aldus de minister bij terugkeer op Schiphol. „Ik heb de wens uitgesproken dat er een gesprek op gang komt tussen de representatieve politieke krachten en dat dit tot een politiek vergelijk komt, Het lijkt mij duidelijk dat ik daarbij het Revolutionair Democratisch Front als representatief beschouw," zo zei Van der Stoel.

Negen staten *tegen* de Frans *Mexicaanse verklaring*
Reacties uit de *regio* en *van* de VS

Op 30 augustus wees de Salvadoriaanse junta de verklaring af als een inmenging in de binnenlandse aangelegenheden en zei dat Mexico, Frankrijk noch enig ander land het recht had manieren voor te stellen ter oplossing van de binnenlandse problemen in El Salvador.
Op 31 augustus beschuldigde El Salvador in een brief aan de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties Frankrijk en Mexico van inmenging en stelde voor de kwestie-El Salvador voor te leggen aan de VN uit vrees dat het een „schadelijk precedent" zou blijken te zijn.
Op 1 september deponeerde het Salvadoriaanse ministerie van buitenlandse zaken een protestnota bij de Franse vertegenwoordiger en bij de Mexicaanse zaakgelastigde in San Salvador (geen van beide landen had een ambassadeur in El Salvador).
Op 2 september ondertekenden de ministers van buitenlandse zaken van Venezuela en acht andere landen (Argentinië, Bolivia, Chili, Colombia, Dominicaanse Republiek, Guatemala, Honduras en Paraguay) een gezamenlijke verklaring van afkeuring, waarin de Frans-Mexicaanse verklaring werd veroordeeld als „een stilzwijgende uitnodiging aan andere buitenlandse machten tot steun van de subversieve elementen die zijn betrokken bij de crisis" en als een poging om het „democratische lot van het Salvadoriaanse volk te veranderen". De negen zeiden president Duarte steun toe bij zijn pogingen „vrede en sociale gerechtigheid te brengen op basis van een democratisch en pluralistisch systeem".
Daarnaast kritiseerde de Braziliaanse regering op diezelfde dag de Frans-Mexicaanse verklaring als „het soort verklaring dat een gevaarlijk precedent kan scheppen". Verder deelden president Figueiredo van Brazilie en president Turbay Ayala van Colombia, die op dat ogenblik Brazilië bezocht, op 3 september in een gezamenlijke verklaring mee dat het een zaak van de Salvadorianen zelf was om „een adequate oplossing te vinden voor de crisis in het land zonder een buitenlandse inmenging, die tot ongewenste internationalisatie en verheviging van het conflict kon leiden".
Een ontmoeting die op 5 september was gepland tussen de presidenten van Mexico en Guatemala werd met wederzijds goedvinden afgelast.
Van de landen in de regio ondersteunden alleen Nicaragua, Cuba en Panama de Frans-Mexicaanse verklaring. Op 30 september bood Panama El Salvador hulp aan bij de oplossing van het conflict

Nicaragua zei dat haar steun was gebaseerd op humanitaire gronden en dat, hoewel Nicaragua bleef vasthouden aan het principe van non-interventie, er geen oplossing mogelijk was voor het Salvadoriaanse conflict zonder onderhandelingen waarbij het FMLN was betrokken. Op 5 september zei president Royo van Panama dat het niet gerechtvaardigd was Frankrijk en Mexico van interventie te beschuldigen, omdat zij niet betrokken waren geweest bij de levering van wapenvoorraden of bij de verlening van logistieke of technische bijstand voor de bewapening.

De Verenigde Staten die over de Frans-Mexicaanse verklaring waren ingelicht op 27 augustus, verklaarden dat deze „een aantal belangrijke punten bevatte waarmee wij het eens zijn", maar onderstreepten daarbij hun steun aan de junta. Verder vonden zij dat het FMLN slechts één deel van het Salvadoriaanse volk vertegenwoordigde en gaven zij blijk van hun bezorgdheid dat door de verklaring andere linkse groeperingen actief zouden worden buiten het raamwerk van de verkiezingen die voor 1982 op het programma stonden.

Op 22 september verklaarde het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken echter dat de VS bereid waren zich bij Mexico en andere landen aan te sluiten teneinde de Salvadorianen te helpen een politieke oplossing te vinden. Als de regering van El Salvador dat wenste, dan was Amerika bereid te helpen bij het op gang brengen van „contacten en discussies tussen de wettig erkende partijen met het oog op de verkiezingen", waarbij Amerika echter wel trouw zou blijven aan bepaalde aspecten van zijn beleid ten aanzien van El Salvador.

(*KCA*, *NRC/H'blad*, NZZ)

(Voortzetting volgende *aflevering*)

REGERINGEN EN VERKIEZINGEN

FIDJI. Na een aantal wijzigingen in de op 29 sept. 1977 gevormde regering was deze medio april 1981 als volgt samengesteld:
Ministers Premier en minister van buitenlandse zaken – Ratu Sir Kamisese K. T. Mara; vicepremier en minister van Fidji-zaken en plattelandsontwikkeling – Ratu Sir Penaia Ganilau; procureur-generaal – Manikam Vasagam Pillai (nieuw); landbouw en visserij - Jonati Mavoa (in 1977 stadsontwikkeling en huisvesting); handel en industrie – Ratu David Toganivalu (arbeid, industriële betrekkingen en immigratie); arbeid, industriële betrekkingen en immigratie – Tomasi R. Vakatora (toerisme, transport en burgerluchtvaart); gezondheid – Mohammed Ramzan (handel en industrie); toerisme, transport en burgerluchtvaart - Edward J. Beddoes (gezondheid), onderwijs – Semesa K Sikivou; financiën – Charles Walker (landbouw en visserij;); stadsontwikkeling, huisvesting en sociale zaken – Militoni V. Leweniqiia (staatsminister grondbezit en mineralen); openbare werken en verbindingen – Livai L. Nasilavata (staatsminister coöperaties).
Staatsministers: Binnenlandse zaken – Ratu William B. Toganivalu (voorlichting); voorlichting – Solomone S. Momouvalu (binnenlandse zaken); bosbouw – Ratu Josaia Tavaiquia; coöperaties – Ishwari Prasad Bajpai (nieuw); grondbezit en mineralen, jeugd en sport – Sakeasi Waqanivavalagi (nieuw); energie (nieuw) – William J. Clark (nieuw).

Uit het kabinet van sept. 1977 waren inmiddels drie ministers en een staatsminister vertrokken. De minister van openbare werken en verbindingen, James S. Singh, was in jan. 1979 afgetreden. Zijn neef, de procureur en minister van economische planning Sir Vijay R. Singh, was medio 1979 ontslagen, nadat hij wegens fraude was veroordeeld. (KCA)

Vor. ber. pag. 688/2-1977)

NEPAL. Het op 16 juni geïnstalleerde kabinet telde 10 ministers, 6 staatsministers en 12 onderministers. De ministersposten werden als volgt verdeeld: Premier, buitenlandse zaken en paleiszaken – Surya Bahadur Thapa; binnenlandse zaken – Nayan Bahadur Swarn; Panchayatzaken, plaatselijke ontwikkeling en gezondheid – Navraj Subedi; waterstaat – Lal Bahadur Khadayat (nieuw); defensie en industrie – Bala Ram Ghartimagar; landbouw – Prem Bahadur Malla; grondbeheer – Rananda Prasad Singh Yadav; openbare werken en transport – Kashi Nath Gautam (nieuw, lid van het verboden Nepali Congress); onderwijs en cultuur – Narayan Dutta Bhatta; financiën, handel en plaatselijke bevoorrading – Yadav Prasad Pant. De enige vrouw was de staatsminister van arbeid en sociale zaken Badra Kumari Ghale. (Asian Recorder)

(Vor. ber. pag. 41612)

NIGER. Op 31 aug. reorganiseerde president Seyni Kountché zijn kabinet. De kapiteins Dandja Mamadou (binnenlandse zaken) en Amadou Seyni Maiga (sociale zaken) vertrokken. De portefeuille van binnenlandse zaken werd door de president zelf overgenomen. Majoor Moumouni Adamou Djermakoye werd minister van gezondheid en sociale zaken, terwijl in zijn plaats Oumarou Mamane tot minister van jeugd, sport en cultuur werd benoemd. (AFP)

(Vor. ber. pag. 208 /2)

uitgevers. Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660.

WAPENBESPREKINGEN VS–SU IN GENÈVE

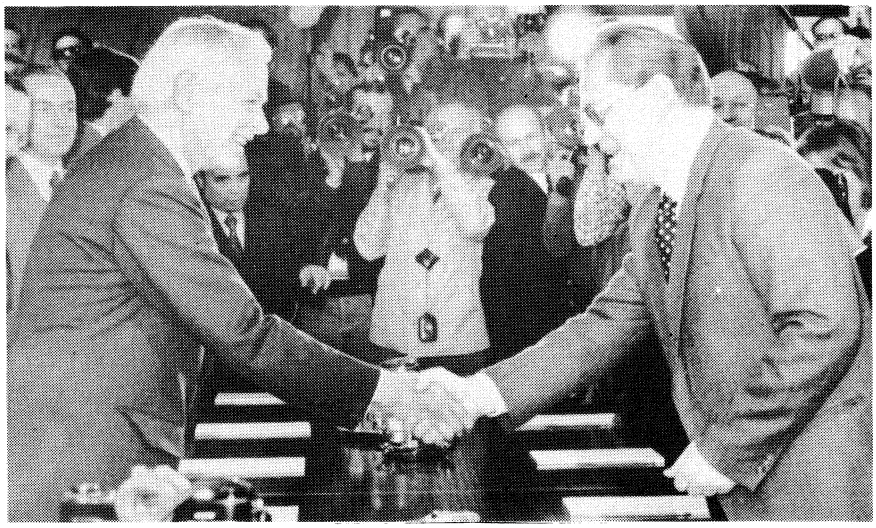
Met een informele ontmoeting tussen de Amerikaanse onderhandelaar Paul Nitze en zijn Sowjet-collega Joeli Kwitsinsky zijn op 30 nov. in Geneve besprekingen begonnen tussen de Verenigde Staten en de Sowjet-Unie over het vraagstuk van de aanwezigheid van kernwapensystemen voor de middellange afstand op Europees grondgebied.
Voorbereidende besprekingen over deze kwestie waren al gehouden in de herfst van 1980 (pag. 9813 e.v.-1981). Toen was in de VS de democratische regering van president Carter aan het bewind. Begin dit jaar is in de VS de republikeinse regering van president Reagan aangetreden. I.v.m. de krachtige taal van eerst kandidaat en daarna president Reagan jegens de Sowjet-Unie en tevens op grond van de hoge prioriteit, die de nieuwe Amerikaanse regering toekent aan militaire versterking van de VS, had men niet verwacht, dat gesprekken over wapenbeheersing tussen de twee supermogendheden snel van de grond zouden komen.

Een eerste gesprek op hoog niveau tussen de nieuwe regering van de VS en de regering van de SU vond ook pas plaats op 23 sept. De ministers van buitenlandse zaken, Haig voor de VS en Gromyko voor de SU, hadden toen in het gebouw van de VN in New York een eerste onderhoud, dat op 28 sept. door een tweede werd gevolgd. Na hun eerste gesprek gaven de twee ministers een gemeenschappelijke verklaring uit, waarin o.m. werd gezegd, dat de onderhandelingen over de beperking van kernwapens in Europa op 30 nov. in Geneve zouden beginnen.

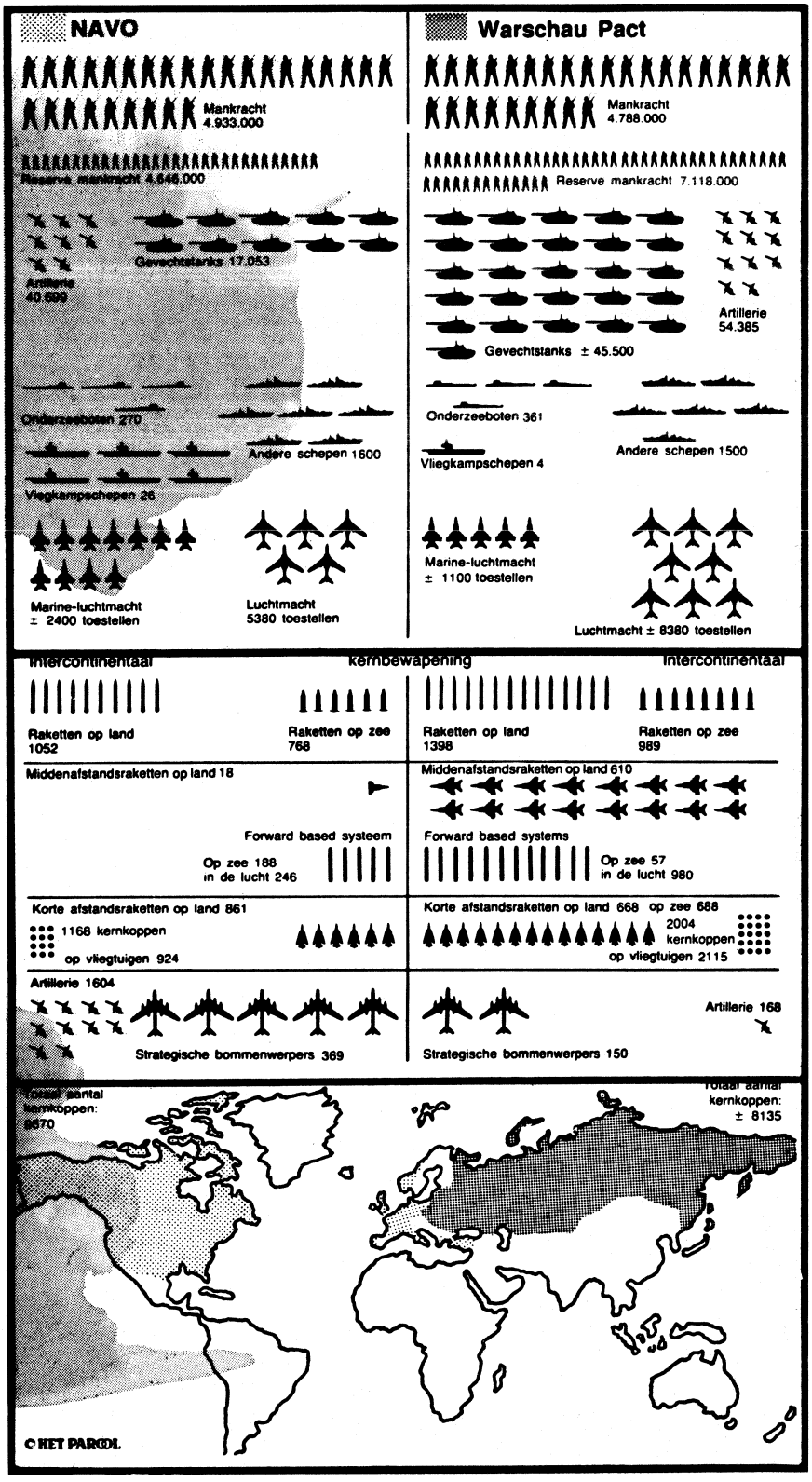
Voorgeschiedenis

Over hetgeen aan deze besprekingen vooraf gegaan was, bevatte Het Parool van 21 nov. een artikel, waaraan het volgende voor het merendeel is ontleend.

Het Internationale Instituut voor Strategische Studies (IISS) in Londen ontving in okt. 1977 een illustere gast: de Westduitse bondskanselier Helmut Schmidt. Deze maakte van de gelegenheid gebruik om voor het eerst in het openbaar zijn bezorgdheid te uiten over de groei van de Russische kernbewapening.
Al sinds het begin van dat jaar hadden de westerse inlichtingendiensten melding gemaakt van een nieuw Russisch wapen voor de middenafstand. Een kernwapen dat pas later in NAVO-jargon SS-20 zou gaan heten. Schmidt maakte zich zorgen over het feit dat de Sowjet-Unie was beeonnen met het wlaatsen van een nieuw type raket dat speciaal bedoeld leek voor West-Europa en pleitte– om het evenwicht te handhaven– voor middelen die de NAVO daar tegenover zou kunnen stellen.
In zijn rede voerde Schmidt aan. dat de Sowjet-Unie door het invoeren van grote aantallen van deze raket met drie kernkoppen van elk 150 kiloton en een reikwijdte van ruim 4000 km naast de al bestaande systemen zoals de ,,Backfire"-bommenwerpers en de vanaf onderzeeërs lanceerbare raketten het afschrikkingsevenwicht tussen Oost en West in het voordeel van het Kremlin zou verstoren.
Weliswaar zouden de SS-20 de toen ruim 600 opgestelde SS-4 en SS-5 kernraketten met ieder één megaton moeten vervangen maar, zo redeneerde Schmidt en met hem de andere NAVO-bondgenoten. de SS-20 was een veel moderner wapen dat veel preciezer en met veel meer kans doelen in West-Europa zou kunnen bereiken.
De kernwapens waarover het hier gaat maken deel uit van de zogenoemde ,.grijze-zone wapens", wapens voor de middenafstand, ook wel „Eurostrategische wapens" genoemd met een reikwijdte tot 4.000 kilometer. Zij worden onderscheiden van de tactische kernwapens voor het slagveld waartoe ook de neutronengranaat zal behoren. en de intercontinentale lange-afstandswapens.
Deze laatste speelden een belangrijke rol in de overwegingen van de NAVO die in dec. 1979 zouden leiden tot het „moderniseringsbesluit". Lange tijd had het westerse overwicht op het gebied van deze wapens – die tenslotte ook aan beide zijden als middenafstandswapens kunnen worden gebruikt – plus de zogenoemde vooruitgeschoven systemen (Forward Based Systems-FBS) zoals onderzeeërs en vliegtuigen van waaruit kernwapens kunnen worden gelanceerd. de NAVO voldoende afschrikkingsmacht geboden en haar zelfs in de jaren zestig doen besluiten de eigen middenafstandsraketten van het type Thor en Jupiter te ontmantelen.
Alleen in de Bondsrepubliek stonden (en staan) 72 Pershing-l-raketten die echter een maximaal bereik hebben van ruim 700 kilometer en dus geen doelen verderweg in de Sowjet-Unie kunnen raken.
In de loop der jaren had de Sowjet-Unie die achterstand echter belangrijk ingelopen en het SALT-I1 akkoord dat Carter en Brezjnew in de zomer van 1979 sloten, bezegelde deze gelijkwaardigheid op het gebied van de intercontinentale kernwapens door een maximum vast te stellen. Toen kon nog niemand weten dat de Amerikaanse Senaat nooit aan goedkeuring zou toekomen.
Maar Schmidt en de andere bondgenoten hadden nog een reden om een antwoord te vragen op de SS-20 in de vorm van nieuwe in West-Europa geplaatste rriiddenafstandsraketten. De bondgenoten hadden op zijn zachtst gezegd minder vertrouwen gekregen in de Amerikaanse atoomparaplu. Zij waren er niet meer zo zeker van dat de VS bij iedere Sowjet-aanval op West-Europa met kernwapens onmiddellijk ook bereid waren vanaf eigen bodem met kernraketten de Sowjet-Unie te bestoken.
De misverstanden tussen Carter en Schmidt waren legio en in het Westeuropese deel van het bondgenootschap bestond de vrees, dat de Europese belangen in de op stapel staande SALT-II overeenkomst onvoldoende behartigd werden. De regering-Carter lag van dit wantrouwen niet wakker en zag in een versterking van het kernarsenaal in West-Europa zelfs een mooie gelegenheid om de tegenstand in de Amerikaanse Senaat tegen het SALT-akkoord wat wind uit de zeilen te nemen.
Het resultaat was dat de betrokken ministers van de Noordatlantische Raad op 12 dec. 1979 het inmiddels overbekende ,,dubbelbesluit" namen:
Plaatsing na 1983 in West-Europa van 108 Pershing II raketten, ter vervanging van de bestaande Pershing I-A, en van 464 kruisraketten, alle met één kernkop. Na introductie van deze wapens zou het nieuwe totale aantal Amerikaanse kernladingen in Europa duizend minder moeten zijn dan op het moment van het besluit.
De VS bieden Moskou inmiddels zo spoedig mogelijk bilaterale onderhandelingen aan over een wederzijdse beperking van de middellange afstandssystemen (pag. 833 e.v - 1977).
Engeland, Italië en West-Duitsland zegden onmiddellijk toe ook tot plaatsing van de hun toegewezen contingenten bereid te zijn. Nederland en België stelden die beslissing uit en maakten haar afhankelijk van de resultaten van de komende Amerikaans-Russische onderhandelingen. Daar is zoals bekend in de afgelopen twee jaar niets van terecht gekomen, afgezien van twee Amerikaans-Russische ontmoetingen in oktober en november vorig jaar waarbij slechts standpunten werden uitgewisseld.
De ministers van buitenlandse zaken Haig en Gromyko zijn in september in New York overeengekomen op 30 november opnieuw in Gene-

De Amerikaanse onderhandelaar in Genève Paul H. Nitzke (l.) en zijn Sowjet-collega Joeli Alexandrowitsj Kwitsinsky.

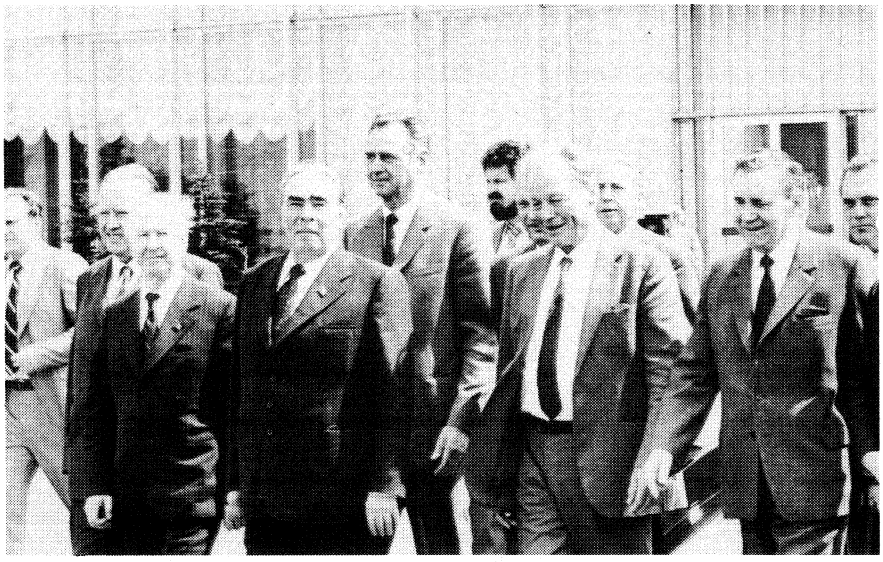
ve te gaan onderhandelen over de Eurostrategische raketsystemen. Maar de grote vraag is waar er te onderhandelen valt. Aan de wederzijdse standpunten is namelijk in de ,,verloren jaren" nauwelijks iets veranderd.
Reagans aanbod van 18 nov. voor de ,,nuloptie"-afruil van de nieuwe VS-raketten tegen alle nu geplaatste Sowjet-raketten voor de middenafstand, doet daar weinig aan af. Dit aanbod lijkt voornamelijk bedoeld om de Westeuropese regeringsleiders een steuntje in de rug te geven tegen het wassende tij van de vredesbeweging.

Wat de VS betreft is eerder sprake van een aanzienlijke verharding die alles te maken heeft met de machtswisseling Carter-Reagan.
De nieuwe strategie van de regering-Reagan gaat veeleer uit van een afschrikkingsovermacht dan van een evenwicht. Een sterke kernmacht in West-Europa is daarbij zeer welkom en zowel Haig als zijn defensie-collega Weinberger lijken in het geheel niet bereid nog iets aan het NAVO-besluit van zeker niet aan het eerste deel af te willen doen.
De in de afgelopen jaren sterk gegroeide kritiek in West-Europa wordt nu gepareerd met ,,Jullie hebben er zelf om gevraagd en nu doen jullie alsof je niet meer begrijpt waarom het goed voor jullie is".
Onderminister van buitenlandse zaken Richard Burt lichtte het VS-standpunt eind september in Brussel als volgt toe: ,,De VS hebben dertig jaar lang hun lot verbonden met dat van Europa. In 1979 antwoordden de VS positief op de wens van die bondgenoten om in Europa nieuwe systemen te plaatsen die tot diep in de Sowjet-Unie kunnen reiken om duidelijk te maken dat de Sowjet-Unie West-Europa vanaf haar machtsgebied niet kan vernietigen, dat iedere oorlog in Europa zal leiden tot onaanvaardbare schade in de Sowjet-Unie. De VS namen deze stap in het voile besef dat de Sowjet-Unie naar alle waarschijnlijkheid een aanval op haar grondgebied met Amerikaanse wapens in Europa zal beantwoorden met een aanval op de VS. De plaatsing van de middenafstandsraketten in Europa maakt een escalatie van een nucleaire oorlog in Europa tot een intercontinentale ,,uitwisseling" aldus waarschijnlijker en niet minder waarschijnlijk". Een cynische tekst die niettemin geheel past binnen de logica van de nucleaire afschrikkingsstrategie.
De NAVO heeft ook een tal technische argumenten voor de modernisering:
– De toegenomen kwetsbaarheid van de bases voor de in Engeland gestationeerde F-111 en Vulcan vliegtuigen en de toestellen aan boord van vliegdekschepen door de kwaliteiten van de SS-20 en de Backfire-bommenwerpers.
– Een aanzienlijke vermindering van de operationele kwaliteit van de FBS-systemen door de verbeterde kwaliteiten van de Oosteuropese luchtafweer.
Met andere woorden: maar weinig op weg gestuurde kernladingen zullen hun doel ook werkelijk bereiken. Pershing II en Kruisraketten zouden op dit punt de gewenste doeltreffendheid van de NAVO herstellen.

Juist deze zogenoemde Forward Based Systems lijken een belangrijk struikelblok in de komende onderhandelingen. De Sowjet-Unie stelt zich sinds het bekend worden van de introductievan de SS-20 op het standpunt dat dit gebeurde:
a) om de verouderde SS-4 en SS-5 te moderniseren (dat gebeurt ook, van deze types staan er nu nog 380 opgesteld) maar vooral om b) een antwoord te geven op de FBS's van de NAVO. Moskou wil dan ook deze systemen betrekken bij de onderhandelingen zonder zich overigens nog ooit te hebben uitgelaten over de eigen FBS zoals de ,,Backfire" maar ook de Badger, Blinder en Fencer, toestellen die eveneens West-Europa met kernwapens kunnen bereiken, zoals ook de 57 in de Oostzee gestationeerde Serb-raketten op onderzeeboten dat kunnen.
Moskou acht zich echter voornamelijk bedreigd door een ander aspect van deze ontwikkeling. De plaatsvervangend voorzitter van de Internationale Afdeling van het Centraal Comité van de communistische partij van de Sowjet-Unie, Wadim Zagladin, vatte het in een vraaggesprek met Der Spiegel op 10 juni van dit jaar zo bondig samen: ,,De Pershing II en de Kruisraketten zijn in staat op ons grondgebied strategische objecten te vernietigen. Daarmee krijgen de Amerikanen de geiegenheid onze strategische wapens uit te schakelen – de mogelijkheid om de eerste fatale klap uit te delen."
Kort gezegd: de Amerikanen kunnen met middellange afstandssystemen wel ons grondge-

bied bestrijken, wij het hunne niet. Die middellange afstandswapens zijn dus in feite strategische wapens en de uitbreiding daarvan ondermijnt SALT II en daarmee het strategisch evenwicht.
Toen de NAVO-ministerraad op 12 december 1979 zijn moderniseringsbesluit nam stonden er in de Sowjet-Unie inmiddels zo'n 100 SS-20 raketten opgesteld. Brezjnew en zijn vertegenwoordigers hadden in de maanden daarvoor nog een vergeefs offensief tegen de NAVO-plannen ingezet. Op 6 oktober 1979 verklaarde de Sowjet-president in Oost-Berlijn bereid te zijn een ,,aantal nucleaire middelen voor de middenafstand die in westelijke gebieden van de Sowjet-Unie zijn opgesteld te verminderen. maar natuurlijk alleen wanneer er in West-Europa geen aanvullende nucleaire middelen voor de middenafstand zullen worden geplaatst." (pag. 769/3 e.v.-1979).
Brezjnews aanbod had geen effect op de NAVO en al op 6 december, een kleine week voor het moderniseringsbesluit, liet Moskou via een communiqué van het Warschau Pact weten dat ,,het aannemen van een produktie- en plaatsingsbesluit van nieuwe soorten Amerikaanse raketten voor de middenatstand de grondslag voor onderhandelingen zou vernietigen."
Het NAVO-besluit viel, onderhandelingen werden aangeboden én geweigerd, en vervolgens trok de Sowjet-Unie tijdens de kerstdagen Afghanistan binnen.
Tussen beide besluiten is veelvuldig een verband gelegd maar de juistheid daarvan is nooit aangetoond. Het gevolg was wel dat Amerika voorlopig ook niet meer echt wilde onderhandelen.
Pas in juni 1980 bracht Helmut Schmidt de zaak weer op gang toen hij in Moskou de toezegging kreeg dat er weer onderhandeld kon worden ondanks het feit dat het Kremlin onverkort bleef vasthouden aan de eis het moderniseringsbesluit weer in te trekken. En de Amerikaanse FBS's zouden erbij betrokken moeten worden (pag. 407/2 e.v. en 433 e.v.-1980).
De al genoemde vruchteloze (zeven in totaal) gesprekken in Genève aan het eind van vorig jaar waren daarvan het gevolg. De presidentsverkiezingen eisten vervolgens alle aandacht van de Amerikanen weer op, totdat Brezjnew-op 23 februari van dit jaar op het 26ste partijcongres in Moskou zijn „moratorium-voorstel" deed. De president stelde voor de op dat moment aanwezige aantallen middenafstandswapens te bevriezen. niet meer uit te breiden, als – alweer – de NAVO haar plaatsingsbesluit zou intrekken (pag. 145 e.v.-1981).

Van 29 juni tot 2 juli van dit jaar bracht de Westduitse SPD-voorzitter Willy Brandt een bezoek aan Moskou, waar hij overleg voerde met o.m. Sowjet-president Brezjnew. Brandt kwam terug met de mededeling, dat het Sowjet-aanbod ernstige bestudering verdiende. Moskou zou volgens Brandt aanzienlijke aantallen middenafstandswapens uit West-Rusland willen terugtrekken (tot achter de Oeral) als na de bevriezing tijdens onderhandelingen een intrekking van het NAVO-besluit zou volgen. Dit laatste aanbod werd onlangs door de Prawda bevestigd.
Maar, met alle goede wil, kan niet worden gezegd dat er sinds het aanbod van Brezjnew in Oost-Berlijn op 6 oktober 1979 veel is veranderd in de Sowjet-onderhandelingspositie. Behalve dan dat er inmiddels nog een 130 SS-20 raketten bij geplaatst zijn. En van de door Reagan voorgestelde nuloptie wil het Kremlin niets weten. Van hun kant hebben de Amerikanen duidelijk gemaakt dat zij bij de onderhandelingen die FBS's buiten beschouwing willen laten, evenals de Franse en Britse kernbewapening, dat zij alleen wilden onderhandelen over op het land geplaatste systemen en over een plafond voor de aantallen kernladingen daarvan.
Volgens de jongste ,,Military Balance" van het IISS beschikt de NAVO over 1552 lanceersystemen voor de middellange afstand met in totaal

SPD-voorzitter Willy Brandt bij zijn vertrek uit Moskou op 2 juli, geflankeerd door president Brezjnew en minister Gromyko van buitenlandse zaken. Rechts van Brezjnew CC-secretaris Boris Ponomarow.

1168 kernkoppen waarvan volgens het instituut (via ingewikkelde berekeningen met allerlei factoren) 555 hun doel met redelijke zekerheid kunnen bereiken. Voor de Sowjet-Unie zijn die aantallen reespectievelijk 4.430, 2004 en 872.
De zich al sinds 1973 voortslepende „MBFR"-onderhandelingen in Wenen over wederzijdse troepenvermindering hebben geleerd hoe vruchteloos Oost en West kunnen redetwisten over aantallen en kwaliteiten. Op het gebied van de kernbewapening is het aantal voetangels en klemmen nog veel groter.
Deverwarring over de interpretatie van de zogenoemde ,,nul-optie" – geen nieuwe raketten en ontmanteling van alle, of van een deel van de SS-20 en „Backfire" – die er de laatste maanden alleen al in het westelijke kamp is ontstaan, spreekt in dit verband boekdelen.

Bijeenkomst Nucleaire Planninggroep *van* de NAVO. Het begrip *nul-optie*

De ministers van defensie van de NAVO-staten vergaderden op 20 en 21 okt. in het Schotse plaatsje Gleneagles, verenigd in de Nucleaire Planninggroep. In de NPG, die twee maal per jaar bijeenkomt (de vorige vergadering in 1981 was gehouden op 7 en 8 april in de Westduitse hoofdstad Bonn, pag. 39111 e.v.), wordt gesproken over vraagstukken van nucleaire strategie.
In de vergadering in Gleneagles is dienovereenkomstig uitvoerig gesproken over de onderhandelingen, die de VS en de SU zouden gaan voeren over de kernwapens voor middellange afstand in Europa.
In het communiqué, dat na afloop van de vergadering werd uitgegeven, kwam voor de eerste maal in een NAVO-document het begrip ,,nul-optie" voor als een mogelijke uitkomst van de onderhandelingen tussen de VS en de SU.

Het begrip „nul-optie", zoals dat nu voor het eerst is opgenomen in een NAVO-communiqué werd tot nu toe voornamelijk gekoesterd in West-Duitsland en Nederland.
De ministers Apel en Van Mierlo mogen het dan ook als een succesje beschouwen dat de Nucleaire Planninggroep schreef: ,,Op basis van wederkerigheid blijft het nul-niveau een mogelijke optie onder ideale omstandigheden".

In Washington, dat alleen de onderhandelingen moet voeren aan de Westerse kant, heeft men tot voor kort niets van deze term willen weten. Verder dan ,,tot het laagst mogelijke niveau" wilde men niet gaan. Totdat minister van buitenlandse zaken, Alexander Haig, op 14 september dit jaar in Bonn door toedoen van bondskanselier Helmut Schmidt over de streep werd getrokken.
Dat ging niet zo maar. Op 13 september wilde Haig in een vraaggesprek met de Duitse TV niet eens ingaan op de mogelijkheid van een nuloptie. Hij vond het ,,nogalpotsierlijk" om over die zaak te praten. De Sowjet-Unie had nota bene duizenden kernkoppen voor gebruik gereed, gericht op West-Europa, terwijl aan Westelijke zijde daar maar een zeer gering aantal soortgelijke wapens tegenover stond.
De volgende middag al zei dezelfde Haig na afloop van besprekingen in Bonn met Schmidt op een vraag of de nul-optie aanvaardbaar was voor de VS dat men haar niet had verworpen en dat ,,onderideale omstandigheden een dergelijk voorstel het onderzoeken en overwegen meer dan waard zou kunnen zijn."
Haig's collega voor defensie, Caspar Weinberger, is naar het zich laat aanzien in Schotland voor het begrip gevallen, getuige het hierboven geciteerde 'slotcommuniqué na afloop van het tweedaagse overleg van NAVO-ministers in het dorp Gleneagles. Deze communiqués worden regel voor regel door alle ministers vastgesteld; de NAVO besluit alleen na unanimiteit.
Van Mierlo claimde op 21 okt. tegenover de Nederlandse pers dat hij zich bijzonder verdienstelijk had gemaakt om de Amerikanen over te halen het begrip te accepteren en dat tot het laatste toe onzeker bleef of zij en de Europese partners ermee akkoord zouden gaan.
De voornaamste bezwaren van de Amerikanen liggen op onderhandelingstechnisch vlak (hoe moet men zo'n optie te gelde maken), terwijl zij er voorts bang voor zijn dat verwachtingen worden gewekt in West-Europa die niet waar gemaakt kunnen worden.
Bovendien is de term nul-optie weinig specifiek. Nul aan beide kanten klinkt eenvoudig, maar de

PERSHING-II

De Pershing-I1 is een mobiele ballistische raket met een veel grotere precisie dan zijn voorganger de Pershing-l waarvan er in de Bondsrepubliek 72 staan opgesteld. Zij dienen ter vervanging van de 108 Pershing-l raketten die het Amerikaanse leger in West-Diiitsland onder zijn beheer heeft.
De nieuwe Pershing-raket heeft een bereik van 1800 kilometer en kan binnen vijf minuten voor lancering gereed worden gemaakt.
Voor deze nieuwe raket worden twee typen kernkopper. gemaakt: een „gewone die op of boven de grond tot ontploffing komt en een andere die zich in de grond boort. Die laatste toepassing maakt het wapen bijzonder geschikt voor aanvalien op vijandige raketsilo's.

DE KRUISRAKET

In wezen is de kruisraket een sterk verbeterd+ versie van de Duitse vliegende bom V-l en van een grote eenvoud. Er zijn drie varianten die vanaf de grond (GLCM-Ground Launched Cruise Missile), vanaf schepen (SLCM) en vanuit vliegtuigen (ALCM) kunnen worden gelanceerd. Voor het Europese toneel zijn alleen de GLCM's van belang.
Het kruisvluchtwapen bestaat uit een torpedovormig lichaamvoorzienvanvier compartimenten waarin zich de motor, de brandstoftanks, de explosieve lading en het navigatie- en richtingssysteem, dat zorgt voor koerscorrecties tijdens de vlucht, bevinden.
Het wapen is zes meter lang en een halve meter in doorsnee. Geringe omvang en het vermogen op geringe hoogte (zelfs minder dan 50 meter) over geaccidenteerd terrein te vliegen maken het doordringingsvermogen p vijandelijk terrein uitzonderlijk groot. De trefzekerheid is dat ddnk zij het speciale geleidingssysteem ook
Het bereik is circa 2 500 kilometer en de kruisraket kan een kernlading vervoeren

SS-20

De Russische SS-20 raket, waarvan er nu zeker 230 geplaatst zijn. is een tweetrapsraket met vaste brandstof die zonder veel voorbereidingstijd kan worden afgevuurd.
De raket heeft een lengte van 25 meter en een doorsnee van twee meter en wordt vervoerd op een mobiele lanceerinrichting die veel weg heeft van ren truck met aanhanger.
Het bereik van de SS-20 bedraagt ruim 4000 kilometer en de raket is uitgerust met drie afzonderlijk richtbare kernkoppen die met grote nauwkeurigheid hun doelen kunnen raken.
Een bijzonderheid is dat de SS-20 eigenlijk bestaat uit twee van de drie trappen van de SS-16, een raket met intercontinentaal bereik. De lanceerinrichting van een SS-20 kan met geringe wijzigingen geschikt worden gemaakt om de SS-16 te lanceren.

vraag is onmiddellijk: wat dan nul? Gaat het alleen om de op het land gestationeerde raketten, zoals SS-20, SS-4 en SS-5 aan Russische zijde en kruisraket en Pershing-I1 aan NAVO-zijde?
En zo ja, mogen de Russen dan wel een aantal SS-20's houden die op China zijn gericht ondanks het feit dat het mobiele wapens zijn, die binnen 48 uur van de Chinese naar de Duitse grens kunnen worden overgebracht? Voorts: moeten de bommenwerpers ook meetellen voor de nul? En ook de kernraketten op Russische en Ar arit onderzeeërs in de n ijl id van West-Europa? E k de ei it en Franse kernwapens?
Een belangrijke vraag is voorts nog: kunnen de Russen volstaan met het terugtrekken achter het Oeral-gebergte – vanwaar de SS-20's West-Europa niet meer kunnen bereiken – of moeten zij deze wapens ontmantelen?
Uit het bovenstaande blijkt al dat het niet verwonderlijk is dat allerlei landen en groepen voor de nul-optie hun eigen definitie hebben. Op de Nederlandse ministeries van defensie en buitenlandse zaken, acht men het redelijk dat de Russen nog wat SS-20's overhouden, als tegenwicht tegen bijvoorbeeld Britse en Franse kernwapens.
De NAVO-Assemblée van parlementariërs ziet de nul-optie als het ,,verwijderenvan alle op het land gestationeerde middellange afstandssystemen uit geheel Europa".
Moskou definieert de nul-optie met nul aan NAVO-zijde en ,,aanzienlijke vermindering" aan eigen zijde. En de gewone Europeaan zegt ,,nul is nul".
Opname van de nul-optie in een NAVO-communiqué is niet in alle opzichten winst. Daarvoor zijn de inhoud en het begrip te onduidelijk.

Slotcommuniqué NPG

De belangrijkste delen van het slotcommuniqué, dat op 21 okt. in Gleneagles is uitgegeven, luiden aldus:

De Nucleaire Planninggroep van de NAVO (NPG) hield haar dertigste ministeriële vergadering in Gleneagles in Schotland op 20 en 21 oktober 1981.

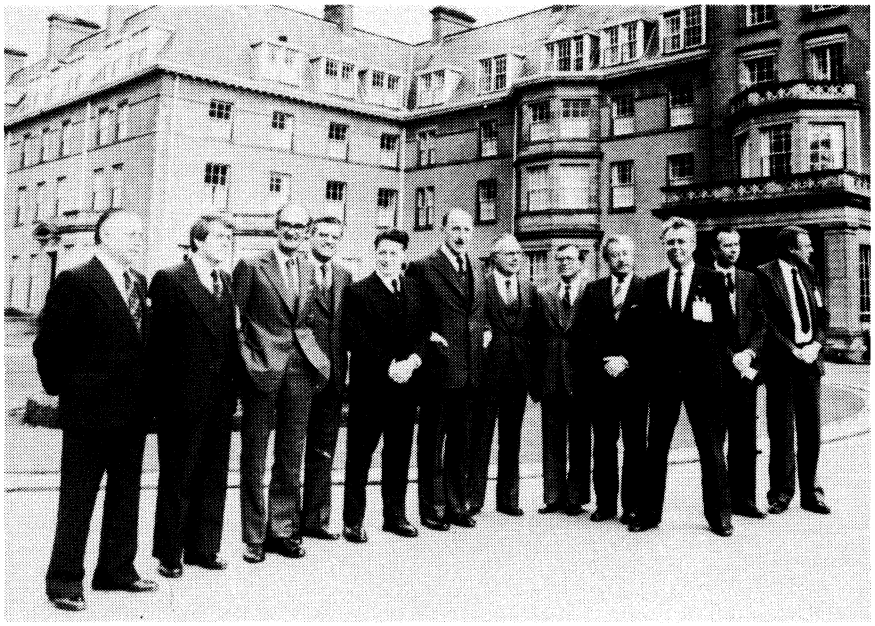
(. . .) De ministers bevestigden dat de strategie van afschrikking de zekerste weg is om de vrede te bewaren. Deze strategie is vandaag werkzaam, zoals zij heeft gewerkt in de laatste 36 jaren. De ministers herinnerden eraan dat deze strategie is gebaseerd op handhaving van gepaste strijdkrachten om elke potentiële tegenstander ervan te overtuigen dat de risico's die zijn verbonden aan het op gang brengen van agressie tegen de NAVO in geen enkele verhouding zouden staan tot enig denkbaar voordeel.
Om doeltreffend te zijn moet een afschrikking geloofwaardig zijn; derhalve moet de NAVO er voor zorgen om zowel het vermogen te hebben om doeltreffend te antwoorden en de wil om dit vermogen te gebruiken. In het licht van de bestaande Sowjet-dreiging en de noodzaak het gevaar te vermijden van een misrekening door de Sowjet-Unie is een geloofwaardige reeks van strijdkrachten – conventioneel, nucleaire slagveldwapens en strategische wapens – gewenst voor afschrikking
Nucleaire slagveldwapens ir. NAVO Europa vormen di cruciale verbinding tussen de Conventionele defensie van NAVO-Europa en de strategische kernmacht van de Verenigde Staten, de uiteindelijke garantie van de Westerse veiligheid.

De ministers namen met instemming kennis van een briefing door de minister van defensie van de Verenigde Staten over de onlangs genomen beslissingen van de Verenigde Staten om hun strategische nucleaire strijdmachten te moderniseren, te versterken en de overleefbaarheid ervan te verbeteren. i. . .)

De ministers ondersteunden de verplichting van de Verenigde Staten tot wapenbeheersingsinspanningen om aanzienlijke, evenwichtige en tegische wapens erkingen te verkrijgen in stra-

in dat verband wezen zij er op dat deze inspanningen van de Verenigde Staten bedoeld zijn om een gepast en stabiel machtsevenwicht op het laagst mogelijke niveau te handhaven en dat deze niet een poging zijn om strategische superioriteit te verkrijgen.

De ministers bestudeerden de voortgaande ontwikkeling van de atoomkracht van de Sowjet-Unie over het gehele veld van wapensystemen – van strategische raketten tot nucleaire artillerie. Zij spraken met name zorg uit over de snelheid waarmee Sowjet-atoomwapens worden gestationeerd. In het bijzoner de stationering van de moderne SS-20 raketten heeft de militaire situatie in totaal in Europa in de war gegooid en heeft een potentiële bron gecreëerd van instabiliteit en politieke druk.
In sterke tegenstelling tot de algehele kwalitatieve en kwantitatieve toename van de Russische nucleaire slagveldwapens heeft de NAVO de aantallen van zijn kernkoppen niet vergroot; de Verenigde Staten hebben zelfs eenzijdig 1000

De ministers van defensie uit de NAVO-landen, die hebben deelgenomen aan de bijeenkomst van de Nucleaire Planninggroep in Gleneagles. V.l.n.r.: Bayulken (Turkije), Swaelen (België), Nott (Groot-Brittannië), Frettas do Marial (Portugal), Weinberger (VS), NAVO-secretaris-generaal Luns, Lagorio (Italië), Montagne (Canada), Soegaard (Denemarken), Apel (Bondsrepubliek Duitsland), Sjaastad (Noorwegen) en Van Mierlo (Nederland).

kernkoppen teruggetrokken uit Europa als een geintegreerd deel van de beslissing van 1979. (. . .)

Ce ministers aanschouwden met zorg dat de onevenwichtigheid in lange afstand nucieaire slagveldwapens niet alleen is blijven voortbestaan maar is verslechterd.
Tegen deze achtergrond benadrukten zij dat de NAVO zal blijven voortgaan met het tweeledige besluit van december 1979 over modernisering van lange afstand nucleaire slagveldwapens en wapenbeheersing en de voortgang in het oog houdt van de nakoming van beide aspecten.
Met betrekking tot de moderniseringsaspecten, namen de ministers kennis van de opvallende voortgang zowel met de Pershing-II als met de kruisraketten en van de voorbereidingen om deze in Europa te stationeren. Zij benadrukten dat deze stationeringen bedoeld zijn om een geloofwaardig vermogen van de NAVO in stand te houden op dit essentiele terrein van zijn afschrikkingsstrategie tegen de achtergrond van de stationeringen op grote schaal van nieuwe, mobiele, voor de lange afstand bestemde en nauwkeuriger nucleaire slagveldwapens van de Sowjet-Unie.

De ministers vervolgden met de verklaring dat de NAVO niet naar militaire superioriteit streeft maar dat de NAVO, wil zij dezelfde mate van afschrikking handhaven, over een geloofwaardig en doeltreffend nucleair vermogen moet beschikken. De stationering door de NAVO van gemoderniseerde lange afstand nucleaire slagveldwapens heeft tot doel tc verzekeren dat de Sowjet-Unie niet kan aannemen dat zij een conflict in Europa kan beperken tot het gebied van Europa, om haar eigen grondgebied buiten het conflict te houden of de strategische eenheid van de Alliantie aan te tasten. (. . .)
Wat de wapenbeheersing betreft. verwelkomden de ministers de recente aankondiging van de Amerikaanse en Russische ministers van buitenlandse zaken over de opening van onderhandelingen over beheersing van nucleaire slagveldwapens die 30 november in Genève zullen worden geopend.
Ze merkten op dat de standvastigheid en de vastberadenheid waarmee de NAVO-regeringen het tweeledige NAVO-besluit van 12 december 1979 ten uitvoer hebben gelegd belangrijke factoren zijn geweest om de Sowjet-Unie van de noodzaak van onderhandelingen te overtuigen en van essentieel belang zullen blijven voor het behalen van concrete resuitaten.
De ministers betuigen hun volledige steun aan het Amerikaanse streven om binnen het kader van SALT tot billijke en controleerbare overeenkomsten te komen over nucleaire slagveldwapens op de laagst bereikbare niveaus. Op basis van wederkerigheid blijft het nul-niveau een mogelijke optie onder ideale omstandigheden,
Ze deden een oproep aan de Sowjet-Unie om haar belofte „geen moeite te zullen sparen um een passende overeenkomst te bereiken" na te leven. De ministers verwelkomder? de toewijding van de Verenigde Staten om te onderhandelen en concrete resultaten te bewerkstelligen die de veiligheid vergroten en de vrede waarborgen.

Anti-kernwapendemonstraties in West-Europa

In de herfst van 1981 zijn in verschillende Westeuropese steden omvangrijke betogingen gehouden, die zich keerden tegen nucleaire wapens, i.h.b. tegen het NAVO-moderniseringsbesluit van dec. 1979.
De eerste van deze demonstraties werd op 10 okt. in de Westduitse hoofdstad Bonn gehouden. Er werd aan deelgenomen door ongeveer 250.000 mensen.
In het weekend van 24 en 25 okt. werd betoogd in Londen, Rome, Brussel en Parijs.
In Londen en Rome gingen de demonstranten op 24 okt. de straat op. In het centrum van de Britse hoofdstad deden 150.000 tot 250.000 mensen mee die met onder meer 2000 bussen en 30 extra treinen uit het gehele land waren aangevoerd. De organisatie berustte bij de Campagne voor Nucleaire Ontwapening die ook in de jaren zestig talrijke vredesmarsen organiseerde, o.a. naar Aldermaston.
In Rome was de mars georganiseerd door de communistische partij en door kleine linkse groepen; de socialisten weigerden mee te doen. Ongeveer 300.000 mensen keerden zich tegen het Amerikaanse bewapeningsbeleid, in het bijzonder de modernisering van kernraketten in West-Europa.
In Brussel betoogden op 25 okt. minstens 200.000 mensen tegen kernwapens in Oost en West en vóór het instellen van een kernwapenvrije zone in Europa. De mars werd georganiseerd door enkele vredesorganisaties in het land die met een veel grotere opkomst werden geconfronteerd dan zij hadden verwacht. (pag. 743/2)
In Parijs werd een verhoudingsgewijs kleine demonstratie gehouden: circa 50.000 mensen, daartoe opgeroepen door de communistische partij en de vakbond CGT in de vorm van de ,,Mouvement pour la paix". Het congres van de socialisten in Valence veroordeelde de demonstratie scherp.
In Madrid werd op 15 nov. een grote demonstratie tegen de NAVO gehouden onder het motto ,.voor vrede, ontwapening en vrijheid". Er werd aan deelgenomen door tussen de 200.000 en 300.000 mensen.
De grootste demonstratie werd op 21 nov. in Amsterdam gehouden, waar 400.000 mensen de straat op gingen.
Het in Londen verschijnend weekblad The Economist schreef op 15 nov. over het Europese protest tegen de kernwapens het volgende:

De opleving van anti-kernwapen gevoelens in Europa is ten dele toe te schrijven aan het succes van traditionele linkse argumenten (versterkt door de Sowjet-propaganda, die via de Wereldvredesraad op een intelligente manier wordt verspreid). Een andere verklaring is de veranderde houding van de kerken. Nederland is het land waar de kerk de meest prominente rol heeft gespeeld in de campagne tegen de kernwapens. Het Interkerkelijk Vredesberaad (IKV) waarin de meeste kerken in Nederland zijn vertegenwoordigd, heeft ongeveer vierhonderd plaatselijke afdelingen en twintigduizend actieve leden.
In West-Duitsland werd de recente anti-kernwapen-demonstratie in Bonn officieel op touw gezet door twee organisaties van de protestantse kerk. Aan de massale demonstratie in Brussel op 25 oktober namen ook vele geestelijken en leden van de christelijke vakbonden deel.
In het algemeen kan men stellen, dat de protestantse kerken actiever zijn in de ban-de-bom campagne dan de katholieke kerk. De anti-kernwapenbeweging in West-Duitsland is dan ook sterker in het protestantse noorden dan in het overwegend katholieke Beieren in het zuiden.
In voor het merendeel katholieke landen als Frankrijk en Italië is de anti- kernwapenbeweging minder omvangrijk dan elders. Dit laatste

Het Amsterdamse Museumplein tijdens de anti-kernwapendemonstratie van 21 november. de meest omvangrijke betoging, die na de Tweede Wereldoorlog in Nederland gehouden is.

heeft echter wellicht meer te maken met het Latijnse karakter van deze landen dan met godsdienst. Aan de grote betoging in Brussel namen aanzienlijk meer Vlamingen dan Walen deel. Toch is zowel Vlaanderen als Wallonië katholiek.
In Frankrijk en Italië is het opmerkelijk, dat de grote communistische partijen daar hun verzet tegen de kernwapens hebben afgezwakt. De verhouding tot Moskou is voor deze partijen een gevoelige zaak en zij hebben er daarom de voorkeur aan gegeven niet al te kritisch te zijn ten opzichte van de defensie-inspanningen van hun eigen landen.
Het is moeilijk te voorspellen of de anti-kernwapenbeweging in Europa nog zal groeien. In West-Duitsland zal in april in München een nieuwe massa-demonstratie worden gehouden, die zal samenvallen met het congres van de sociaal-democratische partij (SPD). Intussen werken de leiders van de militante stromingen in de anti-kernwapenbeweging aan een campagne van burgerlijke ongehoorzaamheid. Zij hopen de arbeiders in de bewapeningsindustrie ertoe te kunnen overreden hun werk neer te leggen en roepen iedereen op de aangifteformulieren voor de inkomstenbelasting niet in te vullen.

Standpunt Sowjet-Unie. Interview Brezjnew met Der Spiegel

In het Westduitse weekblad Der Spiegel van 2 nov. stond een vraaggesprek met Sowjet-president Brezjnew. waaruit de volgende fragmentenafkomstig zijn.

De Oost-Westverhouding lijkt met zware *spanningen* belast. *Hoe ziet* u de *wereldsituatie* en hoe ziet u het lot van de ontspanningspolitiek, die ooit veel politici voor onvermijdelijk hielden?

BREZJNEW: „Op de globe is het vandaag onrustig. In verschillende delen van de wereld ontstaan 'crisispunten'. De wedloop met vernietigingswapens gaat verder. Nieuwe soorten wapens worden ontwikkeld, die vooral gevaarlijk zijn omdat zij, zoals de vaklui zeggen, de atoomdrempel verlagen; dat wil zeggen dat ze het uitbreken van een oorlog waarschijnlijker maken.
Bijzonder venijnig is in dit opzicht de uitwerking van de uitlatingen van enkele strategen en politici in het Westen over de aanvaardbaarheid van een beperkte kernoorlog en over de mogelijkheid om in zo'n oorlog de overwinning te behalen.
Misschien hóópt menigeen dat het gelukken kan een kernoorlog tot het terrein van Europa te beoerken. en ziet men dit als een aanvaardbare variant. Het moet echter duidelijk zijn dat de Europeanen weinig in deze variant kunnen zien. Voor hen zou dit de dood, een catastrofe die de vernietiging van hele volken en hun culturen tot gevolg zou hebben, met zich meebrengen.
Beschouwt men de kern van de zaak dan is een beperkte kernoorlog onmogelijk. Eenmaal uitgebroken – in Europa of elders – zou een kernoorlog onvermijdelijk en onafwendbaar een wereldomvattend karakter aannemen. Zo is nu eenmaal de logica die bij de oorlog en bij het huidige karakter van wapens en internationale betrekkingen behoort. Dat moet men helder zien en begrijpen. Degenen die op een andere ontwikkeling rekenen en zelf buiten schot denken te kunnen blijven, moeten zich geen illusies maken. (…).

In enkele NAVO-hoofdsteden wordt beweerd dat de Sowjet-Unie schuldig is aan de donkere wolken die zich boven de wereld samentrekken. Als je alle propaganda weglaat en je tot de feiten beperkt, wordt duidelijk dat dit een verzinsel is. De Sowjet-Unie bedreigt niemand en is niet van plan iemand aan te vallen. Ook onze militaire doctrine draagt een verdedigingskarakter; zij sluit een preventieve oorlogvoering zowel als het uitdelen van de eerste klap uit.
Met aile verantwoordelijkheid kan ik verklaren dat de Sowjet-Unie onder geen enkele omstandigheid kernwapens tegen staten zal inzetten, die de produktie en aanschaf van zulke wapens weigeren en ze niet op hun grondgebied laten stationeren. Wij zijn bereid dit elk land, zonder ook maar één uitzondering. per verdrag te garanderen
Ons streven om een nucleaire ramp te voorkomen kwam in de huidige Algemene Vergadering van de Verenigde Naties tot uitdrukking. waar de USSR een nieuw en belangrijk initiatief ontwikkeld heeft. Ons hoofddoel is. te bereiken dat niemand ooit als eerste kernwapens gebruikt. Doet niemand dat als eerste, dan zullen ze bijgevolg helemaal nooit gebruikt worden. (…)

In Europa zijn de *middellange-afstandswapens*, zowel Russische als Amerikaanse, tot een *van de meest acute problemen geworden* Ziet *u nog een weg om* deze *ontwikkeling te stoppen?*

„Ik heb dat al nieer dan eens gezegd: Wij zijn van mening dat er geen ontwapeningsdoel en geen wapencatcgorie bestaat waarover geen overeenstemming bereikt kan worden. Ook het probleem van de middellange-afstandsraketten met atoomkoppen in Europa, kan in het belang van alle Europese volkeren opgelost worden. Dat kan en moet. Maar dat kan slechts dan gelukken, als alle partijen de vorming van een duurzame vrede als een gemeenschappelijke taak behandelen.
Wat dit concreet betekent? Dan moeten we eerst herinneren aan de ontwikkeling die tot de huidige situatie van kernwapens in Europa geleid heeft.
Sinds de jaren '50 stationeerden de VS in Europa en aangrenzende zeeën. kernwapens om aanvallen op vitale centra in de USSR en haar bondgenoten te kunnen uitvoeren. Deze wapens werden als *vooruitgeschovensystemen* aangemerkt en de doctrine die deze systemen diende werd een tijdlang in Washington een *wandeling* langs de afgrond genoemd.
Terzelfder tijd, of iets later, kwamen er kernwapens in enkele andere NAVO-lidstaten. Verplaatst u zich nu eens in ons geval. Konden wij zonder meer blijven toekijken hoe men ons van alle kanten met militaire steunpunten omringde? Hoe op Sowjet-steden en -fabrieken uit verschillende gebieden van Europa een steeds groter aantal dragers van de atoomdood werd gericht? De Sowjet-Unie moest hier wapens tegenover stellen, om zich te verdedigen – maar niet om iernand te bedreigen, wel allerminst Europa.
Wij waren destijds – en evenmin vandaag – niet van plan een nucleaire confrontatie, laat staan in Europa, als de beste oplossing te beschouwen.
Meermalen stelde de USSR voor om de rivaliteit op dit terrein op z'n minst te beperken. Maar tot echte onderhandelingen is het niet gekomen. Waarom? Noch in de jaren '60 noch in de jaren '70 wensten de VS dat hun middellange-afstaridssystemen, dat wil zeggen de zogenaamde Forward Based *Systems*, in onderhandelingen en in mogelijke verdragen betrokken werden. Naar het leek paste deze krachtsverhouding destijds in de Amerikaanse conceptie.

In de laatste jaren is de Westerse propaganda ertoe overgegaan zich te uiten over het thema van de Russische bedreiging van Europa en zo doken er steeds meer meldingen op over SS-20 raketten. Wij stelden in de herfst van 1979 voor, dat vertegenwoordigers van de VS en USSR samen zouden moeten komen, om orde en een pariteit te scheppen, zelfs op een zo laag niveau als het toenmalige uitgangspunt. Het antwoord op dit Sowjet-initiatief was in december 1979 het dubbelbesluit van de NAVO over de bewapeningswedloop.
Nu herhaal ik: wij zouden bereid zijn op een zéér wezenlijke vermindering van wapens voor beide zijden in te gaan. Als er sprake is van noodzaak om rekening te houden met het kernwapenpotentieel van de NAVO-bondgenoten van de VS, dan stellen wij eenvoudig voor dit in te calculeren. De Sowjet-Unie streeft niet speciaal de vermindering van dit potentieel na. Voor ons is het totaal, de algemen balans (tussen West en Oost), belangrijk. Juist met het doel de overgang tot een praktische oplossing van de problemen te vergemakkelijken, gaven wij het voorstel in overweging om een adempauze in te lassen vanaf 30 november dit jaar voor de stationering van nieuwe raketwapens met een middellang bereikvan de NAVO en de USSR in Europa. Dat zou betekenen dat beide zijden de plannen tot stationering van raketten met middellange reikwijdte in Europa, de vooruitgeschoven Amerikaanse kernwapens in dit gebied natuurlijk inbegrepen, kwantitatief en i t i t bevriezen. De NAVO-landen zouden geen P hing-II raketten, geen kruisraketten en geen andere raketten voor middellange reikwijdte stationeren. De Sowjet-Unie zou de stationering van SS-20 raketten staken. De Sowjet-Unie zegt dus duidelijk *ja* tegen eerlijke onderhandelingen van rik soort. die tot het indammen van de wapenwedloop kunnen leiden en tot werkelijke ontwapening. Wij geloven dat zulke onderhandelingen noodzakelijk en mogelijk zijn. En wij zullen onzerzijds tot succes ervan bijdragen."

Het Amerika van president Reagan wil niets meer weten van het tussen Moskou en Washington *praktisch* overeengekomen *SALT-II* verdrag. Houdt u de mogelijkheid voor realistisch dat het verdrag nieuw leven ingeblazen kan worden?

„Als men mij naar het SALT-II verdrag vraagt, moet ik steeds aan de moeizame onderhandelingen erover terugdenken. Het afgeronde verdrag was een afspiegeling van een exact uitgemeten balans van belangen van beide zijden. Alles was op het precieze schaaltje van een apotheker afgewogen. Daarom was het verdrag immers voor beide zijden aanvaardbaar.
Het is niet onze schuld dat het verdrag – misschien het belangrijkste van alle wapenwedloopbeheersingsvraagstukken – tot op heden niet van kracht geworden is. In Washington probeert men het niet-ratificeren van het SALT-II verdrag te beargumenteren met de bewering dat de VS bij de Sowjet-Unie achtergebleven zijn; dat wij grote voordelen zouden bezitten op het vlak van strategische wapens, of die snel zouden kunnen verwerven. In werkelijkheid is het echter zo dat het verdrag voordelen voor elk van de partijen uitsluit."

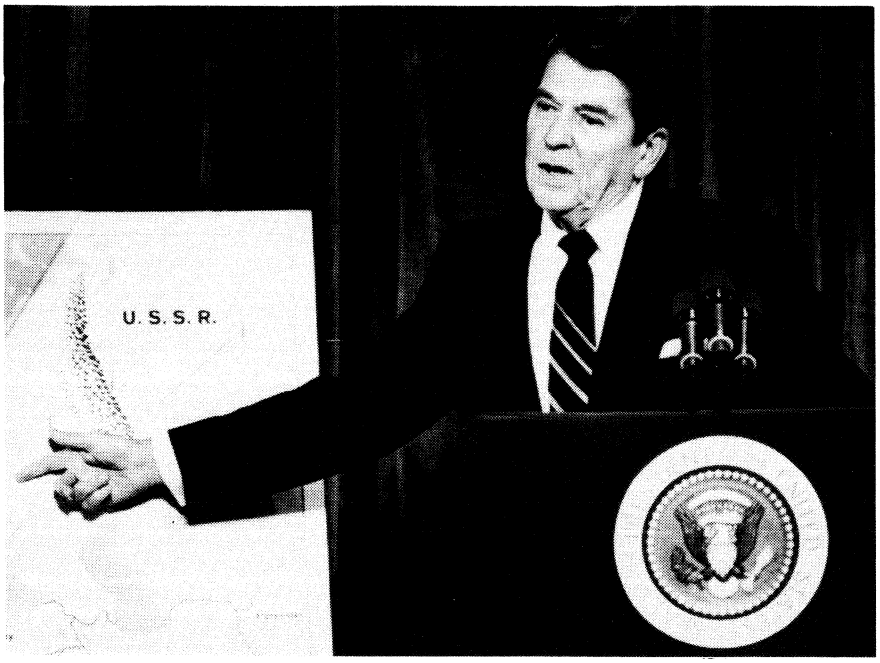
Voorstellen president Reagan

De Amerikaanse president Ronald Reagan heeft op 18 nov. een rede *gehouden, waarin hij het standpunt van zijn regering m.b.t. de* wapenbeheersing *uiteenzette. Het* grootste *deel van zijn rede volgt hierna.*

„Toen ik in april van dit jaar in het ziekenhuis lag, had ik, zoals u kunt begrijpen, veel tijd om na te denken. Op een dag besloot ik een persoonlijke brief te zenden aan So-wjet-president Leonid Brezjnew, waarin ik eraan herinnerde dat wij elkaar ongeveer tien jaar geleden in San Clemente in Californië hadden ontmoet, toen hij en president Nixon een serie ontmoetingen afsloten die hoop hadden gebracht voor de gehele wereld. Nooit hadden vrede en goede wil dichterbij geleken. Ik zou u een paar alinea's uit die brief willen voorlezen.

„Mijnheer de president,

Toen wij elkaar ontmoettenvroeg ik of u besefte dat de hoop en verwachting van miljoenen mensen over de hele wereld afhingen van de besluiten die in uw bijeenkomsten bereikt zouden worden. U nam mijn hand in uw beide handen en verzekerde mij dat u zich zulks bewust was en dat u met geheel uw hart en geest de vervulling van die hoop en dromen was toegedaan".

President Reagan tijdens het uitspreken van de rede. waarin hij de ,.nul-optie" aanbiedt

Ik zei in mijn brief verder: ,,De volkeren van deze wereld hebben nog steeds deze hoop. De volkeren van deze wereld hebben ongetwijfeld zeer veel gemeen, ongeacht verschillen in ras en etnische oorsprong. Zij willen de waardigheid van enige zeggenschap over hun persoonlijke bestemming. Zij willen het werk doen van hun eigen keuze en een eerlijke beloning ontvangen. Zij willen hun gezinnen in vrede vormen en niemand kwaad doen of zelf kwaad ondervinden. Regeringen zijn er voor hen en niet andersom."

„Is het mogelijk dat wij hebben toegelaten dat ideologie, politieke en economische filosofieën en regeringspolitiek ons afhouden van de zeer wezenlijke dagelijkse problemen van onze volken? Zal het gemiddelde Sowjet-gezin beter af zijn of zelfs beseffen dat de Sowjet-Unie het volk van Afghanistan een regering naar haar eigen keuze heeft opgedrongen. Is het leven voor het Cubaanse volk beter omdat de Cubaanse militaire leiders voorschrijven wie het volk van Angola zal regeren?"

„Men zegt dikwijls dat zulke dingen nodig zijn geworden door de territoriale ambities die de Verenigde Staten hebben. Dat wij imperialistische plannen koesteren en dat wij zo een bedreiging vormen voor uw eigen veiligheid en die van de landen in opkomst. Niet alleen is er geen bewijs voor zulk een beschuldiging– er is onomstotelijk bewijs dat de Verenigde Staten, toen zij de wereld zonder eigen risico zouden hebben kunnen overheersen, geen enkele poging in die richting ondernamen".

„Toen de Tweede Wereldoorlog afliep hadden alleen de Verenigde Staten een industriële macht die niet had geleden. Onze militaire macht had een hoogtepunt bereikt – en alleen wij hadden het nieuwste wapen, het kernwapen. met de onomstreden bekwaarnheid om het waar ook ter wereld te gebruiken. Als wij toen naar wereldoverheersing hadden gestreefd. wie zou ons hebben kunnen tegenhouden?"

Ik besloot mijn brief met de woorden: „Meneer de president. moeten wij niet de obstakels wegnemen die verhinderen dat ons volk – dat wat u en ik vertegenwoordigen – zijn meest geliefde doelstellingen bereikt?"

In dezelfde geest spreek ik vandaag tot dit gehoor. en de volkeren van de wereld, over Amerika's vredesobjectieven en de komende onderhandelingen die op 30 nov. beginnen in Genève in Zwitserland. Twee keer in mijn leven heb ik meegemaakt dat de volkeren van Europa werden meegesleurd in het drama van de oorlog. Tweemaal in mijn leven heeft Europa geleden onder vernieling en militaire bezetting in oorlogen die staatslieden niet wisten te voorkomen en soldaten niet konden beperken, en waaraan gewone burgers niet konden ontsnappen. En twee keer in mijn leven is bloed van jonge Amerikanen in de grond van die slagvelden gesijpeld – niet om ons deel van de wereld er rijker of groter door te maken, maar om de vrede en onafhankelijkheid van onze vrienden en bondgenoten te herstellen.

Elk van ons die deze duistere tijden heeft meegemaakt deelt de vastberadenheid dat zij nimmer mogen terugkeren. En de meesten onzer delen waardering voor het Atlantisch bondgenootschap dat in het tijdperk na de oorlog een vredig. vrij en voorspoedig West-Europa mogelijk heeft gemaakt

Aan heide ziiden van de Atlantische Oceaan ontstaat echter een nieuwe generatie. Haar telgen waren er niet toen het Noordatlantisch bondgenootschap werd opgericht. Velen van hen bevatten niet geheel zijn wortels bij het verdedigen van vrijheid en wederopbouw van een door de oorlog verscheurd continent. Er zijn jonge mensen die zich afvragen waarom wij wapens nodig hebben – vooral nucleaire – om oorlog te voorkomen en een vreedzame gang van zaken te waarborgen. Zij vrezen dat de opeenhoping van wapens op zichzelf al tot oorlog zou kunnen leiden. Er zijn er zelfs die eenzijdige ontwapening voorstaan. Ik begrijp hun bezorgdheid. Hun vragen verdienen een antwoord.

Maar het is onze plicht hun vragen te beantwoorden op basis van beoordeling en rede en ervaring. Ons beleid heeft de langdurigste Europese vrede van deze eeu tot gevolg gehad. Zou hei schielijk afkeren van deze politiek, zoals nu door sommigen wordt voorgesteld, die vrede niet in gevaar brengen?

Vanaf de oprichting heeft het Atlantisch bondgenootschap at. **vrede bewaard** door eenheid, afschrikking en onderhandelingen. **Vandaag** wil ik herhalen hoezrer Amerika het Atlantisch bondgenootschap is toegedaan en hoe vastberaden wij zijn om de vrede te bewaren En uit de gesprekken die ik heb gevoerd met geallieerde leiders, weet ik dat ook zij trouw zijn aan deze beproefde cn bewezen koers.

De vredespolitiekvan de NAVO is gebaseerd op terughoudendheid en evenwicht. Geen NAVO-wapens – conventionele of nucleaire – zullen ooit in Europa gebruikt worden tenzij als antwoord op een aanval. (...) Maar de voortdurende groei van de Russische militaire macht bedreigt zowel het conventionele als het nucleaire evenwicht.

Ik zou het in het bijzonder willen hebben over de toenemende bedreiging voor Europa die gevormd wordt door de voortdurende installatie van bepaalde Russische kernraketten voor de middellange afstand. De Sowjet-Unie heeft drie verschillenderaketsystemen – de SS-20, de SS-4 en de SS-5 – alle met een bereik dat vrijwel geheel West-Europa beslaat. Er zijn nog meer Sowjet-wapensystemen die eveneens een grote bedreiging vormen. Het enige antwoord op deze systemen is een vergelijkbare bedreiging van Russische doelen. Met andere woorden, een afschrikkingsapparaat dat het gebruik van deze Russische wapens voorkomt door de tegen-bedreiging van een soortgelijke reactie tegen hun eigen grondgebied.

Momenteel echter bestaat er geen vergelijkbare afschrikking voor deze Russische raketten voor de middellange afstand. En de Russen voegen elke week een nieuwe SS-20 aan hun arsenaal toe. Om hieraan weerstand te bieden besloten de bondgenoten in 1979, als onderdeel van een tweesporig besluit, als afschrikking op land gestationeerde kruis- en Pershing 11-raketten te installeren, in staat om doelwitten in de Sowjet-Unie te bereiken. De raketten zullen in verscheidene Westeuropese landen worden geïnstalleerd.

Deze betrekkelijk beperkte macht dient geenszins als vervangingen voor de veel grotere strategische paraplu boven onze NAVO-bondgenoten. Veeleer is zij een vitale schakel tussen conventionele en nucleaire wapens met korter bereik en de lange afstandswapens in de Verenigde Staten. De installatie van deze systemen zal de Sowjet-Unie ervan overtuigen dat deze schakel niet kan worden verbroken.

Ik zou het vervolgens willen hebben over onze hoop voor de wapenbeheersingsonderhandelingen. Ik wil daarbij duidelijk en bondig zijn.

Ik heb het met u gehad over de brief die ik aan president Brezjnew schreef in april van dit jaar. Ik heb zojuist een nieuwe boodschap aan de Sowjet-regering gestuurd. Het is een eenvoudige, recht op haar doel af gaande, maar historische boodschap: de Verenigde Staten stellen voor de wederzijdse vermindering van de conventionele en strategische bewapening.

Meer in het bijzonder heb ik een agendavan vier punten ter verwezenlijking van dit doel in mijn brief aan president Brezjnew voorgesteld.

Het eerste en belangrijkste punt betreft de onderhandelingen van Genève. Als onderdeel van het tweeledige besluit van 1979, verplichtte de NAVO zich te streven naar wapenbeheersingsonderhandelingen met de Sowjet-Unie over nucleaire wapens voor de middellange afstand. De Verenigde Staten hebben zich op deze onderhandelingen voorbereid door nauw overleg met onze NAVO-bondgenoten. Wij zijn nu klaar om ons voorstel ter tafel te brengen.

Ik heb er president Brezjnew van op de hoogte gesteld dat wanneer onze delegatie naar de onderhandelingen reist over de op land gestationeerde raketten voor de middellange afstand op de 30e nov., mijn vertegenwoordigers het volgende voorstel zullen doen: De Verenigde Staten zijn bereid af te zien van plaatsing van Pershing-I1 en vanaf de grond te lanceren kruisraketten. als de Sowjet-Unie haar SS-20, SS-4 en SS-5-raketten ontmantelt.

Dit zou een historische stap zijn. Met Russische instemming zouden wij samen de gevreesde bedreiging van een kernoorlog die het volk van

Europa boven het hoofd hangt, aanzienlijk kunnen beperken. Dit zou, net zoals de eerste voet op de maan was, een reusachtige stap voor de mensheid zijn.

Wij zijn van plan in goed vertrouwen te onderhandelen en naar Geneve te gaan met de bereidheid om te luisteren naar de voorstellen van onze Russische ambtgenoten en ze te overweeen Maar laat ik uw aandacht mogen vestugen op de achtergrond waartegen ons voorstel is opgesteld. In de laatste zes jaar hebben de Russen, toen de Verenigde Staten geen nieuwe raketten voor de middellange afstand installeerden cn duizend kernkoppen uit Europa terug trokken, 750 kernkoppen geplaatst op mobiele, nauwkeurige ballistische projectielen. Zoals deze kaart laat zien hebben zij nu 1.100 kernkoppen op de 88-20, SS-4 en SS-5 en de Verenigde Staten hebben geen vergelijkbare raketten. De Verenigde Staten ontmantelden juist de laatste soortgelijke raket in Europa meer dan vijftien jaar geleden. Bij het vooruitzien naar de toekomst van de onderhandelingen. is het ook van belang in te gaan op bepaalde Russische beweringen die, wanneer zij onweerlegd blijven, hoge barrières zouden kunnen worden op de weg naar echte vooruitgang bij de wapenbeheersing.
De Russen beweren dat er al evenwicht is in de nucleaire bewapening van raketten voor de middellange afstand. Die bewering zit ernaast. Naar aile objectieve maatstaven gemeten (zoals deze grafiek laat zien) heeft de Sowjet-Unie een overweldigend overwicht, van zes tegen een.

Russische woordvoerders hebben gesuggeerd dat het huis van hun SS-20 achter de Oeral de bedreiging voor Europa zal wegnemen. Zoals deze kaart laat zien, zal de SS-20, zelfs indien geplaatst aan gene zijde van de Oeral, een bereik hebben dat vrijwel geheel West-Europa en de grote steden– Rome, Athene, Parijs, Londen, Brussel, Amsterdam, Berlijn en nog zoveel meer – bestrijkt. En er zij op gewezen dat deze raketten mobiel zijn en binnen korte tijd verplaatst kunnen worden.
Het tweede voorstel dat ik aan president Brezjnew heb gedaan gaat over de strategische wapens. De Verenigde Staten zijn voornemens zo gauw mogelijk volgend jaar onderhandelingen over strategische wapens te beginnen. Ik heb minister Haig opgedragen het tijdstip voor zulke onderhandelingen te bespreken met Sowjetvertegenwoordigers.
Omvang is evenwel veel belangrijker dan tijdstip. Zoals ons voorstel voor de onderhandelingen van Geneve van deze maand illustreert, kunnen wij tot voorstellen voor echt serieuze vermindering komen, maar alleen als we er de tijd voor nemen om ze zorgvuldig voor te bereiden.
De Verenigde Staten hebben zich zorgvuldig voorbereid op de hervatting van de onderhandelingen over de strategische bewapening omdat wij geen herhaling van teleurstellingen in het verleden willen. Wij willen geen wapenbeheersingsproces dat de hoop doet stijgen om daarna onze verwachtingen de bodem ingeslagen te zien worden.
Ik heb er president Brezjnew van in kennis gesteld dat wij zullen streven naar substantiële vermindering van kernwapens tot niveaus die voor beiden gelijk en controleerbaar zijn. Onze benadering van controle zal betekenen nadruk op openheid en creativiteit – veeleer dan de geheimzinnigheid en het wantrouwen die het vertrouwen in wapenbeheersing in het verleden hebben ondergraven.
Terwijl wij mogen hopen op profijt van werk dat in de voorbije tien jaar voor onderhandelingen over strategische wapens is verricht, moeten we het erover eens zijn dat we meer doen dan alleen maar opnemen wat de anderen lieten liggen. Wij kunnen en moeten proberen kwalitatief zowel als kwantitatief vooruitgang te boeken. Alleen zulke vooruitgang kan tegemoet komen aan de hoop die ons volk en de rest van de wereld koesteren. Laten we eens zien hoever we kunnen gaan bij het bereiken van echte substantiële verminderingen in onze arsenalen van strategische wapens.
Het derde voorstel dat ik president Brezjnew heb gedaan is dat wij zodanig zullen optreden dat gelijkheid wordt bereikt op lagere niveaus van conventionele strijdkrachten in Europa.
Tenslotte heb ik er president Brezjnew op gewezen dat wij ter handhaving van de vrede, het risico van de verrassingsaanval moeten reduceren. alsook de kans op oorlog door onzekerheid of misrekening.
Behoud van de vrede in Europa en het nastreven van wapenbeperkingsbesprekingen zijn van fundamenteel belang.
Maar wij moeten ook helpen vrede en veiligheid tot stand te brengen in gebieden waar nu conflicten heersen, waar interventie van buitenaf plaats heeft en waar oorlog woedt.
Er is geen reden waarom mensen in welk deel ook van de wereld zouden moeten leven met de permanente vrees voor oorlog in het verschiet.
Ik vind dat de tijd is aangebroken dat alle landen nioeten handelen op zodanig verantwoorde wijze dat andere stalen niet bedreigd worden. Ik geloof dat de tijd rijp is voor vooruitgang betreffende de wapenbeheersing en de oplossing van vitale regionale conflicten aan de conferentietafel.
Niets zal groter voorrang voor mij en voor het Amerikaanse volk hebben in de maanden en jaren die voor ons liggen.
Twintig jaar geleden omschreef een andere Amerikaanse president in een rede tot de Vernenigde Naties het doel dat wij nu nog steeds voor ogen hebben. „Als wij allen kunnen standhouden," zei hij, „als wij verder kunnen kijken dan onze kust en onze ambities, dan zal zeker het tijdperk aanbreken waarin de sterken rechtvaardig en de zwakken veilig zijn en de vrede bewaard." Hij heeft niet mogen beleven dat het doel bereikt werd.
Ik nodig alle naties vandaag uit samen met de Verenigde Staten naar die wereld op zoek te gaan."

Sowjet-reacties negatief

De reacties in. de SU op de rede van president Reagan waren in het algemeen negatief. Direct op 18 nov. noemde persbureau Tass de voorstellen van de Amerikaanse president een propagandastunt, die ten doel heeft de onderhandelingen in Geneve te laten mislukken en het machtsevenwicht in Europa te verstoren.

Het Tass-bericht dat ook werd voorgelezen in het Sowjet-televisiejournaal, heeft de vorm van een correspondentiebijdrage uit Washington. Het heeft uitsluitend betrekking op Reagans voorstel om in ruil voor ontmanteling van de Russische SS-20, SS-4 en SS-5 raketten afte zien van stationering van de Amerikaanse kruis- en Pershing-I1 raketten.
Uit Reagans ,.weigering vooraf om de vooruitgeschoven Amerikaanse systemen terug te trekken" en „zijn wens om het complex van raketten, onderzeeers en bommenwerpers van Engeland en Frankrijk te behouden", blijkt dat het om een „puur propagandistische daad van de Verenigde Staten gaat, die ten doel heeft de onderhandelingen in Genève te blokkeren", schrijft Tass.
Het persbureau beschuldigt Reagan van het verstrekken van „fantasiegegevens" ten aanzien van de krachtsverhoudingen in Europa, en herhaalt de recente mededeling van partijleider Brezjnew in Der Spiegel, dat de NAVO over 986 middellange-afstandswapens beschikt en de Sowjet-Unie over 975 „vergelijkbare eenheden". Er is thans sprake van een machtsevenwicht in Europa, schrijft Tass, en Reagans voorstellen zijn dan ook een poging „het huidige defensiepotentieel van de USSR in Europa" te ontmantelen.
Reagans rede was verder vooral bedoeld om „druk uit te oefenen op de publieke opinie, vooral in Europa, waar de anti-militaristische beweging in opkomst is", schrijft Tass.

Tass heeft de Verenigde Staten er op 19 nov. van beschuldigd de wapenwedloop op te wiilen voeren en een beperkte kernoorlog in Europa voor te bereiden. De beschuldigingen waren vervat in een drietal Sowjet-commentaren op de ontwapeningsvoorstellen van de Amerikaanse president Ronald Reagan.
Het belangrijkste commentaar was van de hand van de directeur van Tass, Sergei Losejew, dat op 20 nov. ook in het regeringsdagblad Izwestia staat. De bedoeling van Reagans toespraak was slecht ingelichte mensen de indruk te geven dat de Verenigde Staten nu plotseling voor de vrede zijn, schrijft hij: „Ongelukkigerwijze gaat het bij deze gelegenheid echter eerder om een propaganda kussentje dat bedoelt de ongunstige politieke consequenties van de door de VS gevolgde lijn up te vangen" Di: met he: oog op de Amerikaanse plannen voor een nieuwe ronde in de bewapeningswedloop en de voorbereiding van een kernoorlog op het Europese continent, aldus de Tass-directeur.
De televisiekijkers in de Sowjet-Unie kregen op 19 nov. te horen dat Reagans voorstellen op het eerste gezicht wel aardig lijken, maar bij nadere beschouwing waardeloos zijn.
„Voor iemand die van de zaak helemaal niets afweet lijken Reagans suggesties logisch en zelfs veelbelovend", aldus televisie-commentator Igor Fesoenko, „maar in werkelijkheid gaat het om pure demagogie". Volgens de commentator stelt Reagan voor dat de Sowjet- Unie zijn Europese defensie ontmantelt, terwijl het Westen in Europa ongeveer 1000 raketten behoudt. Het is een „onlogisch" voorstel, aldus dit commentaar, „datten doel heeft de vredesbeweging in West-Europa de pas af te snijden en de komende Amerikaans-Russische besprekingen in Geneve over kernwapens in Europa te laten mislukken". „Denkt Reagan dat wij gek zijn of wil hij alleen maar de onderhandelingen in gevaar brengen?", hoorde de Sowjet-kijker.
Het derde commentaar kwam weer van Tass, dat ook als eerste Reagans voorstellen had afgewezen. De goedkeuring van het defensiebudget in het Amerikaanse Huis van Afgevaardigden, aldus dit commentaar, laat zien hoe oprecht de Amerikaanse president ontwapening wil, schreef Tass. „Ziehier de feiten achter Washingtons propagandistische uitvluchten. Het zijn slechts trucjes, bedoeld voor simpele zielen", aldus Tass.
Het Sowjet-persbureau Nowosti beschreef op 21 nov. Reagans voorstel voor ontmanteling van de Russische SS-20, SS-4 en SS-5 raketten in ruil voor het niet plaatsen aan NAVO-zijde van Pershing- en kruisraketten als „een eerste poging die een wending zou kunnen aangeven in het beleid van de huidige Amerikaanse regering".
„Het is echter te hopen", zo staat er verder, „dat het standpunt dat president Reagan uiteen heeft gezet, niet het laatste woord betekent, omdat het geen enkele ruimte laat voor het zoeken van oplossingen die voor beide partijen aanvaardbaar zijn. Alleen onderhandelingen kunnen aan het licht brengen of de bedoeling van de VS serieus is".

Het officiële persbureau Tass tenslotte veroordeelde de door Reagan aangeboden nul-optie als „een aanfluiting voor het gezond verstand"; dit voorstel veroordeelt de komende onderhandelingen tot een mislukking.
Het persbureau, dat voor het eerst het begrip „nul-optie" gebruikte, schreef verder dat de Sowjet-Unie niet akkoord zal gaan met het door Washington en de NAVO voorgestelde plan om in een eerste ronde alleen te praten over op het land gestationeerde raketten en niet over vliegtuigen en raketten op onderzeeboten. (Het Parool. Trouw, NRC/H'blad, ANP, The Times, Le Monde, NZZ, FAZ, AP, AFP, Reuter, DPA).

EL SALVADOR

BEZOEK PRESIDENT DUARTE AAN DE VS. SENAAT STELT VOORWAARDEN AAN HULP AAN EL SALVADOR. DIPLOMATIEK INITIATIEF FDR

Op 19 sept. 1981 begon president Duarte van El Salvador een privé-bezoek van 10 dagen aan de VS om het effect van de Frans-Mexicaanse verklaring enigszins te temperen. Tijdens zijn bezoek had hij een ontmoeting met president Reagan (21 sept.), vice-president Bush en met leden van het Congres. President Duarte vertelde de pers dat hij niet was gekomen om hulp te vragen, maar dat zijn land $ 300 mln nodig had aan economische bijstand om de huidige crisis het hoofd te kunnen bieden.

Op 23 september besloot de Amerikaanse Senaat voorwaarden te verbinden aan toekomstige Amerikaanse hulp aan El Salvador. Met 52 tegen 42 stemmen stemde de Senaat voor het inhouden van hulp aan El Salvador als de Amerikaanse regering niet om de zes maanden kon aantonen, dat El Salvador deed wat het kon om eerbiediging van de mensenrechten te bevorderen, landbouwhervormingen uit te voeren en vrije verkiezingen te houden.
De regering van president Reagan had geen voorwaarden aan hulp aan El Salvador gewild en president Duarte had een rechtstreeks beroep op de Senaat gedaan geen ,,onnodige wetgevende voorwaarden" te stellen. In een brief had hij gezegd, dat voorwaarden een ,,onaanvaardbare belasting waren voor een regering die met de VS was bevriend".
De stemming in de Senaat betrof een amendement op de wet betreffende de toewijzing van bedragen voor de buitenlandse hulp in 1982. Op grond van die wet zou El Salvador $ 40 mln aan economische hulp krijgen en $ 25 mln aan militaire kredieten.
Een amendement ingediend door Richard G. Lugar (Indiana) en Jesse Helms (North Carolina) waarin werd voorgesteld de voorwaarden te herdefiniëren als ,,doelstellingen" werd met 51 tegen 47 stemmen verworpen (24 sept.).

President José Napoleón Duarte.

In een boodschap tot de Algemene Vergadering van de VN zei president Duarte op 29 september aan het eind van zijn bezoek dat zijn regering ,,elke dialoog met georganiseerde gewapende bewegingen volledig uitsloot". Hij zei verder, dat de regering van El Salvador zich ,,tolerant" had getoond tegenover degenen die inbreuk hadden gepleegd op het principe van non-interventie, maar dat ,,de problemen van El Salvador alleen de Salvadorianen zelf dienden aan te gaan".
De Salvadoriaanse oppositie van haar kant ondernam een diplomatiek initiatief ter verkrijging van steun van regeringen in Europa, Afrika en het Caribisch gebied.
Zamora Rivas (lid van de FDR-commissie – zie hiervoor) zei begin oktober in Washington dat onderhandelingen de snelste manier zouden zijn om een eind te maken aan het conflict in El Salvador; de guerrillastrijders waren niet tegen het houden van verkiezingen, maar het zou ,,politieke en fysieke zelfmoord" voor hen zijn, wanneer zij hun wapens neerlegden en zich overleverden aan de genade van het leger en het volk waardoor hun levens gevaar liepen.
Een ander vooraanstaand lid van het FDR, Fabio Castillo, oud-president van de Nationale Universiteit zei eveneens begon oktober in New York, dat het FDR niet kon meedoen aan de verkiezingen, omdat er in het land geen persvrijheid bestond, dat het niet mogelijk was op een democratische manier verkiezingen te houden vanwege de militaire druk en dat er onvermijdelijk sprake zou zijn van verkiezingsfraude gezien de samenstelling van de kiescommissie (zie hiervoor).
Onder de gegeven omstandigheden, zo zei hij, zouden verkiezingen de regering alleen maar in staat stellen de oppositie te identificeren en te vernietigen.

Volgens het FDR zou de volgende procedure moeten worden gevolgd, wilde men komen tot een politieke schikking:
- er moest een onmiddellijke dialoog op gang komen die zou leiden tot onderhandelingen;
- die onderhandelingen moesten plaatsvinden tussen alle partijen in het conflict met internationale bemiddeling:
- een tijdschema moest worden opgesteld met instemming van allen;
- het volk moest op de hoogte worden gehouden van de vorderingen der besprekingen;
- geen van de partijen mocht vooraf voorwaarden stellen.

SCHENDING VAN DE MENSENRECHTEN

Op 16 september verklaarde de Organisatie voor Juridische Hulp van de katholieke kerk in San Salvador dat bij het politieke geweld in El Salvador 10.228 burgers om het leven waren gekomen van januari tot augustus 1981, waarmee het totale aantal slachtoffers sinds januari 1980 was gekomen op 25.000 mensen.
Van de mensen die in 1981 waren gedood zouden 6.357 het slachtoffer zijn geworden van regeringstroepen, 353 van rechtse ,,doodseskaders" en 3.518 van onbekende moordenaars. Tweeduizend doden zouden zijn gevallen tijdens uren dat de avondklok van kracht was. De Organisatie voor Juridische Hulp zei ook, dat in augustus 66 mensen waren gearresteerd op politieke gronden en dat de meeste van hen waren verdwenen.

Overeenkomstig decreet 507, dat eind 1980 van kracht was geworden, konden personen die werden verdacht van misdaden tegen de staat gedurende 180 dagen opgesloten blijven zonder vergunning voor bezoek. Was er aan het eind van deze periode geen bewijs van schuld geleverd, dan kon niettemin vier maanden correctieve hechtenis worden opgelegd.
Onder degenen die in 1981 waren verdwenen of dood waren aangetroffen in El Salvador bevonden zich Teófilo Simón, de vice-voorzitter van het Rode Kruis, die op 8 mei was ontvoerd, alsmede een medewerker van het Rode Kruis, Carlos Mandredi Hernández, die op 5 juni dood werd aangetroffen, nadat hij in San Miguel was ontvoerd. Victor Medrano, die deel uitmaakte van de Salvadoriaanse commissie voor de mensenrechten werd op 26 januari gearresteerd.
Een door het leger op 3 april gepubli-

ceerde lijst van *138* mensen die het land zouden hebben verraden werd door de kerk veroordeeld als een ,,hitlijst", hoewel president Duarte het omschreef als een ,,lijst waarmee te werken viel" en ,,die goede mogelijkheden bood voor de onschuldigen, die niet wisten dat zij onder verdenking stonden", omdat zij nu de kans hadden ,,hunnaam te zuiveren".

Op *9* april verzocht Amnesty Internationai de regering orn de mensen op de lijst, onder wie zich priesters, stafleden van de universiteit en vroegere regeringsleden bevonden, te beschermen.

Op *7* april werden in de tijd dat de avondklok gold (op dat ogenblik van tien uur 's avonds tot vijf uur 's morgens) tenminste 23 mensen uit hun huis in Soyopango, een sloppenwijk in San Salvador, opgepakt en op straat doodgeschoten.

Terwijl Salvadoriaanse politie-officials aanvankelijk zeiden dat de *23* mensen vroeg in de morgen waren gedood bij een vuurgevecht dat plaatsvond toen de politie een eind probeerde te maken aan een vermoedelijke guerrillabijeenkomst, verklaarden functionarissen van de Amerikaanse ambassade later nadat er een onderzoek had plaatsgevonden, dat het een daad van nodeloos geweld was geweest die waarschijnlijk was ondernomen door de Nationale Garde. Op *9* april deelde de regering mee dat *59* leden van de Nationale Garde waren ontslagen wegens overtredingen en machtsmisbruik.

Op 5 september verklaarde de Organisatie voor Juridische Hulp dat tussen 22 en 28 augustus bijna 200 mensen de dood hadden gevonden in El Salvador en dat de meeste van hen waren gemarteld en sommigen onthoofd. President Duarte gelastte vervolgens een onderzoek naar de onthoofdingen die door rechtse groepen zouden zijn uitgevoerd.

Op *21* september zou de president, tijdens zijn bezoek aan Washington, tegen vice-president Bush hebben gezegd dat *600* man van de Nationale Garde waren ontslagen en *64* gevangen gezet wegens misdaden tegen burgers en dat *20* officieren van de Nationale Garde eveneens waren ontslagen in een poging een eind te maken aan ,,het klimaat van geweld" dat heerste.

Ook de kerk en de organisaties die daaraan waren gerelateerd werden in *1981* aangevallen.

In januari meldde het Aartsbisdom dat troepen verschillende kerken waren binnengegaan en dat twee huizen van Jezuïeten waren geplunderd, terwijl de (Jezuïtische) universiteit van Centraal Amerika door troepen was bezet en de staf en studenten er waren uitgezet. Op *17* januari verklaarde Morales Erlich dat er meldingen waren van een op handen zijnde overname van de universiteit door de guerrillabeweging (De universiteit van El Salvador was sinds juni *1980* gesloten).

Op *25* januari werd het hoofdkwartier van de internationale katholieke hulporganisatie Caritas in San Salvador overvallen. waarbij het hoofd van de organisatie Carmen González en vier anderen werden gearresteerd, omdat zij wapens en medicamenten zouden hebben geleverd aan guerrillastrijders.

Eind januari werden verscheidene mensen ernstig gewond, toen een krachtige bom ontplofte bij de ambassade van Nicaragua in San Salvador. De Amerikaanse ambassade werd in maart-april vijf keer aangevallen. Op *27* maart ontplofte een bom in een auto buiten een museum in San Salvador e:: werden twee mensen gedood en tien gewond.

Op *11* maart besloot de Commissie voor de Mensenrechten van de VN met *29* stemmen vóór, *1* tegen (Uruguay) en 11 onthoudingen tot het aanstellen van een persoon die de gemelde ,,ernstige schendingen van de mensenrechten en van de fundamentele vrijheden" in El Salvador moest onderzoeken en die eind *1981* een interimrapport moest uitbrengen aan de Algemene Vergadering van de VN alvorens zijn bevindingen te rapporteren op de eerstvolgende jaarvergadering in *1982.*

AMERIKAANSE „BEWIJSMATERIAAL" OVER WAPENHULP COMMUNISTISCHE LANDEN AAN GUERRILLABEWEGING IN EL SALVADOR BLIJKT NIET JUIST

Over het ,,bewijsmateriaal", dat was samengesteld door het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken op basis van ,,op de guerrillabeweging buitgemaakte documenten en dat op *23* februari *1981* als ,,witboek" werd gepubliceerd (ziepag. *346*, pag. *37911* en *38012)* werd in de *Wall* Street *Journal* van *8* juni en in de Washington Post van *9* juni geconcludeerd, dat het fouten, misleidingen en dubbelzinnigheden bevatte. Op *9* juni gaf ook de belangrijkste samensteller van het rapport Jon D. Glassman dit toe.

Op *18* juni erkende het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken dat veel punten genoemd in de kranteartikelen juist waren, maar ontkende dat er in het originele rapport significante fouten zaten. De conclusie van het ministerie luidde dat ,,de paar verkeerd voorgestelde details of dubbelzinnige formuleringen in geen enkel opzicht de conclusies van het rapport veranderden". *(KCA, NRC/H'blad, Derde Wereld, NZZ)*

HONDURAS

VERKIEZINGEN. WINST VOOR SUAZO CÓRDOVA, KANDIDAAT LIBERALE PARTIJ

Na negen jaar militair bewind en drie militaire presidenten gingen de inwoners van Honduras (3,7 mln) op *29* november *1981* voor het eerst weer naar de stembus om een nieuwe president, tenminste *78* parlementsleden en *283* burgemeesters te kïezen.

Aan deze verkiezingen namen in totaal vier partijen deel, waaronder twee traditionele partijen: de extreem-rechtse Partido Nacional met als kandidaat de advocaat Ricardo Zuñiga Agustinos *(63)* en de centrum-rechtse Partido Liberal met Roberto Suazo Córdova (53), een arts die tevens de voorzitter was van de grondwetgevende vergadering die de verkiezingen had uitgeschreven. De twee andere partijen waren de Democracia Cristiana (DC), die voor het eerst aan verkiezingen meedeed en Hernán Corrales kandidaat had gesteld, en de centrum-rechtse Partido de Innovación y Unidad (PINU), de Partij voor Vernieuwing en Eenheid, met als kandidaat Miguel Andonie.

De linkse partijen waren van de verkiezingen uitgesloten. Dit gold de Partido Communista (PC), de marxistisch-leninistische partij (PCML) en de Partido Socialista (PS), die samen het Frente Patriotico Hondureño (FPH), het Patriottisch Hondurees Front vormden.

Winnaar bij de verkiezingen werd Suazo Córdova, die volgens voorlopige uitslagen *54%* van de stemmen behaalde, terwijl er op Zuñiga Agustinos *42%* van de stemmen werd uitgebracht.

Op *27* januari *1982* zou de winnaar de macht overnemen van generaal Policarpa Paz García, leider van de coup van *1978* en interim-president sinds *25* juli *1980* (pag. *10611).*

Van de *1,5* mln stemgerechtigden had ongeveer *80%* zijn stem uitgebracht.

Naar aanleiding van de uitslag zeiden de leiders van de Liberale Partij: ,,Onze overwinning is logisch. De Liberale Partij is altijd de belangrijkste politieke macht van dit land geweest. Alleen de alliantie tussen de militairen en de Nationale Partij heeft ons belet vaker de macht uit te oefenen. Wat ons echt heeft verrast was het grote aantal stemmen dat op ons is uitgebracht." Zij voegden er aan toe: ,,De kandidaat van de Nationale Partij heeft de kiezers door een zeer agressieve verkiezingscampagne schrik aangejaagd".

Volgens The Economist *(5-12-1981)* hadden de militairen met de kandidaten van de traditionele partijen vooraf wel de afspraak gemaakt dat het leger een

Roberto Suazo Córdova, winnaar van de verkiezingen en toekomstig president van Honduras, thuis achter zijn bureau tijden:: een persconferentie.

veto zou hebben bij de benoeming van kabinetsleden en dat de nieuwe regering niet de corruptie van het oude militaire bewind zou onderzoeken.

De verkiezingen waren het voorlopige sluitstuk van een proces dat in april 1980 werd ingezet met de verkiezingen voor een grondwetgevende vergadering (313/2 e.v.-l980 en pag.105/3 e.v.-1981).Toen behaalde de PL 49% van de stemmen en 35 zetels; P N 44% van de stemmen, 33 zetels. De PINU sleepte 3 zetels in de wacht.
De christen-democraten, socialisten en communisten deden in 1980 niet mee en dat liet zich volgens De Standaard van 28/29-11-1981 voelen in de grondwet die de vergadering, voor een groot deel bestaande uit groot-grondbezitters, had uitgewerkt. Voor de linkse partijen, die de kiezers toen hadden opgeroepen zich bij de verkiezingen van stemmen te onthouden, was het een grote klap toen bleek dat 90% van de kiezers toch zijn steni had uitgebracht.

Binnenlandse situatie vóór de verkiezingen

Over de binnenlandse situatie in Honduras. die in tegenstelling tot bijv. El Salvador niet werd gekenmerkt door een hevige polarisatie, schreef de *Standaard* (28129-11) voor de verkiezingen:

Dat een polarisatie zoals in de buurlanden tot nog toe uitbleef is niet in het minst te danken aan een aantal ingebouwde veiligheidskleppen die het proces moeten beschermen. Zo is er de landhervorming van 1975, die misschien econo-
isch geen succses werd, maar politiek vruchten afwierp. En zo bestaat er ondanks beperkingen en akties van rechtse moordcommando's een zekere vakbondsvrijheid, terwijl talrijke coöperaties werden opgericht. Maar de afname van de economische groei, het opdrogen van buiten- en binnenlandse investeringen en het gebrek aan kredieten kunnen de spanningen verhogen. Zoals ook de toename van hei aantal vluchtelingen uit El Salvadnr. en de houding van het Hondurese leger terzake voor groeiende moeilijkheden zorgen. Ten slotte vormen de akties van Somozistcn vanuit Honduras tegen Nicaragua evenmin een faktor van stabiliteit en hoop.
De huidige militaire president Policarpo Paz Garcia die in 1978 dcmacht greep en in juli 1980 door de grondwetgevende vergadering werd aanvaard als interim-president. slaagde er in buiten de regionale brand te blijven en het democratiseringsproces zijn beloop te laten, zonder de tegenstanders daarvan in binnen- en buitenland voor het hoofd te stoten. De verkiezing van dc liberale kandidaat Suazo Córdova zou echter de argwaan in El Salvador en Guatemala. en de staatsgreepneigingen van de ..harde kern" in Honduras kunnen aanwakkeren.
De verkiezing van Zuñiga zou een staatsgreep wellicht ,.overbodig" maken, maar de polarisering in liet land zelf, en de spanningen met Nicaragua ongetwijfeld doen toenemen.

Belang van VS bij *verkiezingen*

Over de positie van Honduras in Midden-Amerika en de Amerikaanse politiek t.a.v. de regio schreef Trouw op 28 nov. in een voorbeschouwing op de verkiezingen:

De Nationale Partij beschouwt Nicaragua en de guerrillabewegingen in Ei Saivador en Guatemala als een bedreiging voor de sociale vrede in Honduras. Maar de Liberale Partij heeft zich uitgesproken voor absolute neutraliteit in de conflictenvan de regio, en voor toenadering tot Nicaragua.
Deze positie deelt zij met de ,.Partij voor Vernieuwing en Eenheid", een centrumpartij die voornamelijk bestaat uit verlichte ondernemers, en met de Christendemocratische partij. progressief met vooral steun in de christelijke boerenbeweging. Deze twee partijen maken echter geen kans.
,,Als de Liberale Partij inderdaad wint, kan dat in de toekomst de Amerikaanse politiek in Midden-Amerika doorkruisen," verklaart Manuel Euceda van het Eenheidsfront van Hondurese boeren. ,,De politiek van de VS is erop gericht van Honduras de Amerikaanse gendarme in Midden-Amerika te maken. Door zijn grenzen met Nicaragua. El Salvador en Guatemala is het een ideale uitvalsbasis voor Amerikaans? militaire acties in deze landen "
Het afgelopen jaar hebben zeker vier Amerikaanse militaire delegaties Honduras bezocht. Het land heeft voor $ 10 mln aan militaire hulp ontvangen, en is daarmee na El Salvador en Brazilië derde op de ranglijst van Latijnsamerikaanse landen die dit jaar militaire steun uit de VS hebben gekregen. In augustus zijn bovendien 21 militaire adviseurs naar Honduras gestuurd.
De verkiezingen moeten aantonen dat in Midden-Amerika veranderingen mogelijk zijn zonder revoluties. Ze zijn het voorbeeld voor de verkiezingen in El Salvador in maart volgend jaar," aldus Manuel Euceda. ,,Waarschijnlijk hoopten de VS dat de Nationale Partij zou winnen. Dan zou het Amerikaanse beleid in de regio, eneventueel ook een interventie, door een democratisch gekozen regering ondersteund worden. Dat zou de legitimiteit van het Amerikaanse optreden in de streek vergroten

Opvallend is dat tengevolge van de door de Nationale Partij gevoerde anticommunistische hetze in de verkiezingsstrijd nauwelijks wordt ingegaan op de gigantische economische en sociale problemen waarmee Honduras kampt. Na Haiti is Honduras het armste land van Latijns-Amerika.
Het bruto inkomen per hoofd van de bevolking bedraagt nauwelijks duizend gulden per jaar. Meer dan 50% van de bevolking kan lezen noch schrijven. 60% van de bevolking woont op het platteland, maar van de huizen daar heeft 96% geen water en 94 geen elektriciteit. De werkloosheid ligt ver boven de 20%.
De buitenlandse schuld is de afgelopen jaren opgelopen tot bijna $ 1 mrd, en de inflatie bedraagt dit jaar iets meer dan 30%. Bovendien zijn er vanwege het gebrek aan deviezen vele produkten niet meer te krijgen

De Volkskrant berichtte op 30 nov.:

Voor de Verenigde Staten hebben de verkiezingen in Honduras groot Middenamerikaans belang. Ze moeten aantonen dat militairen bereid [illegible] plaats te maken voor gekozen burgerregeringen, vooral met het oog op de omstreden verkiezingen in maart volgend jaar in El Salvador en Guatemala. Volgens Washington bestaat de enige politieke oplosing van de oorlog in El Salvador uit verkiezingen. Een mislukking van de verkiezingen in Honduras zou dan ook een slecht precedent zijn. Aan de andere kant bevordert de Amerikaanse politiek een snelle militarisering van het strategisrh gelegen Honduras.

De Hondurese verkiezingen hebben lang aan een zijden draadje gehangen. Veel militairen wilden via een coup een overwinning van Suazo Córdova voorkomen. Een gekozen regering was volgens hen alleen maar lastig voor hun militaire plannen: nauwere samenwerking met het leger van El Salvador. een aanval op Nicaragua en onderdrukking van de oppositie in eigen land.
Die plannen zijn, met Amerikaanse militaire hulp, al voor een groot deel in uitvoering. Volgens een Amerikaanse getuige, een gedelegeerde van de Wereldraad van kerken. hebben de Salvadoriaanse soldaten bij de ontvoering van dertig landgenoten uit kampen bij het Hondurese plaatsje La Virtud twee weken geleden hulp gekregen van Amerikaanse en Hondurese soldaten.
De kans van een Hondurese aanval op Nicaragua blijft bestaan. Het is een van de mogelijkheden die Washington tegen de sandinisten in petto houdt.

VOORGAANDE ONTWIKKELINGEN. REGERING REGELT AAN- EN VERKOOP BUITENLANDSE VALUTA

Op 24 september 1981 meldde de *Financial Times* dat de Hondurese regering er voor de eerste keer toe was overgegaan de aan- en verkoop van buitenlandse valuta centraal te regelen om zo een devaluatie te voorkomen en de inzakkende economie te ondersteunen.
De nieuwe regeling hield in dat men buitenlandse valuta alleen kon aan- of verkopen bij de Centrale Bank, die dan, al naar gelang de reseves, de aan- en verkoop van Amerikaanse dollars of andere valuta kon inperken of uitbreiden.
De maatregel had vooral betrekking op exporteurs die het buitenlandse geld dat zij met de export verdienden bij de

bank moesten inwisselen tegen lempiras, de Hondurese munt, en voor importeurs die buitenlands geld moesten hebben voor aankopen in het buitenland.
Ook de mensen die op reis wilden naar het buitenland moesten hun valuta bij de Centrale Rank kopen
Volgens officials van de Centrale bank zou er op dat ogenblik $160-200 mln aan buitenlandse valuta in reserve zijn. in mei 1981 zou dat zijn teruggezakt tot $ 10 mln door een kapitaalvlucht en een ongunstige handelsbalans.

Ontslag minister vanfinanciën

Op 6 oktober deelde president Policarpo Paz García het ontslag mee van de minister van financiën en openbare kredieten Valentín Mendoza (PN).
De minister zou zich samen met de staatssecretaris van financiën, Jorge Hernau Galeas, schuldig hebben gemaakt aan ,,onregelmatigheden bij de uitoefening van hun functie". De twee zouden via een maatschappij waarin zij belangen hadden heel goedkoop grond hebben gekocht, die was bestemd voor de staat; de grond zou vier maal zoveel waard zijn.

Bomaanslagen. Manifestatie tegen geweld veiligheidstroepen

Op 23 september vonden in Tegucigalpa twee bomaanslagen plaats, waarvoor de verantwoordelijkheid werd opgeëist door het revolutionaire guerrillacommando „Lorenzo Zelaya".
Bij de eerste aanslag op vijf Amerikaanse adviseurs raakten twee van hen gewond. Vrijwel tegelijkertijd ontplofte er in het Hondurese parlementsgebouw een bom. Aan de ontploffing was een waarschuwing voorafgegaan, zodat het gebouw op tijd was omruimd en er geen slachtoffers vielen.
In een communiqué verklaarde het commando dat de acties uitdrukking gaven aan ,,het verzet van het volk tegen de gemeenschappelijke Amerikaans-Hondurese manceuvres, die eind oktober moeten plaatsvinden".
Eind maart had het commando ook al een bom geplaatst in het Hondurese parlementsgebouw. Tevens had de groep een Hondurees vliegtuig gedwongen naar Nicaragua te vliegen.

Eveneens op 23 september vond in Tegucigalpa een grote manifestatie plaats, toen ongeveer 60.000 mensen protesteerden tegen de ontvoeringen, martelingen en moorden begaan door de veiligheidstroepen. (*NRC/H'blad, Volkskrant, Trouw, Vé Standaard, Le* Monde, *The* Times, Financial Times, NZZ, The Economist)

(Vor. ber. pag. 105 e.v)

AFRIKA

CENTR. AFR. REPUBLIEK

MILITAIRE STAATSGREEP. VOORGESCHIEDENIS. REACTIES. OPTREDEN NIEUWE BEWIND

Op 1 sept. werd president David Dacko bij een onbloedige staatsgreep van het leger onder leiding van de chef van de generale staf, generaal André Kolingba, afgezet.
In een door de radio uitgezonden boodschap deelde generaal Kolingba mee dat het leger de verantwoordelijkheid voor ,,het lot van het land" zou dragen tot de omstandigheden weer geschikt zouden zijn om ,,de staatsmacht in de handen van de burgers over te dragen".
Hij verklaarde: ,,Sinds zes maanden heerste hier een steriele en gewelddadige polemiek, waarin ons patriottisme fors op de proef werd gesteld door talrijke en grove schendingen van de democratie en door onverdraaglijke uitdagingen van de rede, de eer en het recht." Tot dusver had het ,,neutraleen apolitieke" leger zich afzijdig gehouden ,,uit eerbied voor de grondwet die het volk zelf vrijelijk heeft opgesteld en aanvaard".
Kolingba maakte bekend dat de grondwet nu was opgeschort en dat de activiteiten van de politieke partijen tot nader order waren verboden. De afgezette ministers en hun medewerkers werd verzocht zich voorlopig thuis ter beschikking van het nieuwe regime te houden.
Op 2 sept. nam een uit 23 officieren bestaand militair comité voor nationaal herstel (Comité militaire de redressement national – CMRN) de functie van de regering-Dacko over. Generaal Kolingba, de voorzitter van het CMRN, werd staatshoofd, regeringsleider en minister van defensie en oudstrijders. Generaal Alphonse Mbaikoua werd staatsminister belast met justitie. De voornaamste ministersposten werden als volgt verdeeld: buitenlandse zaken – luitenant-kolonel Jean-Louis Gervil Yambala; binnenlandse zaken – kolonel Gaston Ouedane; economie en financiën – militair intendant Thimothée Marloua. Het CMNR telde bovendien vier staatssecretarissen, resp. voor buitenlandse zaken, jeugd en sport, economie en financiën, en binnenlandse zaken.

André Kolingba was op 30 juli tot generaal van het leger – de hoogste rang – bevorderd, toen hij als bestuurder onder de staat van beleg optrad. Ûp 20 maart had hij van presideni Dacko opdracht gekregen de orde in het land tot elke prijs te herstellen (zie pag. 19313).
Kolingba overleefde het regime-Bokassa, omdat hij als onbetrouwbaar gold en naar ambassadeposten in Ottawa en Bonn was gestuurd, aldus de FAZ (3-9).

Voorafgaande ontwikkelingen

De op 20 sept. 1979 bij de ,,operatie Barracuda" in Bangui, de hoofdstad van de Centraal Afrikaanse Republiek. als machthebber geïnstalleerde David Dacko was op 15 maart 1981 tot president gekozen met 50,23% van de uitgebrachte stemmen. De bekendmaking van deze officiele uitslag van de presidentsverkiezingen op 19 maart 1981 was gevolgd door gewelddadige protestacties in Bangui op 20 maart, waarna president Dacko nog dezelfde dag voor Bangui de staat van beleg afkondigde (zie pag. 193 e.v.).
Op 3i maart, toen ae rust was teruggekeerd, werd de staat van beleg opgeheven. Op 3 april werd Dacko als president beëdigd en op 4 april werd een kabinet onder premier Simon Narcisse Bozanga geïnstalleerd (zie pag. 40011).
Op 18 april werd ook het uitgaansverbod voor het hele grondgebied van de republiek opgeheven.

Op 9 mei maakte president Dacko in een interview met het weekblad Réalités centrafricaines bekend dat de voor uiterlijk medio juni aangekondigde parlements- en gemeenteraadsverkiezingen wegens de spanningen en onlusten in het land niet vóór 1982 zouden plaatsvinden.
Op 15 mei riep de voornaamste vakbeweging, Union générale des travailleurs centrafricains (UGTC), in Bangui een staking uit. Winkels, banken en andere particuliere instellingen bleven die dag gesloten. De UGTC verlangde de vrijlating van een gearresteerde employé en het ontslag van een personeelschef. De staking werd door de regering veroordeeld en zij stemde op 14 mei toe in de oprichting van een tweede vakcentrale, de Confédération nationale des travailleurs du Centrafrique (CNTC) met Jean-Richard Sandos als secretaris-generaal. Op 16 mei gelastte president Dacko de ontbinding van de in 1964 opgerichte UGTC, die ca. 15.000 leden telde.

In juli werden enige ,,medeplichtigen" van ex-keizer Bokassa veroordeeld. Ex-luitenant Noël Bodepoutou kreeg op 8 juli 20 jaar dwangarbeid en een boete van 10 mln francs CFA wegens de moord op een scholier van 18 april 1979 (pag. 57212 e.v.-1979). De voormalige ministervan binnenlandse zaken, Louis Alazoula, werd op 14 juli veroordeeld tot 15 jaar dwangarbeid en tot betaling van een schadevergoeding ten bedrage van 1,5 mln francs CFA.

Een bomaanslag op de bioscoop Club te Bangui vergde op 14 juli 3 doden (o.w. een Fransman) en 32 gewonden. De verantwoordelijkheid voor deze aanslag werd in een brief, gedateerd Lagos 16 juli, opgeëist door de Mouve-

ment centrafricain de libération nationale (MCLN) van Idi Lala (zie pag. 193/1). De MCLN kondigde verdere aanslagen aan, tot alle Franse troepen (ca. 1.400 man) de Centraal Afrikaanse Republiek zouden hebben verlaten. De aanslag werd veroordeeld door twee andere oppositiegroeperingen, het Front patriotique oubangien – Parti du travail (FPO-PT) van Abel Goumba en de Groupement indépendant de réflexion et d'action (GIRA) van François Pehoua.

Op 18 juli proclameerde president Dacko de ontbinding en het verbod van de FPO-PT en van de MCLN. Voorts werd de Mouvement pour la liberation du peuple centrafricain (MLPC) van Ange Patasse verboden politieke activiteiten te bedrijven. Tegen Abel Goumba en Idi Lala werd een internationaal arrestatiebevel uitgevaardigd; Goumba verbleef sinds 14 juli in Parijs en Lala bevond zich in Kongo (Le Monde 21-7). Zij zouden wegens ,,ongehoorzaamheid, samenzwering en moord'' voor een speciaal tribunaal terecht moeten staan.

Op 21 juli kondigde president Dacko – voor de tweede maal in 1981 – de staat van beleg af, nu voor heel het gebied van de Centraal Afrikaanse Republiek. Hij verzocht de stafchef van het leger, generaal André Kolingba, ,,de medewerking van de troepen te verlenen om elke samenscholing uiteen te jagen'' en hij preciseerde in een order dat ,,de toepassing van geweld het gebruik van wapens meebrengt''.

Nog diezelfde dag deelde het Franse ministerie van defensie te Parijs mee dat de Franse troepen in de CAR in hun kazernes moesten blijven en alleen zouden worden ingeschakeld, als de veiligheid van de Franse burgers werd bedreigd of als er een aanval van buitenlandse krachten dreigde. De Franse minister van samenwerking en ontwikkeling, Jean-Pierre Cot, benadrukte: ,,Frankrijk heeft zich niet bemoeid en is niet van plan zich te bemoeien met interne problemen van Afrikaanse staten.''

Op 23 juli verklaarde premier Simon Narcisse Bozanga tijdens een persconferentie dat de Franse autoriteiten ,,overhaast'' hadden gehandeld en in strijd met ,,de beginselen van samenwerking'', die enige weken eerder door Parijs waren geformuleerd.

Premier Bozanga had toen een bezoek van een week aan Frankrijk gebracht. Hij was noch door president Mitterrand noch door premier Mauroy ontvangen. Wel had hij blijkens het op 13 juli gepubliceerde slotcommuniqué met diverse Franse ministers gesproken.

Met minister Cot van samenwerking en ontwikkeling had Bozanga de kwestie van de herziening van de samenwerkingsakkoorden tussen Frankrijk en de CAR aan de orde gesteld, welke in beginsel vóór eind 1981 moest plaatsvinden. De dialoog tussen Parijs en Bangui zou ,,op nieuwe bases'' en ,,in het wederzijds respect voor onafhankelijkheid van de twee staten'' worden voortgezet.

Met minister van defensie Charles Hernu en Afrika-adviseur Guy Penne werden de militaire en financiële dossiers besproken. Frankrijk erkende ,,de legitimiteit van president Dacko en zijn regering'' en zegde toe de in de CAR gelegerde Franse militairen daar te handhaven. Maar t.a.v. de financiële hulp spraken de Franse gesprekspartners de wens uit ,,dat de voortzetting van de ondernomen acties uitloopt in het scheppen van de omstandigheden voor een economisch herstel, waaraan de Franse Republiek t.z.t. zijn bijdrage zal leveren''. Dat tekende volgens Le Monde (14-7) de wil van Frankrijk slechts belangrijke financiële verplichtingen aan te gaan t.a.v. staten die het bewijs hebben geleverd in staat te zijn om orde op zaken te stellen.

Op 24 juli verzekerde president Dacko dit hij het democratiseringsproces niet wilde opschorten. Hij liet ook weten dat Ange Patasse, de MPLC-leider, bewegingsvrijheid genoot.

De voorlopige politieke raad (Conseil politique provisoire – CPP), een bundeling van de vier voornaamste oppositiebewegingen – FPO-PT, MLPC, GIRA en Parti républicain pour le progrès/PRP o.l.v. ex-vice-president Henri Maidou –, gaf op 25 juli te Parijs een verklaring uit, waarin het vertrek van president Dacko werd geëist en ,,de instelling van een nationale politieke raad, die belast zou moeten worden met de vorming van een voorlopige regering van nationale eenheid''.

Eind juli werd de functie van secretaris-generaal van het bureau van de president, welke sinds 1979 door de Fransman Jacques Serre was vervuld, door president Dacko toevertrouwd aan een academicus uit de CAR, prof. Danzi. Toen ook stond vast dat de eerste arrestaties in kringen van de oppositie waren verricht, aldus IAF (3-1981).

Op 10 aug. hief president Dacko het verbod van de FPO-PT op alsmede de schorsing van de MLPC. De MCLN bleef verboden; haar leden waren ,,vogelvrij verklaard'', aldus premier Bozanga. Toen werd tevens bekendgemaakt dat alle deelnemers aan de aanslag van 14 juli in staat van beschuldiging waren gesteld en dat de processen, die binnenkort zouden beginnen, openbaar zòuden zijn.

Op 14 aug. werden zes leden van de FPO-PT door de veiligheidsdienst vrijgelaten.

Op 16 aug. hief president Dacko de staat van beleg op. Hij verzocht de strijdkrachten echter ,,in staat van alarm te blijven''. Premier Bozanga kondigde aan dat de in mei uitgestelde parlementsverkiezingen ,,zeer spoedig'' zouden plaatsvinden.

Op 25 aug. tekende president Dacko een decreet, waarbij amnestie werd verleend voor overtredingen begaan vóór 13 aug., uitgezonderd moord en doodslag alsmede medeplichtigheid daaraan.

Op 27 aug. publiceerde de regering van de CAR een ,,witboek'', waarin de oppositie werd beschuldigd van ,,een poging tot destabilisatie van het land''. De organisatoren van de aanslag van 14 juli wilden Frankrijk dwingen zijn troepen uit de CAR terug te trekken, aldus het witboek, ,,om agenten van Libië en de Sowjet-Unie met het maximum aan doeltreffendheid te laten opereren''.

Op 31 aug. overhandigde de eerste door president Mitterrand benoemde Franse ambassadeur, Pierre Couturier, in Bangui zijn geloofsbrieven. Hij verving Jacques Humann, die sinds juni 1980 ambassadeur in de CAR was geweest.

Tegenover Couturier benadrukte president Dacko dat de bilaterale betrekkingen tussen de CAR en Frankrijk moesten worden ,,bestudeerd en aan de nieuwe internationale feiten aangepast''. De nieuwe Franse ambasadeur verzekerde zijnerzijds ernaar te streven het ,,vertrouwen van het Franse en het Centraalafrikaanse staatshoofd'' waardig te zijn, om de bilaterale samenwerking te ontwikkelen.

In een op 9 aug. door Le Monde gepubliceerd interview met president Dacko van 4 aug. had deze kritiek op de Franse autoriteiten: ,,Nooit heeft men mij werkelijk vertrouwen geschonken, en, tot drie maal toe, heeft men zelfs overwogen mij te vervangen. Men heeft mij adviseurs opgedrongen die echte voogden waren. De financiële hulp, die mij is toegekend, is slechts mondjesmaat verleend. Elke maand vroeg men mij hoeveel ik tekort kwam om de betaling van de (ambtenaren)salarissen te waarborgen, en pas dan stuurde men mij, met twee tot drie weken vertraging, 500 of 600 mln francs CFA om het ontbrekende aan te vullen. Maar zo bleef niets over voor de aankoop van dringend noodzakelijke materialen en uitrusting. (...) Eind juli heeft men opnieuw gevraagd hoeveel ik nodig had, en ik wacht de ontvangst af van wat men mij heeft beloofd om de salarissen te betalen. Dat kan zo niet voortduren.''

Na de staatsgreep. De Franse houding. Amerikaanse betrokkenheid?

In zijn toespraak van 1 sept. zei generaal Kolingba ook dat hij het ontslag van president Dacko ,,geëisten verkregen'' had. Hij had dat besluit genomen ,,wegens de gezondheidstoestand van de president'' en ,,rekening houdend met de politieke spanning die sinds zes maanden in het land heerst''. Dacko was op dit verzoek ingegaan, omdat hij toch al ziek was, aldus Kolingba. Een woordvoerder van het Franse ministerie van buitenlandse zaken zei op 1 sept. dat de Franse ambassadeur in Bangui een brief van Dacko had ontvangen waarin deze meedeelde om gezondheidsredenen de macht over te

De nieuwe machthebber van de Centraal Afrikaanse Republiek, generaal André Kolingba, met de afgezette president David Dacko (r.)op een archieffoto van 9 febr. 1981.

dragen. Volgens deze woordvoerder had Dacko hartklachten.
Tijdens de machtsovername bleven de Franse troepen in Bangui in hun kazernes. De Franse minister van defensie, Hernu, verklaarde op 1 sept. te Cherbourg dat de gebeurtenissen in Bangui een ,,puur Centraalafrikaanse aangelegenheid" waren, dat ,,de Franse troepen zijn geconsigneerd" en dat ,,zij slechts zouden intervenieren om de Franse burgers te beschermen" die ,,momenteel absoluut niet in gevaar zijn".
De afzijdigheid van de ca. 400 Franse militairen in Bangui – de overige zijn gelegerd in Bouar – toonde volgens The Times (2-9) aan dat Dacko niet langer de steun van Parijs genoot. Over de Franse houding schreef *NRC/H'blad* (2-9) o.a.:

„...Hoewel president Mitterrand met zorg over ,,de gekozen president David Dacko" sprak, beschouwde Parijs de Centraalafrikaanse leider als een minder wenselijk overblijfsel uit het tijdperk-Giscard. De Franse socialisten drongen aan op een snelle vervanging van Dacko, maar de regering aarzelde Dacko in te ruilen voor ,,het avontuur". (..)
De directe Franse oogmerken in de Centraal Afrikaanse Republiek lijken inmiddels duidelijk: zeker geen snel vertrek van de ongeveer 1.400 in Bouar en Bangui gestationeerde Franse legionairs uit dit onstabiele maar strategisch gelegen land. Dat zou een te gemakkelijke kans bieden aan de Libiërs die in de Tsjadische gehuchten Am Timan en Abou Deia op 250 km van de grens met de Centraal Afrikaanse Republiek zich militair hebben versterkt. Bovendien zou zo'n Frans vertrek als „onverantwoorde desertie" worden beschouwd door de francofone vrienden in Gabon, Kameroen, Ivoorkust en Senegal.
Wel wil Parijs een einde maken aan het onversneden koloniale karakter van zijn aanwezigheid in Bangui. ,,Afrika voor de Afrikanen," zo zeggen de Franse socialisten. Daarom moet die Franse aanwezigheid in Bangui op het ,,normale" – zo men wil neo-koloniale – niveau worden gebracht. zoals dat bekend is in andere francofone landen
D e Franse afstandelijkheid werd president Dacko snel noodlottig. Zowel zijn Franse burgerlijke adviseurs als zijn persoonlijke lijfwacht van 50 Franse militairen toonden zich de laatste tijd minder actief..."

De machtsoverdracht in Bangui was volgens *NRC/H'blad* (3-9) voor Parijs kennelijk een volkomen verrassing. Daarop zou het commentaar van minister Jean-Pierre Cot duiden, die op 2 sept. o.a. verklaarde: ,,Een machtsovername door de militairen is nog altijd een echec voor de democratie. (...) Wij betreuren nog steeds dat een democratisch proces is onderbroken..."
Overigens zei generaal Kolingba in een interview met AFP op 2 sept. dat hij de „geprivilegieerde relaties" met Frankrijk wilde handhaven. Tegelijk verzocht hij Frankrijk al het mogelijke te doen om de betaling van de Centraalafrikaanse ambtenaren ,,gedurende minstens één jaar" te verzekeren. Hij prees zich gelukkig met de Franse militaire aanwezigheid in zijn land en benadrukte dat Franse investeerders en Frans kader ,,steeds welkom zullen zijn" in de CAR.

Wat betreft de oproep van MLPC-leider Patasse van 1 sept. aan de militairen om de macht spoedig aan de burgers over te dragen zei Kolingba dat dit afhing van de politieke partijen en hun leiders. Die moesten zich voorlopig rustig houden. ,,Wanneerorde op zaken is gesteld, zal ik eens kijken wat moet worden gedaan om hun de macht terug te geven," aldus het nieuwe staatshoofd.

Kolingba ontkende ook opnieuw geruchten dat de Verenigde Staten een rol in de staatsgreep hadden gespeeld. In die, vooral in de Franse pers vermelde geruchten, was gesteld dat Amerikaanse militaire attachés uit Kinsjasa sinds twee maanden in Bangui vertoefde:~.De Afrika deskundige van *Le Figaro* had gemeld dat een familielid van generaal Kolingba, ex-premier Ayondo. enige weken lang op uitnodiging van het State Department in Washington verbleef. De Amerikaanse ambassadeur in de CAR, Arthur H. Woodruff, was de eerste ambassadeur die na de staatsgreep door de nieuwe president werd ontvangen.
Maar ambassadeur Woodruff noemde de geruchten over een Amerikaanse betrokkenheid bij de machtsovername tegenover *Le* Monde op 4 sept. ,,een belachelijke canard". Hij gaf toe dat een Amerikaanse militaire attaché, verbonden aan de ambassade in Kinsjasa, regelmatig bezoeken bracht aan de CAR, maar hij voegde daaraan toe dat die attaché thans niet in Bangui was. Het bezoek van Philip Christenson, een Amerikaanse jurist, aan Bangui – deze arriveerde op 30 aug. en vertrok de dag na de machtsovername – was een samenloop van omstandigheden.
Christenson werkte volgens ambassadeur Woodruff voor senator Nancy Kassebaum, de voorzitter van de subcommissie voor Afrikaanse zaken van de Senaatscommissie voor buitenlandse betrekkingen, en hij bracht voor haar in Bangui een bezoek, dat al maanden tevoren zou zijn gepland.
Voor het eerst sinds de machtsovername gaf ex-president Dacko op 4 sept. een persconferentie. Hij begon volgens AP met te zeggen dat hij Kolingba had gevraagd de macht over te nemen, maar even later stelde hij dat Kolingba hem had gevraagd om in het belang van het land af te treden. Op de vraag, waarom de macht niet, overeenkomstig de grondwet, door de premier werd overgenomen, werd geen antwoord gegeven, aldus AP.

Politieke partijen

Blijkens sommige commentaren zou Dacko op eigen initiatief – mogelijk gesteund door plaatselijke Franse adviseurs die Mitterrands politiek catastrofaal achtten – de macht aan de militairen hebben overgedragen om van de zorgen en de zware last bevrijd te zijn. Volgens Le Monde (9-9) ging het om een „pseudo-staatsgreep", uitgevoerd met wederzijdse instemming van Dacko en Kolingba, tegen de leiders van de politieke partijen, in het bijzonder Goumba en Patasse.

Terwijl Goumba aanvankelijk te Parijs een afwachtende houding aannam, verklaarde Patasse zich bereid ,,vertrouwen'' te stellen in het leger en met de leiders daarvan samen te werken. Ook PRP-leider Henri Maidou zei genegen te zijn mee te werken aan de taak van het nationale herstel, ,,zodra men het ons vraagt''. (*Le* Monde 5-9)

Tijdens een persconferentie op 6 okt. te Parijs verzocht Patasse president Kolingba presidentsverkiezingen in januari 1982 te organiseren en parlementsverkiezingen in febr. 1982. .,Ditis een voorstel, geen ultimatum aan de militairen, die trouwens talrijk zijn in de gelederen van de MPLC,'' aldus Patasse. Hij sprak zich ook uit voor een ronde-tafelconferentie tussen de politieke partijen en voor handhaving van de ,,geprivilegieerde betrekkingen'' tussen Bangui en Parijs.

Op 20 okt. verklaarde generaal Kolingba in Gbadolite, het geboortedorp van president Moboetoe van Zaire, dat het leger in de CAR aan de macht zou blijven zolang een .,zorgwekkende'' economische situatie dat eist.
De verslechtering van de economische situatie in zijn land weet de president van de CAR volgens het Zairese persbureau AZAP aan de politieke klasse, die ,,niet bij machte (was) de eenheid van het Centraalafrikaanse volk te garanderen''.

De economischesituatie

Van 1977 tot 1981 daalde het nationaal inkomen met 3% per jaar. Terwijl de begroting voor 1981 voor dat jaar een reële groei van 3% voorzag, zal er sprake zijn van een negatieve groei van −5%. Het begrotingstekort voor het lopende jaar zal waarschijnlijk 11,5 mrd francs CFA bedragen. Bovendien zullen de geraamde uitgaven in werkelijkheid ongeveer 1 mrd hoger uitkomen. De produktie in land- en mijnbouw daalt of stagneert. De CAR produceert en exporteert minder katoen (20.000 ton tegen 27.000 ton ten tijde van Bokassa) en minder koffie (8.000 i.p.v. 12.000 ton).
De internationale financiële experts menen, aldus Le Monde (11-9), dat om de economische machinerie van de CAR op gang te brengen met spoed nieuwe hulp in de orde van 10 mrd francs CFA aan Bangui moet worden verleend. Maar noch Frankrijk, noch het IMF, noch iemand anders lijken daartoe genegen. De hulp van Frankrijk werd tussen 1978 en 1980 verdrievoudigd; uit het fonds voor ontwikkelingshulp (FAC) alleen al werd de bijdrage verhoogd van 1 tot 3 mrd francs CFA.

ZAIRE

BESLUITEN CENTRALE COMITÉ MPR. REORGANISATIE KABINET

Tijdens een op 21 sept. begonnen zitting van het Centrale Comité van de regeringspartij Mouvement populaire de la révolution (MPR) werden sancties aangekondigd tegen een aantal leden. Uitgestoten werden ex-premier Ileo Songo Amba, „Mwami'' Ndeze (chef van de regio Kivu) en Mukwakani Gahungu (oud-secretaris-generaal van de eenheidsvakcentrale UNTZA). Laatstgenoemde zou zich hebben schuldig gemaakt aan ,,subversieve[x] acties.
Op 23 sept. werd in Kinsjasa de arrestatie bekendgemaakt van Tokwaulu Bolamba, de minister van PTT, die werd beschuldigd van het verduisteren van diverse miljoenen zaires.
Op 30 sept. werd bericht dat de in België verblijvende ex-premier Nguza Karl-I-Bond van zijn burgerrechten en politieke rechten vervallen was verklaard voor de duur van 5 jaar en dat tegen hem een justitiële vervolging was ingesteld wegens ,,hoogverraad[n], bedreiging van de externe staatsveiligheid, aansporing tot rebellie en belediging van het staatshoofd''. Sakombi Inongo, minister van voorlichting in de jaren 1970-1975, verloor zijn mandaat als lid van het politieke bureau en werd van zijn burgerrechten en politieke rechten vervallen verklaard voor de duur van 5 jaar wegens ,,belediging van het staatshoofd en ernstige inbreuken op de partijdiscipline''.

Op 2 okt. besloot het CC van de MPR dat de functies van eerste staatscommissaris (premier) en uitvoerende partijsecretaris voortaan zouden worden gecombineerd.
In verband met dit besluit boden de regering en het uitvoerende comité van de MPR op 7 okt. hun ontslag aan. Premier Nsinga Udjuu en uitvoerend MPR-secretaris Inonga Lokonga werden door president Moboetoe ontvangen. Deze bevestigde Nsinga Udjuu op 10 okt. in zijn ambt van premier en benoemde hem tevens tot uitvoerend secretaris van de MPR. Tegelijk reorganiseerde de president het kabinet, waarvan bijna de helft van de 26 leden werd vervangen. Het kabinet verlieten o.a. Bomboko Lokumba (vice-premier en minister van buitenlandse zaken en internationale samenwerking), Duga Kugbe Toro (territoriaal bestuur), Emony Mondanga (zonder portefeuille) en Elebe Ma Ekonzo (voorlichting). De volgende benoemingen werden bekendgemaakt: vice-premier en minister van territoriaal bestuur – Vunduawe Te Pemako; minister van buitenlandse zaken en internationale samenwerking – Yoka Mangono; minister van voorlichting – Kande Dzambulate; minister zonder portefeuille – Idzumbuir Asal Bolumbu (oud-staatssecretaris van buitenlandse zaken). (AFP, *AP*)

(Vor. ber. pag. 463-1)

BEGROTINGSTEKORT

De op 1 dec, door premier Nsinga aan de Nationale Vergadering voorgelegde ontwerp-begroting voor 1982 voorziet in een tekort van één miljard zaires (meer dan $180 mln).

ZAMBIA

**AMERIKAANSE DIPLOMATEN UITGEWEZEN.
MIJNWERKERSSTAKINGEN.
ARRESTATIE VIER VAKBONDSLEIDERS.
AANKLACHT TEGEN „SAMENZWEERDERS[y]. VRIJLATING TWEE VAKBONDSLEIDERS**

Op 22 dec. kregen twee Amerikaanse diplomaten in Loesaka opdracht Zambia binnen 48 uur te verlaten wegens ,,activiteiten schadelijk voor de staatsveiligheid''. Vier andere, in het buitenland verblijvende Amerikanen (o.w. drie diplomaten) werden persona non grata verklaard. Eén van hen was Frederick Boyce Lundahl, die op 6 maart 1981 door Mozambique was uitgewezen (zie pag. 62113).
Een woordvoerder van het Zambiaanse ministerie van buitenlandse zaken zei dat de vier Amerikanen de mogelijkheden voor een alternatief leiderschap in Zambia hadden onderzocht. Zij zouden in contact hebben gestaan met Webster Kayi Lumbwe, een ambtenaar op het ministerie van buitenlandse zaken, die kort tevoren was gearresteerd op verdenking in dienst van de Amerikaanse inlichtingendienst CIA te staan. Lumbwe zou hebben toegegeven dat de CIA ,,de mogelijkheid van een alternatief leiderschap'' in Zambia had ,,onderzocht''. Bij dit plan zou Frederick Chiluba, de voorzitter van de Zambia Congress of Trade Unions (ZCTU), zijn betrokken. Betrouwbare bronnen in Loesaka, aldus The Times (24-6), meldden dat er geen verband bestond tussen de twee uitgewezen Amerikaanse diplomaten en de deelnemers aan het zojuist ontdekte komplot (pag. 49613).

Stakingen

In juli verslechterde de relatie tussen regering en vakbonden, die in april was genormaliseerd (pag. 496/3), als gevolg van een reeks stakingen.

Begin juli staakten meer dan 700 spoorwegarbeiders te Livingstone (aan de grens met Zimbabwe) na wijzigingen in de leiding van de Zambia Railways Company, een staatsbedrijf.
Op 7 juli brak een wilde staking uit onder ca. 10.000 mijnwerkers te Kon-Kola van de staatsonderneming Nchanga Consolidated Copper Mines (NCCM). Zij protesteerden tegen het besluit de door de NCCM verzorgde voedselvoorzieriing te staken. Deze staking leidde volgens de NCCM tot een produktieverlies ter waarde van 2,4 mln Kwacha (£1,4 mln). Op 13 juli werd het werk hervat.
Op 17 juli verlamde een wilde staking van gespecialiseerde mijnwerkers in Luanshya en Rabwe het grootste deel van de Zambiaanse koperindustrie. De stakers verlangden dezelfde salarissen als hun ca. 3.000 buitenlandse collega's. De leider van de mijnwerkersbond van Zambia (MUZ), David Mwila, verklaarde op 17 juli: ,,Deze stakingen zijn symptomen van de toenemende ontgoocheling van het volk over het economische beleid van deze regering."
Besprekingen van premier Nalumino Mundia met Mwila en ZCTU-leider Chiluba op 19 juli leverden niets op. Er volgden botsingen tussen de zwaarbewapende paramilitaire politie en stakers, waarbij de politie op 23 juli van traangas gebruik maakte. Maar op 24 juli zou volgens de mijnbouwmaatschappijen praktisch een einde aan de staking zijn gekomen; de produktie werd toen normaal genoemd.

De twee staatsmijnbouwmaatschappijen – NCCM en Roan Consolidated Mines (RCM) – produceerden in 1980 609.935 ton koper en 3.310 ton kobalt. In het eerste kwartaal van 1981 bedroeg de koperproduktie 176.000 ton vergeleken met 199.000 ton in het eerste kwartaal van 1980. De daling van de produktie werd ten dele toegeschreven aan de mijnwerkersstaking van jan. 1981 (pag. 496/2).

In de eerste zeven maanden van 1981 bedroeg de koperproduktie 320.000 ton vergeleken met 358.000 ton in de overeenkomstige periode van 1980.

NCCM en RCM hebben ca. 55.000 arbeiders in dienst. Zij zijn de voornaamste werkgevers van de 8.000 a 10.000 buitenlanders die in Zambia werken. Volgens de Financial Times (7-11) is er in de mijnen een tekort aan 1.000 buitenlanders.

Arrestaties

Op 27 juli maakte president Kenneth Kaoenda in een radio-uitzending bekend dat hij vier vakbondsleiders en een zakenman had laten arresteren, omdat zij zouden hebben opgeroepen tot illegale stakingen met het doel de leiding van het land over te nemen. De arrestaties waren volgens Kaoenda de enige mogelijkheid om de industriële vrede en veiligheid in het land te handhaven. De stakingen waren niet bedoeld om hogere lonen en betere arbeidsvoorwaarden te krijgen, maar ,,ze zijn politiek bedoeld", aldus de president.
De gearresteerden waren: Frederick Chiluba (voorzitter ZCTU), Newstead Zimba (secretaris-generaal ZCTU), Chitala Sampa (plv. secretaris-generaal ZCTU), Timothy Walamba (vicevoorzitter MUZ) en Chama Chakombota, een zakenman uit Ndola.
De president beschuldigde Chiluba en zijn ,,mede-samenzweerders" van verantwoordelijkheid voor drie wilde stakingen in de kopermijnen in het voorbije half jaar en van bemoeienis met 84 illegale stakingen in Zambia dit jaar, waarbij meer dan 46.000 arbeiders waren betrokken en die ruim 200.000 arbeidsdagen hadden gevergd.
Na een tweedaags spoedberaad van de ZCTU werd door de vakbeweging op 31 juli verklaard dat de mogelijkheid van een algemene staking uit protest tegen de arrestaties niet kon worden uitgesloten. De onmiddellijke vrijlating van de vier vakbondsleiders werd geëist. Op de arbeiders werd een beroep gedaan om kalm te blijven. De ZCTU zou voor nieuw beraad opnieuw worden bijeengeroepen, nadat president Kaoenda zijn redenen voor de detenties gedetailleerd had uiteengezet en na pogingen om de onmiddellijke en onvoorwaardelijke vrijlating van de vier mannen te verkrijgen. De beschuldigingen van Kaoenda werden verworpen. ,,De regering moet de blaam voor haar economische en politieke problemen niet afschuiven door de ZCTU als zondebok te gebruiken."
De ZCTU riep ook op tot de instelling van een openbare commissie van onderzoek, met vertegenwoordigers van de OAE en de ILO, die zich met drie zaken moest bezighouden: de oorzaken van de voortdurende misverstanden tussen de vakbeweging en de regering; de oorzaken van de stakingen in Zambia; en de beweerde betrokkenheid van vakbondsleiders bij acties tot destabilisatie.

Ontwikkelingen i.v.m. samenzwering oktober 1980

Inmiddels had radio-Loesaka op 28 mei gemeld dat een rechtbank in de hoofdstad 13 personen naar het hooggerechtshof had verwezen voor berechting op beschuldiging van een poging de regering omver te werpen in oktober 1980 (pag. 49511-1981). Onder die dertien waren generaal-majoor Christopher Kabwe (de geschorste bevelhebber van de Zambiaanse luchtmacht, zie pag. 494/3), Valentine Musakanya (oud-gouverneur van de Bank van Zambia), Edward Jack Shamwana (ex-advocaat) en brigade-generaal Godfrey Miyanda.
Volgens Zambiaanse bronnen had het op 14 juni 1981 ontdekte komplot (pag. 49613) ook ten doel de 13 op hun berechting wachtende personen uit de gevangenis te Loesaka te bevrijden. De *Times of Zambia* meldde op 10 aug. de arrestatie van een niet gespecificeerd aantal prominente Zambianen, o.w. legerofficieren. in verband met die bevrijdingspoging.
Op 15 aug. werd generaal-majoor Kabwe uit hechtenis ontslagen; de aanklachten tegen hem werden ingetrokken. De minister van juridische zaken, Gibson Chigaga, maakte volgens radio-Salisbury (16-8) bekend dat de advocaat Mundia Sikatana i.v.m. de couppoging van 1980 was gedetineerd.
Op 17 aug. berichtte radio-Loesaka dat drie van de 13 van verraad beschuldigde personen getracht zouden hebben generaal-majoor Kabwe ertoe over te halen een vliegtuig met president Kaoenda aan boord te kapen om deze te dwingen tot het tekenen van een verklaring waarin hij van zijn macht afstand deed. Deze drie personen (Shamwana, Musakanya en Goodwin Yoram Mumba) zouden daarbij zijn geassisteerd door Pierce Annfield, een blanke advocaat die i.v.m. het Chilanga-incident van oktober 1980 (pag. 49511) bij verstek wegens verraad was aangeklaagd. Annfield was geassocieerd met Sikatana.
Op 2 nov. werden de 13 verdachten door het hooggerechtshof van Zambia wegens de samenzwering van oktober 1980 in staat van beschuldiging gesteld.

Vrijlating twee vakbondsleiders

In september werd de zakenman Chama Chakombota vrijgelaten.
Op 28 okt. gelastte het hooggerechtshof van Zambia de vrijlating van Frederick Chiluba en op 9 nov van Newstead Zimba. In beide gevallen bevestigde het hof de toepassing van de habeas corpus. (The Times, Financial Times, *NRC/H'blad*)

ONTSLAG MINISTER

Op 25 juli maakte een regeringswoordvoerder bekend dat Joshua Lumina, de minister van ontwikkeling en planning, was ontslagen nadat hij ervan was beschuldigd betrokken te zijn geweest bij de marteling van een dorpshoofd i.v.m. een beweerde veediefstal.

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660.

ONDUIDELIJKHEID NA DEENSE VERKIEZINGEN

Op 8 dec. 1981 gingen de Denen voor de zesde keer in tien jaar naar de stembus om kandidaten te kiezen voor de 179 zetels tellende Folketing, het Deense parlement.
Aan de verkiezingen namen in totaal 13 partijen deel, waarvan er 10 al in het zittende parlement waren vertegenwoordigd.

De verkiezingen leverden de volgende zetelverdeling op:

	1981 aantal zetels	1979 aantal zetels
Sociaal-Democraten	59	68
Soc. Volkspartij	20	11
Links-Socialisten	5	6
	84	85
Liberalen (Venstre)	21	22
Conservatieven	26	22
Vooruitgangspartij	16	20
Centrum-Democraten	15	6
Christelijke Volkspartij	4	5
Rechtsverbond	—	5
Radicaal-Liberalen	9	10
	91	90
Faroer eilanden	2	2
Groenland	2	2
Totaal	179	179

De sociaal-democraten behaalden 32,9% van de stemmen tegen 38,2% in 1979; de Soc. Volkspartij 11,3% (6,0% in 1979), delinks-socialisten 2,3% (3,6%), de liberalen 11,3% (12,5%), de conservatieven 14,4% (12,5%), de Vooruitgangspartij 8,9% (11,0%), de centrum-democraten 8,3% (3,2%), de Chr. Volkspartij 2,3% (2,6%), het Rechtsverbond 1,2% (2,6%), de radicaal-liberalen 5,1% (5,4%).

Anker Jörgensen samen met zijn echtgenote op weg naar de stembus

Op de Faroer eilanden werden de sociaal-democratische en de liberale afgevaardigde herkozen, op Groenland werd een sociaal-democraat en een lid van de Socialistische Volkspartij gekozen. Dit betekende dat het totaal aantal zetels van de Sociaal-Democratische Partij op 61 kwam.

De opkomst bij de verkiezingen was laag voor Deense begrippen: 82,7% van de stemgerechtigden van 18 jaar en ouder bracht zijn stem uit. De Communistische Partij, de maoïstisch georiënteerde Cominunistische Arbeiderspartij en de trotskistische Socialistische Arbeiderspartij, die voor het eerst aan de verkiezingen meedeed, behaalden geen zetels in het parlement.
De uitslagen betekenden een verlies voor de sociaal-democratische regeringspartij van premier Jörgensen, die op 26 okt. 1979 een minderheidskabinet had gevormd (pag. 689 e.v.-1979), dat alleen bestond uit leden van zijn eigen partij, maar wel kon rekenen op de steun van de Centrum-Democratische Partij, de Christelijke Volkspartij en de Radicaal-Liberale Partij.
Winnaars waren de Socialistische Volkspartij van Gert Petersen en de centrum-democraten onder leiding van Erhard Jacobsen, die in 1973 uit de Sociaal-Democratische Partij stapte.
De Vooruitgangspartij van Mogens Glistrup, een anti-belastingpartij die ooit de op een na grootste partij van het land was en bij de verkiezingen van 1979 op de vierde plaats terechtkwam, verloor 4 zetels.
Dit verlies had volgens velen te maken met de veroordeling op 23 november van Glistrup wegens belastingfraude. De uit zijn ambt gezette advocaat. die de partij in 1972 oprichtte, werd na een proces dat meer dan zeven jaar duurde, wegens belastingontduiking veroordeeld tot 4 jaar gevangenisstraf en 4 mln kronen boete.

Oorzaak vervroegde verkiezingen.
Verkiezingscampagne.
Gemeenteraadsverkiezingen

Op 12 nov. 1981 viel de minderheidsregering van premier Jörgensen, toen de drie „gedoogpartijen", de Centrum-Democraten, de Christelijke Volkspartij en de Radicaal-Liberalen, een voorstel weigerden te steunen dat verzekeringsmaatschappijen en pensioenfondsen moest dwingen hun enorme rentewinsten te investeren in industrie en landbouw in plaats van in langlopende obligatieleningen die een effectieve rente hadden van rond de 20%. De hoge rente werd veroorzaakt door de leningen die de staat afsloot om het begrotingstekort te financieren.
Met de voorgestelde maatregelen zou de komende drie jaar f 15 mrd beschikbaar moeten komen voor 50.000 nieuwe banen per jaar. De werkloosheid bedroeg op dat ogenblik 9,3%.
De radicaal-liberalen dienden een motie van afkeuring in, die met 78 tegen 74 stemmen bij 10 onthoudingen werd aanvaard. De regering kreeg alleen de steun van de eigen partij, de Socialistische Volkspartij en het parlementslid voor Groenland.
In de nacht van 11-12 november waren onderhandelingen tussen de regering en de drie kleine gedoogpartijen al afgebroken, omdat men hel niet eens kon worden over het pakket economische maatregelen om de bijna bankroete landbouwsector te redden, de grote problemen in de bouw aan te pakken en de industrie nieuw leven in te blazen. De regering wilde dit plan financieren met verplichte winstdeling en een extra belasting op consumptiegoederen naast de genoemde belasting van verzekeringsmaatschappijen en pensioenfondsen.
De economie en de werkgelegenheid vormden dan ook de inzet van de verkiezingscampagnes. Met de steun van de drie gedoogpartijen kreeg de regering-Jörgensen in mei 1980 (zie pag. 55012) met een meerderheid van slechts één stem de goedkeuring van het parlement voor haar nieuwe crisisplan. Dit plan was gericht op stimulering van het bedrijfsleven en beperking van de particuliere consumptie. Onderdelen van het plan waren bezuinigingen op de sociale uitkeringen en premies voor energiebesparingen, om het land minder afhankelijk te maken van de invoer van olie en gas.
De sociaal-democraten wilden de economie aan de ene kant stimuleren door het bedrijfsleven meer ruimte te geven. Aan de andere kant verwachtten zij dan ook van de bedrijven dat zij die extra ruimte zouden benutten om nieuwe investeringen te doen, en zo werkgelegenheid te scheppen. Dit beleid verdedigden de sociaal-democraten in de verkiezingscampagne.
De conservatieven en liberalen hadden voor de verkiezingen een alliantie gevormd, die het VK-alternatief werd genoemd. V stond voor Venstre en K voor conservatief. De conservatief-liberale alliantie wilde de groei van de werkgelegenheid in de publieke sector afremmen.
Zij stelde zich verder voor de inflatie

(10%) te drukken via belastingverlaging en Denemarken minder afhankelijk te maken van buitenlandse energie door de ontwikkeling van kernenergie (op dat ogenblik waren er geen kerncentrales in gebruik in Denemarken). Daardoor zou ook het tekort op de betalingsbalans (voor 1981 werd f 5 mrd voorzien) kunnen worden teruggebracht.
De overheid moest volgens de conservatieven minder uitgeven om het begrotingstekort te verkleinen. In 1981 zal dit meer dan f 12 mrd bedragen en voor 1982 werd het zelfs op f 17 mrd geschat. De Denen zouden voortaan moeten gaan betalen voor het lidmaatschap van bibliotheken, voor gezondheidszorg en voor kindercrèches. volgens de verkiezingsalliantie. Ook vond zij dat de werkloosheidsuitkeringen omlaag moesten.
Het verlies van de sociaal-democraten tekende zich al af bij de op 17 november gehouden gemeenteraadsverkiezingen, toen de regeringspartij een licht verlies leed (3% t.o.v. de gemeenteraadsverkiezingen van 1978) en de conservatieven en de Socialistische Volkspartij winst boekten. Daarnaast was er ook een lichte winst voor de liberalen en de centrum-democraten.
Bij de gemeenteraadsverkiezingen stemden ook de buitenlanders mee die langer dan drie jaar in Denemarken woonden. Zij hadden geen stemrecht bij de parlementsverkiezingen.

Ontslag kabinet-Jörgensen. Jörgensen formateur

Nadat duidelijk was geworden dat de regeringspartij had verloren heeft premier Jörgensen op 9 december het ontslag van zijn kabinet aangeboden aan koningin Margrethe II.
Op 10 december wees koningin Margrethe Anker Jörgensen aan als formateur van een nieuw kabinet. Zijn partij was met 61 van de 179 zetels in het parlement nog steeds de grootste partij. Jörgensen had tot nu toe geweigerd samen te werken met de Socialistische Volkspartij van Gert Petersen, maar was daarvoor gevoelig op de vingers getikt door de vakbonden, die de sociaal-democraten traditioneel ondersteunen in verkiezingscampagnes. Zo'n linkse samenwerking, aldus de vakbonden, mocht niet op voorhand worden afgewezen.
Op 8 december zei Gert Petersen dat hij op een aantal punten overeenkomsten zag tussen zijn partij en de sociaal-democraten, vooral in de aanpak van de werkgelegenheid. Op het terrein van de buitenlandse politiek bestaat echter veel onenigheid tussen de partijen. De Socialistische Volkspartij is een onverzettelijke tegenstander van NAVO en EG.
Standpunten over kernwapens, milieu en defensiepolitiek liggen ver uiteen. Maar op economisch terrein zouden er wel compromissen te sluiten zijn. Een mogelijkheid nu is. dat de sociaal-democraten geen coalitie vormen met de partij van Petersen, maar dat deze een minderheidsregering-Jörgensen gedoogt. Samen hebben deze partijen geen meerderheid in het parlement. De radicaal-liberalen die een sleutelpositie innemen tussen links en rechts willen echter niet samenwerken met de Socialistische Volkspartij.
Een andere mogelijkheid vormt de conservatief-iiberaie alliantie met steun van de centrum-democraten van Erhard Jacobsen. Ook zij beschikken daarmee nog niet over een parlementaire meerderheid. De Vooruitgangspartij van Glistrup zou wel van dienst kunnen zijn, maar de veroordeling van de advocaat maakt haar zeker niet tot de meest begeerde partij. Bovendien is het de vraag of Glistrup in het parlement kan terugkeren. Volgens de Deense grondwet moeten parlementariërs van onbesproken gedrag zijn. Al eerder, in 1957 en 1972, zijn politici uitgesloten. Een dergelijke beslissing moet de Folketing nemen.
Er wordt een lange formatie verwacht.

Mogens Glistrup, leider van de Vooruitgangspartij, op de dag dat hij werd veroordeeld wegens belastingfraude.

Op 9 december zei Jörgensen op de televisie dat het vormen van een coalitie, steunend op een stabiele meerderheid, bijna onmogelijk was na verkiezingen waarbij links, rechts noch het midden duidelijk had gewonnen. Volgens The Times (10-12) voorzagen betrouwbare commentatoren zelfs de mogelijkheid van nieuwe verkiezingen in 1982.

Voorafgaande *ontwikkelingen.* EG-referendum in Groenland

Op 20 aug. 1981 maakte het Deense ministerie voor Groenland bekend, dat Groenland op 23 febr. 1982 een referendum zal houden waarbij de bevolking wordt gevraagd of het lidmaatschap van de Europese Gemeenschap dient te worden verlengd.
Groenland, dat in 1979 binnenlands zelfbestuur kreeg, wil meer zeggenschap over zijn rijke visgronden. De linkse regeringspartij Siumut, die over 13 van de 21 zetels in het parlement beschikt, is anti-EG. Het eiland trad samen met Denemarken in 1972 tot de gemeenschappelijke markt toe, hoewel 70% van de bewoners van Groenland bij een referendum in 1972 tegenstemde.

Congres sociaal-democraten: geen kernwapens op Deens grondgebied

Op 5 september werd tijdens het jaarlijkse congres van de sociaal-democraten in Aalborg een resolutie aangenomen, waarin stond dat de ,,sociaal-democraten er voortaan naar zouden streven dat er geen kernwapens op Deens grondgebied werden geïnstalleerd". Vroeger was de partij tegen kernwapens op Deens grondgebied ,,invredestijd", maar deze laatste toevoeging had men nu, tegen het advies van premier Jörgensen in, geschrapt.
Verder kritiseerde de minister van buitenlandse zaken, Kjeld Olesen, de Amerikaanse beslissing de neutronenbom te gaan produceren (pag. 529 e.v.) en verklaarde hij dat Denemarken nooit zou toestaan dat de neutronenbom op zijn grondgebied werd gestationeerd.

Aftreden minister van openbare werken

Op 14 oktober nam de minister van openbare werken en PTT, Jens Risgaard Knudsen, ontslag omdat hij vond dat hij te weinig steun had ontvangen van zijn collega's bij zijn pogingen de postbezorging te verbeteren.
Knudsen werd opgevolgd door Knud Heinesen (49), leider van de sociaal-democraten in het parlement en vroeger minister van onderwijs (1971-'73), begroting (1973) en financiën (1975-'79).

Bezoek Jörgensen aan Peking

Van 19-29 oktober bracht premier Jörgensen een officieel bezoek aan China. Hij was daarmee de tweede Deense minister-president die China bezocht. Poul Hartling was hem in 1974 voorgegaan.
Jörgensen werd ontvangen door vicevoorzitter Deng Xiaoping, door minister-president Zhao Ziyang en door vice-premier Wan Li. Na zijn onderhoud met Jörgensen verklaarde Deng dat beide partijen over vele internationale vraagstukken hetzelfde dachten. Verder zei hij dat China samen met andere landen naar een lange periode van vrede wilde toewerken. Het zwaartepunt van de Sowjet-strategie lag in Europa en alle krachten moesten gebundeld worden tegen de Sowjet-agressie en -expansie.
Jörgensen onderstreepte het belang van samenwerking tussen de Europese landen en zei dat Denemarken zou streven naar zo'n samenwerking en eenheid. Denemarken zou lid van de NAVO blijven, zijn defensiepotentieel versterken en zich tevens inzetten voor een ontspanning van de toestand in de wereld.
Vice-premier Wan benadrukte dat China veel belang hechtte aan samenwerking met de EG, omdat dat een zaak van strategisch belang was.
Tijdens het bezoek werd een programma voor samenwerking tussen beide landen ondertekend voor 1982 en 1983. Het programma behelst een uitwisseling en samenwerking op het gebied van wetenschappelijk onderzoek, vorming, cultuur, kunst, radio en TV.

Uitwijzing Russische diplomaat

Op 4 november werd bekendgemaakt dat de Deense regering de Russische diplomaat Wladimir Merkoelow, tweede secretaris op de Sowjet-ambassade in Kopenhagen, had uitgewezen ,,wegens activiteiten die de Deense staat ondermijnen".
Drie weken daarvoor was Merkoelow door het Deense ministerie van buitenlandse zaken tot persona non grata verklaard. De diplomaat, die sinds 1977 was verbonden aan de ambassade, zou actief zijn geweest binnen groepen die het NAVO-lidmaatschap van Denemarken afwezen en voorstander waren van een kernwapenvrije zone in Scandinavië.
Volgens The Times (5-11) meldde de Kopenhaagse krant Berlingske *Tiden*de dat de Deense inlichtingendienst had ontdekt dat Merkoelow een agent van de Russische geheime dienst (KGB) was.

(Vor. ber. pag. 55012 e.v.)

INTERNATIONALE ZAKEN

NAVO

WINTEROVERLEG

In Brussel heeft van 7-11 dec. het gebruikelijke winteroverleg van de NAVO plaatsgevonden. Achtereenvolgens vergaderden de Eurogroep – de ministers van defensie van de Europese lidstaten van de alliantie; het comité voor defensieplannen – de ministers van defensie van alle lidstaten; en de ministerraad – de ministers van buitenlandse zaken van de NAVO-landen.

Eurogroep

De Eurogroep was bijeen op 7 dec. en in de ochtend van de achtste.
De Europese ministers van defensie besloten op 7 dec., dat zij binnen de NAVO in het vervolg meer als groep zullen optreden.

De behoefte aan een meer zelfstandig optreden van de Europese ministers is ontstaan in het licht van de massale vredesdemonstraties die de afgelopen tijd in West-Europa zijn gehouden. „Wij willen een soort permanent politiek gesprek over de specifieke problemen van Europa binnen het bondgenootschap", aldus de Nederlandse minister Van Mierlo.
Een van die specifieke problemen is het feit dat de Europese landen veel dichter liggen bij de grote tegenstander van de NAVO, de Sowjet-Unie, en daardoor dichter bij een eventueel slagveld.

Dat heeft ook in vredestijd een uitwerking op het denken van de bevolking, waarvan men ook de Amerikaanse bevolking wil doordringen. Daartoe zoeken de Europese NAVO-ministers. aldus Van Mierlo, naar een manier om de Amerikanen een soort Euro-NAVO-voorlichting te gaan verstrekken opdat men in de VS geen verkeerde ideeën krijgt over wat er in West-Europa gaande is.

In het algemeen volstaat de Eurogroep met één dag vergaderen. Deze keer moest het slot van de bijeenkomst een dag worden uitgesteld en kwamen de Europese ministers van defensie in de ochtend van 8 dec. opnieuw bij elkaar.

De directe aanleiding daarvoor was het feit dat de Griekse premier, Andreas Papandreou, in zijn nevenfunctie van minister van defensie het nodig had gevonden om zijn Europese NAVO-collega's te tonen dat hij onafhankelijk is. Hij verscheen op 7 dec. niet in Brussel. Daardoor kon er geen slotcommuniqué worden opgesteld en moest de zaak worden verdaagd.

Papandreou, die aanvankelijk aan het begin van de middag van 7 dec. in Brussel had zullen verschijnen, veranderde zijn plannen op het laatste moment. Hij stapte pas tegen tweeën op het vliegtuig in Athene, zodat hij wel op tijd kwam voor een gesprek met de Amerikaanse minister van defensie, Caspar Weinberger, in het Hilton hotel, maar er niet aan toe kwam nog even naar het NAVO-hoofdkwartier te rijden, waar zijn collega's de vaststelling van het communiqué steeds verder za-

De Nederlandse minister van defensie Van Mierlo (l.) begroet zijn Noorse collega A. Sjaastad aan het begin van de bijeenkomst van de Eurogroep.

ten te rekken in afwachting van zijn komst.
Dat communiqué kon niet worden opgesteld omdat de Grieken het niet nodig vonden dat er iets in werd opgenomen over de toetreding van Spanje, een begroeting met toestemming of iets van dien aard van het Spaanse lidmaatschap.
Dat vonden sommige ministers toch wat mager. De Eurogroep, die juist binnen het totaal van de NAVO-ministervergaderingen wat meer politieke invloed wil verwerven, kon toch niet voorbijgaan aan dit politieke feit van de eerste orde. De Turken verspreidden 's morgens in de wandelgangen al het bericht dat het naast de Grieken vooral de Nederlanders waren die een instemmende verklaring weigerden over de Spaanse toetreding.
Minister Hans van Mierlo had zich afgevraagd waarom er nu al een verklaring over Spanje moest worden uitgegeven, terwijl de ministers van buitenlandse zaken zich daar in de loop van de week in Brussel intensief mee zouden bezighouden.
Toen enkele collega's tegenwierpen dat het toch moest gebeuren, pleegde Van Mierlo telefonisch overleg met minister Max van der Stoel, die – zo wil het gerucht – geen bezwaren had tegen het opnemen in het slotcommuniqué van een instemmende verklaring over het Spaanse lidmaatschap.
Waarom de Grieken toch dwars bleven liggen, is niet helemaal duidelijk, omdat Papandreou een week eerder al zijn verzet tegen Spanje had laten varen. Sommige functionarissen in Brussel beweren dat de socialistische Griekse leider boos is geworden op minister Weinberger, die het voorafgegane weekeinde het Turkse militaire bewind – ook lid van de NAVO– uitvoerig heeft geprezen.

De Grieken willen voor elk tientje voor militaire steun dat Weinberger aan Turkije geeft, zelf zeven gulden ontvangen. Weinberger heeft laten weten dat hij daarover niet piekert.
Een andere kwestie waaromtrent de Grieken moeilijkheden veroorzaakten had te maken met het opnemen in het communiqué van een zinsnede over het NAVO-dubbelbesluit van dec. 1979 over de modernisering van kernwapens en het aanbieden van onderhandelingen met de Sowjet-Unie.
De Grieken wilden alleen nog maar van het onderhandelingsdeel uit het besluit van 1979 gewag maken. Dat ging de meeste ministers te ver. Papandreou ging op 8 dec. echter snel akkoord met een door minister Van Mierlo aangedragen compromis waarin – in navolging van het compromis in het Nederlandse kabinet – het dubbelbesluit als feit wordt herhaald, gevolgd door de van Griekse zijde voorgestelde passage over de noodzaak tot onderhandelingen en de nuloptie.

Comité voor defensieplannen

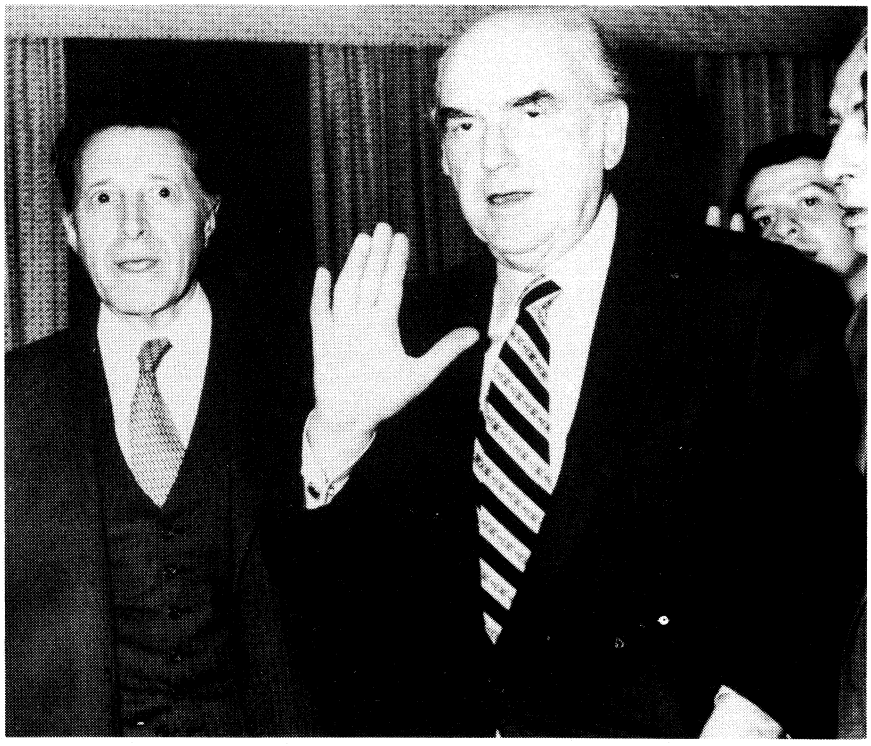
De ministers van defensie van alle NAVO-lidstaten, verenigd in het comité voor defensieplannen. kwamen in de middag var. 8 dec. bijeen. In deze vergadering bracht de Griekse premier Papandreou! tevens minister van defensie, de reserves van zijn land ten aanzien van het NAVO-lidmaatschap naar voren. Alleen de Turkse minister van defensie heeft op de uiteenzettingen van Papandreou gereageerd; geen van de andere ministers heeft zich in deze discussie gemengd.
Papandreou heeft in de vergadering van 8 dec. geen verdere eisen geformuleerd.

In Brussel bestaat de indruk dat Papandreou's ferme taal over de NAVO vooral voor binnenlandse consumptie is bestemd.
De Griekse premier vertelde na afloop op een persconferentie de ministervergadering te hebben verteld dat Griekenland ter bescherming van zijn nationale veiligheid en territoriale integriteit ,,gedwongenis een ontkoppeling van de NAVO in overweging te nemen".
Wat onder ,,ontkoppelingprecies moet worden verstaan wilde de Griekse premier niet vertellen. Naar zijn zeggen heeft Griekenland de overeenkomst op grond waarvan het land eerder dit jaar na zeven jaar afwezigheid terugkeerde in de militaire organisatie van de NAVO, ,,algedeeltelijk opgeschort".

Papandreou vertelde de pers ook welke eisen Griekenland stelt in verband met het voortduren van zijn NAVO-lidmaatschap: de Griekse strijdkrachten moeten in vredestijd uitsluitend onder Grieks commando staan, in de Turkse en Griekse militaire aanwezigheid in de Egeische zee moet een evenwicht tot stand worden gebracht, de NAVO moet Griekenland garanties geven tegen een Turkse aanval en de Turkse troepen moeten worden teruggetrokken van het eiland Cyprus
De uittreding van Griekenland uit de militaire organisatie in 1974 had de bezetting door Turkije van een deel van Cyprus als aanleiding De terugkeer in de NAVO eerder dit jaar was het resultaat van een akkoord, waarbij met name de Verenigde Staten een bemiddelende rol hebben gespeeld De dit jaar in Athene aan de macht gekomen socialist Papandreou is al jarenlang een pleitbezorger van uittreding uit de NAVO

Militairen vragen hogere defenszeuitgaven

De belangrijkste NAVO-commandanten vinden dat de ministers van defensie een jaarlijkse groei van uitgaven voor defensie moeten bewerkstelligen van 4% reëel per jaar, en niet van **3%** zoals momenteel geldt.
De commandanten spraken dat uit nadat zij in de halfjaarlijkse vergadering van de NAVO-ministers van defensie een nogal somber beeld gegeven hadden van de militaire verhouding tussen de NAVO en het Warschaupact. ,,Het beeld dat wij hebben kan alleen maar aanleiding zijn voor aanzienlijke zorg," zei voorzitter van het Militaire Comité van de NAVO, de Canadese generaal Robert Falls, die de pers op de hoogte

De Griekse premier en minister van defensie Papandreou (r.) met de Amerikaanse minister van defensie Weinberger.

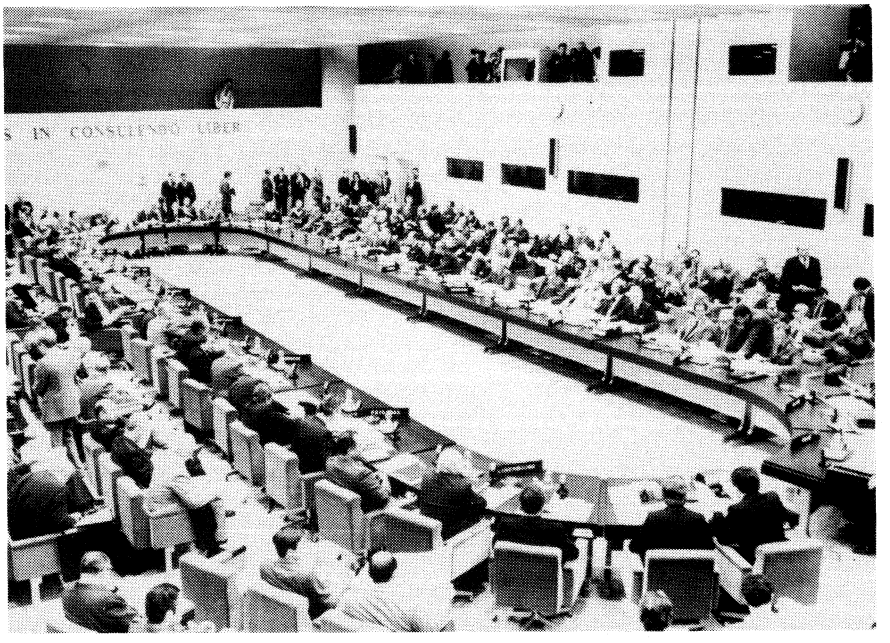
stelde van de nood waarin het bondgenootschap verkeert.
,,De situatie is ernstig, maar niet zinloos," zei Falls. ,,De kern van het probleem zit in de omstandigheid dat de Sowjet-Unie voortgaat met bewapenen, in het bijzonder op conventioneel terrein en dat de NAVO-landen daar niet voldoende tegenover kunnen stellen."

Nederland stelt besluit plaatsing kernwapens *officieel uit*

Nederland zal deze maand nog geen beslissing nemen over de plaatsing van 48 kruisraketten op zijn grondgebied. Minister Van Mierlo (defensie) heeft zijn NAVO-collega's in Brussel op 8 dec. officieel daarvan mededeling gedaan.
De NAVO-ministers hebben niet gereageerd op de verklaring. Het standpunt was hen al grotendeels bekend van de NAVO-vergadering eind oktober in Gleneagles in Schotland.
In december 1979, toen de NAVO het besluit tot modernisering van de kernwapens nam. had Nederland twee jaar opschorting van die beslissing gevraagd. Die beslissing zou worden genomen in het licht van de resultaten van de onderhandelingen tussen de Verenigde Staten en de Sowjet-Unie.
Van Mierlo herhaalde het standpunt dat de Nederlandse regering ook in de Kamer heeft ingenomen, namelijk dat deze onderhandelingen pas negen dagen eerder zijn begonnen en dat Nederland dus nog geen beslissing kan nemen. Het dubbelbesluit wordt door Nederland beschouwd als een gegeven feit, waaraan men op dit moment niet wil tornen in een onderhandelingssituatie met de Sowiet-Unie.

Ministers van defensie bereiken geen overstemming over slotcommuniqué

De ministers van defensie slaagden er op 9 dec. niet in overeenstemming te bereiken over de formulering van een gemeenschappelijk slotcommuniqué; het was voor de eerste maal in het bestaan van de NAVO, dat dit gebeurde. De impasse was gevolg van het Griekse verlangen in het communiqué een voor Turkije vijandige verklaring op te nemen.
De Griekse premier en minister van defensie Andreas Papandreou, die zich aanvankelijk opvallend loyaal tegenover de NAVO had gedragen – geen enkel ogenblik dreigde hij met onttrekking van de Griekse troepen aan het NAVO-opperbevel – bleek op 9 dec. toen het erop aan kwam het officiële communiqué op te stellen, het venijn ten aanzien van Turkije tot het laatst te hebben bewaard.

Overzicht van de vergadering van het NAVO-comité voor verdedigingsplannen

Nadat verschillende pogingen om de tekst voor Turkije en Griekenland aanvaardbaar te maken voor wat betreft de Zuidoostflank van de NAVO waren mislukt, kwam secretaris-generaal Luns rond tien uur 's morgens met de volgende verklaring: ,,Tot onze grote spijt is er dit keer geen officieel communiqué van de bijeenkomst van het Defensie Planning Comité. De Griekse premier Papandreou wilde namelijk een passage laten opnemen waarin de NAVO een garantie zou geven dat zij de Griekse oostgrens tegen agressie zou beschermen in geval van een aanval.
Het was duidelijk wat hij daarmee bedoelde. De Turkse minister van defensie Bayulken weigerde daarop deze tekst, waaruit zou blijken dat Turkije van plan was Griekenland aan te vallen, goed te keuren. De Turkse minister zei dat zijn land geen enkele intentie in die richting koestert en met Griekenland bilateraal op vriendschappelijke wijze van gedachte wil wisselen over wederzijdse problemen".
Ofschoon de bijeenkomst van de defensieministers de hele dag werd overschaduwd door de moeilijkheden tussen de twee bondgenoten aan de Zuidoostflank van de NAVO, werd op andere belangrijke punten vrij snel algemene overeenstemming bereikt. Weliswaar worden ze niet in een officieel communiqué opgesomd, maar de ministers werden het toch eens over de volgende zaken:

1 De NAVO-landen blijven streven naar een stijging van **3%** per jaar van hun defensiebudget.
2 De Snelle Inierventiemacht (tot nog toe vrijwel uitsluitend een Amerikaans stokpaardje waaraan de bondgenoten moesten geloven) die Washington wil inzetten bij crises rond vitale Amerikaanse en Europese belangen, komt pas in actie na overleg met de NAVO-partners.
3 De NAVO-defensieministers hebben de toetreding van Spanje tot de NAVO unaniem, maar sommigen niet enthousiast, verwelkomd.
4 De NAVO-landen zullen in de eerste maanden van 1982 een brochure over de militaire krachtsverhoudingen tussen NAVO en Warschaupact uitgeven.
5 Er zal grote waakzaamheid aan de dag worden gelegd in de toekomst inzake de export van technologie naar landen van het Warschaupact. Dit laatste is speciaal gebeurd opverzoekvan de Amerikaanse minister van defensie Caspar Weinberger,

Ministers van buitenlandse zaken bijeen. Protocol Span.je-NAVO ondertekend

De ministers van buitenlandse zaken van de NAVO vergaderden op 10 en 11 dec. als de NAVO-ministerraad. De 15 ministers hebben op 10 dec. in het NAVO-hoofdkwartier het protocol ondertekend, waarin de NAVO-regeringen Spanje uitnodigen toe te treden tot het bondgenootschap. De Spaanse regering heeft, gesteund door de meerderheid van het parlement, te kennen gegeven, dat zij dit wil.
De Spaanse minister van buitenlandse zaken, José Perez-Llorca, zei, dat Spanje nu toetreedt tot de groep van ,,vastberaden democratieën", die volgens hun verdrag ,,zijn toegewijd aan de principes van democratie, respect voor mensenrechten, gerechtigheid en maatschappelijke vooruitgang". Spanje, aldus de minister, wil met zijn toetreding te kennen geven, ,,dat het deze waarden wil ondersteunen" en verder ,,onze aanwezigheid binnen Europa en het Westen bevestigen".

De parlementen van alle NAVO-lidstaten zullen in de komende tijd de Spaanse toetreding moeten bekrachtigen; in Brussel gaat men ervan uit, dat dit ongeveer een jaar zal duren.
In Madrid overhandigde een vertegenwoordiging van de socialistische partij, die zich tegen het Spaanse lidmaatschap van de NAVO verzet, op 10 dec. een petitie, ondertekend door 600.000 Spanjaarden, aan de regering, waarin wordt gevraagd een referendum over de toetreding van Spanje tot het bondgenootschax, te houden.

VS-Libië

NAVO-bondgenoten van de Verenigde Staten zien geen reden op dii moment (economische) maatregelen tegen Libië te bespreken in verband met de berichten als zou de Libische leider Kadhafi opdracht hebben gegeven president Reagan en andere Amerikaanse functionarissen te vermoorden.
Dit is op 10 dec. gebleken in de vergadering van NAVO-ministers van buitenlandse zaken in Brussel, waar de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken Alexander Haig een schets gaf van de berichten die Washington hebben bereikt en die daar zeer serieus worden genomen.
Haig vroeg de bondgenoten niet om steun bij een eventuele economische boycot van Libië. Hij gaf de ministers in besloten zitting wél een overzicht van de maatregelen die de VS zouden kunnen nemen.
Daarbij bleek dat een groot aantal landen de analyse van de noodzaak daarvoor niet deelde. In het bijzonder van Franse en Italiaanse zijde werd een mogelijke boycot zonder meer van de hand gewezen.
Haig deelde de ministers mee dat wanneer de VS inderdaad tot maatregelen tegen Libië zouden overgaan de hondgenoten daar eerst over geconsulteerd zouden worden.
In de ministersvergadering werd tot uitdrukking gebracht dat als NAVO-bondgenoten toch steun zouden moeten geven aan een Amerikaans economisch embargo dit een bilaterale zaak tussen afzonderlijke landen en Washington zou zijn.
Overigens gaven de NAVO-ministers op 10 dec. wel een verklaring uit waarin een veroordeling werd uitgesproken over „alle daden van terrorisme, inbegrepen aanvallen op personeel van diplomatieke en consulaire vestigingen".

Paul Nitze brengt *verslag uit* over *Geneefse onderhandelingen*

Paul Nitze, de Amerikaanse onderhandelaar bij de Russisch-Amerikaanse gesprekken in Geneve over de beperking van middellange-afstandsraketten in Europa, zei op 10 dec. dat de Russische onderhandelaars nog niet van hun eerder publiekelijk ingenomen standpunten zijn afgeweken.
Nitze stelde in een besloten bijeenkomst in Brussel de 15 daar aanwezige ministers van buitenlandse zaken van de NAVO-landen op de hoogte van het verloop van de onderhandelingen. Na afloop gaf een Amerikaanse aanwezige, die ongenoemd wilde blijven, een kort verslag.
Naast de opmerking over de Russische houding had Nitze volgens hem gezegd dat de delegaties op een serieuze manier aan het onderhandelen zijn en dat de sfeer positief is, maar dat het nog te vroeg is om te voorspellen of er echt schot gaat zitten in de onderhandelingen.
De Amerikaan die verslag deed van het gezegde merkte op dat de toehoorders zonder uitzondering hun instemming betuigden met het Amerikaanse onderhandelingsstandpunt.

Slotdocumenten

De NAVO-ministerraad werd op 11 dec. afgesloten met het uitgeven van een slotcommuniqué, waarin de Sowjet-Unie „uitgebreide onderhandelingen" worden aangeboden met als doel om tot „doelmatige wapenbeheersing en ontwapening" te komen.
Als de Sowjet-Unie dit aanbod zou aannemen, „dan zouden de volkeren van Oost en West en in de Derde Wereld daar wel bij varen en zouden vrede en veiligheid op wereldschaal worden bevorderd".

Het NAVO-voorstel wil de aangeboden uitgebreide onderhandelingen tot uitvoering brengen in vier fora.

In de eerste plaats in de zogenaamde „START-onderhandelingen", de voortzetting van SALT over de vermindering van strategische kernwapens.
Het tweede forum is dat van de onderhandelingen over kernwapens voor de middellange afstand, die op 30 nov. in Geneve zijn begonnen.
In een speciale bij het communiqué gevoegde verklaring over dit type kernwapens wordt voor het eerst vastgelegd dat de NAVO ook bereid is „in latere fasen" verminderingen aan te brengen in andere kernwapensystemen dan alleen raketten. Daarmee wordt tegemoet gekomen aan een zware voorwaarde van de Sowjet-Unie. Het voorstel van president Reagan van *18* nov. dat volledig wordt gesteund door de NAVO-ministers, gaat uit van onderhandelingen over voorlopig alleen kernraketten.
Het derde en vierde forum zijn respectievelijk de MBFR-besprekingen in Wenen en de veiligheidsconferentie in Madrid.

De vredesdemonstraties van de afgelopen maanden in West-Europa hebben een onmiskenbare invloed gehad op de vergadering van de NAVO-ministerraad. Het slotcommuniqué, dat een weerslag is van de discussie tussen de ministers, is een aaneenrijging van vredesgebaren, verzoenende opmerkingen in de richting van Moskou, begrip voor mensen die bezorgd zijn over kernbewapening en uitleg over het waarom van afschrikkingspolitiek.

Een eenvoudige indicatie vorrrit het aantal malen dat het woord „vrede" wordt gebruikt in het communiqué van 11 dec. : tien keer. In het slotcommuniqué van een half jaar geleden, in mei in Rome. kwam dit woord slechts twee keer voor
Een andere aanwijzing bestaat uit de toon waarop wordt gepraat over het besluit van dec. 1979 om de kernwapens in West-Europa te moderniseren.
In het communiqué van Rome staat dat in het licht van de toenemende stationering van Sowjet-raketten modernisering aan NAVO-zijde „essentiëler is dan ooit". Een duidelijke herbevestiging. Op l! dec werd onderaan een alinea. waarin de nadruk op het nastreven van wapenbeheersing werd gelegd. toegevoegd dat „de voorbereidingen van het moderniscringsprogramma doorgaan en alleen kunnen worden gekeerd door een eerlijke en effectieve wapenbeheersingsovereenkomst". Dat was de enige plaats in de na afloop aan de pers verstrekte papieren waar werd aangegeven dat het besluit van dec. *1979* nog altijd geldt.
Dat gebeurde nu niet meer in een context van „Sowjet-dreigingen en inspanningen om de geallieerden te verdelen" en een verwerping van Brezjnews in februari dit jaar gedane voorstel tot een wederzijdse bevriezing van het aantal kernwapens, zoals dat in mei in het communiqué stond. De context was op *11* dec. die van wapenbeheersing en onderhandelingen.
Op *11* dec. luidden de eerste woorden: „Het bondgenootschap heeft zich verplicht tot het waarborgen van vrede", direct gevolgd door de zin: „In het belang van een duurzame vrede zullen de bondgenoten zonder ophouden verder werken om door een constructieve dialoog het essentiële klimaat van vertrouwen en wederzijdse zelfbeperking in de Oost-West-relatie tot stand te brengenmet als doelechte ontspanning te verwerven en aanzienlijke vooruitgang in wapenbeheersing en ontwapening."
Het was een van de vele zinnen waarvan minister Max van der Stoel later zei „dat zij niet de schoonheidsprijs zullen verwerven", maar waarvan de boodschap duidelijk is en die men bovendien tevergeefs zal zoeken in het communiqué dat in mei in Rome werd uitgegeven.
Mensen die twijfelen aan de juistheid van de NAVO-strategie worden door de NAVO-ministers in het communiqué – direct al in punt een – op milde toon toegesproken. „Eendoeltreffende afschrikking brengt de vrede niet in gevaar. zij maakt deze veiliger", staat er. Daarna wordt geconstateerd dat de rol van kernwapens op grote schaal speelt in de politieke discussies in het Westen, „in het bijzonder onder de jongere generatie".
Dan volgt een zeer ongebruikelijke uitleg van de noodzaak van kernwapens, waaraan echter wordt toegevoegd dat het nucleaire evenwicht „tot op het laagst mogelijke niveau" zou moeten worden teruggebracht.
In de daarop volgende alinea staat dat veel mensen in het Westen „oprechte zorgen" hebben over de kernwapens, gevoelens die door de Sowjet-Unie voor eigen doel worden uitgebuit, „terwijl men intussen elke vrije discussie over dit onderwerp bij het eigen volk verbiedt".
Over Afghanistan vindt men de volgende zinsnede: „Debezetting van Afghanistan gaat voort ondanks het toenemende verzet van het Afghaanse volk en ondanks herhaalde internationale eisen om terugtrekking".
In mei heette die bezetting nog „een flagrant voorbeeld van de schending van de principes van zelfbeperking en verantwoordelijkheid in internationale zaken".

BELGIË

REGERINGSVORMING LOOPT STROEF

Op maandag 24 nov. werd in België gestart met de eigenlijke pogingen tot regeringsvorming. Het staatshoofd onthief informateur Vanderpoorten van zijn opdracht en ontving in de loop van de avond gewezen premier Martens in audiëntie. Over het doel van dit gesprek deelde het kabinet van de koning niets mee, maar algemeen werd aangenomen dat Martens aangezocht werd om de nieuwe regering te vormen. Martens zelf bleef die avond voor commentaar onbereikbaar: hij pleegde overleg met de instanties van zijn partij, o.m. met CVP-voorzitter Tindemans.

's Anderendaags gaf Martens de koning te kennen dat hij de opdracht niet kon aanvaarden. Volgens zijn omgeving was dit om drie redenen. (1) Uit het informatieverslag van Vanderpoorten was gebleken dat de Franstalige socialisten opteerden voor de oppositie, gezien de harde sociaal-economische en communautaire eisen, en dat zij niet wensten toe te treden tot een drieledig kabinet van christen-democraten, socialisten en liberalen. (2) Een coalitie van socialisten en christen-democraten zou nooit door het congres van de CVP worden aanvaard, zoals tot uiting kwam op de vergadering van het CVP-partijbestuur (21 nov.), waar ook een sterke oppositiestroming bestond. (3) Restte een coalitie met de liberalen. Martens zag daarin op dat ogenblik geen heil, omdat een dergelijke coalitie zou leiden tot grote spanningen met het Algemeen Christelijk Werkgeversverbond (ACW) en tot diepe verdeeldheid bij de PSC, de Franstalige christen-democraten.

Bij de PSC was men principieel gewonnen voor de oppositie. Zo nodig kon men de vorming van een niet-klassieke regering gedogen, voor zover in twee fasen of etappes te werk zou worden gegaan: de onmiddellijke vorming van een kabinet dat belast is met een beperkt programma voor het afhandelen van de dringende dossiers, vermits de ontslagnemende regering-Eyskens daartoe niet meer bij machte bleek, en dat onderwijl werkt aan een regeerakkoord op langere termijn, waarna opnieuw aan het parlement de investituur zou worden gevraagd. Deze procedure, waarbij de PSC als partij op de achtergrond kon blijven, was de enige mogelijkheid om de spanningen tussen de arbeidersvleugel (Démocratie Chrétienne), de standenlozen en de rechtervleugel (Cépic) te overbruggen of te neutraliseren. Na de verkiezingsnederlaag van 8 nov. voelde de PSC zich in haar voortbestaan bedreigd. temeer daar de Franstalige socialisten en liberalen zich beiiveren om de PSC in het nauw te drijven, teneinde haar te verdelen.

De Clercq formateur

In deze politieke context werd PVV-voorzitter Willy de Clercq belast met de vorming van de nieuwe regering. Hij sloot een drieledig kabinet uit en richtte zich enkel tot de christen-democraten.

Buiten het opstellen van een formateursnota met de hulp van de CVP-technici J. L. Dehaene, de vroegere kabinetschef van Martens, en H. Van Rompuy, directeur van de studiedienst van CVP en PSC, raakte hij niet verder dan het debat over de wijze waarop het formatieberaad zou moeten worden georganiseerd. De CVP hield zich behoedzaam op de vlakte en gebruikte op geen enkel ogenblik de term ,,onderhandelen".

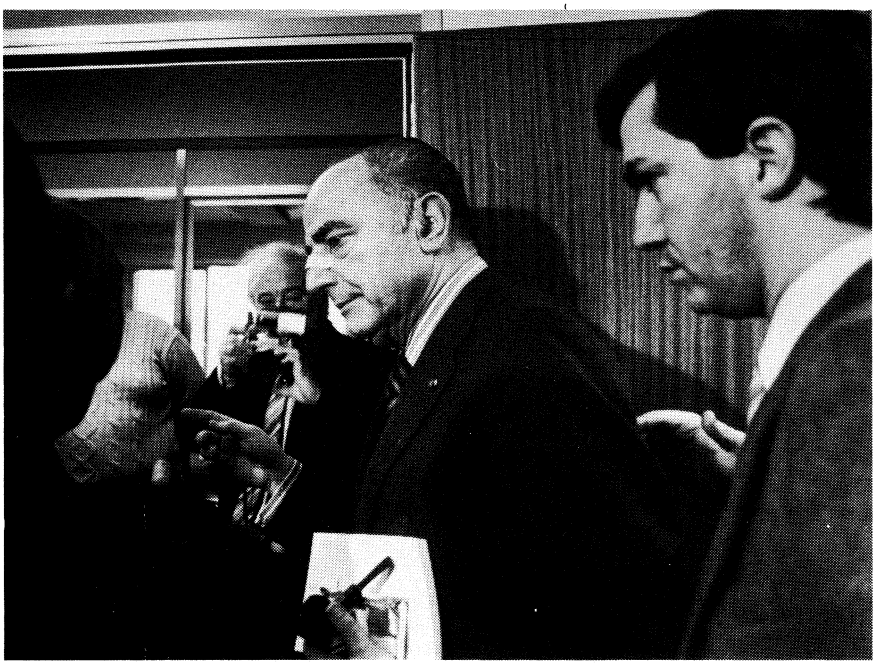
De grootste tegenkanting kwam van de PSC. De Franstalige christen-democraten betreurden dat de formateur de socialisten niet bij het beraad wou betrekken, vonden het vreemd dat hij het premierschap afwees, wilden bijgevolg weten met wie zij eventueel scheep zouden gaan, wezen onderhandelingen van partij tot partij af en bleven aandringen op regeringsvorming in twee fasen.

Formateur De Clercq weigerde de socialisten uit te nodigen en deed op 28 nov. een poging om tegemoet te komen aan de andere wensen van de PSC, meer bepaald de regeringsvorming in twee fasen. Hij stuitte echter op het verzet van PVV, PRL en CVP. De Vlaamse christen-democraten legden de klemtoon op het programma, dat alleszins door het CVP-congres goedgekeurd moet worden. Bij een regeringsvorming in twee fasen zouden de partijcongressen de regering de investituur verlenen i.p.v. het parlement.

Uiteindelijk verklaarde PSC-voorzitter Vanden Boeynants zich bereid voor het hoofdbestuur van zijn partij een compromis te verdedigen, waarbij de PSC gedurende een korte periode van maximaal twee tot drie dagen wel zou cnderhandelen over een regeerakkoord.

Zijn voorstel werd op 30 nov. door het hoofdbestuur van de PSC verworpen met 12 tegen 10 stemmen bij twee onthoudingen. Bij deze stemming speelden de standenlozen een grote rol, en meer bepaald minister van buitenlandse zaken Nothomb, staatssecretaris voor Waalse Streekeconomie Wathelet en EG-commissaris Davignon (PSC'er en lid van het hoofdbestuur).

Nadat formateur De Clercq op de hoogte was gebracht van het standpunt van de PSC, vroeg hij de koning ontheven te worden van zijn opdracht, wat prompt gebeurde. PSC-voorzitter Paul Vanden Boeynants trok op 1 dec. de conclusie uit zijn nederlaag en nam ontslag als voorzitter van de partij. Gérard Deprez, politiek secretaris van de

Paul Vanden Boeynants (m)

PSC, werd's avonds door het hoofdbestuur verkozen tot interim-voorzitter.

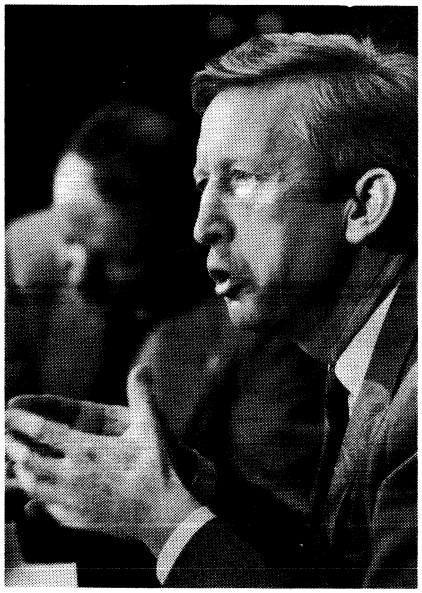
WILLY DE CLERCQ: geboren te Gent op 8 juli 1927. Hij studeerde rechten en notariaat en werd in 1950 kamerlid. De Clercq was minister-onderstaatssecretaris van begroting in de regering-Eyskens (1960), vice-premier en minister van begroting in de regering-Panden Boeynants (19 maart 1966 tot 17 juni 1968), vice-pren-lier ei; minister van financiën in de regeringen-Leburton (26 januari 1973 tot 25 april 1974) en -Tindemans (25 april 1974 tot 3 juni 1977).
In 1971 richtte hij mee de Vlaamse PVV op. waarvan hij de voorzitter werd. In het najaar van 1977 werd hij opnieuw tot voorzitter verkozen van de P W . De Clercq is Europees parlementslid en voorzitter van de Europese Liberale en Democratische Partijen. Hij was gemeenteraadslid van Gent van 1952 tot 1979 en is docent aan de Rijksuniversiteit te Gent en de Vrije Universiteit van Brussel.

PAUL VANDEN BOEYNANTS: geboren te Vorst (Brussel) op 22 mei 1919. Na zijn humaniora ging hij in de handel en stichtte later de Brusselse School voor Slagers-Charcutiers. Hij is kamerlid sedert 1949 en als gemeenteraadslid van Brussel werd hij meermaals met een schepenambt belast. Hij was minister van middenstand in de regering-Eyskens (26 juni 1958 tot 25 april 1961), waarna hij de nationale voorzitter werd van de christen-democraten (CVP/PSC). In 1966 werd hij eerste minister van een christen-democratisch-liberaal kabinet (19 maart 1966 tot 17 juni 1968), dat viel over de Leuvense kwestie. De taalkundige splitsing van de Katholieke Universiteit van Leuven dreef ook de Vlaamse en Franstalige christen-democraten uiteen. CVP en PSC werden autonome partijen. In 1968 vormde Vanden Boeynants de regering-Eyskens, waarvan hij op 21 januari 1972 minister van landsverdediging werd. Hij bleef dit departement beheren tot 8 oktober 1979. gekoppeld aan de portefeuille van Brusselse zaken (1974 tot 1977), aan het vice-premierschap (1977 tot 20 oktober 1978), en aan het premierschap van het overgangskabinet, dat gevormd werd na de val van de tweede regering-Tindemans (20 oktober 1978 tot 3 april 1979). In de eerste regering-Martens, die grotendeels door Vanden Boeynants werd gevormd, was hij opnieuw vice-premier en minister van landsverdediging, tot hij op 8 oktober 1979 verkozen werd tot voorzitter van de PSC. Hij nam op 1 december 1981 ontslag, nadat hij in het hoofdbestuur van zijn partij in de minderheid was gesteld over zijn voorstel om met formateur De Clercq toch onderhandelingen aan te knopen over de regeringsvorming.

GÉRARD DEPREZ: geboren te Noville-Bastenaken op 13 augustus 1943. Hij studeerde sociologie aan de Université Catholique de Louvain en maakte in 1974 deel uit van de jonge ploeg van raadgevers van de toenmalige PSC-voorzitter Nothomb. Later werkte hij op verscheidene kabinetten van PSC-ministers. Als kabinetschef van vice-premier en minister van landverdediging Vanden Boeynants dong hij in september 1979 samen met Vanden Boeynants naar het voorzitterschap van de PSC. Deprez haalde het niet, maar werd in september 1981 benoemd tot politiek secretaris van de PSC. Op 1 dec. 1981 werd hij na het ontslag van Vanden Boeynants door het hoofdbestuurvan de PSC verkozen tot interim-voorzitter.

Nothombformateur

Op 1 dec. benoemde het staatshoofd PSC-minister van buitenlandse zaken Charles-Ferdinant Nothomb tot formateur. Nothomb kondigde aan te streven naar een zo ruim mogelijke parlementaire meerderheid en schetste als referentiekader de vooroorlogse regering-Van Zeeland, die samengesteld was uit politici en technocraten van de drie politieke families (katholieken, socialisten en liberalen). De CVP gaf te kennen enkel tot onderhandelen bereid te zijn als al de aangezochte partijen (CVP, PSC, SP, PS, PVV en PRL) kwamen opdagen. De Vlaamse liberalen reageerden afwijzend en stelden alleen heil te zien in een kabinet van christen-democraten en liberalen. Toch begon Nothomb op 4 dec. te werken aan een formateursnota, die hij 's anderendaags aan de zes traditionele partijen overhandigde.
Het handelen van formateur Notliomb werd in politieke kringen en in de pers bijzonder sceptisch onthaald en ook uit eigen rangen klonken weinig bemoedigende commentaren. Gewezen PSC-voorzitter Vanden Boeynants zei op 6 dec. dat de Franstalige socialisten gekozen hadden voor de oppositie en de taak van Nothomb bestond er volgens hem uitsluitend in dit duidelijk aan te tonen. De interim-voorzitter van de PSC, Deprez, liet ook doorschemeren niet te geloven in de haalbaarheid van een kabinet van christen-democraten, socialisten en liberalen en stelde moeilijke onderhandelingen tussen christen-democraten en liberalen in het vooruitzicht.

Charles-Ferdinand Nothomb

CHARLES-FERDINAND NOTHOMB: geboren te Brussel op 3 mei 1936. Hij studeerde rechten en economische wetenschappen aan de Université Catholique de Louvain. waar hij wetenschappelijk onderzoeker was alvorens lid te worden van de studiedienst van het ministerie van economische zaken. Van 1958 tot 1960 werkte hij op het kabinet van de minister van Afrikaanse economische zaken te Brussel en van 1960 tot 1961 was hij adviseur van de minister van economische zaken van de Evenaarsprovincie in Kongo, het latere Zaire. Van 1965 tot 1968 was hij gevolmachtigde op het kabinet van de minister van Franse Cultuur en in 1968 werd hij tot volksvertegenwoordiger verkozen. PSC-voorzitter was hij van 1972 tot 1976 en van 1977 tot 1979, het jaar waarin hij kamervoorzitter werd en lid van het Europese parlement. Sedert 22 oktober 1980 is hij minister van buitenlandse zaken.

Op 7 dec. werd Nothomb van zijn formatie-opdracht ontheven. waarna net staatshoofd nog dezelfde dag oud-premier Wilfried Martens (CVP) met de vorming van een nieuwe regering belastte. Nadere bijzonderheden volgen in de jaargang 1982.

CORRECTIES

Pag. 74211 laatste regel tweede alinea moet zijn: PSC-ers Desmarets en Maystadt.

Pag. 75311 slotregel eerste alinea moet zijn: De beide socialistische partijen leden nochtans stemmenverlies.

ZWITSERLAND

HONEGGER BONDSPRESIDENT VOOR 1982

Op 9 december 1981 kozen de beide kamers van het Zwitserse parlement, de Nationalrat en de Standerat, tijdens een plenaire zitting Fritz Honegger (64), radicaal, hoofd van het departement van economische zaken en tevens vice-president, tot bondspresident voor 1982. Hij kreeg 210 van de 229 stemmen.

Het Zwitserse staatkundige systeem voorziet in de verkiezing van één van de zeven leden van de regering tot bondspresident gedurende één jaar.
Pierre Aubert, socialist, hoofd van het departement van buitenlandse zaken, werd met 190 stemmen gekozen tot vice-president.

Honegger is de opvolger van Kurt Furgler.

Honegger (25-7-1917), econoom en politicus, was van 1961 tot 1977 directeur van de kamer van koophandel van het kanton Zurich. In 1967 won hij een Standerat-zetel. Voorzitter van de Radicale Partij was hij in 1974 geworden. Op 7 december 1977 werd Honegger door het parlement benoemd in de Bondsraad, de regering, waar hij hoofd van het departement van economische zaken werd.
Aubert (3-3-1927), een advocaat, won in 1971 een zetel in de Standerat en werd eveneens op 7 december 1977 in de Bondsraad benoemd.

(Le Monde, NZZ, FAZ, *KCA)*

(Vor. ber. pag. 217/2)

PRESIDENT BREZJNEW BEZOEKT DE BONDSREPUBLIEK DUITSLAND

President Brezjnew van de Sowjet-Unie heeft van *22-25* nov. een bezoek gebracht aan de Bondsrepubliek Duitsland. In de delegatie, die de president vergezelde, bevonden zich o.m. minister van buitenlandse zaken Andrei Gromyko, vice-premier Iwan Archipow en woordvoerder Leonid Zamjatin.

De Sowjet-president heeft in Bonn besprekingen gevoerd met de Westduitse bondskanselier Schmidt en minister van buitenlandse zaken Genscher.

Op *24* nov. heeft president Brezjnew afzonderlijke gesprekken gevoerd met de voorzitters van de vier in de Bondsdag vertegenwoordigde partijen: Willy Brandt (SPD), Hans-Dietrich Genscher (FDP), Franz-Jozef Strauss (CSU) en Helmut Kohl (CDU). Op dezelfde dag gebruikte de president de lunch met de voorzitter van de Moskou-gezinde Duitse communistische partij, Herbert Mies.

Het belangrijkste onderwerp van gesprek was het nucleaire militaire evenwicht in Europa. Het bezoek van Brezjnew aan Bonn kwam kort na de rede van de Amerikaanse president Reagan over dit onderwerp (pag. *82213* e.v.) en kort voor het begin van de onderhandelingen in Geneve tussen de VS en de SU over kernwapensystemen voor de middellange afstand in Europa (pag. 817 e.v.).

Verloop van de besprekingen

In de besprekingen tussen president Brezjnew en bondskanselier Schmidt, die op *23* nov. officieel begonnen, heeft de Sowjet-president het voorstel gedaan om een stationeringsstop voor kernraketten voor de middellange afstand in te stellen. Daarnaast uitte hij de bereidheid een ,,bepaald deel" van de Sowjet-raketten ,,eenzijdig" uit Europees Rusland terug te trekken.

De door president Reagan voorgestelde nul-optie wees Brezjnew af.

bondskanselier Schmidt liet weten dat het Sowjet-voorstel in deze vorm voor het Westen niet aanvaardbaar was.

Schmidt maakte tijdens de besprekingen met Brezjnew duidelijk dat er in West-Europa middellange-afstandswapens vanaf eind 1983 zullen worden gestationeerd als er dan geen onderhandelingsresultaat is bereikt.

Schmidt heeft in het gesprek met de Sowjetleiders op 23 nov. hen voor de illusie willen behoeden dat zij zich de luxe kunnen veroorloven om niet serieus te onderhandelen en dat de publieke opinie voor hen zal werken tot die tijd. zo viel uit kringen in de omgeving van de Duitse delegatie te horen.

In zijn tafelrede op 23 nov. in het restaurant Redoute in Bad Godesberg deed Leonid Brezjnew zijn nieuwe voorstel: .,Om de dialoog te vergemakkelijken hebben wij een voorstel gedaan: beide zijden dienen zich, zolang de onderhandelingen duren, te onthouden van stationering van nieuwe en modernisering van al aanwezige middellange-afstandsraketten in Europa". Indien dat gebeurt, zei Brezjnew verder, dan ,,zouden wij als gebaar van goede wil een bepaald deel van onze nucleaire middellange-af. standswapens in het Europese deel van de Sowjet-Unie eenzijdig kunnen laten reduceren". bondskanselier Schmidt wees er in de onderhandelingen op ,,dathet niet helemaal voldoende is om middellange afstandswapens tot achter de Oeral terug te trekken omdat zij dan nog altijd Hamburg of Keulen kunnen bereiken".

Desalniettemin loofde de Duitse bondskanselier de ..open en goede atmosfeer" tijdens zijn twee gesprekken van 23 nov. met Brezjnew: ,,Ik vertrouw er zeer op dat er volgende week in Genève (tussen de Verenigde Staten en de Sowjet-Unie) constructief wordt onderhandeld, dat het dan afgelopen is met het openbaar gepraat en er boter bij de vis komt", aldus Schmidt na afloop van het diner in de Redoute.

In zijn tafelrede had Leonid Brezjnew tevoren uitvoerig gesproken over de ,.alarmerende toestand" in de relatie tussen Oost en West. Brezjnew: ,,Degrootste mogendheid van het Westen probeert de wapenwedloop op te schroeven... Wij zijn er diep van overtuigd dat de plannen om in West-Europa, vooral op het grondgebied van de Bondsrepubliek. de nieuwe Amerikaanse middellange afstandswapens te stationeren, die tegen de Sowjet-Unie zijn gericht, voor het continent dreigender gevaar creëren dan er ooit is geweest"

De mensen voelen dit gevaar heel scherp, aldus Brezjnew ,,en wachten er beslist op dat alles wordt gedaan om het uit de weg te ruimen". Fel trok de Russische partijchef van leer tegen de jongste suggestie van de Amerikaanse president voor een zgn. „nul-optie". ,,Eerlijk gezegd draaien de makers (van dit Amerikaanse plan) het begrip van gerechtigheid en wederkerigheid om in een kwestie die ... veiligheid en zelfs het leven van honderden miljoenen mensen raakt". Volgens de Soujet-visie bestaat er militair evenwicht en dienen de zgn. Forward based systems aan westelijke kant bij onderhandelingen in Geneve te worden beschouwd als gelijkwaardig aan de Russische middellange afstandsbewapening.

Tevoren had Helmut Schmidt in zijn tafelrede nogmaals kort gewezen op de Russische agressie :n Afghanistan en had hij niet-inmenging in Polen gevraagd. Herinnerend aan de afspraak tussen de twee politici uit 1978 om ,,ongeveer evenwicht en pariteit" in de bewapening aan te houden zei Schmidt: ,,Sindsdien zijn nieuwe, voor ons zeer zorgwekkende ontwikkelingen gekonien. De groei van de pionierraketten, bij ons SS-20 genoemd. sinds 1978 tot meer dan 250 (...)raaktonze veiligheidsbelangen rechtstreeks en is voor ons aanleiding tot de grootste zorg".

In de onderhandelingen eerder op de dag had Schmidt onder meer tegen Brezjnew gezegd: ..Ik ben nooit op de gedachte gekomen dat u op een knop zult drukken maar deze raketten zijn een slecht middel dat ons onder ontoelaatbare druk kan zetten."

Afgezien van de duidelijk aan het licht gekomen tegenstellingen tussen de Sowjet-Unie en de Bondsrepubliek werd van beide kanten de sfeer van de besprekingen als .,open en goed" gekenmerkt. Tegelijkertijd werd in Duitse delegatiekringen gezocht naar openingen in de Russische onderhandelirigsposititie.

Onduidelijk is nog steeds of de Sowjet-Unie bereid is om meer te doen dan slechts terugtrekking van een aantal van de 165 op Europa gerichte SS-20 raketten tot achter de Oeral. (In totaal wordt het aantal SS-20 raketten op 252 geschat.) Bijvoorbeeld zou een deel ook kunnen worden ontmanteld zodat zij voor een snelle inzet ongeschikt zouden zijn.

In welke relatie de Sowjet-Unie precies de Franse en Britse middellange afstandswapens willen verdisconteren is evenmin duidelijk. De Russen hebben daar zelf nog geen concrete voorstelling van zo zei een bron uit de omgeving van de Duitse delegatie.

Resultaten

Aan het slot van de besprekingen maakte bondskanselier Schmidt bekend, dat de Sowjet-Unie voor wat betreft de onderhandelingen in Geneve een bespreking in etappes voor ogen staat. Dit Sowjet-standpunt is echter

Sowjet-president Brezjnew (l.) in gesprek met bondskanselier Schmidt.

niet vastgelegd in het slotcommuniqué, dat Brezjnew en Schmidt op 25 nov. het licht hebben doen zien.
In dit communiqué wordt slechts in algemene termen gezegd ,,dat het noodzakelijk is om door concrete overeenkomsten tot een stabiel machtsevenwicht op zo'n laag mogelijk niveau te geraken. De Westduitse delegatie had grote moeite gedaan om zo'n etappe-toezegging zwart op wit te krijgen.
Doel van een gefaseerde aanpak bij de onderhandelingen in Genève is om allereerst te overleggen over op land gestationeerde of nog te stationeren middellange-afstandswapens in Oost- en West-Europa. Dat zou een tijdrovende discussie kunnen vermijden over de diverse andere soorten wapens en een concreet onderhandelingsresultaat al in 1983 mogelijk kunnen maken.
Is zo'n concreet resultaat er niet dan wordt er onvermijdelijk in de Bondsrepubliek gestationeerd. Er is daarom haast, zo heeft Helmut Schmidt het Russische staatshoofd duidelijk gemaakt.
Evenmin is het de Sowjet-Unie gelukt om haar nieuwe onderhandelingsvoorstellen van Bonn (moratorium) in het slotcommuniqué te documenteren. Beide partijen geven hun meningsverschillen toe en verkondigen hun goede wil om tot een resultaat te komen.
Tegen zijn sociaal-democratische SPD-fractie zei Helmut Schmidt op 24 nov. al dat de Sowjet-Unie ,,serieus bereid is om wezenlijke reducties te bewerkstelligen van middellange-afstandswapens bij de onderhandelingen (met de Verenigde Staten) in Geneve". Maar het is ,,ook overduidelijk dat de Sowjet-leiders de bedoelingen van de Amerikaanse regering nog niet op hun juiste waarde kunnen beoordelen", aldus de Westduitse bondskanselier die daarmee toegaf dat hij er niet in was geslaagd om meer begrip voor het Amerikaanse standpunt bij zijn Russische gesprekspartners te wekken.

Reactie VS

Het ministerie van buitenlandse zaken in Washington gaf op 24 nov. een verklaring uit, waarin o.m. het volgende werd gezegd:

,,Op het eerste gezicht is het voorstel dat president Brezjnew in Bonn deed weer een versie van het oude moratorium-voorstel dat de Russen bij diverse gelegenheden hebben gedaan, te beginnen in 1979. Het bevat niets dat opvallend nieuw is. Tegeiijkertijd zouden wij hopen dat de bereidheid van Brezjnew om beperkingen in overweging te nemen een teken is dit Russen de voordelen beginnen in te zien van het aangaan van echte wapenbeperkingen op ditterrein (...)"
,,Er is een dialoog op komst die op zichzelf een reden is voor een bemoedigende reactie.

MIDDEN-OOSTEN

EGYPTE

SADAT IN LONDEN EN WASHINGTON. BEZOEKAANWENENAFGEZEGD

Van 2 4 aug. bracht president Sadat een bezoek aan Londen, waar hij besprekingen voerde met premier Thatcher en minister van buitenlandse zaken Lord Carrington, met oppositieleiders als Michael Foot en James Callegh an en met de Australische premier Malcolm Fraser. Alle aspecten van de Midden-Oosten-problematiek kwamen daarbij aan de orde, waaronder het Europese initiatief i.z. het Midden-Oosten. Omdat Engeland de volgende maanden het voorzitterschap van de Europese Gemeenschap in handen had, zou Lord Carrington dit initiatief moeten uitwerken. Van Britse zijde zou zijn toegezegd dat men zijn uiterste best zou doen om het Europese initiatief nieuw leven in te blazen. Op 4 aug. zei Sadat tijdens een persconferentie te Londen dat hij er bij de VS en Israël op zou aandringen de Palestijnen als onderhandelingspartners te erkennen. De PLO ,,moest niet worden uitgesloten" van het vredesproces, aldus Sadat, ook al kon de PLO niet worden beschouwd ais ,,de enige legitieme vertegenwoordiger" van het Palestijnse volk.
Tijdens de ondertekeningsplechtigheid van het Sinai-akkoord te Washington verklaarde de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken Haig op 3 aug., aan de vooravond van Sadats bezoek: ,,Dit resultaat van vandaag onderstreept het belang van soortgelijke vooruitgang bij de autonomiebesprekingen". Maar een woordvoerder van het State Department verzekerde op 4 aug. dat de VS de PLO nog steeds niet als mogelijke gesprekspartner beschouwden.
President Sadat verbleef van 4-10 aug. in de VS. Hij had op 5 en 6 aug. in Washington driemaal een ontmoeting met president Reagan. Zij bereikten overeenstemming over de noodzaak van een spoedige voortzetting van het overleg over de Palestijnse autonomie in de door Israël bezette gebieden. Beide presidenten riepen ertoe op het vredesproces van Camp David voort te zetten en zij waren het eens over het ,,groeiende wereldwijde gevaar uit de Sowjet-Unie". Maar zij bleven van mening verschillen over de rol van de PLO, die volgens de Egyptische president dosr de VS als directe gesprekspartner zou moeten worden erkend. Sadat zei na de besprekingen op 6 aug. dat hij Reagan niet uitdrukkelijk had gevraagd om erkenning van de PLO. ,,Ik heb gelijktijdige en wederzijdse erkenning door Israël en de PLO gesuggereerd. Ik heb geen vraag gesteld en geen antwoord gekregen", aldus Sadat.
Sadat sloot zijn verblijf in de VS af met een bezoek aan oud-president Jimmy Carter in Plains, waar hij tot ereburger van het dorp werd benoemd.
Op 12 aug. zeiden welingelichte Amerikaanse kringen in Washington dat de VS nog geen definitieve besiissing hadden genomen over de levering aan Egypte van vliegende radarstations van het type Hawkeye (een goedkopere versie van de Awacs) noch over de Egyptische verzoeken om extra en versnelde wapenleveranties. De VS waren van plan om in het kader van een vijfjarenplan aan Egypte wapens te leveren voor een bedrag van $ 3,5 mrd, incl. 40 F-16's, 311 M-60 tanks en 1.100 gepantserde transportvoertuigen. Daarnaast wilde Egypte tenminste vier Hawkeyes en 100 a 150 extra F-16's, aldus Amerikaanse zegslieden. De technische details en andere aspecten van het Amerikaanse militaire hulpprogramma werden in Washington (na Sadats vertrek) besproken door de Egyptische minister van defensie, generaal Abu Ghazala, en diens Amerikaanse collega, Caspar Weinberger. Het Egyptische dagblad *Al Ahram* meldde op 11 aug. dat de VS vier tot acht Hawkeyes aan Egypte zouden leveren, terwijl het Egyptische dagblad El Akhbar eerder melding maakte van een in beginsel toegezegde levering van twee Hawkeyes.
Volgens *The Sunday Times* (16-8) zou president Sadat de VS in een brief aan Reagan in geval van een crisis ,,alle faciliteiten" in Egypte voor een spoedactie hebben aangeboden.

Het weekblad Mayo, het orgaan van de Egyptische regeringspartij, berichtte vervolgens dat de VS aan Egypte een bedrag van $106 mln ter beschikking zouden stellen voor de eerste fase van de vernieuwing van de vloot- en luchtmachtbasis Ras Banas aan de Rode Zee, op 100 km van de Egyptisch-Soedanese grens.
Sadat zou in bovengenoemde brief nader hebben uiteengezet wat Egypte onder militaire ,,faciliteiten" verstaat en onder welke omstandigheden de VS van de vernieuwde basis gebruik kunnen maken.
Volgens militaire bronnen in Cairo zouden de VS van Ras Banas gebruik kunnen maken als een van de staten op het Arabische schiereiland zich bedreigd zou voelen door vooral de Russen en een beroep op Washington zou doen. Voorts kon de basis worden gebruikt als Egypte zich door ontwikkelingen in de regio bedreigd zou voelen. Tenslotte kon de basis dienen als steunpunt voor het aanvoeren van ,,preventieve versterkingen" naar de Amerikaanse vloot in de Indische Oceaan of naar steunpunten van de VS in Somalia, Diego Garcia of Oman (zie pag. 68512 e.v. - 1980).
Vervolgens waren er nog allerlei mogelijkheden voor Amerikaans gebruik in niet nader omschreven gevallen dat beide partijen zulks ,,nuttig" achten, wat min of meer een permanente

vrijbrief inhoudt. Anderszijds blijft de basis bij Ras Banas te allen tijde onder Egyptische soevereiniteit vallen, zodat niet kan worden gesproken van een permanente Amerikaanse basis op Egyptisch grondgebied.

Na zijn verblijf in de VS keerde president Sadat rechtstreeks naar Egypte terug. Een voorgenomen bezoek aan Oostenrijk op 11 en 12 aug. werd volgens een mededeling van de Egyptische ambassade in Wenen d.d. 5 aug. zonder opgaaf van redenen afgezegd. Volgens persberichten hield de afzegging verband met een in Oostenrijk ontdekt Palestijns komplot tegen Bondskanselier Kreisky en president Sadat.

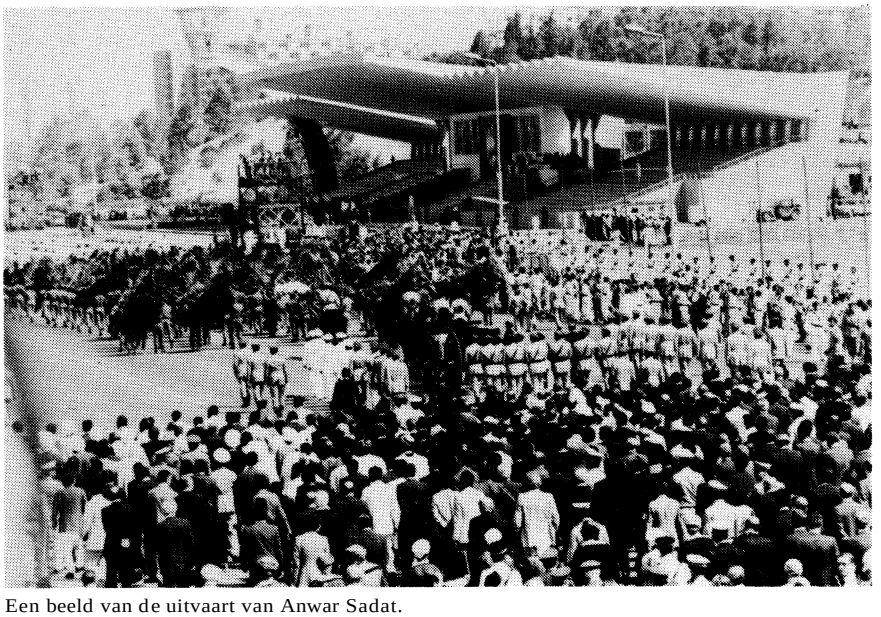
BEGRAFENIS EN OPVOLGING SADAT

Tijdens een om veiligheidsredenen kort gehouden plechtigheid werd op 10 okt. 's morgens de op 6 okt. vermoorde president Anwar Sadat begraven in Medinat an-Nasr (,,Stad van de Overwinning").
De officiële plechtigheid werd bijgewoond door acht staatshoofden en vijf regeringsleiders: koning Boudewijn (België), president Karl Carstens (Bondsrepubliek Duitsland), president François Mitterrand (Frankrijk), president Patrick Hillery (Ierland), president Sandro Pertini (Italië), president Samuel K. Doe (Liberia), groothertog Jan (Luxemburg) en president Jaafar Mohammed al-Nimeiry (Soedan) alsmede de regeringsleiders Helmut Schmidt (Bondsrepubliek Duitsland), Menachem Begin (Israël), Lee Kuan Yew (Singapore), Leopoldo Calvo-Sotelo (Spanje) en Thorbjörn Falldin (Zweden).
De VS waren vertegenwoordigd door de minister van buitenlandse zaken Alexander Haig, de oud-presidenten Nixon, Ford en Carter en de oud-minister van buitenlandse zaken Kissinger. President Reagan ontbrak om ,,veiligheidsredenen".
China vaardigde vice-premier Ji Pengfei af, de SU was niet vertegenwoordigd. Onder de overige buitenlandse gasten waren o.m. prins Charles (Groot-Brittannië) en prins Claus (Nederland).
Behalve Soedan waren als enige Arabische staten Oman en Somalia met een delegatie vertegenwoordigd.

Op 9 okt. begroette Hosni Mubarak, toen nog vice-president van Egypte, in zijn residentie de Israëlische premier Menachem Begin (r.).

De eigenlijke teraardebestelling vond plaats in een crypte bij de Tombe van de Onbekende Soldaat. Op Sadats voorlopige graf staat de tekst: ,,Degelovige president Anwar Sadat, held van de oorlog en van de vrede. Hij heeft geleefd voor de vrede en stierf de martelarendood voor zijn beginselen op 6 okt. 1981."
Tevoren had de affuit met Sadats kist een afstand van ongeveer 900 m afgelegd naar de paradeplaats met de tribune, waar de president vier dagen eerder was vermoord.

Een beeld van de uitvaart van Anwar Sadat.

Necrologie *Sadat*

Mohammed Anwar Sadat werd geboren op 25 dec. 1918 in het dorpje Mit-Aboel-Kom in de Nijldelta. Toen hij zes jaar oud was trokken zijn ouders – een Egyptische vader en een Soedanese moeder – naar Cairo, waar zijn vader een baantje in een ziekenhuis kreeg. Hij bezocht een hogere school en de Egyptische militaire academie, waar hij op zijn 20ste jaar zijn latere vriend Gamel Abdel Nasser ontmoette. In 1938 verlaat Sadat de academie als verbindingsofficier. Hij werd een vurige nationalist, die de Britten beschouwde als het obstakel op de weg naar Egypte's volledige onafhankelijkheid. Gelegerd in het garnizoen van Markabad las Sadat werken over de Franse revolutie, terwijl hij nauwe betrekkingen aanknoopte met Nasser, die daar toen eveneens gelegerd was. Zij en andere jonge officieren leverden kritiek op hun Egyptische superieuren en discussieerden over de kwalen van Egypte. Sommige auteurs beschouwen dit als de eerste kiemen van de latere revolutionaire beweging van de Vrije Officieren.
Nadat Nasser begin 1939 op eigen verzoek naar

Anwar Sadat

de Soedan was overgeplaatst, nam Sadat in 1942. toen hij in Cairo was gelegerd, contact op met generaal Aziz el-Masri, die zojuist onder Britse druk als stafchef was afgezet wegens zijn sympathieën voor Duitsland en Italië, en met Rommels hoofdkwartier in Libië, met het doel gen. Masri uit Egypte naar Libië over te brengen. De pogingen daartoe mislukten en Sadat werd door de Britse autoriteiten gearresteerd op beschuldiging van spionage voor en collaboratie met de Duitsers. Hij werd geïnterneerd en uit het leger ontslagen, maar hij wist te ontsnappen en zich tot het einde van de oorlog schuil te houden. Inmiddels had hij ook contacten gelegd met de Mohammedaanse Broederschap, waarvan een van zijn nauwste medewerkers, Abdul Moneim Abdul Raouf, deel uitmaakte.

In 1946 werd Sadat opnieuw gevangen gezet op beschuldiging van medeplichtigheid aan een samenzwering om de toenmalige Egyptische premier Nahas Pasja te vermoorden en medeplichtigheid aan de moord op de ex-minister van financiën Amin Osman Pasja. Na ruim twee jaar gevangenschap (1947-48) werd Sadat vrijgesproken en op vrije voeten gesteld, maar wel uit het leger uitgesloten.

Na zijn vrijlating was hij werkzaam als journalist en zakenman. In 1950 werd Sadat weer in het leger opgenomen met de rang van kapitein.

Op 23 juli 1952 voerde het negen leden tellende ,,Comité van Vrije Officieren" een onbloedige staatsgreep tegen het bewind van koning Faroek uit. Sadat, die lid was van dit comité, zat op de avond van de machtsovername met zijn vrouw in de bioscoop, omdat Nasser hem niet meer had kunnen melden dat de datum van de voorgenomen coup met 24 uur was vervroegd.

In de volgende 17 jaar leefde en werkte Sadat in Nassers schaduw. Hij bekleedde vele functies: uitgever van Al Goumhouriya en Al Tahrir (1955-'56); staatsminister (1955-'56); secretaris-generaal van de Nationale Unie, de eenheidspartij (1957-'61); vice-voorzitter van de Nationale Vergadering (1957-'60); voorzitter van de Nationale Vergadering (1960-'68); voorzitter van de Afro-Aziatische Solidariteitsraad (1961); voorzitter van de Nationale Vergadering van de Verenigde Arabische Republiek (1961-'69); lid van de presidentiële raad (1962-'64); en vice-president van Egypte (1964-'66). In 1967, na de Egyptische nederlaag tegen Israël in de Zesdaagse Oorlog, werd Sadat tot lid van het Centrale Comité van de Arabische Socialistische Unie (ASU), de enige toegestane politieke partij, gekozen en kort daarop volgde hij Ali Sabri op als voorzitter van het permunentc comité van ASU's uitvoerend comité.

In 1969 werd Sadat opnieuw vice-president. Na Nassers dood op 28 sept. 1970 werd Sadat waarnemend president tot hij op 17 okt. 1970 als opvolger van Nasser als president werd beëdigd. In nov. 1970 werd hij tevens voorzitter van de ASU. Van maart 1973 – sept. 1974 en van mei 1980 tot zijn dood vervulde Sadat tevens het ambt van premier.

,,Ofschoon hij een buitengewoon complexe politieke erfenis van Nasser moest overnemen en eigenlijk niemand hem in staat achtte het presidentschap overtuigend te kunnen vervullen. ontwikkelde Sadat zich tot een handig en later zelfs gerespecteerd staatsman. (...) Nadat hij aan de macht was gekomen, rekende hij het eerst af met twee elementen van de Nasseristische politiek, die nauw met elkaar samenhingen: de nauwe banden met de Sowjet Unie en het pan-Arabische ideaal. Sadat bleek in de eerste plaats een nationalist en geen Arabische internationalist. Het belang van Egypte ging hem voor alles", aldus de Volkskrant (7-10-'81)

Over Sadat schreef NRC/H'blad (7-10) voorts:

,,De uitschakeling van Ali Sabri en de zijnen in 1971. de uitwijzing van de Russen in 1972 en de derde briljante zet – de Oktoberoorlog van 1973, waarin Sadat doet wat Nasser vergeefs had geprobeerd: hij weerstaat de Israeli's en wordt de held van de Arabische wereld – vestigen zijn naam. De Russen staan in hun hemd en als ze weigeren Egypte de wapens televeren die Sadat nodig heeft, is de breuk volledig. De Arabieren die nog aan Sadat twijfelen, moeten beschaamd inbinden.

De oorlog van 1973 wordt het begin van het einde van de confrontatie met Israël die een kwart eeuw heeft geduurd; de held van de (Oktober-)oorlog wordt een held van de vrede, een moeizaam proces dat in (nov.)1977 uitmondt in die historische reis naar Jeruzalem. In zeven jaar heeft Anwar Sadat het gezicht van Egypte veranderd van een pro-Russisch land, zwaar gebukt onder de complexen van drie verloren oorlogen, in een land dat – zij het verre van unaniem – uit is op vrede met de aartsvijand en dat zich heeft ontwikkeld, en verder zou ontwikkelen, tot het anker van Amerika in de Arabische wereld....

Inmiddels waren na bemiddeling van de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, Henry Kissinger, twee Egyptisch-Israëlische troepenscheidingsakkoorden tot stand gekomen, resp. op 18 jan. 1974 en 4 sept. 1975, waarna Sadat in maart 1976 het uit 1971 daterende vriendschapsverdrag met de Sowjet-Unie opzegde.

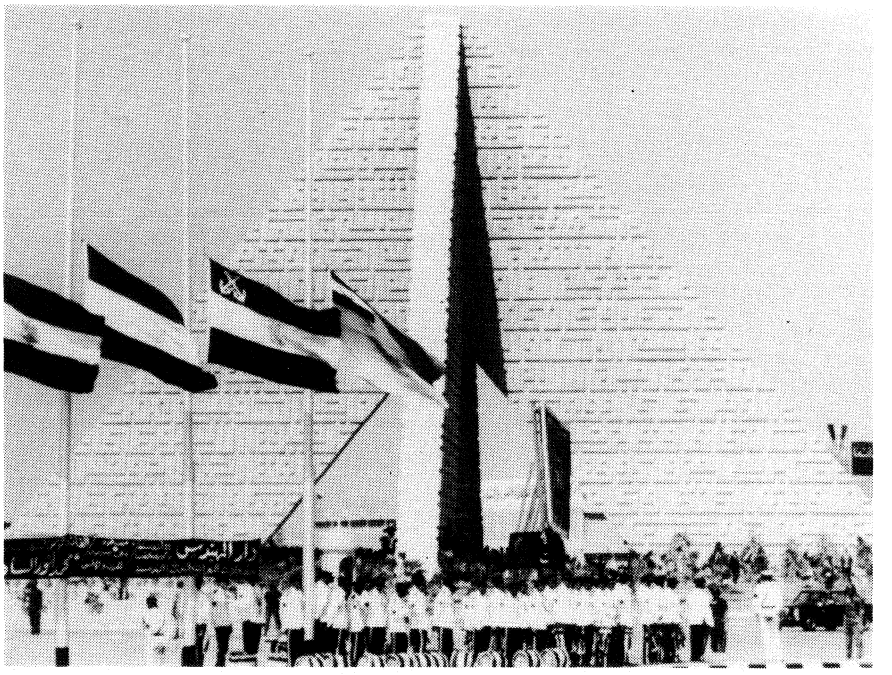
Zijn historische reis naar Jeruzalem op 19 nov. 1977 mondde uit in de akkoorden van Camp David (sept. 1978) en een vredesverdrag met Israël (maart 1979).

Vooral in de Arabische wereld werd Sadats beleid vijandig ontvangen, omdat hij de oplossing van de Palestijnse kwestie ondergeschikt zou hebber. gemaakt aan het vredes; erdrag met Israël. Egypte raakte geisoleerd, werd uit de Arabische Liga gestoten, diplomatieke betrekkingen werden verbroken en geldschieter Saoedi-Arabië draaide de geldkraan vrijwel dicht. Sadat dreigde even afhankelijk van de Verenigde Staten te worden als zijn voorganger Nasser van de Sowjet-Unie.

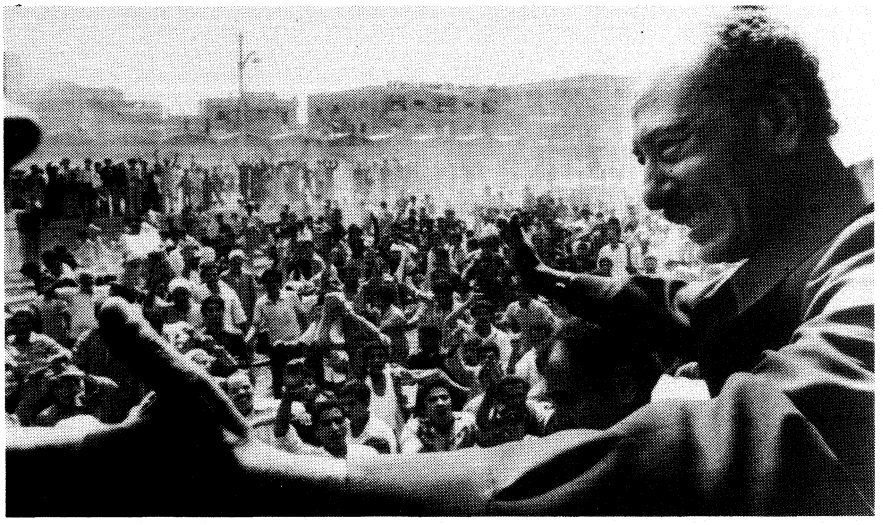
Sadats doel was volgens NRC/H'blad: ,,een vredesakkoord op bredere basis, met inbegrip van de al dan niet gematigde Arabische staten als Saoedi-Arabië, de Golfstaten, Jordanië, Libanon en de PLO, een met Amerikaanse en oliedollars te financieren daadwerkelijke verbetering van de economische situatie in Egypte. autonomie voor de Palestijnen en, als eerste doel, de teruggave van de Sinaï.

Voor dat eerste doel moest alles wijken en werd alles opgeofferd, inclusief de heilige eer: Sadat trotseerde lawines van Arabische beledigingen en Israëlische vernederingen om in april 1982 de hele Sinaï terug te kunnen krijgen."

De door Jordanië geboycotte en door de PLO veroordeelde besprekingen met Israël over Palestijnse autonomie begonnen in mei 1979, maar vorderden nauwelijks, vooral vanwege de zeer restrictieve interpretatie die Israël aan autonomie gaf. Sadats hoop dat Amerikaanse druk zou worden uitgeoefend om het Israelische standpunt te verzachten bleek grotendeels ijdel, omdat de binnenlandse politieke positie van president Carter zwakker werd en Israëls invloed in de VS sterker, toen de Amerikaanse presidentsverkiezingen van 1980 naderbij kwamen. In mei 1980 schortte Sadat de autonomiebesprekingen op, kennelijk in de hoop op gunstiger omstandigheden na de verkiezingen in de VS en Israël. Daarin werd hij teleurgesteld en, hoewel hij in sept. 1981 instemde met een heropening van het autonomie-overleg in oktober, de verwachtingen onder de Egyptenaren m.b.t. een serieus resultaat van dit overleg bleven gering.

De ,,Tombe van de Onbekende Soldaat". In de crypte van deze semi-piramide werd de kist met het stoffelijk overschot van Sadat bijgezet.

President Sadat begroet de samengestroomde menigte vanuit de presidentiële trein, die tijdens de rit van Cairo naar Mansoura op 26 sept. 1981 diverse steden in de Nijldelta passeerde.

De geleidelijke ontgoocheling van het Egyptische publiek over Israëls reactie op Sadats vredesinitiatief werd geëvenaard door hun ontgoocheling over de economische vruchten van de vrede, alsdus The Times (7-10-'81).
Op binnenlands gebied leverde de vrede met Israël Sadat niet voldoende op om de gehele bevolking van de juistheid van zijn politiek te kunnen overtuigen. De door Washington in het vooruitzicht gestelde grootscheepse investeringen in de Egyptische economie bleven achterwege en ongelukkig gekozen bezuinigingen op voedselsubsidies moesten in januari 1977 na ernstige rellen worden teruggedraaid.
In 1981 kwam het ook tot religieus getinte rellen tussen koptische christenen en fundamentalistische islamieten, wel of niet aangewakkerd door veelal linkse politieke tegenstanders van Sadat. Zij verweten hem de Egyptische belangen en de onafhankelijkheid van het land te hebben verraden voor een onzalige vrede met Israël en een verbond met een kwalijke supermacht.
In sept. 1981 liet Sadat meer dan 1.500 van zijn tegenstanders, zowel religieuze als wereldlijke, arresteren. De Koptische patriarch Shenouda III werd van zijn ambt ontheven en de Russische ambassadeur werd uitgewezen.

Sadat publiceerde in 1978 zijn autobiografie, In Search of Identity. Eerder schreef hij: Unknown Pages (1955), The Secrets of the Egyptian Revolution (1957), The Story of Arab Unity (1957), My Son, this is your Uncle Gamal (1958), The Complete Story of the Revolution (1961) en For a New Resurrection (1963).

Diplomatiek overleg. Amerikaanse militaire hulp

Reeds op 9 okt. had vice-president Mubarak van Egypte in zijn ambtswoning een onderhoud van 40 minuten met de Israëlische premier Begin. Mubarak zou hebben toegezegd de vredespolitiek van Sadat voort te zullen zetten. Volgens de Israëlische radio spraken beiden uitvoerig over de dreiging van Libië. Israël, Egypte en Soedan zouden in de toekomst meer samen willen werken om de Libische expansiepolitiek te beteugelen.
De Amerikaanse minister van buitenlandse zaken Haig, die in Cairo met premier Begin sprak, had na Sadats begrafenis een onderhoud met de Egyptische vice-president Mubarak en de Soedanese president Nimeiry. Op 11 okt. verklaarde hij in een vraaggesprek met het Amerikaanse TV-station NBC te Cairo dat de VS versneld extra wapens aan Egypte en Soedan zouden leveren. Volgens Haig was ,,het voor de VS nu belangrijker dan ooit om hun aanwezigheid in het Midden-Oosten te tonen". „Wij Amerikanen moeten onze leidende rol in dit gebied blijven vervullen", aldus Haig. En zonder de Sowjet-Unie en zijn Arabische bondgenoot Libië met name te noemen, maar er wel duidelijk op doelend zei de Amerikaanse minister dat Washington erop zal toezien dat de ontwikkelingen in Egypte „zich zullen voltrekken zonder inmenging of gestook van buitenaf'. Ook kondigde Haig aan dat de volgende maand in Egypte ,,zeer belangrijke militaire oefeningen" zouden worden gehouden waaraan de VS, Egypte en ,,bepaaldeandere landen uit het gebied rond de Perzische Golf' zouden deelnemen.
Volgens Haig bestudeerde het Witte Huis verscheidene mogelijkheden voor het versterken van de Amerikaanse aanwezigheid in het Midden-00sten. ,,Deze versterking zou het sturen van B-52-bommenwerpers en andere typen vliegtuigen kunnen omvatten," aldus de minister.

Haig, die Egypte ,,de beste vriend in het Midden-Oosten" noemde (een term die steeds voorbehouden was aan Israël, maar waarmee volgens Amerikaanse functionarissen Haig bedoelde te zeggen ,,debeste Arabische vriend"), verklaarde voorts dat Mubarak en premier Begin van Israël hun ,,ondubbelzinnige toewijding" aan het Egyptisch-Israëlische vredesproces hadden benadrukt.
Het Egyptische weekblad Mayo maakte melding van de afspraak dat Egypte versneld de beschikking zou krijgen over 439 M-60 tanks, 48 F-16 jachtbommenwerpers en luchtdoelraketten.
De aankondiging van Haig dat de VS ook Soedan meer wapens wilde leveren volgde op een dringend verzoek van vice-president Mubarak in Washington (zie pag. 66813) en na het onderhoud met Nimeiry. In het Amerikaanse TV-programma Face the Nation zei president Reagans veiligheidsadviseur Richard Allen op 11 okt. dat de VS bereid waren Soedan voor $200 mln aan militaire hulp te verlenen.
Minister Haig sprak dezelfde dag in het programma Meet the Press de hoop uit dat Israël „in de huidige delicate fase" geen nieuwe nederzettingen op de Westelijke Jordaanoever zou stichten. Hij had dat Amerikaanse standpunt duidelijk gemaakt aan premier Begin, die hem niet had beloofd van het stichten van nederzettingen af te zien. Haigs Israëlische ambtgenoot Shamir zei op 11 okt. niet in te zien waarom Israël ,,gebaren" zou maken om Egypte te helpen.
In een diezelfde dag door het Sowjetpersbureau Tass verspreide verklaring beschuldigde de Sowjet-regering de VS van ,,grove inmenging" in de binnenlandse aangelegenheden van Egypte. ,,De VS schrijven de wet voor. Men kan onmogelijk volhouden dat de veiligheid van de Sowjet-Unie door de

Op 9 okt. arriveerde de Amerikaanse delegatie naar Sadats begrafenis op het vliegveld van Cairo. Boven de oud-minister van buitenlandse zaken Henry Kissinger. In het midden de voormalige presidenten Gerald Ford (l.) en Richard Nixon. Beneden oud-president Jimmy Carter en echtgenote Rosalyn.

nieuwe ontwikkelingen niet wordt beïnvloed", aldus *Tass*.

Tijdens hun terugkeer naar Washington stelden de Amerikaanse oud-presidenten Carter en Ford op 11 okt in een gezamenlijk vraaggesprek met Amerikaanse journalisten aan boord van hun vliegtuig dat de VS uiteindelijk rechtstreekse besprekingen moeten openen met de PLO om a e vooruitzichten op vrede in het Midden-Oosten te vergroten
Carter zei ,,Het probleem is de erkenning van de PLO als een politieke entiteit door de Verenigde Staten voordat de Palestijnen bereid zijn te erkennen dat Israël eer. natie is die bestaans recht heeft "Hij zei persoonlijk voorstander te zijn van een gelijktijdige aankondiging van een Amerikaanse bereidheid om met de PLO te onderhandelen en van de erkenning door de PLO van Israëls bestaansrecht Ford stemde met deze opmerkingen in
In een reactie daarop verklaarde president Reagan op 12 okt Er is nooit geweigerd om met de PLO te praten Er is echter altijd een voorwaar de geweest dat zij eerst het recht van Israël erkennen om als een natie te bestaan – wat zij nog altijd niet gedaan hebben "

Mubarak tot *president* gekozen

Op 13 okt. moest het Egyptische volk zich in een referendum uitspreken over de vraag: ,,Gaat u akkoord met de verkiezing van Hosni Mubarak tot president van de republiek?" Volgens de officiële uitslag beantwoordden 9.567.904 kiezers deze vraag met ja (98,46%) en 149.650 met neen. Er waren 37.212 ongeldige stemmen. Van de 12.038.462 kiesgerechtigde burgers (ongeveer een derde deel van de bevolking) namen 9.754.766 (81,03%) aan de stemming deel.

Mohammed Hosni Mubarak werd in 1928 of 1929 geboren in Kafr Abu Salha in de Nijldelta op ca. 12 km van Sadats geboorteplaats. In 1949 studeerde hij als luitenant af aan de militaire academie en in 1952 voltooide hij zijn studie aan de luchtmachtschool. Vervolgens deed hij dienst als jachtpiloot in El Arish resp. als leraar op de militaire academie.
Tuseen 1959 en 1961 volgde hij twee opleidingscursussen in de Sowjet-Unie, waar hij leerde omgaan met Russische bommenwerpers zoals de Iljoesjin-28 en de Toepolew-16. Ook studeerde hij aan de Sowjet-academie van de generale staf te Frunze.
In 1962 voerde hij het bevel over de Egyptische TU-16 squadrons die in Jemen werden ingezet.
In 1967 werd hij directeur van de Egyptische luchtmachtacademie en in 1969 stafchef van de luchtmacht.
In 1972 bracht Mubarak kort na de uitwijzing door Sadat van 17.000 Russische adviseurs een bezoek aan Moskou, waar hij een akkoord sloot over wapenleveranties. In datzelfde jaar volgde zijn benoeming tot opperbevelhebber van de Egyptische luchtmacht, een functie die hij tot 1975 vervulde. In 1973 werd hij ook onderminister van defensie en in 1974 volgde zijn bevordering tot luchtmaarschalk, nadat hij door de successen van de Egyptische luchtmacht in de Oktober-oorlog van 1973 een van Egypte's militaire helden was geworden.
Op 15 april 1975 benoemde president Sadat Mubarak tot vice-president. Deze benoeming werd toen vooral uitgelegd als een poging het leger te verzoenen met de benoeming daags tevoren van Mamdouh Salem tot premier.
Voor Sadat vervulde Mubarak talrijke diplomatieke missies zowel in West-Europa als in sommige Arabische landen. Hij was nauw betrokken bij de onderhandelingen van Camp David,

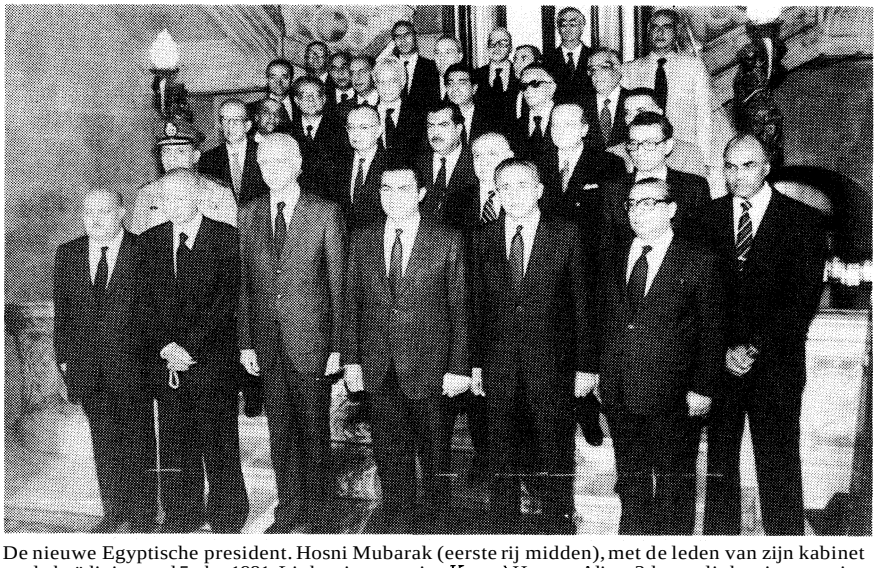

De nieuwe Egyptische president Hosni Mubarak tijdens zijn beediging op 14 okt. 1981.

maar hij bracht geen bezoek aan Israël, hoewel hij wel deelnam aan de ontmoeting van Sadat met Begin te Ismailia in december 1977.
Als vice-president wist Mubarak zich grote faam te verwerven tijdens uitputtende onderhandelingen in de VS over de levering van moderne vliegtuigen aan Egypte. Door het uitspelen van Franse, Britse en Amerikaanse vliegtuigleveranciers wist hij van president Carter de principe-beslissing los te krijgen dat Egypte moderne toestellen zou ontvangen.
Voorts trad hij op als coördinator van de Egyptische veiligheidsdiensten. Hij vestigde een machtsbasis via de organisatiestructuur van de in 1978 gestichte Nationale Democratische Partij (NDP).
Intern wacht Egypte onder Mubarak een verdere militarisering van het bewind: hij behoort tot de school die meent dat de modernisering van Egypte direct van het leger afhangt Het leger wordt gezien als de grote „gelijkmaker" en de leerschool voor de in de burgermaatschappij in te geringe mate bestaande zakelijkheid De milrtaire industrie, een weinig opvallende maar bij uitstek lucratieve tak van de Egyptische economie, is een van Mubaraks troetelkinderen Het nieuwe staatshoofd heeft zich grote moeite getroost , m Egypte 'o: een wapenexporteur te maken en dat is hem redelijk goed gelukt, aldus NRC/H'blad (7-10-1981)

Op 14 okt. werd Hosni Mubarak in de Volksvergadering beëdigd als vierde president van Egypte. In zijn aanvaardingsrede zei Mubarak dat hij een politiek van vrede, welvaart en democratie zou voeren: ,,Democratie betekent eerbied voor de wet... De vrijheid is sterker dan ieder die haar niet serieus neemt." Hij waarschuwde: ,,Ik zeg van deze plaats tot al diegenen die de vrijheid van het volk en zijn veiligheid onderdrukken: zij zullen niet aan zware straffen ontkomen." ,,Het zwaard van de wet" zou elke wetsovertreder straffen, ongeacht zijn positie of rijkdom. Mubarak prees zijn voorganger als ,,een vader en een broer, eenvoudig van afkomst, een vriendelijk man, geliefd en bewonderd door ons allemaal". Hij zegde toe voort te gaan op de weg die Sadat het land had gewezen: ,,Onze doelstellingen zullen steeds dezelfde blijven; onze missie kan slechts worden vervuld, als wij allen met onze harten, onze geest en onze dromen samen zijn... Er is geen tegenstelling tussen een christen en een moslem. wij zijn alle in één karavaan."

De economische politiek van de open deur zou worden voortgezet; buitenlandse investeringen zouden worden aangemoedigd. Mubarak beloofde zich ,,tot de laatste letter" te zullen houden aan alle internationale verplichtingen

De nieuwe Egyptische president. Hosni Mubarak (eerste rij midden), met de leden van zijn kabinet na de beëdiging op 15 okt. 1981. Links vice-premier Kamel Hassan Ali en 3de van links vice-premier Ahmed Fuad Mohieddin.

die Egypte is aangegaan. ,,Het zal het proces van het zoeken naar een alomvattende en definitieve vrede voortzetten, dat op de akkoorden van Camp David en het vredesverdrag (met) Israël is gebaseerd. Egypte zal als staat en volk moeite noch tijd sparen om de autonomiebesprekingen voort te zetten tot wij het Palestijnse volk op de juiste weg hebben gebracht, welke dit volk naar de verwezenlijking van zijn rechten leidt."

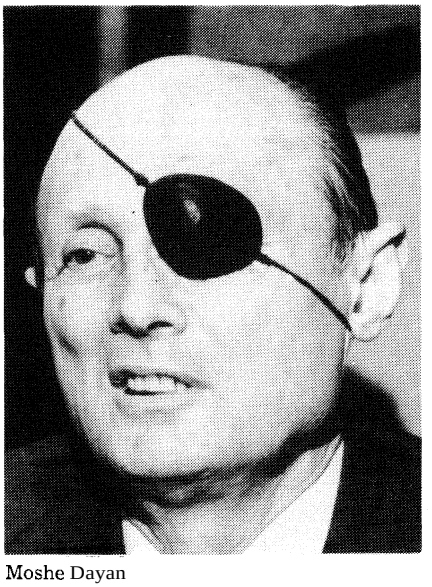
Op 15 okt. beëdigde president Mubarak de 31 leden van zijn kabinet, waarin hij het ambt van premier overnam. Tot zijn plaatsvervanger als premier en president bij afwezigheid benoemde hij vice-premier Ahmed Fuad Mohieddin. De overige leden van het kabinet-Sadat werden op hun posten gehandhaafd. (Vor. ber. pag. 673 e.v.)

ISRAËL

MOSHE DAYAN OVERLEDEN

Op 16 okt. overleed de voormalige Israëlische stafchef en oud-minister Moshe Dayan op 66-jarige leeftijd in een ziekenhuis bij Tel Aviv aan een hartaanval.

Dayan werd op 20 mei 1915 in de eerste joodse kibboets in Palestina, Degania, geboren. Zijn jeugd bracht hij door in de eerste coöperatieve nederzetting (moshav), Nahalal, welke mede door zijn uit de Oekraïne afkomstige ouders was gesticht.
Op 14-jarige leeftijd sloot Dayan zich in 1929 aan bij de illegale joodse zelfverdedigingsorganisatie Haganah. Tijdens de Arabische opstand tegen de Britten en de joden (1936-1939) vormde een Britse officier, Orde Wingate, met toestemming van de Britse opperbevelhebber in 1938 de z.g. Special Night Squads voor nachtelijke operaties in Galilea (o.a. voor de bescherming van de oliepijpleiding van Irak naar Haifa). Zijn manschappen recruteerde hij vooral uit de Fosh, een speciale sectie van de Haganah, welke een beleid van ,,agressieve defensie" uitvoerde. Dayan werd tweede man onder Wingate, die zich ontwikkelde tot een expert in guerrillatactieken en daarmee op Dayan, naar diens zeggen, grote invloed uitoefende.
In 1939 werd Dayan door een Brits militair tribunaal veroordeeld tot 10 jaar gevangenisstraf wegens het deelnemen aan een cursus voor compagniecommandanten van de Haganah en geïnterneerd in de gevangenis St. Jean-d'Acre. In 1941 werd hij vrijgelaten om zich ter beschikking te stellen van de Britse troepen. Hij vormde een joodse compagnie die, in Brits uniform, de grens met Libanon overstak, voordat daar het offensief van de geallieerde troepen tegen Vichy-Frankrijk op gang kwam. Bij een gevecht met Vichy-troepen raakte Dayan zodanig gewond dat hij zijn linkeroog verloor. Vervolgens werkte hij tot 1948 voor de inlichtingendienst van de Haganah.
Tijdens de onafhankelijkheidsoorlog van 1948 streed Dayan tegen de Syriërs bij Degania. Ook nam hij deel aan operaties aan het Egyptische front en vervolgens – als majoor – aan het Jordaanse front tijdens de verovering van Lydda en Ramleh. Later dat jaar werd hij tot luitenant-kolonel bevorderd en benoemd tot opperbevelhebber aan het front te Jeruzalem. Hij vertegenwoordigde het Israëlische leger bij de wapenstilstandsbesprekingen met Jordanië op het eiland Rhodos in 1949. Het jaar daarop werd hij bevorderd tot generaal-majoor en benoemd tot commandant van de zuidelijke regio.
Na een militaire studie in Engeland werd Dayan in 1951 tot commandant van de noordelijke regio benoemd. Van 1953-1958 was Dayan chef van de generale staf. In die functie leidde hij de voorbereiding en uitvoering van de Sinaï-veldtocht, waarbij de Israelische troepen hun Egyptische tegenstanders in zeer korte tijd verdreven.
In 1958-'59 studeerde Dayan rechten aan de universiteit van Tel Aviv en aan de Hebreeuwse universiteit van Jeruzalem. In 1959 werd hij voor de arbeiderspartij tot lid van de Knesset gekozen, waarna Ben Goerion hem tot minister van landbouw benoemde. Hij behield die post ook onder premier Levi Esjkol, maar trad in nov. 1964 af, omdat Esjkol weigerde Dayan een ,,politieke" portefeuille te geven, In 1965 sloot Dayan zich bij de door Ben Goerion opgerichte Rafi-partij aan, waarvoor hij in nov. 1965 in de Knesset werd gekozen.
Vijf dagen vóór het uitbreken van de Zesdaagse Oorlog, op 1 juni 1967, werd hij als minister van defensie in de regering-Esjkol opgenomen. In die functie werd hij het internationale symbool van Israëls overwinning op de Egyptische, Jordaanse en Syrische legers, ook al waren de architecten van die zege veeleer stafchef Rabin en luchtmachtcommandant Weizman.
Als minister van defensie was Dayan (sinds 1969 onder premier Golda Meir in de regering van de Verenigde Arbeiderspartij – na de fusie van Mapai, Ahdoet Havoda en Rafi in 1968) verantwoordelijk voor de bezette gebieden; de Sinaï, de Golan-hoogten, de Gaza-strook en de Westelijke Jordaanoever. De Volkskrant (19-10-'81) stelde dat Dayan in de socialistische regering van Golda Meir de havik was die voortdurend aandrong op het bouwen van steeds meer Israëlische nederzettingen in de bezette gebieden en zich sterk verzette tegen de teruggave van enig deel van de bezette Westelijke Jordaanoever. Hij was ook de ar :hitect van z.g. ,,open-bruggenpolitiek" over de rivier de Jordaan, waardoor de Palestijnse bevolking in bezet gebied niet van de Arabische wereld werd afgesloten, aldus NRC/H'blad (17-10-'81). Hij voerde een harde politiek tegen het ,,Palestijnse terrorisme" en aanvaardde het principe van de vergeldingsactie en de preventieve oorlog. Op zijn bevel bombardeerde de Israëlische luchtmacht in 1970 strategische doelen in het hart van Egypte.
Na het uitbreken van de Yom Kippoer-oorlog in oktober 1973, die de Egyptische troepen over het Suezkanaal in de Sinaï bracht, werd Dayan verweten de situatie aan de vooravond van die oorlog verkeerd te hebben beoordeeld en het leger niet te hebben gemobiliseerd. Hij werd door de Israëlische bevolking verantwoordelijk gesteld voor de Egyptisch-Syrische overrompeling. Hoewel Dayan en premier Meir door de commissie-Agranat van het operationele falen van de militaire leiding werden vrijgesproken, trad premier Meir in april 1974 af en kreeg Dayan in de nieuwe regering-Rabin geen kabinetspost.
Na de verkiezingsnederlaag van de Arbeiderspartij in 1977 trad de voor deze partij in de Knesset gekozen Dayan in juni 1977 toe tot de Likoed-regering van premier Begin als minister van buitenlandse zaken. In de regering-Begin ontpopte Dayan zich volgens de Volkskrant (19-10-'81) als ,,eenduif die zich verzette tegen de Israëlische inlijving van de Westelijke Jordaanoever en de Gaza-strook. Zijn beleid werd vrijwel nimmer bepaald door ideologische overwegingen, maar door wat politiek haalbaar is. Een eigenschap die als soepelheid en realiteitszin werd omschreven door Dayans bewonderaars, en als opportunisme en gewetenloosheid door zijn vijanden."
Dayan was een van de Israëlische architecten van de Camp David-akkoorden en het vredesakkoord met Egypte. Een vrede waarvoor Dayan bereid bleek alle Israëlische nederzettingen in de Sinaïwoestijn op te geven. Maar de Palestijnse autonomiebesprekingen leidden tot de breuk met Begin. Begin streefde sinds 1979 openlijk naar de inlijving door Israël van de bezette Westelijke Jordaanoever en de Gazastrook. Volgens Dayan was dit politiek onhaalbaar. Op 21 okt. 1979 stapte hij daarom op als minister van buitenlandse zaken uit de regering-Begin.
Bij de parlementsverkiezingen van 30 juni 1981 deed Dayan voor het eerst mee met een eigen politieke partij: de Telem-partij. Het werd een debacle. Telem behaalde slechts twee zetels in de Knesset.
Dayan, die tevens een verwoed archeoloog was, schreef de volgende boeken: Diary of the Sinai Campaign (1966), Mapa Kadasha, Yahassim Aherim (New Map, Other Relations) (1969), Story of my Life (1976) en Living with the Bible (1978). Begin 1981 publiceerde hij een nieuwe autobiografie, Breakthrough.

Moshe Dayan

Op 18 okt. kreeg Dayan in Nahalal een staatsbegrafenis. De sobere plechtigheid werd o.a. bijgewoond door president Navon en premier Begin, alle ministers en oud-ministers uit de regeringen van Ben Goerion, Esjkol en mevr. Meir, vele parlementsleden, een grote militaire delegatie en buitenlandse afgezanten zoals William French Smith (de Amerikaanse minister van justitie), mevr. Hildegard Hamm-Brücher (Westduits staatsminister van buitenlandse zaken), Gaston Deferre (de Franse minister van binnenlandse zaken) en Boutros Ghali (de Egyptische staatsminister van buitenlandse zaken). (*The* Times, Le Monde, NZZ).

ONTHULLINGEN OVER ISRAËLISCHE CONTACTEN MET ARABIEREN

Op 25 febr. gaf de Israëlische televisie een uitvoerig uittreksel van een nieuwe biografie van de voormalige minister van buitenlandse zaken, Moshe Dayan. Daarin onthulde deze dat hij in augustus 1977 in Londen geheime besprekingen had gevoerd met koning Hoessein van Jordanië. Voorts beschreef Dayan hoe hij in 1977 driemaal,

zwaar vermomd, naar Marokko reisde voor gesprekken met koning Hassan II. Uit het geheime overleg daar was uiteindelijk Sadats bezoek aan Jeruzalem (in nov 1977) voortgekomen

Op 19 maart onthulde de Israelische televisie dat de leider van de socialistischt Arbeiderspartij, Shimon Peres, op 17 maart in Londen een geheime ontmoeting had gehad met prins Mohammed, een broer van de Jordaanse koning Hoessein, en op 18 maart in Marrakesh een gesprek met koning Hassan II van Marokko had gevoerd

Volgens radio-Israël had Peres met medeweten van premier Begin met koning Hassan gesproken over de kwestie-Jeruzalem en de Jordaanse optie. Daarentegen verkeerde Begin in tiet on gewisse over het gesprek dat Peres eerder in Londen met koning Hoesseins broer Mohammed voerde.
Volgens de Israëlische televisie had Peres tegen Hassan gezegd dat een eventuele socialistische regering van Israël zou streven naar een snelle afronding van het autonomieoverleg, eerst met betrekking tot de Gaza-strook, later met betrekking tot de Westelijke Jordaanoever. Hassan, voorzitter van het Arabische Jeruzalem-Comité, kreeg van Peres verder te horen dat hij wilde proberen tot een akkoord met Saoedi-Arabië te komen over het beheer van de islamitische heilige plaatsen in Oost-Jeruzalem.
Met prins Mohammed sprak Peres vooral over de zogenoemde Jordaanse optie, die uitgaat van een territoriaal compromis over de Westelijke Jordaanoever.

Het bericht van de Israëlische televisie werd op 20 maart zowel door Jordanië als Marokko tegensproken. Maar desondanks liet Peres dezelfde dag tijdens een persconferentie te Tel Aviv duidelijk uitkomen dat die ontmoetingen hadden plaatsgevonden. Tegelijk hekelde hij de Israëlische televisie die een ,,totaal verdraaid" beeld zouden hebben gegeven van zijn gesprekken met koning Hassan. Hij verwees naar ontkennende verklaringen van Marokkaanse zijde en stelde: ,,Daaraanheb ik niets toe te voegen."

Peres ontkende met stelligheid dat hij het nieuws over zijn ontmoetingen had laten uitlekken als een „verkiezingsstunt". ,,Het nieuws kan niet uit de bronnen van de Arbeiderspartij komen", aldus Peres. Hij suggereerde dat het bureau van premier Begin verantwoordelijk was voor de onthulling.

Op 22 maart verklaarde Peres dat op Israël de plicht rustte na te gaan of Saoedi-Arabië bij het vredesproces kon worden betrokken en of er met dat land betrekkingen konden worden aangeknoopt. Volgens Peres speelt Saoedi-Arabië een sleutelrol bij de totstandkoming van vrede in het Midden-Oosten.

Op 25 maart liet Peres zich optimistisch uit over de mogelijkheid van een economische en op bestrijding van ,,het terrorisme" gerichte samenwerking met gematigde Arabische landen.

AFRIKA

ZAIRE

MOBOETOE IN WASHINGTON. UITSPRAKEN OVER ISRAËL Eh TSJAAD

Van 30 nov. - 2 dec. bracht president Moboetoe een werkbezoek aan de VS. Op 1 dec. weid hij door president Reagan op het Witte Huis ontvangen voor een gesprek van drie kwartier, dat ook werd bijgewoond door vice-president Bush en minister van buitenlandse zaken Haig. Na afloop deelde het Witte Huis mee dat de VS bereid zijn hun hulp aar, Zaire voort te zetten, indien dit land ,,bepaalde moeilijke maatregelen wil treffen op binnenlands vlak, inzonderheid wat de interne administratie betreft". in hei gemeenschappelijk communiqué werd beklemtoond dat de economie en de strijdkrachten van Zaire moeten worden versterkt. Voorts zal Zaire Amerikaanse hulp krijgen voor zijn militaire bijdrage tot de Panafrikaanse vredesmacht in Tsjaad (zie pag. 76913).

Een functionaris van het State Department gaf op 1 dec. te kennen dat de VS hun militaire hulp aan Zaire met ongeveer 50% wilden vergoten.
In 1980 keurde het Amerikaanse Congres militaire kredieten met een totale waarde van $ 6 mln goed en er bestonden plannen om dit bedrag voor de komende 12 maanden tot ongeveer $ 10,5 mln te verhogen. Nu werd gedacht aan een verhoging van de Amerikaanse hulp tot ongeveer $15 mln (waarvan $12 mln aan militaire hulp). Dit bedrag zou ten dele kunnen worden gebruikt voor reparaties van al aan de Zairese strijdkrachten geleverde militaire uitrusting, waaronder C-130 transportvliegtuigen.
Volgens bovengenoemde functionaris vloeide de toegenomen bereidheid van de regering-Raegan om het bewind van Moboetoe bij te staan, ondanks beschuldigingen van corruptie en schendingen van de mensenrechten, voort uit haar filosofieom vrienden van Amerika overal in de wereld te helpen. Zaire had in de afgelopen 20 jaar het Amerikaanse beleid in Afrika en elders consequent gesteund, aldus de functionaris van het State Department.

Op 2 dec. bevestigde president Moboetoe te Washington dat hij bereid was de in 1973 verbroken diplomatieke betrekkingen met Israël (pag. 24213-'74) te herstellen, al gaf hij er de voorkeur aan de stappen van andere Afrikaanse landen af te wachten. (Tijdens zijn verblijf in Washington had Moboetoe een ontmoeting met de Israëlische minister van defensie, Ariel Sharon).
Voorts deelde Moboetoe mee dat hij had besloten het Zairese contingent voor de Panafrikaanse vredesmacht in Tsjaad van 800 tot 2.000 man uit te breiden, ..want Guinee. Togo en Benin kunnen hun verplichtingen niet nakomen". (*AP*, Reuter, AFP, *UPI*)

(Zie ook pag, 14411

ZAMBIA

KAOENDA IN ZIMBABWE

Van 7-11 juli bracht president Kenneth Kaoenda van Zambia een officieel bezoek aan Zimbabwe. De Zirnbabweaanse leiders bewezen hem eer wegens zijn rol bij het tot stand komen van Zimbabwe's onafhankelijkheid en Zambia's offers voor de nationalistische zaak. Een van de hoofdstraten van Salisbury kreeg ter ere van de Zambiaanse president een nieuwe naam: „Kaunda Avenue". Een dergelijk eerbetoon was reeds te beurt gevallen aan president Machel van Mozambique en president Nyerere van Tanzania die eerder officiële bezoeken aan Zimbabwe brachten (zie pag. 62413).
De regerende ZANU (PF) deed haar best de indruk weg te nemen dat zij enige wrok koesterde over Zambia's voorkeur tijdens de bevrijdingsstrijd voor Joshua Nkomo. Premier Mugabe herinnerde er tijdens een bijeenkomst in het Rufaro-stadion te Salisbury aan dat de eerste groep guerrillastrijders die de wapens opnam vanuit Zambia was gekomen en dat ook Zambianen waren omgekomen bij invallen van Rhodesische troepen in hun land.
President Kaoenda prees Mugabe voor diens besef van de noodzaak tot eenmaking van Zimbabwe. In Boelawayo, Nkomo's politieke bolwerk, drong Kaoenda er bij de Zimbabweaanse natie op aan zich over de grenzen van partijen, stammen en rassen heen te verenigen onder Mugabe, vooral met het oog op Zuid-Afrika. ,,Als u verdeeld bent, zal de vijand in uw gelederen doordringen en eens zal Zuid-Afrika in staat zijn u door de knieën te doen gaan," aldus Kaoenda.
In een gemeenschappelijk communiqué riepen Kaoenda en Mugabe op tot de terugtrekking van buitenlandse troepen uit andere landen. Zij zegden steun toe aan de ANC in Zuid-Afrika en deden een beroep op de internationale gemeenschap om meer steun voor de strijd van de SWAPO in Namibië.
Tijdens Kaoenda's bezoek werd een preferentieel handelsakkoord tussen beide landen getekend en een uitbreiding van de onderlinge samenwerking aangekondigd. (The Times, DDP)

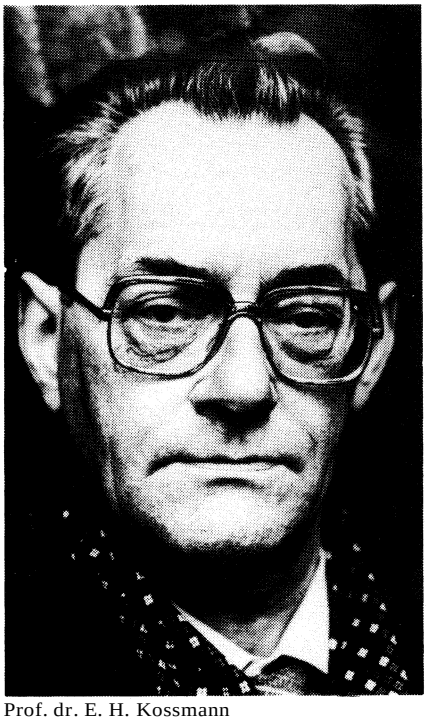
PRIJZEN

Algemeen

ALBERT EINSTEIN VREDESPRIJS 1981: De voormalige Amerikaanse ambassadeur in de Sowjet-Unie George Kennan voor zijn inspanningen tot vermindering van de spanningen in de verhouding tussen de Verenigde Staten en de Sowjet-Unie.

ALBERT SCHWEITZER PRIJZEN 1981: Een Haitiaanse arts, een Indiaanse onderwijzer en de gitarist Andres Segovia.
De Haitiaanse arts, Larrimer Mellon, krijgt de onderscheiding voor zijn inzet bij de oprichting van het Albert Schweitzerziekenhuis op Haiti, waar jaarlijks ruim 150.000 mensen medische hulp ontvangen.
Saadhu Ittyavirah uit India, die zichzelf ,,een vagebond in de naam van God" noemt, ontvangt de prijs voor zijn hulp en onderwijs aan de armen.
Segovia is onderscheiden voor zijn verdiensten op het gebied van muziek en muziekonderwijs.
De Albert Schweitzer-prijzen, die bestaan uit een medaille en ruim 12.000 gulden: worden iedere vijf jaar toegekend. Omdat de stichting, die daartoe vijf jaar geleden werd opgericht, het prijzengeld met moeite bijeen krijgt, worden de onderscheidingen dit jaar wellicht voor het laatst uitgereikt.

JOOST VAN DEN VONDELPRIJS 1981: Prof. dr. E. H. Kossmann uit Groningen.
De prijs, ingesteld door de Hamburgse stichting FVS (Friedrich von Schiller of Freiherr vom Stein) en de Westfaalse Wilhelmsuniversiteit in Munster, kent haar beurtelings toe aan een Nederlander, een Vlaming of iemand uit Noordwest-Duitsland ,,voor eminente prestaties op cultureel gebied, in het bijzonder als ze een grensoverschrijdend karakter hebben".
Kossmann, geboren in 1922 te Leiden, was sinds 1962 hoogleraar in Londen en is sedert 1965 gewoon hoogleraar in de geschiedenis na de Middeleeuwen te Groningen. Hij krijgt de prijs voor zijn boek De lage landen, 1780-1940, dat hij in het Nederlands en in het Engels heeft geschreven. The low countries verscheen in 1978 als deel vijf van de Oxford history of modern Europe.
Volgens het curatorium van de Vondelprijs is het boek een spirituele, zeer goed geschreven synthese van de moderne geschiedenis van Nederland en België tegen de achtergrond van Europese historische ontwikkelingen en geestesstromineen. In het bijzonder verrassend is het beeld dat hij schetst van de grote overeenkomsten en van parallelle ontwikkelingen in de geschiedenis van beide landen na de scheuring in 1830, tegenover de traditionele visie, die vrijwel uitsluitend tegenstellingen opmerkt.
Ernst Heinrich Kossmann heeft in Leiden gestudeerd en is daar in 1954 gepromoveerd op een in het Frans geschreven dissertatie over de Fronde. In 1957 volgde zijn benoeming tot reader (lector) aan University College, Universiteit van Londen.

Prof. dr. E. H. Kossmann

Op 29 jan, 1980 nam de territoriale commandant van het Nederlandse Leger des Heils, George L. Nelting (l.) de Watelervredesprijs voor het jaar 1977 in ontvangst uit handen van de voorzitter van de Carnegiestichting, dr. J. H. van Roijen. De prijs was aan het Leger toegekend ,,op grond van de grote waardering van de stichting voor de indrukwekkende wijze, waarop het Nederlandse Leger gedurende vele tientallen jaren de zaak van de vrede heeft gediend".

KAREL DE GROTEPRIJS 1980: Dr. F. G. L. van der Meer, emeritus hoogleraar in de schoonheidsleer en kunstgeschiedenis aan de Katholieke universiteit van Nijmegen.
De prijs wordt toegekend door de stad Nijmegen.
Frits van der Meer, geboren in 1904, heeft een groot aantal boeken op zijn naam staan, zoals Atlas van de Westerse beschaving, Atlas van de oud-christelijke wereld, Uit het oude Europa en Onbekende kathedralen in Frankrijk. In Madrid verscheen van hem Panorama de la culture occidental.
In 1939 is hij benoemd tot lector, in 1946 tot buitengewoon en in 1955 tot gewoon hoogleraar te Nijmegen.
Ter gelegenheid van zijn zestigste verjaardag is hem in 1964 een Feestbundel aangeboden; in dat jaar kreeg hij ook de P.C. Hooftprijs, de Nederlandse staatsprijs voor letterkunde voor 1963.

ONASSISPRIJZEN 1981: De Zuidafrikaanse bisschop Desmond Tutu, secretaris van de Zuidafrikaanse Raad van Kerken, voor zijn strijd tegen de politiek van rassenscheiding in zijn land.
En de Franse arts Bernard Kouchner, oprichter van de organisaties Médecins sans frontières (artsen zonder grenzen) en Médecins du monde (artsen van de wereld). Kouchner heeft in de Chinese Zee de levens gered van duizenden vluchtelingen uit Zuid-Oost Azië.
Kouchner en zijn organisatie zijn ook tussenbeide gekomen bij het uitbreken van gewaande conflicten in onder meer Biafra, Tsjaad en Libanon.

PRIJS VAN DE UNESCO VOOR OPVOEDING TOT VREDE 1981: De Finse pedagoge Helena Kekkonen en de Internationale padvindersbeweging.
De UNESCO heeft de prijs in 1980 kunnen instellen dankzij een donatie van de organisatie van de Japanse scheepsbouwindustrie.

VREDESPRIJS VAN DE DUITSE BOEKHANDEL 1981: De Russische schrijver Lew Kopelew, omdat hij het inzicht verworven had, dat vaste zedelijke normen – normen, die ook voor de vrede bepalend zijn – tegen alle ideologieën in moeten blijven bestaan, en waarvoor hij op voorbeeldige wijze getuigenis had afgelegd, wanneer dit vereist was.
Kopelew was in nov. 1980 met een uitreisvisum voor één jaar in de Bondsrepubliek gearriveerd. De regering van de Sowjet-Unie heeft hem in jan. van dit jaar zijn staatsburgerschap ontnomen.
Kopelew heeft de jaren 1945-1954 in Sowjetkampen doorgebracht, nadat hij als lid van het Rode leger gepoogd had in Oost-Pruisen gewelddaden tegen de burgerbevolking te verhinderen. Hij was toen veroordeeld wegens ,,burgerlijk-humanistische propaganda voor medelijden met de vijand".
In de loop van de zestigerjaren had hij zijn stem laten horen ten gunste van de dissidenten Daniel en Sinjawsky, Solzjenitsyn en Medwedew, hetgeen hem zijn lidmaatschap van de schrijversbond gekost heeft.

WATELERVREDESPRIJS 1981: Danny Kaye, voor zijn werk als goodwill-ambassadeur voor het kinderfonds van de Verenigde Naties, UNICEF.
Danny Kaye krijgt de prijs, groot 40.000 gulden, omdat hij miljoenen voor het UNICEF bijeen heeft gebracht, door o.m. het maken van films en het dirigeren van concerten.
Op deze wijze maakte Kaye meer mensen bewust van de voortdurende ellende i-nn miljoenen kinderen in de Derde Wereld. Hij bevorderde zo de wereldvrede en maakte zich verdienstelijk voor de hele mensheid, aldus het bestuur van de Carnegie-stichting, die de prijs toekent.

Architectuur

NATIONALE STAALPRIJS 1980: De Rotterdamse architect W. Quist, het adviesbureau voor bouwtechniek ABT en het raadgevend ingenieursbureau BVN voor het ontwerp van een windtunnel in de Noord-Oostpolder.
Tegen hetverlenen van de prijs is protest aangetekend door de eveneens Rotterdamse architect P. J. Gerssen, die de eer voor het ontwerp voor zichzelf opeiste. Quist heeft deze beschuldiging als ,,bewijsbaar onjuist" van de hand gewezen. De jury heeft Quist in het geljk gesteld.

ROTTERDAM/MAASKANTPRIJS 1980: De architect Aldo van Eyck, voor diens gehele bouwkundige œuvre.
Volgens het juryrapport heeft Van Eyck als geen ander de na-oorlogse architectengeneratie met zijn soms ook controversiële ideeën beïnvloed en gestimuleerd.

De Britse fotojournalist Mike Wells (l.) met burgemeester Polak van Amsterdam. Op de achtergrond de door Wells gemaakte foto ,,Oogst der droogte in Oeganda", die de eerste prijs won in de World Press Photo competitie.

Beeldende kunst

JEANNE OOSTINGPRIJS 1979: Voor de figuratieve schilderkunst Otto de Kat en voor de aquarelieerkunst Co Westerik.

JEANNE OOSTINGPRIJS 1980: Voor de figuratieve schilderkunst E. W. A. Dukkers en voor de aquarelieerkunst Peter Vos.

OSKAR KOKOSCHKAPRIJS 1980: De Duits-Franse schilder Hans Hartung.

PRIX DE ROME 1980: Edu Kisman in de sector vrije grafiek. De tweede prijs ging naar Roland Sips.

Journalistiek

ANNE VONDELINGPRIJS 1981: H. A van Wijnen, adjunct-hoofdredacteur van Het Parool voor een serie artikelen over het regeringssysteem van de Verenigde Staten.
De prijs, die is genoemd naar de vroegere voorzitter van de Tweede Kamer, dr. Anne Vondeling, die vorig jaar bij een verkeersongeval het leven verloren heeft, is ingesteld ,,voorde beste prestatie op het gebied van de geschreven politieke journalistiek".

DICK SCHERPENZEELPRIJS 1981: De afdeling radio van de IKON wegens zijn journalistieke bijdrage aan de bewustwording over ontwikkelingssamenwerking.
De prijs zou op 7 dec. worden uitgereikt door minister Van Dijk van ontwikkelingssamenwerking. De IKON heeft echter geweigerd de prijs uit handen van deze minister te ontvangen, nadat bekend geworden was, door een publikatie in het weekblad Vrij Nederland, dat de minister zich in 1958 in artikelen in het tijdschrift op gereformeerde grondslag Wapenveld voorstander had getoond van het Zuidafrikaanse apartheidsbeleid. Ook heeft de heer Van Dijk in die artikelen uitlatingen gedaan van een duidelijk racistisch karakter.
Na de publikatie in Vrij Nederland heeft minister Van Dijk zich van zijn vroegere meningen gedistantieerd. Hij weigerde echter te verschijnen voor de IKON-radio om te komen praten over zijn eigen bewustwording inzake apartheid en racisme.

PRIJS VOOR DE DAGBLADJOURNALISTIEK 1981: Leo van Vlijmen van de Brabant Pers voor een serie artikelen over de Sowjet-Unie ten tijde van de Olympische Spelen in Moskou.

PULITZERPRIJZEN 1981: The Longview Daily News, een kleine krant, die verschijnt in de staat Washington, voor de verslaggeving van de uitbarsting van de vulkaan St. Helens.
Shirley Christian voor haar artikelen over geweld in Midden-Amerika.
John Crewsdon van The New York Times voor zijn stukken over het lot van illegale vreemdelingen in de Verenigde Staten.
Janet Cooke van de Washington Post voor haar artikel over een achtjarig, aan heroïne verslaafd jongetje in het zwarte ghetto van Washington (DC).
De prijzen werden toegekend op 14 april. Op 15 april bleek, dat mevr. Cooke in haar autobiografische schets voor de Pulitzer-prijscommissie onjuiste gegevens over haar achtergrond had verschaft.
Een daarop door de redactie van de krant ingesteld onderzoek bracht aan het licht, dat Janet Cooke haar prijswinnende verhaal, „Jimmy's World" getiteld, geheel verzonnen had.
De prijs werd mevr. Cooke afgenomen en vervolgens toegekend aan Teresa Carpenter van de The Village Voice in New York voor haar stuk over de moord op Allard Lowenstein, een voormalig Congreslid, door Dennis Sweeney in maart 1980.

Harry van Wijnen

WORLD PRESS PHOTO 1981: Mike Wells (Londen) voor de foto, die hij de titel had gegeven „Drought's harvest in Uganda". Deze foto was tevens de prijswinnaar in de categorie News Features.
In de overige categorieën waren de eerste prijzen als volgt toegekend: Spot News, Werner Gartung (Bremen) voor de foto Liberia's coup d'état. Sports, Joe Marquette (New York) voor Coe cops the gold; (zie pag. 84911 en 2 - 1980). People, René Levêque (Parijs) voor Pope John Paul II amuses himself with the photographer. Picture Stories black-and-white, George M. Wedding (San José, Cal., VS) voor The eruption of Mount St. Helens. Colour picture Stories, Ian Teomans (Londen) voor Heart Transplant. General Pictures, Ovie Carter (Chicago) voor Happiness prevails. Oscar Barnack Award, Björn H. Larsson (Stockholm) voor Burnt child – Jessica eight years – and her new skin.

Letteren

ALEIDA SCHOTPRIJS 1981: Gerard Kruisman. De prijs is dit jaar voor het eerst uitgereikt. De Aleida Schot Stichting, die de prijs één maal in de twee jaar ter beschikking stelt, wil het vertalen van literair werk bevorderen door het bekronen van vertalingen uit de Slavische talen. De jury noemde Krui die publiceert onder

de naam Gerard Cruys, een waardig voortzetter van de door Aleida Schot ingezette vertaaltraditie.

AMERICAN BOOK AWARD 1981: Maxine Hong Kingston in de categorie non-fiction voor haar boek over haar Chinese voorouders, die naar de Verenigde Staten emigreerden.
De onderscheidingen in de categorie romans gingen naar Plains songs van Wright Morris en The stories of John Cheever door John Cheever.
De prijs voor het beste debuut werd toegekend aan Ann Rosenberg voor haar roman Sister Wolf.
Andere uitgaven die werden bekroond zijn de biografie van Walt Whitman door Justin Kaplan, de poëziebundel The need to stay still door Lisel Muller en de vertaling van de brieven van Gustav Flaubert door Francis Steegmuller.
Een speciale onderscheiding werd toegekend aan de dichter en criticus Kenneth Burke (84).

ANTON WACHTERPRIJS 1981: Peter Joannes Burgstedde voor zijn verhalenbundel Mijn boosaardige zuster Elektra. Deze debuutprijs, genoemd naar de romanfiguur Anton Wachter uit het werk van Simon Vestdijk, ging in 1977 naar Frans Kellendonk en in 1979 naar Patrizio Canaponi.

BOOKERPRIJS 1981: Salman Rushdiuit India, woonachtig in Londen, voor zijn roman Midnight's Children.

CINO DEL DUCAPRIJS 1981: De Duitse auteur Ernst Jünger. Junger is op 29 maart 1895 in Heidelberg geboren.
Hij nam vrijwillig dienst en maakte de Eerste Wereldoorlog als luitenant mee. Daarna studeerde hij filosofie en natuurwetenschappen in Leipzig en Napels.
Van 1941 tot 1944 was hij verbonden aan de Duitse militaire staf in Parijs, tot hij ontslagen werd wegens indirecte ondersteuning der samenzwering tegen Hitler. In 1945 werd hem een kort publikatieverbod opgelegd.
In essays en romans loofde Junger aanvankelijk de oorlog als de sfeer waarin het individu zich kan bevestigen. Hij distantieerde zich echter van de nationalistische kringen en wilde het individu zijn zelfverwezenlijking los van ideologieën doen vinden. De soldaat-arbeider werd toen voor hem in een technische wereld de ontdekker van nieuwe horizonten.
In later werk wordt enerzijds de ondergang van de avondlandcultuur betreurd, de Europa-gedachte voor de afwikkeling van de naoorlogse problemen aangeprezen, terwijl anderzijds het probleem van de macht en van de massificatie aandacht krijgt.

CONSTANTIJN HUYGENSPRIJS 1981: De schrijfster Hella Haasse.

EUROPAPRIJS 1981: Ernst Junger

EUROPESE ESSAYPRIJS 1981: De Italiaanse schrijver Norberto Bobbio, die o.m. gepubliceerd heeft over de geschiedenis van de rechtswetenschap en politieke filosofie.

FERDINAND BORDEWIJKPRIJS 1981: Cees Nooteboom voor zijn roman Rituelen.

G. H. 'sGRAVESANDEPRIJS 1981: De Vlaming Josef de Leu voor zijn bijdragen aan en bevordering van de Nederlandse cultuur.

GEORG BUCHNERPRIJS 1981: De 54-jarige Westduitse romancier, toneelschrijver en essayist Martin Walser. De prijs wordt verleend door de Deutsche Akademie fur Sprache und Dichtung.

GOUDEN GRIFFEL EN PENSEEL 1981: Annie M. G. Schmidt voor haar kinderboekje Otje de Gouden Griffel en Piet Klaasse voor de illustraties in Sagen en Legenden van de Lage Landen (auteur/samensteller Eelke de Jong) de Gouden Penseel.

Piet Klaasse (l.) en Annie M. G. Schmidt, de winnaars van resp. de Gouden Penseel en de Gouden Griffel.

De boekensleutel voor het kinderboek met een uniek karakter gaat naar Miep Diekman en Dagmar Hilaróvavoor Ik heb geen naam. Het unieke karakter bestaatvolgens de CPNB uit de samenwerking tussen de Nederlandse Miep Diekman en de Tsjechoslowaakse Dagmaw Hilaróva.
Verder heeft de CPNB negen Zilveren Griffels en twee Zilveren Penselen toegekend. De Griffels gaan naar Arnold Lobel (Bij uil thuis), Dolf Verroen (Hoe weet jij dat nou), Elfie Donnelly (De rode kous), Imme Dros (De zomer van dat jaar), Lloyd Alexander (De eerste twee levens van Lukas), Diana Jones (De negen levens). Myron Levoy (Allan en Naomi), Toeckey Jones (Het ga je goed, het ga je wel) en Aliki (De mummies uit het oude Egypte).
Aan Tony Ross en Mitsumasa Anno zijn de Zilveren Penselen toegekend voor hun illustraties in respectievelijk Joris en de bonestaak en En toch draait ze.

GRAND PRIX DU ROMAN DE L'ACADEMIE FRANÇAISE 1981: Jacques Laurent voor zijn gehele werk.

GRAND PRIX DE POESIE DE L'ACADEMIE FRANÇAISE 1981: Yves Bonnefoy, voor zijn gehele werk.

JAN CAMPERTPRIJS 1981: Judith Herzberg, voor haar dichtbundel Botshol.

LUCY B. EN C. W. VAN DER HOOGTPRIJS 1981: Eva Gerlach, voor haar poeziebundel Verder geen leed.

MARTINUS NIJHOFFPRIJS 1981: Eva Dedinsky voor haar vertalingen uit het Hongaars van vooral poëzie; Tom Eekman voor zijn vertalingen uit het Russisch; en Philippe Noble voor zijn vertaling in het Frans van Het land van herkomst van E. du Perron.

NIENKE VAN HICHTUMPRIJS 1981: Sonia Garrners voor haarjeugdboek Orkaan en Mayra.

NOBELPRIJS VOOR LETTERKUNDE 1981: Elias Canetti, voor ,,zijn œuvre, dat de kenmerken draagt van een ruime blik, rijkdom aan ideeën en artistieke kracht".
Elias Canetti is op 25 juli 1905 in Roustchouk in Bulgarije geboren in een joodse familie van Spaans-Duitse afkomst.
Hij studeerde natuurwetenschappen in Wenen en Frankfurt.
In 1938 emigreerde hij naar Engeland.

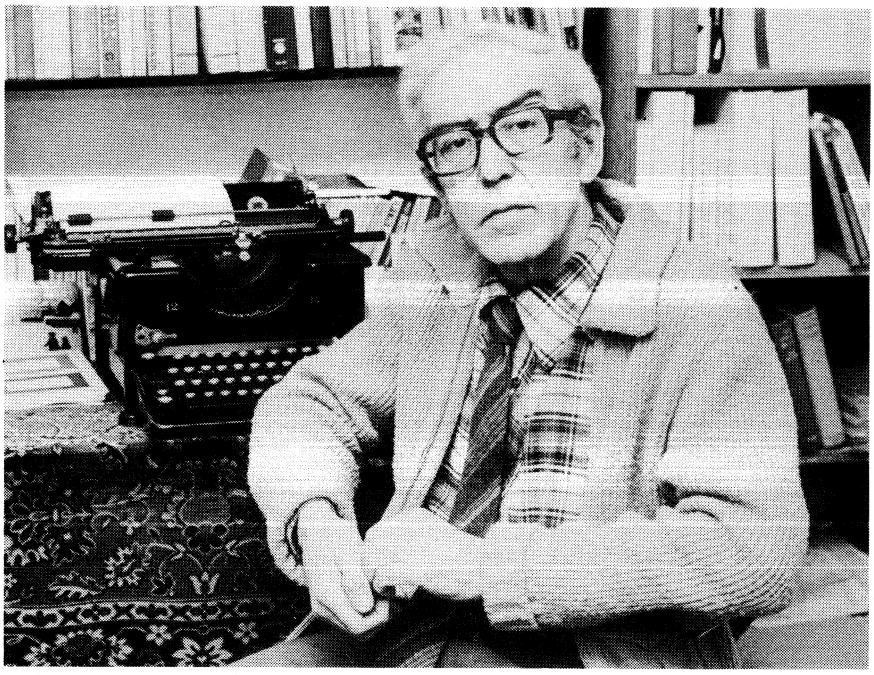
Het werk van Canetti kan worden gezien als een immense aanklacht tegen het einde, tegen afsluiting, tegen de dood.
Canetti bedoelt die aanklacht niet vaak metafysisch, maar direct en keihard. Hij heeft ooit in een aforisme duidelijk gemaakt, dat men hem niet meer serieus moet nemen als hij verzoenend tegenover de dood zou komen te staan.
,,Dedood komtmij even onnut en slecht voor als ooit, het fundamentele kwaad van al dat bestaat, het onopgeloste en onbegrijpelijke, de knoop waarin alles van oudsher verstrengeld en verstrikt is en die niemand heeft durven doorhak-

Elias Canetti

ken". Het is het onverbiddelijke verzet tegen de dood dat het werk van Canetti kenmerkt, hoe heterogeen dat ook is. Het bestaat uit een roman (Die Blendung), een sociologisch-filosofische studie (Masse und Macht), een aforismenbundel (Die Provinz des Menschen), enkele toneelstukken, essays (onder andere een meesterlijke studie over Kafka (Der andere Prozess), een reisverslag (Die Stimmen von Marrakesch) en een autobiografie waarvan tot nu toe twee delen verschenen zijn (Die gerettete Zunge en Die Fackel im Ohr).
Met uitzondering van de meeste essays en het tweede deel van de autobiografie is al zijn werk in net Nederlands vertaald (uitgegeven door Atheneum en De Arbeiderspers).
In een essay over de Oostenrijkse schrijver Hermann Broch heeft Canetti beschreven aan welke eigenschappen een representatieve schrijver van deze tijd moet voldoen. Dat klinkt moralistisch, en zo is het ook bedoeld. Canetti schaamt zich daar niet voor, het behoort zelfs tot zijn trots. Alleen al dat moralisme, overigens zonder bombarie verwoord, onderscheidt hem van de meeste collega-schrijvers.
Een van de eigenschappen van de schrijver moet de wil zijn de eigen tijd zo universeel mogelijk samen te vatten. Hij moet inzichten beschrijven die niettemin niet van één bepaalde tijd afhankelijk zijn. Het duidelijkst spreekt dit uit het boek Masse und Macht. Deze studie schreef Canetti in de jaren dertig, veertig en vijftig – een tijdperk dat gekenmerkt werd door tot dan toe ongekend bruut machtsmisbruik.
Niettemin komt de naam Hitler nauwelijks in de studie voor. Het ging er Canetti niet om de macht te beschrijven zoals die zich in de figuur Hitler manifesteerde – het ging hem erom de macht in het algemeen te beschrijven. De opzet van de studie is niet historisch. Canetti maakt dan ook afwisselend gebruik van moderne en oude bronnen (onder andere mythen) van over de hele wereld.
Zo veralgemeent Canetti het in de jaren dertig en veertig pijnlijk actuele en grotesk geworden verschijnsel ,,macht" in het algemeen. Centraal daarin staat de wil van de machthebber om te overleven, om aan de dood te ontkomen.
Ook hier weer is de dood het sleutelbegrip waarop alles wordt teruggevoerd: ,,De dood als dreiging is de munt van de macht. Het is gemakkelijk hier munt op munt te leggen en enorme kapitalen te vergaren."
In Masse und Macht jaagt Canetti op elk detail van het verschijnsel macht en hij legt de wortels ervan onverbiddelijk bloot. Dertig jaar lang heeft hij aan de studie gewerkt; het enige, meer strikt literaire, werk dat hij zich in die periode toestond, was het schrijven van aforismen.
De voorliefde voor dat genre, aantoonbaar in al zijn werk, nog gezwegen van de aforismenbundel Die Provinz des Menschen, heeft te maken met de drang zijn inzichten zo universeel mogelijk te maken.
Pas na de publikatie van Masse und Macht (in 1960) werd Canetti in het Duitse taalgebied wat bekender. In Engeland was hij in de jaren dertig al ontdekt nadat zijn roman Die Blendung was verschenen.

Sinds 1938 woont Canetti overigens in Engeland en hij heeft de Britse nationaliteit. Zijn moedertalen zijn het Latino (een Spaans dialect dat door sommige sefardische joden gesproken wordt), het Bulgaars en het Engels.
Zijn moeder leerde hem later in zijn jeugd Duits en in de taal van Goethe besloot hij te gaan schrijven.
Over zijn jeugd en studententijd schrijft Canetti uitvoerig in de twee tot nu toe verschenen delen van zijn autobiografie. In deze prachtig geschreven boeken wordt onder andere duidelijk waar de gedrevenheid van Canetti om zich tegen de dood te verzetten vandaan komt.
Een van de cruciale momenten daarvoor is de dood van zijn vader: ,,Hij ging als altijd naar beneden om te ontbijten. Het duurde niet lang of wij hoorden een doordringend gekrijs. Onze gouvernante stormde de trap af, ik achter haar aan. Door de open deur van onze eetkamer zag ik mijn vader op de grond liggen... Ik deed weifelend een stap de kamer in, naar mijn vader toe, ik begreep het niet, ik wilde hem om uitleg vragen..."
De gehechtheid aan de moeder, de literatuur, de studietijd, de eerste ontmoetingen met schrijvers als Karl Kraus, Bertolt Brecht, Isaac Babel, de eerste kennismaking met en deelname aan de massa (met als gevolg de studie Masse und Macht op latere leeftijd) – het is allemaal in de autobiografie terug te vinden.
Langzamerhand komt daarin steeds sterker de eenmansoorlog van Canetti tegen de dood voor. Zijn ongehoorde levenskracht is op elke bladzijde aanwezig en voert zelfbewust de strijd.
In het nog uitstaande derde deel van zijn autobiografie zullen de jaren dertig behandeld worden en dus ook de ontstaansgeschiedenis vertellen van Canetti's merkwaardige debuut, de roman Die Blendung. Daarin moet een intellectueel, die volkomen afgezonderd van de wereld in een eigen boekenparadijs leeft, zich toch inlaten met de wereld in de figuur van een hanige huishoudster die hem ten slotte uit zijn bibliotheek verdrijft, met rampzalige gevolgen.
Het is een boek als een moderne mythe – met alle interpretatiemogelijkheden vandien.

Willem Brakman

P. C. HOOFTPRIJS 1980: Willem Brakman, voor zijn gehele proza-oeuvre.

PREMIO MIGUEL DE CERVANTES 1980: Juan Carlos Onettiuit Uruguay, voor zijn gehele werk.
Onetti leeft sinds 1975 in ballingschap in Madrid. Hij vertrok naar Spanje nadat hij door het militaire bewind in zijn vaderland drie maanden gevangen was gehouden. Dit gebeurde omdat hij een jury had voorgezeten die een verhaal met erotische elementen had bekroond, waartegen door de autoriteiten bezwaar werd gemaakt. Zijn arrestatie leidde tot een golf van protesten in de wereld, onder meer als gevolg van een hoofdartikel in de New York Times, waarin deze maatregel krachtig werd veroordeeld.
Onetti geldt als de meest betekenisvolle levende schrijver van zijn land en als één van de belangrijkste figuren van de Latijnsamerikaanse literatuur.
Hij verwierf voor het eerst bekendheid met zijn roman De put (1939). Sterk de aandacht trokken verder onder meer Voor een graf zonder naam (1959) en De scheepswerf (1961).
Sinds zijn komst naar Spanje publiceerde hij Laten wij ophouden tegen de wind te praten (1979), waarvoor hij de Spaanse Nationale Prijs van de Kritiek kreeg.

PRIX CHÂTEAUBRIAND 1981: Camille Bourniquel, voor zijn gehele oeuvre en voor zijn boek l'Empire Sarkis.

PRIX FÉMINA 1981: Catharine Hermary-Vieille voor haar roman La nuit du grand vizir.

PRIX GONCOURT 1981: Lucien Bodard, voor zijn autobiografische roman Anne-Marie.

PRIX INTERALLIÉ 1981: Louis Nucera voor zijn roman Chemin de la laterne.

PRIX MÉDICIS 1981: Francois-Olivier Rousseau voor zijn roman L'Enfant d'Edouard.

PRIX MÉDICIS ÉTRANGER 1981. De Israëliër David Sahar voor zijn roman Le jour de la comtesse.

PRIX RENAUDOT 1981: Michel del Castillo, voor zijn roman La nuit du décret.

PULITZERPRIJZEN 1981: John Kennedy Toole (postuum)voor zijn roman A confederacy of Dunces.
Het boek, dat door verscheidene critici een meesterwerk is genoemd, werd in de jaren '60 geschreven maar pas een jaar geleden door de Universiteit van Louisiana uitgegeven.
Toole pleegde in 1969 op 32-jarige leeftijd zelfmoord omdat hij zichzelf als schrijver mislukt vond. Na zijn dood heeft zijn moeder jarenlang vruchteloos geprobeerd het boek, dat in Toole's geboortestad New Orleans is gesitueerd, gepubliceerd te krijgen.
De Pulitzer-prijs voor toneel ging naar Beth Henley voor Crime of the Heart, een toneelstuk over drie excentrieke zusters in een stadje in Mississippi.
De Pulitzer-prijs voor geschiedenis werd toegekend aan Lawrence A. Clemin voor zijn boek

Lucien Bodard (r.), winnaar van de Prix Goncourt, met Michel Del Castillo, winnaar van de Prix Renaudot.

American Education: the National Experience, 1783-1876.
Verder werden onderscheiden Robert K. Massie voor zijn biografie Peter the Great: his life and World, James Schuyler voor zijn poëziebundel The Morning of the Poem en Carl E. Schorske op grond van zijn boek Fin-de-siecle Vienna: Politics and Culture.

STAATSPRIJS VOOR JEUGDLITERATUUR 1977-1979 (België): Mireille Cottenjé (47), voor haar boek Er zit muziek in de lucht.

WIJNAENDS FRANCKENPRIJS 1981: Jeroen Brouwers voor zijn bundel Kladboek. Deze prijs is bestemd voor essays en literaire kritiek of biografie en kunstgeschiedenis.

Muziek

BOY EDGARPRIJS 1981: Deze prijs voor jazz en geimproviseerde muziek gaat naar de componist en pianist Guus Janssen.

EDISONS 1981: Twaalf Edisons voor grammofoonplaten met ernstige muziek zijn toegekend. De dirigent Claudio Abbado is bekroond voor zijn opname van Mahlers zesde symfonie (D.G.), de pianist Murray Perahia voor twee pianoconcerten van Mozart (CBS), het Clemencic Consort voor muziek vande 14de-eeuwse Zuidnederlander Johannes Ciconia (Harmonia Mundi) en de violist Gidon Kremer voor een gemengd recital (op HMV).
De door Trevor Pinnock gedirigeerde Sinfonia's van Carl Philipp Emanuel Bach (Archiv), late pianowerken van Liszt, gespeeld door Alfred Brendel (Philips), Carl Orffs door Ricardo Muti geleide Carmina Burana (HMV), Janaceks door Charles Mackerras gedirigeerde opera „Uit een dodenhuis" (Decca), werken van Monteverdi, gezongen door René Jacobs (Harmonia Mundi) en Berio's door hemzelf gedirigeerde „Coro" (D.G.) werden eveneens onderscheiden.
Twee Edisons gingen naar Nederlanders: Reinbert de Leeuw voor zijn documentair waardevolle opname van Ezra Pound's „Testament de Villon" (Harlekijn) en de pianist Ronald Brautigam voor werken van Schumann en Ravel (CBS).
Onder de laureaten op het populaire terrein zijn Freek De Jonge. Steve Winwood, Bruce Springsteen, Paul Simon, Randy Crawford, Ann Burton. Bram Vermeulen en Hans Vermeulen.

MATTHIJS VERMEULENPRIJS 1981: De Haagse componist Jan Boerman, voor diens gehele ceuvre.

Theater, film, radio en TV

ALBERT VAN DALSUMPRIJS 1979-1980: De acteur Leen Jongewaard voor zijn rolprestaties in diverse theaterprodukties.

ARKPRIJS VAN HET VRIJE WOORD 1981: Door de redactie van het Nieuw Vlaams Tijdschrift toegekend aan de 39-jarige cineast Robbe de Hert voor zijn gehele ceuvre.

FILMFESTIVAL VAN CANNES 1981: De Gouden Palm – de hoofdprijs – was voor Man van ijzer van de Pool Andrzej Wajda. Een speciaal eerbetoon van de jury was er voor het gehele ceuvre van Ettore Scola (Italië) n.a.v. zijn film Passione d'Amore.
De speciale prijs van de jury was voor Lightyears away van Alain Tanner uit Zwitserland. De prijs voor het beste scenario ging naar Mephisto van de Hongaar Istvan Szabo.
Beste mannelijke en vrouwelijke hoofdrolspelers waren Ugo Tognazzi (Italië) in La tragedia di uno uomo ridicolo en Isabelle Adjani (Frankrijk) in beide films, die op het festival waren vertoond: Quartet en Possession.
Beste bijrollen waren die van Ian Holm in Chariots of fire en van Elena Solovei (Litouwen) in Bloedgroep nul.
Een speciale artistieke prijs werd verleend aan John Boorman voor Excalibur. Een speciale prijs voor hedendaagse cinema werd ex aequo toegekend aan twee films over jeugdproblemen: Looks and smiles van Kenneth Loach en Neige van Juliet Berto.
De prijs voor het beste debuut kwam terecht bij Desperado City van Vadim Glowna.

FILMFESTIVAL VAN LOCARNO 1981: Aan de film Chakra van Rabingra Dharmaraj uit India werden zowel de hoofdprijs, een Gouden Luipaard, als de grote prijs van de oecumenische jury toegekend. De speciale prijs van het festival, een Zilveren Luipaard, was voor de Braziliaanse produktie Pixote van Hector Babenco.
Een grote prijs van de internationale jury werd verleend aan de eveneens uit Brazilië afkomstige film Opçáo, as ròsas da estrada van Osualdo Ribeiro Candeias.

FILMFESTIVAL VAN MOSKOU 1981: Drie lange speelfilms werd de hoofdprijs toegekend:

Vier van de Edison-winnaars: V.l.n.r. Reinbert de Leeuw, Ann Burton, Hans Vermeulen en Dick Schallies.

Teheran 43 van de Sowjet-regiseurs Alexander Alow en Wladimir Naumow, De uitgewrongen man van de Braziliaan Juan Battiata Andrade en Het verwoeste veld van de Vietnamees Nguyen Hong Chen.
Twee hoofdprijzen waren er ook voor de korte films El Salvador: het volk aan de macht, een produktie van het Farabundo Marti front voor nationale bevrijding, en Wat is je naam uit Kampuchea (Cambodja)

FILMFESTIVAL VAN VENETIË 1981: De Gouden Leeuw voor de beste film werd toegekend aan Die bleierne Zeit van de Westduitse Margarethe von Trotta. De Leeuw voor het beste debuut kwam terecht bij de Joegoslaaf Emir Kusturica voor zijn film Sjecas li se Dolly Bell (Herinner je je Dolly Bell).
Een speciale prijs van de jury werd ex aequo verleend aan Elas nao usam black tie (Zij dragen geen smoking) van Leon Hirzman uit Brazilië en Sogni d'Oro (Gouden dromen) van Nanni Moïetti uit Italië.

FILMESTIVAL VAN WEST-BERLIJN 1981. De Gouden Beer was voor Deprisa Deprisa van de Sparijaard Carlos Saura. De Zilveren Beer, tegelijk de speciale prijs van de jury, ging naar Aakaler Sandhaney (Anatomie van een hongersnood) van Mrinal Sen uit India.
De Zwitser Markus Imhoof kreeg voor zijn film Das Boot ist voll de prijzen voor het beste draaiboek en voor de beste regie.
Als beste vrouwelijke hoofdrol werd Barbara Grabowaska bekroond voor haar rol in de Poolse film Goraczka van Agnieszka Holland. De prijs voor de beste mannelijke hoofdrol werd gedeeld door Jack Lemmon voor zijn rol in Tribute van de Amerikaan Bob Clark en Anatoli Solomizyn voor zijn rol in 26 dagen in het leven van Dostojewsky van Sowjet-regisseur Alexander Sarchy.
In de categorie korte animatiefilms werd een Gouden Beer verleend aan History of the world in three minutes van de Canadees Michael Mills en een Zilveren Beer was er voor Te land, ter zee en in de lucht van de Nederlander Paul Driessen.
Vermeldingen van lof van de jury waren er voor de Japanse film Zigeunerweisen van Seijun Suzuki en voor de Belgische film Le grand paysage d'Alexis Doeven van Jean-Jacques Andrien.

GOLDEN GLOBES 1981: De Amerikaanse filmacteur Robert Redford heeft een Golden Globe ontvangen voor zijn regie van de film Ordinary People. Redford debuteerde met deze produktie als regisseur. De prijs werd toegekend door de buitenlandse persvereniging in Hollywood.
Ook twee acteurs. die in de bekroonde film spelen, werden onderscheiden. Mary Tyler Moore kreeg de prijs voor de beste vrouwelijke hoofdrol en Timothy Hutton die voor de beste mannelijke bijrol.
De prijs voor de beste mannelijke hoofdrol werd toegekend aan Robert de Niro voor zijn spel in Raging bull, een film over de bokser Jake Lamotta.
De Franse film Tess onder regie van Roman Polanski werd uitgekozen als de beste buitenlandse produktie.
De prijs voor de beste vrouwelijke hoofdrol ging naar Mary Steenburgen voor haar rol in Melvin and Howard. Natasja Kinski, die de hoofdrol speelt in Tess, werd onderscheiden als beste debutante.
In de categorie musical en comedie ging de eerste prijs naar Coal miner's daughter.

NIPKOWSCHIJF 1981: Marcel van Dam, voor zijn presentatie van het VARA-TV- programma De achterkant van het gelijk.
Eervol vermeid werden het team, dat dit programma maakte, het NCRV-programma Showroom en de VPRO-documentaire De katvanger.

OSCARS 1981: De film Ordinary People is de grote winnaar geworden bij de jaarlijkse Oscaruitreiking die op 31 maart in Hollywood plaatsvond. De plechtigheid werd na de moordaanslag op president Reagan 24 uur uitgesteld.
Ordinary People, het verhaal over de problemen in een familie rond een zoon die een poging tot zelfmoord heeft gedaan, kreeg een Oscar als beste film van het jaar. Een andere Academy Award, zoals deze hoogste Amerikaanse filmonderscheiding officieel heet, werd toegekend aan de regisseur van deze film, Robert Redford. De jonge acteur Timothy Hutton kreeg voor zijn rol van de zoon in deze produktie de Oscar voor de beste-bijrol en een vierde prijs werd toegekend aan Alvin Sargent, die het scenario voor Ordinary People schreef.
Als beste acteur van het jaar werd Robert de Niro bekroond voor zijn rol van de bokser Jake Lamotta in Raging Bull, een film die werd geregisseerd door Martin Scorcese. Sissy Spacek kreeg de Oscar voor de beste actrice op grond van haar spel in Coal miner's daughter. De Academy Award voor de beste bijrol door een actrice ging naar Mary Steenburgen voor haar optreden in Melvin and Howard.
Als beste buitenlandse film werd de Russische produktie Moskou gelooft niet in tranen uitgeroepen. Tot de andere films die voor deze onderscheiding op de nominatie stonden behoorden Kagemusha en Le dernier metro.
De Oscar voor het beste camerawerk ging naar Geoffrey Unsworth en Ghislain Cloquet voor hun aandeel in Roman Polanski's film Tess. Anthony Powell werd onderscheiden voor de kostuums die hij voor deze film ontwierp.
The empire strikes back, de film die vorig jaar in Amerika het meeste succes had, kreeg twee Oscars: voor het geluid en de visuele effecten.
De Oscar voor de beste originele muziek werd toegekend aan Michael Gore voor Fame. Met de gelijknamige song won Gore een tweede Academu Award.
De 75-jarige acteur Henry Fonda. die nog nooit een Oscar heeft gekregen, werd voor zijn bijzondere verdiensten geëerd met een speciale Oscar, die hem werd uitgereikt door Robert Redford.
De bijeenkomst begon met een bijna twee weken eerder op de band opgenomen toespraak door president Reaean. die als ex-acteur opmerkte dat miljoenen bioscoopbezoekers over de gehele wereld dooi- de film nader tot elkaar worden gebracht.,,Dank zij de film delen al deze mensen elkaars dromen en emoties", aldus Reagan, wiens woorden meer dan eens door ovaties werden onderbroken.

Twee Oscar-winnaars: Robert de Niro (l.) en Sissy Spacek.

Buiten het Los Angeles Music Center, waar de plechtigheid plaatsvond, stonden enkele honderden mensen. Tussen hen in was een bord geplaatst met de tekst „Reagan, we love you".

PISUISSEPRIJS 1981: Door de Akademie voor Kleinkunst toegekend aan de 25-jarige Marloes van den Heuvel uit Amsterdam.

PRIJS VAN DE KRITIEK 1981: Toneelgroep Globe in Eindhoven.

SONNINGPRIJS 1981: Door de universiteit van Kopenhagen toegekend aan de Italiaanse theaterproducent Dario Fo.
De prijs, waarvoor C. J. Sonning in 1949 het initiatief nam, wordt om de twee jaar toegekend aan personen die zich op Europees niveau hebben onderscheiden door hun sociale, politieke en humanitaire activiteiten.
De prijs, groot f 66.000, werd o.a. toegekend aan Winston Churchill, Albert Schweitzer, Bertrand Russell en Laurence Olivier.

TONY AWARDS 1981: Het toneelstuk Amadeus van de Engelsman Peter Shaffer is bekroond met een Tony Award, de hoogste Amerikaanse theateronderscheiding, als beste stuk van het jaar. De voorstelling van dit stuk kreeg nog vier andere prijzen, waaronder Tony Awards voor hoofdrolspeler Ian McKellen en regisseur Peter Hall.
42nd Street werd uitgeroepen tot beste musical van het jaar. De Tony voor de beste choreografie werd postuum toegekend aan Gower Champion, die vorig jaar augustus stierf op de dag dat 42nd Street in première ging.
De Engelse actrice Jane Lapotaire werd onderscheiden voor haar hoofdrol in Piaf en haar Amerikaanse collega Lauren Bacall kreeg een prijs voor haar aandeel in de musical Woman of the year. Andere onderscheidingen werden toegekend aan Kevin Kline, die een belangrijke rol vervult in de musical The pirates of Penzance, en aan John Kander en Fred Ebb, die verantwoordelijk zijn voor respectievelijk de muziek en de liedjesteksten van Woman of the year.

ZILVEREN REISSMICROFOON 1981: AVRO-medewerker Karel van de Graaf voor zijn radiowerk. Een eervolle vermelding kreeg het VARA-programma De rode draad onder professoren.

WETENSCHAP EN TECHNIEK

PRIJZEN

ARTOIS-BAILLET LATOURPRIJS 1981: Deze prijs van 4 mln Belgische franken voor geneeskundig onderzoek werd verleend aan de Brit sir Cyril Clarke voor zijn fundamentele en klinische bijdrage in het onderzoek naar het optreden en de preventie van hemolyse – het zich afscheiden van de rode bloedkleurstof uit de rode bloedlichaampjes – bij pasgeborenen onder invloed van de rhesusfactor.

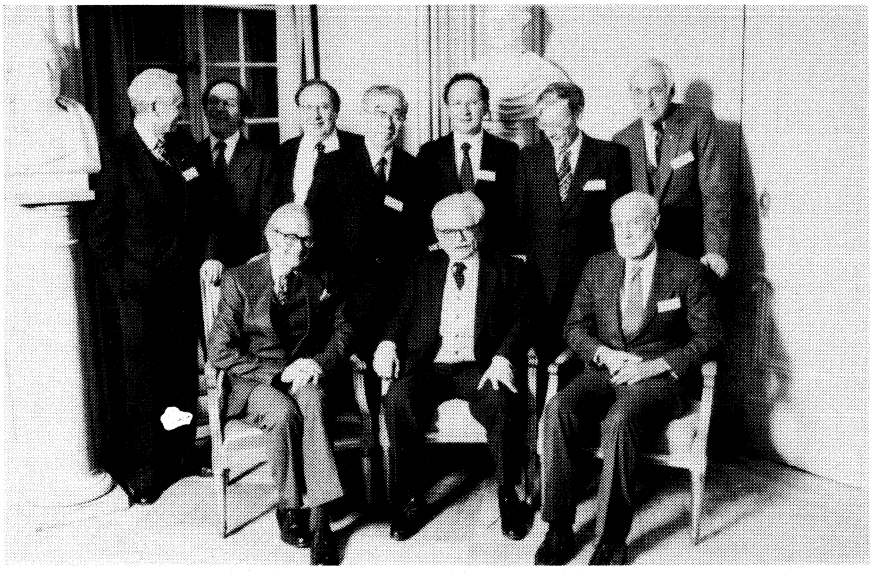
ERASMUSPRIJS 1982: De Belgische theoloog dr. mag. Edward Schillebeeckx, hoogleraar dogmatiek en geschiedenis van de theologie aan de katholieke universiteit in Nijmegen.
Hij krijgt de prijs ,,omdat zijn theologisch werk en de invloed daarvan zowel een bevestiging van de klassieke waarden van de Europese cultuur, alsook een bijdrage tot kritisch zelfonderzoek van die cultuur betekent", zo zei de jury, die vervolgde: „Vooral zijn boeken Jezus, het verhaal van een levende en Gerechtigheid en liefde kunnen gekenschetst worden als gidsen op een grootse ontdekkingstocht naar de betekenis van het evangelie voor onze tijd."
Het waren precies deze boeken die Schillebeeckx in aanvaring brachten met de congregatie voor de geloofsleer, de instantie van het Vaticaan die waakt tegen dwalingen en ketterijen. Schillebeeckx moest in Rome zijn boek komen ophelderen; hij is ondanks scherpe aanvallen uit de rechtervleugel van de r.-k. kerk nog nooit veroordeeld.
Schillebeeckx is de eerste Belg die deze prijs verwerft. Twintig jaar geleden verwierf een andere r.-k. priester de Erasmusprijs, de Duitse cultuurfilosoof en geestelijke schrijver Romano Guardini. De prijs zal in het najaar van 1982 aan Schillebeeckx worden uitgereikt door prins Bernhard.
Edward Schillebeeckx werd op 12 nov. 1914 in Antwerpen geboren. Hij behoort tot de orde der Dominicanen, studeerde filosofie en theologie in Gent, Leuven en Parijs. In 1958 werd hij in Nijmegen benoemd

JOHANNES VERMEERPRIJS 1981: Dr. J. R. J. van Asperen de Boer, die de „infraroodreflectografie" heeft uitgevonden en ontwikkeld. Met deze methode kan o.m. de ondertekening van 15de- en 16de-eeuwse schilderijen zichtbaar worden gemaakt.

NOBELPRIJS VOOR ECONOMIE 1981: James Tobin (VS) ,,voor zijn analyse van de financiële markten en hun samenhang met beslissingen m.b.t. consumptie en investeringen en daarmee omtrent werkgelegenheid, produktie en prijsontwikkeling".

James Tobin is op 5 maart 1918 in Champaigne (Illinois) geboren. Hij ontving zijn opleiding aan de universiteit van Harvard, waar hij op 29-jarige leeftijd promoveerde. Sinds 1955 is hij hoogleraar aan de universiteit van Yale.
In 1961 en 1962 was hij economisch adviseur van president Kennedy.

Tobin is een bij uitstek theoretisch econoom (een ,,econoom voor economen") wat niet wegneemt dat zijn uitverkiezing een uiterst actuele betekenis heeft.
Immers, Tobin heeft zich keer op keer verzet tegen het heilige geloof in de vrije markt. dat monetaristen als Milton Friedman eigen is en dat in Groot-Brittannië en de VS tot heersende ideologie verheven is. Het aardige daarbij is dat Tobin het op minstens één punt eens is met het monetarisme, namelijk dat de geld- en kredietmarkt van enorm belang is voor de economie.
Dat lijkt anno 1981 vanzelfsprekend, maar in de jaren zestig dachten sommigen daar anders over. De goederenkant was de belangrijkste in de economie. zo betoogde men, waarbij de overheid ervoor moet zorgen dat de vraag naar goederen op peil blijft. De Keynesiaanse theorie was zo populair dat zelfs Richard Nixon kon zeggen: „We're all Keynesians now." De geldkant werd verwaarloosd.
Dat bleek bijvoorbeeld uit de modellen van het Centraal Planbureau. Die bevatten geen monetaire sector – trouwens, dat doen ze nog steeds niet. Als de overheid de economie stimuleert met extra uitgaven en daarvoor geld moet lenen waardoor de rente stijgt, dan blijven de effecten van zo'n rentestijging buiten het Planbureaumodel.
De verdienste van Tobin is dat hij de Keynesianen erop heeft gewezen dat de geldkant er wel degelijk toe doet. Daarbij heeft hij furore gemaakt met zijn „portefeuillemodel", uiteengezet in A general equilibrium theory approach to monetary theory (1969).Hij zette daarin uiteen hoe de overheid de economie kan beïnvloeden via de geldkant, bijvoorbeeld door minder op de korte en meer op de lange termijn te lenen. Dat heeft gevolgen voor de korte en de lange termijnrente. en die effecten op hun beurt beïnvloeden de beslissingen van consumenten en producenten
Al is Tobin een monetair econoom, hij is zeker geen monetarist. Waar monetaristen stellen dat de overheid voor een stabiele groei van de geldhoeveelheid moet zorgen en zich verder koest moet houden, dus de krachten van de vrije markt hun gang moet laten gaan, verdedigt Tobin de wenselijkheid en de mogelijkheid van overheidsingrijpen.
De aanpassingen die volgens het mechanisme van de vrije markt zouden moeten optreden blijven al te vaak uit, aldus Sobin. Als bijvoorbeeld de werkloosheid toeneemt zouden de lonen moeten dalen omdat, als er meer arbeid wordt aangeboden dan er wordt gevraagd, de prijs van arbeid omlaag moet. In de praktijk komt hier echter niets van terecht. Arbeid blijft te duur, de werkloosheid wordt nog erger, en de overheid moet ingrijpen om voor een nieuw evenwicht te zorgen.
Tobin heeft zich fel verzet tegen het idee dat de overheid in feite machteloos zou zijn. De staat is volgens hem wel degelijk in staat een goed beleid gericht op volledige werkgelegenheid te voeren. Maar dan moet zij wel gebruik maken van de mogelijkheden die de financiële markten daarvoor bieden, en die mogelijkheden zien de monetaristen volgens Tobin over het hoofd. Kortom: een monetaire aanval op het monetarisme.
Weinig waardering heeft Tobin eveneens voor de school van de rationele verwachtingen. voornamelijk bestaande uit monetaristen van de tweede generatie (de eerste bestond uit Friedman c.s.).
Die school stelt dat consumenten en producenten voortdurend op de overheidsbeslissingen vooruitlopen waardoor het beleid ontkracht wordt. Als bijvoorbeeld de belastingen morgen omhoog gaan dan neemt dit nu al een prikkel weg om te werken. Van een stimulering komt dan niets terecht. Volgens Tobin denken de mensen eenvoudig niet zo ver vooruit.
In How dead is Keynes ? (1977)verdedigt Tobin het voeren van een actieve loon-en prijspolitiek. Dat betoog is hem niet door iedereen in dank afgenomen, vooral niet omdat de laatste poging in de VS in die richting, in 1971 ondernomen door Richard Nixon, uitliep op een faliekante mislukking.
Tobin heeft ook de creatie van extra arbeidsplaatsen in de quartaire sector verdedigd. En enige faam verwierf hij met zijn voorstel voor een ,.negatieve inkomstenbelasting" – waarbij hij overigens gesteund werd door... Milton Friedman (en, maar dat terzijde, door Barry Goldwater).
Die ,,negatieve inkomstenbelasting" komt in feite neer op een flexibel gegarandeerd basisinkomen voor iedereen. Tobin stelt dat de bestaande sociale voorzieningen inefficiënt zijn. Wie werkt heeft geen recht op eenuitkering, ook als hij beneden de armoedegrens zit. De zekerheid van een uitkering ontneemt de begunstigde bovendien de lust om te werken. Voor de registratie e.d. is een omvangrijke bureaucratie nodig.
Tobins negatieve inkomstenbelasting werkt nu ais volgt: wie minder verdient dan de armoedegrens krijgt een basisuitkering. Wie iets meer verdient krijgt een lagere uitkering, maar groot genoeg om de som van loon en uitkering te laten stijgen. Boven een bepaald niveau gaat de negatieve belasting over in een positieve: de traditionele inkomstenbelasting. Op die manier blijft de prikkel tot werken gehandhaafd zonder dat mensen daardoor beneden de armoedegrens terechtkomen.
Pionierswerk verrichtte Tobin in 1972 samen met William Nordhaus. In hun artikel Is growth obsolete? ondernamen zij een poging om een

De Nobelprijswinnaars van 1981. Staande v.l.n.r. Kai M. Siegbahn (natuurkunde), Torsten N. Wiesel (geneeskunde), Arthur L. Schawlow (natuurkunde), Kenichi Fukui (scheikunde), Roald Hoffmann (scheikunde), Nicolaas Bloembergen (natuurkunde) en James Tobin (economie). Zittend v.l.n.r. David H. Hubel (geneeskunde), Elias Canetti (letteren) en Roger W. Perry (geneeskunde).

„maatstaf van economisch welzijn" (measure of economic welfare) te schatten, in de overtuiging dat het gebruikelijke criterium, de produktie per hoofd (Bruto Nationaal Produkt per capita) daarvoor eigenlijk niet geschikt is. Meer vervuiling verlaagt bijvoorbeeld het welzijn, zoals meer vrije tijd het welzijn verhoogt – ook als het Bruto Nationaal Produkt per hoofd constant blijft.
Tobin en Nordhaus berekenden dat het economisch welzijn per saldo in de VS na 1950 veel minder sterk is gestegen dan de groei van het Bruto Nationaal Produkt suggereert.

NOBELPRIJS VOOR GEXEESKUNDE 1981:
Roger Sperry (VS) alsmede David Hubel (VS) en Torsten Wiesel (Zweden).
Roger Sperry is de helft van de prijs toegekend i.v.m. onderzoek en ontdekkingen met betrekking tot het specifieke functioneren van de hersenhelften.
De andere helft van de prijs is voor David Hubel en Torsten Wiesel voor hun ontdekkingen met betrekking tot de verwerking van informatie. zoals die zich in het visuele systeem voltrekt.

Roger Wolcott Sperry is op 20 aug. 1913 in Hartford (Connecticutt) geboren. Hij studeerde psychologie aan het Oberlin-college en vervolgens zoölogie aan de universiteit van Chicago. Hij heeft van 1942-1946 biologie gedoceerd in Harvard en van 1946-1953 onderwees hij anatomie en psychologie in Chicago.
In 1952-1953 had hij de leiding van de neurologische afdeling van het Amerikaanse nationale instituut voor gezondheid en in 1954 werd hij benoemd tot hoogleraar psychologie aan het technologische instituut in Pasadena (Californië), in welke functie hij ook nu nog werkzaam is.

David H. Hubel is op 27 febr. 1926 in Windsor (Ontario, Canada) geboren. Hij studeerde medicijnen aan de McGill-universiteit in Montreal, waar hij in 1951 afstudeerde.
Hij was in zijn professionele loopbaan eerst verbonden aan het neurologisch instituut in Montreal. In 1954 werkte hij bij het John Hopkins-ziekenhuis, van 1955-1959 was hij verbonden aan het militaire Walter Reed-ziekenhuis in Washington en in 1959 werd hij op zijn huidige post benoemd, hoogleraar en hoofd van de fysiologische afdeling aan de Harvard-universiteit.

Torsten Nils Wiesel is op 3 juni 1924 in Uppsala (Zweden) geboren. Hij behaalde zijn graad in de medicijnen aan het Karolinska-instituut van de universiteit van Stockholm in 1954.
Hij begon zijn universitaire loopbaan als assistent voor fysiologie en kinderpsychiatrie in Zweden. In 1955 verhuisde hij naar de VS, waar hij aan de John Hopkins-universiteit ging werken en zich in oftalmologie specialiseerde. In 1960 werd hij aan de universiteit van Harvard benoemd, waar hij thans werkt op de afdeling neurofysiopathologie.

Dr. Roger W. Sperry, van het California Institute of Technology te Pasadena, heeft zich toegelegd op de specifieke functies die in de twee hemisferen, de linker- en de rechterhelft van de hersenen, zijn gelokaliseerd.
Dr. Sperry's naam is verbonden aan het zgn. split-brain-onderzoek, berustend op een ingreep in de hersenen die heel soms spontaan ontstaat, maar meestal door een chirurgische ingreep wordt aangebracht. Sperry begon dit onderzoek met apen.
De twee hersenhelften zijn onderling verbonden door het corpus callosum, in het Nederlands: de balk. Het is een witte vezelmassa die verantwoordelijk blijkt voor de communicatie tussen de twee hersenhelften. Operatief werd destijds zo'n scheiding van de hemisferen bewerkstelligd bij mensen met ernstige vormen van epilepsie, met de gedachte dat als in de ene hersenhelft een epileptisch insult optreedt dit de andere hersenhelft niet kan beïnvloeden, waardoor de patiënt nog in staat zou zijn normaal te reageren.
Het doorsnijden van dit corpus callosum is voor het eerst in Californië gedaan en Sperry heeft met medewerking van dergelijke patiënten kunnen onderzoeken welke functies in welke hersenhelften zetelen. Men kan aan deze patiënten in hun gewone doen niet waarnemen dat ze deze operatie hebben ondergaan maar met bepaalde tests. biivoorbeeld door blinddoeken. is dat anders. Voorwerpen in de linkerhand kunnen zij dan niet juist benoemen en ook kan de linkerhand geen bevelen uitvoeren, terwijl dit met de rechter prima gaat. Conclusie: in de hersenhelft die de rechterhand „bedient" zetelt het linguistische centrum, in de andere het zintuiglijke centrum. Of, zoals Sperry zegt, de linker hersenhelft is verbaal, de rechterhelft is non-verbaal.
De andere helft van de Nobelprijs gaat naar het duo Hubel en Wiesel, twee onderzoekers die veel publikaties op hun gezamenlijke naam hebben staan.
Bij proefdieren konden zij dunne elektroden in de hersenmassa brengen: zodat ze slechts één cel tegelijk aanprikten. Door dit in de hersenschors te doen waar het visuele systeem zetelt, konden zij vaststellen waarop zo'n cel reageert: op welke kleur; beweging in een bepaalde richting, bepaalde vormen of herkenning van vormen.
Door hun werk, dat al ruim 20 jaar oud is, is een geheel nieuw onderzoeksgebied geopend. Ook hier mag van fundamenteel en grensverleggend onderzoek worden gesproken.
Het visuele systeem, speciaal voor het kleurenzien, is door Hubel en Wieselvoor een groot deel ontsluierd.

NOBELPRIJS VOOR NATUURKUNDE 1981:
Kai M. Siegbahn (Zweden) alsmede Nicolaas Bloembergen (VS) en Arthur L. Schawlow (VS).
De helft van de prijs is voor Siegbahn voor bijdrage aan de ontwikkeling van elektronenspectroscopie.
Bloembergen en Schawlow delen de andere helft voor hun werk aan de laserspeetroscopie.

Kai M. Siegbahn is op 20 april 1918 in Lund geboren. Hij voltooide in 1944 zijn studie natuurkunde aan de universiteit van Stockholm. In 1951 werd hij hoogleraar aan de koninklijke school voor technologie in Stockholm. In 1954 werd hij benoemd tot hoogleraar in de atomaire en moleculaire natuurkunde aan de universiteit van Uppsala.

Nicolaas Bloembergen is op 11 maart 1920 in Dordrecht geboren. Hij heeft gestudeerd aan de universiteiten van Utrecht en Leiden. In 1949 heeft hij zich in de VS gevestigd, waar hij in 1958 is genaturaliseerd.
Vanaf 1949 is prof. Bloembergen verbonden aan de universiteit van Harvard, waar hij in 1957 hoogleraar in de toegepaste fysica werd en in 1974 hoogleraar in de natuurkunde.
In 1980 kreeg hij de eretitel „professor of Harvard University".

Arthur L. Schawlow is op 5 mei 1921 geboren in Mount Vernon (New York). Hij heeft gestudeerd aan de universiteit van Toronto. Na voltooiing van zijn studie was hij eerst verbonden aan de Columbia-universiteit in New York. Van 1951-1961 werkte hij in de laboratoria van de Bell Telephone Company. Sinds 1961 is hij hoogleraar natuurkunde aan de universiteit van Stanford (Californië).

De Nobelprijzen voor natuurkunde zijn dit jaar toegekend voor de ontwikkeling van natuurkundige hulpmiddelen: laserinstrumenten en geavanceerde spectroscopen.
Aan de laserinstrumenten zijn de namen van de Nederlandse Amerikaan Nicolaas Bloembergen en de Amerikaan Arthur Schawlow verbonden. De Zweed Kai Siegbahn heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan de totstandkoming van elektronenspectroscopen.

Zowel de laser als de spectroscoop heeft met het trillen van atomen te maken. Een atoom of molecuul (atomen die een binding zijn aangegaan) kan net als een stemvork in trilling gebracht worden.
Het ammoniakmolecuul kan bijvoorbeeld met een frequentie van 24 miljard maal per seconde trillen. De vibratie van atomen en moleculen is zo precies dat men er de zogenaamde „atoomklokken" mee heeft kunnen maken,
Tijdens die trilling van het ammoniakmolecuul wordt een elektromagnetische golf met dezelfde frequentie (en met een golflengte van 1,25 cm) uitgezonden. Fysici verklaren dit door te veronderstellen dat het ammoniakmolecuul op twee energieniveaus kan zitten. Wanneer het molecuul van het hogere naar het lagere niveau gaat wordt er een foton (lichtdeeltje) met het energieverschil tussen de twee niveaus uitgezonden.
Bij de ontwikkeling van de maser (microwave amplification by stimulated emission of radiation) en de laser (light-laser) in de jaren vijftig heeft men bewust zoveel mogelijk atomen en moleculen in het hoogste energieniveau proberen te krijgen. De gedachte hierachter was dat het mogelijk moest zijn om met één lichtdeeltje een atoom in een hoger energieniveau (aangeslagen toestand zeggen fysici) te brengen waarna het atoom naar de grondtoestand terug zou vallen onder het uitzenden van een tweede deeltje. In principe is het dan mogelijk om uit één lichtdeeltje een hele reeks te maken.
De Amerikaan Townes (Nobelprijs 1964) slaagde hier in 1953 het eerst in. Bloembergen verbeterde later de maser en slaagde erin ze continu te laten werken. De masers werden vervolgens veel toegepast, o.a. in de astronomie, waar ze zeer geschikt bleken om zwakke microgolven uit de ruimte te versterken.
Schawlow en zijn zwager Townes, werkend in de Bell-laboratoria, slaagden er aan het einde van de jaren vijftig vervolgens in om het maserprincipe met de golflengte van gewoon licht te realiseren. Verscheidene onderzoekers, onder wie de Amerikaan Maiman, produceerden toen op basis van het werk van Schawlow en Townes werkzame lasers.
Bloembergen en Schawlow speelden later een belangrijke rol bij het toepassen van de laser in de spectroscopie. In de spectroscopie kan men chemicaliën herkennen aan het soort licht dat ze al trillend uitzenden of juist absorberen.
Kai Siegbahn, wiens vader Manne de Nobelprijs al in 1924 won voor röntgenspectroscopisch onderzoek, ontwikkelde in de jaren vijftig met Carl Norodling en Evelyn Sokolowski de methode om uitgezonden elektronen met een spectrometer te analyseren.
Later pasten zij deze techniek ook toe op de chemische analyse.
Zowel de elektronen- als de laserspectroscopie wordt nu in vele laboratoria over de gehele wereld toegepast.

NOBELPRIJS VOOR SCHEIKUNDE 1981:
Roald Hoffmann (VS) en Kenichi Fukui (Japan) voor hun theoretisch werk op het gebied van de organische chemie.

Roald Hoffmann is op 18 juli 1937 geboren in Zloczow (Polen). Hij is in 1949 naar de VS geëmigreerd, waar hij in 1955 is genaturaliseerd. In 1962 is hij aan de universiteit van Harvard afgestudeerd.
Vanaf 1965 is hij verbonden aan de Cornell-universiteit in Ithaca (New York), eerst als assistent-professor en sinds 1968 als hoogleraar natuurkunde.

Kenichi Fukui is op 4 okt. 1918 in Nara geboren. Hij heeft gestudeerd aan de universiteit van Kyoto. Hij voltooide zijn studie in 1948. Sinds 1951 is hij hoogleraar scheikunde aan dezelfde universiteit.

De Zweede Academie van wetenschappen, die de toekenning op 19 okt. bekendmaakte, zei dat het werk van beide scheikundigen een mijlpaal

De VN-Hoge Commissaris voor de vluchtelingen Poul Hartling (1.) neemt voor de organisatie, waar hij aan het hoofd staat, de Nobelprijs voor de vrede in ontvangst uit handen van de voorzitter van de Noorse Nobelprijscommissie, prof. Jon Sannes.

was op het gebied van de theorie van chemische reactiemechanismen.
Hoffmann en Fukui kwamen in de jaren zestig onafhankelijk van elkaar met verklaringen voor het verloop van scheikundige reacties van organische verbindingen.
De organische scheikunde omvat alle moleculen opgebouwd uit de elemenenten koolstof en waterstof; organische chemici leggen zich vooral toe op de synthese van nieuwe stoffen zoals medicijnen, pesticiden en polymeren.
,,Goede theoretische modellen," aldus de Zweedse Academie, ,,bieden de grondslag voor gericht experimenteel onderzoek."
Hoffman en Fukui maakten in hun modellen gebruik van de golfmechanische beschrijvingswijze, waarin elektronen opgevat w-orden als golfverschijnselen.
Hoffmans werk mondde uit in het principe van ,,behoud van baan-symmetrie", terwijl Fukui de mathematische basis legde voor de „frontier orbital"-theorie, waarin de onbezette elektronenbanen van een molecuul de richting van de reactie bepalen.
Roald Hoffmann begon zijn onderzoek in 1965 in samenwerking met Robert Burns Woodward, die in 1965 ook een Nobelprijs ontving voor verdiensten op een geheel ander gebied. De theorie van Hoffmann spreekt zo aan dat zijn werk meer dan tienduizend keer door andere chemici geciteerd werd.
Kenichi Fukui (62)is de eerste Japanner aan wie de Nobelprijs voor scheikunde wordt verleend. Zijn werk is door de sterk mathematische inslag veel moeilijker toegankelijk; aanvankelijk trokken zijn theorieën nauwelijks de aandacht. Fukui wist dat zijn collega's hem ieder jaar voor de prijs voordroegen, maar was volledig verrast toen het nieuws op de televisie kwam.
De „molecular orbital"-theory, waaraan ook veel andere scheikundigen dan de twee Nobelprijswinnaars hebben bijgedragen, vormt de belangrijkste vooruitgang in de organische chemie van de afgelopen 15 jaar. De eerste aanzet werd al in 1933 door de Duitser Hückel gegeven, maar het waren vooral de Woodward-Hoffmann-regels en de storingsrekening van Fukui die de theorie brede toepassing gaven.
Een „molecular orbit" (er is geen goede Nederlandse term) is een denkbeeldige uitstulping onder en boven een atoom die deel uitmaakt van een verbinding. De eigenschappen van de uitstulping, waarvan de ruimtelijke richting de belangrijkste is, bepalen de stabiliteit van de binding en dus ook de wijze waarop een reactie verloopt.
De theorie heeft tal van nieuwe synthesen opgeleverd, waarvan vitamine-D_2 de bekendste is.

NOBELPRIJS VOOR DE VREDE 1981: Het Hoge Commissariaat voor Vluchtelingen van de Verenigde Naties UNHCR in Genève wegens de grote inspanningen, die de organisatie zich ondanks politieke moeilijkheden getroost bij de hulp aan vluchtelingen.

Leden van deze VN-organisatie zijn over heel de wereld actief. Zij proberen ervoor te zorgen dat vluchtelingen uit andere landen ongeacht hun ras, godsdienst, nationaliteit of politieke overtuiging wettelijke bescherming of politiek asiel krijgen totdat zij mogen terugkeren of zich elders permanent mogen vestigen. De organisatie zorgt niet alleen voor voedsel en onderdak maar probeert vluchtelingen ook in staat te stellen een nieuw leven te beginnen.
Het Hoge Commissariaat steunt financieel op giften die regelmatig door 40 landen worden geschonken en op vrijwillige bijdragen van leden van de VN. De communistische landen hebben nooit geld willen geven aan het Hoge Commissariaat.
De commissie uit het Noorse parlement die een keuze heeft gemaakt uit 78 kandidaten voor de vredesprijs zei in haar toelichting dat het vluchtelingenprobleem overal in de wereld bestaat. „We staan oog in oog met een ware vloed van menselijke rampen en lijden, zowel lichamelijk als geestelijk," aldus de commissie. Zij merkte op dat het aantal vluchtelingen schrikbarend is gestegen, tot tussen de 14 en 18 miljoen. De commissie noemde uitdrukkelijk de vluchtelingen uit Vietnam, Afghanistan en Ethiopië.
,,De stroom vluchtelingen veroorzaakt ernstige problemen in de verhoudingen tussen staten," aldus de commissie, ,,en daarom dient de activiteit van het Hoge Commissariaat voor Vluchtelingen eveneens het belang van de humaniteit en van de vrede."
Het is de tweede keer sinds de oprichting in 1951 dat de UNHCR de Nobelprijs voor de vrede krijgt. In 1954 werd de prijs toegekend uit waardering voor de hulo aan de ontelbare vluchtelingen in Europa in de jaren na de Tweede Wereldoorlog.

NECROLOGIEËN

BACHMAN, BOYD (1909 Kopenhagen - 1-12-1981 Leiden) Deens-Nederlands komiek en musicus.

Bachman stond al vroeg op het podium: op zesjarige leeftijd trad hij op als komiek en vier jaar later had hij zijn eigen orkest. Nadat hij enige tijd had gewerkt bij het in die tijd befaamde orkest van de Engelsman Jack Hylton, trad hij na 1935 in Nederland op als clowneske drummer in het orkest van Paul Godwin. Een paar jaar later richtte hij hier zijn eigen showorkest op.
Na de Tweede Wereldoorlog werkte Bachman veel voor Engelse en Amerikaanse militairen in West-Duitsland. Na een succesvol optreden met het orkest van Kurt Edelhagen kreeg hij vooral in de Bondsrepubliek een aanzienlijke populariteit als komiek. Hij was te zien in televisieshows en de film Mal drunten mal druber.

BAIRD, TADEUSZ (26-7-1928 Grodzisk-Mazowiecki - 4-9-1981 Warschau) Pools componist.

Hij was een leerling van Boleslaw Woytowicz en Kasimierz Sikorski tijdens de Tweede Wereldoorloe in Lodz. In 1947 ging hij naar het conservatorium in Warschau, waar hij les kreeg van Piotr Rytek en van Piotr Perkowski. Pianoles kreeg hij van Tadeusz Wituski. Van 1948-1951 volgde hij een cursus musicologie aan de universiteit van Warschau.
Zijn vroegste composities volgden het ideologische partijdogmavan het socialistisch-realisme. Met Jan Krenz en Kasimierz Serocki richtte hij in 1949 de „Groep 49" op, bestaande uit traditionele Romantici.
Uit ziin beginperiode stammen Colas Breugnon (1951), een suite voor fluit en strijkinstrumenten, de lyrische suite (1953) en Vier liefdessonnetten op woorden van William Shakespeare (1957). Tijdens de zestiger jaren schreef hij o.a.: Erotica (1961), Etude (1967), Variaties zonder thema (1962), Epinhanische muziek (1963).
Zijn compositie Jutro (Morgen, 1966) is een muzikaal drama, gebaseerd op een verhaal van de Poolse schrijver Joseph Conrad. Voor dit werk kreeg Baird zowel de eerste prijs op een internationaal concours van componisten in Parijs, als de Poolse staatsprijs voor muziek.
Kortere werken van Baird zijn: Sinfonia Brevis (1968), geschreven ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van het Rotterdams Philharmonisch Orkest, Melodrama (1972)en Elegie (1973).

BETANCOURT, RÓMULO (22-2-1908 Guatire bij Caracas - 28-9-1981 New York) oud-president Venezuela.

Hij was de zoon van een arm Spaans immigrantenechtpaar. In 1923 verzette hij zich als studentenleider tegen de toenmalige dictator Juan Vicente Gómez, die van 1908-35 in Venezuela aan de macht was, en belandde hij achter de tralies. Na zijn vrijlating sloot hij zich aan bij het ondergronds verzet. In 1941 richtte hij de democratisch-socialische volkspartij Acción Democrática (AD) op. Via een staatsgreep in 1945 kwam Betancourt aan de macht en werd hij hoofd van een burgerjunta. Tijdens zijn regeerperiode hestelde hij de burgerlijkevrijheden, stond politieke partijen toe en schreef in 1947 nieuwe verkiezingen uit, die werden gewonnen door de kandidaat van de AD, Rómulo Gallegos. In 1948 maakten de militairen een eind aan dit burgerbewind en werd Betancourt balling.
Na een staatsgreep in januari 1958, waarbij de president, kolonel Marcos Perez Jiménez, door militairen werd afgezet, keerde Betancourt terug naar Venezuela. In december 1958 won de AD bij verkiezingen en werd Rómulo Betancourt tot president gekozen, hetgeen hij bleef tot 1964.
Betancourt was verder medeoprichter van de

Karl Böhm

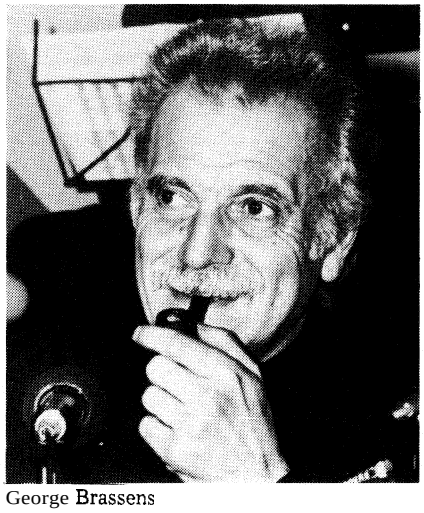
OPEC en zorgde ervoor dat Venezuela het beheer kreeg over zijn eigen olieproduktie.

BÖHM, KARL (28-8-1984 Graz - 14-8-1981 Salzburg) Oostenrijks dirigent.
Karl Bohm genoot zijn muzikale opleiding bij Eusebius Mandyczweski in Wenen. Zijn loopbaan begon zeer onopvallend in zijn geboortestad, waar hij vanaf 1917 operettes en later ook opera's dirigeerde.
Het was Bruno Walter die zijn uitzonderlijk begaafde jongere collega in 1921 naar München haalde, waar Böhm tot 1927 geregeld heeft gedirigeerd.
De eerste leidende post verwierf hij in hetzelfde jaar dat Hitler aan de macht kwam: in 1933 werd Böhm als opvolger van Fritz Busch (die naar Engeland uitweek) benoemd tot Generalmusikdirektor in Dresden. In 1942 volgde zijn benoeming tot directeur van de Weense Staatsopera, een post die hij tot 1955 bekleedde.
Vanaf dit tijdstip was Böhm een vrij man, die in hoofdzaak gastdirecties vervulde op de Salzburger Festswiele, in Bayreuth en in alle grote muziekcentra.
Böhm stond bekend als specialist voor de muziek van Mozart en Richard Strauss.

BRASSENS, GEORGES (22-10-1921 Sete - 30-10-1981 Saint Gely Dufesc bij Sete) Frans zanger en componist.

Brassens begon zijn carrière als schoorsteenveger bij zijn vader. In 1952 schreef en zong hij zijn eerste liedjes. Een jaar later werd hij ontdekt door Patachou, in wier cabaret hij verscheidene jaren heeft gezongen. In 1958 kwam de officiële erkenning: Brassens trad toen voor het eerst op in de grote music-hall Olympia, die zeker toen voor een zanger het symbool was van zijn succes.
Als zanger van het traditionele chanson bezong hij de liefde, het leven, de dood; als dichter was hij meer gehecht aan eenvoudige waarden dan aan populariteit.
Hij schreef 135 chansons en twee bocken: La tour des miracles en Poèmes et chansons. Zijn werk werd verscheidene malen bekroond, onder meer met de grote wrijs voor poëzie van de Académie Française (1967).

Hoewel de meeste grammofoonplaten van Georges Brassens ook in Nederland werden uitgebracht, is hij daar nooit echt beroemd geworden. Dat ligt ook enigszins aan zijn genre liedjes: de tekst is beslist belangrijker dan de muziek en als je zijn subtiele en optimistische poëzie over liefde, vriendschap en de ouderdom niet kunt volgen, dan komt zijn muziek wat monotoon over. Een andere oorzaak voor zijn relatief geringe bekendheid in Nederland is de halsstarrigheid waarmee hij weigerde in het buitenland op te treden. In Frankrijk zelf stond hij eenmaal in de drie jaar maanden achter elkaar in het bekende Bobino-theater.
George Brassens was al sinds 1975 niet meer opgetreden, maar alle Fransen kennen zijn liedjes uit het hoofd: van La mauvaise réputation, het eerste dat hij ooit schreef, tot Les copains d'abord, via Le gorille, Brave margot en de vele gedichten die hij op muziek zette.

George Brassens

CHAYEFSKY, PADDY (29-1-1923 New York - 1-8-1981 New York) Amerikaans toneelschrijver.

Hij was de zoon van een joods-Russische emigrant en werd in de New Yorkse wijk de Bronx geboren. Nazijnschooltijdvolgde hij een cursus in het schrijvenvan korteverhalen. Nadat hij als soldaat in de Tweede Wereldoorlog was gewond, schreef hij de musical No T.O. for love die bijna twee jaar lang voor Amerikaanse militairen werd opgevoerd. In het begin van de jaren vijftig maakte hij ernst met het schrijven. Zijn eerste toneelstuk Holiday song werd in 1952 op de televisie gebracht.
Zijn grootste bekendheid kreeg Chayefski echter door de filmversie van zijn televisiespel Marty, het verhaal over een eenzame en arme slager uit de Bronx. Deze film werd in 1956 met twee Oscars onderscheiden. Naast Marty schreef hij The bachelor party (1953), Middle of the night (1954), The catered affair (1955), The goddess (1958), The tenth man (1959), Gideon (1961), The passion of Josef P. (1964), over de jeugd van Stalin, en The latent heterosexual (1968).
In 1971 kreeg Paddy Chayefski een Oscar voor het scenario van de film The hospital (1971), een satire over het leven in een groot ziekenhuis. Voor zijn film Network (1976), een satire over de Amerikaanse televisie, kreeg Chayefski opnieuw een Oscar. Eén van zijn laatste werkstukken was zijn scenario voor de film Altered states.

Paddy Chayefsky

COLEMAN, WILLIAM JOHNSON beter bekend als BILL (4-8-1904 Paris, Kentucky - 24-8-1981 Toulouse) Amerikaans jazztrompettist en zanger.

In 1926 maakte hij zijn debuut in New York waar hij speelde met Louis Armstrong en Cecil Scott. Vanaf 1933 maakte hij vele reizen naar Europa met de orkesten van Teddy Hill en Benny Carter. In 1935 vormde hij met Fats Waller, Willie Lewis en Charlie Johnson één van de pijlers van de Parijse jazz. Na vele tournees keerde hij in maart 1940 terug naar de VS waar hij tot het einde van de Tweede Wereldoorlog zou blijven. ‚Talloze zwarte musici namen er hun toevlucht om de rassendiscriminatie in Amerika te ontvluchten," aldus Coleman. In december 1948 vestigde hij zich in Parijs, waar de jazz toen een bloeiperiode beleefde.
Coleman gaf vele concerten met beroemdheden als Sydney Bechet, Billy Holliday, Coleman

Bill Coleman

Hawkins, Django Reinhardt en Joséphine Baker. Sinds 1978 leidde hij een teruggetrokken leven in Cadeilian bij Lombez in het departement Gers in Zuidoost-Frankrijk.

DEBROT, NICLOLAAS (COLA) (4-5-1902 Bonaire - 1-12-1981 Amsterdam) Nederlands dichter en prozaïst, tevens oud-gouverneur van de Nederlandse Antillen.

Debrot studeerde rechten en medicijnen in Amsterdam. Hij vestigde zich als arts op Curaçao, waar hij zich met politiek ging bezighouden. In 1951 werd hij algemeen vertegenwoordiger van de Nederlandse Antillen in Nederland. Debrot was gouverneur van de Nederlandse Antillen van 1962 tot en met 1970. Daarna wijdde hij zich aan de geschiedenis van de Caribische literatuur. Literaire bekendheid kreeg hij vooral door zijn boek Mijn zuster de negerin (1935). Ook als dichter genot Debrot bekendheid. Als redacteur van het letterkundig maandblad Criterium schreef hij poëzie en novellistisch werk. Debrot was tevens lid van de Culturele adviesraad voor het Koninkrijk.
Andere werken van hem zijn: Bekentenis in Toledo (1945, toneel), Navrante zomer (1946), Bid voor Camille Willocq (1946, roman), Bewolkt bestaan (1948)en Dagboekbladen uit Genève (1963).

DOSTAL, NIKOLAUS (27-11-1895Korneuburg bij Wenen - 27-10-1981 Salzburg) Oostenrijks operettecomponist.

Nico Dostal studeerde eerst rechten, wijdde zich vervolgens aan de kerkmuziek en verwierf vervolgens ervaring als dirigent aan verschillende kleinere theaters.
In 1924 vestigde hij zich in Berlijn, waar hij eerst als arrangeur werkzaam was. Het eerste grote succes behaalde hij in 1933 met de operette Clivia. Daarnaast volgden nog Die Vielgeliebte, Prinzessin Nofretete, Extrablatter, Monika, Die Ungarische Hochzeit, Flucht ins Gluck, Die größe Tanzerinn, Eva im Abendkleid en Manina.
Daarnaast schreef Dostal muziekvoor meerdere films en bracht hij een aantal schlagers op zijn naam.

DOUGLAS MELVYN (5-4-1901 Macon in Georgia - 4-8-1981 New York) Amerikaans acteur.

Melvyn Douglas, die eigenlijk Melvyn Hesselberg heette, debuteerde in 1931 op Broadway en kreeg in datzelfde jaar zijn eerste filmrol in Tonight or never. In de jaren dertig en veertig was hij een veelgevraagde acteur. die als charmeur vooral in romantisch getinte films optrad. Later legde hij zich toe op karakterrollen in films, waarin hij te zien was als een gedistingeerde oudere heer. Hij speelde o.m. in de volgende films: As you desire me (19321, Dangerous corner (1934), Mary Burns, fugitive (1935), Theodora goes wild (1936), Captains courageous en I met him in Paris (1937), There's that woman again (1938), Ninotchka, met Greta Garbo (1939), Too many husbands (1940), A woman's face en Two-faced woman (1941), They all kissed the bride (1942), Three hearts for Julia (1943), The sea of grass (1946).
In de jaren vijftig werkte Douglas vooral voor de televisie en in het theater. Voor zijn rol in het toneelstuk The best man werd hij bekroond met een Tony Award. In 1962 keerde hij bij de film terug met een rol in Billy Budd. In 1963 kreeg hij een Oscar voor de beste mannelijke bijrol voor zijn optreden in Hud. In 1980 kreeg hij dergelijke Oscar voor zijn aandeel in Being there van Peter Sellers.

DURANT, WILLI-AM JAMES (S-11-1885 Nnrth Adams, Mass. - 8-11-1981 Los Angeles) Amerikaans filosoof en historicus.

Het eerste gepubliceerde werk van Will Durant was Philosophy and the social problem (1917). Zijn reputatie vestigde hij met zijn tweede boek, The story of philosophy (1926). Van dit boek werden meer dan 2mln exemplaren verkocht en de opbrengst stelde de auteur in staat zich geheel aan het schrijven te wijden.
Zijn enige roman, Transition, verscheen in 1927 en daarna begon hij aan het schrijven van The story of civilization, dat uiteindelijk 11 delen zou tellen. Het laatste deel verscheen in 1975. Voor het tiende deel, Rousseau en revolution, dat in 1967 verscheen, kreeg hij de Pulitzerprijs.
De eerste zes delen stonden allen op zijn naam; de daarna uitgekomen delen waren geschreven te zamen met zijn vrouw, Ida, met wie hij in 1913 getrouwd was en die schreef onder de naam Ariel Durant.
Ariel Durant was op 25 oktober overleden.

EMDE BOAS, prof. dr. COENRAAD VAN (17-6-1904 Rotterdam - 27-9-1981 Amsterdam) Nederlands hoogleraar seksuologie.

Van Emde Boas studeerde medicijnen aan de Rijksuniversiteit van Leiden. In 1930 legde hij het artsexamen af. Na zijn studie specialiseerde hij zich in de psychiatrie, met als belangrijkste aandachtsvelden de psychoanalyse en de seksuologie. In 1932 vestigde hij zich-als psychiater-seksuoloog in Amsterdam. Hij werd lid van de Neo-Malthusiaanse Bond (NMB) en ging werken in het Aletta Jacobshuis, een consultatiebureau voor geboortenregeling en seksualiteitsvragen, dat door de NMB was opgericht.
In 1951 promoveerde hij in Amsterdam op een proefschrift over travestie bij Shakespeare.
Al heel lang had de NVSH een aanvraag lopen voor een bijzondere leerstoel in de seksuologie in Amsterdam en Leiden. Op aandrang van Amsterdamse medische studenten, die datgene wat in het vak psychiatrie aan seksuologie gedoceerd werd onvoldoende vonden, werd in 1970 Coen van Emde Boas tot hoogleraar seksuologie aan de medische faculteit in Amsterdam benoemd en een jaar later in Leiden. Hij was de eerste hoogleraar in dat vak in West-Europa en bekleedde beide leerstoelen tot 1980.
Van Emde Boas had vele publikaties op zijn naam staan, waaronder: Shakespeare's verband met de travesti-double spelen (1951), Abortus provocatus (1952), Inleiding tot de studie van de pornografie (1966), Essays in erotiek (1969), De arts in de schaduw der normen (1971), De arts en de sexuele (r)evolutie (1973) en Verspreide opstellen over geboortenregeling en abortus (1975).

EUWE, prof. dr. MAX, eig. MACHGIELIS (20-5-1901 Watergraafsmeer - 26-11-1981 Amsterdam) Oud-wereldkampioen schaken.

Max Euwe

Van 1921-1954 was hij Nederlands schaakkampioen. In 1935 veroverde Euwe na een tweekamp tegen de Rus Aljechin de wereldtitel, die hij twee jaar later aan dezelfde tegenstander weer kwijtraakte.
Hij was president van de Koninklijke Nederlandse Schaakbond en van 1970-1978 voorzitter van de FIDE, de wereldschaakbond. Eén seizoen (1946-1947) is hij beroepsschaker geweest. Hij noemde dit zelf echter ,.een zwarte periode uit mijn schaakcarrière".
Na zijn studie wis- en natuurkunde aan de universiteit van Amsterdam en na zijn promotie in 1926 was hij van 1926-1956 werkzaam als leraar wiskunde.
In 1964-1965 was hij buitengewoon hoogleraar in de methodologie van de geautomatiseerde informatieverwerking aan de Nederlandse Eco- [illegible] van Rotterdam en de Kathcliekc Hogeschool in [illegible].

GANCE, ABEL (25-10-1889 Parijs - 10-11-1981 Parijs) Frans cineast.

Gance verrichtte baanbrekend werk voor de

Abel Gance

film als zelfstandige kunstvorm. Hij was een van de eerste en grootste meesters van de spectaculaire film. Als zijn meesterwerk wordt beschouwd de film Napoléon uit 1926, waarvoor hij een speciaal procédé ontwikkelde, het z.g. „triple écran", dat een synchrone projectie via drie projectors op één scherm mogelijk maakte. Voor een nieuwe versie van deze film in 1933 was Gance de eerste die stereofonisch geluid gebruikte Na 1945 ontwikkelde hij saxen met Nelly Kaplan de polyvisie, de voorloper van de cinerama. Voorts is hij de uitvinder van de pictograaf (1933) en het optische palet.
Gance begon zijn loopbaan als acteur, werd scenarioschrijver (1909) en debuteerde met La digue (1911). Volgende films die hij regisseerde waren o.a.: La Folie du Docteur Tube (1915), Un drame au Château d'Acre (1915), la Zone de Mort (1917), le Droit à la Vie (1917), la Dixième Symphonie (1918), J'accuse (1919), la Roue (1922), Au secours (1923), la Fin du Monde (1931), Mater Dolorosa (nieuwe versie, 1932), Lucrèce Borgia (1936), Un grand amour de Beethoven (1936), J'accuse (nieuwe versie. 1938). Paradis perdu (1939), le Capitaine Fracasse (1942), la Tour de Nesle (1954), Magirama (1956), Austerlitz (1960) en Cyrano et d'Artagnan (1963).
In 1974 ontving Gance de Grand Prix national de cinéma.

GIELEN, JOSEPHUS JOHANNES (26-9-1898 Rucphen - 6-8-1981 Nijmegen) Nederlands politicus.

Dr. J. J. Gielen was minister van onderwijs, kunsten en wetenschappen in het kabinet-Beel van 1946-1948.
Buiten die twee jaar tijdens zijn ministerschap was Gielen van 1945 tot 1956 lid van de Tweede Kamer voor de KVP. In aansluiting daarop was hij tot 1966 lid van de Eerste Kamer.
Gielen was oorspronkelijk onderwijzer. Hij studeerde in Gent Nederlandse taal en letterkunde. In 1931 promoveerde hij op het proefschrift De wandelen* jood in de volkskunde en letterkunde. Hij was leraar en inspecteur bij het lager onderwijs.
Gielen publiceerde veel in onderwijsbladen en hij schreef schoolboeken op letterkundig en pedagogisch gebied.

HA'ITUM, JAC. (voluit JACOBUS) VAN (10-2-1900 Wommel - 22-8-1981 Amstelveen) Nederlands dichter en prozaïst.

Jac. van Hattum was jarenlang onderwijzer in Amsterdam voordat hij in 1932 debuteerde met de dichtbundel Baanbrekertjes. Op grond van deze bundel werd hij tot de socialistische dichters gerekend, maar zijn latere werk, zoals De pothoofdplant (1936) en Frisia non cantat (1938), is vaak anekdotisch van inhoud, soms fantastisch of sprookjesachtig, maar van sfeer even vaak sarcastisch als sentimenteel. Met Hoornik en Den Brabander samen publiceerde hij twee bundels getiteld Drie op een perron (1938,1941), daarmee ironisch de verwantschap aanduidend met de poésie parlante van E. du Perron.
Na 1945 ontwikkelde Van Hattum zich tevens tot een merkwaardig prozaïst, in wiens eigenzinnige sprookjes velerlei morbide trekken te vinden zijn, waarvoor eerder parallellen in de beeldende kunst te vinden zijn dan in de Nederlandse literatuur.

HEAD, EDITH (1901 San Bernardino, Calif. - 25-10-1981 Hollywood) Amerikaans kostuumontwerpster.

Edit Heath, die sinds het begin van de jaren dertig meewerkte aan talloze films, ontwierp kostuums voor sterren als Marlene Dietrich, Ingrid Bergman, Marilyn Monroe, Audrey Hepburn en Rita Hayworth.
Zij werd acht maal bekroond met een Oscar voor haar aandeel in de films The heiress, All about Eve. Samson and Delilah, A place in the sun, Roman holiday, Sabrina, The facts of life en The sting.
In 1966 trad zij op in de film The Oscar.
Zij publiceerde twee boeken: The dress doctor en How to dress for success.

HEMEL, OSCAR VAN (3-8-1892 Antwerpen - 9 7 1981 Hilversum) Nederiands componist

Oscar van Hemel studeerde aan het Koninklijk Vlaams Conservatorium te Antwerpen Ir de loop van de Eerste Wereldoorlog kwam hij naar Nederland, waar hij in 1938 werd genaturaliseerd
Hij was van 1916-1918 violist in het orkest van de Nederlandsche Opera in Amsterdam Van 1918 1949 was hij gevestigd in Bergen op Zoom en was hij leraar te Breda en aan het conservatorium van Tilburg.
Van 1931-1933 studeerde hij bij Willem Pijper.
In het midden van de jaren dertig werd zijn orkestwerk Ballade met een prijs bekroond. Het werd, evenals veel andere stukken van Van Hemel, uitgevoerd door het Rotterdams Philharmonisch Orkest onder leiding van Eduard Flipse.
Oscar van Hemel componeerde symfonische muziek, werken voor blaasinstrumenten en drie vioolconcerten die onder meer zijn uitgevoerd door Theo Olof en Herman Krebbers.

HOLDEN, WILLIAM (17-4-1918 O'Fallon in Illinois - op 16-11-1981 dood aangetroffen in zijn woning te Santa Monica) Amerikaans filmacteur.

William Holden (werkelijke naam William Franklin Beedle jr.) maakte zijn debuut als acteur in 1939 in de film Million dollarlegs. Hij trad in meer dan 50 films op en gold als een betrouwbaar acteur die onder alle omstandigheden vakwerk afleverde.
Hij speelde o.a. in Golden boy (1939), Arizona (1940), Texas (1941), Sunset Boulevard (1950). Born yesterday (1951), Stalag 17 (1953), Sabrina (1954), The bridges at Toko-Ri (1954), The country girl (1954), Picnic (1955), The bridge over the River Kwai (1957), The key (1957), The horse soldiers (1959), The wild bunch (1969), The towering inferno (1974), Network (1976) en Fedora (1978).
Voor zijn rol in Stalag 17 kreeg Holden een Oscar.

KRAAYVANGER, HERMAN MARIE JOSEPH HUBERT (20-7-1903 Rotterdam - 15-9-1981 Rotterdam) Nederlands architect.

Herman Kraayvanger studeerde na zijn middelbare-schoolopleiding bouwkunde aan de HTS te Utrecht en voltooide zijn opleiding aan de Academie in Amsterdam.
Samen met zijn broer ir. Evert vestigde hij zich in zijn geboortestad als architect en speelde hij al spoedig een belangrijke rol in vele functies die direct verband hielden met zijn professie.
Reeds vóór 1940 was hij lid van de stedelijke welstandscommissie. Onmiddellijk na de oorlog gaf de Rotterdamse gemeenschap een serie boekjes uit. Hoe zal Rotterdam bouwen was van zijn hand. Herman Kraayvanger was actief in tientallen commissies en besturen, waaronder de Rotterdamse Kunstkring, Stad en Landschap, Herrijzend Rotterdam, de Kunststichting enz. Hij was redacteur van Intermezzo en publiceerde regelmatig in De Maasbode en het R.-K. Bouwblad.
Belangrijk was zijn inbreng in de OPRO, een adviescollege van particuliere architecten, waarin ook zitting hadden de architecten Van Tijen, Van den Broek en Verhagen. Zij waren door de stadsbouwmeester, ir. Van Traa, aangezocht om hem te adviseren bij de vraagstukken van de elkaar opvolgende basisplannen voor de herbouw van de Rotterdamse binnenstad. Herman Kraayvanger was samen met Eschauzier en Scheffer lid van de prijsvraag voor de bebouwingsvoorstellen voor Blaak en Hofpiein.

Het bureau Kraayvanger heeft vele tientallen gebouwen gerealiseerd, waarbij zijn persoonlijke inbreng in de late jaren dertig duidelijk valt af te lezen van de woningbouwplannen aan de Rochussenstraat en Blijdorp, het in 1940 vernielde gebouw van Jungerhans aan de Coolsingel en de Linnaeushof in Amsterdam.

Tussen 1950 en 1970 voerde het bureau in Rotterdam mede onder zijn leiding grote werken uit voor PTT, het stationspostgebouw, de districtscentrales aan de Waalhaven (en in Den Haag) Vroom & Dreesmann, Jungerhans, nu aan het Binnenwegplein, de Incassobank aan de Blaak en het St.-Franciscusgasthuis.
In de opdracht voor het cultuurcentrum De Doelen, die zijn bureau, samen met architect Fledderus kreeg van het gemeentebestuur van Rotterdam, was de grote waardering besloten

William Holden (r.) met echtgenote Ardis „Brenda" Holden (l.) op de dag dat het huwelijk werd voltrokken tussen Ronald Reagan en Nancy Davis (1952).

voor het vele werk dat hij, muzikaal als hij was, verzette naast zijn architectenpraktijk.

KRELAGE, JAN ANTOON (13-11-1908 Amsterdam - 4-7-1981 Amsterdam) Nederlands koordirigent.

In 1929 behaalde Krelage zijn einddiploma piano aan het Amsterdams Conservatorium. Op zijn negentiende dirigeerde hij al De Stem des Volks in Amsterdam en in zijn verdere leven leidde hij vele andere koren, zoals het Koor van de Liberaal Joodse Gemeente in Amsterdam en de Christelijke Oratorium Vereniging Hosanna te Spakenburg.

Hij was tevens dirigent bij de omroep (NRU, later NOS), waar hij het Radio Kamerorkest en het Groot Omroepkoor dirigeerde.

LACAN, JACQUES (13-4-1901 Parijs - 9-9-1981 Parijs) Frans Freudiaans psycholoog.

Nadat hij in 1933 bevriend was geweest met Dali en de dichter Eluard raakte Lacan onder invloed van de surrealisten. Als jong psychiater publiceerde hij in 1936 Le stade du miroir, waarin hij stelde dat het kind zich van zijn eigen beeld bewust wordt in de periode tussen de zesde en achttiende maand.
Voord na de Tweede Wereldoorlog werd Lacan bekend als degene die voor Frankrijk Freud had herontdekt en de psychoanalyse in het centrum der belangstelling had gebracht. Lacan meende dat de Freudiaanse analisten die uit Europa naar de VS waren geëmigreerd geheel onder Amerikaanse invloed waren geraakt en dat hun tegenwicht moest worden geboden.
In zijn theorieën speelde de linguïstiek een grote rol. Hij werd dan ook – met Lévy-Strauss – één van de vaders van het ,,structuralisme" genoemd. Zijn vijanden verweten hem totale minachting voor de therapeutische regels.
Voor Lacan is het onderbewustzijn vooral de zetel van het woord en heeft het een structuur als die van de taal. Dit maakt het mogelijk de linguïstiek te gebruiken voor de analyse van het bewustzijn. De psychoanalist is volgens hem in laatste instantie een dichter.
Als hoogleraar aan de medische faculteit vanaf 1953, als leider van „séminaires" in de psychiatrische inrichting St.-Anne en later aan de Ecole Normale Supérieure in de rue d'Ulm, een school voor intellectuelen, heeft Lacan vele generaties studenten les gegeven.
In 1953 richtte Lacan in Parijs een eigen vereniging voor psychoanalyse op. In 1963 werd hij uit de internationale vereniging voor psychoanalisten gestoten. In 1964 stichtte hij een eigen Freudiaanse school die hij na vele splitsingen en ruzies in 1980 weer ophief. Zijn navolgers hadden volgens hem verraad gepleegd aan zijn denkbeelden.

LENYA, LOTTE, geb. BLAMAUER, KAROLINE (18-10-1898 Wenen - 27-11-1981 New York) Vertegenwoordigster Duits muziektheater.

Haar vader was koetsier, haar moeder wasvrouw. Zij was al heel vroeg bezeten van alles wat met toneel te maken had. ,,Ik heb nooit iets anders in mijn kleine hoofd gehad," zei ze drie jaar geleden in een interview. Lenya volgde in Zurich een balletopleiding.
In 1923 ontmoette zij Kurt Weill voor de eerste keer. Na een volgende ontmoeting woonden zij enkele jaren samen en trouwden op 28 januari 1926. Beiden behoorden toen tot de hoogtepunten van de cultuur van de jaren twintig, waarvan hun woonplaats Berlijn het middelpunt was.
Als filmster maakte ze in 1930 haar debuut in de door Pabst verfilmde versie van Die Dreigroschenoper. Tijdens een scene in een Londense hoerenkast maakte Lenya als Seerauber-Jenny een even korte als onvergetelijke entree. De cynische ,,droom van een keukenprinses" (Meine Herren, heute sehen Sie mich Gläser abwaschen) is een van haar grootste nummers gebleven.
Samen met zoveel andere Duitse kunstenaars moesten Lotte Lenya en Kurt Weill in 1933 gedwongen door de nazi's emigreren. Eerst naar Frankrijk, daarna naar Amerika.
Ook in de Verenigde Staten hadden Weill en Lenya succes. Kurt Weill stierf in 1950 en werd op een klein kerkhof in de buurt van zijn huis op circa een uur rijden van New York begraven.
Na de dood van Weill in 1950 is het Lotte Lenya gelukt een tweede ,,eigen carrière" op te bouwen, zoals ze het zelf noemde.
Oorspronkelijk was het niet haar bedoeling om aan een nieuwe carrière te beginnen, die had ze in Duitsland gehad, voor Hitler aan de macht kwam en die tijd was definitief voorbij, vond Lenya. Maar al snel kwam haar oude vitaliteit weer terug en dat leidde tot een paar opmerkelijke theater- en filmrollen. Mutter Courage (Brecht) in Recklinghausen en Fraulein Schneider in de theaterversie van Cabaret op Broadway in 1966. Die rol leverde haar een Tony Award op, zoals ze een Oscar zou krijgen voor haar aandeel in de film The Roman Spring of Mrs. Stone. Maar haar bekendste filmrol is die van de bikkelharde Russische agente geworden in de James Bond-film Veel liefs uit Moskou.
Kort voor haar tachtigste beeldde zij zelfs een energieke masseuse uit, die Burt Reynolds in de film Twee puike professionals behandelde.

MAATJE, FRANK CHRISTIAAN (12-10-1934 Utrecht - 30-10-1981 Utrecht) Nederlands hoogleraar in de theoretische literatuurwetenschap.

Hij studeerde Duits in Utrecht waar hij in 1964 cum laude promoveerde op het proefschrift Der Doppelroman. Hij werkte aanvankelijk in Leiden en trad in 1964 in dienst van de Utrechtse universiteit (theoretische literatuurwetenschap). In 1974 werd hij vanwege het Utrechts universiteitsfonds benoemd tot bijzonder hoogleraar en in 1976 volgde zijn benoeming tot gewoon lector in de theoretische literatuurwetenschap. Sedert 1 januari 1980 was Maatje gewoon hoogleraar. Hij aanvaardde zijn ambt op 12 mei 1981 met een oratie Open plekken.
Maatje heeft in literaire kringen veel aandacht gekregen door zijn boek Literatuurwetenschap (1970) dat verscheidene herdrukken beleefde. Het boek kwam uit nadat Maatje een ernstig auto-ongeluk had gehad. De gevolgen daarvan overwon hij en hij keerde, hoewel ernstig gehandicapt, terug naar zijn werk.

MAEGHT, AIMÉ (1906 - 6-9-1981 Saint-Paul-de-Vence) Frans kunstverzamelaar.

In 1964 opende Aimé Maeght samen met zijn vrouw Marguerite, ter nagedachtenis aan hun op 11-jarige leeftijd overleden zoontje, in de bossen van Saint-Paul-de-Vence bij Nice het museum „Fondation Maeght", dat sindsdien met zijn collectie moderne kunst miljoenen bezoekers trok.
De opening werd destijds verricht door de schrijver, toen minister van cultuur, André Malraux, met wie het echtpaar in de jaren na de Tweede Wereldoorlog bevriend was geraakt. Al voor de oorlog begaven zij zich in de kunsthandel en zij kregen bekendheid in december 1945 toen ze in Parijs een tentoonstelling verzorgden van oorlogswerk van Henri Matisse. Zij raakten bevriend met kunstenaars als Bonnard, Van Dongen, Braque, Kandinsky, Giacometti, Léger, Chagall, Miro, Tàpies, Ubac, Steinberg, Arp openden in New York, Zurich en Barcelona galerieën, startten een uitgeverij voor kunstboeken en brachten hun privé-verzameling tenslotte onder in de Fondation Maeght. Hun huis, grenzend aan het museumterrein, was een ontmoetingsplaats voor talloze beeldende kunstenaars en letterkundigen. Miro heeft gezegd: „Maeght heeft, zonder twijfel, een persoonlijkheid die zijn stempel heeft gedrukt op de artistieke wereld van de 20ste eeuw."

MEHRING, WALTER (29-4-1896 Berlijn - 3-10-1981 Zurich) Amerikaans schrijver van Duitse afkomst.
Mehring studeerde enkele jaren kunstgeschiedenis en was in zijn geboorteplaats Berlijn een van de oprichters van de Dada-beweging. Later maakte hij naam met teksten voor links politiek cabaret. In de jaren twintig schreef hij onder andere de roman Paris in Brand, een tegen Hitler en Göbbels gerichte satire en vele gedichten en liedjes van dezelfde strekking.
Nadat zijn werk door de nazi's in het openbaar was verbrand, vluchtte hij in 1933 naar Parijs. Daarna ging hij naar Wenen. In 1938 werd hij door de nazi's aan de grens gearresteerd toen hij weer op weg was naar Parijs, maar hij wist te ontkomen. Twee jaar later werd hij, op de vlucht voor de nazi's, in Frankrijk opnieuw opgepakt. Met behulp van vrienden zag hij in 1942 kans te ontsnappen uit een interneringskamp, waarna hij uitweek naar de Verenigde Staten. Gedurende de tien jaar dat hij daar verbleef werd hij genaturaliseerd tot Amerikaans staatsburger.
Tot zijn werken behoren Muller, Chronik einer deutschen Sippe (1935), Die nacht der Tyrannen (1937) en Die verlorene Bibliothek (1952). In deze autobiografie probeert hij uit het geheugen de boekenverzameling van zijn vader te reconstrueren. Daarmee maakt hij niet alleen zijn eigen wording zichtbaar, maar ook de verwording van Duitsland aan de vooravond van de grote ramp.
Walter Mehring keerde in 1953 terug naar Europa; enkele jaren later vestigde hij zich voorgoed in Zurich. In 1967 werd hij in West-Berlijn onderscheiden met de Fontane-prijs en in 1976 kreeg hij een ere-doctoraat van de Vrije Universiteit in deze stad.

MONTALE, EUGENIO (12-10-1896 Genua - 12-9-1981 Milaan) Italiaans dichter.

Hij nam op zijn 18e jaar zanglessen, maar besloot na twee jaar zijn bariton maar te laten voor wat die was en koos voor de poëzie. In de Eerste Wereldoorlog diende hij als officier aan het front.
Zijn eerste grote jaar in de Italiaanse [illegible] was 1925. Toen verscheen zijn [illegible]te gedichtenbundel, Ossi di seppia en ontdekte hij als criticus met een artikel in het tijdschrift L'esame de schrijver Italo Svevo. In het zelfde jaar maakte hij ook zijn politieke houding publiek met de ondertekening van het door de filosoof Benedetto Kroce opgestelde manifest van de anti-fascistische intellectuelen, dat tegen het bewind van Mussolini was gericht.
Het volgende jaar ging hij in Florence wonen waar hij aanvankelijk in een uitgeverij werkte en later directeur werd van het literair-wetenschappelijke instituut Vieusseux. Die functie moest hij in 1938 opgeven omdat hij geen lid van de Italiaanse fascistische partij was.
Hij publiceerde in die tijd gedichten, maakte vertalingen van onder anderen Shakespeare, Melville en Corneille, en was medewerker van verschillende literaire tijdschriften.
Hij ontmoette in Florence ook zijn onafscheidelijke vriendin Drusilla Tanzi, die hij tot in zijn gedichten toe Mosca (vlieg) noemde. ,,De vlieg" overleed in 1963, een jaar nadat zij met Montale getrouwd was.
Na de oorlog werkte Montale voor verschillende kranten en tijdschriften, toen hij in 1948 redacteur van de Corriere della sera werd. Hij verhuisde daarvoor naar Milaan. Zijn muziekkritieken voor de Corriere werden gebundeld onder de door hem zelf gekozen titel De muzikale analfabeet. Tot de belangrijkste werken die hij heeft gepubliceerd behoren Le Occasioni (1939), La Bufera (1956) en Diario del '71 e del '72 (1973).
Montale werd in 1967 door de toenmalige Italiaanse president Saragat wegens zijn literaraire arbeid voor de rest van zijn leven tot lid van de Italiaanse senaat benoemd.
Bij de vele ondescheidingen die hij ontving, noemde hij de Nobelprijs van 1975 toch ,,iets dat ik meer dan iets anders van het leven verwachtte".

MONTGOMERY, ROBERT (21-5-1904 Beacon

in de staat New York - 27-9-1981 New York) Amerikaans filmacteur.

Robert (Henry)Montgomery begon zijn carrière als toneelspeler. Zijn filmdebuut maakte hij als baseballspeler in So this is college (1929). In de jaren dertig was hij een „jeune premier" in romantische films. Hij trad o.a. op in: Night must fall (1937), Mr. and mrs. Smith, Rage in heaven. Here comes mr. Jordan (alle uit 1941). They were expendable (1945), The lady in the lake (ook regie, 1946) Ride the pink horse (ook regie, 1947).

MOSES. RORFRT (18-12 1888 New Heaven, Connecticut - 29-7-1981, West Islip, New York) Amerikaans architect.

Door de gebouwen die hij ontwierp heeft Robert Moses vijftig jaar lang het gezicht bepaald van New York en andere Amerikaanse steden.
Tot zijn belangrijkste architektonische prestaties behoren het gebouw van de Verenigde Naties in New York. liet Lincoln Center in Washington en de Verrazano-Narrows-Brug in New York (1964), 's werelds grootste hangbrug met één steunpilaar.
Verder maakte hij krachtstations aan de Niagara en de St. Lorenz rivier.
Ook op het gebied van de stadsvernieuwing was Moses werkzaam.

DE NOLF, WILLY (28-12-1917 Eine - 6-10-1981 Leuven) Belgisch uitgever.

Willy De Nolf was de stichter en de voorzitter van de NV Roularta, die in 1954 de met verdwijning bedreigde Roeselaarse Bode en Advertentie overnam.
Door uitbreiding ontstond geleidelijk de groep E3, die over heel Vlaanderen regionale advertentiebladen uitgeeft. In 1971 startte Roularta met de publikatie van het weekblad Knack en later volgden Trends, Tendances, Family en Sport Magazin. De Nolf studeerde rechten en notariaat te Leuven.

PAAP, WOUTER ERNST (7-5-1908 Utrecht - 7-10-1981 Lage Vuursche) Nederlands musicoloog.

Na zijn opleiding aan de kweekschool en de toonkunst muziekschool werd Wouter Paap muziekrecensent voor verschillende dagbladen, waaronder de NRC en de Volkskrant. In 1946 richtte hij het muziekblad Mens en Melodie op, waaraan hij dertig jaar als redacteur was verbonden.
Terwijl Paap zijn muziektijdschrift redigeerde, vervulde hij diverse functies in o.m. de Raad voor de Kunst, de Koninklijke Nederlandse Toonkunstenaars Vereniging, het Genootschap van Nederlandse Componisten en het Centraal Beraad Amateuristische Muziekbeoefening. Daarnaast gaf hij veel lezingen over muziekonderverpen, schreef programma-inleidingen en verzorgde muziekprogramma's op radio en TV. Verder schreef hij een aantal boeken op muziekgebieden waarvan een biografie over Alphons Diepenbrock de laatste was. Zijn boek Wegen en dwaalwegen der muziekkritiek was het eerste boek over muziekkritiek in Nederland.
Paap, die piano had gestudeerd, componeerde voor groot orkest zijn Guirlanden voor muziek en ook een aantal liederen. Toch hield hij zich voornamelijk bezig met het schrijven over muziek, waarvoor hem vele prijzen ten deel vielen; de Norbert Loeser prijs van de Johan Wagenaar Stichting uit Den Haag, en de Jan van Gilseprijs. In 1975 werd hij benoemd tot officier in de orde van Oranje Nassau.

ROCHA, GLAUBER (14-3-1938 Vitória-da-Conquista, Bahia in noordoost Brazilië - 23-8-1981 Rio de Janeiro) Braziliaans filmregiseur.

Rocha was in de jaren zestig één van de belangrijkste vertegenwoordigers van de zogenaamde Cinema Nôvo, de Braziliaanse „nouvelle vague". Hij liet zich inspireren door de de Franse cineast Jean-Luc Godard.
Bekendheid kreeg hij door zijn films Zwarte god en blanke duivel (1964), Aarde in angst (1967)en Antonio das Mortes (1969). Voor de laatste twee films ontving Rocha op het filmfestival in Cannes een onderscheiding.
Toen Rocha's films aan het eind van de zestiger jaren werden verboden, omdat de cineast blijk gaf van te veel linkse sympathieën, verliet hij zijngeboorteland Hij woondeenige tijd in Cuba en in de Verenigde Staten. in 1976 keerde hij terug naar Brazilië en begon hij aan zijn – laatste – film De toestand van de aarde die in 1980 werd voltooid en op het festival van Venetië met gemengde gevoelens werd ontvangen.

RYELANDT, baron DANIËL (4-4-1903 Brugge - 6-10-1981) Erevoorzitter van het Persagentschap Belga.

Baron Ryelandt studeerde rechten te Leuven en was daarna gedurende zes jaar verbonden aan de kabinetten van premier Graaf de Broqueville en van de ministers Pierlot en du Bus de Warnaffe. In 1938 werd hij afgevaardigd beheerder van het Persagentschap Belga. waarvan hij van 1946 tot oktober 1970 ook de directeur-generaal was.

SARTORY, KAREL (17-1-1906 - 30-11-1981 Haarlem) Nederlands reclameman en tekstschrijver.

Hij kreeg naam als tekstschrijver vlak voor en tijdens de Tweede Wereldoorlog, toen hij werkte voor Castella scheerzeep. ,,Ik dorst niet met mijn hond te lopen, thans ben ik leeuwentemmer," zo luidde een van de kopregels uit een lange serie. Tijdens de oorlog wist hij daarin ook anti-Duitse toespelingen te verwerken. Hij schreef talloze artikelen en enkele boeken over reclame, zoals het standaardwerk Strategie der reclame. Daarnaast was hij adviseur van Publex Affichereclame, adviseur van de Hartstichting, eredoctor in de commerciële wetenschappen van een Londens instituut. Collega's omschrijven hem als een universeel type. Toen hij 52 was behaalde hij puur als hobby een diploma computer-programmeur. Hij verdiepte zich voorts in onderwerpen als elektronica, boekhouding. astronomie, taal en economie.
Sartory was sinds zeventien jaar gepensioneerd als directeur van het reclame-adviesbureau Intermarco, voorheen DeLaMar.

SCHEY, HERMAN (8-11-1895 Bunzlau, Silezië, toen Duitsland, nu Polen - 21-8-1981 Oerlikon, Zwitserland) Nederlands zanger.

Herman Schey ontving zijn opleiding aan de Hochschule für Musik in Berlijn. Oorspronkelijk was het de bedoeling dat hij in het operavak zou gaan: de Hofoper betaalde bij voorbaat zijn studie.
Van die loopbaan is niets geworden. Schey besefte spoedig dat zijn kleine, gedrongen postuur hem zou doemen om zich met enkele buffo-rollen zoals Papageno tevreden te stellen. Daar zag hij weinig toekomst in, en zo oriënteerde hij zich al snel op lied en oratorium.
Toen Schey in 1929 voor het eerst onder Mengelberg met het Concertgebouworkest in Nederland optrad, behoorde hij in Duitsland al tot de prominenten en hij had onder leiding van Bruno Walter en Furtwangler belangrijke engagementen.
Het was Willem Andriessen, directeur van het Amsterdamse conservatorium, die Schey voorgoed naar Nederland haalde door hem een post als leraar te bezorgen aan zijn instituut.
In 1938 verhuisde Schey naar Nederland, waar hij tijdens de Tweede Wereldoorlog door onderduiken zijn leven kon redden.
In 1947 is hij genaturaliseerd. In 1961 werd hij benoemd tot ridder in de orde van Oranje-Nassau.
Werken waarin Schey heeft uitgeblonken waren o.m. Die Winterreise van Schubert, Mahlers Kindertotenlieder en Lieder eines fahrenden Gesellen, de oratoria Die Schöpfung en Die Jahreszeiten van Haydn, de balladen van Loewe en Bachs Matthaus Passion.

SMIT, JOKE (27-8-1933 Amsterdam - 19-9-1981 Amsterdam) Leidster feministische beweging in Nederland.

Samen met de huidige staatssecretaris voor emancipatiezaken, Hedy d'Ancona, richtte zij in 1968 de actiegroep Man–Vrouw–Maatschappij op. Zij was lid van de Emancipatie Kommissie, een adviesorgaan van de regering. Ze had ook zitting in de programmaraad van de NOS In 1970 en 1971 was zij lid van de gemeenteraad van Amsterdam (PvdA).
Joke Smit studeerde Franse taal- en letterkunde in Amsterdam en Parijs. Ze werkte als wetenschappelijk hoofdmedewerker aan het Instituut voor Vertaalkunde van de Universiteit van Amsterdam. Aan de Nieuwe Rotterdamse Courant leverde zij vele bijdragen over de Franse literatuur.
Het feministische maandblad Opzij kende haar in 1979 de Annie Romein-Verschoorprijs toe als bekroning voor haar hele werk. In 1967 gaf zij de aanzet tot een (tweede) feministische golf door haar artikel in De Gids: Het onbehagen bij de vrouw.
Bekend werd zij ook door haar boekje Hé zus, ze houen ons eronder, door een actie van haar en MVM als Marie wordt wijzer, door de nota over scholing en vorming van de vrouw: De moeder van Marie kan méér! Verder door Eenmaal getikt... altijd getikt? Ot... en hoe zit het dan met Sien?

SNOEK, PAUL (ps. van EDMOND SCHIETEKAT) (17-12-1933 St.-Niklaas - 19-10-1981 bij Egem op de weg van Brugge naar Kortrijk) Vlaams schrijver en schilder.

Paul Snoek gold als een van de belangrijkste Vlaamse dichters, naast Claus en Pernath.
Zijn werkelijke naam was Edmond Schietekat; na zijn studie rechten en zijn diensttijd werd hij textielfabrikant.
In 1954 publiceerde hij zijn eerste dichtbundel. Archipel, en in 1955 werkte hij mee aan de oprichting van het avant-garde tijdschrift Gard Sivik.
Samen met Gust Gils en Hugues Pernath behoorde hij tot de „Vijfenvijftigers", een reactie op de experimentele Beweging van Vijftigers.
In 1960 verscheen de bundel Hercules, in 1961 Richelieuen in 1971 Gedrichten. Van zijn prozawerk moet worden genoemd Reptielen en amfibieën (1957), Soldatenbrieven (1961)en Bultaco 250 CC (1971).
Snoek werkte mee aan literaire TV-programma's en kreeg in 1968 de Staatsprijs voor Poëzie in België. In 1971 ontving hij de Jan Campertprijs.

SPEER, ALBERT (19-3-1905 Mannheim - 1-9-1981 Londen) Duits architect en minister van oorlogsindustrie tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Albert Speer studeerde architectuur in Karlsruhe, München en Berlijn. In 1931 werd hij lid van van de Nationaal-Socialistische Arbeiderspartij (NSDAP). Voor Hitler bouwde hij onder andere het stadion in Neurenberg, waar de partij haar massale bijeenkomsten hield en de kanselarij in Berlijn. Speer werd een persoonlijke vriend van Hitler, die graag met hem van gedachten wisselde over architectuur en kunst.
Op 8 februari 1942 werd Speer de opvolger van de bij een vliegtuigongeluk omgekomen minister voor bewapening Fritz Todt en voerde hij de oorlogsproduktie sterk op.
Vanaf 1944 werden zijn banden met Hitler losser en op 20 juli 1944 zetten de samenzweerders tegen Hitler Speer op hun lijst van ministers. Later weigerde Speer Hitlers bevel tot totale zelfvernietiging op te volgen.
OP 23 mei 1945 werd Speer gearresteerd op verdenking van oorlogsmisdaden. In 1946 werd hij tijdens de processen tegen nazi's in Neurenberg, waar hij als een der weinigen schuld bekende, veroordeeld tot 20 jaar gevangenisstraf.
Op 30 september 1966 kwam hij vrij uit de

Albert Speer

Spandau-gevangenis in West-Berlijn. Daarna woonde hij in Heidelberg.
In de gevangenis begon hij aan zijn Erinnerungen die veel opzien baarden door de eerlijkheid waarmee hij schuld bekende. Later schreef hij zijn Spandauer Tagebucher (Dagboekaantekeningen) die in 1975 werden gepubliceerd. Zijn laatste boek was Der Sklavenstaat (De slavenstaat), waarin Himmlers plannen voor een industrieel rijk gegrondvest op slaven werd beschreven.

SIJES, BENJAMIN AÄRON (12-1-1908Amsterdam - 12-7-1981 Amsterdam) Nederlands geschiedschrijver en onderzoeker.

Zijn vader was sigarenmaker, zijn grootvader diamantbewerker. Hij werd groot gebracht in de joodse orthodoxie.
Al jong werd hij lid van de Sociaal-Democratische Arbeiderspartij (SDAP). In het begin van de jaren dertig, toen de SDAP over haar politiek ten opzichte van de economische crisis verdeeld raakte en de linkervleugel zich afsplitste, week hij ook uit naar links. Hij werd aanhanger van het radencommunisme (een vorm van anti-autoritair en niet-partijgebonden communisme).
Zijn orthodoxe geloof legde hij af zonder ooit de band met zijn milieu van herkomst te verliezen.
Na de HBS studeerde hij voor de oorlog enkele jaren Indisch recht.
In 1941 (hij werkte als lasser in een fabriek ten noorden van het IJ) nam hij deel aan de Februaristaking, het verzet tegen de maatregelen van de Duitsers tegen de joden. Daarna dook hij onder. Hij schreef in ondergrondse bladen, kwam in contact met prof. dr. N. W. Posthumus, die hem vroeg de geschiedenis van de staking te beschrijven, en werkte sedert de bevrijding in het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie.
Sijes verwierf grote wetenschappelijke faam met zijn omvangrijke studies over de stakingen in april en mei 1943 in Twente. Voor zijn boek over de arbeidsinzet kreeg hij in 1968 de Henriëtte Roland-Holstprijs. Bij de samenstelling van dossiers tegen oorlogsmisdadigers als Eichmann, Rajakowitsch, Harster, Zöpff en Slottke, die zich schuldig hadden gemaakt aan vervolging van joden, verrichtte hij veel werk.
In 1970 is Sijes, die in dat jaar een eredoctoraat van de Universiteit van Amsterdam kreeg, voor drie jaar benoemd tot buitengewoon hoogleraar in Leiden; hij bezette gedurende drie jaar de Cleveringaleerstoel. Er volgde nog een benoeming, voor een jaar, tot buitengewoon hoogleraar in de filosofische oriëntatie, de grondslagen en achtergronden van verschillende conflictsociologieën en marxistische stromingen, even. eens in Leiden.
In 1979 publiceerde Sijes zijn boek over de zigeunervervolgingen Een jaar eerder was een boek met persoonlijke notities (Ik vergat nog iets te vertellen) verschenen

TENHAEFF, dr. WILHELM HEINRICH CARL. (18-1-1894 Rotterdam - 9-7-1981 Utrerht) Nederlands hoogleraar parapsychologie

Al jong verdiepte Tenhaeff zich in de kennis over het bovennatuurlijke en verslond hij de literatuur die er over deze zaken bestond. Hij werkte op het kantoor van zijn vader maar besloot alsnog psychologie te gaan studeren. In 1928 deed hij zijn doctoraal in Utrecht en promoveerde in 1933 op een parapsychologisch onderwerp. Eveneens in 1933 werd hij privaatdocent in de parapsychologie. Het hoogleraarschap volgde in 1953 toen in Utrecht de eerste leerstoel ter wereld in de parapsychologie werd gevestigd, maar al lang daarvoor. vooral in de naoorlogse jaren toen grote drommen studenten in Utrecht aankwamen, trokken zijn colleges belangstelling vanuit bijna alle faculteiten.
Tenhaeff schuwde het effect niet, als het maar wetenschappelijk bleef.
In 1964 werd hij 70 jaar en zou hij afscheid moeten nemen als hoogleraar. De opvolging gaf echter moeilijkheden. Zelf had hij enige namen genoemd, waartegen echter van de zijde van de universiteit bezwaren kwamen. De bijzondere leerstoel zou worden opgeheven en er zou een nieuwe hoogleraar komen, die ondergebracht werd bij het psychologisch laboratorium. Uiteindelijk werd de Zweed M. U Johnson benoemd. Prof. Tenhaeff protesteerde hiertegen omdat deze niet voldoende wetenschappelijk gevormd zou zijn.
Pas in 1978 werd in prof. H. van Praag een opvolger gevonden die de goedkeuring kon wegdragen van zijn voorganger. Hij werd bijzonder hoogleraar. terwijl ook de heer Johnson zijn leerstoel behield.
Publikaties van Tenhaeff waren: Hoofdstukken uit de parapsychologie (1934), Het spiritisme (1936), Oorlogsvoorspeliingen (1948), Parapsychologische verschijnselen en beschouwingen (1949), Magnetiseurs, somnambules en gebedsgenezers (1951), Inleiding tot de parapsychologie (1952), Beschouwingen over het gebruik van paragnosten (1957), Telepathie en helderziendheid (1960), De voorschouw (1961), Parapsychologische verschijnselen in het dagelijks leven (1964)en Parapsychologie (1968).

TRIFONOW, JOERI WALENTINOWITSJ (28-8-1925 Moskou - 28-3-1981 Moskou) Russisch schrijver.

Joeri Trifonow was de zoon van een partijfunctionaris dieactief betrokken was bij de organisatie van het Rode Leger. In 1937 werd zijn vader tijdens een arrestatiegolf in de Stalin-tijd opgepakt en gedood. In 1953 werd hij postuum gerehabiliteerd.
Door de hoge positie van zijn vader woonde Joeri Trifonow in een voor Sowjetverhoudingen ongewoon riant wooncomplex, dat speciaal was bestemd voor prominente burgers, aan de oever van de Moskwa tegenover het Kremlin. Over het leven in dit wooncomplex van de intelligentsia zou Trifonow in 1976 Het huis aan de kade schrijven, dat later in het Taganka Theater in Moskou werd opgevoerd onder regie van Joeri Ljoebimow.
Van 1944-50 studeerde Trifonow literatuur bij Paustowski en Fedin aan het Gorki Instituut in Moskou. Voor zijn eerste, door Twardowski in Novy Mir gepubliceerde roman Studenten (1950) verwierf hij in 1950 de Stalinprijs.
Trifonow bleef met zijn werk net binnen de grenzen van de censuur en heeft de beperkte speelruimte die hij als Sowjetschrijver had optimaal benut. Wel werd zijn werk door de kritiek niet gespaard.
Het publiek ging Trifonow pas aan het eind van de zestiger jaren waarderen bij zijn latere werk. Vooral zijn Moskouse vertellingen: De ruil (1969), Een voorlopige balans (1970), Het lange afscheid (1971)en Het andere leven (1975), werden door het publiek erg gewaardeerd. Deze vier verhalen vormen een cyclus waarin de „byt", het dagelijks leven van de Sowjetmens in het hedendaagse Moskou, centraal staat.
In deze verhalen wordt de mens niet langer voorgesteld zoals hij dient te zijn maar zoals hij is. Het verhaal De ruil werd eveneens in het Moskouse Taganka Theater opgevoerd onder regisseur Ljoebimow (april 1976).
Het laatste werk van Trifonow, De oude man, verscheen in 1978.

UREY, HAROLD CLAYTON (29-4-1893 Walkerton in Indiana – 6-1-1981 La Jolla in Californië) Amerikaans chemicus.

Hij studeerde chemie en zoölogie aan de universiteit van Montana en fysische en mathematische chemie aan de Berkeley universiteit; in 1923-24 was hij een leerling van N. Bohr te Kopenhagen. Hij werd in 1929 associate professor aan de Columbia universiteit te New York en was daar van 1934-45 gewoon hoogleraar chemie en biologie; in de periode 1940-45 was Urey directeur van het War Research Atomic Bomb Project aan deze universiteit. Urey was ook betrokken bij het Manhattanproject, de geslaagde onderzoekspoging om tijdens de Tweede Wereldoorlog atoombommen te maken. Later betreurde hij een en ander. „Ik heb er spijt van", zei hij in 1972, „ik zou willen dat de bom niet bestond".
In 1945 werd hij benoemd tot hoogleraar chemie aan het Institute for Nuclear Studies van de universiteit van Chicago. Na een gasthoogleraarschap in Oxford (1956-57) werd hij in 1958 hoogleraar aan de universiteit van Californie. Urey hield zich vooral bezig met het onderzoek naar de bouw van atomen en moleculen en speciaal met waterstof; zijn belangrijkste ontdekking was die van het zware waterstof, het deuterium, waarmee de waterstofbom mogelijk werd. Voor deze ontdekking (1932)werd hem in 1934 de Nobelprijs voor scheikunde toegekend.
Verder heeft hij belangrijk werk verricht op het gebied van uitwisselingsreacties, over molecuulstructuur en over de verbreiding van de elementen op aarde en in het heelal.
Zijn meer recente onderzoekingen hadden betrekking op het Zonnestelsel; in 1960 publiceerde hij een nieuwe theorie over het ontstaan van meteorieten.

URRUTIA, MANUEL (8-12-1901 Yaguaja, Cuba - 5-7-1981 New York) Oud-president Cuba.

Hij studeerde rechten aan de universiteit van Havana. Nadat hij was gepromoveerd werd hij in 1928 rechter in Jiguani in de provincie Oriënte. Later zou hij die functie ook in andere plaatsen bekleden.
Na het aan de macht komen van generaal Batista kreeg Urrutia op 26 juli 1953 de opdracht een

onderzoek in te stelien naar de mislukte eerste opstand van Castro. Bij dat onderzoek stelde hij vast, dat er door de regering-Batista onregelmatigheden waren begaan tegenover gevangen genomen demonstranten.
In mei 1957 viel Urrutia bij Batista in ongenade, toen hij 150 rebellen vrijsprak dievolgens Batista veroordeeld hadden moeten worden. Enige maanden na dit vonnis werd Urrutia onvrijwillig gepensioneerd en moest hij met zijn familie het land verlaten. Hij ging naar New York.
Toen Batista begin januari 1959 voor Castro moest capituleren werd Urrutia, na de vlucht van Batista, op 2 januari door Castro als voorlopig president ingezet.
Na onoverkomelijke meningsverschillen, „niet van ideologische maar van morele aard" tussen Castro en Urrutia, maakte Urrutia op 18 juli zijn aftreden bekend. Onder politiebescherming verliet hij Cuba. Zijn opvolger werd de journalist Osvaldo Dorticos Torcado, een trouw aanhanger van Castro.

WALDOCK, sir CLAUD HUMPHREY MEREDITH (13-8-1904 Colombo, Ceylon - 15-8-1981 Den Haag) President van het Internationaal Gerechtshof.

Van 1947-1972 was hij hoogleraar publiek recht in Oxford. Voorzitter van het Internationale Hof voor de Rechten van de Mens in Straatsburg was hij van 1955-1961. Op 6 februari 1973 werd hij benoemd tot rechter van het Internationaal Gerechtshof. President van het Hof werd hij op 23 februari 1979.
De ambtstermijn van sir Humphrey zou in februari 1982 aflopen.

WNRD, BARBARA (23-5-1914 Yorkshire – 31-5-1981 Sussex) Brits journaliste en schrijfster.

Barbara Ward werd rooms-katholiek opgevoed en dat zou haar gedurende haar hele leven inspireren. Zij bezocht het Somerville College in Oxford en bleek erg goed in politiek en economie.
In 1939 werd zij redactiemedewerkster bij The Economist. Zij werkte hard, vlug en schreef bijna zonder te corrigeren.
In de oorlogsjaren ondernam zij verschillende reizen om te spreken namens de Britse regering. Zo ging zij onder meer naar Zweden en meer dan eens naar de Verenigde Staten.
In diezelfde tijd begon ook haar carrière bij de radio. Eén van de programma's waar zij aan meedeed was BBC's Braintrust. In Amerika maakte zij later deel uit van de radioprogramma's The Great Challenge en Meet the Press.
In 1950 trouwde zij met Robert Jackson, die net als zij zeer geïnteresseerd was in het herstel van het evenwicht tussen arme en rijke landen. Het paar woonde eerst een jaar in Australië, waar Robert was geboren en vervolgens zes jaar in Ghana, waar hij adviseur van Nkroemah was bij het Volta rivierproject. Tussendoor verbleven zij in 1952 nog enige maanden in India en Pakistan als adviseurs bij ontwikkelingsplannen.
Vanaf 1957 doceerde Barbara Ward economie aan o.a de universiteit van Harvard in Cambridge, Massachusetts en aan het Radcliff College. In 1957 nam zij op Harvard een eredoctoraat in ontvangst. In 1967 werd zij één van de eerste vrouwelijke leden van de Bisschoppelijke commissie voor recht en vrede. Van 1968-73 doceerde zij aan de Columbia universiteit internationale economische ontwikkeling. In 1974 werd Barbara Ward Dame Commander of the British Empire.
Zij schreef o.m.: The West at Bay (1948), India and the West, Rich Nations and Poor Nations, Nationalism and Ideology, Only One Earth: The Care and Maintenance of a Small Planet (1972).

WILKINS, ROY (30-8-1901 St. Louis, Miss. - 8-9-1981 New York) Amerikaans burgerrechtenleider.

Na zijn opleiding journalistiek aan de universiteit van Minnesota trad Wilkins in 1931 toe tot de Amerikaanse organisatie voor de burgerrechten, The National Association for the Advancement of Colored People (NAACP).
In 1955 werd hij hoofd van deze organisatie die onder zijn leiding uitgroeide tot de grootste beweging op dit gebied in Amerika. Hij leidde verschillende acties, waaronder die voor opheffing van de rassendiscriminatie bij het onderwijs
Terwijl conservatieve Amerikanen betoogden dat de NAACP onder zijn leiding op rassengebied snelle verandering nastreefde in het maatschappelijke stelsel verweten linkse en zwarte militanten hem dat zijn methode om de zaken geleidelijk aan te pakken uit de tijd was. Toen hij in 1977 aftrad waren er al enige tijd klachten dat hij te oud zou zijn voor zijn functie.

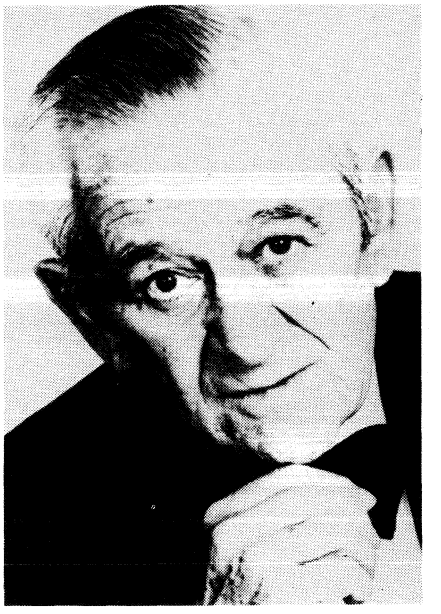
WOOD, NATHALIE (20-7-1938 San Francisco - 29-11-1981 bij het eiland Santa Cataline ten zuiden van Los Angeles) Amerikaans filmactrice.

Nathalie Wood, geboren Natasja Gurdin, begon haar filmcarrière in 1943 in Happy land. Daarop volgden: Tomorrow is forever (1945), The bride wore boots (1946), Miracle on 34th Street (1946) en The ghost and Mrs. Muir (1947). Na een serie minder opvallende films, waaronder The star (1953) speelde zij in 1955 haar eerste „volwassen" rol in Rebel without a cause naast James Dean. Vervolgens trad zij o.m. op in The searchers (1956), Marjorie Morningstar (1958) en Splendor in the grass (1961).
Haar grootste bekendheid verwierf zij door de rol van Maria in de filmversie van de musical West Side Story (1961). Daarop volgden o.a.: Gypsy (1962), Sex and the single girl (1964), The great race (1966), Inside Daisy Clover (1966), Bob and Carol and Ted and Alice (1969). In de jaren zeventig legde Natalie Wood zich toe op televisiefilms zoals Cat on a hot tin roof (1977) en From here to eternity (1979). Tot haar laatste bioscoopfilms behoorden Fat chance (1977) en The last married couple in America (1980).

WYLER, WILLIAM (1-7-1902 Muhlhausen, Duitse Elzas - 27-7-1981 Los Angeles) Amerikaans filmregisseur.

Wyler was de zoon van een Zwitserse conservenhandelaar. Zijn moeder was Duitse. Hij studeerde viool aan het Parijse conservatorium. In 1920 ontmoette hij daar Carl Laemmle, een verre achterneef van zijn moeder en hoofd van Universal Pictures. Laemmle bood hem werk aan als publiciteitsagent voor zijn firma in New York. In Hollywood werd Wyler onder meer inspiciënt, camera-assistent, montageleider en

Nathalie Wood in de film Cat on a hot tin roof.

William Wyler

assistent-regisseur. In 1926 was hij produktieassistent bij Fred Niblo's Ben Hur, een film waarvan hij in 1959 zelf een versie zou regisseren.
Tussen 1925 en 1970 regisseerde Wyler zo'n kleine vijftig speelfilms, waarin echter geen persoonlijke stijl te ontdekken viel. Ze waren te gevarieerd, produkten van teamwork, grotendeels onder de leiding van producent Samuel Goldwyn.
De eerste jaren van zijn regisseurscarrière maakte Wyler meest routine-westerns. Het zou enige tijd duren voor zijn werk ging opvallen. Zijn faam vestigde zich pas goed in 1936 toen hij zijn eerste film voor Goldwyn maakte, tevens zijn eerste film met cameraman Gregg Toland. These three was een bewerking van Lillian Hellmans controversiële toneelstuk The childrens' hour, dat Wyler in 1962 nog eens zou verfilmen.
In 1937 regisseerde Wyler het sociologische melodrama Dead end, waarin Humphrey Bogart meespeelde. Vervolgens voerde hij de regie van drie films met daarin Bette Davis: Jezebel (1938), The letter (1940)en, wederom met Lillian Hellman, The little foxes.
Zijn meest persoonlijke film, die tevens het hoogtepunt van zijn carrière vormde, maakte Wyler in 1946: The best years of our lives over de desillusie van ex-militairen, die zich maar moeilijk konden aanpassen aan de eisen van de burgermaatschappij. De in deze film voorkomende deep-focus-fotografie die nogal eens genoemd wordt als een van Wylers stijlkenmerken moet echter grotendeels op naam van Toland worden geschreven.
Uit de jaren vijftig en zestig stammen de films: Roman holiday (1953) met Audrey Hepburn, The desperate hours (1955), Ben Hur (1959) en Funny girl (1968) met Barbra Streisand. Wylers favoriete actrice uit deze periode was Audrey Hepburn.
Zijn laatste film maakte Wyler in 1970: The liberation of L. B Jones, een aanklacht tegen racisme in het diepe Zuiden.
Drie keer won Wyler de Oscar voor de beste regie en elke keer werd de desbetreffende film bekroond als de beste film van het jaar: Mrs. Miniver in 1942, The best years of our lives in 1946 en Ben Hur in 1959.

Uitgevers: Keesing E.V. Üitgeversmaatscnappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam – Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, B 2100, Deurne-Antwerpen, Keesinglaan 2-20. I.S.S.N. 0165-3660.

KEESINGS HISTORISCH ARCHIEF

definitieve index op deel XXXV

januari/december 1981

Redactie: J. Goedvolk (hoofdredacteur), P. van Eck, drs. H. Trompetter, T. Jonkman; (voor België) M. Ruys en A. Wouters.

Adres redactie: Joan Muyskenweg 22, 1096 CJ Amsterdam, telefoon (020) 681111.

Uitgevers: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij.

Administratie Nederland: Keesing B.V. Uitgeversmaatschappij, Joan Muyskenweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam, telefoon (020) 681111, postrekening 57672.

Administratie België: N.V. Internationale Drukkerij en Uitgeverij Keesing, Keesinglaan 2-20, B2100 Deurne-Antwerpen, telefoon 0311243890 (10 lijnen), postrekening 000.0012775-68, bankrekening 408-0004545-51.

Vriendelijk verzoeken wij u adreswijziging 4 weken tevoren op te geven, met vermelding van uw abonnee-nummer.

belangrijk

Deze index vervangt alle in 1981 verschenen indexen, welke derhalve vernietigd kunnen worden.
Men zij erop bedacht, dat een aantal gebeurtenissen, die in 1981 plaatshadden, niet meer konden worden verwerkt. Men zie daarvoor deel XXXVI.

het gebruik van de index

Keesings Historisch Archief (KHA) legt wekelijks het belangrijkste vast van hetgeen er in de wereld geschiedt, De onmisbare sleutel tot het verzamelde berichtenmateriaal is de index. Deze bestaat uit een periodiek verschijnend, cumulatief – **alfabetisch-systematisch** gedeelte (I), een jaarkalender (II), een naamregister (III) en een lijst met veel voorkomende afkortingen (IV).
Aan het begin van ieder kalenderjaar worden de indexen van het voorafgaande jaar samengevat in een permanente index.
Enkele aanwijzingen betreffende deze alfabetisch-systematische index zijn vermeld aan de ommezijde.

de alfabetisch-systematische index

Met ingang van de index over 1963 zijn ook de op resp. Europa en Amerika betrekking hebbende regionale kwesties en organisaties ondergebracht in de speciale afdelingen: Europa (Oost), Europa (West) en Amerika (Noord- en Latijns-). In de oudere jaargangen zoeke men hiervoor onder de afdeling Internationaal.

AFDELINGEN De gepubliceerde berichten zijn in dit gedeelte van de index in een groot aantal **AFDELINGEN** gerangschikt. Deze afdelingen omvatten – in alfabetische volgorde – de **LANDEN** en verder de volgende begrippen: **AFBEELDINGEN (Foto's en Tekeningen. Grafieken, Landkaarten), AFRIKA, AMERIKA, AZIE, BIOGRAFIEEN, EUROPA (Oost- en West-), GEESTELIJK LEVEN. INTERNATIONAAL, KUNST, MIDDEN-OOSTEN, NECROLOGIEEN, SCANDINAVIE, SPORT. TEKSTEN, WETENSCHAP EN TECHNIEK.**

RUBRIEKEN – De in bovengenoemde afdelingen geïndiceerde berichten zijn voorts dikwijls gerangschikt in enige **RUBRIEKEN,** t.w. **ALGEMEEN – ECONOMIE – FINANCIEN EN SOCIALE ZAKEN – OVERZEESE GEBIEDEN – POLITIEK (Binnenlandse) – POLITIEK (Buitenlandse).** In de afdeling **INTERNATIONAAL** zijn verder ondergebracht de berichten over internationale vraagstukken, conferenties, organisaties e.d. Deze afdeling omvat de volgende rubrieken:
ALGEMEEN, CONFERENTIES, ECONOMIE, FINANCIËN EN SOCIALE ZAKEN, ONTWAPENING EN WAPENBEHEERSING, ORGANISATIES EN VERDRAGEN.

WIJZE VAN INDICEREN – De in KHA opgenomen berichten zijn – zeer kort omschreven – ondergebracht in de desbetreffende, bovengenoemde afdeling(en) en rubriek(en). Bij ieder geïndiceerd bericht is vermeld: a) paginacijfer en b) kolom (b.v. 16011 = pagina 160, lste kolom).

BIJZONDERHEDEN – Duitsland is gesplitst in twee afdelingen, t.w. **DUITSLAND (BONDSREPUBLIEK)** en **DUITSE DEMOCRATISCHE REPUBLIEK.** Berichten inzake de kwestie-Berlijn zullen i.h.a. worden aangetroffen onder berichten over de betrekkingen tussen de twee Duitse staten.

BELANGRIJKE TEKSTEN – Van de vele sinds 1945 in KHA opgenomen teksten van belangrijke documenten, verdragen enz. zijn hieronder enige van de meest geraadpleegde vermeld (met aanduiding van paginacijfer en jaar).

Handvest der Verenigde Naties 6335 (1945).

Verdrag van Brussel 7524 (1948)

Universele Verklaring der Rechten van de Mens 7931 (1948)

Noordatlantisch Verdrag (NAVO) 8027, 8038 A (1949)

Statuut van de Raad van Europa 8207 (1949)

RTC-overeenkomsten Indonesië 8403 (1949)

Plan-Schuman 8826 (1950)

Verdrag van de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal 929112, 9373 (1951)

Beginselverklaring der Socialistische Internationale 9515 (1951)

Vredesverdrag met Japan 9631 (1951)

Vredesverdrag met W.-Duitsland 10029 (1952)

Akkoorden van Genève i.z. Indo-China 11381 (1954)

Europees Verdrag i.z. de Rechten van de Mens 11425 (1954)

Verdedigingsverdrag voor Z.O.-Azië 11487, 11511/1 (1954)

Parijse Akkoorden 11559 (1954)

Statuut Koninkrijk der Nederlanden 11662 (1954)

Verdrag van Warschau 11906 (1955)

Oostenrijks Staatsverdrag 11931 (1955)

Belgisch schoolpact 14451 (1958)

Verklaring van Moskou (81 commun. partijen) 16193 (196)

Europees Sociaal Handvest 677 (1961)

Statuut Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling 30 (1961)

Kernstopverdrag tussen de Verenigde Staten, Engeland en de Sowjet-Unie 480 (1963)

Verdrag tegen de verspreiding van kernwapens 402 (1968)

Communautair Akkoord België 130 e.v. (1970)

Viermogendhedenakkoord i.z. Berlijn 582/3 e.v. (1971)

Basisverdrag D.D.R.–Bondsrep. Duitsland 74012 e.v. (1972)

Verklaring i.z. vestiging nieuwe internationale economische orde 292/2 e.v. (1974)

VN-Handvest van de economische rechten en plichten van staten 404/3 e.v. (1975)

Gemeenschapspact België 37413 e.v. (1977).

OUDE JAARGANGEN – Om het opzoeken in oude jaargangen te vergemakkelijken is hieronder aangegeven welke pagina's in de eerste veertien delen (1931 t/m 1960) voorkomen. Verder is vermeld welke jaargangen nog leverbaar zijn.

Deel	I	(1931-'34)	pag.	1– 1412	uitverkocht
Deel	II	(1934-'37)	pag.	1413– 2842	idem
Deel	III	(1937-'40)	pag.	2843– 4278	idem
Deel	IV	(1940-'43)	pag.	4279– 5582	idem
Deel	V	(1943-'46)	pag.	5583– 6788	idem
Deel	VI	(1946-'48)	pag.	6789– 7886	idem
Deel	VII	(1949-'50)	pag.	7887– 9156	idem
Deel	VIII	(1951-'52)	pag.	9157–10406	idem
Deel	IX	(1953-'54)	pag.	10407–11670	idem
Deel	X	(1955-'56)	pag.	11671–12918	idem
Deel	XI	(1957)	pag.	12919–13750	idem
Deel	XII	(1958)	pag.	13751–14566	idem
Deel	XIII	(1959)	pag.	14567–15389	idem
Deel	XIV	(1960)	pag.	15399–16230	idem

De delen XV tim XXXV (1961 tim 1981 zijn alle afzonderlijk gepagineerd (steeds vanaf pag. 1). Zij zijn vanaf 1969 leverbaar.

I alfabetisch-systematische index

AFBEELDINGEN

Abu-Hatzeira, A., min. v. religieuze zaken Israël 436 (portr.)
Agca, M. A., vermoedelijke dader aanslag paus Johannes Paulus II 322
Agt, mr A. A. M. van, prem., met echtgenote op de Chinese Muur 118; in gesprek met Brinkhorst 119: tijdens TV-debat met Den Uyl, Wiegel en Terlouw 353; TV-debat met Den Uyl 372; met De Koning en Lubbers 376; met Den Uyl, De Koning, Lubbers en Terlouw 546; in gesprek met Den Uyl 596; met min. Terlouw en echtpaar Den Uyl 634; met Van der Stee, De Galan, Den Uyl, Terlouw, Halberstadt en Van Thijn 737; karik. inz. kab.crisis 757; legt reger.verkl. af 781
Ahmad, S., leest in het parl. een boodschap voor van zijn vader ayatollah Khomeini 75
Alfaro Fernandez, A.. consul El Salvador in Spanje, tijdens gevangenschap m. consuls v. Uruguay en Oostenrijk 729
Ali. K. H., min. v. defensie Egypte. in gebed op de berg Sinaï 699; met min. Haig 717
Allen. R., hoofd nationale veiligheidsraad VS. met Block en Anderson 72
Alvarez Armelino. gen. G., pres. Uruguay 620
d'Ancona, H., staatssecr. v. emancipatie, in het Catshuis 632
Anderson, M., Reagans adviseur v. binnenl. pol., met Block en Allen 72
Angola: een vernietigde T-34-tank met op de achtergrond resten hoofdkwartier Angolese leger 561; Zuidafr. troepen in Z.-Angola 563
Antigua: plechtigh. t.g.v. opening nw. parl.gebouw 783
Apel, H., min. v. defensie Bondsrep. Dld. met Luns, Weinberger en Schmidt 341
Arafat, Y., leider PLO, met koning Hoessein 332; tijdens manifestatie t.g.v. 16de verjaardag PLO 333; m. Kreisky en Brandt 348; met Suarez 350; in gesprek m. Brezjneu 352
Armada Comin, gen.-maj. A., vice-chef-staf landstrijdkrachten Spanje 491 (portr.)
Assad. H. al-. wres. Svrië, met oud-wrem. Karame 260
Avalos Navarrete, R , lid junta El Salvador. met overige leden 812

Badinter, R.. min. v. justitie Frankr. 461 iportr.)
Bahonar, M. J., oud-prem. Iran 579 (portr.)
Banana, ds. C.. pres. Zimbabwe 791 (portr.)
Bangladesh: reger.gezinde troepen vertrekken vanuit Dacca 369
Bani-Sadr, A.. pres. Iran. met 3 Eur. social. leiders (26-5-'80) 107
Barcikowski, K., secr. CC Polen 204 (portr.)
Barecki. J., reger.woordvoerder Polen. met Moczar 253
Barre, R., oud-prem. Frankr., met opvolger Mauroy 378
Bayon Marine, I.. min. v. industrie Spanje, met koning Juan Carlos 28
Beatrix. koningin, uitreik. Staatsprijs Ned. letteren 61; met koning Boudewijn 316: met prins Claus tijdens aank. bij de Ridderzaal 612
Begin, Y., prem. Israël, karik. inz. Isr. aanval op Irak 385; brengt stem uit 433; karik. 438; bij piramiden v. Gizeh 697: in gesprek m. pres. Sadat te Ofira 702; wordt begroet d. pres. Mubarak 843
Beheshti, M. H.. oud-IRP-leider, met Rafsanjani 420
Belaunde Terry, F., pres. Peru, tijdens bez. aan de grenspost Paquistia in het oerwoud tussen Peru en Ecuador 98
Beld, prof. C. A. van den, dir. CPB 230 (portr.)
Bernal Pereira. gen. W., lid milit. junta Bolivia 513
Bernhard. prins, in gesprek met Erasmusprijswinnaars Leonhardt en Harnoncourt 62
Bhoetto, M., zoon oud-prem. Pakistan 178 (portr.)
Biurrum Altavil, G., consul Uruguay in Spanje, in gevangenschap m. consuls v. El Salvador en Oostenrijk 729
Block. J.. min. v. landbouw VS, met Allen en Anderson 72
Blunt. A . spion Engeland 282 (portr)
Bodard. L , winnaar Prix Goncourt. met Del Castillo 853
Boeynants, P. Vanden. voorz. PSC 839
Bode, H., voorz. NKV, met voorganger Spit 727
Böhm. K., Oostenrijks dirigent 858 iportr.)
Boraine, A.. leider PFP. met Eglin en Slabbert. ria bekend worden v. d. verk.uitslag 289
Botha, P. W., prem. Z.-Afrika, tijdens verk.bijeenkomst 290: met ds. Ruti tijdens bespreking tussen reger. en zwarte kerkel. leiders 304
Bouchardeau, H.. pres.kand. Frankr. 308 (portr.)
Boudewijn, koning België, met koningin Beatrix 316; met pres. Rahman 370
Boulin, R., oud-min. v. arbeid Frankr. 170 (portr.)
Bradley. O. N.. Am. gen. 638 (portr.)
Brakman, W.. winnaar P.C. Hooftprijs 852 iportr.!
Braks. ir G., min. v. landbouw, in gesprek met Mehaignerie en Dalsager 261
Brandt, W., voorz. Social. Internat., met Arafat en Kreisky 348: in Moskou, met Brezjnew, Gromyko en Ponomarow 819
Brassens, G., Frans zanger en componist. 858
Brezjnew. L. I.. pres. SU. open.toespraak tot het 26ste congres v. d. CPSU 145; met Kania 300; met Jagielski 301: in gesprek m. Arafat 352: tijdens bez. Brandt a. Moskou 819: in gesprek m. Schmidt 841
Brinkhorst. L. J., D'66 TK-lid, in gesprek m. prem. v. Agt 119; met De Galan, Meijer, Lubbers en Halberstadt 740
Brocklebank-Fowler, Ch., lid Labour-dissidenten 281
Brundtland. G. H., min.-pres. Noorwegen 553 (portr.); met Willoch 609
Buffum, W. M.. vice-secr.-gen. VN. met Waldheim. Rudiger Freiherr von Wechmar en Salim 423
Burton, A., Edison-winnares 853
Busquin. Ph., min. v. binnenl. zaken België, met min. Moureaux 683
Buti. ds. S., met prem. Botha tijdens bespreking tussen reger. en zwarte kerkel. leiders 304

Cabanillas, P., min. v. justitie Spanje. tijdens eedsaflegging 746
Callaghan, gen.-maj. W.. command. UNIFIL Libanon. met ass. secr.-gen. v. d. VN Urquhart 257
Calvaligi. gen. E. 91 (portr.)
Calvo Sotelo, L.. vice-prem. v. econ. zaken Spanje 28 (portr.); nu als premier 82 (portr.); tijdens beediging t. prem. 493
Canetti, E., Nobelprijswinnaar 851 (portr.)
Cardenal, E., neemt de Vredesprijs v. d. Duitse boekhandel in ontvangst 59
Carter. B.. volgt TV-uitzending van ziin broer waarin deze een verklar. gaf over de"handelwijze v. Billy 121
Carter. J.. oud-pres. VS, arriv. m. Am. delegatie in Cairo i.v.m. begrafenis Sadat 845; met prem. Mugabe 797
Casey, W.. directeur CIA 715 (portr.)
Castillo, M. del, winnaar Prix Renaudot, met Bodard 853
Cayoja Riart, gen. H.. opperbevelh. strijdkrachten Bolivia 514 (portr.)
Chan. sir J.. wrem. Pawoea Nw.-Guinea, met prem. Thatcher 750
Chassagne, Y.. prefect v. h. Loire-et-Cher-district 486 (portr.)
Chayefsky. P.. Am. toneelschrijver 858/3
Chevenement. J.-P.. min. u'etensch. en technologie Frankr. 377 (portr.)
Chewnietsky. I.. Russ. boordwerktuigkundige, met piloot Kola in Angola 565
Chinamano, J.. min. v. handel Zimbabwe 794
Chirac, J., burgem. Parijs 309 (portr.)
Chon Doo Hwan. gen.. pres. Z.-Korea, tijdens afscheidsplechtigheid 161; met pres. Reagan 736
Christopher, W., Am. onder-min. buitenl. zaken, ondertek. akk. tussen VS en Iran 78
Ciosek, S., min. v. vakbondsaangelegenh. Polen, spreekt het stakingscomité v. Boerensolidariteit in Rzestow toe 252
Claes, W , informateur België 685 (portr.)
Clair. R.. Frans filmreg. 639 (portr.)
Claus. prins. met koningin Beatrix tijdens aank. bij de Ridderzaal 612
Clausen. T.. pres. Wereldbank, niet voorganger McNamara 661
Clercq, W. de, leider PVV, met Gol na verk.overwinning 733
Coleman, W. J. (Bil:), Am. jazztrompettist 858
Cools, A.. oud-voorz. P S 118 (portr.)
Cordoba Rivas. R.. lid junta Nicaragua. met Robelo 188
Corea. Y., secr.-gen. UNCTAD. met Cot e Foran tijdens UNCTAD-conf. 682
Cot, J.-P.. min. ontwikk.samenw. Frankr., met Corea en Foran tiidens UNCTAD-conf. 682
Crépeau. M., pres kand. Frankr 308 (portr.)
Cresson, E.. min. v. landbouw Frankr. 378 (portr.)
Cuba. Cub. bestormen ambass. Peru in Havana in een poging asiel te krijgen 516

Dacko, D., pres. CAR 193 (portr.); met nwe. machthebber gen. Kolingba 830
Dales. mevr. C. I.. staatssecr. sociale zaken. in Catshuis 632
Dalsager, P.. Europ. landbouwcommissaris. in gesprek m. Braks en Mehaignerie 261
Darida. C., min. v. openb. bestuur Italie, met prem. Forlani en de min. Foschi en de Michelis 88
Dayan, gen. M.. oud-min. Israël. brengt stem uit 434: 847 (portr.)
Debray, R.. spec. adviseur Derde-Wereldzaken Frankr. 489
Debré, M., pres.kand. Frankrijk 309 iportr.)
Declerck, L., reger.woordvoerder België, met prem. Martens 227
Defferre, G., staatsmin. binnenl. zaken Frankr. 377 (portr.)
Delors, J., min. v. finan. Frankr. 378 (portr.)
Denktash, R., Turks-Cypriot. leider, met Kyprianou en Waidheim 646
Desmarets, J.. vice-prem. België, met OESO-secr.-een. Van Lennep 471
Devan Mair, C. V., pres. Singapore, tijdens beëdiging 752
Diez del Sel Korsatko. H., consul Oostenrijk in Spanje, tijdens gevangenschap m. consuls v. Uruguay en El Salvador 729
Diouf, A., pres. Senegal 17 (portr.)
Dohnanyi, K. von, burgem. Hamburg, met voorganger Klose 766
Donner, J.. oud-min. v. justitie, oud-pres. Hoge Raad, min. v. staat 639 (portr.)
Douglas, D. W.. Am. vliegtuigbouwer 639 (portr.)
Dreyfus. P., min. v. industrie Frankr. 461 (portr.)
Duarte, J. N., wres. El Salvador, iijdens bijeenk. christ.-dem. leiders 34; bij zijn intrede in de junta 37; met junta 812; 825 iportr.)
Duisenberg, dr. W. F, pres. Ned. Bank 265 (portr.)
Duvalier. J. C., pres. Haïti. tiidens huweliiksvoltrekking 57
Duynstee. mr. F. J. F., Ned. hoogleraar staatsrecht 640 (portr.)

Eberle, Sir J., opperbevelh. NAVO. met gen. Rodgers en vice-adm. Train II 102
Eekelen, W. F. van, wordt beëdigd a. Kamerlid 598
EG: beeld v. d. deeln. Eur. top verzameld op de traw v. h. raadhuis in Maastricht 209; overz. Eur. raad 500
Eglin, C., leider PFP, met Slabbert en Boraine na het bekend worden v. d. verk.uitslag 289

Egypte: wegvluchtende man na aanslag op pres. Sadat 674; man in legeruniform vuurt op de pres. tribune 674; leden Volksvergad. stemmen op 7 okt. in met de afgekond. noodtoestand 675; menigte bij aank. pres. Sadat in El Arisj 698; Isr zaakgelastigde steekt Isr vlag uit op net ambass.gebouw in Cairo 699; beeld v. d. uitvaart v. pres. Sadat 843; de „Tombe v. d. Onbekende Soldaat" 844; pres. Mubarak m. kab. 846

El Salvador: leger trekt binnen om een gebied in het kader v d landherv ie bezetten 36; leden Nat. Garde op zoek naar guerrillastrijders 813

Engeland: kist met het lichaam v. Bobby Sands m. leden v. h. IRA 337; demon. t.g.v. Sands v. h. Britse consulaat in New York 339; ravage in Liverpool na rellen 449; plunderingen in de Londense wijk Brixton 450

Ertegun, N. M. onderhand Cyprus met Soysal en Waldheini 643

Europa (O.): de Poolse partijleider Kanis ontvangt min. v. buitenl. zaken v. Warschaupactstaten 300

Europa (W.): deeln. a. d. Eur. Raad in Luxemburg 19

Euwe, prof. dr. M., oud-wereldkampioen schaken 859 (portr.)

Evren, gen. K., staatshoofd Turkije 653 (portr.)

Eijkelenburg. S. J. van, voorz. NCW, met Lubbers, Van Veen en De Koning 547

Eyskens, M., prem. België 247 (portr.); 536 (portr.); maakt ontslag v. reger. bekend 685

Fahd. kroonprins Saoedi-Arabie, met vice-pres. Rnaiii v. Soedan 288; 719 (portr.)

Fallahi, gen. V., wnd. opperbevelh. Iraanse strijdkrachten 578 (portr.)

Farah Diba, ex-keizerin Iran, tijdens begrafenis ex-sjah op 29-6-'80 109

Ferrier, J., ex-pres. Suriname, bij aank. in R'dam 235

Figueiredo, J. B., pres. Brazilië, met pres. Giscard d'Estaing 347

Filippijnen: oproerpolitie in actie tegen studenten 734

Fiterman, Ch., min. v. verkeer Frankr., met overige commun. min. 462; 474 (portr.)

FitzGerald, G., prem. Ierland 601 (portr.)

Foot. M.. leider Labour-partij, met echtgenote na bekend worden v. d. uitslag v. zijn verkiezing 314

Foran, R., secr. UNCTAD, met Cot en Corea tijdens UNCTAD-conf. 682

Ford, G., oud-pres. VS, arriv. m. Am. delegatie in Cairo i.v.m. begrafenis Sadat 845

Forlani, A., wrem. Italie, met min. Foschi. Darida en de Michelis 88

Foschi. F., min. v. arbeid Italie, met prem. Forlani. en min. Darida en de Michelis 88

Frankrijk: Fransman gekleed in gevangenispak uit WO II tijdens demon. t. herlevend antisemitisme 174; onderhand. PS–PCF 458; karik. inz. verk.overwinning Mitterrand 460; overz. nwe. pari. 487

Fraser, M.. prem. Australie, brengt stem uit 155

Frederika. ex-koningin Griekenland 640 (portr.)

Frederiksen, M.. leider FANE. na te zijn in elkaar geslagen door militante joodse jongeren 174

Furgler, K.. pres. Zwitserland 217 (portr.)

Gaay Fortman, prof. mr. W. F. de. informateur 545 (portr.)

Galan, prof. C. de. informateur, met Van der Stee. Van Agt, Den Uyl, Terlouw, Halberstadt en Van Thijn 737: met Meijer, Brinkhorst. Lubbers en Halberstadt 740

Galindo-Pohl. R.. spec. vertegenw. v. Waldheim op Cyprus 645 (portr.)

Gance, A., Frans cineast 859 (portr.)

Gandhi, mevr. I., prem. India, met prem. Thatcher 446

Garaicoechea. C.. prem. Baskenland. met prem. Suarez 26

Garaud, M.-F., pres.kand. Frankr. 308 (portr.)

Garcia Meza, gen. L.. oud-pres. Bolivia 514 (portr.)

Gemayel, B., leider Falangistische militie Libanon 244 (portr.)

Genscher, H.-D., min. v. buitenl. zaken Dld. (Bondsrep.), met collega Haig 185

Ghali, B., min. v. buitenl. zaken Egypte, met pres. Sadat en? min. Shamir 701

Ghazala, A., min. v. defensie Egypte, met gres. Sadat en vice-pres. Mubarak, op de eretribune kort voor de aanslag 673

Gierek, E., oud-partijleider Polen. bij het stembureau 200

Gilliams, M., winnaar staatsprijs Ned letteren, met koningin Beatrix en prinses Juliana 61

Giscard d'Estaing, V., pres. Frankr., met sjeik Isa bin Sulman al-Khalifa 151; met bondskanselier Schmidt 153; met partijvoorz. Hua Guofeng 155: met opvolger Mitterrand 311; 309 (portr.); met pres. Figueiredo 347; begroet pres. Sadat 720

Glistrup, M.. leider Vooruitgangspartij 834 (portr.)

Gobbi, EL vertegenw Waldheim op Cyprus 647 (portr.)

Gol, J.. leider PRL, met De Clercq na verk.overwinning 753

Gonzalez, F., social. leider Spanje, tijdens bez. a. pres. Bani-Sadr (26-5-'80) 107

Griekenland: straat in Athene met verk.affiches 690

Grisjin. V., eerste secr. Politburo SU, tijdens toespraak PVAP 466

Groniyko, A.. min. buitenl. zaken SU, tijdens bez. Brandt a. Moskou 819

Gutiérrez, kol. J. A.. lid junta El Salvador, met overige leden 812

Haakmat, mr. drs. A., oud-min. justitie Suriname 238 (port;.)

Hadas. Y., Isr. zaakgelastigde in Egypte, steekt Isr. vlag uit op ambass. gebouw te Cairo 699

Haig. gen. A., min. buitenl. zaken VS, geeft het OK-teken in Senaatszitt. 70 (portr.): met collega Genscher 185; bij aank. in Egypte 717: overl. m. koning Hoessein 718; tijdens lunch met pres. Reagan, prem. Zhao Ziyang en min. Huang Hua 724

Haïti: opeengepakte vluchtelingen in een bootje bij aank. in Fort Lauderdale 56

Halberstadt, prof. V.. informateur, met Van der Stee. De Galan. Van Agt, Den Uyl. Terlouw en Van Thijn 737: met De Galan, Meijer, Brinkhorst en Lubbers 740

Harnoncourt. N.. winnaar Erasmusprijs 1980, na uitreiking d. prins Bernhard 62

Hartling, P., VN-Hoge Comm. v. d. vluchtelingen. neemt Nobelprijs v. d. vrede in ontvangst 857

Haughey, Ch., prem. Ierland, met prem. Thatcher 447; brengt stem uit 600

Hayden, B., leider oppositie Australië, brengt stem uit 156

Hernu, Ch., min. v. defensie Frankr. 378 (portr.)

Heykal, M. H.. oud-hoofdred. „Al Ahram" 679 (portr.)

Hinckley. J., dader aanslag pres. Reagan 226

Hoessein, koning Jordanië, begroet Arafat 332: tijdens overleg met min. Haig 718

Holden, W.. Am. filmacteur. tijdens huwelijk Ronald en Nancy Reagan 860

Holland. A., leider Dem. Partij Zimbabwe 795

Horowitz, Y., oud-min. v. finan. Israël 437 (portr.)

Howe. sir G., min. v. finan. Engel., met begrot.-koffertje uit 1860 268

Hua Guofeng, wartjivoorz. China (Volksrep.), met pres. Giscard d'Estaing 155

Huang Hua, min. buitenl. zaken Volksrep. China, met pres. Reagan, prem. Zhao Ziyang en min. Haig 724

Iglesias, E., secr.-gen. VN-conf. energiebronnen, met Taniguchi 659

Internationaal: delegatie v. St. Vincent en de Grenadinen op weg naar haar zetels in de AV nadat het land a. 154ste lid v. d. VN was toegelaten 425; karik. inz. econ. top in Ottawa 481; overz. deeln. a. d. econ. topconf. in Ottawa 482; persconf. a. h. slot v. d. econ. topconf. 484; karik. inz. prod. neutronenbom VS 529; lancering Lance-raket 530; karik. inz. prod. neutronenbom 531: deelnemers Noord-Zuidconf. bijeen op het strand van Cancun 721; min. v. defensie uit NAVO-landen die hebben deelgenomen a. d. bijeenk. v. d. Nucleaire Planninggroep in Gleneagles 820; anti-kernwapendemonstr. A'dam 821; overz. vergad. NAVO-comité voor verdedigingsplannen 837

Iran: Iraanse vrouwen bepalen hun keus bij de pari. verk. 74; beeld open. zitt. v. Islam. pari. op 28 mei 1980 74; de Iraanse ambass. in Londen na de bestorming d. de SAS-commando's 96; open.ceremonie v. d. int. conf. o. Am. „misdaden in Iran" te Teheran 108; parl. tijdens de open. v. h. debat o. de Am. gijzelaars in sept. '80 112; demon. in Teheran t. Bani-Sadr 417: reddingsploegen in de weer bij het bergen v. slachtoffers uit het verwoeste IRP-hoofdkwartier 418; bijeenk opperste defensieraad 418; menigte tijdens begrafenis pres. Rajai 577; enkele leden v. h. kab.-Rajai 578

Italië: de plaats Calabritto na de aardbeving van 23-11-'80 89; betogers op het St. Pietersplein t.g.v. terugschroeven abortuswet v. 1978 576; kab.-Spadolini 588

Jagielski, M., vice-prem. Polen, wordt begroet door pres. Brezjnew 301

Jaruzelski, W., prem. Polen, toespr. parl. 113; met Olszowski, Zabinski en Kania 467

Jawara, D. K., pres. Gambia 498 (portr.)

Jedynak, A., vice-prem. Polen 115 (portr.)

Jenkins, R., dissident Labour-lid. met Rodgers, Williams en Owen 297

Jihad, A., plv. v. opperbevelh. Al Assifa, tijdens manifestatie t.g.v. 16de verjaardag Al Fatah 333

Jobert, M.. staatsmin. buitenl. handel Frankr. 377 (portr.)

Johannes Paulus II, paus, tijdens bez. vakbondsleider Walesa 250: direct na aanslag 321

Jones, gen. D., voorz. verenigde chefs v. staven VS, met min. Weinberger 396

Jörgensen, A., prem. Denemarken, met echtgenote op weg naar stembus 833

Joseph, sir K., min. v. industrie Engel. 271

Joxe, P., min. v. industrie Frankr. 379 (portr.)

Juan Carlos, koning Spanje, met drie leden v. h. kab.-Suarez 28; tijdens beëdiging Calvo Sotelo 493; tijdens beëdiging min. Cabanillas 746

Juliana, prinses, tijdensuitreik. Staatsprijs Ned. letteren 61

Kania, S., partijleider Polen, wordt begroet d. pres. Brezjnew 300; ontvangt min. v. buitenl. zaken v. Warschaupactstaten op 20 okt. 1980 300; met Jaruzelski, Zabinski en Olszowski 467

Karame, R., oud-prem. Libanon, met pres. Assad 260

Karmal, B., pres. Afghanistan, in gesprek m. Zamyatin 148

Keller, R.. voorz. v. d. organ. v. d. Westduitse boekhandelaren, tijdens uitreik. prijs a. Cardenal 59

Khaled ibn Abdoel-Aziz, koning Saoedi-Arabië met prem. Thatcher 446

Khalifa, sjeik I. ben S. al-, emir Bahrein, met pres. Giscard d'Estaing 151

Khalil, A. M. H., eerste vice-pres. Soedan, in gesprek m. kroonprins Fahd 288

Khalil, M., oud-prem. Egypte, in gebed op de berg Sinaï 699

Khalkhali, S., ayatollah, op de plaats waar de Am. operatie ter bevrijd. v. d. gijzelaars begon en eindigde 94

Khamenei, hojatoleslam A., secr.-gen. IRP, in gebed 580

Khan, S., Pak. ambass. in Syrië; spreekt m. journ. 183

Khomeini, ayatollah, in gesprek met prem. Rajai 76

Kieber, W., oud-vice-prem. Liechtenstein 91 (portr.)

AFBEELDINGEN

Kingston, gen.-maj R. C,, commandant Rapid Deployment Force 695 (portr.)
Kirkpatrick, J., Am. arnbass. bij de VN 71 (portr.)
Kissinger, H., oud-min. buitenl. zaken VS, arriv. m. Am. delegatie in Cairo i.v.m. begrafenis Sadat 845
Klaasse, P., winnaar Gouden Penseel, samen met Annie M. G. Schmidt 851
Klose, H.-U., oud-burgem. Hamburg, met opvolger von Dohnanyi 766
Kola, M.. Russ. piloot. met Chewnietskv in gevangenschap in Angola 565
Kolingba, gen. A., machthebber CAR, met afgezette pres. Dacko 830
Kondrasjin. K. P.. Russ. dirigent 669 (portr.)
Koning, drs. J..de. inform., met Lubbers en Van Agt 376; overl. m. Den Uyl, Lubbers. Van Agt en Terlouw 546; met Van Eijkelenburg, Lubbers en Van Veen 547: met Lubbers en Van Thijn 548
Knning. H. E., beëdiging a. TK-lid 598
Kossmann, prof. dr. E. H., winnaar Joost v. d Vondelprijs 849 (portr.)
Kowalczyk, S.. vice-prem. Polen 203 (portr.)
Kreisky, B., bondskanselier Oostenrijk, tijdens bez. d. pres. Bani-Sadr (26-5-'80) 107: met Brandt en Arafat 348
Kremers, dr. J., eomm. v. d. kon. in Limburg (CDA). form.. met Van Thijn 583
Kruk, W.. kand.-lid Politburo Polen 204 (portr.)
Kurosawa. A.. Japans filmregisseur 63 (portr.)
Kwitsinsky. J. A.. onderh. SU wauenbesor. m. VS, met Nitze 817
Kyprianou. S . pres Cyprus, met Denktash en Waldheim 646

Laguiller, A., pres.kand. Frankr. 308 (portr.)
Lalonde, B.. pres.kand. Frankr. 308 (portr.)
Lambers-Hacquebard, mevr. J.. staatssecr. v. milieu, in het Catshuis 632
Langedijk-de Jong, mevr. S., staatssecr. v. volkshuisvesting, in het Catshuis 632
Lee Hee Sung. commandant v. d. staat v. beleg Z.-Korea 165 (portr.)
Lee Kuan Yew, prem. Singapore, tijdens beëdiging pres. Devan Nair 752
Leerling, M.. liistaanvoerder RPF 359
Leeuw, R. de. Edison-winnaar 853
Lefever, E. W., kand. onder-min. v. buitenl. zaken VS 397 (portr.)
Lennep. E. van. secr.-gen. OESO, met Desmarets tijdens persconf, 471
Leonhardt, G., winnaar Erasmusprijs 1980. in gesprek met prins Bernhard 62
Libanon: blik op de ,,groene lijn" die Oost- en West-Beiroet verdeelt 242
Lubbers. drs. R. F. M., informat., met De Koning en Van Agt 376; met De Koning, Den Uyl, Van Agt en Terlouw 546: met Van Eijkelenburg. De Koning en Van Veen 547; met Van Thijn en De Koning 548; met De Galan, Meijer, Brinkhorst en Halberstadt 740
Luns. mr. J. M. A. H., secr.-gen. NAVO. met Weinberger, Schmidt en Apel 341

Mahdavi-Kani, hojatoleslam M. R.. prem. Iran 581 (portr.)
Marchais, G., CP-leider en pres.kand. Frankr. 309 (portr.)
Marcos, F., pres. Filippijnen, brengt stem uit 401
Marokko: Marokkaanse patrouille in Westel. Sahara 708
Martens. W., prem. België, me3 reger. woordvoerder Declerck 227
Mathot, vice-prem. België. op het PS-congres 538; met Spitaels 684
Mauroy, P., prem. Frankr., met oud-prem. Barre 378: 473 (portr.)
McNamara, R., oud-pres. Wereldbank. met opvolger Clausen 661
Meekren. J. van, TV-presentator, met Den Uyl, Wiegel, Terlouw en Van Agt 353
Mehaignerie, P., min. v. landbouw Frankrijk. met Braks en Dalsager 261
Mendez, A., pres. Uruguay, brengt zijn stem uit 46
Merkouri. M.. min. v cultuur Griekenland 710 (portr.)
Mermaz. I,,, voorz. Franse parl. 487
Meijer. W., fractievoorz. PvdA, met De Galan. Brinkhorst. Lubbers en Halberstadt 740
Michelis. G. de. min. v. staatsparticipatie Italië, met prem. Forlani en de min. Darida en Foschi 88
Midden-Oosten. deeln. aan de 10de Arabische topconf. in Tunis 284: opening 11de Arabische topconf. d. koning Hoessein 287; de vier bezetters v. d. Egypt. ambass. te Ankara 349: Iraakse milit. op weg naar de kernreactor bij Bagdad na Isr aanval 388
Mierlo, H. A. F. M. O. van. min. v. defensie, met Noorse collega Sjaastad 835
Milans del Bosch, gen. J., rnilit. bevelhebber v. d. prov. Valencia 480 (portr.)
Miller, H.. Am schrijver 12 (portr.)
Milosz, C.. winnaar Nobelprijs letterkunde 1980 39 (portr.)
Mitterrand. F., pres. Frankr., brengt stem uit 305; 309 (portr.); niet oud-pres. Giscard d'Estaing 311; omstuwd d. aanhangers 364; karik. inz. verk.overwinning 460; in gesprek m. Reagan 483
Moczar, M.. voorz. Opperste Kamer v. controle Polen. met Barecki 253
Mohammed, M. bin, prem. Maleisië 749 (portr.)
Mohammed Reza Pahlevi, ex-sjah Iran, na aank. in Egypte met pres. Sadat 31
Mohsen, Z.. leider Al Saika 336 (portr.)
Morales Ehrlich, A., min v. landbouw El Salvador, tijdens bijeenk. christ.-dem. bestuursleden 34; met junta 812
Moureaux, Ph.. min. v. iustitie België, met Busquin 683
Moussavi, H., min. v. buitenl. zaken Iran 579 (portr.)
Mubarak, H., vice-pres. Egypte, met pres. Sadat en min. Ghazala op de eretribune voor de aanslag 673; begroet. prem. Begin 843; tijdens beëdiging a. pres. 846; met kab. 846
Mugabe, R., prem. Zimbabwe, met Tekere 794; met oud-pres. Carter 797; met prem. Suzuki 797
Murad, H., oud-min. v. onderwijs Egypte 677 (portr.)
Murtada. S., Egypt. ambass. in Israël 700 (portr.)

Naarendorp, mr. H., min. v. justitie, leger, buitenl. zaken en politie Suriname 239 (portr.)
Nam Duck Woo, prem. Z.-Korea 735 (portr.)
Navarre, Y.. winnaar Prix Goncourt-1980 61
Navon, Y., pres. Israël, ingesprek m. pres. Sadat 701
Ne Win, pres. Birma, met prem. Suzuki 272
Nederland: karik. inz. werkloosheid 232; beeld v. h. gekraakte pand a. d. A'damse Prins Hendrikkade 264; koningin Beatrix met kab.-Van Agt II 593; eerste vergadering kab.-Van Agt II 637; v. Agt leest reger.verkl. voor 781; overz. TK tijdens debatten reger.verkl. 809; anti-kernwapendemonstr. A'dam 821
Nelting, G. L., command. Ned. Leger des Heils. ontv. Watelervredesprijs uit handen v. dr. Van Roijen 849
Nguza Karl I Bond, prem. Zaire 140 (portr.)
Niro, R. de, Am. acteur, met Oscar 854
Nitze, P. H.. Am. onderh. wapenbesprek. m. SU, met collega Kwitsinsky 817
Nixon, R. M., oud-pres. VS, tijdens begrafenis ex-sjah op 29-6-'80 te Cairo 109; arriv. m. Am. delegatie in Cairo i.v.m. begrafenis Sadat 845
Nkomo, J., leider ZAPU, bij aank. in Salisbury 786
Nobari, A.-R., Iraans bankdirect., tijdens bez. 3 Eur. social. leiders a. pres. Bani-Sadr (26-5-'80) 107
Nothomb. Ch.-F., oud-min. buitenl. zaken België 840 (portr.)
Nyerere, dr. J., pres. Tanzania. met Semogerere 7; legt de eed af voor vijfde ambtstermijn 48

Obote, M., pres. Oeganda, begroet aanhangers 5
O'Connor, S., lid Hooggerechtshof VS 696 (portr.)
Oeganda: juichende aanhangers v. d. Dem. Partij vieren de verk. uitslag 6
Olszowski. S.. kand. partijleiderschap Polen. met Jaruzelski, Zabinski en Kania 467
Ordóñez, F. F., oud-inin. v. justitie Spanje 744 (portr.)
Oueddei, G., pres. Tsjaad, reikt onderscheid. uit a. Lib. milit. 772
Owen, D., dissident Labour-lid, met Rodgers, Jenkins en Williams 297
Özal, T., vice-prem. Turkije, met prem. Ülüsü 650
Ozdowsky, J., vice-prem. Polen 254 (portr.)

Pakistan: op het vliegveld v. Damascus zwaait een ontvoerder uit het gekaapte Pak. vliegtuig 177
Palme, O., oud-prem. Zweden, tijdens bez. a. pres. Bani-Sadr (26-5-'80) 107
Pammo Rodriguez. O., schout-bij-nacht,, lid milit. junta Bolivia 513
Papandreou, A., prem. Griekenland, staat buitenl. journalisten te woord 689; met min. Weinberger 836
Peres, S., leider Arbeiderspartij Israël, schudt de hand v. Rahin 435
Perez Esquivel, A., winnaar Nobelprijs v. d. vrede 1980 41 (portr.)
Perez-Llorca, P., min. region. bestuur Spanje, met koning Juan Carlos 28; als minister van buitenl. zaken 29 (portr.)
Peyrefitte, A., min. v. justitie Frankr. 171 (portr.)
Pinto Balsemão, F., prem. Portugal 41 (portr.)
Polak, prof. mr. C. H. F., oud-min. v. justitie 671 (portr.)
Polak, W., burgem. A'dam, met World Press Photo-winnaar Wells 850
Polen: aanhangers v. plattelandssolidariteit tijdens demon. 116; het Hooggerechtshof in Warschau tijdens het voorlezen v. d. uitspraak o. de eis v. Solidariteit om de statuten zonder wijzig. te aanv. 251; overz. congres PVAP 463
Ponomarow, B.. secr. CC, tijdens bez. Brandt a. Moskou 819
Pors. A. le. min. v. bestuurl. hervormingen Frankr., met overige commun. min. 462; 475 (portr.)
Prem Tinsulanond, gen., prem. Thailand 557
Price, G., prem. Belize, tijdens toespraak t. de VN 784
Pym. F., min. v. rijksbetalingen en leider Lagerhuis Engeland 267 (portr.)

Questiaux, N., staatsmin. nation. solidariteit Frankr. 377 (portr.)

Rabin, Y., oud-prem. Israël, schudt hand v. Peres 435
Rafsanjani, ayatollah H., parl.voorz. Iran, met oud-leider Beheshti 420
Rahman, Z., oud-pres. Bangladesh. met koning Boudewijn 370
Rajai, A.. prem. Iran, met ayatollah Khomeini 76
Rakowski, M.. vice-prem. Polen 115 (portr.)
Ralite. J.. min. v. volksgezondh. Frankr., met overige commun. min. 462: 476 (portr.)
Rallis, G.. leider Nieuwe Democratie. brengt stem uit 691
Reagan, R., pres. VS, tijdens beëdiging 65; eerste kab. zitting op 21 jan. 66: tijdens rede over zijn econ. herstelprogr. 129; met kabinet 130; direct na moordaanslag 225; met Schreyer 399: in gesprek met adviseurs 430: met prem. Thatcher 444: in gesprek met Mitterrand 483; karik. inz. prod. neutronenbom 529: id. 531; tijdens lunch met prem. Ziyang, Huang Hua en Haig 724; met pres. Chon Doo Hwan 736; tijdens rede waarin hij de ,,nul-optie" aanbiedt 823; tijdens huwelijk met Nancy 860
Reza, prins. tijdens begrafenis ex-sjah op 29-6-'80 te Cairo 109
Richter. K., Duits organist 671
Rigout, M., min. v. beroepsopleid. Frankr., met overige commun. min. 462; 475 (portr.)
Rivera y Damas. A.. aartsbisschop San Salvador 811 (portr.)
Robelo. A.. oud-lid junta Nicaragua, met Cordoba Rivas 188

Rocard, M., staatsmin. ruimtel. ordening en planning Frankr. 377 (portr.)
Rodgers. gen. oppercommand. NAVO, met vice-adm. Train II en adm. Sir Eberle 102
Rodgers, W., dissident Labour-lid, met Williams, Jenkins & Owen 297
Rodriguez Sahagún, L., voorz. LCD 746 (portr.)
Roldós, J., oud-pres. Ecuador 415 (portr.)
Rompuy, E. van, voorz. CVP-jongeren 582 (portr.)
Rostow. E.. chef bureau wapenbeheersing 695 (portr.)
Rowling, W., leider Labour Party Nw.-Zeeland, wordt d. aanhangsters op handen gedragen 801
Roijen, dr. J. H. van. voorz. Carnegiestichting, tijdens uitreik. Watelervredesprijs 849

Sadat, A.. pres Egypte, met ex-sjah v. Iran 31 op eretribune tijdens parade kort voor at. aanslag, met vice-pres. Mubarak en min. Ghazala 673; in gebed op de berg Sinaï 699; met Shamir en Ghali 701; in gesprek met pres. Navon 701; tijdens topoverleg te Ofira met prem. Begin 702; wordt begroet d. oud-pres. Giscard d'Estaing 720; 844 (portr.); begroet menigte vanuit trein 845
Saenz de Ynestrillas, kapt. R. (l.), met kol. Tejero Molino v. h. gebouw v. h. milit. gerechtshof in Madrid 43
Sahabi, Y., parl. voorz. Iran, met Ahmad 75
Salim, S. A., oud-voorz. AV, met Waldheim. Rudiger Freiherr von Wechmar en Buffum 423
Sanchez Teheran, S.. min. v. arbeid Spanje, mei koning Juan Carlos 28
Sant Chitpatima, gen., leider mislukte staatsgreep Thailand 558 (portr.)
Santos, gen. A., tegenkand. pres.verk. Filippijnen, tijdens rede 403
Saroyan, W., Am. schrijver 672 (portr.)
Sartawi, I., lid PNC 335 (portr.)
Sarti, A., min. v. justitie Italië 586 (portr.)
Sartre. J.-P.. Frans filosoof en schrijver 14 (portr.)
Sattar, A., wnd. pres. Bangladesh 370 (portr.)
Savary, A., min. v. onderwijs Frankr. 378 (portr.)
Schallies, D., Edison-winnaar 853
Schiltz, H., leider Volksunie tijdens TV-debat met Tindemans 754
Schmidt, A. M. G., winnares Gouden Griffel, met Piet Klaasse 851
Schmidt, H., bondskanselier Duitsl., met pres. Giscard d'Estaing 153; met Weinberger. Apel en Luns 391; in gesprek met Brezjnew 841
Schreyer. E., gouvern.-gen. Ottawa, met Reagan 399
Seaga, E. P. G.. pres. Jamaica 44 (portr.)
Semogerere, P., leider Dem. Partij Oeganda, met pres. Nyerere 7
Senghor, L. S., oud-pres. Senegal 17 (portr.)
Serageadin, F., oud-min. binnenl. zaken Egypte 677 (portr.)
Shamir, Y., min. buitenl. zaken Israël, met pres. Sadat en min. Ghali 701
Sharif, kol. A. K. el-, command. Lib. troepen in Tsjaad, met pres. Oueddei 772
Shazli, gen. S. E., oud-stafchef Egypte 676 (portr.)
Shenouda III, Koptisch patriarch 679 (portr.)
Sjaastad, A., min. v. defensie Noorw., met Van Mierlo 835
Snow, Ch., Brits romanschrijver 15 (portr.)
Someren-Downer, G. v., Ned politica 16 (portr.)
Somoza Debayle, gen. A., oud-pres. Nicaragua 192 (portr.)
Sowjet-Unie: beeld v. d. congresafgevaard. tijdens 26ste congres CPSU 147
Soysal, M., onderhand. Cyprus, met Ertegun en Waldheim 643
Spacek, S., Am. filmactrice, met Oscar 845
Spadolini, G., prem. Italië 588 (portr.)
Spanje: wnd. prem. Suarez snelt vice-prem. Gutierrez Mellado te hulp, die door binnengedrongen leden v. d. Guardia Civil hardhandig wordt weggeduwd 478; met getrokken pistool staat lt.-kol. Tejero op het spreekgestoelte v. d. Cortes 479; kon. Juan Carlos met Spaanse pol. leiders na de mislukte coup 492; einde gijzelingszaak in de Banco Central 730: paramilit. politie in Navarra op zoek naar terroristen 731
Speer, A., Duits min. v. oorlogsindustrie tijdens WO II 863 (portr.)
Snit. W J L., oud-voorz NKV met opvolger Bode 727
Spitaels, G., voorz. PS, met vice-prem. Mathot 684; 754 (portr.)
Stee, A. P. J. J. M. van der, min. v. finan., met begrot.koffertje op weg naar TK 613; karik. inz begrot. 615 mei De Galan, Van Agt, Den Uyl, Terlouw, Halberstadt en Van Thijn 737; karik. inz. werkgelegenh.plan Den Uyl 738
Stolk, P., persfotograaf met winnende foto 60
Suarez Gonzalez, A., prem. Spanje m. Bask. prem. Garaicoechea 26; met koning Juan Carlos 28; 81; met Arafat 350: snelt vice-prem. Gutierrez Mellado te hulp, die door binnengedrongen leden v d Guardia Civil hardhandig wordt weggeduwd 478
Suazo Córdova, R.. toekomstig pres. Honduras 827
Suzuki, Z., prem. Japan, met pres. Ne Win 272; met prem. Mugabe 797

Taleb, S. A., voorz. Volksvergad. Egypte 687 (portr.)
Taniguchi, M., voorz. voorbereidende cie v. d. conf. v. energie v. d. VN, met secr.-gen. Iglesias 659
Tejero Molino (r.). kol. A., met kapt. Saenz de Ynestrillas. voor het gebouw v. h. milit. gerechtshof in Madrid 43; staat met getrokken pistool op het spreekgestoelte v d Cortes 479
Tekere, E.. oud-min. Zimbabwe, met prem. Mugabe 794
Terlouw. J.. fractievoorz. D'66, tijdens TV-debat met Den Uyl, Wiegel en Van Agt 353; met Den Uyl na verk.overwinning 362; met De Koning, Den Uyl, Lubbers en Van Agt 546; met Van Agt en echtpaar Den Uyl 634; met Van der Stee, De Galan, Van Agt, Den Uyl, Halberstadt en Van Thijn 737; karik. inz. kab.crisis 757
Thapa, S. B., prem. Nepal 416 (portr.)
Thatcher, M., prem. Engeland, dankt v. ovatie v. partijleden 295; met pres. Reagan 444; met prem. Gandhi 446; met koning Khaled ibn Abdoel-Aziz 446; met prem. Haughey 447; met prem. Chan 750
Thijn, drs. Ed. van. informat., met Lubbers en De Koning 548; met Kremers 583; etentje met Wiegel 594; met Van der Stee, De Galan, Van Agt. Den Uyl. Terlouw en Halberstadt 737
Tichonow, N.. prem. SU, tijdens toespraak 176
Tindemans, L., leider CVP, tijdens TV-debat met Schiltz 754
Torrelio Villa. gen. C., lid milit. junta Bolivia 513
Torres Rojas, gen. L., garnizoenscommand. Spanje 491 (portr.)
Torrijos Herrera, gen. O., oud-pres. Panama 554 (portr.)
Train II, vice-adm. H., opperbevelh. NAVO, met gen. Rodgers en adm. Eberle 102
Trifonow, J., Russ. schrijver 86312
Tsjaad: Lib. milit. verlaten Tsjaad 769; een guerrillastrijdster doet de was 774
Tsjiang Tsjing-koeo, pres. Taiwan, brengt stem uit 158
Turkesj, A., leider Nat. Actie Partij Turkije, tijdens rede 651
Turkije: lid Armeense commando bij het verlaten Turkse consulaat in Parijs na gijzelingsactie 625; de vijf leden van de Nation. Veiligh.raad v. Turkije 650
Turner, S., oud-CIA-directeur 69 (portr.)

Ulüsü, B., prem. Turkije, met vice-prem Özal 650
Urquhart, B.. ass. secr.-gen. v. d. VN, in gesprek m. gen.-maj. Callaghan v. d. UNIFIL 257
d'Urso. G.. Romeins rechter, tijdens verblijf in de „volksgevangenis" door een lid v. d. Rode Brigades gefotografeerd 90
Urug, gen. N., secr.-gen. Nation. Veiligh.raad Turkije 655 (portr.)

Uyl. drs. J. M. den, fractievoorz. PvdA, tijdens TV-debat met Wiegel, Van Agt en Terlouw 353; met Terlouw na verk.overwinning D'66 362; TV-debat met Van Agt 372; met De Koning. Lubbers, Van Agt en Terlouw 546; in gesprek m. Van Ag?596. karik. inz wijzig. begroting 615; te midden van staatssecr. 632; met echtgenote. Van Agt en Terlouw 634; met Van der Stee. De Galan, Van Agt, Terlouw, Halberstadt en Van Thijn 737; karik. inz. werkgelegenh.plan 738: karik. inz. kab crisis 757; karik inz banenplan 775

Vandeputte, R.. min. v. finan. België 275 (portr.)
Vanderpoorten, H., informateur België 755 (portr.)
Veen, Ch. van, voorz. VNO, met Van Eijkelenburg. Lubbers en De Koning 547
Verenigde Staten: eerste zitt. kab. Reagan 66; aank v de door Iran vrijgelaten Am gijzelaars op de Am luchtmachtbasis te Frankfurt 77; wrak Am. helikopters na mislukte bevrijd. operatie 79: kab.-Reagan 130; leden Hooggerechtshof 696
Vermeulen. H., Edison-winnaar 853
Vijoen, M., pres. Z.-Afrika 318 (portr.)
Villalobos, J.. commandant Revol. Volksleger El Salvador, met andere guerrillastrijders 33
Virata, C., prem. Filippijnen 733 (portr.)
Vogel. H.-J.. burgem. W.-Berliin. met von Weizsacker 764
Vonhoff, drs. H. J. L.. commissaris v. d. koningin Groningen 266 (portr.)
Vos-van Gortel, mevr. M. W. M., burgem. Utrecht 200 (portr.)

Wagner, G. A.. pres.-comm. Shell 394 (portr.)
Wagner, W., leidster Wagner Festspiele 32 (portr.)
Waldheim, dr. K., secr.-gen. VN, met Teymoer, Rudiger Freiherr von Wechmar, Salim en Buffum 423; met Ertegun en Soysal 643; met Denktash en Kyprianou 646
Walentinowicz, A., met Walesa tijdens oprichtingsvergad. Solidariteit 202
Walesa, L.. leider Solidariteit, tijdens oprichtingsvergad. 202; op bez. bij paus Johannes Paulus II 250; tijdens toespraak min. Ciosek tot het stakingscomité v. Boerensolidariteit 252
Walid, A., chef milit. operatie PLO, tijdens manifestatie t.g.v. 16de verjaardag PLO 333
Walls, lt.-gen. P., milit. opperbevelh. Zimbabwe 792 (portr.)
Wechmar, R. Freiherr von. voorz. AV met Waldheim, Salim en Buffum 423
Weinberger, C., min. v. defensie VS, met Luns, Schmidt en Apel 391; met gen. Jones 396; 532 (portr.); met prem. Papandreou 836
Weizsacker, R. von, leider Westberlijnse CDU, met Vogel 764
Wells, M., Brits fotojourn.. ontv. v. burgem. Polak onderscheid. 850
Wetenschap en techniek: winnaars Nobelprijzen 1980 38; Nobelprijswinnaars 1981 855
White, R, VS-ambass. te El Salvador 345 (portr.)
Wiegel, H., min. binnenl. zaken, tijdens TV-debat met Den Uyl, Terlouw en Van Agt 353; etentje met opvolger Van Thijn 594; tijdens beëdiging a. Kamerlid 598
Williams, S., dissident Labour-lid, met Rodgers, Jenkins en Owen 297
Willoch, K., leider Conservat. Noorwegen, met Brundtland 609
Wood, N., Am. filmactrice 864
Wyler, W., Am. filmregisseur 864
Wijnen, H. van, adj.-hoofdred. „Het Parool" 850 (portr.)

Yahia, M. Ben., min. buitenl. zaken Algerije. tijdens ondertek. d. Christopher akk. tussen VS-Iran 78
Yeoh Ghim Seng, parl.voorz. Singapore, tijdens beëdiging pres. Devan Nair 752

Zabinski, A., met Jaruzelski. Olszowski en Kania 467

Zaire: de *53* m hoge en *592* m lange Inga-dam *214*
Zamyatin, L., lid CC SU. in gesprek m. pres. Karmal *148*
Zhao Ziyang, prem. Volksrep. China, tijdens lunch m. pres. Reagan *724*
Zimbabwe: aanh. v. Mugabe vieren verk.overw. in Salisbury *790*
Zuid-Afrika: de „Sowetan" voor het eerst als dagblad *320*
Zye Slabbert, F. van, leider PFP, met Boraine en Eglin na het bekend worden v. d. verk.uitslag *289*
Zijlstra, dr. J., pres. Ned. Bank *292* (portr.)

GRAFIEKEN

EG werkloosheid *211*
Internationaal diagr N-bom en geu onc bom *534*
Nederland: de verslechterde situatie op de arbeidsmarkt *292;* goederenverkeer *293:* opiniepeiling v. d. verk. *360;* waar ging het verlies naar toe, waar kwam de winst vandaan? *361;* boe de staat een gulden ontvangt en uitgeeft *616*

LANDKAARTEN

Afrika:
— Angola. *606*
— Gambia: 47; *497*
— Kameroen: grens m. Nigeria 522
— Liberia: *523*
— Libié: *49*
— Mozambique: *623*
— Niger: *526*
— Nigeria: grens m. Kameroen *522; 543*
— Sahara: *705:* Marokkaanse veiligh.gordel *707*
— Soedan: de regionale indeling *223*
— Tsjaad: *49;* provincies *71*
— Zaire: *141*
— Zambia: *512*
— Zimbabwe: verdeling zwarte zetels o. acht kiesdistricten *789*
Algemeen:
— De armste landen: *680;* overz. staten die op de Noord-Zuidconf. vertegenw. waren *723*
Amerika:
— Belize: *218; 219*
Bolivia: *508*
— Caribisch gebied: *206*
— Costa Rica: *122*
— Cuba: *517*
— Ecuador: grens m. Peru *97*
— Nicaragua: *190*
— Peru: grens m. Ecuador *97*
Azië:
— Bangladesh: *371*
— Filippijnen: gebieden PLA *406*
— Micronesië: *556*
— Midden-Oosten: aanval Israël op Irak *386*
Europa:
— Europese Gemeenschap: *168*
— Spanje: *505*

AFGHANISTAN

EG: vredesinitiatief Eur. Raad *49913*
Frankrijk: ontmoet. Giscard–Brezjnew in Warschau n.a.v. Sowjet-inval Afghanistan *15212*
Sowjet-Unie: ontmoet. Giscard–Brezjnew in Warschau n.a.v. Sowjet-inval Afghanistan 152/2

AFRIKA

OAE: *12* Afr. leiders veroord. fusiebesluit Tsjaad–Libië 49/3; vredesconf. *(23124* dec. *'80)* tc Lagos, veroord. enz. 52/1; reacties op staatsgreep in Liberia 523/3; overl. vier Afr. staatshoofden m. pres. Doe v. Liberia zonder result. *52411;* bijeenk. comité v. wijze mannen i.z. Sahara. bestand plus referendum voorgesteld 706/3; resol. OAE-topconf.. reactie Polisario *70913;* Panafr. vredesmacht n. Tsjaad, aank. Zairese milit. 769/2; beraad *77213*
Zuidelijk Afrika overl staatshoofden Mozambique, Lesotho en Botswana in Mbabane *666 2*

ALBANIË

Engeland: geen herstel dipl. betr. *44711*
Joego-Slavië: Alban. reactie op de onrust in Kosovo 274/3

ALGERIJE

Egypte: breuk Egypte–Algerije *28613*
Iran: bemidd. bij onderh. o. gijzelaarsakk. tussen Iran en VS 124/2
Marokko: oproep t. samenw. v. koning Hassan 709/1
Mauretanie: steun Algerije a. Mauret. bewind, bez. Haidalla 222/1
Verenigde Staten: bemidd. bij onderh. o. gijzelaarsakk. tussen Iran en VS *12412*

AMERIKA (NOORD- EN LATIJNS)

OAS: St. Lucia lid *20811*

ANGOLA

Economie: econ. situatie 605/3
FLEC: doodvonnissen v. FLEC-leden 607/2; FLEC-leider gesneuveld *60712*
FLNA: Holden a. leider afgezet *60712*
MPLA-PT: buitengewoon congres *60511:* wijzig. secr. *60512*
Parlement: install. Nation. Volksvergad. *60511*
Regering: reorgan. kab. *22413*
UNITA: bericht o. UNITA *60611;* doodstraf v. UNITA-leden, terechtstell. *60711*
Zaire: bez. Moboetoe. heropen. Benguela-spoorweg 144/3
Zuid-Afrika: Zuidafr. invallen in Angola sinds eind *1979.* operatie „Protea", operatie „Smokeshell" 561/3 e.v.

ANTIGUA EN BARBUDA

Onafhankelijkheid: m.i.v. *1-1?-'81 78311*

ARGENTINIË

Brazilië: staatsbez. pres. Figueiredo *34712*

AUSTRALIË

Iran: verbod op handel m. Iran afgek. *10713*
Noordelijk Territorium: open. uraniummijnen *15712;* zelfbestuur 157/3
Regering: wijzig. kab. *15613*
Uranium: open. uraniummijnen in Noordel. Territorium 157/2
Verkiezingen: alg. verk., reger.coalitie behoudt meerderh. in Huis v. Afgev., maarverliest die in de Senaat 155/3; in Queensland *15712*

AZIË

ASEAN: pres. Chon v. Z.-Korea bez. ASEAN-staten *73613*

BAHREIN

Frankrijk: bez. Giscard 151/3

BANGLADESH

Algemeen: ontw. sinds moord op Ziaur Rahman *76712*
België: bez. Belg. vorstenpaar *44811*
Chittagong Hill Tracts: acties guerrillastrijders. optreden reger.troepen 383/2; voortdurende onrust in Chittagong Hill Tracts. akk. m. India *76812*
India: conflict m. India over New Moore en Ganeeswater *37111;* akk. over terugk. vluchtelingen n. Bangladesh, overeenk. i.z. vermindering spanning rond New Moore 768/3
Justitie: gevangenisopstanden *38311:* veroord. en terechtstell. officieren *76713;* vrijlating en arrest. *76813*
Militaire zaken: .,vrijheidsstrijders': uit leger *76811*
Noodtoestand: opheffing *76813*
Politieke partijen:
— Awami Liga: Hasina Wajed t. partijleider gek., terugk. n. Bangladesh 372/1
Regering: pres. Rahman in Chittagong vermoord d. opstandige milit. o.l.v. gen.-maj. A. Manzur, ambt v. pres. overgenomen d. vicepres. A. Sattar, afkond. noodtoestand, Manzur vormt revol. raad, reger.getrouwe troepen bezetten Chittagong, Manzur gedood, achtergronden *369* e.v.; samenstell. kab. *3821 3;* mislukte coup 382/3; witboek o. mislukte coup 767/2; „vrijheidsstrijders" uit kabinet *76811*
Terrorisme: pol. moorden 768/1

BARBADOS

Grenada: dipl. betr. verbroken *20713*

BELGIË

ALGEMEEN

Algemeen: invoering zomertijd *26313*
Cultuur: Opera v. Vlaanderen opger. 629/3
Gezondheid: erelonen artsen op 1-1 met 3,16% verhoogd *13313;* tweede rapp.-Petit o. de ziekteverzekering *21512;* nwe. artsentarieven *74312*
Justitie: de zaak-Jespers *19811;* de zaak-Camu *198/1;* VMO veroord. *32411;* geding t. Franstalige privé-militie *39412;* affaire-CEPIC *39412;* het proces-Asche *50212*
Koninklijk huis:
— Algemeen: kon. bez. a. Bangladesh. Thailand en China *44811;* nwe. hofmaarschalk *45512*
— Boudewijn: overhand. prem. Eyskens een document waarin hij reger.part. t. verzoening oproept *74212*
— Marie Christinc: huwelijk *39411:* echtscheiding *72613*
Militaire zaken:
— Algemeen: alle functies in leger en rijkswacht open v. mannen en vrouwen *13313;* Belg. deeln. a. AWACS-progr. *32412; 3.547* vrouwel. militairen *51513*
— Zeemacht: bouw *10* mijnenvegers *39413*
Onderwijs:
— Algemeen: bouwfonds voor vrij onderw. ge. blokkeerd *2111*
— Hoger: ben. in RU Gent en KU Leuven *45513*
— Lager: Vlaamse school te Komen gesloten d. min. Busquin, optreden min. Calewaert *7421 1*
Ontwapening en wapenbeheersing: IPB t. verdere bewapenine 742/3: vredesbetoging te Brussel 743/2
Pers: ,,De Morgen" in moeilijkh. *32212;* kranteprijs verhoogd *51611*
Radio en TV: voorbereid. wet inz. ether-reclame *50211:* zendgemachtigde verenigingen *51513*
Taalkwestie: advies Raad v. State o. Wettel. taalgebruik Brusselse randgemeenten *5213;* coalitie verdeeld o. statuut v. Voeren 411/1: Vlaamse school te Komen gesloten d. min: Busquin, optred. min. Calewaert *74211;* correctie *84013*

ECONOMIE, FINANCIËN EN SOCIALE ZAKEN

Arbeid: werkloosh. in *1980 8313:* brugplan van De Wulf *58112;* staking op Boel-werf *61111;* werkloosh. boven *400.000 62912:* sociale onrust in Wallonie, acties bij Caterpillar *72611*

Bankwezen: conflict t. reger. en vier banken o. herstructurering staalindustrie 72611
Begroting: reger. snoeit uitgaven 22613; ontw.-progr.wet bij rijksbegrot. 1981 d. Kamer ggk. 42812; progr.wet ook d. Senaat ggk. 50311; reger.mededelingen o. d. rijksbegrot. 53511: begrot.gegevens 1982 535/2 e.v.; moeizaam reger.beraad o. begrot. 53712; aanbevelingen Eur. Cie., kritiek ABVV 53812; reactie op begrot.mededeling 53912
Belastingen: verhog. indirecte belast. 427/3; verhog weeldebelast 629'2
Disconto: verhog. tot 13% 229/3; verhog. tot 16% 248/3; verlaagd tot 13% 39511
Economisch beleid: voorl. matigingswet 5311; parl. neemt herstelwet aan 11711; syndicaal protest 11713; centr. matigingsakk., comment. bij akk., prot.acties bij overh.diensten 14913: prijzenstop en indexdaling 32311; herrtelmaatr 363/1: rapp.-Vander Eycken 629'1
Energie: reger. t. nwe kerncentrales 428/2
Foto-industrie Gevaert helemaal Duits 323/2
Handel. betwiste beii. op buitenl. handel 502/3
Inflatie: in 1980 8313
Investeringen: opricht. VIV 629/1
Lonen: minimumloon verh. m. 5% 32213; Serena-model v. planbureau 58113
Ondernemers: riwe. voorz. VBO. VEV en Belg. Boerenbond 31612; Waalse patroons vrezen separatisme 726/2
Prijzen: indexstijging juli 53911
Sociale verzekeringen: sociaal statuut der zelfstandigen 726/3
Staal: fusieplan v. Waalse staalnijverheid 8213; staalakk. v. Hanzinelle bijgewerkt 15012: fusie Cockeiill-Driehoek 15013; reger.plan inz. staalsector 363/1: opricht Cockerill-Sambre 43413; kortsluiting in staalbeleid aanleid. t. val reger.-Eyskens 68411; conflict tussen reger. en vier banken o. herstructurering staalindustrie 72611
Staatslening: bijz. 13%-crisislening 45413
Vakbeweging: ACV-Vlaanderen v. econ. regionalisering 323/1; regionalisering ACV 687/1
Verkeer:
— Luchtvaart: FLAG opger. 62912
— Wegen: bezuinigingen in wegenbeleid 58113

POLITIEK (Binnenlandse)

Grondwet: herz. v. art. 100 i.v.m. pensionering magistraten 8312; statuut Duitstalige gemeensch. 50311; herz. d. parl. stemgerechtigde leeftijd v. 21 op 18 jaar gebracht 51611; ontwerp-verkl. t. herz. grondwet 68611
Parlement: nwe. parl.leden 51611; Kamerontbind 68712: zetelverdel. Kamer, Senaat en prov.raden 802/2
Politieke partijen:
— CVP: pleidooi Tindemans v. burgercomités 50213; ..gezelschap v. chr.-democrat. vernieuwing" opgericht 58211; CVP-jongerenvoorz. in Eur. Parl. 58212
— FDF: toenadering FDF-RW 8312; Havelange verlaat FDF 58212
— FDW: eerste congres 39511
— PS: aftreden Cools a. partijvoorz. 118/2; Spitaels nwe. voorz. 197/3
— PSC: G. Deprez pol. secr. 687'1
— RW: toenadering FDF-RW 83/2; betoont Waalse roeping 45513
— VU: nw. partijbest. 15111
Racisme: wet t. racisme 51512
Regering: vast wervingssecr. 15111; kab.wijziging 19713; plan tot besnoeiing uitgaven 22613 e.v.; kab.crisis 247/3; noodplan Martens d. social. min. verworpen, aftreden Martens 24811; boodschap v. d. koning 24813; formatie-opdracht v. M. Eyskens 249/1; de reger.-periode-Martens 249/2; Eyskens zet roomsrode coalitie voort 27513; reger.verkl. 27611; vertrouwensmotie ggk. 27711; verkl. Martens 27712; kab.-Eyskens gevallen, voorgesch. 68312 e.v.; perscomment. op val reger. 68512; Claes inform. 68512: inform. Claes ziet geen enkele mogelijkh. om verk te vermijden 68611: prof. Senelle o. positie demissionaire min. 74212; Vander Poorten inform. 75513; moeilijke reger.vorming 802/2; samenstell. deelreger. 804/1; reger.vorm. loopt stroef 8391 I; De Clercq form. 83912; Nothomb form. 84011
Staatshervorming. volksraadplegingen in de Brusselse agglomeratie 32312; coalitie verdeeld o. statuut v. Voeren 411/1
Terror sm. bomaanslag op synagoge te Antwerpen 74313
Verkiezingen. wetgevende verk. 11 nov. '81, liberalen, Volksunie en milieupartijen forse winst, chr.-dem. zware nederlaag 753 e.v.; verk campagne 753 3; uitslagen 754 3; comment. en persstemmen 755/1; zetelverdel. Kamer, Senaat en prov. raden 80212; correctie 84013

POLITIEK (Buitenlandse)

Bangladesh bez Belg. vorstenpaar 448/1
China (Volksrep.) bez Belg. vorstenpaar 44811
EG aanbevelingen Eur. Cie. 538 2
Nederland eerste officiële bez. koningin Beatrix en prins Claus 316 i. open Vlaams cult. centrum „De Brakke Grond" te A'dam 39511, verdrag inz. Ned. Taalunie d. Vlaamse Raad ggk. 45513
PLO vertegenw. in Brussel doodgeschoten 3941 2
Suriname: Belg. hulp v. Sur. 23513
Thailand: bez. Belg. vorstenpaar 44811
Zaire: wrijving o. berichtgeving in Belg. pers 133/1; bez. prem. Martens 214/1; vier akk. ondertek. 215'1; reactie SP op bez. Martens 215/1; Nguza Karl-I-Bond berispt d. Belg. reger. 455'1

BELIZE

Algemeen: onderh. t. definitief verdrag lopen stuk op eisen Guatemala 78411: Engel. zet onafh.heid Belize door 78411; reactie Guatemala op Britse aank., dipl. betr. verbroken, Guatemalt. beroep op VN 78411
Noodtoestand: afkond. na onrust n.a.v. ondertek. raamovereenkomst tussen Guatemala. Belize en Eng. 78313
Onafhankelijkheid: m.i.v. 21-9-81 783/3
Verenigde Naties: 156ste lid 78413

BIOGRAFIEËN

Agt, mr. A. A. M. van, premier Nederland 59311
Allen, R., hoofd nation. veiligh. VS 7113
d'Ancona, drs. H., staatssecr. emancipatie Ned., 59612
Anderson. M. C., adviseur Reagan 7113
Arnoux, J., min. v. arbeid Frankr. 476/3
Avice, E., min. v. jeugd en sport Frankr. 47612
Badinter. R., min. v. justitie Frankr. 47511
Baker, J. A., voorz. Rep. Senaatsfractie VS 6811
Baldrige, M., min. v. handel VS 7012
Bell, T., min. v. onderwijs VS 72/1
Block, J. R., min. v. landbouw VS 7113
Boer, H. A. de, staatssecr. CRM Ned. 59611
Boeynants, P. Vanden, oud-prem. België 84011
Bouchardeau, H.. pres.kand. Frankr. 30713
Brady, J. S., perschef Witte Huis 7211
Broek, mr. H. van der, staatssecr. Eur. zaken Ned. 59611
Brundtland. G. H., prem. Noorw. 55311
Casey, W. J., hoofd CIA 6913
Chandernagor, A., ged. min. v. buitenl. zaken belast m. Eur. aangelegenh. Frankr. 47512
Charalambopoulos, I., min. buitenl. zaken Griekenl. 71111
Chevenement, J. P., min. v. wetensch. en technologie Frankr. 47413
Cheysson, C., min. v. buitenl. zaken Frankr. 47411
Chirac, J., burgem. Parijs 308/1
Clercq, W. de, form. België 84011
Cools, A., oud-partijvoorz. PS 11812
Cot, J.-P., min. v. ontw.samenwerking Frankr. 475/2
Crépeau, M., min. v. milieu Frankr. 30713; 47612
Cresson. E., min. v. landbouw Frankr. 47513
Dales, drs. C. I.. staatssecr. soc. zaken Ned. 59613
Dam, M. van. min. v. volkshuisv. Ned. 59511
Debré, M., pres.kand. Frankr. 30812
Deetman, drs. W. J., staatssecr. onderwijs Ned. 59611
Defferre, G., min. v. binnenl. zaken 47411
Delelis, A., min. v. handel en nijverh. 476/1
Delors, J., min. v. econ. zaken en finan. 47313
Deprez, G., voorz. PSC 840/1
Dijk, ir W., staatssecr. v. econ. zaken Ned. 596 3
Diouf, A., pres. Senegal 1812
Doef, J. C. T. van der, staatssecr. verk. en wat. Ned. 59613
Donovan, R., min. v. arbeid VS 7013
Dreyfus, P., min. v. industrie Frankr. 475 3
Dijk. C. van, min v. ontw.samenw. Ned. 595/3
Edwards, J. B., min. v. energie VS 7113
Eyskens, M., prem. België 24911
Fabius, L., gedel. min. v. d. begroting Frankr. 475/2
Fillioud, G., min. v. voorlicht. Frankr. 47611
Fiterman, Ch., min. v. verkeer Frankr. 47412
FitzGerald, G.. prem. Ierland 601'2
Frerich Smith, W. min. v. justitie VS 69 3
Garaud, M.-F., pres.kand. Frankr. 307 3
Gardeniers, mevr. M., min. v. volksgezondh. Ned. 59513
Giscard d'Estaing, V., oud-pres. Frankr. 309/1
Haig, gen. A. M., min. v. buitenl. zaken VS 7013
Henry, A., min. u. recreatie Frankr. 476/2
Hermes, A. J., staatssecr. onderwijs Ned. 59612
Hernu, Ch., min. v. defensie Frankr. 47411
Hervé, E., gedel. min. v. industrie belast m. energiezaken Frankr. 47513
Houwelingen, J. van, staatssecr. v. defensie Ned. 59612
Jaruzelski, gen. W., prem. Polen 11511
Jobert, M., min. v. buitenl. handel Frankr. 474'2
Kemenade, dr. J. A. van, min. v. onderwiis Ned. 594/2
Khamenei, A., secr.-gen. IRP 58012
Kirkpatrick, mevr. J., VN-ambass. VS 7112
Kombrink, J. C., staatssecr. fin. Ned. 59613
Koning, J. de, min. v. landbouw Ned. 59512
Labarrere, A., min. v. relaties met de Nation. Vergad. Frankr. 475/1
Laguiller, A., pres.kand. Frankr. 30713
Lalonde, B., pres.kand. Frankr. 307/3
Lalumière, Cath., min. v. consumentenzaken Frankr. 47611
Lambers-Hacquebard, staatssecr. milieuzaken Ned. 59613
Lang, J., min. v. cultuur Frankr. 47613
Langendijk-de Jong, S., staatssecr. volkshuisv. Ned. 596/3
Laurain, J., min. v, oud-strijders Frankr. 47611
Lewis. A. L.. min. v. transport VS 7012
Leijenhorst, drs. G. van, staatssecr. binnenl. zaken Ned. 59612
Louw, A. van der. min. v. CRM Ned. 59512
Madavi-Khani, M. R., prem. Iran 58012
Marchais, G., CP-leider en pres.kand. Frankr. 30912
Mauroy. P., prem. Frankr. 47312
Meese, E., topadviseur pres. Reagan 6811
Merkouri, M.. min. v. cultuur Griekenl. 71111
Mexandeau, L., min. v. PTT Frankr. 47611
Mierlo, mr. H. A. F. M. O. van, min. v. defensie Ned. 59413
Mitterrand, F.. pres. Frankr. 30811
Mohammed, M. bin, fed. prem. Maleisië 74913
Nair, D., prem. Singapore 75211
Nothomb, Ch.-F., oud-min. buitenl. zaken België 84012
Nsinga Udju Ongwakebi, prem. Zaire 46312
Papandreou, A., prem. Griekenland 71013
Pensec, L. le, min. v. maritieme zaken Frankr. 476/2
Pierce, S. R., min. v. huizenbouw VS 7112
Pinto Balsemäo, F.. prem. Portugal 4211
Pors, A. le. min. v. overheidsdiensten en ambtel. hervorm. Frankr. 47511
Questiaux. N., min. v. nation. solidariteit Frankr. 47412
Quilliot, R., min. v. huisvesting Frankr. 47612
Rajai, M. A., prem. Iran 7612
Ralite. J., min. v. volksgezondh. Frankr. 47612
Regan, D. Th.. min. v. finan. VS 7011
Rocard, M., min. v. planning en ruimtel. ordening Frankr. 47413
Roudy, Y., min. v. rechten v. d. vrouw Frankr. 47413
Ruiter. mr. J. de. min. v. justitie Ned. 59412
Savary, A., min. v. onderwijs Frankr. 47513

Scheltema, mr. M., staatssecr. v. justitie Ned. 59711
Schweiker, R. S.. min. v. volksgezondh. VS 70/1
Stee, mr. A. van der, min. v. financien Ned. 54912
Stemerdink, mr. A., staatssecr. v. defensie Ned. 59613
Stockman, D. A.. hoofd Office of management and budget VS 7011
Stoel, mr. M. van, min. buitenl. zaken Ned. 59411
Stuiveling, drs. S. J., staatssecr. binnenl. zaken Ned. 59613
Terlouw, dr. J., min. v. econ. zaken Ned. 595/1
Thiarn, H.. prem. Senegal 1812
Thijn, drs. E. van, min. binnenl. zaken Ned. 59411
Uyl, drs. J. den, min. v. soc. zaken en werkgelegenh. Ned. 59513
Vandeputte, R., min. v. financien België 275/3
Viljoen, M., pres. Z.-Afrika 318/1
Watt. J., min. v. binnenl. zaken VS 7113
Weinberger, C. W., min. v. defensie VS 6912
Zeevalking, mr. H., min. verk. en wat. Ned. 595/3
Zeil. P. H. van, staatssecr. econ. zaken Ned. 596/2

BIRMA

Amnestie: terugkeer pol. gevangenen o. w. Oe Noe 271/3
China (Volksrep.): Ne Win in Peking 272.2
Corruptie: veroord. wegens misbruik partijgelden 271/2
Rebellie: voortdurende strijd t. commun. opstandelingen 271'3: onderhand. m. commun. opstandelingen 27212: onderhand. reger.–commun. mislukt 416/1
Regering: kab.wijzig. 27112

BOLIVIA

Economie: finan. crisis 51012
Militaire zaken: verdeeldh. o. de strijdkrachten 511/1
Regering. staatsgreep d. gen. L. García Meza 50713: Zuazo .,ondergronds" pres. 50912: H. Banzer terug in pol. 510/3; nw. kab. 511/1; voorafg. ontw.. overdracht macht a. junta 51412; bemidd. kerk 51413; tegenstell. tussen de opstandelingen en de junta 51413; akk. bereikt 515/1
Staatsgrepen: staatsgreep d. gen. L. Garcia Meza 507/3; verzet v. d. mijnwerkers 50813: reacties buitenl. 50912: „cocaïne"-coup 51011: verdeeldh. binnen de strijdkrachten 51111: gen. García Meza treedt af 513/3

BOTSWANA

Mozambique: bez. Machel 666'2

BRAZILIË

Arbeid: metaalstaking eindigt z. concessies v. werkgevers 32912; kerk solidair 329/3; staking onwettig verklaard 32913; arrest. vakbondsleiders 32913; pres.: kerk lokt staking uit 330'1: verdere ontwikk. 330/1: stakingsleider Lula veroord. 33012: voortbestaan PT bedreigd d. proces t. Lula 33012
Argentinië: staatsbez. pres. Figueiredo 347/2
Chili: staatsbez. pres. Figueiredo 34712
Duitsland (Bondsrep.): staatsbez. pres. Figueiredo 34811
Frankrijk: staatsbez. pres. Figueiredo 34713
Grondwet: wijzig. inz. vrije en directe verk. v. gouverneurs en senatoren 328/1
Irak: akk. inz. samenw. t.a.v. nucleaire technologie 38711
Natuurrampen: droogte in noordoosten 327.2
Politieke gevangenen: vrijlating laatste pol. gevangene 32813
Politieke partijen: ruzie binnen commun. partij, Prestes afgezet a. secr.-gen. 32713; voortbestaan PT bedreigd d. proces t. Lula 33012
Regering: ontslag onderwijsmin. 32912
Sociaal-economische ontwikkelingen: ontwikk. sedert ambtsaanv. min. D. Neto 32611: Neto houdt vast a. koers 32613; kritiek IMF op beleid 327'1; Brazilië wil geen hulp IMF 32711; akk. m. EG 32712; deval. munteenh. 327/2; recordinflatie 327/2
Terrorisme: acties v. Witte Hand en Eskader des doods 34613
Verkiezingen: gemeenteverk. twee jaar uitgesteld 32813
Vreemdelingen: omstreden vreemdelingenwet aangen. 32911

BULGARIJE

Mozambique: bez. Machel 66513
Nicaragua: bez. juntaleden 19213

CANADA

Iran: verbod op handel m. Iran afgek. 107/3
Verenigde Staten: bez. Reagan 380/2

CENTR. AFR. REPUBLIEK

Economie: bericht FAZ 197/2; de econ. situatie 831'1
Frankrijk: Frankr. stuurt ca. 320 mariniers 4912; bez. Dacko en Galley. finan. hulp 19513; diamantenaffaire 19611; de affaire-Delpey 19613; Franse houding t.a.v. staatsgreep 82913
Grondwet: referend. ggk. 19513
Justitie: veroord. en terechtstell. ex-medewerkers v. Bokassa 194/1; Bokassa bij verstek ter dood veroord. 19412
Libië: dipl. betr. d. CAR verbroken 197/1
Oppositie: vrijlat. Patasse 19512
Politieke partijen: pres. sticht eigen partij 19413; tijdel. verbod v. FPO-PT en MCLN 82911
Regering: min. v. justitie vervangen na rapp. o. repressie o. Bokassa-regime 19413; nw. kab., vice-pres. en prem. na ontslag o. huisarrest 19511: Lebouder t. prem. ben. 19512: nw. kab. o. prem. Bozanga 400/1: milit. staatsgreep o.l.v. gen. Kolingba, voorgesch., reacties, optreden nwe. bewind 82812
Staat van beleg: afgek. na prot.demon. tegen verk. Dacko 19311; afgek. d. pres. Dacko op 21 juli. opgeh. op 16 aug. 82911
Verenigde Staten: geruchten dat VS een rol in de staatsgreep hadden gespeeld d. Kolingba ontkend 83013
Verkiezingen: pres.verk. op 15 maart, onrust na vertraging uitslag, Dacko op 19 maart verkozen verkl., prot. Patasse-aanhangers 19311

CHILI

Brazilie: staatsbez. pres. Figueiredo 34713
Engeland: wapenembargo opgeheven 44712

CHINA (VOLKSREPUBLIEK)

POLITIEK (Buitenlandse)

België: bez. Belg. vorstenpaar 44811
Birma: Ne Win in Peking 27212
Denemarken: bez. Jörgensen 83511
Engeland: bez. Carrington 445/3
Frankrijk: bez. Giscard 15412
Maleisië: prem. Prem Tinsulanond in Peking 56012
Nederland: bez. prem. v. Agt en min. v. d. Klaauw 11812: exportvergunning v. levering duikboten a. Taiwan 119/1; eerste uitspraak TK instemming 11913; tweede uitspraak TK afwijz. 12011; Chin. reactie 12012; reger. houdt vast a. duikbootorder Taiwan 19813; brief a. TK 19813; Chin. reactie 199/1; derde TK-debat 19912; reger. gesteund 19913
Papoea Nieuw-Guinea: toestemming v. vestiging v. e. permanente Chinese missie 75112
Polen: reacties op eventueel milit. ingrijpen SU 301/1
Verenigde Staten: bez. Sen. Stevens 7312; Rep. Taiwan-beleid, bez. Bush 13812
Zimbabwe: bez. Mugabe 797/2

COLUMBIA

Nicaragua: conflict continentaai plat 192/2

COSTA RICA

Corruptie: wapenschandaal 12312
Regering: ontslag min. Quesada v. arbeid 12311
Sowjet-Unie: uitwijz. Russ. dipl. na arbeidsonrust, stakingen 12213

CUBA

Communistische partij: tweede congres 5191'1
Jamaica: uitwijz. ambass. Cuba 4413
Lesotho: dipl. betr. aangeknoopt 66413
Oppositie: duizenden Cub. willen het land verlaten 51613; opvang vluchtelingen 51711: oorzaken 51712; reactie bevolking 51713: rol Castro 51811; vertrek asielzoekers 51812; heimwee Cub. leidt t. kapingen 519/1
St. Lucia: dipl, betr. 20811
Sowjet-Unie: Cuba's houd. t.o.v. de Sowjet-interventie in Afghanistan 51612
Verenigde Staten: vrijlat. Am. op Cuba 51911
Zaire: herst. dipl. betr. (aug. '79) 144/3

CYPRUS

DDR: bez. Kyprianou 64912
Duitsland (Bondsrep.): bez. Kyprianou 64912
Egypte: verbrek. dipl. betr. i.v.m. Eg. commando-actie op Cyprus 649/1
Engeland: bez. Kyprianou 649/2
EOKA-B: ontbinding 64111
Frankrijk: bez. Kyprianou 649/2
Intercommunautaire besprekingen: ontw. sinds begin 1978, bemidd. Waldheim 64311; Turks-Cypriot. voorst. d. Grieks-Cypriot. leiding verworpen 64313; ontslag Papadopoulos 644/2; nw. voorst. inz. Varosha 64413; Am. plan 64413; plan-Waldheim 64512: gesprek Kyprianou–Denktash. tien-puntenakkoord 64611; nw. Grieks-Cypriot. onderhand. 64612; hervatt. en verdaging intercommun. besprekingen (juni '79) 64612: hervatt. intercommun. besprekingen (aug. '80) 64712: geruchten o. Westers of Am. plan, div. bez. 64811; Turks-Cypriot. voorst. 64812
Italië: bez. Kyprianou 649/2
Joego-Slavië: bez. Kyprianou 64912
Justitie: vrijlat. Sampson 641/2
Politieke partijen: verwijd. tussen AKEL en Kyprianou 64113: scheuring Dem. Partij 6421 1
President: herverk. Kyprianou 64111
Regering: nw. Grieks-Cypriot. kab. 64112: reorgan. kab. 64211
Syrië: bez. Kyprianou 64912
Tsjechoslowakije: bez. Kyprianou 64912
Turks-Cypriot. federale staat: nw. kab., mutaties, nwe. partij 64213: pres.. en parl.vei–k. 643/1
Turkije: gedeelt. terugtrekk. Turkse troepen 64312; verdere terugtrekk. Turkse troepen 64513
Verenigde Naties: bemidd. Waldheim 64311; plan Waldheim inz. Cyprus 64512; verlenging UNFICYP-mandaat 64911
Verenigde Staten: Am. plan voor regel. kwestie-Cyprus 64413
Verkiezingen: Grieks-Cypriot. parl.verk. 64211; pres.. en parl.verk. op Turks Cyprus 64311

DENEMARKEN

China (Volksrep.): bez. Jörgensen 83511
Economie: meerderh. v. pakket crisismaatr. 55012; Denemarken weer baas o. continentaal plat 55111
Groenland: EG-referendum 83413
Militaire zaken: verh. defensie-uitg. met 2% per jaar 55112
Parlement: verkiezingen, verlies reger.partij Jörgensen 833 e.v.; oorzaak vervroegde verkiezingen, verk.campagne 833/2

Politieke partijen:
— Soc. Democraten: congres: geen kernwapens op Deens grondgebied 834/3
Regering: wijzig. kab. 55013; val minderh.reger.-Jörgensen 83312; Jorgensen form. 83411; ontslag kali -Jörgensen 834 i aftreden min v openb. werken 83413
Sowjet-Unie: uitwijz. Russ. dipl. 83511
Verkiezingen: alg. verk.,verlies reger.partij Jörgensen, Jorgensen form. 833 e.v.; oorzaak vervroegde verk . verk.campagne. gemeenteraadsverk 833 2
Zomertijd invoering 26313

DJIBOUTI

Afar: positie in Djibouti 44813
Ethiopie vriendschapsverdrag ondertek bij bez pres Gouled a Ethiopië 4313
Jemen (Z.): bez. pres. Gouled, region. samenw. 43113
Kenia: bez. pres. Gouled, region. samenw. 431'3
Soedan: bez. pres. Gouled, region. samenw. 43113
Somalia: bez. pres. Gouled, region. samenw. 43113
Verkiezingen: pres. Gouled v. 6 jaar gekozen 44812

DOMINICA

Oppositie: arrest. oud-prem. 207/1; verlenging uitzonderingstoestand 207/1
Regering: aftred. prem. John (1979) 206/3; J. Armour interim-pres. 20711; samenstell. kab. per juli 1980 207/1
St. Lucia: minitop in St. George 208/1
Verkiezingen: alg. verk. (1980) 207/1

DOM. REPUBLIEK

Haiti: slavenpraktijken m. Haït. gastarbeiders 5512
Natuurramp: wervelstorm David richt grote schade aan 20711
Oppositie: poging coup Balaguer verijdeld 207/2
Regering: wijzig. 1980 20712

DUITSE DEMOCRATISCHE REPUBLIEK

Cyprus: bez. Kyprianou 64912
Mozambique: bez. Machel 66513
Nicaragua: bez. juntaleden 19213
Polen: grensgebied v. Westerse waarn. gesloten. verwachte milit. manceuvres vonden niet plaats 30111: grensgebied weer opengesteld 30113
Zaire: herst. dipl. betr. (jan. '79) 14413
Zomertijd: invoering 264/1

DUITSLAND (BONDS-REPUBLIEK)

ALGEMEEN

Zomertijd: invoering 263/3

POLITIEK (Binnenlandse)

Deelstaten:
— Hamburg: burgem. vervangen na conflict o. kernenergie 76612; Corterier opvolger von Dohnanyi in Bonn 767/1
— West-Berlijn: finan. schandaal en pol. crisis 76313 e.v.; Vogel (SP) nwe. reger. burgem.. opvolger v. Stobbe. samenstell. Senaat (reger.) uit SDP en FDP, veel leden uit Bondsrep. 76511; protest SU 76512: overeenstemming m.b.t. vervroegde verk. 765/2; wijzig. kab. in Bonn i.v.m. vertrek Vogel n. W.-Berlijn 76512; vervroegde verk., coalitie SPD-FDP verliest meerderh., geen absolute meerderh. v. CDU 76513: minderheidssenaat CDU o.l.v. R. von Weizsacker 76611
Regering: wijzig. samenstell. i.v.m.vertrek min. Vogel n. W.-Berlijn, Schmude (ex-onderwijs) opvolger. Engholm n. onderwijs 765/2; minderh. Senaat o.l.v. C. von Weizsacker 76611; staatsmin. von Dohnanyi a. burgem. naar Hamburg opgevolgd d Corterier 767 i
Verkiezingen: vervroegde verkiezingen in W.-Berlijn, coalitie SPD-FDP verl. meerderh.; geen absolute meerderh. CDU 76513

POLITIEK (Buitenlandse)

Brazilie: staatsbez. pres. Figueireao 348/i
Cyprus: bez. Kyprianou 64912
Frankrijk: staatsbez. Giscard 15312: Westduits-Frans overl. n.a.v. Brezjnews voorst. op congres CPSU en internat. reacties daarop 186/2; bez. Cheysson 48911
Nicaragua: bez. min. Brockmann 21912
Sowjet-Unie: Wrstduitae reactie op Brezjnews rede 183 3; bez. Brezjnew. belangrijkste onderw nucleair milit. evenwicht in Eu;. 841 i verloop besprekingen 841/1; result. 841/3; reactie VS 842/1
Verenigde Staten: bez. min. Genscher 185/1

ECUADOR

Grondwet: referendum afgelast 10511
Peru: grensconflict Ecuador–Peru, voorgesch. 97/1; begin vijandelijkh. 97/2; bijeenk. ondertekenaars protocol v. Rio de Janeiro 97/3; uitnodiging t. directe onderhand. 9713: wapenstilstand 98/1; consequenties v. Andespact 98/2
President: dood pres. Roldós, Hurtado opvolger 415/1
Regering: nw. kab. 10511
Verenigde Staten: visserijconflict m. VS 10511

EGYPTE

Algerije: breuk Egypte–Algerije 286/3
Amnestie: vrijlating Sabri c.s. 67811
Arabische Liga: 12 Arab. reger. verbrek. dipl. betr. met Egypte (apr.-mei '79) 28411
Engeland: bez. Sadat 84212
Frankrijk: Sadat in Parijs 72012
Israël: Begin in Cairo 69711; voltooiing eerste subfase Isr. terugtrekk., aanv. autonomie-onderh., overl. Begin–Sadat in El Arisj en Beersheba 69712; Begin in Alexandrië, voltooiing 2de en 3de fase Isr. terugtrekk.. UNEF verv. d. UNTSO, Sadat in Haifa, voortz. autonomie-onderh. 69811; overdracht olievelden 69813; ontmoet. Begin–Sadat in Aswan 69911: eerste fase ontruim. Sinaï voltooid. normal. betr., open. ambass. 699/2; Carter spreekt m. Sadat en Begin o. Palest. autonomie 70011: onderbrek. autonomiebespr., Jeruzalem-wet 70012; impasse, bez. Navon a. Egypte 701/1; nwe. Isr. ambass. 70212: ontmoet. Begin–Sadat in Ofira 70212; overl. o. vredesmacht in de Sinaï 70311; Am. initiat. t. vorm. multination. vredesmacht in Sinaï, akk. v. 25 juni ondertekend, Am. bijdrage a. vredesmacht 70312: ontmoet. Begin–Sadat in Alexandrië, besprek. o. normal. 70411; hervatt. autonomiebesprek. 70412; onderh. Mubarak–Begin 84512
Luxemburg: bez. Sadat 70413
Noodtoestand: afgekond. na moord op Sadat 674/3
Oostenrijk: bez. Kreisky 72013; bez. Sadat afgezegd 84311
Oppositie: optreden Shazli 67512; acties Islam. fundamentalisten in Assioet en Cairo 67613; verklaring ,,nationale coalitie" (25 febr.) 6771 1; acties t. subversieve elementen 67811; onrust onder fundamental. studenten in Assioet (nov. '80) 67812; ontbind. Orde v. Advocaten 67813; arrest.golf, afzetting Koptische patriarch, nation. moskeeën (3-7 sept.) 69711: maatr. bij referendum ggk., Russ. komplot gemeld 67913;aankond. referendum o.„criteria v. e. gezonde democratie" 68011
Parlement: ben. leden Shura 68712
PLO: Sadat roept op t. vorm. Palest. reger. in ballingschap. semi-off. Eg. delegatie in PLO-hoofdkwartier, Sadat veroordeelt Arafat 720/7
Politieke partijen: positie Social. Arbeiderspartij 677/1; heroptreden Wafd 677/3
President: Sadat op 6 okt. '81 overieden aan gevolgen v. e. aanslag, mededeling o. d. aanslag en de daders 673 e.v.; noodtoestand afgekond., Mubarak kand. v. pres.schap 6741 3: reacties Ee. oppositie en Arab. tegenstanders op dood Sada?. optreden Shazli 675 2; gevechten in Assioet, incidenten 67613; begrafenis en opvolg. Sadat 84311; Mubarak t. pres. gekozen 846/1; vice-prem. Mohieddin plv. pres. 84711
Regering: wijzig. in kab. 68011; Osman ben. t. vice-prem., ben. staatsmin. 687/2; min. v. defensie omgekomen 687/3: aftred. vice-prem. Osman, aftred. min v. justitie 688/1; vice-prem. Mohieddin plv. pres 847 i
Religie: botsingen tussen Kopten en moslems in Cairo 678/2; bomexplosie in Kopt. kerk 67911
Soedan: SSU roept op tot versterking betr. m. Egypte, uitwisseling ambass. aangek. 22411; Soedan roept ambass. uit Egypte terug (1979) 284/2; herstel dipl. betrekk. 666/3; Sadat in Khartoem 66711; Nimeiry in Alexandrië 66811
Sowjet-Unie: Russ. komplot t. Sadat gemeld 67913; Russ. ambass. en staf uitgewezen 680/1
Tsjaad: milit. hulp a. Habre 771/2
Turkije: bezet. Eg. ambass. in Ankara d. Palestijnen 340/3
Verenigde Staten: bez. Kissinger 7311; Sadat in Washington. overl. m. Carter o. Palest. autonomie 700/1; Am. initiatieven t. vorm. multination. vredesmacht in Sinaï, akk. v. 25 juni ondertek., Am. bijdrage a. vredesmacht 7031 2; bez. Haig 71711: Sadat in Washington, Am. leveranties, aanbod faciliteiten in Egypte 84212;onderh. Mubarak-Haig, Am. wapenleveranties versneld 84511
Verkiezingen: Mubarak t. pres. gekozen 84611

EL SALVADOR

Algemeen: overz. ontwikk. sinds maart 1980 3311 e.v.; overz. ontwikk. sinds begin januari 1981 81013 e.v.
Frankrijk: Frans-Mex. erkenning FMLN-FDR 81513
Honduras: vredesverdrag m. El Salvador 10512
Landbouw: vertrag. bij landherv. 81311
Mensenrechten: leger zou bloedbaden aanrichten 81413; schending 82513
Mexico: Frans-Mex. erkenn. FMLN-FDR 81513
Militaire zaken: Majano, A., opperbevelh. v. h. leger vervang. d. Gutiérrez 3411; wijzig. binnen strijdkrachten 81213
Nicaragua: afzegging conf. CACM 21912
Oppositie: slotoffensief v, FMNL tegen junta begonnen 3311; massamoord a. d. Rio Sumpul 3411; arrest. Samayoa, alg. staking 34/3; zes linkse opp. leiders vermoord 36/3; moord op vier Am. vrouwen 3711; ontw. sinds slotoffensief (jan. '81) 81013; opp. vormt com. v. vestig. „democr.-revol. reger." en zoekt steun in buitenl., FDR doet VS voorst. t. onderhand., voorst. afgewezen 81112; opp. zakenleven t. junta 81213; guerrilla-activit. v. maart t. sept. '81 81311; bemidd.poging om te komen t. pol. vergelijk, opvatt. VS t.a.v. bemidd. 81511: Frans-Mex. erkenn. FMLN-FDR 8151 3; negen staten tek. de Frans-Mex. verkl., reacties uit de regio en VS 81611: dipl. initiatief FDR 82511
Panama: Pan. prot. t. training Salvadorianen op VS-basis 12411
Regering: wijzig. in junta en kab. 3312; mislukte poging t. staatsgreep v. rechts 3313; conflict Gutierrez–Majano 3612; Majano ontslagen, Duarte pres. 3712; wijzig. binnen kab. 812/2
Verenigde Staten: opschorting Am. hulp na moord op 4 Am. vrouwen. Am. onderzoek cie naar El Salvador 37/1; hervatt. econ. hulp 3713; milit. hulp hervat 34412; Izwestia veroord. ,,Am. interventionistische plannen" 34413: geen gesprek m. Salvad. opp. 34511; ambass. White ontslagen d. Haig 34513; Haig:

beleid L.A. wijzig. 34611: NY Times: wapens uit SU en Cuba 34611; bez. onder-min. Eagleburger a. W.-Eur. steun a. guerrillabeweg. El Salvador diende te worden ingetrokken 34612; missie-Walters na L.A. m. hetzelfde doel a. Eagleburger 34612; Congres akk. m. steun a. hervorm. in El Salvador 379/2; rapp.: steun VS aan junta verkeerd 38011; Dem. nota: hulp o. voorw. 38012; VS: pers overdrijft onze rol 38012; bez. Reagan a. Canada: pol. regelingnodig voor El Salvador 38012; extra econ. hulp 380/3; VS-ambass. in San Salvador aangevallen 38013; nwe. atnbass. 38013: Am. motie: condities a. hulp 38013; beleid t.a.v. El Salvador in de eerste mnd. v. pres. Reagans ambtsperiode 812/1; reactie VS op Frans-Mex. verkl. 816 2; bez. pres. Duarte, Scinaat stelt voorw. a. hulp El Salvador 82511: Am. bewijsmateriaal o. wapenhulp commun. landen a. guerrillabeweg. blijkt niet juist 82612
Verkiezingen: voorber. verk.-1982 81212

ENGELAND

ALGEMEEN

Abortus: limiet verlaagd 26713
Militaire zaken:
— Algemeen: bezuinigingen op defensie ontkend 27011
Opiniepeilingen: voorsprong Labour 29313
Zomertijd: invoering 26313

ECONOMIE, FINANCIËN EN SOCIALE ZAKEN

Arbeid: reger.plan v. beperking macht vakbonden 26911; stijging werkloosh. 279/2: Labourmotie v. wantrouwen afgewezen 279/3
Begroting: begrot. 1980-'81 ingediend 26713; begrot. 1981-'82 280/1; reactie werkgevers 28012, reactie in de pers 28013: begrot. m. kleine meerderh. aangen. in Lagerhuis 28111
Economisch beleid: motie v. wantrouwen t. econ. beleid afgewezen 267'3; salarissen Lagerhuisleden gekort 26813: motie v. wantrouwen econ. beleid opnieuw weggestemd 268/3: prem. Thatcher handhaaft beleid 26913; bezuinigingen en belastingverhog. 27012; reger.voorst. aangen. 271/1; verkl. topeconomen, beleid veroord 282.1; toenemende kritiek op beleid 29313
Economische ontwikkeling: werkgevers pessimistisch 27913; daling inflatie verwacht 279/3; opvatting Labour 28011

POLITIEK (Binnenlandse)

Immigratie: reger.plan immigratiebeperk. aangen. 26712
eisen hongerstakers 337/1 e.v.; schema werkdag Maze-gevangenis 338/2; verloop hongerstaking 338/2; bez. Thatcher a. Ulster 44511
Onlusten: onlusten (begin juli '81) in Liverpool, Manchester en Londen 44911: begin v. d. onlusten: Southall 44912; Moss Side 45011: 2de weekeinde met rellen 45011: rol media 45012: econ. misère 45112; rapp. „Brixton" o. oorzaak rellen 45113
Politieke partijen:
— Conservatieven: 97ste congres 29412; pleidooi voor handhaving Hogerhuis 294/3; kritiek Heath op monetaire politiek 294/3: repliek sir Keith 29413; steun a. EG en NAVO 29511; kritiek op econ. beleid binnen Conservat. partij 29512
— Labour: opricht. Sociaal-democr. partij (SDP) d. scheuring Labour-partij, voorafgaande ontwikkelingen 29612: Jenkins pleit v. centrumpartij 29713; berichten o. extreemlinkse infiltratie v. d. Labour-partij 298/1; standpunt linkervleugcl 29811: positie centrum en rechts 29812; rol trotskisten 29812; nation. bestuur Labour: uittreden uit EEG overwogen 298/3; ontwikk. Labour vóór de opricht. v. d. SDP 31211; buitengewoon partijcongres (mei 1980) 312/2; aanvallen op Callaghan 31213; ontw.-partijprogr., nwe. spanningen 31311; partijcongres Blackpool (sept. 1980) 31312; partijleider Callaghan maakt aftreden bekend 314/1; Foot gekozen tot opvolger 314/2; geen lid „bendev. drie" in schaduwkab. 31511; congres (jan. 1981) 31511; opricht. Raad v. d. sociaal-democratie 31512; S. Williams uit bestuur Labour 31611; brede steun voor SDP 31612
— Liberalen: partijcongres 29513: uittreding NAVO afgewezen 295/3; zorgen over profilering 29513; Steel bereid t. reger.verantwoordelijkh. 29611; Thorpe treedt uit politiek 29611; Steel zoekt leden v. gematigde partij 29612
— Sociaal-Democratische Partij (SDP): opricht. door scheuring Labour-partij. voorafgaande ontwikk. 29612; Jenkins pleit voor centrumpartij 297/3; brede steun v. nwe partij 31612
Regering: wijzig., samenstell. kab.-Thatcher 266/3; Nott volgt Pym op 26711; prof. Walters econ. adv. v. prem. Thatcher 270/1; troonrede koningin Elizabcth, reger.progr. handhaaft koers, belast.verhog. en verdere bezuinigingen, reger.progr. aanv. 27011
Staatsburgerschap: witboek gepubliceerd 269/1
Staatsveiligheid: spionageaffaires, zaak-Blunt 28211; verkl. prem. Thatcher in zaak-Blunt 28213; zaak-Cairncross 28311; zaak-Lamb 283/2; zaak-Hollis 28312: verkl. Thatcher in zaak-Hollis 28313
Verkiezingen: verlies conservat. bij partiele, provinciale en naverk., winst Labour bij provinciale verk. 294/1

OVERZEESE GEBIEDEN

— Anguilla: nwe. constit. regel., verk., ontslag prem. Webster, Gumbs opvolger, einde geass. status 20513
— Antigua: alg. verk. (1978) 206/1; vervroegde verk. (1980), het kabinet-Bird 206/2; Barbuda verzet zich tegen opneming in een onafh. Antigua 206/2; besprek. tussen Bird en Britstaatsmin. v. buitenl. zaken 206/3; onafh. 78311
— Belize: onderhand. m. Guatemala o. onaf.-heid 218/2; afkond. noodtoest. na onrust n.a.v. ondertek. raamovereenk. t. Guatemala, Belize en Engeland 783/3; onderhand. o. definit. verdrag lopen stuk op eisen Guatemala 784/1; Engeland zet onafh.heid Belize door 784/1: reactie Guatemala, verbr. dipl. betr., Guatemalt. beroep op VN 784/1; onafh. 78412; 156ste lid der VN 78413
— Nevis: einde geass. status 205/3; overlijd. 205/3; opgevolgd door C. A. P. Southwell, opgevolgd door A, L. L. Moore 206/1; reger.-Moore bij alg. verk. verslagen, nwe. coalite 206/1
— St. Kitts: einde geass. status 205/3; overlijd. prem. 205/3; opgevolgd d. C. A. P. Southwell, overlijd. Southwell. opgevolgd d. L. L. Moore 20611: reger.-Moore bij alg. verk. verslagen, nwe. coalitie 20611

Aboe Dhabi: bez. Thatcher 44611
Albanië: geen herst. dipl. betr. 44711
Chili: wapenembargo opgeheven 447/2
China (Volksrep.): bez. Carrington 44513
Cyprus: bez. Kyprianou 649/2
Dubai: bez. Thatcher 44611
Egypte: bez. Sadat 84212
Guatemala: raamovereenk. onafh.heid Belize 21813: verbreken dipl. betr. met Londen 78411
Ierland: bez. Thatcher a. Haughey in Dublin 44712
India: bez. Thatcher 44611
Iran: bezett. Iraanse ambass. in Londen 9612; Iraanse demon. in Engeland aangeh. 11012
Japan: bez. Carrington 44513
Oman: bez. Thatcher 44611
Qatar: bez. Thatcher 44611
Saoedi-Arabie: bez. Thatcher 44611
Sowjet-Unie: enig herstel in verhoud. m. SU begin 1981 44512
Verenigde Staten: bez. Thatcher 44312
Zimbabwe: ontwikkel. tijdens overgangsperiode o. Brits best. 78511 e.v.

EQUATORIAAL GUINEE

Oppositie: arrest. na mislukte staatsgreep 520/1; berechting samenzweerders 50212

ETHIOPIË

Djtbouti: vriendschapsverdrag ondertek. bij bez. pres. Gouled d. Ethiopie 43113

EUROPA (OOST)

Warschaupact: bijeenk. min. v. defensie in Praag (15-17 okt. 1980), conf. min. v. buitenl. zaken (19-20 okt. 1980) in Warschau 300/1; topconf. in Moskou n.a.v. toestand in Polen (5 dec. 1980) 30112

EUROPA (WEST)

ORGANISATIES EN VERDRAGEN

EUROPESE GEMEENSCHAPPEN

Afghanistan: vredesinitiatief Eur. Raad 499/3
Algemeen: invoering zomertijd 263/3
België: aanbevelingen Eur. Cie. 538/2
Europese Commissie: testament Jenkins 2013; ledennwe.com. 21/1; nwe. Eur. Com. samengeste 132/3
Europese Monetaire Unie: aanpassing Eur. monet. stelsel, Belg. frank. Ierse pond. Deense kroon in waarde ongewijzigd. de gulden en D-mark reval. m. 5,5%, de Franse franc en Ital. lire m. 3% gedeval. 65711; eerste reacties 658/1
Europese Parlement: CVP-jongerenvoorz. in Eur. Parl. 58212; toespraak Sadat 70413
Europese Raad: overl. in Luxemburg, verslag 1813; Raad in Maastricht bijeen, voorbeschouwing hangende problemen 209 e.v.; conclusiesv. d. voorz. 21011; verkl. o. buitenl. vraagstukken 21113; evaluatie top v. Maastricht 212/2; vergad. in Luxemburg 498/3; besprek. o. mandaatcie. 499/2: vredesinitiatief inz. Afghanistan 49913: betog. Eur. vakverbond 50011; balans Nederl. voorz.schap 50011; conclusies v. d. voorz. 50112: verkl. o. vraagstukken v. buitenl. pol., nl.: Afghanistan 50112; Midden-Oosten 50113; Libanon 50113; Cambodja 50113; Namibië 50211
Griekenland: 10de lid EG 16712; betekenis Grieks lidmaatsch. 166/1
Iran: steun a. Am. sanctie d. EG 92/1; sanctiebesluit min.raad 10712
Landbouw: min.raad stelt landbouwprijzen 1981-'82 vast 26111 e.v.
Polen: reacties op eventueel milit. ingrijpen SU 301/1
Portugal: maatr. reger. ter voorbereid. Port. toetreding, denationalisaties 603/2

FIDJI

Regering: samenstell. kab. 81613

FILIPPIJNEN

Amnestie: diverse maatr. 40111
Grondwet: Marcos dient amendementen op grondwet in, d. interim-assemblee ggk., referend. keurt grondwetswijziging goed 40212
Justitie: afschaffing lagere gerechtshoven 734/1
Militaire zaken: nwe. stafchef 73411
Moslem-opstand: verdere acties MNLF 40212; bloedbad op Pata 40511
NPA: verdere acties 40212 e.v.; aanslag op kathedraal in Davao City a. NPA toegeschreven 40513
Oppositie: UNIDO boycot pres.verk., vorming MIND 40311; studentendemon. 734/2
President: inauguratie pres. Marcos 73313
Regering: Virata ben. t. prem., nw. kab. 73313
Staat van beleg: opheff. 401/1
Verkiezingen: Marcos herk. 401/1

FINLAND

Algemeen: Kekkonen krijgt Leninprijs v. d. vrede 55211
Frankrijk: bez. Giscard 15311
Politieke partijen
— Centrumpartij: 58ste congres 551/3
— Communistische partij: 19de partijcongres 55213
— Conservatieve partij: partijcongres 55212
Regering: breuk dreigt in reger. o. pakket sociale maatr. 552 1
Verkiezingen: gemeenteraadsverk. (okt. '80) 55113
Zomertijd: invoering 24611

FRANKRIJK

ALGEMEEN

Media: ontslagen bij de media 486/3
Militaire zaken:
— Algemeen: discussie neutronenbom 172/1; begrot. 1981: meer naar defensie 172/2; Barre o. nucleaire strategie 17213; Franse kernproeven in Stille Oceaan stopgezet 486/3; Mauroy op defensie 48813
Volkseezondheid: abortuswet 1974 definitief gemaakt 17113
Zomertijd: invoering 26313

ECONOMIE, FINANCIËN EN SOCIALE ZAKEN

Arbeid: staking mei '80 21611
Begroting: begrot. 1980 ongrondwettig verkl. 17113; begrot.-1981: meer naar defensie 17212
Economie: rapp.-Barre 21613: laatste min.raad kab.-Barre, gunstige econ. balans 377/1 e.v.; plan tot nationalisaties 48811
Economische politiek: motie v. wantrouwen verworpen 17211
Landbouw: Franse boerenacties t. Spaanse import 21611
Munt: pogingen val franc te stuiten 36512
Vakbeweging: onenigheid CFDTICGT 21513
Visserij: staking vissers en blokkade 21612; marine breekt blokkade Fos-sur-Mer 216/2

OVERZEESE GEBIEDEN

— Guadeloupe: aanslag separatisten 17413: wervelstorm David, Franse hulp toegezegd 217/1; bomaanslagen 21711: bez. Giscard. onrust onafh.bewegingen t. in Frankr. zelf 21711
— Martinique: aanslag separatisten 17413: wervelstorm David, Franse hulp toegezegd 2171 1; bomaanslagen 21711; bez. Giscard. onrust onafh.bewegingen t. in Frankr. zelf 21711

POLITIEK (Binnenlandse)

Binnenlandse veiligheid: ontslag hoofd geheime dienst 171/2
Decentralisatie: wetstonw. decentralisatie 48712
Grondwet: begrot. ongrondwettig verkl. 17113
Politieke partijen:
— PCF: verk.pact UDF-RPR. houding commun. soepel 36611; onderh. met PS 458/3
— PS: onderh. met PCF 43813
— RPR: verk.pact UDF-RPR 36611
— UDF: verk.pact UDF-RPR 36611
Parlement:
— Nationale Vergadering: na verkiezingen 1711 1; eerste zitting parl. 48711
— Senaat: verk.. zetelverdeling 17013: A. Poher voorz. 17111
President: adv. Journiac overl., Kirsch opvolg. 17013; Mitterrand nwe. Franse pres. 305 e.v.; off. uitslag pres.verk. 36411: ambtsaanvaard. Mitterrand 36611
Regering: zelfmoord min. Boulin, J. Matteoli opvolg. 17012; S. Veil opgevolgd d. Barrot, Charretier nwe. min. v. handel en nijverh. i.p.v. Barrot 17012; ,,technische" kab.wijziging, Y. Bourges v. defensie vervang. d. J. le Theule 17111; dood le Theule 17111; samenstell. reger.-Barre (5-10-'80) 17112: reger.-Barre afgetreden 36512; P. Mauroy prem. 36613; laatste min.raad kab.-Barre, gunstige econ. balans 37711; samenstell. nw. kab. 37712; ontslag kab. 46011; commun. in reger. 46012; reacties 46112; samenstell. nwe. reger. 462/2; portr. Franse min. 47312; sociale maatr. kab.-Mauroy 486/1; reger.verkl. 487/2 (wetsontw. decentralisatie 48712; nation. 48811; defensie 48813)
Terrorisme: gijzelingsactie n; Corsica : 1 politieoptreden t. Action directe 17312: ontvoer. werkgeversvoorz. 17411; antisemitische aanslagen rue Copernic. verkl. Israël 174/2
Verkiezingen: parl en Sen.verk., zetelverdeling 170/3; na verk. Nat. Verg. 171/1; Mitterrand nwe. Franse pres. 305 e.v.; buitenl. reacties 30511: verk.progr. vier belangrijkste kand. 30613; kand.stelling Mitterrand 30711; Jospin tijdel. partijleider 307/2; portr. kand. 30713 e.v.; uitslagen eerste ronde, commun. steunen Mitterrand, debat Giscard–Mitterrand 30913; stemadviezen comniun., Gaullisten 310/2; Lalonde geen stemadvies 311/1; vakbond CGT steunt Mitterrand 311 1; of uitslag pres.verk. 364/1; reacties Frans bedrijfsleven; parl.verk. 1981 45812; result. eerste ronde 45911; result. tweede ronde 459/3

POLITIEK (Buitenlandse)

Afghanistan: ontmoet. Giscard–Brezjnew n.a.v. Sowjet-inval Afghanistan 15212
Bahrein: bez. Giscard 15111
Brazilië: staatsbez. pres. Figueiredo 34713
CAR: Frankr. stuurt ca. 320 mariniers 49/2; bez. Dacko en Galley, finan. hulp 19513: diamantenaff. 19611; de affaire-Delpey 19613: Franse houd. t.a.v. staatsgreep 82913
China (Volksrep.): bez. Giscard 15412
Cyprus: bez. Kyprianou 64912
Duitsland (Bondsrep.):bez. Giscard 15512;West-duits-Frans overleg n.a.v. Brezjnews voorst. op congres CPSU en internat. reactie daarop 18612; bez. Cheysson 489/1
Egypte: Sadat in Parijs 720/2
El Salvador: Frans-Mex. erkenn. FMLN-FDR 81513; negen staten tek. Frans-Mex. verkl.. reacties uit de regio en VS 81611
Finland: bez. Giscard 15312
Gabon: Frankrijk stuurt 4 Jaguars naar Gabon 50/2
India: bez. Giscard 15112
Irak: uitvoering Frans-Iraans akk. v. 1975 o. samenw. inz. gebruik kernenergie, levering Isis- en Osiris-reactoren d. Frankr., levering eerste lading verrijkt uranium d. Frankr. 38613 e.v.; evacuatie Franse technici uit Tamuz (okt.'80), terugk. Franse technici n. Irak (april '81) 38812
Israël: verkl. Israël n.a.v. aanslag rue Copernic 17412
Jordanif: bez. Giscard 151/3
Koeweit: bez. Giscard 15113
Liberia: arrest. zoon Tolbert in Franse ambass. 52411
Libië: wijzig. in Franse houd. jegens Libië en Tsjaad 773/3
Mauretanië: terugtrekk. Franse troepen 21913
Midden-Oosten: rondreis Giscard 15112 e.v.
Mozambique: Frans burgervliegtuig neergeschoten 62212; bez. Chissano 666/3
Qatar: bez. Giscard 15113
PLO: overl. Kaddoumi–Francois-Poncet 35112
Rwanda: bez. Giscard 15112
Saoedi-Arabië: bez. Giscard 15113
Spanje: Spaanse kritiek op Frans optreden tegen ETA 2913; bez. prem. Barre, overleg ETA en EEG 15311: Franse boerenacties t. Spaanse import 21611
Sowjet-Unie: ontmoet. Giscard–Brezjnew in Warschau n.a.v. Sowjet-inval Afghanistan 152/2
Tsjaad: Frans communiqué (24111-'80) inz. Tsjaad 5013; wijzig. in Franse houd. jegens Tsjaad en Libië 77313
Vanuatu: conflict 16013
Verenigde Arabische Emiraten: bez. Giscard 15113
Verenigde Staten: bez. Cheysson 48911

GABON

Frankrijk: Frankr. stuurt 4 Jaguars naar Gabon 50/2

Kameroen: crisis Kameroen–Gabon na anti-Kameroense rellen in Gabon 523/1

GAMBIA

Justitie: doodvonnis 219/3
Libië: Gambia verbreekt dipl. betr. 47 1
Oppositie: MOJA en GSRP verboden, leiders tijdel. gedetineerd 47/1
Regering: samenzw. verijdeld 4711; reorgan. kab. 22413; poging t. staatsgreep. ingrijpen Senegal. milit. 49711 e.v.
Senegal: tijdel. verblijf Seneg. troepen in Gambia 47/1; ingrijpen Senegal milit. in Gambia 497 1

GEESTELIJK LEVEN

Rooiris-katholieke kerk: paus Johannes Paulus II ernstig gewond bij aanslag, vermoedel. dader M. A. Agca gearr. 321 e.v.

GHANA

Economie: econ. verval 52111
Ivoorkust: conflict n.a.v. dood 46 Ghan. in Ivoorkust 52113
Libië: dipl. betr. d. Ghana verbroken 52211
Regering: reorgan. kab. 20812; samenzweringen milit., bundel. opp.partijen 520/3
Stammenstrijd: Konkomba t. Namumba 52112

GRENADA

Barbados: dipl. betr. verbroken 20713
Oppositie: div. aanslagen o.a. op prem. Bishop 20712
St. Lucia: minitop in St. George 208/1

GRIEKENLAND

Arbeid: alg. 24-uursstaking 54211
EG: Griekenland 10de lid 16712; betekenis lid maatschap EG 16811
Energie: Griekse oliebron op eiland Thassos in bedrijf gesteld 60011
NAVO: hernieuwde toetreding Griekenl. t. de milit. structuur v. d. NAVO 54011; reacties op de hertoetreding 54011; steun parl. bij toetreding NAVO 54012; anti-NAVO-demon. 54013
PLO: toestemming v. PLO-kantoor in Athene 35012
Regering: ontslag kab.-Rallis, samenstell. en beëdig. kab. Papandreou 71012; portr. Papandreou, Charalambopoulos en Merkouri 710/3
Verenigde Staten: ontw.verdrag Am. bases in Griekenl. niet ondertekend 53913; onderh. o. Am. bases in Griekenl. opgeschort 54112
Verkiezingen: winst v. PASOK bij vervroegde verk. op 18 okt. '81, voorafgaande ontw. 68912: verk.campagne 69011 e.v.: definit. verk.uitslagen 710/2
Zomertijd: invoering 26313

GUATEMALA

Engeland: raamovereenk. onafh.heid Belize 21813; onderhand. t. definit. verdrag 78411; reactie Guatemala op Britse aankond. over onafh.heid Belize. dipl. betr. verbr., Guatemalt. beroep op VN 78411; Belize onafh., reactie Guatemala 78413
Nicaragua: afzegging conf. CACM 21912

GUINEE-BISSAU

FLING: ontbinding gemeld 60713
Justitie: geen proces t. ex-pres. Cabral, onthull. o. massamoorden 60713

Oppositie: onthull. o. massamoorden 607/3
Regering: samenstell. gewijz. reger. 400/1; samenstell. Raad v. d. Revolutie 40012

GUYANA

Algemeen: pol. ontw. sedert 1973 5411
Arbeid: prot.staking in suikerindustrie 50/2; alg. stakingen (eind 1979) 5511
Grondwet: wijzig. bij referend. ggk. (juli '78) 5412
Nationalisatie: suikerindustrie (1976) 5411
Oppositie: bespreк. PPP met WPA e.a. 54/2; Rodney (WDA) bij bomaanslag gedood 5511
People's Temple: massale zelfmoord sekteleden 5413
President: Chung tierk. 54/1; Hurnhams a. pres. geïnstall. 55/1
Suriname: besprck o. grensgeschil 54/3
Venezuela: besprek. o. grensgeschil 5413
Verkiezingen: opnieuw uitstelverk. 54/3; uitslag alg. en reqion. verk. (15/12-'80) 55/2

HAÏTI

Dominicaanse Republiek: slavenpraktijken met Haït. gastarbeiders 5512
Ontwikkelingshulp: uitbreid. en besteding 5811
Oppositie: bootvluchtelingen 5612; politiek proces 5711; arrest. golf luidt einde ,,democratisering" in 5712,
President: huwelijk 5711
Regering: 7 min. ven·angen 5711

HONDURAS

Algemeen: binnenl. situatie vóór de verk. v. 29-11-'81 82711
Economie. reger. regelt aan- en verkoop buitenl. valuta 82713
El Salvador: vredesverdrag 10512
Junta: macht overgedragen a. grondwetgevende vergadering 10513
Nicaragua: spanning Nicaragua–Honduras 106/1; spanning d. invallen v. oud-Somoza-aanhang. 19212
Oppositie: bomaanslagen, manifest. t. geweld veiligh.troepen 82811
Regering: gen. P. Paz García interim-pres.. samenstell. nw. kab. 106/1; Suazo Córdova wint pres.verkiezingen 826/3; ontslag min. v. finan. 82811
Verenigde Staten: aanslag op ambass. VS 10611; belang v. VS bij verk. v. 29-11-'81 827/2
Verkiezingen: verk., winst voor Suazo Córdova, Córdova nwe. pres. 82613

HONGARIJE

Nicaragua: bez. juntaleden 192/3
Zomertijd: invoering 26411

IERLAND

Begroting: begrot. reger.-FitzGerald 60113
Economie: econ. beleid kab.-Haughey 60011
Engeland: bez. Thatcher a. Haughey in Dublin 44712
Parlement: samenstell. 60111
Regering: wijzig. kab.-Haughey, econ. beleid kab.-Haughey 60011; vorming minderh.coalitie Fine Gael/Labour 601/2; FitzGerald prem. 60112
Verkiezingen: alg. verk. 60012; samenstell. parl. 601/1
Zomertijd: invoering 263/3

INDIA

Bangladesh: conflict m. India over New Moore en Gangeswater 37111; akk. over terugkeer vluchtelingen naar Bangladesh; overeenk. i.z. vermindering spanning rond New Moore 76813
Engeland: bez. Thatcher 44611
Frankrijk: bez. Giscard 151/2
PLO: India verleent PLO dipl. status, bez. Arafat 351/1
Zimbabwe: bez. Mugabe 797/2

INTERNATIONAAL

ALGEMEEN

Nobelprijs voor de vrede 1980: toegek. a. A. Perez Esquivel 4013

CONFERENTIES

Niet-gebonden landen: St. Lucia deeln. a d. topconf. v. Havana (1979) 20811
Ontwikkelingssamenwerking: conf. o. probl. v. d. minst ontw. landen 680/2; opening conf., redes Mitterrand en Waldheim 681/3; result. v. d. ronf 682/1; analyse actieprogr. 682/3; Noord-Zuidtopconf. in Cancún, voorbesch. 72111 e.v.; verloop v. d. conf. 72313; result. 72413; reacties 725/2; perscomment. 725/2
Wereldecononiie: Westerse top in Ottawa, pol. verkl. 48113 e.v.: slotverkl. 48213 e.v.; verloop v. d. discussies o. rente en wisselkoersen 48511; Noord-Zuidbetr. 485'2; Oost Westhandel en inflatie en werkloosh. 485/3; comment. 485/3

ECONOMIE, FINANCIËN EN SOCIALE ZAKEN

Wereldeconomie: Westerse econ. top in Ottawa, pol. verkl. 481/3; slotverkl. 482'3 e.v.; verloop v. d. discussies o. rente- en wisselkoersen 48511; Noord-Zuidbetr. 485/2; Oost-Westhandel en inflatie en werkloosh. 485/2; comment. 485/3

ONTWAPENING

Bewapeningsvraagstukken: rapp. o. milit. situatie in de wereld, Strategie Survey 1980-'81 v. h. IISS 38911; rapp. SIPRI 38913
Strategisch evenwicht: gesprek VS–SU o. middellange-afstandsraketten in Eur. begonnen 9813; NAVO-overl. o. kernwapens in Eur. aangek. 185/3; wapenbespr. VS–SU in Genève 817'1 e.v.; bijeenk. Nucleaire Planninggroep v. NAVO, het begrip nul-optie 81912; slotcomm. 820/1; anti-kernwapendemonstr. in W.-Eur. 82112; standpunt SU, interview Brezjnew met ,,Der Spiegel" 82211; voorst. Reagan 822/3 e.v.: Sowjet-reacties negatief 82412: Brezjnew bez. Bondsrep. Dld., belangrijkste onderw.: nucleaire evenwicht in Eur., verloop besprekingen 84111; result. 84113; reactie VS 84211

ORGANISATIES EN VERDRAGEN

ALGEMENE OVEREENKOMST VOOR TARIEVEN EN HANDEL (GATT)

Jaarverslag: 1980-'81 662/2; positie ontw.landen 66311: rol Wereldbank 66312
Ontwikkelingssamenwerking: wereldontwikk.-rapport 661/2
Wereldhandel: verslag 1980 658/3

ATOOMENERGIE AGENTSCHAP (IAEA)

Irak: verkl. o. Iraakse kernreactor 286/1

BANK VOOR INTERNATIONALE BETALINGEN (BIB)

Verslag: jaarverslag en jaarl. vergad. 469/3; rol en betekenis BIB 47012

INTERNATIONAAL GERECHTSHOF

Iran: uitspraak inz. Am. klachten t. Iran 10712
Leden: 2 nwe. leden 454/2

INTERNATIONAAL MONETAIR FONDS (IMF)

St. Vincent: iid 20811

NOORDATLANTISCHE VERDRAGSORGA-, NISATIE (NAVO)

Comitévoor verdedigingsplannen: bijeenk. op 9 en 10-12-'80, veel aandacht a. Poolse crisis 10113; bijeenk. 12 en 13 mei 409/3; finan. problemen 4101; optreden buiten verdragsgebied 41011: Ned. positie inz. plaatsing raketten v. middellange afstand in W.-Europa 410/3; bijeenk. op 8 dec. 836/2; milit. vragen hogere defensie-uitgaven 83613: Ned. stelt besluit plaatsing kernwapens officieel uit 837/1; min. v. defensie bereiken geen overeenst. o. sloteommun. t.g.v. Grieks verlangen in het cornmun. een voor Turkije vijandige verkl. op te nemen 83711
Eurogroep: bijeenk. op N-12-'80 101/2; vergad. op 11 mei 4091'1; bijeenk. op 7 en 8-12-'81 83512
Europese defensiebijdrage: Ani. kritiek 10111
Griekenland: hernieuwde toetreding Griekenl. t. de milit. structuur v. d. NAVO 54011; reacties op hertoetreding 540/1; steun parl. bij toetreding NAVO 54012; anti-NAVO-demon. 540/3; Griekenland verhindert opstellen slotcommun. v. comité voor verdedigingsplannen 837/1
Italië. plaatsing kruisraketten 602,i
Ministerraad: bijeenk. op 11 en 12-12-'80, sancties voorbereid. v. event. Sowjet-ingrijpen in Polen 10113 e.v.; slotcommuniqué 10312; Sowjet-reactie 103/2; voorbereid. min.raad 39212; bijeenk. min. v buitenl. zaken op 4 en 5 mei 40711; optreden secr.-gen. Luns 40712; slotvergad., conclusies 40712; comment. persbureau Tass 407/3; bijeenk. op 10 en 11-12-'81. protocol Spanje–NAVO ondertek. 83713; min. bespreken betr. Libië–VS 83811: Nitze brengt verslag uit o. Geneefse onderhand. 838/1; slotdocumenten 83812
Neutronenbom: VS prod. neutronenbom 529 e.v.; enkele perscomment. 53011; reacties SU op besluit Reagan t. prod. neutronenbom 53211; SU zou proeven m. neutronenbom gedaan hebben 532/1; persconf. min. Weinberger 532/3; rede min. Haig 53311; neutronenbom geen voorwerp v. onderh. m. SU 53312; persconf. pres. Reagan 53313: conventionele anti-tankuitrusting v. d. NAVO 53411
Nucleaire planninggroep: bijeenk. 13 en 14-11-'80, nwe. Am. nucleaire strategie toegelicht 9913 e.v.; bijeenk. 7 en 8-4-'81 39111; meningsverschil VS–W.-Europa o. Polen, slotcomm. 39113: bijeenk. 20 en 21-10-'81 in Gleneagles, het begrip nul-optie 81912; slotcommun. NPG 82011
Polen: NAVO-min.raad bereidt sancties voor voor event. Sowjet-ingrijpen in Poolse crisis 10113 e.v.; Soujet-reactie 10312: uitlating Luns o. event. milit. ingrijpen SU 300/3: maatr. i.v.m. dreigend milit. ingrijpen SU 30113; meningsverschii VS–W.-Europa o. Polen, slotcomm. 39113
Spanje: legerleiding vóór Spanjes toetreding NAVO 74712; dipl. geschil Spanje–SU over anti-NAVO-nota 74713; Congres vóór toetred. NAVO 74812; piot. Spaans lidmaatsch. in NAVO-min.raad ondertek. 837/3
Strategisch evenwicht: NAVO-overl. o. kernwapens in Eur. aangek. 18513; overl. n.a.v. voorst. Soujet-pres. Brezjnew inz. plaatsing raketten v. middellange afstand in W.-Europa 39012; wapenbesprek. VS–SU in Genève 817/1 e.v.; bijeenk. Nucleaire Planninggroep v. NAVO. het begrip nul-optie 81912; slotcommun. NPG 82111; anti-kernwapendemonstr. in W.-Eur. 82112; standpunt SU, interview m. ,,Der Spiegel" 82211; voorst. pres. Reagan 822/3 e.v.: Sowjet-reacties negatief 82412

ORGANISATIE VOOR ECONOMISCHE SAMENWERKING EN ONTWIKKELING (OESO)

Ministerraad: vergad. op 16 en 17 juni 47013; communiqué 471/1
Wereldeconomie: rapp. 18613; rapp. wereldecon. 47111

SOCIALISTISCHE INTERNATIONALE

Iran: missie naar Teheran 106/3: overl. m. min. Ghotbzadeh 10911
Midden-Oosten: ontmoet. Arafat–Kreisky–Brandt te Wenen 348/2

VERENIGDE NATIES

Algemene Vergadering: 35ste zitting Rudiger Freiherr von Wechmar voorz. 42213; agenda 42311; alg, debatten 42312; rede min. Muskie 42313; rede min. Gromyko 424/2; rede min. Huan Hua 43911; resol. o. Kampuchea (Cambodja) 43913; Afghanistan 43913 e.v.; debat o. Palestina 44012; het Midden-Oostendebat

44013; resol. o. Palestina en het M.O. 45211; DD III en de nwe. ronde v. wereldwijde onderh. 45212; Westel. Sahara, Belize en O.-Timor 45213; decade v. veilig drinkwater en hygiëne 45213; uitbreid. V-raad 453/1; ontwapening 45311; mensenrechten en? rassendiscrim. 453.1, apartheid 453/2; univ. f.d. vrede 45313; data v. conf. 45313; dekolonisatie 45313; Malagassische eilanden 45313; Israël en de bezette gebieden 45411; vluchtelingen 45411; kinderen. jongeren, bejaarden, gehandicapten en vrouwen 434'1; begrot 454 i. samenstell. V-raad 45411;samenstell. ECOSOC 4541 2; leden Int. Gerechtshof 45412

Belize: lid 784/3

Cyprus: bemidd. Waldheim 64312; plan-Waldheim 64512: verlenging UNFICYP-mandaat 64912

ECOSOC: samenstell. per 1-1-'81 45412

Energie: conf. o. nwe. en hernieuwde energiebronnen 658/3: conclusies v. d. conf 660 1

Ontwikkelingssamenwerking: conf. o. probl. v. d. minst ontw. landen 68012 e.v.: opening conf., redes Mitterrand en Waldheim 68113: result. v. d. conf. 682/1; analvse actieprogr. 68213

Secretaris-generaal, Daoudy naar Teheran in opdracht v. Waldheim 9612

St. Vincent: lid 20811

Veiligheidsraad: veroord. Isr. militaire interventie in Libanon en alle daden v. vijandigheid jegens UNIFIL-mandaat 24311; verlenging UNIFIL-mandaat 24312, 25711; gen.-maj. Callaghan command. UNIFIL a. opvolger v. gen.-maj. Erskine 25812; veroord. Haddads aanval op UNIFIL-stellingen 25913; samenstell. per 1-1-'81 45411; UNEF vervangen d. UNTSO 698/2; verleng. UNDOF-mandaat t. 30 nov. '81 72011

WERELDBANK

President: A. W. Clausen pres. a. opvolger v. R. McNamara 66111

St. Lucia: lid 20811

IRAK

Brazilie: akk. inz. samenw. t.a.v. nucleaire technologie 38711

Energie: het Iraakse kernproject 38613: eerdere acties t. Franse reactor, verkl. Irak–Frankr. 38711

Frankrijk: uitvoer. Frans-Iraaks akk. v. 1975 o. samenw. inz. gebruik kernenergie, levering Isis- en Osiris-reactoren d. Frankr., levering eerste lading verrijkt uranium d. Frankr. 38613 e.v.; evacuatie Franse technici uit Tamuz (okt.'80), terugk. Franse technici n. Irak (april '81) 38812

Iran: bomb. Iraakse kernreactor te Tamuz op 30 sept. '80 d. Irak a. Iran toegeschreven, verkl. Baath 38811: kritiek op milit. leiderschap Bani-Sadr in strijd t. Irak. Bani-Sadr meldt grootscheeps offensief (5 jan. '81) 42111

Israël: Iraakse kerncentrale in Tamuz bij Isr. luchtaanvallzn vernietigd, verkl. Begin en IAEA, voorafgaande Isr. waarschuwingen 385 e.v.

Italië: Italië levert Irak laboratoria voor bestudering uranium 38711

Portugal: akk. o. levering uranium d. Port. a. Irak 38711

IRAN

Aanslagen: Khomeini gewond bij aan Forghan toegeschreven bomaanslag (27 juni), 72 IRP-leden, o.w. partijleider Behashi, gedood bij bomaanslag in Teheran (28 juni) 41713; pres. Rajai en prem. Bahonar gedood bij bomaanslag in Teheran (30 aug.) 577/1; voorn. aanslagen sinds 22 juni 57813; verdere aanslagen 58013

Algerije: bemidd. bij onderh. over gijzelingsakk. tussen Iran en VS 12412

Australië: verbod op handel m. Iran afgek. 10713

Canada: verbod op handel m. Iran afgek. 10713

Engeland: bezett. Iraanse ambass. in Londen 9612; Iraanse demon. in Engel. aangehouden 110/2

EG: steun aan Am. sancties d. EG 9211; sanctiebesluit min.raad 10712

Geestelijkheid: kritiek Khomeini op voorstanders „a-pol. geestelijkheid" 419/2; toenemend verzet teg. geestelijkheid, tegenactie IRP 420/1; verdere kritiek op machtsstrijd en geestelijkheid 42211

Irak: bomb. Iraakse kernreactor te Tamuz op 30 sept. '80 d. Irak a. Iran toegeschreven, verkl. Baath 38811; kritiek op milit. leiderschap Bani-Sadr in strijd t. Irak, Bani-Sadr meldt grootscheepa offensief (5 jan. '81) 42111

Japan: afkond. sancties t. Iran 10713

Justitie: terechtstellingen 57811; Ardabili voorz. Hooggerechtshof 57911; verdere executies 58013

Mohammed Reza Pahlevi: overleden reactie? 109/3

Oppositie: optreden van eri tegen Mujaheddin-el-Khalq 57812

Parlement: verk. voorz.. overdracht wetgevende macht a. parl. 75/2

Politieke partijen:
IRP: Bahonar leider 570/1; Khamenei 571/1; gen. a. opvolger v. Bahonar 58011

President: machtsstrijd tussen pres. Bani-Sadr en IRP, afzijdigh. ayatollah Khomeini t. juni 1981, Bani-Sadr d. Khomeini ontslagen a. opperbevelhebber strijdkrachten (10 juni), Bani-Sadr duikt onder, ultimatum Khomeini (14 juni), Majlis aanv. motie inz. afzetting pres. (21 juni), Bani-Sadr formeel d. Khomeini afgezet (22 juni), instell. pres. raad, repressie (arrest. en doodvonnissen en aanslagen) 417 e.v.) comment. „DeGroene" op val Bani-Sadr 41811; Rajai a. pres. beëdigd 57912; Rajai gedood bij bomaanslag 57711

Raad van Wachters: vorming 7512

Radio en TV: kritiek Ghotbzadeh. arrest. en vrijlating Ghotbzadeh, parl. keurt wet inz. radio en TV goed, kritiek Khomeini en Bani-Sadr 41911

Regering: ben. prem. 7513; vorm. kab.-Rajai, conflict tussen Rajai en pres. Bani-Sadr 7612: 4 min. gedood bij aanslag op 28 juni, min. ben. 57713; min. ben. 57911; nwe. reger. onder Bahonar 57912; Bahonar gedood bij bomaanslag 57711; Mahdavi-Khani prem. 58011; vertrouwen v. kab. 58012

Verenigde Naties: Daoudy naar Teheran in opdracht v. Waldheim 9611

Verenigde Staten: vrijlat. Am. gijzelaars na 444 dagen 7712: akk. tussen VS en Iran op 19 jan. d. Am. ondermin. v. buitenl. zaken Christopher te Algiers getekend 7713; chronologie laatste tien mnd. gijzelingsaffaire (maart 1980 - jan. '81) 7813 e.v.; ontw. in gijzelingsaffaire maart/apr. 1980, gijzelaars blijven in handen v. studenten, VS dreigen met verdere sancties, VS verbreken dipl. betr. met Iran, uitbreid. sancties 8011; steun aan Am. sancties d. EG e. a. Westerse landen 9211; familiebez. a. gijzelaar 9311; mislukte Am. milit. bevrijd.operatie 9312; reacties op Am. bevrijd.poging 9511; positie gijzelaars 95/3; missie-Daoudy in opdracht v. VN-secr. Waldheim 96/1: overz. gijzelingsaffaire (mei - nov 1980) 10613, missie Social Int 10613, uitspraak Int Gerechtshof 10711, EG staten en Japan treffen sancties tegen Iran 10712; int. conf. o. Am. „misdaden in Iran" 10811; overl. Ghotbzadeh m. Social. Int. 10911; vrijlating Queen 10912; Iraanse demon. in VS aangeh., Iraans parl. stelt gijzelingsdebat uit 11012; gijzelaars opnieuw verplaatst 11111: voorst. Majlis inz. gijzelaars, voorw. Khomeiny 11112 e.v.; totstandkoming en uitwerk. gijzelingsakk. 12412; Algerijnse bemidd. 1241 2; missie-Christopher 12511; laatste fase onderhand. 126/2; akk. te Algiers getekend 12711; tekst tweede document 12711 e.v.; vrijlating gijzelaars 12813; result. gijzelingaffaire twistpunt in machtsstrijd tussen Bani-Sadr en IRP 42113

Verkiezingen: parl.verk. in twee ronden, overwinning IRP 7313: Rajai t. pres. gekozen 57912

ISRAËL

Begroting: voorber. begrot. 1981-'82 43611; begrot. 1981-'82 ingediend, belast.verlag. 43713

Bezette gebieden: Jeruzalem-wet d. Knesset ggk 701 !

Egypte: Begin in Cairo 69711; voltooiing eerste subfase terugtrekk., aanv. autonomie-onderh., overleg Begin–Sadat in El Arisj en Beersheba 69712; Begin in Alexandrië, voltooiing 2de en 3de fase Isr terugtrekk UNEF vervangen a. UNTSO, Sadat in Haifa, voortz. autonomie-onderh. 698/1; overdracht olievelden 69813; ontmoet. Begin–Sadat in Aswan 69911; eerste fase ontruiming Sinaï volt., normal. betr., open. ambass. 69912; Carter spreekt m. Sadat en Begin o. Palest. autonomie 70011; onderbrek. autonomiebespr., Jeruzalem-wet 70012: impasse. bez. Navon a Egypte 701/1; nwe. Isr. ambass. 702/2: ontmoet Begin–Sadat in Ofira 702/2: overleg o. vredesmacht in Sinaï 703/1; ontmoet. Begin–Sadat in Alexandrie 70411; besprek. o. normal. 704/1; hervatt. autonomiebespr. 70412; onderh. Mubarak–Begin 84511

Frankrijk: verkl. Israël n.a.v. aanslag rue Copernic 17412

Geheime dienst: aftreden chef Shin-Beth 43511

Irak: Iraakse kerncentrale in Tamuz bij Isr. luchtaanval vernietigd, verkl. Begin en IAEA, voorafg. Isr. waarschuwingen 38513

Jordanië: Isr. onthull. o. geheime besprek. Dayan–kon. Hoessein en Peres–prins Mohammed 84713

Justitie: parl.lid Flatto-Sharon veroord. wegens corruptie 43713

Libanon: hervatt. Isr. operaties in Z.-Libanon 24612

Marokko: Isr. onthull. o. geheime bespr. Dayan en Peres m. koning Hassan 84811

Politie: ontslag insp.-gen. 43513

Politieke partijen:
— Algemeen: overz. CIDI 43312
— Arbeiderspartij: Peres t. lijsttrekker gekozen 435/1
— Democratische Beweging voor Verandering: afscheid Yadin 43713
— Telem: opger. d. oud-min. Dayan 437/3

Regering: min. Abu-Hatzeira wegens gebrek a. bewijs vrijgesproken v. corruptie 43513; conflict verh. lerarensalarissen, aftreden min. v. finan. Horowitz 43611; Aridor min. v. finan. en verbindingen 43712

Saoedi-Arabië: Saoedische houd. t.a.v. Israël, plan-Fahd d. Isr. in beginsel verworpen 71813

Verenigde Staten: bez. Kissinger 7311; Begin in Washington, overl. m. Carter o. Palest. autonomie 70011; Am. initiatieven t. vorm. multination. vredesmacht in Sinaï. akk. v. 25 juni ondertek., Am. bijdrage a. vredesmacht 7031 3; bez. Haig. 71712

Verkiezingen: Likoed blijft grootste partij bij parl.verk., zetelverdeling Knesset 433/1; vervroegde alg. verk. aangek. 43711; opiniepeilingen, verk.campagne 43812

Zaire: Moboetoe bereid t. herst. dipl. betr. 84813

ITALIË

ALGEMEEN

Militaire zaken:
— Algemeen: plaatsing kruisraketten 60211

Natuurramp: aardbeving Z.-Italie, gebrekkige hulpverlening 8911

Zomertijd: invoering 26313

ECONOMIE, FINANCIËN EN SOCIALE ZAKEN

Arbeid: staking Fiat 10412; werkloosh. 1980 gelijk gebleven 10413

Chemische industrie: steun a. chemie 57413

Economie: beperk. krediet eind jan. 1981 ter bestrijding inflatie 57411: deval. lire 6%, verhog. bankdisconto en beperk. overh.uitgaven 57413; bescherming lire na val reger.-Forlani 58613; sluit. effectenbeurzen 58813; bezuinig.maatr. reger.-Spadolini 58911

POLITIEK *(Binnenlandse)*

Corruptie: olieschandaal leidt t. aftreden min 88/3; chandai vrijmetselaarsloge „Propaganda 2" 576/3; schandaal vrijmetselaarsloge leidt t. aftred. reger. 58612; verder ontw. schandaal vrijmetselaarsloge 58912
Referendums: abortus 57611; anti-terroristische decreten 576/2; levenslange gevangenisstraf 576/2; wapenvergunningen a particulieren 576/3
Regering: aftreden reger.-Cossiga, vorming vier-partijencoalitie onder Forlani, aftreden min. 86/3; samenstell. nwe. reger. 8713; parl. spreekt vertrouwen uit 88/1; olieschandaal leidt t. aftreden min. 88/3; schandaal vrijmetselaarsloge leidt t. aftred. reger. 586/2; Forlani loopt vast als informat. 58711: rep. Spadolini nwe. format. 58712: reger. Spadolini 587'3; samenstell. nwe. reger. 588/2; reger.verkl. 588/2; bezuinig.maatr. reger.-Spadolini 589/1
Terrorisme: aanslag op station Bologna, ontvoering rechter d'Urso en moord Galvaligi 90/1: arrest. Donat-Cattin 9112. dood geneesheer-dir. Marangoni 53013; arrest. terrorist Moretti 590/3; ontvoering chr.-dem. politicus Cirillo 59111; ontvoering industrieel Taliercio 59112: Sandrucci, pers.function. Alfa-Romeo ontvoerd 591/2; ontvoering Peci 59112; dood Taliercio 59113; vrijlat. Sandrucci en Cirillo 592/2: dood Peci 59212
Verkiezingen: verk. voor sommige region. besturen en gemeenteraden, social. grote winnaars. verk.uitsl. in detail 587/2

POLITIEK *(Buitenlandse)*

Cyprus: bez. Kyprianou 64912
Irak: Italië levert Irak laboratoria v. bestudering uranium 38711
NAVO plaatsing kruisraketten 602 1
PLO Kaddoumi in Rome 351'3

IVOORKUST

Ghana: conflict n.a.v. dood 46 Ghan. in Ivoorkust 52113
Parlement: nwe. voorz. 4812
Regering: nw. kab. 40012
Verkiezingen: pres.. en parl., Houphouët-Boigny herk., parl. vrijwel geheel vernieuwd 47/3; gemeenteraadsverk. 4811

JAMAICA

Cuba: uitwijz. ambass. Cuba 4413
Opposities: arrest. na coupgeruchten 4411
Regering: E. Seaga beëdigd a. prem. 4413; samenstell. reger.-Seaga 4511
Verkiezingen: Manley verslagen bij alg. verk. 4412

JAPAN

Engeland: bez. Carrington 44513
Iran: afkond. sancties t. Iran 10713
Korea (Z.): min.overl., verz. om hulp van $6 mrd verworpen 80011
Regering: nwe. min. v. binnenl. zaken 22413
Zimbabwe: bez. Mugabe 797/3

JEMEN (N.)

Regering: nw. kab., min. doodgeschoten 336/3

JEMEN (Z.)

Djibouti: bez. pres. Gouled. region. samenw. 43113

JOEGO-SLAVIË

Albanië: Alban. reactie op de onrust in Kosovo 27413
Cyprus: bez. Kyprianou 64912
Deeirepublieken:
— Servië: onrust in meerderh. d. Alban. bewoonde autonome provincie Kosovo, achtergrond v. d. gebeurtenissen 27311; chronologie 27313; reactie uit Albanië, betrekkingen tussen Joego-Slavië en Albanië 27413; perscomment. 27512
Nationaliteiten:
— Albanezen: onrust in meerderh. d. Alban. bewoonde auton. provincie Kosovo, achtergrond v. d. gebeurtenissen 27311; chronologie 27313; reactie uit Albanië, betrekkingen tussen Joego-Slavië en Albanië 27413: perscomment. 27512
Zimbabwe: bez. Mugabe 79713
Zomertijd: invoering 26411

JORDANIË

Frankrijk: bez. Giscard 15113
Israël: geheime besprek. Dayan–kon. Hoessein en Peres–prins Mohammed 84713
PLO: bez. Arafat, toenadering 33212 e.v.
Syrie: Syr. troepenconcentraiies iangs de Jord. grens (eind nov. 1980) 28813
Verenigde Staten: bez. Haig 71713

KAAPVERDISCHE EILANDEN

Regering: nw. kabinet 60812
Verkiezingen: eerste parl.verk.. pres. Pereira herk. 60811

KAMEROEN

Gabon: crisis t. Gabon–Kameroen na anti-Kameroense rellen in Gabon 52311
Nigeria: grensconflict Kameroen–Nigeria 522/2

KENIA

Djibouti: bez. pres. Gouled. region. samenw 43113
Oeganda: overl. te Nairobi tussen Moi en Nimeiry o. Oeganda 711

KOEWEIT

Frankrijk: bez. Giscard 15113

KOREA (NOORD)

St. Lucia: dipl. betr. 20811
Zimbabwe: bez. Mugabe 79712

KOREA (ZUID)

Algemeen: pol. ontw. sinds mei 1980 161 e.v.
Amnestie: afgek. 16711; amnestiemaatr. 73512
ASEAN: pres. Chon bez. ASEAN-staten 736/3
Grondwet: aanvaard. nwe. grondwet in nation. referendum 16312
Japan: min.overl., verz. om hulp v. $6 mrd verworpen 80011
KCIA: gen. Yoo ben. t. direct. 16211
Media: campagne t. de pers 16212: reorgan. media 16611
Oppositie: verdere arrest. 16213; Kim Dae Jung ter dood veroord., vonnissen i.v.m. oproer in Kwanju 164/2; vrijlat. dissidenten 16612: doodvonnissen Kim Dae Jung gewijzigd in levenslang 16613; studentendemon. 73513
Politieke partijen: zwarte lijst v. politici, begin partijvorm. 16513; hervatt. pol. activiteiten 16612
President: aftred. pres. Choi Kyu Hah, gen. Chon Doo Hwan opvolg. 16311
Regering: tijdschema voor terugk. naar democratie 161/1; aftred. min. v. handel 16211; nw. kab. m. prem. Nam Duck Woo 16312: wijzig. kab. 735/2
Staat van beleg: opgeheven 16613
Verenigde Staten: bez. pres. Chon. levering F-16's aangekond. 73611
Verkiezingen: pres.verk., Chon Doo Hwan gekozen 16711; parl.verk. 73413
Zuiveringscampagne: actie t. corruptie, arrest. en vrijlat. ex-prem. Kim Jong Pil en Lee Hu Rak 16111; ontslag ambtenaren, campagne t. de pers, verdere arrest. 16211

KUNST

ALGEMEEN

Prijzen::
— Albert Einstein Vredesprijs 1981: 84911
— Albert Schweitzerwrijzen 1981: 48911
— Europese prijs v. d. Mensenrechten 1980: 5812
— Jawarhal Nehroeprijs v. Internat. begrip 1980: 5813
— Joost van den Vondelprijs 1981: 84911
— Karel de Groteprijs 1980: 84912
— Onassisprijzen 1980: 5813; 1981: 84912
— Priis van de UNESCO voor opvoed. t. vrede 1981: 849/3
— Vredesprijs v. d. Duitse boekhandel 1980: 5813: 1981: 84913
— Watelervredesprijs 1977: 8491213; 1981: 850/1
— Zilveren anjers 1980: 5911

ARCHITECTUUR

Prijzen:
— A. J. Eckprijs 1980: 5911
— Erasmusprijs 1981: 5912
— Merkelbachprijs 1979: 5912
— Nationale Staalprijs 1980: 850/1
— Rotterdam/Maaskantprijs 1980: 850/1

BEELDENDE KUNST

Prijzen:
— Jacob Hartogprijs 1980: 5913
— H. N. Werkmanprijs 1979: 5913
— Jeanne Oostingprijs 1979: 85011; 1980: 850/1
— Kho Liang le-prijs 1979: 5913
— Pieter Jelles Troelstraprijs 1980: 6011
— Oskar Kokoschkaprijs 1980: 85011
— Prix de Rome 1979: 5913; 1980: 850/1
— Singerprijs 1980: 6011
— Thérese van Duyl-Schwarzeprijs 1980: 60/1

JOURNALISTIEK

Prijzen:
— Anne Vondelingprijs 1981: 85011
— Dick Scherpenzeelprijs 1980: 60/1; 1981: 85011
— Pierre Bayieprijs 1979: 6011
— Prijs voor de dagbladjournalistiek 1980: 60/1; 1981: 85012
— Pulitzerprijzen 1980: 60/1; 1981: 85012
— Vlaamse journalistenprijs 1980: 51611
— World Press Photo 1980: 6012: 1981: 85013
— Zilveren camera 1979: 6012; 1980: 6012

LETTERKUNDE

Prijzen:
— Aleida Schotprijs 1981: 85013
— Alfred Döblinprijs 1980: 6013
— American Book Award 1981: 85111
— Anton Wachterprijs 1981: 85111
— Bookerprijs 1980: 6013: 1981: 85111
— Busken Huetprijs 1979: 6013
— Cino del Ducaprijs 1980: 6013; 1981: 85111
— Constantijn Huygensprijs 1980: 60/3; 1981: 85111
— Europaprijs 1981: 85111
— Europese Essayprijs 1980: 6013; 1981: 85111
— F. Bordewijkprijs 1980: 6013: 1981: 85111
— G. H. 's-Gravesandeprijs 1980: 60/3; 1981: 851/1
— Georg Büchnerprijs 1981: 851/1
— Gouden griffel 1980: 6013
— Gouden griffel en penseel 1981: 85111
— Grand prix du roman de l'académie Française 1980: 60/3; 1981: 85112
— Grand Prix de poésie de l'académie Française 1981: 85112
— Jacobsonprijs 1980: 6013
— Jan Campertprijs 1980: 6013; 1981: 85112
— J. Greshoffprijs 1980: 60/3

— Lessingprijs 1980: 6111
— Lucy B. en C. W. van der Hoogtprijs 1980: 6111; 1981: 85112
— Martinus Nijhoffprijs 1980: 6111; 1981: 85112
— Nienke van Hichtumprijs 1981: 85112
— Multatuliprijs 1979- 61/1; 1980: 61/1
— Nobelprijs voor letterkunde 1980: 39 i. Nobelprijswitin. C. Milosz leider illegale uitgeverij krijgt toestemming aanwezig te zijn bi: 'uitreik. Nobelprijzen 29913
— Nobelprijs voor letterkunde 1981: 85112
P. C Hooftprijs 1979 61 i 1980 852 2
— Premio Miguei de Cervantes 1979:61/1; 1980: 852/2
— Prix Chateaubriand 1981: 85213
— Prix d'aujourd'hui 1980: 6113
— Prix de la liberté 1980: 6113
— Prix Fémina 1980: 6211; 1981: 85213
— Prix Goncourt 1980: 62/1; 1981: 85213
— Prix Interallié 1980: 62/1; 1981: 852/3
— Prix Médicis 1980: 62/1; 1981: 852/3
— Prix Médicis etranger 1980 62 1 1981 853 3
— Prix Paul Morland 1980 62 1
— Prix Renaudot 1980 62 1 1981 85313
— Pulitzerprijzen 1980: 6211 en 63/1; 1981: 82513
— Shakespeareprijs 1980: 6211
— Staatsprijs der Nederlandse letteren 1980. 6111
— Staatsprijs voor kinder- en jeugdliteratuur 1979: 62/1
— Staatsprijs voor toneelliteratuur 1976-'78 (België): 6211
— Staatsprijs voor jeugdliteratuur 1977-'79: 85311
— Wijnaends Franckenprijs 1981: 85311

MUZIEK

— Boy Edgarprijs 1980: 6212; 1981: 85311
— Erasmusprijs 1980: 6212
— Edisons 1981: 85311
— Ernst von Siemensprijs 1980: 62/3
— Mathijs Vermeulenprijs 1980: 6311; 1981: 85312

THEATER, FILM. RADIO EN TV

Prijzen:
— Albert van Dalsumprijs 1980: 6311
— Albert van Dalsumprijs 1979-'80: 85313
— Arkprijs voor het vrije woord 1981: 85313
— Arlecchino 1980: 6311
— Colombina 1980: 6311
— Edmond Hustinxprijs 1979: 6311; 1980: 6311
— Filmfestival van Cannes 1980: 6311; 1981: 85313
— Filmfestival van Locarno 1980: 6312; 1981: 85313
— Filmfestival van Moskou 1981: 853'3
— Filmfestival van Venetië 1980: 6312; 1981: 85411
— Filmfestival van West-Berlijn 1980: 6312; 1981: 85411
— Golden globes 1980: 6312; 1981: 85411
— Gottmerprijs 1980: 6313
— Gouden harp 1980: 6313
— Gouden roos 1980: 6313
— Hans Snoekprijs 1980: 6313
— Johan Kaartprijs 1979-'80: 63/3
— Louis Dellucprijs 1979: 6313; 1980: 6313
— Louis d'Or 1980: 6313
— Nipkowschijf 1980: 6313; 1981: 85411
— Oscars 1980: 6313; 1981: 854/1
— Pisuisseprijs 1981: 85413
— Prix Italia 1980: 6411
— Prijs van de kritiek 1980: 6412; 1981: 85413
— Pulitzerprijs 1980: 6412
— Sonningprijs 1981: 85413
— Theo d'Or 1980: 6412
— Tony awards 1980: 6412; 1981: 85413
— Visser-Neerlandiaprijzen 1980: 6413
— Zilveren Reissmicrofoon 1980: 6413: 1931: 85413

LESOTHO

Cuba: dipl. betr. aangeknoopt 66413
Mozambique: bez. Machel 66612
Oppositie: binnenl. onrust, bomaanslagen 663/3
Regering: reorgan. kab. 66313
Sowjet-Unie: dipl. betr. aangeknoopt 66413
Verkiezingen: aangekond. 66313
Zuid-Afrika: Lesotho beschuld. Z.-Afrika v. verantwoordelijkh. v. onrust. overl. Jonathan m. Botha 66411

LIBANON

Algemeen: Beiroet na de Syr. terugtrekking 24211 e.v.: doden 1980 25711
Arabische iiga document inz. Z Libanon 285 1
Falangisten: gevechten t. Falang. militie en Syr. troepen 24111 e.v.; Falang. overwinning in de „oorlog v. d. christenen" 24313; positie Falang. in Beiroet. gevechten op div. punten in de hoofdstad 24611; gevechten in Zahle (dec. 1980) tussen Falang. en NLP, vijf Syr. gedood, Syr. artilleriebeschieting, akk. 26011
Gewelddaden. aanslag op ex-pres C Chamoun en op B Gemayel 242 1; moordaanslagen en ontvoeringen 245/2
Israël: hervatt. Isr. operaties in Z.-Libanon 24613
Regering: aftreden kab.-Hoss 24312; formatie-Solh mislukt, nw. kab. onder Wazzan 24412
Sjiïeten: botsingen tussen Amal en Palest., prot.staking Amal 242/1
Syrië: gevechten t. Falang. militie en Syr. troepen 24111; prem. Wazzan in Damascus, overl. min. v. buitenl. zaken, pres. Sarkis overl. in Damascus met pres. Assad 26013
Zuid-Libanon: ontwikk. (apr.-juni 1980) 24213; verlenging UNIFIL-mandaat 24312; hervatt. Israël. operaties in Z.-Libanon 24613; verlenging UNIFIL-mandaat 25711: verdere ontw. 25711; gen.-maj. Callaghan command. UNIFIL a. opvolger v. gen.-maj. Erskine 25812

LIBERIA

Algemeen: ontw. sinds afkond. staat v. beleg 52312
Buitenlandse koers: wijzig. 52413
Frankrijk: arrest. zoon Tolbert in Franse ambass. 52411
Grondwet: aankond. nwe. grondwet 52512
OAE: reacties Afr. staten op staatsgreep 52313; overl. m. Afr. staatshoofden z. result. 52411
Oppositie: vrijlat. gevangenen, verdere jurid. stappen 52412; doodvonnissen v. milit. 52513
Regering: officiersrangen v min. 52611

LIBIË

Algemene Volkscongres: zitt. jan. 1981, wijz. in secretariaat 40012; samenstell. Alg. Volkscomité 40013
CAR: dipl. betr. d. CAR verbroken 19711
Frankrijk: wijzig. in Franse houd. jegens Tsjaad en Libië 77313
Gambia: Gambia verbreekt dipl. betr. 47/1
Ghana: dipl. betr. d. Ghana verbreken 52211
Marokko: Libië biedt bemidd. tussen Marokko en Polisario aan 70912
Mauretanië: drie Lib. dipl. uitgewezen 221/1; prem. Bneyara in Libië, Kadhafi stelt fusie Mauretanië–Westel. Sahara voor. Kadhafi in Mauretanië, Kadhafi's voorstel verworpen 43211
Niger: Niger verkoopt uranium a. Libië 52613; wantrouwen jegens Libië 52711
Nigeria: min. Triki in Lagos 5112
Sahara: Libië biedt bemidd. tussen Marokko en Polisario aan 70912
Soedan: Kadhafi biedt Soedan. leger hulp aan en betuigt steun a. Soedan. opp. 22411; Soedan verbr. dipl. betr. 66713; Lib. bommenwerper neergeschoten, Soedan beschuld. o. Lib. bombardementen in Westel. grensgebied m. Tsjaad 66813
Svrië: Assad in Bengasi. fusie m. Libië opgeschort 36812
Tsjaad: fusie tussen Libië en Tsjaad aangek. tijdens bez. Oueddei a. Tripoli 4911; Frankr. veroord. fusieafspraak 4912; 12 Afr. leiders veroord. fusiebesluit in Lomé 49/3; Franse milit. maatr. 4913; berichten o. Lib. milit. interventie in burgeroorlog Tsjaad 4913 e.v.; geruchten o. een pro-Lib. staatsgreep in Tsjaad, Tsjaad eist terugtrekk. Lib. troepen vóór 31-12-'81. terugtrekk. Lib. troepen uit N'Djamena voltooid op 15-li-'81 769/2; verzet in Tsjaad t. voorgestelde unie m. Libië en de Lib. milit. aanwezigh. 77011
Verenigde Staten: berichten o. plannen pres. Reagan te vermoorden a. NAVO-min.raad voorgelegd 838 1

LIECHTENSTEIN

Economie: wetgeving m.b.t. brievenbusfirma's, pol. spanningen in Landdag. aftreden vice-prem Kicber. brievenbusfirma's aangepakt 91/2
Parlement: spanningen in de Landdag 91 2
Regering: aftreden Kieber 9112

LUXEMBURG

Egypte: bez. Sadat 70413
Regering: nwe. min. v. buitenl. zaken 10413
Zomertijd: invoering 26313

MALAWI

Regering: mutaties kab. 20812

MALEDIVEN

Oppositie: vonnissen inz. komplot 41611

MALEISIË

Amnestie: vrijlat. pol. gevangenen, opheff. verbod inz. Mahathirs boek 75011
Justitie: hervatt. terechtstell. 75011
Noodtoestand: constit. amendement ggk. d. parl. 74813
Politieke partijen: Hussein bin Onn afgetreden a. voorz. UMNO. Mahathin bin Mohammed opvolger 74912
Regering: Mahathin bin Mohammed volgt Hussein bin Onn op als fed. prem., reorgan. kab. 74912
Sabah: parl.verk., Berjaya-voorz. Datuk Harris Saleh herben. a. prem. 74813
Serawak: nwe. prem. 73613
Sowjet-Unie: drie Russen uitgewezen 75011
Thailand: 1.800 moslems uit Z.-Thailand n. Maleisië 56011
Verenigingen: amendement op de Societies Act v. 1966 ggk. d. parl. 748/3
Verkiezingen: parl.verk. in Sabah 74813

MAROKKO

Algerije: oproep t. samenw. v. koning Hassan 70911
Israël: Isr. onthullo. geheime besprek. Dayan en Peres met kon. Hassan II 84811
Libië: Libië biedt bemiddel. tussen Marokko en Polisario aan 70912
Mauretanië: beschuld. v. deeln. a. mislukte staatsgreep 22113; Mauret. beschuld. d. Marokko ontkend, Mauret. verbr. dipl. betr., Marokko volgt 22211; herst. dipl. betr. 710/2
Sahara: gevechten in Z.-Marokko (mei-sept. 1980) 70513; verdere gevechten (sept. 1980-mei 1981), aanleg Marokk. veiligh.gordel 7071 2; Marokko stemt in m. referend. 70913

MAURETANIË

Algemeen: ontw. sinds mislukte staatsgreep v. 16 maart 43113
Algerije: steun Algerije aan Mauret. bewind, bez. Haidalla 22211

Frankrijk: terugtrekk. Franse troepen 219'3
Grondwet: tekst nwe. grondwet gepubl. 221/1
Justitie: invoering islam-wet 22013: veroord. ex-pres. Oued Daddah en ex-min. Ba Abdel Kader 22112
Libië: drie Lib. dipl. uitgewezen 221/2; prem. Bneyara in Libië, Kadhafi stelt fusie Mauretanië–Westel. Sahara voor, Kadhafi in Mauretanie 43211; Kadhafi's voorstel verworpen 43211
Marokko: beschuld. v. deelname a. mislukte staatsgreep 22113: Mauret. beschuld. d. Marokko ontkend, Mauret. verbr. dipl. betr., Marokko volgt 222/1; herstel dipl. betr. 710/1
Oppositie: arrest. drie oud-min. 22011: bewegingen in het buitenland 22111; scholierenstaking 221/2
Regering: ben. burgerreger. 22013; poging t. staatsgreep verijdeld, leiders Oued Sidi en Oued Ba Abdel Kader ter dood veroord. en terechtgesteld 22113; einde experiment m. burgerreger.. nw. kab. o.l.v. lt.-kol. Taya 43212
Senegal: betrokkenh. bij mislukte staatsgreep in Mauret. úntkend, Mauret. opp.leiders uitgewezen 22211
Slavernij: afschaffing 22011

MEXICO

El Salvador: Frans-Mex. erkenn. FMLN-FDR 81513; negen staten tek. Frans-Mex. verkl.. reacties uit de regio en VS 81611
Nicaragua: olie-overeenk. 19213

MIDDEN-OOSTEN

Algemeen: aantal Palestijnen 60813
Arabische Liga: hoofdkwartier naar Tunis. ben. nwe. secr.-gen., maatr. t. Egypte 28411; 12 Arab. reger. verbreken dipl. betr. m. Egypte (apr.-mei 1979) 28411; 10de Arab. topconf. te Tunis (nov. 1979), Libanon-document en slotverkl. 28412; vierde conf. standvastigh.-front te Tripoli (apr. 1980), vorming milit. commando aangek., erkenn. Saliararep., verzoening Libië–PLO 28513; Arab. min.conf., 11de Arab. topconf. te Amman (nov. 1980). Syr.–Jord. conflict 28711
Frankrijk: rondreis wres. Giscard 15112 e.v.
Israëlisch-Arabisch 'conflict: uitvoer. Eg.-Isr. vredesverdrag 69711; UNEF vervangen d. UNTSO 698/1; Saoedisch vredesplan v. M.-O. v. kroonprins Fahd 71813; reacties 71912; verleng. UNDOF-mandaat t. 30 nov. '81 720/1
PLO: document Arab. Liga inz. Z.-Libanon 28511; verzoening m. Libië 28611; 14de en 15de zitting PNC. 4de congres Al Fatah, toenadering PLO–Jordanië 331/1 e.v.; moorden op PLO-function., o.w. Z. Mohsen 33512; dipl. erkenn. d. 117 landen 34812; ontmoet. v. Arafat m. Kreisky en Brandt te Wenen 34812: dipl. betr. Turkije–PLO, Arafat in Ankara 34911; PLO-bemidd. bij bezett. Eg. ambass. in Ankara 34912; Arafat in Madrid 34912: Arafat in Lissabon. opening PLO-bureau 35011; relatie PLO–Griekenl. 35012; officiele erkenn. PLO d. Oostenrijk, ontmoet. Kreisky–Arafat 35012; India verleent PLO dipl. status, bez. Arafat 35111; PLO-erkenn. d. Nicaragua 351/2; overleg Kaddoumi met François-Poncet 35112; Kaddoumi in Rome 35113; Arafat in SU en Roemenië 352/1; PLO-vertegenw. in Brussel doodgeschoten 39412; leider PLO-bureau in Khartoem uitgewezen 66713; Sadat roept op t. vorm. Palest. reger. in ballingschap, semi-off. Eg. delegatie in PLO-hoofdkwartier, Sadat veroord. Arafat 72013

MOZAMBIQUE

Bulgarije: bez. Machel 66513
DDR: bez. Machel 66513
Economie: aankond. econ. hervorm. 665/1
Frankrijk: Frans burgervliegtuig neergeschoten 62212; bez. Chissano 666/3
Oppositie, arrest. en terechtstel]. 621/1: sabotage Cabora-Rassa 62212; Mozamb. piloot n. Z.. Afrika uitgeweken 62212; berichten n. gevechten 622/3; positie MNR 62312; amnestie, vrijlating pol. tegenstanders, doodvonnis 665/2
Portugal: bez. Chissano 66613
Regering: ontslag min., wijzig. kab. 66413: min overleden 66512
Roemenië: bez. Machel 66513
Soujet-Unie. bez Russ. oorlogsschepen 621/2; vriendschapsbez. Machel. akk.. gemeensch. verkl. 66611
Swaziland: bez. Machel, overl. met koning Sobhoeza II, koning Moshoesho II v. Lesotho en pres. Masire v. Botswana 66612
Verenigde Staten: uitwijz. Am 62113
Zimbabwe. vluchtelingen uit Mozambique 622/2; overl Machel–Mugabe in Beira, akk. o. gezamenl. operaties om rebellenactiviteit een halt toe te roepen 62412; off. bez. pres. Machel 624'3
Zuid-Afrika: Zuidafr. aanval op ANC-doelen bij Maputo 620/3; grensincident 62211

NAMIBIË

Zuid-Afrika: Zuidafr. invallen in Angola tegen SWAPO-bases sinds eind 1979 56113 e.v.

NAOEROE

President: DeRoburt d. parl. a. pres. herk. 41613
Regering: nw. kab. 416/3
Verkiezingen: winst v. DeRoburt 41613

NECROLOGIEËN

Ahlers, C., Duits journalist en politicus 3013
Aler, J. A., oud-pres.-dir. KLM 95/2-1982
Amerasinghe, H. S., Ceylonees dipl. 63712
Andriessen. H. F.. Nederl. componist 63712
Anseele jr.. E., Belg. politicus 63713
Auchinleck, sir C. J. E.. Brits veldmaarschalk 63713
Bachman, B., Deens-Nederl. komiek 857/3
Baird, T.. Pools componist 85713
Bakema, J. B.. Nederl. architect 63713
Barber, S.. Am. componist 638/1
Barrow, J. L., oud-wereldkampioen boksen 638/1
Betancourt, R., oud-pres. Venezuela 857/3
Bohm, K., Oostenrijks dirigent 85811
Bradley, O. N., Am. generaal 63811
Brandt, W., Nederl. dichter 95/2-1982
Brassens, G., Frans zanger en componist 85811
Breuer, M. L.. Am. architect 63812
Campora, H., Argent. politicus 3013
Carrnichael, H. H.. Am. songdichter, pianist en acteur 95/2-1982
Chayefsky, P., Am. toneelschrijver 85813
Clair, R., Frans filmregisseur 63813
Collard, L., Belg. staatsman 63911
Coleman, W. J.. Am. jazztrompettist 85813
Cronin, A. J.. Brits arts en schrijver 63911
Dahlem, F., Duits politicus (DDR) 95/3-1982
Dayan, gen. M., oud-min. Israël 84711
Debrot, N.. oud-gouvern. Nederl. Antillen 859/1
Doeve. E.. Ned. tekenaar 63912
Donner, J., oud-pres. Hoge Raad 63912
Dönitz. K., Duits milit. 3013
Donskoi, M. S., Russ. filmregisseur 639/3
Dostal, N., Oostenrijks operettecomponist 85911
Douglas, D. W.. Am. vliegtuigbouwer 63913
Douglas, M.. Am. acteur 85911
Durant, W. J., Am. filosoof en historicus 859/2
Duynstee, mr. F. J. F.. Nederl. hoogleraar 640/1
Dwan, J. A., Can. cineast 95/3-1982
Emde Boas, prof. dr. C. van. Nederl. hoogleraar 85912
Euwe, prof. dr. M., oud-wereldkampioen schaken 85913
Fabricius. J. J., Nederl. schrijver 95/3-1982
Fawzi, M., oud-prem. Egypte 64011
Frederika, ex-koningin Griekenland 640 1
Gance, A., Frans cineast 85913
Gielen. J. J., Nederl. politicils 86011
Gopailawa, W., oud-pres. Sri Lanka 64012
Grieshaber. H. A. P.. Duits graficus 640/2
Haiey, W. J., km. rock'n'roll-zanger 64013
Hattum, J. van. Neaerl. dichter 860/1
Head, E., Am. kostuumontw. 86011
Heylen, mgr. V. L., Belg. theoloog 64013
Hemel, O. van, Nederl. componist 860/2
Holden, W.. Am. filmacteur 860/2
Hörbiger, P., Oostenrijks acteur 66911
Kelk, C. J., Nederl. dichter, romanschrijver en criticus 96/1-1982
Kondrasjin, K. P., Russ. dirigent 66911
Kosygin, A. W.. prem. SU 31/1
Kraayvanger, H. M. J. H., Nederl. architect 86013
Krelage, J. A., Nederl. koordirigent 861/1
Kreuder, P., Duits componist 66911
Krleia, M.. Joegoslavisch literator 96/1-1982
Lacan, J., Frans freudiaans psycholoog 86111
Leander. Z. S., Zweeds zangeres en actrice 66912
Lemaire, C. J., Nederl. componist 66912
Lenya, L., Duits actrice 86111
Lilienthal, D. E., Am. geleerde 66913
Maatje, F. Ch., Nederl. hoogleraar 86112
Maeght, A., Frans kunstverzamelaar 86112
Mandelstam-Khazina, N J., Russ. auteur 31/1
Mao Toen, Chinees schrijver 66913
Marley, R. N., Jamaïcaans zanger 66913
McEwen, Sir J., Austral. poiiticus 15713
McLuhan, M. H., Canadees socioloog 3112
Mehring, W., Am. schrijver 86112
Miller, H, V.. Am. schrijver 1211
Montale, E., Ital. dichter 86113
Montgomery, R., Am. filmacteur 86113
Moses, R., Am. architect 86211
Nobel, F. de, Nederl. dirigent 67011
Nolf. W. de, Belg. uitgever 86211
Northrop, J. K.. Am. luchtvaartpionier 67011
Owens, J. C.. (Jesse), Am. atleet 12/2
Ozinga, J., oud-voorz. NCRV 1212
Paap. W., Nederl. musicoloog 862111
Paasio, K. R., Fins politicus 1212
Pagliero, M., Ital. filmregisseur 1213
Pahlevi, M. R., ex-sjah Iran 3112
Parri, F.. Ital. politicus 96/2-1982
Pella, G., Italiaans politicus 67011
Pelt, A., Nederl. journalist 67012
Pepping, E.. Duits componist 67013
Person, B., Nederl. journalist 67013
Persoons, F., Belg. politicus 67013
Polak, prof. mr. C. H. F., oud-min.v. justitie 67111
Porter, K., Am. schrijfster 1213
Praag, prof. dr. J. Ph van, opricht. Human. Verbond 67112
Rahman, Z., pres. Bangladesh 37011
Richter, K., Duits organist 67112
Riel, mr. H. van, Ned. politicus 1213
Robles y Quinoes, J. M. G., (Gil Robles), Spaans politicus 1213
Roeha, G., Braz. filmregisseur 86211
Roedenko, R. A., Russ. jurist 67113
Romme, dr. C. P. M.. Ned. politicus 1311
Rutten, dr. F. J. Th., Ned. psycholoog 1312
Ryelandt, baron D., erevoorz. persagentschap Belga 86212
Sadat, M. A., pres. Egypte 84313 e.v.
Salomons, A. M. F., Ned schrijfster 1312
Sanguinetti, A., Frans politicus 1313
Saroyan, W., Am. schrijver 67113
Sartory, K., Nederl. reclameman en tekstschrijver 86212
Sartre, J.-P., Frans filosoof en schrijver 13/3 e.v.
Savang Vatthana oud-koning Laos 67211
Schey, H., Nederl. zanger 86212
Sellers. P., Brits acteur 1511
Seper. F., kardinaal 96/2-1982
Serocki, K., Pools componist 67212
Shoekairy, A. A., Palest. politicus 1511
Smit, G. W., Nederl. dichter en journalist 96/3-1982
Smit, J.. leidster feminist. beweging Nederland 86213
Snoek, P., Vlaams schrijver en dichter 86213
Snow, Lord Ch., Brits romanschrijver 1512
Someren-Downer, G. v. (Haya), Ned. politica 16/1
Somoza Debayle, gen. A., oud-pres. Nicaragua 191/2
Speer, A., Duits min. v. oorlogsindustrie in WO II 862'3
Spot, ridder J. M., Belg. bankier 16/1
Spychalski, M., Pools politicus 16/1

Sutherland, G. V., Brits beeldend kunstenaar 16/1
Sijes, B. A., Nederl. geschiedschrijver en onderzoeker 86311
Tenhaeff, dr. W. H. C., Nederl. hoogleraar 86312
Terborgh. F. C.. Nederl. schrijver 672/3
Thijsse, prof. ir. J. P, oud conrector v. h. Institute of Social Studies 68812
Torrijos, Herrera, gen. O., pres. Panama 55511
Trifonow, J. W., Russ. schrijver 86312
Troclet, L.-E., Belg. politicus 1612
Tsjerwenkow, W., Buig politicus 16 2
Urey, H. C., Am. chemicus 86313
Urrutia, M., oud-pres. Cuba 86313
Valentin, Th., Duits schrijver 3212
Veld, mr. J. in 't, Nederl. oud-minister 68812
Velde, A. G. van, Nederl. schilder en tekenaar 96/3-1982
Verolme, C., Nederl. scheepsbouwer 68812
Voormolen, A. N.. Ned componist 16/2
Wagner, U.. leidster Wagnerfestspiele 32 2
Waldock, sir C. H. M.. pres. Int. Gerechtshoi 86411
Walsh, R.. Am. filmregisseur 3213; 68813
Walsum, G. E., Ned. politicus 1613
Ward, B., Brits journaliste 86411
west, M., Am. filmactrice 1613
Wilkins, R., Am. burgerrechtenleider 86411
Wiiliams, E. E., prem. Trinidad en Tobago 25612
Wit, J., Ned. theoloog en dichter 3213
Wood, N., Am. filmactrice 86412
Wyler, W., Am. filmacteur 86412

NEDERLAND

ALGEMEEN

Bevolking: ontwikk. in 1980 32513
Justitie: TK aanv. leegstandwet kab. 264/1; moties 26412; definitieve versie leegstandwet 264/2
Militaire zaken:
— Algemeen: Ned. positie inz. plaatsing raketten v. middellange afstand in W.-Europa tijdens bijeenk. NAVO-comité v. verdedigingsplannen 41013
Onderwijs:
— Algemeen: medezeggenschap v. pers.. ouders en leerlingen 45712; beginselennota volw.-educatie verschenen 45811
— Basis: nw. wet op basisonderw., behand. in TK 45611; art.gewijze stemming, amendementen 45612: eindstemming 45711
— Hoger: TK akk. m. twee-fasenstructuur wetensch. onderw., voorgesch. 44112; inhoud v. h. wetsontw. Pais-Braks 44113; behand. d. TK 44312; wetsontw. pedagogische acad. basisonderw. inged. 45713; ontw.wet hoger beroepsonderw. n. Kamer 47211; ontw.wet wetensch. onderw. 1981 n. Kamer 47213; achtergrond en doel 47213; hoofdlijnen 47311
Tweede Wereldoorlog: eenmalige uitkering aan door Japanners geïnterneerden 41412; TK unaniem akk. 41413
Volksgezondheid: TK aanv. wetsontwerp abortus v. kabinet, voorafgegane ontw., eerste nota v. wijzig. 84111; overleg VVD met PvdA en D'66 o. gemeensch. initiatief-ontw. mislukt 8412; voorwaarden CDA v. steun a. ontw. kab. 8413; initiatief-ontw. v. PvdA en D'66 8413; nwe. voorst. t. wijzig. v. kab.ontw. 8511; WD-amendementenvoorgesteld 8512; mondelinge behand. in TK 8513; stemmingen 8612; EK aanv. wetsontw. abortus 33913; demon. v. vrouwen op Binnenhof met geweld uiteengedreven 34011; behand. in EK 34011
Zomertijd: invoering 26313

ECONOMISCHE, FINANCIËN EN SOCIALE ZAKEN

Arbeid: werkloosh. dec. 1980 en heel 1980 13412; progr. aanvullende werkgelegenh. gefinanc. uit accijnsverh. benzine en dieselolie 21312; reacties pol. partijen 21313; reacties maatsch. organis. 21411; jaarverslag arbeidsmarkt 1980 34012; ontwikk. 34013; het beleid 34111
Bankwezen: achteruitgang besparingen 32413
Bedrijfsleven: garantie part. participatiemij. 34312; adv.cie.-Wagner o. industriebeleid, conclusies en aanbevelingen, samenstell. adv.cie. 39311; investeringsvolume 1980 gedaald 41412
Begroting: brief prem v Agt o. heroverweging collect. uitgave!? 135 2 e.v ; uitwerk voorst heroverweging 13711; voorgesch. 13811; ombuigingen collect. sector 21311; voorjaarsnota uitvoering begrot. 32412; voorjaarsnota uitvoering begrot., tweede versie 50312; nadere tegenvallers voorbehouden 503/2 belastingopbrengsten lager 50313; begrot.-1982 en Miljoenennota ingediend 61213; reacties pol. partijen 615/2; reacties maatsch. organ. 61513; perscomment. 61713 e.v.; nota beleidsbijstelling begrot.-1982 80413
Belastingen: wijzig. belast.heffing per 1-1-'81 2112 e.v.; accijnsverh. benzine en dieselolie 213'2; maatr ter voorknming v belastingfraude m. spaarbiljetten a. toonder 291/1 e.v.
Betalingsbalans: resultaten in 1980 265/3
Economische ontwikkeling: brief prem. v. Agt o. heroverweging collect. uitgaven 13512 e.v.; uitwerk. voorst. heroverweging 13711; voorgesch. 13811; ombuigingen collect. sector 213/1; progr. aanvullende werkgelegenh. gefinan. uit accijnsverh. benzine en dieselolie; reacties pol. partijen 21312; reacties maatsch. organ. 21411; verkenning CPB „De Nederl. economie in 1985" 229/3 e.v.; adv.cie.-Wagner o. industriebeleid, conclusies en aanbevelingen, samenstell. adv.cie. 39311; rapp. ambtel. werkgroepen heroverweging collectieve uitgaven 41212; nation. bestedingen in 1980 gedaald 50411; macro-econ. verkenning 1982 61612; perscomment. 61713 e.v.

Energie:
— Aardgas: reserves per 1-1-'81 41313
— Aardolie: reserves per 1-1-'81 41213
Faillissementen: faillissementen 1980 32511
Handel: stagnerende verkopen bij detailhandel in 1980 32511: buitenl. handel in 1980 32512
Inkomensbeleid: wetsontw. regel. inkomens vrije beroepen 27712; rapp. soc. en cult. planbureau „Profijt v. d. overh. in 1977", denivellerend effect v. subsidie-uitgaven 34211
Lonen: min. (jeugd)loon per 1-1-'81 13411; overgangsregeling min. jeugdloon 13412; min. jeugdloon per 1-7-'81 42611
Loon- en prijsbeleid: beperkt loonmatigingsbesluit 1981 9/3; prijsbeleid 2de helft 1981 503/3; geen fundamentele verandering 50313; reacties 50411
Munt: result. steekproefonderz. naar function. muntsysteem 27812; wijzig. muntstelsel op komst 27812; cent wordt afgeschaft 27813; invoering muntstuk v. f 5,— 27911
Nederlandsche Bank (De): dr. W. F. Duisenberg pres., dr. A. H. E. M. Wellink lid directie 26512: jaarverslag 1980 29211 e.v.; reacties maatschappelijke organ. 29313
Prijzen: prijsindexcijfers v. d. gezinsconsumptie v. werkn.gezinnen, dec. en jaar 1980 13511; prijsbeleid 2de helft 1981 50313; geen fundamentele verandering 50313: reacties 50411
Scheepsbouw: exportvergunning v. levering duikboten a. Taiwan 11911; eerste uitspraak TK, instemming 11913; tweede uitspraak TK, afwijz. 12011; Chin. reactie 12012; reger. houdt vast a. duikbootorder Taiwan 19813; brief a. TK 19813; Chin. reactie 19911; derde TK-debat 19912; reger. gesteund 19913
Sociale verzekeringen:
— Algemene Arbeidsongeschiktheidswet (AAW): grondslagen per 1-1-'81, premiepercentages per 1-1-'81 11/1; grondslagen per 1-7-'81 426/3; premiepercentage per 1-7-'81 427/1
— Algemene Kinderbijslagwet (AKW): uitkeringen per 1-1-'81 1012; premiepercentages per 1-1-'81 1112; kinderbijslag gedeeltel. leerplicht. afgeschaft 27811; premiepercentage per 1-7-'81 427/1; kinderbijslagen m.i.v. 1-7-'81 427/1
— Algemene Ouderdomswet (AOW): premieuitkeringen per 1-1-'81 1013; premiepercentages per 1-1-'81 11/1; premie m. 0,5% verh. per 1-7-'81 213/1; vak.uitkering 34113; uitkeringen per 1-7-'81 42611; premiepercentage per 1-7-'81 42711
— Algemene Weduwen- en Wezenwet (AWW): uitkeringen per 1-1-'81 1013: premiepercentages per 1-1-'81 1111; vak.uitkering 34113; uitkeringen per 1-7-'81 426/1; premiepercentage per 1-7-'81 427/1
— Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ): premiepercentages per 1-1-'81 1111; eigen bijdrage m.i.v. 1-1-'81 113; premiepercentage per 1-7-'81 42711; eigen bijdrage per 1-7-'81 427/3
— Werkloosheidswet (WW): verleng. eis gewerkte dagen gaat in op 1-4-'81 34112; daglonen per 1-7-'81 42613; premiepercentage per 1-7-'81 42711
— Wet Werkloosheidsvoorziening (WWV): grondslagen per 1-1-'81 1111; premiepercent. per 1-1-'81 1111; premie m. 1% verh. per 1-7-'81 213/1; betere afstemming toepassing sanctie WWV 341/2: verleng eis gewerkte dagen gaai in op 1-4-'81 341/2
— Wet op de Arbeidsongeschiktheidsverzekering (WAO): grondslagen per 1-1-'81 1111; premieperc. per i-1-'81 1111; premiepercentage per 1-7-'81 42711
— Ziekenfondsverzekering werknemers (ZFW): premiepercent. per 1-1-'81 1111; toelat. grens en premies bejaard. ziekenfondsverz. 1112; reductieregel. Vrijwill. ziekenfondsverz. 1113; premiepercentage per 1-7-'81 42711; bejaardenziekenfondsverz. per 1-7-'81 427/2; reductieregel. vrijwillige ziekenfondsverz. 42712
— Ziektewet (ZW): premiepercentage per 1-7-'81 42711
vakbeweging: NVV en NKV opgeheven en gefuseerd in FNV 72613; toespraak Spit en Kok 72711; samenstell. FNV-bestuur 727/2
Volkshuisvesting: TK aanv. leegstandwet kab. 26411; moties 26412; definitieve versie leegstandwet 26412; hypothekenmarkt bleef in 1980 teruglopen 34313; woningbouw in 1980 343/2

POLITIEK (Binnenlandse)

Gemeenten:
— Utrecht: mevr. M. W. M. Vos-van Gortel ben. t. burgem. 19911
Politieke partijen:
— Algemeen: kernpunten in de partijprogr. 354
— Partij van de Arbeid: „Waakgroep" v. PvdA-leden 37711
Provincies:
— Algemeen: commissarissen v. d. koningin in de 11 prov. 26613
— Groningen: H. J. L. Vonhoff comm. v. d. koningin 20011
— Utrecht: mr. P. van Dijke comm. v. d. koningin 20011
Regering: kab.-Van Agt biedt ontslag aan 37412; kab.formatie begonnen 37412; adviezen fractievoorz. grote partijen 37413; adviezen kleine fracties 37513; Lubbers en De Koning (CDA) a. informateurs aangewezen 37612; eerst onderz. n. mogelijkh. v. coalitie v. CDA, PvdA en D'66 37613; „Waakgroep" v. d. PvdA 37711; verloop kab.formatie, strijd om het prem.schap 54513; eerste conclusies formateurs (25 juli) 54611; reacties op voorst. informat. 54613; akk. o. prem.schap Van Agt, E. van Thijn (PvdA) derde informat. 54713; zetelverdeling 54811; problemen en verdeeldh. bij CDA 54911; slot eerste informatiefase, eindverslag informat. 54912 e.v.; conclusies inform. Lubbers, De Koning en Van Thijn o. het te voeren finan. en sociaal-econ. beleid, Lubbers voorn. opsteller 56711 e.v.; conclusies inz. de kernwapens 57313; comment. op finan.-sociaal-econ. deel v. progr.-conclusies informat. v. Nederl. Bank 58311; CPB 58313; Raad v. Centr. Ondern.organ. 58411; FNV 58413; CNV 58511; MHP 58513; NKOV en NCOV 58611; brede coalitie CDA–PvdA–D'66 tot stand gebracht. samenstell. kab., portr. min. 593 e.v.; staatssecr. 59513; Van Agt format., eindverslag. notitie-Van Thijn o. positie PvdA-bewindslieden i.v.m. kernwapenpol. 59711; comment. CDA, PvdA en D'66 op eindverslag informat. 59713 e.v.;

format.poging Kremers en Va Thijn 599/2; verloop form. Kremers en Van Thijn 629/3 e.v.; Van Agt werpt probl. op d. interview AVRO-radio 63011; slotonderhand. Kremers en Van Thijn 63012; oordeel gevraagd a. fracties CDA, PvdA en D'66 a. beoogde coalitiepartners, reactie PvdA en D'66 positief 63012; verdeelde reactie CDA, format. treden terug 63112; adv. fractievoorz. 63113 e.v.; De Gaay Fortman inform., Van Agt treedt af a. fractievoorz. 63413; Lubbers opvolger Van Agt 63612; partijen bereiken overeenstemming 63613; Nederl. kab.formatie hervat na val kab.-Van Agt II; voorafgegane ontw., afleggen reger.verkl. uitgesteld, kritiek TK-voorz. Dolman 737 e.v.; debat TK 73811; kab. vindt geen oplossing; stelt portefeuilles ter beschikking 73812; formatieadviezen fractievoorz. 73912; De Galan en Halberstadt inform. 73913; debat TK o. crisis 74011; verslag werkzaamh. inform. 74012: kab.-Van Agt II hersteld 74111; voorst,. inform. 74111; enkele reacties 74112; voorst. inform. De Galari en Halberstadt (integraal) 756/1 e.v.; reger.verkl. kab.-Van Xgt II 774/3 e.v.; reger.verklar. (slot) 80411; debatten o reger.verklar. 80511; fractiestandpunten 805/3 e.v.

Staten-Generaal:
- Algemeen: Staten-Generaal begint nw. zittingsjaar 41211; zitt. 1981 gesloten 611/3; zitt. 1981-'82 geopend, troonrede 61113 e.v.
- Eerste Kamer: verk.. uitslag, zetelverdeling, wisseling v. leden, samenstell. 37313
- Tweede Kamer: inkomen Kamerleden wordt gekort 34113; CDA–VVD-coalitie verliest meerderh. 353 e.v.; verk.campagne 35611; volledige stembusuitslag 35611; uitslagen in de 11 prov. 35711: uitslag in de 4 grootste gemeenten 35813; samenstell. TK 35911: verdeling restzetels 360/1; opiniepeiling voor de verk. 36011; analyse verk.uitslag 36013: reacties politici 36211; reacties maatsch. organ. 37212; perscomment. 37213 e.v.; Dolman a. voorz. herkozen 73811; reger.verkl. kab.-Van Agt II 77413 e.v.; reger.verkl. (slot: 80411 e.v.; debatten o. reger.verkl. 80511; fractiestandpunten 80513; kwestie v. NAVO-besluit o. modern. kernwapens 80812; antw. reger. 808/3; min.-pres. vraagt uitstel antw. in tweede termijn 80912; debat afgerond, moties 80913 e.v.

Verkiezingen: TK-verk., CDA–VVD-coalitie verliest meerderh., voorn. verliezer PvdA., D'66 grote winnaar, CDA grootste partij 35311; verk.campagne 35611; volledige stembusuitslag 35612; uitslagen in de 11 prov. 35711; uitslag in de 4 grootste gemeenten 35813; samenstell. TK 359/1; verdeling restzetels 36011; opiniepeiling v. d. verkiezingen 36011; analyse verk.uitslag 36013; reacties politici 36211; reacties maatsch. organ. 37212; perscomment. 37213; verk. v. EK, uitslag, zetelverdeling, wisseling v. leden, samenstell. 37313

POLITIEK (Buitenlandse)

België: eerste officiele bez. koningin Beatrix en prins Claus 316/1; opening Vlaams cult. centr. ,,De Brakke Grond" te A'dam 39511; verdrag inz. Ned. Taalunie d. Vlaamse Raad ggk. 45513: Vlaamse resol. inz. waterverdragen 50212

China (Volksrep.):bez. prem. v. Agt en min. v. d. Klaauw 11812; exportvergunning v. levering duikboten a. Taiwan 11911; eerste uitspraak TK, instemming 119/3; tweede uitspraak TK. afwijz. 12011; Chin. reactie 12012; reger. houdt vast a. duikbootorder Taiwan 19813: brief a. TK 19813: Chin. reactie 19911: debat TK 19912; reger. gesteund 19913

Suriname: bez. min. De Koning mislukt 233/3; Nederl. bedrijfsleven in opspraak 234/3; CONS-overleg met succes hervat 23511; instell. visumplicht v. Sur.. besorek. Ned.–Sur. o. binnenkomst en verblijf wederzijdse onderdanen, nw. akk., Sur. stelt visumplicht voor Neder:. in 236/1; Chin A Sen prijst visumplicht achteraf 23613

Taiwan exportvergunning v levering duikboten a. Taiwan 11911: eerste uitspraak TK, instemming 119/3; tweede uitspraak TK. afwijz. 12011; Chin. reactie 120/2; reger. houdt vast a. duikbootorder Taiwan 19813; brief a. TK 19813: Chin. reactie 19911; derde TK-debat 19912; reger. gesteund 19913

NEPAL

Grondwet: wijzig. 38411

Oppositie: stakingen en boycotactie tegen verk. 384/2

Regering: Thapa t. prem. gekozen 416'2: samenstell. kab. 81613

Verkiezingen: eerste aig verk. sinds 22 jaar. geen partijkand.. winst v. nieuwelingen 3841 3

NICARAGUA

Algemeen: viering eerste verjaardag revolutie 189/3

Bulgarije: bez. juntaleden 192/3

Columbia: conflict continentaal plat 19212

DDR: bez. juntaleden 19213

Duitsland (Bondsrep.): bez. min. Brockmann 219'1

Economie: afzegg. conf. CACM 21912

El Salvador: afzegg. conf. CACM 219/2

Grondwet: conflict o. samenstell. Staatsraad, uitsluiting commun. en arbeidersfront v. Staatsraad 187/3; terugtrekk. partijleden MDN uit reger.functies 18811; install. Staatsraad 188/3; gematigde opp. verlaat Staatsraad 19013

Guatemala: afzegg. conf. CACM 21912

Honduras: spanning Honduras–Nicaragua 1061 1: spanning d. invallen v. oud-Somoza-aanhangers 192/2

Hongarije. bez. juntaleden 19213

Justitie: processen t. ex-Somoza-aanhaneers 192/1

Mexico: olie-overeenk. 19213

PLO: PLO-erkenn. d. Nicaragua 35112

Paraguay: Somoza in Paraguay gedood 19112

Pers: verbod ,,ElPueblo". conflict ,,La Prensa" 189/2

Polen: bez. juntaleden 192/3

Regering: aftreden voorl. reger. (1979), kab.wijzig., samenstell. reger. per 27-12-'79 18712; vertrek twee juntaleden 18811: ben. nwe. juntaleden 189/2; oud-min. Larios gearrest. wegens komplot 19012: gematigde opp. verlaat de Staatsraad 19013: wijzig. in de junta 19111

Roemenie: bez. juntaleden 19213

Sowjet-Unie: bez. juntaleden 19213

Terrorisme: aanslagen komplotten 18913, oud-min. Larios gearr. i.v.m. komplot 19012; Somoza in Paraguay gedood 19112

Tsjechoslowakije: bez. juntaleden 19213

Uitzonderingstoestand: opgeheven 188/2

Verenigde Staten: stopzett. econ. hulp 34413

Verkiezingen: uitstel verk. 19011

NIEUW-ZEELAND

Economie: econ. strategie Muldoon 80112

Regering: div. reorg. kab. 41613

Verkiezingen: Nat. Partij verwerft bij parl.verk. voorl. 46 v. d. 92 zetels 80111

Zuid-Afrika: prut. t. Springboks-tournee 80311

NIGER

Economie: stijg. voedselprod. 52712: internat. hulp 52713

Libië: Niger verkoopt uranium a. Libië 52613; wantrouwen jegens Libië 52711

Mijnbouw: exploitatie en verkoop uranium 526/1; open. uraniumweg 52712

Regering: reorg. kab. 20812; reorg. kab. 816/3

NIGERIA

Algemeen: binnenl. ontw-. 54212

Economie: verdeelsleutel overh.gelden d. parl. ggk. 543/3

Kameroen. grensconflict Kameroen–Nigeria 52212

Libië: min. Triki in Lagos 5112

Onlusten: religieuze onlusten in Kano 52713 e.v.; nwe. onlusten in Kano 54412

Politieke partijen:
- NPP: scheuring 54413
- PRP: breuk na uitstoting gouvern. v. Kano en Kaduna 54213

Regering: samenstell. reger., wijzig. 54212; breuk in reger.coalitie 54411

Staten: afzetting gouvern. v. Kaduna 54311

Zimbabwe: bez. Mugabe 797/2

NOORWEGEN

Economie: prijsstop 55411

Parlement: zetelverdeling na winst Noorse conservat. 60911

Politieke partijen:
- Arbeiderspartij: congres, G. H. Brundtland nwe. voorz. 55313: verk.progr. 60912
- Centrum: verk.progr. 60912
- Christel. Volkspartij: verk.progr. 60912
- Höyre: verk.progr. 60912

Regering: kab.wijzig. 55213; aftred. min.-pres. Nordli, mevr. Brundtland nwe. prem. 553/1; conservat, minderh.reger. o.l.v. prem. Willoch 61013

Verkiezingen: winst v. conservat., verk. uitslagen, zetelverdel. parl. 60911; verk.progr. Höyre, Centrum, Chr. Volkspartij en Arbeiderspartij 60912; verk.campagne 61011

Zomertijd: invoering 26411

OEGANDA

Justitie: vervanging opperrechter 812

Kenia: overleg te Nairobi tussen Moi en Nimeiry o. Oeganda 711

Parlement: DP in parl. 911

President: samenstell. pres. cie (mei 1980) 613; beëdiging Obote, vrijlating Binaisa 813; Muwanga vice-pres. 813

Regering: samenstell. milit. cie en kab. (mei 1980) 612; nw. kab. 813

Soedan: overl. te Nairobi tussen Moi en Nimeiry o. Oeganda 711; overi. te Arusha tussen Muwanga, Nimeiry en Nyerere o. Oeganda 711

Tanzania: overl. te Arusha tussen Muwanga, Nimeiry en Nyerere o. Oeganda 711

Verkiezingen: parl.verk gewonnen d. UPC 511; start verk.campagne, terugk. Obote, uitstel verk. 7/1; perscomment. 911

OMAN

Engeland: bez. Thatcher 44611

OOSTENRIJK

Egypte: bez. Kreisky 720/3; bez. Sadat afgezegd 84311

PLO: Kreisky ontvangt Arafat 34813; off. erkenn. PLO d. Oostenrijk, ontmoet. Kreisky–Arafat 35012

Zomertijd: invoering 26411

OPPER-VOLTA

Regering: samenstell. CMPRN en kab. 40013

Uitgaansverbod: opheffing 54413

PAKISTAN

Algemeen: pol. ontw. na uitstel verk. (okt. '79) 177/3

Justitie: instell. mobiele milit. rechtbanken, afranselingen i. h. openb., verkl. Amnesty 17812; rol civiele rechtbanken beperkt, verzet advocaten 18111
Militaire zaken: herstructurering legertop 18011
Oppositie arrest. weduwe en dochter Bhoetto (8 maart) en tientallen anderen 177/1, poging i. staatsgreep verijdeld 17913; regering in ballingschap? 18012; vrijlating politici; Asghar Khan politiek actief 18012; rol civiele rechtbanken: verzet advocaten: arrestatie Asehar Khan 181 i. protest stueten tegen nwe. belastingheffing 18112: verdere acties van en tegen oppositie 18211; studentenacties, arrestaties 18213
Regering: nw. kab. 20813
Vliegtuigkaping: PIA-toestel gekaapt op binnenl. vlucht d. leden v. „Al Zulfikar", via Kaboel naar Damascus, één passagier doodgeschoten, akk. tussen kapers en Pak reger 54 gevang. uit Pak. vrijgelaten, reactie pres Zia ui Haq 177/1
Zimbabwe: bez. Mugabe 79712

PANAMA

Algemeen. dood Torrijos 55412; opvolging, reacties op dood Torrijos 55511
El Salvador: Panam. prot. t. training Salvadorianen op VS-bases 12411
Panama-kanaal: plan nw. kanaal 12313
Parlement: partiële verk. 12312
Regering: min. Ahumada v. just. en binnenl. zaken afgetreden 12313; nw. kab. 20813
Verenigde Staten: Panam. prot. t. training Salvadorianen op VS-bases 12411
Verkiezingen: partiële verk. 12312

PAPOEA NIEUW-GUINEA

Buitenland: verkl. buitenl. politiek 75111
China (Volksrep.): toestemming v. vestiging v. e. perman. Chinese missie 75112
Politieke partijen: herstel eenheid UP, vorming Panal 75013
Regering: vorming reger.-Chan, mutaties 75012
Vanuatu: PNG-troepen onderdrukken afscheidingsbeweging op Espiritu Santo 15911

PARAGUAY

Nicaragua: Somoza in Paraguay gedood 19112

PERU

Economie: econ. in 1980 11411
Ecuador: grensconflict Ecuador–Peru, voorgeschiedenis 9711; begin vijandelijkh. 9712: bijeenk. ondertekenaars protocol v. Rio de Janeiro 9713; uitnodiging t. directe onderhand. 9713; wapenstilstand 9811: consequenties v. Andespact 9812

POLEN

Arbeid: soc.-econ. onrust, pol. crisis 20111; ontwikk. voor uitbreken v. julistakingen in 1980 20112; stak. v. juli en aug., akk. tussen reger. en arbeidersvertegenw. 20211; ontwikk. na aug. '80, opricht. onafh. vakbonden 20211: berichtgeving o. stak. en nwe. bonden, reacties uit het buitenl. 20311; perscomment. 20412; stakingen i.v.m. arrest., mensenrechten e.d. (eind nov.-dec. 1980) 25112; Boerensolidariteit strijdt vergeefs om erkenning 252/1; strijd om de vijfdaagse werkweek 25212; compromis vakbeweging–reger. 25311: onthulling monument in Gdansk voor slachtoffers onlusten 1970 29913
China (Volksrep.): reactie op event. milit. ingrijpen SU 30111
Corruptie: onderzoek naar gevallen v. corruptie 29911
DDR: grensgebied v. Westerse waarn. gesloten, verwachte militaire manœuvres vonden niet plaats 30111; grensgebied weer opengesteld 30113
Economie: rede prem. Pinkowski t. CC o. econ. hervormingen 254/1
EG: reacties op event. milit. ingrijpen SU 30111
Justitie: erkenning boerenvakbond geweigerd 11513; onderz. n. gevallen v. corruptie 299/1
Militaire zaken: rol v. h. leger in Poolse crisis 115/2; concentratie v. troepen v. h. War schaupact in omgeving v. Polen, grote aantallen reservisten in SU opgeroepen (eind nov. 1980) 30013
NAVO: NAVO-min.raad bereidt sancties voor voor event Sowjet-ingrijpen i Poolse crisis 10113; Sowjet-reactie 10312: uitlatingen Luns o. event. milit. ingrijpen d. SU 30013; maatr. i.v.m. dreigend milit. ingrijpen SU 30113; meningsverschil VS–W.-Europa o. Polen, slotcomm. 39113
Nicaragua: bez. juntaleden 19213
Parlement. verk. 200/2; cnnstitut. vergad. Sejm 200 3
Partij: bijeenk. CC Y febr., kritiek op vrije vakbond Solidariteit en dissidentenbeweging KOR 114'2; mutaties in CC, Politburo en reger (okt '80) 203/3: wijzig. in de partijleiding begin dec. 1980 25313: wijzig. top Nation. Eenheidsfront 29911; bijz. congres, voorafgaande ontw. 465/1 e.v.; rapp. CC 466/1; delegaties bondgenoten 466/2; congres begonnen, wijzig. procedure verk. leidende organen, openingsrede partijleider Kania 46613; vroegere partijleider Gierek uit PVAP gestoten 46712; rede Rakowsky 46713; redes vertegenw. bondgenootsch. partijen 467/3; verk. CC 468/1; Kania herk. a. eerste secr. 468/2; verk. Politburo 46812; rede prem. Jaruzelski 46813: slot congres, wijzig. partijstatuten 46911; reacties bondgenoten 469/2
President: samenstell. Staatsraad (apr. '80) 200/3
Regering: gen. Jaruzelski derde Poolse prem. in één jaar. aanhoudende crisis in maatsch. bestel 113 e.v.; Jaruzelski stelt nw. kabinet voor. vraagt 90 dagen arbeidsrust 116/1; perscomment. 116/3; samcnstell. kab. (april '80) 20111; mutaties in CC, Politburo en reger. (okt. '80) 203/3; kab.wijzig. nov. 1980 25311
Sowjet-Unie: bez. Gierek (juli 1980) 30011; Kania en Pinkowski naar Moskou (okt. 1980) 30012; Ponomarew ontkent dat SU in Polen wil , ingrijpen 30113
Vakbeweging: erkenning boerenvakbond geweigerd 115/3; opricht. onafh. vakbonden 20211; strijd om erkenning v. vrije vakbeweging Solidariteit 249/3 e.v.; Boerensolidariteit strijdt vergeefs om erkenning 25211
Vaticaan: reacties op event. milit. ingrijpen SU 301/1
Vereniede Staten: reacties op event. milit. ingrijpen SU 30111
Verkiezingen: pari. en wojwodschappen 200/2
Vliegtuigkaping: toestel v. d. Poolse luchtvaartmij LOT gekaapt 29913
Warschaupact: bijeenk. v. min. v. defensie in Praag (15-17 okt. 1980).conf. min. v. buitenl. zaken in Warschau (19-20 okt. 1980) 300/1; topconf. in Moskou n.a.v. toestand in Polen (5 dec. 1980) 30112
Wojwodschappen: verk. 200/2
Zomertijd: invoering 26411

PORTUGAL

Azoren: aardbeving eist 52 doden 4212; afkond. autonomie-statuut 4212
EG: maatr. reger. ter voorbereid. toetred.. denationalisaties 60312
Irak: akk. o. levering uranium d. Portugal a. Irak 387/1
Mozambique: bez. Chissano 66613
Oppositie: zware straffen voor radicalen 4213
PLO: Arafat in Lissabon, opening PLO-bureau 35011
Regering: vorming nwe. reger. d. Pinto Balsemão, portret min. 4112; beëdig. reger.-Balsemão 60212; *reger. progr.* 60213; aftred. min. Do Amaral en De Carvalho 60312; aftred. min. Macedo 60411: aftred. prem. Balsemão 60411; Balsemão weer prem., samenstell. tweede kab.-Balsemão 60413
Sowjet-Unie: uitwijz. Russ. ambass.personeel 4213
Zomertijd: invoering 26411

PUERTO RICO

Algemeen: gouvern. Romero Barcelo waarschuwt tegen Sowjet-Cubaans opdringen 255/3
Terrorisme: acties v. nationalisten 25512; arrest. Puert nation :r VS 255 3: aanslag vliegbasis 255/3
Verenigde Staten: arrest. Puert. nation. in VS 25513
Verkiezingen: verk. gouvern., overwinn. C. Romero Barcelo 25511

QATAR

Engeland bez Thatcher 446 1
Frankrijk bez Giscard 15113

ROEMENIË

Mozambique: bez. Machel 66513
Nicaragua: bez. juntaleden 19213
PLO: bez. Arafat 35213

RWANDA

Buitenland: div. bez. pres. Habyarimana, buitenl. hulp 60812
Frankrijk: bez. Giscard 15112
MRND: congres kond. verk. aan 22211
Regering: min. gevlucht 22212

SAHARA

Algemeen: milit. en pol. ontw. sinds maart 1980 705 e.v.
Libië: Libië biedt bemidd. tussen Marokko cn Polisario aan 70912
Marokko: gevechten in Z.-Marokko (mei-sept. 1980) 70513; verdere gevechten (sept. 1980-mei 1981), aanleg Marokk. veiligh.gordel 70712; Marokko stemt in met referendum 70913
OAE: bijeenk. comité v. wijze mannen, bestand plus referendum voorgesteld 70613; resol. OAE-topconf., reactie Polisario 70913
RASD: d. 45 staten erkend 70912
Verkiezingen: in prov. Oued-Eddahab 70911

SALOMONSEILANDEN

Regering: nw. kab.-Kenilorea, uiteenvallen reger.coalitie, Mamaloni prem., herziening anti-commun. pol. aangek. 75113
Verkiezingen: parl.verk. 75112

SÃO TOMÉ EN PRINCIPE

Regering: vrijlating ex-prem. 60812

SAOEDI-ARABIË

Engeland: bez. Thatcher 44611
Frankrijk: bez. Giscard 15113
Israël: Saoedische houding t.a.v. Israël, plan-Fahd d. Isr. in beginsel verworpen 71813
Verenigde Staten: bez. Haig 71713

SENEGAL

Gambia: tijdel. verblijf Seneg. troepen in Gambia 4711; ingrijpen Senegal. milit. in Gambia 49711
Mauretanie: betrokkenh. bij mislukte staatsgreep in Mauret. ontkend, Mauret. opp.leiders uitgewezen 22211
President: Senghor afgetreden, Diouf opvolger 1711
Regering: samenstell. nwe. reger. 1812

SINGAPORE

President. wres. Sheares overleden. Nair opvolger 752/1
Regering: reorgan. kab. 15811; opheff. min. 800/3
Scheepvaart: optreden piraten 80013
Verkiezingen: vervroegde alg. verk. 157/3; verlies v. PAP bij tussentijdse verk. 75212

SOEDAN

Djibouti. bez. pres. Gouled, region. samenw A217
Egypte: SSU roept op t. versterk. betr. m. Egypte, uitwiss. ambass. aangek. 22411: Soedan roept ambass. uit Egypte terug (1979) 22412: herstel dipl. betrekk. 66613; Sadat in Khartoem 667/1; Nimeiry in Alexandrie 668/1
Libië: Kadhafi biedt Soedan. leger hulp aan en betuigt steun aan Soedan. opp. 22412; Soedan verbreekt dipl. betrekk. 66713; Lib. bommenwerper neergeschoten, Soedan. beschuld. o. Lib. bombardementen in westel. grensgebied m. Tsjaad 668/3
Oeganda: overl. te Nairobi tussen Moi en Nimeiry o. Oeganda 7/1; overl. te Arusha tussen Muwanga, Nimeiry en Nyerere o. Oeganda 711
Oppositie: Libië bericht ov. verzet in leger. „schoonmaakactie" 66811
PLO: leider PLO-bureau in Khartoem uitgewezen 66713
Regering: wijzig. kab. 22213; moordaanslag op Nimeiry en mislukte putsch gemeld 22313
SSU: derde nation. congres aanv. voorst. inz. region. herindeling v. Soedan, Nimeiry tot voorz. herk. 22311
Verenigde Staten: onderh. Nimeiry–Haig, wapenlev. versneld 84513
Verkiezingen: parl. verk. 22313
Zuiden: nwe. region. reger. onder Alier 22313

SOMALIA

Djibouti: bez. pres. Gouled, region. samenw 43113
Verenigde Staten: bez. Kissiriger 7311

SOWJET-UNIE

ECONOMIE, FINANCIËN EN SOCIALE ZAKEN

Landbouw: grotere rol part. landbouw 17511
Vijfjarenplan: 1981–1985 14711: rede Tichonow, toelicht. op vijfjarenplan en econ. ontw. 14813

POLITIEK (Binnenlandse)

Partij: 26ste congres CPSU 145 e.v.: open. rede Brezjnew, voorst. t.b.v. ontspanning 145/1; eerste buitenl. reacties 14612: vijfjarenplan 1981–1985 147/1; rede Tichonow, toelicht. op vijfjarenplan en econ. ontw. 148/3 e.v.: congres CPSU, dialoog m. VS o. event. top Brezjnew–Reagan 175/2; verk. CC en Politburo 17611; comment. 176'3: int. gesprek n.a.v. Brezjnews rede op congres CPSU, Westduitse reactie op rede Brezjnew 18313: Sowjet-pers o. Brezjnews-voorst. en Westerse reacties 18412

POLITIEK (Buitenlandse)

Afghanistan: ontmoet. Giscard–Brezjnew in Warschau n.a.v. Soujet-inval Afghanistan 152/2
Algemeen: int. gesprek n.a.v. Brezjnews rede op congres CPSU, Westduitse reactie op rede Brezjnew 18313; Sowjet-pers o. Brezjnews voorst. en Westerse reacties 184/2; brieven pres. Brezjnew a. Westerse reger. leiders 1851
Costa Rica: uitwijz. Russ. dipl. na arbeidsonrust, stakingen 12213
Cuba: Cuba's houd. t.o.v. de Sowjet-interventie in Afghanistan 51612
Denemarken: uitwijz. Russ. dip;. 835/1
Duitsland (Bondsrep.): int. gesprek n.a.v. rede Brezjnew op congres CPSU, Westduitse reactie op rede Brezjnew 18313; Westd.-Frans overl. n.a.v. Brezjnews voorst. 18612; pres. Brezjnew bezoekt Bondsrep. Dld., belangrijkste onderw.: nucleair milit. evenwicht in Eur. 841'1: verloop v. besprek. 841/1; result. 84113; reactie VS 84211
Egypte: Russ. komplot t. Sadat gemeld 67913: Russ ambass. en staf uitgewezen 68011
Engeland: enig herstel in verhoud. m. SU 445/2
Frankrijk. ontmoet. Giscard–Brezjnew in Warschau n.a.v. Sowjet-inval Afghanistan 152/2; Westd.-Frans overleg n.a.v voorst. Brezjnew 186/2
Lesotho: dipl. betrekk. aangeknoopt 66413
Maleisie: drie Russen uitgewezen 75011
Mozambique: bez. Russ. oorlogsschepen 621/2; vriendschapsbez. Machel, akk., gemeensch. verkl. 666/1
NAVO. comment. persbureau Tass op result NAVO-min.raad v. 4 en 5 mei 40713
Nicaragua: bez. juntaleden 192/3
PLO: bez. Arafat 352/1
Polen: bez. Gierek (juli 1980) 300/1; bez. Kania en Pinkowski (30 okt. 1980) 300/2; Ponomarew ontkent dat SC in Polen wil ingrijpen 30113
Portugal: uitwijz. Russ. ambass. personeel 42/3
Spanje: dipl. geschil Spanje–SU o. anti-NAVO-nota 74713
Tsiaad: berichen o. aanwezigh. Russ. milit. adv. d. Tass ontkend 771/3
Verenigde Staten: bez. Sen. Percy 7212: gesprek VS–SU o. middellange-afstandsraketten in Eur. begonnen 9813; minder handel m. SU 12211: dialoog m. VS. na congres CPSU en voorst. v. Brezjnew o. event. top Brezjnew–Reagan 17512: nadere Am. reactie op idee v. topontmoet. negatief 18513: scherpe kritiek reger.-Reagan op SU 381/1; persconf. Haig verand. v. beleid 38132: felle reactie SU op toespraak Reagan, Haig 381/3; toespraak Dyess en Russ. steunverlening a. terror. bewegingen 38211; overl. n.a.v. voorst. Sowjet-pres. Brezjnew inz. plaatsing raketten v. middellange afstand in W.-Europa 390/2; opheff. graanembargo tegen SU 39811; opnieuw scherpe aanval op SU 428/3; uitspraak o. „détente" herroepen 429/1; invloed .,Polen" op Am.-Kuss. besprekingen 42912; overl. Haig–Dobrynin 430/1; Hartman ambass. iri Moskou 431.1: reacties SU op besluit Reagan t. prod. neutronenbom 53211: SU zou proeven m. neutronenbom gedaan hebben 53211: neutronenbom geen voorw. v. onderhand. m. SU 533/2: wapenbesprekingen in Genève van start: voorgeschiedenis 817/1; het begrip nul-optie 819'2: anti-kernwapendemonstr. in W.-Europa 821/2; standpunt Sowjet-Unie, interview Brezjnew m. ,,Der Spiegel" 822/1: voorstellen pres. Reagan 822/3; Sowjet-reacties negatief 82412
Zaire: terugroep. ambass. uit Moskou (mei 1978): normal. betr. (dec. '78) 14413
Zambia: aank. Russ. wapens 51212
Zimbabwe: dipl. betr. 797/1

SPANJE

Algemeen: massale demon. v. democratie 49313
Andalusië: reger. belooft Andalusië dezelfde mate v. autonomie a. Baskenl. en Catalonië 27/2
Baskenland: opening Bask. parl. 26/1; Garaicoechea reger. leider 2611; overl. Garaicoechea in Madrid 26/2; Bask. parl. leden gegijzeld 2613; bez. Suarez, vorm. Bask. politiecorps, belast. heff. d. Bask. reger. toegestaan 27'3; beroering na dood Bask in gevangenschap 47713
Catalonië: autonoom parl. geop., verk. parl.-voorz. en pres. generaliteit 25/2
Echtscheiding: gelegaliseerd 74411
Economie: centr. akk. econ. tussen reger., vakbonden en organ. v. werkgevers 73212
Frankrijk: Spaanse kritiek op Frans optreden t. ETA 2913; bez. prem. Barre. overl. ETA en EEG 15311
Galicië: autonomie-statuut bij referend. ggk. 27/3
Mensenrechten: bericht Amnesty o. martelingen 4312
Militaire zaken: ontslag hoofd Guardia Civil 43/2; bevelh. Brunete-divisie ontslagen 507/1
NAVO: Spanje's toetred. t. d. NAVO 747/2; dipl. geschil Spanje–SU o. anti-NAVO-nota 74713: Spaans-Am. samen .verdrag m. 8 mnd. verlengd 74811; Congres vóór toetred. t. NAVO 74812; wrotocol lidmaatsch. NAVO in NAVO-min.raad ondertekend 83713
PLO: Arafat in Madrid 34912
Parlement: wet t. bescherming v. d. ,,grondwet" aangen. 50612: wet op noodtoestand aangen. 506/2; vertrek 15 parlementariërs uit UCD 747/2
Pers: veroord. journalisten 4313
Politieke partijen:
— PCE: ontw. binnen Spaanse CP 74412: 10de partijcongres, Carrillo a. leider herkozen 745/1; probl. binnen de Baskische en Galicische tak v. d. PCE 74512
— UCD: voorz. Suarez afgetreden 81/1; ontw. binnen de UCD 74611; 2de partijcongres 74612: aftred. min. Ordonez, Cabanillas opvolg. 74612: vertrek 15 warlementariërs uit UCD 74712
Regering: wijzig. 2812: prem. Suarez afgetreden 8111 e.v.; opvolg. 8211; pol. ontw. na aftred. Suarez 47613; koning vraagt Calvo Sotelo reger. te vormen 47712: reger. verklar. Calvo Sotelo 47712; eerste stemming: geen meerderh. 47713: mislukte coup, gijzeling Cortes 47811: verloop v. gijzeling 47812: noodtoestand in Valencia 47912: rol milit. 48011: Calvo Sotelo krijgt vertrouwen v. parl. 492/3; samenstell. kab. 49311: aftred. min. Ordónez. Cabanillas opvolger 74612
Sowjet-Unie: dipl. geschil Spanje–SU o. anti-NAVO-nota 74713
Staatsgreep: rol koning bij bedwingen staatsgreep 24 febr. 48913; arrest. na mislukte coup, onderz. wijst op groot komplot, ontw. na 24 febr. '81 490/2 e.v.; Juan Carlos gispt strijdkrachten 493/3; off. rapp. couppoging 49411; ontw. na mislukte coup 50413e.v.: berichten o. contacten v. plegers staatsgreep met reger.-Reagan 50611; koning waarschuwt generaals opnieuw 50611; Tejero rechtvaardigt zijn handelen 50612: vrijlat. deeln. coup 50711; nw. komplot ontdekt 50711; publ. stukken o. „23 febr." wekt opschudding 507/2; „El Pais" meldt verdachtmaking koninkl. paar 50712
Terrorisme: aanslagen 2912; geschil m. Frankr., optreden ETA 2913: uitspraak Galaxia-proces 4213; dood prod. leider kerncentrale v. Lemóniz 72811; grote manifest. en alg. staking t. ETA-geweld 72812; werkzaamh. kerncentrale Lemóniz hervat 72812; onderz. dood ETA-lid Arregui in gevangenis v. Carabanchel 728/2; ontvoering 3 consuls in Spaans Baskenland 72813: verdere aanslagen, het inzetten v. milit. bij de strijd t. de ETA 72912; 3 vermoedel. ETA-leden d. politie gedood, oppositie eist aftreden min. binnenl. zaken Rosón 730/3; bezett. Banco Central Barcelona 73013: weigering Frankr. uitlevering ETA-lid Linaza 73113; 4 GRAPO-leden d. politie gedood 731/3; GRAPO-hongerstaker overl. 73211; dood GRAPO-leider Cerdan Calixto 73211; torpedobootjager doelwit ETA-actie 73211; 2 topfiguren ETA gedood 73212
Verenigde Staten: bez. Haig 71811: Spaans-Am. samenw. verdrag met 8 mnd. verlengd 74811
Zomertijd: invoering 26411

ST. LUCIA

Cuba: dipl. betr. 20811
Dominica: minitop in St. George 20811
Grenada: minitop-in St. George 208/1
Korea (N.): dipl. betr. 208/1
OAS: lid 208/1
Parlement: verk. (1979) 20713
Politieke wartijen: ontw. binnen SLP 61813
Regering: samenstell. kab.-Louisy 20713; ontw. birinen reger. partij SLP 618'3: wijzig. kab.-Louisy 618/3; samenstell. nwe. reger. 61911:

aftred. prem. Louisy 619/2; reger.-Cenac, samenstell. 61912
Verkiezingen: parl.verk. (1979) 20713
Wereldbank: lid 20811

ST. VINCENT

IMF: lid 208/1
Verenigde Naties: lid 20811

SURINAME

Algemeen: Bouterse kond. ontw. n. social. samenleving aan 24011: rol Haakmat 24012
België: Belg. hulp v. Suriname 23513
Corruptie: spec. tribunaal v. corruptiezaken, samenstell. tribunaal 23412
Grondwet: Naarendorp kond nwe. grondwet aan 239.3
Guyana: besprek. o. grensgeschil 54'3
Justitie: spec. tribunaal v. corruptiezaken, samenstelling tribunaal 234/2; veroord. in zaak-Ormskcrk 23512; Bijzonder Gerechtshof valt uiteen 23713; oud-min. Karamat Ali veroord. 23912: Arron en Van Genderen vrij 23913: leiders tegencoup Sital, Mijnals, Joeman vrijgelaten 24011
Nationale Militaire Raad: wroces t. oud-leden NMR 23711
Nederland: bez. min. De Koning mislukt 233/3; CONS-overleg m. succes hervat 23511; Nederl. bedrijfsleven in opspraak 234/3; instell. visumwlicht v. Sur.. besprekv Ned.–Sur. o. binnenkomst en verblijf wederzijdse onderdanen. nw. akk., Sur. stelt visumplicht v. Nederl. in 236/1; Chin A Sen prijst visumplicht achteraf 23613
Parlement: uitstel verk. m. twee jaar, sociale organ. nemen taak parlement over 23713
Pers: prot. Sur. pers 23811
Regering: min. Chehin afgetreden 23511:macht milit. gezag vergroot 23513;geruchten o. nwe. staatsgreep 23812; vice-prem. Haakmat ontslagen 23812: Naarendorp opvolger 23912: geruchten o. ingrijpende wijzig. reger.structuur 239/3; Sur. reger. praat m. oude leiders 24011; geruchten o. aftreden reger.-Chin A Sen n.a.v. persconf. Bouterse 24012; nwe. poging tot staatsgreep verijdeld 24013
Verkiezingen: uitstel verk. m. twee jaar, sociale organ. nemen taak parl. over 237/3

SWAZILAND

Mozambique: bez. Machel 66612

SYRIË

Cyprus: bez. Kyprianou 64912
Jordanie: Syr. troepenconcentraties langs de Jord. grens (eind nov. 1980) 28813
Libanon: gevechten tussen Falang. militie en Syr. troepen 24111; gevechten in Zahle (dec. 1980) tussen Falang. en NLP, vijf Syr. gedood, Syr. artilleriebeschieting, akk. 26011: prem. Wazzan in Damascus, overleg min. v. buitenl. zaken, pres. Sarkis overl. in Damascus m. pres. Assad 26012
Libië: Assad in Bengasi, fusie m. Libië opgeschort 36812
Oppositie: confrontatie reger.–Mohammedaanse Broederschap 36711,moord op echtgenote v. Issam al-Attar in Aken 60813

TAIWAN

Nederland: exportvergunning v. levering duikboten a. Taiwan 19111; eerste uitspraak TK, instemming 11913; tweede uitspraak TK, afwijz. 12011; Chin. reactie 12012; reger. houdt vast a. duikbootorder Taiwan 19813; brief a. TK 19813; Chin. reactie 19911; derde TK-debat 19912; reger. gesteund 19913
Verenigde Staten: Rep. Taiwan-beleid, bez. Bush 13812
Verkiezingen: Nation. Vergad., wetgevende Yuan 15813

TANZANIA

Militaire zaken mutaties in leiding strijdkrachten 58 2
Oeganda overl te Arusha tussen Muwanga Nimeiry en Nyerere o Oeganda 7 1
Regering nw kab o Msuva 5812
Verkiezingen pres en parl verk pres Nyere herk , helft parl leden verloor zetel 48 2
Zanzibar A Jumbe t pres gekozen 4813, kom plot verijdeld 5813

TEKSTEN

Algerije verkl Alg reger inz gijzelaarsakk tussen Iran en VS 127 i e v.

THAILAND

Amnestie: voor deeln. a. coup v. 1 april 55813
België: bez. Belg. vorstenpaar 44811
China (Volksrep.): prem. Prem Tinsulanond in Peking 56012
Guerrilla-activiteiten: 1980-'81 55912
Maleisie: 1.800 moslems uit Z.-Thailand n. Maleisië 56011
Militaire zaken: nwe. plv. opperbevelh. 55911; nwe. opperbevelh. leger 55911
Oppositie. verliezen v. PCT 55912
Regering: reger.crisis, Prem vormt nw. kab. 55613; milit. staatsgreep 55712; beëindiging staatsgreep 55811; mwe. min. v. binnenl. zaken 55813
Verkiezingen: come-back Kriangsak 55911

TRINIDAD EN TOBAGO

Politieke partijen:
— Algemeen: eenheidsstreven oppositie 25611; leider opp. ontslagen, Shah opvolger 25613
— PNM: Williams herk. als partijleider 25613
Regering: prem. Williams overl., Chambers neemt Williams' taak als prem. en min. v. econ. zaken over 256/1; min. vervangen 256/3

TSJAAD

Burgeroorlog: verloop strijd nov.-dec. 1980 50/1; pres. Oueddei tekent op 28-11-'80 bestandsakk. in Lomé, Habre weigert 51/1; offensief pro-Oueddei-troepen vanaf 8 dec. leidt t. ontruiming N'Djamena d. Habre (15 dec.), Habre tekent bestandsakk. 5113: OAE-vredesconf. (23/24 dec. '80) te Lagos. veroord. Libië d. meerderh. geweigerd, Habre uitgestoten 5211; FAN kond. opschort. guerrilla aan 76912; gevechten in O.-Tsjaad tussen FAN en troepen v. Acyl Ahmat, offensief FAN 76913; overeenk. v. 29 mei o. ontwap. troepen. div. acties 77113
Egypte: milit. hulp a. Habre 77112
Frankrijk: wijzig. Franse houd. jegens Tsjaad en Libië 77313
Justitie: Habre bij verstek ter dood veroord. 77113
Libië: fusie tussen Libië en Tsjaad aangek. tijdens bez. Oueddei a. Tripoli 49/1; Frankr. veroord. fusieafspraak 49/2; 12 Afr. leiders veroord. fusiebesluit in Lomé 4913; Franse milit. maatr. 4913; berichten o. Lib. milit. interventie in burgeroorlog Tsjaad 4913 e.v.; geruchten o. een pro-Lib. staatsgreep in Tsjaad. Tsjaad eist terugtrekk. Lib. troepen vóór 31-12-'81, terugtrekk. Lib. troepen uit N'Djamena voltooid op 15-11-'81 76912; verzet in Tsjaad t. voorgestelde unie m. Libië en de Lib. milit. aanwezigh. 77011
OAE: Panafr. vredesmacht n. Tsjaad, aank. Zairese milit. 76912 e.v.: beraad 77213
Regering: min.ben. 77013
Sowjet-Unie: berichten o. aanwezigh. Russ. milit. adviseurs d. Tass ontkend 77113

TSJECHOSLOWAKIJE

Cyprus: bez. Kyprianou 64912
Zomertijd: invoering 264/1

TURKIJE

Algemeen: binnenl. ontw. sinds optreden milit. junta 64913: toespraak Evren t.g.v. lste verjaardag machtsoverne 656/1; beschouwing „Volkskrant' 656/2
Armeniers Armeense aanslagen (1978-'81), vooral in buiten1, achtergronden Armeens verzet. Armeense verzetsorgan. 625 e.v.: Turkse reacties, aanslagen op Armeense kerken 682/2; reacties binnen Armeense gemeenschap 62813
Centrale bank: gouverneur vervangen 653/1
Cyprus: gedeeltel terugtrekk Turkse troepen 643 3: verdere terugtrekk. Turkse troepen 645/3
Egypte: bezett. Eg. ambass. in Ankara d. Palest. 34913
Gemeenten: ontslag burgem. en gemeenteraden 650/3
Grondwet: voorlopige grondwet 651/3; aankond. vorm. constituante 65213; progr. inz. grondwetgevende vergad. 65512
Justitie: vrijlating Demirel en Ecevit, proces t. Erbakan en Turkesj 65111; balans prem. Ulüsü, verdere arrest. 65312; verdere terechtstellingen 65511; 45 dagen z. aanklacht in arrest 656/1; processen 65613
Media: topfunction. ontslagen 65311
Nationale Veiligheidsraad: div. maatr. 650/3; progr. v. herstel v. d. democratie 65113: verbod pol. discussie 65413: nwe. secr.-gen. 65513
Pers: acties t. de pers 65313
PLO: dipl. betr., Arafat in Ankara 34911
Politieke partijen: uitlat. partijleiders, verkl. Evren 653'2: Ecevit afgetr. a. leider Reu. Volkspartij 65313
Regering: vorming kab.-Ülüsü 649/3
Staatsburgerschap: mevr. Boran en Gazioglu v. hun staatsburgerschap vervallen verklaard 655/1
Terrorisme: arrest. en doodvonnissen, minder pol. geweld 65211; balans prem. Ulusu, verdere arrest. 65312; verdere terechtstell. 65511

URUGUAY

Grondwet: hoofdpunten nwe. grondwet 4611: grondwet bij referend. verworpen 46/3
Mensenrechten: rapp. o. schending mensenrechten 45/3
Militaire zaken: wijzig. leid. strijdkrachten 4513
Pers: beperkt. persvrijheid 46/1
President: Alvarez Armelino ben. t. overgangspres. 62011
Regering: wijzig. in kab. 4513; milit. reger. maakt begin m. geleidel. en beperkte herdemocrat. 61912

VANUATU

Espiritu Santo: afscheidingsbeweging o. J. Stevens, vertrek Britse en Franse troepen na aank. troepen uit Papoea Nw.-Guinea 15911; afscheid.beweg. onderdrukt 15913; veroord. J. Stevens 160/2
Frankrijk: conflict 16013
Papoea Nieuw-Guinea: PNG-troepen onderdrukken afscheid.beweg. op Espiritu Santo 15911
Parlement: verk. voorz. 15911
Regering: verdeling portefeuilles in kab. 15911

VATICAAN

Polen: reacties op event. milit. ingrijpen SU 30111

VENEZUELA

Guyana: besprek. o. grensgeschil 5413

VERENIGDE ARABISCHE EMIRATEN

Frankrijk: bez. Giscard 151'3
Umm al-Quwain: nwe. heerser 416/3

VERENIGDE STATEN

ALGEMEEN

Abortus: geen goedk Senaat voor betaalde abortus v. verkrachte vrouwen. Sen.cie.: mensel. leven begint bij conceotie 696/2
Bevolking: groei 122/2
Justitie: S. Day O'Connor eerste vrouwel lid Hooggerechtshof 69513
Militair; kaken:
-- Algemeen: verhog. defensie-uitgaven 130/2; Weinberger bepleit herbewapening VS 318/2; uitbreid. strategie conventionele oorlogsvoering 429/3
— Neutrorienbom: Weinberger: alsnog invoering neutronenbom 396'1: reactie W.-Dld. 396'2: VS prod. neutronenbom 529'1;enkele percomment. 53011: reactie SU op besluit Reagan prod. neutronenbom 53211; SU zou proeven m. neutronenbom gedaan hebben 532/1; persconf. min. Weinberger 532/3; rede min. Haig 53311: neutronenbom geen voorw. v. onderhand. m. SU 53312; persconf. pres. Reagan 53313; convention. anti-tankuitrusting v. d. NAVO 534'1
Rassenintegratie: einde busing-experiment Los Angeles 711:2

ECONOMIE, FINANCIËN EN SOCIALE ZAKEN

Automobielindustrie: malaise auto-industrie 71411; Japanse beperk. auto-export n. VS 71413; opleving Chrysler, GM en Ford in 2de kw. 1981 714'3
Begroting: definit. begrot.-1982 reger.-Reagan 69113: goedk. Senaat bezuinigingsprogr. 692/1; alternatief plan Dem. 69211; goedk. Huis en Senaat ontw.-begrot. 1982 69213: compromis Huis en Senaat o. begrot. 1982 69311;alternat. belast.plan Dem. 69311; goedk. Huis bezuinig.progr. 69312; Congres akk. m. belast,. plannen en bezuinig. 69312
Economische ontwikkeling: Reagans econ. progr. 129 e.v.; bezuin. in de overh.uitgaven 12911; belast.verlag. 12911; strikt monet. beleid 12912; econ. visie 13011; verh. defensieuitgaven 130/2; verlag. buitenl. hulp 13111; energie 13111; reacties 13112; perscomment. 13113; definit. begrot.-1982 reger.-Reagan 69113; goedk. Senaat bezuinig.progr. 692/1; alternatief plan Dem. 69211: goedk. Huis en Senaat ontw.-begrot.-1982 69213; compromis Huis en Senaat o. begrot.-1982 69311: alternatief belast.plan Dem. 693/1; goedk. Huis bezuinig.progr. 69312; Congres akk. met belast.plannen en bezuinig. 693/2; econ. situatie lste helft 1981 71113; cie. ter bestudering gouden standaard ben. 712/2; daling BNP en inflatie o. 2de kw. 1981 71213: verdere beperk. geldgroei FED 71311
Energie: afspraken reger.progr. energie 13111
Fusies: overn. CONOCO door Du Pont 71313

POLITIEK (Binnenlandse)

CIA: Casey nwe. leider 69/3; ontslag CIA-topman Hugel, CIA-dir. Casey in opspraak 715/2
Congres:
— Huis van Afgevaardigden: Congreslid uitgestoten, Abscam-schandaal 12212: 6 leden betrokken bij Abscam-schandaal 715/1
— Senaat: Baker voorzitter Rep. Senaatsfractie 6813; Williams schuldig bevonden in Abscam-schandaal 71511; bekrachtiging Senaat omstreden ben. Donovan en Clark 69412
Mensenrechten: beleid mensenrechten, ben. Lefever 39613: Senaat wijst Lefever af 39712; Lefever trekt zich terug 39713
President: Reagan beedigd a. 40ste pres.. inauguratietoespraak 6511 e.v.: laatste week v. pres. Carter, afscheidstoespraak, State of the Union 6611; ontwikk. tijdens overgangsperiode 67/2; samenstell. advieacie Reagan 67/3: broer pres. Carter in opspraak, Billy gate-affaire. Libische betrokkenheid 12013; verkl. pres. Carter 121/2; reactie Libië 12113; verkl. Brzezinski, ontw.rapp. senaatscom. 12211; berisping v. Billy Carter 12211: div. benoem. 13812; Reagan overleeft moordaanslag, snel herstel pres. 22511; eerdere aanslagen 225/2; reacties in VS. internat. reacties 22513 e.v.; rede Reagan v. d. Notre-Dame-univ. in South Bend, Indiana 430/1; rede op milit. academie West Point 430'2; eindrapp. Billygate-affaire 696/3
Regering: ben. 8 min. d. Reagan 69/1: ben. Haig t. min. v. buitenl. zaken 7013: ben. mevr. Kirkpatrick t. VN-ambass.. ben. verdere min. en adviseurs 7111; div. benoemingen 13812; ben. Lefever t. ondermin. buitenl. zaken 39613; Senaat wijst Lefever af 397/2: Lefever trekt zich terug 397/3; bekrachtiging Senaat omstreden ben. Donovan en Clark 69412; verdere ben. 69412. ben. Lefever tot adviseur Haig 69512; ben. Bush t. leider „crisisbeheer", controversen rond Haig 716/1

OVERZEESE GEBIEDEN

Micronesië: akk. o. vrije associatie m. VS, Palau-eilanden autonoom a. rep. Belau 55611
Puerto Rico: zie onder PUERTO RICO

POLITIEK (Buitenlandse)

Algemeen: Noordam. top voorgesteld d. Reagan, Trudeau en Lopez Portillo 399/3; kritiek op „Eur. wacifisme" 42911
Algerije: bemidd. bij onderh. o. gijzelaarsakk. tussen Iran en VS 124/2
Buitenlandse handel: minder handel m. SU 122/1
Buitenlandse politiek: overz. 39512 e.v.
Canada: bez. Reagan 399/1; Noordam. top voorgesteld 399/3
CAR: geruchten dat VS een rol in staatsgreep hebben gespeeld d. Kolingba ontkend 830/3
China (Volksrep): bez. Sen. Stevens 7312; Rep. Taiwan-beleid. bez. Bush 13813
Cuba: vrijlat. v. Amerikanen op Cuba 51911
Cyprus: Am. plan v. regeling kwestie-Cyprus 644'3
Ecuador: visserijconflict m. VS 10511
Egypte: bez. Kissinger 73/1; Sadat in Washington. overl. m. Carter o. Palest. autonomie (apr. 1980) 70011: Am. initiatieven t. vorm. multination. vredesmacht in Sinaï, akk. v. 25 juni ondertek., Ani. bijdrage a. vredesmacht 703'2; bez. Haig 71711: bez. Sadat, Am. wapenlev., aanb. v. faciliteiten in Egypte 84212: onderh. Mubarak–Haig, Am. wapenlev. versneld 84511
El Salvador: opschort. Am. hulp na moord op 4 Am. vrouwen. Am. onderzoekscie. naar El Salvador 37/1: hervatt. econ. hulp 3713; milit. hulp a. El Salvador hervat 34412; SU veroord. „Am. interventionistische plannen" 344/3; geen gesprek m. Salvad. opp. 345/1; amb. White ontslagen d. Haig 345/3; Haig: beleid L.A. wijzig. 34611; „NY Times:" wapens uit SU en Cuba 346/1; bez. ondermin. Eagleburger a. W.-Eur. steun a. guerrillabeweg. El Salvador diende te worden ingetrokken 3461 2: missie-Walters n. L.A. met hetzelfde doel a. Eagleburger 346'2; Congres akk. m. steun a. hervorm. in El Salvador 37912: rapp.: steun VS a. juntaverkeerd 38011; Dem. motie: hulp o. voorw. 380 2; VS: pers overdrijft onze rol 38012; bez. Reagan a. Canada: pol. regeling nodig v. El Salvador 38012; extra econ. hulp a. El Salvador 38013: VS-ambass. in San Salvador aangevallen 38013; nwe. ambass. 38013; Am. motie: condities a. hulp 38013; beleid t.a.v. El Salvador in de eerste mnd. v. pres. Reagans ambtsperiode 812/1; bemidd.poging om te komen tot pol. vergelijk, opvatt. VS t.a.v. bemidd. 81511; bez. pres. Duarte, Senaat stelt voorw. a. hulp 82511; Am. „bewijsmateriaal" o. wapenhulp commun. landen a. guerrillabeweging blijkt niet juist 826/2
Engeland: bez. Thatcher 443/2
Frankrijk: bez. Cheysson 489/1
Griekenland: ontw.-verdrag Am. bases ir. Griekenl. niet ondertek. 539/3; onderhand. o. Am. bases opgeschort 54112
Honduras: aanslag op ambass. VS 10612: belang VS bij verkiezingen v. 29-11-'81 82712
Iran: vrijlat. Am. gijzelaars na 444 dagen 7712; akk. tussen VS en Iran op 19 jan. d. Am. ondcrmin. v. buitenl. zaken Christopher te Algiers getekend 7713; belangrijkste punten 7713; chronologie laatste tien mnd. gijzelingsaffaire (maart 1980 -jan. '81) 7813; ontwikk. in gijzelingsaffaire maart/apr. 1980, gijzelaars blijven in handen v. studenten, VS dreigen met verdere sancties, VS verbreken dipl. betr. met Iran, uitbreid. sancties 8011; steun a. Am. sancties d. EG e. a. Westerse landen 92/1; familiebez. a. gijzelaar 93/1; mislukte Am. milit. bevrijdingsoperatie 9312; reacties op Am. bevrijd.poging 95/1; positie gijzelaars 95/3; missie-Daoudy in opdracht v. VN-secr.-gen. Waldheim 9611; overz. gijzelingsaffaire (mei - nov. 1980) 106/3; missie Social. Int. 106/3; uitspraak Int. Gerechtshof 10711;EG-staten en Japan treffen,sancties t. Iran 107/2; int. conf. o. Am. „misdaden iri Iran" 10811 e.v.; overl. Ghotbzadehm. Social. Int. 10911: vrijlating Queen 10912; Iraanse demon. in VS aangehouden, Iraans parl. stelt gijzelingsdebat uit 110/2; gijzelaars opnieuw verplaatst 11111; voorstel Majlis inz. gijzelaars, voorw. Khomeiny 11112 e.v.; totstandkoming en uitwerk. gijzelingsakk. 12412; Algerijnse bemidd. 12412; missie-Christopher 125/1; laatste fase onderhand. 12612; akk. te Algiers getekend 12711; tekst tweede document 12711 e.v.: vrijlat. gijzelaars 12813; result. gijzelingsaffaire v. Iran twistpunt in machtsstrijd tussen Bani-Sadr en IRP 42113
Israël: bez. Kissinger 7311; Begin in Washington, overl. m. Carter o. Palest. autonomie (apr. 1980) 70011: Am. initiatieven t. vorm. multination. vredesmacht in Sinaï, akk. v. 25 juni ondertek., Am. bijdrage a. vredesmacht 7031 2; bez. Haig 71712
Italie: bez. Haig 71811
Jordanie: bez. Haig 71713
Korea (Z.): bez. pres. Chon, levering F-16's aangekondigd 736'1
Libië: ber. o. Lib. plannen pres. Reagan te vermoorden a. NAVO-min.raad voorgelegd 838/1
Mozambique: uitwijz. Am. 62113
Nicaragua: stopzett. econ. hulp 34413

Panama: Panam. prot. t. training Salvadorianen op VS-bases 124/1
Puerto Rico: arrest. Puertor. nation. in VS 25513
Saoedi-Arabië: bez. Haig 71713
Soedan: onderh. Nimeiry–Haig, Am. wapenlev. versneld 84513
Somalia: bez. Kissinger 73/1
Sowjet-Unie: bez. Sen. Percy 7212; gesprek VS–SU o. middellange-afstandsraketten in Eur. begonnen 9813; dialoog m. VS na congres CPSU en voorst. Brezjnew o. event. top Brezjnew–Reagan 17512; nadere Am. reactie op idee v. topontmoet. negatief 18513; scherpe kritiek reger.-Reagan op SU 38111; persconf. Haig verand. v. beleid. felle reactie SU op toespraak Reagan, Haig 38111 e.v.; toelicht. Dyess en Russ. steunverlening a. terror. bewegingen 38211; overl. n.a.v. voorst. Sowjet-pres. Brezjnew inz. plaatsing raketten v. middellange afstand in W.-Europa 39012; CIA: geen tastbaar bewijs v. Russ. steun a. terrorisme 39513; opheff. graanembargo 39811; opnieuw scherpe aanval op SU 42813; uitspraak o. „détente" herroepen 4291 1; invloed „Polen" op Am.-Russ. besprekingen 42912; overl Haig–Dobrynin 43011; rede Reagan v. d. Notre-Dame-univ. in South Bend, Indiana 43011; rede op milit. academie West Point 43012; Hartman ambass. in Moskou 43111; reactie SU op besluit Reagan t. prod. neutronenbom 53211: SU zou proeven m. neutronenbom gedaan hebben 53211; neutronenbom geen voorw. v. onderhand. m. SU 53312; wapenbesprekingen in Genève van start, voorgeschiedenis 81711; het begrip nul-optie 81912; anti-kernwapendemonstr. in W.-Europa 821/2; standpunt Sowjet-Unie, in-

terview Brezjnew m. „Der Spiegel" 82211; voorstellen pres. Reagan 82213: Sowjet-reacties negatief 82412
Spanje: bez. Haig 718/1; Spaans-Am. samenw.-verdrag met 8 mnd. verlengd 74811
Taiwan: Rep. Taiwan-beleid. bez Bush 138/2
Zambia: Am dipl. uitgewezen 831 3
Zimbabwe: bez. Mugabe 79712
Zuid-Afrika: ontmoet. Kissinger–Pik Botha in Parijs 7311

WETENSCHAP EN TECHNIEK

iizen:
Akzoprijs 1980: 6412
Artois-Baillet Latourprijs 1981: 85511
Einsteinprijs 1980: 6412
Erasmusprijs 1982: 855/1
Francquiprijs 1980: 64/2
Johannes Vermeerprijs 1981 855 1
Kluwerprijs 1980 64 2
Laskerprijzen 1980 6412
Nobelprijs voor economie 1980 3811, 1981: 855/1
Nobelprijs voor geneeskunde 1980: 38/3; 1981: 856/1
Nobelprijs voor natuurkunde 1980: 40/1; 1981: 85612
Nobelprijs voor scheikunde 1980: 4012; 1981: 85613
— Snellenpenning 1979: 6413
— Ubbo-Emmiuspenning 1980: 6413

ZAIRE

Algemeen: pres. Moboetoe kond. aant. pol. en econ. hervorm. aan 14011
Angola: bez. Moboetoe, heropen. Benguela-spoorweg 14413
Begroting: voor 1982 tekort v. 1 mrd zaires 83113
België: wrijving o. berichtgeving in Belg. pers 13311; bez. prem. Martens 214/1; 4 akk. ondertek. 21511; reacties S P op bez. Martens 21511: Nguza Karl-I-Bond berispt d. Belg. reger. 45511
Cuba: herst. dipl. betr. (aug. 1979) 14413
DDR: herst. dipl. betr. (jan. 1979) 14413
Economie: econ. herst.plan, bijeenk. consultatieve groep, buitenl. hulp, econ. maatr. 14212; uitstel aflossing buitenl. schulden 14313; IMF-krediet toegek., deval. munt 46412; vijfde bijeenk. consultatieve groep 46412; club v. Parijs: uitstel betaling schulden 46413
Fraude: beschuld. tegen ex-min. 14011
Israël: Moboetoe bereid t. herstel dipl. betr. 84812
Militaire zaken: mutaties bij strijdkrachten 1391 3
Mijnbouw: onafh. verkoop v. diamanten 464/1
Onderwijs: sluit. univ. na studentendemon. 1401 3
Oppositie: sluit univ. na studentendemon. 140/3; bundeling opp.beweging 14111; Amnesty Internat. meldt schendingen v. d. mensenrechten 14111: gratiemaatr. 14212
Politieke partijen: besl. CC MPR 83112
Regering: wijzig. uitvoerende raad, mutat. in bestuur 13913, Nguza Karl I Bond prem., verdere ben. 14012; kab.reorgan., Bombokc min. v. buitenl. zaken 22413; aftred. prem. Karl-I-Bond, Nsinga t. opvolg. ben., reorg. kab. 46311; reorg. kab. 83112
Shaba: komst en vertrek Afr. troepenmacht 14411
Sowjet-Unie: terugroeping ambass. uit Moskou. (mei 1978), normal. betr. (dec. 1978) 14413
Tsjaad: uitbreid. Zairese contingent v. Panafr. vredesmacht 84812
Verenigde Staten: bez. Moboetoe 84812
Zambia: grensgeschil, bez. Moboetoe 46313

ZAMBIA

Algemeen: binnenl. ontw. 1980-'81 494/3
Arbeid: mijnwerkersstaking na royement v. vakbondsleiders 49612; stakingen 83113; arrest 4 vakbondsleiders 832 2 vrijlat 2 vakbondsieiders 832/3
Buitenland: div. bez. Kaoenda 51213
Economie: IMF-krediet 51212; buitenl. hulp bij voedselprod. 51213
Militaire zaken: wijzig in leoerlcid. 494'3
Oppositie achtergronden pol. onrust 511/3; ai rest. 4 vakbondsleiders 83211; vrijlat. 2 vakbondsleiders 83213
Regering: Kaoenda meldt poging t. staatsgreep, Z.-Afr. beschuld. v. medewerk. 49511, wijzig. in kab., opheff. uitgaansverbod 49611; nwe. wijzig., Mundia prem. 49612; nw. komplot gemeld 496/3; ontw. i.v.m. samenzwering okt. '80 832 2, ontslag min. 8323
Sowjet-Unie Zambia koopt Russ. wapens 512/2
UNIP: wijzig in partijleid. 496 2; compromis UNIP–vakbeweging 49613
Vakbeweging: maatr. t. vakbondsleiders 495'3: mijnwerkersstaking na royement v. vakbondsleiders 49612; compromis UNIP–vakbeweging 49613
Verenigde Staten: Am. dipl. uitgewezen 83113
Zaire: grensgeschil, bez. Moboetoe 46313
Zimbabwe: off. bez. Kaoenda 84813

ZIMBABWE

Algemeen: ontw. tijdens overgangsper. onder Brits bestuur 78511; reger.pol. v. geleidel. Afrikanisering 79612
Amnestie: amnestie voor alle pol. oemotiveerde overtredingen t. 1 maart '80 791/2
Bevolking: emigratie 79612
Buitenlandse betrekkingen: aanknopen v. dipl. betr. in diverse landen 79613; ontw.hulp, Zimcord-conf. 79713
China (Volksrep.): bez. Mugabe 79712
Engeland: ontwikk. tijdens overgangsperiode onder Brits bestuur 78511
India: bez. Mugabe 79712
Japan: bez. Mugabe 797121
Joego-Slavië: bez. Mugabe 79713
Justitie: vrijspraak v. Tekere 79411; ben. rechterl. macht 79412
Korea (N.): bez. Mugabe 79712
Media: div. maatr. 79611
Militaire zaken: maatr. inz. vorm. geïntegreerd leger 79112: gevechten tussen ZANLA en ZIPRA, ontwapening guerrillastrijders, ontslag gen. Walls, reorg. strijdkrachten 79212
Mozambique: vluchtelingen uit Mozambique 62212; overl. Machel–Mugabein Beira, akk. o. gezamenlijke operaties om rebellenactiviteit een halt toe te roepen 62412; off, bez. pres. Machel 62413
Nigeria: bez. Mugabe 79712
Noodtoestand: geweld en intimidatie, verleng. noodtoestand e. a. veiligheidsmaatr. 78711; verlenging 79212
Onafhankelijkheid: ceremonie 79211
Onderwijs: uitbreid. 79611
Pakistan: bez. Mugabe 79713
Politieke partijen: verk.progr. 78612; vorming Democr. Party, Rhod. Front gewijz. in Rep. Front 79512; vorm. Zimbabwe Progressive Party 79513
President: Banana d. parl. t. eerste pres. Zimbabwe gekozen 79111
Regering: vorm. kab.-Mugabe 79011; wijzig. kab. 79412
Sowjet-Unie: dipl. betr. 79711
Staat van beleg: opheff. 79112
Verenigde Staten: bez. Mugabe 797/2
Verkiezingen: voorber. verk. Huis v. Afgev. 78611; verk.campagne 78611; internat. kritiek 788/2; verloop verk. 78911; uitslag 78912; verk. Senaat 790/3; gemeenteraadsverk. 79512; tussent. verk. voor blanke zetels in Huis 79513
Vluchtelingen: begin repatriëring 788/3
Zambia off bez. Kaoenda 848 3
Zuid-Afrika: Zuidafr. troepen in Beitbridge 7851 1; resol. V-raad 78513; verslecht. betr.. sluit. dipl. missies, moord op Gqabi 79813

ZUID-AFRIKA

Angola: Zuidafr. invallen in Angola sinds eind 1979. oweratie „Protea", operatie „Smokeshell" 56113 e.v.
Grondwet: vorming cie.-Schlebusch 30212; oppositie kleurlingenleiders t. cie.-Schlebusch, afschaffing kleurlingenraad 303/1: aanbeveiingen cie.-Schlebusch, grondwetswijzig. install. pres. raaa 303'3
Justitie: wetten i.v.m. Muldergate-schandaal 31811; Rhoodie in Frankrijk gearrest., uitlevering a. Z.-Afr., veroord. 31813; Rhoodie in hoger beroep vrijgesproken 31911
Lesotho: Lesotho beschuld. Z.-Afr. v. verantwoordelijkh. v. onrust, overl. Jonathan m. P. W. Botha 66411
Mozambique: Zuidafr. aanval op ANC-doelen bij Maputo 62013; grensincident 622/1
Namibie: Zuidafr. invallen in Angola tegen SWAPO-bases sinds eind 1979 56113 e.v.
Nieuw-Zeeland: prot. t. Springboks-tournee 802/1
Pers: nasleep Muldergate-schandaal, rapp. Erasmus-cie., aftreden pres. Vorster, verdere ontwikk. 31613; beperkingen persvrijheid, instell. cie.-Steyn, zwarte kranten verboden, nw. zwart dagblad 31912
Politieke partijen:
— Nat. Partij: C. Mulder uit NP gestoten 31712
— NCP: opricht. d. C. Mulder 31812
President: aftreden pres. Vorster (4-11-1979), Viljoen opvolger 31713
Presidentiële raad: inauguratie 44813
Regering: wijzig. kab. 30211; Botha's 12-puntenplan 30213
Verenigde Staten: ontmoet. Kissinger–Pik Botha in Parijs 7311
Verkiezingen: parl.verk. v. blanken, Nation. Partij behoudt overweldigende meerderh., winst voor Progressive Federal Party en Herstigte Partij 28911 e.v.; comment. Trouw 29011; tussentijdse verk. 31812
Zimbabwe: Zuidafr. troepen in Beitbridge 7851 1; resol. V-raad 78513; verslecht. betr., sluit. dipl. missies, moord op Gqabi 79813

ZWEDEN

Zomertijd: invoering 26411

ZWITSERLAND

Bevolking: volkstelling 1980, geringe groei 21811
Jongerenprotest: in Zurich e. a. Zwitserse steden 21713
Kerk en staat: referend. scheiding kerk en staat (2-3-1980) 21811
President: K. Furgler bondspres., F. Honegger vice-pres. 217/2; Honegger bondspres. voor 1982, P. Aubert vice-pres. 84013
Zomertijd: invoering 26411

Il kalender 1981

	JANUARI	FEBRUARI	MAART	APRIL
ZONDAG	4 11 18 25	1 8 15 22	1 8 15 22 29	5 12 19 26
MAANDAG	5 12 19 26	2 9 16 23	2 9 16 23 30	6 13 20 27
DINSDAG	6 13 20 27	3 10 17 24	3 10 17 24 31	7 14 21 28
WOENSDAG	7 14 21 28	4 11 18 25	4 11 18 25	1 8 15 22 29
DONDERDAG	1 8 15 2 2 2 9	5 12 19 26	5 12 19 26	2 9 16 23 30
VRIJDAG	2 9 I6 23 30	6 13 20 27	6 13 20 27	3 10 17 24
ZATERDAG	3 10 17 24 31	7 14 21 28	7 14 20 27	4 12 19 25

	MEI	JUNI	JULI	AUGUSTUS
ZONDAG	3 10 17 24 31	7 14 21 28	5 12 19 26	2 9 16 23 30
MAANDAG	4 11 18 25	1 8 15 22 29	6 13 20 27	3 10 17 24
DINSDAG	5 12 19 26	2 9 16 23 30	7 14 21 28	4 11 18 25
WOENSDAG	6 13 20 27	3 10 17 24	1 8 15 22 29	5 12 19 26
DONDERDAG	7 14 21 28	4 11 18 25	2 9 16 23 30	6 13 20 27
VRIJDAG	1 8 15 22 29	5 12 19 26	3 10 17 24 31	7 14 21 28
ZATERDAG	2 9 16 23 30	6 13 20 27	4 11 18 25	1 8 15 22 29

	SEPTEMBER	OKTOBER	NOVEMBER	DECEMBER
ZONDAG	6 13 20 27	4 I1 18 25	1 8 15 22 29	6 13 20 27
MAANDAG	7 14 21 28	5 12 19 26	2 9 16 23 30	7 14 21 28
DINSDAG	1 8 15 22 29	6 13 20 27	3 10 17 24	1 8 15 22 29
WOENSDAG	2 9 16 23 30	7 14 21 28	4 11 18 25	2 9 16 23 30
DONDERDAG	3 10 17 24	1 8 15 22 29	5 12 19 26	3 10 17 24 31
VRIJDAG	4 11 18 25	2 9 16 23 30	6 13 20 27	4 11 18 25
ZATERDAG	5 12 19 26	3 10 17 24 31	7 14 21 28	5 12 19 26

III naamregister

behorende bij index op Keesings Historisch Archief, deel XXXV, januari-derember 1981

De persoonsnamen die in dit deel van Keesings Historisch Archief voorkomen, zijn opgenomen in het hiernavolgende naamregister.

Bij de namen zijn vermeld paginacijfer en kolom (b.v. S0011 = pag. 600, 1e kolom).
Wanneer achter het paginacijfer /foto staat aangegeven, betekend dit dat de desbetreffende naam in het bij deze afbeelding behorende onderschrift voorkomt.

Bij eventuele verschillen in schrijfwijze tussen tekst en naamregister dient de in het register opgenomen schrijfwijze als de meest juiste en volledige beschouwd te worden. Verder zijn bij de indicering de volgende richtlijnen in acht genomen.

I. Bij Slavische (b.v. Russische), namen is. indien mogelijk, de Nederlandse transcriptie gevolgd.

2 De voorvoegsels „Mac" („Mc") en „O" worden tot de naam gerekend Zo is b.v. McElroy opgenomen onder de letter M en O'Neil onder de O. Voorvoegsels als „de", „van", „el" en „ben" worden echter niet tot de naam gerekend Derhalve staat De Vleeschauer onder de letter V, Van Acker onder de A. el-Kassem onder de K en Ben Goerion onder de G.

3. Personen van regerende vorstenhuizen zijn onder hun voornamen opgenomen.

Ondanks ons streven naar de grootst *mogelijke nauwkeurigheid kunnen in* het *naamregister onjuistheden zijn* geslopen De redactie houdt *zich* daarom aanbevolen voor eventuele *opmerkingen* ten eznde *in* volgende *naamregisters onjuistheden* te *vermijden.*

A

Aardenne, drs. G.M.V. van 1191213, 277/3, 35913,41313,50313.6171112.
Aarts, H.J.B. 35911.
Abadie, F. 37813, 46213.
Abal, Sir T. 75111.
Abat, gen. F. 40513.
Abbado, C. 85311.
Abbas, A. 33411.
Abbas, gen.-maj. K.H. 22213,22312.
Abbas, M. 334/1.
Abbasi, gen.-maj. M.A.K. 17913.
Abbaspour, H. 7613, 57713, 578/foto.
Abdalla, A.O. 21913, 284/foto, 43213.
Abdalla. M.S.A. 22311.
Abdel Kader, lt.-kol. M.O.B. 2211213, 22213.
Abdelaziz. M. 43211. 70711.
Abdoeliah, prins 44613.
Abdoul, E. 40011.
Abdoulaye, lt.-kol. Y. 43213.
Abdul Manan bin Othman, Dato 74913
Abdullah, A.A. 22313.
Abdullah Ahmad, Datuk 75011.
Abdullah bin Haji Ahmad, Dato 749/3.
Abdullaye Baro, 0 . 22011.
Abendanon, mr. O.W. 23412, 23713.
Abi-Ackel, I. 33011.
Abidin, A.Z. el- 36812.
Abiko, T. 224/3.
Abilla, Th.G. 20812.
Abis, G. 588/2.
Abou-Mayzar, A.M. 33411
Aboukhater, J. 245/1
Abrahams. A. 45/1.
Abrams, E. 13811.
Abril Martorell, F. 2613.
Abshire, D. 67/3.
Abubakar, I. 5421213.
Abu-Hatzeira, A. 43313, 4351213, 436/foto.
Achterstraat, J. 37313.
Acland. gen.-maj. J. 791/3.
Adahan, F. 64213.
Adali, N. 65211.
Adams, G. 33812.
Adanis, G.W. 794/1/2.
Adams, T. 207/3, 78312.
Adeane, Sir M. 283/1.
Adenauer, dr. K. 15411.
Adermann, E. 157/2.
Adhi, M.Y. al- 336/3.
Adhikari, M.M. 38412.
Adhin, H. 23512.
Adib, A. 286/1.
Adjani, I. 853/3.
Adnan, H. 33513.
Adoula, C. 139/3.
Affatigato, M. 90012.
Affono, T.M. 77?/3.
Afzentiou, A. 64112, 64211.
Agbesi, N.Y. 208/2.
Agca, M.A. 321/1/2/3, 322/1/foto.
Aghbari, F.Q.M. al- 33613.
Agnelli. G. 10412.
Agnew, P. 601/1.
Agt, A A.M van 19/1/2/foto, 20,213, 118/2/3/foto, 119/1/2/3/foto, 12012, 13512, 1371213. 13811, 19813, 19913, 209/foto, 210/1, 212/3, 342/2, 353/1/3/foto, 356/1/3, 357/1/2/3, 359/1, 360/2, 362/1/2, 372/2/foto, 373/1/2, 374/2/3, 375/1, 376/2/3/foto, 377/1, 412/2, 441/2, 498/3, 499/1/2, 500/1, 545/1/3, 546/1/foto, 547/1/2/3, 548/1/2/3, 549/1/2, 567/1, 573/3, 582/3, 593/1/2/3/foto, 594/1, 596/foto, 597/1/2/3, 598/1/2, 599/2/3, 611/3, 618/2, 629/3, 630/1/2/3, 631/1/2/3, 634/3/foto, 635/1/2, 636/1/2/3, 637/1/foto, 737/1/2/3/foto, 738/1/2/3, 739/1/2, 740/1/2/3, 741/2/3, 765/1, 757/karik., 73611, 77413,781/foto, 80411, 80511, 806/1/3, 808/1/3, 809/1/2/3, 810/1/2.
Aguinada Carranza, M. 81112.
Ahadai, E. 77/2.
Ahadi, I. 42111.
Ahamat, M.S. 4913. 5011.
Ahidjo, A. 51/3, 522/3, 52311, 773/1/2.
Ahin, E. 47/3.
Ahituv. A. 4351112.
Ahlers, C. 30/3.
Ahmad. A. 334/1, 772/2.
Ahmad, Rithauddeen bin Tengku Ismail, Tengku 74912.
Ahmat. A. 769/1/2/3, 7701112, 771/1/2/3, 77412.
Ahmed. A.A.O. 221'1, 43213.
Ahmed, J. 38213.
Ahmed. K.M. 37113, 38311.
Ahrned, maj. M. 674/1.
Ahmed, N. el- 33311.
Ahmed. R. 382/3.
Ahumada, A. 123/3.
Aimée, A. 6311.
Ajatollahi, hojatoleslam M. 581/1.
Ake, S. 400/2. 721/foto.
Akibo-Savage, 543/1.
Akinjide, chief R.O. 54212.
Akinrinade, mevr. J. 542/2/3, 54413.
Akintola, S. 543/2.
Akritidis, N. 71013.
Ala, maj. M.A.A. 336/2.
Alam, kol. D. 38213, 383/1.
Alamgir, M. 177/1.
Alazoula, L. 828/3.
Alba, M. 73313.
Albeda, W. 913, 12011, 21311, 214/1, 27713, 340.2, 34111, 35712, 37313, 37411, 37613, 45811. 56812, 573/2.
Albert, prins 316/1.
Alcantara Santos, L.M.M. 6511.
Alcorta Maiz, J. 2912.
Aleixandre, V. 43/3.
Alexander, H. 207/1.
Alexander, L. 851/2.
Alexandrenne, L. 18/2.
Alexandris, S. 71013.
Alexeyew, W. 53211.
Alfaro Fernandez, A. 729/1/foto.
Algabit, H. 20813.
Ali, H.A. 236/3.

Ali, K.E.H. 22412, 38611,6971213, 699/foto, 70013, 70112, 703/1/2, 717/foto, 71912, 77112. 846/foto.
Ali, gen.-maj. M.S. 38213, 76811.
Ali. S. 179.1. 180/2.
Ali, Z.H. al- 649/2.
Ali Khan, M. 20813.
Ali Khan. R.F. 20813.
Alicene Seane, A. 62112.
Alier. A 222 3, 223 2 3
Aliew, G. 17612
Alim. A. 38213.
Alimadi. O. 613, 712. 813.
Alkaly, R. 770/3.
Allam, gen.-maj. H. 67311.
Allen, R. 6713. 711113, 72/1/foto, 10112, 130 foto. 138/3. 139 1 429/1 431 2. 485/3. 716/2. 845/3
Allende Salazar, gen. 492/1.
Alleyne, B.G.K. 207/1.
Alliali, C. 400/2.
Alloni, S. 43412.
Allouche. M.N. 367/3.
Almeida, Ch. 74513.
Almeida, L. de 60712.
Almeida, R.A.V.F. 22413, 605/2.
Almeida Cabral, L. de 40012, 60812.
Alow, A. 85411.
Altissimo, R. 58812.
Alvarado, A. 10511.
Alvarez, J.L. 2812, 49311.
Alvarez Armelino, G.C. 4513. 620/1/2/foto
Alvarez Martinez. A. 10611.
Alvergue, R. 33/3.
Alves Machado, E.T. 60512.
Alzaga, 0 . 4771112.
Amad Mattar. 15812.
Amadike, P.C. 542/2.
Amar, M.O. 221/1.
Amar Haji Abdul Taib bin Mahmud, Datuk 74913.
Amaral, F. do 604/3.
Amato, M. 90/1.
Amba, I.S. 83112.
Amega, F.Q.20812.
Amelsvoort, M.J.J. van 27812, 27911, 29111, 35911, 80513.
Amerasinghe, H.S. 637/2.
Amin, I. 51213, 611, 912.
Amin, El R. el 22213.
Amin, mevr. N.A. al 22313.
Amin, O. el 22311.
Amit, M. 433/1.
Amlashi, ayatollah R. 57712, 57911.
Ammar. M. 2451112.
Amorn Sirikaya, 55711.
Amr, sjeik B. 77013.
Amstel, C. van 5913.
Anastasopoulos, G. 68913.
Anciaux, dr. V. 15111. 24813. 27712, 755/1/2.
d'Ancona, mevr. drs. H. 340/2. 37411. 59612, 632/foto.
Andac, E.K. 64213.
Andah, E.K. 20812.
Anderson, E. 4511.
Anderson, J. 11111.
Anderson, M.C. 711113, 72/foto, 130/foto, 13813.
Anderson, S. 66012.
Andombe, G. 52012.
Andonie, M. 82613.
Andonie Fernandez, J. 10611.
Andrada Serpa, gen. A.C. da 32812.
Andrade Fajardo, A. 10511.
Andreassen, H. 55311.
Andreatta, B. 8713, 482/foto, 5741112, 57512, 588/2/3/foto, 589/1/2.
Andreazza, M. 32713.
Andrei, S. 300/foto.
Andreotti, G. 8711.
Andres Perez, C. 5413.
Andrien J J 853 1
Andriessen, mr. F H.J.J. 2111, 133/1.
Andriessen. H F 6371213
Andropow, J. 17611.
Anez Rivera. L. 513/1/3, 5141113, 51511.
Angelete Galenji, 139 3.
Angelopoulos, Th. 6312.
Aniasi, A. 87/3, 57512, 588/2/foto.
Anker, K. van den 359/2.
Annfield, P. 83213.
Anno, M. 85112.
Ansah, M.P. 20812.
Ansari. Z.R. 578/3.
Anseele, E 637/3.
Anthony, D. 157/1/3.
Antonio, M. 62312.
Antunes, C. 4213.
Anut Aphaphirim, 55913.
Anyoti. D. 6/3.
Aoae, J. 75012.
Aparima, L. 75013.
Apel, H. 101/2, 391/foto, 392/1, 409/3, 41011, 76711, 81913, 820/foto.
Awete, K. 40012.
Apiligar, M. 613.
Aptidon, H.G. 284/foto, 43113, 448/2.
Aquino, B. 402/3, 403/2/3, 404111213, 40511.
Arafat, Y. 7311. 24212. 24412. 24613. 284/3/foto, 2851113, 2861213. 332/2/3/foto, 333/1/2/3/foto, 3341113, 33511213,33612, 348/2/3/foto, 349/2/3, 350/1/2/foto, 351111213,352/1/2/3/foto, 44613, 66711, 7201113.
Aramburu Topete, gen. J. 4312. 492/1.
Arashi, A.K. al- 336/3.
Araujo, J. 60812.
Araujo Matsinha, M. de 66511
Arbash, J.S. al- 40013.
Arbatow. G. 6812. 1761213.
Arbeli-Almosilino, S. 43313.
Arce Gómez, kol. L. 50812, 51012, 5111112, 513/2
Archipow, I. 841/1.
ardabili, ayatollah M. 10712,42011,42212, 57911, 58011.
Ardebili, H.K. 57811.
Ardiaca, P. 74413.
Arefi, H. 7613, 578/foto.
Areilza, J.M. de 50612.
Arenas,kapt. A. 492/1.
Arendse, M.D. 30312.
Arias Calderon, dr. R. 123/3.
Arias Stella, J. 9712.
Aridor, Y. 38512,43712,43811.
Ariko, S.O. 613,911.
Armada Comin, gen. A. 491/1/2/3/foto, 494/1.
Armour, J. 20711.
Armstrong, A. 6712, 6813.
Arnat Arbhabhirama, 55611.
Arnothy, Ch. 62/1.
Aroi, K. 41613.
Arouca, D. 62313.
Arouna. M. 20812.
Arregui Izaguirre, J.I. 47811,4901112, 7281213, 7291112.
Arron, H. 5413,2341112.23713, 2391213, 24013.
Arthit Kamlang-ek, gen. 55813.
Artzi, Y. 434/3.
Arzeno Regalado, gen.-maj. L. 20712.
Arzulluz, X. 2613.
Asche, K. 50212.
Asfahi. A.A. al-M. al- 33613.
Asghar Khan, luchtmaarsch. M. 17713, 17911, 18013, 18111, 18211.
Asghar Khan, begum 182/1.
Asghar-Oladi, H. 579/2/3.
Ashghari, M. 578/1.
Ashiotis, K. 64313.
Ashraf, oud-prinses 110/1.
Asif, gen. K.M. 18011.
Asperen de Boer. dr. J.R.J. 85511.
Aspiazu Seminario, Y. 105/1.
Aspiras, J.D. 73313.
Assad. H. al- 24212. 260/2/3/foto. 284/3/foto, 28513, 2871112, 3631113, 36712.
Asser, E. 6311.
Atakol, K. 64213, 64513
Atasavan. T. 642/3
Atatürk, K 653/3
Atherton X 700 3
Atirh, A.K. 608/3.
Artil, H. 64213.
Atiwiya Masikita, 139/3.
Ataoellah, M. 23512.
Atkins. H. 26712.44713.
Atopare, S. 75013.
Attar. B. al- 60813.
Attar, I. al- 367/1, 608/3.
Atun, A. 64213.
Atun, H. 64213.
Aubert. P. 84013.
d'Aubuisson, maj. R. 3313, 3411, 3513.
Auchinleck, Sir C.J.E. 637/3.
Audeh, A.A. 288/1.
Audoa, J.D. 41613.
Audu, I. 5212, 52212, 52311, 54212, 544/1, 773/1/3.
Auken. S. 55111.
Auroux, J. 37813, 46213,47613.
Austen. S. 6412.
Austin, H. 20713.
Autain, F. 37813, 46213.
Avalos Navarette, R. 3713, 812/foto.
Avebury, Lord 55/2.
Averhoff, E. 54112, 69112.
Avgerinos, P. 710/3.
Avice, E. 37813, 46213, 47612.
Avneri. U. 33511, 43411.
Awwad, 0.36711.
Ayandho, B.Ch. 1951112,83013.
Ayanoglu, gen.-maj. N. 64913.
Ayat, H. 42013, 57813.
Aydinoglu, I.H. 653/1.
Azcarte, M. 74513.
Azevedo Coutinho, L. de 411213, 4091213
Azevedo Vaz Pinto, A. 4112,4211.
Azikiwe, N. 54212, 54411.
Azurin, J. 73313.
Azzam, gen.-maj. M. 33612.

B

Ba, S.N. 497/2.
Baan, Th. 235/2/3.
Baarveld-Schlaman, E.P. 37411
Baas, J. 374/1.
Baba-Miske, A. 2211213.
Babah, M.O. 22011.
Baban, Ch. 64913.
Babenco, H. 85313.
Babia Zongbi Malobia, 13913, 14013, 14412.
Babikian. K. 24511.
Babiuch, E. 113/1, 200/3, 20111, 20313, 20412, 25412, 29911, 46511, 46712.
Baca Carbo, R. 10511. 41512.
Bacall. L. 85413.

Bachman, B. 857/3.
Backer-Van Ocken, R. de 39511,45513, 755/1.
Badawi, gen. A. 674/1, 68713.
Baddou, A. 70612.
Badenhorst, P.J. 30211, 56212.
Badinter, R. 461/1/foto, 46213. 47511.
Badran, M. 332/3.
Bafia, J. 20111, 205/2.
Baffrey, mevr. D. 40511.
Baghdadi, A.L.M. 677/1.
Bahar, brig.-gen. b.d. S, 224/1.
Bahonar, hojatoleslam M. 7712, 41913, 577/1, 579/1/3/foto, 580/1.
Bahr, A.A. al-R. al- 336/3.
Bahr, E. 39613.
Baidoun, M.Y. 245/1/2.
Bailey, N. 6312.
Baily, R. 71411.
Baird, T. 857/3.
Baissa, J. 194/2.
Bajpai, I.P. 816/3.
Bakalli, M. 27311.
Bakani, G. 750/2/3.
Bakary, D. 22111. 432/3.
Bakema, J.B. 63713. 638/1.
Baker, A. 724/foto.
Baker, H. 6813, 69/1, 13112.
Baker, J.A. 68/1, 22511, 430/foto
Bakhtiar, S. 577/2.
Bakker, E.C. 359/3.
Bakker, M. 359/3, 36213, 35713, 376/1, 63113, 63311, 740/1, 80613.
Bakr, R. el T. 22213, 22312.
Bakri, brig.-gen. W. el- 66711.
Balaguer, J. 207/2.
Balam, F. 77013.
Baldrige, M. 6912, 7012, 130/foto, 713/1.
Ballestrino, gen. A. 62012.
Balzamo, V. 588/2/foto.
Balzarani, B. 59111.
Bambara. Ch.H. 400/3.
Banana. dr. C. 791/1/foto, 792/1, 79412.
Banda, H. 208/2.
Banda-Bafio, G. 40011.
Bangui, S. 19311. 195/2.
Bangura, maj. B. 40011
Bani-Sadr, A. 74/1/2/3, 75/2/3, 76/1/2/3, 77/1, 78/3, 80/1/2, 92/1/2, 94/3, 95/2, 96/2/3, 106/3, 107/3/foto, 108/1/3, 109/1, 110/3, 126/1, 417/1/2/3, 418/1/2/3, 419/1/2/3, 420/1/2/3, 421/1/2/3, 422/1/2, 577/2, 578111213, 579/1/2.
Banna, S.K. al- zie: Nidal, A.
Banny, J.K. 400/2.
Bansia, kapt. 237/3.
Banzer, H. 50812, 510/3, 5111112, 5131113, 514/1/3.
Bar Lev, H. 435/foto.
Barber, S. 63811.
Barbosa, L. 604/3.
Barcikowski, K. 11413, 201/1, 20313, 204/1/foto, 300/foto, 468/1/2/3, 46912.
Barecki, J. 253/foto.
Bari, S.A. 38213,
Barker, E.W. 15812, 800/3.
Barnaby, F. 39011.
Baron, L. 79412.
Barragan Romero. G. 10511.
Barre, R. 1531113, 17013, 17111, 172111213, 21513, 21613,31813, 3651112, 36613, 37711, 378/foto.
Barre, M.S. 7311. 1531113, 284/foto.
Barrera, E. 36/3.
Barrera, H. 2513.
Barrera Valverde, A. 10511.
Barreto, A. 4112, 60213.
Barrientos, gen. R. 50911.
Barros, F. de 400/1.
Barrot, J, 17012, 171/2.
Barrow, J.L. 638/1.
Barry, D. 40013.
Barry, P. 601/3.
Barszcz, E. 25313.
Bartley, R.L. 6011.
Bartolomei, G. 8713, 58812.
Bartoszewicz, Z. 201/1.
Basson, J. 30411, 44813.
Basturk, A. 656/3.
Battelli. E. 58913.
Battesti. A.B. 400/2.
Battiata Andrade, J. 85411.
Baturalp, lt.-gen. R. 649/3.
Baugh, K. 45/1.
Baume, P. 157/1.
Ba'wash, M.A. 400/3.
Baxter, R.R. 45412.
Bayao Horta, R. 60413.
Bayar, S. 654/1.
Bayard, H.P. 57/1.
Bayero, alhaji A. 544/2.
Bayh, B. 120/3.
Baykara. Z. 64913.
Bayon Marine, I. 28/2/foto, 49311.
Bayulken, U.H. 649/3, 820/foto, 83712
Baz, O. el- 70311.
Bazargan, M. 75/3. 419/1/2. 422/2.
Beasant, J. 159/2
Beatrix, koningin 61/foto, 316/1/foto 374/2, 375/1/2/3, 3761112, 5451112; 593/1/foto, 597/1, 61113, 612/foto.
Beattie, Sir D. 801/2.
Beauvois, R. 248/1
Bécam. M. 17112.
Becker, K. 396/2/3, 76513.
Beckers-de Bruin, M.D.C. 86/2, 359/3, 36213, 37513,37611,631/3, 633/3, 74011. 808/1, 809/3, 810/2.
Beckett, Sir T. 27013, 28012.
Beckman, Th. 6013.
Beckwith, kol. Ch.A. 9411.
Bedaya-Ngaro, S. 195/3.
Beddoes, E.J. 81613.
Bedel, kol. A. 52313, 52611.
Bedie, H.K. 481112.
Bedjaoui, M. 12412, 72512.
Beek, A.L. ter 12012, 35912.
Beek, prof. dr. ir. W.J. 39311.
Beelaerts van Blokland, P.A.C. 359/1.
Beem, H. 60/1.
Eeer. L.M. de 264/2. 359/3.
Beetham, B. 80111
Begin, Y. 73/2, 247/1, 25912. 28513, 28612, 28713, 305/2, 385/1/2/3/karik., 38611, 433/1/2/3/foto, 434/1/2, 435/1/2, 436/2/3, 437/1/2, 438/2/3/karik., 697/1/2/3/foto, 698/1/2/3, 699/1/2, 700/1/2/3, 701/1/2, 702/1/2/3/foto, 703/1, 704/1, 717/2, 719/1/2, 720/2, 843/1/foto, 845/1/2/3, 847/3, 848/1.
Beheshti, hoiatoleslam H. 578/3
Beheshti, ayatollah M.H. 73/3, 7512, 7711, 10613,41711,41811,41912, 420/foto, 42111,4221112,577/3, 57813, 57911.
Beinema, M. 12011, 35911, 631/2.
Bejm, T. 20111.
Bélaunde Terry, F. 97/3, 98/1/foto.
Beld, prof. dr. C.A. van de 22913, 230/foto, 39311, 54912, 58313, 58411
Bell, T. 66/foto, 7111, 130/foto.
Bella, B. 12413.
Bella, F. de 5891213.
Belmano, J. 51611.
Belo, Y. 75013.
Bema, Q. 40013.
Ben, W. 751/3.
Ben-Elissar, E. 697/foto, 69913, 7021112.
Bendjedid. kol. zie: Chadli, kol. B.
Benesj, E. 350/3.
Benga-Ntundu, K.T. 14211.
Benaue. J. 40011.
Benn, A.W. 294/2, 29812, 312/2/3, 31312, 31411. 315/2.
Bennedsen, mevr. D. 551/1.
Benneh, G. 208/2.
Bennet, M. 57/1/foto.
Bennett Williams, E, 67/3.
Benoit de Bonvoisin, baron 394/2/3.
Benoziglio, J.L. 6211.
Benson, A.B. 52313.
Bentes Monteiro. E. 32812.
Benton, R. 6313.
Benyahia. M. 284/foto.
Beregovoy, P. 36613.
Berg, J van den 63/3
Berg, P 6412
Bergh, E. van den 374/1
Bergh, F van den 31612
Bergh, gen. H. van den 317/1/2.
Bergh, H.J. van den 359/2.
Bergins, W.J. 30311.
Bergkamp, F. 6012.
Berlinguer, E. 8711, 14511, 321/2, 745/2.
Berman, Y. 71913.
Bernal Pereira. gen. W. 511/1, 513/foto, 51412, 51511.
Bernhard, prins 62/foto.
Berrefjord, O. 55213, 55313.
Berri, N. 24413, 24513.
Berri, Z. el- 67913.
Berrios Martinez, R. 255/2.
Berto, J. 85313.
Bertrand, F. 78612.
Best, K. 526/1.
Betancourt, R. 857/3.
Beti, G 75113.
Betou. A. 14313.
Betyne, Ngilase 139/3.
Beugel, prof. dr. E.H. van der 740/1
Beuker, K. 36213.
Beullac, Ch 17112.
Bevernage, mr. C. 58211.
Bhatta. N.D. 81613.
Bhegatba Na Beate, kapt. 400/2.
Bhoemibol. koning 55811.
Bhoetto, B. 17711. 17912, 18111, 1821213, 18312.
Bhoetto. begum N. 1771113, 17912, 18012, 182/2/3. 183/1/2.
Bhoetto. M. 17711, 178/foto. 180/2/3.
Bhoetto. Z.A. 17713, 179/2/3, 180/2/3, 18111, 18211. 183/1. 208/3.
Biaggi, R. 62213.
Biasini, O. 8713.
Bidamazire, R. 6/3.
Bienfait, C. 6012.
Biesheuvel, dr. B. 635/1, 73713.
Biffen. J. 2671112.
Bilas, A. 75013.
Bilgehan, O.Z. 642/3.
Binaisa, G.L. 512. 613, 7/1, 813.
Bingöl, S. 64913.
Birch, W. 41613.
Bird. L.B. 20612.
Bird, V.C. 2061213. 783/2/foto.
Birgit, O. 654/1.
Bisaglia, A. 8713, 89/1.
Bischoffvan Heemskerck. S.C. 373/3. 374/1.
Bishop, M. 207/3, 208/1
Bista, K.N. 384/2.
Biurrum Altavil, G. 729/1/foto.
Bizenjo, G.B. 18111.
Bizri, N. el 245/1.

Bjelke-Petersen. J. 15712.
Bjerregaard, R. 55012, 55111.
Bjota N'Ambatoha, maj. 40012.
Blackmun, H.A. 696/foto.
Blague. A 195/1
Blaker, P. 15913.
Blamauer, K. zie: Lenya, L.
Blamo. B. 54213.
Blanco Beitez, J.M. 728/3.
Blauw. J.D. 359/3.
Blauw, P.M. 35913.
Block, J. 711113, 72/foto, 130/foto, 39811.
Bloembergen, N. 855/foto, 8561213.
Blom-Cooper, L. 794/1.
Bluch, M. 20813.
Blum, N 766/1
Bium, T 440 2. 441 1.460 3
Blumenthal, E 142 3
Blunt, prof. A 282/1/2/3/foto, 2831113
Bneijara, S.A O. 22013. 2211113. 4321112
Bo-Boliko Lokanga Monse Mihambo 13913, 140/3.
Bo Hmu Aung 27113.
Bo Let Ya, gen. 27113.
Bo Thet Tun 27113.
Bobbio, N. 85111.
Bodard, L. 85213, 853/foto.
Bode, H. 727/1/2/foto.
Bodepoutou, N. 82813.
Bodrato, G. 8713, 588/2.
Boel, H. 5311,41111.
Boer, H.A. de 35911, 3621112, 59611, 63112, 63311.
Boer, J.J. 12011, 35911, 63112.
Boerman, J. 85312.
Boersma, drs J. 63511.
Boertien, dr. C. 26613.
Boeynants, P. vanden 22912,2481213, 27711, 32311, 39413, 41113, 68613, 68711. 7551112, 839/3/foto, 8491112.
Boganda, B. 19312.
Bogers, drs. W.A.J. 39311.
Boguinard. E.K. 40012.
Böhm, K. 858/1/foto.
Bokana Wondangela 14013.
Bokassa, J.-B. 19313, 194111213, 1951112, 196111213, 19711, 82813.
Bol, S.A. 223/3.
Boland, J. 60113.
Bolger, J. 41613.
Bolkestein, F. 35913.
Bölling, K. 765/1/3.
Bolokor, chief P. 54212.
Bomba, lt. A.F. 62212.
Bombard, A. 378/3.
Bomboko Lokumba 22413, 46412, 83112.
Bonelli, gen. J.C. 4513.
Bonunga, M. 75113.
Boni, D. 40012.
Bonnefoy, Y. 85112.
Bonnet, Ch. 17112.
Boois, H.M. de 35912
Boonchu Rojanasthien 55613, 55711.
Boorman, J. 85313.
Booth, A. 315/1.
Bop, J. 41613.
Boraine, A. 289/foto.
Boran, mevr. B. 65511.
Bordaberry, J.M. 61913.
Borges, J.-L. 6013, 6111.
Boroma-Setha Khatya Sourya Vongsaphra Maha Sri Savang Vatthana zie: Savang Vatthana.
Borosovich Cahan, S. 28212.
Bosman, brig.-gen. P. 56311.
Bosschart, R. 74511.
Botha, P.W. 2891113, 290/1/2/3/foto, 302/1/2/3, 303/1/3, 304/2/3/foto, 316/3, 317/1/2/3, 318/2, 319/1/2, 448/3, 561/1, 563/2, 621/1, 664/2, 785/2/3, 799/3.
Botha, R.F. 73/1, 495/2, 799/1.
Botha. S.P. 79913
Bottse. R. 23512.
Bouabid, M. 284/foto, 70711.
Boucetta, M. 70612. 70712
Bouchardeau, H. 307/3, 308/foto.
Boudewijn, koning 316/1/foto, 370/foto, 44811, 742/2, 843/1.
Boukanga, A. 40011.
Boukende, R. 19412.
Boulin, R. 170/2/3/foto.
Bourges. Y. 17111, 196/1.
Bourguiba, H. 284/foto.
Bournias, L. 167/2.
Bourniquel, C. 85213.
Bouterse. maj. D. 23413. 23611. 237111213, 238111213, 2391113, 240111213.
Boutros. F. 24511. 2601213.
Boven, A. van 37411.
Bowdler, W. 3712.
Boyer, H. 6412.
Boyle, A. 28211.
Boyle. Lord 26813.
Boynton, Sir J. 78611, 78912.
Bozanga, S.N. 19312, 1641213,40011, 82813, 829/1.
Bozize, gen. 19413.
Bozzoli, prof. G.R. 318/1.
Bra Kanon, D. 400/2.
Braams, R. 35913.
Bradley, O.N. 638/1/2/foto.
Bradley, T. 31611.
Bradshaw. R.L. 20611.
Brady, J. 6713.7012, 7111, 721112, 14612, 22511, 69412,7161112.
Brakman, W. 852/2/foto.
Braks, ir. G.J.M. 261/1/2/3/foto, 35911. 44113, 44212.47213, 59913, 80612.
Bral, J. 6312.
Bramall, gen. Sir E. 79312.
Brande, L. van den 58211.
Brandt. W. 10911. 14611. 27111. 348/1/2/3/foto, 34911. 7221213. 76413, 819/1/foto, 841/1.
Brassens, G. 858/1/2/foto.
Bratkowski, S. 25113.
Bratteli, T. 553/3.
Brautigam, R. 85312.
Bravo. P. 74513.
Bredelleil, M.Y.O. 22111.
Bree, J. de 59/1.
Brendel, A. 85311.
Brennan, W.J. 696/foto.
Bresson. R. 5712
Bretton, Le zie: Lebretton, Ph.
Breurer, M.L. 6381213.
Brezjnew, J. 17612.
Brezjnew, L.I. 6812, 72/3, 73/1, 991112, 145/1/2/3/foto, 146/1/2/3, 148/3, 152/2/3, 153/1, 154/1/2, 155/1/2, 175/2/3, 176/1/2/3, 183/3, 226/1, 300/1/3/foto, 301/foto, 334/2, 352/1/foto, 390/2/3, 391/1/2, 392/2, 407/2/3, 408/1, 428/3, 445/2/3, 469/2, 524/3, 532/2, 533/3, 666/1, 817/2, 819/1/foto, 822/1/3, 823/3, 824/1/2, 841/1/2/3/foto, 842/1.
Bridgland, F. 60611.
Briele, L. van de 6413.
Brigido Martins, H.F. 665/1.
Brinckley, J. 6011.
Brinckmeier, J. 76413.
Brink, A. 62/1.
Brinkhorst, L.J. 119/3/foto, 1201112, 1991213,35913,54711, 73812, 740/2/foto, 74113. 80613. 808/2/3. 80912. 8101112.
Bris Armengol, gen. E. 30/1.
Brittan L 267 1 L
Hroadbent, E 81511.
Brock, W 7112, 130/foto
Brocklebank-Fowler. Ch 281/2/3/foto, 295/3.
Broderick P 45 1.
Broek, mr. H. van den 35911. 59611.
Brokx, G.Ph. 26412,35911
Bros, E. 57/1.
Brou, E. 400/2.
Brouhon, N. 41112, 5021213, 53811.
Brouwer, I. 35913.
Brouwers. J 61/1, 853/1.
Brown. H 43.3.99/3. 100/3. 101 1/3, 166/3
Bruin, A. de 727/2.
Brundtland, G.H. 553/1/2/3/foto, 554/1. 609/1/foto, 610/1/2/3.
Brunn, mevr. A. 76511.
Brunner, G. 76413,765/1.
Bruton, J. 60113.
Bryant, F.G. 20611
Bryant, mevr. K. 52611.
Brzezinski, Z. 7211, 9313, 99/3, 10011, 12013, 12113, 12211, 301/1.
Brzostek. J 25313.
Buah, F.K. 208/2.
Buale, E. 52012.
Bucaram, A. 10511, 41513.
Buckley. J. 13812.
Buffum, W.M. 423/foto.
Bughini, mgr. A. 9511, 12612.
Buikema, mr. J. 120/1.
Bukman, P. 36212, 37411.
Bukowski, J. 253/2.
Bull-Hansen, lt.-gen. F. 70411.
Bulla, V.Y. 208/2.
Buller. W.H. 52013
Bunchana Atthakorn 55813.
Bunt, E.R. 72712.
Burg, J. 43313, 43513, 69713, 700/3, 702/2.
Burgeon, W. 11713.
Burger, W. 65/1/foto, 22612, 376/2, 63511, 696/foto.
Burgess, G. 282111213, 283111213.
Burgstedde. P.J. 85111.
Burke, K. 85111.
Burn, A. 13813.
Burnham, F. 54111213, 55/1/2, 721/foto.
Burnett. D.A. 6012.
Burnier, A. 6013.
Burt. R. 10011. 13812.
Burton, A. 853/2/foto.
Bush, G. 6511,9512, 130/foto, 13211, 13813, 13911, 22511, 430/foto, 46113,46211, 716/1, 733/3, 826/1.
Busia, K. 521/2.
Busquin, Ph. 19713, 41111, 41211 683/3/foto, 742/1/3, 755/1.
Bustamente, A. 78312.
Bustamente y Rivero, J.L. 10512, 81213.
Buthelezi. chief G. 3041213, 6211112.
Buti, ds. S. 304/foto.
Buurmeijer, J.F. 359/2.
Buysert, N. 37411.
Byrd, R. 6911.

C

Cabaço, 66511.
Cabangbang, B. 404/1.
Cabanillas, P. 49311, 746/3/foto

Cabezas, A. 732/1.
Cabral, M. 4001112.
Cabral,V. 4001112.
Cabral d'Almada. F. 4001112.
Caetano, M.J. das Neves Alves 4211.
Cagatay. M. 642/3, 647/1.
Cairncross, J. 2831112.
Calderón, gen. A. 50812.
Calderon. E. 20811. 61911.
Calewaert. prof. W. 74213. 74313
Callaghan, J. 267/3, 268/1/3. 269/3. 27111, 28311, 29713, 298111213, 312/1/2/3, 31312. 31411,45112, 842/2.
Callaghan, geil.-maj. W. 257/foto, 25812, 259/2/3.
Cals. mr. J.M.L.Th. 73713
Calvi, R. 57613, 58912.
Calvo, C. 51013.
Calvo Ortega, R. 477/1.
Calvo Sotelo, L. 28/foto, 2911, 82/1/foto. 22611. 476/3, 477/2/3, 47812, 479/2/3, 48011, 4901112, 492/3, 493/1/2/foto, 505/2, 50612, 72813, 7291213, 73012, 73112) 746/1/2/3, 7471112, 84311.
Camacho, M. 73213, 74512.
Camara, maj. A. 40012.
Cambridge, drs. M.C. 23511, 23713.
Campling, gen.-maj. A.B. 79312.
Campora, H. 3013.
Campredon, J.-P. 773/3.
Camu, G. 198/2.
Canaponi. P. 85111.
Candelier, gen. R. 17113.
Canatti, E. 851/2/3/foto, 8521112. 855/foto.
Canido Beraschochea, kol. R. 51111.
Cann, E. du 25912.
Cannon. J. 10113.
Canoy, R. 40611.
Canturk, K. 64913.
Cao Yuanxin, 19912.
Capanna, M. 70413.
Cappelen, A. 552/3.
Cappuyns, H. 32312.
Capria, N. 8713, 58812.
Capucci, H. 95/1.
Caranda da Silva, M.J. 66511.
Carazo Odio, R. 12213, 1231112,41512. 45313.
Carbonell. gen.-maj. 50712.
Cardenal. E. 58/3. 59/1/foto
Cardoso e Cunhal, A. 4112.
Carlisle, N. 26712.
Carlot, M. 159/1.
Carlucci. F.Ch. 13812
Carma, I. do 4213.
Carneiro Goncalves, J. 622/1.
Carpenter, T. 85013.
Carranza, kol. N. 81213.
Carranza Chavez, mgr. J. 3413.
Carrero Blanco. L. 39211.
Carrick. J. 15613. 15711
Carrilho, J Z 66511.
Carrillo, S 2712, 145/1, 479/2, 492/foto, 49313, 73311, 74413, 745/1/2/3
Carrington, Lord 19/foto, 10311, 209/foto, 210/1. 267/1. 280/2. 295/1. 443/3. 444/3. 445/3, 447/1/2/3, 462/2, 482/foto, 49913, 72011, 72312, 72411, 79211, 797/3, 84212.
Carstens, prof. K 15313, 34811, 84311.
Carter, B. 12013, 121/1/2/3/foto, 12211, 69613.
Carter, J. 1913, 37/1, 65/1/foto, 66111213, 67111213, 681113, 721113, 7813, 791113, 80/2/3, 921112, 931213, 95111213, 99/2/3, 100/1/2/3, 108/1/3, 111/1, 112/1, 120/3, 121/1/2/3, 122/1, 124/2, 125/1/3, 126/1/2, 127/1, 128/3, 129/1, 130/3, 131/1/2, 132/2, 138/3, 139/1/2, 158/3, 285/3, 287/3, 301/1, 344/2/3, 345/2/3, 346/1, 379/3, 381/1/2, 382/1/2, 391/1/2/3, 369/1/2/3, 397/2, 398/1, 399/3, 424/1, 431/2, 443/3, 481/3, 485/1, 518/3, 519/1, 529/2/3, 530/2/3, 531/1/2/3, 532/2, 540/1, 555/1, 645/1, 661/1, 691/3, 693/3, 694/1/2, 695/2, 699/2, 700/1/3, 701/1, 702/1, 717/2, 720/2, 736/2/3, 797/1/foto, 817/2/3, 818/3, 843/2, 845/foto. 84611.
Carter, O. 850/3.
Carter. mevr. R. 121/3.
Cartwright. J. 316/1.
Caruaria, gen. 49211.
Carválho, kol. J. 608/1.
Carvalho Santos, H. de 60512.
Carver. G. 138/2.
Casaroli, A. kard. 351.2.
Casco, M.I. 10611.
Casey. W. 6712. 691213, 130/foto. 396/1, 715/3/foto, 716/1.
Cassavetes, J. 6312.
Casseres, R.A. 597/2.
Cassidy, S. 44712.
Cassimo, A. 665/1/2.
Castaneda. J. 81513.
Castiglioni, prof. G. 32111.
Castillo. A. 106/2.
Castillo, F. 81213, 825/2.
Castillo, M. del 852/3.
Castillo, R. 10611.
Castillo-Arriola, E. 78411.
Castillo Valdez, R. 2181213.
Castle, B. 31213.
Casticum, F. 359/2.
Casto, gen. D. 405/2/3.
Castro, M.D. 732/1.
Castro Ruiz, F. 4411, 4891113. 516/2/3, 51713, 518/1/2/3, 519/1/2/3, 55511, 72512.
Cate, R. ten 64/2.
Cau, E. 62112.
Caudamli, K. 642/3.
Cavaco e Silva, A.A. 604/3.
Cavaillé, M. 17112.
Cavalier, A. 63/3.
Cavallari, A, 58913.
Cavero, I. 49311.
Cayoja Riart, gen. H. 513/1/3/foto, 514/foto.
Ceausescu. N. 30011, 35213, 66513.
Cebrian, J.L. 43/3.
Ceesay, A.A. 22413.
Celasun, gen. S. 650/foto.
Celik, V. 642/3.
Cellard, A. 37813, 46213.
Cenac, W. 20811, 61912.
Cendana. G.S. 73313.
Cerdan Calixto, E. 73211.
Cermak. A. 22513.
Cerruto Calderón de la Barca, brig.-gen. J. 50812.
Cetiner, lt.-gen. S. 64913.
Chaban-Delmas, J.-J. 171/1, 306/3, 37712, 37811, 48711.
Chabert, J. 58211, 75511.
Chacon, J. 3613.
Chadli, kol. B. 1241213, 22211, 28513, 43211, 70711, 721/foto, 77311.
Chaker, A. zie: Natcheh, R. el.
Chakombota, Ch. 83212.
Chakulya, W. 49611.
Cham, M.C. 22413.
Chambers, G. 25611.
Chamoun, C. 2421113, 24313, 2441112, 24513, 24612, 260/1.
Chamoun, D. 24313, 244111213, 246/2.
Chamoun, D. 244/1.
Champion, G. 85413.
Chamran, M. 418/3.
Chamseddine. sjeik M. 24513, 285/2.
Chan. J. 159/1/2. 750/2/foto. 751/1/2.
Chan Kok Kit, encik 750'1.
Chand, B. 41612.
Chandernagor, A. 37812, 46213, 475/1/2.
Chaney, F 15613.157'1
Chanoine, J.M. 5711
Chantre, kol. H. 60811
Chapin, F. 34611, 38013.
Chapple, F. 31512.
Charalarnbopoulos, J. 167/2/3. 710/2, 711/1.
Charar, M.A. 33312,33411.
Charles, prins 49711. 79211, 843/2.
Charles. rnevr. M.E. 20711.
Charles. P. 45/1.
Charles, R. 57/1.
Charlier, J. 8213, 15111.
Charn, Angsuchote, lt-gen. 55711.
Charretier, M. 17012, 171/2.
Chassagne, Y. 486/foto.
Chatib, brig.-gen. S. al 26013.
Chatichai Choonhavan. gen.-maj. 556/3, 557/1.
Chavez Mena. F. 10512.
Chayefsky. P. 858/2/3/foto.
Cheever, J. 85111.
Chehin, M. 23511.
Chela, F. 49613.
Chen. N.H. 85311
Chennault. A. 73/2
Chevallaz, G.A. 21712.
Chevenement. J.-P. 377/foto, 3781112, 46213, 474/3.
Chewnietsky, I. 565/3/foto.
Cheysson, C. 2111, 13311,37713, 378/1/2/foto, 43111, 462/1/3, 47013.474/1. 482/foto. 489/1/2/3. 774/1/2. 815/3.
Chiam See Torig 15811
Chian Heng Kai, encik 75011
Chidzero. B 79011,79211,794/3, 798 1 2
Chiesa. C.A. dalla 9013. 59211
Chigaga. G. 49611,832'3
Chihota, H. 78611.
Chikerema, J. 786/2, 790/3.
Chikwanda, A. 49612.
Chilingutila. kol. D. 60612.
Chiluba, F. 49513, 49612, 83113. 83212.
Chimaneo, L. 208/2.
Chimba. J. 496/1/2
Chin A Sen, 23313, 2341113, 235/1/2, 2361113, 237/1/2/3, 2381113, 239/1/3, 240/1/2.
Chinamano, J. 794/2/foto, 79511.
Chinaud, R. 48712.
Chipande. A.J. 665/1/3.
Chipimo, E. 4951113.
Chirac, J. 17113, 172/1, 3061113, 3081112, 309/3/foto, 310111213, 311111213, 3661112, 38613, 459111213.
Chirau, chief 786/1.
Chisanga, P. 49511, 49611.
Chissano. J. 62411, 66511. 6661213.
Chitunda, J. 56512.
Chivite, A. 62211.
Chiwango. D. 20812.
Chiwewe. J.B. 208/2.
Chjecki, M. 29913.
Chnoupek, B. 300/foto.
Choerbanow. J. 176/2.
Choi Kwang Soo 1632,73512.
Cboi Kyu Hah 161/1/2, 16211, 163/1/2
Chomba. F. 496/1
Chon Doo Hwan 161/1/2/foto, 163/1/2/3, 16411, 16513, 166111213, 16711, 734/3, 735111213. 736/1/2/3/foto, 800/1/3.
Chona, M. 49612.
Chona, M. 49612.

Chong Dong Nyun 1651113, 73513.
Chong Hon Nyan 74912.
Chong Jong Taik 16312, 73512.
Choo Young Bok 1631112.
Chou Ching Yu 159/1.
Choudhury, A.H. 38213.
Choudhury, S.H. 38213.
Choudry, M. 911.
Chowdhurv, B. 36911.
Chowhury, S.Q.383/3.
Christensen, F. 553/3.
Christenson, Ph. 83013.
Christi, gen. F.A. 180/1.
Christiaanse, J.H. 37313.
Christiaens, J. 6311.
Christian. D.C. 20612.
Christian, S. 85012.
Chistopher, W.M. 77/2/3, 78 foto, 79 2 Y. 125/1/3, 126/3, 127/1.
Christophides, I. 64112.
Chroesjtsjow, N.S. 14612, 14811, 17512.
Chrysostomos, 64111, 64512.
Chrzanowski, W. 251/foto.
Chua Sian Chin 158/2.
Chuan Leekphai 55711.
Chun Myung Kee 163/2.
Chung, R.A. 54/1.
Chung Jae Suk 16211.
Chung Seung Hwa 16711.
Church, F. 9512.
Churchill, Sir W.L.S. 38613.
Ciosek, S. 252/foto, 25313.
Cirillo, C. 591111213, 592/1/2.
Ciroma, A.A. 54212.
Cirva. R. de la 43/3.
Cissoko, M. 22111.
Cissokho, S. 555/3.
Civiletti, B. 108/1, 121/1, 122/1.
Claes, W. 82/3, 150/2, 151/1, 322/3, 323/1, 324/1, 363/1/3, 428/2, 454/3, 683/2, 685/2/3/foto, 686/1, 755/1.
Clair, R. 63813. 639/1/foto.
Clark, B. 853/1.
Clark, E. 2561113.
Clark, R. 7813, 1081112, 10911.
Clark, W. 13812, 47111, 694/2.
Clark, W.J. 816/3.
Clarke, Sir C. 6412. 855/1.
Claude, S. 5712.
Claus, prins 31611, 612/foto, 84312.
Claus, H. 6211.
Clausen, A.W.(T). 661/1/2/foto, 66312.
Cleave, W. van 67/3.
Clercq, W. de 24813, 27711, 53811, 753/foto, 755/1, 8391213, 84011.
Clerides, A. 641/1.
Clerides, G. 64111, 64212.
Clezio, J.M.G. le 6211.
Climaco, C. 40311.
Cloquet, G. 85412.
Close, gen. R. 75411.
Clowes, mevr. W. 75111.
Clusky, F. 601/1.
Coca, kol. A. 50812. 51012. 51111.
Cocq, M. de 19812.
Coeme, G. 19713.
Coens, D. 21511, 23513, 44811, 75511
Coetzee, A. 32012. 621/.
Coetzee, H.J. 302/1.
Coetzee, K. 320/2/3.
Coffie, J. 47/3.
Cohen, G. 434/1, 701/1.
Cohen, S. 64/2, 532/2.
Cointat, M. 1711112.
Colas, G. 5712.
Colby, W. 43011.
Coleman, kol. 52413.
Coleman, (B).W.J. 858/3, 859/foto.
Collard, L. 63911.
Collazo, A. 3011.
Colette, R. 6012.
Colle, A. 248/3.
Collier. C. 67/3.
Collin, J. 1811.
Colindres, E. 3312.
Colombo, E. 19/foto, 8713, 209/foto, 392/3, 482/foto, 588/2/foto. 602/1. 718/1.
Comencini, L. 63/2.
Commandeur, C.A.M. 72712.
Compagna, F. 8713.
Compaore, maj. A.R. 400/3.
Compton, J.G.M. 20713.
Confalonieri, C. kard. 32111.
Conombo, J. 54413.
Constantijn, ex-koning 110/1.
Conteh, A. 773/1.
Cooke, F. 160/2
Cooke, J. 850/2/3.
Cools, A. 8213, 118/2/foto, 19713.
Cooney, P. 60113.
Cooper, W. 41613.
Coppola, F.F. 6313.
Cordoba, E.A. 3711.
Corea, G. 682/foto.
Cornelissen, G.M.P. 35911, 63112, 738/1.
Cornelissen. P.A.M. 35911.
Corwuz, O.D. 73313.
Corrales, H. 82613.
Correia, A. 60413.
Correia, C. 40011.
Corterier, P. 76711.
Cosme, J.B. 66413, 665/1.
Cossiga, F. 8613. 8711. 88/1/2. 576/2.
Costa, K. da 208/2
Cot, J.-P. 3781113, 46213, 47512, 68113, 682/foto, 77313, 77411, 82911, 83012.
Cottenie, prof. A. 45513.
Cottenié, M. 85311
Couch, B. 41613.
Coué, J. 60/3.
Coulibaly, L. 40012.
Courbois, K. 63/1.
Courriere, R. 37813,46213.
Couto e Silva, gen. G. do 33013.
Couturier, P. 82913.
Couve de Murville, M. 15213.
Craemer, L. de 19811.
Craig, J. 44711.
Crawford, R. 85312.
Crawshaw, R. 31611.
Craxi, B. 871113. 9012. 58613. 58711
Crépeau, M. 30713, 308/foto, 3101112, 3781213,46213,47612.
Crespo, 4112,60413.
Crespo Galende, J.J. 73211.
Cresson, E. 462/3, 475/3.
Crewson, J. 85012.
Criado Amontegui, gen. A. 3011.
Crocker, Ch. 13812, 69413, 69512.
Croiset, M. 63/3.
Cronin, A.J. 63911.
Cronjé, P. 30211.
Cronkite, W. 17513.
Cronsteadt, G. 15913.
Croo, H. de 80213.
Cros. F. 49611.
Crossman, A. 29812.
Cruden, R. 23811.
Cruys, G. zie: Kruisman, G.
Cruz, mevr. R.J. de la 20712.
Cruz Pinto, J. 4001112.
Cuellar, A. 3512.
Cumberbatch, R. 2371112.
Cummings, Th. 6713.
Cunhal, A. 35011.
Curry, D. 29013,30312.
Cypriniak, K. 46813.
Czechowicz, T. 46812.
Czyrek, J. 300/foto, 468/2/3.

D

Daal, C 238 1. 240 2
Dabbagh, S. 33411.
Dabengwa, D. 79113.
Dacko, D. 193/1/2/3/foto, 1941113, 195111213, 196/1/3, 40011. 8281213. 829/1/2/3, 830/1/3/foto.
Daddah, M O 21913,22011, 2211112
Dadié R 400 2
Dahal N M 384 S 3
Dahrendurf, F 765/1
Dajani, A.S. al 33411
Dal, J.S. 383/2.
Dalakouras, G. 16712
Dalen, L.C. van 37313.
Dales, mevr. drs. C.I. 59613, 632/foto.
Dalisa, J. 15913.
Dallari. D. 33011.
Dalsagar, P. 133/1, 262/3/foto, 26311, 550/3.
Dam, prof. dr. F. van 23511.
Dam, G.G. van 35911.
Dam, drs. P.A. van 35912, 593/3/foto, 59511, 637/foto, 85411.
Damango, R. 40011.
Damena, G. 75012.
Damm, H. von 138/3.
Damri Ruangsutham 55913, 560/1.
Daniel, S. 20611.
Danna, A.A. 77013.
Dans jr., J.P. 73313.
Danso, M. 21913.
Dansoko, A. 55513.
Danzi. prof. 82912.
Daoudy, A. 9611, 10613.
Dar, gen.-maj. 20813.
Darida, C. 8713, 88/foto, 588/2/foto.
Darwish, N. 33413.
Daskal, S. 43513.
Daskalakis, prof. G. 68912.
Dastegir, Khan, G. 20813.
Dastgherdi. kol. H. 57711.
Daud, M. 42312.
David, R. 20711.
Davignon, E. 2111, 8213, 13213, 839/3.
Davoudi, E. 7711.
Dawood, T.A. ai 33513.
Dayal, R. 786/1.
Dayan, M. 433/1, 434/1/foto, 437/3, 697/3, 847/1/2/3/foto.
Deacon, R. 28211.
Dean, J. 13812, 24611.
Debarge, M. 37813.
Debrah, E. 6/2, 9/2.
Debray, R. 489/1/2/3/foto.
Debré, M. 3081213, 309/1/foto, 3101112.
Debrot, N. (Cola) 859/1/foto.
Debunne, G. 11713, 2481113. 32213. 32311, 36311, 5391112.
Debusmann, B. 245/2/3.
Declerck, L. 227/foto.
Deconcini, D. 51012.
Dedeavode, J.-B. 1941112.
Dedinsky, E. 851/2.
Dees, D.J.D. 841213, 35913.
Deetman, drs. W.J. 35911, 4561213, 59611, 63112.
Defferre, G. 36611, 377/3/foto, 3781112, 46213, 4741112,47812,84713.
Defosset, L. 75511.

Defraigne, J. 19812.
Degazon, F. 20711.
Degoregore, R. 41613.
Dehaene, J.L. 83912.
Dehennin, H. 4551213.
Dehousse, J.-M. 41112, 41211, 68313, 74313. 75511.
Dejardin, C. 51512.
Dekker, S. 35913.
Delahanty, 22511.
Delelis, A. 37813,46213,47611.
Delfim Neto, A. 326/1/2/3, 3271112, 348/1.
Delors, J. 3651112,37713,378/3/foto, 46213, 473/3, 482/foto.
Delpey, R. 19613, 19711.
Demaret, M. 32313.
Demetriades, A. 64211.
Demirel, S. 32112, 64913, 65011, 6511112, 65312.
Demitsjew, P. 176/2.
Deng Xiaoping 73/2, 1541213, 272/2, 445/3, 56012. 83511.
Deniau, J.-F. 15113, 17112.
Denis, J.-P. 63/2.
Denise, A. 40012.
Denjabi, A. 52111.
Denktash, R. 6431112, 64413, 64513, 646/1/3/foto, 6471113, 648/2.
Depaune, T. 41613.
Depoele, van 53912.
Deprez, G. 68711,8401112.
Deprisa, D. 853/1.
Dequae, A. 248/3, 316/2.
Derby, F. 23811, 24012.
Derderian, Y. 62813.
Derks, F.J. 37411.
Derneika, M. 245/1.
DeRoburt, H. 41613.
Desai, M. 37111.
Désireé, U. 5712.
Desmarets, J. 13313, 471/foto, 74211, 84013.
Desmond, E. 601/3.
Desmijter, M. 6413.
Despradel, C. 20712.
Destin, R. 57/1.
Detremmerie, J.-P. 51611.
Detudamo, R.B.B. 41613.
Devan Nair, Ch.V. 752/1/2/3/foto.
Devenish, R. 6312.
Devos, R. 51611.
Deworme, E. 19713.
Dhaese, 24811.
Dhoore, L. 75511.
Dia, M. 55513.
Diacama, lt-kol. J. 62111.
Diagana, Y. 221/1.
Diagne, A. 1812.
Diagne, B. 1812
Diallo, lt-kol. S.M. 20812.
Dias, G. 32713.
Dias, J.C. 32913.
Diaz Salazar, G. 812/3.
Dibo, P.G. 40012.
Didi, H.O. 221/1.
Diego, G. 61/1.
Diegues, C. 6312.
Diekman, M. 85112.
Diepenhorst, prof. dr. I.A. 37411.
Diepgen, E. 764/3.
Diez del Sel Korsatko, H. 728/3, 729/foto.
Dik, ir. W. 59613.
Dikébié, P.N. 400/2.
Dikko, A.U.A. 542/2.
Dillen, K, 24813.
Dimopoulos, J. 16712.
Din, B.T. 58913.
Dini, A. 44812.
Dino Matroce, kol. J.M.P. 60512.
Diokno, J. 403/2/3.
Diop, mevr. C. 1812.
Diop, Ch.A. 555/2.
Diop, M. 55512.
Diop, S.L. 1812.
Diouf, A. 17/1/foto, 181112, 22211,49713, 555/3.
Diro, T. 160/1.
Dis, C. van 35913. 63113, 63313.
Djelo Yempenge 13913.
Djermakoye, maj. M.A. 81613.
Djogo, gen. N. 770/3.
Dlhakama, It.-kol. J. 621/2.
Dlimi, gen. A. 705/2/3.
Doa, R. 75013.
Dobbs, M. 204/3.
Dobozandi, H. 19612.
Dobrynin, A. 30111, 43011, 43112.
Doe, S.K. 5231213, 524/1/2/3, 52513, 52611, 84311.
Doef, J.C. van der 35912, 377/2, 56812, 57312, 596/3.
Doel. H. van den 73913.
Doeve. E.(J.F.) 63912
Doherty, K. 601/1.
Dohnanyi, K. von 766/2/foto, 76711.
Dolanc. S 27311. 2741213
Dole. E. 67/3, 71/1.
Dole, R. 7111.
Dollot, L. 52411.
Dolman, D. 34011, 35912, 37412, 63113, 737/3. 7381112, 809/2/3.
Domitien, mevr. E. 19411.
Donat-Cattin, C. 91/2.
Donat-Cattin, M. 9112.
Dönitz, K. 3013, 3111.
Donnelly, E. 6013, 851/2.
Donner, J. 639/2/3/foto.
Donovan, R. 7013, 130/foto, 69413.
Donskoi, D. 6012.
Donskoi. M.S. 639/3.
Dontsop, F. 522/3.
Dooge, J. 60113.
Dorda, A.Z.O. 40013.
Dortlandt, J. 504/1.
Dossogne, F. 39412.
Dostal, N. 85911.
Dosunmu, W.A. 542/2.
Douglas, D.W. 639/3/foto, 64011.
Douglas, M. 6411,8591112.
Douglas-Home, Sir A. 28311.
Douzdouzani, A. 7613, 7712.
Drabbe, F. 50411, 727/2.
Dragosavac, D. 27412.
Drake, P. 39412, 726/3.
Drattakis, M. 71013.
Dravic, M. 6311.
Drees, dr. W. 37612, 593/1.
Dreesmann, prof. dr. drs. A.C.R. 393/1.
Drenth, H. 377/2.
Dreyfus, P. 461/2/foto, 46213, 47513.
Driberg, T. 28312.
Driessen, P. 85311.
Dros, I. 85112.
Druckman, Ch. 43313.
Drupsteen, J. 59/3.
Duarte, J.N. 33/1/2, 34/foto, 36/3, 37/1/2/3/foto, 344/3, 345/2, 812/2/3/foto, 813/1, 815/1, 825/1/2/foto, 826/1.
Dubelaar, Th. 6013.
Duff, Sir A. 79311.
Dufoix, G. 37813,46213.
Duga Kugbe Toro 14013,83112.
Duinker, D. 35912.
Duisenberg, dr. W.F. 13811, 265/2/foto, 73711, 73913.
Dukes, A. 601/3.
Dukkers, E.W.A. 85011.
Dummett, A. 26911.
Dunen, gen. A. van 60512
Dunn Barreiro, R. 10511.
Duaré, J. 36313, 68313.
Dupuy, M. 452/2.
Durack, P. 157/1.
Durant, W.J. 85912.
Durduran, A. 64311.
Dutton, W. 75012.
Duval, mgr. L.E. 124/2.
Duvalier, J.C. 5611, 57/1/2/3/foto. 5811
Duvieusart, E. 39511, 455/3.
Duynstee, mr. F.J.F.M. 640/1/foto.
Duyzings, M. 317/3.
Dwyer, C. 9512.
Dyer, H. 20711.
Dyess, W. 146/3, 259/1, 344/3, 346/2, 379/3, 525/1/2.
Dijk, A. van 23512.
Dijk, C.P. van 13713, 35911, 593/3/foto, 595/3, 599/3, 637/foto, 806/2, 850/1.
Dijke, mr. P. van 200/1, 26613.
Dijkman, S.J.M. 35911. 63112.
Dijoud, P. 21711.
Dziwisz, mgr. S. 32111.
Dzjoerow, D. 66611.

E

Eagleburger, L. 13812, 34612, 39013,43112, 69413, 69512.
Eagleton, Th. 53212.
Eanes, zie: Santos Ramalho Eanes, A. dos.
Eban, A. 43313.
Ebb, F. 85413.
Ebeid, F.M. 678/3.
Eberle, adm. Sir J. 102/foto.
Ebrahimi, A. 7613, 7711.
Ecevit, B. 3491112, 64312, 6531213, 654/1/2/3, 65511.
Eckert. H. van 72712
Edde, M. 24511.
Ëdde, R. 241/3.
Edwards, J.B. 711113, 130/foto
Edwards, N. 26712.
Eekelen, W.F. van 35612. 35913. 598/foto.
Eekman, T. 851/2.
Egert, J. 764/3.
Eglin, C. 289/foto.
Ehrlich, S. 71913.
Ehsan, A. 371/1/2.
Ehui, B. 400/2.
Eisenhower, gen. D. 6711.
Ejiga, gen. G. 76913.
Eklund, S. 38611.
Ekong, P. 52011.
Ekow-Daniels. W.C. 52211
Ekra, M. 40012.
Elsi, 628/2.
Elebe Ma Ekonzo 13913, 14013, 83112
Elewijck. J. van 50212.
Eliades, M. 64112.
Eliav, L. 434/2.
Elizabeth II, koningin 22611, 28211, 283/1, 78412.
Elizalde jr., M. 73313.
Elkabbach. J.-P. 487/1.
Ellicot, R. 15711.
Ellis, Th. 31611.
Elsen, C. van 51611.
Elslande, R. van 8312.
Elvir Sierra, C. 10512, 10611
Emde Boas, prof. dr. van 85912.

Emmanuelli, H. 37813, 46213.
Emony Mondanga 14013,83112.
Enders. Th.O. 69511. 81512.
Enfantin, J. 5712.
Engholm, R 765/3
Engwirda, M.B. 35913, 80813,80913.
Epema-Brugman, M. 359/2.
Eraghi, hojatoleslam B. 578/3.
Erbakan, N. 6511112.
Erdel, H. 642/3.
Erdem, K. 64913.
Erdist, I. 65213.
Erikson, A.(B.) 324/1.
Ermen, M.J.C.A. 37411.
Erp, A.A.M.E. van 35913.
Ershad. lt.-gen. H.M. 3691112.
Ersin. gen. H 650/foto. 655/3.
Ertegun, N.M. 643 3/foto.
Ertl, J. 209/1.
Erskine, gen.-maj. E.A. 258/2.
Es, A.C. van 360/1.
Escobar Ury, kol. G. 51111.
Escobar Guerra, Kol. M. 50812.
d'Escoto Brockman. M. 219/2.
Esener, T. 64913.
Esjkol, L. 84713.
Espaldon, R. 73313.
Espersen, 0 . 55111.
Espino, gen. R. 40511, 73411.
Essang, S.M. 542/2/3.
Essed, F. 23713.
Ester, L.R.A. 39311.
Estrada, U. 4413.
Estrella, C.F. 733/3.
Euceda, M. 827/2.
Eugene, G. 5712.
Euwe, prof. dr. M. 859/2/3/foto.
Evaristo Arns, mgr. P. 33011.
Evenhuis, A.J. 35913, 45612. 457/1.
Evenhuis-van Essen, C.H. 35911. 63112.
Everingham, P. 15713.
Evers, A. 50312.
Eversdijk, H. 35911, 63112, 73811.
Evliyaoglu, I. 649/3.
Evren, K. 64913, 650/foto, 6511113, 635/1./2./3/foto, 655/3. 656/1.
Eyadema, gen. G. 50/3, 51/3, 197/1, 522/1/3, 524/1.
Eyara, R. 750/2.
Eyck, A. van 850/1.
Eycken, prof. H. vander 62911
Eyk, H. van 6013.
Eijkelenburg, S.J. van 37212, 547/foto.
Eyll, D. van 516/1.
Eynden, J. van den 611/2.
Eysink, dr. R. 33913, 34011.
Eyskens, prof. M. 22613, 247/3/foto, 275/3/foto, 27611, 27711, 3631113, 39511, 411111213, 45512, 53511, 536/foto, 5381112. 65812, 6831213. 684111213, 685/1/2/foto, 6861112, 72611, 7421213, 75511, 83911.
Eytan, gen. R. 24311, 259111213.

F

Faas, H. 373/2.
Faber, S. 12011, 35911, 63112.
Fabiola, koningin 370/foto, 44811.
Fabius, L. 3781113, 46213, 47512.
Fadel, M.A. 24511.
Fadiga, L. 400/2.
Fagundes, S. 33011.
Fahd, prins 15212, 288/foto, 446/3, 71713, 71813, 719/1/2/3/foto, 72011, 721/foto.
Fahmi, I. 6771112.
Fahoum. K. 33213, 33311, 33511.
Fairbanks, R. 6713.
Fakouri, kol. J. 76/3, 57913.
Fakhoury, M. 44013.
Falin. V.M. 68/2.
Fall, A.K. 18/2.
Fall, M. 18/2.
Fallahi, gen.-maj. V. 578/1/foto.
Fallas, 123/2.
Falldin. Th. 721/foto. 843 1.
Falls, adm. R. 30113, 83613, 83711.
Falwell. dr. J. 69611.
Faqihi, hojatoleslam A. 57813.
Fara, brig.-gen. Th. 494/3.
Farah, ex-keizerin 109/foto, 11011.
Faramandpur, E. 7513.
Farba, D.B. 432/3.
Fard. H.G. 580 1.
Farge, J. 170/2.
Farhad. M. 768/3.
Farsi, J. 7513.
Fatha, M. 24613.
Fattal, A. 454/2.
Fauze. M. 3781112, 46111, 48613.
Fawzi, M. 640/1.
Fayazbakhch, M.A. 7613, 57713. 578/foto
Fayek, M. 76811, 67911.
Fazlija, A. 274/1.
Féaux, V. 197/3.
Felfe, W. 468/1.
Fenn, N. 785/1, 78811.
Fenzi, E. 591/1.
Fernandes, J.J. 22413.
Fernandez, E.L. 20712.
Fernandez Marmol. M. 207/2.
Fernandez Ordonez, F. 2911,4931113, 744/1/2/foto. 746/2/3, 74712.
Ferreira do Amaral, A. 41/2/3.
Ferreira Aldunate, W. 61913.
Ferreira dos Santos, F. 224/3.
Ferrel, H. 51412.
Ferrer Salat, C. 74613, 747/1.
Ferreri, M. 6312
Ferrier, J. 23313. 235/foto, 23712.
Fesoenko, I. 82413.
Feij, F.M. 37411.
Field, S. 6313, 6411.
Fielding, F. 138/2.
Fieldsend, J.Ch. 794/2.
Fife, W. 15711.
Figueiredo, E. de 56412, 72213.
Figureiredo, J.B. 32611, 328111213, 3291112, 33011, 347/2/3/foto, 34811,81611.
Figueres, J. 12311.
Fikri, T. 642/3.
Filaz, A. 34912.
Fillioud, G. 3781213, 46213, 47611,48613,
Fink, U. 76611.
Finn, R. 6412.
Fischer, D. 3921213, 5331213.
Fischer. O. 300/foto.
Fiszbach, T. 25412, 29913, 46613, 4681113.
Fitchett, J. 72211.
Fiterman, Ch. 46111, 462/3/foto, 474/2/3/foto.
FitzGerald, G. 6001112, 601/1/2/3/foto, 602/1.
Fitzpatrick, T. 60113.
Flaes, R. 672/3.
Flatto-Sharon, S. 43413, 43713.
Flesch, mevr. C. 19/foto, 10413, 15012, 209/foto.
Flores Aguilar, kol. F. 55511.
Flores Lima, kol. R. 81213.
Flores Theresin, kol. M 106/1
Florin, P. 2591112.
Floud, B. 28312.
Flower, K. 78813.
Fo, D. 854/3.
Fologo. L.D. 40012.
Fonda, H. 6313, 85412.
Fonda, J. 6313.
Fontenla. een P 43 2
Foot, mevr. J. 314/foto.
Foot, M. 314/2/3/foto, 315/1/2/3. 84212.
Foran, R. 682/foto.
Ford, G. 681213, 691112, 7111, 13812, 22513. 226 1, 395 2. 694 2. 843 2 845 foto 846/1.
Forde, E. 55313.
Forde, K.B 206/2.
Forlani, A. 19/2, 87/2/3, 88/1/2/foto, 89/1/3, 90/1, 91/2, 209/foto, 321/2, 574/2, 575/2, 576/3, 586/3, 587/1/2, 588/2, 590/2.
Formanski, W. 251/foto.
Formica. S 87 3. 588 2 foto
Foschi. F. 87/3, 88/foto, 104/2, 586/2.
Fosse, B. 63/1, 6411.
Foster, J. 22612.
Foster, K. 20713, 61813, 619/1/2.
Fotilas, A. 167/2.
Fouilland, kol. J. 17113.
Fowler, N. 2671112.
Foy, P.S.M. 40011.
Fraga Iribarne, M. 2813, 34913, 492/foto, 49313.
France. J.N. 20611
Franceschi, J. 37813. 462/3.
Francis, H. 25613.
Francken, P. 32312.
Franco, M. 37/1.
Franco Baharnonde, gen. F. 47811, 4801112, 48913, 49011, 4911112, 49211, 49312, 5051112, 5061213, 50711, 72913, 73011, 73311, 74613, 74712.
François, J. 6211.
Francois-Poncet. J. 19/foto, 2913, 5211, 102/3, 14612, 15113, 15213, 15311, 154/3, 16513, 17112, 209/foto, 3511213, 71812, 77311.
Frangié, S. 24112, 2441213, 245/1.
Frangié, T. 24412.
Frangos, D. 16712.
Frank, T.H. 20612.
Franssen. J.H. 37313.
Fraquas, F. 4213.
Fraser, M. 155/3/foto, 156111213, 1571113, 842/2.
Freato, S. 88/3.
Freda, V. 6412.
Frederika, ex-koningin 640/1/2/foto.
Frederiksen. M. 174/2/foto.
Freeland, A.E. 206/2.
Freeman, O. 66512.
Freire Monteiro, V. 400/1/2.
Freitas. mr. R. de 23412.
Freitas do Amaral, D. 60311, 6041213, 820/foto.
Freitas Cruz, C. 35011.
Frelich, Ph. 64/3.
Frere. A. 8213. 15111.
Frey, R. 30513,36411,366/3.
Friedman, M. 13813, 43312.
Frinking, A.B.M. 12011, 35911, 631/2.
Frutos, F. 74413.
Fuchs, K. 28312.
Fukui. K. 855/foto, 85613, 85711.
Furaywah, M.A. 40013.
Furgler, K. 217/2/foto, 84013.

G

Gaast, S. van der 37712. .
Gaay Fortman, B. de 374/2.

Gaay Fortman, mof. dr. W.F. de 37411. 545/2/foto, 597/1/2, 63413, 635/1/2/3, 63613, 63711, 77511
Gabbai, M 43513
Gabeiras Montero, J 491/3, 49412
Gabriel, commandant C. 43213.
Gabriels, J. 15111.
Gabrielski, S. 20313, 468/2.
Gachitorena Zalba, kol. R. 492/1.
Gader, A.A. 22313.
Gaigneron de Marolles. kol. graaf A. de 171/2.
Gal, gen.-maj. A. Ben 259/2.
Galan, prof. C. de 737/1/foto, 73913, 740/2/foto, 7411112, 75611, 763/1, 775/1.
Galindo-Pohl, R. 645/2/3/foto, 646/3, 64711.
Galle, M. 39511, 74313, 75511.
Galley, R. 4912, 1711112, 19611.
Galiiner, P. 16213.
Galvaligé, E. 9013, 91/foto.
Galveas, E. 3261213,327/1.
Gamir Casares, L. 2812.
Gance, A. 859/3/foto, 860/1.
Gandhi, mevr. 1. 15112, 18011, 351/1, 371/1/2/3, 446/1/2/foto, 721/foto, 72311.
Gandhi, M. 50912.
Ganileau, ratu Sir P. 81613.
Gaon, N. 43313.
Garaicoechea, C. 26/1/2/3/foto.
Garaud, M.-F. 30713, 308/foto, 3101112.
Garba, D. 40012.
Garcia, A. 51711.
Garcia, gen. R.L. 3313, 3613, 78413.
Garcia, Anoveros, J. 49311.
Garcia Diez, J.A. 4931112, 73311.
Garcia Feraud, G. 10511.
Garcia y Garcia, L. 20712.
Garcia Meza, gen. L. 50713, 50811, 509111213, 510111213, 5111112, 513/1/2/3/foto, 514/1/2/3/foto, 51511, 81111, 81412.
Garcia Rivas, H.W. 45/3.
Garcia Salve, P. 74512.
Gardel, L. 6013.
Gardeniers-Berendsen, M.H.M.F. 34111, 35911, 39511,45811,593/3/foto, 59513, 59712, 637/foto.
Gardiner, Lord 33711.
Gardner, R. 63/2.
Garland, V. 1571112.
Garmers, S. 85112.
Garn, J. 69/1.
Garrec, J. le 37813, 46112,46213.
Garrigues, A. 74711.
Garrigues, Walker, J. 81/3.
Garski, D. 7641213.
Gartung, W. 85013.
Gasim, A.S. 2231113.
Gaspari, R. 588/2/foto.
Gatkuoth, P. 22313.
Gaudin, J.-C. 4871112.
Gaulle, gen. Ch.M. 15213, 1531113, 154/1/2, 30513, 30613, 35013, 36612, 46111,48812.
Gaus, G. 76511.
Gautan, K.N. 81613.
Gava, A. 8713.
Gayoom, M.A. 41611.
Gazioglu, G. 65411.
Gbagalama, C. 19412.
Gbale, gen. A. 194/1.
Gban, kapt. J. 525/3.
Gbarea, J. 524/3.
Geens, G. 39511, 75511.
Geertsema, mr. W.J. 26613.
Geisel, gen. E. 34712.
Geldenhuys, J. 30211, 31812, 56413, 565/1.
Geldhot, R. 6413.
Gelik, O. 32211.
Gelli, L. 576/3, 586/2/3, 589/2/3, 590/1/2.
Gemayel, A. 244/2/3.
Gemayel. B. 24211, 24313, 244/1/2/foto, 24512, 24611.
Gemayel, P. 243/3, 24411.
Genc, A. 65212.
Gendebien, P.H. 8313.
Genderen, O.W. van 23913.
Gennimatas, G. 71013.
Genscher, H.-D. 102/2/3, 10311, 15312, 209/foto, 21812, 392/3, 39613, 40711, 482/foto, 48911, 64913, 721/foto, 76511. 76611, 84111.
George, C. 29411.
Georges, T. 794/2.
Georgiadis, A. 167/2.
Gerhardt, I.G.M. 6111.
Gerlach, E. 851/2.
Gerritse, G. 35911, 631/2.
Gerssen, P.J. 850/1.
Gervais, nievr. J. 40012.
Geus, P.B.K. de 10013, 25811, 391/3. 39211. 40912, 4101213.
Geyt, L. van 248/3.
Ghale, B.K. 816/3.
Ghali, B. 352/3, 667/1, 701/1/3/foto, 702/1, 703/1/2, 704/1, 847/3.
Ghani, A.A.A. 33613.
Gharazi, M. 57913.
Ghartimagar, B.R. 81613.
Ghazala. gen. A.H.A. 66813, 673/3/foto, 674/3, 67511,68713, 68811, 70412, 842/3.
Ghazali bin Shafie. Tan Sri M. 74912.
Ghemu, P. 75113.
Gheraieb, A. 12412, 12513.
Ghodoussi, ayatollah A. 41911, 58111.
Ghotbzadeh, S. 74/1, 7613, 801112, 9512, 961112, 10613, 10713, 10813, 10911. 11012, 11112, 4191112,42011.
Gielen, J.J. 86011.
Gierek, E. 11512, 15212, 20013, 20111, 2041213, 2051112, 25013, 253111213, 254/1/2. 29911, 30011.46511, 46712.
Giesi, M. di 87/3, 588/2/foto.
Gil Morales, S. 20712.
Gill. F. 41613, 80111.
Giliiams, M. 61/1/2/3/foto.
Gillon, R. 68611.
Gilmour, Sir I. 26712, 64711, 78512
Gilmour, mevr. M. 4511.
Gilson, D. 39412.
Ginjaar, L. 84/1, 85/1/3, 861112, 339/3, 34012, 37411.
Ginjaar-Maas, N.J. 35913, 457/2.
Giolitti, A. 2111, 13311.
Giordano. M.T. 63/2.
Giraud, A. 151/3. 17112.
Giri, T. 384/2.
Giscard d'Estaing, F. 196/1.
Giscard d'Estaing, J. 19611.
Giscard d'Estaing, O. 19611
Giscard d'Estaing, V. 19/foto, 2013. 4811, 5013, 5211, 151/2/3/foto, 152111213, 153/1/2/3/foto, 1541'11213,155/1/2/foto, 17013, 1711113. 17312, 17412, 1931112, 19513, 196111213, 197/1, 203/2, 209/1/foto, 21213, 21513,21711. 21913, 22611, 305111213, 306111213, 307/1/2, 309/1/2/foto, 310111213,311/1/2/3/foto, 347/foto, 36411, 36512, 3661213,45911.4611113,4811213, 48613,48813,49012,720/3/foto, 83011.
Giudice. R. 59011.
Gjerde, B. 552/3, 553/1.
Gjestby, K. 55313.
Glanowski, M. 20411.
Glassman, J.D. 826/2.
Glastra van Loon, J.F. 34011, 37411.
Glazur, A. 20111, 254/1/2, 29912.
Glenn, J. 13912.
Glinne, E. 11812, 19713, 51512.
Glistrup, M. 83312, 834/2/foto.
Glowczyk, J. 46812.
Glowna, V. 853/3.
Gnournou, kapt. G.K. 400/3.
Gobbi, H. 647/1/2/3/foto, 648/1.
Goddot. mevr. L. 40011.
Godfried, G. 23512.
Goerion, D. ben 43313, 84713
Goezenko, 1. 28313
Goffree, F. 6412.
Gogorza, J. 732/2.
Goh Chok Tong 15812, 752/3.
Goh Keng Swee 158/2.
Gol, J. 538/1, 753/foto, 755/1/2.
Golding, B. 45/1.
Golding, W. 60/3.
Goldmann, N. 33511.
Goldwater, B. 715/3.
Goma, L. 49611.
Gomes de Lousa, R.Q. 66511.
Gompel, J. van 36313.
Gonabadi, M.S. 7613, 578/foto.
Gonçalves Pereira, 4112, 604/3.
Gondikas, K. 16712.
González, C. 826/2.
Gonzalez, F. 2612, 2712, 281213, 8212, 10613, 107/foto, 10911. 47912, 492/2/3/foto, 49313, 50611, 72912, 73112, 733/1, 747/1/3.
Gonzalez de Suso, 72913.
Goossens, P. 3221213.
Gopallawa, W. 640/2.
Gorbatsjow, M. 17611.
Gordijn, H. 6011.
Gore, M. 854/2.
Gorman, J. 6412.
Gorski, J. 20111.
Gothar, P. 6312.
Gotouas, N. 195/1.
Gottlieb. Y. 43512, 43611.
Goulart, J. 32612, 32811, 37911.
Gouled, H. 43113, 44812.
Goumba, A. 193/1/3, 19512, 82911, 83013, 83111.
Gowon, Y. 52213.
Gqabi, J. 79913.
Graaf, A. de 23611
Graaf, K van de 854/3.
Graaf, L de 35912, 59612.
Graaf, R. de 6212, 13811, 341 2, 63112.
Graanoogst, I. 24011.
Grabowaska, B. 853/1.
Grabski, T. 11413, 20411, 20511, 25412, 46513, 46611, 46712, 468/1/3.
Graça Machungo, M.F. da 66511.
Graf, J.-J. 388/1.
Gramm, 69213.
Gramme, G. 52/3.
Grange, L. le 79913.
Gravina, C. 6311.
Greenspan, A. 13813.
Grembergen, P. van 363/3.
Greunsven, J.M.W. van 72712.
Greyling, C. 31812.
Grieshaber, H.A.P. 640/2/3.
Grillo, O. 6312.
Grimault, P. 6313.
Grisjin, V. 17611, 466/2/foto.
Grlickov. A. 46811.
Grochal, E. 20111.
Groenman, L.S. 359/3.
Groensmit-van der Kallen, A.M.C.V. 37313.

Gromyko, A. 72/3, 7311, 9911, 152/3, 17611 300/foto, 3521112, 392/3, 407/1, 431/2, 49913,66611, 730/2, 817/1/3, 819/foto, 84111
Groom, R 156 7,157 2
Grudzien, gen M 20111, 20313,46712
Grué, kol. B. 17113.
Grunewald, A. 76513
Grunwald H 389'2
Grzyb, Z. 468/2.
Guadalupe Martinez, A. 811/2.
Gualthérie-van Weezel, J.S.L. 35912.
Guda, H. 23513.
Guebuza, lt.-gen. A. 62111, 62412, 66511.
Guedes. A. 32811.
Gueiler Tejada, mevr. L. 50713, 508/1/2, 5091'2, 514'1.
Gueirrero, R. 721/foto.
Gueney, Y. 6312.
Guercia, O. 33012.
Guéret, F. 19311, 19413,
Guevara, E. „Che" 4891213.
Guevara, J. 81213.
Guevara Arze, W. 508/2.
Guevara Lacaya, G. 812/3.
Gueye, B. 55512.
Guezza, G.G. 400/1.
Gugel, A. 32111.
Gugenheim, A. 21712.
Guidici, gen. R. 8813, 5911.
Guilfoyle, Dame M, 15711.
Guillen Murillo, H. 10511.
Guinness, Sir A. 6411.
Guisse, H.R. 55513.
Guney, M.R. 64913.
Gumbs. E. 205/3.
Gundelach, F. 2111, 13311, 55013.
Gurcag, E.G. 64213.
Gurler, R. 64213.
Gusau, A.I. 54212.
Gutierrez, kol. J.A. 3411, 3511, 361112. 37/2/3/foto, 81111, 812/foto.
Gutiérrez Diaz, A. 74413.
Gutierrez Mellado, M. 478/3/foto, 49312.
Guzmán Moreno, kol. M. 50812,51111.
Guzrnan Fernandez, S.A. 2071112.
Guzmán Fortun, kol. R. 50812, 51111.
Gwata, T. 79512.
Gijs, B. 412/1.

H

Haakmat, drs. A.R. 23411, 23512, 237111213, 238/1/2/3/foto, 239111213, 240/2/3.
Haas-Berger, R.M. 861112, 35912.
Hasse, H. 85111.
Habache, G. 28611, 32211. 33211. 334/1. 335/1/2. 352/3. 719/3.
Habibi, H. 7411, 76/1.
Habre, H. 49/1/3, 501113, 511113, 521112, 22412, 66812, 7691113, 770/3, 7711112. 772/1/2/3, 77412.
Habyarimana, gen. J. 15112, 2221213, 608/2.
Hadas, Y. 699/foto.
Haddad. maj. S. 2011, 24111213, 24213, 24311, 24412, 24613, 247/1, 257/1/2/3, 258/3, 259/1/2/3, 260/1
Haddad, S. 28711.
Hadi, M.M. al 22313.
Hadjicostas, G. 64211.
Hadjistefanou, C. 641/2.
Haferkamp, W. 2111, 13311.
Hafez, F.A. 67311.
Hafiz, gen.-maj. A. al-N. 68713.
Hagopian, H. 6261112.
Haidalla, lt.-kol. M K.O 22013, 2211113. 222/1/2, 43212. 70512, 70612, 70711. 71011
Haidar, M 720 1
Haig. gen. A 66/foto. 6713. 6911. 70 2 3 foto 71 1 72 1 108 2 130 foto 14612, 34513,34611,37913, 3811112, 3821112, 392/2 3, 3951213, 39611213, 397/1, 398/1, 407111213,42813, 43011, 43112, 44313 482/foto 485/3, 48911. 506/1 529 1 3, 530 1 L 3,531 2, 533 1 2, 555 1, 676/2, 694/3, 695/2/3, 703/1/2/3, 716/1/2/3, 717/1/2/3/foto, 718/1/2/3/foto, 724/foto, 817/1/3, 818/3, 819/3, 838/1, 842/2, 843/2, 845111213, 84812.
Hailsham of St. Marylebone, Lord 26711.
Haitham. A. zie: Ramadan. K.A.
Haizel, E.A. 208/2.
Hakim, S.A. 678 2.
Halberstadt. prof. V. 737/1/foto, 73913, 740/1/2/foto, 741/1/2, 75611. 763/1, 77511.
Haley, A. 498/2.
Haley, B. zie: Haley, W.J.C.
Haley, W.J.C. (Bill) 64013.
Hall. P. 854/3.
Hall, mevr. R. 32112
Hamad, A. al S. 22213, 22313.
Hamade, M. 245/1.
Hamadini, A. al- 33613.
Hamadou, B.G. 448/3.
Hamadziripi, H. 78613.
Hamchari. M. 335/3.
Hamer, Z. de 26411.
Hamid. I. 22213.
Hamid, gen.-maj. S. 208/3.
Hamilton, W. 28311.
Hamm-Brücher, mevr. H. 84713.
Hammad, N. 35113.
Hammadi, F. 60813.
Hammani, S. 3351213.
Hammer, Z. 43613.
Hanache, E. 246/2.
Handal, S. 346/1.
Hani, M. 68011.
Hanly, kol. B. 25811.
Hansen, R. 55311.
Happart, J. 32412, 41111.
Haq, S.F. 18111.
Haq, Z. 20813.
Haq, Khan, maarsch. I. 20813.
Haaue, K.A. 38213.
Hardjoprajitno, 2371112, 240/1.
Harehiru, T. 75113.
Harmegnies, M. 11713.
Harnoncourt, N. 62/2/3/foto.
Haroon. M.A. 20813.
Harouna, M. 526/3.
Harrar, M.D. 22213.
Harrington, K. 11111.
Harris, L. 41613.
Harris. R.H. 20612.
Harris Salleh, datuk 74813.
Harte, P. 60113.
Harten, J.D. van der 26613.
Hartling, P. 83511. 857/foto.
Hartman. A. 153/1. 431/1/2.
Hartog, prof. drs. H. den 39311
Hartung, H. 85011.
Harun bin Haji Idis, datuk 74912
Haseler, S. 298/1, 31212
Hashmi. J. 17811.
Hassan, koning 11011, 7051112, 70612, 70712, 70813,7091113,71011, 84811.
Hassan, A. zie: Salameh, A.
Hassan, A.M.I. 5421213.
Hassan, H. el 33312.
Hassan, I. al-F. 40013.
Hassan M.M.M. 68011, 68713.
Hassan Khan, gen. G. 18011, 20813.
Hassemer, V. 76612.
Hatfield, M. 65/1/foto.
Hattersley. R. 315/1.
Hattum. J. van 86011.
Haughey, Ch 19/foto 209 foto 226 1 44511, 447/2/3/foto, 44811, 600/1/2/3/foto, 6011113.
Havelange, P. 8313, 582/2.
Hawatmeh. N. 28612. 719/3.
Hawker, W. 240/3.
Haydar, kol. A. 36812.
Hayden, W. (Bill) 15513, 156/1/2/foto.
Haye, A. 18112.
Hayes, H. 6413.
Hazan, J. 6312.
Head, E. 86011.
Healey, D. 26713, 270/3, 280/1. 297 i. 298/2, 312/1/2/3, 314/2. 315/1.
Heath, E. 271/1, 28311,29413.
Hedberg, Z.S. zie: Leander. Z.
Heeremann, C. 26311.
Heffer, E. 31211.
Hegazi, A.-A. 688/1.
Heinesen, K. 83413.
Hek. A. van der 12012. 35912.
Hellbeck, H. 76512.
Hellebreker-Cotterell, E.G. 35913.
Helms, J. 39512, 39812, 69413, 69511 6961112. 82512
Hemel, O. van 86012.
Hemert tot Dingshof, G.A.W.C. 374/1.
Henar, 23613.
Henderson, D. 722/1/2/3.
Hendrick, R. 24813.
Hendrickse, dr. H.J.(A.) 3031112, 30412
Hendriks, A.H. 37411.
Henena, A.O.S. 2211113.
Heng Samrin 43913.
Hennekam, A.M.J. 35912.
Hennessey, J.P. 21812, 78313.
Henry, A. 378/1/3, 46213. 47612.
Heraoui, E. al 24511.
Hermans, L. 359/3.
Hermary-Vieille, C. 85213
Hermening, K. 9311.
Hermes, A.J. 35912, 45612, 59612.
Hermsen, B.J.M. 35912.
Hernandez, D. 3711.
Hernandez Brigado, M. 3711.
Hernandez Castellano, S. 10611.
Hernandez Colon, R. 2551112.
Hernau Galeas, J. 82811.
Hernu, Ch. 378/1/3/foto, 46213,47411, 48613, 5321112, 82912. 83011.
Herrera Campins, L. 41512, 721/foto.
Hert, R. de 853/3.
Hervé, E. 3781112, 47513.
Herzberg, J. 85112.
Herzberger. ir. H. 59/1.
Heseltine, M. 26712.
Heukels, R. 23811.
Heunis, Ch. 32012, 79613, 799/3.
Heunis, J.C. 30211.
Heuvel, M. van den 85413.
Heijden, H. van der 6413.
Heykal, M.H. 679/1/foto.
Heylen, mgr. V.L. 64013.
Heijne Makkreel, H. 37411.
Hidayatullah, M. 58/3.
Hilal, A.E.C. 69911.
Hilaróva, D. 851/2.
Hill, D. 55/1.
Hillery, P. 843/1.
Hilly, F. 751/3.
Hinckley, J.W. 2251'112,226/foto.
Hindi, H. el S. el 22313,33612.
Hinds, M.E. 81313.
Hinnekens, dr. ir. J. 31612, 32312.

Hinton, D. 38013.
Hipolito, J. 73313.
Hirezi, H.D. 3312.
Hirzman, L. 85311.
Hjortnaes. K. 551/1.
Hla Tun, brig.-gen. 27112.
Hochhuth, R. 6111.
Hodgman, M. 157/1.
Hodza. F. 27412, 25711.
Hoeffel. D. 171/1/2.
Hoekstra, H J 36213
Hoessein, koning 152/1, 284/foto, 28712 foto, 28812'3, 332 1/2/3/foto, 33311 2,334 1,351 1 3 352 3,437 2, 717/3. 718/foto 84713. 84811
Hoessein, K.E 677'1
Hoessein. S. 24113,284/foto, 285/2, 287/2, 28811, 38511,38613,387/2/3. 57711.
Hoff, R 6013.
Hoffer, K. 6013.
Hoffman, D. 63/2/3.
Hoffman, V. 235/2/3.
Hoffmann, gen. H 665'3.
Hoffmarin, R 855/foto, 85613. 85711
Hofland, W. 6012.
Hofstadter. D R. 6211.
Hofstra, mr. H.J. 6413.
Hogue, J. la 6211.
Holden, R. 60712.
Holden. W. 860/2/foto.
Holdridge, J. 13812, 69413
Holland, A. 6312, 85311.
Hollis. Sir R. 283/2/3.
Holm, I. 85313.
Holyoake. Sir K. 80112
Hon Sui Sen 15812
Hond. M de 35312. 36011
D'Hondt. P. 51611.
D'Hondt, R. 323/1/2, 75411.
Honecker, E.30011, 46912, 66513.
Honegger, F. 21713, 84013.
Hoon, C. de 6413.
Hoost, mr. E. 23713.
Horam. J. 31611.
Horb, R. 23412, 23911, 24011.
Horbiger. P 66911.
Horowitz, Y. 43311, 436111213, 437/1/foto
Horst. J.H. ter 72712
Horta, B. 4112.4212. 60413.
Horta. R. 41/2/3.
Horwood, O.F.P. 3171112.
Hoss, S. 24212, 24312, 244/3, 245/1.
Hossain, A. 38213, 76811.
Hossenian. H.N. 58012.
Hoste, prof. J. 455/3.
Houdan. B.S. 40013.
Houderi. A.E. 12013.
Hough, D. 30212.
Houphouët-Boigny, F. 4713, 48/1/2, 40012, 52211, 52311, 52411, 72213.
Houthuys, J. 24813, 53911.
Houwelingen, J. van 35912, 59612, 63112, 63611.
Hove. R. 78811, 79011. 79212, 794/2, 79612.
Howard, J. 157/1.
Howe, Sir G. 2671113, 268111213, 27012, 27111. 27913. 280111213, 44713, 482/foto.
Howe Yoon Chong 15812
Howell, D. 26712.
Hoyle, D. 31211.
Hua Guofeng 1541213, 155/foto, 27212, 56012.
Huai, T. 15912.
Huang Hua 7312,43911, 44513, 724/foto.
Hubayshi, H.A. al- 33613.
Hubel, D.H. 855/foto, 8561112.
Hugel, M. 7151213.
Hughenholtz, P.H. 72712.
Hughes, F. 338/3.
Hughes. S. 60/3.
Hulst, J.W. van 37411
Humann. J. 829/3.
Hume, G.B. kard. 44712
Hume, J. 67/3.
Hummes, mgr. C. 329/3.
Hunt, R. 157/1.
Huq, M.M. 382/3.
Huq, M.S. 382/3, 721/foto.
Huq, N. 382/3.
Hurd, D. 447/1.
Hurimbo, M. 79012.
Hurtado, O. 415/2/3.
Hurain. F.K. 68713.
Husain, M. 383/1.
Husain, M.M.J. 18113.
Husain, gen.-maj. S. 17913.
Husak, G. 30011.
Huslid, M. 45213.
Hussan, dr. G, 3501213.
Hussein bin Inn, datuk 7491112.
Hutton, T. 854'112.
Huyghebaert, J. 58211.
Huyse, prof. L. 32213.
Huyser, gen. R. 10812.
Hijazi, M.M. 400/3.
Hijmans, A. 37411.

I

Iaccocca. L. 71312.
Iannopoulos, E. 71013.
Ibarruri, D. "la Passionaria" 745/2.
Ibrahim, maj. A.G.M. 22312.
Idris, B. el D.M. 223/1.
Idzumbuir Asal Bolumbu 83113.
Iglesias, E. 659/1/2/3/foto, 66111.
Iklé, F.Ch. 13812, 69412.
Ikoku, S. 54311.
Ileo Songo Ainba 83112.
Ilgaz, T. 65411.
Iljitsjew. L. 176/3
Illes, H. 23512.
Imam, F. 20813.
Imhoof, M. 85311.
Inal, K. 62511.
Inga, J.-P. 19411
Inman. B.R. 138/3.
Inonga Lokongo l'Ome, 14013, 224/3, 83112.
Intzes, V. 71013.
Ioannides. G. 641/2. 64612, 64712, 648/2
Iotas, S. 71013.
Ipecki, A. 321/2
Ipuia, M. 75013.
Iqbal Khan, gen. M. 17913, 180/2.
Iraheta, kol. E.3313.
Irvine, R. 4511.
Iryani, A.K. al- 33613.
Ishaq Khan, G. 208/3.
Ishiba, J. 22413.
Islam, A.K.M.M. 38213
Islam, N. 38213. 76811.
Islami. G. 679/3.
Ismail, A.F. 287/3.
Ismail, A.O. 220/1.
Ismail, gen. M.N. 67613. 678/1/2.
Issa, M. 36711.
Istambouly, lt. K.A.S. el- 673111213, 67411.
Ito, M. 16413.
Ittyavirah, S. 849/1.
Ivzan, A. 43513.
Iwoksim, W. 75013.
Iyad, A. zie: Khalaf, S.

J

Jabaaij, M. 35912.
Jablonski. H. 200/3, 203/3, 299/1/3, 32112. 46811.
Jackson, H. 67/3.
Jacobs. R. 85311.
Jacobs, U. 6013.
Jacobse, H.H. 19912. 359/3.
Jacobsen, E. 833/2. 834/2.
Jacobsen, J. 60913.
Jacobsen. S. 5501213. 551/1.
Jacomo, A. 623/3.
Jagan, dr. Ch. 5411.
Jagielski. M. 116/2. 201'1. 203/2, 204/1, 205/2, 251/1, 252/3. 301/foto, 468/1.
Jagt, J. van der 374/2.
Jahel, S. al 245/1.
Jakoetin, C.E. 6012.
Jalal. H.A. al-K.al- 33613.
Jalloud. maj. A.S. 77311, 774/2.
Jamal, N. 177/1.
Jamali, N. 36711.
Jaminan, J. 75013
Jamkodjian, M.M. 62811.
Jan, groothertog 19/foto, 843/1.
Janmaat-Abee. H. ,35912.63112.
Jansen, J.L.A. 26412.
Janson. T.N.H. 30211.
Janssen, ir. D. 316/2, 3641'1.
Janssen, G. 853/1.
Jardim. J. 623/3.
Jarma, alhaji A 542/3
Jaroszewicz, P 200/3. 254 1 2, 299/1, 465/1, 46712
Jaruzelski, gen W 113/1/foto 11511 2 1161112 3, 201/1 299 1 321/2 467 foto 468/1/2/3. 469/2.
Jaryan, M. al- 36711.
Jatoi, G.M. 18212.
Jauregui. J. 732/2.
Jaures. J. 307/2. 366/3
Javier, E.Q. 733/3.
Javits. J. 9512.
Jawara, D. 47/1/3, 497/1/2/3, 498/1/2/foto.
Jedynak, A. 115/foto. 201/1.
Jenkin. P. 267/2.
Jenkins, R. 19/foto, 2013, 13213, 2961213. 297/1/3/foto, 29811, 312/3, 31311. 315/2/3.
Jensen, E. 55111.
Jerbo, W. 523/2.
Jespes. G. 198/1.
Jeyaratnam, J.B. 158/1, 752/2/3.
Ji Peng-fei 84312.
Jibril, A. 432/1.
Jiddou, M.O. 22211.
Jihad, A. zie: Wazir, K. al.
Jilani Khan, G. 180/2.
Jimenez Reyes Hiso. schout-bij-nacht R.E. 55/3, 20711.
Jimenez Rodriguez, A. 207/2.
Jobert, M. 377/foto, 378/1/2, 462/3, 47412, 489/3.
Joekes. drs. Th.H. 35913, 738/1
Joeman. S. 2371112. 2401112.
Joergensen, A 19/foto. 209/foto 49911 5511112, 833/2/3/foto, 834111213, 83511
Jogezai, N ud D 20813
Johannes Paulus II, paus 97/3, 18311, 22611, 250/2/foto, 253/3, 30112, 321/1/foto, 57612. 743/1
John, B 31511
John, P R 20613, 20711
Johnson, Ch 4411
Johnson, L B 39513
Jollow, O 22413
Jonathan, L 66313, 664 112

Jones. gen. D. 38112, 396/2/foto
Jones, D. 85112.
Jones. J.W. 5413.
Jones, T. 85112.
Jong. E. de 851'2.
Jong, F.C. de 373/3
Jong, G. de 374/1.
Jong, K. de 458/1.
Jong, O. de 6013.
Jong, R S J de 737 3
Jonge, F. de 6311. 85312.
Jongewaard, L. 63/3, 853/3.
Jorgensen, E. 6713.
Joseph, Sir K. 26711, 271/foto.
Josie, P. 20713, 6191112.
Jospin, L. 30712, 36611, 458/3/foto, 459/2.
Joumbaz. H. 368/1.
Joumblatt. K. 245 1.
Joumblatt, W. 244/2/3, 245/1, 432/1.
Jouneid, M.A. al- 33613.
Journiac, R.' 170/3, 1961'2.
Joxe, P. 378/3/foto, 487/2.
Juan Carlos, koning 26/1/2, 28/foto, 42/1, 431113, 811112, 821112, 22611, 47712, 4781213, 4791113, 480111213, 489/3, 49013. 49111, 492/2/foto, 493/1/3/foto, 49412, 50611, 73112, 746/foto.
Judah, B. 40013.
Juliana, prinses 61/foto.
Jumbe, A. 4813, 5813.
Jundi, A. al- 24512.
Junger, E. 851/1.
Jussen, H. 31713, 319/2.
Juste Fernandez. gen.-maj. J. 49211, 49412, 50711.
Jutice, D. 6211.

K

Ka, D. 1812.
Kaba Sengele 46312.
Kabwe, gen.-maj. Ch. 8321213.
Kabweayere. T. 613. 911.
Kabab, M.A.'al- 336/3.
Kabwe, brig.-gen. Ch. 494/3.
Kadar, J. 300/1.
Kadhafi, kol. M.O. 47/2, 49/1/2, 51/1, 52/1, 121/3, 177/2, 221/2, 224/1/2, 285/3, 286/1/2/3, 287/3, 368/3, 432/1/2, 498/1, 527/1/2, 647/2/3, 666/3, 667/2, 675/3, 67612, 7691112, 7701213, 7731112, 77412, 83811.
Kadi, I. 28712, 33612.
Kadiya, J.J. 542/2.
Kadri, zie: Koueik, S.A.
Kadungure. E. 79011. 794/2.
Kafitwe Wa P a Boa 13913.
Kaim, F. 20111, 20411.
Kaiser, D. 6412.
Kaklamanis, A 71013.
Kalak, E. 3351213.
Kalam, kapt. A.I. 38313.
Kaland, A.J. 37313.
Kalantari, M. 7613, 57713.
Kalaw, mevr. E.E. 40511.
Kalinin, A. 42/3.
Kalkoa, G. zie: Sokomanu, G
Kaloustian, S. 628/3.
Kalule Settala, L. 911.
Kalume Lusaikwa Mulamba 13913,46312
Kamanga, R. 49511.
Kamil, A. 448/2.
Kaminski, J. 20111, 20411.
Kamitatu Massamba 13913.
Kamminga. J. 36211.
Kamougue. kol A W 50/2, 51/3, 52/1, 77012'3. 771 13, 772 3
Kamperveen, A 23512
Kamuntu, E 63
Kanda B 100 1
Kande Dzambulate 831/3
Kander, J 854/3
Kane, sjeik A 1812
Kane, F 44012
Kanga K 48 1
Kangai, K 790'1
Kania, S. 115/1, 116/2/3, 201/1, 204/2/3, 205/1/2, 250/3, 251/1, 252/2, 254/1/2, 300/2/foto, 301/3, 321/2, 465/2/3, 466/3, 467/foto. 468111213. 469/1/2.
Kano, M.M. 54213, 54311.
Kanyarengwe. lt.-kol. A. 222/2.
Kaoenda. K 8 1.4633 464 1 493 1 2 3 496 1/2 3,5113,512 1 2 3,788 3, 832/1/2/3, 848/3.
Kapek, A. 467/3, 468/1
Kapini, Ph. 75113.
Kaplan, J. 851/1.
Kapuntin, J. 75012.
Kapwepwe, A. 49413,495'3.
Karakas, C. 654/1.
Karamanlis, G. 167/2/3. 168/3, 5411112, 600/1, 68912, 69112. 71012.
Karamat Ali. A. 237/3, 239/2.
Karame, R. 260/foto.
Karanka, kol. O. 258/1.
Karim, F.A. 67812.
Karimi-Nuri, M. 7711.
Karkoszka. A. 25412.
Karmal, B. 148/foto.
Karpow, V. 9911213
Karski, R. 201/1.
Kasantaroeno. J. 235/2, 23913.
Kasem Suwannakul 557/1.
Kashmiri, M. 577/1.
Kasongo, 14113,464/1.
Kassar, M. 367/3.
Kassebaum, N. 83013.
Kassem, M. al- 287/foto, 71713
Kassim Ahmed. encik 75011.
Kasuri, M.M. 18013, 18213, 18311
Kat, O. de 85011.
Katchoui, M. 578/3.
Katsadimas, I. 68912.
Katsafados. H. 16712.
Katsellis, S. 64112, 642/1.
Kaufman, G. 31511.
Kausimae, D. 75112.
Kavali, Th. 75012.
Kavanagh, L. 601/3.
Kawawa, R. 813, 5812.
Kaye, D. 85011.
Kayser, L. 527/1.
Keeny, S. 9813.9911.
Keita, B. 40012.
Keith of Castleacre, baron 29413.
Keja, G.W. 35913.
Keke, L.D. 41613.
Kekkonen, H. 84913.
Kekkonen, U. 15311, 55113, 5521112.
Kelepha-Samba, A.I. 22413.
Kellendonk, F. 85111.
Keller, R. 59/foto.
Kelly, J. 60113.
Kelly, R. 71511.
Kemenade, J.A. van 35912, 457/2, 5481113, 593/3/foto, 59412, 637/foto, 781/foto.
Kemmy, J. 60112.
Kempara, mevr. E. 20013.
Kengo wa Dondo 133/2.
Kenilorea, P. 751/2/3. 75211.
Kennan, G. 84911.
Kennedy, E. 9512, 22612, 38012
Kennedy, J.F. 6711, 22512.
Kennedy, R. 6711, 22511.
Kepa, J. 20111.
Kerekou, M. 51/1.
Kerim. F.A. 679/1.
Kerpei, P. de 323/3.
Kessely, E.B. 524/2.
Keurs, H.E.D.J. ter 6412.
Kewenig, prof. W. 766/2.
Khabsoun. H 222 3.
Khadar, S.M. 64912.
Khadayat, L.B. 816/3.
Khaddam, A.H. 26012, 286/3, 2871213, 28811.
Khaddoumi, F. 33313, 33411, 34911.35012, 351/1/2/3, 440/2.
Khader. X. 394/2.
Khairuddin, K 183 1
Khalaf, S 333'3,336 1 2. 675 3
Khaled, koning 15212. 446/3/foto, 447 1, 705/1, 710/1.
Khalid, brie.-een. U. 13012
Khalifa, sjeik I. bin S. ai- 151/foto. 284/foto.
Khalife, M. 33411.
Khalikl, A. al 245/1/2.
Khalil, lt.-gen. A.M.H. 22213, 22312, 22411. 288/foto.
Khalil. M. 674/1. 699/foto.
Khalkhali, ayatollah S. 94/3/foto, 11212, 42011, 42211. 57712, 58011.
Khama, S. 78813.
Khamenei, hojatoleslam A. 9212, 11112, 417/3, 418/foto, 420/3, 580/1/2/foto.
Khamis, lt.-kol. M.H. 336/3
Khan, A. 17711.
Khan, A.M. 38213.
Khan, H. 38213.
Khan. adm. M.A. 36911.
Khan Abbasi. A.M.A. 20813
Khani, hojatoleslam M.R.M. 7513, 7613, 57913, 580/1.
Khani, A.F. el- 454/2.
Khatami, hojatoleslam 41913.
Khatib. A. 23412.
Khawaga, A. el- 67911.
Khayir, A.A. al 40012.
Khayyer, M. 7711.
Khiababi, M. 57713.
Khin Mang Gyi, kol. 27111.
Khin Maung Win 27112.
Khin Ohn, kol. 27112.
Khodadi, hojatoleslam M. 58111.
Khoeni, ayatollah M. 11011, 11212.
Khoja, A.H. 367/3.
Khomeini, hojatoleslam A. 75/3/foto, 41911, 422/1.
Khomeini, ayatollah R. 7411, 751213, 76/1/3/foto, 77/1, 78/3, 79/1/3, 80/1/2, 95/1, 96/1, 109/1/2, 110/1/2, 111/2/3, 112/1/2, 124/2/3, 125/1, 126/1/3, 226/1, 242/3, 287/2, 417/1/2/3, 418/1/3, 419/1/2/3, 420/1/2/3, 421/1/2/3, 422/1, 577/2/3, 57811213, 57911, 58011.
Ki, E. 40013.
Kianour, N. 57912.
Kieber, W. 91/2/3/foto.
Kielem, J.M. 400/3.
Kieslowski, K. 6312
Kilabi, lt.-kol. L. al- 33613.
Killen, J. 15711.
Kilndjian, M.H. 626/3.
Kildo Musampa Lubemba 14013.
Kim Chi Ha 16612.
Kim Dae Hyon 73513
Kim Dae Jung 16213. 16412'3. 165/1/2/3, 16613. 73513, 7361213, 800'1
Kim Dae Jung, mevr 735/3

Kim Hong Il 73513.
Kim Joe Nam 16312.
Kim Jong Chul 167/1.
Kim Jong Pil 16113, 162/1, 16611
Kim Kae Won 16711.
Kim Kap Su 16613.
Kim Ki Choul 16312, 735/2.
Kim Tae Hong 16213.
Kim Ui Taek 16711.
Kim Yeong Gyoon 73312.
Kim Yong Hyu 16211,163/2.
Kim Young Sam 166/1, 73513.
Kimario. brig.-gen. M. 5812
Kimba. E. 139/3.
Kimche, D. 70313.
Kimto, D. 772/1.
Kingston, *M.H.* 85111
Kingston, gen.-maj. R.C. 695/2/foto.
Kinika, *B.* 75113.
Kinnock, N. 315/1.
Kinski. *N.* 85411.
Kirilenko, *A.* 176/1.
Kirkpatrick, *J.* 71/1/2/foto, 130/foto.
Kirsch. M. 17013.
Kirunda, J L. 613, 9/1
Kiseljow, T 17612,46612
Kish, sjeik 679/1.
Kisiel. R. 11612. 201/1
Kisman, E. 85011.
Kissinger. H. 6712, 6812, 72/1/2, 73/1/2, 95/2. 11011. 13812. 38211, 39512. 4311112. 54113, 69413, 84312, 845/foto.
Kitson, *A.* 297/3.
Kittis, C. 64211.
Kiwanuka, B. 511.
Klaasse. P. 851/1/foto.
Klaauw. dr. C.A. van der 18/3, 19/1/3/foto. 2011, 10212'3, 10311, 11812, 119111213; 12011, 19912. 209/foto, 21011. 21113, 212/1/3, 334/2, 392/3, 407/2/3, 470/3, 499/3, 501/3, 704/3.
Klasa, J. 30112.
Klerk. F.W. de 30411, 31813.
Klestil, Th. 45213.
Klevering, prof. ing. J. 39311.
Klibi. Ch. 284/1. 285/2. 287/1.
Kline, K. 85413
Klonica, L. 20111, 25312.
Kloos, A.H. 37411.
Klose, H.U. 766/2/foto, 76711.
Kneppelhout. mr. J. 1991112.
Knoizen, A.K 25512.
Knol. H 359/2
Knoops, E. 363/3.
Knudsen, J.R. 55111, 83413.
Ko Kun 163/2, 73512.
Koba. *S.* 19412
Koc, *V.* 65313.
Kocatopcu, *S.* 64913.
Koch, E. 11013.
Kodjo, E. 5111. 52311, 70712.
Koekoek. H. 26412. 35312.
Koenajew, D. 17611.
Koesnetsow, W. 176/2.
Koffi, L.K. 40012.
Kohl, H. 84111.
Kohnstamm J. 35913.
Koirala, B.P. 38412.
Koivisto, *M.* 55212.
Kok, *M.* 6312.
Kok, *W.* 35611, 37212, 50011, 7271213, 72811, 73811.
Kola. M. 565/3/foto.
Kolako, gen. R. 52313, 52611.
Kolakowski. L. 6013.
Kolingba, gen. A. 193/3, 82812. 8291113, 830/2/3/foto.
Kolodziej, E. 20013.
Kolthoff, G.W. 374/1.
Kombasre, lt.-kol. B. 40013.
Kombe. brig.-gen. 5812.
Kombet, J.-P. 40011.
Kombrink, H. 3591'112. 59613.
Komoto, T. 80012
Komrij, G. 60/3.
Kondrasjin, K.P. 669/1/foto.
Koné, *A.* 40012.
Koné. lt.-kol. B. 40013.
Koné. G.O. 40012
Koné, mevr. *M.-M.S.* 40013
Koning, *H* E 35913.598/foto
Koning, J de 120/1 233/3, 23411 2 3. 235 1, 359/2, 376/2/3/foto, 412/2 545/1/3 546/1/foto, 547 3 foto, 548 3 foto, 550 1, 56711. 573/3. 582/3 593/3/foto. 595'2 5971213, 59913.62913,63112, 63311, 6361213, 637/foto, 77511, 80612.
Konings, M. 359/2.
Konjajew, W. 42/3.
Konomis, N. 64211.
Konow, G. 765/1.
Konrad, *A.* 9113.
Kontogeorgis, *G.* 2111,133/1, 16712.
Konuk, N. 642/3. 64311.
Kooijmans, prof. mr. P.H. 19911.
Kopec, *A.* 201/1.
Kopelew, L. 849/3.
Kor, I. 75013.
Korach, *A.* 435/3.
Kornieko, G. 176/3.
Korowi, W. 750213.
Korte, R.W. de 35913.
Korte-van Hemel. mevr. V.N.M. 12611
Korthals Altes, F. 37411.
Kossman, *A.* 6013.
Kossmann, prof. dr. E.H. 849/1/2/foto.
Kosto, *A.* 35912.
Kosynin. A.N. 31/1, 44512.
Kotze, S.F. 30211.
Kouassi, M.G. 4811.
Kouchner. B. 849/3.
Koueik, S.A. 33312.
Kouloumbis, *E.* 710/3.
Kounkou, C. 40011.
Kountché, *S.* 501213, 20812, 52613. 527/1/2/3, 816/3.
Kouralikis, I. 71013.
Koutsoheras, J.I. 16712.
Koutsoyrgas, *A.* 71013.
Kowalczyk, *S.* 20012, 20111, 203/3/foto, 20511. 25412.
Kowalik. A. 20111.
Koyaga, mevr. C. 40011.
Koyamba, A. 19413, 195/1/2.
Kozlow, maj. *A.M.* 621/1.
Kpwoka, J. 40011.
Kraaienbrink, J.G.H. 35912, 631/2.
Kraaijeveld-Wouters, mevr. J.G. 359/2, 45811. 631/2.
Kraayvanger, H.M.J.H. 860/3.
Kraiger, S. 721/foto.
Kreisky, B. 106/3. 107/1/foto. 10911, 348/2/3/foto. 350/2/3, 35111, 72013, 721/2, 72211, 72311'2, 843/1
Krelage, J.A. 861/1.
Kremer. G 853/1.
Kremers, dr. J. 26613. 54511, 582/3, 583/foto, 597/3, 599/2, 630/1/2, 631/3, 632/1, 635/2, 636/1/2, 775/1.
Krendlesberger. H. 64/1.
Kreuder. P. 6691112.
Kriangkamon Laochaphairot 55913.
Kriangsak Chamanand, gen. 55811.559/1.
Krimpen, Chr. van 374/1.
Kristiansen, K. 609/3.
Krol, J. 23512.
Krosney, H. 352/1/2.
Kross. R. 240/3.
Krössner, R. 6312.
Kruczek, W. 20013, 254/2, 299/1.
Kruger, J.T. 318/1.
Kruisinga, R.J.H. 374/1.
Kruisnian. G. 850/3.
Kruk. W 20313 204/foto 46813
Kruszewski. K 201/1
Kubanangidi Badianjile 139 3
Kuberski, J 201 1, 702/1
Kubaik. H. 468/2/3, 46911
Kücük. I 642/3
Kuik, H.M. van 374/1.
Kuipers. W. 52/3.
Kukrit Pramoj 55612, 559/1
Kulaquin, *A.* 42/3.
Kunangel, *O.* 750/2/3.
Kunz, G. 766/1.
Kurosawa, A. 63/1/foto.
Kurowski, Z. 468/3.
Kurshomi, A. al- 33613.
Kusturica. E. 853/1.
Kuti Sanyang, B.L. 22413
Kuiya. M. 613.
Kuyer, G 6211
Kwaadsteniet, W. de 12011, 359 2, 631 2
Kwant, J 64 3
Kwarara, G. 75012
Kwayana, E. 5412.
Kwitsinsky, J 817/1/foto
Kwong Jung Dong 735/2
Kyaw Htin. gen 271'2.
Kyprianou *S* 641 11213, 642'1'2, 64312. 644 213.645111213, 646/1/2/3/foto, 647 2/3, 648/1/2, 649/1/2/3.

L

Laabi. A. 6113.
Laan. Cr.-J. 60/1.
Laar. M. van de 59/3.
Labarrere, *A.* 37812. 462/3, 47511
Labban, A.R. al 24511.
Labbé, *C.* 48712.
Labecki. *J.* 46812.
Lacan. J. 86111.
Lachmon, J. 240/1/2.
Lachs, *M.* 10712.
Ladas. *G.* 64212.
Ladjevardj, S.A. 7711.
Laffer, *X.* 13813.
Laghaf, B.O.M. 221/1.
Lagorio, L. 87/3, 588/2/foto, 60211. 820/foto.
Lagu. lt.-gen. J. 22313.
Laguiller, *A.* 307/2, 308/foto, 310/1/2.
Lahens, *A.* 5712.
Laingen, *B.* 79/3. 126/3.
Lajoinie. A. 48712.
Lakhal, lt. R. 70612.
Lakouama. L. 19412.
Lala, I.R. 19311. 82911.
Lalonde, B. 30713. 308/foto, 3101112, 31111.
Lalumière, Ch. 37813, 46213, 476/1.
Lama, L. 88/1.
Lamb, P. 283/2.
Lambers-Hacquebard. J.J. 359/3. 596/3, 632/foto.
Lamberts, J.H. 374/1.
Lamizana. *A.S.* 400/3.
Lamo de Espinosa, J. 15312.
Lance, B. 12112.
Landau, H. 697/1.
Landivar. *R.* 51012.

Lang, E. 95/1.
Lang. J. 37812,46213.47613
Lang, O. 467/1.
Langa, F. 665/2.
Langedijk-de Jong, mevr S 596 3. 632/foto.
Langman, mr. drs. H. 39311.
Langslet, L.R. 61013.
Lankhorst P A 359/3
Lanqi, M.A. 40013.
Lansink, dr. A.G.W. 12011.
Lanusse, A. 34712.
Lanza. kol. E. 51311.
Lapotaire. J. 85413.
Lara, L. 60513.
Lardinois, ir. P. 441/2.
Larma. M. 383/3. 384/1.
Larosière. J. de 661i.
Larrain, gen. O 50812, 511/1
Larre R 47012
Larsen. mevr T L 55111
Larsson B H 85013
Lasme, E.N. 40012.
Latakgomo, J. 32013.
Latif, E.A. 70211.
Latta, 69213.
Laubhouet, G. 40012.
Laurain, J. 37813, 46213, 47611.
Laurent, J. 851/2.
Laurien, H.R. 76612.
Lavasani, A. 96/2.
Lavilla, L. 8111, 47812, 479/foto, 49311.
Lawzi, H.A. al- 33613.
Laxalt, P. 6712.
Lay, C. 61912.
Lay Maung, Oe 27112.
Lazaris, A. 71013.
Lazzerini, 32211.
Le Theule, J. 21612.
Leadbitter. E. 282/1/2.
Leander, Z. 66912.
Lebbe, A.Th. 40012.
Lebouder, J.-P. 19512,40011.
Lebretton, Ph. 20513.
Leburton, E. 11812, 19713
Lecanuet, J. 366/1.
Lecat, J.-Ph. 151/3, 17112.
Lechin Oquendo, J. 50713, 508/3.
Leclerc, M. 17312, 62511.
Lederer, R. 7151112.
Lee Bum Suk 16312.
Lee Chong Won 735/2.
Lee Chung Oh 16312.
Lee Hee Sung, gen. 16413, 165/2/foto, 166/2.
Lee Hu Rak 16113, 16211.
Lee Kuan Yew 1581112, 752/foto, 843/3.
Lee Kwang Pyo 16312.
Lee Mun Yong 16513.
Lee San Choon, dato 74912.
Lee Seung Yun 16312.
Lee Tak Ton 16512.
Lee Yong Hoon 73512.
Leeflang, E. 6013, 235/2.
Leemans, W. 24813, 51513.
Leerling, M. 36011, 3621113, 3761112, 37513, 63113, 63411, 740/1, 80811.
Leeuw, R. de 853/1/foto.
Lefever, E.W. 39613, 397/1/2/3/foto, 695/2/3.
Lefevre, Th. 75511.
Leghari, F. 18213.
Lehloenya, P. 66313.
Lehmen, J. 13812.
Lehmuskallio, M. 6312.
Leiwa, A.A. e' 28711.
Lejczak, W. 20111, 20411, 254/1.
Leliveld, drs. H. 39311
Lemaire. C.J. 6691213.
Lemeki, J. 75013.
Lemmon, J. 85411.
Lemoine G 378 3.462'3
Lenaerts, L. 58211.
Lenihan, B. 19/foto, 209/foto.
Lennep, E. van 47013, 471/1/foto.
Lenya. L. 8611112.
Leo Moggie anak Irok, Datuk 749 3
Leon, S. 303/2, 448/3.
Leong Khee Seong, Dato P. 74913.
Leonhardt, G. 62/2.
Leopold III, ex-koning 39411, 72613.
Lertxundi, B.R. 2713, 745/3.
Lesmond. R 619/2.
Leu, J. de 85i.i.
Levaux, M. 363/3.
Leveque, R 850/3.
Levi. D. 43312,43712.
Levi. N. 75012. 751/1.
Levoy, M. 85112.
Levy, R. 64/2.
Leweniqila. M.V. 81613.
Lewis, A. 7012. 130/foto.
Lewis. A. 66/3. 226/2.
Lewis, A.M. 61813
Lewis. D. 69/2.
Lewis, N. 45/1.
Leye, J.-M. 160/2.
Leijenhorst, drs. G. van 359/2. 59612. 599/3, 80612.
Leijsen, A. 32312.
Lho Shin Yong 163/2, 8001112.
Li Xiannian 27212.
Liani, S. 5812.
Liebaers. H. 4551213.
Liebeskind, B. 9212.
Liliane, prinses 39411.
Lilienthal, D.E. 66913.
Lim Chee Onn 15812.
Lim Kim San 158/2.
Lima Gomes, A. 40011.
Limann, H. 20812. 52013. 521111213, 52211.
Limponda Wa Botende, schout-bij-nacht 139/3.
Linares Brum, H. 4513.
Linaza, Th. 73113.
Linden. P.R.H.M. van der 35912.
Lineira. R. 73211
Lini, W. 1591112, 16012.
Linowitz, S. 70013, 7011113.
Lipkowski, G. 25112.
Lisulo, D. 496/2.
Liyonda. mevr. E. 46312
Lizinde, Th. 22213
Lizop, A. 160/3
Llewellyn, T. 245/2.
Lloyd, gen.-maj. Ch. 566111213.
Lloyd Webber, A. 6412.
Lo Hsi Ming 271/3.
Loach, K. 85313.
Lobel, A. 85112.
Lodwick, S.G. 39911.
Logali, H. 22313.
Longo, P. 58612, 58712.
Longolius, A. 75611.
Lopes Texeira, A. 22413
Lopez, B.G. 732/1.
Lopez Portillo, J. 7312, 34612, 39913, 721/2/foto, 72213, 7241112, 72511, 815/1.
Lopez Raimundo, G 74413.
Loprete, gen. D. 8813.
Lorenz, P. 76413.
Lorenzo, gen. V. 59012.
Losejew, S. 82413.
Losonczi, P. 51213.
Lossimian, M.N. 770/3.
Loudon. Th.P. 33813.
Lougue. It. K. 40013.
Louis, U.P. 5711.
Louisy, A.F.L. 20713, 20811, 61813. 6191112.
Loules. K 167 2 168 1
Louly, M.M.O. 21913.
Lourdes Pintassilgo, M. de 35011.
Louw, A.A. van der 593/3/foto, 5951213, 637/foto.
Lovely, V. 404/3.
Lowenstein, A. 85013.
Lozi, S. el 24512.
Lubbers, drs. R.F.M. 11913, 12012, 199/2/3, 35613, 35912.36213, 276/2/3/foto, 412/2, 545/1/3, 546/1/foto, 547/1/3/foto, 548/3/foto, 550/1, 567/1, 573/3, 582/3, 597/3, 629/3, 631/2, 633/1, 634/3, 635/1/2, 636/2/3, 738/2, 740/2/foto, 741/3, 775/1, 805/2/3, 806/1, 808/2/3, 809/2/3, 810/1/2.
Lubwama. N. 9/1
Lucoque, A. 22411, 60512.
Luder, W. 764/2/3.
Ludwig. R.C. 32912.
Lugar, R.G. 693/3, 825/2.
Lukaszewicz, J. 203/3, 254/2, 299/1, 467/2.
Lula, zie: Silva, L.I. da.
Lule, Y. 512, 613, 712, 813.
Lulei, D. 751/3.
Lumbwe, W.K. 831/3.
Lumina, J. 49611, 83213.
Lummer, H. 764/3. 765/2. 76611
Luna. J.M. 73211
Lund, D.H. 6013.
Lundahl, F.B. 831/3.
Lungu, lt.-kol. H. 49413.
Lungu. M.M. 20812. 66613
Luns, mr. J.M.A.H. 30012,39013, 391/foto, 392111213, 40712, 820/foto, 83712.
Luqman, A.M. 33612.
Lutfi, J.A. 22213.
Luvualu, P. 788/3.
Luz, kol. S.M. da 60811.
Lwamba Katansi. 14013.
Lykketoft, M. 55111.
Lynch, J. 60011.
Lynch, Ph. 15711.
Lyng, R. 13812,39812

M

Maas, mr. P.C. 39311.
Maaskant. A.A.C. 37411.
Maatje, F.Ch. 86112.
Mabote, S.M. 665/1.
Mabrouk, M.A. al- 40013.
Macapagal, D. 40212.
MacDonald, H. 79211, 79412.
MacDonald, R. 29711.
MacEachen, A. 482/foto.
Maceda, E. 40312.
Macedo, C. 604/1.
MacGuian, M. 399/3, 482/foto.
Mach, S. 11612,20111,20411.
Machel, mevr. G.S. 66511.
Machel, S. 62111, 62213, 62312. 624/2/3, 664/3, 665/1/2/3, 666/1/2, 78613, 78813, 84813.
Machgielis, M. zie: Euwe, prof. dr. M.
Macintyre, gen.-ma,]. A. 79312.
MacIntyre, D. 416/3.
MacKellar, M. 15711.
Mackerras, Ch. 85311.
Maclean, A. 7931213.
Maclean, D. 282111213, 283111213.
Maclennan, R. 31611.

Macmillan, H. 5813.
Macphee, I. 157/1.
Madani, A. 7513.
Madi, M. 19711.
Madubuike, I.C. 54212.
Maeght, A. 86112.
Mafema Nga Nzeng 139/3.
Mafuyai, S. 54212, 54413.
Magalhaes, F. 22413.
Magalhaes Mota, J.J. 42/1.
Magana, M. 208/2.
Magboul, F.I. al 22213.
Magee, mgr. J. 33813.
Magoud, C. 440/3.
Magsi, O.A. al- 40013.
Mahamat, M.M. 77013.77113, 772/1.
Mahathir bin Mohamed, Seri datuk 749/2/3/foto. 75011.
Mahdavi-Khani, M.R. 577/2, 580/1/2/3, 581/foto.
Maher, A. zie: Yamani, A. el.
Mahmadoud, B. 221/1.
Mahmoud, kapt.-lt. D.A. 43213.
Mahmoud, S.F. bin 284/foto.
Mahmud, luchtmaarsch. S. 76811.
Mahn San Myat Shwe, Oe 27112.
Mahoney, E. 4712, 21913.
Mahseredjian, S. 62613.
Mahtab, F. 38213.
Maidou, H. 1931113, 19413, 19511, 82912: 831/1.
Maiga, A.S. 816/3.
Maiga, Y. 20812.
Maigana, M. 52612.
Mailer, N. 6211.
Maillard, G. 21711.
Maire, E. 215/3.
Maitatisine. M. zie: Marwa. M.
Maitland-Stewart. mevr. J. 79612
Majano, kol. A.A. 33/3, 3513. 361213, 37/2/3/foto.
Majara, chief M. 66313.
Makarios. aartsbisschop M.M.Ch.M. 64111. 64212. 64413. 64613.
Makele, M M A. 5421213
Makhele, V.M. 66313.
Makki, H.M. 33613.
Makoni, S. 79412.
Malan, gen. M. 3021112,49512,5661213, 62013, 62113.
Malandu. E. 79512.
Malcolm, A. 41613.
Malek, R. 124/3, 125/3.
Malfa, G. La 871213, 57412, 57512, 588/2/foto.
Maiik, gen.-maj. b.d. T.H. 17913.
Malinowski, R. 201/1, 204/1.
Malla, P.B. 81613.
Malle, L. 6312.
Mamdou, D. 816/3.
Mamloni. S. 7511213.
Mamane, 0 . 81613.
Mambu Nsenga 13913.
Mamudu, A.N. 542/2.
Manafani, H. 7613, 578/foto.
Mananga Ma Phoba 13913.
Manca, E. 8713.
Mancero. A. 105/1
Mandaza, P. 786/2.
Mandelstam-Khazina, N.J. 31/1/2.
Mandredi Hernandez, C. 82513.
Mandungu Bula Nyati 13913.
Mane. M. 22413.
Mane, S.L. 4001112.
Manglapus, R. 40413, 405/1.
Mangoush, M.A. al 40013.
Mangwenda, W. 79412.
Manley, N. 44111213,451112, 783/2.
Mannino. C. 58812
Manrique, J. 511/1.
Manschot. W.A. 6413.
Mansholt, dr. S. 37513, 63311.
Mansour. M.S. 44012.
Manzur, gen.-maj. A. 369/1 213. 37011'213, 7671213, 768/1.
Mao Toen 66913.
Mapa, P. 73313.
Maphathe. K.T. 663'3.
Mara, Sir K.R.T. 81613
Marais, E. 30211.
Marangoni. L. 59013.
Marchais, G. 14511, 153/1, 215/3, 306/1/3, 307/1, 309/2/foto, 3101112, 311/2, 458/3/foto, 461/3.
Marcora, G. 588/2/foto.
Marcos. F. 401/1/2/3/foto. 402111213. 403/1/2/3, 404/1/2/3. 40511.4061112, 721/foto, 73313, 734111213.
Marcos, mevr. I. zie: Romualdez Marcos, mevr. I,
Maredza, Ch. 79412.
Marei. S. 673/1.
Margot. 24813.
Margaret, prinses 783/1/foto.
Margrethe, koningin 83411.
Mari Bras, J. 25512.
Mariaca, kapt. F. 50812.
Mari. A. 20711.
Marie-Christine, prinses 39411, 726/3.
Marik, M. 41611.
Markozanis, S. 167/2.
Marley, R.N. 66913. 67011.
Marloua, Th. 82812.
Marmolejos Abreu, gen.-maj. E. 20712
Maroudas, D. 71013.
Marques de Carvalho, E. 4112, 60312.
Marquette, J. 85013.
Marsh. J. 13812.
Marshall. H. 20612.
Marshall. Th. 696/foto.
Marszalek-Mlyczyk, mevr. K 20013
Martens, W. 19/foto, 5312, 11811, 1331213, 14913, 209/foto, 214111213, 2151112, 22613 227/foto, 229/2, 247/3, 248/1/2/3, 249/2, 275/3, 277/1/2, 395/1, 411/1/2/3, 502/1, 683/2, 74211, 75511, 8391112, 84013.
Marti, F. 81112.
Marti, kol. G. 12312.
Martin Villa, R. 2911, 493/1.
Martinez Gomez, J. 73111.
Martins. F.G. 22413.
Martorell, A. 28/2.
Marty, J.C. 5711.
Maruru, kol. Z. 612.
Marut Bunnag, 55711
Marwa, M. 527/3, 528111213. 544/3.
Marwan, A. 688/1.
Marijnen, V.G.M. 74011.
Mas, overste B.C. zie: Castilla Mas, B.
Maseko, J. 79312.
Maseribane, N.S. 66313.
Masheke, gen.-maj. M. 49413,49613.
Masi, V. 5421213.
Masie, A. 520/1.
Masika, G. 8/2/3.
Masire, Q. 66612.
Masithela, J.O. 663/3.
Masny, J. 46813.
Mason, R. 29811, 31511
Massie, R.K. 83311.
Massinga, J. 622/1.
Masuku, L. 793/2/3
Matade, A. 62313
Matadi Wamba 13913.
Mateman, W A. 35912.
Mather, J. 6011.
Mathias, Ch. 69313.
Mathot, G. 5311, 19713, 24811, 538/1/2/foto, 684/1/2/foto, 74211. 7551112.
Matin, M.A. 382/3.
Matisonn, J. 319/2.
Maton, prof. J. 151/1.
Matos Chaves de Macedo. C. 4112, 4211.
Matsagai. A. zie: Matsangaiza. A.
Matsangaiza. A. 623/3, 624/3.
Matsilo. B. 66413.
Matteoli, J. 17112.
Matthews, G.B. 52313, 52411. 52513.
Matthöfer, H. 410/1, 482/foto, 485/1.
Matvejev, A. 42/3.
Maude, A. 267/1.
Maung Cho, kol. 27112.
Maung Maung Kha, Oe 271/2.
Mauroy, P. 30712, 36512, 36613, 37712, 378/2/3/foto, 460/1/2, 461/1, 4621213, 473/2/3/foto, 486/1, 487/1/2, 488/2/3, 73113.
Maury-Laribiere. M. 17411.
Mavao, J. 81613.
Mavros, G. 16911, 54111. 68913.
Mayanja-Nkangi, J. 511.
Mayela, F. 52012.
Mayerfield, E. 71611.
Maynard, Ch. 20711.
Mayomokolat, J. 19412.
Maystadt, Ph. 742/1, 75511, 840/3.
Mazen, A. zie: Abbas, M.
Mazorodze, S. 79511.
Mazowiecki, T. 251/foto.
Mazzotta. R. 87/3.
Mba, A.M. 5201112.
Mba, It. P.M. 520/1.
Mboukoua, gen. A. 828/2
M'bari, E.N. 400/1.
Mbaye, K. 1711, 1811.
M'Bedo, E.-C. 40011.
Mbeka Makosso 14111.
Mbenque, A.B. 1812.
Mbengwai, Z. 78811.
Mbumba, N. 14111.
McAuly, R. 337/1/2.
McCarthy, J. 43011.
McCarthy, T. 22511.
McClean, H.O. 256/3.
McCloskey, R. 539/3, 541/2.
McCloy, J.J. 67/3.
McCreesh, R. 33813.
McEwen, Sir J. 157/3
McFarlane, R. 13812.
McGann, R. 44/2.
McGoll, J. 317/2/3.
McGregor, lt.-gen. M.I. 20712.
McGuigan, Th.M. 724/1.
McHenry, D. 45213.
McKellen, I. 85413.
McKenna, S. 338/2.
McLeary, J. 15613, 15712.
McLuan, M.H. 3112.
Mcnamar. R.T. 13812. 69411.
McNamara, R. 10011, 661/1/foto, 663/2.
McVeigh, Th. 15711.
Medard, F. 57/1.
Medeiros. gen. 0 . 32812.
Medici. G. 34712.
Medrano, gen. V. 3612, 825/3.
Meebelo, H. 49611.
Meechai Ruchupan 55711.
Meekren. J. van 353/foto.
Meer, dr. F.G.L. van der 849/2.
Meer, J.H.B. van der 37411.
Meertens, L. 362/3.
Meese, E. 67/2/3, 6811, 130/foto, 39213, 397/3, 430/foto, 529/2.

Meguid, A.E.A. 44012
Mehaignerie, P. de 15312, 171/2, 261/foto
Mehring, W. 8611213.
Meir. mevr. G 84713
Mejia Arellano, O 106 1
Mejia Castro. A. 106/1.
Melchior, Jr. A. 73313.
Melis, L. 32213.
Mellon. L. 84911
Melo, E de G04 1/2 3
Mendes, M 35113
Mendes-France, P 17112
Mendez, A 4512, 46/foto
Mendez, gen J J 4513
Mendez Manfredini, A 62011
Mendoza, E P 73313
Mendoza H 36 3
Mendoza V 106 1 828 1
Menedez Vives Tolosà, kapt C 490 3, 491/1
Meners Pimentel, J M 41/2/3, 604/3
Mengistu Haile Mariam 43113, 524/1, 52511.
Menjivar, O. 3312, 81213.
Menkouss, Y.O. 22111.
Mentes. C. 64913. 654/3.
Mentzel, V. 601213.
Meppelink, W. 6012.
Mercer. J. 22013.
Merkoelow, W. 83511.
Merkouri, M. 710/foto, 71111
Mermaz. L. 378/3, 461/1, 478/1/foto
Mertens. C. 35913.45711.
Mertes. A. 34811
Merwe, C.V. van der 3021112
Meshad, Y. el- 38712
Messiaen, O. 62/2.
Messmer, P. 46211.
Messner, J. 157/1.
~MessnerZ. 46812.
Meuleman, K. 37412.
Meulen, H. van der 372/2/3.
Mexandeau, L. 37813, 46213, 476/1.
Meijenfeldt, F.H. von 37313.
Meyer, G. 76511.
Meyer, J. de 8312.
Meyer, L.H. 4513.
Meijer, W. 35912. 56512, 73812, 740/2/foto, 741/2/3. 80512. 80611/2. 8081213. 809/1/2/3. 8101112.
Mgaya, Ph. 5812.
Miakwe. A. 75012.
Mibenge, lt.-kol. B. 49511, 496/3.
Michael van Kent, prins 78412.
Michaelidis, A. 64112.
Michaelides, P. 64112.
Michailis, 64211.
Michalek, Z. 46813.
Michel, V. 248/3. 502/3.
Michelis, G. de 8713. 88/foto, 57413, 57512, 588/2/foto.
Miczarek, mevr. zie: Milczarek, mevr. M.
Midler, B. 6313.
Mierlo, mr. H.A.F.M.O. 593/3/foto, 59413. 637/foto, 740/2, 819/3. 820/foto, 835/2/3/foto, 836/1, 83711.
Miert, K. van 21511, 22912, 2481213, 27712, 32213, 41112, 75512.
Mies, H. 84111.
Mik, G. 35913.
Milans del Bosch, lt.-gen. J. 4791213, 480/2/3/foto, 491111213,49211,49412.
Milczarek, mevr. M. 20111, 25313,29911.
Milewski, M. 20313,46812.
Militis, kol. 75411.
Miller, H. 3201213.
Miller, H.V. 12/1/foto.
Mills, Ch.E. 20611.
Mills, M. 85311.
Milner, A 49513.
Milosz, C. 29913.
Mingay, D. 6312.
Minsbergen, J W 374 1
Mir-Salem, M. 7611.
Mirah, A. 43113.
Mirghani, M. 22311, 66711.
Miskine, I. 77113
Misuari, N. 404/1
Mitchell, J. 601/3.
Mitsotakis, C. 19/foto, 209/foto, 53913, 54112, 64812.
Mitterrand. F. 153/1, 305/1/2/3/foto, 3061113, 30711 2,30811, 309/3/foto, 310/1/2/3, 311 1/2/3/foto. 364/1/2/foto 365/1/2/3 366/1 2 3 3772 378123 458 2 3 459 3 460 1/2 3 karak 461 1/2 3 462/1/2, 481 1/2 karak, 482 toto, 483/foto, 484/foto, 485113, 486,113, 487/1/2, 488/3. 489/2/3, 498/3, 499/1. 530/1, 657/3, 681/3, 682/1, 683/1, 705/1, 721/foto, 722/1, 723/1, 725/1/2, 773/3, 774/1/2, 815/3, 829/3, 830/1/3, 843/1.
Mituy, D.O. 520/2.
Miyanda, G. 83213
Mkapa, B. 50/2
Mladenow, P. 300/foto.
Mlynczak, T.W. 20013.
Mo'Adikhah, A. 57913.
Mobarak. H. zie: Mubarak. H.
Moboetoe Niwa 14013.
Moboetoe Seko Seko 1811, 52/1, 1331112, 139/3, 140/1/2/3, 141/3, 142/1/2, 143/1/2, 144/1/2/3, 214/1/2, 215/1, 224/3, 455/1, 463/1/2/3, 464/1, 495/3, 831/1/2, 848/2/3.
Mockey. J.-B. 40012.
Moczar, gen. M. 20111, 204/2/3, 20511, 253/1/2/3/foto, 25412, 2991112, 46811.
Moczulki, L. 25113.
Modai, Y. 43712.
Moder, J. 6111.
Modieli. A. 20812.
Moezorewa, bissch. A. 62213. 62313, 78512, 7861213, 78712, 789111213, 79112, 79213, 79311, 795/2.
Mofeli, Ch.D. 66313.
Mohammad, A.N. 20813.
Mohammed, prins 848/1.
Mohammed, A.N. 287/1.
Mohammed, B. 54412.
Mohammed, F. 36711.
Mohammed, maj. Z. el A. 22313.
Mohammed bin Nasir, Dato Haji 74913.
Mohammed bin Rahmat, Dato 74913.
Mohammed Khan, M. 181/1.
Mohammed Reza Pahlevi. ex-sjah 31/2/3/foto, 321112, 78/1/3, 7911, 1081213, 10913, 11011, 11112, 12313, 12512, 12812, 41811. 57913. 67812.
Mohieddin, A.F. 68011, 846/foto, 84711.
Mohieddin, K. 67811.
Mohsen, Z. 28612, 335/2, 336/1/2/foto.
Moi. D.A. 613, 5211. 769/2, 774/2.
Moinet, P. 48711.
Moinfar, A.A. 7711.
Mokhele, N. 66313, 664/1.
Mokhtar bin Hashim, dato 74913
Mokoa, ex-kapt. J. 1941112.
Mokrzyszczak, W. 46813.
Mol, J. 37411.
Molahloe, P. 66411.
Molapo, Ch.D. 66313.
Molapo, M. 663/3.
Molino Suárez, kol. J. 50812. 511/1
Molleman. H. 23611.
Mollet, G. 37712, 37811
Momis, J. 75012.
Mommersteeg, mr. J.A. 12011, 35912, 63112.
Momouvalu. S.S. 816/3.
Mondale, W. 6511, 9313. 12813.
Mondragon, K 106 1
Monfils, W. 502/3.
Monory, R. 16712.
Monroy, F. 51412.
Montagne, R. 171/2. 820/foto.
Montale, E. 861 3.
Montaudoin, gen. de 15412.
Montazeri, ayatollah H.A. 42013, 4211112. 58111.
Monteiro, A.A. 60811.
Monteiro, J.O. 665/1.
Monteiro do Amaral, F. 41/2/3.
Monteiro da Silva, L. 346 3,
Montes mevr S.P. 733/3
Montgomery, R. 861/3, 862/1.
Moon Ik Hwan 165/2.
Moor, F 359/2, 740/1
Moore, J. 157/1.
Moore, L.L. 206/1.
Moore, M.T. 85311.
Moore. R. 6313.
Moose. R. 52511.
Mora Diaz, M. 664/3.
Morais. J.A. 224/3.
Morais Leitao. J. 4112.
Morales, G. 255/3.
Morales Ehrlich, A. 34/foto, 37/3, 812/3/foto, 82612.
Moralez Nunez del Prado, kol. C. 50812, 511/1.
Mordant, H. 248/3.
Mordowetz. A. 12311
Morett, M. 59013. 591/1.
Moretti. N. 85311.
Morgan, J.P. 47012.
Morgan, L. 542/3.
Moro, A. 8813. 91/1. 17312,586/3, 59013, 59111.
Morozow, P. 10712.
Moser-Metius, J. 6312.
Morris, W. 85111.
Moses, R. 86211.
Mossadegh, M. 10811.
Mostafai, M.S. 12513.
Moshoeshoe II, koning 66413, 666/2.
Mota, chief M.P. 663/3.
Mota Amaral, dr. J. 4211.
Motuba, E. 66413.
Mouawad, R. 24511.
Mouknass, H.O. 22011.
Moureaux, S. 39413, 4111113, 41211, 51513, 683/3/foto, 74211.
Moussa, A.M. 20813.
Moussavi Khamenei, H. 7613, 77/1, 579/1/3/foto.
Moustapha, lt. N. 222/2.
Moynihan. D. 9512.
Moyo, J. 79213.
Mozagba Nguka 13913, 14013, 22413.
Mpase Nselenge Mpeti 13913.
Msika, J. 79011, 791/1.
Msuguri, gen.-maj. D. 5812.
Msuya, C.D. 5812.
Mtimkulu, Ph. 32013.
Muadi, J. 434/3.
Mualla, sjeik A. bin R. al- 41613.
Mualla, sjeik R. bin A. al- 416/3.
Mubako, S. 790/1, 79412.
Mubarak, H. 7311, 35113, 66813, 673/2/foto, 6741112, 675/1/2, 67611, 843/foto, 845111213, 846/1/2/3/foto, 84711.
Mubarak, M.M. 66813.
Muchachi, C. 79011.
Mucumbi, P.M. 66511.

Mugabe, R. 621/1, 624/2/3, 7851213, 786/2/3, 7871112, 78811213, 78913, 790/1/2/3, 791111213. 792/1/2/3, 793111213, 794/1/2/3/foto, 795/1/2, 797/1/3/foto's, 79813, 799111213, 84813.
Mugica, E. 49113.
Mugwisha, S. 613, 9/1.
Muhammed Salahuddin, Tun Datuk P.A. Haji 73613.
Mujica, 51911.
Mukaila, mevr. A. 208/2.
Mukwakani Gahungu 83112.
Mulder, C. 28911,316'3, 317111213,31812, 31912.
Muldoon, R. 416/3, 801111213,80211
Mulemba, H. 49612.
Müller-van Ast, I. 359/2.
Muller, H. 727/2.
Muller, J. 6013.
Muller, L. 851/1.
Mulumba Lukoji 139/3.
Mumba. G.Y. 832/3.
Mumcu, U. 62812, 65411.
Munangagwa, E. 62412, 79011. 792/3, 79313.
Mundeleer, G. 515/2.
Mundia, N. 49613, 83211.
Munguambé, S. 66511.
Mungul-Diaka, B. 13312, 14011, 141/1.
Mungulu Tapangame 13913.
Munir, K. 38311.
Munir, M. 654/3.
Munir. maj. 17912.
Munoz Ledo, P. 24213.
Muntassir, O.M. al- 40013.
Murad, H. 67611, 677/2/3/foto, 67911, 68011. 68712.
Murphy, J. 71512.
Murr, M. el 24511.
Murray, L. 267/3, 27013.
Murtada, S. 69913, 700/foto.
Musa, B. 54213, 543111213.
Musa, I. al H.2231113.
Musa, kol. S. 57913.
Musa bin Hitam, dato 749/2/3.
Musankanya, V. 49512, 49611,8321213.
Musaruwa, W. 78911, 79612.
Museveni, Y. 511, 6/2.
Mushobekwa Kalimba Wa Katana 13913.
Muskie, E. 7813, 7912, 9611, 1001213, 10213, 1031113, 1111213, 12512, 1261112, 12711, 12813, 15213, 16413, 16513, 30111, 34412, 42313.
Musoke, K. 613.
Musoko. S. 613.
Musselli. B. 88/3. 8911.
Mustafa. gen.-maj. N. el D. 22213.
Muti, R. 85311.
Mutsaers, A.J.M. 72712.
Mutumbuka. 79011, 79613.
Muvuti, D. 79612.
Muwanga. P 513, 61112, 7/1/3, 8111213, 9/1/2.
Muzenda, S. 788/2, 7901113, 79412.
Muzykin, I. 52511.
Mwaanga. V 49513.
Mwakawago, D. 5813.
Mwila, D. 496/2. 83211.
Mya Maung, Oe 271/2.
Myers, J. 20612.
Myers, M. 12212, 715/1/2.
Myint Maung, brig.-gen. 27112.
Mijnals. Ch. 2371112. 2401112.
Myrdal, A. 6412.
Myuendi Mabali Ntu 13913. 46312.

N

Naarendorp, E. 2371113.
Naardendorp. F. 237/1.
Naardendorp, mr. H. 239/2/3/foto.
Naardendore. M. 23711.
Nabavi. B. 76/3, 7913. 125'213, 126/1/3, 41712.42113, 579/3.
Nabi, Lt.-kol. N. 383/1.
Nachachibi, M. el 33411.
Nagano, S. 124/1.
Nagel, J.G. 37411.
Nahuce, A.A. 542/2.
Najdowski, Z. 201/1, 20411.
Naji, T. 33411.
Nam Duck Woo 163/2, 735/2/3/foto.
Namirembe Bidamaeire, mevr. E. 6i3
Namju, kul. S.M. 57911.
Namwisi Ma Nkoy 139/3
Narain, S 54 3
Narjes, K H 13311
Narozniak, J 251/2/3
Nascimento, L. do 22413.
Nascimento Rodrigues, H. 41/2, 4211.
Naseem. A. 416/1.
Nasik, A. 41611.
Nasilavata, L.L. 816/3.
Nasir, H. 33411.
Nasir, I. 41611.
Nasr, K. 245/1.
Nasrullah Khan, N. 182/3.
Nassar. M. 677/3, 679/1.
Nasser. kol. G.A. 55713, 67712, 67811, 68811.
Natali. L. 2111. 13311.
Natcheh. R. el 33312
Natusch Busch, gen. A. 50812. 5111112, 513111213,5141113, 515/1.
Naumow, W. 85411.
Navarre, Y. 61/foto. 6211
Navon, Y. 701/1/3/foto, 84713.
Nayef, kol. A.R. al 33513.
Ndeze "Mwami" 83112.
Ndiweni, chief K. 78612.
Ndoye. M. 555/3.
Ne Win, gen. 27113, 272/2/foto, 416/1, 56013.
Negenman. M.S. 727/2.
Nehmatzadeh, M.R. 7613.
Neish, R. 4411.
Nejad, F. 96/3.
Nelting, G.L. 849/foto.
Nemazi. H. 57811. 580/1.
Neo Yee Pan, Dato 74913.
Nes, W. de 6012.
Netjes, W. 37313.
Neto, A. 60511.
Newman, K. 15711.
Newman, R. 6713
Newton, maj. F. 207/1.
Ney, prof. R. 20313, 25412, 46813
Neziem, lt.-kol. B. 40013.
Ngaro, B. 400/1.
Ngobi, M. 613.
Ngoma, E. 52011.
Nguema, F.M. 52011.
Nguema, T.O. 520/1/2.
Nguza Karl-I-Bond 13313, 13913, 140/foto, 14111, 2141213. 21511, 22413. 4551112. 4631112. 83112
Ngwenya, D. 795/1.
Nhongo, T.R. 790/1/3, 79211, 7931213 794/2.
Niang, B. 55512.
Niasse, A. 47/1
Niasse, M. 1812.
Niazi, 18111.
Nicolazzi, F. 8713, 588/2.
Nidal, A. 33513.
Nielson, P. 55111.
Niers, mr. J.L.M. 266/3.
Niessen. J. 359/2
Nikoi, A. 20812
Nikolaou, K 167/2.
Nikravesh, K E 58012
Nimeiry, J M al- 613, 711, 5211 22213, 223/2/3, 2241112, 284/foto, 66613, 667111213. 6681112, 84311, 845/2/3
Nimetz. M. 64511.
Nimley. G. 54212.
Ninaber, B. 5913.
Niro, R. de 854/1/2/foto.
Nisibori, M. 452/3.
Nissim, M. 70212.
Nitze. P. 817/1/foto. 838/1/2
Nixon, P. 157/1
Nixon, R.M. 67/1/3, 68/2/3, 69/1/2, 72/1, 79/1, 95/2, 109/foto, 110/1/2, 138/2, 379/1 395/2, 694/2, 712/2, 822/3, 843/2, 845/foto.
Nkala, E. 78713, 790/1/3. 79111, 79613. 799/3.
Nkapa, B. 711.
Nkomo, J. 786/1/2/3/foto, 787/1/2, 788/1. 789/3, 790/1/2/3/foto. 795/1/2. 7961112. 848/3.
Nkwasibe, E.R. 613.
Nobari, A.-R. 107/foto, 57811
Nobel, F. de 67011.
Noble. Ph. 85112.
Nobre, F. 33012
Noe. Oe 271/3.
Noel, E. 5712.
Nofziger, F. (Lyn) 7111.
Nolan, T. 600/1.
Nolf, W. de 86211.
Nölling, W. 76711.
Nooitmeer, R. 235/2/3.
Noorani, M.S.A. 17713.
Noord, J. van 35912.
Nooteboom, C. 85111.
Nordhaus, W. 85513, 85611.
Nordheim, A. 64/1.
Nordli, O. 55213, 55311, 610/1.
Nörgaard, I. 55111.
Noriega, kol. 55511.
Norman, D. 79011, 79111.
Norodom Sihanoek, prins 155/1, 56013.
Northrop, J.K. 670/1.
Nothomb, Ch.F. 19/foto, 13313, 209/foto, 21411, 40711, 44811. 74211. 839/3. 840/1/2/3/foto.
Nott, J. 2671112, 40911, 820/foto.
Nourbakhch, M. 77/1. 578/1.
Nouti, M. 77113.
Nove, A. 14711.
Novello. S. 65511.
Nsinga Udju Ongwakebi Untube, 46312, 831/2/3.
Ntege-Lubwama, Al-Haj 613.
Nucera, L. 85213.
Nuis, A. 35913.
Nunes Correia. A. 40011.
Nunes Correia, maj. P.A. 4001112.
Nunez, gen. M. 4513, 62012.
Nuseibeh, H. 44012, 44111.
Nyagumbo, M. 790/1.
Nyamuchoncho, P. 6/3.
Nyembo Shabani 13913.
Nyerere, dr. J.K. 5/2, 6/2/3, 7/1/foto, 8/1/2, 912, 1811,48/2/3/foto, 15812. 525/1, 721/foto, 78813, 848/3.
Nijhof. R.E.F.M. 34211, 362/3.
Nyinah. K. 521/1.
Nijpels. E. 26412, 359/3, 57112, 73811.
Nijpels, E.H. 35913.
N'Zita Tiago, H. 607/2.
Nzo. A. 621/1.

O

Oadir, lt.-gen. S. 20813.
Obalowo. chief O. 542/3.
Obeid, B. 24613.
Obeidi, A. 4001213, 70912.
Obioah, R. 544/1.
Obodowski, J. 25213, 253/3.
Obote, M. 5 1/2/3/foto, 6/1/2, 7 1. 8'2 3 9/1/2.
Obua-Otuwa. J. 613.
Ocalan, A. 65613.
Ocaya, A. 613.
O'Connell, J. 60112.
O'Connor, S.D. 69513. 696/1/2/foto.
Ocran, K. 208/2.
Odaka. S. 9/1
Odlum, G. 207/3, 208/1, 618/3, 619/1.
Odlum, J. 20811, 61911.
Odre, A. 321/2.
Oduber, D. 123/1.
Ûestinow, D. 7311, 176/2.
Oflaz, L. 65412.
Ogarkow, N.W. 66611.
Ogednegbe. S.A. 54212.
Oh Tak Keun 16312, 73512.
O'Hara, P. 33813.
Ohira. M. 9213. 12411.
Öhrlich, F. 12311.
Ojok, I. 9/1.
Ojok, 0 . 711.
Okbi. N. 434/3.
Okello, T. 612.
O'Kennedy, M. 21/1, 13213, 13311, 600/1.
Okigbo, 54313.
Okito, J.T.O. 19311.
Okla. A. 36713.
Okuk, I. 75012.
Olano, brig.-gen. A. 40611.
Olav, koning 55312.
O'Leary, M. 60111.
Olesen, K. 19/foto. 209/foto, 55111, 83413.
Oliart, A. 49311,4941112,50612.
Oliveira, T.R. de 60812.
Olsen, E. 55111.
Olsenius, R.L. 6012.
Olszewski, J. 251/foto.
Olszowski, S. 11411, 20412, 25213, 25011, 25412, 2991112, 46613, 467/foto, 468111213.
Omar, M. al- U. 40013.
O'Mard, Ch.M. 20612.
Omaria, kol. W. 6/2, 9/1.
Onal, T. 649/3.
Onan, U.S. 64612, 647/2.
O'Neill. Th. 69313.
Onetti, J.C. 852/2.
Ong Kee Hui, Tan Sri 74912.
Ong Pang Boon, 15812.
Ong Teng Cheong 15812.
Ongpin, R. 73313.
Oniyangi, A.A. 52213, 542/2/3.
Onkelinx, G. 36313.
Onu, P. 77311.
Oomen-Ruyten, M.G.H.C. 35912,63112.
Oorth, H. van 6013.
Ooijen, D.A.Th. van 35912,45613.
Opalko, S. 46812.
Owle, B.F. 73313.
Oppenheimer, H. 79912.
Oreja Aguirre, M. 271112, 2813,34913, 73012.
Orek, 0.64213.
Oriental, M. 40612.
Orme, S. 31511.
Ormskerk. F. 235/2.
d'Ornano, M. 17112.
Orr, V. 13812.
Ortega Saavedra, D. 35112.
Ortega Saavedra, H 10612.
Ortega y Diaz-Ambrona, J.A. 2812, 49311.
Ortiz, L. 49311.
Ortiz Call. F 507 1
Ortoli, F.-X. 19/foto, 2111, 13311, 209/foto, 538/2/3.
Osammor, E.C. 54212.
Oskamp. H.P.A. 37411
Osman, O.A. 687/2. 688 1.
Osmena III, S. 40413, 40511.
Ospelt, H. 9113.
Ostatek, Z. 11611.
Ostergaard, mevr. L. 55111.
Oswald. L.H. 225/2.
Oteifi. G. el- 67911
Otero J L 45 3
Othrob lt -kol A M 336 3
O'Toole, P 601 3
Otto. P 40011
Ottone, P. 58912.
Ouattara, Y. 40012.
ûuedane, kol. G. 828/2.
Oudenhove, R.P.H. 37313.
Oueddei, G. 491113,50111213, 51111213, 521112, 668/3, 769/1/2, 770111213, 771/2/3, 772/foto, 773/1/2/3, 7741112.
Ouedraogo, A.P. 40013.
Ouedraogo, kapt. K. 40013.
Ouedraogo, S.B. 40013.
Ouko, R. 52311.
Oumar, S. 22111.
Overdiep, mr. G. 5911.
Owen, D. 29612, 297/1/foto, 29812, 31212, 313/1/2, 3151213,31611.
Owens, J.C. (Jesse) 1212.
Owiny, A.P. 613, 9/1.
Oxfort. H. 765/1.
Oyagbola, mevr. A.E. 5421213.
Oyite-Ujok, D. 612, 711.
Oymen, A. 62812.
Oyno, kapt. L. 52011.
Ozal, K. 65111.
Özal, T. 650/foto, 651/2, 653/1.
Ozbek, S. 649/3.
Ozdas, M.N. 649/3.
Ozdowski, J. 116/2, 200/3, 250/3, 254/foto.
Ozenc, M. 655/2.
Ozga-Michalski, J. 200/3.
Özgul, lt.-gen. V. 64913.
Ozgun, F. 32113, 32211.
Ozgunes, M. 64913.
Ozgur, N. 64913.
Ozgur, 0 . 64311.
Ozinga, J. 1212.
Oztorun, gen. N. 65513.
Oztrak, I. 64913.

P

Paap, W.E. 86211.
Paasio, K.R. 1212.
Pacavira. M.P. 22413, 60512
Pacheco Areco, J. 61913.
Paduka Hajjah Aisah binti Haji Abdul Ghani, Datin 79412.
Paduka Rafidah Aziz, Datin 749/3.
Pagaro, P. 20813.
Pagliero, M. 1213.
Pahr. W. 3501213, 721/foto.
Pail, M. 434/1.
Pais, A. 373/3, 374/1, 441/2/3, 442/1, 45611, 45713, 45811,4721113.
Paisley, ds. I. 4451112, 44713.
Pakendorf, H. 290/3.
Pal, J. 54213.
Palacios, F. 50812
Pallandt. Ch. baronesse van 6011.
Palme, O. 10613, 107/foto, 10911.
Palmer T 64 1
Pammo Rodriguez. schout-bil-nacht O 513/foto, 514/2.
Panday. B. 25613.
Pandolfi, F.M. 871112.8811.
Paniang Kantarat 557 3. 558/3.
Pannenborg, drs. ir. A.E. 39311.
Panouris, P. 16712.
Pant, Y.P. 81613. -
Papadopoulos, T. 64211, 64412, 64612.
Papaefstratiou, E. 167/2.
Papageorgiou. A. 64112.
Papaioannou, E. 642/1.
Papandreou. A. 167/3, 168/3. 169/1/3, 540/1/2/3, 541/2, 689/1/2/3/foto, 690/2, 691/1/2, 710/2/3, 835/3, 836/1/2/3/foto, 837/1/2.
Papenfuss, R. 764/3, 765/1.
Papon, M. 171/2.
Paranhos Fleury. S. 34711.
Pardo Zancada, maj. R. 49211, 49412.
Pareja Diezcanseco, A. 105/1.
Park Bona Hwan 16312.
Park Choon Hoon 1631112.
Park Se Jik gen.-maj. 736/1.
Park Tsjoeng Hie 16111, 1651113, 16711, 73413,80011.
Parodi, M. 6411.
Parsky, G. 6713.
Parvaresh, A.A. 5791213.
Pasha, lt.-kol. A.A. 383/1.
Pasha, E. 62513.
Pasha, T. 62513.
Passandideh, ayatollah M. 41911.
Passarinho. J. 330/1.
Patasse, A. 1931113, 1951213, 8291112, 8301213, 83111.
Patsalides, A. 64112.
Patt, G. 43711.
Pattichis. N. 642/1.
Patyk, E. 20313
Patijn. S. 359/2
Paul, E. 5712
Pauw-Deveen, L. de 74313
Pay-Pay Wa Kasige 13913.
Paz Estenssoro, V. 508/2.
Paz Garcia, gen. P. 10611, 82613, 82712, 82811.
Paz Zamora, J. 509/2/3, 514/1.
Peacock, A. 15711.
Pearce, R. 63/2.
Pears, P. 6411.
Peci, P. 59112. 592111213.
Pecorelli; M. 8813.
Peete, P.N. 66313, 66412.
Pehlivanoglu, M. 65211.
Penhoua, F. 193111213, 19513, 82911.
Peirens, W. 32311.
Peled. M. 335/1.
Pella, G. 6701112.
Pelletier, M. 17112.
Pelli, kol. F. 59013.
Pelosi, W. 59012.
Pelshe, A. 17611.
Pelt, A. 6701213.
Pena, T.Q. 733/3.
Peng Zhen 15412.
Pengiran Othman bin Haji Pengiran Raof, Datuk 74913.
Penne, G. 77313, 82912.
Pensec, L. le 37813, 46213, 47612.
Pepena, G. 75013.
Peponis, A. 16712, 71013.
Pepping, E. 67013.

Perahia, M. 85311.
Percy, Ch. 72/3, 7311, 146/3, 37913, 69413.
Pereira, A. 60812.
Pereira, mevr. C. 400/1.
Peres, S. 34813, 351/1, 38512, 4331115, 435/1/foto, 43712, 4381113, 71713, 71913, 84811.
Peres Sosa, 20712.
Perez Cuellar, J. 64513, 64612, 64711.
Perez Guerrero, M. 45212, 66111.
Perez Llorca, J.P. 28/2/3/foto, 29/foto, 49311, 73013, 73113, 83713.
Perez Reyes, H. 207/2.
Pericas, B. 387/1.
Perry, R.W. 855/foto, 8561112.
Person, B. 670/3.
Persoons, F. 51611, 670/3.
Pertini, S. 87111213, 8812, 8913, 32112, 58712, 588/1/foto, 59113, 843/1.
Peters, H. 60/2.
Peters, T. 43913. 44012. 441'1.
Petersen, G. 83312, 8341112
Petit, J. 2151213.
Petrow, A. 10313.
Petrow, V. 52512.
Petzholdt. T. 23913.
Peyman, H. 9513, 96/1.
Peyrefitte, A. 15412, 17013, 171/2/foto, 31813.
Pezmazoglou, I. 16712, 16811, 541/2, 68913
Pezzullo, L.A. 34612.
Pfeffer, R. 24512.
Philby, K. 28211, 28313.
Phillips, K.H. 256/1.
Phiri, Ch. 208/2.
Phiri, W. 496/1.
Phol Reongprasertvit, kol. 55711
Phunmu Phunsri 55613.
Piatko sky, W. 300/foto.
Piccoli, M. 6311.
Piccoli, F. 58613.
Pierce, S.R. 711112, 130/foto.
Pieroth, E. 766/2.
Pikabea, I. 261112.
Pilgrim, M. 20811, 61911.
Pillai, M.V. 81613.
Pin Thammasi, gen. 55911.
Pinar, B. 2912, 49111, 49311.
Pincher, Ch. 2831213.
Pineda Ponce, R. 10611.
Pinkowski, J. 1131113, 11512, 20111, 20512, 25013,25112, 25213, 25311, 25413, 30012.
Pinnock, T 85311
Pinochet Ungarte, gen. A. 4613.
Pinto Balsemao. F. 41/2/foto, 4211, 35011, 6021213, 6031112, 604111213.
Pinxteren, H. van 61/1.
Pipes, R. 42911.
Pires, F.L. 60413.
Pirzada. S. 208/3.
Pisani, E. 37713.
Pisano, G. 8813.
Pittman. J. 7941112.
Piuma, D.R. 4513.
Pius XII, paus 40313.
Piza Escalante, R. 454/2.
Pizarro, gen.-maj. J.L. 49113.
Plaskovitis, S. 16712.
Playfair, F. 2371112.
Plessis, P.T.C. 30211.
Ploeg, A. 359/3.
Ploeg, J.G. van der 374/1.
Podgorny, N. 176/3.
Poher, A. 17111, 37712.
Pojok, A. 6/3.
Pol Pot 43913, 56013.
Polak, prof. mr. C.H.F. 671/1/foto.
Polak, W. 39511, 850/foto.
Polanski, R. 854/1/2.
Polat, E. 65212.
Poldiear, N. 52312.
Poljakow, W. 68011.
Poljanski, D. 176/3.
Pollak, W. 6412.
Pompidou, G. 30513, 3061213, 37811, 48913.
Ponce Enrile, J. 40212, 40511, 40613, 73313.
Ponomarew. B. 17612,30113,3521112. 819/foto.
Pontet, Ph. 171/2.
Poorter, J. 31713.
Poppe. S, 359/3.
Porebski, T. 468/2.
Pors. A. le 46111. 462/3/foto. 475/1/foto.
Portella, E. 32912.
Porter, K.A. 1213.
Porzner, K. 76511.
Post. A. 37411
Posthumus, dr. K. 44112.
Poullet, E. 151/1.
Pous, drs. J.W. de 63413, 73913.
Powell, J. 8012,39612, 51712.
Powell, L. 696/foto.
Powell, S. 52111.
Power-Staahorst. mevr. S. 23512
Poye, C 750/3
Praag, prof. dr. J.Ph. van 671/2.
Prachak Sawangchit, kol. 5771213, 558/3.
Pracuab Suntharangkul. gen. 55711.
Pramarn Adireksan 557/1.
Prantl, gen. A. 62012.
Pratuang Kiratibutr 55711, 55813.
Prayuth Charumanee, gen. 55911.
Pree, W. de 359/3.
Preez, L. du 30311, 44813.
Prem Tinsulanond, gen. 5561213, 557/1/2/foto, 5581112, 55911,56012.
Prent, G. 5913.
Prestes, L.C. 327/3, 32811.
Prevot, G. 16012.
Price, G. 21812, 219/1, 78313, 748/1/2/3/foto.
Prieto Gracia, J.L. 72913
Prince. H. 6412.
Prior, J 26712,2691213,27912, 28012, 29413, 45013.
Pronk, J. 68112, 68311.
Prouvé. J. 5912
Pruchniewcz. H. 20111.
Pujana, J.J. 2611.
Pujol, J. 2513. 2611.
Pulinckx, R 5313, 24812, 36411
Puno, R.C. 73313.
Puncet Casals, E. 2911.49312.
Putten. J. van 78412.
Puya. F. 300/foto.
Pyka. T 20313, 25412,46712
Pym, F. 26711 2/foto, 27011, 28012, 29511

Q

Qaiba, M. 400/3.
Qandli, M. 40013.
Qaoud, A.M. 40013.
Qashqai. K. 7613.
Qayyum, S.A. 18213.
Qoboza, P. 3201112.
Queen, R. 7911, 109/foto.
Queirolo Tagle, gen. L.V. 4513.
Queiros Martins, A. 60413.
Quesada, E. 12311.
Questiaux, N. 377/foto, 3781112, 46213, 47412.
Quigley, D. 41613.
Quilliot, R. 37813, 46213, 47612.
Quiroga Santa Cruz, M. 50713.
Quist, W. 850/1.
Quiwonkpa, Th. 52312, 5251113.
Quleibi, S. 287/foto.

R

Rabbo. Y.A. 333/1. 33411
Rabia, H.A. 43413.
Rabin, Y. 43313, 435/1/foto. 71913.
Radi, L. 588/2/foto.
Radwan, M.A.H. 68011.
Radwan, kol. R.S. 76912.
Rafjanjani, ayatollah H. 7512, 7711, 11013, 11112, 124/3, 12512, 1261112, 41713, 41912, 420/1/3/foto, 421/3, 422/1/2, 577/1, 578/1, 580/1.
Ragab, M. al-Z. 400/2.
Rahim, T. 17711.
Rahman, A. 38213.
Rahman, A.A. 22311.
Rahman, A.S.M.M. 38213,38411.
Rahman, K.M.O. 38213.
Rahman, sjeik M. 371111213, 37211, 38313.
Rahman, lt.-kol. Mahbub 37013, 76712.
Rahman, lt.-kol. Mahfuzur 767/2/3, 76811.
Rahman, lt.-kol. Matiur 37013, 76712.
Rahman, M.F. 18213.
Rahman, M.S. 38213.
Rahman, S.A. 38213.
Rahman, Z. 369111213,370/1/2/3/foto, 37211, 38213, 3831112, 7671213.
Rahman bin Yakub, Datuk Haji A. 73613.
Rahman el-Sharkawi, A. el- 72013.
Ra'ini, A.S. al- 33613.
Raimundez, gen. A. 619/3.
Rajai, M.A. 76/1/2/3/foto, 7711, 79111213: 1111213, 1121112, 1241213, 125111213, 1261113,4171113,418/foto, 41913, 42011, 421/2/3, 42212, 5771113, 578/1/foto, 579/1/2/3.
Rajaratnam, S. 15812.
Rajavi, M. 73/3. 577/2/3. 578/2.
Rakheta, K.T.J. 66313.
Rakowski, M. 115/foto, 1161213, 25013, 46613, 46713,4651112.
Ralite, J. 46111, 462/3/foto, 476/2/3/foto
Rallis, G. 1813, 19/foto, 16813, 209/foto. 350/2, 540/1/3, 542/1, 689/1/2, 690/3, 691/1/2/foto, 710/2.
Ramada, K.A. 66811.
Ramallo, R. 51313.
Ramoreboli. G.P. 663/3.
Ramos, gen. F.V. 73411.
Rampeta, J. 663/3.
Ramphal, S.S. 79211.
Ramzan, M. 81613.
Rangas, S. 68912.
Rao, N. 35111.
Rapela, gen. J. 4513.
Rasch, W. 76511.
Rashid, kol. K.A. 38213.
Rashidow. S. 17612.
Rashish, M. 13812,47013.
Rasmussen, H. 55111.
Rastemborski, U. 76611.
Raubenheimer, A.J. 30211.
Raviez, S. 6012, 23712.
Rawlings, J. 520/3.
Rayamajni. K.J. 38412.
Raymond, R. 5711.
Razaleigh Hamzah. Tam Sri 74912.
Reagan, mevr. N. 65/1/foto, 860/foto.

Reagan, R. 1913,4512, 5713, 65/1/2/3/foto. 66/1/2/foto. 67/1/2/3. 68/1/2/3. 69/1/2. 70/2/3, 7111, 731112, 7912, 9912, 10013, 10112, 12112, 1251113, 12613, 12813, 129/1 2 3 foto. 130/1 2/3/foto, 131 1 2 3. 132/1/2, 138/2/3, 139/1/2, 145/2, 146/2, 175/2/3, 176/1, 225/1/2/3/foto, 226/1/2, 266/3, 301/1, 305/2, 306/3, 321/2, 344/3, 345/1/3, 346/1/2, 379/2/3, 380/1/2, 381/1/2/3, 382/1/2, 389/1/2, 390/3, 391/1, 393/3, 395/2/3, 296/2/3, 397/1/2/3, 398/1/2, 399/1/2/3/foto, 407/2/3, 430/1/2/3/foto, 431/1/2, 443/2/3, 444/2/foto, 446/2, 462/1, 481/1/2/karik., 482/foto, 483/foto, 484/foto, 485/1, 489/1, 506/1, 512/1, 519/1, 529/1/2/3, 530/1/2/3, 531/1/2/3/karik., 532/1, 533/1/3, 534/1, 555/1, 606/3, 660/3, 661/1, 681/2, 691/3, 692/1/2/3, 693/1/2/3, 694/1/2/3, 695/1/3, 696/1/foto, 702/1, 703/1, 705/1, 711/3, 712/3, 715/3, 716/1/2, 718/2/3, 721/3/foto, 722/1/3, 723/1/3, 724/1/2/3/foto, 725/1/2/3, 736/1/2/foto, 809/1, 810/3, 812/1, 817/1, 818/1/3, 822/3, 823/foto, 824/2/3, 825/1, 838/1/2, 841/1, 842/2/3, 843/2, 845/3, 846/1, 848/2, 854/2/3, 860/foto.
Reaa, J. 69512.
Rebelo, J. 665/1.
Reckman, P. 37712.
Reconco Murillo, E. 10611
Reddy. N.S. 15112.
Redford, R. 854/1/2.
Rees, M. 31511, 337/1.
Regan, D. 6912, 7011, 130/foto, 482/foto, 48512, 72411.
Rehnquist, W. 696/foto, 7111213.
Reinecke, S. 31812.
Resnais. A. 6311.
Retortillo, S.M. 2812.
Reviglio, F. 871213.
Reyes. H. 620/foto.
Reyes, kol. b.d. J. 40511.
Reyes, S. 507/3.
Reyes Evora, gen.-maj. J.J.Th. 20712.
Reyes Villa, gen. A. 50812, 511/1.
Reijnders, L.S. van de V. 31613, 31713.
Reza Cyrus, ex-kroonprins 109/3/foto.
Reza Khan, ex-sjah 11011.
Rhee Kyu Ho 16312.
Rhoodie, D.O. 31613.
Rhoodie. E. 31613, 317/1/2/3, 31813, 31911.
Rhoodie, prof. N. 31713.
Rhijn, P.H. van 5912.
Riad, M. 28411.
Ribeiro Candeias, O. 85313.
Ribeiro Teles, G. 60413.
Rice, T. 6412.
Richard, I. 2111, 133/1.
Richard Ho Ung, Dato 74913.
Richter, K. 671/2/3/foto.
Ridley, N. 20613, 2181213, 44712.
Riebschläger, K. 764/2/3, 765/1.
Riel, mr. H. van 1213.
Rienks, H. 35913.
Rietker, J.G. 8412, 851213, 12012, 35913.
Rigail, A. 10511.
Rigout, M. 462/3, 475/2/3/foto.
Rimi, A. 52811, 54213, 54311, 5441213.
Rimi, A.M. 54313.
Ring, B.M.M. 22313.
Risopoulos, B. 36313.
Ristock, H. 7641113.
Rivas, Z. 82512.
Rivera y Damas, mgr. A. 34/2, 3712, 811/1/foto.
Rivero, kapt. A. 50812.
Rizk, Ch. 245/2.
Rizki, Z. 64311.
Rizzoli, A. 5891213.
Robalino, C. 10511.
Roberts, J,-J. 1601213, 39912.
Robinon, O. 64/3.
Robinson, Ch. 60/2.
Robinson, E. 15613, 15712.
Robles y Quinones, J.M.G. (Gil Robles) 1213.
Robijns. 60/1
Roca, gen. 0.5 1 4 2.
Rocard, M. 3071112,36611, 377/foto, 378/1/2, 462/3, 474/3, 488/3.
Rocha, G. 8621112.
Roden, G. van 6013.
Rodgers, W. 29612, 297/1/foto, 315111213, 31611.
Rodney. W. 55/1.
Rodrigues, Y. 160/1/3.
Rodrigues Branco, A.J.L. 66511.
Rodrigues Lopes. S. 6413.
Rodrigues Pires, maj. P.V. 60812.
Rodriguez R.A. 12313.
Rodriguez Cristobal, A. 255/2.
Rodriguez Rivas, E. 81213.
Rodriguez Ruiz, J.N. 81112.
Rodriguez Sahagun, A. 47711,47912. 492/3/foto, 493/1/3, 746/2/foto.
Roedenko, R.A. 67113.
Roessakow, K. 46613.
Roethof, H. 841213, 8511, 359/3.
Rogers, C. 78313.
Rogers, gen. W.D. 3712, 102/foto, 395/1.
Rogissart, J. 39511.
Rognoni, V. 8713, 90/1, 588/2/foto, 592/1.
Rojas Marcos, A. zie: Rojas-Marcos y de la Viesca, A.
Rojas-Marcos y de la Viesca, A. 2712
Rojo, A. 3511.
Rolandis, N. 641/2, 642/1, 645/2/3, 646/3, 648/1/2.
Roldos Aquilera, J. 9713. 10511, 34512, 415/1/2/3/foto.
Roldos Aquilera, L. 41512.
Rolland, mevr. R. 19613.
Rolón Anaya. M. 51111. 51511
Romanik, J. 46812.
Romanow, G. 17611.
Romero, C.H. 331213, 3412, 351213.
Romero, mgr. O.A. 3512, 813/2.
Romero Barcelo, C. 255111213.
Romita, P.L. 8713.
Romme, dr. C.P.M. 13/1/2.
Rompuy, E. van 582/2/3/foto, 83912.
Rompuy, H. van 58211.
Romualdez Marcos, mevr. I. 40311, 73313.
Romulo, gen. C.P. 73313.
Rönbeck. S. 554/1
Rono, J. 73313.
Roosevelt, F.D. 22513, 69313
Roper, J. 31611.
Rosario. gen.-maj. P. 207/2.
Rosenberg, A. 851/1
Rosón Perez, J.J. 2812, 2913,4313, 47811, 49311, 7281213, 72911, 73013.
Ross, A. 4511.
Ross, T. 851/2.
Rossi, L. 59011.
Rossum, H. van 35913, 37513, 37611, 7401112, 80811, 80913.
Rostow, E. 695/1/foto
Rotaeche, R.R. 72913.
Rotar, M. 27511
Roth, W. 71513.
Roudy, Y. 37812, 46213, 47413.
Rousseau, F.-O. 852/3.
Rowling, W.(B.), 801/1/2/foto.
Rowny, gen. E. 431/2, 695/1/2.
Roxas, G. 402/2, 403/1.
Royen, dr. J.H. van 849/foto.
Royo, A. 12411, 34512,41512,55511, 81612.
Rubenstein, prof. A. 43412.
Rubinstein. J. 64/3.
Rubinstein, R. 61/1.
Ruby, J. 22512.
Rudnicki, Z. 201/1.
Rudolf, T. 201/1.
Ruechuphant zie: Meechai Ruchupan
Ruelle, C. 67311.
Rugumayo, E. 7/1.
Rühl, L. 765/3.
Ruiter, J. 6412.
Ruiter, J. de 8411, 851113, 33913, 34012, 359/2, 593/3/foto, 59412. 59712. 63112. 637/foto, 781/foto.
Rumsfeld. D.H. 67/3
Ruppert. mr. M. 37612,635/2.
Rushdi, S. 85111.
Rutten, dr. F.J.Th 1312.
Ruiten, prof. dr. F.W. 39311.
Ruymbeke, van 170/3.
Rwanyarare, J. 911.
Ryan, J.M. 7281112.
Ryelandt, baron D. 86212.
Rijk, L.M. de 37411.
Rijnvos, C.J. 374/1.
Rijpstra, mr. H. 26613.

S

Sa Carneiro, F. 4211, 6031112, 6041112
Saarinen, A. 5521113.
Sabah, J. al-A.al- 15211.
Sabaly, S. 22413.
Sabbah, A. al 24511.
Sabbour, gen.-maj. A. 687/3.
Sabri. A. 67811.
Sacko, J.W.B. 400/1
Sadat, A. 31/foto, 50/3, 73/1, 94/1, 95/3, 109/3, 110/1, 285/3, 286/2/3, 287/2/3, 351/1, 438/3, 649/3, 667/1/2/3, 668/1/3, 673/1/3/foto, 674/1/3, 675/1/2/3, 676/1/2/3, 677/1/2/3, 678/1/2/3, 679/1/2/3, 680/1, 687/2/3, 688/1, 697/1/2/3, 698/1/2/3/foto, 699/1/2/foto, 700/1/3, 701/1/2/3/foto, 702/1/2/3/foto, 703/1, 704/1/3, 717/1, 719/2, 720/2/3/foto, 842/2/3, 843/1/3, 844/1/2/3/foto, 845/1, 846/3, 848/1.
Sadeai, M.M.M. 7712.
Sadia, D. 400/2.
Sadr, ayatollah S.M. Bakr al- 24211.
Sadr, M.al- 242/1.
Sadruddin, vice-luchtmaarsch. 76811
Sáenz Klinsky, kapt. A. 51111.
Saenz de Ynestrillas. R. 43/1/foto.
Safieh, A. 35113.
Sagaseta, F. 49311.
Saglam, lt.-gen. H. 64913.
Saguy, gen. Y. 3881112.
Sahabi, Y. 75/3/foto.
Sahar, D. 85313.
Sahincaya, gen. T. 650/foto.
Saibull, S.O. 4813.
Said, M.A. 77011, 77113.
Sakibede, S. 40011.
Sakombi Inongo, 13913, 83112.
Sala, M. 20812.
Salama, A.B. 68011.
Salamati, M. 7613, 42012.
Salameh, A. 33611.
Salazar Candell, R. 3313.
Salazar Crespo, kol. J. 51111.
Saleh, A.A. 284/foto, 336/3.

Salem, A. 367/3
Salgado, G. 10511.
Salgueiro, J. 604/3.
Sali, B. 613.
Salih, A.B.O.M. 22311.
Salim, S.A. 813, 5812, 42213, 423/foto
Salinas, T.10612.
Sall, K. 4712.
Sallak, M.S.O. 709/2.
Sallenave, D. 6211.
Salles de Oliveira, J. 328/3.
Salomon, G. 5711.
Salomons, A.M.F. 13/2/3, 26412.
Salomons, E.H.C. 359/3.
Salonga, J. 402/2, 40413, 40511.
Saltik, gen. H. 650/foto, 651/3, 652'1, 65513.
Samayoa, S. 34/3, 35/1, 811/2.
Sami, A.S. 688/1.
Samman, Q.A. bin A. al- 33613.
Sampa, Ch. 49513, 496/2, 832/2.
Sampson, N. 6411213.
Samudio, dr. D. 12313.
Samuel, bisschop 673/1.
Samuels, M. 236/1.
Samut Sahanawin, adm. 557/3, 55811.
Samy Vellu, Datuk 74913.
San Martin, kol. J.I. 49113, 49211, 731/1.
Sana, gen. F.S. 19313, 40011.
Sanchez, kapt. R. 10612.
Sanchez Baret, V. 20712.
Sánchez Calderón, gen. J. 50812, 51111.
Sanchez Erausquin, J. 4313.
Sanchez Montero, S. 74413.
Sanchez-Parodi, R. 51911.
Sanchez Teran, S. 28/2/foto.
Sanchez Valiente. kapt. G. 49212.
Sancho Rof, J. 49311.
Sandalo, mgr. A. 33011.
Sandelson, N. 29811, 316/1.
Sanden, P.J.A. van der 359/2.
Sandhaney, A. 85311.
Sandos, J.-R. 82813.
Sandrucci, R. 59112, 5921112.
Sands, R. 3371112,33813, 3391112.
Sandulli, A. 59011.
Sané, B. 55513.
Saner, A. 65411.
Sanfo, M. 40013.
Sang Pathanotjai 560/1.
Sangala, J.T. 20812.
Sanguinetti, A. 1313.
Sanjabi, K. 421/2.
Sannes, prof. J. 857/foto.
Sant Chitpatima, gen. 55712, 558/foto.
Santa Cruz de Rivadulla, markies 491/2.
Santes, ir. M. 31612.
Santos, gen. A. 403/foto, 404/1.
Santos, J.E. dos 22413, 561/1/2, 605111213.
Santos, maj. M. dos 40011, 665/1.
Santos, M.A. dos 66413.
Santos Alves, R.B. dos 66511.
Santos Ramhalo Eanes, A. dos 421112, 35011, 6021213, 6031213, 604111213, 66612.
Sanusi bin Junid, encik 74913.
Sanyang, K.S. 49711, 49812.
Saoed al-Feisal, prins 15212, 447/1.
Sapelo, P. 25113.
Sar, T. van der 5913.
Saraiva Guerreiro, R. 34811, 37911.
Sarchy, A. 85311.
Sargent, A. 85412.
Sarid, Y. 45313.
Sarkar, E.A. 38213.
Sarkis, E. 24211, 243/2, 244111213, 24512, 260/2/3, 284/3/foto
Saroyan, W. 67113, 672/1/foto.
Sarraf, A. 36711.
Sartawi, 334/3, 335/1/2/foto
Sarti, A. 8713. 9111. 586/2/3/foto
Satorius, N. 74512'
Sartory, K. 86212.
Sartre, J.-P. 13/3, 14/1/2/3/foto, 15/1.
Sasaki. S, 6411.
Sasson, M. 702/2.
Sathe, R.D. 371/1/2.
Sattar. A. 36911, 370/foto, 37111, 38213, 72213. 7681113.
Saturnino da Costa. M. 400/1/2
Sauberzweig, D. 765/1.
Saude Maria. V. 400/1/2.
Saunders, H. 12511.
Saunier-Seite, A. 17112.
Saura, C. 85311.
Savang Vatthana 672/1/2.
Savary, A. 378/1/3/foto. 462/3. 475/3
Saverys, Ph 323/2, 61111.
Savimbi, J 5621213,563/1, 606111213,607/1.
Saw Kya Doe 271/3
Sawar Khan, lt.-gen. 180/1/2.
Sawyer. A. 525/2.
Sayeh, Y 368/2.
Sayel, S. 333/2/foto.
Sayem, A.M. 38313.
Scarman, L.G. 45113.
Schaapman. G. 359/3.
Schaik-Willink, J. van 6013
Schallies. D 853/foto.
Schawlow, A.L 855/foto, 8051213
Schell, S. 6013.
Scheltema, prof. mr. M. 59711
Scherkisch, J. 12213.
Schermerhorn. ir. W. 59311
Scherphuis, J.F. 35913.
Schey. H. 86212.
Schietekat, E. zie: Snoek, P.
Schietroma, D. 588/2/foto.
Schillebeeckx, dr. mag. E. 85511.
Schilthuis. mr. A.P. 26613.
Schiltz, H. 15111, 32213, 50312, 754/foto, 75511.
Schinck, G.J.J. 374/1.
Schlebusch. A.L. 302/1/2/3. 303111213, 317/1. 319/3. 320/1. 448/3.
Schlesinger, J 100/1.
Schlingerman, J.F.G. 37411.
Schlöndorff, V. 6411.
Schmid. H. 92/2.
Schmidt. A.M.G. 851/1/foto.
Srhmidt, H. 19/foto, 2012'3., 99/1. 14611, 152/3, 153/1/2/3/foto, 154/1/2, 209/1/foto, 212/2/3, 226/1, 305/1, 348/1, 365/2, 391/foto, 396/3, 431/1, 438/2/3, 462/2, 481/1/3/karik., 482/foto, 484/foto, 485/1/2/3, 489/1, 499/1/2, 628/2, 649/3, 722/3, 765/1, 817/1/2/3, 819/1/3, 841/1/2/3/foto, 842/1, 843/1.
Schmude, J. 76512.
Schmults, E. 138/2.
Schoeman, H. 30211.
Schoeter, M. 32213.
Scholten, J.N. 12011, 264/2.
Scholten, mr. W. 37412, 63113, 63413.
Schorske. C.E. 85311.
Schouten, J.J. 37313.
Schreurs, M.G.G.J. 37313.
Schroder, R. 6313.
Schrooten, L. 516/1.
Schroter, W. 6312.
Schultz, G. 68/3, 6911, 7111, 13812.
Schumann. M. 6113.
Schutte, G.J. 35913, 36213, 37513, 376/2, 63113, 63413, 8081112.
Schuyler, J. 85311.
Schwebel, S. 45412.
Schweiker, H. 66/foto, 69/2, 70/1/2, 130/foto.
Scohier, P. 323/2.
Scola. E. 6312. 853/3.
Scorese, M. 85412
Scott, D. 15711.
Scotti, V. 87/3, 588/2/foto.
Scowcroft, gen. b.d. B. 6812, 72/2.
Scialoja, M-9013.
Scranton, W. 6812, 7212.
Sczepanski. J. 20013.
Seaga, E.P.G. 44/1/2/3/foto
Seal, P. 64711.
Sebai. Y 649/1. 720/3.
Sebalu, L. 6/3.
Seck, A. 18'2
Seck, lt. M.D. 222'2.
Seck, O. 1812.
Sedki, A. 67711
Segovia, A. 84911.
Seguy, gen.-maj. Y. 247/1.
Seherc, M.O. 66413.
Sehin. I. 65511.
Sein Lwin, kol. 271/2.
Sein Tun, kol. 27112.
Sejas Tordoya, S. 514/3.
Sekeramayi, S. 79011.
Sekhonyana, E.R. 66313.
Sekomski, K. 20013.
Seksan Prasertkul 559/3.
Sellers, P.R.H. 1511. 63/3.
Sem Pringpuangkaew 55711.
Semenjetschew, J. 4213.
Semogerere, P. 611, 7/2/3/foto, 811, 9/1
Sen, M. 85311.
Sendic, R. 4611.
Sene, D. 1812.
Senelle, prof. R. 742/2.
Sener, M. 322/1.
Senesen, A. 65412.
Senghor, A. 1812.
Senghor, L.S. 17/1/2/3/foto. 1811, 5013, 555/3.
Senkpeni, lt.-kol. F.P. 5231213, 52413.
Senzani, G. 59111.
Serafim, aartsbisschop 71013.
Seraphine, 0. 20711, 20811.
Seregeddin, F. 677/3/foto, 67911.
Seri Gnoleba, M. 40012.
Seri Shariff bin Ahmad 74912.
Serm Na Nakhorn, gen. 557/1/3.
Serocki, K. 6721213.
Serra, N. 2513.
Serra de Moura. J. 60312
Serrano Pinto, G. 12311.
Serre, J. 82912.
Setteh, H.A. 33411.
Shaahu, I. 542/2/3.
Shadristani, prof. H. 38712.
Shaffer, P. 85413.
Shaffy. R. 63/3.
Shafir, H. 435/3.
Shagari, A.S. 5212, 52213, 52311, 542/2/3, 5431213, 544111213, 70613, 721/foto, 7731112.
Shah, G.S. 18211.
Shah, R. 256/3
Shaheen, M. 69613.
Shahi, A. 20813, 44011
Shahidi. M. 57913.
Shaib. M. 24513.
Shamim, lt.-kol. M.I. 180/2.
Shamir, Y. 351/1, 434/1, 701/2/foto, 702/1, 703/2, 719/3, 845/3.
Shamuyarira, N. 790/1/3, 793/1, 796/1, 799/3.
Shamwana, E.J. 832/2/3.
Shanawaz, S. 208/3.

Shapiro, A. 43411.
Sharaf, S. 678/2.
Sharif, kol. A.K. el- 772/foto.
Sharif, B.A. 322/1.
Sharlalah, Q. 400/3.
Sharon, A. 73/2, 385/2, 436/2, 437/1, 704/1/2, 848/3.
Shash, T. 703/3.
Shava, F. 794/2.
Shaw, F. 319/2.
Shawrib, lt.-kol. M.A. 336/3.
Shazli, S.E. 67513, 676/1/2/foto.
Shearer, H. 45/1.
Shearer, I. 41613.
Sheares, B.H. 75211.
Shehabi, gen. H. 36712.
Shenouda II, patriarch 679 3/foto.
Sherbeini, S. 688/1.
Sherpao, A. 18213.
Sheybani, A. 57912.
Shili, A.A.F.A. 68811.
Shin Byong Hyun 16211, 16312.
Shoekairy, A.A. 15/1/2.
Shohaji, M.H. 33613.
Shore, P. 28011, 31412, 31511, 447/2.
Shukri, I. 67611, 67711, 67813.
Shummu, A. 223/1.
Shurafa, S. al- 28612.
Shuwaydi, M.A. 40013.
Shijni, A.M. al- 33613.
Si Inthapanti 559/3.
Siddhi Chiraroj, gen. 55911.
Siddhi Sawetsika 557/1.
Siddick, A. 77013.
Siddiq Mohammed Ghouse 75011.
Siddiqui, A.K. 76812.
Side, S. 64913.
Sidi, A.S.O. 22113, 22213.
Siegbahn, K.M. 855/foto, 856/2/3.
Sielanko, W. 20111, 20411.
Signorello, N. 8713, 58812.
Signorile, C. 8713, 588/2/foto.
Sikatana. M. 832/3.
Sikivou, S.K. 816/3.
Siklar, O. 65311.
Silbermann, L. 6713.
Siles Zuazo, H. 5081112. 509/2/3, 51011, 5141113.
Silkin. J. 314/2. 31511
Silmane, lt.-kol. S. 22111.
Silundika. G. 79011, 795/1.
Silva, A.J. da 4001112.
Silva. L.I. da 32912. 3301213.
Silva Barbosa, L.E. 411213.
Silvestrini, mgr. A. 35113.
Simitis, K. 71013.
Simmons, K. 20611.
Simoes de Moura, E. 330/1.
Simon, P. 85312.
Simon, W. 6713, 6813, 7111, 13813.
Simonet. H. 75511.
Simons, J.H. 374/1.
Simons, M. 72213.
Simpore, kapt. J. 40013.
Sin. J. kard. 40313. 40611.
Sinclair, I. 15613, 15711.
Sindona. M. 57613, 59012.
Singa Boyenge Mosambay, gen. 13913.
Singh, J.S. 81613.
Singh, K.I. 38413.
Singh, Sir V.R. 816/3.
Sinisalo, T. 552/3.
Sippanondha Ketudat 55711
Sips, R. 85011.
Sirikit, koningin 55811.
Sis, P. 6312.
Sisulu, W. 32012.
Sisulu, Z. 320/2.
Sital, serg.-maj. B. 2371112,240/1/2.
Sithole, K. 79511, 79611.
Sithole, ds. N. 78612, 78711, 79011,79112.
Siwak, A. 46812.46911.
Sjaastad, A. 820 foto. 835/foto.
Sjawardnadze, E. 17612.
Sjen Jeen-Ping zie: Mao Toen.
Sjen Te-Hoeng zie: Mao Toeng.
Sjtsjerbitskv. W. 17611.
Sjoestow, W 60/2.
Skaff, J. 24511.
Skardon, W. 28312.
Skau, B. 55313.
Skwrirzynski, T. 20111.
Skytön, L. 55313.
Slagveer, J 240/3
Sliwinski. M 201 1, 253/3
Smeets-Janssen, M C H 374 i
Smetana, Z. 6312.
Smit. H.M. 3041112.
Smit, J. 86213.
Smit-Kroes, N. 35913.
Smith, D. 7901113, 7941213, 79513
Smith, I. 6231113, 78913, 79112, 79212, 79311, 79411. 73513. 79912.
Smith, J. 4511.
Smith. J. 31511.
Smith, W.F. 6713, 6912, 130/foto, 69513, 84713.
Snoek, P. 86213.
Snow, Lord Ch. 15/2/3/foto, 1611
Soames, Lord 267/2, 785/1, 787/1/2/3, 788/1/2, 789/2/3, 791/2/3, 792/1, 797/3.
Soares, M. 350/1, 602/3, 604/1/2.
Soares Veloso, J. 624/2, 665/1.
Sobhoeza II, koning 66612.
Soeslow, M. 17612.
Soest-Jansbeken, M.H.G. van 37313.
Soeworow, A. 62113.
Sofianos, Ch. 64112, 64211.
Sögaard, P. 55111, 820/foto.
Sohl, T. 24413.
Soisse, B. 21711.
Soisson, J.-P. 17112.
Sokoine, E.M. 5812.
Sokomanu, G. 15911.
Soliman, S. 67711.
Solo, kol. J.D. 52313.
Solomizyn, A. 85311.
Solomontsew, M. 176/2.
Solona Aza, M. 29/3.
Solorzano, R. 3313.
Solovei, E. 85313.
Somare, M. 750/2/3.
Somer, prof. P. de 45513.
Someren-Downer, G.V. 16/1/foto.
Sommai Hoontrakul 55711.
Somoza, A. 35112.
Songuet, D.-Ch. 40011.
Sonnenfeldt, H. 7212.
Sonoda, S. 482/foto, 8001112.
Soomro, E.B. 20813.
Sope, B. 15911, 16013.
Sossa Salazar, kapt. L. 50812, 51011, 51111.
Söteman, prof. A.L. 60/3.
Soto Echavarria, brig.-gen. 207/2.
Soualakpe, B. 19312.
Sounkalo, D. 4811.
Sourani, J. 334/1.
Southwell, C.A.P. 20611.
Sow, D. 1812.
Söyergun, S. 652/2.
Soysal, M. 643/3/foto.
Spaak, A. 24813, 58212, 75511.
Spaak, P.-H. 75511.
Spadolini, G. 481/1/karik., 482/foto, 484/foto, 48511, 5871213, 588/2/3/foto, 58911, 59012, 59113, 59213.
Spangberg, B A J. 5912.
Sparks, A. 3191112.
Spaulding, W. 45/1.
Speakers, L. 5211, 69412, 712/3, 71311.
Speer A 862 3, 863 foto
Spacek. S. 854/2/foto.
Spek, A.G. van der 264/2, 360/1, 375/3, 63113, 63311, 80613, 80813.
Spinola, gen A Ribeiro de 6021213
Spit, W J L 727 1 2 3/foto
Spitaels, G. 11812, 19713, 22912, 2481213, 32311, 41211,68313, 68412, 68513, 68611, 75313, 754/foto, 755/1/2.
Spong, mr. G. 23712.
Spooner, M.H. 510/1/2.
Spot, ridder. J.M. 1611, 31612.
Springsteen, B. 853/2.
Spychalski, M. 16/1.
St. John Payne, E. 206/1.
St. John-Stevas, N. 26711. 29413.
St. Luce, J.E. 20612.
Staay, drs. A. van der 39311.
Stafford, Ch. 6011.
Staley, A. 15712.
Stam, B. 37411.
Stammati, G. 59011.
Stappenbeld, J. 6013.
Stark. R. 6411.
Stavrinakis, G. 64211.
Stee, F. van der 12111, 137/1/2/3, 13811, 213111213, 26513, 29111, 29213, 3241213, 357/2, 441/2, 593/3/foto, 594/2/3, 597/2, 612/3, 613/foto, 615/karik., 637/foto, 658/1/2, 737/foto, 738/karik., 756/1, 781/foto, 804/3, 805/1.
Steegmuller, F. 85111.
Steel, D. 2961112, 29712. 315/3.
Steen, R. 55313.
Steenburgen, M. 854/1/2.
Steenkamp, prof. dr. P.A.J.M. 37313, 39311.
Steigenga-Kouwe, S.E. 37411.
Stein, J. 71513.
Steinem. G. 696/1
Stella, Y. 17311.
Stemerdink, mr. A. 35913, 596/3
Stephen, L. 41613.
Sterling, L. 4813.
Sterner, M. 703111213.
Stevens, E. 16011.
Stevens, J. 15911, 1601112.
Stevens, J.P. 696/foto.
Stevens, S. 4912, 5111, 5212, 52412, 70711, 7731112.
Stevens, T.F. 6911, 7312, 69212, 71513.
Steverlynck, A. 50213.
Stewart, P. 69513, 69612.
Steyart. R. 755/1.
Steyn, D.W. 30211, 30313.
Steyn, M.T. 31913.
Steyn, S.J.M. 30211, 30312, 30412, 32013.
Stikker, D.U. 11912.
Stino, M. 67712.
Stirn, 0 . 15913.
Stobbe, D. 76313, 76413.
Stocklin, J. 24512.
Stockman, mevr. A. 10013.
Stockman, D. 69/2, 70/1, 130/foto, 131/1.
Stoel, mr. M. van der 35913, 54711, 593/3/foto, 59411, 81513, 81611, 83611, 83813.
Stoessel, W. 13812,43112.
Stoffelen, P.R. 35913.
Stolk, P. 60/2/foto.
Stoltenberg, G. 76613.
Stone, R. 67/3.
Storme, prof. M. 515/2/3.
Stouthuijsen, dr. ir. R. 31612, 62912

Straus, F.-J. 153/3, 348/1, 841/1.
Strauss, R. 700/3.
Streep, M. 6313.
Street, A. 15613, 15711.
Stromayer, 66111.
Strong, R.C. 6211.
Stuiveling, mevr. drs. S.J. 37411, 59613.
Strijcker, C. de 248/1.
Stylianou, P. 642/1.
Suarez, A. 26/2/foto, 27/1/2/3, 28/2/3/foto, 29/1, 42/2/3, 43/2, 81/1/2/3/foto, 82/1/2, 153/2, 349/3, 350/foto, 476/3, 477/1/2, 478/3/foto, 479/2/3, 480/3, 490/1/3, 491/3, 492/3/foto. 505/2. 729/2. 746/1/2. 747/1.
Suazo Córdova, R. 82613,827/2/3/foto.
Subedi, N. 81613.
Subia Martinez, gen. M. 10511. 41511
Subramoney, M. 320/2.
Sudsai, Hasdin, kol. 5571113.
Suero, gen.-maj. C. 20712.
Suh Chung Hwa 16312.
Suh Suk Joon 16313.
Sulaiman, T. 770/3, 774/1.
Sulaiman bin Haji Daud, Dato 74913
Sulayman, B. 22213, 22312.
Sulee Mahasantana, 55711.
Sultan, prins 44613.
Sund, O. 76511.
Suominen, I. 55213.
Suppiah Dhanabalan 158/2.
Sutherland, G.V. 161112.
Sutherland, P. 60113.
Suzuki, S. 85411.
Suzuki. Z. 16513. 272/foto. 44513. 481/1/2/karik., 482/foto, 484/foto, 53111, 721/foto, 797/foto, 8001213.
Swaelen, Fr. 13313, 39511, 820/foto.
Swanson Orsini, B. 6011.
Swarn, N.B. 81613.
Swarttouw, F. 39311.
Sweeney, D. 85013.
Sydia, A.O. 22211.
Syen, Th.W. 523/2.
Sijes, B.A. 863/1/2.
Sylvester, H. 238/1.
Szabo, I. 853/3.
Szafranski. H. 200/3.
Szalajda, Z. 20411.
Szczepanski, M. 20313, 29912.
Szelachowski, T. 25313.
Szostek, M. 25412
Szydlak. J. 20212. 20313. 25412. 29911. 467/2.
Szyr, E. 20111.

T

Tabakoli, A. 7711.
Tabatabai, S. 41911.
Tabrizi, hojatoleslam H.M. 58111
Tago, S. 750/3.
Taha, R. 2451213.
Taheri, ayatollah J. 42013.
Tahsin, O. 642/3.
Taib bin Mahmud, Datuk A. Haji A. 73613.
Tailor, J. 78311.
Tajgardan, S.H. 58011.
Talboys, B. 41613.
Taleb, S.A. 6751112, 687/2/foto.
Talhi, J.A. al 40013.
Taliercio, G. 5911213.
Talpur, A.A. 208/3.
Tamames, R. 74413.
Tamayo Ramos, L.J. 511/1.
Tambo. O. 62111,79913.
Tamboux, A. 19311.
Tamchai Kamphato 55613
Tamir, S. 43311.
Tan Keng Yam, T. 15812.
Tanada, L. 40213,40312.
Tanaka, R. 44513.
Tanco jr., A.R. 73313.
Tandogan, K. 65511.
Taniguchi, M. 659/foto.
Tanner, A. 853/3.
Tanoh, A.B. 40012.
Taradellas, J. 25/3.
Tarazi, S. El D. 107/2, 454/2.
Tarkowski, A. 6312.
Tatad, F. 404/1.
Tavaiquia, ratu J. 81613.
Tavasoli, M. 42111.
Tawab, vice-luchtmaarsch., M.G. 768/3.
Taya, S.A.O. 22111, 22212, 4321213.
Tayib, gen.-maj. U.M. el 223/1/2.
Taylor, E. 29411. 52413.
Tazelaar. R. 35913.
Teekah. V. 55/1.
Teh Cheang Wan 158/2.
Tejchma, J. 20411,29913.
Tejero Molino, kol. A. 43/1/foto. 47713, 478/1/2/3, 479/1/2/foto. 48012. 490111213. 491111213, 492111213. 4941112, 50613, 718/2. 73111.
Tekere, E. 790/1/3, 794/1/2/3/foto, 79511.
Tekerie Selassie 66712.
Teles Carreia, H. 60512.
Telmesani, O. 67911.
Tembo, gen.-maj. Ch. 49413.
Templeton, H. 41613.
Tenhaeff, dr. W.H.C. 86312.
Tenreiro Almeida, J. 665/1.
Teomans, I. 85013.
Tepatomdele Zambite 14011.
Terborgh. F.C. 672/3.
Terlouw, dr. J.C. 84/2, 1991213, 353/3/foto, 359/1/3, 362/1/2/foto, 374/3, 375/2, 376/3, 377/1, 545/1/3, 546/1/2/3/foto, 547/1/2, 548/1/2/3, 567/1, 593/3/foto, 595/1/2, 630/2, 631/3, 632/3, 634/foto, 636/3, 637/foto, 737/foto, 756/1, 757/karik., 781/foto, 805/3.
Terwindt, F.H. 37411.
Tesni, G. 588/2/foto.
Tets, G.O.J. van 374/1.
Tewungwa, S. 613, 911.
Than Sein. Oe 271/2.
Than Tin. kol. 27112
Thanat Khoman 55711.
Thani, sjeik K. bin H. al 284/foto
Thapa, S.B. 38413, 416/2/foto, 81613.
Thatcher, M. 19/foto, 9613, 13113, 1321213, 146/3, 209/foto, 212/2/3, 226/1, 266/3, 267/1/2/3, 268/1/2/3, 269/1/3, 270/1, 271/1, 279/3, 280/1/3, 281/1/2/3, 282/1/2/3, 283/1/3, 293/3, 294/1/2/3, 295/1/2/3/foto, 296/1/2, 297/1/2, 312/2/3, 313/2/3, 314/1, 337/2, 339/1, 443/2/3, 444/1/2/3/foto, 445/1/2/3, 446/1/2/3/foto, 447/1/2/3/foto, 448/1, 449/1, 450/2/3, 451/1/2, 481/1/karik., 499/1/2/3, 721/foto, 725/2, 750/foto, 793/1, 842/2.
Thelusma. R.J. 5712.
Theodorakis, M. 69012.
Thedoulou, E. 64112.
Theotokis, S. 68913.
Theule, J. Le 171/1.
Thiam, A. 40012.
Thiam. H. 181112. 55512.
Thiemele, A E 40012
Thinakorn Bhandhugravi 55711
Thirayut Bunmi 55913.
Thoetphum Chaidi 55913.
Tholoe, J. 32013.
Thomas, M. 31611.
Thompson, D. 4412,41613.
Thompson, F. 71512.
Thompson, J. 6311.
Thomson, D. 15711.
Thor, A.L. al- 33613.
Thorn, G. 1913, 2111, 10413, 13213, 209/foto, 481/1/2/karik., 482/foto, 484/foto, 70413.
Thorneycroft, Lord 29511.
Thorpe, J. 29611, 29711.
Thunborg, A. 45213.
Thura Saw Pru, brig.-gen. 271/2.
Thurlines. T.L.M. 37313. 37412.
Thurmond. S. 696/1.
Thijm, J. 23713, 23912.
Thijn, drs. E. van 8412, 35913, 377/3, 54511, 54713, 548/3/foto, 55011, 56711, 58213, 583/foto, 593/2/foto, 594/1/foto, 597/2/3. 599/2, 611/3, 630/1/2, 631/3, 632/1, 636111213, 637/foto, 737/foto, 75611, 775/1, 809/3.
Thys, J.L. 32312.
Thijsse, prof. ir. J.P. 68812.
Tiago, A. 624/2.
Tiberondwa, A. 613.
Tichonow, N. 6812, 14711, 14813, 1491112, 176/2/foto, 30112.
Tiemtarboum, lt.-kol. F. 40013.
Tiesinga-Autsema, J.L.E.M.W.R.R.37411.
Tikka Khan, gen. 17713, 17912, 183/1.
Timakata, F. 1591113, 16011.
Timm, mevr. B. 93/1.
Timm. K. 9311.
Timm, K. 9311.
Tinbergen, prof. dr. J. 73913.
Tindermans, L. 14411, 21411, 22912, 2481213. 27711, 36311, 41112, 50213, 50311, 53812, 68313, 6841213, 68513, 754/foto, 75511. 839/1.
Tint Swe, kol. 27112.
Tipoteh, T.N. 52513.
Tito, J.B. 27411, 27512.
Tjeerdsma, P. 373/3.
Tlass, gen. M. 36713.
Tleslase, bissch. 66313.
Tobback. L. 277/1. 322/2/3. 41112.
Tobin, J. 855/1/2/foto, 85611.
Todd, G. 79111.
Toebi, T. 43411.
Toganivalu. ratu D. 81613.
Toganivalu, ratu W.B. 81613.
Tognazzi, U. 85313.
Togua, lt.-kol. E. 770/3.
Toh Chin Chye 15812.
Tohidi, hojatoleslam 579/1.
Tokwaulu Bolamba 13913, 83112.
Tolbert, A.B. 524/1/3.
Tolbert, gen. L. 524/3.
Tolbert, S. 52413.
Tolbert, mevr. V. 52311, 52412.
Tolbert. W.R. 52312. 524111213. 5251213.
Tolstikow, W. 17613
Tomal, Z. 20013.
Tombazos, G. 641/2, 64211.
Tommel, D.K.J. 35913.
Tondguyan, M.J. 7711.
Tongogara, gen. J. 79213.
Tonha Pedale. kol. P.M. 561/1
Tonkes, H.H 37411.
Toole, J.K. 85213.
Toorn, R.E.J.M. van den 35912, 63112.
Topete, gen. A. 49013.
Torato, P. 750/3.
Torrelio Villa, brig.-gen. C. 51111, 513/foto.

Torres, C. 25513.
Torres, M. 9011.
Torres Rojas, L. 491/3/foto, 492/1, 494/2, 73111.
Torrez, R. 514/2.
Torrijos Herrera, O. 554/2/3/foto, 555/1
Toubo, I.A. 20812.
Touré, S. 523/3, 524/2
Tournet,H. 17013.
Toussaint, J. 359/3.
Tower, J.G. 6713,6911, 53011
Toxopeus, mr. E.H. 20011.
Toyua, P.J. 75113.
Tra, A.V.B. 40012.
Train II, vice-adm. H. 102/foto.
Trattner, J. 11113. 12513. 12612, 247/2.
Trebaczkiewicz, K. 299/1
Tredicy. D. de 63/1
Trejos, J. 12311.
Trend, Lord 28313.
Treurnicht, A. 290/1/3/foto, 302/1/2/3, 31712, 31912.
Trier, prof. mr. ir. A.A.Th.M. van 33913.
Trifonow, J.W. 864/2/3/foto.
Triki, A.A. al- 5112, 52/1, 284/foto, 40013. 64711. 770/2.
Trip. F.H.P. 37412.
Tripels, M.J.M. 35913.
Tritsis, A. 710/3.
Troclet, L.-E. 1612.
Trojanowsky, O. 44013, 44111.
Trotta, M. von 85311.
Trovoada, M. 60812.
Trudeau. P.E. 380/2/3. 399/1/2/3. 46212. 481/1/3, 482/foto, 484/foto, 721/foto, 72311, 724/1, 72511.
Trujillo, R. 5611.
Truman, H. 22513.
Trybunalski. P. 252/1.
Tsjernenko, K. 17611.
Tsjerwenkow, W. 1612.
Tsjiang Tsjing-koeo 158/foto.
Tsjoekowskaja, L. 6113.
Tsjombe, J. 14012.
Tsjombe, M. 14012.
Tsochatsopoulos, A. 71013.
Tueni, G. 24113.
Tugendhat, C.S. 2111, 13213, 13311, 210/1.
Tuhami, S. el 22213.
Tully, J. 60113.
Tulo, S. 75012.
Tumer, adm. N. 650/foto.
Tumiri, J. 511/1.
Tummers, N.H.M. 374/1.
Tun Tin, Oe 271/2.
Tungamirai, J. 793/2.
Tungaraza, C. 4813.
Turabi. H.A. al 2231113
Turbai Ayala, J.C. 41512.
Turk. R. 368/2.
Turkesj, A. 32113, 651/1/2/foto, 65613.
Turkmen. D. 62613. 64812.
Turkmen, I. 64913.
Turner, adm. S. 69/foto, 9313, 12211.
Turpin, J. 4001112.
Tuten, S. 649/3.
Tuttle, H. 67/3.
Tutu, ds. D. 29013, 304/2/foto, 849/2.
Tuvera, J.C. 73313.
Tuytens, A. 50213.
Twalipo, A. 58/2
Twumasi, E.K. 20812.
Tyberghien-Vandenbussche, M. 58211.
Tyranski, K. 299/2.

U

Uberhorst, R. 76511
Unoh, S. 54212.
Ugwu, D.C. 542/2.
Ulrich, M. 48613.
Ulrich, P. 76413, 76511.
Uluf, lt.-kol. M.M. al- 336 3
Ulufa'alu, B. 7511213.
Ülusu, B. 64913,650/1/foto, 652/3, 653/1/2.
Ume-Ezeoke, E. 54212.
Underhill. R, 29811.
Ungo, G. 344.2.345.2, 811/2.
Unguana, T. 66511.
Unsi, A.M. al- 33613.
Unsworth. G. 85412.
Urbiola, J.A. 2712.
Urey, H.C. 86413.
Urquhart, B. 257/foto.
Urrutia, M. 863/3, 864/1.
d'Urso. G. 90 2 3/foto. 91/1 2. 591/1, 592 2.
Urug, gen. N. 655/3/foto.
Ushewokunze, H. 79011, 79511.
Usman, A. 542/2/3.
Uijen, F.J.F. 73411.
Uyi, drs. J.M. den 10911, 13811, 1991213, 30511, 342/2. 353/2/3/foto, 357111213, 35912, 362/2/foto, 372/foto. 3731112, 37413, 375/1, 376/1/3, 377/1, 545/1/3, 546/1/2/3/foto, 547/1/2/3, 548/1/2/3, 549/1/2, 567/1, 593/1/3/foto, 595/2, 596/foto, 598/1/2, 599/1/2, 615/karik., 618/2, 630/1/2, 631/3, 632/1/foto, 633/1, 634/foto, 635/1/2, 636/3, 637/foto, 737/1/3/foto. 738/1/karik., 739/1/3. 740/1. 7411213, 75611,757/karik., 76311, 775/karik., 781/foto, 809/3.
Uijterwaal-Cox, E.L.M. 373/3.
Uzan, A. 433/3.

V

Vadek, M.T. 75013.
Vakatora, T.R. 81613.
Valdez Hilario, lt.-gen. A. 207/2.
Valentin, Th. 32/2.
Valera. E. de 33813, 60013.
Valkenburg, jhr. mr. C.C. van 5911.
Valkeniers, J. 5311.
Valladares, A. 6113.
Valle. L. 29/2. 55213.
Valverde, C. 51112.
Vance, C. 7211,7813, 9313,9413, 10012, 12813, 69713.
Vandebosch, ir. J. 45413.
Vandenberghe. H. 58211.
Vandeputte, R. 27513, 53812. 53912, 65712, 684/1/3/foto.
Vanderbiest, A. 19713.
Vanderpoorten, H. 755/3/foto, 83911.
Vanvethoven, L. 13312.
Vargas, G. 32811,34712.
Varkades. M. 16712.
Varley, E. 31511.
Vaught, gen.-maj. J. 9411.
Vayrynen, P. 55113.
Vaz, D. 4511.
Veder-Smit, E. 37313, 37411.
Veen, C. van 35313, 37212, 547/foto.
Veen, T.R.A. 37411.
Veer,P.K. ter 359/3.
Veil, mevr. S. 5813, 17012, 70413.
Veizaga Barrón, gen. A. 50812.
Velasco, G.Z. 73313.
't Veld, mr. J. in 68812.
Veldhuizen, A. van 37411.
Veldhuizen, I. 35913.
Venema, A. 6413.
Veniamin, Ch. 64112, 64211.
Ver, gen,-maj. F.C. 734/1.
Veras, R.A. 55/3.
Verbrugh, dr. A J. 84/3. 86/2.
Verdam, mr. P.J. 200/1
Verhaegen, J. 582/3.
Verheugen, G. 76611.
Veringa, G.H. 44112.
Verkerk-Terpctra. E G. 359/3
Verleijsen, W. 516/1.
Vermaesen, J. 32213.
Vermeer, A.R. 37411.
Vermeulen, B. 6311. 85312.
Vermeulen, H. 853/2/foto.
Vermeylen, P. 32213.
Verolrne, C. 688/2/3.
Verroen, D. 851/2.
Versloot, H. 374.1.
Verwey-Jonkers, mevr. dr. H. 39311.
Verwoerd, B. 290/1.
Verwoerd, H. 290/1.
Veryvakis. L. 710/3
Vest, G.S 69512
Vetter, H 76611
Viana Baptista, J 4112, 604/3
Vidal Gomes, A. 22413.
Videla, J.R. 510/3.
Vieira. maj. J.B. 400/1/2, 60811.
Vieira. S. 665/1.
Viezzer, kol. R. 58613.
Viljoen, lt.-gen. C. 30212, 56113, 56211, 566/1.
Viljoen, G.V.N. 302/1/2.
Viljoen, M. 318/1/foto, 448/3.
Villacora, J. 33/2.
Villalobos. J. 33/foto.
Villiers. D.J. de 28911, 302/1.
Villiers Graaf, Sir de 318/1.
Vinelli, P. 10612.
Viner, I. 15613, 1571112.
Virata, C.E.A. 40311, 733/3/foto.
Vis, J.J. 37411.
Visit Tansacha 55613, 55711.
Vlachopoulos, D. 16711.
Vlassenroot, E. 6413.
Vleggeert, L. 374/1.
Vlies, B.J. van der 35913.
Vlijmen, J. van 6311.
Vlijmen, L. van 85012.
Vlijmen, M.B.J. van 35912, 631/2.
Vogel. H.-J. 764/1/foto, 7651112.
Vogt, J.E. 37412.
Volcker, P. 713/1/2.
Vollemans, K. 60/1.
Vonhoff, H.J.L. 200/1, 266/3/foto, 636/3.
Vonhoff-Luijendijk, L. 37411.
Vonk-van Kallier, M.C.A. 374/1.
Voormolen. A.N. 161213.
Voster, B.J. 317111213, 31811, 319/1.
Vos, P. 85011.
Vos. P.J. 39311.
Vos-Van Gortel, mevr. M.W.M. 200/1/foto.
Voyiatzis, G. 16712.
Vredeling, ir. H. 2012, 39311.
Vreven, M. 50312.
Vreys, F. 3231'2.
Vries, A.C. de 72712.
Vries, B. de 33913, 35912, 63112.
Vries, K. de 35913, 37313, 73811.
Vrolijk, mr. M. 26613.
Vroom, S. 6311.
Vrouwenvelder, H.J.A. 37313.
Vunduawe Te Pemako 83112.
Vyzas, T. 167/2.

W

Waaldijk, prof. 23712.
Waalkens, H.P.H. 359/3.
Waart, J.P. de 359/3.
Wabali Bakitambisa 140 1
Wade, A. 55512.
Wagenaar, A.H.D. 360/1.
Wagner, mr G.A. 39311, 394/foto. 56712, 58411. 63213, 63611. 776/2.
Wagner. W. 32/2/foto
Wajda, A 63/2, 85313
Wajed, H 371/1, 372/1.
Walamba, T. 832/2.
Waldenström. S. 258/1.
Waldheim, dr. K. 9513, 9611, 110'2, 12412. 22611, 25711, 25811, 423/foto, 439/3. 561/2, 643/1/2/3/foto, 644/2, 645/1/2/3, 646/1/3/foto, 647/1/2/3, 649/1, 682/1, 708/3, 721/foto, 792/1.
Waldock, Sir C.H.M. 86411.
Walentinowicz, mevr. A. 20113, 202/foto.
Walesa. L. 113/2/3. 116/1/3, 20113, 202/3/foto. 20512, 24913. 250/2/foto, 251/2/3/foto. 252/3/foto. 299/3. 468/1
Walid, A zıe Sayel, S
Waligo, A 6 3,911
Walker, Ch 81613
Walker, P 267 2. 280 2. 451/2 3
Wallage, J 359/3
Wallich, H 69411
Walls. lt-gen P 78813, 78913, 79011, 792/foto. 793111213
Walser. M. 85111
Walsh, R. 3212, 68813.
Walsum, G.E. van 1613.
Walters, gen. V. 34612. 379/1.
Waltmans. H.J.G. 12012, 199/3, 35913, 45711.
Wambeke, H. van 516/1.
Wambuzi, W. 812, 912.
Wan Li 83511.
Wanders, G. 23811.
Waqanivavalagi, S. 816/3.
Ward, mevr. B. 5813. 86411.
Warfis, 69013, 69111.
Warner, B. 52312.
Warrington, N. 318/2.
Wasiliew, S. 6012.
Wasin Itsarangkun Na Avutthava 557/3, 558/3.
Waszczuk, J. 46813
Watad, M. 43313.
Watanabe, M. 482/foto, 48511,80012.
Waterschoot. C.Th. van 374/2
Wathelet, M. 83913.
Watson, J. 671213,43111.
Watt, J. 66/foto, 711113. 130/foto
Wauters, L. 32312.
Wawcha-Olwol, Y. 613.
Wayas, J. 54212.
Wazir, I A al- 33613
Wazir, K. al 333/3/foto, 71913.
Wazzan, Ch. 24511, 24612, 2601213.
Wdowin, V. 621/3.
Webster. J. 15613. 157/1, 20513.
Wechmar, A. Freiherr von 422/3, 423/1/foto, 45213.
Weddad, L.O. 22111.
Wedding, G.M. 85013
Wee Cheong Jin 752/foto.
Weidenbaum, M. 694/1.
Weinberger, C. 66/foto, 67/3, 69/2/3, 73/1, 130/foto, 138/2, 381/2, 382/1/2, 391/1/2/3/foto, 409/1/2/3, 410/1/2, 429/1/2/3, 430/foto, 431/2, 529/1/2, 530/1/2/3, 531/1, 532/3/foto, 694/1/3, 716/3, 818/3, 819/3, 820/foto, 835/3, 806/1/foto, 837/3, 842/3.
Weissenbruch, 24013.
Weissman. M. 50912.
Weizman. E. 43311.43612. 697'2
Weizsacker, R. von 764/1/foto, 76511. 766/1/2.
Wele. 0 . 1812.
Wellink, dr. A.H.E.M 265/2/3.
Wells. M 850/foto.
Wells. S. 16012
Wendt, 236/1
Werblan, A. 25412, 29911.
Werff, Y.P.W. van der 374/1.
Werf-Terpstra. A.M. van der 373/3.
Werner, P. 19/foto, 1041'3, 209/foto, 502/1, 704/3.
Wertiger. A. 434/1.
Werzeg, B.O. 220/3.
Wessel-Tuinstra, E.K. 841213, 8511, 8612, 359/3.
West, F. 69413.
West, M. 1613.
Westerik. C. 85011.
Westhof, 23611.
Weijers, S.C. 35912. 631/2.
Weyland, J. 542/3.
White. B. 696/foto.
White, R. 37/1, 345/3/foto, 34611, 38013.
Whitelaw. W. 2671113, 449/1/2, 4501213, 451/1/2.
Whittome, A. 57513.
Wickham, L. 731'3.
Wiebenga, J.G.C. 37411
Wiegel, H. 342/1, 353/foto, 356/1/2, 357/1/2 359/1/3, 362/2, 374/2, 375/2, 376/3, 377/1, 412/1/2, 414/3, 594/foto, 598/foto, 611/3, 615/3, 631/3, 632/3, 635/1, 738/1/2/3, 739/3. 740/1/2. 741/3. 805/2. 806/2, 8081213,809/1, 810/1/2
Wierzbicki, M. 251/1/2
Wiesel, T N 855/foto, 8561112
Wilde, G. de 15111
Wiley, J. 28912.
Wilkins. R. 864/1/2.
Willems, W.J. 36011
Williams. A. 52413.
Williams, B 61813, 619/2.
Williams, E 256111213.
Williams. E.E. 20612.
Williams. H. 7151112.
Williams, S 296 213. 297/1/foto, 2981213, 31211 3131112, 315/2/3 316/1
Willoch, K 609/1/2/foto, 610111213
Willockx, F. 61112, 74313, 75511.
Wilner. M. 434/1
Wilson, H. 28311.31311, 314/1.
Wilson, L. 6412.
Win Maung, kol. 27112.
Winwood, S. 85312.
Wirowski. M. 20111. 25313.
Wischnewski, H.-J. 815/1.
Wise, Ph. 122/1.
Wit. J. 3213.
Wit, O. de 6111.
Wit, drs. R.J. de 26613.
Withers, R. 15613.
Witteveen, dr. H. 739/3.
Wojtaszek, E. 20111.
Wolf. L. 621/3.
Wolff, J.F. 35913.
Wolfowitz, P. 13812.
Wolters, T.L.A.J. 35912.
Wöltgens, M. 35913, 806/1.
Wood, N. 864/2/foto.
Woodruff, A.H. 83013.
Worrall, D. 30211.
Worrel, M, 35913.
Wozniak, M. 46813
Wrigglesworth, J. 316/1.
Wright, J. 379/3.
Wronski, E. 766/1.
Wronski, S. 114/3, 200/3.
Wrzaszcvkowski, 20511.
Wrzaszczyk, T. 201/1. 203/3. 254/2.
Wuif, R. de 58112, 6111112.
Wulff Tagoe, F. 20812.
Wijkerslooth de Weerdesteijn, J.J.M.S. de 37313.
Wyler, W. 864/2/3/foto.
Wijnen, H A van 850/1 foto
Wijninckx, J 277 2, 412/1
Wyszinski, S kard 250/2/3/foto. 29913. 46511

Y

Yaacov. Y. Ben 35013
Yacé. Ph. 481112
Yadav R P S 816/3
Yadin, Y 38512, 43311, 43412, 43713 69713
Yadyoua. P 19511,
Yahia. M B 77 2. 1251113, 12613
Yamani, A. el 334/1.
Yamasaki, T. 6312.
Yambala. It.-kol. J.-L.G. 82812.
Yan Naing 271/3.
Yang Dehzi 15412.
Yao. P.A. 40012.
Yao Cjia-wen 159/1.
Yasseen, M.K. 45412.
Yassin, A. 3351213.
Yaw Opoku Afriyie 208/2.
Yazdi, I. 419/3.
Yazid, M. 335/3.
Ye Gaung, Oe 271/2.
Yearwood, R. 20612.
Yeboah-Acheampong, E.S. 20812.
Yenikomeshian, A.A. 62613.
Yeoh Ghim Seng 752/1/foto.
Yergoz, M. 628/1.
Ylieff, Y. 11713.
IJmkers, C.A. 37412.
Yoka Mangono 831/3.
Yoo Chi Song 16613, 167/1.
Yoo Hak Song 16211.
Yoon Ja Joong 73512.
Younes, S.A. 24511.
Young, V. 416/3.
Younger, G. 26712.
Youssef, kapt. I. 36711.
Youssouf, I. 77111.
IJsewijn, prof. J. 6411.
Yunupingu, G. 15712.
Yurdakul, D. 65411.
Yusuf, A.B.M. 5421213.
Yusuf, D. el H. 22213.

Z

Zabinski. A. 203/3. 467/foto. 469/1
Zablocki, J. 200/1.
Zadeh, M.A. 76/3.
Zagaar, A.M. al- 40013.
Zagote, Ch.L. 400/2.
Zajfryd, M. 201/1.
Zaleski, J. 204/1. 253/2
Zaman, R.S. 20813.
Zamberletti, G. 8913, 58812.
Zambrano, J.A. 34611
Zamel, M.M.O. 22111. 432/3.

Zamir. Y. 435/2.
Zamora Rivas, R.I. 81112.
Zamyatin, L. 148/foto, 1751213. 84111.
Zana, J.-R. 1941112.
Zana, maj. R.Z 400/3
Zanabili, Z. 36713.
Zandarowski, Z. 20013, 203/3, 20511, 25412, 467/2.
Zandschulp. W. van de 37411.
Zanussi. K. 63/2.
Zardinidis, N. 16712.
Zargar, M. 92/2.
Zayyat, M. el- 679/3.
Zeevalking, mr. H.J. 593/3/foto, 59511, 637/foto.
Zegbehi. B. 4811.
Zegveld, prof. ing. W.C.O. 393/1.
Zeil. P.E. van 359/2, 596/2, 631/2
Zeine, A.O. 22111.
Zelinski, Z. 468/3.
Zerbo, kol. S. 40013, 54413
Zeze, G.P.K. 40011.
Zhao Ziyang 11911, 1541213, 22611, 27213, 44513, 5601213. 721/foto, 72311, 724/foto, 792/1, 835/1.
Zia ul Haq, gen. M. 17713, 178111213, 1791213, 180111213,181/1/2/3, 18212, 1831112. 20813.
Ziaur Rahman. zie Rahman Z
Zietek, J. 200/3.
Zighdis, J. 16712, 16811, 68913.
Zimba, N. 83212.
Zimmerman, A. 62211.
Zipori. M. 38812.
Zjiwkow, T. 30011, 665/3.
Zliti, A. 40013.
Zoghbi, M. al- 287/2
Zoor,, J.H. 374 1.
Zoungrana, A. 400/3.
Zoungrana, maj. A.K. 40013.
Zouni, D. el- 36812.
Zoutendijk, G. 34012, 37411.
Zuabi, S. e. D. 43413.
Zulfikar, A. 177/1.
Zulu, A.G. 496 1. 511 3.
Zuniga Ayustinos, R. 82613, 82712.
Zuniga Rodenzo, E. 106/1.
Zurenuoc, Z. 750/3.
Zuijlen. E. van 63/2. 64/1
Zvobgo, E. 790/1/3.
Zvobgo, mevr. J. 78811.
Zwam. Th. van 6013.
Zwan, dr. A. van der 393/1.
Zyl Alberts, J. van 31713.
Zyl Slabbert, F. van 289/1/foto, 29013. 3041112.
Zijlstra, dr 3 265 2, 292 1/2 3 foto 293/2 3,469 3, 470 1 549 L, 712 2, 739 3
Zijlstra, K 35913

IV afkortingen

AAPSO – Afro-Asian People's Solidarity Organisation
ABP – Algemene Belgische Persbond
ABVV – Algemeen Belgisch Vakverbond
ACLVB – Algemene Centrale der Liberale Vakbonden van België
ACOD – Agemene Centrale van Openbare Diensten (België)
ACV – Algemeen Christelijk Vakverbond
ACW – Algemeen Christelijke Werkgeversverbond
ADELA – Atlantic Community Development Group for Latin America
AFP – Agence France Presse
AID – Agency foï International Development (VS)
ALALC – Latijns-Amerikaanse Vrijhandels Associatie (= LAFTA)
ANP – Algemeen Nederlands Persbureau
ANZUS – Australia-New Zealand-USA Security Treaty
AP – Associated Press
ASEAN – Association of Southeast Asian Nations
ASPAC – Asian and Pacific Cooperation
AWV – Algemene Werkgevers Vereniging
BB – Beglgische Boerenbond
BENELUX – Belgisch-Nederlands-Luxemburgse Economische Unie
BIB – Bank voor Internationale Betalingen
BIS – Bank for International Settlements
BLEU – Belgisch Luxemburgse Economische Unie
BRT – Belgische Radio en Televisie
BSP – Belgische Socialistische Partij
CBS – Centraal Bureau voor de Statistiek
CDA – Christen Democratisch Appel
CENVO – Centrale Verdragsorganisatie
CERN – Conseil européen pour la recherche nucléaire (men spreekt nog van CERN hoewel het thans de 'Organisation européenne etc.' geldt)
CEVS – Conferentie over Europese Veiligheid en Samenwerking
CEW – Conseil Economique Wallon
CNV – Christelijk Nationaal Vakverbond
COMECON – Council for Mutual Economic Assistance
CPB – Centraal Planbureau
CPC – Centrale Plancommissie
CPN – Communistische Partij van Nederland
CVP – Christelijke Volkswartij
D'66 – Democraten '66
DAC – Development Assistance Commission (OESO)
DPA – Deutsche Presse Agentur
DS'70 – Democratisch Socialisten '70
EACSO – East African Common Services Organization
EBU – Europese Betalings Unie
ECA* – Economische Commissie voor Afrika
ECAFE* – Economische Commissie voor Azië en het Verre Oosten
ECE* – Economische Commissie voor Europa
ECLA* – Economische Commissie voor Latijns-Amerika
ECOSOC* – Economische en Sociale Raad
EFTA – European Free Trade Association (zie ook EVA)
EG – Europese Gemeenschappen
ELDO – European Launchers Development Organization
EMU – Europese Monetaire Unie
ENEA – Eurowean Nuclear Energy Agency (OESO)
EPTA* – Expanded Program of Technical Assistance
ERV – Economische Raad voor Vlaanderen
ESRO – European Space Research Organization
EVA – Europese Vrijhandelsassociatie
EXIMBANK – Export-Import Bank of Washington
FAO* – Food and Agriculture Organization
FAZ – Frankfurter Allgemeine Zeitung
FDF – Front Démocratique des Bruxellois Francophones
FIJ – Federation Internationales des Journalistes
FNV – Federatie Nederlandse Vakbeweging
GATT* – General Agreement on Tariffs and Trade (Algemene Overeenkomst voor Tarieven en Handel)
GPV – Gereformeerd Politiek Verbond
IADB – Inter-Americaii Develowment Bank
IAEA* – International Atomic Energy Agcncy
IAF – Internationales Afrika Forum
IATA – International Air Transport Association
IBRD* – International Bank for Reconstuction and Development
ICAO* – International Civil Aviation Organization (Internationale Organisatie voor Burgerluchtvaart)
ICAP – Inter-Americaii Committee for the Alliance for Progress
ICC – International Chamber of Commerce
ICEM – Inter-Government Committee for European Migration
ICFTU – International Confederation of Free Trade Unions (zie IVVV)
ICJ – International Court of Justice
ICJ – Internationale Commissie van Juristen
ICPO (Interpol) – International Crimina1 Police Organization
ICRC (Rode Kruis) – International Committee of the Red Cross
ICSU – International Council of Scientific Unions
ICV – Internationaal Christelijk Vakverbond
IDA* – International Development Association (IBRD)
IFC* – International Finance Corporation (IBRD)
IFCTU – International Federation of Christian Trade Unions
IHT – International Herdld Tribune
ILO" – International Labour Organization (Internationale Arbeidersorganisatie)
IMCO* – Inter Governmental Maritime Consultative Organization
IMF* – Internahonaal Monetair Fonds
INTERPOL – Zie ICPO
IOC – Internationaal Olympisch Comité
IPI – Internationaal Pers Instituut
IPU – Inter-Parlementaire Unie
ITO – International Trade Organization
ITU* – International Telecommunication Union
IUS – Iptenational Union of Students
IVVV – Internationaal Verbond van Vrije Vakverenigingen
LAFTA – Latin American Free Trade Association
LVV – Liberaal Vlaams Verbond
MBFR – Mutual and Balanced Force Reductions
MPW – Mouvement Populaire Wallon
NAVO – Noortatlantische Verdragsorganisatie
NCW – Nederlands Christelijk Werkgeversverbond
NEI – Nouvelles Equipes Internationales (Internationale Unie van Christen-Democraten)
NKV – Nederlands Katholiek Vakverbond
NOS – Nederlandse Omroep Stichting
NOVIB – Nederlandse Organisatie voor Internationale Bijstand
NVV – Nederlands Verbond van Vakverenigingen
NZZ – Neue Zurcher Zeitung
OAE – Organisatie van Afrikaanse Eenheid
OAS – Organisatie van Amerikaanse Staten
OCAM – Organisation Conirnune Africaine et Malgache
ODECA – Organización de Estados Centroamericanos
OECD – Organization for Econornic Co-operation and Develovment (zie OESO)
OESO – organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
OPEC – Organization of Petroleum Exporting Countries
PBO – Publiekrechtelijke Bedrijfsorganisatie
PEN – International Pen
PPR – Politieke Partij Radicalen
PSC – Parti Social Chrétien
PSP – Pacifistisch-Socialistische Partij
PVAP – Poolse Verenigde Arbeiderspartij
PvdA – Partij van de Arbeid
PVV – Partij voor Vrijheid en Vooruitgang
RCN – Reactor Centrum Nederland
RKPN – Rooms Katholieke Partij Nederland
RMZ – Rijksdienst voor Maatschappelijke Zekerheid (België)
RND – Rijksnijverheidsdienst
RVD – Rijksvoorlichtingsdienst
RVZIV – Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering (België)
RW – Rassemblement Wallon
SACEUR – Supreme Allied Commander Europe
SACLANT – Supreme Allied Comrnander Atlantic
SER – Sociaal-Economische Raad
SGP – Staatkundig Gereformeerde Partij
SHAPE – Supreme Headquarters of Allied Powers, Europe
STICUSA – Nederlandse Stichting voor culturele samenwerking met Suriname en de Nederlandse Antillen
TAB* – Technica1 Assistanee Board
TNO – Nijverheidsonderzoek voor Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek
UN – United Nations (zie VN)
UNCTAD* – UN Conference on Trade and Development
UNCURK – UN Commission for the Unification and Rehabilitation of Korea
UNDOF" – UN Disengagement Observer Force
UNEF* – UN Emergency Force
UNESCO* – UN Educational, Scientific and Cultural Organization
UNFICYP – UN Peace Keeping Force in Cyprus
UNHCR – UN High Commiscioner for Refugees
UNICEF* – UN Children's Fund
UNIDO* – UN Industrial Develowment Organization
UNRWA* – UN Relief and Works Agency (for Palestine Refugees in the Near East)
UNTSO* – UN Truce Supervision Organization
UPI – United Press International
UPU* – Universa1 Postal Union
VBN – Verbond Belgische Nijverheid
VEV – Vlaams Economisch Verbond
VIRO – Vereniging voor Internationale Rechtsorde
VN – Verenigde Naties
VNG – Verbond van de Nederlandse Groothandel
VNO – Verbond van Nederlandse Ondernemingen
VU – Volksunie
VVD – Volkspartij voor Vrijheid en Democratie
VVO – Verbond van Vlaams Overheidspersoneel
WCC – World Council of Churches
WERELDBANK" – zie IBRD
WEU – Westeuropese Unie
WFTU – World Federation of Trade Unions
WHO* – World Health Organization

* Gespecialiseerde organen (organisaties) van de Verenigde Naties